ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

को०-१०५

ਭਾਸਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼

ਕ੍ਰਿਤ

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

MAHAN KOSH (in Punjabi)

Encyclopædia of Sikh Literature

by

Bhai KAHAN SINGH

ਚੌਥੀ ਵਾਰ-1981

ਕੀਮਤ 75.60

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ,
ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ

ਛਾਪਕ : ਓਸਵਾਲ ਆਰਟਸ ਐਂਡ ਕਰਾਫ਼ਟ ਦਿੱਲੀ-6

ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਲਿਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ,
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਦਿ ਕਥਨ

"ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼" ਜਿਸ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਖੋਜੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਰਤਮਾਨ ਸਦੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਅਦੁੱਤੀ ਹਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਸੰਦੇਹ-ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਉਤੇ ਪੂਰੀ ਉਤਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਲੇਖਕ ਦੀ 15 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਘਾਲਣਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਗਿਆਤਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ-ਭੰਡਾਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਜਿੰਨਾ ਅਥਾਹ ਗਿਆਨ-ਭੰਡਾਰ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ ਸੋਮੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਸਨ, ਉੱਨਾਂ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਅਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੀ। ਇਹੋ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ, ਜੋ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ, ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ, ਤੇ ਨਾਂਵਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਤੇ ਵੇਰਵੇ ਹਿਤ ਰਚੀ ਗਈ, ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਿਸ਼ਵ-ਕੋਸ਼ ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਹੈ।

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਹਵਾਲੇ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਚੁਕਵੀਂ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦਰਸ਼ਨ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਦਾਂ, ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਪਿੰਗਲ ਆਦਿ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਸਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਖਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਫੋਟੋ ਉਤਾਰਾ ਛਾਪ੍ਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਸੰਸਕਰਣ ਦੇ ਛਪਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ 1930 ਤੋਂ 1938 ਤਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਰਤਾ ਵਲੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਣਤ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਉਚਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ-ਕੋਸ਼ ਦਾ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਜਿਹਾ ਕਿ ਜਾਣਕਾਰ ਸਜਣਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਹੀ ਇਕ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ 25 ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ-ਕੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਇਹ ਵਿਸਵਾਸ ਵੀ ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਤੇ ਵੀ ਘਟੇਗੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵਧੇਗੀ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਖੋਜੀਆਂ ਤੇ ਮੈਕਾਲਫ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਨੇ ਸਿਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੁਨਰ-ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਲੈ ਆਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਪੂਰਬੀ ਧਰਮ, ਦਰਸ਼ਨ, ਸਾਹਿਤ, ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਘੋਖਣ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜ ਆਰੰਭ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਦਰਜ ਗਿਆਨ-ਭੰਡਾਰ ਪੂਰਬੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਸੁਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵੱਡਾ ਯਤਨ ਸੀ। ਇਸ ਪੱਛਮੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪੱਧਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਕਾਰਣ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹੁਣ ਤਕ ਸਰਬ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਨਾ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਗੋਂ ਫ਼ਾਰਸੀ, ਅਰਬੀ ਆਦਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ ਆਦਿ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲਗ ਭਗ 70,000 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚੋਂ 7000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਹੋਣ ਦਾ ਸਾਖਿਆਤ ਸਬੂਤ ਹਨ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਤੀਜੇ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿਚ ਇਕ ਪੰਨੇ ਉਤੇ ਚਾਰ ਕਾਲਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤਿੰਨ ਕਾਲਮ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਨੇ ਦਾ ਆਕਾਰ ਛੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਸੌਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਹੋਰ ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਧਰਮਾਂ, ਸਾਹਿਤ, ਦਰਸ਼ਨ, ਇਤਿਹਾਸ, ਵਿਗਿਆਨ, ਕਲਾ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਆਦਿ ਦੇ ਖੋਜੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਯੋਗ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ।

ਰਜਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ
ਡਾਇਰੈਕਟਰ,
ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ।

ਪਟਿਆਲਾ,
ਮਿਤੀ 31 ਜਨਵਰੀ, 1974

ਨਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਚੌਥਾ ਸੰਸਕਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਮੰਗ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਜਾਬ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਇਤਿਹਾਸ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤੇ ਸਾਹਿਤ, ਦਰਸ਼ਨ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਖੋਜੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਅਗਵਾਈ ਤੇ ਸੇਧ ਦਿੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਇਸ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਟੈਕਸਟ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ ਛਪੇ ਸੰਸਕਰਣ ਤੋਂ ਫੋਟੋ ਆਫਸੈਟ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਟ ਵਧੇਰੇ ਨਿਖਾਰ ਨਾਲ ਅਸਲ ਰੂਪ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਉਘੜ ਸਕੇ। ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫ਼ਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਅਸੀਂ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਖੋਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਰਜਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ
ਡਾਇਰੈਕਟਰ,
ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

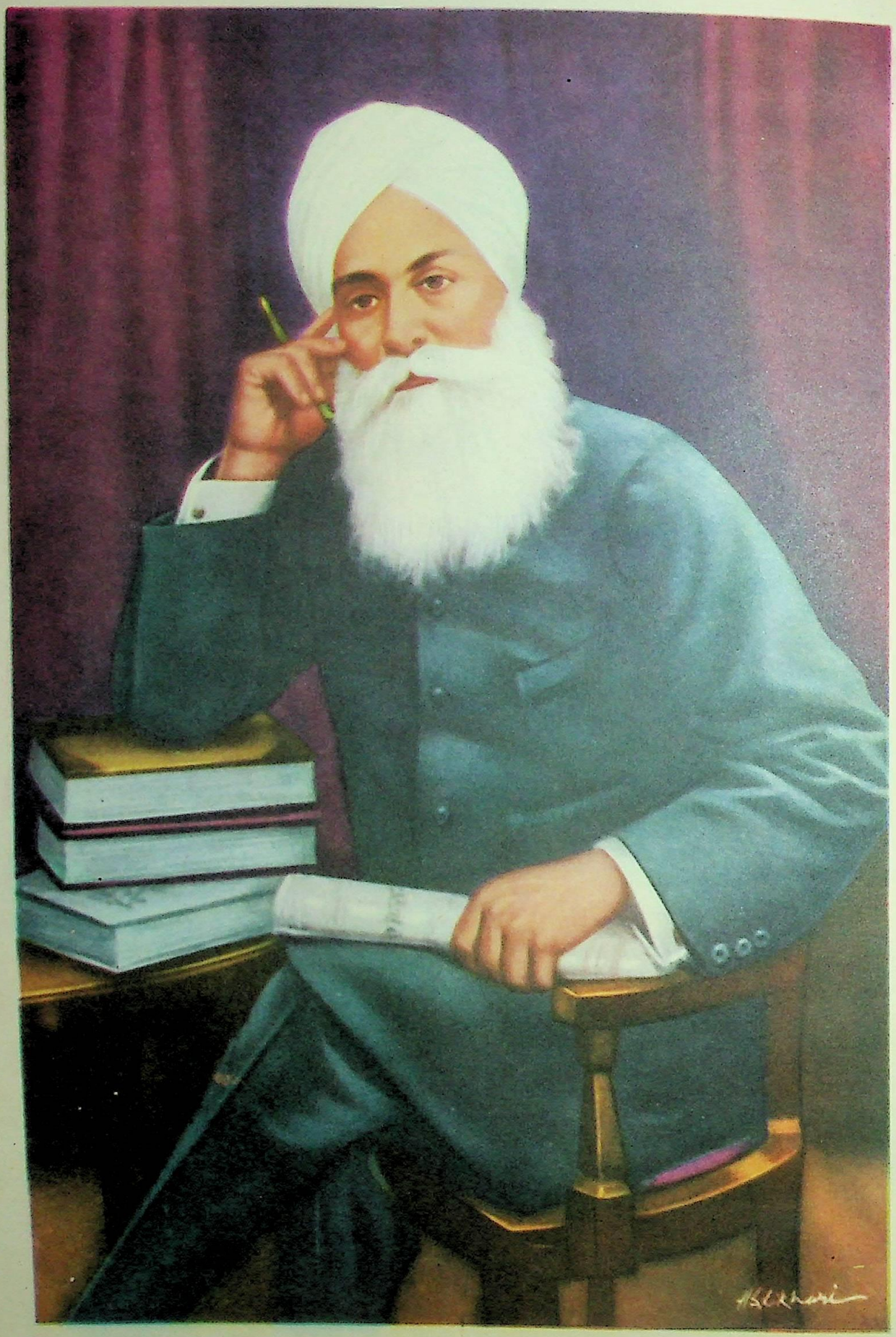

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ–ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ

੧.

ਕਵੀ, ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਹਿੱਤ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਥੋੜਾ-ਬਾਹਲਾ ਪਤਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ,ਇਸ ਲਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ ਸਾਡੇ ਲਈ ਉਤਨੇ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ ਜਿੱਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਹਿੱਤ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪਰੰਪਰਾ-ਵਾਦੀ ਸਾਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਕਵੀਆਂ ਜਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ‘ਚ ਅਜਿਹੇ ਜੀਵਨ ਲਿਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸਾਨੂੰ ਪੱਛਮ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਪੁਰਾਣੀ ਵਿਚਾਰ-ਧਾਰਾ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਹਿੱਤਕ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਅਜਿਹੇ ਜੀਵਨ ਵੀ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਕੋਣ ਤੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਅਦੁਤੀ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਦੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਕਿਤਨੇ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬੀ-ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਪਾਠਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਏਥੇ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ-ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ ਭਾਦੋਂ ਵਦੀ ੧੦,ਸੰਮਤ ੧੯੧੮ ਬਿਕ੍ਰਮੀ (ਸੰਨ ੧੮੬੧ ਈ:) ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਸਬਜ ਬਨੇਰਾ * ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਕੌਰ ਜੀ ਸਨ। ਭਾਈ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ‘‘ਬਾਬਾ’’ਦੇ ਲਕਬ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਭੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਹੰਤ ਸਨ। ਇਹ ਢਿੱਲੋਂ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੜਦਾਦਾ ਬਾਬਾ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਪਿੱਥੋ (ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ) ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਸਨ, ਜੋ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮੁਸਾਹਿਬ ਵੀ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਾਦਾ ਸਨ।

ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਭਜਨੀਕ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਕ ਸੁਭਾਉ ਦੀ ਉਪਮਾ ਸੁਣ ਕੇ ਪਿੱਥੋ ਤੋਂ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੱਦ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਨਾਭੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੜੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ ਜੋ ਨਾਭੇ, ਪਿੰਡ ਦੁਲੱਦੀ ਵੱਲ ਇੱਕ ਝਿੜੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਸ਼ਰੱਧਾ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ਫੇਰ ਇਤਨਾ ਵਧਿਆ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੯੬੯ (ਸਨ ੧੮੧੩ ਈ:) ਵਿੱਚ, ਜਦ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ,ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸੌਂਪ ਗਏ।

ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ। ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਥਾਂ ਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਹੋਏ, ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ ਸਨ। ਹਾੜ੍ਹ ਵਦੀ ੭, ਸੰਮਤ ੧੯੧੮ ਬਿ: (ਸਨ ੧੮੬੧ ਈ:) ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰੇ ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਥਾਪੇ ਗਏ।

ਇਹੋ ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਨ ਯੋਗ ਪਿਤਾ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਬੜੇ ਨਾਮ-ਰਸੀਏ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਤਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਸਾਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਠ ਉਹ ਹਰੇਕ ਮਹੀਨੇ ਨੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ‘ਅਤਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ’ਇੱਕੋ ਆਸਨ ਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਤੇ ਇਕ ਵੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਤਾ ਪਾਠ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਜਦ ਉਸ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਠ-ਭੇਟਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ, ਜਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ, ਕਹਾਰ ਹਟਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਖ਼ੁਦ ਮੋਢਾ ਲਾ ਕੇ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਸ਼ਰੱਧਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ‡।

ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਫ਼ਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ-ਨਿਰਵਾਹ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ‘‘ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ’’ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਖ਼ਰਚ ਪਿੰਡ ਪਿੱਥੋ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦ ਕੁਝ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੀ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਸੱਦ ਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ਭਾਈ ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ, ਜੋ ਬੜੇ ਵਿੱਦਵਾਨ ਤੇ ਸਮਝ-ਸੂਝ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਹੋਰ ਸਨ- (੧) ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ (ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੭੧), (੨) ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੭੩) ਤੇ (੩) ਇੱਕ ਭੈਣ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬੀਬੀ ਕਾਨ੍ਹ ਕੌਰ ਸੀ। ਇਹ ਬੀਬੀ ਸਨ ੧੮੬੭ ਈ: ਵਿੱਚ ਜਨਮੀ ਤੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੜਹੋਲ ਤੇ ਚੁਸਤ ਸਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤੀ ਸਨੇਹ- ਭਾਵਨਾ ਸੀ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉਸਤਾਦ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਈ ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਾਈ। ਜਦ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸੱਤ ਬਰਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੜਾ ਅੱਛਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਿਲੀ ਇੱਛ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਵਾ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਤੇ ਫੇਰ ਪੰਡਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਧਰ, ਬੰਸੀ ਧਰ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲ ਕੇ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਵਾ ਪਰਮਾਨੰਦ ਤੋਂ ਵਿਆਕਰਣ, ਨਯਾਯ, ਸਾਹਿੱਤ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗ ਤੋਂ, ਜੋ ਮਹਾਕਵੀ ਗ੍ਵਾਲ ਦੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਸਨ, ਹਿੰਦੀ-ਕਵਿਤਾ ਰਚਣ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਸਰ

*ਇਹ ਪਿੰਡ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਰੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਹੈ। ‡ਵਧੀਕ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਸਫ਼ਾ ੫੨੭।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਹਰਾਜ ਦੇ ਮਹੰਤ ਗਜਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ।

ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਕਰਣ, ਸਿੱਖ-ਇਤਹਾਸ, ਸਾਹਿੱਤ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਆਦਿ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ, ਜਦ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ੨੦ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਜਾਗਿਆ । ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ੌਕ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹ ਦੇਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗ ਤੋਂ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਸਨ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ । ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਕੁਝ ਪੁਰਾਤਨ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੂਹਾਨੀ ਆਗੂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ. ਬੜੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨੋਂ ਹਟਾ ਲਏ ਗਏ ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਾਤਨ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਐਵੇਂ ਵਹਿਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਆਪ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹੇ ਤੇ ਫੇਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਤੁਰੇ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਏ । ਸੰਮਤ ੧੯੪੦ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਨ ੧੮੮੩ ਈ:ਵਿੱਚ,ਜਦ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ੨੨ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਸਿੱਧੇ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਦੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ-ਸਾਹਿੱਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ, ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ ਆਦਿ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਿੱਖ-ਸਾਹਿੱਤ ਦਾ ਅੱਛਾ ਗੰਭੀਰ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਲਿਆ ।

੨.

ਲਾਹੌਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰੁਖ ਪਲਟਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਸਿੱਖ-ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੱਲ ਵਧੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਹੌਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੮੦ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬੜੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੱਜਨ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਸਨ । ਇਹ ਚੰਗੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀਦਾਨ ਸਨ । ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਸਾਹਿੱਤ ਸਬੰਧੀ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਖਾਸੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਸੀ । ਇਹ ੧੦ ਰੋਜ਼ਾ 'ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਖ਼ਬਾਰ'ਤੇ ਮਾਹਵਾਰੀ ਰਸਾਲਾ'ਵਿਦਯਾਰਕ ਪੰਜਾਬ'ਦੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੁਖ ਸੰਪਾਦਕ ਸਨ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ,ਜੋ ਅਜੇਹੇ ਸਾਹਿੱਤਕ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰਖਦੇ ਸਨ,ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ ਸੱਜਨ ਮਿਲ ਗਏ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹੌਰ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਉਸਾਰੂ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਉਲੀਕੇ ਗਏ ਤੇ, ਗੁਰਮਤ ਸਬੰਧੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ।

ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ, ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਹੌਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ,ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ-ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿੱਖੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ''ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਰਜਾਯ''ਸੀ।ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਛਪ ਗਈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਦੂਜੀ ਪੁਸਤਕ ਕਿੱਥੇ ਗਈ—ਉਹ ਛਪੀ ਜਾ ਅਣਛਪੀ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ? ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਕਟੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦਰ ਅਸਲ ਅਜਿਹੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਥ-ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਸਨ ੧੯੨੩ ਵਿੱਚ,ਜਦ ਭਾਈ ਗਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਪਰਮੇਸਰੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇੱਕ ਸੱਜਨ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈ ਹੋਵੇ ।

ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਾਂ ਕੋਈ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਹੀ ਠਹਿਰੇ ਤੇ ਫੇਰ ਨਾਭੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ੨੪ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ । ਹੁਣ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਿੰਡ ਧੂਰੇ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਤੇ ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮੁਕਤਸਰ ਹੋਈ । ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਦੋਹਾਂ ਸੁਪਤਨੀਆਂ ਤੇ ਗੁਜ਼ਰਨ ਪਿਛੋਂ ਤੀਜੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਿੰਡ ਰਾਮ ਗੜ੍ਹ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਸ: ਹਰਚ ।ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੋਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੁਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਸੰਤ ਕੌਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਭਾਈ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਹਰੀ) ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ ੧੯੯੨ ਈ: ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਇਹ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਕਲੌਤੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਹਨ,ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ।

੩.

ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੇ ਨਵਾਂ ਰੁਖ ਪਲਟਿਆ ਤੇ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਪਾਸ ਬਤੌਰ ਮੁਸਾਹਿਬ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੋ ਗਏ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਕਦਰਦਾਨ ਸਨ ਤੇ ਚੰਗੇ-ਮੰਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਰਖ ਲੈਂਦੇ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੋਗ ਪਰੀਖਿਆ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੯੪੪ ਬਿ: ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਨ ੧੮੮੭ ਈ: ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਇਕ-ਲੌਤੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ । ਨਤੀਜਾ ਇਸ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਟਿੱਕਾ ਸਾਹਿਬ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਮਤਾਂ ਦੇ ਅੱਛੇ ਜਾਣੂ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਕਾਵਜ-ਸਾਹਿਤਜ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਲਏ ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੯੫੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਨ ੧੮੯੩ ਈ: ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੱਤ੍ਰ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕ੍ਰਮ-ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਟੀ ਮਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਨਹਿਰ ਨਾਜ਼ਿਮ ਤੇ ਨਾਜ਼ਿਮ (ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ) ਜ਼ਿਲਾ ਧਨੌਲਾ ਅਤੇ ਬਾਵਲ ਬਣੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਕਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦੱਸੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਧਣਾ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਨ ੧੯੦੨ ਵਿੱਚ ਆਪ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਏਜੈਂਟ ਪਾਸ ਵਕੀਲ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜੇ ਗਏ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦੇ ਦੋ ਝਗੜੇ ਸਨ:

(੧) ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਸਤ ਦਾ ਸਵਾਲ, ਅਤੇ

(੨) ਪਰਗਨਾ ਪੱਖੋਵਾਲ ਤੇ ਦਹਿੜੂ ਜੋ ਸਨ ੧੮੪੫-੪੬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਜ਼ਬਤ ਹੋਏ ਸਨ,ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਝਗੜਾ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਡਿਉਟੀ ਅਜਿਹੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ ਕਿ ਏਜੰਟ ਕਰਨਲ ਡਨਲਪ ਸਮਿੱਥ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਲਿਖੇ:--

"I have always had a high regard for Sardar Kahan Singh. I never met any official in any of the Phulkian States who so faithfully served the interests of both, his Chief and his State."

ਅਰਥਾਤ-'ਮੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਅਫ਼ਸਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਏਨੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।' ਉਪਰੋਕਤ ਪੱਖੋਵਾਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਲਈ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵੇਰ ਵਿਲਾਇਤ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਆਪ ਸਨ੧੯੦੭ਵਿੱਚ,ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਸਨ ੧੯੦੮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਵੇਰ ਸਨ ੧੯੧੦ ਵਿੱਚ ਲੰਡਨ ਗਏ। ਇਸ ਪਿਛਲੀ ਵਿਲਾਇਤ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਯੋਰਪ ਦੀ ਸੈਰ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਲਾਇਤ--ਫੇਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕੰਮ ਫ਼ਤਿਹ ਹੋਏ: (੧)ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਣ ਤੇ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਰਗਨਾ ਦਹਿੜੂ ਤੇ ਪੱਖੋਵਾਲ ਦੇ ਬਦਲੇ ੨੮੭੬੬)ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। (੨)ਮਿਸਟਰ ਐਮ. ਏ. ਮਕਾਲਿਫ਼ ਦੀ'ਸਿਖ ਧਰਮ' (The Sikh Religion) ਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ,ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਆਕਸਫ਼ੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ ਵੱਲੋਂ ਛਪ ਕੇ ਛੇ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ।

ਸਨ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਾਰਜ ਪੰਚਮ ਦੀ ਤਾਜ-ਪੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਦਿੱਲੀ ਹੋਇਆ। ਬੁਢੇਪੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭਾਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿਹਤ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਢਿੱਲੀ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਸਰਕਾਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਨਸਲਨ ਬਾਦ ਨਸਲਨ'ਮਹਾਰਾਜਾ'ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਸਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਤੋਪਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਾਰਜ ਨੂੰ ਮਲਣ ਗਏ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੱਕ ਲੈਣ ਆਇਆ।"ਆਪ ਦੇ ਮਿਜ਼ਾਜ ਅੱਛੇ ਹਨ?ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ।"ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਹੇ। ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਭੇ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਦਸ਼ਾ ਹੋਰ ਵੀ ਢਿੱਲੀ ਹੋਗਈ, ਜਿਸ ਕਟਕੇ ਆਪਣਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਜਾਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਉਮਰ ਭਰ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਅਹੁਦੇ ਲਾਇਕ ਸਮਝਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਥਾਪਿਆ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ (Foreign Minister) ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ੨੫ ਦਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੧ ਨੂੰ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਜੇ ਵਿਲਾਇਤੋਂ ਮੁੜੇ ਨਹੀਂ ਸਨ,ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਉਹ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੧੨ ਵਿੱਚ ਦੇਸ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣ ਤੇ ਰਾਜ-ਹੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਸਭ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਤੋਂ,ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਇਦਾ ਸੀ, ਇਸਤੀਫ਼ੇ ਲਏ ਗਏ ਤੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀਆਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੁਝ ਬਹੁਤੇ ਅਗਾਂਹ-ਵਧੂ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ-ਪਸੰਦ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ-ਰੱਦੀ ਸੰਭਾਲਣ ਤੇ ਕੁਝ ਰੱਲਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਾਜਸੀ ਔਕੜਾਂ ਵੀ ਮੂੰਹ ਵਿਖਾਣ ਲੱਗੀਆਂ।

ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਫ਼ਾਰਿਗ਼ ਹੋਣਹਾਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖ-ਸਾਹਿਤਜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ 'ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼'(Encyclopaedia of Sikh Literature), ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਕਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹਿਆ,ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਲਹਿਦਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਿਲੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਭਾਵੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਸਵਾਦਲੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਘਰਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਸਰਦਾਰ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਅਚਾਣਕ ਮਾਲੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਆ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਏਕਣ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਆਜ਼ਾਦ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ ਤੇ ਸਨ ੧੯੧੫ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਹੋ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਏਜੰਸੀ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਪਰ ਕਿ ਆਪ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਨੌਕਰੀ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣ ਤੇ ਕਰਨੀ ਪਈ ਤੇ ਆਪ ਕਸ਼ਮੀਰੋਂ ਵਾਪਿਸ ਪਟਿਆਲੇ ਆ ਗਏ।

ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਇਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਅਰਥਾਤ-ਸਨ ੧੯੧੬ ਈ:ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ਕਾਫੀ ਬਿਰਧ ਸਨ, ਅਚਾਣਕ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਪਿਤਾ ਦੇ ਇਸ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਬੜਾ ਗਹਿਰਾ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਸਨ ੧੯੧੭ ਵਿੱਚ ਅਚਾਣਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਤੇ ਨਾਭਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕੁਝ ਜਾਤੀ ਰੰਜਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਝਗੜਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬੜੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸ਼ਕਲ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਾਈ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਗੜੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ੨੮ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੧੭ ਈ: ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਮਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬਾਗੜੀਆਂ ਮਧਿਅਸਥ ਬਣੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਵਲੋਂ ਇੱਛਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸਨ,ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਨਾਭੇ ਵਾਪਿਸ ਮੋੜੇ ਗਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਹੋਰ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀਆਂ ਵੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਇਸ ਦੁਫੇੜ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਸਨ, ਪਰਸਪਰ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਨਾਭੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਸ਼ੱਕ ਵੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਮੁਚ੍ਚਾਰਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਾਹਿੱਤਕ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਸੂਰੀ ਵਿਚ ਕਿਨਕਰੇਗ ਨਾਮੀ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਕੋਠੀ ਬਿਲਇਵਜ਼- ੮੧੫੦੦) ਰੁਪਏ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦੇ ਖ਼ਰਚ ਤੇ ਖ਼ਰੀਦ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਹਾਰਾਜੇ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਖ਼ਾਸ ਵਜ਼ੀਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਨਾਭੇ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਨਿਯਤ ਹੋਏ।

ਸਨ ੧੯੧੭ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਜੋ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਕਿ ਉਹੋ ਪੁਰਾਣਾ ਝਗੜਾ ਫੇਰ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਲ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਉਠ ਖੜਾ ਹੋਇਆ,ਜੋ ਆਖ਼ਰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪਾਸ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁੰਜਲਾਈ ੧੯੨੩ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੋਂ ਬਰਤਰਫ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੇ ਫੇਰ ਕੋਡਾਈ ਕਨਾਲ(ਮਦਰਾਸ)ਭੇਜੇ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਜਿਲਾਵਤਨੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਨ ੧੯੪੩ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋ ਗਏ।

੪.

ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਦਾ ਹਾਲ, ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਲਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਗਲਾ ਕਾਂਡ, ਜੋ ਭਾਈ ਚਾਰਕ ਸੁਧਾਰ ਤੇ ਸਾਹਿੱਤਕ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਹ ਭਾਗ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੯੮੨ ਈ:ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,ਜਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਜੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਸਨ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ,ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਮਿਲੇ ਸਨ।ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਸ ਰੋਜ਼ਾ'ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਖ਼ਬਾਰ'(ਲਾਹੌਰ) ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸਨ। ਇਹ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਲਿਖਣ-ਢੰਗ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਪਤ੍ਰ ਸੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਈ ਹੋਰ ਸਾਹਿੱਤਕ ਕੰਮ ਵੀ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਨ ੧੯੮੩-੮੬ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਰਸਾਲਾ'ਖਾਲਸਾਗਜ਼ਟ ਤੇ 'ਰਸਾਲਾ ਸੁਧਾਰਾਰਕ' ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰ'ਖ਼ਾਲਸਾਅਖ਼ਬਾਰ,'ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਡੀਟਰ ਗਿਆਨੀ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੂਜੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸੇ ਲਗਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਸਨ ੧੯੮੩ ਵਿੱਚ ਵਿਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸੋਧ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਹੌਰ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪੀ ਗਈ ਤੇ ਫੇਰ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਮਿਸਟਰ ਐਮ.ਏ.ਮਕਾਲਿਫ਼ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕਠਿਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪਰਜਾਯ ਲਿਖੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਤੋਂ, ਜੋ ਮੈਂ ਸਨ ੧੯੪੪-੪੫ ਵਿੱਚ ਸ: ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਦੇ ਘਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇਖੇ ਸਨ, ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਧਾਰਕ ਤੇ ਸਾਹਿੱਤਕ ਕੰਮਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਹਿੱਤਕ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਤੋਰ ਵੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਹੀ ਤੁਰੀ,ਜਿਸ ਦੀ ਮੋਹਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਉੱਤੇ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਿਸਟਰ ਮਕਾਲਿਫ਼, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ'ਸਿੱਖ ਧਰਮ' The Sikh Religionਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ,ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਜੋਲ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭਾਵੇਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ,ਪਰ ਇਹ ਮੇਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੯੪੨ ਬਿ:(ਸਨ੧੯੮੫) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਜਦ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਉਸ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਗਏ ਜੋ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਹਿੰਦ ਦੀ ਪਰਸਪਰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਿਸਟਰ ਮਕਾਲਿਫ਼ ਇਸ ਸਮੇਂ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਖੋਜ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਕੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਪਾਸੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਲਈ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾਰ ਮਹੀਨੇ ਵਾਸਤੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਠਹਿਰਨਾ ਪਿਆ। ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਾਭੇ ਬਲਾ ਲਏ ਤਾਂ ਮਿਸਟਰ ਮਕਾਲਿਫ਼ ਆਪ ਪਾਸ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਰਹਿ ਕੇ ਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਵੀ ਉਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫ਼ੌਰਨ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਸਨ ੧੯੯੩ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਮਕਾਲਿਫ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖ-ਧਰਮ, ਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣ ਤੇ ਹੀ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਨ ੧੯੦੭ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ੧੫ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਲਾਇਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦਾ ਹੱਕ ਤਸਨੀਫ਼ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਏਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਮਕਾਲਿਫ਼ ਦੀ ਦਿਲੀ ਚਾਹ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖ-ਧਰਮ ਤੇ ਸਾਹਿੱਤ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਜੋ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਅੱਗੋਂ ਉੱਤਰ ਇਨਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ ਯੋਰਪੀਅਨ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੯੧੩ ਈ: ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਿਸਟਰ ਐਮ. ਮਕਾਲਿਫ਼ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਐਡੀਟਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਲਾਹੌਰ, ਭਗਤ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ, ਸਰਦਾਰ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਰ ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਾਹਿੱਤਕ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਨੁਕਤਾ-ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਮੌਕਾ ਪੈਣ ਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ,ਪਰ ਆਪ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਵਿੱਚ ਬਚਦਾ ਸਮਾਂ ਵਧੇਰੇ ਗੁਰਮੱਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖ-ਸਾਹਿੱਤ ਦੀ ਖੋਜ ਅਥਵਾ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖਣ ਉੱਤੇ ਹੀ ਖ਼ਰਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਸੰਨ ੧੮੮੨ ਤੋਂ ੧੯੧੧ ਈ: ਤਕ ੨੯ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ-ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ

(੧) ਰਾਜ ਧਰਮ-ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਦ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸਨ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਮਹਾਰਾਜੇ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਰਚ ਤੇ ਛਾਪ ਕੇ ਮੁਫ਼ਤ ਵੰਡੀ ਗਈ ਸੀ।

(੨) ਨਾਟਕ ਭਾਵਾਰਥ ਦੀਪਿਕਾ ਟੀਕਾ- ਸੰਨ ੧੮੮੮ ਈ: ਵਿੱਚ ਜਦ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ' ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਪਾਠ ਸੁਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜੋ ਜੋ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਇਸ ਸੇਵਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ, ਉਹੋ ਇਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰ ਕੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਛਾਪੇ ਗਏ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਨਾਟਕ ਭਾਵਾਰਥ ਦੀਪਿਕਾ' ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਦਰਬਾਰ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਛਪੀ ਸੀ।

(੩) ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ-ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੀਜੀ ਪੁਸਤਕ ਸੀ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸਨ ੧੮੯੭ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਛਪੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪੁਸਤਕ,ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਸੀ,ਪਰ ਪਿਛੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪਲਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

(੪) ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਭਾਕਰ-ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸਨ ੧੮੯੮ ਵਿੱਚ ਛਪੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਮੰਡਨ ਤੇ ਹੋਰ ਭਰਮਾਂ ਜਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਜਿਸ ਅਨੂਠੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਬੜਾ ਅਦੁਤੀ ਹੈ। ਗੁਰਮੱਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਾਰੇ ਥਾਂ ਪੁਰ ਥਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(੫) ਗੁਰਮਤ ਸੁਧਾਕਰ-ਇਹ ਪੁਸਤਕ, ਸਨ ੧੮੯੯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ,ਗੁਰਬਿਲਾਸ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੌ ਸਾਖੀ (ਗੁਰ ਰਤਨ ਮਾਲ), ਰਹਿਤ ਨਾਮੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪੁੱਜ਼ਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਕਤ੍ਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਸਨ,ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਛਪਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉਲਟਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਹੀ ਰਹੇ।

(੬) ਸਮਸਜਾ ਪੂਰਤੀ-ਇਹ ਸਮਸਜਾ-ਸੰਗ੍ਰਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਜਤਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ'ਨਾਰੀ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਟਾਰੀ ਨ ਉਤਾਰੀ ਉਤਰਤ ਹੈ', 'ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਨਾਰਿ ਨਰੇਲ ਉਛਾਲੇ' ਆਦਿ ਸਮਸਜਾਵਾਂ ਉੱਤੇ, ਇੱਸ ਦੇ ਹੋਰ ਕਵੀਆਂ ਸਮੇਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੂਰਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਟ੍ਰੈਕਟ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪ੍ਰੈਸ ਲਾਹੌਰ ਵੱਲੋਂ ਸਨ ੧੮੯੮ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹੋਰ ਹਨ ਜੋ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਸਨ ੧੮੯੯ ਤੋਂ ੧੯੧੧ ਤਕ, ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹੀ ਛਪੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਛਪ ਨਹੀਂ ਸਕੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਇਹ ਨਾਂ ਹਨ— (੧) ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਕਸੌਟੀ, (੨) ਪਹਾੜ-ਯਾਤ੍ਰਾ, (੩) ਵਿਲਾਇਤ-ਯਾਤ੍ਰਾ, (੪) ਸ਼ਰਾਬ ਨਿਖੇਧ ਤੇ (੫) ਇੱਕ ਜੋਤਿਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ। ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ 'ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਕਸੌਟੀ' ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਖੋਜ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਉਤੇ ਟੀਕਾ-ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਪੁਸਤਕ 'ਪਹਾੜ-ਯਾਤ੍ਰਾ' ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਨ ੧੯੦੬ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਬਾਈ ਧਾਰ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ (ਹਿਮਾਂਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਵਿਲਾਇਤ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੯੦੭,੧੯੦੮ ਅਤੇ ੧੯੧੦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਲਾਇਤ-ਫੇਰੀ ਦਾ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਹਾਲ ਹੈ। ਜੋਤਿਸ਼ ਦੀ ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕੋਈ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕੇ,ਸਨ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਰਾ-ਵਿਗਜਾਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਹਿੱਤਕ ਸੇਵਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਸੱਦ ਪਰਮਾਰਥ, ਗੁਰਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ, ਗੁਰ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ, ਰੂਪ ਦੀਪ ਪਿੰਗਲ ਤੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਨਾਮੀ ਪੰਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ। ਸਦ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਰਾਮ ਕਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ-ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ਤੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਲੰਕਾਰ ਦਰਜ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਬਾਰ ਨਾਭਾ ਦੇ ਖ਼ਰਚ ਨਾਲ ਸਨ ੧੯੨੧ ਵਿੱਚ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸਨ ੧੯੨੪ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਰੂਪ ਦੀਪ ਪਿੰਗਲ ਕ੍ਰਿਤ ਕਵੀ ਜੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ 'ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼', ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੁਨਰੀ ਕਿਰਤ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ (Encyclopaedia of Sikh Literature) ਸਨ ੧੯੧੨ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਲਿਖਣਾ ਆਰੰਭਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲਗ ਭਗ ੧੪ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਕਠਿਨ ਘਾਲਣਾ ਨਾਲ ਇਹ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਸਨ ੧੯੨੬ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ,ਤੇ ਸਨ ੧੯੩੦ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਛਪ ਕੇ ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੀ ਛਪਾਈ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਲਗਭਗ ਇਕਵੰਜਾ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਖ਼ਰਚ ਆਏ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਕੁੱਲ ੩੩੩੮ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਚਾਰ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਲਾਗਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਸਮੇਂ ੧੧੦) ਰੁਪਏ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਆਮ ਗਾਹਕਾਂ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ। ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਮਹਿਕਮਾ ਪੰਜਾਬੀ (ਹੁਣ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ) ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਛਪਾਈ ਕਰਾ ਕੇ ਹੱਲ ਕਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿੱਤੀ,ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਵਾਧੇ,* ਜੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਈ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ—

(੧) ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ-ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਭਾਕਰ,ਗੁਰਮਤ ਸੁਧਾਕਰ ਤੇ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਕਸੌਟੀ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨਾ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਹੁਣ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛਪ ਰਹੀ ਹੈ।

(੨)ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਸੰਗ੍ਰਹ-ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਹਿੱਤਕ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ,ਜੋ ਅਜੇ ਤਕ ਅਣ-ਛਪਿਆ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ।

(੩) ਅਨੇਕਾਰਥ ਕੋਸ਼ ਤੇ(੪)ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਕੋਸ਼-ਇਹ ਅਸ਼ਟਛਾਪ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਨੰਦ ਦਾਸ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ-ਕੋਸ਼ ਹਨ,ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕੋਸ਼ ਸਨ ੧੯੨੪ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸਨ ੧੯੩੮ ਵਿੱਚ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਕੋਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਸੋਧੇ ਤੇ ਫੇਰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਕੇ ਛਾਪੇ, ਇਹੋ ਹੁਨਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਡੇ ਨਵੇਂ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਲਈ ਦੇਖਣ ਜੋਗ ਹੈ।

੫.

ਸਾਹਿੱਤਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਜੋ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੇ। ਸਨ ੧੯੦੫ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚੋਂ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤੀ,ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਛਿੜਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਆਈ ਕਿ ਸਿੰਘ ਸਭੀਏ ਤਾਂ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਹਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਨਾਤਨੀ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਖ਼ਿਆਲ ਤੋਂ ਉਲਟ ਸਨ। ਆਖ਼ਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਮਿਸਟਰ ਕਿੰਗ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਦੇ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਾਇ ਪੁੱਛੀ ਗਈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਬੁਤ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਬੁੱਤ ਹੁਕਮਨ ਉਠਾਏ ਗਏ।

ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਤ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਬੰਦ ਹੋਈ ਦੇਖ ਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕੁਝ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੱਜਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਸਟਰ ਕਿੰਗ ਡੀ. ਸੀ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋਲ ਤੇ ਫੇਰ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੁਤ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਿਸਟਰ ਕਿੰਗ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ,. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਖ਼ਾਨਾ ਨਬ੍ਹੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਹੀ ਸਾਲ ਸਨ ੧੯੦੬ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਭੇ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਬਾਰੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ। ਕਾਰਣ ਇਸ ਦਾ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਸਨ ੧੯੯੬ ਵਿੱਚ ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਭਦੌੜ, ਸਨ ੧੯੯੮ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਤੇ ੧੯੦੧ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਐਡੀਟਰ 'ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਖ਼ਬਾਰ' ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਲਾਹੌਰ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਨ ੧੯੦੧ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਸ: ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠਾ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਤਵੰਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਨਾਲ ਚੀਫ਼ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਛਸੌਂਤ, ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਪੰਚ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਨ, ਪਰ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੌਹ ਸੁਦੀ ੭ ਸਨ ੧੯੦੬ ਈ: ਨੂੰ, ਜਦ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ ਸੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕਜੁਤਾ ਸੱਦ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਨਾਭਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਿੱਤਕ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗ਼ੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਚੱਲ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਸਨ।

੬.

ਧਾਰਮਿਕ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਤੇ ਸਾਹਿੱਤਕ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਸ ਦੀ ਕੁਝ ਵਿਦਿਅਕ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕੀਤੀ,ਜੋ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤਕ ਬੜੀ ਮਹਾਨਤਾ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਕੁ ਵੇਰਵਾ ਆਪ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਸਨ ੧੯੯੨ ਵਿੱਚ ਜਦ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਬਣਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਭਦੌੜ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦਾ, ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦੁਫੇੜ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦਿਲੋਂ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਿਲ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੱਧਿਅਸਥ ਬਣ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਈਸਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ, ਸਿੱਖ ਚਫ਼ੀਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਜਤਨ ਨਾਲ ਚੋਖੀ ਸਹਾਇਤਾ ਇਕੱਠੀ ਹੋਣ ਤੇ ਇਸ ਕਾਲਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ।

ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਤੇ ਲੱਗਭਗ ਦਸ ਕੁ ਸਾਲ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਚੱਲਿਆ. ਤੇ ਫੇਰ ਮਾਲੀ ਔਕੜਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਿਨਾੜ ਸਤਲੁਜ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਰਈਸ ਸਨ, ਕੁਝਕੁ ਸਨੇਹੀਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਕਰਨ ਲਈ ਮੋਢੀ ਮਿਥੇ ਗਏ। ਇਸ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਨ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਦੀ ਬੜੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ੧੨ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੦੪ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ (ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦਰਬਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਵਾਧਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ,ਕਈ ਥਾਵੇਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ,ਪਰ ਦੇਸ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੯੪੮ ਵਿੱਚ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਯਤ ਹੋਏ। ਦਰਬਾਰ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਐਡਰੈਸ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਾਜੇ-ਮਹਾਰਾਜੇ, ਰਈਸ, ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਅਫ਼ਸਰ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਕੱਠ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇੱਕ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ। ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਕੱਤ੍ਰ ਸ: ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠਾ ਵੱਲੋਂ ਝੋਲੀ ਅੱਡਣ ਤੇ ਲਗਭਗ ੨੨ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਚੰਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਚੰਦੇ ਨਾਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਕ ਦਮ ਸੁਧਰ ਗਈ. ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਾਲਜ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਖ਼ਿਦਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਚੀਫ਼ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ (ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵੱਲੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੩੧ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਥਾਪੇ ਗਏ। ਇਸ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਵਿਦਵਤਾ ਭਰਪੂਰ ਸੀ।

੭.

ਇਸ ਵਿਦਿਅਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੇ ਏਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੁਝ ਪੰਥਕ ਸੇਵਾ ਦਾ, ਜੋ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਜੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਨ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ, ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਬਦਲੀ ਤਾਂ ਸਨ ੧੯੧੨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵਾਇਸਰਾਇ ਦੀ ਕੋਠੀ ਬਣਾਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੋਈ.ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ

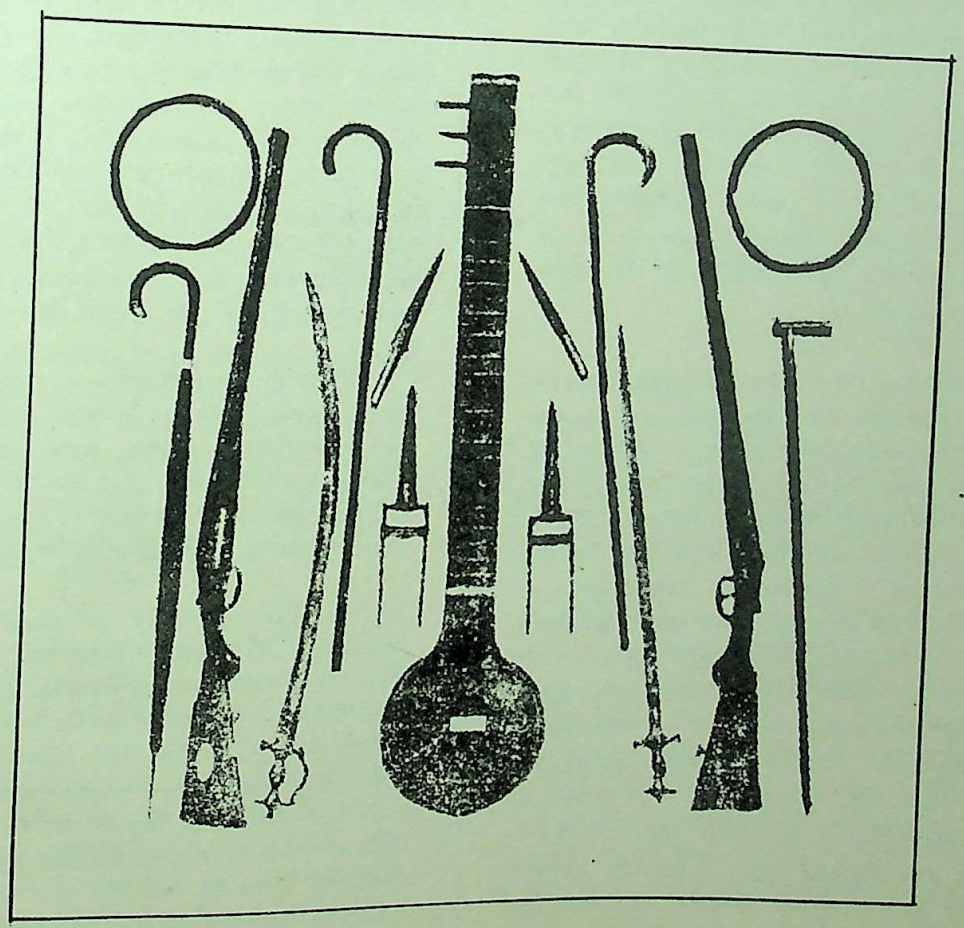

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਅਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸਤਾਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੀ ਇੱਕ ਕੰਧ, ਜੋ ਇਸ ਕੋਠੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਫ਼ਰਕ ਪਾਉਂਦੀ ਜਾਪੀ, ਗਿਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਇਸ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਭੜਕ ਉੱਠਿਆ ਤੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਅਚਾਨਕ ਸੰਨ ਚੌਦਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਰਪ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹਾਂ-ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ,ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕੋਠੀ ਦਾ ਕੰਮ ਰੁਕਣ ਕਟਕੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕੁਝ ਚਿਰ ਵਾਸਤੇ ਠੰਢਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਨ ੧੯੧੯ ਵਿਚ ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਕੰਧ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਸਥਾਂ ਭੋਜਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੋਈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸਨੇਹੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਕੰਧ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਨੱਪਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੁਲਹ ਹੋ ਗਈ।

ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਵਾਂਙ ਹੀ ਸਨ ੧੯੩੦ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਮਾਲ ਟੋਕਰੀ ਨੰਦੇੜ (ਦੱਖਣ) ਦਾ ਝਗੜਾ ਵੀ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਲ ਟੋਕਰੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਪਰ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਦੱਬੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਦੀਮੀ ਕਬਰਸਤਾਨ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦੇ ਕੁਝ ਕਰਮਚਾਰੀ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਠੋਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬੇ-ਇਨਸਾਫ਼ੀ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਚਾਰਾਜੋਈ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਬੂਤ ਲਈ ਚੀਫ਼ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਤੌਰ ਗਵਾਹ ਭੇਜੇ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲੇ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੈਦਲ ਕੀਤੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਲਿਖੀ ਡਾਇਰੀ ਤੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਥਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਦੇ ਇਸੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਇਸ ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਜਿੱਤ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਨੰਦੇੜ ਤੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਨੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ।

੮.

ਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਵੀ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਕੀਤੀ। ਸਨ ੧੯੦੬ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ ਲਗਾਇਆ। ਇਹ ਸਫ਼ਰ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਘਨੀ, ਮਾਰਕੀ, ਧਾਮੀ, ਨਮੋਲੀ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ, ਸੁਕੇਤ ਮੰਡੀ, ਕਟੋਲਾ, ਕੰਡੀ ਗਲਵਾ, ਬਿਸੌਰਾ, ਕੁੱਲੂ, ਕੜੋਨ, ਸਿਲ ਬਧਵਾਨੀ, ਜਤੀਂਗਰੀ, ਢੇਲੂ, ਬੈਜਨਾਥ, ਪਾਲਮਪੁਰ, ਚੜ੍ਹੀ ਆਦਿ ਸਥਾਨਾਂ ਪਰ ਆਪ ਚੱਲ ਕੇ ਗਏ। ਲਗਭਗ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪਠਾਨਕੋਟ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਆਦਿ ਥੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਨਾਭੇ ਵਾਪਿਸ ਪੁੱਜੇ। ਸਿਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਾਹਿੱਤ ਦੀ ਖੋਜ ਇਸ ਪਹਾੜੀ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਮੁਖ ਉੱਦੇਸ਼ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੰਦੇੜ (ਦੱਖਣ) ਆਦਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਹਰੇਕ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਉੱਥੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਦੁਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੱਭੇਂ, ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੂੰ ਖ਼ਰਚ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਿਆ, ਤਾਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੋਟ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਭਾਈ ਪ੍ਰਦੁਮਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਕੰਮ ਦੀ ਸੁਖਾਲ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਰਜਿਸਟਰ ਛਪਵਾ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਲਈ ਪੁੱਛਣ-ਜੋਗ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਖੋਜ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਈ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਵਿਦੇਸ਼-ਯਾਤ੍ਰਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਾਰ ਵੇਰ ਕੀਤੀ। ਸੰਨ ੧੯੦੭, ੧੯੦੯ ਅਤੇ ੧੯੧੦ ਵਿੱਚ ਆਪ ਇੰਗਲੈਂਡ ਗਏ,ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਤੇ ਚੌਥੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਆਪ ਨੇ ਸਨ ੧੯੩੩ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਆਪ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਦੀ ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਦੇਖ ਕੇ, ਜੋ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ੨੨ ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਡਾਕ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਕਾਬਲ ਗਏ। ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਫ਼ੀਰ ਸਰਦਾਰ ਸਲਾਹੁੱਦੀਨ ਨੇ ਇਸ ਯਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਕਾਬਲ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਆਪ ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਹਮਾਨਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਕਾਬਲ ਤੇ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੂੰਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ,ਖੋਜੀ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਸਨ- ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਅਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਖ਼ਾਨ ਵਜ਼ੀਰ ਖ਼ਾਰਜੀਆ ਹਕੂਮਤ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜ਼ਿਸ ਵਿੱਚ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਤ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਪ੍ਰੀਤ-ਮਿਲਨੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹਿਜ਼ ਮੈਜਿਸਟੀ ਮੁਹੰਮਦ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਕਾਬਲ ਦੇ 'ਦਿਲਕੁਸ਼ਾ' ਰਾਜਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੜੇ ਸਨੇਹ ਭਰੇ ਸਵਾਗਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ''ਕਸਬਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਜ਼ਦਨ ਅਸਤ'' ਅਰਥਾਤ- 'ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ' ਕਹਿਕੇ ਇੱਕ ਬੜੀ ਕੀਮਤੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਲਵਾਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤੋਹਫ਼ੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਹਫ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇੱਕ ਦਸਤਖ਼ਤੀ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਸੀ। ਲਗਭਗ ਦੋ ਘੰਟੇ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਯਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਾਬਰ ਦੀ ਕਬਰ, ਕਾਬਲ ਦਾ ਹਸਪਤਾਲ, ਮੁਰਗ਼ੀ ਖ਼ਾਨਾ. ਦਾਰੁਲ ਅਮਾਨ (ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ), ਪਗ਼ਮਾਨ, ਖ਼ਵਾਜਾ ਸਰਾ ਪਹਾੜ, ਪਿੰਡ ਇਸਤਾਲਫ਼, ਮਕਾਨ ਚਿਹਲ ਸਤੂਨ, ਤਪਹ ਤਾਜਦਾਰ, ਗੁਲ ਬਾਗ਼ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਥਾਨ ਦੇਖੇ, ਤੇ ਫੇਰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਾਪਿਸ ਦੇਸ਼ ਮੁੜ ਆਏ।

੯.

ਸਨ ੧੯੩੦ ਤੋਂ ੧੯੩੮ ਤਕ ਲਗਭਗ ਅੱਠ ਸਾਲ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਛੇਕੜਲੇ ਸਾਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ, ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ-ਸੰਗ੍ਰਹ ਆਦਿ ਚਾਰ ਕੁ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਦੋਬਾਰਾ ਸੁਧਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸੁਧਾਈ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਾਧੇ ਆਪ ਨੇ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਅੰਤਿਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਭਰਾ ਸਨ-ਪਹਿਲੇ ਆਪ, ਦੂਜੇ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤੀਜੇ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ। ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਇੱਕੋ ਬੀਬੀ ਸੀ ਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਘਰ ਦਾ ਸਭ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਹੰਤ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸੀ ਤੇ ਦੋ ਬੀਬੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਸਨੇਹ ਸੀ।

ਸਨ ੧੯੩੬ ਵਿੱਚ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਅਚਾਣਕ ਇਸ ਵੀਰ-ਸਨੇਹ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਵਿਜੋਗ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ੨੭ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿ ਕੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਏਦੂੰ ਕੋਈ ਸੱਤ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ੧੭ ਜੂਨ, ੧੯੩੭ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਿਜੋਗ ਤੋਂ, ਜਿਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕਿਆ, ਦਿਲੀ ਖੇਦ ਤਾਂ ਅਵੱਸ਼ ਹੋਇਆ ਪਰ ਆਪ ਅਜਿਹੇ ਧੀਰਜਵਾਨ ਸਨ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਖੇਦ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਕਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪੰਜ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਅਚਾਣਕ ਸ਼ਦੀਵੀ ਸੱਦਾ ਆਉਣ ਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਸਾਢੇ ੭੭ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੨੩ ਨਵੰਬਰ, ੧੯੩੯ ਈ: ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰੀਰਕ ਖੇਦ ਜਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕਲੌਤੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹਰੀ) ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਬੜੇ ਵਿੱਦਵਾਨ, ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼ ਤੇ ਮਿਲਾਪੜੇ ਸੁਭਾਉ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ।

੧੦.

ਹਰੇਕ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਗੁਣ, ਕਰਮ ਤੇ ਸੁਭਾਉ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਇਸ ਲਈ ਏਥੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ :—

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਉੱਚੇ,ਸੋਹਣੇ ਸੁਨੱਖੇ,ਦਿਦਾਰੀ, ਚੁਸਤ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਬੋਲਦੇ ਬੜਾ ਘੱਟ ਸਨ. ਜੋ,ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਬੜੀ ਸਮਝ- ਸੋਚ ਕੇ ਥੋੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਮਜਾਲ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ। ਸੁਭਾਉ ਵਿੱਚ ਭਾਢੀ ਮਿੱਠਤ ਤੇ ਆਚਰਣ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਸੁੱਚ-ਸੰਜਮ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਆਚਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਰੇਕ ਦਰਸ਼ਕ ਦੇ ਚਿਤ ਉੱਤੇ ਬੜਾ ਡੂੰਘਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਬੋਲ-ਚਾਲ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਹਿੰਤੁਸਤਾਨੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਲਵੀਂ ਸੀ। ਕਈ ਵੇਰ ਉਰਦੂ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੀ ਉਰਦੂ ਜਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਵਰਤਦੇ ਸਨ ਤੇ ਫੇਰ ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ, ਪਰ ਬੋਲ ਚਾਲ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਲਿਖਤ ਆਪ ਦੀ ਬੜੀ ਸਾਫ਼ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪ ਕਈ ਵੇਰ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਸਨ-ਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ। ਗੁਰਮੁਖੀ (ਪੰਜਾਬੀ) ਦੀ ਸ਼ਿਕਸਤਾ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਦੋਵੇ ਨਾਲ ਦਾ ਖ਼ਤ।

ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪ ਸਵੇਰੇ ਉਠਦੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੈਦਲ ਸੈਰ ਕਰਦੇ, ਫੇਰ ਸੋਚ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਫ਼ਾਰਿਗ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਾਹਿੱਤਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਬਜੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕ ਕੇ ਘੰਟਾ ਕੁ ਭਰ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਤੇ ਫੇਰ ਦੋ ਘੰਟੇ ਆਪਣੇ ਪੁਸਤਕਾਲੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੁਝ ਲਿਖਣਾ-ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਹਿੱਤਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ, ਆਪ ਦਾ ਨਿੱਤ ਨੇਮ ਸੀ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ। ਕਈ ਵੇਰ ਫੁੱਲ ਆਪ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਗਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਨ-ਸਾਹਿੱਤਕ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਕਲਮ, ਸਿੱਖੀ ਸ਼ਾਨ ਦੱਸਣ ਲਈ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਅਸਤ੍ਰ, ਜਿਵੇਂ—ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਚਕ੍ਰ,

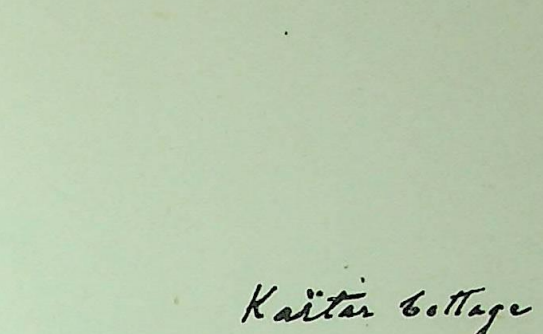

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਖ਼ਤ

ਪਸ਼ਕਬਜ਼, ਕਟਾਰ, ਬੰਦੂਕ—ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸਨੇਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਊਸ, ਦਿਲਰੁਬਾ ਜਾਂ ਸਤਾਰ। ਜੇ ਆਪ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕਲਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਰ ਆਪ ਬੰਦੂਕ ਫੜ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬਣੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਘੋੜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਆਪ ਬੜਾ ਸ਼ੌਕ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਹਰਨ ਤੇ ਸੂਰ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਕੇ ਮਗਰ ਮੱਛਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣਾ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਆਪ ਨੇ ਮਾਰੇ ਵੀ ਸਨ। ਉਹ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਰਹੇ, ਅਜੇ ਤਕ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੇ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਸਾਜ਼ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪਾਰਦ-ਰਸ਼ੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਕਈ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੰਗੀਤ-ਦਰਬਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਆਪ ਬੜੇ ਮਾਹਿਰ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਉਪਨਾਮ "ਨੀਤੀ ਜੀ" ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਆਪ ਆਪਣੀ ਕਵੀ-ਛਾਪ "ਵਿਜੇਸ਼" ਲਿਖਦੇ ਸਨ।

(ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਅਸ਼ੋਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਨਕਸ਼ੇ

ਨਾਂ ਤੇ ਥਾਂ	ਸਫ਼ੇ
ਕਰਤਾ- ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ	—
ਅਕਾਲ ਬੁਗਾ-ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ	36–37
ਦਰਬਾਰ ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਰਾਇ ਜੀ- ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ	48-49
ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ-ਸਰਦਾਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਭਦੌੜ	52-53
ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ (ਹਜ਼ੂਰ) ਸਾਹਿਬ	70-71
ਨਕਸ਼ਾ ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ	,, ,,
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ–ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ	76-77
ਬਹਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ	,, ,,
ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ–ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ	,, ,,
ਨਕਸ਼ਾ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ	,, ,,
ਤਖ਼ਤ ਕੇਸ਼ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ-ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦ ਪੁਰ	100-101
ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਖ਼ਤ ਕੇਸ਼ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ	,, ,,
ਨਕਸ਼ਾ ਆਨੰਦ ਪੁਰ	,, ,,
ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਚਿਤ੍ਰ	134-135
ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛਤੋਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ-ਸਰਹਿੰਦ	164-165
ਨਕਸ਼ਾ ਸਰਹਿੰਦ-ਫਤੇ ਗੜ੍ਹ	,, ,,
ਸਾਜ਼ਾਂ (ਵਾਜਿਆਂ) ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ	180-181
ਸਾਰਾ ਗੜ੍ਹੀ ਮੈਮੋਰੀਅਲ–ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ	186–187
ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਿਤ੍ਰ	190-191
ਸ਼ਾਰਦੂਲ-ਸ਼੍ਰੇਣ ਚਿਤ੍ਰਕ- ਬਾਜ (ਵਜ਼ਾਮ੍)	192-193
ਨਕਸ਼ਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ	274-275
ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ	276-277
ਧਰਮਵੀਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ	296-297
ਕਪੂਰਥਲਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ	,, ,,
ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ	,, ,,
ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦਾ ਰਾਜਭਵਨ	,, ,,
ਨਕਸ਼ਾ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ (ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ)	302-303
ਬੰਮ ਸਾਹਿਬ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ	,, ,,
ਨਕਸ਼ਾ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ)	,, ,,
ਕਾਬਾ ਅਤੇ ਮੱਕਾ	318-319
ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ-ਕੀਰਤਪੁਰ	332-333
ਨਕਸ਼ਾ ਕੀਰਤ ਪੁਰ	,, ,,
ਖਜੂਰ ਸਾਹਿਬ	366-367
ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਦੇ ਫੌਂਟ	418-419
ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ-ਗੋਇੰਦਵਾਲ	426-427
ਨਕਸ਼ਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅਤੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ	,, ,,
ਤਿਲਕ ਅਸਥਾਨ-ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ	454-455
ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਕਤਲਗੜ੍ਹ-ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ	,, ,,
ਨਕਸ਼ਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ	,, ,,
ਜੀਂਦਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ	526-527
ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ	,, ,,
ਨਕਸ਼ਾ ਥਨੇਸਰ- ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ	610-611
ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ-ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ	620-621
ਨਕਸ਼ਾ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ- ,, ,,	,, ,,
ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ	624-625
ਨਕਸ਼ਾ ਦਿੱਲੀ	634-635
ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ	648-649
ਨਾਨਕ-ਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ	692-693
ਜਨਮ-ਸਥਾਨ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ	,, ,,
ਨਕਸ਼ਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਸਾਹਿਬ	,, ,,
ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ	694-95
ਹੀਰਾ ਮਹਿਲ ਨਾਭਾ	,, ,,
ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਰੋਘਾ ਸਾਹਿਬ	696 697
ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ	,, ,,
ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣ ਸਿੰਘ ਜੀ	698-699
ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ	704-705
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ-ਸਥਾਨ	734-735
''ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ'' ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ	,, ,,
ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ	,, ,,
ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ	,, ,,
ਬਾਬਾ ਫੂਲ	818-819
ਨਕਸ਼ਾ ਬਗ਼ਦਾਦ	830-831
ਮਕਾਲਿਫ਼ ਸਾਹਿਬ	938-939
ਦਰਬਾਰ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ	980-981
ਨਕਸ਼ਾ ,, ,,	,, ,,
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ	1020-1021
ਜਨਮ-ਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਹੌਰ	1054-1055
ਦੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ, ਲਾਹੌਰ	,, ,,
ਨਕਸ਼ਾ ਲਾਹੌਰ	,, ,,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

FOREWORD

Sardar Kahan Singh is one of the few learned Sikhs still left to us. His knowledge of the Sikh Scriptures and History is most profound and unrivalled. Beside being trained in the old school of Sikh scholarship wherein depth of knowledge and mastery of detail was more emphasised, he has also cultivated the variety and vastness of view which is characteristic of western learning. He not only possesses an intimate knowledge of the most obvious and the most distant facts, but he also knows how to marshall them and use them to some purpose, which is so rare in old scholars, who in their fondness for the wealth of detail often lose hold of the essential bearings, so that the reader cannot see the wood on account of the trees.

Sardar Kahan Singh is exceptionally well-fitted to interpret Sikhism. Belonging to the earliest batch of the *Singh Sabha* reformers, he has had a great share in the formation of the modern opinion about Sikhism. Even the inevitable Mr. M. A. Macauliffe, the author of the *Sikh Religion*, found in him a guide, philosopher and friend. If Bhai Dit Singh and others were responsible for the social and religious reform, Bhais Gurmukh Singh and Jawahir Singh for organizing higher education, Bhai Kahan Singh has worked for the whole movement as a writer, articulating its principles in works which will stand as permanent monuments to his genuis. His books, *Gurmat Prabhakar* and *Gurmat Sudhakar* are the standard guide-books and sometimes the only stock-in-trade of the modern preacher.

The present work, *Gurshabd Ratnakar* is his *Magnum Opus*. It is a Dictionary and Encyclopædia combined of Sikh Literature, a magnificent fruit of the author's fifteen years' hard and incessant labour. It contains 64263 words occurring in the original Sikh Scriptures as well as in other allied books, i. e. the *Holy Granth*, *Dasam Granth*, works of Bhais Gurdas, Mani Singh and Nand Lal, *Rahatnamas*, *Sarabloh Prakash*, *Gur-Sobha*, *Gurbilas*, *Nanak Prakash*, *Suraj Prakash*, *Panth Prakash*, *Gurpad Prem Prakash*, Bhai Bala's *Sakhi*, *Gosht Mecca and Medina*, etc.

To facilitate reference all the words have been arranged strictly in accordance with the order of letters and vowel signs of the Punjabi alphabet. Each word is dealt with most comprehensively, all the available and up-to-date information bearing on the different meanings being supplied with rare correctness and precision. The book is written on most approved lines, containing quotations and illustrations drawn from all the needful sources of religion, history, geography, science, medicine, language, prosody, rhetoric, etc., showing an immense store of knowledge drawn from innumerable books, eastern and western, ancient and modern. When we look at the volume of the work undertaken and carried out single-handed by the author, it appears nothing short of a marvel.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

The prominent features of the work to be noted are :—

(1). All references to the Vedas and Shastras, the Bible, the Quran and other religious books are fully traced. The different religions and their respective terms and symbols are adequately dealt with, comments being made in a very liberal spirit without showing any trace of sectarianism.

(2). The historical references are explained concisely but exhaustively, advantage being taken of the most recent researches. (See *AKBAR*). The author does not hesitate to point out different errors of fact occurring in the standard works.

(3). The geographical places, especially those belonging to Sikh History, are located correctly, the most helpful part being the information about Gurdwaras illustrated with maps.

(4). The names of trees and herbs are explained with corresponding botanical terms used in European Science.

(5). The names of diseases and medicines have been so fully dealt with that one could gather a complete pharmacopœia from it.

(6). Names connected with natural philosophy have, as far as possible, been fully explained

(7). Musical and metrical systems are discussed comprehensively, and their distinctions are supported with quotations and authorities. The information given on Prosody and Rhetoric is most complete and handy.

(8). Metrical riddles, so common in old literature but now so difficult to understand, are also explained.

(9). Each word is treated etymologically, and the different meanings, with apt illustrations, are given in Punjabi and Hindi under serial numbers.

(10). It embodies more than seven thousand Arabic and Persian words. To show their correct derivation and pronunciation, they are also given in the Persian characters. In like manner the Sanscrit words are given in the Devnagri characters.

(11). The book is profusely illustrated with maps and pictures.

The book is the first of its kind in Punjabi, and supplies a long-felt want. It is not only an all-inclusive work for ready reference, but contains solid articles on great and intricate topics connected with the Sikh History and Religion. It is a whole library of literature on Sikhism. Some rare works, found mostly in manuscript, are quoted here in full. One cannot overestimate the importance of such a work. It is the most valuable book on Sikhism produced in the modern days.

KHALSA COLLEGE,
AMRITSAR :
18th. January, 1930.

TEJA SINGH, M. A.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭੂਮਿਕਾ

ਸੰਮਤ ੧੯੫੫ ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ "ਗੁਰੁਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼" ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੯੫੭ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹਜਾਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ "ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼" ਪੜ੍ਹਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਉਹ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਅਰ ਅੱਖਰ ਤਥਾ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਕੇ, ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਹੋਸਕੇ * ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਆਰੰਭਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪੰਜਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਜਦ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋੜਨ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ Encyclopædia Britannica ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਕਿ ਸਿੱਖਸਾਹਿਤ੍ਰ ਦਾ ਭੀ ਇੱਕ ਅਜੇਹਾ ਕੋਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਮਤ ਸੰਬੰਧੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਯੋਗ੍ਯ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ.

ਸੰਮਤ ੧੯੬੭ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਸਰਵਲੋਹਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰੁਸ਼ੋਭਾ, ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ, ਗੁਰੁਮਹਿਮਾਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ, ਗੁਰੁਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ, ਗੁਰੁਪਦਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਹਿਤਨਾਮੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ਬਦ ਨੋਟ ਕੀਤੇ, ਅਰ ਸ਼ਾਬਦਗ੍ਯਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਤੇ † ਪੂਰਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਮੇ ਸਮੇ ਪੁਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਮਤਿ ਮੇਲਕੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਅਰਥ ਅਤੇ ਭਾਵ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ੧੦੮ ਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ, ੨੮ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੬੯ (੧੦ ਮਈ ਸਨ ੧੯੧੨) ਨੂੰ ਮੈਂ ਭਿਆਸਤ ਦੀ ਅਹਿਲਕਾਰੀ ਛੱਡਕੇ ਗਰਮੀ ਕੱਟਣ ਕਸ਼ਮੀਰ ਚਲ੍ਯਾ ਗਿਆ ਅਰ ਉੱਥੇ ਤੋਂ ੨੦ ਮਈ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਸੋਧਕੇ "ਗੁਰੁਸ਼ਬਦਰਤਨਾਕਰ" ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣਾ ਆਰੰਭਿਆ, ਜੋ ੨੫ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੮੨ (੬ ਫਰਵਰੀ ੧੯੨੬) ਨੂੰ ਪੂਰਣ ਹੋਇਆ.

ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸ ਦੇ ਛਾਪਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਪਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਿਜੈਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਫਰੀਦਕੋਟਪਤਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛਪਵਾਉਣ ਦਾ ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਗਏ, ਅਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਭਾਪਤਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸਾਲ ਲਈ ਮੇਰੇ ਸਟਾਫ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਚੌਥੀ ਰਕਮ ਛਪਾਈ ਲਈ ਮਨਜੂਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਰਾਜ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਚਲੇਗਏ, ਅਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ (Administrator) ਨੇ ਖਜਾਨੋਂ ਮਸਤਾਨੇ ਦੇਂਅਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪਵਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਦਿੱਤੀ.

ਕਈ ਸੱਜਨਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੰਜ ਸੌ ਗ੍ਰਾਹਕ ਬਣਾਏ ਜਾਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਪੇਸ਼ਗੀ ਲੈਕੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਹਜਾਰ ਕਾਪੀ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਛਾਪਕੇ ਵੰਡੀਗਈ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸੌ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਕੁਝ ਸੱਜਨ ਬਣੇ.‡

ਪਬਲਿਕ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋਕੇ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਮਹਾਰਾਜਗਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦਰਖ਼ਾਸਤ ਭੇਜੀ ਕਿ ਆਪ ਤਿੰਨ ਸੌ ਕਾਪੀਆਂ ਖਰੀਦਕੇ ਇਸ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ; ਇਸ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਾਇਲ ਸੱਦਕੇ ੧ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ੧੯੨੭ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲਾਗਤ ਅਸੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਬਾਰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਖਰਚ ਪੁਰ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਗੀ ਰਕਮ ਘੱਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਵਾਪਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ; ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਧਨਜਵਾਦ ਸਹਿਤ ਸਾਰੇ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਰਕਮ ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ੨੬ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ੧੯੨੭ ਤੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪਵਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੮੭ (੧੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੩੦) ਨੂੰ ਹੋਈ.*

ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ (Encyclopædia of Sikh Literature) ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀ ਵਿਸ਼ਯ ਹਨ, ਇਹ ਪਾਠਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਭੀ ਯੋਗ੍ਯ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ–

(੧) ਗਦ੍ਯ ਅਥਵਾ ਪਦ੍ਯ (ਨਸ੍ਰ–ਨਜ਼ਮ) ਜਤਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿੱਖਮਤ ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਗਏ ਹਨ.

(੨) ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਕੇਵਲ ਅੱਖਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਭੀ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆਗਿਆ ਹੈ–ਅਉ, ਅਉਸਰ, ਅਉਹਠ, ਅਉਹਾਰ, ਅਉਖ, ਅਉਖਦ, ਅਉਗੁਣ, ਅਉਘਟ, ਅਉਚਰ, ਅਉਕ ××× ਅਇਆਨ, ਅਈਏ, ਅਸ, ਅਸਹ, ਅਸਤ, ਅਸਤਾ, ਅਸਥਿ, ਅਸਥਿਰ, ਅਸਨ, ਅਸਪ, ਅਸਫਾਕ, ਅਸਮਰਥ, ਅਸਮਾਨ, ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ, ਅਸਾ, ਅਸਾਡ਼ਾ, ਅਸਾਧ, ਅਸਾਰ, ਅਸਿ, ਅਸਿਤ, ਅਸੀਸ, ਅਸੀਮ, ਅਸੀਲ, ਅਸੂ, ਅਸੂਚਿ, ਅਸੂਰ, ਅਸੂਆ, ਅਸੂਤ, ਅਸੇਖ, ਅਸੈ, ਅਸੋਕ, ਅਸੋਚ, ਅਸੋਖ, ਅਸੰਗਤ, ਅਸਿਭਵ, ਅੱਸੀ, ਅੱਸੂ,† ਅਸ੍ਤ ××× ਆਦਿ.

(੩) ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਵ੍ਯੁਤਪੱਤਿ ਦੱਸਕੇ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਰਹੇ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ੧੭੦੮ ਧਾਤੁਆਂ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਲ੍ਪਿਆ ਅਰਥ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਅਸ੍ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਅਸਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਅਸ੍ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਟਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਧਾਤੁ ਦੇ ਇਸੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਲੈਕੇ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਯਾਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ—

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ	ਪੰਜਾਬੀ	ਉਦਾਹਰਣ
ਉਸ਼੍ਣੀਸ਼	ਉਸਨੀਕ	"ਸਿਰ ਪਹਿ ਉਸਨੀਕਹਿ ਨੀਕ ਬਨਾਈ." (ਨਾਪ੍)
ਉਦ੍ਗਿਰਣ	ਉਗਲੱਣਾ	"ਬਿਖ ਕਢੈ ਮੁਖ ਉਗਲਾਰੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)
ਅਪਤ੍	ਅਉਤ	"ਅਉਤ ਜਣੇਦਾ ਜਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)
ਅਭਿਜਿਤ	ਅਭੋਚੁ	"ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੋਚੁ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)
ਸ਼ਪਨ੍ਹੀ	ਸ਼ਉਕਨਿ	"ਸ਼ਉਕਨਿ ਘਰ ਕੀ ਕੰਤ ਤਿਆਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
ਸਤ੍ਯਾਨ੍ਰਿਤ	ਸਤ੍ਰਿਨਿਰਤਿ	"ਸਤਿ ਨਿਰਤਿ ਬੂਝੈ ਜੇ ਕੋਇ." (ਸ਼ੁਖਮਨੀ)
ਕਬੁੰਰ	ਕਬਰੋ	"ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਕੰਠਾਰੀ ਚਰਿਓ, ਕਬਰੋ ਹੋਤ ਫਿਰੋ."(ਸਾਰ ਮ:੫)
ਕ੍ਰਿਕਾਟ	ਕਿਆੜਾ	"ਅਸਮਾਨਿ ਕਿਆੜਾ ਛਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)
ਉਵ੍ਹੰਰੁ	ਖਰਬਾੜੁ ਖੀਰਾ." (ਭਾਗੁ)	"ਖਰਬਾੜੁ ਖੀਰਾ." (ਭਾਗੁ)
ਅਕੈਹਣਿ	ਖੁਹਣਿ	"ਖਿਮਾ ਵਿਹੂਣੇ ਖਪਿਗਏ ਖੁਹਣਿ ਲਖ ਅਸੰਖ." (ਓਅੰਕਾਰ)
ਗਵੇਸ਼ਣਾ	ਗਾਖਣਾ	"ਨ ਗੱਲੀਂ ਗਾਖੀਐ." (ਭਾਗੁ)
ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ	ਗੁਸਾਈ	"ਗੁਸਾਈ ! ਪਰਤਾਪ ਤੁਹਾਰੋ ਭੀਠਾ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)
ਕੋਲਾਲ	ਗੁਲਾਲੁ	"ਕਮਲ ਅਲਿਪਤ ਹੈ ਸੈ ਹਬਾ ਵਿਚਿ ਗੁਲਾਲੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)
ਘਸ਼੍ਣ	ਘਸਣਾ	"ਘਸਿ ਚੰਦਨੁ ਜਸੁ ਘਸਿਆ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)
ਜਾਹ੍ਨਵੀ	ਜਾਹਰਨਵੀ	"ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੇ ਭਗੀਰਥਿ ਆਣੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)
ਜੁਗੁਪ੍ਸਨ	ਗੋਪਣਾ	"ਜੋ ਗੁਰ ਗੋਪੈ ਆਪਣਾ, ਸੁ ਭਲਾ ਨਾਹੀਂ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)
ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ	ਛਨਿਛਰ	"ਛਨਿਛਰ ਵਾਰਿ ਸਉਣ ਸਾਸਤ ਬੀਚਾਰੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭)
ਜਾਮਾਤ੍ਰਿ	ਜਵਾਈ	"ਕਤ੍ਰਮ ਸਕੇ ਨਾਲਿ ਜਵਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)
ਜਲੌਕਾ	ਜੋਕ	"ਜਿਉ ਕੁਸਟੀ ਤਨਿ ਜੋਕ." (ਸਾਰ ਸੂਰਦਾਸ)
ਧੀਵਰ	ਥੀਵਰੁ	"ਇਹੁ ਜੀਉ ਮਛਲੀ, ਥੀਵਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਾਲੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)
ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ	ਡੀਠਿ	"ਛੀਕੇ ਪਰ ਤੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਡੀਠਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)
ਤਤ੍ਵੇੱਤਾ	ਤਤਬਿੰਦ	"ਮੋਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿ ਜਾਨ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ." (ਨਾਪ੍)
ਤ੍ਰਿਲਪਟਂ	ਤਪੜ	"ਤਪੜ ਬਾਜ ਵਿਛਾਇ." (ਭਾਗੁ)
ਤਾਂਬੂਲ	ਤਮੋਲ	"ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤਮੋਲ ਰਸ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)
ਧਵਲਹਮੰਸ	ਧਉਲਹਰ	"ਕਿਤਹੀ ਕਾਮਿ ਨ ਧਉਲਹਰ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)
ਨਪਤ੍ਰਿ	ਨੱਤਾ	"ਪੁਤ ਪੋਤਾ ਪੜ੍ਹੇਤਾ ਨੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)
ਪ੍ਲਪਨ	ਪਇਅੰਪ	"ਨਾਨਕ ਪਇਅੰਪੈ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)
ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ	ਪਰਾਛਤ	"ਸ਼ਗਲ ਪਰਾਛਤ ਲਾਥੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)
ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼ਿਨੀ	ਪੜੋਸਣਿ	"ਪੜੋਸਣਿ ਪੂਛਿਲੇ ਨਾਮਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)
ਮਾਤ੍ਰਿਸ੍ਵਸ੍ਰਿ	ਮਾਸੀ	"ਮਾਸੀ ਔਰ ਮੋਸਾ ਜਗ ਵਿਵਿਧ ਵਿਖਯਾਤਾ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)
ਲਵੰਗ	ਲਉਂਗ	"ਕਿਨਹੀ ਲਉਂਗ ਸੁਪਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)
xxx	xxx	xxx xxx

ਅ਼ਰਬੀ-ਫ਼ਾਰਸੀ	ਪੰਜਾਬੀ	ਉਦਾਹਰਣ
ਕਫ਼ਸ਼	ਕਉਸ	"ਕਉਸੈ ਸਪਤ ਪਯਾਲਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)
ਕ਼ਬਾ	ਕਵਾਇ	"ਗਲਹੁ ਕਵਾਇ ਖੋਲਿ ਪਹਿਨਾਈ." (ਭਾਗੁ)
ਕੌਰਨਿਸ਼	ਕੁਨਸ	"ਕੁਨਸਾਂ ਕੀਨੀ ਤੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨਾ" (ਗੁਪ੍ਸੂ)
ਖ਼ਾਜਹਸਰਾ	ਖਸਰਾ	"ਖੁਸਰੇ ਕਿਆ ਘਰਵਾਸੁ ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)
ਖ਼ੁਗੀਰ	ਖੁਰਗੀਰ	"ਜੀਨ ਖੁਰਗੀਰ ਸਭੁ ਪਵਿਤ ਹਹਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)
ਜ਼ੁਨਾਮ-ਵਾਲਾ	ਜਨਮਾਲਾ	"ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਨਮਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਤਜ਼ੀਯਰ	ਤਗੀਰ	"ਮਰਹਟੇ ਦਖਣੀ ਕਿਯੇ ਤਗੀਰ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)
ਤ੍ਰਿਬਾਬ	ਤਬੀਬੀ·	"ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਕਰੈ ਤਬੀਬੀ." (ਭਾਗੁ)
ਤ੍ਰਅ੍ਲੁਕ੍	ਤਾਲਕ	"ਤ੍ਰਿਸ੍ ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ਨ ਤਾਲਕਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
ਦੁਬਾਲਹ	ਦੁਮਾਲੜਾ	"ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਉਚ ਦੁਮਾਲੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)
ਨਜ਼ਦੀਕ	ਨਜੀਕਿ	"ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਜੀਕਿ ਪਛਾਣਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)
ਨਾਮੂਸ	ਨਮੋਸੀ	"ਉਸ ਦੀ ਨਮੋਸੀ ਹੋਣ ਲਗੀ." (ਜਸਾ)
ਨੀਯਤ	ਨੀਤ	"ਉਸ ਦੀ ਨੀਤ ਬਦਲੀ ਵੇਖਕੇ." (ਜਸਾ)
ਨਖ਼ੁਦੀ	ਨੁਗਦੀ	"ਨੁਗਦੀ ਮੰਦਕ ਆਦਿਕ ਸ਼ਿੰਦ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)
ਬਜ਼ਹਕਾਰੀ	ਬਜਗਾਰੀ	"ਕਿਉਕਰਿ ਪਇਆ ਹੋਇ ਬਜਗਾਰੀ ?" (ਭਾਗੁ)
ਮਸ਼ਲਹ਼ਤ	ਮਸਲਤਿ	"ਬੀਓ ਪੂਛਿ ਨ ਮਸਲਤਿ ਧਰੈ." (ਗੌਡ ਮ: ੫)
ਮਸ਼ਤਵਰ		
ਮਸ਼ਜਿਦ	ਮਸੀਤਿ	"ਕਿਆ ਮਸੀਤਿ ਸਿਰ ਨਾਏ ?" (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)
ਮਜ਼ਦੂਰ	ਮਜੂਰ	"ਮਿਹੁੰਦ ਮਜੂਰ ਲਗੇ ਤਬ ਆਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)
ਮੁਅ੍ਤਬਰ	ਮਾਤਬਰ	"ਪਠਨੋ ਮਾਤਬਰ ਤਾਂਕੇ ਪਾਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)
ਮਤਅੱਦੀ	ਮੁਅੱਦੀ	"ਅਨਿਕ ਮੁਅੱਦੀ ਕਰਤੇ ਕਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)
ਲਿਹ਼ਾਫ਼	ਲੇਫ	"ਨਾ ਜਲੁ ਲੇਫ ਤੁਲਾਈਆ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧)
xxx	xxx	xxx xxx

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ, ਪੁਰਤਗਾਲੀ, ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਦੇ ਤਦ੍ਭਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਾਬਤ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਯਥਾ:— ਅਜੀਟਣ—Adjutant; ਅਡਦਲੀ—Orderly; ਹਸਪਤਾਲ—Hospital; ਕਮਾਣ—Command; ਕਰਨੈਲ—Colonel; ਕਾਰਤੂਸ—Cartouche; ਕ੍ਰਮੈਦਾਨ—Commandant; ਗਰੇਡੀਲ—Grenadier; ਗਿਟਸ—Gaiters; ਗੁਲਜਰੀ—Bull's-eye; ਦਰਜਨ—Dozen; ਪਲਟਣ—Battalion or Platoon; ਪਾਦਰੀ—Padre; ਫਲਾਲੈਨ—Flannel; ਬਟਨ—Bouton; ਮੇਮ—Madam; ਰਪੋਟੀਆ—Reporter; ਰੰਗਰੂਟ—Recruit, ਲਫ਼ਟੈਣ—Lieutenant; ਲਾਟ—Lord; ਲਾਲਟੈਣ—Lantern xxx ਆਦਿ.

(ਸ) ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ (ਮਿੱਸੇ) ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਅਣੀਆਲੇ ਤੀਰ, ਸਾਂਹਿਬਸਿੰਘ, ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ, ਮੁਲਤਾਨਪੁਰ, ਹਕੀਕਤਰਾਇ, ਹਰਿ ਕੀ ਪੈੜੀ, ਹੁਰਲੀਬਿਦਰ, ਕੁਬੋਲ, ਖਾਲਸਾਕਾਲਿਜ, ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂਡੰਮ, ਜਾਰਜਨਗਰ, ਮੁਖ਼ਲਿਸਗੜ੍ਹ, ਰੋਲਰੱਡੀ, ਲਾਯਲਪੁਰxxx ਆਦਿ.

(ਹ) ਅਨੁਕਰਣ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਧੁਨਿ ਦੀ ਨਕਲ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਸਾਂ ਸਾਂ, ਸੂੰ ਸੂੰ, ਟਣ ਟਣ, ਟੈਂ ਟੈਂ, ਠਾਹ ਠਾਹ, ਠੌਂ ਠੌਂ, ਭੁਰ ਭੁਰ, ਡੌਂ ਡੌਂ, ਧੜੰਮxxx ਆਦਿ.

(ਕ) ਪ੍ਰਤਿਧ੍ਵਨਿ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸਮਾਨ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਵਾਧੂ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਕੱਟ ਵੱਢ, ਖਾਣਾ ਦਾਣਾ, ਪਾਣੀ ਧਾਣੀ, ਪੂਰੀ ਊਰੀ, ਮਾਰ ਧਾੜxxx ਆਦਿ.*

(ਖ) ਸਾਂਕੇਤਿਕ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਜਾਂ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਖਾਸ ਅਰਥ ਦੀ ਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਮੂਰਖ ਲਈ ਉੱਲੂ ਅਤੇ ਗਧਾ, ਘੀ ਲਈ ਪੰਜਵਾਂ, ਲੂਣ ਲਈ ਸਰਵਰਸ, ਵਿਆਹ ਲਈ ਆਨੰਦxxx ਆਦਿ.

(ਗ) ਸੰਕ੍ਸ਼ਿਪ੍ਤ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਬਣਾਏਗਏ ਹਨ,ਜਿਵੇਂ—ਸ਼ਾਦ-ਬਾਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਾਬਾ, ਸ਼ੁਕਲ ਦਿਨ ਦਾ ਸੁਦੀ ਅਤੇ ਬਹੁਲ ਦਿਨ ਦਾ ਬਦੀxxx ਆਦਿ.

(੧੮) ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਦੇ ਅੰਗ, ਛੰਦ ਅਲੰਕਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉੱਲਾਸ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ, ਸਵੈਯਾ, ਸਾਰ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ, ਛੱਪਯ, ਦੀਪਕ, ਦੋਹਰਾ, ਭਾਵ, ਤੁਸੈਗਪ੍ਰਯਾਤ, ਰਸ, ਰੂਪਕxxx ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੧੯) ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੋਧਨ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਯਸਿੰਘ, ਧ੍ਰੁਬਰੀ, ਬੀਰੇ ਬੀਬੀxxx ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੨੦) ਕਿਸੇ ਰਸਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸ਼ਰੀਹ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਔਂਸੀ, ਕਾਂਉਂ ਉਡਾਉਣਾ, ਜੂਠ ਵਿੱਚ ਧੰਨ ਪਾਉਣਾ, ਤਣੀ ਛੁਹਣੀ, ਪਾਣੀ ਵਾਰਨਾxxx ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੨੧) ਔਖੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਪਦ ਲਿਖਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਅਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, "ਅਤਮੜਿਆ ਮੰਦਲ ਬਾਜੈ."–"ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ."–"ਏਕ ਮਰੰਤੋ ਦੋਇ ਮੂਏ."–"ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜਿ ਸਿਧੁ "–"ਢੀਲ੍."–"ਪਹਿਲਾ ਪੁਤੁ ਪਿਛੈਰੀ ਮਾਈ,"xxx ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੨੨) ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਕੋਸ਼ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਣੀ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨ ੬, ਗੁਲਾਲੁ ੨, ਪਗਾਰ ੩, ਪਰਲ ੨, ਪਾਵਸxxx ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੨੩) ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ, ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਇਸਲਈ ਦਿੱਤੇਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਧਪੜ੍ਹੇ ਗ੍ਯਾਨੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਅਰਥ, ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭਾਵ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ, ਜਿਵੇਂ—ਚਉਤ੍ਰ ਅੱਗੇ ਚਉੜਿ ਅਤੇ ਰਿੰਨ੍ਹ ਅੱਗੇ ਰਿੰਨ੍ਹ ਸ਼ਬਦ ਵੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.† ਐਸੇ ਹੀ ਗੁਰਿ, ਜਪਿ, ਮਨਿ, ਮੰਘਰਿxxx ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੋ.

(੨੪) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣ ਲਈ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਬਣਾਏਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾਰਣ ਜਾਣਨ ਲਈ ਆਸਾਨੀ ਹੋਵੇ.‡

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਭੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਅ਼ਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਪਾਠ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਦੱਸਣਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਇਹ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਏ; ਸਾਧਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ.

ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ) ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਕਿਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਲੈਜਾਣਾ ਮਾਤ੍ਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਤੇ ਅੰਗ ੧੭ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਅਤੇ ਤਦ੍ਭਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ.

(੨੫) ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾਗਿਆ ਹੈ,‡ਅਰ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤਤਕਰਾ "ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਸੰਕੇਤ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਾਇਆਗਿਆ ਹੈ.

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਿਰਾਸਤਾ, ਔਖ ਅਤੇ ਵਿਘਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ, ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਉਤਸਾਹ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਭੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਅਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਅਰ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦ੍ਯਾਪ੍ਰੇਮੀ ਸੱਜਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ ਅਤੇ ਧਨ੍ਯਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨੌਟ ਕੀਤੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਪੰਡਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦਾਸ ਜੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਉਦਾਸੀਨ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇਜਾਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਖ·ਲਸਾ-ਕਾਲਿਜ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮਅਨੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ (revision) ਵੇਲੇ ਅਮੋਲਕ ਰਾਇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਸਰ ਦਲਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵਾਲੇ ਅਰ ਸਰਦਾਰ ਮੁਕੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਇੰਜਨੀਅਰ ਸਿਮਲਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਮਾ ਦਿੱਤਾ. ਭਾਈ ਮੋਹਨਸਿੰਘ ਜੀ ਵੈਦ ਤਰਨਤਾਰਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਵੈਦ ਬੁਦਿਆਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਗਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਸਰਦਾਰ ਨੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਸਭਾ ਸਿਮਲਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ. ਧਨੌਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਮੌਲਾਨਾ ਮੌਲਵੀ ਹਕੀਮ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦਨਸੀਰ ਸਾਹਿਬ "ਅਰਸ਼ੀ," ਮੁਨਸ਼ੀ ਫ਼ਾਜਿਲ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਫ਼ਾਜਿਲ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅ਼ਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਸਰਦਾਰ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ. ਲਾਲਾ ਧਨੀਰਾਮ "ਚਾਤ੍ਰਕ" ਮਾਲਿਕ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੇਂ ਟਾਈਪ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਨੂੰ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਵਾਕਰ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਡੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਛਾਪਿਆ ਹੈ. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਜੇ ਨਿਵਾਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਨਰੂਪ ਦਰਬਾਰ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗਾ ਹੈ.‡‡

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕੋਸ਼ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਮੇਰੇ ਇਸ ਯਤਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ ਹਾਂ.†

ਭੁੱਲਣਹਾਰ ਅਤੇ ਅਲਪਗ੍ਯ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ ਭੁੱਲਾਂ ਹੋਗਈਆਂ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੱਸਣ ਦੀ ਜੋ ਸੱਜਨ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਾਣੀ ਅਤੇ

ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਸੰਕੇਤ

ਉਪ. ਉਪਸਗੰ. Preposition
ਅ: ਅਸ੍ਵਪਦੀ ਅਤੇ ਅਧਜਾਯ.
ਅ੍ਰ. ਅ੍ਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਅਸਫੋ. ਸ਼ਫੋਟਕ ਕਬਿੱਤ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਅਕਾਲ. ਅਕਾਲਉਸਤਤਿ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਅਜਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਅਜ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਅਜੈ ਸਿੰਘ. ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਅਨੁ. ਅਨੁਕਰਣ.ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਨਕਲ. Onomatopœia.
ਅਰਹੰਤਾਵ. ਅਹੰਤ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ,ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਆਸਾ. ਆਸਾ ਰਾਗ.
ਏ. ਡੀ. A. D. ਈਸਵੀ ਸਨ.
ਅੰ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਸ. ਸਲੋਕ.
ਸਹਸ. ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ.
ਸਨ. ਈਸਵੀ ਸਨ (ਸਾਲ).
ਸਨਾਮਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਸਮੁਦ੍ਰਮਥਨ. ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਸਰਵ. ਸਰਵਨਾਮ. ਪੜਨਾਉਂ. Pronoun.
ਸਲੋਹ. ਸਰਵਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ.
ਸਵਾ. ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ.
ਸਵੈਯੇ ੩੩. ਤੇਤੀ ਸਵੈਯੇ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਸਾਰ. ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ.
ਸਿੰਧੀ. ਸਿੰਧੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਸੂਹੀ. ਸੂਹੀ ਰਾਗ.
ਸੂਰਜਾਵ. ਸੂਰਯ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਸੋਰ. ਸੋਰਠ ਰਾਗ.
ਸੰ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ.
ਸੰਗਜਾ. ਨਾਮ. Noun.
ਸੰਮਤ. ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਲ.
ਸ੍ਰੀ. ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ.
ਹਕਾਯਤ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਪਿੱਛੇ ਜੋ ੧੧ ਹਕਾਇਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.
ਹਜਾਰੇ ੧੦. ਹਜਾਰੇ ਸ਼ਬਦ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਹਨੂ. ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ, ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਕ੍ਰਿਤ.
ਹਿੰ. ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਹੀ. ਹੀਬ੍ਰੂ (Hebrew) ਭਾਸ਼ਾ. ਇਬਰਾਨੀ.
ਕੱਸਪਾਵ. ਕਸ਼ਜਪ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਕੱਛਾਵ. ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ,ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਕਲਕੀ. ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਕਲਿ, ਕਲਿਆਨ ਰਾਗ.
ਕਵਿ ੫੨. ਬਾਵਨ ਕਵਿ, ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ.
ਕਾਸ਼. ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਕਾਨ. ਕਾਨੜਾ ਰਾਗ.
ਕੇਦਾ. ਕੇਦਾਰਾ ਰਾਗ.
ਕ੍ਰਿ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ. Verb.
ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ.Adverb.
ਖ਼ਾ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸ਼ਬਦ.
ਖਾਮ. ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਗਉ. ਗਉੜੀ ਰਾਗ.
ਗੁਜ. ਗੁਜਰਾਤੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਗੁਪ੍ਰਸੂ. ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼).
ਗੁਰੁਪਦ. ਗੁਰੁਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.
ਗੁਵਿ ੬. ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਛੀਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ.
ਗੁਵਿ ੧੦. ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ.
ਗੂਜ. ਗੂਜਰੀ ਰਾਗ.
ਗੌਂਡ. ਗੌਂਡ ਰਾਗ.
ਗਜਾਨ. ਗਜਾਨਪ੍ਰਬੋਧ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚਉ. ਚਉਬੋਲੇ.
ਚਰਿਤ੍ਰ. ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਯਾਨ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੌਪਈ. ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੌਬੀਸਾਵ. ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੰਡੀ ੧. ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਵਡਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੰਡੀ ੨. ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਛੋਟਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੰਡੀ ੩. ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੰਦ੍ਰਾਵ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੰਬਾ. ਚੰਬੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਜ. ਜਨਮ.
ਜਸਭਾਮ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿਘ ਜੀ ਦੀ.
ਜਸਾ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ.
ਜਗਰਾਜ. ਜਗ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਜਜਾਤਿ. ਰਾਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਜਨਮੇਜਯ. ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਯ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਜਫਰ. ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ.
ਜਲੰਧਰਾਵ. ਜਲੰਧਰ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਜਿੰਦਗੀ. ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ, ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ.
ਜੈਜਾ. ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ.
ਜੈਤ. ਜੈਤਸਰੀ ਰਾਗ.
ਜੰਗਨਾਮਾ. ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਹੈ.
ਟੋਡੀ. ਟੋਡੀ ਰਾਗ.
ਡਿੰਗ. ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ. ਇਹ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਬੋਲੀ ਹੈ.
ਤਨਾਮਾ. ਤਨਖਾਹ ਨਾਮਾ.
ਤਿਲੰ. ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ.
ਤੁ. ਤੁਰਕੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਤੁਖਾ. ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ.
ਥਲੀ. ਥਲੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਦਖ. ਦੱਖਣੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਦੱਤਾਵ. ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਦਿਲੀਪ. ਰਾਜਾ ਦਿਲੀਪ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਦੀਗੋ. ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ.(ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ)
ਦੇ. ਦੇਹਾਂਤ.
ਦੇਵ. ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਰਾਗ.
ਧਨਾ. ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ.
ਧਨੰਤਰਾਵ. ਧਨੰਤਰਿ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਧਾ. ਧਾਤੁ. ਮਸਦਰ. Verbal root.
ਨਸੀਹਤ. ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ.
ਨਟ. ਨਟ ਰਾਗ.
ਨਰਸਿੰਘਾਵ. ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਨਰਨਾਰਾਯਣ. ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਨਰਾਵ. ਨਰ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਨਾਪ੍ਰ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼.
ਪਹਾ. ਪਹਾੜੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਪਰਸਰਾਮਾਵ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਪਰੀਛਤਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਪਰੀਕਿਤ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਪਾ. ਪਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਪਾਰਸਾਵ. ਪਾਸ਼੍ਵੰਨਾਥ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਪੁਰਤ. ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਪੂਰ. ਪੂਰਵੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਪੋਠੋ. ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਸ਼ਬਦ.
ਪੰਪ੍ਰ. ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗਜਾਨੀ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ.
ਪ੍ਰਤਜ. ਪ੍ਰਤਜਯ. Suffix.
ਪ੍ਰਭਾ. ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗ.
ਪ੍ਰਾ. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ.
ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ.
ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਫ਼ਾ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਫ੍ਰ. ਫ੍ਰੈਂਚ. French.
ਬਸੰ. ਬਸੰਤ (ਵਸੰਤ) ਰਾਗ.
ਬਾਂਗਰ. ਬਾਂਗਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਬਾਵਨ. ਬਾਵਨਅਖਰੀ.
ਬਿਹਾ. ਬਿਹਾਗੜਾ ਰਾਗ.
ਬਿਲਾ. ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ.
ਬੀ. ਸੀ. B. C. ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ.
ਬੇਨਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਵੇਣ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਬੈਰਾ. ਬੈਰਾੜੀ ਰਾਗ.
ਬੰਨੋ. ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ.
ਬ੍ਰਹਮਾਵ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਭਗਤਾਵਲੀ. ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗਜਾਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਵਜਾਖਯਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ.
ਭਾਗੁ. ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ.
ਭਾਗੁਕ. ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿੱਤ.
ਭੈਰ. ਭੈਰਉ (ਭੈਰਵ) ਰਾਗ.
ਮ: ਮਹਲਾ,ਅਰਥਾਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ).
ਮਗੋ. ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ.
ਮੱਛਾਵ. ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਮਨੁ. ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ.
ਮਨੁਰਾਜ. ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਮਰਾ. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟ੍ਰੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਮਲਾ. ਮਲਾਰ ਰਾਗ.
ਮਾ ਸੰ. ਮਾਧਵਾਨਲ ਸੰਗੀਤ.
ਮਾਗਧੀ. ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਮਾਝ. ਮਾਝ ਰਾਗ.
ਮਾਂਧਾਤਾ. ਮਾਂਧਾਤਾ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਮਾਰ. ਮਾਰਵਾੜੀ.
ਮਾਰੂ. ਮਾਰੂ ਰਾਗ.
ਮਾਲੀ. ਮਾਲੀਗੌੜਾ ਰਾਗ.
ਮੁਲ. ਮੁਲਤਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਮੋਹਨੀ. ਮੋਹਿਨੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਯੁਧਿਸਟਰ ਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਦੀ ਕਥਾ,ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ
ਯੂ. ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਯੋ. ਯੋਗਿਕ ਸ਼ਬਦ. Etymological.
ਰਹਿਤ. ਰਹਿਤਨਾਮਾ.
ਰਘੁਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਰਘੁ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਰਾਮ. ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ.
ਰਾਮਾਵ. ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਰੁਦ੍ਰਾਵ. ਰੁਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
L. ਲੈਟਿਨ ਭਾਸ਼ਾ.
ਲੋਕੋ. ਲੋਕੋਕ੍ਰਿ. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਹਿਨਾਵਤ.
ਵਡ. ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ.
ਵਰਾਹ. ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਵਾ. ਵਾਕਜ.
ਵਾਮਨਾਵ. ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਵਾਰ ੧ | ਜਿਸ ਰਾਗ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੈ ਉਸ ਲਈ
ਵਾਰ ੨ | ਕੋਈ ਅੰਗ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਇੱਕ
ਵਾਰ ੩ | ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅੰਗ ੧–
ਵਾਰ ੭ | ੨–੩ ਵਰਤੇ ਹਨ. ਐਸੇ ਹੀ ਐਤ ਸੋਮ ਆਦਿ ਦਿਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਬਾਣੀ ਲਈ ਵਾਰ ੭ ਹੈ.
ਵਿ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ. Adjective.
ਵਿਸਨਾਵ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਵਿਚਿਤ੍ਰ. ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ.
ਵਜ. ਅਵਜਯ. Particle.
ਵ੍ਰਜ. ਵ੍ਰਜਭਾਸ਼ਾ. (ਮਥੁਰਾ ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਦੀ ਬੋਲੀ).
ਵ੍ਰਿੰਦ. ਵ੍ਰਿੰਦ ਕਵਿ ਦੀ ਸਤਸਈ.

ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ*

ऋ	ਰ੍ਰਿ–ਰ੍ਰਿਸ਼ਿ	ت	ਤ–ਤਕਲੀਫ਼	ث	ਸ਼–ਸ਼ਬੂਤ
श	ਸ਼–ਸ਼ਰੀਰ	ط	ਤ੍ਰ–ਤ੍ਰਬੀਬ	س	ਸ–ਸਹੂਲਤ
੧	ਸ–ਸ਼ਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ	ه	ਹ–ਹਜਵ	ش	ਸ਼–ਸ਼ਹੀਦ
ਸ	ਸ–ਸਮਯ	ح	ਹ੍ਰ–ਹ੍ਰਰਾਮ	ص	ਸ–ਸਬਰ
ਵ	ਕ–ਕਮਾ	خ	ਖ਼–ਖ਼ੁਸ਼ਕ	ع	ਉ–ਉਮਰ
ੜ	ਜ–ਜਾਨ (ਗਜਾਨ)	ذ	ਜ–ਜਿਕਰ		ਅ–ਅਕਲ
ਂ	ੰ † ਹਸੰ	ز	ਜ਼–ਜ਼ਹਿਰ		ਇ–ਇਲਮ
:	‡ ਦੁ:ਖ. ਨਮ:	ژ	ਜ਼–ਅਜ਼ਦਹਾ	غ	ਗ਼–ਗ਼ਰਕ
੍	§ ਮਨਸ੍	ض	ਜ਼–ਜ਼ਯਾਫ਼ਤ	ف	ਫ਼–ਫ਼ੌਜ
		ظ	ਜ਼–ਜ਼ਹੂਰ	ق	ਕ਼–ਕ਼ਤਲ
				¶	ਚਸ਼ਮੇ ਮਾ

* ਕਿਸੇ ਦੇਸ ਦੀ ਠੇਠ ਬੋਲੀ ਲਿਖਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ. ਜੋ ਅੱਖਰ ਉਸ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਦਾਨਾਂ ਨੇ ਕਢੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਭ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਰ ਜਦ ਓਪਰੀ ਬੋਲੀ ਲਿਖਣੀ ਪਵੇ,ਤਦ ਅੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੋਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਲਪਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੈਂਤੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਅਜੇਹੇ ਪੂਰਣ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉੱਚਾਰਣ ਦੱਸਣ ਲਈ ਇਹ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਕਲਪੇਗਏ ਹਨ.

† ਇਹ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਲਗਣ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਹੈ. ‡ ਇਹ ਵਿਸਰਗਾਂ ਹਨ. § ਇਹ ਹਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ¶ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇਜ਼ਾਫ਼ਤ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਿਹਾਰੀ ਅਤੇ ਲਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਅਥ ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼

ਉ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ (ਪੈਂਤੀ) ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ੍ਵਰ ਅੱਖਰ ਊੜਾ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਹੋਠਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਊੜੇ ਤੋਂ ◌ ◌ ◌

ਉਸਾਣ. ਸੰ. ਅਵਸਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਤ। ੨ ਪਰਿਣਾਮ. ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੩ ਹੋਸ਼. ਸੁਧ। ੪ ਮਾਨ. ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਉਪਾਉ (ਉਪਾਯ) ਸੁੱਝਣਾ.

ਉਸਾਰਣਾ / **ਉਸਾਰਨ** ਸੰ. ਤਰ–ਸ੍ਰਜ਼–ਉਤ੍–ਸ੍ਰਿਜ੍. ਉਤ੍ਸਰ੍ਜਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ। ੨ ਚਿਣਨਾ. "ਜੋ ਉਸਾਰੇ ਸੋ ਢਾਹਸੀ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਉਸਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿਣਾਈ.ਇਮਾਰਤ.ਦੇਖੋ,ਉਸਾਰਣਾ.

ਉਸਾਰੂ. ਵਿ–ਉਸਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਉਤਸ੍ਰਿਜਨ ਕਰਤਾ.

ਉਸਾਰੇਂਦੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸਾਰਦੇ. ਚਿਣਾਈ ਕਰਦੇ। ੨ ਵਿ–ਉਸਾਰਣ ਵਾਲੇ. "ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਉਸਾਰੇਦੇ ਭੀ ਗਏ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਉਸਿ. ਉਸ ਨੂੰ. ਉਸ ਪ੍ਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਉਸ. "ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਣ ਤੈਸੀ ਉਸਿ ਮਾਟੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਉਸ਼ੀਨਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਸ਼ੀ (ਇੱਛਾ) ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਗਾਂਧਾਰ ਦੇਸ਼। ੨ ਰਾਜਾ ਮਹਾਮਨਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਇੱਕ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ.* "ਗਯੋ ਉਸੀਨਰ ਭੂਪਤਿ ਪਾਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਗਾਲਵ.

ਉਸ਼ੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਸ. ਪੰਨ੍ਹੀ ਦੀ ਜੜ, ਜੋ ਸੁਗੰਧ-ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਖੇ ਅਤੇ ਟੱਟੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਤੋਂ ਅਤਰ (ਇਤ੍ਰ) ਭੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਖ਼ਸ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਸ.

ਉਸੁ. ਦੇਖੋ,ਉਸ. "ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਉਸੂਲ. ਅ. اُصول ਅਸਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਯਮ. ਨੇਮ। ੨ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਤੀਜਾ। ੩ ਜੜ. ਮੂਲ.

ਉਸੇਈ. ਦੇਖੋ, ਉਸੇਨਾ.

ਉਸੇਸ. ਸੰ. ਉਤ੍ਕ੍ਵਾਸ. ਉਛ੍ਵਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਹੁਕਾ. ਠੰਢਾ ਸਾਹ. "ਨਰੇਸ ਜੀ ਉਸੇਸ ਲੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਨੇ ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਲੀਤਾ.

ਉਸੇਨਾ. ਉਸ੍ਨ (ਤੱਤਾ) ਕਰਨਾ. ਤਪਾਉਣਾ. ਸੇਕਣਾ। ੨ ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਉਬਾਲਨਾ. "ਬਿੰਜਨਾਦਿ ਭੂਨੈ ਭੀਜੈ ਪੀਸੂ ਐ ਉਸੇਈ ਬਿਬਿਧਾਨੀਐ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਭੁੱਜੇ, ਭਿੱਜੇ, ਪੀਠੇ, ਉਬਾਲੇ ਆਦਿਕ ਭੋਜਨ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ.

ਉਸ੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਉਸਟ.

ਉਸ੍ਤਤਿ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਤਿ. "ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਉਸ੍ਤਤਿ ਕਰੀਐ ?" (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਉਹ. ਸਰਵ–ਵਹ. ਓਹ. "ਉਹ ਤਉ ਭੂਤ ਭੂਤ ਕਰਿ ਭਾਗੀ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਵਜ–ਸ਼ੋਕ. ਅਚਰਜ ਅਤੇ ਡੈ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਕਿਸੇ ਚੀਜ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਸੰਬੋਧਨ.

ਉਹਦਾ. ਅ. اُهدہ ਉਹਦਾ.ਸੰਗਜ਼ਾ– ਪਦਵੀ. ਅਧਿਕਾਰ. ਰੁਤਬਾ। ੨ ਜਿੱਮੇਵਾਰੀ.

ਉਹਦਾਦਾਰ / **ਉਹਦੇਦਾਰ** ਫ਼ਾ. اُهدہ دار ਉਹਦਹਦਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਅਧਿਕਾਰ (ਪਦਵੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਉਹਦਾ.

ਉਹਾਂ. ਉਸ ਥਾਂ. ਉੱਥੇ. ਦੇਖੋ, ਊਹਾਂ.

ਉਹੀ. ਸਰਵ–ਵਹੀ. ਓਹੀ. "ਜਹਿ ਦੇਖ, ਉਹੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਉਹੀ ਪੀਓ ਉਹੀ ਖੀਓ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਉਹੀਂ. ਓਥੇ ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਊਹਾਂ.

ਉਹੁ. ਵਹ. ਦੇਖੋ, ਉਹ. "ਉਹੁ ਸਾਕਤੁ ਬਪੁਰਾ ਮਰਿ ਗਇਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਉਕਸਣਾ / **ਉਕਸਨਾ** ਸੰ. ਤਤ੍ਕਸ਼ਣ–ਉਤ੍ਕਸ਼ੱਣ. ਕ੍ਰਿ–ਉਭਰਨਾ. ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਉੱਠਣਾ. "ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਰ ਜਿਨ ਕੇ ਲਗੇ ਨਹਿ ਉਕਸਨ ਪਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਭੜਕਣਾ. ਚਮਕਣਾ। ੩ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣਾ.

ਉਕਸਾਉਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ – ਭੜਕਾਉ. ਸੀਖਤ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕਸਣਾ.

ਉਕਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਠਾਉਣਾ. ਉਭਾਰਨਾ. ਚੁੱਕਣਾ। ੨ ਭੜਕਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਉਕਸਣਾ.

ਉਕਸਾਵਟ. ਦੇਖੋ, ਉਕਸਾਉਟ.

ਉਕਤ. ਸੰ. ਉਕ੍ਤ. ਵਿ–ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਥਿਤ. "ਸਗਲ ਉਕਤ ਉਪਾਵਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ਉੱਪਰ ਕਹੇ ਸਾਰੇ ਜਤਨ। ੨ ਸੰ. ਉਕ੍ਥ–ਉਕ੍ਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਣ। ੩ ਕਥਨ. ਬਯਾਨ. "ਹਰਿਓ ਉਕਤੇ ਤਨ ਖੀਨਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਬੋਲਣੋਂ ਹਾਰ ਗਿਆ.

ਉਕਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਕ੍ਤਿ ਕਰਣ ਵਾਲਾ. ਵਕਤਾ। ੨ ਕਵਿ.

ਉਕਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਕ੍ਤਿ ਕਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿਜਾਣਾ. ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋਣਾ। ੨ ਉੱਚਾਟ ਹੋਣਾ. ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ ਨਾ ਰਹਿਣੀ। ੩ ਥੱਕਣਾ. "ਪਾਛੈ ਬੋਝ ਉਕਤਾਵਈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਉਕਤਾਣਾ / **ਉਕਤਾਨਾਂ** ਵਿ–ਤਾਣ (ਬਲ) ਰਹਿਤ. ਕਮਜ਼ੋਰ। ੨ ਘੱਟ ਨਜਰ ਵਾਲਾ. "ਕਿਤੜੇ ਰਤੀਆਂਨੈ ਉਕਤਾਣੇ." (ਭਾਗੁ) ਕਈ ਅੰਧਰਾਤੇ ਵਾਲੇ ਅਰ ਅਨੇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਵਾਲੇ। ੩ ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਉਦਾਸੀਨ. ਉਪਰਾਮ। ੫ ਕ੍ਰਿ–ਥਕ ਜਾਣਾ। ੬ ਘਬਰਾਉਣਾ.

ਉਕਤਿ. ਸੰ. ਉਕ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਥਨ. ਵਚਨ। ੨ ਅਣੋਖਾ ਵਾਕ. "ਉਕਤਿ ਸਿਆਨਪ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਯੁਕ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਲੀਲ. ਤਜਵੀਜ਼. "ਅਪਨੀ ਉਕਤਿ ਖਲਾਵੈ ਭੋਜਨ ਅਪਨੀ ਉਕਤਿ ਖੇਲਾਵੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਉਕਤਿਬਿਲਾਸ / **ਉਕਤਿਵਿਲਾਸ** ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੁਰਗਾ ਸਪਤ-ਸ਼ਤੀ ਦਾ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਉਲਥਾ ਰੂਪ ਪਹਿਲਾ ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਮਨੋਹਰ ਉਕ੍ਤਿ ਯੁਕ੍ਤਿ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਪਾਠ ਹੈ:–"ਅਥ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ ਉਕਤਿ ਬਿਲਾਸ."

ਉਕਥ. ਦੇਖੋ, ਉਕਤ ੨.

ਉਕਰ. ਅ. وَكر ਵਕ਼ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜ਼ਨ. ਬੋਝ। ੨ ਵਜ਼ਨਦਾਰੀ. ਭਾਵ–ਮਾਨ. "ਉਕਰ ਆਪਨੋ ਕਜੋਂ-ਕਰ ਖੋਵਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਵਡਿਆਈ। ੪ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਪਸਾਰਣਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਉਕਰਣਾ.

ਉਕਰਣਾ / **ਉਕਰਨਾ** ਸੰ. ਉਤ੍ਕਰ੍ਤਨ– ਉਤਕਤ੍ਤਨ. ਕ੍ਰਿ–ਵੱਢਣਾ. ਟੁੱਕਣਾ। ੨ ਖੋਦਣਾ. ਉੱਕਰਣਾ.

ਉਕਲੇਦ. ਸੰ. ਉਤ੍ਕ੍ਲੇਦ– ਉਤਕ੍ਲੇਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਮਨ. ਭਾਕੀ. ਕ਼ਯ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਲੇਦ (ਪਸੀਨਾ) ਆ ਜਾਵੇ.

ਉਕੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਝੁਕਣਾ। ੨ ਲਪਕਨਾ. ਝਪਟਨਾ.

ਉਕਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁੱਲ. ਚੂਕ. ਖ਼ਤਾ.

ਉਕਾਸਣਾ / **ਉਕਾਸਨਾ** ਦੇਖੋ, ਉਕਸਣਾ. "ਸੀਸ ਉਕਾਸੈ ਊਪਰਿ ਜੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਕ੍ਾਬ. ਅ. عُقاب ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅ਼ੁਕ਼ਬ (ਪਿੱਛਾ) ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਬਾਜ਼ ਤੋਂ ਵਡਾ ਅਤੇ ਗਿਰਝ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਕਾਲੀ ਅੱਖ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Eagle. ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੰਛੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵਡਾ ਅਤੇ ਪੰਜੇ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਉਕਾਬ ਲੂੰਬੜ ਅਤੇ ਸਹੇ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰਦਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਝਪਟਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੋਹ ਲੈਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਲਾਬ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਤੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਫਟਕਦਾ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਇਸ ਦੇ ਖੰਭ ਜਲਾਏ ਜਾਣ ਉਸ ਥਾਂ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਖੰਭ ਭੀ ਤੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਉਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਊੜਾ ਅੱਖਰ। ੨ ਊੜੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੩ ਓਅੰਕਾਰ. "ਓਅਸਤੁਆ ਉਕਾਰੰ." (ਗਜਾਨ) ਉ–ਅਸ੍ਤਿ–ਤੁ–ਓਅੰਕਾਰ. ਉ–ਓਅੰਕਾਰ–ਤ੍ਵਮਸਿ. ਊੜੇ ਦ੍ਵਾਰਾ ਤੂੰ ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪ ਕਹਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ੪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਜੰਜਾਰ ਉਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਟੈ." (ਨਾਪ੍) ਓਅੰਕਾਰ ਦੇ ਗਜਾਨ ਕਰਕੇ ਬੰਧਨ ਮਿਟਦਾ ਹੈ। ੫ ਸਾਕਾਰ. ਸਗੁਣ ਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਉਕਾਰਸ.

ਉਕਾਰਸ. ਵਾ–ਆਕਾਰ ਸਹਿਤ ਹੈ. ਸਗੁਣ ਰੂਪ ਹੈ. "ਕਿ ਉਕਾਰਸ, ਕਿ ਨਿਕਾਰਸ." (ਗਜਾਨ) ਆਕਾਰ ਸਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ.

ਉਕਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਕਾਲ. ਦੁਰਭਿੱਛ. ਕਹਿਤ। ੨ ਅਭਾਵ. ਨਾਸ਼. "ਤ੍ਰੈਤੇ ਚਉਥੇ ਚਰਣ ਉਕਾਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਉਕੇਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਕਰਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਦਣ ਵਾਲਾ. ਟਕਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿ–ਉੱਕਰਿਆ. "ਸਿਲਪਿਨ ਚਿਤ੍ ਵਿਸਾਲ ਉਕੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਸੰਗ-ਤਰਾਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵਡਾ ਵੇਲ ਬੂਟਾ ਉੱਕਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਪ ਅਤੇ ਸਿਲਪੀ.

ਉੱਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੁੱਲਣਾ. ਚੂੱਕਣਾ. ਖ਼ਤਾ ਕਰਨੀ.

ਉੱਕੜ. ਵਿ–ਉੱਕ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਭੁੱਲੜ. "ਗੁਰੁ ਤੇ ਉੱਕੜ ਚੇਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਉੱਕਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੂਲੋਂ ਮੁੱਢੋਂ. ਬਿਲਕੁਲ। ੨ ਵਿ–ਸਮੁੱਚੇ (ਸਮੁੱਚਯ) ਇਕੱਠਾ.

ਉਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਉਕਤ.

ਉਕ੍ਰਨਿਮਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੋਕ੍ਤਿ (ਅ)

ਉਕ੍ਤਿ. ਦੇਖੋ, ਉਕਤਿ.

ਉਖਲ / **ਉਖਲੀ** ਸੰ. ਉਲੂਖਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਹੋਵੇ ਮੁਖ ਜਿਸ ਦਾ. ਕਾਠ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਦਾ ਇੱਕ ਡੂੰਘਾ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਪਾਕੇ ਮੂਹਲੇ ਨਾਲ ਛੜੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਗੋਲਕ. "ਨਉ ਉਖਲ." (ਭਾਗੁ ੨੯–੧੦) ਨੌ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਦ੍ਵਾਰ। ੩ ਉੱਖਲ (ਗੋਲਕ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੰਦ੍ਰੀ (ਇੰਦ੍ਰਿਯ) ਉੱਖਲੀ.* "ਨਉ ਉਖਲ ਵਿਚ ਉਖਲੀ." (ਭਾਗੁ)

ਉਖੱਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੱਲ ਲਾਹੁਣੀ. ਚਮੜਾ ਉਤਾਰਨਾ. "ਕੁਹਿ ਕੁਹਿ ਖੱਲ ਉਖੱਲ ਵਿਣਝੰਸੀ." (ਭਾਗੁ)

ਉਖੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਰਮੂਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਥਾਂਉਂ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣਾ.

ਉਖਾ. ਦੇਖੋ, ਊਖਾ ੩। ੨ ਡਿੰਗ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ.

ਉੱਖਣ. ਕ੍ਰਿ–(ਉਤ੍–ਖਨਨ) ਪੁੱਟਣਾ. ਖੋਦਣਾ. "ਖਾਣ ਉੱਖਣ ਕਢ ਆਣ ਦੇ ਨਿਰਮੋਲਕ ਹੀਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਉਗਣਾ / **ਉਗਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਅੰਕੁਰਿਤ ਹੋਣਾ. ਬੀਜ ਤੋਂ ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ। ੨ ਉਦੇ (ਉਦਯ) ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ.

ਉਗਰ. ਦੇਖੋ, ਉਗਰਿ ਅਤੇ ਉਗ੍.

ਉਗਰਣ. ਸੰ. ਉਦ੍ਗਿਰਣ–ਉਦ੍ਗਿਰਣ. ਕ੍ਰਿ–ਖਾਧੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੇ ਰਾਹ ਕੱਢਣਾ. ਕ਼ਯ ਕਰਨੀ। ੨ ਮਿਆਨ ਤੋਂ ਉਛਲਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ ਦਾ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਉਗਰਿ.

ਉਗਰਾਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤ–ਗ੍ਰਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲੈਣਾ. ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਵਸੂਲੀ.

ਉਗਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਗਲਕੇ। ੨ ਉਛਲਕੇ. "ਉਰ ਤੇ ਉਗਰਿ ਕਟਾਰੀ ਲਾਗੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੩)

ਉਂਗਲ. ਸੰ. ਅਙ੍ਗੁਲਿ–ਅੰਗੁਲਿ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿ.

ਉਗਲਣਾ / **ਉਗਲਨਾ** ਦੇਖੋ, ਉਗਰਣ. "ਬਿਖੁ ਕਢੈ ਮੁਖ ਉਗਲਾਰੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਉਗਲਕੇ. "ਉਗਲ ਮਜਾਨ ਤੇ ਖੜਗ ਪਪਾਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਮਿਆਂਨ ਤੋਂ ਉਛਲਕੇ ਖੜਗ ਡਿਗ ਪਿਆ.

ਉਗਲਾਰੇ. ਉਗਲਕੇ. ਦੇਖੋ, ਉਗਲਨਾ.

ਉਂਗਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲੀ.

ਉਗਵਣ / **ਉਗਵਨ** ਕ੍ਰਿ–ਉੱਗਣਾ. ਉਪਜਣਾ. ਅੰਕੁਰਿਤ ਹੋਣਾ। "ਨਾਉ ਬੀਜੇ ਨਾਉ ਉਗਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਉਦੇ (ਉਦਯ) ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ. "ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ। ੪ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਪਾਸਿਓਂ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਉਗਵਣਹੁ ਤੈ ਆਥਵਣਹੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

---

* ਉਸ਼ੀਨਰ ਦੀ ਕਥਾ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਵਰਲ੍ਡ ਔਫ਼ ਪੈਰਲ੍ਜ਼ ਸਫ਼ਾ ੧੨੭।

ਅ. ਕ੍ਰਿ. ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ। ਫ਼ਾ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ। ਸੰ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ। ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਗ੍ਯਾ. ਨਾਂਵ. ਇਸਮ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ. ਸਰਵ–ਸਰਵਨਾਮ. ਅ. ਅਵ੍ਯ–ਅਵ੍ਯਯ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਉਕ੍ਰਨਿਮਿੱਤਾ (ਅ) ਦੇਖੋ, ਉਕ੍ਤਿ (ਇੰਦ੍ਰਿਯ) ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਗਵੰਦਾ. ਉਗਦਾ. ਉਦਯ ਹੁੰਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਚੂਹਨੀਆਂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਅਰੋੜਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. "ਸੋਨਾ ਉਗਵੰਦਾ ਦੋਊ ਅਪਰ ਸਭਾਗਾ ਤੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਗਾਹ. ਦੇਖੋ, ਉਗਾਹਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਵਾਹ. ਸਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਹ.

ਉਗਾਹਣਾ / **ਉਗਾਹਨਾ** ਸੰ. ਉਦ੍-ਗ੍ਰਹਣ–ਉਦਗ੍ਰਹਣ. ਕ੍ਰਿ–ਉਗਾਹੁਣਾ. ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ.

ਉਗਾਹਾ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਦੋ ਤੁਕਾਂ. ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਤੇ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਪਿਰੰਮ ਕਾ, ਅੱਠੈ ਪਹਿਰ ਲਗੰਨਿ।
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਭ, ਸਤਿਗੁਰ ਸੁੱਖਿ ਵਸੰਨਿ."* (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਉਗਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਉਗਾਹ। ੨ ਉਦ–ਗਾਹ. ਨੌਕਾ. ਬੇੜੀ. ਜਹਾਜ. "ਚਰਣ ਤਲੈ ਉਗਾਹਿ ਬੈਸਿਓ ਸ੍ਰਮੁ ਨ ਰਹਿਓ ਸਰੀਰਿ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ਨੌਕਾ ਨੂੰ ਮੁਸਾਫਿਰ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਲੈਕੇ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਖਿਆਲ (ਖ਼ਯਾਲ) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਥਕੇਵਾਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ.

ਉਗਾਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਵਾਹੀ. ਗਵਾਹ ਦਾ ਕਥਨ. "ਲੈਕੇ ਵਢੀ ਦੇਨਿ ਉਗਾਹੀ ਦੁਰਮਤਿ ਕਾ ਗਲਿ ਫਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਉਗਾਣਾ ਸਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਉਗਾਣੀ.

ਉਗਾਣੀ. ਰਿਆਸਤ (ਰਯਾਸਤ) ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਗਾਣੀ ਨੂੰ ਉਗਾਣਾ ਸਰਾਇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਇੱਕੋ ਵਲਗਣ ਅੰਦਰ ਦੋ ਦਰਬਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਪਤਿ ਨੇ ਕਰਾਈ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੦ ਬਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਰਾਇ ਬਣਜਾਰਾ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਉਗਾਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ – ਇਕ ਗਣਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਜ, ਤ, ਰ, ਗ. ।ऽ।, ऽऽ।, ऽ।ऽ, ऽ. ਪੰਜ ਪੰਜ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਜਿੱਤ ਜਿੱਤੇ, ਅਬਾਧ ਬਾਹੇ,
ਅਖੰਡ ਖੰਡੇ, ਅਦਾਹ ਦਾਹੇ,
ਅਭੇਦ ਭੰਡੇ, ਅਭੰਗ ਭੰਗੇ,
ਅਮੁੰਨ ਮੁੰਨੇ, ਅਭੰਗ ਭੰਗੇ,§ (ਰਮਾਵ)

ਉਗਾਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤਿਲਕੜੀਆ" ਅਤੇ "ਯਸ਼ੋਦਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਗ, ਗ, ।ऽ।, ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਬਾਰਿ ਨੈਣੰ । ਉਦਾਸ ਬੈਣੰ,
ਕਹਜੋ ਕੁਨਾਰੀ। ਕੁਵ੍ਰਿਤਿਕਾਰੀ.† (ਰਮਾਵ)

ਉਗਾਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਉਗਲਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਉਗਲਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਪੋਲਣਾ.

ਉਗਾਲਦਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਬਰਤਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਗਲੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ ਪਾਈਏ. ਪੀਕਦਾਨ. ਥੁੱਕਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ.

ਉਗਾਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਗਲੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਪੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੈਸੇ ਗਊ ਬਕਰੀ ਆਦਿਕ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਜੁਗਾਲੀ.

ਉਗੁਰ. ਸੰ. ਅੱਙ੍ਕੁਰ–ਅੰਕੁਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡੰਘੂਰ. ਗੋਭ. ਬੀਜ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. "ਕੱਲਰ ਖੇਤ ਨ ਬੀਜ ਉਗੂਰੈ." (ਭਾਗੁ) ਬੀਜ ਅੰਕੁਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਉਗੁ. ਸੰ, ਤ੍ਰਸ. ਵਿ–ਡਰਾਉਣਾ. ਭਯੰਕਰ. ਘੋਰ. "ਉਗੁ ਪਾਪ ਸਾਕਤ ਨਰ ਕੀਨੇ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

੨ ਤੇਜ. ਤਿੱਖਾ। ੩ ਕ੍ਰੋਧੀ। ੪ ਬਲਵਾਨ। ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨੁ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੂਦ੍ਰੀ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਔਸ਼ਨਸ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੂਦ੍ਰਾਣੀ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੬ ਸ਼ਿਵ.

ਉਗ੍ਰਸੇਨ / **ਉਗ੍ਰਸੈਣ** / **ਉਗ੍ਰਸੈਨ** ਸੰ. ਤ੍ਰਸ੍ਰਸੇਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਗ੍ਰ (ਜ਼ੋਰਾਵਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸੈਨਾ (ਫ਼ੌਜ).ਪਵਨਰੇਖਾ (ਅਥਵਾ ਕਾਸ਼ਜਾ) ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਆਹੁਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਰਣੀ ਦਾ ਪਤਿ, ਕੰਸ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਾ ਦੇਵਕ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਦੇਵਕੀ ਦਾ ਤਾਇਆ ਸੀ. ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਤੀਜੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਰਕੇ ਪਾਲੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੇਵਕੀ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ.

ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੇ ਮਥੁਰਾ ਦਾ ਰਾਜ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਦੁਸ਼੍ਟ ਪੁਤ੍ਰ ਕੰਸ ਨੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਕੇ ਆਪ ਰਾਜ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਾ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਨਾਨਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮਥੁਰਾ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ. ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਗਤ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰੀ ਸੱਜਨ ਸੀ "ਉਗ੍ਰਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜ ਅਭੈ ਭਗਤਹ ਜਨ ਦੀਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) "ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਕੀ ਕੰਨਿਕਾ ਨਾਮ ਦੇਵਕੀ ਤਾਸ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਰਾਜਾ ਪਰੀਛਤ (ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਿਤ) ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਵਿਦਯਾ ਅਤੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ."ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਅਰੁ ਰਾਮੁ ਦੀਪਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਗ੍ਰਕਰਮਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਸ ਕ੍ਰਮਨ. ਵਿ – ਭਯੰਕਰ ਕਰਮ ਕਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬੇਰਹਮ. ਦਯਾਹੀਨ.

ਉਗ੍ਰਧਨ੍ਵਾ / **ਉਗ੍ਰਧਨ੍ਵੀ** / **ਉਗ੍ਰਧੰਨਜਾ** ਸੰ. ਤ੍ਰਸ੍ਰਧਨ੍ਵਾ. ਵਿ–ਕਰੜੀ ਕਮਾਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਬਲਵਾਨ ਧਨੁਖਧਾਰੀ. "ਮਹਾਂ ਉਗ੍ਰਧੰਨਜਾ ਬਡੀ ਫੌਜ ਲੈਕੈ."(ਰਮਾਵ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ਰ। ੩ ਸ਼ਿਵ।

੪ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਉਗ੍ਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ. ਕਾਲਿਕਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਤੁਮੈ ਲੋਗ ਉਗ੍ਰਾ ਅਤੁਗ੍ਰਾ ਬਖਾਨੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧) ੩ ਅਜਵਾਯਨ. ਜਵਾਇਨ.

ਉਗ੍ਰਾਯੁਧ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਭਯਾਨਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਤਿੱਖਾ ਹਥਿਆਰ.

ਉਗ੍ਰੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. "ਭਾਈ ਉਗ੍ਰੂ ਅਰੁ ਕਲਜਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਗ੍ਰੇਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਗ੍ਰਾਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਗਣਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ਿਵ.

ਉਗ੍ਰੇਸੁਜਿਆਰਾ. ਵਾ–ਉਗ੍ਰਸੈਨ–ਈਸ਼–ਉਜਿਆਰਾ. ਪੁਤ੍ਰਾਪਵਾਨ ਰਾਜਾ ਉਗ੍ਰਸੈਨ। ੨ ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰਾਪ."ਦੁਰਾਵਤਿ ਉਗ੍ਰੇਸੁਜਿਆਰਾ."(ਚਰਿਤ੍ ੨੦੩)

ਉਘਟ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਰੰਛਤਾ। ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਉਘਟਤ. ਉਪਜਦਾ. ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਉਘਟਨ. "ਉਘਟਤ ਤਾਨ ਤਰੰਗ ਰੰਗ ਅਤਿ." (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦)

ਉਘਟਨ / **ਉਘਟਨਾ** ਸੰ. ਤ੍ਰਦ੍ਘਾਟਨ–ਉਦਘਾਟਨ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣਾ. "ਨਿੰਦਾ ਕੋਇ ਨ ਸਿਖਿਓ, ਇਉਂ ਵੇਦ ਉਘਟੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ. ਘੜਨਾ.

ਉਘਰ / **ਉਘਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਉਘੜਨਾ. ਪੜਦੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ."ਉਘਰਿ ਗਇਆ ਜੈਸਾ ਖੋਟਾ ਢਬੂਆ ਨਦਰਿ ਸਰਾਫਾਂ ਆਇਆ." (ਆਸਾ– ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਢਬੂਆ.

ਉਘਰਾਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਦ (ਪਾਣੀ) ਦਾ ਘਾਰਾ.ਜਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਪਿਆ ਟੋਆ। ੨ ਦਰਜ਼. ਤੇੜ.

ਉਘੱਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਘ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਉਨੀਂਦ੍ਰੇ (ਉੱਨਿਦ੍ਰਿਤ) ਹੋਣਾ.

ਉਘਲਾਨਾ. ਵਿ–ਉੱਨਿਦ੍ਰਿਤ. ਊੱਘ ਸਹਿਤ. ਉਨੀਂਦ੍ਰਾ. "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਆਲਸੀਆ ਉਘਲਾਨਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਉਘੜ / **ਉਘੜਨਾ** ਦੇਖੋ, ਉਘਰਨਾ. "ਸੁਆਵਗੀਰ ਸਭ ਉਘੜ ਆਏ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਸੁਆਵਗੀਰ.

ਉਘਾ. ਦੇਖੋ, ਉੱਘਾ.

ਉਘਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਘਣਾ. ਟੁਲਣਾ. ਉਨੀਂਦ੍ਰੇ ਹੋਣਾ। ੨ ਲਲਕਾਰਨਾ. ਵੰਗਾਰਨਾ. "ਮਾਰ ਮਾਰ ਚਹੁੰ ਓਰ ਉਘਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ੩ ਪੁਕਾਰਨਾ. "ਜਬ ਰਾਨੀ ਹੈ ਦੀਨ ਉਘਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੩)

ਉਘਾੜਨ. ਦੇਖੋ, ਉਘਾੜਨਾ.

ਉਘਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਨਿਦ੍ਰਿਤ ਹੋਣਾ. ਊੱਘਣਾ। ੨ ਉੱਘਾ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨਾ। ੩ ਗਰਜਣਾ. ਲਲਕਾਰਨਾ. "ਦੋਊ ਮਾਰ ਹੀ ਮਾਰ ਉਘਾਵੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਉਘਾੜਨ / **ਉਘਾੜਨਾ** ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਪੜਦਾ ਹਟਾਉਣਾ. ਨੰਗਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਦਿਖਾਉਣਾ.

ਉੱਘ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗਾਹੀ. ਸੁਧ. ਸਮਾਚਾਰ. ਖ਼ਬਰ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਸ਼ੁਹਰਤ.

ਉੱਘਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. "ਪੰਚਾਂ ਵਿਚ ਉਘਾ ਕਰਿ ਵੇਖਾਲਿਆ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਮਿਆਨ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਉੱਘੇ ਜਿਨ ਨੇਜੇ." (ਰਮਾਵ).

ਉਚ. ਦੇਖੋ, ਉੱਚ.

ਉਚਹਦੀ. ਦੇਖੋ, ਹਦੀ.

ਉਚਕ. ਦੇਖੋ, ਉਚਕਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਚਾਟ. ਮਨ ਦਾ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰਹਿਣਾ। ੩ ਅਮਲ ਦੀ ਤੋੜ. ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਉਤਰਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. "ਦਾਸ ਕਬੀਰ ਤਾਸ ਮਦ ਮਾਤਾ ਉਚਕ ਨ ਕਬਹੂ ਜਾਈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਉਚਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਚਾਟ ਹੋਣਾ. ਮਨ ਦਾ ਉਖੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਪਰ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁਦਾਉਣਾ. "ਮਹਾਂ ਕੋਪ ਕੈ ਬੀਰ ਬਾਜੀ ਉਚੱਕੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ੩ ਲੈਕੇ ਭੱਜ ਜਾਣਾ. ਚੁੱਕ ਲੈਜਾਣਾ.

ਉਚਕਾ / **ਉਚੱਕਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚੋਰ. ਠਗ. ਗਠਕਤਰਾ. "ਹਰਿਧਨ ਕਉ ਉਚਕਾ ਨੇੜ ਨ ਆਵਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਉਚਟ. ਦੇਖੋ, ਉਚਾਟ.

ਉਚਟਨਾ. ਉੱਚਾਟ ਹੋਣਾ. ਉਖੜਨਾ. ਕ਼ਾਇਮ ਨਾ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਹਟਨਾ। ੩ ਵਿਰਕਤ ਹੋਣਾ.

ਉਚਰਣ / **ਉਚਰਣਾ** / **ਉਚਰਨਾ** ਸੰ. ਤ੍ਰਚਾਰਣ–ਉੱਚਾਰਣ. ਕ੍ਰਿ–ਕਹਿਣਾ. ਬੋਲਣਾ. ਆਖਣਾ. "ਉਚਰਹੁ ਰਾਮ ਨਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਤ੍ਰਤ-ਚਾਰਣ–ਉਤ-ਚਰਣ. ਖਾ ਜਾਣਾ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਉਚਰੈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩)

ਉਚਵਾਉਣਾ / **ਉਚਵਾਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਉੱਚ ਆਨਯਨ. ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ. ਉਠਵਾਉਣਾ. "ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਉਚਵਾਇ ਸੁ ਲੀਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਚੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਚਟਨਾ.

ਉਚੜਾ / **ਉਚੜੀ** ਦੇਖੋ, ਉਚਟਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉੱਚੜਾ.

ਉਚਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਠਾਉਣਾ. ਉਭਾਰਨਾ. ਉਕਸਾਉਣਾ. "ਬੀਨਿ ਭਾਰ ਉਚਾਇਨਿ ਛਟੀਐ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਉਚਾਈ. ਦੇਖੋ, ਉਚਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਚਿਆਈ. ਬਲੰਦੀ। ੩ ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਵਡਿਆਈ.

ਉਚਾਟ. ਸੰ. ਤ੍ਰਚਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਦਾਸੀਨਤਾ. ਉਦਾਸੀ। ੨ ਮਨ ਦੇ ਉਖੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

---

* ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਦੋ ਥਾਂ ਅਧਿਕ (ਦ੍ਰਿ੪) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪਾਠ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਵਲ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਾਤ੍ਰਾ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਏ,ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਟਕਸਾਲੀਏ ਪਾਠੀ ਦੁੱਤ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਦਾ ਆਪ ਹੀ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਜੈਸੇ—"ਕੈਨਿ ਮੁਸਲਾ ਸੂਫ਼ ਗਲਿ" (ਸ. ਫਰੀਦ) ਵਿੱਚ "ਮੁਸੱਲਾ" ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ.

§ ਕੈਕਈ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ.

† ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਨੇ ਅੰਧੂਭਰੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕੈਕਈ ਨੂੰ ਆਖਿਆ,ਕਿ ਹੇ ਖੋਟੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ! ਤੂੰ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਚਾਟਨ. ਸੰ. ਉਚ੍ਚਾਟਨ. ਉਖੇੜਨਾ. ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ ਹਟਾਉਣੀ. "ਉਚਾਟਨਾਦਿ ਕਰਮਣੰ." (ਗਜਾਨ)

ਉਚਾਣ, ਉਚਾਨ ਸੰਗਜਾ—ਉੱਚ ਸ੍ਥਾਨ. ਉੱਚੀ ਥਾਂ. ਉੱਚ ਅਯਨ। ੨ ਬਲੰਦੀ. ਉਚਾਈ। ੩ ਕ੍ਰਿ—ਉਚਾਉਣਾ. ਚੁੱਕਣਾ. "ਭਾਰ ਕੇ ਉਚਾਨਹਾਰ ਤਸਾਰ ਭੇ ਅਪਾਰ ਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਉਚਾਪਤ, ਉਚਾਪਤਿ, ਉਚਾਬਤ ਸੰਗਜਾ—ਉਧਾਰ ਸੌਦਾ. ਨਕਦੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਲਈ ਵਸਤੁ. "ਦੇਤਿ ਉਚਾਪਤਿ ਲੇਖ ਨ ਲਿਖੀਐ." (ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਦੋਤਿ। ੨ ਉਨਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਉਚਾਰਣ, ਉਚਾਰਨ ਦੇਖੋ, ਉਚਰਣ.

ਉਚਾਰਾ. ਸੰ. ਉਚ੍ਚਾਰਿਤ. ਵਿ—ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਗੋਤ੍ ਦਾ ਉੱਚਾਰ. ਵਿਆਹ ਸਮੇ ਵੈਸ਼ਾਵਲੀ ਦਾ ਪਾਠ. "ਨਾਭਿਕਮਲ ਮਹਿ ਬੇਦੀ ਰਚਿਲੇ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਉਚਾਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਉਚਾਲਾ. ਸੰ. ਉਚ੍ਚਾਲਿਤ. ਵਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ. ਨਾਸ਼ਵੰਤ.

ਉਚਾਵੱਚ. ਵਿ—ਉੱਚਾ ਨੀਂਵਾ। ੨ ਭਲਾ ਬੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਉੱਚਾਵਚ.

ਉਚਾਵਾ. ਵਿ—ਉੱਚਾ. ਬਲੰਦ। ੨ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਉਠਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚਾ ਸਾਹੁ ਹੈ ਹੋਰ ਸਾਹੁ ਬੇਸਾਹ ਉਚਾਵੇ." (ਭਾਗੁ) ਹੋਰ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦਾ ਏਤਬਾਰ (ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ) ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ—ਉਠ ਗਿਆ ਹੈ.

ਉਚਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਉਛਿਸਟ.

ਉਚਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਯੋਗਜ. ਲਾਇਕ. "ਉਦਾਰ ਉਚਿਤ ਦਾਰਿਦ ਹਰਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਮੁਨਾਸਿਬ. ਠੀਕ। ੩ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਰਿਚਿਤ। ੪ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰਸ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਉਚਿਤਾ. ਸੰਗਜਾ—ਉਚਿਤਤਾ. ਯੋਗਜਤਾ। ੨ ਉੱਚਤਾ. "ਉਚਿਤਾ ਸਿੱਖੀ ਪਰ ਚਢਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ. ਯੋ. ਉਚਿਤ—ਅਨੁਚਿਤ. ਯੋਗਜ ਅਯੋਗਜ. ਮੁਨਾਸਿਬ ਅਤੇ ਨਾਮੁਨਾਸਿਬ. "ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ ਨਹੀ ਮਨ ਜਾਨਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਚੇਰਾ. ਵਿ—ਉੱਚਤਾ ਵਾਲਾ. ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ.

ਉਚੇੜ. ਸੰਗਜਾ—ਛੇੜਖਾਨੀ. ਤਰਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਚੇੜਨਾ.

ਉਚੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉਖੇੜਨਾ. ਛਿੱਲਣਾ। ੨ ਅਲਗ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਛੇਦਨ.

ਉੱਚ. ਸੰ. ਤ੍ਰ. ਵਿ—ਉੱਚਾ. ਬਲੰਦ। ੨ ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਉੱਤਮ. "ਤਿਨ ਕਉ ਪਦਵੀ ਉੱਚ ਭਈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਸੰਗਜਾ—ਰਿਆਸਤ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਅਹਿਮਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ ਹੈ. ਇਹ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਤੋਂ ੩੮ ਮੀਲ* ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂਉ ਦੇਵਗੜ੍ ਸੀ. ਈਸਵੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਰਾਜਾ ਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸੈ੍ਯਦ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਬੁਖਾਰੀ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਮਾਰਵਾੜ ਨੂੰ ਭੱਜਗਿਆ ਸੀ.† ਸੈ੍ਯਦ ਨੇ ਦੇਵਗੜ੍ ਨੂੰ ਲੁੱਟਕੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ "ਸੁੰਦਰਪਰੀ" ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਂਉ ਉੱਚ ਰੱਖਿਆ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ "ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਪਾਸੋ-ਪਾਸੀ ਤਿੰਨ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੈ.

ਉੱਚਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਉੱਚਸ਼੍ਰਵਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਉੱਚਸ੍ਰਵ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਐਰਾਵਤ ਤਰੁ ਉੱਚਸੁਰ (ਉੱਚ ਸ਼੍ਰਵ) ਹਰਿਹਿ ਦਏ ਸੁਖਪਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੩) ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਕਲਪਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉੱਚਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜਾ ਹਰਿ (ਇੰਦ੍) ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ। ੨ ਉੱਚ ਸੁਰ. ਉੱਚਾ ਸੁਰ.

ਉੱਚਸ਼੍ਰਵਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰੈ:ਅ੍ਵਸ੍—ਉਚੈ:ਸ਼੍ਰਵਸ੍. ਸੰਗਜਾ—ਉੱਚੇ ਹਨ ਸ਼੍ਰਵਸ੍ (ਕੰਨ) ਜਿਸ ਦੇ, ਐਸਾ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦੇਵ ਦੈਤਾਂ ਕਰਕੇ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਮਗਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ. "ਉੱਚ ਸ੍ਰਵਾ ਸਮਾਨ ਨਿਰਤ ਕਰਤ."(ਪਰੀਛਤਰਾਜ) ਦੇਖੋ,ਉੱਚਸ੍ਰਵਾਇਸ। ੨ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਹਿਣਕਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ ਦਾ ਸਤ-ਮੁੰਹਾਂ ਘੋੜਾ। ੩ ਬੋਲਾ. ਬਹਿਰਾ. ਭੋਰਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਖ਼ਾ. ਚੋਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ। ੪ ਵਿ—ਉੱਚਾ (ਮਹਾਨ) ਹੈ ਸ਼੍ਰਵਾ (ਯਸ਼) ਜਿਸ ਦਾ. ਵਡੀ ਕੀਰਤੀ ਵਾਲਾ.

ਉੱਚਸ੍ਰਵਾਇਸ, ਉੱਚਸ੍ਰਵਾਈਸ ਸੰਗਜਾ—ਉੱਚੈ:ਸ਼੍ਰਵਸ੍ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਉੱਚਸ੍ਰਵਾਇਸ ਏਸ ਏਸਣੀ ਇਸਣੀ ਅਰਿਣੀ." (ਸਨਾਮਾ) ਉੱਚਸ੍ਰਵਾ ਦਾ ਪਤਿ ਇੰਦ੍, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਸ਼ਯਪ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦੀ ਰੱਛਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਉੱਚ ਕਾ ਪੀਰ. ਵਿ—ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਦਾ ਗੁਰੂ. ਜਗਤ-ਗੁਰੂ. ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ. ਗ਼ਨੀ ਖ਼ਾਂ ਨਬੀ ਖ਼ਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਦੋ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਨਾਉਂ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਉੱਚ ਨਗਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਪੀਰ ਹਨ. "ਨਗਰ ਉੱਚ ਕੋ ਬਾਸੀ ਭਾਖਤ ਦੀਰਘ ਪੀਰ ਰੀਤਿ ਲਖਯੰਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਉੱਚ ੩.

ਉੱਚੜਾ, ਉੱਚੜੀ, ਉੱਚਾ ਉੱਚਤਾ ਵਾਲਾ-ਵਾਲੀ. "ਪਿਰ ਉਚੜੀਐ ਮਾਜੜੀਐ ਤਿਹੁ ਲੋਅ ਸਿਰ ਤਾਜਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਉੱਚੀ ਮਾੜੀ (ਮਹਿਲ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਉੱਚ.

ਉੱਚਾਘਰ. ਸੰਗਜਾ—ਪਰਮਪਦ. ਨਿਰਵਾਣ। ੨ ਦਸਵਾਂ ਦ੍ਵਾਰ। ੩ ਸਤਸੰਗ। ੪ ਦੇਖੋ,ਘਰ ਉਚਾ ਅਤੇ ਨਿਰਣਉ.

ਉੱਚਾਟ. ਦੇਖੋ, ਉਚਾਟ.

ਉੱਚਾਥਲ. ਸੰ. ਉਚ੍ਚਾਸ੍ਥਲ. ਸੰਗਜਾ—ਸੱਚਖੰਡ. ਪਰਮਪਦ। ੨ ਸਤਸੰਗ। ੩ ਉਮੰਗ ਵਾਲਾ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇਖੋ, ਊਚਾ ਥਲ.

ਉੱਚਾਵਚ. ਸੰ. ਉਚ੍ਚਾਵਚ. ਵਿ—ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ। ੨ ਛੋਟਾ ਵਡਾ। ੩ ਉੱਤਮ ਮੰਦ. ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ. "ਜਗ ਮਹਿ ਉੱਚਾਵਚ ਜੇ ਕਾਜ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਂਛ. ਸੰ. ਉਞ੍ਛ. ਸੰਗਜਾ—ਖੇਤ ਰਾਹ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਦਾਣੇ ਚੁਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਪਏ ਦਾਣੇ, ਅਥਵਾ ਖੇਤ ਵੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਸ਼ਿਲ.

ਉਂਛਸ਼ੀਲ. ਸੰ. ਉਞ੍ਛਸ਼ੀਲ. ਵਿ—ਸ਼ਿਲ (ਸੀਲਾ) ਚੁਗਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਾਹ ਅਥਵਾ ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਡਿਗਿਆ ਅੰਨ ਉਠਾਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਉਛਕ, ਉਛਕਨ ਸੰਗਜਾ—ਟਪੂਸੀ. ਛਾਲ. ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਉੱਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਉਛਕੰਤ ਤਾਜੀ." (ਕਲਕੀ) ਉਛਲਦੇ (ਕੁਦਦੇ) ਹਨ ਅ਼ਰਬੀ ਘੋੜੇ.

ਉਂਛਬ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰ. ਉਞ੍ਛਵ੍ਰੁਤ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ—ਉਂਛ ਦੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾਣੇ ਚੁਗਕੇ ਨਿਰਵਾਹ. ਸ਼ਿਲੋਂਛ ਕਰਮ। ੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਨਾਂਉ ਸ਼ਿਲ ਚੁਗਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਉਛਰਨ, ਉਛਲਨ, ਉਛਲਨਾ ਸੰ. ਉਚ੍ਛਲਨ. ਕ੍ਰਿ—ਵੇਗ ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਉੱਠਣਾ. ਕੁੱਦਣਾ. ਟੱਪਣਾ। ੨ ਭਰਪੂਰ ਹੋਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਉਣਾ. ਛੁਲ੍ਹਣਾ. ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣਾ. "ਭਰਿ ਸਰਵਰੁ ਜਬ ਊਛਲੈ, ਤਬ ਤਰਣੁ ਦੁਹੇਲਾ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) "ਉਛਲਿਆ ਕਾਮੁ ਕਾਲ ਮਤਿ ਲਾਗੀ." (ਬਿਲਾ ਸ੍ਰੀ)

ਉਡਲਾ. ਸੰਗਜਾ—ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਉਛਾਲ" "ਹੰਸਕ" ਅਤੇ "ਪੰਕਤਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਭ, ਗ, ਗ, ऽ।।, ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—
ਗਾਵਤ ਨਾਰੀ । ਬਾਜਤ ਤਾਰੀ ।
ਦੇਖਤ ਰਾਜਾ । ਦੇਵਤ ਸਾਜਾ. (ਅਜਰਾਜ)

ਉਛਵ. ਸੰ. ਉਤ੍ਸਵ. ਉਤ੍ਸ੍ਰਵ. ਸੰਗਜਾ—ਆਨੰਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੰਮ. ਮੰਗਲ ਕਾਰਜ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ੀ.

ਉਛਾਹ. ਸੰ. ਉਤ੍ਸਾਹ. ਉਤ੍ਸ੍ਰਾਹ. ਸੰਗਜਾ—ਹੌਸਲਾ. ਹਿੰਮਤ। ੨ ਉਮੰਗ। ੩ ਉੱਦਮ। ੪ ਸ਼ੌਕ। ੫ ਪਰਚਾਵਾ.

ਉਛਾਹੜ. ਸੰਗਜਾ—ਪ੍ਰਿਣਾ. ਗਿਲਾਨੀ। ੨ ਉਬਕਾਈ. ਅਵਾਕੀ. ਬੱਤ. ਮਤਲੀ.

ਉਛਾਹੜਾ. ਉਤਸਾਹ. ਦੇਖੋ, ਉਛਾਹ। ੨ ਉਤਸਾਹ ਵਾਲਾ.

ਉਛਾਹਾੜਾ. ਉਤਸਾਹ ਸਹਿਤ. ਦਿਲੇਰੀ ਨਾਲ. "ਕੂੜ ਮਾਰੇ ਕਾਲ ਉਛਾਹਾੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਉਛਾਹਿ. ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ। ੨ ਪਰਚਾਵੇ ਲਈ. ਦੇਖੋ, ਉਛਾਹ. "ਖੇਲ ਕੀਆ ਆਪਣੈ ਉਛਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਉਛਾਰ. ਸੰਗਜਾ—ਛਾਦਨ (ਢਕਣ) ਦਾ ਵਸਤ੍. ਉਛਾੜ. ਗਿਲਾਫ. "ਜਰੀ ਸੰਗ ਜਰੇ ਰਾਜੈਂ ਆਰੁਨ ਉਛਾਰ ਹੀ." (ਨਾਪ੍) ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਉਛਾੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਛਾਲਨ.

ਉਛਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਉਛਾਲਨ.

ਉਛਾਲ. ਦੇਖੋ, ਉਛਲਾ ਅਤੇ ਉਛਾਲਨਾ.

ਉਛਾਲਨ, ਉਛਾਲਨਾ ਸੰ. ਉਚ੍ਛਾਲਨ. ਕ੍ਰਿ—ਟਪਾਉਣਾ. ਕੁਦਾਉਣਾ। ੨ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਸੁੱਟਣਾ। ੩ ਉੱਪਰ ਹੇਠ ਕਰਨਾ.

ਉਛਾੜ. ਸੰਗਜਾ—ਗਿਲਾਫ. ਦੇਖੋ, ਉਛਾਰ। ੨ ਆੱਛਾਦਨ (ਢਕਣ) ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ.

ਉਛਿਸਟ. ਸੰ. ਉਚ੍ਛਿਸ੍ਟ. ਵਿ—ਖਾਧੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚਿਆ ਅੰਨ. ਜੂਠ.

ਉਛੇਦਨ. ਸੰ. ਉਚ੍ਛੇਦਨ. ਕ੍ਰਿ—ਪੁੱਟਣਾ. ਖੋਦਣਾ। ੨ ਵੱਢਣਾ. ਕੱਟਣਾ. ਟੁੱਕਣਾ। ੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਉਛੇਰ. ਸੰਗਜਾ—ਉਦ-ਛੋਰ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਹਰਿਆਵਲਿ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਉਛੇਰ ਚਰਣਾ.

ਉਛੇਰ ਚਰਣਾ. ਸੰ. ਸ੍ਵੈਰ ਸਞ੍ਚਾਰ—ਸ੍ਵੈਰ ਸੰਚਾਰ. ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਬਕ ਵਿਚਰਨਾ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵੈਤ੍ਰੰ ਫਿਰਨਾ.

ਉਛੋਹਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਉਛਾਹਾੜਾ.

ਉਛੰਗ. ਸੰ. ਤ੍ਰ੍ਯਙ੍ਗ—ਉਤਸੰਗ. ਸੰਗਜਾ—ਗੋਦੀ. ਗੋਦ. "ਸਿਰੀਚੰਦ ਧਰ ਨਾਮ ਤਿਹ ਪਾਯ ਉਛੰਗ ਭਤੀਜ." (ਨਾਪ੍)

ਉਜੱਡ. ਵਿ—ਜਾਡ੍ਯਤਾ (ਜੜ੍ਤਾ) ਸਹਿਤ. ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ.

ਉਜਬਕ. ਫ਼ਾ ازبک ਉਜਬਕ.* ਸੰਗਜਾ—ਤਾਤਾਰੀ. ਤਾਤਾਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਤਾਤਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਗੱਵਾਰ (ਅਸਭ੍ਯ) ਜਾਤਿ. ਉਜਬਕ ਤੈਮੂਰ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਭਰਤੀ ਸਨ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਈ ਥਾਂ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬਲਵਾਨ ਕੱਦਾਵਰ ਅਤੇ ਮੂਰਖ ਆਦਮੀ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਉਜਬਕ ਕਿਸੂ ਵਲਾਯਤ ਕੇਰਾ । ਖਾਇ ਬਹੁਤ ਅਰੁ ਓਜ ਘਨੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਜਰ. ਸੰਗਜਾ—ਬਲ. ਤਾਕਤ। ੨ ਵਿ—ਉਜਾੜ. ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ। ੩ ਅ਼ ਉਜ਼ਰ. ਸੰਗਜਾ—ਬਹਾਨਾ। ੪ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੫ ਬੇਬਸੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਉਜਰਖ਼ਾਹੀ. ਫ਼ਾ عذرخواہی ਉਜਰਖ਼ਾਹੀ. ਸੰਗਜਾ—ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਮਾਤਮਪੁਰਸੀ. ਪਰਚਾਉਣੀ। ੩ ਮੁਆ਼ਫ਼ੀ (ਖਿਮਾ) ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਉਜਰਤ. ਅ ਉ਼ਜ਼ਰਤ ਸੰਗਜਾ—ਅਜਰ (ਬਦਲਾ) ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੨ ਭਾੜਾ. ਕਿਰਾਇਆ.

ਉਜਲ. ਸੰ. ਉਜ੍ਜ੍ਵਲ-ਉਜ੍ਜ੍ਵਲ. ਉਦ੍-ਜ੍ਵਲ. ਅਤਿ ਚਮਕੀਲਾ. ਨਿਰਮਲ. ਸਾਫ਼. "ਉਜਲ ਮੋਤੀ ਸੋਹਣੇ." (ਸੂਹੀ ਵਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਚਿੱਟਾ. "ਉਜਲ ਕੈਹਾਂ ਚਿਲਕਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)
ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਉੱਜਲ ਲਿਖੇ ਹਨ:—
ਅਮ੍ਰਿਤ,ਏਰਾਵਤ(ਇੰਦ੍ ਦਾ ਹਾਥੀ),ਸਤਯੁਗ,ਸਤੋ ਗੁਣ, ਸਫਟਕ (ਬਿਲੌਰ), ਸਰਦਘਨ, ਸਾਰਦ,ਸਿੱਪ, ਸ਼ਿਵ, ਸਦਰਸ਼ਨ, ਸੁਰਜ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਸੰਖ, ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮਨ.

* ਅੰ. Mile ਮਾਈਲ. ੧੭੬੦ ਗਜ਼ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਅਥਵਾ ਅੱਠ ਫ਼ਰਲਾਂਗ (Furlong)

† ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ, ਸ਼ੈਖ ਬਹਾਉੱਦੀਨ ਮੁਲਤਾਨ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼ੈਤ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ.

*ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ "ਉਜ਼ਬਕ" ਰਿਹਾ ਹੈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਾਸਾ,ਹਿਮ (ਬਰਫ਼),ਹਿਮਾਲਯ, ਹੰਸ, ਕਪਾਹ, ਕਪੂਰ, ਕਾਂਤਿਮਣਿ, ਕੀਰਤਿ, ਕੁੰਦ (ਬਰਦਮਾਨ ਦਾ ਫੁੱਲ), ਗੰਗਾ, ਚਾਂਦਨੀ, ਚਾਵਲ, ਚੂਨਾ, ਚੰਦਨ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਧੁੱਪ, ਨਾਰਦ, ਪਾਰਾ, ਪੁੰਨ, ਬਲਦੇਵ, ਮੋਤੀ, ਰਜਤ (ਚਾਂਦੀ), ਰਦ (ਦੰਦ), ਵਕ (ਬਗੁਲਾ) ੩ ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਦੋਸ਼। ੪ ਸੁੰਦਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਉੱਜਲ.

ਉੱਜਲ. ਸੰ. ਅਞ੍ਜਲਿ–ਅੰਜਲਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁੱਕ. ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸੰਪੁਟ. ਡੂੰਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ.

ਉਜਲਾ. ਦੇਖੋ, ਉਜਲ. "ਸੋਈ ਕੰਮ ਕਮਾਇ ਜਿਤੁ ਮੁਖ ਉਜਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਉਜਲਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਉਜੜ. ਵਿ–ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ. "ਕੋੜੀ ਨਰਕ ਬਰਾਬਰੇ ਉਜੜ ਸੋਈ ਥਾਉ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਉਜੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ ਹੋਣਾ. ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਜਾਣਾ। ੨ ਸਰਵ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ.

ਉਜਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਜਾਲਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੋਸ਼ਨੀ. "ਬੀਜੁਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸੈ ਜਿਮ ਤੇਜ ਕੋ ਉਜਾਸੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਬਧਯੋ ਚੰਦ ਸਮ ਚਾਰੁ ਉਜਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੁਯਸ਼.

ਉਜਾਗਰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਵਿਖ੍ਯਾਤ. ਮਸ਼ਹੂਰ. "ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ਕਬੀਰ ਉਜਾਗਰ." (ਆਸਾ ਰਵਦਾਸ) ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ. ਰੋਸ਼ਨ. "ਅਵਤਾਰ ਉਜਾਗਰ ਆਨ ਕੀਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਗਯਾਨੀ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ। ੫ ਖ਼ਾ. ਦੀਵਾ. ਚਰਾਗ.

ਉਜਾਗਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ। ੨ ਖ਼ਾ. ਲਾਲਟੈਨ.

ਉਜਾਨ. ਸੰ. ਉਤ-ਯਾਨ–ਉੱਚ-ਯਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਵਾਰੀ. ਵਿਮਾਨ। ੨ ਵਿਮਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ.

ਉਜਾਨਾ / **ਉਜਾਨੀ** ਵਿ–ਉਜਾਨ (ਉੱਚਯਾਨ) ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਮਾਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ. "ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਉਜਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਉਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਜਾਰਾ, ਉਜਾੜ ਅਤੇ ਔਜਾਰ.

ਉਜਾਰਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੋਸ਼ਨੀ. ਉਜਾਲਾ. "ਤਬ ਜਾਇ ਜੋਤਿ ਉਜਾਰਉ ਲਹੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਉਜਾਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਜਾੜਾ. ਬਰਬਾਦੀ। ੨ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਮੁੱਲ. ਹਰਜਾਨਾ. "ਸਭ ਕਿਦਾਰ ਕੋ ਭਰਹੁ ਉਜਾਰਾ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਉਜਾਲਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ. "ਨਾਮ ਜਪਤ ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਉਜਾਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਉਜਾਰੀ. ਵਿ–ਚਮਕੀਲੀ. ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਹੋਈ. ਉਜ੍ਜਲ. "ਸੋਭਤ ਪਾਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਉਜਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਉਜਾਰੋ. ਦੇਖੋ, ਉਜਾਰਾ ੩। ੨ ਜ੍ਵਲਨ ਕੀਤਾ. ਜਗਾਇਆ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦਿ ਉਜਾਰੋ ਦੀਪਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਗਯਾਨ ਰੂਪ ਦੀਵਾ ਜਗਾਇਆ.

ਉਜਾਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼.ਚਮਤਕਾਰ.ਚਾਨਣ."ਪ੍ਰਗਟ ਰਹਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਉਜਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜੂਲ.

ਉਜਾੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਬਾਦੀ ਬਿਨਾ ਜਗਾ. ਨਿਰਜਨ ਅਸਥਾਨ.

ਉਜਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਵਸੋਂ ਮਿਟਾ-ਉਣੀ। ੨ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ.

ਉਜਾੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਜਾੜਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਉਜਾੜਨ ਦੀ ਚੱਟੀ ਮੁੱਲ ਆਦਿ.

ਉਜਿਆਰਉ / **ਉਜਿਆਰਾ** / **ਉਜਿਆਰੋ** / **ਉਜਿਆਲਾ** / **ਉਜੀਆਰਾ** ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਉਜਾਲਾ. "ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਸੰਗ ਉਜੀਆਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਭਇਓ ਉਜਿਆਰੋ ਭਵਨ ਸਗ-ਲਾਰੇ." (ਧਨਾ ਰਵਦਾਸ)

ਉਜੂ. ਅ ਵੁਜ਼ੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਜ ਸਨਾਨਾ. ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਪੈਰ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ. "ਉਠੁ ਫਰੀਦਾ ਉਜੂ ਸਾਜਿ ਸੁਬਹ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਿਆ ਉਜੂ ਪਾਕੁ ਕੀਆ ਮੁਹੁ ਧੋਇਆ ?" (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਉਜੈਨ. ਸੰ. ਤ੍ਰਜ਼ਯਿਨੀ–ਉੱਜਯਿਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਵਾਲੀਅਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਲਵਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜੋ ਸ਼ਿਪ੍ਰਾ ਨਦੀ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਨੇ ਭੀ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ "ਅਵੰਤੀ" ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. "ਭੂਪ ਉਜੈਨ ਪੁਰੀ ਕੋ ਜਹਾਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਉੱਜਲ. ਦੇਖੋ, ਉਜਲ। ੨ ਡਿੰਗ. ਵਿ–ਕੁਲੀਨ। ੩ ਅਸਲ ਨਸਲ ਦਾ.

ਉੱਜੜ. ਦੇਖੋ, ਉਜਾੜ.

ਉਜਯਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਉਜਾਲਾ. "ਜਹ ਅਨਹਤ ਸੂਰ ਉਜਯਾਰਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਉਜ੍ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਉਜਲ.

ਉਝਕਣਾ / **ਉਝਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਚੌਕਣਾ.ਚਮਕਣਾ। ੨ ਉਛਲਣਾ. ਕੁੱਦਣਾ। ੩ ਦੇਖਣ ਲਈ ਝੁਕਣਾ.

ਉਝਰ / **ਉਝਰਣਾ** / **ਉਝਰਨ** ਕ੍ਰਿ–ਵਿਛੁੜਨਾ. ਉਜੜਨਾ. "ਖਿਨ ਪਲ ਬਾਜੀ ਦੇਖੀਐ ਉਝਰਤ ਨਹੀ ਬਾਰ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਣਾ. ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ. "ਜਬੈ ਉਝਰ ਤੂੰ ਭਾਖ ਹੈਂ ਤੁਰਤ ਵਹੈ ਛੁਟਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੮) "ਰਿਸ ਜੁੱਝ ਉੱਝਰੇ ਰਾਜਪੂਤ." (ਰਮਾਵ) ਸੰ. ਉੱਝਨ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ। ੩ ਸੁਲਝਣਾ.ਗੁੰਝਲ ਦਾ ਦੂਰ ਹੋਣਾ.

ਉਝੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਦ੍ਯਾਨ.ਜੰਗਲ। ੨ ਅਜੇਹੀ ਰੋਹੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਸਤੇ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਭੇ.ਔਝੜ. "ਭਾਣੈ ਉਝੜਿ ਭਾਣੈ ਰਾਹਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਉਝੜਪੰਥਿ / **ਉਝੜਪੰਥੀ** ਵਿ–ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਗੁਮਰਾਹ. ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭੁੱਲਕੇ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. "ਉਝੜਪੰਥਿ ਭ੍ਰਮੈ ਗਾਵਾਰੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਉਝੜਿ. ਔਝੜ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਉਝੜ.

ਉਝਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਜਾੜ. ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ ਥਾਂ । ੨ ਦੇਖੋ, ਉਝਾਰਨ.

ਉਝਾਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਉਜਾੜਨਾ। ੨ ਵਿਖੇਰਨਾ. ਖਿੰਡਾ ਦੇਣਾ। ੩ ਸਮੇਟਣਾ."ਭਨਤ ਨਾਨਕ ਜਬ ਖੇਲ ਉਝਾਰੈ ਤਬ ਏਕੈ ਏਕੰਕਾਰ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਉਝਾੜ. ਦੇਖੋ, ਉਝਾਰ.

ਉਝੀੜ. ਵਿ–ਝਗੜੇ ਬਿਨਾ. ਨਿਰਦ੍ਵੰਦ. ਨਿਰਵਿਵਾਦ. "ਗੁਰੁਮੁਖ ਮਾਰਗ ਚੱਲਣਾ ਆਸ ਨਿਰਾਸੀ ਝੀੜ ਉਝੀੜੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਘਨਤਾ ਰਹਿਤ. ਵਿਰਲਾ. ਛਿੱਦਾ. "ਛਿਨ ਮੋ ਘਨ ਸੋ ਕਰਦੀਨ ਉਝੀੜਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਉੱਝੜ. ਦੇਖੋ, ਉਝੜ.

ਉੱਝੜਪੰਥਿ. ਦੇਖੋ, ਉਝੜਪੰਥਿ.

ਉਂਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸਤਰਾਂ. ਓਂਵੇਂ.

ਉਟ. ਦੇਖੋ, ਓਟ। ੨ ਸੰ. ਘਾਸ ਫੂਸ.

ਉਟੰਕਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ – ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਰਗਣ, ਇੱਕ ਗੁਰੁ. ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ. ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੨ ਤੇ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੂਰਬੀਰਾ ਸਜੇ ਘੋਰ ਬਾਜੇ ਬਜੇ,
ਭਾਜ ਕੰਤਾ ! ਸੁਣੇ ਰਾਮ ਆਏ,
ਬਾਲਿ ਮਾਰਜੋ ਬਲੀ ਸਿੰਧੁ ਪਾਟਜੋ ਜਿਨੈ,
ਤਾਹਿ ਸੋ ਬੈਰ ਕੈਸੇ ਰਚਾਏ ?
ਬਸਾਧ ਜੀਤਜੋ ਜਿਨੈ ਜੰਭ ਮਾਰਜੋ ਉਨੈ,
ਰਾਮ ਔਤਾਰ ਸੋਈ ਸੁਹਾਏ,
ਦੇ ਮਿਲੋ ਜਾਨਕੀ ਬਾਤ ਹੈ ਸਜਾਨ ਕੀ,
ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ ਕਾਹੇ ਚਲਾਏ ?* (ਰਮਾਵ)

ਉਟੰਕਨ. ਸੰ. ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰੁਕਾਉਟ। ੨ ਹੁੱਜਤ.

*ਮੰਦੋਦਰੀ ਦਾ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼.

ਉਟੰਗਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੌਂਚਫਲੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. Acanthodium hirtum.

ਉਠ. ਦੇਖੋ, ਉਸਟ ਅਤੇ ਉਠਣਾ। ੨ ਸੰ. उष् ਧਾ– ਮਾਰਨਾ. ਤਾੜਨਾ.

ਉਠਈਆ. ਵਿ–ਉਠਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿੜਨ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ. ਨਟ ਵਾਂਙ ਉਛਲਣ ਵਾਲ ਤੁਰੰਗ। ੩ ਕ੍ਰਿ–ਉਠਦੀ ਹੈ. "ਸਰਧਾ ਮਨਿ ਬਹੁਤੁ ਉਠਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਉਠ ਜਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਲੇ ਜਾਣਾ. ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਣਾ। ੨ ਮਰ ਜਾਣਾ. ਦੁਨੀਆਂ ਛੱਡ ਜਾਣੀ. "ਉਠ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਕੇਹਾ ਮਾਣਾ ?" (ਲੋਕੋ)

ਉਠਣਾ / **ਉਠਨਾ** ਸੰ. उत्थान–ਉੱਥਾਨ. ਕ੍ਰਿ–ਖੜਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਨੀਂਦ ਛੱਡਕੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ। ੩ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਣਾ. ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ। ੪ ਉਪਜਣਾ.ਉਤਪੰਨ ਹੋਣਾ."ਜਹਿ ਤੇ ਉਠਿਓ ਤਹਿ ਹੀ ਆਦਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਜਿ ਓਸੁ ਮਿਲੈ ਤਿਸੁ ਕੁਸਟ ਉਠਾਹੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧, ਮ:੪)

ਉਠਵਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਮਲਾ. ਧਾਵਾ. "ਤੁਰੇ ਧਵਾਇ ਉਠਵਨੀ ਕਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੭੬)

ਉਠਵੈਯਾ. ਵਿ–ਉਠਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਛਲਣ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ. ਚਾਲਾਕ ਅਸਪ.

ਉਠਾਉਣਾ. ਚੁੱਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਉਠਣਾ ਅਤੇ ਉਠਾਰਨਾ. "ਖੈਨੇ ਉਠਾਈ ਪੋਟਲੀ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ੨ ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਰੱਦ ਕਰਨਾ. "ਸਭ ਲੇਖਾ ਰਖਹੁ ਉਠਾਈ." (ਸੋਰ ਮ:੫) ੩ ਵਾਚਣਾ. ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ.

ਉਠਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਥਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਭੋਗ-ਇੱਛਾ. ਰਿਤੁ ਪਿੱਛੋਂ ਭੋਗ ਦੀ ਰੁਚੀ। ੩ ਹਮਲਾ. ਧਾਵਾ. "ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤਬ ਕਰੀ ਉਠਾਨਾ."(ਵਿਚਿਤ੍) ੪ ਪੌੜੀ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀਰ ਰਸ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਾਏ ਹੋਏ ਛੰਦ.

ਉਠਾਰਨਾ / **ਉਠਾਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਉਠਾਉਣਾ. ਖੜਾ ਕਰਨਾ."ਪਕਰਿ ਕੇਸ ਜਮ ਉਠਾਰਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) "ਇਕਨਾ ਸੁਤਿਆਂ ਦੇਇ ਉਠਾਲਿ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ੨ ਆਰੰਭਣਾ. "ਹਰਿ ਜਨ ਸਿਉ ਬਾਦ ਉਠਰੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਸਹਾਰਨਾ. ਭੋਗਣਾ. "ਦੁਖ ਬਹੁਤ ਉਠਾਯੇ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਹਟਾਉਣਾ. ਵਰਜਣਾ। ੫ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਠਾਉਣਾ.

ਉਠਾਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਠਾ ਕੇ.ਦੇਖੋ, ਉਠਾਲਨਾ.

ਉਠਿ. ਉਠ ਕੇ.ਉੱਥਾਨ ਹੋ ਕੇ."ਉਠਿ ਇਸਨਾਨ ਕਰਹੁ ਪਰਭਾਤੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਉਡ. ਦੇਖੋ, ਉਡਣਾ. "ਉਡ ਹੁਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਾਉਂ ਉਡਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਡੁ.

ਉਡਗ. ਦੇਖੋ, ਉਡੁਗ.

ਉਡਗਿੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਡੁਗਣ (ਤਾਰਿਆਂ) ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ."ਗਜਾਨ ਵਾਨ ਸਿਖ ਯੁਤ ਉਡਗਿੰਦ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਡਛਾ. ਦੇਖੋ, ਓਡਛਾ. "ਖੋਜਤ ਉਡਛਾਨਾਥ ਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨)

ਉਡਣਾ. ਸ. ਤ੍ਰਡ्ਯਨ. ਕ੍ਰਿ–ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਗਮਨ ਕਰਨਾ. ਉਡਾਰੀ ਲੈਣੀ. ਪਰਵਾਜ਼ ਕਰਨੀ.

ਉਡਨਖਟੋਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਮੰਜਾ. ਵਿਮਾਨ. ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਆਦਿਕ. "ਉਡਨਖਟੋਲੇ ਬਹੁਤ ਸਜਾਈ." (ਪੰਪ੍)

ਉਡਨਪੰਖੇਰੂ. ਵਿ–ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਸਥਿਤ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ। ੨ ਭਾਵ–ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਡਨ-ਪੰਖੇਰੂ ਬਨ ਕਾ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨ। ੪ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ.

ਉਡਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਡਣਾ.

ਉਡਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਡੀਯਮਾਨ ਹੋਕੇ. ਉਡ ਕੇ."ਹੰਸ ਉਡਰਿ ਕੌਧ੍ਰੈ ਪਇਆ."(ਸ: ਫਰੀਦ) ੨ ਵਿ–ਉਡਾਰੂ. ਉਡਨਸ਼ੀਲ. "ਪੰਖੀ ਪੰਚ ਉਡਰਿ ਨਹੀ ਧਾਵਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਪੰਜ ਗਜਾਨ ਇੰਦ੍ਰਯ ਰੂਪ ਪੰਖੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਡਰਿਆ. ਉਡ ਗਿਆ. ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ. "ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਉਡਵਾ. ਉਡੁਗਣ. ਸਿਤਾਰੇ. ਤਾਰੇ. ਨਛਤ੍ਰ (ਨਛਤ੍ਰ) "ਹਰਿ ਜਨ ਸੋਭਾ ਸਭ ਜਗ ਊਪਰਿ,ਜਿਉ ਵਿਚਿ ਉਡਵਾ ਸਸਿਕੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਸਸਿਕੀਕ.

ਉਡਾਊ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿਥਾ ਧਨ ਖੋਣ ਵਾਲਾ. ਫਜੂਲਖਰਚ। ੨ ਉਡਣ ਵਾਲਾ. ਉਡਾਰੀ ਲੈਣ ਯੋਗਜ.

ਉਡਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਰਵਾਜ਼."ਮਿਠੈ ਮਖੁ ਮੁਆ ਕਿਉ ਲਦੇ ਉਡਾਰੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਵਿਖੈਰਸ ਲੰਪਟ ਮਨ, ਮੱਖ ਹੈ.

ਉਡਾਰੂ. ਵਿ–ਉਡਣ ਯੋਗਜ. ਉਡਣ ਲ਼ਾਇਕ.

ਉਡਿ. ਉਡਕੇ. "ਮਨੁ ਪੰਖੀ ਭਇਓ ਉਡਿ ਉਡਿ ਦਹ ਦਿਸਿ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਉਡਿੰਦ. ਉਡੁ–ਇੰਦ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਉਡੀਸਾ. ਸੰ. ਔਡ੍ਰ–ਓਡ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ. ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਉਹ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਕਟਕ, ਬਲਸੁਰ ਅਤੇ ਪੁਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਉਤਕਲ (ਉਤ੍ਕਲ) ਭੀ ਹੈ. ਜਗੰਨਾਥ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਗੰਨਾਥ. "ਕਹਾ ਉਡੀਸੇ ਮਜਨੁ ਕੀਆ?" (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਉਡੀਕ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਤਜਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਉਡੀਕਣਾ.

ਉਡੀਕਣਾ / **ਉਡੀਕਨਾ** ਸੰ. ਉਤ–ਈਕਣ. ਉਦੀਕਣ. ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਉਠਾਕੇ ਦੇਖਣਾ. ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਟਕ ਲਾਕੇ ਦੇਖਣਾ। ੨ ਇੰਤਜਾਰੀ ਕਰਨੀ.ਰਾਹ ਤੱਕਣਾ.

ਉਡੀਣ / **ਉਡੀਣਾ** / **ਉਡੀਣੀ** ਸੰ.ਉਦੀਰ੍ਣ–ਉਦੀਣੰ. ਵਿ–ਵਜਾਕੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਉਦਾਸ. "ਹਉ ਹਰਿ ਬਾਝ ਉਡੀਣੀਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਵਾਟ ਹਮਾਰੀ ਖਰੀ ਉਡੀਣੀ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ)

ਉਡੀਨ. ਦੇਖੋ, ਉਡੀਣ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਨ. ਸੰਗਜਾ–ਉਡਾਰੀ. ਪਰਵਾਜ਼.

ਉਡੀਨੀ. ਉਦੀਣੰ (ਉਦਾਸ) ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਉਡੀਣੀ. "ਉਡੀਨੀ ਉਡੀਨੀ ਉਡੀਨੀ, ਕਬ ਘਰਿ ਆਵੈ ਰੀ." (ਬਿਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਉਡੁ. ਸੰ. ਤਰ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ। ੨ ਜਲ। ੩ ਤਾਰਾ. ਨਛਤ੍ਰ (ਨਛਤ੍ਰ)

ਉਡੁਗ. ਉਡੁਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਤਾਰੇ.

ਉਡੁਗਣ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ. ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਸਿਤਾਰੇ.

ਉਡੁਗਨਾਥ. ਸੰਗਜਾ–ਉਡੁਗਣ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਉਡੁਗਨਿਕੇਤ. ਉਡੁਗਣ (ਤਾਰਿਆਂ) ਦਾ ਨਿਕੇਤ (ਘਰ)–ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰਿ. (ਸਨਾਮਾ)

ਉਡੁਗ ਨਿਕੇਤਿਸ. ਉਡੁਗਣ ਦਾ ਘਰ–ਰਾਤ,ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਉਡੁਗਭੂਪ. ਤਾਰਾ ਗਣ ਦਾ ਰਾਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਉਡੁਗਭੂਪਨੀ ਭੂਪ. ਤਾਰਾਗਣ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਤਿਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਵਾਲੀ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ, ਤਿਸ ਦੀ ਸ੍ਵਾਮਿਨੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਨੀ ਪ੍ਰਤਯ ਦੇ ਅਰਥ ਵਾਲੀ. ਭੂਪਣੀ. ਭੂਪ ਦੀ.

ਉਡੁਪ. ਸੰ. ਤਡ੍ਪ. ਸੰਗਜਾ–ਉਡੁ (ਜਲ) ਪਤਿ–ਵਰੁਣ। ੨.ਜਹਾਜ਼. ਨੌਕਾ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਗਰੁੜ. ਦੇਖੋ, ਉਡੁ.

ਉਡੁਪਤਿ. ਸੰ. ਤਡ੍ਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਗਰੁੜ. ਦੇਖੋ, ਉਡੁ.

ਉਡੁਵਾ. ਦੇਖੋ, ਉਡਵਾ.

ਉਡੇਰੋਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾਪੰਥੀ.

ਉਡੈਂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਉਡਾਰੀ. ਪਰਵਾਜ਼। ੨ ਵਿ–ਉਡਿਆ। ੩ ਉੱਡੀਯਮਾਨ. ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ. "ਪਵਣ ਉਡੈਂਤ ਨ ਧਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਪਵਣਉਡੈਂਤ.

ਉਦ. ਦੇਖੋ, ਓਦਨ.

ਉਦਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਓਦਲੀਆ.

ਉਦਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਓਹਾਉਣਾ.

ਉਦੋਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਓਢਨੀ. ਚਾਦਰ. "ਮਨਹੁ ਸਬਿੰਦੂ ਨੀਲ ਉਦੋਨੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਗੂੜ੍ਹੀ ਹਰੀ ਜਮੀਨ ਚੀਚ-ਵਹੂਟੀਆਂ ਨਾਲ, ਮਾਨੋ ਲਾਲ ਬੂਟੀਆਂ ਵਾਲੀ ਨੀਲੀ ਚਾਦਰ ਹੈ.

ਉਦੁਢਲ. ਵਿ–ਓਟ (ਪਨਾਹ) ਲੈਣ ਵਾਲਾ. "ਢਾਲ ਉਦੁਢਲੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਓਢਣੇ ਵਾਲਾ.

ਉਣ. ਦੇਖੋ, ਉਣਨਾ ਅਤੇ ਉੱਨ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸਰਵ–ਉਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ.

ਉਣਤਾਲੀ. ਊਨਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਚਾਲ੍ਹੀ. ੩੯.

ਉਣੱਤਰ. ਊਨਸਪ੍ਤਤਿ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਸੱਤਰ. ੬੯.

ਉਣੱਤੀ. ਊਨਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਤੀਹ. ੨੯. ਦੇਖੋ, ਉਨੱਤੀ.

ਉਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੁਣਨਾ."ਤਣਿ ਉਣਿ ਖੂੰਬ ਚੜਾਇਕੈ." (ਭਾਗੁ) ਸਿੰਧੀ. ਉਣਣੁ.

ਉਣਮਣ. ਡਿੰਗ. ਵਿ–ਨਾਖ਼ੁਸ਼. ਅਪ੍ਸੰਨ. ਦੇਖੋ, ਉਨਮਨ.

ਉਣਵੰਜਾ. ਸੰ. ਏਕੋਨਪਞ੍ਚਾਸ਼ਤ–ਏਕੋਨਪੰਚਾਸ਼ਤ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਪੰਜਾਹ. ੪੯.

ਉਣਾਸਠ. ਊਨਸ਼ਸ਼ਿ. ਸੱਠ ਤੋਂ ਇੱਕ ਘੱਟ. ੫੯.

ਉਣਾਸੀ. ਊਨਾਸ਼ੀਤਿ. ਅੱਸੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਘੱਟ. ੭੯.

ਉਣਾਨਵੇ. ਸੰ. ਏਕੋਨ ਨਵਤਿ – ਏਕੋਨ ਨਵਤਿ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਨੱਵੇ. ੮੯.

ਉਣਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਣ (ਬੁਣ) ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਉਣਨਾ.

ਉਣੇਤੁ. ਸੰ. ਤਪਨਯਨ–ਉਪਨਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਯਗਜੋਪ-ਵੀਤ ਸੰਸਕਾਰ. ਜਨੇਊ ਪਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ. "ਭਦਣੁ ਉਣੇਤੁ ਕਰਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਬੰਨੋ) ਦੇਖੋ, ਉਪਨੀਤ.

ਉਣੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਉਣਵੰਜਾ.

ਉਤ. ਸੰ. ਓੱਤਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਲੋਕ. "ਦੀਤ ਉਤ ਜੀਅ ਨਾਲ ਸੰਗੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਓਧਰ. ਉਸ ਤਰਫ. "ਉਤ ਤਾਕੈ ਉਤ ਤੇ ਉਤਿ ਪੋਖੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਯਾ. ਸ਼ਾਇਦ. ਕਦਾਚਿਤ। ੪ ਸਰਵ–ਉਹ. ਓਹ. ਦੇਖੋ, ਉਤੁ.

ਉਤਸਰਗ. ਸੰ. ਉਤ੍ਸਰ੍ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਯਾਗ. ਤਿਆਗ। ੨ ਦਾਨ। ੩ ਸਮਾਪਤਿ. ਅੰਤ. ਭੋਗ.

ਉਤਸਰਪਿਣੀ. ਸੰ. ਉਤ੍ਸਰ੍ਪਿਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਕਲ੍ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਸਤ੍ਯੁਗ ਆਦਿਕ ਯੁਗਾਂ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਉਤਸਰਪਿਣੀ ਅਤੇ ਅਵਸਰਪਿਣੀ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੈ. ਉਤਸਰਪਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਅਵਸਰਪਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ.

ਉਤਸਵ. ਸੰ. ਉਤ੍ਸਵ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੨ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ.

ਉਤਸਾਹ. ਉਤ੍ਸਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਹੌਸਲਾ. ਹਿੰਮਤ। ੨ ਉੱਦਮ. ਪੁਰਖਾਰਥ. "ਦੀਨਦਇਆਲ, ਕਰਹੁ ਉਤਸਾਹਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਉਤਸਾਹੀ. ਸੰ. ਉਤ੍ਸਾਹਿਨ. ਵਿ–ਉਤਸਾਹ ਵਾਲਾ। ੨ ਉੱਦਮੀ.

ਉਤਸੁਕ. ਸੰ. ਉਤ੍ਸੁਕ. ਵਿ–ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਜਾਣਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਹ ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ.

ਉਤਸੁਕਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਤਸੁਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਜਾਕੁਲਤਾ.

ਉਤਕਟ. ਸੰ. ਉਤ੍ਕਟ. ਵਿ–ਕਠਿਨ. ਕਠੋਰ. ਕਰੜਾ। ੨ ਪ੍ਰਚੰਡ. ਕ੍ਰੋਧੀ। ੩ ਪ੍ਰਬਲ। ੪ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. ਮਖ਼ਮੂਰ। ੬ ਅਹੰਕਾਰੀ.

ਉਤਕਰਸ / **ਉਤਕਰਖ** ਸੰ. ਉਤ੍ਕਰ੍ਸ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਿਕਤਾ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ। ੨ ਵਡਿਆਈ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ। ੩ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠਤਾ. ਉੱਤਮਤਾ। ੪ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕਲਸ਼ ਪਿੱਛੋਂ ਗੱਦੀ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ.

ਉਤਕਲ. ਸੰ. ਉਤ੍ਕਲ. ਸੁਦਜੁਮਨ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ , ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਉਡੀਸਾ.

ਉਤਕਲਾ / **ਉਤਕਾ** ਦੇਖੋ, ਉਤਕੰਠਿਤਾ.

ਉਤਕੰਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰੜੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ, ਕਰੋਂਦਾ. ਇਸ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋਂਦਾ.

ਉਤਕੰਠਾ. ਸੰ. ਉਤ੍ਕਣ੍ਠਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ. "ਬਿਹਬਲ ਹੈ ਉਤਕੰਠਾ ਭੂਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਉਤਕੰਠਿਤਾ. ਸੰ. ਉਤ੍ਕਣ੍ਠਿਤਾ. ਸੰਗਜਾ – ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਥਾਂ ਅਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਆਇਆ ਨਾ ਵੇਖਕੇ ਤੀਵ੍ ਇੱਛਾ ਨਾਲ,ਨਾ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਸੋਚਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ "ਉਤਕਲਾ"ਅਤੇ"ਉਤਕਾ"ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਉਤਕ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਸੰ. ਉਤ੍ਕ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਸ੍ਰੇਸ੍ਠ। ੨ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਛਾ. ਬਿਹਤਰ.

ਉਤਕੇਪਣ / **ਉਤਖੇਪਣ** ਸੰ. ਉਤ੍ਖੇਪਣ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਪਰ ਸੁੱਟਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ। ੨ ਚੁਰਾਉਣਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਢੱਕਣ। ੪ ਛੱਜ। ੫ ਪੱਖਾ.

ਉਤੱਥ. ਸੰ. ਤਥ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਇਹ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਅੰਗਿਰਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੋਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ "ਭਦ੍ਰਾ" ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਜੋਕਿ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਭਦ੍ਰਾ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਤੱਥ ਦੀ ਕੁਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁੱਕ ਲੈਗਿਆ. ਉਤੱਥ ਨੇ ਭਦ੍ਰਾ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣ ਲਈ ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਘੱਲਿਆ, ਪਰ ਵਰੁਣ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. ਉਤੱਥ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਸਾਰਾ ਸਮੁੰਦਰ ਪੀ ਲੀਤਾ, ਫੇਰ ਭੀ ਵਰੁਣ ਨੇ ਭਦ੍ਰਾ ਨਾ ਦਿੱਤੀ. ਜਦ ਉਤੱਥ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰੁਣ ਦਾ ਤਾਲ ਸੁੱਕਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਲੋਕ ਜਲ ਬਿਨਾ ਹੋਗਿਆ, ਤਾਂ ਵਰੁਣ ਨੇ ਆਕੇ ਉਤੱਥ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲਈ ਅਤੇ ਭਦ੍ਰਾ ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ. ਰਿਖੀ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਪਿਸ ਲੈਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਵਰੁਣ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਦੂਰ ਕੀਤੇ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤੱਥ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਮਮਤਾ" ਸੀ. ਇਕ ਵਾਰ ਜਦਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗਰਭ ਸੀ, ਤਦ ਉਤੱਥ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਈ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਭਰਜਾਈ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਅਤੇ ਭੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ. ਮਮਤਾ ਨੇ ਅਤੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਬਾਲਕ ਨੇ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੂੰ ਇਸ ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ. ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਜਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਦੀਰਘਤਮਾ" ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭਰਦ੍ਵਾਜ.

ਉਤਪਤਿ. ਸੰ. ਉਤ੍ਪਤ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ – ਜਨਮ. ਪੈਦਾਯਸ਼. "ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਸਗਲੀ ਉਤਪਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿਰਚਨਾ."ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ ਆਪਿ ਨਿਰਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ. ਦੇਖੋ, ਉਤਪਤਿ ੨। ੨ ਉਪ-ਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ. ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅਤੇ ਲੈ ਹੋਣ ਦਾ ਕ੍ਰਮ. "ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ ਸਬਦੇ ਹੋਵੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਉਤਪਲ. ਸੰ. ਉਤ੍ਪਲ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਲਾ ਕਮਲ। ੨ ਕਮਲ. ਕੌਲ ਫੁਲ.

ਉਤਪਲਲੋਚਨ. ਵਿ–ਉਤਪਲ (ਕਮਲ) ਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ . ਕਮਲ ਨਯਨ. "ਅਵਿਲੋਕਤ ਭੇ ਉਤ-ਪਲ ਲੋਚਨ." (ਨਾਪ੍)

ਉਤਪਾਟਨ. ਸੰ. ਉਤ੍ਪਾਟਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁੱਟਣਾ. ਉਖੇੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੜ ਪੁੱਟਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਉਤਪਾਤ. ਸੰ. ਉਤ੍ਪਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਉਪਦ੍ਰਵ. ਆਫਤ। ੨ ਅਸ਼ਾਂਤਿ। ੩ ਉੱਪਰ ਡਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲਪ-ਕਕੇ ਪੈਣਾ.

ਉਤਪਾਤਿ / **ਉਤਪਾਤੀ** ਸੰ. ਉਤ੍ਪਤ੍ਤਿ–ਉਤਪੱਤਿ.ਸੰਗਜਾ–ਪੈਦਾਯਸ਼. ਜਨਮ."ਬ੍ਰਹਮਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਾਤੀ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਉਤ੍ਪਾਤਿਨ. ਵਿ–ਉਪਦ੍ਰਵ (ਫ਼ਸਾਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੇਚੈਨੀ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਉਤਪਾਦਕ. ਸੰ. ਉਤ੍ਪਾਦਕ. ਵਿ–ਉਤਪੰਨ (ਪੈਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਤਾ. ਜਨਕ। ੩ ਉੱਪਰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਰਭ ਜੀਵ. ਸ਼ਰਭ ਦੇ ਚਾਰ ਪੈਰ ਪਿੱਠ ਤੇ, ਅਤੇ ਚਾਰ ਛਾਤੀ ਵੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਰ.

ਉਤਪਾਦਨ. ਉਤ੍ਪਾਦਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਉਤਪੰਨ. ਸੰ. ਉਤ੍ਪਨ੍ਨ. ਵਿ–ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਨਮਿਆ.

ਉਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ. ਸੰ. ਉਤ੍ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਓਹੋ ਜੇਹਾ ਦੇਖਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਭੇਦ ਗਜ਼ਾਨ ਸਹਿਤ ਉਪਮੇਯ ਵਿੱਚ ਉਪਮਾਨ ਦੀ ਅਟਕਲ ਕਰਨੀ "ਉਤ-ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. "ਆਨ ਬਾਤ ਕੋ ਆਨ ਮੇ ਜਹਿਂ ਸੰਭਾਵਨ ਹੋਇ." (ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਕੋਪ ਭਈ ਬਰ ਚੰਡਿ ਮਹਾਂ ਬਹੁ
ਜੁੱਧ ਕਰਜੋ ਰਨ ਮੇ ਬਲ ਧਾਰੀ,
ਲੈਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮਹਾਂ ਬਲਵਾਨ
ਪਚਾਰਕੈ ਸੁੰਭ ਕੇ ਊਪਰ ਝਾਰੀ,
ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਬਜੀ
ਝਨਕਾਰ ਉਠੀ ਤਿਹ ਤੇ ਚਿਨਗਾਰੀ,
ਮਾਨਹੁ ਭਾਦਵ ਮਾਸ ਕੀ ਰੈਨ
ਲਸੈ ਪਟਬੀਜਨ ਕੀ ਚਮਕਾਰੀ. (ਚੰਡੀ ੧)

(ਅ) ਜੇ'ਗੋਯਾ' 'ਮਾਨੋ'ਆਦਿਕ ਪਦ ਨਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ, ਤਦ "ਗਮਜੋਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ" ਅਥਵਾ "ਗੁਪਤੋਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਇੱਕ ਵੱਢੇ ਤੇਗੀਂ ਤੜਫਨ
ਮਦ ਪੀਤੇ ਲੋਟਨ ਬਾਵਲੇ. (ਚੰਡੀ ੩)
ਮਾਨੋਂ ਮਦ ਪੀਤੇ ਬਾਵਲੇ ਲੋਟਨ.

ਉਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਪਮਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ (ਹ)

ਉਤਪ੍ਰੇਖਗਾ. ਦੇਖੋ, ਉਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ.

ਉਤਭਿਜ / **ਉਤਭੁਜ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ, ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਉਤਭੁਜ" "ਅਰਧਭੁਜੰਗ" "ਸੋਮਰਾਜੀ" ਅਤੇ "ਸ਼ੰਖਨਾਰੀ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਦੋ ਯਗਣ ISS, ISS.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਹਹਾਸੰ ਕਪਾਲੰ। ਸੁਭਾਸੰ ਛਿਤਾਲੰ।
ਪ੍ਰਭਾਸੰ ਜੁਆਲੰ। ਅਨਾਸੰ ਕਰਾਲੰ. (ਕਲਕੀ)

੨ ਸੰ. ਤਦ੍ਭਿਜ.–ਉਦਭਿੱਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪਾੜਕੇ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਕੁਰ (ਅੰਗੂਰ) ਨਿਕਲੇ, ਐਸੀ ਵਨਸਪਤਿ. ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਖੇਤੀ ਆਦਿਕ. "ਜਲ ਬਿਨ ਉਤਭੁਜ ਕਾਮ ਨਹੀਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਕੀਨੀ। ਉਤਭੁਜ ਖਾਨਿ ਬਹੁਰ ਰਚਦੀਨੀ." (ਚੌਪਈ) ੩ ਸੰ. ਤਦ੍-ਖੁਜ–ਉਦ-ਭੁਜ. ਜਿਸਨੇ ਬਾਂਹ ਫੈਲਾਈ ਹੈ. ਦਸ੍ਹਗੀਰ. ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਵਾਲਾ. "ਉਤਭੁਜ ਚਲਤੁ ਆਪ ਕਰਿ ਚੀਨੈ ਆਪੇ ਤਤੁ ਪਛਾਨੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) "ਉਜਭੁਜ ਸਰੂਪ ਅਬਿਗਤ ਅਭੰਗ." (ਗਜ਼ਾਨ)

ਉਤਮ / **ਉਤਮੁ** ਦੇਖੋ, ਉੱਤਮ. "ਉਤਮ ਸੰਤ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਉਤਮੁ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰ ਹੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਉਤਰ. ਦੇਖੋ, ਉਤਰਣਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰ.

ਉਤਰਸਿ. ਉਤਰੇਗਾ. ਪਾਰ ਹੋਊ, ਹੋਵੇਗਾ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਉਤਰਣ / **ਉਤਰਣਾ** / **ਉਤਰਨਾ** ਸੰ. ਤ੍ਰਣ. ਕ੍ਰਿ–ਉਤਰਜਾਣਾ. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਹੁਚਣਾ. ਪਾਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਉੱਪਰੋਂ ਹੇਠ ਆਉਣਾ. ਅਵਤਰਣ। ੩ ਜਨਮ ਲੈਣਾ. ਦੂਜਾ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ."ਘਰਿ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਭਗਤ ਉਤਰਿ ਆਯਉ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ) ੪ ਦੂਰ ਹੋਣਾ. ਮਿਟਣਾ. "ਉਤਰਗਇਓ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਸੰਸਾ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) "ਲਗਾ ਰੰਗ ਅਪਾਰ ਕੋ ਨ ਉਤਾਰਈ." (ਸਵਾ ਮ: ਪ)

ਉਤਰਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਢਲਵਾਣ.

ਉਤਰਿ. ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਮੇ. "ਉਤਰਿ ਦਖਣਿ ਪੁਬਿ ਦੇਸ ਪਸ੍ਚਮਿ ਜਸੁ ਭਾਖਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩) ੨ ਉਤਰਕੇ. "ਤੈਊ ਉਤਰਿ ਪਾਰ ਪਰੇ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਉਤਰੀ. ਉਤਰਸੀ. ਉਤਰੇਗੀ. ਲੱਥੂ. "ਧਿਆਇਦਿਆ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲੁ, ਨਾਨਕ ਉਤਰੀ ਚਿੰਤ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ਪ) ੨ ਉਤਰ ਗਈ.ਲੱਥੀ। ੩ ਉਤਰ ਜਾਵੀ.

ਉਤਰੀਆ. ਵਿ– ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਰ ਕਰਤਾ. "ਭੈਸਾਗਰ ਸੰਤ ਪਾਰਉਤਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੨ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ.

ਉਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਰ. "ਆਪੇ ਆਖੈ ਆਪੇ ਸਮਝੈ ਤਿਸੁ ਕਿਆ ਉਤਰੁ ਦੀਜੈ ?" (ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ)

ਉਤਲਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਤਾਵਲਾ ਹੋਣਾ. ਜਲਦੀ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਉਤਾਵਲਾ ਹੋਇਆ.

ਉਤਲੰਤ. ਵਿ–ਉਤਾਵਲੀ ਵੰਤ. ਕਾਹਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਾਲ. ਫੁਰਤੀ ਸਾਥ. "ਸੁਨ ਸ਼ੋਰ ਜਾਤ ਉਤਲੰਤ ਧਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਤਵਤ. ਸੰ. ਉਦਾਵ੍ਰਤ–ਉਦਾਵਰਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਦੀ ਭੌਰੀ. ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ। ੨ ਅਫਾਰਾ. ਵਾਤ ਦੋਖ ਨਾਲ ਪੇਟ ਦਾ ਆਫਰਨਾ.

ਉਤਵਤਾ. ਵਿ–ਵਜਾਕੁਲ. ਹੋਕਲ਼ਤਾਇਆ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਚਕ੍ਰ (ਘੁੰਮੇਰੀ) ਵਿੱਚ ਪਿਆ. "ਫਿਰਹਿ ਉਤਵਤਾਏ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਉਤਵਤ.

ਉਤਾਉਲ / **ਉਤਾਇਲ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਾਵਲੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. "ਨਿਕਟੈ ਤਿਹ ਜਾਨ ਉਤਾਇਲ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਉਤਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਤਿਮਾ. ਮੂਰਤੀ. "ਮਨਹੁ ਉਤਾਈ ਭਾਇ." (ਨਾਪ੍) ਮਾਨੋ ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ.

ਉਤਾਹ / **ਉਤਾਹਿ** ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਵੱਧ. "ਘਟੈ ਨ ਵਧੈ ਉਤਾਹਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਉੱਪਰ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਤਾਹਾਂ. ਉੱਪਰ ਵੱਲ. ਸਿੰਧੀ–ਉਤਾਹੋਂ.

ਉਤਾਕ. ਦੇਖੋ, ਓਤਾਕ ਅਤੇ ਅਉਤਾਕ.

ਉਤਾਨਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਾਨਪਾਦ.

ਉਤਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਕ਼ਲ. ਕਾਪੀ. "ਉਤਾਰ ਖਾਸੇ ਦਸ੍ਖਤ ਕਾ." (ਅਕਾਲ) ਖ਼ਾਸ ਦਸ੍ਖ਼ਤ ਦੀ ਨਕਲ। ੨ ਪੁਰਾਣਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਅੰਗ ਤੋਂ ਉਤਾਰਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. "ਅਮੀਰ ਦਾ ਉਤਾਰ ਗਰੀਬ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ." (ਲੋਕੋ) ੩ ਸੰ. ਅਵ੍ਤਾਰ–ਅਵਤਾਰ. ਜਨਮ. ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਨਾ। ੪ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਉਤਾਰਣਾ.

ਉਤਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉ. ਯੋ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰਕ ਵਿਤਰਕ. ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ। ੨ ਲਾਭ ਹਾਨਿ ਦੀ ਬਾਤ. "ਏਵ ਉਤਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉ ਸੁਨਾਏ । ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੋ ਮਨ ਭਰਮਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਤਾਰਣਾ / **ਉਤਾਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਉੱਪਰੋਂ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਪਾਰ ਕਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਉਤਰਣ.

ਉਤਾਰ ਰੱਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਨੋ ਭੁਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਖੁ ਉਤਾਰਿ। ੨ ਕਦਰ ਨਾ ਕਰਨੀ. ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਹੋਨ ਲਾਹ ਦੇਣਾ.

ਉਤਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਉਤਾਰਣਾ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਕਲ. ਕਾਪੀ. "ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ." (ਲੋਕੋ) ੩ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਫਤ ਦਾ ਉਤਰਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰਕੇ ਅੰਨ ਵਸਤ੍ਰ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਆਦਿਕ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰਸ਼ਮ। ੪ ਧਾਵਾ. ਹਮਲਾ."ਤਹਾਂ ਆਪ ਕੀਨੋ ਹੁਸੈਨੀ ਉਤਾਰੰ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੫ ਡੇਰਾ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੬ ਨਿਸਤਾਰਾ. ਪਾਰ ਉਤਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਉਤਾਰਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਪਾਰ ਕੀਤਾ, ਕੀਤੇ. "ਭਉਜਲੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਿਅਨੁ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਉਤਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਫੁਰਤੀ. "ਕਾਲੂ ਨੇ ਉਤਾਲ ਲੀਨ ਅੰਕ ਹਿਤ ਨਾਲ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰ. ਤ੍ਵਾਲ. ਵਿ–ਚੰਗਾ. ਅੱਛਾ। ੩ ਤੇਜ਼. ਤੁੰਦ। ੪ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੫ ਭਿਆਨਕ. ਡਰਾਉਣਾ.

ਉਤਾਵਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਕਾਹਲੀ। ੨ ਚਾਲਾਕੀ. ਫੁਰਤੀ.

ਉਤਾਵਲਾ. ਵਿ–ਕਾਹਲਾ. ਛੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਫੁਰਤੀਲਾ.ਚਾਲਾਕ। ੩ ਵ੍ਯਾਕੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਤੁਰਤ. "ਸਚ ਟਿਕੈ ਘਰਿ ਆਇ ਸਬਦਿ ਉਤਾਵਲਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਉਤਾਵਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਹਲੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ। ੨ ਵਿ–ਕਣ ਭੰਗੁਰ. ਪਲ ਵਿੱਚ ਬਿਨਸਨਹਾਰ. "ਜੈਸੇ ਭਾਦਉ ਬੂੰਬਰਾਜੁ ਤੂ ਤਿਸ ਤੇ ਖਰੀ ਉਤਾਵਲੀ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਉਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਪਾਸੇ. ਓਧਰ. "ਉਤ ਤੇ ਉਤਿ ਪੈਥੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਉਤੁ. ਸਰਵ. ਉਸ. "ਉਤੁ ਭੂਖੈ ਖਾਇ ਚਲੀਅਹਿ ਦੂਖ." (ਸੋਦਰੁ) ਉਸ ਭੁੱਖ ਤੋਂ.

ਉਤੇ / **ਉਤੈ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਓਧਰ. ਉਸ ਪਾਸੇ.

ਉਤੰਸ. ਦੇਖੋ, ਅਵਤੰਸ। ੨ ਸੰ. ਉੱਤੰਸ. ਭੂਖਣ। ੩ ਮੁਕੁਟਮਣਿ. ਤਾਜ ਦਾ ਰਤਨ.

ਉਤੰਕ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤੰਕ.

ਉਤੰਗ. ਸੰ. ਤ੍ਰੁਙ੍ਗ– ਉੱਤੁੰਗ. ਵਿ– ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ. "ਉਤੰਗੀ ਪੈਓਹਰੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਹੇ ਅਤਿ ਉੱਨਤ ਪਯੋਧਰਾਂ ਵਾਲੀ ! ਦੇਖੋ, ਪੈਓਹਰੀ.

ਉੱਤਮ. ਸੰ. ਤ੍ਰਸ. ਵਿ–ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਛਾ. ਅਤਿ ਸ੍ਰੇਸ੍ਠ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਧ੍ਰੁਵ ਦਾ ਸੌਤੇਲਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਾਨਪਾਦ.

ਉੱਤਮਤਾ / **ਉੱਤਮਤਾਈ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਰੇਸ੍ਠਤਾ. ਖ਼ੂਬੀ.ਭਲਾਈ.ਨੇਕੀ.

ਉੱਤਮਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਓਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਪਤੀ ਦੇ ਐਬ ਵੇਖ ਅਤੇ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਕਰੇ। ੨ ਉਹ ਦੂਤੀ,ਜੋ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਨਾਇਕ ਅਤੇ ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਾਵੇ। ੩ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਉੱਤਰ. ਸੰ. ਤ੍ਰਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਦੀਚੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਦੱਖਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ। ੨ ਜਵਾਬ। ੩ ਪਰਲੋਕ। ੪ ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪਰੀਛਤ (ਪਰੀਕਿਤ) ਦਾ ਮਾਮਾ ਸੀ। ੫ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾ-ਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸ਼੍ਨੋਤ੍ਤਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ। ੬ ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ। ੭ ਵਿ–ਪਿਛਲਾ। ੮ ਅਗਲਾ.

ਉੱਤਰ ਪਕ / **ਉੱਤਰ ਪੱਖ** ਸੰ. ਤ੍ਰਤਰ ਪਕ੍ਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਥਨ. ਜਵਾਬ ਦੀ ਦਲੀਲ। ੨ ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਦਾਵੇ ਦਾ ਜਵਾਬ. ਜਵਾਬ ਦਾਵਾ.

ਉੱਤਰ ਮੀਮਾਂਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਤਿਮ ਵਿਚਾਰ. ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਮੰਜ਼ਲ. ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ. ਵੇਦਾਂਤ.

ਉੱਤਰਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਤਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਭਿਮਨ੍ਯੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪਰੀਕਿਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ। ੨ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ. "ਉੱਤਰਾ ਓਰ ਸਿਧਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੯)

ਉੱਤਰਾਖੰਡ. ਸੰ. ਤ੍ਰਤਰਾਖਣ੍ਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦਾ ਪਾਸਾ. ਹਿਮਾਲਯ ਪਾਸ ਦਾ ਉੱਤਰੀਯ ਭਾਗ.

ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ. ਸੰ. ਤ੍ਰਤਰਾਧਿਕਾਰਿ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਬਜੇ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਬਿਜ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਵਾਰਿਸ.

ਉੱਤਰਾਯਣ. ਸੰ. ਤ੍ਰਤਰਾਯਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸ ਪੋਹ ਤੋਂ ਨੌਂ ਹਾੜ੍ਹ ਤੀਕ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਯਨ.

ਉੱਤਰਾਰਧ. ਸੰ. ਤ੍ਰਤਰਾਰ੍ਦ੍ਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਛਲਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ.

ਉੱਤਾ. ਤ੍ਰਤਰੀਯ– ਉੱਤਰੀਯ. ਵਿ–ਅਗਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੀਕਾ. ਵਿਆਖਿਆ (ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ) ੩ ਉੱਪਰਲਾ ਹਿੱਸਾ। ੪ ਓਢਣੀ. ਚਾਦਰ.

ਉੱਤਾਨਪਾਦ. ਸੰ. ਤ੍ਰਤਾਨਪਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨੁ ਅਤੇ ਸ਼ਤਰੂਪਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਨੀਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰ–ਧ੍ਰੁਵ, ਕੀਤਿਮਾਨ, ਆਯੁਸ੍ਮਾਨ, ਅਤੇ ਵਸੁ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋਏ. ਸੁਰੁਚਿ ਇਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਜਨਮਿਆ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰੁਵ ੮.

ਉੱਤਾਵਾਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨੀ। ੨ ਅਗਲਾ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ। ੩ ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ। ੪ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ.

ਉੱਤਿਸ੍ਠ. ਸੰ. ਉਤ੍ਤਿਸ੍ਠ–ਉੱਤਿਸ੍ਠ. ਖੜਾ ਹੋ। ੨ ਉੱਥਾਪ. ਉਠ ਕਰ. "ਉੱਤਿਸ੍ਠ ਦੇਵਿ ਪੂਜੰਤ ਜਾਇ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਉੱਤੀਰਣ. ਸੰ. ਉਤੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਪਾਰ ਹੋਇਆ.ਲੰਘਿਆ। ੨ ਤਰ ਕੇ ਪਾਰ ਪਿਆ। ੩ ਪਾਸ (Pass) ਹੋਇਆ। ੩ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ.

ਉੱਤੇਜਕ. ਸੰ. ਉਤ੍ਤੇਜਕ. ਵਿ–ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉਭਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਤਸ਼ੀ ਸ਼ੀਸ਼ਾ. ਅੱਗ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮਣੀ.

ਉੱਤੇਜਨ. ਸੰ. ਉਤ੍ਤੇਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਉਕਸਾਉ. ਪ੍ਰੇਰਨਾ। ੨ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਉੱਤੰਕ. ਸੰ. ਉਤ੍ਤਙ੍ਕ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ,ਜੋ ਵੇਦਮੁਨਿ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁੰਧੁ. "ਆਸ਼੍ਰਮ ਤਹਾਂ ਉਤੰਕ ਮੁਨੀ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੁ) ੨ ਗੌਤਮ ਰਿਖੀ ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ.

ਉਤ੍ਸਾਯਣ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਰਾਯਣ.

ਉਥਕਨ. ਕ੍ਰਿ–ਥਕਿਤ ਹੋਣਾ. ਥੱਕਣਾ। ੨ ਉੱਥਿਤ–ਕਰਨ. ਖੜੇ ਕਰਨਾ. ਉਠਾਉਣਾ। ੩ ਟਪਾਉਣਾ. ਕੁਦਾਉਣਾ. "ਰਣਹਿ ਤੁਰੰਗ ਉਥੱਕ ਹੈਂ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਬਾਜਿ ਉਥੱਕੀਐ." (ਸੂਰਜਾਵ) ੪ ਢਕਨਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ.

ਉਥਤ. ਦੇਖੋ, ਉਥਿਤ.

ਉਥਪਨ. ਦੇਖੋ, ਉਥਾਪਨ.

ਉਥਪ ਬਿਥਪ. ਦੇਖੋ, ਉਥਾਪਨ ਅਤੇ ਬਿਥਪ.

ਉਥਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਤਣਾ. ਉਲਟਾਉਣਾ। ੨ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨਾ. "ਅਗੁ ਜੁ ਆਵਤ ਤਾਂ ਉਥਲਾਵਤ." (ਗਪ੍ਸੁ)

ਉਥਲ ਪਥਲ. ਸੰਗਜਾ-ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਉਥਲ ਪਥਲ ਕਰਦੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੁ)

ਉਥਾਨ. ਸੰ. ਉਤ੍ਥਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉੱਦਮ। ੩ ਆਰੰਭ। ੪ ਉੱਨਤੀ. ਤਰੱਕੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਉਠਾਨ.

ਉਥਾਨਕਾ. ਸੰ. ਉਤ੍ਥਾਨਿਕਾ–ਉੱਥਾਨਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਉੱਥਾਨ (ਉਠਾਉਣ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਵਜਾਖਯਾ. ਭੂਮਿਕਾ. ਦੀਬਾਚਾ. ਤਮਹੀਦ। ੨ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰਜਾਨੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਰਚੀ ਇੱਕ ਪੋਥੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਗੁਰਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਇਸ ਪਰਥਾਇ ਹੋਈ ਹੈ.

ਉਥਾਪਨ. ਸੰ. ਉਤ੍ਥਾਪਨ. ਕ੍ਰਿ–ਮਿਟਾਉਣਾ. ਉਠਾਦੇਣਾ. "ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਦਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਖੜਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਫਿਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ.

ਉਥਾਰਾ. ਸਿੰਧੀ. ਉਥਾੜੇ ਅਥਵਾ ਅਉਥਾੜੇ. ਕਾਬੁਸ. Nightmare. ਦਾੱਬਾ. ਇਹ ਰੋਗ ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਬੇਥ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਮਜੋਰੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛਾਤੀ ਤੇ ਕੋਈ ਬੇਥ ਆਪਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਕੇ ਦੱਬ ਲਿਆ ਹੈ. ਸਾਹ ਰੁਕਦਾ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਡਰਕੇ ਬੁਰੜਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਉਥਾਰੇ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਵੀ (ਨਿਸੋਥ) ਦਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇਕੇ ਦਿਲ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਹਾਜਮਾ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ. ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਮਸਤਗੀ, ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪੀਹਕੇ ਗਾਂ, ਜਾਂ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਫੱਕੀ ਲੈਣੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਫੱਕੀ, ਬਾਦਾਮ, ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ, ਤੇ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਈ ਨਾਲ ਭੀ ਲਈ ਜਾਸਕਦੀ ਹੈ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਹਰੜ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਖਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਰਕ ਲਾਕੇ ਆਉਲੇ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਸਵੇਰੇ ਵੇਲੇ ਖਾਣਾ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਸੰਗਤਰੇ ਅੰਗੂਰ ਅਨਾਰ ਆਦਿ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਹੈ. ਪਾਲਕ, ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਦਾਲ, ਕੱਦੂ,ਤਿੱਤਰ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ੋਰਵਾ (ਰਸਾ) ਪੱਥ ਹੈ. ਉਥਾਰੇ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਲਾਲ ਮਿਰਚ, ਮਾਸ, ਗੁੜ, ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਮੈਥੁਨ, ਭੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਏ. "ਰੇ ਜਨ ! ਉਥਾਰੈ ਦਬਿਓਹੁ ਸੁਤਿਆ ਗਈ ਵਿਹਾਇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਫਿਕਰਾਂ ਦੇ ਖੋਟੇ ਸੰਕਲਪ ਮਲੀਨ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਥਾਰੇ ਵਾਂਙ ਆ ਦਬਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਉਥਿਤ / ਉਥਿੱਤ ਸੰ. ਉਤ੍ਥਿਤ. ਵਿ–ਉਠਿਆ ਹੋਇਆ. ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਬਹੁਰ ਉਥਿਤ ਊਪਰ ਕੋ ਆਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੁ)।

ਉਦ. ਸੰ. ਉਦ੍. ਧਾ–ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ. ਵਹਿਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਲ. ਪਾਣੀ। ੩ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸੰਗੁਲ.

ਉਦਉ / ਉਦਇ ਸੰ. ਉਦ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਪਰ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉੱਨਤੀ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਜਾ ਭਾਗੈ ਕਾ ਉਦਉ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਉਦਕ. ਸੰ. ਉਦ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ. ਜਲ. "ਰਾਮ ਉਦਕਿ ਤਨੁ ਜਲਤ ਬੁਝਾਇਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਉਦਕਣਾ.

ਉਦਕ ਕੁੰਭ. ਸੰ. ਉਦ੍ਕਕੁਮ੍ਭ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ। ੨ ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ. "ਜਿਉ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਬਿੰਬ ਕਉ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਦਕ ਕੁੰਭ ਬਿਗਰਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਜੈਸੇ ਜਲ ਭੁਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਬਿੰਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਦੇਹ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਗ੍ਰਜਾਨੀ ਦਾ ਆਤਮਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਵੈਦ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਅਨੇਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ.

ਉਦਕਣਾ / ਉਦਕਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਦਹਿਲਣਾ. ਡਰਨਾ. "ਅੰਚਕ ਉਦਕੇ ਸਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੁ) ੨ ਕੁੱਦਨਾ. ਉਛਲਨਾ। ੩ ਕੰਬਣਾ. ਥਿੜਕਣਾ.

ਉਦਕਭੁਕ. ਵਿ–ਉਦਕ (ਜਲ) ਦਾ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਲਾਹਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੜਵਾ ਅਗ੍ਨੀ। ੩ ਬਿਜਲੀ. ਅਬਿੰਧਨਾਗਨਿ.*

"ਤਬ ਕਮਲੇਸ ਹਰਖ ਹ੍ਵੈ ਦਯਾਲਾ,
ਕਹਯੋ, ਸੁਨਹੁ ਸਭ ਭੂਸੁਰ ਸਾਲਾ !
ਯਸਜ ਉਚਾਰ ਉਦਕਭੁਕ, ਵਾਰੀ–
ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਦੇਤ ਫਲ ਚਾਰੀ."
(ਗੁਪ੍ਸੁ ਰਾਸਿ ੭ ਅ: ੪, ਛੰਦ ੩੬)

ਦਯਾਲੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਰਿਖੀ ਲੋਗੋ ਸੁਨੋ ! ਜਿਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਜਲ ਦਾ ਆਚਮਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਤੀਰਥ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਚਾਰ ਫਲ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮੰਤ੍ਰ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–"ਓਮੰ ਅਮ੍ਰਿਤੋਦ੍ਭਵਾਯ, ਅਮ੍ਰਿਤਰੂਪਾਯ,ਤੀਰਥਰਾਜਾਯ, ਨਮੋਨਮ:"

ਉਦਕਰਖ. ਸੰ. ਉਤ੍ਕਰ੍ਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਿਕਤਾ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ. "ਜਬ ਉਦਕਰਖ ਕਰਾ ਕਰਤਾਰਾ." (ਚੌਪਈ) ਦੇਖੋ, ਉਤਕਰਖ.

ਉਦਕਿ. ਉਦਕ (ਜਲ) ਕਰਕੇ. ਜਲਸੇ. ਜਲ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਉਦਕ.

ਉਦਕੁ. ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਉਦਕ. "ਰਾਮ ਉਦਕੁ ਜਿਹ ਜਨ ਪੀਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਉਦਗਾਤਾ. ਸੰ. ਉਦ੍ਗਾਤ੍. ਸੰਗਜਾ–ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਸਾਮ ਵੇਦ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ.

ਉਦਗਾਰ. ਸੰ. ਉਦ੍ਗਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਡਕਾਰ. ਊਰਧਵਾਤ. ਮੇਦੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਉਠੀ ਹੋਈ ਪੌਣ. ਸਾਧਾਰਣ ਡਕਾਰ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕਫ ਪਿੱਤ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜੇ ਮੇਦੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਠਰਾਗਨਿ ਮੰਦ ਪੈਜਾਵੇ, ਤਦ ਡਕਾਰ ਬਹੁਤ ਆਉਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਗ ਰੂਪ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਚਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸੰਜਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ। ੨ ਵਮਨ. ਭਾਕੀ. ਛਰਦ। ੩ ਸੁਖ। ੪ ਦੁੱਖ। ੫ ਉਬਾਲ. ਉਫਾਨ.

ਉਦਧ / ਉਦਧਿ ਸੰ. ਉਦ੍ਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਦ (ਪਾਣੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਘੜਾ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ "ਉਦਧਿ ਗੁਰੁ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਬੇਅੰਤੁ ਹਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਬੱਦਲ.

ਉਦਧਿਸੁਤ. ਸੰ. ਉਦ੍ਧਿਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਮੋਤੀ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੪ ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ ਆਦਿਕ। ੫ ਅਨੇਕ ਰਤਨ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ.

ਉਦਪਾਨ. ਸੰ. ਉਦ੍ਪਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਖੂਹ. "ਘਟ ਸੀਸ ਧਰਾ ਜਲ ਲੇਵਨ ਕੋ ਉਦਪਾਨ ਜਹਾਂ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਬਾਉਲੀ. ਵਾਪੀ। ੩ ਕਮੰਡਲੁ.

ਉਦਬਿਗਨ. ਸੰ. ਉਦ੍ਵਿਗ੍ਨ. ਵਿ–ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਵ੍ਯਾਕੁਲ. ਉਦਵੇਗ (ਘਬਰਾਹਟ) ਸਹਿਤ. "ਬੈਠੀ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਉਦਬਿਗਨ ਭਈ ਹੈ ਮਨ." (ਗੁਪ੍ਸੁ)

ਉਦਬਿਲਾਵ. ਦੇਖੋ, ਜਲ ਬਿਲਾਵ.

ਉਦਬੇਗ. ਦੇਖੋ, ਉਦਵੇਗ.

ਉਦਭਟ. ਸੰ. ਉਦ੍ਭਟ. ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੩ ਸ੍ਰੇਸ੍ਠ. ਉੱਤਮ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਕੱਛੂ। ੫ ਸੂਰਜ.

ਉਦਭਵ. ਸੰ. ਉਦ੍ਭਵ. ਸੰਗਜਾ–ਉਤਪੱਤਿ. ਜਨਮ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਤਰੱਕੀ। ੩ ਸ੍ਰਿਸ੍ਠਿ. ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ.

ਉਦਭਿਜ. ਦੇਖੋ, ਉਤਭੁਜ.

ਉਦਭਿਦਵਿਦ੍ਯਾ. ਉਦ੍ਭਿਦ੍ਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗਜਾ– ਵਨਸਪਤਿ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਉਦ੍ਭਿਜ ਦਾ ਇਲਮ. Botany.

ਉਦਭੂਤ. ਸੰ. ਉਦ੍ਭੂਤ. ਵਿ–ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ. ਜਨਮਿਆ। ੨ ਪ੍ਰਗਟਿਆ.

ਉਦਮ. ਦੇਖੋ, ਉੱਦਮ. "ਉਦਮ ਕਰੇਦਿਆ ਜੀਉ ਤੂੰ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਉਦਮਾਤ / ਉਦਮਾਦ ਸੰ. ਉਨ੍ਮਾਦ–ਉਨਮਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਮਸਤੀ. ਖ਼ੁਮਾਰੀ. "ਮਾਇਆ ਮਦ ਚਾਖਿ ਭਏ ਉਦਮਾਤੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਉਨਮੱਤ (ਗਲਤਾਨ) ਹੋ ਗਏ।

੨ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਮਾਲੀਖੋਲੀਆ. Melancholia ਪਾਗਲਪਣਾ. ਸੁਦਾ. ਇਹ ਰੋਗ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾ ਦੇ ਵਰਤਣ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ,ਬਹੁਤ ਜਾਗਣ, ਚਿੰਤਾ, ਕ੍ਰੋਧ, ਸ਼ੋਕਾਦਿ ਦੇ ਕਰਨ,ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਬਵਾਸੀਰ ਦਾ ਲਹੂ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਕੱਚਾ ਪਾਰਾ ਖਾਣ ਤੋਂ, ਸਿਰ ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਤੋਂ, ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ, ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਅਪਮਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਗਰਮੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਤੋਂ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਉਨਮਾਦ ਦਾ ਰੋਗੀ ਬਕਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਮ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਹੱਸਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਦਬ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਅਤੇ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਗ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਤੁਰਤ ਖਬਰ ਲਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਛੇਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਰੋਗ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਔਖਾ ਹਟਦਾ ਹੈ.

ਉਨਮਾਦੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿੜਾਉਣਾ ਅਤੇ ਛੇੜਨਾ ਹੱਛਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਪਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ,ਰਾਗ ਰੰਗ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖੇਲ ਹੋਣੇ ਉੱਤਮ ਹਨ. ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਦੁੱਧ, ਮੱਖਣ, ਮਲਾਈ, ਬਦਾਮਰੋਗਨ, ਹਲਕੇ ਫਲ ਅਤੇ ਹਲਕੀ ਗਿਜਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਬਦਾਮ, ਇਲਾਇਚੀ, ਮਗਜ ਕੱਦੂ ਅਤੇ ਖੀਰੇ ਦੇ ਘੋਟਕੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਸਰਦਾਈ ਦੇਣੀ ਹੱਛੀ ਹੈ. ਮੱਥੇ ਤੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਲੇਪ, ਬਦਾਮਰੋਗਨ ਦੀ ਸਿਰ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਸੰਦਲ ਅਨਾਰ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਬਚ ਦਾ ਚੂਰਨ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਤੀਕ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋਜ ਚਟਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਬਜੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰਹੇਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ ਉਦਮਾਦ ਦਾ ਅਰਥ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਫਿਕਰ ਹੈ.

* ਅਪ (ਪਾਣੀ)ਹੈ ਵੰਧਨ ਜਿਸ ਦਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਦਮਾਦਾ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮਤ–ਉਨਮੱਤ. ਵਿ– ਮਤਵਾਲਾ. ਮਖ਼ਮੂਰ. "ਮਨ ਖੁਟਹਰ, ਤੇਰਾ ਨਹੀ ਬਿਸਾਸੁ ਤੂ ਮਹਾਂ ਉਦਮਾਦਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੨ ਉਨਮਾਦ ਰੋਗ ਵਾਲਾ. ਪਾਗਲ. ਸੁਦਾਈ.

ਉਦਮਾਦੀ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮਾਦਿਨ–ਉਨਮਾਦੀ. ਵਿ–ਸੁਦਾਈ. ਸਿਰੜੀ. ਪਾਗਲ। ੨ ਨਸ਼ਈ. ਅਮਲੀ. "ਜਿਉ ਉਦਮਾਦੀ ਅਤੀਸਾਰ." (ਭਾਗੁ) ਜੈਸੇ ਫੀਮੀ ਨੂੰ ਅਤੀਸਾਰ ਮਾਰਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਮੁ. ਦੇਖੋ, ਉੱਦਮ. "ਉਦਮੁ ਸੋਈ ਕਰਾਇ ਪ੍ਰਭੁ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ ਦਿਨਰੈਣ)

ਉਦਯ. ਸੰ. ਉਦਯ. ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਤਰੱਕੀ। ੨ ਨਿਕਲਨਾ. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ। ੩ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨਾ। ੪ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪੂਰਬੀ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਓਟ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਉਦਯਾਚਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯਗਿਰਿ.

ਉਦਯ ਅਸ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਉਦਯ ਅਤੇ ਅਸ੍ਤ ਨਾਉਂ ਦੇ ਦੋ ਪਹਾੜ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਦਯ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚੋਂ ਸੂਰਜ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸ੍ਤ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚ ਛਿਪਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਅਤੇ ਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੂਰਜ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਛਿਪਣਾ। ੩ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਪੱਛਮ. ਭਾਵ–ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਉਦਯ ਅਸ੍ਤ ਲੌ ਰਾਜ" (ਸਲੋਹ) ੪ ਜਨਮ–ਮਰਣ.

ਉਦਯ ਸਿੰਘ. ਸ਼ਿਸ਼ੋਦਿਯਾ ਕੁਲ* ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਰਾਣਾ ਸਾਂਗਾ (ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਿੰਘ) ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਚਤੌੜ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉੱਪਰ ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ (ਸਨ ੧੫੪੧-੪੨) ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਵਡਾ ਕਾਇਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਡੋਬਣ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ (ਜੋ ਰਾਜਪੂਤ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮਾਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਉਦਯਪੁਰ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ।

੨ ਅਲੀਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਮਾਈਦਾਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਨੀਰਾਮ ਰਾਜਪੂਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਖਾਲਸਾ ਸਜਾਇਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਖਯਾ ਦਿੱਤੀ. ਇਹ ਪੰਜ ਪੰਥ-ਰਤਨ–ਉਦਯ ਸਿੰਘ, ਅਜਬ ਸਿੰਘ, ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ, ਅਨਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਨ.

ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਖੱਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇਹ ਇੱਕ ਗਧੇ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਰਭੈ ਹੋਕੇ ਉਹ ਖੇਤੀਆਂ ਖਾਣ ਲੱਗਾ ਅਰ ਗੂਣ ਦੇ ਬੋਝੇ ਤੋਂ ਉਸਨੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸੀ.

ਇੱਕ ਵੇਰ ਗਧਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸੁਣਕੇ ਹੀਂਗਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਕੁਮ੍ਹਾਰ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁਚਕੇ ਖੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਖਰਮਸਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ. ਕੁਮ੍ਹਾਰ ਨੇ ਗਧਾ ਪਛਾਣਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਲਾਹ, ਗੂੰਣ ਦੇ ਬੋਝੇ ਹੇਠ ਲੈਲਿਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਿਖਯਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਹੋਕੇ ਪੁਰਾਣੀ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਜਾ ਧਸਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋਊ.

ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਕੇਸ਼ਰੀ ਚੰਦ ਜਸਵਾਲੀਏ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ, ਨੇਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋਕੇ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਹਜੂਰ ਲਿਆਏ ਸਨ. ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਛੱਡਿਆ,ਤਦ ਏਹ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ. ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਯਥਾ:–"ਪਹਰ ਏਕ ਲੌ ਰਨ ਪਰਸੋ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬਲ ਇਕਸਾਰ। ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੂਝੇ ਤਬੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨ ਵਿਚਾਰ." (ਗੁਰਸ਼ੋਭਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਭੀ ਧਰਮਜੁਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਦੇਸ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਰਾਯਣ ਰਹੇ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ।

੩ ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੈਥਲ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਸਰਪਰਸ੍ਤੀ ਵਿੱਚ ਕਵਿਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ'ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਫੱਗੁਣ ਸੁਦੀ ੧੪ ਸੰਮਤ ੧੮੬੬ (੧੫ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੩) ਨੂੰ ਅਧਰੰਗ ਰੋਗ ਨਾਲ ਹੋਇਆ.ਦੇਖੋ! ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ,ਕੈਥਲ ਅਤੇ ਭਗਤੂ.

ਉਦਯਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ੪। ੨ ਗਵਾਲੀਅਰ ਰਾਜ ਦੇ ਜਸਗਾਧ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ। ੩ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਨੇਲੂਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ। ੪ ਟ੍ਰਾਵਨਕੋਰ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ। ੫ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਗੰਜਮ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ। ੬ ਉੜੀਸਾ ਵਿੱਚ ਪੁਰੀ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਉਦਯਨ. ਸੰ.ਉਦਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ. ਜੈਸੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਉਦਯਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਮਾਂਜਲਿ ੨.

ਉਦਯ ਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ਸਿੰਘ ੧.

ਉਦਯਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ੪.

ਉਦਰ. ਸੰ. ਉਦਰ. ਪੇਟ. ਢਿੱਡ. ਜਠਰ. "ਉਦਰੈ ਕਾਰਣਿ ਆਪਣੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਛਾਤੀ. ਸੀਨਹ. "ਅਬਕੀ ਸਰੂਪਿ ਸੁਜਾਨਿ ਸੁਲਖਨੀ ਸਹਿਜੇ ਉਦਰਿ ਧਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਮੇਦਾ. ਪਕ੍ਵਾਸ਼ਯ। ੪ ਅੰਤੜੀ। ੫ ਗਰਭ। ੬ ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਸਾ.

ਉਂਦਰ. ਸੰ. ਉਨ੍ਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੂਹਾ. ਮੂਸਾ. ਦੇਖੋ, ਊਂਦਰ.

ਉਦਰ ਉਦਕ. ਗਰਭਾਸ਼ਯ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਵਿਚ ਦਾ ਉਹ ਜਲ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਘੇਰੀਂ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਜਨਨੀ ਕੇਰੇ ਉਦਰ ਉਦਕ ਮਹਿ ਪਿੰਡ ਕੀਆ ਦਸ ਦੁਆਰਾ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਉਦਰਅਰਿ. ਸੰਗਯਾ–ਪੇਟ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕਟਾਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਉਦਰਸੰਜੋਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੇਟ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਸਕਾ ਭਾਈ. ਸਹੋਦਰ। ੨ ਪੇਟ ਦਾ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਨਾਲ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਉਦਰਸੰਜੋਗੀ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਸ੍ਵਾਰਥੀ. ਖੁਦਗਰਜ. ਕੇਵਲ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਜਿਸ ਦਾ.

ਉਦਰਜ੍ਵਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਠਰਾਗਨਿ. ਪੇਟ ਦੀ ਅਗਨਿ. ਮੇਦੇ ਦੀ ਗਰਮੀ। ੨ ਭੁੱਖ.

ਉਦਰ ਰੋਗ. ਪੇਟ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ. ਜਦ ਮੇਦੇ ਦੀ ਅਗਨੀ ਮੱਠੀ ਪੈਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਹਜਮ ਕਰਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਇਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਕੋਈ ਐਸੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮੇਦੇ ਦੇ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ. ਇਹ ਰੋਗ ਬਹੁਤ ਖਾਣ ਤੋਂ,ਕੁਵੇਲੇ ਖਾਣ ਤੋਂ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਪਸੀਨਾ ਰੁਕਣ ਤੋਂ, ਭੁੱਖ ਵੇਲੇ ਪੀਣ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਵੇਲੇ ਖਾਣ ਤੋਂ, ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਖਾਣ ਤੋਂ, ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਥਕ ਜਾਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਰ ਰੋਗ ਤੋਂ ਅਫਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੰਦੇ ਡਕਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਦੁਰਗੰਧ ਭਰੀ ਹਵਾ ਸਰਦੀ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਬੰਦ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਲੇਜੇ ਤੇ ਜਲਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਮੱਥਾ ਭਾਰੀ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਰ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਇਰੰਡ ਦਾ ਤੇਲ ਅਥਵਾ ਮਾਲਕੰਗਣੀ ਦਾ ਤੇਲ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਇੰਦ੍ਰਜੌ, ਸੁਹਾਗਾ, ਭੁੰਨੀ ਹੋਈ ਹਿੰਗ, ਸੋਂਠ ਦੀ ਸੁਆਹ, ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੂਰਨ ਕਰਕੇ ਗਊ ਦੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਖਾਣਾ ਚੰਗਾ ਅਮਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਉਦਰ ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੌਂਠੀ ਦੇ ਚਾਉਲ ਜੌਂ ਮੂੰਗੀ ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ ਗਊ ਦੀ ਲੱਸੀ ਕਰੇਲਾ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਦਾ ਸ਼ੋਰਵਾ ਵਰਤਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਅੱਗੇ ਲਿਖਿਆ ਨਾਰਾਯਣ ਚੂਰਣ ਉਦਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ–ਚਿੱਤੇ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਹਰੜ, ਬਹੇੜਾ, ਆਉਲਾ, ਮਘਾਂ, ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਸੁੰਢ, ਜੀਰਾ, ਹਾਊਬੇਰ, ਬਚ, ਜਵਾਇਣ, ਪਿੱਪਲਾ ਮੂਲ, ਸੋਂਢ, ਬਨ ਤੁਲਸੀ, ਅਜਮੋਦ, ਕਚੂਰ, ਧਨੀਆ, ਵਾਇਵਿੜੰਗ, ਕਲੌਂਜੀ, ਪੁਹਕਰਮੂਲ, ਸੱਜੀਖਾਰ, ਜੌਂਖਾਰ, ਸੋਂਧਾ, ਸਾਂਭਰ, ਸੋਂਚਰ, ਬਿਡ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਲੂਣ, ਕੁੱਠ, ਇਹ ਅਠਾਈ ਦਵਾਈਆਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਲੈਕੇ ਬਰੀਕ ਕੁੱਟਣੀਆਂ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋੜ੍ਹਤੁੰਮੇ ਦੀ ਜੜ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਨਿਸੋਥ ਤਿੰਨ ਤੋਲੇ, ਦੰਤੀ ਤਿੰਨ ਤੋਲੇ, ਪੀਲੂ ਬੋਹਰ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਟ ਛਾਣਕੇ ਮਿਲਾਉਣੇ. ਇਹ ਚੂਰਣ ਬਲ ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਤੀਕ ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਦਾਇਕ ਹੈ.

ਜਲੋਦਰ, ਲਿੱਫ, ਵਾਉਗੋਲਾ, ਆਦਿ ਭੀ ਉਦਰ ਰੋਗ ਮੱਦੀਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਨਾਰਾਯਣ ਚੂਰਣ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਉਦਰਾਗਨਿ. ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਦੀ ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਉਦਰ-ਜ੍ਵਾਲਾ.

ਉਦਰਾਮਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੇਟ ਦਾ ਆਮਯ (ਰੋਗ). ਢਿੱਡ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ. ਉਦਰਰੋਗ.

ਉਦਰਿ. ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਵਿੱਚ। ੨ ਛਾਤੀ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਉਦਰ ੨। ੩ ਗਰਭ ਵਿੱਚ.

ਉਦਵਨ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯਨ. "ਆਸੰਭਉ ਉਦਵਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ) ਜੋ ਅਜਨਮ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਉਦਵਰਤਨ. ਸੰ. ਉਦ੍ਵਰ੍ਤਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬਟਨਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੇਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਚਾ ਤੇ ਮਲਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸਨਾਨ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਉਦਵਾਹ. ਸੰ. ਉਦ੍ਵਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੁਲਹਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਲੈਜਾਣਾ. ਵਿਆਹ. ਸ਼ਾਦੀ. ਆਨੰਦ. ਨਿਕਾਹ.

ਉਦਵਿਓ / ਉਦਵਿਅਉ ਉਦੈ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਗਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯਨ ਅਤੇ ਉਦਵਨ. ਦੇਖੋ, ਆਸੰਭਉ.

ਉਦਵਿਗਨ. ਸੰ. ਉਦ੍ਵਿਗ੍ਨ. ਵਿ–ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਵਜਾਕੁਲ.

ਉਦਵੇਗ. ਸੰ. ਉਦ੍ਵੇਗ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਤ-ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ. ਵਜਾਕੁਲਤਾ. "ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਂ ਸਤ੍ਰੁਨ ਉਦਵੇਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਵੇਗ। ੩ ਜੋਸ਼। ੪ ਉਮੰਗ.

ਉਦਾਸ. ਸੰ. ਉਦਾਸ੍–ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠਨਾ. ਪਾਸਦੀਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਉਦਾਸੀਨ–ਉਦਾਸੀਨ. ਵਿ–ਵਿਰਕਤ. ਉਪਰਾਮ। ੩ ਮੋਹ ਰਹਿਤ। ੪ ਵੈਰਾਗਵਾਨ. "ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੫ ਸੰਗਜਾ–ਉਦਾਸੀਨਪਨ. ਸੰਨ੍ਯਾਸ. ਤ੍ਯਾਗ. "ਗਿਰਸਤ ਮਹਿ ਚਿੰਤ, ਉਦਾਸ ਅਹੰਕਾਰ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਉਦਾਸੀ / ਉਦਾਸੀਨ ਸੰ. ਉਦਾਸੀਨਤਾ–ਉਦਾਸੀਨਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉਪਰਾਮਤਾ. ਵਿਰਕ੍ਤਤਾ। ੨ ਨਿਰਾਸਤਾ. "ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਪਰ ਉਦਾਸੀ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ." (ਲੋਕੋ) ੩ ਉਦਾਸੀਨ. ਵਿ–ਉਪਰਾਮ. ਵਿਰਕ੍ਤ. "ਗੁਰੁਬਚਨੀ ਬਾਹਰਿ ਘਰਿ ਏਕੋ ਨਾਨਕ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਖ ਕ੍ਰੋਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ, ਇਹ ਪੰਥ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਨ. ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੇਲੇ ਬਣੇ. ਅੱਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਸੇਵਕ–(ਉ) ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ. (ਅ) ਅਲਮਸਤ. (ਏ) ਫੂਲਸ਼ਾਹ ਅਤੇ (ਸ) ਗੋਂਦਾ ਅਥਵਾ ਗੋਂਵਿੰਦ ਜੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂਉ ਚਾਰ ਧੂਏਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.*

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਧੂਇਆਂ (ਧੂਣਿਆਂ) ਨਾਲ ਛੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਮਿਲਾਕੇ ਦਸਨਾਮੀ ਉਹ ਸਭ ਸਾਧੂ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਛੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਇਹ ਹਨ:–

(ਓ) ਸੁਥਰੇਸ਼ਾਹੀ– ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ.

(ਅ) ਸੰਗਤਸਾਹਿਬੀਏ– ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

(ਏ) ਜੀਤਮੱਲੀਏ– ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

(ਸ) ਬਖਤਮੱਲੀਏ–ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਹ) ਭਗਤਭਗਵਾਨੀਏ– ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ.

(ਕ) ਮੀਹਾਂਸ਼ਾਹੀਏ– ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ.†

* ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ ਫੂਲ ਪੁਨ ਗੋਂਦਾ ਅਰੁ ਅਲਮਸ੍ਤ। ਮੁੱਖ ਉਦਾਸੀ ਇਹ ਭਏ ਬਹੁਰੋਂ ਸਾਧੂ ਸਸ੍ਤ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) † ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਹੋਵੇ.

* ਉਦਯਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਣੇ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈ ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਸਾਰੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੰਸ਼ ਵਡੇ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਮੰਜੀਠੀ ਚੋਲਾ, ਗਲ ਕਾਲੀ ਸੇਲ੍ਹੀ, ਹੱਥ ਤੂੰਬਾ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉੱਚੀ ਟੋਪੀ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਸਾਧੂ ਕੇਸ਼ ਦਾੜੀ ਨਹੀਂ ਮੁਨਾਂਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਜਟਾਧਾਰੀ, ਮੁੰਡਿਤ, ਭਸਮਧਾਰੀ ਨਾਂਗੇ, ਅਤੇ ਗੇਰੂਰੰਗੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਦੇ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਸਭ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਸੀਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ ੧.

ਉਦਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸ.

ਉਦਾਸੇਰਾ. ਵਿ–ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਵਾਲਾ. ਉਪਰਾਮ। ੨ ਮੋਹ ਰਹਿਤ. "ਸਿੰਙੀ ਬਾਜੈ ਨਿਤ ਉਦਾਸੇਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਉਦਾਹਰਣ. ਸੰ. ਉਦਾਹਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ. ਨਜੀਰ.

ਉਦਾਚਲ. ਉਦਯ–ਅਚਲ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ੪.

ਉਦਾਤ. ਸੰ. ਉਦਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਚੇ ਸੁਰ (ਸ੍ਵਰ) ਨਾਲ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਅੱਖਰ। ੨ ਵਡਾ ਬਾਜਾ। ੩ ਉੱਚਾਸੁਰ। ੪ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿਕੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ "ਉੱਦਾਤ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਧੰਨ ਸੁ ਵੰਸ, ਧੰਨ ਸੁ ਪਿਤਾ,
ਧੰਨ ਸੋ ਮਾਤਾ ਜਿਨਿ ਜਨ ਜਣੇ.
(ਭੈਰ ਮ: ੪)

ਧਨਜ ਅਨੱਦਪੁਰ ਨਗਰ ਹੈ ਜਹਿਂ ਵਿਚਰੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼। ਧਨਜ ਸਿੰਘ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਹਾਜਿਰ ਰਹੇ ਹਮੇਸ਼। ੫ ਵਿ–ਉਦਾਰ. ਦਾਤਾ। ੬ ਉੱਚਾ। ੭ ਅੱਛਾ. ਚੰਗਾ। ੮ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ.

ਉਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣ.

ਉਦਾਯੁਧ. ਸੰ. ਉਦਗ੍ਰਾਯੁਧ–ਉਦਸ੍ਤਾਯੁਧ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਉਠਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਅੰਜਨ ਸੋ ਤਨ ਉਗ੍ਰ ਉਦਾਯੁਧ." (ਚਰਿਤ੍ ੧)
੨ ਦੇਖੋ, ਉਗ੍ਰਾਯੁਧ.

ਉਦਾਰ. ਸੰ. ਉਦਾਰ. ਵਿ–ਦਾਨੀ. ਫ਼ੈਯਾਜ. "ਉਦਾਰ ਉਚਿਤ ਦਾਰਿਦ ਹਰਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨) ੨ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਉੱਤਮ। ੩ ਸੰ. ਉਦਾਰ–ਉੱਦਾਰ. ਉਤ੍–ਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿ ਧਾ. ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ. ਦਲਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. "ਸਭ ਲੋਕ ਸੋਕਉਦਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਉਦਾਰਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ੈਯਾਜੀ. ਦਾਨਸ਼ੀਲਤਾ। ੨ ਨੇਕੀ. ਭਲਾਈ। ੩ ਸੁਸ਼ੀਲਤਾ.

ਉਦਾਲਕ. ਸੰ. ਉਦ੍ਦਾਲਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਸ਼ੈਤਕੇਤੁ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ "ਆਰੁਣਿ" ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਆਯੋਦ ਧੌਮ੍ਯ ਨੇ ਉੱਦਾਲਕ ਰੱਖਿਆ. "ਏਕ ਉਦਾਲਕ ਰਿਖਿ ਹੁਤੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੭) ੨ ਜੰਗਲੀ ਕੇਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੀਜ ਪੀਸ ਅਥਵਾ ਭੁੰਨਕੇ ਖਾਧਾਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਲਸੂੜਾ. "ਹਰੇ ਮਧੂਕ ਉਦਾਲਕ ਹਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਦਿਆਚਲ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ੪.

ਉਦਿਆਨ. ਸੰ ਉਦ੍ਯਾਨ– ਉਦਜਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਗ਼. "ਮਨ ਕੁੰਚਰ ਕਾਇਆ ਉਦਿਆਨੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਰੋਹੀ. ਜੰਗਲ. "ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨਿ ਭੂਮਿਨਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਸਵਾਤ ਨਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੪ ਸੈਰ ਕਰਨਾ। ੫ ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ.

ਉਦਿਆਨ ਜਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ. ਸ਼ੌਚ ਜਾਣਾ. ਮਲਤ੍ਯਾਗ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ. "ਕਰ ਤੂੰਬੀ ਲੈਕਰ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਜਾਤ ਹੁਤੋ ਉਦਿਆਨ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਦਿਆਨਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜੀ ਜੰਗਲ. ਦੇਖੋ, ਉਦਿਆਨ ਅਤੇ ਦ.
"ਜਹਾ ਸ੍ਰਵਨ ਹਰਿਕਥਾ ਨ ਸੁਨੀਐ ਤਹ ਮਹਾਭੁਇਆਨ ਉਦਿਆਨਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਉਦਿਆਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ. ਵਨਵਾਸੀ ਹੋਣਾ. "ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰਹਿ ਉਦਿਆਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਉਦਿਆਨਿ. ਉਦਜਾਨ(ਰੋਹੀ) ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਉਦਿਆਨਦ.

ਉਦਿਆਨੀ. ਵਿ – ਵਨਵਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਦਿਆਨਾ. "ਸੋਮ ਪਾਕ ਅਪਰਸ ਉਦਿਆਨੀ." (ਬਾਵਨ)

ਉਦਿਤ. ਸੰ. ਉਦਿਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟ. ਜਾਹਿਰ। ੨ ਉਦੈ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰ. ਉਦ੍ਯਤ–ਉਦਜਤ. ਵਿ–ਤਿਆਰ. ਤਤਪਰ.

ਉਦਿਮ. ਦੇਖੋ, ਉੱਦਮ.

ਉਦੀਚੀ. ਸੰ. ਉਦੀਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ. ਦੱਖਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ.

ਉਦੀਪਨ. ਸੰ. ਉਦ੍ਦੀਪਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੜਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਗਾਉਣਾ। ੩ ਐਸਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਕਾਮਾਦਿ ਨੂੰ ਉੱਤੇਜਿਤ ਕਰੇ. ਕਸਤੂਰੀ ਕੇਸਰ ਆਦਿਕ। ੪ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵਿਭਾਵ, ਜੋ ਰਸ ਨੂੰ ਵਧਾਵੇ. ਜੈਸੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ, ਕੋਕਿਲਾ, ਕ੍ਰਮਰ, ਬਾਗ਼, ਸਖੀ ਆਦਿਕ ਹਨ.

ਉਦੀਰਣ. ਸੰ. (ਉਦ੍–ਈਰ੍) ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ. ਗੁਫ਼ਤਗੂ। ੨ ਸੰ. ਉਦੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਛੰਭ (ਕੋਭ) ਸਹਿਤ.

ਉਦੁੰਬਰ. ਸੰ. ਉਦੁਮ੍ਬਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਤ੍–ਅੰਬਰ. ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਵਡਾ ਬਿਰਛ. ਗੁੱਲਰ. ਕ੍ਰਿ.ਮਿਫਲ. Ficus Glomerata. "ਬ੍ਰਹਮ ਉਦੁੰਬਰ ਵਿਟਪ ਸਮਾਨਾ." (ਨਾਪ੍) ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਸੂਖਮ ਜੀਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੈਸੇ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਜੀਵ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਤਾਂਬਾ ਧਾਤੁ. ਤਾਮ੍। ੩ ਅੱਸੀ ਰੱਤੀ ਭਰ ਤੋਲ। ੪ ਦੇਹਲੀ. ਦੇਹਲੀਜ। ੫ ਤਪੀਏ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਗੁੱਲਰ ਦਾ ਭੰਡਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੬ ਕੋੜ੍ਹ ਰੋਗ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਫਲ ਜੇਹੇ ਫੋੜੇ ਹੋਕੇ ਫੁੱਟ ਵਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਉਦੂਲ. ਅ [عدول] ਉਦੂਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅ੍ਦਲ(ਅਲਗ) ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਾਫ਼ਰਮਾਨੀ. ਆਗਜਾਭੰਗ. "ਹੁਕਮ ਉਦੂਲ ਆਪ ਕੋ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਦੇ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ.

ਉਦੇਸ. ਦੇਖੋ, ਉੱਦੇਸ਼. ਵਿ–ਮੁਕੱਰਰ. ਨਿਯਤ. "ਦਿਨ ਹੋਲੀ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਦੇਸ" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਦੇ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ਸਿੰਘ.

ਉਦੇਗ. ਉਦ੍ਵੇਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਉਮੰਗ. ਉਤਸਾਹ. "ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰ ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਵਨ ਉਦੇਗ ਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਉਦੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਹਦੇਦਾਰ . "ਉਦੇਦਾਰ ਉਦਿ ਦੇਇ ਹਰੀ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਦੈ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ. "ਉਦੈ ਅਸਤੁ ਕੀ ਮਨ ਬੁਧਿ ਨਾਸੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਉਦੈ ਅਸਤੁ } ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ਅਸ੍ਤ.
ਉਦੈ ਅਸੁ }

ਉਦੈ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ਸਿੰਘ.

ਉਦੋਸਾਹ. ਵਿ–ਉਦਿਤ–ਉਤਸਾਹ. ਹੌਸਲੇਮੰਦ. "ਉਦੋਸਾਹੈ ਕਿਆ ਨੀਸਾਨੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਉਦੋਸੀਅ. ਉਦਯ–ਸ਼੍ਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਭੁਤਾ. ਵਿਭੂਤਿ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧਿ. "ਉਦੋਸੀਅ ਘਰੇ ਹੀ ਵੁਠੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਉਦੋਤ. ਸੰ. ਉਦ੍ਯੋਤ–ਉਦਜੋਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ. "ਭਾਵੀ ਉਦੋਤ ਕਰਣੈ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਪ੍ਰਭਾਤ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. "ਅਸਤ ਉਦੋਤ ਭਇਆ ਉਠਿਚਲੇ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ. ਰੌਸ਼ਨ.

ਉਦੋਤਕ. ਸੰ. ਉਦਜੋਤਕ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. "ਇਕ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤਕ ਰੂਪਦ ਸੋਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਦੋਤੁ. ਦੇਖੋ, ਉਦੋਤ. "ਉਦੋਤੁ ਭਇਓ ਪੂਰਨ ਭਾਵੀ ਕੋ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਉਦੰਗਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਲਾ. ਇਕੱਠ.

ਉਦੰਡ. ਸੰ. ਉਦ੍ਦਣ੍ਡ. ਵਿ–ਨਿਡਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ. "ਉਦੰਡੇ ਅਮੰਡੇ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਪ੍ਰਮਾਥੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਲੰਮੇ ਡੰਡੇ ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਚੰਡ. ਉਗ.

੪ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁੱਖ. "ਅਰ ਕਾਟਕੈ ਪਲਖੰਡ। ਪੜ੍ਹ ਵੇਦ-ਮੰਤ੍ਰ ਉਦੰਡ." (ਗਜਾਨ)

ਉਦੰਤ. ਸੰ. ਉਦਨ੍ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਅੰਤ. ਮੁਸ਼ੱਕ਼ਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ. "ਸੁਖਸਾਗਰ ਪਾਇਓ ਉਦੰਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਫ਼ੈਸਲਾ। ੩ ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. ਹਾਲ। ੪ ਪ੍ਰਸੰਗ. ਪ੍ਰਕਰਣ। ੫ ਵਿ–ਕਿਸੀ ਵਸਤੁ ਦੇ ਅੰਤ ਤੀਕ ਪਹੁਚਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਨੇਕ. ਭਲਾ. ਉੱਤਮ.

ਉਦੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਉਦੁੰਬਰ.

ਉੱਦਮ. ਸੰ. ਉਦ੍ਯਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ – ਜਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼. ਮਿਹਨਤ. ਪੁਰਖਾਰਥ (ਪੁਰੁਸ਼ਾਰ੍ਥ)

ਉੱਦਮੀ. ਵਿ–ਉਦ੍ਯਮ ਵਾਲਾ. ਮਿਹਨਤੀ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥੀ.

ਉੱਦਾ. ਦੇਖੋ, ਉੱਦੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਧਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਹਦਾ। ੩ ਇੱਕ ਹਰੀ ਕਾ ਜੱਟ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਗਜਾਨੀ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦਿਖਾਈ.

ਉੱਦੀਪਨ. ਦੇਖੋ, ਉਦੀਪਨ.

ਉੱਦੇ. ਇੱਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਉੱਦੇਸ. ਸੰ. ਉਦ੍ਦੇਸ਼. (ਉਦ੍–ਦਿਸ਼੍) ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ। ੨ ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. ਸਬਬ। ੩ ਅਭਿਲਾਖਾ. ਇੱਛਾ.

ਉੱਦੇਸ਼ਯ. ਸੰ ਉਦ੍ਦੇਸ੍ਯ. ਵਿ–ਅਭਿਲਖਿਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਕਰੀਏ. ਲੋੜੀਂਦਾ. ਵਾਂਛਿਤ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਓਹ ਵਸਤੁ ਜਿਸ ਤੇ ਧ੍ਯਾਨ ਰੱਖਕੇ ਕਥਨ ਕਰੀਏ. ਵਿਸ਼੍ਯ.

ਉਦਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਉਦਿਆਨ.

ਉਦਯੋਗ. ਸੰ. ਉਦ੍ਯੋਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਦਮ. ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼. "ਆਲਸ ਤਜਾਗ ਕਰਤ ਉਦਯੋਗਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਦਯੋਗੀ. ਸੰ. ਉਦ੍ਯੋਗਿਨ. ਵਿ–ਉੱਦਮੀ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥੀ. ਮਿਹਨਤੀ.

ਉਦਯੋਤਕ. ਦੇਖੋ, ਉਦੋਤਕ.

ਉਦ੍ਰੇਕ. ਸੰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਤਰੱਕੀ। ੨ ਪ੍ਰਾਰੰਭ. ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਉਧਉ. ਦੇਖੋ, ਊਧਵ. "ਉਧਉ ਅਕ੍ਰੂਰ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਨਾਮਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਉਧਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਪਾਸੇ. ਓਧਰ. ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਧਰਣ. "ਉਧਰ ਦੇਹ ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਉਧਲਨਾ. "ਉਧਰ ਚਲੀ ਤਾਂਸੋਂ ਹਿਤ ਕੈਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੪)

ਉਧਰਣ. ਸੰ. ਉਦ੍ਧਰਣ–ਉੱਧਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਪਰ ਉੱਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੁਕ੍ਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਾਨਕ ਉਧਰਸਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੩ ਉੱਧਾਰਣ–ਉੱਧਾਰਣ. ਕ੍ਰਿ– ਉੱਧਾਰ ਕਰਨਾ. ਪਾਰ ਕਰਨਾ। ੪ ਮੁਕ੍ਤ ਕਰਨਾ. "ਸੰਤ ਉਧਰਣ ਦਇਆਲੰ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) "ਤੀਰਥ ਉਦਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਆ ਸਭ ਲੋਕ ਉਧਰਣ ਅਰਥਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਉਧਰ ਧਰੇ. ਵਾ– ਉੱਧਾਰ ਕਰਦਿੱਤੇ. ਮੁਕ੍ਤ ਕੀਤੇ. "ਸਬਦਮਾਤ੍ ਤੇ ਉਧਰ ਧਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਉਧਰਨ. ਦੇਖੋ, ਉਧਰਣ.

ਉਧਰਨਹਾਰਾ. ਵਿ–ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਹਾਰਾ. ਪਾਰ ਕਰਤਾ. ਮੁਕ੍ਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦੀਨਾਨਾਥ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਪੂਰਨ ਭਵਜਲ ਉਧਰਨਹਾਰਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ.

ਉਧਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੋਰ ਪਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ । ੨ ਪਤੀ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਜਾਰ ਨਾਲ ਬਿਨਾ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੇ ਚਲੇਜਾਣਾ. "ਕਿਸੂ ਸੰਗ ਉਧਲਾਨੀ ਸੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਉਧਰ.

ਉਧਾਣ. ਦੇਖੋ, ਉੱਧਾਣ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਧਾਰ. ਸੰ. ਉਦ੍ਧਾਰ–ਉੱਧਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਜੋ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਵਾਪਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਤੇ ਲਈਹੋਈ ਕੋਈ ਵਸਤੁ. ਕਰਜ. ਰਿਣ. ਉਧਾਰ ਲਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ "ਧਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਮੁਕਤਿ. ਨਜਾਤ ਛੁਟਕਾਰਾ. "ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਿਨਿ ਸਭ ਕਾ ਕੀਆ ਉਧਾਰ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਉਧਾਰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਹਾਜ. ਪੋਤ. ਉੱਧਾਰ (ਪਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਲਿਸਮੁਦ੍ ਭਏ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਉਧਾਰਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)
੨ ਕ੍ਰਿ–ਉੱਧਾਰ ਕਰਨਾ. ਪਾਰ ਕਰਨਾ.

ਉਂਧਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਾਲੀ.

ਉਧੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਚੇੜਨਾ. ਛਿੱਲਣਾ। ੨ ਖੋਲ੍ਹਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਉਦ੍ਵੇਸ਼ਨ–ਉਦ ਵੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੰਧਨ ਖੋਲਨਾ ਅਤੇ ਲਪੇਟਨਾ.

ਉਧੋ ਦੇਖੋ, ਉਧਉ ਅਤੇ ਉਧਵ. "ਉਧੋ ਅਕ੍ਰੂਰ ਬਿਦਰੁ
ਉਧੋ ਗੁਣ ਗਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਉਧੰ. ਦੇਖੋ, ਉੱਧ.

ਉੱਧ. ਸੰ. ਊਰ੍ਧ੍ਵ–ਊਧ੍ਰ. ਵਿ–ਉੱਚਾ. ਲੰਮਾ. "ਦ੍ਰਿੜ ਦਾੜ੍ਹ ਕਰਾਲ ਦੈ ਸੇਤ ਉਧੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
"ਬੜਵਾਨਲ ਜ੍ਵਾਲ ਸਮੁਦ੍ ਕੇ ਮੱਧਿ ਵਿਰਾਜਤ ਉੱਧੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਉੱਧਤ.

ਉੱਧਤ. ਸੰ. ਉਦ੍ਧਤ. ਵਿ–ਉੱਚਾ. ਲੰਮਾ। ੨ ਉੱਪਰ ਉਠਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਉੱਧਤ ਸਟਾਯੰ ਇਤੈ ਸ੍ਰਿੰਘ ਧਾਯੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੁੰਮ ਦਾ ਟੋਰਾ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦੌੜਿਆ। ੩ ਪ੍ਰਚੰਡ। ੪ ਪ੍ਰਬਲ। ੫ ਚਤੁਰ। ੬ ਅਹੰਕਾਰੀ. ਅਭਿਮਾਨੀ। ੭ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ ਦਾ ਪਹਿਲਵਾਨ.

ਉੱਧਵ. ਦੇਖੋ, ਊਧਵ। ੨ ਸੰ. ਯਗ੍ਯ ਦੀ ਅਗਨਿ। ੩ ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ.

ਉੱਧਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਊਰ੍ਧ (ਉੱਚਾ) ਅਸਥਾਨ. ਅਕਾਸ. "ਰੁੜੜੈਕੇ ਗਿੱਧੰ ਉੱਧਾਣੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਉਧ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਉਦ੍ਧ੍ਰਿਤ.ਵਿ–ਉਠਾਇਆ ਹੋਇਆ.ਚੁੱਕਿਆ। ੨ ਉੱਧਾਰ ਕੀਤਾ. ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਲੀਤਾ ਪਾਠ.

ਉਨ. ਸਰਵ. ਉਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਉਨ ਕੈ ਸੰਗ ਤੂ ਕਰਤੀ ਕੇਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖੋ, ਉੱਨ. "ਹੰਵੈ ਉਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਉਨਏ. ਦੇਖੋ, ਉੱਨਤ। ੨ ਉਮਡੇ ਹੋਏ. "ਸਾਵਨ ਕੋ ਉਨਏ ਘਨ ਆਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਉਨਸ. ਅ ਅੰਸ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਿਚਾਨ. ਵਾਕ਼ਫ਼ੀਯਤ। ੨ ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੋਸਤੀ.

ਉਨਸਰ ਅ عُنصر ਉਨਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਤ੍ਵ. ਭੂਤ.
ਉਨਸੁਰ Element. ਦੇਖੋ, ਅਨਾਸਿਰ .

ਉਨਕਾ. ਅ عنقا ਉਨਕ਼ਾ ਅਥਵਾ ਅ਼ਨਕ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੰਮੀ ਉਨਕ (ਗਰਦਨ) ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪੰਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਾ ਅਕਾਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ."ਉਨਕਾ ਉਕਾਬਾ ਚਰਗਾ ਸੀ-ਮੁਰਗਾ." (ਸਲੋਹ)

ਉਂਨਤਿ. ਦੇਖੋ, ਉੱਨਤਿ.

ਉਨੱਤੀ. ਸੰ. ਏਕੋਨ ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ–ਏਕੋਨ ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਤੀਹ–੨੯.

ਉਨਮਤ ਸੰ. ਉਨ੍ਮਤ. ਵਿ – ਮਤਵਾਲਾ. ਮਖ਼ਮੂਰ.
ਉਨਮੱਤ ਨਸ਼ਈ. "ਉਨਮਤ ਕਾਮ ਮਹਾਂ ਬਿਖ ਭੂਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੨ ਉਨਮਾਦ ਰੋਗ ਵਾਲਾ. ਪਾਗਲ. ਸੋਦਾਈ. ਦੇਖੋ, ਉਦਮਾਦ.

ਉਨਮਦ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ – ਮਸਤੀ. ਖ਼ੁਮਾਰੀ. "ਉਨਮਦ ਚਢਾ ਮਦਨ ਰਸ ਚਾਖਿਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਉਨਮੱਤ.

ਉਨਮਦਾ. ਵਿ–ਉਨਮਾਦ (ਮਸਤੀ) ਵਾਲੀ.ਉਨਮਾਦਿਤ. "ਜੱਛ ਗੀਧ੍ਰਬੀ ਅਤਿ ਉਨਮਦਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੬)

ਉਨਮਨ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮਨਸ੍–ਉਨ੍ਮਨਸ੍. ਵਿ–ਛੋਭ (ਕੋਭ) ਸਹਿਤ. ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਇਆ. ਉਖੜੇ ਮਨ ਵਾਲਾ. "ਉਨਮਨ ਮਨੂਆ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)
੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਉਨਮਨ ਨਾਮ ਲਗਾਨ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਉਨ੍ਨਤਮਨਸ੍. ਉੱਨਤਮਨ. ਉੱਚਾ ਮਨ. "ਉਨਮਨ ਤਤੁ ਕਮਾਹੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਉਨਮਨੀ.

ਉਨਮਨ ਰਥ. ਦੇਖੋ, ਰਥ.

ਉਨਮਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਨਮਨ.

ਉਨਮਨਿ. ਉਨਮਨੀ ਅਵਸਥਾ (ਗ਼ਜ਼ਾਨਅਵਸਥਾ) ਵਿੱਚ. "ਉਨਮਨਿ ਰਥੁ ਧਰਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਰਥੁ (ਅੰਤਹ ਕਰਣ) ਗ਼ਜ਼ਾਨਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਧਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਰਥ ੪.

ਉਨਮਨੀ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁਦ੍ਰਾ, ਭੌਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਖਿੱਚਕੇ ਨੱਕ ਦੀ ਨੋਕ ਉੱਪਰ ਨਜਰ ਠਹਿਰਾਉਣੀ। ੨ ਗ਼ਜ਼ਾਨਅਵਸਥਾ. ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਜਾਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਉਨਮਨੀ ਜੋਤਿ ਪਟੰਤਰ ਦੀਜੈ ਕੌਨ." (ਭਾਗੁਕ)

ਉਨਮਾਦ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤ ਦਾ ਇਸਥਿਤ ਨਾ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਮਸ੍ਤੀ. ਖ਼ੁਮਾਰੀ। ੩ ਪਾਗਲ-ਪਨ. ਸਿਰੜ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਿਟਹਿ ਉਨਮਾਦ."(ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਉਦਮਾਦ.

ਉਨਮਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਉਦਮਾਦੀ.

ਉਨਮਾਨ ਸੰ. ਅਨੁਮਾਨ–ਅਨੁਮਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧ੍ਯਾਨ.
ਉਨਮਾਨੁ ਵਿਚਾਰ. "ਬਡਭਾਗੀ ਉਨਮਾਨਿਅਉ ਰਿਦ ਸਬਦ ਬਸਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਸਾਧਿ ਅਜਗਰੁ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਉਨਮਾਨੁ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਵਿਵੇਕ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਕਾਰਰੂਪ ਸਰਪ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਜਾਂਚ. "ਚਰਨਕਮਲ ਕੀ ਮਉਜ ਕੋ ਕਹਿ ਕੈਸੇ ਉਨਮਾਨ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਮਿਣਤੀ. ਮਾਪ। ੪ ਸੰ. ਉਨ੍ਮਾਨ. ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ. ੫ ਬੱਤੀ ਸੇਰ ਭਰ ਤੋਲ। ੬ ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ.

ਉਨਮਾਰਗ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮਾਰ੍ਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਮਾਰਗ. ਬੁਰਾ ਰਾਹ। ੨ ਕੁਚਾਲ. ਕੁਰੀਤਿ.

ਉਨਮੀਲਨ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮੀਲਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਖ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹਨਾ। ੨ ਖਿੜਨਾ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ.

ਉਨਮੀਲਿਤ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੁੱਲ (ਸਮਾਨ) ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਗੁਣ ਭੇਦ ਜਣਾਵੇ, ਇਹ "ਉਨਮੀਲਿਤ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. "ਉਨਮੀਲਿਤ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਤੇ ਹੋਤੁ ਭੇਦ ਕਛੁ ਮਾਨ." (ਕਾਵ੍ਯ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗਹਿਣੇ ਜਸੋਂ ਜਰਪੋਸ਼ ਦੇ ਨਹਿ ਸੋਇਨ ਸਾਬੈ,* ਧਉਲੇ ਦਿੱਸਨ ਛਾਹ ਦੁੱਧ ਸਾਦਹੁ ਗੁਣ ਗਾਬੈ, ਤਿਉ ਸਾਧੁ ਅਸਾਧੁ ਪਰੱਖੀਅਨ ਕਰਤੂਤ ਸੁਭਾਬੈ. (ਭਾਗੁ)

੨ ਵਿ–ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ.

ਉਨਮੂਲਨ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮੂਲਨ. ਕ੍ਰਿ–ਪੁੱਟਣਾ. ਜੜ ਉਖੇੜਨੀ.

ਉਨਮੇਖ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮੇਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਖ ਦਾ ਝਮਕਣਾ। ੨ ਉਤਨਾ ਸਮਾ ਜਿਤਨਾ ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਨੂੰ ਲੱਗੇ. ਨਿਮਖ (ਨਿਮੇਸ਼).

ਉਨਮੋ. ਦੇਖੋ, ਉਨਿਮੋ ਅਤੇ ਓਅੰਨਮ:

ਉਨਵ. ਸੰ. ਉਨ੍ਨਤ. ਵਿ–ਉੱਚਾ. ਉਮੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਉਨਵਿ. ਉਮੜਕੇ. "ਉਨਵਿ ਘਨ ਛਾਏ ਬਰਸ ਸੁਭਾਏ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਮਾਹਾ ਮ: ੧)

ਉਨਵੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਉਣਵੰਜਾ.

ਉਨਾ. ਸਰਵ–ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਸਹਿਤ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ. "ਉਨਾ ਭਿ ਆਵਹਿ ਓਹੀ ਸਾਦੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਉਨਾਨਵੇ. ਦੇਖੋ, ਉਣਾਨਵੇ.

ਉਨਾਬ. ਅ عُنّاب ਉੱਨਾਬ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਰਦ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੇਰ, ਜੋ ਸ਼ਿਆਹੀ ਦੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਭੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀ ਹਕੀਮ ਅਨੇਕ ਨੁਸਖ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਅਤੇ ਦ੍ਰਾਵਕ (ਕਬਜ਼ ਕੁਸ਼ਾ) ਹੈ.

ਉਨਾਬ ਗਲੇ ਦੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਮਿਟਾਂਉਂਦਾ ਹੈ. ਖਾਂਸੀ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.ਕਮਰ-ਪੀੜ ਜਿਗਰ ਦੇ ਰੋਗ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਂਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਉਨਾਬ. ਲੰਮੇ ਨੱਕ ਵਾਲਾ.

ਉਨਾਬੀ. ਵਿ–ਉੱਨਾਬ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਨਾਬ ਜੇਹਾ ਰੰਗ.

ਉਨਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ. ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ. "ਉਨਿ ਚਾਨਣ ਓਹ ਸੋਝਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਉਨਿਮੋ. ਸ਼ਾਸ ਨਮ:–ਓਅੰ ਨਮ:ਰੱਛਕ (ਰਕਕ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ. "ਉਨਿਮੋ ਭਗਵੰਤ ਗੁਸਾਈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਉਨੀ. ਦੇਖੋ, ਉਨਿ

ਉਂਨੀ. ਦੇਖੋ, ਉੱਨੀ.

ਉਨੀਂਦਾ ਸੰ. ਤਨ੍ਦ੍ਰ–ਉੱਨਿਦ੍. ਵਿ–ਨੀਂਦ ਕਰਕੇ
ਉਨੀਂਦ੍ਰਾ ਅਲਸਾਇਆ. ਉਂਘਲਾਇਆ. "ਹੁਤੇ ਉਂਨੀਦੇ ਦੈ ਨਿਸਿ ਕੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਨੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਉਣਵੰਜਾ.

ਉਨ੍ਹਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਸ਼੍ਣ (ਗਰਮੀ) ਦਾ ਕਾਲ (ਸਮਾ) ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਗ੍ਰੀਖਮ.

ਉੱਨ ਸੰ. ਊਰ੍ਣਾ–ਊਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸ਼ਮ. ਭੇਡ ਆਦਿਕ
ਉਂਨ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵਾਲ (ਰੋਮਾਵਲੀ).
੨ ਮੱਕੜੀ ਦਾ ਸੂਤ.

ਉੱਨਤ ਸੰ. ਉਨ੍ਨਤ. ਵਿ–ਉੱਚਾ. "ਉੱਨਤ ਨਾਸੇ ਜੋਤਿ
ਉਂਨਤ ਪ੍ਰਕਾਸੈ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਉੱਤਮ।
੩ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਵਿੱਚ ਵਡਾ.

ਉੱਨਤਿ ਸੰ. ਉਨ੍ਨਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਰਿੱਧੀ. ਝਰੱਕੀ।
ਉਂਨਤਿ ੨ ਉਚਿਆਈ. ਬਲੰਦੀ.

ਉੱਨੀ ਸੰ. ਔਗਿਕ. ਵਿ–ਊਨੀਂ (ਉਂਨ) ਦਾ ਬਣਿਆ
ਉਂਨੀ ਹੋਇਆ. ਪਸ਼ਮੀ। ੨ ਏਕੋਨ ਵਿੰਸ਼ਤਿ–ਏਕੋਨਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਵੀਹ ੧੯.

ਉਂਨੀ ਵੀਹ. ਬਹੁਤ ਕਮ.ਅਜੇਹੀ ਕਮੀ, ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਉਂਨੀ ਵੀਹ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ.

ਉਪ. ਉਪਮਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਉਪ ਉਰ ਨ ਸਹੀਚੂ." (ਨਾਪ) ੨ ਸੰ. ਉਪਸਰ੍ਗ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਕੇ ਅਰਥ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ– ਸਮੀਪਤਾ, ਜੈਸੇ ਉਪਗਮਨ, ਉਪਕੰਠ, ਉਪਨਯਨ। ੩ ਅਧਿਕਤਾ,ਜੈਸੇ ਉਪਕਾਰ,ਉਪਦੇਸ਼। ੪ ਨਾਯਬਪਨ,ਜੈਸੇ ਉਪਮੰਤ੍ਰੀ, ਆਦਿ.

ਉਪਅਵਤਾਰ. ਗੌਣ ਅਵਤਾਰ. ਸੋਲਾਂ ਕ਼ਲਾ ਵਾਲੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਰਜੇ ਦੇ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਪ. "ਅਬ ਗਨੌ ਉਪਅਵਤਾਰ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ).ਰਾਮ.ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਲਕੀ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰ, ਅਤੇ ਵਜਾਸ ਪ੍ਰਿਥੁ ਆਦਿ ਉਪਅਵਤਾਰ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ਉਪਇੰਦ੍. ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਪੇਂਦ੍. "ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ ਉਪਇੰਦ੍ ਬਨਾਏ." (ਅਕਾਲ)

ਉਪਈਆ. ਵਿ–ਉਤਪੰਨ ਕਰੈਯਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੇ. ਰਚੇ. "ਸ਼ਭਿ ਵਰਨ ਰੂਪ ਜੀਅਜੰਤ ਉਪਈਆ." (ਹਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

* ਸਾਰਖੇ. ਸਮਾਨ. ਜੇਹੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਪਸ. ਦੇਖੋ, ਉਪਾਸ੍ਯ.

ਉਪਸਥ. ਦੇਖੋ, ਉਪਾਸ੍ਥ.

ਉਪਸਥਿਤ. ਸੰ. ਉਪਸ੍ਥਿਤ. ਵਿ–ਪਾਸ ਬੈਠਾ. ਹਾਜਿਰ. ਮੌਜੂਦ.

ਉਪਸਥਿਤਿ. ਸੰ. ਉਪਸ੍ਥਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੌਜੂਦਗੀ. ਪਾਸ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਉਪਸ਼ਮ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਜਮ। ੨ ਵਾਸਨਾ ਦਾ ਰੋਕਣਾ। ੩ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ. "ਤਿੰਹ ਉਪਸਮ ਕੋ ਕਰਹੁ ਵਿਚਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਉਪਸਰਗ. ਸੰ. ਉਪਸਰ್ਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਰਥ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਅਵ੍ਯਯ ਉਤ, ਉਪ, ਅਤਿ, ਅਧਿ, ਅਨੁ, ਅਪ, ਅਪਿ, ਅਭਿ, ਅਵ, ਆਂਙ, ਸਮ, ਸੁ,ਦੁਸ, ਦੁਰ, ਨਿ, ਨਿਸ, ਨਿਰ, ਪਰਾ, ਪਰਿ, ਪ੍ਰ, ਪ੍ਰਤਿ ਅਤੇ ਵਿ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਜੋੜੇਜਾਂਦੇ ਹਨ।
੨ ਰੋਗ। ੩ ਉਪਦ੍ਰਵ। ੪ ਅਪਸਗਨ (ਸਕੁਨ). ੫ ਵਿਘਨ.

ਉਪਸਾ. ਸੰ. ਸ਼ਪਸ੍–ਅਪਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਕਾਰਜ. ਕੰਮ. "ਕਿ ਅਮਿਤੋਪਸਾ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਅਮਿਤ–ਅਪਸ੍.

ਉਪਸੁੰਦ. ਦੇਖੋ, ਅਪਸੁੰਦ.

ਉਪਸੰਹਾਰ. ਸੰ. ਉਪਸંहार. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਮਾਪਤੀ. ਲਯ (ਲੈ). "ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ ਜਾਨ ਚਿਤ" (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ। ੩ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਤੀਜਾ.

ਉਪਸ੍ਥ. ਸੰ ਵਿ–ਪਾਸ ਬੈਠਾ. ਸਮੀਪ ਦਿਸਥਿਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿੰਗ। ੩ ਭਗ.

ਉਪਸ੍ਥਿਤ / **ਉਪਸ੍ਥਿਤਿ** } ਦੇਖੋ, ਉਪਸਥਿਤ ਅਤੇ ਉਪਸਥਿਤਿ.

ਉਪਹਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਖੌਲ. ਠੱਠਾ। ੨ ਹਾਸੀ. "ਪ੍ਰਿਅ ਬਚਨ ਉਪਹਾਸ ਕਹੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਉਪਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਸ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। ੨ ਪੇਸ਼ਕਸ਼. ਭੇਟਾ. ਢੋਆ। ੩ ਪੂਜਾ.

ਉਪਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਉਪਾਧੀ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਿਤ੍ਹਾਬ ਵਾਲਾ। ੨ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਉਪਕਰਣ. ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਮਗ੍ਰੀ.ਸਾਮਾਨ। ੨ ਕਿਸੀ ਵਸਤੁ ਦੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਜੈਸੇ ਘੜਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੱਕ, ਭੰਡਾ, ਡੋਰਾ ਆਦਿਕ. ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਆਦਿ। ੩ ਰਾਜਾ ਦੇ ਛਤ੍ਰ ਚੌਰ ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਯੋਗੀ ਦੇ ਆਸਨ ਕਮੰਡਲੁ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ.

ਉਪਕਰਤਾ. ਸੰ. ਉਪਕਰ੍ਤ੍ਰ. ਵਿ–ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਹਾਇਕ.

ਉਪਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪਹੁਚਣਾ.ਬਹੁੜਨਾ। ੨ ਉਪਕਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੋਣਾ. "ਜਿਨ ਕਾਰਣਿ ਗੁਰੂ ਵਿਸਾਰਿਆ, ਸੇ ਨ ਉਪਕਰੇ ਅੰਤੀਵਾਰ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) "ਜੋ ਤੁਧੁ ਉਪਕਰੈ ਦੂਖ ਸੁਖਾਸਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਉਪਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਹਾਇਤਾ. ਮਦਤ। ੨ ਭਲਿਆਈ. ਨੇਕੀ. "ਸਾਰ ਮਹਾ ਸਿਮਰਨ ਸਤਿਨਾਮੁ, ਕਾਰ ਮਹਾਂ ਕਰਬੋ ਉਪਕਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਅਨੁਕੂਲਤਾ। ੪ ਨੌਕਰੀ. ਚਾਕਰੀ। ੫ ਮਿਹਰਬਾਨੀ.

ਉਪਕਾਰੀ. ਸੰ. ਉਪਕਾਰਿਨ. ਵਿ–ਸਹਾਇਕ। ੨ ਨੇਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਾਤਾ ਤਰਵਰੁ ਦਇਆ ਫਲੁ ਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵੰਤ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਮਿਹਰਬਾਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ.

ਉਪਕੰਠ / **ਉਪਕੰਠਿ** } ਸੰ. ਉਪਕਣ੍ਠ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ। ੨ ਕੰਢੇ ਪਾਸ. ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਪਰ. "ਨਦੀ ਉਪਕੰਠਿ ਜੈਸੇ ਘਰ ਤਰਵਰੁ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਉਪਕ੍ਰਮ. ਸੰ. ਉਪਕ੍ਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਰੰਭ. ਮੁੱਢ। ੨ ਭੂਮਿਕਾ. ਦੀਬਾਚਾ. ਤਮਹੀਦ। ੩ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ.

ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ. ਜਦ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ–ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਏਕਤਾ। ੨ ਜਗਤ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰਣਨ। ੩ ਆਰੰਭ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ.

ਉਪਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਉਪਕ੍ਰੁਤ. ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉਪਕਾਰ.

ਉਪਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਉਪਕ੍ਰੁਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਕਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ। ੨ ਨੇਕੀ. ਭਲਿਆਈ। ੩ ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ। ੪ ਮਿਹਰਬਾਨੀ. ਕ੍ਰਿਪਾ.

ਉਪਗੀਤਾ / **ਉਪਗੀਤਿ** } ਸੰ. ਉਪਗੀਤਾ. ਵਿ–ਪਾਸ (ਸਮੀਪ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਾਨਕਾਰ. ਭੇਤੀ। ੩ ਸਹਾਇਕ.

ਉਪਚਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਵਾ। ੨ ਜਤਨ। ੩ ਵੱਢੀ. ਰਿਸ਼ਵਤ। ੪ ਇਲਾਜ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ। ੫ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਧਿ.

ਉਪਚਾਰਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਆਲਿਜ। ੨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗੌਣ ਸ਼ਬਦ.ਜੋ ਮੁੱਖ ਨਹੀਂ.

ਉਪਚਿਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕੀ.

ਉਪਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਤਪੱਤੀ. ਪੈਦਾਇਸ਼। ੨ ਪੈਦਾਵਾਰ। ਦੇਖੋ, ਜਲ ਮਹਿ ਉਪਜੈ.

ਉਪਜਣਾ / **ਉਪਜਨ** / **ਉਪਜਨਾ** } ਸੰ. ਉਪਜਨ. ਕ੍ਰਿ–ਜੰਮਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ. "ਉਪਜੈ ਨਿਪਜੈ ਨਿਪਜਿ ਸਮਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਉਗਣਾ. ਅੰਕੁਰਿਤ ਹੋਣਾ.। ੩ ਉਪ–ਜਨਮ ਹੋਣਾ. ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ. "ਗੁਰੁਮੁਖਿ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਉਪਜਹਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ–ਉੱਤਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਉਪਜ ਨਿਪਜ. ਦੇਖੋ, ਉਪਜ ਅਤੇ ਨਿਪਜ.

ਉਪਜਯ. ਦੇਖੋ, ਉਪਜੈ.

ਉਪਜਾਪ. ਦੇਖੋ, ਉਪਜੰਪ.

ਉਪਜਿ. ਉਪਜਕੇ. ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ. ਜੰਮਕੇ.

ਉਪਜਿਅੜਾ. ਵਿ–ਪੈਦਾਹੋਇਆ. "ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜਿਅੜਾ ਤਿਨਿ ਲੀਆ ਸਮਾਈ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਉਪਜੀਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਜ਼ਾਰਾ. ਰੋਜ਼ੀ. ਨਿਰਵਾਹ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਉਪਜੀਵਿਕਾ.

ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਜ਼ੀ.ਜੀਵਨ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ੨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਤਾਉਂਣ ਦਾ ਸਾਧਨ.

ਉਪਜੈ. ਦੇਖੋ, ਉਪਜਨ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਛੁਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ. "ਖੋਜੀ ਉਪਜੈ ਬਾਦੀ ਬਿਨਸੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ਖੋਜੀ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ ਵਾਦੀ ਹਾਰਦਾ ਹੈ.

ਉਪਜੰਪ / **ਉਪਜੰਪਿ** } ਸੰ. ਉਪਜਾਪ–ਉਪਜਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਜੇਹੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਪ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਉਪਾਂਸ਼ੁ ਜਪ" ਭੀ ਹੈ. "ਉਪਜੰਪ ਉਪਾਇ ਨ ਪਾਈਐ ਕਤਹੂ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਉਪਯੁਜ੍–ਉਪਯੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਯੋਗ. ਠੀਕ. ਮੁਨਾਸਿਬ. ਉਚਿਤ. "ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਰਾਪੈ ਜਾਂਕਾ। ਉਪਜੰਪਿ ਦਰਸਨ ਕੀਜੈ ਤਾਂਕਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਉਪਟਨ / **ਉਪੱਟਣ** / **ਉਪੱਟਨ** } ਸੰ. ਉਤ੍ਪਾਟਨ–ਉਤ੍ਪਾਟਨ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੨ ਨਿਰਮੂਲ ਕਰਨਾ. ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟਣੀ. ਉਖੇੜਨਾ. "ਉਪਟੰਤ ਬਾਰ." (ਦੱਤਾਵ) ਕੋਸ਼ ਉਖੇੜਦੀ ਹੈ.

ਉਪਠਾ / **ਉਪਠੀ** } ਵਿ–ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ (ਪਿੱਠ) ਵੱਲ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ, ਝੁਕੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਪਿੱਠ ਵੱਲ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ–ਉਲਟ. ਵਿਪਰੀਤ. "ਨਦਰਿ ਉਪਠੀ ਜੇ ਕਰੈ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਘਾਹੁ ਕਰਾਇਦਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਘਾਹੁ.

ਉਪਤਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਪਤ. ਜਲਨ। ੨ ਰੋਗ ਦੀ ਪੀੜ। ੩ ਚਿੰਤਾ। ੪ ਵਿਪਦਾ। ੫ ਤਾਪ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਪ. ਜਿਵੇਂ ਧੁੱਪ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਤਾਪ ਦਾਹ ਆਦਿਕ.

ਉਪਤਿਸਟ / **ਉਪਤਿਸ੍ਠ** } ਸੰ. ਉਪਸ੍ਠਿ. ਵਿ–ਸਮੀਪ ਦਿਸਥਿਤ. ਪਾਸ ਖੜਾ. "ਨਿੰਦਕ ਆਵਧ ਹੋਇ ਉਪਤਿਸਟਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍) ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ ਨਿੰਦਕ, ਮਾਰਨ ਲਈ ਪਾਸ ਖੜੇ ਹਨ.

ਉਪਦਿਸ਼ਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਕੋਣ. ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਦੇ ਮੱਧ ਅਗਨਿ ਕੋਣ, ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨੈਰਤ ਕੋਣ, ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਦੇ ਮੱਧ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸ਼ਾ.

ਉਪਦੇਸ. ਸੰ. ਉਪਦੇਸ਼. (ਉਪ–ਦਿਸ਼੍)ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਖਯਾ. ਨਸੀਹਤ. "ਆਪ ਕਮਾਉ ਅਵਰਾ ਉਪਦੇਸ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਹਿਤ ਦੀ ਬਾਤ। ੩ ਗੁਰੁਦੀਖ੍ਸਾ (ਦੀਕ੍ਸਾ). ੪ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਗਤ ਦੇਸ਼, ਜੈਸੇ ਭਾਰਤਖੰਡ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਆਦਿਕ. "ਮੇਰ ਕੇਤੇ, ਕੇਤੇ ਧ੍ਰੂ, ਉਪਦੇਸ." (ਜਪੁ)

ਉਪਦੇਸਕ. ਸੰ. ਉਪਦੇਸ਼ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੁਰੂ.

ਉਪਦੇਸੜਾ. ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰੁਮੰਤ੍ਰ "ਸੋਈ ਦਸਿ ਉਪਦੇਸੜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ) ਦੇਖੋ, ੜਾ.

ਉਪਦੇਸਿ. ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ. ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ. "ਗੁਰੁਉਪਦੇਸਿ ਕਾਲ ਸਿਉ ਜੂਝੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਕਾਲ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਉਪਦੇਸੀ / **ਉਪਦੇਸ੍ਹਾ** } ਸੰ. ਉਪਦੇਸ੍ਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਦੇਸ਼ (ਸਿਖਯਾ) ਦਾਤਾ. ਉਪਦੇਸ਼ਕ. "ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਬਹੁ ਉਪਦੇਸੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਗੁਰੂ.

ਉਪਦ੍ਰਹ / **ਉਪਦ੍ਰਵ** } ਸੰ. ਉਪਦ੍ਰਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਤਪਾਤ. ਵਿਘਨ. "ਮਿਟੇ ਉਪਦ੍ਰਹ ਮਨ ਤੇ ਬੈਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਊਧਮ. ਦੰਗਾ। ੩ ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪਦਾ.

ਉਪਦ੍ਵੀ / **ਉਪਦ੍ਹੀ** } ਸੰ. ਉਪਦ੍ਵਿਨ. ਵਿ–ਫ਼ਸਾਦੀ. ਉਤਪਾਤੀ. "ਧੁਜਾ ਫਾਟ ਬਸਤ੍ਰੰ ਸੁ ਧਾਰੇ ਉਪਦ੍ਹੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਉਪਧਾਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਤੁ ਦੀ ਮੈਲ। ੨ ਦੋ ਧਾਤੂਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਕੇ ਬਣੀ ਧਾਤੁ। ੩ ਧਾਤੁ ਜੇਹਾ ਪਦਾਰਥ. ਜੈਸੇ–ਸੁਰਮਾ, ਨੀਲਾਥੋਥਾ, ਹੜਤਾਲ, ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਪਧਾਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੱਤ ਲਿਖੀ ਹੈ–ਸੋਇਨਾਮੱਖੀ, ਨੀਲਾਥੋਥਾ, ਹੜਤਾਲ, ਸੁਰਮਾ, ਅਭ੍ਰਕ, ਮੈਨਸਿਲ, ਖਪਰਿਯਾ. "ਕਹਿ ਧਾਤੁ ਸਬੈ ਉਪਧਾਤੁ ਭਨੈ." (ਸਮੁਦ੍ ਮਥਨ)

ਉਪਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸਿਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ. ਤਕੀਆ. ਸਿਰ੍ਹਾਣਾ. "ਬਭ ਉਪਧਾਨ ਧਰਜੋ ਜਿੰਹ ਪਾਛੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਯੱਗਵੇਦੀ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਪ੍ਰੇਮ. ਸਨੇਹ. ਮੁਹੱਬਤ.

ਉਪਨਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤੱਖ. ਜਾਹਿਰ. "ਜਾਨ ਉਪਨਤ ਸੁਹਾਗ." (ਮਨੁਰਾਜ) ਮਾਨੋ ਸੁਭਾਗ (ਸੋਭਾਗ੍ਯ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ। ੨ ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ਰਣਾਗਤ. ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ ਹੈ।

ਉਪਨਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਨੇਊ ਸੰਸਕਾਰ. ਜਨੇਊ ਪਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ.*ਦੇਖੋ, ਜਨੇਊ। ੨ ਪਾਸ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨੇੜੇ (ਸਮੀਪ) ਲੈਜਾਣਾ।

* ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲੈ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਹੈਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ ਨੂੰ ਸਿਖ੍ਯਾ ਲਈ ਲੈਜਾਣਾ.

ਉਪਨਾਮ. ਤਪਨਾਮਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ. ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਉਂ Nickname। ੨ ਛਾਪ. ਤਖ਼ੱਲੁਸ. ਕਵੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ, ਜੈਸੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦਾ "ਗੋਯਾ". ਦੇਖੋ, ਛਾਪ.

ਉਪਨਿਸਦ ਉਪਨਿਖਦ ਸੰ. ਤਪਨਿਖਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਸ ਨਿਸ਼ਦ (ਬੈਠਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਲਈ ਬੈਠਣਾ। ੨ ਵੇਦਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਓਹ ਭਾਗ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੭੦ ਹੈ, ਪਰ ਮੁੱਖ ੧੦ ਹਨ–ਈਸ਼ਾਵਾਸ੍ਯ, ਕੇਨ, ਕਠਵੱਲੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਮੁੰਡਕ, ਮਾਂਡੂਕ੍ਯ, ਤੈਤਿੱਰੀਯ, ਐਤਰੇਯ,ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਹਦਾਰਣ੍ਯਕ. "ਕਛੁ ਉਪਨਿਖਦ ਪਾਠ ਮੁਖ ਠਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਨੇ ਭੀ ਸਨ ੧੬੫੭ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦਾ ਉਲਥਾ ਕਰਵਾਇਆ। ੩ ਨਿਰਜਨ ਅਸਥਾਨ. ਏਕਾਂਤ ਥਾਂ। ੪ ਧਰਮ.

ਉਪਨਿਯਮ. ਸੰ. ਤਪਨਿਯਮ (ਨੇਮ). ਨਿਯਮ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਨੇਮ. ਜੈਸੇ–ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨੇਮ ਹਨ–ਨਾਮ ਦਾਨ ਅਤੇ ਇਸਨਾਨ. ਉਪਨੇਮ ਹਨ–ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ, ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਵਸਤ੍ਰ ਦਵਾਈ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਦਾਨ, ਅਤੇ ਵਸਤ੍ਰ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਦੀ ਸਫਾਈ.

ਉਪਨੀਤ. ਸੰ.ਵਿ–ਜਨੇਊ ਪਹਿਨੇਹੋਏ.ਜਿਸ ਦਾ ਜਨੇਊ-ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਪਾਸ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ.

ਉਪਨੇਤਾ. ਸੰ. ਤਪਨੇਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਨੇਊ ਪਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਚਾਰਯ.

ਉਪਨੇਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਜੀ ਅੱਖ. ਵਿਦ੍ਯਾ. ਇਲਮ। ੨ ਐਨਕ. ਚਸ਼ਮਾ.

ਉਪਨਯਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਸ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤਿਆਗ। ੩ ਕਥਨ. ਬਿਆਨ। ੪ ਅਨੂਠੀ ਕਲ੍ਪਿਤ ਕਥਾ. ਨੌਵਲ (Novel). ੫ ਧਰੋਹਰ. ਅਮਾਨਤ। ੬ ਵਿਚਾਰ.

ਉਪਪਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਰਮਪਤਿ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਦੂਜਾ ਪਤਿ. ਜਾਰ.† "ਪਤਿ ਮਾਰਤ ਜਿਹ ਲਗੀ ਨ ਬਾਰਾ। ਕਾ ਉਪਪਤਿ ਤਿਹ ਅਗੁ ਬਿਚਾਰਾ?" (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੭) ੨ ਦੇਖੋ, ਉਪਪੱਤਿ. "ਉਪਪਤਿ ਖਸ੍ਮ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਪਪੱਤਿ. ਸੰ. ਤਪਪਤ੍ਤਿ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ੨ ਸਿੱਧਿ. ਕਾਮਯਾਬੀ। ੩ ਯੁਕਤਿ. ਦਲੀਲ. ਹੇਤੁ (ਕਾਰਣ) ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ.

ਉਪਪਾਤਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਪਾਪਕਰਮ. ਜੈਸੇ ਚੋਰੀ ਪਾਤਕ ਹੈ ਅਤੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਉਪਪਾਤਕ ਹੈ

ਉਪਪਾਤੀ. ਸੰ. ਤਪਪਾਤਿਨ. ਵਿ–ਹਠ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਅਚਾਨਕ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਪੰਜੇ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ. "ਤਜੋਂ ਅਬ ਤਪ-ਤਾਵਹੁ ਉਪਪਾਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਪਪਾਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਛੀ ਤਰਾਂ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ. ਜੁਗਤਿ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ.

ਉਪਪੁਰਾਣ. ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦ ਪੁਰਾਣ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਭੀ ੧੮ ਹੈ:–ਉਸ਼ਨਾ, ਸਨਤਕੁਮਾਰ, ਸ਼ਾਂਬ, ਸ਼ੈਵ, ਕਾਪਿਲ, ਕਾਲਿਕਾ, ਦੁਰਵਾਸਾ, ਦੇਵੀ, ਨਾਰ ਸਿੰਘ, ਨਾਰਦੀਯ, ਨੰਦਿਕੇਸ਼ੁਰ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ, ਪਾਦ੍ਮ, ਭਾਸ੍ਕਰ, ਮਾਹੇਸ਼ੁਰ, ਮਾਰੀਚ, ਵਾਯਵੀਯ ਅਤੇ ਵਾਰੁਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.‡

ਉਪਬਨ. ਸੰ. ਤਪਵਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਬਿਰਛ ਮਿਣਤੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਨੌਂਤ ਨਾਲ ਲਾਏ ਹੋਣ. ਬਾਗ.

ਉਪਬਾਹ. ਵਿਆਹ. ਦੇਖੋ, ਉਪਵਾਹ. "ਵ੍ਹੈ ਉਪਬਾਹ ਅਗਾਰੀ ਭਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਪਭੁਕ੍ਤ ਉਪਭੁਗਤ ਸੰ. ਤਪਭੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਭੋਗਿਆਹੋਇਆ. ਵਰਤਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਜੂਠਾ.

ਉਪਭੋਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਭੋਗਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਆਨੰਦ। ੨ ਸ੍ਵਾਦ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਉਪਮਾ ਉਪਮਾਂ ਸੰ. ਉਪ–ਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮਾਨ (ਤੁੱਲ) ਮਿਣਨ ਅਤੇ ਤੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਮਾਨਤਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਮਿਸਾਲ. "ਕਉਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ ਕਵਨ ਬਡਾਈ?" (ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. ਜਿਸ ਉਕਤਿ ਵਿੱਚ ਉਪਮਾਨ ਉਪਮੇਯ ਦੇ ਭਿੰਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਧਰਮ ਦੀ ਸਮਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਉਪਮਾ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਕਰਿਯੇ ਜਹਿਂ ਉਪਮੇਯ ਕੋ ਬਰ ਉਪਮਾਨ ਸਮਾਨ,
ਪੁਨ ਸਾਧਾਰਨ ਧਰਮ ਧਰ ਸੋਊ ਉਪਮਾ ਜਾਨ.
(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰ ਸੁਧਾ)

ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਗਜਾਨ ਲਈ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ (ਜੋ ਉਪਮਾ ਦੇ ਅੰਗਰੂਪ ਹਨ) ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਰਥਾਤ ਉਪਮਾਨ, ਉਪਮੇਯ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਾਚਕ.

"ਉਪਮਾਨ" ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਈਏ,ਜੈਸੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸਮਤਾ ਮੁਖ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

"ਉਪਮੇਯ" ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਤੁੱਲਤਾ ਦੇਈਏ. ਜੈਸੇ ਮੁਖ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਮਾਨ ਕਲਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

"ਧਰਮ" ਅਥਵਾ "ਸਾਧਾਰਣ ਧਰਮ" ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਉਪਮਾਨ ਅਤੇ ਉਪਮੇਯ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਗੁਣ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਥਵਾ ਸ਼ੋਭਾ.

"ਵਾਚਕ" ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਉਪਮਾਨ ਉਪਮੇਯ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਧਰਮ ਨੂੰ ਤੁੱਲ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੈਸਾ, ਤੈਸਾ, ਜਿਉਂ, ਤਿਉਂ, ਸਮ, ਸੋ, ਸਾ, ਯਥਾ, ਤਥਾ ਲੌ ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦ ਵਾਚਕ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਚਾਰੇ ਅੰਗ ਜਿਸ ਉਪਮਾ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ, ਉਹ "ਪੂਰਣੋਪਮਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਲੋਚਨ ਅਮਲ ਕਮਲਦਲ ਜੈਸੇ. (ਨਾਪ੍)

ਨੇਤ੍ਰ ਉਪਮੇਯ ਹਨ, ਕਮਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ ਉਪਮਾਨ ਹੈ, ਨਿਰਮਲਤਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਧਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਜੈਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵਾਚਕ ਹੈ.

(ਅ) ਜੇ ਉਪਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅਥਵਾ ਦੋ ਲੋਪ ਹੋਣ, ਤਦ "ਲੁਪਤੋਪਮਾ" ਸੰਗਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,ਅਤੇ ਜੋ ਅੰਗ ਲੋਪ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਕਰਕੇ ਲੁਪਤੋਪਮਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਧਰਮ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਦ "ਧਰਮਲੁਪਤਾ",ਉਪਮਾਨ ਲੋਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ "ਉਪਮਾਨਲੁਪਤਾ", ਉਪਮੇਯ ਦੇ ਲੋਪ ਹੋਣ ਤੋਂ "ਉਪਮੇਯਲੁਪਤਾ" ਅਤੇ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਲੋਪ ਹੋਵੇ ਤਾਂ "ਵਾਚਕਲੁਪਤਾ" ਅਖਾਉਂਦੀ ਹੈ.

(ਏ) ਜੇ ਇੱਕ ਉਪਮੇਯ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉਪਮਾਨ ਹੋਣ, ਤਦ "ਮਾਲੋਪਮਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਛੀਰ ਕੈਸੀ ਛੀਰਾਵਧਿ ਛਾਛ ਕੈਸੀ ਛੜ੍ਨੇਰ
ਛਪਾਕਰ ਕੈਸੀ ਛਬਿ ਕਾਲਿੰਦੀ ਕੇ ਕੂਲ ਕੇ,
ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਸੀਹਾਰੂਮ, ਹੀਰਾ ਸੀ ਹੁਸੈਨਾਬਾਦ
ਗੰਗਾ ਕੀ ਸੀ ਧਾਰ ਚਲੀ ਸਾਤੋਂ ਸਿੰਧੁ ਰੂਲਕੇ,
ਪਾਰਾ ਸੀ ਪਲਾਊਗਢ, ਰੂਪਾ ਕੈਸੀ ਰਾਮਪੁਰ
ਸ਼ੋਰਾ ਸੀ ਸੁਰੰਗਾਬਾਦ ਨੀਕੇ ਰਹੀ ਝੂਲਕੇ,
ਚੰਪਾ ਸੀ ਚੰਦੇਰੀਕੋਟ, ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਚਾਂਦਾਗ਼ੜ
ਕੀਰਤੀ ਤਿਹਾਰੀ ਰਹੀ ਮਾਲਤੀ ਸੀ ਫੂਲਕੇ.
(ਅਕਾਲ)

(ਸ) ਉਪਮੇਯ ਨੂੰ ਉਪਮਾਨ ਅਤੇ ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਉਪਮੇਯ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ,ਤਦ "ਰਸਨੋਪਮਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੈਸੀ ਰਵਿ ਰਸਮਿ ਘਟਾ ਪੈ ਹੈ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ?
ਜੈਸੀ ਨੀਲਮਨਿਨ ਕੀ ਆਵਲੀ ਪਹਾਰ ਹੈ,
ਕੈਸੀ ਨੀਲਮਨਿਨ ਕੀ ਆਵਲੀ ਸਬਜ ਸੈਲ ?
ਜੈਸੀ ਬ੍ਰਿਜਕੁੰਜਨ ਮੇਂ ਜਮੁਨਾ ਕੀ ਧਾਰ ਹੈ,
ਕੈਸੀ ਬ੍ਰਿਜਕੁੰਜਨ ਮੇਂ ਜਮੁਨਾ ਕੀ ਧਾਰ ਦੇਖੀ ?
ਜੈਸੀ ਬੀਜੁਰੀ ਕੀ ਸ਼ਾਨ ਪਾਨਪ ਅਪਾਰ ਹੈ,
ਕੈਸੀ ਬੀਜੁਰੀ ਕੀ ਸ਼ਾਨ ਪਾਨਪ ਅਪਾਰ ਦੇਖੀ ?
ਜੈਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿਦ ਸਿੰਘ ਤੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਹੈ.
(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰ ਸੁਧਾ)

(ਹ) ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਦੇ ਗੁਣ ਦੀ ਬਹੁਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਨਾ (ਅਟਕਲ) ਕਰਨੀ, "ਉਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤਾਲ ਕ੍ਰਪ ਫਲੇ ਦ੍ਰੁਮ ਸੋਭ ਜਲਪੂਰਿਤ ਸੋ
ਮਾਨੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨੇਕ ਕੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਬਸਤ ਹੈ.***
ਸਿਤਾ ਕਲਾਕੰਦ ਮਧੁ ਮਿਸ਼ਰੀ ਔ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੇ
ਮਾਨੋ ਗੁਰੁਗਿਰਾ ਮੇ ਤੇ ਮਧੁਰਾਈ ਲੀਨੀ ਹੈ.

ਤ ਉਸ੍ਤਤਿ. ਤਾਰੀਫ਼. "ਬਿਨ ਉਪਮਾ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਬਿਨਸੈ ਨ ਅੰਧਿਆਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਉਪਮਾਤਾ. ਸੰ. ਤਪਮਾਤ੍ਰ–ਉਪਮਾਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਮਾਂ ਜੇਹੀ ਹੈ. ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਾਈ। ੨ ਮਾਸੀ, ਚਾਚੀ ਅਤੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ। ੩ ਮੁਸੱਵਰ। ੪ ਵਿ–ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਉਪਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ,ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੩–੧੦ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੂ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭਲੀ ਸੁਹਾਵੀ ਛਾਪਰੀ, ਜਾਮਹਿ ਗੁਨ ਗਾਏ,
ਕਿਤਹੀ ਕਾਮ ਨ ਧਉਲਹਰ, ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰਾਏ.
(ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

(ਅ) ਉਪਮਾਨ ਛੰਦ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਤੇ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ, ਅੰਤ ਸਗਣ–।ਸ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅੱਖੀ ਬਾਝਹੁ ਵੇਖਣਾ, ਵਿਣ ਕੰਨਾ ਸੁਨਣਾ,
ਪੈਰਾ ਬਾਝਹੁ ਚੱਲਣਾ, ਵਿਣ ਹੱਥਾਂ ਕਰਣਾ,
ਜੀਭੈ ਬਾਝਹੁ ਬੋਲਣਾ, ਇਉ ਜੀਵਤਮਰਣਾ,
ਨਾਨਕ ਹੁਕਮ ਪਛਾਣਕੈ, ਤਉ ਖਸਮੈ ਮਿਲਣਾ.
(ਵਾਰ ਮਾਝ, ਮ: ੨)

ਉਪਮਾਨੋਪਮੇਯ. ਅਥਵਾ–ਉਪਮੇਯੋਪਮਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜੋ ਪਰਸਪਰ ਉਪਮੇਯ ਨੂੰ ਉਪਮਾਨ, ਅਤੇ ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਉਪਮੇਯ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਤਦ "ਉਪਮਾਨੋਪਮੇਯ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜਹਾਂ ਪਰਸਪਰ ਹੋਤ ਹੈਂ ਉਪਮੇਯੋ ਉਪਮਾਨ। ਭੂਸਣ ਉਪਮੇਯੋਪਮਾ ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨਤ ਜਾਨ." (ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭਾਸੈ ਬੀਜੁਰੀ ਸ਼ਮਾਨ,
ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਦੇਖੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸ਼ੀ.

ਉਪਮੇਯ. ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ.

ਉਪਮੇਯੋਪਮਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾਨੋਪਮੇਯ.

ਉਪਯੁਕ੍ਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਯੋਗ੍ਯ. ਮੁਨਾਸਿਬ. ਠੀਕ। ੨ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਉਪਯੋਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਬੰਧ. ਤਅੱਲੁਕ੍। ੨ ਕੰਮ. ਕਾਰਜ। ੩ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ। ੪ ਯੋਗ੍ਯਤਾ. ਲਿਆਕਤ (ਲਯਾਕ਼ਤ).

ਉਪਯੋਗੀ. ਸੰ. ਤਪਯੋਗਿਨ. ਵਿ–ਕੰਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਹਾਇਕ। ੩ ਅਨੁਕੂਲ.

ਉਪਰ. ਸੰ. ਤਪਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਤੇ. ਊਪਰ. ਦੇਖੋ, ਉਪਰਿ.

ਉਪਰਉਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਉਪਰਨਾ. ਦੁਪੱਟਾ. "ਊਪਰ ਪੀਤ ਧਰੇ ਉਪਰਉਨਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁੰਝਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਤੌਲੀਆ. ਪਰਨਾ.

ਉਪਰਜਨ. ਸੰ. ਤਪਾਰ੍ਜਨ–ਉਪਾਜ੍ਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ. ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ. "ਨਾਨਕ ਆਪਨ ਰੂਪ ਆਪਿ ਹੀ ਉਪਰਜਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਆਪਹੀ ਰਚਿਆ. "ਕਦੇਚ ਕਰੁਣਾ ਨ ਉਪਰਜਤੇ." (ਸਹਸ੍ਰਮ: ੫) ਥੋੜ੍ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦੀ। ੨ ਕਮਾਉਣਾ। ੩ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ.

ਉਪਰਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਤ. ਵਿਰਕ੍ਤ. ਉਦਾਸ. "ਉਪਰਤ ਮਨੂਆ ਵਿਸ਼੍ਯ ਤੇ."

† ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਜਾਰ ਲਈ ਯਾਰ ਭੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਯਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ. ਜਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਗਾਮੀ ਹੈ. ‡ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਤੇ ਉਪਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੂਰਮ ਪੁਰਾਣ, ਅ: ੧੭.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਭੇਸਾਸ / **ਉਭੇਸਾਹ** ਸੰ. ਉਦ੍‌ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ–ਊਰ੍‌ਧ੍ਵਸ਼੍ਵਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਖਿੱਚਵਾਂ ਸਾਹ. ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਕਾਰਣ ਫਿਫੜੇ ਦੇ ਸੰਕੋਚ ਅਥਵਾ ਬਲਗ਼ਮ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਕਰਕੇ ਸਾਹ ਦਾ ਖਿੱਚਵਾਂ ਆਉਣਾ. "ਮੁਹ ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਅੰਦਰਿ ਉਭੇਸਾਸ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਨਾਵੈਂ ਧਉਲੇ ਉਭੇਸਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਹਾਹੁਕੇ. ਠੰਢੇ ਸਾਹ.

ਉਭੈ. ਦੇਖੋ, ਉਭਯ.

ਉਮਈ. ਵਿ–ਉਮਾਹ (ਉਮੰਗ) ਸਹਿਤ. ਉਤਸਾਹ ਸਹਿਤ. ਸ਼ੌਕ਼ ਨਾਲ. "ਮਨ ਮੇ ਅਤਿ ਹੀ ਉਮਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਉਮਹ / **ਉਮਹਾ** ਦੇਖੋ, ਉਮਾਹ. "ਸਭ ਉਮਹਾਈ ਦੇਖਬੇ ਕੋ ਵਧੂ ਲਾਲ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਮਕ. ਸੰਗਜਾ–ਉਮੰਗ. ਉਤਸਾਹ. ਆਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦਾ ਉਛਾਲਾ. "ਮਨ ਨ ਰਹੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਉਮਕਾਈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਅ. عُمْق ਉਮਕ. ਗਹਿਰਾਈ. ਡੂੰਘਿਆਈ. ਰੀਂਗੀਰਤਾ.

ਉਮਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਮਗਣਾ.

ਉਮਕਿਓ / **ਉਮਕਿਤ** ਉਮੰਗ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਉਮਕ. "ਉਮਕਿਓ ਹੀਉ ਮਿਲਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਉਮਕਿਤ ਰਸ ਚਾਲੈ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਉਮਗ. ਦੇਖੋ, ਉਮਕ ਅਤੇ ਉਮੰਗ.

ਉਮਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਮੰਗ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਉਛਲਨਾ.

ਉਮਡਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਮੰਗ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਉਛਲਨਾ। ੩ ਉੱਪਰ ਉੱਠਣਾ। ੪ ਫੈਲਨਾ। ੫ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰਨਾ.

ਉਮਤ / **ਉਮਤਿ** ਅ. اُمّت ਉੱਮਤ. ਸੰਗਜਾ–ਕੌਮ. ਜਾਤਿ। ੨ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ. ਉਪਦੇਸ਼ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ. "ਦਰਿ ਸੇਵੈ ਉਮਤਿ ਖੜੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਉਮਦਹ / **ਉਮਦਾ** ਅ. عُمْدہ ਉਮਦਹ. ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ। ੨ ਹੱਛਾ. ਚੰਗਾ.। ੩ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੁੰਦਰ.

ਉਮਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਨਮਨਾ. "ਅਬ ਜਗ ਜਾਨਿ ਜੁ ਉਮਨਾ ਰਹੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਉਮਰ. ਅ. عُمْر ਉਮ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਵਸਥਾ. ਆਯੁ. ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਵਧਿ (ਮਿਆਦ). ਚਰਕ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰੀਰ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਮਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਦੀ ਦਸ਼ਾ "ਆਯੁ" ਉਮਰ ਹੈ.

ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਦੀ ਉਮਰ ਸੌ ਵਰ੍ਹਾ† ਮਨੁ ਨੇ ਚਾਰ ਸੌ (੪੦੦) ਵਰ੍ਹਾ ਸਤਜੁਗ ਦੀ, ਅਤੇ ਸੌ ਸੌ ਵਰ੍ਹਾ ਘਟਾਕੇ, ਕਲਿਜੁਗ ਦੀ ਸੌ ਵਰ੍ਹਾ ਲਿਖੀ ਹੈ‡ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. "ਜੋ ਜੋ ਵੈਵੈ ਡੀਹੜਾ ਸੁ ਉਮਰ ਹਥ ਪਵੈਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਉਮਰ ਹਥ ਪਵੈਨਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਮਰ ਖਿਤਾਬ ਅਤੇ ਖਲੀਫਾ.

ਉਮਰਸ਼ਾਹ. ਭਰੋਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਘਾ ਗੋਤ ਦਾ ਜੱਟ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਚਿਣਵਾਈ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਪੂਜਾ ਦੇ ਧਨ ਨੂੰ ਵਿਹੁ ਜਾਣਦਾ ਸੀ.

ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨੰਦਚੰਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਚੰਦ.

ਉਮਰਹਥ ਪਵੈਨਿ. ਸਿੰਧੀ. ਵਾ. ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਦਿਨ ਘਟ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਕਟੀਂਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ–ਖੇਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਵਾਢੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ). "ਜੋ ਜੋ ਵੈਵੈ ਡੀਹੜਾ ਸੁ ਉਮਰ ਹਥ ਪਵੈਨਿ." ਇਹ ਵੈਰਾਗ ਵਾਕ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਮਾਰਨ ਲਈਂ ਆਖਣਾ ਵਡੀ ਉਮਰ ਕਰੋ. ਦੀਵੇ ਬੁਝਾਉਣ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ਵਡਾ ਕਰੋ ਆਦਿ.

ਉਮਰਖਤਾਬ. / **ਉਮਰਖਿਤਾਬ.** عُمَر بِن خَطّاب ਉਮਰ ਬਿਨ ਖ਼ੱਤ੍ਤਾਬ. ਖ਼ੱਤ੍ਤਾਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਉਮਰ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੀਜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਹ਼ਫ਼ਸਾ" ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਅਬੂਬਕਰ ਪਿੱਛੋਂ ਉਮਰ ਦੂਜਾ ਖ਼ਲੀਫਾ ਸਨ ੧੩ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਿਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੨੩ ਹਿਜਰੀ (੬੪੪ ਈਸਵੀ) ਵਿੱਚ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ ਗੁਲਾਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖੰਜਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮਿਸਰ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਹੱਦੋਂ ਵਧਕੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. "ਕੀਨੋ ਉਮਰਖਿਤਾਬ ਜਸੋਂ ਆਜ ਹਮਾਰੇ ਨਜਾਉਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੮)

ਉਮਰ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦੇ ਨਿਆਉਂ ਦੀ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ, "ਅਲਫ਼ਾਰੂਕ਼" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਮਰ ਨੇ ਨੇਮ ਥਾਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਵੇ,ਉਸ ਦੇ ਅੱਸੀ ਕੋਰੜੇ ਲਾਏ ਜਾਣ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਬੂਸ਼ਾਮਹ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਲਈ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਮਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਜ਼ੋਰਦੇ ਕੋਰੜੇ ਮਾਰੇ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰ ਗਿਆ. "ਉਮਰਖਿਤਾਬ ਅਦਾਲਤੀ ਬੇਟਾ ਮਰਵਾਇਆ."(ਜੰਗਨਾਮਾ)‡

ਉਮਰਥਲ. ਮਰਮਾਥਲ ਦਾ ਆਮਯ.ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰ੍‌ਵਿਦ੍‌ਧਿ–ਅੰਤਰਵਿਦ੍‌ਧਿ. ਅੰਤੜੀ ਦਾ ਫੋੜਾ. ਅੰਦਰ ਦਾ ਫੋੜਾ. ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸੰਜਮ ਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਤੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਖਿਲਤ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰ ਹੋਕੇ ਅੰਦਰਲੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਲ੍ਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸੋਜ ਫੋੜਾ ਬਣਕੇ ਭਾਰੀ ਦੁਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪੀਪ ਪੈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਦ੍‌ਧਿ ਮੇਦੇ, ਨਾਭੀ, ਪੇਡੂ, ਜਿਗਰ, ਗੁਰਦੇ, ਤਿੱਲੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੋਕੇ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ, ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਹਰ ਵੇਲੇ ਚੀਸ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ.

ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਉਪਾਉ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਫੋੜਾ ਚਿਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਕ਼ਬਜ਼ਕ਼ੁਸ਼ਾ ਦਵਾ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇ. ਗਿਜਾ ਹਲਕੀ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਹਰੜ ਅਤੇ ਸੁਹਾਂਜਣੇ ਦਾ ਰਸ ਪੀਣਾ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. "ਜਿਨਾ ਅੰਦਰਿ ਉਮਰਥਲ ਸੋਈ ਜਾਣਨਿ ਸੂਲੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਉਮਰਥਲ ਦੀ ਚੀਸ ਨੂੰ ਰੋਗੀ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਵਿਰਹ ਦੀ ਪੀੜ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਵਿਰਹੀ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਉਮਰਾ / **ਉਮਰਾਉ** / **ਉਮਰਾਇ** / **ਉਮਰਾਯ** / **ਉਮਰਾਵ** / **ਉਮਰੀਆ** / **ਉਮਰੇ** ਅ. اُمَرا ਅਮੀਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਸਾਹ ਰਾਜੇ ਖਾਨ ਉਮਰਾਵ ਸਿਕਦਾਰ ਹਹਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਜੀਰ ਅਦਾਲਤੀ ਆਦਿ. "ਉਮਰਾਵਹੁ ਆਗੇ ਝੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਮਲੂਕ ਉਮਰੇ ਗਏ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੂਚ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਉਮਲ. ਵਿ–ਉਮੰਗ ਸਹਿਤ. ਉਤਸਾਹਿਤ. "ਉਮਲ ਲਬੇ ਜੋਧੇ ਮਾਰੂ ਵਜਿਆ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਉਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭਾ. ਰੌਸ਼ਨੀ। ੨ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸ਼ਿਵਾ. ਪਾਰਵਤੀ. "ਕੁਮਾਰਸੰਭਵ" ਵਿੱਚ ਕਵਿ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਵਤੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਮੈਨਕਾ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਉ (ਘੋਰ ਤਪ) ਮਾ (ਮਤ ਕਰ), ਅਰਥਾਤ ਘੋਰ ਤਪ ਨਾ ਕਰ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ "ਉਮਾ" ਹੋਇਆ.

ਉਮਾਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਉਮਾ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ–ਗਣੇਸ਼ ੨ ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤਿ.

ਉਮਾਹ / **ਉਮਾਹੜਾ** / **ਉਮਾਹਾ** ਸੰਗਜਾ–ਉਤਸਾਹ। ੨ ਉਮੰਗ। ੩ ਉਤਸਵ। ੪ ਤਿਉਹਾਰ. ਪਰਵ.

ਉਮਾਤਨਯ / **ਉਮਾਤਾਤ** ਉਮਾ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ). ਉਮਾ ਦਾ ਤਾਤ (ਬੇਟਾ). ਦੇਖੋ,ਉਮਾਸੁਤ.

ਉਮਾਧਵ / **ਉਮਾਨਾਹ** / **ਉਮਾਪਤਿ** ਸੰ. ਉਮਾ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਧਵ (ਪਤਿ) ਸ਼ਿਵ. ਰੁਦ੍ਰ. "ਗੋਤਮਨਾਰਿ ਉਮਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ। ਸੀਸਧਰਨ ਸਹਸ ਭਗ ਗਾਮੀ." (ਜੈਤ ਰਵਦਾਸ) ਗੋਤਮਨਾਰਿ ਗਾਮੀ (ਇੰਦ੍) ਸਹਸ ਭਗ ਧਰਨ, ਉਮਾਪਤਿ (ਸ਼ਿਵ), ਸੁਆਮੀ (ਬ੍ਰਹਮਾ), ਸੀਸਧਰਨ. ਦੇਖੋ, ਸੀਸਧਰਨਿ.

ਉਮੀਦ / **ਉਮੇਦ** ਫ਼ਾ اُمید ਸੰਗਜਾ–ਆਸ. ਆਸ਼ਾ। ੨ ਭਰੋਸਾ.

ਉਮੇਦਵਾਰ. ਫ਼ਾ اُمیدوار ਵਿ–ਆਸ਼ਾ (ਆਸ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਉਮੇਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦਾ ਨਫ਼ਰ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਉਮੇਰੀਆ. ਉਮਰਾ. ਅਮੀਰ ਲੋਗ. ਦੇਖੋ, ਉਮਰੀਆ. "ਅਨਿਕ ਉਮੇਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੫)

ਉਮੰਗ. ਸੰਗਜਾ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਉਤਸਾਹ ਭਰਿਆ ਉਛਾਲ। ੨ ਆਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ. "ਇਕ ਦਿਵਸ ਮਨ ਭਈ ਉਮੰਗ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ)

ਉਮੰਡ. ਦੇਖੋ, ਉਮਡਨਾ ਅਤੇ ਉਮੰਗ.

ਉੱਮਤ. ਦੇਖੋ, ਉਮਤ.

ਉੱਮੀ. ਦੇਖੋ, ਓਮੀ.

ਉਰ. ਸੰ.ਉਰਸ੍. ਸੰਗਜਾ–ਛਾਤੀ. "ਉਰ ਲਾਗਹੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਚਰਨਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਉਰ ਧਾਰਹੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਮਨ. ਦਿਲ. ਹਿਰਦਾ. "ਧਾਰਿਓ ਹਰਿ ਉਰ ਛੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ੩ ਉਦਰ. ਪੇਟ. "ਰੋਹਨੀ ਕੇ ਉਰ ਬੀਚ ਧਰਜੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਬਲਭਦ੍ ਨੂੰ ਰੋਹਿਣੀ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ੪ ਸੰ. ਉਰ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਚਲਨਾ.

ਉਰਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦਨ ਘਸਾਣ ਲਈ ਪੱਥਰ ਦਾ ਗੋਲ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹੁਰਸਾ. ਸੰ. ਸ਼ਾਨਪਾਦ. "ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕਰੀ ਚਨਣਾਠੀਆ ਜੇ ਮਨ ਉਰਸਾ ਹੋਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੧)

ਉਰਕਟ. ਸੰ. ਅਰ੍‌ਕ੍ਰਿਤ–ਅਰੰਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ. ਪਕਾਇਆ. ਰਿੰਨ੍ਹਿਆ. "ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਭਰਿ ਉਰਕਟ ਕੁਰਕਟ, ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਭਰਿ ਪਾਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਵਾਮਮਾਰਗੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮੁਰਗਾ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪਾਨੀ (ਪਾਨੀਯ–ਸ਼ਰਾਬ) ਭਰੀ.

ਉਰਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਰ (ਪੇਟ) ਨਾਲ ਗ (ਚੱਲਣ) ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਸਰਪ. ਸੱਪ.

ਉਰਗ ਨਾਥ. ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ.

ਉਰਗਾਦ / **ਉਰਗਾਰਿ** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਰਗ (ਸੱਪ) ਨੂੰ ਅਦ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ. ਸੱਪ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਗਰੁੜ। ੨ ਨਿਉਲਾ ਮੋਰ ਲਮਢੀਂਗ ਆਦਿਕ ਭੀ ਉਰਗਾਰਿ ਹਨ.

ਉਰਗੇਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਰਗ (ਸੱਪਾਂ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੨ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਗਜਰਾਜ, ਹਸ੍ਤਿਰਾਜ ਅਤੇ ਨਾਗਰਾਜ ਦੀ ਥਾਂ ਉਰਗੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਗ ਨਾਉਂ ਹਾਥੀ ਦਾ ਭੀ ਹੈ.

ਉਰਛਾ. ਦੇਖੋ, ਓਰਛਾ.

ਉਰਜ. ਦੇਖੋ, ਉਰੋਜ। ੨ ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ. "ਉਰਜ

† ਸ਼ਤਂ ਜੀਵ ਸ਼ਰਦੋ ਵਰ੍ਧਮਾਨਃ (ਰਿਗਵੇਦ)

‡ ਅਗੇਗਾਃ ਸਰ੍ਵ ਸਿਦ੍ਧਾਰ੍ਥਾ ਸ਼੍ਰਤੁਰ੍ਵਰ੍ਸ਼ ਸ਼ਤਾਯੁਧਃ।
ਕ੍ਰਿਤ ਕੇਤਾਦਿਸ਼ੁ ਸ਼੍ਰੇਯਾਸਾਯੁਰ੍ਹ੍ਰਸ੍ਯਤਿ ਪਾਦਸ਼ਃ।
(ਮਨੁਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੧, ਸ਼੍ਲ: ੮੩)
ਸ਼ਬਦਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਉਮਰ ੧੨੦ ਵਰ੍ਹੇ ੫ ਦਿਨ, ਘੋੜੇ ਦੀ ੩੨, ਕੁੱਤੇ ਦੀ ੧੨, ਗਧੇ ਅਤੇ ਉੱਠ ਦੀ ੨੫, ਬੈਲ ਅਤੇ ਛੇਲੇ ਦੀ ੨੪, ਬਕਰੇ ਦੀ ੧੬ ਵਰ੍ਹੇ ਹੈ. ਅੱਜਕਲ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਨੇ ਜੋ ਉਮਰ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਟੈਨਿਕਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ Longevity.

‡ਇਹ ੭੨ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ "ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜਾਦੀ ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਅਤੇ ਪਾਂਵਟੇ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਾਸ ਕੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਊਰਜ.

ਉਰਝ. ਦੇਖੋ, ਉਰਝਨ. "ਝਝਾ ਉਰਝ ਸੁਰਝ ਨਹੀ ਜਾਨਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਉਰਝਨ / **ਉਰਝਨਾ** ਸੰ. ਅਵਰੁਨ੍ਧਨ–ਅਵਰੁੰਧਨ. ਕ੍ਰਿ–ਗੁੰਝਲ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ। ੨ ਅਟਕਣਾ. ਰੁਕਣਾ. "ਉਰਝ ਰਹਿਓ ਬਿਖਿਆ ਕੈ ਸੰਗਾ!' (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਉਰਝਿਓ ਕਨਕ ਕਾਮਿਨੀ ਕੇ ਰਸ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੯) ੩ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ.

ਉਰਝਿ. ਉਲਝਕੇ.

ਉਰਦ. ਦੇਖੋ, ਉੜਦ. "ਦਾਲ ਉਰਦ ਕੀ ਛਮਕ ਬਨਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਉਰਦਾ ਬੇਗਨੀ / **ਉਰਦਾ ਬੇਗੀ** ਤੁ اردا بیگنی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਨਾਨੇ ਮਹਲ ਵਿੱਚ ਵਰਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. Amazon. ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਉਰਦਾਬੇਗਨੀ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨੇ ਅੰਦਰ ਅਰਜ ਪਹੁਚਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਰਜਬੇਗੀ.

ਉਰਦੂ. ਤੁ. اردو ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ। ੨ ਛਾਵਣੀ. ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਨਿਵਾਸਅਸਥਾਨ. ਕੈਂਪ। ੩ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ। ੪ ਲਸ਼ਕਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਲੀ ਜੁਲੀ ਬੋਲੀ. ਇਸ ਦਾ ਅਰੰਭ ਖਿਲਜੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਦੇ ਬਜਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਜੋਲ ਤੋਂ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਉਰਦੂ' ਜਾਂ ਲਸ਼ਕਰੀ ਬੋਲੀ ਆਖਣ ਲਗ ਪਏ. ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਦੇ ਵੇਲੇ ਆਕੇ ਇਹ ਬੋਲੀ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਗਈ.ਇਸ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਅਰਬੀ ਤੁਰਕੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲਿਖਣ ਲਈ ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਮਿਲਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਇਸ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਘਰ ਹੈ. ਭਾਵੇਂ ਮਿਲੀ ਜੁਲੀ ਕੱਈ ਬੋਲੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਰਦੂ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬੋਲੀ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਰਦੂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਭੀ ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਉਰਧ. ਸੰ ਊਰ੍ਧ्व–ਊਧ੍ਰੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਪਰ. ਉੱਪਰ ਦੀ ਤਰਫ. ਉੱਪਰ ਵੱਲ. "ਉਰਧ ਮੂਲ ਜਿਸੁ ਸਾਖ ਤਲਾਹਾ, ਚਾਰ ਬੇਦ ਜਿਤੁ ਲਾਗੇ."*(ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਉੱਚਾ. ਬਲੰਦ. "ਗਰਭ ਕੁੰਡਲ ਮਹਿ ਉਰਧ ਧਿਆਨੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਉਰਧ ਧਿਆਨੀ। ੩ ਖੜਾ. ਖਲੋਤਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ. "ਅਰਧਹਿ ਉਰਧ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖ ਪਾਵਾ."(ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)ਜੀਵ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਮਿਲਿਆ, ਤਦ ਸੁਖ ਪਾਇਆ। ੫ ਵਿ–ਮੂਧਾ. ਉਲਟਾ. ਅਧੋ. (ਅਧਸ੍) "ਉਰਧ ਪੰਕ ਲੈ ਸੂਧਾ ਕਰੈ." (ਗਉ ਵਾਰ ਸੱਤ ਕਬੀਰ) ਮੂਧਾ ਪੰਕਜ (ਕਮਲ) ਮਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਊਰਧ.

ਉਰਧਤਪ / **ਉਰਧਤਾਪ** ਸੰ. ਉਗ੍ਰ ਤਪ. ਭਾਰੀ ਤਪਸਾ। ੨ ਖੜਾ ਹੋਕੇ ਕੀਤਾ ਤਪ। ੩ ਬਾਹਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਤਪ. "ਕਾਇਆ ਸਾਧੈ ਉਰਧਤਪ ਕਰੈ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਨ ਜਾਇ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਉਰਧਧਿਆਨੀ. ਵਿ–ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਧਿਆਨ (ਧ੍ਯਾਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਮਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਉਰਧ.

ਉਰਧਬਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਊਰਧਵਾਹੁ.

ਉਰਧਾਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਵਸਾਉਣਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨਾ. "ਚਰਨਕਮਲ ਰਿਦ ਮਹਿ ਉਰਧਾਰਹੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਉਰਫ. ਅ. ارف ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਰਫਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਨੱਡੇ. ਤੁਖੇ. ਸਰਹੱਦੀ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਅ. عرف ਉਰਫ਼. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਵਿਖ੍ਯਾਤ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੩ ਤੁੱਲ. ਬਰੋਬਰ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਦਜ਼ਾ. ਇਲਮ.

ਉਰਬਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਰਵਸੀ.

ਉਰਬਰਾ. ਸੰ. ਉਰ੍ਵਰ–ਉਰ੍ਵਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਰਖ਼ੇਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ. ਉਪਜਾਊ ਭੂਮਿ। ੨ ਓਹ ਜਮੀਨ ਜੋ ਜਲ ਨਾਲ ਸਿੰਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਜਿਮਿ ਉਰਬਰਾ ਕ੍ਰਿਸਿ ਛੀਨ." (ਅਜ਼ਰਾਜ) ਜੈਸੇ ਉੱਤਮ ਭੂਮਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਖੇਤੀ) ਬਿਨਾ ਸ਼ੋਭਦੀ ਨਹੀਂ.

ਉਰਬਰੇਸਣੀ. ਉਰਵਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਣੀ (ਉਸ ਦੀ),ਰਾਜਾ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਲੁਰ ਬਰੇਸਣੀ.

ਉਰਬੀ. ਸੰ. ਉਰ੍ਵੀ. ਉਰ੍ਵੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ. "ਅਕਾਸ ਉਰਬੀਐਂ ਜਲੈ." (ਗਜ਼ਾਨ)

ਉਰਮਾਂਡਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੁਚ. ਸ੍ਤਨ (ਥਣ). ੨ ਛਾਤੀ ਤੇ ਲਟਕਣ ਵਾਲਾ ਹਾਰ ਆਦਿਕ ਗਹਿਣਾ.

ਉਰਮਿ / **ਉਰਮੀ** ਤਰੰਗ. ਲਹਿਰ. ਮੌਜ. ਦੇਖੋ, ਊਰਮੀ. ਜਿਨ੍ਹਾ ਗੀਥਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਾਗਰ ਅਥਵਾ ਸਰ ਆਦਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਸਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਰਮੀ (ਤਰੰਗ) ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਉਰਲਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਾ. ਇਧਰ ਦਾ। ੨ ਭਾਵ–ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ.

ਉਰਵਸੀ. ਸੰ. ਉਰ੍ਵਸ਼ੀ–ਉਰ੍ਵੱਸ਼ੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਰੁ–ਅਸ਼੍. ਜੋ ਵਡੇ ਵਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇੱਛਾ. ਖ਼ਾਹਿਸ਼। ੨ ਇੱਕ ਸੁਰਗ ਦੀ ਅਪੱਛਰਾ(ਅਪਸਰਾ)ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਲ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਨਾਰਾਯਣ ਦੇ ਊਰੁ (ਪੱਟ) ਤੋਂ ਉਪਜੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ ਉਰਵਸੀ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਰੁਣ ਦਾ ਉਰਵਸੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਵੀਰਯ ਡਿਗਪਿਆ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਗਸ੍ਤਿ ਅਤੇ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਰਿਖੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਰਵਸੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ (ਸ਼ਾਪ) ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਰਵਸੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਉੱਤੇ ਜਨਮਕੇ ਰਾਜਾ ਪੁਰੂਰਵਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਵੇ.

ਉਰਵਸੀ ਅਤੇ ਪੁਰੂਰਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਕਥਾ ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਵਿ ਕਾਲੀਦਾਸ ਨੇ ਭੀ "ਵਿਕ੍ਰਮੋਵੱਸ਼ੀਯ" ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਉਰਵਸੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਕਾਮਦੇਵ ਦੇ ਪੱਟ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ. "ਰੰਭਾ ਊਰਵਸੀ ਔਰ ਸਚੀ ਸੁ ਮੰਦੋਦਰੀ ਹੈ ਐਸੀ ਪ੍ਰਭਾ ਕਾਂਕੀ ਜਗ ਬੀਚ ਨ ਕਛੂ ਭਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੩ ਨਿਰੁਕਤ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਉਰਵਸ਼ੀ ਹੈ.

ਉਰਵਾਰ. ਉਰਲਾ ਕੰਢਾ। ੨ ਭਾਵ, ਇਹ ਲੋਕ. "ਬਿਖਿਆ ਅੰਦਰਿ ਪਚਿਮੁਏ ਨਾ ਉਰਵਾਰੁ ਨ ਪਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਉਸਪਾਰ. ਪਰਲਾ ਕੰਢਾ. ਭਾਵ–ਪਰਲੋਕ. "ਇਸੁ ਤਨ ਧਨ ਕੀ ਕਵਨ ਵਡਾਈ ? ਧਰਨਿ ਪਰੈ, ਉਰਵਾਰਿ ਨ ਜਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਉਰਵਾਰਪਾਰ. ਉਰਲਾ ਅਤੇ ਪਰਲਾ ਕੰਢਾ। ੨ ਭਾਵ–ਇਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਉਰਵਾਰ.

ਉਰਵਾਰਪਾਰ ਕੇ ਦਾਨੀ. ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਗਜ਼ਾਤਾ ਸਾਧੁਜਨ। ੨ ਭਾਵ–ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ. "ਉਰਵਾਰਪਾਰ ਕੇ ਦਾਨੀਆ ! ਲਿਖਲੇਹੁ ਆਲਪਤਾਲੁ। ਮੋਹਿ ਜਮਡੰਡੁ ਨ ਲਗਈ." (ਗਉ ਰਵਦਾਸ)

ਉਰਵਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਕੰਢੇ. ਉਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ। ੨ ਉਸ ਪਾਸੇ. ਪਰਲੇ ਕੰਢੇ. ਦੇਖੋ, ਉਰਵਾਰ.

ਉਰਵਿਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਰਵੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ, ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਘਾਹ. (ਸਨਾਮਾ)

ਉਰਵਿਜ ਚਰ ਰਿਪੁ. ਉਰਵਿਜ (ਘਾਹ) ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਰਿਪੁ (ਵੈਰੀ) ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਉਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਉਰਬੀ.

ਉਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਰਲਾ ਪਾਸਾ. ਉਰਾਰ. "ਪਰਾ ਉਰਾ ਲਖ ਲਿਯਤ ਪਛਾਨਹੁ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਭਾਵ–ਇਹ ਲੋਕ.

ਉਰਾਹਨ / **ਉਰਾਹਨਾ** / **ਉਰਾਹਨੋ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਪਾਲੰਭ. ਉਲਾਂਭਾ. "ਕਾਹਿਕੇ ਕਾਜ ਉਰਾਹਨ ਰੀ ਸਹਿ ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਉਰਾਂਭਾ. ਦੇਖੋ, ਉਲਾਂਭਾ. "ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਲੋਗ ਉਰਾਂਭੇ ਦੇਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩)

ਉਰਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਰਲਾ ਪਾਰ. ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਦਾ ਕੰਢਾ। ੨ ਭਾਵ–ਇਹ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਉਰਵਾਰ.

ਉਰਿ. ਛਾਤੀ ਉੱਪਰ. ਸੀਨੇ ਉਪਰ. ਦੇਖੋ, ਉਰ. "ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਉਰਿ ਧਾਰਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦਿਲ ਮੇ. ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ. "ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਉਰਿ ਧਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਉਰਿਣ / **ਉਰਿਣਤ** ਸੰ. ਉਰ੍ਰਿਣ. ਵਿ–ਰਿਣ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਕਰਜ ਨਹੀਂ. "ਉਰਿਣਤ ਹੋਏ ਭਾਰ ਉਤਾਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਉਰੁ / **ਉਰੂ** ਸੰ. ਉਰु. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੱਟ. ਜੰਘਾ। ੨ਵਿ–ਚੌੜਾ। ੩ ਲੰਮਾ। ੪ ਉੱਚਾ। ੫ ਵੱਡਾ।

ਉਰੂਜ. ਅ. عروج ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਨਤਿ. ਤਰੱਕੀ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ। ੨ عروس ਉਰੂਜ ਛੰਦਵਿਦਜ਼ਾ. ਖ਼ਲੀਲ ਬਿਨ ਅਹਿਮਦ ਉਰੂਜ (ਮੱਕਾ) ਨਿਵਾਸੀ ਇਸ ਵਿਦਜ਼ਾ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਉਂ ਉਰੂਜ ਪੈਗਿਆ. ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਗਲ ਰਿਖੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਿੰਗਲ ਪਿਆ.

ਉਰੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ. ਇਸ ਓਰ। ੨ ਭਾਵ, ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ। ੩ ਪਰੇ. ਅਗਲੀ ਤਰਫ.

ਉਰੇਬ. ਫ਼ਾ. اریب ਅਰੇਬ. ਵਿ–ਟੇਢਾ। ੨ ਪੇਚਦਾਰ। ੩ ਕਪਟੀ.

ਉਰੋਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਰ (ਛਾਤੀ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਕੁਚ. ਥਣ (ਸ੍ਤਨ). ਮੰਮਾ.

ਉਲ. ਅ. ال ਅਲ. ਪ੍ਰਤਜ਼–ਇਹ ਅ਼ਰਬੀ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ (ਖ਼ਸੂਸੀਯਤ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਅਲਕੁਰਾਨ, ਪਰ ਸੰਧਿ ਵਿੱਚ ਆਂਇਆਹੋਇਆ ਇਜ਼ਾਫ਼ਤ ਦੀ ਥਾਂ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚਾਰਣ 'ਉਲ' ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ "ਹਮੇਸੁਲ ਸਲਾਮੇ." (ਜਾਪੁ) ਨਿੱਤ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਉਲ੍. ਧਾ–ਜਲਨਾ. ਦਗਧ ਹੋਣਾ.

ਉਲਸ. ਤੁਰ. اُلُس ਉਲੁਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ. ਉੱਛਿਸ਼੍. "ਉਲਸ ਪਿਆਲੈ ਖਰੀ ਖੁਮਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਿਸ ਪਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਜਲ ਛਕਿਆ ਹੈ ਉਸ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਵਾਲੇ ਪਾਤ੍ਰ) ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ ਭਾਸਦੀ ਹੈ.

ਉਲਸਤ / **ਉਲਸਿਤ** / **ਉਲਹਤ** ਸੰ. ਉਲ੍ਲਸਿਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ. ਚਮਕਦਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਉਲਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਾਲੰਭ ਅਤੇ ਉਰਾਹਨਾ.

ਉਲਕਾ. ਸੰ. ਉਲ੍ਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਰੇਖਾ। ੨ ਚੁਆਤੀ. ਮੁਰਿਆੜ। ੩ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਡਿਗਦੇ ਤਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (Shooting Stars). ਦੇਖੋ, ਉਲ ੨.

ਉਲਕਾਪਾਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਅੰਗਾਰਾਂ ਦਾ ਡਿਗਣਾ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਅਪਸ਼ਗਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਉਲਕਾਪਾਤ ਹੋਤ ਆਕਾਸਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਉਲਕਾ ੩.

ਉਲਗਣੇ. ਮਰਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਬੰਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਭਰਨਾ। ੪ ਮਾਂਜਣਾ.

ਉਲਝਣ / **ਉਲਝਨ** ਦੇਖੋ, ਉਰਝਨ. "ਜਿਉ ਉਲਝਾਇਓ ਬਾਧ ਬੁਧਿ ਕਾ ਮਰਤਿਆ ਨਹੀ ਬਿਸਰਾਨੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬਾਧਬੁਧਿ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁੰਝਲ. ਅੜਚਨ. ਪੇਚਦਾਰ ਗੱਲ. ਉਲਝਾਉ ਦੀ ਬਾਤ.

ਉਲਝੇਰਾ / **ਉਲਝੇੜਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਲਝਾਉ। ੨ ਟੇਢਾ ਝਗੜਾ। ੩ ਬੰਧਨਰੂਪ ਕਰਮ.

ਉਲਟ. ਵਿ–ਵਿਰੁੱਧ. ਵਿਪਰੀਤ. "ਉਲਟ ਭਈ ਜੀਵਤ ਮਰਿ ਜਾਗਿਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਲਟਕੇ. ਮੁੜ (ਹਟ) ਕੇ. "ਅਬ ਮਨ ਉਲਟਿ ਸਨਾਤਨ ਹੂਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਉਲਟਨਾ. ਸੰ. ਉਲ੍ਲਣ–ਉੱਲ੍ਲੰਠਨ. ਕ੍ਰਿ–ਮੋੜਨਾ. ਪਰਤਣਾ. "ਮਨੂਆ ਉਲਟਿ ਸੁੰਨ ਮਹਿ ਗਹੈ."

ਊਰ੍ਧ੍ਵ ਮੂਲ ਮਧਃ ਸ਼ਾਖ ਸ਼ਾਸ਼ਵਤ੍ਯ ਸ਼ਾਹੁ ਰਵ੍ਯਯਮ੍ ।
ਛਨ੍ਦਾਂਸਿ ਯਸ੍ਯ ਪਰ੍ਣਾਨਿ ਯਸ੍ਤਂ ਵੇਦ ਸ ਵੇਦਵਿਨ । (ਭ. ਗੀਤਾ, ੧੫—੧)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ੨ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨਾ.

ਉਲਟਾ. ਵਿ–ਵਿਪਰੀਤ। ੨ ਮੂਧਾ.

ਉਲਟਾ ਸੇਵਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਦਾਸ. ਜ਼ਰਖ਼ਰੀਦ ਗ਼ੁਲਾਮ. "ਸੰਤਨ ਕੇ ਹਮ ਉਲਟੇ ਸੇਵਕ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਸਾਰੀ ਸੇਵਕਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟੀ ਰੀਤਿ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਸੁਆਰਥ (ਸ੍ਵਾਰਥ) ਰਹਿਤ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਉਲਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਲਟਕੇ. ਪਰਤਕੇ. "ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਉਲਟੀ. ਵਿ–ਵਿਰੁੱਧ. ਵਿਪਰੀਤ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਐ ਉਲਟੀ ਭਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਡਾਕੀ. ਵਮਨ. ਛਰਦਿ. ਕ਼ਯ (ਕ਼ੈ) ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ, ਪਰਤਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ 'ਉਲਟੀ' ਹੈ.

ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਵਹਿਣੀ. ਭਾਵ–ਕਿਸੇ ਰੀਤਿ ਦਾ ਧਰਮ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਾ.

ਉਲਟੀਲੇ ਸਕਤਿ ਸਹਾਰੰ. (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੁ ਬਲ ਕਰਕੇ ਉਲਟਾਈ, ਭਾਵ–ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚੀ.

ਉਲਟੇ ਸੇਵਕ. ਦੇਖੋ, ਉਲਟਾ ਸੇਵਕ.

ਉਲਥਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਤਰਨਾ. ਦੂਰ ਹੋਣਾ. ਮਿਟਣਾ। ੨ ਹੇਠ ਲਹਿਣਾ. "ਸਰ ਹੰਸ ਉਲਥੜੇ ਆਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) "ਆਇ ਉਲਥੇ ਹੰਝ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨਾ. ਪਰਤਣਾ। ੪ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ. ਇੱਕ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕਰਨਾ.

ਉਲਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁਵਾਦ. ਤਰਜੁਮਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਲਥਨਾ.

ਉਲਫ਼ਤ. ਅ਼ الفت ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ. ਮੁਹ੍ਰੱਬਤ। ੨ ਦੋਸ੍ਤੀ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ.

ਉਲਮਾ / **ਉਲਮਾਉ** / **ਉਲਮਾਵ** } ਅ਼ علما ਵਿ–ਅ਼ਾਲਿਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪੰਡਿਤ. ਡਾਕਟਰ. ਹ਼ੁਕਮਾ. "ਚੌਦਾ ਸੈ ਉਲਮਾਵਨ ਰਾਖੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਲਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਛਲਨਾ। ੨ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰ ਨੀਵੇਂ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ। ੩ ਗੱਡੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਅੱਗਾ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਪਿੱਛਾ ਨੀਵਾਂ ਹੋਣਾ.

ਉਲਵੀ. ਅ਼ علوی ਸੰਗਜਾ–ਉਲਾ (ਬਲੰਦੀ) ਵਾਲਾ. ਉੱਚਾ. ਭਾਵ–ਨਛਤ੍ਰ (ਨਕਤ੍ਰ). ੨ ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤਾ। ੩ ਅ਼ਲਵੀ. ਅ਼ਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਭਾਗ ਦਾ ਬਾਸ਼ਿੰਦਾ। ੪ ਹਜਰਤ ਅ਼ਲੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਪਰ ਜੋ ਬੀਬੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ.

ਉਲਾਸ. ਸੰ. उल्लास–ਉੱਲਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ। ੨ ਉਮੰਗ. ਚਾਉ. "ਖਾਤ ਪੀਤ ਵਰਤੈ ਅਨਦ ਉਲਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਹੌਸਲਾ. ਉਤਸਾਹ. "ਰਣ ਦੇਖਿ ਸੂਰੇ ਚਿਤਿ ਉਲਾਸ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਹੰਸਾ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਉਲਾਸਹਿ ਕੁਕੜ ਦੀ ਓਡਾਰੀ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ। ੫ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਰਵ. ਕਾਂਡ. ਅਧਯਾਯ। ੬ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਇੱਕ ਦੇ ਗੁਣ ਅਥਵਾ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਅਥਵਾ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਹੋਣਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ "ਉੱਲਾਸ" ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. "ਏਕਹਿ ਕੇ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਤੈਂ ਔਰੈ ਕੋ ਗੁਣ ਦੋਸ਼। ਵਰਣਤ ਯੌਂ ਉੱਲਾਸ ਹੈਂ ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਮਤਿ ਕੋਸ਼." (ਲਲਿਤ ਲਲਾਮ) ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ:–

(ੳ) ਗੁਣ ਤੋਂ ਗੁਣ ਦਾ ਹੋਣਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਣੀ ਗੁਣੀ ਮਿਲਿ ਲਾਹਾ ਪਾਵਸਿ,
ਗੁਰੁਮੁਖਿ ਨਾਮ ਵਡਾਈ. (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ,
ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਂਈ,
ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ,
ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ.
(ਮਲਾ ਮ: ੪)

(ਅ) ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਗੁਣ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਫਲ ਬਿਰਛ ਫਲ ਦੇਤ ਜਜੋਂ ਪਖਾਨ ਮਾਰੇ
ਸਿਰ ਕਰਵਤ ਸਹਿ ਹੋਤ ਪਾਰ ਪਾਰ ਹੈ,
ਸਾਗਰ ਸੇ ਕਾਢ ਮੁਖ ਫੋਰਿਯਤ ਸੀਪ ਕੋ ਜਜੋਂ
ਦੇਤ ਮੁਕਤਾਹਲ ਅਵਗਜਾ ਨ ਵਿਚਾਰ ਹੈ,
ਜੈਸੇ ਖਨਵਾਰਾ ਖਾਨਿ ਖਨਤ ਹਨਤ ਘਨ
ਮਾਨਕ ਅਮੋਲ ਹੀਰਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ,
ਊਖ ਮੇਂ ਪਿਯੂਖ ਜਜੋਂ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੋਤ ਕੋਲੂ ਪਚੇ
ਅਵਗੁਨ ਕੀਏ ਗੁਨ ਸਾਧੁਨ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰ ਹੈ.
(ਭਾਗੁਕ)

(ੲ) ਗੁਣ ਤੋਂ ਦੋਸ਼.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਦੁਇ ਵੈਰੀ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹੀ ਰਖੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ.
(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਦਨ ਵਿਭੂਤਿ ਅਪਰ ਕੇ ਦੇਖੀ।
ਪੀਰਾ ਪਾਵਹਿ ਰਿਦੇ ਵਿਸੇਖੀ.
(ਨਾਪ੍)

ਛਮੀ ਪੁਰਖ ਕੇ ਕਾਜ ਉਦਾਰਾ,
ਨਸ੍ਵ ਹੋਤ ਜਿਮਿ ਅਗਨੀ ਪਾਰਾ,
ਤਿਸ ਕੋ ਸਕਲ ਕਰਹਿ ਅਪਰਾਧਾ,
ਡਰ ਕੋ ਛੋਰ ਦੇਤ ਹੈਂ ਬਾਧਾ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

(ਸ) ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਦੋਸ਼.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੁਸੰਗਤਿ ਬਹਹਿ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖੋਦੁਖੁ ਕਮਾਇਆ.
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਪਰ ਦੁਖ ਪਿਖਕਰ ਹੋਤ ਹੈਂ ਦੁਖੀ ਸੰਤ ਮਨ ਮਾਂਹਿ.
(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰ ਸੁਧਾ)

੭ ਦੇਖੋ, ਕਲਸ.

ਉਲਾਸਾ / **ਉਲਾਸੀ** } ਵਿ–ਉੱਲਾਸਿਤ. ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ. "ਜਿਉਂ ਮੀਨਾ ਜਲ ਮਾਹਿ ਉਲਾਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਉਲਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਉਲਾਸ.

ਉਲਾਹ / **ਉਲਾਹਨ** } ਕ੍ਰਿ–ਉਤਾਰਨਾ। ੨ ਹਟਾਉਣਾ. ਮਿਟਾਉਣਾ. ਨਿਵ੍ਰਿੱਤ ਕਰਨਾ. "ਹਭੇ ਡੁੱਖ ਉਲਾਹਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) "ਸਗਲੀ ਤ੍ਰਿਸਨ ਉਲਾਹੀ, ਸੰਤਹੁ!" (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਉਲਾਹਨਾ / **ਉਲਾਹਨੋ** } ਸੰਗਜਾ–ਉਪਾਲੰਭ. ਉਲਾਂਭਾ. "ਲਾਖ ਉਲਾਹਨੇ ਮੋਹਿ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਉਲਾਹਨੋ ਮੈ ਕਾਹੂ ਨ ਦੀਓ." (ਨਟ ਮ: ੫)

ਉਲਾਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਤਾਰਕੇ। ੨ ਉਮੰਗ (ਉਲਾਸ) ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ.

ਉਲਾਹਿਅਮੁ. ਮੈ ਉਤਾਰਦਿੱਤਾ. ਮੈ ਲਾਹੇ (ਉਤਾਰੇ). "ਹਭੇ ਡੁਖ ਉਲਾਹਿਅਮੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਉਲਾਹੀ. ਉਤਾਰੀ. ਲਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਉਲਾਹਨ.

ਉਲਾਣਾ. ਵਿ–ਪਲਾਣ ਬਿਨਾ. ਕਾਠੀ ਅਤੇ ਤਹਿਰੂ ਬਿਨਾ ਘੋੜਾ ਆਦਿਕ. "ਜੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਪਾਇ ਨਿਕਾਰਾ। ਕਿਧੋਂ ਉਲਾਣਾ ਲੀਨ ਸਿਧਾਰਾ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਔਲਾਦ.

ਉਲਾਂਭਾ / **ਉਲਾਮਾ** } ਉਲਾਹਨਾ. ਤਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਾਲੰਭ. "ਉਲਾਮੇ ਜੀਅ ਸਹੇ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਉਲਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਭਾਰਨਾ. ਉਠਾਉਣਾ। ੨ ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ ਨੀਵਾਂ ਅਤੇ ਅਗਲਾ ਪਾਸਾ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ.

ਉਲੀਚਣਾ / **ਉਲੀਚਨ** } ਸੰ. उल्लुञ्चन–ਉੱਲੁੰਚਨ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁਲੁੰਜਨਾ. ਹੱਥ ਅਥਵਾ ਬਰਤਨ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ. "ਸੀਪ ਨ ਸਿੰਧੁ ਉਲੀਚਿਯੇ, ਰਜ ਕਨ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਛਿੜਕਨਾ. ਤ੍ਰੋਂਕਣਾ. "ਮਹਾਂ ਸੁਗੰਧ ਉਲੀਚਨ ਕਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਉਲੂ / **ਉਲੂਕ** } ਸੰ. उलूक. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਲੂ. ਪੇਚਕ. ਘੂਕ। ੨ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਰਤਾ (ਕਣਾਦ) ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ.

ਉਲੂਖਲ. ਦੇਖੋ ਉਖਲੀ.

ਉਲੂਪੀ. ਸੰਗਜਾ–ਏਰਾਵਤ ਕੁਲ ਦੇ ਕੌਰਵਜ ਨਾਗ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਨਾਗਲੋਕ*ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਹਾਂਵੀਰ ਵਭ੍ਰਵਾਹਨ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ. ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਉਲੂਪੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵਭ੍ਰਵਾਹਨ ਦੀ ਉਲਾਦ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਉਲੇਂਹਦੜਾ. ਦੇਖੋ, ਉਲੇਹਾ.

ਉਲੇਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਵਲੇਹਨ.

ਉਲੇਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉਲੇਂਹਦੜਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੰਗਲੀ ਘਾਹ, ਜੋ ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਉਗਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬੀਜ ਉੱਤੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਕੰਡੇ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜਰਾ ਛੁਹਿਣ ਤੋਂ ਅਜੇਹੇ ਚਿਮੜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਔਖਿਆਂ ਉਤਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਉਲੇਹੇ ਦਾ ਬੀਜ। ੩ ਉਲੇਹੇ ਵਾਂਙ ਚਿਮੜਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ.

ਉਲੇਖ. ਦੇਖੋ, ਉੱਲੇਖ.

ਉਲੰਘਣਾ / **ਉਲੰਘਨ** } ਸੰ. उल्लङ्घन. ਲੰਘਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ. ਕਿਸੇ ਦੇਸ ਅਥਵਾ ਨਦੀ ਪਹਾੜ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪਹੁਚਣਾ. ਉੱਪਰਦੀਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ. "ਜੋਤਿ ਬਿਨਾ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਜਗਤ ਉਲੰਘੇ ਜਾਇ." (ਸ: ਕਬੀਰ) ੨ ਨਿਯਮ ਤੋੜਨਾ. ਕਾਇਦੇ ਤੋਂ ਲੰਘ ਜਾਣਾ। ੩ ਆਗਜਾ ਭੰਗ ਕਰਨੀ. ਹੁਕਮ ਉਦੂਲੀ ਕਰਨੀ.

ਉੱਲ. ਕਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਰਪੀੜ ਅਤੇ ਭੌਂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਦਰਦ ਨੂੰ ਉੱਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉੱਲ ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਗ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਿੱਬੀ ਨਾਉਂ خضرة العين ਖ਼ੁਜ਼ਰਤੁਲਐਨ, ਡਾਕਟਰੀ Glaucoma, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਸਬਜ਼ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ" ਹੈ.

ਜਦ ਅੱਖ ਦੀ ਧੀਰੀ ਵਿੱਚ ਰਤੂਬਤ ਅਧਿਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰਚਦੀ ਘੱਟ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਨੇਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਾਸੂਰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਅੱਖ ਦਾ ਮੋਤੀ ਕਿਸੇ ਸਦਮੇ ਕਰਕੇ ਠਿਕਾਣਿਓਂ ਹਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਅੱਖ ਅੱਗੇ ਅੰਧੇਰਾ ਆਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਡੇਲਾ ਕਰੜਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਖ ਅਤੇ ਪੁੜਪੁੜੀ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਡੇਲੇ ਦੀ ਰੰਗਤ ਸੁਰਖ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੀਵੇ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਲਾਲ ਘੇਰਾ ਨਜਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਖ ਜੜ੍ਹ ਜੇਹੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਹਲਕਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇਣਾ, ਪੁੜਪੁੜੀ ਤੇ ਜੋਕਾਂ ਲਾਉਣੀਆਂ, ਥੋੜੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਅਫੀਮ ਦੇਣੀ ਅਥਵਾ ਮਾਰਫੀਏ ਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰਨੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਅੱਖ ਦੇ ਅੰਬੀਆ ਪਰਦੇ ਦਾ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਦਰਦ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਖ ਦੀ ਬਾਕੀ ਨਜਰ ਬਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਉੱਲ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਅਚਾਰ ਚਟਨੀਆਂ ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ ਮੈਥੁਨ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਚਣਾ ਲੋੜੀਏ. ਨਰਮ ਹਲਕੀ ਗਿਜਾ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ ਅੱਛਾ ਹੈ. ਜਦ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਥੋੜੀ ਮੈਲ ਭੀ ਰੁਕੇ ਉਸ ਦੇ ਤੁਰਤ ਖਾਰਿਜ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ.

ਉੱਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਉਲਾਸ.

ਉੱਲਾਲ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੫ ਤੇ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਤੇ. ਛੱਪਯ ਛੰਦ ਦੇ ਅੰਤ ਜੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਓਹ ਉੱਲਾਲ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮਨ ਮੇ ਵਸਾਯਕੇ ਗੁਰੁਗਿਰਾ,
ਇਕ ਅਕਾਲ ਕੋ ਨਿਤ ਭਜੋ,
ਛਲ ਵੈਰ ਈਰਖਾ ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ
ਮਿਤ੍ਰਘਾਤ ਹੌਮੈ ਤਜੋ.

ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਉੱਲਾਲ ਅਤੇ ਉੱਲਾਲਾ ਇੱਕੋ ਛੰਦ ਸਮਝਕੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਉੱਲਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਚੰਦ੍ਰਮਣਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੩ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੮ ਤੇ, ਦੂਜਾ ੫ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ. ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਉੱਲਾਲ" ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਛੰਦ "ਸਲੋਕ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਆਇਆ ਹੈ.

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਅਮਗਕਾ (America) ਨੂੰ ਨਾਗਲੋਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਿਦਕੁ ਸਬੂਰੀ, ਸਾਦਿਕਾ,
ਸਬਰੁ ਤੋਸਾ ਮਲਾਇਕਾਂ,
ਦਿਦਾਰੁ ਪੂਰੇ, ਪਾਇਸਾ,
ਥਾਉ ਨਾਹੀ ਖਾਇਕਾ.
(ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਉੱਲੂ. ਦੇਖੋ, ਉਲੂਕ। ੨ ਭਾਵ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ. ਬੁੱਧਿਹੀਨ.

ਉੱਲੇਖ. ਸੰ. ਉਲ੍ਲੇਖ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਲਿਖਤ. ਤਹ਼ਰੀਰ. ਲਿਪਿ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਇੱਕ ਹੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਕਈ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਕਲਪਣ, ਤਦ "ਉੱਲੇਖ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਕੈ ਬਹੁਤੇ ਕੈ ਏਕ ਜਹਿੰ ਏਕ ਵਸ੍ਤੁ ਕੋ ਦੇਖ,
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰ ਉੱਲੇਖ ਹੈਂ ਸੋ ਉੱਲੇਖ ਉਲੇਖ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਵਿਲੋਕਤ ਕਾਲ ਸਮ ਜਾਨਹਿ ਲੇ ਪ੍ਰਾਨਾ,
ਦੇਵੱਤਰੇਵਰ ਕੈ ਲਖੈਂ ਜਨ ਕਾਮਨਵਾਨਾ,
ਗਜ਼ਾਨੀ ਲਖਹਿੰ ਪਰਾਤਮਾ ਵਾਂਛਿਤ ਤਨ ਧਾਰਾ,
ਨਿਸ਼ਚਯ ਭਗਤਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਅਵਤਾਰਾ,
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਤਨ ਦਸ਼ਮ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਜਾਨਾ,
ਪ੍ਰਜਾ ਲਖੈ ਰਾਜਾ ਮਹਾਂ ਪਾਲੈ ਵਿਧਿ ਨਾਨਾ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

(ਅ) ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੀ ਆਦਮੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਦੇਖੇ, ਇਹ "ਉੱਲੇਖ" ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.
ਉਦਾਹਰਣ–
ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਤੂੰ ਸਰਵਰੁ ਤੂੰ ਹੰਸ,
ਕਉਲ ਤੂੰ ਹੈ ਕਵੀਆ ਤੂੰ ਹੈ, ਆਪੇ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸ.
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
ਗੁਰੁ ਤੀਰਥੁ ਗੁਰੁ ਪਾਰਿਜਾਤੁ ਗੁਰੁ ਮਨਸਾ ਪੂਰਨਹਾਰੁ,
ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਹਰਿਨਾਮੁ ਦੇਇ ਉਧਰੈ ਸਭ ਸੰਸਾਰੁ.
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਉਵਟ. ਸੰ. ਉਛ੍ਛਾਟ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਔਖਾ ਰਾਹ. ਵਿਖੜਾ ਮਾਰਗ.

ਉਵਟਣ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਔਟਾਣ (ਉਬਾਲਣ) ਵੇਲੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜਲ. ਆਵਟਣ. ਘਾਲ. ਹੰਘਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਦਵਰਤਨ। ੩ ਵੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਮਾਈ. ਖੱਟੀ. "ਕਉਣ ਹਾਰੈ ਕਿਨਿ ਉਵਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੪ ਵਟਾਂਦਰਾ. ਤਬਾਦਲਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੂਜੀ ਚੀਜ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਉਵਤਾ. ਵਿ–ਵਸਾਕ਼ੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਉਤਵਤਾ. "ਫਿਰੈ ਉਵਤਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਅਵਾਰਾ. ਭੌਂਦੂ. ਲਫ਼ੰਗਾ. ਲਟੋਰ.

ਉਵਾ. ਸਰਵ. ਉਸ. ਦੇਖੋ, ਉਆ. "ਚਰਨ ਉਵਾ ਕੈ ਪਾਉ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਉਵਾਚ. ਬੋਲਿਆ. "ਕਵਿ ਉਵਾਚ ਬੇਨਤੀ."(ਚੌਪਈ)
ਸੰ. ਵਚ੍–ਵਚ. ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੋਲਨਾ. ਸਮਝਾਉਣਾ. ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ.

ਉੜਦ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਰਦ. ਮਾਂਹ. ਮਾਸ਼.

ਉੜਦਾਬੇਗੀ. ਦੇਖੋ, ਉਰਦਾਬੇਗਨੀ ਅਤੇ ਅਰਜਬੇਗੀ.

ਉੜਦੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਫਸਰ ਅੱਗੇ ਮਾਤਹਿਤ ਦੀ ਕੀਤੀ ਰਪੋਟ, ਕਿ ਸਭ ਕੰਮ ਬਾਕਾਇਦਾ ਠੀਕਠਾਕ (orderly) ਹੈ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਉੱਚਾਰਣ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ.

ਉੜਦੂ. ਦੇਖੋ, ਉਰਦੂ.

ਉੜਮੁੜ ਟਾਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਟਾਂਡਾ ਉੜਮੁੜ.

ਉੜਾਉ. ਦੇਖੋ, ਉਡਾਉ ੨. "ਪਰ ਕੇ ਬਲ ਕਰ ਹੋਤ ਉੜਾਊ." (ਨਾਪ੍)

ਉੜੀਸਾ. ਦੇਖੋ, ਉਡੀਸਾ.

ਊ. ਵ੍ਯ–ਭੈ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਬੋਧਕ. ਆਹ ! ਓਹ ! ਹਾ ! ੨ ਪੁਨਹ. ਭੀ. "ਸਿਵ ਊ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਛੁ ਪਾਰ ਨ ਪਾਯੋ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੩ ਸੰ. ਊ. ਸੰਗਗ਼ਾ-ਮਹਾਂਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੫ ਫ਼ਾ ਸ਼ੀ ਸਰਵ. ਓਹ. ਵਹ. ਦੇਖੋ, ਊਰਾ ੪.

ਊਸਰ. ਦੇਖੋ, ਊਖਰ.

ਊਸਾ. ਦੇਖੋ, ਊਖਾ.

ਊਹ. ਸੰ. ਊਹ. ਧਾ–ਕਲਪਨਾ. ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਜਮਾ ਹੋਣਾ.

ਊਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਊਹਾਂ. ਉੱਚੇ. ਵਹਾਂ. "ਊਹਾ ਤੁਹੁ ਜਾਈਐ ਜਉ ਈਹਾ ਨ ਹੋਇ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) ੨ ਸੰ. ਊਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਰਕ. ਦਲੀਲ. ਯਕ੍ਤਿ। ੩ ਸੂਖਮ ਬੁੱਧਿ। ੪ ਵਿਚਾਰ.

ਊਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਹਾਂ ਉਸ ਥਾਂ. ਉੱਥੇ। ੨ ਭਾਵ ਪਰਲੋਕ (ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ) ਵਿੱਚ. "ਈਹਾਂ ਊਹਾਂ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਊਹੀ. ਵਹਾਂ ਹੀ. ਉੱਥੇ ਹੀ। ੨ ਉੱਥੋਂ. ਵਹਾਂ ਸੇ. "ਊਹੀ ਤੇ ਹਰਿਓ, ਊਹਾ ਲੇ ਧਰਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਊਕਰ. ਮਾਨ. ਸਤਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਕਰ. "ਬਡੋ ਲਖ ਊਕਰ ਕੀਨੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਊਖ. ਸੰ. ਇਕ੍ਸ਼ੁ–ਇਕ੍ਸ਼ੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਇੱਖ. ਕਮਾਦ. ਪੋਂਡਾ. ਗੰਨਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਉਤਸਾਹ.

ਊਖਰ. ਸੰ. ਊਸ਼ਰ–ਊਸ਼ਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੱਲਰ. ਰੇਹੀ। ੨ ਕੱਲਰ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ. "ਕਿਆ ਕਾਸੀ ਕਿਆ ਊਖਰ ਮਗਹਰ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਉਖਲ.

ਊਖਲ. ਦੇਖੋ, ਉਖਲ.

ਊਖਾ. ਸੰ. ਊਸ਼ਾ–ਊਸ਼ਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੱਲਰ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਜੋ ਸ਼ੋਣਿਤਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਵਾਣ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਬਲਿ ਦੀ ਪੋਤੀ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰੀ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਈ. ਜਾਗਕੇ ਆਪਣੀ ਸਖੀ ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਇਹੋਜੇਹਾ ਰਾਜਪੁਤ੍ਰ ਕੋਈ ਹੈ ਭੀ, ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ,ਜੋ ਦਿੱਵ੍ਯਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਚਿਤ੍ਰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚਕੇ ਦੱਸੀਆਂ.

ਊਖਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਪਛਾਣਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਤਿਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ. ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ ਨੇ ਊਖਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਸ਼ੋਣਿਤਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਮਹਲ ਵਿੱਚ ਮੰਗਵਾਦਿੱਤਾ. ਊਖਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਜਦ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਸਰਪਪਾਸ਼* ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਲਿਆ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਗਏ. ਓਥੇ ਭਾਵੇਂ ਵਾਣ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਸਕੰਦ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਏਹ ਯਾਦਵਾਂ ਅੱਗੇ ਹਾਰਗਏ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਛੁਡਾਕੇ ਊਖਾ ਸਮੇਤ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਲੈਆਏ.
ਸੰਗ ਲਯੋ ਅਨਿਰੁੱਧ ਕੋ ਦੂਤੀ ਹਰਖ ਬਢਾਇ,
ਊਖਾ ਕੋ ਪੁਰ ਬੋ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ.
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸੰ. ਉਸ਼ਾ – ਊਸ਼ਾ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. "ਊਖਾ ਕਾਲ ਪਹੁਚਜੇ ਜਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)

ਊਖਿਤ. ਸੰ. ਉਥਿਤ – ਉਸ਼ਿਤ. ਵਿ – ਵਿਤਾਇਆ. ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ.

ਊਗਵਨ. ਉਦਯਨ. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ। ੨ ਅੰਕੁਰਿਤ ਹੋਣਾ. ਉੱਗਣਾ. "ਸੁਰਤਿ ਹੋਵੈ ਪਤਿ ਊਗਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਊਂਘ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨੀਂਦਰ. ਨਿਦ੍ਰਾ. "ਚਉਥੈ ਆਈ ਊਂਘ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਰਾਤੀ ਊਂਘੈ ਦਬਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ.

ਊਂਘਨ. ਕ੍ਰਿ–ਊਂਘਣਾ. ਉੱਨਿਦ੍ਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਬੈਲ ਦਾ ਊਂ–ਘਾਂ–ਐਸਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਬੜ੍ਹਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਟਾਵਲਾ.

ਊਘੜ. ਦੇਖੋ, ਅਉਘੜ.

ਊਘੈ. ਡਿੰਗ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਓਸ ਪਾਸੇ. ਓਧਰ. "ਈਘੈ ਨਿਰ-ਗੁਣ ਊਘੈ ਸਰਗੁਣ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਊਂਘ ਵਾਲੇ (ਉੱਨਿਦ੍ਰਿਤ) ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਸਊੜ.

ਊਚ } ਦੇਖੋ, ਉੱਚ. "ਊਚ ਅਥਾਹ ਬੇਅੰਤ." (ਮਾਝ
ਊਚਉ } ਮ: ੫) "ਊਚਉ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਊਚਨਊਚਾ. ਵਿ–ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ. ਅਤਿ ਉੱਚਾ. "ਊਚਨਊਚਾ ਬੀਚ ਨ ਖੀਚਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਊਚ ਮੂਚ. ਵਿ–ਮੁਚਉੱਚ. ਅਤਿ ਉੱਚਾ. ਸਰਵੋਪਰਿ. "ਊਚ ਮੂਚ ਬੇਅੰਤ ਠਾਕੁਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਊਚਰਣ. ਦੇਖੋ, ਉਚਰਣ. "ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਨਾਮ ਨ ਊਚਰਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਊਚਾ. ਦੇਖੋ, ਉੱਚ। ੨ ਵਿ–ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼੍ਟ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. "ਅਤਿ ਊਚਾ ਤਾਕਾ ਦਰਬਾਰਾ." (ਵਡ ਮ: ੫)

ਊਚਾਥਲ. ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ। ੨ ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਨ. ਦੇਖੋ, ਊਚੇ ਥਲਿ। ੩ ਸਤਸੰਗ. ਦੇਖੋ, ਉੱਚਾਥਲ.

ਊਚੀ ਹੂੰ ਊਚਾ. ਵਿ–ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ. ਅਤਿ ਉੱਚ. "ਊਚੀ ਹੂੰ ਊਚਾ ਥਾਨੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰੀਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਊਚੀ ਬਾਣੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗੁਰੁਬਾਣੀ. ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ. ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ. "ਊਚੀ ਬਾਣੀ ਊਚਾ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਊਚੁ. ਸੰ. ਊਰ੍ਜ: ਪ੍ਰਿਥਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ "ਵਚ" ਹੈ. "ਦਾਨਵਾ ਊਚੁ." (ਸਲੋਹ) ਦਾਨਵ ਬੋਲੇ. ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ.

ਊਚੇ ਥਲਿ ਫੂਲੇ ਕਮਲ. (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਅਹੰਕਾਰੀ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਭਗੁਣ (ਰੂਪੀ) ਕਮਲ ਖਿੜੇ ਹਨ.

ਊਂਛ. ਦੇਖੋ, ਉਂਛ.

ਊਛ ਸਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਉਂਛਸ਼ੀਲ। ੨ ਉਂਛ (ਸ਼ਿਲ) ਚੁਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਊਛ ਸਿਲਾ ਕਰ ਜੀਵ ਹੈ ਜੋ ਦਿਜ ਮੁਨੀ ਕਹਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਊਛਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਛਲਨਾ.

ਊਜ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੋਸ਼. ਕਲੰਕ. ਇਲਜ਼ਾਮ. "ਧਰਮੀ ਨੂੰ ਊਜ ਲਾਂਉਣੀ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਹੈ." (ਲੋਕੋ)

ਊਜਰ } ਵਿ–ਉੱਜੜ. ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ. "ਊਜਰੁ ਮੇਰੈ
ਊਜਰੁ } ਭਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਬਸਤੋ ਹੋਇ, ਹੋਇ ਸੋ ਊਜਰ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਉੱਜਲ, ਚਿੱਟਾ। ੩ ਊਜਰ. ਬਲ. "ਕੇਸ ਭਏ ਊਜਰ ਨ ਰਹਸੋ ਕਛੁ ਊਜਰ." (ਵੈਰਾਗਸ਼ਤਕ) ਕੇਸ ਚਿੱਟੇ ਹੋਗਏ ਬਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ.

ਊਜਲ } ਦੇਖੋ, ਉੱਜਲ. "ਮਨ ਊਜਲ ਸਦਾ ਮੁਖ
ਊਜਲਾ } ਸੋਹਹਿ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਕਾਗਉ
ਊਜਲੁ } ਹੋਇ ਨ ਊਜਲਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) "ਊਜਲੁ ਸਾਚੁ ਸੁ ਸਬਦਿ ਹੋਇ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਊਝੜ. ਦੇਖੋ, ਉੱਝੜ.

ਊਝੜਿ. ਉੱਝੜ (ਔਝੜ) ਵਿੱਚ. "ਊਝੜਿ ਭਰਮੈ ਰਾਹ ਨ ਪਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਉੱਝੜ

ਊਟ } ਸੰ. ਓਸ਼੍–ਉਸ਼੍ਟ੍. ਊਠ. ਸ਼ੁਤੁਰ. ਉੱਠ.
ਊਂਟ } ਦੇਖੋ ਉਸਟ.

ਊਠ. ਦੇਖੋ, ਉਠਨਾ। ੨ ਸੰ. ਓਸ਼੍–ਉਸ਼੍ਟ੍. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ਼ੁਤੁਰ. ਉੱਠ. ਦੇਖੋ, ਉਸਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਉਠ.

ਊਠਤ ਬੈਠਤ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਠਦੇ ਬੈਠਦੇ. ਭਾਵ–
ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ } ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ. "ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਈਐ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਊਠਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਠਨਾ. "ਜਲ ਤੇ ਊਠਹਿ ਅਨਿਕ ਤਰੰਗਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਊਠਾ } ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ੩½ ਦਾ ਪਹਾੜਾ. "ਵੇਚੇ ਪੁਨ
ਊਂਠਾ } ਊਠੇ ਜੋਰਨ ਕੋਠੇ." (ਨਾਪ੍)

ਊਠਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਠ (ਉੱਥਾਨ ਹੋ) ਕੇ. "ਬੁਰੇ ਕਾਮ ਕਉ ਊਠਿ ਖਲੋਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

* ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜੋ ਫਾਹੀ ਜਾਂ ਕੈਦੀ ਰੱਸੀ ਵੈਰੀ ਉੱਪਰ ਸੁੱਟੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਰਪ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਜਕੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਗਰੁੜਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਡ ਉਡਨ ਦੇਖੋ, ਉਡਣਾ. "ਊਡਿਜਾਦਿਗੋ ਧੂਮਬਾਦਰੋ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਊਡਾ. ਵਿ–ਮੂਧਾ. ਉਲਟਾ। ੨ ਵਿਰੁੱਧ. ਵਿਪਰੀਤ. ਉਲਟ.

ਊਡਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਡਕੇ. "ਊਡਿ ਚੜਹਿ ਆਕਾਸਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਊਡੀ ਊਂਡੀ ਦੇਖੋ, ਉਡਣਾ। ੨ ਉਮਡੀ. ਦੇਖੋ, ਅਖਲੀ ਊਂਡੀ। ੩ ਉਲਟੀ. ਮੂਧੀ. "ਇਨ ਬਿਧਿ ਡੂਬੀ ਆਕੁਰੀ ਭਾਈ, ਊਂਡੀ ਸਿਰ ਕੈ ਭਾਰੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਊਡੇਊਡਿ. ਲਗਾਤਾਰ ਉਡ਼ਾਰੀ ਮਾਰਕੇ. ਨਿਰੰਤਰ ਉਡ਼ਕੇ. "ਊਡੇਊਡਿ ਆਵੈ ਸੈ ਕੋਸਾ." (ਸੋਦਰੁ)

ਊਢ. ਸੰ. ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲੈਜਾਇਆ ਗਿਆ.

ਊਢਾ. ਸੰ. ਊਢ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਲੈਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ. ਭਾਵ–ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਊਣ. ਸੰ. ਨ੍ਯੂਨ. ਵਿ–ਘੱਟ. ਕਮ. ਦੇਖੋ, ਊਨ। ੨ ਖ਼ਾਲੀ. "ਊਣ ਨ ਕਾਈ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਊਣ ਮਝੂਣਾ. ਵਿ–ਉਦਾਸ ਅਤੇ ਮੁਰਝਾਏ ਮਨ. ਖਿੰਨਮਨ ਅਤੇ ਨਿਰਾਦਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਊਣ ਮਝੂਣਾ ਗੁਰੁ ਸਜਣ ਜੀਉ ਧਰਾਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਊਣਾ. ਦੇਖੋ, ਊਨ. "ਊਣਾ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਜਨ ਤਾਂਕੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਊਣਾ ਝੂਣਾ. ਨਿਰਾਸ ਅਤੇ ਪਛਤਾਵੇ ਸਹਿਤ. "ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਊਣੇ ਝੂਣੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਊਤ. ਵਿ–ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ. ਬੁੱਧਿਹੀਨ। ੨ ਅਪੂਤ੍ਰ. ਔਤ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਪਾਸੇ. ਓਧਰ. ਦੇਖੋ, ਉਤ। ੪ ਭਾਵ–ਪਰਲੋਕ "ਈਤ ਊਤ ਕੇ ਮੀਤ." (ਬਾਵਨ) ੫ ਸੰ. ਵਿ–ਬੁਣਿਆਹੋਇਆ। ੬ ਸੀੱਤਾਹੋਇਆ। ੭ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਊਤਮ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਮ. "ਊਤਮ ਸੰਗਤਿ ਊਤਮ ਹੋਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਊਤਮਇਸਨਾਨੁ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਸਫਾਈ. ਅੰਤਰੀਵ ਸ਼ੁੱਧੀ. ਦਿਲ ਦੀ ਸਫਾਈ. "ਗਿਆਨੁ ਸ੍ਰੇਸਟ ਊਤਮ ਇਸਨਾਨੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਊਤਮੁ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਮ. "ਊਤਮੁ ਹੋਵਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੈ ਇਕ ਮਨਿ ਏਕੈ ਭਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਊਤਰ. ਉੱਤਰ. ਜਵਾਬ.

ਊਤਰਿ. ਦੇਖੋ, ਉਤਰਿ.

ਊਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਉਤਰ.

ਊਦ. ਅ ੱ ਊਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਰ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੨ ਅਗਰ ਦੀ ਲਕੜੀ। ੩ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਬਰਬਤ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤਾਊਸ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੋਰ ਦੀ ਥਾਂ, ਬੱਤਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਊਦਕ. ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਉਦਕ. "ਆਨੀਲੇ ਕੁੰਭ ਭਰਾਈਅਲੇ ਊਦਕ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਊਦ ਬਿਲਾਵ. ਉਦ (ਪਾਨੀ) ਦਾ ਬਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲ ਬਿਲਾਵ.

ਊਂਦਰ. ਸੰ. ਉਂਦਰ–ਉਂਦਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੂਹਾ. ਮੂਸਾ. "ਊਂਦਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਬਿਲੈਜਾ ਭਾਗੀ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਿਲ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਉਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੱਕਾਰੀ ਭਰੀ ਤਮੋਵ੍ਰਿੱਤੀ ਭੱਜਗਈ. ਅਥਵਾ–ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਚੂਹਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿੱਲੀ.

ਊਂਦਰ ਦੂਦਰ. ਵਿ–ਚੂਹੇ ਵਾਂਙ ਦੁੰਦ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੇ. ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੁੱਡਾਂ ਪਾਕੇ ਸਤਜਾਨਾਸ਼ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਵਿਕਾਰ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੂਹਾਰੂਪ ਦੁੰਦਭਾਵ। ੩ ਅਕਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪੁਚਾਣ ਦੇ ਖਿਆਲ. "ਊਂਦਰ ਦੂਂਦਰ ਪਾਸਿ ਧਰੀਜੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਕਿਨਾਰੇ ਰੱਖੋ, ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ.

ਊਦਾ. ਵਿ–ਬੈਂਗਣੀ ਰੰਗ. ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ.

ਊਧ ਊਂਧ ਵਿ–ਔਂਧਾ. ਮੂਧਾ. ਉਲਟਾ. "ਊਂਧ ਕਵਲ ਜਿਸ ਹੋਇ ਪ੍ਰਗਾਸਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਊਸ਼ਸ੍–ਊਧਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੇਵਾ. ਥਣਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੁੱਧ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜੋ ਗਊ ਮਹਿੰ (ਮੱਝ) ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. Udder. "ਊਧ ਭਾਰ ਤੇ ਚਲਜੋ ਨ ਜਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਊਧਉ ਊਂਧਉ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਊਧਵ। ੨ ਵਿ–ਔਂਧਾ. ਉਲਟਾ. "ਊਧਉ ਕਵਲ ਮਨਮੁਖ ਮਤਿ ਹੋਛੀ."(ਭੈਰ ਮ: ੧) "ਊਂਧਉ ਖਪਰ ਪੰਚ ਭੂ ਟੋਪੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਜਗਤ ਵੱਲੋਂ ਉਲਟਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਭਿਖਯਾ ਮੰਗਣ ਦਾ ਖੱਪਰ ਹੈ, ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਟੋਪੀ. ਦੇਖੋ, ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ.

ਊਧ ਕਮਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਧਾ ਕਮਲ. ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਮੁਖ (ਬੇਮੁਖ) ਹੋਇਆ ਮਨ. "ਊਧ ਕਮਲ ਬਿਗਸਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਊਧਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਊਧ (ਲੇਵੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਦਾਰਥ. ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਊਧ ੨ ਅਤੇ ਓਧਜ.

ਊਧਤ. ਦੇਖੋ, ਉੱਧਤ.

ਊਧਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਪਦ੍ਰਵ. ਫ਼ਿਸਾਦ। ੨ ਭੰਡ.ਰੌਲਾ.

ਊਧਵ. ਸੰ. ਉਦ੍ਧਵ–ਉੱਧਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਭਾਗ ਯਾਦਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਚਾਚਾ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ (ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ) ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਲੈਕੇ ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ (ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ) ਦੀਆਂ ਗੋਪੀਆਂ ਪਾਸ ਗਿਆ ਸੀ. "ਪ੍ਰਾਤ ਭਏ ਤੇ ਬੁਲਾਯਕੈ ਊਧਵ ਪੈ ਬ੍ਰਿਜਭੂਮਹਿ ਭੇਜਦਯੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਊਧਾ ਊਂਧਾ ਵਿ–ਔਂਧਾ. ਉਲਟਾ. ਮੂਧਾ. ਸਿੰਧੀ–ਊਂਧੋ. "ਊਂਧੈ ਭਾਂਡੈ ਕਛੁ ਨ ਸਮਾਵੈ, ਸੀਧੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਵੈ ਨਿਹਾਰ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਊਰਧ. ਉੱਚਾ. ਸਿੱਧਾ. ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ. "ਕਦ ਊਧਾ ਕਦ ਮੂਧਾ ਹੋਇ." (ਪੰਪ੍) ਕਦੇ ਸਿੱਧਾ ਕਦੇ ਮੂਧਾ.

ਊਧੋ. ਦੇਖੋ, ਊਧਉ ਅਤੇ ਊਧਵ.

ਊਂਧੋ. ਵਿ–ਔਂਧਾ. ਉਲਟਾ. "ਊਂਧੋ ਕਵਲੁ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਮਨਰੂਪ ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਊਂਧਾ.

ਊਨ. ਅਵ. ਧਾ–ਕਮ ਕਰਨਾ. ਘਟਾਉਣਾ। ੨ ਗਿਣਨਾ। ੩ ਨ੍ਯੂਨ. ਵਿ–ਘੱਟ. ਕਮ. "ਊਨ ਨ ਕਤ ਹੂ ਬਾਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਅਯਾਂ–ਊਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਊਂਨ. ਪਸ਼ਮ. ਰੋਮ.

ਊਨਤ. ਸੰ. ਉਨ੍ਨਤ–ਉੱਨਤ. ਵਿ–ਉੱਚਾ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੩ ਉਮਡਿਆਹੋਇਆ.

ਊਨਵਿ. ਉਮਡਕੇ. "ਊਨਵਿ ਘਨਹਰ ਗਰਜੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਊਨਾ. ਸੰ. ਊਨ. ਵਿ–ਅਪੂਰਣ. ਨ੍ਯੂਨ. ਊਣਾ. "ਊਨੇ ਕਾਜ ਨ ਹੋਵਤ ਪੂਰੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਅਸੀਲ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਤਕੀਏ ਹੇਠ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕੇ. "ਮਿਸਰੀ ਊਨਾ ਨਾਮ, ਸੈਫ ਸਰੋਹੀ ਸਸਤ੍ਰ-ਪਤਿ." (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਤਸੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੪੮ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਵਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਬਤ ਕੀਤਾ. ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਊਨੇ ਵਿੱਚ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦੀਵੰਸ਼.

ਊਨੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ "ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਛੀ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਬਾਗ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਊਨੇ ਦੇ ਰਈਸ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਊਨੇ ਲਈ ਰੇਲ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਜੈਜੋਂ ਦੁਆਬਾ" ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਹੈ।

੪ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਸਿੰਧਨਦ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਤ ਦੇ ਮੱਧ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਸਤਹ ਤੋਂ ੧੬੦੦ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ Aornos ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪਠਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪੀਰ ਸਰ" ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਣਾ ਨਾਲ ਊਨਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਊਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਪਮਾ. ਤਾਰੀਫ. ਵਡਿਆਈ. ਉਸਤਤਿ.

ਊਪਜ. ਦੇਖੋ, ਉਪਜ.

ਊਪਜਨ. ਦੇਖੋ, ਉਪਜਣਾ. "ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਐ ਨਾਮੁ ਊਪਜੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਊਪਜਿ. ਉਪਜਕੇ. ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ.

ਊਪਰ. ਦੇਖੋ, ਉਪਰ ਅਤੇ ਊਪਰਿ. "ਊਪਰ ਕਉ ਮਾਂਗਉ ਖੀਂਧਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਊਪਰ ਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛਤੇ ਪਾਉਣੀ. ਗ਼ਾਲਿਬ ਆਉਣਾ.

ਊਪਰ ਹਾਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਦਾਰਤਾ. ਫ਼ੱਯਾਜੀ. ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਊਪਰ.

ਊਪਰਿ. ਸੰ. ਤਪਰਿ–ਉਪਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਤੇ.ਉਤਾਹਾਂ. "ਊਪਰਿ ਭੁਜਾ ਕਰਿ ਮੈ ਗੁਰੁ ਪਹਿ ਪੁਕਾਰਿਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਉੱਤੋਂ. ਊਪਰ ਸੇ. "ਰਾਜ ਮਾਲ ਜੋਬਨ ਤਨੁ ਜੀਅਰਾ ਇਨ ਊਪਰਿ ਲੈ ਬਾਰੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਊਪਰਿ ਹਾਟੁ ਹਾਟ ਪਰਿ ਆਲਾ, ਆਲੇ ਭੀਤਰਿ ਬਾਤੀ. (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਉੱਪਰ ਸ਼ਰੀਰਰੂਪੀ ਹੱਟ ਹੈ, ਉਸ ਪੁਰ ਦਸਵਾਂਦ੍ਵਾਰ ਆਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਤਮਜੋਤਿ ਥੈਲੀ ਹੈ.

ਊਪਰਿ ਕੂਪ. ਦੇਖੋ. ਗਗਨ ੬.

ਊਪਰਿ ਗੱਲ ਹੋਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਹੋਣੀ. ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਫ਼ਰੀਕ਼ ਤੋਂ ਜਿੱਤਣਾ. "ਤਿਨ ਕੀ ਊਪਰਿ ਗਲ ਤੁਧ ਆਣੀ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਊਪੈ. ਉੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਊਪਰਿ. "ਦੂਊ ਦੈਤ ਦੋਰੇ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਊਪੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਵਿਸ਼ਨੁ ਉੱਤੇ ਦੋਵੇਂ ਦੈਤ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਪਏ.

ਊਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਬਰਾਹਟ. ਵਸਾਕੁਲਤਾ.

ਊਬਟ. ਡਿੰਗ. ਵਿਖੜਾ ਰਾਹ. ਦੇਖੋ. ਉਬਟ.

ਊਬਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਉਬਰਨ "ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਭ ਖੋਜੇ, ਕਹੂ ਨ ਊਬਰਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਨਾਮਿ ਲਗੇ ਸੇ ਊਬਰੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਊਭ. ਦੇਖੋ, ਉਭ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼.ਦੇਖੋ,ਉਭ ੫. "ਊਭ ਪਇਆਲ ਸਰਬ ਮਹਿ ਪੂਰਨ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੁਰਗ. "ਛੂਟਸ ਨਾਹੀ ਊਭ ਪਇਆਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸੁਰਗ ਅਤੇ ਨਰਕ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ। ੪ ਅਭਿਮਾਨ. "ਪਹਿਰਾਵਾ ਦੇਖਹਿ ਊਭ ਜਾਹਿ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ) ੫ ਹੌਸਲਾ. ਉਤਸਾਹ.

ਊਭਉ. ਦੇਖੋ, ਉਭ. ਵਿ–ਖੜਾ. "ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਊਭਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਉਭਜ.

ਊਭਸੁਕ. ਦੇਖੋ, ਉਭਸੁਕ. "ਸਾਕਤ ਕੂੜੇ ਊਭਸੁਕ ਹੂਏ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਊਭਚ. ਊਭਚਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਪਰ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਆਕਾਸ਼ ਚਾਰੀ. ਪੰਛੀ। ੨ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਬੁਰਜ, ਜੋ ਗੈਸ (gas) ਨਾਲ ਭਰਕੇ ਬੈਲੂਨ (balloon) ਦੀ ਤਰਾਂ ਅਕਾਸ ਵਿੱਚ ਉਡ਼ਦਾ ਹੈ. "ਊਭਚ ਪਯੋਧਰ ਐਸ ਫਿਰਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਬੁਰਜ ਬੱਦਲਾਂ ਵਾਂਙ ਫਿਰਦੇ ਹਨ.

ਊਭਚਰ. ਅਕਾਸ ਵਿੱਚ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਊਭਚ.

ਊਭਾ. ਵਿ–ਖੜਾ. "ਅਨਿਕ ਇੰਦ੍ ਊਭੇ ਦਰਬਾਰ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਮੂਧਾ। ੩ ਸਿੱਧਾ. "ਜਲ ਮੇਟਿਆ ਊਭਾ ਕਰਿਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਊਭਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਪਰ ਵੱਲ. ਉਤਾਹਾਂ. "ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਊਭਿ ਚੜਤ ਹੈ, ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਊਭ.

ਊਭੀ. ਵਿ–ਖੜੀ. "ਸੁਪਨੈ ਊਭੀ ਭਈ, ਗਹਿਓ ਕੀਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅੰਚਲਾ ?" (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਊਭੀਸੇਵ. ਓਹ ਸੇਵਾ, ਜੋ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਕਰੀਏ. ਅਰਥਾਤ ਆਲਸ ਛੱਡਕੇ ਕੀਤੀ ਔਖੀ ਸੇਵਾ. "ਊਭੀ ਸੇਵ ਕਰੇਇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਤਰਮਿ: ਸੇਵਾ.

ਊਭੇ. ਖਲੋਤੇ. ਖੜੇ.

ਊਭੇਜੰਤ. ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਚੁਰਾਉਣ ਲਈ ਉੱਦਮੀ ਲੋਕ. ਭਾਵ–ਡਾਕੂ. ਚੋਰ. "ਕਾਰੇ ਊਭੇ ਜੰਤ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਊਭ.

ਊਭੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਓਸ ਪਾਸੇ.ਓਧਰ। ੨ ਭਾਵ–ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਈਭੈ ਬੀਠਲੁ ਊਭੈ ਬੀਠਲੁ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਉਭਯ. "ਮਾਥੈ ਊਭੈ ਜਮ ਮਾਰਸੀ ਨਾਨਕ ਮੇਲਣ ਨਾਮਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ਆਪਣਾ ਵਸ਼ ਚਲਦਾ ਨਾ ਦੇਖਕੇ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਯਮ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਮਾਰੇਗਾ, ਸਿਰ ਪਿੱਟੇਗਾ.

ਊਭੋ. ਡਿੰਗ. ਵਿ–ਖੜਾ. ਖਲੋਤਾ.

ਊਮ. ਸੰ. ਊਮ. ਵਿ–ਸੰਗੀ. ਸਾਥੀ. "ਲਰੇ ਕੋਪ ਕੈਕੈ ਹਟੈਂ ਨਾਹਿ ਊਮੰ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਨਗਰ. ਸ਼ਹਰ.

ਊਰ. ਊਣਾ. ਨਜੂਨ. ਦੋਖੋ, ਊਰਾ. "ਪੂਰ ਊਰ ਕੋ ਲਖੀਐ ਭੇਵ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਪੂਰੇ ਅਤੇ ਊਣੇ ਦਾ ਭੇਤ.

ਊਰਜ. ਸੰ. ਊਰ੍ਜ. ਧਾ–ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ. ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਲ। ੩ ਅੰਨ। ੪ ਉਤਸਾਹ। ੫ ਜੀਵਨ। ੬ ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ ਉਰਜ ੨.

ਊਰਣਨਾਭਿ. ਸੰ. ਊਰਣਨਾਭਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਊਣੀਂ (ਉੰਨ) ਅਥਵਾ ਸੂਤ ਹੈ. ਮੱਕੜੀ। ੨ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੀੜਾ.

ਊਰਣਾ. ਸੰ. ਊਰਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉੰਨ. ਪਸ਼ਮ.

ਊਰਧ. ਸੰ.ਊਰ੍ਧ–ਊਧ੍ਰੰ. ਵਿ–ਖੜਾ। ੨ ਉੱਚਾ। ੩ ਉੱਪਰ ਦਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਪਰ ਵੱਲ.ਭਾਵ–ਸੁਰਗ ਵੱਲ. "ਊਰਧ ਗੇ ਅਉਧੇਸ." (ਰਾਮਾਵ) ਅਵਧ ਈਸ਼ ਦਸ਼ਰਥ, ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਗਏ। ੫ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ। ੬ ਦੇਖੋ, ਉਰਧ। ੭ ਅਧੋ (ਨੀਚੇ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਊਰਧ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਊਰਧ ਮੁਖ ਮਹਾ ਗੁਬਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫)

ਊਰਧ ਕਮਲ. ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਕਮਲ, ਜੋ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਰਧ.

ਊਰਧ ਪੁੰਡ੍ਰ. ਸੰ. ਊਰ੍ਧਪੁਣ੍ਰ. ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦਾ ਖੜਾ ਤਿਲਕ, ਜੋ ਪੁੰਡ੍ਰ (ਗੰਨੇ ਦੀ ਪੋਰੀ) ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਤਿੰਨ ਪੋਰੀਆਂ ਜੋੜਕੇ ਮਾਨੋ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖੀਆਂਹੋਈਆਂ ਹਨ, III ਊਰਧ ਪੁੰਡ੍ਰ ਤਿਲਕ ਵਾਲੇ, ਸ਼ੈਵਾਂ ਦੇ ਟੇਢੇ ਤਿਲਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਿੰਦਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.*ਦੇਖੋ, ਆਡਾ ਟੀਕਾ.

ਊਰਧਬਾਹੁ. ਸੰ.ਊਰ੍ਧਬਾਹੁ. ਸੰਗਜਾ–ਐਸਾ ਤਪੀਆ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਸਦਾ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਉਠਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਂਹ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਉਠਾਈ ਹੈ.

ਊਰਧਰੇਤਾ. ਸੰ. ਊਰ੍ਧਰੇਤਸ੍. ਵਿ–ਜੋ ਆਪਣੇ ਰੇਤ (ਵੀਰਯ) ਨੂੰ ਡਿਗਣ ਨਾ ਦੇਵੇ. ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਬਿਰੰ ਆਸਨੇਕੰ ਮਹਾਂ ਊਰਧਰੇਤਾ." (ਦੱਤਾਵ) ਇੱਕ ਆਸਨ ਬੈਠਾ ਵਡਾ ਜਤੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ। ੩ ਹਨੂਮਾਨ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਸਨਕਾਦਿ ਮੁਨਿ। ੬ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ.

ਊਰਧਲੋਕ. ਸੰ. ਊਰ੍ਧਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਕੁੰਠ। ੨ ਸੁਰਗ। ੩ ਆਕਾਸ. ਗਗਨ.

ਊਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਊਰਮਿਮਯ. ਤਰੰਗ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਊਰਮਿ. "ਊਰਮ ਧੂਰਮ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਊਰਮਿਮਯ (ਸਮੁੰਦਰ) ਅਤੇ ਧੂਰਿਮਯ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਵਿੱਚ, ਭਾਵ–ਜਲਥਲ ਅੰਦਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ.

ਊਰਮ ਧੂਰਮ. ਦੇਖੋ, ਊਰਮ.

ਊਰਮਿ / **ਊਰਮੀ** ਸੰ. ਊਰ੍ਮਿ. ਸੰਗਜਾ–ਲਹਿਰ. ਤਰੰਗ. ਮੌਜ। ੨ ਦੁੱਖ। ੩ ਛੀ ਕਲੇਸ਼, ਅਰਥਾਤ-ਸਰਦੀ, ਗਰਮੀ, ਭੁੱਖ, ਤੇਹ, ਲੋਭ,ਮੋਹ. ਅਥਵਾ–ਭੁੱਖ, ਤੇਹ, ਬੁਢਾਪਾ, ਮੌਤ, ਸ਼ੋਕ, ਅਤੇ ਮੋਹ। ੪ ਛੀ ਦੀ ਸੰਖਜਾ। ੫ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੌਸ਼ਨੀ। ੬ ਭ੍ਰਮ। ੭ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਜਲਦੀ.

ਊਰਮੀਮਾਲੀ. ਸੰ. ਊਰ੍ਮਿਮਾਲਿਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ. ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਵਾਲਾ.

ਊਰਾ. ਸੰ. ਅਧੂਰ੍ਣ–ਅਪੂਣੰ. ਵਿ–ਨਾਮੁਕੰਮਲ. ਜੋ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਘੱਟ. ਕਮ. ਨਜੂਨ. "ਜਨ ਊਰਾ, ਤੂ ਪੂਰਾ" (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਤੂ ਪੂਰਾ ਹਮ ਊਰੇ ਹੋਛੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੩ ਮੂਰਖ. ਵਿਦਜਾਹੀਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਊ ਅਤੇ ਰਾ. ਫ਼ਾ اورا ਉਸ ਤਾਂਈਂ.ਉਸ ਨੂੰ.

ਊਰੀ. ਨਾ ਪੂਰੀ. ਦੇਖੋ, ਊਰਾ ੧."ਅਵਰ ਸਗਲ ਬਿਧਿ ਊਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਊਲਖਾ. ਅ. اللخا ਇਲਖ਼ਾਇ. ਵਿ–ਉਦਾਰ. ਦਾਨੀ. "ਲਖ ਤੀਰਥ ਲਖ ਊਲਖਾ." (ਭਾਗੁ)

ਊਲ ਜਲੂਲ. ਵਿ–ਬੇਮੇਲ. ਬਿਨਾ ਸਿਰ ਪੈਰ. ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਕਰਣ.

ਊੜਾ. ੳ–ਅੱਖਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਊੜੇ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਉਕਾਰ. "ਊੜੈ ਉਪਮਾ ਤਾਂਕੀ ਕੀਜੈ." (ਆਸਾ-ਪੱਟੀ ਮ: ੧)

ਓ. ਵਜ–ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ! ਰੇ ! ਓ ! ਛੋਟੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਓ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਬੁਲਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਔਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੋ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. "ਝੜ ਝਖੜ ਓ ਹਾੜ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਸੰਘੱਟ, ਝੱਖੜ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੜ੍ਹ। ੩ ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ. ਓਹ ! ੪ ਸਰਵ. ਓਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੫ ਸੰ. ਓ. ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ। ੬ ਫ਼ਾ ਹ ਸਰਵ. ਉਹ. ਵਹ.

ਓਊ. ਸਰਵ. ਊ ਅਵਜਯ ਸਹਿਤ ਓਹ ਦਾ ਰੂਪ. ਵਹੀ. ਓਹੀ.

ਓ / **ਓਅੰ** / **ਓਅੰਕਾਰ** ਸੰ. ਓਸ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਅਵ (ਅਵ੍) ਧਾਤੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰਖਜਾ (ਰਛਾ) ਕਰਨਾ, ਬਚਾਉਣਾ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ, ਫੈਲਨਾ ਆਦਿ. 'ਓਅੰ' ਸ਼ਬਦ ਸਭ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. "ਓਅੰ ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ ਨਮਸਕਾਰੰ." (ਬਾਵਨ) "ਓਅੰ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੀਤਿ." (ਸਾਰ ਮ:੫) ਇਸ ਦੇ ਪਯੰਯ ਸ਼ਬਦ–"ਪ੍ਰਣਵ" ਅਤੇ "ਉਦਗੀਥ" ਭੀ ਹਨ.

ਓਅੰਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ–ਓਅੰ ਧੁਨਿ (ਓਅੰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ)

"ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਾਲ ਜਬ ਕਰਾ ਪਸਾਰਾ। ਓਅੰਕਾਰ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਉਪਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਈ ਥਾਈਂ "ਓਅੰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਬੋਧਕ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. "ਓਅੰਕਾਰ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) "ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰ ਕਰਿ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਸਾਜੇ." (ਭਾਗੁ)

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾ ਨੇ ੳ ਅ ਮ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਮੰਨਕੇ ਓਅੰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦੇਵ ਰੂਪ ਕਲਪਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੁਮਤ ਵਿੱਚ ਓਅੰ ਦੇ ਮੁੱਢ ਏਕਾ ਅੰਗ ਲਿਖਕੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਇੱਕ ਹੈ. "ਏਕਾ ਏਕੰਕਾਰ ਲਿਖਿ ਵੇਖਾਲਿਆ। ਊੜਾ ਓਅੰਕਾਰ ਪਾਸਿ ਬਹਾਲਿਆ." (ਭਾਗੁ)

੨ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਿਲੇ ਨੀਮਾੜ ਵਿੱਚ ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ ਦੇ ਮਾਂਧਾਤਾ ਟਾਪੂ(ਦ੍ਵੀਪ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਿੰਦੂਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਥਾਂ 'ਦੱਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ' ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।* ੩ ਵਜ–ਹਾਂ। ੪ ਸਤਜ. ਯਥਾਰਥ. ਠੀਕ.

ਓਅੰਨਮ: / **ਓਅੰਨਮਹ** / **ਓਅੰਨਮੋ** ਵਾ–ਰੱਖਕ (ਰਛਕ)ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਮਸ-ਕਾਰ ਹੈ.

ਓਇ. ਸਰਵ. ਉਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਵੈ. "ਓਇ ਜਪਿ ਜਪਿ ਪਿਆਰਾ ਜੀਵਦੇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) "ਓਇ ਬਿਖਾਦੀ ਦੋਖੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਓਈ. ਸਰਵ. ਵਹੀ. ਓਈ. "ਇਕਮਨ ਇੱਕ ਆਰਾਧਨ ਓਈ." (ਭਾਗੁ)

ਓਸ. ਸਰਵ. ਦੇਖੋ, ਉਸ. "ਓਸ ਬਿਨਾ ਤੂੰ ਛੁਟਕੀ ਰੋਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਉਸ ਨੂੰ. ਉਸੇ. "ਓਸੁ ਸੀਲੁ ਨ ਸੰਜਮੁ ਸਦਾ ਝੂਠੁ ਬੋਲੈ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਅਵਸ਼ਯਾਯ–ਅਵਸ਼ਜਾਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਬਨਮ. ਤ੍ਰੇਲ. ਦੇਖੋ, ਬੁਸ.

ਓਸਟ. ਸੰ. ਓਸ਼ਟ–ਓਸ਼੍ਟ. ਸੰਗਜਾ–ਹੋਠ. ਬੁਲ੍ਹ. ਲਬ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉੱਪਰਲਾ ਹੋਠ. ਹੇਠਲੇ ਹੋਠ ਨੂੰ ਅਧਰ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਓਸਧਿ. ਦੇਖੋ, ਅਉਖਧ.

ਓਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਔਸਾਣ.

ਓਸੁ. ਦੇਖੋ, ਓਸ.

ਓਹ. ਸਰਵ–ਵਹ. ਉਹ. "ਓਹ ਨੇਹੁ ਨਵੇਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਪਰਲੋਕ. "ਨਾ ਤਿਸ ਏਹ ਨ ਓਹ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਅਹਹ–ਅਹਹ. ਵਜ–ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਹੈ ਹੈ ਕਰਕੇ ਓਹ ਕਰੇਨ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਓਹੱਡ. ਓਡ੍ਰ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਉੜੀਸਾ. "ਓਹੱਡ ਬੰਗਸਤਾਨ ਪਠਾਨ ਸੰਘਾਰਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫)

ਓਹਦਾ. ਅ. عہدہ ਉਹਦਹ. ਸੰਗਜਾ–ਪਦਵੀ. ਰੁਤਬਾ. ਅਧਿਕਾਰ.

ਓਹਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ, ਜੋ ਸਰੀਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ. "ਭਗਤ ਜੁ ਭਗਤਾ ਓਹਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਓਹਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਓਲ੍ਹਾ. ਪੜਦਾ. ਓਟ.

ਓਹਾ. ਸਰਵ–ਅਵਜਯ ਸਹਿਤ ਓਹ ਦਾ ਰੂਪ. ਵਹੀ. ਉਹੀ. "ਓਹਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਓਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਓ.

ਓਹਿ / **ਓਹੀ** / **ਓਹੂ** / **ਓਹੈ** / **ਓਹੋ** ਸਰਵ. ਈ ਅਤੇ ਓ ਅਵਜਯ ਸਹਿਤ ਇਹ "ਓਹ" ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਵਹੀ. ਉਹੀ. "ਓਹਿ ਅੰਦਰਹੁ ਬਾਹਰਹੁ ਨਿਰਮਲੇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਹੋਆ ਓਹੀ ਅਲ ਜਗ ਮਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਦਾਨ ਦੇਇ ਪ੍ਰਭੁ ਓਹੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) "ਓਹੋ ਸੁਖ ਓਹਾ ਵਡਿ-ਆਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਓਹੋ ! ਵਜ. ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਹੈ.

ਓਹੰਡ. ਦੇਖੋ ਓਹੱਡ.

ਓਕ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਜਲ. ਅੰਜਲਿ. ਬੁੱਕ. "ਤਬ ਤੇਰੀ ਓਕ ਕੋਈ ਪਾਨੀਓ ਨ ਪਾਵੈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਓਕ: ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਸਦਨ. "ਮਨ ਮਾਨਹਿ ਸਭ ਅੰਤਕ ਓਕ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਅੰਤਕ (ਯਮ) ਦਾ ਲੋਕ.

---

* ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਭਾਈ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਹਕੀਮ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਬੀੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਦੇ ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਕ ਹੋਰ ੮੭ ਪਦਾ (ਪੋੜੀਆਂ) ਦੀ ਓਅੰਕਾਰ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰੰਭ ਇਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:–

ਓਅੰਕਾਰ ਮ: ੧. (ਪੰਨਾ ੧੩੧੫)

ਓਅੰਕਾਰ ਨਿਰਮਲ ਸਭ ਥਾਨਿ। ਤਾਤੇ ਹੋਈ ਸਗਲੀ ਖਾਨਿ। ਖਾਣਿ ਖਾਣਿ ਮਹਿ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰਾ। ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ। ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਕੇ ਕੇਤੇ ਭੇਖ। ਭੇਖ ਭੇਖ ਮਹਿ ਰਹੈ ਅਲੇਖ. (੧) * * *

ਭਉ ਭਾਗਾ ਨਿਰਭਉ ਘਰਿ ਆਇਆ। ਤਬ ਇਹ ਚਰਨ ਪਖਾਲੈ ਮਾਇਆ। ਮਾਇਆਧੀਨ ਸੇਵਕਿ ਦਰਿ ਠਾਢੀ। ਜਾਕੈ ਚਰਨਕਵਲ ਰੁਚਿ ਬਾਢੀ। ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮਾਇ ਸਾਰਾ ਜਗ ਦੇਖੈ। ਆਪਿ ਅਲੇਖੀ ਅਉਰ ਸਭ ਲੇਖੈ. (੮੭

• ऊर्द्ध्व पुण्ड्र विहीनस्तु यःश्राद्धे भोजयेद् द्विजम। अश्नन्ति पितरस्तस्य विण्मूत्रं नात्र संशयः.
(ਵ੍ਰਿੱਧ ਹਾਰੀਤ ਸੰਹਿਤਾ ਅ: ੨)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਓਖ. ਸੰ. ਓਖ੍. ਧਾ–ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ ਹੋਣਾ. ਸੱਵਾਰਨਾ.

ਓਖਧਿ. ਦੇਖੋ, ਅਉਖਧ.

ਓਖਲੀ. ਦੇਖੋ, ਉਖਲੀ.

ਓਗਰਾ. ਵਿ–ਘੀ ਬਿਨਾ. ਰੁੱਖਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਓਗਲਾ. ਬਾਥੂ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੰਗਲੀ ਅੰਨ.*"ਓਗਰਾ ਅਲੋਨੋ ਹੀ ਛਕਤ ਹੁਤੇ ਆਪ ਸਦਾ, ਅਕਬਰ ਮਾਂਗਜੋ ਦੀਓ ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਨਿਕਾਸ ਹੈ। ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਕਹੈ ਤਾਂਕੋ ਏਕ ਗ੍ਰਾਸ ਹੀ ਕੇ ਮਾਹਿ, ਆਏ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦ ਭਯੋ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਕੀ ਰਾਸ ਹੈ." (ਗੁਰੁ ਪੰਚਾਸਾ)

ਓਗਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਪਰ ਆਈ ਹੋਈ ਗਿੱਲ. ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਫੁੱਟਕੇ ਨਿਕਲੀਹੋਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਰਾਉਤ.

ਓਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਓਗਰਾ.

ਓਗਾਹ. ਦੇਖੋ, ਉਗਾਹ ਅਤੇ ਗਵਾਹ. "ਅਮਲ ਜਿ ਕੀਤਿਆ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ ਸੇ ਦਰਗਹਿ ਓਗਾਹਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਓਘ. ਸੰ. ਓਘ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. "ਅਘ ਓਘ ਟਰੇ ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ." (ਖਾਮ) ੨ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਹੜ੍ਹ.

ਓਚਕਾ. ਠਗ. ਚੋਰ. ਦੇਖੋ, ਉਚਕਾ. "ਨਾ ਓਚਕਾ ਲੈਜਾਇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧, ਮ: ੩)

ਓਛਾ. ਸੰ. ਤੁਚ੍ਛ–ਤੁੱਛ. ਵਿ–ਛੋਟੇ ਦਿਲ ਦਾ. ਜੋ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ। ੨ ਘਟੀਆ. "ਓਛੀ ਮਤਿ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਜੁਲਾਹਾ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ੩ ਨੀਚ. "ਓਛਾ ਜਨਮ ਹਮਾਰਾ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਓਛਾਪਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁਦ੍ਰਤਾ. ਕਮੀਨਾਪਨ. ਤੁੱਛਤਾ.

ਓਜ. ਸੰ. ਓਜ਼. ਧਾ–ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ ਹੋਣਾ. ਜਿਉਣਾ. ਵਧਣਾ। ੨ ਸੰ. ਓਜਸ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਲ. ਤਾਕਤ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਤੇਜ। ੪ ਕਾਵਜ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਣ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਦਾ ਮਨ ਉਮੰਗ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਰਜਾਵੇ.

ਓਜਸ੍ਵੀ. ਸੰ. ਓਜਸ੍ਵਿਨ. ਵਿ–ਬਲਵਾਨ। ੨ ਪ੍ਰਤਾਪੀ.

ਓਜ ਵਿਲਾਸ. ਕਵਿ ਲਾਲਸਿੰਘ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਕਾਵਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੇ ਮਨੋਹਰ ਕਬਿੱਤ ਹਨ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਭਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੯੧੦ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਯਥਾ:–"ਦਿਸਾ ਸੁ ਨਿਧਿ ਸਸਿ ਸਾਲ ਮੇ ਆਸ੍ਵਿਨ ਸੁਦਿ ਦਿਨ ਚਾਰ। ਗੁਰੁ ਦਿਨ ਸੁਖਦ ਸੁਹਾਵਨੋ ਭਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਅਵਤਾਰ." ਦੇਖੋ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ.

ਓਜਾੜ. ਦੇਖੋ, ਉਜਾੜ." ਫਾਥੇ ਓਜਾੜੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਓਜਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਉਜਾੜਾ. "ਤੀਨੇ ਓਜਾੜੇ ਕਾ ਬੰਧੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਓਜਾੜੀ. ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਉਜਾੜ.

ਓਝਰੀ. ਦੇਖੋ, ਓਝਲੀ ੨. "ਨਦੀ ਡਾਰਬੇ ਓਝਰੀ ਲੈ ਸਿਧਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

ਓਝਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਓਟ. ਪੜਦਾ। ੨ ਗੁਫਾ. ਕੰਦਰਾ. "ਜੋਗ ਜੁਤੋ ਰਹੈ ਓਝਲ ਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਓਝਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਦਰ ਦੀ ਉਹ ਝੋਲੀ (ਥੈਲੀ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਧੇ ਪਦਾਰਥ ਠਹਿਰਦੇ ਹਨ. ਮੇਦਾ. ਪਕ੍ਵਾਸ਼ਯ। ੨ ਜੇਰ. ਓਝਰੀ. ਉਹ ਝਿੱਲੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਗਰਭ ਅੰਦਰ ਲਪੇਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਓਝਾ. ਸੰ. उपाध्याय–ਉਪਾਧਜਾਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੜ੍ਹਾਉਨ ਵਾਲਾ. ਉਸਤਾਦ। ੨ ਮੈਥਿਲ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਸਰਯੂ ਪਾਰ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. "ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ ਓਝਾ ਤਿਹ ਨਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭੦)

ਓਝਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਜਾੜ. "ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਓਝਾਰ ਗਹੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਓਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਓਲ੍ਹਾ. ਪੜਦਾ। ੨ ਆਸਰਾ। ੩ ਪਨਾਹ. "ਓਟ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਓਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਹਾਰਣਾ. ਝੱਲਣਾ। ੨ ਜਿੱਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣੀ। ੩ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ.

ਓਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੜਦਾ. ਓਲ੍ਹਾ। ੨ ਪੜਦੇ ਦੀ ਕੰਧ ਅਥਵਾ ਕਨਾਤ.

ਓਟਾਈ. ਓਟ ਲਈ. ਓਟ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਓਟ. "ਗੋਬਿੰਦ ਚਰਣ ਓਟਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਓਠ } ਸੰ. ਓਠ–ਓਸ੍ਠ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੋਠ. ਬੁਲ੍ਹ. ਲਬ.
ਓਂਠ } ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉੱਪਰਲਾ ਹੋਠ.

ਓਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਭੇਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ ਅਕਸਰ ਰੋੜ ਵੱਟੇ ਆਦਿਕ ਪੁੱਟ (ਖਣ) ਕੇ ਕਢਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖੂਹ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਕੇ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖਾਰਾ ਅਥਵਾ ਮਿੱਠਾ ਜਲ ਕਿਸਤਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਲੋਕੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਪੁਰਾਣੇ (ਦੱਬੇ ਹੋਏ) ਖੂਹਾਂ ਨੂੰ ਲਭਣ ਵਿਚ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਓਡਾ.

ਓਡਛਾ. ਸੰ. ਓਡ੍ਰਦੇਸ਼–ਓਡ੍ਰ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਉੜੀਸਾ। ੨ ਓਰਛਾ. ਬੁੰਦੇਲ ਖੰਡ (ਮੱਧ ਭਾਰਤ) ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਓਰਛਾ ਰਿਆਸਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਓਰਛਾ. "ਆਭਾਵਤੀ ਓਡਛੇ ਰਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੮)

ਓਡਛੇਸ. ਉੜੀਸਾ ਦਾ ਈਸ਼। ੨ ਓਰਛਾ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ ਓਰਛਾ.

ਓਡਾ. ਵਿ–ਉਤਨਾ ਵਡਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਓਡ. "ਜਿਉ ਓਡਾ ਕੂਪ ਗੁਹਜ ਖਿਨ ਕਾਢੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਓਡਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਉਡਾਰੀ. "ਕੁਕੜ ਦੀ ਓਡਾਰੀ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਓਡੀਣਾ } ਦੇਖੋ. ਉਡੀਣਾ. "ਸਭ ਦੂੰ ਨੀਵੀਂ ਧਰਤਿ
ਓਡੀਣੀ } ਹੈ, ਆਪ ਗਵਾਇ ਹੋਈ ਓਡੀਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਓਡ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਉੜੀਸਾ.

ਓਢਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਸਹਾਰਣਾ. ਓਟਣਾ। ੨ ਪਹਿਰਣਾ.
ਓਢਨ } "ਪੀਸਨ ਪੀਸਿ ਓਢਿ ਕਾਮਰੀ ਸੁਖ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖਾਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਓਢੈ ਬਸਤ੍ਰ ਕਾਜਰ ਮਹਿ ਪਰਿਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਮਿਰਤਕੁ ਓਢਾਇਆ."(ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਓਢਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਓਢਣ ਦੀ ਚਾਦਰ, ਸਾੜ੍ਹੀ. ਚੁੰਨੀ.

ਓਢਲੀਆ. ਓਢ ਲੀਆ. ਪਹਿਰਿਆ. "ਵਸਤ੍ਰ ਓਢਲੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਓਢਣ (ਪਹਿਰਣ) ਵਾਲਾ.

ਓਢਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਹਿਰਾਉਣਾ. "ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ਬਸਤ੍ਰ ਓਢਾਏ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਖ਼ਿਲਤ ਦੇਣਾ.

ਓਢਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਓਢਕੇ. ਪਹਿਰਕੇ. "ਓਢਿ ਨਗਨ ਨ ਹੋਈ." ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਓਤ. ਸੰ. ਓਤ–ਓਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਣਾ. ਕਪੜਾ ਬੁਣਨ ਲਈ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਓਤੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਓਤ ਪੋਤ.

ਓਤਸਾਹ. ਦੇਖੋ, ਉਤਸਾਹ. "ਭਰੇ ਓਤਸਾਹੰ ਭਏ ਸਾਵਧਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਓਤਪੋਤ. ਸੰ. ਓਤ ਓਤ–ਓਤਪ੍ਰੋਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਣਾ ਅਤੇ ਪੇਟਾ। ੪ ਭਾਵ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਓਤਿ ਪੋਤਿ.

ਓਤਾ. ਵਿ–ਉਤਨਾ। ੨ ਅਪੁਤ੍ਰ. ਔਤ.

ਓਤਾਕ. ਫ਼ਾ. اوطاق ਓਤ਼ਾਕ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਸਤਗਾਹ. ਮਰਦਾਵੀਂ ਬੈਠਕ। ੨ ਨਿਵਾਸ. ਰਿਹਾਇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅਉਤਾਕ. "ਤਿਤੁ ਤਨਿ ਮੈਲੁ ਨ ਲਗਈ, ਸਚ ਘਰਿ ਜਿਸੁ ਓਤਾਕ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਓਤਿਪੋਤਿ. ਦੇਖੋ, ਓਤਪੋਤ। ੨ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ ਕਰਕੇ. "ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਮਿਲਿਓ ਭਗਤਨ ਕਉ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਿੱਚ "ਓਤਿਪੋਤਿ ਰਵਿਆ ਰੂਪ ਰੰਗ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਓਤੁ. ਸਰਵ. ਉਸ. "ਓਤੁ ਮਤੀ ਸਾਲਾਹਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਿੱਲਾ. ਵਿੜਾਲ.

ਓਤੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਥਾਂ. ਓਥੇ. ਓਥੈ। ੨ ਉਸਹੀ.
ਓਤੈ } ਉਸੇ. "ਤੁਧੁ ਓਤੈ ਕੰਮਿ ਓਇ ਲਾਇਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)"ਓਤੈ ਸਾਥਿ ਮਨੁਖੁ ਹੈ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੫)

ਓਤੰਗ. ਦੇਖੋ. ਉਤੰਗ

ਓਥੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਓਤੈ. ਉਸ ਅਸਥਾਨ. ਵਹਾਂ. "ਓਥੈ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਓਦ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਛੀ ਫਾਹੁਣ ਦੀ ਕੁੰਡੀ.

ਓਦਨ. ਸੰ. ਓਦਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਿੱਝੇ ਹੋਏ ਚਾਵਲ. ਭਾਤ. "ਦਧਿ ਅਰੁ ਓਦਨ ਮਾਤ ਤੇ ਅਰਧਿਕ ਖਾਇ ਪਲਾਇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਭੋਜਨ.

ਓਦਨਿਕ. ਓਦਨ (ਭੋਜਨ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਸੋਈਆ. ਲਾਂਗਰੀ. ਸੂਪਕਾਰ.

ਓਦਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਦੀਣੰ ਹੋਣਾ. ਉਦਾਸ(ਦਿਲਗੀਰ)ਹੋਣਾ.

ਓਦਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ. "ਨਾ ਇਹੁ ਗਿਰਹੀ ਨਾ ਓਦਾਸੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਓਦੂੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਸੇ.

ਓਧ. ਸੰ. उर्द्ध्व–ਊਧ੍ਵੰ. ਵਿ–ਉੱਚਾ. ਲੰਮਾ. "ਅਸੰ ਓਧ ਪਾਣੰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਲੰਮੀ ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਊਧ.

ਓਧਜ. ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਊਧਜ. "ਤੇਰੇ ਹੀ ਭੀਤਰ ਓਧਜ ਮਾਖਨ ਸੈਲ ਕੇ ਅੰਤਰ ਪਾਵਕ ਪਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਓਧਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਪਾਸੇ। ੨ ਭਾਵ–ਪਰਲੋਕ ਵੱਲ.

ਓਨ. ਸਰਵ. ਉਸ ਨੇ. "ਓਨ ਛਡੇ ਲਾਲਚ ਦੁਨੀ ਕੇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਓਨਮ } ਦੇਖੋ, ਓਅੰਨਮ: "ਓਨਮ ਅਖਰੰ ਸੁਣਹੁ
ਓਨਮੋ } ਬੀਚਾਰੁ। ਓਨਮ ਅਖਰ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸਾਰੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਓਨਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਣ" (ਭਾਗੁ)

ਓਨਾ } ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਉਤਨਾ. ਉਸ ਕਦਰ। ੨ ਸਰਵ-
ਓਨਾਹਾ } ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ.ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂਈ। ੩ ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ। ੪ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ. "ਓਨਾ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਪਿਆਰਾ ਰਬੁ ਓਨਾਹਾ ਜੋਗਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਓਨਾ ਮਾਸੀ ਧੌਂ. ਓਸ੍ਰ ਨਮ: ਸਿਦ੍ਧਮ੍–ਓਅੰਨਮ: ਸਿੱਧੰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਲੰਡੇ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਧੇ ਐਸਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਓਨਿ } ਸਰਵ. ਉਸ ਨੇ. "ਓਨਿ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਭੁ
ਓਨੀ } ਗਵਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ. ਓਨ੍ਹੀ. "ਓਨੀ ਤਕੜੇ ਪਾਏ ਹਾਥ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਿਰੇ)

ਓਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਪਮਾ. ਵਡਿਆਈ। ੨ ਪਾਣ. ਆਬ. ਚਮਕ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ.

ਓਪਤ } ਉਤਪੱਤਿ. ਦੇਖੋ. ਉਤਪਤਿ. "ਨਾ ਓਪਤ
ਓਪਤਿ } ਹੋਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਏਕਸ ਤੇ ਸਭ ਓਪਤਿ ਹੋਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਓਪਸ਼. ਓਪਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ। ੩ ਗੋਮੁਖੀ. ਗਊ ਦੇ ਮੁਖ ਸਮਾਨ ਆਕਾਰ ਵਾਲੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ. "ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਨੇਤ੍ਰ ਉਰਧ ਕਰ ਓਪਤ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਓਪਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਮਕਾਉਣ (ਲਿਸ਼ਕਾਉਣ) ਦਾ ਸੰਦ. ਇੱਕ ਨਰਮ ਸਾਣ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲਾਕੇ ਚਮਕ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਓਪਮਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ. "ਬਹੁਤ ਓਪਮਾ ਥੋਰ ਕਹੀ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਓਪਰਾ. ਸੰ. अपर–ਅਪਰ. ਵਿ–ਅਪਰਿਚਿਤ. ਬਿਗਾਨਾ. ਅਜਨਬੀ. "ਨਹਿ ਓਪਰਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਓਪਾਉ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਧਨ. ਜਤਨ. ਦੇਖੋ, ਉਪਾਯ.
ਓਪਾਇ } "ਉਪਾਵਾ ਸਿਰਿ ਉਪਾਉ ਹੈ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਉਪਾਉਣਾ.
ਓਪਾਵ } "ਏਕ ਨਿਮਖ ਓਪਾਇ ਸਮਾਵੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਉਤਪੰਨ ਕਰਕੇ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਓਬਰਾ. ਪਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਠਾ. ਪਸ਼ੁਸ਼ਾਲਾ.

ਓਬਰੀ. ਪਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੁਸ਼ਾਲਾ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਖੰਨਣ

* ਵੁਡ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਸਕੇ ਰੋਟੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਓਗਰੇ ਨੂੰ ਅਨਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੀ ਕੋਠੜੀ। ੨ ਮਰਾ–ਉਂਬਰਾ. ਚੌਕਾਠ. ਚੌਖਟ. "ਕਾਗਦ ਕੀ ਓਬਰੀ, ਮਸਿ ਕੇ ਕਰਮ ਕਪਾਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਅਗਜਾਨੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪਸ਼ੂ ਰੂਪ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਦਿੰਦੇ.

ਓਭੜ. ਵਿ–ਅਨਪੜ੍ਹ. ਨਿਰੱਖਰ. ਉੱਮੀ.

ਓਮਾਹ
ਓਮਾਹੜਾ
ਓਮਾਹਾ
ਸੰਗਜਾ–ਉਤਸਾਹ. ਮੰਗਲ. ਉਤਸਵ. "ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਐ ਓਮਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਓਮੀ. ਅ. أُمّ ਉੱਮੀ. ਵਿ–ਉੱਮ (ਮਾਤਾ) ਤੋਂ ਜੇਹਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਓਹੋ ਜੇਹਾ. ਭਾਵ–ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਸਿਖਯਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈ. ਅਨਪੜ੍ਹ. ਨਿਰੱਖਰ. "ਪੜਿਆ ਹੋਵੈ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ਤਾ ਓਮੀ ਸਾਧੁ ਨ ਮਾਰੀਐ। ×××ਪੜਿਆ ਅਤੈ ਓਮੀਆ ਵੀਚਾਰੁ ਅਗੈ ਵੀਚਾਰੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਓਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. "ਚਿਤਵਉ ਤੁਮਰੀ ਓਰ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਪੱਖ। ੩ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ। ੪ ਓਰਕ (ਓੜਕ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਅੰਤ. ਹੱਦ. "ਗਿਨਤ ਜੋਂ ਜਿਨ ਕੇ ਪਾਇ ਨ ਓਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਓਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਓੜਕ. ਅੰਤ. "ਓਰਕ ਨਰਕ ਗਮਨ ਤਿਨ ਹੋਈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਹੱਦ. ਸੀਮਾ. "ਭੀਤ ਊਪਰੈ ਕੇਤਕੁ ਧਾਈਐ ਅੰਤ ਓਰਕੋ ਆਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਓਰਛਾ. ਬੁੰਦੇਲ ਖੰਡ (ਮੱਧ ਭਾਰਤ)ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਰਾਜਪੂਤ ਭਾਰਤੀ ਚੰਦ ਨੇ ਸਨ ੧੫੩੧ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ. ਇਹ ਵੇਤਵਾ (ਵੇਤ੍ਰਾ) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਝਾਂਸੀ ਮਾਨਕਪੁਰ ਰੇਲਵੇ (ਜੀ.ਆਈ.ਪੀ.) ਰਾਂਹੀਂ ਇੱਥੇ ਪਹੁਚੀਦਾ ਹੈ. ਬੁੰਦੇਲਾ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਤਨ, ਰਾਜਾ ਵਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਦਲਕੇ ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਟੀਕਮਗੜ੍ਹ ਲੈ ਆਂਦੀ. ਹੁਣ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਾਂਉਂ ਟੀਕਮਗੜ੍ਹ ਹੈ. ਕਈ ਰਿਆਸਤ ਓਰਛਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਓਰਛਾ ਹੁਣ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਓਡ੍ਛਾ.

ਓਰਛੇਸ. ਓਰਛਾ–ਬੀਸ਼. ਓਰਛਾ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਓਰੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਮੜਨਾ. ਉਮੱਗਣਾ. "ਓਰੜ ਫੌਜਾਂ ਆਈਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਲਪਕਣਾ. ਝਪਟਣਾ. ਵੈਰੀ ਦੀ ਓਰ (ਤਰਫ) ਅੜਨਾ. ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਵਧਣਾ.

ਓਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਹਲ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਰੇਖਾ. ਸਿਆੜ। ੨ ਉਪਲ. ਗੜਾ. ਓਲਾ. "ਓਰਾ ਗਰਿ ਪਾਨੀ ਭੁਇਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਓਰੇ ਸਮ ਗਾਤ ਹੈ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੩ ਦੇਖੋ, ਓਲਾ ੨। ੪ ਉਰਲਾ ਪਾਸਾ. ਉਰਾਰ.

ਓਰੁ. ਓੜਕ. ਦੇਖੋ, ਓਰ ੪. "ਕਬਨੀ ਕਥਉ ਨ ਆਵੈ ਓਰੁ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਓਰੇਭਰ ਮੀਂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਇਤਨਾ ਮੀਂਹ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਹਣ ਦੇ ਓਰੇ ਭਰੇਜਾਣ. ਐਸਾ ਮੀਂਹ ਬਿਜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਝਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਓਰੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਪਾਸੇ. ਉਰੇ. "ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁਕੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਹੋਰ ਨੇ. ਦੂਸਰੇ ਨੇ. "ਓਰੈ ਕਛੂ ਨ ਕਿਨਹੂ ਕੀਆ." (ਬਾਵਨ)

ਓਲ. ਸ਼ੰ. ਆਲ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਿਮੀਕੰਦ. ਸੂਰਨ। ੨ ਪੂਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਲਾ. ਝੋਲੀ. "ਪਾਇ ਓਲ ਮੇ ਧਨ ਕੀ ਥਾਤੀ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਗੋਦੀ. ਉਡੈਗ। ੪ ਓਟ. ਆੜ. ਓਲ੍ਹਾ। ੫ ਸ਼ਰਣ. ਪਨਾਹ। ੬ ਗਹਿਣੇ ਧਰੀ (ਪਾਈ) ਵਸ੍ਤੁ. ਰਹਿਨ ਕੀਤੀ ਚੀਜ। ੭ ਕੂਤ. ਖੇਤ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ.

ਓਲਗ. ਮਰਾ. ਉਲਗ. ਸੰਗਜਾ–ਜੂਠ. ਸ਼ੀਤਪ੍ਰਸਾਦ.

ਓਲਗ ਓਲਗਣੀ. ਜੂਠ ਸਾਫ ਕਰਨੀ. ਜੂਠੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣੇ. "ਸੰਤ ਆਚਾਰਣ ਸੰਤ ਚੋ ਮਾਰਗ, ਸੰਤਚ ਓਲਗ ਓਲਗਣੀ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਉਲਗਣੇ ਅਤੇ ਓਲਗ.

ਓਲਗੀ. ਥਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਗੀ. ਕੰਮੀ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਾਸ. "ਮੈਂ ਓਲਗੀਆ ਓਲਗੀ, ਹਮ ਢੋਰੂ ਬਾਰੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਓਲਗੀਆ ਓਲਗੀ. ਦਾਸ਼ਾਨੁਦਾਸ. ਲਾਗੀਆਂ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਦੇਖੋ, ਓਲਗੀ.

ਓਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉਪਲ. ਗੜਾ. ਦੇਖੋ, ਓਰਾ। ੨ ਖੰਡ ਅਥਵਾ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦਾ ਗੋਲ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਸ਼ਰਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਓਲ੍ਹਾ. ਆਸਰਾ. "ਜੀਅਰੇ ਓਲਾ ਨਾਮ ਕਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਪੜਦਾ. ਓਟ.

ਓਲਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਾਲੰਭ ਅਤੇ ਉਲਾਮਾ. "ਸਉ ਓਲਾਮੇ ਦਿਨੈ ਕੇ ਰਾਤੀ ਮਿਲਨਿ ਸਹੰਸ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਓਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਛੂ. ਕੂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੜੀ ਫਸਲ ਦੇ ਅੰਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮੁਸਰਫ ਦਾਰ ਦਰੋਗੇ ਓਲੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਅ਼ਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ "ਵਲੀ" ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਭੀ ਇਹ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਲੀ। ੩ ਝੋਲੀ। ੪ ਇੱਕ ਖ਼ਾਕੀ ਰੰਗ ਦੀ ਚਿੜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੂਮਣੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੫ ਸਿੰਪੀ. ਨੋਕਾ ਦਾ ਚੱਪਾ.

ਓਲ੍ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕੁੰਭ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਗਦੇ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. ਚਬੱਚਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਯਾਦ (ਚੇਤੇ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਓਲ੍ਹਗ. ਦੇਖੋ, ਓਲਗ.

ਓਲ੍ਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੜਦਾ. ਓਟ। ੨ ਆਸਰਾ.

ਓੜ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤ. ਹੱਦ. ਅਵਧਿ. "ਓੜ ਪਹੁਚਾਵਹੁ ਦਾਤੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਤੈਸੀ ਨਿਬਹੈ ਓੜ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਓਟ. ਸ਼ਰਣ. "ਨਾਨਕ ਓੜ ਤੁਹਾਰੀ ਪਰਿਓ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਮੈ ਆਹੀ ਓੜ ਤੁਹਾਰ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਓਰ. ਤਰਫ। ੪ ਮੋਤ। ੫ ਅੰਤਸਮਾ.

ਓੜਕ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤ. ਹੱਦ. ਅਵਧਿ. "ਓੜਕ ਓੜਕ ਭਾਲਿ ਥਕੇ." (ਜਪੁ)

ਓੜਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਤ ਨੂੰ. ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ. "ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ, ਓੜਕਿ ਸਚੁ ਰਹੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਓੜਕੁ. ਦੇਖੋ, ਓੜਕ. "ਓੜਕੁ ਆਇਆ ਤਿਨ ਸਾਹਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਪਹਿਰੇ ਮ: ੧)

ਓੜਛਾ. ਦੇਖੋ, ਓਰਛਾ.

ਓੜਵ. ਸ਼ੰ. ਔਡ੍ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਜ ਸੁਰ ਦਾ ਰਾਗ. ਜੈਸੇ ਹਿੰਡੋਲ ਅਤੇ ਮਾਲਕੌਸ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਸ਼ਬਦ.

ਅ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸ੍ਵਰ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਕੰਠ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਨਾਉਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਗਕੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ੇਧ, ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਭਿੰਨ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਜ਼ਿਵੇਂ–ਅਕਾਲ, ਅਗਜਾਨ, ਅਧਰਮ, ਅਨੀਤਿ, ਅਨੇਕ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼੍ਣੁ. ਜਗਤ। ੪ ਅਭਾਵ। ੫ ਅਗਨਿ। ੬ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੭ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੮ ਇੰਦ੍ਰ। ੯ ਪਵਨ। ੧੦ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੧੧ ਯਸ਼ (ਜਸ). ੧੨ ਮਸ੍ਤਕ (ਮੱਥਾ). ੧੩ ਵਿ–ਰੱਛਕ (ਰਕਕ). ੧੪ ਸਹਾਇਕ.

ਅਉ. ਵ੍ਯ–ਅਤੇ. ਔਰ. ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਯੋਜਕ (ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ). "ਦੀਪਕ ਅਉ ਨਟ ਨਾਇਕ ਰਾਗ" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਅਪ ਅਤੇ ਅਵ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਉ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਅਪਹਠ ਦੀ ਥਾਂ ਅਉਹਠ, ਅਵਗੁਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਉਗੁਣ, ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਅਉਤਾਰ, ਅਵਧੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਅਉਧੂਤ ਆਦਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਉਹਠ.

ਅਉਅਲ. ਦੇਖੋ, ਅਵਲ.

ਅਉਸਧ
ਅਉਸ਼ਧੀ
ਦੇਖੋ, ਅਉਖਧ.

ਅਉਸਰ
ਅਉਸੁਰ
ਸੰ. ਅਵਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾ. ਵੇਲਾ. ਮੌਕਾ. "ਅਉਸਰ ਬੀਤਿਓਜਾਤ ਹੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੯) "ਫਿਰਿ ਇਆ ਅਉਸਰੁ ਚਰੈ ਨ ਹਾਥਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਜਿਗਜਾਸੂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜਰੂਰੀ ਵਾਕ। ੩ ਪ੍ਸ੍ਤਾਵ. ਪ੍ਰਸੰਗ। ੪ ਭਾਵ–ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਦਾ ਸਮਾ ਅਤੇ ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ. "ਅਉਸਰ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰਾ ਪੂਰਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਅਉਸਾਫ. ਅ. اوصاف ਔਸਾਫ਼. ਵਸਫ਼. ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸਿਫਤਾਂ. ਵਡਿਆਈਆਂ. ਗੁਣ. ਖ਼ੂਬੀਆਂ.

ਅਉਸੀ
ਅਉਂਸੀ
ਦੇਖੋ, ਔਂਸੀ.

ਅਉਹਟ ਪਟਣ. ਅਵ੍ਘਟ ਪੱਤਨ. ਉਹ ਪੱਤਣ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਔਖਾ ਪਹੁਚਿਆ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ–ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ. "ਅਉਹਟ ਪਟਣ ਕੀ ਚੀਨੈ ਬਾਟ." (ਰਤਨਮਾਲਾ)

ਅਉਹਠ. ਸੰ. ਅਪਹਠ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਦ ਹਠ. ਅਯੋਗਜ ਹਠ. ਦੁਰਾਗ੍ਰਹ. "ਗਹਿ ਅਉਹਠ ਅਬਲਾ ਰਹੀ, ਮਾਨਜੋ ਬਚਨ ਨ ਏਕ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰ. ਅਵਹਿਤ. ਵਿ–ਲਿਵਲੀਨ. ਧ੍ਯਾਨਪਰਾਇਣ। ੩ ਸਾਵਧਾਨ। ੪ ਸੰ. ਅਪਹਤ. ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਮਾਰਿਆ। ੫ ਹਟਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੬ ਦੇਖੋ, ਅਉਹਠਿ.

ਅਉਹਠਿ. ਅਪਹਤ ਕਰਕੇ. ਛੱਡਕੇ. "ਅਉਹਠਿ ਹਸਤ ਮੜੀ ਘਰੁ ਛਾਇਆ ਧਰਣਿ ਗਗਨ ਕਲਧਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਲਾ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਸ੍ਤੀ (ਹੋਸੀ) ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਅਪਹਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਖੰਡਨ. ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ "ਅਉਹਠਿ ਹਸਤ ਮਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਚੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਅਸ੍ਤ੍ਯ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦਾ ਖੰਡਨ ਰੂਪ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਭਿਖ੍ਯਾ ਮੰਗੀ ਹੈ.

ਅਉਹਰਣ. ਸੰ. ਅਪਹਰਣ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁਰਾਉਣਾ। ੨ ਲੁੱਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਉਹੇਰੀ। ੩ ਲੁਕੋਣਾ. ਛੁਪਾਉਣਾ.

ਅਉਹਾਣੀ. ਵਿ–ਅਪਹਰਣੀਯ. ਅਪਹਾਰ ਯੋਗ੍ਯ. ਹਾਨਿ (ਨੁਕਸਾਨ) ਲਾਇਕ। ੨ ਚੁਰਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਛੁਪਾਉਣ ਲਾਇਕ। ੪ ਆਯੁ–ਹਾਨਿ. ਜਿਸ ਦੀ ਆਯੁ (ਉਮਰ) ਸਮਾਪਤ ਹੋਗਈ ਹੈ. ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਓਹ ਅਉਹਾਣੀ ਕਦੇ ਨਾਹਿ, ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਅਉਹਾਰ. ਸੰ. ਅਪਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਰੀ. ਲੱਟ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਛੁਪਾਉ. ਲੁਕਾਉ । ੩ ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ. "ਬਿਨੁ ਮੁਕੰਦ ਤਨੁ ਹੁਇ ਅਉਹਾਰ." (ਗੋਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) ੪ ਸੰ. ਅਵਹਾਰ. ਚੋਰ । ੫ ਨਾਕੂ. ਘੜਿਆਲ. ਮਗਰਮੱਛ । ੬ ਸੱਦਾ. ਬੁਲਾਵਾ.

ਅਉਹੇਰਣ ਸੰ. ਅਵਹੇਲਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅਵਗਜਾ ਕਰਨਾ । ੨ ਅਪਮਾਨ (ਨਿਰਾਦਰ) ਕਰਨਾ । ੩ ਦੇਖੋ, ਅਉਹਰਣ । ੪ ਦੇਖੋ, ਅਵਹੇਰਣ.

ਅਉਹੇਰੀ. ਅਵਹੇਲਨ ਕਰੀ. ਅਪਮਾਨਿਤ ਕੀਤੀ. "ਖਸਮਿ ਦੁਹਾਗਨਿ ਤਜਿ ਅਉਹੇਰੀ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਪਤੀ ਨੇ ਦੁਹਾਗਣ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ੨ ਅਪਹਰਣ (ਲੁੱਟਣ) ਵਾਲੀ. ਲੁਟੇਰੀ. "ਸਗਲ ਮਾਹਿ ਨਕਟੀ ਕਾ ਵਾਸਾ, ਸਗਲ ਮਾਰਿ ਅਉਹੇਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਅਉਹੇਲਨ. ਦੇਖੋ, ਅਉਹੇਰਣ ਅਤੇ ਅਵਹੇਲਨ.

ਅਉਖ. ਸੰਗਜਾ–ਅ–ਸੁਖ. ਕਠਿਨਾਈ. ਔਖ । ੨ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼ । ੩ ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪਦਾ । ੪ ਫ਼ਾ اوخ ਸ਼ੋਕ. ਅਫ਼ਸੋਸ. ਰੰਜ.

ਅਉਖਦ
ਅਉਖਦਿ
ਅਉਖਦੀ
ਅਉਖਦੁ
ਅਉਖਧ
ਅਉਖਧਿ
ਅਉਖਧੀ
ਅਉਖਧੁ
ਸੰ. ਔਖਧਿ. ਓਸ਼ਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਚਮਕ ਧਾਰਣ ਕਰੇ. ਬੂਟੀ. ਜੜੀ । ੨ ਔਖਧ–ਔਸ਼ਧ. ਸੰਗਜਾ–ਓਸ਼ਧਿ (ਬੂਟੀ) ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਵਸਤੁ । ੩ ਦਵਾ. ਦਾਰੂ. ਰੋਗ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ, ਭਾਵੇਂ ਬੂਟੀ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਧਾਤੁ ਆਦਿਕ ਤੋਂ. "ਅਵਰ ਨ ਅਉਖਧੁ ਤੰਤ ਨ ਮੰਤਾ."(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਭ ਅਉਖਧ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਤਮਾਮ ਬੂਟੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਦਵਾਈਆਂ.

ਅਉਖਾ. ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਅਉਖ. ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ । ੨ ਵਜਾਕੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ । ੩ ਦੁਖੀ. "ਅਉਖਾ ਜਗ ਮਹਿ ਹੋਇਆ."(ਵਾਰ ਗਉ ੧, ਮ: ੪)

ਅਉਖੀ ਘੜੀ. ਅਸੁਖ ਦੀ ਘੜੀ. ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਸਮਾ. ਦੁੱਖ ਦਾ ਵੇਲਾ. "ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਅਉਖੀਵਨ
ਅਉਖੀਵਨਾ
ਕ੍ਰਿ–ਅਸੁਖੀ ਹੋਣਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ. ਕਠਿਨਾਈ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ । ੨ ਅਪ–ਕੀਵਨ. ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤੋਟ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ. ਅਮਲ ਦੇ ਉਤਰਾਉ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋਣੀ. "ਮਾਤਿਆ ਹਰਿਰਸ ਮਹਿ ਰਾਤੇ, ਤਿਸ ਬਹੁੜਿ ਨ ਕਬਹੂ ਅਉਖੀਵਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਅਉਗਣ
ਅਉਗਨ
ਸੰ. ਅਵਗੁਣ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਦੋਸ਼. ਐਬ. "ਅਉਗਣ ਕਟਿ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਅਪਰਾਧ. ਗੁਨਾਹ.

ਅਉਗਾਨ. ਵਿ–ਆਗੂ. ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕੁਦਰਤ ਕੇ ਅਉਗਾਨ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਅਉਗੁਣ. ਅਵਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਅਉਗਣ. "ਅਉਗੁਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਅਉਗੁਣਿਆਰਾ
ਅਉਗੁਣਿਆਰੀ
ਵਿ–ਅਵਗੁਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਅਉਗੁਣਿਆਰੇ ਕਉ ਗੁਣ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਅਉਗੁਣਿਆਰੀ ਕੰਤ ਨ ਭਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਅਉਗੁਣੁ
ਅਉਗੁਨ
ਦੇਖੋ, ਅਉਗਣ ਅਤੇ ਅਉਗੁਣ.

ਅਉਗੁਨਿ
ਅਉਗੁਨੀ
ਵਿ–ਅਵਗੁਣ ਵਾਲਾ. ਦੋਸ਼ੀ । ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਵਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ. ਅਵਗੁਣਾਂ ਨਾਲ.

ਅਉਘ. ਦੇਖੋ, ਓਘ ਅਤੇ ਔਘ.

ਅਉਘਟ. ਸੰ. ਅਵਘੱਟ. ਵਿ–ਅਟਪਟਾ. ਵਿਖੜਾ. ਔਖਾ. "ਅਉਘਟ ਰੁਧੇ ਰਾਹ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਠਿਨਾਈ. ਔਖ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਜਿਥੈ ਅਉਘਟ ਆਇ ਬਨਤ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਔਖੀ ਘੜੀ. ਦੁਖਦਾਈ ਵੇਲਾ । ੪ ਦੇਖੋ, ਘਟ.

ਅਉਘਟ ਘਾਟ. ਵਿ–ਅਵਘੱਟ ਘਾਟ. ਕਠਿਨ ਮਾਰਗ. ਦੁਰਗਮ ਮਾਰਗ. ਔਖਾ ਰਾਹ. ਵਿਖਮ ਘਾਟ. "ਆਗੈ ਅਉਘਟ ਘਾਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਅਉਘਟ.

ਅਉਘੜ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪ-ਘਰ. ਅਪਗ੍ਰਿਹ. ਜਿਸ ਨੇ ਘਰਬਾਰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਅਵਧੂਤ. "ਅਉਘੜ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਅਘੋਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਸ਼ੈਵ. ਅਘੋਰੀ । ੩ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ. ਅਉਘੜ ਜੋਗੀ ਗਲ ਵਿੱਚ ਨਾਦ (ਸਿੰਗੀ) ਅਤੇ ਸੇਲੀ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ. ਨਾਉਂ ਦੇ ਅੰਤ ਨਾਥ ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਮੱਥੇ ਤੇ ਭਸਮ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬ੍ਰਹਮਗਿਰਿ ਸੰਨਜਾਸੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਉਘੜਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਗੋਰਖਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਅਉਚਰ. ਵਿ–ਅਭੱਖ. ਨਾ ਚਰਣ (ਖਾਣ) ਯੋਗਜ. "ਪਿੰਡ ਅਪਰਚੇ ਅਉਚਰ ਚਾਰਾ."(ਭਾਗੁ). ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਰਿਚਯ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾ ਦਾ ਅਭੱਖ ਭੋਜਨ ਖਾਧਾ ਹੈ । ੨ ਜੋ ਚਰਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਦੁਰਲਭ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਔਚਰ ਚਰਣਾ.

ਅਉਛਕ. ਸੰ. ਔਛਕ–ਔਛਕ. ਸੰਗਜਾ–ਉਛਾ (ਢੱਟ) ਵਾਲਾ ਬੈਲ । ੨ ਬਲਦਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ. "ਉਭੈ ਬ੍ਰਿਖਭ ਨਿਜ ਅਉਛਕ ਮਾਂਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਉਜ. ਸੰ. ਔਜ–ਓਜ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲ. ਜ਼ੋਰ. "ਤੋਨ ਸਮੇ ਅਤਿ ਅਉਜ ਜਨਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਔਜ.

ਅਉਜਾਤਿ. ਅਪ–ਜਾਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਚ ਜਾਤਿ. ਨੀਚ ਕੁਲ । ੨ ਵਿ–ਨੀਚ ਕੁਲ ਦਾ. ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਵਾਲਾ. "ਅਉਜਾਤਿ ਰਵਦਾਸ ਚਮਿਆਰ ਚਮਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਅਉਝੜ. ਸਿੰਧੀ. ਅਵਝੜੁ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋਰ ਜੰਗਲ. ਅਜਿਹਾ ਸੰਘਣਾ ਬਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਹ ਨਾ ਲੱਭੇ । ੨ ਵਿ–ਗੁਮਰਾਹ.

ਅਉਝੜਿ. ਅਵਝੜ ਵਿਚ. ਡਰਾਂਉਣੇ ਬਨ ਵਿੱਚ.

ਅਉਝੜੁ. ਦੇਖੋ, ਅਉਝੜ.

ਅਉਟਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਔਟਾਉਣਾ.

ਅਉਤ. ਸੰ. ਅਪੁਤ੍ਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ. ਸੰਤਾਨ ਰਹਿਤ. "ਅਉਤ ਜਣੇਦਾ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਅਉਤਰ. ਸੰ. ਅਵਤਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਨਮ. ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਉਤਰਣ । ੨ ਵਿ–ਅਪੁਤ੍ਰ. ਔਤ੍ਰ.

ਅਉਤਰਣ. ਸੰ.ਅਵਤਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਨਕ਼ਲ. ਉਤਾਰਾ । ੨ ਉੱਪਰੋਂ ਹੇਠ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਤਰਨਾ । ੩ ਜਨਮ ਲੈਣਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਨਾ. "ਅਉਤਰਿਆ ਅਉਤਾਰ ਲੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) "ਸਰਪਨਿ ਹੋਇਕੈ ਅਉਤਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਅਉਤਰਾ. ਅਪੁਤ੍ਰ. ਔਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਉਤ.

ਅਉਤਰਾਸੀ. ਅਵਤਰਣ ਹੋਵਸੀ. ਅਵਤਾਰ ਧਾਰੇਗਾ । ੨ ਅਵਤਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਨਮ ਧਾਰਦਾ ਹੈ. "ਮਛੁ ਕਛੁ ਕੂਰਮੁ ਆਗਿਆ ਅਉਤਰਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਅਉਤਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਉਤਰਣ.

ਅਉਤਰੈ. ਦੇਖੋ, ਅਉਤਰਣ.

ਅਉਤਾਕੁ. ਫ਼ਾ. اوطاق ਓਤ਼ਾਕ਼.ਸੰਗਜਾ–ਘਰ । ੨ ਖ਼ੇਮਾ. ਤੰਬੂ । ੩ ਸਿੰਧੀ–ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬੈਠਕ (ਨਿਸ਼ਸਤਗਾਹ). "ਕਿਥੈ ਘਰੁ ਅਉਤਾਕੁ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ਕਿੱਥੇ ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨੇ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨਖ਼ਾਨੇ । ੪ ਨਿਵਾਸ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਦੁਖ ਭੁਖ ਦਾਲਦ ਘਣਾ ਦੋਜਕ ਅਉਤਾਕ." (ਭਾਗੁ). ਦੇਖੋ, ਓਤਾਕ । ੫ ਅ عتاق ਉਤਾਕ਼ ਅਥਵਾ ਇ਼ਤਾਕ਼. ਇਹ ਅ਼ਤੀਕ਼ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ. ਸ਼ਰੀਫ਼ ਲੋਕ.ਭਲੇ ਮਾਣਸ । ੬ ਉਮਰਾ. ਅਮੀਰ ਲੋਕ । ੭ ਉੱਤਮ ਜਾਤਿ ਦੇ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ ਆਦਿਕ ਜੀਵ.

ਅਉਤਾਰ. ਸੰ. ਅਵਤਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਨਮ ਧਾਰਨਾ । ੨ ਉੱਪਰੋਂ ਹੇਠ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਆਦਿ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਣਾ. "ਹੁਕਮਿ ਉਪਾਏ ਦਸ ਅਉਤਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਦਸ ਅਵਤਾਰ.

ਅਉਥਾੜੋ. ਦੇਖੋ. ਉਥਾਰਾ.

ਅਉਦਾਸ. ਸੰ. ਉਦਾਸੀਨ. ਵਿ–ਉਪਰਾਮ. ਵਿਰਕੂ. "ਧਰ ਏਕ ਆਸ ਅਉਦਾਸ ਚਿੱਤ." (ਦੱਤਾਵ)

ਅਉਧ. ਸੰ. ਅਯੋਧਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰੀ, ਜੋ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. "ਅਉਧ ਤੇ ਨਿਸਰ ਚਲੇ ਲੀਨੇ ਸੰਗ ਸੂਰ ਭਲੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਅਯੋਧਜਾ । ੨ ਅਯੋਧਜਾ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼ਲ । ੩ ਸੰ. ਅਵਧਿ. ਹੱਦ. ਸੀਮਾ । ੪ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਯਾਦ. ਉਮਰ. ਆਯੁ. "ਅਉਧ ਘਟੈ ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਾ ਰੇ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਅਉਧਘਨੇਰੀ. ਵਡੀ ਉਮਰ । ੨ ਵਜੰਗ–ਸਮਾਪਤੀ. ਖ਼ਾਤਮਾ. ਜਿਵੇਂ–ਦੀਵਾ ਵਡਾ ਕਰਨਾ,ਬੁਝਾਉਣਾ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਦੁਸਟ ਸਭਾ ਮਿਲਿ ਮੰਤ੍ਰ ਉਪਾਇਆ ਕਰਸਹਿ ਅਉਧ ਘਨੇਰੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਾਵ–ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ.

ਅਉਧੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧੌੜੀ. ਗਾਂ ਅਤੇ ਮਹਿੰ ਦੀ ਰੰਗੀ-ਹੋਈ ਖੱਲ । ੨ ਅਵਧਿ. ਉਮਰ. ਆਯੁ.

ਅਉਧਿ. ਅਵਧਿ. ਦੇਖੋ, ਅਉਧ ੩.

ਅਉਧੂ. ਸੰ. ਅਵਧੂਤ. ਅਵਧੂਨਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਅਵਧੂਨਨ ਦਾ ਅਰਥ ਕੰਬਾਉਣਾ–ਝਾੜਨਾ–ਪਛਾੜਨਾ ਹੈ. ਜੋ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਝਾੜਕੇ ਪਰੇ ਸਿੱਟੇ, ਉਹ ਅਵਧੂਤ ਹੈ. ਜੋ ਵਿਰਕੂ ਮਿੱਟੀ ਸੁਆਹ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੇਟਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਗਰਦ ਝਾੜਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਅਵਧੂਤ ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੨ ਸੰਨਜਾਸੀ. "ਬਿਨ ਸਬਦੇ ਰਸ ਨ ਆਵੈ, ਅਉਧੂ !" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਅਉਧੂਤ. ਦੇਖੋ, ਅਉਧੂ. "ਸੋ ਅਉਧੂਤ ਐਸੀ ਮਤਿ ਪਾਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਅਉਧੂਤੀ. ਵਿ–ਅਵਧੂਤਮਤ ਧਾਰੀ. ਤਜਾਗੀ. ਵਿਰਕੂ. "ਨਾ ਅਉਧੂਤੀ ਨਾ ਸੰਸਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਵਧੂਤ ਜੇਹਾ ਨੰਗਾ. ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ. "ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਫਿਰਹਿ ਅਉਧੂਤੀ ਆਪੇ ਭਿਖਿਆ ਪਾਵੈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਅਉਧੂਤੁ. ਦੇਖੋ, ਅਉਧੂਤ.

ਅਉਧੇਸ. ਅਯੋਧਜਾ–ਈਸ਼. ਅਵਧ–ਈਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ਰਥ. "ਉਰਧ ਗੇ ਅਉਧੇਸ."(ਰਾਮਾਵ) ਊਰਧਲੋਕ (ਸੁਰਗ) ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਗਏ । ੨ ਵਿ–ਅਯੋਧਜਾ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਅਉਰ. ਵਜ–ਔਰ. ਅਤੇ. ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. "ਦਾਨਵ ਅਉਰ ਦੇਵ ਮਿਲ ਸਬਹਿਨ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰ. ਅਪਰ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ । ੩ ਪਿਛਲਾ । ੪ ਦੂਜਾ. ਅਨਜ. ਹੋਰ. "ਅਉਰ ਸਗਲ ਜਗੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੯) "ਅਉਰ ਧਰਮ ਤਾਕੈ ਸਮ ਨਾਹਨ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਅਉਰਤ. ਫ਼ਾ عورت ਔ਼ਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਚੀਜ਼, ਜੋ ਛੁਪਾਉਣ (ਲੁਕੋਣ) ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ । ੨ ਭਾਵ–ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜਨਾਨੀ. ਤੀਮੀ. ਨਾਰੀ. ਤ੍ਰੀਮਤ. "ਏਤੇ ਅਉਰਤ ਮਰਦਾ ਸਾਜੇ ਏ ਸਭ ਰੂਪ ਤੁਮਾਰੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ. "ਸੁੰਨਤਿ ਕੀਏ ਤੁਰਕੁ ਜੇ ਹੋਇਗਾ, ਅਉਰਤ ਕਾ ਕਿਆ ਕਰੀਐ ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਭਗ. ਯੋਨਿ.

ਅਉਰਾਤ. ਬਹੁ ਵਚਨ ਅਉਰਤ ਦਾ. "ਦਸ ਅਉਰਾਤ ਰਖਹੁ ਬਦਰਾਹੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਔ਼ਰਾਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦਸ਼ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਹੈ.

ਅਉਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅਉਰ. "ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਉਰੁ ਨ ਦੇਖਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਉਰੰਗ } ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਉਂ
ਅਉਰੰਗਾ } ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਲਈ ਆਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਔਰੰਗ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ. "ਤਬ ਅਉਰੰਗ ਮਨ ਮਾਹਿ ਰਿਸਾਵਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਅਉਲ. ਦੇਖੋ, ਅੱਵਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਵਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਉਲਿ। ੪ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

ਅਉਲਿ } ਅ. اولیا ਇਹ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਵਲੀ
ਅਉਲੀਆ } ਦਾ. ਅ਼ਰਬੀ ਵਿੱਚ ਵਲੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. ਪਤੀ. ਭਰਤਾ. ਸਹਾਇਕ. ਮਿਤ੍ਰ. ਸਾਧੁ. ਧਰਮ ਦਾ ਆਗੂ. "ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਅਉਲੀਏ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨, ਮ: ੫)

ਅਉਲੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲੰਕ. ਦਾਗ. "ਅਉਲੰਗ ਵਿਚਕਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿੱਚ ਕਲੰਕ ਹੈ.

ਅਉੜ. ਸੰਗਜਾ–ਅਵ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਅਨਾਵ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਵਰਖਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ। ੨ ਸੋਕਾ. "ਅਉੜੀਂ ਅੱਕ ਸੁਫੁੱਲੀਂ ਭਰਿਆ." (ਭਾਗੁ) ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਅੱਕ ਫੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.*

ਅਊਰਾ. ਵਿ–ਅਪੂਰਣ. ਨਾ ਮੁਕੰਮਲ। ੨ ਨਾ ਊਰਾ. ਪੂਰਣ.

ਅਊਰਿਆ. ਨਾ ਨਜੂਨਤਾ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਅਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਨਜੂਨ (ਘੱਟ) ਹਨ. "ਤੇਰਹ ਤਾਲ ਅਊਰਿਆ." (ਭਾਗੁ) ਜੋ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਤੇਰਾਂ ਤਾਲ ਹਨ ਉਹ ਅਪੂਰਣ ਹਨ.

ਅਇਆਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਇਆਨਾ.

ਅਇਆਨ. ਸੰ. अज्ञान–ਅਗਜਾਨ. ਅਵਿਦਜਾ. ਬੇਸਮਝੀ.

ਅਇਆਨਤ } ਸੰ. ਅਗਜਾਨਤ੍ਵ. ਅਗਜਾਨ ਪੁਣਾ.
ਅਇਆਨਥ } ਅਗਜਾਨਤਾ.

ਅਇਆਨਾ. ਵਿ–ਅਗਜਾਨ ਵਾਲਾ. ਅਗਜਾਨੀ. ਅਬੋਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਨਿ ਲਾਭ ਦਾ ਗਜਾਨ ਨਹੀਂ.

ਅਇਆਲਿ } ਸੰਗਜਾ–ਅਜਾਪਾਲੀ. ਅਯਾਲੀ. "ਦੁੰਬੇ
ਅਇਆਲੀ } ਤਹਿੰ ਅਇਆਲਿ ਚਰਾਇ." (ਨਾਪ੍)

ਅਈ. ਸੰ. ਅਯੰ. ਸਰਵ–ਯਹ. ਇਹ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਥਾਂ. ਏਥੇ. ਯਹਾਂ. ਉਰੇ। ੩ ਆਈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਅਈਅੜ. ਦੇਖੋ, ਅੱਜੜ.

ਅਈਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਕੇ. ਆਕਰ. "ਭਾਂਡੈ ਭਾਉ ਪਵੈ ਤਿਤੁ ਅਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਅਈਏ. ਸੰ. ਅਯੰ. ਸਰਵ–ਇਹ. ਏਹ. ਯਹ। ੨ ਇਸ ਨੂੰ. ਭਾਵ–ਇਸ ਜਗਤ ਨੂੰ. "ਅਈਏ ਮਈਏ ਏਕ ਆਨ ਜੀਉ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਤਾਂਈ ਇੱਕ ਰੂਪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆ (ਵਸਾ)†

ਅਏ. ਆਏ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਮਿਲਕੈ ਬਹੁ ਸਤ੍ਰ ਅਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. अये–ਅਯੇ. ਕੋਮਲ ਸੰਬੋਧਨ.

ਅਸ. ਸੰ. ईदृश–ਈਦ੍ਰਿਸ਼. ਵਿ–ਅਜੇਹਾ. ਐਸਾ. "ਅਸ ਸੁੰਦਰ ਨਹਿ ਕੋਊ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਕ੍ਰਿ–ਅਸ੍ਤਿ. ਹੈ. "ਬਾਂਹ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਅਸ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਤਲਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਿ. "ਸਾਂਗ ਸਰੋਹੀ ਸੈਫ ਅਸ." (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਵ. "ਅਸਪਤਿ ਗਜਪਤਿ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਇੱਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਏ). ੬ ਫ਼ਾ اش ਅਸ਼. ਸਰਵ–ਉਸ ਦਾ, ਦੇ. "ਖ਼ਾਕੇ ਰਾਹਸ਼ ਤੂਤਯਾਏ ਚਸ਼ਮੇ ਮਾਸ੍ਤ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ਉਸ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀ ਧੂੜੀ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਹੈ। ੭ ਸੰ. अश्–ਅਸ਼੍. ਧਾ–ਫੈਲਨਾ. ਪਹੁੰਚਨਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਜਮਾ ਕਰਨਾ, ਭੋਗਣਾ, ਖਾਣਾ. ਇਸੇ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ੀ, ਅਸ਼ਨ. ਅਸ਼੍ਵ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੮ ਸੰ. अस्–ਅਸ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਚਮਕਣਾ, ਲੈਣਾ, ਹੋਣਾ, ਫੈਂਕਣਾ, ਛੱਡਣਾ, ਰੋਕਣਾ, ਨਿਕਾਲਣਾ, ਰੱਖਣਾ, ਕੱਟਣਾ, ਹਿੱਸੇ ਕਰਨਾ, ਮਿਲਾਉਣਾ. ਇਸੇ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਅਸਿ, ਅਸੁ, ਅਸੁਰ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਅਸਹ. ਸੰ. ਅਸਹਜ. ਵਿ–ਜੋ ਸਹਾਰਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਜੋ ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਨਾ ਹੋਸਕੇ. "ਅਸਹ ਦੁੱਖ ਭੋਗਤ ਬਿਲਲਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਸ਼ਹਦ. ਅ. اشہد ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ. "ਕਲਮਾ ਅਸ਼ਹਦ ਆਖਕੈ." (ਮਗੋ) ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਕਲਮਾ ਕਹਿਕੇ.

ਅਸਹਾਬ. ਸਾਹ਼ਿਬ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਲਈ ਅਸਹਾਬ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਅਸ਼ਕ. ਫ਼ਾ اشک ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼੍ਰ. ਅੰਝੂ. ਹੰਝੂ. ਅੱਥਰੂ. "ਅਸ਼ਕ ਜਾਰੀ ਸੁਰਪਤਿ ਨੱਜ਼ੀਕ ਬੁਰਦਸ਼." (ਸਲੋਹ) ਅੰਝੂ ਵਹਿੰਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਪਾਸ ਲੈਗਏ.

ਅਸਕਤ. ਸੰ. ਅਸ਼ਕ੍ਤ. ਵਿ–ਸ਼ਕਤਿ (ਬਲ) ਰਹਿਤ. ਕਮਜ਼ੋਰ. ਅਸਮਰਥ. "ਤਿੰਹ ਅਸ਼ਕਤ ਲਖ ਵਾਕ ਅਲਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਅਸਕ੍ਤ. ਵਿ–ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਆਜ਼ਾਦ. ਮੁਕ੍ਤ। ੩ ਸੰ. ਆਸਕ੍ਤ. ਵਿ–ਮੋਹਿਤ. ਆਸ਼ਕ. "ਸੁ ਸਪਤ ਕਾਂਡਣੋ ਕਥਜੋ ਅਸਕਤ ਲੋਕ ਹ੍ਵੈਰਹਜੋ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ਵਾਲਮੀਕਿ ਨੇ ਸੱਤ ਕਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਕਥਿਆ (ਭਾਵ–ਸੱਤ ਕਾਡਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਮਾਯਣ ਰਚਿਆ), ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਲੋਕ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਏ.

ਅਸ਼ਕੁਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾ ਲੱਛਣ. ਅਪਸਗਨ. ਮੰਦ ਸ਼ਕੁਨ. ਦੇਖੋ ਅਪਸਗਨ.

ਅਸ਼ਕਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. ਅਸਾਧਜ.

ਅਸਗਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ਕੁਨ.

ਅਸਗਾ. ਮਰਾ. ਅਸਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. ਝੁੰਡ। ੨ ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ. "ਅਸਗਾ ਅਸ ਉਸਗਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਅਸਕਾ ਅਸ੍ਤਿ ਉਸ ਕਾ. ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਉਸ ਦਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਸ.

ਅਸਗਾਹ } ਵਿ–ਅਗਾਧ. ਅਥਾਹ. "ਸੁਣਿਐ ਹਾਥ
ਅਸਗਾਹੁ } ਹੋਵੈ ਅਸਗਾਹੁ." (ਜਪੁ) ਅਥਾਹ ਦਾ ਹਾਥ (ਥਾਹ) ਪਾਉਣਾ. ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ.

ਅਸਗੰਧ. ਸੰ. अश्वगन्धा–ਅਸ਼੍ਵਗੰਧਾ. L. Physalis flexuosa. ਇਹ ਗਰਮਤਰ ਦਵਾਈ ਹੈ. ਖਾਂਸੀ, ਦਮਾ, ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਬਲਦਾਇਕ ਅਤੇ ਧਾਤੁ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਅਸਚਰਜ. ਸੰ. ਆਸ਼੍ਚਯੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਚੰਭਾ. ਤਅੱਜੁਬ. ਵਿਸਮਯ (ਵਿਸਮੈ).

ਅਸਜਰ. ਵਿ. ਜੋ ਜਰਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਅਜਰ. ਅਸਹਜ.

ਅਸ ਜਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸੁ (ਮਨ) ਦੀ ਜਲਨ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਸੰਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਅਸੁ. "ਅਸ ਜਰਿ ਪਰ ਜਰਿ ਜਰਿ ਜਬ ਰਹੈ। ਤਬ ਜਾਇ ਜੋਤਿ ਉਜਾਰਉ ਲਹੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਪਰ (ਵੈਰੀਆਂ) ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਪੀੜਾ, ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਲਵੇ.

ਅਸੱਜਨ. ਸੰ. असज्जन. ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੱਜਨ (ਸਤ੍–ਜਨ). ਭਲਾ ਆਦਮੀ. ਦੁਸ਼੍ਟ. ਪਾਮਰ.

ਅਸਟ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਅੱਠ. ਆਠ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. eight.

ਅਸਟ ਸਾਖੀ. ਅਸ਼੍ਟ–ਸਾਕਿਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਠ ਸਾਕੀ ਦੇਵਤਾ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸਾਖੀ (ਗਵਾਹ) ਅੱਠ ਦੇਵਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਠਹਿਰਾਏ. ੧ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਧ੍ਰਵ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਅਗਨਿ। ੬ ਪੌਵਨ। ੭ ਪ੍ਰਤਜੂਸ਼। ੮ ਪ੍ਰਭਾਸ. "ਤਬ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਸਟ ਬਨਾਏ। ਸਾਖ ਨਮਿਤ ਦੈਬੇ ਠਹਿਰਾਏ। ਤੇ ਕਹਿੰ ਕਰੋ ਹਮਾਰੀ ਪੂਜਾ। ਹਮ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਠਾਕੁਰ ਦੂਜਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਅਸਟ ਸਾਜ ਸਾਜਿ ਪੁਰਾਣ ਸੋਧਹਿ ਕਰਹਿ ਬੇਦ-ਅਭਿਆਸ. (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਵਾ–ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਚਾਰਣ ਦੇ ਅੱਠ ਥਾਂ–ਕੰਠ, ਰਿਦਾ, ਸੀਸ, ਰਸਨਾ ਦਾ ਮੂਲ, ਦੰਦ, ਨੱਕ, ਹੋਠ ਅਤੇ ਤਾਲੂਆ। ੨ ਵੇਦਪਾਠ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਵਿਕ੍ਰਿਤੀਆਂ–ਜਟਾ, ਮਾਲਾ, ਸ਼ਿਖਾ, ਰੇਖਾ, ਧ੍ਵਜਾ, ਦੰਡ, ਰਥ ਅਤੇ ਘਨ। ੩ ਅੱਠ ਵਜਾਕਰਣ, ਅਰਥਾਤ–ਇੰਦ੍ਰ, ਚੰਦ੍ਰ, ਕਾਸ਼ਕ੍ਰਿਤਸ੍ਨ, ਅਪਿਸ਼ਲਿ, ਸ਼ਾਕਟਾਯਨ, ਪਾਣਿਨੀ, ਅਮਰ ਅਤੇ ਜੈਨੇਂਦ੍ਰ ਦੇ ਰਚੇ ਵਜਾਕਰਣ.* ਭਵਿਸ਼ਜ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਵਜਾਕਰਣ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ:– ਐਂਦ੍ਰ, ਯਾਗਜ, ਰੌਦ੍ਰ, ਵਾਸਵਜ, ਬ੍ਰਾਹਮ, ਵਾਰੁਣ, ਸਾਵਿਤ੍ਰਜ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵ। ੪ ਪਾਠ ਅਤੇ ਅਰਥ-ਗਜਾਨ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਅੱਠ ਅੰਗ-ਹ੍ਰਸ੍ਵ, ਦੀਰਘ, ਪ੍ਲੁਤ, ਉੱਦਾਤ, ਅਨੁੱਦਾਤ, ਸ੍ਵਰਿਤ, ਅਨੁਨਾਸਿਕ ਅਤੇ ਅਨਨੁਨਾਸਿਕ। ੫ ਵੈਦਿਕ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅੱਠ ਭੇਦ ਆਰਸ਼ੀ, ਦੈਵੀ, ਆਸੁਰੀ, ਪ੍ਰਾਜਾਪਤਜਾ, ਯਾਜੁਸ਼ੀ, ਸਾਮ੍ਨੀ, ਆਚੀਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮੀ.

ਅਸਟ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਅਸ਼੍ਟਾਂਗ ਯੋਗ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ। ੨ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਸਾਰ ਰੂਪ ਅੱਠ ਅੰਗ। ੩ ਬੌੱਧ (ਬੁੱਧ) ਧਰਮ ਦੇ ਅਸ਼੍ਟਾਂਗ ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਂਗ.

ਅਸਟ ਸਿੱਧਿ. ਅੱਠ ਸ਼ਕਤੀਆਂ. ਯੋਗਾਦਿ ਸਾਧਨਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਅੱਠ ਕਰਾਮਾਤਾਂ. ੧ ਅਣਿਮਾ–ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੋਜਾਣਾ। ੨ ਮਹਿਮਾ–ਵੱਡਾ ਹੋਜਾਣਾ। ੩ ਗਰਿਮਾ–ਭਾਰੀ ਹੋਜਾਣਾ। ੪ ਲਘਿਮਾ–ਹੌਲਾ ਹੋਜਾਣਾ। ੫ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ–ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਵਸਤੁ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲੈਣੀ। ੬ ਪ੍ਰਾਕਾਮਜ–ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣ ਲੈਣੀ। ੭ ਈਸ਼ਿਤਾ–ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ। ੮ ਵਸ਼ਿਤਾ–ਸਭ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਣਾ. "ਅਸਟ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਏਹ। ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਸ ਨਾਮ ਦੇਹ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਅਸਟਕ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਟਕ.

ਅਸਟ ਕਰਨ. ਅਸ਼੍ਟਕਣੰ. ਅੱਠ ਹੈਨ ਕਣੰ (ਕੰਨ) ਜਿਸ ਦੇ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ.

ਅਸਟਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਟਕੁਲ.

ਅਸਟਦਸ. ਅਠਾਰਾਂ. ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ਼। ੨ ਭਾਵ–ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ. "ਅਸਟਦਸੀ ਚਹੁ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧਿ. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਅਸਟ ਦਸਾ ਸਿਧਿ." (ਸੋਰ ਰਵਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹਿ ਸਿੱਧਿ.

ਅਸਟਦਸਾਸਿਧਿ. ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ. "ਅਸਟਦਸਾ ਸਿਧਿ ਕਰਤਲੈ ਸਭ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਰਵਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹਿ ਸਿੱਧਿ.

ਅਸਟਦਸਾ ਖਟ ਤੀਨ ਉਪਾਏ. (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅ: ੨, ਸ਼. ੪੫। ੨ ਅੱਠ ਦਿਕਪਾਲ, ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਾ.

ਅਸਟ ਦੁ. ਅੱਠ ਅਤੇ ਦੋ, ਦਸ. "ਕਹੂੰ ਅਸਟ ਦੁ ਅਵਤਾਰ ਕੱਥੈ ਕਥਾਣੰ." (ਗਜਾਨ) ਦਸ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਕਥਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਅਉਤਾਰ.

ਅਸਟ ਧਾਤੁ. ਅੱਠ ਧਾਤਾਂ. ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾ ਨੇ ਅੱਠ ਧਾਤਾਂ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ–ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਤਾਂਬਾ, ਜਿਸਤ, ਪਾਰਾ, ਕਲੀ, ਲੋਹਾ, ਸਿੱਕਾ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਧਾਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ–ਖਲੜੀ, ਰੋਮ, ਲਹੂ, ਨਾੜਾਂ, ਹੱਡੀ, ਪੱਠੇ, ਚਰਬੀ, ਵੀਰਜ. "ਅਸਟਮੀ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਕੀ ਕਾਇਆ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੩ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਧਾਤਾਂ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ–ਰਸ, ਰੁਧਿਰ, ਮਾਮ, ਚਰਬੀ, ਅਸਥੀ, ਮਿੰਜ (ਮੱਜਾ), ਵੀਰਜ, ਬਲ। ੪ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਵਰਣ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮਜਹਬਾਂ ਨੂੰ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਪਾਤਸਾਹ ਕੀ ਘੜੀਐ ਸਬਦਿ ਵਿਗਾਸ" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕ ਧਾਤੁ ਕਰਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੱਠ ਧਾਤਾਂ ਮਿਲਕੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋਗਈਆਂ ਹਨ.

ਅਸਟਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਟ ਨਦੀ.

ਅਸਟ ਨੈਣ } ਅੱਠ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਾਰ ਮੁਖ
ਅਸਟ ਨੈਨ } ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ,

* ਅਤਕ ਜਵਾਸ ਪਾਤ ਬਿਨ ਭਇਊ. (ਤੁਲਸੀ)

† ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅਧਯਾਯ ੭, ਸ਼ ੭.

* इन्द्र चन्द्र काशकृत्स्नापिशलि शाकटायनाः। पाणिन्यमर जैनेन्द्रा जयन्त्यष्टादि शाब्दिकाः (ਕਵਿ ਕਲਪਦ੍ਰਮ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਅੱਠ ਅੱਖਾਂ ਹੋਈਆਂ. "ਤ੍ਰਸਜੋ ਅਸਟ ਨੈਣੰ." (ਚੌਬੀਸਾਵ)

ਅਸਟਪਦੀ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟਪਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਠ ਪਦਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਅੱਠ ਛੰਦ ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ. ਇਹ ਛੰਦ ਦੀ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਨਹੀ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਛੰਦ ਅਸਟਪਦੀ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ–ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਸਟਪਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਹੈ–

ਇਹ ਮਨੁ ਅਵਗੁਣਿ ਬਾਂਧਿਆ ਸਹੁ ਦੇਹ ਸਰੀਰੈ. **
ਮਲਾਰ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਸਟਪਦੀ ਸਾਰ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਯਥਾ–
ਚਕਵੀ ਨੈਨ ਨੀਦ ਨਹਿ ਚਾਹੈ,
ਬਿਨੁ ਪਿਰੁ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ.
ਸੂਰ ਚਰੈ ਪ੍ਰਿਉ ਦੇਖੈ ਨੈਨੀ,
ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗੈ ਪਾਈ. * * *
ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਸਟਪਦੀ ਚੌਪਾਈ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਯਥਾ–
ਨਾ ਮਨ ਮਰੈ ਨ ਕਾਰਜ ਹੋਇ,
ਮਨ ਵਸਿ ਦੂਤਾਂ ਦੁਰਮਤਿ ਦੋਇ. * * *
ਇਵੇਂ ਹੀ ਸੁਖਮਨੀ ਦੀਆਂ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਰੂਪ-ਚੌਪਾਈ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਅਸਟਭੁਜੀ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟਭੁਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਬਾਹਾਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਇਧ.

ਅਸਟਮ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟਮ. ਵਿ–ਅੱਠਵਾਂ.

ਅਸਟਮੀ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਅੰਧੇਰੇ (ਹਨੇਰੇ) ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਅਸਟਮੀ ਅਸਟ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਅਸਟ ਮੰਗਲ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਟ ਮੰਗਲ.

ਅਸਟਾਇਧ. ਅਸ਼੍ਟ–ਆਯੁਧ. ਯੁੱਧ ਦੇ ਅੱਠ ਸਾਧਨ ਰੂਪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਅਸਟਾਇਧ ਚਮਕੈ." (ਅਕਾਲ) ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਅੱਠ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੜੇ ਹੋਏ ਅੱਠ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਘੰਟਾ ਗਦਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਅਸਿ ਸੰਖ ਸਰਾਸਨ ਬਾਨ, ਚਕ੍ਰ ਬਕ੍ਰ ਕਰ ਮੇ ਲਿਯੇ ਜਨੁ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰਿਤੁ ਭਾਨ." (ਚੰਡੀ ੧) ਘੰਟਾ ਅਤੇ ਸੰਖ ਇਸ ਲਈ ਆਯੁਧ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਆਯੁਧ.

ਅਸਟਾਂਗ. ਸੰ. अष्टाङ्ग–ਅਸ਼੍ਟਾਂਗ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਠ ਅੰਗ. ਯੋਗਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ–ਯਮ, ਨਿਯਮ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਤਯਾਹਾਰ, ਧਾਰਣਾ, ਧਯਾਨ, ਸਮਾਧਿ। ੨ ਬੌੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ–ਸਮਜਕ ਸੰਕਲਪ, ਸਮਜਗ ਵਾਚਾ, ਸਮਜਕ ਕਰਮ, ਸਮਜਗਾਜੀਵ, ਸਮਜਗ ਵਜਾਯਾਮ, ਸਮਜਗ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ, ਸਮਜਕ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ, ਸਮਜਕ ਸਮਾਧਿ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ ੩.

ਅਸਟਾਂਗ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਸੰ. साष्टाङ्ग प्रणाम–ਸਾਸ਼੍ਟਾਂਗ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਠਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਜਿਸ ਨਮਸਕਾਰ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾ ਅੱਠਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੇ–ਗੋਡੇ, ਪੈਰ, ਹੱਥ, ਛਾਤੀ, ਸਿਰ, ਬਾਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ, ਅੰਤਹਕਰਣ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਦੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ" ਭੀ ਹੈ.

ਅਸਟਾਂਗਯੋਗ. ਅੱਠ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਂਗ.

ਅਸਟਾਥ. ਅਸ਼੍ਟ ਹਾਥ. "ਅਸਟਾਥ ਹਥਜਾਰੰ ਸੱਭਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਅਸਟਾਪਦ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟਾਪਦ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਠ ਧਾਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਚਾ ਪਦ (ਦਰਜਾ). ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ। ੨ ਅੱਠ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕੀੜਾ. ਟਿੱਡਾ. ਆਹਣ। ੩ ਮੱਕੜੀ। ੪ ਧਤੂਰਾ। ੫ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ। ੬ ਅੱਠ ਖਾਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਖੇਲ, ਸ਼ਤਰੰਜ। ੭ ਚੌਪੜ. "ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਅਸਟਾਪਦ ਖੇਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਸ਼ਰਭ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪੈਰ ਛਾਤੀ ਵੱਲ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪਿੱਠ ਵੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਸਿੰਹਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਰ.

ਅਸਟਾਂਮ. ਅੰ. Stamp–ਸ੍ਟੈਂਪ. ਟਿਕਟ ਵਾਲਾ ਕਾਗਜ। ੨ ਡਾਕ ਦਾ ਟਿਕਟ। ੩ ਟਿਕਟ.

ਅਸਟਾਵਕ੍ਰ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟਾਵਕ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਵਲ ਪੈਂਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਉੱਦਾਲਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੁਮਤਿ (ਸੁਜਾਤਾ) ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਹੋਡ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਹਾਲ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਐਂਉਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:–

ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਤਦ ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਹੋਡ ਵਿਦਜਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਦਪਾਠ ਦੱਸ ਰਹਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਗਰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਲਕ ਨੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ- 'ਆਪ ਵੇਦਪਾਠ ਅਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂ.' ਇਸ ਪੁਰ ਕਹੋਡ ਨੂੰ ਵਡਾ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਏਹ ਲੜਕਾ ਵਿੰਗੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਅਸ਼੍ਟ (ਅੱਠ) ਅੰਗ ਵਕ੍ਰ (ਵਿੰਗੇ) ਹੋਗਏ.

ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸ਼੍ਟਾਵਕ੍ਰ ਇੱਕ ਵੇਰ ਜਲ ਵਿੱਚ ਖਲੋਕੇ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਅਪਸਰਾਗਣ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਵਰ ਮੰਗੋ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਪਤਿ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ. ਇਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਿ ਹੋਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਏਸ ਦੇ ਅੰਗ ਵਿੰਗੇ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਹੱਸ ਪਈਆਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਅਸ਼੍ਟਾਵਕ੍ਰ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਵਚਨ ਪਾਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਖਿਆ, 'ਚੰਗਾ! ਤੁਹਾਡਾ ਕਾਰਜ, ਸਿੱਧ ਹੋਜਾਊ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪਵੋਗੀਆਂ.'

ਇਹ ਅਪਸਰਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਪੁਰ ਅਰਜੁਨ ਇਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਤੋਂ ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ ਲੈਜਾਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਡਾਕੂਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈਆਂ.

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਅਸਿਤ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇਵਲ, ਗੰਧਮਾਦਨ ਪਰਬਤ ਤੇ ਤਪ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਰੰਭਾ ਅਪਸਰਾ ਉਸ ਥਾਂ ਆਈ ਅਤੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਕਾਮਵਸ਼ ਹੋਗਈ. ਰੰਭਾ ਨੇ ਜਦ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਨਾ ਵੇਖੀ, ਤਦ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ-ਕਿ ਤੇਰਾ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਰੀਰ ਅੱਠ ਵਿੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਜਾਏ, ਇਸ ਤੋਂ ਦੇਵਲ ਹੀ ਅਸ਼੍ਟਾਵਕ੍ਰ ਕਹਾਇਆ.

ਅਸਟੰਟ. ਅੰ. Assistant. ਸਹਾਇਕ. ਨਾਇਬ.

ਅਸਠ. ਅ–ਸ਼ਠ. ਵਿ–ਛਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਕਪਟ. ਸਾਦਾ. "ਓਇ ਖਰੇ ਅਸਠੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਸਟ.

ਅਸਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਓਲਾ. ਗੜਾ. ਹਿਮਉਪਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਸਨ.

ਅਸਤ. ਸੰ. ਅਸ੍ਤ. ਵਿ–ਨਸ਼੍ਟ. ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੨ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ. ਗ਼ਾਇਬ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਲੋਪ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਦਰਸ਼ਨ। ੪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਛਿਪਣਾ. "ਅਸਤ ਉਦੋਤ ਭਇਆ ਉਠਿ ਚਲੇ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫) ੫ ਸੰ. ਅਸ੍ਤਿ. ਭਾਵ.ਹੋਂਦ. ਸੱਤਾ.। ੬ ਸੰ. ਅਸਤਜ. ਵਿ–ਮਿਥਜਾ. ਝੂਠ। ੭ ਸੰ. ਅਸ਼ਿਥ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਡੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਤ ੬। ੮ ਸੰ. असत–ਅਸਤ. ਵਿ–ਬੁਰਾ. ਖੋਟਾ. ਨੀਚ. ਲੁੱਚਾ। ੯ ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਤ.

ਅਸਤਨ. ਸੰ. ਸ੍ਤਨ. ਕੁਚ. ਥਣ। ੨ ਸੰ. ਅਸ੍ਤਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ੍ਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛਿਪਣਾ. ਅਸ੍ਤ ਹੋਣਾ.

ਅਸਤਬਲ. ਅ. اصطبل ਇਸਤ਼ਬਲ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼੍ਵਸ਼ਾਲਾ. ਤਬੇਲਾ. ਅੰ. Stable.

ਅਸਤਬਾਜ. ਦੇਖੋ, ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼.

ਅਸਤਬਾਜੀ. ਦੇਖੋ. ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ.

ਅਸਤ ਬਿਅਸਤ. ਉਲਟ ਪੁਲਟ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਤ ਵਜਸ੍ਤ. "ਅਸਤ ਬਿਅਸਤ ਸੁ ਹੁਇ ਅਨਮੀਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਸਤਮਨ. ਸੰ. ਅਸ੍ਤਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਲਕੀ. "ਜਜੋਂ ਹੈ ਸ੍ਰਮਿਤ ਅਸਤਮਨ ਧਰਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੭) ੨ ਛਿਪਣਾ. ਅਸ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤਨ ੨.

ਅਸਤਰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਯਗਣ ISS, ISS, ISS, ISS.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਮਹਾ ਘੋਰ ਕੈਕੈ ਘਨੰ ਕੀ ਘਟਾ ਜਜੋਂ,
ਸੁ ਧਾਯਾ ਰਣੰ ਬਿੱਜੁਲੀ ਕੀ ਛਟਾ ਜਜੋਂ,
ਸੁਨੇ ਸਬੰ ਦਾਨੋ ਸਮੌਹੈਂ ਸਿਧਾਏ,
ਮਹਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕੈਕੈ ਸੁ ਬਾਜੀ ਨਚਾਏ. (ਮਾਂਧਾਤਾ)

੨ ਫ਼ਾ استر ਖੱਚਰ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਵਤਰ। ੩ ਰਜਾਈ ਕੋਟ ਆਦਿਕ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਲਾਈ ਹੋਈ ਤਹਿ. ਅੰਦਰਸ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਸਤ੍ਰ.

ਅਸਤਵਨ. ਸੰ. ਸ੍ਤਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਤੁਤਿ. ਤਾਰੀਫ. "ਅਸਤਵਨ ਪੂਜ ਕਰ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਅਸਤਾ. ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਸਤ੍ਰਾ" "ਕਿਲਕਾ" "ਤਾਰਕ" ਅਤੇ "ਤੋਟਕ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਸਗਣ IIS, IIS, IIS, IIS.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਅਸਿ ਲੈ ਕਲਕੀ ਕਰ ਕੋਪ ਭਿਰਜੋ,
ਰਣ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਬਿਖੈ ਬਿਚਰਜੋ,
ਗਹਿ ਪਾਣਿ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਬਿਖੈ ਨ ਡਰਜੋ,
ਰਿਸ ਸੋਂ ਰਣ ਚਿਤ੍ਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕਰਜੋ. (ਕਲਕੀ)

ਅਸਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆ–ਸ਼ਥਾਮਨ. ਠਹਿਰਨਾ. ਰੁਕਣਾ. ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ. "ਘੜੀ ਦੋਇ ਅਸਤਾਇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ." (ਜਸਾ)

ਅਸਤਾਚਲ. ਸੰ. ਅਸ੍ਤਾਚਲ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ੍ਤ–ਅਚਲ. ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਛਿਪਣਾ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਅਸਤਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ. "ਜੂਝਤ ਸੱਲ ਭਯੋ ਅਸਤਾਮਾ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਅਸਤਾਵਾ. ਫ਼ਾ آفتابہ ਆਫ਼ਤਾਬਾ. ਅਸਲ ਸ਼ਬਦ ਆਬ ਤਾਬਹ ਹੈ. ਬੇ ਦਾ ਬਦਲ ਫ਼ੇ ਨਾਲ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਟੂਟੀਦਾਰ ਲੋਟਾ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਮੰਡਲੁ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਲਈ ਰਖਦੇ ਹਨ.

ਅਸਤਿ } ਸੰਗਜਾ–ਅਸ੍ਤਿ. ਹੋਂਦ. ਹੈ. "ਅਸਤਿ ਏਕ
ਅਸਤੀ } ਦਿਗਰ ਕੁਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

੨ ਅਸ਼ਿਥ. ਹੱਡੀ. "ਅਸਤਿ ਚਰਮ ਬਿਸਟਾ ਕੇ ਮੂੰਦੇ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਅਸਤੀਨ. ਦੇਖੋ, ਆਸਤੀਨ. "ਨਿਜ ਅਸਤੀਨ ਹਲਾਵਨ ਕਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਸਤੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਰਾ. "ਤੇਜ ਅਸਤੁਰਾ ਏਕ ਮੱਗਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੦)

ਅਸਤੋਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸ੍ਤੋਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ. ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼। ੨ ਉਸਤਤਿ (ਸ੍ਤੁਤਿ) ਦਾ ਗੀਤ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਤੁ.

ਅਸਤੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਇਸਤਿੰਜਾ.

ਅਸਤੰਭ. ਸੰ. ਸ੍ਤੰਭ. ਸੰਗਜਾ–ਥੰਮ. ਥਮਲਾ. ਖੰਭਾ. ਸਤੂਨ। ੨ ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ. ਸਹਾਰਾ। ੩ ਰੁਕਣਾ. ਰੁਕਾਵਟ। ੪ ਜੜ੍ਹ ਸਮਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ।

ਅਸੱਤ } ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਸਤਜ. ਮਿਥਜਾ।
ਅਸਤਜ } ੨ ਸੱਚ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਝੂਠ.

ਅਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਅਸ਼ਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਓਹ ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰ ਜੋ ਫੈਂਕਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਚਕ੍ਰ ਤੀਰ ਗੋਲਾ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਤ੍ਰਮੁਕੂ ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਅਸ਼ਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਮੋਹਨਾਸ਼ਤ੍ਰ, ਪਾਵਕਾਸ਼ਤ੍ਰ, ਵਰੁਣਾਸ਼ਤ੍ਰ, ਪਵੰਤਾਸ਼ਤ੍ਰ, ਵਜ੍ਰਾਸ਼ਤ੍ਰ ਆਦਿ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਸੀ ਕਿ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਚਲਾਇਆ ਅਸ਼ਤ੍ਰ ਭਿਆਨਕ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਅਤੇ ਜੇ ਉਸ ਅਸ਼ਤ੍ਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਅਸ਼ਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਬਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਮੇਘਾਸ਼ਤ੍ਰ ਮਾਰੇ ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜਾ ਵਾਯੁ ਅਸ਼ਤ੍ਰ ਚਲਾਵੇ. ਜੇ ਵੈਰੀ ਅਗਨਿ ਅਸ਼ਤ੍ਰ ਛੱਡੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰੁਣਾਸ਼ਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰੇ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੋਰ ਜਾਣੋ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸ਼ਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸਰਬਲੋਹ ਅਤੇ ੪੦੫ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

"ਅਗਨਿ ਅਸਤ੍ਰ ਛਾਡਾ ਤਬ ਦਾਨਵ। ਜਾਂਤੇ ਭਏ ਭਸਮ ਬਹੁ ਮਾਨਵ। ਵਰੁਣ ਅਸਤ੍ਰ ਤਬ ਕਾਲ ਚਲਾਯੋ। ਸਗਲ ਅਗਨਿ ਕੋ ਤੇਜ ਮਿਟਾਯੋ। ਰਾਛਸ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਵਨ ਅਸਤ੍ਰ ਸੰਧਾਨਾ । ਜਾਂਤੇ ਉਡਤ ਭਏ ਗਣ ਨਾਨਾ । ਭੂਧਰਾਸਤ੍ਰ ਤਬ ਕਾਲ ਪ੍ਰਹਾਰਾ । ਸਭ ਸਿਵਕਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਣ ਉਬਾਰਾ । ਮੇਘ ਅਸਤ੍ਰ ਛੋਰਾ ਤਬ ਦਾਨਵ । ਭੀਜ ਗਏ ਜਿੰਹ ਤੇ ਸਭ ਮਾਨਵ । ਵਾਯੁ ਅਸਤ੍ਰ ਲੈ ਕਾਲ ਚਲਾਯੋ । ਸਭ ਮੇਘਨ ਤਤਕਾਲ ਉਡਾਯੋ ।"** (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਅਸਤ੍ਰ ਮਾਨ. ਅਸ੍ਤ੍ਰਧਾਰੀ. ਅਸ੍ਤ੍ਰਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤ੍ਰ । ੨ ਸੰ. ਅਸ੍ਤ੍ਰਾਯਮਾਣ, ਜੋ ਖ਼ੁਦ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹੈ. "ਨਮੋ ਅਸਤ੍ਰਮਾਨੇ." (ਜਾਪੁ)

ਅਸਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤਾ.

ਅਸਤ੍ਰਾਪਾਦਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਵਸਤੁ ਅਸਲੋਂ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਅਗਜਾਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਭਾਸੇ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਸਤ੍ਰਾਪਾਦਕ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ.

ਅਸਥ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ੍ਥਿ. ਹੱਡੀ. ਹੱਡ । ੨ ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਸ੍ਥ (ਕ਼ਾਯਮ). ਚੰਚਲ. ਚਲਾਇਮਾਨ.

ਅਸਥਕਿਤ. ਸੰ. ਸ੍ਥਗਿਤ. ਵਿ–ਥੱਕਿਆਹੋਇਆ । ੨ ਢਕਿਆਹੋਇਆ.

ਅਸਥਨ. ਸੰ. ਸ੍ਤਨ. ਸੰਗਜਾ–ਥਣ. "ਬਿਨੁ ਅਸਥਨ ਗਊ ਲਵੇਰੀ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ.

ਅਸਥਲ. ਸੰ. ਸ੍ਥਲ. ਸੰਗਜਾ–ਥਾਂ. ਜਗਾ । ੨ ਖੁਸ਼ਕ ਥਾਂ । ੩ ਭੂਮਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ । ੪ ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਥਲ । ੫ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਹੱਛਾ ਸ੍ਥਲ. ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ. ਉਜਾੜ. "ਸੇ ਅਸਥਲ ਸੋਇਨ ਚਉਬਾਰੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਅਸਥਲੀ. ਸੰ. ਸ੍ਥਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਥਾਂ. ਜਗਾ । ੨ ਵੱਟ । ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਅਸਥਾਈ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਯਿਨ–ਸ੍ਥਾਈ. ਵਿ–ਇਸਥਿਤ (ਸ੍ਥਿਤ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ । ੨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ । ੩ ਦੇਖੋ, ਅਸਥਾਈ ਭਾਵ । ੪ ਅਸ੍ਥਾਈ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧ੍ਰਪਦ ਆਦਿ ਦੇ ਆਲਾਪ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ । ੫ ਰਹਾਉ. ਟੇਕ.

ਅਸਥਾਈ ਭਾਵ. ਸ੍ਥਾਈ ਭਾਵ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਵਜਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨੌ ਰਸਾਂ ਦੇ ਆਸਰਾ (ਅਧਿਸ੍ਥਾਨ) ਰੂਪ ਨੌ ਭਾਵ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਰਸਾਂ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ–ਰਤਿ, ਹਾਸੀ, ਸ਼ੋਕ, ਕ੍ਰੋਧ, ਉਤਸਾਹ, ਭਯ, ਨਿੰਦਾ, ਵਿਸਮਯ, ਨਿਰਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਰਸ.

ਅਸਥਾਨ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਥਾਂ. ਠਿਕਾਣਾ. ਠਹਿਰਨ ਅਥਵਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜਗਾ. "ਅਸਥਾਨ ਹਰਿ ਨਿਹ ਕੇਵਲੰ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਸਥਾਪਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਥਾਪਨ. ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਅਸਥਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ.

ਅਸਥਾਲਯ. ਅਸ੍ਥਿ–ਆਲਯ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਘਰ. ਮੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਕ਼ਬਰ. "ਪਾਹਨ ਕੋ ਅਸਥਾਲਯ ਕੋ ਸਿਰ ਨਾਤ ਫਿਰਯੋ ਕਛੁ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਅਸਥਾਵਰ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਵਰ. ਵਿ–ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੜ੍ਹ. ਅਚਲ. "ਅਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ ਪਰਬਤ ਆਦਿ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ.

ਅਸਥਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ੍ਥਿ. ਹੱਡੀ.

ਅਸਥਿਤ. ਸੰ. ਸ੍ਥਿਤ. ਵਿ–ਕ਼ਾਯਮ (ਕਾਇਮ). ਅਚਲ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. "ਅਸਥਿਤ ਭਏ ਬਿਨਸੀ ਸਭ ਚਿੰਦ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਚਰਨਕਮਲ ਅਸਥਿਤ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਅ–ਸ੍ਥਿਤ. ਜੋ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਕ਼ਾਯਮ ਨਹੀਂ.

ਅਸਥਿਤਿ. ਸੰ. ਸ੍ਥਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ਾਯਮੀ. ਠਹਿਰਾਉ. ਟਿਕਾਉ. "ਕਹਾਂ ਅਸਥਿਤਿ ਪਾਈਐ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਅ–ਸ੍ਥਿਤਿ. ਨਾ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਅਸਥਿਰ / **ਅਸਥਿਰੁ** ਸੰ. ਸ੍ਥਿਰ–ਸ੍ਥਿਰ. ਵਿ–ਕ਼ਾਯਮ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਅਸਥਿਰ ਜੋ ਮਾਨਿਓ ਦੇਹ ਸੋ ਤਉ ਤੇਰਉ ਹੋਇ ਹੈ ਖੇਹ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੨ ਸ੍ਥਿਤ. ਅਚਲ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. "ਅਸਥਿਰ ਰਹਹੁ ਡੋਲਹੁ ਮਤ ਕਬਹੂੰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਅਸ੍ਥਿਰ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਸ੍ਥਿਰ. ਚਲਾਇਮਾਨ. ਚੰਚਲ. ਜੋ ਕ਼ਾਯਮ ਨਹੀਂ. "ਅਸਥਿਰੁ ਕਰੇ ਨਿਹਚਲੁ ਇਹ ਮਨੂਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਇਸ ਮਨ ਅਸਥਿਰ (ਚੰਚਲ) ਨੂੰ ਨਿਹਚਲ ਕਰੇ.

ਅਸਥਿਰੁਮਤਿ. ਸ੍ਥਿਰ ਮਤਿ. ਅਚਲ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ । ੨ ਚੰਚਲ ਮਤਿ.

ਅਸਥੂਰ / **ਅਸਥੂਲ** ਸੰ. ਸ੍ਥੂਰ ਅਤੇ ਸ੍ਥੂਲ. ਵਿ–ਮੋਟਾ । ੨ ਸੰਘਣਾ । ੩ ਚੌੜਾ. ਵਿਸ਼ਾਲ । ੪ ਵਡਾ. ਵਿਸਤਾਰ ਵਾਲਾ. "ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੂਖਮ ਸੋਈ ਅਸਥੂਲ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਸਥੰਭ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤੰਭ. "ਅਸਥੰਭੰ ਸਬਦ ਸਾਧੁ ਸ੍ਵਜਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਅਸਥੰਭ ਨ ਹੋਤੋ, ਤਾਂ ਪਵਨੁ ਕਵਨੁ ਘਰਿ ਸਹਿਤਾ ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਅਸਥੰਭਨ / **ਅਸਥੰਮਨ** ਸੰ. ਸ੍ਤੰਭਨ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ । ੨ ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. "ਬਾਇਰੂਪ ਅਸਥੰਭਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਗੁਰੁ ਕਾ ਸਬਦ ਮਨਹਿ ਅਸਥੰਮਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਜੜ੍ਹ ਕਰਨਾ.

ਅਸਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਦ੍ (ਉੱਤਮ). ੨ ਅ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਹ. ਸ਼ੇਰ. । ੩ ਸਿੰਹ ਰਾਸ਼ਿ.

ਅਸਦਖਾਨ. ਨਵਾਬ ਅਸਦ ਖ਼ਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਆਸਫੁੱਦੌਲਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਇਬਰਾਹੀਮ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰੀ ਅਤੇ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ ਰਿਹਾ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਮੁੰਢਲੇ ਜੰਗਾਂ ਵੇਲੇ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਸੂਬਾ ਸੀ. ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਕੀਲ ਮੁਤ਼ਲਕ਼ ਥਾਪਿਆ, ਜੋ ਵਜ਼ਾਰਤ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੧੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਅਸ਼ੱਦ. ਅ. اشدّ ਵਿ–ਅਤਯੰਤ. ਬਹੁਤ.

ਅਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਸੰ. असदृश. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼ (ਮੁਕ਼ਾਬਲੇ) ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ. ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸਾਨੀ. ਬੇ ਨਜੀਰ. ਅਨੁਪਮ.

ਅਸਨ. ਸੰ. ਅਸ਼ਨ. ਸੰਗਜਾ–ਭੋਜਨ. ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ. "ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਹੂ ਮੇ ਨਾ ਦੇਖਯੋ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਸੰ. असन. ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ. ਖੂਨ । ੩ ਸੰ. असन. ਫੈਂਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸ ਧਾ.

ਅਸਨਾ / **ਅਸਨਾਇ** ਫ਼ਾ. آشنا ਆਸ਼ਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍ਰ । ੨ ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਵਾਲਾ. ਵਾਕ਼ਿਫ਼ । ੩ ਤਾਰੂ. ਤੈਰਾਕ.

ਅਸਨਾਈ. ਫ਼ਾ آشنائی ਆਸ਼ਨਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੋਸਤੀ । ੨ ਵਾਕ਼ਫੀਯਤ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਆ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੁਝ ਤੇ ਤੇਰੀ ਸਭ ਅਸਨਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਤਰਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ.

ਅਸਨਾਹ / **ਅਸਨਾਹਾ** ਸੰ. ਸ੍ਨੇਹ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ. ਮੋਹ । ੨ ਆਸ਼ਨਾ. ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸਤ. ਦੇਖੋ, ਆਸ਼ਨਾ. "ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਅਸਨਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮੋਹਿ ਅਸਨਾਹਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਅਸਨਾਨ. ਦੇਖੋ, ਇਸਨਾਨ ਅਤੇ ਸਨਾਨ । ੨ ਅ. اسنان ਦੰਦ. ਦਾਂਤ.

ਅਸਨੇਹ. ਸੰ. ਸ੍ਨੇਹ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਨਾਮ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਿਨੁ ਅਸਨੇਹ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੨ ਅਸ (ਐਸਾ) ਨੇਹ. ਅਜਿਹਾ ਪਿਆਰ.

ਅਸਨੇਹਿ / **ਅਸਨੇਹੀ** ਸੰ. स्नेहिन्–ਸ੍ਨੇਹੀ. ਵਿ–ਪਿਆਰਾ. ਮਿਤ੍ਰ. ਸੰਬੰਧੀ. ਹਿਤੂ. "ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਅਸਨੇਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਅਸਨੇਹੁ. ਦੇਖੋ, ਅਸਨੇਹ.

ਅਸਪ. اسپ ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼੍ਵ. ਘੋੜਾ । ੨ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁਹਰਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਸਪ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਅਸਪਤ / **ਅਸਪਤਿ** ਅਸ਼੍ਵਪਤਿ. ਵਿ–ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਪਤਿ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ. "ਅਸਪਤਿ ਗਜਪਤਿ ਨਰਹਿ ਨਰਿੰਦ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਅਸਪਤਿ (ਸੂਰਜ) ਗਜਪਤਿ (ਇੰਦ੍ਰ) ਨਰਹਿ (ਨਰ-ਹਯ. ਕਿੰਨਰਾਂ ਦਾ) ਨਰਿੰਦ (ਰਾਜਾ ਕੁਬੇਰ). ਨਾਮੇ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮੀਰ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਹੈ.

ਅਸਪਦ. ਦੇਖੋ, ਆਸਪਦ.

ਅਸਪਰਸ. ਸੰ, अस्पर्श–ਅਸ੍ਪਸ਼ੰ. ਵਿ–ਛੋਹ (ਛੁਹਣ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਜੋ ਸਪਰਸ਼ ਨਾ ਕਰੇ । ੨ ਇੱਕ ਅਜੇਹਾ ਮਤ ਜੋ ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਛੋਹਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੩ ਗੁਰੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਓਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਤੋਂ ਵਰਜਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਪਰਸ । ੪ असपृश्य–ਅਸਪ੍ਰਿਸ਼ਜ. ਵਿ–ਨਾ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਯੋਗਜ. ਅਛੂਤ.

ਅਸਪਾਂ. ਅਸਪ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਅਸਪਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਸਿਪਾਣਿ.

ਅਸਪਾਤ. ਸੰ. अयस्पत्र –ਅਯਸਪਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਤ੍ਰਾ. ਪੱਕੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਸਿਪਤ੍ਰ.

ਅਸਪੀ. ਵਿ–ਅਸਪ (ਘੋੜਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘੁੜਸਵਾਰ.

ਅਸਪ੍ਰਿਹ. ਸੰ, अस्पृह. ਵਿ–ਸ੍ਪ੍ਰਿਹਾ (ਲਾਲਚ) ਬਿਨਾ. ਨਿਰਲੋਭ । ੨ ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ.

ਅਸਫਲ. ਵਿ–ਜੋ ਫਲ ਸਹਿਤ ਨਹੀ. ਨਿਸ਼ਫਲ । ੨ ਨਿਕੰਮਾ । ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਅਸਫੁਰਤ / **ਅਸਫੁਰਿਤ** ਸੰ. ਸ੍ਫੁਰਿਤ. ਵਿ–ਫੁਰਿਆ. ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ । ੨ ਚੰਚਲ. ਚਲਾਇਮਾਨ । ੩ ਪਰਗਟਹੋਇਆ । ੪ ਅ–ਸ੍ਫੁਰਿਤ. ਜੋ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ.

ਅਸਫੋਟ / **ਅਸਫੋਟਕ** ਸੰ. ਆਫੁਟ. ਵਿ–ਜੋ ਸਪਸ਼੍ਟ ਨਹੀ. ਅਪ੍ਰਸਿੱਧ । ੨ ਫੁਟਕਲ. ਪ੍ਰਸੰਗ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਸਿਲਿਸਿਲੇ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਅਸਫੋਟਕ ਕਬਿੱਤ."

ਅਸਫੰਦ ਯਾਰ. ਫ਼ਾ اسفندیار ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੁਸਤਾਸਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਵਡਾ ਬਹਾਦੁਰ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰੁਸਤਮ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆਗਿਆ. ਅਸਫੰਦ ਯਾਰ ਨੇ ਅਗਨਿਪੂਜਕ ਪਾਰਸੀ ਮਤ ਨੂੰ ਵਡੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅੱਠਵੀਂ ਹਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਅਸਬ. ਫ਼ਾ اسب ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜਾ. ਅਸ਼੍ਵ. ਅਸਪ.

ਅਸਬਾਬ. ਫ਼ਾ اسباب ਸੰਗਜਾ–ਸਬਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕਾਰਣ । ੨ ਸਾਮਾਨ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ.

ਅਸਭਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ ਅਤੇ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਗੱਵਾਰ. ਬੇਅਕਲ. ਸਾਦਾ ਲੋਹ. ਵਹਸ਼ੀ. ਜਾਂਗਲੀ. ਉਜੱਡ.

ਅਸਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਸਮ (ਬਰਾਬਰ) ਨਹੀਂ. ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ. ਵੱਧ ਘੱਟ । ੨ ਟੌਂਕ. ਟਾਂਕ । ੩ ਸੰ. ਅਸ਼ਮ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਥਰ । ੪ ਪਹਾੜ. ਪਰਬਤ । ੫ ਬੱਦਲ.

ਅਸਮਝ. ਵਿ–ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਮੂਰਖ. ਉਜੱਡ । ੨ ਬੋਧ (ਗਜਾਨ) ਰਹਿਤ. "ਮਨੁ ਅਸਮਝ ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਪਤੀਆਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਅਸਮਦ. ਸੰ. अस्मद्. ਸਰਵ. ਹਮਾਤੜ. ਅਸੀਂ । ੨ ਅਸਾਡਾ. ਹਮਾਰਾ.

ਅਸਮਰਥ. ਸੰ. असमर्थ. ਵਿ–ਸਮਰਥ (ਸ਼ਕਤਿ) ਰਹਿਤ. ਕਮਜ਼ੋਰ । ੨ ਨਾਲਾਇਕ਼. ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਰਣ ਦੀ ਯੋਗਜਤਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ.

ਅਸਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਸਮਾਨ.

ਅਸਮਾਨ. ਫ਼ਾ آسمان ਆਸਮਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼. ਆਸ (ਚੱਕੀ) ਮਾਨ (ਮਾਨਿੰਦ). ਜੋ ਚੱਕੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਅਸਮਾਨ ਜਿਮੀ ਦਰਖਤ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਅ–ਸਮਾਨ. ਜੋ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ. ਵੱਧ ਘੱਟ. ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ । ੩ ਜਿਸ ਦੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਮਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸਾਨੀ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਖੋਜਉ ਅਸਮਾਨ." (ਗਉ) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਨਾ. ਅਭਿਮਾਨ. ਹੌਸੈ. ਅਸਮਾਨਤਾ. "ਹੰਸ ਹੇਤ ਆਸਾ ਅਸਮਾਨ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਹਿੰਸਾ ਮੋਹ ਲੋਭ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ.

ਅਸਮਾਨ ਖ਼ਾਂਨ. ਦੇਖੋ, ਆਸਮਾਨ ਖ਼ਾਂਨ.

ਅਸਮਿਤਾ. ਸੰ. ਅਸ੍ਮਿਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਅਤੇ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਣਨਾ. ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪੰਜ ਕਲੇਸ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਲੇਸ਼ ਹੈ. ਵੇਦਾਂਤ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਹ੍ਰਿਦਯਗ੍ਰੰਥਿ" ਹੈ.

ਅਸਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ.

ਅਸਮੰਜਸ. ਸੰ. ਅਸਮञ्जस. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਸਮੰਜਸ (ਯੋਗਜ). ਅਯੋਗਜ. ਨਾਮੁਨਾਸਿਬ. "ਸੁਨ ਮਾਸੀ, ਅਸਮੰਜਸ ਗਾਥਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਅਣਬਨ. ਅਸੰਗਤ। ੩ ਯੁਕ੍ਤਿ ਵਿਰੁੱਧ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਅਯੋਗਜ ਸਮਾ। ੫ ਸਗਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੇਸ਼ਿਨੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਜਨਮਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਵਡਾ ਕੁਕਰਮੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਵਡਾ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਗਰ.

ਅਸਯੁਪਾਸਕ. ਸੰ. ਅਸ੍ਯਿ–ਪਾਸ਼ਕ. ਵਿ–ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਫਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਸਿ–ਉਪਾਸਕ. ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ.

ਅਸਰ. ਅ. ਅਸ੍ਰ। ਅਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭਾਉ । ੨ ਦਬਾਉ। ੩ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੪ ਸੰਬੰਧ। ੫ ਇਤਿਹਾਸ। ੬ ਅ. ਅ਼ਸ੍ਰ. ਨਿਚੋੜਨਾ। ੭ ਰੋਕਣਾ। ੮ ਦੇਣਾ.

ਅਸਰਗ. ਸੰ. ਅਸਰ੍ਗ. ਵਿ–ਸਰ੍ਗ (ਉਤਪੱਤਿ) ਰਹਿਤ. "ਨਮਤੁੰ ਅਸਰਗੇ." (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਸਰਗ.

ਅਸਰਣ. ਸੰ. ਅਸ਼ਰਣ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਪਨਾਹ (ਢੋਈ) ਨਾ ਮਿਲੇ. ਦੇਖੋ, ਅਸਰਣ ਸਰਣ.

ਅਸਰਣਸਰਣ / **ਅਸਰਨਸਰਨ** ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਰਣ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ. "ਅਸਰਣਸਰਣੰ ਏਕ ਦਈ." (ਗਜਾਨ)

ਅਸ਼ਰਫ਼. ਅ. ਅ਼ਸ਼੍ਰਫ਼। ਵਿ–ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਫ਼ (ਉੱਤਮਤਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਮਹਾਨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਵਡਾ ਸ਼ਰੀਫ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ.

ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ. ਫ਼ਾ. ਅ਼ਸ਼੍ਰਫ਼ੀ। ਸੰਗਜਾ–ਸੁਰਣ ਮੁਦ੍ਰਾ. ਮੋਹਰ. ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਿੱਕਾ ਸਪੇਨ ਵਿੱਚ ਚੱਲਿਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਮੂਜਬ ਤਿੰਨ ਰੁਪਯੇ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਸੀ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਚਲਾਈ ਹੈ, ਪਰ ਕਦੇ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਵਾਂਙ ਪੱਕੀ ਨਹੀ ਹੋਈ. ਸੋਨੇ ਦਾ ਭਾਉ ਵਧਣ ਘਟਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਧਦਾ ਘਟਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. "ਕਾਢ ਅਸਰਫੀ ਧਨੀ ਕਹਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੮)

ਅਸ਼ਰਫ਼ੁਲਮਖ਼ਲੂਕ਼ਾਤ. ਅ. ਅ਼ਸ਼੍ਰਫ਼ੁਲ੍ਮਖ਼ਲੂਕ਼ਾਤ। ਵਿ–ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ. ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ.

ਅਸਰਾਉ. ਸੰ. ਆਸ਼੍ਰਯ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. ਸਹਾਰਾ. "ਵਿਚਿ ਸਚਾ ਅਸਰਾਉ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਓਟ. ਪਨਾਹ. "ਚੁਕੈ ਸਭ ਅਸਰਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਜਾਕਉ ਕੋਇ ਨ ਰਾਖੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਿਸੁ ਤੂ ਦੇਹਿ ਅਸਰਾਉ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਅਸਰਾਨਦੀ. ਰਤਨ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਪਾਨ ਪੋਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਸਰਾਨਦੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਸੁਰਨਦੀ.

ਅਸ਼ਰਾਫ਼. ਅ. ਅ਼ਸ਼੍ਰਾਫ਼। ਵਿ–ਬਹੁ ਵਚਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦਾ. ਨੇਕ (ਭਲੇ) ਮਾਣਸ.

ਅਸਰਾਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਗਾਤਾਰ. ਨਿਰੰਤਰ। ੨ ਅ. ਅਸ੍ਰਾਰ। ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁ ਵਚਨ ਸਿੱਰ ਦਾ. ਭੇਤ. ਗੁਪਤ ਆਸ਼ਯ। ੩ ਅ. ਅਸ੍ਰਾਰ। ਵਿਸਰਾਰ. ਆਗ੍ਰਹ. ਹਠ। ੪ ਅ. ਅਸ਼੍ਰਾਰ। ਅਸ਼ਰਾਰ. ਬਹੁ ਵਚਨ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ.

ਅਸਰਾਲ. ਵਿ–ਭਿਆਨਕ. ਡਰਾਉਣਾ. ਖ਼ੌਫ਼ਨਾਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਜਗਰ ਸੱਪ. ਫ਼ਾ. ਅ਼ਜ਼੍ਦਰ। – ਅ਼ਜ਼੍ਦਹਾ। ਅਜ਼ਦਹਾ ਅਥਵਾ ਅਜ਼ਦਰਹਾ । ੩ ਅਸੁਰਾਲਯ. ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ। ੪ ਭਾਵ–ਨਰਕ. "ਭੈ ਸਾਗਰ ਅਸਰਾਲ ਪਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਜਲਾਬਿੰਬ.

ਅਸਰੀਤ. ਅਜੇਹੀ ਰੀਤਿ. ਐਸੀ ਰਸਮ। ੨ ਸੰ. ਅਸ਼ਿਤ੍–ਅਸ਼ਿਤ੍ਰ. ਵਿ–ਖਾਊ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ। ੩ ਆਸ਼੍ਰਿਤ. ਲਾਗੀ। ੪ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਲਾਗੀ, ਜੋ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਦੀ ਗ਼ਮੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੁਰ ਰਸੋਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ. ਅਸ੍ਤਾਈ "ਹੋਇ ਅਸਰੀਤ ਪੁਰੋਹਿਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਅਸਰੂਪ. ਸੰ. ਸ੍ਵਰੂਪ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕਲ. ਆਕਾਰ. "ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਅਸਰੂਪ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਵਰਨ ਭੇਖ ਅਸਰੂਪ ਨ ਜਾਪੀ ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ। ੩ ਵਿ–ਅਰੂਪ. ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਰੂਪ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ। ੪ ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ) ਰੂਪ.

ਅਸਲ. ਅ. ਅ਼ਸ੍ਲ। ਅਸਲ. ਵਿ–ਖਰਾ. ਸੱਚਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਲਿ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੜ. ਮੂਲ. ਦੇਖੋ, ਅਸੁਲੂ. ੩ ਮੂਲ ਧਨ. ਪੂੰਜੀ। ੪ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼। ੫ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਮਾਨ। ੬ ਅ. ਅ਼ਸ੍ਲ. ਅ਼ਸਲ. ਸ਼ਹਿਦ. ਮਧੁ। ੭ ਵਿ–ਭਲਾ. ਨੇਕ। ੮ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹਾ। ੯ ਸ਼ਸਤ੍ਰ .

ਅਸਲਮ. ਅ. ਅਸ੍ਲਮ। ਵਿ–ਬਹੁਤ ਸਾਦਾ । ੨ ਬਹੁਤ ਨੇਕ। ੩ ਬਹੁਤ ਸਲਾਮਤ.

ਅਸਲਮ ਖ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਖ਼ਾਂ.

ਅਸਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਸਲੋਂ. ਵਾਸ੍ਤਵ ਵਿੱਚ. ਦਰ ਹ਼ਕ਼ੀਕਤ. "ਨਾਨਕ ਤੇ ਨਰ ਅਸਲਿ ਖਰ ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੰਤ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਅਸਲ ੧.

ਅਸਵ. ਸੰ. ਆਸਵ. ਮਦਿਰਾ. ਸ਼ਰਾਬ. "ਪਿਪੰਤ ਅਸਵੰ ਛਰੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਆਸਵ.

ਅਸਵਦ. ਅ. ਅ਼ਸ੍ਵਦ। ਵਿ–ਬਹੁਤ ਕਾਲਾ. (ਸਵਾਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਾਲਾ). ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ, ਜੋ ਛੀ ਸੱਤ ਇੰਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਕਾਬੇ ਦੀ ਕੰਧ ਵਿੱਚ ਜੜਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਅੱਬਾਸ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪੱਥਰ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਡਿੱਗਾ ਸੀ, ਪਰ ਆਦਮ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਦਾ ਬਦਲਦਾ ਕਾਲਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਪ੍ਰਲੈ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜਦ ਰੱਬ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਕਰੇਗਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨ ਹੋਜਾਵੇਗੀ. ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਚੁੰਬਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇਵੇਗਾ.

ਅਸਵਾਰ. ਫ਼ਾ. ਅ਼ਸ੍ਵਾਰ। ਸਵਾਰ. ਅਸ਼–ਵਾਰ. ਵਿ–ਅਸ਼੍ਵਾਰੋਹੀ. ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਆਰੋਹਿਤ. ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਵਕਾਰ. ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਚਾਲ ਆਪਣੇ ਵਸ਼ ਰੱਖੇ.

ਅਸਵਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੜ੍ਹਾਈ. ਕੂਚ. "ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਅੱਜ ਅਸਵਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ." (ਲੋਕੋ) ੨ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ. ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰਨਾ. "ਨਾਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਅਸਵਾਰਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਇਆ ?"(ਭਗਤਾਵਲੀ) ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦ (ਬੀੜ). "ਬਹੁਰੋ ਲੈ ਜਾਵਹੁ ਅਸਵਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਜ ਧਜ ਨਾਲ ਕੱਢੀਹੋਈ ਅਸਵਾਰੀ.

ਅਸਵਾਰੀ. ਫ਼ਾ. ਅ਼ਸ੍ਵਾਰੀ. ਸਵਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ ਆਰੋਹਣ (ਚੜ੍ਹਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘੋੜੇ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੩ ਯਾਨ. ਕੋਈ ਵਸਤੁ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋਈਏ.

ਅਸਾ. ਆਸ਼ਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ."ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖਉ ਏਕ ਅਸਾ ਰੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਸਾਂ. ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ. ਹਮਾਰੇ ਮੇ."ਅਸਾ ਜੋਰੁ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਸਾਕਹਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਅਸਾਂ. ਸਰਵ. ਮੈਂ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਅਸੀਂ. "ਅਸਾਂ ਭਿ ਓਥੈ ਜਾਣਾ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀਆ)

ਅਸਾਸਹ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾਸੈ.

ਅਸਾਸਾ. ਅ. ਅਸ੍ਸਾਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲ। ੨ ਸੰਪਦਾ. ਵਿਭੂਤੀ.

ਅਸਾਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਅशास्त्रिन्. ਵਿ–ਜੋ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਨਹੀ ਜਾਣਦਾ. ਅਸ਼ਿਕ੍ਸ਼ਿਤ. ਅਨਪੜ੍ਹ। ੨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਨਿੰਦਿਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਸਾਹ / **ਅਸਾਂਹ** ਸੰ. ਅਸ੍ਮਾਕ. ਹਮਾਰੇ ਮੇਂ. ਅਸਾਡੇ ਵਿੱਚ. "ਅਉਗੁਣ ਸਭ ਅਸਾਹ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਅਸਾਜਜ. ਵਿ–ਨਾ ਸਾਜਣ ਯੋਗਜ. ਅਣਬਣ. ਨਾਮੁਮਕਿਨ. "ਅਸਾਜਜੰ ਸਾਜਿ ਸਮਜਿਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸਮਜਿਆ.

ਅਸਾਡਹਾ. ਵਿ–ਅਸਾਂ ਦਾ. ਅਸਾਡਾ. ਹਮਾਰਾ. "ਜੇ ਤੂ ਮਿਤ੍ ਅਸਾਡਹਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਅਸਾਡੜੇ. ਵਿ–ਅਸਾਂ ਦੇ. ਅਸਾਡੇ. ਹਮਾਰੇ. "ਮਿਤ੍ ਅਸਾਡੜੇ ਸੇਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਅਸਾੜਾ. ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਅਸਾਡੜਾ.

ਅਸ਼ਾਂਤਿ. ਸੰ. ਅशान्ति. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਂਤਿ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਬੇਚੈਨੀ. ਕੋਭ.

ਅਸਾਧ. ਸੰ. ਅसाधस. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ. ਕਠਿਨਤਾ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਜੇਹਾ ਰੋਗ, ਜੋ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਸਕੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. "ਅਸਾਧ ਰੋਗ ਉਪਜਿਓ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਟਰਤ ਨ ਕਾਹੂ ਟਾਰਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਅਸਾਧੁ.

ਅਸਾਧਾਰਣ. ਵਿ–ਜੋ ਸਾਧਾਰਣ (ਮਾਮੂਲੀ) ਨਹੀਂ. ਅਸਾਮਾਨ੍ਯ। ੨ ਭਾਵ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼. ਖ਼ਾਸ.

ਅਸਾਧਿ. ਅਸਾਧ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਅਸਾਧ.

ਅਸਾਧੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਸਾਧੁ (ਭਲਾ) ਨਹੀਂ. ਬੁਰਾ. ਲੁੱਚਾ. ਖੋਟਾ. ਦੁਸ਼੍ਟ.

ਅਸਾਧ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਅਸਾਧ.

ਅਸਾਨ. ਅ. ਅ਼ਸ੍ਸਾਨ। ਇਹ਼ਸਾਨ. ਸੰ. ਉਪਕਾਰ. ਨੇਕੀ. ਭਲਿਆਈ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੩ ਫ਼ਾ. ਆਸਾਨ. ਵਿ–ਸੁਗਮ. ਸੁਖਾਲਾ. ਸੌਖਾ.

ਅਸਾਨਮੰਦ / **ਅਸਾਨਵੰਦ** ਫ਼ਾ. ਅ਼ਸ੍ਸਾਨਮੰਦ। ਇਹ਼ਸਾਨਮੰਦ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ. ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.

ਅਸਾਮੀ. ਅ. ਅ਼ਸ੍ਸਾਮੀ। ਸੰਗਜਾ–ਇਸਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਅਸਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਅਸਾਮੀ। ੨ ਅਹੁਦਾ. ਪਦਵੀ. ਅਧਿਕਾਰ। ੩ ਕਿਰਾਇਆ ਅਥਵਾ ਮੁਆਮਲਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਮੁਕ਼ੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਪੱਖ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਫ਼ਰੀਕ਼ ਮੁਕ਼ੱਦਮਾ.

ਅਸਾਰ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸੁਧ. ਬੇਖ਼ਬਰ. ਗ਼ਾਫ਼ਿਲ. ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਰਹਿਤ. "ਨਾ ਸੋਈਐ ਅਸਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਸਾਰ ਰਹਿਤ. ਫੋਗ. ਫੋਕੜ। ੩ ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਇਰੰਡ। ੫ ਚੰਦਨ। ੬ ਅਗਰੁ। ੭ ਸੰ. ਆਸਾਰ. ਵਰਖਾ ਦੀ ਧਾਰਾ. ਬੁਛਾੜ. "ਨੈਨਹੁ ਨੀਰ ਅਸਾਰ ਬਹੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੮ ਅ. ਅ਼ਸ੍ਸ਼ਾਰ. ਆਸ਼ਾਰ. ਅਸਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ. ਲੱਛਣ.

ਅਸਾਰਤ. ਅ. ਅ਼ਸ਼ਾਰਤ। ਇਸ਼ਾਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਤ. ਸੈਨ. ਕਿਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. "ਕਰਹਿ ਉਚਾਇ, ਅਸਾਰਤ ਦਲ ਦਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੫੧) ਹੱਥ ਚੁੱਕਕੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦਿੱਤਾ.

ਅਸਾਰਥ. ਸੰ. ਅसारार्थ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸਾਰ ਰੂਪ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਅਸਾਰ ਕਰਮ. "ਸੁਆਰਥ ਤਿਆਗਿ ਆਸਰਥਿ ਰਚਿਓ, ਨਹਿ ਸਿਮਰੈ ਪ੍ਰਭੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਅਸਾਰਥਿ. ਅਸਾਰਾਥੰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਅਸਾਰਥ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਸਾੜ. ਸੰ. ਆਸ਼ਾਢ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾੜ੍ਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਉਤ੍ਰਾਸ਼ਾਢਾ ਨਛਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਸਾੜਾ } ਵਿ–ਅਸਾਂ ਦਾ. ਅਸਾਡਾ. ਅਸਾਡੀ.
ਅਸਾੜੀ } ਹਮਾਰਾ. ਹਮਾਰੀ. "ਨਾਂਹੀ ਕਿਛੁ ਅਸਾੜਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਰਾਖਹੁ ਸਰਮ ਅਸਾੜੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਅਸਿ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ ਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਟਣ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਤਲਵਾਰ. "ਅਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੋ ਖੜਗ ਤੁਪਕ ਤਬਰ ਅਰੁ ਤੀਰ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਕਾਸ਼ੀ ਪਾਸ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਬਨਾਰਸਿ ਅਸਿ ਬਸਤਾ." (ਗੌਂਡ-ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਚਕ ਮੱਧਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਇੱਕ ਵਚਨ. ਹੈ. "ਤਤ੍ਵਮਸਿ" (ਤਤ੍–ਤ੍ਵੰ–ਅਸਿ). ਉਹ ਤੂ ਹੈ. "ਸਾਮ ਜੁ ਬੇਦ ਤਤ੍ਵਮਸਿ ਮਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਸਿਕਨੀ. ਸੰ. ਅਸਿਕ੍ਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ. ਚਨ੍ਹਾਂ. ਚਨਾਬ। ੨ ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ। ੩ ਅੰਤਹ ਪੁਰ (ਹ੍ਰਰਮ) ਦੀ ਦਾਸੀ. ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨੇ ਦੀ ਟਹਿਲਣ.

ਅਸਿਕੇਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸਿ (ਤਲਵਾਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੇਤੁ (ਧੁਜਾ) ਵਿੱਚ. ਅਸਿਧੁਜ. ਅਕਾਲ. ਮਹਾਕਾਲ. "ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਕੇਤੁ ਜਗਤ ਕੇ ਈਸਾ." (ਚੌਪਈ) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਅਸਿੱਖ. ਵਿ–ਜੋ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਧਰਮ ਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਸਿੱਖਿਤ.

ਅਸਿੱਖਿਤ. ਸੰ. ਅਸ਼ਿਕਿਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਕਾ (ਸਿਖਜਾ) ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ੨ ਵਿਦਜਾਹੀਨ. ਅਨਪੜ੍ਹ। ੩ ਉਜੱਡ. ਅਸਭਜ. ਗੱਵਾਰ.

ਅਸਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਸਿਤ (ਚਿੱਟਾ) ਨਹੀਂ। ੨ ਕਾਲਾ. "ਅਸਿਤ ਬਸਤ੍ਰ ਤਿਹ ਅੰਗ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਬੇਹੱਦ. ਬੇਅੰਤ। ੪ ਸੰ. ਅਸ਼ਿਤ. ਕੁੰਢਾ. ਕੁੰਠਿਤ. ਕੁੰਦ। ੫ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ. ਭਕਿਤ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਅਸਿਤ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਧ੍ਰਵਸੰਧਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਹੈਹਯ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਹਿਮਾਲਯ (ਹਿਮਾਲੇ) ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ.

ਅਸਿਤਬਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸਿਤ (ਕਾਲਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਰਿ (ਪਾਣੀ). ਜਮਨਾ (ਯਮੁਨਾ) ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸਿਤਬਾਰਿਪਤਿ. ਅਸਿਤਵਾਰਿ ਜਮਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸਿਤਾ. ਵਿ–ਜੋ ਸ਼੍ਵੇਤ (ਚਿੱਟੀ) ਨਹੀਂ. ਕਾਲੀ. "ਅਸਿਤਾ ਨਿਸਿ ਮੋ ਸਸਿ ਸੇ ਬਿਗਸੇ." (ਸਮੁਦ੍ਰ ਮਥਨ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਮਨਾ ਨਦੀ। ੩ ਸੰ. ਅਸ਼ਿਤ੍ਰ–ਅਸ਼ਿਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਭਕਕ। ੪ ਸੰ. ਅਸ਼ਿਤ. ਫੈਂਕਣ ਵਾਲਾ.

ਅਸਿਧਰ } ਵਿ–ਅਸਿ (ਤਲਵਾਰ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ.
ਅਸਿਧਾਰੀ } ਖੜਗਧਾਰੀ. "ਅਨਬਿਕਾਰ ਅਸਿ-ਧਾਰੀ." (ਹਜ਼ਾਰੇ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਹਾਕਾਲ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਧਾਰੀ ਖ਼ਾਲਸਾ.

ਅਸਿਧਾਵ. ਹਥਿਆਰ ਚਮਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਿਕਲੀ-ਗਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਿ ਅਤੇ ਧਾਵ.

ਅਸਿਧੁਜ. ਦੇਖੋ, ਅਸਿਕੇਤੁ. "ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਧੁਜ ਜੂ ਕਰੀਅਹੁ ਰੱਛਾ." (ਚੌਪਈ)

ਅਸਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸਿ (ਤਲਵਾਰ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਅਸ਼੍ਵ (ਘੋੜਿਆਂ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਰਸਾਲਾ. ਘੁੜਚੜ੍ਹੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸਿਪਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਫਲ. ਪਿੱਪਲਾ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਰਕ, ਜੋ ਹਜ਼ਾਰ ਯੋਜਨ ਤਪੀ ਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਹੈ. ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਿਰਛਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਤਲਵਾਰ ਵਰਗੇ ਤਿੱਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਾਪੀਆਂ ਉੱਪਰ ਡਿਗਕੇ ਅੰਗ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਅਸਿਪਾਣਿ } ਸੰਗਜਾ–ਮਹਾਕਾਲ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ
ਅਸਿਪਾਣੀ } ਖੜਗ ਹੈ. "ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਪਾਣਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਰੀ ਕਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅਸਿਪਾਨਿ } ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਧਾਰੀ ਸਿੰਘ.

ਅਸ਼ਿਵਾ. ਵਿ–ਅਮੰਗਲ ਰੂਪਾ. ਜੋ ਸ਼ਿਵਾ ਨਹੀਂ. "ਸ਼ਿਵਾ ਅਸ਼ਿਵਾ ਪੁਕਾਰਤ ਭਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ). ਸ਼ਿਵਾ (ਗਿਦੜੀ) ਅਸ਼ਿਵਾ (ਅਮੰਗਲ) ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵਾ.

ਅਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸਿ। ੨ ਦੇਖੋ. ਅੱਸੀ। ੩ ਸਰਵ. ਮੈਂ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਅਸੀਂ. ਹਮ. "ਅਸੀ ਖਤੇ ਬਹੁਤ ਕਮਾਵਦੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੪ ਵਿ–ਅਸਿਵਾਲਾ. ਖੜਗਧਾਰੀ. ਤਲਵਾਰਬੰਦ. "ਅਸੀ ਗਦੀ ਕੌਚੀ ਬਲ ਗਾਢੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਤਲਵਾਰਧਾਰੀ ਗਦਾਧਾਰੀ ਕਵਚਧਾਰੀ.

ਅਸੀਸ } ਸੰ. ਆਸ਼ਿਸ੍–ਅਸ਼ਿਸ਼੍. ਸੰਗਜਾ–ਆਸ਼ੀਰ-
ਅਸੀਸੜੀ } ਵਾਦ. ਦੁਆ. "ਦੇਹੁ ਸਜਣ, ਅਸੀਸ-ੜੀਆ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਅਸੀਨ. ਬੈਠਾ. ਦੇਖੋ, ਆਸੀਨ ੨. "ਆਸਨ ਡਾਸ ਅਸੀਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਸੀਬਹਾਦੁਰ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਕਵੀਆਂ ਨੇ "ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਉਲਥਾ (ਅਨੁਵਾਦ) ਕਰਕੇ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਈ ਥਾਈਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਅਸੀਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੀਮਾ (ਹੱਦ) ਰਹਿਤ. ਬੇਹੱਦ. "ਪਾਯੋ ਅਨਦ ਅਸੀਮ ਹੈ." (ਸਲੋਹ)

ਅਸੀਰ. ਅ ਸ਼ੀਰ ਅਸ਼ੀਰ. ਵਿ–ਵਡਾ. ਬਲੰਦ। ੨ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ. ਉੱਤਮ। ੩ ਅ ਸ਼ੀਰ ਕ਼ੈਦੀ. ਬੰਧੂਆ. "ਗਿਰਜੋ ਅੰਧ ਜਜੋਂ ਹੈ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਯੁਤ ਭਯੋ ਅਸੀਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦) ੪ ਅ ਸ਼ੀਰ ਅਸੀਰ. ਨਜ਼ਦੀਕ. ਪਾਸ. ਨੇੜੇ। ੫ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਕੇਸ.

ਅਸੀਰਬਚਨ } ਸੰਗਜਾ. ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. ਦੁਆਈ
ਅਸੀਰਬਾਦ } ਕਲਮਾ. ਅਸੀਸ.

ਅਸੀਲ. ਸੰ. ਅਸ਼ੀਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਲ (ਨੇਕ ਚਲਨ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਅਸ਼ੀਲਤਾ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ. ਖੋਟੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. ਬਦਚਲਨ। ੩ ਅ ਸ਼ੀਲ ਅਸ਼ੀਲ ਅਥਵਾ ਅਸੀਲ. ਵਿ– ਉੱਤਮ. ਭਲਾ. ਸ਼ਰੀਫ। ੪ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਅਸਲ ਨਸਲ ਦਾ. ਕੁਲੀਨ.

ਅਸੁ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ ਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ. ਚਿੱਤ। ੨ ਪ੍ਰਾਣ. "ਬਸੁ ਦੈ ਅਸੁ ਦੈ ਜਗ ਮੇ ਜਸ ਲੀਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵਸੁ (ਧਨ) ਦੇਕੇ, ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ) ਦੇਕੇ, ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜਸ ਲਓ। ੩ ਸੰ. ਅਸ਼੍ਰ. ਹੰਝੂ. ਆਂਸੂ. ਅਸ਼ਕ. "ਉਤਸਵ ਸਮੈ ਜਾਨਿ ਅਸੁ ਰੋਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸੰ. ਅਸ਼੍ਵ. ਘੋੜਾ. ਅਸਪ. "ਅਸੁ ਹਸਤੀ ਰਥ ਅਸਵਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਸੁਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣਾਂ) ਦਾ ਵੈਰੀ. ਯਮ. ਪ੍ਰਾਣਾਂਤਕ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪ੍ਰਾਣ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਜਾਨ ਲੈਣਵਾਲਾ, ਠਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਅਸ਼੍ਵ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸੁਅਰਿ ਅੰਤਕ. (ਸਨਾਮਾ). ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣਾਂ) ਦਾ ਵੈਰੀ (ਦੁਸ਼ਮਨ), ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ).

ਅਸੁਆਸਨ. ਆਸ਼੍ਵਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾਸਨ। ੨ ਅਸ਼੍ਵ–ਆਸਨ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਤਹਿਰੂ। ੩ ਕਾਠੀ. ਚਾਰਜਾਮਾ.

ਅਸੁਅੰ. ਵਿ–ਸੁਵਨ (ਪੁਤ੍ਰ) ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ। ੨ ਸ੍ਵਯੰ ਬਿਨਾ. ਹੌਮੈ ਦਾ ਤਜਾਗੀ. ਨਿਰ-ਅਭਿਮਾਨ. "ਅਨਕਾਲ ਅਪਾਲ ਦਿਆਲ ਅਸੁਅੰ." (ਅਕਾਲ)

ਅਸੁਹਰ. ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ) ਹਰਤਾ, ਵੈਰੀ। ੨ ਯਮ। ੩ ਵਿਖ. ਜਹਿਰ.

ਅਸ਼ੁਚਿ. ਸੰ. ਵਿ. ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਮਲੀਨ.

ਅਸੁਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁਧਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸੁਦਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼੍ਵਦਾਨ. ਘੋੜਾ ਦਾਨ ਕਰਨਾ. "ਅਸੁਦਾਨ ਗਜਦਾਨ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਅਸੁਧ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸੁਧ. ਬੇਖ਼ਬਰ. ਬੇਹੋਸ਼। ੨ ਸੰ. ਅਸ਼ੁਧ–ਅਸ਼ੁੱਧ. ਵਿ–ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਗੰਦਾ। ੩ ਗ਼ਲਤ. ਭੁੱਲ ਸਹਿਤ.

ਅਸ਼ੁੱਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਭੁੱਲ.

ਅਸੁਨ. ਸੰ. ਆਸ਼੍ਵਿਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਸੂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਨਛਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਸੁਨਿ. ਆਸ਼੍ਵਿਨ (ਅੱਸੂ) ਵਿੱਚ. ਅੱਸੂ ਮੇ. "ਅਸੁਨਿ ਆਉ ਪਿਰਾ! ਸਾ ਧਨ ਝੂਰਿ ਮੁਈ." (ਬਾਰਾਮਾਹ ਤੁਖਾਰੀ)

ਅਸੁਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼੍ਵ (ਘੋੜਿਆਂ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਅਸ਼੍ਵਸੈਨਾ. ਰਸਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸੁਨੀਕੁਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰ. "ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ ਅੰਸਾਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ." (ਅਕਾਲ)

ਅਸੁਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼੍ਵ (ਉਚੈ: ਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜੇ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੂਰਜ। ੨ ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ) ਪਤਿ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਅਸੁਪਵਨ. ਵਿ–ਵਾਯੁਵੇਗੀ ਅਸ਼੍ਵ. ਹਵਾ ਤੁੱਲ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ. "ਅਸੁਪਵਨ ਹਸਤਿ ਅਸਵਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਅਸ਼ੁਭ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਸ਼ੁਭ (ਚੰਗਾ) ਨਹੀਂ. ਬੁਰਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਮੰਗਲ. ਅਹਿਤ.

ਅਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਕ. ਵਿ–ਅਮੰਗਲ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨ ਵਾਲਾ.

ਅਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨਾ.

ਅਸੁਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ. "ਅਸੁਮੇਧ ਜਗਨੇ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਦਾਸੀ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜਨਮੇਜਯ ਰਾਜ, ਅੰਗ ੧੯੫.

ਅਸੁਮੇਧਾਨ. ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਦਾਸੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਦੂਜਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜਨਮੇਜਯ ਰਾਜ, ਅੰਕ ੧੯੫.

ਅਸੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਫੈਂਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ ਧਾ. "ਅਨਗਨ ਕਾਲ ਅਸੁਰ ਤਬ ਮਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਪ੍ਰੇਤ. ਭੂਤਨਾ। ੩ ਸੂਰਜ, ਜੋ ਚਮਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ ਧਾ। ੪ ਭਾਵ–ਵਿਕਾਰ. ਕੁਕਰਮ. "ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰੈ ਸੁਖਿ ਵਸੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੁਕਰਮੀ ਜੀਵ. "ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਜੇ ਜਗ ਮਹਿ ਕਰਹੀ। ਨਾਮ ਅਸੁਰ ਤਿਨ ਕੋ ਜਗ ਧਰਹੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੬ ਨਿਘੰਟੁ* ਵਿੱਚ ਅਸੁਰ ਦਾ ਅਰਥ ਬੱਦਲ (ਮੇਘ) ਹੈ। ੭ ਵਿ–ਅਸੁ(ਪ੍ਰਾਣ)ਧਾਰੀ. ਜ਼ਿੰਦਾ. ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਾਲਾ। ੮ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਸ਼ (ਅਸ੍) ਦੀ ਥਾਂ ਅਸੁਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਅਸ੍ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਫੈਂਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ ਧਾ. "ਪਸੁਪਤਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਖਾਨਕੈ ਅਸੁਰ ਸ਼ਬਦ ਫੁਨ ਦੇਹੁ." (੧੧੨) ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਹੈ–"ਅਸ੍ ਸਬਦ ਫੁਨ ਦੇਹੁ." ਪਸ਼ੁਪਤਿ (ਸ਼ਿਵ) ਕਰਕੇ ਫੈਂਕਿਆ ਹੋਇਆ ਤੀਰ। ੯ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਂ ਅਸੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇਵਤਾ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸ੍ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਹੈ. ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੀ ਅਸੁਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਿਗਵੇਦ ੧–੩੫–੯ ਦਾ ਭਾਸ਼ਯ–"असुरः सर्वेषां प्राणदः." ਪਾਰਸੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਜ਼ੰਦ ਵਿੱਚ "ਅਹੁਰ" ਦੇਵਤਾ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਪਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸੱਸਾ ਹਾਹਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਸਪ੍ਰ-ਹਫ਼ਤ, ਦਸ਼-ਦਹ, ਮਾਸ-ਮਾਹ ਆਦਿ। ੧੦ ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਇਣ ਬਾਲਕਾਂਡ ਦੇ ੪੫ ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜ-ਕਣ ਵੇਲੇ ਵਰੁਣ ਦੀ ਕੰਨਜਾ ਵਾਰੁਣੀ (ਸ਼ਰਾਬ), ਜਿਸ ਨੂੰ "ਸੁਰਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ ਪਰਗਟ ਹੋਈ, ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਸੁਰ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਰਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਸੁਰ ਕਹਾਏ.

ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ. ਵਿ–ਅਸੁਰ ਤੁੱਲ ਸੰਘਾਰਕ. ਰਾਖਸਾਂ ਵਾਕਰ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਹੋਆ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕੁਕਰਮ ਅਥਵਾ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਕਰਤਾ.

* ਕਸ਼ਯਪ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਵੇਦ ਦਾ ਕੋਸ਼, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਯਾਸਕ ਮੁਨੀ ਨੇ "ਨਿਰੁਕ੍ਰ" ਨਾਮਕ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵੇਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਅਰਥ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਸੁਰਸੰਘਾਰਕ } ਵਿ–ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਅਸੁਰਸੰਘਾਰਣ } ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੨ ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ਅਸੁਰਸੰਘਾਰਣ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਅਸੁਰਗੁਰੁ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸੁਰ (ਦੈਤਾਂ) ਦਾ ਗੁਰੂ. ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰਯ.

ਅਸੁਰ ਨਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਦਾ. ਮੂਲਦ੍ਵਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ-ਦੀਂ ਗੰਦਗੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਅਸੁਰਨਦੀ ਕਾ ਬੰਧੈ ਮੂਲ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਡੀ ਨਾਲ ਗੁਦਾ ਦਾ ਮੁਖ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਬੁਰੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ.

ਅਸੁਰਪਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਕਸ਼ਜਪ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸੁਰਪਿਤਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸੁਰਪਿਤ (ਕਸ਼ਜਪ), ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸੁਰਰਾਜ. ਵਿ–ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਵਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸੁਰਰਾਜਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਵਣ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸੁਰਾ ਨਦੀ. ਅਪਾਨ ਪੌਣ. "ਅਸੁਰਾ ਨਦੀ ਅਪੁਠੀ ਤਰੈ." (ਰਤਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਅਪਾਨ ਦੀ ਟੇਢੀ ਚਾਲ ਰੋਕਕੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਹੇਠ (ਤਲੈ) ਕਰੇ.

ਅਸੁਰਾਰਦਨ. ਸੰ. असुरार्दन. ਸੰਗਜਾ–ਅਸੁਰ (ਦੈਤਾਂ) ਨੂੰ ਅਰਦਨ (ਪੀੜਨ) ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ. ਅਸੁਰਾਰਿ। ੨ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ. "ਅਸੁਰਾਰਦਨ ਕੇ ਕਰਕੋ ਜਿਨ ਏਕਹਿ ਬਾਨ ਬਿਖੈ ਤਨ ਚਾਖਜੋ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਸੁਰਾਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸੁਰ–ਅਰਿ. ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦੇਵਤਾ. "ਨਿਕਸੀ ਅਸੁਰਾਰਿ ਕੀ ਸੈਨ ਚਲੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਅਸੁਰਿਸ. ਵਿ–ਅਸੁਰ–ਈਸ਼. ਅਸੁਰੇਸ਼. ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਵਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸੁਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਖਸੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਆਸੁਰੀ। ੨ ਡਿੰਗ. ਰਾਈ. ਸੰ. ਆਸੁਰੀ. ਰਾਜ ਸਸੰਪ. Mustard.

ਅਸੁਰੇਸ. ਵਿ–ਅਸੁਰ–ਈਸ਼. ਦੈਤਜਰਾਜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਵਣ। ੩ ਬਲਿ। ੪ ਹਿਰਨਜ-ਕਸ਼ਿਪੁ। ੫ ਸ਼ੁੰਭ। ੬ ਅਸੁਰ (ਭੂਤ) ਰਾਜ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਅਸੁਰੋ ਪੁਰ. ਅਸੁਰ (ਦੈਤਾਂ) ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ. "ਮੂੰਡ ਕਟਜੋ ਅਸੁਰੋ ਪੁਰ ਮਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਅਸੁਰ (ਦੈਤਾਂ) ਦੀ ਪੁਰੀ. ਪਾਤਾਲਲੋਕ.

ਅਸੁਲੂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਸਲ (ਮੂਲ) ਤੋਂ. ਮੁੱਢੋਂ. ਅਸਲੀ-ਯਤ ਵਿਚਾਰਣ ਤੋਂ. "ਅਸੁਲੂ ਇਕ ਧਾਤੁ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਅਸਲ ੨ ਅਤੇ ਧਾਤੁ.

ਅਸੂ. ਦੇਖੋ, ਅਸੁ ਅਤੇ ਅੱਸੂ. "ਅਸੂ ਸੁਖੀ ਵਸੰਦੀਆ ਜਿਨਾ ਮਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਅਸੂਆ. ਸੰ. ਅਸੂਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਈਰਖਾ. ਹ੍ਰਸਦ. ਤਾਤ. ਡਾਹ. "ਸਰਣ ਪਰਿਓ ਤਜਿ ਗਰਬਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਤਿਆਗਕੇ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸੂਯਾ.

ਅੱਸੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਆਂਸੂ. ਅਸ਼੍ਰੂ. ਅੱਥਰੂ. ਹੰਝੂ.

ਅਸੂਝ. ਵਿ–ਜੋ ਨਜਰ ਨਾ ਆਵੇ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ. "ਅਸੂਝ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਬੇ ਸਮਝ. ਮੂਰਖ.

ਅਸੂਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸਾ. ਵਾਸਨਾ. "ਵਤਿ ਅਸੂਣੀ ਬੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਫੇਰ ਆਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ.

ਅਸੂਤ. ਵਿ–ਕੁਸੂਤਾ. ਬੇਢੰਗਾ। ੨ ਅਪ੍ਰਸੂਤ. ਅਜਨਮ। ੩ ਸੰ. ਅਸਜੂਤ. ਜੋ ਸੀਤਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਬਿਨਾ ਸੰਬੰਧ. ਬੇਲਾਗ. "ਆਦਿ ਰੂਪ ਅਸੂਤ." (ਜਾਪੁ)

ਅਸੂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਆਸੂਦਾ. "ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੈਨ ਅਸੂਦੀ ਕਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਸੂਯਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਸੂਯਾ (ਈਰਖਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹ੍ਰਾਸਿਦ.

ਅਸੂਯਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸੂਆ.

ਅਸੂਲ. ਦੇਖੋ, ਉਸੂਲ.

ਅਸੇਅ. ਸੰ. ਆਸ਼੍ਰਯ. ਸੰਗਜਾ–ਆਧਾਰ. "ਕਿ ਅਸੇ-ਅਸ." (ਗਜਾਨ) ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੇਵਨ ਨਾ ਕਰੇ। ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ.

ਅਸੇਸ } ਸੰ. ਅਸ਼ੇਸ਼. ਵਿ–ਪੂਰਾ. ਸਾਰਾ. ਮੁਕੰਮਲ।
ਅਸੇਖ } ੨ ਅਨੰਤ. ਅਪਾਰ. "ਅਜੋਨਿ ਆਦਿ ਅਸੇਖ." (ਜਾਪੁ)

ਅਸੇਤ. ਵਿ–ਜੋ ਸ਼੍ਵੇਤ (ਚਿੱਟਾ) ਨਹੀਂ। ੨ ਕਾਲਾ। ੩ ਨੀਲਾ ਪੀਲਾ ਆਦਿ.

ਅਸੈ. ਅਵਸ਼ਜ. ਜਰੂਰ। ੨ ਅਸ੍ਵਿ. ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ.

ਅਸੋਕ. ਸੰ. ਅਸ਼ੋਕ. ਵਿ–ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ. ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ. "ਭਯੋ ਅਸੋਕ ਦੇਵਪਤਿ ਤਬਹੀ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਕ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਖੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ. "ਅਸੋਕ ਗਯੋ ਤਿਨ ਹੂੰ ਤੇ ਨਸਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨੱਠ ਗਈ। ੩ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਪੱਤੇ ਹਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਮਧੁਪੁਸ਼ਪ. L. Jonesia Asoca. ੪ ਪਾਰਾ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੌਰਯ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿੰਦੁਸਾਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ ਅਸ਼ੋਕ ਵਰਧਮਾਨ ਹੈ. ਬੁੱਧਮਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਅਸ਼ੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ੈਵ ਸੀ, ਪਰ ਮਗਰੋਂ ਬੌਧ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਬੁੱਧਮਤ ਦੇ ੬੪੦੦੦ ਪੁਜਾਰੀ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ੮੪੦੦੦ ਕੀਰਤੀਸ੍ਤੰਭ (Columns of Fame) ਖੜੇ ਕਰਵਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੁਕਮ ਉੱਕਰੇ ਹੋਏ ਸਨ.

ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਠਾਰ੍ਹਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਬੁੱਧਮਤ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਜਲਸਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਲੰਕਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਘੱਲੇ ਅਤੇ ਜੀਵਹਿੰਸਾ ਹੁਕਮਨ ਬੰਦ ਕੀਤੀ. ਅਫਗਾ-ਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਲੰਕਾ ਤੀਕ ਕੁੱਲ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਖੁਦੇ ਹੋਏ ਅਨੇਕ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਹਨ. ਅਨੇਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਿਯਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (B.C.) ੨੬੯–੨੩੨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਟਲੀਪੁਤ੍ਰ (ਪਟਨੇ) ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਅਸ਼ੋਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਚਾਰੁਮਤੀ ਬੌਧਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰਿਕਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਅਸ਼ੋਕ ਬਣ } ਵਿ–ਸ਼ੋਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਾਗ. ਬਗੀਚੀ. ਅਸ਼ੋਕ ਵਾੜੀ।
ਅਸ਼ੋਕ ਵਨ } ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲੰਕਾ ਵਿੱਚ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਬਾਗ਼, ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ੩ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਅਯੋਧਯਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਗ਼.
ਅਸ਼ੋਕ ਵਾਟਿਕਾ }

ਅਸੋਖ. ਵਿ–ਜੋ ਸ਼ੋਸ਼ (ਖ਼ੁਸ਼ਕ) ਨਾ ਹੋਸਕੇ. ਅਸ਼ੋਸ਼ਜ. ਜੋ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਅਸੋਗ } ਵਿ–ਸੋਗ (ਸ਼ੋਕ) ਰਹਿਤ. ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼.
ਅਸੋਗੀ } ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਅਸੋਚ. ਵਿ–ਸੋਚ (ਵਿਚਾਰ) ਹੀਨ. ਅਬੁਝ. "ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਅਚੇਤ ਸੰਭਵ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਅਸੋਚ." (ਆਸਾ ਰਵਿ-ਦਾਸ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਵਿਚਾਰਹੀਨਤਾ. ਅਬੋਧ ਦਸ਼ਾ. "ਜਾਨ ਅਜਾਨ ਭਏ ਹਮ ਬਾਵਰ ਸੋਚ ਅਸੋਚ ਦਿਵਸ ਜਾਂਹੀ." (ਸੋਰ ਰਵਦਾਸ) ੩ ਸੰ. ਅਸ਼ੌਚ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਅਸ਼ੁੱਧੀ.

ਅਸੋਚਾ. ਵਿ–ਚਿੰਤਾ ਬਿਨਾ. ਬੇਫ਼ਿਕਰ। ੨ ਸੁੱਚ ਬਿਨਾ. ਜੂਠਾ. ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਮਲੀਨ। ੩ ਨਾ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਾਰਹੀਨ.

ਅਸੋਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਗਰਣ (ਜਾਗਣਾ). ਸੌਣ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਨਿਤ ਪੜ੍ਹਾਵੈ ਕਰੈ ਅਸੋਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਅਸੌਚ. ਦੇਖੋ, ਅਸੋਚ ੩.

ਅਸੰਖ } ਵਿ–ਸੰਖਜਾ ਬਿਨਾ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਅਣ-
ਅਸੰਖਜ } ਗਿਣਤ. ਅਨੰਤ. "ਅਸੰਖ ਜਪ
ਅਸੰਖਜਾਤ } ਅਸੰਖ ਭਾਉ." (ਜਪੁ)

ਅਸੰਗ. ਸੰਗ (ਲੱਜਾ) ਬਿਨਾ, ਬੇਸ਼ਰਮ. ਬੇਹਯਾ। ੨ ਸੰ. असङ्ग. ਵਿ–ਇਕੱਲਾ. ਸੰਗ ਬਿਨਾ। ੩ ਨਿਆਰਾ। ੪ ਨਿਰਲੇਪ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਪਰਮਾਤਮਾ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ.

ਅਸੰਗਤ. ਵਿ–ਅਯੋਗਜ. ਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ. ਅਣਬਣ.

ਅਸੰਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜੋਗਪੁਣਾ. ਅਯੋਗਜਤਾ। ੨ ਲੱਛਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:–ਕਿ ਲੱਛਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਲੱਛ (ਲਕਜ) ਵਿੱਚ ਨਾ ਘਟੇ. ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਗਊ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕਰੇ ਕਿ ਲੰਮੀ ਸੁੰਡ ਵਾਲੀ ਗਊ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਣ ਹੋਰ ਥਾਂ, ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਹੋਰ ਥਾਂ ਹੋਵੇ. "ਹੇਤੁ ਅਨਤ ਹੀ ਹੋਯ ਜਹਿੰ, ਕਾਜ ਅਨਤ ਹੀ ਹੋਯ." (ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪ੍ਰੇਮਮੱਤ ਮਰਦਾਨਾ ਗਾਵੈ,
ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਤ ਭੂਲ ਸੁਧ ਜਾਵੈ.

ਮੱਤਤਾ (ਮਸ੍ਤੀ) ਮਰਦਾਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਸੁਧ ਭੁੱਲੀ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਦੀ.

(ਅ) ਜੋ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਥਾਂ ਨਾ ਰੱਖਕੇ, ਦੂਜੇ ਅਯੋਗ ਥਾਂ ਆਰੋਪਣਾ, "ਅਸੰਗਤਿ" ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. "ਔਰ ਠੌਰ ਕਰਣੀਯ ਜੋ ਕਰਤ ਔਰ ਹੀ ਠੌਰ." (ਲਲਿਤ ਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਵੈਦ ਦਵਾ ਦੀਨੀ ਸੁਖਦ ਦੁਖੀਆ ਪੁਰਖ ਨਿਹਾਰ,
ਆਂਖੈ ਕੀ ਫਾਕੀ ਕਰੀ ਫਾਕੀ ਆਂਖਨ ਡਾਰ.
(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰ ਸੁਧਾ)

(ੲ) ਕਾਰਜ ਅਰੰਭ ਕਰੀਏ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਲਈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਹੋਵੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਅਜੇਹਾ ਵਰਣਨ "ਅਸੰਗਤਿ" ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. "ਕਰਨ ਲਗੈ ਜੋ ਕਾਜ ਕਛੁ ਤਾਂ ਤੇ ਹੋਯ ਵਿਰੁੱਧ." (ਲਲਿਤ ਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਬਲਿ ਪੋਤਾ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਦੀ ਇੱਛ ਇਛੰਦਾ,
ਕਰ ਸੰਪੂਰਣ ਜੱਗ ਸੌ ਇੱਕ ਇਕੋਤਰ ਜੱਗ ਕਰੰਦਾ,
ਇੰਦ੍ਰਾਸਣ ਨੋ ਪਰਹਰੈ ਜਾਇ ਪਤਾਲ ਸੁ ਹੁਕਮੀਬੰਦਾ.
(ਭਾਗੁ)

ਅਸੰਗ੍ਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗ੍ਰਹ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਜਮਾ ਨਾ ਕਰਨਾ.

ਅਸੰਜਤ. ਸੰ. आसञ्जित––ਆਸੰਜਿਤ. ਵਿ–ਸੰਜਿਤ (ਜੋੜਿਆ) ਹੋਇਆ. ਮਿਲਾਇਆਹੋਇਆ. "ਦ੍ਵਾਰ ਅਸੰਜਤ ਕਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਿਵਾੜ ਭੇੜ ਲਏ. ਬੂਹੇ ਢੋਲਏ। ੨ ਮੁੰਦਿਆ. ਬੰਦ ਕੀਤਾ.

ਅਸੰਤ. ਸੰ. असन्त. ਵਿ–ਜੋ ਸੰਤ (ਸ਼ਾਂਤ) ਨਹੀਂ. ਬੁਰਾ. ਖੋਟਾ. ਪਾਂਮਰ. "ਮਿਲੈ ਅਸੰਤ ਮਸਟਿ ਕਰਿ ਰਹੀਐ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਅਸੰਪ੍ਰਗਜਾਤ ਸਮਾਧਿ. ਸੰ. असंप्रज्ञात समाधि. ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਇੱਕ ਸਮਾਧਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਜਾਤਾ ਅਤੇ ਗਜੇਯ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮਿਟਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ.

ਅਸੰਪ੍ਰੇਹ. ਸੰ. अस्पृह–ਅਸ੍ਪ੍ਰਿਹ. ਵਿ–ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ. ਸੰਤੋਖੀ.

ਅਸੰਭ. ਸੰ. अशम्भु–ਅਸ਼ੰਭੁ. ਸੰਗਜਾ–ਅਮੰਗਲ. ਅਸ਼ੁਭ. "ਕਲਿਜੁਗ ਚੜਜੋ ਅਸੰਭ, ਜਗਤ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਬਾਚ ਹੈ?" (ਕਲਕੀ) ੨ ਸੰ. ਅਸੰਭਵ. ਵਿ–ਸੰਭਵ (ਜਨਮ). ਰਹਿਤ. ਜੋ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. "ਅਸੰਭ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

੩ ਅਣਬਣ. ਨਾਮੁਮਕਿਨ. "ਜੀਤੇ ਅਸੰਭ." (ਗਜਾਨ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿੱਤਣਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਸੀ, ਓਹ ਭੀ ਜਿੱਤ ਲਏ। ੪ ਸੰ. अश्म भृत–ਅਸ਼ਮ ਭੂਤ. ਪੱਥਰ ਰੂਪ. ਵਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਕਠੋਰ ਦੇਹ ਵਾਲਾ. "ਸੁਨ ਮਿਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰਿ ਅਸੰਭ." (ਗਜਾਨ)

ਅਸੰਭਉ. ਅਸੰਭਵ. ਦੇਖੋ, ਅਸੰਭ ੨.

ਅਸੰਭ ਸੰਭ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸੰਭਵ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਤੋਂ ਸੰਭਵ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਅਸੰਭਸੰਭ ਮਾਨੀਐ, ਕਰੋਰ ਬਿਸਨੁ ਠਾਨੀਐ." (ਗਜਾਨ)

ਅਸੰਭਵ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਸੰਭਵ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਨਾਮੁਮਕਿਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਜਨਮ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਜੋ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੪ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਅਣਬਣ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਾਤ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਅਰਥਾਤ–ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਦਾ ਬਣ ਜਾਣਾ, ਜਿਸ ਉਕਤਿ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧ ਕਰੀਏ, ਇਹ "ਅਸੰਭਵ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. "ਅਨਹੂਬੇ ਕੀ ਬਾਤ ਕਛੁ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਸੀ ਜਾਨ." (ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮਸਕੰ ਭਗਨੰਤਿ ਸੈਲੰ ਕਰਦਮੰ ਤਰੰਤਿ ਪਪੀਲਕਹ,
ਸਾਗਰੰ ਲਘੰਤਿ ਪਿੰਗੰ ਤਮ ਪ੍ਰਗਾਸ ਅੰਧਕਹ,
ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਸਿਮਰੰਤ ਗੋਬਿੰਦ ਸਰਣ
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ. (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਆਦਿ ਤਿਮਰਲੰਗ ਤੇ ਅਨੇਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭਏ
ਕੇਤੀ ਕੁਲ ਬੀਤਗਈ ਅਮਲ ਚਲਾਇਕੈ,
ਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਚਾਰੋਂ ਚੱਕ ਸਭ ਨਿਵੈਂ ਆਯ
ਕਹੂੰ ਨਾ ਮਵਾਸੀ ਭਟ ਦਿਯੇ ਵਿਚਲਾਯਕੈ,
ਅਨਗਨ ਸੇਨ ਕੋਸ਼ ਦੀਰਘ ਦੁਰਗ ਭਾਰੀ
ਰਾਜ ਕੋ ਸਮਾਜ ਕੌਨ ਸਕੈ ਸੁ ਗਿਨਾਯਕੈ,
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਏ ਸਰੂਪ ਪੰਥ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕੈ
ਕੌਨ ਜਾਨੈ ਦੇਂਗੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਖਪਾਯਕੈ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੇਟ ਬਜਾਵਤ ਛੁਧਾ ਦੁਖ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਮੁਹਾਯ,
ਕੋ ਜਾਨਤ ਥੋ ਫੂਲ ਕੋ ਦੇਸ਼ਨਪਤਿ ਹੈਂਜਾਯ.

੫ ਲੱਛਣ (ਲਕਣ) ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅਸੰਗਤਿ ੨.

ਅਸੰਭਾਵਨਾ. ਸੰ. असम्भावना. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਹੋਨਾਪਨ. ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਅਸੰਮਕ. ਸੰ. असम्यक्–ਅਸੰਮਜਕ. ਵਿ–ਜੋ ਸੰਮਜਕ (ਠੀਕ) ਨਹੀਂ. ਅਯੋਗਜ. ਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ। ੨ ਮਿਥਜਾ. ਅਸਤਜ। ੩ ਵਿਪਰੀਤ. ਉਲਟ. "ਜਿਸ ਤੇ ਦਰਸ ਅਸੰਮਕ ਪਿਖੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਸੰਮਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ। ੨ ਰਾਇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਬਿਨਾ ਸਹਮਤਿ.

ਅਸੰਮਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਮਤਿ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਇਖ਼ਤਿਲਾਫ਼ ਰਾਇ.

ਅੱਸੀ. ਸੰ. ਅਸ਼ੀਤਿ. ਵੀਹ ਘੱਟ ਸੌ–੮੦.

ਅੱਸੂ. ਸੰ. ਆਸ਼੍ਵਿਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਸੂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਵਿੱਚ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਨਛਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਸ੍ਵਰਜ. ਦੇਖੋ, ਅਚਰਜ ਅਤੇ ਆਸ਼੍ਵਰਯ. "ਅਸ੍ਵਰਜ ਰੂਪੰ ਰਹੰਤ ਜਨਮੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਅਸ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ, ਅਠ ਅਤੇ ਆਠ.

ਅਸ੍ਵ ਸਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਿਧਿ.

ਅਸ੍ਵਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਠ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਅੱਠ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਅੱਠ ਸ਼ਲੋਕ ਮਿਲਾਏ ਹੋਏ. "ਇਮ ਅਸ੍ਵਕ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ ਪਠ ਮਨ ਵਾਂਛਿਤ ਪਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦੀ ਕੰਨਜਾ ਮਾਧਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਾਜਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਅਸ੍ਵ ਕੁਲ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਕੁਲਾਂ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਠ ਨਾਗਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲੀਆਂ ਹਨ. ਅੱਠ ਨਾਗ ਇਹ ਹਨ:–ਸ਼ੇਸ਼, ਵਾਸੁਕਿ, ਕੰਬਲ, ਕਰਕੋਟਕ, ਪਦਮ, ਮਹਾਂਪਦਮ, ਸ਼ੰਖ ਅਤੇ ਕੁਲਿਕ.

ਅਸ੍ਵਗੰਧ. ਸੰ. अष्टगन्ध. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਠ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਅਗਰ, ਕਸਤੂਰੀ, ਕਪੂਰ, ਕੁਠ, ਕੇਸਰ, ਖਸ, ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਤਜ. "ਅਸ੍ਵਗੰਧ ਸਜ ਆਰਤੀ ਧਰੇ." (ਸਲੋਹ)

ਅਸ੍ਵ ਛਾਪ. ਵ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾਵਜ ਦੇ ਅੱਠ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਪ (ਮੁਹਰ) ਹੋਰ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਲਗਦੀ ਸੀ. ਉਹ ਇਹ ਹਨ:–
ਸੂਰਦਾਸ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾਸ, ਪਰਮਾ ਨੰਦ, ਕੁੰਭਨ ਦਾਸ, ਚਤੁਰ ਭੁਜ, ਛੀਤ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਨੰਦ ਦਾਸ, ਗੋਵਿੰਦ ਦਾਸ.

ਅਸ੍ਵ ਦਿਕਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦਿਗਪਾਲ.

ਅਸ੍ਵ ਦਿੱਗਜ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਗਜ.

ਅਸ੍ਵ ਧਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਧਾਤੁ.

ਅਸ੍ਵ ਨਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਤੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਅੱਠ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਦੀਆਂ–ਗੰਗਾ, ਯਮੁਨਾ (ਜਮਨਾ), ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ (ਸਤਲੁਜ), ਵਿਪਾਸ਼ਾ (ਬਿਆਸ), ਏਰਾਵਤੀ (ਰਾਵੀ), ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ (ਝਨਾਂ), ਵਿਤਸਤਾ (ਜੇਹਲਮ). "ਲਖੇ ਅਸ੍ਵ ਨਦਜਾਨ ਕੋ ਦਰਪ ਭਾਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਅਸ੍ਵ ਨਾਇਕਾ } ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕਾ ਸ਼ਬਦ ਫੁਟਨੋਟ
ਅਸ੍ਵ ਨਾਯਿਕਾ } ਸਮੇਤ.

ਅਸ੍ਵਪਦੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਪਦੀ.

ਅਸ੍ਵ ਬਸੂ. ਦੇਖੋ, ਬਸੁ.

ਅਸ੍ਵਭੁਜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਭੁਜੀ.

ਅਸ੍ਵਮੰਗਲ. ਹਿੰਦੂਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਗਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅੱਠ ਪਦਾਰਥ:–
ਘੋੜਾ, ਹਾਥੀ, ਗਊ, ਜਲ ਦਾ ਘੜਾ, ਪੱਖਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ਰਣਸਿੰਘਾ ਅਤੇ ਦੀਵਾ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ੇਰ ਅਤੇ ਰਣਸਿੰਘੇ ਦੀ ਥਾਂ ਨਗਾਰਾ ਹੈ।
੨ ਕਈਆਂ ਨੇ ਅਸ਼੍ਵਮੰਗਲ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ:–
ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਗਊ, ਅਗਨਿ, ਸੁਵਰਣ, ਘੀ, ਸੂਰਜ, ਜਲ, ਰਾਜਾ। ੩ ਉਹ ਘੋੜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਅਯਾਲ ਦੁੰਮ ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਸੁੰਮ ਚਿੱਟੇ ਹੋਣ.

ਅਸ੍ਵ ਲੋਕ. ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇਹੋਏ ਅੱਠ ਲੋਕ–ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ, ਪਿਤ੍ਰਿ ਲੋਕ, ਚੰਦ੍ਰ ਲੋਕ, ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ, ਗੰਧਰਵ ਲੋਕ, ਰਾਕਸ ਲੋਕ, ਯਕ ਲੋਕ, ਅਤੇ ਪਿਸ਼ਾਚ ਲੋਕ.

ਅਸ੍ਵ ਵਜਾਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਾਜ ਸਾਜਿ.

ਅਸ੍ਵਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਂਗ.

ਅਸ੍ਵਾਦਸ਼. ਸੰ. ਅਠਾਰਾਂ.ਦਸ਼ ਅਤੇ ਅੱਠ-੧੮.

ਅਸ੍ਵਾਪਦ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਪਦ.

ਅਸ੍ਵਾਵਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਵਕ੍ਰ.

ਅਸ੍ਵੋਤਰ. ਦੇਖੋ, ਅਠੋਤਰ.

ਅਸ੍ਵ. ਸੰ. अस्त. ਧਾ–ਸ਼ੋਭਾ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਲੁਕਣਾ. ਗ੍ਰਸਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. अस्त. ਵਿ–ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੁਕਿਆ. ਅੰਤਰਧਾਨ ਹੋਇਆ। ੩ ਨਸ੍ਵ. ਨਾਸ਼ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਛਿਪਦਾ ਹੈ। ੫ ਫ਼ਾ است ਹੈ. ਅਸ੍ਵਿ। ੬ ਸੰ. ਅਸ਼ਿਥ. ਹੱਡੀ. "ਬਿਸਟਾ ਅਸ੍ਵ ਕ੍ਰਿਮਿ ਉਦਰੁ ਭਰਿਓ ਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਅਸ੍ਵਮਨ }
ਅਸ੍ਵਮਯਨ } ਦੇਖੋ, ਅਸਤਮਨ.

ਅਸ੍ਵਵਜਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਉਲਟ ਪੁਲਟ. ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ.

ਅਸ੍ਵਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ੍ਵਿਤ੍ਵ. ਹੋਂਦ. ਭਾਵ। ੨ ਵਿਦਜਮਾਨਤਾ. ਮੌਜੂਦਗੀ। ੩ ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਮਥੁਰਾਪਤਿ ਕੰਸ਼ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ.

ਅਸ੍ਵਿ ਭਾਤਿ ਪ੍ਰਿਯ. ਵਾ–ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਜੋ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਦੀ ਹੀ ਵਜਾਖਜਾ ਹਨ. "ਸਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਇਕ ਅਸ੍ਵਿ ਭਾਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਪੂਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ.

ਅਸ੍ਵੂ. ਸੰ. ਵਜ–ਹੱਛਾ! ਭਲਾ! ੨ ਹੋਵੇ. ਇਵੇਂ ਹੋਵੇ.

ਅਸ੍ਵੇਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵੇਯ (ਚੋਰੀ) ਦਾ ਤਜਾਗ. ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰਨੀ.

ਅਸ੍ਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤ੍ਰ.

ਅਸ੍ਵੀ ਸੰ. अस्त्रिन्. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰਧਾਰੀ. ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਆਦਮੀ.

ਅਸ਼ਥਲ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਲ। ੨ ਰ੍ਵਿਦਯਸ਼ਥਲ. ਮਨ. ਦਿਲ. "ਜਾਕਾ ਅਸ਼ਥਲ ਤੋਲ ਅਮਿਤੋ." (ਗਾਥਾ)

ਅਸ਼ਿਥ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਡੀ.

ਅਸ਼ਿਥਤ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਿਤ। ੨ ਸੰ. अस्थित. ਵਿ–ਨਾ ਇਸਥਿਤ. ਚਲਾਇਮਾਨ. "ਅਸ਼ਿਥਤੰ ਸੋਗ ਹਰਖੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਅਸ਼ਿਥਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਿਰ.

ਅਸ਼ਮ. ਦੇਖੋ, ਅਸਮ ੩.

ਅਸ੍ਰ. ਅਸ਼੍ਰ. ਹੰਝੂ. ਆਂਸੂ। ੨ ਸੰ. अस्र. ਸੰਗਜਾ–ਲਹੂ। ੩ ਜਲ। ੪ ਵਿ–ਫੈਂਕਿਆ. ਚਲਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਸੁਰ.

ਅਸ੍ਰਮ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰਮ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਥਕਾਨ। ੨ ਕਲੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ.

ਅਸ਼੍ਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਥਰੂ. ਆਂਸੂ. ਹੰਝੂ. ਸ਼ੋਕ ਜਾਂ ਅਨੰਦ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਲ.

ਅਸ਼੍ਰਪਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਥਰੂ (ਹੰਝੂ) ਕੇਰਨੇ. ਰੋਦਨ. ਰੋਣਾ. "ਅਸ੍ਰਪਾਤ ਸੋਂ ਵਸਤ੍ਰ ਭਿਗੋਏ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿਯ } ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ.
ਅਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ } ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਸੁਣੇ.

ਅਸ਼੍ਲੀਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਸ਼ਲੀਲ (ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ) ਨਹੀਂ. ਨਿੰਦਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲੱਜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਕਜ। ੩ ਗੱਵਾਰੀ ਬੋਲੀ.

ਅਸ੍ਵ. ਸੰ. अश्व. ਅਸ਼੍ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜਾ. ਤੁਰੰਗ. ਅਸਪ। ੨ ਵਿ–ਵਜਾਪਕ। ੩ ਸੰ. अस्व. ਜਿਸ ਪਾਸ ਸ੍ਵ (ਧਨ) ਨਹੀਂ. ਕੰਗਾਲ. "ਕਨਕ ਅਸ੍ਵ ਹੈਵਰ ਭੂਮਿਦਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਅਨਾਥ ਨੂ ਕਨਕ (ਸੋਨਾ) ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਨਾ.

ਅਸ਼੍ਵਏਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਚੈ:ਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੂਰਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸ਼੍ਵਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਘਰ. ਤਬੇਲਾ. ਅਸਤਬਲ.

ਅਸ਼੍ਵਕਵਚਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਫੌਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਵਚ ਪਹਿਨਾਏ ਹੋਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਸ਼੍ਵਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ਼ੇਖ। ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਚਾਲ.

ਅਸ਼੍ਵਤਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤਰ.

ਅਸ਼੍ਵਤਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੱਚਰ. ਘੋੜੀ ਅਤੇ ਗਧੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਨਸਲ.

ਅਸ਼੍ਵੱਥ. ਸੰ. अश्वत्थ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੱਪਲ. ਚਲਦਲ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਸ਼੍ਵੱਥ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਹੇਠ ਘੋੜੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਲਈਂ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.* Ficus religiosa (Religiosa Indica)

ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ. ਸੰ. अश्वत्थामन्. ਵਿ–ਘੋੜੇ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਦ੍ਰੋਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਜੰਮਣ ਵੇਲੇ ਘੋੜੇ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੀ. ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਦੁਰਯੋਧਨ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਕੌਰਵਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਵਲ ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ, ਕ੍ਰਿਪ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿਗਏ ਸਨ. ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਵਦਜੁਮਨ ਕੋਲੋਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦ੍ਰੋਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਏਸ ਲਈ ਏਹ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਵਦਜੁਮਨ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇਪਏ ਹੀ ਮਾਰਦਿੱਤਾ. ਫੇਰ ਇਸ ਨੇ ਦ੍ਰਪਦ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਿਖੰਡੀ ਨੂੰ ਮੁਕਾਇਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੇ ਪਾਸ ਲੈਗਿਆ.

ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬ੍ਰਹਮਅਸ੍ਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪਰਿਕਿਤ (ਪਰੀਛਤ) ਨੂੰ ਭੀ, ਜੋ ਅਜੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ, ਮਾਰਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪਰਿਕਿਤ ਨੂੰ ਫੇਰ ਜੀਵਨਦਾਨ ਕੀਤਾ.† ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਡਰਕੇ ਨੱਸਗਏ, ਪਰ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਨੇ ਰੋਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਯੁਧਿਸ਼੍ਵਿਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਪਾਪ ਹੈ. ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੰਨਗਈ, ਪਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਲਿਆਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਇਸ ਲਈ ਭੀਮ, ਅਰਜੁਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਰਤਨ ਲੈਆਏ. ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਨੇ ਇਹ ਮਣੀ ਯੁਧਿਸ਼੍ਵਿਰ ਨੂੰ ਦੇਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਕੁਟ ਪੁਰ ਸਜਾਇਆ.

ਅਸ਼੍ਵਪਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਅਸਪਤਿ ਅਤੇ ਅਸੁਪਤਿ। ੨ ਨਿਘਨ ਯਾਦਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸੇਨ, ਜੋ ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਹ ਸਜਮੰਤਕ ਮਣੀ

* ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਘੋੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਛਾਂ ਹੇਠ ਬੱਧੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ.

† ਪਰਿਕਿਤ ਨਾਉਂ ਇਸੇ ਲਈ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਰਿਕੀਟ (ਮਰੇ ਹੋਏ) ਨੂੰ ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਣ ਦਿੱਤੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਹਿਨਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ ਮਾਰਿਆ-ਗਿਆ ਸੀ. "ਅਸ਼੍ਵਪਤੀ ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਣ ਪਰੇ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਸ੍ਵਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਵਪਨ (ਨੀਂਦ) ਨਹੀਂ.

ਅਸ਼੍ਵਮੁਖ. ਸੰ. ਕਿੰਨਰ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਘੋੜੇ ਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਉਣ ਅਤੇ ਨੱਚਣ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਨਿਪੁਣ (ਤਾਕ) ਹਨ.

ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ. ਉਹ ਜੱਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸ਼੍ਵ (ਘੋੜਾ) ਮੇਧ (ਮਾਰਿਆ) ਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੋਵੇ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਇਹ ਜੱਗ ਦੋ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰਕੇ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ–ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਹੁਕੂਮਤ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਾਂ ਔਲਾਦ ਵਾਸਤੇ.

ਜੱਗ ਦੀ ਵਿਧੀ ਇਉਂ ਹੈ:–ਇੱਕ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਘੋੜਾ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਅਭਿਮੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਕੇ ਖੁਲ੍ਹਾ ਛੱਡਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਜੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲਿਖਿਆਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਫੌਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਚਲਦੇ ਸਨ. ਘੋੜਾ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਜੋ ਰਾਜਾ, ਘੋੜੇ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਮੰਨਣੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਓਹ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਲੈਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਛਿੜ ਪੈਂਦਾ ਸੀ. ਜੇ ਘੋੜਾ ਛੁਡਾਇਆ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਤਦ ਜੱਗ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੇ ਘੋੜਾ ਲੈਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਦ ਹਾਰੇਹੋਏ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਈਨ ਮੰਨਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਸਫਰ ਪਿੱਛੋਂ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਥਾਣੀਂ ਘੋੜਾ ਬੇਰੋਕ ਫਿਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਣਾਪੈਂਦਾ ਸੀ. ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਜੱਗਮੰਡਪ ਰਚਿਆਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵੇਦੀ, ਸਵਾ ਸਵਾ ਗਜ ਚੌੜੇ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸੱਤ ਗਜ ਲੰਮੇ ੨੧ ਖੰਭਿਆਂ ਉੱਪਰ ਰਚੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਅਤੇ ਹਵਨ ਲਈ ੧੮ ਕੁੰਡ ਬਣਾਏਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਚੁਪਾਏ ਕੱਟਕੇ ਹੋਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਧ (ਬੂ) ਰਾਣੀ ਸਮੇਤ ਰਾਜਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਸਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਬੈਤ ਦੀ ਚਟਾਈ ਉੱਪਰ ਖੜਾ ਕਰਕੇ, ਰਾਜੇ ਤੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ, ਝਟਕਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ,ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨੀ ਮਚ ਉਠਦੀ ਸੀ.

ਜੇ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਲਈ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਦ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਲੋਥ ਨਾਲ ਰਾਣੀ ਸੌਂਦੀ ਸੀ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੀ ਕਿ ੧੦੦ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਜੱਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਏਸੇ ਲਈ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਜੱਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਵਿਘਨ ਪਾਏ.

ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਇਣ ਬਾਲਕਾਂਡ ਦੇ ੧੪ ਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਆਂਉਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸੌ ਪਸ਼ੂ ਬਲਿਦਾਨ ਲਈ ਖੂੰਟਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕੌਸ਼ਲਜਾ ਆਦਿ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਖੜਗ ਨਾਲ ਝਟਕਾਇ-ਆ ਸੀ ਅਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਸੁੱਤੀਆਂ ਸਨ।

੨ ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਅਸ਼੍ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਵਾਰ.

ਅਸ਼੍ਵੈਦਜ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਾਲਿਹੋਤ੍ਰੀ (ਸਲੋਤ੍ਰੀ) Veterinary surgeon.

ਅਸ਼੍ਵਾਰੂਢ } ਵਿ–ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ.
ਅਸ਼੍ਵਾਰੋਹੀ } ਘੁੜਚੜ੍ਹਾ ਸਵਾਰ.

ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੀ। ੨ ਸਤਾਈ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਨਛਤ੍ਰ. ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਪੈਣ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਨਛਤ੍ਰ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਰਗੀ ਸ਼ਕਲ ਭਾਸਦੀ ਹੈ.

ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ. ਘੋੜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ ਦੋ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਦ ਹਨ. ਨਿਰੁਕ੍ਰ ਦੇ ਦੈਵਤ ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵੇਰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਸੰਗਜਾ" ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਤੇਜ ਨਾ ਸਹਾਰ-ਕੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਬਣਾਉਟੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਛਾਯਾ" ਘਰ ਛੱਡਕੇ ਆਪ ਘੋੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਚਲੀਗਈ. ਜਦ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਜੌੜੇ ਪੁਤ੍ਰ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ.

ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਡੁ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਾਦ੍ਰੀ ਨੇ ਨਕੁਲ ਅਤੇ ਸਹਿਦੇਵ, ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਤੋਂ ਜਣੇ ਸਨ. ਵੈਦਿਕ ਸਮੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਤ ਅਤੇ ਸੰਝ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ.

ਅਹ. ਸੰ. ਅਹ੍. ਧਾ–ਫੈਲਣਾ. ਵਜਾਪਣਾ। ੨ ਸਰਵ. ਇਹ. ਯਹ। ੩ ਸੰ. ਅਹਨ–ਅਹਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਅਹਸਾਨ. ਅ. احسان ਇਹ਼ਸਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਉਪਕਾਰ. ਨੇਕੀ. ਭਲਿਆਈ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ.

ਅਹਸਾਨਫਰਾਮੋਸ਼. ਫ਼ਾ احسان فراموش ਇਹ਼ਸਾਨ-ਫ਼ਰਾਮੋਸ਼ ਵਿ–ਉਪਕਾਰ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਤਘਨ.

ਅਹਹ. ਵਜ–ਅਚਰਜ, ਖੇਦ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਆਦਿ ਦਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.

ਅਹਕਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਅਹੰਕਾਰ. ਅਹੰਕ੍ਰਿਤਿ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਜਿਨ ਵਿਚਹੁ ਅਹਕਰਣ ਚੁਕਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ)

ਅਹ਼ਕਾਮ. ਅ. احکام ਹ਼ੁਕਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਅਹਣ. ਦੇਖੋ. ਅਹਨ ਅਤੇ ਆਹਣ.

ਅਹਦ. ਅ. عہد ਅ਼ਹਦ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. ਵਾਦਾ. ਨੇਮ. "ਬਾਂਧ ਅਹਦ ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੋਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਮਾ. ਵੇਲਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਹ਼ੁਕੂਮਤ ਦਾ ਸਮਾ. ਜਿਵੇਂ–ਇਹ ਘਟਨਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਅਹਦ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ.

ਅ਼ਹਦਸ਼ਿਕਨੀ. ਫ਼ਾ عہد شکنی ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਾਦਾ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ੀ.

ਅਹ਼ਦੀ. ਅ. احدی ਸੰਗਜਾ–ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਸਵਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਪਦਵੀ.

ਅਹਦੀਆਂ ਦੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ੨੦ ਤੋਂ ੨੫ ਰੁਪਯੇ ਤੀਕ ਮਾਹਵਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਸਵਾਰ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ਾਸ ਮਨਸਬਦਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਜਦ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਜਾਂ ਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮ ਉਚੇਚਾ ਭੇਜਣ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ, ਤਦ ਅਹਦੀ ਭੇਜੇਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਏਹ ਤਾਮੀਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਡੇਰਾ ਨਹੀਂ ਚੁਕਦੇ ਸਨ. ਧਰਨਾ ਮਾਰਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠਜਾਂਦੇ ਸਨ.

ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਹਦੀ ਮੰਜੇ ਉੱਪਰ ਬੈਠਕੇ ਸਫਰ ਕਰਦੇ, ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬੇਗਾਰੀ ਕਢਵਾਕੇ ਮੰਜਾ ਚੁਕਵਾਉਂਦੇ. "ਤਬ ਔਰੱਗ ਜਿਯ ਮਾਹਿ ਰਿਸਾਏ। ਏਕ ਅਹਦੀਆ ਇਹਾਂ ਪਠਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਅ਼ਹਦੋ ਪੈਮਾਨ. ਫ਼ਾ عہد و پیمان ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਥਾਪਣੇ.

ਅਹਨ. ਸੰ. ਅਸ਼ਮਘਨ–ਅਸ਼ਮਘਨ. ਬੱਦਲ ਦਾ ਪੱਥਰ. ਗੜਾ. ਓਲਾ.

ਅਹਨਿਸ. ਸੰ. ਅਹਨਿੰਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਾਤ ਦਿਨ। ੨ ਸਦਾ. ਨਿਤਜ.

ਅਹਪਤਿ. ਸੰ. ਅਹਪੰਤਿ. ਦਿਨ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੂਰਜ.

ਅਹਪਤਿਦਿਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅਹਪੰਤਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਦਿਨ–ਐਤਵਾਰ.

ਅਹਮ. ਦੇਖੋ, ਅਹੰ। ੨ ਅ. اہم ਵਿ–ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ. ਆਵਸ਼ਜਕ। ੩ ਕਠਿਨ. ਔਖਾ.

ਅਹ਼ਮਕ਼. ਅ. احمق ਵਿ–ਹ਼ੁਮਕ਼ (ਮੂਰਖਤਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਬੁੱਧਿਹੀਨ. ਮੂਰਖ.

ਅਹ਼ਮਦ. ਅ. احمد ਵਿ–ਹ਼ਮਦ (ਸ਼ਲਾਘਾ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਤ. ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਉਂ। ੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਅਤੇ ਸੋਰਠੇ ਮਨੋਹਰ ਹਨ.

"ਅਹਮਦ,ਯਾ ਮਨ ਸਦਨ ਮੇ ਹਰਿ ਆਵਹਿੰ ਕਿੰਹ ਬਾਟ?
ਬਿਕਟ ਜੁਰੇ ਜੋ ਲੋ ਨਿਪਟ ਖੁਲੈਂ ਨ ਕਪਟ ਕਪਾਟ.
ਅਹਮਦ ਹਮ ਨ ਸੁਹਾਯ, ਅਮੀ ਪਿਲਾਵੈ ਮਾਨ ਬਿਨ,
ਜੌ ਬਿਖ ਦੇਤ ਬੁਲਾਯ, ਮਾਨ ਸਹਿਤ ਮਰਬੋ ਭਲੋ."

ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ, ਅਥਵਾ ਦੁੱਰਾਨੀ. ਅਬ-ਦਾਲੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਖ਼, ਸੱਦੋਜ਼ਈ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨ ਖ਼ਾਂਨ ਦਾ ਪੁੱਤ. ਇਹ ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਪਠਾਣ ਸੀ, ਪਰ ਬੁੱਧੀਬਲ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤਿ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਸਨ ੧੭੪੭ ਵਿੱਚ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕੰਧਾਰ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਬਲਖ, ਸਿੰਧ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੭੪੭ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਨ ੧੭੬੭ ਤੀਕ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਅੱਠ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕਲੰਦਰ ਖ਼ਾਂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਕੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਢਾਹਿਆ, ਜੋ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਫੇਰ ਉਸੇ ਨੀਂਹ ਉੱਪਰ ਉਸਾਰਿਆ. ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੭ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਮੁਰਗਾਬ ਨਾਮੇ ਨਗਰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਅਤੇ ਦੇਸਰਾਜ.

ਅਹ਼ਮਦ ਸੱਯਦ. (ਸੱਯਦ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਗ਼ਾਜ਼ੀ) ਬਰੇਲੀ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮੁੱਲਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਸਰਹੱਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮਜਹਬੀ ਜੰਗ ਛੇੜਿਆ ਅਤੇ ਜਹਾਦ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਇਕੱਠੇ ਹੋਗਏ. ਅਟਕ ਪਾਸ ਅਕੋਰਾ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਸਰਦਾਰ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਤੋਂ ਇਸ ਨੇ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਮਈ ਸਨ ੧੮੩੧ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਗਵਰ-ਨਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਬਾਲਾਕੋਟ (ਜਿਲਾ ਹਜ਼ਾਰਾ) ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਤੇ ਗੁਪਤ ਹੋਗਿਆ, ਪਰ ਮੋਇਆ ਨਹੀਂ.

ਅਹਮਦਾਬਾਦ. ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਸ਼ਾਵਰਮਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁਰ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਨ ੧੪੧੩ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ.

ਅਹਮਦੀ. ਵਿ–ਮੁਹੰਮਦ ਪੈਗੰਬਰ ਦਾ ਪੈਰੋ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸਲਮਾਨ। ੩ ਕਾਦੀਆਨੀ ਮਿਰਜ਼ੇ ਦਾ ਪੈਰੋ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਮ ਅਹਮਦ.

ਅਹਰ. ਸੰ. ਅਹਰ੍. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ.

ਅਹਰਖ. ਦੇਖੋ, ਅਹਿਰਖ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਸ਼ੰ (ਆਨੰਦ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਰੰਜ. ਸ਼ੋਕ.

ਅਹਰਣ } ਸੰਗਜਾ–ਆਯਸਘਨ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ
ਅਹਰਣਿ } ਲੋਹੇ ਆਦਿ ਧਾਤੂਆਂ ਦੇ ਘੜਨ ਲਈ
ਅਹਰਨ } ਲੋਹਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਉੱਪਰ ਲੋਹਾ, ਨੰਢਾ ਜਾਂ ਗਰਮ, ਰੱਖਕੇ ਘਨ (ਹਥੌੜੇ) ਨਾਲ ਘੜਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਆਹਨੀ. ਨਿਹਾਈ. "ਅਹਰਣਿ ਮਤਿ ਵੇਦੁ ਹਥੀਆਰੁ." (ਜਪੁ)

ਅਹਰਨਿਸ. ਦੇਖੋ, ਅਹਨਿਮ ਅਤੇ ਅਹਿਨਿਸ.

ਅਹਰਮਨ. ਫ਼ਾ اہرمن ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਸੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁਰਾਈ ਦਾ ਦੇਵਤਾ.* ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨੇਕੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਯਜ਼ਦਾਨ ਹੈ.

ਅਹਰੰਤ. ਵਿ–ਆਹ ! ਆਹ ! ਅਤੇ ਹੈ ! ਹੈ ! ਪੁਕਾਰਦਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਦਾ. "ਅਹਰੰਤ ਕੋਟਿ ਕਟਯੰਤਿ ਗਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ. ਅਰੁੰਤ.

ਅਹਲ. ਵਿ–ਅਚਲ. ਜੋ ਹੱਲੇ ਨਾ. ਸ਼ਿਥਰ. ਕ਼ਾਇਮ. "ਗਡ ਥੰਮ ਅਹਲੈ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨, ਮ: ੫) ੨ ਅ. اہل ਅਹਲ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਕ. ਜਨ ਸਮੁਦਾਯ। ੩ ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁਟੰਬ। ੪ ਪਤਿ। ੫ ਵਿ–ਯੋਗਜ ਲਾਇਕ਼. "ਅਹਲ ਆਰਫ਼ ਕਮਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਹਲਕਾਰ. ਫ਼ਾ اہلکار ਵਿ–ਕਰਮਚਾਰੀ. ਅਹੁਦੇ-ਦਾਰ. ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ.

ਅਹਲਾ. ਵਿ–ਦੁਰਲਭ. ਅਲਭਜ। ੨ ਬਿਨਾ ਲਾਭ. ਵ੍ਰਿਥਾ. ਸੰ. ਅਫਲ. ਦੇਖੋ, ਅਹਿਲਾ.

ਅਹਲਾਦ. ਸੰ. ਆਹ੍ਲਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਹਿਲਾਦ.

ਅਹਲਿਆ. ਸੰ. ਅਹਲਜਾ.ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿਧਾਸ਼੍ਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਗੌਤਮ (ਸ਼ਰਦਵਤ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ, ਰਾਮਾਇਣ

* ਇਸੇ ਲਈ ਬਹੁਤੇ ਕਵੀ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੂੰ 'ਅਹਰਮਨ' ਲਿਖਦਿੰਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਸਭ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਈ, ਇਹ ਪਤੀ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਸਿਲਾ ਰੂਪ ਹੋਗਈ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਈ. "ਗੋਤਮ ਨਾਰਿ ਅਹਲਿਆ ਤਾਰੀ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਗੌਤਮ ੪.

ਅਹਲੀਆ. ਅ਼ اہلیہ ਸੰਗਜਾ–ਅਹਲ (ਕੁਟੰਬ) ਵਾਲੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ. ਵਨਿਤਾ.

ਅਹਲੀਹਾ. ਅ਼. اہلیہا ਉਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ.

ਅਹਲੇ ਨਜਰ. ਫ਼ਾ اہل نظر ਵਿ–ਅਕਲਮੰਦ. ਦਾਨਾ. ਸਿਆਣਾ.

ਅਹਲਜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਹਲਿਆ ਅਤੇ ਗੌਤਮ ੪.

ਅਹਵ. ਸੰ. ਆਹਵ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ.

ਅਹਵਯੰ. ਸੰ. ਆਹਵੀਯ. ਵਿ–ਯੁੱਧ ਸੰਬੰਧੀ. "ਗਿਰੰਤ ਭੂਮਿ ਅਹਵਯੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਅਹਵੀਯ ਭੂਮਿ (ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ) ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਹਵੀ ਭੂਮਿ.

ਅਹ਼ਵਾਲ. ਅ਼ احوال ਹ਼ਾਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਦਸ਼ਾ. "ਮਮ ਈ ਚਿਨੀ ਅਹਵਾਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਸਮਾਚਾਰ. ਸੁਧ. ਖਬਰ.

ਅਹਵੀ ਭੂਮਿ. ਸੰ. ਆਹਵੀਯ ਭੂਮਿ. ਰਣਖੇਤ. ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ. ਦੇਖੋ, ਅਹਵਯੰ.

ਅਹਾ. ਵਜ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ. ਸੀ. ਥਾ. ਸਾ. "ਜਹ ਕਛੁ ਅਹਾ, ਤਹਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਅਹਾਜ } ਸੰ. ਅਹਾਯੰਜ. ਵਿ–ਨਾ ਲੈਜਾਣ ਲਾਇਕ।
ਅਹਾਜੁ } ੨ ਭਾਵ–ਨਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗਜ. "ਖਾਣਾ ਖਾਜ ਅਹਾਜੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੩ ਅਖਾਦਜ. ਨਾ ਖਾਣ ਯੋਗਜ. ਅਭੱਖ.

ਅਹਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਹਾਤਾ.

ਅਹਾਰ. ਸੰ. ਆਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੋਜਨ. ਗ਼ਿਜਾ. ਖਾਣਾ.

ਅਹਾੜ. ਵਿ–ਜੋ ਹਾੜਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਪ ਅਤੇ ਤੋਲ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖਭਰੀ ਪੁਕਾਰ. ਹਾਹਾਕਾਰ. "ਖੁਲੀਂ ਵਾਲੀਂ ਦੈਤ ਅਹਾੜੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਰਣਭੂਮਿ. ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ. "ਰੁਲੇ ਅਹਾੜ ਵਿੱਚ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਸੰ. ਆਸਾਢ. ਹਾੜ੍ਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.

ਅਹਾੜੀ } ਸੰਗਜਾ–ਹਾੜ੍ਹੀ ਦੀ ਫਸਲ. "ਫਸਲ
ਅਹਾੜੁ } ਅਹਾੜੀ ਏਕ ਨਾਮੁ ਸਾਵਣੀ ਸਚੁ ਨਾਉਂ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਸਾਵਣੁ ਰਾਤਿ ਅਹਾੜੁ ਦਿਹੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਸਕਾਮ ਅਸ਼ੁਭ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਸਾਉਣੀ ਅਤੇ ਹਾੜੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਹਾੜਨ (ਮਿਣਨ) ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ. ਦੇਖੋ, ਹਾੜਨਾ.

ਅਹਿ. ਇਹ. ਯਹ. "ਅਹਿ ਤਨ ਢੇਰੀ ਥੀਸੀ." (ਸੂਹੀ. ਫਰੀਦ) "ਅਹਿ ਕਰ ਕਰੇ ਸੁ ਅਹਿ ਕਰ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫) ੨ ਅਸ੍ਰਿ. ਹੈ। ੩ ਅਹੰਤਾ. ਹੌਮੈ. ਅਹੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਚਾਇਣ। ੪ ਸੰ. ਅਹਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰਪ. ਸੱਪ। ੫ ਸੂਰਜ। ੬ ਰਾਹੀ. ਪਥਿਕ। ੭ ਵਿ–ਨੀਚ। ੮ ਲੁਟੇਰਾ. ਵੰਚਕ। ੯ ਅੱਠ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਗ ਅੱਠ ਹਨ. "ਜਬ ਵਿਸਾਖ ਅਹਿ ਦਿਵਸ ਵਿਤਾਏ." (ਗੁਵਿ ੬) ੧੦ ਸੰ. ਅਹਨ੍–ਅਹਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ. "ਮਨ ਰੇ, ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਹਰਿਗੁਣ ਸਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਅਹਿੰਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਸਾ (ਵਧ) ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ. ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਵ੍ਰਤ। ੨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਣਾ. ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ੮੧ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਕਰਮ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਭੀ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਕਰਮ ਹਿੰਸਾ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਅਹਿਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਹਸਾਨ.

ਅਹਿਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਅਹਕਰਣ.

ਅਹਿਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਬੁਰਿਆਈ. ਬਦੀ। ੨ ਵੈਰੀ.ਵਿਰੋਧੀ। ੩ ਬਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਅਹਦ.

ਅਹਿਦੀ. ਦੇਖੋ, ਅਹਦੀ.

ਅਹਿੰਦ੍ਰ } ਅਹਿ–ਇੰਦ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰਪਰਾਜ.
ਅਹਿਨਾਥ } ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ. ਅਹੀਂਦ੍ਰ.

ਅਹਿਨਿਸਿ. ਦਿਨਰਾਤ. ਭਾਵ–ਨਿਰੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਅਹਨਿਸ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਹਰਿਜਸੁ ਗੁਰੁਪਰਸਾਦਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਹਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰਪਨੀ. ਸੱਪਣ. "ਪਾਤਕ ਦਾਦੁਰ ਗਨ ਕੋ ਅਹਿਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਹਿਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ. ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਅਹਪੰਤਿ. ਦਿਨਪਤਿ. ਸੂਰਜ.

ਅਹਿਫੇਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਫ਼ੀਮ. ਅਫ਼ਯੂਨ। ੨ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂਹੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਝੱਗ.

ਅਹਿਬਾਤ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌਭਾਗਜ. ਸੁਹਾਗ. ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਓਹ ਅਵਸਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋਵੇ. "ਰਹੈ ਅਟਲ ਅਹਿਬਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਹਿਮ. ਦੇਖੋ, ਅਹਮ.

ਅਹਿਮਕ਼. ਦੇਖੋ, ਅਹਮਕ਼.

ਅਹਿਮਤ. ਦੇਖੋ, ਅਹੰਮਤਿ. "ਧਨਵਿਸ੍ਵਾਸੀ ਅਹਿਮਤ ਆਪਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਹਿਮਦ. ਦੇਖੋ, ਅਹਮਦ.

ਅਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਅਹਰ.

ਅਹਿਰਖ. ਸੰ. ਈਸ਼ੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਸਦ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਵੇਖਕੇ ਕੁੜ੍ਹਨਾ ਯਾ ਸੜਨਾ ਬਲਣਾ. "ਅਹਿਰਖ ਵਾਦ ਨ ਕੀਜੈ, ਰੇ ਮਨ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਅਹਿਰਣ } ਦੇਖੋ, ਅਹਰਣ.
ਅਹਿਰਣਿ }

ਅਹਿਰਪਤਿ. ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਅਹਰਪਤਿ. "ਬਹੁਰੋ ਅਸ੍ਰ ਅਹਿਰਪਤਿ ਭਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਹਿਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰਪਰਾਜ. ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੨ ਤਕਕ ਨਾਗ.

ਅਹਿਰਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਪਰਚਾਇਣੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਰਾਵਣ.

ਅਹਿਰਿਪੁ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਗਰੁੜ. ਨੀਲਕੰਠ.

ਅਹਿਰਿਪੁਕੇਤੁ. ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਗਰੁੜ, ਉਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ਨੁ. ਗਰੁੜਧ੍ਵਜ. (ਸਨਾਮਾ) "ਯੱਦਪਿ ਸਮ ਹੈ ਅਹਿਰਿਪੁਕੇਤੁ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਹਿਰੰਨ. ਦੇਖੋ, ਅਹਰਨ.

ਅਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਅਹਲ.

ਅਹਿਲਾ. ਨਿਸਫਲ. ਦੇਖੋ, ਅਹਲਾ. "ਅਹਿਲਾ ਜਨਮ ਗਵਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ)

ਅਹਿਲਾਦ. ਆਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਅਹਲਾਦ. "ਮਨਿ ਹਰਿ ਕੋ ਅਹਿਲਾਦ." (ਸਾਰ ਮਃ ੫)

ਅਹਿਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਹਲਿਆ. "ਗੋਤਮ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਅਪਰਿਚਿਤ. ਜੋ ਹਿਲਿਆ ਨਹੀਂ। ੩ ਅਚਲ. ਦੇਖੋ, ਹਿਲਨਾ.

ਅਹਿਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਅਹਲੀਆ.

ਅਹਿਵਰ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨। ੨ ਸੱਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ.

ਅਹਿਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਅਹਿਬਾਤ.

ਅਹਿਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਅਹਵਾਲ.

ਅਹੀ. ਅਸ੍ਰਿ. ਹੈ. "ਸਾਈ ਬਸਤੁ ਅਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਰੁਚੀ. ਚਾਹ. "ਸਰਨਿ ਸੁਆਮੀ ਕੀ ਅਹੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸੱਪਣ. ਸਰਪਨੀ। ੪ ਸਰਪ.

ਅਹੀਆ ਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਦੁਸੂਹਾ ਥਾਣਾ ਟਾਂਡਾ ਵਿੱਚਹੈ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਟਾਂਡਾ ਉੜਮੁੜ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਭੱਲੇ ਦੇ ਘਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਵਾਲੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਹੈ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪੋਥੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਨ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਵੰਡ ਲਈ ਹੈ, ਸੋ ਇੱਕ ਇੱਥੇ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਇਸ ਦੇ ਭਾਈ ਪਾਸ ਹੈ.

ਅਹੀਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਹਿ–ਈਸ਼. ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ.

ਅਹੀਨ. ਵਿ–ਜੋ ਹੀਨ (ਕਮ) ਨਹੀਂ. ਪੂਰਾ। ੨ ਜੋ ਨੀਚ ਨਹੀਂ. ਉੱਤਮ.

ਅਹੀਰ. ਸੰ. ਅਭੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ. "ਗਲਾ ਬਾਂਧਿ ਦੁਹਿ ਲੇਇ ਅਹੀਰ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਅਭੀਰ.

ਅਹੀਰਣੀ } ਸੰਗਜਾ–ਅਹੀਰ (ਅਭੀਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.
ਅਹੀਰਨੀ } ਗਵਾਲਨ. ਗੋਪੀ. ਗੁਜਰੀ.

ਅਹੀਰਾ. ਸੰ. आहरित–ਆਹਰਿਤ. ਵਿ–ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਬਰਬਾਦ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਲੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. "ਪਿੰਡ ਵਸਾਯਾ ਫੇਰ ਅਹੀਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਹੀਰ.

ਅਹੀਰੀ. ਅਹੀਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਗਵਾਲਨ. ਗੋਪੀ. ਗੁਜਰੀ.

ਅਹੁ. ਹੈ. ਅਹੈ. "ਲਾਜ ਕੋ ਕਾਜ ਨਹਿ ਏਕ ਅਹੁ ਰੇ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੨ ਓਹ. ਵਹ.

ਅਹੁਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਥੱਕਣਾ। ੨ ਮੁੜਨਾ. ਵਾਪਿਸ ਆਉਣਾ। ੩ ਅਲਗ ਹੋਣਾ.

ਅਹੁਰੇਬੀ } ਅ਼ اعرابی ਅਅ਼ਰਾਬੀ. ਅ਼ਰਬ ਦੇ
ਅਹੁਰੇਵੀ } ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੱਦੂ ਲੋਕ. "ਕੇਊ ਠੱਟੇ ਭੱਖਰੀ ਇਰਾਨੀ ਅਹੁਰੇਵੀ ਮਿਲ ਕੇਊ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਜਿਨ ਬੋਲਨ ਪਛਾਨੀਐ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਹੂਟਾ. ਦੇਖੋ, ਅਹੁਟਨਾ. "ਸੋ ਛਿਨ ਲਿਖ ਲੈ ਦਾਸ ਅਹੂਟਾ." (ਗੁਵਿ ੬) ਦਾਸ ਵਾਪਿਸ ਆਇਆ.

ਅਹੂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਆਹੁਤੀ.

ਅਹੇ. ਅਸ੍ਰਿ. ਹੈ। ੨ ਵਜ–ਸੰਬੋਧਨ. "ਅਹੇ ਅਨੰਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਹਏ (ਵਿਨਾਸ਼) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਅਹੇ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਸਿਮਰਤ ਨਾਮ ਕੋਟਿ ਜਤਨ ਭਏ। ਸਾਧੁ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਏ, ਜਮਦੂਤਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਅਹੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ਅ (ਨਾ) ਹੇ (ਹੈ). ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਅਹੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅਹੀਸ਼. ਸਰਪਰਾਜ. ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ. "ਜੇ ਨਰ ਗ੍ਰਸੇ ਕਲੂਖ ਅਹੇਸ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਹੇਹ. ਵਿ–ਹੇਹਾ (ਮੈਥੁਨਇੱਛਾ) ਰਹਿਤ. ਜਿਤੇਂਦ੍ਰੀ. ਜਤੀ. "ਅਹੇਹ ਹੇਹੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਜਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਕਾਮੀ ਬਣਾਦਿੱਤਾ.

ਅਹੇਰ } ਸੰ. ਆਖੇਟ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਕਾਰ. ਮ੍ਰਿਗਯਾ.
ਅਹੇਰਾ } "ਅਹੇਰਾ ਪਾਇਓ ਘਰ ਕੈ ਗਾਇ." (ਭੈਰ ਮਃ ੫)

ਅਹੇਰੀ } ਸੰ. ਆਖੇਟੀ. ਵਿ–ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ
ਅਹੇਰੀਆ } ਵਾਲਾ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ. "ਕਾਲ ਅਹੇਰੀ ਫਿਰੈ ਬਧਿਕ ਜਿਉ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਹੇੜੀ.

ਅਹੈ. ਅਸ੍ਰਿ. ਹੈ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਅਹੈ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਅਹੋ. ਵਜ–ਆਨੰਦ. ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਅਹੋ ! ਜਸਜ ਰਖੇਣ ਗੋਪਾਲਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਤਾਨ ਸਮੇਂ ਗੁਰੁ ਅਹੋ ! ਉਚਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਹੋਈ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਂਝੀ ਦੇਵੀ. ਅਹਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ. ਇਹ ਕੁਆਰੀ ਕੰਨਜਾ ਦੀ ਪੂਜਜ ਦੇਵੀ ਹੈ. ਅੱਸੂ ਦੇ ਨੌਰਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀਆਂ ਇਸ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਬਣਾਕੇ ਕੰਧ ਉੱਪਰ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਸ਼੍ਰਮੀ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਕੇ ਧੂਪ ਦੀਪ ਨਾਲ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਕੱਤਕ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀ ਜਲਪ੍ਰਵਾਹ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਜਿਲੇ, ਰਾਧਾਕੁੰਡ ਪੁਰ, ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੯ ਨੂੰ ਅਹੋਈ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨ ਛਾਡਿਕੈ ਅਹੋਈ ਰਾਖੈ ਨਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਹੋਈ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਰਖਦੀ ਹੈ.

ਅਹੋਣੀ. ਵਿ–ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ, ਅਣਬਣ. ਅਸੰਭਵ.

ਅਹੋਰਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਨ ਰਾਤ. ੨੪ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾ. ਅੱਠ ਪਹਰ.

ਅਹੰ. ਸੰ. ਅਵ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ । ੨ ਸਰਵ. ਮੈਂ. "ਅਹੰ ਅਹੰ ਅਹੈ ਅਵਰ ਮੂੜ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਜਗਤ ਪਸੂ ਅਹੰ, ਕਾਲੁ ਕਸਾਈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਹੌਮੈ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਪਸ਼ੂ ਹੋਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਲ ਕਸਾਈ ਹੈ.

ਅਹੰਕਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਹੰਕ੍ਰਿਤਿ. ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਸੋ ਸੂਰਾ ਵਰੀਆਮੁ ਜਿਨੀ ਵਿਚਹੁ ਦੁਸਟ ਅਹੰਕਰਣ ਮਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਅਹੰਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਭਿਮਾਨ. ਹੌਮੈ. ਘਮੰਡ. "ਅਹੰਕਾਰ ਤਿਸਨਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੈ ਹੌਮੈ ਹੈ. ਅਹੰਕਾਰ ਰੂਪ ਵ੍ਰਿੱਤਿ। ੩ ਸਾਂਖ੍ਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਤਤ੍ਵ (ਬੁੱਧਿ) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਇੱਕ ਦ੍ਰਵ੍ਯ, ਜੋ ਮਹਤਤ੍ਵ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਤ੍ਵਿਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਮਨ ਉਪਜਦੇ ਹਨ. ਰਾਜਸ ਤੋਂ ਪੰਜ ਗ੍ਯਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਰਮਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਉਪਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਤਾਮਸ ਤੋਂ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਅਹੰਕਾਰ ਗਰਬ. ਦੇਖੋ, ਗਰਬ ੨.

ਅਹੰਕਾਰਿ. ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ. "ਅਹੰਕਾਰਿ ਮਰਹਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਹੰਕਾਰੀ.

ਅਹੰਕਾਰੀ. ਸੰ. ਅਹੰਕਾਰਿਨ੍. ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਅਹੰਕਾਰੀ ਦੈਤ ਮਾਰਿ ਪਚਾਇਆ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਅਹੰਕਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ । ੨ ਕਾਲਰੂਪ ਅਭਿਮਾਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਹੰ.

ਅਹੰਗ੍ਰਹ ਉਪਾਸਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧ੍ਯੇਯ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਸੇਵਨ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰੀਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਨਾ ਮੰਨਕੇ ਉਪਾਸਨਾ.

ਅਹੰਗ੍ਰਹ ਧ੍ਯਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧ੍ਯੇਯ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਾ ਜਾਣਕੇ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਨਾ.

ਅਹੰਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੌਮੈਂ ਦਾ ਭਾਵ. ਖ਼ੁਦੀ. ਘਮੰਡ.

ਅਹੰਫਾਸ. ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਫਾਹੀ। ੨ ਅਹੰਕਾਰ ਰੂਪ ਫਾਸੀ.

ਅਹੰਬੁੱਧਿ. ਅਭਿਮਾਨਭਰੀ ਬੁੱਧਿ। ੨ ਹੌਮੈ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ. "ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਹੁ ਸਘਨ ਮਾਇਆ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਅਹੰਬੰਧ. ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਬੰਧਨ । ੨ ਹੰਕਾਰਰੂਪ ਬੰਧਨ.

ਅਹੰਭ੍ਰਮਣੀ. ਹੌਮੈ ਦਾ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਅਭਿਮਾਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ ਭੁਲੇਖਾ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਣੀ.

ਅਹੰਮਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਮਨੋਤ. ਦੇਖੋ, ਮਣੀ.

ਅਹੰਮਤ ਅਹੰਮਤਿ ਦੇਖੋ, ਅਹੰਮੋਉ. "ਅਹੰਮਤ ਅਨਰਤ ਕੁਮਿਤ ਹਿਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਅਹੰਮਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਹੰਤਾ ਦੀ ਮਨੋਤ. ਖ਼ੁਦੀ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. "ਭਰਮਿ ਬਿਆਪੀ ਅਹੰਮਨੀ." (ਭ੍ਰਮ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨੀ. ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੌਮੈ ਹੈ.

ਅਹੰਮੇਉ ਅਹੰਮੇਇ ਅਹੰਮੇਵ ਸੰ. ਅਹੰਮਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ੁਦੀ. ਹੌਮੈ. ਅਹੰਕਾਰ। ੨ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ. ਭਾਵ–ਮੈਥੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ "ਜੋ ਜੋ ਕਰਤੇ ਅਹੰਮੇਉ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧, ਮ: ੪) "ਮਨ ਮਤਾ ਅਹੰਮੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫, ਪਹਿਰੇ) "ਕਰਮ ਕਰਤ ਬਧੇ ਅਹੰਮੇਵ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਅਹੰ. ਸੰ. ਅਰ੍ਹ. ਵਿ–ਪੂਜ੍ਯ। ੨ ਯੋਗ੍ਯ. ਲਾਇਕ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ. ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਿਯਮਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਹੰਦਾ ਅਹੰਤ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਥਾਂ ਲਿਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰੁ, ਅਰੁਣਾ ਅਰੁੰਤ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੋ.

ਅਕ. ਸੰ. ਅਕ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਟੇਢਾ ਜਾਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਕ. ਕੰ (ਸੁਖ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਸ਼ੋਕ, ਰੰਜ। ੩ ਦੁੱਖ. "ਅਕ ਨਾਮ ਦੁੱਖ ਕੋ ਵਿਦਿਤ ਹੈ ਜਗਤ ਮਧਜ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਪਾਪ। ੫ ਸੰ. ਅਕੰ. ਅੱਕ ਦਾ ਬੂਟਾ. "ਅਕ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਅਕਤਿਡਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਅਕਸ. ਅ. ਅੱਕ੍ਸ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਯਾ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਮਾ. ਮੂਰਤਿ.

ਅਕਸਮਾਤ ਅਕਸਮਾਤ੍ ਅਕਸਮੰਤ ਅਕਸਮੰਤ੍ ਸੰ. ਅਕਸ੍ਮਾਤ–ਅਕਸਮਾਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਵਨੇਤ ਨਾਲ. ਇਤਫ਼ਾਕਨ. ਅਚਾਨਕ. ਅੱਚਣਚੇਤ. "ਅਕਸਮਾਤ ਕਰੁਣਾ ਕਰੀ." (ਨਾਪ੍) "ਅਕਸਮਾਤ੍ ਅਬ ਮਿਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ." (ਨਾਪ੍) "ਭਯੋ ਅਕਸਮੰਤ੍ ਕਹਜੋ ਨਾਹਿ ਕਉਨੈ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਅਕਸਰ. ਅ. ਅਕ੍ਸ਼ਰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਸਰਤ ਨਾਲ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ. ਅਨੇਕ ਵਾਰ.

ਅਕਸੀਰ. ਅ. ਇਕ੍ਸੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਸਾਇਨ। ੨ ਓਹ ਦਵਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਵਜਰਥ ਨਾ ਜਾਏ. ਪੁਰਤਾਸੀਰ ਔਖਧ.

ਅਕਹ ਅਕਹਿ ਅਕਹੀਉ ਅਕਹੀਅਉ ਅਕਹੁ ਵਿ–ਅਕਥਨੀਯ. ਅਕਥ੍ਯ. ਜੋ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ. ਕਥਨਸ਼ਕਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ. "ਅਕਹ ਕਹਾ ਕਹਿ ਕਾ ਸਮ-ਝਾਵਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਅਕਹੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਅਕੱਜ. ਵਿ–ਪੜ੍ਹਦੇ ਬਿਨਾ। ੨ ਓਟ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕੱਜਣਾ. "ਅਕੱਜ ਕੂਪਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਕੋਕਈ ਨੂੰ ਉਸ ਖੂਹ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਣ (ਮੰਡੇਰ) ਆਦਿ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਅਚਾਨਕ ਡਿਗਪਵੇ.

ਅਕਟ. ਵਿ–ਜੋ ਕੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਅਛੇਦ੍ਯ.

ਅਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਕ (ਦੁੱਖ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਖਿਝਣਾ. ਚਿੜ੍ਹਨਾ.

ਅਕਤਿੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਕ ਪੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਟਿੱਡਾ. ਦੇਖੋ, ਅਕ ੫.

ਅਕਥ. ਸੰ. ਅਕਥ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਸਕੇ. ਅਕਥਨੀਯ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਅਕਥ ਕੀ ਕਰਹਿ ਕਹਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ)

ਅਕਥਕਥਾ. ਵਿ–ਉਹ ਕਥਾ, ਜੋ ਕਥਨ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਅਕਥ੍ਯ (ਕਰਤਾਰ) ਦੀ ਕਥਾ. "ਅਕਥਕਥਾ ਤਿਨਿ ਜਾਨੀ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਅਕਥਘਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਕਥਨੀਯ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਘਰ. ਸਚਖੰਡ। ੨ ਵਿਵੇਕੀ ਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੩ ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. ਗ੍ਯਾਨਪਦਵੀ.

ਅਕਦ. ਦੇਖੋ, ਅਗਦ। ੨ ਵਿ–ਅਕ (ਦੁੱਖ) ਦੇਣਵਾਲਾ.

ਅਕਨ. ਦੇਖੋ, ਅਕਣਾ। ੨ ਸੰ. ਆਕਰ੍ਣਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੁਣਨਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਕਰ੍ਣ੍ਯ–ਆਕਣੰਨ. ਸੁਣਕੇ. "ਅਕਨ ਨਿਦੇਸ ਰਚੇ ਸੁਖ ਸਾਰੇ." (ਗੁਵਿ ੬) ਆਗ੍ਯਾ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਰਚਦਿੱਤੇ.

ਅਕਨੂੰ. ਫ਼ਾ ਅਕ੍ਨੂੰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੁਣ. ਇਸ ਵੇਲੇ. ਅਬ.

ਅਕਪਕ. ਵਿ–ਅਕ (ਦੁੱਖ) ਸਹਾਰਣ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਲ.

ਅਕਪਟ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਕਪਟ. ਛਲ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਕਪਟਤਾ. "ਸਿੰਞੀ ਸਾਚ ਅਕਪਟ ਕੰਠਲਾ." (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਪਟ ਅਤੇ ਕਾਪਟ.

ਅਕਬ. ਅ. ﻋﻘﺐ ਅ਼ਕਬ. ਗਰਦ. ਧੂਲਿ. ਰਜ. ਰੇਣੁ। ੨ ਅ. ﻋﻘﺐ ਅ਼ਕ਼ਬ. ਅੱਡੀ. ਏੜੀ। ੩ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ. ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ। ੪ ਪਿੱਛਾ. ਤਾਕ਼ੁਬ. ਦੇਖੋ, ਉਕਾਬ.

ਅਕਬਰ. ਅ. ﻛﺒﺮ ਵਿ–ਕਿਬਰ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ) ਵਾਲਾ. ਬਹੁਤ ਵਡਾ. ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਅਕਾਲਪੁਰਖ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ੧੫ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੫੪੨ (ਸੰਮਤ ੧੫੯੯) ਨੂੰ ਅਮਰਕੋਟ (ਸਿੰਧ) ਵਿੱਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਮੀਦਾ ਬਾਨੂੰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ, ਜਦ ਇਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਰਿਹਾ ਸੀ.*

ਤੇਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਅਕਬਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਬੈਰਾਮ ਖ਼ਾਂ (ਖ਼ਾਨਖ਼ਾਨਾਂ), ਜੋ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦਾ ਮੁੱਖਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾਪਤਿ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਾਜ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ. ਸੰਮਤ ੧੬੧੭ ਵਿੱਚ ਅਕਬਰ ਨੇ ਪੂਰੀ ਹੁਕੂਮਤ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਈ ਅਰ ਮੁਗ਼ਲ ਰਾਜ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ. ਸੰਮਤ ੧੬੧੮ ਵਿੱਚ ਅਕਬਰ ਨੇ ਅੰਬਰ† ਦੇ ਰਾਜਾ ਬਿਹਾਰੀ ਮੱਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਕੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਿਆ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋਧਪੁਰ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਨਾਲ ਭੀ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ. ਬਿਹਾਰੀ ਮੱਲ ਦਾ ਬੇਟਾ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਅਕਬਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਰਨੈਲ (Generals) ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਸਨ. ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਦੋਭਰ ਮੱਲ ਬੀਰਬਲ ਆਦਿਕ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ.

ਮੇਵਾਰਪਤਿ ਰਾਣਾ ਉਦਯਸਿੰਘ ਜੋ ਅੰਬਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਅਕਬਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ. ਅਕਬਰ ਨੇ ਰਾਣੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੨੪ ਵਿੱਚ ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ. ਉਦਯਸਿੰਘ ਤਾਂ ਘਾਇਲ ਹੋਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ, ਪਰ ਬੇਦਨੋਰ ਦਾ ਰਈਸ ਜੈਮਲ ਅਤੇ ਕੈਲਵਾਰਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਪੱਤੋ (ਫੱਤਾ), ਇਸ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਲੜੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਕੇ ਰੋਮਾਂਚ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਮੇਵਾਰ ਦੇ ੧੬ ਵਡੇ ਰਈਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਜੈਮਲ ਅਕਬਰ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਅਕਬਰ ਨੇ ਜੈਮਲ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੰਗਰਾਮ‡" ਰੱਖਿਆ. ਜੈਮਲ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਜੌਹਰ§ ਦੀ ਰਸਮ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੯ ਰਾਣੀਆਂ, ੫ ਰਾਜਪੁਤ੍ਰੀਆਂ, ੨ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਭਸਮ ਹੋਈਆਂ. ੧੧ ਚੈਤ ਸੰਮਤ ੧੬੨੪ ਦਾ ਇਹ ਸਾਕਾ ਮੇਵਾਰ ਵਿੱਚ ਘਰ ਘਰ ਮਨਾਇਆ, ਅਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜਸ ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਢਾਡੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

'ਜੌਹਰ' ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪੱਤੋ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰਾਜਪੂਤ ਕੇਸਰੀ ਬਾਗੇ ਪਹਿਨਕੇ ਕਿਲਾ ਛੱਡ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਡਟੇ ਅਤੇ ਅਕਬਰ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਮੁਠਭੇੜ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੋਏ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਜਨੇਊ ਤੋਲਣ ਪੁਰ ੭੪॥ ਸਾਢੇ ਚੁਹੱਤਰ ਮਾਨ (ਅਰਥਾਤ ੩੯੮ ਸੇਰ ਕੱਚੇ) ਹੋਏ. ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸੂਚਕ ਮਹਾਜਨੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਉੱਤੇ ੭੪॥ ਅੰਗ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬੇਗਾਨੀ ਚਿੱਠੀ ਖੋਲ੍ਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਤੌੜ ਦੀ ਹਤ੍ਯਾ ਲੱਗੇ. ਇਹ ਆਣ ਸਿਰਫ ਚਿੱਠੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਰਿਆਸਤੀ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਦਾਨਪਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ

* ਅਕਬਰ ਦਾ ਜਨਮ ੨੩ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਨਜੂਮੀਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ੧੫ ਅਕਤੂਬਰ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਬਦਰੁੱਦੀਨ ਅਹਮਦ ਦੀ ਥਾਂ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਅਕਬਰ ਨਾਉਂ ਭੀ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ.

† ਦੇਖੋ, ਜਯ ਸਿੰਘ. ‡ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਜੰਗ ਹੈ. ਅਕਬਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਜਰੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਅਥਵਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਰਥ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਛੱਡਕੇ ਕੇਵਲ "ਸੰਗ੍ਰਾਮ" ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. § ਦੇਖੋ, ਜੌਹਰ ਸ਼ਬਦ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ "ਜੀਵਹਰ" ਸ਼ਬਦ ਕਲਪਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਚਤੌੜ ਮਾਰਿਆ ਰਾ ਪਾਪ"–ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਇਸ ਦਾਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਲੱਗੇ. ਦੇਖੋ, ਕਰਨਲ ਜੇ. ਟਾਡ (Col. James Tod) ਦੀ ਰਾਜਸਥਾਨ.

ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੇ ਵੈਦਜ ਬਰਨੀਅਰ (Bernier) ਨੇ ੧ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੬੬੩ ਨੂੰ ਜੋ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਕਿਲੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਦੋ ਹਾਥੀਸਵਾਰ ਬੁਤ ਹਨ, ਉਹ ਜੈਮਲ ਅਤੇ ਪੱਤੋ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਮਨ ਭੀ ਯਾਦਗਾਰ ਕਾਯਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ. *

ਅਕਬਰ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਜੇਜੀਆ (ਜਿਜ਼ੀਯਹ) ਅਤੇ ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਟੈਕਸ ਲੈਣਾ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ "ਧਰਮਪੁਰ" ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ "ਖ਼ੈਰਪੁਰ" ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਣਵਾਏ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਮਿਲਦਾ ਸੀ.

ਅਕਬਰ ਨੇ "ਦਿਵਜਨਜਾਯ"† ਹੁਕਮਨ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਬਰਨ ਸਤੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਜਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਈਸ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ "ਮਨਸਬਦਾਰ" ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ੫੦੦ ਤੋਂ ੧੦੦੦੦ ਤੀਕ ਸੈਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਮਾਲ ਦੇ ਆਲਾ ਅਫਸਰ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਸਦ, ਵਸਤ੍ਰ, ਸੁਗੰਧਿ, ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਰਤਨ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀ "ਕਰੋੜੇ" (क्रयिक) ਸਨ. ਪਰਗਨਿਆਂ ਦੇ ਹਾਕਿਮ, ਜੋ ਦੀਵਾਨੀ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਅਖਤਿਆਰ ਰਖਦੇ ਸਨ "ਫ਼ੌਜਦਾਰ" ਕਹਾਉਂਦੇ ਸਨ.‡ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਤਵਾਲ ਅਤੇ ਕਾਜੀ ਝਗੜੇ ਨਿਬੇੜਦੇ ਸਨ.

ਅਕਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਿਨਾ ਸ਼ੰਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਭੀ ਗੁਣਚਰਚਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸ਼ੌਕ ਸੀ. ਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਭੀ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸੀ. ਬੀਰਬਲ ਦਾ ਮਰਣਾ ਸੁਣਕੇ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸੋਰਠਾ ਰਚਿਆ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਦੀਨ ਜਾਨ ਸੁਖ ਦੀਨ, ਏਕ ਨ ਦੀਨੋ ਦੁਸਹ ਦੁਖ,
ਸੋ ਅਬ ਹਮ ਕੋ ਦੀਨ, ਕਛੂ ਨ ਰਾਖਜੋ ਬੀਰਬਲ."§

ਅਕਬਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਕੇ ਸਤਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਬਾਦ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਬਣਿਆ ਸੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਤਬ ਅਕਬਰ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਆਵਾ,
ਸਰਿਤਾ ਉਤਰ ਸਿਵਰ ਨਿਜ ਪਾਵਾ,
ਧਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਚਾਹਜੋ,
ਉੱਤਮ ਲੀਨ ਉਪਾਯਨ ਆਹਜੋ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਕਬਰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਧਾਰਮਿਕ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਭੀ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ "ਦੀਨ ਇਲਾਹੀ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਫ਼ਿਰਕ੍ਹਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਣ ਸਮੇ "ਅੱਲਾਹੂ ਅਕਬਰ" ਆਖਦਾ ਸੀ.

ਆਗਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਰੌਣਕ ਦੇਕੇ ਨਾਉਂ 'ਅਕਬਰਾਬਾਦ' ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਲਾਲ ਕਿਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ. ਆਗਰੇ ਪਾਸ "ਫਤੇਪੁਰ ਸੀਕਰੀ" ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਵਾਸ੍ਤੁਵਿਦਯਾ (architecture) ਇੱਕ ਕਰਦੇਣ ਦਾ ਕਿਤਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ.

ਇਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਲਤਨਤ ਕਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ੧੮ ਸੂਬੇ (੧ ਅਲਾਹਾਬਾਦ, ੨ ਆਗਰਾ, ੩ ਅਵਧ, ੪ ਅਜਮੇਰ, ੫ ਗੁਜਰਾਤ, ੬ ਬਿਹਾਰ, ੭ ਬੰਗਾਲ, ੮ ਦਿੱਲੀ, ੯ ਕਾਬੁਲ, ੧੦ ਲਹੌਰ, ੧੧ ਮੁਲਤਾਨ, ੧੨ ਮਾਲਵਾ, ੧੩ ਬੈਰਾਰ, ੧੪ ਖਾਨਦੇਸ਼, ੧੫ ਅਹਮਦਨਗਰ, ੧੬ ਬਿਦਰ, ੧੭ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ੧੮ ਬਿਜਾਪੁਰ) ਸਾਫ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ (ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ) ਸੀ.

ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਇਸੇ ਦੇ ਸਮੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਤਨ, ਰਾਗ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਮਨੋਹਰ ਗਵੈਯਾ ਤਾਨਸੈਨ ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ.

੧੬ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੦੫(ਸੰਮਤ ੧੬੬੩)ਵਿੱਚ ਅਕਬਰ ਇਸ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ. ਆਗਰੇ ਪਾਸ ਸਿਕੰਦਰੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਕ੍ਰਬਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਅਕਬਰਾਬਾਦ. ਅਕਬਰ ਦਾ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਨਗਰ. ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਆਗਰੇ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਥਾਪੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਅਕਯਥ. ਵਿ–ਅਕਥਜ. ਅਕਥਨੀਯ. ਜੋ ਕਥਨ (ਬਿਆਨ) ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਸਕੇ। ੨ ਅਕਾਰਥ. ਨਿਸ਼ਫਲ. ਵਜਬੰ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਰਥ.

ਅਕਰ. ਦੇਖੋ, ਅਕੜ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗਜ. ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਕਰ (ਮਹ਼ਿਸੂਲ) ਨਾ ਹੋਵੇ। ੪ ਕਰ (ਹੱਥ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਟੁੰਡਾ.

ਅਕਰਕਰਾ. ਸੰ. ਆਕਾਰਕਰਭ. L. Anacyclus perethrum. ਅ਼ عقرقرحا ਅ਼ਕ਼ਰ ਕ਼ਰਹ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਜੋ ਅਲਜੀਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਔਖਧ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਛਾਤੀ ਦੇ ਦਰਦ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਜੀਭ ਤੇ ਮਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੋਤਲਾਪਨ ਹਟਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਅਕਰਖ. ਸੰ. ਆਕਸ਼ੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼. "ਨਾਨਕ ਕੀਟੀ ਸਾਸ ਅਕਰਖਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਕੀੜੀ ਸਾਹ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ–ਪ੍ਰਾਣ ਕੱਢ ਲੈਂਦੀ ਹੈ.

ਅਕਰਖਣ. ਸੰ. ਆਕਸ਼ੰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਸ਼ਿਸ਼. ਖਿਚਾਉ. ਖੈਂਚ. ਖਿੱਚ.

ਅਕਰਣ. ਸੰ. ਅਕਣੀਯ. ਵਿ–ਨਾ ਕਰਨੇ ਯੋਗਜ. "ਅਕਰਣੰ ਕਰੋਤਿ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਚਹਿ ਅਕਰਨ ਕੀਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਅਕਣੰ. ਕੰਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਬਿਨਾ. ਬੋਲਾ. ਡੋਰਾ। ੩ ਬੁੱਚਾ। ੪ ਕਰਣ (ਸੰਦ–ਆਲਾ) ਜਿਸ ਪਾਸ ਨਹੀਂ। ੫ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬਿਨਾ.

ਅਕਰਤਾ. ਸੰ. अकर्तृ. ਵਿ–ਨਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ. "ਸਭ ਕਛੁ ਕਰਤਾ ਤਊ ਅਕਰਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਅਕਰਣ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਆਕੜਨਾ. ਐਂਠਨਾ. "ਅਕਰੈ ਆਨ ਨ ਮਾਨਈ ਹੁਇ ਆਪ ਭਰੋਸਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਕਰਮ. ਵਿ–ਕਰਮ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰ. ਅਕਮੰ. ਕਰਮ (ਕ੍ਰਿਯਾ–ਕੰਮ) ਰਹਿਤ. "ਕਹੂੰ ਕਰਮ ਕਰਤ ਅਕਰਮ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕੁਕਰਮ. ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਕਰਮ. ਮੰਦ ਕਰਮ. "ਪਗ ਨਾਚਸਿ ਚਿਤ ਅਕਰਮੰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) "ਕਰਮ ਅਕਰਮ ਬੀਚਾਰੀਐ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਅਕਰਮਾ } ਸੰ. अकर्मन्. ਸੰਗਜਾ–ਬਦ ਨਸੀਬ.
ਅਕਰਮੀ } ਮੰਦਭਾਗੀ. ਕਰਮਹੀਨ. "ਹਮ ਪਾਥਰ ਹੀਨ ਅਕਰਮਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ਅਸੀਂ ਜੜ੍ਹ, ਹੀਨੇ (ਨੀਚ) ਅਤੇ ਮੰਦਭਾਗੀ ਹਾਂ। ੨ ਵਿ–ਸੁਸਤ. ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਕਰਾ. ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਣਕਾ," "ਅਨਹਦ," "ਅਨੁਭਵ," "ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ," "ਚੰਡਰਸਾ" ਅਤੇ "ਮਧੁਰਧੁਨਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨਗਣ, ਯਗਣ. ।।।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਸ ਸਰ ਮਾਰੇ। ਸਿਸੁ ਨਹਿ ਹਾਰੇ।
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਣੰ। ਅਤਿ ਧਨੁ ਤਾਣੰ॥ (ਰਾਮਾਵ)

੨ ਸੰ. ਅਕ੍ਰਯ. ਵਿ–ਜੋ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ. ਮਹਿੰਗਾ। ੩ ਅ–ਕਰਾ. ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਹੱਥ, ਅਬਵਾ ਹਬਣੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਨਹੀਂ.

ਅਕਰੂਰ. ਦੇਖੋ, ਅਕ੍ਰਰ. "ਉਧਉ ਅਕਰੂਰ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਨਾਮਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਅਕਲ. ਅ਼ عقل ਅ਼ਕ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁੱਧਿ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅ਼ਕ਼ਲ ਦਾ ਅਰਬ ਉੱਠ ਦਾ ਨਿਉਲ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਉਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਆਵੇ, ਸੋ ਅ਼ਕ਼ਲ ਹੈ। ੨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ. ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ। ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਅਖੰਡ. "ਸਦਾ ਅਕਲ ਲਿਵ ਰਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੪ ਅਵਯਵ (ਅੰਗ) ਬਿਨਾ। ੫ ਕਲਾ ਰਹਿਤ. ਭਾਵ–ਨਿਰਗੁਣ. "ਅਕਲ ਕਲਾਧਰ ਸੋਈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੬ ਕਰਤਾਰ. "ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਅਕਲਗਤਿ ਜਾਣੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੭ ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਨਾ ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ.

ਅਕਲਸਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧਿ ਹੈ. ਦਾਨਾ। ੨ ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਸਰੋਵਰ। ੩ ਦਿਮਾਗ. ਅਕਲ ਦਾ ਥਾਂ. "ਇਕਨਾ ਸਿਧਿ ਨ ਬੁਧਿ ਨ ਅਕਲਸਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਅਕਲ ਨਹੀਂ। ੪ ਅਕਲ ਸ਼ਊਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਅਕਲਹ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਕਲਹ. ਝਗੜੇ ਬਿਨਾ. ਸ਼ਾਂਤ। ੨ ਅਕਲ(ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ. "ਕਲਮਾ ਅਕਲਹ ਜਾਨੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਅਕਲਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਕਲ ਅਤੇ ਕਲਾ। ੨ ਵਿ–ਅਖੰਡ ਕਲਾ. ਅਖੰਡ ਸ਼ਕਤਿ. "ਅਕਲਕਲਾ ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਅਕਲਪਤ } ਸੰ. अकल्पित. ਵਿ–ਕਲਪਨਾ ਰਹਿਤ।
ਅਕਲਪਿਤ } ੨ ਜੋ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. "ਅਕਲਪਤ ਮੁਦ੍ਰਾ ਗੁਰੁਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰੀਅਲੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਅਕਲਮਖ. ਸੰ. अकल्मष. ਵਿ–ਕਲਮਸ (ਪਾਪ) ਰਹਿਤ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ.

ਅ਼ਕ਼ਲਮੰਦ. ਫ਼ਾ عقل مند ਵਿ–ਅ਼ਕ਼ਲ ਵਾਲਾ. ਅਕਲੀਆ. ਸਿਆਣਾ. ਦਾਨਾ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ. ਬੁੱਧਿਮਤ.

ਅਕਲਿ. ਬੁੱਧਿ. ਦੇਖੋ, ਅਕਲ ੧. "ਅਕਲਿ ਏਹ ਨ ਆਖੀਐ ਅਕਲਿ ਗਵਾਈਐ ਬਾਦਿ."(ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਅਕਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਅਕਲਮੰਦ.

ਅਕਲੀਣ } ਸੰ. अक्लिन्न–ਅਕਲਿੱਨ. ਵਿ–ਅਭਿੱਜ.
ਅਕਲੀਨ } ਨਿਰਲੇਪ. "ਅਕਲੀਣਿ ਰਹਿਤਉ ਸਬਦ ਸੁਸਾਰ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕੁਲੀਨ.

ਅਕਲੀਮ. ਦੇਖੋ, ਇਕਲੀਮ.

ਅਕਲੁ. ਵਿ–ਅਕਲੁਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਰਤਾਰ ਜੋ ਕਲੁਸ਼ (ਪਾਪ-ਦੋਸ਼) ਆਦਿ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ. "ਅਕਲੁ ਗਾਇ ਜਮ ਤੇ ਕਿਆ ਡਰੀਐ ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਅਕਲੰਕ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ. ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ। ੨ ਬੇਦਾਗ਼ "ਅਕਲੰਕ ਰੂਪ ਅਪਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਅਕਲੰਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਅਕਲੰਕਿਤ. ਬਿਨਾ ਕਲੰਕ। ੨ ਸੰ. अकलाकृति–ਅਕਲਾਕ੍ਰਿਤਿ. ਅਖੰਡਰੂਪ. "ਅਕਲੰਕ੍ਰਿਤ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਕਵਾ. ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਜਬਾ", "ਕੰਨਜਾ" ਅਤੇ "ਤੀਰਣਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਮਗਣ ਅਤੇ ਗੁਰੁ. ऽऽऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜੁੱਟੇ ਵੀਰੰ। ਛੁੱਟੇ ਤੀਰੰ।
ਜੁੱਝੇ ਤਾਜੀ। ਡਿੱਗੇ ਗਾਜੀ॥ (ਕਲਕੀ)

ਅਕੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਐਂਠਨਾ। ੨ ਸੁੱਕਕੇ ਸੁੰਗੜਨਾ। ੩ ਕੋਮਲਤਾ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਅਕੜਾ. ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਜ, ਜ. ।।ऽ, ।ऽ।, ।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮੁਨਿ ਬਾਨ ਛਾਡ ਨ ਗਬੰ,
ਮਿਲ ਆਨ ਮੋਹਿਯ ਸਬੰ,
ਲਯ ਜਾਹਿ ਰਾਘਵ ਤੀਰ,
ਤੁਹਿ ਨੈਕ ਦੈਕਰ ਚੀਰ. (ਰਾਮਾਵ)

ਅਕਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਅਕ (ਦੁੱਖ) ਦਾ ਭਾਵ. ਦੁੱਖ ਦਸ਼ਾ, ਵਿਕੇਪ. ਦੇਖੋ, ਅਕ.

ਅਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਕ (ਦੁੱਖ) ਦੇਣਾ। ੨ ਖਿਝਾਉਣਾ.

---

* ਇਹ ਬੁਤ ਅਕਬਰ ਨੇ ਬਣਵਾਏ ਸਨ, ਜਦ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਲਾਲ ਕਿਲਾ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦਰਵਾਜੇ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਖੜੇ ਕੀਤੇ. † ਦੇਖੋ, ਤਪਾਵਸ ਅਤੇ ਦਿਵਜਨਜਾਯ.

‡ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇ ਵਿੱਚ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਲਾ ਅਫਸਰ "ਸੂਬਾ" ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਾਲ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ "ਦੀਵਾਨ", ਅਤੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਥਾ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਰਦਾਰ "ਫ਼ੌਜਦਾਰ" ਸਦਾਉਂਦਾ ਸੀ.

§ ਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਸੁਖ ਸਾਰਾ ਖਰਚ ਹੋਚੁੱਕਾ, ਪਰ ਦੁੱਖ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸੋ ਉਹ ਜਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਮਰਟ ਲੱਗਾ ਮੈਨੂੰ ਦੇਗਿਆ, ਉਦਾਰ ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਖੋ, ਅਕ. "ਬਿਨਾ ਹੇਤੁ ਤੇ ਆਨ ਅਕਾਵਤ." (ਨਾਪ੍)

ਅਕਾਇ. ਸੰ. ਅਕਾਯ. ਵਿ–ਕਾਯ (ਦੇਹ) ਰਹਿਤ. ਸ਼ਰੀਰ ਬਿਨਾ. "ਨਮਸਤੰ ਅਕਾਏ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਅਨੰਗ. ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਰਾਹੁ ਗ੍ਰਹ.

ਅਕਾਸ. ਸੰ. ਆਕਾਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਸਮਾਨ. ਅੰਬਰ। ੨ ਸੁਰਗ. ਦੇਵਲੋਕ. "ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕ ਅਕਾਸ ਤੇ ਟਾਰਉ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੩ ਭਾਵ–ਉੱਚਾ ਪਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਆਕਾਸ.

ਅਕਾਸਗੀਗਾ. ਦੇਖੋ, ਆਕਾਸ਼ਗੀਗਾ.

ਅਕਾਸਬੇਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਮਰਬੇਲ. ਅੰਬਰ ਬੇਲ. ਅੰਬਰਵੱਲੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਕੰਡੇ ਬੇਲ, ਜੋ ਪੀਲੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਜਿਸ ਬਿਰਛ ਪੁਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਛਿੱਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜਾਂ ਜਮਾਕੇ ਰਸ ਲੈਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਰਛ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. L. Cassyta filiformis. ਦੇਖੋ, ਅਮਰਬੇਲ.

ਅਕਾਸੀ ਫੌਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੈਨਾ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਚਾਨਕ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਫੌਜ. "ਪਰੀ ਅਕਾਸੀ ਫੌਜਾਂ ਆਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਕਾਜ. ਸੰ. ਅਕਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ। ੨ ਕੁਕਰਮ. "ਤੁਮ ਕਾਜ, ਅਕਾਜ ਕੋ ਕਾਜ ਸਵਾਰਜੋ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੇਫਾਇਦਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ.

ਅਕਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਏਕਾਂਤ.

ਅਕਾਂਤਿ. ਵਿ–ਕਾਂਤਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਚਮਕ ਦਮਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.

ਅਕਾਬ / **ਅਕਾਬਾ** ਸੰ. ਅਕਾਯੀਂ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਬੇਫਾਇਦਾ. ਬਿਨਾ ਲਾਭ. ਨਿਸਫਲ. ਅਕਾਰਥ. "ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਜੀਵਨ ਸਗਲ ਅਕਾਬ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਤਿਨ ਸਭ ਜਨਮ ਅਕਾਬਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਅਕਾਬਿਰ. ਅ. اكابر ਅਕਬਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਵਡੇ.

ਅਕਾਮ. ਵਿ–ਨਿਕਾਮ. ਵ੍ਰਿਥਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਕਾਮ. ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ. "ਅਕਾਮ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਮਦੇਵ (ਅਨੰਗ) ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ.

ਅਕਾਯ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਇ.

ਅਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆੜੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਆੜਾ ਅੱਖਰ. "ਅਮਿਟ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨ ਬੋਲਜੋ ਹਰਿ ਕਰ ਕੋਪ। ਅਬ ਅਕਾਰ ਤੁਅ ਲੋਪ ਕਰ ਅਮਿਟ ਸਿੰਘ ਬਿਨ ਓਪ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਅ" ਲੋਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਮਿਟ ਸਿੰਘ। ੨ ਸੰ. ਆਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਤ. ਸ਼ਕਲ. ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਆਈ ਰਚਨਾ. "ਜਬ ਅਕਾਰ ਇਹੁ ਕਛੂ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਮੂਰਤਿ। ੪ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੫ ਵਿ–ਸਾਕਾਰ. ਆਕਾਰ ਸਹਿਤ. "ਆਪਿ ਅਕਾਰੁ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ਆਪੇ ਸਾਕਾਰ ਆਪੇ ਨਿਰਾਕਾਰ.

ਅਕਾਰਜ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਜ.

ਅਕਾਰਣ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਕਾਰਣ. ਬਿਨਾ ਸਬਬ. ਹੇਤੁ ਰਹਿਤ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਣ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵ੍ਰਥਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ.

ਅਕਾਰਥ / **ਅਕਾਰਥਾ** ਵਿ–ਅਕ (ਦੁੱਖ) ਹੀ ਹੈ ਅਰਥ (ਫਲ) ਜਿਸ ਦਾ. "ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਕੀਨ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕਾਬ.

ਅਕਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਰਣ.

ਅਕਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਜ.

ਅਕਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਰ.

ਅਕਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰਾ ਸਮਾ. ਦੁਕਾਲ. ਦੁਰਭਿੱਖ (ਭਿਕ). ਕਹਿਤ। ੨ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਜੋ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਕਾਲ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਲ(ਸਮੇਂ) ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ। ੩ ਵਿ–ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਬਿਨਾ. ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਔਰ ਸੁ ਕਾਲ ਸਬੈ ਬਸਿ ਕਾਲ ਕੇ ਏਕ ਹੀ ਕਾਲ ਅਕਾਲ ਸਦਾ ਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਅੰਤ ਸਮਾ. "ਕਾਲ ਅਕਾਲ ਖਸਮ ਕਾ ਕੀਨਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੫ ਚਿਰਜੀਵੀ, ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਆਦਿ. "ਸਿਮਰਹਿ ਕਾਲੁ ਅਕਾਲ ਸੁਚਿ ਸੋਚਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੇਮੌਕਾ. ਜੋ ਸਮੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ–ਅਕਾਲ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ.

ਅਕਾਲਉਸਤਤਿ. ਦਸ਼ਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਇੱਕ ਅਸਤੋਤ੍ਰ. ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਬੇਸਮਝੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਸਮੈ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ,ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਸੁਧਾਕਰ.

ਅਕਾਲ ਸਹਸ੍ਰਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਜਾਪੁ ਜੀ.

ਅਕਾਲਸਰ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੂਹ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੯ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ.

ਅਕਾਲਗੜ੍ਹ. ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦੀ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਦੀਵਾਨ ਸ਼ਾਵਨ ਮੱਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੂਲ ਰਾਜ ਇਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ.

ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇ ਮੌਕੇ ਮਰਨਾ. ਜੁਆਨੀ ਵਿੱਚ ਮਰਨਾ. ਮਰਨ ਦੇ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਹ ਤਜਾਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਉਮਰ.

ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ.

ਅਕਾਲਪੁਰਖ. ਸੰ. ਅਕਾਲਪੁਰੁਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਹਸ੍ਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਕਾਲ ਨਹੀਂ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਸੱਤਾ. "ਤੂ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨਾਹੀ ਸਿਰਿ ਕਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਅਕਾਲਬਾਂਗ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਂਗ ਵਾਂਙ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਸੱਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ.

ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੫ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇੱਕ ਉੱਚਾ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ (ਸ਼ਾਹੀ ਤਖ਼ਤ) ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ" ਰੱਖਿਆ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਸੰਝ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ. ਪੰਥ ਇਸ ਥਾਂ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤੇ ਸੋਧਦਾ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਤਖ਼ਤ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਧਰਮਵੀਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਨ:–

(੧) ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਮੀਰੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ.
(੨) ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਪੀਰੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ.
(੩) ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.
(੪) ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ.
(੫) ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਦਾ.
(੬) ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ.
(੭) ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ, ਜੋ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਹਜੂਰੀ ਸਨ.
(੮) ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ.
(੯) ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ.
(੧੦) ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.
(੧੧)ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ ਬਾਬਾ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ.
(੧੨) ਖੜਗ ਭਾਈ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ੧੦ ਸੇਰ ਪੱਕਾ ਹੈ.
(੧੩) ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਗੁਰਜ ਸੋਲਾਂ ਸੇਰ ਪੱਕੇ ਦੀ. ਇਹ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮਵੀਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ.
(੧੪) ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਜਿਹਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਸਤਾ ਪਿੱਤਲ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ.
(੧੫) ਕਟਾਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ.
(੧੬) ਕਟਾਰ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.
(੧੭) ਕਟਾਰ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.
(੧੮) ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ.
(੧੯) ਪੇਸ਼ਕਬਜ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ.
(੨੦) ਪੇਸ਼ਕਬਜ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ.
(੨੧) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਜਿਹਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ.
(੨੨) ਪਿਸਤੌਲ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ.
(੨੩) ਪਿਸਤੌਲ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ.
(੨੪) ਦੋ ਤੀਰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਹੈ.
(੨੫) ਖੰਡਾ ਦਰਮਯਾਨਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.
(੨੬) ਦੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ.
(੨੭) ਦੋ ਛੋਟੇ ਖੰਡੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ.
(੨੮) ਚੱਕਰ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.
(੨੯) ਚੱਕਰ ਛੋਟਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.
(੩੦) ਚੱਕਰ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਸਜਾਉਣ ਦਾ!

(ਅ) ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬੈਠਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ.

(ਏ) ਪਟਨੇ ਆਦਿ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਥੜੇ ਹਨ.

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ. ਸੰ. ਅਕਾਲਮੂਰ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਕਾਲਪੁਰਖ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ੍ਥਾਪਨਾ ਸਮੇ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ। ੨ ਨਿਤ੍ਯ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਰੂਪ. "ਅਕਾਲਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ." (ਜਪੁ)

ਅਕਾਲ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਦੇਖੋ, ਉਮਰ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ.

ਅਕਾਲੀ. ਵਿ–ਅਕਾਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਕਾਲ ਉਪਾਸਕ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ.

ਕਮਲ ਜਸੋਂ ਮਾਯਾ ਜਲ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਲੇਪ ਸਦਾ
ਸਭ ਦਾ ਸਨੇਹੀ ਚਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ,
ਕਰਕੇ ਕਮਾਈ ਖਾਵੇ ਮੰਗਣਾ ਹਰਾਮ ਜਾਣੇ
ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਵਿਪਦਾ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਹੈ,
ਸ੍ਵਾਰਥ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਦਾ ਚੌਕੀਦਾਰ
ਧਰਮ ਦੇ ਜੰਗ ਲਈ ਚੜ੍ਹੇ ਮੁਖ ਲਾਲੀ ਹੈ,
ਪੂਜੇ ਨਾ ਅਕਾਲ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵ
ਸਿੱਖ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੋ ਕਹੀਏ 'ਅਕਾਲੀ' ਹੈ.

੩ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹੰਗ.

ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਛਾਵਨੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਿਹੰਗਾਂ ਦੀ ਛੌਣੀ ਭੀ ਹੈ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਸਵਾਰ ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਪੈਦਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਵਿਰਾਜਦੇ ਸਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ.

ਅਕਿਆਤ. ਅ. اكيات ਇਕ੍ਯਾਤ. ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ. ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣਾ. "ਕਿ ਅਕਿਆਤਸ." (ਗਜਾਨ) ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਅਕਿੰਚਨ. ਸੰ. ਅਕਿਞ੍ਚਨ. ਵਿ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸ ਕੁਝ ਭੀ. ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਨਿਰਵਾਹ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤਜਾਗੀ.

ਅਕਿਤ. ਸੰ. ਅਕ੍ਰਿਤ–ਅਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰਅਕਿਤ.

ਅਕਿੱਤ. ਸੰ. ਅਕੀਰ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪਯਸ. ਬਦਨਾਮੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕਿਤ.

ਅਕਿਤਜ. ਦੇਖੋ, ਅਕਿੱਤ। ੨ ਸੰ. ਅਕ੍ਰਤ੍ਯ–ਅਕ੍ਰਿਤਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਕਰਮ. ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮ। ੩ ਸੰ. ਅਕ੍ਰਤ੍ਰਿਮ–ਅਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ. ਵਿ–ਜੋ ਬਣਾਉਟੀ ਨਹੀਂ. ਸੁਤੇਸਿੱਧ. "ਨਿਮਿਤ੍ਤ ਅਕਿਤ੍ਰੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਅਕਿਰਤਘਣ / **ਅਕਿਰਤਘਨ** ਸੰ. ਕ੍ਰੁਤਜ੍ਞ–ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨ. ਵਿ–ਉਪਕਾਰ ਵਿਸਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰੀਘੋ. ਇਹ੍ਸਾਨ ਫ਼ਰਾਮੋਸ਼. "ਅਕਿਰਤਘਣਾ ਨੋ ਪਾਲਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਮਦ ਵਿਚ ਰਿੱਧਾ ਪਾਇਕੈ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਮਾਸ,
ਧਰਿਆ ਮਾਣਸ ਖੋਪਰੀ ਤਿਸ ਮੰਦੀ ਵਾਸ,
ਰੱਤੂ ਭਰਿਆ ਕੱਪੜਾ ਕਰ ਕੱਜਣ ਤਾਸ,
ਢਕ ਲੈ ਚੱਲੀ ਚੁਹੜੀ ਕਰ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ,
ਆਖ ਸੁਣਾਏ ਪੁੱਛਿਆ ਲਾਹੇ ਵਿਸਵਾਸ,
ਨਦਰੀ ਪਵੈ ਅਕਿਰਤਘਣ ਮਤ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸ.
(ਭਾਗੁ)

ਅਕਿਲਬਿਖ. ਸੰ. ਅਕਿਲ੍ਵਿਸ਼ – ਅਕਿਲ੍ਵਿਸ. ਵਿ–ਕਿਲਵਿਸ (ਪਾਪ) ਰਹਿਤ.ਬਿਨਾ ਦੋਸ਼। ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਅਕੀਕ. ਅ. عقيق ਅ. Carnelian. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਲ ਨੀਲੇ ਆਦਿ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਚਮਕੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਥੇਵੇ ਪੁਰ ਮੁਹਰਾਂ ਉੱਕਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਕੇ ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਅਤੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 36 ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ—ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਅ਼ਕ਼ੀਦਾ. ਅ. عقيدة ਸੰਗਜਾ–ਅ਼ਕ਼ਦ (ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਸ਼ਚਾ. ਭਰੋਸਾ. ਸ਼੍ਰੱਧਾ. ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ.

ਅਕੀਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ. "ਨਰ ਏਕ ਅਕੀਨ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਇੱਕ ਆਦਮੀ, ਦੂਜੇ ਵੱਲੋਂ ਨਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਪੁਰ ਭੀ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਭੀ ਕਰਮਾਭਿਮਾਨ ਦਾ ਤਜਾਗ. "ਕੀਨ ਅਕੀਨ ਲਖੈ ਫਲ ਹੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਅ਼ਕ੍ਰਿਤ. ਅ਼ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ। ੪ ਦੇਖੋ, ਯਕੀਨ.

ਅਕੀਰਤਿ. ਸੰ. ਅਕੀਰ੍ਤਿ ਸੰਗਜਾ–ਅਪਯਸ਼.ਬਦਨਾਮੀ. ਨਿੰਦਾ.

ਅਕੁੰਠ. ਸੰ. ਅਕੁਣ੍ਠ. ਵਿ–ਜੋ ਕੁੰਠ (ਖੁੰਢਾ) ਨਹੀਂ. ਤਿੱਖਾ.

ਅਕੁੰਡਾ. ਵਿ–ਨਿਰੰਕੁਸ਼. ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਨਹੀਂ. ਆਜ਼ਾਦ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ.

ਅਕੁਤੋਭਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਡਰ। ੨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ. ਅਭੈ. ਨਿਡੱਰ.

ਅਕੁੰਭ. ਸੰ. ਅਕੁਮ੍ਭ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੰਭਕਰਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਕੁੰਭ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ. "ਕੁੰਭ ਅਕੁੰਭ ਸੇ ਜੀਤ ਸਭੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਕਈ ਥਾਂ ਅਨਕੁੰਭ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਅ਼ਕੁੰਭ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਅਨਕੁੰਭ ਦੈਤ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਅਕੁਲ. ਵਿ–ਕੁਲ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਲ ਨਹੀਂ. ਕਰਤਾਰ. "ਕਹਿਤ ਕਬੀਰ ਅਕੁਲ ਨਹੀ ਚੇਤਿਆ." (ਗਉ) ੨ ਅਕੁਲੀਨ. ਨੀਚ ਕੁਲ ਦਾ.

ਅਕੁਲਾਉਣਾ / **ਅਕੁਲਾਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਕ (ਦੁੱਖ) ਲਿਆਉਣਾ. ਆਕੁਲ ਹੋਣਾ. ਘਬਰਾਉਣਾ. ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਆਕੁਲ.

ਅਕੁਲੀਣ / **ਅਕੁਲੀਨ** ਵਿ–ਨੀਚ ਕੁਲ ਦਾ. ਕਮੀਨਾ.ਜੋ ਕੁਲੀਨ ਨਹੀਂ। ੨ ਕੁਲਾਚਾਰ (ਕੁਲਰੀਤਿ) ਦਾ ਤਜਾਗੀ। ੩ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੁਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀ ਰਖਦਾ. "ਅਕੁਲੀਣ ਰਹਿਤਉ ਸਬਦ ਸੁਸਾਰ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਅਕੂਅਣਾ / **ਅਕੂਆ** / **ਅਕੂਈਆ** ਸੰ. ਕ੍ਰ ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਵਿ–ਨਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਮੌਨੀ. ਚੁਪਕੀਤਾ. "ਤੈ ਸਹਿ ਨਾਲਿ ਅਕੂਅਣਾ." (ਵਡ ਮ: ੧) "ਏਕ ਫਿਰੈਂ ਰਸ ਰੰਗ ਅਕੂਈਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਝੂਲਨ ਸ਼ਿਖ.

ਅਕੂਜ. ਸੰ. ਅਕਾਯ੍ਯ. ਵਿ–ਕੁਕਰਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੂਜ ਧਾ. ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ. "ਪੂਜਾ ਦੁਖਾਇ ਅਕੂਜ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਕੂਤ. ਵਿ–ਕੂਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਅਤੇ ਤੋਲ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ. ਬੇਅੰਦਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਕੂਤ। ੨ ਅਕੁਤਸਿਤ. ਅਨਿੰਦਿਤ.

ਅਕੂਪਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਿੰਦਿਤ ਪਾਰ ਜ਼ਿਸ ਦਾ, ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਉਹ ਕੱਛੂ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੂਰਜ.

ਅਕੂਯਾ. ਚੁਪ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਕੂਆ. "ਨਾਮ ਅਕੂਯਾ ਸ਼ਭ ਹੀ ਕਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਕੂਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਨਹੀ ਕੂੜ. ਅਸਤ੍ਯ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਸੱਚ.

ਅਕੇ. ਦੇਖੋ, ਅਕੈ.

ਅਕੇਰਾਂ / **ਅਕੇਰੋ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕ ਵਾਰ. ਏਕ ਦਫ਼ਹ ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕੇਲਾ। ੩ ਵਿ–ਏਕਾਂਤ. "ਜਬ ਘਾਤ ਬਨੀ ਸੁਭ ਠੌਰ ਅਕੇਰੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਕੇਲਾ. ਵਿ–ਏਕਲਾ. ਸਾਥੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਤਨਹਾ. ਇਕੱਲਾ. "ਆਗੈ ਹੰਸ ਅਕੇਲਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਅਕੈ. ਵ੍ਯ–ਯਾ. ਅਥਵਾ. ਜਾਂ. "ਅਕੈ ਕੋਈ ਕਿਹੁ ਦੇਵਾਇ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਅਕੋਈ. ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਜੀਂਦ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸੰਮਤ ੧੬੭੩ ਵਿੱਚ ਸੌਂਟੀ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਮਾਣਕਚੰਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖਕੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਦੀਵਾਨਖ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ "ਬਡਰੁੱਖਾ" ਨੇ ਕਰਾਈ ਹੈ.

ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਕਰੀਰ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਗਿਆ ਸੀ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਸਨ.

੧੨੫ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਬਾ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ; ਅਰ ੧੦੦) ਰੁਪਏ ਨਕਦ, ਤੇ ੩ ਰਜਾਈਆਂ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਵੱਲੋਂ ਹਨ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮਹੰਤ ਸਿੰਘ ਹਨ,ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ(N.W.Ry.) ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਦੋ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਅਕੋਕ. ਵਿ–ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ. "ਕਾਮ ਕੇਲ ਅਕੋਕ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ)

ਅਕੋੜ. ਸੰ. ਅਕੋਟਿ. ਵਿ–ਬੇਅੰਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਅਗਿਣਤ. ਦੇਖੋ, ਕੋੜ.

ਅਕੋਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇਟਾ. ਨਜਰ. ਉਪਹਾਰ. "ਦੀਜੈ ਪ੍ਰਾਨ ਅਕੋਰ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਅਕੰਗ. ਵਿ–ਕੰਗ (ਕਵਚ) ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਸੰਜੋ. "ਟੁੱਕੇ ਅਕੰਗ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਕੰਗ.

ਅਕੰਟਕ. ਸੰ. ਅਕण्टक. ਵਿ–ਕੰਟਕ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਕੰਡੇ। ੨ ਨਿਰ ਵਿਘਨ। ੩ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਅਕੰਤ੍ਰ. ਸੰ. ਅकर्त्र–ਅਕਰ੍ਤ੍ਰ. ਵਿ–ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਕਰਤਾ. "ਅਜੈਂਤ੍ਰੋ ਅਮੰਤ੍ਰੋ ਅਕੈਂਤ੍ਰੋ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਏਕਾਂਤੀ.

ਅਕੰਥ. ਵਿ–ਜੋ ਕਥਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਅਕਥ੍ਯ. ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. "ਭੂਮਾਦਿ ਦਾਨ ਦੀਨੇ ਅਕੰਥ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਕੰਥਾ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਥਾ.

ਅਕੰਪਨ. ਸੰ.ਅकम्पन. ਸੰਗਜਾ–ਨਾ ਕੰਬਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਕਾਇਮੀ. ਸਥਿਰਤਾ। ੨ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ. ਇਹ ਰਾਵਣ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਸੁਮਾਲੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੇਤੁਮਾਲਿਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਭੈਣ "ਕੈਕਸੀ" ਰਾਵਣ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ. ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. "ਬਾਰਿਦ ਨਾਦ ਅਕੰਪਨ ਸੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਧੂਮ੍ਰਾਛ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਸਤ। ੩ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਰਿ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ.

ਅੱਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਕਣਾ.

ਅਕਯ. ਦੇਖੋ, ਅਕਥ ਅਤੇ ਅਕਯਥ.

ਅਕ੍ਰਯ. ਵਿ–ਅਕ੍ਰਿਯ. ਕ੍ਰਿਯਾ (ਹਰਕਤ) ਰਹਿਤ. ਨਿਥਰ. ਅਚਲ. "ਅਕ੍ਰਯ ਏਕ ਪਰਾਤਮ ਪੂਰਨ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਜੋ ਕ੍ਰਯ (ਖ਼ਰੀਦ) ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ.

ਅਕ੍ਰਿਸ਼. ਵਿ–ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਾ) ਨਹੀਂ. ਜੋ ਦੁਰਬਲ ਅਤੇ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ (ਖਿੱਚਣ) ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ. ਅ਼ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਅਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਅकृत. ਵਿ–ਨਾ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਨਾ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰ.ਅकृत्य–ਅਕ੍ਰਿਤਜ. ਵਿ–ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਕਰਮ. ਕੁਕਰਮ. "ਅਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਜੋ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ."ਤੇਜ ਸੁ ਰਾਸੀ ਅਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤੰ." (ਗਜਾਨ)

ਅਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ. ਸੰ. ਅकृतज्ञ. ਵਿ–ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਨਾ ਸ਼ੁਕਰਾ. ਜੋ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ ਨਹੀਂ.

ਅਕ੍ਰਿਤਮ. ਅकृत्रिम–ਅਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ. ਵਿ–ਜੋ ਬਣਾਉਟੀ ਨਹੀਂ. ਸੁਭੈਸਿੱਧ। ੨ ਅਸਲੀ. ਸੱਚਾ.

ਅਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤ / **ਅਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤਿ** ਅ਼ਕ੍ਰਿਤ–ਆਕ੍ਰਿਤਿ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਾਰਯ ਨਹੀਂ. "ਅਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਕ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਯਾ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈਜਾਂਦੀ.

ਅਕ੍ਰੂਰ / **ਅਕ੍ਰੂਰੁ** ਸੰ. ਅक्रूर. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਕ੍ਰੂਰ (ਬੇਰਹਮ). ਦਿਆਲੂ। ੨ ਜੋ ਕ੍ਰੋਧੀ ਨਹੀਂ. ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਯਾਦਵਵੰਸ਼ੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਚਾਚਾ, ਜੋ ਸ਼ਫ਼ਲਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਾਂਦਿਨੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਸੀ. ਏਹ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਕੰਸ ਵੱਲੋਂ ਜੱਗ ਦਾ ਨਿਉਂਦਾ ਦੇਕੇ ਗੋਕੁਲ ਤੋਂ ਮਥੁਰਾ ਲੈਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਨਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਾਇਆ. "ਉਧਉ ਅ਼ਕ੍ਰੂਰ ਬਿਦਰੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ਕੇ) "ਮੋਹਿ ਔਬੈ ਅਕ੍ਰੂਰ ਕੋ ਹਾਥ ਬੁਲਾਯ ਪਠਜੈ ਮਥੁਰਾ ਹੂੰ ਕੋ ਰਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਕ੍ਰੈ. ਦੇਖੋ, ਅਕ੍ਰਿਯ.

ਅਕ. ਸੰ. ਅक्. ਧਾ–ਘੁਸਣਾ. ਪੈਠਨਾ. ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਵਜਾਪਨਾ. ਜਮਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਵਣ ਵਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਅਸ਼ੋਕ-ਵਾਟਿਕਾ ਉਜਾੜਨ ਸਮੇਂ ਮਾਰਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ ਅਕਯ ਕੁਮਾਰ ਹੈ। ੩ ਪਾਸਾ. ਗੋਟੀ. ਨਰਦ. ਭਾਲ਼ਨਾ। ੪ ਧੁਰ. ਲੱਠ। ੫ ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੬ ਗਰੁੜ। ੭ ਰੁਦ੍ਰਾਕ। ੮ ਸੋਲਾਂ ਮਾਸ਼ੇ ਤੋਲ। ੯ ਆਤਮਾ। ੧੦ ਡਿੰਗ. ਬਹੇੜੇ ਦਾ ਬਿਰਛ.

ਅਕਤ. ਦੇਖੋ, ਅਛਤ.

ਅਕ ਮਾਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁਦ੍ਰਾਕ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੨ "ਅ" ਤੋਂ ਲੈਕੇ "ਛ" ਤੀਕ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਪੀ ਹੋਈ ਮਾਲਾ.

ਅਕਮੀ. ਸੰ. ਅਕ੍ਮ. ਵਿ–ਕਿਮਾ (ਛਿਮਾ) ਰਹਿਤ। ੨ ਅਸਮਰਥ.

ਅਕਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਖੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਕ੍ਸ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ.

ਅਕਯਵਟ. ਦੇਖੋ, ਅਖੈਬਟ.

ਅਕਰ. ਦੇਖੋ, ਅਖਰ.

ਅਕਰਾਂ ਦੇ ਸ੍ਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ ੪ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਅਕਰਾਂਧ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਮਦ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਉ ਦੁਆਉ.

ਅਕਿ. ਸੰ. ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੨ ਦੋ ਦੀ ਗਿਣਤੀ. ਦੋ.

ਅਕੋਣੀ. ਦੇਖੋ, ਖੁਹਣਿ.

ਅਖ. ਦੇਖੋ, ਅਛ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਗ. ਬਗੀਚਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਖਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਖੁਨ ੨.

ਅਖਉ / **ਅਖਇ** / **ਅਖਇਉ** ਵਿ–ਅਕਯ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਅਟਲ ਅਖਇਉ ਦੇਵਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਅਖਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅਕਸਰ.

ਅਖਗਰ. ਛਾ ਅੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ ਦੀ ਚਿੰਗਾਰੀ. ਵਿਸ੍ਫੁਲਿੰਗ. ਚਿਣਗ.

ਅਖਜ. ਅ. اخذ ਅਖ਼ਜ. ਸੰਗਜਾ–ਲੈਣਾ। ੨ ਪਕੜਨਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ. ਫੜਨਾ.

ਅਖਡ਼ਾ. ਵਿ–ਬਲਵਾਨ. ਪ੍ਰਬਲ। ੨ ਖੱਡ (ਛਿਦ੍) ਰਹਿਤ. ਸਾਬਤ.

ਅਖਤਰ. ਛਾ اختر. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰਾ. ਨਛਤ੍ਰ. "ਰੋਸ਼ਨਦਿਮਾਗ ਅਖਤਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸ਼ਕੁਨ. ਫਾਲ। ੩ ਝੰਡਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਅਖਤਾ. ਦੇਖੋ, ਆਖਤਾ.

ਅਖਤਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਇਖ਼ਤਯਾਰ.

ਅਖਨੀ. ਛਾ خشنی. ਯਖ਼ਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਸ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ੋਰਵਾ. "ਸਾਲਨ ਔ ਅਖਨੀ ਬਿਰੀਆਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਭੋਜਨ ਦਾ ਜ਼ਖ਼ੀਰਾ. ਵਿ–ਰਿੱਝਿਆ ਹੋਇਆ (ਪਕ੍)

ਅਖ਼ਬਾਰ. ਅ. اخبار ਖ਼ਬਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਲਵਪੁਰ ਤੇ ਆਈ ਅਖਬਾਰੂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸਮਾਚਾਰਪਤ੍ਰ. Newspaper.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਖਯ. ਦੇਖੋ, ਅਛਯ.

ਅਖਰ. ਸੰ. ਅਕ੍ਸ਼ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਣ. ਹ੍ਰਫ. ਬਾਣੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਥਾਪੇਹੋਏ ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ ਨ ਲਹੰਤ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਜੋ ਖਰਦਾ ਨਹੀਂ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਇੱਕ-ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ.* "ਏ ਅਖਰ ਖਿਰਿ ਜਾਂਹਿਗੇ, ਓਇ ਅਖਰ ਇਨ ਮਹਿ ਨਾਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ, ਬਾਵਨ) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਦੇਸ਼. "ਅਖਰ ਨਾਨਕ ਅਖਿਓ ਆਪਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੫ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ. "ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੬ ਨਾਮਮਾਤ੍ਰ. ਓਹ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਸੰਗਜਾ ਰਖਦੇ ਹਨ. "ਦ੍ਰਿਸਟ ਮਾਨ ਅਖਰ ਹੈ ਜੇਤਾ." (ਬਾਵਨ)

ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ. ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਵਿਦ੍ਯਾ. "ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ ਨ ਲਹੰਤ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਵਾਕ੍ਯ ਦਾ ਤਾਤ੍ਪਰ੍ਯ (ਮਤਲਬ).

ਅਖਰਬ. ਸੰ. ਅਰ੍ਬੁਦ. ਵਿ–ਖਰਬ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. ਭਾਵ–ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਬੇਅੰਤ। ੨ ਜੋ ਨਹੀਂ ਖਰਬ (ਛੋਟਾ). ਵਡਾ. "ਗਰਬ ਅਖਰਬ ਦੁਰ ਹੈਗਯੋ." (ਚੰਦ੍ਰਾਵ) ੩ ਲੰਮਾ. ਜੋ ਖਬੰ (ਬਾਂਉਂਨਾ) ਨਹੀਂ.

ਅਖਰੋਟ. ਸੰ. ਅਕ੍ਸ਼ੋਟ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ,ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਅਖਰੋਟ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਬਣ-ਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅਖਰੋਟ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਭੀ ਮਨੋਹਰ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਅਖਰੋਟ ਫਲ ਦੀ ਗਿਰੀ ਗਰਮ ਤਰ ਅਤੇ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਸੁਆਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. L. Aleurites triloba. ਅੰ. Walnut.

ਅਖਲ. ਸੰ. ਅਖਿਲ. ਵਿ–ਸਾਰਾ. ਪੂਰਾ. ਤਮਾਮ. ਸਬ. ਸਭ. "ਅਖਲ ਭਵਨ ਕੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ੨ ਜੋ ਨਹੀਂ ਖਲ (ਨੀਚ). ੩ ਜੋ ਖਲ (ਮੂਰਖ) ਨਹੀਂ. ਸਿਆਣਾ. ਸੁਜਾਨ.

ਅਖ਼ਲਾਕ਼. ਅ. اخلاق ਖ਼ੁਲ੍ਕ਼ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸੰਗਜਾ–ਆਚਾਰ. ਚਾਲ ਚਲਨ। ੨ ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ। ੩ ਸਭ੍ਯਤਾ. ਤਹਜੀਬ.

ਅਖਲੀ ਉਡੀ. ਮਲਾਰ ਰਾਗ ਦੀ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:–
੧ ਅਖਲੀ ਊਂਡੀ ਜਲੁ ਭਰ ਨਾਲਿ,
੨ ਭੂਗਰ ਊਚਉ ਗੜ੍ ਪਾਤਾਲਿ,
੨ ਸਾਗਰੁ ਸੀਤਲੁ ਗੁਰਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ.
ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ:–
੧ ਅਖਿਲ (ਤਮਾਮ) ਨਾਲਿ (ਨਦੀਆਂ) ਜਲ ਨਾਲ ਪੂਰਿਤ ਊਂਡੀ (ਨਿਵਾਂਣ ਵੱਲ) (ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਨਾਲ ਚਲੀਆਂ) ੨ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਪਾਤਾਲ (ਹੇਠਾਂ) ਨੂੰ ਗੜ੍ (ਖਾਈ) ਕਰਦੀਆਂ. ੩ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਗਈਆਂ. ਭਾਵ–ਚਾਲ੍ ਬੰਦ ਹੋਗਈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਗੁਰੂਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਚਾਲਾਂ ਅਤੇ ਹੌਮੈ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਿਟਗਈਆਂ. †

ਅਖਲੇਸ. ਵਿ–ਅਖਿਲ–ਈਸ਼. ਅਖਿਲੇਸ਼. ਸਭ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ.

ਅਖੜੀ. ਸੰ. ਅਕਿ–ਅੱਖ. ਨੇਤ੍ਰ. "ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖ-ੜੀਆ ਬਿਅੰਨ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਅਖਾਉਤ. ਸੰਗਜਾ–ਅਖਾਵਤ. ਆਖ੍ਯਾਨ. ਕਹਾਵਤ. ਕਹਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾਣ ਅਤੇ ਲੋਕੋਕ੍ਤਿ.

ਅਖਾਜ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾਦ੍ਯ. ਅਭਖ. "ਘਰ ਘਰ ਮੰਗਨ ਖਾਜ ਅਖਾਜੇ." (ਭਾਗੁ)

ਅਖਾਣ. ਸੰ. ਆਖ੍ਯਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ. ਪ੍ਰਸੰਗ. ਕਹਾਣੀ। ੨ ਕਹਾਵਤ. ਜ਼ਰਬੁਲਮਸ਼ਲ. Proverb. ਦੇਖੋ, ਲੋਕੋਕ੍ਤਿ.

ਅਖਾਤੀਜ. ਦੇਖੋ, ਅਖੈਤੀਜ.

ਅਖਾਦ
ਅਖਾਦਿ
ਅਖਾਦਜ
ਅਖਾਦਿਜ
ਅਖਾਧ
ਅਖਾਧਿ

ਸੰ. ਅਖਾਦ੍ਯ. ਵਿ–ਨਾ ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਅਭੱਖ. ਅਭਕ੍ਸ਼ਯ. "ਅਖਾਦਿਜ ਖਾਦਸੀ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਅਖਾਧਿ ਖਾਹਿ ਹਰ-ਕਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਖਾਰਾ. ਦੇਖੋ,ਅਖਾੜਾ. "ਜਿਉ ਬੇਸ੍ਵਾ ਕੇ ਪਰੈ ਅਖਾਰਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਖਾਰਾ. ਕ੍ਸ਼ਾਰ ਰਹਿਤ.

ਅਖਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾਣ ਅਤੇ ਲੋਕੋਕ੍ਤਿ.

ਅਖਾੜ. ਸੰ. ਆਸ਼ਾਢ. ਹਾੜ੍ਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰ੍ਵਾਸ਼ਾਢਾ ਅਥਵਾ ਉੱਤਰਾਸ਼ਾਢਾ ਨਛਤ੍ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਖਾੜਾ. ਸੰ. ਅਖਾਰ–ਅਕ੍ਸ਼ਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੰਗਭੂਮਿ. ਓਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਨਾਟਕ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਖੇਡੇ ਜਾਣ. Theatre. "ਸਭ ਤੇਰਾ ਖੇਲ ਅਖਾੜਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਮੱਲਜੁੱਧ ਦੀ ਭੂਮੀ। ੩ ਰਣਭੂਮਿ. "ਏਹੁ ਅਖਾੜਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਚੇ ਕਾ ਜਿਨਿ ਆਪਣੇ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਆਣਿ ਨਿਵਾਏ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧, ਮ: ੪) "ਬਿਖਮ ਅਖਾੜਾ ਮੈ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿ ਜੀਤਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਡੇਰਾ। ੫ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ. ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏਹੋਏ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਜਥੇ "ਅਖਾੜਾ"ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ:–

(ੳ) ਉਦਾਸੀਨ ਮਤ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਮਹਾਤਮਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੁਮਤ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਭਾਰੀ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ. ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੰਕਲ੍ਪ ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਨਜਾਮਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਚੰਦੂ ਲਾਲ ਦੇ ਚਾਚੇ ਨਾਨਕਚੰਦ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ. ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਰੁਪਯਾ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਲਿਆਕੇ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਅਖਾੜਿਆਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਆਪਣਾ ਜੁਦਾ ਅਖਾੜਾ ਬਣਾਉਣਾ ਲੋੜੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਸਾਡੇ ਭਾਈ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਰਹਿਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਵੇ.

ਨਿਰਵਾਣ ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਮਤ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਬੇ ਚਾਰ ਮਹੰਤ–ਗੰਗਾ ਰਾਮ, ਕੂਟਸ੍ਥ ਬ੍ਰਹਮ, ਅਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਅਟਲ ਬ੍ਰਹਮ ਥਾਪੇ. ਅਤੇ ਤੰਬੂ, ਚਾਂਦਨੀ, ਦਰੀਆਂ, ਗਲੀਚੇ, ਘੋੜੇ, ਊਠ, ਗੱਡੇ, ਲੰਗਰ ਦੇ ਬਰਤਨ, ਵਾਜੇ ਆਸੇ ਛਤ੍ ਆਦਿ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾਇਆ; ਅਤੇ ਅਜੇਹੇ ਉੱਤਮ ਨਿਯਮ ਬੰਨ੍ਹੇ ਕਿ ਇੰਤਜਾਮ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਵੇ. ਇਸ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਸਦਰ ਮੁਕਾਮ ਪ੍ਰਯਾਗ ਹੈ, ਪਰ ਕਨਖਲ, ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਇਮਾਰਤਾਂ ਹਨ.

(ਅ) ਸੰਮਤ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਪੰਚਾ-ਇਤੀ ਅਖਾੜੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ (ਭਾਈ ਫੇਰੂ) ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤੋਖ ਦਾਸ, ਹਰਿ ਨਾਰਾਯਣ ਦਾਸ, ਸੂਰ ਦਾਸ ਜੀ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ "ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਯਾ ਅਖਾੜਾ ਉਦਾਸੀਨ" ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ 'ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਅਖਾੜਾ' ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਸਦਰ ਮੁਕਾਮ ਕਨਖਲ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੰਚਾਯਤੀ ਅਖਾੜੇ ਵਾਂਙ ਹੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ.*

(ਦ) ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਾਂਙ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਜਦ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸਾਧੂਆਂ ਤੋਂ ਅਪਮਾਨ ਡਿੱਠਾ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਪਣਾ ਜੁਦਾ ਅਖਾੜਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ. ਭਾਈ ਤੋਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਗੁਰੁਮੁਖ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੯੧੮ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿ-ਆਲਾਪਤੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾਪਤਿ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੀਂਦ (ਸੰਗਰੂਰ) ਪਤਿ ਨੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਧਰਮਧੁਜਾ" ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਭਾਈ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਥਾਪੇ ਗਏ. ਪਟਿਆਲੇ ਨੇ ੮੦੦੦) ਨਕਦ ਅਤੇ ੪੦੦੦) ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ, ਨਾਭੇ ਨੇ ੧੬੦੦) ਨਕਦ ਅਤੇ ੫੭੫) ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ, ਜੀਂਦ ਨੇ ੨੦੦੦) ਨਕਦ ਅਤੇ ੧੩੦੦) ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸਾਂਝਾ ਦਸਤੂਰੁਲ-ਅਮਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ:–

ਦਸਤੂਰੁਲਅਮਲ
ਤਿੰਨਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ*ਵੱਲੋਂ
ਵਾਸਤੇ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਪੰਥ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ †

੧ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਤਿੰਨਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮਹੰਤ ਹੋਰ, ਜੋ ਪੰਜ ਕੱਕਿਆਂ (ਅਰਥਾਤ ਕੱਛ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕੇਸ, ਕੰਘੇ, ਕੜੇ) ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਥਾਪੇ ਜਾਣਗੇ.

੨ ਜੋ ਲਾਂਗਰੀ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਭੀ ਇਸੇ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ.

੩ ਦੋ ਕਾਰਬਾਰੀ, ਦੋ ਭੰਡਾਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥੀ ਤੇ ਇੱਕ ਗਜਾਨੀ(ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਣਗੇ, ਇਹ ਛੀ ਆਦਮੀ ਭੀ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਚੌਬਦਾਰ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ.

੪ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਹੁਣ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰਹਿਤ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਅੱਗੇ ਲਈ ਥਾਪਿਆ ਜਾਊਗਾ ਉਹ ਲਾਇਕ, ਵਿਰਕਤ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ.

੫ ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਕਿਸੀ ਰਿਆਸਤਗਾਹ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਜਾਂ ਰਈਸ ਨੂੰ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾ ਮਿਲੇ,ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ. ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ.

੬ ਜੋ ਆਮਦਨੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਜਮਾ ਖਰਚ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ. ਜੇ ਕੋਈ ਮਹੰਤ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲਿਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭੀ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਕਰਾਵੇ. ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਨਾ ਰੱਖੇ.

੭ ਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਂ ਅਪਾਹਜ ਨੂੰ ਲੋਈ ਜਾਂ ਨਕਦ ਰੁਪਇਆ ਤੀਰਥ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤ੍ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਗਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇ.

੮ ਜੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਧਰਮਧੁਜਾ ਅਖਾੜਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਡਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਕਰੇ. ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਦੀ ਮਨਜੂਰੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਭਲਾ ਜੇ ਕਦੀਂ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ ਕਿ ਖਾਸ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਕੁਝ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਛੇਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਦੀ ਮਨਜੂਰੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ, ਤਦ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦੇਣ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਇੱਤਲਾਹ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣ.

੯ ਜੇ ਕੋਈ ਐਸੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਕਿ ਨਵਾਂ ਮਹੰਤ ਥਾਪਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਸਮ ਲਈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੈ ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਰਹਾਂਗਾ ਅਤੇ ਜੋ ਆਮਦਨੀ ਕਿਸੇਤਰਾਂ ਦੀ ਭੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਹ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਜਮਾਂ ਕਰਾ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗਾ.

੧੦ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਹੰਤਾਂ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹੋਊਗਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਜਾਂ ਸਰਦਾਰ ਅਖਾੜੇ ਲਈ ਭੰਡਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਜੈਸੀ ਉਸ ਦੀ

---

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੧, ਅ: ੨੨.

† ਗਯਾਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਟੁੱਜਾਂ ਤੇ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜਲ ਨਾਲ ਕੈਠ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਭਰਕੇ ਉਡਦੀਆਂ ਹਨ.

* ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੩੮ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਸੰਤੋਖਦਾਸ ਵਾਲਾ ਅਖਾੜਾ, ਸੰਮਤ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਸੰਗਲ ਵਾਲਾ ਅਖਾੜਾ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੫੦ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਨਿਰਵਾਣ ਸਹ ਭੀ ਭਾਵੇਂ ਅਖਾੜੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਅਖਾੜੇ ਵਾਂਙ ਅਖਾੜੇ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਹਨ.

* ਪਟਿਆਲਾ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਜੀਂਦ.

† ਇਸ ਦਸਤੂਰੁਲਅਮਲ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ੧੨ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੬੨ ਨੂੰ ਹੋਈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ੁੱਧਾ ਹੋਵੇ ਵੈਸੇ ਕਰੇਗਾ. ਮਹੰਤਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੀ ਤਰਾਂ ਦਾ ਤਕਰਾਰ ਨਾ ਕਰਨ.ਉਸ ਦੀ ਇੱਜਤ ਦਾ ਖਯਾਲ ਰੱਖਣ.

੧੧ ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਡੇਰੇਦਾਰ ਅਖਾੜੇ ਲਈ ਭੰਡਾਰਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਭੀ ਉੱਪਰਲੀ ਦਫਾ (ਨੰਬਰ ੧੦) ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਹਾਂ, ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਪਾਈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਗੁਜਾਰੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝਕੇ ਕਮਜੋਰੀ ਜਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿਸ ਰਿਆਸਤ ਨਾਲ ਉਹ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਰਿਆਸਤ ਪਾਸ ਤਜਵੀਜ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰੁਪਯਾ ਜਬਤ ਕਰਕੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਕਰਨ.

੧੨ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਅਖਾੜੇ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਨਾ ਲੰਘੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਅਖਾੜੇ ਵੱਲੋਂ ਜੈਸਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੋਵੇ ਵੈਸਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਜਾਵੇ.

੧੩ ਬੈਠਣ ਦੇ ਕਾਇਦੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਏ. ਵਿਚਕਾਰ ਸਵਾਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੂਜੇ ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਫੇਰ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਸਿੱਖ, ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ ਅਰਥ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਸਾਧੂ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋ ਬਗੈਰ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਥਾਈਂ ਬੈਠੇ, ਮਹੰਤਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਬਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹਦੇ ਦਾ ਖਯਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਨਹੀਂ. ਜੇ ਕਰ ਦੂਜੇ ਪੰਥ ਦਾ ਮਹੰਤ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਜੇ ਕਰ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਦੇ ਬਾਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ.

੧੪ ਜਿਹੜੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮਕਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਨਾ ਰਹੇ, ਹਾਂ ਜੋ ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਧੂ ਟਹਿਲ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਉਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਰਹਿਣ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਵਾਰਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕੋਈ ਸੌਣਾ ਨਾ ਪਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਅਦਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

੧੫ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਸਾਧੂ ਜਾਂ ਗ੍ਰਹਸਥੀ ਆਦਮੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਜੈਸਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ਵੈਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ.

੧੬ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਚਾਰ ਮਹੰਤਾਂ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਦੇ ਮਕਾਨ ਪੁਰ ਨਾ ਜਾਣ, ਜੇ ਕੋਈ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਕਾਰਬਾਰੀ, ਭੰਡਾਰੀ, ਚੋਬਦਾਰ, ਜਾਂ ਡੇਰੇਦਾਰ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦੇਣ, ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਵੇ ਤਾਂ ਬਿਲਾ ਸ਼ੱਕ ਜਾਣ.

੧੭ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਮਹੰਤ ਕਿਸੀ ਸਿੱਖ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਕੰਮ ਲਈ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਹੀਲਾ ਬਹਾਨਾ ਨਾ ਕਰੇ, ਜੇ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੋਣਗੇ, ਜੋ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਮਹੰਤ ਤਜਵੀਜ ਕਰੇਗਾ.

੧੮ ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਸਿੱਖ ਬਿਹੰਗਮ (ਵਿਰਕਤ) ਹੋਕੇ ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੇ ਤ੍ਦ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੱਥ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਲਗਵਾਇਆ ਜਾਊਗਾ ਕਿ ਮੈ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਰਹਾਂਗਾ, ਫੇਰ ਦਾਖਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ. ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਨਾ ਕਰਨ.

੧੯ ਮਹੰਤਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਭੋਲ ਦੇ ਜਲ ਦਾ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰੇ.

੨੦ ਇਹ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਸਿੱਖ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਰਹਿਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤ ਤੋਂ ਜੁਦੇ ਹੋਜਾਇਆ ਕਰਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤ ਜੁਦੀ ਹੋਵੇ.

੨੧ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਕਦੀਂ ਨਾ ਵੜਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ, ਅਤੇ ਨਸ਼ੇ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਲਈ ਭੀ ਰੋਕ ਹੈ, ਮਗਰ ਅਫੀਮ ਅਤੇ ਭੰਗ ਦੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ.

੨੨ ਜੋ ਕੋਈ ਰਹਿਤ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸੀ ਕੌਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਨਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਸੁੱਕਾ ਸੀਧਾ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਲਾਂਗਰੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਾ ਲੈਣਾ.

੨੩ ਜਿਹੜੀ ਰਕਮ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਸਲੀ ਪੇਸ਼ਗੀ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਸੂਦ ਅਤੇ ਨਫਾ ਤਜਾਰਤ ਤੋਂ ਕਾਰਰਵਾਈ ਲੰਗਰ ਤੇ ਮੁਰੱਮਤ ਹੋਵੇ, ਅਸਲ ਰਕਮ ਨਾ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

੨੪ ਖਜਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਤਰਾਂ ਰਹੇਗਾ, ਜੋ ਹਰ ਤਿੰਨੇ ਮਹੰਤ ਹਰ ਤਿੰਨੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਰਹੇਗਾ. ਉਹ ਮਹੰਤ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਉਸ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਸੂਦ ਅਤੇ ਤਿਜਾਰਤ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਅਖਾੜੇ ਸਦਰ ਵਿੱਚ ਖਬਰ ਦੇਣ, ਅਤੇ ਦਫਾ ਨੰਬਰ ੨੩ ਅਨੁਸਾਰ ਖਰਚ ਕਰਨ, ਸਾਲ ਭਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਰਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਮੁਲਾਹਜਾ ਕਰਾਦਿਆ ਕਰਨ.

੨੫ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਆਪਣੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਜੇ ਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਅੱਗੇ ਲਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਅਖਾੜਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਸਕੇਗਾ.

੨੬ ਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਉਂਦੇ ਆਪ ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਤਿੰਨੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਤਫਾਕ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦੇਣਗੀਆਂ.

੨੭ ਜੇ ਕੋਈ ਮਹੰਤ ਇਸ ਰਹਿਤ ਦੇ ਉਲਟ ਅਮਲ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹੰਤੀ ਤੋਂ ਹਟਾਦੇਣ.

੨੮ ਹਰ ਪੰਜ ਮਹੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਲਏ ਜਾਣ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਸਤੂਰੁਲਅਮਲ ਦੇ ਉਲਟ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ.

ਜੋ ਤਿੰਨੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਦਸਤੂਰੁਲ ਅਮਲ ਵਜੋਂ ਗੁਰੁਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਣ, ਅਤੇ ਜੋ ਦਸਤੂਰੁਲਅਮਲ ਦੀ ਨਕਲਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੁਹਰਾਂ ਲਾਕੇ ਹਰ ਤਿੰਨਾਂ ਦਰਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ, ਜੋ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਰਹਿਣ.

੨੯ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਬਸਤਰ ਸਿੰਗਰਫੀ ਰੱਖਣ ਬਾਕੀ ਸਫ਼ੇਦ,ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ. ਗ੍ਰਹਸਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਦਾ ਅਮਲ.

੩੦ ਤੂੰਬੀ ਜਾਂ ਚਿੱਪੀ ਦੀ ਥਾਂ ਗੜਵਾ ਜਾਂ ਲੋਹੇ ਧਾਤੂ ਦਾ ਕਮੰਡਲ ਰੱਖਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰਬਾ ਅਤੇ ਚਿੱਪੀ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਸਾਫ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ.

ਅਖਿ. ਸੰ. ਅਕ੍ਸਿ. ਸੰਗਜਾ—ਅੱਖ. ਨੇਤ੍ਰ ਆਂਖ.

ਅਖਿਉ } ਦੇਖੋ, ਅਛਯ। ੨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ.ਆਖਿਆ.
ਅਖਿਓ } "ਅਖਰ ਨਾਨਕ ਅਖਿਓ ਆਪਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਅਖਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਆਖ੍ਯਾਨ.

ਅਖਿਇਉ } ਦੇਖੋ, ਅਛਯ ਅਤੇ ਅਖਇਓ.
ਅਖਿਇਓ }

ਅਖਿਜ } ਵਿ—ਜੋ ਖਿਝੇ ਨਾ. ਚਿੜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਸ਼ਾਂਤ.
ਅਖਿਝ } ਛੋਭ ਰਹਿਤ. ਧੀਰਯਵਾਨ. ਗੰਭੀਰ. "ਅਖਿੱਜੇ ਅਭਿੱਜੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਖਿਦ.

ਅਖਿਟ. ਆਖੇਟ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸ਼ਿਕਾਰ. "ਨਿ੍ਪ ਅਖਿਟ ਸਿਧਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧)

ਅਖਿਦ. ਦੇਖੋ, ਅਖੇਦ। ੨ ਸੰ. ਅਖਿਦ੍. ਵਿ—ਅਥਕ. ਜੋ ਥਕੇ ਨਾ.

ਅਖਿਦਾਨੀ. ਅਖੇਦ—ਦਾਨੀ. ਆਨੰਦ ਦਾਤ੍ਰੀ. ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ.

ਅਖਿਲ. ਦੇਖੋ, ਅਖਲ.

ਅਖਿਲੇਸ ਦੇਖੋ, ਅਖਲੇਸ.

ਅਖੀ. ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅਖਿ. "ਅਖੀ ਕਾਢਿ ਧਰੀ ਚਰਣਾ ਤਲਿ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਆਖੀ. ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਬਜਾਨ ਕੀਤੀ. "ਬਤੀਆਂ ਹਰਿ ਕੋ ਸੰਗ ਹੈਂ ਅਖੀਆਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਅੱਖੀਂ. ਅੱਖਾਂ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਨਾਲ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਅਖੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕੈਨੀ ਬਾਣੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੪ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ. "ਅਖੀ ਸੂਤਕੁ ਵੇਖਣਾ ਪਰਤ੍ਯਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਅਖ਼ੀਰ. ਅ. ਆਖ਼ਿਰ। ਸੰਗਜਾ—ਅੰਤ. ਭੋਗ. ਸਮਾਪਤੀ.

ਅਖੁਟ } ਸੰ. ਅਤ੍ਰੁਟਿ. ਸੰਗਜਾ—ਨਿਰੰਤਰਤਾ. ਬਿਨਾ
ਅਖੁਟਿ } ਤੋਟ। ੨ ਕਮੀ (ਘਾਟੇ) ਰਹਿਤ। ੩ ਵਿ—ਜੋ ਮੁੱਕੇ ਨਾ. "ਇਹੁ ਧਨ ਅਖੁਟ ਨ ਨਿਖੁਟੈ ਨ ਜਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਅਖੁਟੀ. ਸੰ. ਅਕ੍ਸ਼ਣ੍ਵਿ—ਅਖੱਟਿ. ਸੰਗਜਾ—ਮੰਦੀ ਰੀਤਿ. ਕੁਰੀਤਿ. ਕੁਚਾਲ। ੨ ਬਚਪਨ (ਬਾਲਪਨ) ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. "ਹਿੰਦੂ ਮੂਲੇ ਭੁਲੇ ਅਖੁਟੀ ਜਾਹੀ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੧)

ਅਖ਼ੁੰਦ. ਫ਼ਾ. ਅਖ਼ੁੰਦ। ਸੰਗਜਾ—ਉਸਤਾਦ। ੨ ਸਰਦਾਰ.

ਅਖੁਹਣਿ. ਦੇਖੋ, ਖੁਹਣਿ.

ਅਖੂਟ. ਅਤੋਟ. ਦੇਖੋ, ਅਖੁਟ. "ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਅਖੂਟ ਅਤੋਲ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਅਖੂਨ. ਫ਼ਾ. ਆਖ਼ੂਨ ਅਖੂਨ. ਖ਼ੁਸ਼ਰੋ. ਆਖ਼ਜਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਆਖਣ ਵਾਲਾ. "ਇਹੀ ਹਕੀਕਤ ਜੋ ਕਹੈ ਸੋਈ ਬੜਾ ਅਖੂਨ." (ਮਰੀ) ੨ ਅ. ਅਖ਼ੂਨ. ਅਖੂਨ. ਸਾਥੀ. ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਭਾਈ. ਇਹ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਅਖ ਦਾ.

ਅਖੇਟ } ਦੇਖੋ, ਆਖੇਟ.
ਅਖੇਟਕ }

ਅਖੇਦ. ਸੰਗਜਾ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਆਨੰਦ। ੨ ਵਿ—ਬਿਨਾ ਦੁੱਖ.

ਅਖੇਰ. ਦੇਖੋ, ਆਖੇਟ.

ਅਖੇਲ. ਵਿ—ਖੇਲ ਰਹਿਤ। ੨ ਅਖਿਲ. ਸਭ. ਤਮਾਮ. "ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ." (ਜਾਪੁ). ਖੇਡ ਖੇਡਕੇ ਅਖਿਲ (ਸਾਰੀਆਂ) ਖੇਡਾਂ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਇੱਕੋ (ਨਿਰਾਕਾਰ) ਰੂਪ ਹੈ.

ਅਖੇੜ. ਸੰ. ਆਖੇਟ. ਸੰਗਜਾ—ਸ਼ਿਕਾਰ. ਮ੍ਰਿਗਯਾ.

ਅਖੇੜਬਿਰਤਿ. ਸੰ. ਆਖੇਟਵ੍ਰੁਤਿ—ਆਖੇਟ ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਦੇਖੋ, ਆਖੇੜਬਿਰਤਿ.

ਅਖੈ. ਦੇਖੋ, ਅਛਯ.

ਅਖੈਤੀਜ. ਅਛਯ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩. ਇਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤਯੁਗ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਅਖੈਬਟ. ਸੰ. ਅਛਯਵਟ. ਸੰਗਜਾ—ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਓਹ ਵਟ (ਬੋਹੜ), ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਲੈ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਗਵਾਨ ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਚੁੰਘਦੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬੋਹੜ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਉਸ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਯਾਤ੍ਰੀ ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਂਦੇ ਮੰਨਦੇ ਸਨ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਅਛਯ ਵਟ ਕਟਵਾਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਪਰ ਹੁਣ ਪ੍ਰਯਾਗ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਪਾਂਡੇ ਇੱਕ ਅਛਯ ਵਟ ਵਿਖਾਕੇ ਭੇਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. "ਜਜੋਂ ਬਟ ਅਖੈ ਰੂਪ ਲਘੁ ਛਾਜੈ." (ਨਾਪੂ) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਗ. ਇੱਕ ਅਛਯਵਟ ਗਯਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ.

ਅਖੋਟ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਖੋਟ. ਅਸਲ. "ਲਾਲ ਪਦਾਰਥ ਸਾਚ ਅਖੋਟ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਅਖੁਟ. ਜੋ ਮੁੱਕੇ ਨਾ.

ਅਖੋਭ. ਸੰ. ਅਛੋਭ. ਵਿ—ਚੰਚਲਤਾ ਬਿਨਾ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ ਬਿਨਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ—ਸ਼ਾਂਤਿ.

ਅਖੰਡ. ਵਿ—ਅਤ੍ਰੁੱਟ। ੨ ਨਿਰੰਤਰ. ਲਗਾਤਾਰ. ਇੱਕਰਸ. "ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੁ ਤਿਨਿ ਭੋਜਨ." (ਗਉ: ਮ: ੫)

ਅਖੰਡਸੁਰਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਹੀ.

ਅਖੰਡਕਲ. ਸੰਗਜਾ—ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਪੂਰਣ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਵਿ—ਸਰਵਾਂਗ ਪੂਰਣ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖੰਡਤ. ਦੇਖੋ, ਅਖੰਡਿਤ.

ਅਖੰਡ ਪਾਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਪਾਠ, ਜੋ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋਵੇ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਜੋ ਤੋਰਾਂ ਪਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚਾਰ ਅਥਵਾ ਪੰਜ ਪਾਠੀਏ ਜਥਾਕ੍ਰਮ (ਨੰਬਰ ਵਾਰ) ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਾਠ ਨਿਰੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਪਾਠ ਦੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਬੁੱਢੇ ਦਲ ਨੇ ਚਲਾਈ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਖੰਡਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਖੰਡ ਦੀਵਾ ਮਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਲ ਦਾ ਘੜਾ ਅਤੇ ਨਾਰਿਏਲ ਆਦਿਕ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਆਰੰਭਕਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਚਲੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਤਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ.

ਅਖੰਡਲ. ਦੇਖੋ, ਅਖੰਡ ਕਲ। ੨ ਸੰ. ਆਖਣ੍ਡਲ- ਆਖੰਡਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰ . ਦੇਵਰਾਜ. "ਬਾਪ ਅਖੰਡਲ ਕੋ ਸੁਰਮੰਡਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਅਖੰਡਲੀ. ਵਿ–ਅਖੰਡਿਤ. ਪੂਰਣ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਇੰਦ੍ਰ ਪਦਵੀ. ਦੇਖੋ, ਅਖੰਡਲ.

ਅਖੰਡਿਤ. ਵਿ–ਜੋ ਖੰਡਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਟੂਟ. ਅਟੁੱਟ. ਪੂਰਾ. ਸਾਬਤ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਰੰਤਰ. ਲਗਾਤਾਰ. ਇੱਕ ਰਸ.

ਅੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਅਖਰ.

ਅੱਖਲ. ਸੰ. ਆਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਅੱਖਾਂ ਮੁੰਦਣੀਆਂ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੁਕਰਮ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਅਣ- ਡਿੱਠ ਕਰਨਾ। ੨ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ। ੩ ਮਰਣਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਾਗਣੇ.

ਭੂਖਨ ਬਸਨ ਬਾਸ ਰਤਨ ਅਨੇਕ ਜਾਤਿ
ਛੋਡੇ ਪੀਲ ਪਾਲਕੀ ਅਨੂਪ ਛਬਿ ਧਾਮ ਕੀ,
ਕਹਾਂ ਨਰਨਾਹ ਕਹਾਂ ਭਏ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਹਾਂ
ਸ਼ਾਹਨ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਜੋਨ ਦੇਹੈਂ ਪਰਨਾਮ ਕੀ,
ਬੇਨੀ ਕਵਿ ਕਹੈ ਖਾਲ ਫਾਲ ਮੈ ਬਿਤਾਵੈ ਦਿਨ
ਪਾਲੈ ਖਲ ਖਾਲੈਂ ਕੈ ਪਖਾਲੈਂ ਜਸ ਚਾਮ ਕੀ,
ਮਨ ਹੀ ਕੀ ਮਨ ਰਹਿ ਜਾਤੀ ਅਭਿਲਾਖੈਂ ਜਬ
ਮੂੰਦ ਗਈ ਆਂਖੈਂ ਤਬ ਲਾਖੈਂ ਕਿਹਿ ਕਾਮ ਕੀ.

ਅਖਜਉ. ਅਕ੍ਰਯ. "ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਅਖਜਉ ਜਾਂਕਾ ਮੰਤ੍ਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਖਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਆਖਜਾਨ.

ਅਖਜਾਲ. ਵਿ–ਜੋ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਸਕੇ. ਅਚਿੰਤ੍ਯ. "ਅਖਜਾਲ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਅਖ੍ਵਾਂਦ. ਫ਼ਾ. ਉਸਤਾਦ. ਅਧ੍ਯਾਪਕ.

ਅਗ. ਸੰ. ਅ੍ਰਗ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅਗਨਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਸੰ. ਅ੍ਰਜ-ਅਗ. ਵਿ–ਅਗ੍ਯਾਨੀ. "ਜਸੋਂ ਤਗ ਆਗੇ ਅਗ ਅਰਗਾਈ." (ਨਾਪ) ਜਿਵੇਂ ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨੀ ਅੱਗੇ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਚੁੱਪ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਅ੍ਰਗ. ਵਿ–ਜੋ ਚਲਦਾ ਨਹੀਂ. ਅਚਲ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜ। ੬ ਬਿਰਛ. ਦਰਖ਼ਤ। ੭ ਸੰ. ਅਗ੍ਰ. ਅਗਲਾ ਭਾਗ. ਅੱਗਾ। ੮ ਵਿ– ਪਹਿਲਾ. ਪ੍ਰਥਮ। ੯ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ। ੧੦ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਗੇ. "ਅਗ ਤਬ ਚਾਲਾ." (ਦੱਤਾਵ) ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ.

ਅਗਸਤ / ਅਗਸ੍ਤ ਸੰ. ਅਗਸ੍ਤਿ ਅਤੇ ਅਗਸ੍ਤਜ. ਅਗ (ਵਿੰਧ੍ਯ ਪਹਾੜ) ਨੂੰ ਸੰਭੂਤ (ਠਹਿਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ.ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਸਤ, ਮਿਤ੍ਰਾਵਰੁਣ*ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀਰਯ ਉਰਵਸੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਪਾਤ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਜੋ ਵੀਰਯ ਦਾ ਭਾਗ ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਾ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਸ੍ਤਿ, ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਹਰ ਡਿੱਗਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਵਸ਼ਿਸ੍ਠ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਯਣ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਸਤ ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਘੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁੰਦਰ ਮੱਛ ਸਮਾਨ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਕਲਸ਼ੀ ਸੁਤ, ਕੁੰਭ ਸੰਭਵ ਅਥਵਾ ਘਟੋਦਭਵ ਆਦਿ ਭੀ ਹਨ. ਜਨਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਤ੍ਰਾਵਰੁਣੀ ਅਥਵਾ ਔਰਵਸ਼ੇਯ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਗਿੱਠ ਭਰ ਸੀ.

ਇੱਕ ਸਮੇਂ "ਕਾਲਕੇਯ" ਦੈਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਉਪਦ੍ਰਵ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਜੱਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੇ ਸਨ. ਦੇਵਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਲੁਕਜਾਂਦੇ. ਅਗਸ੍ਤਿ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸੁਣੀ ਅਰ ਸਾਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਇੱਕ ਘੁੱਟ ਭਰਲਿਆ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਾਲਕੇਯ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਅਗਸ੍ਤਿ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੀਤਾਬਧੀ ਅਤੇ ਸਮੁਦ੍- ਚੁਲੁਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਸ੍ਤਿ ਪੁਲਸਤ੍ਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਸਤ ਨੇ ਇਕ ਵੇਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਸਿਰਭਾਰ ਲਟਕਦੇ ਵੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕੋ ਸਾਡਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਤਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਤੂੰ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰੇਂ. ਅਗਸਤ ਨੇ ਕਈ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਉੱਤਮ ਉੱਤਮ ਭਾਗ ਲੈਕੇ ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਰਚੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਦਰਭ ਦੇ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਪੱਲ੍ਹਦਿੱਤਾ. ਓਥੇ ਉਹ ਰਾਜਪੁਤ੍ਰੀ ਵਾਂਙ ਪਲਦੀ ਰਹੀ.ਜਦ ਉਹ ਯੁਵਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅਗਸਤ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ; ਇਸ ਕੰਨ੍ਯਾ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਲੋਪਾਮੁਦ੍ਰਾ" ਸੀ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਅਗਸਤ ਦਾ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਹਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਵਿੰਧ੍ਯਾਚਲ ਦੇ ਦੱਖਣ, 'ਕੁੰਜਰ' ਪਹਾੜ ਤੇ ਤਪ ਕਰਦਾਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਦੱਖਣ ਦੇ ਦੈਤ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਡਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਰਾਮ ਲਛਮਣ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਰਹੇ ਸਨ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੜਗ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਧਨੁਖ ਅਤੇ ਅਛਯ ਤੂਣੀਰ (ਭੱਥਾ) ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ.

ਅਗਸਤ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜਤਿਲਕ ਵੇਲੇ ਅਜੋਧ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ. ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦ੍ਰਾਵਡ ਲੋਕ ਅਗਸਤ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. "ਅਗਸ੍ਤ ਆਦਿ ਜੋ ਬਡ਼ੇ ਤਪਸ੍ਵੀ ਵਿਸੇਖਿਐ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇਕ ਤਾਰਾ, ਜੋ ੧੭ ਭਾਦੋਂ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਉਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਉਦਯ ਅਗਸ੍ਤ ਪੰਥ ਜਲ ਸੋਖਾ." (ਤੁਲਸੀ)

ਅਗਹ. ਸੰ. ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਫੜਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਜੋ ਗ੍ਰਹਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. "ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਅਗਹ ਅਤੋਲੇ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੨ ਅਗਾਧ. ਅਥਾਹ. "ਰਸਨਾ ਅਗਹ ਅਗਹ ਗੁਨ ਰਾਤੀ." (ਬਿਲਾ ਮ:ਪ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ ਕਠਨ ਹੈ. "ਅਗਹ ਗਹੈ ਗਹਿ ਗਗਨ ਰਹਾਈ." (ਗਉ ਥਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੪ ਮਨ, ਜੋ ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਫੜਨਾ (ਰੋਕਣਾ) ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ.

ਅਗਹ ਗਹਣ. ਵਾ–ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ. ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ. "ਅਗਹ ਗਹਣ ਭ੍ਰਮ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦਹਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ) ੨ ਮਨ ਦਾ ਠਹਿਰਾਉਣਾ.

ਅਗਹਨ. ਸੰ. ਅ੍ਰਗ੍ਰਹਾਯਣ. ਹਾਯਨ (ਵਰ੍ਹੇ) ਦਾ ਮੁੱਢ. ਮੱਘਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਆਰੰਭ ਮੱਘਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਅਗ੍ਰਹਾਯਣ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਅਗ੍ਰ–ਅਯਨ. ਅਯਨ ਆਰੰਭ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ. "ਕਾਤਕ ਬਿਤਯੋ ਸੁ ਅਗਹਨ ਆਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਗਹਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਹ.

ਅਗਹੁ. ਦੇਖੋ, ਅਗਹ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਗੇ ਤੋਂ.ਅੱਗੋਂ. ਸਾਮ੍ਹਣਿਓਂ. ਮੁਹਰਿਓਂ. ਸਨਮੁਖੋਂ. "ਅਗਹੁ ਦੇਖੈ ਪਿਛਹੁ ਦੇਖੈ ਤੁਝ ਤੇ ਕਹਾਂ ਛਪਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾ. ਭਵਿਸ਼੍ਯ. "ਅਗਹੁ ਨੇੜਾ ਆਇਆ ਪਿਛਾ ਰਹਿਆ ਦੂਰਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਅਗਹੂਚਾ. ਵਿ–ਅਗਾਧਤਾ ਵਾਲਾ. ਬੇਅੰਤਤਾ ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਅਗਹ ਅਤੇ ਊਚਾ. "ਥਾਹ ਨਹੀ ਅਗਹੂਚਾ." (ਦੇਵ ਮ: ਪ)

ਅਗਹੇਉ ਸੰ. ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. ਜੋ ਫੜਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਵਿਸਾ ਨਹੀਂ.

ਅਗਛਮੀ. ਸੰ. ਅਗਮਨਸ਼ੀਲ. ਵਿ–ਜੋ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਚਲ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਸਰਬੇ ਜੋਇ ਅਗਛਮੀ, ਦੂਖ ਘਨੇਰੋ ਆਥਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੧) ਸਾਰੇ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਕਲੇਸ਼ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਥ ਅਤੇ ਆਥਿ.

ਅਗਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗ (ਪਹਾੜ) ਤੋਂ ਉਪਜਣ ਵਾਲਾ, ਰਤਨ। ੨ ਧਾਤੁ। ੩ ਫਲ। ੪ ਸੰ. ਅਗ੍ਰਜ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੫ ਮੁਖੀਆ. ਆਗੂ। ੬ ਸੰ. ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੜ ਨਾ ਸਕਣ.

ਅਗਡ. ਵਿ–ਜੋ ਗਡਿਆ(ਹੋਇਆ) ਨਹੀਂ. ਅਲਗਨ. ਜੋ ਖਚਿਤ ਨਹੀਂ. "ਸੁ ਧੰਨ ਜਿਨੋ ਮਨ ਹੈ ਅਗਡੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਗਣ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਗਲ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸ਼ੁਭ ਗਣ, ਅਰਥਾਤ–ਜਗਣ, ਸਗਣ, ਰਗਣ ਅਤੇ ਤਗਣ। ੨ ਵਿ–ਅਗਣਨੀਯ. ਜੋ ਗਿਣਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ.

ਅਗਣਤ / ਅਗਣਿਤ ਵਿ–ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. ਜੋ ਸ਼ੁਮਾਰ ਨਾ ਹੋਸਕੇ. ਬੇਅੰਤ. "ਅਗਣਤ ਊਚ ਅਪਾਰ ਠਾਕੁਰ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਅਗਤ. ਵਿ–ਅਚਲ. ਜੋ ਗਤ (ਡਿਗਿਆ) ਨਹੀਂ। ੨ ਜੋ ਸਮਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੩ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਗਤਿ.

ਅਗਤਿ / ਅਗਤੀ ਸੰਗਜਾ–ਅਪਗਤਿ. ਦੁਰਦਸ਼ਾ. ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਵਿ–ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲਾ। ੩ ਜੋ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ. "ਪਰਹਿ ਨਰਕ ਮਰਕੈ ਅਗਤਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਗਾਧ / ਅਗਾਧਾ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਗਾਥਾ (ਕਥਾ) ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਸਕੇ. ਅਕਥਨੀਯ. "ਸ੍ਰਮਰਥ ਅਗਥ ਅਪਾਰ ਨਿਰਮਲ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ) "ਪਲੈ ਨਾਮ ਅਗਥਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ)

ਅਗਦ / ਅਗਦੁ ਸੰ. ਵਿ–ਗਦ (ਰੋਗ) ਬਿਨਾ. ਅਰੋਗ. "ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਭਏ ਅਗਦ ਸਭ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦਵਾਈ. ਔਖਧ, ਜੋ ਅਰੋਗ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਗਦ (ਰੋਗ) ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ। ੩ ਅ਼ *ਅ਼ਕਦ.* ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. ਇਕ੍ਰਾਰ। ੪ ਵਿਆਹ. ਸ਼ਾਦੀ. ਨਿਕਾਹ. "ਅਗਦੁ ਪੜੈ ਸੈਤਾਨ ਵੇ ਲਾਲੋ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਕਾਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ੈਤਾਨ (ਕਾਮ) ਨਿਕਾਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੈਤਾਨ.

ਅਗਧ / ਅਗਧਾ ਵਿ–ਅਗਾਧ. ਅਥਾਹ. "ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਧਾ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ਪ)

ਅਗਨ. ਦੇਖੋ, ਅਗਣ ੧. "ਗਨ ਅਗਨ ਨਵੋ ਹੀ ਰਸ." (ਨਾਪ) ੨ ਸੰ. ਅਗ੍ਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ. ਆਤਿਸ਼। ੩ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਤੱਤ,ਜੋ ਗਰਮੀ (ਉਸਨਤਾ) ਰੂਪ ਹੈ। ੪ ਵਿ–ਅਗਣਿਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. "ਇਤ ਕੋਪ ਮਲੇਛ ਚੜ੍ਹੇ ਅਗਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਆਇ ਅਗਨ ਰਾਛਸ ਯੁਤ ਰਾਵਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਚੰਡੋਲ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੱਦ ਚੰਡੋਲ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡ਼ਕੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਗਨ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੰਗ ਖਾਕੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਸਾਫ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਚੰਡੋਲ ਜੇਹੀ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਕਲਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਇਹ ਜਮੀਨ ਤੇ ਆਲਨਾ ਬਣਾਕੇ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਹਜ਼ਾਰ ਦਾਸ੍ਤਾਨ' ਭੀ ਆਖ ਦੇ ਹਨ. ਬੁਲਬੁਲ ਨੂੰ ਭੀ ਕਈ ਅਵਾਣ ਕਵਿ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾਸ੍ਤਾਨ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਅਗਨਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਜਲ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਗਨਿਸਖਾ ਪੌਣ ਨੂੰ ਭੀ ਅਗਨਿਅਰਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਈਂਧਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਖਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਈਂਧਨ ਬਿਨਾ ਅੰਗਾਰਰੂਪ ਅਗਨਿ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ." ਪ੍ਰਿਥਮ ਅਗਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲੈ ਅੰਤ ਸਬਦ ਅਰਿ ਦੇਹੁ। ਤਨੁਜ ਅਨੁਜ ਸੂਤਰਿ ਉਚਰ ਨਾਮ ਬਾਣ ਲਖਲੇਹੁ."(ਸਨਾਮਾ ੧੫੦) ਅਗਨਅਰਿ ਪਵਨ,ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਮਸੇਨ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੂਤ(ਰਥਵਾਹੀ)ਕ੍ਰਿਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ.

ਅਗਨ ਅਰਿ ਅਰਿ ਤਨੁਜ ਅਨੁਜ ਸੂਤਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ. ਬਾਣ. (ਸਨਾਮਾ) ਅਗਨਿ ਦਾ ਵੈਰੀ ਜਲ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਪੌਣ,† ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਮ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦੇ ਸੂਤ (ਰਥਵਾਹੀ) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ

---

* ਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਰੁਣ ਦੋ ਦੇਵਤਾ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਇਕੱਠਾ ਹਰ ਥਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਭੀ ਅਸ਼ਿਨੀ ਕੁਮਾਰਾਂ ਵਾਂਙ ਜੋੜੇ ਹਨ.

* ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਲ ਨੰ: ੪ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ. † ਪੌਣ ਜਲ ਨੂੰ ਸੋਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਹਾਂਤ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਅਗਨਈ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ ਦੀ ਨਦੀ. ਮਾਇਆ (ਮਾਯਾ). ੨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. "ਨਹਿ ਪੋਹੈ ਅਗਨਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨, ਮ: ੫) ੩ ਗਰਮੀ. ਸੰਤਾਪ.

ਅਗਨਸਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ, ਪਵਨ. ਹਵਾ.

ਅਗਨਸਾਗਰ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿਸਾਗਰ.

ਅਗਨਤ } ਦੇਖੋ, ਅਗਣਿਤ. "ਅਗਨਤ ਸਾਹੁ ਅਪਨੀ
ਅਗਨਤੁ } ਦੇ ਰਾਸਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਗਨਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿਬਾਣ. "ਅਗਨਬਾਣ ਰਣ ਛੁੱਟਦੇ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਅਗਨਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਭਾਵ। ੨ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਸੰਤਾਪ। ੩ ਕ੍ਰੋਧਭਾਵ.

ਅਗਨਵਾਯੁ. ਸੰ.ਆਗਨੇਯ ਵਿਸਰਪ.ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ-ਕਾਰਣ ਜਠਰਅਗਨੀ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਹੈ. ਬਹੁਤਾ ਲੂਣ, ਖੱਟਾ,ਕੱਚੇ ਅਥਵਾ ਸੜੇ ਹੋਏ ਫਲ,ਬਹੁਤ ਮਿਰਚਾਂ ਅਤੇ ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤਾ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅਗਨਵਾਉ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਘੱਟ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਜੀ ਮਤਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹੱਡ ਭੰਨਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਖਾ ਬਹੁਤ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ ਜਲਨ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਛੇਤੀ ਇਲਾਜ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿਣੀ, ਅਤੀਸਾਰ, ਸੂਲ, ਅਫਾਰਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਆ ਗ੍ਰਸਦੇ ਹਨ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਲਕਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਕੈ (ਵਮਨ) ਕਰਾਉਣੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਦਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਓਹ ਵਰਤ-ਣੀਆਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ.

ਚਰਾਇਤਾ, ਬਾਂਸਾ, ਕੜੂ, ਪਟੋਲਪਤ੍ਰ, ਹਰੜ, ਬਹੇੜਾ, ਆਉਲਾ, ਲਾਲ ਚੰਦਨ, ਨਿੰਮ ਦੀ ਛਿੱਲ ਇਹ ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਕੁੱਟ ਲੈਣੀਆਂ.ਇਕ ਪਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੇਢ ਤੋਲਾ ਇਹ ਚੂਰਣ ਉਬਾਲਣਾ,ਜਦ ਅੱਧ ਪਾ ਪਾਣੀ ਰਹੇ ਤਦ ਛਾਣਕੇ ਤੇ ਠੰਢਾ ਕਰਕੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿਬਾਇ.

ਅਗਨਾਖ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਤੀਜੀ ਅੱਖ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਗਨਿ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਸ਼ਿਵ, ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਅਗਨਾਂਤਕਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਲ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਗਨਾਯੁਧ. ਸੰਗਜਾ–ਆਗ੍ਨੇਯਾਸ੍ਵ. ਅਗਨਿ–ਅਸਤ੍ਰ. ਅਗ੍ਨਯਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ, ਕਿ ਅਗਨਿਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਅਸਤ੍ਰ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ. ਅਸਤ੍ਰ। ੨ ਬੰਦੂਕ, ਤੋਪ ਆਦਿ. Fire-arms.

ਅਗਨਾਰ } ਸੰਗਜਾ-ਨਰਕਾਗਨਿ. ਨਰਕ ਦੀ ਅੱਗ।
ਅਗਨਾਰਿ } ੨ ਗਰਭ ਦੀ ਅਗਨਿ. ਜਠਰਾਗਨਿ. "ਨਹਿ ਪੋਹੈ ਅਗਨਾਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨਾਰ। ੩ ਅਗਨਾਚਿੰ. ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ। ੪ ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਨਾਰ (ਜਲ).

ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ ਅਗਨ। ੨ ਅੱਗ. ਆਤਿਸ਼. (ਦੇਖੋ, L. Ignis). ਨਿਰੁਕਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗ੍ਰ-ਨੀ: ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ, ਸੋ ਅਗਨਿ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ। ੩ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. "ਕਲਿਜੁਗ ਰਥੁ ਅਗਨਿ ਕਾ ਕੂੜ ਅਗੈ ਰਥਵਾਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਅਗਨਿ ਅਸਤ੍ਰ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕਰਕੇ ਜੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਅੱਗ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਬਾਰੂਦ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਤੋਪ, ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ (Fire Arms.). ਅਤੇ ਬੰਬ ਆਦਿ ਅਗਨਿ ਅਸਤ੍ਰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਰਤੀਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਰੂਦ ਸਨ ੧੩੨੬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ. ਬਾਰੂਦ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਨ ੧੫੩੪ ਅਤੇ ੫੪ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਣਾਏਗਏ ਹਨ.

ਅਗਨਿਸਖਾ. ਸੰਗਜਾ – ਅੱਗ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ, ਵਾਯੁ. ਹਵਾ. ਪੌਣ.

ਅਗਨਿਸਟੋਮ. ਸੰ. ਅਗ੍ਨਿਸ਼੍ਟੋਮ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਜੱਗ ਦਾ ਭੇਦ, ਜੋ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਮਰਸ*ਹਵਨ ਕਰਕੇ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਜੱਗ ਸੁਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਅਗਨੀਹੋਤ੍ਰ ਸਟੋਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਗਨਿਸਾਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ ਜਪਿ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘੀ ਆਦਿ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਤ੍ਰ.

ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਅਗ੍ਨਿਹੋਤ੍ਰਿਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਤ੍ਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਵਸਮਾਜ.

ਅਗਨਿਕੁੰਟ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ ਕੂਟ. ਅਗਨਿ ਕੋਣ. ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਉਪਦਿਸ਼ਾ। ੨ ਸੰ. ਅਗ੍ਨਿਕੁਣ੍ਡ. ਅਗਨਿਕੁੰਡ. ਅੱਗ ਮਚਾਉਣ ਲਈ ਓਹ ਟੋਆ, ਜੋ ਹੋਮ ਅਤੇ ਜੱਗ ਕਰਨ ਲਈ ਖ਼ਾਸ ਮਿਣਤੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਮਨਕੁੰਡ। ੩ ਗਰਭਰੂਪ ਕੁੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਠਰਾਗਨਿ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ."ਅਗਨਿਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਲਿਵ ਲਾਗਾ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪)

ਅਗਨਿਕੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿਕੁੰਟ ੨ ਅਤੇ ਹਮਨਕੁੰਡ.

ਅਗਨਿਕੁਮਾਰ. ਸ਼ਿਵਪੁਤ੍ਰ. ਖੜਾਨਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿ-ਕੇਯ। ੨ ਵੈਦਜਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਸ ਜੋ ਬਲਗਮ, ਹੈਜਾ, ਅਜੀਰਣ (ਅਨਪਚ), ਤਾਪ ਅਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿਣੀ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਇਹ ਹੈ:– ਪਾਰਾ ਅਤੇ ਗੰਧਕ ਬਰਾਬਰ ਲੈਕੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਖਰਲ ਕਰੋ. ਫਿਰ ਮਿੱਠਾ ਤੇਲੀਆ ਅਤੇ ਸੁਹਾਗਾ ਪਾਰੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਅਠ ਗੁਣੀਆਂ ਲਓ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਖ ਦੀ ਸੁਆਹ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਪੀਲੀ ਕੌਡੀਆਂ ਦੀ ਸੁਆਹ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਮਿਲਾਓ. ਇਹ ਸਭ ਬਰੀਕ ਪੀਹਕੇ ਖਰਲ ਕੀਤੇ ਪਾਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ. ਫਿਰ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੱਕੇ ਨਿੰਬੂਆਂ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਦਿਨ ਖਰਲ ਕਰੋ. ਜਦ ਸੁਰਮੇ ਵਰਗਾ ਬਰੀਕ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਰੱਖ ਲਓ. ਖ਼ੁਰਾਕ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੇ ਜੁਆਨ ਆਦਮੀ ਲਈ ਇੱਕ ਰੱਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਰੱਤੀ ਹੈ.

ਅਗਨਿਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪੂਤ.

ਅਗਨਿਜਿਹਵ } ਸੰ. ਅਗ੍ਨਿ ਜਿਹ੍ਵ. ਸੰਗਜਾ– ਅਗਨਿ
ਅਗਨਿਜਿਹ੍ਵ } ਹੈ ਜੀਭ ਜਿਸ ਦੀ. ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ. ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜੀਭ ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਕੀਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਰਸ ਦੇਵਤੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਲਈ ਹੋਮ ਦੀ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ.

ਅਗਨਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਗਣਿਤ.

ਅਗਨਿ ਤਲਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਾਰ.ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਤਲਾਉ. ਮਨ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਤਾਲ। ੨ ਗਰਭਕੁੰਡ."ਆਗੈ ਅਗਨਿ ਤਲਾਉ."(ਸਵਾ ਮ:੧)

ਅਗਨਿ ਪਰਾਹਨ. ਵਿ–ਅੱਗ ਦਾ ਪੈਰਾਹਨ. ਅਗਨਿ ਦਾ ਚੋਲਾ. ਤਾਮਸੀ ਲਿਬਾਸ.

ਅਗਨਿਪਰੀਖਜਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਜ.

ਅਗਨਿਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਅਗਨਿਬਾਇ. ਦੇਖੋ,ਅਗਨਵਾਯੁ."ਕੇਤੇ ਅਗਨਿਬਾਇ ਤੇ ਜਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਅੱਗਜੇਹੀ ਗਰਮ ਹਵਾ.

ਅਗਨਿਬਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਨਿਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਚਲਾਇਆ ਤੀਰ, ਜੋ ਵੈਰੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤ੍ਰ। ੨ ਗੋਲਾ ਬੰਬ ਆਦਿ। ੩ ਬਰਨੀਅਰ (Bernier) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਚਰਖੀ ਆਦਿਕ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਸਨ.

ਅਗਨਿਬਾਣੀ. ਵਿ–ਕੌੜੀ ਬਾਣੀ. ਦਿਲ ਸਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਯਜੁਰਵੇਦ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੈ.

ਅਗਨੀ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਮਸਵ੍ਰਿੱਤੀ. "ਮਨਮੁਖ ਬੋਲੇ ਅੰਧੁਲੇ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਅਗਨੀ ਕਾ ਵਾਸੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਅਗਨੀਅ } ਸੰ. ਆਗ੍ਨੇਯ. ਵਿ–ਅਗਨਿ ਸੰਬੰਧੀ.
ਅਗਨੇਯ } ਅੱਗ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਣੰ. ਸੋਨਾ। ੩ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਪਹਾੜ। ੪ ਅਗਨਿਪੁਰਾਣ। ੫ ਪੂਰਵ ਦੱਖਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ। ੬ ਸੰ. ਅਗਣਨੀਯ. ਵਿ–ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. "ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਅਗਨੀਅ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਗਨੈਤ. ਦੇਖੋ ਅਗਣਿਤ। ੨ ਆਗੂ. ਮੁਖੀਆ. ਅੱਗੇ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਅਗਨੰਗੁਨ. ਵਾ–ਅਗਣਿਤ–ਔਗੁਨ. ਬੇਅੰਤ ਦੋਸ਼। ੨ ਤਾਮਸੀ ਗੁਣ. ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਤਿ. "ਅਗਨੰਗੁਨ ਕੋ ਹਰਹੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਗਨੰਤ. ਦੇਖੋ, ਅਗਣਿਤ.

ਅਗਨਜਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿ ਅਸਤ੍ਰ.

ਅਗਮ. ਵਿ–ਜੋ ਗਮਨ ਨਾ ਕਰੇ. ਅਚਲ. "ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਅਨਾਥੁ ਅਜੋਨੀ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ। ੩ ਪਹਾੜ। ੪ ਸੰ. ਅਗਮਜ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ ਪਹੁਚਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. "ਅਗਮ ਤੀਰ ਨਹ ਲੰਘਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੫ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਚਿੰਤਜ। ੬ ਦੇਖੋ, ਆਗਮ। ੭ ਭਵਿਸ਼ਜਤ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਗਮ ਵੀਚਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧, ਮ: ੪) ੮ ਆਗਮ.ਸ਼ਾਸ੍ਵ. "ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੩) "ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਗੁਰਿ ਅਗਮ ਦਿਖਾਲੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੪) ਗੁਰੁਸ਼ਾਸ੍ਵ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ। ੯ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਔਖੇ (ਮੁਸ਼ਕਿਲ) ਲਈ ਅਗਮ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਸਬ ਬਿਧਿ ਸੁਗਮ ਅਗਮ ਕਛੁ ਨਾਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਗਮਈ. ਵਿ–ਅਗਮਰੂਪ। ੨ ਅਗਮਜਤਰ. "ਅਗਮ ਅਗਮ ਅਗਮਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਅਗਨਿ ਮਯ. ਅੱਗ ਰੂਪ.

ਅਗਮਨ. ਦੇਖੋ, ਆਗਮਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਾ ਗਮਨ. ਇਸਥਿਤੀ.

ਅਗਮਨੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਮੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ. ਕ਼ਬਲਜ਼
ਅਗਮਨੈ } ਵਕ਼ਤ. "ਇਕ ਦਿਨ ਕੁੱਵਰਿ ਅਗਮਨੇ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੨ ਅੱਗੇ. ਮੁਹਿਰੇ. "ਭੇਜ ਅਗਮਨੈ ਦੀਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਗਮਪੁਰ. ਵਿ–ਉਹ ਨਗਰ,ਜਿਸ ਥਾਂ ਚਿੰਤਾ ਸ਼ੋਕਾਦਿ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਰਮਪਦ. ਨਿਵੀਣ. "ਤਿਤੁ ਅਗਮਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਤੁਬਿਧਿ ਜਾਈਐ ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਪੰਜ ਕਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਿਲਾ–ਜਿਸ ਥਾਂ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰਕੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਗੰਮਪੁਰ.

ਅਗਮਰੂਪ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਅਚਲ ਰੂਪ. ਅਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮ. "ਅਗਮਰੂਪ ਕਾ ਮਨ ਮਹਿ ਥਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਅਗਮਾ. ਵਿ–ਅਗਮਜਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਅਗਮ. "ਪਿਤਾ ਮੇਰੋ ਬਡੋ ਧਨੀ ਅਗਮਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਗਮਜਾ.

ਅਗਮਾ ਅਗਮ. ਅਗਮਜ ਤੋਂ ਭੀ ਅਗਮਜ. ਪਰਮ ਅਗਮਜ. "ਹਰਿ ਅਗਮਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਅਗਮੁ. ਦੇਖੋ, ਅਗਮ.

ਅਗਮਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰਖ ੨.

ਅਗਮਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾ ਗਮਨ (ਭੋਗਣ) ਯੋਗਜ. ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਨਾ ਮਹਾ ਪਾਪ ਹੈ. ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਗਮਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਰਾਜਾ ਆਦਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਅਗਮਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਅਗਯਾਰ. ਅ. غيار। ਗ਼ੈਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਓਪਰੇ. ਬੇਗਾਨੇ.

* ਦੇਖੋ, ਸੋਮਰਸ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਗਰ. ਸੰ. ਅਗਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ,ਜੋ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਗੱਠਾਂ ਵਿੱਚ ਰਸ ਜਮਾਂ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਧੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਇਤਰ ਭੀ ਬਣਦਾ ਹੈ. L. Amyris Agalocha.* ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. "ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੂ ਅਗਰ ਚੰਦਨ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਅਗ੍ਰ. ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ। ੩ ਵਿ–ਅਗਲਾ. ਮੁਹਰਲਾ। ੪ ਉੱਤਮ. ਨੇਕ। ੫ ਫ਼ਾ ਅਗ਼ਰ ਵਜ–ਯਦਿ. ਜੇ.

ਅਗਰਕ. ਵਿ–ਅਗ੍ਰਣੀਯ. ਮੁਖੀਆ. ਆਗੂ. ਮੁਰੈਲੀ. ਅਗੁਵਰਤੀ "ਅਗਰਕ ਉਸ ਕੇ ਬਡੇ ਠਗਾਊ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਗਰਚਿ ਫ਼ਾ ਅਗ਼ਰ ਵਜ–ਯਦਯਪਿ. ਭਾਵੇਂ.
ਅਗਰਚੇ ਚਾਹੇ। ੨ ਗੋਕਿ.

ਅਗਰਵਾਲ. ਵੈਸ਼ਯ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. ਅਗਰੋਹਾ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਹਿਸਾਰ) ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ ਜੋ ਸਰੀਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਅਗਰਾਜ. ਅ਼ اغراض ਅ਼ਗ਼ਰਾਜ਼. ਗ਼ਰਜ਼ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਲੋੜਾਂ.

ਅਗਰਿ
ਅਗਰੁ ਦੇਖੋ, ਅਗਰ.

ਅਗ਼ਲਬ. ਅ਼ غالب ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਗ਼ਾਲਿਬ. ਨਿਸਚੇ ਯੋਗਜ਼.

ਅਗਲਾ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ. ਪ੍ਰਥਮ. ਮੁਖੀਆ. "ਤੂ ਬਖਸੀਸੀ ਅਗਲਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਪੁਰਾਣਾ. ਪਹਿਲੇ ਵੇਲੇ ਦਾ। ੩ ਅੱਗੇ ਦਾ. ਅਗ੍ਰ ਭਾਗ ਦਾ। ੪ ਬਹੁਤਾ. ਅਧਿਕ. "ਇਕਨਾ ਆਟਾ ਅਗਲਾ ਇਕਨਾ ਨਾਂਹੀ ਲੋਣ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਲੋਕ. ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ.

ਅਗਲਾਈ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਅੱਗੇ ਨੂੰ. ਅੱਗੇ ਵੱਲ. "ਸੁਇਨਾ ਰੁੱਪਾ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਅਗਲਾਈ ਅੜਿਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਢੂਹੜਪੁਣੇ ਨਾਲ. ਸਲੀਕੇ ਬਿਨਾ.

ਅਗਲਿਤ. ਸੰ.ਨਿਗੀਲਿਤ. ਵਿ–ਨਿਗਲਿਆਹੋਇਆ. ਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ. "ਪੋਂਥੁ ਦਿੱਸਨ ਰੰਗੁਲੇ ਮਰੀਐ ਅਗਲਿਤੈ." (ਭਾਗੁ) ਨਿਗਲਨ ਤੋਂ ਮਰੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਉਗਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਅਗਲੀ. ਵਿ–ਬਹੁਤੀ. ਅਧਿਕ. "ਖੇਤੀ ਜੰਮੀ ਅਗਲੀ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)"ਹੁਰਮਤਿ ਤਿਸ ਨੋਂ ਅਗਲੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ). ੨ ਆਉਣਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ. ਪਰਲੋਕ ਦੀ. "ਅਗਲੀ ਗਲ ਨ ਜਾਣੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀਆ) ੩ ਦੇਖੋ, ਅਗਲਾ.

ਅਗਵਨ. ਦੇਖੋ, ਅਗਮਨ ਅਤੇ ਆਗਮਨ. "ਆਪ ਅਗਵਨ ਹੋਇ ਤਿਸ ਦੇਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਆਪ ਦਾ ਆਗਮਨ (ਆਉਣਾ) ਹੋਵੇ ਤਿਸ ਦੇਸ ਵਿੱਚ.

ਅਗਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅਗਵਾਨੀ.

ਅਗਵਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੇਸ਼ਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿ–ਆਗੂ. ਮੁਖੀਆ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਗੇ. ਸਾਮ੍ਹਣੇ. "ਨਹਿ ਕੂਰ ਕਹੋਂ ਤੁਮਰੇ ਅਗਵਾਨ." (ਨਾਪ੍)

ਅਗਵਾਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੇਸ਼ਵਾਈ. ਅਗਵਾਈ. ਸ੍ਵਾਗਤ. ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੁਖੀਆਪਨ। ੩ ਭਵਿਸ਼ਤ. ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾ. "ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਦੇਖੋ ਅਗਵਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਨਮੁਖ. "ਭਯੋ ਲੋਪ ਦੇਖਤ ਅਗਵਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਗਵਾੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਲਸ ਕਰਕੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਆੜਾ (ਟੇਢਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੰਗੜਾਈ.

ਅਗਾਉਲ. ਦੇਖੋ, ਅਗੌਲ.

ਅਗਾਊ. ਵਿ–ਪੇਸ਼ਗੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ. ਅੱਗੇ ਤੋਂ. ਅਗੇਤ੍ਰੇ.

ਅਗਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼। ੨ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ. "ਜਿਨਿ ਧਾਰੇ ਬਹੁ ਧਰਣਿ ਅਗਾਸ." (ਰਹੁ ਮ: ੫)

* ਅ Eagle-wood.

ਅਗਾਹ
ਅਗਾਹਿ
ਅਗਾਹੁ ਵਿ–ਅਗਾਧ. ਅਥਾਹ. "ਮਹਾਂ ਅਗਾਹ ਅਗਨਿ ਕਾ ਸਾਗਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਏ ਮਤਿ ਅਗਾਹਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. ਜੋ ਫੜਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ. "ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) "ਗਹਜੋ ਜੋ ਨ ਜਾਇ ਸੋ ਅਗਾਹ ਕੈਕੈ ਗਾਹੀਅਤ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਦੇਖੋ, ਆਗਾਹ.

ਅਗਾਜ
ਅਗਾਜਾ
ਅਗਾਜਿ ਫ਼ਾ آغاز ਆਗ਼ਾਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਪੱਤੀ. ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਆਰੰਭ. ਮਰਾ–ਅਗਾਜਣੇ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਧ੍ਵਨਿ. ਗੂੰਜ. "ਤਹਿ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਅਗਾਜਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਮਨ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. "ਸੁਰ ਨਰਿ ਗਣ ਮੁਨਿ ਬੋਹਯ ਅਗਾਜਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਬੋਹਯ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਅਗਾਜ. ਅਗਾਸੋ. ਅਗਣਿਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ.

ਅਗਾਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਗਾਤ (ਗਾਤ੍ਰ–ਦੇਹ) ਜਿਸ ਦਾ. ਕਾਮ. ਅਨੰਗ. "ਉਪਮਾ ਅਗਾਤ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਸੰ. ਆਗਤ. ਅਭ੍ਯਾਗਤ. ਅਤਿਥਿ. "ਜਹਿਂ ਅਗਾਤ ਦੀਨੋਯ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਵਿ–ਅਗਜਾਤ. ਨਾ ਮਲੂਮ. "ਨਾਹਿ ਨ ਤੁਮ ਤੇ ਅਬਹਿ ਅਗਾਤ."(ਨਾਪ੍) ੪ ਵਿਦੇਹ. ਗਾਤ (ਦੇਹ) ਤੋਂ ਪਰੇ. "ਅਗਾਤ ਅਨੰਦਾ." (ਨਾਪ੍)

ਅਗਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਅਗਾਤ ੧। ੨ ਆਮਦਨ.ਪ੍ਰਾਪਤੀ. "ਆਜ ਨਹੀਂ ਕੋ ਦਾਮ ਅਗਾਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਗਾਤੂ. ਦੇਖੋ, ਅਗਾਤ ੧.

ਅਗਾਧ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਗਾਧਾ (ਕਥਾ) ਨਾ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕੇ. ਅਕਥਜ.

ਅਗਾਧ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਗਾਧ (ਥਾਹ) ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਥੱਲਾ ਨਾ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਸਕੇ. ਅਤਯੰਤ ਗੰਭੀਰ. "ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. **ਜਿਸ ਦਾ ਥਾਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ. ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਜਿਸ** ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ.

ਅਗਾਧਬੋਧ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਬੋਧ (ਗਜਾਨ) ਦਾ **ਥਾਹ** ਨਹੀਂ. ਬੇਅੰਤ ਗਜਾਨ ਵਾਲਾ. "ਅਗਾਧਬੋਧ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਅਗਾਧਿ
ਅਗਾਧੁ ਦੇਖੋ, ਅਗਾਧ.

ਅਗਾਮ
ਅਗਾਮਾ ਸੰ. ਅਗਮਜ. ਵਿ–ਦੁਰਗਮ. ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। ੨ ਦੁਰਲਭ. ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. "ਹਥ ਚਰਿਓ ਲਾਲ ਅਗਾਮਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਗਾਮੀ.

ਅਗਾਮੀ. ਸੰ.ਆਗਾਮਿਨ.ਆਗਾਮੀ.ਵਿ–ਆਉਣ ਵਾਲਾ.

ਅਗਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਗਾ. ਅਗ੍ਰਭਾਗ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਗੇ. ਅੱਗੇ ਵਲ. "ਦਿਤੈ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰ ਕੋ ਸਿਧਾਰ ਪਾਂਉ ਭਾਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਆਗਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ. "ਗੁਨ ਅਗਾਰ ਸਭ ਸੁਖ ਦਾਤਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਗਾਰਿ
ਅਗਾਰੀ
ਅਗਾੜੀ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ. ਅੱਗੇ। ੨ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਵਿੱਚ. ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ । ੩ ਭਵਿਸ਼ਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ. ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਉਹ ਰੱਸੇ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਹੋਣ. ਦਹਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਕੱਲੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਰੱਸੇ.

ਅਗਾੜੀ ਪਿਛਾੜੀ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਜੀਓ ਵਾਲਾ.

ਅਗਿ. ਸੰ. ਅਗ੍ਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਗ. ਆਗ. ਆਤਿਸ਼. "ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹਾ ਅਗਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਗਜ.

ਅਗਿਆਤ. ਦੇਖੋ, ਅਗਜਾਤ.

ਅਗਿਆਨ ਸੰ. ਅਜ੍ਞਾਨ–ਅਗਜਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾ ਜਾਣਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਮੂਰਖਤਾ. ਅਨਜਾਨਪੁਣਾ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਗੁਰੁ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਗਜਾਨ.

ਅਗਿਆਨਤਾ. ਸੰ. ਅਜ੍ਞਾਨਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਰਖਤਾ. ਨਾਦਾਨੀ. ਬੇਸਮਝੀ. "ਗੁਰੁ ਕਾਟੀ ਅਗਿਆਨਤਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਗਿਆਨਬ. ਅਗਜਾਨਾਤ. ਅਗਜਾਨ ਕਰਕੇ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ. "ਤੁਮ ਕਾਹੇ ਬਿਸਾਰਿਓ ਅਗਿਆਨਬ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਜਾਨਪਨ. ਅਗਜਾਨਤ੍ਵ.

ਅਗਿਆਨਮਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਜਾਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ. ਅਗਜਾਨ ਸਹਿਤ ਮਤੀ. "ਅਗਿਆਨਮਤੀ ਅੰਧੇਰ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਵਿ–ਅਗਜਾਨ ਸਹਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ.

ਅਗਿਆਨਿ
ਅਗਿਆਨੀ ਸੰ.ਅਜ੍ਞਾਨਿਨ–ਅਗਜਾਨੀ.ਵਿ–ਗਜਾਨ-ਹੀਨ. ਮੂਰਖ. ਬੇਸਮਝ. "ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧਾ ਮਗੁ ਨ ਜਾਣੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਅਚਾਨਕ. ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਬਿਨਸੈ ਕਾਚੀ ਦੇਹ ਅਗਿਆਨੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਅਗਿਨਤ. ਦੇਖੋ. ਅਗਣਿਤ.

ਅਗੀ. ਸੰ. ਅਗਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗ. ਅੱਗ। ੨ ਅਗ੍ਗੀਆਂ. "ਦੁਖ ਕੀਆ ਅਗੀ ਮਾਰੀਅਹਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੩ ਅੱਗ ਨੂੰ. ਅਗਨਿ ਕੋ. "ਅਗੀ ਪਾਲਾ ਕਿ ਕਰੇ ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨)

ਅਗੁਣ
ਅਗੁਨ ਵਿ–ਗੁਣ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਗੁਣ. ਬੇਹੁਨਰ। ੨ ਰਜ ਤਮ ਸਤ ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੩ ਅਵਗੁਣ. ਦੋਸ਼. "ਗੁਨ ਸਿਖਰਾਇ ਅਗੁਨ ਪਰਹਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅਗਰ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਗੁਰੁ (ਵਡਾ ਅਥਵਾ ਭਾਰੀ) ਨਹੀਂ.

ਅਗੂਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗ੍ਰਭਾਗ. ਅਗਲਾ ਪਾਸਾ. । ੨ ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਪੇਸ਼ਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਅਗੂਆ ਲੇਨ ਅਗਾਊ ਆਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੪੭) ੩ ਆਗੂ. ਪੇਸ਼ਵਾ.

ਅਗੂਢ ਵਿ–ਜੋ ਗੂਢ (ਛਿਪਿਆ) ਨਾ ਹੋਵੇ. ਪ੍ਰਗਟ.

ਅਗੂਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. "ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ, ਅਗੂਣ ਇਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤੈ ਕਿਹ ਕਾਜ ਕਹੋ ਬਿਸਰਾਯੋ ?" (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਅਗੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ। ੨ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ। ੩ ਪਹਿਲਾਂ। ੪ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ। ੫ ਪ੍ਰਤੱਖ (ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼). "ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੈ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੬ ਦੇਖੋ, ਅਗੋਅ.

ਅਗੇਉ
ਅਗੇਅ ਸੰ. ਅਜ੍ਞੇਯ–ਅਗਜੇਯ. ਵਿ–ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਸਕੇ. ਨਾ ਜਾਣਨ ਯੋਗਜ਼.

ਅਗੇਹ. ਵਿ–ਗ੍ਰਿਹ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਘਰ.

ਅਗੇਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ੨ ਵਿ–ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਵੇਂ–ਅਗੇਤਾ ਫਲ.

ਅਗੇਰਾ
ਅਗੇਰੇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੁਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ. ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ. "ਤਨ ਉਪਜਨ ਤੇ ਹੁਤੇ ਅਗੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਗੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਅੱਗੇ। ੨ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰ ਹੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਅਗੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾਂ. ਪ੍ਰਥਮੇ. ਭਾਵ–ਮਰਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ. "ਅਗੋ ਦੇ ਜੋ ਚੇਤੀਐ, ਤਾ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਗਲੇ ਪਾਸਿਓਂ. ਸਾਮ੍ਹਣਿਓਂ. "ਤਾਂ ਉਹ ਅਗੋਂ ਆਉਂਦਾ ਮਿਲਿਆ." (ਜਸਾ)

ਅਗੋਚਰ. ਵਿ–ਜੋ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਾ ਭਾਸੇ। ੩ ਗੁਪਤ. ਲੋਪ. "ਕਬਹੁ ਨ ਹੋਵਹੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਗੋਚਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਕਿਰਤਘਨ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਗੋਚਰ ਦੀ ਥਾਂ ਅਗੋਚਰ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਕਛੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਗੋਚਰ ਆਵਤ। ਤਾਂ ਕਹੁ ਮਨ ਮਾਯਾ ਠਹਿਰਾਵਤ." (ਚੌਬੀਸਾਵ)

ਅਗੋਚਰ ਬਸਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੨ ਆਤਮਗਜਾਨ.

ਅਗੋਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਤ੍ ਦਾ ਲੋਪ. ਸਵੈਨਾਸ਼. ਇਹ ਪਦ ਵਿਨਾਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੈਰੀ ਦੇ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਭੀ ਆਦਮੀ ਬਾਕੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾ ਛੱਡਿਆਜਾਵੇ. "ਸਤ੍ਰੁ ਮਾਰ ਕੀਨੈ ਅਗੋਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨੀਚ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਗੋਤ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਗੋਤ ਨਹੀਂ.

ਅਗੋਤੀ. ਵਿ–ਜੋ ਗੋਤ ਦਾ ਨਹੀਂ. ਭਿੰਨ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ.

ਅਗੋਦੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾਂ. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ. ਆਦਿ ਕਾਲ ਮੇਂ. "ਅਗੋਦੇ ਸਤਭਾਉ ਨ ਦਿਚੈ, ਪਿਛੋਦੇ ਆਖਿਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧, ਮ: ੪)

ਅਗੋਤੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲੋਂ. ਅੱਗੋਂ. ਮੁੱਢ ਤੋਂ.

ਅਗੋਲ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਤਸੀਲ ਅਮਲੋਹ, ਥਾਣਾ ਭਾਦਸੋਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ੩ ਫ਼ਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਇਮਾਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ,ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰਾਜਣਾ ਵ੍ਰਿੱਧ ਲੋਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੭੬ ਤੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਨ ਲੱਗਾ ਹੈ. ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਗੋਲ ਵਾਸੀ ਨੇ ਲਗਾਈ ਹੈ. ਇਹੋ ਹੀ ਧੂਪ, ਦੀਪ, ਝਾੜੂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਵੱਲ ਸਿੱਧੇ ਕੱਚੇ ਰਸਤੇ ੬, ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ੮ ਮੀਲ ਹੈ.

ਅਗੋਜ. ਵਿ–ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗੋਜ.

ਅਗੋਜਾਣ ਅਗੋਜਣ. ਵਿ–ਜੋ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਗੋਜਣ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਗੋਜੁਲਗਨੀਮੇ. (ਜਾਪੁ) ਵਿ–ਗਨੀਮਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਅਗੋਡ. ਵਿ–ਗੰਡਸ੍ਥਲ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਕਨਪਟੀ ਆਦਿ ਕੋਈ ਅੰਗ ਨਹੀਂ. "ਨਮਸਤੁਆ ਅਗੋਡੈ." (ਗਆਨ)

ਅਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਅਗੋਤ੍ਰਕ.

ਅਗੋਤੀ. ਵਿ–ਅਗਣਿਤ. ਬਿਨਾ ਗਿਣਤੀ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ। ੨ ਅੱਗੇ ਦੀ। ੩ ਭਵਿਸ਼ਤ ਕਾਲ (ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ) ਦੀ.

ਅਗੋਤੁਕ. ਸੰ. ਆਗਾਨ੍ਤੁਕ–ਆਗੋਤੁਕ. ਵਿ–ਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਰੀਚੁਗ (ਹਰਿਆਉ) ਪਸ਼ੂ। ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਰਾਹੁਣਾ. ਅਤਿਥਿ। ੪ ਪਰਲੋਕ.

ਅਗੋਬ. ਪਰਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਅਗੀਤ ਅਤੇ ਅਗੀਤੁਕ. "ਈਹਾਂ ਜਸ ਪਾਵੈ, ਵਡ ਸੂਖ ਹੈ ਅਗੀਬ ਮੇ." (ਪੰਪ੍ਰ)

ਅਗੀਭ. ਸੰ. ਅਗਾਘਨ੍–ਅਗੀਭਨ. ਵਿ–ਅਥਾਹ. ਅਗਾਧ. "ਅਗੀਭ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਗੀਮ. ਦੇਖੋ, ਅਗਮ. "ਅਗੀਮ ਅਗੀਮ ਅਸੰਖ ਲੋਅ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਗਮਜ.

ਅਗੀਮਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਅਗਮਪੁਰ। ੨ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ, ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਗੜ੍ਹ ਸ਼ੰਕਰ" "ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੁਆਬਾ" ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ੨੫ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ.

ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਹੋਲਗੜ੍ਹ,ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਤੋਂ ਆਕੇ ਹੋਲੇ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

(ਅ) ਦੋਹਰਾ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਵਿੱਚ ਅਗੀਮਪੁਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ, ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਪਿੱਪਲ ਅਤੇ ਦੋਹਰਾ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਜਗਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਕ਼ਰੀਬ ਡੇਢ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਕੈਥਲਪਤਿ ਦੀ ਲਾਈ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਚਿਪੜਚਿੜੀ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਸੋ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਖੁਮੇੜਾ ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹੈ. ੧੨ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੀਆਂ ਪ੍ਰਦੁਮਨ ਸਿੰਘ ਜੈਲਦਾਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੀ ਦੇਹਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਕਸ਼ਾ ਆਨੰਦਪੁਰ.

ਅਗੀਮਪੁਰਾ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਜਗਾਧਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਬਲਾਚੌਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ 'ਅਗੀਮਪੁਰਾ' ਹੈ,ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤੋਂ ਹਟਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੫੦¬੬੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਗਰਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ੭ ਮੀਲ ਪੁਰ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ.

ਅੱਗਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਪਾਸਾ. ਅਗ੍ਰਭਾਗ। ੨ ਪਰਲੋਕ.

ਅਗ੍ਯ. ਸੰ. ਅਜ਼. ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਮੂਰਖ। ੨ ਅਨਪੜ੍ਹ. ਨਿਰੱਖਰ। ੩ ਥੋੜਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਅਲਪਗ੍ਯ.

ਅਗ੍ਯਾਤ. ਸੰ. ਅਜ੍ਞਾਤ. ਵਿ–ਨਾ ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ. ਨਾ ਮਾਲੂਮ.

ਅਗ੍ਯਾਤਜੋਬਨਾ ਅਗ੍ਯਾਤਯੌਵਨਾ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਗਧਾ ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੋਬਨ (ਯੌਵਨ) ਆਏ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਅਗ੍ਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਗ੍ਯਾਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ "ਅਗਿਆਨ" ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਅਗ੍ਯਾਨ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਛੰਦਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਗਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਹੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ.

ਅਗ੍ਯਾਨਣੇ. ਪ੍ਰਾ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ. "ਗਰਬਿਣ ਅਗ੍ਯਾਨਣੇ."(ਗਾਥਾ) ੨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ.ਅਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਅਗਿਆਨੀ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਛੰਦਰਚਨਾ ਲਈ "ਅਗ੍ਯਾਨੀ" ਲਿਖਣਾ ਹੀ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਗ੍ਯਾਨ.

ਅਗ੍ਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ. ਅਗ੍ਰਭਾਗ। ੨ ਵਿ–ਅਗਲਾ. ਮੁਹਿਰਲਾ। ੩ ਉੱਤਮ। ੪ ਮੁਖੀਆ. ਪ੍ਰਧਾਨ.

ਅਗ੍ਰਹਾਯਣ. ਦੇਖੋ, ਅਗਹਨ.

ਅਗ੍ਰਜ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮਣ ਵਾਲਾ. ਵਡਾ ਭਾਈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਰੂਬਰੂ. "ਜਿਮ ਲੂਟੇ ਤੇ ਅਗ੍ਰਜ ਚੌਧਰੀ ਕੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ. "ਅਗ੍ਰਜ ਇਹ ਬਾਲਕ ਮਸਤਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਗ੍ਰਜਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ. ਵਡੀ ਭੈਣ। ੨ ਗੰਗਾ ਨਦੀ, ਜੋ ਸਭ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਭੈਣ ਹੈ. ਦੇਖੋ, (ਸਨਾਮਾ ੧੬੦)

ਅਗ੍ਰਣੀ ਅਗ੍ਰਣੀਵ ਸੰ. ਅਗ੍ਰਣੀ. ਵਿ–ਆਗੂ. ਮੁਖੀਆ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਪਾਛੈਕ ਰੋਤਿ ਅਗ੍ਰਣੀਵਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਅਗ੍ਰਭਾਗ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮੁਹਰਲਾ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਸਿਰਾ. ਨੋਕ। ੩ ਹਿੰਦੂਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਅਤੇ ਜੱਗ ਵਿਚੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਿਮਿੱਤ ਪਹਿਲਾ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਗ (ਹਿੱਸਾ).

ਅਘ. ਸੰ. ਅਘ੍. ਧਾ–ਪਾਪ ਕਰਨਾ. ਅਪਰਾਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਪ. ਦੇਖੋ, ਅਘਨਾਸਨ। ੩ ਦੁੱਖ। ੪ ਅਧਰਮ। ੫ ਐਬ. ਵਜਸ਼ਨ. "ਬੀਤਤ ਅਉਧ ਕਰਤ ਅਘਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੬ ਅਘ ਨਾਉਂ ਦਾ ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਅਘਾਸੁਰ.

ਅਘਓਘਦਲੀ. ਵਿ–ਓਘ (ਸਭ) ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਲੋਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸ੍ਰਾਚ ਕਹੋਂ ਅਘ ਓਘ ਦਲੀ ਸਉ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਉ.

ਅਘਅੰਤਕ. ਵਿ–ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁੱਖ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਅਘਅੰਤਕ ਬਦੈਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਪਾਪ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਅਘਕੰਟ ਅਘਕੰਟਕ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਪਾਂ ਲਈ ਕੰਟਕ (ਕੰਡਾ) ਰੂਪ ਗੰਗਾ. (ਸਨਾਮਾ ੨੬੫)

੨ ਵਿ–ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਪ ਵਿਨਾਸ਼ਕ.

ਅਘਖੰਡ ਅਘਖੰਡਕ ਅਘਖੰਡਨ ਵਿ–ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਦੁੱਖਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਅਘਖੰਡ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਅਘ-ਰਮ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਘਟ. ਵਿ–ਨਾ ਹੋਣ ਲਾਇਕ. ਅਣਬਣ। ੨ ਅਯੋਗਜ. ਬੇਮੇਲ। ੩ ਜੋ ਘਟੇ ਨਾ. ਕਮ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਜੋ ਘਟ (ਸ਼ਰੀਰ) ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ. ਨਿਰਾਕਾਰ. "ਘਟ ਮਹਿ ਖੇਲੈ ਅਘਟ ਅਪਾਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)

ਅਘਟਨ ਘਟਨਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਨੂੰ ਮੁਮਕਿਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਅਣਬਣ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਮਾਯਾ. "ਹੈ ਅਘਟਨ ਘਟਨਾ ਸੁ ਘਨੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਘਟਿਤ. ਵਿ–ਜੋ ਹੋਇਆ ਨਹੀ. ਨਾ ਬਣਿਆ। ੨ ਅਸੰਭਵ। ੩ ਅਯੋਗਜ.

ਅਘਨਾ. ਅਘਗਨ. ਦੇਖੋ, ਅਘ। ੨ ਅ–ਘਨ. ਜੋ ਨਹੀਂ ਘਨਾ (ਸੰਘਣਾ). ਵਿਰਲਾ.

ਅਘਨਾਸ ਅਘਨਾਸਕ ਅਘਨਾਸਨ ਵਿ–ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁੱਖ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਘਨਾਸ." (ਬਾਵਨ) "ਅਘਨਾਸਨ ਜਗਦੀਸੁ-ਰਹ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਅਘਵਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪੁੰਜ. ਪਾਪ ਸਮੁਦਾਯ. "ਨਾਮ ਕੇ ਲੇਤ ਹਰੈ ਅਘਵਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਘੜ. ਵਿ–ਜੋ ਘੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ. ਜੋ ਬਣਾਇਆ ਨਹੀਂ। ੨ ਅਸਿਕ੍ਸ਼ਿਤ. ਸਿਖਯਾ ਰਹਿਤ. "ਗੁਰੁਮੁਖਿ ਬਾਣੀ ਅਘੜ ਘੜਾਵੈ." (ਸ੍ਰਿਧਗੋਸਟਿ) ਅਘੜ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੜਾਵੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੰਦਸਤ.

ਅਘੜ ਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਭਤੀਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੋਮਿਨ ਖ਼ਾਨ ਕਸੂਰ ਦੇ ਪਠਾਣ ਦਾ,ਜੋ ਮੁਰਾਦ ਬੇਗਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਗਸ਼ਤੀ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਰਹਿਆ ਸੀ, ਸਿਰ ਵੱਢਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸ਼ਨ ੧੭੫੭ ਦੀ ਹੈ. ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਵੇਲੇ ਕਈ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ, ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.

ਅਘਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਘ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਕੋਟਿ ਅਘਾ ਸਭ ਨਾਸ ਹੋਹਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਗੇ. ਅਗਾਹਾਂ. ਪਰੇ. "ਅਘਾ ਸਿਧਾਣੀ ਸਿੰਗਾ ਧਉਲ ਦਿਅੰ." (ਚੰਡੀ ੩) ਤਲਵਾਰ ਪਾਤਾਲ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਧੋਲ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਅੱਗੇ ਚਲੀਗਈ.

ਅਘਾਉਣਾ ਅਘਾਇਣ ਕ੍ਰਿ–ਆਘ੍ਰਾਣ (ਨੱਕ ਤੀਕ) ਰੱਜਣਾ. ਮੇਦਾ ਭਰਕੇ ਹੋਰ ਪੈਣ ਨੂੰ ਥਾਂਉ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ. ਪੂਰਣ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. "ਗੋਬਿੰਦ ਜਪਤ ਅਘਾਇਣ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਅਘਾਸੁਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਘ ਨਾਮਕ ਦੈਤ. ਇਹ ਵਕਾਸੁਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਰਾਜਾ ਕੰਸ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਕੰਸ ਦੀ ਆਗਗ਼ਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਡਾ ਸਰਪ ਬਣਾਲਿਆ, ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦੀ ਕੰਦਰਾ ਸਮਝਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇਗਏ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਡਕੇ ਨਿਜ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਫੈਲਾਇਆ ਕਿ ਅਘ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾਟਗਿਆ. "ਜੀਵਨਮੁਰਿ ਹੁਤੀ ਹਮਰੀ ਅਬ ਸੋਊ ਅਘਾਸੁਰ ਚਾਬਗਯੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਘਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਘਾਉਣਾ । ੨ ਵਿ–ਅਘਾਇਆ. ਰੱਜਿਆ. "ਬਹੁਤ ਦਰਬ ਕਰਿ ਮਨ ਨ ਅਘਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਅਘਾਰਿ. ਵਿ–ਅਘ-ਅਰਿ. ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਅਘ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਅਘਾਵਨ ਅਘਾਵਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਨੱਕ ਤੀਕ ਰੱਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਘਾਉਣਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨੋਹਰ ਇਹੈ ਅਘਾਵਨ ਪਾਨ ਕਉ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਅਘੀ. ਵਿ–ਅਘ (ਪਾਪ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਪੀ। ੨ ਅਧਰਮੀ। ੩ ਦੁਰਾਚਾਰੀ. "ਹਮ ਸੇ ਜੁ ਅਘੀ ਤਿਨ ਕੋ ਗਤਿ ਦੇਵਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਘੀਜਾ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਪਤਹੋਇਆ. ਅਘਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਘਾਉਣਾ.

ਅਘੁਟ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਘੁੱਟ ਭਰਨਾ ਦੁਰਲਭ ਹੈ. "ਅਘੁਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਅਘੁਲ. ਵਿ–ਮੁਕ੍ਤ. ਨਿਰਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਅਘੁਲਨਾ.

ਅਘੁਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ. ਮੁਕ੍ਤ ਹੋਣਾ । "ਤਿਨ ਕੀ ਧੂੜਿ ਅਘੁਲੀਐ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਨਿਰਾਲੇ ਹੋਣਾ. ਵੱਖ (ਅਲਗ) ਹੋਣਾ. "ਕੋ ਗੁਰੁ-ਪਰਸਾਦਿ ਅਘੁਲੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ,ਘੁਲਨਾ.

ਅਘੂ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਕਮਜ਼ੋਰ । ੨ ਰੋਗੀ.

ਅਘੂਮਨ. ਸੰ. ਆਘੂਣ੍ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਤ ਘੁੰਮਣਾ. ਚਕਰਾਉਣਾ. ਚੱਕਰ ਖਾਣਾ. "ਗਿਰਜੋ ਭੂਮਿ ਝੂਮਜੋ ਅਘੂਮਜੋ." (ਰਮਾਵ)

ਅਘੂਰ. ਵਿ–ਘੂਣ੍ਂ ਰਹਿਤ. ਅਚਲ. ਅਚੰਚਲ. "ਅਘੂਰ ਨੇਤ੍ਰ ਘੂਮਹੀ." (ਗਜਾਨ) ਅਚਲਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕਰਕੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਘੂਰ (ਕ੍ਰੋਧ) ਰਹਿਤ. ਸ਼ਾਂਤ.

ਅਘੂਰਣ. ਦੇਖੋ, ਅਘੂਮਨ ਅਤੇ ਘੂੰਮਨਾ.

ਅਘੂਲ. ਵਿ–ਚਕਰਾਉਣ (ਘੂਣ੍ਂ) ਰਹਿਤ. "ਕਰਤ ਪਾਨ ਪਰੁਖ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਾਮ ਰਸਿਕ ਅਘੂਲ ਹੋ." (ਸਲੋਹ) ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਵਾਂਙ ਦਿਮਾਗ ਚਕਰਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਘੁਲਨਾ.

ਅਘੋਰ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਘੋਰ (ਭਯੰਕਰ). ਸੁੰਦਰ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ.

ਅਘੋਰਿ ਵਿ–ਅਘੋਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਉਪਾਸਕ.

ਅਘੋਰੀ "ਜੁਗੀਆ ਅਘੋਰੀ ਮੁਹਿ ਬੋਰੀ ਮੈ ਧਰਤ ਹੈ." (ਹਨੂ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਗਣ. "ਅਘੋਰਿ ਆਇ ਅੱਘਏ ਕਟੇ ਪਰੇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਸਨੰ." (ਰਮਾਵ) ਫੱਟਾਂ (ਘਾਵਾਂ) ਨਾਲ ਕਟੇ ਪਏ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਸ਼ਿਵਗਣ ਅਘਾਏ। ੩ ਕੀਨਾਰਾਮ ਵਾਮਮਾਰਗੀ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪੰਥ,ਜੋ ਮਦਿਰਾ ਮਾਂਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਭੀ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ਅਘੋਰੀ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਕੀਨਾਰਾਮੀਏ' ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਅਘੰਨ. ਅਘਗਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪੁੰਜ. "ਦੇਖ ਚਰੰਨ ਅਘੰਨ ਹਰਨਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਅਚ. ਸੰ, ਕ੍ਰਿ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਚਲਣਾ. ਆਦਰ ਕਰਨਾ. ਮੰਗਣਾ.

ਅਚਕੜਾ. ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸ੍ਰਗ੍ਵਿਣੀ," "ਕਾਮਿਨੀਮੋਹਨਾ" ਅਤੇ "ਲਕਮੀਧਰਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਰਗਣ.

ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅੰਬਿਕਾ ਤੋਤਲਾ ਸੀਤਲਾ ਸਾਕਿਨੀ,
ਸਿੰਧੁਰੀ ਸੁਪ੍ਰਭਾ ਸੁਕ੍ਸਮਾ ਡਾਕਿਨੀ,
ਸਾਵਜਾ ਸੰਭਰੀ ਸਿੰਧੁਲਾ ਦੁੱਖਰੀ,
ਸੰਮਿਲਾ ਸੰਭਲਾ ਸੁਪ੍ਰਭਾ ਦੁੱਧਰੀ.*(ਪਾਰਸਾਵ)

ਅਚਨ. ਕ੍ਰਿ–ਖਾਣਾ. ਆਚਮਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਆਚਮਨ.

ਅਚਨਚੇਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਬਿਨਾ ਖ਼ਬਰ. ਅਕਸਮਾਤ. ਅਚਾਨਕ.

ਅਚਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਆਚਮਨ.

ਅਚਰ. ਵਿ–ਜੋ ਚਲੇ ਨਾ. ਜੜ੍ਹ । ੨ ਅਭੱਖ. ਜੋ ਚਰਨ (ਖਾਣ) ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ । ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ,ਜੋ ਸਦਾ ਅਚਲ ਹੈ. ਨਿੱਤ ਇਸਥਿਤ । ੪ ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਅਚਰ ਚਰੈ ਤਾ ਸਿਧਿ ਹੋਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਅਚਰ ਚਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਭੱਖ ਖਾਣਾ। ੨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਖਾਧੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ,ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ,ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਜਾਣਾ. "ਅਚਰ ਚਰੈ ਤਾਂ ਨਿਰਮਲ ਹੋਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੩ ਅਚਲ ਨੂੰ ਚਲਾ ਦੇਣਾ.

ਅਚਰਜ. ਸੰ. ਆਸ਼੍ਚਰ੍ਯ–ਆਸ਼੍ਚਰ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਅੱਜੁਬ. ਹੈਰਾਨੀ.ਅਚੰਭਾ. ਵਿਸਮਯ. "ਅਚਰਜਰੂਪ ਨਿਰੰਜਨੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਅਚਰਣ. ਸੰ. ਆਚਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਉਹਾਰ (ਵ੍ਯਵਹਾਰ). ਚਾਲ ਚਲਨ. ਕ੍ਰਿਯਾ (ਕੰਮ) ਦਾ ਕਰਨਾ. "ਕਹੀਅਤ ਆਨ, ਅਚਰੀਅਤ ਅਨ ਕਛੁ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਆਖੀਦਾ ਹੋਰ ਹੈ, ਕਰੀਦਾ ਹੋਰ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਕਹਿਣੀ ਤੋਂ ਉਲਟ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਰਥ ਆਦਿ ਸਵਾਰੀ.

ਅਚਰੀਅਤ. ਆਚਾਰ ਕਰੀਅਤ. ਦੇਖੋ, ਅਚਰਣ ੧.

ਅਚਲ. ਵਿ–ਜੋ ਚਲੇ ਨਾ. ਇਸਥਿਤ. "ਅਚਲ ਅਮਰ ਨਿਰਭੈ ਪਦ ਪਾਇਓ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਬਤ.ਪਹਾੜ । ੩ ਧ੍ਰੁਵ। ੪ ਕਰਤਾਰ। ੫ ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਅਚਲ ਵਟਾਲਾ.

ਅਚਲ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਅਚਲ ਵਟਾਲਾ.

ਅਚਲ ਚਲ ਥਪਿਆ. ਦੇਖੋ. ਚੰਦਸਤ.

ਅਚਲ ਠਾਟ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਜ ਦਾ ਉਹ ਠਾਟ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੰਦ (ਸਾਰਿ–ਸ੍ਰੁੰਦਰੀਆਂ) ਨਾਂ ਹਿਲਾਈਆਂ ਜਾਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਾਗ ਵਜਾਏ ਜਾ ਸਕਣ. ਇਸ ਠਾਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ, ਰਿਸ਼ਭ, ਗਾਂਧਾਰ, ਮਧ੍ਯਮ, ਪੰਚਮ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ; ਰਿਸ਼ਭ, ਗਾਂਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ; ਅਰ ਮਧ੍ਯਮ ਤੀਵ੍ਰ, ਇਹ ਤੇਰਾਂ ਸੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਸਪਤਕਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਇਹੋ ਤੇਰਾਂ ਸੁਰ ਦੂਣੇ ਹੋਕੇ ੨੬, ਅਤੇ ਤਿਗੁਣੇ ਹੋਕੇ ੩੯ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਠਾਟ ਸ਼ਬਦ.

ਅਚਲਠਾਣ. ਅਚਲ ਅਸਥਾਨ । ੨ ਗਜਾਨਪਦ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. "ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਅਚਲਠਾਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ.ਕਰਤਾਰ.

ਅਚਲ ਬਟਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਚਲ ਵਟਾਲਾ.

ਅਚਲਮਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧਿ। ੨ ਵਿ–ਅਚਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧਿ. "ਸ੍ਰਤਿ-ਗੁਰੁ ਪੁਰਖ ਅਚਲ ਅਚਲਾਮਤਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਅਚਲਵਟਾਲਾ. ਜਿਲਾ ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵਟਾਲੇ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ "ਅਚਲ" ਨਾਮੇ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ 'ਅਚਲ' ਪੈਗਿਆ ਹੈ. ਵਟਾਲੇ ਨਾਲ ਅਚਲ ਪਦ ਮਿਲਾਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਅਚਲਵਟਾਲਾ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਗਈ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ੍ਰਤਿ-ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਗੋਰਖਪੰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੫੮੬ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਰਣਨ "ਸਿਧਗੋਸਟਿ" ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਮੇਲਾ ਸੁਣ ਸਿਵਰਾਤਿ ਦਾ ਬਾਬਾ ਅਚਲਵਟਾਲੇ ਆਈ." (ਭਾਗੁ) ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਫੱਗੁਣ ਸੁਦੀ ੧੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ ਉੱਥੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਅਚਲ ਸਾਹਿਬ' ਹੈ. ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਬੇਰੀ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਈ ੧੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ, ਅਤੇ ੫੦ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ.

ਅਚਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ *। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਅਚਲਾਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਚਲਮਤਿ.

ਅਚਲੇਸ ਅਚਲ–ਈਸ਼. ਅਚਲੇਸ਼੍ਵਰ. ਵਿ–

ਅਚਲੇਸ਼ੁਰ ਪਹਾੜ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ. ਕੈਲਾਸ਼ਪਤਿ। ੩ ਅਚਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਅਚਲ ਅਤੇ ਅਚਲ ਵਟਾਲਾ.

ਅਚਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੱਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਾਣਾ. ਚੱਬਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ. "ਅਚਵਨ ਲਗੇ ਸਰਵ ਮਿਲ ਤਬਹੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਚਮਨ.

ਅਚਾਹ. ਵਿ–ਚਾਹ (ਇੱਛਾ)ਰਹਿਤ. ਬੇਪਰਵਾਹ. ਸੰਤੋਖੀ.

ਅਚਾਚੱਲ. ਵਿ–ਚਾਂਚਲ੍ਯ (ਚੰਚਲਤਾ) ਬਿਨਾ. ਅਚਲ. ਦੇਖੋ, ਚਾਚੱਲ.

ਅਚਾਚੇਤ
ਅਚਾਣਕ
ਅਚਾਣਚੱਕ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਕਸਮਾਤ. ਅਚਾਨਕ. ਜਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਅਚਾਣੰ. ਵਿ–ਅਚਨ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ. "ਅਚਾਣੰ ਜੁਆਣੰ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਚਾਣਕ.

ਅਚਾਨ ਦੇਖੋ,ਅਚਾਣਕ."ਬਾਨ ਅਚਾਨ ਹਨਜੋਂ."

ਅਚਾਨਕ (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਚਾਰ. ਫ਼ਾ ਅਚਾਰ. ਲੂਣ, ਮਿਰਚ, ਰਾਈ, ਤੇਲ, ਸਿਰਕੇ, ਮਿੱਠੇ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਫਲ, ਸਬਜ਼ੀ ਆਦਿਕ ਮਿਲਾਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਇੱਕ ਖਾਣ ਲਾਇਕ ਪਦਾਰਥ. "ਅਨਿਕ ਅਚਾਰਨ ਲਿਆਵਨ ਠਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰ. ਆਚਾਰ. ਵ੍ਯਵਹਾਰ. ਚਾਲਚਲਨ. ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ. "ਗੁਰੁ ਮਿਲਿ ਚਜੁ ਅਚਾਰੁ ਸਿਖੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਅਚਾਰਜ. ਦੇਖੋ, ਆਚਾਰਯ.

ਅਚਾਰਵੰਤ ਵਿ–ਸ਼ੁਭ ਆਚਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ. ਨੇਕ

ਅਚਾਰਵੰਤਿ ਚਲਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਅਚਾਰਵੰਤਿ ਸਾਈ ਪਰਧਾਨੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਅਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਆਚਾਰੀ.

ਅਚਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅਚਾਰ ੨.

ਅਚਿਤ. ਵਿ–ਅਚੇਤਨ. ਜੜ੍ਹ. "ਹਮ ਅਚਿਤ ਅਚੇਤ ਨ ਜਾਨਹਿ ਗਤਿ ਮਿਤਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਅਚਿਤ. ਅਚਨ ਕੀਤਾ. ਖਾਧਾ। ੩ ਸੰ. ਅਚਿੱਤ. ਜੋ ਚਿੱਤ ਕਰਕੇ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ.

ਅਚਿੰਤ. ਵਿ–ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਫ਼ਿਕਰ. "ਅਚਿੰਤ ਹਸਤ ਬੈਰਾਗੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਅਚਿੰਤਯ. ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਜੋ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ. "ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਖ਼ਿਆਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. ਵਿਸਮਰਣ. "ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਅਚਿੰਤ ਕਰਾਏ." (ਭਾਗੁ) ਗੁਰੁਚਰਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਭੁੱਲਜਾਂਦਾ ਹੈ. ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਚਾਨਕ. ਸੰਕਲਪ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ. "ਅਚਿੰਤ ਕੰਮ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ ਕੇ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਅਚਿੰਤਦਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਦਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਲੈਣ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਨਾ ਫੁਰੇ. ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਾਨ.

ਅਚਿੰਤਨਿਮਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੋਕ੍ਤਿ (ਸ)

ਅਚਿੰਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਤਨ ਰਹਿਤ ਦਸ਼ਾ. ਸੁਸਤੀ. ਉੱਦਮ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤਾ ਸਗਲੀ ਗਈ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਬੇਫ਼ਿਕਰੀ.

ਅਚਿੰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਅਚਿੰਤ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾ ਪਰਵਾਹੀ. ਉਦਾਸੀਨਤਾ। ੩ ਬੇਫ਼ਿਕਰੀ. "ਚਿੰਤਾ ਭਿ ਆਪਿ ਕਰਾਇਸੀ, ਅਚਿੰਤੁ ਭੀ ਆਪੇ ਦੇਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਅਚਿਤ੍. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ੨ ਅਮੂਰਤਿ. ਨਿਰਾਕਾਰ. "ਸੁ ਕੂਤੇ ਭਵਿੱਖੇ ਭਵਾਨੇ ਅਚਿਤ੍ਰੇ." (ਅਕਾਲ)

ਅਚਿਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਿਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਛੇਤੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰ.

ਅਚੁਤ. ਸੰ. ਅਚ੍ਯੁਤ.ਵਿ–ਜੋ ਚ੍ਯੁਤ (ਡਿਗਿਆ) ਨਹੀਂ. ਜੋ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਟਪਕਿਆ ਨਹੀਂ। ੩ ਅਟਲ. ਨਿੱਤ ਇਸਥਿਤ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਮਾਤਮਾ. ਕਰਤਾਰ. "ਗੁਣ ਗਾਵਤ ਅਚੁਤ ਅਬਿਨਾਸੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਅਚੁਤਗੋਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਅਚ੍ਯੁਤ (ਕਰਤਾਰ) ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ। ੨ ਸਾਧੂ (ਸੰਤ), ਜੋ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਗੋਤ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨਾ ਮੰਨਕੇ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ.

ਅਚੁਤਤਨਹ. ਵਿ–ਅਚ੍ਯੁਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ (ਤਨਯ). ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਸਾਧੂ. ਸੰਤ. "ਭਗਵਾਨ ਸਿਮਰਣ ਨਾਨਕ ਲਬਧਸੰ ਅਚੁਤਤਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਅਚ੍ਯੁਤ ਰੂਪ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਰੂਪ.

ਅਚੁਤਪੂਜਾ. ਵਿ–ਅਖੰਡ ਪੂਜਾ. ਇੱਕ ਰਸ ਪੂਜਨ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਪੂਜਾ. "ਅਚੁਤਪੂਜਾ ਜੋਗ ਗੋਪਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

---

* ਇਹ ਸਭ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ.

* ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਅਚਲ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਦੇ ਗ੍ਰਹਾਂ ਨੂੰ ਚਲਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਚਲਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਜੋ ਪਤੀ(ਭੂਪਤਿ) ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇੰਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ."ਮਿਰਗ ਚਲੀ ਅਥਲੈ ਨਹਿ ਕਾਹੂ ਕੇ ਸਾਚ ਕਹੌ ਅਬ ਊਚ ਦਲੀ ਅਸੁ". ਚੇਤ ਹੈ ਚੇਤ ਅਚੇਤ ਮਹਾ ਪਸੁ, ਕਾਹੂ ਕੋ ਸੰਗ ਚਲੀ ਨ ਚਲੀ ਹਉ." (ਚੰਡਾਵ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਚੂਕ. ਵਿ–ਜੋ ਚੁੱਕੇ ਨਾ. ਬੇਖ਼ਤਾ. ਅਭੁੱਲ.

ਅਚੇਤ. ਵਿ–ਚੇਤਨਾ (ਚੈਤਨਜਤਾ) ਬਿਨਾ। ੨ ਮੂਰਖ. ਜੜ੍ਹਮਤਿ. "ਨਰ ਅਚੇਤ ! ਪਾਪ ਤੇ ਡਰ ਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੩ ਮੂਰਛਿਤ. ਬੇਹੋਸ਼.

ਅਚੇਤਨ. ਵਿ–ਚੇਤਨਤਾ ਰਹਿਤ। ੨ ਮੂਰਛਿਤ. ਬੇਹੋਸ਼। ੩ ਜੜ੍ਹਮਤਿ.

ਅਚੇਤਪਿੰਡੀ. ਵਿ–ਅਚੇਤਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ. ਆਲਸੀ. ਉੱਦਮ ਰਹਿਤ. ਸਾਵਧਾਨਤਾਹੀਨ. "ਅਚੇਤਪਿੰਡੀ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭)

ਅਚੇਤਬਿਵਸਥਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ. ਜੜ੍ਹਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਅਚੇਤਬਿਵਸਥਾ ਮਹਿ ਲਪਟਾਨੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਅਚੇਤਬੁਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੜ੍ਹਮਤਿ. ਮੋਟੀ ਅ਼ਕ਼ਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਅਚੈਨ. ਵਿ–ਚੈਨ (ਸ਼ਾਂਤਿ) ਬਿਨਾ. ਵਜਾਕੁਲ. ਦੁਖੀ.

ਅਚੋਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਸ੍ਤੇਯ. ਚੋਰੀ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਪ੍ਰਤੱਖ (ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼). ਪ੍ਰਗਟ. "ਜਾਵਹਿਗੇ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਚੋਰੀ." (ਨਾਪ੍) ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ.

ਅਚੰਗ. ਵਿ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. "ਅਚੰਗ ਭੋਗ ਭੁਗਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਅਚੰਚਲ. ਵਿ–ਚੰਚਲਤਾ ਬਿਨਾ. ਠਹਿਰਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਗੰਭੀਰ. ਧੀਰਯ ਵਾਲਾ.

ਅਚੰਭਉ / **ਅਚੰਭਵ** / **ਅਚੰਭਾ** / **ਅਚੰਭਿਓ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਸੰਭਵ ਬਾਤ ਦੀ ਘਟਨਾ. ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਸੰਭਵ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਹੋਜਾਣਾ. "ਕਹਿਓ ਨ ਜਾਈ ਏਹੁ ਅਚੰਭਉ." (ਗਉ ਮਾਲਾ ਮ: ੫) "ਏਕ ਅਚੰਭਉ ਦੇਖਿਓ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਸਗਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਦਿਖਾਯ ਅਚੰਭਵ." (ਚੌਪਈ) "ਮਹਾਂ ਅਚੰਭਾ ਸਭ ਮਨ ਲਹਸੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅੱਚਵੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇਚੈਨੀ. ਤਲਮੱਛੀ.

ਅਚੁਤ. ਦੇਖੋ. ਅਚੁਤ.

ਅਛ. ਦੇਖੋ, ਅਕ ਅਦੇ ਅੱਛ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ.

ਅਛਜ. ਵਿ–ਛਾਜਨ (ਛਬਿ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ. "ਅਲਪ ਅਜੋਗ ਅਛਜ." (ਕਲ੍ਯਕੀ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਕਿ (ਅੱਖ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਗਿੱਡ.

ਅਛਤ. ਹਿੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸਨਮੁਖ (ਸੰਮੁਖ). ੨ ਅਸ੍ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਹੁੰਦੇਹੋਏ. ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਿਆਂ. "ਅਛਤਰਾਜ ਬਿਛੁਰਤ ਦੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਸੰ.ਅਕਤ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਘਾਉ, ਜ਼ਖਮ ਬਿਨਾ। ੪ ਅਖੰਡ. ਅਟੁੱਟ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਬਤ ਚਾਉਲ ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵੇਲੇ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. "ਅਛਤ ਧੂਪ ਦੀਪ ਅਰਪਤ ਹੈਂ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੬ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਨੇ ਛਿਲਕੇ ਸਮੇਤ ਜੌਂ ਭੀ ਅਕਤ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਅਛਮਾਲ / **ਅਛਮਾਲਾ** ਦੇਖੋ, ਅਕਮਾਲਾ.

ਅਛਯ. ਦੇਖੋ, ਅਕਯ.

ਅਛਰ. ਵਿ–ਛਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਕਪਟ. "ਅੱਛੈ ਅਛਾਨ ਅੱਛਰ ਅਛਰ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕਰ ਅਤੇ ਅਖਰ. "ਬਾਵਨ ਅਛਰ ਲੋਕ ਤ੍ਰੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਅਛਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅੱਛਰਾ.

ਅਛਰਾਂਕ / **ਅਛਰਾਂਗ** ਅਕ੍ਸ਼ਰ–ਅੰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਹਰ–ਛਾਪ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰ (ਅਕਰ) ਅੰਕਿਤ (ਖੁਦੇਹੋਏ) ਹੋਣ. "ਦੂਰ ਖਰੇ ਅਛਰਾਂਕ ਲਵਾਏ." (ਨਾਪ੍) ਨਵਾਬ ਨੇ ਦੂਰ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਦੁਕਾਨ ਪੁਰ ਮੁਹਰ ਲਗਵਾਦਿੱਤੀ.

ਅਛਲ. ਵਿ–ਛਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਕਪਟ। ੨ ਜੋ ਛਲ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਸਕੇ. "ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਭੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਅਛਲ ਛਲਾ. ਵਿ–ਜੋ ਛਲਾਂ ਤੋਂ ਅਛਲ ਹੈ. ਛਲਾਂ (ਕਪਟਾਂ) ਨਾਲ ਜੋ ਛਲ੍ਹਿਆ (ਠਗਿਆ) ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ–ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ. "ਮੁਨਿ ਜਨ ਗਾਵਹਿ ਅਛਲ ਛਲਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੨ ਛਲਾ (ਮਾਇਆ)ਕਰਕੇ ਜੋ ਅਛਲ ਹੈ। ੩ ਅਛਲ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਛਲਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ.

ਅਛਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅਛਲ. "ਅਛਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਹਿਚਾਨਿਆ." (ਆਸਾ ਪੰਨਾ)

ਅਛਾ. ਦੇਖੋ, ਅੱਛਾ.

ਅਛਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਛਾਪਨ. ਸ੍ਵੱਛਤਾ. ਸਫ਼ਾਈ। ੨ ਨੇਕੀ. ਭਲਿਆਈ.

ਅਛਾਣ. ਸਿੰਧੀ. ਉੱਜਲਤਾ.

ਅਛਾਦਨ. ਦੇਖੋ, ਆਛਾਦਨ.

ਅਛਾਦਿਓ / **ਅਛਾਦਿਆ** ਢਕਿਆ. ਲਪੇਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਆਛਾਦਨ. "ਐਸੇ ਗੁਨਹ ਅਛਾਦਿਓ ਪ੍ਰਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਛਾਨ / **ਅਛਾਨਾ** ਸੰ. ਅਕ੍ਸ਼ਨ–ਅਛੰਨ. ਵਿ–ਜੋ ਛਾਨਾ (ਗੁਪਤ) ਨਹੀਂ. ਪ੍ਰਗਟ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਦੇਖੋ, ਅਛਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਛਾਣ.

ਅਛਾਪ. ਵਿ–ਛਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਸ਼ੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਦਾ ਛਾਪਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਨਹੀਂ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.

ਅਛਿਅ. ਅਕ੍ਯ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ. "ਅਛੇਦ ਅਛਿਅੰ." (ਅਕਾਲ)

ਅਛਿੱਜ. ਵਿ–ਜੋ ਛਿੱਜ (ਕੀਣ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਅਖੰਡ. ਟੁੱਟਣ ਭੱਜਣ ਬਿਨਾ. "ਅਛਿੱਜ ਰੂਪ ਅਨਭੈ." (ਗਜਾਨ)

ਅਛਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਛਤ ੨. "ਸਗਲ ਧਰਮ ਅਛਿਤਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਸਾਰੇ ਮਜਹਬੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਦਿਆਂ. ੨ ਸੰ. ਅਕਿਤ. ਵਿ–ਕੀਣਤਾ ਰਹਿਤ. ਅਖੰਡ. ਇੱਕ-ਰਸ. "ਅੱਛੂ ਅਛਿਤ." (ਗਜਾਨ)

ਅਛਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਛਤ ੨. "ਸਗਲ ਧਰਮ ਅਛਿਤਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇਹੋਏ.

ਅਛੁੱਤ / **ਅਛੁੱਥ** ਵਿ–ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਅਛੂਤ। ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫੜ ਨਾ ਸਕੇ. "ਗਏ ਵੀਰ ਅਛੁੱਥੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਛੁਪ / **ਅਛੁਪਾ** ਸੰ. ਅਕੁਪ. ਵਿ–ਨੰਗਾ. ਬਿਨਾ ਅਛਾਦਨ. "ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ਅਛੁਪਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਨਾ ਛੁਹਣ ਯੋਗਜ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਨਾ ਕਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਛੁਪ.

ਅਛੂ. ਵਿ–ਸ੍ਪਰਸ਼ ਰਹਿਤ. ਜੋ ਛੁਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. "ਅਛੂ ਤੁਹੀ." (ਅਕਾਲ)

ਅਛੂਹਣੀ / **ਅਛੂਹਨਿ** ਦੇਖੋ, ਖੂਹਣਿ.

ਅਛੂਤ ਵਿ–ਸ੍ਪਰਸ਼ ਰਹਿਤ. "ਅਛੂਤ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਨੀਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੁਹਣਾ ਪਾਪ ਸਮਝਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਨਾ ਛੁਹਣ ਯੋਗਜ.

ਅਛੇਉ. ਵਿ–ਅਛੇਦ੍ਯ. ਅਭੇਦ੍ਯ. ਜੋ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਜੋ ਕੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ.

ਅਛੇਹ / **ਅਛੇਹੁ** ਵਿ–ਛੇਦ (ਸੁਰਾਖ਼) ਬਿਨਾ. ਅਛਿਦ੍। ੨ ਅਛੇਦ੍ਯ. ਅਖੰਡ. "ਪਦਅਰਬਿੰਦਨ ਪ੍ਰੇਮ ਅਛੇਹੂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਅਨੰਤ. ਬਹੁਤ. "ਭਯੋ ਸਨੇਹ ਅਛੇਹ ਦੁਹਨ ਮਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਛੇਦ. ਸੰ. ਅਛੇਦ੍ਯ. ਵਿ–ਅਖੰਡ. ਜਿਸ ਦਾ ਛੇਦਨ ਨਾ ਹੋਸਕੇ. "ਅਛੇਦ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਛੇਪ. ਦੇਖੋ, ਆਕ੍ਸ਼ੇਪ.

ਅਛੇਪਕ. ਵਿ–ਆਕ੍ਸ਼ੇਪ (ਨਿੰਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਫੈਂਕਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਮਜਮੂਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਅਛੇਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਸ਼ੇਮ (ਮੰਗਲ-ਕਲ੍ਯਾਣ) ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਅਸ਼ਾਂਤਿ.

ਅਛੇਵ. ਬਿਨਾ ਛਿਦ੍। ੨ ਅਛੇਦ੍ਯ. "ਅਛੇਵ ਹਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਅਛੈ. ਵਿ–ਅਕ੍ਸ਼ਯ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ.

ਅਛੋਤ / **ਅਛੋਤਾ** ਵਿ–ਨਿਰਲੇਪ. ਸਪਰਸ਼ ਬਿਨਾ. "ਕਵਲ ਅਛੋਤਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਛੂਤ.

ਅਛੋਪ. ਦੇਖੋ, ਅਛੁਪ ਅਤੇ ਆਛੋਪ। ੨ ਤੁੱਛ. ਛੋਟਾ। ੩ ਨੰਗਾ.

ਅਛੋਭ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ੋਭ (ਘਬਰਾਹਟ) ਬਿਨਾ. ਸ਼ਾਂਤ. ਧੀਰਯ ਵਾਲਾ. ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ.

ਅੱਛ. ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਕ. ਦੇਖੋ, ਅਕ. "ਪੁਰ ਜਾਰ ਅੱਛ ਕੁਮਾਰ ਡੈ ਬਨ ਟਾਰਕੈ ਫਿਰ ਆਇਯੋ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਗਰੁੜ ਅਨਲ ਆਦਿ ਪੰਛੀ. "ਕੇਤੇ ਨਭ ਬੀਚ ਅੱਛ ਪੱਛ ਕੋ ਕਰੈਂਗੇ ਭੱਛ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਸੰ. ਅਚ੍ਛ–ਅੱਛ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਫਟਿਕ. ਬਿਲੌਰ। ੪ ਨਿਰਮਲ ਜਲ। ੫ ਵਿ–ਸ੍ਵੱਛ. ਨਿਰਮਲ। ੬ ਪਵਿਤ੍ਰ। ੭ ਸੰਪੂਦਾਈ ਗਜਾਨੀ ਅੱਛ ਦਾ ਅਰਥ ਆਂਡਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਅੱਛ ਕੁਮਾਰ. ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਕ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਕ ਅਤੇ ਅੱਛ ੧.

ਅੱਛਰ. ਅਕਰ. ਦੇਖੋ, ਅਖਰ. "ਅੱਛਰ ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਹਤ." (ਸਵੈਯੇ ੩ ਤ)

ਅੱਛਰਾ. ਸੰ. ਅਪ੍ਸਰਾ–ਅਪਸਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਹੂਰ. ਪਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਪਸਰਾ। ੨ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ. ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ. "ਵਿਲੋਕ ਅੱਛਰਾਨ ਕੋ ਅਪੱਛਰਾ ਲਜਾਵਹੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਮੱਛਰਾ। ੩ ਸੰ. ਅਕਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਵਖਿਆਨ (ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ).

ਅੱਛਰਾ ਪੱਛਰਾ ਮੱਛਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਛ੍ਰਾ ੨ ਅਤੇ ਮੱਛਰਾ.

ਅੱਛਰੀ. ਵਿ–ਅਛਰ (ਅੱਖਰ) ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪਸਰਾ. ਪਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅੱਛਰਾ ੨.

ਅੱਛਾ. ਸੰ. ਅਚ੍ਛ–ਅੱਛ.ਵਿ–ਨਿਰਮਲ ਜਲ.। ੨ ਬਿਲੌਰ. ਸ੍ਫਟਿਕ। ੩ ਚਿੱਛ. ਭਾਲੂ. ਦੇਖੋ, ਵਛ.

ਅੱਛੇਕ. ਅਕਿ–ਏਕ. ਇੱਕ ਅੱਖ. "ਅਛੇਕ ਕੂਪੰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਇੱਕ ਅੱਖ ਖੂਹ ਤੁੱਲ ਹੈ.

ਅਛ੍. ਅਕਰ. ਵਰਣ. "ਸੁ ਕਥੋ ! ਤਹਿ ਅਛ੍ ਬਨਾ ਕਹਿਯੋ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਅਕਿ. ਅੱਖ. ਨੇਤ੍ਰ. "ਮਤਸ ਸਬਦ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਉਚਰਿ ਅਛ੍ ਸਬਦ ਪੁਨ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਮੱਛ ਦੀ ਅੱਖ.

ਅਛ੍ ਪਛ੍. ਅਚ੍ਛ–ਅਛਰ ਪੱਛ. ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਜਿਗਜਾਸਾ (ਜਾਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ). ਵਜਾਕਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ. "ਅਛ੍ ਕੇ ਪਛ੍ ਕੇ ਸਿੱਧ ਸਾਧੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜਾਨੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਅਤ੍ ਪਰਤ੍. ਏਥੇ ਓਥੇ.

ਅਛ੍ਰਾ / **ਅਛ੍ਰੀ** ਅਪਸਰਾ. ਹੂਰ. ਦੇਵਾਂਗਨਾ. "ਘੂਮੰਤ ਗੈਣ ਅਛ੍ਰੀ ਉਛਾਹ." (ਕਲ੍ਯਕੀ) ੨ ਜਦ ਅਛ੍ਰਾ ਪਛ੍ਰਾ ਮਛ੍ਰਾ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜਾਨੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ–ਅਛ੍ਰਾ ਇਸ ਲੋਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪਛ੍ਰਾ ਸ੍ਵਰਗ ਦੀ ਅਪਸਰਾ ਅਤੇ ਮਛ੍ਰਾ ਮਤਸ੍ਯ ਲੋਕ (ਪਾਤਾਲ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਛ੍.

ਅਜ. ਸੰ. ਅਦ੍ਯ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਜ. ਆਜ. "ਚਲਣ ਅਜ ਕਿ ਕਲ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰ. ਅਜ੍. ਧਾ–ਫੈਂਕਣਾ. ਹੱਕਣਾ. ਜਾਣਾ. ਦੌੜਨਾ। ੩ ਸੰ. ਅਜ. ਵਿ–ਜਨਮ ਰਹਿਤ. ਜੋ ਜਨਮਦਾ ਨਹੀਂ. "ਅਜ ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸੀ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ. "ਅਜ ਸ਼ਿਵ ਇੰਦ੍ਰ ਰਮਾਪਤਿ ਠਾਢੇ." (ਸਲੋਹ) ੫ ਬਕਰਾ. "ਅਜ ਕੈ ਵਸਿ ਗੁਰੁ ਕੀਨੋ ਕੇਹਰਿ." (ਅਸਾ ਮ: ੫) ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੬ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੭ ਅਯੋਧ੍ਯਾਪਤਿ ਸ਼ੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਰਘੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਇੰਦੁਮਤੀ ਦਾ ਪਤੀ ਅਤੇ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. "ਤਾਂਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਤ ਭਯੋ ਅਜ ਬਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੮ ਕਾਮਦੇਵ। ੯ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੧੦ ਫ਼ਾ ਪ੍ਰ। ਅਜ. ਵਜ–ਸੇ. ਤੋਂ. "ਦੋਲਤੇ ਅਜ ਮਾਹ ਤਾ ਮਾਹੀ ਤੁਰਾਸ੍ਤ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

ਅਜਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪਯਸ਼. ਨਿੰਦਾ. "ਇਸ ਲੋਕ ਅਜਸ ਨਹਿ ਭਰੈ ਕੂਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਜਸੈਨ. ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਜਯ ਸਿੰਘ ਭੀ ਹੈ.

ਅਜਹਤਿ ਲੱਛਣਾ. ਸੰ. ਅਜਹਲ੍ਲਕ੍ਸ਼ਣਾ–ਅਜਹਤ੍ਸ੍ਵਾਰ੍ਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੱਛਣਾ (ਲਕਣਾ) ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰਥ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਰਥ ਭੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ. ਜਿਵੇਂ–ਕਾਲੀ ਵਰਦੀ ਵੇਖਣ ਸਾਰ ਚੋਰ ਦਬਗਏ. ਇੱਥੇ ਕਾਲੀ ਵਰਦੀ ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਪੋਲੀਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਬੋਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਜਹੁ / **ਅਜਹੂ** / **ਅਜਹੂੰ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਦ੍ਯਾਪਿ. ਅਜੇ ਭੀ. ਹੁਣ ਭੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ. "ਅਜਹੁ ਬਿਕਾਰ ਨ ਛੋਡਈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) "ਅਜਹੂ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀਂ" (ਤਿਲੰ ਮ: ੯)

ਅਜਕਲ. ਸ਼. ਅਦ੍ਯ ਕਲ੍ਯ. ਅੱਜ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ। ੨ ਭਾਵ–ਟਾਲਮਟੋਲਾ. "ਅਜਕਲ ਕਰਦਿਆ ਕਾਲ ਬਿਆਪੈ."(ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) ੩ ਅਲਪ ਕਾਲ. ਥੋੜਾ ਸਮਾ.

ਅਜ਼ਖ਼ੁਦ. ਫ਼ਾ ਅਜ਼ਖ਼ੁਦ ਵ੍ਯ–ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ. ਸ੍ਵਯੰ.

ਅਜਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜ ਬਕਰੇ ਨੂੰ ਗਰ (ਨਿਗਲ) ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸਰਪ. ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਸੱਪ. ਅਜ਼ਦਹਾ. "ਅਜਗਰ ਭਾਰ ਲਦੇ ਅਤਿ ਭਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਭਾਵ–ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ. ਬੋਝਲ। ੩ ਦੁਖਦਾਈ। ੪ ਕਠਿਨ. "ਅਜਗਰ ਕਪਟ ਕਹਹੁ ਕਿਉ ਖੁਲੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਉਨਮਾਨ.

ਅਜਗਰੁ. ਦੇਖੋ. ਅਜਗਰ.

ਅਜਗੈਬ. ਫ਼ਾ ਅਜ਼ਗ਼ੈਬ. ਅਜ਼-ਗ਼ੈਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਾ ਦੇਖੇ ਹੋਏ ਥਾਂ ਤੋਂ. ਭਾਵ-ਪਰਲੋਕ ਤੋਂ.

ਅਜਗੈਬੀ ਫੌਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੈਨਾ. ਅਜੇਹੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਫੌਜ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅਜਗੈਬ.

ਅਜੱਗ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਜੱਗ (ਯਗ੍ਯ). ੨ ਅਲੌਕਿਕ. ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਸੂ ਖੱਗੀ ਅਦੱਗੀ ਅਜੱਗੀ." (ਕਲਕੀ) ਖੜ੍ਗ ਬੇਦਾਗ ਅਲੌਕਿਕ.

ਅਜਦਹ / **ਅਜਦਹਾ** ਫ਼ਾ ਅਜ਼ਦਹਾ. ਅਜਗਰ ਸਰਪ। ੨ ਸੱਪ "ਚੂੰ ਤੁੰਦ ਅਜਦਹ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਜਨ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਜਨ (ਮਨੁੱਖ) ਨਹੀਂ. ਸੁੰਨਸਾਨ। ੨ ਜਨਮ ਰਹਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਜਿਨ.

ਅਜਨਬੀ. ਅ ਅਜਨਬੀ। ਵਿ–ਜਨਬ (ਕਿਨਾਰੇ) ਦਾ. ਓਪਰਾ। ੨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ.

ਅਜਨਮ / **ਅਜਨਮਾ** ਸੰ. ਅਜਨ੍ਮਾ. ਵਿ–ਜੋ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ. ਜਨਮ ਰਹਿਤ.

ਅਜਨਾਸ. ਅ ਅਜਨਾਸ। ਜਿਨਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਕਿਸਮਾਂ. ਵੰਨਗੀਆਂ.

ਅਜਨੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਜਾਣਨ ਤੋਂ. ਅਣਜਾਣੇ. ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ. "ਭ੍ਰਿਤਨ ਮੋ ਅਜਨੇ ਤੁਮ ਤਾਤ ਅਨਜੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮੇਰੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਅਣਜਾਣੇ ਆਪ ਦਾ ਪਿਤਾ ਲੈਆਂਦਾ.

ਅਜਨੰਦਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜ ਦਾ ਨੰਦਨ (ਪੁਤ੍ਰ)ਦਸ਼ਰਥ.

ਅਜਪ / **ਅਜਪਾ** ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਪ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਅਜ (ਬਕਰੇ) ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ. ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਪਾਲੀ, ਅਯਾਲੀ। ੩ ਸੰ. ਅਜਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ "ਹੰਸ" ਗਾਯਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ "ਹੰ" ਅਤੇ "ਸ" ਅੱਖਰ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਨਾਲ ਜਪੀਦੀ ਹੈ.

ਅਜਪਾਜਾਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸਨਾ ਸ੍ਵਾਸ ਆਦਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਚਿੱਤਵ੍ਰਿੱਤੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਪ. "ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਨ ਵੀਸਰੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ ਭੇਸ ਸੰਜਮ ਕੋ ਜਾਪ ਸੁ ਅਜਪਾ ਜਾਪੈ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਵਿ–ਅਚਿੰਤ੍ਯ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਜਾਪ। ੩ ਮਾਲਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਪ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਜਪਾ ੩.

ਅਜਪੈ. ਫ਼ਾ ਅਜ਼ਪੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੋ. ਵਾਸਤੇ. ਲਈ। ੨ ਇਸ ਲਈ.

ਅਜਬ. ਅ ਅਜਬ. ਵਿ–ਅਦਭੁਤ. ਅਲੋਖਾ. "ਅਜਬ ਕੰਮ ਕਰਤੇ ਹਰਿ ਕੇਰੇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਭਰੋਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਘਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਉਮਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਮਸੰਦ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਭਰੋਲੀ ਅਤੇ ਨੰਦ ਚੰਦ.

ਅਜਬ ਅਜਾਬਾ. ਵਿ–ਅਜਬ (ਅਦਭੁਤ) ਤੋਂ ਅਜਬ. ਬਹੁਤ ਅਜੀਬ. "ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਅਜਬ ਅਜਾਬਾ." (ਭਾਗੁ)

ਅਜਬ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ਸਿੰਘ.

ਅਜਬਾ. ਇਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਕਵਾ," "ਕਨਜਾ" ਅਤੇ "ਤੀਰਣਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਮ, ਗ. ऽऽऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਲੱਗੈਂ ਤੀਰੰ । ਭੱਗੈਂ ਭੀਰੰ।
ਰੋਸੰ ਰੁੱਝੇ । ਅਸ੍ਵੰ ਜੁੱਝੇ॥ (ਰਾਮਾਵ)

ਅਜਬਾਕ੍ਰਿਤਿ. ਅਜਬ–ਆਕ੍ਰਿਤਿ. ਅਦਭੁਤ ਆਕਾਰ. ਅਜੀਬ ਸ਼ਕਲ. ਅਚਰਜ ਮੂਰਤਿ. "ਅਜਬਾਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈਂ." (ਜਾਪੁ)

ਅਜਮ. ਅ ਅਜਮ. ਵਿ–ਗੂੰਗਾ. ਅਬੋਲ. ਮੂਕ. ਅਜਿਹ੍ਵ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਰਬ ਵਾਲੇ ਈਰਾਨ ਤੇ ਤੂਰਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਜਮ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਗ਼ੀਰਿਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਅਰਬੀ ਆਪਣੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਵਕਤਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ. "ਹਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦੇਮ ਸ਼ਾਹੇ ਅਜਮ." (ਹਕਾਯਤ ੮)

ਅਜਮਤ. ਅ ਅਜਮਤ – ਅਜ਼ਮਤ. ਪ੍ਰਤਾਪ। ੨ ਵਡਿਆਈ. ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੩ ਕਰਾਮਤ. ਕਰਾਮਾਤ. "ਬੁਰਾ ਮਾਨ ਕੈ ਅਜਮਤ ਦੈਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਜਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਜਮਾਇਸ਼ (ਆਜ਼ਮਾਯਸ਼) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. ਪਰੀਖਜਾ (ਪਰੀਛ੍ਕਾ) ਕਰਨੀ. ਪਰਤਿਆਉਣਾ. ਤਜਰਬਾ ਕਰਨਾ.

ਅਜ਼ ਮਾਹ ਤਾ ਮਾਹੀ. ਫ਼ਾ ازماہ تا ماہی ਚੰਦ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮੱਛੀ ਤੀਕ. ਭਾਵ–ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪਾਤਾਲ ਤੀਕ. ਦੇਖੋ, ਅਜ ੧੦.

ਅਜਮਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਜਮਾਉਣਾ.

ਅਜਮਾਯਸ਼. ਫ਼ਾ آزمایش ਆਜ਼ਮਾਯਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰੀਖਜਾ. ਇਮਤਿਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਆਜ਼ਮੂਦਨ.

ਅਜਮੀਢ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ.

ਅਜਮੁਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜ (ਬਕਰੇ) ਦਾ ਹੈ ਮੁਖ (ਮੂੰਹ) ਜਿਸ ਦਾ, ਦੱਛ (ਦਕ੍ਸ਼) ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਕ੍ਸ਼ ੨.

ਅਜਮੇਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜ (ਬਕਰੇ) ਦੀ ਮੇਧ (ਕੁਰਬਾਨੀ) ਦਾ ਜੱਗ. ਐਸਾ ਜੱਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਕਰੇ ਦੀ ਬਲਿ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ."ਗਵਾਲੰਭ ਅਜਮੇਧ ਅਨੇਕਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਜਮੇਰ. ਅਜਮੇਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੌਹਾਨ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਜਯਪਾਲ ਦਾ ਸੰਮਤ ੨੦੨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਜਗਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੀਰ "ਖ੍ਵਾਜਾ ਮੁਈਨੁੱਦੀਨ ਚਿਸ਼ਤੀ"† ਦਾ ਰੌਜਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਨ ੧੨੩੫ ਵੱਚ ਮੋਇਆ ਹੈ, ਪੀਰ ਦੀ ਖ਼ਾਨਕ੍ਵਾਹ ਅਤੇ ਮਕ੍ਬਰੇ ਨੂੰ "ਖ੍ਵਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ" ਆਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਭੁਤ ਕਹਾਣੀ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਪੀਰਖ਼ਾਨੇ ਦੇ ਮੁਜਾਵਰ ਮੁਹਿੰਮ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰਾਂ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਮਾਣਾਂ, ਜੋ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਚਿੱਲੇ ਉਤਾਰਕੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖ, ਦਰਵਾਜੇ ਬੰਦ ਕਰਦਿੰਦੇ ਸਨ. ਸਵੇਰੇ ਜਿਸ ਦੀ ਕਮਾਣ ਪੁਰ ਚਿੱਲਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ, ਉਹੀ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਫਤੇ ਪਾਉਣਵਾਲਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਜਦ ਅਜਮੇਰ ਵਿੱਚ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਦੀ ਕਮਾਣ ਚੜ੍ਹੀਗਈ, ਤਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੰਦਿਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਤੀਕ ਸੁਰੰਗ ਬਣੀਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਮੁਜਾਵਰ ਆਪ ਆਕੇ ਕਮਾਣ ਪੁਰ ਚਿੱਲਾ ਚੜ੍ਹਾਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਸੁਰੰਗ ਕੇ ਰਾਹੂ। ਜਾਇ ਮੁਜਾਵਰ ਮੰਦਿਰ ਮਾਹੂ। ਅੰਦਰ ਦੇਹਿ ਕਮਾਨ ਚਢਾਇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਾਖੀ ਬਨਤ ਬਨਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬਹਮੀ ਸ਼ਾਹ.

ਅਜਮੇਰ ਚੰਦ. ਰਾਜਾ ਭੀਮ ਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪਿਤਾ ਵਾਂਙ ਅਕਾਰਣ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਰਿਹਾ.

ਅਜਮੇਰ ਵਿੱਚ ਕਮਾਣ ਚੜ੍ਹਨੀ. ਦੇਖੋ, ਅਜਮੇਰ.

ਅਜਯ. ਵਿ–ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਅਜੀਤ.

ਅਜਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੰਗ. ਵਿਜਯਾ. (ਬਿਜੀਆ). ੨ ਅਜਾ (ਬਕਰੀ) ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਅਜਯਾ ਅਧੀਨ ਤਾਂਤੇ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭਈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਅਜਰ. ਵਿ–ਜੋ ਵਸਤੁ ਜਰੀ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਜੋ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਜੋ ਸਹਾਰੀ ਨਾ ਜਾਵੇ. "ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਅਜਰ ਸਹੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਜਰਾ (ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸਥਾ) ਰਹਿਤ. ਨਵਾਂ. ਜੁਆਨ। ੩ ਅ ਅਜ਼ਰ। ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਤਿਬਦਲਾ. ਫਲ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਜਿਰ ੨। ੫ ਜੋ ਕਦੇ ਜਰਾ (ਬੁਢਾਪੇ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ–ਚਿੱਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪ."ਅਜਰ ਗਹੁ ਜਾਰਿਲੈ ਅਮਰ ਗਹੁ ਮਾਰਿਲੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਅਜਰਸੁਖ. ਵਿ–ਨਾ ਜੀਰਣ (ਪੁਰਾਣਾ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੁਖ. ਨਿੱਤ ਨਵਾਂ ਆਨੰਦ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ (ਅਕਯ) ਸੁਖ.

ਅਜਰ ਜਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੋ ਨਾ ਸਹਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਣਾ. ਜੋ ਪਚਾਇਆ ਨਾ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਚਾਉਣਾ. "ਅਜਰ ਪਦ ਕੈਸੇ ਜਰਉ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਅਜਰਪਦ. ਦੇਖੋ, ਅਜਰ ਜਰਣਾ.

ਅਜਰਾਈਲ / **ਅਜਰਾਈਲੁ** ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ. "ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲੁ ਪੀੜੈ ਘਾਣੀ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੫)

ਅਜਰਾਨਾ ਕਲਾਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਤਸੀਲ ਥਾਨੇਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਅਜਰਾਮਰ / **ਅਜਰਾਵਰ** ਸ. ਅਜਰਾਮਰ. ਵਿ–ਬੁਢਾਪੇ ਅਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੨ ਅਜਰ (ਦੇਵਤਿਆਂ) ਤੋਂ ਉੱਤਮ. ਸਰਵ ਦੇਵਪਤਿ. "ਤੂੰ ਅਜਰਾਵਰ ਅਮਰ ਤੂੰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਅਜਰਾਗ੍ਰਤ੍–ਅਜਰਾਵ੍ਰਿਤ. ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆਹੋਇਆ. ਸੜਕ ਪੁਰ ਖਿੰਡਿਆਹੋਇਆ. "ਲੱਤਾਂ ਹੇਠ ਲਤਾੜੀਐ ਅਜਰਾਵਰ ਘਾਹੁ." (ਭਾਗੁ)

ਅਜਲ. ਵਿ–ਜਲ ਰਹਿਤ. ਪਾਣੀ ਬਿਨਾ। ੨ ਅ ਅਜਲ। ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ। ੩ ਮੌਤ। ੪ ਨਿਯਤ ਸਮਾਂ. ਮੁਕੱਰਰ ਵਕ੍ਤ। ੫ ਬਜ਼ੁਰਗ. ਵਡਾ। ੬ ਅ ਅਜ਼ਲ. ਅਜ਼ਲ. ਆਰੰਭ। ੭ ਉਹ ਬੀਤਿਆਹੋਇਆ ਸਮਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ.

ਅਜਵ. ਜਵ (ਜਾਲ) ਰਹਿਤ। ੨ ਨਿਰਬਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਜਬ। ੪ ਅ ਅਜ਼ਵ. ਅੰਗ.

ਅਜਵਾਇਨ / **ਅਜਵਾਯਨ** ਸੰ. ਯਵਾਨਿਕਾ ਅਤੇ ਯਵਾਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਵਾਇਣ. ਇੱਕ ਸੋਏ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਔਖਧ, ਜੋ ਹਾਜਮੇ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਯਾਂਕੋ ਅਨੁਪਾਨ ਅਜਵਾਯਨ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਅਠਪਹਿਰੀ ਅਤੇ ਜਵਾਯਨ.

ਅਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਰੀ."ਅਜਾ ਭੋਰੀਤ ਕੰਦ ਮੂਲੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਮਾਇਆ। ੩ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਜਿੰਹ ਸੱਤਾ ਕੇ ਅਜਾ ਅਲੰਬਾ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਵਿ–

† ਇਹ ਪੀਰ ਸਨ੧੧੪੨ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਦੇਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਧਾਰਮਿਕ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਰਕੰਦ ਬਗਦਾਦ ਜ਼ੀਲਾਨ ਹਮਦਾਨ ਮੱਕੇ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਉੱਤੇ ਸੂਫੀ ਪੀਰ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲ ਕ਼ਾਦਿਰ ਜੀਲਾਨੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸਨ ੧੧੬੬ ਵਿੱਚ ਅਜਮੇਰ ਅੱਪੜਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ੭੦ ਵਰ੍ਹੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮੰਤ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਕੇ ਇੱਕ ਰਾਜਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ. ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾ ਜਮਾਲ ਨੇ ਭੀ ਇਸਲਾਮ ਬਹੁਤ ਫੈਲਾਇਆ. ਖ੍ਵਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਜਾਤ. ਜਨਮ ਰਹਿਤ. "ਅਜੈ ਹੈ, ਅਜਾ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਜੈਨ" ਭੀ ਹੈ, ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਯ, ਰ, ਲ, ਗ. ।ऽऽ, ऽ।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਜੀਤੋ ਜੀਤ ਜੀਤਕੈ ।
ਅਭੀਰੀ ਭਾਜ ਭੀਰੁ ਹੈ ।
ਸਿਧਾਰੇ ਚੀਨਰਾਜ ਪੈ ।
ਸਥੋਈ ਸਥੰ ਸਾਥਕੈ । (ਕਲਕੀ)

ਫ਼ ਅ਼ਜ਼ਾ. ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਜੋੜ.

ਅਜ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ ازاں ਵਜ–ਅਜ਼–ਆਂ. ਉਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਸੇ. ਓਸ ਥੀਂ। ੨ ਉਸ ਵਾਸਤੇ. ਉਸ ਲਈ.

ਅਜਾਅ } ਸਿੰਧੀ–ਅਜਾਯੋ. ਅ ضائع ਜ਼ਾਇਅ਼.
ਅਜਾਇ } ਵਿ–ਨਿਸ਼ਫਲ. ਬੇਫਾਇਦਾ. ਵਜਰਥ.
ਅਜਾਂਇ } "ਮੂੜਾ ਮੂੜ ਅਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
"ਸੋ ਦਿਨ ਜਾਤ ਅਜਾਏ." (ਗਉ ਮ: ਪ)
੨ ਅਜਾਤ. ਅਜਨਮ. "ਅਜਾਇ ਜਰਾਬਿਨ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩) ੩ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਯ (ਥਾਂ) ਨਹੀਂ. ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਨਮਸਤੰ ਅਜਾਏ." (ਜਾਪੁ)

ਅਜਾਇਬ. ਫ਼ਾ عجائب ਵਿ–ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਅਜੀਬਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਅਦਭੁਤ. ਅਚਰਜ. "ਅਜਾਇਬ ਬਿਭੂਤੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਉਮਰ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਅਜਬ ਦਾ ਭਾਈ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ. ਦੇਖੋ, ਅਜਬ.

ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ਸਿੰਘ.

ਅਜਾਈ. ਬੇਫਾਇਦਾ. ਨਿਕੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਇ. "ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਰੈ ਅਜਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕੁਥਾਂ. "ਭੂਲਾ ਫਿਰੈ ਅਜਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਅਜਾਏ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਇ.

ਅਜਾਹ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਜਗਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਨਹੀਂ. "ਅਜਾਹ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਅ਼ ਜ਼ਹ੍ ਅਜਾਹ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੜਦਾ। ੩ ਗਿਲਾਫ਼. ਉਛਾੜ.

ਅਜਾਚੀ. ਵਿ–ਜੋ ਜਾਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਹ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ. ਗਿਣਤੀ-ਤੋਲ-ਮਾਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. "ਅਮਰ ਅਜਾਚੀ ਹਰਿ ਮਿਲੈ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਤੋਲਉ ਨਾਮ ਅਜਾਚੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਮਾਗਉ ਨਾਮ ਅਜਾਚੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਮੰਗਣ ਤੋਂ। ੩ ਸੰ. ਅਯਾਚਿਨ੍. ਵਿ–ਨਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਯਾਚਨਾ ਨਾ ਕਰੇ.

ਅਜਾਣ } ਵਿ–ਬਿਨਾ ਗਜਾਨ. ਗਜਾਨ (ਜਾਣ)
ਅਜਾਣੰਤਾ } ਹੀਨ. "ਸੋਈ ਅਜਾਣ, ਕਹੈ ਮੈ ਜਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਪੂਕਾਰੰਤਾ ਅਜਾਣੰਤਾ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਗ਼ੀਬ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਸਿੰਧੀ, ਅਜਾਣਿੰਦੇ,

ਅਜਾਤ. ਸੰ. ਅਜਾਤ. ਵਿ–ਜੋ ਜਨਮਿਆ ਨਹੀਂ. "ਅਜਾਤ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਅਜ੍ਞਾਤ–ਅਗਜਾਤ. ਬਿਨਾ ਖ਼ਬਰ. ਬੇਮਅ਼ਲੂਮ. "ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਣ ਬਾਹਹੀਂ। ਅਜਾਤ ਅੰਗ ਲਾਹਹੀਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਅਜੇਹੀ ਸਫ਼ਾਈ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੇਮਅ਼ਲੂਮ ਅੰਗ ਅਲਗ ਕਰਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਜਾਤਿ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਅਜਾਤ ਸ਼ਤ੍ਰੁ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਜਨਮਿਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਹੀਂ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ। ੩ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼ਿਰ। ੪ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਲਾਕੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਆਤਮਗਜਾਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ*। ੫ ਬਿੰਬਸਾਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਗ੍ਰਿਹ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ,ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਇਆ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਪੈਰੋ ਹੋਗਿਆ. ਇਹ ਰਾਜਾ ੫੫੪ ਬੀ. ਸੀ. ਦੇ ਕਰੀਬ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ, ਅਤੇ ੫੨੭ ਬੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਮਰਗਿਆ. ਅਜਾਤਸ਼ਤ੍ਰੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਪੋਤਾ ਉਦਯ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਅਜਾਤ ਸਾਗਰ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਤ ਪੰਥੀ.

ਅਜਾਤ ਪੰਥੀ. ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੁਰਜਨ ਦਾਸ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਥਾਂ ਅਜਨੇਵਾਲ (ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂ ਵਾਲਾ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਭੇਖ ਅਤੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਆਜਾਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਜਾਤ ਪੰਥੀ ਹੋਇਆ. ਸੁਰਜਨ ਦਾਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਗ੍ਰੰਥ "ਅਜਾਤ ਸਾਗਰ" ਹੈ.

ਅਜਾਤਿ. ਵਿ–ਜਾਤਿ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ. "ਜਾਤਿ ਮੋ ਨ ਆਵੈ ਸੋ ਅਜਾਤਿ ਕੈ ਕੈ ਜਾਨ ਜਿਯ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਵਾਲਾ. ਨੀਚ. "ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ ਨਾਮੁ ਜਿਨਿ ਧਿਆਇਆ, ਤਿਨਿ ਪਰਮਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਫ਼ਾ آزاد ਆਜ਼ਾਦ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ. "ਜੋ ਲਉਭਾ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਆ ਅਜਾਤਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਅਜਾਤੁ. ਵਿ–ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਵਾਲਾ. "ਸੁਆਨਸਤ੍ ਅਜਾਤੁ ਸਭ ਤੇ." (ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਸ੍ਰਪਚ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਆਨ ਸਤ੍.

ਅਜਾਦ. ਦੇਖੋ, ਆਜ਼ਾਦ. "ਅਜਾਦ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਜਾਦਿ. ਅਜ–ਆਦਿ. ਬ੍ਰਹ-ਨ ਆਦਿਕ.

ਅਜਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਦਿ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ.

ਅਜਾਨ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਜਾਨ ਨਹੀਂ. ਅਗਜਾਨੀ. "ਜਾਨੈ ਕਹਾਂ ਅਜਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰ. ਆਜਾਨੁ. ਵਿ–ਗੋਡੇ ਤੀਕ. ਜਾਨੁ ਪ੍ਯੰਤ. "ਭੁਜ ਬਰ ਅਜਾਨ." (ਰਾਮਾਵ)

੩ ਅ਼ ਅ਼ਾਂ ਅਜ਼ਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਗਜਾਪਨ. ਨੋਟਿਸ। ੪ ਨਮਾਜ਼ ਲਈ ਪੁਕਾਰ, ਜੋ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਮੀਨਾਰ ਪੁਰ ਅਥਵਾ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਖੜੋਕੇ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਨਮਾਜ਼ੀ ਜਮਾਂ ਹੋਜਾਣ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਬਾਂਗ" ਭੀ ਹੈ. ਅਜ਼ਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮੁਅੱਜ਼ਿਨ" مؤذن ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਗ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ **ਅਜ਼ਾਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਾਠ.**

ਅਜ਼ਾਨ ਦਾ ਪ੍ਚਾਰ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਜ਼ਾਨ ਮੱਕੇ ਵੱਲ ਮੁੰਹ **ਕਰਕੇ** ਅਰ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੇਕੇ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ.

ਮਲੀਨ, ਸ਼ਰਾਬੀ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ.

ਅਜਾਨੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਰੀ ਦਾ ਪੁੱਤ–ਬਕਰਾ. ਛਾਗ। ੨ ਰਾਜਾ ਅਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਦਸ਼ਰਥ. "ਅਜਾਨੰਦ ਜੂਕੋ ਸਤੋਂ ਲੋਕ ਜਾਨੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੨)

ਅਜਾਪ. ਵਿ–ਜੋ ਜਾਪ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਪ ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਜਾਪ ਕੋ ਕਿਯੇ ਤੇ ਜੋਪੈ ਪਾਯਤ ਅਜਾਪ ਦੇਵ." (ਅਕਾਲ)

ਅਜਾਪ ਜਾਪ. ਵਿ–ਜੋ ਜਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਜਾਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਜਪਾ ਜਾਪ. "ਅਜਾਪ ਜਾਪ ਜਾਪਹੀਂ." (ਸੂਰਜਾਵ)

ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੌਨ ਸਨ, ਕਿਸ ਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟੇ, ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਮਹਾਂਪ੍ਤਾਪੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਆਚਾਰਯ, ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਤਪ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੋਏ ਹਨ. ਸੰਮਤ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਭਾਦਰਾ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜਪੂਤ ਰਈਸ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਜੀਂਦ ਪਟਿਆਲੇ ਪਾਸ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ ਸੁਣਿਆਗਿਆ ਹੈ,ਪਰ ਪੂਰੀ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ:

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਝਿੜੀ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਤੀਕ† ਰਹੇ. ਇੱਥੇ ਰਹਿਕੇ ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪੂਰਣ ਪ੍ਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਦਭੁਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਭੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮ ਭਗਤ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਮੇਰੇ (ਗ੍ਰੰਥਕਰਤਾ ਦੇ) ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋਏ ਹਨ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਥਾਪੇ ਗਏ. ਦੇਖੋ, ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ.

ਅਜਾ ਪ੍ਸੂਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਰੀ ਦਾ ਫਲ (ਪੁਤ੍). ਬਕਰਾ. (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਅਜਾਬ. ਅ عذاب ਅ਼ਜ਼ਾਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁੱਖ। ੨ ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ। ੩ ਨਰਕ ਦੀ ਤਾੜਨਾ. "ਤੋਬਾ ਪੁਕਾਰੈ ਜੋ ਪਾਵੈ ਅਜਾਬ." (ਨਸੀਹਤ) ੪ ਦੇਖੋ, ਅਜਾਇਬ ਅਤੇ ਅਜਾਬਾ. "ਪਿਖ ਸ਼ਾਹ ਅਜਾਬ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗ ਅਜਾਬ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਜਾਬਾ. ਅ عجاب ਉਜਾਬ. ਵਿ–ਅਜਬ. ਅਦਭੁਤ. "ਅਵਿਲੋਕਤ ਹੈ ਨਿਜ ਰੂਪ ਅਜਾਬਾ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਅਜਾਇਬ.

ਅਜਾਮਰ. ਅਜ (ਜਨਮ ਰਹਿਤ) ਅਮਰ (ਮਰਣ ਰਹਿਤ)

ਅਜਾਮਲ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਨੌਜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਦੁਰਾਚਾਰੀ
ਅਜਾਮਲੁ } ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ ਨਾਲ
ਅਜਾਮਿਲ } ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਦਸ਼ ਪੁਤ੍ ਹੋਏ. ਭਗਤਮਾਲ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਪੁਤ੍ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਾਰਾਯਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਜਾਮਿਲ ਨਾਰਾਯਣ ਦਾ ਭਗਤ ਹੋਕੇ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਿਆ.* "ਬਿਆਧ ਅਜਾਮਲੁ ਤਾਰੀਅਲੇ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਅਜਾਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਅਜਮੇਧ.

ਅਜਾਮੇਲ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਮਿਲ.

ਅਜਾਯ. ਵਿ–ਅਜਨਮ. ਜਨਮ ਰਹਿਤ। ੨ ਬਿਨਾ ਜਾਯ (ਜਗਾ). ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਅਜਾਯਬ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਇਬ.

ਅਜਾਰ. ਫ਼ਾ آزار ਆਜ਼ਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼. "ਦੇਇ ਅਜਾਰ ਗਰੀਬ ਨੂੰ." (ਮਗੋ) ੨ ਦੇਖੋ, ਇਜਾਰ.

ਅਜਾਰਾ. ਠੇਕਾ. ਦੇਖੋ, ਇਜਾਰਾ. "ਸਭ ਦੇਸਨ ਪਰ ਬਾਂਧ ਅਜਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਜਾਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜਪਾਲੀ. ਅਯਾਲੀ. **ਗਡਰੀਆ.** ਬੱਕਰੀਆਂ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਚਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਤਿਸ ਛਿਨ ਏਕ ਅਜਾਲੀ ਆਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਜਿਤ. ਵਿ–ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ. ਅਜੀਤ. ਅਪਰਾਜਿਤ.

ਅਜਿਤੇਂਦ੍ਰੀ. ਸੰ. ਅਜਿਤੇਨ੍ਦ੍ਰਿਯ–ਅਜਿਤੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ.

ਅਜਿੱਤ ਗਿੱਲ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਰਿਆਸਤ. ਫਰੀਦਕੋਟ (ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰਕੇ ਦਸਤਾਰਾ ਸਜਾਇਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਹੋਰ ਇਮਾਰਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ "ਗੁਰੂ ਸਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਰੁਮਾਣਾ ਅਲਬੇਲ ਸਿੰਘ" ਤੋਂ ੨ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਹੈ.

ਅਜਿੱਤਾ. ਪੱਖੋ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਰੰਧਾਵਾ ਜੱਟ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਜਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟਿ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਅਜਿਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੱਲ. ਤੁਚਾ। ੨ ਬਕਰੇ ਦੀ ਖੱਲ। ੩ ਹਰਨ (ਹਰਿਣ) ਦੀ ਖੱਲ.

ਅਜਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਂਗਨ. ਵੇੜ੍ਹਾ. ਸਹਨ। ੨ ਪੌਣ. ਹਵਾ। ੩ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੪ ਭੱਜੂ. ਮੇਂਡਕ.

ਅਜੀ. ਵਜ–ਸੰਬੋਧਨ. ਅਦਬ ਨਾਲ ਬੁਲਾਂਉਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ.

ਅਜੀਂ. ਫ਼ਾ ازیں ਅਜ਼–ਈਂ. ਵਜ–ਇਸ ਤੋਂ. **ਇਸ** ਥਾਂ ਤੋਂ.

* ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ੀਤਕੀ ਉਪਨਿਸਦ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪.

† ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੮੬੯ ਨੂੰ ਗੁਰੁਪੁਰਿ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

* ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੬, ਅਧ੍ਯਾਯ ੧, ੨ ਅਤੇ ੩,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਜੀ ਆਮਰੀ. ਸੰ. अजरामर–ਅਜਰਾਮਰ. ਵਿ–ਬੁਢਾਪੇ ਅਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਅਜੀ ਆਮਰੀ ਨਿਵਲਕਾ ਕਰਮ ਵਾਰੇ." (ਦੱਤਾਵ)

ਅਜੀਹ. ਜਿਸ ਦੀ ਜੀਭ ਨਹੀਂ. ਰਸਨਾ ਰਹਿਤ। ੨ ਗੁੰਗਾ। ੩ ਜੋ ਜੀਭ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਰੂਪਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ. ਅਕਥਜ.

ਅਜੀਜ. ਅ. عزیز ਅ਼ਜ਼ੀਜ਼. ਵਿ–ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍ਰ. "ਅਜੀਜੁਲ ਨਿਵਾਜ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਪਰਮਾਤਮਾ. ਕਰਤਾਰ.

ਅਜੀਜੁਲ ਨਿਵਾਜ. ਵਿ–ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਜੀਜ.

ਅਜੀਟਨ. ਅੰ. Adjutant. ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਹਾਇਕ. ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ.

ਅਜੀਤ. ਦੇਖੋ, ਅਜਿਤ. "ਹੈਂ ਜੁਗ ਬੀਰ ਅਜੀਤ ਬਡੇ ਇਕ ਕਾਲ ਦੁਤੀ ਮਨ ਸੂਰ ਕਰਾਰੇ." (ਸਲੋਹ)

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੨੩ ਮਾਘ, ਸੰਮਤ ੧੭੪੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ੮ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ।

੨ ਇੱਕ ਸੁਨਿਆਰੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੇਹੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਵੇਖਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਸਜਾਇਆ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰ ਲਈ. ਇਸ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਗਦਿੱਤਾ. ਇੱਕ ਬੇਨਵੇ ਫਕੀਰ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਲਾਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ੱਰੁਖ਼ਸਿਯਰ ਨੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੭੭੫ ਵਿੱਚ ਕ਼ਤਲ ਕਰਵਾਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਕੋਲ ਦਿੱਲੀ ਹੈ. ਉਸ ਜਗਾ ਅਜੀਤੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਜੋੜ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਠੀ ਸਿੰਘ।

੩ ਬੰਦਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੭੭ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ।

੪ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੋਧਪੁਰੀਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੩੬ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੭੮੧, ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਬੇਟੀ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰਰੁਖ਼ਸਿਯਰ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

੫ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਰਾਣੀ ਆਨੰਦ ਕੌਰ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਦੋਂ ਬਦੀ ੬ ਸੰਮਤ ੧੮੬੬ (੧ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੦੯) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ। ੬ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਲਹੌਰਪਤਿ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਮਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਭੀ ਦਿੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ੪ ਅਤੇ ਵੇਦੀ ਵੰਸ਼.

ਅਜੀਤ ਗੜ੍ਹ. ਬਾਂਦਰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭਗਤੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੧੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਇਹ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤ ਸਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਲੋਹੜੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ ਥਾਣਾ ਬਾਘੇਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੈਤੋ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ੯ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਅਜੀਤੋ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜੀਤੋ ਮਾਤਾ.

ਅਜੀਬ. ਅ. عجیب ਅ਼ਜੀਬ. ਵਿ–ਅਦਭੁਤ. ਅਣੋਖਾ. ਅਲੌਕਿਕ.

ਅਜੀਮ. ਅ. عظیم ਅ਼ਜ਼ੀਮ. ਵਿ–ਵਡਾ. ਮਹਾਨ. "ਹਰੀਫੁਲ ਅਜੀਮੈ." (ਜਾਪੁ) ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਸਭ ਤੋਂ ਬਲਵਾਨ ਹੈ.

ਅਜੀਮਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਟਨਾ.

ਅਜੀਮੁੱਸ਼ਾਨ. ਅ. عظیم الشان ਅ਼ਜ਼ੀਮੁੱਸ਼ਾਨ. ਵਿ–ਵਡੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲਾ. ਵਡੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ.

ਅਜੀਰਣ. ਸੰ. अजीर्ण–ਅਜੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਦ ਖਾਧਾ ਭੋਜਨ, ਜੀਰਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਪਚਦਾ ਨਹੀਂ), ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੀਰਣ ਅਥਵਾ ਮੰਦਾਗਨਿ ਰੋਗ ਆਖਦੇ ਹਨ. سوءہاضم ਸੂਏ ਹਜ਼ਮ. ਅੰ. Dyspepsia. ਬਦਹਜ਼ਮੀ. ਬਹੁਤ ਖਾਣਾ, ਖਾਧੇ ਉੱਪਰ ਖਾਣਾ, ਭਰੇ ਪੇਟ ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਨਾ ਸੋਣਾ, ਸ਼ੋਕ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਭੋਜਨ ਖਾਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤਰਣਾ ਆਦਿ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅਨਪਚ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਲੰਘਨ ਕਰਨਾ ਹੱਛਾ ਹੈ. ਹਿੰਗ, ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ, ਸੇਂਧਾ ਨਮਕ, ਸਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਪੀਹਕੇ ਨਾਭੀ ਉੱਪਰ ਲੇਪ ਕਰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ.

ਕਾਲਾ ਜੀਰਾ, ਧਨੀਏ ਦੇ ਚਾਉਲ, ਮਘਾਂ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ, ਸੁੰਢ, ਪਤ੍ਰਜ, ਸੌਂਫ ਦੇ ਚਾਉਲ, ਪਿੱਪਲਾਮੂਲ, ਚਿਤ੍ਰਾ, ਕਚੂਰ, ਜੰਗ ਹਰੜ, ਅੰਬਲਬੇਦ, ਇਲਾਚੀਆਂ, ਦੇਸੀਲੂਣ, ਕਾਲਾਲੂਣ, ਇਹ ਸਭ ਸਮ ਭਾਗ ਲੈਕੇ ਚੂਰਣ ਬਣਾਓ. ਡੇਢ ਅਥਵਾ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਜਲ ਨਾਲ ਫੱਕੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਅਜੀਰਣ ਰੋਗ ਹਟ ਜਾਂਦਾਹੈ.

ਅਜੀਵ. ਵਿ–ਜੀਵਨਸੱਤਾ ਬਿਨਾ. ਜੜ੍ਹ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥ.

ਅਜੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਦਜ. ਅੱਜ. ਆਜ. "ਅਜੁ ਨ ਸੁਤੀ ਕੰਤ ਸਿਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ–ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਵਿੱਚ.

ਅਜੁਗਤ. ਸੰ. ਅਯੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਜੋ ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਅਲਗ। ੨ ਅਯੋਗਜ. ਅਨੁਚਿਤ. "ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਅਜੁਗਤਾਂ ਪਾਇਕੇ." (ਜਸਭਾਮ)

ਅਜੁਟ ਵਿ–ਜੋ ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਅਸੰਗ. ਵੱਖਰਾ. ਅਲਗ। ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਜੋੜ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ. ਅਦੁਤੀ.

ਅਜੁਧਿਆ
ਅਜੁਧਜਾ } ਦੇਖੋ, ਅਯੋਧਜਾ.

ਅਜੁਰਦਾ. ਫ਼ਾ آزردہ ਆਜ਼ੁਰਦਾ. ਵਿ–ਰੰਜੀਦਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਦੁਖਾਇਆਹੋਇਆ. ਸੰਤਾਪਿਤ। ੨ ਵਜਾਕੁਲ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਆਜ਼ੁਰਦਨ (ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ–ਰੰਜ ਕਰਨਾ) ਹੈ.

ਅਜੂ. ਵਿ–ਜਨਮ ਰਹਿਤ. ਅਜਨਮਾ। ੨ ਅਚਲ. ਗਮਨ ਰਹਿਤ. "ਅਜੂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਜੂ। ੩ ਵਜ–ਸੰਬੋਧਨ. ਅਜੀ. ਐ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ!

ਅਜੂਨੀ. ਸੰ. ਅਯੋਨਿ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਯੋਨਿ (ਕਾਰਣ) ਨਹੀਂ। ੨ ਜੋ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ
ਅਜੂਨੀ ਸੰਭਉ
ਅਜੂਨੀ ਸੰਭਵ } ਸੰ. अयोनिसम्भव. ਵਿ–ਜੋ ਯੋਨਿਦ੍ਵਾਰਾ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਹਸਤੀ ਕਿਸੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ. ਸ੍ਵਯੰਭਵ. ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਅਜਨਮ ਅਤੇ ਸ੍ਵਯੰਭੂ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਅਜੂਪ. ਸੰ. ਅਯੂਪ. ਵਿ–ਯੂਪ (ਬੰਧਨ) ਰਹਿਤ. ਮੁਕ੍ਤ. "ਨਮਸ੍ਤੰ ਅਜੂਪੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਅਦਜੂਤ. ਛਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਸਕਪਟ.

ਅਜੂਬਾ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਜੀਵਨ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ:–

ਕ੍ਰਧਜੋ ਭਾਈ। ਸਰ ਝਰ ਲਾਈ।
ਅਸ ਸਰ ਛੋਰੇ। ਜਨੁ ਨਭ ਓਰੇ. (ਗੁਵਿ ੬)

੨ ਅ. عجوبہ ਅ਼ਜੂਬਾ. ਵਿ–ਅ਼ਜਬ. ਅਣੋਖਾ. ਅਦਭੁਤ. ਅਲੌਕਿਕ.

ਅਜੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਭੀ. ਇਬ. ਹੁਣੇ। ੨ ਅਦਜਾਪਿ. ਅਜੇ ਭੀ. ਹੁਣ ਤੋੜੀ. ਅਬ ਤਕ। ੩ ਸੰ. ਅਜੇਯ. ਵਿ–ਜੋ ਜਿੱਤਣ ਯੋਗਜ ਨਹੀਂ.

ਅਜੇਅ. ਦੇਖੋ, ਅਜੇਯ.

ਅਜੇਹਾ. ਵਿ–ਐਹੋ ਜੇਹਾ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਐਸੇ ਢੰਗ ਦਾ.

ਅਜੇਯ. ਸੰ. ਜੋ ਜਿੱਤਣ ਯੋਗਜ ਨਹੀਂ. "ਅਜੇਯੰ ਅਭੇਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਅਜੇਵ. ਦੇਖੋ, ਅਜੇਯ. "ਅਜੇਵ ਹਰੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਜਾਇਬ ਅਤੇ ਅਜੀਬ. "ਰੁਦ੍ਰਾਵਤਾਰ ਸੁੰਦਰ ਅਜੇਵ." (ਦੱਤਾਵ) ੩ ਅਜ–ਏਵ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਦੀ ਤਰਾਂ

ਅਜੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਅਜੇਵ. "ਅਲਖ ਅਭੇਵੀ ਆਦਿ ਅਜੇਵੀ." (ਕਲਕੀ)

ਅਜੈ. ਹੁਣ ਤੋੜੀ. ਦੇਖੋ. ਅਜੇ ੧. "ਅਜੈ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਹੁੜਿਓ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਅਜਯ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਾਜਿਤ. ਹਾਰ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ। ੩ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਜਿੱਤਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ. ਅਜੇਯ. "ਅਜੈ ਅਲੈ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ "ਅਜੈ ਗੰਗ ਜਲ ਅਟਲ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਨਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੫ ਅਜ ਰਾਜਾ. ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਦਾਦਾ. "ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ." (ਰਾਮ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੧) ਇੰਦੁਮਤੀ ਰਾਣੀ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਤਿਆਗਕੇ ਭਿਖਜਾ ਮੰਗਦਾ ਰਾਜਾ ਅਜ ਰੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦੁਮਤੀ.

ਅਜੈ ਸਿੰਘ. ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਦਾਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰ. "ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਰਾਖਜੋ ਰਜੀਪੁਤ੍ਰ ਸੂਰੰ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਅਜੈ ਜੈ. ਵਿ–ਅਜੇਯ ਨੂੰ ਜੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਜੀਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ.

ਅਜੈਮਲ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਮਿਲ. "ਅਜੈਮਲ ਕੀਓ ਬੈਕੁੰਠਹਿ ਥਾਨ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਅਜ਼ੋ. ਫ਼ਾ ازو ਅਜ਼–ਓ. ਵਜ–ਉਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਸੇ.

ਅਜੋਹ. ਵਿ–ਜੋਹਨ ਰਹਿਤ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ. ਜੋ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ੨ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਬਿਨਾ. "ਅਜੋਨੀ ਅਛੈ ਆਦਿ ਅਦ੍ਵੈ ਅਜੋਹੰ." (ਅਕਾਲ)

ਅਜੋਗ. ਸੰ. ਅਯੋਗਜ. ਵਿ–ਅਨੁਚਿਤ. ਨਾਮੁਨਾਸਿਬ। ੨ ਨਾਲਾਇਕ। ੩ ਬਿਨਾ ਯੋਗ (ਸੰਬੰਧ).

ਅਜੋਧ. ਸੰ. ਅਯੋਧਜ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. "ਅਜੋਧਸ੍ਵ." (ਗਜਾਨ)

ਅਜੋਧਨ. ਦੇਖੋ, ਪਾਕਪਟਨ। ੨ ਦੇਖੋ. ਅਯੋਧਨ.

ਅਜੋਨ
ਅਜੋਨਿ
ਅਜੋਨੀ } ਸੰ. ਅਯੋਨਿ. ਵਿ–ਜੋ ਯੋਨੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ. ਜਨਮ ਰਹਿਤ.

ਅਜੋਨੀਸੰਭਉ. ਦੇਖੋ, ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ. "ਅਜੋਨੀਸੰਭਉ ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਉ ਨ ਭਰਮਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਚਲ ਅਜੋਨੀਸੰਭਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਅਜੌ
ਅਜੌਂ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਜੇ ਭੀ. ਹੁਣ ਭੀ. ਹੁਣ ਤਾਈਂ. "ਅਜੌ ਨ ਪਤਿਆਇ ਨਿਗਮ ਭਏ ਸਾਖੀ." (ਜੈਤ ਰਵਦਾਸ)

ਅਜੰਗਮ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ ਦਾ ਰੂਪ ੧੨। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਜੰਗਮ (ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ) ਨਹੀਂ. ਅਚਲ.

ਅਜੰਨ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾ। ੨ ਅਜਨਜ. ਦੇਖੋ, ਜਨਜ.

ਅਜੰਭ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੰਭ (ਦੰਦ–ਦਾੜ੍ਹ) ਬਿਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਡੱਡੂ. ਮੇਂਡਕ.

ਅਜੰਮ. ਅਜਨਮ. "ਅਜੰਮ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅੱਜੜ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜਾ (ਬਕਰੀ ਭੇਡਾਂ) ਦਾ ਝੁੰਡ.

ਅਝਰ. ਵਿ–ਜੋ ਝਰਦਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਟਪਕਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.

ਅਝਾਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਝਾਤੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ. "ਕਿ ਅਝਾਤਸ." (ਗਜਾਨ)

ਅਝਾਪ. ਵਿ–ਪੜਦੇ ਬਿਨਾ। ੨ ਆਲਸ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਝਾਪ.

ਅਝੁ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਝੂ. ਆਂਸੂ. ਅਸ਼੍ਰੁ. ਹੰਝੂ. ਅੱਥਰੂ.

ਅਝੂਝ. ਵਿ–ਅਯੋਧਜ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. "ਅਝੂਝ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਝੰਝ. ਵਿ–ਝੰਝ ਰਹਿਤ. ਅਕੰਪ. ਅਡੋਲ. ਦੇਖੋ, ਝੰਝਾ. "ਅਝੰਝ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਞਾਣ. ਵਿ–ਗਜਾਨ ਰਹਿਤ. ਅਗਜਾਨੀ। ੨ ਬਾਲਕ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅਗਜਾਨ. ਨਾਦਾਨੀ.

ਅਟ. ਸੰ. अट्. ਧਾ–ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ. ਜਾਣਾ. ਭਟਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੁਭਣਾ. ਗਡਣਾ. "ਪਗ ਮੇ ਅਟ ਕੰਟਕ ਜੈਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 49 ਦਰਬਾਰ ਬਾਬਾ ਅਟਲਰਾਇ ਜੀ---ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਟਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਰੋਕ। ੨ ਵਿਘਨ। ੩ ਅਟਕ (ਸਿੰਧ) ਦਰਿਆ। ੪ ਅਟਕ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇੱਕ ਨਗਰ * ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਜਿਲਾ, ਜੋ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੈਂਬਲਪੁਰ Campbell pur ਭੀ ਹੈ.

ਅਟਕਣਾ / ਅਟਕਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਰੁਕਣਾ. ਠਹਿਰਨਾ। ੨ ਆਸ਼ਿਕ ਹੋਣਾ. ਮੋਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰੇਮਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ. "ਅਟਕਿਓ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਸੰਗ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਅਟਕ ਰਹੀ ਲਖ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੨)

ਅਟਕਰ. ਦੇਖੋ, ਅਟਕਲ. "ਤਾਂਕੀ ਨਾਸ਼ ਘਾਤ ਅਟਕਰਿਓ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੪) ਉਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਉ ਸੋਚਿਆ.

ਅਟਕਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨੁਮਾਨ। ੨ ਵਿਚਾਰ। ੩ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਪ੍ਰਮਾਣ। ੪ ਜਾਚ. ਵਿਉਂਤ.

ਅਟਕਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਸੋਚਣਾ। ੩ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ. ਜਾਚਣਾ. "ਪਰਾਇਆ ਛਿਦ੍ ਅਟਕਲੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਅਟਕਾਉਣਾ / ਅਟਕਾਵਨ ਕ੍ਰਿ–ਠਹਿਰਾਉਣਾ. ਰੋਕਣਾ. "ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਅਟਕਾਵਸਿ ਰੇ."(ਮਾਰੂ ਮ:੫) ਬਾਰੰਬਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਦਾ ਹੈ.

ਅਟਨ. ਦੇਖੋ, ਅੱਟਣ ਅਤੇ ਅੱਟਣਾ। ੨ ਸੰ. ਅਟਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ. ਵਿਚਰਣਾ. ਯਾਤ੍ਰਾ.

ਅਟਪਟਾ. ਵਿ–ਉਲਟ ਪੁਲਟ. "ਗਿਨਤ ਗਿਨੀ ਅਤਿ ਅਟਪਟੀ." (ਨਾਪ) ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ। ੨ ਵਿਖੜਾ. ਕਠਿਨ। ੩ ਉਲਝਿਆਹੋਇਆ। ੪ ਬਿੜਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਉਖੜਿਆ.

ਅਟਲ. ਵਿ–ਅਚਲ. ਇਸਥਿਤ.ਜੋ ਟਲੇ ਨਾ."ਅਟਲ ਬਚਨ ਸਾਧੂਜਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਅਟ੍ਟਾਲ–ਅੱਟਾਲ. ਬੁਰਜ. ਦੁਰਗ. "ਭੈ ਨਿਰਭਉ ਹਰਿ ਅਟਲ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਭੈ ਤੋਂ ਨਿਰਭੈ ਹਰਿ ਦਾ ਕਿਲਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਟਲ ਰਾਇ ਜੀ.

ਅਟਲ ਬਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਅਟਲਰਾਇ ਜੀ.

ਅਟਲਮੰਡਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਤਿਸੰਗ। ੨ ਗਜ਼ਾਨਪਦ। ੩ ਧ੍ਰੁਵਮੰਡਲ.

ਅਟਲਮੰਡਲਵੈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਚਲ ਮੰਡਲ ਵਾਲਾ. ਧ੍ਰੁਵ. "ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਧੋਮੁ ਅਟਲਮੰਡਲਵੈ." (ਸੋਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਅਟਲਰਾਇ ਜੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਮਹਾਦੇਵੀ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੭੬ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਨਮੇ, ਅਤੇ ਉਸੇ ਥਾਂ ਸਾਵਣ ਬਦੀ ੧੦ (ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਅੱਸੂ ਬਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਨੂੰ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਪੁਰ ਨੌ ਛੱਤਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.† ਇਸ ਦੀ ਨਿਉਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੩੫ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ, ਫੇਰ ਸਰਦਾਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੪੧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ. ਅਜੇ ਭੀ ਕਈ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਬਰਾਂਡਾ ਬਣਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਅਭ੍ਯਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅੰਨ ਮਿਲਦਾਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਅਕਸਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੋਂ ਸੁਣੀਦੀ ਹੈ:–

"ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ, ਪੱਕੀ ਪਕਾਈ ਘੱਲ."

ਅਟਲਾਧਾ. ਵਿ–ਅਟਲਤਾ ਵਾਲਾ. ਨਾ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਇਕ ਸਾਧੁਬਚਨ ਅਟਲਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਅਟਵਿ / ਅਟਵੀ ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਗਲ. ਬਨ (ਵਨ). "ਮਹਾਂ ਉਦਿਆਨ ਅਟਵੀ ਤੇ ਕਾਢੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਅਟਾ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ–ਅੱਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਟਾਲਿਕਾ. ਅਟਾਰੀ. ਉੱਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਾ ਹਵਾਦਾਰ ਚੌਬਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Attic.

ਅਟਾਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਾਲ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਓਟਣ ਵਾਲੀ. "ਅਟਾਕ ਓਟੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਟਾਟ. ਵਿ–ਕੁਲ ਗੋਤ੍ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਟਾਟ. "ਅਟਾਟਸ੍ਯ." (ਗਜਾਨ)

ਅਟਾਰ. ਵਿ–ਟਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਅਚਲ. ਕ਼ਾਯਮ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਅਮਰ ਅਟਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਅਟਾਰੀ. ਅੱਟਾਲਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਅਟਾ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸਿੱਧੂ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਧਰਮ ਵੀਰ ਪਰਮ ਰਾਜਭਗਤ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖਸੈਨਾ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ. ਇਸ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਨੇ ੧੦ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੬ ਨੂੰ ਸਬਰਾਉਂ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ.

ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ,ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰੇ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ.

ਅਟਾਲ. ਵਿ–ਟਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਅਮਿਟ. "ਤੇਹਿ ਭਾਗ ਮੇ ਲਿਖਜੋ ਅਟਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਅਟ੍ਟਾਲ–ਅੱਟਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁਰਜ। ੩ ਚੋਰ.ਅੰਬਾਰ.

ਅਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅੱਟਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਟਨ.

ਅਟੀ. ਅਟਵੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਟੀ ਬਿਕਟੀ."(ਰਾਮਾਵ) ਬਿਖੜਾ ਜੰਗਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਟਨ ਅਤੇ ਅੱਟਣਾ.

ਅਟੂਟ / ਅਟੂਟ ਵਿ–ਤ੍ਰੁਟੀ ਰਹਿਤ. ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਅਖੰਡ। ੨ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਰੋਟੇ ਬਿਨਾ.

ਅਟੇਟ. ਵਿ–ਤ੍ਰੁਟਿ ਰਹਿਤ. ਅਟੁੱਟ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟੇਟਾ.

ਅਟੇਰਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਟਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤ੍. ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ ਯੰਤ੍. ਭੋਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸੂਤ ਦੀ ਅੱਟੀ ਬਣਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਪੁਨਹਿ ਅਟੇਰਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰੇਰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
੨ ਮੱਕੜੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਹਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਟੇਰੂ। ੩ ਸੂਤ ਅਟੇਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੋ ਕਰਹਿ ਅਟੇਰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਟੇਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੁਮਾਉਣਾਂ. ਫੇਰਨਾ. ਚੱਕਰ ਦੇਣਾ। ੨ ਅਟੇਰਨ ਪੁਰ ਸੂਤ ਲਪੇਟਣਾ। ੩ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣਾ.

ਅਟੇਰੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੇਠ ਉੱਪਰ. ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਅਟਨ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਕਾਹਣਾ. ਲੰਮੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਮੱਕੜੀ. "ਅਟੇਰੂ ਕੋ ਕਨ੍ਯੋਗਾ ਨਾਮ."(ਅਕਾਲ)
੨ ਸੂਤ ਅਟੇਰਨ ਦਾ ਸ਼ੈਦ। ੩ ਸੂਤ ਅਟੇਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅੱਟ. ਸੰ. ਅ੍ਟ੍. ਧਾ–ਅਧਿਕ ਹੋਣਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਸੂਖਮ ਹੋਣਾ.

ਅੱਟਹਾਸ. ਸੰ. ਅ੍ਟ੍ਟਹਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸਣਾ. ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਦੀ ਹਾਸੀ. ਕ਼ਹਕ਼ਹਾ.

ਅੱਟਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਾਸ਼ਾ. ਰਗੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਚਮੜੇ ਵਿੱਚ ਕਠੋਰਤਾ. "ਅੱਟਣ ਪਰੇ ਅੱਗੁਸ੍ਯ ਅੰਗੁਰੀ,ਐਂਚਤ ਪਨਚ ਓਜ ਕੋ ਧਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅੱਟਣਾ.

ਅੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭਰਨਾ. ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ. "ਗਰਬ ਅਟੀਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਸਾਰਾ ਦਿਨੁ ਲਾਲਚਿ ਅਟਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧, ਮ: ੪)
੨ ਦੇਖੋ, ਅਟਨ.

ਅੱਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਟੇਰਨ ਪੁਰ ਲਪੇਟਿਆ ਸੂਤ ਦਾ ਗੁੱਛਾ। ੨ ਤਖ਼ਮੀਨਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ.

ਅੱਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਟਾ ੧ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ।
੨ ਭਰੀ. ਪੂਰੀ. ਜਿਵੇਂ ਖਾਈ (ਖ਼ੰਦਕ) ਅੱਟੀ ਗਈ।
੩ ਪੋਠੋ. ਮੱਲੀ ਦਾ ਧਾਗਾ.

ਅਠ. ਸੰ. ਅਠ੍–ਧਾ–ਜਾਣਾ। ੨ ਸੰ. ਅਥ–ਅਸ੍. ਵਿ–ਆਠ. ਅੱਠ ੮.

ਅਠ ਅਠਾਰਹਿ ਬਾਰਹਿ ਬੀਸ. (ਰਤਨਮਾਲਾ) ਅੱਠ ਵਸੁ ਦੇਵਤਾ, ਅਠਾਰਾਂ ਵਰਣ, ਬਾਰਾਂ ਰਾਸਾਂ, ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੀਸੀਆਂ *। ੨ ਅੱਠ ਅੰਗ ਯੋਗ ਦੇ, ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ, ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਾਰਾਂ ਗੁਣ (ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਕੁਲੀਨਤਾ, ਸ਼ੂਰਤਾ, ਤਪ, ਪੰਡਿਤਾਈ, ਨਿਰਵਿਕਾਰਤਾ, ਕਾਂਤਿ, ਪ੍ਰਤਾਪ, ਉੱਦਮ, ਬਲ, ਯੋਗ, ਸੂਖਮ ਬੁੱਧਿ), ਯੋਗ ਰਹਸ੍ਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਨਿਰਵਾਣ ਦੇ ਵੀਹ ਸਾਧਨ (ਸਤ੍ਸ,ਚੋਰੀ ਤੋਂ ਗਲਾਨਿ, ਬ੍ਰਹਮਚਰ੍ਜ, ਤ੍ਯਾਗ, ਅਹਿੰਸਾ, ਸ਼ੌਚ, ਸੰਤੋਖ, ਤਪ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ, ਪੁਰਖਾਰਥ, ਸਿਮਰਣ, ਸ੍ਤਿਸੰਗ, ਦਾਨ, ਉਪਕਾਰ, ਨੰਮ੍ਰਤਾ, ਚਿੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਯੋਗ ਸਾਧਨ, ਸ਼੍ਰੱਧਾ, ਭਗਤਿ, ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ).

ਅਠਸਠ / ਅਠਸਠਿ ਅਸ੍–ਸ਼ਸ਼੍. ਅੱਠ ਅਤੇ ਸੱਠ. ਅਠਾਸਠ ੬੮। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਠਸਠਿ ਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਸੁਣਿਐ ਅਠਸਠਿ ਕਾ ਇਸਨਾਨੁ." (ਜਪੁ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਠਸਠ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਰਵ ਤੀਰਥ ਹੈ.

ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਕਰਕੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਵਧਕੇ ਹੈ. ਮਤਸ੍ਯ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਕਲ੍ਪ ਦੇ ੨੨ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ੨੨੨ ਤੀਰਥ ਦੱਸੇ ਹਨ. ਭਵਿਸ਼੍ਯ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਨਾਗਰ ਖੰਡ ਦੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧੦੨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗਿਣਤੀ ਹੈ.

ਕਪਿਲ ਤੰਤ੍ ਵਿੱਚ ਅਠਾਸਠ ਤੀਰਥ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ- ਓਅੰਕਾਰ, ਅਯੋਧ੍ਯਾ, ਅਵੰਤਿਕਾ, ਏਰਾਵਤੀ, ਸ਼ਤਦ੍ , ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਸਰਯੂ, ਸਿੰਧੁ, ਸ਼ਿਪ੍ਰਾ, ਸ਼ੋਣ, ਸ਼੍ਰੀਸ਼ੈਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਰੰਗ, ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ, ਕਪਾਲਮੋਚਨ, ਕਪਿਲੋਦਕ, ਕਾਸ਼ੀ, ਕਾਂਚੀ, ਕਾਲੰਜਰ, ਕਾਵੇਰੀ, ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ , ਕੇਦਾਰਨਾਥ, ਕੌਸ਼ਿਕੀ, ਗਯਾ, ਗੋਕਰਣ, ਗੰਦਾਵਰੀ, ਗੋਮਤੀ, ਗੋਵਰਧਨ, ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ, ਗੰਡਕਾ, ਘਰਘਰਾ, ਚਰਮਨ੍ਵਤੀ, ਚਿਤ੍ਰਕੂਟ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ, ਜਗੰਨਾਥ, ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ, ਤਪਤੀ, ਤਾਮ੍ਰਪਰਣੀ, ਤ੍ਰੈਗਭਦ੍ , ਦਸ਼ਾਸ੍ਵਮੇਧ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਦਵਤੀ, ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ,ਧਾਰਾ, ਨਰਮਦਾ, ਨਾਗਤੀਰਥ, ਨੈਮਿਸ਼, ਪੁਸ਼ਕਰ, ਪ੍ਰਯਾਗ ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ ਸੰਗਮ,ਪ੍ਰਿਥੂਦਕ, ਬਦਰੀ ਨਾਰਾਇਣ, ਭਦ੍ਰੇਸ਼੍ਵਰ, ਭੀਮੇਸ਼੍ਵਰ, ਭ੍ਰਿਗੁਤੁੰਗ, ਮਹਾਕਾਲ, ਮਹਾਸ਼ੋਧਿ, ਮਥੁਰਾ, ਮਾਨਸਰੋਵਰ, ਮਾਯਾਪੁਰੀ, ਮੰਦਾਕਿਨੀ, ਯਮੁਨਾ, ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ, ਵਿਤਸਤਾ, ਵਿੰਧ੍ਯ, ਵਿਪਾਸ਼, ਵਿਮਲੇਸ਼੍ਵਰ, ਵੈਣਾ, ਵੇਤ੍ਰਵਤੀ, ਵੈਸ਼ਨਵੀ ਅਤੇ ਵੈਦ੍ਯਨਾਥ.

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ. ਦੇਖੋ,ਅਠਸਠਿ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੁਖਭੰਜਨੀ ਅਤੇ ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਖਾਸ ਅਸ਼ਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ "ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਜਹ ਸਾਧੂ ਪਗ ਧਰਹਿ." ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਛੋਟੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਛਤਰੀ ਵਾਲਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ.

ਅਠਸਠੇ. ਦੇਖੋ, ਅਠਸਠਿ. "ਦਸ ਅਠਾ ਅਠਸਠੇ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ." (ਧਨਾ ਰਵਦਾਸ) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਅਠਾਸਠ ਤੀਰਥ.

ਅਠ ਸਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਾਖੀ.

ਅਠ ਕਾਠਾ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟਕਾਸ਼੍ਠਾ–ਅਸ੍ ਕਾਸ਼੍ਠਾ. ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ। ੨ ਦੋ ਪੈਰ, ਦੋ ਗੋਡੇ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ, ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਕਪਾਲ (ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ) ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਠ ਜੇਹੇ ਕਠੋਰ ਹਨ. ਭਾਵ–ਕਰੜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਲਾ.

ਅਠਕਾਠਾ ਮਨ. ਦੇਖੋ, ਅਠ ਕਾਠਾ. ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਨ. ਚੰਚਲ ਮਨ.

ਅਠਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਟ ਕੁਲ.

ਅਠਖੇਲੀ. ਵਿ–ਚਾਲਾਕ. ਜੋ ਕਈ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡੇ। ੨ ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਕਈ ਕੌਤਕ ਸਿੱਖੇ ਹਨ.

ਅਠਖੰਡ. ਅੱਠ ਟੁਕੜੇ। ੨ ਅੱਠ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ. "ਅਠੀ ਪਹਿਰੀ ਅਠਖੰਡ."(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ। ੩ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੇ ਅੱਠ ਵਿਭਾਗ। ੪ ਚਾਰ ਵਰਣ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਭੇਦ. "ਅਠ ਖੰਡ ਪਾਖੰਡ ਮਹਿ,ਗੁਰਮਤ ਇਕਮਨ ਇੱਕ ਧਿਆਯਾ."

---

* ਅਟਕ ਦਾ ਕਿਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸਨ ੧੫੮੩ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਵਡਾ ਮਜਬੂਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਫੌਜ ਰੱਖੀ.

† ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਨੌ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਨੌ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.

* (ਇੱਕ ਇੱਕ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਵੀਹ ਵੀਹ ਸਾਲ (ਵਰ੍ਹੇ) ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ. ਸੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਉਸੇ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਬਾਸੀ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਭਾਗੁ)

ਅਠ ਜੋਗਣੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ.

ਅਠਟ } ਵਿ–ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਰਕੇ ਠਟਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ.
ਅਠੱਟ } ਅਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੱਟ.

ਅਠਤਰ. ਅਸ੍ਤਸਪ੍ਤਤਿ.ਅੱਠ ਅਤੇ ਸੱਤਰ–੭੮.

ਅਠਤਰਾ. ਵਿ–ਅਠੱਤਰਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਆਵਨ ਅਠਤਰੈ.

ਅਠਦਸ. ਅਸ੍ਟਾਦਸ ਅੱਠ ਅਤੇ ਦਸ. ਅਠਾਰਾਂ ੧੮। ੨ ਭਾਵ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ.ਦੇਖੋ,ਪੁਰਾਣ। ੩ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ. "ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਅਠਦਸ ਬਿਉਹਾਰ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰਣ. ਦੇਖੋ, ਦਸਅਠ ਵਰਨ.

ਅਠਦਸ ਗੰਠੀ ਖੋਲੈ ਜੋਇ. (ਰਤਨਮਾਲਾ)ਅਠਾਰਾਂ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਦੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਈ ਗੱਠ ਨੂੰ ਜੋ ਖੋਲ੍ਹੇ. ਭਾਵ–ਜਾਤਿ ਵਰਣ ਦੇ ਵਹਿਮ ਨੂੰ ਛੱਡੇ.

ਅਠਦਸ ਵਰਨ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਅਠ ਵਰਨ.

ਅਠਪਹਿਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਅਜਵਾਯਨ (ਜਵਾਇਣ) ਜੋ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਕੋਰੇ ਕੁੱਜੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੀ ਰਹੇ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਰਗੜਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬਦਹਜਮੀ ਅਤੇ ਤਾਪ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਅਠਪਹਿਰੀਆ. ਵਿ–ਜੋ ਅੱਠ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਵੇਰ ਭੋਜਨ ਕਰੇ.

ਅਠਪੁਰੀਆਂ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲ੍ਪੀਆਂ ਅੱਠ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਪੁਰੀਆਂ.ਦੇਵਧਾਨੀ (ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ), ਆਗਨੇਯੀ (ਅਗਨਿ ਦੀ), ਸੰਯਮਨੀ (ਯਮ ਦੀ), ਨੈਰਿਤੀ (ਨੈਰਿਤ ਦੀ), ਵਾਰੁਣੀ(ਵਰੁਣ ਦੀ), ਵਾਯਵੀ (ਪੌਣ ਦੀ),ਵਿਭਾਵਰੀ(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ),ਐਸ਼ਾਨੀ(ਸ਼ਿਵ ਦੀ).

ਅਠਰਾਹਾ. ਸੰ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਵਤ੍ਸਾ ਬੰਧ੍ਯਾ ਦੋਸ਼. ਜਨਮ ਤੋਂ ਅੱਠਵੇਂ ਅਥਵਾ ਅਠਾਰਵੇਂ ਦਿਨ, ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਅਠਰਾਹਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਅਰ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਅੱਠ ਜੋਗਣੀਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ,ਪਰ ਇਹ ਬਾਤ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਠ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਹੀ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾ ਨੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਾਂਝ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ:–

(ੳ) ਕਾਕ ਬੰਧ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਤਾਨ ਹੋਕੇ ਫੇਰ ਨਾ ਹੋਵੇ.

(ਅ) ਗਰਭਸ੍ਰਾਵੀ–ਜਿਸ ਦੇ ਗਰਭ ਸ੍ਰਵ ਜਾਣ ਜਾਂ ਪਾਤ ਹੋ ਜਾਣ.

(ੲ) ਮ੍ਰਿਤ੍ਵਤ੍ਸਾ–ਜਿਸ ਦੇ ਔਲਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ ਜਿਉਂਦੀ ਨਾ ਰਹੇ. ਇਸੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਠਰਾਹਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਗ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਜ ਅਤੇ ਵੀਰਯ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਕਾਰਣ ਬਾਦਫਿਰੰਗ ਹੈ. ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਜਦ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਲਹੂ ਭੀ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਮੌਤ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੈ.

ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਰੋਗ ਤੋਂ ਸਾਫ ਕਰਨ, ਫੇਰ ਗਰਭ ਠਹਿਰਣ ਪੁਰ ਮੈਥੁਨ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨ. ਮਾਤਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸੰਜਮ ਰੱਖੇ. ਲੂਣ ਦਾ ਘੱਟ ਸੇਵਨ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਚਾਉਲ ਆਦਿ ਹਲਕੀ ਗਿਜ਼ਾ ਖਾਵੇ. ਸ੍ਰਵ ਪੌਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵੇ ਅਤੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨਿਰਮਲ ਰੱਖੇ.

ਅਸਗੰਧ, ਹਲਦੀ, ਚਿਤ੍ਰਾ, ਦਾਰੁਹਲਦੀ, ਦੇਵਦਾਰੁ, ਹਰੜ, ਛੋਟੀ ਇਲਾਚੀ, ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ, ਏਲੂਆ, ਕਚੂਰ, ਮੂੰਗੇ ਦੀ ਸੁਆਹ, ਅਜਮੋਦ, ਕੋਲਡੋਡੇ ਦੀ ਗਿਰੀ, ਕਸ੍ਤੂਰਾ, ਰਸੌਤ, ਲਾਲ ਚੰਦਨ, ਵਾਯਵੜਿੰਗ. ਇਹ ਸਭ ਬਰੋਬਰ ਲੈਕੇ ਬਰੀਕ ਪੀਹ ਅਤੇ ਛਾਣਕੇ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਰੱਖੇ. ਜਦ ਗਰਭ ਠਹਿਰੇ ਤਦ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਹ ਚੂਰਣ ਦੋ ਮਾਸੇ ਨਿੱਤ ਜਲ ਨਾਲ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਖਾਂਦੀ ਰਹੇ. ਸੱਤਵਾਂ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੱਡ ਦੇਵੇ. ਐਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਠਰਾਹਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਅਠਵਾਰਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਠ ਦਿਨਾ (ਵਾਰਾਂ) ਦਾ ਸਮਾਂ.
ਅਠਵਾੜਾ } ਸਤਵਾਰੇ (ਹਫਤੇ) ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਅਠਵਾੜਾ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਅ)

ਅਠਾਮ. ਵਿ–ਥਾਉਂ (ਸ੍ਥਾਨ) ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਨਹੀਂ. "ਨਮਸ੍ਕੈ ਅਠਾਮੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਠਾਰਹ. ਅਸ੍ਟਾਦਸ਼. ਅੱਠ ਅਤੇ ਦਸ਼. ਅਠਾਰਾਂ। ੨ ਭਾਵ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ। ੩ ਭਾਵ ਅਠਾਰਾਂ ਕੁਲ ਸੱਪਾਂ ਦੇ. "ਤ੍ਰਿਨ ਕਰਿ ਜਗ ਅਠਾਰਹ ਘਾਏ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਅੱਠ ਅਤੇ ਅਠਾਰਹ ਕੁਲ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਅੱਠਕੁਲ ਅਸ੍ਤ ਕੁਲ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਸ ਹੋਰ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਅਠਾਰਹ ਕੁਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਦਸ਼ ਕੁਲ ਇਹ ਹਨ:–ਸੁਬੁੱਧਿ, ਨੰਦਸਾਰਿ, ਪ੍ਰਿਥੁਸ਼੍ਰਵਾ, ਤਕ੍ਸ਼ਕ, ਅਸ਼੍ਵਤਰ, ਹੇਮਮਾਲਿਨ੍ , ਨਰੋਦ੍ਗ, ਵਜ੍ਰਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ, ਵ੍ਰਿਸ਼, ਅਤੇ ਕੁਲੀਰ.

ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ. ਅਸ੍ਟਾਦਸ਼ ਸਿੱਧਿ. ਅਠਾਰਾਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ. ਅਠਾਰਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ. ਅੱਠ ਸਿੱਧੀਆਂ ਅਸਟ ਸਿਧਿ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ. ਬਾਕੀ ਦਸ ਇਹ ਹਨ:–
ਅਨੂਰਮਿ (ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਦਾ ਨਾ ਵ੍ਯਾਪਣਾ),
ਦੂਰ ਸ਼੍ਰਵਣ (ਦੂਰੋਂ ਸਭ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੈਣੀ),
ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਨ (ਦੂਰ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਅੱਖਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵੇਖਣੇ),
ਮਨੋਵੇਗ (ਮਨ ਦੀ ਚਾਲ ਭੁੱਲ ਛੇਤੀ ਜਾਣਾ),
ਕਾਮ ਰੂਪ (ਜੇਹਾ ਮਨ ਚਾਹੇ ਤੇਹਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨਾ),
ਪਰਕਾਯ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਣਾ),
ਸ੍ਵਛੰਦ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ (ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਨਾ),
ਸੁਰਕ੍ਰੀੜਾ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਮੌਜਾਂ ਲੁੱਟਣੀਆਂ),
ਸੰਕਲ੍ਪ ਸਿੱਧਿ (ਜੋ ਚਿਤਵਣਾ ਸੋ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਣਾ),
ਅਪ੍ਰਤਿਹਤ ਗਤਿ (ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਪੈਣੀ). "ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ. ਅਠਤਾਲੀ–੪੮. "ਸਭੈ ਪੁਤ੍ ਰਾਗੰਨ ਕੇ ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ." (ਮਾ ਸੰ)

ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ. ਭਾਵ–ਸਰਵ ਵਨਸਪਤਿ. ਖ਼ਿਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਾਰੇ ਬਿਰਛਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਅਤੇ ਬੇਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਪੱਤਾ ਅਥਵਾ ਫੁੱਲ ਲੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ, ਅਰਥਾਤ ਨੌਵੇ ਮਣ ਕੱਚੇ, ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਪੰਜ ਮਣ ਕੱਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰ. "ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ਬਨਸਪਤੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) "ਰੋਮਾਵਲਿ ਕੋਟਿ ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਅਠਾਰਹ ਪਰਵ ਵਾਲਾ ਮਹਾਭਾਰਤ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰ ਅਠਾਰ.

ਅਠਾਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹ.

ਅਠਾਰਹਿ ਸਿੱਧੀ. ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ.

ਅਠਾਰਹਿ ਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਦਸਅਠ ਵਰਣ.

ਅਠਾਰਹਿ ਘਾਏ. ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹ ੩.

ਅਠਾਰਹਿ ਤੀਰਥ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰਥ ੧੧.

ਅਠਾਰਹਿ ਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਅਠਾਰਹਿ ਬਰਣ. ਦੇਖੋ, ਦਸਅਠ ਵਰਣ.

ਅਠਾਰਹੁ ਭਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ.

ਅਠਾਰਹਿ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਅਠਾਰਾਂ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ. ਅਠਾਰਾਂ ਇ਼ਲਮ. ਚਾਰ ਵੇਦ, ਛੀ ਵੇਦਾਂਗ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਨ੍ਯਾਯ, ਪੁਰਾਣ, ਮਨੁ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਆਦਿ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਆਯੁਰ ਵੇਦ, ਧਨੁਰ ਵੇਦ, ਗੰਧਰਵ ਵੇਦ, ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਏਹ ਅਠਾਰਾਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ, ਅੰਸ਼ ੩, ਅ: ੬। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਸ਼ਬਦ.

ਅਠਾਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹ.

ਅਠਿਓ. ਵਿ–ਅਸ਼੍ਟਮ. ਆਠਵਾਂ. "ਅਠਿਓ ਸਿਰ ਚੋਰੈ ਨਵਮ ਨਿਹੋਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਠੂਹਾਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਠ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ–ਠੂਹਾਂ. ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਚਿਕ. ਵਿੱਛੂ. "ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੋਇ ਅਠੂਹਿਆ, ਨਾਗੀ ਲਗੈ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨)

ਅਠੋਤਰ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟੋਤ੍ਤਰ. ਵਿ–ਅੱਠ ਉੱਪਰ. ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਅੱਠ ਹੋਰ. "ਜਿਉ ਸਉ ਤਿਵੈ ਅਠੋਤਰ ਲਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਜਪਮਾਲਾ ਅਤੇ ਤਸਬੀ ਸ਼ਬਦ.

ਅਠੋਤਰੀ ਮਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੌ ਤੋਂ ਅੱਠ ਉੱਪਰ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਲੀ ਜਪਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਪਮਾਲਾ ਸ਼ਬਦ.

ਅੱਠ. ਦੇਖੋ, ਅਠ.

ਅੱਠ ਅਠਾਰਹਿ ਬਾਰਹਿ ਬੀਸ. ਦੇਖੋ, ਅਠ ਅਠਾਰਹਿ.

ਅਡ. ਸੰ. ਅਡ੍. ਧਾ–ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ. ਫੈਲਣਾ. ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ.

ਅਡਨ ਸ਼ਾਹ } ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦੇ ਸੋਦਰਾ ਪਿੰਡ
ਅਡਨ ਸ਼ਾਹੀ } ਦਾ ਵਸਨੀਕ, ਧੰਮਨ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ ਘਨੱਯਾ (ਘਨਈਆ) ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਲੰਗਰ ਲਈ ਜਲ ਢੋਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜਖਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਭਾਵ ਨਾਲ ਜਲ ਪਿਆਕੇ ਅਤੇ ਮਰਹਮ ਪੱਟੀ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਘਨੱਯਾਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਸਤੀ ਰੁਮਾਲ ਬਖਸ਼ਕੇ ਮਹੰਤ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਹਜ ਰਾਮ, ਰਾਣਾ ਰਾਮ, ਲਛਮਨ ਰਾਮ, ਨਾਰਾਯਣ ਰਾਮ, ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ, ਭਦ੍ ਰਾਮ, ਸੰਤੋਖ ਰਾਮ, ਅਡਨ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸੇਵਾਰਾਮ ਆਦਿ ਮਹੰਤ ਹੋਏ. ਅਡਨ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸੇਵਾਰਾਮ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਘਨੱਯਾ ਰਾਮ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਡਨਸ਼ਾਹੀ" ਅਤੇ "ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸੇਵਾਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਡੇਰਾ ਬਲ੍ (ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਦੋਆਬ) ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਅਡਨ ਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਖ ਸਾਧੂ ਧਰਮਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਲਿਖਾਰੀ ਅਡਨ ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸਿਆਹੀ (ਰੌਸ਼ਨਾਈ) ਵਰਤਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ,ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ"ਅਡਨ ਸ਼ਾਹੀ ਸਿਆਹੀ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ.

ਅਡਰ. ਵਿ–ਡਰ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਭੈ.

ਅਡਾਟ. ਵਿ–ਡਾਟਨ (ਧਮਕਾਉਣ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਡਾਟ. "ਅਡਾਟਸ੍ਯ" (ਗ੍ਯਾਨ)

ਅਡਾਣ. ਦੇਖੋ, ਆਡਾਣ.

ਅਡੀਠ } ਵਿ–ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ. ਜੋ ਵੇਖਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ.
ਅਡੀਠ } "ਘਟਿ ਘਟਿ ਡੀਠੁ ਅਡੀਠੁ." (ਸ੍ਰੀ. ਅ: ਮ: ੧)

ਅਡੋਲ. ਵਿ–ਡੋਲਣ ਰਹਿਤ. ਅਚੰਚਲ. ਸ੍ਥਿਤ. ਕ੍ਯਾਯਮ.

ਅਡੰਗ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਡੰਗ. ਦੰਸ਼ਨ (ਡਸਣ) ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਡੰਗ.

ਅਡੰਡ. ਸੰ. ਅਦਣ੍ਡ੍ਯ–ਅਦੰਡ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਦੰਡ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ.

ਅਡੰਬਰ. ਸੰ. ਆਡਮ੍ਬਰ–ਆਡੰਬਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਪਰਲੀ ਬਣਾਉਟ. ਦਿਖਾਵਾ। ੨ ਪਾਖੰਡ਼ਜਾਲ। ੩ ਤੰਬੂ. ਖ਼ੇਮਾ। ੪ ਉਛਾੜ. ਗ਼ਿਲਾਫ। ੫ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਤੁਰ੍ਹੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ੬ ਸਜਧਜ. ਠਾਟਬਾਟ. "ਨਾਨਕ ਹਭ ਅਡੰਬਰ ਕੂੜਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਅੱਡ. ਵਿ–ਜੁਦਾ. ਵੱਖ. ਅਲਗ। ੨ ਸੰ. ਅਡ੍. ਧਾ–ਜੋੜਨਾ. ਘੇਰਨਾ. ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ. ਯਤਨ ਕਰਨਾ.

ਅੱਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਾਣਨਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ. ਪਸਾਰਨਾ. ਟੱਡਣਾ. ਚੌੜਾ ਕਰਨਾ.

ਅੱਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਬੈਠਣ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ। ੨ ਲੋਹੇ ਕਾਠ ਆਦਿ ਦਾ ਢਾਂਚਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਨਾਲਾ ਗੋਟਾ ਕਿਨਾਰੀ ਆਦਿ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਬੁਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਡ੍ਹਾ.

ਅੱਡੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਏਡ੍ਹੀ. ਖੁਰੀ. ਪੈਰ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਏਡੂਕ ਉਸ ਦੀਵਾਰ (ਕੰਧ) ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਹੋਵੇ. ਸੋ ਅੱਡੀ ਦੀ ਬਣਾਉਟ ਭੀ ਅਜੇਹੀ ਹੈ.

ਅਢ. ਵਿ–ਅਰਧ. ਅੱਧਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਮੜੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ. ਦੇਖੋ, ਅਢੁ.

ਅਢ ਆਢ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਧੀ ਦਮੜੀ ਦਾ ਅੱਧ. ਦਮੜੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ.

ਅਢਾਈ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿ–ਅਰ੍ਧ. ਦੋ ਅਤੇ ਅੱਧਾ. ਢਾਈ. "ਪਾਚਨੁ ਸੋਰ ਅਢਾਈ."(ਗਉ ਕਬੀਰ)ਦੇਖੋ,ਗਜ ਨਵ.

ਅਢਾਈ ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਢਾਈ ਘਰ.

ਅਢੁ. ਦੇਖੋ,ਅਢ. "ਅਢੁ ਨ ਲਹਦੜੈ ਮੁਲੁ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਅਢੁਕ / **ਅਢੂਕ** ਵਿ–ਜਿਸ ਥਾਂ ਢੁੱਕਿਆ (ਪਹੁੰਚਿਆ) ਨਾ ਜਾਵੇ. ਅਗਮ੍ਯ. ਦੁਰਗਮ.

ਅਢੂਣਾ. ਵਿ–ਢਾਈ ਗੁਣਾ. "ਲਹੈ ਅਢੂਣੇ ਦੰਮ." (ਮਗੋ)

ਅਣ. ਸੰ. ਅਣ੍. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ. ਬਲਵਾਂਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. ਅਨ–ਅਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ. ਬਗ਼ੈਰ. "ਬੰਧਨ ਸਉਦਾ ਅਣਬੀਚਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਅਨ.

ਅਣਹੁੰਦਾ. ਵਿ–ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ੨ ਧਨ ਵਿਦ੍ਯਾ ਆਦਿ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ੩ ਨਿਰਧਨ. ਦਰਿਦ੍.

ਅਣਹੋਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ। ੨ ਵਿ–ਅਣਬਣ. ਅਸੰਭਵ.

ਅਣਹੋਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅਣਹੁੰਦਾ. "ਅਣਹੋਦਾ ਨਾਉ ਧਰਾਇਓ ਪਾਧਾ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਅਣਹੋਦੀ. ਵਿ–ਹੋਂਦ (ਅਸ੍ਤਿ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲ ਭਾਸਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਸਤ੍ਯਤਾ. ਅਣਹੋਂਦ. "ਹੋਦੀ ਕਉ ਅਣਹੋਦੀ ਹਿਰੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤ੍ਯਭਾਵਨਾ ਨੂੰ, ਅਸਤ੍ਯਤਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਭਾਵ–ਵੈਰਾਗ ਭਾਵਨਾ, ਹਿਰੈ (ਦੂਰਕਰਦੀ ਹੈ).

ਅਣਕਾ. ਇੱਕ ਗਣ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਕਰਾ" "ਅਨਦ" "ਅਨੁਭਵ" "ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ" "ਚੰਡਰਸਾ" ਅਤੇ "ਮਧੁਰਧੁਨਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਯ, ।।।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਬ ਸਰ ਲਾਗੇ। ਤਬ ਸਭ ਭਾਗੇ।
ਦਲਪਤਿ ਮਾਰੇ। ਭਟ ਭਟਕਾਰੇ॥ (ਰਾਮਾਵ)

ਅਣਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨ੍ਯ–ਅੱਖ. ਓਹ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਦਲ ਜਾਵੇ। ੨ ਵੀਰਰਸ ਦੀ ਉਮੰਗ। ੩ ਸ੍ਵੈ ਸਤਕਾਰ ਦੀ ਚਾਹ.

ਅਣਖੀ / **ਅਣਖੋਆ** ਵਿ–ਅਣਖ ਵਾਲਾ. ਗੁਸੈਲਾ। ੨ ਸ੍ਵੈ ਸਤਕਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਅਣਗਣਤ / **ਅਣਗਣਿਤ** / **ਅਣਗਤਾ** ਸੰ. ਅਗਣਿਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਗਿਣਤੀ ਰਹਿਤ. ਬੇਅੰਤ "ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਆਵੈ ਅਣਗਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਅਣਚਾਰੀ. ਸੰ. ਅਨਾਚਾਰਿ–ਅਨਾਚਾਰੀ. ਵਿ–ਬੁਰੇ ਚਾਲ ਚਲਨ ਵਾਲਾ. ਬਦਚਲਨ. "ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਅਣਜਾਣਤ. ਤਾਤ੍ਪਰਯ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾ. "ਅਣਜਾਣਤ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਅਨਜਾਨਪਨ ਸੇ. ਅੰਞਾਣ ਪੁਣੇ ਨਾਲ.

ਅਣਡਿਠ / **ਅਣਡੀਠ** / **ਅਣਡੀਠਾ** ਸੰ. ਅਦ੍ਰਸ਼੍ਟ–ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਨਾ ਵੇਖਿਆ–ਹੋਇਆ. "ਅਣਡੀਠਾ ਕਿਛੁ ਕਹਿਣ ਨ ਜਾਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਅਣਦ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ,ਜੋ ਖੁਖਰਾਨਾ ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ* ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. "ਅਣਦ ਮੁਰਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਭੰਗ. ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ.

ਅਣਦਾਗੇ ਗੋਲੇ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਰੂਦ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ. ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸੀ ਗੋਲੇ. "ਅਣਦਾਗੇ ਗੋਲੇ ਛੁਟਣਗੇ." (ਸੰਗਨਾਮਾ)

ਅਣਦੁਤ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਦ੍ਯੁਤਿ. ਸ਼ੋਭਾ ਰਹਿਤ. ਚਮਤਕਾਰ ਬਿਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅਨੁਦ੍ਯੁਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨੁਭਾ. ਬਿਜਲੀ. "ਅਣਦੁਤ ਖਾਣੰ ਤਨ ਸੋਹੀ." (ਰਾਮਾਵ)

* ਸੂਰੀ, ਕੌਹਲੀ, ਚੰਦੇ, ਅਣਦ, ਸਾਹਣੀ, ਸੇਠੀ, ਭਸੀਣ, ਸਭਰਵਾਲ.

ਅਣਪੜ੍ਹ / **ਅਣਪੜ੍ਹਿਆ** ਵਿ–ਜੋ ਪੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. ਨਿਰੱਖਰ (ਨਿਰਕ੍ਸ਼ਰ). ਉੱਮੀ.

ਅਣਬਿੱਧ. ਦੇਖੋ, ਅਨਬਿੱਧ.

ਅਣਮੜਿਆ ਮੰਦਲ ਬਾਜੈ. ਸੋਰਠਿ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:–

੧ "ਅਣਮੜਿਆ ਮੰਦਲੁ ਬਾਜੈ।
੨ ਬਿਨੁ ਸਾਵਣ ਘਨਹਰੁ ਗਾਜੈ।
੩ ਬਾਦਲ ਬਿਨੁ ਬਰਖਾ ਹੋਈ।
੪ ਜਉ ਤਤੁ ਬਿਚਾਰੈ ਕੋਈ। × × ×
੫ ਜਲ ਭੀਤਰਿ ਕੁੰਭ ਸਮਾਨਿਆ॥" (੩)

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ:–

੧ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਅਣਮੜਿਆ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵਜਦਾ ਹੈ.
੨ ਸਾਵਣ ਦੀ ਰੁੱਤ ਬਿਨਾ ਹੀ ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ ਹੈ.
੩ ਬੱਦਲ ਬਿਨਾ ਹੀ ਨਾਮ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਪਰ-ਤਦੋਂ)–
੪ ਜੋ ਕੋਈ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ.
੫ ਘੜੇ ਦਾ ਜਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ-ਜੀਵ ਦੀ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਅਣਮੰਗਿਆ. ਵਿ–ਅਯਾਚਿਤ. ਮੰਗੇ ਬਿਨਾ. "ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਾਨ ਦੇਵਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਅਣਵੀਚਾਰੀ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਵੀਚਾਰ. ਵਿਚਾਰਸ਼ਕ੍ਤਿ ਰਹਿਤ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਬੰਧਨ ਸਉਦਾ ਅਣਵੀਚਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਣਾਉਣਾ. ਸੰ. ਆਨਯਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਮੰਗਵਾਉਣਾ. "ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਅਣਾਪ. ਵਿ–ਅਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ ਰਹਿਤ.

ਅਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੋਜ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ. ਤਿੱਖਾ ਸਿਰਾ। ੨ ਸੰ. ਅਨੀਕ. ਸੈਨਾ. ਫੌਜ.

ਅਣਿਆਲਾ / **ਅਣਿਆਲੀ** ਵਿ–ਅਣੀ (ਨੋਕ) ਦਾਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਰਛਾ. ਬਰਛੀ। ੩ ਕਟਾਰੀ। ੪ ਤੀਰ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਅਣਿਣੇਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨੀਕ (ਸੈਨਾ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ. ਸੈਨਾਪਤਿ. "ਅਣਿਣੇਸ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਢੂਕ-ਹਿੰਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਅਣਿਮਾ. ਇੱਕ ਸਿੱਧੀ ਦਾ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਿੱਧਿ.

ਅਣੀ. ਦੇਖੋ, ਅਣਿ ੧, ਅਤੇ ਅਣੀਆਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਣਿ ੨. "ਅਣੀਆਂ ਜੁੱਟੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਫੌਜਾਂ ਭਿੜੀਆਂ.

ਅਣੀਆਰਾ / **ਅਣੀਆਲਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਣਿ। ੨ ਨੋਜ਼ਾ. ਬਰਛਾ। ੩ ਤੀਰ. ਬਾਣ. "ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਣੀ ਮਨ ਮਾਰਿਆ ਅਣੀਆਲੇ ਅਣੀਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਅਣੀਮਾਂਡਵ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦੁਰ.

ਅਣੀਰਾਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨੀਕ (ਫੌਜ) ਦਾ ਰਾਜਾ. ਸੈਨਾਪਤਿ. ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਦਾਮੋਦਰੀ (ਸੂਰਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ) ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੨੬ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੬੭੫ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਨਮੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ. ਸਦਾ ਆਤਮਾਨੰਦ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਦੇਹਰਾ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ.

ਅਣੀਰੋ ਧਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨੀਕ (ਫੌਜ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸੈਨਾ ਦਾ ਮਾਲਿਕ। ੨ ਰਾਜਾ। ੩ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ. ਜਰਨੈਲ (General). "ਕਹਾਂ ਛੈ ਅਣੀਰੋ ਧਣੀ ਨੈ ਨਿਹਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਫੌਜ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਅਣੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਣਕਾ. ਜ਼ਰਰਾ. ਪਰਮਾਣੂ. "ਅਣੁ ਸਮਾਨ ਹੈਜਾਨ ਪਹਾਰ ਸਮਾਨ ਕੋ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ। ੩ ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ.

ਅਣੁਕੀਟ. ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਕੀੜਾ (Germ),ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਅਣੁਕੀਟ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਲਹੂ ਜਲ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਅਣੁਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਦਰਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਨਿੱਤ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਤੋਂ ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਨ੍ਯਾਯ (ਨਿਆਇ) ਦਰਸ਼ਨ.

ਅਣੇ. ਸੈਨਾ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅਣਿ ੨. "ਠਟ ਸਾਜ ਅਣੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਣੋਖਾ. ਵਿ–ਅੱਖ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾ ਵੇਖਿਆ, ਭਾਵ ਅਲੌਕਿਕ। ੨ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਦਾ. ਅਨੂਠਾ। ੩ ਅਦਭੁਤ.

ਅਣੋਖੀ ਬੀਬੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੯੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਅਣੰਗ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਗ.

ਅਤ. ਸੰ. ਅਤ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੰਧਨ। ੩ ਪਹੁਚਣਾ। ੪ ਨਿਰੰਤਰ ਗਮਨ। ੫ ਸੰ. ਅਤਿ. ਵਿ–ਬਹੁਤ. ਬਾਹਲਾ. ਜ਼ਯਾਦਾ। ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਯਾਦਤੀ.

ਅਤਏਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਤ: ਏਵ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ. ਇਸੇ ਲਈ.

ਅਤਸਹਿਤਾ. ਸੰ. ਅਸਹ੍ਯਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਸਹਨਸ਼ੀਲਤਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਮਾਨ ਵਡਿਆਈ ਵੇਖਕੇ ਨਾ ਸਹਾਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਸੈਤਾ. "ਅਤਸਹਿਤਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿ ਹੋਈ." (ਨਾਪ੍)

ਅਤਸੁਹੀਆ. ਵਿ–ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਨ. ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਅਤਤਾਈ. ਸੰ. ਆਤਤਾਯਿਨ–ਆਤਤਾਯੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਮਾਣ ਖਿੱਚੀ ਹੈ. ਭਾਵ–ਜਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਅਤਿ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਛੀ ਆਤਤਾਈ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜ਼ਹਿਰ ਖਵਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਧਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.* "ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕ ਮਹਾਂ ਅਤਤਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਤੱਤ. ਵਿ–ਤਤ੍ ਰਹਿਤ. ਅਸਾਰ. ਫੋਗ। ੨ ਪੰਚ ਭੂਤ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਤੱਤ ਨਹੀਂ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਪੰਚ. ਜਗਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਸ੍ਤਵ ਸੱਤਾ ਪਰਮ ਤਤ੍ (ਅਕਾਲ) ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. "ਨਮੋ ਪਰਮ ਤੱਤੰ ਅਤੱਤੰ ਸਰੂਪੇ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਜੋ ਤਤ (ਉਹ) ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ੫ ਤਤ ਅਤੇ ਤ੍ਵੰ ਰਹਿਤ.

ਅਤਦਗੁਣ. ਸੰ. ਅਤਦ੍ਗੁਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਗੁਣ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਕਾਇਮ ਰਹੇ, ਅਜਿਹਾ ਵਰਣਨ, "ਅਤਦਗੁਣ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. "ਜਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਔਰ ਕੋ ਗੁਣ ਕਛੂਕ ਨਹਿਂ ਲੇਤ." (ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜੈਸੇ ਪਾਹਨ ਜਲ ਮਹਿ ਰਾਖਿਓ ਭੇਦੈ ਨਹਿ ਤਿਹ ਪਾਨੀ,
ਤੈਸੇ ਹੀ ਤੁਮ ਤਾਹਿ ਪਛਾਨੋ ਭਗਤਿਹੀਨ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ. (ਬਿਲਾ ਮ: ੯)

ਪਾਥਰ ਕਉ ਬਹੁ ਨੀਰ ਪਵਾਇਆ,
ਨਹਿ ਭੀਗੈ ਅਧਿਕ ਸੂਕਾਇਆ,
ਖਟ ਸਾਸਤ੍ ਮੂਰਖੈ ਸੁਨਾਇਆ,
ਜੈਸੇ ਦਹ ਦਿਸ ਪਵਨ ਬੁਲਾਇਆ. (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਅਤਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਨੁ (ਦੇਹ) ਰਹਿਤ, ਅਨੰਗ. ਕਾਮਦੇਵ. ਮਨਮਥ.

ਅਤ੍ਰਫ਼ ਫ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ (ਦਇਆ). ੨ ਤਵੱਜੋ. ਧ੍ਯਾਨ.

ਅਤਭੁਜ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਭੁਜ.

ਅਤਭੁਤ. ਦੇਖੋ, ਅਦਭੁਤ.

* ਆਪਸ਼ੰਭ ਅਤੇ ਮਨੁ ਆਦਿਕ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਤਤਾਯੀ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਆਦਿ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੮ ਸ਼: ੩੫੦.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਤਰ. ਵਿ–ਦੁਸਤਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਤਰਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. "ਅਤਰ ਤਰਿਓ ਨਹਿ ਜਾਈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਅ. عطر ਇ਼ਤ੍ਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਸਾਰ. ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਦਾ ਤੇਲ. ਗੁਲਾਬ ਕੇਵੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਨਿਚੋੜ.

ਅਤਰ ਸਿੰਘ. ਸਰਦਾਰ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਾਈ. ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ, ਮਹਾਰਾਣੀ ਚੰਦ-ਕੌਰ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਧਵਾ) ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੇ, ਅਤੇ ਡੋਗਰੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਥਾਪਣ ਦੀ ਬਜ਼ਿੱਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ. ਜਦ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਗਿਆ ਤਾਂ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁੱਜਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਇਸ ਚਾਲ ਵਿੱਚ ਡੋਗਰੇ ਭੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਗਏ. ਜਦ ਸ਼ਾਹ ਬਲਾਵਲ ਦੇ ਮਕਾਮ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਸਾਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਤੇ ਭਾਰੀ ਆਫਤ ਆਈ, ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਨੱਠਕੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਜਾਪਿਆ. ਉਸ ਥਾਂ ਲਹੌਰ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਘੇਰ ਲਿਆ. ਮਈ ਸਨ ੧੮੪੪ (੨੭ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੦੧) ਨੂੰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰ ਸਿੰਘ।

੨ ਸਰਦਾਰ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਭਦੌੜ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੩੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਸਰਦਾਰ ਸਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਮਹੋਪਾਧ੍ਯਾਯ ਨੇ ਲੁਦਿਆਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਬਣਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੯੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

੩ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਚੀਮੇ, ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ, ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਸੰਮਤ ੧੯੨੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੧੮ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਪਲਟਨ ਨੰ: ੪ ਬਰਮਾ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਕੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ. ਫੇਰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ਆਪ ਨੇ ਹਜਾਰਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਇਆ. ਸੰਤ ਜੀ ਪੂਰੇ ਤਿਆਗੀ ਅਤੇ ਕਰਮਯੋਗ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗੁਰੁਸਾਗਰ ਮਸਤੂਆਣੇ ਅਤੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਤੇ ਮਨੋਹਰ ਮੰਦਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਟਲ ਯਾਦਗਾਰ ਹਨ. ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ੧੯ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੮੩ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਸਕਾਰ ਮਸਤੂਆਣੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਅਤਰਕ } ਸੰ. ਅਤਰ੍ਕ੍ਯ. ਵਿ–ਜਿਸ ਪੁਰ ਤਰਕ
ਅਤਰਕਜ } (ਹੁੱਜਤ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਾ) ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. "ਤੋਰ ਅਤਰਕ ਗਿਰਾ ਰਸ ਛੀਨੀ." (ਨਾਪ੍)

ਅਤਰਦਾਨ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ (ਡੱਬੀ).

ਅਤ੍ਰਾਫ਼. ਅ. اطراف ਤ੍ਰਰਫ਼ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਕਈ ਤਰਫ਼ਾਂ ਤੋਂ ਜਮਾ ਕੀਤਾ ਟੈਕ੍ਸ (ਮਹਿਸੂਲ). ੩ ਕਿਸੇ ਤ੍ਰਰਫ਼ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਮਹਿਸੂਲ.

ਅਤਲ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੱਤ ਪਾਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ (ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲਾ) ਪਾਤਾਲ.

ਅਤ੍ਲਸ. ਅ. اطلس ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਚਮਕੀਲਾ ਵਸਤ੍. "ਸੋਏ ਰੂਮੀ ਤਲੇ ਲਾਲ ਡਾਰਕੈ ਅਤਲਸੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਰੂਮੀ ਅਤਲਸ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ.

ਅਤ੍ਰਾ. ਅ. عطا ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਦਾਨ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੱਤਾ. "ਅਜਾ ਹੈ, ਅਤਾ ਹੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਤ੍ਰਾਉੱਲਾ. ਅ. عطاءالله ਵਿ–ਅੱਲਾ ਦਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ–ਹੋਇਆ.

ਅਤਾਉੱਲਾ ਖ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਖ਼ਾਨ। ੨ ਤਰਾਵੜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੰਦੇਬਹਾਦੁਰ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈਦਰੀ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਜਮਾ ਹੋਏ ਗ਼ਾਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਅਤਾਈ. ਅ. عطائی ਅ਼ਤਾਈ. ਵਿ–ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਦਾਤ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਗਜਾਨ।

੨ ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅ਼ਤ੍ਰ عطر ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗ਼ਾਲਿਬ ਹੋਣਾ ਹੈ. "ਏਹ ਫਕੀਰ ਬੜਾ ਅਤਾਈ." (ਭਾਗੁ) "ਨੰਦ ਚੰਦ ਕਿਰਪਾਲ ਦਾਸ ਇਹ ਬਡੇ ਅਤਾਈ." (ਜੰਗਨਾਮਾ) ੩ ਅਰਧ. ਸਿਕ੍ਕਿਤ. ਅੱਧਾ ਪੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ. "ਬਾਜੀਗਰ ਲਏ ਭੰਡ ਅਤਾਈ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਮੰਗਤਾ. ਯਾਚਕ

ਅਤਾਕ. ਅ. عتق ਅ਼ਤਕ. ਵਿ–ਆਜ਼ਾਦ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. "ਪੁਨੀਤੰ ਅਤਾਕੰ." (ਅਕਾਲ)

ਅਤਾਤ. ਵਿ–ਤਾਤ (ਪੁਤ੍ਰ) ਰਹਿਤ। ੨ ਤਾਤ (ਪਿਤਾ) ਰਹਿਤ। ੩ ਤਾਤ(ਈਰਖਾ)ਰਹਿਤ। ੪ ਅ. اطاعت ਇ਼ਤਾਅ਼ਤ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਾਬੇਦਾਰੀ. ਆਗ੍ਯਾਪਾਲਨ.

ਅਤਾਨ. ਵਿ–ਤ੍ਰਾਣ (ਰਖ੍ਯਾ) ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰਕ੍ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ. "ਅਤਾਨਸ੍ਯ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਦੇਖੋ, ਤਾਨ.

ਅਤਾਪ. ਵਿ–ਤਪ ਕਰਕੇ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ. "ਤਾਪ ਕੋ ਕਿਯੇ ਤੇ ਜੋਪੈ ਪਾਈਐ ਅਤਾਪ ਨਾਥ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਬਿਨਾ ਸੰਤਾਪ. ਸ਼ਾਂਤ.

ਅਤਾਰ. ਅ. عطّار ਅੱਤ੍ਤਾਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇਤ੍ਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗਾਂਧੀ। ੨ ਅ਼ਰਕ਼ ਆਦਿ ਦਵਾਈਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ.

ਅਤਾਲੀਕ੍ ਅ. اتالیق ਤਲਕ਼ੀਨ(ਸਿਖਜਾ)ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਅਧ੍ਯਾਪਕ. ਗੁਰੂ. ਉਸਤਾਦ.

ਅਤਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ. "ਅਤਿ ਸੂਰਾ ਜੋ ਕੋਊ ਕਹਾਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਤਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਪਾਠੀਆ ਇੱਕੇ ਆਸਨ ਬੈਠਕੇ ਸਮਾਪਤ ਕਰੇ,ਅਤੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੀਕ ਜਲ ਅੰਨ ਆਦਿ ਕੁਝ ਨਾ ਵਰਤੇ. ਇਹ ਪਾਠ ਨੌ ਪਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ.

ਅਤਿਸਹਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਤਸਹਿਤਾ.

ਅਤਿਸ਼ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਤਸੰਤ. ਬਹੁਤ ਜ਼ਜਾਦਾ.

ਅਤਿਸ਼ਯੋਕ੍ਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਯੁਕ੍ਤਿ.

ਅਤਿਸਾਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤੱਤ (ਤਤ੍) ਨਿਚੋੜ। ੨ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕਰੋਗ. اسہال ਇਸਹਾਲ. diarrhoea. ਇਹ ਰੋਗ ਹਾਜ਼ਮਾ ਵਿਗੜਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਥਵਾ ਮਲੀਨ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੱਚੇ ਅਥਵਾ ਬਹੁਤ ਪੱਕੇ ਅਤੇ ਸੜੇ ਹੋਏ ਫਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੋਸਦਾਰ ਭਾਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਿਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸੌਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਲਾ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਖਾਧੀ ਗ਼ਿਜ਼ਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਚਦੀ ਨਹੀਂ. ਦਸਤ ਲਗਾਤਾਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਦਸਤ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਰੰਡੀ ਦਾ ਤੇਲ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਰਮ ਦ੍ਰਾਵਕ ਦਵਾ ਦੇਕੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਗੰਦ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਫੇਰ ਤਬਾਸ਼ੀਰ, ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਕੱਸ ਅਤੇ ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਗੂੰਦ, ਮਸਤਗੀ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਅਫ਼ੀਮ, ਸਭ ਇੱਕੋ ਤੋਲ ਦੇ ਲੈਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲਓ. ਰੋਗੀ ਦੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸੌਂਫ ਦੇ ਅਰਕ ਅਥਵਾ ਸੱਜਰੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਤੀਕ ਰੋਜ ਦਿਓ. ਅਥਵਾ–ਬਿਲ ਦੀ ਗਿਰੀ ਅਤੇ ਸੌਂਫ ਉਬਾਲਕੇ ਚਾਯ (ਚਾਹ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਿਆਓ. ਗਊ ਦਾ ਮਠਾ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਮੁੰਢ ਅਤੇ ਲੂਣ ਮਿਲਾਕੇ ਦਿਓ. ਅਥਵਾ–ਹਰੜ, ਪਤੀਸ, ਹਿੰਗ, ਕਾਲਾ ਲੂਣ, ਬਚ, ਸੋਂਧਾ ਲੂਣ, ਇਹ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਬਰੀਕ ਚੂਰਣ ਬਣਾਓ. ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਕੋਸੇ ਜਲ ਨਾਲ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਤੀਕ ਖਵਾਓ.

ਅਤੀਸਾਰ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ.ਸਾਬੂਦਾਣਾ, ਆਂਡੇ ਦੀ ਸਫ਼ੇਦੀ, ਚਾਉਲ, ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ. "ਤਿਸ ਕੋ ਲਗੈ ਅਧਿਕ ਅਤਿਸਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਤਿਸੈ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਸ਼ਯ.

ਅਤਿਸੈਤਾ. ਸੰ.ਅਤਿਸ਼ਯਤਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਜ਼ੂਨਾਧਿਕਤਾ. ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ. "ਅਤਿਸੈਤਾ ਮਹਿ ਜਿਨ ਚਿਤ ਲਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਤਸਹਿਤਾ.

ਅਤਿਸ੍ਨਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਘੋਰ ਸ੍ਨਾਪ (ਨੀਂਦ). ਮਹਾਨਿੰਦ੍ਰਾ. ਮੌਤ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਨੈ.

ਅਤਿਕਾਯ. ਵਿ–ਵਡਾ ਹੈ ਕਾਯ (ਸ਼ਰੀਰ) ਜਿਸ ਦਾ. ਵਡੇ ਕੱਦ ਵਾਲਾ. ਵਡੇ ਡੀਲ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਧਨਜਮਾਲਿਨੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਛਮਣ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਹਾਕਾਯ ਭੀ ਹੈ. "ਮਹਾਕਾਯ ਨਾਮਾ ਮਹਾ ਬੀਰ ਏਵੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਤਿ ਕੁੰਭੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭੀ ੬.

ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਉੱਪਰਦੀਂ ਲੰਘਣਾ। ੨ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧ ਜਾਣਾ। ੩ ਕ੍ਰਾਇਦੇ ਦਾ ਉਲੰਘਨ.

ਅਤਿਗੀਤਾ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਸਤਾਰਾਂ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ (ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ) ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ ਇਆਣੇ ਰਾਮ."
(ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ "ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ" ਪਾਠ, ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਅਤੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਾਕ ਹੈ, ਜੋ ਛੰਦ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਗੁਰੁ ਹੋਣ, ਤਦ "ਕਮੰਦ" ਸੰਗਗ੍ਯਾ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਅਤਿਥਿ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਤਿਥਿ ਮੁਕ੍ਰੱਰ ਨਹੀਂ. ਅਚਾਨਕ ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਪਰਾਹੁਣਾ. ਅਭ੍ਯਾਗਤ। ੨ ਕੁਸ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਜੋ ਕੁਮੁਦਵਤੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਅਤਿਪਤ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਿਪਤ.

ਅਤਿਪਤਿ. ਸੰ. अतृप्ति–ਅਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਅਸੰਤੋਸ਼. ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਅਤਿਪਤਿ ਮਨ ਮਾਏ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਅਤਿਬਲਨਾ. ਵਿ–ਅਤਿ ਬਲਿਨ. ਵਡੇ ਜ਼ੋਰਵਾਲਾ. ਮਹਾਬਲੀ.

ਅਤਿਬਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਾਲ੍ਮੀਕ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਾਂਡ ਦੇ ਬਾਈਸਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਈਆਂ, ਇੱਕ ਬਲਾ, ਦੂਜੀ ਅਤਿਬਲਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਥਕੇਵਾਂ ਅਤੇ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੨ ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੰਗੇਰਨ ਅਤੇ ਕੰਘੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਧਾਤੁ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦਾਝ ਅਤੇ ਵਮਨ (ਭਾਕੀ) ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ. ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਨਾਲ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਹ ਰੋਗ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. L. Sidonia Cordifolia.

ਅਤਿਭੁਜ. ਵਿ–ਮਹਾਬਾਹੁ.† ਲੰਮੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ. "ਅਤਿਭੁਜ ਭਇਓ ਅਪਾਰਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਅਤਿਮਾਨੁਖ. ਵਿ–ਜੋ ਮਾਨੁਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੈ. ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ੩ ਜੋ ਮਨੁੱਖਪੁਣੇ ਤੋਂ ਲੰਘਗਿਆ ਹੋਵੇ. ਪਸ਼ੂ.

ਅਤਿਮਾਲਤੀ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪਾਦਾਕੁਲਕ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਚੌਕਲ, ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਭਗਣ. ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਹੂੰ ਨ ਪੂਜਾ, ਕਹੂੰ ਨ ਅਰ੍ਚਾ ।
ਕਹੂੰ ਨ ਸ਼ ਸ੍ਤਿਪੁਨਿ, ਸਿਮ੍ਰਤਿ ਨ ਚਰ੍ਚਾ ।
ਕਹੂੰ ਨ ਹੋਮੰ, ਕਹੂੰ ਨ ਦਾਨੰ ।
ਕਹੂੰ ਨ ਸੰਜਮ, ਕਹੂੰ ਸਨਾਨੰ ॥ (ਕਲਕੀ)

ਅਤਿਮ੍ਰਤ੍ਯੁ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਮੁਕਤਿ. ਮੋਕ. ਅਜਿਹੀ ਮੌਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੇਰ ਕਦੇ ਮੌਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਐਸੇ ਮਰਹੁ ਜਿ ਬਹੁਰ ਨ ਮਰਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਅਤਿਰਸ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਆਤਮਰਸ. ਆਤਮਾਨੰਦ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਸ ਨਹੀਂ. "ਅਤਿਰਸ ਪਾਇ ਤਜੇ ਰਸ ਫੀਕੇ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਸ੍ਮਰਣ (ਸਿਮਰਣ) ਦਾ ਰਸ. ਨਾਮਰਸ.

† ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਵਾਹੁ' ਭੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਅਤਰਸਿੰਘ ਜੀ.

ਸਰਦਾਰ ਸਰ ਅਤਰਸਿੰਘ ਰਈਸ, ਭਦੌੜ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਤਿਰਥ } ਸੰ. ਅਤਿਰਥ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜਿਹਾ ਯੋਧਾ, ਜੋ
ਅਤਿਰਥੀ } ਰਥ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਅਗਣਿਤ (ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ) ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਸਕੇ. ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ. "ਜਥਾ ਸੁਭਟੁ ਅਤਿਰਥੀ ਹ੍ਵੈ ਲਰਤ ਨ ਚਹਿਤ ਸਹਾਯ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਤਿਰਿਕਤ. ਸੰ. ਅਤਿਰਿਕ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ. ਅ਼ਲਾਵਾ. ਸਿਵਾਇ. ਬਿਨਾ.

ਅਤਿਰੋਗ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਜਾਨ। ੨ਖਈ। ੩ ਕੁਸ਼੍ਰ. ਕੋੜ੍ਹ। ੪ ਵਿ–ਅਸਾਧਯ ਰੋਗ. ਲਾਇਲਾਜ ਬੀਮਾਰੀ.

ਅਤਿਵੰਤ. ਸੰ. ਅਤਜੰਤ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਜ਼ਜਾਦਾ. ਅਤਿਸ਼ਯ. ਹੱਦੋਂ ਵਧਕੇ. "ਦਾਨਿ ਬਡੋ ਅਤਿਵੰਤ ਮਹਾਂ ਬਲਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਅਤਿਵਜਾਪ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੱਛਣ (ਲਕਣ) ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼. ਲਕਜ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲਕਣ ਦਾ ਘਟਣਾ. ਜਿਕੁੱਰ ਗਊ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕਰੀਏ, ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲੀ. ਇਹ ਲੱਛਣ ਮਹਿੰ ਬਕਰੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭੀ ਘਟਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਲੱਛਣ ਵਿੱਚ "ਅਤਿਵਜਾਪ੍ਰਿ" ਦੋਸ਼ ਹੋਇਆ.

ਅਤੀ. ਦੇਖੋ, ਅਤ ਅਤੇ ਅਤਿ। ੨ ਸੰ. ਧਾ–ਲੰਘਜਾਣਾ. ਉਲੰਘਨਾ.

ਅਤੀਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਸਾਰ. "ਤਿਨ ਕੋ ਅਤੀਸਾਰ ਦੁਖ ਹੋਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਤੀਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਗੁਜ਼ਰਿਆਹੋਇਆ. ਲੰਘਿਆਹੋਇਆ. ਬੀਤਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਉਲੰਘਗਿਆ ਹੈ. ਵਿਰਕ੍ਰ. ਤਜਾਗੀ. "ਅਤੀਤ ਸਦਾਏ ਮਾਇਆ ਕਾ ਮਾਤਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰੇ. ਬਾਹਰ. "ਹ੍ਵੈਬੋ ਤ੍ਰਿ ਗੁਣ ਅਤੀਤ." (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦)

ਅਤੀਥ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਥਿ.

ਅਤੀਂਦ੍ਰੈ. ਸੰ. ਅਤੀਂਦ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਇੰਦ੍ਰਿਯਗਜਾਨ ਤੋਂ ਪਰੇ.

ਅਤੀਮ. ਅ. [illegible] ਯਤੀਮ. ਵਿ–ਮਹਿੱਟਰ. ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਮਰਗਏ ਹਨ। ੨ ਭਾਵ ਕੰਗਾਲ. ਤੁੱਛ. "ਜਾਇ ਸੁਤੇ ਜੀਰਾਣ ਮੇ ਥੀਏ ਅਤੀਮਾ ਗਡ." (ਸ.ਫਰੀਦ)

ਅ਼ਤ੍ਰੀਯਹ. ਅ. [illegible] ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. ਅ਼ਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਵਸਤੂ.

ਅਤੀਵ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਤਿਸੈ (ਅਤਿਸ਼ਯ). ਬਹੁਤ ਵਧਕੇ. ਅਤਜੰਤ.

ਅਤੁਟ. ਵਿ–ਤ੍ਰੁਟਿ ਰਹਿਤ. ਅਟੂਟ.

ਅਤੁਲ. ਵਿ–ਜੋ ਤੋਲਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਅਮਿਤ. "ਆਪੇ ਅਤੁਲ ਤੁਲਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਅਤੁਲਜ. ਜਿਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਦੁਤੀ ਅਨੂਪਮ. ਲਾਸਾਨੀ. "ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਅਤੁਲ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਅਤੁਲਤ. ਵਿ–ਅਤੁਲਿਤ. ਨਾ ਤੋਲਿਆਹੋਇਆ. ਅਪ੍ਰਮਾਣ. "ਬਲ ਅਤੁਲਤ ਬਾਹੁ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਤੁਲ ਤੋਲ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਵਿਚਾਰ. ਜੋ ਤੋਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ.

ਅਤੁਲਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਤੁਲਤ.

ਅਤੁਲਜ. ਦੇਖੋ, ਅਤੁਲ ੨.

ਅਤੁਲਜਯੋਗਿਤਾ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–"ਤੁਲਜਯੋਗਿਤਾ ਜਹਾਂ ਨ ਹੋਈ। ਜਾਨ ਅਤੁਲਜਯੋਗਿਤਾ ਸੋਈ." (ਜਸਵੰਤ ਜਸੋ ਭੂਸ਼ਣ). ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਪਮਾਨ ਉਪਮੇਯ ਆਦਿ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨ ਯੋਗਜਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੋ "ਅਤੁਲਜਯੋਗਿਤਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਹ ਤੁਲਜਯੋਗਿਤਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਥਾਕੇ ਨੈਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨਿ ਥਾਕੇ, ਥਾਕੀ ਸੁੰਦਰਿ ਕਾਇਆ,
ਜਰਾ ਹਾਕ ਦੀ ਸਭ ਮਤਿ ਥਾਕੀ, ਏਕ ਨ ਥਾਕਸਿ ਮਾਇਆ
(ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਗਿਰਿ ਬਸੁਧਾ ਜਲ ਪਵਨ ਜਾਇਗੋ
ਇਕਿ ਸਾਧਬਚਨ ਅਟਲਾਧਾ,
ਅੰਡ ਬਿਨਾਸੀ ਜੇਰ ਬਿਨਾਸੀ
ਉਤਭੁਜ ਸੇਤ ਬਿਨਾਧਾ,
ਚਾਰਿ ਬਿਨਾਸੀ ਖਟਹਿ ਬਿਨਾਸੀ
ਇਕ ਸਾਧਬਚਨ ਨਿਹਚਲਾਧਾ,
ਦਿਸਟਿਮਾਨ ਹੈ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੀ,
ਇਕ ਸਾਧਬਚਨ ਆਗਾਧਾ.
(ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਮੈਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮੈਲਾ ਇੰਦੁ,
ਰਵਿ ਮੈਲਾ ਮੈਲਾ ਹੈ ਚੰਦੁ,
ਮੈਲਾ ਮਲਤਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰ,
ਇਕ ਹਰਿ ਨਿਰਮਲ ਜਾਕਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਰ.
(ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਅਤੇ. ਵਜ–ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਔਰ. ਅਰ. ਅਤੈ. ਤੇ.

ਅਤੇਜ. ਵਿ–ਤੇਜ ਰਹਿਤ. ਪ੍ਰਭਾਹੀਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧਕਾਰ. "ਅਤੇਜ ਜੈਸੇ ਤੇਜ ਲੀਨ." (ਅਕਾਲ)

ਅਤੇਵ. ਦੇਖੋ, ਅਤੀਵ. "ਅਤੇਵਾਗਨਿ ਹੋਤ੍ਰੀ." (ਦੱਤਾਵ) ਵਡਾ ਅਗਨੀਹੋਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਤੈ. ਦੇਖੋ, ਅਤੇ. "ਗੋਹੇ ਅਤੈ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀੜਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਅਤੋਕ. ਸੰ. ਅਤਕ੍–ਅਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਅਵੈਵ. ਅੰਗ। ੨ ਰਾਹੀ. ਪਾਂਧੀ.

ਅਤੋਲ. ਵਿ–ਜੋ ਤੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਵਜ਼ਨੋਂ ਬਾਹਰ। ੨ ਅਤੁਲਜ. ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ (ਅਦੁਤੀ).

ਅਤੋਲਕ } ਵਿ–ਜੋ ਤੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ.
ਅਤੋਲਵਾ } ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ.
ਅਤੋਲਵੀ } "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਤੋਲਕ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਓਹ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਅਤੋਲਵਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਮਿਟੀ ਪਈ ਅਤੋਲਵੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਅਤੰਕ } ਸੰ. ਆਤਙ੍ਕ–ਆਤੰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਡਰ. ਭੈ.
ਅਤੰਗ } "ਸਭ ਦੇਸ ਦੁਕਾਲ ਅਤੰਕ ਹਰਜੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਕਾਯਰ ਕੇ ਉਰ ਹੋਤ ਅਤੰਗਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪ੍ਰਤਾਪ। ੩ ਦਬਦਬਾ.

ਅੱਤ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਜਾਦਤੀ। ੨ ਜੁਲਮ.

ਅੱਤਾ. ਸੰ. ਅਤ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੨ ਵਡੀ ਭੈਣ। ੩ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਅਤ੍ਰ–ਅਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਖਾਊ.

ਅੱਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਤਾਰ.

ਅਤਜਾਚਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਚਾਰ ਦੇ ਉਲੰਘਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜ਼ਜਾਦਤੀ। ੨ ਦੁਰਾਚਾਰ. ਪਾਪ। ੩ ਜੁਲਮ.

ਅਤਜੁਕ੍ਰਿ. ਬਹੁਤ ਵਧਕੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕਾਵਜਰੀਤਿ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. Hyperbole. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧਾਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਤਿਸਯੋਕ੍ਰਿ" ਭੀ ਹੈ. "ਦਾਨ ਸ਼ੂਰਤਾ ਰੂਪ ਗੁਣ ਕਹਿਯੇ ਅਤਿ ਅਧਿਕਾਯ."

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਤਹਾਂ ਸਤ੍ਰ ਕੇ ਭੀਮ ਹਸਤੀ ਚਲਾਏ,
ਫਿਰੈਂ ਮੱਧ ਗੈਣੰ ਅਜੋਂ ਲੋ ਨ ਆਏ." (ਗਜਾਨ)
"ਧੂਰਿ ਉਡੀ ਖੁਰ ਪੂਰਨ ਤੇ ਪਬ ਊਰਧ ਹ੍ਵੈ ਰਵਿ-ਮੰਡਲ ਛਾਏ। ਮਾਨਹੁ ਫੇਰ ਰਚੇ ਬਿਧਿ ਲੋਕ ਧਰਾ ਖਟ ਆਠ ਅਕਾਸ ਬਨਾਏ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਅਤਜੰਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਜ਼ਜਾਦਾ. ਬੇਹੱਦ. ਅਤਿਸ਼ਯ. "ਅਤਜੰਤ ਆਸਾ ਆਥਿਤਜਭਵਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਅਤਜੰਤਾਤਿਸਯੋਕ੍ਰਿ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧਕੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਰਯ ਦਾ ਹੋਣਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ. "ਜਹਾਂ ਹੇਤੁ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਹੈ ਕਾਜ." (ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਪਹਿਲਾ ਪੂਤੁ ਪਿਛੈਰੀ ਮਾਈ।
ਬਾਹਰਿ ਬੈਲੁ ਗੋਨ ਘਰਿ ਆਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
"ਯੁੱਧ ਹੇਤੁ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜਬ ਕਸੀ ਕਮਰ ਕਿਰਪਾਨ,
ਜਗਦੁਖਦਾਇਕ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਗਣ ਤੁਰਤ ਭਏ ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਣ."

ਅਤਜੰਤਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਵ.

ਅਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਤ੍ਰ ਕੇ ਚਲੈਯਾਂ ਛਿਤਿ ਛਤ੍ਰ ਕੇ ਧਰੈਯਾ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਥਾਂ. ਏਥੇ.

ਅਤ੍ਰਟਾ. ਵਿ–ਤ੍ਰੁਟਿ ਰਹਿਤ. ਅਟੁੱਟ.

ਅਤ੍ਰਪਤ੍ਰ. ਸੰ. ਆਤਪਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਪ (ਧੁੱਪ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਛਤ੍ਰ। ੨ ਰਾਜਜਚਿੰਨ੍ਹ ਛਤ੍ਰ. "ਅਤ੍ਰਪਤ੍ਰ ਕਹਿ ਸੀਸ ਢੁਰਾਯੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਅਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮਾਨਸਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਪ੍ਰ (ਸੱਤ) ਰਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਨੁਸੂਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ, ਦੁਰਵਾਸਾ ਅਤੇ ਸੋਮ ਲਿਖੇ ਹਨ. "ਪੁਨ ਭਏ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖਿ ਮੁਨਿ ਮਹਾਨ। ਦਸਚਾਰਚਾਰ ਵਿਦਜਾਨਿਧਾਨ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰੀ। ੩ ਸੰ. ਅਤ੍ਰ. ਵਿ–ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਭਕਕ.

ਅਤ੍ਰਿਸੁਤ } ਸੰਗਜਾ–ਅਤ੍ਰਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ।
ਅਤ੍ਰਿਜ } ੨ ਦੁਰਵਾਸਾ। ੩ ਸੋਮ.
ਅਤ੍ਰਿਤਨਯ }

ਅਤ੍ਰਿਪਤ. ਸੰ. ਅਤ੍ਰਨ. ਵਿ–ਨਾ ਰੱਜਿਆਹੋਇਆ. ਭੁੱਖਾ। ੨ ਸੰਤੋਖ ਰਹਿਤ. ਲੋਭੀ.

ਅਤ੍ਰਿਪਤਿ. ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਪਤਿ.

ਅਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਿ। ੨ ਅਸਤ੍ਰਿਨ੍ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ. ਅਸਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਯੁੱਧਵੇਤਾ ਅਤਿ ਅਤ੍ਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਅਤ੍ਰੰਗ. ਵਿ–ਤਰੰਗ ਰਹਿਤ. ਸ਼ਾਂਤ. ਠਹਿਰਿਆਹੋਇਆ. "ਅਤ੍ਰੰਗਸ੍ਵ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਅੰਤਰੰਗ. ਅੰਦਰ ਦਾ. ਭੀਤਰੀ। ੩ ਦਿਲੀ. ਜਿਗਰੀ.

ਅਥ. ਵਜ–ਅਬ. ਹੁਣ। ੨ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ। ੩ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹਿੰਦੂ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆਹੋਇਆ ਮੰਗਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ.

"ओङ्कारश्चाथ शब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा।
कण्ठं भित्वा विनिर्यातौ तेन माङ्गलिका वुभौ."

(ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਭਾਮਤੀ ਵਜਾਖਜਾ ਅਤੇ ਸਾਂਖਜ-ਵਚਨ ਭਾਸ਼ਜ)

ਦੇਖੋ, ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਮੁੱਢ–अथातो धर्म्मं व्याख्यास्यामः–ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਆਦਿ–अथातो ब्रह्मजिज्ञासा. ਦੇਖੋ, ਆਥਿ ਅਤੇ ਸੁਅਸਤਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਥਿ ੨.

ਅਥਕ. ਵਿ–ਜੋ ਥਕੇ ਨਾ। ੨ ਅਖੰਡ. ਇੱਕਰਸ. ਨਿਰੰਤਰ. "ਅਹਿਨਿਸ ਦੀਵਾ ਬਲੈ ਅਥਕ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਅਥਤੀਸ. ਸੰ. ਅਤਿਥੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਅਤਿਥੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ. "ਸੋ ਤੋ ਨ ਡੰਡੌਤ ਅਸਟਾਂਗ ਅਥਤੀਸ ਕੋ." (ਅਕਾਲ)

ਅਥਨ. ਸੰ. ਅਸ੍ਵਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ੍ਵ ਹੋਣਾ. ਛਿਪਣਾ. ਗ਼ਰੂਬ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਆਥਣ.

ਅਥਰ. ਅਥਰਵ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਥਰ ਬੇਦ ਪਠਜੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਅਥਰਬ. ਸੰ. ਅਥਵੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੌਥਾ ਵੇਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬ੍ਰਹਮਵੇਦ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ। ੨ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਚੌਥਾ ਵੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਥਰਵਨ.

ਅਥਰਬਣ. ਦੇਖੋ, ਅਥਰਬ ਅਤੇ ਅਥਰਬਨ.

ਅਥਰਬਣਿ. ਸੰ. ਅਥਰੰਗਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਦਾ ਗਜਾਤਾ. ਪੰਡਿਤ। ੨ ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਜੱਗ ਆਦਿ (ਯਗਜਾਦਿਕ) ਕਰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਰਿਤ੍ਵਜ.

ਅਥਰਬਨ } ਸੰ. ਅਥਵੰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੌਥਾ ਵੇਦ.
ਅਥਰਵਣ } ਦੇਖੋ, ਵੇਦ। ੨ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਥਰਵਨ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਯਗਜਾਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. "ਭਾਰ ਅਥਰਬਨ ਗੁਰੁਮੁਖ ਤਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਗੁਰੁਮੁਖਾਂ ਨੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀਆਂ ਦਾ ਬੋਝਾ ਸਿਰੋਂ ਉਤਾਰਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਅਥਵਣ. ਦੇਖੋ, ਅਥਨ। ੨ ਅਸ੍ਵਮਨ ਹੋਣ ਦੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਿਸ਼ਾ. ਪਸ਼ਚਿਮ. ਪੱਛੋਂ. ਦੇਖੋ, ਆਥਵਣ.

ਅਥਵਾ. ਵਯ–ਯਾ. ਵਾ. ਕਿੰਵਾ. ਜਾਂ.

ਅਥਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਮੁਸਾਫ਼ਰਖ਼ਾਨਾ. "ਹੁਤੇ ਅਥਾਈ ਕੇ ਵਿਚ ਬੈਠਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਥਾਹ } ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਥਾਹ ਨਾ ਪਾਇਆਜਾਵੇ.
ਅਥਾਹੁ } ਅਗਾਧ. ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ "ਅਗਮ ਅਥਾਹ ਬੇਅੰਤ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਅਥਾਕ. ਵਿ–ਜੋ ਸ੍ਥਗਿਤ (ਥੱਕਿਆ) ਨਹੀਂ. ਅਥਕ. ਜੋ ਥਕੇ ਨਾ. "ਕੀਏ ਰਥ ਅਥਾਕ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਅਥਾਮ. ਵਿ–ਅਸ੍ਥਾਨ ਰਹਿਤ। ੨ ਬੇਰੋਕ. ਬੇਮੁਣ ਬਿਨਾ. "ਉਖਰੜੋ ਧੀਰਜ ਮੂਲ ਅਥਾਮੂ." (ਨਾਪ੍)

ਅਥਿ. ਅਸ੍ਥਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹੱਡੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਪੁਰ. "ਮਜਾ ਰੁਧਿਰ ਦੁਰਗੰਧਾ ਨਾਨਕ ਅਥਿ ਗਰਬੇਣ ਅਗਜਾਨਣੇ." (ਗਾਬਾ)

ਅਥਿਤ } ਵਿ–ਜੋ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ. ਚੰਚਲ ।
ਅਥਿਤਾ } ੨ ਬਿਨਸਨਹਾਰ। ੩ ਅਤਿਥਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਈ ਥਾਂਈ ਅਥਿਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

ਅਥਿਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਥਿ । ੨ ਨਾ ਇਸਥਿਤੀ. ਕਾਇਮੀ ਨਾ ਹੋਣੀ.

ਅਥਿਤਜਭਵਨ. ਦੇਖੋ, ਆਥਿਤਜਭਵਨ.

ਅਥਿਰ. ਸੰ. ਅਸ੍ਥਿਰ. ਵਿ–ਜੋ ਇਸਥਿਰ (ਕਾਇਮ) ਨਹੀਂ. ਚੰਚਲ। ੨ ਬਿਨਸਨਹਾਰ.

ਅਥੋਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਦਨੰਤਰ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ. "ਅਥੋਨ ਪੁਰਸਾ ਦਮਰਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਪੁਰੁਸ਼ ਨੂੰ ਦਮ ਸਾਧਨ ਕਰਨਾ ਯੋਗਜ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਮ.

ਅਥ੍ਰੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸ਼੍ਰੂ. ਅੰਥ੍ਰੂ. ਆਂਸੂ. ਹੰਥ੍ਰੂ.

ਅਦ. ਸੰ. ਅਦ੍. ਧਾ–ਖਾਣਾ. ਭੱਛਣ (ਭਕਣ) ਕਰਨਾ. ਕੱਟਣਾ. ਕੁਤਰਨਾ.

ਅਦਗ } ਵਿ–ਬਿਨਾ ਦਾਗ. ਸਾਫ਼. "ਨਮੋ ਖੱਗ
ਅਦੱਗ } ਅਦੱਗੀ." (ਵਿਚਿਤ੍) "ਲੈਕਰ ਖੱਗ ਅਦੱਗ ਮਹਾਂ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ।
੩ ਅਦਗਧ. ਜੋ ਦਗਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ. ਅਰਥਾਤ ਸੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. "ਅਦੋਖ ਅਦਾਗ ਅਦਗ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਅਦਦ. ਅ ﻋﺪﺩ ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ. ਸੰਖਜਾ। ੨ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੀ ਵਸ੍ਤੂ.

ਅਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਣਾ. ਭਕਣ. ਛਕਣਾ । ੨ ਅ ﻋﺪﻥ ਅਦਨ. ਵਿ–ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਬਾਗ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਆਦਮ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. Eden. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ । ੪ ਅ੍ਰਬ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਤੇ (ਜਿਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ੧੭੭੫ ਫੁੱਟ ਹੈ) ਮਜਬੂਤ ਫੌਜੀ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਭਾਰਤਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ. ਅਦਨ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੩੯ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ ਹੈ. ਵਲਾਇਤ ਨੂੰ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜਾਂ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਬੰਦਰ ਹੈ.

ਅਦਨਾ. ਅ ﺍﺩﻧﯽ ਵਿ–ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ. ਤੁੱਛ.

ਅਦਬ. ਅ ﺍﺩﺏ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਦਰ. ਸਨਮਾਨ. ਸ਼ਿਸ਼ਾਚਾਰ. "ਹਾਦੀਯੇ ਰਾਹੇ ਖ਼ੁਦਾ ਆਮਦ ਅਦਬ। ਬੇ ਅਦਬ ਖ਼ਾਲੀਸ੍ਤ ਅਜ਼ ਅਲਤਾਫ਼ੇ ਰੱਬ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ੨ ਨਿਯਮ. ਕ਼ਾਇਦਾ । ੩ ਸਦਾਚਾਰ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਤ੍ਯ.

ਅਦਭੁਤ. ਸੰ. ਅਦ੍ਭੁਤ. ਵਿ–ਅਣੋਖਾ. ਅਜੀਬ । ੨ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਰਸ.

ਅਦਭੁਤ ਰਾਮਾਯਣ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਰਾਵਣ.

ਅਦਮ. ਸੰ. ਅਦਮ੍ਯ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਮਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀਏ. ਅਜੀਤ. ਜੋ ਦਬੇ ਨਾ। ੨ ਅ ﻋﺪﻡ ਅਦਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ਼ੈਰਹਾਜ਼ਰੀ. ਅਣਹੋਂਦ. ਅਨੁਪਸ੍ਥਿਤਿ. ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੩ ਪਰਲੋਕ.

ਅਦਰਸ. ਦੇਖੋ, ਆਦਰਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ.

ਅਦਰਕ. ਸੰ. ਆਦ੍ਰ੍ਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਦਾ. ਹਰੀ ਸੁੰਢ.

ਅਦਰਬ. ਵਿ–ਦ੍ਰਵ ਰਹਿਤ,ਨਿਰਧਨ। ੨ ਅਮੋਲ (ਅਮੂਲ੍ਯ). ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਸੁ ਬਾਜੀ ਅਦਰਬੰ." (ਗਜਾਨ)

ਅਦਲ. ਸੰ. ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ। ੨ ਅ ﻋﺪﻝ ਅ਼ਦਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਆਂਉਂ. ਨਜਾਯ. ਇਨਸਾਫ਼. "ਅਦਲ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨ ਸਮਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ. ਕਰਤਾਰ। ੪ ਤੁਲ੍ਯਤਾ. ਸਮਾਨਤਾ। ੫ ਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ.

ਅਦਲੀ. ਵਿ–ਅ਼ਦਲ (ਨਿਆਂਉਂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਦਾਲਤੀ. ਜੱਜ. "ਅਦਲੀ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਪਿੰਡ ਭੈਣੀ ਦਾ (ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਉਂ ਚੋਹਲਾ ਅਥਵਾ ਚੋਲ੍ਹਾ ਹੈ) ਵਸਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਚੋਰੀ ਛੱਡਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੋਂ ਆਤਮਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਤਾ. "ਅਦਲੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ ਜਿਂਹ ਸੁਮਤਿ ਵਿਸੇਖੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਦਲੁ. ਦੇਖੋ, ਅਦਲ.

ਅਦਵੈ. ਦੇਖੋ, ਅਦ੍ਵਯ.

ਅਦਾ } ਅ ।।। ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰੁਰਜ਼. ਢੰਗ. ਚਾਲ.
ਅਦਾਇ } "ਅਦਭੁਤ ਅਦਾਇ ਤਾਂਕੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਵਾਕਸਰਚਨਾ। ੩ ਚੁਕਾਉਣਾ. ਹ੍ਰਿਸਾਬ ਬੇਬਾਕ ਕਰਨਾ। ੪ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਦੱਸਣਾ। ੫ ਅ ﺍﺩﺍ ਅ਼ਦਾ. ਖੰਡਨ. ਰੱਦ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ. "ਤੇਰੋ ਹੁਕਮ ਕਰਹਿਂਗੇ ਅਦਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੈਂਗੇ ਸਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਵਿ–ਤਬਾਹ. ਬਰਬਾਦ. "ਇਸ ਬਲ ਤੇ ਤੂੰਹੀ ਹੁਇ ਅਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਦਾਇਬ. ਅ ﺁﺩﺍﺏ ਆਦਾਬ. ਅਦਬ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਬਿੰਦ ਅਦਾਇਬ ਰਾਖਹੁ ਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਦਾਹਣ. ਵਿ–ਅਦਾਹ੍ਯ. ਦਹਨ ਰਹਿਤ. ਜੋ ਸਾੜਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. "ਪ੍ਰਚੰਡ ਆਮੇਟ ਅਦਾਹਣ."(ਪਾਰਸਾਵ)

ਅਦਾਗ. ਵਿ–ਦਾਗ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਮਲ. ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ.

ਅਦਾਬ. ਦੇਖੋ, ਅਦਾਇਬ. "ਕਰਤ ਅਦਾਬ ਅਧਿਕ ਸਭਕੋਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅ਼ਦਾਲਤ. ਅ ﻋﺪﺍﻟﺖ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅ਼ਦਲ ਦੀ ਥਾਂ. ਨਜਾਯਸ਼ਾਲਾ। ੨ ਇਨਸਾਫ. ਨਿਆਂਉ.

ਅਦਾਲਤੀ. ਵਿ–ਅਦਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਆਂਉ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੱਜ. ਨਜਾਯਾਧੀਸ਼.

ਅ਼ਦਾਵਤ. ਅ ﻋﺪﺍﻭﺕ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਸ਼ਮਨੀ. ਵੈਰ. "ਤੂੰ ਕਰੇਂ ਅਦਾਵਤ ਗੁਰੂ ਨਾਲ." (ਜੈਂਗਨਾਮਾ)

ਅਦਿਸਟ. ਸੰ. ਅਦ੍ਰਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਨਾ ਦੇਖਿਆ. ਅਣਡਿੱਠ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਸਹਜੇ ਅਦਿਸਟੁ ਪਛਾਣੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਕਰਮ। ੪ ਪ੍ਰਾਰਬਧ.

ਅਦਿਸਟਿ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਵਿੱਚ. "ਚਿਤੁ ਅਦਿਸਟਿ ਲਗਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਅਦਿਸਟੁ. ਦੇਖੋ, ਅਦਿਸਟ.

ਅਦਿਖ. ਵਿ–ਦੀਖ੍ਯਾ (ਦੀਕ੍ਸ਼ਾ) ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੁਦੀਕ੍ਸ਼ਾ ਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ੨ ਅਣਡਿੱਠ. ਜੋ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ.

ਅਦਿਤ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿਤ੍ਯ.

ਅਦਿਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਦੱਛ (ਦਕ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਵਤੇ ਜਨਮੇ. "ਦਿਤਿ ਅਦਿਤਿ ਏ ਰਿਖਿ ਬਰੀ ਬਨਾਇ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੩ ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੪ ਖਾਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ–ਮੌਤ.

ਅਦਿਤਿਸੁਤ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ।
ਅਦਿਤਿਕੁਮਾਰ } ੩ ਵਾਮਨ। ੪ ਦੇਵਤਾ.

ਅਦਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਅਦਿਤਿ.

ਅਦੀਸ } ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ. ਦੇਖੋ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ.
ਅਦੀਖ } "ਅਦੀਸੈ." (ਜਾਪ੍)

ਅਦੀਨ. ਵਿ–ਦੀਨਤਾ ਰਹਿਤ। ੨ ਨਿਡਰ। ੩ ਉਦਾਰ। ੪ ਪਾਂਡਵ ਸਹਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਅਦੀਨਾ. ਫ਼ਾ ﺁﺩﯾﻨﻪ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ. ਜੁਮਾ. ਅਦੀਨਹ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੁਮੇ ਦੇ ਦਿਨ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਪੈਗਿਆ ਹੈ.

ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ. ਇਹ ਸ਼ਰਕਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗ਼ਰੀਬ ਚੰਨੂ ਅਰਾਈਂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਮਾਲ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਸੀ. ਆਪਣੀ ਲਿਆਕਤ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਜਾਲੰਧਰ ਦਾ ਨਵਾਬ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਹੋਕੇ ਮੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਬਹਰਾਮ ਜੰਗ ਸੀ. ਅਦੀਨਹ (ਸ਼ੁਕ੍ਰ) ਦੇ ਦਿਨ ਇਹ ਜੰਮਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਨਾਉਂ ਪੈਗਿਆ. ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬੇਟੇ ਤੈਮੂਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਇਬ ਜਹਾਨ ਖ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਫੇਰ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਗੰਢੀ, ਪਰ ਪੂਰਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਾ ਉੱਤਰਿਆ,ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦਾ ਖੋਟਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸ਼ੂਲ ਰੋਗ ਨਾਲ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੮੧੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਜਾਲੰਧਰ ਲਾਗੇ ਖ਼ਾਨਪੁਰ ਦਫ਼ਨ ਕੀਤਾਗਿਆ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀਏ ਸੋਢੀ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੩ ਵਿੱਚ ਜਾਲੰਧਰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ. ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਜਾਲੰਧਰ ਦੇ ਜਾਲਿਮ ਨਾਸਿਰ ਅਲੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਕ਼ਬਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਫੂਕੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਸਿਰ ਅਲੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ ਬੀਮ ਸਾਹਿਬ ਸਾੜਿਆ ਸੀ.

ਅਦੁਤਿਯ } ਦੇਖੋ, ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ.
ਅਦੁਤੀ }

ਅ਼ਦੂ. ਅ ﻋﺪﻭ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਅਦੂਖ } ਵਿ–ਦੂਖ ਰਹਿਤ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼. ਦੂਸ਼ਣ
ਅਦੂਖਾ } ਬਿਨਾ। ੩ ਨਿਰਵਿਕਾਰ. "ਮਨ ਰਹਸੋ ਅਦੂਖਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਦੂਜ. ਵਿ–ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਅਦੁਤੀ.

ਅਦੂਲ } ਅ ﻋﺪﻭﻝ ਉ਼ਦੂਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਨਕਾਰ.
ਅਦੂਲੀ } ਨਿਸ਼ੇਧ. ਖੰਡਨ । ੨ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਤਾ. "ਹੁਕਮਅਦੂਲੀ ਗਨਹਿ ਵਿਚਾਰੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਦੇਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਖਸ. ਅਦੇਵ. ਅਸੁਰ। ੨ ਵਿ–ਅਦੇਯ. ਜੋ ਨਾ ਦੇਣ ਯੋਗਜ ਹੋਵੇ. "ਦੇਂਉ ਅਦੇਉ ਵਸਤੁ ਜੋ ਹੋਈ." (ਨਾਪ੍)

ਅਦੇਅ. ਜੋ ਦੇਣ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਅਦੇਯ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਦੇਵ.ਅਦੇਵ. ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਦੇਅ.

ਅਦੇਸ. ਵਿ–ਦੇਸ਼ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ. "ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਦੇਸ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਮੰਦ ਦੇਸ਼. ਬੁਰਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਦੇਸ਼.

ਅਦੇਸਾ. ਫ਼ਾ ﺍﻧﺪﯾﺸﻪ ਅੰਦੇਸ਼ਾ.ਸੰਗਜ਼ਾ-ਵਿਚਾਰ.ਧ੍ਯਾਨ. ਫਿਕਰ। ੨ ਈਰਖਾ। ੩ ਸੰਸਾ. ਭ੍ਰਮ. "ਚੂਕੇ ਮਨਹੁ ਅਦੇਸਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਡਰ. ਭੈ.

ਅਦੇਖ } ਵਿ–ਜੋ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ.
ਅਦੇਖਿ } "ਜਸ ਅਦੇਖਿ ਤਸ ਰਾਖਿ ਬਿਚਾਰਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਅਦੇਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਦੇਣ ਯੋਗਜ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਦਿੱਤਾ ਨਾ ਜਾਵੇ. "ਨਹਿ ਅਦੇਯ ਕਛੁ ਤੋ ਤੇ." (ਨਾਪ੍)

ਅਦੇਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤੇ ਤੋਂ ਭਿੰਨ. ਅਸੁਰ. "ਮਿਲ ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਸਿੰਧੁ ਮਥਜੋ." (ਸੋਹਨੀ) ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਦੇਵ (ਪੂਜ੍ਯ) ਨਹੀਂ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. "ਆਦਿ ਅਦੇਵ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਦੋਖ. ਵਿ–ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ. ਪਾਪ ਬਿਨਾ. ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ

ਅਦੰਗ } ਵਿ–ਬਿਨਾ ਦਾਗ. ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ,ਦੰਗ।
ਅਦੰਗੀ } ੨ ਦੰਗੇ (ਖ਼ਗੜੇ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੩ ਫ਼ਾ ﺍﻧﺪﯾﮓ ਅ਼ੰਦੇਗ.ਮੂਰਖ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਦੰਡ / **ਅਦੰਡਜ** ਸੰ. ਅਦਣ੍ਡ੍ਯ – ਅਦੰਡਜ. ਵਿ–ਜੋ ਦੰਡ (ਸਜ਼ਾ) ਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ.

ਅਦੰਡ. ਵਿ–ਦੰਡ ਰਹਿਤ. ਪਾਖੰਡ ਬਿਨਾ.

ਅਦਜ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਜ. ਹੁਣ. ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ.

ਅਦੂ. ਦੇਖੋ, ਅਦ੍.

ਅਦ੍ਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਦ੍ (ਪਹਾੜ) ਦਾ ਸਾਰ. ਸ਼ਿਲਾਜੀਤ (ਸ਼ਿਲਾਜਤੁ). ੨ ਲੋਹਾ। ੩ ਫੌਲਾਦ. "ਕਹੁ ਅਦ੍ਸਾਰੰ, ਕਹੁ ਭਦ੍ ਰੂਪੰ." (ਅਕਾਲ) ਕਿਤੇ ਲੋਹਾ ਰੂਪ ਕਿਤੇ ਭਦ੍ (ਸੁਵਰਣ) ਰੂਪ। ੪ ਅਦ੍ (ਪਹਾੜ) ਤੋਂ ਟਪਕਕੇ ਨਿਕਲੀਹੋਈ ਨਦੀ ਅਥਵਾ ਚਸ਼ਮਾ.

ਅਦ੍ਹਮਾਨ / **ਅਦ੍ਮਾਨ** عبدالرحمان ਅ਼ਬਦੁਲਰਹ਼ਮਾਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਮੁਰੀਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰਹਿਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੁਮੁਖ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ. "ਏਕ ਫ਼ਕੀਰ ਜੁ ਅਦ੍ਹਮਾਨ." (ਨਾਪ੍)

ਅਦ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜ। ੨ ਪੱਥਰ। ੩ ਬਿਰਛ। ੪ ਬੱਦਲ.

ਅਦ੍ਰਿਸ / **ਅਦ੍ਰਿਸਟ** ਦੇਖੋ, ਅਦਿਸਟ ੧, ਅਤੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ. "ਦੇਖਿ ਅਦ੍ਰਿਸਟ ਰਹਉ ਬਿਸਮਾਦੀ." (ਸੋਰ ਮ. ੧) "ਬਿਥਰਜੋ ਅਦ੍ਰਿਸਟ ਜਿਹ ਕਰਮ ਜਾਰ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਦਿਸਟ ੩.

ਅਦ੍ਰਿਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਲਾਜੀਤ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਔਖਧ, ਜੋ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਟਪਕਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਿਲਾ ਦੀ ਜਤੁ (ਲਾਖ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਾਜੀਤ। ੨ ਲੋਹਾ। ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੋਤ (ਚਸ਼ਮਾ), ਜੋ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚੋਂ ਫੁੱਟ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ.

ਅਦ੍ਰਿਸੁਤਾ. ਸੰਗਜਾ – ਪਾਰਵਤੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਰਵਤ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੨ ਨਦੀ। ੩ ਗੰਗਾ.

ਅਦ੍ਰਿ ਸੁਤਾਹੁ ਕੀ ਜੋ ਤਨੀਆ. (ਚੰਡੀ ੧) ਕੌਸ਼ਕੀ ਦੇਵੀ. ਅਦ੍ਰਿਸੁਤਾ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦੀ ਤਨਿਯਾ (ਪੁਤ੍ਰੀ).* ੨ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਮਸ੍ਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੁੰਭਨਿਸ਼ੁੰਭ ਦੇ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਵੇਲੇ ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ. "ਨਿਕਲੀ ਮੱਥਾ ਫੋੜਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਅਦ੍ਰਿਸ੍. ਦੇਖੋ, ਅਦਿਸਟ ੧ ਅਤੇ ੩.

ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟਕੂਟ. ਅਜੇਹੀ ਬੁਝਾਰਤ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ. ਭਾਵ–ਪੇਚ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੁਝਾਰਤ ਦਾ ਭਾਵ ਗੁਪਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਕੂਟ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ. ਸੰ. ਅਦ੍ਰਸ਼੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਦੇਖਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਅਣਡਿੱਠ. ਗ਼ਾਇਬ.

ਅਦ੍ਰਿਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਮਾਲਯ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਰਵਤ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ। ੨ ਨਦੀ.

ਅਦ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਦ੍ਰਿ। ੨ ਵਿ–ਸਨਮਾਨਿਤ. ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਆਦ੍ਰਿਤ (ਆਦ੍ਰਤ). ੩ ਪਹਾੜੀਆ.

ਅਦ੍ਰੋਹ. ਵਿ–ਦ੍ਰੋਹ ਰਹਿਤ. ਵੈਰ ਬਿਨਾ. ਨਿਰਵੈਰ.

ਅਦ੍ਵਯ / **ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ** / **ਅਦ੍ਵਿਯ** ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਰਹਿਤ. ਇੱਕੋ. ਲਾਸ਼ਾਨੀ. ਅਦੁਤੀ. "ਅਦ੍ਵਿਯ ਅਮਰ." (ਗਜਾਨ)

ਅਦ੍ਵੈਸ / **ਅਦ੍ਵੈਖ** ਸੰ. ਅਦ੍ਵੈਸ਼. ਵਿ–ਦ੍ਵੈਸ (ਵੈਰ) ਰਹਿਤ। ੨ ਈਰਖਾ ਬਿਨਾ.

ਅਦ੍ਵੈ. ਅਦੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਅਦ੍ਵਯ. "ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਅਦ੍ਵੈ." (ਅਕਾਲ)

ਅਦ੍ਵੈਖ. ਦੇਖੋ, ਅਦ੍ਵੈਸ.

ਅਦ੍ਵੈਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਇਕੱਲਾ. ਦ੍ਵੈਤ (ਦੂਜੇ) ਬਿਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਅਦੁਤੀ (ਲਾਸ਼ਾਨੀ) ਹੈ.

ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦ. ਸੰ. ਵੇਦਾਂਤਮਤ. ਉਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਜਗਤ ਦਾ ਉਪਾਦਾਨ ਅਤੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਹੈ.

ਅਧ. ਸੰ. ਅਰ੍ਧ–ਅਧੰ. ਵਿ–ਅੱਧਾ. ਨਿਸਫ਼. "ਅਧ ਸੇਰ ਮਾਗਉ ਦਾਲੇ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਅਧਸ੍–ਅਧ: ਵਜ–ਹੇਠ. ਨੀਚੇ. ਥੱਲੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅੱਧ.

ਅਧ ਊਰਧ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਧ: ਊਰਧ. ਹੇਠ ਉੱਤੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਮਿਰਤ (ਮਰਤ੍ਯ)ਲੋਕ ਅਤੇ ਦੇਵ ਲੋਕ। ੪ ਨਰਕ ਸੁਰਗ. "ਕਿਰਤ ਪਇਆ ਅਧ ਊਰਧੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਧਸੀਲੀ. ਵਿ–ਅਰਧ ਸ਼ੀਲ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਧਾ ਸ਼ਿਸ਼ਾਚਾਰ (ਭਲਾ ਵਰਤਾਉ) ਹੈ. "ਅਧਸੀਲੀ ਤ੍ਰੈਤਾ ਆਇਆ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਅਧਹ. ਦੇਖੋ, ਅਧ ੨.

ਅਧਕ. ਦੇਖੋ, ਅਧਿਕ.

ਅਧਕਾਰ. ਦੇਖੋ ਅਧਿਕਾਰ.

ਅਧਕੀ. ਵਿ–ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲੀ. ਵਧੀਹੋਈ. "ਅਧਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਿਆਪੈ ਕਾਮ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਧਨ. ਵਿ–ਧਨ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਧਨ. "ਅਧਨ ਧਨੀ ਹੋ ਜਾਤ." (ਸਲੋਹ)

ਅਧਨੇਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਅੰਧਰਾਤ੍ਰਾ.

ਅਧਪਤਿ. ਸੰ. ਅਧਿਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਰਾਜਾ. "ਜਜੋਂ ਅਧਪਤਿ ਇਕ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਜਕੈ." (ਨਾਪ੍)

ਅਧਪੰਧ. ਵਿ–ਅੱਧਾ ਮਾਰਗ. ਅੱਧਾ ਰਾਹ। ੨ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਘਰ ਅਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਪਿੰਡਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਔਖਪੰਧ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗਮਨ ਕਰਦਾ (ਤੁਰਦਾ).

ਅਧਪੰਧੀ. ਵਿ–ਅੱਧਾ ਰਾਹ ਤੈ (ਤ੍ਰੈ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਪੂਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੈ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ. "ਅਧਪੰਧੇ ਹੈ ਸੰਸਾਰੋ ਵਾ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀਆਂ ਮ: ੧)

ਅਧਭੂਤ. ਦੇਖੋ, ਅਧਿਭੂਤ.

ਅਧਮ. ਵਿ–ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ. ਨੀਚ. ਪਾਪੀ. ਦੁਸ਼੍ਟ. ਪੰਅਮਰ.

ਅਧਮਈ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਮਪੁਣਾ. ਨੀਵਾਂਪਨ. ਭਾਵ–ਨੀਚਤਾ. ਬੁਰਿਆਈ. ਖੁਟਿਆਈ.

ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ. ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ–

(੧) ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਭਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸੂਦੀ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸਟਾਈ ਰੇ,

(੨) ਪਾਤ੍ਰਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਸਖਨੀ ਲਹਬਰ ਬੂਝੀ ਖਾਈ ਰੇ,

(੩) ਘਰ ਕੀ ਬਿਲਾਈ ਅਵਰ ਸਿਖਾਈ ਮੂਸਾ ਦੇਖਿ ਡਰਾਈ ਰੇ,

(੪) ਅਜ ਕੈ ਵਸਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨੇ ਕੇਹਰਿ ਕੂਕਰ ਤਿਨਹਿ ਲਗਾਈ ਰੇ,

(੫) ਬਾਝੁ ਥੂਨੀਆ ਛਪਰਾ ਥਾਮਿਆ ਨੀਘਰਿਆ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ਰੇ,

(੬) ਬਿਨੁ ਜੜਿਏ ਲੈ ਜੜਿਓ ਜੜਾਵਾ ਬੇਵਾ ਅਚਰਜੁ ਲਾਇਆ ਰੇ,

(੭) ਦਾਦੀ ਦਾਦਿ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ ਚੂਪੀ ਨਿਰਨਉ ਪਾਇਆ ਰੇ,

(੮) ਮਾਲਿ ਦੁਲੀਚੈ ਬੈਠੀ ਲੈ ਮਿਰਤਕੁ ਨੈਨ ਦਿਖਾਲਨੁ ਧਾਇਆ ਰੇ,

(੯) ਸੋਈ ਅਜਾਣੁ ਕਹੈ ਮੈ ਜਾਨਾ ਜਾਨਣਹਾਰੁ ਨ ਛਾਨਾ ਰੇ. × × × (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ–

(੧) ਘਾਤਕ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਦੇਣਵਾਲੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮ-ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਹੋਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਆਦਤ ਸ੍ਰੇਸਟਾਈ (ਛਤ੍ਰਾਣੀ) ਬਣੀ ਹੈ, ਭਾਵ–ਸੂਰਵੀਰਤਾ ਆਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੇਸਟ ਅਤੇ ਸ੍ਰੇਸਟਾਈ.

(੨) ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਜੋ ਭਰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਤ੍ਰਿਸਨਾਅਗਨਿ ਬੁਝਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਹਬਰ.

(੩) ਭੋਗਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸਿਖਾਈਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਸ਼ੈਰਸਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਭਰਦੀ ਹੈ.

(੪) ਨੰਮ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਅਹੰਕਾਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਲੋਭ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਘਾਹ ਖਾਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਅਭੱਖ ਛੱਡਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਮਾਤ੍ਰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖ ਹੈ.

(੫) ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਛੱਪਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ–ਬੇਗਾਨੀ ਆਸ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਜੋ ਬਿਨਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਭੀ ਹੈ.

(੬) ਉਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਦੀ ਵਾਕਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਡਿਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਅ਼ਾਮਿਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗਜਾਨ-ਰਤਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਭੂਸਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ.

(੭) ਜੋ ਫਰਿਆਦੀ ਵਾ ਵੇਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭੀ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਚੁਪਕੇ ਹੀ ਫੈਸਿਲਾ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ–ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਸਲ ਬਾਤ ਸਮਝਕੇ ਮੌਨ ਧਾਰ ਲਈ ਹੈ.

(੮) ਮੁਰਦਾ (ਆਤਮਗਜਾਨ ਰਹਿਤ ਜੜ੍ਹਮਤਿ) ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਭਾਵ–ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ (ਅਡੰਬਰ) ਨੱਠ ਗਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ–ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾ ਹੈ.

(੯) ਜੋ ਆਖਦਾ ਹੈ–ਮੈ ਗਜਾਨੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਅਗਜਾਨੀ ਹੈ. ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਗਜਾਨੀ ਹੈ ਉਹ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ.

ਅਧਮਤਾ / **ਅਧਮਤ੍ਵ** / **ਅਧਮਾਈ** ਸੰਗਜਾ–ਨੀਵਾਂਪਨ. ਨੀਚਤਾ. ਘਟੀਆਪਨ. ਬੁਰਿਆਈ. ਖੁਟਿਆਈ.ਨੀਚਪੁਣਾ. "ਨਹਿ ਛੁਟੀ ਅਧਮਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਕਹਉ ਕਹਾਂ ਅਪਨੀ ਅਧਮਾਈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੯)

ਅਧਮਾਧਮ. ਵਿ–ਅਧਮ ਤੋਂ ਅਧਮ. ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ. ਘਟੀਆ ਤੋਂ ਘਟੀਆ. ਨੀਚ ਤੋਂ ਨੀਚ. ਮਹਾਂ ਪਾਪੀ. ਵਡਾ ਪਾਮਰ.

ਅਧਯਨ. ਸੰ. ਅਧ੍ਯਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੜ੍ਹਾਈ. ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਧ੍ਹੈਨ.

ਅਧਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਫੜਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਜੋ ਧਾਰਣ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਤਾਲ. "ਅਧਰੰ ਧਰੰ ਧਾਰਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਪਾਤਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਧਰੰ ਧਰੰ ਧਾਰਣਹ। ੩ ਹੇਠਲਾ ਓਠ (ਹੋਠ). ੪ ਓਠ. ਹੋਠ। ੫ ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ. "ਹੁਕਮੇ ਧਾਰਿ ਅਧਰ ਰਹਾਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੬ ਯੋਨਿ. ਭਗ। ੭ ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਆਧਾਰ. ਨਿਰਾਸ਼੍ਰਯ. ਬੇ ਆਸਰਾ.

ਅਧਰਣ. ਵਿ–ਨਾ ਧਾਰਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਅਧਾਰਣੀਯ. "ਅਧਰਣ ਧਰਣੰ ਪਤਿਤਉ ਧਰਣੰ." (ਗਜਾਨ)

ਅਧਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ. ਪਾਪ. ਦੁਰਾਚਾਰ. ਜੋ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ। ੨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਧਰਮ (ਗੁਣ) ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਨਹੀਂ. "ਨਮਸਤੇ ਅਧਰਮੰ." (ਜਾਪੁ)

ਅਧਰਮਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਰਮਤਾ। ੨ ਧਰਮ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ.

ਅਧਰਮੀ. ਸੰ. ਅਧਾਰ੍ਮਿਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ. ਪਾਪੀ. ਦੁਰਾਚਾਰੀ.

ਅਧਰਵਿਛੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ਅਲੰਕਾਰ (ਅ)

ਅਧਰਾਮ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਓਠ (ਹੋਠ) ਦੀ ਮਿਠਾਸ. "ਅਧਰ ਤ੍ਰਿਖਾ ਕੋ ਚਾਟ ਕਹਿਤ ਅਧਰਾਮ੍ਰਿਤ ਪਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੮੧)

ਅਧਰੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਆਧਾਰ. ਆਸ਼੍ਰਯ. ਆਸਰਾ. "ਨਾਮ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨਅਧਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਆਧਾਰ ਦੇਣਵਾਲਾ.

ਅਧਰੰਗ. ਅਧੰ ਅੰਗ. ਜਿਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਅੱਧਾ ਅੰਗ ਮਾਰਿਆਜਾਵੇ.ਪਕ੍ਸ਼ਾਘਾਤ. ਫ਼ਾਲਿਜ. Hemiplegia. ਇਹ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਸਕਤੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਫੋੜਾ, ਵਾਉਗੋਲਾ, ਮਿਰਗੀ, ਆਤਸ਼ਕ ਆਦਿ. ਜੇ ਇਹ ਰੋਗ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦਿਲ ਹੈ. ਅਧਰੰਗ ਦੇ ਰੋਗੀ ਦੀ ਛੇਤੀ ਖਬਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ. ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ

* शरीर कोशाधतस्याः पार्वत्या निःसृताम्बिका । कौशिकीति समस्तेषु ततो लोकेषु गीयते ॥
(ਦੁਰਗਾ ਸਪਤ੍ਸ਼ਤੀ ਅ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਦਾ ਹਟਣਾ ਅੱਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਸਣ ਦੇ ਬੀਜ ਪੀਸਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਖਵਾਉਣੇ ਅਥਵਾ ਅਦਰਕ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਚਟਾਉਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਸੋਂਧਾ ਲੂਣ, ਪਿੱਪਲਾ ਮੂਲ, ਚਿਤ੍ਰਾ, ਸੁੰਢ, ਰਾਯਸਨ ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਮਾਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰਵੇ ਨਾਲ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਨਿੱਤ ਖਾਣਾ ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਸਿੱਧ ਇਲਾਜ ਹੈ. ਯੋਗਰਾਜ ਗੁੱਗਲ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਭੀ ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ ਹੈ.

ਅੱਕ, ਬਕਾਇਣ, ਸੁਹਾਂਜਣਾ, ਸੰਭਾਲੂ, ਅਰੰਡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਇੱਕੋ ਤੋਲ ਦਾ ਲੈਣਾ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਸ ਦੇ ਵਜਨ ਬਰਾਬਰ ਤੇਲ ਲੈਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਕਾਉਣਾ, ਜਦ ਰਸ ਜਲ ਜਾਵੇ ਤਦ ਤੇਲ ਨੂੰ ਛਾਣਕੇ ਸੀਸੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰੱਖਣਾ. ਇਸ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. ਸ਼ੇਰ ਅਤੇ ਰਿੱਛ ਦੀ ਚਰਬੀ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਭੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਅਧਰੰਗ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਬਾਇ (ਵਾਈ) ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਲੇਸਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ. ਮਾਸ ਅਥਵਾ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਰਸਾ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ.

ਅਧਰੰ ਧਰੰ ਧਾਰਣਹ. (ਸਹਸ੍ਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਧਰ। ੨ ਆਧਾਰ ਰਹਿਤ (ਨਿਰਾਸ਼੍ਰਯ) ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਲਈ ਧਰ (ਆਸਰਾ) ਰੂਪ.

ਅਧਵੱਧ. ਵਿ–ਅੱਧੋ ਅੱਧ. ਦੋ ਟੂਕ. ਦੋ ਖੰਡ.

ਅਧੜੋ. ਡਿੰਗ. ਅੱਧਾ. ਅਰਧ. "ਅਧੜੋ ਸਿੰਘ ਅਧੜੋ ਮਾਣਸ." (ਬੈਨੇ) ਅੱਧਾ ਸ਼ੇਰ ਅੱਧਾ ਮਨੁੱਖ, ਨਰ ਸਿੰਘ.

ਅਧਾ. ਦੇਖੋ, ਅਧ। ੨ ਸੰ. ਵਜ–ਤਾਂ. ਤਬ. ਤਦ। ੩ ਅਤੇ. ਅਰ। ੪ ਪਰੰਤੁ. ਲੇਕਿਨ. ਪਰ। ੫ ਇਸ ਲਈ.

ਅਧਾਂਕ. ਸੰ. ਅਰ੍ਧਾਙ੍ਕ–ਅਧੰਕ. ਵਿ–ਅੱਧਾ ਅੱਖਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਰਧਾਂਗ.

ਅਧਾਖਰ ਸੰ. ਅਰ੍ਧਾਕ੍ਸ਼ਰ–ਅਧੰਕਰ. ਵਿ–ਅੱਧਾ ਅੱਖਰ. "ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਕਥਿਆ ਨ ਜਾਇ ਅਧਾਖਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਧਾਨ. ਸੰ. ਆਧਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰੋਹਰ. ਇਮਾਨਤ। ੨ ਗਰਭ. ਹਮਲ.

ਅਧਾਮ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਧਾਮ (ਘਰ) ਨਹੀਂ. ਖ਼ਾਸ ਦੇਸ਼ ਅਥਵਾ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਨਸਸ੍ਵੰ ਅਧਾਮੰ." (ਜਾਪੁ)

ਅਧਾਰ. ਸੰ. ਆਧਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸ਼੍ਰਯ. ਆਸਰਾ. ਸਹਾਰਾ। ੨ ਪਾਤ੍ਰ. ਭਾਂਡਾ.

ਅਧਾਰੀ. ਸੰ. ਆਧਾਰਿ–ਆਧਾਰੀ. ਵਿ–ਆਸਰਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੇਲੀ. ਥੈਲੀ। ੩ ਥੈਰਾਕਨ. T ਇਸ ਆਕਾਰ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਬਾਹਾਂ ਰੱਖਕੇ ਸਾਧੂ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ੪ ਰਿਜ਼ਾ. "ਸਭਨਾਂ ਦੀਏ ਅਧਾਰੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਅਧਿ. ਸੰ. ਉਪ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਗਕੇ ਉੱਪਰ, ਉੱਚਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ, ਅਧਿਕ, ਜਾਦਾ (ਜ਼ਿਆਦਾ) ਆਦਿ ਅਰਥ ਜਣਾਂਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਅਧਿਕਾਰੀ, ਅਧਿਪਤਿ, ਅਧਿਭੂਤ ਅਤੇ ਅਧਿਰਾਜ ਆਦਿ.

ਅਧਿਆ ਦੇਖੋ, ਅਧਯਾਯ.
ਅਧਿਆਉ
ਅਧਿਆਇ

ਅਧਿਆਤਮ. ਸੰ. ਅਧ੍ਯਾਤ੍ਮ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਾ। ੨ ਮਨ। ੩ ਸੁਭਾਉ (ਸ੍ਵਭਾਵ). ੪ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੫ ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ.

ਅਧਿਆਤਮ ਕਰਮ. ਸੰ. ਆਧ੍ਯਾਤ੍ਮਿਕ ਕਰ੍ਮ–ਆਧ੍ਯਾਤਮਿਕ ਕਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕਰਮ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ. "ਅਧਿਆਤਮ ਕਰਮ ਕਰੇ ਤਾ ਸਾਚਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਉ * (ਮਰਜ਼ੀ) ਦੇ ਕਰਮ. ਮਨਮੰਨੇ ਕੰਮ. "ਅਧਿਆਤਮ ਕਰਮ ਜੇ ਕਰੇ ਨਾਮੁ ਨ ਕਬਹੀ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਅਧਿਆਤਮੀ. ਵਿ–ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਸੰਬੰਧੀ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਸੰਬੰਧੀ. "ਅਧਿਆਤਮੀ ਹਰਿਗੁਣ ਤਾਸੁ ਮਨਿ ਜਪਹਿ ਏਕੁ ਮੁਰਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਅਧਿਸਟਾਤਾ ਸੰ. ਅਧਿਸ੍ਥਾਤ੍ਰ–ਅਧਿਸ੍ਥਾਤ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–**ਅਧਿਸ੍ਥਾਤਾ** ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਖੀਆ. ਪ੍ਰਧਾਨ.

ਅਧਿਸ੍ਥਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਨਗਰ। ੨ ਘਰ। ੩ ਆਧਾਰ. ਸਹਾਰਾ.

ਅਧਿਕ. ਵਿ–ਬਹੁਤ. "ਅਧਿਕ ਸੁਆਦ ਰੋਗ ਅਧਿਕਾਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸ਼ੇਸ਼. ਬਾਕੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਜੋ ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੁੱਤ (ਦ੍ਵਿਤ੍ਰ) ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ "ਅੱਲਾ" ਅਧਿਕ ਨਾਲ "ਲ" ਦੋ ਹੋਗਏ। ੪ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਧੇਯ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਧਾਰ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ. "ਜਹਿੰ ਅਧੇਯ ਤੇ ਅਧਿਕ ਅਧਾਰ." (ਗਰਬਗੀਜਨੀ)

"ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਓਨ
ਕਰ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਰੋੜ ਸੁਮਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਇਸ ਥਾਂ ਆਧੇਯ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਾਲੋਂ ਰੋਮ ਆਧਾਰ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਕਹੀ.

ਅਧਿਕਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਯਾਦਤੀ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ.

ਅਧਿਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਧਾਰ. ਸਹਾਰਾ। ੨ ਪ੍ਰਕਰਣ। ੩ ਸਿਰਲੇਖ. ਸਿਰਨਾਵਾਂ। ੪ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਾਰਕ, ਜੋ ਕਰਤਾ ਅਤੇ ਕਰਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੋਵੇ. ਸਪ੍ਤਮੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਦਾ ਅਰਥ.

ਅਧਿਕਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅਧਿਕਤਾ. "ਤਨਿ ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਅਧਿਕਾਈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਅਧਿਕਤਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਲਾਲਚੀ. "ਮਾਇਆ ਕੇ ਜੋ ਅਧਿਕਾਈ, ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਪਚੈ ਪਚੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਅਧਿਕ ਆਯੁ (ਉਮਰ) ਵਾਲਾ. ਚਿਰਜੀਵੀ. "ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ, ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੂੰਡ ਬਲਾਏ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਅਧਿਕ (ਬਹੁਤ) ਹੀ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਹਿ ਅਧਿਕਾਈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਅਧਿਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਹੁਦਾ. ਪਦਵੀ। ੨ ਹੱਕ। ੩ ਯੋਗਤਾ. "ਅੰਤਰ ਬਲ ਅਧਿਕਾਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਸੈਨਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੇ। ੪ ਅਖ੍ਤਿਆਰ.

ਅਧਿਕਾਰੀ. ਸੰ. ਅਧਿਕਾਰਿਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਕਦਾਰ। ੨ ਅਹੁਦੇਦਾਰ। ੩ ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਅਧਿਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਅਧਿਕ੍ਰੁਤ. ਵਿ–ਅਧਿਕਾਰ (ਕ੍ਰਬਜ਼ੇ) ਵਿੱਚ ਆਇਆਹੋਇਆ. ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਧਿਕਾਰੀ.

ਅਧਿਦੇਵ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜ੍ਯਦੇਵ. ਵਡਾ ਦੇਵ। ੨ ਕੁਲਦੇਵਤਾ। ੩ ਇਸ੍ਟਦੇਵ.

ਅਧਿਦੈਵ. ਵਿ–ਅੱਚਣਚੇਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਸੰਬੰਧੀ.

ਅਧਿਪ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ। ੨ ਸਰ-
ਅਧਿਪਤਿ ਦਾਰ. ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ। ੩ ਰਾਜਾ.

ਅਧਿਭੂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਸਰੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ.

ਅਧਿਭੂਤਕ ਦੇਖੋ, ਆਧਿਭੌਤਿਕ.
ਅਧਿਭੌਤਕ

ਅਧਿਰਥ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣ.

ਅਧਿਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ. ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ.

ਅਧਿਵਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਕੇ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਸਣਾ। ੩ ਮੂਰਤਿ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ.

ਅਧਿਵੇਸ਼ਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲਸਾ। ੨ ਬੈਠਕ। ੩ ਸਭਾ. ਦੀਵਾਨ.

ਅਧੀ. ਵਿ–ਅੱਧੀ. ਆਧੀ. ਅਧੰ। ੨ ਅ–ਧੀ. ਧੀ (ਬੁੱਧਿ) ਰਹਿਤ. ਮੂਰਖ. "ਤੁਧ ਭਾਵੈ ਅਧੀ ਪਰਵਾਣ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਦਮੜੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ.

ਅਧੀਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਰਾਜਾ.

ਅਧੀਤ. ਵਿ–ਪੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ. ਵਾਚਿਆਹੋਇਆ.

ਅਧੀਨ. ਵਿ–ਮਾਤਹਤ. ਆਗਜਾਕਾਰੀ। ੨ ਵਸ਼ੀਭੂਤ। ੩ ਦੀਨ. ਨਿਰਅਭਿਮਾਨ. "ਅਜਯਾ ਅਧੀਨ ਤਾਂਤੇ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭਈ."(ਭਾਗੁ ਕ)* ਅਜਾ(ਬਕਰੀ) ਦੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਈ.

ਅਧੀਨਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਬੇਦਾਰੀ. ਪਰਵਸ਼ਤਾ। ੨ ਦੀਨਤਾ.

ਅਧੀਰ. ਵਿ–ਧੀਰਜ ਰਹਿਤ. ਬੇਚੈਨ. ਵਜਾਕੁਲ.

ਅਧੀਰਜ. ਸੰ. ਅਧੈਯ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਧੀਰਜ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਬੇਚੈਨੀ. ਵਜਾਕੁਲਤਾ. ਚੰਚਲਤਾ ਅਧੀਰਤਾ.

ਅਧੀਰਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਮਧ੍ਯਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੌਢਾ ਨਾਇਕਾ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਨਾਇਕ ਦੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਵਿਲਾਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੇਖਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਧੀਰਜ ਨਾ ਰੱਖੇ.

ਅਧੁ. ਅਰਧ. ਅੱਧਾ. "ਅਧੁ ਗੁਲਾ ਚਿੜੀ ਕਾ ਚੁਗਣੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਅਧੁਨਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਵੇਲੇ. ਹੁਣ. ਅੱਜ ਕੱਲ.

ਅਧੁਲਾ ਵਿ–ਅੰਧਾ. ਅੰਧੀ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ।
ਅਧੁਲੀ ੨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ. "ਦੁਰਮਤਿ ਅਧੁਲੀ ਕਾਰ." (ਬਸੰ. ਅ: ਮ: ੧) "ਨੇਤ੍ਰ ਫੁਨ ਅਧੁਲੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਅਧੂਆ. ਵਿ–ਅੱਧਾ. ਅਰਧ. "ਬਿਲਮ ਨ ਅਧੂਆ ਰਾਈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਧੂਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਧੂਤ (ਕੰਪਿਤ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਨਾ ਕੰਬਣ ਵਾਲਾ.ਨਿਡਰ.ਨਿਰਭੈ."ਅਧੂਤ ਹੈ."(ਜਾਪੁ)

ਅਧੂਪ. ਵਿ–ਧੂਏ ਬਿਨਾ. ਨਿਰਧੂਪ। ੨ ਧੂੰਪ (ਭੈਭੀਤ ਰੋਲੇ) ਬਿਨਾ.

ਅਧੂਰਾ. ਵਿ–ਅਰਧ ਊਰਾ. ਅਧਪੂਰਾ. ਜੋ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ. ਅਪੂਰਣ.

ਅਧੋ. ਸੰ. ਅਧ: ਵਜ–ਥੱਲੇ. ਨੀਚੇ. ਹੇਠਾਂ। ੨ ਸੰ. ਅਧੇਯ–ਅਧੋਯ. ਵਿ–ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਨਿਰਾਸਰੇ. "ਅਧੋ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਧੋਅ. ਦੇਖੋ, ਆਧੋਯ.

ਅਧੋਨ. ਦੇਖੋ, ਅਧਯਯਨ.

ਅਧੋਯ. ਦੇਖੋ, ਆਧੇਯ. "ਅਹਿ ਅਧੋਯ ਥੂਨੋ ਲਖ ਤੈਸੇ." (ਨਾਪੂ)

ਅਧੋਰ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧਕਾਰ. ਅੰਧੇਰਾ. ਹਨੇਰਾ.
ਅਧੋਰਾ "ਸਕਤਿ ਅਧੋਰ ਜੇਵਰੀ ਭ੍ਰਮ ਚੁਕਾ." (ਗਉ
ਅਧੋਰੁ ਕਬੀਰ) "ਭ੍ਰਮ ਅਧੋਰਾ ਲਹੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਅਗਿਆਨ ਅਧੋਰੁ ਚੁਕਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਅਧੋਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਧਾ ਧੇਲਾ.

ਅਧੌਨ. ਦੇਖੋ, ਅਧਯਯਨ.

ਅਧੌ. ਦੇਖੋ, ਅਧੋ.

ਅਧੌਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਹੇਠ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਨ. ਗਿਰਾਉ. ਅਵਨਤਿ. ਤਨੱਜ਼ੁਲ.

ਅਧੌਗੀ. ਸੰ. ਅਧ੍ਵਗ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧ੍ (ਰਾਹ) ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. "ਭਜਲੈ ਗੁਰੁ ਗ੍ਯਾਨਅਧੌਗੀ." (ਭਾਗੁ) ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਰਾਹੀ ਗੁਰੂ ਭਜਲੈ, ਅਰਥਾਤ ਸੇਵਨ ਕਰਲੈ.

ਅਧੌਮੁ. ਅਧੋਮੁਖ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ਦੇਖੋ, ਅਧੂਮ ੧.

ਅਧੌਮੁਖ. ਵਿ–ਹੇਠ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਲਟਕਦਾਹੋਇਆ. ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ। ੨ ਮੂਧਾ. ਉਲਟਾ.

ਅਧੌਰੀ. ਵਿ–ਆਧਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਵਾਲਾ. "ਸੁਖਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਾਨਅਧੌਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਅਧੌੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ. ਉਧੇੜਨਾ. ਉਚੇੜਨਾ. ਛਿੱਲਣਾ.

ਅਧੌਨ. ਅਧੰ–ਮਨ. ਵੀਹ ਸੇਰ.

ਅਧੰਧਰ. ਵਿ–ਅੱਧਾ ਧੜ. ਦੋ ਖੰਡ ਸ਼ਰੀਰ. "ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਧੰਧਰ ਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

* "ਸ੍ਵਭਾਵੋऽਧ੍ਯਾਤ੍ਮ ਮੁਚ੍ਯਤੇ." (ਗੀਤਾ)

* ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ੨੭, ਪਉੜੀ ੧੭.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਧੰਨ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਧਨਜ. ਬੁਰਾ. ਅਭਾਗੀ.

ਅੱਧ. ਦੇਖੋ, ਅਧ। ੨ ਸੰ: ਅਧ੍ਵਨ–ਅਧ੍ਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਫਰ। ੩ ਮਾਰਗ. ਰਾਹ. "ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਅੱਧ ਹੈ." (ਕਲਕੀ)

ਅੱਧਣ / **ਅੱਧਨ** } ਸੰਗਜਾ–ਅੱਧ ਮਣ. ਵੀਹ ਸੇਰ. ਦੋ ਧੜੀਆਂ.

ਅਧਜਸੂ. ਸੰ.ਵਿ–ਅਧਜਾਸ (ਮਿਥਜਾ ਕਲਪੀ) ਵਸਤੁ. ਓਹ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮ ਹੋਵੇ ਅਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਜਿੱਕੁਰ ਸਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਚਾਂਦੀ ਅਧਜਸੂ ਹੈ.

ਅਧਜਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਅੱਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ। ੨ ਅਹੁਦੇਦਾਰ. ਅਧਿਕਾਰੀ। ੩ ਮੁਖੀਆ.

ਅਧਜਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਪਾਠ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਲਣਾ. ਭਾਵ–ਪੜ੍ਹਾਈ. ਪੜ੍ਹਨਾ.

ਅਧਜਵਸਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਤਸਾਹ. ਦਿਲੇਰੀ। ੨ ਨਿਸ਼ਚਾ। ੩ ਸ਼ੋਕ.

ਅਧਜਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਵ. ਖਿਆਲ। ੨ ਮਿਥਜਾ-ਗਜਾਨ। ੩ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਸਤੁ ਦੀ ਕਲਪਣਾ। ੪ ਬੈਠਣ ਦਾ ਥਾਂ। ੫ ਆਸਨ.

ਅਧਜਾਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਚਾਰ। ੨ ਚਰਚਾ। ੩ ਵਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰੋਂ (ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ)ਵਾਧੂ ਪਦ ਜੋੜਨਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਇਹ ਜਗ ਮੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੋ ਤਉ ਨਹੀਂ ਸੁਨਿਓ ਕਾਨ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ "ਉਤਮ" ਅਥਵਾ "ਸਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਧਜਾਹਾਰ ਹੈ. "ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰਿਓ ਅਨਿਕ ਬਹੁ ਭਾਤੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਇਸ ਵਿੱਚ "ਉਪਾਯ" (ਜਤਨ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਧਜਾਹਾਰ ਹੈ.

ਅਧਜਾਤਮ. ਦੇਖੋ, ਅਧਿਆਤਮ.

ਅਧਜਾਤਮਗਜਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਗਜਾਨ. ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ.

ਅਧਜਾਤਮ ਰਾਮਾਯਣ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਰਾਮਾਇਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਤਮਵਿਚਾਰ ਹੈ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਂਡ ਪੁਰਾਣ ਅੰਤਰਗਤ ਇੱਕ ਰਾਮਕਥਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਵਾਦ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲਾ ਪੰਥ ਦੇ ਰਤਨ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੩੯ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਅਧਜਾਤਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ.

ਅਧਜਾਪਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਜਯਨ (ਪੜ੍ਹਾਈ) ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਉਸਤਾਦ. ਗੁਰੂ. ਸਿਕਕ.

ਅਧਜਾਪਿਕਾ. ਸੰ. ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ.

ਅਧਜਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਪਰਿਛੇਦ. ਬਾਬ. ਸਰਗ.

ਅਧਜਾਰੋਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਝੂਠੀ ਕਲਪਨਾ। ੨ ਇੱਕ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਅਗਜਾਨ ਕਰਕੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ. ਜਿਵੇਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਆਰੋਪਣਾ। ੩ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਆਰੋਹਣ.

ਅਧ੍ਰਵ / **ਅਧ੍ਰੁਵ** } ਸੰ. ਅਖ੍ਰੁਵ. ਵਿ–ਨਾ ਧ੍ਰੁਵ (ਇਸਥਿਤ). ਚੰਚਲ। ੨ ਨਾ ਪਾਇਦਾਰ. ਅਨਿੱਤ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ. "ਸਭ ਅਧ੍ਰਵ ਡਿਠੇ ਜੀਉ ਤਾ ਚਰਨਕਮਲ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਅਧ੍ਵਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਐਸਾ ਜੱਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧ੍ਵ (ਹਿੰਸਾ) ਨਾ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਸ਼ੂ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਉਹ ਜੱਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਘਨ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਕ੍ਤ.

ਅਧ੍ਵਰਯੁ. ਸੰ. ਅਧ੍ਵਰ੍ਯੁ. ਸੰਗਜਾ–ਯਜੁਰਵੇਦ। ੨ ਯਜੁਰਵੇਦ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਜੱਗ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ.

ਅਨ. ਸੰ. ਅਨ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਸਮਰਥ ਹੋਣਾ. ਲੈਜਾਣਾ। ੨ ਵਜ–ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲਗਕੇ ਨਾਂ (ਨਹੀਂ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–ਅਨ-ਪੜ੍ਹ, ਅਨੁਚਿਤ ਆਦਿ। ੩ ਅਨਜ. ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਹੋਰ. "ਲੋਭੀ ਅਨ ਕਉ ਸੇਵਦੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਸਾਗਰ ਬੂੰਦ ਨਹੀ ਅਨ ਹੇਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਨ. ਅਨਾਜ. "ਲਾਟੂ ਮਧਾਣੀਆਂ ਅਨ-ਗਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਪ੍ਰਤਜਯ. ਜੋ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਭਾਵ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਰਖੇ ਰਖਣਹਾਰ ਆਪਿ ਉਬਾਰਿਅਨੁ."* (ਵਾਰ ਗੂਜ ਮ:੫) ੬ ਅਨੁ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਅਨ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਨਦਿਨ ਅਤੇ ਅਨੁ.

ਅਨਸਨ. ਸੰ. ਅਨ-ਅਸ਼ਨ. ਵਿ–ਜੋ ਅਸ਼ਨ (ਭੋਜਨ) ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ. "ਅਚਵਹੁੱ ਅਸਨ ਕਿ ਰਹੋਂ ਅਨਸਨਾ?" (ਨਾਪ੍)

ਅਨਸਾਧੁ. ਅਸਾਧੁ. ਬੁਰਾ ਆਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਧੋਪ ੨.

ਅਨਸੂਆ. ਦੇਖੋ, ਅਨਸੂਯਾ.

ਅਨਸੂਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਢ. ਅਪ੍ਰਸੂਤਾ. ਵੰਧਜਾ. ਬਾਂਝ.

ਅਨਸੂਯ / **ਅਨਸੂਯਕ** } ਵਿ–ਅਸੂਯਾ (ਈਰਖਾ) ਰਹਿਤ. ਹਸਦ ਦਾ ਤਜਾਗੀ. "ਅਨਸੂਯਕ ਸ਼ੁਭ ਮਨ ਨਹਿ ਮਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਨਸੂਯਾ. ਦਕ ਦੀ ਕੰਨਜਾ ਅਤੇ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਚਿਤ੍ਰਕੂਟ ਪਹਾੜ ਤੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਵੱਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਧਜਾਨ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਨ. ਜਦ ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਸਹਿਤ ਇਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਦਿਵਜ ਵਟਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਉਹ ਸਦੀਵ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਰਹਿ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਿ. "ਬਰੀ ਆਨ ਅਨਸੂਯਾ ਨਾਰਿ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਅਸੂਯਾ (ਈਰਖਾ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਹਸਦ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ.

ਅਨਸੰਖ. ਵਿ–ਅਸ਼ੰਖ. ਅਗਣਿਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. "ਅਨ-ਸੰਖ ਅਛੂਹਨਿ ਸੰਗ ਦਲੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸੰਖ.

ਅਨਸ਼੍ਵਰ. ਸੰ.ਵਿ–ਜੋ ਨਸ਼੍ਵਰ (ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ)ਨਹੀਂ. ਕ਼ਾਇਮ.

ਅਨਹਤ. ਸੰ. ਅਨਾਹਤ. ਵਿ–ਆਹਤ (ਚੋਟ ਲਾਏ) ਬਿਨਾ. ਬਿਨਾ ਆਘਾਤ. "ਦਰਿ ਵਾਜਹਿ ਅਨਹਤ ਵਾਜੇ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ.

ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ / **ਅਨਹਤ ਨਾਦ** } ਸੰ. ਅਨਾਹਤ ਨਾਦ.† ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਕਿਸੇ ਆਘਾਤ (ਪ੍ਰਹਾਰ) ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਓਹ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਯੋਗੀ ਸੁਣਦੇ ਹਨ.

"ਪ੍ਰਥਮੇ ਭ੍ਰਮਰਗੁੰਜਾਰ ਸੰਖਧੁਨਿ ਦੁਤਿਯ ਕਹਿੱਜੈ,
ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਬਜੈ ਮਿਰਦੰਗ ਚਤੁਰਥਹਿ ਤਾਲ ਸੁਨਿੱਜੈ,
ਪੰਚਮ ਘੰਟਾ ਨਾਦ ਖਸ਼੍ਵ ਬੀਣਾਧੁਨਿ ਹੋਈ,
ਸਪ੍ਤਮ ਬਾਜੈ ਭੇਰਿ ਅਸ਼੍ਵਮੰ ਦੁੰਦਭਿ ਜੋਈ,
ਨਵਮੈ ਗਰਜ ਸਮੁਦ੍ਰ ਕੀ ਦਸ਼ਮ ਮੇਘ ਘੋਖਹਿਂ ਗੁਨੈ,
ਕਹਿ 'ਸੁੰਦਰ' ਅਨਹਤਸ਼ਬਦ ਕੋ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋਗੀ ਸੁਨੈ." (ਸੁੰਦਰਵਿਲਾਸ)

੨ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸੰਗੀਤ, ਜੋ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ. ਨਾਮਅਭਜਾਸੀ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ (ਸਮਾਧਿ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ ਬਾਜੰਤ ਭੇਰੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਇਲਹਾਮ. ਸ਼ੁੱਧ ਚਿੱਤ ਵਾਲੇ ਆਚਾਰਯ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਅਕਾਲੀ ਹੁਕਮ.

ਅਨਹਦ. ਦੇਖੋ, ਅਨਹਤ. "ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ ਪਾਈਐ ਤਹ ਹਉਮੈ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਹੱਦ. ਅਪਾਰ. "ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਤ ਬਾਨੀ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਕਰਾ" "ਅਣਕਾ" "ਅਨੁਭਵ" "ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ" "ਚੰਡਰਸਾ" ਅਤੇ "ਮਧੁਰਧੁਨਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ. ਯ. ।।।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਤਜੁਗ ਆਯੋ। ਸਭ ਸੁਨਪਾਯੋ।
ਮੁਨਿ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਗੁਨਿ ਗਨ ਗਾਯੋ. (ਕਲਕੀ)

ਅਨਹਦਸਬਦ / **ਅਨਹਦਨਾਦ** / **ਅਨਹਦਬਾਣੀ** } ਦਖੋ, ਅਨਹਤ ਨਾਦ. "ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਬਜਹਿ ਦਰਬਾਰੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਦਰਿ ਵਜਦੇ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਅਨਹਦ-ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ ਵਜਾਏ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਅਨਹਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਬੁਰਿਆਈ. ਹਾਨੀ. ਅਪਕਾਰ. ਵਿਰੋਧ.

ਅਨਹੋਨੀ. ਵਿ–ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ. ਅਸੰਭਵ. ਨਾਮੁਮਕਿਨ. "ਚਿੰਤਾ ਤਾਕੀ ਕੀਜੀਐ ਜੋ ਅਨਹੋਨੀ ਹੋਇ."(ਸ.ਮ:੯)

ਅਨਹੋਵਨ. ਵਿ–ਨਾ ਹੋਣ ਯੋਗਜ. ਅਸੰਭਵ. "ਹੋਵਨ ਕਉਰਾ ਅਨਹੋਵਨ ਮੀਠਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਮੌਤ ਕੌੜੀ, ਜੀਵਨ ਮਿੱਠਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਣਹੋਂਦ. ਅਭਾਵ.

ਅਨਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਧਮ. ਨੀਚ। ੨ ਸੰ. ਅਨੇਕ. ਨਾ-ਇੱਕ. ਬਹੁਤ। ੩ ਸੰ. ਆਨਕ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਨਗਾਰਾ. "ਅਨਕ ਤੂਰ ਭੇਰੀ ਪਣਵ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੪ ਅ਼ ਸ਼ਾਦ ਅਨਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਖੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੫ ਵਿ–ਆਨੰਦ. ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖੁਸ਼.

ਅਨਕ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ਸਿੰਘ.

ਅਨਕਦੁੰਦਭਿਜ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨਕਦੁੰਦੁਭੀ (ਵਸੁਦੇਵ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਨਕਦੁੰਦਭਿਜ ਬਲਭਨਿਜਾਚਰਨਾਯਕ ਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨਕਦੁੰਦੁਭੀ (ਵਸੁਦੇਵ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ, ਉਸ ਦੀ ਬੱਲਭਾ (ਪਿਆਰੀ) ਜਮੁਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾਹੋਇਆ ਘਾਸ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਇਕ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਨਕਦੁੰਦਭੀ. ਦੇਖੋ. ਆਨਕਦੁੰਦਭੀ.

ਅਨਕਪ. ਸੰ. ਅਨੇਕਪ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਅੰਗ ਨਾਲ ਨਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਸੁੰਡ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਥੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਨਕਪਨੀ / **ਅਨਕਪੀ** } ਸੰਗਜਾ–ਅਨੇਕਪ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਅਨਕਪ.

ਅਨਕਪਜਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨੇਕਪ–ਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸਿੰਘ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਨਕਪਜਰਿ ਨਾਦਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਙ ਨਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਸਿੰਘਨਾਦਿਨੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅ਼ਨਕ਼ਰੀਬ. ਅ਼ عنقریب ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸ ਪਾਸ. ਲਗਪਗ। ੨ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ.

ਅਨਕਾ. ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸ਼ਸ਼ਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਯਗਣ. ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ। ਅਜੂ ਹੈ। ਅਜੈ ਹੈ। ਅਭੈ ਹੈ. (ਰਾਮਾਵ)

੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਚਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਉਨਕਾ.

ਅਨਕਾਇ / **ਅਨਕਾਏ** } ਸੰ. ਅਨਕਾਯ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦੀ ਕਾਯ (ਦੇਹ) ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਾਮ. ਅਨੰਗ. "ਅਨਕਾਏ ਰਾਤੜਿਆ ! ਵਾਟ ਦੁਹੇਲੀ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਹੇ ਕਾਮਲੰਪਟ ! ਵਾਟ ਦੁਹੇਲੀ। ੨ ਅਨਜ–ਕਾਹੇ ! ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਕਜੋਂ ?

ਅਨਕਾਦ / **ਅਨਕਾਦਿ** } ਵਿ–ਅਨੇਕ ਦੀ ਆਦਿ. ਸਭਾ ਦਾ ਮੂਲ. "ਅਨਕਾਦਿ ਸਰੂਪੰ ਅਮਿਤ ਬਿਭੂਤੰ." (ਗਜਾਨ)

ਅਨਕਾਮ. ਵਿ–ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰ. ਅਨੁਕਾਮ. ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਣ ਕਰਤਾ. "ਸਰਬ ਕੇ ਅਨਕਾਮ." (ਅਕਾਲ)

ਅਨਕਾਲ. ਵਿ–ਕਾਲ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਅਕਾਲ.

ਅਨਕੁੰਭ. ਦੇਖੋ, ਅਕੁੰਭ. "ਤਬ ਕੁੰਭ ਔਰ ਅਨਕੁੰਭ ਆਨ। ਦਲ ਰੁਕਜੋ ਰਾਮ ਕੀ ਤਜਾਗ ਕਾਨ."(ਰਾਮਾਵ)

ਅਨਕੰਪਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਕੰਪਾ.

---

* ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ "ਅਨੁ" ਹੋਸਾਂਦਾ ਹੈ. ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ.

† ਅਨਾਹਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਹਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਆਘਾਤ (ਚੋਟ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਨਕਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ. ਉੱਮੀ. ਅਨਪੜ੍ਹ.

ਅਨਖ. ਦੇਖੋ, ਅਣਖ. "ਮਨ ਅਨਖਾਇ ਸੁ ਕੁਪਹਿ ਘਨੇਰੇ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਨਖ (ਨਹੁੰ) ਨਹੀਂ.

ਅਨਖੰਗ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਖੰਗ.

ਅਨੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨਕਰ.

ਅਨਗ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਗ। ੨ ਜੋ ਨਗ (ਅਚਲ) ਨਹੀਂ. ਜੰਗਮ। ੩ ਚਲਾਇਮਾਨ। ੪ ਚੰਚਲ.

ਅਨਗਨ / **ਅਨਗਨਿਤ** ਵਿ–ਅਗਣਿਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਗਿਣਤੀ ਰਹਿਤ.

ਅਨਗਰੂਆ. ਵਿ–ਗੌਰਵਤਾ ਰਹਿਤ. ਤੁੱਛ। ੨ ਅਨੰਗ-ਰੂਆ. ਕਾਮਰੂਪ. ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੋਹਣੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ. "ਅਨਗਰੂਆ ਆਖਾੜਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਅਨਗੜ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗਠਨ ਨਹੀ ਕੀਤਾ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦ੍ਵਾਰਾ ਘੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਅਨਗਾਹ. ਵਿ–ਜੋ ਗਾਹਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਅਥਾਹ. ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਨਗਾਹ. ਫਲਹਾ. ਪਿੜ ਵਿੱਚ ਦਾਣੇ ਝਾੜਨ ਅਤੇ ਕਣਕ ਜੌਂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਚੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਝਾਵਿਆਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਲਹਾਨ ਤੇ ਫੇਰਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਲਾਟੂ ਮਧਾਣੀਆਂ ਅਨਗਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਅਨਗੰਧ. ਵਿ–ਗੰਧ (ਬੂ) ਬਿਨਾ। ੨ ਉੱਘ ਸੁੱਘ ਬਿਨਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰਗੰਧ. ਬਦਬੂ. "ਅਨਗੰਧ ਜਰੇ ਮਹਾਂ ਕੁੰਭ ਅਨਲੰ." (ਗਯਾਨ)

ਅਨਘ. ਵਿ–ਅਘ (ਪਾਪ) ਬਿਨਾ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ. ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ.

ਅਨਘੜ. ਵਿ–ਜੋ ਘੜਿਆ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਅਨਗੜ। ੨ ਬੁਰਾ ਘੜਿਆਹੋਇਆ. ਕੁਡੌਲ. ਬੇਡੌਲ। ੩ ਅਸਿਕਿਤ. ਅਸਭ੍ਯ. ਗੱਵਾਰ.

ਅਨਚਾਰ. ਸੰ. ਅਨਾਚਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਦਚਲਨੀ. ਦੁਰਾਚਾਰ.

ਅਨਚਾਰੀ. ਸੰ. ਅਨਾਚਾਰਿ–ਅਨਾਚਾਰੀ. ਵਿ–ਦੁਰਾਚਾਰੀ. ਬੁਰੇ ਚਾਲਚਲਨ ਵਾਲਾ. "ਅਨਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਅਨਚੇਤ. ਵਿ–ਚੇਤਨਾ ਰਹਿਤ. ਜੜ੍ਹ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਚਾਨਕ. ਅੱਚਣਚੇਤ. "ਜਾਇ ਲਗੀ ਹਰਿ ਕੋ ਅਨਚੇਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਨਛਿੱਜ. ਵਿ–ਅਕਯ. ਜੋ ਕੀਣ (ਨਾਸ਼) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਜੋ ਛਿਜਦਾ ਨਹੀਂ. "ਅਨਛਿੱਜ ਤੇਜ ਉਦਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਅਨਜਾਨ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਗਯਾਨ ਰਹਿਤ. ਮੂਰਖ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ.

ਅਨਜਾਨਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ. ਅਨਜਾਨ ਪਨ ਸੇ. ਅੰਞਾਣ ਪੁਣੇ ਨਾਲ. "ਅਨਜਾਨਤ ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਰਚੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਨਜੇਵ. ਵਿ–ਅਜੇਯ. ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ. "ਇਮ ਕਪਟ ਦੇਵ ਅਨਜੇਵ ਨ੍ਰਿਪ, ਜਦਿਨ ਝਟਕਦੈ ਧਾਇ ਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਜੋ ਜੋਮਨ (ਖਾਧਾ) ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ.

ਅਨਝੰਝ. ਵਿ–ਝੰਝਾ (ਕਾਂਬੇ) ਬਿਨਾ. ਅਕੰਪ. ਅਡੋਲ. "ਅਨਝੰਝ ਗਾਤ." (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਝੰਝ.

ਅਨਟ / **ਅਨੱਟ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨ੍ਰਿਤ. ਝੂਠ। ੨ ਅਨੀਤਿ। ੩ ਵਿ–ਜੋ ਨਟਦਾ (ਮੁੱਕਰਦਾ) ਨਹੀਂ। ੪ ਨਾ ਟਲਣ ਵਾਲਾ. "ਅਨੱਟ ਸੁੱਖਲੈ." (ਗਯਾਨ) ਨਿੱਤ ਸੁਖ.

ਅਨਡੀਠ. ਵਿ–ਅਣਡਿੱਠ. ਅਣਦੇਖਿਆ.

ਅਨਡੰਡ. ਸੰ. ਅਦਣ੍ਡ੍ਯ–ਅਦੰਡ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਦੰਡ ਯੋਗ੍ਯ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ.

ਅਨਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਨਤ (ਝੁਕਿਆਹੋਇਆ) ਨਹੀਂ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ (ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ) ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰ. ਅਨੰਤ. ਅੰਤ ਰਹਿਤ. ਬੇਅੰਤ. "ਪਸਰਿਓ ਆਪ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਪਲੁ। ੩ ਸੰ. ਅਨ੍ਯਤ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੋਰ ਥਾਂ. ਦੂਜੀ ਜਗਾ. "ਕਹਿ ਨਾਨਕ ਅਬ ਨਾਹਿ ਅਨਤ ਗਤਿ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੯) ੪ ਸੰ. ਅਨਿਤ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਨਿੱਤ ਨਹੀਂ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ. "ਅਨਤਾ ਧਨ ਧਰਣੀ ਧਰੇ ਅਨਤ ਨ ਚਾਹਿਆਜਾਇ। ਅਨਤ ਕਉ ਚਾਹਨ ਜੋ ਗਏ ਸੋ ਆਏ ਅਨਤ ਗਵਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਅਨਿੱਤ ਧਨ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗਡ਼ਦਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜੋ ਅਨਿੱਤ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਗਏ, ਉਹ ਅਨੰਤ ਖੋ ਬੈਠੇ। ੫ ਹੋਰ. ਦੂਜਾ. ਅਨ੍ਯ. "ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾ ਅਨਤ ਨਹਿ ਕਾਜੂ." (ਨਾਪ੍)

ਅਨਤਤਰੰਗਾ / **ਅਨਤਤਰੰਗੀ** ਵਿ–ਅਨੰਤ ਤਰੰਗਾਂ (ਲਹਰਾਂ) ਵਾਲਾ. ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਆਸਾ ਪੂਰਣ ਅਨਤਤਰੰਗਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਅਨਤਭਾਇ. ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ. "ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮਉਲਿਆ ਅਨਤਭਾਇ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਅਨਤਰ. ਸੰ. ਅਨ੍ਯਤਰ. ਵਿ–ਦੋ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ. ਦੂਜਾ. ਦੂਸਰਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਨ੍ਯਤ੍. ਹੋਰ ਥਾਂ. ਦੂਜੀ ਜਗਾ। ੩ ਸੰ. ਅਨੰਤਰ. ਪਿੱਛੋਂ. ਉਪਰਾਂਤ (ਉਪੰਤ). ਬਾਦ। ੪ ਅਨ੍ਯ–ਤਰੁ. ਹੋਰ ਬਿਰਛ. "ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸੁ ਜਾਸੁ ਸਿਮਰਤ ਅਨਤਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਅਨਤਰਿਯਾ / **ਅਨਤਰੀਆ** ਵਿ–ਜੋ ਤਰਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਅਨ-ਤਾਰੂ. "ਅਨਤਰਿਯਾ ਜਜੋਂ ਸਿੰਧੁ ਕੋ ਚਹਿਤ ਤਰਨ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਅਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨਤ "ਅਨਤਾ ਧਨ ਧਰਿ ਦਬਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਅਨਥਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨਯਥਾ.

ਅਨਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ. ਆਨੰਦ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. "ਅਨਦ ਸੂਖ ਮੰਗਲ ਬਨੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੁਖ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਣਦ.

ਅਨਦਮੂਲ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਦੀ ਜੜ. ਆਨੰਦ ਦਾ ਮੂੱਢ. "ਅਨਦਮੂਲ ਧਿਆਇਓ ਪੁਰਖੋਤਮੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਅਨਦਰੂਪ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ. ਆਨੰਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਲਕਣ (ਜ਼ਾਤੀ ਸਿਫ਼ਤ). "ਅਨਦਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਸਭ ਥਾਨਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਅਨਦਾਇਕ. ਵਿ–ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਅਨਦਾਇਕ ਤਿਹ ਪੁਤ੍ਰ ਨ ਪਿਤ ਕੋ ਬਧ ਕਿਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬) ੨ ਅੰਨ ਦਾਤਾ.

ਅਨਦਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਨੰਦਤਾ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਹਰਿ ਆਰਾਧੇ ਅਰੋਗ ਅਨੰਦਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰਨਦਾਤਾ। ੩ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਅਨਦਿਨ / **ਅਨਦਿਨੁ** ਸੰ. ਅਨੁਦਿਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ. ਹਰਰੋਜ਼. ਭਾਵ–ਨਿਰੰਤਰ (ਲਗਾਤਾਰ). ਨਿੱਤ. ਸਦਾ. "ਅਨਦਿਨੋ ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਅਨਦਿਨੁ ਸਹਸਾ ਕਦੇ ਨ ਚੂਕੈ." (ਬਿਹਾ ਵਾਰ ਮ: ੩)

ਅਨਦੁ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਦ. "ਅਨਦੁ ਕਰੈ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮਾਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਨਦ੍ਰਿਸਟ. ਵਿ–ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ. ਨਾ ਦੇਖਿਆਹੋਇਆ. ਅਣਡਿੱਠ.

ਅਨਦ੍ਰਿਸਟਿ. ਸੰ. ਪ੍ਲੁਸ਼ (ਪਰਲੋਂ).ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਆਵਨੁ ਜਾਵਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਨ-ਦ੍ਰਿਸਟਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਨਧਰ. ਸੰ. ਅਨਾਧਾਰ. ਵਿ–ਆਧਾਰ ਰਹਿਤ. "ਅਨਧਰ ਪ੍ਰਮਾਥ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਅਨ–ਧਾਰ. ਜੋ ਫੜਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਜੋ ਰੋਕਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. "ਇਹ ਭਾਂਤ ਨਿੰਦ ਅਨਧਰ ਸੁਭਟ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਅਨਧਿਕਾਰੀ. ਸੰ. ਅਨਧਿਕਾਰਿ. ਵਿ–ਜੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ. ਕੁਪਾਤ੍. ਨਾਲਾਇਕ। ੨ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਖ਼ਾਰਿਜ. ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਭਿਗਿਆਹੋਇਆ.

ਅਨਧ੍ਯਾ. ਸੰ. ਅਨਧ੍ਯਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾ ਅਧ੍ਯਯਨ (ਪੜ੍ਹਨ) ਦੀ ਤਿਥਿ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ–ਏਕਮ, ਅਸ੍ਟਮੀ. ਚੌਦਸ, ਅਮਾਵਸ, ਪੂਰਣਮਾਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ.† "ਅਨਧ੍ਯਾ ਜੋ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹੈ ਸੋ ਵਾਦੀ ਜਗ ਮਾਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਨਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ੨ ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੩ ਸ੍ਵਾਸ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਨਨ੍ਯ.

ਅਨਨਪਰ. ਸੰ. ਅਨਨ੍ਯਪਰ. ਵਿ–ਇੱਕ ਪਰਾਇਣ. ਜਿਸ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ. "ਗਿਆਨ ਅਰੁ ਧ੍ਯਾਨ ਅਨਨਪਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪)

ਅਨਨ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਨ੍ਯ (ਹੋਰ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਕ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਇੱਕ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਦੇਖੋ, ਅਨਨ। ੨ ਏਕ ਵਿਸ਼ਯ ਆਸਕ੍ਤ. ਇੱਕ ਮਜਮੂਨ ਵਿੱਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆ.

ਅਨਨ੍ਵਯ. ਸੰ. ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਨ੍ਵਯ (ਸੰਬੰਧ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਉਪਮੇਯ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਉਪਮਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਉਪਮੇਯ ਨੂੰ ਹੀ ਉਪਮਾਨ ਠਹਿਰਾਈਏ. "ਜਹਾਂ ਕਰਤ ਉਪਮੇਯ ਕੋ ਉਪਮੇਯੈ ਉਪਮਾਨ." (ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਹੁ ਕਾਇ ਕਰੀਜੈ ?
ਜੈਸਾ ਤੂ ਤੈਸਾ ਤੁਹੀ, ਕਿਆ ਉਪਮਾ ਦੀਜੈ ? (ਬਿਲਾ)
"ਭਲੇ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਤੁਹਿ ਬਨਿਆਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਅਨਪੜ. ਸੰ. ਅਪਠ. ਵਿ–ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ (ਪਠਨ) ਨਾ ਜਾਣੇ. ਉੱਮੀ. ਨਿਰੱਖਰ.

ਅਨਪਾਇਨਿ / **ਅਨਪਾਵਨੀ** ਸੰ.ਅਨਪਾਯਿਨ੍–ਅਨਪਾਯਿਨੀ.ਵਿ–ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਪਾਯ (ਨਾਸ਼) ਜਿਸ ਦਾ. ਅਚਲ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. "ਅਨਪਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਨ ਉਪਜੀ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ)

ਅਨਪੇਕ. ਦੇਖੋ, ਅਨਪੇਖ ੨.

ਅਨਪੇਖ. ਵਿ–ਅਣਡਿੱਠ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ। ੨ ਸੰ. ਅਨਪੇਕ. ਅਪੇਕ੍ਸਾ (ਇੱਛਾ) ਰਹਿਤ. ਬੇਪਰਵਾ.

ਅਨਫੁਰ. ਵਿ–ਸਫੁਰਣ ਰਹਿਤ.ਬਿਨਾ ਸੰਕਲਪ.ਸ਼ਾਂਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਸਤ੍ਯ. ਝੂਠ.ਜੋ ਫੁਰ (ਸਤ੍ਯ) ਨਹੀਂ.

ਅਨਬਿਕਤ. ਸੰ. ਅਨਭਿ੍ਯਕ੍ਤ–ਅਨਭਿਵ੍ਯਕ੍ਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਅਨ੍–ਅਵ੍ਯਕ੍ਤ.ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ (ਮਾਯਾ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਅਨਬਿਕਤ ਰੰਗ." (ਦੱਤਾਵ)

ਅਨਬਿੱਧ. ਸੰ. ਅਨਾਵਿਦ੍ਧ–ਅਨਾਵਿੱਧ. ਵਿ–ਜੋ ਵਿੰਨ੍ਹਿ-ਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ.ਅਖੰਡ। ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਨਹੀਂ.

ਅਨਬੋਲ. ਵਿ–ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਚੁੱਪ. ਖ਼ਾਮੋਸ਼.

ਅਨਬੋਲਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ. ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਅਨਬੋਲਤ ਮੇਰੀ ਬਿਰਥਾ ਜਾਨੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਅਨਬ੍ਰਣ. ਸੰ. ਅਵ੍ਰਣ. ਵਿ–ਵ੍ਰਣ (ਫੱਟ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਅਛੇਦ. ਅਖੰਡ. "ਅਨਬ੍ਰਣ ਅਨੰਤ." (ਜਾਪੁ)

ਅਨਭਉ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਭੈ. ਨਿਰਭਯ. "ਅਨਭਉ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ਆਪ ਗਵਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਅਨਭਉ ਕਿਨੈ ਨ ਦੇਖਿਆ, ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਅਨੁਭਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਓਹ ਗ੍ਯਾਨ ਜੋ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਹੋਵੇ. ਸੁਤੇ ਗ੍ਯਾਨ. "ਅਨਭਉ ਪ੍ਰਕਾਸ." (ਜਾਪੁ) ਸੁਤੇਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ। ੪ ਅਨ੍ਯ–ਭਯ. ਹੋਰ ਦਾ ਡਰ. ਦੂਜੇ ਦਾ ਭੈ. "ਅਨਭਉ ਬਿਸਰਿ-ਗਏ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਚਿਆ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਨਭਉ ਭਾਉ. ਸੰ. ਅਨੁਭਵ ਭਾਵ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਤਮ-ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਅਨਭਉ ਭਾਉ ਨ ਦਰਸੈ." (ਰਾਮ ਰਵਦਾਸ)

ਅਨਭਯ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਭੈ. ਨਿਡਰ.

ਅਨਭਵ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਭਵ। ੨ ਵਿ–ਭਵ (ਜਨਮ) ਰਹਿਤ. ਜੋ ਜੰਮਦਾ ਨਹੀਂ.

† ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਦਿਨ ਅਤੇ ਵੇਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਵਰਜਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪, ਸ਼ਲੋ ੧੦੨ ਤੋਂ ੧੨੧.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਨਭਾ. ਅਨਜ ਭਾਵ ਦਾ ਸ਼ੰਖੇਪ. ਹੋਰ ਖ਼ਿਆਲ. "ਨਾਸ ਹੋਇ ਅਨਭਾ ਭਿਦੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਅਨਜ ਭਾਵ ਅਤੇ ਭੇਦ ਨਾਸ਼ ਹੋਇ.

ਅਨਭਿਗ ਅਨਭਿਗਜ ਸੰ. ਅਨਭਿਜ्ञ. ਵਿ–ਜੋ ਅਭਿਗਜ (ਗਜਾਤਾ) ਨਹੀਂ. ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਅਗਜਾਨੀ.

ਅਨਭਿਜ. ਵਿ–ਨਾ ਭਿੱਜਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੋ ਨਾ ਪਸੀਜੇ. ਰੀਝ ਰਹਿਤ। ੩ ਵੈਰਾਗੀ. ਅਸੰਗ. ਨਿਰਲੇਪ.

ਅਨਭੂਤ. ਵਿ–ਜੋ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਕਾਰਯ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨੁਭੂਤ.

ਅਨਭੇਵ. ਦੇਖੋ, ਅਭੇਵ. "ਤੇ ਜਾਨ ਹੈਂ ਅਨਭੇਵ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਅਨਭੈ ਅਨਭੌ ਦੇਖੋ, ਅਨਭਉ, ਅਨਭਯ ਅਤੇ ਅਨਭਵ. "ਕਰਤਾ ਹੋਇ ਸੁ ਅਨਭੈ ਰਹੈ." (ਭੈਰ ਰਵਦਾਸ) ੨ ਅਨਜ–ਭਯ. ਹੋਰ ਡਰ. "ਅਨਭੈ ਵਿਸਰੇ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਅਨਜ ਭਯ ਵਿਸਰੇ.

ਅਨਮਨ ਅਨਮਨਾ ਵਿ–ਅਨਜ (ਹੋਰ) ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਕ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਮਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ। ੨ ਉਦਾਸ. ਖਿੰਨਮਨ. "ਸੁਨਕੈ ਸਿਖ ਅਨਮਨ ਹ੍ਵੈ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਨਮਾਰਗ. ਸੰ. ਉਨ੍ਮਾਰ੍ਗ–ਉਨਮਾਰ੍ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਮਾਰਗ. ਖੋਟਾ ਰਾਹ। ੨ ਅਨਜ–ਮਾਰਗ. ਦੂਜਾ ਰਸਤਾ.

ਅਨਮਿਖ. ਸੰ.ਅਨਿਮਿਸ਼.ਵਿ–ਨਿਮੇਸ਼ (ਅੱਖ ਝਮੱਕਣ) ਬਿਨਾ. ਇੱਕ ਟਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛੀ। ੩ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਨਹੀਂ ਹਿਲਾਉਂਦਾ। ੪ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਮੇਂ (ਵੇਲੇ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਅਨਮਿਖ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਤਿਹ ਅਨਮਿਖ ਮੁਖ ਭਈ ਅਰੁਨਤਾ." (ਨਾਪ) ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਖ ਉੱਪਰ ਲਾਲੀ ਹੋਗਈ. ਇਹ ਨਿਮੇਸ਼ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਅਨਮੀਲਾ. ਵਿ–ਅਨਮੋਲ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤ ਬਿਅਸਤ.

ਅਨਮੇਖ. ਦੇਖੋ, ਅਨਮਿਖ.

ਅਨਮੇਵ. ਵਿ–ਅਮੇਯ. ਨਾ ਮਿਣਨ ਲਾਇਕ। ੨ ਮਾਂਉਣ (ਸਮਾਂਉਣ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਅਮੇਉ. "ਨਾਨਕੀ ਸੁਨੰਤ ਹਰਖੰਤ ਅਨਮੇਵ ਅੰਗ." (ਨਾਪ)

ਅਨਮੋਲ. ਸੰ. ਅਮੂਲ੍ਯ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ. ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ। ੨ ਭਾਵ–ਬਹੁ ਮੁੱਲਾ.

ਅਨਮੰਡ. ਵਿ–ਮੰਡਨ (ਸ਼ਿੰਗਾਰ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨਿਮੰਡ.

ਅਨਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਯ (ਨੀਤਿ) ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਅਨਜਾਯ. "ਸਮਸ ਮਨਿੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ ਨਯ, ਤਮ ਅਨਯ ਨਸਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸੂਰਜ ਤੁੱਲ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈ। ੨ ਅਮੰਗਲ.

ਅਨਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰੁਸਤ੍ਵ ਰਹਿਤ. ਨਿਪੁੰਸਕ। ੨ ਕਾਇਰ. ਬੁਜ਼ਦਿਲ.

ਅਨਰਸ. ਵਿ–ਅਨਜ–ਰਸ. ਹੋਰ ਸੁਆਦ. "ਅਨਰਸ ਚੂਕੈ ਹਰਿਰਸ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਫਿੱਕਾ ਰਸ. ਬੇਸੁਆਦ. "ਹੋਰ ਅਨਰਸ ਸਭ ਬੀਸਰੇ." (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਰਸ ਦਾ ਤਜਾਗੀ. "ਦੇਹ-ਰਸਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਨਰਸ ਹੋਏ ਹੈਂਨ." (ਭਗਤਾਵਲੀ) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਰੋਧ. ਕੁਰਸ. ਅਣਬਣ. ਨਾਚਾਕੀ। ੫ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੋਸ਼,ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਣਾ.

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਨਰਸ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ–

ਪ੍ਰਤਜਨੀਕ, ਨੀਰਸ, ਵਿਰਸ, ਦੁਹਸਾਧਨ ਅਤੇ ਪਾਤ੍ਰਾਦੁਸ਼੍ਰ, ਯਥਾ–"ਪ੍ਰਤਜਨੀਕ ਨੀਰਸ ਵਿਰਸ ਕੋਸ਼ਵ ਦੁਹਸੰਧਾਨ। ਪਾਤ੍ਰਾਦੁਸ਼੍ਰ ਕਬਿੱਤ ਬਹੁ ਕਰਹਿਂ ਨ ਸੁਕਵਿ ਬਖਾਨ." (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

(ੳ) ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰ, ਕਰੁਣਾ ਅਤੇ ਰੌਦ੍ ਰਸ ਦਾ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਣਾ "ਪ੍ਰਤਜਨੀਕ" ਹੈ.

(ਅ) ਕਪਟ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ "ਨੀਰਸ" ਹੈ.

(ਦ) ਸ਼ੋਕ ਵਿੱਚ ਭੋਗ ਦਾ ਵਰਣਨ "ਵਿਰਸ" ਹੈ.

(ਸ) ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸ਼ਤ੍ਰੁਭਾਵ ਦਾ ਮਿਲਾਪ "ਦੁਹਸਾਧਨ" ਹੈ.

(ਹ) ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਣਨ "ਪਾਤ੍ਰਾਦੁਸ਼੍" ਹੈ। ੬ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਨੂੰ ਅਨਰਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਕਾਵਜ ਦਾ ਰਸ ਵਿਗਾੜ੍ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਾਵਜ ਦੇ ਅੱਠ ਹੀ ਰਸ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ੭ ਸੰ. ਅਨੁਰਸ. ਇੱਕ ਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜਾ ਰਸ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਆਨਰਸ.

ਅਨਰਗਲ. ਸੰ. ਅਨਰ੍ਗਲ. ਵਿ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਰਗਲ (ਰੋਕ) ਜਿਸ ਦੇ, ਅਮੋੜ. ਨਿਰੰਕੁਸ਼.

ਅਨਰਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਹਿਤ. ਉਦਾਸ। ੨ ਅਨਜ–ਰਤ. ਹੋਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੂਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੩ ਸੰ. ਅਨ੍ਰਤ–ਅਨ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਝੂਠ. ਅਸਤ੍ਜ. "ਅਹੰਮਤ ਅਨਰਤ ਕੁਮਿਤ ਹਿਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਮਾਤਵੰ ਮਦਸੰ ਕੁਨਾਰੰ ਅਨਰਤੰ." (ਕਲਕੀ)

ਅਨਰਥ. ਸੰ. ਅਨਰ੍ਥ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾ ਅਰਥ. ਉਲਟਾ ਅਰਥ। ੨ ਪਾਪ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਅਰ੍ਥ (ਧਨ). ੩ ਉਤਪਾਤ. ਉਪਦ੍ਵ. "ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਨਰਥ ਵਿਹਾਝੀ ਮਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਵਜ–ਓਛਾਇਦਾ. ਨਿਸ਼ਫਲ.

ਅਨਰਾਉ. ਸੰ. ਅਨੁਰਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ. ਇਸ਼ਕ. ਨੇਂਹੁ. "ਨਾਨਕ ਕੈ ਮਨਿ ਇਹੁ ਅਨਰਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਅਨੁਰਾਵ. ਪ੍ਰਤਿਧ੍ਵਨਿ. ਗੂੰਜ.

ਅਨਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਰਾਗ। ੨ ਬਿਨਾ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ). ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅਨਰਾਗੀ ੨.

ਅਨਰਾਗ ਅਨਰਾਗੀ ਵਿ–ਅਨੁਰਾਗੀ. ਪ੍ਰੇਮੀ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਅਨਰਾਗੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਸੁਰਤਿ ਸੁਨਿ ਅਨਰਾਗੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਨਿਜਘਰਿ ਬਸਤਉ ਪਵਨੁ ਅਨਰਾਗੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਅਨ (ਬਿਨਾ) ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ). ਰਾਗ ਰਹਿਤ. ਉਦਾਸੀਨ. "ਸਭ ਮਹਿ ਵਸੈ ਅਤੀਤ ਅਨਰਾਗੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਅਨਰਾਧਾ. ਸੰ. ਅਨਿਰ੍ਦ੍ਧ–ਅਨਿਰੁੱਧ. ਵਿ–ਅਮੋੜ. ਮੁੰਹਤਾਣਾ. "ਜਨ ਬਿਚਰੈ ਅਨਰਾਧਾ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨੁਰਾਧਾ.

ਅਨਰੁਕਤ. ਦੇਖੋ, ਅਨਿਰੁਕਤ.

ਅਨਰੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਅਨਿਰੁੱਧ.

ਅਨਰੂਪ. ਵਿ–ਬੁਰਾ ਰੂਪ. ਕੁਰੂਪ. "ਰੂਪ ਅਨਰੂਪ ਮੋਰੋ ਕਛੂ ਨ ਬੀਚਾਰਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਅਨੁਰੂਪ. ਵਿ–ਤੁੱਲ (ਸਮਾਨ) ਰੂਪ ਦਾ. ਸ਼ਰੀਖਾ. ਮਾਨਿੰਦ. "ਧਰਨਿ ਮੇ ਸਲਿਲ ਜੈਸੇ ਕੂਪ ਅਨਰੂਪ* ਕੈ ਬਿਮਲ ਜਲ ਛਾਏ ਹੈਂ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਯੋਗ੍ਯ. ਮੁਨਾਸਿਬ. "ਜੋ ਅਨਰੂਪਿਓ ਠਾਕੁਰ ਮੋਰੈ ਹੋਇਰਹੀ ਉਹ ਬਾਤ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੪ ਅਨੁਕੂਲ। ੫ ਅਨਜ–ਰੂਪ. ਹੋਰ ਸ਼ਕਲ.

ਅਨਲ. ਸੰ. ਅਨਲ. ਸੰਗਜਾ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਲੰ (ਬੱਸ) ਜਿਸ ਦੇ, ਭਾਵ–ਜੋ ਰੱਜਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ. ਅਗਨਿ. ਅੱਗ. "ਅਉਧ ਅਨਲ ਤਨੁ ਤਿਨ ਕੋ ਮੰਦਰੁ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਤਿੰਨ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਨੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ। ੩ ਸੰ. ਅਨਿਲ. ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਧਾਰਣ ਕਰੀਦੇ ਹਨ. ਹਵਾ. ਪਵਨ. "ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਰਿ ਮਹਿਓ ਦਧਿ." (ਸੋਰ ਰਵਦਾਸ) ਜੈਸੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਪੌਣ ਨਾਲ ਮਹੋਦਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਵਿੱਚ ਤਰੰਗ ਉਠਦੇ ਹਨ। ੪ ਸੰ. ਅਲਿਲ–ਅਲਿਲ. ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਨਲਪਕ" ਭੀ ਹੈ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਛੀ ਸਦਾ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਂਡੇ ਉੱਪਰੋਂ ਡਿਗਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਪਹੁਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾ ਵਿੱਚੋਂ ਬੱਚੇ ਨਿਕਲਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਉਡ੍ਡਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ. "ਅਨਲ ਅਕਾਸ ਪੰਛੀ ਡੋਲਬੋ ਕਰਤ ਹੈ,"(ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ. ਉਨਕਾ ਅਤੇ ਹੁਮਾ.

ਅਨਲਹੱਕ. ਅ. انا الحق ਅਨਲਹੱਕ. ਅਨਾ (ਮੈਂ) ਅਲਹੱਕ (ਸਤ੍ਜਬ੍ਰਹਮ) ਅਹੰਬ੍ਰਹ੍ਮਾਸ੍ਮਿ. ਮੈਂ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਹਾਂ. "ਅਨਲਹੱਕ ਬੋਲਜੋ ਵਿਖਜਾਤਾ." (ਨਾਪ) ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ ਵਾਂਙ ਜੋ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਵਾਕ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਮਸ਼ ਤਬਰੇਜ਼.

ਅਨਲਪਕ ਅਨਲਪੰਛੀ ਦੇਖੋ, ਅਨਲ ੪.

ਅਨਲਵਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ ਜੇਹੀ ਪੌਣ. ਲੋ. ਲੂ। ੨ ਓਹ ਪੌਣ ਜੋ ਅ਼ਰਬ ਅਤੇ ਬਲੀ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਆਦਮੀ ਡੁੱਬਮਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਰਾਹ ਭੁੱਲਕੇ ਔਝੜ ਪੈਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਅ. سموم Simoom. "ਅਨਲ ਵਾਉ ਭਰਮ ਭੁਲਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਰੂਪ ਸ਼ੁੱਧ ਪੌਣ Oxygen ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਅਗਨਿ (ਵਿਖ) ਰੂਪ ਗੈਸ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਦੀਵਾ ਜਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. Carbon-di-Oxide. "ਅੰਤਰ ਲੋਭ ਭਰਮ ਅਨਲਵਾਉ। ਦੀਵਾ ਬਲੈ ਨ ਸੋਝੀ ਪਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਅਨਲੁ. ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਨਲ. "ਮੁਕਤੈ ਗੁਰਿ ਅਨਲੁ ਬੁਝਾਇਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਅਨਵਸਥਾ. ਸੰ. ਅਨਵ੍ਸ੍ਥਾ: ਸੰਗਜਾ–ਨਾ ਇਸਥਿਤੀ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਉੱਪਰ ਟਿਕਾਉ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਚਰਚਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੁਕਤੀ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਯਥਾ–"ਜੇ ਕੋ ਬੁਝੈ ਹੋਵੈ ਸਚਿਆਰੁ। ਧਵਲੈ ਉਪਰਿ ਕੇਤਾ ਭਾਰੁ ? ਧਰਤੀ ਹੋਰੁ ਪਰੈ ਹੋਰੁ ਹੋਰੁ। ਤਿਸ ਤੇ ਭਾਰੁ ਤਲੈ ਕਵਣੁ ਜੋਰੁ ?" (ਜਪੁ)

ਅਨਵਸਥਿਤਿ. ਸੰ. ਅਨਵ੍ਸ੍ਥਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ੍ਥਿਰਤਾ. ਚੰਚਲਤਾ। ੨ ਆਸਰੇ (ਆਸ਼੍ਰਯ) ਦਾ ਅਭਾਵ। ੩ ਸਮਾਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਮਨ ਦਾ ਇਸਥਿਤ ਨਾ ਹੋਣਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਨਵਸਥਾ.

ਅਨਵਸਰ. ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਅਵਸਰ (ਸਮੇਂ ਸਿਰ) ਕਰਨਾ ਛੱਡਕੇ, ਬੇਮੌਕੇ ਕੀਤਾਜਾਣਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ "ਅਨਵਸਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਸੂਕੇ ਸਰਵਰਿ ਪਾਲਿ ਬੰਧਾਵੈ,
ਲੂਣੇ ਖੇਤ ਹਥਵਾਰਿ ਕਰੈ।
ਆਇਓ ਚੋਰ ਤੁਰੰਤਹਿ ਲੈਗਇਓ,
ਮੇਰੀ ਰਾਖਤ ਮੁਗਧ ਫਿਰੈ।
ਜਿਹਵਾ ਬਚਨ ਸੁਧ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ,
ਤਬ ਰੇ ਧਰਮ ਕੀ ਆਸ ਕਰੈ."
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

"ਜਬ ਘਰ ਮੰਦਰਿ ਆਗਿ ਲਗਾਨੀ
ਕਹਿ ਕੂਪ ਕਵੈ ਪਨਿਹਾਰੇ."
(ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਅਨਵਦਜ. ਸੰ.ਵਿ–ਅਵਦ੍ਯ (ਦੋਸ਼) ਰਹਿਤ.ਅਨਿੰਦ੍ਯ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਯੋਗ੍ਯ. ਤਾਰੀਫ ਲਾਇਕ. "ਅਜਰ ਅਮਰ ਅਨਵਦਜ ਅਭੇਖਾ." (ਨਾਪ)

ਅਨਵਰ. ਅ. انور ਵਿ–ਬਹੁਤ ਨੂਰ ਵਾਲਾ. ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੌਸ਼ਨ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। ੨ ਸੰ. ਅਨ–ਅਵਰ. ਜੋ ਘਟੀਆ ਨਹੀਂ. ਉੱਤਮ.

ਅਨਵਰ ਖ਼ਾਨ. ਮੁਖ਼ਲਸ ਖ਼ਾਨ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ.

ਅਨਵਰਤਗਨ. ਦੇਖੋ, ਅਨਿਵਰਤਿਨ.

ਅਨਵਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਨਯਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਮੰਗਵਾਉਣਾ. "ਅਨਵਾਯੋ ਹਮ ਨੇ ਤਿਸ ਭਾਂਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਅਨੁਵਾਉਣਾ. ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. "ਰੂਪ ਸਿੰਧੁ ਅਨਵਾਏ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਅਨਵਾਇਆ. ਵਿ–ਮੰਗਵਾਇਆ. ਆਨਯਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਨ੍ਹਵਾਯਾ. ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਇਆ.

ਅਨਵਾਨ. ਅ. عنوان ਸਰਨਾਵਾਂ. ਸਿਰਲੇਖ। ੨ ਆਰੰਭ. ਮੁੱਢ। ੩ ਦੀਬਾਚਾ. ਭੂਮਿਕਾ.

ਅਨਵਾਰ. ਅ. انوار ਨੂਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਚਮਤਕਾਰੇ. ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ.

ਅਨਵ੍ਹਣ. ਦੇਖੋ, ਅਨਬ੍ਹਣ.

ਅਨਾਸ. ਵਿ–ਆਸ਼ਾ ਬਿਨਾ. ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ. "ਅਨਾਸੀ

* ਸੰਪੂਰਣੀ ਗੜਾਨੀ ਅਨਰੂਪ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਦਾਸੀ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਨਮੋ ਨਮੋ ਅਨਾਸ ਕੋ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਸੰ. ਨਾਸ: (ਨੱਕ) ਬਿਨਾ. ਨਕਟਾ.

ਅਨਾਸਊਚ. ਦੇਖੋ, ਅਨਾਸੋਚ.

ਅਨਾਸਨ. ਵਿ–ਆਸਨ ਰਹਿਤ. ਇਸਥਿਤੀ ਬਿਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅਨਸ਼ਨ. ਬਿਨਾ ਭੋਜਨ.

ਅਨਾਸਿਰ. ਅ [عناصر] ਅ਼ਨਾਸਿਰ. ਉਨਸਰ (ਤਤ੍ਵ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਕ੍ਸ਼ਤ. ਪਾਨੀ,ਹਵਾ, ਖ਼ਾਕ ਅਤੇ ਅਗ਼ਨਿ,

ਅਨਾਸੋਚ. ਸੰ. ਅਸ਼ੌਚ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼ੁੱਧੀ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਅਨਾਸੋਚ ਨਾਮਾ ਮਹਾਂ ਸੂਰ ਸੋਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਅਨਾਹਤ ਵਿ–ਅਨ–ਆਹਤ. ਬਿਨਾ ਆਘਾਤ।
ਅਨਾਹਤਿ ੨ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. ਕਾਲ ਰਹਿਤ. "ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ." (ਜਪੁ)
ਅਨਾਹਤੁ ੩ ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਹਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨਾਹਤ ਲਾਗੀ, ਕਹੁ ਹਲਾਲ ਕਿਆ ਕੀਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਅਮਰਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵਸਤ੍ ਅਨਾਹਤ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧੋਬੀ ਤੋਂ ਪਛਾੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ੫ ਦੇਖੋ,ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ.

ਅਨਾਹਾਰ ਸੰ. ਅਨਾਹਾਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਆਹਾਰ.
ਅਨਾਹਾਰੀ ਭੋਜਨ ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਆਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ.

ਅਨਾਗਾ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਖੰਡ. ਬੇਨਾਗਾ. ਨਿਰੰਤਰ.
ਅਨਾਗੀ "ਦਾਨ ਦੇਉ ਅਨਾਗੀ ਸੰਘਰ ਰੱਚਿਆ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਵਿ–ਜੇਹਾ ਅੱਗੇ (ਪਹਿਲਾਂ) ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

ਅਨਾਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨਚਾਰ.

ਅਨਾਜ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਨ. ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ.
ਅਨਾਜੁ ਦੇਖੋ, ਅਨਾਦ. "ਅਨਾਜੁ ਮਗਉ ਸਤ ਸੀ ਕਾ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ)

ਅਨਾਤ. ਸੰ. ਸ੍ਨਾਤ. ਵਿ–ਨ੍ਹਾਤਾਹੋਇਆ। ੨ ਅਨਾਯਨ ਕਰਾਤ. ਮੰਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਆਨਯਨ ਕੀਤਾ. ਮੰਗਵਾਇਆਹੋਇਆ.

ਅਨਾਤਮ. ਸੰ. ਅਗਾਤ੍ਮ. ਵਿ–ਆਤਮਾ ਰਹਿਤ. ਜੜ੍ਹ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਜ ਭੂਤ, ਜੋ ਆਤਮਰੂਪ ਨਹੀਂ. ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਵਸਤੁ। ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰਹਿਤ. "ਅੰਗ ਹੀਨ ਅਭੰਗ ਅਨਾਤਮ." (ਜਾਪੁ)

ਅਨਾਥ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਥ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਨਹੀਂ। ੨ ਦੀਨ. ਮੁਹਤਾਜ. ਯਤੀਮ. ਮਹਿੱਟਰ.

ਅਨਾਥਨਾਥ ਵਿ– ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਅਨਾਥ-
ਅਨਾਥਨਾਥ ਹਨਾਥ ਦਇਆਲ ਸੁਖਸਾਗਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈ. "ਪਤਿਤਉਧਾਰਨ ਅਨਾਥਨਾਥ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਅਨਾਬਾਲਯ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ). ਯਤੀਮਖਾਨਾ.

ਅਨਾਦ ਸੰ. ਅਕ੍ਰਾਦ–ਅੱਨਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਅੰਨ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਤਾ। ੩ ਅੰਨ ਆਦਿ। ੪ ਆਦਿ ਰਹਿਤ. ਅਨਾਦਿ. ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਨਹੀਂ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਵਾਪੀ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਮ, ਯ, ਰ, ਲ, ऽऽऽ,।ऽऽ, ऽ,।. ਚਾਰ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਚੱਲੇ ਬਾਣ, ਰੁੱਕੇ ਰੌਣ। ਮੱਤੇ ਸੂਰ, ਰੱਤੇ ਨੈਣ।
ਢੱਕੇ ਢੋਲ,ਢੂਕੀ ਢਾਲ। ਛੁੱਟੈਂ ਬਾਣ,ਉੱਠੈ ਜ੍ਵਾਲ॥ (ਰਾਮਾਵ)

੬ ਸੰ. ਵਿ–ਨਾਦ (ਧੁਨੀ) ਬਿਨਾ। ੭ ਅ [عناد] ਇ਼ਨਾਦ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ. ਵੈਰ.

ਅਨਾਦੱਤ. ਸੰਗਜਾ–ਆਦਾਨਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ. ਕੰਜੂਸੀ. "ਇਤੈ ਦੱਤ ਧਾਯੋ ਅਨਾਦੱਤ ਉ੍ਤੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਏਧਰੋਂ ਦਾਨ ਦੌੜਿਆ ਓਧਰੋਂ ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ.

ਅਨਾਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰਾਦਰ. ਅਪਮਾਨ. ਬੇਇ੍ੱਜ਼ਤੀ.

ਅਨਾਦਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਦਿ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਆਦਿ ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤ." (ਜਪੁ) ੨ਅੰਨ ਆਦਿ. ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ. "ਅਨਲ ਅਨਾਦਿ ਕੀਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਧੰਨ ਅਨਾਦਿ ਭੂਖੇ ਕਵਲ ਟਹਕੇਵ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) "ਦੇਵਹਿ ਸਭਨ ਅਨਾਦਿ." (ਨਾਪ੍)

ਅਨਾਮ. ਸੰ. ਅਗਾਮਨ੍. ਵਿ–ਨਾਮ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ. "ਅਨਾਮ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) "ਜਗ ਨਾਮ ਸਰੰਸ ਅਨਾਮ ਅਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰ. ਅਨਾਮਯ . ਆਮਯ (ਰੋਗ) ਰਹਿਤ. ਅਰੋਗ. "ਤੁਨ ਅਨਾਮ ਮਨ ਅਨਦ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਦੇਖੋ, ਇਨਾਮ.

ਅਨਾਮਯ. ਵਿ–ਆਮਯ (ਰੋਗ) ਰਹਿਤ. ਅਰੋਗ. "ਅਖਿਲ ਅਨਾਮਯ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਨਾਮਾ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੀਚੀ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਉਂਗਲ,
ਅਨਾਮਿਕਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਯੋਗਜ ਨਹੀਂ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ. ਯੱਗ ਸਮੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਾ ਦਾ ਛੱਲਾ ਇਸੇ ਲਈ ਪਹਿਰਾਂਉਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ. "ਨਿਜ ਅਨਾਮਿਕਾ ਤੇ ਸੁ ਬਗਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਅੰਗੂਠੀ ਅਨਾਮਿਕਾ ਤੋਂ ਲਾਹਕੇ ਫੈਂਕ ਦਿੱਤੀ.

ਅਨਾਮੀ. ਵਿ–ਨਾਮ ਰਹਿਤ। ੨ ਅਨਾਮਯ. ਅਰੋਗ. "ਕਰਹੁੰ ਅਵਰ ਕੋ ਕੈਸ ਅਨਾਮੀ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਇਨਾਮ ਦੇ ਲਾਇਕ.

ਅਨਾਮੈਂ. ਦੇਖੋ, ਅਨਾਮਯ.

ਅਨਾਯਾਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਯਾਸ (ਯਤਨ) ਬਿਨਾ. ਨਿਰਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਿਨਾ. "ਅਨਾਯਾਸ ਸਭ ਹੀ ਬਨਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਨਾਯੁਧ. ਸੰ. ਵਿ – ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸ੍ਤ੍) ਬਿਨਾ. ਬੇ ਹਥਿਆਰ.

ਅਨਾਰ. ਵਿ–ਨਾਰ (ਗਰਦਨ) ਬਿਨਾ। ੨ ਫ਼ਾ [انار] ਸੰਗਜਾ–ਦਾੜਿਮ. ਦਾੜੂ. ਦ੍ਮਸਾਰ. L. Punica-granatum. ਮਿੱਠਾ ਅਨਾਰ ਪਿਆਸ ਕੰਠ ਦੇ ਰੋਗ ਤਾਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.ਵੀਰਯ ਪੁਸ਼੍ ਕਰਦਾ ਹੈ.ਕਾਬਿਜ ਹੈ.ਕੰਧਾਰ ਦਾ ਬੇਦਾਨਾ ਅਨਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਖੱਟਾ ਅਨਾਰ ਚਟਣੀ ਮਸਾਲੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਅਨਾਰ ਦਾ ਛਿਲਕਾ 'ਨਾਸਪਾਲ' ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਅਨਾਰਦਾਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਾਰ ਦਾ ਬੀਜ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਖੱਟੇ ਅਨਾਰ ਦੇ ਸੁਕਾਏਹੋਏ ਦਾਣੇ, ਜੋ ਚਟਣੀ ਮਸਾਲੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ.

ਅਨਾਰਯ. ਸੰ. ਅਗਾਰ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਆਰ੍ਯ (ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ) ਨਹੀਂ। ੨ ਅਨਾੜੀ। ੩ ਅਸਭ੍ਯ. ਗੱਵਾਰ.

ਅਨਾਲਕਾ. ਵਿ–ਨਾ ਨਾਲ ਦਾ. ਜੋ ਸਦਾ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ. "ਧੰਙਿਆ ਭਰਮ ਅਨਾਲ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਰਾਲਸ. ਆਲਸ ਬਿਨਾ.

ਅਨਾਲੋਭ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਭ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਸੰਤੋਖ.

ਅਨਾਲੰਬ. ਵਿ–ਆਲੰਬ (ਆਸ਼੍ਰਯ) ਬਿਨਾ. "ਅਨਾਲੰਬ ਲਖ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਨਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਅਨ੍ਹਾਉਣਾ. ਇਸਨਾਨ ਕਰਨਾ. ਅਨ੍ਹਾਨਾ. "ਜਲ ਨਿਕਾਸ ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਅਨਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਨਾਯਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਮੰਗਵਾਉਣਾ. ਅਣਵਾਣਾ.

ਅਨਾਵਰਤ. ਵਿ–ਆਵਰ੍ਤ (ਘੁਮਾਉ) ਬਿਨਾ. ਚੱਕਰ ਬਿਨਾ. ਭਾਵ–ਜੋ ਮੁੜਦਾ (ਭੌਂਦਾ) ਨਹੀਂ. "ਅਨਾਵਰਤ ਬੀਰੰ ਮਹਾਂ ਵਰਤ ਧਾਰਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਸੰ. ਅਗਾਰ੍ਤ–ਅਨਾਵ੍ਰਿਤ. ਜੋ ਆਵ੍ਰਿਤ (ਢਕਿਆ-ਹੋਇਆ) ਨਹੀਂ. ਖੁਲ੍ਹਾ.

ਅਨਾਵ੍ਰਿਸ਼੍. ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿਸ਼੍ (ਵਰਖਾ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਮੀਂਹ ਨਾ ਪੈਣਾ. ਅੋੜ.

ਅਨਾੜੀ. ਵਿ–ਜੋ ਨਾੜੀ (ਨਬਜ) ਦੇਖਣ ਨਾ ਜਾਣੇ. ਅਜਾਣ ਵੈਦ। ੨ ਸੰ. ਅਨ–ਏਡ. ਅਨੇਡ. ਮੂਰਖ. ਬੁੱਧਿਹੀਨ. "ਅਸੰਤ ਅਨਾੜੀ ਕਦੇ ਨ ਬੂਝੈ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਅਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਣਿ। ੨ ਸੰ. ਅਨਜ. ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਹੋਰ. ਇਤਰ. "ਅਨਿ ਨ ਉਪਾਵ ਕਰਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਅਨਜ ਉਪਾਵ ਨ ਕਰਹਾਂ। ੩ ਸੈਨਾ. ਅਨੀਕ. "ਹਉ ਮੈ ਅਨਿ ਸਿਉ ਲਰਿ ਮਰੈ." (ਬਾਵਨ)

ਅਨਿਆਂਉ ਸੰ. ਅਨਜਾਯ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨੀਤਿ. ਬੇ
ਅਨਿਆਇ ਇਨਸਾਫ਼ੀ. "ਤਾ ਕੜੀਐ ਜੋ ਅਨਿਆਇ ਕੋ ਮਰਤਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਨਜਾਯ.

ਅਨਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਅਨਜਾਯੀ.

ਅਨਿਆਸ. ਸੰ. ਅਨਾਯਾਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਯਾਸ (ਯਤਨ) ਬਿਨਾ। ੨ ਆਯਾਸ (ਮਿਹਨਤ) ਬਿਨਾ.

ਅਨਿਆਰਾ ਵਿ–ਅਣੀ ਵਾਲਾ. ਨੋਕਦਾਰ.
ਅਨਿਆਰੇ ੨ ਅਭਿੰਨ. ਜੋ ਨਿਆਰਾ ਨਹੀਂ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਨੋਕਾਂ ਹਨ. "ਭਾਲ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈ ਅਨਿਆਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧)

ਅਨਿਸ੍. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਇਸ੍ (ਪਿਆਰਾ) ਨਹੀਂ. ਇੱਛਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨੀ. ਅਮੰਗਲ.

ਅਨਿਕ. ਵਿ–ਨਾ ਇੱਕ. ਅਨੇਕ. ਬਹੁਤ. "ਅਨਿਕ ਭੋਗ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਕਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਕਨਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਅਨਿਕ ਕਟਕ ਜੈਸੇ ਕ੍ਲਪਹਰੈ." (ਸੋਰ ਰਵਦਾਸ) ੩ ਅ [عنک] ਅ਼ਨਕ. ਦੇਸ਼ਯਾਤ੍ਰਾ. ਸਫਰ। ੪ ਹਮਲਾ. ਧਾਵਾ. "ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰਿਓ ਅਨਿਕ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਛੋਡਹਿ ਕਤਹੂ ਨਾਹੀਂ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਕਾਮਾਦਿ ਵੈਰੀਆਂ ਪੁਰ ਬਹੁਤ ਹਮਲੇ ਕਰਕੇ ਹਾਰਗਿਆ ਹਾਂ.

ਅਨਿਕਤ. ਅਨੇਕਧਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ. ਅਨੇਕ ਤਰਾਂ ਦੇ. "ਖੋਜ ਅਸੰਖਾ ਅਨਿਕਤ ਪੰਥਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਨੇਕਤ੍ਵ. ਅਨੇਕਤਾ

ਅਨਿਕਧਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਨੇਕ ਧਾ. ਅਨੇਕ ਤਰਾਂ. ਅਨੇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ.

ਅਨਿਕਮੁਖੀ. ਵਿ–ਅਨੇਕ ਮੁੰਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ. ਸਹਸ੍ਫਣੀ। ੩ ਸ਼ਿਵ. ਪੰਚਮੁਖ। ੪ ਰਾਵਣ. ਦਸ਼ਮੁਖ। ੫ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ। ੬ ਕਾਰ੍ਤਿੱਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ.

ਅਨਿਕਰੰਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਦਾ ਹੈ. ਵਿਸ਼੍ਵਰੂਪ.

ਅਨਿਗ. ਵਿ–ਅਨੇਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਨੰਗ. ਕਾਮ. "ਸੁੰਦਰ ਅਨਿਗਭਾਉ ਕਰਤ ਫਿਰਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਕਾਮ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ.

ਅਨਿਗਭਾਉ. ਅਨੇਕ ਭਾਵ। ੨ ਅਨੰਗਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਨੂਪਰੀ.

ਅਨਿੱਛ. ਵਿ–ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ.

ਅਨਿਛਿੱਤ. ਸੰ. ਅਨਿਚ੍ਛਿਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀ ਕੀਤੀ. ਅਣਚਾਹਿਆ.

ਅਨਿਤ ਵਿ–ਜੋ ਨਿਤ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਖਿਨ (ਕਣ)
ਅਨਿੰਤ ਭੰਗੁਰ. ਚੰਦਰੋਜ਼ਾ. "ਅਨਿਤ ਬਿਉਹਾਰ ਅਚਾਰ ਬਿਧਿ ਹੀਨਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)
ਅਨਿਤੁ ੨ ਅਨਿਯਤ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁਕੱਰਰ
ਅਨਿਤ੍ਯ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ. "ਅਨਿੰਤ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਨਿੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਉਸਤਤਿ. ਤਰੀਫ (ਤਅ਼ਰੀਫ਼). "ਤ੍ਜ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਨਿੰਦ ਨਿੰਦਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਤ੍ਜ। ੨ ਸੰ. ਅਨਿੰਦ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਯੋਗਜ ਨਹੀਂ. ਸਲਾਹੁਣ ਲਾਇਕ (ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗਜ). "ਜੋ ਅਨਿੰਦ ਨਿੰਦ ਕਰਿ ਛੋਡਿਓ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਅਨਿਨ ਸੰ. ਅਨਨ੍ਯ. ਵਿ–ਅਨਜ (ਹੋਰ) ਨਾਲ ਨਾ
ਅਨਿੰਨ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਕ ਦਾ ਹੀ ਉਪਾਸਕ. "ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੋ ਨਿਜਰੂਪ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਅਨੰਨ.

ਅਨਿਪ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਿ (ਅਨੀਕਨੀ-ਸੈਨਾ) ਦਾ ਪਤਿ. ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਅਨਿਬੱਧ. ਸੰ. ਅਨਿਬਦ੍ਧ. ਵਿ–ਜੋ ਨਿਬੱਧ (ਬੰਨ੍ਹਿਆ-ਹੋਇਆ) ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵਾਜਾ (ਸਾਜ), ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਕਰਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਈ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਤੰਦ ਦੇ ਬੰਧਨ (ਬੰਦ) ਨਾ ਬੱਧੇ ਹੋਣ.

ਅਨਿਮਿਖ } ਸੰ. ਅਨਿਮੇਸ਼. ਵਿ–ਨਿਮੇਸ਼ (ਪਲਕ
ਅਨਿਮੇਖ } ਝਮਕੇ) ਬਿਨਾ. ਇੱਕ ਟਕ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛੀ । ੩ ਦੇਵਤਾ. ਭਾਗਵਤ ਆਦਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਝਮਕਦੀ.

ਅਨਿਮੰਡ. ਵਿ–ਅਨਿ (ਅਨੀਕ-ਸੈਨਾ) ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ. ਫੌਜ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ.

ਅਨਿਯਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਨਿਯਤ (ਮੁਕੱਰਰ) ਨਹੀਂ । ੨ ਨਾਪਾਇਦਾਰ । ੩ ਅਨਿਤਜ. ਨਿੱਤ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਅਨਿਯਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨਿਆਰਾ.

ਅਨਿਰਖ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਖ (ਮੁੱਲ) ਨਹੀਂ । ੨ ਅਨਿਰੀਕਜ. ਜੋ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. "ਅਨਿਰਖ ਸਬ ਉੱਚਰੋ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਅਨਿਰਤ. ਸੰ. ਅਨ੍ਰਤ-ਅਨ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਤ (ਸੱਚ) ਤੋਂ ਭਿੰਨ. ਝੂਠ. ਅਸਤਜ.

ਅਨਿਰਵਚਨੀ } ਸੰ. ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ
ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ } ਕਥਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਜੋ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ. "ਲਖਹੁ ਅਨਿਰਵਚਨੀ ਇਹੁ ਯਾਂਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.

ਅਨਿਰੁਕਤ. ਸੰ. ਅਨਿਰੁਕ੍ਰ. ਵਿ–ਜੋ ਕਥਨ ਨਹੀ ਹੋ ਸਕਿਆ. ਅਕੱਥ.

ਅਨਿਰੁੱਧ. ਸੰ. ਅਨਿਰੁਧ. ਵਿ–ਜੋ ਰੁੱਧ (ਰੁਕਿਆ) ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਮੋੜ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰੁਕਮਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਦਜੁਮਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ, ਜੋ ਵਜ੍ਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ.

ਬਾਣ (ਵਾਣ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਊਖਾ (ਊਸ਼ਾ) ਸੀ, ਅਨਿਰੁੱਧ ਉੱਪਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਚਤੁਰ ਸਹੇਲੀ ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਗਰ ਸ਼ੋਣਿਤ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਲੈਆਈ. ਬਾਣ ਨੇ ਇਹ ਖਬਰ ਸੁਣਕੇ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਕਈ ਯੋਧੇ ਘੱਲੇ, ਪਰ ਇਸ ਬੀਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਬਾਣ ਨੇ ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਕੇ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਬਲਰਾਮ ਤੇ ਪ੍ਰਦਜੁਮਨ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਗਏ, ਅਤੇ ਘੋਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਹੋਇਆ. ਬਾਣ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਸਕੰਦ ਉਸ ਵੱਲ ਹੋਏ. ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ, ਅਤੇ ਸਕੰਦ ਨੂੰ ਗਰੁੜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਜੁਮਨ ਨੇ ਘਾਇਲ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਵਾਣ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਅਨਿਰੁੱਧ ਊਸ਼ਾ ਸਮੇਤ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਅਪਨੇ ਘਰ ਪੁੱਜਾ. "ਸੰਗ ਲਯੋ ਅਨਿਰੁੱਧ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਊਖਾ । ੩ ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਰੱਸਾ । ੪ ਏਲਚੀ. ਦੂਤ । ੫ ਸ਼ਿਵ.

ਅਨਿਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ. ਹਵਾ. "ਅਨਿਲ ਬੇੜਾ ਹਉ ਖੇਵਿ ਨ ਸਾਕਉ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗਠੀਆ ਲਕ੍ਵਾ ਆਦਿ ਵਾਤਰੋਗ । ੩ ਦੇਖੋ, ਅਨਲ.

ਅਨਿਲਕੁਮਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਿਲ (ਪੌਣ) ਦਾ ਬੇਟਾ ਹਨੂਮਾਨ । ੨ ਭੀਮਸੇਨ.

ਅਨਿਲਭੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਪ, ਜੋ ਅਨਿਲ (ਹਵਾ) ਖਾਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨ ਵਿ–ਪੌਣਾਹਾਰੀ.

ਅਨਿਵਰਤਿਨ. ਸੰ. ਅਨਿਵਰਤਿਨ੍. ਵਿ–ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਮੁੜਨ ਵਾਲਾ. ਅਮੋੜ. "ਅਨਿਵਰਤਿਨ ਨਿਵਰਤਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੭) ਅਮੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾਕੇ.

ਅਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨੋਕ. ਤਿੱਖਾ ਸਿਰਾ । ੨ ਸੈਨਾ. ਅਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਅਣਿ. "ਕੈ ਕੈ ਬਲ ਸੁੰਭ ਕੀ ਹਨੀ ਅਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਅਨੀਆਲਾ. ਵਿ–ਅਣੀਵਾਲਾ. ਨੋਕਦਾਰ. "ਰਾਮ-ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਅਣਿ.

ਅਨੀਸ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਨਹੀਂ. ਅਨਾਥ । ੨ ਅਨੀਕ (ਫੌਜ) ਦਾ ਈਸ਼. ਸੈਨਾਪਤਿ । ੩ ਜੀਵ. ਜੀਵਾਤਮਾ, ਜੋ ਈਸ਼ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ.

ਅਨੀਸ਼੍ਵਰਵਾਦੀ. ਸੰ. ਅਨੀਸ਼੍ਵਰਵਾਦਿਨ੍. ਵਿ–ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਮਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਸ੍ਵਿਕ. Atheist.

ਅਨੀਹ. ਸੰ. ਵਿ–ਈਹਾ (ਇੱਛਾ) ਰਹਿਤ. ਬੇਪਰਵਾਹ.

ਅਨੀਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ੌਜ, ਜੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ (ਸੰਮੁਖ–ਸਨ-ਮੁਖ) ਗਮਨ ਕਰੇ । ੨ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ. ਲੜਾਈ । ੩ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ. ਰਣਭੂਮਿ.

ਅਨੀਕਨੀ } ਸੰ. ਅਨੀਕਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲਿਨੀ.
ਅਨੀਕਿਨੀ } ਨੀਲੋਫ਼ਰ । ੨ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਗਿਣਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੨੧੮੭ ਰਥ, ੨੧੮੭ ਹਾਥੀ, ੬੫੬੧ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ੧੦੯੩੫ ਪਿਆਦੇ ਹੋਣ । ੩ ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. "ਬਿਚਲ ਬਿਥਰ ਐਸੇ ਭਾਜਗੀ ਅਨੀਕਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਅਨੀਤ. ਸੰ. ਅਨਿਤਜ. ਵਿ–ਜੋ ਨਿਤਜ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਚੰਦਰੋਜ਼ਾ । ੨ ਬੇ ਇਨਸਾਫ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਅਨੀਤਿ । ੩ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਆਨੀਤ । ੪ ਹੋਰ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅਨਜਤ੍ਰ.

ਅਨੀਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਤਿ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ. ਬੇਅ਼ਦਲੀ. ਅਨਜਾਯ (ਅਨਿਆਂ). ੨ ਵਿ–ਅਨਿਤਜ. ਚੰਦਰੋਜ਼ਾ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ. "ਜਲਿ ਧੋਵੈ ਬਹੁ ਦੇਹਿ ਅਨੀਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਨੀਤੇ. ਸੰ. ਅਨਜਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੋਰ ਥਾਂ. ਦੂਜੀ ਜਗਾ । ੨ ਅਨੀਤਿ ਮੇ. ਕੁਰੀਤਿ ਵਿੱਚ. "ਗਾਵਹਿ ਗੀਤੇ ਚੀਤਿ ਅਨੀਤੇ । × × × ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮਨਿ ਝੂਠ ਅਨੀਤੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਭਜਨ ਗਾਂਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਿੱਤ ਅਨਜਤ੍ਰ (ਹੋਰ ਥਾਂ) ਹੈ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨ ਕੁਰੀਤਿ ਵਿੱਚ ਹੈ । ੩ ਦੇਖੋ, ਅਨੀਤ.

ਅਨੀਰਾਇ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਅਣੀ ਰਾਇ.

ਅਨੀਲ } ਵਿ–ਚਿੱਟਾ. ਉੱਜਲ । ੨ ਭਾਵ–ਰੂਪ
ਅਨੀਲੁ } ਰੰਗ ਰਹਿਤ. "ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ." (ਜਪੁ) ੩ ਨੀਲ ਗਿਣਤੀ ਰਹਿਤ. ਭਾਵ ਅਗਣਿਤ. ਬੇਅੰਤ । ੪ ਦੇਖੋ, ਨੀਲ.

ਅਨੁ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਨ. ਅਨਾਜ. "ਅਨੁ ਧਨੁ ਬਹੁਤਾ ਊਪਜੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਉਪ. ਇਹ ਜਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਪਿੱਛੇ, ਤੁੱਲ, ਸਾਥ, ਹਰਇੱਕ (ਪ੍ਰਤਜੇਕ), ਬਾਰੰਬਾਰ ਆਦਿ ਅਰਥ ਜਣਾ-ਉਂਦਾਹੈ,ਜਿਵੇਂ–ਅਨੁਗਾਮੀ ਅਨੁਦਿਨ ਅਨੁਰੂਪ ਆਦਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਣੁ.

ਅਨੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਹਾਰ.

ਅਨੁਸਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੈਰਵੀ । ੨ ਨਕ਼ਲ.

ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਗਜਾ. ਹੁਕਮ । ੨ ਉਪਦੇਸ਼. ਨਸੀਹਤ । ੩ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਤੇਰਵਾਂ ਪਰਵ.

ਅਨੁਸਾਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਨੁਕੂਲ । ੨ ਸਮਾਨ. ਜੇਹਾ.

ਅਨੁਸਾਰੀ. ਵਿ–ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਅਨੁਕੂਲ.

ਅਨੁਸੂਤ. ਵਿਆਪਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਸਜੂਤ. "ਨਿਜ ਅਨੁਸੂਤ ਸਭਿਨ ਮੇ ਦੇਖੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਨੁਸ੍ਵਪ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ-
ਅਨੁਸ੍ਵੋਭ } ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ, ਅਤੇ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪਦ, ਕੁੱਲ ੩੨ ਅੱਖਰ. ਹਰੇਕ ਪਦ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਅਤੇ ਛੀਵਾਂ ਗੁਰੁ. ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪਦ ਵਿੱਚ ਸੱਤਵਾਂ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਛੰਦ ਅਕਸਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ "ਸ਼ਲੋਕ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਛੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਦ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਦ ੩੨ ਅੱਖਰ ਦਾ ਸ਼ਲੋਕ ਮੰਨਕੇ ਹੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਇਆਕਰਦੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

विज्ञानेनासिना येन त्वज्ञानं नवरङ्गकम्
हन्यते नम्यतेऽस्माभिः सगोविन्दहरि र्गुरुः

(ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸਤੋਤ੍ਰ ਰਤਨਾਕਰ)

ਕੀਜੈ ਮਾਨ ਨ ਭੂਲਕੈ, ਵਿਦਜਾ ਰੂਪ ਧਨਾਦਿ ਕੋ,
ਧਾਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਸ਼ੀਲਤਾ, ਗੁਰੁਮਤ ਧਰੋ ਚਿਤ.

ਅਨੁਸ੍ਵਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਜ ਦਾ ਆਰੰਭ । ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਜਾਪ ਕਰਨਾ । ੩ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਅਨੁਸ੍ਵ. ਸੰ.ਅਨੁਸ਼ਾ.ਵਿ–ਜੋ ਉਸ਼੍ਵ (ਗਰਮ) ਨਹੀਂ.ਠੰਢਾ.

ਅਨੁਸਜੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੀਤਾਹੋਇਆ. ਪਰੋਇਆ । ੨ ਭਾਵ–ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਿਆਹੋਇਆ.

ਅਨੁਸ੍ਵਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਅੱਖਰ ਦੇ ਸਾਥ ਮਿਲਾਕੇ ਉੱਚਾਰਣ ਯੋਗਜ ਸ੍ਵਰ. ਬਿੰਦੀ.ਟਿੱਪੀ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾ-ਰਣ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਨੂਨ ਗ਼ੁੰਨੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਜੰਤੁ ਤੰਤ੍ਰ ਆਦਿ.

ਅਨੁਹਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਹਰਣ ਅਤੇ ਅਨੁਹਾਰ. "ਕਰਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤਜ ਨਰ ਅਨੁਹਰ ਹੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਨੁਹਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁਕਰਣ. ਨਕਲ.

ਅਨੁਹਾਰ. ਵਿ–ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ. "ਸਨਮੁਖ ਦੇਵੀ ਕੇ ਗਯੋ ਸਲਭ ਦੀਪ ਅਨੁਹਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰੂਪ. ਸ਼ਕਲ । ੩ ਮੁੜ੍ਹੰਗਾ. ਕਿਸੇ ਜੇਹੀ ਸ਼ਕਲ. ਨੁਹਾਰ.

ਅਨੁਕਤ. ਸੰ. ਅਨੁਕ੍ਰ.ਵਿ–ਨਾ ਉਕ੍ਰ(ਕਹਿਆਹੋਇਆ). ਅਕਥਿਤ (ਅਕਹਿ). "ਅਨੁਕਤ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਨੁਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਕ਼ਲ । ੨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਉਸ ਤੁੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੩ ਪੈਰਵੀ। ੪ ਕਿਸੇ ਧੁਨਿ ਦੀ ਨਕਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਸ਼ਬਦ, ਜੈਸੇ–ਘੜੰਮ, ਧੜੰਮ, ਚੀਂ ਚੀਂ, ਗੜਗੜ, ਤੜਾਕ ਆਦਿ. Onomato pœia.

ਅਨੁਕੂਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਡੁਬਦੇ ਨੂੰ ਕੂਲ (ਕਿਨਾਰੇ) ਵਾਂਙ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵੇ. ਸਹਾਇਕ । ੨ ਅਨੁਸਾਰੀ । ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੪ ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਅਨੁਕੂਲਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਕੂਲ.

ਅਨੁਕੂਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮੋਕ੍ਰਿਕਮਾਲਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਭ, ਤ, ਨ, ਗ, ਗ. ऽ।।, ऽऽ।. ।।।, ऽ,ऽ. ਪੰਜ ਅਤੇ ਛੀ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੇਵੋ, ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੋ,
ਕਾਮਰੁ ਹੌਮੈ, ਮਨ ਨਹਿ ਧਾਰੋ,
ਆਲਸ ਤਜਾਗੋ, ਕਿਰਤ ਕਮਾਓ,
ਹੈ ਉਪਕਾਰੀ, ਜਗ ਸੁਖ ਪਾਓ.

ਅਨੁਕੰਪਾ. ਸੰ. ਅਨੁਕਮ੍ਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਕੰਪਨ(ਕੰਬਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ. ਮਿਹਰ-ਬਾਨੀ. "ਮੁਝ ਪਰ ਨਿਜ ਅਨੁਕੰਪਾ ਧਾਰਹੁ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਨੁਕੰਪੈਨਾ.ਵਿ–ਅਨੁਕੰਪਾ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦਾ ਅਯਨ(ਘਰ). "ਸੁਨ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬੈਨਾ ਅਨੁਕੰਪੈਨਾ ਬਾਨੀ ਭਨੀ ਰਸਾਲ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਨੁਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਕਤ.

ਅਨੁਕ੍ਰਨਿਮਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੋਕ੍ਰਿ (ੲ)

ਅਨੁਕ੍ਰਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਲਸਿਲਾ. ਤਰਤੀਬ.

ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਮਜ-ਮੂਨਾਂ ਦੀ ਫਹਿਰਿਸ੍ਰ. ਸੂਚੀਪਤ੍ਰ. ਤਤਕਰਾ. Index.

ਅਨੁਖੰਗ. ਸੰ. ਅਨੁਸ਼ੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ । ੨ ਸੰਬੰਧ. ਜੋੜ । ੩ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਪੂਰਣ ਕਰਣ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਪਦ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਿਵੇਂ–"ਚਹੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ । ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਤਰਸਹਿ ਸਭ ਲੋਇ । ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ਇੱਥੇ ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਨੁ-ਸ਼ੰਗ ਹੈ.

ਅਨੁਗ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਨੁ (ਪਿੱਛੇ) ਗ (ਚੱਲਣ) ਵਾਲਾ. ਅਨੁਗਾਮੀ. ਪੈਰੋ । ੨ ਸੇਵਕ. ਅਨੁਚਰ. "ਅਨੁਗ ਆਪਨੇ ਕੋ ਅਭੈਦਾਨ ਦਾਤੀ." (ਛੱਕੇ)

ਅਨੁਗਨੀ. ਸੰ. ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਗ (ਨੌਕਰਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ) ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਨੁਗਾਮੀ. ਸੰ. ਅਨੁਗਾਮਿਨ੍. ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਣ ਵਾਲਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਨੁਚਰ. ਪੈਰੋ। ੨ ਸੇਵਕ. ਦਾਸ.

ਅਨੁਗੁਣ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ, ਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗੁਣ ਹੋਰ ਵਧਜਾਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਵਰਣਨ "ਅਨੁਗੁਣ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਾਧੋ ! ਇਹ ਮਨ ਗਹਿਓ ਨ ਜਾਈ,
ਚੰਚਲ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸੰਗ ਬਸਤ ਹੈ,
ਯਾਤੇ ਥਿਰ ਨਾ ਰਹਾਈ. (ਗਉ ਮ: ੯)

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰੁ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦਵਾਰ,
ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ.
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਅਮੋਲ ਹੈ,ਹੋਇ ਅਮੋਲ ਸਾਧੁਸੰਗ ਪਾਏ.
(ਭਾਗੁ)

ਅਨੁਗ੍ਯਾ. ਸੰ. ਅਨੁਜ੍ਞਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਗ੍ਯਾ. ਹੁਕਮ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੋਕ ਬੁਰੀ ਮੰਨਣ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਗੁਣ ਮੰਨਲੈਣਾ, ਅਜਿਹਾ ਵਰਣਨ "ਅਨੁਗ੍ਯਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭਲੀ ਸੁਹਾਵੀ ਛਾਪਰੀ ਜਾਮਹਿ ਗੁਨ ਗਾਏ, ×××
ਅਨਦੁ ਗਰੀਬੀ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤ ਆਏ.××
ਪੀਸਨੁ ਪੀਸਿ ਓਢਿ ਕਾਮਰੀ ਸੁਖ ਮਨੁ ਸੰਤੋਖਾਏ,×××
ਨਗਨ ਫਿਰਤ ਰੰਗਿ ਏਕ ਕੈ ਓਹੁ ਸੋਭਾ ਪਾਏ.
(ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਜੇਤਕ ਕਾਨਨ ਕੇ ਦੁਖ ਹੈਂ
ਸਭ ਸੇ ਸੁਖ ਕੈ ਤਨ ਪੈ ਅਨੁਮਾਨੋ. (ਰਾਮਾਵ)

ਭਾਈ ਲੱਧੇ ਕਹਜੋ ਸੁਨੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰੁਭਾਈ !
ਕਲ ਹਮ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰੀ ਵਿਖੇ ਜਾਵੇਂਗੇ,
ਕਾਲਾ ਮੁਖ ਕਰਕੈ ਸਵਾਰ ਹੋਇ ਗਧੇ ਪਰ,
ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਕੋ ਗੁਨਾਹ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵੇਂਗੇ.

ਅਨੁਗ੍ਰਹ
ਅਨੁਗ੍ਰਹਿ
ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ

ਸੰ. ਅਨੁਗ੍ਰਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ (ਦਇਆ). ਮਿਹਰਬਾਨੀ. "ਭਇਓ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੰਤਨ ਕੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਅਨੁਚਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨੌਕਰ. ਸੇਵਕ.

ਅਨੁਚਰਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਗਰੋਹ) ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਿ– ਆਪਣੇ ਸਰਦਾਰ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਣ ਵਾਲੀ.

ਅਨੁਚਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਾ ਉਚਿਤ (ਯੋਗਜ). ਅਯੋਗ. ਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ.

ਅਨੁਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਜੰਮਿਆ ਹੈ. "ਜੀਵਤ ਅਨੁਜ ਨਾਮ ਤਿਹ ਲਾਲੂ." (ਨਾਪ) ੨ ਫੇਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. "ਰਹ ਅਨੁਜ ਆਦਿ ਪਦ ਦੀਜੈ." ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਠ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਕੁੰਦਾ.

ਅਨੁਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟੀ ਭੈਣ, ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਜੰਮੀ ਹੈ.

ਅਨੁੱਤਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਉੱਤਮ। ੨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੋਰ ਨਹੀਂ. ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ.

ਅਨੁੱਦਾਤ. ਸੰ. ਅਨੁਦਾਤ੍ਤ. ਵਿ–ਅਨ–ਉਦਾਤ. ਛੋਟਾ. ਤੁੱਛ। ੨ ਨੀਵਾਂ ਸੁਰ. ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼.

ਅਨੁਦਿਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ. ਹਰਰੋਜ਼. ਨਿੱਤ. ਸਦਾ.

ਅਨੁਨਾਸਿਕ ਸੰ. ਵਿ–ਮੂੰਹ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ. ਙ, ਞ, ਣ, ਨ, ਮ ਵਰਣ.

ਅਨੁਨਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਧ੍ਵਨਿ. ਗੂੰਜ. ਮੁੜਵੀਂ ਅਵਾਜ਼.

ਅਨੁਪਸ੍ਥਿਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾ ਉਪਸਥਿਤਿ (ਮੌਜੂਦਗੀ). ਗ਼ੈਰਹ਼ਾਜ਼ਿਰੀ.

ਅਨੁਪੱਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਪੱਤਿ (ਯੁਕਤੀ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਬੇਦਲੀਲੀ ਬਾਤ. ਅਸਿੱਧਿ। ੨ ਅਸੰਗਤਿ। ੩ ਅਸਮਰਥਤਾ। ੪ ਅਪ੍ਰਾਪਤਿ.

ਅਨੁਪਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਨਜ਼ੀਰ.

ਅਨੁਪਲਬਧਿ. ਸੰ. ਅਨੁਪਲਬ੍ਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਲਬਧਿ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਅਪ੍ਰਾਪਤੀ। ੨ ਅਭਾਵ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ. ਜੈਸੇ ਘੋੜੇ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਦਾ ਅਭਾਵ, ਇਸ ਥਾਂ ਘੋੜੇ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਭਾਨ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਅਨੁਪਲਬਧਿ ਹੈ.

ਅਨੁਪਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਓਹ ਵਸਤੁ, ਜੋ ਦਵਾ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਨ (ਪੀਤੀ) ਜਾਵੇ. ਔਖਧ ਨਾਲ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਭੋਜਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਲ ਆਦਿ ਜੋ ਪੀਤਾਜਾਵੇ.

ਅਨੁਪਾਰ. ਅਨੂਪਮ ਰੂਪ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਅਨੁਪਾਰੀ. ਵਿ–ਅਨੁਪਮ ਰੂਪ ਵਾਲੀ.

ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ. ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਤੁੱਲ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਨੂੰ "ਪਦਮੈਤ੍ਰੀ" ਅਤੇ "ਵਰਣਮੈਤ੍ਰੀ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ–
ਛੇਕ, ਵ੍ਰਿੱਤਿ, ਸ਼੍ਰੁਤਿ, ਲਾਟ ਅਤੇ ਅੰਤ੍ਯ.

(ੳ) ਜੋ ਇੱਕੋ ਅੱਖਰ ਪਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਮੱਧ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਆਵੇ, ਤਦ "ਛੇਕਾਨੁਪ੍ਰਾਸ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗਾਵੈ ਕੋ ਵਿਦਿਆ ਵਿਖਮ ਵੀਚਾਰੁ. (ਜਪੁ)

ਕੁਚਿਲ ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਨਾਰਿ ਕੁਲਖਨੀ
ਪਿਰਕਾ ਸਹਜੁ ਨ ਜਾਨਿਆ. (ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਛਤ੍ਰੀਪਤਿ ਛੈਲਰੂਪ ਛਿਤਿਨਾਥ,
ਛੋਨੀਕਰ ਛਾਯਾਬਰ ਛਤ੍ਰੀਪਤਿ ਗਾਈਐ.
(ਗ੍ਯਾਨ)

ਪਰਮਪੁਰਖ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ ਪਾਵਨ ਪਉਨਅਹਾਰੀ.
(ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦)

ਛਲਰੂਪੀ ਛੈਲੀ ਸਦਾ ਛਕੀ ਰਹਿਤ ਛਿਤਿ ਮਾਹਿ.
ਅਛਲ ਛਲਤ ਛਿਤਿਪਤਿਨ ਕੋ ਛਲੀ ਕੌਨ ਤੇ ਜਾਹਿਂ?
(ਚਰਿਤ੍ ੭੦)

(ਅ) ਇੱਕੋ ਅੱਖਰ ਜੋ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਵੇ, ਅਤੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇ, ਤਦ "ਵ੍ਰਿਤ੍ਯਨੁਪ੍ਰਾਸ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਸਰਸਨ ਹਰਸਨ
ਰੰਗਿ ਰੰਗੀ ਕਰਤਾਰੀ ਰੇ. (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ਸਦਾ ਸਖਾਈ ਸਹਜ ਸੁਭਾਈ ਗੋਵਿੰਦਾ,
ਗਣਿਤ ਮਿਟਾਈਚੁਕੀਧਾਈਕਦੇ ਨ ਵਿਆਪੈ ਮਨਚਿੰਦਾ.
(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਨਾਮ ਕਾਮ ਬਿਹੀਨ ਪੇਖਤ ਧਾਮ ਹੂੰ ਨਹਿ ਜਾਹਿ.
(ਜਾਪੁ)

ਕਹੂੰ ਦੇਵਤਾਨ ਕੇ ਦਿਵਾਨ ਮੈ ਵਿਰਾਜਮਾਨ,
ਕਹੂੰ ਦਾਨਵਾਨ ਕੋ ਗੁਮਾਨਮਤਿ ਦੇਤ ਹੋ.(ਅਕਾਲ)

ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਤਨੈਯਾ ਹੈ ਨ ਮੈਯਾ ਜਾਂਕੇ ਭ੍ਰੈਯਾ ਕੋਊ,
ਛੋਨੀ ਹੂੰ ਕੇ ਛੈਯਾ ਛੋਰ ਕਾਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈਐ.
(ਗ੍ਯਾਨ)

(ੲ) ਸਮ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਵਰਣਾਂ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ "ਸ਼੍ਰੁਤ੍ਯਨੁਪ੍ਰਾਸ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਕੰਠਅਸਥਾਨੀ ਦਾ ਮੇਲ, ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਦੰਤ-ਅਸਥਾਨੀ ਦਾ ਮੇਲ ਆਦਿਕ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ. (ਜਪੁ)

ਤ–ਥ–ਸ–ਧ ਇਹ ਸਭ ਅੱਖਰ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣਵਾਲੇ ਹਨ.

(ਸ) ਪਦ ਉਹੀ ਹੋਣ, ਪਰ ਅਨ੍ਯ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਹੋਵੇ,ਇਹ "ਲਾਟਾਨੁਪ੍ਰਾਸ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗਾਵੈ ਕੋ ਤਾਣੁ ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਤਾਣੁ. (ਜਪੁ)

ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ – ਗਾਵੈ ਕੋ ? ਤਾਣੁ ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਤਾਣੁ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਅਰਥ ਹੈ-ਵਾਹਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਦਾ ਬਲ ਹੈ. ਅਤੇ ਗਾਵੈ ਕੋ ਤਾਣੁ, ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਤਾਣੁ, ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਲ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਬਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੁਸ਼ਰਣ ਆਯੋ ਨਹੀਂ ਹੋਤ ਯਾਤਨਾ ਤਾਹਿਂ,
ਗੁਰੁਸ਼ਰਣ ਆਯੋ ਨਹੀਂ ਹੋਤ ਯਾਤਨਾ ਤਾਹਿਂ.
ਨਹੀਂ ਪਦ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਦ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਦਲਗਿਆ.

ਜਾਓ ਮਤ ਠਹਿਰੋ ਇਹਾਂ.

ਇਸ ਵਾਕ ਦੇ ਮਤ ਪਦ ਦਾ ਜਾਓ ਅਥਵਾ ਠਹਿਰੋ ਨਾਲ ਸੰਯੋਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਭੇਦ ਹੋ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(ਹ) ਛੰਦ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਅੱਖਰ ਦੀ "ਤੁਕਾਂਤ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਅਤੇ ਇਸ ਤੁਕਾਂਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ "ਅੰਤ੍ਯਾਨੁਪ੍ਰਾਸ" ਹੈ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ "ਅੰਤ੍ਯਾਨੁਪ੍ਰਾਸ" ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੈ–ਸਰਵਾਂਤ੍ਯ, ਸਮਾਂਤ੍ਯ ਵਿਖਮਾਂਤ੍ਯ, ਸਮਾਂਤ੍ਯ, ਵਿਸ਼ਮਾਂਤ੍ਯ, ਸਮ-ਵਿਖਮਾਂਤ੍ਯ ਅਤੇ ਭਿੰਨਤੁਕਾਂਤ੍ਯ.

(a) ਸਰਵਾਂਤ੍ਯ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਇੱਕ ਹੀ ਵਜ਼ਨ ਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਿਛਲਾ ਅੱਖਰ ਭੀ ਇੱਕੋ ਹੋਵੇ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਮਿਤ ਤੇਜ ਜਗ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸੀ,
ਆਦਿ ਅਛੇਦ ਅਭੈ ਅਵਿਨਾਸੀ,
ਪਰਮ ਤੱਤ ਪਰਮਾਥੰ ਵਿਕਾਸੀ,
ਆਦਿ ਸਰੂਪ ਅਖੰਡ ਉਦਾਸੀ. (ਗ੍ਯਾਨ)

(b) ਸਮਾਂਤ੍ਯ ਵਿਖਮਾਂਤ੍ਯ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਓਹ ਹੈ ਕਿ ਟੌਂਕ ਪਦ ਨਾਲ ਟੌਂਕ ਦਾ, ਅਤੇ ਜਿਸਤ ਨਾਲ ਜਿਸਤ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਮਿਲੇ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਣ ਮੁਦ ਮੰਗਲ ਮੂਲ,
ਸਭ ਕਾਰਯ ਕੋ ਸਿਧ ਕਰਤ;
ਅਵਗੁਣ ਗਹੋ ਨ ਭੂਲ,
ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਕੋ ਜੋ ਹਰਤ.

(c) ਜਿਸਤ ਨਾਲ ਜਿਸਤ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਵਜ਼ਨ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਮਿਲੇ, ਪਰ ਟੌਂਕ ਨਾਲ ਨਾ ਮਿਲੇ. ਇਹ ਸਮਾਂਤ੍ਯ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਇੰਦ੍ਰਾਨ ਇੰਦ੍,
ਬਾਲ੍ਹਾਨ ਬਾਲ,
ਰੰਕਾਨ ਰੰਕ,
ਕਾਲ੍ਹਾਨ ਕਾਲ. (ਜਾਪੁ)

(d) ਵਿਖਮਾਂਤ੍ਯ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਟੌਂਕ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਵਜ਼ਨ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਸਤ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਣਮੇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ,
ਏਤੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ,
ਨਦੀਆ ਅਤੈ ਵਾਹ,
ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ. (ਜਪੁ)

(e) ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਦਾ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਅੰਤਿਮ ਵਜ਼ਨ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਮਿਲੇ, ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਚਰਣ ਨਾਲ ਚੌਥੇ ਚਰਣ ਦਾ ਸਮ ਮੇਲ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਸਮਵਿਖਮਾਂਤ੍ਯ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਨ ਗਨ ਉਦਾਰ,
ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ,
ਆਸਨ ਅਭੰਗ,
ਉਪਮਾਂ ਅਨੰਗ. (ਜਾਪੁ)

(f) ਜੇ ਸਾਰੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਵਜ਼ਨ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ (ਵੱਖੋ ਵੱਖ) ਹੋਣ, ਤਦ ਭਿੰਨ-ਤੁਕਾਂਤ੍ਯ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਿਤੋ ਕਾਲ ਬੀਤਜੋ ਭਏ ਰਾਮਰਾਜੰ,
ਸਬੈ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਜੀਤੇ ਮਹਾ ਜੁੱਧਮਾਲੰ,
ਫਿਰਯੋ ਚੱਕ੍ਰ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਮੱਧ ਰਾਮੰ,
ਭਯੋ ਨਾਮ ਤਾਂਤੇ ਮਹਾਂ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ.
(ਰਾਮਾਵ)

ਅਨੁਬੰਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਬੰਧ. ਤਅੱਲੁਕ. ਰਿਸ਼ਤਾ. ਲਗਾਉ। ੨ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂੰਨ (ਵਿਸ਼ਯ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਹੈ–ਅਧਿਕਾਰੀ, ਵਿਸ਼ਯ, ਸੰਬੰਧ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ. "ਇਮ ਚਾਰੋਂ ਅਨੁਬੰਧ ਕੋ ਗ੍ਯਾਨ ਰਿਦੇ ਜਬ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਨੁਭਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਨਾ ਸੰਸਕਾਰ ਉਤਪੰਨ-ਹੋਇਆ ਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗ੍ਯਾਨ। ੩ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਗ੍ਯਾਨ। ੪ ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ "ਅਕਰਾ" "ਅਣਕਰਾ" "ਅਨਹਦ" "ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ" "ਚੰਭਰਸਾ" ਅਤੇ "ਮਧੁਰਧੁਨਿ" ਭੀ ਹਨ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਨ, ਯ. ।।।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਨਹਦ ਬੱਜੇ । ਧੁਨਿ ਘਨ ਲੱਜੇ,
ਘਣਹਣ ਘੋਰੰ । ਜਣੁ ਬਣ ਮੋਰੰ.
(ਸੂਰਜਾਵ)

ਅਨੁਭਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਭਾਵ. ਅਸਰ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਥਾਈ (ਸ੍ਥਾਯੀ) ਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. ਨੇਤ੍ਰ ਭੌਂਹ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਆਦਿ.

ਅਨੁਭੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਕਾ-ਤਰਗ੍ਯਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਪਰਖਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਨੁਮਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਮਤਿ. ਇੱਤਿਫ਼ਾਕ਼ ਰਾਇ। ੨ ਆਗਜ਼ਾ । ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਗਿਰਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਅਨੁਮਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ – ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਅੱਟਾ ਸੱਟਾ. ਅਟਕਲ. ਕ਼ਿਆਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਅਨੁਮੋਦਨ. ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਈਦ. ਪੁਸ਼੍ਟੀ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਲੜਾਉਣਾ. "ਅਨੁਮੋਦਨ ਨੰਦਨ ਮਾਤ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਨੁਮੰਤਿ. ਸੰ. ਅਨੁਮਨ੍ਤ੍ਰ. ਵਿ–ਅਨੁਮਤਿ (ਰਾਇਮਿਲਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਸੰਮਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਨੁਯਾਈ } ਸੰ. ਅਨੁਯਾਯਿਨ੍. ਵਿ–ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ
ਅਨੁਯਾਯੀ } ਵਾਲਾ.ਅਨੁਗਾਮੀ। ੨ ਨੌਕਰ.ਸੇਵਕ.

ਅਨੁਰਕਤ. ਸੰ. ਅਨੁਰਕ੍ਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨ. ਆਸ਼ਕ਼. ਅਨੁਰਾਗ ਸਹਿਤ। ੨ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ। ੩ ਪਿਆਰਾ.

ਅਨੁਰਾਉ. ਪ੍ਰੇਮ. ਦੇਖੋ,ਅਨਰਾਉ। ੨ ਸੰ.ਅਨੁਰਾਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਤਿਧ੍ਵਨਿ. ਗੂੰਜ. ਮੁੜਵੀਂ ਆਵਾਜ਼.

ਅਨੁਰਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ। ੨ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੇਮ.

ਅਨੁਰਾਗੀ. ਸੰ. ਅਨੁਰਾਗਿਨ੍. ਵਿ–ਪ੍ਰੇਮੀ. ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਨੁਰਾਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਤਾਈ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਤਾਰਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਛਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਯਾਤ੍ਰਾ(ਸਫਰ)ਅਤੇ ਮੰਗਲਕਰਮ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਭ ਹਨ.

ਅਨੁਰੁ. ਸੰ. ਅਨੂਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਰੁ (ਪੱਟ) ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣ.

ਅਨੁਰੂਪ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਸਰੀਖਾ. ਜੇਹਾ. ਉਸੇ ਸ਼ਕਲ ਦਾ। ੨ ਯੋਗਜ. ਮੁਨਾਸਿਬ. ਦੇਖੋ, ਅਨਰੂਪ.

ਅਨੁਰੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੨ ਹਠ। ੩ ਪ੍ਰੇਰਨਾ. ਤਰਗ਼ੀਬ.

ਅਨੁਲੋਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਹੇਠ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦਾ ਕ੍ਰਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਸਅਠ ਵਰਣ.

ਅਨੁਲੋਮਜ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਅਠ ਵਰਣ.

ਅਨੁਵਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ਼ੀਬ ਦਾ ਭਾਗ. ਪ੍ਰਕਰਣ. ਅਧਯਾਯ. ਕਾਂਡ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਕਹਿਆਹੋਇਆ ਵਾਕ। ੩ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਦੁਹਰਾਉਣਾ. "ਪਵੈਂ ਅਨੁਵਾਕ ਜੈਸੇ ਪਾਧਾ ਸੋ ਪਢਾਵਈ." (ਨਾਪ੍)

ਅਨੁਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਲਥਾ. ਤਰਜੁਮਾ। ੨ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਨੂੰਫੇਰ ਆਖਣਾ. ਪੁਨਰੁਕ੍ਤਿ। ੩ ਬਦਗੋਈ. ਨਿੰਦਾ.

ਅਨੁਵਾਦੀ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸੁਰ (ਸੁਰ), ਜੋ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਿਲਾਵਲ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਅਨੁਵਾਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਵਾਦੀ। ੨ ਵਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਵਾਕ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਅਨੂਠਾ. ਵਿ–ਅਣੋਖਾ. ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਦਾ. ਅਦਭੁਤ.

ਅਨੂਢਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਉਢਾ (ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ) ਨਹੀਂ. ਕੁਆਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ.

ਅਨੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਦੇਸ਼ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਜਲ ਹੋਵੇ। ੨ ਭੈਂਸ. ਮੱਝ. ਮਹਿ। ੩ ਵਿ–ਅਨੁਪਮ. ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ. ਬੇਮਿਸਾਲ. "ਤਿਥੈ ਘੜਿਤ ਘੜੀਐ ਬਹੁਤ ਅਨੂਪ." (ਜਪੁ)

ਅਨੂਪ ਸ਼ਹਰ. ਇਹ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੁਲੰਦਸ਼ਹਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਬੁਲੰਦ ਸ਼ਹਰ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਹੈ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਅਨੂਪਰਾਇ ਨੇ ਇਹ ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਦਯਾ (ਦਿਆ) ਰਾਮ ਇਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ.

ਅਨੂਪ ਨਰਾਜ ਛੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਲੱਛਣ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਅੱਖਰ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਗ. ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ, ਹਨ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਣਮੈਤ੍ਰੀ ਦੇ ਕਾਰਣ "ਨਰਾਜ" ਦੇ ਆਦਿ "ਅਨੂਪ" ਸ਼ਬਦ ਲਾਇਆ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗਜੰ ਗਜੇ ਹਯੰ ਹਲੇ ਹਲਾਹਲੀ ਹਲੋਹਲੰ,
ਬਖੱਜ ਸਿੰਧਰੇ ਸੁਰੰ ਛੁਟੰਤ ਬਾਣ ਕੇਵਲੰ,
ਪਪੱਕ ਪੱਖਰੇ ਤੁਰੇ ਭਭੱਕ ਘਾਯ ਨਿਮੰਲੰ,
ਪਲੁੱਥ ਲੁੱਥ ਬਿੱਥੁਰੀ ਅਮੱਥ ਜੁੱਥ ਉੱਥਲੰ. (ਰਾਮਾਵ)

ਅਨੂਪਮ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪਮ.

ਅਨੂਪਾਛ. ਵਿ–ਅਨੁਪਮ–ਅਕਿ. ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਨੇਤ੍. "ਸੋਹਤ ਅਨੂਪਾਛ." (ਕਲਕੀ)

ਅਨੂਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪਾਨ.

ਅਨੂਪਿਆ. ਵਿ–ਅਨੁਪਮਤਾ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਤੁੱਲਤਾ ਘਟਦੀ ਹੈ. "ਚਕ੍ਰਪਾਣਿ ਦਰਸਿ ਅਨੂਪਿਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਅਨੂਪੁ. ਦੇਖੋ, ਅਨੂਪ.

ਅਨੂਪੇਰਾ. ਵਿ–ਅਨੁਪਮਤਾ ਵਾਲਾ. "ਰੰਗ ਅਨੂਪੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਅਨੂਪੇਰੈ. ਦੇਖੋ, ਅਨੂਪੇਰਾ.

ਅਨੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਰੁ.

ਅਨੇਸ. ਵਿ–ਅਨੀਕ–ਈਸ਼. ਸੈਨਾਪਤਿ. "ਰਚੇ ਚਾਰ ਅਨੇਸੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਚਾਰ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਬਾਪੇ.

ਅਨੇਹ. ਵਿ–ਸਨੇਹ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਮੋਹ. ਸੰ. ਅਸ੍ਨੇਹ.

ਅਨੇਹਾ. ਵਿ–ਏਹੋ ਜੇਹਾ. ਐਸਾ। ੨ ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮਾ. ਵੇਲਾ.

ਅਨੇਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਾ ਇੱਕ. ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ. ਬਹੁਤ. ਨਾਨਾ. "ਅਨੇਕ ਉਪਾਵ ਕਰੀ ਗ੍ਰੁਰ ਕਾਰਣਿ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਅਨੇਕਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨੇਕਤ੍ਵ. ਜ਼ਜ਼ਾਦਤੀ. ਬਹੁਤਾਤ. ਬਾਹੁਲ੍ਯਤਾ.

ਅਨੇਕਦਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਵਾਰ. ਕਈ ਦਫ਼ਹ. "ਅਨੇਕਦਾ ਨਿਵਾਵਤ ਹੈਂ ਸੀਸ ਕੋ." (ਅਕਾਲ)

ਅਨੇਕਧਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ. ਬਹੁਤ ਤਰਾਂ.

ਅਨੇਕਪ. ਦੇਖੋ, ਅਨਕਪ.

ਅਨੇਕ ਵਕ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜਾ.

ਅਨੇਤ } ਦੇਖੋ, ਅਨਿਤ੍ਯ। ੨ ਸੰ. ਅਨਿਯਤ–ਅਨਿ-
ਅਨੇਤਾ } ਯਤ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਨਿਸ਼ਚੇ. "ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੋਨੀ ਫਿਰਤ ਅਨੇਤਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਬਿਨਾ ਨਿਰਣੇ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨੋ ਸੋਊ ਅਨੇਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਦੇਖੋ. ਆਨੀਤ.

ਅਨੇਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਧਕਾਰ. ਅੰਧੇਰਾ. "ਦੂਜੈਭਾਇ ਅਨੇਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਅਨੈ. ਨਯ (ਨੀਤਿ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਅਨੀਤਿ.

ਅਨੈਸ } ਵਿ–ਅਨਿਸ਼੍. ਦੁਖਦਾਈ. "ਛੜੀ ਖੜਗੇਸ
ਅਨੈਸਾ } ਹੈ ਅਨੈਸੇ ਬੋਲ ਹੋਂ ਸਹੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅਨਾਯਾਸ. ਬਿਨਾ ਜਤਨ. "ਪਾਰ ਭਈ ਪਟ ਫਾਰ ਅਨੈਸੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਅਨੈਕਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਏਕਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਨਾ ਇੱਤਿਫ਼ਾਕ਼ੀ. ਫੁੱਟ.

ਅਨੋਖਾ. ਦੇਖੋ, ਅਣੋਖਾ.

ਅਨੋਚਿਤ. ਵਿ–ਅਨੁਚਿਤ. ਜੋ ਉਚਿਤ (ਮੁਨਾਸਿਬ) ਨਹੀਂ. ਅਯੋਗਜ. "ਵਾਕ ਅਨੋਚਿਤ ਮੈਂਜੁ ਬਖਾਨੇ." (ਨਾਪ੍)

ਅਨੋਜ. ਵਿ–ਬਿਨਾ–ਓਜ. ਬਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਬਲ. "ਜੀਵ ਅਨੋਜ ਜਾਇ ਜਿਹ ਜਾਈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨੁਜ.

ਅਨੋਪਮ } ਸੰ.ਅਨੁਪਮ.ਵਿ–ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ.ਬੇਨਜ਼ੀਰ.
ਅਨੋਪਿਮ } ਅਦੁਤੀ. "ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖ ਮਨੋਪਿਮੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਪਰਮ ਆਦਿ ਪੁਰਖੰ ਅਨੋਪਮੰ.

ਅਨੰਗ. ਸੰ. ਅਨਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ (ਦੇਹ) ਨਹੀਂ. ਕਾਮਦੇਵ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਮਦਨ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਸੰਤਾਪ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰੋਧਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਲ ਮਹਾਦੇਵ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦਿੱਤਾ। ੨ ਵਿ–ਦੇਹ ਰਹਿਤ. "ਅੰਗ ਤੇ ਹੋਇ ਅਨੰਗ ਕਿਨ?" (ਰਾਮਾਵ) ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਜਾਵੇ ? ੩ ਵਿਦੇਹ. ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਰਹਿਤ. "ਧਨੁਖ ਧਰਜੋ ਲੈ ਭਵਨ ਮੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਅਨੰਗ." (ਰਾਮਓਦ੍ਕਾ) ਵਿਦੇਹ ਜਨਕ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼। ੫ ਮਨ। ੬ ਆਤਮਾ.

ਅਨੰਗਸ਼ੇਖਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਹਾਨਰਾਚ" ਭੀ ਹੈ.ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ੩੨ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅਥਵਾ ਜ, ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ, ਲ, ਗ. ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਮੋ ਸੁ ਹਾਥ ਜੋਰਕੈ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨੁ ਤੇਜ ਤੋਰ ਜਾਂਹਿ ਪਾਲਿਓ ਹਿੰਦਾਨ ਕੋ,
ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸੀਸ ਹਾਥ ਦੈ ਸੁ ਕੀਟ ਤੇ ਕਿਯੋ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍
ਇੰਦ੍ਰਚਾਪ ਲਾਜ ਪੇਖ ਨਾਥ ਕੀ ਕਮਾਨ ਕੋ,
ਭੁਜਾ ਭੁਜੰਗਰਾਜ ਸੀ ਵਿਰਾਜ ਸੀਸ ਕੋਸ਼
ਚੰਦ ਸ਼ਜ਼ਾਮਤਾ ਨ ਹੋਯ ਤੋ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਸਾਨ ਕੋ,
ਅਪਾਰ ਦੁਖ ਟਾਰਕੈ ਨਿਵਾਰਕੈ ਕਲੇਸ਼ ਦਾਸ
ਵਾਸ ਤੋ ਵਿਕੁੰਠ ਤੇਜ ਪੂਰਿਓ ਜਹਾਨ ਕੋ.
(ਅਧਜ਼ਾਤਮ ਰਮਾਯਣ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ)

ਅਨੰਗਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਦਪਾਲ ਅਤੇ ਜਯਪਾਲ। ੨ ਅਨੰਗ (ਪ੍ਦਜ਼ੁਮਨ) ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਬਲਰਾਮ. ਬਲਭਦ੍ .

ਅਨੰਗਰਿਪੁ } ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨੰਗ (ਕਾਮ) ਦਾ ਵੈਰੀ
ਅਨੰਗਾਰਿ } ਸ਼ਿਵ. ਰੁਦ੍ .

ਅਨੰਗੀ. ਸੰ. ਅਨਙ੍ਗਿਨ੍. ਵਿ–ਅੰਗ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਨਹੀਂ."ਅਨੰਗੀ ਅਨਾਮੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਮਦੇਵ. ਅਨੰਗ । ੩ ਨਿਰਾਕਾਰ. ਕਰਤਾਰ.

ਅਨੰਤ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਅੰਤ. ਬੇਅੰਤ. ਅਨੇਕ. ਨਾਨਾ. "ਇਕਸੁ ਤੇ ਹੋਇਓ ਅਨੰਤਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਆਕਾਸ਼। ੪ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੫ ਬਲਭਦ੍. ਇਹ ਸ਼ੇਸ਼ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਂਉ ਅਨੰਤ ਹੈ. "ਅਨੰਤ ਕੋ ਊਪਰ ਕੋਪ ਚਲਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਭੁਜਾ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਕਲਪਕੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੪ ਨੂੰ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

ਅਨੰਤਸ਼ੀਸਾਂ. ਬਹੁਤੇ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੨ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ.

ਅਨੰਤਰੰਗੀ. ਸ਼ਮੁੰਦਰ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੌਜਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਅਨਤਰੰਗੀ । ੩ ਅਨੇਕ ਖ਼ਯਾਲਾਂ (ਖ਼ਿਆਲਾਂ) ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਸੰਕਲਪ ਉਠਦੇ ਹਨ. "ਅਨੰਤਰੰਗੀ ਦੁਖ ਮਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਅਨੰਤਤੁਕਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਮਿਲੇ. ਅਰਥਾਤ ਭਿੰਨਤੁਕਾਂਤ ਵਾਲਾ ਛੰਦ. Blank verse. ਇਹ ਛੰਦ ਦੀ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਕਿਸੇ ਭੀ ਛੰਦ ਦਾ ਤੁਕਾਂਤ ਇੱਕ ਅਥਵਾ ਬਹੁਤੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਆਪੋ-ਵਿੱਚੀਂ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਤਾਂ "ਅਨੰਤਤੁਕਾ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ "ਸਵੈਯਾ" ਅਤੇ "ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ" ਅਨੰਤਤੁਕਾ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਰੋਸ ਭਰਜੋ ਤਜ ਹੋਸ਼ ਨਿਸਾਚਰ
ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਕੋ ਘਾਇ ਪ੍ਹਾਰੇ,
ਜੋਸ਼ ਵਢੋ ਕਰ ਕੋਸ਼ਲਿਸ਼ੋ
ਅਧਬੀਚਹਿ ਤੇ ਸਰ ਕਾਟ ਉਤਾਰੇ,
ਫੇਰ ਬਢੋ ਕਰ ਰੋਸ ਦਿਵਾਦੈਨ
ਧਾਇਪਰੇ ਕਪਿ ਪੁੰਜ ਸੰਘਾਰੇ,
ਪੱਟਿਸ ਲੋਹਹਥੀ ਪਰਸੀ ਗਜ਼ ਲੈ
ਜੱਬੁਵੇ ਜਮਦਾੜੁ ਚਲਾਵੈਂ.
ਕਿਤੋ ਕਾਲ ਬੀਤਜੋ ਭਏ ਰਾਮਰਾਜੈ,
ਸਬੈ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਜੀਤੇ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧਮਾਲੀ,
ਫਿਰਜੋ ਚੱਕ੍ਰ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਮੱਧ ਰਾਮੰ,
ਭਯੋ ਨਾਮ ਤਾਂਤੇ ਮਹਾਂ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਰਖੰਡੀ। ੩ ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਛੰਦ ਦੇਖੀਏ, ਤਦ ਬਹੁਤ ਅਨੰਤ ਤੁਕੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਤ੍ਯਾਨੁਪ੍ਰਾਸ ਵਿਰਲੇ ਦਾ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਅਤੇ ਤੋਟਕ.

ਕ੍ਰਿਤਾ ਯੇਨ ਸੇਵਾ ਗੁਰੋਸ੍ਤੋਦ ਹੇਤੁ। ਸ੍ਤਨਥੈਵ ਲਬ੍ਧੰ ਨਿਜਾਨਨ੍ਦ ਰੂਪਮ੍। ਦਦੌ ਸ਼ਿਸ੍ਯ ਸੰਘਾਯ ਨਾਸੋਪਦੇਸ਼ੰ। ਨਮਾਮਿ ਪ੍ਰਸਨ੍ਨੰ ਗੁਰੰ ਰਾਮਦਾਸਮ੍॥

ਅਸਰੰ ਗੁਰੁਦੇਵ ਸਹੰ ਸ੍ਤਤੰ । ਪ੍ਰਣਮਾਮਿ ਨਿਰੰਤਰ ਮੇਕਰਸਮ੍। ਗੁਰੁ ਪਾਦ ਸਰੋਜ ਵਿਸ਼ੇਸ ਰਤਿ। ਹਰਿ ਦੇਵ ਕ੍ਰਿਪਾਯਤਨੰ ਵਿਮਲਮ੍॥ (ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸਤੋਤ੍ਰ ਰਤਨਾਕਰ)

੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਭਿੰਨਤੁਕਾਂਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੀਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ "ਅੰਤ੍ਯਾਨੁਪ੍ਰਾਸ" ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਯਥਾ:-

ਰੂੜੋ ਮਨੁ ਹਰਿਰੰਗੋ ਲੋੜੈ,
ਗਾਲੀ ਹਰਿਨੀਹੁ ਨ ਹੋਇ,
ਹਉ ਢੂਢੇਦੀ ਦਰਸਨ ਕਾਰਣਿ,
ਬੀਥੀ ਬੀਥੀ ਪੇਖਾਂ,
ਗੁਰਮਿਲਿ ਭਰਮੁ ਗਵਾਇਆ ਹੈ,
ਇਹ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ਮੈ ਸਾਧੂ ਕੰਨਹੁ,
ਲੇਖੁ ਲਿਖਿਓ ਧੁਰਿ ਮਾਥੈ,
ਇਹ ਬਿਧਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨੈਣ ਅਲੋਇ.
(ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

੫ ਦੇਖੋ, ਚਉਬੋਲੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਅਨੰਤਰ. ਸੰ. ਅਨਨ੍ਤਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਪਰਾਂਤ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ. ਬਾਦ ਅਜ਼ਾਂ। ੨ ਨਿਰੰਤਰ. ਲਗਾਤਾਰ.

ਅਨੰਤਾ. ਸ਼ਬੋਧਨ. ਹੇ ਅਨੰਤ ! "ਜਉ ਪੈ ਹਮ ਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ, ਅਹੇ ਅਨੰਤਾ !" (ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਦਾਸ) ੨ ਸੰ. ਅਨਨ੍ਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੪ ਦੁੱਬ (ਦੂਰਵਾ). ੫ ਗਿਲੋ. ਗੁਡੂਚੀ। ੬ ਕੱਕੋ ਵਧਾਣ ਖਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਅਨੰਤਾਸਤ੍. ਅਨੰਤ–ਅਸ੍ਤ. ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਅਨੰਤਾਸਤ੍ ਛੁੱਟੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਅਨੰਤੀ ਮਾਤਾ. ਨਗਰ ਵਟਾਲਾ (ਜਿਲਾ ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਰਾਮ ਸ਼ਿੱਲ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ, ਸੁਖਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਬੇਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ੨੧ ਵੈਸਾਖ, ਸੰਮਤ ੧੬੮੧ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੋਣੋਂ ਬਾਬਾ ਧੀਰਮੱਲ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਉਂ ਨੱਤੀ ਭੀ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਅਨੰਦ. ਸੰ. ਆਨਨ੍ਦ–ਆਨੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਮਿਟਿਆ ਸੋਗ ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਥੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ ੧੬੧੧ ਵਿੱਚ ਉਚ੍ਚਾਰਣ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਪੋਤੇ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਅਨੰਦ' ਰੱਖਿਆ। ੩ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਨੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਭੇਜਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਦਵਾਇਆ ਸੀ. ਉਹ ਪਾਲਕੀ ਹੁਣ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ੪ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ (ਸ਼ਾਦੀ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਅਨੰਦ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੈ. "ਬਿਨਾ ਅਨੰਦ ਬਿਆਹ ਕੇ ਕੁਰਤੇ ਪਰ ਕੀ ਜੋਇ ××× ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਨ ਸੋਇ." (ਰਤਨਮਾਲ) ਅਨੰਦ ਬਾਣੀ ਹੋਰ ਮੰਗਲ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪੜ੍ਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਪਾਠ ਹੋਇਆ. "ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਖੀ ਅਨੰਦ ਗਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦ ੪। ੫ ਸੰ. ਆਨਨ੍ਦ. ਵਿ–ਨੰਦ (ਖ਼ੁਸ਼ੀ) ਬਿਨਾ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਰਹਿਤ.

ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਵੀਰ ਸੀ. ਇਹ ਚਮਕੌਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਅਨੰਦ ਘਨ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦ ਘਨ.

ਅਨੰਦਪਾਲ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਜੈਪਾਲ ੧ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕਰੀਬ ਸਨ ੧੦੧੩ ਦੇ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਨੰਗ ਪਾਲ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਅਨੰਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਸਰਹਿੰਦ ਥਾਨਾ ਬਸੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਸੋਂ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਨੀਵੀਂ ਜਿਹੀ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ੭੦) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ੯ ਮੀਲ ਹੈ. ਬਸੀ ਤਕ ੫ ਮੀਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ. ਅੱਗੇ ੪ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਕਲੌੜ ਪਿੰਡ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਨਾਉਂ "ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਕਲੌੜ" ਹੈ.

ਅਨੰਦਪੁਰ ਕਲੌੜ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਦਪੁਰ ੨.

ਅਨੰਦਮੈ. ਆਨੰਦਮਯ. ਆਨੰਦਰੂਪ. "ਵੈ ਪਰਵਾਹੁ ਅਨੰਦਮੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਨੰਦ ਵਿਆਹ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਦ ੪ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ੪.

ਅਨੰਦੀ. ਸੰ. ਆਨਨ੍ਦਿਨ੍. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ. "ਵਰ ਪਾਇਆ ਪੁਰਖ ਅਨੰਦੀ." (ਸ਼੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਅਨੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਦ. "ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਅਨੰਨ. ਜੋ ਅਨਜ(ਦੂਜੇ) ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੇ. ਦੇਖੋ, ਅਨਨਜ. "ਬੈਸਨੋ ਅਨੰਨ ਬੁਹੰਮੰਨ ਸਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਾ."(ਭਾਗੁ ਕ) "ਸਿਖ ਅਨੰਨ ਪੰਡਿਤ ਦਿਖ ਐਸੇ। ਗ੍ਰਹ ਤਿਥਿ ਵਾਰ ਨ ਜਾਨੈ ਕੈਸੇ। ਏਕ ਭਰੋਸਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾ ਪਾਏ। ਤਜਾਗ ਲਗਨ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਏ॥" (ਗੁਵਿ ੬)

ਅਨੰਨਤਾ. ਸੰ. ਅਨਨ੍ਯਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਇੱਕ ਨਿਸ਼੍ਠਾ. ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਲਗਨ.

ਅਨੰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਨਨ੍ਯ. "ਹੋਇ ਅਨੰਨਿ ਮਨਹਠ ਕੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਪਰਾਇਣ ਹੋਇਆ.

ਅਨੰਨਿਭਗਉਤੀ. ਵਿ–ਅਨਨ੍ਯ ਭਗਤ. ਇੱਕ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੂਜੇ ਦੀ ਭਗਤਿ ਦਾ ਤਿਆਗੀ. "ਕੋਈ ਕਹਿਤਉ ਅਨੰਨਿਭਗਉਤੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਅਨਨ੍ਯਭਕ੍ਤਿ. ਇੱਕ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ.

ਅਨੰਭਉ. ਵਿ–ਨਿਰਭੈ. ਡਰ ਰਹਿਤ. ਬੇਖ਼ੌਫ਼. "ਪਰਮ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰ ਅਪਾਰ ਅਨੰਭਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਅਨ੍ਹ. ਸੰ. ਅਹ੍ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਨ.

ਅਨ੍ਹੁਰਾਤਾ. ਅਨ੍ਹ (ਦਿਨ) ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਾਤ. ਦਿਨੇ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੰਨਿਆਂ ਹੋਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਰਾਤਾ.

ਅਨ੍ਹਾ. ਵਿ–ਅੰਧਾ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ.

ਅਨ੍ਹਾਨਾ, ਅਨ੍ਹਾਵਨ ਕ੍ਰਿ. ਇਸਨਾਨ ਕਰਨਾ. ਨ੍ਹਾਉਣਾ. "ਅਵਧ ਅਨ੍ਹਾਏ ਕਹਾਂ ਤਿਲਕ ਲਗਾਏ ਕਹਾਂ." (ਹੰਸਰਾਮ)

ਅਨ੍ਹੇਰਾ. ਅੰਧਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨੇਰਾ.

ਅੱਨ. ਸੰ. ਅਨ੍ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਧਾਰਣ ਕਰੀਏ. ਖਾਣ ਲਾਇਕ ਪਦਾਰਥ. ਭੋਜਨ। ੨ ਅਨਾਜ. ਦਾਣਾ। ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਕਰਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਪ੍ਰਾਣ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਪ੍ਰਾਣ। ੬ ਭੋਗਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ.

ਅਨਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੂਸਰਾ. ਦੂਜਾ। ੨ ਪਰਾਇਆ. ਓਪਰਾ। ੩ ਭਿੰਨ. ਜੁਦਾ. ਵੱਖਰਾ।

ਅਨਜਤ੍. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਹੋਰ ਥਾਂ. ਦੂਸਰੀ ਜਗਾ ਵਿੱਚ.

ਅਨਜਥਾ. ਸੰ. ਵਿ–ਉਲਟਾ. ਵਿਰੁੱਧ। ੨ ਝੂਠ. ਮਿਥ੍ਯਾ। ੩ ਵ੍ਯ–ਨਹੀਂ ਤਾਂ. ਨਤੁਰ. ਵਰਨਹ.

ਅਨਜਾਉ, ਅਨਜਾਇ, ਅਨਜਾਯ ਸੰ. ਅਨ੍ਯਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇ ਇਨਸਾਫ਼ੀ. ਅਨੀਤਿ। ੨ ਨ੍ਯਾਯ (ਨਿਆਂ) ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜ਼ੁਲਮ.

ਅਨਜਾਯੀ. ਸੰ. ਅਨ੍ਯਾਯਿਨ. ਵਿ–ਅਨੀਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜ਼ਾਲਿਮ, ਇਨਸਾਫ਼ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਨਜੋਕ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਗੂਢੋਕ੍ਹ.

ਅਨਜੋਨਜ. ਸੰ. ਸ੍ਵਰ–ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ. ਪਰਸਪਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਪਦਾਰਥ ਪਰਸਪਰ ਉਪਕਾਰੀ ਵਰਣਨ ਕਰਨੇ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਕੂੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ, ਜਲ ਬਿਨੁ ਕੂੰਭੁ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

"ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਜਨੁ ਜਾਨੀਐ ਜਨ ਤੇ ਸੁਆਮੀ." (ਸ੍ਰੀ ਰਵਦਾਸ)

ਅਨਜੋਨਜਾਸ੍ਰਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ. ਇੱਕ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਾ ਆਧਾਰ। ੨ ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ. ਜਿਵੇਂ– ਅੰਧੇਰੇ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ। ੩ ਚਰਚਾ ਦਾ ਇਕ ਦੋਸ਼. ਪਰਸਪਰ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵਾਸ੍ਤੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੀ ਲੋੜ.

ਅਨ੍ਰਿਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਰ੍ਰਿਣ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਜ (ਕ਼ਰਜ਼) ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ.

ਅਨ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਅਨ੍ਰੁਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰ੍ਰਿਤ (ਸਤ੍ਯ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਝੂਠ. ਅਸਤ੍ਯ. "ਰਰ ਹੈਂ ਅਨ੍ਰਿਤੈ." (ਕਲਕੀ) ਬੋਲਣਗੇ ਝੂਠ.

ਅਨ੍ਰੁਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰਬੰਧ. ਸੰਯੋਗ. ਮੇਲ। ੩ ਵਾਕ ਦੇ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ੍ਯ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਵੇਂ– "ਭੈ ਬੋਹਿਥ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਣਾ."(ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਭੈਸਾਗਰ ਬੋਹਿਥ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਣਾ. ਹੋਰ–"ਦਿਵੈਯਾ ਇਨ ਕੇ ਸੰਗ ਖੇਲਤ ਹੈਂ ਕਵਿ ਸ਼ ਸ਼ ਸ੍ਯਾਮ ਸੁ ਦਾਨ ਅਭੈ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਅਭੈਦਾਨ ਦਿਵੈਯਾ ਇਨ ਕੇ ਸੰਗ ਖੇਲਤ ਹੈਂ. ਅਤੇ"ਅਲੇਖ ਭੇਖ ਦ੍ਵੈਖ ਰੇਖ ਸੇਖ ਕੋ ਪਛਾਨਿਐ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਤੁਕ ਦੇ ਮੁੱਢ ਦੇ ਅ ਦਾ ਸਾਰੇ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਅਨ੍ਰੁਯ ਹੈ। ੪ ਵੈਸ਼. ਕੁਲ. ਪੀੜ੍ਹੀ.

ਅਨ੍ਵੇਸ਼ਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੋਜ. ਢੂੰਡ. ਤਲਾਸ਼.

ਅਨ੍ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਨ੍ਯ.

ਅਪ. ਉਪ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲੱਗਕੇ ਅਧਿਕ, ਉਲਟ, ਹਾਨਿ, ਭੇਦ, ਨਿਸ਼ੇਧ, ਬੁਰਾ, ਆਦਿ ਅਰਥ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਪਕੀਰਤਿ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਸੰ. ਅਪ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ. "ਅਪ ਤੇਜ ਬਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਕਾਸਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਸ੍ਵਰ–ਆਪਣਾ. ਨਿਜ ਦਾ. "ਮੂਲ ਨ ਜਾਣੈ ਅਪ ਬਲ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਕਾਟਿ ਸਿਲਕ ਦੁਖ ਮਾਇਆ ਕਰਿਲੀਨੇ ਅਪ ਦਸੇ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਕਰਲੀਤੇ. "ਅਪਤਨ ਕਾ ਜੋ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰ." (ਬਸੰ ਰਵਦਾਸ) ਆਪਣੇ ਤਨ ਕਾ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ.

ਅਪਓ. ਵਿ–ਅਰਪਿਆ. ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਪਿਉ.

ਅਪਸਕੁਨ, ਅਪਸਗਨ, ਅਪਸਗੁਨ ਸੰ. ਅਪਸ਼ਕੁਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਕੁਸ਼ਗਨ. ਮੰਦੀ ਘਟਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ. ਅਮੰਗਲ ਸੂਚਕ ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਤਉ ਸਗਨ ਅਪਸਗਨ ਕਹਾ ਬੀਚਾਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸਗੁਨ ਅਪਸਗੁਨ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਹਿ ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸਗਨ–ਅਪਸਗਨ (ਸ਼ੁਭ ਅਤੇ ਮੰਦ ਸ਼ਕੁਨ) ਸਭ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸਗਨ–ਅਪਸਗਨ ਲਿਖੇ ਹਨ :–

ਅਪਸ਼ਕੁਨ :–

ਫਰਕੇ ਭੁਜਾ ਵਿਲੋਚਨ ਵਾਮੂ,
ਸਿਰ ਵਾਯਸ* ਬੈਠਨੇ ਦੁਖਧਾਮੂ,
ਨਿਕਸਤਿ ਛੀਕ ਭਈ ਦਿਸ ਦਾਂਏ, ×××
ਧੁਨਿ ਖੋਟੀ ਤੇ ਬਜਤ ਨਗਾਰਾ,
ਦਲ ਪਰ ਗੀਧ ਕ਼ੁਮੰਤੀ ਚਲੇ.
ਕਾਸ਼ ਭਾਰ ਅਗਾਰੀ ਮਿਲੇ.
ਦੀਨਮਨੇ ਬਾਜੀ ਰੁਦਨਾਵੈਂ. ××
ਚਲਤ ਅਕਾਰਨ ਗਿਰਗਿਰ ਪਰੈਂ,
ਕਿਤਕ ਭਟਨ ਪਗੀਆ ਪਰ ਤਰੈਂ.
ਸ਼ਿਵਾ† ਪੁਕਾਰਤ ਸਨਮੁਖ ਆਵਤ,
ਮ੍ਰਿਗ ਕੀ ਮਾਲ ਕੁਫੇਰੇ ਧਾਵਤ.
ਦਾਰੁਨ ਕਾਕ ਬੋਲਤੇ ਉਡੇ, ×××

* ਡਾਉਂ. † ਗਿਦੜੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਮੁਖ ਵਾਯੁ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ ਕੁਫੇਰੀ. ×××
ਖਰ ਬੋਲਜੋ ਮ੍ਰਿਤੁਸੂਚਤ ਭਾਰੀ. ×××
ਜਾਤ ਲਿਯੇ ਮਿਰਤਕ ਸਭ ਚੀਨਾ. ×××
ਇਮ ਅਪਸਗੁਨ ਵਿਲੋਕਤ ਬਡੇ.

ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਕੁਨ :–

ਫਰਕਜੋ ਦਹਿਨ ਵਿਲੋਚਨ ਸੁੰਦਰ,
ਭੁਜਾਦੰਡ ਦਹਿਨੋ ਬਲਮੰਦਰ,
ਨਿਰਮਲ ਦਿਵਸ ਵਾਯੁ ਸੁਖਕਾਰੀ,
ਮਿਲੀ ਦੁਘਟਧਰ* ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ,
ਮ੍ਰਿਗਨਮਾਲ ਦਾਹਿਨ ਕੋ ਆਈ,
ਮਧੁਰ ਵਿਹੰਗਨ ਸਬਦ ਸੁਨਾਈ,
ਮਿਲੀ ਜੋਸ਼ਿਤਾ† ਬਾਲਕ ਗੋਦ,
ਹੁਤੀ ਸੁਹਾਗਣਿ ਸ੍ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮੋਦ.
ਸੁਰਭੀ‡ ਵਤਸ§ ਚੁੰਘਾਵਤ ਠਾਢੀ.
ਚਾਟਤ ਰਿਦੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਬਾਢੀ,
ਕਾਗ ਦਾਹਨੀ ਦਿਸ਼ਿ ਉਡ ਆਵਾ,
ਨਕੁਲ॥ ਦਰਸ ਸਭਹਿਨ ਨੇ ਪਾਵਾ.(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰੂਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਹ ਆਗਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ :–

ਸੱਜਾ ਖੱਬਾ ਸੋਣ ਨ ਮਨ ਵਸਾਇਆ, ×××
ਭਾਖ ਸੁਭਾਖ ਵਿਚਾਰ ਨ ਛਿੱਕ ਮਨਾਇਆ." ×××

ਅਪਸਮਾਰ. ਸੰ. ਅਪਸ੍ਮਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਚੇਤਾ (ਸ੍ਮਰਣ ਸ਼ਕਤਿ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਮਿਰਗੀ.

ਅਪਸਰ. ਸੰ. ਅਨਵਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਸਮਾ, ਬੇਮੌਕਾ. ਕੁਵੇਲਾ. "ਸਰ ਅਪਸਰ ਨ ਪਛਾਣਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੨ ਫੁਰਸਤ (ਅਵਕਾਸ਼) ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਵੇਲ੍ਹ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਸੰ. ਅਪ੍ਸਰ. ਭੁੱਜਣਾ. ਨੱਠਣਾ। ੪ ਅਪ (ਜਲ) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ.

ਅਪਸਰਾ. ਸੰ. ਅਪ੍ਸਰਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਨੇ ਵਾਲੀ. ਰਾਮਾਇਣ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਨ ਤੋਂ ਅਪਸਰਾ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹਨ. ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਾਲ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਉਰਵਸ਼ੀ ਆਦਿ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ. ਮਨੂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ੭ ਮਨੂਆਂ ਨੇ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਂਝੀਆਂ ਸਮਝੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ. ਵਾਯੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ੧੪ ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ੭ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ, ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਦਿਕ ਅਤੇ ਲੌਕਿਕ ਦੋ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਵੈਦਿਕ ੧੦ ਅਤੇ ਲੌਕਿਕ ੩੪ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਨਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਕਈ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਤਪ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕਾਸ਼ੀਖੰਡ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਏਹ ੩੫੦੦੦੦੦੦ ਹਨ. ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਕੀਰਤਿ ਵਾਲੀਆਂ ਕੇਵਲ ੧੦੬੦ ਹੀ ਹਨ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੱਠ ਕਰੋੜ ਹੈ.ਏਹ ਸੁਰਗ (ਸ੍ਵਰਗ) ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ,ਜੋ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭੈ ਲੜਦੇ ਮਰਗਏ ਹੋਣ.¶ ਅਪਸਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲਨ ਦੀ ਭੀ ਸਮਰਥ ਹੈ. ਏਹ ਸ਼ਤਰੰਜ ਅਤੇ ਚੌਪਟ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਅਤੇ ਜਾਦੂ ਬਹੁਤ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ. ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਦੂਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਈ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ. "ਅਪਸਰਾ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਰਸ ਗਾਵਨੀ ਨੀਕੀ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਅਪਸਾਨ. ਸੰ. ਅਪਸ੍ਨਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਸਨਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਲਈ ਜਲ ਵਰਤਣਾ। ੨ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਫੂਕ, ਜਾਂ ਦੱਬਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ੁੱਧੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਇਸਨਾਨ.

ਅਪਸੁੰਦ. ਸੰ. ਉਪਸੁੰਦ. ਸੁੰਦ ਅਤੇ ਉਪਸੁੰਦ ਦੋਵੇਂ ਸਕੇ ਭਾਈ, ਦਾਨਵ ਨਿਕੁੰਭ (ਅਥਵਾ ਨਿਸੁੰਦ) ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਜਿੱਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਦਾ ਵਰ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੀਕ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀਂ ਨਹੀਂ ਲੜੋਂਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕੇਗਾ. ਤਿਲੋਤੱਮਾ ਅਪਸਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਰਣ ਲਈ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਘੱਲੀਗਈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਝਗੜਨ ਲੱਗੇ. ਤਿਲੋਤੱਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਡਾ ਬਲੀ ਹੋਊ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਾਂਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੋਵੇਂ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀਂ ਕਟਮੋਏ.

"ਬਢੇ ਸੁੰਦ ਅਪਸੁੰਦ ਦੈ ਦੈਤ ਭਾਰੀ. ×××
"ਦੁਹੂੰ ਭ੍ਰਾਤ ਬਧਕੈ ਤ੍ਰਿਯਾ ਗਈ ਬ੍ਰਹ੍ਮਪੁਰ ਧਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੬)

ਅਪਸੋਸ. ਦੇਖੋ, ਅਫਸੋਸ. "ਅਧਿਕ ਕੀਨ ਅਪਸੋਸ ਹਮ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਅਪ (ਪਾਣੀ) ਨੂੰ ਸੋਖਣ (ਸ਼ੋਸਣ) ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੩ ਪੌਣ. ਹਵਾ.

ਅਪਸ੍ਵਾਰਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੁਦਗਰਜੀ. ਆਪਣਾ ਸ੍ਵਾਰਥ.

ਅਪਸ੍ਵਾਰਥੀ. ਵਿ–ਖੁਦਗਰਜ. ਆਪਣਾ ਮਤ੍ਲਬ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਪਹਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਰੀ. ਲੁੱਟ। ੨ ਛੀਨਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਸੋਟਨਾ. ਖੋਹਣਾ। ੩ ਦੁਰਾਉ. ਲੁਕਾਉ.

ਅਪਕਰਖ. ਸੰ. ਅਪਕਰ੍ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰਾਦਰ. ਬੇਕਦਰੀ। ੨ ਹਿਠਾਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ.

ਅਪਕਰਮ } ਸੰ ਅਪਕਰ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਕਰਮ. ਬੁਰਾ
ਅਪਕਾਮ } ਕੰਮ। ੨ ਪਾਪ.

ਅਪਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ। ੨ ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ। ੩ ਬੁਰਿਆਈ. ਖੁਟਿਆਈ.

ਅਪਕਾਰੀ. ਵਿ–ਬੁਰਿਆਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੁਕ਼ਸਾਨ ਪੁਚਾਂਣ (ਪਹੁਚਾਉਣ) ਵਾਲਾ.

ਅਪਕੀਰਤਿ. ਸੰ. ਅਪਕੀਰ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਦਨਾਮੀ. ਅਪਯਸ਼. ਨਿੰਦਾ. "ਕਬਹੂੰ ਅਪਕੀਰਤਿ ਮਹਿ ਆਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਪਖੇਪਨ. ਸੰ. ਅਪਕ੍ਸ਼ੇਪਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿਠਾਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਸ਼ੇਪਣ (ਗਿਰਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਡੇਗਣਾ.

ਅਪਗਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੇਠ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਨ. ਦੁਰਗਤਿ। ੨ ਨਰਕਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ.

ਅਪਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪ (ਪਾਣੀ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਮਨ ਕਰੇ. ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਪਗਾ.

ਅਪਚਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਕਰਮ. ਦੁਰਾਚਾਰ.

ਅਪਛਰਾ } ਦੇਖੋ, ਅਪਸਰਾ.
ਅਪੱਛਰਾ }

ਅਪਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ, ਕਮਲ. ਜਲਜ.

ਅਪਜਸ. ਅਥਵਾ ਅਪਜਸੁ. ਸੰ. ਅਪਯਸ਼ਸ੍–ਅਪਯਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਦਨਾਮੀ. ਅਪਕੀਰਤਿ. ਨਿੰਦਾ. "ਅਪਜਸੁ ਮਿਟੈ ਹੋਵੈ ਜਗਿ ਕੀਰਤਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਅਪਜਸੁ. ਦੇਖੋ, ਅਪਜਸ.

ਅਪਣਾ. ਸਰਵ. ਨਿਜ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਜਨ. ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ.ਨੇੜੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ.

ਅਪਣਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਪਣਾ ਬਣਾਉਣਾ. ਆਪਣੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਨਾ. ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ.

ਅਪਤ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਪਤ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ ਬਿਨਾ. ਬੇਇੱਜ਼ਤ. "ਅਪਤੁ ਪਸੂ ਮਨਮੁਖ ਬੇਤਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੧) ੨ ਬਿਨਾ ਪਤ੍ਰ. ਪਤ੍ਰਹੀਨ. ਪੱਤੇ ਬਿਨਾ. "ਅਪਤ ਕਰੀਰ ਨ ਮਉਲਿਓ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਅਪਤੁ। ੪ ਸਿੱਧੀ. ਵ੍ਰਿਥਾ. ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ.

ਅਪਤਨ. ਦੇਖੋ, ਅਪ ੩। ੨ ਨਾ ਪਤਨ (ਡਿਗਣ) ਦੀ ਹਾਲਤ. ਇਸਥਿਤੀ.

ਅਪਤੀਜ } ਵਿ–ਪਤੀਜਨੇ ਬਿਨਾ. ਸ਼ਰ੍ਧਾਹੀਨ.
ਅਪਤੀਣਾ } "ਅਪਤੀਜ ਪਤੀਣਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਰਹਿਤ ਸ਼ਰ੍ਧਾਵਾਨ ਹੋਗਿਆ. "ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਅਪਤੀਜ ਨ ਭੀਜੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਅਸ਼੍ਰੱਧਾ ਵਾਲਾ ਮਨ ਹਠ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਸੀਜਦਾ.

ਅਪਤੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਤਮਤ੍ਵ. ਆਪਤ੍ਵ. ਖ਼ੁਦੀ. ਹੌਮੈ. ਹੰਕਾਰ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਪਤੁ ਪੰਚ ਦੂਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਪਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਪਤੁ.

ਅਪਤਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਔਲਾਦ. ਸੰਤਾਨ.

ਅਪਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਮਾਰਗ. ਬੁਰਾ ਰਾਹ। ੨ ਕੁਚਾਲ.

ਅਪੱਥ. ਸੰ. ਅਪਥ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਗ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਹਾਰ ਵਿਹਾਰ. ਅਰੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਹਾਰ। ੨ ਹਿਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਚਾਰ.

ਅਪਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪਦਾ. ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ। ੨ ਅ–ਪਦ. ਸੱਪ ਆਦਿ ਜੀਵ, ਜੋ ਬਿਨਾ ਪੈਰਾਂ ਚਲਦੇ ਹਨ। ੩ ਸ੍ਥਾਨ ਕ੍ਸ਼੍ਰ.

ਅਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ. ਦੇਖੋ, ਆਪਦਾ. "ਅਪਦਾ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਨਸਤਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਅਪਧਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਰ. ਮਮਤਾ. ਮਮਤ੍ਵ. "ਬਿਨਸੀ ਅਪਧਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਅਪਨ. ਦੇਖੋ, ਆਪਣਾ. "ਸਭ ਕੀਨੋ ਬਸਿ ਅਪਨ ਹੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਅਪਨਇਆ. ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ. ਅਪਨਾਇਆ. "ਕੀਨਾ ਅਪਨਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਅਪਨਪੌ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪਣਾ ਆਪ. "ਪ੍ਰਗਟ ਨ ਹੋਤ ਅਪਨਪੌ ਗੋਈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਅਪਨਾਇਤ। ੩ ਸ੍ਵਸਤਕਾਰ.

ਅਪਨਾ. ਦੇਖੋ, ਆਪਣਾ.

ਅਪਨਾਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਪਣਾਉਣਾ.

ਅਪਨਾਇਓ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨਇਆ। ੨ ਅਪਨਾਏ ਦੀ. "ਰਾਖ ਲਾਜ ਅਪਨਾਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੩ ਆਪਣਾ ਆਪ. ਅਪਨਪੌ. ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਯਤ. "ਨਹਿ ਬੂਝਿਓ ਅਪਨਾਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਅਪਨਾਇਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ.

ਅਪਨਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਯਤ। ੨ ਅਪਣੱਤ। ੩ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ. ਆਪਣੀ ਬਣਾਈ. "ਧਨੁ ਧਰਤੀ ਅਰੁ ਸੰਪਤਿ ਸਗਰੀ ਜੋ ਮਾਨਿਓ ਅਪਨਾਈ." (ਸਾਰ ਮ: ੯)

ਅਪਨਾਕ. ਆਪਣਾ ਕਰਕੇ. ਆਪਣਾ ਬਣਾਕੇ. "ਰਾਖ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਅਪਨਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਅਪਨੀ. ਸਰਵ. ਨਿਜ ਦੀ. ਆਪਣੀ। ੨ ਸੰ. ਆਪਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਕਾਨ. ਹੱਟ. "ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਪਹੁਚਜੋ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਆਪਣੀ ਹੱਟ ਉੱਪਰ ਜਾ ਪਹੁਚਿਆ। ੩ ਸੰ. ਅਪ–ਨੀ. ਦੂਰ ਲੈਜਾਣਾ। ੪ ਚੁਰਾਉਣਾ. ਲੁੱਟ ਲੈਜਾਣਾ.

ਅਪਨੀਧੇ. ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ। ੨ ਆਪਣੇ ਜਾਣਕੇ. "ਤੁਮ ਪੈਜ ਰਖਹੁ ਅਪਨੀਧੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਅਪਨ੍ਹੁਤਿ. ਸੰ. ਅਪਨ੍ਹੁਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰਾਉ. ਲੁਕਾਉ।

੨ ਬਹਾਨਾ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ (ਲੁਕੋਕੇ) ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਓਹੋ ਜੇਹਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਤ੍ਯ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਥਵਾ ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ ਉਪਮੇਯ ਨੂੰ ਸਤ੍ਯ ਠਹਿਰਾਉਣਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਘਨ ਕੀ ਨ ਗਰਜ ਹੈ ਸ੍ਰਿੰਘਨਾਦ ਸ੍ਰਿੰਘਨ ਕੋ,
ਚਪਲਾ ਕੀ ਚਮਕ, ਨ ਅਸਿ ਦਸ਼੍ਮੇਸ਼੍ ਕੋ.

ਇਸ ਥਾਂ ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚਮਕ ਨੂੰ ਲੁਕੋਕੇ (ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ), ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸ੍ਰਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸ੍ਰਿੰਘਨਾਦ ਅਤੇ ਦਸ਼੍ਮੇਸ਼੍ ਦੇ ਖੜਗ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਸਤ੍ਯ ਠਹਿਰਾਇਆ.

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਕਈ ਭੇਦ ਹੋਰ ਬਾਧੇ ਹਨ–

(ਅ) ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਅਸਲ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਲੁਕੋਣਾ "ਕੈਤਵਾਪਨ੍ਹੁਤਿ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਕਲਗੀਧਰ ਕੇ ਬਾਣ ਮਿਸ ਕਾਲਬ੍ਯਾਲ ਭਸਲੇਤ."

(ਏ) ਯੁਕਤਿ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਦੂਜੀ ਦਾ ਠਹਿਰਾਉਣਾ "ਹੇਤ੍ਵਾਪਨ੍ਹੁਤਿ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਮੀ ਨਹੀ ਸੁਰਲੋਕ ਮੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੁਘਰ ਮਾਹਿ,
ਜਿਹ ਪੀਵਤ ਹੀ ਮਰਤ੍ਯ ਸਭ ਤੁਰਤ ਅਮਰ ਹ੍ਵੈ ਜਾਂਹਿ.

(ਸ) ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ, ਦੂਸਰੀ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਓਹ ਧਰਮ ਠਹਿਰਾਉਣਾ "ਪਰਯਾਪ੍ਤਿਨ੍ਹੁਤਿ." ਹੈ.

---

* ਪਾਣੀ ਦੇ ਦੋ ਘੜੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ. † ਇਸਤ੍ਰੀ. ‡ ਗਊ. § ਵੱਛਾ. ॥ ਨਿਉਲਾ. ¶ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੩.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਦਾਹਰਣ–
ਚੰਦਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸਰਦ ਰੁਤਿ ਮੂਲਿ ਨ ਮਿਟਈ ਘਾਮ,
ਸੀਤਲੁ ਥੀਵੈ ਨਾਨਕਾ ਜਪੰਦੜੋ ਹਰਿਨਾਮ.(ਵਾਰਜੈਤ)
ਇਸ ਥਾਂ ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸੀਤਲਤਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਹਰਿਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸੀਤਲਤਾ ਠਹਿਰਾਈ.

(ਹ) ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸ਼ੰਕਾ ਦਾ ਉੱਤਰ ਅਸਲੀਯਤ ਛੁਪਾਕੇ ਬਣਾਉਟੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਦੇਣਾ "ਛੇਕਾਪਨ੍ਹੁਤਿ"ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਯੋਧਾ ਕੇ ਨਹਿ ਮੈ ਪਿਖਜੋ ਕਭੀ ਪੀਠ ਪੈ ਘਾਉ,
ਕਟਜੋ ਅੰਗ ਇੱਕ ਸਿਲਾ ਤੇ ਫਿਸਲ ਗਯੋ ਮਮ ਪਾਉ.
ਕਿਸੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉੱਪਰ ਜ਼ਖ਼ਮ ਵੇਖਕੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੋਧਾ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਘਾਉ ਹੋਇਆਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਿੱਠ ਤੇ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਕਾਯਰ ਸਿਪਾਹੀ ਅਸਲੀਯਤ ਛੁਪਾਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਅਪਬਲ. ਦੇਖੋ, ਅਪ ੩। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਮਜ਼ੋਰੀ. ਬਲ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਬਲ ਅਪਬਲ ਅਪਨੋ ਨ ਬਿਚਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਰਾਉ. ਡਿਗਣਾ। ੨ ਵਿਗੜਿਆਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ. ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਹੋਰ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਵੇਂ ਕਰਮ ਤੋਂ ਕੰਮ, ਚਰਮ ਤੋਂ ਚੰਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਧੰਮ ਆਦਿ.

ਅਪਮਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣਾ ਮੰਨਣਾ. ਮਮਤ੍ਰ. "ਕਿਨਹੂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਮੋਹ ਅਪਮਾਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਨਿਰਾਦਰ. ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ. ਤਿਰਸਕਾਰ.

ਅਪਮਾਨੀ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਨ ਅਪ (ਤਜਾਗ) ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਨਿਰ ਅਭਿਮਾਨ. "ਬੈਸ ਕਿਸੋਰ ਬਿਖੈ ਅਪਮਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਪਮ੍ਰਿਤਯੁ. ਸੰ. ਅਧਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰੀ ਮੌਤ. ਸਰਪ ਬਿਜਲੀ ਫਾਂਸੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਮਰਨਾ। ੨ ਕੁਵੇਲੇ ਦੀ ਮੌਤ. ਦੇਖੋ, ਉਮਰ.

ਅਪਯ
ਅਪਯਉ } ਦੇਖੋ, ਅਪਿਓ.

ਅਪਯਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅਪਜਸ.

ਅਪਯੰਤ. ਵਿ–ਪਾਨਕੀਤਾ.ਪੀਤਾ। ੨ ਪੀਂਦੇ ਹਨ.

ਅਪਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ। ੨ ਪਿਛਲਾ। ੩ ਦੂਸਰਾ. ਦੂਜਾ। ੪ ਭਿੰਨ. ਅਲਗ. ਵੱਖ। ੫ ਅਪਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਅਪਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸਮਝ ਨ ਪਰੈ ਅਪਰ ਮਾਇਆ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਅਪਰਅਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਪਰੰਪਰ. "ਸੋ ਬੈਸਨੋ ਹੈ ਅਪਰਅਪਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਅਪਰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨਾ ਛੁਹਣ ਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਵ੍ਰਤ ਧਾਰਿਆ ਹੈ. "ਸੋਮਪਾਕ ਅਪਰਸ ਉਦਿਆਨੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਤੋਂ ਅਲਗ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਛੁੱਹਦਾ ਨਹੀਂ. "ਨਾਨਕ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਐਸਾ ਅਪਰਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰ. ਅਦ੍ਰਸ਼ਯ–ਅਸ੍ਪ੍ਰਿਸ਼ਯ. ਵਿ– ਨਾ ਛੁਹਣ ਯੋਗਜ.

ਅਪਰ ਸੰਜੋਗ
ਅਪਰ ਸੰਯੋਗ } ਸੰਗਜਾ – ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ. "ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਾ ਭਰਤਾ ਕਾਲਬਸ ਹੋਇਆ ਹੋਇ, ਚਾਹੀਏ ਉਸ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਜਤ ਸਤ ਸੀਲ ਪਾਲੇ, ਕਿਤੇ ਵੱਲ ਚਿੱਤ ਡੁਲਾਵੈ ਨਾਹੀਂ, ਜੋ ਜਾਨੇ ਕਿਸੀ ਉਪਾਉ ਰਹਿਤ ਕਰ ਰਹਿ ਨਾਹੀ ਸਕਤੀ, ਤਬ ਜਾਰੀ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੇ, ਆਪਣੀ ਲਾਇਕ ਦੇਖਕੈ ਅਪਰ ਸੰਜੋਗ ਕਰੇ." (ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ)

ਅਪਰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਅਪਰਿਚਯ.

ਅਪਰਥ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਰਥ.

ਅਪਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੱਪੜਨਾ. ਪਹੁੰਚਣਾ। ੨ ਭਾਵ–ਤੁੱਲਤਾ ਪਾਂਉਣੀ. "ਤਾਕਉ ਕੋਈ ਅਪਰਿ ਨ ਸਾਕੈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਉਪਰਨਾ.

ਅਪਰਪਰ
ਅਪਰਪਰਾ
ਅਪਰਪਰੁ } ਦੇਖੋ, ਅਪਰੰਪਰ. "ਏਹੁ ਪੰਜ ਵਖਤ ਤੇਰੇ ਅਪਰਪਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੫) "ਅਪਰਪਰੁ ਮਨਿ ਗੁਰਸਬਦੁ ਵਸਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ੪ ਕੇ)

ਅਪਰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸਗੁਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਸਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ। ੨ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਅਪਰਮਾ. ਸੰ. ਅਪ੍ਰਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਮਾ (ਯਥਾਰਥ-ਗਜਾਨ) ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ. ਉਲਟੀ ਸਮਝ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾ. "ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਮੇ ਲਖ ਆਪ ਕੋ ਕਹੈਂ ਅਪਰਮਾ ਗਜਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਪਰਾ. ਸੰਗਜਾ – ਲੌਕਿਕ ਵਿਦਜਾ–ਪਰਾ (ਬ੍ਰਹ੍ਮ-ਵਿਦਜਾ) ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਵਿਦਜਾ. ਵਿਹਾਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਮ. "ਤਤ੍ਰਾਪਰਾ ਋ਗ੍ਵੇਦੋ ਯਜੁਰੇਦਾ ਸਾਮਵੇਦੋ ਅਥਰਵੇਦੋ ਅਪਰਾ ਯਤਾ ਤਦਾਰਾਧਿਗਮ੍ਯਤੇ." (ਮੁੰਡਕੋਪਨਿਸ਼ਦ) ਦੇਖੋ, ਪਰਾ। ੨ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ.

ਅਪਰਾਜਿਤ. ਵਿ–ਜੋ ਪਰਾਜਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ. ਅਜਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਅਪਰਾਜਿਤਾ. ਅਪਰਾਜਿਤ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਸ੍ਤ੍ਰੀ) ਲਿੰਗ. "ਅਪਰਾਜਿਤਾ ਭਗਵਤੀ ਭੀਮਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਪਰਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਉਪਰੰਤ। ੨ ਸੰ. ਅਧਰਾਂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਂਕਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪਾਸੇ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੋਪਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਬੰਬਈ ਦੇ ਹਾਤੇ ਜਿਲਾ ਥਾਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਅਪਰਾਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਨਾਹ. ਪਾਪ. ਦੋਸ਼। ੨ ਭੁੱਲ. ਖ਼ਤਾ। ੩ ਅਵੱਗਜਾ. ਬੇਅਦਬੀ.

ਅਪਰਾਧੀ. ਵਿ–ਦੋਸ਼ੀ. ਗੁਨਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਪੀ. ਕੁਸੂਰਵਾਰ. "ਅਪਰਾਧੀ ਮਤਿਹੀਨ ਨਿਰਗੁਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਅਪਰਿਓ
ਅਪਰਿਆ } ਵਿ–ਅੱਪੜਿਆ. ਪਹੁਚਿਆ.

ਅਪਰਿਗ੍ਰਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਿਗ੍ਰਹ (ਗ੍ਰਹਿਣ) ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਿਆਗ। ੨ ਵੈਰਾਗ। ੩ ਦਾਨ ਦਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ.

ਅਪਰਿਚਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਚਾ (ਪਰਿਚਯ) ਨਾ ਹੋਣਾ. ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਨਾ ਹੋਣੀ. ਨਾਵਾਕਿਫੀ.

ਅਪਰਿਚਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਕਿਫੀ ਨਹੀਂ.

ਅਪਰੋਕ
ਅਪਰੋਖ } ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਪਰੋਕ (ਅੱਖ ਦੇ ਪਰੇ) ਨਾ ਹੋਵੇ. ਪ੍ਰਤੱਖ. ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸਨਮੁਖ. ਜਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਗਟ.

ਅਪਰੰਪਰ
ਅਪਰੰਪਰੁ
ਅਪਰੰਪਾਰ } ਸੰ. ਅਧਰਸ਼ਾ. ਵਿ–ਨਹੀਂ ਪਰਸਪਰ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਿਲਸਿਲੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. ਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਜਗਤਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਸਪਰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਨਹੀਂ. "ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ."(ਸੋਰ ਮ: ੫)"ਤੂੰ ਆਦਿਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਕਰਤਾ ਜੀ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੩ ਸੰ.ਅਪਰੰਪਾਰ. ਬੇਹੱਦ.

ਅਪਵਰਗ. ਸੰ. ਅਪਵਰ੍ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਮੁਕਤਿ. ਮੋਕ."ਗਾਹਕ ਜੇ ਅਪਵਰਗ ਕੇ."(ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਪਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾ ਕਥਨ. ਕੁਵਾਕਜ। ੨ ਨਿੰਦਾ। ੩ ਵਿਰੋਧ. "ਪਰਧਨ ਪਰਅਪਵਾਦ ਨਾਰਿ ਨਿੰਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫) ੪ ਖੰਡਨ. ਤਰਦੀਦ। ੫ ਝਗੜੇ ਦੀ ਚਰਚਾ. ਵਿਤੰਡਾ ਵਾਦ.

ਅਪਵਾਦੀ. ਸੰ. ਅਧਵਾਦਿਨ੍. ਵਿ–ਨਿੰਦਕ। ੨ ਝਗੜਾਲੂ। ੩ ਕੌੜੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. "ਮਹਾ ਬਿਖਾਦੀ ਦੁਸਟ ਅਪਵਾਦੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਪਵਿਤ
ਅਪਵਿਤੁ
ਅਪਵਿਤ੍ਰ } ਵਿ–ਜੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਹੀਂ. ਮੈਲਾ. ਨਾਪਾਕ. "ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਸਦਾ ਅਪਵਿਤੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਿਨਿ ਤੂ ਕਰਿਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼ੁੱਧੀ. ਮਲਿਨਤਾ. "ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਨਾਸਹਿ ਨਾਮ ਅਧਾਰ." (ਗਉ-ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਅਪਵੀਤ. ਦੇਖੋ, ਅਪਵਿਤ੍ਰ."ਨਵੇਂ ਛਿਦ੍ਰ ਅਪਵੀਤ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਅਪੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਹੁਚਣਾ. "ਤਿਥੈ ਕਾਲ ਨ ਅਪੜੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਤੁੱਲ ਹੋਣਾ. ਸਮਾਨਤਾ ਰੱਖਣੀ. "ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਅਪੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਹੁਚਾਉਣਾ. "ਲਖ ਚਉਰਾਸੀ ਰਿਜਕ ਆਪਿ ਅਪੜਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਅਪਾਇ. ਸੰ. ਅਪਾਯ. ਸੰਗਜਾ–ਭਿੰਨਤਾ. ਨਿਰਾਲਾਪਨ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼। ੩ ਕੁਰੀਤਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਉਪਾਯ। ੫ ਸੰ. ਅਪੇਯ. ਵਿ–ਨਾ ਪੀਣ ਯੋਗਜ। ੬ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ. ਪਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ. "ਜੋ ਹਮ ਤੇ ਭਜ ਜਾਇ, ਤਿਹ ਮਾਤਾ ਦੂਧ ਅਪਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ.

ਅਪਾਇਣ
ਅਪਾਇਣੋ } ਸੰਗਜਾ–ਅਪਨਾਪਨ.ਆਪਾਭਾਵ. ਮਮਤ੍ਰ. ਅਹੰਤਾ. "ਮੈ ਛਡਿਆ ਸਗਲ ਅਪਾਇਣੋ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਅਪਾਹ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਪਾਹ। ੨ ਭਾਵ–ਨਿਰਲੇਪ. ਅਸੰਗ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁਦੀ. ਹੌਮੈ. ਆਪਾਭਾਵ.

ਅਪਾਹਜ. ਪ੍ਰਾ. ਅਪਹੰਜ. ਵਿ–ਅੰਗ-ਭੰਗ. ਹੀਨਾਂਗ. ਅੰਗਹੀਨ. ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣੋ ਅਸਮਰਥ.

ਅਪਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਹ ੨. "ਮਾਣਿਕੂ ਮੋਹਿ ਮਾਉ ਡਿੰਨਾ ਧਣੀ ਅਪਾਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਅਪਾਹਿਜ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਹਜ.

ਅਪਾਹੁ. ਨਿਰਲੇਪ. ਅਸੰਗ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਹ. "ਆਪੇ ਆਪਿ ਅਪਾਹੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਅਪਾਕ. ਵਿ–ਜੋ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਾਕ (ਪਵਿਤ੍ਰ). ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਨਾਪਾਕ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਚਾਪਨ. ਨਾ ਪੱਕਣ ਦੀ ਹਾਲਤ। ੩ ਬਦਹਜਮੀ. ਅਜੀਰਣ। ੪ ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ. ਸਿਆਣਾ। ੫ ਗਜਾਤਾ. "ਸ੍ਵਯੰ ਪਾਕ:, ਤਦ੍ਵਿਜ਼ਾ ਸ਼ਾਜ਼:" ਪਾਕ ਨਾਉਂ ਮੂਰਖ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਾਕ ਸੋ ਅਪਾਕ. "ਤੁਮ ਆਪੇ ਆਪਿ ਅਪਾਕੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਅਪਾਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਪਾਕ ੪–੫.

ਅਪਾਗ੍ਰਹ
ਅਪਾਗ੍ਰਹਿ } ਅਪ–ਆਗ੍ਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਟਾ ਹਠ. ਕੁਹਠ. ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੀ ਜ਼ਿੱਦ. ਅੜੀ.

ਅਪਾਜੀ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਪਾਜੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਜੀ। ੨ ਜੋ ਬਣਾਉਟੀ ਨਹੀਂ. ਅਸਲ. "ਪਾਜੀ ਕੋ ਅਪਾਜੀ ਲਖ ਤਾਂ ਸੋ ਵਿਰਮਾਯੋ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਪਾਜੀ (ਮੁਲੰਮੇ) ਨੂੰ ਅਸਲ ਸਮਝਕੇ.

ਅਪਾਝ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਹਜ.

ਅਪਾਤ. ਵਿ–ਪਤ੍ਰ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਪੱਤੇ. "ਅਪਾਤੰ ਪਲਾਸੀ ਮਨੋ ਫੂਲ ਲਾਗੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਤਨ ਰਹਿਤ. ਅਡਿਗ. ਅਚਜੁਤ. ਭਾਵ ਮਰਣ ਰਹਿਤ. "ਨਮਸਤੰ ਅਜਾਤੇ। ਨਮਸਤੰ ਅਪਾਤੇ." (ਜਾਪੁ)

ਅਪਾਤਿ. ਵਿ–ਪੰਕ੍ਤਿ (ਗੋਤ੍ਰ) ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਗੋਤ ਨਹੀਂ. "ਪਾਤਿ ਮੈ ਨ ਆਵੈ ਸੋ ਅਪਾਤਿ ਕੈ ਬੁਲਾਈਐ." (ਗਜਾਨ)

ਅਪਾਤ੍ਰ. ਵਿ–ਕੁਪਾਤ੍ਰ. ਅਨਧਿਕਾਰੀ.

ਅਪਾਥ. ਵਿ–ਕੁਮਾਰਗ. ਖੋਟਾ ਰਾਹ। ੨ ਪਾਥ (ਜਲ) ਬਿਨਾ. "ਸਕੁਚੇ ਦਲ ਕੰਜ ਅਪਾਥਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਪਾਦਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਭਾਗ. ਭੇਦ। ੨ ਵਜਾ-ਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਵਾਂ ਕਾਰਕ (ਵਿਭਕ੍ਤਿ), ਜਿਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਆਰੰਭ ਬੋਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ "ਤੋਂ–ਸੇ" ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਪਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਤਿ ਗੁਦਾਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਨ ਬਾਇ। ੨ ਗੁਦਾ। ੩ ਅਪਨਾਪਨ. ਆਪਾ. "ਬਿਸਰਾ ਅਪਾਨ ਤਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਪਾਨਬਾਇ. ਸੰ. ਅਪਾਨਵਾਯੁ. ਮਲਾਸ਼ਯ (ਮੈਲ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਅੰਤੜੀ), ਅੰਡਕੋਸ਼ (ਫੋਤੇ), ਮਸਾਨਾ, ਲਿੰਗ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਪੌਣ. ਇਸੇ ਪੌਣ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਨਿਕਲਨਾ, ਗੁਦਾ ਤੋਂ ਮੈਲ ਦਾ ਖਾਰਿਜ ਹੋਣਾ, ਵਾਉਕਾ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜਦ ਪਿੱਤ ਕਫ ਆਦਿਕ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਨਾਲ ਅਪਾਨਵਾਯੁ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਖੁਲ੍ਹਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ. ਸ਼ਰੀਰ ਜੜ੍ਹ ਜੇਹਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਪਥਰੀ ਬਵਾਸੀਰ ਆਦਿ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਅਪਾਨ ਵਾਯੁ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਖਣ ਲਈ ਪੈਦਲ ਚਲਨਾ, ਘੋੜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨੀ, ਹਲਕੀ ਗ਼ਿਜ਼ਾ ਖਾਣੀ, ਅੰਤੜੀ ਸਾਫ ਰੱਖਣੀ, ਉੱਤਮ ਸਾਧਨ ਹਨ. ਅਤੇ ਚਿੱਟੀ ਤ੍ਰਿਵੀ ਦਾ ਚੂਰਨ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਖੰਡ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਮਘਾਂ ਦਾ ਚੂਰਨ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਨਿੱਤ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣ ਤੋਂ ਅਪਾਨ ਵਾਯੁ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਪ੍ਰਾਣਬਾਇ ਆਪਾਨਬਾਇ ਭਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਅਪਾਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪਾ. ਆਪਾਭਾਵ. "ਬਿਸਰਾ ਸਭਿਨ ਅਪਾਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਅਪਾਪ ਵਿ–ਪਾਪ ਰਹਿਤ. "ਅਪਾਪੀ ਏ ਅਪਰਾਧ
ਅਪਾਪੀ ਬਿਨ ਸ਼ੀਰਖ਼ੋਰ ਗੁਰੁ ਬਾਲ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਅਪਾਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਨਹੀਂ. ਬੇਅੰਤ. "ਅਪਾਰ ਅਗਮ ਗੋਬਿੰਦ ਠਾਕੁਰ." (ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ: ੫) ੨ ਅਗਾਧ. ਅਥਾਹ। ੩ ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ। ੪ ਅਗਣਿਤ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਪਾਯਉ ਅਪਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੬ ਉਰਲਾ ਪਾਸਾ. ਉਰਾਰ. ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. "ਆਪੇ ਸਾਗਰ ਬੋਹਿਥਾ, ਆਪੇ ਪਾਰ ਅਪਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੭ ਸੰ. ਆਪਾਰ. ਪੂਰਣ ਪਾਰ. "ਜਾਨੈ ਕੋ ਤੇਰਾ ਅਪਾਰ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਅਪਾਰਗ. ਵਿ–ਨਾ ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਪਾਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ.

ਅਪਾਰਗਿ. ਅਪਾਰਗਜ. ਜੋ ਪਾਰ ਦਾ ਗਜਾਤਾ (ਜਾਣੂ) ਨਹੀਂ. ਅੰਤ ਤੋਂ ਅਜਾਣ. "ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਏ ਸਗਲੇ ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਅਪਾਰਗਿ." (ਸੂਹੀ ਛਿਤ ਮ: ੫) ਜੀਵ ਉਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਅਜਾਣ ਹੈ.

ਅਪਾਰਣ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਧਾਰਣ (ਸ਼ਮਾਪਤਿ). "ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਅਗਮ ਅਪਾਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਾਰਣ.

ਅਪਾਰਥ. ਸੰ. ਅਪਾਰ੍ਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪ–ਅਰ੍ਥ. ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਾਕ੍ਯ ਦਾ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰੀ ਅਰਥ ਨਾ ਭਾਸੇ. "ਪੁਨਰੁਕ੍ਤਿ ਅਪਾਰਥ ਕੀ ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਵਿ–ਅਰਥ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਰਥਕ.

ਅਪਾਰਭਾਉ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅਪਾਰ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ
ਅਪਾਰਭਾਵ ਦੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਦੀ ਹੱਦ ਨਹੀਂ. "ਭਾਖਿਆ ਭਾਉਅਪਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਅਪਾਰਲਾ. ਵਿ–ਅਪਾਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਬੇਅੰਤਤਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਅਤਿਭੁਜ ਭਇਓ ਅਪਾਰਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਅਪਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਰ। ੨ ਉਰਾਰ. ਉਰਲਾ ਤਟ. "ਪਾਰਿ ਸਾਜਨੁ ਅਪਾਰੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਗੁਰਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲੰਘਾਵਏ." (ਤੁਖਾ ਛਿਤ ਮ: ੧)

ਅਪਾਲ. ਸੰ. ਅਪਾਲ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਪਾਲਨ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ. "ਅਪਾਲ ਹਰੀ" (ਅਕਾਲ) ੨ ਅਪਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਅਪਾਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬੁੱਧਿ ਅਪਾਲ." (ਅਕਾਲ) ਅਪਾਰ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਅਪਾਵਨ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਪਾਵਨ (ਪਵਿਤ੍ਰ). ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਅਸ਼ੁੱਧ.

ਅਪਿ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਭੀ. ਹੀ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ. ਯਕੀਨਨ.

ਅਪਿਉ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਮ੍ਰਿਤ. ਜੋ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ
ਅਪਿਓ ਅਪੇਯ (ਨਾ ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ) ਹੈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਵਾਮ ਨਹੀ ਪੀ ਸਕਦੇ. "ਅਪਿਉ ਹਰਿਰਸ ਪੀਤਿਆ." (ਵਡ ਘੋੜੀਆਂ ਮ: ੪) ੨ ਭਾਵ–ਹਰਿਨਾਮ ਰਸ. "ਅਪਿਓ ਪੀਓ ਗਤ ਬੀਓ ਭਰਮਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਅਪਿਆਉ ਸੰ. ਅਪ੍ਯਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਰਮ ਗਿਜਾ.
ਅਪਿਆਵ ਹਲਕਾ ਭੋਜਨ. "ਮੁਖ ਅਪਿਆਉ ਬੈਠ ਕਉ ਦੈਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਭੋਜਨ. ਗਿਜਾ. "ਦੇਤ ਸਗਲ ਅਪਿਆਉ." (ਸਾਰ ਮ: ੧) "ਕਾਗ ਸਾਧੁਸਭਾ ਰਹਸੇ ਨਿਰਾਹਾਰ ਮੁਕਤਾਹਲ ਅਪਿਆਵ ਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਅਪੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੀੜਾ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਸੁਖ. "ਘਰ ਕੀ ਬੂਝੈਂ ਪੀਰ ਅਪੀਰ ਨ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਵਿ–ਪੀਰ ਰਹਿਤ. ਨਿਗੁਰਾ.

ਅਪੀਲ. ਅੰ. Appeal. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਅ਼ਰਜ਼ੀ. ਮੁਰਾਫ਼ਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਮਾਤਹਤ ਹਾਕਿਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਦਲਾਉਣ ਲਈ ਉੱਚਅਧਿਕਾਰੀ ਹਾਕਿਮ ਪਾਸ ਉ਼ਜਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਅਪੀਲਾਂਟ. ਅੰ. Appellant. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪੀਲ (ਮੁਰਾਫ਼ਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਪੀੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੀੜ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਸੁਖ ਦੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਸੰ. ਆਪੀਡ–ਆਪੀਡ. ਦਬਾਉ. "ਅਪੀੜ ਪੀੜਿਤੰ ਦੁਖੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਪੁ. ਦੇਖੋ, ਅਪ.

ਅਪੁਸਟ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀ ਪੁਸ੍ਟ (ਮੋਟਾ). ਪਤਲਾ. ਮਾੜਾ। ੨ ਅਪੁੱਠਾ. ਉਲਟਾ. ਵਿਪਰੀਤ. "ਅਪੁਸਟ ਬਾਤ ਤੇ ਭਈ ਸੀਧਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਪੁਛ. ਵਿ–ਪੁੱਛ (ਪੂਛ) ਦੁੰਮ ਰਹਿਤ. ਲੁੰਡਾ। ੨ ਅਣਮੰਗਿਆ. ਅਯਾਚਿਤ। ੩ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ. ਬਿਨਾ ਸਵਾਲ.

ਅਪੁਛਿਆ. ਵਿ–ਅਣਮੰਗਿਆ. "ਅਪੁਛਿਆ ਦਾਨ ਦੇਵਕਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਅਪੁਠਾ
ਅਪੁਠੀ ਵਿ–ਉਲਟ. ਵਿਪਰੀਤ. ਦੇਖੋ, ਉਪਠੀ.

ਅਪੁੱਤਾ
ਅਪੁਤ੍ਰ ਬਿਨਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਔਲਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅਉਤ.

ਅਪੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨਾ. "ਅਪੁਨੇ ਰਾਮਹਿ ਭਜੁ ਰੇ ਮਨੁ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਅਪੂਛਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਪੁੱਛਿਆ. ਅਣਮੰਗਿਆ. ਸਵਾਲ ਬਿਨਾ। ੨ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ. "ਦੇਸ ਮੇਰੇ ਬੇਅੰਤ ਅਪੂਛੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਅਪੂਜਗ. ਵਿ–ਜੋ ਪੂਜਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਉਪਾਸਨਾ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ.

ਅਪੂਠਾ. ਵਿ–ਉਲਟਾ. ਵਿਪਰੀਤ. ਪੁੱਠਾ. "ਸੀਧਾ ਛੋਡਿ ਅਪੂਠਾ ਬੁਨਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਅਪੂਤ. ਵਿ–ਅਪੁਤ੍ਰ. ਪੁਤ੍ਰ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰ. ਜੋ ਨਹੀਂ ਪੂਤ (ਪਵਿਤ੍ਰ). ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਅਪਾਵਨ.

ਅਪੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂੜਾ. ਮਾਲਪੂਆ। ੨ ਕਣਕ. ਗੰਦਮ। ੨ ਘੀ ਪਾਕੇ ਪਕਾਈ ਹੋਈ ਮਿੱਠੀ ਲੋਈ. ਲਾਪਸੀ. ਅਮ੍ਰਿਤੀ.

ਅਪੂਰਣ. ਸੰ. ਅਪੂਰ੍ਣ. ਵਿ–ਜੋ ਪੂਰਣ ਨਹੀਂ. ਅਧੂਰਾ. ਨਾ ਮੁਕੰਮਲ.

ਅਪੂਰਬ ਸੰ. ਅਪੂਰ੍ਵ. ਵਿ–ਜੋ ਪੂਰਵ (ਪਹਿਲਾਂ)
ਅਪੂਰਵ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਅਨੋਖਾ. ਅਦਭੁਤ. "ਅਪੂਰਬ ਜੰਞ ਬਣਾਈ." (ਸੂਹੀ ਛਿਤ ਮ: ੪) ੨ ਇੱਕ ਗਣਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਰ, ਤ. ऽ।ऽ, ऽऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਕਾਨਨੰ ਗੋ ਰਾਮ। ਧਰੰ ਕਮੰ ਧਾਮ।
ਲੱਛਨੈ ਲੈ ਸੰਗ। ਜਾਨਕੀ ਸੋਭੰਗ॥ (ਰਾਮਾਵ)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ. ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਇੱਕ ਰਗਣ ਇੱਕ ਗੁਰੁ. ।ऽऽ, ऽ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੈਗੀ ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਗਣੇ ਕੇਤੇ। ਹਣੇ ਜੇਤੇ। ਕਈ ਮਾਰੇ। ਕਿਤੇ ਹਾਰੇ॥
(ਰਾਮਾਵ)

ਅਪੂਰਵਤਾ. ਸੰ. ਅਪੂਰ੍ਵਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰਾਲਾਪਨ. ਅਨੋਖਾਪਨ. ਨਵੀਨਤਾ. ਵਿਲਖਣਤਾ.

ਅਪੇਕਾ
ਅਪੇਖਿਆ ਸੰ. ਅਪੇਕ੍ਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ।
ਅਪੇਢਾ ੨ ਜਰੂਰਤ. ਲੋੜ। ੩ ਆਧਾਰ.
ਅਪੇਢਿਆ ਆਸਰਾ। ੪ ਨਿਸਬਤ. ਤੁਲਨਾ. ਮੁਕਾਬਿਲਾ.

ਅਪੇਯ. ਵਿ–ਨਾ ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰਾਬ। ੩ ਭੰਗ। ੪ ਪੋਸਤ.

ਅਪੇਲ. ਵਿ–ਪੇਲਨ ਰਹਿਤ. ਅਚਲ. ਅਟਲ। ੨ ਨਾ ਹਟਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਨਾ ਉਲੰਘਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਅਪੈ. ਸੰ. ਅਪਜਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਲਾਪ. "ਨਾਮ ਨਵ ਨਿਧਿ ਅਪੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਪਿਉ.

ਅਪੋਦਘਾਤ. ਦੇਖੋ, ਉਪੋਦਘਾਤ.

ਅਪੋਰਖੇਯ. ਸੰ. ਅਪੌਰੁਸ਼ੇਯ. ਵਿ–ਜੋ ਪੁਰਖ (ਪੁਰੁਸ਼) ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ. ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਅਪੰਗ. ਵਿ–ਪੰਕ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਮਲ. ਸਾਫ਼. "ਸੀਂਚਤ ਨੀਰ ਅਪੰਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼. ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ. "ਅਪੰਗ ਪੰਗੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸੰ. ਅਥਾਙ੍ਗ–ਅਪਾਂਗ. ਅੰਗਹੀਨ. ਅੰਗਭੰਗ। ੪ ਟੇਢੇ ਹਨ ਅੰਗ ਜਿਸ ਦੇ.

ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਅਪਞ੍ਚੀਕ੍ਰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਤੱਤ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀ ਕੀਤੇਗਏ. ਨਾ ਵੰਡੇਹੋਏ ਤਤ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚੀ ਕਰਣ. "ਭੂਤ ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਯੁਤ ਕਾਰਜ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਪੰਡਿਤ. ਵਿ–ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਨਹੀਂ. ਵਿਦ੍ਯਾਹੀਨ. ਮੂਰਖ.

ਅਪੰਥ. ਵਿ–ਖੋਟਾ ਰਾਹ. ਕੁਪੰਥ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਮਮਾਰਗ। ੩ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਮਤ. "ਅਪੰਥ ਪੰਥ ਸਭ ਲੋਗਨ ਲਾਯਾ." (ਅਰਹੰਤਾਵ)

ਅੱਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੌਮੈ. ਖ਼ੁਦੀ. ਅਭਿਮਾਨ। ੨ ਸੰ. ਅਪ੍. ਭੈ. ਡਰ। ੩ ਰੋਗ। ੪ ਸੰ. ਅਪ੍ਪਾ.ਹਵਾ. ਪਵਨ. "ਭਯੋ ਅੱਪ ਭੈਸੰ." (ਕਲਕੀ) ਪੌਣਰੂਪ ਹੋਗਿਆ.

ਅਪਨਉ. ਅਪਣਾਇਆ. ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ. ਕ਼ਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਪੈ. "ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਅਖੈ-ਨਿਧਿ ਅਪਨਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਅਪ੍ਰਸ੍ਤੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅਪ੍ਰਸ੍ਤੁਤ (ਪ੍ਰਕਰਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ) ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਿੱਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ.

ਉਦਾਹਰਣ–
"ਖਾਲ ਸ਼ੇਰ ਕੀ ਓਢ ਕਰ ਗਧਾ ਨ ਕਰਿ ਸਿਰ ਭੰਜ." ਕਿਸੇ ਕਾਇਰ ਨੂੰ ਯੋਧੇ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨੇ ਦੇਖਕੇ ਅਪ੍ਰਸ੍ਤੁਤ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ.
"ਰਾਜਹੰਸ ਬਿਨ ਕੋ ਕਰੈ ਛੀਰ ਨੀਰ ਕੋ ਦੋਇ." (ਵ੍ਰਿੰਦ) ਕਿਸੇ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਅਦਾਲਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਰਾਜਹੰਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ.

ਅਪ੍ਰਗ੍ਯਾਤ. ਸੰ. ਅਜ੍ਞਾਤ. ਵਿ–ਜੋ ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਦਾ ਗਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮਾਧਿ ਦੀ ਉਹ ਦਸ਼ਾ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧ੍ਯਾਤਾ ਅਤੇ ਧ੍ਯੇਯ ਦਾ ਭੇਦ ਭੁੱਲਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਅਪ੍ਰਤਿਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਮ (ਟਾਕਰੇ ਦਾ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਲਾਸਾਨੀ. ਬੇਮਿਸਾਲ. "ਅਪ੍ਰਤਿਮ ਰੂਪ ਬਿਧਿ ਨੈ ਦਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੬)

ਅਪ੍ਰਤਿਮਾਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ. ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸਾਨੀ.

ਅਪ੍ਰਧਰਖ. ਸੰ. ਅਪ੍ਰਧ੍ਰ੍ਸ਼੍ਯ–ਅਪ੍ਰਧ੍ਰਸ਼੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਧਮਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਜੋ ਦਬਾਉ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ। ੨ ਅਜਿਤ. ਅਜੀਤ.

ਅਪ੍ਰਮਾਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਮਾਣ ਰਹਿਤ. ਬੇਨਜੀਰ। ੨ ਮਾਪ ਅਤੇ ਤੋਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. ਮਿਣਤੀ ਅਤੇ ਵਜ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ੩ ਬਿਨਾ ਸੁਬੂਤ.

ਅਪ੍ਰਮਾਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਮਾਦ (ਭੁੱਲ) ਰਹਿਤ. ਜੋ ਖ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ੨ ਉਨਮੱਤਤਾ (ਮਸਤੀ) ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਦ.

ਅਪ੍ਰਮੇਉ ਸੰ. ਅਪ੍ਰਮੇਯ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਣਤੀ
ਅਪ੍ਰਮੇਯ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ. ਅਮਾਪ।
ਅਪ੍ਰਮੇਵ ੨ ਅੰਦਾਜੇ (ਅਟਕਲ) ਤੋਂ ਬਾਹਰ.

ਅਪ੍ਰਯੁਕਤ. ਸੰ. ਅਪ੍ਰਯੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਜੋ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ੨ ਜੋ ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਨਾ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਪ੍ਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਅਪਰਾਧ. "ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮਿਟੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਪ੍ਰਾਪਤ. ਸੰ. ਅਪ੍ਰਾਪ੍ਤ. ਵਿ–ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਹਾਸਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੁਰਲਭ.

ਅਪ੍ਰਿਅ } ਵਿ–ਜੋ ਪ੍ਰਿਯ (ਪਿਆਰਾ) ਨਹੀਂ।
ਅਪ੍ਰਿਯ } ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਅਪ੍ਰੈਤ. ਵਿ–ਜੋ ਪ੍ਰੇਤ (ਮੋਇਆ) ਨਹੀਂ. ਨਿੱਤ–ਅਮਰ. "ਨਮੋ ਪ੍ਰੈਤ ਅਪ੍ਰੈਤ." (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੈਤ.

ਅਫ਼ਆਲ. ਅ. افعال ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫ਼ਿਅ਼ਲ (ਕਰਮ–ਕ੍ਰਿਯਾ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਅਫਸਰ. ਅੰ. Officer–ਆਫ਼ੀਸਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸਰਦਾਰ। ੨ ਹ਼ਾਕਿਮ। ੩ ਉਹਦੇਦਾਰ। ੪ ਫ਼ਾ. افسر ਤਾਜ. ਮੁਕੁਟ.

ਅਫ਼ਸ਼ਾਂਦਨ. ਫ਼ਾ. افشاندن ਕ੍ਰਿ–ਬਖੇਰਨਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ. ਖਿਲਾਰਨਾ। ੨ ਛਿੜਕਨਾ. ਤ੍ਰੌਕਣਾ.

ਅਫਸਾਨਾ. ਫ਼ਾ. افسانہ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ. ਕਿੱਸਾ. ਆਖ਼ਯਾਯਿਕਾ। ੨ ਉਪਨ੍ਯਾਸ.

ਅਫਸੋਸ. ਫ਼ਾ. افسوس ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੰ. ਅਪਸ਼ੋਕ। ੨ ਦੁੱਖ। ੩ ਪਛਤਾਵਾ.

ਅਫ਼ਕਨ } ਫ਼ਾ. افگن ਸੰਗਗ਼ਾ – ਸਿੱਟਣ (ਅਫ਼ਗੰਦਨ) ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਸਿੱਟ।
ਅਫ਼ਗਨ } ੨ ਜਦ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫੈਂਕਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਸ਼ੇਰਅਫ਼ਗਨ.

ਅਫ਼ਗਨ ਸ਼ੇਰ } ਸ਼ੇਰਅਫ਼ਗਨ ਖ਼ਾਨ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ
ਅਫ਼ਗਨ ਖਾਂ } ਹਾਕਿਮ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ. "ਸੂਬਾ ਤਿਹ ਠਾਂ ਅਫਗਨਸ਼ੇਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਤੀ ਅਲੀਕੁਲੀ ਬੇਗ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ "ਸ਼ੇਰਅਫ਼ਗਨ" (ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ–ਪਛਾੜਨ ਵਾਲਾ) ਉਪਾਧਿ ਹੋਈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੦੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਅਫ਼ਗਨਮ. ਫ਼ਾ. افگنم ਮੈਂ ਗਿਰਾਉਨਾ ਹਾਂ. ਮੈਂ ਸਿੱਟਦਾ ਹਾਂ. ਮੈਂ ਗਿਰਾਵਾਂਗਾ. ਮੈਂ ਪਛਾੜਾਂਗਾ.

ਅਫ਼ਗ਼ਾਨ. ਫ਼ਾ. افغان ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ਼ੋਰ. ਰੋਲਾ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗਰਜਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੰਧਾਰ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁਨਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਸਦੀ ਹੈ. ਪਠਾਣ. ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪਸ਼ਤੋ (ਪੁਸ਼ਤੋ) ਹੈ। ੩ ਵਿਲਾਪ. ਸ਼ੋਕ। ੪ ਵਿ–ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ. افغانستان ਸੰਗਗ਼ਾ– ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਬੁਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਰੂਸੀ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ, ਪੱਛਮ ਫਾਰਿਸ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹੈ. ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ "ਅਮੀਰ" ਪਦਵੀ ਸੀ, ਹੁਣ "ਸ਼ਾਹ" (King) ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਅਮੀਰ.

ਅਫਗਾਰ. ਫ਼ਾ. افگار ਵਿ–ਘਾਇਲ. ਫੱਟੜ. ਜ਼ਖਮੀ.

ਅਫਗੀਦਹ. ਫ਼ਾ. افگندہ ਵਿ–ਫੈਂਕਿਆ (ਸਿੱਟਿਆ) ਹੋਇਆ। ੨ ਪਾਇਆ. ਡਾਲਿਆ। ੩ ਪਛਾੜਿਆ.

ਅਫਗੀਦਨ. ਫ਼ਾ. افگندن ਕ੍ਰਿ–ਪਾਉਣਾ। ੨ ਸਿੱਟਣਾ. ਗਿਰਾਉਨਾ। ੩ ਪਛਾੜਨਾ.

ਅਫਜਲ. ਅ. افضل ਅਫ਼ਜਲ. ਵਿ–ਜ਼ਜਾਦਾ ਫ਼ਜੀਲਤ (ਵਡਿਆਈ) ਵਾਲਾ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਉਮਦਾ.

ਅਫ਼ਜ਼ਾਯ. ਫ਼ਾ. افزاے ਵਿ–ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਇਆਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ-ਆਬਰੂ-ਅਫ਼ਜ਼ਾਯ.

ਅਫ਼ਜ਼ੂ } ਫ਼ਾ. افزوں ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵ੍ਰਿੱਧੀ. ਤਰੱਕੀ।
ਅਫ਼ਜ਼ੂੰ } ੨ ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼. "ਅਫਜੂ ਖੁਦਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੱਸਣ ਲਈ "ਅਫਜੂ" ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਅਫ਼ਜ਼ੂਦ. ਦੇਖੋ, ਅਫਜੂਦਨ. "ਮਿਲਸ ਨਿਜ ਅਫਜੂਦ ਕਰ." (ਸਲੋਹ)

ਅਫ਼ਜ਼ੂਦਨ. ਫ਼ਾ. افزودن ਕ੍ਰਿ–ਅਧਿਕ ਹੋਨਾ. ਵਧਣਾ. ਤਰੱਕੀ ਕਰਨਾ.

ਅਫ਼ਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਆਫ਼ਤਾਬ. "ਦੁਨਿਆ ਅਫਤਾਬਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹਾਂ.

ਅਫ਼ਯੂਨ. ਦੇਖੋ, ਅਫੀਮ.

ਅਫਰ. ਵਿ–ਜੋ ਫੜਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ। ੨ ਬਿਨਾ ਫਲ. ਨਿਸ਼ਫਲ। ੩ ਬੁਰਾ ਫਲ. ਮੰਦਾ ਫਲ.

ਅਫਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਤ–ਫ਼ਾਯ. ਫੁੱਲਣਾ। ੨ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਨਾ. ਆਕੜਨਾ.

ਅਫ਼ਰਾਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ. افراخت ਵਿ–ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ. ਬਲੰਦ ਕੀਤਾ.

ਅਫ਼ਰਾਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ. افراختن ਕ੍ਰਿ–ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ. ਉਭਾਰਨਾ. ਬਲੰਦ ਕਰਨਾ.

ਅਫਰਾਤਫਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਫੜਾਤਫੜੀ.

ਅਫਰਿਓ } ਵਿ–ਜੋ ਫੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ. ਜੋ ਮਨ
ਅਫਰਿਆ } ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀ ਹੋ ਸਕਿਆ. "ਅਫਰਿਓ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਤੂੰ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਆਫਰਿਆਹੋਇਆ. ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਫੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਅਫਰਿਓ ਭਾਰ ਅਫਾਰ ਦਰੋ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮੰਦ ਫਲ ਵਾਲਾ. ਬੁਰੇ ਫਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ."ਅੱਕ ਨ ਲੱਗੈ ਅੰਬ ਅਫਰਿਆ." (ਭਾਗੁ) ਅਫਰਿਆ ਅੱਕ ਨੂੰ ਅੰਬ ਨ ਲੱਗੈ.

ਅਫਰੀਤੀ } ਫ਼ਾ. افریدی ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਅਫਰੀਤੀ'
ਅਫਰੀਦੀ } ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਪਰਸ਼ੀਆ (ਫ਼ਾਰਸ) ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰੀਦੂਨ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਮੰਨੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.ਓਰਕਜ਼ਈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਨਵਾਰੀ ਪਠਾਣ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼ ਹਨ.

ਅਫ਼ਰੋਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ. افروختن ਕ੍ਰਿ–ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ.

ਅਫ਼ਰੋਖ਼ਤੀ. ਫ਼ਾ. افروختی ਤੈਂ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ.

ਅਫ਼ਰੋਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ. افروزی ਤੂੰ ਚਮਕਾਵੇਂ. ਤੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰੇਂ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਫ਼ਰੋਖ਼ਤਨ ਹੈ.

ਅਫਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਫਲ. ਫਲ ਰਹਿਤ.ਨਿਸ਼ਫਲ. ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਝਾਊ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੩ ਨਪੁੰਸਕ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ. ਗੌਤਮ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਫੋਤੇ ਝੜਗਏ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਫਲ ਸੰਗਗ਼ਾ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਗੌਤਮ ੪.

ਅਫਲਾਤੂ } ਅ. افلاطون ਯੂ ਪਲਾਟੋਨ. ਅੰ.
ਅਫਲਾਤੂੰ } Plato. ਪੱਛਮ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਡੀ ਉੱਚੀ
ਅਫਲਾਤੁਨ } ਪਦਵੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮਾ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਯੂਨਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਐਥਿਨਜ਼ (Athens) ਵਿੱਚ ਈਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੪੨੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਐਰਿਸਟਨ (Ariston) ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਿਕੋਨੀ ਸੀ.ਅਫਲਾਤੂਨ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਉਂ ਐਰਿਸ੍ਤੋਕਲੀਜ਼ (Aristocles) ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਮਸਤਕ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਲਾਟੋਨ (ਚੌੜਾ) ਪੈਗਿਆ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਓਲਿੰਪੀਓਡੋਰਸ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦੇ ਅਫਲਾਤੂਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਜਦ ਪਹਾੜੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹੀਮੈਟਸ ਪਰਬਤ ਤੇ ਰੱਖਿਆ, ਤਾਂ ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਮੱਖੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਦ ਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਐਥਿਨਜ਼ੀ 'ਮਧੁਕਰ' ਹੋਇਆ, ਅਰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਸ਼ਹਦ ਥੀਂ ਭੀ ਅਧਿਕ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲੇਗਾ.

ਅਫਲਾਤੂਨ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਫ਼ੈਦਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਿਖੀ ਸੁਕਰਾਤ ਮਿਲ ਪਿਆ,ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਸੁਕਰਾਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਅਫਲਾਤੂਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਰੋਕਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਚਿਰੈਜੀਵ! ਮੈਨੂੰ ਨੇਕੀ ਦੇ ਮਦਰਸੇ ਦਾ ਪਤਾ ਦੱਸ ! ਸੁਕਰਾਤ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਕੇ ਅਫਲਾਤੂਨ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ. ਤਾਂ ਸੁਕਰਾਤ ਨੇ ਇਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ–ਏਹੋ ਹੈਸ ਹੈ ਜੋ ਰਾਤ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਉਡ ਗਿਆ ਸੀ ! ਇਸ ਸਮੇ ਅਫਲਾਤੂਨ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਤੇ ਤਤ੍ਵਗਯਾਨੀ ਸੁਕਰਾਤ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅਵਸਥਾ ਵਿਤਾਉਣੀ ਕਲ੍ਯਾਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸਮਝਿਆ, ਅਰ ਸੁਕਰਾਤ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਤੀਕ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਿਖ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.

ਸੁਕਰਾਤ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਅਫਲਾਤੂਨ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਬੀ. ਸੀ. ੩੮੯ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਜਗਤ ਵਿਖ੍ਯਾਤ ਐਕੈਡਿਮੀ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਨਿਰੰਤਰ ੪੦ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਕ ਆਪ ਸੂਖਮ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸ੍ਤਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਤਤ੍ਵਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਤੇ ਪੁਰਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਸਨ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਚਾਈ ਇਤਨੀ ਉਜਾਗਰ ਹੋਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਲਈ ਸੱਦੇ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਸਮ ਨਹੀਂ ਉਠਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਅਫਲਾਤੂਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਅਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸੌਭਾਗ੍ਯ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮੇ ਦੀ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਸਰਲ ਅਨੁਵਾਦ (ਉਲਥਾ) ਤਕਰੀਬਨ ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਸਭ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ,ਬਲਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਭੀ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਵੇਦਵ੍ਯਾਸ ਰਿਖੀ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਮਹਾਤਮਾ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਅਫਲਾਤੂਨ ਸੀ. ਇਸ ਤਤ੍ਵਗਯਾਨੀ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਗਯਾਨ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਕਹਿਣਾ ਅਤ੍ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਲਈ ਐਮਰਸਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ-ਅਫ਼ਲਾਤੂਨ ਫ਼ਿਲਸਫ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਿਲਸਫ਼ਾ ਅਫ਼ਲਾਤੂਨ ਹੈ.

ਅਫਲਾਤੂਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ,ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਹੈ.(ਦੇਖੋ, ਉਸ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ Timaeus ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੁਤ). ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਸਿੱਖ ਖੋਜੀ ਭਾਈ ਧਰਮ ਅਨੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੩੦੦ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦਾ, "ਅਫਲਾਤੂਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ" (Plato and the True Enlightener of the Soul) ਨਾਮੇ ਪੁਸਤਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ, ਮੂਲ ਯੂਨਾਨੀ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰਕੇ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਸਨ ੧੯੧੨ ਵਿੱਚ(Luzac and Co., ਦ੍ਵਾਰਾ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਅਫਲਾਤੂਨ ਬੀ. ਸੀ ੩੪੮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਦਿਨ, ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਰ ਠੀਕ ੮੧ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਕਾਲਵਸ ਹੋ ਗਿਆ. ਕਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਰੀਰ ਤ੍ਯਾਗਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਮਸਰੂਫ ਸੀ.

ਅਫਲਾਤੂਨ ਦੀ ਦਾਨਾਈ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵੱਤਾ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਿਸੇ ਯੋਗਜ ਆਦਮੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ,ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਅਫਲਾਤੂਨ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
੨ ਖ਼ਾ. ਲਿਹਾਫ਼. ਲੇਫ. ਰਜਾਈ. ਗੁੱਦੜ.

ਅਫ਼ਵ. ਅ. عفو ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ਮਾਪਨ (ਖਿਮਾ ਕਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਆਫ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਆਫੂ.

ਅਫ਼ਵਾਹ. ਅ. افواہ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਹੁ ਵਚਨ ਫ਼ੂਹ ਦਾ. ਫ਼ੂਹ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁੰਹ ਹੈ. ਬਹੁਤੇ ਮੁੰਹਾਂ ਦੀ ਬਾਤ. ਸਮਾਚਾਰ. ਦੰਤਕਥਾ. ਕਿੰਵਦੰਤੀ.

ਅਫ਼ਵਾਜ. ਫ਼ਾ. افواج ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਫ਼ੌਜ ਦਾ.

ਅਫ਼ਵ੍ਵਲਗੁਨਾਹ. عفوالگناہ ਵਿ–ਗੁਨਾਹਅਫ਼ਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਪਰਾਧ ਖਿਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਿ ਅਫਵ੍ਵਲਗੁਨਾਹ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਫੜ. ਵਿ–ਜੋ ਫੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ.

ਅਫੜਾਤਫੜੀ. ਅ. افراط-تفریط ਇਫ਼ਰਾਤ਼ ਤਫ਼ਰੀਤ਼. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਾਧਾਘਾਟਾ. ਅਧਿਕਤਾ ਅਤੇ ਕਮੀ. ਭਾਵ–ਹੜਬੜੀ. ਹਲਚਲੀ.

ਅਫ਼ਾਕ਼ਾ. ਅ. افاقہ ਇਫ਼ਾਕ਼ਹ. ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਅਰੋਗਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਨਾ.

ਅਫਾਤ. ਅ. آفات ਆਫ਼ਾਤ. ਆਫ਼ਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਉਪਦ੍ਵ. ਮੁਸੀਬਤਾਂ. "ਹੋਰ ਅਫਾਤ ਪਰੀ ਅਤਿ ਦੀਰਘ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਫਾਰ } ਵਿ–ਅਫਿਰ. ਅਮੋੜ. "ਚਲੈ ਹੁਕਮ ਅਫਾਰ."
ਅਫਾਰਾ } (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ਅਜੇਹਾ ਹੁਕਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. "ਬਿਨ ਗੁਰੁ ਕਾਲ ਅਫਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਅਫਿਰ (ਅਮੋਟ) ਹੈ. "ਕਰਿਆ ਹੁਕਮ ਅਫਾਰਾ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸ੍ਫਾਰ– ਸ੍ਫਾਰ. ਵਿ–ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ. ਫੈਲਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਚੌੜਾ। ੪ ਵੱਡਾ. "ਮੋਲ ਅਫਾਰਾ ਸਚ ਵਾਪਾਰਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਤਾ ਕੋ ਭਾਰ ਅਫਾਰ." (ਬਾਵਨ) ੫ ਤੁੰਦ. ਤੇਜ਼. "ਬਰਤਹਿ ਹੋਇ ਅਫਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੬ ਆਧਮਾਨ ਰੋਗ. نفخ شکم نफ़ख़ शिकम. Flatulence. ਨਾ ਪਚਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਬਾਦੀ ਦਾ ਜਾਦਾ ਹੋਣਾ, ਖੁਲ੍ਹਕੇ ਮੈਲ ਨਾ ਥੜਨੀ, ਮੇਦੇ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਰਾਬੀ ਹੋਣੀ ਆਦਿਕ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੇਟ ਮਸ਼ਕ ਦੀ ਤਰਾਂ ਫੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਔਖਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਚਿੱਭੜਵਿੱਚ ਕਦੇ ਮੁਸਮੁਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੀ ਮਤਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਜੋ ਔਖਦੀਆਂ ਸੂਲ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਅਫਾਰਾ ਭੀ ਹਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਲਈ ਸੂਲ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ. ਜੇ ਅਫਾਰਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਰਹੇ, ਤਦ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਗੋਲੀਆਂ ਸੇਵਨ ਕਰਨੀਆਂ ਲੋੜੀਏ:–

ਨਿਸੋਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ, ਮਘਾਂ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ, ਹਰੜ ਪੰਜ ਹਿੱਸੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁੱਟ ਛਾਣਕੇ ਚੂਰਣ ਬਣਾਕੇ ਸਭ ਦੇ ਸਮਾਨ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰ ਲੈਣੀਆਂ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਜਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਲੈਣ ਤੋਂ ਅਫਾਰਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਮਸਤਗੀ ਰੂਮੀ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਪੀਸਕੇ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਗੁਲਕੰਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਣੀ ਅਤੇ ਸੌਂਫ ਪੋਦੀਨੇ ਦਾ ਅਰਕ ਪੀਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ੭ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦਾ ਫੁੱਲਣਾ. ਖ਼ੁਦੀ ਨਾਲ ਆਫਰਨਾ. ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਕੜਨਾ. "ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂ ਹੋਹਿ ਅਫਾਰੇ, ਏਕ ਮਹਲਿ ਨਿਮਾਨੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਆਕੀ ਮਰਹਿ ਅਫਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਅਫਾਰੀ } ਦੇਖੋ, ਅਫਾਰਾ। ੨ ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨੀ.
ਅਫਾਰੋ } ਅਹੰਕਾਰੀ.

ਅਫਾਲ. ਦੇਖੋ, ਅਫ਼ਆਲ.

ਅਫੀਮ. ਸੰ. ਅਹਿਫੇਨ. ਜੋ ਸੱਪ ਦੀ ਫੇਨ (ਵਿਸ਼) ਜੇਹੀ ਤਿੱਖੀ ਹੈ. ਅ ਅਫ਼ਯੂਨ. ਅੰ. Opium. ਸੰਗਜਾ–ਫੀਮ. ਪੋਸਤ ਦੇ ਡੋਡਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਕੱਢਕੇ ਜਮਾਇਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਅਤੇ ਨਸ਼ੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਕੜਾਉਣ ਅਤੇ ਸੁਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਸ੍ਤੁ ਹੈ.

ਅਫੀਮੀ. ਅਫ਼ੀਮ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਫੀਮੀ. ਅਫੀਮਚੀ.

ਅਫੁਟ. ਦੇਖੋ, ਅਫੁਟ.

ਅਫੁਰ. ਵਿ–ਸ੍ਫੁਰਣ ਰਹਿਤ. ਫੁਰਨੇ ਬਿਨਾ. ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਰਹਿਤ। ੨ ਕੰਪ (ਕਾਂਬੇ) ਬਿਨਾ.

ਅਫੂ. ਦੇਖੋ, ਅਫਵ.

ਅਫ਼ੂਨਤ. ਅ عفونت ਬਦਬੂ. ਸੜਾਂਦ. ਦੁਰਗੰਧ.

ਅਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੁਣ. ਇਸ ਵੇਲੇ. "ਅਬ ਹਰਿ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਚਿਤਾਰਿਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਅਵਜਯ. ਜੋ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਸਦਾ ਇੱਕਰਸ. "ਸੁਹਾਗੁ ਹਮਾਰੋ ਅਬ ਹੁਣਿ ਸੋਹਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਅਚਲ ਸੁਹਾਗ। ੩ ਸੰ. ਅਦਜ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਜ. ਆਜ. "ਕਾਲ ਕਰੰਤਾ ਅਬਹਿ ਕਰ ਅਬ ਕਰਤਾ ਸੁ ਇਤਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਅ ابّ ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ। ੫ ਆਚਾਰਯ. ਗੁਰੂ.

ਅਬਹੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੁਣੇ. ਅਭੀ. ਇਸੇ ਵੇਲੇ.

ਅਬਹੀ ਕਬਹੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਭੀ ਅਤੇ ਕਭੀ. ਹੁਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੇਲੇ. "ਅਬਹੀ ਕਬਹੀ ਕਿਛੂ ਨ ਜਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਅਬਕੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਵੇਰੀ. ਇਸ ਦਫ਼ਹ. "ਅਬਕੇ
ਅਬਕੈ } ਛੁਟਕੇ ਠਉਰ ਨ ਠਾਇਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਅਬਕੈ ਕਹਿਐ ਨਾਮੁ ਨ ਮਿਲਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਅਬਖ਼ਰਹ. ਅ ابخرہ ਬੁਖਾਰ (ਭਾਪ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਅਬਖ਼ਰਾਤ. ਅਬਖ਼ਰਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਅਬਖੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ. ਬੁਰਾ ਸਮਾ. ਖੋਟਾ ਵੇਲਾ.

ਅਬਗਤ. ਸੰ. ਅਪਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਤਿ. ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ. ਗਿਰਾਉ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. "ਸਾਧੂ ਬਿਨੁ ਐਸੇ ਅਬਗਤਿ ਜਾਵੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਅਵਿਗਤ. ਵਿ–ਜੋ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ। ੩ ਸੰ. ਅਵਜਕ੍ਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਵਜਕ੍ਰ (ਦੇਹ) ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਅਬਗਤ ਅਬਿਨਾਸੀ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਦੇਖੋ, ਅਵਗਤ.

ਅਬਚਲ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲ.

ਅਬਚਲਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ.

ਅਬਜ. ਸੰ. ਅਬ੍ਜ–ਅਬ੍ਜ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਮਲ. ਜਲਜ। ੨ ਚੰਦ੍ਮਾ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਅਬਜਦ. ਅ ابجد ਸੰਗਜਾ–ਅਲਿਫ਼ ਬੇ ਜੀਮ ਦਾਲ ਆਦਿ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ। ੨ ਵਰਣਮਾਲਾ। ੩ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਕੇਤ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਢ "ਅਬਜਦ" ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਇਉਂ ਹੈ:–

ا ب ج د ہ و ز ح ط
੧ ੨ ੩ ੪ ੫ ੬ ੭ ੮ ੯
ی ک ل م ن س ع ف
੧੦ ੨੦ ੩੦ ੪੦ ੫੦ ੬੦ ੭੦ ੮੦
ص ق ر ش ت ث
੯੦ ੧੦੦ ੨੦੦ ੩੦੦ ੪੦੦ ੫੦੦
خ ذ ض ظ غ
੬੦੦ ੭੦੦ ੮੦੦ ੯੦੦ ੧੦੦੦

ਕਵੀ ਜਦ ਛੰਦਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਦੋ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੱਖਰ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਭੀ ਕੰਮ ਦੇਣ.

ਅਬਤਬ. ਸੰਗਜਾ–ਟਾਲਮਟੋਲ। ੨ ਵਲ੍ਹਾਉ. ਬਹਾਨਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਦਾ. ਨਿੱਤ। ੪ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ. "ਅਬ ਤਬ ਅਵਰੁ ਨ ਮਾਗਉ ਹਰਿ ਪਹਿ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ.

ਅਬਤਰ. ਅ ابتر ਵਿ–ਬਹੁਤ ਖ਼ਰਾਬ. ਸੰ. ਅਵਰਤਰ। ੨ ਦੁਮਕਟਾ. ਲੁੰਡਾ. ਪੂੰਛ ਰਹਿਤ.

ਅਬੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਵਤਾ.

ਅਬਦ. ਅਦਬ ਦਾ ਉਲਟ. ਦੇਖੋ, ਅਦਬ। ੨ ਸੰ. ਅਬਦ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਦਲ, ਜੋ ਆਪ (ਜਲ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤਵਾਕ ਅਬਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ." (ਗੂਪ੍ਸੂ) ੩ ਸਾਲ. ਵਰ੍ਹਾ। ੪ ਕਪੂਰ। ੫ ਆਕਾਸ਼। ੬ ਸੰ. ਅਵਦਸ. ਵਿ–ਜੋ ਕਥਨ ਨਾ ਕੀਤਾਜਾਵੇ. ਨਾ ਕਹਿਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਅਕਥ। ੭ ਅ ابد ਅੰਤ ਰਹਿਤ. ਬੇਅੰਤ। ੮ ਨਿੱਤ. ਇੱਕਰਸ। ੯ ਅ عبد ਅ਼ਬਦ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਸ. ਗੁਲਾਮ.

ਅਬਦਾਲ. ਅ ابدال ਵਿ–ਬਦਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਇੱਕ ਦਸ਼ਾ (ਹਾਲਤ) ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹੇ।
੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਪਦਵੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਲੀ ਲੋਕ. ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਦਿਕਪਾਲ ਆਦਿ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਤ ਦੇ ਆਚਾਰਯਾਂ ਨੇ ੭੦ ਅਬਦਾਲ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਲੀ ਸ਼ਾਮ (Syria) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਤੀਹ ਹੋਰ ਥਾਈਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚਾਲੀ ਅਬਦਾਲ ਭੀ ਮੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਬਦਾਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਗ਼ੌਸ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਬਦਾਲਾਂ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਦੁਨੀਆਂ ਕਾਇਮ ਹੈ. ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਖ਼ੁਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਲੀ ਨੂੰ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਇਸ ਪਦਵੀ ਦੀ ਬਦਲੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ "ਅਬਦਾਲ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਬਦਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਅਬਦਾਲ ਹੈ. "ਮਾਰਫਤਿ ਮਨੁ ਮਾਰਹੁ ਅਬਦਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੀ ਅਬਦਾਲ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਹੁਚਣਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਅਬਦਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ–ਅਬਦਾਲ (ਬਦਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ) ਮਨ ਮਾਰਨਾ, ਅਬਦਾਲ ਹੋਣਾ ਹੈ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਦਰਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅਬਦਾਲ ਭੀ ਹੈ. ਪੰਜ ਦਰਜੇ ਇਹ ਹਨ–ਗ਼ੌਸ, ਕੁਤਬ, ਵਲੀ, ਅਬਦਾਲ, ਕ਼ਲੰਦਰ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਕ਼ਲੰਦਰ ਦੀ ਥਾਂ ਔਤਾਦ ਹੈ। ੪ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਮੰਗਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਮਰਘਟ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹਾਦੁਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਭੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਅਬਦਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦਾਲ.

ਅਬਦਾਲੀ. ਵਿ–ਅਬਦਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਅਬਦਾਲ ਦਾ. "ਕਰਿ ਅਬਦਾਲੀ ਭੇਸਵਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਅਬਦਾਲ ੩। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੱਦੋਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਅੱਲ ਭੀ ਅਬਦਾਲੀ ਹੈ. ਅਬਦਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਰਾਨੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਅਤੇ ਦੁੱਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ.

ਅਬਦੀ. ਅ ابدی ਵਿ–ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ.

ਅਬਦੁਲ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦੁੱਲਾ. "ਸੁਨ ਅਬਦੁਲ ਢਾਡੀ ਚਲਆਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਬਦੁਲਸਮਦ ਖਾਨ. عبدالصمد خان ਅ਼ਬਦੁਲ-ਸ਼ਮਦ ਖ਼ਾਨ. ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਖ਼ਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਨਸਬਦਾਰ ਦਰਬਾਰੀ ਸੀ. ਜਹਾਂਦਾਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੱਤਹਜ਼ਾਰੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਦਿਲੇਰ ਜੰਗ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ. ਫ਼ਰਰੁਖ਼ ਸਿਯਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਥਾਪਿਆਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਉੱਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛਲ ਨਾਲ ਫੜਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ.

ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਇਹ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੩੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਮੁੰਦ ਖਾਨ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ (ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦੁਰ) ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਇਸੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ.

ਅਬਦੁਲ ਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦੁੱਲਾ ਖਾਨ.

ਅਬਦੁਲ ਰਹ਼ਮਾਨ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਧਰਮਵੀਰ, ਜੋ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੩੨ ਵਿੱਚ ਮਦੀਨੇ ਹੋਇਆ. "ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਨੇ ਨੌ ਖਾਨਦਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਅ਼ਬਦੁਲ ਰਹ਼ੀਮ ਖ਼ਾਨ. عبدالرحیم خان ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਖ਼ਾਨ ਖ਼ਾਨਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਬੈਰਾਮ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੫੫੬ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ. ਟੋਡਰ ਮੱਲ੍ਹ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਸਨ ੧੫੮੯ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਪਤ੍ਨੀ ਜਾਨੀ ਬੇਗਮ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਦਾਨਿਆਲ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਸੀ. ਅਕਬਰ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਇਸ ਨੇ ੨੧ ਵਰ੍ਹੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਅਹਿਲਕਾਰੀ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੨੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਕ਼ਬਰ ਸ਼ੇਖ ਨਿਜ਼ਾਮੁੱਦੀਨ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਕਵੀ ਸੀ ਅਰ ਛਾਪ "ਰਹਿਮਨ" ਤਥਾ "ਰਹੀਮ" ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਦੋਹਰੇ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹਨ.

ਕਹਿ ਰਹੀਮ ਯਾ ਪੇਟ ਸੋਂ ਕਸੋਂ ਨ ਭਯੋ ਤੂ ਪੀਠ,
ਕੂਖੇ ਮਾਨ ਬਿਗਾਰ ਹੈਂ ਭਰੇ ਬਿਗਾਰੈਂ ਦੀਠ.
ਸਾਧੂ ਸਰਾਹੈ ਸਾਧੁਤਾ ਯਤੀ ਯੋਜਿਤਾ ਜਾਨ,
ਰਹਿਮਨ ਸਾਚੇ ਸੂਰ ਕੀ ਵੈਰੀ ਕਰੈ ਬਖਾਨ.
ਕਹਿ ਰਹੀਮ ਗਤਿ ਦੀਪ ਕੀ ਕੁਲ ਕੁਪੂਤ ਕੀ ਸੋਇ,
ਬਾਰੇ ਉਜਿਆਰੋ ਕਰੈ ਬਢੋ ਅੰਧੇਰੋ ਹੋਇ.
ਫਰਜੀ ਸ਼ਾਹ ਨ ਹ੍ਵੈ ਸਕੈ ਗਤਿ ਟੇਢੀ ਤਾਸੀਰ,
ਰਹਿਮਨ ਸੀਧੀ ਚਾਲ ਤੇ ਪ੍ਯਾਦੇ ਹੋਤ ਵਜ਼ੀਰ.
ਕਰਤ ਨਿਪੁਨਈ ਗੁਣ ਬਿਨਾ ਰਹਿਮਨ ਨਿਪੁਨ ਹਜੂਰ,
ਮਾਨੋ ਟੇਰਤ ਵਿਟਪ ਚਢ ਇਹ ਪ੍ਕਾਰ ਹਮ ਕੂਰ.
ਖੀਰਾ ਮੁਖ ਧਰ ਕਾਟਿਯੇ ਮਲਿਯੇ ਨਮਕ ਲਗਾਇ,
ਕਰਵੇ ਮੁਖ ਕੋ ਚਾਹਿਯੇ ਰਹਿਮਨ ਯਹੀ ਸਜਾਇ.

੨ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦਾ ਬਖ਼ਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਆਬੇ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਛੁਡਾਈਆਂ.

ਅਬਦੁੱਲਾ. ਵਿ–ਅ਼ਬਦ (ਦਾਸ) ਅੱਲਾ ਦਾ।
੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਢਾਡੀ, ਜੋ ਸਿੱਖਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾਕੇ ਵੀਰਰਸ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦੁਲ। ੩ ਕੁਰੈਸ਼ ਵੰਸ਼ੀ ਅਬਦੁਲ ਮੁਤੱਲਿਬ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੫੭੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਬਦੁੱਲਾ ਖ਼ਾਨ. ਜਾਲੰਧਰ ਦਾ ਸੂਬਾ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ (ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ) ਦੇ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਮੋਇਆ.

ਅਬਧ. ਸੰ. ਅਬਧ–ਅਬੱਧ. ਵਿ–ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਮੁਕਤ. ਆਜ਼ਾਦ। ੨ ਸੰ. ਅਬਧ੍ਯ. ਜੋ ਮਾਰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ, ਜੈਸੇ–ਬਾਲਕ, ਰੋਗੀ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਣਾਗਤ। ੩ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਾਰਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ। ੪ ਸੰ. ਅਬਾਧ੍ਯ. ਬੇਰੋਕ. ਜੋ ਨਿਵਾਰਣ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. "ਕਾਲ ਫਾਸ ਅਬਧ ਲਾਗੇ." (ਆਸਾ ਰਵਦਾਸ)

ਅਬਧਿ. ਦੇਖੋ, ਅਵਧਿ। ੨ ਸੰ. ਅਬ੍ਧਿ–ਅਬ੍ਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪ (ਜਲ) ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ.

ਅਬਧਿਜਾ. ਸੰ. ਅਬ੍ਧਿਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਲੱਛਮੀ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ. ਸੁਰਾ.

ਅਬਧੂਤ. ਦੇਖੋ, ਅਵਧੂਤ.

ਅਬਧ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਅਬਧ ੨.

ਅਖਨਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਨਾਸੀ.

ਅਬਨੂਸ. ਦੇਖੋ, ਆਬਨੂਸ. "ਸਜਾਹ ਮਨੋ ਅਬਨੂਸਹਿ ਕੋ ਤਰੁ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਬਯਕਤ. ਅਵ੍ਯਕ੍ਤ. ਵ੍ਯਕ੍ਤਿ (ਦੇਹ) ਰਹਿਤ. ਨਿਰਾਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਅਕਤ. "ਅਬਯਕਤ ਰੂਪ ਅਪਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਅਬਯਾਤ. ਅ [illegible] ਬੈਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਛੰਦ. ਪਦ. "ਅਬਯਾਤ ਹਿੰਦਵੀ." (ਸਲੋਹ) ਹਿੰਦੀ ਛੰਦ.

ਅਬਰ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਵਰ (ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ). ਅਨੁੱਤਮ. ਮੰਦ. ਬੁਰਾ। ੨ ਫ਼ਾ. ابر ਆਬ–ਬਰ. ਸੰ. ਅੰਬੁ-ਧਰ. ਬੱਦਲ. ਮੇਘ. ਦੇਖੋ, ਅਭ੍ਰ.

ਅਬਰਸ਼. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਚਿਤਕਬਰਾ. ਭੱਬਖੜੱਬਾ. ਅਭ੍ਰ ਸਦ੍ਰਿਸ਼। ੨ ਉਸ ਦਾ ਅਥ੍ਰ. ਉਸ ਦਾ ਬੱਦਲ.

ਅਬਰਕ. ਦੇਖੋ, ਅਭ੍ਰਕ.

ਅਬਰਨ. ਸੰ. ਅਵਰ੍ਣ. ਵਿ–ਰੰਗ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਣ (ਰੰਗ) ਨਹੀਂ। ੨ ਬੁਰੇ ਰੰਗ ਦਾ. ਕੁਰੰਗਾ. "ਅਬਰਨ ਬਰਨ ਘਾਮ ਨਹੀਂ ਛਾਮ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੩ ਵਰਣਧਰਮ ਰਹਿਤ. ਨੀਚ. ਜੋ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ. "ਗਾਵਤ ਸੁਨਤ ਜਪਤ ਉਧਾਰੈ ਬਰਨ ਅਬਰਨਾ ਸਭ ਹੂੰ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਅਵਰ੍ਣ੍ਯ–ਅਵਰ੍ਣੰਜ. ਵਿ–ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ. "ਅਬਰਨ ਬਰਨ ਸਿਉ ਮਨ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਓਅੰ ਅੱਖਰ ਜੋ ਅਵਰ੍ਣੰਜ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ੫ ਜੋ ਕਹਿਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਨਿੰਦਾ. "ਬਰਨ ਹੈ ਅਬਰਨ ਕੋ." (ਕਲਕੀ) ਨਿੰਦਾ ਕਹਿਣਗੇ.

ਅਬਰਨ ਬਰਨ. ਦੇਖੋ, ਅਬਰਨ ੪ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਗਾਵਨਿ.

ਅਬਰੂ. ਫ਼ਾ ابرو ਅ. Eye-brow. ਸੰ. ਭ੍ਰੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ. ਭੌਂਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਬਰੂ.

ਅਬਰੇ ਬਹਾਰਾਂ. ਫ਼ਾ ابرِ بہاراں ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦਾ ਮੇਘ.

ਅਬਰੋ
ਅਬਰੋਇ } ਦੇਖੋ, ਆਬਰੂ.

ਅਬਲ. ਵਿ–ਬਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਬਲ. "ਅਬਲ ਬਲ ਤੋੜਿਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ) ਬਲਵਾਨ ਦੇਹ ਦਾ ਬਲ ਤੋੜਕੇ ਅਬਲ ਕੀਤਾ. ਭਾਵ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤੀਆਂ। ੨ ਅ ਅੱਵਲ. ਪ੍ਰਥਮ. ਪਹਿਲਾ. "ਅਬਲ ਨਾਉਂ ਖੁਦਾਇ ਦਾ." (ਜਸਾ)

ਅਬਲਕ. ਅ [illegible] ਵਿ–ਚਿਤਕਬਰਾ (ਭੱਬਖੜੱਬਾ) ਘੋੜਾ. ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਕਾਲਾ.

ਅਬਲਾ. ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ.ਨਾਰੀ। ੨ ਵਿ–ਦੁਬਲੀ. ਕਮਜ਼ੋਰ। ੩ ਅ ਮੂਰਖ. ਬੁੱਧਿ ਰਹਿਤ.

ਅਬਲੀਸ. ਅ [illegible] ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆਹੋਇਆ. ਭਾਵ–ਸ਼ੈਤਾਨ. "ਤਕੱਬਰ ਕੀਤਾ ਅਬਲੀਸ ਨੇ ਗਲ ਲਾਨਤ ਜਾਮਾ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਅਬੜਵਾਹਾ. ਵਿ–ਅਧਨੀਂਦਾ. ਅਧੰ ਉੱਨਿਦ੍ਰਿਤ. ਅਧਸੁੱਤਾ.

ਅਬਾ. ਅ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ– ਅਬੂ (ਪਿਤਾ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਪਿਤਾ. ਬਾਪ. ਸੰ. ਆਵੁਕ. "ਅੰਮ ਅਬੇ ਬਾਵਹੁ ਮਿਠੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਅਬਾਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਬਾਸੀ. ਜ੍ਰਿੰਭਾ (ਜੰਭਾਈ). ਦੇਖੋ, ਉਬਾਸੀ। ੨ ਗੁਲ ਬਾਂਸੀ. "ਜਾਨੁਕ ਫੂਲ ਅਬਾਸੀ ਰਹੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੭) ਦੇਖੋ, ਅੱਬਾਸ ੨.

ਅਬਾਹ. ਵਿ–ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਹੀਨ। ੨ ਵਾਹ (ਸਵਾਰੀ) ਬਿਨਾ. ਜੋ ਗਰੁੜ ਆਦਿ ਸਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ. "ਨਮਸਤੈ ਅਬਾਹੇ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਬਾਹ (ਕਾਮਚੇਸ੍ਟਾ) ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹ.

ਅਬਾਜਾਰ. ਫ਼ਾ بازار ਬੇਜ਼ਾਰ. ਵਿ–ਅਪ੍ਰਸੰਨ. ਨਾਖ਼ੁਸ਼. ਬ (ਸਾਥ) ਆਜ਼ਾਰ (ਦੁੱਖ).

ਅਬਾਦ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਵਾਦ. ਨਿਰਵਿਵਾਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਬਾਦ.

ਅਬਾਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਆਬਾਦਾਨ.

ਅਬਾਧ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਬਾਧਾ. ਬਿਨਾ ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਨਿਰਵਿਘਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਬਾਧ੍ਯ.

ਅਬਾਧ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਰੋਕਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਬਾਧ੍ਯ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.

ਅਬਾਬੀਲ. ਅ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਈਅੜਾ. ਬਾਲਕਟਾਰਾ. Swallow.

ਅਬਾਰ. ਵਿ–ਬਾਰ (ਦੇਰੀ) ਬਿਨਾ. ਬਿਨਾ ਢਿੱਲ। ੨ ਵਾਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਬੇਰੋਕ. "ਖੰਡਾ ਅਬਾਰੰ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਦੇਖੋ, ਅਵਾਰ.

ਅਬਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੁਣ. ਇਸ ਵੇਲੇ. "ਅਬਿ ਕਿਛੁ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਅਵਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੀਢਾ. ਛੱਤਰਾ। ੩ ਬਕਰਾ. ਅਜ. "ਅਬਿ ਮੱਧ ਹੋਮ ਕਰਾਇ." (ਗਜਾਨ) ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਪਰਬਤ। ੬ ਚੂਹਾ। ੭ ਵਾਯੁ. ਪਵਨ। ੮ ਅੱਕ। ੯ ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੧੦ ਵਿ–ਹੱਛਾ.

ਅਬਿਅਕਤ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਅਕਤ.

ਅਬਿਖਾਦ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ਾਦ (ਕਲੇਸ਼) ਬਿਨਾ. "ਅਬਿਖਾਦ ਦੇਵ ਦੁਰੰਤ." (ਅਕਾਲ)

ਅਬਿਗਤ
ਅਬਿਗਤੁ } ਸੰ. ਅਵਿਗਤ. ਵਿ–ਜੋ ਜਾਣਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. "ਜਬ ਅਬਿਗਤ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਜੋ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਨਿੱਤ. "ਜੋ ਜਨ ਜਾਨਿ ਭਜਹਿ ਅਬਿਗਤ ਕਉ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) "ਅਬਗਤੁ ਸਮਝ ਇਆਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਅਵਜਕ੍ਤ.

ਅਬਿਗਮ. ਸੰ. ਅਬਗਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਗ੍ਯਾਨ. ਨਿਸ਼ਚਯਾਤ੍ਮਕ ਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਅਵਿਗਮ. ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ.

ਅਬਿਗਾਮੀ. ਵਿ–ਅਵਗਮ ਵਾਲਾ. ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨੀ. "ਅਦ੍ਵੈ ਅਲਖਪੁਰਖ ਅਬਿਗਾਮੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਗਮ ੨.

ਅਬਿਚਲ. ਸੰ. ਅਵਿਚਲ. ਵਿ–ਜੋ ਵਿਚਲਿਤ (ਚਲਾਇਮਾਨ) ਨਾ ਹੋਵੇ. ਕ੍ਯਾਮ. ਇਸਥਿਤ. "ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਧਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਅਬਿਚਲਨਗਰ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਾਦੇੜ (ਨੰਦੇਰ ਜ਼ਨ੍ਦਗਿਰਿ) ਸ਼ਹਿਰ ਪਾਸ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਾਮ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ਹਨ.

ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਦੀ ਤੁਕ–"ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ* ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਕਾ"–ਅਨੁਸਾਰ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਇਹ ਥਾਪਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ "ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਅਤੇ ਇਹ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਚੋਥਾ ਤਖ਼ਤ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਨ:–

ਚਕ੍ਰ, ਚੌੜਾ ਤੇਗਾ, ਫੌਲਾਦ ਦੀ ਕਮਾਨ, ਗੁਰਜ, ਨਾਰਾਚ (ਸਰਬਲੋਹ ਦਾ ਤੀਰ), ਸੁਨਹਿਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਪੰਜ ਅਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਛੋਟੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਛੀ ਇੰਚ ਦੀ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਅਮੋਲਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੇਹੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਸਿਲਹਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਦੀ ਸਾਂਗ ਦਾ ਫਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਅਸ਼ਰੁਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਘਨਾਛਰੀ

ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਉਜਾਗਰ ਸਗਰ ਜਗ
ਜਾਹਰ ਜਹੂਰ ਜਹਾਂ ਜੋਤ ਹੈ ਜਬਰ ਜਾਨ,
ਖੰਡੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਖਰ ਖੜਗ ਕੁਦੰਡ ਧਰੇ
ਖੰਜਰ ਤੁਫੰਗ ਪੁੰਜ ਕਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਨ,
ਸਕਤੀ ਸਰੋਹੀ ਸੈਫ ਸਾਂਗ ਜਮਦਾੜ ਚਕ੍ਰ
ਢਾਲੇ ਗਨ ਭਾਲੇ ਰਿਪੁ ਘਾਲੇ ਛਿਪ੍ ਜੰਗ ਠਾਨ,
ਚਮਕਤ ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਘੋਰ ਰੂਪ ਕਾਲਿਕਾ ਕੋ
ਬੰਦਨਾ ਕਰਤ ਕਵਿ ਜੋਰ ਪਾਨਿ ਤਾਂਹੀ ਥਾਨ.

ਮਨਹਰ

ਸੁੰਦਰ ਗੋਦਾਵਰੀ ਵਿਹੀਨ ਮਲ ਚਲੈ ਜਲ
ਸਲਿਤਾ ਸਤੁਲ ਗੰਗ ਕੂਲ ਛਬਿ ਪਾਵਈ,
ਖਰੇ ਖਰੇ ਤਰੁ ਖਰੇ ਹਰੇ ਹਰੇ ਪਾਤ ਜਰੇ
ਪਾਂਤਿ ਪਾਂਤਿ ਕਰੇ ਛਾਇ ਸੰਘਨੀ ਕੋ ਛਾਵਈ,
ਬੋਲਤ ਬਿਹੰਗ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੋ ਉਤੰਗ ਥਾਨ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੁਹਾਵਈ,
ਜਾਇ ਦਰਸਾਵਈ ਮਨੋਰਥ ਉਠਾਵਈ
ਸੋ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਪਾਵਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗਾਵਈ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਾਦੇੜ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(੨) ਸ਼ਿਕਾਰ ਘਾਟ. ਨਾਦੇੜ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੩) ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਨਾਦੇੜ ਪਹੁਚਣ ਸਾਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

(੪) ਹੀਰਾ ਘਾਟ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਹੀਰਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਜਗਾ ਨੰਦੇੜ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ.

(੫) ਗੋਬਿੰਦਬਾਗ. ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਹਾਤਾ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕਦੇ ਕਦੇ ਜਾਕੇ ਵਿਰਾਜਦੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਖੇਤੀ ਵਾੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਛੋਟਾ ਮੰਦਿਰ ਭੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

(੬) ਨਗੀਨਾ ਘਾਟ. ਇਸ ਥਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਅਰਪਿਆ ਨਗੀਨਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟਿਆ ਸੀ. ਇੱਥੇ ਚਮਕੀਲੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਰੇਜ਼ੇ ਭੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਨਦੇੜ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ.

(੭) ਬੰਦਾ ਬਾਨ. ਇਸ ਜਗਾ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਸੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਨੰਦੇੜ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ.

(੮) ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਹ ਹੀਰਾ ਘਾਟ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਆਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਏਕਾਂਤ ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਪਤਿਸੇਵਾ ਪਰਾਇਣ ਰਹੇ ਅਰ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਗ੍ਯਾ ਮੰਨਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਪਧਾਰੇ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਮਾਤਾ.

(੯) ਮਾਲਟੇਕੜੀ. ਨੰਦੇੜ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਗੁਪਤ ਖਜਾਨਾ ਕੱਢਕੇ ਪਠਾਨ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖ਼ਾਹ ਵੰਡੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਚਿਆ ਧਨ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗਡਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਕਸ਼ਾ.

ਅਬਿਚਲ ਨਗਰੀ. ਸਿੱਖਸਭ੍ਯਾ. ਸਤਸੰਗਤਿ. "ਅਬਿਚਲਨਗਰੀ ਨਾਨਕ ਦੇਵ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਆਤਮ ਪਦਵੀ. ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਸਥਾ.

ਅਬਿਚਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਅਗ੍ਯਾਨ. "ਰਚਿਓ ਬਿਚਾਰ ਅਬਿਚਾਰ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਵਿ–ਵਿਚਾਰਹੀਨ. ਮੂਰਖ. "ਤੈਂ ਅਬਿਚਾਰ ਜੜ੍ਹ! ਕਰਤਾਰ ਕਾਹਿ ਨ ਮਾਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ. ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ. "ਲੱਛ ਲੱਛ ਤੁਰੰਗ ਏਕਹਿ ਦੀਜੀਐ ਅਬਿਚਾਰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੪ ਸੰ. ਅਭਿਚਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਪਸ਼ੁਹਿੰਸਾ ਕਰ੍ਮ. ਬਲਿਦਾਨ ਦੀ ਰੀਤਿ. "ਪੜ੍ਹ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਅਬਿ-

* ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ "ਅਬਿਚਲਨਗਰ" ਦਾ ਅਰਥ ਸਤਿਸੰਗ ਅਤੇ ਪਰਮਪਦ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

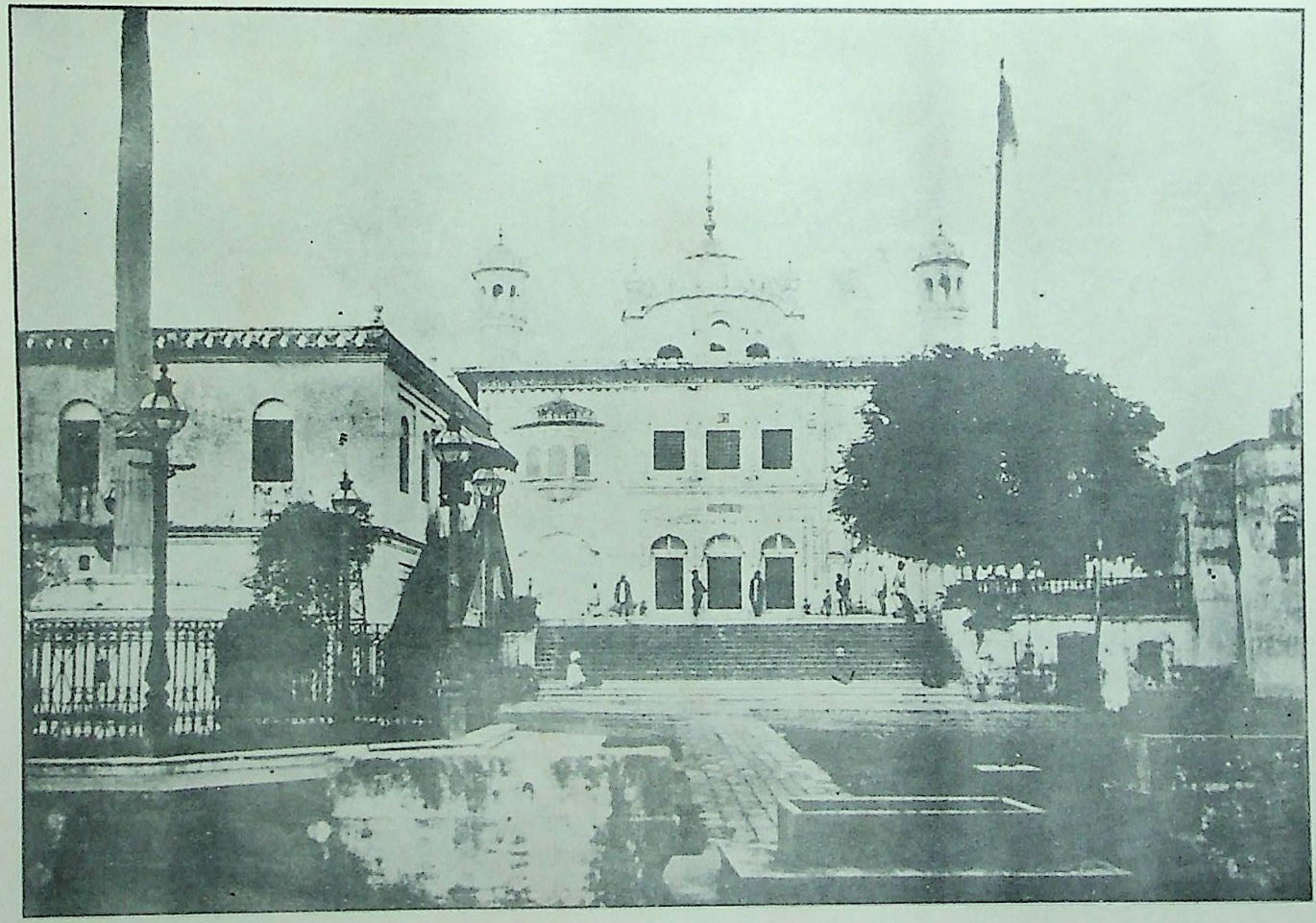

ਪੰਨਾ 69

ਤਖ਼ਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਿਚਲਨਗਰ (ਹ਼ਜ਼ੂਰ) ਸਾਹਿਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਬੱਸ ਅੱਡਾ
ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ
ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ
ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ
ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ
ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ
ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਨਿਆ

ਚਾਰ." (ਗਜਾਨ) ੫ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰਣ, ਮੋਹਨ, ਸ੍ਤੰਭਨ, ਵਿਦ੍ਵੇਸ਼ਣ, ਉਚੱਾਟਨ ਅਤੇ ਵਸ਼ੀਕਰਣ ਇਹ ਛੀ ਕਰਮ.

ਅਬਿਦਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਦ੍ਯਾ.

ਅਬਿੱਦ. ਸੰ. ਅਵਿਦ੍ਵਜ. ਵਿ–ਵਿਦ੍ਯਾਰਹਿਤ. ਮੂਰਖ. ਅਨਪੜ੍ਹ. ਬੇਇ੍ਲਮ.

ਅਬਿਦ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਦ੍ਯਾ.

ਅਬਿਨਯ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਨਯ.

ਅਬਿਨਾਸ, ਅਬਿਨਾਸਿ, ਅਬਿਨਾਸੀ ਸੰ. ਅਵਿਨਾਸ਼ਿਨ–ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਅਖੈ (ਅਛਯ).“ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸ.” (ਸਾਰ ਮ:੫) ੨ ਨਿਤ੍ਯ. ਸਦਾ ਇੱਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. “ਹੈ ਅਚੁਤ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਘਨਾਸ.”(ਬਾਵਨ) ੩ ਦੇਖੋ, ਅਵਿਨਾਸੀ.

ਅਬਿਨਾਸੀਖੇਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਤ੍ਯ ਕੇਮ. ਕੈਵਲ੍ਯ ਮੋਕ੍ਸ਼. ਜਿਸ ਮੁਕਤਿ (ਰਿਹਾਈ) ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਫੇਰ ਕਦੇ ਬੰਧਨ ਨਾ ਪਵੇ। ੨ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਆਨੰਦ. “ਅਬਿਨਾਸੀ ਖੇਮ ਚਾਹਹਿ ਜੇ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸਿਮਰ ਨਾਰਾਇਨ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਅਬਿਨਾਸੀਪੁਰਖੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. ਵਿਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ. ਪੂਰਣ ਪੁਰੁਸ. “ਅਬਿਨਾਸੀਪੁਰਖੁ ਪਾਇਆ ਪਰਮੇਸਰੁ.” (ਸੋਹਿਲਾ)

ਅਬਿਬੇਕ. ਸੰ. ਅਵਿਵੇਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਅਭਾਵ ਬੇਸਮਝੀ. ਨਾਦਾਨੀ. “ਅਬਿਬੇਕ ਹੈ ਤਿਹ ਨਾਉਂ। ਤਵ ਹੀਯ ਮੋ ਜਿਹ ਨਾਉਂ.” (ਪਾਰਸਾਵ)

ਅਬਿਬੇਕੀ. ਸੰ. ਅਵਿਵੇਕਿਨ. ਵਿਵੇਕ ਹੀਨ. ਬੇਸਮਝ. ਨਾਦਾਨ.

ਅਬਿਯਕਤ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਅਕਤ.

ਅਬਿਰਥਾ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿਥਾ. ਨਿਸ਼ਫਲ. “ਜਨਮ ਅਬਿਰਥਾ ਜਾਈ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਅਬਿਲੰਬ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਲੰਬ.

ਅਬੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੁਣੇ. ਇਸੇ ਸਮੇ. ਅਭੀ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿ.

ਅਬੀਨਾ. ਵਿ–ਬੀਨਾਈ ਰਹਿਤ. ਨਾਬੀਨਾ. ਅੰਧਾ। ੨ ਭਾਵ–ਅਗ੍ਯਾਨੀ. “ਸਭ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਅਬੀਨਿਆ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ)ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਭ ਥੋਥੇ (ਅਸਾਰ) ਕਰਮ ਹਨ.

ਅਬੀਨਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਬੀਨਾ.

ਅਬੀਰ. ਅ ﻋﺒﻴﺮ ਅ਼ਬੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਸ੍ਤੂਰੀ, ਗੁਲਾਬ, ਕੇਸਰ, ਸੰਦਲ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਣੀਹੋਈ ਗੁਲਾਲ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਅੰਬੀਰ.

ਅਬੁਝ. ਵਿ–ਬੁਝਣ ਰਹਿਤ. ਜੋ ਬੁਝੇ ਨਾ. ਜੋ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ (ਮਚਦਾ) ਰਹੇ। ੨ ਸੰ. ਅਬੁਧ. ਵਿ–ਅਬੋਧ. ਬੇਸਮਝ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ.

ਅਬੁਝਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾ ਬੁਝਣਾ. ਰੋਸ਼ਨ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਅਬੋਧਤਾ. ਅਗ੍ਯਾਨ. “ਬੁਝਣਾ ਅਬੁਝਣਾ ਤੁਧ ਕੀਆ.”(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਅਬੁਧ. ਦੇਖੋ, ਅਬੁਝ ੨.

ਅਬੁੱਧਿ. ਸੰ. ਅਬੁਦ੍ਧਿ. ਵਿ–ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਨਾਦਾਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗ੍ਯਾਨਤਾ. ਨਾਦਾਨੀ.

ਅਬੂਝ. ਦੇਖੋ, ਅਬੁਝ ੨.

ਅਬੂਤਬੇਲਾ. Paolo di Avitabile ਪਾਲੋ ਦੀ ਅਵੀਤਾਬੀਲ. ਅਕ੍ਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਇਟਲੀ ਦੇਸ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ. ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲਹੌਰ ਆਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਬਣਿਆ. ਜਰਨੈਲ ਅਵੀਤਾਬੀਲ ਦੀ ਛਾਉਨੀ ਨੌਲੱਖੇ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਠੀ ਬੁੱਧੂ ਦੇ ਆਵੇ ਤੇ ਸੀ. ਇਹ ਵਡੇ ਡੀਲ ਵਾਲਾ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਸਿਪਾਹੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਿਸ਼ੌਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਰਿਹਾ.

ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਗੜ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਹ ਹਿੰਦੁਸ੍ਤਾਨ ਤੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ੨੮ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੫੦ ਨੂੰ ਮੋਇਆ.

ਅਬੂਰ. ਅ ﻋﺒﻮﺭ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲੰਘਣਾ. ਪਾਰ ਜਾਣਾ.

ਅਬੇ. ਦੇਖੋ, ਅਬੀ। ੨ ਵ੍ਯ–ਸੰਬੋਧਨ. ਅਰੇ ! ਓ !

ਅਬੇਅ. ਦੇਖੋ, ਅਵ੍ਯਯ.

ਅਬੇਹ. ਵਿ–ਵੇਧ ਰਹਿਤ. ਅਛੇਦ. ਅਖੰਡ. “ਅਬੇਹ ਨਾਥ ਅਜੀਤ ” (ਅਕਾਲ) “ਰਾਵਰੀ ਦੇਹ ਅਬੇਹ ਕੋ ਦੇਖਕੈ.”(ਗੁਵਿ ੧੦)

ਅਬੇਚਲ. ਦੇਖੋ, ਅਚਿਲ. “ਮਾਲ ਹਮਾਰਾ ਅਖੂਟ ਅਬੇਚਲ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਅਬੇ ਤਬੇ. ਦੇਖੋ, ਅਬਤਬ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰਾਦਰ. ਅਪਮਾਨ. “ਅਬੇ ਤਬੇ ਕੀ ਚਾਕਰੀ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਦਾ. ਨਿੱਤ. “ਅਬੇਤਬੇ ਕੂੜੇ ਹੈਂ ਪਾਜਾ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਬੇਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੇਰ (ਦੇਰ) ਬਿਨਾ. ਤੁਰਤ. ਛੇਰਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਵੇਲਾ. ਕੁਸਮਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਸੰਝ. ਆਥਣ. “ਕੇਤਕ ਕਰ ਅਬੇਰ ਨਿਕਸੰਤੇ.” (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਬੇਰ ਸਵੇਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਝ ਅਤੇ ਸਵੇਰ. ਉੱਗਣ ਆਥਣ. ਸਾਯੰਕਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. “ਆਵਹਿ ਜਾਇ ਅਵੇਰ ਸਵੇਰ.” (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਬੈ. ਦੇਖੋ, ਅਬੀ। ੨ ਸੰ. ਅਵ੍ਯਯ. ਵਿ–ਜੋ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਸਦਾ ਇੱਕਰਸ. “ਅਜੈ ਹੈ। ਅਬੈ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ)

ਅਬੋਧ. ਵਿ–ਬੋਧ ਰਹਿਤ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਮੂਰਖ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੂਰਖਤਾ. ਨਾਦਾਨੀ.

ਅਬੋਲ. ਵਿ–ਬੋਲਣ ਬਿਨਾ. ਖ਼ਾਮੋਸ਼. ਚੁੱਪ. “ਕਾਰਣ ਕਵਨ ਅਬੋਲ.” (ਧਨਾ ਰਵਦਾਸ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੋਲ ਅਬੋਲ.

ਅਬੰਚ. ਵਿ–ਜੋ ਵੰਚਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਠਗਾਈ ਰਹਿਤ. ਜੋ ਧੋਖਾ ਨਾ ਖਾਵੇ. “ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਖ ਰਿਦੇ ਸਦੀਵ ਅਬੰਚ ਜੋ.” (ਨਾਪ੍)

ਅਬੰਦਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੰਧਨ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਛੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ. ਮੁਕਤਿ. “ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਲੇਤਹੀ ਅਬੰਦਤਾ ਕੋ ਦੇਤ ਜਨ.” (ਨਾਪ੍)

ਅੱਬਾਸ. ਅ ﻋﺒﺎﺱ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਬਦੁਲ ਮੁਤੱਲਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚਾਚਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੬੫੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਬਰ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਅੱਬਾਸੀ ਵੰਸ਼ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਖਲੀਫੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਇਸੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੨ ਗੁਲਅੱਬਾਸ ਦਾ ਪੋਤਾ. ਗੁਲਬਾਂਸ.

ਅੱਬੁਲ ਫਜਲ. ابوالفضل ਅੱਬੁਲਫ਼ਜ਼ਲ. ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼ੇਖ ਮੁਬਾਰਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਛਾਪ ਅੱਲਾਮੀ ਹੈ. ਇਹ ਫ਼ੈਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਵਡਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੫੫੧ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੬੦੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.ਇਸ ਦੀ ਰਚੀਆਂ ਕਈ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਨ, ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਅਯਾਰ ਦਾਨਿਸ਼” ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ‘ਆਈਨ ਅਕਬਰੀ’ ਵਡੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪੁਸਤਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਕਬਰ ਦੇ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਅਬ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਅਵ੍ਯਯ.

ਅਬ੍ਯਾਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਵ੍ਯਾਕ੍ਰਿਤ.

ਅਬ੍ਰਿਣੀ. ਸੰ. ਅਵ੍ਰਣ. ਵਿ–ਵ੍ਰਣ (ਘਾਉ) ਰਹਿਤ. ਜੋ ਜ਼ਖਮੀ ਨਹੀਂ. “ਜੇ ਅਬ੍ਰਿਣੀ ਨਾਢੇ ਹੁਤੇ ਬ੍ਰਿਣੀ ਕਿਯੇ ਕਰਤਾਰ.” (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੮)

ਅਭ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿ.

ਅਭਉ. ਵਿ–ਭੈ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਭੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰਭੈਤਾ.“ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਦਾਸ ਪਰਸੀਐ ਅਭਉ ਲਭੈ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਅਭਅੰਤ, ਅਭਅੰਤਰ ਸੰ. ਅਭ੍ਯਨ੍ਤਰ–ਅਭਅੰਤਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੱਧ (ਵਿੱਚ ਦਾ) ਅਸਥਾਨ। ੨ ਰਿਦਾ. ਮਨ.ਅੰਤਹਕਰਣ। ੩ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਵਿੱਚ.ਅੰਦਰ.ਭੀਤਰ. ਭਾਵ–ਦਿਲ ਵਿੱਚ. “ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਰਹਿਆ ਅਭਅੰਤ.”(ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)“ਨਿਰਭਉ ਸੋ ਅਭਅੰਤਰ ਵਸਿਆ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਅਭਅੰਤਰਿ. ਵਿ–ਅੰਦਰੂਨੀ. ਮਾਨਸਿਕ. “ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਅਭਅੰਤਰਿ ਸੇਵਾ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚੋਂ. ਅੰਦਰੋਂ. “ਜਲ ਮਹਿ ਕੇਤਾ ਰਾਖੀਐ ਅਭਅੰਤਰਿ ਸੂਕਾ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਭਕ, ਅਭਖੁ ਸੰ. ਅਭਕ੍ਸ. ਵਿ–ਨਾ ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਜਿਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ. “ਲੋਭੀ ਜੰਤੁ ਨ ਜਾਣਈ ਭੁਖੁ ਅਭਖੁ ਸਭ ਖਾਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਅਭਗ. ਸੰ. ਅਭਗ੍ਨ. ਵਿ–ਜੋ ਭਗਨ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਖੰਡ. “ਤਿਸ ਦੀਬਾਣ ਅਭਗ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਅਭਗ ਸਭਾ ਸੰਗ ਹੈ ਸਾਧਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਅਅਗ. ਬਦਨਸ਼ੀਬ. ਮੰਦਭਾਗੀ. ਭਾਗਹੀਨ.

ਅਭਗਤ. ਸੰ. ਅਭਕ੍ਤ. ਵਿ–ਭਕ੍ਤਿ ਰਹਿਤ. ਜੋ ਭਗਤ ਨਹੀਂ। ੨ ਜੋ ਵਿਭਾਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾਗਿਆ. ਜੋ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ. ਜਿਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ. “ਅਭਗਤ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ)

ਅਭਗਨ. ਦੇਖੋ, ਅਭਗ ੧.

ਅਭਛ. ਦੇਖੋ, ਅਭਖੁ.

ਅਭਜ. ਵਿ–ਜੋ ਭਜਦਾ ਨਹੀਂ. ਪਲਾਇਨ ਰਹਿਤ। ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ. ਬਿਨਾ ਸ਼ਿਕਸਤ। ੩ ਜੋ ਭਗਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਅਖੰਡ। ੪ ਜੋ ਭਜ (ਸੇਵਨ) ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ.

ਅਭਦ੍ਰ. ਵਿ–ਜੋ ਭਦ੍ਰ (ਭਲਾ) ਨਹੀਂ. ਬੁਰਾ। ੨ ਅਮੰਗਲ. ਦੇਖੋ, ਭਦ੍ਰ.

ਅਭਪੀਰ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿ ਅਤੇ ਪੀਰ.

ਅਭਭਗਤਿ, ਅਭਭਗਤੀ ਦੇਖੋ, ਅਭਿ ਅਤੇ ਭਗਤਿ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਮੁਖ (ਸਨਮੁਖ) ਭਗਤਿ. ਸਾਖ੍ਯਾਤ (ਸਾਛਾਤ) ਇਸ਼੍ਟ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਕੀਤੀ ਭਗਤੀ. “ਮਨਮੁਖ ਤੇ ਅਭਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਸਿ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) “ਅਭਭਗਤੀ ਪਿਰ ਆਗੈ.” (ਤੁਖਾ ਬਾਰਮਾਹਾ)

ਅਭਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਮਾਨ.

ਅਭਯ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਭਰ. ਨਿਰਭੈ. ਬੇਖ਼ੌਫ.

ਅਭਯਦਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਦਾਨ. ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਨੂੰ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦੇਣੀ. ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਦਾ ਭਰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ.

ਅਭਰ. ਵਿ–ਜੋ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ. ਅਪੂਰਣ. ਸੱਖਣਾ. ਖਾਲੀ. “ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਭ੍.

ਅਭਰਕ. ਦੇਖੋ, ਅਭ੍ਰਕ.

ਅਭਰਣ. ਦੇਖੋ, ਆਭਰਣ। ੨ ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਰਣ ਨਾ ਕਰੇ. ਬਿਨਾ ਪੋਖਣ.

ਅਭਰਤ. ਵਿ–ਜੋ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ. “ਖਾਲੀ. “ਅਭਰਤ ਸਿੰਚ ਭਏ ਸੁਭਰ ਸਰ.” (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧) ਖਾਲੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨਾਮਜਲ ਸਿੰਜਣ ਤੋਂ ਲਬਾਲਬ ਹੋਗਏ. ਨੱਕੋ ਨੱਕ ਭਰੇ ਗਏ.

ਅਭਰਨ. ਭੂਖਨ. ਦੇਖੋ, ਆਭ੍ਰਣ. “ਹਾਰ ਕਜਰ ਬਸਤ੍ ਅਭਰਨ ਕੀਨੇ.” (ਬਿਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) “ਅਭ੍ਰਨ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ)

ਅਭਰਾ, ਅਭਰਿਆ ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ.ਅਪੂਰਣ. ਖਾਲੀ. ਊਣਾ. ਸੱਖਣਾ. “ਅਭਰਾ ਸਰੁ ਭਰਿਆ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਮਨ ਜੋ ਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੋ ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਭਰਿਆ.

ਅਭਰਿਠ, ਅਭਰਿਠਾ ਦੇਖੋ, ਅਭਿਰਿੱਠਾ.

ਅਭੜਵਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਅਬੜਵਾਹਾ.

ਅਭਾ. ਸ਼ੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਆਭਾ.“ਲਸੈ ਤ੍ਰਿਯ ਵਾਂਕੀ ਅਭਾ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅ (ਬਿਨਾ) ਭਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼).

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਭਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਉ (ਆਦਰ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਨਿਦਾਰ. ਅਪਮਾਨ. "ਜੋ ਲੋ ਭਾਉ ਅਭਾਉ ਇਹ ਮਾਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਅਭਾਵ. ਅਣਹੋਂਦ. ਨੇਸ੍ਹੀ. "ਪੇਖਨ ਸੁਨਨ ਅਭਾਉ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਵ.

ਅਭਾਇ. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਉ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਿਲਾਨੀ। ੩ ਖੋਟੀ ਭਾਵਨਾ। ੪ ਅਰੁਚੀ. "ਸੁਭਾਇ ਅਭਾਇ ਜੁ ਨਿਕਟਿ ਆਵੈ ਸੀਤੁ ਤਾਕਾ ਜਾਇ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ਰੁਚੀ ਅਨਰੁਚੀ ਤੋਂ ਜੋ ਅੱਗ ਪਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੀਤ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਭਾਸ. ਸੰ. ਆਭਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਦਸ ਚਾਰ ਲੋਕ ਆਭਾ ਅਭਾਸ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਅਭਾਖ. ਸੰ. ਅਭਾਸ਼ਕ. ਵਿ–ਚੁਪਕੀਤਾ. ਖ਼ਾਮੋਸ਼. "ਰੇ ਲੰਪਟ ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਭਾਖੰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬਣੀ) ਹੇ ਵਿਸ਼ੈ ਲੰਪਟ! ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਹਿਣ ਲਈ ਤੂੰ ਮੌਨੀ ਹੈਂ.

ਅਭਾਖਣ. ਸੰ. ਆ–ਭਾਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਨ. ਬਿਆਨ. "ਅਵਰਾ ਦੇਖਿ ਨ ਸੁਣੈ ਅਭਾਖੈ." (ਸੂਹੀ ਰਵਦਾਸ) ੨ ਅ (ਨ) ਭਾਸ਼ਣ (ਕਥਨ). ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ. ਚੁੱਪ.

ਅਭਾਖਾ / **ਅਭਾਖਿਆ** } ਸੰਗਜਾ–ਨਾ ਬੋਲਣ ਯੋਗਜ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ). ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਯੂਨਾਨੀ ਅਰਬੀ ਆਦਿ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਲੇਛਭਾਸ਼ਾ ਕਹਿਕੇ ਆਰਯਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਕਦੇ ਯਾਵਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾ ਬੋਲਣ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਹਤ ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸੰਹਿਤਾ ਅ. ੪. ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਸੰਹਿਤਾ ਅ. ੬. "ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਮਲੇਛਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪਾਖੰਡੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ "ਉਸ਼ਟ੍ਰਲਗੁਡ ਨਜਾਯ"* ਕਰਕੇ ਸਿਖਜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਤੁਸੀਂ "ਬਿਸਮਿੱਲਾ" ਆਦਿ ਮੰਤ੍ਰ ਕਹਿਕੇ ਜਿਬਹਿ ਕੀਤੇ ਜੀਵ ਦਾ ਕੁੱਠਾ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹੋ ਕਿ-ਸਾਡੇ "ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ." ਇਹ ਕੇਹਾ ਅਣੋਖਾ ਮੰਤਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਂ.

ਜੇ ਕਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਆਦਿ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਲੇਛਭਾਸ਼ਾ ਮੰਨਦੇ, ਤਦ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਵਰਤਦੇ.

ਅਭਾਖੈ. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਖਣ.

ਅਭਾਖੰ. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਖ.

ਅਭਾਗ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਗ (ਹਿੱਸਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਰਤਾਰਾ (ਛਾਂਦਾ) ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ੨ ਸੰ. ਅਭਾਗਜ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦਕਿਸਮਤੀ. ਭਾਗਜ-ਹੀਨਤਾ। ੩ ਵਿ–ਅਭਾਗਾ. ਬਦਨਸੀਬ. "ਰਾਮ ਕੀਨ ਜਪਸਿ ਅਭਾਗ." (ਭੈਰ ਰਵਦਾਸ)

ਅਭਾਗਾ / **ਅਭਾਗੀ** } ਸੰ. ਅਮਾਗਿਨ. ਵਿ–ਬਦਨਸੀਬ. ਖੋਟੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਮੰਦਭਾਗੀ. "ਜਿਸ ਕਉ ਬਿਸਰੈ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਦਾਤਾ, ਸੋਈ ਗਨਹੁ ਅਭਾਗਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਿਆ ਸੇ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ ਅਭਾਗੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਅਭਾਗੁ. ਸੰ. ਅਭਾਗਜ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦਕਿਸਮਤੀ. "ਰਾਮ ਨ ਜਪਹੁ ਅਭਾਗੁ ਤੁਮਾਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਭਾਂਤ. ਵਿ–ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਂਤ (ਪ੍ਰਕਾਰ) ਦਾ. ਅਦੁਤੀ. ਬੇਨਜੀਰ. "ਸੋਭਾ ਅਭਾਂਤ." (ਬੇਨਰਾਜ)

ਅਭਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪ੍ਰਤੀਤਿ. ਭਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਅਭਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਨ ਅਤੇ ਆਭਾਨੀ.

ਅਭਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾ ਹੋਣਾ. ਨੇਸ੍ਹੀ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾ ਨੇ ਅਭਾਵ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ–

ੳ. ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ. ਪ੍ਰਾਕ–ਅਭਾਵ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਜੈਸੇ–ਲੋਹੇ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਅਭਾਵ ਸੀ.

ਅ. ਪ੍ਰਧ੍ਵੰਸਾ ਭਾਵ. ਜੋ ਵਸਤੁ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ–ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਜਲਕੇ ਭਸਮ ਹੋਗਈ.

ੲ. ਅਨਜੋਨਜਾਭਾਵ. ਪਰਸਪਰ ਅਭਾਵ. ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਦੂਜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਜੈਸੇ ਗਧਾ ਗਊ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਗਊ ਗਧਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ. ਅਰਥਾਤ ਗਧੇ ਵਿੱਚ ਗਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਧੇ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ.

ਸ. ਅਤਜੰਤਾਭਾਵ. ਸਭ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਜੈਸੇ–ਸਹੇ ਦਾ ਸਿੰਗ, ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਫੁੱਲ ਆਦਿ.

ਹ. ਸਾਮਯਿਕਾ ਭਾਵ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਨਾ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਭਾਵ ਹੋਣਾ. ਜੈਸੇ–ਘੜਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਘੜਾ ਲੈਜਾਣ ਤੋਂ ਘੜੇ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ। ੨ ਬੁਰਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਮੰਦ ਸੰਕਲਪ। ੩ ਅਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਅਭਿ. ਉਪ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲੱਗਕੇ ਸਨਮੁਖ, ਬੁਰਾ, ਮੰਦ, ਉੱਪਰ, ਪਾਸ, ਦੂਰ, ਚੁਫੇਰੇ, ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ, ਬਿਨਾ, ਇੱਛਾ, ਰੁਚਿ, ਆਦਿ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ "ਅਭਜੰਤਰ" ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਅਭਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨੀ ਅਭਿ ਐਸੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)
"ਸਬਦਿ ਅਭਿ ਸਾਧਾਰਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)
"ਬਿਨ ਅਭਿ ਸਬਦ ਨ ਮਾਂਜੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)
ਸਬਦ ਬਿਨਾ ਅਭਿ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਅਭਿਉ / **ਅਭਿਓ** } ਸੰ. ਅਭਜੂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ। ੨ ਤਰਕ. ਹੁੱਜਤ. "ਆਪਾ ਪਦ ਨਿਰਬਾਣ ਨ ਚੀਨਿਆ ਇਨ ਬਿਧਿ ਅਭਿਉ ਨ ਚੂਕੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ–ਅ–ਭਯ. ਨਿਭੱਯ (ਨਿਰਭੈ).

ਅਭਿਅ. ਵਿ–ਨਿਰਭੈ. ਭੈ ਬਿਨਾ. "ਅਭੇਦ ਅਭਿਅੰ." (ਅਕਾਲ)

ਅਭਿਆਸ. ਸੰ. ਅਭਜਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਮਸ਼ਕ਼. ਕਾਰਯ-ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਯਤਨ. "ਕਰਹਿ ਬੇਦ ਅਭਿਆਸ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਅਭਿਆਸੀ. ਸੰ. ਅਮ੍ਯਾਸਿਨ–ਅਭਜਾਸੀ. ਵਿ–ਮਸ਼ਕ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਭਿਆਗਤ. ਸੰ. ਅਭਜਾਗਤ. ਸੰਗਜਾ–ਅਭਿ-ਆਗਤ. ਸਾਮ੍ਹਣੇ (ਸੰਮੁਖ) ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਰਾਹੁਣਾ. ਮੇਹਮਾਨ। ੩ ਭਿਖਜਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ. "ਅਭਿਆਗਤ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜਿ ਪਰ-ਘਰਿ ਭੋਜਨ ਕਰੇਨਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਅਭਿਅੰਤ / **ਅਭਿਅੰਤਰ** } ਦੇਖੋ, ਅਭਅੰਤਰ.

ਅਭਿਸਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਮੀਪ (ਨੇੜੇ) ਜਾਣਾ.

ਅਭਿਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੨ ਸਾਧਨ। ੩ ਯਤਨ.

ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ–
ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਭਿਸਾਰਿਕਾ, ਜੋ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੂਜੀ ਸ਼ੁਕਲਾਭਿਸਾਰਿਕਾ, ਜੋ ਚਾਂਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.
"ਸੇਤ ਸਾਜ ਸਾਜ ਚਲੀ ਸਾਂਵਰੇ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਾਜ
ਚਾਂਦਨੀ ਮੇ ਰਾਧਾ ਮਾਨੋ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਹ੍ਵੈਗਈ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਭਿਸੇਚ / **ਅਭਿਖੇਕ** } ਸੰ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਸੇਚਨ (ਛਿੜਕਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛਿੜਕਾਉ। ੨ ਰਾਜਤਿਲਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਸਨਾਨ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜਲ ਛਿੜਕਨ ਦੀ ਰਸਮ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਨੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਿੜਕਨਾ.

ਅਭਿੱਖ. ਵਿ–ਜੋ ਭਿਖਜਾ ਨਾ ਮੰਗੇ। ੨ ਸੰ. ਅਭਿ-ਖਜ. ਸੰਗਜਾ–ਯਸ਼. ਕੀਰਤਿ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ। ੪ ਸੰ. ਅਭਿਖਜਾਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਅਭਿਗ. ਵਿ–ਜੋ ਭਿੱਜੇ ਨਾ। ੨ ਕਠੋਰਮਨ. ਸੰਗ-ਦਿਲ। ੩ ਸੰ. ਅਮਿਜ਼–ਅਭਿਗਜ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਪੂਰਾ ਵਾਕਿਫ਼। ੪ ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ.

ਅਭਿਗਆਤਮ. ਸੰ. ਅਮਿਜ਼ਾਤਮ–ਅਭਿਗਜਾਤਮਾ. ਵਿ–ਪੂਰਣਗਜਾਨੀ. ਤਤ੍ਵਗਜਾਨੀ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਅਭਿਗਆਤਮ ਨਿਕੋਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਤਤ੍ਵ-ਗਜਾਨੀ ਅਤੇ ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਨਿਕੋਰ (ਕੋਰੇ) ਹਨ. ਭਾਵ–ਗਜਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ.

ਅਭਿਗਿਆ. ਸੰ. ਅਮਿਜ਼ਾ–ਅਭਿਗਜਾ–ਸੰਗਜਾ–ਯਾਦ-ਦਾਸ਼ਤ. ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ. ਚੇਤਾ.

ਅਭਿਗਜ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਗ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਅਭਿਚਾਰ. ਸੰ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰਣ, ਮੋਹਨ, ਸ੍ਵੰਭਨ, ਵਿਦ੍ਵੇਸ਼ਣ, ਉੱਚਾਟਨ ਅਤੇ ਵਸ਼ੀਕਰਣ ਇਹ ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦ੍ਰਵ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਾਰ ੪ ਅਤੇ ੫.

ਅਭਿਜ. ਵਿ–ਜੋ ਭਿਜਦਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਜੋ ਪਸੀਜਦਾ ਨਹੀਂ. ਕਠੋਰ ਦਿਲ ਵਾਲਾ। ੩ ਅਭਿਗਜ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਗ ੩. "ਅਖਿੱਜੇ ਅਭਿੱਜੇ." (ਜਾਪੁ)

ਅਭਿਜਿਤ. ਸੰ. ਅਮਿਜਿਤ. ਸੰਗਜਾ. ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ ਨਛਤ੍ਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਭਾਗ ਸਹਿਤ ਸ਼੍ਰਵਣ ਨਛਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀ ਚਾਰੇ ਕਲਾ. ਇਸ ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਅਭਿ (ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਕੇ) ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ "ਅਭਿਜਿਤ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ*। ੨ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਪੁਰੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਆਹੁਕ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੩ ਵਿ–ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ.

ਅਭਿਦ. ਵਿ–ਅਭੇਦਜ. ਜੋ ਭੇਦਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ. ਜੋ ਭੇਦਨ ਯੋਗਜ ਨਹੀਂ.

ਅਭਿਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਾਚਜ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤਿ. ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ (ਮਕ਼ਸਦ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਬਦਸ਼ਕਤਿ.

ਅਭਿਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਨ. ਵਖਿਆਨ। ੨ ਕੋਸ਼. ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ. ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ (Dictionary). ਲੁਗ਼ਾਤ لغات.

ਅਭਿੰਨ. ਵਿ–ਜੋ ਭਿਜਦਾ ਨਹੀਂ. ਪਸੀਜਨੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਮਨਮੁਖ ਅਭਿੰਨ ਨ ਭਿਜਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)
੨ ਸੰ. ਅਮਿਜ਼. ਵਿ–ਜੋ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਅਭਿਨਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਦੇ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਕਾਵਜ (ਨਾਟਕ) ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਨਾਟਕ ਦਾ ਸ੍ਵਾਂਗ ਖੇਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਾਖ਼ਿਲਾ। ੨ ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ। ੩ ਯੋਗਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਕਲੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ–ਮਰਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾਹੋਇਆ ਵਿਕੇਪ (ਵਿਖੇਪ). ਮੌਤ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਘਬਰਾਹਟ.

ਅਭਿਨੰਦਨ. ਸੰ. ਅਮਿਨਾਂਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ। ੨ ਸੰਤੋਖ। ੩ ਉਸਤਤਿ. "ਸਰ ਮੱਜੈਂ ਅਭਿਨੰਦਨ ਕਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ. "ਸੁਰ ਕਰ ਅਭਿਨੰਦਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਭਿਪੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦੀ ਪੀੜ. ਅਭਜੰਤਰ ਦਾ ਦਰਦ. "ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਅਭਿਪੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਅਭਿਪ੍ਰੀਤਿ. ਉਤਸਾਹ. ਹੌਸਲਾ। ੩ ਅਭਿਲਾਖਾ. ਇੱਛਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਭਿਪ੍ਰੇਤ.

ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ. ਮਨੋਰਥ। ੨ ਤਾਤਪਰਯ. ਸਿੱਧਾਂਤ.

ਅਭਿਪ੍ਰੇਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਭਿਲਾਖਿਆ. ਚਾਹਿਆਹੋਇਆ.

ਅਭਿਬੰਦਨ. ਸੰ ਅਮਿਬਾਂਦਨ–ਅਭਿਵੰਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਮੁਖ (ਸਨਮੁਖ) ਹੋਕੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨਮਸਕਾਰ. ਪ੍ਰਣਾਮ। ੨ ਉਸਤਤਿ. ਵਡਿਆਈ.

ਅਭਿਮਤ. ਵਿ–ਮਨਵਾਂਛਿਤ. "ਜੋ ਅਭਿਮਤ ਦਾਤਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸੰਮਤ. ਰਾਇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ.

ਅਭਿਮਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਹੌਮੈ. ਖ਼ੁਦੀ. "ਤੋ ਅਭਿਮਤਿ ਕਜਾ ਫਲ ਤੁਮ ਪਾਵਹੁ ?" (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਇੱਛਾ. ਰੁਚਿ. "ਅਭਿਮਤਿ ਬਾਤ ਧਰੋ ਉਰ ਮਾਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

* ਉੱਠ ਉੱਤੇ ਲੱਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਡੰਡਾ ਲੈਕੇ ਉੱਠ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸਿੱਧਿਆ ਕਰਨਾ.

* ਕਈ ਅਭਿਜਿਤ ਨੂੰ ਨਛਤ੍ਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਲਗਨ ਹੈ, ਨਛਤ੍ਰ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਅਭੀਚ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਝ ਰਾਇ. ਸਲਾਹ.

ਅਭਿਮਨਜੁ. ਵਿ–ਵੈਰੀ ਦੇ ਅਭਿ (ਟਾਕਰੇ) ਲਈ ਹੋਵੇ ਮਨਜੁ: (ਕ੍ਰੋਧ) ਜਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਸੰਗਜਾ– ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਸੁਭਦ੍ਰਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਛਮਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਤੇਰਵੇਂ ਦਿਨ ਆਪ ਭੀ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਕੇ ਮਰਿਆ. ਵਿਰਾਟਪਤੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਿਤ (ਪਰੀਛਤ) ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਪਾਂਡਵਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ.

ਅਭਿਮਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੰਕਾਰ. ਗਰਬ. "ਅਭਿਮਾਨ ਖੋਇ ਖੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਮਮਤ੍ਵ. ਮਮਤਾ. "ਲੋਭ ਅਭਿਮਾਨ ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਅਪਮਾਨ. ਨਿਰਾਦਰ. "ਮਾਨ ਅਭਿਮਾਨ ਮੰਧੇ ਸੋ ਸੇਵਕ ਨਾਹੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਤੈਸਾ ਮਾਨ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਭਿਮਾਨਿਨੀ. ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ– ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਭਿਮਾਨੀ. ਵਿ–ਹੰਕਾਰੀ. ਮਗ਼ਰੂਰ. "ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੀ ਜੜ ਸਰਪਰ ਜਾਏ." (ਗੌਂਡ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹੌਮੈ. ਖ਼ੁਦੀ. ਅਭਿਮਾਨ ਮਤਿ. "ਚੂਕੀ ਅਭਿਮਾਨੀ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਅਭਿਮੁਖ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆਹੋਇਆ । ੨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ੩ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ– ਸਨਮੁਖ. ਸਾਮ੍ਹਣੇ.

ਅਭਿਮੰਤ੍ਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਸੰਸਕਾਰ. "ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਅਭਿਮੰਤ੍ਰਕੈ ਗਹਿ ਧਨੁ ਛਾਡਜੋ ਬਾਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਅਭਿਮੰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਮਨਜੁ. "ਜਿਮ ਭਾਰਤ ਅਭਿਮੰਨੁ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਭਿਰਾਮ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ । ੨ ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ.

ਅਭਿਰਿਠ } ਸੰ. ਅਭੀਸ਼ੁ. ਵਿ–ਮਨਵਾਂਛਿਤ ।
ਅਭਿਰਿੱਠਾ } ੨ ਸੁਖਦਾਈ. "ਗੁਰਸੇਵਾ ਜਾਣਨ ਅਭਿਰਿੱਠਾ." (ਭਾਗੁ)

ਅਭਿਲਾਖ } ਸੰ. ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਤ ਇੱਛਾ.
ਅਭਿਲਾਖਾ } ਤੀਬ੍ਰ ਵਾਸਨਾ। ੨ ਕਾਮਨਾ. ਚਾਹ.

ਅਭਿਲਾਖੀ. ਸੰ. ਅਭਿਲਾਖਿਨ੍. ਵਿ–ਚਾਹਨੇ ਵਾਲਾ. ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ.

ਅਭਿਵਯੰਜਕ. ਸੰ. ਅਭਿਵ੍ਯਞ੍ਜਕ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬੋਧਕ. ਜਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਅਭੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਬਹੀ. ਹੁਣੇ. ਇਸੇ ਵੇਲੇ। ੨ ਸੰ. ਵਿ– ਬਿਨਾ ਭੀ (ਭਯ). ਨਿਡਰ.

ਅਭੀਸ੍ਟ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਨ ਤੋਂ ਚਾਹਿਆਹੋਇਆ. ਮਨਵਾਂਛਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਭਾਈ ਗੱਲ. ਆਪਣੇ ਮਨੋਰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਈ ਬਾਤ.

ਅਭੀਚ } ਦੇਖੋ, ਅਭਿਜਿਤ ੧. "ਪੰਨ ਅਭੀਚ ਨਛਤ੍ਰ
ਅਭੀਚੁ } ਹੈ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ ਤਿਆਗੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਕੇ ਫਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚੁ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਭਇਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਤੀਰਥਸਨਾਨ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਪਰਬ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਭਿਜਿਤ (ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ–ਗੁਰੁਦਰਸ਼ਨ ਸਭ ਤੀਰਥਸਨਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੈ। ੩ ਅਸੀਖਿਤ– ਅਭੀਪ੍ਸਿਤ. ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੋੜੀਂਦਾ. ਤੀਰਥਸਨਾਨ ਦੇ ਪਰਬ ਦੇ ਮੌਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮਨਲੋੜੀਂਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਅਭੀਤ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਭੀਤਿ (ਭਰ). ਨਿਡਰ. ਬੇਖੌਫ. "ਨਮਸਤੰ ਅਭੀਤੇ." (ਜਾਪੁ)

ਅਭੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਣ ਵਾਲਾ. ਅਹੀਰ. ਗਵਾਲਾ. ਗੋਪਾਲ। ੨ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ,ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਹੀਰ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ– ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੧ ਮਾਤ੍ਰਾ,ਅੰਤ ਜਗਣ ।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਅਤਿ ਸਾਧੂ ਅਤਿ ਰਾਜ,
ਕਰਨ ਲਗੇ ਦੁਰਕਾਜ,
ਪਾਪ ਹ੍ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਠਾਨ,
ਕਰਤ ਧਰਮ ਕਰ ਹਾਨਿ. (ਕਲਕੀ)

ਝ ਵਿ–ਅਭੀਰੁ. ਜੋ ਭੀਰੁ (ਕਾਯਰ) ਨਹੀਂ. ਨਿਡਰ· ਬੇਖੌਫ. "ਇਹ ਗਢੋਈ ਅਭੀਰ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਭੀਰੀ } ਸੰ. ਅਭੀਰੁ. ਵਿ–ਜੋ ਭੀਰੁ (ਡਰਪੋਕ)
ਅਭੀਰੁ } ਨਹੀਂ. "ਅਭੀਰੀ ਭਜੇ ਭੀਰੁ ਹ੍ਵੈ." (ਕਲਕੀ) "ਬੀਰ ਬੰਕੇ ਅਭੀਲੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਅਭੀਲ }

ਅਭੁਲ } ਵਿ–ਜੋ ਭੁੱਲੇ ਨਾ. ਜੋ ਖਤਾ ਨਾ ਕਰੇ. ਅਚੂਕ.
ਅਭੁਲੁ } "ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁਕੋ ਅਭੁਲੁ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਭੂ. ਵਿ–ਭੂ (ਉਤਪੱਤਿ) ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਨਹੀਂ. "ਅਭੂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਭੂ.

ਅਭੂਖਨ. ਸੰ. ਆਭੂਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ। ੨ ਗਹਿਣਾ. ਜੇਵਰ.

ਅਭੂਖੀ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਬੰਦ ਹੋਵੇ. "ਅਭੂਖੀ ਜੈਸੇ ਭੂਖ ਤੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰਤੋਖੀ.

ਅਭੂਤ. ਵਿ–ਜੋ ਭੂਤ (ਬੀਤ ਗਏ ਸਮੇਂ) ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. "ਅਭੂਤੰ ਭਯਾਣੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਅਜੇਹੇ ਭ੍ਯਾਨਕ, ਜੇਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ੨ ਅਪੂਰਵ. ਭਾਵ–ਜੋ ਅਨਾਦਿ ਨਹੀਂ. "ਤੈਸੇ ਬਿਸ੍ਵਰੂਪ ਤੇ ਅਭੂਤ ਭੂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹ੍ਵੈ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਜੋ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ. "ਨਮਸਤੰ ਅਭੂਤੇ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਸੰਗਜਾ–ਲੋਪ. ਵਿਨਾਸ਼. "ਕ੍ਰੁਧ ਕੋ ਅਭੂਤ ਹੈਂ ਕਿ ਅੱਛੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੈਂ." (ਗੌਰਾਮ) ੬ ਦੇਖੋ, ਅਭੂਤਿ ਅਤੇ ਭੂਤਿ.

ਅਭੂਤਕ. ਸੰ. ਅਭੌਤਿਕ. ਵਿ–ਜੋ ਭੂਤ (ਤੱਤਾਂ) ਤੋਂ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ.

ਅਭੂਤਭਯਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਭੂਤ ੧.

ਅਭੂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਣਹੋਂਦ. ਅਸ੍ਤਿ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਭੂਤਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਭੂਤਿ.

ਅਭੂਮ. ਸੰ. ਅਭੂਮਨ–ਅਭੂਮਾ. ਵਿ–ਥੋੜਾ. ਤੁੱਛ. ਅਲਪ। ੨ ਸੰ. ਅਭੌਮ. ਵਿ–ਜੋ ਭੂਮਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ.

ਅਭੂਲ. ਦੇਖੋ,ਅਭੁਲ."ਅਭੂਲ ਨ ਭੂਲੈ."(ਸਾਰ ਮ:੫)

ਅਭੇ } ਵਿ–ਭੇਦ ਰਹਿਤ. "ਅਲਖ ਅਭੇਉ ਹਰਿ
ਅਭੇਉ } ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)
ਅਭੇਅ } ੨ ਸੰ. ਅਭੇਯ. ਨਿਰਭੈ. ਨਾ ਡਰਣ ਯੋਗ. "ਅਭੇ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)
ਅਭੇਇ }

ਅਭੇਸ } ਸੰ. ਅਭੇਸ਼. ਵਿ–ਭੇਸ ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ
ਅਭੇਖ } ਲਿਬਾਸ ਨਹੀਂ। ੨ ਬੁਰਾ ਭੇਖ।
ਝ ਲੋਪ. ਨੇਸ੍ਤ ਨਾਬੂਦ. ਮਲੀਆਮੇਟ. "ਕੀਜਿਯੈ ਅਭੇਸ ਉਨੈ ਬਡੇ ਯਹਿ ਕਾਮ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਸਭ ਦੁਸ੍ਟ ਮਾਰ ਕੀਨੇ ਅਭੇਖ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਅਭੇਟ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇਟ (ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਜੁਦਾਈ. "ਜਮ ਕੀ ਅਭੇਟ ਦੇਤ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਭੇਦ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਆਜਾਵੇ। ੨ ਭੇਦ ਰਹਿਤ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅਭੇਦਤਾ. ਏਕਤਾ। ੪ ਸੰ. ਅਭੇਦ੍ਯ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਛੇਦਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਜੋ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ.

ਅਭੇਦ ਰੂਪਕ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਕ.

ਅਭੇਦ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਅਭੇਦ ੪.

ਅਭੇਯ. ਵਿ–ਭੇਦ ਰਹਿਤ। ੨ ਭੈ ਬਿਨਾ. ਬੇਖੌਫ. ਦੇਖੋ, ਅਭੇ. "ਅਜੋਯੰ ਅਭੇਯੰ ਆਨਾਮੰ ਅਨਾਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਅਭੇਵ. ਵਿ–ਭੇਦ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਤ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ. "ਅਭੇਵ ਹਰੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰਗਜਾ– ਅਭਾਵ. ਨਾਸ਼. "ਮਨ ਤਨ ਨਿਰਮਲ ਅਭਿਮਾਨ ਅਭੇਵਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਭੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਅਭੇਵ.

ਅਭੈ. ਦੇਖੋ, ਅਭਯ.

ਅਭੈਦਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਦਾਨ. "ਅਭੈਦਾਨ ਪਾਵਉ ਪੁਰਖ ਦਾਤੇ !" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਅਭੈਪਟ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨਕੇ ਭੈ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਕਵਚ. ਸੰਜੋ. "ਅਭੈਪਟ ਰਿਪੁ ਮਧ ਤਿਹ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਅਭੈਪਦ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪਦਵੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਗਣ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਹੋਵੇ."ਅਭੈਪਦ ਦਾਨ ਸਿਮਰਨ ਸੁਆਮੀ ਕੋ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਰਵਾਣ. ਪਰਮ ਪਦ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਅਵਸਥਾ.

ਅਭੋਗੀ. ਵਿ–ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ.

ਅਭੋਜ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਭੋਜਨ ਯੋਗ੍ਯ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਭਕ੍ਸ਼ (ਅਭੱਖ).

ਅਭੋਲ. ਦੇਖੋ, ਅਭੁਲ.

ਅਭੌਤਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਭੂਤ (ਤੱਤਾਂ) ਦਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ.

ਅਭੰਗ. ਸੰ. ਅਮਙ੍ਗ. ਵਿ–ਅਖੰਡ. ਅਟੁੱਟ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਮਹਾਰਾਸ੍ਟ੍ਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਦ (ਛੰਦ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੁਕਾਰਾਮ ਅਤੇ ਨਾਮਦੇਵਾਦਿ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਰਚਨਾ ਹੈ.ਅਭੰਗ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਭੇਦ ਹਨ, ਇੱਕ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਅੱਖਰ, ਦੂਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਬਾਈ ਅੱਖਰ। ੪ ਡਿੰਗ. ਵਿ–ਨਿਰਭੈ. ਨਿਡਰ.

ਅਭੰਗੀ. ਸੰ. ਅਸਙ੍ਗਿਨ੍. ਵਿ–ਪੂਰਣ. ਅਖੰਡ."ਅਭੰਗੀ ਅਨਾਮੇ." (ਜਾਪੁ)

ਅਭੰਜ. ਸੰ. ਅਮਞ੍ਜ. ਵਿ–ਅਟੁੱਟ. ਅਖੰਡ। ੨ ਅਜਿਤ। ੩ ਬਿਨਾ ਝੁਕਾਉ. ਖ਼ਮ ਬਿਨਾ. ਜੋ ਲਿਫਦਾ ਨਹੀਂ.

ਅਭੰਜਨ. ਜਿਸ ਦਾ ਭੰਜਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ–ਅਖੰਡ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ। ੨ ਸੰ. ਅਞ੍ਜਨ–ਅਭ੍ਯੰਜਨ. ਸੰਗਜਾ– ਅਭਿ–ਅੰਜਨ. ਤੇਲ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਤੇ ਲੇਪ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਅਭੰਜਾਨਭੰਜਨ. ਵਿ–ਅਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਝੁਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੁਕਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਅਭੰਡ. ਵਿ–ਅਨਿੰਦਿਤ. ਜੋ ਭੰਡਿਆ (ਨਿੰਦਿਆ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ.

ਅਭੰਤ. ਸੰ. ਅਭਣਿਤ. ਵਿ–ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਅਕਥਿਤ. "ਆਗਾ ਅਭੰਤ ਬਰਨੀ ਨ ਜਾਇ." (ਦੱਤਾਵ)

ਅਭ੍ਯਸ੍ਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਭ੍ਯਾਸ ਕੀਤਾਹੋਇਆ.

ਅਭ੍ਯਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਆਸ.

ਅਭ੍ਯਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਆਸੀ.

ਅਭ੍ਯੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਅਭ੍ਯਂਤਰ.

ਅਭ੍ਰ. ਸੰ. ਅਭ੍ਰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਫਿਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅਭ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਬਦਲ. ਮੇਘ. ਫ਼ਾ ابر ਅਬਰ। ੩ ਅਭ੍ਰਕ। ੪ ਆਕਾਸ਼। ੫ ਸੋਨਾ (ਸੁਵਰਣ). ੬ ਇੱਕ ਰਾਖਸ ਜੋ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਸੀ. "ਰਾਛਸ ਅਭ੍ਰ ਹੁਤੋ ਹਰਿ ਕੀ ਦਿਸ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਭ੍ਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਜੇਹਾ ਚਮਕੀਲਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਅ ابرک ਅਬਰਕ.

ਅਮ. ਸੰ. ਅਮ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਬੋਲਣਾ. ਰੋਗੀ ਹੋਣਾ. ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ. ਖਾਣਾ। ੨ ਸੰ. ਅਮ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ। ੩ ਰੋਗ ਦਾ ਕਾਰਣ. ਨਿਦਾਨ। ੪ ਡਰ. ਭੈ। ੫ ਬਲ. ਤਾਕਤ। ੬ ਫ਼ਾ ام ਸਰਵ–ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਬੋਧਕ. ਮੈ. "ਨ ਦਾਨਮ ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਰੂਬਾਹ ਪੇਚ." (ਜਫਰ)

ਅਮਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ.

ਅਮਸੋਸ. ਦੇਖੋ, ਅਫਸੋਸ.

ਅਮਚੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਮ੍ (ਅੰਬ) ਦਾ ਚੂਰਾ. ਅੰਬ ਦੀਆਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫਾੜੀਆਂ ਕੁਤਰਕੇ ਸੁਕਾਈਆਂਹੋਈਆਂ.

ਅਮਜਬ. ਵਿ–ਜੋ ਕੋਈ ਮਜਹਬ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ. "ਨਮਸਤੰ ਅਮਜਬੇ." (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਮਜਬ.

ਅਮੱਥ. ਵਿ–ਮਸ੍ਤਕ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਸਿਰ। ੨ ਜੋ ਮਥਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਮਰਦਨ ਰਹਿਤ.

ਅ਼ਮਦਨ. ਅ਼ ਫ਼ਾ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅ਼ਮਦ (ਜਾਣ) ਕੇ. ਸਮਝਕੇ. ਜਾਣਬੁੱਝਕੇ.

ਅਮਦਜ. ਸੰਗਜਾ–ਮਦਜ (ਸ਼ਰਾਬ) ਤੋਂ ਭਿੰਨ.ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁਧਾ. ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ. "ਦਯੋ ਬਾਂਟ ਮਦਜੰ ਅਮਦਜੰ." (ਵੈਰਾਹ) ਮੋਹਨੀ ਨੇ ਮਦਿਰਾ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ.

ਅਮਨ. ਅ ਮੀ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਂਤਿ. ਆਰਾਮ. ਚੈਨ.

ਅਮਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਮਰਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ. "ਅਮਰ ਸਿਮਰਕਰ ਜਾਂਹਿ ਸਮਰ ਜਯ ਪਾਵਹਿ ਅਰਿ ਹਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵਿ–ਮਰਣ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਮੌਤ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵੈ ਅਮਰੁ ਸੁ ਹੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਅਮਰ ਗਹੁ ਮਾਰਿਲੈ."(ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਮਨ ਜੋ ਮਰਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਮਾਰਲੈ. ਭਾਵ– ਅਜਿਤ ਮਨ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਕਰਲੈ। ੩ ਅਚਲ. ਅਟਲ. ਅਮੇਟ. "ਤੇਰੀ ਅਮਰੁ ਰਜਾਇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫ ਬਿਰਹੜੇ) ੪ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਉਂ. "ਸਚੁ ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) "ਲਹਿਣਾ ਤੂ ਹੈ ਗੁਰ ਅਮਰੁ ਤੂ ਵੀਚਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਅਮਰਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਅਮਰ ਸੰਗਜਾ–ਆਗਜ਼ਾ. ਹੁਕਮ. "ਅਮਰ ਹੀਣੰ ਜਥਾ ਰਾਜਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਅਮਰੁ ਕਰਾਰਾ" (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੬ ਸਿੱਕਹ. ਰਾਜ-ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਅਮਰ ਚਲਾਵੈ ਚੰਮ ਦੇ." (ਭਾਗੁ)

ਅਮਰ ਆਮਿਰ. ਅਮਰ (ਹੁਕਮ) ਕਰਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਕਿਮ. "ਅਮਰੁ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਹੈ."(ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩)

ਅਮਰ ਸਿੰਘ. ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਟਿੱਕਾ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹਾੜ ਬਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੮੦੫ (ਸਨ ੧੭੪੮) ਨੂੰ ਰਾਣੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਹੋਇਆ. ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਧਰਮਵੀਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਵਡਾ ਸ਼ੂਰਵੀਰ, ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਤੋਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹਿੰਦੂ ਮਰਦ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦੋਂ ਛੁਡਾਕੇ "ਬੰਦੀਛੋੜ" ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਫੱਗੁਣ ਬਦੀ ੮ ਸੰਮਤ ੧੮੩੮ (ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੮੧) ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੂਪ ਕੌਰ। ੩ ਅਮਰਕੋਸ਼ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਸੰਸ-ਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪੰਡਿਤ। ੪ ਮੇਵਾੜਪਤਿ ਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੇਠਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਲਾਬਤ ਖ਼ਾਂ.

ਅਮਰ ਸਿੱਧੂ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਮੁਜ਼ੰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂਮਾਂਗਟ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ.

ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਭਾਈ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਕਾਲੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਲਹੌਰਨਿਵਾਸੀ ਰਾਇ ਬਹਾਦੁਰ ਸਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਤੇ ਖੂਹ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਮਤ ੧੯੭੯ ਵਿੱਚ ਕਰਾਈ ਹੈ. ੧੭ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰੇਲਵੇ ਸ੍ਟੇਸ਼ਨ "ਕੋਟ ਲਖਪਤ" ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਕਰੀਬ ਡੇਢ ਮੀਲ ਹੈ.

ਅਮਰਸੀ. ਵਿ–ਆਮ੍ (ਅੰਬ) ਦੇ ਰਸ ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ.

ਅਮਰਹਿਙ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਜ਼ਾਨ ਕਰਕੇ ਅਮਰ ਹੋਣ ਦਾ ਉਪਜਿਆ ਭ੍ਰਮ. "ਅਮਰਹਿਙ੍ਕਾਰ ਛੋਡ." (ਭਾਗੁ)

ਅਮਰਕ. ਵਿ–ਅਮਰ ਕਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਾ ਮਰਣ ਵਾਲਾ. ਨਾ ਬੁਝਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਦੀਪਕ ਅਮਰਕ ਸੰਸਾਰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਰਕ.

ਅਮਰ ਕੋਸ਼. ਜੈਨੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਚਿਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੋਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੱਕ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਉਂ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਸ੍ਰੀਤੇਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਉਲਥਾ ਸਭ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਨਾਮਕੋਸ਼" ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੋਹੇ ੨੦੪੪ ਹਨ. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਰਚਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕੇਵਲ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

"ਜਮਨਾ ਤਟ ਜੋ ਬੂਰੀਆ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਨ ਲਗ ਤਾਹਿ।
ਆਨ ਸੁਧਾਸਰ ਤੀਰ ਪਰ ਕਰੀ ਸਮਾਪਤਿ ਜਾਹਿ."

ਅਮਰਖ. ਸੰ. ਅਮਰ੍ਸ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਸ਼ (ਖਿਮਾ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਗੁੱਸਾ. ਕ੍ਰੋਧ.

ਅਮਰਖਣ. ਸੰ. ਅਮਰ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਭਾਵ. ਛਮਾ (ਖਿਮਾ) ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਅਤੁਲ ਅਮਰਖਣ ਧਰਮਧੁਜੇ." (ਅਕਾਲ)

ਅਮਰਤ. ਸੰ. ਅ੍ਮਰ੍ਤ. ਵਿ–ਮਰਣ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰ. ਅ੍ਮ੍ਰਿਤ–ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਧਾ. ਇੱਕ ਅਮਰ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ.

ਅਮਰਤ੍ਵ. ਸੰ. ਅਮਰਤ੍ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਅਮਰਪਣਾ. ਅਮਰਤਾ. "ਅਮਰ ਦਾਸ ਅਮਰਤ੍ਵ ਛਤ੍ਰ ਗੁਰੁ ਰਾਮਹਿ ਦੀਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਅਮਰਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖਕੌਮ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪ ਸੰਮਤ ੧੫੩੬ (੧੦ ਜੇਠ ੧੫੩੬, ੫ ਮਈ ਸਨ ੧੪੭੯) ਨੂੰ ਬਾਸਰਕੇ ਪਿੰਡ, ਤੇਜਭਾਨ (ਤੇਜੋ) ਭੱਲੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ (ਲਛਮੀ) ਤੋਂ ਹੋਇਆ. ੧੧ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੫੫੯ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੀਬੀ ਦਾਨੀ ਅਤੇ ਭਾਨੀ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਸੰਮਤ ੧੫੬੭ ਵਿੱਚ ਆਪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਐਸੀ ਕਠਿਨ ਨਿਸ਼-ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ੩ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੬੦੯ ਨੂੰ ਗੁਰੁਗੱਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ.

ਆਪ ਨੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਭੇਜੇ ਅਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾਂ ਥਾਪੀਆਂ.*ਇੱਕ ਪੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਦੀ ਰੀਤੀ ਚਲਾਕੇ ਪਰਸਪਰ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ ਮਿਟਾਈ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ ਤਾਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਰੌਣਕ ਦਿੱਤੀ. ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ. ਸਭ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਸੰਮਤ ੧੬੧੬ ਵਿੱਚ ਚੁਰਾਸੀ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਬਾਵਲੀ ਰਚੀ. ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ (੨ ਅੱਗੂ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧, ੧ ਸਤੰਬਰ ਸਨ ੧੫੭੪) ਨੂੰ ਆਪ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ੨੨ ਵਰ੍ਹੇ ੫ ਮਹੀਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੯੫ ਵਰ੍ਹੇ ੩ ਮਹੀਨੇ ੨੩ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਭੁੰਗੀ. "ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਓ ਤਿਨਿ ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ ਪਰਹਰ ਪਰੈ."
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਅਮਰਦਾਸਿ. ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਨੇ. "ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸਿ ਕਰਤਾਰੁ ਕੀਅਉ ਵਸਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਅਮਰਨਾਥ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਮਟਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵੈਤਰਨੀ ਨਦੀ ਲੰਘਕੇ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁਫਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਛਿਦ੍ ਹੈ. ਇਸ ਸੁਰਾਖ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜੋ ਪਾਣੀ ਟਪਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਤੀ ਸਰਦੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਬਰਫ ਦੀ ਢੇਰੀ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਜਾਣਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਸਾਉਣ ਸੁਦੀ ੧੫ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਭਰਦਾ ਹੈ. ਸਰਦੀ ਵਿੱਚ ਏਥੇ ਬਹੁਤ ਬਰਫ ਪੈਜਾਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ੧੫੦੦੦ ਫੁਟ ਹੈ। ੨ ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਥਾਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੧੦੮ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼ਿਵ-ਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਇੰਦ੍, ਜੋ ਅਮਰ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ) ਨਾਥ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਹੈ.

* ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ.

ਅਮਰਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍. ਦੇਵਰਾਜ. ਸੁਰਪਤਿ.

ਅਮਰਪਦਾਰਥ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਗਜਾਨ. "ਅਮਰ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਕਿਰਤਾਰਥ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਅਮਰਪਿੰਡ. ਵਿ–ਅਮਰ ਦੇਹ. ਦੇਵਰੂਪ. "ਅਮਰਪਿੰਡ ਭਏ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਅਮਰਪੁਰ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਪੁਰੀ. ਸੁਰਗ।
ਅਮਰਪੁਰਿ ੨ ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. ਚੌਥਾਪਦ.
ਅਮਰਪੁਰੀ ਨਿਰਵਾਣ। ੩ ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ। ੪ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ੫ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਅਮਰਬੇਲ. ਸੰ. ਅੰਬਰ ਵੱਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਬੇਲ,ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਇਹ ਬਿਰਛਾਂ ਉੱਪਰ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਚੂਸਕੇ ਪਲਦੀ ਅਤੇ ਵਧਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਵ੍ਰਿਛਾਦਨੀ" (ਬਿਰਛ ਖਾਣ ਵਾਲੀ) ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਕਾਸ-ਬੇਲ.

ਅਮਰਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍. ਦੇਵਰਾਜ.ਸੁਰਨਾਥ.

ਅਮਰਰਾਜ ਸਤ੍ਰਾਂਤ ਕਰ. ਸੰਗਜਾ-ਅਮਰਰਾਜ(ਇੰਦ੍) ਦਾ ਵੈਰੀ ਰਾਵਣ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਮਰਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਮਰ (ਦੇਵਤਿਆਂ) ਦਾ ਵੈਰੀ. ਦੈਤ. ਰਾਖਸ. "ਅਮਰਰਿ ਧਰਖੇ ਲ਼ਹਿ ਕਰ ਸਮਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਸਮਰ (ਜੰਗ)ਦੇਖਕੇ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਹਿਲੇ.

ਅਮਰਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਰਗ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਲੋਕ। ੨ ਸਾਧੁਸੰਗ. ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ.

ਅਮਰਵਾਰੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ.

ਅਮਰਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਬਾਂ ਦਾ ਬਾਗ਼. ਆਮ੍ਰਰਾਜਿ. ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ.

ਅਮਰਾਜ. ਅ ਮਰਾਜ਼ ਅਮਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਮਰਜ਼ (ਰੋਗ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਅਮਰਾਂਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਅਮਰ–ਅੰਤਕ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੈਤ. ਰਾਖਸ. "ਅਮਰਾਂਤਕ ਸ਼ੀਸ ਕੀ ਓਰ ਹੂਅੰ." (ਕੱਛਾਵ) ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਨ ਵੇਲੇ ਦੈਤ ਵਾਸੁਕੀ ਨਾਗ ਦੇ ਸਿਰ ਵੱਲ ਹੋਏ.

ਅਮਰਾਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਮਰਪਤਿ.

ਅਮਰਾਪਦ. ਸੰਗਜਾ–ਗਜਾਨ ਪਦਵੀ. ਆਤਮਗਜਾਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. "ਅਮਰਾਪਦ ਪਾਵੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਪਦਵੀ. ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਕਦੇ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦੀ ਉੱਚ ਪਦਵੀ. "ਅਮਰਾਪਦ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਹੁੰ." (ਭਾਗੁ)

ਅਮਰਾਪੁਰ ਦੇਖੋ, ਅਮਰਪੁਰਿ. "ਅਮਰਾਪੁਰ ਬਾਸਾ
ਅਮਰਾਪੁਰੀ ਕਰਹੁ."(ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦੀ ਸਭਾ. "ਅਕਥ ਕਥਾ ਅਮਰਾਪੁਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਗੋਇੰਦਵਾਲ.

ਅਮਰਾਰਦਨ. ਯੌ–ਅਮਰ–ਅਰ੍ਦਨ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰਣ ਵਾਲੇ ਦੈਤ. "ਕੋਪ ਅਨੇਕ ਭ੍ਰਕੇ ਅਮਰਾਰਦਨ ਆਨ ਪਰੇ ਕਰਵਾਰ ਉਘਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੨)

ਅਮਰਾਰਦਨ ਅਰਿ. ਯੌ–ਅਮਰ (ਦੇਵਤਿਆਂ) ਦੇ ਅਰ੍ਦਨ (ਨਾਸ਼ ਕਰਣ ਵਾਲੇ) ਦੈਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦੇਵਤਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਮਰਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਮਰ–ਅਰਿ. ਦੈਤ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ.

ਅਮਰਾਲਯ. ਸੰਗਜਾ–ਅਮਰ–ਆਲਯ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਘਰ. ਸੁਰਗ.

ਅਮਰਾਵਤਿ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਪੁਰੀ. ਇੰਦ੍ ਦੀ ਰਾਜ-
ਅਮਰਾਵਤੀ ਧਾਨੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਘੇਰਾ ਅੱਠ ਸੌ ਮੀਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. "ਨਿਰਖ ਲੰਕ ਅਮਰਾ-ਵਤਿ ਲਾਜੀ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਗੁੰਤੂਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰੀ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਅੰਧ੍ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਈਸਵੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੂਰਜ ਦੇਵ ਉਡ੍ਰੀਸੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ.

ਅਮਰਿਓ. ਵਿ–ਮਿਤ੍ਰਜੁ ਰਹਿਤ. ਅਮਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਅੱਪੜਿਆ. ਪਹੁੰਚਿਆ. "ਕਿਸ ਜਾਤਿ ਤੇ ਕਿਸ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਦਹਿ ਅਮਰਿਓ." (ਕੇਦਾ ਰਵਦਾਸ)

ਅਮਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬਰੀਕ. "ਮਾਰੀਦਾ ਅਮਰੀਕ ਫੁੜਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ. ਇਹ ਮਘਿਆਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਜੰਬਰ ਗੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ, ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਅਮਰੁ ਦੇਖੋ, ਅਮਰ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦਾ

ਅਮਰੂ ਸੰਬੋਧ ਨਾਉਂ. "ਗੁਰੁ ਅਮਰੁ ਤੂੰਵੀਚਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਅਮਰੂਤ ਫ਼ਾ. ਅਮਰੂਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਜਾਮਫਲ.

ਅਮਰੂਦ L. Psidium Guajyava.(ਅੰ—Guava). ੨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਅਮਰੂਤ ਅਤੇ ਅਮਰੂਦ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਬੋਧਕ ਹਨ, ਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਜਾਮਫਲ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹਨ. ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਜਾਮਫਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜੁਵਾਫ਼ਾ ਹੈ.

ਅਮਰੇਸ
ਅਮਰੇਸੁਰ
ਅਮਰੇਸ਼ੁਰ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਇੰਦ੍ਰ. ਅਮਰਾਂ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ. ਦੇਵਰਾਜ. ਅਮ੍ਰਿਤੇਸ਼.

ਅਮਰੇਤ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮ੍ਰੇਤ.

ਅਮਰੋ ਬੀਬੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਬਾਸਰਕੇ ਹੋਈ. ਇਸ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ–"ਭਇਆ ਮਨੂਰ ਕੰਚਨੁ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਜੇ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਿਨੇਹਾ."– (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਪਾਠ ਸੁਣਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਿਆ ਸੀ. ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਬਾਸਰਕੇ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਰਕੇ.

ਅਮਰੰਤਰ. ਵਿ–ਨਾ ਮਰਣ ਵਾਲਾ. ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਮਰਾਂਤਰ. ਦੇਵਰੂਪ. "ਗੁਰੁਮੁਖ ਅਮਰੰਤਰ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ ਉੱਪਰ ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਤਾਤਮਾ.

ਅਮਲ. ਅਮਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਅਮਲੁ ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਭਲਜੁ ਅਮਲੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੰਗਿ ਨਿਵਾਸੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਗੁਰੂਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਨਿਵਾਸ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਫ਼ੀਮ. ਭਾਵ–ਨਸ਼ਾ. ਮਾਦਕ. "ਅਮਲਨ ਸਿਉ ਅਮਲੀ ਲਪਟਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਅਮਲ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਮੈਲ. ਨਿਰਮਲ. "ਲੋਚਨ ਅਮਲ ਕਮਲਦਲ ਜੈਸੇ." (ਨਾਪੂ) ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਭ੍ਰਕ. ਅਬਰਕ। ੫ ਸੰ. ਅਮ੍ਲ–ਅਮ੍ਲ. ਖਟਾਈ. ਤੁਰਸ਼ੀ. "ਹਨਤ ਜਲ ਆਗ ਕੋ ਅਮਲ ਸੁਰ ਰਾਗ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਖਟਾਈ ਕੰਠ ਦਾ ਸੁਰ ਵਿਗਾੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ੬ ਵਿ–ਖੱਟਾ. ਤੁਰਸ਼. "ਮਧੁਰ ਸਲਵਨ ਸੁ ਅਮਲ ਬਿਧ ਪੁਨ ਤਿਕਤ ਕਖਾਯਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਖਟ-ਰਸ। ੭ ਅ. ਅਮਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਮ. ਆਚਰ. "ਅਮਲ ਜਿ ਕੀਤਿਆ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ ਸੋ ਦਰਗਹ ਓਗਾਹਾ"(ਸ. ਫਰੀਦ) ੮ ਨਿਯਮ. ਨੇਮ। ੯ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜਾਮ। ੧੦ ਅਮਲਦਾਰੀ. ਰਾਜ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ. "ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲੁ ਕੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੧੧ ਅਭ੍ਯਾਸ। ੧੨ ਅ. ਅਮਲ. ਉਮੀਦ. ਆਸ਼ਾ.

ਅਮਲਤਾਸ. ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਸੰਤੀ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੂਦਾ ਜੁਲਾਬ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਸੀਰ ਇਸ ਦੀ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਅ ਖ਼ਯਾਰਸ਼ੰਬਰ ਖ਼ਿਆਰਸ਼ੰਬਰ L. Cathartocarpus fistula.

ਅਮਲਦਾਰ. ਫ਼ਾ. ਅਮਲਦਾਰ ਵਿ–ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਕਿਮ. ਅਹੁਦੇਦਾਰ. ਅਧਿਕਾਰੀ.

ਅਮਲਦਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੁਕੂਮਤ. ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਿਜ਼ਾਮ. ਅਧਿਕਾਰ.

ਅਮਲਨ. ਵਿ–ਅ (ਨਾ) ਮਲਿਨ (ਮੈਲਾ). ਜੋ ਮਲਿਨ ਨਹੀਂ. "ਅਮਲਨ ਮਲਨ ਛਾਹ ਨਹੀਂ ਧੂਪ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਫ਼ਾ ਅ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਪੁਰ. ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਅਥਵਾ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਕੇ.

ਅਮਲਾ. ਅ. ਅਮਿਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਕੰਮ ਕਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ। ੨ ਸੰ. ਆਮ੍ਲਾ. ਇਮਲੀ। ੩ ਬਿਜੌਰੀ. ਖੱਟੇ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ.

ਅਮਲਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਮਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਮਰਦਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਦਲਨ ਰਹਿਤ.

ਅਮਲੀ. ਸਿੰਧੀ. ਅਫੀਮੀ. ਭਾਵ–ਨਸ਼ਈ. ਅਮਲ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮਲ. "ਬਿਨੁ ਅਮਲੈ ਅਮਲੀ ਮਰਿਗਇਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਅ. ਅਮਲ ਕਰਣ ਵਾਲਾ. ਅਭ੍ਯਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਮਲ। ੩ ਸੰ. ਅਮ੍ਲਿਕਾ–ਅਮ੍ਲਿਕਾ. L. Tamarimdus Indica. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਮਲੀ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੱਟੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਚਟਨੀ ਆਦਿ ਲਈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. ਅਮਲੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਦਿਲ ਮੇਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਨਜਲੇ ਖਾਂਸੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਕੁਪੱਥ ਹੈ.

ਅਮਲੂ. ਦੇਖੋ, ਅਮਲ.

ਅਮੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੱਪੜਨਾ. ਪਹੁਚਣਾ. ਪੁੱਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮੜਨਾ.

ਅਮੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. ਅੰਮਾਂ। ੨ ਵਿ–ਪੁੱਜੀ. ਅੱਪੜੀ. ਦੇਖੋ, ਅਮੜਨਾ.

ਅਮਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮਾ। ੨ ਸੰ. ਅਮਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮਾਵਸਜਾ. ਮੌਸ। ੩ ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੪ ਮਾਤ ਲੋਕ (ਮਰਤਜਲੋਕ). ਇਹ ਲੋਕ.

ਅਮਾਉ. ਸੰ. ਅਮਿਯ. ਵਿ–ਮਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਪਰਿਮਾਣ ਰਹਿਤ. ਬੇਹੱਦ. "ਊਚੇ ਅਗਮ ਅਮਾਉ." (ਮਾਝ ਦਿਨਰੈਣ ਮ: ੫) ੨ ਜੋ ਸਮਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. ਜੋ ਮੋਂਹੁਦਾ ਨਹੀਂ.

ਅਮਾਣ. ਵਿ–ਮਾਨ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਾਭਿਮਾਨ। ੨ ਅਤੋਲ. ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ੩ ਅ੍ਰਿਤਜੁ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਮਰਣ. "ਸੋਈ ਰਹੈ ਅਮਾਣ ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮਾਨਤ. ਧਰੋਹਰ. "ਪਰਾਈ ਅਮਾਣ ਕਿਉ ਰਖੀਐ ?" (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩) ੫ ਦੇਖੋ, ਅਮਾਨ.

ਅਮਾਤ ਸੰ. ਅਮਾਤ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮਾ (ਸਾਥ) ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ. ਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਜ਼ੀਰ. "ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਅਮਾਤ ਬਾਤ ਮੁਖ ਭਾਖੀ." (ਨਾਪੂ)

ਅਮਾਤੁ. ਵਿ–ਮਾਤ੍ਰਾ ਰਹਿਤ. ਮੁਕਤਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਗ ਨਹੀਂ। ੨ ਬੇਹੱਦ. ਪਰਿਮਾਣ ਰਹਿਤ.

ਅਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਮਾਣ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਪਮਾਨ. ਨਿਰਾਦਰ. "ਨੀਚ ਊਚ ਨਹੀਂ ਮਾਨ ਅਮਾਨ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਥਿਤੀ) ੩ ਅਮਾਨਤ. ਇਮਾਨਤ. "ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਤੁਝ ਪਾਹਿ ਅਮਾਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਅਜਾਨ. ਵਿ–ਮਾਪ ਅਰ ਤੋਲ ਰਹਿਤ. "ਅਮਾਨ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਨਿਰਭਿਮਾਨ। ੬ ਜੋ ਮਾਨਜ ਨਹੀਂ. ਨਾ ਮੰਨਣ ਲਾਇਕ. "ਸੁਨੇ ਸੁ ਹਾਸਜ ਆਵਈ ਅਮਾਨ ਵਾਕ ਤੋਰੀਆ." (ਨਾਪੂ) ਤੇਰਾ ਵਚਨ ਅਮਾਨਜ ਹੈ। ੭ ਫ਼ਾ. ਅਮਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਛਾ (ਰਖਜਾ). ਹਿਫਾਜਤ। ੮ ਉਹ ਰਖਜਾ, ਜੋ ਜਿਜ਼ੀਆ ਅਦਾ ਕਰਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਜੇਜ਼ੀਆ ਨਾ ਦੇਵੇ ਉਹ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਰਖਜਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੯ ਦੇਖੋ, ਈਮਾਨ.

ਅਮਾਨਤ. ਅ. ਅਮਾਨਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਰੋਹਰ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਰਖਜਾ. ਹਿਫਾਜਤ। ੩ ਨਿਦ੍ਰਾ. ਨੀਂਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਇਮਾਨਤ.

ਅਮਾਨ ਬਖ਼ਸ਼. ਫ਼ਾ. ਅਮਾਨ ਬਖ਼ਸ਼ ਵਿ–ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਅਮਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮਾਨ। ੨ ਅ. ਅਮਾਨਾ. ਅਮਾਨਤ. "ਬੈਰੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪ ਕਰਤਾ ਬਸਤੁ ਰਹੀ ਅਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਮਾਨੀ. ਸੰ. ਅਜਾਨਿਜ. ਵਿ–ਮਾਨ ਰਹਿਤ. ਮਾਨ ਦਾ ਤਿਆਗੀ. ਨਿਰਭਿਮਾਨ। ੨ ਸ੍ਵੈ ਸਤਕਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗੀ. "ਬੁਰੀ ਅਮਾਨੀ ਰੀਤਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਮਾਪ. ਵਿ–ਮਿਣਤੀ ਰਹਿਤ. ਜੋ ਮਿਣਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ੨ ਅਪ੍ਰਮਾਣ. ਅਤੋਲ.

ਅਮਾਮ. ਦੇਖੋ, ਇਮਾਮ.

ਅਮਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਇਮਾਮਾ.

ਅਮਾਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ। ੨ ਛਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਕਪਟ.

ਅਮਾਰਗ. ਬੁਰਾ ਮਾਰ੍ਗ (ਰਾਹ). ਕੁਮਾਰਗ. ਖੋਟਾ ਰਾਹ.

ਅਮਾਰਗਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਮਾਰਗ ਵਿੱਚ. ਕੁਰਾਹੇ. "ਮਾਰਗੁ ਛੋਡਿ ਅਮਾਰਗਿ ਪਾਇ." (ਭੈਰੋ ਨਾਮਦੇਵ)

ਅਮਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬਾਰੀ.

ਅਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਆਮਾਲ.

ਅਮਾਵਸ
ਅਮਾਵਸਿਆ
ਅਮਾਵਸਜਾ ਸੰ. ਅਮਾਵਾਸ੍ਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ ਦੇ ਅਮਾ (ਸਾਥ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇੱਕ ਹੀ ਰਾਸ਼ਿ ਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਤਿਥਿ. ਮੌਸ. ਇਸ ਤਿਥਿ ਦੇ ਲਿਖਨ ਲਈ ਅੰਕ ੩੦ ਵਰਤਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕੂੜ ਅਮਾਵਸ ਸਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) " ਅਮਾਵਸਿਆ ਚੰਦ ਗੁਪਤ ਗੈਣਾਰ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧) ਅਮਾਵਸ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਚੰਦ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਹੈ.

ਅਮਾਵਣ
ਅਮਾਵਨ ਵਿ–ਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਜੋ ਸਮਾ (ਮੇਉ) ਨਾ ਸਕੇ। ੨ ਅਪ੍ਰਮਾਣ. ਬੇਅੰਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮਾਵਣ.

ਅਮਿਉ
ਅਮਿਓ
ਅਮਿਅ ਸੰ. ਅਮ੍ਰਿਤ–ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਧਾ. ਪੀਯੂਸ਼. ਆਬੇਹਯਾਤ. "ਅਮਿਉ ਹਰਿਰਸ ਚੋਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਅਮਿਅਸਰੋਵਰੋ ਪੀਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਅਮਿਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨਜਰ. ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ. "ਅਮਿਅਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਭ ਕਰੈ ਹਰੈ ਅਘ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਅਮਿਕ
ਅਮਿਕਾ ਵਿ–ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸਾਨੀ. ਜਿਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰ. ਅਸ੍ਤ–ਅਮੁਕ. ਵਿ–ਛਲਾਂ. ਛਲਾਨਾ। ੩ ਸੰ. ਅਸ੍ਤ–ਅਮ੍ਰਿਕ੍ਤ. ਵਿ–ਸਲਾਮਤ.

ਅਮਿਟ. ਵਿ–ਜੋ ਮਿਟੇ ਨਾ. ਅਟਲ.

ਅਮਿਤ
ਅਮਿਤਾ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਤਿ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਜੋ ਮਿਣਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਬੇਹੱਦ.

ਅਮਿਤੋਜ. ਸੰ. ਅਸ੍ਮਿਤੌਜਸ੍–ਅਮਿਤੌਜਸ੍. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਓਜ (ਬਲ) ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ. "ਅਮਿਤੋਜ ਕਹਿੱਜੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਮਿਤੋਪਸਾ. ਅਮਿਤ–ਉਪਸਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਸਾ ਅਤੇ ਅਮਿਤ.

ਅਮਿਤੋਪਮਾ. ਅਮਿਤ–ਉਪਮਾ.

ਅਮਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਮਿਤ੍ਰ ਨਹੀਂ. ਵੈਰੀ. ਸ਼ਤ੍ਰੂ.

ਅਮਿਯ. ਦੇਖੋ, ਅਮਿਅ.

ਅਮਿਲ. ਵਿ–ਜੋ ਨਾ ਮਿਲੇ. ਬੇਮੇਲ. "ਅਮਿਲ ਜਾਨ ਕਰਦਯੋ ਹਟਾਵਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਮੀ. ਦੇਖੋ, ਅਮਿਅ.

ਅਮੀਆ. ਹੋਹਰ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਥਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਵਿਖਾਈ.

ਅਮੀਆਲਾ. ਵਿ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਆਲਯ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਘਰ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਹੈ ਨਿਵਾਸ ਜਿਸ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਸੁਧਾਂਸ਼ੁ. "ਚਰਨਕਮਲ ਸੀਤਲ ਅਮੀਆਲੇ." (ਭਾਗੁ)

ਅਮੀਸ਼ਾਹ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਖਾਲੜਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪੱਕਾ ਸੰਮਤ ੧੯੭੮ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ੨੫ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ.

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਜੱਲੋ" ਤੋਂ ੧੩ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਮੀਕ. ਅ਼ عمیق ਅ਼ਮੀਕ਼. ਵਿ–ਗਹਿਰਾ. ਡੂੰਘਾ. ਅਥਾਹ. ਗੰਭੀਰ. "ਅਮੀਕ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਮੀਕੁਲ ਇਮਾ ਹੈ. (ਜਾਪੁ) ਗਹਿਰੇ (ਡੂੰਘੇ) ਈਮਾਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਗੰਭੀਰ ਧਰਮੀ ਹੈ.

ਅਮੀਨ. ਅ਼ امین ਵਿ–ਇਮਾਨਤਦਾਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਦੀ ਕੂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਲ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਤਾਲੀ.

ਅਮੀਨਗੜ੍ਹ. ਸੰ. अभिमन्यु गढ. ਥਨੇਸਰ ਅਤੇ ਤਰਾਵੜੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਥੇਹ ਉੱਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਅਭਿਮਨਯੁ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਥਾਂ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸਾਦਲ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ੧੧ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ (ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੭੧੦) ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਟਾਕਰਾ ਹੋਇਆ.

ਅਮੀਰ. ਅ਼ امیر ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਧਨੀ। ੪ ਵਿ–ਅਮਰ (ਹੁਕਮ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਪਾਧੀ (ਪਦਵੀ ਅਥਵਾ ਖਿਤਾਬ). ਵਰਤਮਾਨ ਅਮੀਰ ਅਮਾਨੁੱਲਾ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਅਮੀਰੀ. ਫ਼ਾ امیری ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭੁਤਾ. ਸਰਦਾਰੀ. ਦੌਲਤਮੰਦੀ. ਉਦਾਰਤਾ.

ਅਮੁ. ਸੰ. ਸਰਵ. ਤੇਰਾ. ਤੈਨੂੰ.

ਅਮੁਹਾ. ਵਿ–ਵਿਮੁਖ (ਬੇਮੁਖ). ੨ ਅਮੋੜ. ਬੇਲਗਾਮ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮੁਹਾ.

ਅਮੁਕ. ਦੇਖੋ, ਅਮਿਕਾ ੨.

ਅਮੁਕਤ. ਵਿ–ਜੋ ਮੁਕ੍ਰ(ਖੁਲ੍ਹਾ) ਨਹੀਂ. ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਅਮੁਤ੍ਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਲੋਕ ਮੇਂ. ਇਸ ਲੋਕ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ। ੨ ਉਸ ਥਾਂ ਪੁਰ. ਵਹਾਂ. ਉੱਥੇ। ੩ ਇਸ ਜਗਾ. ਯਹਾਂ. ਇੱਥੇ। ੪ ਜਨਮਾਂਤਰ ਮੇਂ. ਦੂਜੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ.

ਅਮੁਲ
ਅਮੁਲਕ
ਅਮੁਲਾ
ਅਮੁਲੀਕ
ਸੰ. ਅਮੂਲਜ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਅਨਮੋਲ. "ਅਮੁਲ ਭਾਇ ਅਮੁਲਾ ਸਮਾਹਿ." (ਜਪੁ) "ਅਮੁਲੀਕ ਲਾਲ ਇਹੁ ਰਤਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਹਰਿ ਆਪ ਅਮੁਲਕ ਹੈ ਮੁਲਿ ਨ ਪਾਇਆ-ਜਾਇ." (ਅਨੰਦੁ)

ਅਮੂ. ਦੇਖੋ, ਅਮੁ। ੨ ਅ਼ عمو ਅ਼ਮੂ. ਚਾਚਾ.

ਅਮੂਢ. ਵਿ–ਅਮੂੜ. ਜੋ ਨਹੀਂ ਮੂਢ (ਮੂਰਖ). ਚਤੁਰ.

ਅਮੂਰਤ
ਅਮੂਰਤਿ
ਸੰ. अमूर्त–अमूर्ति. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਨਹੀਂ. ਆਕਾਰ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਾਕਾਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼। ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਪਵਨ। ੫ ਦਿਸ਼ਾ। ੬ ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ.

ਅਮੂਲ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਹੀਂ. ਬੇਬੁਨਿਆਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਮੂਲਜ.

ਅਮੂਲਜ. ਵਿ–ਮੁੱਲ (ਕੀਮਤ) ਬਿਨਾ. ਬੇਬਹਾ. ਅਮੋਲ.

ਅਮੂੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਅਮੂਢ.

ਅਮੇਉ. ਸੰ. ਅਮੇਯ. ਵਿ–ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਬੇਹੱਦ. "ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਅਮੇਉ ਹੈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਮੇਉਂਦਾ (ਸਮਾਉਂਦਾ) ਨਹੀਂ.

ਅਮੇਜ. ਦੇਖੋ, ਆਮੇਜ਼. "ਭੋਜਨ ਮੇਵੇ ਅਮੇਜ ਕਰਾਏ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮੇਵਿਆਂਨਾਲ ਮਿਲੇ ਭੋਜਨ.

ਅਮੇਟ. ਵਿ–ਅਮਿਟ. ਅਟਲ। ੨ ਮੇਟਣ ਰਹਿਤ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ.

ਅਮੇਠਨ
ਅਮੇਠਨਾ
ਸੰ. उद्वेष्टन–ਉਦ੍ਵੇਸ਼੍ਟਨ. ਕ੍ਰਿ–ਉਮੇਠਨਾ. ਮਰੋੜਨਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ. "ਸਟਪਟ ਬੈਠਤ ਭੁਜਾ ਅਮੈਠਤ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਆਕੜਨਾ. "ਐਂਠਹਿ ਐਂਠ ਅਮੈਠ ਗਵਾਵੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਅਮੇਤ. ਵਿ–ਅਮਿਤ. ਬੇਹੱਦ. "ਆਭਾ ਅਮੇਤ." (ਦੱਤਾਵ)

ਅਮੇਧ
ਅਮੇਧਜ
ਸੰ. अमेध्य. ਵਿ–ਜੋ ਮੇਧਜ (ਯਗਜ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਾਇਕ) ਨਹੀਂ। ੨ ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਨਾਪਾਕ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਵਸਤੁ। ੪ ਵਿ–ਮੇਧਾ (ਬੁੱਧਿ) ਰਹਿਤ. ਬੇਅ਼ਕ਼ਲ. ਮੂਰਖ. "ਸੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਅਮੇਧ ਖਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧, ਮ:੪)

ਅਮੇਯ. ਦੇਖੋ, ਅਮੇਉ.

ਅਮੇਲੀ. ਜੋ ਮੇਲੀ (ਮਿਲਾਪੀ) ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਮਿਲ.

ਅਮੋਘ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਮੋਘ (ਨਿਸ਼ਫਲ) ਨਾ ਹੋਵੇ. ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਸਫਲ. "ਅਮੋਘਦਰਸਨ ਬੇਅੰਤ ਅਪਾਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਅਚੂਕ. ਬੇਖ਼ਤਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਅਮੋਘਦਰਸਨ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਅਮੋਘ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ.

ਅਮੋਲ
ਅਮੋਲਕ
ਦੇਖੋ, ਅਮੁਲ. "ਗੁਣਅਮੋਲ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਨ ਵਸਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਮਹਾਵੀਰ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਅਮੋਲਵਾ
ਅਮੋਲਾ
ਅਮੋਲੀ
ਦੇਖੋ, ਅਮੁਲ. "ਅਗਮ ਅਮੋਲਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਦਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ. "ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਜਗਤ ਸਭ ਗੋਲ ਅਮੋਲੀ." (ਗਉ ਪੂਰਬੀ ਮ: ੪) ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ ਗੁਲਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਅਮੰਕ. ਵਿ–ਭੈ ਅਤੇ ਰੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੋਸ਼. ਪਾਪ. "ਅਮੰਕੰ ਕਟੈਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਗੰਗ ਤਰੰਗ ਅਮੰਕਨ ਭੰਗ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਮੰਗਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਗਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਮੰਗਲ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਇਰੰਡ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੩ ਵਿ–ਅਸ਼ੁਭ. ਬੁਰਾ.

ਅਮੰਡ
ਅਮੰਡਨ
ਅਮੰਡੰ
ਸ अमण्डन. ਵਿ–ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਰਹਿਤ. ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ. "ਜੋਤਿ ਅਮੰਡੰ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਭੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖੜਗ ਦੀ ਚਮਕ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. आमण्ड–ਆਮੰਡ. ਵਿ–ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ. "ਜਲ ਥਲ ਅਮੰਡ." (ਜਾਪੁ)

ਅਮੰਤ. ਸੰ. अमन्तु–ਅਮੰਤੁ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਮੰਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰ (ਮਸ਼ਵਰਾ) ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਵਾਕ਼ਿਫ਼। ੩ ਆਮੰਤ੍ਰਣ. ਨਿਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮੰਤੂ. "ਸਭ ਕੋ ਦਯੋ ਅਮੰਤ ਪੁਕਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਮੰਤੂ. ਦੇਖੋ, ਅਮੰਤ। ੨ ਸੰ. आमन्त्रण–ਆਮੰਤ੍ਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਦਾ. ਨਿਉਂਦਾ. ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ. "ਸਭਿਨ ਅਮੰਤੂ ਦੀਨੋ ਖਜਾਤੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਮੰਦ. ਵਿ–ਜੋ ਮੰਦ ਨਹੀਂ. ਉੱਤਮ। ੨ ਜੋ ਧੀਮਾ ਨਹੀਂ. ਚਾਲਾਕ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰਤ. ਛੇਤੀ. "ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰਜੋ ਚਲਨ ਅਮੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਮੰਨਾ. ਅ਼ امنہ ਅਮੰਨਹ. ਸੰਗਜਾ–ਰਖਜਾ. ਹਿਫਾਜਤ। ੨ ਬੇਖ਼ੌਫ਼ੀ। ੩ ਸਚਾਈ। ੪ ਉਮਨਾ. ਭਰੋਸਾ. ਯਕ਼ੀਨ. "ਅਸਬਿਧਿ ਬਿਨ ਮਮ ਨਹੀਂ ਅਮੰਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੰ. अमृत. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪੀਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਸੁਧਾ. ਪੀਯੂਸ਼। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਅਮ੍ਰਿਤਜਲ, ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਜਣ ਵੇਲੇ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ। ੩ ਜਲ। ੪ ਘੀ। ੫ ਦੁੱਧ। ੬ ਧਨ। ੭ ਮੁਕਤਿ. ਮੋਕ। ੮ ਸੁਆਦਦਾਇਕ ਰਸ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਤੀਹ ਅਮ੍ਰਿਤ ਖਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਛਤੀਹ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੯ ਦੇਵਤਾ। ੧੦ ਆਤਮਾ। ੧੧ ਪਾਰਾ। ੧੨ ਅਨਾਜ। ੧੩ ਰਸ ਦਾਇਕ ਭੋਜਨ। ੧੪ ਰੋਗਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾ। ੧੫ ਵਿ–ਜ਼ਿੰਦਾ. ਜੋ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ। ੧੬ ਸੁੰਦਰ. ਪਿਆਰਾ.

ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਗਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੨੧ ਵਿੱਚ ਤੁੰਗ ਗੁਮਟਾਲਾ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਪਿਡਾਂ ਪਾਸ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਤਾਲ ਖੁਦਵਾਇਆ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੪੫ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਉਂ ਸੰਤੋਖਸਰ ਰੱਖਿਆ.

ਫੇਰ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ ਵਿੱਚ ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ" ਥਾਪਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਬਣਵਾਏ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਦੁਖਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ ਪਾਸ ਸੰਮਤ ੧੬੩੪ ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਖੁਦਵਾਇਆ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਧੂਰਾ ਹੀ ਰਿਹਾ. *

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਆਰੰਭੀ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤਰਾਂ ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਬੁਲਾਕੇ ਵਸਾਏ ਅਤੇ ਨਾਉਂ "ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ" ਰੱਖਿਆ. ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਗਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਲੋ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ.

ਸੰਮਤ ੧੬੪੩ ਵਿੱਚ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭਿਆ ਅਤੇ ਨਾਉਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ † ਰੱਖਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਇਹੀ ਹੋਗਿਆ. ੧ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੬੪੫ ਨੂੰ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤਾਲ ਦੇ ਮੱਧ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ.

ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਭ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਗੁਰੁਧਾਮ ਹੈ ‡ ਜਿਸ ਥਾਂ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਅਤੇ ਦੀਪਮਾਲਾ ਦਾ ਮੇਲਾ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਵਾਲਿਯਰ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣ ਤੇ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ.

ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਨੂੰ ਬਾਰੂਦ ਨਾਲ ਉਡਵਾਕੇ ਤਾਲ ਭਰਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਫੇਰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ੧੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੨੧ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਿਉਂ ਰਖਵਾਈ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਤੁੱਲ ਹੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਜਲ ਇੱਕ ਹਸਲੀ ਦੇ ਰਾਹੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਤ ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਦਾਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੩੮ ਵਿੱਚ ਖੁਦਵਾਈ. ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜਲ ਰਾਵੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੨੩ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬਾਰੀ ਦੁਆਬ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਆਕੇ ਹਸਲੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੫੯ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਨੂੰ ਭੂਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ "ਰਾਮਬਾਗ" ਅਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਕਿਲਾ ਸਨ ੧੮੦੫–੯ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ. ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਪੰਥ ਨੇ ਸਨ ੧੮੯੨ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਦੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ.§

ਇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸ਼ਹਿਰ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੩੩ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੧੨੩੨ ਮੀਲ, ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੨੬੦ ਅਤੇ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ੮੧੬ ਮੀਲ ਹੈ.

ਪਿਛਲੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੬੦੨੧੮ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ੬੫੩੧੩, ਮੁਸਲਮਾਨ ੭੧੧੮੦, ਸਿੱਖ ੨੧੪੭੪, ਈਸਾਈ ੧੪੪੬, ਬੌੱਧ ੫, ਜੈਨੀ ੭੩੮ ਅਤੇ ਪਾਰਸੀ ੫੪ ਹਨ.

ਇਸ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਹੋਰ ਪਵਿਤ੍ਰ

---

* Guru Ram Das first settled near the tank about 1574 and obtained a grant of the site with 500 bighas of land from Akbar in 1577. (Imperial Gazetteer of India)

† ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੫੦੦ ਫੁਟ, ਚੌੜਾਈ ੪੯੦ ਫੁਟ ਅਤੇ ਡੁੰਘਿਆਈ ੧੭ ਫੁਟ ਹੈ.

‡ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਪਰਕੰਮਿਆ (ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ) ਚੌੜੀ ੧੩ ਫੁਟ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਬਾਹੀ ੬੬–੬੬ ਫੁਟ ਹੈ. ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਤਕ ਪੁਲ ੨੪੦ ਫੁਟ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ੨੧ ਫੁਟ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ੩੮ ਸੁਰਗਦੁਆਰੀਆਂ ਹਨ.

§ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਦੀ ਨਿਉਂ ੫ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੯੨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਾਟ ਸਰ ਜੇਮਸ ਲਾਇਲ Sir J. B. Lyall ਨੇ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ੧੨ ਏਪ੍ਰਲ ਸਨ ੧੯੦੪ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾਪਤਿ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਜਲਸਾ ਕਰਕੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰ ਚਾਰਲਸ ਰਿਵਾਜ਼ Sir Charles M. Rivaz ਪੰਜਾਬ ਲਾਟ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਭੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ; ਬਹੁਤ ਮਾਇਆ ਜਮਾ ਕਰਕੇ ਕਾਲਿਜ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਆਸ਼੍ਰਮ ਦੇ ਖਰਚ ਲਈ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚੋਖੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

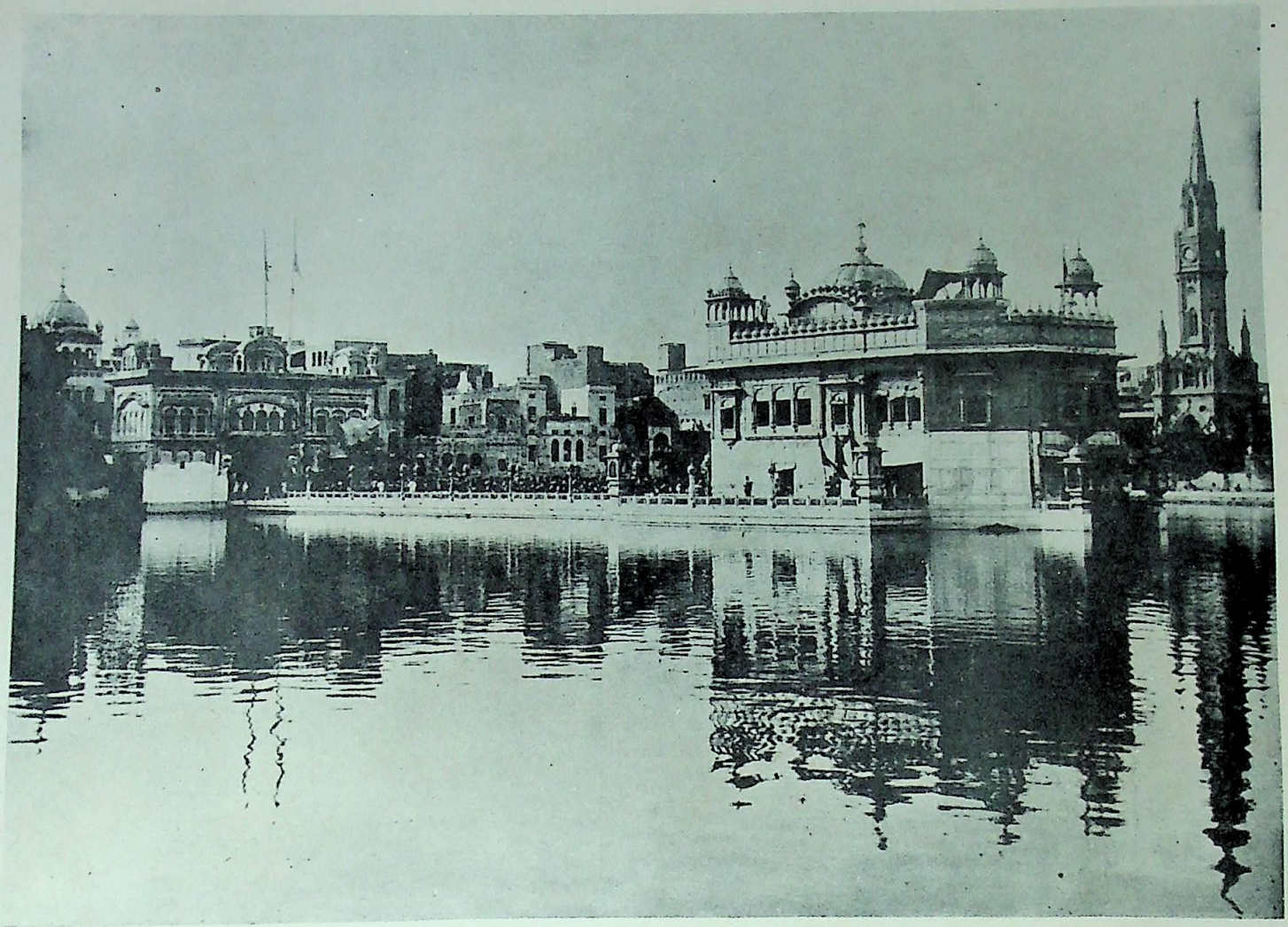

ਪੰਨਾ 76

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ–ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 76

ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

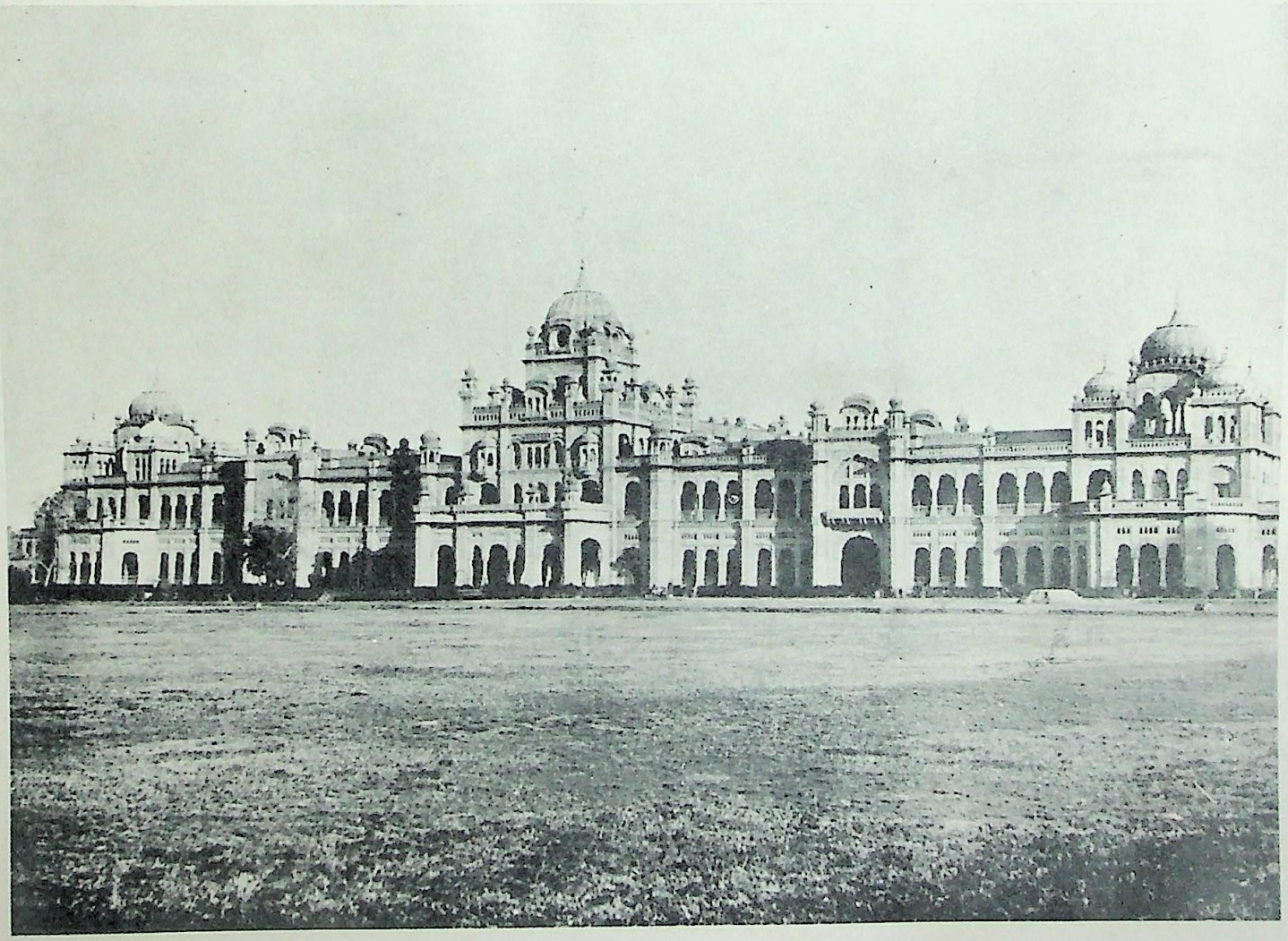

ਪੰਨਾ 76

ਖ਼ਾਲਸਾਕਾਲਿਜ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

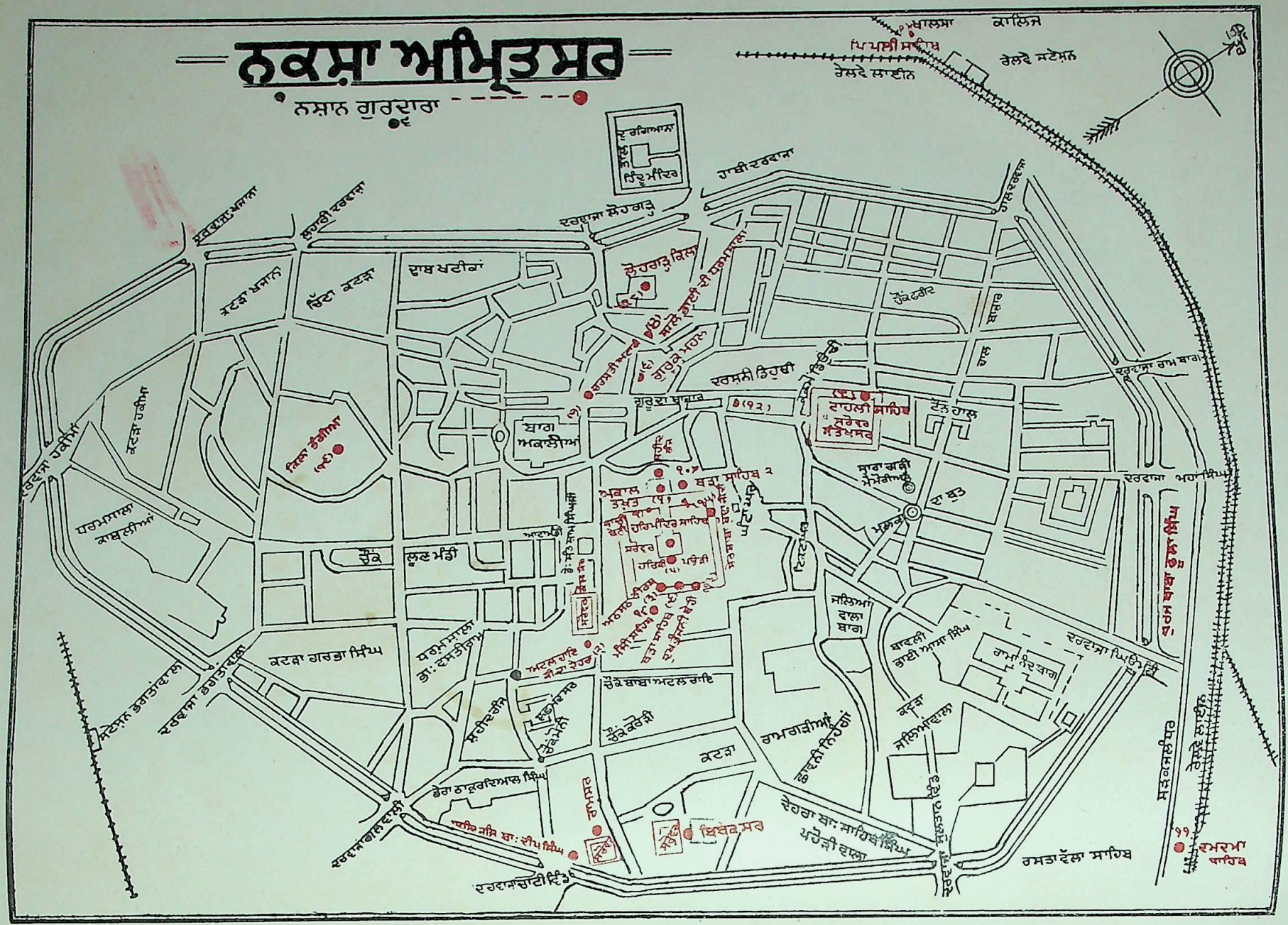

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਾਲ ਹਨ:–

(ੳ) ਸੰਤੋਖ ਸਰ, ਜੋ ਪੇਸ਼ਾਵਰੀ ਸੰਤੋਖੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਧਨ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੪੫ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ. ਇੱਥੇ ਕੱਚਾ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਥੋੜੀ ਹੀ ਖੁਦਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਰਾਸਿ ੨, ਅ: ੧੨ ਅਤੇ ੧੩.

(ਅ) ਕੌਲਸਰ. ਜੋ ਕੌਲਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਿਤ ਢਾਬ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੌਲਾਂ (ਕਮਲਾ) ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੮੪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ.

(ੲ) ਬਿਬੇਕਸਰ. ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਵੇਕੀ ਬਿਹੰਗਮਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ.

(ਸ) ਰਾਮਸਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੫੯–੬੦ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠਕੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਇਹ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ:–

(੧) ਅਕਾਲਤਖਤ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ.

(੨) ਅਟਲ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ, ਜੋ ਕੌਲਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ੬੧ ਦੁਕਾਨਾਂ ੪੨ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ੫੮ ਘੁਮਾਉਂ ਰੱਖ ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਤਸੀਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਟਲ ਰਾਇ ਜੀ.

(੩) ਅਠਸਠ ਤੀਰਥ. ਦੇਖੋ, ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ.

(੪) ਸਾਲੋ ਭਾਈ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ. ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪਾਸ ਭਾਈ ਸਾਲੋ ਜੀ ਦਾ ਟੋਭਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵਿਰਾਜਕੇ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲੋ.

(੫) ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ. ਇਹ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਪਉੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਘਾਟ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਲੀਤਾ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਸੀ.

(੬) ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ. ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ. ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਇੱਥੇ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.

ਅੰਦਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੭) ਚੁਰਸਤੀ ਅਟਾਰੀ. ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ.

ਹੁਣ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਇੱਕ ਨੁੱਕਰ ਤੇ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਰ ਪੰਚਮੀ ਤੇ ਏਕਮ ਸੁਦੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੮) ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਪਾਸ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਜਦ ਸੰਤੋਖਸਰ ਤਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦਵਾਇਆ ਸੀ.* ਤਦ ਇਸ ਟਾਹਲੀ ਹੇਠਾਂ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਟਾਹਲੀ ਦਾ ਉਹ ਬਿਰਛ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ. ੧ ਫੱਗੁਣ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੯) ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਦੁਖਭੰਜਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਇੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਕੱਚੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਭੀ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਬੈਠਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ.

ਇਸ ਦੇ ਪੱਕਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਾਈ.

(੧੦) ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ (੨). ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਕਾਲੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਥੇ ਆਏ, ਅੱਗੋਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ 'ਹਰਿਮੰਦਿਰ' ਦਾ ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਇਸ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਕਿ ਕਿਤੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਤੇ ਕਬਜਾ ਨਾ ਕਰਲੈਣ.

ਇੱਥੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਦੁਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ੨੧ ਕਨਾਲ ਜਮੀਨ ਪਿੰਡ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ (ਗੁਰੁਪਰਵ) ਭੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(੧੧) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਮਾਲਮੰਡੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜਿੱਥੇ ਬੜੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

ਪੱਕਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਲੀ ਵਾਲੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੬੧ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਪਾਸ ਪੱਕੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ.

ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਰੇਲ ਦੀ ਲੈਨ ਤੋਂ ੧ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆਂ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

(੧੨) ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਹੁਢੀ. ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਡਿਹੁਢੀ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਬਨਵਾਈ ਸੀ. ਓਦੋਂ ਇਸ ਡਿਹੁਢੀ ਤੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੀ ਸੀ.

ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੧੩) ਦੁਖਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ. ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਕੁਸ਼ਠੀ ਪਿੰਗੁਲਾ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਅਰੋਗ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ੨੪ ਰੁਪਯੇ ਸਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੧੪) ਪਿੱਪਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਹੌਰ ਦੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕਾਰ ਸਰੋਵਰ ਸਮੇਂ ਕਾਬੁਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਲਈ ਆਈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆ ਗਏ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੧੫) ਬੇਰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਵਿੱਚ ਪੰਟਾ ਘਰ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵੱਲ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਬੇਰ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਹੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਆਦਿ ਲੋੜਵੰਦ ਸਾਮਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ* ਯੋਗਜ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਤਨਖ਼ਾਹ ਫੰਡਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੧੬) ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਉੱਚੇ ਬੜੇ ਪੁਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਦੀ ਛਤਰੀ ਕੂਪਰ ਸਾਹਿਬ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਮਬਾਗ ਤੋਂ ਲਿਆਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ.

(੧੭) ਲਾਚੀ ਬੇਰੀ. ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਲੋ ਜੀ ਦੀ ਬੇਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਚੀਆਂ ਜੇਹੇ ਬੇਰ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਇਸੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਾਚੀ ਬੇਰੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਸਾਲੋ ਜੀ ਇੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਭੀ ਇਸ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.*

(੧੮) ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ ਕਿਲਾ. ਦਰਵਾਜੇ ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰਖਸਾ ਲਈ ਇਹ ਕਿਲਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੬੯੬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਸ੍ਵੈਰਖਜਾ ਲਈ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਹੁਣ ਭੀ ਕਿਲੇ ਦੇ ਕੁਛ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਜਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਬੇਰੀ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਢਾਈ ਫੁੱਟ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(੧੯) ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕਿਲਾ ਭੰਗੀਆਂ ਗਲੀ ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵਾਲੀ, ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਰਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗਜਾਨ ਚੰਦ ਜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੁਰੁਵਸਤੂਆਂ ਹਨ:–

ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਸਾ, ਜੋ ਪੌਣੇ ਛੀ ਫੁੱਟ ਲੰਮਾ ਹੈ. ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਭਾਈ ਹਰਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਸੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੋੜਾ ਅਤੇ ਚੋਲਾ, ਜੋ ਭਾਈ ਹਰਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਨੱਥੂ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਬਖਸ਼ਿਆ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਪੰਜ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਖੜਗਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਕਰਣੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਰਬਲੋਹ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਜਲ ਅਤੇ ਪਤਾਸੇ† ਮਿਲਾਕੇ ਯਥਾ ਕ੍ਰਮ "ਵੀਰਾਸਨ" ਲਗਾਕੇ ਖੰਡਾ ਫੇਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਮਨ ਹੋਕੇ ਜਪੁ, ਜਾਪੁ, ਸਵੈਯੇ, ਚੌਪਈ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ. ਬਾਣੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਜਾਵੇ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਕੇਸੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਨਿਰਮਲ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨੇ ਸਿੰਘ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਹਿਨੇ ਖੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਦਾ ਰਹੇ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਨੂੰ ਵੀਰਾਸਨ ਬੈਠਾਕੇ ਪੰਜ ਚੁਲੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਛਕਾਏ ਜਾਣ. ਪੰਜ ਪੰਜ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਛਿੜਕੇ ਜਾਣ, ਅਤੇ ਬਾਟੇ ਵਿੱਚ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਘ ਅਥਵਾ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਕੇ ਇੱਕ ਸੁਨਹਿਰੀਏ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ.

ਹਰੇਕ ਚੁਲੇ ਨਾਲ–"ਬੋਲ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਬੋਲ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ" ਗਜਾਈ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਛਕਣ ਵਾਲਾ–"ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ" ਗਜਾਵੇ. ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਕ ਲੈਕੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ.

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਾਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤੇ, ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵਾਲੇ ਬਾਟੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਹਾਜ਼ ਚਰ੍ਹੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਜੇ ਬਹੁਤ ਸਿੰਘ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣ,

* ਇਹ ਤਾਲ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸ਼ਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ.

* ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਭੀ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮਵੀਰ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਪਣ ਵੇਲੇ ਆਪਣਾ ਘੋੜਾ ਇਸੇ ਬੇਰੀ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਸੀ. † ਵ੍ਰਿਧ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਿਬੇਕਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ– ਕੋਝ ਗੜ੍ਹ ੧ ਵੈਸਾਖ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਤਾਸੇ ਜਲ

ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੀ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ (ਗੋਤ) ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾ ਰੱਖਣ.

ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਲਈ ਭੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਏਹੋ ਰੀਤਿ ਹੈ. ਕਈ ਸਿੱਖ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਛਕਾਉਣਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਏਹ ਕੇਵਲ ਮਨਮਤ ਹੈ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਕੁੰਡਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤੋਮਰ ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ੩.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਗਤਿ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਨਗਣ, ।।।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੁਮਤਿ ਮਹਾਂ ਰਿਖਿ ਰਘੁਵਰ।
ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤ ਦਰ ਦਰ।
ਜਗ ਕੀ ਅਸੁ ਧੁਨਿ ਘਰ ਘਰ।
ਪੂਰ ਰਹੀ ਧੁਨਿ ਸੁਰਪੁਰ॥ (ਰਾਮਾਵ)

੨–ਅਮ੍ਰਿਤ ਗਤਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ "ਤ੍ਵਰਿਤ ਗਤਿ" ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਨ, ਜ, ਨ, ਗ. ।।।, ।ऽ।, ।।।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੁਮਤਿ ਮਹਾਂ ਮੁਨਿ ਸੁਨਿਯੇ,
ਤਨ ਮਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਿਜ ਗੁਨਿਯੇ,
ਮਨ ਮੱਹ ਹੋਯ ਸੁ ਕਹਿਯੇ,
ਧਨ ਸਬ ਆਪਨ ਲਹਿਯੇ. (ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

੩–ਅਮ੍ਰਿਤ ਗਤਿ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੦ ਅੱਖਰ. ਪੰਜਵਾਂ ਅਤੇ ਦਸਮਾਂ ਵਰਣ ਗੁਰੁ. ਏਹ ਲੱਛਣ ਦੂਜੇ ਭੇਦ ਵਿਚ ਭੀ ਘਟਦਾ ਹੈ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਗੁਣ. ਵਿ–ਮੁਕਤਿ ਦਾਇਕ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਘਟ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਘੜਾ। ੨ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੯ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੬ ਅਤੇ ੧੩ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਰਾਮ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਭਇਆ* ਅਨੰਦਾ,
ਹਰਿ ਨੀਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਇ,
ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਈ ਸਭ ਨੀਕਲਿ,
ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਬੁਧਿ ਪਾਇ. xxx
(ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਅਮ੍ਰਿਤ ਜਲ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾਲਸਾਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਲਈ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਿਤ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਲ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਜਲ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ / **ਅਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਾ** ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਅਖੰਡ ਵ੍ਰਿੱਤੀ। ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰਾ. ਹਠ ਯੋਗ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਾਲੂਏ ਦੇ ਉੱਪਰ ਜੋ ਛਿਦ੍ਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਜੀਭ ਦੀ ਨੋਕ ਯੋਗੀ ਫਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਪਹੁਚਾਣ ਲਈ ਖ਼ਾਸ ਅਭਜਾਸ ਕਰਕੇ ਜੀਭ ਲੰਮੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰ ਟਪਕਣ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਯੋਗੀ ਪੀਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਮ੍ਰਿਤ ਵਾਰੁਣੀ" ਭੀ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਦਵਾਈ, ਜੋ ਜਵਾਇਨ ਦਾ ਸਤ, ਪਦੀਨੇ ਦਾ ਸਤ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ, ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਸਮ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਪੇਟ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਉੱਤਮ ਔਖਧ ਹੈ.

ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ. ਵਿ–ਓਹ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਦੀ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੪ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੫ ਹਰਿਕਥਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਧੁਨਿ / **ਅਮ੍ਰਿਤ ਧ੍ਵਨਿ** ਸੰ. अमृत ध्वनि. ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਧ੍ਵਨਿ। ੨ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਛੀ ਚਰਣ. ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚਰਣ ਦੋਹਾ, ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਚਰਣ ਚੌਬੀਹ ਚੌਬੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਹੋਣ. ਅਤੇ ਦੋਹੇ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਸਿੰਘਾਵਲੋਕਨ ਨਜਾਯ ਕਰਕੇ ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਦੇ ਮੁੱਢ, ਅਤੇ ਦੋਹੇ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਪਦ ਛੀਵੀਂ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ ਆਵੇ. ਇਹ ਛੰਦ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵੀਰ ਰਸ ਦੇ ਕਾਵਜ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਥਲ ਥਲ ਦਲ ਖਲਭਲ ਪਰਜੋ, ਲੋਥ ਉਲੱਥਪਲੱਥ,
ਜਸਵਾਰੀ ਕੋ ਫਿਰਤ ਹੈ, ਹਾਥੀ ਹੱਥ ਪ੍ਰਮੱਥ,–
ਹੱਥ ਪ੍ਰਮੱਥਥ, ਥਕਿਤ ਨ ਪੱਥਥ, ਥਿਤ ਜੰਹਿ ਜੁਥੱਥ,
ਥਲ ਥਲ ਗੁਥੱਥ, ਥਿਰਤ ਨ ਸਥੱਥ, ਥਰ ਥਰ ਗੁਥੱਥ,
ਥਕਤ ਨ ਕਿਥੱਥ, ਥਿਰ ਥਿਰ ਚਿੱਥਥ, ਬਪੁ ਉਪਲੱਥਥ,
ਥੁਰਿਯਨ ਮੱਥਥ, ਥਕਤ ਪਰੱਥਥ, ਮਲ ਦਲ ਥਲ ਥਲ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਮ੍ਰਿਤ ਨੀਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਜਲ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਬ। ੨ ਸੀਤਾ ਫਲ (ਸ਼ਰੀਫ਼ਾ). ੩ ਕੇਲਾ। ਅੰਗੂਰ। ੫ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ। ੬ ਅਨਾਰ। ੭ ਵਿ–ਰਸਦਾਇਕ ਫਲ. "ਬਣ ਤ੍ਰਿਣ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਉਲਿਆ ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਪਾਈ." (ਬਸੰ ਵਾਰ)

ਅਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਤਿ ਬੂੰਦ। ੨ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ. "ਹਰਿ ਅਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪੀਵਣਹਾਰੁ." (ਬਾਰਾਮਾਹਾ ਮਾਝ)

ਅਮ੍ਰਿਤ ਰਾਇ / **ਅਮ੍ਰਿਤ ਰਾਯ** ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਕਵੀ, ਜੋ ਛੈਲਰਾਯ ਭੱਟ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭਾ ਪਰਵ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ:–

ਮਨਹਰ

ਜਾਂਹੀ ਓਰ ਜਾਊਂ ਅਤਿ ਆਦਰ ਤਹਾਂ ਤੇ ਪਾਊਂ,
ਤੇਰੇ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ ਅਗਾਊ ਗਨੇ ਸ਼ੇਸ਼ ਜੂ,
ਹੀਰ ਚੀਰ ਮੁਕਤਾ ਜੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਾਨ ਦੇਤ,
ਤਿਨੈ ਦੇਖ ਦੇਖ ਅਭਿਲਾਖਤ ਧਨੇਸ਼ ਜੂ,
ਗੁਨਿਨ ਮੇ ਗੁਨੀ ਕਵਿ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪਢੈਯਾ ਤੇਰੋ,
ਜਬ ਇਨੈ ਹੇਰੋ ਪਜਾਰ ਕੀਜੈ ਅਮਰੇਸ਼ ਜੂ,
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਛੀਰਨਿਧਿ ਪਾਰ ਭਈ,
ਕੀਰਤਿ ਤਿਹਾਰੀ ਤੁਮੈ ਕਹਿਕੈ ਸੱਦੇਸ ਜੂ.

ਪ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋ ਸਿੰਗਾਰੀ ਹਾਸਜ ਸੋ ਵਿਨੋਦ ਭਾਰੀ
ਦੀਨਨ ਪੈ ਕਰੁਣਾਨੁਸਾਰੀ ਸੁਖ ਦੀਨੋ ਹੈ,
ਕੀਨੇ ਅਰਿ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਰੁਦ੍ਰ ਰਸ ਭਰਜੋ ਝੁੰਡ
ਫੌਜਨ ਸੁਧਾਰਨ ਮੇ ਬੀਰ ਰਸ ਕੀਨੋ ਹੈ,
ਡੰਕ ਸੁਨ ਲੰਕ ਭਯਭੀਤ ਸਤ੍ਰ ਬਾਮ ਨਿੰਦਾ
ਵਿਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਬਲ ਅਦਭੁਤ ਰਸੋ ਲੀਨੋ ਹੈ,
ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਸਮ ਰਸ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵਿਰਾਜੈ ਸਦਾ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨਵੋ ਰਸ ਭੀਨੋ ਹੈ.

ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਹੈ ਜਾਯੋ ਪ੍ਰਿਥੁ ਬੇਨ ਨ੍ਰਿਪ ਲੈ ਖਿਲਾਯੋ
ਚੂਮ ਚੂਮ ਮੁਖ ਦੈ ਦਧੀਚਿ ਸੁਖ ਦੀਨੋ ਹੈ,
ਬਲਿ ਰਾਜ ਮਨ ਭਾਯੋ ਹਰਿਚੰਦ ਲੈ ਲਡਾਯੋ
ਚਲਨ ਸਿਖਾਯੋ ਕਲ ਕਰਣ ਪ੍ਰਬੀਨੋ ਹੈ,
ਵਿਕ੍ਰਮ ਪਢਾਯੋ ਭੋਜ ਭੋਜਨ ਕਰਾਯੋ ਜਗ
ਦੇਵ ਪਹਿਰਾਯੋ ਜਗ ਅਭਿਲਾਖ ਲੀਨੋ ਹੈ,
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੁਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੀ ਤੇ
ਤੈਂ ਤੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਛਿਤਿਪਾਲ 'ਜਸ' ਕੀਨੋ ਹੈ.

ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀਆਂ ਪਹੁ ਫਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ। ੨ ਮੋਕ ਦਾਇਕ ਵੇਲਾ. ਮੁਕਤਿ ਵੇਲਾ.

ਅਮ੍ਰਿਤਾ. ਸੰ. अमृता. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਲੋ। ੨ ਹਰੜ। ੩ ਮਘ ਪਿੱਪਲੀ। ੪ ਦੁੱਬ. ਦੂਰਵਾ। ੫ ਰਸੌਂਤ.

ਅਮ੍ਰਿਤਾਂਸੁ. ਸੰ. अमृतांशु. ਯੋ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਵਿੱਚ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਸੁਧਾਂਸ਼ੁ.

ਅਮ੍ਰਿਤਾ ਮ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਭੀ ਸੁਆਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਾਰ ਰੂਪ. "ਅਮ੍ਰਿਤਾਮ੍ਰਿਤ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਅਮ੍ਰਿਤੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਅਮ੍ਰਿਤੋਦਭਵ. ਵਿ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਉਦਭਵ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ). ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੀਰਥ. ਦੇਖੋ, ਉਦਕਭੁਕ.

ਅਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਵਿ–ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਰਹਿਤ. ਅਮਰ. ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.

ਅਯ. ਸੰ. अय्. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਭੱਜਣਾ। ਸੰ. अयस्–ਅਯ: ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ। ੩ ਲੋਹਾ. "ਬਨਹਿ ਹੇਮ ਅਯ ਪਾਰਸ ਸਾਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਅਯ ਧਾਰਨ ਹੈ." (ਕਲਕੀ)

ਅਯਸ. ਸੰ. अयशस्. ਸੰਗਜਾ–ਯਸ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧ. ਬਦਨਾਮੀ। ੨ ਵਿ–ਬਦਨਾਮ.

ਅਯਸਕਾਂਤ. ਸੰ. अयस्कान्त–ਅਯਸ੍ਕਾਂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁੰਬਕ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਬਕ.

ਅਯਦਹਾ. ਦੇਖੋ, ਅਜਦਹਾ.

ਅਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ. ਭਵਨ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਵਿਸ਼ੁਵਤ ਰੇਖਾ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਤਿ. ਉੱਤਰਾਇਣ ਅਤੇ ਦਕਿਣਾਇਣ.* ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ੁਵਤ ਰੇਖਾ। ੩ ਰਾਹ. ਮਾਰਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਐਨ.

ਅ਼ਯਾਂ. ਅ਼ عیاں ਵਿ–ਸ਼ਾਫ਼. ਖੁਲ੍ਹਾ. ਭ੍ਰਮ ਰਹਿਤ.

ਅਯਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੨ ਵਿ–ਅਣਥੱਕ। ੩ ਅ਼ عیاش ਅ਼ੱਯਾਸ਼. ਐਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੋਗੀ. ਵਿਲਾਸੀ.

ਅਯਾਗ਼. ਤੁ ایاغ ਸੰਗਜਾ–ਪਿਆਲਾ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪਿਆਲਾ। ੨ ਸੰ. ਯਾਗ (ਜੱਗ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ.

ਅਯਾਚੀ. ਸੰ. अयाचिन्. ਵਿ–ਨਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਤੋਖੀ.

ਅਯਾਨਪ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਜਾਣਪੁਣਾ. ਅਗਜਾਨਤਾ. ਇਆਣਪ.

ਅਯਾਨਾ. ਵਿ–ਅਨਜਾਣ. ਨਾਵਾਕ਼ਿਫ਼. "ਨਾਹੀ ਰਾਮ ਅਯਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ. ਇਆਣਾ.

ਅਯਾਮ. ਅ਼ ایام ਯੌਮ (ਦਿਨ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਅਯਾਰਦਾਨਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅੱਬੁਲਫ਼ਜ਼ਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੱਯਾਰ.

ਅਯਾਲ. ਫ਼ਾ ایال ਸੰਗਜਾ–ਕੇਸ਼ਰ. ਸ਼ੇਰ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਲੰਮੇ ਬਾਲ। ੨ ਅ਼ عیال ਅ਼ਯਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ। ੩ ਸਤਾਨ। ੪ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਲਨ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਵੇ. ਨੌਕਰ ਆਦਿ.

ਅਯਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਲੀ.

ਅਯਿ. ਸੰ. ਵਜ–ਕੋਮਲ ਸੰਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਐ! ਹੇ!

ਅਯੁਕਤ. ਸੰ. ਅਯੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਅਯੋਗਜ. ਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ। ੨ ਨਾ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਅਲਗ. ਵੱਖਰਾ.

ਅਯੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ. "ਅਯੁਤ ਬਰਖ ਤ੍ਰੇਤੇ ਚਿਤ ਧਰਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਯੁਧਯਾ. ਦੇਖੋ, ਅਯੋਧਯਾ.

ਅਯੋਅੰਙੈ. ਅ–ਏ–ਊ–ਅੰ–ਅ: ਟਾਂਕਰਿਆਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ ਪੜ੍ਹਾਨ ਵੇਲੇ ਪਾਧੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਅਯੋਅੰਙੈ ਸਭ ਜਗ ਆਇਆ ਕਾਖੈ ਘੰਙੈ ਕਾਲ ਭਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ. ੩)

ਅਯੋਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁਦਾਈ. ਭਿੰਨਤਾ। ੨ ਕੁ ਸਮਯ (ਕੁ ਸਮਾ). ਖੋਟਾ ਵੇਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਯੋਗਜ.

ਅਯੋਗਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਾ ਯੋਗਜ. ਨਾਮੁਨਾਸਿਬ. ਅਨੁਚਿਤ. ਬੇਜਾ। ੨ ਨਾਲਾਇਕ. ਨਿਕੰਮਾ.

ਅਯੋਧਨ. ਸੰ. ਆਯੋਧਨ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੨ ਰਣ ਭੂਮਿ. ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਜੋਧਨ.

ਅਯੋਧਯ. ਵਿ–ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੰਗ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ.

ਅਯੋਧਯਾ.† ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਫੈਜਾਬਾਦ ਜਿਲੇ ਦੀ ਸਰਜੂ (ਸਰਯੂ) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਵਾਲਮੀਕਿ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਯੋਧਯਾ ਵੈਵਸ੍ਵਤ ਮਨੁ ਨੇ ਵਸਾਈ ਸੀ. ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੧੨ ਯੋਜਨ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ਦੋ ਯੋਜਨ ਦੱਸੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ.

* ਛੰਦ ਲਈ ਪਾਠ 'ਭਯਾ' ਹੈ.

* ੧੦ ਪੋਹ ਤੋਂ ੯ ਹਾੜ੍ਹ ਤੀਕ ਦਾ ਸਮਾ ਉੱਤਰਾਯਣ, ਅਤੇ ੧੦ ਹਾੜ੍ਹ ਤੋਂ ੯ ਪੋਹ ਤੀਕ ਦਕਿਣਾਯਣ ਹੈ.
† ਅਯੋਧਯਾ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੀ ਅਵਧ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬਹਰ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ੳ)ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ,ਜੋ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧਨਹੀਂ.
(ਅ) ਸਰਯੂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ.
(ੲ)ਵਸਿਸ਼੍ਠ ਕੁੰਡ ਪਾਸ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ. ਕਲਗੀਧਰ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਅਯੋਨਿ. ਵਿ–ਜਨਮ ਰਹਿਤ. ਜੋ ਯੋਨਿ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਬ੍ਰਹਮ.

ਅਯੰ. ਸੰ. ਸਰਵ–ਇਹ. ਯਹ.

ਅੱਯਾਰ. ਅ. عيّار ਚਾਲਾਕ। ੨ ਫਰੇਬੀ.ਛਲੀਆ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਐਰ (ਘੋੜੇ ਦੀ ਭਾਜ) ਹੈ.

ਅਰ. ਵਜ–ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਅਤੇ, ਔਰ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁ। ੨ ਸੰ. अर. ਸੰਗਜਾ–ਪਹੀਏ ਦਾ ਗਜ਼। ੩ ਕੂਣਾ. ਨੁੱਕਰ। ੪ ਸਿਵਾਲ.ਕਾਈ। ੫ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ "ਅਜ" ਦੀ ਥਾ 'ਅਰ' ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਅਰ ਅਨੁਜਨਿਨੀ." (ਅੰਕ ੯੪੧) ਇਸ ਥਾਂ "ਅਜ ਅਨੁਜਨਿਨੀ."–ਚਾਹੀਏ। ੬ ਅੜ. ਜਿੱਦ। ੭ ਰੋਕ. ਵਿਘਨ. "ਕਿੰਹ ਸਿਖ ਕੋ ਕਾਰਜ ਅਰ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਰਸ਼. ਅ. عرش ਅ਼ਰਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ। ੨ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਤਖ਼ਤ। ੩ ਸੁਰਗ. ਦੇਵਲੋਕ. "ਖ਼ੁਦਾ-ਵੰਦਬਖ਼ਸ਼ੰਦ ਓ ਐਸ਼ ਅ਼ਰਸ਼." (ਜਫਰ) ੪ ਆਕਾਸ਼। ੫ ਛੱਤ। ੬ ਸੰ. अरस. ਵਿ–ਨਿਰਸ. ਰਸ ਰਹਿਤ। ੭ अर्शस्–ਅਸ਼ੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਵਾਸੀਰ ਰੋਗ.

ਅਰਸਹੁ ਕੁਰਸਹੁ
ਅਰਸ ਕੁਰਸ } ਦੇਖੋ, ਕੁਰਸ.

ਅਰਸਤੂ
ਅਰਸਤੂੰ } ارسطو ਅੰ-Aristotle-ਯੂ Aristoteles. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਜੋ ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੩੮੪ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਨਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਸਤੀ ਸ੍ਵਾਜੀਰਾ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.ਇਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਨੀਕੋਮੇਕਸ ਸ਼ਾਹੀ ਤਬੀਬ (ਵੈਦ) ਸੀ. ਅਰਸਤੂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਇਸ ਦੇ ਛੁਟਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰਗਏ ਸਨ. ਇਹ ੧੭ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਯੂਨਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਐਥਿਨਜ਼ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਅਫਲਾਤੂੰ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ਯ ਹੋਇਆ. ਉੱਥੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੀਕ ਇਸੇ ਮਹਾਰਿਖੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਅਫਲਾਤੂੰ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਮਗਰੋਂ ਅਰਸਤੂ ਐਥਿਨਜ਼ ਛੱਡਕੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰ ਹਰਮੀਆਸ ਕੋਲ, ਜੋ ਐਟਾਰਨੀਅਸ ਦਾ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹਾਕਿਮ ਸੀ, ਚਲਾ ਗਿਆ. ਇੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਿਥੀਆ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜੋ ਸ਼ਾਹ ਹਰਮੀਆਸ ਦੀ ਭੈਣ ਸੀ. ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰਮੀਆਸ ਈਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸਗਿਆ ਅਤੇ ਅਰਸਤੂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਸਮੇਤ ਮੀਟੀਲੀਨੀ ਚਲਾਗਿਆ. ਦੋ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਕਦੂਨੀਆ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ੈਲਬੂਸ (Philippos)* ਨੇ ਬੁਲਵਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਅਤਾਲੀਕ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ. ਅਰਸਤੂ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਮਕ-ਦੂਨਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰਿਹਾ.

ਜਦ ਸਿਕੰਦਰ ਦਿਗਵਿਜੈ ਦੀ ਉਮੰਗ ਵਿੱਚ ਏਸ਼ੀਆ ਵੱਲ ਤੁਰਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਰਸਤੂ ਐਥਿਨਜ਼ ਚਲਾਗਿਆ. ਉੱਥੇ ਲਗਾਤਾਰ ੧੩ ਵਰ੍ਹੇ ਲੀਸੀਅਮ ਨਾਮੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਅਰਸਤੂ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ ਸਿਖਯਾ ਦੇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਫਿਰਤੂਨੀ (Peripatetics) ਪੈਗਿਆ.

ਇਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰਸਤੂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੦੦੦ ਹੈ.† ਅਰਸਤੂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (Corpus Aristotelicum ਵਿੱਚ) ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੰਨਿਆਗਿਆ ਹੈ, ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਚਮੁਚ ਇਹ ਇੱਕ ਅਲੌਕਿਕ ਪੁਰੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਤਰਕ (Logic), ਨੀਤੀ (Ethics), ਰਾਜਸ਼ਾਸਨ (Politics), ਅਰਥਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (Economics), ਕਾਵਜ (Poetics), ਅਲੰਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (Rhetoric), ਜੰਤੋਤ-ਪੱਤੀ (Natural history of animals), ਪਦਾਰਥ ਵਿਦਯਾ (Physics), ਆਤਮ ਵਿਦਯਾ (Metaphysics) ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ, ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਲਕਜ ਅਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਪੁਸ੍ਵਕਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਹਨ.

ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਅਰਸਤੂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ 'ਵਿਦ੍ਵਾਨੇਸ਼੍ਵਰ' (Master of the wise) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਉਲਥਾ ਤਕਰੀਬਨ ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸ੍ਵੀਆਂ ਤੇ ਐਕੇਡਿਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉੱਚ ਪਦਵੀਆਂ ਦੇ ਇਮਤਹਾਨਾਂ ਲਈ ਵਿਦਯਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਏਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. ਅਰਸਤੂ ੬੨ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗਕੇ ਬੀ. ਸੀ. ੩੨੨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ. "ਬੋਲ ਅਰਸਤੂੰ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਅਰਸਾ. ਅ. عرصہ ਅ਼ਰਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾ. ਕਾਲ. ਵੇਲਾ। ੨ ਚਿਰ. ਦੇਰ। ੩ ਮੈਦਾਨ.

ਅਰਸਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੨.

ਅਰਹਟ. ਸੰ. ਅਰਘੱਟ. ਸੰਗਜਾ–ਘਟੀਯੰਤ੍ਰ .ਹਰਟ.

ਅਰਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਰਹਰ. ਤੂਵਰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੌਦਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਦਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ,

ਅਰਹੰਤ. ਦੇਖੋ, ਅਰ੍ਹੰਤ."ਧਰ ਅਰਹੰਤ ਦੇਵ ਕੋ ਰੂਪਾ." (ਅਰਹੰਤਾਵ)

ਅਰਕ. ਸੰ. अर्क्. ਧਾ–ਤਪਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨਾ. ਵਡਿਆਉਂਣਾ। ੨ ਸੰ. अर्क.ਅਕੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ। "ਕਮਲ ਬਦਨ ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸਿ ਜਿਹ ਕੋ ਵਾਕ ਅਰਕ ਪਰਮਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਅੱਕ. "ਅਰਕ ਜਵਾਸ ਪਾਤ ਬਿਨ ਭਇਊ." (ਤੁਲਸੀ) ੪ ਇੰਦ੍ਰ। ੫ ਤਾਂਬਾ। ੬ ਅਗਨਿ। ੭ ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੮ ਵਡਾ ਭਾਈ। ੯ ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਬਾਰਾਂ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੧੦ ਅ. عرق ਅ਼ਰਕ਼. ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ। ੧੧ ਨਾਲ ਵਿੱਚਦੀਂ ਚੋਇਆ ਹੋਇਆ ਰਸ। ੧੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਸਾਰ. ਤਤ੍ਵ. ਨਿਚੋੜ

ਅਰਕ ਸੁਤ
ਅਰਕਜ } ਸੰਗਜਾ–ਅਕੰ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਧਰਮਰਾਜ. ਯਮ। ੨ ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ (ਛਨਿੱਛਰ). ੩ ਕਰਣ। ੪ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਅਰਕ ਬਾਦਿਯਾਂ. ਫ਼ਾ عرق بادیاں ਸੰਗਜਾ–ਬਾਦਿ-ਯਾਂ (ਸੌਂਫ) ਦਾ ਅ਼ਰਕ਼. ਇਸ ਦੇ ਸੌਂਫ ਵਾਲੇ ਹੀ ਗੁਣ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੌਂਫ.

ਅਰਕਾਨ. ਦੇਖੋ, ਯਰਕ਼ਾਨ.

ਅਰਕੀ. ਵਿ–ਅਰਕ (ਸੂਰਜ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਸੂਰਜ. ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਛਨਿੱਛਰ। ੩ ਯਮ. ਧਰਮਰਾਜ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸੰਕਰਖਣ ੩.

ਅਰਖਨ. ਦੇਖੋ, ਆਕਰਖਣ। ੨ ਸੰ. आर्षक्रम्–ਆਸ਼ੰਕ੍ਰਮ. ਰਿਖੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਪਾਟੀ. ਰਿਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਯੰਦਾ (ਮਰਜਾਦਾ).

ਅਰਖੇਉ. ਸੰ. आर्षेय–ਆਸ਼ੇਯ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਸ਼ਿ ਕਰਮ. ਉੱਤਮ ਸਾਧੂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਚਾਰ. "ਗੁਰੁਮੁਖ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਮਤਿ ਅਰਖੇਉ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ਆਸ਼ੇਯ ਮਤਿ.

ਅਰਗਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਵਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਮ੍ਰਿਗ ਮਦ ਗੌਰਾ ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਕੁਸੁਮ ਦਲ ਸਗਲ ਸੁਗੰਧਿ ਕੈ ਅਰਗਜਾ ਸੁਬਾਸ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕਸਤੂਰੀ, ਮੁਸ਼ਕ ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਚਿਕਨਾਈ, ਇਤਰ, ਚੰਦਨ, ਕੇਸਰ, ਗੁਲਾਬਫੁੱਲ ਦੇ [illegible]ਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਰਗਜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਅਰਗਲ
ਅਰਗਲਾ } ਸੰ. अर्गला–ਅਗੰਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਵਾੜ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਕਾਠ ਦੀ ਲੰਮੀ ਅਰਲੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਵਾੜ ਨਾ ਖੁਲ ਸਕੇ। ੨ ਅੰਕੁੜਾ. ਬਿੱਲੀ. ਚਟਖਨੀ। ੩ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੀਲ.

ਅਰਗਾਈ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਮੋਸ਼ੀ. ਚੁੱਪ. "ਜਜੋਂ ਤਗ ਆਗੇ ਅਗ ਅਰਗਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਜੈਸੇ ਤਗਜ (ਤਤ੍ਵਗਜਾਨੀ) ਅੱਗੇ ਅਗਜ (ਅਗਜਾਨੀ) ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਅਰਗਾਨਾ. ਪ੍ਰਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁੱਪ ਹੋਣਾ. ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਅਖ਼ਤਯਾਰ ਕਰਨੀ.

ਅਰਗਾਰ
ਅਰਗਾਰੰ } ਵਿ–ਅਰਿ–ਗਾਲਕ. ਵੈਰੀ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਰਘ. ਸੰ. अर्घ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇਟਾ. ਪੂਜਾ। ੨ ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ। ੩ ਜਲ, ਦੁੱਧ, ਕੁਸ਼ਾ, ਦਹੀਂ, ਸਰ੍ਹੋਂ, ਚਾਵਲ ਅਤੇ ਜੌਂ, ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰੇ ਜਾਣ। ੪ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਜਲ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਜਲ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਗਊ ਦੇ ਕੰਨ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅਰਘਾ। ੬ ਮੋਤੀ. "ਅਰਘ ਗਰਭ ਨ੍ਰਿਪ ਤ੍ਰਿਯਨ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਮੋਤੀ, ਗਰਭ, ਰਾਜਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ. ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀ ਦੀ ਠੀਕ ਥਾਂ ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਜਾਣਨਾ ਕਠਿਨ ਹੈ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਗਜਾਨ ਭੀ ਔਖਾ ਹੈ.

ਅਰਘਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰਘ ੫.

ਅਰਚ. ਸੰ. अर्च्. ਧਾ–ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ. ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ. ਮਾਨ ਕਰਨਾ. ਸਵਾਰਨਾ. ਉਸਤਤਿ (ਸ੍ਤੁਤਿ) ਕਰਨਾ. ਸਥਾਪਨ (ਥਾਪਨਾ).

ਅਰਚਨ
ਅਰਚਾ } ਸੰ. अर्चन. अर्चा. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਨ ਪੂਜਾ। ੨ ਆਦਰ. ਸਤਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਰਚ ਧਾ. "ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਆਹਿ ਨ ਤੋਰੀ." (ਗੂਜ ਰਵਦਾਸ)

ਅਰਚਾਰ. ਸੰ. अर्चार्ह–ਅਚੰਹੰ. ਵਿ–ਅਰਚਾ (ਪੂਜਾ) ਅਹੰ (ਯੋਗਜ). ੨ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ. ਆਦਰ ਲਾਇਕ. "ਆਗੜ ਦੀ ਇੱਕ ਅਰਚਾਰ ਪਾਗੜ ਦੀ ਪੂਜਾ ਜਬ ਕੁੱਪਹਿ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਜਦ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ ਪੂਜਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ.

ਅਰਚਿ. ਸੰ. अर्चिं. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਰਣ। ੨ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ.

ਅਰਚੈ ਕੈ ਘਰਿ. ਅਰਚਾ (ਪੂਜਾ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ."ਅਰਚੈ ਕੈ ਘਰਿ ਰਹੈ ਉਦਾਸ। ਪਰਚੈ ਕੈ ਘਰਿ ਕਰੈ ਨਿਵਾਸ." (ਰਤਨਮਾਲਾ) ਕਰਮ ਕਾਂਡੀਆਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ, ਆਤਮਾ ਦਾ ਪਰਚਾ (ਗਜਾਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰੇ. ਭਾਵ–ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਕੇ ਗਜਾਨ ਕਾਂਡ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ.

ਅਰਛੇਨ. ਵਿ–ਅਰਿ–ਕਯਣ. ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਅਰਛੇਨ ਬੇਨ ਮਹਾਂ ਬਲੀ." (ਬੇਨਰਾਜ)

ਅਰਜ. ਸੰ. अर्ज्. ਧਾ–ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਕਮਾਉਣਾ. ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ. ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਅ. عرض ਅ਼ਰਜ਼. ਸੰਗਜਾ–ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਭਾਵ–ਬੇਨਤੀ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. "ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸ ਤੋ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਚੌੜਾਈ. ਚੌੜਾਨ. ਵਿਸਤਾਰ। ੪ ਫ਼ਾ آرزو ਆਰਜ਼ੂ. ਮਨੋਰਥ. "ਸਚਾ ਅਰਜੁ ਸਚੀ ਅਰਦਾਸ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੫ ارج ਭਾਉ. ਨਿਰਖ਼। ੬ ਕ਼ੀਮਤ. ਮੁੱਲ। ੭ ਕ਼ਦਰ.

ਅਰਜਦਾਸ਼੍ਤ. ਫ਼ਾ عرض داشت ਅ਼ਰਜ਼ਦਾਸ਼੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਯ ਪਤ੍ਰ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅਰਦਾਸ.

ਅਰਜਨ. ਸੰ. ਅਜੰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਾਉਣਾ. ਖੱਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਜੰ ਧਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਰਹ (ਜਮਾ) ਕਰਨਾ. "ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਰਜਨ ਕਰੀ ਅਰਜਨ ਬਾਨੀ ਜੈਸ" (ਪੰਪ੍ਰ) ੩ ਸੰ. ਅਜੁੰਨ. ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਮਲਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਦਾਬਹਾਰ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਬਹੁਤ ਮਜਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. L. Terminalia-Arjuna. ੪ ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੰਝਲਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਧਨੁਖਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਦੁਤੀ ਸੀ. ਮਹਾ-ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਇਹ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਜਨਮਿਆ ਸੀ. ਵਿਰਾਟ ਪਰਬ ਦੇ ਚੌਤਾਲੀਸਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਅਜੁੰਨ (ਉੱਜਲ) ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਅਜੁੰਨ ਹੋਇਆ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਬਾਈਸਵਾਂ

* ਦੇਖੋ, ਫੈਲਕੂਸ. † ਦੇਖੋ, Zeller's Aristotle and the Earlier Peripatetics Vol I. P. 49.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–

ਕਥਾ ਬ੍ਰਿੱਧ ਕਸ ਕਰੌਂ ਵਿਚਾਰ ?

ਬਾਇਸਵੇਂ ਅਰਜਨ ਅਵਤਾਰਾ. (ਨਰਾਵ) ਪ ਕ੍ਰਿਤਵੀਰਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਹਸ੍ਰਵਾਹੁ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਹਸ੍ਰਾਜੁੰਨ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਹੈਹਯ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਵਾਹੁ ਅਤੇ ਰੇਣੁਕਾ। ੬ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕਨੇਰ। ੭ ਮੋਰ। ੮ ਇੰਦ੍ਰ।

੫ ਸਿੱਖਕੌਮ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਵੈਸਾਖ ਪ੍ਰਵਿਸ੍ਟਾ ੧੯(ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ੭) ਸੰਮਤ ੧੬੨੦ (੧੫ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ ੧੫੬੩) ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਹੋਇਆ. ੨੩ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੩੬ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਚੰਦ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਮਉ ਪਿੰਡ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਹਾਵੀਰ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਜਨਮੇ.

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ੨ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੬੩੮ (੧ ਸਤੰਬਰ ਸਨ ੧੫੮੧) ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਕੌਮੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਨਿਰਵਾਹ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਧਰਮ-ਕਿਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸਵੰਧ (ਦਸ਼ਮਾਂਸ਼) ਲੈਣ ਦੀ ਮਰਜਾਦਾ ਬੰਨ੍ਹੀ. ਸੰਮਤ ੧੬੪੫ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖਸਰ ਤਾਲ ਪੱਕਾ ਕਰਵਾਇਆ ਅਰ ਸੰਮਤ ੧੬੪੫ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ, ਸੰਮਤ ੧੬੪੭ ਵਿੱਚ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤਾਲ ਰਚਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੫੧ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਗਰ (ਜਿਲਾ ਜਾਲੰਧਰ ਵਿੱਚ) ਵਸਾਇਆ, ਸੰਮਤ ੧੬੫੯–੬੦ ਵਿੱਚ ਰਾਮਸਰ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ. ਇਸੇ ਸਾਲ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਥਾਪਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਠਹਿਰਾਇਆ.

ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਤਜਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਉੱਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਚਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਬਕ ਦੱਸਣ ਲਈ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੪ (੨ਹਾੜ) ਸੰਮਤ ੧੬੬੩ (੩੦ ਮਈ ਸਨ ੧੬੦੬) ਨੂੰ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਹੌਰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ਆਪ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਦੇਹਰਾ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ੨੪ ਵਰ੍ਹੇ ੯ ਮਹੀਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੪੩ ਵਰ੍ਹੇ ੧ ਮਹੀਨਾ ੧੫ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਭੋਗੀ.

"ਗੁਰੁਅਰਜੁਨ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸਰਿ ਦੀਅਉ." ਅਤੇ–"ਮੂਰਤਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਪਿਖਹੁ ਨਯਣ." (ਸ੍ਵਈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ)

੧੦ ਵਿ–ਚਿੱਟਾ. ਉੱਜਲ। ੧੧ ਨਿਰਮਲ. ਸ਼ੁੱਧ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰਜਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ,ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਭੀ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਅਰਜਨ* ਸੁਨਤ ਸੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਦਾਨ ਦੇਤ
ਮੋਹ ਕੋ ਵਿਦਾਰਬੇ ਕੋ ਵਾਕ ਸਰ ਅਰਜਨ, †
ਅਰਜਨ ‡ ਯਸ ਵਿਸਤੀਰਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਜਾਨਿਯਤ ਮਾਨੋ ਤਰੁ ਅਰਜਨ, §
ਅਰਜਨ¶ ਭਏ ਗਨ ਮੋਖਪਦ ਲਏ ਤਿਨ
ਸਜਾਮਪਨ ਤਨ ਹੋਯ ਤੋਰੇ ਯਮਲਾਰਜਨ, ॥
ਅਰਜ੦ਨ ਜਾਨਜੋਜਾਇ ਕੇਤੋ ਹੈ ਵਿਥਾਰ ਤੇਰੋ
ਐਸੋ ਰੂਪ ਧਾਰ ਆਇ ਰਾਸੈਂ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਰਜਨ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਅਰਜਨ ੯.

ਅਰਜਨ ਪਿਤਾ. ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪਿਤਾ ਇੰਦ੍ਰ.

ਅਰਜਨੁ. ਦੇਖੋ, ਅਰਜਨ.

ਅਰਜ ਬੇਗੀ. ਫ਼ਾ ਅਰਜ਼ ਬੇਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਜ ਪਹੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਉਹ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਪਹੁਚਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. "ਖਰੋ ਅਰਜਬੇਗੀ ਤਿਸ ਥਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜ਼ਨਾਨੇ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਅਰਜ ਪਹੁਚਾਉਣ ਵਾਲੀ "ਉਰਦਾ ਬੇਗਨੀ" ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਅਰਜਮੰਦ. ਫ਼ਾ ਅਰਜ਼ਮੰਦ ਵਿ–ਅਰਜ (ਕ਼ੀਮਤ) ਵਾਲਾ। ੨ ਉੱਤਮ। ੩ ਮਾਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ ਵਾਲਾ। ੪ ਕ਼ਦਰ ਲਾਇਕ਼.

ਅਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਆਰਜਾ.

ਅਰਜ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ. ارزاں ਵਿ–ਸਸਤਾ.

ਅਰਜਾਧਿ ਅਰਜਾਧੇ ਸੰਗਜਾ–ਆਰਜਾ–ਅਵਧਿ. ਉਮਰ ਦੀ ਮਯਾਦ. ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਹੱਦ. "ਪਲ ਖਿਨਿ ਛੀਜੈ ਅਰਜਾਧੇ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਅਰਜਾਨੀ ਅਰਜਾਨੀ ਮਲ ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਆਰਜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਅਰਜਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਆਰਜਾਰੀ। ੨ ਫ਼ਾ ਆਜ਼ੁਰਦਹ. ਵਿ – ਦੁੱਖਾਤੁਰ. ਰੰਜੀਦਾ. "ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਰਜਾਰੀ ਹੋਈ ਮਰਣ ਪ੍ਰਯੰਤ." (ਜਸਭਨ)

ਅਰਜੀ. ਅ਼ ਅ਼ਰ੍ਜ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਯਪਤ੍ਰ. ਅਰਦਾਸ। ੨ ਵਿ–ਨਮੂਦਾਰ. ਪ੍ਰਗਟ. "ਕਾਲਿਕਾ ਕਾਲ ਹੀ ਜਿਉ ਅਰਜੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਅਰਜ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ارزیدن ਕ੍ਰਿ–ਮੁੱਲ ਪਾਉਣਾ. ਕ਼ੀਮਤ ਕਰਨੀ.

ਅਰਜੁ. ਦੇਖੋ, ਅਰਜ.

ਅਰਜੁਨ. ਦੇਖੋ, ਅਰਜਨ.

ਅਰਜੁਨਾਯੁਧ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਆਯੁਧ(ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਧਨੁਖ.ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ 'ਗਾਂਡੀਵ'.

ਅਰਜੁਨੁ. ਦੇਖੋ, ਅਰਜਨ.

ਅਰਜੋਈ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰਜ. "ਅਵਿਲੋਕੋ ਮਮ ਦਿਸ ਅਰਜੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਰਝਿ ਉਰਝਿ ਕੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗੁਲਝਨ ਵਿੱਚ ਫਸਕੇ. ਗੋਹਖਧੰਦੇ ਵਿੱਚ ਉਲਝਕੇ. "ਅਰਝਿ ਉਰਝਿ ਕੈ ਪਚਿਮੂਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਅਰਣ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣ। ੨ ਸੰ. ਅਣ੍. ਸੰਗਜਾ–ਲਹਿਰ. ਤਰੰਗ। ੩ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਵਹਾਉ। ੪ ਅੱਖਰ. ਵਰਣ.

ਅਰਣਵ. ਸੰ. ਅਣ੍ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਸਮੁੰਦਰ. "ਅਰਣਵ ਭਵ ਨਾਸ ਕੇ." (ਨਾਪ੍)

ਅਰਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰਨ੍ਯ (ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਝੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰਨਾ ੩। ੨ ਵਿ–ਜੰਗਲੀ.

ਅਰਣਿ ਅਰਣੀ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ। ੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਬਿਰਛ. L. Premna Spinosa.
੩ ਇੱਕ ਕਾਠ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੱਗ ਲਈ ਅੱਗ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਮਥਨ ਗਜਾਨ ਅਗਨੀ ਕੋ ਅਰਣੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਅਧਰਾਰਣੀ (ਹੇਠਲੇ ਗਜ਼) ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਾਰਣੀ (ਉੱਪਰਲਾ ਗਜ਼) ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤਰਾਰਣੀ ਨੂੰ ਮਧਾਣੀ ਵਾਂਙ ਰੱਸੀ ਦੇ ਲਪੇਟੇ ਨਾਲ ਵਡੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘੁਮਾਉਂਦੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਗੜ ਤੋਂ ਅੱਗ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦੀ ਸੀ. ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਸੁੱਚੀ ਮੰਨਕੇ ਯੱਗਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਉੱਤਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।
੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਵੈਰਣ), ਅਤੇ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਦੀ ਫੌਜ ਲਈ ਭੀ ਅਰਣੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

ਅਰਣੇਸ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣੇਸ.

ਅਰਣੋਦਯ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣੋਦਯ.

ਅਰਣ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਅਰੰਨ.

ਅਰਥ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੰ. ਧਾ–ਮੰਗਣਾ, ਚਾਹੁਣਾ, ਢੂੰਡਣਾ ਘੋਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅਰ੍ਥ–ਅਰ੍ਥ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਦ ਦਾ ਤਾਤਪਰਯ. "ਧਰਜੈ ਅਰਥ ਜੋ ਸਬਦ ਮਝਾਰਾ. ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਰ ਕਰਹੁ ਵਿਚਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ. "ਪੂਛਿਆ ਢਾਢੀ ਸਦਿਕੈ, ਕਿਤੁ ਅਰਥ ਤੂੰ ਆਇਆ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਤੀਰਥ ਉਦਮੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਆ ਸਭ ਲੋਕ ਉਧਰਣ ਅਰਥਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੪ ਧਨ. ਪਦਾਰਥ. "ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਕਾ ਦਾਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ:੫) ਪ ਕਾਰਨ. ਹੇਤੁ. ਸਬਬ। ੬ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼ ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਇਹ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ। ੭ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੮ ਸੰਪਤਿ. ਵਿਭੂਤਿ. "ਅਰਥ ਦੂਬ ਦੇਖ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਚਲਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੯)
੯ ਵਿ–ਅ–ਰਥ. ਰਥ ਰਹਿਤ. ਰਥ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.

ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਅਰ੍ਥਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਰ੍ਥ (ਧਨ) ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ. ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੨ ਚਾਣਿਕ੍ਯ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਨੀਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ ਅਤੇ ਚਾਣਿਕ੍ਯ.

ਅਰਥ ਚਿਤ੍. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ (B)

ਅਰਥਨਾ. ਸੰ. ਅਰ੍ਥਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੰਗਣਾ. ਯਾਚਨਾ. "ਅਸਨ ਹੀਨ ਬਸਨੰ ਨਗਨ ਕਰਤ ਅਰਥਨਾ ਜੋਨ." (ਨਾਪ੍)

ਅਰਥ ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ.

ਅਰਥ ਮੱਲ. ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦਾ ਜੇਠਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦਾ ਪੋਤਾ. "ਤਬਹਿ ਅਰਥ ਮਲ ਚਲ ਕਰ ਆਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਰਥ ਵਾਦ. ਸੰ. ਅਰ੍ਥਵਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਵਾਕ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦਿਵਾਈ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ-ਸੁਰਗ ਆਦਿ ਦੇ ਸੁਖ ਦੱਸਕੇ ਜੱਗ ਅਤੇ ਹਵਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਵੇ. ਕਿਸੇ ਵ੍ਰਤ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਲਈ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੱਸੀ ਜਾਵੇ.

ਅਰਥਾਉ ਅਰਥਾਇ ਦੇਖੋ, ਅਰਥ ਅਤੇ ਅਰਥਾਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਧਾਂਤ. ਤਾਤਪਰਯ. "ਏਸ ਸਬਦ ਕੋ ਜੋ ਅਰਥਾਵੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) "ਇਸੁ ਪਦ ਜੋ ਅਰਥਾਇ ਲੇਇ ਸੋ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਅਰਥਾਇ. ਮਿਸਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ. ਉਦਾਹਰਣ.

ਅਰਥਾਤ. ਸੰ. ਅਰ੍ਥਾਤ੍. ਵ੍ਯ–ਯਾਨੀ। ੨ ਦਰ ਹਕ਼ੀਕ਼ਤ. ਸਚ ਮੁਚ. ਅਸਲੋਂ.

ਅਰਥਾਂਤਰ ਨ੍ਯਾਸ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜਿਸ ਉਕ੍ਤਿ ਵਿੱਚ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਕਥਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਥਨ ਨਾਲ, ਅਥਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਨਾਲ ਪੁਸ਼੍ਟ (ਪੱਕਾ) ਕਰੀਏ, ਇਹ "ਅਰਥਾਂਤਰ ਨ੍ਯਾਸ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਨੀਚ ਊਚ ਹੈ ਜਾਤ ਹੈਂ, ਗੁਰੁਘਰ ਕੀ ਯਹਿ ਰੀਤਿ."
"ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਮਿਟ ਜਾਤ,
ਦੇਖੋ !ਮਰਦਾਨਾ ਪੂਜ੍ਯ ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਤੇ."

ਨੀਚ ਉੱਚੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੁਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਾਕ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਪੂਜ੍ਯ ਹੋਣਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਚਨ ਹਨ.

ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਦੂਰਹਿ ਜਾਈਐ ਭਾਗਿ,
ਬਾਸਨੁ ਕਾਰੇ ਪਰਸੀਐ ਤਉ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਦਾਗੁ.
(ਸ. ਕਬੀਰ)

ਸਾਕਤ ਦਾ ਸੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਾਕ ਹੈ, ਕਾਲਾ ਬਰਤਨ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਕਥਨ ਹੈ.

(ਅ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਨਾਲ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ, ਇਹ "ਅਰਥਾਂਤਰ ਨ੍ਯਾਸ" ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਸਿੱਖਨ ਸੇਵਾ ਗੁਰੁ ਕਰੈਂ, ਵਡਿਯਨ ਕੀ ਯਹਿ ਰੀਤਿ."
"ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਅਮਰ ਨੇ ਦਾਤ੍ਰ ਕੀ ਸਹਾਰੀ ਲਾਤ,
ਵਡੇ ਸਦਾ ਛਿਮਾ ਔਰ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਧਰਤ ਹੈਂ."

ਅਰਥਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਰਥ ਲਾਉਣਾ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕਰਨੀ। ੨ ਵਾਕ੍ਯ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ.

ਅਰਥਾਪੱਤੀ. ਸੰ. ਅਰ੍ਥਾਪਤ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾ ਕਹੇ ਗਏ ਅਰਥ ਦਾ ਸਮਝਣਾ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਸੁਤੇ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਵੇ. ਜਿਵੇਂ-ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ ਮੋਹਲੇਧਾਰ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਤਦ ਇਹ ਭੀ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਭੀ ਜਰੂਰ ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵ੍ਯਾਰਥਾ ਪੱਤੀ.

ਅਰਥਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅਰਥਾਉ ਅਤੇ ਅਰਥਾਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਉਹ ਚੇਸ਼੍ਟਾ (ਹਰਕਤ), ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ। ੩ ਕਰਤਬ. "ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਤ ਸੂਰਨ ਪੈ ਕਰ ਹਾਥਨ ਕੋ ਅਰਥਾਵ ਦਿਖਾਵੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਰਥਾਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਦੇਖੋ; ਦੀਪਕ (ਸ).

ਅਰਥੀ. ਸੰ. ਸ਼ਵਰਥ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਰਦਾ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੀੜ੍ਹੀ. ਤਖਤਾ. ਬਿਬਾਨ (ਵਿਮਾਨ). ੨ ਸੰ. ਅਰ੍ਥਿ–

* ਅਰਜਾਂ, ਬੇਨਤੀਆਂ. † ਅਰਜੁਨ ਪਾਂਡਵ. ‡ ਉੱਜਲ. § ਅਰਜੁਨ ਬਿਰਛ. ¶ ਨਿਰਮਲ, ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ. ॥ ਕ੍ਰਿਸਨ ਰਪ ਧਾਰੇ ਅਰਜੁਨ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਯਮਲ (ਜੋੜਾ) ਤੋੜਿਆ, ਦੇਖੋ, ਜਮਲਾਰਜਨ ਸ਼ਬਦ. ੦ ਚੇਸ਼੍ਟਾ. ਭਾਵ—ਹੈਲ੍ਹਾਉ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਖੰ. ਵਿ–ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਗ਼ਰਜ਼ੀ. "ਜਬ ਇਹੁ ਧਾਵੈ ਮਾਇਆ ਅਰਥੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ५)

ਅਰਥੀਆ } ਦੇਖੋ, ਅਰਥੀ ੨. "ਰਾਜੇ ਖਾਨ ਉਮਰਾਵ
ਅਰਥੀਜ } ××× ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਅਰਥੀਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ४) "ਜੋ ਅਰਥੀਜ ਪਦਾਰਥਨ ਦਰਸਨ ਕੋ ਆਵੈਂ:." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਰਥੇਉ. ਦੇਖੋ, ਅਰਥਾਇ. "ਗੁਰੁਮੁਖ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਅਰਥੇਉ." (ਭਾਗੁ)

ਅਰਦ. ਸੰ. ਅਰ्द् ਧਾ–ਮੰਗਣਾ. ਜਾਣਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਮਾਰਨਾ.

ਅਰਦਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਦਨ (ਦੰਦ) ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਦੰਦ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰ. ਅर्दन–ਅਦੰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੀੜਨਾ. ਦਲਨਾ. "ਨਮੋ ਸ੍ਰੋਣਵੀਰਜਾਰਦਨੀ ਧੂਮ੍ਰਹੰਤੀ." (ਚੰਡੀ ੨) "ਰਕਤਬੀਜ ਸੁੰਭਾਦਿਕ ਅਰਦਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮਾਰਨਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੪ ਯਾਚਨਾ. ਮੰਗਣਾ.

ਅਰਦਲੀ. ਅੰ. Orderly. ਸੰਗਜਾ–ਅੜਦਲੀ. ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ.

ਅਰਦਾਸ } ਸੰ. ਅर्द् (ਮੰਗਣਾ) ਆਸ (ਆਸ਼ਾ).
ਅਰਦਾਸਿ } ਮੁਰਾਦ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਫ਼ਾ عرضداشت ਅ਼ਰਜਦਾਸ਼੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ. ਵਿਨਯ. "ਅਰਦਾਸ ਬਿਨਾ ਜੋ ਕਾਜ ਸਿਧਾਵੈ." (ਤਨਾਮਾ) "ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਨੀ ਭਗਤ ਅਪੁਨੇ ਕੀ." (ਸੋਰ ਮ: ५)

ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪੂਰਤੀ ਲਈ, ਕੇਵਲ ਕਰਤਾਰ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਜਾ ਹੈ, ਯਥਾ:–"ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਭੈ ਭੰਜਨੋ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਿ." (ਸਿਰੀ ਮ: ५)
"ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਕਰੈ ਆਪਿ ਆਪੇ ਆਣੈ ਰਾਸਿ,
ਤਿਸੈ ਅਗੈ ਨਾਨਕਾ, ਖਲਿਇ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ."
(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧. ਮ: ੨)
"ਦੁਇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਰਉ ਅਰਦਾਸਿ." (ਭੈਰ ਮ: ५)

"ਤੂੰ ਠਾਕੁਰ ਤੁਮ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ।
ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਾਸਿ ।
ਤੁਮ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੇਰੇ ।
ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਿ ਸੂਖ ਘਨੇਰੇ ।
ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਤੁਮਰਾ ਅੰਤੁ ।
ਊਚੇ ਤੇ ਊਚਾ ਭਗਵੰਤੁ ।
ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤੁਮਰੈ ਸੂਤ੍ਰਿ ਧਾਰੀ ।
ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ ਸੁ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ।
ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨੀ ।
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀ."
(ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਰਦਾਸੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਜਾਰੀ, ਗਰੰਥੀ ਆਦਿ ਸਿੱਖ। ੨ ਵਿ–ਅ਼ਰਜ (ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਰਦਾਗ. ਸੰ. ਅर्दित. ਵਿ–ਦਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਪੀੜਿਆ। ੨ ਯਾਚਨ ਕੀਤਾ. ਮੰਗਿਆ. "ਦੇਉ ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਅਰਦਾਗਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ५)

ਅਰਦਾਗਿਓ. ਮੰਗਿਆ. ਯਾਚਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰਦ ਅਤੇ ਅਰਦਾਗ.

ਅਰਦਿਤ. ਦਲਿਆ. ਕਚਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਰਦਨ ੨. "ਭਜੰਤ ਅਰਦਿਤੰ ਅਘੰ." (ਦੱਤਾਵ)
੨ ਮੰਗਿਆਹੋਇਆ.

ਅਰਧ. ਸੰ. अर्धन्. ਵਜ–ਹੋਣ. ਥੱਲੇ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧ ਉਰਧ। ੨ ਸੰ. ਅर्ध–ਅਧੰ. ਵਿ–ਅੱਧਾ. ਨਿਸਫ਼. "ਅਰਧ ਸਰੀਰ ਕਟਾਈਐ." (ਸਿਰੀ ਅ: ਮ: ੧)
੩ ਅੱਧ. ਭਾਵ–ਮਧਜ. "ਅਧੋ ਉਰਧ ਅਰਧੰ."(ਜਾਪੁ) ਪਾਤਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਮਾਤ (ਮਰਤਜ) ਲੋਕ ਵਿੱਚ.
੪ ਸੰ. अर्ध्य–ਅਧਯੰ. ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਾਇਕ.
੫ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗਜ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਣ ਲਾਇਕ. "ਅਰਧ ਰਿਜਕ ਸਭ ਜਗਤ ਕੋ." (ਸਨਾਮਾ)
੬ ਸੰ. आराध्य–ਆਰਾਧਜ. ਆਰਾਧਨ ਯੋਗਜ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਿ। ੬ ਜੀਵਾਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧ ਉਰਧ ੪.

ਅਰਧ ਉਰਧ. ਸੰ. ਅਧ: ਊर्ध्वं. ਇਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਆਸਮਾਨ. "ਅਰਧ ਉਰਧ ਦੋਊ ਤਹਿ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਨੀਚ ਊਚ। ੪ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ. "ਤਉ ਅਰਧਹਿ ਉਰਧ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖ ਪਾਵਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)

ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਧੰਗੀ (ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ). ਧਰਮ ਪਤਨੀ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਅੱਧਾ ਅੰਗ ਹੈ. "ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ ਨਾਰਿ ਨ ਛੋਡੈ."(ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਣ ਗਜਾਨ ਵਿੱਚ ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ ਮੋਖ ਦੁਆਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਅਰਧ ਸਿਰਾ. ਸੰ. ਅਰਧਾਵਭੇਦਕ. شقیقہ ਸ਼ਕ਼ੀਕ਼ਾ. Hemicrania. ਰੁੱਖੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣ, ਭੋਜਨ ਦੇ ਪਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਹਾਰ ਕਰਨ, ਬਹੁਤੀ ਬਰਫ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ, ਅਤੀ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨ, ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤਾ ਬੋਝ ਉਠਾਉਣ, ਬਹੁਤੇ ਹੈਜ਼ ਆਉਣ ਆਦਿ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਅੱਧੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੂਲ ਵਾਂਙ ਚੁਭਦੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਚਕਰਾਂਦੀਂਦੀ ਹੈ. ਦਿਲ ਧੜਕਨ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਮੱਧਮ ਹੋਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.
ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ:–
(੧) ਅਫੀਮ ਅਤੇ ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਗੂੰਦ ਜਲ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਪੁੜਪੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰਦ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ.
(੨) ਘਿਉ ਵਿੱਚ ਰੱਤੀ ਕੇਸਰ ਸਾੜਕੇ ਗਰਮ ਗਰਮ ਘੀ ਮਲਨਾ.
(੩) ਘੀ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਖੰਡ ਪਾਕੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ.
(੪) ਇਰੰਡੀ ਦਾ ਤੇਲ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.
(੫) ਸੱਠੀ ਦੇ ਚਾਉਲ ਅੱਕ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂਕੇ ਸੁਕਾਕੇ ਬਾਰੀਕ ਪੀਹਕੇ ਨਸਵਾਰ ਲੈਣੀ.
(੬) ਕੁੱਠ ਦਾ ਤੇਲ ਜਾਂ ਤੱਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੁੱਠ ਘਸਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ.
(੭) ਹਰੜ, ਬਹੇੜਾ, ਆਉਲਾ, ਚਰਾਇਤਾ, ਨਿੰਮ ਦਾ ਸੱਕ ਇਹ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਕਾੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.
(੮) ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਦਸ ਪੱਤੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣੇ.
(੯) ਵਾਇਵਡ੍ਰਿੰਗ, ਕਾਲੇ ਤਿਲ, ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪੀਸਕ ਲੇਪ ਕਰਨਾ.
(੧੦) ਕੱਚੇ ਨਲੀਏਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ.
ਜੋ ਅਰਧਸਿਰਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਵੇਲੇ ਖੰਦ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੂਰਯਾਵਰਤ" ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਰੱਤੀ ਕੁਨੈਨ (Quinine) ਨਾਲ ਦੋ ਰੱਤੀ ਫਟਕੜੀ ਦੀ ਖਿੱਲ ਦਾ ਚੂਰਣ ਮਿਲਾਕੇ ਪਹਿ ਫਟਣ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਦੋ ਦੋ ਘੰਟੇ ਪਿੱਛੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਗੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਅਰਧਸਿਰਾ ਅਰੁ ਹ੍ਰਿਦੈਸੰਘਾਤ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦५)

ਅਰਧ ਕੁੰਭੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭੀ ੬.

ਅਰਧ ਚੰਦ੍. ਸੰ. ਅर्ध ਚੰਦ੍. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼ਟਮੀ ਤਿਥਿ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਅੱਧੇ ਚੰਦ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਸਰ ਕਰਸੋ ਨਿਕਾਸਨ ਅਰਧ ਸੁਚੰਦ੍ਰਕਾਰ ਸਮਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮੋਰ ਪੰਖ ਉੱਪਰ ਅੱਧੇ ਚੰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੪ ਗਲਹਥਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਲਹਥਾ ਅੰਗੂਠਾ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਪਸਾਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅੱਧੇ ਚੰਦ ਜੇਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੫ ਅੱਖਰਾਂ ਉੱਪਰ ਅੱਧੇ ਚੰਦ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜੋ ਦ੍ਰਿਤ੍ (ਦੁੱਤ) ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਧਿਕ। ੬ ਕਿਸੇ ਨਰਮ ਥਾਂ ਤੇ ਨਹੁੰ ਦੇ ਗਡਣ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜੋ ਅੱਧੇ ਚੰਦ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਰਧ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ. ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਅੱਧਾ ਚੰਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ. "ਨਮੋ ਅਰਧ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੀ ਚੰਦ੍ਰਚੂੜੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਅਰਧਨ. ਦੇਖੋ, ਆਰਾਧਨ.

ਅਰਧ ਨਗਸਰੂਪੀ. ਦੇਖੋ, ਨਗ ਸ੍ਰੂਪੀ ਅਰਧ.

ਅਰਧ ਨਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਜ ਅਰਧ.

ਅਰਧ ਨਾਰੀਸ਼ } ਸੰ. ਅर्ध ਨਾਰੀਸ਼੍ਵਰ. ਸੰਗਜਾ–
ਅਰਧ ਨਾਰੀਸ੍ਵਰ } ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ, ਜਿਸ ਦਾ ਖੱਬਾ ਪਾਸਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਾਮ ਮਾਰਗ.

ਅਰਧਨਾਰੀ ਨਟੇਸ੍ਵਰ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਸ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਅੱਧੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਾਪ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਅਰਧ ਪਾਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਧਰੀ ਅਰਧ.

ਅਰਧ ਭੁਜੰਗ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੰਖਨਾਰੀ.

ਅਰਧਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਅਧਰੰਗ ਅਤੇ ਅਰਧੰਗ.

ਅਰਧਾਂਗੀ. ਸੰ. अर्धाङ्गिनी. ਦੇਖੋ, ਅਰਧ ਸ਼ਰੀਰੀ। ੨ ਸੰ. अर्धाङ्गी. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧ ਨਾਰੀਸ੍ਵਰ.

ਅਰਧਾਂਭ } ਵਿ–ਅੰਭ–ਆਰਾਧਜ. ਦੇਵ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ
ਅਰਧਾਂਭਾ } ਤੋਂ ਆਰਾਧਨ ਯੋਗਜ. ਦੇਖੋ, ਅੰਭ. "ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਅਰਧਾਂਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ:੪) ੨ ਸੰ. अर्धाम्बा–ਅਰਧੰਬਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਧੇ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੇ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅੰਬਾ (ਪਾਰਵਤੀ) ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ.

ਅਰਧਿ. ਸੰ. ਆਰਾਧਜ. ਵਿ–ਆਰਾਧਨ ਯੋਗਜ. "ਅਰਧਿ ਕਉ ਅਰਧਿਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ)

ਅਰਧਿਆ. ਆਰਾਧਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਨ, ਅਰਧਿ ਅਤੇ ਚੰਦ ਸਤ.

ਅਰਧੀ. ਆਰਾਧਨੇ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਲਿਪਾਤ.

ਅਰਧੋ ਅਰਧ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਅੱਧੋ ਅੱਧ. ਨਿਸਫ਼ਾਨਿਸਫ਼ੀ.

ਅਰਧੋ ਅਰਧਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਧੋ ਅੱਧ ਵਿੱਚ. ਭਾਵ–ਮੱਧ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ. "ਦੁਤੀਆ ਅਰਧੋ ਅਰਧਿ ਸਮਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ५) ਦ੍ਰੁਪਦ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ ਵਰਤਿਆ.

ਅਰਧੰਗ. ਸੰ. अर्धाङ्ग–ਅਧੰਗ. ਦੇਖੋ, ਅਧਰੰਗ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਅੰਗ ਨਰ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਨਾਰੀ ਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਅੱਧਾ ਅੰਗ. ਦੋ ਖੰਡ. ਦੁਟੂਕ. "ਅਰਧੰਗ ਕਰੇ ਭਟ ਕੋਟਿ." (ਚਰਿਤ੍ ੧)

ਅਰਧੰਗਕ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਧਾ ਅੰਗ ਨਾਰੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ. ਰੁਦ੍. "ਕੈਧੌਂ ਹੈ ਅਨੰਗ ਅਰਧੰਗਕ ਕੇ ਅੰਤਕ ਤੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੯) ਦੇਖੋ, ਅੰਤਕ.

ਅਰਧੰਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ. ਅਰਧ ਸ਼ਰੀਰੀ. ਭਾਰਜਾ. ਧਰਮ ਪਤਨੀ. ਵਹੁਟੀ। ੨ ਅਰਧਾਂਗੀ. ਸ਼ਿਵ. "ਨਾਚਜੋ ਹੈ ਆਪ ਤਹਾਂ ਅਰਧੰਗੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੫)

ਅਰਨ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣ ਅਤੇ ਆਰਨਜ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਅੜਨਾ. ਭਿੜਨਾ. "ਨਹੀਂ ਅਰਨ ਕੋ ਅਰਨ ਦੇਹਿੰਗੇ ਅਰਨ ਕਰਹਿ ਰਨ ਅਰਨ ਸਮਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਨਹੀਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅੜਨ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਅਰੁਣ (ਲਾਲ) ਕਰਾਂਗੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਥਵਾਹੀ ਅਰੁਣ ਦੇ ਤੁੱਲ.

ਅਰਨਵ. ਦੇਖੋ, ਅਰਣਵ.

ਅਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅੜਨਾ. "ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੋ ਅਰਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਅਰਿ ਸੋਂ ਅਰਕੈ ਅਤਿ ਯੁੱਧ ਮਚਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਫਸਣਾ. ਅਟਕਣਾ. "ਅਰਿਓ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਖੋਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ५) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਆਰਣਜ (ਵਨ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਝੋਟਾ. ਜੰਗਲੀ ਭੈਂਸਾ. ਬਨਮਹਿਸ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Bison. "ਮੋਹ ਰਹੀ ਜਮੁਨਾ ਖਗ ਔ ਹਰ-ਜੱਫ ਸਭੈ ਅਰਨਾ ਅਰੁ ਰੀਂਡਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਅਰਣੀ.

ਅਰਨੌਲੀ. ਇਹ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਵੈਸ਼ੀ ਰਿਆਸਤ ਕੈਥਲ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਭਾਈ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੈਥਲ, ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਪੁਤ੍ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਨੌਲੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਥਾਪੀ. ਸੁੱਧੂ ਵਾਲ ਦੇ ਰਈਸ ਭੀ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤੂ ਭਾਈ.

ਅਰਨਜ. ਦੇਖੋ, ਅਰੰਨ.

ਅਰਪਣ } ਸੰ. ਅर्पण. ਨਜਰ. ਭੇਟਾ. ਦਾਨ. ਕਿਸੇ
ਅਰਪਨ } ਵਸਤੁ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅਰਪਿ ਸਾਧੁ ਕਉ ਅਪਨਾ ਜੀਉ." (ਸੁਖਨੀ) "ਅਰਪਿਆ ਤ ਸੀਸੁ ਸੁਥਾਨ ਗੁਰ ਪਹਿ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ५)

ਅਰਪੰਚ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰੋਪਣ ਕਰੀਏ ਪ੍ਰਤ੍ਯੰਚ (ਚੱਲਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਕਮਾਣ. ਧਨੁਸ਼. "ਭੌਂਹਨ ਕੀ ਅਰਪੰਚ ਕਸੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਰਬ. ਸ਼ਬ੍ਦ. ਧਾ–ਮਾਰਨਾ, ਵਧ (ਕ਼ਤਲ) ਕਰਨਾ, ਜਾਣਾ। ੨ ਅ ﻋﺮﺏ ਅਰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੱਛਮ, ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਇੱਕ ਰੇਤਲਾ ਦੇਸ਼. ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜਨਮੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਕਾਬਾ ਭੀ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.ਅਰਬ ਪੰਜ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:–

ਤਿਹਾਮਹ, ਹਿਜਾਜ਼, ਨਜਦ, ਅਰੂਜ਼ ਅਤੇ ਯਮਨ. "ਮਹਾਦੀਨ ਤਬ ਪ੍ਰਭੁ ਉਪਰਾਜਾ । ਅਰਬ ਦੇਸ ਕੋ ਕੀਨੋ ਰਾਜਾ." (।ਵਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਵਿ–ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਅ਼ਰਬ ਦਾ. ਜੈਸੇ ਅ਼ਰਬ ਦਾ ਘੋੜਾ ਆਦਿ। ੪ ਅਰਬ ਉਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਭੀ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਜੋ ਹਿੰਦ ਦੇ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਹੈ। ੫ ਸੰ.ਅਰ੍ਬੁਦ– ਅਰ੍ਬੁਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਸ਼ ਕਰੋੜ. ਦਸ਼ ਕੋਟਿ. "ਭੰਡਾਰ ਦਰਬ ਅਰਬ ਖਰਬ." (ਰਾਮ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਅਰਬਅ.ਅ ﻋﺮﺑﻊ ਚਾਰ.ਚਤੁਰ.ਦੇਖੋ,ਅਰਬਾ ਨਾਸਰ.

ਅਰਬਦ. ਦੇਖੋ,ਅਰਬੁਦ.। ੨ ਸੰ. ਆਰਬ੍ਧ–ਆਰਬ੍ਧ. ਵਿ–ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ. "ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਆਰੰਭ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਨਰ ਅਵਦਜ* ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਰਬਦ.

ਅਰਬਨਿ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਸੈਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅ਼ਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਘੋੜੇ ਹੋਣ. ਅ਼ਰਬੀ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਰਬਨੀ

ਅਰਬਲ ਆਰਬਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਉਮਰ. "ਜਿਮ

ਅਰਬਲਾ ਦੇਹਿ ਅਰਬਲ ਛੀਨ." (ਅਜਰਾਜ) ਮੋਹਿ ਅਰਬਲਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਜਾਨਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੫)

ਅਰਬਲਾਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਰਬਲਾ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬੁਢੇਪਾ. ਜਰਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਰਬਲਾਰਿ ਅਰਿ. ਆਰਬਲਾ (ਉਮਰ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਬੁਢੇਪਾ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਰਬਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰਬਅ.

ਅਰਬਾ ਨਾਸਰ.ਅ ﻋﺮﺑﻊ ﻧﺎﺻﺮ ਅਰਬਅ ਅ਼ਨਾਸਰ. ਚਾਰ ਤਤ੍ਵ. ਅਗਨਿ, ਪਵਨ, ਜਲ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਅਰਬਾ ਨਾਸਰ ਕਾ ਤਨ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ) "ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਿਸ ਔ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)†

ਅਰਬਿੰਦ. ਸੰ. ਅਰਵਿੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹੀਏ ਦੇ ਅਰ (ਗਜ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ ਹੋਣ. ਦਿਨ ਨੂੰ ਖਿੜਨ ਵਾਲਾ. ਕਮਲ। ੨ ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ। ੩ ਸਵੈਯੇ ਛੰਦ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ.ਦੇਖੋ,ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੭.

ਅਰਬੀ. ਵਿ. ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਘੋੜਾ। ੨ ਅਰਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਅਰਬ ਦੀ ਬੋਲੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਰਵੀ.

ਅਰਬੁਦ. ਸੰ. ਅਰ੍ਬੁਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸ ਕਰੋੜ। ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦੀ ਧਾਰਾ. ਅਰਾਵਲੀ. ਅਰਵਲੀ। ੩ ਆਬੂ ਪਹਾੜ। ੪ ਬੱਦਲ। ੫ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਗਿਲਟੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਰਸੌਲੀ ਆਦਿ। ੬ ਇੱਕ ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਗ.

ਅਰਬੰਗ. ਦੇਖੋ, ਅੜਬੰਗ. "ਕੋਊ ਆਵੈ ਅਰਬੰਗ ਅਬ ਤੋਕੋ ਮਾਰ ਜਾਵਈ." (ਨਾਪ੍)

ਅਰਬ੍ਹਗਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੇਰ. ਅ਼ਰਬੀ ਘੋੜੇ ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ). (ਸਨਾਮਾ)

ਅਰਭ. ਸੰ. ਅਰ੍ਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ। ੨ ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ ਰੁੱਤ. ਮਾਘ ਫੱਗੁਣ ਦੀ ਰੁੱਤ । ੩ ਵਿਦਜਾਰਥੀ. ਤਾਲਬੇ ਇ਼ਲਮ.

ਅਰਭਕ. ਸੰ. ਅਰ੍ਭਕ. ਵਿ–ਛੋਟਾ। ੨ ਭਾਵ–ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰਭ. "ਅਰਭਕ ਰੂਪ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਸੰਸਾਰ ਮੱਧ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਮੂਰਖ. ਬੇਸਮਝ। ੪ ਕਮਜ਼ੋਰ. ਬਲਹੀਨ.

ਅਰਮਨ

ਅਰਮਨੀ ਦੇਖੋ, ਇਰਮਨ ਅਤੇ ਇਰਮਨੀ.

ਅਰਮਾਨ. ਫ਼ਾ ارمان ਸੰ. ਅਰ੍ਥ–ਮਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ. ਰੁਚੀ."ਕਰੀ ਆਵਾਜ ਅਬ ਆਉ ਅਰਮਾਨ ਜਿਹ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੨ ਪਛਤਾਵਾ. ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ. "ਰਾਜਨ ਕੋ ਅਰਮਾਨ ਰਹੈ ਜਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਰਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਰੜਾਉਣਾ. ਆਰਤ ਨਾਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਲਲਕਾਰਨਾ. ਗੱਜਣਾ. "ਸੈਨ ਕਟੋਚਿਨ ਕੀ ਤਬੈ ਘੋਰ ਲਈ ਅਰਰਾਇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਲੋਗ ਪਰੇ ਅਰਰਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩)

ਅਰਲ ਬਰਲ. ਵਿ–ਅ–ਰਲ ਅਤੇ ਵਿ–ਰਲ. ਅਸੂ ਵਜਤ੍ਰ. ਉਲਟ ਪੁਲਟ. ਊਲ ਜਲੂਲ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਗਲਖ਼ਾਨਾ ਬਕਬਾਦ. ਬੇਮੇਲ ਕਥਨ. "ਓਸੁ ਅਰਲ ਬਰਲ ਮੁਹਹੁ ਨਿਕਲੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਅਰਲਾ. ਸੰ. ਅਰਲੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਲ. ਲੰਮਾ ਕੱਦੂ. ਤੋਰੀ ਕੱਦੂ. "ਬਾਹੁ ਆਜਾਨੁ ਸੁ ਅਰਲਾ ਮਾਨੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਰਗਲਾ.

ਅਰਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅਰਗਲਾ.

ਅਰਵਲ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਡੇਰਾ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਖ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਅਰਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅਰਬੁਦ ੨.

ਅਰਵਾਚੀਨ. ਸੰ. ਅਵ੍ਵਾਚੀਨ. ਵਿ–ਨਵਾਂ. ਨਵੀਨ.

ਅਰਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਅਰਬਿੰਦ.

ਅਰਵੀ. ਅਥਵਾ ਅਰਬੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾਗਟੀ. ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਚਾਲੂ. ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜੋ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਚੌੜੇ ਲੰਮੇ ਪੱਤੇ ਪਾਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੌੜ ਬਣਦੇ ਅਤੇ ਪੱਤਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

ਅਰੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਅਰਰਾਨਾ. "ਅਰੜਾਵੈ ਬਿਲਲਾਵੈ ਨਿੰਦਕ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਰੜਾਖੋਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਫਾਟਕ ਤੇ ਲਾਇਆ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ। ੨ ਪੋਚਦਾਰ ਰਸਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਆੜਾ (ਟੋਚਾ) ਹੋਕੇ ਲਖੀਏ (ਲੰਘੀਏ).

ਅਰਾਈਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਂਈਂ. ਸਬਜ਼ੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬੀਜਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਪੋਠੋਹਾਰ ਅਤੇ ਪੰਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ "ਮਲਿਆਰ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਅਰਾਕ. ਅ ﻋﺮﻕ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਊਂਠਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ । ੨ ਦੇਖੋ, ਇ਼ਰਾਕ਼.

ਅਰਾਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਰਾਕ ਬਿਰਛ ਦੇ ਪੱਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੁਤਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਰਾਕ਼ੀ.

ਅਰਾਗ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਾਗ (ਪਿਆਰ) ਰਹਿਤ. ਮੋਹ ਬਿਨਾ। ੨ ਬਿਨਾ ਰੰਗ.

ਅਰਾਜੀ. ਅ ﻋﺮﺍﺟﻲ ਅਰਾਜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਰਜ਼ (ਜ਼ਮੀਨ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.ਜ਼ਮੀਨਾਂ। ੨ ਵਾਹਕਜ਼ਮੀਨ.

ਅਰਾਤੀ. ਸੰ. ਅਰਾਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੈਰੀ. ਸ਼ਤ੍ਰੂ. ਦੁਸ਼ਮਨ. "ਆਇ ਸਕੈ ਨਹਿ ਨਿਕਟ ਅਰਾਤੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਰਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਇਰਾਦਾ. "ਸੈਗ ਅਰਾਦਾ ਕਰਤ ਬੁਲੰਦ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਅਰਾਧਨ, ਆਰਾਧਨ ਅਤੇ ਆਰਾਧਯ.

ਅਰਾਧਨ

ਅਰਾਧਨਾ ਸੰ. ਆਰਾਧਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੇਵਾ. ਪੂਜਾ. ਉਪਾਸਨਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਰਾਧਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਅਰਾਧਿ. ਆਰਾਧਨ ਕਰਕੇ. "ਤਿਸਹਿ ਅਰਾਧਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਰਾਧਯ.

ਅਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੜਾਨਾ. ਅੜਾਉਣਾ. ਫਸਾਉਣਾ. "ਊਖਲ ਕਾਨ੍ਹ ਅਰਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਰਾਪਉ. ਦੇਖੋ, ਅਰਾਪਨ.

ਅਰਾਪਨ. ਸੰ. ਅਪਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਣਾ. ਸੌਂਪਣਾ. ਭੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹੌਉ ਅਰਾਪਉ." (ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਹ੍ਰਿਦਯ (ਹਿਰਦਾ) ਅਰਪਦਾ ਹਾਂ.

ਅਰਾਮ. ਬਾਗ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਆਰਾਮ. "ਬੀਤਜੋ ਜਬ ਏਕ ਜਾਮ ਕ੍ਰੀੜਤੇ ਅਰਾਮ ਬਿਖੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਇੱਕ ਪਹਿਰ ਵੀਤਿਆ.

ਅਰਾਰ. ਵਿ–ਰਾਰ (ਝਗੜੇ) ਬਿਨਾ। ੨ ਲੜਾਈ ਬਿਨਾ। ੩ ਅੜੀਅਲ. ਅੜਨ ਵਾਲਾ.

ਅਰਾਲਕ ਸੰ. ਆਰਾਲਿਕ. ਵਿ–ਅਰਾਲ (ਟੇਢਾ)

ਅਰਾਲਿਕ ਚਲਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸੌਈਆ. ਲਾਂਗਰੀ. "ਆਯਸ ਦੀਨ ਅਰਾਲਿਕ ਤਾਈਂ." (ਨਾਪ੍)

ਅਰਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਅੜਾਉਣਾ. ਫਸਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੜਚਨ. ਰੁਕਾਵਟ. ਵਿਘਨ। ੩ ਪੋਂਚ. ਉਲਝਾਉ. "ਮਹਾਂ ਕੁਟਿਲ ਬਹੁ ਪਾਦਿ ਅਰਾਵਨ." (ਨਾਪ੍)

ਅਰਾਵਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਅੜਾਉਨੀ। ੨ ਉਲਝਾਉ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰੁਕਾਵਟ ਦਾ ਕੰਮ.

ਅਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ। ੨ ਚਕ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਅਰਿਓ. ਅੜਿਆ. ਫਸਿਆ। ੨ ਉਲਝਿਆ. ਅਟਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਰਨਾ. "ਅਰਿਓ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਖੋਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਅਰਿਆਰ ਵਿ–ਅੜਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ

ਅਰਿਆਰਾ ਵਾਲਾ । ੨ ਅੜੀਅਲ. ਜ਼ਿੱਦੀ । ੩ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਦਾ ਅਰਿ. ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਅਰਿਆਰ ਅਸਿ." (ਸਨਾਮਾ)

ਅਰਿਸਟ ਸ਼ੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਘਨ। ੨ ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ। ੩ ਦੁੱਖ। ੪ ਕਾਂਓ। ੫ ਨਿੰਮ। ੬ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਕੰਸ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਬੈਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਆਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਸੇ ਨੂੰ ਵ੍ਰਿਖਭਾਸੁਰ (ਵ੍ਰਿਸ਼ਭਾਸੁਰ) ਆਖਦੇ ਹਨ। ੭ ਅਰੀਠਾ (ਰੀਠਾ). ਫੋਨਲ। ੮ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਯਜਾਤੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ. "ਤਿਸ ਤੇ ਏਕ ਪੁਤ੍ਰ ਉਪਜਾਵਾ। ਨਾਮ ਅਰਿਸ੍ਟ ਜਾਂਹਿ ਕੋ ਗਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੯ ਡਿੰਗ. ਬੱਚਾ ਘਚ.

ਅਰਿਸ੍ਟਾਸੁਰ. ਅਰਿਸ੍ਟ–ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਅਰਿਸ੍ਟ ੬.

ਅਰਿਖੇਉ. ਦੇਖੋ, ਅਰਖੇਉ.

ਅਰਿਜਨਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਜਨਨਿ.

ਅਰਿਜਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ.

ਅਰਿੜ. ਦੇਖੋ, ਏਰੰਡ.

ਅਰਿਣ ਸੰ. ਅ੍ਰਿਣ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਰ੍ਰਿਣ (ਕ਼ਰਜ਼) ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ. ਰਿਣ ਮੁਕ੍ਤ.ਉਰ੍ਰਿਣ.

ਅਰਿਣਤ

ਅਰਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਅਰਿਣ। ੨ ਅਰਿ–ਅਨੀ. ਵੈਰੀ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਰਿੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ। ੨ ਅਰਿੰਦਮ (ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਗਮਨੋ ਅਰਿੰਦ ਸੁ ਗੁਬਿੰਦ ਨੇ ਛੁਡਾਇ ਦੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਰਿੰਦਮ. ਸੰ. ਅਰਿਨ੍ਦਮ. ਵਿ–ਵੈਰੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਰਿ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੁਨਤ ਅਰਿੰਦਮ ਤਿਤ ਕੋ ਗਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਰਿਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵ ਅਰਿ.

ਅਰਿਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਰਿਆਰ.

ਅਰਿੱਲ

ਅਰਿੱਲਾ ਦੇਖੋ, ਅੜਿੱਲ.

ਅਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਰਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਲੀ. "ਅਰੀ ਅਰੀ ਤੈਂ ਕਾ ਕਰੀ, ਕਰੀ ਕਰੀ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਨਾਂਹ ਨਾਂਹ ਤੋਕੋ ਭਲੀ,ਭਲੀ ਨਾਂਹ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਬੇਪਤਾ) ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਈ ਸੰਬੋਧਨ. "ਅਰੀ ਬਾਈ ! ਗੋਬਿਦ ਨਾਮੁ ਮਤ ਵੀਸਰੈ."(ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਅਰੀਅਲ. ਦੇਖੋ, ਅੜੀਅਲ. "ਅਤਿ ਅਰੀਅਲ ਨਹਿ ਚਲਹਿ ਅਗਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਰੀਠਾ. ਸੰ. ਅਰਿਸ੍ਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੀਂਠਾ. ਫੋਨਲ.

ਅਰੀਲ. ਦੇਖੋ, ਅੜੀਅਲ.

* ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ. ਤੇ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਆਕਾਸ਼ ਪੰਜਵਾਂ ਤੱਤ ਹੈ.ਇਹ ਹੈ ਅਰਥੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਰੁ. ਵਜ–ਔਰ. ਅਤੇ. ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. "ਮਾਇਆ ਫਾਸ ਬੰਧ ਨਹੀ ਫਾਰੈ ਅਰੁ ਮਨੁ ਸੁੰਨਿ ਨ ਲੂਕੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਅਰੁਚਿ. ਸੰ. ਰੁਚਿ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਇੱਛਾ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਗਿਲਾਨੀ. ਨਫਰਤ। ੩ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭੁੱਖ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਜੀਰਣ.

ਅਰੁਜ. ਵਿ–ਰੁਜ (ਰੋਗ) ਰਹਿਤ. ਅਰੋਗ. ਨਰੋਆ.

ਅਰੁਜਨਨਿ. ਯੌ–ਅਰੁਜ (ਅਰੋਗ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਰੁੱਝਨ. ਕ੍ਰਿ–ਉਲਝਣਾ। ੨ ਆਰੋਹਨ. ਅਸਵਾਰ ਹੋਣਾ। ੩ ਰੁੱਝਣਾ. ਮਸ਼ਗੂਲ ਹੋਣਾ.

ਅਰੁਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥ। ੨ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥਵਾਨ. ਇਹ ਵਿਨਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਸ਼ਜਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਰੁੜ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਹੈ. ਇਹ ਕਮਰ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਛੇਤੀ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਚਾਹ ਨਾਲ ਕੱਚਾ ਅੰਡਾ ਹੀ ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ "ਅਨੂਰੁ"* ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਬਹੁਤ ਲਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਲਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸੇ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਝਲਕਦੀ ਹੈ. ਅਰੁਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਜੇਨੀ, ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਪਾਤੀ ਅਤੇ ਜਟਾਯੁ ਲਿਖੇ ਹਨ. "ਕਰਮ ਕਰਿ ਅਰੁਣ ਪਿੰਗੁਲਾ ਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੩ ਸੰਧੂਰ। ੪ ਵਿ–ਲਾਲ. ਸੁਰਖ. ਰਕੂ. ਰੱਤਾ.

ਅਰੁਣਚੂੜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰੁਣ (ਲਾਲ) ਚੋਟੀ ਵਾਲਾ. ਮੁਰਗ. ਕੁੱਕੜ. "ਅਰੁਣਚੂੜ ਕੋ ਤਨ ਸਸਿ ਭਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੁਰਗਾ ਬਣ ਗਿਆ.

ਅਰੁਣ ਬਾਰਿਣੀ. ਯੌ–ਅਰੁਣ (ਲਾਲ) ਵਾਰਿ (ਪਾਣੀ) ਵਾਲੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਰੁਣਾ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਪਹੋਏ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੨ ਮਜੀਠ। ੩ ਲਾਲ ਚੌਲਾਈ। ੪ ਘੁੰਘਚੀ. ਲਾਲੜੀ. ਰੱਤਕ। ੫ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਗਊ। ੬ ਸੰ. ਅਰ੍ਹਣਾ–ਅਹੰਣਾ. ਪੂਜਾ. "ਘਟੀ ਪਾਂਚ ਲੋ ਅਰੁਣਾ ਕਰਕੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਰੁਣੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅਰੁਣ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਸੂਰਜ.

ਅਰੁਣੋਦਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰੁਣ–ਉਦਧਿ. ਅਰੁਣ(ਲਾਲ) ਉਦਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ). ਮਿਸਰ ਅਤੇ ਅ਼ਰਬ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਬਹ਼ਰ ਕ਼ੁਲਜ਼ੁਮ. Red Sea.

ਅਰੁਣੋਦਯ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰੁਣ–ਉਦਯ. ਅਰੁਣ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਉਹ ਵੇਲਾ ਜਦ ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. ਦੇਖੋ. ਅਰੁਣ.

ਅਰੁੰਧਤੀ. ਸੰ. अरुन्धती. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਦਮ ਮੁਨਿ ਦੀ ਕੰਨਜਾ ਅਤੇ ਵਸਿਸ੍ਠ ਮੁਨਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਤਾਰਾ, ਜੋ ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਪਾਸ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰੁੰਧਤੀ ਤਾਰਾ ਨਜਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਜੀਭ ਦੀ ਨੋਕ.

ਅਰੁੱਧ. ਵਿ–ਜੋ ਰੁੱਧ (ਰੁੱਝਾ ਹੋਇਆ) ਨਹੀਂ. ਬੇਰੋਕ. ਬਿਨਾ ਰੁਕਾਵਟ. ਅਨਿਰੁੱਧ.

ਅਰੁਨ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣ.

ਅਰੁਨ ਬਾਰਿਨਿਨ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣ ਬਾਰਿਣੀ. ਅਰੁਣ ਬਾਰਿਣੀ (ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅ਼ਰੂਜ. ਅ਼ عروج ਸੰਗਜਾ–ਉੱਨਤਿ. ਤਰੱਕੀ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ। ੨ ਬਲੰਦੀ. ਉਚਿਆਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਉਰੂਜ ੨.

ਅਰੂਝਨ. ਸੰਗਜਾ–ਉਲਝਨ। ੨ ਰੋਕ. ਅਟਕ। ੩ ਕ੍ਰਿ–ਰੁੱਝਣਾ. ਕਿਸੇ ਸ਼ਗ਼ਲ ਵਿੱਚ ਲਗਣਾ. "ਸ਼ਾਹ ਸੰਗ ਕਿਮ ਬਾਕ ਅਰੂਝੇ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਰੂਢ. ਦੇਖੋ, ਅਰੂੜ ਅਤੇ ਆਰੂਢ.

ਅਰੂਪ. ਵਿ–ਰੂਪ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਾਕਾਰ। ੨ ਕੁਰੂਪ. ਬਦ ਸ਼ਕਲ.

ਅਰੂਪਾ. ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕ੍ਰੀੜਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਯ, ਗ. ।ऽऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਬੈ ਜਾਗੇ। ਭ੍ਰਮੰ ਭਾਗੇ।
ਹਠੰ ਤਜਾਗੇ। ਪਗੰ ਲਾਗੇ॥ (ਰਾਮਾਵ)

੨ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਯ, ਗ, ਯ, ਗ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਹੋਣ, ਤਦ "ਸ਼ੁੱਧਗਾ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜਪੈ ਜੋਈ ਤਰੈ ਸੋਈ।
ਭ੍ਰਮੰ ਖੋਈ ਨ੍ਰਿਭੈ ਹੋਈ। ×××

ਅਰੂੜ } **ਅਰੂੜਾ** } ਵਿ–ਆਰੂਢ (ਆਰੋਹਣ) ਹੋਇਆ. ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਇਸਥਿਤ. ਕ਼ਾਇਮ. "ਮਨੁ ਚਲਤਉ ਭਇਓ ਅਰੂੜਾ."(ਜੈਤ ਮ: ੪) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਅਰੂੜ. ਅਜਗਰ.

ਅਰੂੜੀ. ਸਗਜਾ–ਕੂੜੇ ਕਰਕਟ ਦਾ ਅੰਬਾਰ. ਗੋਹੇ ਕੂੜੇ ਦਾ ਢੇਰ.

ਅਰੇ. ਵਜ–ਸੰਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਹੇ! ਓ! ਅਰੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਈਦਾ ਹੈ.

ਅਰੇਕ. ਅਰਿ–ਕੇ. ਵੈਰੀ ਦੇ. "ਪਤਾਕਾ ਟੂਕ ਟਾਕ ਅਰੇਕ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਅਰਿ–ਏਕ. ਕਈ ਇੱਕ ਵੈਰੀ. ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ. "ਅਰੇਕ ਸੁ ਮਾਰ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰ ਹੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਅਰੇਖ. ਵਿ–ਰੇਖਾ ਰਹਿਤ. ਸਾਮੁਦ੍ਰਿਕ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀਆਂ ਮੱਛ, ਸ਼ੰਖ, ਊਰਧ ਆਦਿ ਰੇਖਾ ਬਿਨਾ. ਨਿਰਾਕਾਰ. ਚਿੰਨ੍ਹ ਰਹਿਤ. "ਅਰੇਖ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਅਲੇਖ.

ਅਰੇਣੁ. ਵਿ–ਰੇਣੁ (ਧੂੜਿ) ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਰਜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਗਰਦ ਨਹੀਂ ਉਡਦੀ। ੩ ਆਕਾਸ਼. ਆਸਮਾਨ.

ਅਰੇਲ. ਵਿ–ਅਪੇਲ. ਧਕੇਲਨ ਰਹਿਤ. ਅਚਲ. ਦੇਖੋ, ਰੇਲ.

ਅਰੈਤ } **ਅਰੈਲ** } ਵਿ–ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੜਨ ਭਿੜਨ ਵਾਲਾ. "ਦਲ ਸੋਂ ਅਰੈਤ ਧਾਏ ਤੁਰਗ ਨਚਾਯਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅੜੀਅਲ.

ਅਰੋਹਨ. ਦੇਖੋ, ਆਰੋਹਣ.

ਅਰੋਕ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਰੁਕਾਵਟ. ਰੋਕਣ ਰਹਿਤ. ਅਮੋੜ.

ਅਰੋਗ. ਵਿ–ਰੋਗ ਰਹਿਤ. ਨੀਰੋਗ. ਨਰੋਆ.

ਅਰੋਗਤ. ਵਿ–ਅਰੋਗਤਾ ਵਾਲਾ. ਨੀਰੋਗ. ਨਰੋਆ. "ਅਰੋਗਤ ਭਏ ਸਰੀਰਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਅਰੋਗਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਗ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਅਰੋਗਜਤਾ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤੀ.

ਅਰੋਗੀ. ਸੰ. अरोगिन्. ਵਿ–ਨੀਰੋਗ. ਰੋਗ ਰਹਿਤ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਨਰੋਆ.

ਅਰੋਗਜ. ਦੇਖੋ, ਅਰੋਗ. "ਅਰੋਗਜੰ ਮਹਾਰੋਗਜੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਅਰੋਧਨ. ਸੰ. ਅਰੁੰਧਨ. ਕ੍ਰਿ–ਰੋਕਣਾ. ਅਟਕਾਉਣਾ. ਘੇਰਨਾ. "ਰੋਸ ਅਰੋਧਨ ਕ੍ਰੂਰਬ੍ਰਿਤੇ." (ਅਕਾਲ)

ਅਰੋਪਨ } **ਅਰੋਪਨਾ** } ਦੇਖੋ, ਆਰੋਪਨ.

ਅਰੋਰਾ } **ਅਰੋੜਾ** } ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਵਜਾਪਾਰ (ਵਪਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਤਿ. ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਸੱਖਰ ਜਿਲੇ ਦੇ ਰੋਹੜੀ ਪਰਗਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਰੋਰ ਪਿੰਡ ਹੈ,* ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਕਾਸ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਗਈ ਹੈ। ੨ ਡਿੰਗ. ਯੋਧਾ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ.

ਅਰੰਗ. ਵਿ–ਰੰਗ ਰਹਿਤ. ਅਵਰਣ। ੨ ਬਦਰੰਗ.

ਅਰੰਜ. ਵਿ–ਰੰਜ ਰਹਿਤ. ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ. "ਅਰੰਜੁਲ ਅਰਾਧੇ." (ਅਕਾਲ) ਆਰਾਧਨੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਰੰਗ ਰਹਿਤ. ਵਰਣ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਜ.

ਅਰੰਜਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ। ੨ ਜੋ ਨਹੀਂ ਰੰਜਿਤ. ਜੋ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਰੰਜਨ.

ਅਰੰਜੁਲ. ਦੇਖੋ, ਅਰੰਜ ੧.

ਅਰੰਡ. ਦੇਖੋ, ਇਰੰਡ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਰੰਡ. ਸੁਹਾਗਣ.

ਅਰੰਤ. ਦੇਖੋ, ਅਰ੍ਹੰਤ। ੨ ਅੜੰਤ. ਅੜਦਾ. ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅੜਨਾ.

ਅਰੰਨ } **ਅਰੰਨਜ** } ਸੰ. अरण्य–ਅਰਣਜ. ਸੰਗਜਾ–ਬਨ(ਵਨ). ਜੰਗਲ.

ਅਰੰਨਜਕ. ਦੇਖੋ, ਆਰਨਜਕ.

ਅਰੰਭ. ਦੇਖੋ, ਆਰੰਭ.

ਅਰ੍ਹ. * ਸੰ. अर्ह्. ਧਾ–ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ. ਆਦਰ ਕਰਨਾ. ਯੋਗਜ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. अर्ह. ਵਿ–ਪੂਜਜ। ੩ ਯੋਗਜ. ਲਾਇਕ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ। ੫ ਇੰਦ੍ਰ। ੬ ਮੁੱਲ. ਦਾਮ। ੭ ਪੂਜਾ। ੮ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੯ ਗਤਿ. ਚਾਲ.

ਅਰ੍ਹਣਾ. ਸੰ. अर्हणा. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਾ. ਅਰਚਾ। ੨ ਯੋਗਜਤਾ. ਲਿਆਕ਼ਤ.

ਅਰ੍ਹਤ } **ਅਰ੍ਹੰਤ** } ਸੰ. अर्हन्त. ਵਿ–ਪੂਜਾ ਯੋਗਜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਪੂਜਜ ਦੇਵਤਾ. 'ਜਿਨ' ਭਗਵਾਨ। ੩ ਬੁੱਧ ਮਤ ਦਾ ਉਹ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਗਜਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਰਵਾਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਅਰਜਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰਿਆਰਾ.

ਅਲ. ਸੰ. अल्. ਧਾ–ਸਵਾਰਨਾ. ਸਿੰਗਾਰਨਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਵਰਜਣਾ. ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ ਹੋਣਾ. ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ। ੨ अलम्–ਅਲੰ. ਵਜ. ਪੂਰਣ. ਮੁਕੰਮਲ. "ਹੋਆ ਓਹੀ ਅਲ ਜਗਤ ਮੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. अल. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅਲੁਮਲੁ। ੪ ਬਿੱਛੂ ਦਾ ਡੰਗ। ੫ ਹਰਤਾਲ। ੬ ਅਲਕ. ਜ਼ੁਲਫ। ੭ ਦੇਖੋ, ਅਲਿ। ੮ ਸਿੰਧੀ. ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. ਵਿਘਨ.

ਅਲਉਤੀ. ਸੰ. अलिम्पक–ਅਲਿੰਪਕ. ਸੰਗਜਾ–ਮਧੂਕ. ਮਹੂਆ.† "ਅਲਉਤੀ ਕਾ ਜੈਸੇ ਭਇਆ ਬਰੇਡਾ, ਜਿਨਿ ਪੀਆ ਤਿਨਿ ਜਾਨਿਆ."(ਗਉਕਬੀਰ) ਮਹੂਏ ਦਾ ਮਦਜ ਜਿਸ ਨੇ ਪੀਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਰ ਜਾਣਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਰੇਡਾ.

ਅਲਸ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਲਸੀ. ਸੁਸਤ. ਉੱਦਮ ਰਹਿਤ।

ਅਲਸਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਲਸ (ਸੁਸਤੀ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅਲਸਾਉਣਾ } **ਅਲਸਾਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਆਲਸ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਆਲਸ ਕਰਨਾ. ਸੁਸਤ ਹੋਣਾ. "ਨਾਮ ਜਪਤ ਗੋਬਿੰਦ ਨਹਿ ਅਲਸਾਈਐ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਅਲਸੀ. ਸੰ. ਅਤਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਸੀ. ਇੱਕ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ. ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਰੰਗ ਅਲਸੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.‡ ਅਲਸੀ ਦਾ ਤੇਲ ਰੋਗਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਲਸੀ ਨੂੰ ਪੀਸਕੇ ਫੋੜੇ ਆਦਿ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਕਮਰ-ਦਰਦ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਲਸੀ ਦੀਆਂ ਪਿੰਨੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Linum usitatissimum.

ਅਲਸੇਟ. ਸੰਗਜਾ–ਉਲਝਨ. ਪੇਚੀਦਗੀ। ੨ਇਲਜ਼ਾਮ. ਕਲੰਕ.

ਅਲਸੂ. الست ਕ਼ੁਰਾਨ ਪਾਰਾ ੯, ਸੂਰਤ ਇਰਾਫ, ਰੁਕੂ ੨੧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਯਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਲਸੂ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਰ-

* ਅਨ–ਉਰੁ. ਜਿਸ ਦੇ ਉਰੁ (ਪੱਟ) ਨਹੀਂ.

* ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਵੇਹ ਰੋਹੜੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਦੱਖਟ, ਸੱਖਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

* ਦੇਖੋ, ਅਹੰ ਸ਼ਬਦ.

† ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜਾਨੀ ਅਲਉਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਮਿਸ਼ਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

‡ ਅਲਸੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਨੀਲੀ ਝਲਕ ਸਹਿਤ ਗੁਲਾਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੇਸੁਰ ਨੇ ਆਦਮ ਦੀ ਔਲਾਦ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈ ਬੁਆਡਾ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ,ਹਾਂ! ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ ਮੰਨਣ ਦੇ ਪ੍ਰਣ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਮਗਨ ਹਾਂ.

ماہیٖ چو گویدبارِ ان ست ۔ تسلیم
ایں قاعدہ زُبدہ دریا نشناسیم

(ਦੀ ਗੋ)

ਅਲਹ. ਵਿ–ਅਲਖ.ਜੋ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ "ਅਲਹ ਲਹਉ ਤਉ ਕਿਆ ਕਹਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ੨ ਅ. اللہ ਅੱਲਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਖ਼ੁਦਾ. "ਅਲਹ ਰਾਮ ਜੀਵਉ ਤੇਰੇ ਨਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਅਲਹੁਦਾ. ਅ. علٰحدہ ਵਿ–ਜੁਦਾ. ਭਿੰਨ.ਅਲਗ.ਵੱਖ.

ਅਲਹੁਮਦ. ਅ. الحمد ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਰਤ ਦਾ ਨਾਉਂ,ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੁੱਢ "ਅਲਹੁਮਦ" ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਸੂਰਤ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਅਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਅਲਹੁਮਦ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਸਤਤਿ (ਵਡਿਆਈ) ਕਰਨਾ.

ਅਲਹਿ } ਦੇਖੋ, ਅਲਹ. "ਅਲਹੁ ਏਕ ਮਸੀਤਿ ਬਸਤ
ਅਲਹੁ } ਹੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਅਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਖ ਨੂੰ ਅਲ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਤ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੇਚਦਾਰ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲਟ, ਜੋ ਕਪੋਲਾਂ ਉੱਪਰ ਲਟਕਦੀ ਹੋਵੇ. ਜ਼ੁਲਫ਼। ੨ ਹਿਮਾਲਯ ਉੱਪਰ, ਮੇਘਦੂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਨੋਹਰ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਅਲਕਾ ੨.

ਅਲਕ ਚੁਕਾਉਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਕੇਸ਼ ਪੁੱਟਣੇ. ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਗਾੜਨੀ. ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ 'ਅਲਖ ਚੁਕਾਉਣੀ' ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਲਕ.

ਅਲਕ ਨੰਦਾ. ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਦੇਵਪ੍ਰਯਾਗ ਪਾਸ ਲਛਮਨਝੂਲੇ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਮੀਲ ਉੱਪਰ ਭਾਗੀਰਥੀ (ਗੰਗਾ) ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਵੈਸਨਵਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਆਕੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਡਿਗੀ ਸੀ, ਇਹ ਉਹੀ ਹੈ। ੨ ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ.

ਅਲਕ ਭੁਜੰਗੀ. ਵਿ–ਸੱਪ ਜੇਹੀਆਂ ਹੋਨ ਅਲਕਾਂ ਜਿਸ ਦੀਆਂ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ. ਅਲਕਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਰਪ ਲਟਕਦੇ ਹਨ.

ਅਲਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਨਜ਼ਾ। ੨ ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਪੁਰੀ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਬਤ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਚਰਬੀ। ੪ ਇੱਕ ਗਣ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੁਸੁਮ ਵਿਚਿਤ੍ਰਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ– ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਯ, ਨ, ਯ. ।।।, ।ऽऽ, ।।।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਚਟਪਟ ਸੈਣੰ ਖਟਪਟ ਭਾਜੇ,
ਝਟਪਟ ਜੁਝਜੋ ਲਖ ਰਣ ਗਾਜੇ,
ਸਟਪਟ ਭਾਜੇ ਅਟਪਟ ਸੂਰੰ,
ਝਟਪਟ ਬਿਸ੍ਰੀ ਘਟਪਟ ਹੂਰੰ. (ਰਾਮਾਵ)

ਅਲਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਲਸ ਕਰਨਾ. ਉੱਦਮਹੀਨ ਹੋਣਾ. "ਨਾਮ ਲੈਤ ਅਲਕਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਅਪਨੇ ਕਾਜ ਕਉ ਕਿਉ ਅਲਕਾਈਐ ?" (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਅਲਕਾਧਿਪ }
ਅਲਕਾਧਿਪਤਿ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਲਕਾਪੁਰੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੁਬੇਰ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ.
ਅਲਕਾਪਤਿ }

ਅਲਕਾਬ. ਅ. القاب ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਕ਼ਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਖ਼ਿਤਾਬਾਤ.

ਅਲਕਾਮ. ਦੇਖੋ, ਅਲ ਅਤੇ ਕਾਮ. ਵਿ–ਪੂਰਣ ਕਾਮ. ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ.

ਅਲਕਿਸ }
ਅਲਕਿੰਦ੍ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਲਕਾ–ਈਸ਼. ਅਲਕਾ–ਇੰਦ੍. ਅਲਕਾਪੁਰੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੁਬੇਰ. ਅਲਕਾਪਤਿ. "ਅਲਕਿਸ ਕੈ ਜਗਦੀਸ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੨੪)
ਅਲਕੇਸ }

ਅਲਖ. ਸੰ. ਅਲਛ. ਵਿ–ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ. "ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਅਲਖ ਅਪਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਲਛਣ ਰਹਿਤ। ੩ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.

ਅਲਖ ਚੁਕਾਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਅਲਕ ਚੁਕਾਉਣੀ.

ਅਲਖ ਜਗਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਲੱਖ ਅਲੱਖ ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਕਹਿਕੇ ਭਿੱਛਿਆ (ਭਿਕ੍ਹਾ) ਲੈਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਅਲਖ ਸ਼ਬਦ ਪੁਕਾਰਕੇ ਭੀਖ ਮੰਗਣੀ.

ਅਲਖੁ. ਦੇਖੋ, ਅਲਖ.

ਅਲਗ } ਵਿ–ਅ–ਲਗ੍ਹ. ਜੋ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ
ਅਲਗਉ } ਨਹੀਂ. ਨਿਰਾਲਾ. ਵੱਖ. ਜੁਦਾ."ਅਲਗਉ ਜੋਇ ਮਧੂਕੜਉ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਮਧੂਕੜਉ.

ਅਲਗਯਾਸ. ਅ. اغياث ਅਲਗ਼ਯਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਹਾਈ. ਫਰਿਆਦ.

ਅਲਗਰਜ. ਅ. الغرض ਅਲਗ਼ਰਜ. ਵਿ–ਬੇਪਰਵਾ. ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ। ੨ ਆਲਸੀ. ਸੁਸਤ। ੩ ਅਹਿਲੇ ਗ਼ਰਜ. ਮਤਲਬੀ.

ਅਲਗੋ. ਦੇਖੋ, ਅਲਗਉ.

ਅਲਗ਼ੋਜ਼ਾ. ਫ਼ਾ. الغوزہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੰਸਰੀ, ਜੋ ਮੁਰਲੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬਜਾਈਦੀ ਹੈ. ਮੁਰਲੀ ਟੇਢੀ ਰੱਖਕੇ ਬਜਾਈਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਲਗ਼ੋਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਅਲੱਛ. ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਅਲਖ। ੨ ਲਾਂਛਨ (ਕਲੰਕ) ਬਿਨਾ. "ਰੀਝ ਰੀਝ ਅੱਛਰਾ ਅਲੱਛ ਸੂਰ ਕੋ ਬਰੈਂ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਅਲਕ੍ਸ.ਦੇਖੋ, ਲਕ੍ਸ.

ਅਲਜ. ਵਿ–ਲੱਜਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਸ਼ਰਮ. ਬੇਹ਼ਯਾ. "ਅਲਜ ਅਸੁਭ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਵਨ." (ਨਾਪ੍)

ਅਲਤਾ. ਸੰ. ਅਲਕ੍ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਖ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ, ਜੋ ਸ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਹੋਲੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਅਲਤਾ ਗਨ ਅੰਬੀਰ ਗੁਲਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਲਤ੍ਫ਼. ਅ. الطاف ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਲੁਤ੍ਫ਼ ਦਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ. "ਬੇ ਅਦਬ ਖ਼ਾਲੀਸ੍ਯ ਅਜ਼ ਅਲਤ੍ਫ਼ਾਫ਼ੇ ਰੱਬ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

ਅਲੱਧ. ਵਿ–ਅ–ਲਬਧ. ਦੁਰਲਭ। ੨ ਨਾ ਲੱਭਿਆ.

ਅਲਪ. ਸੰ. ਅਲ੍ਪ. ਵਿ–ਥੋੜਾ. ਕਮ. ਤੁੱਛ. "ਅਲਪ ਸੁਖ ਅਵਿਤ ਚੰਚਲ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਅਲਿਪ੍ਤ. ਅਲੇਪ. ਨਿਰਲੇਪ. "ਅਲਪ ਮਾਇਆ ਜਲ ਕਮਲ ਰਹਤਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਰਹਿਤ ਬਿਕਾਰ ਅਲਪ ਮਾਇਆ ਤੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਆਧੇਯ ਨਾਲੋਂ ਆਧਾਰ ਕਮ ਅਥਵਾ ਸੂਖਮ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ.

"ਅਲਪ" ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ–
"ਨੌਮੇ ਸ਼੍ਰਤਿਗੁਰੁ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਣ ਦੀ,
ਸਿੱਖਾਂ ਜਦ ਸੁਧ ਪਾਈ।
ਭਯੋ ਰੁਮਾਂਚ ਟੁੱਟੀਆਂ ਤਣੀਆਂ,
ਨੈਨਾਂ ਛਹਿਬਰ ਲਾਈ."
ਆਨੰਦ ਆਧੇਯ ਨਾਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਤਨ ਆਧਾਰ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ.
"ਕੰਕਨ ਕਰੀ ਹੈ ਛਾਪ ਸੋਊ ਹੈ ਚਲ ਚਲਾਤ."
(ਹਨੂ) ਛਾਪ ਆਧੇਯ ਨਾਲੋਂ ਸੀਤਾ ਦੀ ਭੁਜਾ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਸੂਖਮ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ.

ਅਲਪਹੀਅਉ } ਵਿ–ਅਲੇਪਤਾ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਲੇਪ.
ਅਲਪਹੀਆ } "ਲੇਪ ਨਹੀ ਅਲਪਹੀਅਉ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਛੋਟਾ ਦਿਲ। ੩ ਛੋਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ.

ਅਲਪਗ } ਸੰ. ਅਲ੍ਪਜ੍ਞ. ਵਿ–ਅਲਪ (ਥੋੜਾ) ਜਾਣਨ
ਅਲਪਗ੍ਯ } ਵਾਲਾ. ਜੋ ਘੱਟ ਇ੍ਲਮ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਅਲਪਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਪੇਟ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰੂਦ ਗੋਲੀ ਆਦਿ ਜੰਗੀ ਸਾਮਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਅਲਪ ਪ੍ਰਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਅੱਖਰ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ (ਸ੍ਵਾਸ) ਦਾ ਅਲਪ (ਥੋੜਾ) ਬਲ ਖਰਚ ਹੋਵੇ. ਅਰਥਾਤ–ਕ ਗ ਙ ਚ ਜ ਞ ਟ ਡ ਣ ਤ ਦ ਨ ਪ ਬ ਮ ਯ ਰ ਲ ਵ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ:–ਖ ਘ ਛ ਝ ਠ ਢ ਥ ਧ ਫ ਭ ੜ। ੨ ਵਿ–ਕਮਜ਼ੋਰ.

ਅਲਪ ਬੁੱਧਿ }
ਅਲਪ ਮਤਿ } ਵਿ–ਥੋੜੀ ਅਕਲਵਾਲਾ. ਕਮ ਅਕਲ.

ਅਲ ਪਲਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝੂਠਾ ਆਡੰਬਰ (ਦਿਖਾਵਾ). ੨ ਸਾਰ ਰਹਿਤ (ਫੋਕਾ) ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਅਲ ਅਤੇ ਪਲਾਲ. "ਗਲੀ ਅਲ ਪਲਾਲੀਆਂ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨, ਮ: ੫)

ਅਲਪਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਗਾ.

ਅਲਪਾਇ. ਵਿ–ਅਲੇਪਤਾ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਲੇਪ. ਦੇਖੋ, ਅਲਿਪਾਇ.

ਅਲਪਾਹਾਰੀ. ਸੰ. ਅਲ੍ਪਾਹਾਰਿਨ੍. ਵਿ–ਥੋੜਾ ਅਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਘੱਟ ਖਾਣ ਵਾਲਾ.

ਅਲਪਾਤਾ. ਸੰ. ਅਲਿਪ੍ਤ. ਵਿ–ਅਲੇਪ. ਅਸੰਗ. ਦੇਖੋ, ਅਲਿਪਾਤਾ.

ਅਲਪਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਲਿਪਾਰੀ.

ਅਲਫ. ਅ. الف ਅਲਿਫ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅ਼ਰਬੀ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ। ੨ ਗਣਿਤ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦਾ ਬੋਧਕ. ਦੇਖੋ, ਅਬਜਦ। ੩ ਅੱਲਾ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੪ ਨਜੂਮ (ਜਯੋਤਿਸ਼) ਅਨੁਸਾਰ ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਬੋਧਕ। ੫ ਘੋੜੇ ਦਾ ਅਲਫ਼ ਅੱਖਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਅਗਲੇ ਪੈਰ ਚੁੱਕਕੇ ਸਿੱਧਾ ਖੜੇ ਹੋਣਾ.

ਅਲਫ਼ ਖ਼ਾਨ. ਅਲਿਫ਼ ਖ਼ਾਨ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈਨਾਪਤਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਜੰਗ ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਮਕਾਮ ਸੰਮਤ ੧੭੪੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਇਸ ਯੁੱਧ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਗ਼ਲ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੈਦ ਖ਼ਾਨ.

ਅਲਫਾ. ਦੇਖੋ, ਅਲਫੀ.

ਅਲਫਾਜ. ਅ. الفاظ ਅਲਫ਼ਾਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਫ਼ਜ਼ (ਸ਼ਬਦ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਅਲਫੀ. ਅ. الفی ਵਿ–ਅਲਿਫ਼ ਅੱਖਰ ਜੇਹੀ ਸਿੱਧੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਫਨੀ. ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਚੋਲਾ, ਜੋ ਬਾਹਾਂ ਬਿਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋ ਅੱਲਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਲਿਫ਼ ਅੱਖਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ.

ਅਲਬੱਤਾ. ਅ. البتہ ਵ੍ਯ–ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਬਿਲਾ ਸ਼ੱਕ। ੨ ਹਾਂ। ੩ ਪਰੰਤੂ. ਲੇਕਿਨ.

ਅਲਬਾਲ. ਦੇਖੋ, ਆਲਬਾਲ.

ਅਲਬਾਲਿਤ. ਸੰ. ਆਲ੍ਵਾਲਿਤ. ਵਿ–ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰਿਆ. "ਬਾਲ ਰਹੈਂ ਅਲਬਾਲਿਤ ਜਾਲ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਆਲਬਾਲ.

ਅਲਬੇਲਾ. ਵਿ–ਬੇਫ਼ਿਕਰ. ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ। ੨ ਬਾਂਕਾ. ਟੇਢਾ.

ਅਲਭ }
ਅਲਭੁ } ਵਿ–ਜੋ ਨਾ ਲੱਭ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਅਲਭ੍ਯ } ਹੋਣਾ ਦੁਰਲਭ ਹੈ. ਨਾਯਾਬ. "ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਨਾਮ ਅਲਭੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਅਲਮ. ਵਿ–ਦੁਖੀ. ਆਰਤ। ੨ ਅ. علم ਅ਼ਲਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਾਨ. ਝੰਡਾ। ੩ ਵਿ–ਸਿੱਧਾ ਖੜਾ। ੪ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ. ਉਧਿੱਤ. "ਸਮਸ਼ੇਰ ਅਲਮ ਕੀਨੇ ਧਾਏ ਸਭੀ ਸਿਪਾਹਾ." (ਸਲੋਹ) ੫ ਦੇਖੋ, ਅਲੰ.

ਅਲਮਸਤ. ਫ਼ਾ. الست ਅਲਮਸ੍ਤ. ਵਿ–ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਚੂਰ. ਮਖ਼ਮੂਰ। ੨ ਭਾਵ–ਬੇਪਰਵਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬੇਸੁਧ. "ਹਰਿਰਸੁ ਪੀਵੈ ਅਲਮਸਤ ਮਤਵਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਯੋਗਿਰਾਜ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਇੱਕ ਆਤਮ-ਗ੍ਯਾਨੀਸਾਧੂ,ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਕਮਲੀਆ ਅਤੇ ਗੋਦੜੀਆ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.ਅਲਮਸਤਦਾ ਜਨਮ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਗੌਡ਼ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੧੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ ਇਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਹ ਬਾਬਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਕੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਧੂੰਏਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬਣਿਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਾਨਕਮਤੇ ਪਹੁਚਕੇ ਅਲਮਸਤ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ.

ਪੁਨ ਅਲਮਸਤ ਸਾਧੁ ਕੋ ਧੀਰ,
ਦੈਕਰਿ ਭਲੇ ਗੁਰੂ ਬਰ ਬੀਰ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਾਨਕਮਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੦੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ.

ਅ਼ਲਮ ਬਰਕਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਅਲਮ ਬਰਕਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਨੇਜ਼ਾ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕਰਨਾ.

ਅਲਮਲ. ਵਿਸ਼ ਅਤੇ ਮੈਲ. ਦੇਖੋ, ਅਲ ਅਤੇ ਮਲ. "ਅਲਮਲ ਖਾਈ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਘੋਰੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਵਰਤਕੇ ਸਿਰ ਖ਼ਾਕ ਪਾਈ.

ਅਲਮਾਸ. ਫ਼ਾ ਅਲਮਾਸ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੀਰਾ. ਵਜ੍ਰ .

ਅਲਮਾਰੀ. ਪੁਰਤ. Almerio–ਅਥਵਾ Almirah. ਸੰਗ੍ਯਾ. ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਖੜਾ ਸੰਦੂਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖ਼ਾਨੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਅਲਮੋਰਾ ਅਲਮੋੜਾ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਕੁਮਾਊਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਦੀਸਵੀ ਸ਼ੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚੰਦ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੧੫ ਵਿੱਚ ਅਲਮੋਰਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਬਜੇ ਆਇਆ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੩ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਚੰਡੀ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਫੜਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਸੇ ਥਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਅਲਮੋਰਾ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਸਿੱਖੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਿੱਖਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਲੋਪ ਹੋਗਈ.

ਅਲਰਕ. ਸੰ. ਅਲਰ्क. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਦਾਲਸਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ* (ਰਿਤਧ੍ਵਜ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭ੍ਰਮਿਸ਼੍ਟ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ ਅਤੇ ਮੰਦਾਲਸਾ। ੨ ਪਾਗਲ ਕੁੱਤਾ। ੩ ਪਾਗਲ ਕੁਤੇ ਦੇ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਰੋਗ.ਹਲਕ। ੪ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਮੰਦਾਰ. ਦੇਖੋ,ਮੰਦਾਰ.

ਅਲਲ. ਸੰ. ਅ–ਲਲ. ਵਿ–ਲਲ (ਚਪਲਤਾ) ਬਿਨਾ. ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. "ਚਾਉ ਅਲਲਿਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨਲ.

ਅਲਲਾਚੀਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ,ਜੋ ਚੀਨੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਨਲ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਅਲਲਾਚੀਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਅਲਲਾਚੀਨ ਬਿਹਗ ਜਿਹ ਥਾਨੰ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਅਨਲ ੪.

ਅਲਵਾਨ. ਅ ਅਲਵਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਨੀ ਚਾਦਰ. ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦਾ ਓਢਣ ਲਾਇਕ ਵਸਤ੍ਰ. ਇਹ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਲੋਨ (ਰੰਗ) ਦਾ. ਅਲਵਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਹਲਵਾਨ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੁਰਖ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਲੜ. ਦੇਖੋ, ਅਲ੍ਹੜ.

ਅਲਾ. ਅ ਅੱਲਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਸੋਈ ਲਗੈ ਸਚੁ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਅਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅਲਾਉ. ਸੰ. ਆਲਾਪ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਵਾਰਤਾਲਾਪ. ਬਾਤਚੀਤ. "ਮਨਮੁਖ ਫੀਕਾ ਅਲਾਉ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਆਲਾਪ.

ਅਲਾਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਆਲਾਪਨਾ. "ਕਹੇ ਫਰੀਦ ਸਹੇਲੀਹੋ ! ਸਹੁ ਅਲਾਏਸੀ." (ਸੂਹੀ) ਭਾਵ–ਪਤੀ ਦਾ ਸੱਦਾ ਆਵੇਗਾ. ਹੁਕਮ ਪੁੱਜੇਗਾ.

* ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾਨਪੁਰ (ਝੂਸੀ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ.

ਅ਼ਲਾਉੱਦੀਨ. ਅ ਅਲਾਉਦੀਨ ਵਿ–ਦੀਨ ਦੀ ਉੱਚਤਾ. ਭਾਵ–ਦੀਨ ਦੇ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਿਲਜੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੩੫੩ ਤੋਂ ੧੩੭੩ ਤੀਕ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਕੁਤਬ ਮੀਨਾਰ ਪਾਸ ਜੋ ਗੁੰਬਜਦਾਰ ਦਰਵਾਜਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸੇ ਨੇ (ਸਨ ੧੩੧੦ ਵਿੱਚ) ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ.

ਇਸੇ ਨਾਉਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗ਼ੌਰ ਤੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਅਰ ਸ਼ੱਜਦ ਅਤੇ ਬਾਹਮਨੀ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਈ ਹੋ ਗੁਜਰੇ ਹਨ.

ਅਲਾਇਆ. ਵਿ–ਆਲਾਪਿਤ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ । ੨ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. ਗਾਇਆ.

ਅਲਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖੋ, ਉੱਲਾਸ । ੨ ਸੰ. ਇੱਕ ਜ਼ੁਬਾਨ (ਜੀਭ) ਦਾ ਰੋਗ.

ਅਲਾਸੀ. ਵਿ–ਆ–ਲਾਸੀ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਾਸਨ ਨ੍ਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਜੁਆਲਾ ਜਯੰਤੀ ਅਲਾਸੀ ਅਨੰਦੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੇਖੋ, ਲਾਸਨ.

ਅਲਾਹ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਲਾਭ. ਨਿਰਰਥਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਲਾ. ਖ਼ੁਦਾ. "ਅਲਾਹ ਪਾਕੈਪਾਕ ਹੈ." (ਤ੍ਰਿਲੋ ਕਬੀਰ) "ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਲੀ ਅਲਾਹ ਦੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਅਲਾਹਣ ਅਲਾਹਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਆਲਾਪਨ. ਕਥਨ ਕਰਨਾ । ੨ ਗਾਉਣਾ. ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਫੈਲਾਉ ਕਰਨਾ। ੩ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨੀ. ਸਲਾਹੁਣਾ. ਗੁਣ ਗਾਉਣੇ.

ਅਲਾਹਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਲਾਘਾ (ਉਸਤਤਿ) ਦੀ ਕਵਿਤਾ. ਉਹ ਗੀਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਣ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮੌਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਗੁਣ ਕਰਮ ਕਹਿਕੇ ਜੋ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਲਾਹਣੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਸਿਖਯਾ ਭਰੀ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ– "ਪੰਨੂ ਸਿਰੰਦਾ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ."

ਅਲਾਹਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਗ.

ਅਲਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਹ.

ਅ਼ਲਾਕ਼ਾ. ਅ ਅ਼ਲਾਕ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਬੰਧ. ਮੇਲ. ਰਿਸ਼ਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਲਾਕਾ.

ਅਲਾਤ. ਸੰ. ਆਲਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁਆਤੀ. ਮੁਰਿਆੜ. ਲੂਕ। ੨ ਅੰਗਾਰ. ਦਗਦਾ ਹੋਇਆ ਕੋਲਾ.

ਅਲਾਤ ਚਕ੍ਰ. ਸੰ. ਆਲਾਤ ਚਕ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁਆਤੀ ਨੂੰ ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਘੁਮਾਉਣ ਤੋਂ ਅੱਗ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਗੋਲ ਰੇਖਾ. "ਚਕ੍ਰ ਅਲਾਤ ਕੀ ਬਾਤ ਬਖ਼ੂਰਨ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ (ਨਾਚ),ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਫੈਲਾਕੇ ਘੁਮੇਰੀ ਖਾਈਦੀ ਹੈ.

ਅ਼ਲਾਨੀਯਹ. ਅ ਅ਼ਲਾਨੀਯਹ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜ਼ਾਹਿਰ ਤੌਰ ਪੁਰ.

ਅਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਆਲਾਪ.

ਅਲਾਪੀ. ਸੰ. ਆਲਾਪਿਨ. ਵਿ–ਆਲਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਲਾਮ. ਅ ਅ਼ਲਾਮ ਅੱਲਾਮ. ਵਿ–ਸਰਵਗ੍ਯ । ੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. "ਕਿ ਆਕਲ ਅਲਾਮੇ." (ਜਾਪੁ) "ਕਿ ਅਲਾਮਸ੍ਤ." (ਗਜਾਨ)

ਅ਼ਲਾਮਤ. ਅ ਅ਼ਲਾਮਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਛਣ (ਲਕ੍ਸ਼ਣ). ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਅਲਾਮੀ. ਅ ਅ਼ਲਾਮੀ ਅੱਲਾਮੀ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ਯੁੱਧਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ. "ਰਾਖਸ ਬਡੇ ਅਲਾਮੀ ਭੰਜ ਨ ਜਾਣਦੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਦੇਖੋ,ਅੱਬੁਲਫਜਲ.

ਅ਼ਲਾਲਤ. ਅ ਅ਼ਲਾਲਤ ਇੱਲ੍ਤ (ਬੀਮਾਰੀ) ਸਹਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰੋਗ ਦਸ਼ਾ.

ਅਲਾਵਣ ਅਲਾਵਨ ਸੰ. ਆਲਾਪਨ. ਕ੍ਰਿ–ਵਖਿਆਨ ਕਰਨਾ. ਕਥਨ. "ਮੁਖ ਅਲਾਵਣ ਬੋਬਰਾ." (ਮਾਰੂ ਵਾਰ ੨, ਮ: ੫) "ਨਹਿ ਤੁਮ ਕੀਜੈ ਕਛੂ ਅਲਾਵਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅ਼ਲਾਵਾ. ਅ ਅ਼ਲਾਵਾ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਿਵਾਯ. ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ. ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.

ਅਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੌਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ. "ਜੈਸੇ ਅਲਿ ਕਮਲਾ ਬਿਨ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਕੋਕਿਲਾ (ਕੋਇਲ). ੩ ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਲੀ.

ਅਲਿਕ. ਸੰ. ਆਲਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੱਥਾ. ਮਸ੍ਤਕ । ੨ ਦੇਖੋ, ਅਲਕਾ.

ਅਲਿਕਿਸ. ਕੁਬੇਰ. ਦੇਖੋ, ਅਲਕੇਸ਼.

ਅਲਿਖ. ਦੇਖੋ, ਅਲੇਖ.

ਅਲਿੰਗਨ. ਦੇਖੋ, ਆਲਿੰਗਨ. "ਚਹਿਤ ਅਲਿੰਗਨ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਅਲਿਨਿ ਅਲਿਨੀ ਸੰ. ਅਲਿਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਮਰੀ. ਛੋਰੀ.ਛੋਰੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਨਿਕਾਸੀ ਨਾ ਅਲਿਨਿ ਗਿਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਅਲਿਪ ਅਲਿਪਤ ਸੰ. ਅਲਿਪ੍ਤ. ਵਿ–ਅਲੇਪ. ਨਾ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਅਸੰਗ. "ਜੋ ਅਲਿਪ ਰਹੇ ਮਨ ਮਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਅਲਿਪਤ ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਕਰਤਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਅਲਿਪਤ ਗੁਫਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ । ੨ ਸਾਫ਼ ਦਿਮਾਗ। ੩ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਦਾ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਆਸ਼੍ਰਮ. "ਅਲਿਪਤ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਰੇ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਅਲਿਪਤਾ. ਅਲੇਪਤਾ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਲਿਪਤ.

ਅਲਿ ਪਨਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਲਿ (ਭੌਰਿਆਂ) ਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਤ੍ਯੰਚਾ (ਜੋਹ) ਜਿਸ ਦੀ, ਕਾਮਦੇਵ. ਭੌਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਵਾਲਾ. "ਜਨੁ ਅਲਿ ਪਨਚ ਕਾਢ ਤਨੁ ਕਾਢਾ." (ਰਘੁਰਾਜ)

ਅਲਿਪਨਾ. ਵਿ–ਅਲੇਪਤਾ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਲੇਪ. "ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਸਦਾ ਅਲਿਪਨਾ." (ਬਾਵਨ)

ਅਲਿਪਾਇ ਅਲਿਪਾਤ ਅਲਿਪਾਤਾ ਅਲਿਪਾਰੀ ਵਿ–ਨਿਰਲੇਪ. ਅਸੰਗ. ਅਲਿਪ੍ਤ. "ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਅਲਿਪਾਇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਜਲ ਕਮਲਾ ਅਲਿਪਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਹੈ ਅਲਿਪਾਤਾ." (ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਅਲਿਪਾਤ ਅਰਧੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਅਲਿਪ੍ਤ (ਅਲੇਪ ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਆਰਾਧਨੇ ਵਾਲਾ.

ਅਲਿਫ਼. ਦੇਖੋ, ਅਲਫ਼.

ਅਲਿਫ਼ ਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਲਫ਼ ਖ਼ਾਨ.

ਅਲਿਲ. ਦੇਖੋ, ਅਨਲ ੪.

ਅਲੀ. ਸੰ. ਆਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਹੇਲੀ. ਸਖੀ. "ਕਵਿ ਸਜਾਮ ਕਹੇ ਸੰਗ ਰਾਧੇ ਅਲੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕਤਾਰ.ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਪੰਕਤਿ। ੩ ਸੰ. ਅਲਿਨੀ. ਕੁਮਰੀ."ਅਲੀ ਅਲ ਗ਼ੀਜ਼ਾਤ ਅਲੀ ਅਲ ਗ਼ੀਜ਼ਾਤ ਹੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਅਲਿ. ਛੋਰਾ. ਕੁਮਰ। ੫ ਅ ਅ਼ਲੀ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦਾ ਪਤੀ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ.

ਅਲੀਆ. ਸੰ. ਅਲੀਕ. ਵਿ–ਝੂਠਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੂਠ. ਅਸਤ੍ਯ. "ਜਾਗਤ ਰਹੈ ਨ ਅਲੀਆ ਭਾਖੈ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੈ, ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ.

ਅਲੀ ਸ਼ੇਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਥਾਨਾ ਮਾਨਮਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਭੰਦੇਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੨੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ.

ਅਲੀਕ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਲੀਕ. ਅਰੇਖ. ਚਿੰਨ੍ਹ ਰਹਿਤ. "ਅਲੀਕ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਝੂਠ. ਅਸਤ੍ਯ। ੩ ਅ ਅ਼ਲੀਕ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ (ਅਤ੍ਯੰਤ) ਲਾਦਿਕ (ਯੋਗ੍ਯ).

ਅਲੀਣ ਅਲੀਨਾ ਅਲੀਨ ਵਿ–ਜੋ ਲੀਨ ਨਹੀਂ. ਨਿਰਾਲਾ. ਅਲਗ। ੨ ਆਲੀਨ. ਅਭੇਦ. ਲਿਵਲੀਨ. "ਪੂਜਾ ਚਾਰ ਪਖੰਡ ਅਲੀਨਾ." (ਭਾਗੁ)

ਅਲੀ ਬਖ਼ਸ਼. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨਾਨੂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਅ਼ਲੀਮ. ਅ ਅ਼ਲੀਮ ਵਿ–ਇ਼ਲਮ (ਗਜਾਨ) ਵਾਲਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਸਾਤਾ. ਰਜ਼ਾਨੀ.

ਅਲੀ ਮੁਹੰਮਦ. ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਲ ਦੀ ਅਵਾਈ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਹਰ ਨੂੰ ਸੁੰਨਾ ਛੱਡਕੇ ਨੱਠ ਗਿਆ ਸੀ.

ਅਲੀਲ. ਅ. عليل ਵਿ–ਰੋਗੀ. ਬੀਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਲਤ.

ਅਲੀਵਣ } ਕ੍ਰਿ–ਆਲੀਨ ਹੋਣਾ. ਲਿਵਲੀਨ
ਅਲੀਵਣਾ } ਹੋਣਾ. ਸਮਾਉਣਾ. "ਸਹਿਜ ਅਲੀਵਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਅਲੀਵਾਲ. ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜ਼ਿਲੇ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ੨੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੬ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ.

ਅਲੀੜ. ਦੇਖੋ, ਆਲੀਢ.

ਅਲੁਮਲੁ. ਦੇਖੋ, ਅਲ ਰੋ.

ਅਲੂਹਾ. ਵਿ–ਜੋ ਲੂਹਿਆ ਨਹੀਂ. ਆਂਚ ਰਹਿਤ। ੨ ਨਵਾਂ। ੩ ਯੁਵਾ. ਜੁਆਨ. "ਆਲੀ ਅਨੂਪ ਸੁਬੈਸ ਅਲੂਹਨ." (ਸਲੋਹ)

ਅਲੂਚਾ. ਦੇਖੋ, ਆਲੂਚਾ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਲੁੱਚਾ. ਭਲਾ. ਨੇਕ.

ਅਲੂਣਾ } ਵਿ–ਲੂਣ (ਲਵਣ) ਬਿਨਾ. ਅਲਵਣ।
ਅਲੂਣੀ } ੨ ਭਾਵ–ਰਸ ਰਹਿਤ. ਬੇਸੁਆਦ. ਫਿੱਕਾ. ਫਿੱਕੀ. "ਸਿਲ ਜੋਗ ਅਲੂਣੀ ਚਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੩ ਲਾਵਨਯਤਾ (ਸ਼ੋਭਾ) ਬਿਨਾ. "ਫਿਟ ਅਲੂਣੀ ਦੇਹ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ਪ)

ਅਲੂਣੀ ਸਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਾ ਅਲੂਣੀ.

ਅਲੂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਆਲੂਦਾ.

ਅਲੂਫਾ. ਅ. عُلُوفة ਉਲੂਫਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਨਖ਼ਾਹ. ਤਲਬ। ੨ ਵਜੀਫ਼ਾ.

ਅਲੂਰ } ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਨੇਲੋਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ.
ਅਲੂਰਾ } "ਨਾਮ ਅਲੂਰਾ ਤਾਂਕੋ ਸੋਹੈ."(ਚਰਿਤ੍ਰ੩੩੯)

ਅਲੂਲ ਜਲੂਲ. ਸਿੰਧੀ. ਬੇਸਲੀਕ਼ਾਪਨ. ਫੂਹੜਪੁਣਾ.

ਅਲੂਲਾ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰੰਗ. ਲਹਿਰ। ੨ ਬੁਦਬੁਦਾ. ਬੁਲਬੁਲਾ। ੩ ਅੱਗ ਦਾ ਭਬੂਕਾ. ਲਪਟ। ੪ ਵਿ–ਲੋਲਤਾ ਰਹਿਤ. ਚੰਚਲਤਾ ਬਿਨਾ. "ਰਾਜ ਕੋ ਧਰਮ ਅਲੂਲੋ." (ਅਕਾਲ) ੫ ਜੋ ਨਹੀਂ ਲੂਲਾ.

ਅਲੇ. ਵ੍ਯ–ਅਰੇ ! ਸੰਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਪ੍ਰਤਯਯ, ਜੋ ਪਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੀ ਯੋਗਜਤਾ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਤ੍ਰਜੀਅਲੇ ਸੰਸਾਰੈ." ਅਤੇ "ਪੋਖੀਅਲੇ ਧਰਮ ਹਾਓ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਆਦਿ.

ਅਲੇਸ. ਵਿ–ਲੇਸ (ਚੇਪ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ੨ ਨਿਰਲੇਪ. ਅਸੰਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਲੇਸ਼.

ਅਲੇਖ. ਵਿ–ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਅਲੇਖ੍ਯ. "ਅਲੇਖ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਅਲਕ੍ਸ਼. ਅਲਖ. ਜੋ ਲਖਿਆ (ਵੇਖਿਆ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ੩ ਭਿੱਖਯਾ ਮੰਗਣ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਬਦ "ਅਲੱਖ". "ਭੇਖ ਅਲੇਖ ਉਚਾਰ ਕੈ ਰਾਵਨ." (ਰਾਮਾਵ) ਯੋਗੀ ਭੇਖ ਦੀ "ਅਲੱਖ" ਬੋਲਕੇ ਰਾਵਨ ਸੀਤਾ ਪਾਸ ਆਇਆ। ੪ ਜੋ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ. "ਤਾਂਤੇ ਜਨਮ ਅਲੇਖੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਕੋਈ 'ਲੇਖ ਨਹੀਂ'.ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ."ਅਲੇਖ ਹਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਅਲੇਖੀ. ਦੇਖੋ, ਅਲੇਖ.

ਅਲੇਪ. ਵਿ–ਅਲਿਪ੍ਤ. ਨਿਰਲੇਪ.

ਅਲੇਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੇਖਾ. ਲੀਕ। ੨ ਧਾਰਾ. ਧਾਰ. "ਛੁਟੀ ਹੈਂ ਸੀਸ ਪੈ ਸ੍ਰੋਨ ਅਲੇਲੇਂ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਵਿ–ਅਲ੍ਹੜ. ਅਣਜਾਣ.

ਅਲੋਅ. ਅਵਲੋਕਨ ਕਰ. ਦੇਖ. ਦੇਖੋ, ਅਲੋਅਨ ਅਤੇ ਅਲੋਇਨ। ੨ ਅਲੌਕਿਕ. ਅਣੋਖਾ. "ਅਗਰ ਪਾਛੈ ਕਛੁ ਨ ਸੂਝੈ ਏਹੁ ਪਦਮ ਅਲੋਅ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਇਹ ਅਦਭੁਤ ਪਦਮਾਸਨ ਹੈ.

ਅਲੋਅਨ. ਸੰ. ਅਵਲੋਕਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖਣਾ. ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਅਲੋਇ. ਦੇਖੋ, ਅਲੋਇਨ। ੨ ਸੰ. ਅਲੌਕਿਕ. ਵਿ–ਅਣੋਖਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਵਿਲੋਕਕੇ. ਵੇਖਕੇ.

ਅਲੋਇਅੜਾ. ਵਿ–ਦੇਖਿਆ (ਅਵਲੋਕਨ ਕੀਤਾ) ਹੋਇਆ. "ਨੈਨ ਅਲੋਇਅੜਾ ਹਰਿ ਜਾਨੀਅੜਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਅਲੋਇਆ. ਅਵਲੋਕਨ ਕੀਤਾ. ਵੇਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਲੋਇਨ.

ਅਲੋਇਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਵਲੋਕਨ. ਦੇਖਣਾ. "ਅਨਦ ਰੂਪ ਸਭ ਨੈਨ ਅਲੋਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) "ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਅਲੋਈਐ." (ਦੇਵ ਮ: ਪ)

ਅਲੋਈਐ. ਅਵਲੋਕਨ ਕਰੀਐ. ਦੇਖੋ, ਅਲੋਇਨ.

ਅਲੋਹ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਲੋਹੇ. ਭਾਵ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਨਾ. "ਗਯੋ ਕੌਨ ਬੀਰੰ ਸੁ ਯਾਂਤੇ ਅਲੋਹੰ" ? (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਕੌਨ ਸੂਰਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਾਲ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹੀ ਖਾਧਾ ?

ਅਲੋਕ. ਸੰ. ਆਲੋਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ। ੨ ਦਰਸ਼ਨ. ਦੀਦਾਰ. "ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਅਲੋਕ." (ਸਾਰ ਸੂਰਦਾਸ) ੩ ਸੰ. ਅਲੋਕ. ਵਿ–ਜੋ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ. ਅਗੋਚਰ. "ਅਲੋਕ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਰਜਨ. ਏਕਾਂਤ। ੫ ਪਰਲੋਕ. "ਲੋਕ ਅਲੋਕ ਗਵਾਇ ਦੁਰਾਨਨਿ." (ਰਾਮਾਵ) ਹੋ ਬੁਰੇ ਮੁੰਹ ਵਾਲੀ ਕੈਕਈ ! ਤੈਂ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਖੋ ਲਏ। .੬ ਸੰ. ਅਲੋਕ੍ਯ. ਵਿ–ਅਲੌਕਿਕ. ਅਣੋਖਾ.

ਅਲੋਕਨ. ਸੰ. ਆਲੋਕਨ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖਣਾ. ਝਾਕਣਾ. ਤੱਕਣਾ. "ਈਤ ਊਤ ਦਹ ਦਿਸ ਅਲੋਕਨ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ਪ)

ਅਲੋਗ } ਵਿ–ਅਲੌਕ੍ਯ. ਅਲੌਕਿਕ. ਅਣੋਖਾ. ਅਦਭੁਤ। ੨ ਅਲਗਨ. ਨਿਰਲੇਪ.
ਅਲੋਗਨੀ } "ਸੁਰਗ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਮਿਰਤ ਪਵਿਤ੍ਰ, ਪਇਆਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਲੋਗਨੀ." (ਰਾਮ
ਅਲੋਗੀ } ਮ: ਪ) "ਨਾਨਕ ਲੋਗ ਅਲੋਗੀ ਰੀ ਸਖੀ." (ਆਸਾਵਰੀ ਮ: ਪ)

ਅਲੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਲੂਣਾ.

ਅਲੋਪ. ਸੰ. ਲੋਪ. ਵਿ–ਅਗੋਚਰ. ਗ਼ਾਇਬ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ. "ਹੋਈ ਅਲੋਪ ਭਵਾਨੀ ਦੇਵਾਂ ਰਾਜ ਦੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਅ (ਨਾ) ਲੋਪ (ਗੁਪਤ). ਪ੍ਰਗਟ. ਪ੍ਰਤੱਖ.

ਅਲੋਲ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਲੋਲ (ਚੰਚਲ). ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ. ਇਸਥਿਤ (ਸ੍ਥਿਤ).

ਅਲੋਵਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਅਵਲੋਕਨਾ. ਆਲੋਕਨ. ਦੇਖਣਾ.
ਅਲੋਵਨ } ਤੱਕਣਾ. "ਨੈਨ ਅਲੋਵਉ ਸਾਧਜਨੋ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ਪ) "ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਇਕੁ ਨੈਨ ਅਲੋਵਨਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੪, ਮ: ਪ)

ਅਲੌਕਿਕ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਲੌਕਿਕ. ਜੋ ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਅਣੋਖਾ. ਅਦਭੁਤ.

ਅਲੰ. ਸੰ. ਅਲਮ੍. ਵ੍ਯ. ਪੂਰਣ. ਸਭ। ੨ ਕੇਵਲ। ੩ ਵਿ–ਯੋਗ੍ਯ. ਲਾਇਕ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੂਸ਼ਣ. ਗਹਿਣਾ.

ਅਲੰਕ. ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਆਲੰਕ. ਲੰਕਾ ਤੀਕ. ਲੰਕਾ ਤੋੜੀ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ. ਖਗੋਲ. "ਸੈਲਹਿ ਦਬਤ ਐਲ ਪਰਤ ਅਲੰਕ ਪਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਲੰਕਾਰ. ਸੰ. ਅਲਙ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਹਿਣਾ. ਜ਼ੇਵਰ. ਭੂਖਣ (ਭੂਸ਼ਣ). "ਅਲੰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਥੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ੨ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਅਰਥ ਦੇ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੀ ਉਹ ਰੀਤਿ, ਜੋ ਕਾਵ੍ਯ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਵੇ.* ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੰਤ ਹਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਦੋ ਹਨ:– 'ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ,' ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ, ਜੈਸੇ- ਕਿ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਆਦਿ,ਅਤੇ 'ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ,' ਜੋ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਉਪਮਾ ਰੂਪਕ ਆਦਿ. ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਥਾਂ ਪਾਏ ਜਾਣ, ਤਦ ਉਭਯਾਲੰਕਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਅਲੰਕਾਰ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ.

* ਅਲਙ੍ਰੋਤੀਤਿ ਅਲਙ੍ਕਾਰ:

ਅਲੰਕੀ } ਸੰ. ਅਲਙ੍ਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਅਲੰਕਾਰ
ਅਲੰਕੇ } ਸਹਿਤ. ਭੂਸ਼ਿਤ. "ਅਲੰਕਾਰ ਅਲੰਕੇ." (ਜਾਪੁ) ਅਲੰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੀ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਕਰਤਾ.

ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਲੰਕੀ. "ਅਲੰਕ੍ਰਿਤੰ ਸੁਦੇਹਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਅਲੰਖ. ਵਿ–ਅਲੇਖ। ੨ ਅਲਖ. "ਸਾਚੈ ਸ਼ਬਦਿ ਅਲੰਖ." (ਸ੍ਰਵਾ ਮ: ੩)

ਅਲੰਗ. ਵਿ–ਅਲਗਨ. ਨਿਰਲੇਪ. ਅਸੰਗ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ਼. ਓਰ. ਪਾਸ਼। ੩ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਲੰਗ.

ਅਲੰਘ } ਵਿ–ਜੋ ਲੰਘਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਅਲੰਘਨੀਯ.
ਅਲੰਘਜ਼ }

ਅਲੰਬ. ਸੰ. ਆਲੰਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹਾਰਾ. ਆਸਰਾ. ਅਵਲੰਬ। ੨ ਪਨਾਹ. ਸ਼ਰਣ.

ਅਲੰਬਨ } ਸੰ. ਆਲੰਬਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹਾਰਾ. ਆਸਰਾ.
ਅਲੰਬਨੁ } "ਹਸਤਅਲੰਬਨੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੂ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਲੰਬਨ.

ਅਲੰਬੁਸਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਸੁਤ.

ਅਲ੍ਹੜ. ਵਿ–ਵਿਚਾਰਹੀਨ। ੨ ਅਞਾਣ। ੩ ਨਾਤਜਰਬੇਕਾਰ. ਸਿੰਧੀ. ਅਲੜ.

ਅੱਲ. ਸੰ. ਅਲਾਬੁ ਅਥਵਾ ਅਰਲੁ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਬਾ ਕੱਦੂ. ਤੋਰੀ ਕੱਦੂ। ੨ ਅ. آل ਆਲ. ਗੋਤ. ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਆਲ.

ਅੱਲਾ. ਵਿ–ਕੱਚਾ. ਅਪਕ੍ਵ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਲਾ. ਰੱਬ. ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾ.

ਅੱਲਾਸ਼ਾਹ } ਇੱਕ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਲਹੌਰ
ਅੱਲਾਯਾਰ } ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ.ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਪਰਮਹੰਸ ਡੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿੱਕ ਹੋਈ. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਪਹੁਚਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆਗਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪੀ.

ਅਵ. ਸੰ. ਅਵ੍. ਧਾ–ਰਖਜਾ (ਰਕ੍ਸ਼ਾ) ਕਰਨਾ. (ਇਸੇ ਤੋਂ ਓਮ੍ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ). ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ. ਵਿਚਰਨਾ. ਪਿਆਰਾ ਹੋਣਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ. ਸਮਝਨਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਚਾਹਨਾ. ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਉਪ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲੱਗਕੇ–ਨਿਸ਼ਚਾ, ਅਨਾਦਰ, ਕਮੀ, ਉਤਰਾਉ ਆਦਿ, ਅਰਥ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਵਗਾਹਨ, ਅਵਗੁਣ ਅਵਤਰਣ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

ਅਵਇਆ } ਵਿ– ਅਵੈਆ. ਆਗਮਨ ਕਰੈਯਾ.
ਅਵਈਆ } ਆਉਣ ਵਾਲਾ. "ਯਦੁ ਬੀਰ ਕੇ ਧਾਮ ਅਵਇਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਵਸ. ਸੰ. ਅਵਸ਼. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਵਸ਼. ਲਾਚਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਵਸ਼੍ਯ। ੩ ਅਵਸ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹਾਇਤਾ। ੪ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ.

ਅਵਸਥਾ. ਸੰ. ਅਵਸ੍ਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸ਼ਾ. ਹਾਲਤ। ੨ ਉਮਰ. ਆਯੁ। ੩ ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸ੍ਵਪਨ, ਸੁਸ਼ੁਪ੍ਤਿ (ਸੁਖੁਪਤਿ) ਅਤੇ ਤੁਰੀਯ(ਤੁਰੀਆ)ਇਹ ਚਾਰ ਹਾਲਤਾਂ। ੪ ਬਾਲ, ਯੁਵਾ, ਵ੍ਰਿੱਧ (ਬਿਰਧ) ਆਦਿ ਉਮਰ ਦੇ ਭੇਦ.

ਅਵਸਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮਾਂ. ਮੌਕਾ। ੨ ਫੁਰਸਤ. ਅਵਕਾਸ਼. ਵਿਹਲ. ਵੇਲ੍ਹ। ੩ ਵਰਖਾ। ੪ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜ ਦਾ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਉਹ "ਅਵਸਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜਬ ਲਗੁ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਨਹੀ ਆਇਆ,
ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਬ ਲਗੁ ਬਿਕਲ ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ,
ਭਜਿਲੇਹਿ ਰੇ ਮਨ ! ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ,
ਅਬ ਨ ਭਜਸਿ, ਭਜਸਿ ਕਬ ਭਾਈ ?
ਆਵੈ ਅੰਤੁ, ਨ ਭਜਿਆ ਜਾਈ.
(ਭੈਰ ਕਬੀਰ)
ਕਾਲ ਕਰੈਤਾ ਅਬਹਿ ਕਰ, ਅਬ ਕਰਤਾ ਸੁ ਇਤਾਲ,
ਪਾਛੈ ਕਛੂ ਨ ਹੋਇਗਾ ਜਬ ਸਿਰ�ि ਆਵੈ ਕਾਲ.
(ਸ. ਕਬੀਰ)

ਅਵਸਰਪਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਉਤ ਸਰਪਿਣੀ.

ਅਵਸਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੋਸਾਨ. ਹੋਸ਼. ਹਵਾਸ. ਸੁਧਬੁਧ. "ਅਵਸਾਨ ਕੇ ਦਿਵੈਖਾ ਹੋ." (ਅਕਾਲ) "ਸ਼ਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਅਵਸਾਨ ਗਏ ਛੁਟ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ। ੩ ਹੱਦ. ਸੀਮਾ। ੪ ਮੌਤ। ੫ ਸਮਾਪਤੀ. ਅੰਤ। ੬ ਸ਼ੰਝ. ਸਾਯੰਕਾਲ.

ਅਵਸਾਰੀ. ਵਿ–ਸਾਰ ਰਹਿਤ। ੨ ਬਿਨਾ ਕਦਰ. "ਵਣਸਪਤਿ ਰਹੈ ਉਜਾੜ ਅੰਦਰ ਅਵਸਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰ. ਅਪਸਾਰਿਨ–ਅਪਸਾਰੀ. ਘਟਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਅਵਸੇਖ. ਸੰ. ਅਵਸ਼ੇਸ਼. ਵਿ–ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਸ਼ੇਸ਼ . ਬਾਕੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤ. ਸਮਾਪਤੀ.

ਅਵਸੇਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਜਣਾ. ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ। ੨ ਮੁੜਕੇ ਨਾਲ ਤਰ ਹੋਣਾ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਲਹੂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਵੈਦ੍ਯਕ੍ਰਿਯਾ. Phlebotomy.

ਅਵਸ੍ਥਾ. ਦੇਖੋ, ਅਵਸਥਾ.

ਅਵਸ੍ਥਾ ਚਤੁਸ੍ਟਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰ ਭੇਦ ਅਵਸ੍ਥਾ ਦੇ, ਅਰਥਾਤ ਬਚਪਨ, ਲੜਕਪਨ, ਜਵਾਨੀ ਅਤੇ ਬੁਢੇਪਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਵਸਥਾ ਅਤੇ ਚਾਰ ਅਵਸ੍ਥਾ.

ਅਵਸ੍ਥਾ ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾ–ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸੁਪਨ, ਸੁਖੋਪਤਿ.

ਅਵਸ੍ਥਾ ਦ੍ਵਯ. ਦੋ ਅਵਸਥਾ. ਦੋ ਹਾਲਤਾਂ. ਦੋਲਤਮੰਦੀ ਅਤੇ ਮੁਫ਼ਲਿਸੀ (ਕੰਗਾਲਤਾ). ੨ ਵਿਦ੍ਵੱਤਾ ਅਤੇ ਮੂਰਖਤਾ। ੩ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਸੁਖ ਆਦਿ.

ਅਵਸ੍ਥਿਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਠਹਿਰਾਉ. ਮੁਕਾਮ.

ਅਵਸ਼੍ਯ. ਸੰ. ਵ੍ਯ. ਜ਼ਰੂਰ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ.

ਅਵਸ਼੍ਯਕ. ਜ਼ਰੂਰੀ. ਦੇਖੋ, ਆਵਸ਼੍ਯਕ.

ਅਵਸ਼੍ਯਕਤਾ. ਜ਼ਰੂਰਤ. ਦੇਖੋ, ਆਵਸ਼੍ਯਕਤਾ.

ਅਵਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਉਹਾਰ.

ਅਵਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਾਵਧਾਨ. ਏਕਾਗ੍ਰਚਿੱਤ.

ਅਵਹਿੱਥ / ਅਵਹਿੱਥਾ ਸੰ. ਅਵਹਿਤ੍ਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਭਾਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਭੈ ਅਤੇ ਲੱਜਾ ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਲੁਕੋਣਾ.

ਅਵਹੇਰਣ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ. ਨਿਹਾਰਨਾ। ੨ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਉਹੇਰਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਵਹੇਲਨ.

ਅਵਹੇਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਮਾਨ. ਨਿਰਾਦਰ। ੨ ਆਗਜਾ ਦਾ ਉਲੰਘਨ. "ਅਵਹੇਲਨ ਨਹਿ ਤਿਨ ਕੋ ਕੀਜੈ." (ਨਾਪ)

ਅਵਕਾਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਗਾ. ਥਾਂ। ੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਫਾਸਿਲਾ. ਅੰਤਰ. ਵਿੱਥ। ੪ ਵੇਲ੍ਹ।

ਅਵਕੀਰਣ. ਸੰ. ਅਵਕੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਵਿਖੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਖਿੰਡਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਖਿਲਾਰਿਆ। ੨ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ। ੩ ਫੈਲਿਆ. "ਨਰ ਅਵਕੀਰਣ ਜਹਿੰਕਹਾਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਵਖਦ / ਅਵਖਦੁ / ਅਵਖਧ / ਅਵਖਧੁ ਸੰ. ਔਸ਼ਧ. ਸੰਗਜਾ–ਦਵਾ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਸਤੁ. ਦਾਰੂ. ਦੇਖੋ, ਅਉਖਦੁ. "ਹਰਿਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਵਖਦੁ ਮੁਖਿਪਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਅਵਖਧ ਸਭੈ ਕੀਤਿਅਨ, ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਦਾਰੂ ਨਾਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੫) "ਰੋਗ ਮਿਟੈ ਹਰਿਅਵਖਧੁ ਲਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਵਗਣ. ਦੇਖੋ, ਅਵਗੁਣ. "ਗੁਣਹ ਵਸਿ ਅਵਗਣ ਨਸੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਅਪਮਾਨ (ਅਨਾਦਰ) ਕਰਨਾ.

ਅਵਗਣਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਵਗੁਣ (ਔਗੁਣ) ਕਰਕੇ. ਔਗੁਣਾਂ ਨਾਲ. "ਅਵਗਣਿ ਮੁਠੇ ਚੋਟਾ ਖਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਅਵਗਣਿਆਰਿ. ਵਿ–ਅਵਗੁਣਾਂ (ਔਗੁਣਾਂ) ਵਾਲੀ. ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕਾਮਣਿ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਈ ਖੋਟੀ ਅਵਗਣਿਆਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅਵਗਣ ੨.

ਅਵਗਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਗਜਾਤ। ੨ ਤਿਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਤਿਤ। ੩ ਸੰ. ਅਵਿਗਤ. ਵਿ–ਜੋ ਜਾਣਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਅਗਜਾਤ. "ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੋ ਅਵਗਤ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਗਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਲਖਦੇ ਹੈਨ." (ਜਸਭਾਮ). "ਅਵਗਤ ਲੀਲਾ ਸਤਗੁਰ ਕੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਜੋ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਨਿੱਤ। ੫ ਸੰ. ਅਵਜਕ੍ਰ. ਵਜਕ੍ਰਿ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਾਕਾਰ. ਅਗੋਚਰ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਦੇਵ.ਅਨੰਗ। ੭ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.ਕਰਤਾਰ। ੮ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਅਵਗਤਿ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ। ੨ ਉਤਰਾਉ. ਲਹਾਉ. "ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ ਨਹੀਂ ਜਾਨੀਐ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਤੇਰੀ ਚੜ੍ਹਾਉ ਲਹਾਉ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ੩ ਨੀਚ ਗਤਿ.

ਅਵਗਤਿ ਬਾਣਿ / ਅਵਗਤਿ ਬਾਨਿ ਅਵਜਕ੍ਰ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਨਿਰਾਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਅਨਾਹਤ ਬਾਣੀ। ੨ ਚਿੱਤ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਨਾਲ ਸ਼ਿਮਰਣ ਕੀਤੀ ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ. "ਅਵਗਤਿ ਬਾਣਿ ਛੋਡਿ ਮਿਤਮੰਡਲਿ ਤਉ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਅਵਗਨ. ਦੇਖੋ, ਅਵਗੁਣ. "ਅਵਗਨ ਕਾਟਿ ਕੀਏ ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਅਵਗਣਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ. "ਇਤਾ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਖਮਨ ਬੰਦੇ ਏ ਅਵਗਣ ਕਤ ਜਾਹੀ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਗਿਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਅਵਗਨਹਾਰਾ / ਅਵਗਨੀਆਰ / ਅਵਗਨੀਆਰਾ ਵਿ–ਅਵਗੁਣਾ ਵਾਲਾ. ਦੋਸ਼ੀ. ਪਾਪੀ. "ਅਵਗਨੀਆਰੇ ਪਾਥਰ ਭਾਰੇ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਅਵਗਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਸ਼ਚਯਾਤਮਕ ਗਜਾਨ. ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਗਜਾਨ. ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨ.

ਅਵਗਾਹਨ / ਅਵਗਾਹਨੁ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਮੱਜਨ. ਟੁੱਬੀ ਮਾਰਕੇ ਕੀਤਾ ਇਸਨਾਨ. "ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਬਨ ਬਨ ਅਵਗਾਹੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਅਨੇਕ ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਅਨੇਕ ਵਨ (ਜਲ-ਤੀਰਥ) ਅਵਗਾਹੇ। ੨ ਮਥਨ. ਰਿੜਕਨਾ। ੩ ਖੋਜ. ਛਾਂਨ ਬੀਨ. "ਸਗਲ ਦੇਵ ਹਾਰੇ ਅਵਗਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅਵਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਵਗਜਾ. "ਜੋ ਜੋ ਕਰੈ ਅਵਗਿਆ ਜਨ ਕੀ ਹੋਇਗਇਆ ਤਤ ਛਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਅਵਗੁਣ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ (ਉਲਟ). ਦੋਸ਼. ਐਬ। ੨ ਪਾਪ। ੩ ਅਪਰਾਧ.

ਅਵਗੁਣਿ. ਅਵਗੁਣ (ਔਗੁਣ) ਕਰਕੇ. ਔਗੁਣਾਂ ਨਾਲ.

ਅਵਗੁਣਿਆਰਾ / ਅਵਗੁਣਿਆਰੀ ਵਿ–ਔਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). "ਅਵਗੁਣਿਆਰੀ ਕੰਤ ਵਿਸਾਰੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਅਵਗੁਣੀ. ਵਿ–ਅਵਗੁਣ ਵਾਲਾ. ਦੋਸ਼ੀ. ਪਾਪੀ. ਅਪਰਾਧੀ। ੨ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨਾਲ. "ਅਵਗੁਣੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਅਵਗੁਣੋਂ ਸੇ. ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ.

ਅਵਗੁਣੁ. ਦੇਖੋ, ਅਵਗੁਣ. "ਗੁਣੁ ਅਵਗੁਣੁ ਮੇਰਾ ਕਿਛੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਅਵਗੁਨ / ਅਵਗੁਨੀ ਦੇਖੋ, ਅਵਗੁਣ ਅਤੇ ਅਵਗੁਣੀ.

ਅਵਗੁਨੀਆਰਾ. ਵਿ–ਅਵਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ. ਐਬੀ. ਦੋਸ਼ੀ. "ਅਵਗੁਨੀਆਰੇ ਮਾਨਸੈ ਭਲੋ ਨ ਕਹਿ ਹੈ ਕੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਅਵਗਜਾ. ਸੰ. ਅਵਜ੍ਞਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਾਦਰ. ਅਪਮਾਨ। ੨ ਹਾਰ. ਪਰਾਜਯ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ। ੩ ਆਗਜਾ ਦਾ ਉਲੰਘਨ. ਹੁਕਮ ਉਦੂਲੀ। ੪ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਗੁਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਮੰਨਕੇ ਉਸ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਹਿਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤਿਰਸਕਾਰ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
"ਕਿਤ ਹੀ ਕਾਮਿ ਨ ਧਉਲਹਰ
ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਏ, × ×
ਜਲਿਜਾਉ ਏਹੁ ਬਡਪਨਾ
ਮਾਇਆ ਲਪਟਾਏ, × ×
ਐਸੋ ਰਾਜੁ ਨ ਕਿਤੈ ਕਾਜਿ
ਜਿਤੁ ਨਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ, × ×
ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਬਿਰਬਿਆ ਜਿਹ ਰਚਿ ਲੋਭਾਏ."
(ਸੂਹੀ ਮ: ੫)
"ਵਾ ਸੋਨੈ ਕੋ ਜਾਰਿਯੋ ਜਾਂਸੋਂ ਟੂਟੈਂ ਕਾਨ." (ਵ੍ਰਿੰਦ)

ਅਵਘਟ / ਅਵਘਾਟ ਵਿ–ਵਿਖੜਾ ਮਾਰਗ. ਔਖਾ ਘਾਟ. "ਇਕ ਅਵਘਟ ਘਾਟੀ ਰਾਮ ਕੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁਰਗਮ. ਕਠਿਨ. "ਅਵਘਟ ਗਲੀਆਂ ਭੀੜੀਆਂ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) "ਅਵਘਟ ਉਤਰ ਸਰੋਵਰ ਮਜਨ ਕਰੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਅਵਘਟ ਸਰਵਰਿ ਨਾਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ.

ਅਵਘਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਹਾਰ. ਸੱਟ. ਚੋਟ.

ਅਵਚਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਕਹਿ. ਜੋ ਵਚਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਾ ਕਹਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਜੋ ਵਾਕ ਕਹਿਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਅਵਛਿੰਨ. ਸੰ. ਅਵਚ੍ਛਿਨ੍ਨ. ਵਿ–ਜੁਦਾ (ਵੱਖ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਅਲਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਰਹਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਵਛੇਨ ਅਤੇ ਅਵਿਛਿੰਨ.

ਅਵ੍ਛੇਦ. ਸੰ. ਅਵਚ੍ਛੇਦ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇਦ.ਜੁਦਾਈ.ਫਰਕ। ੨ ਵਿਭਾਗ. ਵੰਡ. ਤਕਸੀਮ। ੩ ਛਾਂਨ ਬੀਨ. ਪੜਤਾਲ. ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ.

ਅਵਛੇਦਕ. ਸੰ. ਅਵਚ੍ਛੇਦਕ. ਵਿ–ਭੇਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਛਿੰਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਛਾਂਨ ਬੀਨ ਕਰਤਾ।

ਅਵਛੇਦ੍ਯ. ਸੰ. ਅਵਚ੍ਛੇਦ੍ਯ. ਵਿ–ਭੇਦ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਛਿੰਨਤਾ ਯੋਗ੍ਯ.

ਅਵਛਿੰਨ. ਸੰ. ਅਵਚ੍ਛਿਨ੍ਨ. ਵਿ–ਢਕਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਫੈਲਿਆਹੋਇਆ.

ਅਵਝੜ. ਦੇਖੋ, ਅਉਝੜ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਝੜੇ ਨਾ. ਨਾ ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ. ਪਤਨ ਰਹਿਤ.

ਅਵਝੇਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਝਗੜਾ. ਵਿਵਾਦ। ੨ ਗੁੰਝਲ. ਪੇਚਦਾਰ ਗੱਲ. "ਚਿਤ੍ ਬਚਿਤ੍ ਇਹੈ ਅਵਝੇਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)

ਅਵਟ / ਅਵਟਣ / ਅਵਟਨ / ਅਵੱਟਣ ਔਟਾਨਾ. ਉਬਾਲਨਾ. "ਸਮ ਨੀਰਹਿ ਕੀ ਅਵਟੈਹੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਢਾਲਨਾ. ਪਘਰਾਉਣਾ. "ਕਨਕ ਅਵਟ ਸਾਂਚੇ ਜਨੁ ਢਾਰਾ." (ਦਿਲੀਪ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਾਉ. ਆਂਚ. ਸੇਕ. "ਸਹੈ ਅਵੱਟਣ ਅੱਗ ਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਅਵਣੇਸ਼. ਸੰ. ਅਵਨੀਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅਵਨੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਈਸ਼. ਰਾਜਾ. ਪ੍ਰਿਥੀਪਤਿ. "ਅਵਣੇਸ਼ ਅਛੀਨ ਸੁਧਾਰਹਿੰਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਅਵਤ. ਦੇਖੋ, ਆਵਰਤ.

ਅਵਤਰ. ਵਿ–ਅਪੁਤ੍. ਔਂਤ੍ਰਾ। ੨ ਸੰ. ਅਵਤਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਉਤਰਨਾ. ਪਾਰ ਹੋਣਾ। ੩ ਨਕ੍ਸ਼ਲ। ੪ ਪੌੜੀ. ਸੀੜ੍ਹੀ। ੫ ਜਨਮ ਗ੍ਰਹਿਣ. ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਣ.

ਅਵਤਰਕ. ਸੰ. ਅਵਿਤਰ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁਮਾਨ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਕ੍ਯਾਸ (ਕ੍ਯਿਆਸ) ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ. "ਕਹਾਂ ਤਰਕ ਅਵਤਰਕ." (ਅਕਾਲ)

ਅਵਤਰਣ / ਅਵਤਰਨਾ ਦੇਖੋ, ਅਵਤਰ ੨ ਅਤੇ ੫.

ਅਵਤਰਿ. ਅਵਤਾਰ (ਜਨਮ) ਲੈਕੇ. ਜੰਮਕੇ. "ਅਵਤਰਿ ਆਇ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਕੀਨਾ ?" (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਵਤਰਿਉ } ਅਵਤਰਣ ਹੋਇਆ. ਅਵਤਾਰ
ਅਵਤਰਜਉ } ਧਾਰਿਆ. "ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰਿਉ." ਅਤੇ–"ਅਵਤਰਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਅਵਤਾ. ਵਿ–ਆਵਤੰ (ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ) ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਅਬੱਤਾ. ਵਿਪਰੀਤ. ਉਲਟ. ਵਿਰੁੱਧ "ਫਿਰਹਿ ਅਵਤਾ ਲੋਇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨, ਮ: ੫) ੩ ਅਵੈੜਾ. ਆਕੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਅਮੋੜ.

ਅਵਤਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਨਮ. "ਮਾਨੁਖਾ ਅਵਤਾਰ ਦੁਰਲਭ." (ਆਸਾ ਰਵਦਾਸ) ੨ ਜਨਮ ਗ੍ਰਹਿਣ. ਜਨਮ ਧਾਰਨਾ। ੩ ਉਤਰਨਾ. ਹੇਠ ਆਂਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਪੁਰਾਣਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਦਸ ਅਵਤਾਰ. "ਅਵਤਾਰ ਨਾ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤ। ਪਰਮੇਸਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਿਅੰਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੫ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੩ ਅਤੇ ੧੦ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅਰਧ ਅਵਤਾਰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਦੋਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:–

"ਅਸਥਨ ਮੁਖ ਲੈ ਕ੍ਰਿਸ੍ਨ ਤਿਹ, ਊਪਰ ਸੋਇ ਗਏ,
ਧਾਇ ਤਬੈ ਬ੍ਰਿਜ ਲੋਕ ਸਭ, ਗੋਦ ਉਠਾਇ ਲਏ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅਵਤਾਰੀ. ਵਿ. ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਵਿੱਚ. "ਕਿਸਨੁ ਸਦਾ ਅਵਤਾਰੀ ਰੂਧਾ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਅਵਤਾਰੀਸਵਤਾਰ. ਵਿ–ਅਵਤਾਰ–ਈਸ਼-ਅਵਤਾਰ. ਅਵਤਾਰਾਂ ਸਿਰ ਅਵਤਾਰ. "ਅਵਤਾਰੀਸਵਤਾਰ ਧਰਾ ਕੇ ਭਾਰ ਉਤਾਰਣ." (ਕਲਕੀ)

ਅਵਤੰਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੂਸ਼ਣ. ਗਹਿਣਾ। ੨ ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ। ੩ ਦੁਲਹਾ. ਲਾੜਾ। ੪ ਰਾਜਾ। ੫ ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ। ੬ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਕਲਸ.

ਅਵਦ. ਦੇਖੋ. ਅਵਦਜ। ੨ ਵਿ–ਅਕਥਜ. ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ.

ਅਵਦਾਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਿੱਟਾ. ਉੱਜਲ। ੨ ਨਿਰਮਲ. ਸਾਫ। ੩ ਸੁੰਦਰ। ੪ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. "ਬਸਹਿ ਵਿਪ੍ਰ ਇਕ ਤਹਿ ਅਵਦਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਵਦਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਕ ਕੰਮ. ਸੁਕਰਮ। ੨ ਚੰਗਾ ਚਾਲਚਲਨ। ੩ ਖੰਡਨ. ਤੋੜਨਾ.

ਅਵਦਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ. ਨਿੰਦਾ ਯੋਗਜ। ੨ ਪਾਪੀ. ਅਧਮ. ਨੀਚ.

ਅਵਧ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼. ਔਧ। ੨ ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰੀ. ਅਯੋਧਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਵਧਿ. "ਦਿਨ ਦਿਨ ਅਵਧ ਘਟਤੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) ੪ ਦੇਖੋ, ਅਵਧਜ.

ਅਵਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦਾ ਲਗਾਉ. ਸਮਾਧਿ। ੨ ਧਜਾਨ. ਚੌਕਸੀ। ੩ ਆਧਾਨ. ਗਰਭ. "ਤਾਂਕੋ ਪਤਿ ਮਰਗਯੋ ਜਬ ਤਾਂਹਿ ਰਹਜੋ ਅਵਧਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫)

ਅਵਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਦ. ਸੀਮਾ। ੨ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਵੇਲਾ. ਮਯਾਦ (ਮਿਆਦ). ੩ ਉਮਰ. ਆਯੁ। ੪ ਮਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਅਵਧਿਸ. ਸੰਗਜਾ–ਅਵਧ–ਈਸ਼. ਅਯੋਧਜਾਪਤਿ ਦਸ਼ਰਥ. "ਅਵਧਿਸ ਗਾਜਹਿੰਗੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅਵਧੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਕੰਪਨ ਕਰਾਇਆ (ਕੰਬਾਇਆ ਹੋਇਆ). ਝਾੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪੁਰਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਕਰਮ ਝਾੜ ਸਿੱਟੇ ਹਨ. ਸਾਧੁ। ੪ ਤਜਾਗੀ. ਸੰਨਜਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਉਧੂ.

ਅਵਧੂਤਾਨੀ. ਅਵਧੂਤ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੰਨਜਾਸ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਥਵਾ ਫਕੀਰੀ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਅਵਧੂਤਾਨੀਆਂ ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੰਗਾ ਗਿਰੀ ਨਾਉਂ ਦੀ ਸੰਨਜਾਸਨ ਅਵਧੂਤਾਨੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਚੱਲੀ. ਅਵਧੂਤਾਨੀ ਗੁਰੁਮੰਤ੍ਰ ਅਵਧੂਤਾਨੀ ਤੋਂ ਹੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਨਜਾਸੀ ਸਾਧੂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੁਦੀਖਜਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ. ਅਵਧੂਤਾਨੀ ਨੂੰ ਸੰਨਜਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਅਵਧੇਸ } ਸੰਗਜਾ–ਅਵਧ–ਈਸ਼. ਅਵਧ ਦਾ
ਅਵਧੇਸਰ } ਈਸ਼੍ਵਰ. ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ। ੨ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ.

ਅਵਧਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਵਧ (ਮਾਰਣ) ਯੋਗਜ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਅਬਧਜ.

ਅਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਚਾਉ. ਰਕਣ (ਰਖਜਾ). ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਅਵਨਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਨੰਮ੍ਰ। ੨ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਤਿਤ.

ਅਵਨਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਨਿਵਾਣ। ੨ ਗਿਰਾਉ. ਪਤਨ. ਤਨੱਜ਼ੁਲ.

ਅਵਨਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ. ਭੂਮਿ. ਧਰਤੀ

ਅਵਨਿ ਸੁਤਾ }
ਅਵਨਿ ਕੁਮਾਰੀ } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕੰਨਜਾ, ਸੀਤਾ. ਭੂਮਿਜਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾ.
ਅਵਨਿ ਕੰਨਜਾ }

ਅਵਨਿਪ }
ਅਵਨਿਪਾਲ }
ਅਵਨੀਸ਼ }
ਅਵਨੀਸ਼੍ਵਰ }
ਅਵਨੀਪ }
ਅਵਨੇਸ਼ }
ਅਵਨੰਬਰ } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪਤਿ, ਪਾਲਕ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਤੇ ਵਰ, ਰਾਜਾ. ਭੂਪ. ਭੂਪਤਿ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਸੁਨਤ ਰਿਸਹਿ ਭੇਜੈ ਅਵਨੀਪ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕੰਬਰ ਜਜੋਂ ਜਰਕੰਬਰ ਕੀ ਢਿਗ ਤਜੋਂ ਅਵਨੰਬਰ ਤੀਰ ਸੁਹਾਏ." (ਅਜਰਾਜ) ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਰਕ ਅੰਬਰ ਦੇ ਪਾਸ ਕੰਬਲ ਭੱਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਅਜ ਪਾਸ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਅਵਮਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਵਗਜਾ–ਅਨਾਦਰ.

ਅਵਯਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗ। ੨ ਹਿੱਸਾ ਭਾਗ.

ਅਵਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਵਰ (ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ) ਨਹੀਂ. ਅਧਮ. ਨੀਚ। ੨ ਘਟੀਆ. "ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਅਵਰਾ ਸਾਦ." (ਜਪੁ) ੩ ਸਮੀਪੀ. ਨੇੜੇ ਦਾ। ੪ ਸੰ. ਅਪਰ. ਪਹਿਲਾ। ੫ ਪਿਛਲਾ। ੬ ਦੂਜਾ. "ਝੂਰ ਮਰਹਿ ਦੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨਿ ਅਵਰੀ ਲਗਾ ਨੇਹੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੨) ੭ ਪ੍ਰਤਿਪਕੀ. ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਖ ਦਾ.

ਅਵਰਣ. ਸੰ. ਅਵਣੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਾ। ੨ ਵਿ–ਵਰਣ (ਰੰਗ) ਰਹਿਤ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿ ਵਰਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। ੪ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ੫ ਸੰ. अवर्णय–ਅਵਣੰਜ. ਜੋ ਵਰਣਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ੬ ਦੇਖੋ, ਆਵਰਣ.

ਅਵਰਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਲਗ. ਜੁਦਾ. ਵੱਖ। ੩ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਦੇਖੋ. ਆਵਰਤ। ੫ ਦੇਖੋ, ਆਵਿਰਤ.

ਅਵਰਤਏਥਹ. ਸੰ. आवर्त्तयेथाः–ਆਵਤੰਯੇਥਾ: ਵਾਰੰਵਾਰ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰ. ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਕਹੁ. "ਅਵਰਤਏਥਹ ਸੁਧ ਅਛਰਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਅਵਰਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਵਸਥਾ. ਉਮਰ. ਆਯੁ. "ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਸਗਲ ਅਵਰਦਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬਿਹਾਇ ਅਵਰਦਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਵਰਦ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਵੁਰਦਾ.

ਅਵਰਨ. ਦੇਖੋ, ਅਵਰਣ। ੨ ਵਿ–ਅਮਰ -ਨ. ਜੋ ਅਮਰ ਨਹੀਂ.ਮਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਿ ਇਹੁ ਮਨ ਅਵਰਨ, ਸਦਾ ਅਵਿਨਾਸੀ?" (ਮਲਾ ਮ: ੩) ਇਹ ਅੰਤਹ-ਕਰਣ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਨਿੱਤ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ ?

ਅਵਰਿ. ਵਜ–ਔਰ. ਅਨਜ. ਹੋਰ. "ਅਵਰਿ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਅਵਰੀਤ } ਵਿ–ਅ–ਵ੍ਰਿਤ. ਜੋ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ
ਅਵਰੀਤਾ } ਨਹੀਂ. ਆਵਰਣ ਦੋਸ ਰਹਿਤ. ਅਗਜਾਨ ਪੜਦਾ ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਾਜਨਾ ਮੀਤਾ ਅਵਰੀਤਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਉਲਟੀ ਰੀਤਿ। ੩ ਵਿਪਰੀਤ ਗਤਿ.ਉਲਟੀਚਾਲ.

ਅਵਰੁ. ਵਜ–ਔਰ. ਹੋਰ. ਅਨਜ. ਦੂਜਾ. "ਕਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਰੁ, ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਕੀਜੈ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸਰਵ–ਓਪਰਾ. ਆਪ ਤੋਂ ਭਿੰਨ. "ਅਵਰੁ ਉਪਦੇਸੈ ਆਪਿ ਨ ਕਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਦੇਖੋ, ਅਵਰ.

ਅਵਰੇਖਨ } ਕ੍ਰਿ–ਅਵਲੇਖਨ. ਉੱਕਰਨਾ. ਚਿੱਤਣਾ।
ਅਵਰੇਖਨਾ } ੨ ਲਿਖਣਾ। ੩ ਦੇਖਣਾ.ਨਿਹਾਰਨਾ। ੪ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਨਾ. ਅਟਕਲਨਾ. ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ. "ਰਾਜਨ ਮਹਿ ਰਾਜਾ ਅਵਰੇਖਾ." (ਰਘੁਰਾਜ)

ਅਵਰੇਵ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿਰਛੀ (ਟੇਢੀ) ਚਾਲ। ੨ ਵਜੰਗ ਵਾਕ. ਜਿਸ ਵਾਕ ਦਾ ਟੇਢਾ ਅਰਥ ਨਿਕਲੇ.

ਅਵਰੋਹਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਰਾਉ. ਪਤਨ। ੨ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾ. ਉਤਰਨਾ.

ਅਵਰੋਹੀ. ਸੰ. अवरोहिन्. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਤਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸ਼ੜਜ ਤੀਕ ਉਤਰਦੇ ਸੁਰ ਲਗਦੇ ਜਾਣ. ਜੈਸੇ–ਨੀ ਧਾ ਪਾ ਮਾ ਗਾ ਰੇ ਸ਼ਾ। ੨ ਵਿ–ਹੇਠ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਵਰੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਅਟਕਾਉ। ੨ ਘੇਰਾ. ਮੁਹਾਸਿਰਾ.

ਅਵਰੰਗ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ. ਦੇਖੋ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ. "ਅਵਰੰਗ ਕੂਰ ਕਰਜੋ ਬਡ ਬਾਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਵਲ. ਅ਼ اوّل ਅੱਵਲ. ਸੰਗਜਾ–ਆਦਿ. ਮੁੱਢ. ਆਰੰਭ। ੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਥਮ. ਪਹਿਲਾ।

ਅਵਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਬਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਵੱਲਾ.

ਅਵਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ. "ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਵਲਿ.

ਅਵਲੀ. ਸੰ. ਆਵਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੂਹ. ਝੁੰਡ.ਗਰੋਹ। ੨ ਪੰਕਤੀ. ਲੜੀ. ਕਤਾਰ. "ਅਵਲੀ ਸੁ ਹੀਰਨ ਕੀ ਜਟੀ ਸੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਵਲੇਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੀਭ ਨਾਲ ਚੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੱਟਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ.

ਅਵਲੋਇਨ } ਸੰ. ਅਵਲੋਕਨ. ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
ਅਵਲੋਕਨ } ਨਿਹਾਰਨ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਨਦਰਿ ਅਵਲੋਕਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਅਵਲੋਕਜਾ ਬ੍ਰਹਮ ਭਰਮ ਸਭ ਛੁਟਕਜਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਜਾਂਚ. ਪੜਤਾਲ. ਪਰਖਣਾ.

ਅਵਲੰਬ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸ਼੍ਰਯ (ਆਸਰਾ). ਸਹਾਰਾ. ਆਧਾਰ.

ਅਵਲੰਬਨ. ਕ੍ਰਿ–ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ. ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.

ਅਵੱਲਾ. ਵਿ–ਟੇਢਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧੀ.

ਅਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਵਾ. ਇੱਟਾਂ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਭੱਠਾ. "ਦੈਤ ਜਰੇ ਜੈਸੇ ਈਟ ਅਵਾ ਪੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਅਵਾਇਲ. ਅ਼ اوائل ਵਿ–ਬਹੁ ਵਚਨ ਅੱਵਲ ਦਾ. ਪਹਿਲੇ. ਪ੍ਰਥਮ। ੨ ਪੁਰਾਣੇ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ। ੩ ਭਾਵ–ਪੁਰਾਣੇ ਖੋਟੇ ਸੰਸਕਾਰ.ਬਚਪਨ ਦੀ ਵਾਦੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਆਵਾਇਲ.

ਅਵਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਆਗਮਨ. ਆਮਦ। ੨ ਅਵਾਰਾ ਗਰਦੀ। ੩ ਵਿ–ਮੰਦ ਭਾਗੀ. ਬਦਨਸੀਬ. "ਮਨਮੁਖ ਰਾਮ ਨ ਜਪੈ ਅਵਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਨਿਸ਼ਫਲ. ਵ੍ਰਿਥਾ. "ਮਨਮੁਖ ਪਚੈ ਅਵਾਈ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਛੱਡ, ਅਵਾਈ ਕਰਹਿ ਜੁ ਬਾਤ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਅਵਾਸ. ਵਿ–ਵਾਸ (ਵਸਤ੍ਰ) ਰਹਿਤ. ਨੰਗਾ। ੨ ਸੰ. ਆਵਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ.

ਅਵਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਅਵਾਸ। ੨ ਵਿ–ਵਸਤ੍ਰ ਰਹਿਤ. ਦਿਗੰਬਰ. ਨੰਗਾ.

ਅਵਾਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਬਾਸੀ. ਜੰਭਾਈ. ਅਵਾਸੀ ਆਲਸ ਅਤੇ ਨੀਂਦ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਛੱਕ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਵਾਸੀ ਕੋਪ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਅਵਾਸੀ ਸਮੇਂ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਢੱਕਦਾ, ਸ਼ੈਤਾਨ ਉਸ ਪੁਰ ਹੱਸਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੁਮਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਕਾਰ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਉਬਾਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਵਾਹਨ. ਵਿ–ਵਾਹਨ (ਸਵਾਰੀ) ਬਿਨਾ. "ਕਵਨ ਗੁਫਾ ਜਿਤੁ ਰਹੈ ਅਵਾਹਨ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਉਹ ਕੋਹੜੀ ਗੁਫਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਛੱਡਕੇ ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ੨ ਦੇਖੋ, ਆਵਾਹਨ.

ਅਵਾਕ. ਵਿ–ਜੋ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ. ਚੁੱਪ. ਖ਼ਮੋਸ਼. ਮੌਨ. ਅਵਾਚ.

ਅਵਾਚ. ਵਿ–ਚੁੱਪ. ਖ਼ਮੋਸ਼। ੨ ਸੰ. ਅਵਾਚ੍ਯ. ਜੋ ਕਹਿਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਨੀਚ. ਪਾਮਰ.

ਅਵਾਚੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ. ਜਨੂਬ. "ਕਾਹੂੰ ਲਖਜੋ ਹਰਿ ਅਵਾਚੀ ਦਿਸਾ ਮਹਿ, ਕਾਹੂੰ ਪਛਾਹ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਜੈ." (ਅਕਾਲ) ਕਿਸੇ (ਹਿੰਦੂ) ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ (ਓਅੰਕਾਰ ਆਦਿ ਬਾਂਦੀਂ) ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ (ਮੁਸਲਮਾਨ) ਨੇ ਪੱਛਮ (ਕਾਬੇ) ਵੱਲ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਗੂੰਗਾ, ਜੋ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੩ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਠ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਲਟਕਾਇਆ ਹੈ। ੪ ਭਵਾਨੀ. ਦੁਰਗਾ.

ਅਵਾਜ. ਦੇਖੋ, ਆਵਾਜ.

ਅਵਾਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਬਾਜਾਰ.

ਅਵਾਂਤਰ. ਸੰ. ਅਵ੍ਯ. ਵਿ–ਭੀਤਰੀ. ਵਿੱਚ ਦਾ. ਅੰਦਰਲਾ.

ਅਵਾਧਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਵਾਧਾ (ਰੋਕਣ) ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਰੋਕਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਬਿਨਾ ਵਿਘਨ.

ਅਵਾਨ. ਫ਼ਾ. ਐਵਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ. ਮਕਾਨ. "ਲੂਟ ਲੀਨੇ ਅਵਾਨੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੋਹਲਮ ਦੇ ਜਿਲੇ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਹੁਤ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਸੁੱਕਾ ਮੇਵਾ। ੪ ਸ੍ਵਾਸ (ਸਾਹ) ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਅਵਾਯ. ਸੰ. ਅਵਾਯ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਰੋਕਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ.

ਅਵਾਰ. ਪ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਰ. ਦੇਰੀ। ੨ ਸੰ. ਉਰਲਾ ਪਾਰ. ਉਰਾਰ। ੩ ਅਵਾਯ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਵਾਰਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਜੋ ਰੋਕਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ। ੪ ਅੰਬਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਅਵਾਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ:–"ਛਪਰਨ ਕੋ ਜਹਿੰ ਉਡੈ ਅਵਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੩)

ਅਵਾਰ ਪਾਰ. ਉਰਲਾ ਅਤੇ ਪਰਲਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ। ੩ ਸੰ. ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਦੋ ਕਿਨਾਰੇ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਅਵਾਰਾ. ਵਿ–ਜੋ ਵਾਰਿਆ (ਵਰਜਿਆ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ. ਅਮੋੜ। ੨ ਫ਼ਾ. ਆਵਾਰਹ ਵਿ–ਸੁਸਤ. ਆਲਸੀ. ਨਿਕੰਮਾ। ੩ ਬਰਬਾਦ ਹੋਇਆ.

ਅਵਿ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿ.

ਅਵਿਅਕਤ. ਸੰ. ਅਵ੍ਯਕ੍ਤ. ਵਿ–ਵ੍ਯਕ੍ਤਿ (ਦੇਹ) ਬਿਨਾ. ਨਿਰਾਕਾਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਕਾਮਦੇਵ. ਅਨੰਗ.

ਅਵਿਆਵਰ. ਵਿ–ਨਾ ਵਿਆਉਣ (ਸੂਣ) ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੰਧ੍ਯਾ. ਬਾਂਝ. "ਅਵਿਆਵਰ ਨ ਵਿਆਵਈ." (ਭਾਗੁ)

ਅਵਿਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਵਿਹਿਤ (ਵਿਧਾਨ) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਨਿਖੇਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਅਵਿਕਤ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਅਕਤ। ੨ ਸੰ. ਅਵਿਕ੍ਰਤ–ਅਵਿਕ੍ਰਿਤ. ਜੋ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਜੋ ਸਦਾ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹੇ. "ਅਵਿਕਤੁਆ ਅਭੰਗੀ." (ਗਜਾਨ)

ਅਵਿਕਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ ਬਿਨਾ. ਸ਼ਾਂਤ. ਬਿਨਾ ਘਬਰਾਹਟ.

ਅਵਿਕਲਪ. ਸੰ. ਅਵਿਕਲ੍ਪ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿ:ਸੰਦੇਹ. ਨਿਸ਼ਚਿਤ. ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ। ੨ ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿਤ.

ਅਵਿਖਾਦ. ਸੰ. ਅਵਿਸ਼ਾਦ. ਵਿ–ਜੋ ਵਿਸ਼ਾਦ (ਦਿਲ ਟੁੱਟਣ) ਰਹਿਤ ਹੈ. ਜੋ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੨ ਆਲਸ ਬਿਨਾ। ੩ ਘਬਰਾਹਟ ਬਿਨਾ.

ਅਵਿਗ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਗਜ.

ਅਵਿੰਗ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਬਿੰਗ. ਸਿੱਧਾ. "ਨਵਮ ਅਵਿੰਗ ਜੁ ਸੂਧਾ ਬੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਵਿਗਤ / **ਅਵਿਗਤੁ** ਸੰ. ਵਿ–ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ. ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. ਨਿੱਤ. "ਤਤੁ ਅਵਿਗਤੁ ਧਿਆਇਆ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ:੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਅਵਗਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ਅਵਿਗਤਿ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵਿਗਤ.

ਅਵਿਗਜ. ਸੰ. ਅਵਿਜ੍ਞ. ਵਿ–ਜੋ ਵਿਗਜ (ਗਜਾਨੀ) ਨਹੀਂ. ਜੋ ਪੂਰਣ ਗਜਾਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ. ਅਗਜਾਨੀ. ਅਣਜਾਣ.

ਅਵਿਗਜਤਾ. ਸੰ. ਅਵਿਜ੍ਞਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ – ਅਗਜਾਨਤਾ. ਅਣਜਾਣਪਨ. ਨਾਦਾਨੀ. ਅੰਞਾਣਪੁਣਾ.

ਅਵਿਘਟ. ਦੇਖੋ, ਅਵਘਟ.

ਅਵਿਚਲ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲ.

ਅਵਿਚਲ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ.

ਅਵਿਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਾਰ.

ਅਵਿਚਾਰੀ. ਵਿ–ਨਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ.

ਅਵਿਛਿੰਨ. ਸੰ. ਅਵਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨ.ਵਿ–ਜੋ ਵਿੱਛਿੰਨ (ਅਲਗ) ਨਹੀਂ. ਅਖੰਡ. ਅਟੁੱਟ.

ਅਵਿਜਾਤ / **ਅਵਿਜਾਤਾ** ਵਿ–ਅਪਜਾਤੀ ਵਾਲਾ. ਨੀਚ. "ਤੁਮਰਾ ਜਨ ਜਾਤਿ ਅਵਿਜਾਤਾ ਹਰਿ ਜਪਿਉ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ੨ ਅਵਿਗਜਾਤ.ਨਾ ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ.

ਅਵਿਜਾਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪਜਾਤਿ. ਨੀਚ ਜਾਤਿ। ੨ ਜੋ ਨਹੀਂ ਵਿਜਾਤਿ. ਕੁਲੀਨ.

ਅਵਿਤ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਤ (ਦੇਹ) ਰਹਿਤ. ਅਨੰਗ. ਕਾਮਦੇਵ. "ਅਲਪ ਸੁਖ ਅਵਿਤ ਚੰਚਲ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਰਕ੍ਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਵਿੱਤ (ਧਨ) ਬਿਨਾ. ਕੰਗਾਲ. ਅਵਿੱਤ.

ਅਵਿਦ / **ਅਵਿੰਦ** ਸੰ. ਅਵਿਦ .ਵਿ–ਅਣਜਾਣ. ਮੂਰਖ. ਅਗਜਾਨੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਵਿਦਸ.

ਅਵਿੰਦਾ.ਵਿ–ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ. "ਅੰਗ ਅੰਗ ਮੇ ਅਵਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ)

ਅਵਿਦਾਤ. ਦੇਖੋ, ਅਵਦਾਤ.

ਅਵਿਦਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਦ੍ਯਾ.

ਅਵਿਦਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਨਾ ਹੋਵੇ ਵਿਦਿਤ (ਜਾਹਰ). ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਗੁਪਤ.

ਅਵਿਦ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਦ੍ਯਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਇ਼ਲਮ. ਅਨਪੜ੍ਹ.

ਅਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਜਾਨ. ਮੂਰਖਤਾ। ੨ ਮਾਇਆ ਦੀ ਓਹ ਦਸ਼ਾ ਜੋ ਜੀਵਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅਗਜਾਨ-ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਅਵਿੰਧ. ਦੇਖੋ, ਆਵਿੰਧ.

ਅਵਿੱਧ. ਵਿ–ਜੋ ਵਿੱਧ (ਬਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ) ਨਹੀਂ. ਅਣਬਿੱਧ.

ਅਵਿਨਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਨਯ (ਨੰਮ੍ਰਤਾ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਅਸਭ੍ਯਤਾ. ਢੀਠਤਾ. ਉੱਜੜਪੁਣਾ.

ਅਵਿਨਾਸੀ. ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਨਾਸੀ. "ਹਰਿਗੁਣ ਸੁਣੀਅਹਿ ਅਵਿਨਾਸੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਸੁਣੀਅਹਿ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਅਕਾਲ। ੩ ਵਿਸ਼੍ਨੁ. "ਕ੍ਰਧਕੈ ਯੁੱਧ ਕਿਯੋ ਬਹੁ ਚੰਡਿ, ਨ ਦੇਤੋ ਕਿਯੋ ਮਧੁ ਸੌਂ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਅਵਿਨੈ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਨਯ.

ਅਵਿਰਥਾ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਰਥਾ.

ਅਵਿਰਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਵਿਰਲਾ. ਸੰਘਣਾ। ੨ ਬਿਨਾ ਵਿੱਥ.

ਅਵਿਰੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਵਰੀਤਾ.

ਅਵਿਲੋਇ / **ਅਵਿਲੋਇਨ** / **ਅਵਿਲੋਕਨ** ਦੇਖੋ, ਅਵਲੋਕਨ ੧. "ਅਵਿਲੋਕਨ ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਕਰਉ ਜਨ ਕਾ ਦਰਸਾਰ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਵਲੋਕਨ ੨. "ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਅਵਿਲੋਕੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਅਵਿਲੰਬ. ਸੰ. ਅਵਿਲਮ੍ਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿਲੰਬ (ਦੇਰੀ) ਬਿਨਾ. ਛੇਤੀ. ਤੁਰੰਤ। ੨ ਸੰ. ਅਵਲਮ੍ਬ–ਅਵਲੰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ. "ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਅਵਿਲੰਬ ਬਹੁਤ ਜਨ ਉਧਰੇ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਅਵਿਵੇਕ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਬੇਕ.

ਅਵਿਵੇਕੀ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਬੇਕੀ.

ਅਵੀਚਾਰੀ. ਵਿ–ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਵੇਕ ਹੀਨ. " ਹਮ ਦੀਨ ਮੂਰਖ ਅਵੀਚਾਰੀ."(ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਅਵੇਸ. ਦੇਖੋ, ਆਵੇਸ.

ਅਵੇਸਿਆ. ਸੰ. ਆਵੇਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ. ਵਸਿਆ. "ਸਬਦ ਅਵੇਸਿਆ." (ਭਾਗੁ)

ਅਵੇਸ੍ਤਾ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਾ.

ਅਵੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਹੋ ਜੇਹਾ. ਐਸਾ. ਇਸ ਢੰਗ ਦਾ. ਅਜਿਹਾ.

ਅਵੇਰ. ਦੇਖੋ, ਅਬੇਰ

ਅਵੇਰ ਸਵੇਰ. ਦੇਖੋ, ਅਬੇਰ ਸਬੇਰ.

ਅਵੈਦਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ. ਵੇਦ ਵਿਰੁੱਧ.

ਅਵੈਯਾ. ਵਿ–ਆਗਮਨ ਕਰੈਯਾ. ਆਉਣ ਵਾਲਾ.

ਅਵੈਯੰ. ਦੇਖੋ, ਅਵ੍ਯਯ.

ਅਵੈਵ. ਅੰਗ. ਦੇਖੋ, ਅਵਯਵ ੧. "ਸੁਤ ਅਵੈਵ ਸਭ ਦੇਖਨ ਲਾਗੀ." (ਨਾਪ੍)

ਅਵੈੜਾ. ਵਿ–ਟੇਢਾ। ੨ ਕੁਟਿਲ। ੩ ਅਮੋੜ. ਹਠੀਆ.

ਅਵੇਜ. ਵਿ–ਅਵ–ਓਜ. ਬਲ ਰਕਕ. ਬਲ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਅਵੇਜਸ੍ਚ." (ਗਜਾਨ)

ਅਵੰਤਿਕਾ / **ਅਵੰਤੀ** ਸੰ. ਅਵਨ੍ਤਿਕਾ. ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ) ਵਿੱਚ ਅਵੰਤੀ (ਸ਼ਿਪ੍ਰਾ) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਿਸ਼ਾਲਾ ਅਤੇ ਉੱਜੈਨ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸੱਤ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਅਜੁਧ੍ਯਾ ਗੋਮਤੀ ਅਵੰਤਿਕਾ ਕਿਦਾਰ ਹਿਮਧਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਅਵੰਤੀ (ਸ਼ਿਪ੍ਰਾ) ਨਦੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ. ਮਾਲਵਾ.

ਅਵਜ੍ਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਅਕਤ.

ਅਵਜਸ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਸਦਾ ਇੱਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਸ਼ੁੱਧ ਵਿਆਪਕ ਅਵਜਸ ਸੋਊ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੩ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ. ਅਥਵਾ, ਔਰ, ਫਿਰ, ਅਤੇ ਆਦਿ। ੪ ਕੰਜੂਸ. ਕ੍ਰਿਪਣ, ਜੋ ਵਜਯ (ਖ਼ਰਚ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਅਵ੍ਯਾਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਅਵ੍ਯਾਕ੍ਰਤ. ਵਿ–ਜੋ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਇੱਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੁਪਤ, ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ। ੩ ਵੇਦਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਰੂਪ ਅਗਜਾਨ. "ਜਿਸ ਅਗਜਾਨ ਵਿਖੇ ਇਹ ਖਟ ਹੈਂ ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ ਅਵ੍ਯਾਕ੍ਰਿਤ ਕਹੀਐ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਸਾਂਖ੍ਯ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਅਵ੍ਯਾਪਤਿ. ਸੰ. ਅਵ੍ਯਾਪ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਾਪਤੀ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਲੱਛਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕਰੀਏ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਨਾ ਘਟੇ ਕਿੰਤੂ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਗਊ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕਰੇ ਕਿ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਗਊ ਹੈ। ਤਦ ਇਹ ਲੱਛਨ ਕਪਿਲਾ ਆਦਿ ਗਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਘਟੇਗਾ.

ਅਵ੍ਰਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਵ੍ਰਣ (ਜ਼ਖ਼ਮ) ਰਹਿਤ। ੨ ਬੇਦਾਗ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅੱਵਲ. ਦੇਖੋ, ਅਵਲ.

ਅੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਠ. ਜ਼ਿਦ. "ਇਮ ਅੜ ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਜਬ ਟੂਟੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਰੁਕਾਵਟ। ੩ ਵਿਘਨ.

ਅੜਕ. ਦੇਖੋ, ਅਟਕ.

ਅੜਤਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆੜ ਲੈਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਓਟ. ਪਨਾਹ. "ਉਪਬਨ ਲੇਹੁ ਅੜਤਲਾ ਲਰਬੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅੜਦਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਰਦਲੀ (Orderly) ਚਪਰਾਸੀ ਸਵਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਸਮੂਹ। ੨ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ. ਜਿਵੇਂ–"ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਅੜਦਲ ਵਿੱਚ ਹਾਂ." (ਲੋਕੋ)

ਅੜਦਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅਰਦਲੀ.

ਅੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫਸਣਾ. ਰੁਕਣਾ। ੨ ਲੜਨਾ। ੩ ਟਾਕਰਾ (ਮੁਕਾਬਲਾ) ਕਰਨਾ. "ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਉ ਮਨਮੁਖ ਅੜੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨)

ਅੜਬ. ਵਿ–ਅੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਠੀਆ. ਜਿੱਦੀ. ਅੜੀਅਲ. ਅੜਬਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅੜਬੰਗ.

ਅੜਬਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੜਬਪੁਣਾ. ਅਵੈੜਾ ਪਨ.

ਅੜਬੰਗ. ਦੇਖੋ, ਅੜਬ.

ਅੜਾ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ, ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਕਿਤੇ ਤੁੱਛਤਾ, ਕਿਤੇ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਕੇਵਲ ੜਾ ਭੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਉਪਦੇਸੜਾ, ਆਪਨੜਾ, ਸਿਖੜਾ, ਜਾਨੀਅੜਾ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

ਅੜਿਆ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਪੁਰਖ! ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਈ ਅੜੀਏ! ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੜਨਾ.

ਅੜਿਆਰਾ. ਵਿ–ਅੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਲੜਾਕਾ.

ਅੜਿਲ ਦੇਖੋ, ਅੜਿੱਲ

ਅੜਿੱਲ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ–ਸ।

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਡੋਲਤ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਪੁਰਖ ਅਪਾਵਨ,
ਲਾਗਤ ਕਤਹਿ ਧਰਮ ਕੋ ਦਾਵ ਨ,
ਅਰਬਹਿ ਛਾਡ ਅਨਰਥ ਬਤਾਵਤ,
ਧਰਮ ਕਰਮ ਚਿਤ ਏਕ ਨ ਲਾਵਤ."
(ਕਲਕੀ)

੨ ਅੜਿੱਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਯਗਣ, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸਿਖਜਾ ਮਨ ਧਾਰੋ,
ਗੁਰੁਜਨ ਕੀ ਰੀਤੀ ਨ ਵਿਸਾਰੋ,
ਕਹਿ ਕਰ ਵਾਕ ਕਦੀ ਨਹਿ ਹਾਰੋ,
ਸਤ੍ਯਧਰਮ ਜਗ ਮੇ ਪਰਚਾਰੋ.

੩ ਅੜਿੱਲ ਦਾ ਤੀਜਾ ਭੇਦ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕੀ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਗਜਾਰਾਂ ਪੁਰ ਜਗਣਾਂਤ, ਦੂਸਰਾ ਦਸ ਪੁਰ ਰਗਣਾਂਤ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਚੰਦ੍ਰਾਯਣ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਵਿਦਜਾ ਸੋ ਅਨੁਰਾਗ, ਰੈਨ ਦਿਨ ਕੀਜਿਯੇ,
ਨਿਜ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਭਿਨ ਸੁਖ ਦੀਜਿਯੇ,
ਸ੍ਵਾਰਥ ਕੇ ਵਸ਼ ਹੋਯ, ਨ ਪਰਹਾਨੀ ਕਰੋ,
ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਅਰ ਧਨ ਮਾਨ, ਰਿਦੇ ਮੇ ਨਾ ਧਰੋ."

੪ ਅੜਿੱਲ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭੇਦ–ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੧-੧੦ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੰਤ ਰਗਣ, ਅਰ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦੇ ਆਦਿ ਹੋ! ਹਰਹਾਂ! ਆਦਿ ਕੋਈ ਸੰਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਇਸ ਦੀ "ਚੌਬੋਲਾ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਭੀ ਹੈ. ਸੰਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਸੁਨੈ ਗੂੰਗ ਜੋ ਯਾਹਿ, ਸੁ ਰਸਨਾ ਪਾਵਈ,
ਸੁਨੈ ਮੂੜ੍ਹ ਚਿਤ ਲਾਇ, ਚਤੁਰਤਾ ਆਵਈ,
ਦੂਖ ਦਰਦ ਭੌ ਨਿਕਟ, ਨ ਤਿਨ ਨਰ ਕੇ ਰਹੈ,
ਹੋ! ਜੋ ਯਾਕੀ ਇਕ ਬਾਰ, ਚੌਪਈ ਕੋ ਕਹੈ."
(ਬਿਨਤੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤ)

ਅੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੰਠ. ਜ਼ਿੱਦ.

ਅੜੀਅਲ. ਵਿ–ਅੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਠੀਆ.

ਅੜੀਏ. ਸੰਬੋਧਨ. ਅਰੀ! ਹੇ ਸਖੀ!

ਅੜੁਹਾ. ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੰਯੁਕ੍ਤਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਜ, ਜ, ਗ. ।ऽ, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਸਜ ਸੈਨ ਭਤੈਂ ਚਲੇ ਤਹਾਂ,
ਰਣ ਬਾਲ ਬੀਰ ਮੱਤੇ ਜਹਾਂ,
ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਬੀਰ ਸੱਘਾਰਹੀਂ,
ਸਰ ਓਘ ਪ੍ਰੇਘ ਪ੍ਰਹਾਰਹੀਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅੜੇਕਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹਾਰਾ. ਰੋਕਣ ਅਥਵਾ ਅਟਕਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਵਸਤੂ.

ਅੜੰਗ. ਵਿ–ਅੜੀਅਲ। ੨ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਿ ਅੜੰਗਸ੍ਚ." (ਗਜ਼ਾਨ) ੩ ਟੇਢਾ. ਵੱਕ੍ਰ। ੪ ਅੜਨ (ਭਿੜਨ) ਵਾਲਾ.

ਆ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ. ਸਰਵ ਓਰ ਸੇ. "ਆ ਸਮੁਦ੍ ਲੋ ਫਿਰੀ ਦੁਹਾਈ." (ਦਿਲੀਪਰਾਜ) ੨ ਤੀਕ. ਪ੍ਰਯੰਤ. ਤੋੜੀਂ। ੩ ਉਪ. ਧਾਤੂਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲਗਕੇ ਅਰਥ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਆਦਿ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਆਕੰਪਨ, ਆਗਮਨ, ਆਨਯਨ, ਆਰੋਹਣ ਆਦਿ। ੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫਾਰਸੀ ਹੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਪਰਦਹ ਦੀ ਥਾਂ ਪਰਦਾ.

ਆਂ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਵਿਸਮਯ (ਅਚਰਜ) ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਹਾਂ. ਅੰਗੀਕਾਰ। ੩ ਫ਼ਾ آں ਸਰਵ. ਵਹ. ਉਹ. "ਨ ਰਿਜਕ ਦਸਤ ਆਂ ਕਸੇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਕ੍ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੪ ਅ. ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੫ ਖਿਨ (ਕ੍ਸ਼ਣ). ਪਲ.

ਆਉ. ਦੇਖੋ, ਆਉਣਾ. "ਆਉ ਸੰਤ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਆਯੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ.

ਆਉਖਾ. ਸ਼ੰ. ਆਯੁਸ਼ਮਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ.

ਆਉਂਢੀ. ਦੇਖੋ, ਔਂਢੀ.

ਆਉਣਾ. ਸੰ. ਆਗਮਨ.

ਆਉ ਭੈਠ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਵਾਗਤ. ਆਗਤ ਭੁਗਤਿ.

ਆਉ ਭੁਗਤ "ਆਉ ਭੈਠ ਆਦਹ ਸ਼ਭ ਬਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਆਉਲ. ਸੰ. ਉਲ੍ਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਹਿਮ (ਗਰਭਾਸ਼ਯ) ਅੰਦਰ ਦੀ ਉਹ ਝਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਲਿਪਟਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਵਲ.

ਆਉਲਾ. ਸੰ. ਆਮਲਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ, ਜੋ ਖੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਆਉਲੇ ਦਾ ਅਚਾਰ ਅਤੇ ਮੁਰੱਬਾ ਭੀ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕਬਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮੇਦੇ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦਿਲ ਨੇਤ੍ਰ ਦਿਮਾਗ਼ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਨਕਸੀਰ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਦਿਲ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਤ੍ਰਿਫਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਜੁਜ਼ ਹੈ. ਦਾਹ, ਪਿੱਤ, ਪ੍ਰਮੇਹ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. L. Emblic Myrobalan.

ਆਉਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਵੀ. ਹੋਨਹਾਰ. ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ੨ ਸੰ. ਆਮਲਕੀ. ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਆਉਲਾ. ਜੰਗਲੀ ਆਉਲਾ.

ਆਊ. ਦੇਖੋ, ਆਉ। ੨ ਆਵੇਗਾ। ੩ ਆਉਣ ਵਾਲਾ.

ਆਅੰਗ. ਦੇਖੋ, ਆ ਅਤੇ ਅੰਗ.

ਆਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਯੁ. ਉਮਰ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਕੇ. ਆ ਕਰ. "ਆਇ ਮਿਲੁ ਗੁਰਸਿਖ, ਆਇ ਮਿਲੁ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੩ ਆਉਂਦਾ. ਆਗਮਨ ਕਰਦਾ. ਭਾਵ. ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ. "ਆਇ ਨ ਜਾਈ ਥਿਰ ਸਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਆਯ.

ਆਇਉ. ਆਇਆ. ਆਇਓ। ੨ ਸੰ ਆਯ:–ਆਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਭ. "ਜੈਦੇਵ ਆਇਉ ਤਸ ਸਫੁਟੰ." (ਗੂਜ) ਤਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਲਾਭ ਹੈ.

ਆਇਅੜਾ. ਵਿ–ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਆਗਤ. "ਘਰਿ ਆਇਅੜੇ ਸਾਜਨਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਆਇਆ. ਵਿ–ਆਗਤ. ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜੰਮਿਆ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮ. "ਆਇਆ ਤਿਨ ਕਾ ਸਫਲੁ ਭਇਆ ਹੈ ਇਕਮਨਿ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧)

ਆਇਸ. ਸੰ. ਆਯਸ. ਵਿ–ਲੋਹੇ ਦਾ ਲੋਹਮਯ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਵਚ. ਜਿਰਹ. ਸੰਜੋ। ੩ ਭਾਵ–ਵਜ੍ਰ. "ਆਇਸ ਪਤਿ ਪਿਤਣੀ." (ਸਨਾਮਾ) ਵਜ੍ਰਪਤਿ ਇੰਦ੍, ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੪ ਸੰ. ਆਯਸ੍. ਆਗਜ਼ਾ. ਹੁਕਮ.

ਆਇਸੁ. ਆਗਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਆਇਸ ੪.

ਆਇਤ. ਸੰ. ਆਦਿਤ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ। ੨ ਆਦਿਤ੍ਯਵਾਰ. ਐਤ ਵਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਯਤ.

ਆਇਤਨ. ਦੇਖੋ, ਆਯਤਨ.

ਆਇੰਦਾ. ਫ਼ਾ آیندہ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ. ਭਵਿਸ਼੍ਯ.

ਆਇਧ. ਦੇਖੋ, ਆਯੁਧ.

ਆਇਬੋ. ਕ੍ਰਿ–ਆਉਣਾ. "ਨਾ ਕਛੁ ਆਇਬੋ ਨਾ ਕਛੁ ਜਾਇਬੋ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ) ੨ ਜਨਮ ਲੈਣਾ.

ਆਇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਆਇਅੜਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆੜਾ ਅੱਖਰ. ਅਕਾਰ ਵਰਣ. "ਆਇੜੈ ਆਪਿ ਕਰੇ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਆਇੜਿਆਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਉਣ ਤੋਂ. ਆਗਮਨ ਉੱਪਰ. ਆਇਆਂ ਤੋਂ. "ਜੇ ਮੈ ਹੋਦਾ ਵਾਰਿਆ ਮਿਤਾ ਆਇੜਿਆਂ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਆਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਤ੍ਰਜ. ਮੋਤ. "ਆਈ ਨ ਮੇਟਣ ਕੋ ਸਮਰਥ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਆਯੁ. ਉਮਰ. ਅਵਸ਼ਥਾ। ੩ ਆਯਮਾਤਾ. ਦੁਰਗਾ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਬੈਭਲਿਰਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਈ ਪੰਥ। ੪ ਮਾਇਆ. "ਆਈ ਪੂਤਾ ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧) ੫ ਆਉਣ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ। ੬ ਆਉਣ ਦਾ ਭਵਿਸ਼੍ਯ ਕਾਲ. "ਇਹੁ ਵੇਲਾ ਕਤ ਆਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੭ ਸਿੰਧੀ. ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੮ ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ। ੯ ਡਿੰਗ. ਹਾਥੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਰੱਸਾ.

ਆਈਨ. ਫ਼ਾ آئین ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜ਼ਾਮ। ੨ ਨਿਯਮ. ਕਾਨੂਨ.

ਆਈਨਾ. ਫ਼ਾ آئینہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੀਸ਼ਾ. ਦਰਪਨ. ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਆਹਨ (ਲੋਹੇ) ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸਿਕਲ ਕਰਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦਾ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਪਿਆ ਹੈ.

ਆਈਪੂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਆਈ ਅਤੇ ਆਈ ਪੰਥ। ੨ ਮਾਇਆ ਦੀ ਰਚਨਾ. "ਆਈਪੂਤਾ ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧)

ਆਈਪੰਥ. ਸ਼ਾਕ੍ਤਿਕਾਂ ਦਾ ਵਾਮ ਮਾਰਗ, ਜੋ ਦਕ੍ਸ਼ਿਣ ਮਾਰਗ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਨਾਰੀਸ਼੍ਵਰ ਅਤੇ ਵਾਮਮਾਰਗ. ਦੇਖੋ, ਆਈ ੩। ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤਦਾ ਹੈ.

ਆਈਪੰਥੀ. ਅਯ ਮਾਤਾ ਦਾ ਉਪਾਸਕ। ੨ ਉਹ ਯੋਗੀ (ਗੋਰਖਪੰਥੀ) ਜੋ ਸ਼ਕ੍ਤਿਉਪਾਸਕ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਈ ਪੰਥ ੨. "ਆਈਪੰਥੀ ਸਗਲ ਜਮਾਤੀ." (ਜਪੁ) ਸਭ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰਨੀ ਆਈਪੰਥੀ ਹੋਣਾ ਹੈ.

ਆਸ. ਸੰ. ਆਸ੍. ਧਾ–ਬੈਠਨਾ. ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਨਾ. ਹੋਣਾ. ਰਹਿਣਾ. ਤਮਾਗਣਾ। ੨ ਸੰ. ਆਸ਼ਾ–ਆਸ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਲਸਾ. ਕਾਮਨਾ. ਚਾਹ. ਉਮੈਦ. "ਆਸ ਅਨਿਤ ਤਿਆਗਹੁ ਤਰੰਗ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਦਿਸ਼ਾ. ਤ੍ਰਫ. "ਤ੍ਰਾਣ ਖੇਲ ਜਿੰਹ ਆਸ." (ਨਾਪੂ) ੪ ਸੰ. ਆਸ੍ਯ. ਮੁਖ. ਮੂੰਹ. "ਨਮੋ ਆਸ ਆਸੇ ਨਮੋ ਬਾਕ ਫੇਕੇ." (ਜ਼ਾਪੁ) ਮੁਖ ਦਾ ਮੁਖ ਰੂਪ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਰੂਪ। ੫ ਚੇਹਰਾ। ੬ ਸੰ. ਆਸ਼. ਭੋਜਨ. ਅਹਾਰ। ੭ ਸੰ. ਆਸ. ਭਸਮ. ਸੁਆਹ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. ash। ੮ ਆਸਨ। ੯ ਧਨੁਖ। ੧੦ ਆਸ਼ੁ. ਛੇਤੀ. "ਕਾਲੁ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਹਾਇ ਲੀਨ ਤਬ ਆਸ ਹੈ." (ਨਾਪੂ) ਦੇਖੋ, ਆਸ਼ਾਇਤੀ। ੧੧ ਫ਼ਾ آس ਚੱਕੀ. ਦੇਖੋ, ਆਸਮਾਨ। ੧੨ ਫ਼ਾ آس ਆਸ਼. ਉਬਾਲਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਰਸ, ਜੈਸੇ–ਆਸ਼ੇ ਜੋ.

ਆਸ ਆਸੇ. ਦੇਖੋ, ਆਸ ੪.

ਆਸਕ. ਅ عاشق ਆਸ਼ਿਕ੍. ਸੰ. ਆਸਕ੍ ਵਿ–ਇਸ਼ਕ੍ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਨਾਨਕ ਆਸਕ ਕਾਂਢੀਐ ਸਦਹੀ ਰਹੈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਮਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੨ ਸੰ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਭਕ੍ਰਕ. ਦੇਖੋ, ਆਸ ੬.

ਆਸਕਤ. ਸੰ. ਆਸਕ੍ਰ. ਵਿ–ਆਸ਼ਿਕ਼. ਪ੍ਰੇਮੀ. ਲਿਵ-ਲੀਨ. "ਬਿਖੈ ਰਸ ਸਿਉ ਆਸਕਤ ਮੂੜੇ !" (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਆਸ਼ਕ੍ਰ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ. ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲਾ.

ਆਸ਼ਕਾਰ. ਫ਼ਾ آشکار ਵਿ–ਜ਼ਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਤੱਖ. ਪ੍ਰਗਟ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਆਸ਼ਕਾਰਾ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਆਸਕੀ. ਫ਼ਾ عاشقی ਆਸ਼ਿਕ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸਕ੍ਰਤਾ. ਪ੍ਰੀਤੀ. ਲਿਵਲੀਨਤਾ. ਇਸ਼ਕ਼ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. "ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਆਸਕੀ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ."(ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ:੨)

ਆਸਕੁ. ਦੇਖੋ, ਆਸਕ.

ਆਸ਼ਕੇ. ਵਜ–ਖ਼ੂਬ ! ਵਾਹ ਵਾਹ ! ਸਿੰਧੀ. ਆਸ਼ਕ਼ੀਨ.

ਆਸ ਕੌਰ. ਇਹ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਸਮੇ ਅਰ ਆਪਣੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤਾ. ਰਾਣੀ ਆਸ ਕੌਰ ਵਡੀ ਧਰ-ਮਾਤਮਾ, ਦਿਲੇਰ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਸੀ.

ਆਸ਼ਚਰਯ. ਦੇਖੋ, ਅਸਚਰਜ ਅਤੇ ਅਚਰਜ.

ਆਸਣ. ਸੰ. ਆਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਥਤਿ (ਇਸਥਿਤਿ). ਬੈਠਕ। ੨ ਬੈਠਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਛਾਕੇ ਬੈਠੀਏ। ੩ ਯੋਗ ਦਾ ਤੀਜਾ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਭਜਾਸੀ ਆਪਣੀ ਬੈਠਕ ਸਾਧਦੇ ਹਨ. ਯੋਗਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ੮੪ ਆਸਨ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਸਤ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਲਏ ਹਨ,ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਪਰਮ ਉੱਤਮ ਲਿਖੇ ਹਨ–

(ੳ) ਸਿੱਧਾਸਨ. ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਗੁਦਾ ਪੁਰ, ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਲਿੰਗ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਬੈਠਣਾ.

(ਅ) ਪਦਮਾਸਨ. ਸੱਜੇ ਪੱਟ ਤੇ ਖੱਬਾ ਪੈਰ, ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਤੇ ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਰੱਖਕੇ, ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਫੜਨਾ. ਛਾਤੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਠੋਡੀ ਰੱਖਕੇ ਨੱਕ ਦੀ ਨੋਕ ਉੱਪਰ ਨਜਰ ਜਮਾਉਣੀ.

(ੲ) ਸਿੰਹਾਸਨ. ਗੁਦਾ ਅਰ ਲਿੰਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਸਿਉਣ ਹੈ, ਉਸ ਉੱਪਰ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਗਿੱਟੇ ਜਮਾਕੇ ਬੈਠਣਾ. ਗੋਡਿਆਂ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਨੱਕ ਦੀ ਨੋਕ ਤੇ ਟਕਟਕੀ ਲਾਉਣੀ.

(ਸ) ਭਦ੍ਰਾਸਨ. ਸਿਉਣ ਤੇ ਰੱਖੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਪਦਮਾਸਨ ਵਾਂਙ ਫੜਨ ਤੋਂ,ਸਿੰਹਾਸਨ ਤੋਂ "ਭਦ੍ਰਾਸਨ" ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ ਚਉਰਾਸੀਹ ਏਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ."(ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਆਸਨ. ਜਬਾੜਾ. ਮੂੰਹ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਅਤੇ ਦਾੜਾਂ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਹੜਵਾਠਾ. Jaw.

ਆਸਤ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਰਿ। ੨ ਆਸ੍ਰਿਕ. ਵਿ–ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੀ ਹੋਂਦ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅਸ੍ਰ ਹੋਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਪਸ਼ਚਿਮ. ਪੱਛੋਂ. "ਉਦੈ ਨਹੀਂ ਆਸਤ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਅਸਤ੍ਰ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਆਸਤ ਧਾਰੇ ਨਿਹਾਰੇ." (ਗਜਾਨ)

ਆਸਤਕ. ਦੇਖੋ, ਆਸਤਿਕ.

ਆਸਤਰ
ਆਸਤਰਣ
ਆਸਤਰਨ
} ਆਸ਼ਤਰ–ਆਸ਼ਤਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਸੇਜਾ ਦੀ ਵਿਛਾਈ. "ਆਸ-ਤਰਨ ਬਰ ਬਿਸਦ ਵਿਸਾਲਾ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਝੁੱਲ.

ਆਸਤਾਂ. ਫ਼ਾ آستان ਸੰਗਜਾ–ਅਸਥਾਨ. ਜਗਹਿ. ਥਾਂ। ੨ ਦ੍ਵਾਰ. ਦਰਵਾਜਾ। ੩ ਆਸ਼੍ਰਮ.

ਆਸਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਰਿ। ੨ ਆਸ੍ਰਿਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਅਸ੍ਰਿਤ੍ਰ. ਹੋਂਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸ੍ਰਿ.

ਆਸਤਿਕ. ਸੰ. ਆਸ਼ਿਕ. ਵਿ–ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. Theist.

ਆਸਤਿਕਤਾ
ਆਸਤਿਕਜ
} ਸੰਗਜਾ–ਆਸ੍ਰਿਕਪਨ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ. Theism.

ਆਸਤੀਕ. ਸੰ. ਆਸ਼ਿਕ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਵਾਸੁਕੀ ਨਾਗ ਦੀ ਭੈਣ ਮਨਸਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਰਤਕਾਰੁ ਰਿਖੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਜਨਮੇਜਯ ਦੇ ਸਰਪਮੇਧ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਕੁਲ ਤਕ੍ਰਕ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾਏ ਸਨ. "ਅੜਜੋ ਆਸਤੀਕੰ ਮਹਾਂ ਵਿਪ੍ਰ ਸਿੱਧੰ." (ਜਨਮੇਜਯ) ਦੇਖੋ, ਮਨਸਾ.

ਆਸਤੀਨ. ਫ਼ਾ آستین ਸੰਗਜਾ–ਕੁੜਤੇ ਕੋਟ ਆਦਿ ਦੀ ਬਾਂਹ. ਬਾਹੁਲੀ.

ਆਸਤੇ. ਦੇਖੋ, ਆਹਿਸਤਾ.

ਆਸਥਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਾਈ ੪–੫.

ਆਸਨ. ਦੇਖੋ, ਆਸਣ. "ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਆਸਨ ਚਉਰਾਸੀਹ ਇਨ ਮਹਿ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉੱਪਰ ਨਿਸ਼ਸਤ. "ਆਸਨ ਆਏ ਬਾਗ ਗਹਿ ਬਲਵੰਡ ਵਿਸੇਸਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਆਸ਼ਨ–ਆਸ਼ਨ. ਵਜ੍ਰ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ। ੫ ਭੋਜਨ ਖਵਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਆਸਨਕਸੁੰਨ. ਵਿ–ਸੁੰਨ ਵਿੱਚ ਆਸਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ. ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ."ਆਸਨਕ ਸੁੰਨ ਅਨਬਿਕਤ ਰੰਗ."(ਦੱਤਾਵ)

ਆਸਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਥਤਿ (ਇਸਥਿਤਿ).ਕ਼ਯਾਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਸਨਾਇ.

ਆਸਨਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅਸਨਾਈ.

ਆਸਨਿ. ਆਸਨ (ਸੇਜਾ) ਤੇ. "ਪ੍ਰਿਅ ਆਇ ਬਸੇ ਗ੍ਰਿਹ ਆਸਨਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਆਸਨਿਵਾਸ. ਵਿ–ਸਾਰੀ ਉੱਮੇਦਾਂ ਦਾ ਘਰ. ਜਿਸ ਤੇ ਸਭ ਆਸ਼ ਭਰੋਸਾ ਰਖਦੇ ਹਨ.ਦੇਖੋ, ਆਸਾ ਨਿਵਾਸ.

ਆਸਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਨਾ. ਆਸ਼ਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ ਆਸਨੀ ਮੇਰੇ ਮਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਸੀਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਸੰਨ.

ਆਸਪਦ. ਸੰ. ਆਸ਼ਪਦ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ। ੨ ਪਦਵੀ. ਰੁਤਬਾ। ੩ ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ। ੪ ਕਾਰਜ. ਕੰਮ.

ਆਸਪਾਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਰਦ ਗਿਰਦ. ਏਧਰ ਓਧਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. "ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਆਸ ਪਿਆਸ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਵ੍ਰ ਕਾਮਨਾ. ਮਹਾਂ ਰੁਚਿ. ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ.

ਆਸਪੂਰਣਾ
ਆਸਪੂਰਨਾ
} ਸੰਗਜਾ–ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਗੁਰੁਸੇਵਾ। ੩ ਆਤਮ ਵਿਦਯਾ.

ਆਸਫੁਲ ਦੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਦ ਖਾਨ.

ਆਸਮਾਨ. ਆਸ(ਚੱਕੀ)ਮਾਨ(ਮਾਨਿੰਦ).ਦੇਖੋ,ਅਸਮਾਨ.

ਆਸਮਾਨ ਖ਼ਾਨ. ਪੈਂਦੇ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਜਵਾਈ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਬਾਜ਼ ਚੁਰਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੈਂਦੇ ਖ਼ਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਲੜਿਆ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਰਿਆ.

ਆਸਮਾਨ ਚਰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ ਵਿੱਚ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਪੰਛੀ। ੨ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਆਸਮੁਦ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਮੁੰਦਰ ਤੀਕ. ਸਮੁਦ੍ਰ ਪਰਯੰਤ. "ਆਸਮੁਦ੍ਰ ਲੋ ਫਿਰੀ ਦੁਹਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਹੱਦ ਤਕ ਦੁਹਾਈ ਫਿਰੀ.

ਆਸਮੰਤ. ਸੰ. ਆ–ਸਮੰਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. ਸਰਵ ਓਰ। ੨ ਪੂਰਣ ਰੀਤੀ ਨਾਲ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ.

ਆਸ਼ਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਤ਼ਲਬ. ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਤਾਤ-ਪਰਯ। ੨ ਵਾਸਨਾ. ਇੱਛਾ.

ਆਸਰ. ਸੰ. ਆਸ਼੍ਰਯ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸ਼ਰਾ. ਆਧਾਰ. ਸਹਾਰਾ। ੨ ਓਟ. ਪਨਾਹ. ਸ਼ਰਣ. "ਜਿਹ ਆਸਰ ਇਆ ਭਵਜਲ ਤੰਰਣਾ." (ਬਾਵਨ) "ਇਹ ਆਸਰ ਪੂਰਨ ਭਏ ਕਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਆਸ਼ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਆਸ੍ਰਮ.

ਆਸਰਾ. ਦੇਖੋ, ਆਸਰ.

ਆਸਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣ. ਸ੍ਵਾਸ। ੨ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ, ਜੋ ਨਾਲ ਸਾਥ ਨਾ ਖਿੱਚੀ ਹੋਵੇ, ਕਿੰਤੂ ਸਾੜੇ ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ. ਜੈਸੇ, ਸੋਮਰਸ ਅਤੇ ਤਾੜੀ ਆਦਿ.

ਆਸੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸ਼ਾ. ਕਾਮਨਾ. ਉੱਮੇਦ."ਨਾਨਕ ਆਸੜੀ ਨਿਬਾਹਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਆਸਾ. ਸੰ. ਆਸ਼ਾ.ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਉੱਮੇਦ. "ਆਸਾ ਕਰਤਾ ਜਗੁ ਮੁਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧, ਮ: ੩) ੨ ਦਿਸ਼ਾ. ਤ਼ਰਫ਼. "ਤੁਮ ਨਹਿ ਆਵੋ ਤਬ ਇਤ ਆਸਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਮਗਨ ਮਨੈ ਮਹਿ ਚਿਤਵਉ ਆਸਾ ਨੈਨਹੁ ਤਾਰ ਤੁਹਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਦੇਸੀ (ਦੇਸ਼ੀਯ) ਰਾਗਿਨੀ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਲਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ੨੪ ਛੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ੨੪ ਪਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ. ਹੁਣ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾ-ਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਸ਼ਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਨਿੱਤ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਾਂਇ ਰਬਾਬੀ ਆਸਾ ਵਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਦਰ ਦੀ ਚੌਕੀ ਵੇਲੇ (ਸੰਝ ਸਮੇ) ਭੀ ਆਸਾ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਰਾਗਿਨੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਸੁਰ ਸੜਜ ਹੈ.* ਆਸਾ ਦੀ ਸਰਗਮ ਇਹ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ. ਅਵਰੋਹੀ–ਰ ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਧੈਵਤ ਨੂੰ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਰੋਹੀ ਤਾਨ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਯੋਗ ਹੈ.†

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਦਾ ਚੌਥਾ ਨੰਬਰ ਹੈ.‡ ੪ ਮਤਲਬ. ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਦੇਖੋ, ਆਸ਼ਯ. "ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਉਸ ਦਾ ਆਸਾ ਜਾਣਿਆ." (ਜਸਾ) ੫ ਅ਼ عصا ਅ਼ਸਾ. ਸੋਟਾ. ਛਟੀ. ਡੰਡਾ. "ਆਸਾ ਹੱਥ ਕਿਤਾਬ ਕੱਛ." (ਭਾਗੁ) "ਮਨਸਾ ਮਾਰਿ ਨਿਵਾਰਿਹੁ ਆਸਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਿੱਟਣਾ ਹੀ ਆਸਾ ਹੈ.§

ਆਸਾਇ. ਸੰ. ਆਸ਼ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਤਪਰਯ. ਮਨੋਰਥ. ਇੱਛਾ. "ਪੂਰਨ ਆਸਾਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਆਸਾਇਸ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾਯਸ਼.

ਆਸਾਇਤੀ. ਵਿ–ਆਸਾ ਵਾਲੀ. ਉਮੀਦ ਵਾਲੀ. ਆਸਾਵਤੀ। ੨ ਅ਼ آسایش ਆਸੀਯਹ.ਵਿ–ਗ਼ਮਗੀਨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ ਹੋਈ."ਆਸਾਇਤੀ ਆਸ ਕਿ ਆਸ ਪੁਰਾਈਐ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ ਹੋਈ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਆਸ਼ੁ (ਸ਼ੀਘ੍ਰ) ਪੂਰਣ ਕਰੋ.

ਆਸਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸ਼ਾ. "ਮਨ ਮਹਿ ਚਿਤਵਉ ਐਸੀ ਆਸਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਆਸਾਸਹਿ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾਸਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ آسایانیدن ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇਨਾ। ੩ ਸ਼ਤੁਤਿ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਨਾ। ੪ ਉਠਾਉਣਾ.

ਆਸਾਸਨ. ਸੰ.ਆਸ਼੍ਵਾਸਨ.ਸੰਗਜਾ–ਤਸੱਲੀ. ਦਿਲਾਸਾ। ੨ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਆਸ਼੍ਰਯ ਪ੍ਰਦਾਨ. "ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਆਸਾਸਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਆਸਾਸੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

---

* ਸ਼ੁੱਧ, ਕੌਮਲ, ਗ੍ਰਹਸੁਰ, ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦੀ ਆਦਿ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਰ ਅਤੇ ਨਾਟ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ.

† ਦੇਸ਼ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਕਈ ਗਵੈਯੇ ਆਸਾ ਨੂੰ ਰਿਖਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੌਮਲ ਭੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ.

‡ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਆਸਾ ਨੂੰ ਮੇਘ ਰਾਗ ਦੀ ਰਾਗਿਨੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

§ ਦੰਡੀ ਸੰਨਯਾਸੀਆਂ ਵਾਂਙ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਭੀ "ਆਸਾ" ਰੱਖਣਾ ਭੇਖ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਸਾ ਸਿੰਘ. ਇਹ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਮੁਤਸੱਦੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਗ਼ਰੀਬ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਉਪਕਾਰ ਅਰਥ ੫੦੦) ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਟੋਂਬੂ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. ਜਦ ਟੋਂਬੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਰਾਜ ਹੋਏ ਅਤੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਬਿਨਾ ਹੁਕਮ ਖੁਦ ਟੋਂਬੂ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ. ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਡਰਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੱਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਿਆ:-

"ਮੁਖ ਕਾਰਾ ਮੇਰੋ ਕਰੈ ਕਰਤ ਨ ਪਰਉਪਕਾਰ,
ਤਿਸ ਕੋ ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਰੋਂਗੀ ਪਲਟਾ ਇਸ ਦਰਬਾਰ."

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਲਮ ਦਾ ਮੁੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਕੇ ਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਲਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰੇਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਬੁਲਾਕੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਆਸਾਸੈ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾਸਨ.

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ. ਆਸਾ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤ ਲਿਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਸਲੋਕ ਅਤੇ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਨੋਹਰ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਭੀ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ੨੪ ਛੱਕੇ ੨੪ ਪੌੜੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾ ੩. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚੌਕੀਆਂ. "ਪਰਸੋ ਭੋਗ ਜਬ ਆਸਾਵਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਸਾਧ ਅਸਾਧ੍ਯ. ਲਾ ਇਲਾਜ. ਦੇਖੋ, ਅਸਾਧ.
ਆਸਾਧਿਓ "ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਮਾਇਆ ਆਸਾਧਿਓ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਆਸਾਨ. ਫ਼ਾ ਆਸਾਂ ਵਿ–ਸੁਗਮ. ਸਰਲ. ਸੁਖਾਲਾ.

ਆਸਾ ਨਿਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਆਸ ਨਿਵਾਸ. "ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਆਸਾ ਨਿਵਾਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਆਸਾਬੰਧ ਵਿ–ਆਸ਼ਾ ਕਰਕੇ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ. ਉੱਮੇਦ ਵਾਰ.
ਆਸਾਬੰਧੁ

ਆਸਾਮ. ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਹਿਮਾਲੈ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਖਾਨਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ ਅਤੇ ਨਦੀ ਨਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਕਾਮਰੂਪ ਭੀ ਆਖਦੇ ਸਨ.

ਆਸਾ ਮਨਸਾ. ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਵ੍ਰਿੱਤਿ (ਬਿਰਤੀ). "ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਦੋਊ ਬਿਨਾਸਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਆਸਾਯਸ਼. ਫ਼ਾ ਆਸਾਇਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਖ. ਚੈਨ. ਆਰਾਮ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਸੂਦਨ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਹੈ.

ਆਸਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੁਛਾੜ. ਬਾਛੜ। ੨ ਡਿੰਗ. ਮੋਘਮਾਲਾ। ੩ ਅ ਅੱਸ਼ ਅਸਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੪ ਲੱਛਣ। ੫ ਚੇੜਾਈ. ਅ਼ਰਜ਼.

ਆਸਾਵਰੀ. ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੀਕ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ* ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਮ ਪ ਧਾ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨਾ ਧਾ ਪ ਮ ਗਾ ਰ ਸ.

ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਤ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਅਤੇ ਭੈਰਵੀ ਠਾਟ ਤੇ ਗਾਉਣਾ ਭੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਾਗਿਨੀ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ.

ਆਸਾ ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ.

ਆਸਾਵੰਤ. ਸੰ. ਆਸ਼ਾਵਨ੍ਤ. ਵਿ–ਉੱਮੇਦਵਾਰ. ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ.

ਆਸਾਵੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾਵੰਤ. "ਆਸਾਵੰਤੀ ਆਸ ਗੁਸਾਈ, ਪੂਰੀਐ." (ਵਾਰ ਮੈਤ)

* ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੁਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਸੁਰ.

ਆਸਾੜ. ਸੰ. ਆਸ਼ਾਢ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾੜ੍ਹ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜ. "ਆਸਾੜ ਸੁਹੰਦਾ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਹਰਿਚਰਣ ਨਿਵਾਸੁ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਆਸਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਾੜਾ.

ਆਸਾੜਿ. ਹਾੜ੍ਹ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ.

ਆਸਾੜੁ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜ ਅਤੇ ਆਸਾੜ.

ਆਸਿਖ ਸੰ. ਆਸ਼ਿਸ਼੍. ਸੰਗਜਾ–ਅਸੀਸ. ਦੁਆ.
ਆਸਿਖਾ ਆਸ਼ੀਵੰਦ. ਕੁਸ਼ਲ ਆਨੰਦ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਅਤੇ ਵਰਦਾਨ.

ਆਸੀ. ਅ ਆਸ਼ੀ. ਵਿ–ਪਾਪੀ. ਅਪਰਾਧੀ. ਗੁਨਹਗਾਰ.

ਆਸੀਸ. ਦੇਖੋ, ਆਸਿਖ. "ਪੂਤਾ, ਮਾਤਾ ਕੀ ਆਸੀਸ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਆਸੀਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਰਾਜਮਾਨ. "ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਆਸੀਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ. ਇਸਥਿਤ.

ਆਸੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਆਸੀਨ.

ਆਸੀਰ. ਸੰ. ਆਸ਼ਿਸ਼੍. ਆਸ਼ੀਵੰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਸੀਰ.

ਆਸੀਰਵਚਨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸੀਸ. ਆਸ਼ੀਵੰਚਨ.
ਆਸੀਰਵਾਦ ਆਸ਼ੀਵੰਦ. ਦੁਆ. ਦੇਖੋ, ਆਸਿਖ.

ਆਸੁ. ਸੰ. ਆਸ਼ੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰ. "ਆਸੁ ਹੀ ਤੀਛਨ ਲੈ ਅਸਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਸੁ.

ਆਂਸੁ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼੍ਰੁ. ਹੰਝੂ. ਆਂਸੂ. ਅਸ਼ਕ.

ਆਸੁਗ. ਵਿ–ਆਸ਼ੁ (ਛੇਤੀ) ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ. ਹਵਾ। ੩ ਤੀਰ। ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੌਸ਼ਨੀ.

ਆਸੁਤੋਖ. ਸੰ. ਆਸੁਤੋਸ਼. ਵਿ–ਆਸ਼ੁ (ਛੇਤੀ) ਤੋਸ਼ (ਖ਼ੁਸ਼) ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਝਟ ਪਟ ਰੀਝਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ.

ਆਸ਼ੁਫ਼ਤਹ. ਫ਼ਾ ਆਸ਼ੁਫ਼ਤਹ ਵਿ–ਪਰੇਸ਼ਾਨ. ਹੈਰਾਨ. ਇਸ ਦਾ ਧਾਤੁ ਆਸ਼ੁਫ਼ਤਨ ਹੈ.

ਆਸ਼ੁਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਆਸ਼ੁਫ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਪਰੇਸ਼ਾਨ (ਹੈਰਾਨ) ਹੋਣਾ.

ਆਸੁਰ ਵਿ–ਅਸੁਰ (ਰਾਖਸ) ਸੰਬੰਧੀ. ਰਾਕਸ ਦੀ।
ਆਸੁਰੀ ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਖਸੀ. "ਸੁਰੀ ਆਸੁਰੀ ਕਿੰਨਰੀ ਰੀਝ ਰਹਿਤ ਪੁਰਨਾਰਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨) ੩ ਦੇਖੋ, ਅਸੁਰੀ ੨.

ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਤਿ ਸੰ. ਆਸੁਰੀਸਮ੍ਪਦ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਖਸ
ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਵ੍ਰਿੱਤੀ (ਬਿਰਤੀ) ਨਾਲ ਕਮਾਈ ਵਿਭੂਤਿ. ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਕਮਾਇਆ ਮਾਲ ਧਨ। ੨ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਚਯ. ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ.

ਆਸੁਰੇਸ. ਰਾਖਸਾਂ ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ). ਦੇਖੋ, ਅਸੁਰੇਸ. "ਆਸੁਰੇਸ ਕੋਪਾ ਹੈਕਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਆਸੂ. ਛੇਤੀ. ਦੇਖੋ, ਆਸੁ ੧. "ਗਮਨ ਤਯਾਰ ਭਏ ਕਜੰ ਆਸੂ ?" (ਨਾਪ੍ਰ)

ਆਂਸੂ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਥਰੂ. ਅਸ਼੍ਰੁ. ਅੰਝੂ. ਹੰਝੂ. ਅਸ਼ਕ.

ਆਸੂਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸ਼ਾ. ਕਾਮਨਾ. ਉੱਮੇਦ. "ਵਤਿ ਆਸੂਣੀ ਬੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਫਿਰ ਅਨੇਕ ਉੱਮੇਦਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ। ੨ ਵਿ–ਨਾ ਪੂਰਣ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਸ਼ਾ.

ਆਸੂਦਨ. ਫ਼ਾ ਆਸੂਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ. ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਣਾ.

ਆਸੂਦਾ. ਫ਼ਾ ਆਸੂਦਹ ਵਿ–ਸੰਪਦਾ ਸਹਿਤ. ਖੁਸ਼ਹਾਲ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖੁਸ਼। ੩ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਗਜ ਬਾਜੀ ਆਸੂਦੇ ਕਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਸੇਬ. ਫ਼ਾ ਆਸੇਬ ਸੰਗਜਾ–ਕਲੇਸ਼. ਦੁੱਖ। ੨ ਸਦਮਾ. ਚੋਟ. ਸੱਟ। ੩ ਜਿੰਨ ਭੂਤ ਦਾ ਸਾਇਆ. ਅਰਬਾਤ–ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼.

ਆਸੈ. ਦੇਖੋ, ਆਸਯ.

ਆਸੋਕ. ਦੇਖੋ, ਅਸੋਕ। ੨ ਅ (ਚੁਰੇ ਪਾਨਿਨਿ)

ਸ਼ੋਕ (ਰੰਜ).

ਆਸੋਨ. ਅਪਸ਼ਕੁਨ. ਦੇਖੋ, ਸੋਨ.

ਆਸੰਕਾ. ਸੰ. ਆਸ਼ਙ੍ਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਦੇਹ. ਸ਼ੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ। ੨ ਡਰ. ਭੈ.

ਆਸੰਜਨ. ਸੰ. ਆਸਞ੍ਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਨ੍ਹਣ ਅਤੇ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਲਟਕਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜ ਅਤੇ ਸੰਜਨ.

ਆਸੰਨ. ਸੰ. ਆਸਨ੍ਨ. ਵਿ–ਪਾਸ ਬੈਠਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੋਲੇ. ਨੇੜੇ.

ਆਸੰਭਉ. ਵਿ–ਜੋ ਸੰਭਵੇ (ਪੈਦਾ) ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਜਨਮ ਰਹਿਤ. "ਆਸੰਭਉ ਉਦਵਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਅਜਨਮ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਸੰਭਵ.

ਆਸ਼ੁਰਯ. ਦੇਖੋ, ਅਚਰਜ.

ਆਸ੍ਤਿਕ ਦੇਖੋ, ਆਸਤਿਕ ਅਤੇ ਆਸਤਿਕਤਾ.
ਆਸ੍ਤਿਕਤਾ

ਆਸ੍ਤੀਕ. ਦੇਖੋ, ਆਸਤੀਕ.

ਆਸਜ. ਦੇਖੋ, ਆਸ ੪.

ਆਸ੍ਰਮ. ਸੰ. ਆਸ਼੍ਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ. "ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰੁ ਆਸ੍ਰਮ ਦੀਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ–ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਯ, ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ, ਵਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ, ਅਤੇ ਸੰਨ੍ਯਾਸ. "ਚਾਰ ਵਰਨ ਚਾਰ ਆਸ੍ਰਮ ਹਹਿ, ਜੋ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ਸੋ ਪਰਧਾਨੁ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਆਸ੍ਰਮ.

ਆਸ੍ਰਮਾਈ. ਦੇਖੋ, ਆਸ੍ਰਾਵ. "ਕਮਲ ਬਿਗਸੈ ਮਧੁ ਆਸ੍ਰਮਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਕਮਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਟਪਕਦਾ ਹੈ.

ਆਸ੍ਰਮੀ. ਵਿ–ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਯ ਆਦਿ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਂਉਣ ਵਾਲਾ.

ਆਸ੍ਰਯ. ਦੇਖੋ, ਆਸਰ. **"ਤਤ ਆਸ੍ਰਯੰ ਨਾਨਕ."** (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਆਸ੍ਰਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਹਾਉ. ਪ੍ਰਵਾਹ। ੨ ਚੋਆ. ਟਪਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਆਸ੍ਰਿਛ ਸੰ. ਆਸ਼੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਸਹਾਰੇ ਤੇ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਆਸਰੇ ਲੱਗਿਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨੌਕਰ. ਸੇਵਕ.
ਆਸ੍ਰਿਤ

ਆਸ੍ਰੈ. ਆਸ਼੍ਰਯ. ਦੇਖੋ, ਆਸਰ.

ਆਸ੍ਵਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾਸਨ. "ਆਸ੍ਵਾਸਨ ਯੁਤ ਸੀਖ ਉਚਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਸ੍ਵਾਦ ਸੰਗਜਾ–ਰਸ. ਸ੍ਵਾਦ. ਜਾਇਕਾ।
ਆਸ੍ਵਾਦਨ ੨ ਰਸ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੱਖਣਾ. ਰਸ ਲੈਣਾ.

ਆਹ. ਕ੍ਰਿ–ਅਸ੍ਤਿ. ਹੈ. "ਜਿਨ ਕਉ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਆਹ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧, ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਰੁਚਿ. ਚਾਹ. "ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਸਿਧ ਹਰਿ ਆਹੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਵ੍ਯ–ਸ਼ੋਕ. ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਹਾ ! ਓ ! ੪ ਸਰਵ–ਇਹ. ਯਹ.

ਆਹਟ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਖੜਕਾ. ਚਾਲ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨੀ. ਪੈਰ ਚਾਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ੨ ਆਹਵ. ਰਣ ਭੂਮਿ. ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ. "ਆਠ ਪਹਿਰ ਆਹਟ ਬਿਖੈ ਜੁੱਧ ਭਯੋ ਬਿਕਰਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੭)

ਆਹਣ. ਸੰਗਜਾ–ਟਿੱਡ. ਸ਼ਲਭ. Locust. ਦੇਖੋ, ਆਹਨ ੧.

ਆਹਤ. ਵਿ–ਮਾਰਿਆ. ਤਾੜਿਆ. ਕੁੱਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਨਾਹਤ.

ਆਹਨ. ਦੇਖੋ, ਆਹਣ. "ਆਹਨ ਮਨਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਏ ਦਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਫ਼ਾ ਆਹਨ ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹਾ. ਅਯਸ੍। ੩ ਤਲਵਾਰ.

ਆਹਨਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹਕਾਰ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੁਹਾਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਹਨੀ. ਵਿ–ਲੋਹੇ ਦਾ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਆਹਨ.

ਆਹਮ. ਦੇਖੋ, ਅਹਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਹਵ.

ਆਹਮੋ ਸਾਮਣੇ. ਦੇਖੋ, ਆਮੋ ਸਾਮਣੇ. "ਆਇ ਆਹਮੋ ਸਾਮਣੇ ਭੇੜ ਪਇਆ ਕਰਾਰਾ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਆਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਦਮ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ (ਪੁਰਖਾਰਥ). ੨ ਜਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼. "ਸੇਵਕ ਕੈ ਠਾਕੁਰ ਹੀ ਕਾ ਆਹਰ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਆਹਰ ਸਭਿ ਕਰਦਾ ਫਿਰੈ ਆਹਰੁ ਇਕੁ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨,ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਹਾਹੁਕਾ. ਠੰਢਾ ਸ੍ਵਾਸ। ੪ ਵਿ–ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋੜੂ.

ਆਹਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਹਣਾ। ੨ ਚੁਰਾਉਣਾ। ੩ ਲੈਜਾਣਾ. ਪ੍ਰਾ. ਆਹਰੋ.

ਆਹਰਮਨ. ਦੇਖੋ, ਅਹਰਮਨ.

ਆਹਰਿ. ਉੱਦਮ ਵਿੱਚ. "ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ) ਜਦਕਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਉੱਦਮ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਆਹਰੀ. ਵਿ–ਉੱਦਮੀ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥੀ (ਪੁਰਖਾਰਥੀ).

ਆਹਰੁ. ਦੇਖੋ, ਆਹਰ.

ਆਹਲੂ ਵਾਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੱਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਆਹਲੂ ਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸੱਦਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂ ਪਿੰਡ ਦਾ (ਜੋ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਹੈ) ਵਸਨੀਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਏਹ ਮਿਸਲ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਸੱਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੧੮ ਵਿੱਚ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਪਾਲਿਆ, ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਦੇਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਜ ਬਖ਼ਸ਼ੀ (ਜੋ ਹੁਣ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਹੈ). ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮਿਸਲ ਦੀ ਬਹੁਤ ਉੱਨਤੀ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਸਨ ੧੭੫੮ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਲੈਕੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ. ਹੁਣ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਇਸ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਅਤੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ.

ਆਹਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੨ ਯਗ੍ਯ (ਜੱਗ). ੩ ਲਲਕਾਰਾ. ਵੰਗਾਰਨਾ.

ਆਹਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਹਰਿ ਸੰਤਜਨਾ ਪਹਿ ਆਹਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ. ਥਾ. ਸੀ. "ਤੁਲਵੈਡੀ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਆਹਾ." (ਜਸਾ) ੩ ਵ੍ਯ–ਅਚਰਜ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਅਹੋ ! ਵਾਹ !

ਆਹਾਰ / **ਆਹਾਰੁ** ਦੇਖੋ, ਅਹਾਰ. "ਜੀਆ ਕਾ ਆਹਾਰੁ ਜੀਅ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧, ਮ: ੨) "ਦੇਤ ਸਗਲ ਆਹਾਰੇ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਆਹਾੜਾ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਹਾੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਾਚਿਆ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕੀਤਾ. "ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਬੇਅੰਤ ਅਤੋਲਾ, ਹੈ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਆਹਾੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਅਜੇਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਹਾੜੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ.

ਆਹਿ. ਕ੍ਰਿ–ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਜਲਿ ਥਲਿ ਰਮਈਆ ਆਹਿਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਆਹ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਹ (ਇੱਛਾ) ਕਰਕੇ. ਚਾਹਕੇ. ਲੋੜਕੇ "ਨਾਨਕ ਆਹਿ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਆਹਿਓ / **ਆਹਿਆ** ਵਿ–ਚਾਹਿਆ. ਲੋੜਿਆ. "ਆਹਿਓ ਤੁਮਰਾ ਧੋਰਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਏਕੋ ਸੁਆਮੀ ਆਹਿਆ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਹਿ। ੩ ਅ਼. ਹੈ. "ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਆਹਿਓ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਆਹਿਸਤਾ. ਫ਼ਾ [آہستہ] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ਨੈ ਸ਼ਨੈ. ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ. ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ.

ਆਹੀ. ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਹ ਅਤੇ ਆਹਿ. "ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮ ਨ ਆਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੩) "ਨਾਨਕ ਘਟਿ ਘਟਿ ਆਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਾਹੀ. ਲੋੜੀ. "ਮੈ ਆਹੀ ਓੜ ਤੁਹਾਰੀ." (ਗਉ ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਚਾਹੀਏ. ਲੋੜੀਏ. "ਜਿਸ ਸੰਗ ਲਾਗੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਸੈ ਕਉ ਆਹੀਐ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਅਸ੍ਤਿ. ਹੈ। ੫ ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪਦਾ.

ਆਹੀਐ. ਚਾਹੀਐ. ਲੋੜੀਏ. ਦੇਖੋ, ਆਹਿ ਅਤੇ ਆਹੀ.

ਆਹੁ. ਦੇਖੋ, ਆਹ। ੨ ਆਹੁਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਆਹੁਕ. ਦੇਖੋ, ਉਗੁਸੇਨ.

ਆਹੁਟ / **ਆਹੁੜ** ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਆਹਵ. ਜੰਗ। ੨ ਥਕੇਂਵਾਂ. ਥਕਾਨ.

ਆਹੁਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਆਹ੍ਵਾਨ (ਸੱਦਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਘੀ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹੋਮ. ਹਵਨ। ੩ ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ.

ਆਹੁਰਨਾ / **ਆਹੁੜਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਝੁਕਣਾ. ਲਪਕਣਾ. ਝਪਟਨਾ. "ਆਹੁਰੇ ਜੰਗ." (ਰਾਮਾਵ)

ਆਹੂ. ਫ਼ਾ [آہو] ਸੰਗਜਾ–ਹਰਨ. ਮ੍ਰਿਗ. "ਦੇਦਾਨ ਦੁਰ ਆਹੂ ਚਸ਼ਮ." (ਸਲੋਹ) ਦੁਰ (ਸੋਤੀ) ਜੇਹੇ ਦੰਦ, ਮ੍ਰਿਗ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰ। ੨ ਫਰਿਆਦ। ੩ ਦਮੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ. ਦਮਕਸ਼ੀ। ੪ ਸੰ. ਸੱਦਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਜੋ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਆਹੂ ਖੁਤਨ. ਖੁਤਨ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ. ਦੇਖੋ, ਖੁਤਨ.

ਆਹੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਸੱਦਿਆ. ਆਹ੍ਵਾਨ ਕੀਤਾ. "ਗਯੋ ਬੇਗ ਕਾਲੂ ਆਹੂਤਾ."(ਨਾਪ)

ਆਹੇ. ਦੇਖੋ, ਆਹ, ਆਹਾ ਅਤੇ ਆਹਿ. "ਹੈ ਹੋਸੀ ਆਹੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਹੈ, ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੀ. "ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਆਹੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਆਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਹ ਅਤੇ ਆਹਿ. "ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਸਿਧ ਹਰਿ ਆਹੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਆਹੋ. ਦੇਖੋ, ਆਹ ਅਤੇ ਆਹਾ. "ਤੂੰ ਆਹੋ ਕੇਰੜੇ ਕੰਮ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਵ੍ਯ–ਹਾਂ. ਠੀਕ। ੩ ਅਥਵਾ. ਵਰਨਹਿ। ੪ ਨਹੀਂ ਤਾਂ.

ਆਹੰਗ. ਫ਼ਾ [آہنگ] ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਕਾਮਨਾ। ੨ ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ। ੩ ਸਮਾ. ਵੇਲਾ। ੪ ਰਾਗ ਦਾ ਆਲਾਪ.

ਆਹ੍ਵਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ. ਬੁਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੱਦਾ ਪਤ੍ਰ. ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦੀ ਚਿੱਠੀ। ੩ ਨਾਮ. ਸੰਗਜਾ। ੪ ਹੁਕਮਨਾਮਾ.

ਆਕ. ਸੰਗਜਾ–ਅਕੰ. ਅੱਕ. "ਧਨ ਜੋਬਨ ਆਕ ਕੀ ਛਾਇਆ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਫ਼ਾ [اک] ਆਕ. ਕਲੇਸ਼। ੩ ਅਵਗੁਣ. ਬੁਰਾਈ। ੪ ਅ [عاق] ਆਕ੍. ਵਿ–ਬੇਵਫ਼ਾ। ੫ ਆਗਜਾ ਵਿਰੁੱਧ ਚਲਨ ਵਾਲਾ.

ਆਂਕ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸੇਰ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਛਟਾਂਕ। ੩ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਭਾਗ.ਆਨਾ.

ਆਂਕਸ. ਫ਼ਾ [آنکس] ਸਰਵ–ਉਹ ਪੁਰਖ. ਉਹ ਆਦਮੀ.

ਆਕਟਰਲੋਨੀ. Sir David Ochterloney. ਇਹ ਇੱਕ ਅਮਰੀਕਨ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹਾਦੁਰੀ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਨਾਲ ਉੱਘਾ ਕਰ ਲਿਆ. ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਜਨਰਲ ਅਫਸਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੦੪ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਲੇਕ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜਸਵੰਤ ਰਾਉ ਹੁਲਕਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀਓਂ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸੰਬੰਧੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿਗਹਬਾਨੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਕਈ ਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਪੜ੍ਹਵਿਹਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਟਿੱਕਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਇਹ ਲਹੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਪਰਾਹੁਣਾ ਸੀ. ੬੯ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ੧੫ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੨੫ ਨੂੰ ਮੇਰਠ ਮੋਇਆ.

ਆਕਥ. ਦੇਖੋ, ਅਕਥ. "ਨਾਨਕ ਆਕਥ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਏ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਆਕ਼ਬਤ. ਅ [آخرت] ਸੰਗਜਾ–ਪਰਲੋਕ. ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ। ੨ ਅੰਤ. ਸਮਾਪਤੀ. ਦੇਖੋ,ਅਕਬ.

ਆਕਰ. ਦੇਖੋ, ਆਕੜ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਨਿ. ਕਾਂਨ। ੩ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੪ ਭੰਡਾਰ। ੫ ਜਾਤਿ। ੬ ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ। ੭ ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ.

ਆਕਰਖ. ਸੰ. ਆਕਰ੍ਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰੇ (ਇੰਦ੍ਰਯ). ੨ ਕਸੌਟੀ। ੩ ਚੁੰਬਕ। ੪ ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼. "ਜਬ ਆਕਰਖ ਕਰਤ ਹੌ ਕਬਹੂੰ। ਤੁਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਦੇਹਧਰ ਸਭਹੂੰ." (ਚੌਪਈ) "ਚੀਟੀ ਸਾਸ ਆਕਰਖਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਨ ਤੁਝ ਆਕਰਖੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਆਕਰਖਣ. ਸੰ. ਆਕਰ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਖਿਚਾਉ. ਕਸ਼ਿਸ਼. ਖੈਂਚ. ਖਿੱਚ। ੨ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਕੰਮ. ਵਹਾਈ.

ਆਕਲ. ਸੰ. ਆਕੁਲ. ਵਿ–ਵਜਾਕੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਹਉ ਆਕਲ ਬਿਕਲ ਭਈ ਬਿਨ ਦੇਖੇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਅ [عاقل] ਆਕਿ਼ਲ. ਵਿ–ਅਕ਼ਲ ਵਾਲਾ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ. ਦਾਨਾ. "ਕਿ ਆਕਲ ਅਲਾਮੈ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਵਡੇਘਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇਕ ਤ੍ਰਖਾਣ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦਾ ਨਾਨਾ ਸੀ. "ਆਕਲ ਕਹੈਂ ਤਾਹਿ ਕੋ ਨਾਮੂ। ਮਨ ਮੋ ਗੁਰੁਮਤ ਕੋ ਵਿਸ੍ਰਾਮੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ। ੪ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ.

ਆਂਕਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਕ (ਦਾਗ) ਲਾਇਆਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ. ਦਾਗ ਦੇਕੇ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਢੱਟਾ.ਸਾਂਡ.

ਆਕੜ. ਸੰਗਜਾ–ਐਂਠ. ਮਰੋੜ। ੨ ਅਕੜਾਉ। ੩ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਸ਼ੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਤਸੀਲ ਸਰਹਿੰਦ, ਥਾਣਾ ਮੂਸੇਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਹੋਰ ਇਮਾਰਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ੩੫ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲਾ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੌਲੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ.

ਆਕਾ. ਤੁ [آقا] ਆਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ.

ਆਕਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਸ। ੨ ਭਾਵ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਸਰਵਵ੍ਯਾਪੀ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਖਗੋਲ. ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ. ਭਾਵ–ਸੁਰਗਾਦਿ ਲੋਕ."ਤੈ ਗੁਣ ਮੋਹੇ ਮੋਹਿਆ ਆਕਾਸ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਦਿ ਗ੍ਰਹ, ਜੋ ਕਾਸ਼ (ਚਮਕ) ਰਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗਗਨ ਆਕਾਸ। ੫ ਹੌਮੈ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਊਪਰਿ ਚਰਣ ਤਲੈ ਆਕਾਸ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਸੇਵਕਭਾਵ (ਨੰਮ੍ਰਤਾ) ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਅਭਿਮਾਨ ਹੇਠਾਂ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਆਕਾਸ਼ ਕੁਸੁਮ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੨ ਭਾਵ–ਅਣਹੋਂਦੀ ਗੱਲ.

ਆਕਾਸ਼ ਗੰਗਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਮੰਨੀਹੋਈ ਇੱਕ ਗੰਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮੰਦਾਕਿਨੀ" ਹੈ, ਜੋ ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਮਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ. Galaxy. ਫ਼ਾ [کہکشاں] ਕਹਕਸ਼ਾਨ.

ਆਕਾਸ਼ ਚਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ। ੨ **ਤੀਰ. (ਸ਼ਨਾਮ)** ੩ ਦੇਵਤਾ। ੪ ਨਛਤ੍ਰ. ਤਾਰਾ। ੫ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ ਬੈਲੂਨ ਆਦਿਕ। ੬ ਵਿ–ਅਕਾਸ ਵਿੱਚ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ.

ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਆਈ ਬਾਣੀ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਥਵਾ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਆਕਾਸ਼ੋਂ ਕਹੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ। ੨ ਗੁਰੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਫੁਰੀ ਹੋਈ ਗੱਲ.

ਆਕਾਸਿ. ਆਕਾਸ਼ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਆਡਾਣ.

ਆਕਾਸੀ. ਵਿ–ਆਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਆਸਮਾਨੀ.

ਆਕਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਆਕਾਸ.

ਆਕਾਂਕ੍ਹਾ / **ਆਕਾਂਖਿਆ** / **ਆਕਾਂਖਜਾ** ਸੰ. ਆਕਾਂਕ੍ਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ. ਲੋੜ। ੨ ਵਾਕ੍ਯ ਦੇ ਅਰਥ ਬੋਧ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਰਣ, ਅਰਥਾਤ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲੋੜ. ਜਿਵੇਂ "ਪਾਠ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ "ਕਰੋ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਆਕਾਂਕਾ ਹੈ. "ਉਸ ਥਾਂ" ਨੂੰ "ਜਾਓ" ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ.

ਆਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਰੂਪ (ਸਰੂਪ). ਸੂਰਤ. "ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ." (ਜਪੁ) ੨ ਕੱਦ. ਡੀਲ। ੩ ਬਣਾਉਟ। ੪ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਆਕਾਰ ਚਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ਅਲੰਕਾਰ, ਅੰਗ (੩)

ਆਕਾਰੁ. ਵਿ–ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ. "ਸੋਈ ਗੁਪਤ ਸੋਈ ਆਕਾਰੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਰ.

ਆਂਕਿ. ਫ਼ਾ آنکہ ਸਰਵ. ਉਹ ਜੋ. ਉਹ ਕਿ.

ਆਕਿਲ. ਦੇਖੋ, ਆਕਲ.

ਆਕਿਲ ਦਾਸ. ਜੰਡਿਆਲੇ ਦਾ ਹਿੰਦਾਲੀ ਮਹੰਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਲਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਕੇ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖ ਕੈਦ ਕਰਾਏ.

ਆਕੀ. ਅ਼ ਫ਼ੀ ਆ਼ਕ਼ੀ. ਵਿ–ਸਰਕਸ਼. ਆਗਜਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਾਗ਼ੀ. "ਆਕੀ ਮਰਹਿ ਅਫਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਆਕੁੰਚਨ. ਸੰ. ਆਕੁਸ਼ਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਮਟਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ. ਸੂੰਗੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚਨ.

ਆਕੁਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੰਕੁਲ. ਵਜਾਪਤ. ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਰਮਈਆ ਆਕੁਲ ਰੀ ਬਾਈ." (ਗੂਜ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਅ–ਕੁਲ. ਕੁਲ ਰਹਿਤ. ਜਾਤੀ ਵਰਣ ਰਹਿਤ। ੩ ਜਨਮ ਰਹਿਤ. "ਅਮਰ ਹੋਇ ਸਦ ਆਕੁਲ ਰਹੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਆਕੁਲ ਕੈ ਘਰਿ ਜਾਉਗੇ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਆਕੁਲ. ਵਜਾਕੁਲ. "ਸ਼ੋਕਾਕੁਲ ਰੋਦਨ ਕੋ ਕੀਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸ਼ੋਕ–ਆਕੁਲ.

ਆਕ੍ਰਮਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਲਾ. ਚੜ੍ਹਾਈ। ੨ ਹੱਦ ਨੂੰ ਲੰਘਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਆਕ੍ਰਾਂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਆਕ੍ਰਮਣ (ਹਮਲਾ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ੪ ਲਾਚਾਰ. ਬੇਵਸ਼. "ਜਬ ਹੋਤ ਧਰਨਿ ਭਾਰਾਕ੍ਰਾਂਤ."(ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ਭਾਰ ਨਾਲ ਲਾਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰਾਕ੍ਰਾਂਤ.

ਆਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਆਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਰੂਪ (ਸਰੂਪ). ਸ਼ਕਲ। ੨ ਡੀਲ. ਆਕਾਰ। ੩ ਮੂਰਤਿ.

ਆਕੇਪ. ਸੰ. ਆਕ੍ਰੇਪ. ਸੰਗਜਾ–ਫੈਂਕਣ (ਵਗਾਹੁਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਿੱਟਣਾ। ੨ ਕਲੰਕ ਲਾਉਣਾ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ. ਦੋਸ਼ਾਰੋਪਣ। ੩ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਆਪ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਆਰੋਪਣਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਕਬੀਰ, ਰੋੜਾ ਹੋਇਰਹੁ ਬਾਟ ਕਾ ਤਜਿ ਮਨ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ, ਐਸਾ ਕੋਈ ਦਾਸੁ ਹੋਇ ਤਾਹਿ ਮਿਲੈ ਭਗਵਾਨੁ. ਕਬੀਰ, ਰੋੜਾ ਹੂਆ ਤ ਕਿਆ ਭਇਆ? ਪੰਥੀ ਕਉ ਦੁਖੁ ਦੇਇ, ਐਸਾ ਤੇਰਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਜਿਉ ਧਰਨੀ ਮਹਿ ਖੇਹ. ਕਬੀਰ, ਖੇਹ ਹੂਈ ਤਉ ਕਿਆ ਭਇਆ ? ਜੋ ਉਡਿ ਲਾਗੈ ਅੰਗ, ਹਰਿਜਨੁ ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸਰਬੰਗ. ਕਬੀਰ,ਪਾਨੀ ਹੂਆ ਤ ਕਿਆ ਭਇਆ ? ਸੀਰਾ ਤਾਤਾ ਹੋਇ, ਹਰਿਜਨੁ ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ ਜੈਸਾ ਹਰਿ ਹੀ ਹੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

(ਅ) ਪ੍ਰਗਟ ਵਿਧਿ ਵਚਨ ਭਾਸੇ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਗੁਪਤ ਭਾਵ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਆਕੇਪ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਭੰਗ ਫੀਮ ਮਦਿਰਾ ਛਕੋ ਰਹੋ ਮਸ੍ਤ ਦਿਨ ਰਾਤ,
ਇਨ ਸੇਵਨ ਤੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਨਰ ਵਿਦੇਹ ਹ੍ਵੈਜਾਤ."

ਭਾਵ–ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਵਜੰਗ. ਧ੍ਰਨਿ. ਰਮਜ਼.

ਆਖ. ਦੇਖੋ,ਆਂਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਖਿ। ੩ ਦੇਖੋ,ਆਖਣਾ.

ਆਂਖ. ਸੰ. ਅਕਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ. "ਤਬ ਤੇ ਕੋਊ ਆਂਖ ਤਰੇ ਨਹੀਂ ਆਨਜੋ." (ਰਾਮਾਵ)

ਆਖਣ } ਕ੍ਰਿ–ਆਖਜਾਨ ਕਰਨਾ. ਕਥਨ ਕਰਨਾ.
ਆਖਣਾ } ਬੋਲਣਾ. ਕਹਿਣਾ. "ਆਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ" ? (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਆਖਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਆਖਜਾਨ. "ਆਖਣਿ ਆਖੈ ਬਕੈ ਸਭੁਕੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਆਖਣ ਨੂੰ. ਵਜਾਖਜਾ (ਵਿਆਖਜਾ) ਲਈ. "ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ." (ਸੋਦਰੁ)

ਆਖਣੁ. ਕ੍ਰਿ–ਕਹਿਣਾ. ਕਥਨ ਕਰਨਾ. "ਆਖਣੁ ਸੁਣਨਾ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਥਨ. ਬਿਆਂਨ.

ਆਖ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ آختہ ਵਿ–ਖੱਸੀ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਡਕੋਸ਼ (ਫੋਤੇ) ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ. ਆਖ਼ਤਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਖੈਂਚਨਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਫ਼ੋਤੇ ਖਿੱਚੇ ਗਏ ਹਨ, ਸੋ ਆਖ਼ਤਹ.

ਆਖਨ. ਦੇਖੋ, ਆਖਣ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿਕਣ. ਹਰ ਵੇਲੇ. ਹਰ ਘੜੀ.

ਆਖਯ. ਸੰ. ਆਖਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਉਂ. ਨਾਮ. "ਭਵ-ਬੰਧਨ ਕੇ ਆਮ ਕੋ ਆਖਯ ਭੇਖਜ ਚਾਰ." (ਨਾਪ੍) ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰ, ਭਵਬੰਧਨ ਰੂਪ ਆਮਯ (ਰੋਗ) ਨੂੰ ਭੇਖਜ (ਦਵਾ) ਹਨ.

ਆਖਰ. ਸੰ. ਅਕਰ. ਵਰਣ. ਅੱਖਰ. "ਕੀਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਇਕ ਆਖਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਅ਼ ਸੰ ਆਖ਼ਿਰ. ਵਿ–ਅੰਤਿਮ. ਪਿਛਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤ. ਸਮਾਪਤਿ। ੪ ਪਰਿਣਾਮ. ਫਲ. ਨਤੀਜਾ.

ਆਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਖਾਉਣਾ. ਕਹਾਉਣਾ. "ਪੰਡਿਤ ਆਖਾਏ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀਂ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨, ਮ: ੫)

ਆਖਾਣ. ਸੰ. ਆਖਜਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ। ੨ ਕਥਨ. ਵਜਾਖਜਾ (ਵਿਆਖਜਾ).

ਆਖਾਰ ਮੰਡਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰੰਗਭੂਮਿ. ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਦੀ ਥਾਂ. "ਆਖਾਰ ਮੰਡਲੀ ਧਰਣਿ ਸਬਾਈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਨਟਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ.

ਆਖਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ. "ਰਾਸਿਮੰਡਲ ਕੀਨੋ ਆਖਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਆਖਾੜ. ਸੰ. ਆਸ਼ਾਢ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾੜ੍ਹ ਮਹੀਨਾ. ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਪੂਰਬਾਖਾੜਾ (ਪੂਰ੍ਵਾਸਾਢਾ) ਨਕਤ੍ਰ ਹੋਵੇ.

ਆਖਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ. "ਰਚਨੁ ਕੀਨਾ ਇਕੁ ਆਖਾੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਗੁਰੁਮਤੀ ਸਭਿ ਰਸ ਭੋਗਦਾ ਵਡਾ ਆਖਾੜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

ਆਖਿ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸਜ. ਮੁਖ. ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਆਖਣੁ ਆਖਿ ਨ ਰਜਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੨ ਵਿ–ਕਥਨ ਯੋਗਜ. ਆਖਣ ਲਾਇਕ. "ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੈ ਆਖਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਕਥਨ ਯੋਗਜ ਕਰਤਾਰ ਅੱਖੀਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅਕਿ. ਅੱਖ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਹਰਣ ੨। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਖਕੇ. ਬੋਲਕੇ. "ਮੰਦਾ ਕਿਸੈ ਨ ਆਖਿ ਝਗੜਾ ਪਾਵਣਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਆਖਜ.

ਆਖਿਰ. ਅੰਤ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਆਖਰ ੨. "ਆਖਿਰ ਬਿਅਫਤਮ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਆਖੀ. ਦੇਖੋ, ਆਖਣ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਕਿ. ਅੱਖ. ਨੇਤ੍ਰ। ੩ ਅੱਖੀਂ. ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ. "ਦੇਖਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਵੈ ਤ ਆਖੀ ਸੂਝੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਆਖੀਫੋਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਖ ਫਰਕਣ ਦਾ ਸਮਾ. ਨਿਮੇਸ਼. ਲਮਹਾ. ਕਣ. ਖਿਨ.

ਆਖੀਫੋਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰੇ ਵਿੱਚ. ਨਿਮਖ ਅੰਦਰ. ਕਣ ਮੇ."ਉਧਰਸਿ ਆਖੀਫੋਰਿ."(ਗੂਜ ਮ:੫)

ਆਖੀਰ. ਦੇਖੋ, ਅਖੀਰ.

ਆਖੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਦਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਚੂਹਾ। ੩ ਚਕਚੂੰਧਰ ਸੇਹ ਆਦਿਕ.

ਆਖੁੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਔਖੜਨਾ.

ਆਖੂ } ਵਿ–ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਆਖਣ ਵਾਲਾ।
ਆਖੂੰ } ੨ ਕਹਿਣ ਲਾਇਕ. ਕਥਨ ਯੋਗਜ. "ਆਖੂੰ ਆਖਾਂ ਸਦਾ ਸਦਾ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

੩ ਦੇਖੋ, ਆਖੁ.

ਆਖੂਟ } ਦੇਖੋ, ਅਖੁਟ. "ਬਹੁਤ ਖਜਾਨੇ ਮੇਰੈ ਪਾਲੈ
ਆਖੂਟਾ } ਪਰਿਆ ਅਮੋਲ ਲਾਲ ਆਖੂਟਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਆਖੇਟ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਕਾਰ. ਮ੍ਰਿਗਯਾ. ਅਹੇਰ.
ਆਖੇਟਕ }

ਆਖੇਟੀ. ਸੰ. ਆਖੇਟਿਨ੍. ਵਿ–ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਅਹੇਰੀ. ਮ੍ਰਿਗਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਆਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਆਕੇਪ.

ਆਖੇਰ } ਦੇਖੋ, ਆਖੇਟ. ਸੰਗਜਾ–ਆਖੇਟ
ਆਖੇਰ ਬਿਰਤਿ } (ਸ਼ਿਕਾਰ) ਕਰਕੇ ਉਪਜੀਵਨ.
ਆਖੇੜ } ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ। ੨ ਸ਼ਿਕਾਰ
ਆਖੇੜ ਬਿਰਤਿ } ਖੇਡਣ ਦਾ ਅਭਜਾਸ. ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ੌਕ. "ਆਖੇਰ ਬਿਰਤਿ ਬਾਹਰਿ ਆਇਓ ਧਾਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਆਖੇੜ ਬਿਰਤਿ ਰਾਜਨ ਕੀ ਲੀਲਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਆਖੈ. ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਆਖਜ. "ਨਾਨਕ ਆਖੈ ਗੁਰੁ ਕੋ ਕਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧, ਮ: ੧) ਅਤੇ–"ਵਾਜੈ ਪਵਣੁ ਆਖੈ ਸਭ ਜਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਪੌਣ ਕੰਠ ਤਾਲੂ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾ ਵਿੱਚ ਵੱਜਕੇ ਨਾਮ ਬੋਧਨ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਆਖੰਡਲ. ਦੇਖੋ, ਅਖੰਡਲ ੨.

ਆਖਜ. ਸੰ. ਆਖਜਾ. ਨਾਉਂ. ਇਸਮ. ਨਾਮ. ਸੰਗਜਾ। ੨ ਨੇਕਨਾਮੀ. ਕੀਰਤਿ. ਜਸ.

ਆਖਜਰ. ਅਕਰ. ਦੇਖੋ, ਅਖਰ. "ਕੀਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਇਕ ਆਖਜਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਆਖਜਾ. ਦੇਖੋ ਆਖਜ.

ਆਖਜਾਇਕਾ. ਸੰ. ਆਖਜਾਯਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ. ਕਿੱਸਾ.

ਆਖਜਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ. ਕਿੱਸਾ। ੨ ਇਤਿਹਾਸ.

ਆਸ੍ਵੰਦ. ਦੇਖੋ, ਅਖ਼੍ਵਾਂਦ.

ਆਗ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਾਦ, ਜੱਵਾਰ ਆਦਿ ਦੇ ਗੰਨੇ ਦਾ ਅਗ੍ਰ ਭਾਗ। ੨ ਅੱਗ. ਅਗਨਿ. "ਆਗ ਲਗਉ ਤਿਹ ਧਉਲਹਰਿ ਜਿਹ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਆਗਜਾ. ਹੁਕਮ. ਦੇਖੋ, ਆਗਿ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਗੇ. ਮੁਹਿਰੇ. "ਪੌਨ ਕੇ ਗੌਨ ਤੇ ਆਗ ਚਲਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਰਾਧ. ਗੁਨਾਹ.

ਆਗਸਤ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ। ੨ ਸੰ. ਆਗਸ੍ਤਜ. ਵਿ–ਅਗਸ੍ਤਜ ਮੁਨਿ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਅਗਸਤ ਦੇ ਗੋਤ ਦਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ.

ਆਗਹ. ਸੰ. ਆਗ੍ਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਹਠ. ਜਿਦ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਗੇ. ਮੁਹਿਰੇ. ਪਹਿਲੇ। ੩ ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦੂਸਰਾ. "ਦੋਸ ਦੇਤ ਆਗਹ ਕਉ ਅੰਧਾ." (ਬਾਵਨ)

ਆਗਜ. ਦੇਖੋ, ਆਗਾਜ। ੨ ਸੰ. ਅਗ੍ਰਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਡਾ ਭਾਈ। ੩ ਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਮੁਖੀਆ। ੪ ਬ੍ਰਾਹਮਣ.

ਆਗਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਰਾਹੁਣਾ. ਅਤਿਥਿ.

ਆਗਨ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਗਣਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਂਗਨ.

ਆਂਗਨ. ਸੰ. ਅਙਾਗ–ਅੰਗਣ. ਵੇਹੜਾ. ਸਹਿਨ.

ਆਗਨਤ } ਵਿ–ਅਗਣਿਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
ਆਗਨਤਾ } ਐਸੋ ਆਗਨਤਾ." (ਬਾਵਨ)

ਆਗਨਿ } ਅੰਗਣ(ਵੇੜ੍ਹੇ)ਵਿੱਚ."ਸੋਭਾ ਮੇਰੈ ਆਗਨਿ."
ਆਂਗਨਿ } (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਆਗਨਿ ਸੁਖ ਬਾਸਨਾ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ਅੰਗਣ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਸਾਥ ਵਸਣਾ. "ਘਰਿ ਆਂਗਨਿ ਨ ਸੁਖਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿ.

ਆਗਨੇਤਾ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਆਗਨਤ। ੨ ਅੱਗ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਆਗਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਮਦ. ਅਵਾਈ. "ਮਨ ਚਾਉ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗਮ ਸੁਣਿਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਭਵਿਸ਼ਯ ਕਾਲ. ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ. "ਅਗੂਆ ਜਨੁ ਆਗਮ ਕਾਨੁ ਜਨਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਵੇਦ। ੪ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੫ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਅੰਗ ਹੋਣ–ਉਤਪੱਤਿ, ਪ੍ਰਲੈ, ਦੇਵਪੂਜਨ, ਮੰਤ੍ਰਸਾਧਨ, ਪੁਰਸ਼ਚਰਣ, ਖਟ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਧ੍ਯਾਨ. "ਆਗਮ ਨਿਗਮ ਕਹੈ ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਸਭ ਦੇਖੈ ਲੋਕੁ ਸਬਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਆਗਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਮਦ. ਅਵਾਈ. ਆਉਣਾ। ੨ ਲਾਭ. ਮੁਨਾਫ਼ਾ.

ਆਗਮਾਪਾਈ / **ਆਗਮਾਪਾਯੀ** ਆਗਮਾਪਾਯਿਨ. ਵਿ–ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਪਜਨ ਵਿਨਸਨਹਾਰ. ਅਨਿੱਤ.

ਆਗਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਨਿਯੰਤ੍ਰ. ਤੋਪ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਆਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਰ. ਖਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨਾਗਰ। ੨ ਅਗ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾਂ. ਅੱਗੇ. "ਸਬਦ ਤਰੰਗ ਪ੍ਰਗਟਤ ਦਿਨ ਆਗਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉਠਦੀ ਹੈ। ੩ ਅਗ੍ਰ. ਵਿ–ਮੁਖੀਆ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਚਾਰਿ ਚਰਨ ਕਹਹਿ ਬਹੁ ਆਗਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ. ਮੌਸ.

ਆਗਰਾ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਦੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ. ਉਸ ਨੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ "ਬਦਲਗੜ੍ਹ" ਨਾਮਕ ਕਿਲਾ ਰਚਿਆ. ਫੇਰ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸੇ ਥਾਂ ਲਾਲ ਪੱਥਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਕਿਲਾ, ਕਾਸਿਮ ਖਾਨ ਮੀਰ ਬਹਰ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ੩੬ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ.

ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਵਡੀ ਰੌਨਕ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਾਉਂ "ਅਕਬਰਾਬਾਦ" ਰੱਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ.

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਮਾਣੀਬਾਨ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਨੌਮੇ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ. ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸ੍ਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

ਆਗਲ. ਵਿ–ਅਗਲਾ. ਮੁਖੀਆ। ੨ ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ. "ਸੁਖ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖ ਆਗਲ ਹੋਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਅੱਗੇ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਲੋਕ. ਅਗੰਤ. "ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਪ ਆਗਲ ਭਾਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਆਗਲੜਾ. ਵਿ–ਪੂਰਬ ਕਾਲ ਦਾ. ਪਹਿਲੇ ਸਮੇ ਦਾ. "ਮਾਇਆਮੋਹ ਮਨਿ ਆਗਲੜਾ ਪ੍ਰਾਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਆਗਲੜੇ. ਆਗਲੜਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸਨਮੁਖ. "ਤਿਨਿ ਆਗਲੜੇ ਮੈ ਰਹਿਣ ਨ ਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਆਗਵਨ. ਦੇਖੋ, ਆਗਮਨ.

ਆਗਾ ਵਮਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਗ ਉਗਲਨ ਵਾਲੀ ਤੋਪ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਆਗਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਲਾ ਭਾਗ. ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਮੱਥਾ। ੩ ਛਾਤੀ। ੪ ਸੰ. ਵਿ–ਸਮੀਪੀ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ। ੫ ਭਵਿਸ਼ਯ. ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ। ੬ ਪਰਲੋਕ. "ਆਗਾ ਅਪਨ ਸੁਧਾਰਨ ਕਾਰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੮ ਤੁ ਯੰ ਆਗਾ. ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਇਹ ਆਕਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਆਗਾਸ / **ਆਗਾਸੁ** ਦੇਖੋ, ਆਕਾਸ. "ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ." (ਜਪੁ)

ਆਗਾਹ. ਵਿ–ਅਗਾਧ। ੨ ਫ਼ਾ ਆਗਾਹ ਵਾਕਿਫ਼. ਖਬਰਦਾਰ. ਭੇਤੀ. "ਗਰਬ ਜਿਨਾ ਵਡਿਆਈਆ ਧਨ ਜੋਬਨ ਆਗਾਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਆਗਾਹਾ, ਅੱਗੇ ਵੱਲ. ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ. "ਆਗਾਹਾ ਫੁ ਤ੍ਰੁੰਘ ਪਿਛਾ ਫੇਰ ਨ ਮੁਹਡ਼ਾ." (ਮਾਰੂ ਵਾਰ ੨, ਮ: ੫)

ਆਗਾਹੀ. ਫ਼ਾ ਆਗਾਹੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਕਫੀਅਤ. ਜਾਣਨਾ. ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ.

ਆਗਾਜ / **ਆਗਾਜਾ** ਫ਼ਾ ਆਗ਼ਾਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਰੰਭ. ਸ਼ੁਰੂ। ੨ ਉਤਪੱਤਿ. "ਜਿਹਵਾ ਧੁਨਿ ਆਗਾਜਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਆਗਾਮੀ. ਸੰ. ਆਗਾਮਿਨ੍. ਵਿ–ਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ.

ਆਗਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਭੰਡਾਰ। ੩ ਖਜ਼ਾਨਾ.

ਆਗਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਨਿ. ਅੱਗ. "ਆਗਿ ਲਗਾਇ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਸੋਵਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਆਜ੍ਞਾ–ਆਗਜ਼ਾ. ਹੁਕਮ. ਦੇਖੋ, ਆਗਿਜ। ੩ ਅਗ੍ਰਜਤਾ. ਅਗਜ਼ਾਨਤਾ. "ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੀ ਆਗਿ ਜੋਤਿ ਦੀ-ਪਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਆਗਿਓ / **ਆਗਿਆ** ਸੰ. ਆਜ੍ਞਾ–ਆਗਜ਼ਾ. ਹੁਕਮ. ਆਦੇਸ਼. "ਮਾਨ ਜੋਬੰਦੈ ਆਗਿਓ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਆਗਿਆ ਮਾਨਿ ਭਗਤਿ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਆਗਿਆਕਾਰੀ. ਸੰ. ਆਜ੍ਞਾਕਾਰਿਨ੍. ਵਿ–ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਆਗਜ਼ਾ ਪਾਲਨ ਕਰਤਾ. "ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਆਗਿਰਸ. ਆਙ੍ਗਿਰਸ. ਵਿ–ਅੰਗਿਰਾ ਰਿਖੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਅੰਗਿਰਾਵੰਸ਼ੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਵਗੁਰੂ.

ਆਗੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਨਿ. ਅੱਗ. "ਦੇਖਿ ਨਿਵਾਰਿਆ ਜਲ ਮਹਿ ਆਗੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਸਤੋ ਗੁਣ ਵਿੱਚ ਤਮੋ ਗੁਣ ਲੈ ਕੀਤਾ.

ਆਂਗੁਰੀ. ਸੰ. ਅਙ੍ਗੁਲੀ– ਅੰਗੁਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਂਗਲ.

ਆਗੂ. ਵਿ–ਮੁਖੀਆ. ਪੇਸ਼ਵਾ। ੨ ਰਾਹਬਰ.ਬਦਰੱਕਾ. "ਅੰਧਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ ਕਿਉ ਪਾਧਰੁ ਜਾਣੈ ?" (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ. ਪ੍ਰਣ. ਇਕਰਾਰ.

ਆਗੇ / **ਆਗੈ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਅੱਗੇ। ੨ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ. "ਆਗੈ ਧਾਮ ਪਿਛੈ ਰੁਤਿ ਜਾਞਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮ: ੧) ੩ ਭਵਿਸ਼ਯ ਕਾਲ. "ਆਗੈ ਦਯੁ ਪਾਛੈ ਨਾਰਾਇਣੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਭੂਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਹੈ.

ਆਗੈ ਪਾਛੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ। ੨ ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਮੰਦੀ ਸੋਇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਆਗੰਜ. ਦੇਖੋ, ਅਗੰਜ.

ਆਗੰਜਤ. ਵਿ–ਗੰਜਨ ਰਹਿਤ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. ਅਗੰਜਿਤ. "ਆਗੰਜਤ ਪਾਗਾ." (ਰਾਮ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਆਗੰਤੁਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਾਹੁਣਾ. ਅਭ੍ਯਾਗਤ. ਅਤਿਥ.

ਆਗਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਆਗਿਆ.

ਆਗਜ਼ਾਕਾਰੀ / **ਆਗਜ਼ਾਪਾਲਕ** ਦੇਖੋ, ਆਗਿਆਕਾਰੀ.

ਆਗਿਸ. ਆਗਜ਼ਾ ਨਾਲ. ਆਗਜ਼ਾ (ਆਜ੍ਞਾ) ਸੇ. "ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਇਓ ਗੁਰਆਗਿਸ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਆਗ੍ਰਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਠ. ਜਿਦ। ੨ ਹੌਸਲਾ. ਹਿੰਮਤ। ੩ ਆਸ਼੍ਰਮ. ਠਿਕਾਣਾ। ੪ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੫ ਗਰਿਫ਼ਤਾਰੀ. ਪਕੜ। ੬ ਆਕ੍ਰਮਣ. ਹੱਲਾ.

ਆਗ੍ਰਹੀ. ਸੰ. ਆਗ੍ਰਹਿਨ. ਵਿ–ਹਠੀ. ਜ਼ਿੱਦੀ. ਆਗ੍ਰਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਆਗ੍ਰਹ.

ਆਘ. ਦੇਖੋ, ਅਘ। ੨ ਸੰ. ਅਘੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁੱਲ. ਕ਼ੀਮਤ. ਨਿਰਖ. ਭਾਉ. "ਤਾਂਬਾ ਸੁਵਰਨ ਸੰਗ ਤੇ ਸੁਵਰਨ ਆਘ ਬਿਕਾਇ." (ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰ ਸੁਧਾ)

ਆਘਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਘਾਉਣਾ. "ਜਿਨੀ ਚਾਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਹੇ ਆਘਾਇ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) ਆਘ੍ਰਾਣ (ਨੱਕਤੀਕ) ਰੱਜ ਗਏ. "ਆਘਾਏ ਸੰਤਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਆਘਾਇਆ. ਵਿ–ਆਘ੍ਰਾਣ. ਰੱਜਿਆ. ਅਘਾਇਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ. ਨੱਕ ਤੀਕ ਭਰਿਆ.

ਆਘਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਰ. ਪ੍ਰਹਾਰ। ੨ ਸੱਟ. ਠੋਕਰ. ਧੱਕਾ. "ਕਰੈਂ ਬਾਹੁ ਆਘਾਤ ਸਸਤ੍ਰੰ ਪ੍ਰਹਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਕ਼ਤਲਗਾਹ. ਮਾਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਬੁੱਚੜਖਾਨਾ.

ਆਘਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਘਾਉਣਾ। ੨ ਵਿ–ਅਘਾਇਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ. "ਹਰਿ ਪੀ ਆਘਾਨੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਆਘਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਅਘਾਉਣਾ. "ਨਾਮ ਜਪਤ ਆਘਾਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਆਘੀਜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਘੀਜਾ. "ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਹੇ ਆਘੀਜਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਆਘੁਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਘੁਲਨਾ.

ਆਘੂ / **ਆਘੈ** ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਗੇ. ਸਨਮੁਖ. "ਸਚੁ ਜਾਣੈ ਕਚੁ ਵੈਦਿਓ ਤੂ ਆਘੂ ਆਘੈ ਸਲਵੇ। ਨਾਨਕ ਆਤਸੜੀ ਮੰਝਿ ਨੈਣੂ ਥਿਆ ਚਲਿ ਪਬਣਿ ਜਿਉ ਸੁੰਮਿਓ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫) ਤੂੰ ਕੱਚੇ (ਅਸਤ੍ਯ) ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਵੈਦਿਓ (ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ, ਸੱਚ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਸਲਵੇ (ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ), ਇਹ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਨੈਣੂ (ਮੱਖਣ) ਅਤੇ ਪਬਣਿ (ਪਦਮਨਿ–ਨੀਲੋਫਰ) ਵਾਂਙ ਜਾਣ ਵਾਲੇ (ਬਿਨਸਨਹਾਰ) ਹਨ.

ਆਘੋਰ. ਦੇਖੋ, ਅਘੋਰ। ੨ ਵਿ–ਮਹਾਂ ਭਯੰਕਰ. ਬਹੁਤ ਡਰਾਵਣਾ. "ਪਰਮ ਆਘੋਰ ਰੂਪ ਤਿਹ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਆਘ੍ਰਣ / **ਆਘ੍ਰਾਣ** ਸੰ. ਆਘ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁੰਘਣਾ. ਗੰਧ (ਵਾਸਨਾ) ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ–ਤ੍ਰਿਪਤ. ਨੱਕ ਤੀਕ ਰੱਜਿਆ. ਅਘਾਇਆ.

ਆਙਣ. ਦੇਖੋ, ਆਂਗਨ ਅਤੇ ਅੰਗਣ.

ਆਙਣਿ. ਅੰਗਨ (ਵੇਹੜੇ) ਵਿੱਚ. ਆਂਗਨ ਮੇਂ. "ਪਿਰ ਬਾਬੜਿਅਹੁ, ਮੋਰੇ ਪਿਆਰੇ ! ਆਙਣਿ ਧੂੜਿ ਲੁਤੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਲੁਤੇ.

ਆਚ / **ਆਂਚ** ਸੰ. ਅਚਿੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ। ੨ ਸੇਕ. ਤਾਉ. "ਜਲ ਦੁਧ ਨਿਆਈ ਰੀਤਿ ਅਬ ਦੁਧ ਆਚ ਨਹੀਂ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਆਂਚ ਨ ਲਾਗੈ ਅਗਨਿਸਾਗਰ ਤੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਆਚਨ. ਕ੍ਰਿ–ਆਚਮਨ ਕਰਨਾ. ਪੀਣਾ. ਖਾਜਾਣਾ. "ਰਕਤਾਸੁਰ ਆਚਨ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਆਚਮਨ.

ਆਚਪੂਭਵ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਚਿੰ (ਅੱਗ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਰਾਜਪੂਤ ਵੰਸ਼. ਅਗਨਿਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪੂਤ.

ਆਚਮਨ. ਸੰ. ਆ–ਚਮ (ਚਮ੍ ਧਾ–ਖਾਣਾ). ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਪੀਣਾ. ਪਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਜਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂੰਹ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਲਈ ਜਲ ਪੀਣਾ. ਗੌਤਮ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੰਦਰਾਂ ਥੁੰਦਾਂ ਹੈ। ੩ ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਨਾ. ਖਾਣਾ.

ਆਚਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਆਚਮਨ.

ਆਂਚਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਚਲ.

ਆਚਰਜ / **ਆਚਰਜੁ** ਦੇਖੋ, ਅਚਰਜ. "ਆਚਰਜ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ." (ਮਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਆਚਰਜੁ ਡੀਠਾ ਅਮਿਉ ਚੂਠਾ." (ਆਸਾ ਮ; ੫)

ਆਚਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਲਚਲਨ। ੨ ਵਜਵਹਾਰ (ਬਿਉਹਾਰ). "ਜਦਿ ਬਿਧਿ ਆਚਰਣੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੩ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਲੱਛਣ.

ਆਚਰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਆਚਰਣੀਯ। ੨ ਵਿ–ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ. ਜੋ ਚਲ ਫਿਰ ਨਾ ਸਕੇ. "ਚਰੀ ਆਚਰਣੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਆਚਰਣੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਚਾਰ ਯੋਗ੍ਯ. ਬਿਉਹਾਰ ਲਾਇਕ. ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਚਰਿਆ **ਆਚਰਿਤ** **ਆਚਰੀ** ਸੰ. ਆਚਰਿਤ. ਵਿ–ਬਿਉਹਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ.

ਆਂਚਲ. ਦੇਖੋ, ਅੰਚਲ.

ਆਚਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਮੀਆਚਾ.

ਆਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਚਾਰ. "ਗਾਵੈ ਕੋ ਗੁਣ ਵਡਿਆਈ ਆਚਾਰ." (ਜਪੁ)

ਆਚਾਰਜ **ਆਚਾਰਯ** ਸੰ. ਆਚਾਯੰ. ਸੰਗਗ–ਗੁਰੂ. ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਾ। ੨ ਵਿਦਯਾਗੁਰੂ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਧਾਨ ਲੈਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਦੀਵਾ ਆਦਿ ਲੈਕੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਹਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ" ਭੀ ਹੈ.

ਆਚਾਰੀ. ਸੰ. ਆਚਾਰਿਨ੍. ਵਿ–ਆਮਿਲ. ਕਰਮ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਆਚਾਰ ਕਰਕੇ. ਆਚਾਰੋਂ ਸੋ. "ਆਚਾਰੀ ਨਹੀ ਜੀਤਿਆ ਜਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਆਚਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅਚਾਰ. "ਸਿਮਰਨ ਸੁਆਮੀ ਇਹੁ ਸਾਧੁ ਕੋ ਆਚਾਰੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਆਚਿ **ਆਚੁ** ਦੇਖੋ, ਆਂਚ. "ਆਚੁ ਕਾਚੁ ਚਰਿਪਾਹੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਆਂਚ ਵਿੱਚ ਕੱਚ ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਆਛ. ਵਿ–ਅੱਛਾ. ਉਮਦਾ. ਚੰਗਾ. ਹੱਛਾ। ੨ ਅਰੋਗ. ਨਰੋਆ। ੩ ਸੰਗਗ–ਅਕਿ. ਅੱਖ. ਨੇਤ੍ਰ। ੪ ਇੱਛਾ. ਚਾਹ. "ਸੁਰਗ ਨ ਆਛਹਿ." (ਬਾਵਨ) ਦੇਖੋ, ਆਛੈ। ੫ ਸਿੰਧੀ. ਸਮੁੰਦਰ.

ਆਛਹਿ. ਦੇਖੋ, ਆਛ.

ਆਛਤ. ਥਾ. ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਛਤ. "ਰੇ ਨਰ ! ਗਰਭ-ਕੁੰਡਲ ਜਬ ਆਛਤ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਆਛੰਨ. ਸੰ. ਆਚ੍ਛਨ੍ਨ. ਵਿ–ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਆਛਾਦਿਤ.

ਆਛਰ. ਸੰਗਗ–ਅਕਰ. ਵਰਣ. ਅੱਖਰ। ੨ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ.

ਆਛਲ. ਦੇਖੋ, ਅਛਲ.

ਆਛਾ. ਵਿ–ਅੱਛਾ. ਚੰਗਾ. ਹੱਛਾ। ੨ ਅਰੋਗ. ਨਰੋਆ. ੩ ਸੁੱਛ. ਨਿਰਮਲ। ੪ ਸੰਗਗ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ.

ਆਛਾਦਨ. ਸੰ. ਆਚ੍ਛਾਦਨ. ਸੰਗਗ–ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਢਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਛੱਤ। ੪ ਢੱਕਣ.

ਆਛਿੱਜ. ਦੇਖੋ, ਅਛਿੱਜ. "ਕਿ ਆਛਿੱਜ ਦੇਸੈ." (ਜਾਪੁ)

ਆਛੇ. ਦੇਖੋ, ਆਛਾ.

ਆਛੇਪ. ਦੇਖੋ, ਆਕੇਪ.

ਆਛੈ. ਦੇਖੋ, ਆਛ ਅਤੇ ਆਛਾ. "ਆਛੈ ਕਮਲ ਅਨੂਪ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਅਛਯ. ਅਖੈ. "ਸਚ ਮਹਿ ਆਛੈ ਸਾਚਿ ਰਹੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਦਰਸਨ ਨਾਮ ਕਉ ਮਨ ਆਛੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੪ ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਭੂ-ਮੰਡਲ ਖੰਡਲ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਹੀ ਆਛੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਆਛੋ. ਦੇਖੋ, ਆਛਾ.

ਆਛੋਪ. ਵਿ–ਆਛੂਤ. ਜੋ ਛੁਹਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ. "ਤਾਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਆਛੋਪ ਛੀਪਾ." (ਮਲਾ ਰਵਦਾਸ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਛੁਪ ਅਤੇ ਛੁਪ.

ਆਜ. ਸੰ. ਅਦਸ–ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਜ. ਇਸ ਦਿਨ. "ਆਜ ਹਮਾਰੈ ਮੰਗਲਚਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਆਜ. ਸੰਗਗ–ਅਜਾ (ਬਕਰੀ) ਦਾ ਘੀ ਅਥਵਾ ਦੁੱਧ। ੩ ਅ. ਅਾਜ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਦੰਦ. ਦੰਦ ਪੰਜ.

ਆਜਜ. ਦੇਖੋ, ਆਜਿਜ.

ਆਂਜਨ. ਸੰ. ਆਞ੍ਜਨ. ਵਿ–ਅੰਜਨ ਸੰਬੰਧੀ. ਅੰਜਨ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਗ–ਅੰਜਨਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਹਨੂਮਾਨ.

ਆਂਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੰਜਨ ਪਾਉਣਾ. ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰਮਾ ਲਾਉਣਾ. "ਆਂਜੇ ਇਸੈ ਨੈਨ." (ਕਲਕੀ)

ਆਜਮ. ਅ. اعظم ਅਅ਼ਜ਼ਮ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਡਾ. ਮਹਤ.

ਆਜਮ ਸ਼ਾਹ. اعظم شاہ ਅਅ਼ਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ. ਬਾਨੂ ਬੇਗਮ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਨਾਉਂ "ਤਾਰਾ ਆਜਮ" ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੧੧ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੬੫੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਏਹ ਆਪਣੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਗਰੇ ਪਾਸ ਜਾਜੂ ਅਥਵਾ ਜਜੌਵਾਨ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਲੜਦਾ ਹੋਇਆ ੮ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੦੭ ਨੂੰ ਮੋਇਆ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾ ਆਜਮ.

ਆਜ਼ਮਾਇਸ਼. ਫ਼ਾ آزمایش ਸੰਗਗ–ਪਰੀਖ੍ਸਾ. ਇਮਤਹਾਨ. ਪਰਖ. ਆਜ਼ਮੂਦਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਆਜ਼ਮਾਨਾ. ਪਰਖਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਆਜ਼ਮੂਦਹਕਾਰ. ਫ਼ਾ آزمودہ کار ਵਿ–ਤਜਰਬੇਕਾਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਆਜ਼ਮੂਦਨ. ਫ਼ਾ آزمودن ਕ੍ਰਿ–ਆਜ਼ਮਾਨਾ. ਪਰਖਨਾ. ਪਰੀਖ੍ਸਾ ਕਰਨੀ.

ਆਂ ਜਾ. ਫ਼ਾ آں جا ਉਸ ਥਾਂ. ਓਥੇ.

ਆਜਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਣ.

ਆਜਾਣੰਤਾ. ਸੰ. ਅਵਿ੍ਜ੍ਞਾਯਮਾਨ–ਅਵਿਜਾਨੰਤ. ਵਿ–ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਨਾਵਾਕਿ਼ਫ਼.

ਆਜ਼ਾਦ. ਫ਼ਾ آزاد ਵਿ–ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਮੁਕ੍ਤ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ.

ਆਜ਼ਾਦਗੀ. ਦੇਖੋ, ਆਜ਼ਾਦੀ.

ਆਜ਼ਾਦ ਮਰਾਜ਼. ਫ਼ਾ آزاد مزاج ਵਿ–ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਆਲ ਥੋਂ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ.

ਆਜ਼ਾਦੀ. ਫ਼ਾ آزادی-آزادگی ਆਜ਼ਾਦੀ. ਸੰਗਗ–ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰਤਾ. ਖੁਲ੍ਹ. ਬੰਧਨ ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਆਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਣ ਅਤੇ ਅਜਾਨ। ੨ ਸੰ. ਆਜਾਨ. ਸੰਗਗ–ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸਮੇਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਦੇਵਤੇ. "ਆਜਾਨ ਬਾਹ." (ਜਾਪੁ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੈ. ੩ ਉਤਪੱਤਿ। ੪ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ। ੫ ਦੇਖੋ, ਆਜਾਨੁ.

ਆਜਾਨ ਬਾਹ. ਦੇਖੋ, ਆਜਾਨ ਅਤੇ ਆਜਾਨੁ ਬਾਹੁ.

ਆਜਾਨੁ. ਗੋਡੇ ਤੀਕ. ਦੇਖੋ, ਆਜਾਨੁ ਬਾਹੁ.

ਆਜਾਨੁ ਬਾਹੁ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਗੋਡੇ ਤੀਕ ਲੰਬੀਆਂ ਹੋਣ. ਲੰਬੀ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ. ਦੀਰ੍ਘਬਾਹੁ.

ਆਜਾਬ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਬ.

ਆਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਰ.

ਆਜਿ. ਸੰ. ਸੰਗਗ–ਯੁੱਧ. ਮੁਕਾਬਲਾ. ਭੇੜ। ੨ ਯੁੱਧਭੂਮਿ. ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ। ੩ ਮਾਰਗ. ਰਾਹ। ੪ ਪਛਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਆਜਸ.

ਆਜਿਜ. ਅ. عاجز ਆਜਿਜ਼. ਵਿ–ਦੀਨ. "ਆਜਿਜ ਨ ਬਾਤ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੁਖੀ। ੩ ਤੰਗਦਸ੍ਤ. ਨਿਰਧਨ। ੪ ਅਸਮਰਥ। ੫ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ.

ਆਜਿਜ਼ ਨਵਾਜ਼ ਫ਼ਾ عاجزنواز ਵਿ–ਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ.

ਆਜਿਜ਼ੀ. عاجزی ਸੰਗਗ–ਦੀਨਤਾ. ਨਿਮ੍ਰਤਾ.

ਆਜਿਮ. ਦੇਖੋ, ਆਜਮ.

ਆਜਿਮ ਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਆਜਮ ਸ਼ਾਹ.

ਆਜੀਵਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਗ–ਗੁਜ਼ਾਰਾ. ਰੋਜ਼ੀ. ਰੋਜ਼ਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅ. روزی ਅਜ਼ੂਕ਼ਾ.

ਆਜੁ. ਸੰਗਗ–ਅੱਜ. ਅਦਜ. "ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਮਰਿ-ਜਾਈਐ ਪ੍ਰਾਣੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਰਤਮਾਨ ਦਿਨ ਵਿੱਚ.

ਆਜੁਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅਜੁਰਦਾ.

ਆਜੂਨੀ **ਆਜੂਨੀ ਸੰਭਉ** ਦੇਖੋ, ਅਜੂਨੀ ਸੈਂਭੰ. "ਆਜੂਨੀ ਸੰਭਉ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਆਂਜੈ. ਦੇਖੋ, ਆਂਜਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅਞ੍ਜ੍–ਅੰਜ. ਧਾ–ਸੁੱਧਾਰਨਾ. ਚਮਕਨਾ. ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ. "ਜੋ ਆਂਜੈ ਸੋ ਦੀਸੈ ਕਾਲ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜੋ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ.

ਆਜੋਨੀ **ਆਜੋਨੀਉ** ਵਿ–ਅਯੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਜੂਨੀ. "ਆਜੋਨੀਉ ਸੁ. "(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਜਨਮ ਰਹਿਤ ਭਲੇ (ਉੱਤਮ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਸਾਥ ਆਪ ਦਾ ਨਿਵਾਸ.

ਆਜੋਨੀ ਸੰਭਉ **ਆਜੋਨੀ ਸੰਭਵਿਅਉ** ਦੇਖੋ, ਅਜੂਨੀ ਸੈਂਭੰ. "ਪਾਰ-ਬ੍ਰਹਮ ਆਜੋਨੀ ਸੰਭਉ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਆਜੋਨੀ ਸੰਭਵਿਅਉ ਜਗਤਗੁਰੁ ਬਚਨਿ ਤਰਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਆਜ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗਗ–ਘੀ ਘ੍ਰਿਤ। ੨ ਤੋਲ। ੩ ਦੁੱਧ.

ਆਝਾ. ਵਿ–ਅਨਾਥ. ਦੀਨ। ੨ ਲੋੜ ਵਾਲਾ.

ਆਟ. ਮਰਾ. ਸੰਗਗ–ਹਠ. ਮਨਮੁਖਤਾ.

ਆਂਟ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਗ–ਅੰਗੁਸ਼੍ਠ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਉਂਗਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ. "ਆਂਟ ਸੇਤੀ ਨਾਕ ਪਕੜਹਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਦਾਉ. ਪੇਚ। ੩ ਸੰਬੰਧ. ਮੇਲ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਤੇਜ਼ ਨਜ਼ਰ। ੫ ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਚਾਲਾਕੀ। ੬ ਭਿੰਗ. ਹਠ.

ਆਟਨ. ਦੇਖੋ, ਅਟਨ ਅਤੇ ਅੱਟਣ.

ਆਟਾ. ਸੰਗਗ–ਆਰਦ. ਚੂਨ. ਪਿਸਾਨ. ਪੀਠਾ ਹੋਇਆ ਅਨਾਜ. "ਇਕਨਾ ਆਟਾ ਅਗਲਾ, ਇਕਨਾ ਨਾਹੀ ਲੋਣੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਆਠ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਅੱਠ. ੮. "ਆਠ ਪਹਰ ਅਪਨਾ ਖਸਮੁ ਧਿਆਵਉ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਆਠ ਸਿਫਤਾਂ ਨੀਤਿਵਾਨ ਦੀਆਂ.

"ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਐਸੇ ਲੀਜੈ ਹੇਰ,
ਸਭ ਕਾਰਜ ਮੇ ਹੋਯ ਦਿਲੇਰ.
ਦੂਸਰ ਅਪਨੋ ਕਦਰ ਪਛਾਨ,
ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਧਰੈ ਨੀਕੇ ਮਨ ਮਾਨ.
ਤ੍ਰਿਤਿਯੇ ਆਗਯਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਾਥ,
ਰਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਹੈ ਯਸ਼ ਗਾਥ.
ਚਤੁਰਥ ਮਰਮ ਆਪਨੋ ਜੋਯ,
ਤਾਂ ਕੋ ਕਹੈ ਪਾਤ੍ਰ ਜੋ ਹੋਯ.
ਪੰਚਮ ਬਾਤ ਛੁਪਾਵੈ ਐਸੇ,
ਕੋਊ ਲਖੈ ਭੇਦ ਨਹਿੰ ਜੈਸੇ.
ਖਸ੍ਠਮ ਐਸੇ ਕਰੋ ਉਚਾਰ,
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋ ਜੋ ਦਰਬਾਰ,
ਤਾਂ ਮਹਿ ਨਿਕਟੀ ਜੋ ਸਦ ਰਹੈਂ,
ਸੰਗ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਬਾਤਾਂ ਕਹੈਂ,
ਤਿਨ ਕੋ ਚਿਤ ਮੀਠੇ ਕਹਿ ਬੈਨ,
ਕਰੈ ਹਾਥ ਮੇ ਬੁਧਿ ਕੋ ਐਨ.
ਸਪ੍ਤਮ ਸੁਖਨ ਸੱਭਾਰ ਨਿਕਾਲੇ,
ਦਰਜਾ ਅਪਨਾ ਆਪ ਸੰਭਾਲੇ.
ਅਸ੍ਠਮ ਸੁਹਬਤ ਲਹਿ ਪਤਸ਼ਾਹ,
ਰਹੈ ਖ਼ਮੋਸ਼ ਹੋਸ਼ ਕੇ ਮਾਹ,
ਜਬ ਲੌ ਨਹਿ ਪੂਛੈ ਕੋ ਬਾਤ,
ਤਬ ਲੌ ਨਹਿ ਭਾਖੈ ਕੁਸਰਾਤ.
ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਿਫਤ ਆਠ ਯਹਿ ਆਹਿ
ਫਤੇ ਪਾਇਹੈ ਸਭ ਬਿਧਿ ਮਾਹਿ."
(ਬੁੱਧਿਵਾਰਧਿ, ਅ: ੧)

ਆਠ ਸ੍ਰਵਣ. ਅੱਠ ਹੋਣ ਸ਼੍ਰਵਣ (ਕੰਨ) ਜਿਸ ਦੇ, ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਾਰ ਸਿਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੱਠ ਕੰਨ ਅਤੇ ਅੱਠ ਅੱਖਾਂ ਹਨ.

ਆਠ ਜਾਮ. ਅੱਠ ਪਹਿਰ. ਭਾਵ ਰਾਤ ਦਿਨ. ਹਰ ਵੇਲੇ. "ਆਠ ਜਾਮ ਚਉਸਠਿ ਘਰੀ ਤੁਅ ਨਿਰਖਤ ਰਹੈ ਜੀਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ ਘਰੀ.

ਆਠ ਦ੍ਰਿਗ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਨੈਣ ਅਤੇ ਆਠ ਸ੍ਰਵਣ.

ਆਠਾ. ਸੰਗਗ–ਅਸ਼੍ਟਕ. ਅੱਠ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ). ੨ ਅੱਠ ਸੰਖਯਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਅੱਠ ਦਾ ਹਿੰਦਸਾ (ਅੰਗ). ੮.

ਆਠੋ. ਵਿ–ਅਸ਼੍ਟਮ. ਅੱਠਵਾਂ. "ਤਾਤ ਭਯੋ ਜਬ ਆਠੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਆਡ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਗ–ਓਟ। ੨ ਪੜਦਾ। ੩ ਸਹਾਰਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਧਾਰ। ੪ ਨੱਥ ਦਾ ਡੋਰਾ. ਨੱਥ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀ, ਜੋ ਹੁੱਕ (ਅੰਕੁੜੇ) ਨਾਲ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਅਟਕਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਗਹਿਣੇ ਦਾ ਬੋਝ ਨੱਕ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ. "ਅੰਜਨ ਆਡ ਸੁਧਾਰ ਭਲੇ ਪਟ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਦੇਖੋ, ਅੱਡਣਾ. "ਆਡ ਸਿਪਰ ਕੋ ਰੋਕਸ ਆਗਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਖਾਲ ਨੂੰ ਭੀ ਆਡ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਆਂਡ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਡਾ. ਆਂਡਾ। ੨ ਅੰਡਕੋਸ਼. ਫ਼ੋਤਾ.

ਆਡਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਢਾਲ. ਸਿਪਰ.

ਆਡਤ. ਦੇਖੋ, ਆੜ੍ਹਤ। ੨ ਸੁਇਨੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਬਖ਼ਸ਼ਕੇ ਸਾਥ ਹੀ ਸੂਰਵੀਰਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ.

ਆਡਾ. ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ. ਤਿਰਛਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਕਾਬਿਲਾ। ੩ ਰੁਕਾਵਟ.ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੪ ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ. "ਹਮਰੋ ਕੋਊ ਔਰ ਨ ਆਡਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਅੱਡਾ. ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੬ ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਬੈਠਾਉਣ ਦਾ ਖੂੰਟਾ. "ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਜ਼ ਸਹਿਤ ਤਿੰਹ ਆਡੇ ਪਰ ਬਠਾਇ ਸੁਖ ਮਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਂਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਡ.ਅੰਡਾ. "ਫੂਟੋ ਆਂਡਾ ਭਰਮ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਅੰਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ.

ਆਡਾ ਟੀਕਾ. ਸੰਗਜਾ-ਟੇਢਾ ਤਿਲਕ. ਸ਼ੈਵਾਂ ਦਾ ਤਿਲਕ, ਜੋ ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਤ੍ਰਿਪੁੰਡ੍ਰ. "ਆਡਾ ਟੀਕੇ ਮੁਖਹੁੱ ਨ ਲਾਗ." (ਰਤਨਮਾਲਾ) ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ ਵਾਲੇ ਜੋ ਊਰਧ ਪੁੰਡ੍ਰ ਤਿਲਕ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਟੇਢਾ (ਸ਼ੈਵ) ਤਿਲਕ ਨਿੰਦਿਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਊਰਧ ਪੁੰਡ੍ਰ.

ਆਡਾਣ } ਦੇਖੋ, ਉਡੁਗਣ. "ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਡਾਣੇ
ਆਡਾਨ } ਆਕਾਸਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਡੁਸ਼ਥਾਨ. ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ. ਖਗੋਲ. "ਬਾਝ ਕਲਾ ਆਡਾਣ ਰਹਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਆਡਿ. ਦੇਖੋ, ਆੜਿ.

ਆਡੀ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਡੋਲ. ਵੱਟ. ਮੋਰਚੇ ਅੱਗੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਓਟਰੂਪ ਵੱਟ. ਕਿਲੇ ਦੀ ਖਾਈ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉੱਚੀ ਵੱਟ. "ਆਡੀ ਪਰਬਲ ਮਾਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਬਲ ਮਾਇਆ ਕਿਲੇ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਲਈ 'ਆਡੀ' ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਟੇਢੀ. ਤਿਰਛੀ.

ਆਡੀਠ. ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਅਡੀਠ.

ਆਂਡੋ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਡ. ਅੰਡਾ. "ਜੈਸੇ ਆਂਡੋ ਹਿਰਦੇ ਮਾਹਿ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਆਡੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਅਡੰਬਰ. "ਮੇਰੀ ਸੇਜੜੀਐ ਆਡੰਬਰ ਬਣਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਆਢ. ਦੇਖੋ, ਅਢ. "ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਢਜ.

ਆਢਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰੋਣ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ. ਕੱਚਾ ਚਾਰ ਸੇਰ ਤੋਲ। ੨ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਦਸ ਉਂਗਲ ਦਾ ਮਾਪ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਸੁਨੇਹਾ. ਪੈਗ਼ਾਮ.

ਆਢਲਿ } ਵਿ–ਆਸ਼੍ਰਿਤ. ਸਹਾਰੇ. "ਨਾਨਕ ਸੋ ਸਹੁ
ਆਢਲੁ } ਆਹਿ ਜਾਂਕੈ ਆਢਲਿ ਹਭੁਕੋ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਮੁਹਤਾਜ. ਲੋੜ ਵਾਲਾ.

ਆਢਾ. ਸੰਗਜਾ–ਝਗੜਾ. ਦੰਗਾ। ੨ ਵਿ–ਮੁਹਤਾਜ.

ਆਢਿ. ਸੰ. ਆਢਜ. ਵਿ–ਪੂਰਾ। ੨ ਸਾਥ. ਸਹਿਤ. ਸੰਪੰਨ. "ਧਨਾਢਿ ਆਢਿ ਭੰਡਾਰਿ ਹਰਿ ਨਿਧਿ ਹੋਤ ਜਿਨਾ ਨ ਚੀਰ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਹਰਿਨਾਮ ਨਿਧਿ ਪਾਕੇ ਧਨੀਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਮਹਾ ਧਨੀ ਹੋਗਏ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਢ ਅਤੇ ਆਢਜ.

ਆਢੀਣੀ. ਵਿ–ਅੱਧੀ ਦੀ. ਦਮੜੀ ਦੀ. "ਆਢੀਣੀ ਹੋਈ ਲਾਖੀਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਆਢੁ. ਦੇਖੋ, ਆਢ ਅਤੇ ਆਢਜ.

ਆਢਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਯੁਕ੍ਰ.ਸਹਿਤ."ਸਰਬਾ ਭਰਣਾਢਜ." (ਜਾਪੁ) ਸਰਵ–ਆਭਰਣ–ਆਢਜ. ਸਾਰੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਸੰਯੁਕ੍ਰ (ਸੰਜੁਗਤ) ਹੈ। ੨ ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਆਣ. ਦੇਖੋ, ਆਣਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਣਿ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਤਾਬੇਦਾਰੀ. ਅਧੀਨਤਾ। ੪ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਫ਼ਰਮਾਬਰਦਾਰੀ। ੫ ਡਿੰਗ. ਦੁਹਾਈ. ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ.

ਆਣਣ. ਸਿੰਧੀ. ਲਿਆਉਣਾ. ਸੰ. ਆਨਯਨ. ਦੇਖੋ, ਆਣਨ.

ਆਣਨ. ਸੰ. ਆਨਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਲਿਆਉਣਾ. ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੇ ਭਗੀਰਥਿ ਆਣੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਜਾਨ੍ਹਵੀ (ਗੰਗਾ) ਭਗੀਰਥ ਨੇ ਲਿਆਂਦੀ. "ਆਣਗੁ ਰਾਸਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਆਪੇ ਆਣੈ ਰਾਸਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੨) "ਵਸਿ ਆਣਿਹੁ ਵੇ ਜਨ, ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਆਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ. "ਸਚੁ ਬੂਝਣੁ ਆਣਿ ਜਲਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਆਣਿ. ਮਯੰਦਾ (ਮਰਜਾਦਾ). ੩ ਸੁਗੰਦ. ਕ਼ਸਮ. ਸੌਂਹ। ੪ ਪਤ. ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. "ਨਾਮ ਦੇਉ ਤਾਚੀ ਆਣਿ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਨਯਨ ਕਰਕੇ. ਲਿਆਕੇ. "ਪ੍ਰਭਿ ਆਣਿ ਆਣਿ ਮਹਿੰਦੀ ਪੀਸਾਈ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਆਣੀ. ਲਿਆਂਦੀ. ਦੇਖੋ, ਆਣਨ ਅਤੇ ਆਣਿ. "ਗੁਰੁ ਆਣੀ ਘਰ ਮਹਿ ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜੀ. ਸ੍ਵਾਥੰਪਨ। ੩ ਆਸ਼ਾ. ਉਮੀਦ। ੪ ਅਭਜਾਸ। ੫ ਭਰੋਸਾ.

ਆਂਤ. ਸੰ. ਅਂਤ੍ਰ–ਅੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਂਦ. ਅੰਤੜੀ. ਆਂਦਰ.

ਆਤਸ. ਫ਼ਾ آتش ਆਤਿਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ. ਅੱਗ. "ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਆਤਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦ ਫਿਰੰਗ.

ਆਤਸ਼ਦਾਨ. ਫ਼ਾ آتشدان ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗੀਠੀ. ਅੱਗ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਅਥਵਾ ਥਾਂ.

ਆਤਸਬਾਜ. ਫ਼ਾ آتشباز ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ ਦੀ ਖੇਡ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਬਾਰੂਦ ਦੀ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਕਾਰੀਗਰ.

ਆਤਸਬਾਜੀ. ਫ਼ਾ آتشبازی ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ ਦੀ ਖੇਡ. ਬਾਰੂਦ ਦੀ ਖੇਲ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਤੋਪ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਖੇਡ. "ਆਤਸਬਾਜੀ ਸਾਰ ਵੇਖ ਰਣ ਵਿਚ ਘਾਇਲ ਹੋਇ ਮਰੰਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਆਤਸੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਿਸ਼. ਅਗਨਿ. ਅੱਗ. ਦੇਖੋ, ਨੈਣੂ.

ਆਤਸੀ. ਵਿ–ਆਤਿਸ਼ (ਅਗਨਿ) ਦਾ. ਆਤਿਸ਼ੀ. "ਆਗੈ ਸਾਗਰੁ ਆਤਸੀ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਆਤਤਾਈ } ਦੇਖੋ, ਅਤਤਾਈ.
ਆਤਤਾਯਿਨ }

ਆਤਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧੁੱਪ. ਘਾਮ. "ਆਤਪ ਛਾਂਵ ਦਿਵਸ ਨਿਸਿ ਸਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਗਰਮੀ। ੩ ਬੁਖਾਰ. ਤਪ. ਜ੍ਵਰ.

ਆਤਪਤ } ਸੰ. ਆਤਪਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਪ (ਧੁੱਪ) ਤੋਂ
ਆਤਪਤੁ } ਤ੍ਰ (ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਛਤ੍ਰ. ਛਤਰੀ। ੨ ਰਾਜਜ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਰੂਪ ਛਤ੍ਰ. "ਸਿਰ
ਆਤਪਤ੍ਰ } ਆਤਪਤੁ ਸਚੋ ਤਖਤ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਆਤਪਤ੍ਰਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਆਤਮ. ਸੰ. ਆਤ੍ਮਨ–ਆਤ੍ਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਕਰਤਾਰ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਆਤਮਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ. "ਆਤਮ ਰਾਮ ਤਿਸੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਆਤਮ ਮਹਿ ਰਾਮ, ਰਾਮ ਮਹਿ ਆਤਮ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨਿ ਆਤਮ ਜੀਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਆਪਣਾ ਆਪ. "ਸਭ ਤੇ ਨੀਚੁ ਆਤਮ ਕਰਿ ਮਾਨਉ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੬ ਧੀਰਜ। ੭ ਸੁਭਾਉ। ੮ ਸੰ. ਆ–ਤਮਸ੍-ਆ-ਤਮ. ਗਾੜ੍ਹਾ ਅੰਧੇਰਾ. ਭਾਵ–ਅਗਜਾਨ ਰੂਪ ਅੰਧਕਾਰ. "ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੀ, ਅੰਤਰਿ ਆਤਮ* ਜਾਪੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਆਤਮਹਤਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੀ ਹਤਜਾ. ਖ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀ.

ਆਤਮ ਗਉਣੁ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ੨ ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਸ਼ਾਟਨ (ਯਾਤ੍ਰਾ)."ਆਤਮ ਗਉਣੁ ਕਰੇਨਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧, ਮ: ੩)

ਆਤਮ ਗੜ } ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਰੂਪ ਦੁਰਗ. ਅੰਤਹ-
ਆਤਮ ਗੜੁ } ਕਰਣ ਰੂਪ ਕਿਲਾ। ੨ ਦੇਹ ਰੂਪ ਦੁਰਗ. "ਆਤਮ ਗੜੁ ਬਿਖਮ ਤਿਨਾ ਹੀ ਜੀਤਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਆਤਮਗਜ਼. ਸੰ. ਆਤਮਜ਼. ਵਿ–ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਆਤਮਗਜਾਨੀ.

ਆਤਮਗਜਾਨ. ਸੰ. ਆਤਮਜ਼ਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਗਜਾਨ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਜਾਣਨਾ.

ਆਤਮਗਜਾਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨੀ। ੨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਗਜਾਤਾ.

ਆਤਮ ਘਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮ ਹਤਜਾ. ਖ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀ.

ਆਤਮ ਘਾਤੀ. ਵਿ–ਖ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨਾਮ ਨ ਜਪਹਿ ਤੇ ਆਤਮ ਘਾਤੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਆਤਮਜ. ਸੰ. ਆਤਮਜ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਰੁਧਰ. ਲਹੂ.

ਆਤਮਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ. ਧੀ.

ਆਤਮਜੋਣੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮ ਯੋਨਿ. ਮਨੋਭਵ. ਮਨੋਜ. ਕਾਮਦੇਵ.

ਆਤਮ ਤੀਰਥ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਿਕ ਤੀਰਥ. ਆਤਮ-ਗਜਾਨ ਰੂਪ ਤੀਰਥ.

ਆਤਮ ਤੀਰਥਿ. ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਵਿੱਚ.ਆਤਮ-ਗਜਾਨ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਮੇਂ. "ਸਚੁ ਤਾਂਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਆਤਮ ਤੀਰਥਿ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਆਤਮ ਦਰਸ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦੀਦਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਸਾਖਜਾਤਕਾਰ। ੨ ਡਿੰਗ. ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖੀਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਦਰਪਨ. ਸ਼ੀਸ਼ਾ.

ਆਤਮ ਦਰਸੀ. ਸੰ. ਆਤਮ ਦਰਸ਼ਿਨ੍. ਵਿ–ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਾਕਾਤ ਹੈ.

ਆਤਮਦਾਨ } ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਦਾਨ.
ਆਤਮਦਾਨੁ } ਆਤਮ ਕ਼ਰਬਾਨੀ। ੨ ਆਤਮ-ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਗਜਾਨ ਰੂਪ ਦਾਨੋ. "ਗੁਰੁ ਜੇਵਡੁ ਦਾਤਾ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜਿਨਿ ਦਿਤਾ ਆਤਮਦਾਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਆਤਮ ਦ੍ਰਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਨ ਪਘਰਨਾ. ਦਿਲ ਨਰਮ ਹੋਣਾ.

ਆਤਮ ਪ੍ਰਗਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਗਜਾਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ.

ਆਤਮ ਪ੍ਰਬੋਧ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮ ਗਜਾਨ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਇ਼ਲਮ. "ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਆਤਮ ਪ੍ਰਬੋਧ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਆਤਮ ਬਸ. ਵਿ–ਆਤ੍ਮਵਸ਼. ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕ਼ਾਬੂ ਵਿੱਚ. ਆਤਮ ਜਿਤ। ੨ ਸ੍ਵਾਧੀਨ. ਖ਼ੁਦਮੁਖ਼ਤਾਰ. "ਆਤਮ ਬਸ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) . ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਯਮ.

ਆਤਮਭੂ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਬ੍ਰਹਮ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ। ੩ ਬ੍ਰਹਮਾ. "ਆਤਮਭੂ ਭਲ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨਤ." (ਨਾਪ੍)

---

* ਕਈ ਅਜਾਣ, ਅਰਥ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਆਤਮ ਦੀ ਥਾਂ ਆਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨਕੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਤਮ ਛਾਪ ਦੇਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਫ਼ੀਦ ਆਮ ਪ੍ਰੈਸ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ੧੪੩੦ ਪੰਨੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੦੧੩ ਸਤਰ ੩.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਮਨੋਜ. ਕਾਮ.

ਆਤਮ ਰਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਤਮ ਆਨੰਦ ਦਾ ਰਸ. ਆਤਮ ਗਜ਼ਾਨ ਦਾ ਸੁਆਦ. "ਆਤਮਰਸ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਆਤਮ ਰਕ੍ਹਾ
ਆਤਮ ਰੱਖਿਆ
ਆਤਮ ਰਖ੍ਹਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਪਣਾ ਬਚਾਉ. ਅਪਨੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ। ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਰਖ੍ਹਾ "ਆਤਮ ਰਖ੍ਹਾ ਗੋਪਾਲ ਸੁਆਮੀ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਆਤਮਰਤ. ਵਿ–ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਤਮਗਜ਼ਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੩ ਜੋ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨੀ ਹੈ. ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮਗਨ ਹੈ. "ਆਤਮਰਤੰ ਸੰਸਾਰ ਗਹੰ ਤੇ ਨਰ ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਦੇਹਾਭਿਮਾਨੀ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਫਲ (ਮੁਕਤਿ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

ਆਤਮ ਰਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਜ਼ਾਨੀ ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਐਸਾ ਆਤਮਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਸਮਝਾਈਐ ਆਤਮਰਾਮ ਬੀਚਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੋਗੀ.

ਆਤਮ ਵਿਦ. ਸੰ. ਆਤ੍ਮਵਿਦ੍. ਵਿ–ਆਤਮਗਜ਼ਾਨੀ. ਆਤਮਵੇੱਤਾ.

ਆਤਮ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ੍ਯਾ. ਉਹ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਤਮਗਜ਼ਾਨ ਹੋਵੇ.

ਆਤਮਾ. ਸੰ. ਆਤ੍ਮਨ–ਆਤ੍ਮਨ੍. (ਅਤ ਸਾਤਤ੍ਯ ਗਮਨੇ) ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਾਣੀਏ. ਗਜ਼ਾਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਰੂਪ. ਅਥਵਾ– ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੀਏ. ਜੀਵਾਤਮਾ. ਰੂਹ. ਇਹ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੜ੍ਹ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਚੇਸ਼ਟਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਹ ਹਸ੍ਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਬੋਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਰਵਾਂਗ ਪੂਰਣ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਨੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਛਾ ਸੁਖ ਦੁਖ ਗਜ਼ਾਨ ਆਦਿ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਾ ਹੈ,ਅਰਥਾਤ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਹੋਣ ਉੱਥੇ ਸਮਝੋ ਕਿ ਆਤਮਾ ਹੈ.

"ਇਚ੍ਛਾ ਦ੍ਵੇਸ਼ ਪ੍ਰਯਤ੍ਨ ਸੁਖ ਦੁਃਖ ਜ੍ਞਾਨਾਨ੍ਯਾਤ੍ਮਨੋ ਲਿਙ੍ਗਮਿਤਿ." (ਨ੍ਯਾਯ ਦਰ੍ਸ਼ਨ, ਅ:, ਆਹ੍ਨਿਕ ੧, ਸੂਤ੍ਰ ੧੦)

ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਚੇਤਨ ਦਾ ਆਭਾਸ (ਅਕਸ), ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਧਿਸ੍ਥਾਨ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਜੀਵਾਤਮਾ ਹੈ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਇੱਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਘੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੈ,ਤਿਵੇਂ ਅਨੇਕ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਸ੍ਤਵ ਤੋਂ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਰੂਪ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਵਸ੍ਤੁ ਪਰਿਛੇਦ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਉਪਾਧਿ ਕਰਕੇ ਅਲਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਰ ਉਪਾਧਿ ਨੇ ਹੀ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਭੇਦ ਕਰ ਰੱਖੇ ਹਨ.

ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਆਭਾਸ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਧਿਸ੍ਥਾਨ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਮਾਇਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਜੋ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤੀਤ ਹੈ ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ. ਜੋ ਵਿੱਚੋਂ ਮਾਯਾ ਅਤੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦੇਈਏ ਤਦ ਕੇਵਲ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਅਨੀਸ਼੍ਵਰਵਾਦੀ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਂਙ ਜੀਵਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭੀ ਪਰਿਣਾਮੀ ਅਤੇ ਅਨਿੱਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਵੈਗ਼ਾਨਿਕ (ਸਾਇੰਸਦਾਨ)ਤ੍ਰਚਮਸ੍ਤਿਸ਼੍ਕ (brain cortex) ਦੇ ਸ਼ਿਰਾ-ਫੋਟੀ ਜੀਵਾਣੂਆਂ (ganglionic cells) ਦਾ ਗੁਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

"ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਪਰਮਾਤਮਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਆਤਮਾਦੇਉ ਪੂਜੀਐ ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ। ਆਤਮੈ ਨੋ ਆਤਮੈ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਇ, ਤਾ ਘਰ ਹੀ ਪਰਚਾ ਪਾਇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ. ਚਿੱਤ. "ਆਤਮਾ ਅਡੋਲੁ ਨ ਡੋਲਈ ਗੁਰਕੈ ਭਾਇ ਸੁਭਾਇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੪ ਸੁਭਾਉ. ਸ੍ਵਭਾਵ। ੫ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੬ ਧੀਰਜ. ਧ੍ਰਿਤਿ। ੭ ਬੁੱਧਿ। ੮ ਸੂਰਜ। ੯ ਅਗਨਿ। ੧੦ ਪਵਨ. ਹਵਾ। ੧੧ ਪੁਤ੍ਰ.

ਆਤਮਾਸ਼੍ਰਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ. ਅਪਨਾ ਸਹਾਰਾ। ੨ ਨ੍ਯਾਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੋਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਕਰਮ ਮੰਨੀਏ. ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਅਪੇਖਜ਼ਾ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਤਮਾਸ਼੍ਰਯ ਹੈ.

ਆਤਮਾ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ. ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅਸਰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਸ਼ਾਂਤਰੂਪ, ਭੋਗੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧੀ. "ਆਤਮਾ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਤੇਰੈ ਏਕ ਲਿਵਤਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਤੇਰਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਇੱਕ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਹੈ.

ਆਤਮਾ ਦੇਉ. ਆਤਮ ਦੇਵ. ਪੂਜ੍ਯ ਪਰਮਾਤਮਾ. "ਆਤਮਾ ਦੇਉ ਪੂਜੀਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਆਤਮਾਵੰਤ ਗਿਆਨ. ਆਤਮਗਜ਼ਾਨ ਵੰਤ. (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਆਤਮਿਕ. ਸੰ. ਆਤ੍ਮਿਕ. ਵਿ–ਆਤਮਾ ਸੰਬੰਧੀ। ੨ ਆਪਣਾ। ੩ ਮਾਨਸਿਕ. ਦਿਲੀ.

ਆਤਮੁ. ਦੇਖੋ, ਆਤਮ ਅਤੇ ਆਤਮਾ। ੨ ਪਰਮਾਤਮਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਆਤਮੁ ਚੀਨੈ ਸੁ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਆਤਮੁ ਜੀਤਾ ਗੁਰਮਤੀ ਗੁਣ ਗਾਏ ਗੋਬਿੰਦ." (ਗਉ ਚਿਤੀ ਮ: ੫)

ਆਤਮੇ ਤੀਨ ਬਹੇ ਹੈ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਤਿੰਨ ਚਿੱਤ (ਰੁਕਮਿਨੀ, ਉਸ ਦੇ ਭ੍ਰਾਈ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਮਨ) ਚਿੰਤਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ.

ਆਤਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਰਾਈ. ਨੌਕਾ ਆਦਿ ਦਾ ਮਹਸੂਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਤੁਰ.

ਆਂਤਰਿਕ. ਸੰ. ਆਨ੍ਤਰਿਕ. ਵਿ–ਭੀਤਰੀ. ਅੰਦਰੂਨੀ. ਅੰਦਰਲਾ.

ਆਂਤਰੋਗ. ਅੰਤੜੀ (ਅੰਦਰ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਛਿਦ੍ਰੋਦਰ ਜਾਂ ਬੱਧਗੁਦੋਦਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਵਰਮ ਰੋਦਹ. Phlebitis. ਵੈਦ੍ਯਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਹਾਰ ਨਾਲ ਬਾਲੂ ਰੇਤਾ, ਤਿਨਕਾ, ਕੰਡਾ, ਹੱਡੀ, ਲੱਕੜ ਦੀ ਕਰੜੀ ਛਿੱਲ ਆਦਿ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਆਂਦ ਛਿੱਲੀ ਜਾਵੇ, ਅਥਵਾ ਪੌਣ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਆਂਤ ਪਾਟ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਛਿਦ੍ਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਂਡ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਕਰਸ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕਦੇ ਕਦੇ ਛਿਦ੍ਰੋਦਕ (ਜਲੋਦਰ) ਰੋਗ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਆਂਤ ਵਿੱਚ ਬਲ੍ਹ ਪੈਜਾਣਾ (ileus)ਅਥਵਾ ਵਾਤ ਰੋਗ ਨਾਲ ਆਂਦਰਾਂ ਫੁੱਲ ਜਾਣੀਆਂ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਆਂਤ ਰੋਗ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਹਕੀਮ ਡਾਕਟਰ ਅਥਵਾ ਵੈਦ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਆਂਤ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਕਰੜੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਚੀਜਾਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਲ ਆਂਤ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਨਾ ਰਹੇ ਉਹ ਉਪਾਉ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਏ. "ਕੇਤੇ ਆਂਤ ਰੋਗ ਤੇ ਟਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਆਤਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅਤਾਈ.

ਆਤਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਆਤਸ਼.

ਆਤਿਥ
ਆਤਿਥ੍ਯ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਤਿਥਿ ਦਾ ਸਤਕਾਰ. ਮੇਹਮਾਨਦਾਰੀ. ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ. ਪਰਾਹੁਣੇ ਦੀ ਖ਼ਾਤ੍ਰ ਤਵਾਜ਼ਾ.

ਆਤੀਤ. ਦੇਖੋ, ਅਤੀਤ.

ਆਤੁਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਵ੍ਯਾਕੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਮੋਹਿ ਆਤੁਰ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਰੋਗੀ. ਬੀਮਾਰ. "ਆਤੁਰ ਨਾਮ ਬਿਨ ਸੰਸਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਦੀਨ. ਨੰਮ੍ਰ. "ਆਸਨ ਤੇ ਉਠ ਆਤੁਰ ਹ੍ਵੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਛੇਤੀ. ਜਲਦ. ਛੇਰਨ.

ਆਤੁਰਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਗ। ੨ ਪੀੜ। ੩ ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ। ੪ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਕਾਹਲੀ। ੫ ਨੰਮ੍ਰਤਾ। ੬ ਦੀਨਤਾ.

ਆਤੰਕ. ਦੇਖੋ, ਅਤੰਕ.

ਆਂਤ੍ਰ. ਸੰ. ਆਨ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਤੜੀ. ਆਂਤ. ਅੰਦਰ.

ਆਥ. ਦੇਖੋ, ਅਥ। ੨ ਅਥੰ. ਧਨ. ਮਾਇਆ। ੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ। ੪ ਅਸ੍ਤ. ਲੋਪ। ੫ ਆਤ੍ਮ–ਆੱਤ. ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ। ੬ ਆਹਤ. ਤਾੜਿਆ (ਮਾਰਿਆ) ਹੋਇਆ। ੭ ਦੇਖੋ, ਆਥਿ.

ਆਥਣ
ਆਥਵਣ
ਆਥਵਣੇ ਸੰ. ਅਸ੍ਤਮਯਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਛਿਪਣਾ. ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਦਾ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋਪ ਹੋਣਾ. "ਦਿਨਸੁ ਚੜੈ ਫਿਰਿ ਆਥਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਅਸ੍ਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਪਸ਼ਚਿਮ. ਪੱਛਮ. "ਉਗਵਣਹੁ ਤੈ ਆਥਵਣਹੁ ਚਹੁ ਚਕੀ ਕੀਅਨੁ ਲੋਅ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਆਥਾਹ
ਆਥਾਹਾ ਦੇਖੋ, ਅਥਾਹ. "ਭਗਤ ਵਛਲ ਆਥਾਹਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਆਥਿ. ਦੇਖੋ,ਆਥ। ੨ ਅਥੰ. ਧਨ. ਦੌਲਤ. "ਆਥਿ ਸੈਲ ਨੀਚ ਘਰਿ ਹੋਇ। ਆਥਿ ਦੇਖਿ ਨਿਵੈ ਜਿਸ ਦੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਜੋ ਧਨ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਨੀਚ ਦੇ ਘਰ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਧਨ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਚਤੁਰ ਅਤੇ ਕੁਲੀਨ ਦੋਵੇਂ ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਅਗਛਮੀ। ੪ ਅਸ੍ਤ ਹੋਇਆ. ਲੋਪ ਭਇਆ. "ਮੋਰੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਆਥਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੫ ਅਤ੍ਰ. ਇੱਥੇ. "ਮਾਇਆ ਭੂਲੀ ਆਥਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੬ ਸ੍ਥਗਿਤ. ਥੱਕਿਆ. ਮਾਂਦਾ. "ਭੂਖ ਪਿਆਸੋ ਆਥਿ ਕਿਉ ਦਰਿ ਜਾਇਸਾ ਜੀਉ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੭ ਅਥਿੰਨ੍. ਅਰਥੀ. ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਾਹਿਸ਼ਮੰਦ. "ਭੂਲੋ ਮਾਰਗ ਆਥਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੮ ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ। ੯ ਅਥ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ. ਅਥ ਸ਼ਬਦ ਸਹਿਤ. "ਸੁਅਸਤਿ ਆਥਿ ਬਾਣੀ ਬਰਮਾਉ। ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ." (ਜਪੁ) ਸ੍ਵਸ੍ਤਿ (ਓਮ੍) ਅਤੇ ਅਥ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਸਿੱਖ ਮੰਤ੍ਰ ਸ੍ਤਿਨਾਮੁ ਅਤੇ ਅ੍ਰਬੀ ਸੁਬਹਾਨ ਦਾ ਸਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਉ ਹੈ. ਭਾਵ–ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਅਤੇ ਤਿਰਸਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਅਥ ਅਤੇ ਸੁਅਸਤਿ.

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ :– "ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਆਪ ਮਾਇਆ ਹੈ,ਬਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ.ਉਹ ਸ਼ਤ੍ਰ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਨੇਕੀ ਦੇ ਚਾਉ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ."

ਆਥਿਤ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸ੍ਤਿਥਰਤਾ. ਨਾਪਾਇਦਾਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਥਿਤ੍ਯ ਭਵਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਤਿਥ੍ਯ.

ਆਥਿਤ੍ਯ ਭਵਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਗਤ. ਆਤਿਥ੍ਯ ਘਰ, ਅਤਿਥੀਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਲਈ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਘਰ, ਸਰਾਇ. ਡਾਕ ਬੰਗਲਾ. "ਅਤਿਥਿਤ ਆਸਾ ਆਥਿਤ੍ਯ ਭਵਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਨਾਪਾਇਦਾਰ ਘਰ.

ਆਦ. ਸੰ. ਆਦਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ. ਮੁੱਢਲਾ. ਮੁੱਢ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਰੰਭ. ਮੁੱਢ। ੩ ਮੂਲ ਕਾਰਣ। ੪ ਵਜ. ਵਗੈਰਾ. ਆਦਿਕ.

ਆਂਦ. ਦੇਖੋ, ਆਂਤ ਅਤੇ ਆਂਤ੍.

ਆਦਕ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿਕ। ੨ ਸੰ. ਆਦ੍ੱਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਆਦਾ. ਅਦਰਕ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿਕ ੨.

ਆਦੱਗ. ਵਿ–ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ. ਮਚਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਰੋਸ਼ਨ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ. "ਆਦੱਗ ਜੋਗ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ." (ਦੱਤਾਵ)

ਆਦਤ. ਅ ੩੭ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਭਾਉ. ਬਾਣ. ਵਾਦੀ.

ਆਦਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਾਈ ਭਗਤੂ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ.ਦੇਖੋ, ਭਗਤੂ ਭ੍ਰਾਈ।

੨ ਆਦਮ. Adam. ਅ ਅਦੀਮੁਲ ਅਰਦ (ਮਿੱਟੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ(ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ)ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਮਨੁੱਖ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ. "ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਕਉ ਕਿਛੁ ਨਦਰਿ ਦਿਖਾਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਆਦਮ ਸੌਂ ਗਿਆ ਤਦ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਪਸਲੀ ਕੱਢਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਨਾਰੀ ਰਚੀ, ਜੋ "ਹਵਾ" ਅਖਾਈ. ਰੱਬ ਨੇ ਇਸ ਜੋੜੇ ਨੂੰ "ਅਦਨ" ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਏਥੇ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਰਹੋ ਅਤੇ ਫਲ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਖਾਓ, ਪਰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਬੂਟਾ ਦੱਸਕੇ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਕਦੇ ਨਾ ਖਾਣਾ. ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੇ ਆਕੇ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹਵਾ ਨੂੰ ਵਰਗਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਰਜਿਤ ਫਲ ਖਾਧਾ, ਅਤੇ ਬਾਗ ਤੋਂ ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਬਦਲੇ ਕੱਢੇ ਗਏ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਤੋਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ੍ਰਾਪ (ਸ਼ਾਪ) ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਆਦਮ ਦੀ ਔਲਾਦ ਮੇਹਨਤ ਕਰਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਵੇ. ਆਦਮ ਦੀ ਉਮਰ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ੯੩੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕ਼ਾਯਿਨ (Cain †), ਹਾਬਿਲ (Abel ‡) ਅਤੇ ਸੇਤ (Seth) ਦੱਸੇ ਹਨ.

T. P. Hughes ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਆਦਮ ਤੇ ਹਵਾ ਸੁਰਗੋਂ ਡਿੱਗੇ, ਤਦ ਆਦਮ ਤਾਂ ਲੰਕਾ ਅਤੇ ਹਵਾ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਜੱਦਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਡਿੱਗੀ, ਦੋ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਦੋਵੇਂ ਜੁਦੇ ਰਹੇ. ਫੇਰ ਜਬਰਾਈਲ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ ਆਦਮ ਨੂੰ ਮੱਕੇ ਪਾਸ "ਅਰਫ਼ਾਹ" ਪਹਾੜ ਤੇ ਲਿਆਕੇ ਹਵਾ ਮਿਲਾਈ. ਆਦਮ ਆਪਣੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਫੇਰ ਲੰਕਾ (Cylon) ਚਲਾ ਗਿਆ. ਲੰਕਾ ਵਿੱਚ ਆਦਮ ਦੀ ਪਹਾੜੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਾਈ ੭੪੨੬ ਫੁੱਟ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਪੁਲ ਹੁਣ ਤੀਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੁਲ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਈ ਕਵੀ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮ ਆਦਮ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਹਵਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਨੂਹ ਅਤੇ ਮਨੁ ਇੱਕੋ ਆਦਮੀ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਆਦਮ ਅਤੇ ਪਾਰਵਤੀ ਹਵਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਚਮੜੇ ਵਿੱਚ ਲਿਪਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਕਣਕ ਰੰਗਾ.

ਆਦਮ ਸ਼ਨਾਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਰਖ. ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਪਰਖਣ ਦੀ ਜਾਚ.

ਜੋਪੈ ਦੇਂਯ ਜੀਵਨ ਤੋ ਸੱਜਨ ਸਨੇਹੀ ਸੰਗ
ਜੋਪੈ ਦੇਂਯ ਮੀਚ ਤੋ ਭਲੀ ਹੀ ਭੂਮਿ ਕਾਸ਼ੀ ਕੀ.
ਜੋਪੈ ਦੇਂਯ ਦਾਰਿਦ ਤੋ ਹਰਿ ਕੇ ਭਜਨ ਯੁਤ
ਜੋਪੈ ਦੇਂਯ ਲੱਛ ਬਨੇ ਸੇਵਾ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਕੀ.
ਜੋਪੈ ਦੇਂਯ ਲਾਗ ਨਿਜ ਘਰਨੀ ਕੇ ਅੰਗ ਸੰਗ
ਸੰਗਤਿ ਨ ਦੀਜੀਓ ਕਰੋਰ ਕੋਟਿ ਦਾਸੀ ਕੀ,
ਜੋਪੈ ਦੇਂਯ ਚਾਕਰੀ ਤੋ ਠਾਕੁਰੀ ਹੈ ਯਹੀ ਤੇਰੀ
ਜਾਂਮੇ ਮਤਿ ਹੋਇ ਨੈਕ ਆਦਮ ਸ਼ਨਾਸੀ ਕੀ.
(ਨਵਲ ਸਿੰਘ)

ਆਦਮਖ਼ੋਰ. ਵਿ–ਆਦਮੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖਾਜਾਵੇ. Cannibal.

ਆਦਮ ਦਾ ਪੁਲ. ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਮਦੁਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਤੋਂ ਮਨਾਰ ਤੀਕ ੧੭ ਮੀਲ ਲੰਮੀ, ਪੁਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜ ਦੀ ਧਾਰ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਲ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਫੌਜ ਲੈਜਾਣ ਸਮੇਂ ਨਲ ਨੀਲ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ ੨.

ਆਦਮੀ. ع آدمی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਆਦਮ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. "ਹਮ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਇਕ ਦਮੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਆਦਮੀਯਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਦਮੀਪੁਣਾ. ਮਾਨੁਸ਼ਤ੍ਵ. ਭਾਵ–ਭਲਮਨਸਊ.

ਆਦਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਨਮਾਨ. ਸਤਕਾਰ. ਖਾਤਿਰ। ੨ ਸ੍ਵਾਗਤ. ਆਉ ਭਗਤ. "ਆਦਰੁ ਦਿਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਆਂਦਰ. ਦੇਖੋ, ਆਂਤ ਅਤੇ ਆਂਤ੍ .

ਆਦਰਸ. ਸੰ. ਆਦਰ੍ਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੀਸ਼ਾ. ਦਰਪਨ. "ਦਰਸੈ ਵਿਚ ਆਦਰਸ ਬਦਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਟੀਕਾ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ। ੩ ਨਮੂਨਾ। ੪ ਭਾਵ–ਸਿੱਧਾਂਤ. ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ.

ਆਦਰੁ. ਦੇਖੋ, ਆਦਰ.

ਆਦਲ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿਲ.

ਆਦਲਾ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿਲਾ.

ਆਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅਦਰਕ.

ਆਦਾਤ. ਆਦਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਆਂਦਾ. ਵਿ–ਲਿਆਂਦਾ. "ਮਜਨੁ ਗੁਰਿ ਆਂਦਾ ਰਾਸੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਆਦਾਬ. ਅਦਬ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਆਦ. "ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਦਿ."(ਜਪੁ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਆਦਿ ਕਉ ਕਵਨ ਬੀਚਾਰ ਕਥੀਅਲੇ ?" (ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ)

ਆਦਿ ਅੰਕੁਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਪਹਿਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ (ਉਦਯ) ਹੋਣਾ. "ਆਦਿ ਅੰਕੁਰ ਆਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਆਦਿ ਅੰਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਸਮੇਂ. ਆਦ ਅੰਤ ਵਿੱਚ. "ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਜੋ ਰਾਖਨਹਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸਰਵ ਕਾਲ ਮੇ. ਹਰ ਵੇਲੇ.

ਆਦਿਸ. ਦੇਖੋ, ਆਦੇਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚੁਫੇਰੇ. ਸਭ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ. "ਆਦਿਸ ਫਿਰੈਯਾ ਤੇਤੋ ਭੂਤ ਕੈ ਪਛਾਨੀਐ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਦੇਖੋ, ਆਤਿਸ਼ ਅਤੇ ਆਦੀਸ ੨.

ਆਦਿਕ. ਵਜ–ਵਗੈਰਾ. ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਆਦ੍ਯੰਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਦਾ. ਅਦਰਕ. "ਆਦਿਕ ਕੇ ਬਿਖ ਚਾਬਤ ਭੋਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਆਦੇ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਬਿਖ (ਮਿੱਠਾ ਤੇਲੀਆ) ਚਾਬਤ.

ਆਦਿ ਕਵਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਿਲਾ ਕਵਿ. ਵਾਲਮੀਕਿ. ਰਾਮਾਇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਥਮ ਕਵਿ। ੨ ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰ੍ਯ.

ਆਦਿ ਕੁਮਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨਕਾਦਿ. "ਕਈ ਦੇਵ ਆਦਿਕੁਮਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਆਦਿ ਕੁਮਾਰਿ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵੀ. ਦੁਰਗਾ. ਪਾਰਵਤੀ।
ਆਦਿ ਕੁਮਾਰੀ ੨ ਲੱਛਮੀ.

ਆਦਿ ਗੁਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. "ਆਦਿਗੁਰਏ ਨਮਹ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਗੁਰਏ.

ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਮੁੱਢ ਤੋਂ. ਸਦਾ ਤੋਂ. ਆਦਿ ਕਾਲ
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਸੰ. "ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਇਆਲੁ ਤੂ ਠਾਕੁਰ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਰਖਦਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣਿ)

ਆਦਿਤ. ਦੇਖੋ, ਆਦਤ। ੨ ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿਤ੍ਯ.

ਆਦਿਤ ਵਾਰ. ਆਦਿਤ੍ਯ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਵਾਰ (ਦਿਨ). ਐਤਵਾਰ.

ਆਦਿਤ ਵਾਰਿ. ਆਦਿਤ੍ਯ ਵਾਰ (ਐਤਵਾਰ) ਵਿੱਚ. "ਆਦਿਤ ਵਾਰਿ ਆਦਿਪੁਰਖ ਹੈ ਸੋਈ." (ਬਿਲਾ ਵਾਰ ੭ ਮ: ੩)

ਆਦਿੱਤ ਅਦਿਤਿ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਅਦਿਤਿ ਦੀ ਵੰਸ਼
ਆਦਿਤ੍ਯ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਦਿਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੂਰਜ. "ਕਿ ਆਦਿੱਤ ਸੋਧੈ." (ਜਪੁ) ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਭੀ ਸੋਧਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੩ ਵਾਮਨ ਭਗਵਾਨ। ੪ ਇੰਦ੍. ਦੇਵਰਾਜ। ੫ ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ.

ਆਦਿਤ੍ਯ ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿਤ ਵਾਰ.

ਆਦਿ ਨਾਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ । ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ.

ਆਦਿ ਪੁਰਖ. ਸੰ. ਆਦਿ ਪੁਰੁਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸ." (ਜਪੁ)

ਆਦਿ ਬ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਆਦਿਵ੍ਰਤ. ਵਿ–ਮੁੱਢ ਦਾ ਨਿਯਮ. ਆਦਿ ਕਾਲ ਦੀ ਰੀਤਿ. "ਦੁਸਟ ਨਿਕੰਦਨ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿਤੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਆਦਿ ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਆਦਿ ਕਾਲ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ। ੩ ਮਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਆਦਤ (ਵ੍ਰਿੱਤਿ).

ਆਦਿਮ. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ । ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ. ਪ੍ਰਥਮ। ੩ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–"ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੰਘ,ਉੱਤਮ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ." ਇਸ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿਮ ਹੈ.

ਆਦਿਮੰਤੁ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਤਿਨਾਮੁ. ਸਭ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ
ਆਦਿਮੰਤ੍ ਪਹਿਲਾ ਮੰਤ੍. "ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਦੇਹਿ ਤ ਜਾਪੀ ਆਦਿਮੰਤੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੩)

ਆਦਿਲ. ع عادل ਆਦਿਲ. ਵਿ–ਅਦਲ (ਨਿਆਂਉਂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨ੍ਯਾਯਕਾਰੀ. "ਆਦਿਲ ਅਦਲ ਚਲਾਂਇਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਆਦਿਲਾ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ. ਪ੍ਰਥਮ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿਲੇ । ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਆਦਿਲ ! ਹੇ ਨ੍ਯਾਯਕਾਰੀ.

ਆਦਿਲੇ. ਆਦਿ ਕਾਲ ਦੇ. ਪਹਿਲੇ. "ਆਦਿਲੇ ਭਗਤ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਆਦੀ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿ । ੨ ਵਿ–ਲਿਆਂਦੀ. ਆਂਦੀ. ਆਨਯਨ ਕਰੀ."ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਭਉਰੂ ਵਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ع عادی ਆਦੀ. ਵਿ–ਕੋਈ ਖਾਸ ਆਦਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਅਭ੍ਯਾਸੀ.

ਆਂਦੀ. ਦੇਖੋ, ਆਦੀ ੨.

ਆਦੀਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਦਿ–ਈਸ਼. ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੨ ਫ਼ਾ آدیش ਆਦੀਸ਼. ਅਗਨਿ. ਆਤਿਸ਼.

ਆਦੇਸ ਸੰ. ਆਦੇਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗਜ਼ਾ. ਹੁਕਮ ।
ਆਦੇਸੁ ੨ ਖ਼ਬਰ. ਸੁਧ। ੩ ਸਿਖ੍ਯਾ. ਨਸੀਹਤ। ੪ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. "ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ." (ਜਪੁ)

ਆਂਦੋਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਰ ਬਾਰ ਝੁਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਿਲਾਉਣਾ. ਝੂਟਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਡਾਂਵਾ ਡੋਲ. ਹਲਚਲ। ੩ ਜੋਸ਼ ਦਾ ਉਭਾਰ। ੪ ਕੁਲਾਹਲ.

ਆਦਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਮੁੱਢ ਦਾ। ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਵਡਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਗੂਠਾ। ੪ ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ.ਅੰਨ.

ਆਦਯੋਪਾਂਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਦ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੀਕ. ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਤਕ.

ਆਦ੍ਰਿਸ ਸੰ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਨਾ
ਆਦ੍ਰਿਸ੍ਯ ਦੇਵੇ. ਅਗੋਚਰ। ੨ ਸੰ. ਆਦਰ੍ਸ਼. ਨਮੂਨਾ. ਨਜ਼ੀਰ. ਮਿਸਾਲ. "ਆਦ੍ਰਿਸ੍ਯ ਧਰਮ." (ਜਾਪੁ)

ਆਧ. ਵਿ–ਅੱਧਾ. ਨਿਸ਼ਫ. "ਆਧ ਘਰੀ ਕੋਊ ਨਹਿ ਰਾਖੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਧਿ.

ਆਧਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਧਿਪਨੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਆਂਧਰ ਵਿ–ਅੰਧ. ਅੰਧਾ.ਅੰਨ੍ਹਾ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ."ਆਂਧਰ
ਆਂਧਰਾ ਕੀ ਪਦਵੀ ਕਹਿਂ ਪਾਵੈ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਭਾਵ–ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਮੂਰਖ। ੩ ਅਭਿਮਾਨੀ.

ਆਧਾ. ਵਿ–ਅੱਧਾ. ਨਿਸਫ. ਅਰਧ.

ਆਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਧਾਨ.

ਆਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਧਾਰ."ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰ ਮੇਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਗਿਜ਼ਾ. ਭੋਜਨ. "ਜਿਨ ਪੈਦਾ ਇਸ ਤੂ ਕੀਆ ਸੋਈ ਦੇਇ ਆਧਾਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਆਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਧਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਸ਼੍ਰਯ. ਆਸਰਾ. "ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਆਧਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਬੋਲੀ. ਬੈਲੀ. "ਭੰਡਾ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਖਿੰਥਾ ਆਧਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਆਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨ ਦਾ ਦੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਰਸ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫ਼ਿਕਰ. ਸੋਚ.

ਆਧਿ ਦੈਵਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੇਵਤਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਵਰਖਾ ਬਿਜਲੀ ਆਦਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਲੇਸ਼.

ਆਧਿ ਭੌਤਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਭੂਤ (ਜੀਵਾਂ) ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੱਪ, ਸ਼ੇਰ, ਕੁੱਤਾ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਤੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖ.

ਆਧੀ. ਵਿ–ਅੱਧੀ. ਨਿਸਫ. ਅਰਧ. "ਏਕ ਘੜੀ ਆਧੀ ਘਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਧਿ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ.

ਆਂਧੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਧੇਰੀ. ਅੰਧਕਾਰ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੰਧ (ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਪ੍ਰਚੰਡ ਪੌਣ ਨਾਲ ਉਡੀ ਹੋਈ ਗਰਦ. "ਗਿਆਨ ਕੀ ਆਈ ਆਂਧੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਆਧੀਤ. ਦੇਖੋ, ਅਧੀਤ.

ਆਧੀਨ. ਦੇਖੋ, ਅਧੀਨ.

ਆਧੁਨਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਇਸ ਸਮੇਂ ਦਾ. ਹਾਲ ਕਾ. ਅੱਜ

† ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ 'ਕਾਨ' ਹੈ. ‡ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ 'ਆਬਲ' ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੱਲ ਦਾ.

ਆਧੂ. ਵਿ–ਅੱਧਾ. ਨਿਸਫ। ੨ ਆਧਿ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਪੀੜਿਤ. ਮਨੋਂ ਦੁਖੀ.

ਆਧੇਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਟਿਕਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ, ਜੈਸੇ–ਭੁਜਾ ਆਧਾਰ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਟਿਕਣ ਵਾਲਾ ਕੜਾ ਆਧੇਯ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਠਹਿਰਾਉਣ ਯੋਗਜ.

ਆਧੇਰ } ਦੇਖੋ, ਅੰਧੇਰ. "ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ."
ਆਂਧੇਰਾ } (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਆਧੋਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀਬਾਨ. ਪੀਲ (ਫੀਲ) ਬਾਨ. ਹਾਥੀ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ ਮਹਾਵਤ.

ਆਧਯਾਤਮਿਕ. ਸੰ. आध्यात्मिक. ਵਿ–ਆਤਮਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਮਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ ਅਤੇ ਦੁਖ.

ਆਨ. ਦੇਖੋ, ਆਣ। ੨ ਸੰ. ਅਨਜ. ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਬੇਗਾਨਾ. ਪਰਾਇਆ. "ਆਨ ਆਪਨਾ ਕਰਤ ਵੀਚਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. "ਜਿਨਿ ਰਾਖੀ ਆਨ ਸੰਤਾਨੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ.ਮੁਖ. ਮੂੰਹ। ੫ ਆਗਜਾ. ਹੁਕੂਮਤ. ਆਈਨ. "ਇਨ ਲੋਗਨ ਤੇ ਆਨ ਮਨਾਊਂ."(ਨਾਪ੍ਰ) ੬ ਫ਼ਾ آن ਸ਼ਰਾਬ। ੭ ਸਵਾਦ. ਲੱਜਤ। ੮ ਸੁੰਦਰਤਾ। ੯ ਦੇਖੋ, ਆਂ ੨.

ਆਨਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ। ੨ ਗੱਜਦਾ ਹੋਇਆ ਬੱਦਲ। ੩ ਵਿ–ਅਨਕ(ਸ਼ਬਦ)ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਆਨਕ ਦੁੰਦਭੀ. ਸੰ. ਆਨਕ ਦੁੰਦੁਭੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੱਡੀ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ ਧੌਂਸਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਵਸੁਦੇਵ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਸੁਦੇਵ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਆਨਕ (ਨਗਾਰੇ) ਬਜਾਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ.* "ਬਾਲਕ ਆਨਕ ਦੁੰਦਭੀ ਕੇ ਭਯੋ, ਦੁੰਦਭੀ ਬਾਜਤ ਆਨ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੈਂ." (ਰਹੀਮ ਕਵਿ) ਬਾਲਕ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਵਸੁਦੇਵ ਦੇ ਘਰ, ਪਰ ਨਗਾਰੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ਹੋਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ, ਅਰਥਾਤ ਨੰਦ ਦੇ.

ਆਨਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਨਕ (ਨਗਾਰੇ) ਵਜਦੇ ਹਨ. ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਆਨਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਨੰਮ੍ਰ। ੨ ਅ ਅ ਇਆ਼ਨਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ.

ਆਨਦ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦ. "ਆਨਦ ਰੂਪ ਸਭ ਨਦਰੀ ਆਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਆਨਦ ਦੁੰਦਭ. ਦੇਖੋ, ਆਨਕ ਦੁੰਦਭੀ. ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਦੇ ਅੰਕ ੧੮੫ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਨਕ ਦੁੰਦੁਭੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਆਨਦ ਦੁੰਦਭ ਛਉਨੈ." ਆਨਕ ਦੁੰਦੁਭੀ ਦਾ ਬੱਚਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ.

ਆਨਦ ਮੂਲ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲ (ਜੜ੍ਹ). "ਆਨਦ ਮੂਲ ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਤਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਆਨਦੁ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦ। ੨ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਆਨੰਦ ਬਾਣੀ. "ਆਨਦੁ ਸੁਣਹੁ ਬਡਭਾਗੀ ਹੋ." (ਅਨੰਦੁ)

ਆਨੱਧ. ਸੰ. आनद्ध. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਤੰਦ ਦੇ ਬੰਦ, ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਈ ਬੱਧੇ ਹੋਣ। ੨ ਉਹ ਵਾਜਾ ਜੋ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ. "ਆਨੱਧੰ ਮੁਰਜਾਦਿਕੰ." (ਅਮਰ ਕੋਸ਼) ੩ ਵਿ–ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੱਧਾ.

ਆਨਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁੱਖ. ਮੂੰਹ. "ਆਨਨ ਰਸ ਕਸ ਲਵੈ ਨ ਲਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫)ਮੂੰਹ ਦੇ ਸਵਾਦ ਨਾਮ-ਰਸ ਦੇ ਤੁਲਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ੨ ਮੁਖਮੰਡਲ. ਚੇਹਰਾ. ਸਿਰ. "ਆਨਨ ਕਾਜ ਬਿਦਾ ਬ੍ਰਿਜਰਾਜ ਪੈ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿਰ, ਮਾਨੋ ਵਿਦਾਇਗੀ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪਾਸ ਆਇਆ ਹੈ.

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੪, ਅ: ੧੪.

ਆਨਪਾਇਨੀ } ਦੇਖੋ, ਅਨਪਾਇਨੀ,
ਆਨਪਾਵਨੀ }

ਆਨਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲਿਆਉਣਾ.

ਆਨਰਸ. ਦੇਖੋ, ਅਨਰਸ. "ਰਸੰ ਆਨਰੱਸੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਭੁੱਗੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਆਨਲ. ਅੱਗ. ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਨਲ. "ਪਵਨ ਪਵਨ, ਆਨਲ ਅਨਲ, ਨਭ ਨਭ, ਭੂ ਭੂ ਸੰਗ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੮) ਪੌਣ ਤਤ੍ਵ ਨਾਲ ਸ੍ਵਾਸ, ਅਗਨਿ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਆਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮਿਲਗਈ.

ਆਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਉਣਾ. ਆਗਮਨ। ੨ ਸੰ. ਆਣਕ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਚਾਰ ਪੈਸੇ। ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਡੇਲਾ। ੪ ਵਿ–ਅਨਜ. ਹੋਰ. ਦੂਸਰਾ.

ਆਨਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਿਆਕੇ. ਆਨਯਨ ਕਰਕੇ.ਆਣਕੇ. "ਆਨਿ ਆਨਿ ਸਮਧਾ ਬਹੁ ਕੀਨੀ."(ਕਲਿ ਅ:ਮ:੪)

ਆਨੀਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨੀਤਿ.

ਆਨੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਆਨੀਤ। ੨ ਵਿ–ਅਨਿੱਤ."ਬਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਨੀਤਾ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਆਨੀਲੇ. ਲਿਆਈਏ. ਆਨਯਨ ਕਰੀਏ. ਆਣੀਏ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਿਆਕੇ. ਆਣਕੇ. ਆਨਯਨ ਕਰਕੇ. "ਆਨੀਲੇ ਫੂਲ ਪਰੋਈਲੇ ਮਾਲਾ."(ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਆਨੁ ਪੂਰਬੀ. ਸੰ. ਆਨਪੂਵੰਾਯ. ਵਿ–ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ. ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ.

ਆਨੁਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁ ਵਾਕ.

ਆਨੂਪ. ਦੇਖੋ, ਅਨੂਪ. "ਜਪਿ ਜਪਿ ਕਰਹਿ ਅਨੰਦ ਜਨ ਅਚਰਜ ਆਨੂਪ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਆਨੇਕ. ਦੇਖੋ, ਅਨੇਕ.

ਆਨੇਤ. ਦੇਖੋ, ਅਨਿੱਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਨੀਤ.

ਆਨੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨਿੱਤ। ੨ ਸੰ. आनेतृ–ਆਨੇਤ੍ਰਿ. ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ.

ਆਨੇਰਾ } ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧੇਰ. ਅੰਧਕਾਰ. "ਬਿਨ ਸਬਦੈ
ਆਨੇਰੁ } ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਆਨੇਰੁ ਬਿਨਾਸਣਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਆਨੰਤ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਤ. "ਹਰਖਵੰਤ ਆਨੰਤ ਦਇ-ਆਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਆਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਦ. "ਆਨੰਦ ਗੁਰੁ ਤੇ ਜਾਣਿਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰੜਾ। ੩ ਪਾਰ-ਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੪ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ, ਜਿਸ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਹ ਹੈ–

(ੳ) ਸਿੱਖਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੇ.

(ਅ) ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਅਵਸਥਾ ਗੁਣ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਯੋਗਜ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਸੰਯੋਗ ਦੇ ਇੱਛਾਵਾਨ ਹੋਣ.

(ੲ) ਸਗਾਈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਜੂਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇ.

(ਸ) ਆਨੰਦ ਦਾ ਦਿਨ ਗੁਰਪੁਰਬ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਥਵਾ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਮਤਿ ਨਾਲ ਥਾਪਿਆ ਜਾਵੇ.

(ਹ) ਜਿਤਨੇ ਆਦਮੀ ਲੜਕੀ ਵਾਲਾ ਸੱਦੇ ਉਤਨੇ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਦੁਲਹਾ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਵੇ. ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਗਾਏ ਜਾਣ.

(ਕ) ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਵਰ ਅਤੇ ਕੰਨਜਾ ਨੂੰ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਵਾਕੇ ਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਾਇਆਜਾਵੇ.

ਆਨੰਦ ਦੀ ਰੀਤਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਟਿੱਕਾ ਸਾਹਿਬ (ਵਲੀਅਹਿਦ) ਨਾਭਾ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੩੦ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੦੮ ਨੂੰ ਬਿਲ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ ਮਜੀਠਾ ਦੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ੨੭ ਅਗਸ੍ਵ ਸਨ ੧੯੦੯ ਨੂੰ ਰਪੋਟ ਲਈ ਖ਼ਾਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੨੨ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੦੯ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਕਾਨੂਨ (Anand Marriage Act) ਪਾਸ ਹੋਇਆ.*

ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ. ਇੱਕ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ–"ਇਹੁ ਕੁਟੰਬ ਤੂ ਜਿ ਦੇਖਦਾ ਚਲੈ ਨਾਂਹੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲੇ."–ਪੜ੍ਹਕੇ ਵੈਰਾਗ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਰਹਿਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਆਨੰਦ ਗੜ੍ਹ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਕਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ.

ਆਨੰਦ ਘਨ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਕਾਸ਼ੀ ਬਹੁਤ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੫੨ ਵਿੱਚ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਟੀਕੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਸੁਜਨ ਸਾਗਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਕਾਯਸਥ ਕਵਿ, ਜੋ ਨਾਦਿਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਥੁਰਾ ਉੱਪਰ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਆਨੰਦ ਦੁੰਦਭ. ਦੇਖੋ, ਆਨਦ ਦੁੰਦਭ.

ਆਨੰਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਦਪੁਰ।

੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ (ਸਤਲੁਜ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਪਾਸ ਮਾਖੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਦੀ ਧਰਤੀ ਖ਼ਰੀਦਕੇ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ,ਜੋ ਹੁਣ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ-ਪੁਰ ਦੀ ਊਨਾ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਵਡੀ ਰੌਣਕ ਦਿੱਤੀ. ਇਹ ਨਗਰ "ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਵਾਸੀ" ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਹੈ,ਉਹੀ ਉਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਰੂਪ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਹੈ.

ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇਸ ਨਗਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਪੰਜ ਕਿਲੇ ਤਿਆਰ ਕਰਾਏ:–

(ੳ) ਆਨੰਦਗੜ੍ਹ, (ਅ) ਲੋਹਗੜ੍ਹ, (ੲ) ਫਤੇਗੜ੍ਹ, (ਸ) ਕੇਸ਼ਗੜ੍ਹ. (ਹ) ਹੋਲਗੜ੍ਹ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਲਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.

ਇਸ ਗੁਰੁਨਗਰ ਦੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ:–

(੧) ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ. ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਸੀਸਗੰਜ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੨) ਆਨੰਦਗੜ੍ਹ ਕਿਲਾ. ਸ਼ਹਿਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਤੋਂ ਭੀ ਘੱਟ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕਿਲੇ ਬਣਵਾਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਭੀ ਹੈ.

ਇਸ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਬਾਵਲੀ (ਵਾਪੀ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਉਤਰਕੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਔਖਾ ਹੋ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਵਲੀ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੁਪਤ ਕੋਠੜੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਆਦਮੀ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਾਹਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਮਿਲਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

੧੬੦੦ ਰੁਪਯੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਚੰਦਪੁਰ, ਬੁਰਜ, ਚੀਕੁਣਾ, ਮੈਂਹਦੜੀ ਥਾਣਾ ਆਨੰਦ-ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ੩੭।) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਰਿਆਸਤ ਕਲਸੀਆ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ੧੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ.

ਇਸ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਤੋੜਨ ਲਈ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਮਸਤ ਕਰਕੇ ਛੱਡਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਰਛਾ ਮਾਰਕੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਭੇਦਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

(੩) ਸੀਸਗੰਜ. ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਏ ਸੀਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ.

ਸਿੱਖਰਾਜ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਸਾਦੂ ਅਤੇ ਮੁਖੇੜਾ ਤੋਂ ਨੌ ਸੌ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ. ੩੭।) ਰਾਜਾ

* ਇਹ ਕਈ ਥੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਨੂਨੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

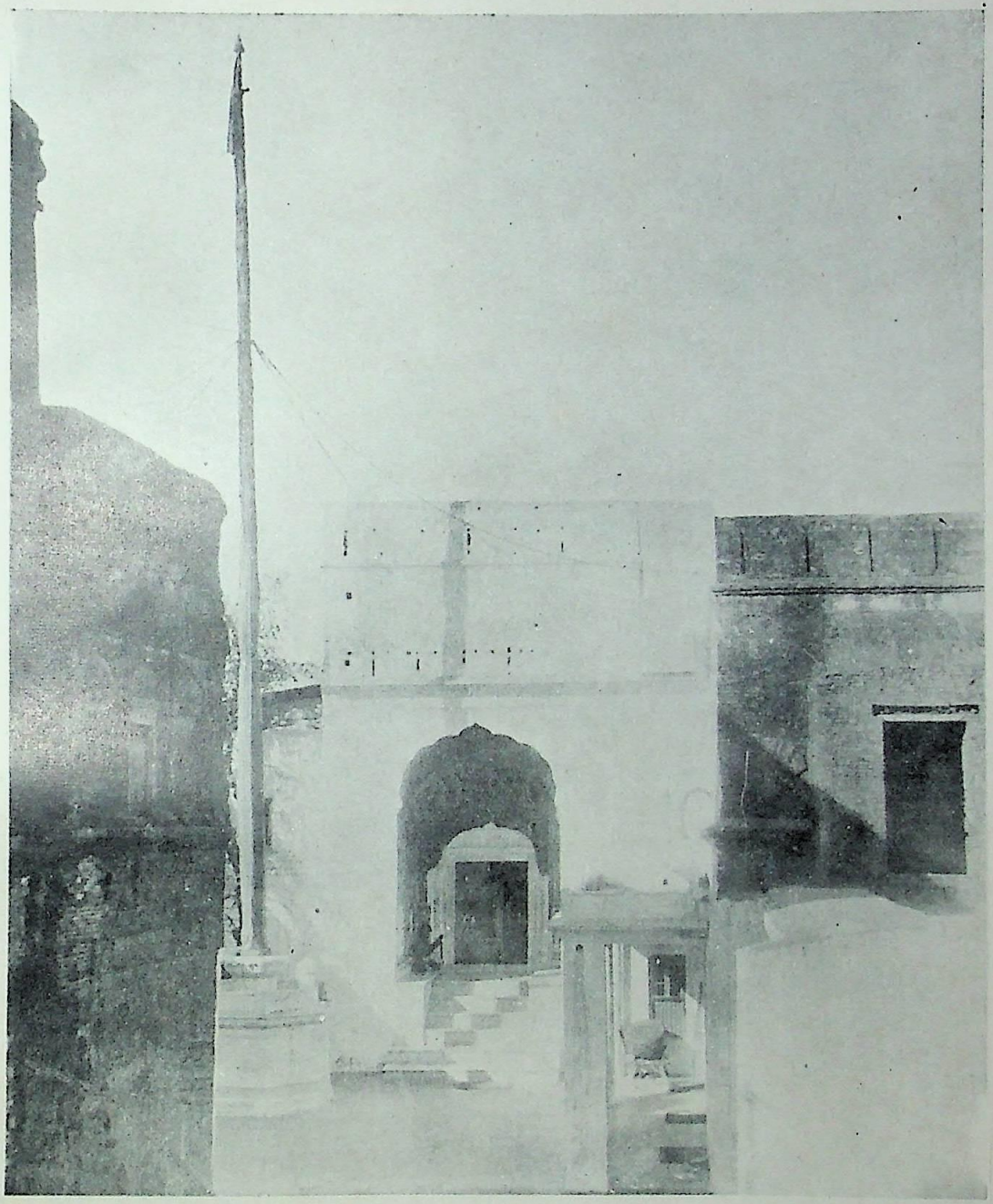

ਪੰਨਾ 101 ਤਖ਼ਤ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

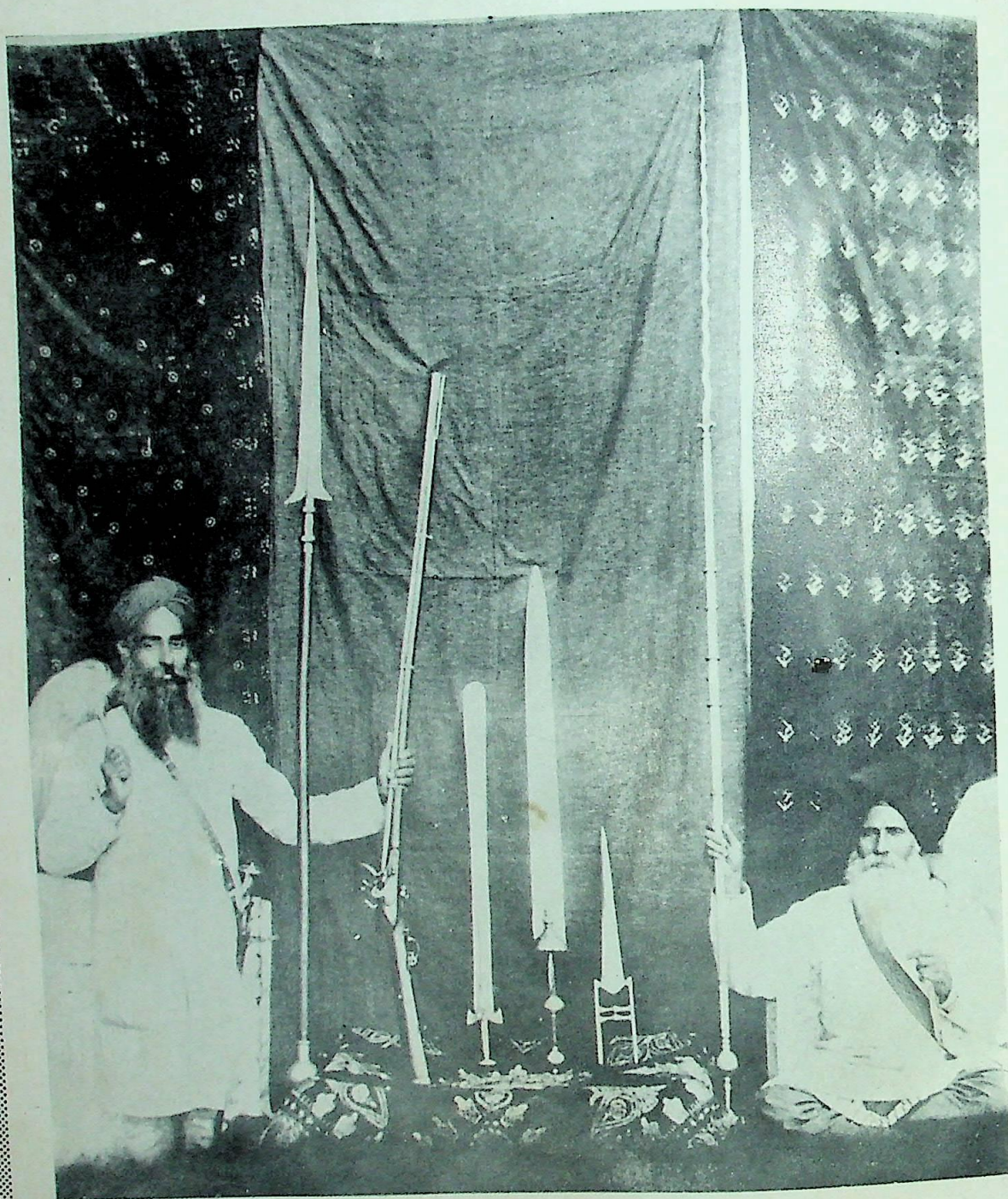

ਪੰਨਾ 101 ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਖ਼ਤ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

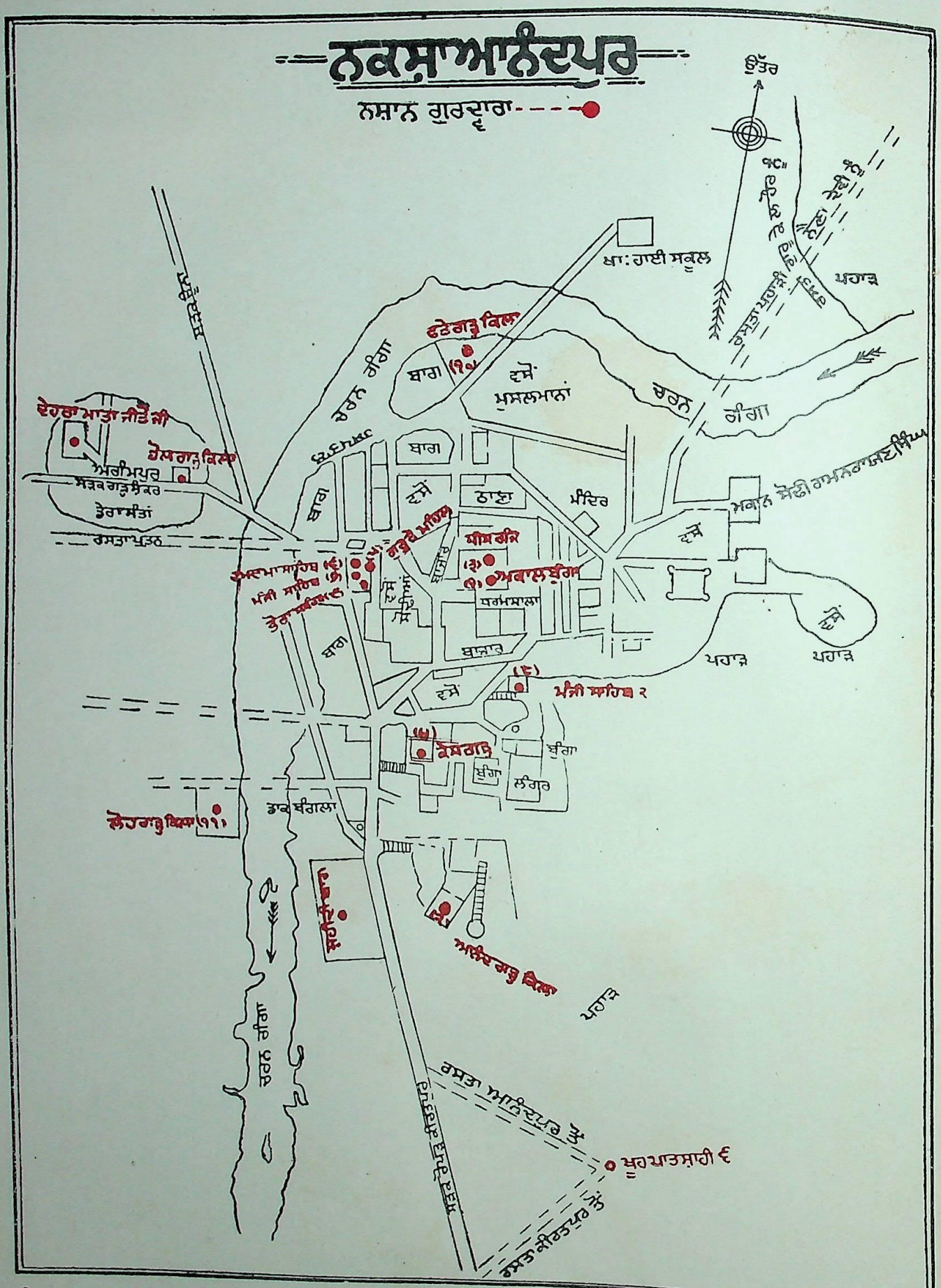

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਾਹਿਬ ਕਲਸੀਆ ਵੱਲੋਂ, ੬੦)ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ੭੦) ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

(੪) ਕੇਸਗੜ੍ਹ. ਸ਼ਹਿਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ੧੭੫੬ ਵੈਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ. ਵਡਾ ਮੇਲਾ ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਾਰਨ ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਵਸਤ੍ਰਆਂ ਹਨ:–

(ੳ) ਨਾਗਣੀ. ਇਸ ਨਾਗਣੀ ਬਰਛੀ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੮ ਫੁੱਟ ੯ ਇੰਚ ਹੈ.

(ਅ) ਭਾਲਾ (ਬਰਛਾ). ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅੱਧ ਇੰਚ ਘੱਟ ਅੱਠ ਫੁੱਟ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਗਲਾ ਫਲ ੨ ਫੁੱਟ ੯ ਇੰਚ ਲੰਬਾ ਹੈ. ਵਿਚਕਾਰ ਲਕੜੀ ਦਾ ਲੰਬਾ ਦਸਤਾ ਹੈ.

(ੲ) ਸੈਫ਼ (ਅਥਵਾ ਬਾਣਾ). ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਸਤੇ ਸਮੇਤ ੪ ਫੁੱਟ ੩ ਇੰਚ ਹੈ. ਚੌੜਾਈ ਦਸਤੇ ਪਾਸ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਫੇਰ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋ ਇੰਚ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਘਟਦੀ ਹੋਈ ਅੰਤ ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਹੈ. ਤੋਲ ਬੱਤੀ ਛਟਾਂਕ ਹੈ.*

ਇਸ ਉੱਪਰ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ:–

ਇੱਕ ਪਾਸੇ–

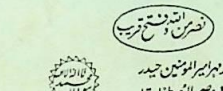

ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਰਾਕਮ ਸ਼ਹਾਬ ਮੁਹੰਮਦ ਹਸਨ ਅਲ ਮੁਸਤਫ਼ਵੀ ਸਨ ੧੧੭੫

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ

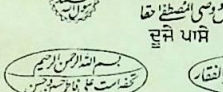

ਖ਼ਾਕਸਾਰ ਅਲੀ ਹੁਸੈਨ ਹਸਨ

(ਸ) ਖੰਡਾ ਦੁਧਾਰਾ. ਇਸ ਖੰਡੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੩ ਫੁੱਟ ੩॥ ਇੰਚ ਹੈ. ਇਸੇ ਖੰਡੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਪਰਖੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਚੁਣੇ ਸਨ. ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਅਗਲੇ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ੨। ਇੰਚ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ੧॥ ਇੰਚ ਚੌੜਾ ਹੈ.

(ਹ) ਕਟਾਰ. ਇਸ ਕਟਾਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਸਮੇਤ ਦਸਤੇ ਦੋ ਫੁੱਟ ਇੱਕ ਇੰਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦਸਤੇ ਉੱਪਰ ਹਾਥੀ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਚਿਤ੍ਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਵੇਰਵਾ– ੧੧੫੦) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਅਰਥਾਤ ਪਿੰਡ "ਬੱਰੋਂ" ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਆਮਲੇ ਦਾ ਅੱਧ,ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ ਤੋਂ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ.੪੦੦) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪਿੰਡ "ਗੀਗਨ ਵਾਲ" ਜਿਲਾ ਜਾਲੰਧਰ ਤੋਂ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਮਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ. ੧੧੦੦) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪਿੰਡ "ਮੋਠੋਪੁਰ" ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡੱਲੇ ਵਾਲੀਏ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ. ੭੫) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪਿੰਡ "ਮਹੈਣ" ਥਾਣਾ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਬਿਲਾਸ ਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ੩੭੫) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਹਨ. ੧੬੯॥=) ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਹਨ. ੩੭।) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਲਸੀਆ ਵੱਲੋਂ ਹਨ. ੩੩ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਕ਼ਬਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਇਸ ਸ਼ਾਰੀ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਅਟਾ ਸਟਾ ੩ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ. ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(੫) ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ. ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਬਣਾਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਦੀਵਾਰਾਂ ਅਜੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ.

(੬) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਅਤੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਇਸੇ ਥਾਂ ਬੈਠਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

(੭) ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲਾਂ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਧਰਮਰਖਜਾ ਲਈ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਸੀ.

(੮) ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ (੨). ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫ਼ਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਛੋਟੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਖੇਡਦੇ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ.

੯੦) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ "ਸੂਰੇ ਵਾਲ" ਥਾਣਾ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ੧੮॥=) ਰਿਆਸਤ ਕਲਸੀਆ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ੨੫) ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹਨ.

ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪਹਾੜੀ ਉੱਪਰ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ "ਸੁਰਖ ਪੁਰ," ਰਿਆਸਤ ਕਪੁਰਥਲਾ ਨੇ ਕਰਾਈ ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਬੋਹੜ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ.

(੯) ਭੋਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਏਕਾਂਤ ਬੈਠਕੇ ਭਜਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਇਹ ਭੋਰਾ ਕਰੀਬ ੮ ਫੁੱਟ ਗਹਿਰਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੀਆਂ ੧੦ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ.

(੧੦) ਫ਼ਤੇ ਗੜ੍ਹ ਕਿਲਾ. ਸ਼ਹਿਰ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਥਾਣੇ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਇਹ ਕਿਲਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਕਿਲਾ ਹੁਣ ਢੈਹ ਚੁੱਕਾ ਹੈ.

(੧੧) ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਕਿਲਾ. ਸ਼ਹਿਰ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ ਕਿਲਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ.

ਇਹ ਕਿਲਾ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਦੀ ਢਾਹ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਾਰਣ ਢੈਹ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਕਰੀਬ ੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।

੩ ਦੇਖੋ,ਸੁਰਜ ਮੱਲ ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਸ਼ਬਦ.

ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਕਿਲੇ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦ ਪੁਰ ੨.

ਆਨੰਦ ਮੂਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਆਨੰਦਾਂ ਦੀ ਜੜ ਹੈ. "ਆਨੰਦਮੂਲ ਅਨਾਥ ਅਧਾਰੀ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਆਨੰਦ ਰੂਪ. ਕਰਤਾਰ. ਆਨੰਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਲਕਣ. "ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਗੋਚਰ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਆਨੰਦੀ. ਸੰ. ਆਨਨ੍ਦਿਨ੍. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼. ਆਨੰਦ ਵਾਲਾ.

ਆਨੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦ.

ਆਪ. ਸੰ ਆਪ੍ . ਧਾ–ਵਜਾਪਨਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ. ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਆਤ੍ਮਨ੍–ਆਤ੍ਮਾ. ਸਰਵ–ਖ਼ੁਦ. ਸ੍ਵਯੰ. "ਕਰਹੁ ਸੰਕ਼ਾਰ ਸਰਬ ਕੀ ਆਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਤੁਮ ਅਤੇ ਓਹ ਦੀ ਥਾਂ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕੋ ਬਖਸ਼ੋ ਆਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਪਾਭਾਵ. ਖ਼ੁਦੀ. ਹੌਮੈ. "ਓਨਾ ਵਿਚਿ ਆਪ ਵਰਤਦਾ ਕਰਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੩) ੫ ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੈ. "ਜਹਾਂ ਲੋਭ ਤਹਿ ਕਾਲ ਹੈ ਜਹਾਂ ਖਿਮਾ ਤਹਿ ਆਪ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੬ ਆਪਣਾ ਗ਼ਰਜ਼. ਆਤਮ ਬੋਧ. "ਆਪੈ ਨੋ ਆਪ ਖਾਇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਵੈ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੭ ਵਿ–ਆਪਣਾ. "ਇਸਟ ਮੀਤ ਆਪ ਬਾਪ ਨ ਮਾਈ." (ਰਾਓ ਮ:੪)"ਸੋ ਧਨ ਕਿਸਹਿ ਨ ਆਪ." (ਆਸਾ ਮ:੪) ੮ ਸੰ. ਅਵ੍ਯ–ਆਪੂ. ਵਿ–ਨਿਰਾਲਸ. ਚੁਸਤ. ਚਾਲਾਕ. ੯ ਆਪਣੇ ਸਰਬ ਸੈਨਾ ਕੀਏ ਆਪ ਰੂਪੰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੬ ਆਪਸ੍–ਆਪ: ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ. ਪਾਣੀ. "ਜੈਸੇ ਧਾਰ ਸਾਗਰ ਮੈ ਗੰਗਾ ਜੀ ਕੋ ਆਪ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਆਪਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਨਾਤਾ। ੩ ਭਾਈਚਾਰਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਆਪ ੭। ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ. ਆਪਸ ਮੈ.

ਆਪਸੁਆਰਥੀ. ਵਿ–ਖੁਦਗਰਜ. ਆਪਣਾ ਸ੍ਵਾਰਥ (ਮਤਲਬ) ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਤਲਬੀ. "ਮਨਮੁਖ ਆਪਸੁਆਰਥੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਆਪਕਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਪਕਾਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਬਕਾਰੀ.

ਆਪ ਗਣਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਪਣੇ ਤਾਂਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਾਉਣਾ. ਅਭਿਮਾਨ ਦੇ ਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣਾਉਣਾ. "ਜੋ ਕੋ ਆਪ ਗਣਾਇਦਾ ਸੋ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਆਪਗਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਪ(ਪਾਣੀ) ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਚਿੰਤ ਆਪਗਾ ਭਈ ਮਹਾਨੀ."(ਨਾਪ) ਦੇਖੋ, ਬਿਨਾਪਗਾ.

ਆਪਗ੍ਰਹ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਗ੍ਰਹਿ.

ਆਪਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ। ੨ ਬਾਜ਼ਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਪਨ. "ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੋ ਮਿਲੈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਆਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨਾ. "ਆਪਣਾ ਚੋਜ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਆਪੇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ੁਦਪਸੰਦੀ. ਮਨਮੁਖਤਾ. ਮਨਮਤਿ. "ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ! ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜਾ.

ਆਪਤ. ਸੰ. ਆਪੱਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪੱਤਿ. ਵਿਪਦਾ. "ਸੰਪਤ ਹਰਖ ਨ ਆਪਤ ਦੁਖਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਆਤ੍ਮਵ–ਆਤਮਵ੍. ਹੌਮੈ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਆਪਤ ਪੰਚ ਦੂਤ ਇਓ-ਰਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਸੰ. ਆਪ੍ . ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪਤ. ਹਾਸਿਲ। ੪ ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ। ੫ ਯਥਾਰਥ ਵਕਤਾ।

੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਿਖੀ. ਸਾਧੂ.

ਆਪਤਕਾਮ. ਸੰ. ਆਪ੍ਤਕਾਮ. ਵਿ–ਸਭ ਕਾਮਨਾਂ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ. ਪੂਰਣਕਾਮ.

ਆਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਆਪਤ ੧। ੨ ਸੰ. ਆਪ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਪਤੀ. ਲਾਭ.

ਆਪਤੁ. ਸੰ. ਆਤ੍ਮਵ–ਆਤਮਵ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੌਮੈ. ਖ਼ੁਦੀ। ੨ ਖ਼ੁਦਪਸੰਦੀ. "ਛੋਡ ਆਪਤੁ ਹਾਦ ਅਹੰਕਾਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਆਪਦ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪਦਾ. ਵਿਪੱਤਿ।

ਆਪਦਾ ੨ ਵਿਪਨ. "ਤਹਾਂ ਦੂਖ ਸਭ ਆਪਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਆਪਨ. ਸ੍ਵਰਵ–ਨਿਜ ਦਾ. ਆਪਣਾ. "ਆਪਨ ਜਾਪੈ ਨਾਹੀ ਕਿਸੀ ਕੋ ਭਾਵਨ ਕੇ ਹਰਿ ਰਾਜਾ." (ਸੋਰ ਕਵਿ-ਦਾਸ) ੨ ਖ਼ੁਦ. ਆਪ. "ਅਵਰ ਮੂਏ ਕਿਆ ਸੋਚ ਕਲੀਜੈ। ਤਉ ਕੀਜੈ ਜਉ ਆਪਨ ਜੀਜੈ."(ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਕਾਨ. ਹੱਟ. ਦੇਖੋ, ਆਪਣ. "ਬਨਜ ਕੋਜ ਸੋਂ ਆਪਨ ਪੂਰੀ." (ਨਾਪ)

ਆਪਨੜਾ. ਸ੍ਵਰਵ–ਨਿਜ ਦਾ. ਆਪਣਾ. ਆਪਨਾ. "ਆਪਨੜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ." (ਵਡ ਮ: ੪) "ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਹਰਿਰੰਗੋ ਕੀ ਨ ਮਾਣੇਹਿ" ? (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਆਪਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨਾ.

ਆਪਭੇਸ. ਵਿ–ਆਪਣਾ ਲਿਬਾਸ। ੨ ਓਂਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ. ਹੌਮੈ ਦੀ ਮੂਰਤਿ. "ਭਯੋ ਆਪ ਭੇਸੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਆਪਮੁਹਾਹੁ ਵਿ–ਅਮੋੜ. ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਹਾਰ ਆਪਣੇ

ਆਪਮੁਹਾਰਾ ਹੱਥ ਹੈ. ਆਪਹੁਦਰਾ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਹੇ ਕੰਮ ਆਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਸਕਾਰ ਬਿਨਾ ਸੁਤੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਮੁਖਿ ਚੋਲੈ ਆਪਮੁਹਾਹੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਆ ਪਰਸ. ਦੇਖੋ, ਅਪਰਸ. "ਨਿਰਹਾਰ ਵਰਤੀ ਆ ਪਰਸਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

* ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵ੍ਰਿੱਧ ਪੁਜਾਰੀ ਗਜ਼ਾਨੀ ਸ਼ੈਖ਼ੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੂਮ ਦੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦ ੪ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਅਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਲਿਖਾਪਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਕਿ ਸ਼ੈਨੀ ਮਤ ਦੇ ਖ਼ਲੀਫੇ ਨੇ ਸ਼ੈਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਤੋਫਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਮੋਰੇ ਪਿਤਾ) ਵੀ ਸਿਆਣਾ ਕਰਦੇ ਸੇ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਾਂਈ ਚੁਹੁ ਬਾਹ ਸਚੈਰ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਲਗਧਿਰ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਪ ਲਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨਾ. ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਜਾਹਰ ਕਰਨੀ. "ਰਤਨਾ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਈ, ਆਵੈ ਆਪੁ ਲਖਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧, ਮ: ੨)

ਆਪ ਵਞਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਪਾਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਹੰਕਾਰ ਮਿਟਾਉਣਾ.

ਆਪਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ. ਆਪਾਭਾਵ। ੨ ਹੌਮੈ. ਹੰਕਾਰ। ੩ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨ ਆਪਾ ਚੀਨੈ ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੪ ਮਰਾ. ਅੱਪਾ. ਪਿਤਾ. ਬਾਪ.

ਆਪਾਂ. ਸਰਵ–ਆਪ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਅਸੀਂ. ਹਮ.

ਆਪਾਉ. ਸੰ. ਆਪ੍ਯਾਯਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਪਣ. ਸੇਚਨ. ਆਬਪਾਸ਼ੀ. "ਸਲਿਲ ਆਪਾਉ ਸਾਰੰਗਪਾਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਲ ਸਿੰਜੋ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਪਾਉਣਾ.

ਆਪਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ,ਆਪਾਉ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਅਪਣਾਉਣਾ. ਆਪਣਾ ਕਰਨਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਆਪਾਇਓ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਆਪਾਇਆ. ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਆਪਾਉਣਾ। ੨ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਕਰ ਲਿਆ. ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ. "ਕਰਨਾ ਆਪਿ ਕਰਾਵਨ ਆਪੈ, ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਆਪਾਇਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਆਪਾਹ. ਬੇਲਾਗ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਹ. "ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਆਪਾਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਆਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਰ. "ਕਉਤਕ ਕਰੈ ਰੰਗ ਆਪਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਆਪਿ. ਦੇਖੋ, ਆਪ। ੨ ਵ੍ਯ–ਖ਼ੁਦ. ਸ੍ਵਯੰ. "ਆਪਿ ਛੁਟੇ ਨਹ ਛੁਟੀਐ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸਤ.

ਆਪਿਓ. ਵਿ–ਅਪਣਾਇਆ. ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ. "ਲੰਕ ਭਭੀਖਣ ਆਪਿਓ ਹੋ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਆਪੀਨੈ ਆਪਾਹੁ ਆਪਣੇ ਆਪ. ਖ਼ੁਦ ਬਖ਼ੁਦ.
ਆਪੀਨੈ ਆਪਿ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ. "ਆਪੀਨੈ ਆਪਾਹੁ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ, ਮ: ੧) "ਜਿਨਿ ਆਪੀਨੈ ਆਪਿ ਸਾਜਿਆ ਸਚੜਾ ਅਲਖ ਅਪਾਰੋ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀਆਂ)

ਆਪੁ. ਆਪਣਾ ਆਪ. ਦੇਖੋ, ਆਪ. "ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੁ." (ਜਪੁ) "ਆਪੁ ਸਵਾਰਹਿ ਮੈ ਮਿਲਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਖ਼ੁਦੀ. ਹੌਮੈ. "ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਸੰਤ ਚਰਨ ਲਾਗਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੩ ਵ੍ਯ–ਖ਼ੁਦ. "ਆਪੁ ਗਏ ਅਉਰਨ ਹੂ ਖੋਵਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਆਪੇ ਆਪ ਦੇਖੋ, ਆਪੀਨੈ ਆਪਿ. "ਹਰਿ ਆਪੇ ਆਪਿ ਉਪਾਇਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ)

ਆਪੇ ਆਪੇ. ਆਪਹੀ ਆਪ. ਸ੍ਵਯੰ। ੨ ਹੌਮੈ ਵਾਲਾ. ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪੈ, ਏਕ ਮਹਲਿ ਗਰੀਬਾਨੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਆਪੇ ਆਪਿ.

ਆਪੇਧਾਪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪਣੀ ਮਰਜੀ ਦੀ ਦੌੜ.
ਆਪੇਧਾਪੀ ਖ਼ੁਦ ਮੁਖ਼ਤਾਰੀ. ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਧਾਪਨ (ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ) ਲਈ ਕੀਤੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਆਪੋ ਧਾਪੀ ਹੋਇਕੈ ਨਜਾਰੇ ਨਜਾਰੇ ਧਰਮ ਚਲਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੰ. ਅਪਧ੍ਯਾਨ. ਅਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਨ. ਬਦਖ਼ਾਹੀ.

ਆਪੈ. ਦੇਖੋ, ਆਪ ਅਤੇ ਆਪਾ. ਅਪਨਪੌ। ੨ ਅਪਨੇ ਸੇ. ਆਪ ਥੋਂ. "ਨਾਨਕ ਜੋ ਕੋ ਆਪੈ ਜਾਣੈ, ਅਗੈ ਗਇਆ ਨ ਸੋਹੈ." (ਜਪੁ) ਜੋ ਕੋਈ ਸਮਝੇ ਕਿ ਮੈਥੋਂ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਆਫ਼ਤ. ਅ [آفت] ਸੰ. ਆਪਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪਦਾ। ੨ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼। ੩ ਉਪਦ੍ਰਵ. ਫਸਾਦ.

ਆਫ਼ਤਾਬ. ਫ਼ਾ [آفتاب] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਫ਼ਤ–ਆਬ. ਪਾਣੀ ਸੁਕਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ. "ਆਫਤਾਬ ਸਮ ਉਦਯ ਨ ਹੋਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਨ } ਫ਼ਾ [آفتابِ یمن] –
ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਾਨ } [آفتابِ یمان] ਯਮਨ ਦਾ ਸੂਰਜ. ਭਾਵ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਤੇਜ. ਯਮਨ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਹੈ. "ਚਰਾਗ਼ੇ ਫ਼ਲਕ ਆਫ਼ਤਾਬੇ ਯਮਨ." "ਕਿ ਮਾਹੇ ਫ਼ਲਕ ਆਫ਼ਤਾਬੇ ਯਮਾਨ." (ਹਕਾਯਤਾਂ)

ਆਫਰਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਝਫਾਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਫੁੱਲਣਾ.
ਆਫਰਨਾ } ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਕੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਫਾਰ.

ਆਫ਼ਰੀਂ. ਫ਼ਾ [آفریں] ਵਜ–ਵਾਹ ਵਾਹ! ਧੰਨ ਧੰਨ! ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ੨ ਵਿ–ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਜਿਹੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ– "ਜਹਾਂ ਆਫ਼ਰੀਂ." ਜਹਾਨ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਆਫ਼ਰੀਦਹ. ਫ਼ਾ [آفریدہ] ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ.

ਆਫ਼ਰੀਦਨ. ਫ਼ [آفریدن] ਕ੍ਰਿ–ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ.

ਆਫਰੀਦੀ. ਦੇਖੋ, ਅਫਰੀਦੀ.

ਆਫਰੀਨ. ਦੇਖੋ, ਆਫ਼ਰੀਂ.

ਆਫ਼ਾਤ. ਅ [آفات] ਆਫ਼ਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਸਰਕਸ਼ ਹੈ ਆਫਾਤ ਉਠਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਫਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਫਾਰ.

ਆਫੂ. ਦੇਖੋ, ਅਫੀਮ. "ਅਮਲੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਛਾਡ਼ਕੈ ਆਫੂ ਖਾਤ ਸਰਾਹਿ." (ਵ੍ਰਿੰਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਫਵ. "ਗੁਨਹਿ ਉਸ ਕੇ ਸਗਲ ਆਫੂ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਆਫੂਆ ਕੀ ਬਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਫੀਮ ਦੀ ਗੋਲੀ. ਅਫ਼ਯੂਨ ਦਾ ਮਾਵਾ. "ਅਮਿਤ ਆਫੂਆ ਕੀ ਬਰੀ ਖਾਇ ਚਢਾਈ ਭੰਗ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧)

ਆਬ. ਫ਼ਾ [آب] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ. ਪਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਆਪ ੬ ਅਤੇ ਅਬਜ. "ਦਰਖਤ ਆਬ ਆਸ ਕਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਪਾਰਾ। ੩ ਮੋਤੀ। ੪ ਆਭਾ. ਚਮਕ. ਦਮਕ। ੫ ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ। ੬ ਮੁੱਲ. ਕ਼ੀਮਤ। ੭ ਦਰਜਾ. ਰੁਤਬਾ। ੮ ਰਸਮ. ਰਿਵਾਜ। ੯ ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ. "ਸਚ ਕੀ ਆਬ ਨਿਤ ਦੇਹਿ ਪਾਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਪਾਣੀ ਦੇਓ.

ਆਂਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਅੰਬ. ਆਮ੍ਰ. "ਪਾਕਨ ਲਾਗੇ ਆਂਬ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭਾਵ, ਜਿਗ੍ਯਾਸੀ ਸ਼ੁੱਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹੋਣ ਲਗੇ.

ਆਬ ਹ਼ਯਾਤ } ਫ਼ਾ [آبِ حیات] ਆਬੇ
ਆਬ ਹੈਵਾਨ } ਹ਼ਯਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹ਼ਯਾਤ (ਜੀਵਨ) ਦਾ ਪਾਨੀ. ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁਧਾ.

ਆਬਕਾਰ. ਫ਼ਾ [آبکار] ਅ਼ਰਕ਼ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ.

ਆਬਕਾਰੀ. ਫ਼ਾ [آبکاری] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅ਼ਰਕ਼ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ.

ਆਬਖੋਰਾ. ਫ਼ਾ [آبخورہ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਖੋਰਾ.ਆਬ (ਪਾਣੀ) ਪੀਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਪਿਆਲਾ.

ਆਬਗੀਰ. ਫ਼ਾ [آبگیر] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਬ (ਜਲ) ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਟੋਆ. ਤਾਲ। ੨ ਖਾਈ. ਨਾਲਾ। ੩ ਜਲ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਘੜਾ. ਗਾਗਰ.

ਆਬਗ਼ੂੰ. ਫ਼ਾ [آبگوں] ਵਿ–ਪਾਣੀ ਰੰਗਾ। ੨ ਆਬਦਾਰ. ਚਮਕੀਲਾ। ੩ ਚਮਕੀਲੀ ਤਲਵਾਰ। ੪ ਇੱਕ ਨਹਿਰ, ਜੋ ਈਰਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਆਬ ਜਮਜਮ. ਜ਼ਮਜ਼ਮ ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਹੱਜ ਅਤੇ ਜਮਜਮ.

ਆਬਦਾਰ. ਫ਼ਾ [آبدار] ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ. ਚਮਕ ਦਮਕ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਰਾਹੀ ਬਰਦਾਰ.ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ ਅਮੀਰਾਂ ਪਾਸ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਆਬਨੂਸ. ਫ਼ਾ [آبنوس] ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਰਾਨੀ ਗੋਲੀ ਬਹੁਤ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਕਲਮਦਾਨ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਗਾਠਾਂ ਅਤੇ ਸੋਟੀਆਂ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸੁੰਦਰ ਚੀਜਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਦਰਖ਼ਤ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Diospyros emenum. ਯੂ. ebenos. ਅੰ. ebony.

ਘੁੰਘਟ ਉਘਾਰ ਕਾਰੀ ਨਾਇਕਾ ਦੀਦਾਰ ਦੀਨ,
ਦੇਖਤ ਹੀ ਭਾਂਡੀਗਈ ਹਾਂਡੀ ਦਾਧੀ ਫ਼ੂਸ ਕੀ,
ਭੇੜਨ ਕੇ ਦੌਰ ਪਰੀ ਹੌਲ ਪਰੀ ਪ੍ਰਸਨ ਕੇ,
ਕੱਵਨ ਕੇ ਰੌਰ ਪਰੀ ਆਪਨੇ ਜਲੂਸ ਕੀ,
ਕਾਂਬਰੀ ਨਿਕਾਰੀ ਕਰੀ ਕੋਲਾ ਕੀ ਬਿਗਾਰੀ ਕੁਲ,
ਭੁਨਤ "ਪੁਰਾਨ" ਨ ਅਗਾਰੀ ਕੁਹੂ ਹੂਸ ਕੀ,
ਤਵਾ ਮੈ ਨ ਤਾਬ ਰਹੀ ਕਾਜਰ ਬੇ ਆਬ ਭਈ,
ਤੇਰੀ ਆਬ ਦੇਖੇ ਆਬ ਗਈ ਆਬਨੂਸ ਕੀ.

ਆਬਪਾਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ [آبپاشی] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਚਨ. ਸਿੰਚਾਈ. ਜਲ ਸਿੰਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਲ ਛਿੜਕਨਾ.

ਆਬਰੂ. ਫ਼ਾ [آبرو] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੂ (ਚੇਹਰੇ) ਦੀ ਆਬ. ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਇੱਜ਼ਤ. "ਵਿਚ ਸਭਾ ਆਬਰੂ ਖੋਇ ਤੋਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਬ੍ਰੇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਮ੍ਰ. ਅੰਬ. "ਕਕਰੀ ਆਬਰੇ ਪਕਾਏ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ. ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸੁਕਰਮ ਹੋਗਏ. ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਆਬਰੋ. ਦੇਖੋ, ਆਬਰੂ. "ਗਈ ਆਬਰੋ ਦੀਰਘ ਆਜ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਬਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਚੀ ਅੰਬੀ। ੨ ਇਮਲੀ। ੩ ਇਮਲੀ ਦਾ ਫਲ। ੪ ਦੇਖੋ, ਆਵਲੀ.

ਆਬਾਦ. ਅ [آباد] ਅਬਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਯੁਗ (ਜੁਗ). ੨ ਫ਼ਾ. ਵਸ੍ਤੀ. ਸ਼ਹਿਰ। ੩ ਉਸਤਤਿ। ੪ ਵਿ–ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ.

ਆਬਾਦਾਨ. ਫ਼ਾ [آباداں] ਆਬਾਦ. ਵਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ. "ਆਬਾਦਾਨ ਸਦਾ ਮਸਹੂਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਇਰਾਕ਼ੇ ਅ਼ਰਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ.

ਆਬਾਦੀ. ਫ਼ਾ [آبادی] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਸ੍ਤੀ. ਵਸੋਂ। ੨ ਜਨ ਸੰਖ੍ਯਾ. ਮਰਦੁਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ.

ਆਬਿਦ. ਅ [عابد] ਵਿ–ਇ਼ਬਾਦਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਜਨੀਕ. ਭਗਤ.

ਆਬੀ. ਫ਼ਾ [آبی] ਵਿ–ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਪਣਿਆਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਾਵਤ. ਨਮੀ। ੩ ਮੁਰਗ਼ਾਬੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਬਾਜਨ ਸਾਥ ਆਬੀਅਨ ਲੇਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧)

ਆਬੂ. ਸੰ. ਅਰ੍ਬੁਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਅਰਵਲੀ ਪਰਬਤ ਦੀ ਇੱਕ ਚੋਟੀ, ਜੋ ਸਿਰੋਹੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਵਸਿਸ਼੍ਠ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੩੯੩੦ ਫੁੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਟਿੱਲੇ "ਗੁਰੂ ਸ਼ਿਖਰ" ਦੀ ਉਚਾਣ ੫੬੫੦ ਫੁੱਟ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਨਾ ਹਵਨ-ਕੁੰਡ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਗਨਿਕੁਲ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪੂਤ.
ਇੱਥੇ ਜੈਨ ਮੰਦਿਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਇਸ ਥਾਂ ਗਰਮੀ ਕੱਟਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਆਬੇ ਹੈਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਆਬ ਹੈਵਾਨ.

ਆਬੇ ਬਕ਼ਾ. ਫ਼ਾ [آبِ بقا] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁਧਾ.

ਆਂਬੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਮ੍ਰ. ਅੰਬ.

ਆਭਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਭਾ (ਸ਼ੋਭਾ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਆਭਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਹਿਣਾ. ਭੂਸ਼ਣ. "ਹਰਿਨਾਮ ਰੰਗ ਆਭਰਣੀ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਪੋਸ਼ਣ. ਪਰਵਰਿਸ਼. ਪਾਲਨ.

ਆਭਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੋਭਾ। ੨ ਪ੍ਰਭਾ. ਚਮਕ। ੩ ਉਪਮਾ.

ਆਭਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਝਲਕ. ਛਾਇਆ.

ਆਭਾਗਾ. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਗਾ. "ਜਨਮਤ ਕੀ ਨ ਮੂਓ ਆਭਾਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਆਭਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਭਾ (ਸ਼ੋਭਾ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਭਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੋਝ. ਭਾਰ। ੨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ। ੩ ਉਪਕਾਰ. ਇਹਸਾਨ। ੪ ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੭.

ਆਭਿਖੇਕ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਖੇਕ। ੨ ਵਿ–ਅਭਿਖੇਕ ਸੰਬੰਧੀ.

ਆਭਿਗਜ. ਦੇਖੋ. ਅਭਿਗਜ.

ਆਭਿਜ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਜ.

ਆਭੁਲ. ਦੇਖੋ, ਅਭੁਲ. "ਆਪ ਆਭੁਲ ਨ ਭੁਲਉ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਆਭੂਖਣ / **ਆਭੂਖਨ** ਸੰ. ਆਭੂਸ਼ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਹਿਣਾ. ਜ਼ੇਵਰ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਭੂਖਨ ਪਹਿਰੀਜੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਅਲੰਕਾਰ. ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ.

ਆਭੋਗ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧ੍ਰੁਵਪਦ ਆਦਿ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਭਾਗ. ਭੋਗ ਦਾ ਹਿੱਸਾ.

ਆਭੰਜ. ਦੇਖੋ, ਅਭੰਜ.

ਆਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਉਂ. ਅਨਪਚ ਅੰਨ ਦਾ ਰਸ, ਜੋ ਅੰਤੜੀ ਤੋਂ ਗੁਦਾ ਰਸਤੇ ਭਿਗਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਮਪਾਤ ੨। ੨ ਸੰ.ਆਮ੍. ਅੰਬ। ੩ ਸੰ.ਆਮਯ. ਰੋਗ. "ਸੁਨ ਲਹਿਣਾ ਹਰਖਜੋ ਰਿਦੇ ਜਜੋਂ ਆਮੀ ਖੈ ਆਮ." (ਨਾਪ੍) ਜਿਵੇਂ ਰੋਗੀ ਰੋਗ ਨੂੰ ਖੋਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਅ [illegible] ਆਮ. ਵਿ–ਸਾਮਾਨਜ, ਮਾਮੂਲੀ. ਸਾਧਾਰਣ. ਜੋ ਖ਼ਾਸ ਨਹੀਂ। ੫ ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਲ. ਵਰ੍ਹਾ.

ਆਮਖ. ਦੇਖੋ, ਆਮਿਖ.

ਆਮ ਖਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਉਹ ਦਰਬਾਰੀ ਕਮਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਦਰਬਾਰੀ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ੨ ਉਹ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਅਤੇ ਖਾਸ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਹੋਵੇ. "ਆਮ ਖਾਸ ਮੇ ਕਰੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਆਮਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਆਇਆ. "ਕੁਜਾ ਆਮਦ ਕੁਜਾ ਰਫਤੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਕਿੱਥੇ ਆਇਆ ਕਿੱਥੇ ਤੂੰ ਗਿਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਮਦਨੀ. ਸੰ. ਆਯ. "ਆਮਦ ਖ਼ਰਚ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਆਮਦਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ–ਆਉਣਾ. ਆਗਮਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਮਦ. ਆਮਦਨੀ.

ਆਮਦੰਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਉਹ (ਵਹ) ਆਏ.

ਆਮਨ. ਸੰ. ਆਸਨਸ੍–ਆਮਨਸ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ.

ਆਮਨਾਯ. ਸੰ. ਆਸ਼ਾਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੇਦ। ੨ ਅਭ੍ਯਾਸ। ੩ ਰੀਤਿ. ਮਯਾਦਾ (ਮਰਜਾਦਾ). ੪ ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਯ. ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਆਮ ਪਾਤ. ਆਮ (ਕੱਚੇ) ਗਰਭ ਦਾ ਪਾਤ(ਭਿਗਣਾ). ਦੇਖੋ, ਗਰਭ ਸ੍ਰਾਵ। ੨ ਆਂਉਂ ਦੇ ਭਿਗਣ ਨੂੰ ਭੀ ਆਮਪਾਤ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਠਰਾਗਨਿ ਦੇ ਨਿਰਬਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਨਪਚ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅੰਨ ਦਾ ਕੱਚਾ ਰਸ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹੀ ਆਂਉਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋਕੇ ਅੰਤੜੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਆਂਉਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੁਰਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਚਾਵਲ ਸਾਬੂਦਾਨਾ ਆਦਿਕ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਖਾਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰੜੇ ਭੋਜਨ ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ. ਜੇ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮ ਹੋਜਾਵੇ ਅਤੇ ਆਉਂ ਨਾਲ ਲਹੂ ਆਵੇ ਅਤੇ ਮੈਲ ਦਰਦ ਨਾਲ ਝੜੇ, ਤਦ ਇਸ ਨੂੰ ਮਰੋੜਾ ਅਥਵਾ ਪੇਚਿਸ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪੇਚਿਸ਼.

ਆਂਉਂ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਹਾਊਬੇਰ, ਅਦਰਕ, ਮੋਥਾ ਅਤੇ ਪਿੱਤ ਪਾਪੜਾ ਉਬਾਲਕੇ ਪਿਆਉਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਬਿੱਲ ਦਾ ਗੁੱਦਾ ਗੁੜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਣਾ ਜਾਂ ਚਾਯ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪੀਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਸੁੰਢ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ, ਸੋਂਧਾ ਲੂਣ, ਹਿੰਗ, ਜਾਇਫਲ, ਅੰਬ ਦੀ ਗੁਠਲੀ, ਬਿੱਲ, ਕੱਥ ਅਤੇ ਭੜਿੰਗੀ ਦਾ ਚੂਰਣ ਦਹੀਂ ਨਾਲ ਫੱਕਣਾ ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਆਮਪਾਤ ਅਰੁ ਸ੍ਰੋਣਤ ਪਾਤਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਆਮਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ। ੨ ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ। ੩ ਬਦਹਜਮੀ.ਅਜੀਰਣ। ੪ ਊਂਟ. ਸ਼ੁਤਰ.

ਆਮਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮਰ. "ਆਪ ਗਵਾਇ ਆਮਰ ਰਹੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਹੋਇ ਆਮਰੋ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਬੈਠਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਅ [illegible] ਆਮਿਰ. ਜੋ ਅਮਰ ਕਰੇ. ਜੋ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇ. "ਹੁਰ ਕੀ ਭੇਜੀ ਆਈ ਆਮਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ। ੩ ਅ [illegible] ਅੱਮਰ. ਕਮਜ਼ੋਰ. ਨਿਰਬਲ. "ਇਹੁ ਆਮਰ ਹਮ ਗੁਰਿ ਕੀਏ ਦਰਬਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਇਹ ਮਾਇਆ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਧਾਨ ਬਣ ਗਏ.

ਆਮਰਸ / **ਆਮਰਖ** ਸੰ. ਆਮਰ੍ਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ. "ਇਰਖਾ ਪਰੁਖਾ ਛਲ ਆਮਰਖਾ." (ਨਾਪ੍) ਈਰਖਾ ਰੁੱਖਾਪਨ ਕਪਟ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ। ੨ ਸੰ. ਆਮਰ੍ਸ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ। ੩ ਮਸ਼ਵਰਾ. ਸਲਾਹ. ਮੰਤ੍.

ਆਮਰਿ / **ਆਮਰੀ** / **ਆਮਰੁ** ਦੇਖੋ, ਅਮਰ ਅਤੇ ਆਮਰ. "ਅਜੀ ਆਮਰੀ ਨਿਵਲਕਾ ਕਰਮ ਵਾਰੇ." (ਦੱਤਾਵ) ਅਜ ਅਮਰ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸੀ

ਆਮਰੂਦ. ਦੇਖੋ, ਅਮਰੂਦ.

ਆਮਰੇ. ਦੇਖੋ, ਆਮਰ.

ਆਮਲ. ਦੇਖੋ, ਆਮਿਲ.

ਆਮਲਕ. ਦੇਖੋ, ਆਉਲਾ. "ਹਾਥ ਆਮਲਕ ਆਤਮ-ਗਜਾਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਆਮਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅਮਲੀ.

ਆਮਾਸ਼ਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਮ (ਕੱਚੇ) ਅੰਨ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਮੇਦਾ. ਜਠਰ। ੨ ਅੰਤੜੀ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੱਚੇ ਅੰਨ ਦਾ ਰਸ ਜਾਕੇ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਪਿੱਤ ਦਾ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Duodenum.

ਆਮਾਤ. ਦੇਖੋ, ਅਮਾਤ.

ਆਮਾਦਹ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ.

ਆਮਾਲ. ਅ [illegible] ਅਮ੍ਮਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਕਰਮ. ਕਰਤੂਤਾਂ. ਕਰਣੀਆਂ.

ਆਮਿ. ਦੇਖੋ, ਆਮਯ ਅਤੇ ਤਾਮਿ.

ਆਮਿਖ. ਸੰ. ਆਮਿਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਂਸ (ਮਾਸ). ਗੋਸ਼੍. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਜਹੁ ਆਮਿਖ ਕੋ ਖਾਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਆਮਿਲ. ਅ [illegible] ਆਮਿਲ. ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਭ੍ਯਾਸੀ. ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਹਿਲਕਾਰ. ਕਰਮਚਾਰੀ. "ਆਮਿਲ ਮੁਲਕਨ ਕੋ ਜਿਸ ਥਾਈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਲੀ ਅਹੁਦਾ. ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੀ ਅੱਲ ਭੀ ਹੁਣ ਆਮਿਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ. ਜੋ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਕਾਰੀਗਰ.

ਆਮੀ. ਵਿ–ਆਮਯ (ਰੋਗ) ਵਾਲਾ. ਰੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਆਮ ੩। ੨ ਅ [illegible] Amen.* ਵਜ–ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇ. ਏਵਮਸ੍. ਤਥਾਸ੍। ੩ ਕ਼ਬੂਲ ਕਰੋ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋ.

ਆਮੂ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁਖਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਈਰਾਨ ਤੂਰਾਨ ਦੇ ਮੱਧ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ (oxus). "ਆਮੂ ਆਦਿ ਬਖਾਨਕੈ ਈਸਰਾਸਤ੍ ਕਹਿ ਅੰਤ." (ਸਨਾਮਾ) ਆਮੂ ਦਰਿਆ ਦਾ ਪਤੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ ਫਾਹੀ (ਪਾਸ਼).

ਆਮੇਖਤਹ. ਫ਼ਾ. [illegible] ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਆਮੇਖਤਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਾਉਣਾ. ਮਿਸ਼੍ਰਣ.

ਆਮੇਜ਼. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ. ਮਿੱਸਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਰੰਗਾਮੇਜ਼."

ਆਮੇਜ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਲਾਵਟ. ਮਿਲਾਪ.

ਆਮੇਯ. ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਅਮੇਉ। ੨ ਜੋ ਸਮਾ (ਮੇਉ) ਨਾ ਸਕੇ. ਮਾਂਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਚਖੰ ਦ੍ਵਾਰ ਆਮੇਯ ਵਾਹਸੰ ਸੁ ਆਵੈ." (ਨਾਪ੍)

ਆਮੇਰ / **ਆਮੇੜ** ਜਯ (ਜੈ) ਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਨਗਰੀ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬਰ ਅਤੇ ਅੰਬੇਰ.

ਆਮੇ ਸਾਮਣੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਸਪਰ ਸਨਮੁਖ. ਇੱਕ ਦੇ ਸਾਮਣੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਮੂੰਹ. "ਲੱਖ ਨਗਾਰੇ ਵੱਜਣ ਆਮੇ ਸਾਮਣੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਆਮੋਖਤਹ ਕਾਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਕੰਮ ਸਿੱਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ.

ਆਮੋਖਤਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ–ਸਿੱਖਣਾ. ਸਿਖਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ। ੨ ਸਿਖਾਉਣਾ. ਸਿਖਜਾ ਦੇਣੀ.

ਆਮੋਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਉਰ ਆਮੋਦ ਸੰਗ ਭੇ ਗਹਿਵਰ." (ਨਾਪ੍)

ਆਮੋਲ / **ਆਮੋਲਾ** / **ਆਮੋਲੀ** ਦੇਖੋ, ਅਮੋਲ। ੨ ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ. "ਗੁਰ ਪਹਿ ਸਿਰ ਬੇਚ ਆਮੋਲੀਆ." (ਵਾਰ, ਗਉ ਮ: ੪)

ਆਮੰਤ੍ਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ. ਸੰਬੋਧਨ। ੨ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ. ਨਿਉਂਦਾ.

ਆਮ੍. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬ. ਆਂਮ. ਰਸਾਲ.

ਆਮ੍ ਮੌਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬ ਦਾ ਬੂਰ. ਅੰਬ ਦੀ ਮੰਜਰੀ.

ਆਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਮਦਨ.

ਆਯਸ / **ਆਯਸੁ** ਆਗਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਆਇਸ.

ਆਯਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੌੜਾ। ੨ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮਸਤਕ ਆਯਤ ਲੋਚਨ ਲੋਨੇ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਅ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਰਾਨ ਅਤੇ ਅੰਜੀਲ ਦਾ ਪਦ. ਮੰਤ੍. ਤੁਕ. ਵਾਕ। ੪ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍। ੫ ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ (ਸਿੱਧਿ).

ਆਯਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਦੇਵਾਲਯ.

ਆਯੱਤ. ਸੰ. ਆਯਤ. ਵਿ–ਅਧੀਨ. ਪਰਵਸ਼.

ਆਯਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਆਵੇ. ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਆਵੇਗਾ। ੨ ਅ [illegible] ਆਯਦ. ਉਲਟਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਘਟਨਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦਾ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਪੁਰ ਠੀਕ ਬੈਠਣਾ.

ਆਯਨ. ਦੇਖੋ, ਅਯਨ.

ਆਯਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਉਣ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ." "ਬਗਾਂ ਚਿ ਆਯਾ ਚਾਉ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਪੁਰਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਈ. ਧਾਤ੍। ੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਵਜ–ਕੜਾ. ਕੀ. ਅਥਵਾ.

ਆਯਾਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੨ ਨਿਯਮ (ਕ਼ਾਇਦੇ) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਯਾਮ.

ਆਯੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਮਰ ਅਵਸਥਾ। ੨ ਘੀ. ਪ੍ਰਿਤ। ੩ ਪੁਰੂਰਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਇੱਕ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ। ੪ ਅੰਨ. ਅਨਾਜ। ੫ ਪਵਨ। ੬ ਔਲਾਦ। ੭ ਦਵਾ. ਔਖਧ.

ਆਯੁਸਮਾਨ / **ਆਯੁਖਮਾਨ** ਸੰ. ਆਯੁਸ਼ਾਨ. ਵਿ–ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ. ਚਿਰੰਜੀਵੀ.

ਆਯੁਖਾ. ਸੰ. ਆਯੁਸ-ਆਯੁਸ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ.

ਆਯੁਖਜ. ਸੰ. ਆਯੁਸ਼ਜ. ਵਿ–ਉਮਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਹਯਾਤ ਬਖ਼ਸ਼ਣ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੱਥ. ਬੀਮਾਰ ਦੇ ਖਾਣ ਲਾਇਕ ਪਦਾਰਥ। ੩ ਬਲ. ਤਾਕਤ.

ਆਯੁਤ. ਦੇਖੋ, ਅਯੁਤ ਅਤੇ ਆਯਤ.

ਆਯੁਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰੀਏ. ਹਥਿਆਰ. ਸ਼ਸਤ੍। ੨ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਸੈਖ ਰਣਸਿੰਘਾ ਆਦਿਕ.

* ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ (ਅਰਦਾਸ) ਪਿੱਛੋਂ ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਅਸਲੋਂ ਇਹ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ—ਸਚਮੁੱਚ, ਵਸਤੁਤ: ਆਦਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਯੁਧਨ. ਸੰਗ. ਦੇਖੋ, ਆਯੋਧਨ. "ਘੋਰ ਆਯੁਧਨ ਐਸੇ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਆਯੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ. "ਛਿਨ ਛਿਨ ਆਯੁਰ ਬੀਤਤ ਜਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਆਯੁਖਾ.

ਆਯੁਰ ਵੇਦ. ਸੰ. ਆਯੁਰ੍ਵੇਦ.ਸੰਗਜਾ–ਉਮਰ ਸੰਬੰਧੀ ਉਪਵੇਦ. ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ. ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਚਾਰਯ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ, ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਧਨੰਤਰਿ ਨੂੰ ਸਿਖਾਈ. ਇਹ ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਦਾ ਉਪਵੇਦ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਪੋਥੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਪੁਸ੍ਤਕ ਸਾਰੇ ਇਸ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਆਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਆਯੁਰ ਵੇਦ ਕੀਯੋ ਪਰਕਾਸਾ." (ਧਨੰਤਰਾਵ)

ਆਯੇਦ. ਫ਼ਾ. ਆਓ ਤੁਮ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਆਯੋਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗ.ਯੁੱਧ। ੨ ਰਣ ਭੂਮਿ. ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ.

ਆਰ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਸੂਆ."ਆਰ ਨਹੀਂ ਜਿਹ ਤੋਪਉ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਇਸ ਥਾਂ ਆਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਤੀਕਨ ਬੁੱਧਿ (ਬਾਰੀਕ ਅਕਲ) ਹੈ। ੨ ਚਕ੍ਰ ਆਰੇ ਆਦਿ ਦਾ ਦੰਦਾ ਅੱਤੇ ਪਹੀਏ ਦਾ ਗਜ। ੩ ਕੱਚੀ ਧਾਤੁ। ੪ ਪਸ਼ੂ ਹੱਕਣ ਵਾਸਤੇ ਨੋਕਦਾਰ ਸੋਟੀ। ੫ ਅ਼ ਆਰ. ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੬ ਸਿੰਧੀ.ਆਰ. ਪੁਚਕਾਰਨਾ. ਪਿਆਰ ਦੇਣਾ.

ਆਰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਆਲਸ. "ਬਿਸਾਰ ਆਰਸੰ ਸਬੈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਲੋਕ ਜਾਗਹੀਂ." (ਸੂਰਜਾਵ) ੨ ਸੰ. ਆਰ੍ਸ. ਵਿ–ਰਿਸ਼ਿ (ਰਿਖੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਰਿਖੀ ਦੀ ਰਚਨਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਰਿਸ਼ਿ ਕਰਕੇ ਸੇਵਜ ਵੇਦ.

ਆਰਸਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਲਸਤਾ. ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸਪਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਰਾਸਤਾ.

ਆਰਸੀ. ਸੰ. ਆਦਰ੍ਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਸ਼ਾ. ਦਰਪਣ. ਆਈਨਾ."ਇਹੁ ਮਨੁ ਆਰਸੀ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਖੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਜੈਸੇ ਤਾਰੋ ਤਾਰੀ ਔਰ ਆਰਸੀ ਸਨਾਹ ਸਸਤ੍ਰ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਆਈਨਾ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਜੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅੰਗੂਠੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਨੀਦਾ ਹੈ. "ਕਹਾਂ ਸੁ ਆਰਸੀਆਂ ਮੁਹਿ ਬੰਕੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਆਲਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ "ਆਰਸੀ" ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਆਰਕਤ. ਸੰ. ਆਰਕ੍ਤ. ਵਿ–ਲਾਲ. ਸੁਰਖ। ੨ ਲਾਲੀ ਦੀ ਝਲਕ ਸਹਿਤ.

ਆਰਕਤਾ ਜਲਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰਕ੍ਤ (ਲਾਲ) ਜਲ ਵਾਲੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਆਰਜ. ਦੇਖੋ, ਆਰਯ.

ਆਰਜਤਾ. ਸੰ. ਆਰ੍ਯਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਭ੍ਯਤਾ.ਤਹਿਜੀਬ. "ਸਿਰਜਨ ਆਰਜਤਾਯ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸ਼੍ਲਿਸ਼੍ਟਤਾ. ਉੱਤਮਤਾ। ੩ ਨਿਸ਼ਕਪਟਤਾ. ਸਰਲਤਾ.

ਆਰਜਨੀ. ਸੰ. ਅਰ੍ਜੁਨੀ. ਵਿ–ਅਰਜੁਨ (ਚਾਂਦੀ) ਜੇਹੀ ਚਿੱਟੀ. ਉੱਜਲ। ੨ ਅਰਜਨ (ਸੰਗ੍ਰਹ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਨਮੋ ਆਰਜਨੀ ਮਾਰਜਨੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਆਰਜਵ. ਸੰ. ਆਰ੍ਜਵ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਧਾਪਨ. ਛਲ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਸਰਲਤਾ. "ਆਰਜਵ ਬਿਨਾ ਕੁਟਿਲਤਾ ਜੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵਿ–ਸਿੱਧਾ. ਛਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਕਪਟ.

ਆਰਜਾ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਯੁਖਾ.ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਰਯਾ. "ਜੋ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ." (ਜਪੁ) ੩ ਸੰ. ਆਰ੍ਯਾ. ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਾ। ੫ ਵਿ–ਸ਼੍ਲਿਸ਼੍ਟ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨੇਕ ਔਰਤ. "ਭਨੈ ਨਿਜ ਭਾਰਜਾ ਸੋਂ ਆਰਜਾ ! ਸ੍ਰਵਣ ਕਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਆਰਜਾਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰਜਾ–ਅਵਧਿ. ਉਮਰ ਦੀ ਮਯਾਦ (ਮਿਆਦ). ਦੇਖੋ, ਅਰਜਾਧਿ.

ਆਰਜਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰਜਾ (ਉਮਰ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਬੁਢੇਪਾ. ਜਰਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਆਰਜਾਰਿ ਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਮਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬੁਢੇਪਾ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁਧਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਆਰਜਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਆਰਜਾਰਿ। ੨ ਆਯੁਸ. ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ. "ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਜੈਸੇ ਸਰਪ ਆਰਜਾਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਆਰਜੀ. ਅ [عارضی] ਆਰਜ਼ੀ. ਵਿ–ਜੋ ਪਾਇਦਾਰ ਨਹੀਂ. ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਆਰਜ਼ੂ. ਫ਼ਾ [آرزو] ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ.ਚਾਹ.

ਆਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹਾ ਆਦਿਕ ਧਾਤੁ ਤਪਾਉਣ ਅਤੇ ਢਾਲਣ ਦੀ ਭੱਠੀ. ਦੇਖੋ, ਆਰਣਿ. "ਕਾਇਆ ਆਰਣ ਮਨ ਵਿਚਿ ਲੋਹਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ.ਭੂਪਿ-ਆਈ. ਗੰਭੀਰਤਾ। ੩ ਟੋਆ. ਤਾਲ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਜੰਗ. ਯੁੱਧ.

ਆਰਣ ਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰਣ (ਤਾਲ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਮਲ."ਆਰਣਸੁਤ ਕਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਰ ਲਾਯੋ."(ਨਾਪ੍ਰ) ਹਸ੍ਤਕਮਲ ਸਿਰ ਲਾਇਆ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਗੰਭੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ.

ਆਰਣਿ. ਆਰਣ ਵਿੱਚ. ਲੋਹਾ ਆਦਿਕ ਧਾਤੁ ਪਘਾਰਣ ਅਤੇ ਤਾਉਣ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ. "ਜਿਉ ਆਰਣਿ ਲੋਹਾ ਪਾਇ ਭੰਨਿ ਘੜਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਦੀ ਭੌਰੀ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੱਕਰ.

ਆਰਤ ਆਰ੍ਤ–ਆਰ੍ਤ. ਵਿ–ਕਾਇਰ. ਕਾਤਰ. ਬੁਜ਼-

ਆਰਤਾ ਦਿਲ। ੨ ਦੁਖੀ. ਪੀੜਿਤ. "ਆਰਤ ਦੁਆਰ ਰਟਤ ਪਿੰਗੁਲੀਆ."(ਗਉ ਮ: ੫) "ਗੋਪਾਲ ਤੇਰਾ ਆਰਤਾ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ) ਹੇ ਗੋਪਾਲ ! ਤੇਰਾ ਆਰਤ ਦਾਸ ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਹੈ. ਕਈ ਅਜਾਣ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧੰਨੇ ਜੱਟ ਦਾ ਆਰਤੀ ਦੀ ਥਾਂ "ਆਰਤਾ" ਹੈ.†

ਆਰਤਿ. ਸੰ. ਆਰ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪੀੜ. ਦਰਦ. ਦੀਨਤਾ.

ਆਰਤੀ. ਸੰ. ਆਰਾਤ੍ਰਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਰਾਤਡਿਨਾ ਭੀ ਹੋਵੇ. ਅਰਥਾਤ–ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਪੂਜ੍ਯ ਅੱਗੇ ਦੀਵੇ ਘੁਮਾਕੇ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ. ਆਰਤੀ ਦਿਨ ਨੂੰ ਭੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਰਾਤ੍ਰਿਕ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਵਾਰ ਚਰਣਾ ਅੱਗੇ, ਦੋ ਵਾਰ ਨਾਭਿ ਤੇ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਸੱਤ ਵਾਰ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉੱਪਰ ਦੀਵੇ ਘੁਮਾਉਣੇ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਦੀਵੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸੌ ਤੀਕ ਜਗਾਉਣੇ ਵਿਧਾਨ ਹਨ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਆਰਤੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ (ਕੁਦਰਤੀ) ਆਰਤੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧਨਾਸਰੀ ਦਾ– "ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲ ਰਵਿ ਚੰਦ ਦੀਪਕ ਬਨੇ–" ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਦਾਨ। ੨ ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ. ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ. "ਸੋਦਰ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪੁ ਉਚਾਰਾ."(ਭਾਗੁ)

ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ ਦਾ ਗੀਤ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਚੀ ਆਰਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. "ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ" ਤੋਂ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ "ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਗਾਵਹੁ ਸੋਹਿਲਾ" ਅਤੇ "ਕੈਸੀ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ਭਵਖੰਡਨਾ, ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ." ਪਾਠ ਆਉਣ ਤੋਂ "ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ" ਸੰਗਜਾ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਆਰਦ. ਫ਼ਾ [آرد] ਸੰਗਜਾ–ਆਟਾ. ਚੂਨ. ਪੀਠਾ ਹੋਇਆ ਅੰਨ। ੨ ਲਿਆਵੇ. ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਲਿਆਵੇਗਾ. ਆਵ੍ਰਦਨ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਇਹ ਰੂਪ ਹੈ.

ਆਰਦ੍. ਸੰ. ਆਰ੍ਦ੍. ਵਿ–ਗਿੱਲਾ. ਭਿੱਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਆਰਨ. ਵਿ–ਅਰੁਣਤਾ ਵਾਲਾ. ਲਾਲ ਰੰਗਾ. "ਜਰੀ ਸੰਗ ਜਰੇ ਰਾਜੈਂ ਆਰਨ ਉਛਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਜੜੇ ਹੋਏ ਲਾਲ ਉਛਾੜ (ਗ਼ਿਲਾਫ਼) ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਰਣ। ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਨਜ (ਬਨ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਆਰਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਆਰਨ ਜਿਤ ਦਿਸ ਘਨੀ ਨਿਹਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਆਰਨਜ.

ਆਰਨਜਾਤ. ਆਰਣ (ਤਾਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਆਰਣਸੁਤ. "ਆਨਨ ਆਰਨਜਾਤ ਸੁਹਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਆਰਨਜ. ਸੰ. ਆਰਣ੍ਯ. ਵਿ–ਅਰਣਜ (ਬਨ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਜੰਗਲੀ.ਬਨੈਲਾ.

ਆਰਨਜਕ. ਸੰ. ਆਰਣ੍ਯਕ. ਅਰਣਜ (ਬਨ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਵਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ। ੨ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭਾਗ, ਜੋ ਬਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਬਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਏ. ਦੇਖੋ, ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਐਤ੍ਰੇਯ ਆਰਨਜਕ ਆਦਿ.†

ਆਰਫ. ਅ [عارف] ਆਰਿਫ਼. ਵਿ–ਉਰਫ਼ (ਗਯਾਨ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਆਤਮਗਯਾਨੀ. ਮਅ਼ਰਫ਼ਤ ਦਾ ਗਯਾਤਾ. "ਆਰਫ ਕਾਮਿਲ ਵਲੀ ਵਲਾਯਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਆਰਬ. ਸੰਗਜਾ–ਅ਼ਰਬ ਦੇਸ਼। ੨ ਅ਼ਰਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਅ਼ਰਬੀ. "ਆਰਬ ਕੇ ਆਰਬੀ ਅਰਾਧੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਹੈਂ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਅ਼ਰਬ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅ਼ਰਬੀ. "ਕਹੁ ਆਰਬੀ ਤੋਰਕੀ ਪਾਰਸੀ ਹੋ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਅ਼ਰਬ ਦਾ ਘੋੜਾ. "ਕਛੇ ਆਰਬੀ ਪੱਬ ਮਾਨੋ ਸਪੱਛੈ."(ਪਾਰਸ਼ਾਵ)

ਆਰਬਲ } ਸੰਗਜਾ–ਆਯੁ–ਬਲ.ਉਮਰ ਅਤੇ ਬਲ।

ਆਰਬਲਾ } ੨ ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ. "ਬਰਖ ਬਹੱਤਰ ਭਈ ਆਰਬਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਆਰਬੀ. ਦੇਖੋ, ਆਰਬ.

ਆਰਭਟੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਟਕ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੀਰ ਅਤੇ ਰੌਦ੍ ਰਸ ਦਿਖਾਏ ਜਾਣ। ੨ ਨਾਟਕਸ਼ਾਲਾ. ਥੀਏਟਰ। ੩ ਦਿਲਾਵਰੀ. ਦਿਲੇਰੀ. ਹੌਸਲਾ.

ਆਰਮੇਨੀਆ. ਦੇਖੋ, ਅਰਮਨੀ.

ਆਰਯ. ਸੰ. ਆਰ੍ਯ. ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਭਲਾ. ਨੇਕ। ੨ ਪੂਜ੍ਯ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਆਜੀਵਤੰ (ਛਾਰਤ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਆਰਯ ਸਮਾਜ. ਰਿਆਸਤ ਮੋਰਵੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਟੰਕਾਰਾ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਔਦਾ ਸ਼ੰਕਰ ਦੇ ਘਰ ਸਨ ੧੮੨੪ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣਕੇ ਦਯਾਨੰਦ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ. ਮਥੁਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਵਿਰਜਾਨੰਦ ਪੰਡਿਤ ਤੋਂ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਪੜ੍ਹਿਆ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਈਸਾਈ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜਾਦਾ ਦੇਖਕੇ ਇਸ ਸਾਧੂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵੈਦਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੰਗ ਜਾਗੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਦ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਨਵੀਨ ਨਿਯਮ ਥਾਪੇ. ਇਸ ਸੱਜਨ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਆਰਯ ਸਮਾਜ" ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ "ਸਤ੍ਯਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ.

ਸਾਧੂ ਦਯਾਨੰਦ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੩੦ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੮੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

ਆਰਯ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹਨ:–

(੧) ਸਾਰੇ ਸਤ੍ਯ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਵਿਦ੍ਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾ ਦਾ ਮੂੱਲ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਹੈ.

(੨) ਈਸ਼੍ਵਰ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਰੂਪ, ਨਿਰਾਕਾਰ, ਸਰ੍ਵਸ਼ਕ੍ਤਿਮਾਨ, ਨ੍ਯਾਯਕਾਰੀ, ਦਯਾਲੁ, ਅਜਨਮਾ, ਅਨੰਤ, ਨਿਰ੍ਵਿਕਾਰ, ਅਨਾਦਿ, ਅਨੁਪਮ, ਸਰ੍ਵਾਧਾਰ, ਸਰ੍ਵੇਸ਼੍ਵਰ, ਸਰ੍ਵ੍ਯਾਪਕ, ਸਰ੍ਵਾਂਤਰ੍ਯਾਮੀ, ਅਜਰ, ਅਮਰ, ਅਭਯ, ਨਿਤ੍ਯ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ. ਉਸੇ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ.

(੩) ਵੇਦ ਸਤ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾਵਾਂ ਦਾ ਪੁਸ੍ਤਕ ਹੈ. ਵੇਦ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਨਾ, ਅਤੇ ਸੁਣਨਾ ਸੁਣਾਉਣਾ ਸਾਰੇ ਆਰ੍ਯਾਂ ਦਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਹੈ.

(੪) ਸਤ੍ਯ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਸਤ੍ਯ ਦੇ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ.

(੫) ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਰਥਾਤ ਸਤ੍ਯ ਅਸਤ੍ਯ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ.

(੬) ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਆਰਯ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦ੍ਦੇਸ਼੍ਯ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਾਰੀਰਿਕ, ਆਤ੍ਮਿਕ ਅਤੇ ਸਾਮਾਜਿਕ ਉੱਨਤਿ ਕਰਨਾ.

(੭) ਸਭ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਥ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ

† ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਥਾਂ ਆਰਤਾ ਸ਼ਬਦ ਆਰਤੀ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਅਕਸਰ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਆਰਤੀ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ :–"ਆਰਤਾ ਡੀਸੈ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾ। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕੇ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਕਾ." * * *

† ਚਾਰ ਆਰਣ੍ਯਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ–ਵ੍ਰਿਹਦ, ਤੈਤਿਰੀਯ, ਐਤ੍ਰੇਯ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ੀਤਕੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਯਥਾਯੋਗਯ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਏ.

(੮) ਅਵਿਦਯਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ.

(੯) ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਉੱਨਤਿ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਸਭ ਦੀ ਉੱਨਤਿ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਉੱਨਤਿ ਜਾਣਨੀ ਚਾਹੀਏ.

(੧੦) ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸਰਵ ਹਿਤਕਾਰੀ ਨਿਯਮ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਪਰਤੰਤ੍ਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਹਿਤਕਾਰੀ ਨਿਯਮ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਰਹਿਣ.

ਆਰਯਾ. ਸੰ. ਆਰ੍ਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰਯ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਉੱਤਮ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਮਾਤਾ। ੩ ਦਾਦੀ। ੪ ਸੱਸ। ੫ ਦੇਵੀ. ਦੁਰਗਾ। ੬ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਾ। ੭ ਵਿ–ਭਲੀ. ਨੇਕ.

ਆਰਯਾ ਵਰਤ. ਸੰ. ਆਰ੍ਯਾ ਵਰ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰਯ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਉਹ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹਿਮਾਲੈ, ਦੱਖਣ ਵਿੰਧਯਾਚਲ. ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾਡੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਅ਼ਰਬ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ.* ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਹੀ ਆਰਯਾਵਰਤ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਆਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰ (ਦੰਦੇ) ਦਾਰ ਇੱਕ ਸੰਦ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਕੜੀ ਚੀਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਰੌਲਾ. ਡੰਡ. ਸ਼ੋਰ। ੩ ਉਰਾਰ. ਉਰਲਾ ਕਿਨਾਰਾ. "ਕਛੁ ਆਰਾ ਪਾਰ ਨ ਸੂਝ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੪ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਆ। ੫ ਪ੍ਰਤਯਯ–ਵਾਲਾ. ਵਾਨ. ਜੈਸੇ–ਅਵਗੁਣਿਆਰਾ. ਇਹ ਹਾਰਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. "ਅਵਗਨਿਆਰੇ ਪਾਥਰ ਭਾਰੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਆਂਰਾ. ਫ਼ਾ آنرا ਉਸ ਨੂੰ. ਉਸੇ.

ਆਰਾਉ. ਫ਼ਾ آرا ਆਰਾ. ਵਿ–ਆਰਾਸ੍ਰਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਆਰਾਮ. ਉਪਬਨ. ਬਾਗ. "ਜਾਕੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਆਰਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਜਿਸ ਦੇ ਘਾਹ ਅਤੇ ਬਿਰਛ ਆਰਾਮ (ਬਾਗ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੁਹ.

ਆਰਾਸਤ
ਆਰਾਸਤਹ
ਆਰਾਸਤਾ } ਫ਼ਾ آراستہ ਵਿ–ਸਵਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਿੰਗਾਰਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਧਾਤੁ ਆਰਾਸ੍ਰਨ ਹੈ. "ਆਰਾਸਤ ਲਸ਼ਕਰ ਸਭ ਕੀਨਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਰਾਤਿ
ਆਰਾਤੀ } ਸੰ. ਆਰਾਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਤ੍ਰੂ. ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ. "ਜਨੁ ਕਲਮਲ ਕਲਿ ਬਲ ਆਰਾਤੀ." (ਨਾਪ੍)

ਆਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਆਰਾਧਨ ਅਤੇ ਆਰਾਧਯ.

ਆਰਾਧਨ
ਆਰਾਧਨਾ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਧ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਕਰਨਾ. ਪੂਜਾ. ਉਪਾਸਨਾ. ਸੇਵਾ। ੨ ਸਿਮਰਣ. ਭਗਤਿ. "ਆਰਾਧਨਾ ਆਰਾਧਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਆਰਾਧਨੀਯ
ਆਰਾਧਯ } ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਯੋਗਯ. ਪੂਜਨ ਲਾਇਕ. ਪੂਜਨੀਯ.

ਆਰਾ ਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਆਰਾ ਅਤੇ ਪਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਰਾਰ ਅਤੇ ਪਾਰ. "ਕਛੁ ਆਰਾ ਪਾਰ ਨ ਸੂਝ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ.

ਆਰਾਮ. ਫ਼ਾ آرام ਸੰਗਜਾ–ਸੁਖ. ਆਨੰਦ। ੨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ। ੩ ਸੰ. ਬਾਗ. ਬਗੀਚਾ.

ਆਰਾਮ ਸ਼ਾਹ. ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਏਬਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੨੧੦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਆਰਾਯਸ਼. ਫ਼ਾ آرایش ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ. ਸਜਾਵਟ.

ਆਰਾਲਿਕ. ਦੇਖੋ, ਅਰਾਲਿਕ.

ਆਰਿਫ਼. ਦੇਖੋ, ਆਰਫ਼.

ਆਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰ (ਦੰਦੇ) ਦਾਰ ਲੱਕੜ ਚੀਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ (ਔਜਾਰ). ਛੋਟਾ ਆਰਾ। ੨ ਪ੍ਰਤਯਯ–ਵਾਨ. ਵਾਲੀ. "ਅਵਗੁਣਿਆਰੀ ਕੰਤ ਵਿਸਾਰੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਅ਼ عاری ਆਰੀ. ਵਿ–ਨੰਗਾ। ੪ ਨਿਕੰਮਾ। ੫ ਲਾਚਾਰ. ਅਸਮਰਥ.

ਆਰੁਹ. ਦੇਖੋ, ਆਰੋਹਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਰੁੱਧ.

ਆਰੁਣ. ਵਿ–ਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣ. "ਰਚਯੋ ਰੰਗ ਆਰੁਣ ਲੋਕ ਨਵੀਨੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਆਰੁਣਚੂੜ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣਚੂੜ.

ਆਰੁੱਧ. ਸੰ. ਆਰੁਦ੍ਧ. ਵਿ–ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਰੋਧਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਰੁੱਝਾ ਹੋਇਆ.

ਆਰੁਨ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣ ਅਤੇ ਆਰਨ.

ਆਰੁਨਚੂੜ. ਮੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਣਚੂੜ. "ਕ੍ਰੌਂਚ ਸੁ ਆਰੁਨਚੂੜ ਪੁਕਾਰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਰੂ. ਦੇਖੋ, ਆੜੂ.

ਆਰੂਢ
ਆਰੂੜ } ਸੰ. ਆਰੂਢ. ਵਿ–ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਵਾਰ. "ਆਰੂੜਤੇ ਅਸ੍ਵ ਰਥ ਨਾਗਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਕਾਇਮ. ਪੱਕਾ.

ਆਰੇ. ਆਰਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਵਾਨ. ਵਾਲੇ. ਦੇਖੋ, ਆਰਾ ਆਰੀ. "ਅਵਗਨੀਆਰੇ ਪਾਥਰ ਭਾਰੇ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਆਰੇਮ. ਫ਼ਾ آرم ਅਸੀਂ ਲਿਆਉਨੇ ਹਾਂ. ਅਸੀਂ ਲਿਆਵਾਂਗੇ. ਹਮ ਲਾਵੇਂ.

ਆਰੋਅਹ. ਸੰ. ਆਰੋਹਿਤ. ਵਿ–ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਵਾਰ. "ਜਰਾ ਜੰਮਹਿ ਆਰੋਅਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਬੁਢੇਪਾ ਅਤੇ ਜਨਮ ਆਦਿਕਾਂ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋਂ. ਭਾਵ, ਖਟ ਊਰਮੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਲ ਰਖਦੇ ਹੋਂ. ਦੇਖੋ, ਆਰੋਹਣ.

ਆਰੋਹਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੌੜੀ. ਸੀੜ੍ਹੀ. "ਮੋਖਾਰੋਹਣ ਪ੍ਰਗਟ ਗਿਰਾ ਅਘਖੰਡਣੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮੋਖ (ਮੁਕਤਿ) ਦੀ ਆਰੋਹਣ (ਪੌੜੀ). ੨ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ.

ਆਰੋਹੀ. ਸੰ. ਆਰੋਹਿਤ. ਵਿ–ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਉੱਪਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਤਰੱਕ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਤਾਨ, ਜੋ ਉੱਚੇ ਸੁਰਾਂ ਵੱਲ ਜਾਵੇ. ਜੈਸੇ–ਸ਼ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

ਆਰੋਗ
ਆਰੋਗਤ
ਆਰੋਗੀ } ਦੇਖੋ, ਅਰੋਗ, ਅਰੋਗਤ ਅਤੇ ਅਰੋਗੀ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਰੋਗ ਕੰਚਨਦੇਹੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਆਰੋਗਤ ਭਏ ਸਰੀਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਆਰੋਪਣ
ਆਰੋਪਣਾ } ਸੰ. ਆਰੋਪਣ. ਸੰਗਜਾ – ਲਗਾਉਣਾ. ਜੜਨਾ. "ਤਹਿ ਆਰੋਪਨ ਕੀਨਸ ਮਾਲੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ, ਅਥਵਾ ਮੰਨਣਾ। ੩ ਭ੍ਰਮ. ਮਿਥਯਾਗਯਾਨ.

ਆਰੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰੋੜਾ.

ਆਰੰਨ. ਦੇਖੋ, ਆਰਨਜ.

ਆਰੰਨਕ. ਦੇਖੋ, ਆਰਨਜਕ.

ਆਰੰਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁੱਢ. ਸ਼ੁਰੂ. "ਆਰੰਭ ਕਾਜ ਰਚਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼.

ਆਰੰਭ ਵਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਆਦਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਉਹ ਮਤ, ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਜਗਤਰਚਨਾ ਦਾ ਆਰੰਭ ਮੰਨਦਾ ਹੈ.

ਆਯੰ
ਆਯੰਸਮਾਜ } ਦੇਖੋ, ਆਰਯ ਅਤੇ ਆਰਯ ਸਮਾਜ.

ਆਲ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿੱਲ. ਨਮੀ. ਤਰੀ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਜਾਦਾ। ੩ ਸਭ. ਤਮਾਮ. "ਆਲ ਜੰਜਾਲ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਰਹਿਤੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਅੰ. all। ੪ ਸੰ. ਆਲਯ–ਆਲਯ. ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੫ ਅ਼ آل ਵੰਸ਼. ਔਲਾਦ। ੬ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ। ੭ ਫ਼ਾ. ਇੱਕ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ। ੮ ਤੁ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੯ ਵਿ–ਲਾਲ. ਸੁਰਖ਼। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਅਲ.

ਆਲਸ. ਸੰਗਜਾ–ਆਲਸਯ. ਸੁਸਤੀ. ਘਾਉਲ. "ਆਲਸੁ ਛੀਜ ਗਇਆ ਸਭੁ ਤਨ ਤੇ." (ਧਨਾ ਮ:੫) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਆਲਸੀ. ਸੁਸਤ. ਉੱਦਮ ਰਹਿਤ.

ਆਲਸਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਸਤੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਆਲਸੀ
ਆਲਸੀਆ } ਦੇਖੋ, ਆਲਸ ੨. "ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਓ ਆਲਸੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਆਲਸੁ. ਦੇਖੋ, ਆਲਸ.

ਆਲਸੂਨ. ਨਾਦੌਣ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਫ਼ਿਸਾਦੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਆਂਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਚਿਰ ਠਹਿਰੇ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੯, ਛੰਦ ੨੪. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ.

ਆਲਸਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਸਤੀ. ਉੱਦਮ ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਆਲਕ. ਸੰਗਜਾ–ਆਲਸ. ਸੁਸਤੀ. "ਕਿਉ ਸਿਮਰਤ ਕੀਜੈ ਆਲਕਾ ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਆਲਕਾ ਪਤੀ. ਦੇਖੋ, ਅਲਕਾ ਪਤੀ.

ਆਲਕੁ. ਆਲਸ. ਦੇਖੋ, ਆਲਕ. "ਚੰਗਿਆਈ ਆਲਕੁ ਕਰੇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਆਲਜ. ਦੇਖੋ, ਆਲਜੁ.

ਆਲ ਜਾਲ. ਦੇਖੋ, ਆਲ ਅਤੇ ਜਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ ਦੇ ਬੰਧਨ. ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਫੰਧੇ. "ਆਲ ਜਾਲ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਤਜਾਵੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ.

ਆਲਜਿ
ਆਲਜੁ } ਵਿ–ਲੱਜਾ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਲੱਜ. ਬੇਸ਼ਰਮ. ਬੇਹ਼ਯਾ. "ਊਚ ਨੀਚ ਤੁਮ ਤੇ ਤਰੇ ਆਲਜੁ ਸੰਸਾਰ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਆਲ ਜੰਜਾਲ. ਦੇਖੋ, ਆਲ ਅਤੇ ਜੰਜਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ ਦੇ ਬੰਧਨ. ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਫੰਧਾ. "ਆਲ ਜੰਜਾਲ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਰਹਿਤੇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਆਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਆਲਨਾ.

ਆਲਤ. ਅ਼ آلت ਸੰਗਜਾ–ਚੋਬ। ੨ ਲਿੰਗ. ਉਪਸ਼ਥ. ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ। ੩ ਸੰਦ. ਔਜ਼ਾਰ.

ਆਲਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਗ ਆਦਿਕ ਸਬਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਅੱਲਣ.

ਆਲਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ ਦਾ ਆਲਯ. ਘੋਂਸਲਾ. ਫ਼ਾ آلانہ ਆਲਾਨਹ. "ਸੁਸਕ ਆਲਨੇ ਤੇ ਤ੍ਰਿਣ ਗੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਲਪਤਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ। ੨ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ. "ਗਾਵਹਿ ਰਾਜੇ ਰਾਣੀਆ ਬੋਲਹਿ ਆਲ ਪਤਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਉਲਟ ਪੁਲਟ. ਅਸ੍ਵ ਵਜਸ੍ਵ. "ਆਲ ਪਤਾਲ ਮੁਹਹੁ ਬੋਲਦੇ ਜਿਉ ਪੀਤੇ ਮਦ ਮਤਵਾਲੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪) ੪ ਊਚ ਨੀਚ. ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ. "ਲਿਖਲਿਹੁ ਆਲ ਪਤਾਲ, ਮੋਹਿ ਜਮ ਡੰਡ ਨ ਲਾਗਈ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਆਲਪਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਆਲ ਅਤੇ ਪਲਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਲਪਲਾਲ.

ਆਲਬਾਲ. ਸੰ. ਆਲਵਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਲ ਕਿਆਰਾ. ਤਗਾਰ। ੨ ਬਿਰਛ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਗੋਲ ਵੱਟ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ.

ਆਲਬਾਲਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਲਬਾਲਿਤ.

ਆਲਮ. ਅ਼ عالم ਆਲਿਮ. ਵਿ–ਇਲਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪੰਡਿਤ. "ਜਾਨਤ ਬੇਦ ਭੇਦ ਅਰ ਆਲਮ." (ਚੌਪਈ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਲਮ. ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. "ਆਲਮ ਕੁਸਾਇ ਖ਼ੂਬੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ. ਕਾਲ। ੪ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੀਵ. "ਚੰਦੀਂ ਹਜਾਰ ਆਲਮ ਏਕਲ ਖਾਨਾ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਹ ਹੈ:–

ਸੋਭਾ ਹੂੰ ਕੇ ਸਾਗਰ ਨਵਲ ਨੇਹ ਨਾਗਰ ਹੈਂ,
ਬਲ ਭੀਮ ਸਮ ਸੀਲ ਕਹਾਂ ਲੌ ਗਨਾਈਏ,
ਭੂਮਿ ਕੇ ਵਿਭੂਖਨ ਜੁ ਦੂਖਨ ਕੇ ਦੂਖਨ,

* आसमुद्रात्तु वै पूर्वादासमुद्रात्तु पश्चिमात । तयो रेवान्तरं गिर्योरार्यावर्तं विदुर्बुधाः ॥ (ਮਨੁ ਅ: ੨, ਬ: ੨੨)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਹੂੰ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇਖੇ ਤੇ ਅਘਾਈਏ;
ਹਿੰਮਤ ਨਿਧਾਨ ਆਨ ਦਾਨ ਕੋ ਬਖਾਨੈ ਜਾਨ?
ਆਲਮ ਤਮਾਮ ਜਾਮ ਆਠੋਂ ਗੁਨ ਗਾਈਏ,
ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ!
ਭੋਜ ਕੀ ਸੀ ਮੌਜ ਤੇਰੇ ਰੋਜ ਰੋਜ ਪਾਈਏ.

੬ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੯੯੧ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਮਾਧਵਾਨਲ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ (ਅਨੁਵਾਦ) ਕੀਤਾ ਹੈ. ਰਾਗ-ਮਾਲਾ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ੭ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ. "ਜਬ ਦਲ ਪਾਰ ਨਦੀ ਕੇ ਆਯੋ। ਆਨ ਆਲਮੇ ਹਮੈ ਜਗਾਯੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
੮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜੋ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ.

ਆਲਮ ਸਿੰਘ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ "ਨੱਚਣਾ" ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ-ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਡਾ ਚਪਲ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਕਰਤਬਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਸੀ.

ਆਲਮਕੁਸ਼ਾ } ਫ਼ਾ عالم کشا ਵਿ-ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ
ਆਲਮਕੁਸ਼ਾਇ } ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. "ਆਲਮ ਕੁਸਾਇ ਖੂਬੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਆਲਮਗੀਰ. ਫ਼ਾ عالمگیر ਵਿ-ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕ਼ਾਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਗਤ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਔਰੰਗ ਜ਼ੇਬ ਦਾ ਇੱਕ ਖਿਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ. "ਆਲਮ ਗੀਰ ਅਹੈਂ ਤੂੰ ਏਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰਗਜਾ-ਲੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਪਲੰਘ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ, ਇੱਥੋਂ ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋਏ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਰਾਜ ਵੇਲੇ ਦੀ ੭੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਿੱਲ ਤੋਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਕਰੀਬ ਦੋ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਆਲਮਗੰਜ. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪਟਨਾ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. "ਮੋਹਣ ਆਲਮਗੰਜ ਰਹੰਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਆਲਮ ਚੰਦ. ਲਹੌਰ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੨ ਹਾੜਾ ਰਾਜਪੂਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੩ ਪਹਾੜੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਬਲੀਆ ਚੰਦ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਗਸ਼ਤੀ ਫ਼ੌਜ ਲੈਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਆਲਮ ਚੰਦ ਦਾ ਹੱਥ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਲੀਆ ਚੰਦ ਭੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਕੇ ਨੱਸ ਗਿਆ.

ਆਲਮ ਦੁਨੀਆਂ. ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਮਾਲਾ. Universes and Worlds. "ਖਾਕ ਨੂਰ ਕਰਦੰ ਆਲਮ ਦੁਨੀ-ਆਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਆਲਮ ਪਨਾਹ. ਫ਼ਾ عالم پناہ ਵਿ-ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਆਸਰਾ. ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਆਧਾਰ.

ਆਲਮ ਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਦਸੂਹਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਟਾਂਡਾ ਉੜਮੁੜ" ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਕ਼ਰੀਬ ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਲਈ ਆਏ, ਅਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਡੇਰਾ ਰੱਖਿਆ.

ਇਸ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੭੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲਾ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਹਾੜ ਵਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਆਲਯ } ਸੰ. आलय. ਸੰਗਜਾ-ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ।
ਆਲਯਹ } ੨ ਜਗਾ. ਸਥਾਨ. ਥਾਂ. "ਸਰਬ ਅਰਥ ਆਲਯਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਹਾਹਾ ਵਿਸਰਗਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਹੈ.

ਆਲਾ. ਸੰਗਜਾ-ਆਲਯ. ਤਾਕ. ਤਾਕੀ। ੨ ਭਾਵ-ਦਸਮ-ਦ੍ਵਾਰ. "ਉਪਰਿ ਹਾਟ, ਹਾਟ ਪਰ ਆਲਾ, ਆਲੇ ਭੀਤਰਿ ਥਾਤੀ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਸਿਰ ਹੈ, ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਤਮਗਜਾਨ ਰੂਪ ਥੈਲੀ ਹੈ। ੩ ਮਾਇਆ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਹੈ. "ਆਲਾ ਤੇ ਨਿਵਾਰਣਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਅ. اعلیٰ ਅਅ਼ਲਾ. ਵਿ-ਮੁੱਖ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ. ਉੱਤਮ. "ਬੰਦਗੀ ਅਲਹ ਆਲਾ ਹੁਜਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਉੱਚਾ. ਬਲੰਦ। ੬ آلہ ਆਲਹ. ਸੰਦ. ਔਜ਼ਾਰ. ਹਥਿਆਰ.

ਆਲਾਉ } ਸੰਗਜਾ-ਆਲਾਪ. ਕਥਨ. "ਮਨਮੁਖ ਝੂਠਾ
ਆਲਾਇ } ਆਲਾਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਉਠਦਿਆਂ ਭੀ ਗੁਰੁ ਆਲਾਉ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪) "ਹਰਿ ਰਸ ਨ ਚਾਖੈ ਫੀਕਾ ਆਲਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਆਲਾਇਆ. ਵਿ-ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਆਲਾਪਿਤ.

ਆਲਾ ਸਿੰਘ. ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਸਾਬੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੰਥਰਤਨ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੪੮ ਵਿੱਚ ਫੂਲ ਨਗਰ ਹੋਇਆ.† ਆਪ ਨੇ ਠੀਕਰੀ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ, ਸਿੰਘਦਲ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੮੧੦ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਕੱਚੇ ਕਿਲੇ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ੪ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਿਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਆਰੰਭਿਆ ਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ. ੨੭ ਸਾਵਣ ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ (੨੨ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੭੬੫) ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸੁੰਦਰ ਸਮਾਧਿ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਭਜਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੁਰਜ. ਦੇਖੋ, ਪਟਿਆਲਾ.

ਆਲਾਹਣੀ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਹਣੀ.

ਆਲਾਤ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਤ। ੨ ਆਲਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਆਲਾ ੬.

ਆਲਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਹਾਥੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਰੱਸਾ ਅਥਵਾ ਸੰਗੁਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਏਲਾਨ.

ਆਲਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਕਥਨ. ਬਾਤਚੀਤ. ਸੰਭਾਖਣ। ੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਵਹੁ ਸਭਿ ਹਰਿਜਨ, ਰਾਗ ਰਤਨ ਰਸਨਾ ਆਲਾਪ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਆਲਾਪਨ } ਕ੍ਰਿ-ਕਹਿਣਾ. ਬੋਲਣਾ. ਕਥਨ।
ਆਲਾਪਨਾ } ੨ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਰਗਮ ਨਾਲ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ੍ਵਾਰ (ਫੈਲਾਉ) ਕਰਨਾ.

ਆਲਾਪਿ. ਆਲਾਪ ਕਰਕੇ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਕੇ.

ਆਲਾਵ ਦੀਂ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਉੱਦੀਨ.

ਆਲਾਵੰਤ. ਵਿ-ਆਲਯਵੰਤ. ਘਰ ਵਾਲਾ. ਮਕਾਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. "ਆਲਾਵੰਤੀ ਇਹੁ ਭ੍ਰਮ ਜੋਹੈ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਮਾਲਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭ੍ਰਮ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਵਪੂਜਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ.

ਆਲਾਵੰਤੀ. ਆਲਯਵੰਤੀਂ. ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਆਲਾਵੰਤ.

ਆਲਿ. ਸੰਗਜਾ-ਆਲਯ (ਘਰ) ਦੇ. "ਮਨ ਲਗਾ ਆਲਿ ਜੰਜਾਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਪਹਿਰੇ) ੨ ਸੰ. ਆਲੀ. ਸਖੀ. ਸਹੇਲੀ। ੩ ਪੰਕਤਿ. ਕਤਾਰ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ.

ਆਲਿਸਜ. ਦੇਖੋ, ਆਲਸਜ। ੨ ਸੰ. आलास्य-ਆਲਾਸਜ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਨ੍ਰਿਤਜ (ਨਾਚ) ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਗਤ ਤੋਂ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. "ਆਲਿਸਜ ਕਰਮ." (ਜਾਪੁ)

ਆਲਿੰਗਨ. ਸੰ. आलिङ्गन. ਸੰਗਜਾ-ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੰਗ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ.

ਆਲਿਮ. ਦੇਖੋ, ਆਲਮ.

ਆਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਸਖੀ. ਸਹੇਲੀ। ੨ ਕਤਾਰ. ਪੰਕਤਿ। ੩ ਅ. عالی ਆਲੀ. ਵਿ-ਵਡਾ. ਉੱਚਾ। ੪ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ. ਉੱਤਮ। ੫ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੰਧੀ ਆਲੇ (ਗਿੱਲੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਆਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਸਤ੍ਰੀ) ਲਿੰਗ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਉਰ ਸੁਲਗਤ ਲਕਰੀ ਜਿਮਿ ਆਲੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਆਲੋ.

ਆਲੀ ਸਿੰਘ. ਇਹ ਸੱਜਨ ਸਲੋਦੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸ-ਨੀਕ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖ਼ਾਨ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਸੀ. ਜਦ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਪੁੱਜਾ, ਤਦ ਸੂਬੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕ ਮਾਰੀ. ਇਹ ਆਪਣਾ ਅਪਮਾਨ ਨਾ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਕੇ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲੇ, ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਹੋਣ ਪੁਰ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਨਾਇਬ ਸੂਬਾ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ।

ਆਲੀਢ. ਸੰ. ਵਿ-ਚੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਸੜੱਪਿਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਵੇਲੇ ਇਉਂ ਲੇਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਨਵਰ ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ ਪਾਸ ਆਜਾਣ.

ਆਲੀਣ } ਦੇਖੋ, ਅਲੀਣ। ੨ ਸੰ. ਆਲੀਨ. ਵਿ-
ਆਲੀਣਾ } ਲੈ ਹੋਇਆ. ਲੀਨ ਹੋਇਆ. ਅਭੇਦ ਹੋਇਆ. "ਜਨਕ ਰਾਜ ਵਰਤਾਇਆ,
ਆਲੀਨ } ਸਤਜੁਗ ਆਲੀਣਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਸਤਯੁਗ ਆ ਸਮਾਇਆ ਹੈ.

ਆਲੁ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਦ, ਜੋ ਗੋਲ
ਆਲੂ } ਅਤੇ ਆਂਡੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਆਮ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ ਪਹਲੇ ਪਹਲ ਸਰ ਵਾਲਟਰ ਰੇਲੇ (Sir Walter Raleigh) ਸਨ ੧੫੮੪ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰੀਕਾ ਤੋਂ ਲਿਆਇਆ ਸੀ. ਅੰ. Potato. L. Solanum tuberosum. ੨ ਸੁਰਾਹੀ. ਝਾਰੀ। ੩ ਫ਼ਾ آلو ਆਲੂ. ਸੰ. ਆਲੂਕ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਫਲ, ਜੋ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਟ ਮਿਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਨਾਸ਼ਪਾਤਿ ਪਿਸਤਾ ਰਸ ਆਲੂ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਆਲੂਚਾ ਅਤੇ ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ.

ਆਲੂਚਾ. ਫ਼ਾ آلوچہ ਸੰ. ਆਲੂਕ ਅਤੇ ਵੀਰਾਰੁਕ. ਸੰਗਜਾ-ਆਲੂ. L.Prunus domestica. ਅੰ. Plum.

ਆਲੂਦਹ ਮਗ਼ਜ਼. ਫ਼ਾ آلودہ مغز ਵਿ-ਗੰਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਆਲੂਦਾ.

ਆਲੂਦਨ. ਫ਼ਾ آلودن ਲਬੇੜਨਾ। ੨ ਲਿਬੜਨਾ.

ਆਲੂਦਾ } ਫ਼ਾ آلودہ ਵਿ-ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ।
ਆਲੂਦਿਆ } ੨ ਗੰਦਾ. ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਇਸ ਦਾ ਧਾਤੁ ਆਲੂਦਨ ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਆਲੂਦਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਆਲੂ ਬੁਖ਼ਾਰਾ. ਫ਼ਾ آلو بخارا ਸੰਗਜਾ-ਬੁਖ਼ਾਰੇ ਦਾ ਆਲੂਚਾ. ਦਮਿਸ਼ਕ ਦਾ ਆਲੂ. ਯੂਨਾਨੀ ਹਕੀਮ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਇਹ ਅੰਤੜੀਆਂ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਿੱਤੀ ਤਾਪ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਅਤੇ ਕੈ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਿਆਸ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਖੱਟਾ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਖਾਂਸੀ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਂਦਾ.

ਆਲੇ. ਦੇਖੋ, ਆਲੀ ੩.

ਆਲੇਖ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਲਿਖਣਾ. ਤਹ਼ਿਰੀਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਲੇਖ.

ਆਲੋ. ਸਿੰਧੀ. ਗਿੱਲਾ. ਭਿੱਜਿਆ. "ਪਟ ਪਾਲੋ ਭੀ ਆਲੋ ਹੈਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਹਰਾ. ਸਬਜ਼.

ਆਲੋਹਰਖ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਭਵਾਨੀ ਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਣੀਕੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ.

ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਪੱਕਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੰਮਤ ੧੯੬੬ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਜੁਦਾ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਉੱਦਮੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੨੫ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਨਾਭਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਪੱਛਮ, ਭਵਾਨੀ ਗੜ੍ਹ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ.

ਆਲੋਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ। ੨ ਦਰਸ਼ਨ. ਦੀਦਾਰ.

† ਖਲੀਫ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦ ਹਸਨ ਕ੍ਰਿਤ ਤਵਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੫੨ (ਸਨ ੧੬੯੫) ਦਾ ਜਨਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਲੋਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਰਸ਼ਨ. ਦੀਦਾਰ। ੨ ਜਾਂਚ. ਵਿਚਾਰ.

ਆਲੋਚਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾਂਚ. ਪੜਤਾਲ. ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਨਿਰਣਾ। ੨ ਨਜ਼ਰ ਸ਼ਾਨੀ। ੩ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਲਿੱਟਾ. Review.

ਆਲੰਬ. ਦੇਖੋ, ਅਲੰਬ.

ਆਲੰਬਨ. ਦੇਖੋ, ਅਲੰਬਨ.

ਆਲੰਬਨ ਵਿਭਾਵ. ਜਿਸ ਦੇ ਅਵਲੰਬ (ਆਸ਼ਰੇ) ਰਸ ਉਪਜੇ ਉਹ ਵਿਭਾਵ. ਜੈਸੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਵਿੱਚ ਨਾਇਕ ਨਾਇਕਾ, ਰੌਦ੍ ਰਸ ਵਿੱਚ ਵੈਰੀ, ਹਾਸ੍ਯ ਰਸ ਵਿੱਚ ਅਨੋਖਾਰੂਪ ਅਥਵਾ ਸ਼ਬਦ, ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪਘਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਅਥਵਾ ਸ਼ਕਲ, ਵੀਰ ਰਸ ਵਿੱਚ ਵੈਰੀ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੀ ਵਸ੍ਤੁ, ਭਯਾਨਕ ਰਸ ਵਿੱਚ ਭਯੰਕਰ ਰੂਪ, ਵੀਭਤਸ ਰਸ ਵਿੱਚ ਗਲਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੂੰ ਮਿੰਜ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ, ਅਦਭੁਤ ਰਸ ਵਿੱਚ ਅਲੌਕਿਕ ਵਸਤੁ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਵਿੱਚ ਅਨਿੱਤ ਵਸਤੁ, ਅਤੇ ਵਾਤਸਲ੍ਯ ਰਸ ਵਿੱਚ ਪੁਤ੍ ਆਦਿਕ ਆਲੰਬਨ ਵਿਭਾਵ ਹਨ.

ਆਲ੍ਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਆਲਨਾ.

ਆਵ ਆਯੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਮਰ ਅਵਸ੍ਥਾ. "ਆਵ ਘਟੈ ਤਨ ਛੀਜੈ." (ਵਡ ਮ: ੩ ਅਲਾਹਣੀਆਂ) "ਆਂਵ ਘਟੈ ਦਿਨ ਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੨ ਆਓ. ਦੇਖੋ, ਆਵਨ. "ਆਵ ਆਵ ਸੁ ਭਾਵ ਸੋਂ ਕਹਿ." (ਪਾਰਸ੍ਰਾਵ) "ਜੇ ਤਿਸੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ." (ਜਪੁ).

ਆਵਈ. ਆਉਂਦਾ. ਆਵੇ. ਦੇਖੋ, ਆਵ ਅਤੇ ਆਵਨ.

ਆਵਸ ਦੇਖੋ, ਆਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਵਸ਼ਜ।
ਆਵਸਿ ੩ ਆਵੇਗਾ (ਗੀ).

ਆਵਸ਼ਯਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਜ਼ਰੂਰੀ.

ਆਵਸ਼ਯਕਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋੜ. ਜ਼ਰੂਰਤ.

ਆਵਹੁ ਆਓ. "ਆਵਹੁ ਭੈਣੇ ਗਲਿ ਮਿਲਹਿ." **ਆਵਹੋ** (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਆਵਹੋ ਸੰਤਜਨਹੁ!" (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਆਵਹਿਗਾ. ਆਵੇਗੀ. "ਆਵਹਿਗਾ ਆਗਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਆਵਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਆਬਗੀਰ.

ਆਵਗ੍ਯਕ. ਸੰ.ਆਵਜ੍ਞਕ.ਵਿ–ਅਵਗ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਤਾ। ੨ ਬੇਅਦਬ.

ਆਵਜ. ਦੇਖੋ, ਆਵਾਜ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਸ਼ੇ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ. "ਸੁਰੇਸ ਕੋ ਆਵਜ ਸੂਰ ਕੋ ਨਾਦ ਸੁਨੇ ਦਰਵਾਜੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੮)

ਆਵਟਣ ਕ੍ਰਿ–ਉੱਤਾਪਨ. ਕਾੜ੍ਹਨਾ. ਤਪਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਔਟਾਨੇ (ਉਬਾਲਨੇ) ਅਰਥ
ਆਵਟਣੁ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਪਾਣੀ. ਪੰਘਾਲ.
ਆਵਟਨ "ਆਵਟਣੁ ਆਪੇ ਖਵੈ ਦੁਧ ਕਉ ਖਪਣ ਨ ਦੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਆਵਰ੍ਤਿਨ–ਆਵਰ੍ਤਿੰਨ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੋਰੀਆਂ (ਚਕ੍ਰ) ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਐਸਾ ਜਲ। ੪ ਸੰ. ਆਵਰ੍ਤਨ–ਆਵਰ੍ਤੰਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਮਾਉ. ਚਕ੍ਰ. ਗੇੜਾ। ੫ ਮਥਨਾ. ਰਿੜਕਨਾ। ੬ ਧਾਤੁ ਦਾ ਪਘਾਰਨਾ. ਗਾਲਨਾ। ੭ ਕੁੱਟਣਾ. ਤਾਸ਼ਨਾ. ਪੀਟਨਾ. "ਜਹਿ ਆਵਟੇ ਬਹੁਤ ਘਨ ਸ਼ਾਬ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਆਵਟੇ. ਦੇਖੋ, ਆਵਟਨ ੭.

ਆਵਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗਮਨ. ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਨਮ ਧਾਰਣ.

ਆਵਣ ਜਾਣ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਵਾਗਮਨ. ਜਨਮ
ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਮਰਣ. ਦੇਖੋ, ਆਵਾਗਮਨ. "ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਤਨ ਮਨ ਬਾਪਿ ਕੀਆ ਸਭ ਅਪਨਾ ਏਹੋ ਆਵਣ ਜਾਣਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਕਣ-ਭੰਗੁਰ. ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਪਾਇਦਾਰ। ੩ ਕ੍ਰਿ–ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਜਾਣਾ.

ਆਵਣ ਜਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਆਵਣ ਜਾਣਾ। ੨ ਇਸਥਿਤ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ. ਵਿਨਸ਼ਨਹਾਰ. "ਇਨਿ ਮਨਿ ਭੀਠੀ ਸਭ ਆਵਣ ਜਾਣੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਮਖਲੂਕ਼ਾਤ. "ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਸਭ-ਕੋਈ ਲੋਤ ਹੈ ਜੇਤੀ ਆਵਣਜਾਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਆਵਣ ਜਾਣੁ. ਆਗਮਨ ਦਾ ਗਜ਼ਾਨ. ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਇਹ ਗਜ਼ਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਵਣ ਜਾਣ.

ਆਵ੍ਹਣ ਜਾਵ੍ਹਣ. ਦੇਖੋ, ਆਵਣ ਜਾਣਾ. "ਆਵਣ ਜਾਵਣ ਤਉ ਰਹੈ, ਪਾਈਐ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਆਵਣ ਵਾਰ. ਵਿ–ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਆਗਮਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਜਨਮ ਸ਼ਮਾਂ. "ਬਹੁੜਿ ਨ ਆਵਣ ਵਾਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਆਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਆਵਣ.

ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ. ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਿੱਚ. ਆਨੇ ਜਾਨੇ (ਜਨਮ ਮਰਨ) ਮੇਂ "ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ ਵਿਗੁਚੀਐ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਆਵਣੁ. ਦੇਖੋ, ਆਵਣ.

ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਆਵਣ ਜਾਣਾ. "ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨ ਚੁਕਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗਮਨ ਦਾ ਜਾਣੂ (ਗਜ਼ਾਨ). ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਆਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ? ਇਹ ਗਜ਼ਾਨ. "ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਬਿਕ੍ਰਿਤਿ ਲਾਇ ਜੋਗੀ ! ਤਾ ਤੀਨ ਭਵਣ ਜਿਣਿ ਲਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਆਵਣੁ ਵੰਞਣੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮ ਮਰਣ. ਆਵਾਗਮਨ. "ਆਵਣੁ ਵੰਞਣੁ ਭਾਖੜੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ–ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ। ੩ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਜਾਣਾ.

ਆਵਣੇ ਜਾਵਣੇ. ਵਿ–ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ. ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਾਲੇ. "ਆਵਣੇ ਜਾਵਣੇ ਖਰੇ ਡਰਾਵਣੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ.

ਆਵਤ. ਆਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਆਵਨ.

ਆਵਤ ਜਾਤ. ਵਿ–ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ. ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮ ਮਰਣ. "ਆਵਤ ਜਾਤ ਰਹੇ ਸ੍ਰਮ ਨਾਸੇ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਆਵਧ. ਸੰ. ਆਯੁਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰੀਏ ਸ਼ਸਤ੍. ਹਥਿਆਰ. "ਕੋਟਿ ਆਵਧ ਤਿਸੁ ਏਧਤ ਨਾਹੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਪ੍ਰਹਾਰੇਣ ਲਖਜ ਆਵਧਾਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਅਵਧ. ਅਯੋਧ੍ਯਾ. ਔਧ. "ਆਵਧ ਰਾਜ ਤ੍ਰਿਯਾ ਜਹਿ ਸੋਭਤ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਆਵੱਧ.

ਆਵਧਰਾਜ. ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ. ਦੇਖੋ, ਆਵਧ ੨.

ਆਵੱਧ. ਸੰ. ਅਵਧ੍ਯ. ਵਿ–ਨਾ ਮਾਰਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਵਧ(ਮਾਰਨਾ)ਔਖਾ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਆਖਿਦ੍–ਆਵਿੱਧ. ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਰੋਇਆ. "ਆਵੱਧ ਸਾਵੰਤ ਖੇਤੰ." (ਗਜ਼ਾਨ) ਵੇਧਨ ਹੋਏ (ਘਾਇਲ) ਯੋਧਾ ਖੇਤ ਵਿੱਚ.

ਆਵਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗਮਨ. ਆਉਣਾ। ੨ ਜਨਮ. "ਆਵਨ ਆਏ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਮਹਿ." (ਬਾਵਨ)

ਆਵਨਜਾਨੁ ਦੇਖੋ, ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ. "ਆਵਨਜਾਨੁ
ਆਵਨਜਾਵਨੁ ਇਕ ਖੇਲ ਰਚਾਇਆ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਆਵਨਜਾਵਨੁ ਮਾਇਆ ਧੰਧ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਆਵਨਿ. ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਆਉਣਗੇ.

ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ. ਵਾ–ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਇਹ ਭਵਿਸ਼ਤ ਦਾ ਹਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਕ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ:–"ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਨਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ." ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਥਾਂ ਸੈਦਪੁਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ੧੫੭੯ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਆਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨਗੇ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੫੬੭ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ, ਪਠਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਰਦ ਦਾ ਚੇਲਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ.

ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਉੱਪਰ ਪੰਜ ਹੱਲੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਤੀਜਾ ਹੱਲਾ ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰੀ ਪਠਾਣ ਬਾਬਰ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ. ਸੰਮਤ ੧੫੯੭ ਵਿੱਚ ਕਨੌਜ ਦੀ ਲੜਾਈ ਅੰਦਰ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਭਾਰਤ ਛੱਡ ਗਿਆ. "ਭੀ" ਸ਼ਬਦ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਗਲਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਪਠਾਣ ਫੇਰ ਭੀ ਰਾਜ ਪਾਉਣਗੇ, ਸੋ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਇਸ ਪੈਸ਼ੀਨਗੋਈ ਨੂੰ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬੀਸਵੀਂ ਸਦੀ ਤਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਅਰ "ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ" ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ, ਤਥਾ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਕਲਪਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਦੀ ਦਾ ਅੰਗ ਸਾਥ ਲਾਏ ਬਿਨਾ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਅੰਗ ਕੇਵਲ ਵਰਤਮਾਨ ਸਦੀ ਦੇ ਹੀ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਸੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ, ਤਦ ਸਦੀ ਦਾ ਅੰਗ ਜ਼ਰੂਰ ਜੋੜਦੇ. ਏਥੇ ਕੇਵਲ ਸੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ੭੮ ਅਤੇ ੯੭ ਹੈ.

ਆਵਨਿ ਵੰਞਨਿ. ਦੇਖੋ, ਆਵਣਿ ਜਾਣਿ.

ਆਵਨੁ. ਦੇਖੋ, ਆਵਣ.

ਆਵਰ. ਫ਼ਾ ਆਵਰ੍ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਇਹ ਨਾਉਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਣ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਦਿਲਾਵਰ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਵ੍ਰਦਨ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ.

ਆਵਰਕ. ਵਿ–ਆਵਰਣ ਕਰਤਾ. ਢਕਣ ਵਾਲਾ.

ਆਵਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਦਾ. ਢੱਕਣ. ਗ਼ਿਲਾਫ਼। ੨ ਢਾਲ. ਸਿਪਰ. ਚਰਮ। ੩ ਅਵਿਦ੍ਯਾ–ਅਗ੍ਯਾਨ.

ਆਵਰਤ. ਸੰ. ਆਵਰ੍ਤ–ਆਵਰ੍ਤੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੱਕਰ. ਭੋਰੀ. "ਤੀਨਿ ਆਵਰਤ ਕੀ ਚੂਕੀ ਘੇਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਮਿਟ੍ਗਈ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਸੋਚ। ੩ ਆਵਾਗਮਨ. ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜ.

ਆਵਰਤਏਥਹ. ਦੇਖੋ, ਅਵਰਤਏਥਹ.

ਆਵਰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਆਵ੍ਤੀ (ਲਹਿਰ). ਤਾਨ. ਆਰੋਹੀ ਅਵਰੋਹੀ ਤਾਨ ਦਾ ਮਿਲਾਪ। ੨ ਫ਼ਾ ਆਵ੍ਰ੍ਦ ਲਿਆਵੇ. ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਲਿਆਵੇਗਾ.

ਆਵਰਦਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਵਸਥਾ. ਉਮਰ. ਜੀਵਨ. "ਸਾਕਤ ਕੀ ਆਵਰਦਾ ਜਾਇ ਬ੍ਰਿਥਾਰੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ ਆਵ੍ਰ੍ਦਹ ਵਿ–ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਆਵ੍ਰਦਨ.

ਆਵਲ. ਦੇਖੋ, ਆਉਲ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਅਉਲ ੪। ੩ ਸੰ. ਆਵਿਲ. ਵਿ–ਮਲੀਨ। ੪ ਪਰੇਸ਼ਾਨ. "ਹਉ ਫਿਰਉ ਦਿਵਾਨੀ ਆਵਲ ਬਾਵਲ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਆਵਲ ਖੇੜੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ (ਕੁਰੁਕੇਤ੍) ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਚਚੇ ਇਕਾਕੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਵਲ ਖੇੜੀ ਗ੍ਰਾਮ। ਪਹੁਚੇ ਤਿਸ ਥਲ ਜਾਇਕਰ ਉਤਰੇ ਹਿਤ ਬਿਸ੍ਰਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਵਲ ਬਾਵਲ. ਹੈਰਾਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਮਜਨੂਨ. ਦੇਖੋ, ਆਵਲ.

ਆਵਲਾ. ਆਮਲਕ. ਦੇਖੋ, ਆਉਲਾ. "ਜਣੁ ਭਾਲਿ ਚਮ੍ਰੇਟੇ ਆਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਆਵਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ਼ਤਾਰ. ਪੰਕਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ.

ਆਵੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਔੜਨਾ. ਔਸਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ.

ਆਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਟਾਂ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਪਚਾਵਾ. ਭੱਠਾ.

ਆਵਾਇਲ. ਅਵਾਇਲਪਨ ਦੇ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਅਵਾਇਲ. "ਮਨ ਸਮਝੁ ਛੋਡਿ ਆਵਾਇਲੇ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਆਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਵਾਸ.

ਆਵਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੱਦਣਾ। ੨ ਮੰਤ੍ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਆਵਾਹਨ ਸਗਰੇ ਸੁਰ ਕਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਆਵਾਗਉਣ ਸੰ. ਆਵਾਗਮ੍ਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਉਣ
ਆਵਾਗਉਨ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਆਗਮਨ ਅਤੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਵਾਗਮਨ
ਆਵਾਗਵਣੁ
ਆਵਾਗਵਨ
ਆਵਾਗੌਣ
ਆਵਾਗੌਨ

ਗਮਨ. ਆਵਾਜਾਈ। ੨ ਜਨਮ ਮਰਣ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਮਰਨਾ। ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾ ਦੇ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀ ਆਦਿ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਮਣਾ ਅਤੇ ਮਰਨਾ. ਇਸ ਸੰਸਾਰਚਕ੍ਰ ਤੋਂ, ਆਤਮਗਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਜਦ ਕਰਮਜਾਲ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਜੀਵ ਮੁਕਤਿ ਪਾਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਆਵਾਗਮਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ,
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ.
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ,
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ.
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ,
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ.
ਕਈ ਜਨਮ ਸੈਲ ਗਿਰਿ ਕਰਿਆ,
ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ.
ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖ ਕਰਿ ਉਪਾਇਆ,
ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇਆ. ×××
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਉਦਮ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਹਰਿਨਾਮੁ ਨ ਗਾਵਹੀ,
ਭਰਮਹਿ ਜੋਨਿ ਅਸੰਖ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਆਵਹੀਂ.
ਪਸੂ ਪੰਖੀ ਸੈਲ ਤਰਵਰ ਗਣਤ ਕਛੂ ਨ ਆਵਏ,
ਬੀਜੁ ਬੋਵਸਿ ਭੋਗ ਭੋਗਹਿ ਕੀਆ ਅਪਣਾ ਪਾਵਏ. ×××
(ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਨਿਜਘਰਿ ਮਹਲੁ ਪਾਵਹੁ
ਸੁਖ ਸਹਜੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਇਗੋ ਫੇਰਾ.
(ਗਉ ਮ: ੫)

ਫਾਹੇ ਕਾਟੇ ਮਿਟੇ ਗਵਨ ਫਤਿਹ ਭਈ ਮਨਿ ਜੀਤ,
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਥਿਤਿ ਪਾਈ ਫਿਰਨ ਮਿਟੇ ਨਿਤਨੀਤ.
(ਬਾਵਨ)

ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸੇ,
ਸਾਧੂ ਕੇ ਪੂਰਨ ਉਪਦੇਸੇ. ×××
ਥਿਤਿ ਪਾਈ ਚੂਕੇ ਭ੍ਰਮ ਗਵਨ,
ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸ੍ਰਵਨ.
(ਸੁਖਮਨੀ)

"ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਮਿਟਿਆ ਆਵਾਗਵਨ,
ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ ਗੁਣ ਗੁਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭ ਰਵਨੁ.
(ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਆਵਾਗਮਨ (ਤਨਾਸੁਖ, L. metempsychosis. ਅੰ. transmigration of souls) ਮੰਨਦੇ ਚਲੇ ਆਏ ਹਨ. ਯੂਨਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹੀਰਾਡੋਟਸ (Herodotus II. 53, 81, 123) ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਿਸਰੀ ਭੀ ਆਵਾਗਮਨ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਸਨ. ਯੂਨਾਨੀ ਤਤ੍ਵਵੇਤਾ ਆਪ ਭੀ ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਨਵੀਨ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਿਆਂ (modern Theosophists) ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਯਹੂਦੀ ਈਸਾਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਤਾਵਲੰਬੀ ਭੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਆਵਾਗਮਨ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ. ਅੱਜ ਕੱਲ ਕੇਵਲ ਉਹ ਲੋਕ ਆਵਾਗਮਨ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਜਾਂ ਉਹ, ਜੋ ਹੁਣ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਧਾਂ ਦਾ ਸਤਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਬੌਧ, ਜੈਨੀ, ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ (Theosophists) ਸਾਰੇ ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਆਵਾਗਮਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਕਰਦਿੱਤੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਜਦ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਰੱਬ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨਵਾਂ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਸਿਰਜਦਾ. ਆਤਮਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਦੇਹੰ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ. ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਨੁੱਖਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਦੇਹ ਧਾਰਣ ਦਾ ਏਹੋ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਗੋਂ ਭੀ ਕਦੇ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਧਾਰੇਗਾ. ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਨਾਮ "ਪੂਰਵਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ" (the doctrine of Pre-existence) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

(ਅ) ਆਤਮਾ ਇਸ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟਿ ਮਨੁੱਖ ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀ ਬਿਰਛ ਆਦਿਕ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਮਗਰੋਂ ਭੀ ਮੁੜ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨੀ ਵਿੱਚ ਆਂਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀ ਬਿਰਛ ਆਦਿਕ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲਏਗਾ. ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਨਾਮ ਤਨਾਸੁਖ ਅਥਵਾ ਯਥਾਰਥ ਆਵਾਗਮਨ (transmigration. or metempsychosis) ਹੈ.

(ੲ) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਤਮਾ ਇਸ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪੁਰਖ ਜਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀ ਬਿਰਛ ਆਦਿਕ ਹੋਕੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜੰਮਿਆ, ਅਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਮਗਰੋਂ ਭੀ ਇਹ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਤਕ ਪੁਰਖ ਜਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਧਾਰਣ ਕਰੇਗਾ. ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੁਨਰਭਵ (पुनर्भव) Re-incarnation ਹੈ.

ਆਵਾਜ. ਫ਼ਾ آواز ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ। ੨ ਸੱਦ. ਪੁਕਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਵਾਜ ਲੈਣੀ.

ਆਵਾਜ ਲੈਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਲੈਣੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਨਾ. ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਸਨਮੁਖ ਦੋ ਸਫੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਜਪੁ ਦੀ ਵੱਲ ਦਾ. ਦੂਜਾ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਵੱਲ ਦਾ, ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਜਪੁ ਜੀ ਵੱਲ ਅੰਕ ੫੦੬ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਵੱਲ ੫੦੭. ਜੇ ੫੦੬ ਸਫ਼ੇ ਦੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਜੇ ੫੦੬ ਸਫੇ ਪੁਰ ੫੦੫ ਦਾ ਚੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਪੱਤਰਾ ਪਰਤਕੇ ੫੦੫ ਸਫੇ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ ੫੦੬ ਪੁਰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਹੀ ਰੀਤਿ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਨਾਉਂ ਰੱਖਣ ਵੇਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਦਾ ਅੱਖਰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਹੈ.

ਆਵਾਜਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ. ਆਮਦ ਰਫ਼ਤ. "ਆਵਾਜਾਈ ਸਚਿਵਨ ਕੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਰਫ਼ਤ। ੨ ਜਨਮ ਮਰਣ. ਸੰਸਾਰਚਕ੍ਰ.

ਆਵਿਗਜ਼ਕ. ਵਿ–ਆਵਗਜ਼ਕ. ਅਵਗਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਪਮਾਨ ਕਰਤਾ. "ਸੁਰਗ ਦੇਵ ਆਵਿਗਜ਼ਕ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਆਵਗਜ਼ਕ.

ਆਵਿੰਧ. ਸੰ. आविन्ध्य–ਆਵਿੰਧਯ. ਵਿ–ਵਿੰਧਯਾਚਲ ਤੀਕ (ਤੋੜੀ). ਦੇਖੋ, ਵਿੰਧ.

ਆਵਿਰਤ. ਸੰ. ਆ–ਵਿਰਤ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਰਾਗ ਵਾਲਾ. ਅਤਯੰਤ ਵੈਰਾਗੀ। ੨ ਸੰ. ਅਵਿਰਤ. ਨਿਰੰਤਰ. ਲਗਾਤਾਰ. ਇੱਕ ਰਸ। ੩ ਦੇਖੋ, ਆਵ੍ਰਿਤ.

ਆਵਿਰਭਾਵ. ਸੰ. आविर्भाव. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਂਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ.

ਆਵੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਆਵਾ. ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਭੱਠੀ. "ਘੜਿ ਭਾਡੇ ਜਿਨਿ ਆਵੀ ਸਾਜੀ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੨ ਆਵਈ. ਦੇਖੋ, ਆਵਨ. "ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਵੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩) ਨਿਸ਼ਚਾ ਨ ਆਵਈ। ੩ ਸੰ. ਗਰਭਵਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪੀੜਾ.

ਆਵੁਰਦਨ. ਫ਼ਾ آوردن ਵਿ–ਆਨਯਨ. ਲਿਆਉਣਾ.

ਆਵੁਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਆਵਰਦਾ ੨. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਆਵਰਦਾ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਆਵੇਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਾਖ਼ਿਲਾ। ੨ ਜੋਸ਼. ਚਿੱਤ ਦਾ ਵੇਗ। ੩ ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ। ੪ ਭਰਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਾਦਿਕ ਦਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼.

ਆਵੇਸ੍ਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੇਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਵਰਣ. ਪੜਦਾ। ੩ ਗ਼ਿਲਾਫ਼। ੪ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ. ਵਲਗਣ ਦੀ ਕੰਧ.

ਆਵੇਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ آویختن ਕ੍ਰਿ–ਲਟਕਾਉਣਾ। ੨ ਲਟਕਣਾ.

ਆਵੇਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋਸ਼. ਉਭਾਰ। ੨ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਵੇਗ। ੩ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਅਥਵਾ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਵਜਾਕੁਲਤਾ ਹੋਣੀ.

ਆਵੇੜਨ
ਆਵੇੜੁ
ਸੰ. ਆਵੇਸ੍ਵਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘੇਰਾ. ਲਪੇਟਾ. "ਪਾਇ ਆਵੇੜੁ ਮਾਇਆ ਸਰਬ ਭੁਇਅੱਗਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਆਵੰਤ. ਆਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਆਵਤ. "ਆਵੰਤ ਜਾਵੰਤ ਥਕੰਤ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਆਵੰਨ
ਆਵੰਨਿ
ਦੇਖੋ, ਆਵਨ. "ਨਾਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਆਵ੍ਰਿਤ. ਸੰ. आवृत. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਆਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰ. आवृत्ति. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਰੰਵਾਰ ਅਭਜਾਸ ਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ। ੩ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨਾ.

ਆਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦੀਪਕ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ (ਸ)

ਆੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਓਟ. ਪੜਦਾ। ੨ ਪਨਾਹ. ਰਖਜ਼ਾ। ੩ ਟੇਢਾਪਨ. ਵਿੰਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਆੜਿ.

ਆੜਬੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਿੰਗੋਟ. ਕਮਰ ਲਪੇਟਿਆ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ ਆੜ (ਟੇਢਾ) ਨਿਤੰਬਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਪਿੱਛੇ ਕਸੀਦਾ ਹੈ.

ਆੜਾ ਗੋਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਟੀ (ਨਰਦ) ਦੀ ਟੇਢੀ ਚਾਲ। ੨ ਕਪਟ ਦੀ ਖੇਲ. "ਆੜਾ ਗੋਟੀ ਨਿਤ ਕਰੈਂ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ." (ਮਗੋ) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਆੜੀ ਗੋੜ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. ਰੁਕਾਵਟ. ਵਿਘਨ.

ਆੜਿ. ਸੰ. आडि–ਆਡਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੱਛੀ. Cod. "ਤੂੰ ਕੈਸੇ ਆੜਿ ਫਾਥੀ ਜਾਲਿ?" (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)। ੨ ਬਗੁਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਨੜੀ. ਸਿੰਧੀ–ਆੜੀ.

ਆੜੀ. ਦੇਖੋ, ਆੜਿ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਾਰ. ਮਿਤ੍ਰ. ਯਾੜੀ. ਨਾਲ ਦਾ ਸਾਥੀ। ੩ ਯਾਰੀ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ.

ਆੜੂ. ਸੰ. ਆਰੁਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ, ਜੋ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਪਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Prunus Persica. ਅੰ Peach.

ਆੜ੍ਹਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਆਢਕ (੪ ਸੇਰ) ਅੰਨ ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ †। ੩ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵਿੱਚ ਲਈ ਵਸਤੁ.

ਆੜ੍ਹਤਿਯਾ
ਆੜ੍ਹਤੀ
ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆੜ੍ਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਆੜ੍ਹਤ ੨.

ਐ.* ਹੈ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਐ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿਪ੍ਰੇਮ ਭੀਨੀ ਚੋਲੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ੨ ਫ਼ਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ! ਰੇ!

ਐਸ. ਸਰਵ. ਇਸ. "ਐਸ ਜਗਾ ਆਵੈ." (ਜਸਾ) ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਐਸਾ. ਅਜੇਹਾ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਦਾ. "ਐਸ ਘਾਤ ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਅ عیش ਐਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ੪ ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੫ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ. "ਐਸ ਹੀ ਐਸ ਸੁ ਬੈਸ ਬਿਤਾਯੋ." (ਅਕਾਲ)

ਐਸਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਜੇਹਾ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. "ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜੇ ਮਿਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਐਸੀ. ਅਜੇਹੀ. "ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ." (ਬਾਵਨ)

ਐਸੁਪਰਾਜਾ. ਵਾ–ਐਸਾ–ਉਪਰਾਜਾ. ਐਸਾ ਉਪਰਾਜਨ ਕੀਤਾ (ਰਚਿਆ). "ਮਤ ਐਸੁਪਰਾਜਾ." (ਅਰਹੰਤਾਵ) ਅਜੇਹਾ ਮਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ.

ਐਸੁਰਜ. ਦੇਖੋ, ਐਸ੍ਵਰਜ.

ਐਸੇ. ਅਜੇਹੇ. ਏਹੇ ਜੇਹੇ. "ਐਸੇ ਸੰਤ ਨ ਮੋਕਉ ਭਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਇਸ ਤਰਾਂ. "ਰਾਮ੍ਹ ਜਪਹੁ ਜੀਅ ਐਸੇ ਐਸੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਐਸੋ. ਦੇਖੋ, ਐਸਾ. "ਐਸੋ ਗਿਆਨ ਬਿਰਲੋਈ ਪਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਐਸ੍ਵਰਜ. ਏਸ਼੍ਵਯੰਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਸ਼੍ਵਰਪੁਣਾ. ਮਾਲਿਕ

† ਪੁਰਾਏ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਆੜ੍ਹਤੀਏ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

* ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਐ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਐ ਲਿਖੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ऐक्य ਦੀ ਥਾਂ ਐਕਯ ਅਤੇ ऐश्वर्य ਦੀ ਥਾਂ ਐਸ਼੍ਵਰਯ ਆਦਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਭੁਤਾ। ੨ ਧਨ. ਵਿਭੂਤਿ. ਸੰਪਦਾ. "ਦਾਸਨ ਕੋ ਬਖਸੈਂ ਐਸ੍ਵਰਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਐਹਦ. ਦੇਖੋ, ਅਹਦ.

ਐਹੈ. ਹੈ ਦਾ ਭਵਿਸ਼ਯਤ ਕਾਲ. ਆਵੇਗਾ. "ਐਸ ਸਮੋ ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਵ੍ਯ–ਸ਼ੋਕ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਹੈ ! ਹੈ !

ਐਕਜ. ਸੰ. ਏਕਜ. ਸੰਗਜਾ–ਏਕਤਾ. ਏਕਾ.

ਐਖ. ਸੰ. ਇਸ਼ੁ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ. ਬਾਣ. "ਲਾਗੋ ਤਿਸੈ ਐਖ." (ਕਲਕੀ)

ਐਖਾਂ. ਐਸੇ ਆਖਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਇਉਂ ਆਖਾਂ। ੨ ਇਹ ਦੇਖਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਐਚਨ / **ਐਂਚਨਾ** ਸੰ. ਆਕ੍ਰਖਨ–ਆਕੁੰਚਨ. ਖਿੱਚਣਾ. ਖੈਂਚਨਾ। ੨ ਸਿਕੋੜਨਾ. ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ.

ਐਜਨ. ਅ. ايجن ਐਜਨ. ਵ੍ਯ–ਅਲਾਹਾਜਾ. ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਤਿਵੇਂ ਹੀ. ਐਸੇ ਹੀ. Ditto.

ਐਜੀ. ਵ੍ਯ–ਸੰਬੋਧਨ ਸ਼ਬਦ. ਅਜੀ ! ਜੀ ! ਹੇ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ! "ਐਜੀ ! ਨਾ ਹਮ ਉਤਮ ਨੀਚ ਨ ਮਧਮ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਐਠ / **ਐਂਠ** ਸੰਗਜਾ–ਆਕੜ. ਮਰੋੜ। ੨ ਅਭਿਮਾਨ. "ਐਸੇ ਗੜ ਮਹਿ ਐਠ ਹਠੀਲੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਵੱਟ. ਵਲ. ਪੇਚ.

ਐਂਠਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਕੜਨਾ. ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਵੱਟ ਦੇਣਾ. ਮਰੋੜਨਾ.

ਐਠਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਂਠਕੇ. ਆਕੜਕੇ.

ਐਂਠੀ. ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨੀ। ੨ ਬਾਂਕਾ. ਬਾਂਕੀ. "ਐਂਠੀ ਸੋਂ ਬੱਧ ਗਯੋ ਸਨੇਹਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੧)

ਐਡਣਾ / **ਐਂਡਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਐਂਠਨਾ. ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋਣਾ. ਆਕੜਨਾ. "ਇਹੁ ਜਗੁ ਹੈ ਸੰਪਤਿ ਸੁਪਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿ ਕਹਾਂ ਐਝਾਨੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਐਡਾ. ਵਿ–ਇਤਨਾ ਵਡਾ.

ਐਂਡਾ / **ਐਂਡੋ** ਵਿ–ਐਂਠਿਆ ਹੋਇਆ. ਆਕੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਹੰਕਾਰੀ. "ਟਕਾ ਚਾਰ ਗਾਂਠੀ ਐਂਡੋ ਟੇਢੋ ਜਾਤ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਐਤ / **ਐਤੁ** ਸੰਗਜਾ–ਆਦਿਤ੍ਯ. ਸੂਰਜ। ੨ ਐਤਵਾਰ। ੩ ਦਸ ਹਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਯੁਤ. "ਐਤ ਤੁਰੰਗ ਚਮੂ ਹਨਭਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਤੀਸ ਐਤੁ ਪੈਦਲ ਕਹਿ ਮਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੨) ੪ ਸੰ. ਆਯਤਿ. ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੫ ਭਾਵ–ਜਨਮ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਐਤ ਭਵ ਪਾਇ ਬਹੁਰ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਪਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੮੧) ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲੈਕੇ, ਫੇਰ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਪਾਯੋ.

ਐਬਾਉ / **ਐਥੇ** / **ਐਥੈ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਤ੍. ਯਹਾਂ. ਇਸ ਥਾਂ. ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ. ਇੱਥੇ. "ਇਕ ਹੋਦਾ ਖਾਇ ਚਲਹਿ ਐਥਾਊ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਐਥੈ ਮਿਲਹਿ ਵਡਾਈਆ ਦਰਗਹਿ ਪਾਵਹਿ ਥਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਐਥੈ ਓਥੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਉਸ ਥਾਂ. ਯਹਾਂ ਵਹਾਂ. ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਐਥੈ ਓਥੈ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਐਨ. ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਅਯਨ. "ਦਯਾ ਐਨ ਸੁਨ ਬੈਨ ਏ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਅ. عين ਐਨ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੩ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜਰ। ੪ ਸੂਰਗ। ੫ ਸੂਰਜ। ੬ ਕਿਰਣ। ੭ ਧਨ। ੮ ਵਿ–ਉਸ ਜੈਸਾ. ਓਹੋ ਜੇਹਾ.

ਐਨਕ. ਫਾ. عينک ਐਨਕ. ਸੰਗਜਾ–ਐਨ (ਅੱਖ) ਤੇ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ. ਚਸ਼ਮਾ.

ਐਨੁਲਯਕੀਨ. ਅ.ਐਨੁਲਯਕੀਨ. ਸਹੀ (ਯਥਾਰਥ) ਨਿਸ਼ਚਾ. ਸੰਸੇ ਬਿਨਾ ਗਯਾਨ.

ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਯਕੀਨ (ਨਿਸ਼ਚੇ) ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ:–ਇਲਮੁਲਯਕੀਨ, ਐਨੁਲਯਕੀਨ ਅਤੇ ਹੱਕੁਲਯਕੀਨ.

(ਉ) ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਇਲਮੁਲਯਕੀਨ ਹੈ.

(ਅ) ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਕੇ ਉਸ ਦੀ ਵਸੋਂ, ਰੂਪ, ਬਣਾਉਟ ਦਾ ਜਾਣਨਾ ਐਨੁਲਯਕੀਨ ਹੈ.

(ੲ) ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਬਣਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ, ਇਤ੍ਯਾਦਿ ਜਾਣਨਾ ਹੱਕੁਲਯਕੀਨ ਹੈ.

ਐਬ. ਅ. عيب ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਯਸਨ. ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ। ੨ ਔਗੁਣ. ਦੋਸ਼. "ਐਬ ਤਨਿ ਚਿਕੜੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਐਬੀ. ਵਿ–ਐਬ ਵਾਲਾ. ਔਗੁਣੀ.

ਐਯਜ਼. ਦੇਖੋ, ਅੱਜ਼.

ਐਰ ਗੈਰ. ਵਿ–ਓਪਰਾ. ਬੇਗਾਨਾ. ਅਜਨਬੀ. ਅਪਰ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ. ਅਪਰਿਚਤ ਅਤੇ ਬੇਗਾਨਾ.

ਐਰਾਕ / **ਐਰਾਕੀ** ਦੇਖੋ, ਅਰਾਕ ਅਤੇ ਇਰਾਕ.

ਐਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਈਰਾਨ.

ਐਰਾਪਤ / **ਐਰਾਪਤਿ** / **ਐਰਾਵਤ** ਸੰ. ਏਰਾਵਤ. ਸੰਗਜਾ–ਇਰਾਵਾਨ (ਸਮੁੰਦਰ) ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਥੀ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਕੇ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ ਕੱਢੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਚਾਰ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਹਾਥੀ ਭੀ ਸੀ, ਜੋ ਇੰਦ੍ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ.

ਐਰਾਵਤੀ. ਸੰ. ਏਰਾਵਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਵੀ ਨਦੀ. ਪਰੁਸ਼੍ਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵੀ. "ਐਰਾਵਤੀ ਉਲੰਘਤ ਚਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ (Burma) ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੩ ਬਿਜਲੀ.

ਐਲ. ਸੰ. ਏਲ. ਵਿ–ਇਲਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਇਲਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰੂਰਵਾ, ਜੋ ਇਲਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਹੈ। ੩ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਇਲਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੪ ਘਾਸ। ੫ ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਇਲਾ। ੬ ਅ. غيل ਐਲ. ਭ੍ਰਮਣ. ਫਿਰਨਾ। ੭ ਬੋਲੇ (ਭੋਰੇ) ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਣੀ। ੮ ਸ਼ੋਰ. ਰੌਲਾ. "ਚਲੇ ਜਾਤ ਪਾਵਤ ਬਡ ਐਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਸਿੰਧੀ–ਕ਼ੈਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੧੦ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਐਲ ਗੈਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਰ. ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਰੌਲੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਭਫ ਅਰ ਬੰਸਰੀ ਬਜਾਈ ਐਲ ਗੈਲ ਭਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਐਲ ਅਤੇ ਗੈਲ.

ਐਲ ਭੈਲ. ਸੰਗਜਾ–ਭੈ ਦਾਇਕ ਸ਼ੋਰ. "ਪਰਜੋ ਐਲ ਭੈਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਐਲ ਅਤੇ ਭੈਲ.

ਐਲਾਰਡ. Allard ਅਤੇ ਵੈਨਤੂਰਾ (Ventura) ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਨਪੋਲੀਅਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ Napoleon Bonaparte *ਦੇ ਫੌਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸਨ. ਵਾਟਰਲੂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਨਪੋਲੀਅਨ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਫੌਜ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਗਈ, ਇਸ ਲਈ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਈਰਾਨ ਦੇ ਰਾਹ ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁੱਜੇ. ਵੈਨਤੂਰਾ ਇਟੈਲੀਅਨ ਅਤੇ ਐਲਾਰਡ ਫ੍ਰੈਂਚ (ਫ੍ਰਾਂਸੀਸੀ) ਸੀ. ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਹੌਰ ਆਏ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਗੇ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ, ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਿਖਵਾਕੇ ਪੱਚੀ ਪੱਚੀ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਮਹੀਨਾ ਮੁਕਰਰ ਕਰਕੇ, ਫੌਜ ਨੂੰ ਕਵਾਇਦ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਜਰਨੈਲ ਥਾਪਿਆ.

ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਪਤ੍:–

੧ ਜੇ ਕਦੇ ਯੂਰਪ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਸਿੱਖ-ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਲੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆ ਬਣੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਵਫਾਦਾਰ ਰਹਾਂਗੇ.

੨ ਯੂਰਪ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸਲਤਨਤ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਪਤ੍ਰਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ.

੩ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੁਨਾਵਾਂਗੇ.

੪ ਗੋਮਾਂਸ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗੇ.

੫ ਤਮਾਕੂ ਨਹੀਂ ਪੀਵਾਂਗੇ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਆਗ੍ਯਾਪਾਲਨ ਕੀਤੀ. ਵੈਨਤੂਰਾ ਨੇ ਸਨ ੧੮੩੧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ.

ਐਵੇ / **ਐਂਵੇ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯੋਂਹੀ. ਵ੍ਰਿਥਾ. ਨਿਸ਼ਫਲ। ੨ ਇਉਂ. ਇਸ ਤਰਾਂ.

ਐ. ਵ੍ਯ–ਔਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਐ ਮਤਿ ਸਿੰਘ ਸਜਜੋ ਤਨ ਕੇਚ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਆਂ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਐਸਤ੍. ਅ. استہ ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ (ਸਮ) ਵਿਭਾਗ. ਸਾਮਾਨ੍ਯ. ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਪੜਤਾ.

ਐਸਦੀ / **ਐਸਧੀ** ਦੇਖੋ, ਅਉਖਧ.

ਐਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅਉਸਰ। ੨ ਵਿ–ਅ–ਪ੍ਰਸਵ. ਜੋ ਸੂਈ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ– ਐਸਰ ਬੋਟੀ.

ਐਸਾਣ / **ਐਸਾਨ** ਅਵਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਉਸਾਣ.

ਐਸਾਫ਼. ਦੇਖੋ, ਅਉਸਾਫ.

ਐਂਸੀ. ਸੰ. ਅਵਨਿ ਸੀਤਾ. ਅਵਨਿ (ਜਮੀਨ) ਉੱਪਰ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਸੀਤਾ (ਲੀਕ). ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਕੁਨ (ਸਗਨ) ਵਿਚਾਰ ਹੈ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਸ ਸਗਨ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਹ ਹੈ–

ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਬਿਨਾ ਗਿਣਤੀ ਲੀਕਾਂ ਕੱਢਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਲੀਕਾਂ ਜਿਸਤ (ਸਮ) ਹੋਣ, ਤਦ ਸਮਝੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਦੇਸ ਗਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਛੇਤੀ ਮਿਲੇਗਾ, ਜੇ ਤਾਕ (ਵਿਖਮ) ਹੋਣ, ਤਦ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਮਿਲਣ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲ ਹੈ. "ਮੋਰੇ ਪਤਿ ਪਰਦੇਸ ਸਿਧਾਰੇ ××× ਤਾਂਤੇ ਮੈ ਐਂਸੀ ਕੋ ਭਾਰੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੭੦) "ਕਾਮਣ ਟੂਣੇ ਐਂਸੀਆਂ." (ਭਾਗੁ)

ਐਹ. ਸ਼ਰਵ–ਓਹ. ਵਹ. ਵੋਹ। ੨ ਵ੍ਯ–ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਕਿਸੇ ਦੂਰ ਦੀ ਚੀਜ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਧ੍ਯਾਨ ਦਿਵਾਣ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਐਹਨ. ਅਪਹਨ. ਦੁਰਾਗ੍ਰਹ. ਦੇਖੋ, ਅਉ ਅਤੇ ਅਉਹਨ.

ਐਕੜ. ਸੰਗਜਾ–ਐਂਖ. ਕਠਿਨਾਈ। ੨ ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ.

ਐਕ਼ਾਤ. ਅ. اوقات ਵਕ਼ਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਐਖ. ਦੇਖੋ, ਅਉਖ.

ਐਖਦ / **ਐਖਧ** ਦੇਖੋ, ਅਉਖਧ.

ਐਖੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੈਰ ਦਾ ਉਖੜਨਾ. ਠੋਕਰ ਖਾਣੀ.

ਐਖਾ. ਦੇਖੋ, ਅਉਖਾ.

ਐਗਣ. ਦੇਖੋ, ਅਉਗੁਣ.

ਐਗਤ. ਸੰ. ਅਪਗਤ. ਵਿ–ਭੱਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਨੱਠਿਆ। ੨ ਹਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਮਰਿਆ. ਮੋਇਆ.

ਐਗਤਿ. ਸੰ. ਅਪਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਤਿ. ਮੰਦ ਦਸ਼ਾ. ਭੈੜੀ ਹਾਲਤ.

ਐਗਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਵਗਾਹਨ. "ਐਗਾਹਨ ਸਭ ਕਿਯ ਪੁਰਾਨ ਤਿਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬)

ਐਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਅਉਗੁਣ.

ਐਘ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੜ੍ਹ. ਪ੍ਰਵਾਹ. ਵਹਾਉ। ੨ ਦੇਖੋ, ਓਘ.

ਐਘਟ. ਦੇਖੋ, ਅਉਘਟ.

ਐਘੜ. ਦੇਖੋ, ਅਉਘੜ.

ਐਘੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਘਾਤ (ਪ੍ਰਹਾਰ) ਲਈ ਲੰਮਾ ਕੋਰੜਾ, ਜੋ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਾਬੁਕ-ਸਵਾਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

* ਨਪੋਲੀਅਨ ਸਨ ੧੮੦੪ ਤੋਂ ੧੫ ਤੀਕ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦਾ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੬੯ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੨੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਔਚਕ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਕਸਮਾਤ. ਅਚਾਨਕ. ਅੱਚਨਚੇਤ.
ਔਂਚਕ } "ਪਰਜੋ ਸ਼ੋਰ ਔਚਕ ਹੀ ਦ੍ਰਿਗ ਲਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਔਚਰ. ਦੇਖੋ, ਅਉਚਰ.

ਔਚਰ ਚਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਚਰਨਾ ਦੁਰਲਭ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ. ਜੋ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਕਠਿਨ ਵਸਤੁ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਛਕਣਾ. "ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਣ ਹੋਇ ਅਪਿਉ ਪੀਅਣ ਹੈ ਔਚਰ ਚਰਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਨਾ ਚਰਣ ਯੋਗਜ (ਅਭਕ) ਦਾ ਖਾਣਾ.

ਔਛਕ. ਦੇਖੋ, ਅਉਛਕ.

ਔਜ. ਦੇਖੋ, ਓਜ। ੨ ਅ. اوج ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿੱਧੀ. ਉੱਨਤੀ। ੩ ਚੋਟੀ. ਸ਼ਿਖਰ। ੪ ਬਲੰਦੀ. ਉਚਿਆਈ.

ਔਜਾਅ. ਅ. اوجاع ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁ ਵਚਨ ਵਜਅ ਦਾ ਹੈ. ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼। ੨ ਅ. اوضاع ਔਜਾਅ. ਵਜਅ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ. ਢੰਗ. ਤ਼ਰੀਕ਼ੇ.

ਔਜ਼ਾਰ. ਅ. اوزار ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਹਥਿਆਰ. ਸੰਦ। ੨ ਗੁਨਾਹ. ਅਪਰਾਧ.

ਔਝੜ. ਦੇਖੋ, ਅਉਝੜ.

ਔਟਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਥਾਂ ਤੋਂ ਟਲਨਾ. ਜਗਾ ਤੋਂ ਖਿਸਕਣਾ। ੨ ਖੋਇਆ ਜਾਣਾ. ਗਵਾਚਣਾ.

ਔਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਤਾਪਨ. ਤਪਾਉਣਾ. ਉਬਾਲਨਾ. ਜੋਸ਼ ਦੇਣਾ. ਔਟਾਨਾ.

ਔਟਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਾਪ. ਤਾਉ. ਆਂਚ. ਸੇਕ। ੨ ਉਬਾਲ. ਜੋਸ਼.

ਔਟਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਔਟਾਉਣਾ.

ਔਢਰ. ਵਿ–ਛੇਤੀ ਢਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਤੁਰੰਤ ਰੀਝਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਰੜੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਪਘਰਦਾ ਨਹੀਂ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਪੜਦਾ। ੪ ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ.

ਔਂਢਾ } ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਦੇ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ
ਔਂਢੀ } ਪੰਡਰਪੁਰ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਨਗਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਭਗਤ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਮੰਦਿਰ "ਨਾਗਨਾਥ" ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। "ਫੇਰ ਦੀਆ ਦੇਹੁਰਾ ਨਾਮੇ ਕਉ, ਪੰਡੀਅਨ ਕਉ ਪਿਛ-ਵਾਰਲਾ." ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਪਰਥਾਇ ਹੈ, ਓਹ "ਔਧੀਆ ਨਾਗਨਾਥ" ਦਾ ਮੰਦਿਰ "ਧਰ" (ਮੱਧ ਭਾਰਤ C. P.) ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਔਤ. ਦੇਖੋ, ਅਉਤ.

ਔਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਉਤਾਰ.

ਔਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਉਤ.

ਔਦ. ਅ. عود ਲੌਟਨਾ. ਵਾਪਿਸ ਆਉਣਾ. ਪਰਤਣਾ ਮੁੜਨਾ.

ਔਧ. ਦੇਖੋ, ਅਉਧ.

ਔਂਧ } ਵਿ–ਅਧ: ਉਲਟਾ. ਮੂਧਾ. "ਬਾਂਧ ਔਂਧ
ਔਂਧਾ } ਸਿਹਜਾ ਤਰ ਲਿਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੬)

ਔਧੀਆ ਨਾਗਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਔਂਢਾ.

ਔਨ } ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਅਵਨ ਅਤੇ ਅਵਨਿ. "ਨੈਨਨ
ਔਨਿ } ਮੇ ਨੀਰ ਔਨਿ ਡਾਰੈ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੁੰਦ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਔਰ. ਵਜ–ਦੋ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਅਤੇ. ਅਰ। ੨ ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਅਪਰ. ਹੋਰ। ੩ ਜਾਦਾ. ਅਧਿਕ.

ਔਰਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਰ (ਛਾਤੀ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਉਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਭਾਵ–ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਜ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਸੰਤਾਨ। ੨ ਧਰਮਪਤਨੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੰਤਾਨ.

ਔਰਤ. ਦੇਖੋ, ਅਉਰਤ.

ਔਰਾ ਬੌਰਾ. ਵਿ–ਨੀਮ ਸੁਦਾਈ. ਮਸਤਾਨਾ. "ਨਾਥ ਸੁਨੋ ਔਰੀ ਬੌਰੀ ਬਾਤੇਂ ਹੈਂ ਬਕਤ ਸੋਊ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਔਰੋਤਰੀ. ਵਾ–ਅਪਰ–ਅਵਤਰੀ. ਹੋਰ–ਜਨਮੀ. "ਅਸ ਸੁੰਦਰ ਨਹਿ ਔਰੋਤਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੯)

ਔਰੰਗ. ਫ਼ਾ اورنگ ਸੰਗਜਾ–ਤਖ਼ਤ. ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ। ੨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਉਂ. "ਤਬ ਔਰੰਗ ਜਿਯ ਮਾਹਿ ਰਿਸਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ। ੪ ਛਲ. ਕਪਟ। ੫ ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੬ ਘੁਣ. ਲਕੜੀ ਦਾ ਕੀੜਾ.

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ.* اورنگ زیب ਇਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਅਰਜਮੰਦ ਬਾਨੋ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੬੧੮ † ਨੂੰ ਦੋਹਦ ‡ (ਜਿਲਾ ਪਾਂਚ ਮਹਾਲ–ਇਲਾਕਾ ਬੰਬਈ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਸਨ ੧੬੫੮ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਦੇ ਕਿਲੇ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ੨੧ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ. ਦਾਰਾ-ਸ਼ਿਕੋਹ ਵਡੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਕਾਜੀਆਂ ਤੋਂ ਫਤਵਾ ਲੈਕੇ ਕਿ ਇਹ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੬੫੯ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਕ਼ਤਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ. ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਮੁਰਾਦ ਜੋ ਤਖਤ ਦਾ ਅਭਿਲਾਖੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਕੇਵਲ ਕਾਫਰ ਦਾਰਾ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇਖਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਦਾਰਾ ਨੂੰ ਮਾਰ, ਤਾਜ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਦੇਕੇ ਮੈਂ ਮੱਕੇ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂਗਾ. ਨਾਮੁਰਾਦ ਮੁਰਾਦ, ਦੰਭੀ ਦੇ ਪੇਚ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਆਗਰੇ ਪਾਸ ਫ਼ਤਹਬਾਦ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਦਾਰਾ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਿਆ.

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਜੰਗ ਜਿੱਤਕੇ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿਆਫ਼ਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੁਰਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਕਰਕੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ. ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਸੱਯਦ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਮੜ੍ਹਕੇ ਕ਼ਤਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ.

ਇਸ ਤਰਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕੈਦ ਅਥਵਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ "ਆ਼ਲਮਗੀਰ" ਖ਼ਿਤਾਬ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਸੁੰਨੀ ਮਤ ਦਾ ਪੱਕਾ ਮੁਸਲਮਾਨਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮਿਹਨਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਦੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰਦਾ ਤੇ ਸਾਦੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਂਦਾ ਸੀ. ਸ਼ਰਾਬ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ ਸੀ. ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਦੇ ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਘਟਾਏ ਹੋਏ ਸਨ. ਵੇਹਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਟੋਪੀਆਂ ਬਣਾਨ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਤ ਨਕਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਆਦਿਕ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਤਨਾ ਮਤਾਂਧ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਡੇ ਵਡੇ ਅਨਰਥ ਕਰਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਆਪਣੇ ਦੀਨੀ ਭਾਈਆਂ ਤੋਂ "ਮੁਹ਼ੀਉੱਦੀਨ (محی الدین)" ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜਾਮੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂਦਾ ਸੀ.

ਇਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮੇਲੇ, ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੇ ਉਤਸਵ, ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਵੈਦਿਕ ਸਕੂਲ ਹੁਕਮਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਬਲਕਿ ਮਥੁਰਾ ਬਨਾਰਸ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਵਾਲਯ ਢਾਹਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਸੀਤਾਂ ਚਿਣਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ. ਇਸ ਨੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਹਟਾ-ਇਆ ਹੋਇਆ ਜੇਜ਼ੀਆ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਫੇਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ.

ਜੇਜ਼ੀਆ ਆਦਿਕ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਉੱਪਰ ਅਤੀ ਜੁਲਮ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਕੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਪੂਤ, ਜੋ ਅਕਬਰ ਦੇ ਮਿਤ੍ਰ ਸਨ, ਇਸ ਦੇ ਵੈਰੀ ਹੋਗਏ. ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਦਯ ਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਸਨ ੧੬੮੦ ਵਿੱਚ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਨਲ ਟਾਡ Col. Tod ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ) ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:–

"ਆਪ ਦੇ ਵਡਿਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਯਹੂਦੀ, ਈਸਾਈ, ਬਲਕਿ ਜੋ ਰੱਬ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਪਾਲਿਆ. ਆਪ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਦੇਸ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਪਰਲੋਂ (ਪ੍ਰਲਯ) ਆਰਹੀ ਹੈ, ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਕੁਚਲੀ ਜਾਰਹੀ ਹੈ, ਸਿਪਾਹੀ ਰੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੌਦਾਗਰ ਪਿੱਟ ਰਹੇ ਹਨ. ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਐਸੀ ਦੁਖੀ ਪ੍ਰਜਾ ਤੋਂ ਟੈਕਸ ਮੰਗੇ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ ਕਿਸਤਰਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧਰਮਪੁਸ੍ਰਕ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਸੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੇ ਘੰਟੇ ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਅੰਦਰ ਵਜਦੇ ਹਨ. ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸੱਵਰ ਦੀ ਲਿਖੀ ਮੂਰਤੀ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜੋ ਰੱਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਮਹਿਸੂਲ ਆਪ ਗਰੀਬ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਨਾਵਾਜਿਬ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ? ਪਰ ਜੇ ਆਪ ਨੇ ਜੇਜ਼ੀਆ ਲਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੇਥੋਂ ਮੰਗੋ. ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਨੂੰ ਦਾਗ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ ਕਿ ਅਜੇ-ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ."

ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਾਗਵਿਦਜਾ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵੈਰੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਾਉਣਾਂ ਬਜਾਉਣਾਂ ਮੁਹੰਮਦੀ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼ਾਹੀ ਗਵੱਯੇ ਸਭ ਮੌਕੂਫ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਗੀ ਵਡਾ ਕੁਲਾਹਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਲ ਪਾਸਦੀਂ ਇੱਕ ਜਨਾਜ਼ੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦਫ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਦੱਬਣਾ ਤਾਕਿ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲੇ.

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਅਤਜਾਚਾਰ (ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਅਨਜਾਯ) ਨੇ ਹੀ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣਾ-ਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਰਹਟੇ ਮੁਗਲਰਾਜ ਦੀ ਜੜ ਪੁੱਟਣ ਦੇ ਆਹਰ ਲੱਗੇ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਭੋਗਣਾ ਪਿਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ "ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ" ਇਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ.

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਮਰਣ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਕਰਣੀ ਉੱਪਰ ਖ਼ੁਦ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:–"ਅਵਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ, ਅਤੇ ਪਾਪ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਲੈ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ. ਮੈ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ. ਮੈਨੂੰ ਨਜਾਤ ਲਈ ਭਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ."

ਆ਼ਲਮਗੀਰ ੫੦ ਵਰ੍ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕਰਕੇ ੯੦ ਬਰਸ ੧੭ ਦਿਨ* ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗਕੇ ਅਹ਼ਮਦ-ਨਗਰ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੦੭ (ਸੰਮਤ ੧੭੬੩) ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰ-ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਦੇ ਪਾਸ ਰੌਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ (ਸੁਲਤ਼ਾਨ ਮੁਹ਼ੰਮਦ, ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ, ਆ਼ਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ, ਮੁਹੰਮਦ ਅਕਬਰ, ਕਾਮ ਬਖ਼ਸ਼) ਅਤੇ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ (ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ, ਜ਼ਿਨੱਤੁੱ-ਨਿਸਾ, ਬਦਰੁੱਨਿਸਾ, ਮਿਹਰੁੱਨਿਸਾ) ਸਨ.

ਇਸ ਦੇ ਮਰਣ ਸਮੇਂ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ੩੧੭,੯੩੫,੦੫੦ ਰੁਪਯੇ ਸੀ.

ਔਰੰਗਾ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਔਰੰਗਾ ਚੜਿਆ ਜੁੱਧ ਨੂੰ ਜੇਬੁਨਿਸਾ ਪੁਕਾਰੇ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਔਰੰਗਾਬਾਦ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਖਿਰਕੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੬੫੩ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਥਾਪਿਆ.

ਔਲ. ਦੇਖੋ, ਅੱਵਲ ਅਤੇ ਅਉਲਿ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਜ਼ਿਮੀਕੰਦ. L. Arum Campanulatum.

ਔਲਾ. ਅ. اولے ਵਿ–ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. ਬਿਹਤਰ.

ਔਲਾਦ. ਅ. اولاد ਸੰਗਜਾ–ਵਲਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

* ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ ਹੈ—ਅਬੂਜ਼ਫ਼ਰ ਮੁਹ਼ੀਉੱਦੀਨ ਮੁਹ਼ੰਮਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ. ਇਸ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਹੈ—ਆ਼ਲਮਗੀਰ.
† ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ੧੦ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੧੯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
‡ ਇਹ ਨਗਰ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ 'ਦੋਹਦ' ਹੈ.
* ਹਿਜਰੀ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹ਼ਿਸਾਬ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਤਾਨ। ੨ ਵੰਸ਼. ਨਸਲ.

ਅੱਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਅਉਲੀਆ.

ਅੱਵਲ. ਦੇਖੋ, ਅਵਲ.

ਅੱਜ. ਅਵ੍ਰਿਸ਼੍. ਵਰਖਾ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅਉੜ. "ਮਾਸ ਭਾਦ੍ਰਪਦ ਔੜ ਲਗੀ ਅਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅੱਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੱਸਣ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ. ਝਟ ਪਟ ਕਿਸੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦਾ ਫੁਰਨਾ. ਬਾਤ ਦਾ ਸੁਝਣਾ.

ਅੱਡਵ. ਸੰ. ਪੰਜ ਸੁਰ ਦਾ ਰਾਗ. ਜੈਸੇ–ਮਾਲਕੌਸ. ਦੇਖੋ, ਓੜਵ.

ਅੰ. ਦੇਖੋ,ਅਮ। ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਓ" ਦੀ ਥਾਂ "ਅੰ" ਸ਼ਬਦ. ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਅੰ ਪਰਮਾਤਮ ਆਤਮਭੂ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਅਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਅੰ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਅਕਿਤ.

ਅੰਅਕਿਤ ਭੇਦ. (ਦੱਤਾਵ) ਅਨ ਅੰਕਿਤ ਭੇਦ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਰਮ (ਭੇਤ) ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ.

ਅੰਸ. ਸੰ. ਅੰਸ੍. ਧਾ–ਵਿਭਾਗ ਕਰਨਾ. ਵੰਡਣਾ. ਹਿੱਸੇ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅੰਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੱਸਾ (ਭਾਗ). ੩ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਅੰਸ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਗੁਰੁਅੰਸ।" ੪ ਕਲਾ. ਸੋਲ੍ਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ਪ ਦੇਖੋ, ਅੰਸੁ। ੬ ਸੰ. ਅੰਸ–ਅੰਸ. ਮੋਢਾ.

ਅੰਸ ਭੇਵੀ. ਵਿ–ਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਭਈ. ਵੀਸ਼ੂਰ ਦੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਉਪਜੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਜਲੀ. ਚਪਲਾ. ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਨਾਂ) ਭੈ ਦਾਇਕ ਹਨ. "ਗਜੈ ਗੈਣ ਦੇਵੀ, ਮਹਾਂ ਅੰਸ ਭੇਵੀ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਅੰਸ ਮਾਲੰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਸੁਮਾਲੀ.

ਅੰਸਾ ਅਉਤਾਰ
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ
ਅੰਸਾਵਤਾਰ
ਸੰ. ਅੰਸ਼ਾਵਤਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਕਈ ਅੰਸ਼ (ਭਾਗ) ਮੰਨੇ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਲਾ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਪਾਈਦੇ ਹਨ, ਉਹ "ਅੰਸ਼ਾਵਤਾਰ" ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਨੌ ਕਲਾ ਵਾਲਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਅੰਸਾਅਉਤਾਰੁ ਉਪਾਇਓਨੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧, ਮ: ੩)
"ਅਨਿਕ ਪੁਰਖ ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ਪ)

ਅੰਸੀ. ਸ੍ਰੀ. ਅੰਸ਼ਿਨ. ਵਿ–ਅੰਸ਼ ਵਾਲਾ. ਹਿੱਸੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਲਾ ਵਾਲਾ.

ਅੰਸੁ. ਸ੍ਰੀ. ਅੰਸ਼ੁ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਰਣ. "ਜਿਸ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਅੰਸੁ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਸੂਤ੍. ਤਾਰ. ਤਾਗਾ। ੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਜਾਯ ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ "ਅੰਸ਼ੁ" ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂ-ਕਿ ਅੰਸ਼ੁ ਨਾਉਂ ਕਿਰਣ ਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ.

ਅੰਸ਼ੁਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍, ਜੋ ਅੰਸ਼ੁ. (ਸੂਤ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਲੀੜਾ। ੨ ਚਾਦਰ. ਉਪਰਨਾ। ੩ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍.

ਅੰਸੁਭੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਸ ਭੇਵੀ.

ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ. ਸੂਰਯ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸਗਰ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਅਸਮੰਜਸ ਦਾ ਬੇਟਾ.ਦੇਖੋ, ਸਗਰ। ੨ ਵਿ–ਕਿਰਣਾਂ ਵਾਲਾ.

ਅੰਸੁਮਾਲ
ਅੰਸੁਮਾਲਿ
ਅੰਸੁਮਾਲੀ
ਸੰ. ਅੰਸ਼ੁਸ਼ਾਲਿਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ, ਜੋ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਦੀ ਮਾਲਾ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਉਦਯੋ ਅੰਸੁਮਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅੰਸੁ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼੍. ਆਂਸੂ. ਅੰਝੂ. ਹੰਝੂ। ੨ ਅਧਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਅੰਸੁ ੪.

ਅੰਕ. ਸੰ. ਅੰਕ੍. ਧਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਰਨਾ.ਗਿਣਨਾ.ਵਿਚਰਨਾ. ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅੰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਅੱਖਰ. ਵਰਣ। ੪ ਲਿਖਤ. ਤਹਿਰੀਰ। ਪ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੬ ਨੌ ਦੀ ਗਿਣਤੀ,ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਗ ਨੌ ਹਨ। ੭ ਪਾਪ. ਦੋਸ਼। ੮ ਗੋਦੀ. ਉਛੰਗ. "ਅਤਿ ਸਨੇਹ ਸੋਂ ਲੀਨੋ ਅੰਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਲਿਬਾਸ। ੧੦ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਦਿਲ। ੧੧ ਕਲੰਕ. "ਬਿਨ ਅੰਕ ਮਯੰਕ ਬਨਜੋ ਬਦਨੰ." (ਨਾਪ੍) ਬਿਨਾ ਕਲੰਕ ਮਯੰਕ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ).

ਅੰਕਸ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕੁਸ.

ਅੰਕ ਸਹੇਲੜੀ
ਅੰਕ ਸਹੇਲੀ
ਵਿ–ਪਿਆਰੀ ਸਖੀ. ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਸਹੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕ. "ਅੰਕ ਸਹੇਲੜੀਆਹ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਅੰਕਸੁ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕੁਸ. "ਅੰਕਸੁ ਗਜਾਨੁ ਰਤਨ ਹੈ ਖੇਵਟ ਬਿਰਲਾ ਸੰਤ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਅੰਕ ਪਲਈ
ਅੰਕ ਪਲੀ
ਅੰਕ ਪਾਲੀ
ਸੰ. ਅੰਕਪਲ੍ਲਵ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ, ਅੰਗ (ਹਿੰਦਸੇ) ਜਿਸ ਵਰਣਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅੰਕਪਲੀ" ਹੈ.
ਅੰਕਪਲੀਆਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਸੈਕੇਤ ਕੀਤੀ ਦੱਸਿਆ ਜ਼ਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਉਹ ਦਿਖਾਉਨੇ ਹਾਂ:–

ਸ	ਮ	ਰ	ਗ	ਹ	ਕ	ਭ	ਖ	ਫ	ਲ	ਚ	
੧	੨	੩	੪	ਪ	੬	੭	੮	੯	੧੦	੨੦	
ਦ	ਢ	ਪ	ਵ	ਫ	ਧ	ਖ	ਥ				
੩੦	੪੦	ਪ੦	੬੦	੭੦	੮੦	੯੦	੧੦੦				
ਯ	ਛ	ਠ	ਬ	ਵ	ਟ	ਅ					
੨੦੦	੩੦੦	੪੦੦	ਪ੦੦	੬੦੦	੭੦੦	੮੦੦					
ਉ	ਤ	ੜ	ਜ	ਏ							
੯੦੦	੧੦੦੦	੨੦੦੦	੩੦੦੦	੪੦੦੦							
ਨ	ਘ	ਣ	ਙ								
ਪ੦੦੦	੬੦੦੦	੭੦੦੦	੮੦੦੦								

ਇਨ੍ਹਾ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਗੁਰੁਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਂਙ ਹੀ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ–

ਅੰ	ਕ	ਪਾ	ਲੀ
੮੦੦	੬	ਪ੦	੧੦੧

ਅ਼ਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭੀ ਅਨੇਕ ਅੰਕਪਾਲੀ ਕਲ੍ਪਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਅੱਕਪਾਲਿ–ਅੰਕਪਾਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਈ. ਧਾਤ੍ਰੀ. ਉਘਾਵੀ। ੩ ਆਲਿੰਗਨ. ਜੱਫੀ ਭਰਨੀ.ਅੰਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਅੰਕਵਾਰ. ਹਿੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਦੀ. ਉਛੰਗ. ਕੁੱਛੜ.

ਅੰਕੜ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕੜ. ਐਂਠ. ਅਭਿਮਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰਕੁੜਾ.

ਅੰਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਗ ਨਾਲ. "ਅੰਕਿ ਮਿਲਾਈ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੨ ਦਿਲ ਵਿੱਚ. ਮਨ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕ ੧੦. "ਗੁਰੁ ਕਾ ਕਹਿਆ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵੈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਅੰਕਿਤ. ਸੰ. ਅੱਙ੍ਕਿਤ. ਵਿ–ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਤਹਿਰੀਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਹਿਤ। ੩ ਦਾਗੀ.

ਅੰਕੁ. ਲਿਬਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕ ੯. "ਅੰਕੁ ਜਲਉ ਤਨੁ ਜਾਲੀਅਉ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਅੰਕੁਸ. ਸੰ. ਅੱਙ੍ਕੁਸ਼–ਅੰਕੁਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਹੁਕੂਮਤ ਦਾ ਦਬਾਉ। ੨ ਹਾਥੀ ਹੱਕਣ ਦਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੁੰਡਾ(ਖੁੰਡਾ).

ਅੰਕੁਰ
ਅੰਕੁਰੁ
ਸੰ. ਅੱਙ੍ਕੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਲਹੂ.ਖ਼ੂਨ। ੨ ਜਲ. ਪਾਣੀ। ੩ ਬੀਜ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਝੀਥੁਰ. ਅੰਖੂਆ. ਕੁਮਲ. "ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੪ ਭਾਗ. ਨਸੀਬ. "ਅੰਕੁਰ ਭਲੋ ਹਮਾਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ਪ) ਪ ਬੀਜ. ਮੂਲ. "ਭਗਤਨ ਕਾ ਅੰਕੁਰੁ ਰਾਖਿਓ."(ਧਨਾ ਮ: ਪ)

ਅੰਕੁੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖੁੰਡੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕੁੰਡਾ. ਹੁੱਕ.

ਅੰਕੁਰ ਦੇਖੋ, ਅੰਕੁਰ. "ਪੂਰਨ ਲਿਖਤ ਨਿਸਾਨ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

ਅੰਖ. ਸੰ. ਅੱਙ੍ਖ੍. ਧਾ–ਰੁੜ੍ਹਨਾ.ਲਟਕਣਾ.ਲਗੇ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅੱਖਿ. ਅੱਖ. ਆਂਖ.

ਅੰਗ. ਸੰ. ਅੱਙ੍ਗ. ਧਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਰਨਾ. ਚਲਨਾ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅੱਙ੍ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੩ ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਸਿਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਭਾਗ। ੪ ਉਪਾਯ (ਉਪਾਉ). ਯਤਨ। ਪ ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ੍ਤ. ਪਿਆਰਾ। ੬ ਪੱਖ. ਸਹਾਇਤਾ. "ਜਿਨ ਕਾ ਅੰਗ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੭ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੮ ਅੰਕ. ਹਿੰਦਸਾ। ੯ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਭਾਗਲ ਪੁਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਚੰਪਾਪੁਰੀ ਸੀ. "ਤਿਸ ਦਿਸ ਅੰਗ ਬੰਗ ਤੇ ਆਦੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਬਲਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਦੇਸ੍ਣਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਿਖੀ ਦੀਰਘਤਮਾ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ. ਅੰਗ, ਵੰਗ, ਕਲਿੰਗ, ਪੁੰਡ੍ਰ, ਅਤੇ ਸੂਕ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਠਹਿਰਾਏ.

ਅੰਗ ਸੰਗ. ਵਿ–ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ. "ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹੇ." ੨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਾਥ.

ਅੰਗਹੀਨ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਘੱਟ ਹੈ. ਅੰਗ ਭੰਗ.

ਅੰਗਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਅੰਗ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੁਤ੍. ਸੰਤਾਨ। ੩ ਰੋਮ. ਕੇਸ਼। ੪ ਰੋਗ। ਪ ਕਾਮਦੇਵ.

ਅੰਗਣ. ਸੰ. ਅੱਙ੍ਗਣ ਅਤੇ ਅੱਙ੍ਗਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵੇਹੜਾ. ਸਹਨ. ਅਜਿਰ। ੨ ਵਿਚਰਨਾ. ਫਿਰਨਾ.

ਅੰਗਤ੍ਰਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਸਤ੍। ੨ ਕਵਚ. ਜਿਰਹਿ.

ਅੰਗਦ. ਸੰ. ਅੱਙ੍ਗਦ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭੁਸ਼ਣ. ਭੁਜਬੰਦ. ਬਾਜੂਬੰਦ. ਕੇਯੂਰ। ੨ ਬਾਲਿ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਭਤੀਜਾ, ਜੋ ਤਾਰਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਦੂਤ ਬਣਕੇ ਰਾਵਣ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਸੀ. "ਇਤ ਕਪਿਪਤਿ ਅਰ ਰਾਮ ਦੂਤ ਅੰਗਦਹਿਂ ਪਠਾਯੋ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਲਛਮਨ (ਲਛਮਣ) ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਆਂਗਦੀ ਨਗਰੀ ਵਸਾਈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅੰਗਦ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਅੰਗਦ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖਕੌਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਐਤਵਾਰ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧ (੫ ਵੈਸਾਖ) ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ (੩੧ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੫੦੪) ਨੂੰ ਫੇਰੂ ਮੱਲ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਦਯਾ(ਦਇਆ)ਕੌਰਿ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ (ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਲਹਿਣਾ ਸੀ.ਸੰਮਤ ੧੫੭੬ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਚੰਦ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਖੀਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਘਰ ਪਿੰਡ,ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਖਡੂਰ ਪਾਸ ਥੇਹ ਹੈ, ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾਸੂ ਜੀ ਅਤੇ ਦਾਤੂ ਜੀ ਅਤੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਅਤੇ ਅਣੋਖੀ ਜੀ ਜਨਮੇ.

ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਙ ਦੇਵੀਭਗਤ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਹੋਕੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਸੰਮਤ ੧੫੮੯ ਵਿੱਚ ਵੈਸ਼ਨਵ ਦੇਵੀ (ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ) ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੂੰ ਮਿਲੇ. ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਗਿਆ. ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਛੱਡਕੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਏ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਅਜੇਹੇ ਰੀਝੇ ਕਿ ਅੰਗਦ ਨਾਉਂ ਰੱਖਕੇ ੧੭ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਨੂੰ ਗੁਰੂਗੱਦੀ ਪੁਰ ਆਸ੍ਥਾਪਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਆਪ ਨੇ ੨੩ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਤੋਂ ਗੁਰੁਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭਿਆ, ਅਤੇ ਪਰਮਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੫੯੮ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਬਿਨਾ ਅਰੰਭਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੦੧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਸਰੂਪ ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਹੈ. ਆਪ ੩ ਵੈਸਾਖ (ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੪) ਸੰਮਤ ੧੬੦੯ (੨੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੫੫੨) ਨੂੰ ਖਡੂਰ ਵਿੱਚ ੧੨ ਸਾਲ ੯ ਮਹੀਨੇ ੧੭ ਦਿਨ ਗੁਰੁਤਾ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੭ ਵਰ੍ਹੇ ੧੧ ਮਹੀਨੇ ੨੯ ਦਿਨ ਭੋਗਕੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ.

ਅੰਗਨ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਣ। ੨ ਅੰਗਨਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਅੰਗਨ ਸੋਭਾ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਅੰਗਨਾ.

ਅੰਗਨਾ. ਸੰ. ਅੱਙ੍ਗਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕਾਮਿਨੀ. "ਅੰਗਨਾ ਅਧੀਨ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈ ਪ੍ਰਬੀਨ." (ਅਕਾਲ)

ਅੰਗਨਜਾਸ. ਸੰ. ਅੱਙ੍ਗਨ੍ਯਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਇੱਕ ਅੰਗ ਨੂੰ ਛੁਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਜਾਯਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ, ਖੰਡ ੧, ਸ਼ਃ ੫ ਤੋਂ ੮.

ਅੰਗ ਫਰਕਣਾ / **ਅੰਗ ਫੁਰਣਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਹਰਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਥਰਕਣਾ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗ ਫਰਕਣ ਤੋਂ ਕਈ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲਮੀਕੀਯ ਰਾਮਾਇਣ ਆਰਨਜ ਕਾਂਡ, ਅ: ੫੯. ਗੁਰੂਮਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦਾ ਖੰਡਨ ਹੈ. "ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਸੇਵਕਾ, ਤੰਤ ਨ ਮੰਤ ਨ ਫੁਰਣ ਵਿਚਾਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਅੰਗਬੀਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਕੰਜਬੀ.

ਅੰਗ ਭੰਗ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਅੰਗ ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਅੰਗਮ. ਪ੍ਰਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. "ਤੂੰ ਅੰਗਮ ਵਡ ਜਾਣਿਆ." (ਤੁਖਾ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਅੰਗਾ.

ਅੰਗਰਉ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ. "ਗੁਰੁਜਗਤ ਫਿਰਣ ਸੀਹ ਅੰਗਰਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਫੇਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜਗਤਗੁਰੂ। ੨ ਅੰਗਿਰਾ ਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਰੈ ਅਤੇ ਅੰਗਿਰਾ.

ਅੰਗਰਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗਰਕ੍ਕ ਇੱਕ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਗੋਡਿਆਂ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਤਣੀਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅੰਗਾ. ਚਪਕਨ.

ਅੰਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਿਰਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗਾਰ. ਦਗਦਾ ਹੋਇਆ ਕੋਲਾ. "ਅੰਗਰਾ ਬਿਰਹਾਗਨਿ ਕੇ ਨਿਕਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅੰਗਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੜਾਈ.

ਅੰਗਰਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਲੇਪ. ਕੇਸਰ ਕਸਤੂਰੀ ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬਟਨਾ(ਵਟਣਾ). ੨ ਵਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ। ੩ ਕਵਚ. ਸੰਜੋ.

ਅੰਗਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੰਗੜਾਈ ਲੈਣੀ. ਆਲਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰਨਾ.

ਅੰਗਰੇਜ / **ਅੰਗਰੇਜੀ** } ਦੇਖੋ, ਇੰਗ੍ਰੇਜ ਅਤੇ ਇੰਗ੍ਰੇਜੀ.

ਅੰਗਰੈ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗਿਰਾ ਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਿਰਾ. "ਪਰੂਰਉ ਅੰਗਰੈ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਸ ਗਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ਪੁਰੂਰਵਾ ਅਤੇ ਅੰਗਿਰਾ ਨੇ.

ਅੰਗੜਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਆਲਸ ਕਰਕੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਆੜਾ (ਟੇਢਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁਸਤੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਫੈਲਾਉਣਾ.

ਅੰਗਾ. ਅੰਗਮ (ਪਿਆਰੇ) ਦਾ. "ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਗੁਣ ਅੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੫। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰਗਰਖਾ.

ਅੰਗਾਰ / **ਅੰਗਿਆਰ** } ਸੰ. अङ्गार. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਲੱਕੜ ਅਥਵਾ ਕੋਲੇ ਦਾ ਭਾਗ. "ਕਛੂਆ ਕਹੈ ਅੰਗਾਰ ਭਿ ਲੋਰਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਅੰਗਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਤਮਗਜਾਨ ਹੈ.

ਅੰਗਿਕਾ. ਸੰ. अङ्गिका. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਚੋਲੀ. ਅੰਗੀਆ. ਕੁੜਤੀ. "ਅੰਗਿਕਾ ਸੁਰੰਗੀ ਨਟ ਵਰ ਰੰਗੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅੰਗਿਰਾ. अङ्गिरस्–ਅੰਗਿਰਸ੍. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਗ ਵੇਦ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ, ਜੋ ਸੱਤ ਵਡੇ ਰਿਖੀਆਂ ਅਤੇ ਦਸ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਅਤੇ ਆਹੁਤਿ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਭੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਗਿਰਾ ਉਰੂ ਅਤੇ ਆਗਨੇਯੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੈ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ, ਸ਼੍ਰੱਧਾ, ਸ੍ਵਧਾ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ; ਉਤਥਜ, ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਕੰਡੁ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ; ਭਾਨੁਮਤੀ, ਰਾਕਾ, ਸਿਨੀਵਾਲੀ, ਅਚਿੰਸ੍ਮਤੀ, ਹਵਿਸ੍ਮਤੀ ਅਤੇ ਪੁਨਜਨਿਕਾ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਹਨ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਵਨ ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਿਰਾ ਅਗਨਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸ਼ੁਭਾ" ਸੀ. ਦੇਖੋ ਅੰਗਰੈ.

ਅੰਗੀ. ਸੰ. अङ्गिन्–ਵਿ–ਅੰਗ ਵਾਲਾ. ਦੇਹਧਾਰੀ. ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਰਾਖੋ ਅੰਗੀ ਅੰਙ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੨ ਅੰਗ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਬੰਗੀ ਕਲਿੰਗ ਅੰਗੀ ਅਜੀਤ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਅੰਗ (ਪੱਖ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗਿਕਾ. ਅੰਗੀਆ. ਚੋਲੀ.

ਅੰਗੀਆ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਿਕਾ.

ਅੰਗੀਕਾਰ / **ਅੰਗੀਕਾਰੁ** } ਸੰ. अङ्गीकार. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ਬੂਲ. ਗ੍ਰਹਣ. ਸ੍ਵੀਕਾਰ. "ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਓ ਮੇਰੈ ਕਰਤੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਅੰਗੀਕ੍ਰਿਤ / **ਅੰਗੀਕ੍ਰਿਤੁ** } ਸੰ. अङ्गीकृत. ਵਿ–ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਕ਼ਬੂਲ ਕੀਤਾ. "ਪ੍ਰਭਿ ਦੀਨ-ਦਇਆਲ ਕੀਓ ਅੰਗੀਕ੍ਰਿਤੁ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਅੰਗੀਠਾ / **ਅੰਗੀਠੀ** } ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ ਸ੍ਥਾਨ. ਆਤਸ਼ਦਾਨ. ਅੱਗ ਮਚਾਉਣ ਅਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਖ਼ਾ–ਚਿਤਾ. ਮੁਰਦਾ ਜਲਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਚਿਖਾ.

ਅੰਗੁਸਟ / **ਅੰਗੁਸ੍ਠ** } ਸੰ. अङ्गुष्ठ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗੂਠਾ. ਗੂਠਾ. "ਕੁਬਿਜਾ ਉਧਰੀ ਅੰਗੁਸਟ ਧਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਕੁਬਜਾ (ਕੁਬੜੀ) ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਦੱਬਕੇ ਅਤੇ ਠੋਡੀ ਹੇਠ ਅੰਗੂਠਾ ਦੇਕੇ ਜੋ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੁਬੜਾਪਨ ਦੂਰ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿ.

ਅੰਗੁਸ਼ੂ. ਫ਼ਾ انگشت ਸੰਗਜਾ–ਉਂਗਲੀ.

ਅੰਗੁਸ਼ੂਰੀ. ਫ਼ਾ انگشتری ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗੂਠੀ. ਅੰਗੁਲੀਕ.

ਅੰਗੁਰਿ / **ਅੰਗੁਰੀ** / **ਅੰਗੁਰੀਆ** } ਸੰ. अङ्गुरि. ਸੰਗਜਾ–ਉਂਗਲ. ਅੰਗੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿ.

ਅੰਗੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗੁਲੀ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਉਂਗਲ ਜਿਤਨਾ ਮਾਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿ.

ਅੰਗੁਲਿ. ਸੰ. अङ्गुलि. ਸੰਗਜਾ–ਉਂਗਲ. ਅੰਗੁਲੀ। ੨ ਅੰਗੂਠਾ. ਅੰਗੁਸ਼੍ਠ. ਪੰਜਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਇਹ ਨਾਮ ਹਨ-ਅੰਗੁਸ਼੍ਠ, ਤਜੰਨੀ, ਮਧਜਮਾ, ਅਨਾਮਿਕਾ, ਕਨਿਸ਼੍ਠਿਕਾ. Thumb, fore-finger, middle-finger, ring-finger, little-finger.

ਅੰਗੁਲਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲੀਕ

ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰ / **ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ** } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਂਗਲ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਣ (ਬਚਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਚਮੋਟਾ, ਜੋ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਉਂਗਲ (ਤਰਜਨੀ) ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਾਲਮੀਕਿ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਗੋਧਾ (ਗੋਹ) ਦੇ ਚੰਮ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੂਜੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲੇਖ ਹੈ–"ਬਧੇ ਬੱਧ ਗੋਧਾਂਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਬੱਧੰ." "ਕਹੂੰ ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਕਾਟੇ ਪਰੇ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੦) ੨ ਦਰਜ਼ੀ ਦੀ ਉਂਗਲ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰੀ ਹੋਈ ਧਾਤੁ ਦੀ ਟੋਪੀ, ਜੋ ਸੂਈ ਤੋਂ ਉਂਗਲ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਅੰਗੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿ.

ਅੰਗੁਲੀਕ. ਸੰ. अङ्गुलीयक–ਅੰਗੁਲੀਯਕ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸਤਾਨਾ। ੨ ਅੰਗੂਠੀ. ਛਾਪ. "ਕਹੂੰ ਅੰਗੁਲੀਕਾਦਿ ਕੇ ਰਤਨ ਰਾਜੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਅੰਗੁਲੀਤ੍ਰਾਣ / **ਅੰਗੁਲੀਤ੍ਰਿਣ** } ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ. "ਸੁ ਸੋਭ ਅੰਗੁਲੀਤ੍ਰਿਣੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਅੰਗੁਲੀਯਕ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲੀਕ.

ਅੰਗੂਠਾ. ਗੂਠਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਸ਼੍ਠ ਅਤੇ ਅੰਗੁਲਿ ੨.

ਅੰਗੂਠੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗੂਠੇ ਤੇ ਪਹਿਰਾਇਆ ਗਹਿਣਾ. ਆਰਸੀ। ੨ ਛਾਪ. ਮੁੰਦਰੀ.

ਅੰਗੂਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕੁਰ. "ਪਾਛੈ ਹਰਿਓ ਅੰਗੂਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਫ਼ਾ انگور ਦਾਖ. ਬੇਦਾਣਾ ਅੰਗੂਰ ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਸ਼ਮਿਸ਼, ਅਤੇ ਦਾਣੇ ਦਾਰ ਮੁਨੱਕਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਅੰਗੂਰ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਸਿਰਕਾ ਭੀ ਉਮਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਇਟੇ (Quetta) ਅਤੇ ਕੰਧਾਰ ਦੇ ਅੰਗੂਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਅੰਗੂਰ ਦੀ ਬੇਲ.

ਅੰਗੂਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਕੁਰਿਤ ਹੋਈ ਨਵੀਂ ਖੇਤੀ. ਨਵੀਂ ਫੁੱਟੀ ਹਰਿਆਈ. "ਚੋਰੀ ਮਿਰਗ ਅੰਗੂਰੀ ਖਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਹਰੀ ਅੰਗੂਰੀ ਗਦਹਾ ਚਰੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਅੰਗੂਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਜਪ ਦਾਨ ਆਦਿਕ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ, ਅਤੇ ਗਧੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਅਭਿਮਾਨ। ੨ ਅੰਗੂਰ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ, ਜੈਸੇ–ਸ਼ਰਾਬ ਸਿਰਕਾ ਆਦਿ। ੩ ਵਿ–ਅੰਗੂਰ ਰੰਗਾ. ਅੰਗੂਰ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ.

ਅੰਗੋਛਾ. ਸੰ. ਅੰਗ ਪ੍ਰੋਕ੍ਕ. ਅੰਗ ਨੂੰ ਉਕ (ਸਾਫ) ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਨਾਲ. ਅੰਗ ਪੂੰਝਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਪਰਣਾ. ਤੋਲੀਆ. "ਇਸਨਾਨ ਦੀਓ ਕਰ ਆਪ ਅੰਗੋਛਨ ਪੋਂਛ ਸੁਧਾਰੇ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ / **ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ** } ਦੇਖੋ, ਇੰਗ੍ਰੇਜ ਅਤੇ ਇੰਗ੍ਰੇਜੀ.

ਅੰਘ. ਸੰ. अङ्घ्. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ. ਜੂਆ ਖੇਡਣਾ. ਦਾਗ ਲਾਉਣਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ. ਝਿੜਕਨਾ. ਉਲਾਂਭਾ ਦੇਣਾ. ਛੇਤੀ ਕਰਨਾ.

ਅੰਘ੍ਰਿ / **ਅੰਘ੍ਰੀ** } ਸੰ. अङ्घ्रि. ਸੰਗਜਾ–ਜੜ. ਮੂਲ। ੨ ਪੈਰ. ਚਰਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਮੀਨ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਘ ਧਾ. "ਅੰਘ੍ਰੀ ਸਮ ਅਰਬਿੰਦ ਸਰਸ ਤਵ ਮਨ ਸਮ ਮਧੁਪ ਕਰੀਜੈ." (ਨਾਪ੍)

ਅੰਙ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕ, ਅੰਗ ਅਤੇ ਅੰਙੁ.

ਅੰਙਣ / **ਅੰਙਣੁ** / **ਅੰਙਨ** / **ਅੰਙਨੜਾ** } ਦੇਖੋ, ਅੰਗਣ. "ਸਹੁ ਬੈਠਾ ਅੰਙਣੁ ਮਲਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਅੰਙਣੁ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨ ਹੈ. "ਮਿਰਤਕੜਾ ਅੰਙਨੜੇ ਬਾਰੇ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀਆਂ ਮ: ੧)

ਅੰਙੁ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕ ਅਤੇ ਅੰਗ. "ਹਮ ਮੈਲ ਭਰੇ ਦੁਹ-ਚਾਰੀਆ ਹਰਿ ਰਾਖਹੁ ਅੰਗੀ ਅੰਙੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ਹੇ ਅੰਗ (ਪੱਖ) ਕਰਤਾ ਹਰੀ! ਸਾਡਾ ਅੰਙੁ (ਪੱਖ) ਰਾਖਹੁ.

ਅੰਙੈ. ਅੰ–ਅ: ਦੇਖੋ, ਅਯੋਅੰਙੈ.

ਅੰਚ. ਸੰ. अञ्च्. ਧਾ–ਝੁਕਣਾ. ਪੂਜਣਾ. ਸਿੰਗਾਰਨਾ. ਮੰਗਣਾ. ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. अर्चि–ਅਚਿੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ. ਆਂਚ. ਭਾਵ–ਸੰਤਾਪ. "ਰਤੀ ਅੰਚ ਦੂਖ ਨ ਲਾਈ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. अञ्च. ਝਰੀਟ. ਰਗੜ. "ਭੂਮਿ ਰੰਗਾਵਲੀ ਮੰਝਿ ਵਿਸੂਲਾ ਬਾਗ। ਜੋ ਨਰ ਪੀਰ ਨਿਵਾਜਿਆ ਤਿਨਾ ਅੰਚ ਨ ਲਾਗ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨, ਮ: ੫) ਤਿੱਖੇ ਸੂਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਭੀ ਕੰਡੇ ਦੀ ਝਰੀਟ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ.

ਅੰਚਰ / **ਅੰਚਰਾ** / **ਅੰਚਲ** / **ਅੰਚਲਾ** / **ਅੰਚਲੁ** } ਸੰ. अञ्चल–ਅੰਚਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਮਨ. ਲੜ. ਪੱਲਾ. "ਅੰਚਲ ਗਹਿਆ ਸਾਧੁ ਕਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫ ਬਿਰਹੜੇ) "ਅੰਚਲਾ ਗਹਾ-ਇਓ ਜਨ ਅਪਨੇ ਕਉ." (ਨਟ ਮ: ੫) ੨ ਵਸਤ੍ਰ. "ਕਹੂੰ ਚੰਚਲਾ ਅੰਚਲਾ ਕੋ ਬਨਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਅੰਚੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜਲੀ.

ਅੰਜ. ਸੰ. अञ्ज्. ਧਾ–ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ. ਜਾਣਾ. ਸਲਾਹੁਣਾ. ਚਮਕਨਾ. ਤੇਲ ਮਲਨਾ. ਸਿੰਗਾਰਨਾ.

ਅੰਜਣ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਨਯਨ. ਲਿਆਉਣਾ. ਆਣਨਾ. "ਚੁਣ ਚੁਣ ਅੰਜਣ ਬੂਟੀਆਂ." (ਭਾਗੁ)

ਅੰਜਨ. ਸੰ. अञ्जन. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਰਮਾ. ਕੱਜਲ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜ ਧਾ. "ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸਜਾਹੀ. ਰੋਸ਼ਨਾਈ। ੩ ਮਾਇਆ. "ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨ ਰਹੀਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਅੰਜਨ ਗਿਰਿ. ਸੁਰਮੇ ਦਾ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੫ ਰਾਤ। ੬ ਅਭਜੰਜਨ. ਲੇਪ. ਬਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜ ਧਾ. "ਗਿਆਨ ਅੰਜਨਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਇਸਨਾਨੈ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ੭ ਕਿਰਲੀ. ਛਿਪਕਲੀ। ੮ ਸੰ. अञ्जन–ਅਜਨ. ਗੋਸ਼ਾ ਨਸ਼ੀਨੀ. ਤਨਹਾਈ. ਏਕਾਂਤ. "ਆਪੇ ਸਭ ਘਟ ਭੋਗਵੈ ਸੁਆਮੀ, ਆਪੇ ਹੀ ਸਭ ਅੰਜਨ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) "ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਜੁਗਤਿ ਵਸਿ ਕੀਨੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਪੇ ਗੁਰੁਮੁਖਿ ਅੰਜਨ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੯ ਚੰਬੇ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਅੰਜਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗੱਠਜੋੜਾ. ਦੁਲਹਾ ਦੁਲਹਨ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗੰਢ.

ਅੰਜਨ ਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜਨ ੪.

ਅੰਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੰਜਨ ਲਾਉਣਾ. ਸੁਰਮਾ ਪਾਉਣਾ. "ਅੰਜਨ ਤੈਸਾ ਅੰਜੀਐ ਜੈਸਾ ਪਿਰੁ ਭਾਵੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਹਾਂਜਣੀ. ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲੀ ਫੁਨਸੀ. ਗੂੰਹਤ੍ਰਿੱਕੀ. Sty. ੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਕੱਜਲ ਆਦਿਕ ਸਿੰਗਾਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਯੁਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅੰਜਨਾ ਆਇਆ ਹੈ."ਅੰਜਨਾਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲੈ"। ੪ ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ ਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜਨੀ.

ਅੰਜਨਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਜਨ ਨਾਲ। ੨ ਅਭਜੰਜਨ (ਬਟਨੇ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜਨ ੬.

ਅੰਜਨੀ. ਸੰ ਅਞਜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਸ਼ਰੀ ਵਾਨਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਅੰਜਨਾ। ੨ ਮਾਇਆ। ੩ ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਲੇਪ ਲਾਏ ਹੋਏ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਅੰਜਨੀ ਕੇ ਧੀਰ ਹੈਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਘੋੜੇ ਅਜੇਹੇ ਚਪਲ ਹਨ, ਜੇਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਧੀਰੀ। ੪ ਗੁਹਾਂਜਣੀ. ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲੀ ਫੁਨਸੀ.

ਅੰਜਨੀਸੁਤ
ਅੰਜਨੀਜ
ਅੰਜਨੀਤਨਯ
} ਅੰਜਨਾ (ਅੰਜਨੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਅੰਜਨੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹਨੂਮਾਨ. ਅੰਜਨੀ ਕੁਮਾਰ.

ਅੰਜਮਨ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜੁਮਨ.

ਅੰਜਲਿ
ਅੰਜਲੀ
} ਸੰ. ਅਞਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਂਜਲ. ਬੁੱਕ. ਭੂਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹੱਥ। ੨ ਪਿਤਰ ਦੇਵਤਾ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀ. ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਆਦਿਕ ਅਵਿਦਯਾ-ਕਰਮ ਦੱਸਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ "ਅੰਜਲੀ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ–"ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਧੁਰਹੁ ਹੀ ਹੂਆ"–ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਕੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਜਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅੰਜੁਲੀ.

ਅੰਜਾਮ. ਫ਼ਾ انجام ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤ. ਆਖ਼ਰ. ਸਮਾ-ਪਤਿ. ਓੜਕ। ੨ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ.

ਅੰਜੀਐ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜਨਾ.

ਅੰਜੀਰ. ਸੰ. ਅञ्जीर. ਫ਼ਾ انجیر ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ, ਜੋ ਬੜ (ਵਟ) ਦੀ ਬਾਟੀ ਜੇਹਾ ਬੀਜਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Ficus carica. ਇਹ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਾਵਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਯੂਨਾਨੀ ਹਕੀਮ ਇਸ ਫਲ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਨੁਸਖ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਕਾਬੁਲ ਅਤੇ ਈਰਾਨ ਦੇ ਅੰਜੀਰ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ। ੨ ਬਲੋਚਿਸ੍ਥਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਿਲਾਤ ਤੋਂ ੩੦ ਮੀਲ ਹੈ.

ਅੰਜੀਲ. ਦੇਖੋ, ਇੰਜੀਲ.

ਅੰਜੁਮ. ਅ. انجم ਨਜਮ (ਨਕਤ੍ਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸਿਤਾਰੇ. ਤਾਰੇ.

ਅੰਜੁਮਨ. ਫ਼ਾ انجمن ਸੰਗਜਾ–ਮੰਡਲੀ. ਸਮਾਜ. ਸਭਾ. ਅੰਜੁਮ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਨਜਮ ਦਾ. ਨਜਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਕਤ੍ਰ (ਤਾਰਾ).ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਵਾਕਰ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਹੋਣ, ਉਹ 'ਅੰਜੁਮਨ' ਹੈ.

ਅੰਜੁਰੀ
ਅੰਜੁਲੀ
} ਦੇਖੋ, ਅੰਜਲੀ। ੨ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਣਾਮ ਲਈ ਕਰੀਦੀ ਹੈ. "ਕਰਿ ਸਾਧੂ ਅੰਜੁਲੀ ਪੁਨੁ ਵਡਾ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਅੰਝੂ. ਸੰਗਜਾ–ਹੰਝੂ. ਅਸ਼੍ਰੂ. ਆਂਸੂ. ਅੱਥਰੂ.

ਅੰਞ
ਅੰਞੁ
} ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਸੇ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਇਸ ਤਰਾਂ. ਇਉਂ.

ਅੰਡ. ਸੰ. अण्ड. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਡਾ. ਆਂਡਾ। ੨ ਫੋਤਾ–ਅੰਡਕੋਸ਼. "ਤਬ ਤੇਰੇ ਦੋਉ ਅੰਡ ਚਬੈਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੩) ੩ ਬ੍ਰਹ੍ਮੰਡ, ਜੋ ਆਂਡੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੈ। ੪ ਕਸਤੂਰੀ ਦਾ ਨਾਫ਼ਾ। ੫ ਕਾਮਦੇਵ। ੬ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਕਲਸ਼। ੭ ਵੀਰਯ। ੮ ਅੰਡਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅੰਡ ਬਿਨਾਸੀ ਜੇਰ ਬਿਨਾਸੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੯ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਅੰਡਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ, ਮੱਛੀ, ਸੱਪ ਆਦਿਕ ਜੀਵ. "ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਉਤਭੁਜ ਸੇਤਜ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਜੰਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਸਾਰ. ਵਿਸ਼੍ਵ. ਜਗਤ."ਅੰਡਜ ਫੋੜ ਜੋੜ ਵਿਛੋੜ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਅੰਡਟੂਕ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਰਚਨਾ.

ਅੰਡਟੂਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਅੰਡੇ ਦਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਹੈ. ਮਰਤਜ ਲੋਕ. "ਅੰਡਟੂਕ ਜਾਂਚੈ ਭਸਮਤੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਮਰਤ ਲੋਕ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਸਮਤੀ.

ਅੰਡ ਬੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਮੇਲ ਗੱਲ। ੨ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਬਕਬਾਦ। ੩ ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ.

ਅੰਡ ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਅੰਡ (ਫੋਤਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਉਤਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਧ ਜਾਣਾ. قیلہ مائیہ ਕ਼ੀਲਾਏ ਮਾਯਹ. Hydrocele. ਬਾਦੀ ਵਾਲੀ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣ, ਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ,ਮਲ ਮੂਤ ਰੋਕਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ ਕਰਨ, ਤਾੜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਬਹੁਤ ਪੀਣ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਵਾਤਜ, ਪਿੱਤਜ, ਰਕਤਜ ਆਦਿ ਇਸ ਦੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਅਥਵਾ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਵੇ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੇਪ ਮਾਲਿਸ਼ ਅਤੇ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਹਕੀਮ ਦੀਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਲੋੜੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਅੰਡ ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਠੀਕ ਹੈ. ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਦਵਾ ਖਾਣੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੈ–ਵਡੀ ਹਰੜ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਜੰਗ ਹਰੜਾਂ, ਚਰਾਇਤਾ, ਧਨੀਆਂ ਦੋ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਲੌਂਗ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਸਨਾ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਸਭ ਦਾ ਚੂਰਣ ਕਪੜਛਾਣ ਕਰਕੇ ਚੂਰਣ ਤੋਂ ਡਿਉਢੀ ਖੰਡ ਅਤੇ ਖੰਡ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ. ਉਮਰ ਅਤੇ ਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਚਟਨੀ ਜਲ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਖਾਵੋ.

ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਸੁੱਕੀ ਭੰਗ ਗੁੜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਫੋਤਿਆਂ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਅਥਵਾ ਕੇਸੂ ਭਿਉਂਕੇ ਅਤੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਝੱਸਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ.

ਅੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਡ.

ਅੰਡਾਕਾਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਅੰਡੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜੇਹਾ. ਅੰਡੇ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭੂਗੋਲ ਅਤੇ ਖਗੋਲ.

ਅੰਤ. ਸੰ. अन्त. ਧਾ–ਬਾਂਧਨਾ. ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਸੰ. अन्त. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾਪਤਿ. ਓੜਕ. ਖ਼ਾਤਿਮਾ। ੩ ਪਰਿਣਾਮ. ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੪ ਸੀਮਾ. ਹੱਦ। ੫ ਅੰਤਕਾਲ. ਮਰਣ. "ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਨਹੀ ਕਛੁ ਤੇਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੬ ਮਧਜ (ਮੱਧ).ਦਰਮਿਆਨ. ਵਿਚਕਾਰ। ੭ ਦੇਖੋ, ਅੰਤਜ.

ਅੰਤ ਸਖਾਈ. ਵਿ–ਅਖੀਰ ਵੇਲੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅੰਤ ਤੀਕ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ। ੪ ਕਰਤਾਰ.

ਅੰਤਸ੍ਥ. ਸੰ. अन्तःस्थ. ਵਿ–ਜੋ ਅੰਤ (ਦਰਮਿਆਨ) ਠਹਿਰੇ. ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਯ ਰ ਲ ਵ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ, ਜੋ ਕਵਰਗ ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਉਸ਼੍ਮਵਰਣ (श ष स ह) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹਨ। ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਅੰਤਹਕਰਣ. ਸੰ. अन्तः करण. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤਰ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰੀ(ਇੰਦ੍ਰਿਯ),ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਾਰਜ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ:–

੧ ਮਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਫੁਰਦੇ ਹਨ.

੨ ਬੁੱਧਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

੩ ਚਿੱਤ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਮਰਣ (ਚੇਤਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

੪ ਅਹੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸੰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਮਤ੍ਵ. ਮਮਤਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਜਪੁ ਜੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ– "ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਤਿ (ਚਿੱਤ) ਮਤਿ (ਮਮਤ੍ਵ–ਅਹੰਕਾਰ) ਮਨਿ, ਬੁਧਿ."

ਅੰਤਹ ਪੁਰ. ਸੰ. अन्तः पुर. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਹਿਲ, ਜੋ ਨਗਰ (ਪੁਰ) ਅਤੇ ਰਾਜਭਵਨ ਦੇ ਅੰਤ (ਵਿਚਕਾਰ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਘਰ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਭਾਗ.

ਅੰਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲ. ਮੌਤ। ੨ ਯਮ। ੩ ਵਿ–ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਅੰਤਕ ਜਮ ਜਬ ਲੈਨੇ ਆਵੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਅਤੰਕ (ਭਯ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ–"ਅਨੰਗ ਅਰਧੰਗਕ ਕੇ ਅੰਤਕ ਤੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ) ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਕਾਮ ਨੇ.

ਅੰਤਕ ਧਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਯਮਪੁਰਿ. ਯਮਲੋਕ. "ਅੰਤ ਕੋ ਅੰਤਕ ਧਾਮ ਪਧਾਰੇ." (ਅਕਾਲ)

ਅੰਤਕਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਦੂਕ਼. ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅੰਤਕਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤ ਸਮਾਂ. ਮਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਅੰਤ ਕੇ ਧਾਮ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਕ ਧਾਮ.

ਅੰਤ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਬੰਧੀ ਕਰਮ. ਅੰਤਜੇਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤ੍ਰਿਮੇਧ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ.

ਅੰਤਜ. ਸੰ. ਅੰਤਜਜ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤਿਮ ਵਰਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼ੂਦ੍ਰ। ੨ ਨੀਚ. ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸੱਤ ਅੰਤਜ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਧੋਬੀ, ਚਮਾਰ, ਨਟ, ਭੰਜੜਾ, ਝਿਉਰ, ਕਲਾਲ ਅਤੇ ਭੀਲ.

ਅੰਤ ਦਸਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤ ਦਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਲ. ਯਮ. "ਤਿਹ ਊਪਰ ਅੰਤਦਸਾਨਹਿ ਧਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅੰਤਮ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਿਮ.

ਅੰਤਰ. ਸੰ. अन्तर. ਸੰਗਜਾ–ਫਾਸਲਾ. ਵਿੱਥ. ਤਫ਼ਾਵਤ। "ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਅੰਤਰ ਜਜੋਂ ਅੰਤਰ ਬਖਾਨਿਯਤ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਓਟ. ਪੜਦਾ. ਆਵਰਣ. "ਜਿਨ ਕਉ ਪਿਆਸ ਤੁਮਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਤਿਨ ਕਉ ਅੰਤਰ ਨਾਹੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਭੇਦ. ਫ਼ਰਕ਼. "ਹਰਿਜਨ ਹਰਿ ਅੰਤਰੁ ਨਹੀ." (ਸ. ਮ: ੯) ੪ ਮਰਮ. ਭੇਤ. ਰਾਜ਼. "ਲੈ ਤਾਂਕੋ ਅੰਤਰ ਮੁਹਿ ਕਹਿਯਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੫) ੫ ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ. ਭੀਤਰ। ੬ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ। ੭ ਆਂਤ੍ਰ. ਆਂਦ. ਅੰਤੜੀ। ੮ ਅੰਤ–ਅਰਿ. "ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਭੀਖਮ ਨਾਮ ਲੈ ਅੰਤ ਸਬਦ ਅਰਿ ਦੇਹੁ। ਸੂਤ ਆਦਿ ਅੰਤਰ ਉਚਰ ਨਾਮ ਬਾਨ ਲਖ ਲੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਭੀਸ਼ਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਰਥ-ਵਾਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ.

ਅੰਤਰ ਸਖਾਈ. ਵਿ–ਦਿਲੀ ਦੋਸਤ. ਅੰਤਰੰਗ ਸਖਾ. "ਅੰਤਰ ਸਖਾਈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਅੰਤਰ ਹਿਰਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤਹਕਰਣ. ਭੀਤਰੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯ (ਇੰਦ੍ਰੀ). "ਜਿਸੁ ਅੰਤਰੁ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਹੈ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਅੰਤਰਗਤ. ਸੰ. अन्तर्गत. ਵਿ–ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ.

ਅੰਤਰਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤਰ ਮੁਖੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋ ਹਟਕੇ ਮਨ ਦੇ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਮਨ ਤਨ ਅਰਪਿਓ ਅੰਤਰਗਤਿ ਕੀਨੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹੋਏ. "ਅੰਤਰ ਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ." (ਜਪੁ)

ਅੰਤਰਜਾਮ
ਅੰਤਰਜਾਮਿ
ਅੰਤਰਜਾਮੀ
} ਸੰ. अन्तर्यामिन–ਅੰਤਯੰਮੀ. ਵਿ–ਅੰਦਰ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਮਨ ਦੀ ਬੁੱਝਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਠਾਕੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਜਤਨ ਕਰੈ ਮਾਨੁਖ ਡਹਕਾਵੈ ਓਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਅੰਤਰ ਧਾਨ. ਸੰ. अन्तर्द्धान. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਾਉ.ਛਿਪਾਉ. ਅਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਵਿ–ਗੁਪਤ. ਲੋਪ. ਗ਼ਾਇਬ.

ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ
ਅੰਤਰ ਧਜਾਨ
} ਦੇਖੋ, ਅੰਤਰ ਧਾਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਾ ਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਧਿਆਨ. ਮਾਨਸਿਕ ਧਜਾਨ.

ਅੰਤਰ ਭਾਵ. ਸੰ. अन्तर्भाव. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਲ ਦਾ ਮਤ-ਲਬ. ਮਨਸ਼ਾ. ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ। ੨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਣਾ. ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ। ੩ ਵਿਨਾਸ਼. ਅਭਾਵ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅੰਤਰ ਭੂਤ. ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰ੍ਭੂਤ.ਵਿ–ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਾਮਿਲ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਅੰਤਰ ਮਲ. ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰ੍ਮਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਮਲੀਨਤਾ। ੨ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਦੀ ਮੈਲ.

ਅੰਤਰ ਮੁਖ. ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰ੍ਮੁਖ. ਵਿ–ਮਨ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਰੋਕਕੇ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਹੈ.

ਅੰਤਰ ਲਾਪਿਕਾ. ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰ੍ਲਾਪਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਕਾਵ੍ਯਾਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ.

ਅੰਤਰਵੇਦ. ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰ੍ਵੇਦ. ਵਿ–ਉਹ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੱਗ ਦੀਆਂ ਵੇਦੀਆਂ ਹੋਣ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਯਮੁਨਾ (ਜਮਨਾ) ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਵਰਤ ਭੀ ਹਿੰਦੂਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਦੋ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼.ਦੁਆਬ.

ਅੰਤਰਵੇਦੀ. ਵਿ–ਅੰਤਰਵੇਦ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਰਵੇਦ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਵਰਤ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਅੰਤਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਟੇਕ (ਸ੍ਥਾਈ–ਰਹਾਉ) ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਤੁਕਾਂ. ਉਹ ਪਦ ਅਤੇ ਵਾਕ, ਜੋ ਰਹਾਉ ਦੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਾਏ ਜਾਣ। ੨ ਫਾਸਲਾ. ਵਿੱਥ। ੩ ਪੜਦਾ. ਆਵਰਣ. "ਜਿਨ ਕੈ ਭੀਤਰਿ ਹੈ ਅੰਤਰਾ। ਜੈਸੇ ਪਸੁ ਤੈਸੇ ਉਇ ਨਰਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਯੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਤਰਾ ਉਸ ਵਿਘਨ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ੧–੩੦ ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਿਵਾਇ.ਬਿਨਾ.

ਅੰਤਰਿ. ਵਿ–ਭੀਤਰੀ. ਅੰਦਰ ਦਾ. "ਅੰਤਰਿ ਰੋਗ ਮਹਾ ਦੁਖ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭੀਤਰ. ਵਿੱਚ. "ਨਾਨਕ ਰਵਿ ਰਹਿਓ ਸਭ ਅੰਤਰਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੇਂ. ਮਨ ਵਿੱਚ. "ਅੰਤਰਿ ਬਿਧੁ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁਣਾਵੈ."(ਗਉ ਮ: ੫)"ਅੰਤਰਿ ਚਿੰਤਾ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਅੰਤਰਿਕ ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰਿਕ੍ਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਪਰਲੋਕ. "ਅੰਤਰੀਛ ਭਏ ਪਾਛੇ ਲੋਕ ਪਛਤਾਤ ਹੈਂ."(ਭਾਗੁ ਕ) ਮਹਾਤਮਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸਮੇਂ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਅੰਤਰਿਖ

ਅੰਤਰੀਛ

ਅੰਤਰੀਯ ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰੀਯ. ਵਿ–ਅੰਤਰਲਾ. ਭੀਤਰੀ।

ਅੰਤਰੀਵ ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤੇੜ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਕੱਛ ਧੋਤੀ ਆਦਿਕ.

ਅੰਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਰ. "ਅੰਤਰੁ ਸੀਤਲੁ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਮਨ.

ਅੰਤਰੁ ਹਿਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਰ ਹਿਰਦਾ.

ਅੰਤਰੰਗ. ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰਙ੍ਗ. ਵਿ–ਦਿਲੀ. ਜਿਗਰੀ। ੨ ਭੀਤਰੀ. ਅੰਦਰਲਾ.

ਅੰਤਰੰਗ ਸਭਾ. ਖ਼ਾਸ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਭਾ. ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਭਾਸਦਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ.

ਅੰਤਵੰਤ. ਸੰ. ਅਨ੍ਤ ਵਨ੍ਤ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਅੰਤੜੀ. ਦੇਖੋ, ਆਂਤ.

ਅੰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਿਮ.

ਅੰਤਿ. ਓੜਕ ਨੂੰ. "ਅੰਤਿ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਅੰਤ ਸਮੇਂ. ਮਰਨ ਵੇਲੇ.

ਅੰਤਿਮ. ਸੰ. ਅਨ੍ਤਿਮ. ਵਿ–ਅਖੀਰੀ. ਅੰਤ ਦਾ.

ਅੰਤਿਵਾਰ.ਦੇਖੋ,ਅੰਤਿ."ਅੰਤਿਵਾਰ ਨਾਮੁ ਗਹਿਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅੰਤੀ. ਵਿ–ਅੰਤਿਮ. ਅਖੀਰੀ. "ਜਹਿ ਅੰਤੀ ਅਉਸਰ ਆਇ ਬਨਤ ਹੈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਅੰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤ ਅਤੇ ਅੰਤਜ. "ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਪੈ ਕੀਤਾ ਆਕਾਰ." (ਜਪੁ)

ਅੰਤੇ. ਅੰਤ ਸਮੇਂ. "ਅੰਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲਿਆ." (ਸਦੁ)

ਅੰਤਜ. ਸੰ. ਅਨ੍ਤ੍ਯ. ਵਿ–ਅੰਤਿਮ. ਅਖੀਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਯਮ। ੩ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ੧੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦ ਦੇਖੋ, ਸੰਖਜਾ.

ਅੰਤਜਜ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਜ.

ਅੰਤਜਾਂਤਕ. ਅੰਤਜ–ਅੰਤਕ. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਤਕ ਪਦ. "ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਖਲ ਉਚਰਕੈ ਅੰਤਜਾਂਤਕ ਪਦ ਦੀਨ." (ਸਨਾਮਾ) ਖਲ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਤਕ ਪਦ ਦੇਣ ਤੋਂ"ਖਲਾਂਤਕ" ਫਾਸੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਅੰਤਜਾਨੁਪ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ (੫)

ਅੰਤਜੇਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤੇ ਪਿਤ੍ਰਿਮੇਧ.

ਅੰਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਰ। ੨ ਸੰ. ਅਨ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਆਂਦਰ. ਅੰਤੜੀ.ਆਂਤ, ਜੋ ਦੇਹ ਨੂੰ ਅਤਿ (ਬੰਧਨ) ਕਰੇ ਸੋ ਅੰਤ੍ਰ.

ਅੰਤ੍ਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇਦ. ਫ਼ਰਕ਼। ੨ ਵਿ–ਆਂਤਰਿਕ. ਭੀਤਰੀ. ਅੰਦਰੂਨੀ. "ਇਹ ਅੰਤ੍ਰਕ ਮਨ ਮੋ ਪਹਿਚਾਨੋ." (ਨਾਪ੍)

ਅੰਤ੍ ਜ੍ਵਰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਾਪ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਂਤ (ਅੰਤੜੀ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਘ)

ਅੰਤ੍ ਧਾਨ

ਅੰਤ੍ ਧ੍ਯਾਨ ਦੇਖੋ, ਅੰਤਰ ਧਾਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ.

ਅੰਤ੍ਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਆਂਤਰਿਕ. "ਬਾਹਯ ਕਾ ਅੰਤ੍ਰੀਕ ਬਖਾਨਾ." (ਨਾਪ੍) ਵਾਹਯ ਦਾ ਅਤੇ ਆਂਤਰਿਕ. ਬੇਰੂਨੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ.

ਅੰਦ. ਸੰ. ਅਨ੍ਦ. ਧਾ–ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ। ੩ ਅਚਰਜ। ੪ ਪੰਜ ਸੌ ਅਥਵਾ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੫ ਹਸ੍ਤੀਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹੈਂ. ਵੇ ਹੈਂ. ਉਹ ਹਨ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ "ਮਰਦਾਂ ਆਕ਼ਿਲ ਅੰਦ."

ਅੰਦਕ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਥੋੜਾ. ਘੱਟ. ਕਮ.

ਅੰਦਰ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚ. ਭੀਤਰ। ੨ ਅ. ਦੁਰਲਭ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬੰਜਰ ਜ਼ਮੀਨ। ੪ ਪਿਤ੍ਰ. ਖਲਹਾਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਅੰਦਰੁ.

ਅੰਦਰਹੁ. ਅੰਦਰੋਂ. ਅੰਦਰ ਤੋਂ. "ਅੰਦਰਹੁ ਜਿਨ ਕਾ ਸੋਹੁ ਤੁਟਾ." (ਅਨੰਦੁ)

ਅੰਦਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅੰਦਰ. "ਅੰਦਰੁ ਸੀਤਲ ਸਾਂਤਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਮਨ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਅੰਦਰੁ ਲਗਾ ਰਾਮ ਨਾਮਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਅੰਦਰੁ ਚਿਤੁ.ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਤਿਸ ਦਾ ਅੰਦਰੁ ਚਿਤੁ ਨ ਭਿਜਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਅੰਦਰੂਨੀ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਭੀਤਰੀ. ਅੰਦਰ ਦਾ.

ਅੰਦਲੀਬ. ਅ ਸੰਗਜਾ–ਬੁਲਬੁਲ.

ਅੰਦਾਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰਿ–ਸਿੱਟਣਾ. ਗਿਰਾਉਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ.

ਅੰਦਾਜ

ਅੰਦਾਜਾ ਫ਼ਾ ਅੰਦਾਜ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁਮਾਨ. ਅਟਕਲ। ੨ ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ। ੩ ਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ। ੪ ਭਾਗ.ਹਿੱਸਾ। ੫ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ। ੬ ਯੋਗ੍ਯ. ਮੁਨਾਸਿਬ. "ਬੋਲਿ ਸਕੈ ਨ ਅੰਦਾਜਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ਅਯੋਗ ਬੋਲਣਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਯੋਗ ਉੱਤਰ ਭੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ. "ਲਫਜ ਕਮਾਇ ਅੰਦਾਜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਅੰਦਾਮ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੨ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜ਼ਾਮ। ੩ ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ.

ਅੰਦੇਸ਼. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਸੋਚ (ਵਿਚਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼.

ਅੰਦੇਸਰਾ

ਅੰਦੇਸਰੇ

ਅੰਦੇਸਾ ਫ਼ਾ ਅੰਦੇਸ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ."ਸਭ ਰਹਿਓ ਅੰਦੇਸਰੇ ਮਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਜੋ ਜਨ ਭਜਨੁ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰਾ ਤਿਸੈ ਅੰਦੇਸਾ ਨਾਹੀ."(ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੁਬਿਧਾ. ਦੁਚਿਤਾ। ੩ ਭੈ. ਖਟਕਾ. ਧੜਕਾ.

ਅੰਦੋਹ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਕ। ੨ ਸੋਚ. ਚਿੰਤਾ. "ਦੂਖ ਅੰਦੋਹ ਨਹੀਂ ਤਿਹ ਠਾਉ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਅੰਦੇਖਤਨ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰਿ–ਜੋੜਨਾ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਕ਼ਰਜ ਅਦਾ ਕਰਨਾ. ਰਿਣ ਚੁਕਾਉਣਾ.

ਅੰਦੋਲ. ਸੰ. ਅਨ੍ਦੋਲ੍. ਧਾ–ਹਿਲਾਉਣਾ. ਝੁਲਾਣਾ. ਝੂਟਾ ਦੇਣਾ.

ਅੰਦੋਲਨ. ਦੇਖੋ, ਆਂਦੋਲਨ.

ਅੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਅੰਦਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰਤ੍.

ਅੰਦ੍ਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚੋਂ. ਅੰਦਰੋਂ. ਭਾਵ–ਦਿਲੋਂ. "ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੈ ਅੰਦ੍ਹੁ ਲੋਭੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਅੰਦ੍ਹਾਉਲ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤ੍ – ਆਵਲਿ. ਆਂਦ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਅੰਤੜੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤ੍.

ਅੰਧ. ਸੰ. ਅਨ੍ਧ. ਧਾ–ਨੇਤ੍ਰ ਮੁੰਦਣੇ. ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ। ੩ ਅਗਜਾਨੀ.ਵਿਚਾਰਹੀਨ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਨ੍ਹਾ. ਅੰਧਾ। ੫ ਜਲ। ੬ ਉੱਲੂ। ੭ ਅੰਧੇਰਾ। ੮ ਅਗਜਾਨ. "ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧ ਕਮਾਇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੯ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿਰੁੱਧ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਯਥਾ–"ਨਾਸਿਕਾ ਕਮਲ ਜੈਸੀ ਨੈਨ ਹੈਂ ਨਗਾਰੇ ਸੇ." ਦੇਖੋ, ਕਾਵ੍ਯ ਦੋਸ਼। ੧੦ ਸੰ.ਅਨ੍ਦੁ–ਅੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੰਜੀਰ. ਸੰਗੁਲ. "ਜਰੀਆ ਅੰਧ ਕੰਧ ਪਰ ਡਾਰੇ." (ਦੱਤਾਵ) ਜਾਲੀ ਅਤੇ ਜ਼ੰਜੀਰ ਮੋਚੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ.

ਅੰਧਉ. ਅੰਧਾ.ਜੋ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੨ ਅਗਜਾਨੀ। ੩ ਹੰਕਾਰੀ.

ਅੰਧ ਅੰਧਾਰ

ਅੰਧ ਅੰਧਾਰਾ ਸੰਗਜਾ–ਮਹਾਂ ਅੰਧਕਾਰ. ਘੋਰ ਅੰਧੇਰਾ। ੨ ਅਗਜਾਨ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਬਾਝ ਗੁਰੂ ਹੈ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਵਿ–ਸ਼ੁਰੂ ਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਜਾਨ ਨਹੀਂ "ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧਾ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੧)

ਅੰਧ ਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧ (ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੁਰਯੋਧਨ,ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਸ਼ਾਸਨ ਆਦਿਕ ਭਾਈ.

ਅੰਧਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧਾ. ਅੰਨ੍ਹਾ "ਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ ਅੰਧਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ, ਜੋ ਯੁਧਾਜਿਤ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅੰਧਕ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ। ੩ ਕਸ਼ਜਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਮਦਾਂਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੰਧਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.* ਇਸ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਰ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਭੁਜਾ ਅਤੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਨੇਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਹ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਪਾਰਿਜਾਤ ਬਿਰਛ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਬਾਗ (ਨੰਦਨ) ਤੋਂ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ. ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ. "ਜਿਮ ਅੰਧਕ ਸੋਂ ਹਰ ਯੁੱਧ ਕਰਜੋ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ੪ ਇੱਕ ਵੈਸ਼ਨ ਮੁਨਿ, ਜੋ ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰਵਣ (ਸਿੰਧੁ) ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਨੇ ਬਨ ਦਾ ਜੀਵ ਸਮਝਕੇ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਵੇਧੀ ਬਾਣ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਅੰਧਕਹ. ਅੰਧੇ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਕ ੧.

ਅੰਧ ਕਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ ਕਰਮ. ਅਗਜਾਨ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕਰਮ. "ਜਗ ਅੰਧ ਹੈ ਅੰਧੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਅੰਧਕ ਰਿਪੁ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਕ ੩.

ਅੰਧਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧੇਰਾ। ੨ ਅਗਜਾਨ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ. ਨਾਦਾਨੀ. "ਅੰਧਕਾਰ ਮਹਿ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ਗਜਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ.

ਅੰਧਕੂਪ. ਵਿ–ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਖੂਹ। ੨ ਖੂਹ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰ, ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਰੂਪ ਜਗਤ. "ਅੰਧਕੂਪ ਤੇ ਕੰਢੇ ਚਾੜੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੪ ਖੂਹ ਦੀ ਬਗਲ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਭੋਰਾ. ਤਹਖ਼ਾਨਾ.

ਅੰਧਕੰਧ. ਅੰਧਕ–ਅੰਧ. ਅੰਧਕ ਦੈਤ ਮਦ ਵਿੱਚ ਅੰਧਾ. "ਅੰਧਕੰਧ ਫਿਰਜੋ ਤਬੈ ਜਯ ਦੁੰਦਭੀਨ ਬਜਾਇ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ੨ ਅਗਜਾਨੀ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹਮਤਿ.

ਅੰਧ ਕੰਮ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧ ਕਰਮ.

ਅੰਧ ਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧੇ ਦੀ ਚਾਲ। ੨ ਬਿਨਾ

* ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਾਰਵਤੀ ਨੇ ਹਾਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕਰਲਈਆਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਧਕ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਤਪਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਚਾਰ ਆਚਰਣ. "ਊਤ ਭੋਲਹਿਂ ਅੰਧ ਗਤਿ." (ਸ: ਕਬੀਰ)

ਅੰਧ ਘੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋਰ ਅੰਧਕਾਰ. ਭੈਦਾਇਕ ਅੰਧੇਰਾ। ੨ ਵਿ–ਮਹਾ ਅਗ੍ਯਾਨੀ। ੩ ਭੈਦਾਇਕ ਅਗ੍ਯਾਨੀ. "ਅਸੰਖ ਮੂਰਖ ਅੰਧ ਘੋਰ." (ਜਪੁ)

ਅੰਧਤਾਮਿਸ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਖਾਸ ਨਰਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਸਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ੨ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਜੋ ਘੋਰ ਅੰਧਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ.

ਅੰਧ ਧੁੰਦ / **ਅੰਧ ਧੁੰਧ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੁੰਦ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਅੰਧਕਾਰ. ਗਾੜ੍ਹਾ ਅੰਧੇਰਾ (ਹਨੇਰਾ). ੨ ਕੁਰੀਤਿ. ਕੁਚਾਲ। ੩ ਅਨ੍ਯਾਯ (ਅਨਿਆਂ). ਬੇਇਨਸਾਫੀ। ੪ ਅਗ੍ਯਾਨ.

ਅੰਧ ਧੰਧ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਕਰਮ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਜ਼ੁਲਮ। ੩ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੜਬੜ.

ਅੰਧ ਨੇਤ੍ਰਾ. ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਹਿਣਾ. ਜ਼ਹਾਬੁਲਬਸਰ. Amaurosis. ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਨਜਰ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਅਥਵਾ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਨਸ੍ਟ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ–ਸਿਰ ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣੀ, ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਰਸੌਲੀ ਜਾਂ ਆਤਸ਼ਕ ਦਾ ਫੋੜਾ ਹੋਣਾ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਹੋਣਾ, ਘੱਟ ਚਾਨਣੇ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਉੱਲ ਰੋਗ ਹੋਣਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਤਮਾਕੂ ਬਹੁਤਾ ਪੀਣਾ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਬਾਰ ਹੀ ਰਿਤੁ ਬੰਦ ਹੋਣੇ ਆਦਿ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਕਾਰਣ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਰਖਕੇ ਯੋਗ ਉਪਾਉ ਕਰੇ.

ਅੰਧਨੇਤ੍ਰੇ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਵਾਲੀ ਗਿਜਾ ਖਾਣੀ ਚਾਹੀਏ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਅੰਜਨ ਪਾਉਣੇ ਲੋੜੀਏ. ਮੈਥੁਨ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਪਰਹੇਜ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਦਾਰੂ ਨੇਤ੍ਰਰੋਗਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੈ–

ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਸੁੱਧ ਸਿੱਕਾ ਢਾਲਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਪਾਰਾ ਮਿਲਾਕੇ ਗਰਮ ਗਰਮ ਪੀਸੋ. ਨੀਲਾ ਕੱਚ, ਜਿਸਤ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ, ਛੋਟੀ ਇਲਾਚੀ ਦੇ ਦਾਣੇ, ਸੁਹਾਗਾ ਫੁੱਲ, ਸੁੱਚਾ ਸਿੱਪ, ਸੰਗ ਬਸਰੀ, ਮਮੀਰੀ, ਸਮੁੰਦਰ ਝੱਗ, ਸਰਦ ਚੀਨੀ, ਕਪੂਰ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਲੈਣੇ, ਚਿੱਟਾ ਸੁਰਮਾ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਕਾਲਾ ਸੁਰਮਾ ੧੦ ਤੋਲੇ, ਅਫੀਮ ਕਚਕਰਾ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜਾਂ ਬਰੀਕ ਪੀਸ ਲੈਣੀਆਂ, ਇੱਕ ਬੋਤਲ ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ, ਦੋ ਛਟਾਂਕ ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤਰਾਂ ਦਾ ਰਸ, ਦੋ ਛਟਾਂਕ ਹਰੜ ਬਹੇੜੇ ਆਉਲਿਆਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ, ਛਟਾਂਕ ਰਸੌਂਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਲੈਣੀ. ਇਸ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਖਰਲ ਕਰਨੀਆਂ, ਜਦ ਕੱਜਲ ਵਾਂਙ ਬਰੀਕ ਹੋਜਾਣ ਤਦ ਨੀਲੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਲਓ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਸਲਾਈ ਨਾਲ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਨੇਤ੍ਰ ਦੇ ਰੋਗ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਸਲਾਈ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਸਾਫ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਸਲਾਈ ਸੀਸੀ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਸਬਜ ਮੋਤੀਆ ਬਿੰਦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਦਵਾਈਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਅੰਧਨੇਤ੍ਰੇ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ.

ਅੰਧਨੇਤ੍ਰੇ ਦੇ ਦਿਵਾਂਧ ਅਤੇ ਨਕਤਾਂਧ ਦੋ ਭੇਦ ਹੋਰ ਭੀ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਦਿਨ ਨੂੰ ਅੰਧੇ ਹੋਜਾਣਾ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ, ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੰਧੇ ਹੋਜਾਣਾ ਦਿਨ ਨੂੰ ਨਜਰ ਆਉਣਾ. ਪਿੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦਿਨ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਕਫ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਜਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ.

ਬਹੇੜੇ ਦੀ ਗਿਰੀ ਜਲ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦੀ ਗਰਮ ਰੋਟੀ ਤੇ ਤਾਜਾ ਘੀ ਪਾਕੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਖਾਣ ਤੋਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਫਲੇ ਦਾ ਚੂਰਣ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਗਊ ਦੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋਜ ਚੱਟਣਾ ਭੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਖੁਰਫੇ ਦੇ ਬੀਜ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਧਨੀਆ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਪੀਸਕੇ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਬੀਹਦਾਣੇ ਦੇ ਲੁਆਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਸ਼ਰਬਤ ਉਨਾਬ ਨਾਲ ਪੀਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. ਗੁਲਾਬ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟਾ ਚੰਦਨ ਘਸਾਕੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਮਲਨਾ ਉੱਤਮ ਹੈ.

"ਪਥਰੀ ਬਾਇਫਿਰੰਗ ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਅੰਧ ਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਨਿਸ.

ਅੰਧ ਪਰੰਪਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਚਾਰ ਬਿਨਾ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤੀ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨੀ. ਭੇਡਚਾਲ. ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਕਰਮ.

ਅੰਧ ਬਿਲ / **ਅੰਧ ਬਿਲਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਧੇਰੀ ਖੁੱਡ. ਗਰਭਯੋਨਿ। ੨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਅੰਧ ਬਿਲਾ ਤੇ ਕਾਢਹੁ ਕਰਤੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਅੰਧ ਬੀਚਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾ ਮੁਕੰਮਲ ਵਿਚਾਰ. ਗ੍ਯਾਨਹੀਨ ਵਿਚਾਰ. "ਅੰਧਿਆ ਅੰਧ ਬੀਚਾਰ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਅੰਧਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਨ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧ.

ਅੰਧਰਾਤਾ / **ਅੰਧਰਾਤ੍ਰਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਜਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ.

ਅੰਧਰੀ. ਵਿ–ਅੰਧੇਰੇ ਸਹਿਤ. ਅੰਧੇਰੀ. "ਜੈਸੇ ਰਾਤ ਅੰਧਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਅੰਧਲਾ / **ਅੰਧਲੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਧਾ. ਅੰਨ੍ਹਾ। ੨ ਵਿ–ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਵਿਚਾਰਹੀਨ. "ਅੰਧਰੀ ਮਤਿ ਅੰਧਲੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਸ਼੍ਰਵਣ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ.

ਅੰਧ ਵਰਤਾਰਾ / **ਅੰਧ ਵਰਤਾਵਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਧਾ ਤੁਰੀਕ਼ਾ. ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ ਚਾਲ. "ਅੰਧ ਵਰਤਾਵਾ ਭਾਉ ਦੂਜਾ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਅੰਧ ਵਿਸ੍ਵਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਉੱਪਰ ਭਰੋਸਾ. ਵਿਵੇਕ ਰਹਿਤ ਨਿਸ਼ਚਾ.

ਅੰਧਾ. ਅੰਨ੍ਹਾ ਅਤੇ ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧ. "ਅੰਧਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ ਕਿਉ ਪਾਧਰ ਜਾਣੈ."(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਨਾਨਕ ਹੁਕਮ ਨ ਬੁਝਈ ਅੰਧਾ ਕਹੀਐ ਸੋਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧, ਮ: ੨) "ਅੰਧੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜਿਨ ਮੁਖਿ ਲੋਇਣ ਨਾਹਿ। ਅੰਧੇ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਖਸਮਹੁ ਘੁਥੇ ਜਾਹਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧, ਮ: ੨) ਦੇਖੋ, ਕਾਣਾ.

ਅੰਧਾ ਅਖਰ. ਦੇਖੋ, ਵਾਉਦੁਆਉ.

ਅੰਧਾ ਕੂਪ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧ ਕੂਪ। ੨ ਹਠੀ ਅਤੇ ਅਗ੍ਯਾਨੀ, ਜੋ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ. "ਮਨਹੁ ਜਿ ਅੰਧੇ ਕੂਪ ਕਹਿਆ ਬਿਰਦ ਨ ਜਾਣਨੀ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਅੰਧਾ ਧੁੰਧ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧ ਧੁੰਧ.

ਅੰਧਾਰ. ਅਗ੍ਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਕਾਰ. "ਪਉ ਸੰਤ ਸਰਣੀ ਲਾਗੁ ਚਰਣੀ ਮਿਟੈ ਦੂਖ ਅੰਧਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਅੰਧਾਰੀ. ਵਿ–ਅੰਧੇਰੀ. ਅੰਧਕਾਰ ਵਾਲੀ। ੨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਵਾਲੀ. "ਦੇਹ ਅੰਧਾਰੀ ਅੰਧ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਅੰਧਾਲੀ. ਮੋਦੇ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾੜ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਅਥਵਾ ਬਹੁਤ ਕਮਜੋਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਘੁਮੇਰ ਆਕੇ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰਾ ਆ ਜਾਣ ਦਾ ਭ੍ਰਾਵ.

ਅੰਧਿਆਰ / **ਅੰਧਿਆਰਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਧਕਾਰ. ਅੰਧੇਰਾ। ੨ ਅਗ੍ਯਾਨ. "ਨਾਮ ਮਿਲੈ ਚਾਨਣ ਅੰਧਿਆਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) "ਕਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲ ਕਿਉ ਕਰਿ ਅੰਧਿਆਰਾ." (ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ)

ਅੰਧਿਆਰੀ. ਵਿ–ਅੰਧੇਰੀ. ਅੰਧਕਾਰ ਸਹਿਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅੰਧਿਆਰੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਅੰਧੀ. ਵਿਦ੍ਯਾਹੀਨ. ਦੇਖੋ, ਆਂਧੀ ਅਤੇ ਅੰਧ. "ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਅੰਧੀ ਕੋਠੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਨੇਰੀ ਕੋਠੜੀ। ੨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਅੰਧੀ ਕੋਠੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਗਰਭ.ਰਹਿਮ.

ਅੰਧੁਲਉ / **ਅੰਧੁਲਾ** ਵਿ–ਅੰਧਕਾਰ ਸਹਿਤ। ੨ ਅਗ੍ਯਾਨੀ. "ਅੰਧੁਲਉ ਧੰਧ ਕਮਾਏ."(ਭੈਰ ਮ: ੧) "ਭ੍ਰਮਿ ਭੁਲਾਣਾ ਅੰਧੁਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮੱਤਾ. ਮਦ ਮੱਤ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਧ. ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਨਹੀਂ.

ਅੰਧੂਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧੁਲਾ। ੨ ਵਿ–ਆਲ੍ਹਦਾ. ਧੂਲਿ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮਤੁ ਭੁਸਮ ਅੰਧੂਲੈ ਗਰਬ ਜਾਹਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਅੰਧੇ ਕੂਪ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧ ਕੂਪ. "ਮਨਹੁ ਜਿ ਅੰਧੇ ਕੂਪ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਅੰਧੇਰ / **ਅੰਧੇਰਾ** ਦੇਖੋ, ਅੰਧਕਾਰ. "ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਅਨ੍ਯਾਯ. ਬੇਇਨਸਾਫੀ। ੩ ਅਗ੍ਯਾਨ। ੪ ਵਿ–ਅਗ੍ਯਾਨੀ। ੫ ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ. ਅੰਧਾ. "ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਨ ਦਿਸੈ ਅੰਧੇਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਅੰਨ੍ਹਾਂ (ਅੰਧਾ) ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸੈ.

ਅੰਧੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਆਂਧੀ.

ਅੰਧੇਰੀ ਕੋਠੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੇਲਖ਼ਾਨੇ ਦੀ ਉਹ ਕੋਠੜੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ੨ ਗਰਭ. ਰਹਿਮ.

ਅੰਧੋ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧ ਅਤੇ ਅੰਧਉ. "ਅੰਧੋ ਬੋਲੈ ਮੂਗਧ ਗਵਾਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਮਦ ਨਾਲ ਅੰਧਾ ਅਥਵਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਲਈ ਬੋਲਾ (ਭੋਰਾ.)

ਅੰਧਯਾਰ / **ਅੰਧਯਾਰਾ** ਦੇਖੋ, ਅੰਧਕਾਰ। ੨ ਅਗ੍ਯਾਨ. "ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ ਅੰਧਯਾਰ ਕੋ ਨਾਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਤਾ ਮਿਟਿਆ ਸਗਲ ਅੰਧਯਾਰਾ."(ਸੋਰ ਮ:੧)

ਅੰਧ੍ਰ. ਸ੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਸੰਕਰ ਵਰਣ. ਅਹੋੜੀ. ਵਜਾਧ। ੨ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਗੁਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਅੰਧ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ. ਇਹ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਸਨ ਫੇਰ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਗਏ. ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁੜ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਇੰਨੇ ਵਧੇ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਘਾਟ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਫੈਲਗਿਆ. ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦੇ 'ਕਾਨਵ' ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਆਪ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਗਪਏ. ਇਸ ਅੰਧ੍ਰ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਕੁੱਲ ੩੦ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰਕੁ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਸਨ ੨੨੫ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਨ੍ਹਾ ਦਾ ਰਾਜ ਖਤਮ ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਖਿਤਾਬ "ਸ਼ਤਕਰਨੀ" ਸੀ. ਸਭ ਤੋਂ ਅਖੀਰਲਾ ਰਾਜਾ ਪੁਲਮਾਈ ਚੌਥਾ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਅੰਧ੍ਰ ਵੰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅੰਧ੍ਰ ੩.

ਅੰਨ. ਦੇਖੋ, ਅੰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨਾਜ. ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. "ਅੰਨ ਤੇ ਰਹਤਾ ਦੁਖ ਦੇਹੀ ਸਹਤਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਾਣ. "ਲਗੜੀਆ ਪਿਰੀ ਅੰਨ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਡਖਣੇ ਮ: ੫) ੩ ਹੋਰ. ਦੂਜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨ੍ਯ. "ਅੰਨ ਮਾਰਗ ਤਜਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਅੰਨਸਾਲ / **ਅੰਨਸ਼ਾਲਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ– ਅੱਨਛੇਤ੍ਰ. ਅੰਨ ਮਿਲਣ ਦੀ ਥਾਂ. "ਘਰ ਘਰ ਅੰਨਸਾਲ ਕਰ-ਢਾੜਾ." (ਦਿਲੀਪ)

ਅੰਨਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਅੰਨਦਾਤੀ। ੨ ਅੰਨਪੂਰਣਾ ਦੇਵੀ.

ਅੰਨਕੂਟ. ਸੰ. ਅਨ੍ਨਕੂਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਨ ਦਾ ਅੰਬਾਰ. ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਪਰਵ, ਜੋ ਦਿਵਾਲੀ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਿਨ ਠਾਕੁਰ ਅੱਗੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਨਾਂ ਦਾ ਕੂਟ (ਢੇਰ) ਲਗਾਕੇ ਭੋਗ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੂ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਤਕ ਕਿਸੇ ਭੀ ਦਿਨ ਇਹ ਪਰਵ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਅੰਨਚ. ਸੰ. ਅਨ੍ਯਥ. ਅਨਜਚ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੋਰ ਭੀ. ਪੁਨਹ ਔਰ.

ਅੰਨਛੇਤ੍ਰ. ਸੰ. ਅਨ੍ਨਸਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਜਿਹਾ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਭੁੱਖਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਮਿਲੇ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਅੰਨ ਦਾ ਸਦਾਵ੍ਰਤ ਹੋਵੇ.

ਅੰਨਤ. ਸੰ. ਅਨਨ੍ਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੂਜੀ ਜਗਾ. ਹੋਰ ਥਾਂ.

ਅੰਨਥਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨਜਥਾ.

ਅੰਨਦਾਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ। ੨ ਵਿ–ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਅੰਨਦਾਤਾ ਹੈ.

ਅੰਨਪੂਰਣਾ. ਸੰ. ਅਨ੍ਨਪੂਰ੍ਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੰਨੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਅੰਨ ਨਾਲ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਤਜੋਹਾਰ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੮ ਹੈ.

ਅੰਨ ਪ੍ਰਾਸ਼ਨ. ਸੰ. ਅਨ੍ਨ ਪ੍ਰਾਸ਼ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਨ ਪ੍ਰਾਸ਼ਨ (ਚਟਾਉਣ) ਦਾ ਕਰਮ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਸਕਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅੰਨ ਚਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਣ ਪੁਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ.

ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼.

ਅੰਨਾ. ਅੰਧ. ਅੰਨ੍ਹਾ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ. ਭਾਵ- ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ. "ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ਕਿਛੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ."(ਮਾਝ ਅ: ਮ:੩)

ਅੰਨਿ. ਅੰਨ (ਅਨਾਜ) ਨਾਲ. ਅੰਨ ਤੋਂ. "ਦੇਹੁਰੀ ਚਲੈ ਪਾਣੀ ਅੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ,ਅਨਜ.

ਅੰਨਿਆ. ਅਨਜ. ਹੋਰ. "ਜਿਹ ਸਮਾਨ ਕਹਿਂ ਲਰੈ ਨ ਅੰਨਿਆ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਅੰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਅੰਨ. "ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਹਿ ਦੇਹੀ ਦੁਖੁ ਦੀਜੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਅੰਨ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧ.

ਅੰਨਜ. ਸੰ. ਅਨ੍ਯ ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਹੋਰ. ਭਿੰਨ। ੨ ਪਰਾਇਆ. ਓਪਰਾ.

ਅੰਨਜਚ. ਦੇਖੋ, ਅੰਨਚ.

ਅੰਨਜਤ੍ਰ. ਸੰ. ਅਨ੍ਯਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੋਰ ਥਾਂ। ੨ ਬਿਨਾਂ.

ਅੰਨਜਥਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨ੍ਯਥਾ.

ਅੰਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਅਨ੍ਯਾਯ.

ਅੰਨਜੋਨ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਅਨ੍ਯੋਨ੍ਯ.

ਅੰਨ੍ਯ, ਅੰਨ੍ਹ ਦੇਖੋ, ਅਨ੍ਯ.

ਅੰਨ੍ਵਿਤ. ਸੰ. ਅਨ੍ਵਿਤ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਾਮਿਲ.

ਅੰਬ. ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਪੱਤੀ. ਚਣੇ ਦਾ ਓਹ ਭੂਸਾ ਜੋ ਕੇਵਲ ਪਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰ. ਆਮ੍ਰ. ਆਮ. ਅੰਬ ਦਾ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ। ੩ ਸੰ. ਅਂਬ੍. ਧਾ-ਜਾਣਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ। ੫ ਗਮਨ. ਜਾਣਾ। ੬ ਪਿਤਾ। ੭ ਨੇਤ੍ਰ। ੮ ਜਲ। ੯ ਦੇਖੋ, ਅੰਬਾ ਅਤੇ ਅੰਬੁ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਅੰਬਣਾ.

ਅੰਬਸਟ, ਅੰਬਸ੍ਠ ਸੰ. ਅਮ੍ਬਸ੍ਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਹਾਵਤ. ਹਾਥੀਵਾਨ। ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ ਵਰਣ ਦੀ ਮਾਤਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਔਲਾਦ। ੩ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਭਾਗ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ. ਮਾਝਾ. "ਇਕ ਅੰਬਸਟ ਦੇਸ ਨਿਰਪਾਲਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੪)

ਅੰਬਕ. ਅਮ੍ਬਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਤਾ. ਬਾਪ। ੨ ਤਾਂਬਾ. ਤਾਮ੍ਰ। ੩ ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ. "ਅੰਬਕ ਅੰਬੁਜ ਮੇ ਅੰਬੁ ਛਾਏ." (ਨਾਪ੍) ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਬੁ (ਜਲ) ਛਾਏ.

ਅੰਬਕਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬਿਕਾ.

ਅੰਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਮਯ (ਰੋਗ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਪੀੜਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਥੱਕਣਾ। ੩ ਆਕੜਨਾ.

ਅੰਬਰ. ਸੰ. ਅਮ੍ਬਰ. ਧਾ–ਏਕਤ੍ਰ (ਇਕੱਠਾ) ਕਰਨਾ. ਬਟੋਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅਮ੍ਬਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਕਾਸ਼. ਆਸਮਾਨ. "ਅੰਬਰ ਧਰਤਿ ਵਿਛੋੜਿਅਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੩ ਭਾਵ–ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. ਦਿਮਾਗ਼. "ਅੰਬਰ ਕੂੰਜਾਂ ਕੁਰਲੀਆਂ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਕੂੰਜਾਂ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ, ਅਰਥਾਤ ਸਿਰ ਭਾਂ ਭਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ੪ ਵਸਤ੍ਰ. "ਦੁਹਸਾਸਨ ਕੀ ਸਭਾ.ਦ੍ਰੌਪਤੀ, ਅੰਬਰ ਲੇਤ ਉਬਾਰੀ-ਅਲੇ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਇ੍ਤ੍ਰ, ਜੋ ਹੁੱਲ ਮੱਛੀ ਦੀ ਚਿਕਨਾਈ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅ. ਅੰਬਰ । ੬ ਅਭ੍ਰਕ ਧਾਤੁ। ੭ ਕਪਾਸ (ਕਪਾਹ). ੮ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ ਅੰਬੇਰ(ਆਮੇਰ),ਜੋ ਕਛਵਾਹਾ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਜਯਪੁਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬੇਰ।
੯ ਆਂਗਿਰ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਅੰਬਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ."ਭਜਤ ਭਯੋ ਅੰਬਰ ਕੀ ਦਾਰਾ." (ਚੰਦ੍ਰਾਵ) ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੇ ਆਂਗਿਰਸ (ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੋਗੀ। ੧੦ ਫ਼ਾ. ਅੰਬਰ. ਮੋਚਨਾ.ਚਿਮਟਾ.

ਅੰਬਰ ਕੂੰਜਾਂ. ਦੇਖੋ,ਅੰਬਰ ੩.

ਅੰਬਰ ਚੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਬਰ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਚੂਰਣ. ਇਹ ਬਟਨੇ (ਵਟਣੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਅਮੀਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਅੰਬਰ ਬੇਲ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਸਬੇਲ ਅਤੇ ਅਮਰ ਬੇਲ.

ਅੰਬਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਪੜਾਉਣਾ.ਪਹੁਚਾਉਣਾ."ਜਿਨ ਜੀਉ ਦੀਆ ਸੋ ਰਿਜਕ ਅੰਬਰਾਵੈ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਅੰਬਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬਰਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਮਰਾਈ. ਅੰਬ (ਆਮ੍) ਦੀ ਕਤਾਰ. ਅੰਬਾਂ ਦਾ ਬਾਗ.

ਅੰਬਰੀ. ਵਿ–ਅੰਬਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਰੁ ਭੂਮਿ. ਮਾਰੂ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਅੰਬਰ (ਬੱਦਲ) ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੈ.

ਅੰਬਰੀਂ. ਫ਼ਾ. ਅੰਬਰੀਂ ਵਿ–ਅੰਬਰ ਜੇਹੀ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕਾਲਾ.

ਅੰਬਰੀਸ, ਅੰਬਰੀਕ, ਅੰਬਰੀਖ ਸੰ. ਅਮ੍ਬਰੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੱਠੀ। ੨ ਦਾਣੇ ਭੁੰਨਣ ਦੀ ਕੜਾਹੀ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਸ਼ਿਵ। ੬ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੭ ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਸ਼ੁਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਯੋਧ੍ਯਾਪਤਿ ਸੁਰਥ ਵੈਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਇਛ੍ਵਾਕੁ ਤੋਂ ੨੮ ਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸੀ.* ਇਸ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ ਨੇ ਦੁਰਵਾਸਾ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਕੱਤਕ ਦੀ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਅੰਬਰੀਕ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਉਪਾਰਣ ਨੂੰ ਤ੍ਯਾਰ ਸੀ, ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਦੁਰਵਾਸਾ ਰਿਖੀ ਆਇਆ. ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਆਪ ਮੇਰੇ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕਰੋ, ਰਿਖੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮੈ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਆਉਂਨਾ ਹਾਂ. ਰਿਖੀ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੀਕ ਨਾ ਮੁੜਿਆ, ਰਾਜਾ ਨੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਵ੍ਰਤ ਤੋੜ ਲਿਆ. ਜਦ ਦੁਰਵਾਸਾ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੋਜਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਦ ਆਪਣੀ ਜਟਾ ਪੱਟਕੇ ਇੱਕ ਤੇਜਪੁੰਜ ਪੁਰਖ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਅੰਬਰੀਕ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਲੱਗਾ. ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਜਪੁੰਜ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੁਰਵਾਸਾ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਕਿਸੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਦੁਰਵਾਸਾ ਦਾ ਬਚਾਉ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਹਾਰਕੇ ਅੰਬਰੀਕ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ ਤੋਂ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ.†

ਲਿੰਗ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਬਰੀਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ "ਸੁੰਦਰੀ" ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਨਾਰਦ ਅਤੇ ਪਰਵਤ ਰਿਖੀ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਕੰਨ੍ਯਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਸੰਦ ਕਰੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗਾ. ਦੋਵੇਂ ਰਿਖੀ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵਿਸਨੁ ਪਾਸ ਗਏ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀ, ਤਾਕਿ ਕੁਰੂਪ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰੀ ਨਾ ਵਰੇ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੋਵੇਂ ਬਾਂਦਰਮੁੰਹੇਂ ਹੋ ਗਏ, ਅਤੇ ਸੁੰਦਰੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਨਾ ਸਕੇ. ਦੋਹਾਂ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਅੰਬਰੀਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਘਿਰਿਆ ਰਹੇਂਗਾ. ਵਿਸਨੁਭਗਤ ਅੰਬਰੀਸ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੂਰਜ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦ ਤੀਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਅੰਬਰੀਸ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਨਾ ਮੰਗੀ, ਤਦ ਤੀਕ ਟਿਕਣੇ ਨਾ ਪਾਏ. "ਅੰਬਰੀਕ ਕਉ ਦੀਓ ਅਭੈ ਪਦ." (ਮਾਰੂ ਨਾਮਦੇਵ) "ਜਾਨਜੋ ਭਗਤ ਭੂਪ ਅੰਬਰੀਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅੰਬਵਾ. ਵਿ–ਅੰਬ ਰੰਗਾ. ਆਮ੍ ਦੇ ਰਸ ਜੇਹਾ ਵਰਣ. ਅਮਰਸੀ. "ਅੰਬਵਾ ਰੰਗ ਬਾਂਧੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਅੰਬੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਹੁਚਣਾ. ਅੱਪੜਨਾ. "ਬਿਨ ਬੇੜੀ ਪਾਰਿ ਨ ਅੰਬੜੈ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੨ ਤੁੱਲ ਹੋਣਾ. ਸਮਾਨਤਾ ਪਾਉਣੀ. "ਇਕਤੁ ਟੋਲ ਨ ਅੰਬੜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) "ਅਮਲੀ ਅਮਲ ਨ ਅੰਬੜੈ." (ਵਡ ਮ: ੧) ਅਮਲੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਨਸ਼ੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ, ਭਾਵ, ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ.

ਅੰਬਾ. ਸੰ. ਅਮ੍ਬਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. "ਅੰਬੁ ਲਿਯੇ ਅੰਬਾ ਅੰਗ ਧੋਏ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੁਰਗਾ। ੩ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਦੀ ਵਡੀ ਬੇਟੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਵਾਸਤੇ ਖੋਹਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ. ਅੰਬਾ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਲ੍ਵ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸੀ. ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਲ੍ਵ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕਬੂਲ ਨਾ ਕੀਤੀ. ਅੰਬਾ ਨੇ ਨਿਰਾਸ ਹੋਕੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਜਨਮ ਸ਼ਿਖੰਡੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀਸ਼ਮ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣੀ.

ਅੰਬਾਕੜੀ, ਅੰਬਾਖੜੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਚੇ ਅੰਬ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਹੋਈ ਫਾੜੀ। ੨ ਕੱਚੀ ਅੰਬੀ. "ਅੰਬਾਕੜੀਆਂ ਜੇ ਖਾਏ." (ਭਾਗੁ)

ਅੰਬਾਰ. ਫ਼ਾ. ਅੰਬਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਢੇਰ. ਸਮੁਦਾਯ. ਇਕੱਠ। ੨ ਟੋਆ. ਤਾਲ.

ਅੰਬਾਰੀ. ਫ਼ਾ. ਅੰਬਾਰੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੱਤਦਾਰ ਹਾਥੀ ਦਾ ਹੌਦਾ. ਅ. ਅੰਮਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮੇਘਾਡੰਬਰ.

ਅੰਬਾਲਾ. ਸੰ. ਆਮ੍ਬਾਲਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਲੁਦਿਆਨਾ ਅਤੇ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਅਤੇ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਛਾਵਨੀ ਭੀ ਹੈ. ਕਾਲਕਾ ਸ਼ਿਮਲਾ ਨੂੰ ਰੇਲ ਇਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ :–

(੧) ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਲੱਭੂ ਵਾਲੇ ਤਲਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਸੈਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਆਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਕੁਝ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਹੁਣ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ੧੦ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ.ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

(੨) ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਘੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਪਾਸ ਧੂਮੀ ਗੁੱਜਰ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਅੰਦਰ ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਛੱਤ ਅੰਦਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਇੱਥੇ ੩ ਦਿਨ ਰਹੇ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ.

(੩) ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਵੱਡੀਆਂ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਦੱਖਣ ਦੇ ਪਾਸੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਢਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ.

(੪) ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸਪਾਟੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਜਾਂਦੇ ਠਹਿਰੇ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਾਲ ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਭੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ੧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ.

(੫) ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੂਰਵ ਕੈਂਥਮਾਜਰੀ ਵਿੱਚ ਤਬੱਕਲ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਸਜਿਦ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਸਿੱਖ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰਿਆ ਸੀ. ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਸੋਹਣਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ

* ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਅੰਬਰੀਸ ਨੂੰ ਨਾਭਾਗ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਧ ੯, ਅ: ੪—੫. ਮਹਾਭਾਰਤ ਭੀ ਭਾਗਵਤ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. † ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ੧੦ ਪਉੜੀ ੪.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਮੀਲ ਹੈ.

ਅੰਬਾਲਿਕਾ. ਸੰ. ਅਮ੍ਬਾਲਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤਾ. "ਕਿ ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਛੈ."(ਦੱਤਾਵ) ੨ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰਦਜੁਮਨ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ,ਜੋ ਅੰਬਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਸੀ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਵਾਸਤੇ ਖੋਹ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ. ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਵ੍ਯਾਸ ਨੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਿਯੋਗ ਕਰਕੇ ਪਾਂਡੁ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਂਡਵ ਹੋਏ.

ਅੰਬਿ. ਅਂਬ (ਆਮ੍) ਉੱਪਰ. ਅੰਬ ਤੇ. "ਕੋਇਲ ਹੋਵਾਂ ਅੰਬਿ ਬਸਾਂ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਅੰਬਿਕਾ. ਸੰ. ਅਮ੍ਬਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਸ਼ੀਰਾਜ ਇੰਦ੍ਰਦਜੁਮਨ ਦੀ ਮੰਝਲੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਅੰਬਾ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਦੀ ਸਕੀ ਭੈਣ ਸੀ.ਇਹ ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਖੋਹਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ ਅਰ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਵ੍ਯਾਸ ਰਿਖੀ ਨੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਿਯੋਗ ਕਰਕੇ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਦੁਰਯੋਧਨ ਆਦਿਕ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ।
੨ ਮਾਤਾ। ੩ ਦੁਰਗਾ. "ਨਮੋ ਹਿੰਗੁਲਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਅੰਬਿਕਾਯੈ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਅੰਬਿਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬੀ. ਕੱਚਾ ਅੰਬ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰਬੀਆ। ੩ ਵਿ–ਅੰਬ ਰੰਗਾ. ਅਮਰਸੀ.

ਅੰਬੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਕੱਚਾ ਅੰਬ।
੨ ਸੰ. ਅਮ੍ਬੀ. ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੩ ਉੱਤਮ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਅੰਬੀਆ. ਅ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਬੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਜਿਤੇ ਔਲੀਆ ਅੰਬੀਆ ਹੋਇ ਬੀਤੇ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਇੱਕੀਸਵੀਂ ਸੂਰਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਬੀਆਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅੰਬਿਯਾ.

ਅੰਬੀ ਛਾਵ / ਅੰਬੀ ਛਾਵੜੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਵ–ਨਿਤ੍ਯਾਨੰਦ. ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਛਾਉਂ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਇੱਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਝਾੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. "ਜਿਨੀ ਸਖੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ ਸੇ ਅੰਬੀ ਛਾਵੜੀਏਹ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚੱਜੀ)

ਅੰਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮੀਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਬੀਰ. "ਗੁਲਾਬ ਅੰਬੀਰ ਗੁਲਾਲ ਉਡਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਗਿੱਲੀ ਅਥਵਾ ਸੁੱਕੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਰਨਾ.

ਅੰਬੁ. ਸੰ.ਅਮ੍ਬੁ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ, ਜੋ ਅੰਬ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਾਣੀ. "ਓਸੁ ਅਰੀ ਪਿਛੈ ਢੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਨਿੰਦਾ ਮੁਹਿ ਅੰਬੁ ਪਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਹੈ. ਭਾਵ-ਲਾਲਚ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮੂੰਹ ਪਾਣੀ ਭਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ.

ਅੰਬੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਏਰੰਡ।
੨ ਦੇਖੋ, ਅੰਬਕ.

ਅੰਬੁਜ. ਸੰ. ਅਮ੍ਬੁਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਲ, ਜੋ ਅੰਬੁ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਅੰਬਕ। ੨ ਸਾਰਸ।
੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਕਪੂਰ। ੫ ਸੰਖ। ੬ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅੰਬੁਜਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਅੰਬੁ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਉਪਜਣ ਵਾਲੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅੰਬੁਜ ਭੂ / ਅੰਬੁਜਾਸਨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ, ਜੋ ਅੰਬੁਜ (ਕਮਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਕਮਲ ਉੱਪਰ ਆਸਨ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਅੰਬੁਦ. ਸੰ. ਅਮ੍ਬੁਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਦਲ. ਮੇਘ, ਜੋ ਅੰਬੁ (ਪਾਣੀ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਅੰਬੁਦਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬੁ (ਜਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੱਦਲ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅੰਬੁਦਜਾਧਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬੁਦਜ (ਜਲ) ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਲ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅੰਬੁਦ ਧੁਨ. ਵਿ–ਬੱਦਲ ਵਾਂਙ ਗੱਜਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਘਨਾਦ, ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਅੰਬੁਦ (ਬੱਦਲ) ਜੇਹੀ ਧੁਨਿ ਕਰਦਾ ਸੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅੰਬੁਦਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬੁ ਦੈਨੀ. ਜਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)
੨ ਮੇਘ ਮਾਲਾ। ੩ ਨਦੀ.

ਅੰਬੁਧ / ਅੰਬੁਧਿ / ਅੰਬੁਨਾਥ / ਅੰਬੁਨਿਧਿ / ਅੰਬੁਪਤਿ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੁੰਦਰ. ਵਾਰਿਨਿਧਿ. ਜਲਨਿਧਿ. ਅੰਬੁ (ਜਲ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਲਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਅੰਬੁ ਨਾਥ ਅਤੇ ਅੰਬੁਪਤਿ ਨਾਉਂ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਭੀ ਹੈ.

ਅੰਬੁਰੁਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਲ. ਅੰਬੁ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਰੁਹ (ਪੈਦਾ) ਹੋਇਆ.

ਅੰਬੁਵਾ. ਵਿ–ਅੰਬ ਦਾ। ੨ ਅੰਬ ਜੇਹਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮਰਸੀ ਰੰਗ. ਅੰਬ ਦੇ ਰਸ ਜੇਹਾ ਵਰਣ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬਵਾ.

ਅੰਬੂਹ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬੋਹ.

ਅੰਬੇਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅੰਦਰ ਕਛਵਾਹਾ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਅੰਬਕੇਸ਼੍ਵਰ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅੰਬੇਰ ਪਿਆ. ਕਈ ਕਲ੍ਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਾ ਅੰਬਰੀਸ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ 'ਅੰਬਰੀਸ਼ ਨਗਰ ਸੀ.* ਇਹ ਜਯਪੁਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇੱਥੇ 'ਜਯਗੜ੍ਹ' ਕਿਲਾ, ਜੋ ਪੰਜ ਸੌ ਫੁਟ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਹੈ, ਵੇਖਣ ਲਾਇਕ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਯ ਸਿੰਘ ਮਿਰਜ਼ਾ ਦੇ ਬਣਵਾਏ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਅੰਬੇਰ ਵਿੱਚ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਸਨ ੧੭੨੮ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਯ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਨੇ ਨਵਾਂ ਨਗਰ ਜਯਪੁਰ ਵਸਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪਿਆ. ਹੁਣ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਯਪੁਰ ਹੈ. ਅੰਬੇਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਮੇਰ ਅਤੇ ਅੰਬਰ ਭੀ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਮੇਜ਼ਤੇਸ ਅੰਬੇਰਪਤਿ ਅਮਿਤ ਸੈਨ ਲੈ ਸਾਥ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੨)

ਅੰਬੇਰ ਨਾਥ / ਅੰਬੇਰ ਪਤਿ / ਅੰਬੇਰਾਧੀਸ਼ ਅੰਬੇਰ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਵਰਤਮਾਨ ਜਯਪੁਰ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬੇਰ.

ਅੰਬੋਹ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਕੱਠ. ਗਰੋਹ. ਹਜੂਮ।
੨ ਢੇਰ. ਅੰਬਾਰ.

ਅੰਬ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ. "ਕਹਿ ਮਥੁਰਾ ਅੰਬ੍ਰਿਤ ਬਯਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਸੰ. ਅਨ੍ਰਤ–ਅਵ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਅਰੋਕ. ਬਿਨਾ ਰੁਕਾਵਟ। ੩ ਵਿਘਨ ਰਹਿਤ. ਅਖੰਡ. "ਅੰਬ੍ਰਿਤ ਧਰਮੇ." (ਜਾਪੁ)

ਅੰਬ੍ਰਿਤ ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਜਲ.

ਅੰਭ. ਸੰ. ਅਮ੍ਭ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਅਮ੍ਭਸ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ. ਪਾਨੀ. "ਕਾਚ ਗਗਰੀਆ ਅੰਭ ਮਝਰੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਕੁੰਭ ਜਲੈ ਮਹਿ ਡਾਰਿਓ ਅੰਭੈ ਅੰਭ ਮਿਲੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)
੩ ਦੇਵਤਾ। ੪ ਪਿਤਰ.

ਅੰਭਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਭਧਰੀ. ਨਦੀ। ੨ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਆਦਿਕ ਨਦੀਆਂ. (ਸਨਾਮਾ)

ਅੰਭੁਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੱਲ. ਦੇਖੋ, ਅੰਭ. "ਨਾਮ ਤੇਰੋ ਅੰਭੁਲਾ ਨਾਮ ਤੇਰੋ ਚੰਦਨੋ."(ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਅੰਭੋਜ. ਸੰ. ਅਮ੍ਭੋਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਭ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਮਲ.

ਅੰਭੋਦ. ਸ. ਅਮ੍ਭੋਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਭ (ਜਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਬੱਦਲ. ਮੇਘ.

ਅੰਭੋਧਰ / ਅੰਭੋਧਿ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਭ (ਜਲ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਬੱਦਲ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ.

ਅੰਭੋਰੁਹ.ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਭ (ਜਲ) ਤੋਂ ਰੁਹ (ਉਪਜਿਆ) ਕਮਲ. ਜਲਜ। ੨ ਸਾਰਸ। ੩ ਵਿ–ਜਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਅੰਮ. ਅ [illegible] ਉੱਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਂ. ਮਾਤਾ. "ਅੰਮ ਅਬੇ ਬਾਵਹੁ ਮਿਠੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਦੇਖੋ, ਅੰਬਾ.

ਅੰਮਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬਰੀਖ. "ਅੰਮਰੀਕ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸਰਣ ਗੋਬਿੰਦ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਅੰਮੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੱਪੜਨਾ. ਪਹੁਚਣਾ. "ਰਾਹ ਦਸਾਈ ਨਾ ਜੁਲਾ ਆਖਾਂ ਅੰਮੜੀਆਸ." (ਵਡ ਮ: ੧)

*ਦੇਖੋ, ਅੰਬਰੀਸ.

ਅੰਮੜੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤਾ.ਅੰਮਾ.

ਅੰਮਾ. ਸੰ. ਅਮ੍ਬਾ–ਅੰਬਾ. ਅ [illegible] ਉੱਮ. ਮਾਤਾ. ਮਾਂ.

ਅੰਮਾਲ. ਅ [illegible] ਆਮ੍ਮਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਕਰਮ. ਆਚਾਰ.

ਅੰਮਾਲੀ. ਅੰਬੀ–ਆਲੀ. ਉੱਤਮ ਸਖੀ. ਸ਼੍ਲਿਸ਼੍ਟ ਸਹੇਲੀ. "ਮੇਰੇ ਅੰਤਰਿ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੈ, ਅੰਮਾਲੀ." (ਵਡ ਮ: ੫) ੨ ਆਮ੍ਮਾਲ (ਕਰਮਾਂ) ਕਰਕੇ. ਭਾਵ–ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ. "ਅੰਮਾਲੀ ਹਉ ਖਰੀ ਸੁਚਜੀ ਤੈ ਸਹਿ ਏਕਾ ਨ ਭਾਵਾ." (ਵਡ ਮ: ੧) ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਆਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵਡੀ ਸੁਚੱਜੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਹੇ ਸ੍ਵਾਮੀ! ਤੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ.

ਅੰਮਾਵਸ / ਅੰਮਾਵਸਿ ਅਮਾਵਸਯਾ. ਮੌਸ. ਦੇਖੋ, ਅਮਾਵਸ.
"ਅੰਮਾਵਸਿ ਮਹਿ ਆਸ ਨਿਵਾਰਉ." (ਗਉ ਬਿਭ ਕਬੀਰ)

ਅੰਮਾਵਣ. ਵਿ–ਮਾਵਣ (ਮਾਂਉਣ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ. ਅਪ੍ਮੋਯ. ਬੇਅੰਤ. ਅਗਣਿਤ. "ਮੰਞੁ ਕੁਚਜੀ ਅੰਮਾਵਣ ਭੋਸੜੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

ਅੰਮੁਹਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮੁਹਾ. "ਮਾਤਾ ਭੈਸਾ ਅੰਮੁਹਾ ਜਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਅਮੋੜ ਭੈਸਾ ਮਨ ਹੈ.

ਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ.

ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ.

ਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਖਨ. ਨਵਨੀਤ. "ਤਬ ਮਥੀਐ, ਇਨ ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਵਹੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੩ ਦੁੱਧ. "ਸੋਇਨ ਕਟੋਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਵਿ–ਅਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਮੌਤ ਬਿਨਾ. ਅਮਰ. "ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਜਣ ਮੇਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਮਧੁਰ. ਮਿਠਾਸ ਸਹਿਤ. "ਗੁਰੁਮੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਬੋਲਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਬਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰਬਾਣੀ। ੨ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਬਦ ਪੀਵੈ ਜਨ ਕੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ / ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੨ ਸਤਸੰਗ. ਸਾਧੁ ਸਮਾਜ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੩ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਰੋਵਰ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਚਾ."(ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ। ੫ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ. "ਕਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਚਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਕਥਾ।
੨ ਮੁਕਤਿ ਦਾਇਕ ਕਥਾ। ੩ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਸੁਨੂਆ." (ਬਾਵਨ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨਜ਼ਰ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪੈਖੈ, ਹੁਇ ਸੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰ / ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ੨ ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ. "ਝਿਮਿ ਝਿਮਿ ਬਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)
੩ ਯੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਮਾਗ਼ ਤੋਂ ਟਪਕਿਆ ਰਸ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਗਗਨ ਦਸ ਦੁਆਰਿ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਾ(ਪ੍ਰਵਾਹ) ਵਾਲੀ ਹਰਿਕਥਾ. "ਹਮਾਰੀ ਪਿਆਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪਾਹੁਲਧਾਰੀ. ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਜਿਸ ਨੇ ਪੀਤਾ ਹੈ.

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ. ਮੁਕਤਿ ਰੂਪ ਫਲ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ. "ਬਿਨ ਗੁਰ ਮਹਿਲ ਨ ਜਾਪਈ ਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਪਾਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਲ.

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਜੇਹੇ ਵਾਕ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਬਚਨ. ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) ੨ ਗੁਰੁਵਾਕ੍ਯ.

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਠੀ ਕੜ੍ਹੀ. ਲਾਪਸੀ।
੨ ਜਲੇਬੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ, ਜੋ ਮਾਹਾਂ ਦੇ ਆਟੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਖੁਰਮੇ ਸੁ ਬਰੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਰ ਘੇਵਰ ਸੇਤ ਸਿਤਾ ਬਹੁ ਪਾਏ." (ਨਾਪ੍)

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ" (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਅੰਮ੍ਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬਰੀਕ. "ਜਜੋਂ ਅੰਮ੍ਰੀਕ ਭਗਤ ਢਿਗ ਆਯੋ." (ਨਾਪ੍)

ਅੰਮ੍ਰੇਤ. ਦੇਖੋ,ਅਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ। ੩ ਸੰ. ਅਮ੍ਰਿਤ-ਅਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਵਿ–ਅਮਰ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਕਾਲ ਨਹੀਂ. "ਪਾਇਆ ਸਾਧੁ ਸੰਗ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰੇਤ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ੲ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸ੍ਵਰ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਤਾਲੂ ਹੈ. ਇਸ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਿ ੀ ੇ ਅਤੇ ੈ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ,ਇ.

ਇ. ਸੰ. ਧਾ–ਉਦੈ ਹੋਣਾ. ਦੌੜਨਾ. ਜਾਣਾ. ਅਧਿਕ ਹੋਣਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੪ ਵਜ–ਆਸ਼ਚਰਯ (ਅਚਰਜ) ਬੋਧਕ। ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੁਲਾਈਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ 'ਇ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–"ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਆਪੇ ਜਾਣਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਆਪੇ ਜਾਣੈ. ਮਾਣਇ–ਮਾਣੈ ਆਦਿ.

ਇਉ } ਸੰ. ਏਵਂ–ਏਵੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸੇ ਤਰਾਂ. ਇਸ
ਇਉਂ } ਢੰਗ ਨਾਲ. "ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਸਿਆਣੀਏ! ਇਉ ਕੰਤ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ, ਮ: ੨) ੨ ਐਸੇ ਹੀ ਔਰ. ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਰ.

ਇਉ ਹੀ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸੇ ਤਰਾਂ. ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ।
ਇਓ ਹੀ } ੨ ਯੋਂਹੀ. ਐਵੇਂ ਹੀ. ਵ੍ਰਿਥਾ ਹੀ. "ਤਰ-ਨਾਪੋ ਇਉ ਹੀ ਗਇਓ." (ਸ. ਮ: ੯)

ਇਅੁਤਬਾਰ. ਅ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਝਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨਿਸ਼੍ਚਯ (ਨਿਸਚਾ). ਯਕ਼ੀਨ। ੩ ਸਿਖਜਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੀ.

ਇਆ. ਸੰ. ਅਯੰ. ਸਰਵ–ਯਹ. ਇਹ. "ਪੁਨ ਇਆ ਅਉਸਰ ਚਰੈ ਨ ਹਾਥਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਇਸ. ਦੇਖੋ, ਇਸ. "ਇਆ ਸੁਖ ਤੇ ਭਿਖਿਆ ਭਲੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਵਜ–ਯਾ. ਵਾ. ਜਾਂ. ਅਥਵਾ.

ਇਆਹੁ. ਇਸੇ. ਇਸ ਹੀ. "ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਇਆਣ. ਵਿ–ਅਜਾਨ. ਗਜਾਨ ਰਹਿਤ. ਅਨਜਾਣ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੱਚਾ। ੩ ਅਗਜਾਨ.

ਇਆਣਪ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਜਾਣਪੁਣਾ. ਅਗਜਾਨਤਾ। ੨ ਬਾਲਜ (ਬਾਲ) ਅਵਸਥਾ.

ਇਆਣਾ. ਵਿ–ਗਜਾਨਹੀਨ. ਅਨਜਾਣ. ਅਗਜਾਨੀ. "ਹੋਇ ਇਆਣਾ ਕਰੇ ਕੰਮੁ ਆਣਿ ਨ ਸਕੈ ਰਾਸਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੱਚਾ। ੩ ਜੋ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਇਸਤਅਮਾਲ ਨਹੀ ਕਰਦਾ, ਸੋਢੀ. "ਪੀਤਾ ਫੁੱਲ ਇਆਣੀ ਘੂਮਨ ਸੂਰਮੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ਜਿਵੇਂ ਸੋਢੀ ਅਫੀਮ ਦਾ ਰਸ ਪੀਕੇ ਝੂਮਣ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸੂਰਮੇ ਝੂਮਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਫੁੱਲ ੩.

ਇਆਨਥ } ਸੰਗਜਾ–ਅਗਜਾਨਤ੍ਵ. ਅਨਜਾਣਪੁਣਾ.
ਇਆਨਪ } "ਰੇ ਮਨ! ਐਸੀ ਕਰਹਿ ਇਆਨਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਇਆਨਪ ਜਰਤ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਇਆਨਪ ਤੇ ਸਭ ਭਈ ਸਿਆਨਪ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਬਚਪਨ. ਬਾਲਪੁਣਾ.

ਇਆਨੜਾ } ਵਿ–ਇਆਨ (ਅਗਜਾਨ) ਅੱਗੇ ੜਾ
ਇਆਨੜੀ } ਪ੍ਰਤਜਯ ਵਾਨ (ਵਾਲਾ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਅਗਜਾਨੀ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਹੈ. ਬਾਲ। ੩ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਗਜਾਨ ਨਹੀਂ. "ਇਆਨੜੀਏ! ਮਾਨੜਾ ਕਾਇ ਕਰੇਹਿ?" (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਇਆਨਾ. ਦੇਖੋ, ਇਆਣਾ.

ਇਆਲੀਕਲਾਂ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੱਦੋਵਾਲ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਪੁਰਾਣਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੯੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨਗਰ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਇਅੰਗ. ਵਿ–ਇ (ਕਾਮ) ਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਗ (ਸ਼ਰੀਰ). ਕਾਮਾਂਗ. ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. "ਇਅੰਗ-ਸਤ." (ਗਜਾਨ)

ਇਸ. ਸਰਵ–ਇਹ. ਯਹ. ਇਸ 'ਇਹ' ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਭਗਤੀ (ਵਿਭਕ੍ਤਿ) ਲਗਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਦਿ ਰੂਪ ਬਣਦੇ ਹਨ. "ਤਬ ਇਸ ਕਉ ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਈਸ਼–ਈਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ. "ਤਿਯੰ ਇਸੰ, ਗਹਜੋ ਕਿਸੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ ਰਾਵਣ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਦੋਦਰੀ ਨੂੰ, ਕੀਸ਼ (ਬਾਂਦਰਾਂ) ਨੇ ਫੜਲਿਆ.

ਇਸਹਾਕ. ਦੇਖੋ, ਇਬਰਾਹੀਮ.

ਇਸਕ. ਅ. ਇ਼ਸ਼ਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਆਸਕ੍ਤਾ. ਪ੍ਰੇਮ. ਪ੍ਰੀਤੀ. "ਇਸਕ ਮੁਹਬਤਿ ਨਾਨਕਾ, ਲੇਖਾ ਕਰਤੇ ਪਾਸਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੧)

ਇਸਕ਼ਾੜ. ਅ. ਸੰਗਜਾ–ਸਕ੍ਰੁਤ (ਗਿਰਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.ਡੇਗਣਾ। ੨ ਗਰਭ ਡੇਗਣਾ.ਹਮਲ ਕੱਢਣਾ.

ਇਸਟ. ਸੰ. ਇਸ਼੍. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦਾ ਕੰਮ*। ੨ ਪੂਜਜ ਦੇਵ। ੩ ਮਿਤ੍। ੪ ਵਿ–ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੋੜੀਂਦਾ। ੫ ਪੂਜਿਤ. ਉਪਾਸਿਆ। ੬ ਪਿਆਰਾ."ਇਸਟ ਮੀਤ ਅਰੁ ਭਾਈ."(ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਇਸਟਕਾ. ਦੇਖੋ, ਇਟ.

ਇਸਟ ਦੇਵ. ਸੰ. ਇਸ਼੍ ਦੇਵ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਪੂਜਜ ਦੇਵ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਵ. ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। ੨ ਕੁਲ ਦੇਵਤਾ. ਕੌਮ ਦਾ ਪੂਜਜ ਦੇਵ.

ਇਸਟ ਮੀਤ. ਵਿ–ਲੋੜੀਂਦਾ ਮਿਤ੍. ਪਿਆਰਾ ਮਿਤ੍. ਦੇਖੋ, ਇਸਟ ੬.

ਇਸਟਾਪੱਤਿ. ਸੰ. ਇ਼ਸ਼ਾਪਤ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸ਼੍ (ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ) ਆਪੱਤਿ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ). ਵਾਦੀ ਦੇ ਕਥਨ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਤਿਵਾਦੀ ਦੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਬਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ. ਇਸ਼੍ਟਸਿੱਧਿ. "ਤੋ ਭੀ ਇਸਟਾਪਤਿ ਹਮ ਜੋਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਲਾਭ. ਨਫਾ.

ਇਸਟਾਮ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਮ.

ਇਸਟੀ. ਵਿ–ਇਸ਼੍ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੰਤ੍ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਹਜੋ ਕਿ ਇਸਟੀ ਤੂੰ ਬਡਾ ਟਾਮਨ ਕਰਤ ਬਨਾਇ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਸੰ. ਇਸ਼ਿ–ਇਸ਼੍ਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਯਗਜ (ਜੱਗ). ੪ ਦਿੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ.

ਇਸ਼ਤਹਾਰ. ਅ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਹਰਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਗਜਾਪਨ. ਨੋਟਿਸ. ਏਲਾਨ.

ਇਸਤਕਬਾਲ. ਅ. ਇਸਤਿਕ੍ਬਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਵਾਨੀ. ਪੇਸ਼ਵਾਈ.ਮਾਨਯੋਗਜ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈਂ ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਲੈਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਇਸਤਦੁਆ. ਅ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਚਾਹੁਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨਾ. ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ.

ਇਸਤਮਰਾਰ. ਅ. ਇਸਤਿਮਰਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਕ਼ਾਇਮੀ। ੨ ਨਿੱਤ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ. ਨਿਰੰਤਰਤਾ। ੩ ਬਿਨਾ ਅਦਲ ਬਦਲ.

ਇਸ ਤਰਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਇਉਂ.ਇਵੇਂ.

ਇਸਤਾਦਨ. ਫ਼ਾ ਇਸ੍ਤਾਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਖੜਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਠਹਿਰਨਾ.

ਇਸਤਾਦਾ. ਫ਼ਾ ਇਸ੍ਤਾਦਹ ਵਿ–ਖੜਾ. ਖਲੋਤਾ.

ਇਸਤਾਮਾਲ. ਅ਼ ਇਸ੍ਤਅ਼ਮਾਲ. ਅ਼ਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਵਰਤੋਂ.

ਇਸਤਿਹ਼ਕ਼ਾਕ਼. ਅ਼ ਇਸ੍ਤਿਹ਼ਕ਼ਾਕ਼ ਹੱਕ਼ਦਾਰ ਹੋਣਾ.

ਇਸਤਿਗਾਸਾ. ਅ਼ ਇਸ੍ਤਿਗ਼ਾਸਹ. ਇਸਤਗ਼ਾਸਾ. ਗ਼ਰਯਾਦ (ਫ਼ਰਯਾਦ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਆਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹਾਕਿਮ ਅੱਗੇ ਨਾਲਿਸ਼ ਜਾਂ ਦਾਵਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਇਸਤਿੰਜਾ. ਅ਼ ਇਸ੍ਤਿਂਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਲੀ ਦੀ ਸਫਾਈ। ੨ ਮਲ ਮੂਤ੍ ਤਜਾਗਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਭਲੀ ਜਾਂ ਜਲ ਨਾਲ ਅੰਗ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੂਤ੍ ਲਗਜਾਣ ਤੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਾਇਕ਼ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ. ਇਸ ਲਈ ਭਲੀ ਨਾਲ ਮੂਤ੍ ਦੀ ਬੂੰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ ਤਾਕਿ ਪਜਾਮੇ ਨੂੰ ਨਾ ਲਗੇ.

ਇਸਤਿਮਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਇਸਤਮਰਾਰ.

ਇਸ਼ਤਿਯਾਕ਼. ਅ਼ ਇ਼ਸ਼੍ਤਿਯਾਕ਼ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੌਕ਼ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਅਭਿਲਾਖਾ. ਚਾਹ। ੩ ਪ੍ਰੇਮ.

ਇਸਤਿਲਾਹ. ਅ਼ ਇਸ੍ਤਿ਼ਲਾਹ਼. ਇਸਤ਼ਿਲਾਹ਼. ਸ਼ਲਾਹ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਖਾਸ ਅਰਥ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਕਰਨਾ. ਜਿਵੇਂ–ਦੇਗ ਤੇਗ ਚਲਦੀ ਰਹੇ. ਭਾਵ–ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ. ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ.

ਇਸਤ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਰਜ. ਰਿਤੁ ਸਮੇਂ ਆਇਆ ਖ਼ੂਨ (ਰੁਧਿਰ). (ਸਨਆ) ੨ ਭਾਵ–ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਆ)

ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਪੜਾ ਤਹਿ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਔਜ਼ਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਧੋਬੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ। ੩ ਧਰਮਪਤਨੀ. ਵਹੁਟੀ. "ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਜ ਕਰਿ ਕਾਮ ਵਿਆਪਿਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਨਾਰੀ.

ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ. ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਾਤ੍ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵੰਡਾਂ. ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖਿਨੀ, ਹਸਤਿਨੀ, ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ ਅਤੇ ਪਦਮਿਨੀ ਸ਼ਬਦ, ਤਥਾ ਪੁਰੁਸ਼ ਜਾਤਿ.

ਇਸਤ੍ਰੀਜਿਤ. ਵਿ–ਸ੍ਤ੍ਰੀਜਿਤ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ–ਕਾਮੀ.

ਇਸਤ੍ਰੀ ਧਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਤ੍ਰੀਧਨ. ਗਹਿਣੇ ਨਕਦੀ ਆਦਿ ਉਹ ਧਨ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਅਥਵਾ ਪਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਅਤੇ ਮਨੂ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਧਨ ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–

(੧) ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਦਿੱਤਾ ਮਾਲ ਧਨ.
(੨) ਮੁਕਲਾਵੇ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਕੰਨਜਾ ਦੀ ਵਿਦਾਇਗੀ ਵੇਲੇ ਦਿੱਤਾ ਸਾਮਾਨ.
(੩) ਪਤੀ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਸਾਮਾਨ.
(੪) ਭਾਈ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਧਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ.
(੫) ਮਾਤਾ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਮਾਲ.
(੬) ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਅਨੇਕਵਾਰ ਮਿਲਿਆ ਧਨ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੯,ਸ਼ ੧੯੪.

ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਾਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਹਿਨੀ ਅਵਤਾਰ.(ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ)

ਇਸਥਿਰ. ਸੰ. ਸ੍ਥਿਰ. ਵਿ–ਕ਼ਾਇਮ. ਅਚਲ.

ਇਸਨਾਨ. ਸੰ. ਸ੍ਨਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਮੈਲ ਉਤਾਰਨੀ. ਸਾਫ ਕਰਨਾ। ੨ ਨ੍ਹਾਉਣਾ. ਗੁਸਲ. ਸ਼ਰੀਰ ਧੋਣਾ. ਇਸਨਾਨ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਰੋਗ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਭਾਰੀ ਅਸਰ ਹੈ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇਸਨਾਨ ਦੀ ਜੋ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ਉਹ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਨ

* ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ ੪੪.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਬਿਨਾ, ਕੇਵਲ ਤਨ ਦਾ ਸਨਾਨ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ.
"ਕਰਿ ਇਸਨਾਨ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਤਨ ਮਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ.

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇ ਬਿਜਲੀ, ਧੁੱਪ, ਭਾਪ, ਚਿੱਕੜ ਅਤੇ ਔਖਧਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਜਲ ਆਦਿਕ ਦੇ ਸਨਾਨਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਅਸਾਧ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸਨਾਨੀ. ਸੰ. ਵਿ. ਸਨਾਨ ਕਰਨ (ਨ੍ਹਾਉਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸਾਫ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਇਸਨਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਇਸਨਾਨ. "ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਇਸਪਾਤ. ਦੇਖੋ, ਅਸਪਾਤ.

ਇਸਮ. ਅ ਸ੍ਮ ਇਸਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਾਉਂ ਨਾਮ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਤਸਬੀ.

ਇਸਮਾਈਲ. ਦੇਖੋ, ਇਬਰਾਹੀਮ.

ਇਸ਼ਰਤ. ਅ ਇਸ਼ਰਤ ਐਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਮਿਲਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਤਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਇਸਰਾਈਲ. ਅ ਇਸ੍ਰਾਈਲ ਵਿ—ਇਸਰਾ (ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ) ਈਲ (ਖ਼ੁਦਾ) ਦਾ. ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਇਬਰਾਨੀ (ਹੀਬ੍ਰੂ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸਰਾਈਲ ਦਾ ਅਰਥ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਸੱਚਾ ਦੋਸ੍ਤ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇਹ ਯਅ਼ਕੂਬ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਤੇ ਯਕੂਬ.

ਇਸਰਾਸਤ੍. ਦੇਖੋ, ਈਸਰਾਸਤ੍ਰ.

ਇਸਰਾਫ਼ੀਲ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ.

ਇਸਰਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਠ. ਦੇਖੋ, ਅਸਰਾਰ ਸ਼ਬਦ.

ਇਸਲਾਹ. ਅ ਇਸ੍ਲਾਹ੍ ਇਸਲਾਹ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁਰਸ੍ਤੀ. ਸ਼ੋਧਨ.

ਇਸਲਾਮ. ਅ ਇਸ੍ਲਾਮ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਰਕ. ਤ੍ਯਾਗ। ੨ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣਾ। ੩ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸਲਮ (ਅੰਗੀਕਾਰ) ਕਰਨਾ, ਅਰਥਾਤ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ। ੪ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਇਸਲਾਮ" ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ "ਮੁਸਲਿਮ" ਅਥਵਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਨਿਯਮ ਹਨ:—

(ੳ) ਇੱਕ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਮੰਨਣਾ.
(ਅ) ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ.
(ੲ) ਜ਼ਕਾਤ ਦੇਣੀ.
(ਸ) ਰਮਜ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਣੇ.
(ਹ) ਕਾਬੇ ਦਾ ਹੱਜ ਕਰਨਾ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਜੋ ਰਸੂਲ ਮੁਹੰਮਦ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ,ਇਲਹਾਮੀ ਕਿਤਾਬ ਕੁਰਾਨ,ਅਖ਼ੀਰੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਹੈ, ਓਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ "ਮੋਮਿਨ" (مؤمن) ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ਼੍ਰੱਧਾਵਾਨ.

ਇਸਲਾਮ ਖ਼ਾਂ. ਇਹ ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਮੋਲਵੀਜ਼ਾਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਫ਼ੀ ਖ਼ਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੀ. ਜਦ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਉਠ ਪਏ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੂਬੇਦਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਬਕਿਆ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਜਦ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ 'ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ' ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਭੀ ਔਖੇ ਸੌਖੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਫੌਜਾਂ ਤੋਰ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਪਰ ਸ਼ਾਵਣ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੬੮ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਅਸਲਮ ਖ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਖ਼ਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫ਼ਿਰਕੇ. ਹਦੀਸ ਤਿਰਮਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਬਨੀ ਇਸਰਾਈਲ ਦੇ ਬਹੱਤਰ ਫਿਰਕੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਉੱਮਤ ਦੇ ਤਿਹੱਤਰ ਹੋਣਗੇ, ਪਰੰਤੂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਬਾਕੀ ਸਭ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਜਾਣਗੇ. ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਹਿਸ਼੍ਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਫਿਰਕਾ ਹੋਊ, ਜੋ ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹ਼ਾਬ ਦੀ ਰੀਤਿ ਤੇ ਚਲੇਗਾ. ਸੁੰਨੀ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰਕਾ ਸੁੰਨੀ ਹੈ. ਸੁੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਬਹੱਤਰ ਫਿਰਕੇ ਇਹ ਹਨ, ਜੋ ਮੁੱਖ ਅੱਠ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ:—

(ੳ) ਮੁਅ਼ਤਜ਼ਿਲਹ. (ਅ) ਸ਼ੀਅ਼ਹ. (ੲ) ਖ਼ਵਾਰਿਜ. (ਸ) ਮੁਰਜੀਯਹ. (ਹ) ਨੱਜਾਰੀਯਹ. (ਕ) ਜਬਰੀਯਹ. (ਖ) ਕ਼ਦਰੀਯਹ. (ਗ) ਮੁਸ਼ੱਬੀਹ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਇਉਂ ਹੈ:—

(ੳ) ਪਹਿਲਾ ਫ਼ਿਰਕ਼ਹ ਮੁਅ਼ਤਜ਼ਿਲਹ معتزلہ . ਇਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਵਾਸਿਲ ਬਿਨ ਅ਼ਤ੍ਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਿਜਰੀ ਦੂਜੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮਤ ਚਲਾਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਦੀਨੇ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੮੦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੩੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.ਮੁਅ਼ਤਜ਼ਿਲਹ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੋ ਵਾਸਿਲ ਨੇ ਇਮਾਮ ਬਸ਼ਰੀ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਫਿਰਕਾ ਵੱਖਰਾ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਮੁਅ਼ਤਜ਼ਿਲਹ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਇਹ ਭੇਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ.

(੨) ਵਾਸਿਲੀਯਹ واصلیہ ਇਸ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਦਮੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹੈ. ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਕੇਵਲ ਜਾਤ ਹੈ. ਸਿਫ਼ਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

(੩) ਅ਼ਮਰੀਯਹ. عمریہ ਇਹ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ ਅ਼ਮਰ ਬਿਨ ਅ਼ਬੀਦ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ.

(੪) ਹੁਜ਼ੈਲੀਯਹ ہذیلیہ ਇਸ ਦਾ ਬਾਨੀ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਲ ਹੈ. ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਹਰੇਕ ਦਾ ਖਾਸ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

(੫) ਨੱਜਾਮੀਯਹ نظامیہ ਇਹ ਮਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਇਬਨ ਸੱਯਾਰ ਨਜ਼ਾਮ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

(੬) ਅਸਵਾਰੀਯਹ اسواریہ ਇਹ ਮਤ ਅਬੂ ਅ਼ਲੀ ਉਮਰ ਬਿਨ ਫ਼ਾਯਦ ਅਸਵਾਰੀ ਦਾ ਪੈਰੋ ਹੈ.

(੭) ਇਸਕਾਫ਼ੀਯਹ اسکافیہ ਅਬੂਜਾਫ਼ਰ ਮੁਹੰਮਦ ਇਬਨ ਅ਼ਬਦੁੱਲਾ ਇਸਕਾਫ਼ੀ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਦਾ ਆ਼ਕਿ਼ਲ ਆਦਮੀ ਪੁਰ ਸਖਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

(੮) ਜਅ਼ਫ਼ਰੀਯਹ جعفریہ ਇਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਜਅ਼ਫ਼ਰ ਬਿਨ ਮੁਬੱਸ਼ਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੰਡ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਈਮਾਨ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

(੯) ਬਿਸ਼ਰੀਯਹ بشریہ ਇਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬਿਸ਼ਰ ਬਿਨ ਮੁਅ਼ਤਮਿਰ ਹੈ.

(੧੦) ਮਿਜ਼ਵਾਰੀਯਹ مزواریہ ਇਹ ਮਤ ਅਬੂ ਮੂਸਾ ਮਿਜ਼ਵਾਰ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ.

(੧੧) ਹਿਸ਼ਾਮੀਯਹ ہشامیہ ਇਹ ਫਿਰਕਾ ਹਿਸ਼ਾਮ ਬਿਨ ਅ਼ਮਰ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਮਤ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ.

(੧੨) ਹ਼ਾਬਿੱਤ਼ੀਯਹ حابطیہ ਅਹ਼ਮਦ ਬਿਨ ਹ਼ਾਬਿਤ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਫਿਰਕ਼ਾ ਤੁਰਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਈਸਾ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਬੇਟਾ ਈਸਾਈਆਂ ਵਾਂਙ ਮੰਨਦਾ ਹੈ.

(੧੩) ਹੁਦਸ਼ਿਯਹ حدثیہ ਇਹ ਮਤ ਫ਼ਜਲ ਹਦਸ਼ੀ ਤੋਂ ਹੈ. ਇਸ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਆਵਾਗੌਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

(੧੪) ਸ਼ਾਲਿਹ਼ੀਯਹ صالحیہ ਇਹ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ ਸ਼ਾਲਿਹ਼ ਬਿਨ ਉ਼ਮਰ ਦਾ ਪੈਰੋ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਨੇਕ ਅਤੇ ਬਦ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ.

(੧੫) ਮਅ਼ਮਰੀਯਹ معمریہ ਮਅ਼ਮਰ ਬਿਨ ਅ਼ਬਾਦ ਸਲਮੀ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ, ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਗੁਣ ਬੰਦੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੋਣੇ ਮੁਮਕਿਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ.

(੧੬) ਸ਼ਮਾਮੀਯਹ شمامیہ ਸ਼ਮਾਮ ਬਿਨ ਅਸ਼ਰਸ ਨਮੀਰੀ ਦੇ ਪੈਰੋ. ਇਸ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕ਼ਿਆਮਤ ਵੇਲੇ ਕ਼ੁਝ ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ.

(੧੭) ਖ਼ੱਯਾ਼ੀਯਹ خیاطیہ ਅੱਬੁਲਹ਼ੁਸੈਨ ਬਿਨ ਅਬੀ ਉਮਰ ਖ਼ੱਯਾਤ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਦਾ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹੈ.

(੧੮) ਜਾਹਿ਼ਜ਼ੀਯਹ. جاحظیہ ਅਬੂ ਉਮਰਾਨ ਜਾਹਿ਼ਜ਼ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ, (ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੫੫ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ).

(੧੯) ਕ਼ਅ਼ਬੀਯਹ کعبیہ ਅੱਬੁਲ ਕ਼ਾਸਿਮ ਕ਼ਅ਼ਬੀ ਦਾ ਮਤ. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੈਕਲਪ ਨਹੀਂ ਫੁਰਦਾ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਕਰਮ ਅਨਿੱਛਿਤ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

(੨੦) ਜਬਾਈਯਹ جبائیہ ਅਬੂ ਅ਼ਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਅ਼ਬਦੁਲ ਵਹਾਬ ਜਬਾਈ ਦਾ, (ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੩੦੩ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ) ਚਲਾਇਆ ਮਤ.

(੨੧) ਬੁਹੱਸ਼ੀਮੀਯਹ بہشمیہ ਅਬੂ ਅ਼ਲੀ ਜਬਾਈ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਬੂ ਹਾਸ਼ਿਮ ਅ਼ਬਦੁਲ ਸਲਾਮ ਦਾ ਪੈਰੋ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ.

(ਅ) ਸ਼ੀਅ਼ਹ شیعہ ਇਹ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਲ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਇਮਾਮ ਅ਼ਲੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਇਮਾਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਣੇ ਆਗੂ ਹਨ. ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅ਼ਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਸਬਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਹਜਰਤ ਅ਼ਲੀ ਮੋਏ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਫੇਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੇ. ਸ਼ੀਅ਼ਹ ਮਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ—

(੨) ਕਾਮਲੀਯਹ كاملیہ ਅਬੂ ਕਾਮਿਲ ਦੇ ਪੈਰੋ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫਿਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਆਵਾਗੌਣ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਰੂਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ.

(੩) ਮੁਗ਼ੀਰੀਯਹ مغیریہ ਮੁਗ਼ੀਰਹ ਬਿਨ ਸਈ਼ਦ ਇਜਲੀ ਦਾ ਮਤ. ਇਹ ਲੋਕ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਵਾਙ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮੂਰਤਿ ਵਾਲਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

(੪) ਬਨਾਨੀਯਹ بیانیہ ਬਨਾਨ ਬਿਨ ਸਮਆ਼ਨ ਦੇ ਪੈਰੋ. ਇਹ ਅੱਲਾ ਅਤੇ ਅ਼ਲੀ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ.

(੫) ਜਨਾਹ਼ੀਯਹ جناحیہ ਅ਼ਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਮਆ਼ਵੀਯਹ ਦੇ, (ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਰੂਹ ਮੰਨਦਾ ਸੀ) ਪੈਰੋ. ਇਹ ਲੋਕ ਕ਼ਿਆਮਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ.

(੬) ਮਨਸ਼ੂਰੀਯਹ منصوریہ ਅਬੂ ਮਨਸ਼ੂਰ ਇ਼ਜਲੀ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ.

(੭) ਖ਼ੱਤ਼ਾਬੀਯਹ خطابیہ ਅ਼ਬਦੁਲ ਖ਼ੱਤ਼ਾਬ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਲੋਕ, ਜੋ ਹਜਰਤ ਅ਼ਲੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚ ਨਬੀਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

(੮) ਕੈਸਾਨੀਯਹ كيسانیہ ਕੈਸਾਨ ਹਜਰਤ ਅ਼ਲੀ ਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੀ ਨਿਉਂ ਹਿਜਰੀ ਸਨ ੬੪ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ.

(੯) ਮੁਖ਼ਤਾਰਿਯਹ مختاریہ ਮੁਖ਼ਤਾਰ ਬਿਨ ਅਬੂ ਅ਼ਬੈਦੁੱਲਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੬੬ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਕਾਤਿਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਮੁਹੱਰਮ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ੀਆ (ਤਅ਼ਜ਼ੀਯਹ) ਕੱਢਣ ਦੀ ਰਸਮ ਥਾਪੀ, ਉਸ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ.

(੧੦) ਕ਼ੁਰੈਬੀਯਹ زبیہ ਅਬੂ ਕ਼ੁਰੈਬ ਜ਼ਰੀਰ ਦੇ ਚੇਲੇ.

(੧੧) ਇਸਹ਼ਾਕ਼ੀਯਹ اسحاقیہ ਇਸਹ਼ਾਕ਼ ਬਿਨ ਉ਼ਮਰ ਦੇ ਪੈਰੋ.

(੧੨) ਹ਼ੁਰਬੀਯਹ حربیہ ਅ਼ਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਹ਼ੁਰਬ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ.

(੧੩) ਇਸਮਾਈ਼ੀਲੀਯਹ اسمٰعیلیہ ਇਮਾਮ ਜਅ਼ਫ਼ਰ ਸਾਦਿਕ਼ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦਾ ਮਤ.

(੧੪) ਕ਼ਿਰਮਤ਼ੀ ਹ਼ਮਦਾਨ ਕ਼ਿਰਮਤ਼ ਦਾ ਥਾਪਿਆ ਮਤ, ਜੋ ੨੬੪ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ.

(੧੫) ਮੂਸਵੀਯਹ موسویہ ਇਮਾਮ ਮੂਸਾ ਕਾਜ਼ਿਮ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਫਿਰਕਾ.

(੧੬) ਮਹਦਵੀਯਹ مہدویہ ਉ਼ਬੈਦੁੱਲਾ ਦਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਇਮਾਮ ਮਹਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਚਲਾਇਆ ਮਤ.

(੧੭) ਜ਼ੈਦੀਯਹ زیدیہ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਪੋਤੇ ਜ਼ੈਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਮਾਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ. ਜ਼ੈਦ ਸਨ ੧੨੧ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਹਸ਼ਾਮ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਸੀ.

(੧੮) ਇਸਨਾਅ਼ਸ਼ਰੀਯਹ اثنعشریہ ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਇਮਾਮੀਯਹ ਹੈ. ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕ ਸਭ ਤੋਂ ਆਖਿਰੀ ਇਮਾਮ, ਮੁਹੰਮਦ ਮਹਦੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜੋ ੨੫੫ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਅ਼ਕ਼ੀਦਹ ਹੈ ਕਿ ਮਹਦੀ ਅਜੇ ਭੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਪਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਕ਼ਿਆਮਤ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ.

(੧੯) ਹ਼ੁਸਨੀਯਹ حسنیہ ਇਹ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ ਸਨ ੧੯੫ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਕ਼ਾਇਮ ਹੋਇਆ ਹੈ.

(੨੦) ਨੁਅ਼ਮਾਨੀਯਹ نعمانیہ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਅ਼ਲੀ ਬਿਨ ਨੁਅ਼ਮਾਨ ਦੇ ਪੈਰੋ ਲੋਕ. ਸੁੰਨੀ ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਸ਼ੈਤ਼ਾਨੀਯਹ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਮਤ ਸਨ ੧੧੩ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਕ਼ਾਇਮ ਹੋਇਆ ਹੈ.

(੨੧) ਬਦਾਈਯਹ بدائیہ ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਦਾ ਮਾਲੂਮ ਹੋਣਾ. ਇਹ ਮਤ ਨਵੀਂ ਕਾਢ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਭੀ ਨਵੀਂ ਬਾਤ ਮਾਲੂਮ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੀ ਤੇ ਪਸ਼੍ਚਾਤਾਪ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ.

(੨੨) ਹ਼ੁਕਮੀਯਹ حکمیہ ਹਸ਼ਾਮ ਬਿਨ ਹ਼ੁਕਮ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਿੰਦੀ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ (ਪੈਰੋ) ਪੰਥ. ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਚਾਂਦੀ ਜੇਹਾ ਉੱਜਲ ਮੂਰਤਿਧਾਰੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

(੨੩) ਮੁਕੰਨਈਯਹ مقنعیہ ਇਹ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ ਇਬਨ ਮੁਕੰਨਅ ਤੋਂ ਸਨ ੨੭੯ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪੇਸ਼ਵਾ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣਦੇ ਹਨ.

(੨੪) ਨਸ਼ੀਰੀਯਹ نصیریہ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਨਸ਼ੀਰ ਫ਼ਹਰੀ ਦੀ ਪੈਰੋ ਜਮਾਤ, ਜੋ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਦੇ ਜਿਸਮ ਵਿੱਚ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਦਾਖਿਲ ਮੰਨਦੀ ਹੈ.

(੨੫) ਖ਼ਵਾਰਿਜ خوارج ਇਸ ਫ਼ਿਰਕ਼ੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਖ਼ਾਰਜੀਯਹ, ਨਵਾਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ਿਬੀਯਹ ਭੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਅਮੀਰ ਮਆ਼ਵੀਯਹ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਲੋਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਫਿਰਕਾ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਗੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ.

(੨) ਮੁਹੱਕਿਮਹ محکمہ ਅ਼ਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਵਾਹਬ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ. ਇਹ ਇਮਾਮ ਦਾ ਕੋਵਲ ਕ਼ੁਰੈਸ਼ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ. ਇਸ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਪਤਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਾਫ਼ਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(੩) ਬੈਹਸੀਯਹ بیہسیہ ਬੈਹਸ ਬਿਨ ਹੈਸ਼ਮ ਦਾ ਪੈਰੋ ਫਿਰਕਾ.

(੪) ਅਜ਼ਾਰਕ਼ਹ ازارقہ ਰਬੀ ਰਾਸ਼ਿਦ ਨਾਫ਼ਿਰ ਬਿਨ ਅਜ਼ਰਕ਼ ਦੇ ਪੈਰੋ ਲੋਗ. ਇਹ ਹਜਰਤ ਅ਼ਲੀ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ਿਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

(੫) ਨਜਦਾਤ نجدات ਨਜਦਾ ਬਿਨ ਆ਼ਮਿਰ ਦਾ ਪੈਰੋ ਮਤ.

(੬) ਅਸ਼ਫ਼ਰੀਯਹ اصفریہ ਜ਼ਿਆਦ ਬਿਨ ਅਸ਼ਫ਼ਰ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ.

(੭) ਅਬਾਜ਼ੀਯਹ اباضیہ ਅ਼ਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਅਬਾਜ਼ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ.

(੮) ਮੁਰਜੀਯਹ مرجیہ ਹੁੱਸ਼ਾਨ ਬਿਨ ਬਲਾਲ ਮੁਜ਼ਨੀ ਦਾ ਮਤ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਖੁਦਾ ਅਤੇ ਰਸੂਲ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਪੁਛ ਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਹੋਊ. ਇਸ ਫ਼ਿਰਕ਼ੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਦ ਹਨ–

(੨) ਯੂਨਸੀਯਹ یونسیہ ਯੂਨਸ ਬਿਨ ਉ਼ਮਰ ਨਮੀਰੀ ਦੇ ਪੈਰੋ ਲੋਕ.

(੩) ਉ਼ਬੈਦੀਯਹ عبیدیہ ਉ਼ਬੈਦ ਮੁਕੱਜਿਬ ਦੇ ਪੈਰੋ. ਇਹ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

(੪) ਗ਼ੱਸਾਨੀਯਹ غسانیہ ਗ਼ੱਸਾਨ ਬਿਨ ਇਮਾਨ ਕੂਫ਼ੀ ਦੇ ਚੇਲੇ. ਇਹ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਨੂੰ ਪੈਗੰਬਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ.

(੫) ਸ਼ੌਬਾਨੀਯਹ شوبانیہ ਸ਼ੌਬਾਨ ਦੇ ਪੈਰੋ.

(੬) ਸ਼ੌਮਨੀਯਹ شومنیہ ਅਬੂ ਮਆ਼ਜ਼ ਸ਼ੌਮਨੀ ਦੇ ਪੈਰੋ.

(੭) ਮੁਰੈਸੀਯਹ مریسیہ ਬਿਸ਼ਰ ਬਿਨ ਗ਼ਿਆਸ ਮੁਰੈਸੀ ਦੇ ਚੇਲੇ.

(੮) ਗ਼ੀਲਾਨੀਯਹ غیلانیہ ਮਰਵਾਨ ਬਿਨ ਗ਼ੀਲਾਨ ਦਾ ਪੈਰੋ ਪੰਥ.

(੯) ਸ਼ਬੀਬੀਯਹ شبیبیہ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਸ਼ਬੀਬ ਦਾ ਮਤ.

(੧੦) ਸ਼ਿਮਰੀਯਹ شمریہ ਅਬੂ ਸ਼ਿਮਰ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ.

(ਹ)ਨੱਜਾਰੀਯਹ نجاریہ ਹੁਸੈਨ ਬਿਨ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਅ਼ਬਦੁੱਲਾ ਨੱਜਾਰ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ. ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਖਲਾਫਤ ਸੈ਼ਖੀ ਨਿਯਮ ਸੁੰਨੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਭੇਦ ਹਨ–

(੨) ਬਰਗ਼ੁਸੀਯਹ برغوثیہ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਈ਼ਸਾ ਬਰਗ਼ੂਸ ਦੇ ਪੈਰੋ ਲੋਕ.

(੩) ਜ਼ਅ਼ਫ਼ਰਾਨੀਯਹ زعفرانیہ ਇਸ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਕਲਾਮ ਖੁਦਾ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ.

(੪) ਮੁਸਤਦਰਿਕਹ مستدرکہ ਇਹ ਲੋਕ ਭੀ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਕਲਾਮ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵੇਦਾਂ ਵਾਂਙ ਨਿੱਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ.

(ਕ) ਜਬਰੀਯਹ جبریہ ਇਹ ਫਿਰਕਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੁਰਖ ਬੇਵਸ਼ ਹੈ. ਸਭ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਭੇਦ ਹਨ–

(੨) ਜਹਮੀਯਹ جہمیہ ਜਹਮ ਬਿਨ ਸ਼ਫ਼ਵਾਨ ਦੇ ਪੈਰੋ ਲੋਕ.

(੩) ਬਕਰੀਯਹ بکریہ ਬਕਰ ਬਿਨ ਉ਼ਖ਼ਤ ਦਾ ਮਤ. ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਗਠਾ ਅਤੇ ਲਸਨ ਖਾਣਾ ਹਰਾਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ.

(੪) ਜ਼ਿਰਾਰੀਯਹ ضراریہ ਜ਼ਰਾਰ ਬਿਨ ਉ਼ਮਰ ਦੇ ਅਨੁਗਾਮੀ (ਪੈਰੋ). ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕ਼ਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਖੁਦਾ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਹੋਰ ਨੇਤ੍ਰ ਹੋਣਗੇ.

(੫) ਕ਼ਦਰੀਯਹ قدریہ ਮਅ਼ਬਿਦ ਬਿਨ ਖ਼ਾਲਾ ਜਹਨੀ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਜੀਵ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਖ਼ਲ ਨਹੀਂ. ਮਅ਼ਬਿਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਬਸਰੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸਨ ੮੦ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਮਾਰਿਆ.

(ਗ) ਮੁਸ਼ੱਬੀਹ: مشبہ ਇਹ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ ਆਦਮੀ ਸਮਾਨ ਦੇਖਣ, ਬੋਲਣ, ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਆਦਮੀ ਦੀ ਮੁਸ਼ਾਹਬਤ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਦੇਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਇਸਲੋਕ. ਸੰ. श्लोक–ਸ਼੍ਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਦ੍ਯ. ਛੰਦ। ੨ ਵਾਕ੍ਯ. ਪਦ. "ਅਰਬ ਬਿਨ ਇਸਲੋਕ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ. ਇੱਥੇ.

ਇਸ਼ਾਰਤ } ਅ. اشارت ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨ. ਸੰਨਤ. ਸੈਨਤ। ੨ ਸੰਖੇਪ ਕਥਨ.
ਇਸ਼ਾਰਾ }

ਇਸੁ. ਦੇਖੋ, ਇਸ. "ਇਸੁ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਸਿਕਦਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਇਸੋ. ਵਿ–ਈਦ੍ਰਿਸ਼. ਐਸਾ. ਅਜੇਹਾ. "ਇਸੋ ਪ੍ਰਭੁ, ਤੈਂ ਕਿਹ ਕਾਜ ਕਹੋ ਬਿਸਰਾਯੋ?" (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਇਸੰ. ਦੇਖੋ, ਏਸੋ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਸ.

ਇਸ੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਇਸਟ.

ਇਸ੍ਨਾਨ } ਦੇਖੋ, ਇਸਨਾਨ. "ਇਸ੍ਨਾਨੁ ਕਰਹਿ ਪਰ-
ਇਸ੍ਨਾਨੁ } ਭਾਤਿ ਸੁਧ ਮਨਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਇਸ੍ਵਰਜ. ਦੇਖੋ, ਏਸ਼੍ਵਰਯ.

ਇਹ. ਸਰਵ–ਅਯੰ. ਯਹ. "ਇਹ ਅਉਸਰ ਤੋ ਚੂਕਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਥੇ. ਇਸ ਜਗਾ. ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਪਰਵਾਣ ਗਣੀ ਸੇਈ ਇਹ ਆਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਜਉ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਸੇਵਕ, ਇਹ ਬੈਸੀਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਇੱਥੇ ਬੈਠੇ। ੩ ਕਿਸੇ ਨੇੜੇ ਪਈ ਚੀਜ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਇਹ ਸੰਸਾਰ. ਇਹ ਲੋਕ.

ਇਹੁਸਾਨ. ਅ. احسان ਸੰਗਜਾ–ਭਲਾ ਕਰਨਾ. ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਇਹਤਿਆਜ. ਅ. احتیاج ਸੰਗਜਾ–ਲੋੜ. ਜਰੂਰਤ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹ਼ਾਜਤ ਹੈ.

ਇਹਤਿਮਾਮ. ਅ. اہتمام ਸੰਗਜਾ–ਯਤਨ. ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜ਼ਾਮ.

ਇਹ੍ਤਿਮਾਲ. ਅ. اہتمال ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਨਾ.

ਇਹ੍ਤਿਯਾਤ੍. ਅ. احتیاط ਸੰਗਜਾ–ਬਚਾਉ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ। ੨ ਹਾਤਾ (ਘੇਰਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਇਹ ਬਿਧਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਢਬ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਨਾਲ. "ਇਹ ਬਿਧਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨੈਣ ਅਲੋਇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਧਿ.

ਇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਹਾਂ. ਈਹਾਂ. ਇੱਥੇ। ੨ ਸਰਵ–ਇਹੀ. ਯਹੀ. "ਇਹਾ ਕਾਮਾਨੀ ਰੀਤਿ."(ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਈਹਾ.

ਇਹਾਮੁਤ੍. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇਹ–ਅਮੁਤ੍. ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ. ਇਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਲੋਕ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਥੇ ਉੱਥੇ.

ਇਹੀ. ਇਹ ਦੇ ਅੰਤ ਈ ਪ੍ਰਤਯਯ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹੋ. ਯਹੀ. ਕੇਵਲ ਇਹ. "ਇਹੀ ਹਮਾਰੈ ਸਫਲ ਕਾਜ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) "ਇਹੀ ਤੇਰਾ ਅਉਸਰ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਾਰ."(ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਇਹੁ. ਦੇਖੋ, ਇਹ. "ਇਹੁ ਰੰਗ ਕਦੇ ਨ ਉਤਰੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਇਕ. ਸੰ. ਏਕ. ਵਿ–ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ. ਯਕ. ੨ ਇਕੱਲਾ। ੩ ਲਾਸਾਨੀ. ਅਦੁਤੀ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਇਕ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਮੰਨਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੫ ਸਰਵ. ਕੋਈ.

ਇਕਉ. ਇਕ ਦੇ ਅੱਗੇ 'ਉ' ਪ੍ਰਤਯਯ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. ਇੱਕ ਹੀ. ਇੱਕੋ.

ਇਕ ਅਧ }
ਇਕ ਅਧੁ } ਸਰਵ–ਕੋਈ ਇਕ. ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ.
ਇਕ ਆਧ } "ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਏਕ ਆਧ." (ਸ:) ਦੇਖੋ, ਇਕੁ ਅਧੁ.

ਇਕ ਇਕੋ } ਵਿ–ਦ੍ਵੈਤ ਰਹਿਤ. ਅਦੁਤੀ. "ਨਹਿ
ਇਕ ਏਕਾ } ਬੂਝਹਿ ਇਕ ਏਕਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਇਕਸ. ਇੱਕ ਹੀ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. ਇੱਕੋ. "ਇਕਸ ਕਾ ਮਨਿ ਆਸਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਇਕਸਠ. ਵਿ–ਏਕ ਸ਼ਸ਼ਿ. ਸੱਠ ਉੱਪਰ ਇੱਕ. ੬੧.

ਇਕਸਬਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਵੇਰ "ਅਲੱਖ" ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਭਿਖਜਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਫ਼ਕ਼ੀਰ. ਇੱਕ ਸ਼ਬਦੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਲੈਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦੇ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ. "ਹਰੀ ਨਾਰਾਯਣ"–"ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਿਵ"–"ਅਲੱਖ" ਆਦਿਕ ਬੋਲਦੇ ਘਰਾਂ ਅੱਗੋਂ ਗੁਜਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਇਕਸਬਦੀ ਬਹੁਰੂਪਿ ਅਵਧੂਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਇਕ ਸੁਖਨੀ.

ਇਕ ਸਰ. ਵਿ–ਯਕਸਾਂ. ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ. ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ. "ਇਕ ਸਰ ਦੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਇਕ ਸਾਹਾ. ਵਿ–ਲਗਾਤਾਰ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਬਿਨਾ ਠਹਿਰਾਉ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਹ ਨਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਨਿਰੰਤਰ. ਲਗਾਤਾਰ. "ਇਕਸਾਹਾ ਤੁਹੁ ਧਿਆਇਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਇਕਸਾਰ. ਇੱਕ ਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਇਕਸਰ. "ਸਤ੍ਰੁ ਮਿਤ੍ਰ ਦੋਊ ਇਕਸਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਇਕਸੀਰ. ਦੇਖੋ, ਅਕਸੀਰ.

ਇਕਸੁ. ਇੱਕੋ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. "ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਇਕਸੁਖਨੀ. ਵਿ–ਇੱਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਉਹ ਵਪਾਰੀ, ਜੋ ਵਸਤੁ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਲ ਕਰੇ. "ਇਕਸੁਖਨੀ ਭਾ ਤਿਨ ਕੋ ਨਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਇਕਹੱਤਰ.ਵਿ–ਏਕ ਸਪ੍ਤਤਿ.ਇੱਕ ਉੱਪਰ ਸੱਤਰ.੭੧.

ਇਕਹਰਾ } ਵਿ–ਇੱਕ ਤਹ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਦੂਜਾ
ਇਕਹਰੀ } ਵਸਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਭੋਰਾ (ਤੰਤੁ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ.

ਇਕਛਤਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜ. ਅਜਿਹਾ ਰਾਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ (ਰਾਜਾ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ. "ਇਕਛਤਰਾਜ ਕਮਾਇੰਦਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਏਕਛਤ੍ਰ.

ਇਕ ਟੰਗਾ. ਵਿ–ਇੱਕ ਟੰਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਲੱਤੋਂ ਲਾਵਾਂ। ੨ ਇੱਕ ਟੰਗ ਪੁਰ ਖੜਾ ਹੋਕੇ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਏਕ ਪਾਦ.

ਇਕਠਾ. ਵਿ–ਇੱਕ ਥਾਂ ਜਮਾਂ. ਏਕਤ੍ਰਿਤ. "ਸਭ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਆਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਇਕੱਠ.ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਥਾਂ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਏ ਲੋਕ. ਹਜੂਮ. ਜੋੜ ਮੇਲ. ਮੇਲਾ.

ਇਕਤ. ਸੰ. ਏਕਤ੍ਰ . ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਕੱਠ. ਇੱਕ ਜਗਾ. "ਮਾਇਆ ਕਰਹਿ ਇਕਤ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਮਾਇਆ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਕਤ੍ਰ.

ਇਕਤਰ. ਦੇਖੋ, ਇਕਤ ਅਤੇ ਏਕਤ੍ਰ । ੨ ਦੇਖੋ, ਏਕਤਰ.

ਇਕਤਾ } ਸੰਗਜਾ–ਏਕਤ੍ਵ. ਏਕਤਾ. ਐਕ੍ਯ. ਏਕੇ
ਇਕਤਾਈ } ਦਾ ਭਾਵ. "ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਇਕਤਾ ਨਿਰਧਾਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਇਕਤਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਤਾਰ ਦਾ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਸੰਗਮ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੋਗੀ ਬਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤੂੰਬੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬਾਂਸ ਦੀ ਡੰਡੀ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਜ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਇਕਤਾਲੀ. ਵਿ–ਏਕਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ. ਇੱਕ ਉੱਪਰ ਚਾਲੀ. ੪੧.

ਇਕਤਿਆਰ ਇਕਤੀਆਰ ਅ਼ ਇਖ਼ਤਯਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਅਧਿਕਾਰ। ੨ ਵਸ਼. ਕ਼ਾਬੂ। ੩ ਅੰਗੀਕਾਰ. ਸ੍ਵੀਕਾਰ. "ਬੰਦੇ, ਬੰਦਗੀ ਇਕ-ਤੀਆਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਇਕਤੀਸ ਇਕਤੀਹ ਵਿ–ਏਕਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ. ਤੀਸ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ੩੧.

ਇਕਤੁ. ਦੇਖੋ, ਇਕਤ। ੨ ਵਿ–ਸਿਰਫ. ਕੇਵਲ. "ਇਕਤੁ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਏਕਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਏਕਤਾ. ਏਕਾ.

ਇਕਤੁਕਾ ਇਕਤੁਕੀਆ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਕਾਂਤ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤ ਅੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੀ ਤੁਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ "ਇਕ ਤੁਕੇ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਬਸੰਤ ਵਿੱਚ–"ਜਿਉ ਪਸਰੀ ਸੂਰਜ ਕਿਰਣ ਜੋਤਿ" ਸ਼ਬਦ.

ਇਕਤੈ. ਇੱਕ (ਅਦ੍ਵਤੀ ਕਰਤਾਰ) ਦੇ. "ਇਕਿ ਸਦਾ ਇਕਤੈ ਰੰਗਿ ਰਹਹਿ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਏਕ੍ਤ:–ਏਕਤ: ਵਜ–ਇੱਕ ਪਾਸੇ। ੩ ਇੱਕ ਪੱਖ ਵਿੱਚ। ੪ ਪ੍ਰਥਮ. ਪਹਿਲਾਂ.

ਇਕੱਤੀ ਇਕੱਤੀਹ ਵਿ–ਏਕਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ. ਤੀਹ ਅਤੇ ਇੱਕ. ੩੧.

ਇਕਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਏਕਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ। ੨ ਇਕੱਠੇ. "ਹੋਇ ਇਕਤ ਮਿਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਇਕਥਾਂ ਇਕਥੈ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕ ਜਗਾ. ਇਕ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ. "ਇਕਥੈ ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੈ ਆਪੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਇਕ ਦਮੀ. ਵਿ–ਇੱਕ ਸ੍ਵਾਸ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਾਸ ਭਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜੀਵਨ. ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਗਏ ਸ੍ਵਾਸ ਦਾ ਮੁੜ ਆਉਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ. "ਹਮ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਇਕਦਮੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਇਕਦਾ. ਇੱਕ ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਏਕਦਾ. "ਓਅੰਕਾਰ ਕਹਿਂ ਇਕਦਾ ਕਹਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਇਕਦਾਤ. ਵਿ–ਅਦ੍ਵਤੀ ਦਾਨ. "ਤੂ ਸਭਨਾ ਕਰਹਿ ਇਕਦਾਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਇੱਕੋ ਜੇਹੀ ਦਾਤ. ਤੁੱਲ ਦਾਨ.

ਇਕਦੁ ਇਕਿ. ਵਾ–ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ. ਏਕ ਸੇ ਏਕ. "ਇਕਦੁ ਇਕਿ ਚੜੈਦੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

ਇਕਨ ਇਕਨਿ ਸਰਵ–ਕੋਈ ਇੱਕ. ਕਤਿਪਯ। ੨ ਇੱਕ ਨੇ. ਵਿਰਲੇ ਨੇ. "ਇਕਨਿ ਕਿਨੈ ਚਾਲੀਐ ਦਰਵੇਸਾਵੀ ਰੀਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਇਕਫ਼ਾ. ਅ਼ ਇਕ਼ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਹੋਰ ਵੱਲੋਂ ਮੋੜਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਝੁਕਾ ਲੈਣਾ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਇਕਫਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਇੱਕ ਭਯਾ (ਹੋਇਆ).

ਇਕ਼ਬਾਲ. ਅ਼ ਇਕ਼ਬਾਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ਼ਬੂਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਸਨਮੁਖ ਆਉਣਾ। ੩ ਭਾਗ. ਕ੍ਸ਼ਿਮਤ। ੪ ਸੌਭਾਗਸ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬੀ. "ਜਾਇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਕਬਾਲ ਤੁਮਾਰਾ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਇਕ ਭਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਕ ਭਾਵ. ਦੁਵਿਧਾ (ਦੁਬਿਧਾ) ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਏਕ ਭਾਵ ਨਾਲ. "ਇਕ ਭਾਇ ਇਕ ਮਨਿ ਨਾਮ ਵਸਿਆ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਇਕਮਨ. ਵਿ–ਇੱਕ ਚਿੱਤ. ਏਕਾਗ੍ ਮਨ. ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ.

ਇਕਮਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਇੱਕ ਹੈ. ਸਤ੍ਯ ਸੰਕਲਪ. "ਜਿਨ ਇਕਮਨਿ ਤੁਠਾ ਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਇੱਕ ਚਿੱਤ ਹੋਕੇ. ਮਨ ਠਹਿਰਾਕੇ. ਤਨਮਯ ਹੋਕੇ. "ਇਕਮਨਿ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇ ਬਰਦਾਤਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਇੰਕਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਉਂਕਰ. ਇਸਤਰਾਂ. ਇਸ ਢਬ. ਯੋਂਕਰ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦਿਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਇੰਕਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇੰਦਿਰਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਲੱਛਮੀ. "ਇੰਕਰ ਆਇ ਗਈ ਹਰਿ ਪਾਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਇਕ਼ਰਾਰ. ਅ਼ ਇਕ਼ਰਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਵੀਕਾਰ. ਅੰਗੀਕਾਰ। ੨ ਮਨਜ਼ੂਰੀ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ.

ਇਕਰੰਗੀ. ਵਿ–ਇੱਕ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਕ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ. "ਸਾਚਿ ਰਤੇ ਭਗਤ ਇਕਰੰਗੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਇੱਕੋ ਹੈ ਰੰਗ (ਵਰਣ) ਜਿਸ ਦਾ.

ਇਕਲ ਇਕਲਾ ਵਿ–ਏਕਲ. ਅਕੇਲਾ. ਬਿਨਾ ਸਾਥੀ. "ਥਕੇ ਕਵਲ ਇਕਲ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਇਸ ਥਾਂ ਕਮਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰੂਹ ਹੈ.

ਇਕਲਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਕਲਾਪਨ. ਤਨਹਾਈ। ੨ ਲੋਈ ਅਥਵਾ ਦੋਸ਼ਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਟ. ਇਕਹਿਰੀ ਚਾਦਰ. "ਚਾਰੁ ਪਟੰਬਰ ਕੀ ਇਕਲਾਈ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਲਾਈ.

ਇਕਲਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਇਕੁਲਾਹਾ.

ਇਕ਼ਲੀਮ. ਅ. ਯੂ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਲਾਇਤ. ਵਸ਼ੰ. ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Clime.

ਇਕਲੇਇਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਨੇਤ੍ਰ ਵਾਲਾ. ਕਾਣੋਂ. ਕਾਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣਾ ੨.

ਇਕਲੋਤਾ ਇਕਲੌਤਾ ਵਿ–ਏਕਲ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਕੱਲਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇੱਕੋ ਬੇਟਾ। ੨ ਇਕੱਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ। ੩ ਜਿਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ.

ਇਕ ਵਰਣ ਇਕ ਵਰਨ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ. ਇੱਕ ਜਾਤੀਆ. "ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਸਭ ਇਕ ਵਰਨ ਹੋਈ ਧਰਮ ਕੀ ਗਤਿ ਰਹੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਵਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ੨ ਇਕ ਰੰਗਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਵਰਣ (ਰੰਗ) ਨਹੀਂ.

ਇਕਵਾਕੀ. ਵਿ–ਇੱਕ ਵਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਕ ਸੁਖ਼ਨੀ. ਸੱਚਾ। ੨ ਏਕ ਵਾਕ੍ਯਤਾ ਵਾਲਾ. ਸਹਿਮਤ. ਇੱਤਫ਼ਾਕ੍ ਰਾਇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਇਕਵਾਕੀ ਕੋੜਮਾ ਵਿਚਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਇਕਵੰਜਾ. ਵਿ–ਏਕਪੰਚਾਸ਼ਤ. ਪੰਜਾਹ ਪੁਰ ਇੱਕ ੫੧.

ਇਕਾਸੀ. ਵਿ–ਏਕਾਸ਼ੀਤਿ. ਅੱਸੀ ਪੁਰ ਇੱਕ. ੮੧.

ਇਕਾਹਠ. ਵਿ–ਏਕਸ਼ਸ਼ਿ. ਸੱਠ ਪੁਰ ਇੱਕ. ੬੧.

ਇਕਾਕੀ. ਵਿ–ਏਕ ਮਾਤ੍. ਕੇਵਲ. "ਹਮ ਮਾਂਗੀ ਭਗਤਿ ਇਕਾਕੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਏਕਾਕਿਨ–ਏਕਾਕੀ. ਵਿ–ਇਕੱਲਾ. ਤਨਹਾ. ਨਿਵੇਕਲਾ. ਸਹਾਇਕ ਬਿਨਾ. "ਜੇਕਰ ਵਹਿਰ ਇਕਾਕੀ ਪਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਇਕਾਂਗ. ਸੰ. ਏਕਾਙ੍ਗ–ਏਕਾਂਗ. ਵਿ–ਇੱਕ ਅੰਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਅੰਗ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਏਕਾ ਅੰਗ ੧. "ਏਕੰਕਾਰ ਇਕਾਂਗ ਲਿਖ, ਊੜਾ ਓਅੰਕਾਰ ਲਿਖਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਇਕਾਗ੍ਤਾ. ਦੇਖੋ, ਏਕਾਗ੍ਤਾ.

ਇਕਾਤ ਇਕਾਂਤ ਸੰ. ਏਕਾਨ੍ਤ–ਏਕਾਂਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਤੀਜਾ. "ਯਹਿ ਵਿਧੈ ਬੁਧ ਕਹੈਂ ਇਕਾਂਤ." (ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ) ੨ ਸੁੰਨਾ ਅਸਥਾਨ. ਨਿਰਜਨ ਅਸਥਾਨ। ੩ ਵਿ–ਅਤੀਤ. ਅਤਿ। ੪ ਅਲਗ. ਇਕੱਲਾ. ਵੱਖ. "ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਇਕਾਂਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੫ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਇਕਾਤੀ ਇਕਾਂਤੀ ਸੰ. ਏਕਾਨ੍ਤਿਨ–ਏਕਾਂਤੀ. ਵਿ–ਉਹ ਭਗਤ, ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ. "ਸੋਈ ਭਗਤ ਇਕਾਤੀ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਏਕਾਂਤ ਨਿਵਾਸੀ. ਇਕੱਲਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਇਕਾਂਤੀ ਜਿਸੁ ਰਿਦਾ ਬਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਇਕੱਲਾ. ਨਿਵੇਕਲਾ. ਤਨਹਾ. "ਆਪਿ ਇਕਾਤੀ ਹੋਇ ਰਹੈ, ਆਪੇ ਵਡ ਪਰਵਾਰੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ:੪)

ਇਕਾਦਸ. ਦੇਖੋ, ਏਕਾਦਸ.

ਇਕਾਦਸੀ. ਦੇਖੋ, ਏਕਾਦਸੀ.

ਇਕਾਦ ਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਪਾਦ.

ਇਕਾਨਵੇ. ਵਿ–ਏਕਨਵਤਿ. ਨੱਵੇ ਪੁਰ ਇੱਕ. ੯੧.

ਇਕਾਪ. ਵਾ–ਇੱਕ–ਆਪ.

ਇਕਾਯਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਏਕਤਾ. ਏਕਾ. ਮਿਲਾਪ. ਯਗਾਨਗਤ। ੨ ਅਦ੍ਵਤੀਪੁਣਾ.

ਇਕਿ. ਕੋਈ ਇੱਕ. ਕਈ. "ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਹਿ ਉਠਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਇਕੀਸ. ਵਿ–ਵੀਹ ਉੱਤੇ ਇੱਕ. ਏਕਵਿੰਸ਼ਤਿ, ੨੧. "ਗਜ ਇਕੀਸ ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਤਨਾਈ."(ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕੀ ਗਜ ਤਾਣੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ–ਪੰਜ ਤੱਤ, ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ (ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ) ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਵੀਹ ਅੰਸ਼ ਕਲਪਕੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਇਕੀਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਏਤੁ ਰਾਹਿ ਪਤਿ ਪਵੜੀਆ ਚੜੀਐ ਹੋਇ ਇਕੀਸ." (ਜਪੁ) ਇਸ ਪਤੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਈਸ਼ੁਰ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ–ਈਸ਼. ਇੱਕ ਈਸ਼ੁਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਇਕੀਹ ੨.

ਇਕੀਹ. ਦੇਖੋ, ਇਕੀਸ। ੨ ਇਕੀਸਵਾਂ. "ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਤੈ ਗੁਣ ਹੈ, ਤੇ ਇਕੀਹ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਹੈ." (ਭਗਤਾਵਲੀ)

ਇਕੀਹ ਕੁਲ. ਭਗਤਮਾਲਾ ਆਦਿਕ ਪੁਸ੍ਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਭਗਤ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਭੀ ਉਧਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਸ਼ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਅਤੇ ਦਸ਼ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭੀ ਉਧਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. "ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਨ ਕੇ ਇਕੀਹ ਕੁਲ ਉਧਾਰੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ਕਈ ਗਜ਼ਾਨੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਤ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ, ਸੱਤ ਨਾਨੇ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸਹੁਰੇ ਕੁਲ ਦੀਆਂ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤਤ੍ਵਗਜ਼ਾਨੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਇਕੁ. ਏਕ. ਦੇਖੋ, ਇਕ "ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨ ਜੀਵਣਾ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਇਕੁ ਅਧੁ. ਦੇਖੋ, ਇਕ ਅਧ. "ਇਕੁ ਅਧੁ ਨਾਇ ਰਸੀਅੜਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਇਕੁਲਾਹਾ. ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ, ਥਾਨਾ ਖੰਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਮੋਟ ਵੱਲੋਂ ਸੋਂਦੀ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

ਸੰਮਤ ੧੯੬੪–੬੫ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਰਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕੁਲਾਹਾ ਨਿਵਾਸੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੁਅਸਥਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕੁਲਾਹੇ ਆਕੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਈ ਮਤਾਬ ਕੌਰ ਤੇ ਨਗਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਕਮਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ੨੦ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ (ਜਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ) ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਖੰਨਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੩ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ ਅਤੇ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਇਕੇ. ਵਜ–ਜਾਂ. ਯਾ. ਅਥਵਾ. ਦੇਖੋ, ਇਕੈ.

ਇਕੇਰਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕ ਵੇਰ. ਏਕ ਦਫ਼ਅ਼.

ਇਕੇਲਾ. ਇਕੱਲਾ. ਤਨਹਾ. ਨਿਵੇਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਇਕਲਾ. "ਇਕੇਲਾ ਹੀ ਆਇਆ ਇਕੇਲਾ ਚਲਾਯਾ." (ਨਸੀਹਤ)

ਇਕੈ. ਵਜ–ਜਾਂ. ਯਾ. ਅਥਵਾ. "ਇਕੈ ਤ ਲੋੜ ਮੁਕੱਦਮੀ ਇਕੈ ਤ ਅੱਲਾ ਲੋੜ." (ਜਸਾ) ਜਾਂ ਦਨੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਯਾ ਖ਼ੁਦਾ ਲੋੜ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਕੈਠ. ਵਿ–ਇੱਕ ਥਾਂ. ਇਕੱਠ.

ਇਕੈਠਨ. ਕ੍ਰਿ–ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਜਮਾਂ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਿਗ੍ਰਹਿ. ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ."ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੇ ਸਹਿਤ ਇਕੈਠਨੋ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸੁਕੜਨਾ. ਸੰਕੁਚਿਤ ਹੋਣਾ.

ਇਕੈਠਾ. ਵਿ–ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ. ਸੰਕੁਚਿਤ. "ਕਹੂੰ ਸਿਮਟ ਭੁਯੋ ਸੰਕਰ ਇਕੈਠਾ." (ਚੌਪਈ) ੨ ਏਕ ਸ੍ਥਾਨ ਮੇਂ. ਇੱਕੋ ਥਾਂ.

ਇਕੋ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. ਏਕ ਹੀ. "ਇਕੋ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਇਕੋਡਾ / **ਇਕੋਡੀ** ਵਿ–ਗੋਡੇ ਪਰਣੇ ਹੋਇਆ. ਜਾਨੁਬਲ ਹੋਇਆ। ੨ ਟੇਢਾ ਹੋਇਆ. ਝੁਕਿਆ। ੩ ਮੂਧਾ. ਮੂਧੀ. ਔਂਧੀ. ਉਲਟੀ. "ਕਹਹਿ ਤ ਧਰਣਿ ਇਕੋਡੀ ਕਰਉ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਇਕੋਤਰ. ਦੇਖੋ, ਏਕੋਤਰ.

ਇਕੋਤਰ ਸੌ. ਵਿ–ਏਕੋਤਰ ਸ਼ਤ. ਸੌ ਉੱਪਰ ਇੱਕ. ੧੦੧.

ਇਕੰਗੀ. ਵਿ–ਇੱਕ ਅੰਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਾ ਪੱਖ ਹੈ। ੩ ਇਕੱਲਾ. ਸਹਾਇਕ ਬਿਨਾ. "ਸਹੈ ਜੀਵ ਯਹਿ ਦੁਖ ਇਕੰਗੀ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਏਕਾਂਗੀ.

ਇਕੰਜਸ. ਵਿ–ਇੱਕ ਜੈਸਾ. ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ. ਇੱਕ ਰਸ. "ਕਿ ਅਗੰਜਸ, ਕਿ ਇਕੰਜਸ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਇੱਕ (ਅਦ੍ਵੈਤੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅੰਜਸ (ਸ਼ਕਤਿ).

ਇਕੰਤ. ਦੇਖੋ, ਇਕਾਂਤ.

ਇਕੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਇਕਾਂਤੀ. "ਆਪਿ ਇਕੰਤੀ ਆਪਿ ਪਸਾਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਇਕੰਤ੍. ਦੇਖੋ, ਇਕਾਂਤ. "ਸੁ ਬੈਠ ਇਕੰਤ੍." (ਕਲਕੀ) ਏਕਾਂਤ ਬੈਠਕੇ.

ਇੱਕੀ / **ਇੱਕੀਹ** ਦੇਖੋ, ਇਕੀਸ.

ਇੱਕੀ ਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਇਕੀਹ ਕੁਲ.

ਇੱਕੁਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਉਂ–ਕਰ. ਯੋਂਕਰ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਇਸ ਢਬ.

ਇੱਕੋ. ਦੇਖੋ, ਇਕਉ.

ਇਕੁ. ਦੇਖੋ, ਇੱਕ.

ਇਕ੍ਰਾਕੁ. ਸੰ. ਇਕ੍ਸ੍ਵਾਕੁ. ਸੰਗਜਾ–ਇਕੁ (ਇੱਖ) ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਮੂੰਹ ਮਿੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਖ ਚੂਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇ. ਕੰਡਾ ਕੱਢੂ। ੨ ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਵੈਵਸ੍ਵਤਮਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਰੇਸ਼ ਸੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁ ਨੂੰ ਛਿੱਕ ਆਈ ਤਾਂ ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ੍ਰਾਕੁ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.* ਇਸ ਦੇ ਸੌ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ, ਪਰ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਦੋ ਹੋਏ,ਵਿਕੁਕੀ ਅਤੇ ਨਿਮਿ. ਵਿਕੁਕੀ ਤੋਂ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਦੇ ਰਾਜੇ ਰਘੁ ਆਦਿਕ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਨਿਮਿ ਤੋਂ ਮਿਥਿਲਾ ਦਾ ਜਨਕ ਵੰਸ਼ ਚਲਿਆ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਦੂਜੀ ਰਾਸਿ ਦੇ ਗਜਾਰਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇਕ੍ਰਾਕੁ ਦਾ ਯਗ੍ਯਸ੍ਥੰਭ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਇਖ. ਦੇਖੋ, ਇੱਖ.

ਇਖਆਸ. ਦੇਖੋ, ਇਖੁਆਸ.

ਇਖ੍ਤਸਾਰ. ਅ ਇਖ੍ਤਿਸਾਰ. ਇਖ੍ਤਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੁਲਾਸਾ. ਸੰਖੇਪ. ਸਾਰ.

ਇਖ੍ਤਲਾਫ. ਅ ਇਖ੍ਤਿਲਾਫ਼. ਇਖ੍ਤਿਲਾਫ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇਦ. ਫ਼ਰਕ੍. ਜੁਦਾਈ। ੨ ਵਿਰੋਧ. ਵੱਖਰੀ ਰਾਇ.

ਇਖਤਿਆਰ / **ਇਖਤਯਾਰ** ਦੇਖੋ, ਇਕਤਿਆਰ.

ਇਖਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਖ਼ਬਾਰ.

ਇਖ੍ਰਾਜ. ਅ ਇਖ੍ਰਾਜ਼ ਖ਼ਾਰਿਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੱਢ ਦੇਣਾ.

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੪ ਅ: ੨.

ਇਖ਼ਲਾਸ / **ਇਖ਼ਲਾਸੁ** ਅ ਇਖ਼ਲਾਸ਼ ਇਖ਼ਲਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾਲਿਸ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਰੋਲਤਾ। ੨ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਰਿਦੈ ਇਖਲਾਸੁ ਨਿਰਖਲੇ ਮੀਰਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੋਸ੍ਤੀ.

ਇਖਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਅਖਲਾਕ.

ਇਖਵਾਕ / **ਇਖਵਾਕੁ** ਦੇਖੋ, ਇਕ੍ਰਾਕੁ. "ਨ੍ਰਿਪ ਇਖਵਾਕ ਬਲੀ ਇਕ ਕਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਇਖੀਕਾ. ਸੰ. ਇਸ਼ੀਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ। ੨ ਤੀਲਾ. ਕਾਨਾ। ੩ ਉਹ ਕਾਨਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਮੁੰਜ ਲਿਪਟੀ ਹੋਵੇ. ਸਰਕੁੜੇ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਹੇਠ ਦਾ ਤੀਲਾ.

ਇਖੁ. ਸੰ. ਇਸ਼ੁ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ. ਬਾਣ। ੨ ਕਾਨਾ. ਸਰਕੁੜੇ ਦਾ ਕਾਂਡ.

ਇਖੁਆਸ. ਸੰ. ਇਸ਼ੁਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ਼ੁ (ਤੀਰ) ਫੈਂਕਿਆ (ਵਾਹਿਆ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਖੁਆਸਜ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸ਼ੁਾਸ (ਧਨੁਖ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੀਰ. ਕਮਾਣ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਬਾਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਇਖੁਆਸਜਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸ਼ੁਾਸਜ (ਤੀਰ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਇਖੁਆਸਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸ਼ੁਾਸ (ਧਨੁਖ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਇਖੁਧ. ਸੰ. ਇਖ਼ੁਧ੍. ਧਾ–ਬਾਣਾਂ (ਤੀਰਾਂ) ਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.

ਇਖੁਧਿ / **ਇਖੁਧੀ** ਸੰ. ਇਸ਼ੁਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸ਼ੁ (ਤੀਰ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਭੱਥਾ. ਸ਼ਰਧਿ. ਤੀਰਕਸ਼. ਤਰਕਸ਼. "ਇਖੁਧੀ ਕਟਿ ਸੋਂ ਕਸ ਪਾਰਥ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਇੱਖ. ਸੰ. ਇਕ੍ਸ਼ੁ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਾਦ. ਈਖ. L. Sacch-arum officinarum. ਅੰ. Sugar-cane.

ਇਖ੍ਧੀ. ਦੇਖੋ, ਇਖੁਧਿ. "ਦਏ ਇਖ੍ਧੀ ਦ੍ਵੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੋ ਭੱਥੇ (ਤੀਰਕਸ਼) ਦਿੱਤੇ.

ਇਖ੍ਵਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਇਕ੍ਰਾਕੁ. "ਕੁਲ ਇਖ੍ਵਾਕੁ ਵਿਖੇ ਜੋ ਰਾਜਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਇੰਗ. ਸੰ. ਇङ्ग्. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਕੰਬਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਹਰਕਤ. ਚੇਸ੍ਟਾ। ੪ ਇਸ਼ਾਰਾ. ਸੰਨਤ. ਸੈਨਤ.

ਇੰਗਤ. ਦੇਖੋ, ਇੰਗਿਤ.

ਇੰਗਲਿਸ਼. ਅੰ. English. ਵਿ–ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਬੋਲੀ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪੈਨਸ਼ਨ (Pension) ਨੂੰ ਭੀ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ / **ਇੰਗਲੈਂਡ** ਫ਼ਾ ਇੰਗ੍ਲਿਸ੍ਤਾਨ ਅੰ. England. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਇਹ ਯੂਰਪ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਮੁਲਕ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਸਕਾਟਲੈਂਡ,ਪੂਰਬ ਨੌਰਥ ਸੀ(North Sea) ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਚੈਨਲ (English Channel) ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਆਇਰਿਸ਼ ਸੀ (Irish Sea) ਹੈ.ਇਹ ਦੇਸ਼ ਤਿਕੋਣ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫੦੮੭੪ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ੪੨੦ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੩੬੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਇਲਾਕੇ–ਸਕਾਟਲੈਂਡ, ਵੇਲਜ਼ ਅਤੇ ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੂੰ ਰਲਾਕੇ, ਜੋ ਸੰਮਿਲਿਤ ਦੇਸ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ,ਉਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੨੧੦੨੭ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ.

ਸਨ ੧੯੧੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਵਸੋਂ ੪੭੨੬੩੫੩੦ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਈਸਾਈ ਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੰਟ ਸ਼ਾਖ ਹੈ. ਕੁਝ ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਕ ਲੋਕ ਭੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੇਵਲ ੨੨ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਪੰਜਾਹ ਪਰਗਨਿਆ (Counties) ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ੧੬੦੦੦ ਮੀਲ ਤੋਂ ਕੁਝ ਉੱਪਰ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਡਾਕਖਾਨਾ, ਤਾਰਘਰ, ਹਸਪਤਾਲ, ਮਦਰਸਾ, ਪੁਸਤਕਾਲੈ ਅਤੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਹੋਵੇ. ਮੁੰਢਲੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਮੁਫ਼ਤ ਤੇ ਲਾਜਮੀ ਹੈ,ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਅਨਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ.

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲੰਡਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸੱਤਰ ਲੱਖ ਹੈ. ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ. ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਮਾਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖੋ, 'ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ.

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਸਲਤਨਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕਦੇ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਡੁਬਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਦੂਰ ਦੂਰ ਗੁੱਠਾਂ ਤਕ ਖਿਲਰੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਯੂਰਪ, ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦੇਸ਼ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਘਾ ਹੈ. ਇਸ ਸਲਤਨਤ ਨੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਮੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਸੋਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਦਮ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ.

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਕਬਾ ੧੩੯੦੬੯੮੨ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਸੋਂ ੪੬੦੦੬੪੦੦੦ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਰਕਬੇ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਕੋਲੋਂ ੨੭੩ ਗੁਣਾ ਵਡਾ ਹੈ. ਇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਕੁੱਲ ਵਸੋਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਗੋਰੀ ਨਸਲ ਦੇ ਲੋਕ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਹਨ.

ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੰਚਾਇਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਜਾਰਜ ਪੰਜਵਾਂ (George V) ਹੈ.

ਇੰਗਲੈਂਡ, ਵੇਲਜ਼ ਅਤੇ ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਦੀ ਸੰਮਿਲਿਤ ਸੰਗਜਾ– ਬ੍ਰਿਟੇਨ (Britain) ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਅਥਵਾ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ (British) ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ.

ਇੰਗਿਤ. ਸੰ. ਇङ्गित. ਵਿ–ਹਰਕਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ. ਹਿਲਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਹਿਤ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇਸ਼ਾਰਾ. ਸੈਨਤ। ੪ ਚੇਸ੍ਟਾ. ਹਰਕਤ. "ਇੰਗਿਤ ਬੋਲ ਵਿਲੋਕਨ ਕੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਇੰਗੁਦੀ. ਸੰ. इङ्गुदी. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਂਦਨੀ. ਇਸ ਦੇ ਲੇਸਦਾਰ ਫਲ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਗਲੇ ਦੀ ਸੋਜ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਛਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਂਦਨੀ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. L. Gordia augustifolia "ਇੰਗੁਦੀ ਖਰੇ ਵਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਇੰਗ੍ਰੇਜ. ਪੁਰਤ. ਇੰਗਲੇਜ਼. ਫ੍ਰ. Anglais. ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ Englad ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ.

ਇੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ. English.

ਇੰਚ. ਅੰ. Inch. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਟ ਦਾ ਬਾਰਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਗਜ਼ ਦਾ ਛੱਤੀਹਵਾਂ ਭਾਗ.

ਇਛ. ਦੇਖੋ, ਇਛਾ."ਮਨਇਛ ਪਾਈ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈ." (ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ: ੫)

ਇਛਅੜਾ. ਵਿ–ਇੱਛਾ ਅੱਗੇ ਅੜਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. ਇੱਛਿਤ. ਵਾਂਛਿਤ. ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੋੜੀਂਦਾ.

ਇਛਸਿ. ਚਾਹੇਗਾ. ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਤੂੰ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ. "ਇਛਸਿ ਜਮਾਦਿ ਪਰਾਭਯੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਪਰਾਭਯੰ.

ਇਛਤ / **ਇੰਛਤ** ਸੰ. ਇच्छित–ਇੱਛਿਤ. ਵਿ–ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਾਂਛਿਤ. ਲੋੜੀਂਦਾ. "ਮਨਇੰਛਤ ਹੀ ਫਲ ਪਾਵਤ ਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਇਛਾ. ਸੰ. ਇच्छा–ਇੱਛਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਹ. ਲੋੜ. ਖ਼ਾਹਿਸ਼. ਕਾਮਨਾ। ੨ ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਵਸਤੁ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ.

ਇਛਾਚਾਰੀ. ਇच्छाचारिन्. ਵਿ–ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਣ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲਾ.

ਇਛਾਪੂਰਕ / **ਇਛਾਪੂਰਕੁ** ਵਿ–ਇੱਛਾ (ਕਾਮਨਾ) ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਇਛਾਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਤਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਇਛਾਪੂਰਕੁ ਰਖੈ ਨਿਦਾਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਇਛਾ.

ਇੱਛਿਤ. ਦੇਖੋ, ਇਛਤ.

ਇੱਛੂ. ਸੰ. ਇच्छु. ਵਿ–ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਇਕੁ। ੩ ਡਿੰਗ. ਗੁੜ.

ਇੱਛੁਕ. ਦੇਖੋ, ਇੱਛੁ.

ਇੱਛੈ. ਦੇਖੋ, ਇੱਛਾ। ੨ ਸੰ. ईक्षणीय–ਈਕ੍ਸ਼ਣੀਯ. ਵਿ–ਦੇਖਣ ਲਾਇਕ. ਦੇਖਨੇ ਜੋਗ੍ਯ. "ਉਠੀ ਛਿੱਛ ਇੱਛੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖਣ ਜੋਗ ਛਿੱਟਾਂ ਉੱਠੀਆਂ.

ਇਜ. ਦੇਖੋ, ਇਜਸ.

ਇੰਜ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰ.

ਇਜਹਾਰ. ਅ ਇਜ਼ਹਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਿਆਨ.

ਇਜਨਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਜਨਾਸ.

ਇਜਰਾ ਅ ਇਜ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ
ਇਜਰਾਯ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਿਵੇਂ–ਇਜਰਾ ਡਿਗਰੀ ਆਦਿ.

ਇਜਲਾਸ. ਅ ਇਜ਼ਲਾਸ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲੂਸ (ਬੈਠਣ) ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਹਾਕਿਮ ਦੀ ਨਿਸ਼ਸ੍ਤਗਾਹ. ਕਚਹਿਰੀ. ਨ੍ਯਾਯਸ਼ਾਲਾ.

ਇਜਾਜ਼ਤ. ਅ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗ੍ਯਾ. ਹੁਕਮ। ੨ ਪਰਵਾਨਗੀ. ਮਨ੍ਜ਼ੂਰੀ.

ਇਜਾਫਤ. ਅ ਇਜ਼ਾਫ਼ਤ. ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਸ਼ਿ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿਆਰੀ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਅਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ." (ਤ੍ਰਿਲੰ ਮ: ੧) ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਇਹ "ˆ" ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਇਜਾਫਾ. ਅ ਇਜ਼ਾਫ਼ਾ ਇਜ਼ਾਫ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਬਢਤੀ. ਵੱਧਾ.

ਇਜਾਬਤ. ਅ ਇਜ਼ਾਬ਼ਤ ਜਬਾਬ (ਕ਼ਬੂਲ) ਕਰਨਾ। ੨ ਖੁਲ੍ਹਕੇ ਪਾਖਾਨਾ ਆਉਣਾ.

ਇਜ਼ਾਰ ਅ ਇਜ਼ਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਜਾਮਾ. ਸਲਵਾਰ. ਸੁੱਥਣ. ਘੁਟੰਨਾ.

ਇਜ਼ਾਰਬੰਦ. ਫ਼ਾ ਇਜ਼ਾਰ ਬੰਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਲਾ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਜਾਮਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ.

ਇਜਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਇਜਾਰ. "ਸੋਲਹਿ ਸਹਿਸ ਇਜਾਰਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਅ ਇਜ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠੇਕਾ. ਉਜਰਤ ਪੁਰ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਇੰਜੀਲ. ਯੂ. ਅ. ਫ਼ਾ ਇੰਜੀਲ ਅੰ. Evengel. ਵ੍ਰ Evengile. L. Evangelium. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਗਲ ਸਮਾਚਾਰ. ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ। ੨ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ. New Testament.

ਇਜੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਸਾ. ਐਹੋ ਜੇਹਾ.

ਇਜੈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇ (ਕਾਮ) ਨੂੰ ਜੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਿਵ। ੨ ਜਯ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਜੈ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਜੈ ਬਿਜੈ.

ਇਜੈ ਬਿਜੈ. ਦੇਖੋ, ਜਯ ਵਿਜਯ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਜੈ ਬਿਜੈ (ਜਯ ਵਿਜਯ) ਕ੍ਰਿਤ ਸਤੋਤ੍ਰ. "ਇਜੈ ਬਿਜੈ ਸੁ ਗਾਵਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਈਜਸ (ਪੂਜਸ ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਵਿਜਯ (ਜਿੱਤ). ੪ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵਿਜਯ ਗੀਤ.

ਇੱਜਤ. ਅ ਇੱਜ਼ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਨ. ਆਦਰ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ.

ਇੱਜੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਬਕਰੀ ਭੇਡਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ। ੨ ਬੱਕਰੀਆਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਵਾੜਾ.

ਇਜਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਆਦਰ ਲਾਇਕ੍। ੨ ਪੂਜਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਇਜਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਜਾ। ੨ ਜੱਗ.

ਇੰਞ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਤਰਾਂ. ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ. ਐਸੇ.
ਇੰਞੁ ਇਵੇਂ. ਇਉਂ..

ਇਟ. ਦੇਖੋ, ਈਟਕਾ. "ਇਟ ਸਿਰਾਣੇ ਭੁਇ ਸਵਣੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰ. ਵ੍ਰਤ. ਧਾ–ਜਾਣਾ.

ਇਟਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਏਟਾਵਾ. "ਸ਼ਹਿਰ ਇਟਾਵਾ ਮੇ ਹੁਤੇ ਨਾਨਾ ਨਾਮ ਸੁਨਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੦)

ਇੱਟ. ਦੇਖੋ, ਈਟਕਾ.

ਇਠ ਸੰ. ਇਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੋੜੀਂਦਾ. ਵਾਂਛਿਤ। ੨ ਪੂਜਿਤ. "ਹਰਿ ਇਠੈ ਨਿਤ ਧਿਆਇੰਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)
ਇਠੜਾ
ਇਠਾ ੩ ਪਿਆਰਾ. ਮਨਭਾਵਨ. "ਗੁਸਾਈ ਮਿਹੰਡਾ ਇਠੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਇਠ ਧਨ ਰੂਪ ਹੀਣ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਇਸ਼੍ ਮਿਤ੍. ੪ ਦੇਖੋ, ਇਸਟ.

ਇਠਾਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਹਿਠਾਹਾਂ.

ਇਠੈ. ਦੇਖੋ, ਇਠ। ੨ ਇਸ਼੍ (ਪਿਆਰੇ) ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਇਠ ੩। ੩ ਪੂਜਸ (ਇਸ਼੍) ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਇਠ ੨.

ਇੱਠਾ. ਦੇਖੋ, ਇਠ. "ਪੁਤ੍ ਮਿਤ੍ ਗੁਰੁਭਾਈ ਇੱਠਾ." (ਭਾਗੁ)

ਇੰਡਸ. ਯੂ. Indos ਅੰ. Indus. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿੰਧੁ ਨਦ. ਦਰਿਆ ਸਿੰਧ.

ਇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਇੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਏਡਾ.

ਇੰਡੀਆ. ਅੰ. India. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿੰਧੁਨਦ (Indus) ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼. ਹਿੰਦੁਸ੍ਤਾਨ. ਭਾਰਤ. ਹਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੁਸ੍ਤਾਨ.

ਇੱਡਾ. ਵਿ–ਇਤਨਾ ਵਡਾ. ਇਸ ਜੇਡਾ.

ਇਣ. ਡਿੰਗ. ਸਰਵ–ਇਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ.

ਇਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਪਾਸੇ. ਇਧਰ. ਇਸ ਓਰ. ਇਸੀ ਮੇ. ਇਸੇ ਵਿੱਚ. "ਜੋ ਭੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ। ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੀਤਿਆ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਮਨ. ਚਾਲ। ੫ ਗਯਾਨ। ੬ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ। ੭ ਦੇਖੋ, ਇਤਿ.

ਇਤ ਉਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਏਧਰ ਓਧਰ। ੨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਸੋ ਜਨ ਇਤ ਉਤ ਕਤਹਿ ਨ ਡੋਲੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਇੰਤਸ਼ਾਰ. ਅ ਇਂਤਿਜ਼ਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਿਖਰਨਾ. ਖਿਲਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ.

ਇੰਤਹਾ. ਅ ਇਂਤਹਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੱਦ. ਸੀਮਾ। ੨ ਅਵਧਿ. ਅੰਤ। ੩ ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ.

ਇਤਹਾਦ. ਅ ਇਤ੍ਤਿਹਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਹਦਤ (ਏਕਤਾ) ਦਾ ਭਾਵ. ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ.

ਇਤ ਹੀ. ਇਧਰ ਹੀ. ਯਹਾਂ ਹੀ. ਇੱਥੇ ਹੀ. ਇਸੇ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਇਤ ੧.

ਇਤਕਾਦ. ਅ ਇਅ਼ਤਕ਼ਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼੍ਚਾ. ਭਰੋਸਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. "ਸੁਣਕੇ ਖਬਰ ਨਜੂਮ ਦੀ ਇਤਕਾਦ ਨ ਕਰਦਾ." (ਸੰਗਨਾਮਾ)

ਇੰਤਕ਼ਾਮ. ਅ ਇਂਤਿਕ਼ਾਮ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ. ਰੜਕ ਕੱਢਣੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਕ੍ਮ (ਵੈਰ) ਹੈ.

ਇੰਤਕ਼ਾਲ. ਅ ਇਂਤਿਕ਼ਾਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇੱਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ। ੩ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ.

ਇੰਤਜਾਮ. ਅ ਇਂਤਿਜ਼ਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਜ਼ਮ (ਪ੍ਰਬੰਧ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੰਦੋਬਸ੍ਤ.

ਇੰਤਜਾਰ. ਅ ਇਂਤਿਜ਼ਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਡੀਕ. ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਸ਼ਾ.

ਇਤਨਕ ਵਿ–ਇਤਨਾ ਇਕ. ਏਤਾਵਨ ਮਾਤ੍.
ਇਤਨਕੁ ਐਨਾਂਕੁ. ਐਨੀਂਕੁ. "ਇਤਨਕ ਲਾਗੈ ਠਨਕਾ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) "ਇਤਨਕੁ ਪਸਰਿਓ ਤਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
ਇਤਨੀਕ "ਇਤਨਾਕੁ ਨ ਜਾਨੈ ਜਿ ਦਿਨ ਦਿਨ ਅਵਧ ਘਟਤੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) "ਹਉ ਇਤਨੀਕ ਲਹੁਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਇਤਫ਼ਾਕ. ਅ ਇਤ੍ਤਿਫ਼ਾਕ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਲ. ਮਿਲਾਪ. ਏਕਾ. ਦੇਖੋ, ਏਕਤਾ। ੨ ਸਹਮਤਿ. ਰਾਇ ਦਾ ਮਿਲਾਪ। ੩ ਮੌਕਾ. ਅਵਸਰ.

ਇਤਫ਼ਾਕ਼ਨ
ਇਤਫ਼ਾਕ਼ੀਆ
ਇਤਫ਼ਾਕ਼ੀਯਹ ਅ ਇਤ੍ਤਿਫ਼ਾਕ਼ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਚਣਚੇਤ. ਅਚਾਨਕ. ਦੈਵਨੇਤ ਨਾਲ. ਸੰਯੋਗ ਵਸ਼. ਅਕਸਮਾਤ.

ਇਤਬਾਰ. ਅ ਇਅ਼ਤਬਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇ਼ਬਰਤ (ਨਸੀਹ਼ਤ) ਪਕੜਨਾ। ੨ ਨਿਸ਼੍ਚਾ. ਭਰੋਸਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ.

ਇਤਬਾਰੀ. ਵਿ–ਜਿਸ ਪੁਰ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਇਤਬਾਰ ਦੇ ਲਾਇਕ.

ਇਤ੍ਮੀਨਾਨ. ਅ ਇਤ੍ਮਿਨਾਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਸੱਲੀ. ਨਿਸ਼੍ਚਾ.

ਇਤਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਹੋਰ. ਔਰ. ਅਨ੍ਯ। ੨ ਨੀਚ. ਪਾਮਰ। ੩ ਅ ਇ਼ਤ੍ਰ. ਇ਼ਤ੍ਰਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਗੰਧਿਸਾਰ. ਅਤਰ। ੪ ਚੰਦਨ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀਆ ਗੁਲਾਬ ਕੇਵੜੇ ਆਦਿਕ ਦੀ ਰਚਾਈ ਹੋਈ ਸੁਗੰਧ.

ਇਤਰਾਜ. ਅ ਇਅ਼ਤਰਾਜ਼. ਇਅ਼ਤਰਾਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰਕ. ਸ਼ੰਕਾ. ਉਟੰਕਨਾ। ੨ ਵਿਰੋਧ.

ਇਤਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਇਤਰਾਨਾ.

ਇਤਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨਾ. ਹੁੱਜਤਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨੀ। ੨ ਐਂਠਨਾ. ਆਕੜਨਾ.

ਇਤਰੇਤਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਪੋਵਿੱਚੀ. ਪਰਸਪਰ. ਅਨ੍ਯੋਨ੍ਯ.

ਇਤੜਾ ਵਿ–ਇਯਤ. ਇਤਨਾ. ਇਸ ਕ਼ਦਰ।
ਇਤੜੇ ੨ ਇਯੰਤ. ਇਤਨੇ. "ਜਾਲਪਾ, ਪਦਾਰਥ ਇਤੜੇ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਇਤਾ. ਵਿ–ਇਤਨਾ. ਏਤਾ.

ਇਤ੍ਆ਼ਅ਼ਤ. ਅ ਇਤ੍ਆ਼ਅ਼ਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗ੍ਯਾ ਪਾਲਨ. ਤਾਬੇਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਅਤ.

ਇਤਾਬ. ਅ ਇ਼ਤਾਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁੱਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. ਖ਼ਫ਼ਗੀ.

ਇਤਾਲ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਸਮੇਂ. ਇਸ ਕਾਲ. "ਅਬ ਕਰਤਾ ਸੁ ਇਤਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਜੋ ਅੱਜ ਕਰਨਾ ਹੈ ਸੋ ਇਸੇ ਵੇਲੇ ਕਰ.

ਇਤਿ. ਵ੍ਯ–ਸਮਾਪਤਿ ਬੋਧਕ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮਾਪਤੀ. ਖ਼ਾਤਿਮਾ। ੩ ਏਹੁ.

ਇੰਤਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਇੰਤਹਾ.

ਇਤਿਹਾਸ. ਸੰ. ਇਤਿ–ਹ–ਆਸ. ਐਸਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਥਾਂ. ਅਰਥਾਤ–ਅਜੇਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੀਤੀ ਹੋਈ ਘਟਨਾ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਕਰ ਹੋਵੇ. ਤਵਾਰੀਖ. ਹਿਸਟਰੀ (History).

ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੁ ਖਾਲਸਾ. ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾਪੰਥ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਜੋ ੭੨ ਅਧ੍ਯਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਵੈਂਕਟੇਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰੈਸ ਬੰਬਈ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੯੫੯ ਨੂੰ ਛਪਿਆ ਹੈ. ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਨਾਲ ਕਈ ਭੁੱਲਾਂ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਲੇਖਕ ਨੇ ਉੱਤਮ ਭਾਵ ਅਤੇ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਨਾਲ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–"ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਜਾਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਭਾਰਤਵਸ਼ੰ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਮੇ ਸੂਯੰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਖਾਲਸਾਜਾਤਿ ਕੇ ਸ਼ੌਯੰ, ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਦੇਸ਼ਹਿਤ ਔਰ ਪ੍ਰਾਣਪਨ ਸੇ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਸ੍ਵਾਤੰਤ੍ਰ੍ਯ ਕੀ ਰਕ੍ਸ਼ਾ ਕੋ ਦੇਖਕਰ ਵੀਰ ਅੰਗਰੇਜ ਸਿਰ ਝੁਕਾਤੇ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਜਾਤਿ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਸੇਨਾ ਮੇ ਉੱਚਾਸਨ ਪਾਕਰ ਅਪਨੇ ਧਵਲ ਯਸ਼ ਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਦਿਸ਼ਾਓਂ ਕੋ ਧਵਲ ਕਰ ਰੱਖਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਜਾਤਿ ਦੁਦੀਂਤ ਯਵਨੋਂ ਕੇ ਚੰਗੁਲ ਸੇ ਹਿੰਦੁਧਰਮ ਕੋ ਛੁਡਾਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਅਪਨਾ ਪਜਾਰਾ ਰਕ੍ ਬਹਾਚੁਕੀ ਹੈ, ਉਸੀ ਸਿੱਖ ਜਾਤਿ ਕਾ, ਉਸੀ ਸਿੱਖ ਜਾਤਿ ਕੇ ਪੂਜ੍ਯ ਗੁਰੂਓਂ ਕਾ ਯਹ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ. ਇਤਿਹਾਸ ਮੇ ਜੋ ਬਾਤੇਂ ਹੋਤੀ ਹੈਂ ਸਬ ਹੀ ਇਸ ਮੇ ਹੈਂ. ਇਸ ਮੇ ਧਰਮੋਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਸ਼ੂਰਤਾ ਹੈ, ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਹੈ, ਸ੍ਵਦੇਸ਼ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਆਤਮ-ਵਿਸਰਜਨ ਹੈ ਔਰ ਪਰੋਪਕਾਰ ਹੈ. ਪੁਸ੍ਤਕ ਮੇ ਕ੍ਯਾ ਕ੍ਯਾ ਵਿਸ਼ਯ ਹੈ, ਭੂਮਿਕਾ ਮੇ ਉੱਲੇਖ ਕਰਨਾ ਏਕ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵ੍ਰਿਤ ਸੇਨਾ ਕੋ ਛੋਟੇ ਸ੍ਥਲ ਮੇ ਭਰ ਦੇਨਾ ਹੈ."×××

ਇਤਿਹਾਸਿਕ. ਸੰ. ऐतिहासिक–ਐਤਿਹਾਸਿਕ. ਵਿ– ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. Historical.

ਇੰਤਿਕ਼ਾਮ. ਅ. اِنتِقام ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਦਲਾ. ਪ੍ਰਤਜ਼ਪਕਾਰ। ੨ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਇੰਤਿਖ਼ਾਬ. ਅ. اِنتِخاب ਚੋਣ. ਚੁਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਇਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਤਿ. ਸਮਾਪਤੀ. ਹੱਦ. ਅਵਧਿ. "ਸਾਧੂਨ ਹੋਤ ਇਤੀ ਜਿਨ ਕਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਵਿ–ਇਸ ਕ਼ਦਰ. ਇਤਨਾ. "ਸਹਾਂ ਨ ਇਤੀ ਦੁਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਇਤੁ. ਸਰਵ–ਇਹੁ. ਏਹ. ਯਹ. "ਇਤੁ ਕਮਾਣੈ ਸਦਾ ਦੁਖ ਪਾਵੈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧, ਮ: ੩) ੨ ਇਸ. "ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਚਲੈ ਭਾਈਅੜੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਇਤੁਕਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਤਰਾਂ. ਐਸੇ. ਇਸ ਢਬ ਨਾਲ. ਇਵੇਂ. "ਇਤੁਕਰਿ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਜੋ ਜਨ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਇਤੇ. ਵਿ–ਇਤਨੇ. "ਜਿਸ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਣ ਇਤੇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਇੱਤਲਾ. ਅ. اِطّلاع ਇੱਤ੍ਲਾਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਧ. ਖ਼ਬਰ. ਸੂਚਨਾ.

ਇੱਤਾ. ਵਿ–ਏਤਾਵਨ. ਏਤਾ. ਇਤਨਾ.

ਇੱਤਿਹਾਦ. ਦੇਖੋ, ਇਤਹਾਦ.

ਇੱਤਿਹਾਮ. ਅ. اِتّہام ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਹਮਤ ਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ.

ਇੱਤਿਫਾਕ.ਦੇਖੋ, ਇਤਫਾਕ.

ਇਤਜ਼ਾਦਿ. ਸੰ. ਵਜ–ਇਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ. ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਵ਼ਗ਼ੈਰਾ.

ਇਤਜ਼ਾਦਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਐਸੇ ਹੀ ਔਰ. ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਰ. ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਹੋਰ ਦੂਜਾ.

ਇਤਮੰਤ. ਦੇਖੋ, ਅਤਮੰਤ। ੨ ਸੰ. ਵ੍ਯੰਗਤ–ਇੱਥੰਗਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯੋਂਕਰ. ਇੱਕੁਰ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਇਤਮੰਤ ਮਾਇਆ ਬਜਾਪਿਤੈ."(ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਏਥੋਂ ਤਕ.

ਇਥਾਊ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਥਾਂ. ਏਥੇ. ਇਸ ਜਗਾ। ੨ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ। ੩ ਏਥੋਂ.

ਇਥੈ. ਸੰ. ਵ੍ਯਥ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ. ਐਸੇ. ਯੋਂ. ਇਉਂ. ਇਵੇਂ.

ਇੱਥੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਥਾਂ. ਯਹਾਂ.

ਇੱਥੈ. ਦੇਖੋ, ਇਥੈ.

ਇੰਦ. ਸੰ. ਇੰਦ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਰਾਜ. ਸੁਰਗਪਤਿ ਦੇਵਤਾ. "ਕੋਤੇ ਇੰਦ ਚੰਦ ਸੂਰ ਕੋਤੇ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਇੰਦਾਸਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇੰਦੁ.

ਇੰਦਸਤਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ.ਭਾਰਤ. ਇੰਡੀਆ (India).ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ.

ਇਦਮੇਵ. ਵ–ਇਦੰ–ਏਵ. ਯਹੀ. ਇਹੋ ਹੀ. ਇਹੀ.

ਇੰਦਰ. ਸੰ. ਇੰਦ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ। ੨ ਵਾਹਗੁਰੂ. ਜਗਤਨਾਥ। ੩ ਦੇਵਰਾਜ. ਅਮਰਾਵਤੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਜੰਗ ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ ਨਾਮਕ ਦੁਰਭਿੱਖ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੈਤ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਵਡੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਅਦਿਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਸ਼ਜਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਵਾਮਨ ਇਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਚੀ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੰਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਜ੍ਰ ਹੈ. ਸਵਾਰੀ ਏਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਹੈ. ਸਭਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਧਰਮਾ ਹੈ. ਰਥਵਾਹੀ ਮਾਤਲਿ ਹੈ. ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ ਉੱਚੈ: ਸ਼੍ਰਵਾ ਹੈ. "ਇੰਦਰ ਸੱਦ ਬੁਲਾਯਾ ਰਾਜਛਿਖੇਕ ਨੂੰ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਵਿ–ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਉੱਤਮ। ੫ ਵਿਕ੍ਰਤਿ ਵਾਲਾ. ਐਸ਼ਵਰਯ ਵਾਲਾ.

ਇੰਦਰਾਸਣ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਾਸਨ.

ਇਦਰਾਕ. ਅ. اِدراک ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਉਣਾ. ਮਾਲੂਮ. ਕਰਨਾ. ਸਮਝ਼ਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦਰਕ ਹੈ.

ਇੰਦਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦਿਰਾਜ.

ਇੰਦਰਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ.

ਇੰਦਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੦.

ਇੰਦਾਸਣ. ਸੰ. ਇੰਦ੍ਰਾਸਨ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ. ਸ਼ਾਹੀ ਤਖ਼ਤ। ੨ ਦੇਵਰਾਜ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ. "ਗਾਵਹਿ ਇੰਦ ਇੰਦਾਸਣਿ ਬੈਠੇ." (ਸੋਦਰੁ)

ਇੰਦਾਸਣਿ. ਇੰਦ੍ਰਾਸਨ ਉੱਤੇ.ਦੇਖੋ, ਇੰਦਾਸਣ ੨.

ਇਦਾਨੀ. ਸੰ. ਇਦਾਨੀਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੁਣ ਇਸ ਵੇਲੇ. ਇਸ ਸਮੇਂ.

ਇੰਦਿਰਾ. ਸੰ. ਇਨ੍ਦਿਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੋਭਾ। ੨ ਲਕ਼ਮੀ. ਕਮਲਾ. ਰਮਾ. "ਇੰਦਿਰਾ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਪੈ ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਵਧਾਰ ਮਾਨੋ ਹੀਰਨ ਕੀ ਪੰਕਤੀ ਖਚੀ ਹੈ ਦੁਤਿ ਰਾਸਿ ਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਇੰਦਿਰਾਜ. ਅ. اِندراج ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਹੀ (ਰਜਿਸਟਰ) ਆਦਿਕ ਤੇ ਲਿਖ ਲੈਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਇੰਦਿਰਾ ਮੰਦਿਰ. ਕਮਲ. ਲਕਮੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੱਛਮੀ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦਿਰਾ ੨.

ਇੰਦੀਬਰ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦੀਵਰ.

ਇੰਦੀਯਾ. ਅ. اِندیا ਖ਼ਿਆਲ. ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਇੰਦੀਵਰ. ਸੰ. ਇਨ੍ਦੀਵਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਲਾ ਕਮਲ। ੨ ਕਮਲ. "ਲੋਚਨ ਇੰਦੀਵਰੈ ਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਇੰਦੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍. ਦੇਵਰਾਜ. "ਮੈਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਲਾ ਇੰਦੁ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. "ਇੰਦੁ ਵਰਸੈ ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਇਨ੍ਦੁ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਕਪੂਰ। ੫ ਇੱਕ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਇੰਦੁਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦੁ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਬੁਧ.

ਇੰਦੁ ਤੁੰਡੀ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ. ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ.

ਇੰਦੁ ਬਧੂ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦੁ ਵਧੂ.

ਇੰਦੁਮਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਾ ਮਣਿ, ਜੋ ਵਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰਵਦੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੇਖ਼ਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਇੰਦੁਮਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਰਣਮਾਸੀ. ਪੁਨਜ਼ਾ ਤਿਥਿ, ਜਿਸ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇੰਦੁ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਪੂਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿਦਰਭਪਤਿ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਦੀ ਭੈਣ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੂਯੰਵਰ ਵਿੱਚ ਰਘੁ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਅਜ ਨੂੰ ਵਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਜ. "ਇੰਦੁਮਤੀ ਹਿਤ ਅਜ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜਿਮ ਗ੍ਰਿਹ ਤਜ ਲਿਯ ਜੋਗ." (ਰਾਮਾਵ)

ਇੰਦੁਰ. ਸੰ. ਇਨ੍ਦੁਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੂਹਾ. ਮੂਸ਼.

ਇੰਦੂ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦੁ ਅਤੇ ਇੰਦ੍.

ਇਦੰ. ਸੰ. ਇਦਮ੍. ਸਰਵ. ਇਹ. ਯਹ. "ਪਰਮੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਿਦੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਪ੍ਰਸੰਨੰ–ਇਦੰ.

ਇਦੰਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਹ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਰਥਾਤ ਅਪਣੱਤ. "ਸੰਬੰਧਿਨ ਮੇ ਲਖੋ ਇਦੰਤਾ." (ਨਾਪ੍)

ਇੰਦ੍. ਦੇਵਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦਰ. "ਇੰਦ੍ ਕੋਟਿ ਜਾਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਕੁਟਜ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਜੌ ਅਤੇ ਕੁਟਜ.

ਇੰਦ੍ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ ਦਾ ਇੰਦ੍ ਕਸ਼ਜਪ, ਤਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜਮੀਨ. ਭੂਮਿ. (ਸਨਾਮਾ)

ਇੰਦ੍ ਇੰਦ੍ਰਾਣ. ਵਿ–ਇੰਦ੍ਰਾਨ ਇੰਦ੍. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ। ੨ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਭੀ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ ਇੰਦ੍ਰਾਣ." (ਜਾਪ)

ਇੰਦ੍ ਸੁਤ ਆਯੁਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਧਨੁਖ ਅਤੇ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਇੰਦ੍ਸੇਨ. ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ.

ਇੰਦ੍ ਚਾਪ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ ਧਨੁਖ,

ਇੰਦ੍ ਜਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰਿਖੀ ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਹਣ (ਫਸਾਉਣ) ਲਈ ਦੇਵਰਾਜ ਇੰਦ੍, ਬਹੁਤ ਜਾਲ ਬਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਦੂਗਰੀ.

ਇੰਦ੍ਜੀਤ. ਸੰ. ਇਨ੍ਦ੍ਰਜਿਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਘਨਾਦ. ਇੰਦ੍ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ.

ਇੰਦ੍ ਜੌਂ. ਸੰ. ਇਨ੍ਦ੍ਰਯਵ–ਇੰਦ੍ਯਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ (ਕੁਟਜ) ਬਿਰਛ ਦੇ ਬੀਜ, ਜੋ ਜੌਂ ਜੇਹਾ ਆਕਾਰ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. L. Holarrhena antidysenterica. ਦੇਖੋ, ਕੁਟਜ.

ਇੰਦ੍ਤੁ } ਸੰਗਜ਼ਾ – ਇੰਦ੍ਪੁਣਾ. ਇੰਦ੍ ਪਦਵੀ.
ਇੰਦ੍ਤ੍ਵ } "ਇੰਦ੍ਤੁ ਦੇਤ ਜਜਾਤਿਹਿੰ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੭) ੨ ਰਾਜ਼ਜ. ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ.

ਇੰਦ੍ ਦੋਨ }
ਇੰਦ੍ ਦਜ਼ੁਮਨ } ਦੇਖੋ, ਗਜੇਂਦ੍.

ਇੰਦ੍ ਧਨੁ } ਸੰ. ਇਨ੍ਦ੍ਰ ਧਨੁਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ
ਇੰਦ੍ ਧਨੁਖ } ਜਲ ਦੇ ਕਿਣਕਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ ਦਾ ਰੰਗ, ਜੋ ਕਮਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੁਰਚਾਪ. ਬੁੱਢੀ ਦੀ ਪੀਂਘ. ਫ਼ਾ–ਕ਼ਮਾਨੇ ਰੁਸ੍ਤਮ. ਅ. قوسِ قزح ਕੌਸ ਕ਼ਜ਼ਹ.

ਬਾਈਬਲ (Bible) ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਹਜਰਤ ਨੂਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਲੈ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਨੇਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਫੇਰ ਕਦੇ ਪ੍ਰਲੈ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ. ਅਤੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਆਪਣੀ ਕਮਾਣ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਥਾਪੀ, ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾਵੇ. ਦੇਖੋ, Gen ਕਾਂਡ ੯.

ਇੰਦ੍ ਪਥ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਪ੍ਰਾਸ੍ਥ.

ਇੰਦ੍ਪੁਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮਰਾਵਤੀ. "ਇੰਦ੍ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਸਰਪਰ ਮਰਣਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਇੰਦ੍ਪ੍ਰਾਸ੍ਥ. ਸੰ. ਇਨ੍ਦ੍ਰਪ੍ਰਸ੍ਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਖਾਂਡਵ ਵਨ (ਬਨ) ਜਲਾਕੇ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਬਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਹ ਵਰਤਮਾਨ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਦਿੱਲੀ. "ਇੰਦ੍ਪ੍ਰਾਸ੍ਥ ਮੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੂ ਰਹੇ ਮਾਸ ਤਬ ਚਾਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਇੰਦ੍ਬਧੂ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ ਵਧੂ. "ਮੱਤਗਯੰਦਨ ਇੰਦ੍ਬਧੂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਇੰਦ੍ਮਤੀ. ਇੰਦ੍ਮਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਠ ਆਇਆ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਉੱਕੜ ਨੂੰ ਰਾਰਾ ਸਮਝ਼ਕੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਇੰਦ੍ਲੋਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਰਗ. ਅਮਰਾਵਤੀ. ਇੰਦ੍ਪੁਰੀ. "ਇੰਦ੍ਲੋਕ ਸਿਵਲੋਕਹਿ ਜੈਬੋ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਇੰਦ੍ਵਜ੍ਰਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਤ, ਤ, ਜ, ਗ, ਗ. ऽऽ।, ऽऽ।. ।ऽ।, ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਆਨੰਦ ਮੂਲੰ ਜਨ ਗਜ਼ਾਨ ਦਾਤਾ
ਸ਼ਤ੍ਰੂਨ ਸ਼ੂਲੰ ਧਨ ਧਾਮ ਤ੍ਰਾਤਾ. ×××

ਇੰਦ੍ਵਧੂ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਚਿ. ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ. ਇੰਦ੍ ਦੀ ਵਹੁਟੀ। ੨ ਚੀਚ ਵਹੁਟੀ. ਲਾਲ ਮਖ਼ਮਲ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵੀਰ ਵਹੁਟੀ. Lady fly.

ਇੰਦ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ. ਸ਼ਚਿ। ੨ ਲਕ਼ਮੀ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦਿਰਾ. "ਸਾਗਰ ਇੰਦ੍ਰਾ ਅਰ ਧਰਤੇਵ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਇੰਦ੍ਰਾਇਨ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਾਯਨ.

ਇੰਦ੍ਰਾਸਣ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਾਸਨ.

ਇੰਦ੍ਰਾਸਣਿ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉੱਤੇ। ੨ ਰਾਜ-ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ."ਗਾਵਹਿ ਇੰਦ੍ ਇੰਦ੍ਰਾਸਣਿ ਬੈਠੇ."(ਜਪੁ)

ਇੰਦ੍ਰਾਸਨ. ਦੇਵਰਾਜ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ (ਤਖ਼ਤ).

ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਸ਼ਚੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇੰਦ੍ਰਾਦਿ. ਵਿ–ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ. ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ. ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ.

ਇੰਦ੍ਰਾਨੁਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ ਭਾਈ). ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ.

ਇੰਦ੍ਰਾਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੌੜਤੁੰਮਾ. ਤੁੰਮਾ । ੨ ਕੌੜ ਤੁੰਮੇ ਦੀ ਬੇਲ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਇੰਦ੍ਰਵਾਰੁਣੀ ਭੀ ਹੈ. L. Cucumis Colocynthis.

ਇੰਦ੍ਰਾਯੁਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਵਜ੍ਰ .

ਇੰਦ੍ਰਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ). ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ. ਮੇਘਨਾਦ. "ਇੰਦ੍ਰਾਰਿ ਵੀਰ ਕੁਪਜੋ ਕਰਾਲ."(ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੈਤ੍ਯ. ਅਸੁਰ. ਰਾਖਸ.

ਇੰਦ੍ਰਾਵਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ. ਅਮਰਾਵਤੀ.

ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਇੰਦ੍ਰੀ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰਲੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਖਮ ਅਤੇ ਅਸਥੂਲ ਅੰਗ। ੨ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਪੰਜ ਗ੍ਯਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ, ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਹਕਰਣ ਮਿਲਾਕੇ ਗਿਆਰਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. "ਇੰਦ੍ਰੀ ਏਕਾਦਸ਼ ਪਰਕਾਰਾ." (ਨਾਪ) "ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਰਿ ਰਾਖੈ ਵਾਸਿ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਤੇ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ। ੩ ਲਿੰਗ. ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਉਪਸ੍ਥ । ੪ ਤੁਚਾ. ਸਪਰਸ਼ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰੀ. "ਨੈਨੂ ਨਕਟੂ ਸ੍ਰਵਨੂ ਰਸਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਨੇਤ੍ਰ ਨੱਕ ਕੰਨ ਜੀਭ ਅਤੇ ਤੁਚਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਾ ਮੰਨਿਆਂ.

ਇੰਦ੍ਰੀਜਿਤ. ਸੰ. ਇੰਦ੍ਰਿਯਜਿਤ. ਵਿ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. "ਇੰਦ੍ਰੀਜਿਤ ਪੰਚ ਦੋਖ ਤੇ ਰਹਿਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਇੰਦ੍ਰੋਣੀ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ. ਯੌ. ਐਂਦ੍ ਕਸ਼ਜਪ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦਾ ਇੰਦ੍ (ਰਾਜਾ)ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. "ਇੰਦ੍ਰੋਣੀ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਆਦਿ ਬਖਾਨਕੈ." (ਸਨਾਮਾ)

ਇੰਧ. ਸੰ. ਇਂਧ੍ ਧਾ–ਚਮਕਨਾ. ਜਲਨਾ. ਮੱਚਣਾ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਹੋਣਾ.

ਇੰਧਣ, ਇੰਧਨ, ਇੰਧਮ ਸੰ. ਇਂਧਨ ਅਤੇ ਇਂਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲਾਉਣ ਦੀ ਲੱਕੜ. ਬਾਲਣ. ਦੇਖੋ, ਈਂਧਨ। ੨ ਹਵਨ ਅਤੇ ਜੱਗ ਦੀ ਅਗਨਿ ਦਾ ਬਾਲਣ. ਸਮਿਧਾ.

ਇਧਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਪਾਸੇ. ਏਧਰ. ਇਸ ਤਰਫ.

ਇਨ. ਸਰਵ–ਇਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਇਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਘਨੇਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਇਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ। ੩ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ.

ਇਨਸ਼ਾ. ਅ. ਇਂਸ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੇਖ. ਲਿਖਤ.ਲਿਪਿ. ਤਹਰੀਰ। ੨ ਰਚਨਾ. ਤਸਨੀਫ.

ਇਨਸਾਂ, ਇਨਸਾਨ ਅ. ਇਂਸਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਦਮੀ. ਮਨੁੱਖ.

ਇਨਸਾਫ. ਅ. ਇਂਸਾਫ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਆਫ਼ ਨਿਸ਼ਫ (ਅੱਧੋ ਅੱਧ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੋ ਖੰਡ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੱਚ ਤੇ ਝੂਠ ਨਿਤਾਰਨਾ. ਨ੍ਯਾਯ.ਨਿਆਂ.

ਇਨਹਿਰਾਫ. ਅ. ਇਂਹਿਰਾਫ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਆਫ਼ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੇਮੁਖ ਹੋਣਾ। ੨ ਹੁਕਮ ਫੇਰਨਾ. ਨਾਫ਼ਰਮਾਨੀ ਕਰਨੀ.

ਇਨਕਾਰ. ਅ. ਇਂਕ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਅਸ੍ਵੀਕਾਰ. ਨਾ ਮਨਜੂਰੀ. ਨਾਂਹ.

ਇੰਨਣ. ਦੇਖੋ, ਇੰਧਨ. "ਇੰਨਣ ਜਾਲ ਤਵੇ ਨੋ ਤਾਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਇਨਫ਼ਿਰਾੜਾ. ਅ. ਇਂਫ਼ਿਰਾਗ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਲ੍ਹ. ਛੁੱਟੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਰਾਗ਼ਤ ਹੈ.

ਇਨਬਿਸਾਤ. ਅ. ਇਂਬਿਸਾਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਬਸਤ (ਖੁਲ੍ਹ ਆਜ਼ਾਦੀ) ਹੈ.

ਇਨ ਬਿਧਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਸੇ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਇਉਂ। ੨ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ. "ਇਨ ਬਿਧਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਇਨਾ. ਵਿ–ਏਤਾਵਨ. ਇਤਨਾ. ਇਸ ਕ਼ਦਰ । ੨ ਦੇਖੋ, ਇਨ੍ਹ.

ਇਨਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਇਨਾਯਤ.

ਇਨਾਨ. ਅ. ਇਨਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਗ. ਲਗਾਮ ਦੀ ਡੋਰ। ੨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਯ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਦਾਰਥ। ੩ ਵਿਰੋਧ. ਮੁਖਾਲਿਫ਼ਤ.

ਇਨਾਮ. ਅ. ਇਨਆਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. ਪੁਰਸਕਾਰ

ਇਨਾਯਤ. ਅ. ਇਨਾਯਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰਿਪਾ.ਮਿਹਰਬਾਨੀ। ੨ ਪ੍ਰਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼.

ਇਨਾਯਤਖ਼ਾਨ. ਰਾਹੋਂ ਦਾ ਹਾਕਿਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਜਿੱਤਕੇ ਰਾਹੋਂ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ.

ਇਨੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ. "ਇਨੀ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੂਝਿਆ ਜਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੪) ੨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ੩ ਇਤਨੀ. ਏਤੀ.

ਇੰਨੂ. ਦੇਖੋ, ਏਡੂਆ.

ਇਨੇਹਾ, ਇਨੇਹੀ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਜੇਹਾ. ਐਸੀ. "ਚੰਦਨ ਭਗਤਾਂ ਜੋਤਿ ਇਨੇਹੀ ਸਰਬੇ ਪਰਮਲ ਕਰਣਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਇਨ੍ਹ. ਸਰਵ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਇਨ ਕੋ। ੨ ਏਨ੍ਹ ਨੇ. ਇਨ੍ਹੈ ਨੇ.

ਇਫਜਾਲ. ਅ. ਇਫ਼ਜਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਜਲ ਹੈ.

ਇਫ਼ਤਰਾ. ਅ. ਇਫ਼ਤਿਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਾ । ੨ ਤੁਹਮਤ। ੩ ਬੋਹਤਾਨ. ਮੁਬਾਲਿਗ਼ਾ. ਅਤਿਸ਼ਯੋਕ੍ਤਿ। ੪ ਝੂਠ. ਅਸਤ੍ਯ. "ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਇਫਤਰਾ ਭਾਈ, ਦਿਲ ਕਾ ਫਿਕਰ ਨ ਜਾਇ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ਜੋ ਦਿਲ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੇਦ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿ ਇਫ਼ਤਰਾ ਹਨ.

ਇਫਤਰਾਕ. ਅ. ਇਫ਼ਤਿਰਾਕ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੁਦਾਈ. ਵਿਛੋੜਾ. ਹਿਜਰ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਰਕ਼ ਹੈ.

ਇਫ਼ਰਾਤ. ਅ. ਇਫ਼ਰਾਤ਼ ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਯਾਦਤੀ.

ਇਫ਼ਰੀਤ. ਅ. ਇਫ਼ਰੀਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿੰਨ. ਦੇਉ । ੨ ਵਿ–ਬਲਵਾਨ. ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ.

ਇਫ਼ਲਾਸ. ਅ. ਇਫ਼ਲਾਸ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ. ਮੁਫ਼ਲਿਸੀ. ਨਿਰਧਨਤਾ.

ਇਫ਼ਾਕ਼ਹ. ਅ. ਇਫ਼ਾਕ਼ਹ ਦੇਖੋ, ਅਫਾਕਾ.

ਇਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੁਣ. ਇਸ ਸਮੇਂ. ਅਬ. "ਇਬ ਕੇ ਰਾਹੋ ਜੰਮਨਿ ਨਾਹੀ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀਆਂ) ਹੁਣ ਦੇ ਬੀਜੇ ਖੇਤ ਜੰਮਦੇ (ਉਗਦੇ) ਨਹੀਂ.

ਇਬ ਤਬ. ਦੇਖੋ, ਅਬ ਤਬ. "ਇਬ ਤਬ ਫਿਰਿ ਪਛਤਾਈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਇਬਤਿਦਾ. ਅ. ਇਬ੍ਤਿਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਰੰਭ. ਮੁੱਢ. ਆਦਿ। ੨ ਉਤਪੱਤਿ.

ਇਬਨ. ਅ. ਇਬ੍ਨ ਬੇਟਾ. ਪੁਤ੍ਰ.

ਇਬਰਤ. ਅ. ਇਬ੍ਰਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਸੀਹਤ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ. ਸਿਖਯਾ ਲੈਣੀ.

ਇਬਰਾਹੀਮ. ਅ. ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਹੀ.ਅਬਰਾਹਮ Abraham. ਵਿ–ਕੌਮ ਦਾ ਬਾਨੀ. ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੁਖੀਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪੈਗੰਬਰ, ਜੋ ਨੂਹ ਦੀ ੧੧ ਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚੋਂ ਆਜ਼ਰ (ਤੇਰਾਹ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਸਾਰਾਹ" ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਫੇਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ "ਹਾਜਿਰਾ" (Hagar) ਨਾਮਕ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ. ਜਿਸ ਤੋਂ "ਇਸਮਾਈਲ" ਪੁਤ੍ਰ ਜੰਮਿਆ. ਸਮਾ ਪਾਕੇ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਭੀ ਇਸਹਾਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜੰਮਿਆ. ਜਦ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਹੋਪਈ, ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੋਕਣਾ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ. ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਆਖੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਹਾਜਿਰਾ ਨੂੰ ਇਸਮਾਈਲ ਸਮੇਤ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਮ ਜ਼ਮ.

ਇਸਹਾਕ ਦੀ ਔਲਾਦ ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ ਹੈ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਯਹੂਦੀ ਤੇ ਈਸਾਈ ਚੱਲੇ. ਅਤੇ ਇਸਮਾਈਲ ਦੀ ਔਲਾਦ ਕ਼ੁਰੈਸ਼ ਵੰਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਪੈਦਾ ਹੋਏ.

ਸੁੰਨਤ (ਖ਼ਤਨਹ) ਦੀ ਰਸਮ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਹੀ ਚਲਾਈ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਿਸੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਯਹੂਦੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਸਮ ਨੂੰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦ੍ਵਾਰਾ ਖੁਦਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਮੰਨਕੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਈਸਾਈ ਭੀ ਸੁੰਨਤ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਬਲਕਿ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਦੀ ਭੀ ਸੁੰਨਤ ਹੋਈ ਸੀ. ਅਤੇ ਐਬਸੀਨੀਆਂ ਦੇ ਈਸਾਈ ਹੁਣ ਤੋੜੀ ਭੀ ਸੁੰਨਤ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਜਦ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਸੁੰਨਤ ਆਪ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ੯੯ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੂੰ ਖ਼ਲੀਲੁੱਲਾ (ਅੱਲਾ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ੧੭੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਕਬਰ ਹ਼ਬ੍ਰੋਂ (Hebron) ਫ਼ਿਲਸ੍ਤੀਨ (Palestine) ਵਿੱਚ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ–"ਸਕਤਿ ਸਨੇਹ ਕਰਿ ਸੁੰਨਤਿ ਕਰੀਐ, ਮੈ ਨ ਬਦਉਗਾ ਭਾਈ !"* ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗ੍ਯਾਨੀ, ਇੱਕ ਲੋਕਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਣ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਾਜਿਰਾ ਨਾਲ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੇ, ਜੇ ਕਰੇਗਾ ਤਦ ਭਾਰੀ ਦੰਡ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ. ਪਰੰਤੁ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਭੰਗ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਰਾਹ ਨੇ ਪਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਵਡੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ, ਅਰਥਾਤ ਮੁੱਛਾਂ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀ ਦਾ ਅਵਰਣ ਰੂਪ ਮਾਸ ਕੱਟਕੇ ਪੁਣਭੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸ਼ਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ. ਚਾਹੇ ਏਹ ਕਥਾ ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾਹ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਹਾਜਿਰਾ ਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਅਤੇ ਸੁੰਨਤ ਦੀ ਰਸਮ ਇਬਰਾਹੀਮ ਤੋਂ ਚੱਲੀ।

੩ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਦਾਸੀ "ਮੇਰੀ" ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ, ਅਤੇ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਹੋਕੇ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ੪ ਬਲਖ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਧਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਜ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਬਹਮੀਸ਼ਾਹ.

ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਦੀ. ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਦੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੫੧੭ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ. ੨੦ ਏਪ੍ਰਲ ਸਨ ੧੫੨੬ (ਸੰਮਤ ੧੫੮੩) ਨੂੰ ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ,ਅਤੇ ਲੋਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਮਿਟਾਕੇ ਮੁਗ਼ਲ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਬਣਾਇਆ.

ਇਬਰਾਨੀ. ਅ. ਇਬ੍ਰਾਨੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ਲਾਸ੍ਤੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਬੋਲੀ. ਹੀਬ੍ਰੂ (Hebrew). ੨ ਯਹੂਦੀ. Jew.

ਇਬਲੀਸ. ਅ. ਇਬ੍ਲੀਸ ਵਿ–ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੈਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੈਤਾਨ.

ਇਬਲੀਸੀ. ਵਿ–ਸ਼ੈਤਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਸ਼ੈਤਾਨੀ. ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਇਬਲੀਸ.

ਇਬੜੇ. ਇਤਨਾ ਵਡਾ. "ਇਬੜੇ ਜਾਂਕੋ ਪੇਟ." (ਬੰਨੋ)

ਇਬਾਦਤ. ਅ. ਇਬਾਦਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਜਾ. ਭਗਤਿ. ਬੰਦਗੀ. "ਨ ਕੀਤੀ ਇਬਾਦਤ ਨ ਰੱਖਾ ਇਮਾਨ." (ਨਸੀਹਤ)

ਇਬਾਰਤ. ਅ. ਇਬਾਰਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਕ੍ਯਰਚਨਾ. ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਇਭ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਥੀ। ੨ ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁਟੁੰਬ (ਕੁਟੰਬ).

*ਆਸਾ ਕਬੀਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇੰਭ. ਸੰ. ਇਮ੍ਭ.ਧਾ–ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਬਟੋਰਨਾ.

ਇਭੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਥਣੀ. ਇਭ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੨ ਸੰ. ਇਭਜ. ਵਿ–ਹਾਥੀ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਹਾਥੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ। ੪ ਮਹਾਵਤ। ੫ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਨਾਉਂ ਇਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੪੫੩.

ਇੰਭੀ. ਦੇਖੋ, ਇਭੀ.

ਇਮ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਏਵੰ. ਐਸੇ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਇਸ ਢਬ. ਇਉਂ। ੨ ਫ਼ਾ ਿਮ ਸਰਵ–ਈਂ ਦਾ ਸਰੂਪ. ਜਿਵੇਂ–ਇਮਸ਼ਬ. ਇਮਰੋਜ਼ (ਇਸ ਰਾਤ. ਇਸ ਦਿਨ) ਆਦਿ .

ਇਮਸ਼ਬ. ਫ਼ਾ ਇਮ਼ਸ਼ਬ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ.

ਇਮਕਾਨ. ਅ਼ ਇਮ਼ਕਾਨ ਮੁਮਕਿਨ ਹੋਨਾ. ਹੋ ਸਕਨਾ. ਸੰਭਵ ਹੋਨਾ.

ਇਮਤਹਾਨ, ਇਮਤਿਹ਼ਾਨ ਅ਼ ਇਮ਼ਤਿਹ਼ਾਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਿਛਾ (ਪਰੀਖ਼ਸਾ). ਜਾਂਚ.

ਇਮਤਿਯਾਜ਼. ਅ਼ ਇਮ਼ਤਿਯਾਜ਼ ਮੈਜ਼ (ਜੁਦਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫ਼ਰਕ਼ ਕਰਨਾ. ਭੇਦ ਕਰਨਾ.

ਇਮਦਾਦ. ਅ਼ ਇਮ਼ਦਾਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਦਦ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਹਾਇਤਾ.

ਇਮਰੋਜ਼. ਫ਼ਾ ਇਮ਼ਰੋਜ਼ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ.

ਇਮਲਾ. ਅ਼ ਇਮ਼ਲਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਿਖਣ ਦਾ ਢੰਗ. ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਯਥਾਯੋਗ ਵਰਤਣਾ. Orthography.

ਇਮਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅਮਲੀ.

ਇਮਾਂ, ਇਮਾਨ ਦੇਖੋ, ਈਮਾਨ. "ਅਮੀਕੁਲ ਇਮਾਂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਗੰਭੀਰ ਧਰਮ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਇਮਾਮ. ਅ ਿਮਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ. ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਾਰਯ. "ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਇਮਾਮਸਾਫੀ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਆਗੂ. ਪੇਸ਼ਵਾ। ੪ ਮਾਲਾ ਦਾ ਸਿਰੋਮਣਿ ਮਣਕਾ. "ਮੇਰੁ ਇਮਾਮ ਰਲਾਇਕੈ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨ ਨਾਉਂ ਗਣਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਇਮਾਮ ਸ਼ਬਦ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਲਈ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੧੯, ਆਯਤ ੨੦.

ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ. ਫ਼ਾ ਿਮਾਮ ਸ਼ਾਫ਼ੀ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਸੁੰਨੀ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫ਼ਈ. ਸ਼ਾਫ਼ਈ ਇਮਾਮ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਭਾਵ, ਸੁੰਨੀ. "ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ." (ਅਕਾਲ) ਕੋਈ ਰਾਫ਼ਜ਼ੀ (ਸ਼ੀਆ) ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫ਼ਈ (ਸੁੰਨੀ) ਹੈ.

ਇਮਾਮ ਬਖ਼ਸ਼. ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਜਗਤੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਇਮਾਮ ਬਾੜਾ. ਫ਼ਾ ਿਮਾਮ ਬਾੜਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਨਾਉਂ ਜੋ ਮੁਹੱਰਮ ਵਿੱਚ ਤਾਜੀਏ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੱਬਣ ਦਾ ਅਹਾਤਾ,* ਜੋ ਕਰਬਲਾ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਬਲਾ.

ਇਮਾਮਾ. ਅ਼ ਮ਼ਾ ਦਸਤਾਰ. ਸਰਬੰਦ। ੨ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ, ਜੋ ਕਵਚ ਨਾਲ ਪਹਿਨੀਦਾ ਹੈ.

ਇਮਾਰਤ. ਅ਼ ਇ਼ਮਾਰਤ ਇ਼ਮਾਰਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਮੀਰ. ਉਸਾਰੀ। ੨ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਕਾਨ। ੩ ਅ਼ ਿਮਾਰਤ ਅਮੀਰੀ ਭਾਵ. ਅਮੀਰਪੁਣਾ.

ਇਮਾਲਹ, ਇਮਾਲਾ ਅ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝੁਕਣ (ਮਾਯਲ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਜ਼ਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਆ ਦਾ ਏ ਹੋਜਾਣਾ, ਜੈਸੇ–ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਹਸੇਬ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕਤੇਬ ਆਦਿ.

ਇਮਿ. ਦੇਖੋ, ਇਮ.

ਇਮੀ. ਇਮ ਹੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਐਸੇ ਹੀ. ਯੋਂਹੀ. ਇਵੇਂ ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਇਮ.

* ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਲਖਨਊ ਦਾ ਇਮਾਮਬਾੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹੈ.

ਇਯੰ. ਸੰ. ਇਯਸ਼. ਸਰਵ. ਇਹ. ਯਹ.

ਇਰਸ਼ਾਦ. ਅ਼ ਇ਼ਰ਼ਾਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਸ਼ਦ (ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਪੁਰ ਚਲਣਾ). ਇਰਸ਼ਾਦ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਪੁਰ ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਭਾਵ–ਹੁਕਮ. ਆਗਜ਼ਾ.

ਇਰਸਾਲ. ਅ਼ ਇ਼ਰ਼ਾਲ ਰਸਲ (ਭੇਜਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਭੇਜਣਾ.

ਇਰਖਾ. ਦੇਖੋ, ਈਰਖਾ

ਇਰਣ. ਦੇਖੋ, ਈਰਣ.

ਇਰਣੀ. ਵਿ–ਈਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲੀ. "ਨਮੋ ਪੋਖਣੀ ਸੋਖਣੀ ਸਰਬ ਇਰਣੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਇਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਵਾਲੀ.

ਇਰਤਬਾਤ. ਅ਼ ਇ਼ਰ਼ਤਿ਼ਬਾਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਗਾਉ. ਸੰਬੰਧ. ਤਅ਼ੱਲੁਕ਼. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਰਬੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

ਇਰਮ. ਅ਼ ਇ਼ਰ਼ਮ ਇੱਕ ਬਾਗ, ਜੋ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ੱਦਾਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਗ ਦੇ ਬਾਗ ਅਦਨ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ.

ਇਰਮਨ. ਫ਼ਾ ਇ਼ਰ਼ਮਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਰਾਨ, ਰੂਮ ਅਤੇ ਫ਼ਰੰਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਮੇਨੀਆ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਇਰਮਨੀ. ਵਿ–ਇਰਮਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਆਰਮੇਨੀਅਨ. Armenian. "ਇਮਰਨੀ ਰੂਮੀ ਜੰਗੀ ਦੁਸਮਨ ਦਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਰੂਮੀ ਜੰਗੀ.

ਇਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਨਦੀ। ੩ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੀ ਮਾਤਾ। ੪ ਸ਼ਰਾਬ। ੫ ਵਾਣੀ (ਬਾਣੀ). ੬ ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਇ਼ਰਾਕ਼. ਅ਼ ਇ਼ਰ਼ਾਕ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਰਿਆ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਕਛਾਰ। ੨ ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਛ਼ਾਗ, ਜੋ ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਦੇ ਪੂਰਵ ਹੈ। ੩ ਫ਼ਾਰਸ ਅਤੇ ਅ਼ਰਬ ਦੇ ਮੱਧ, ਦਰਿਆ ਦਜਲਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰਾਤ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਇ਼ਰਾਕ਼ੇ ਅ਼ਰਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਗਦਾਦ ਅਤੇ ਬਸਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਰ ਹਨ. Mesopotamia। ੪ ਅੰਗਣ. ਸਹਨ. ਵੇਹੜਾ। ੫ ਚਮਨ। ੬ ਦੇਖੋ, ਅਰਾਕ.

ਇ਼ਰਾਕ਼ੀ. ਅ਼ ਇ਼ਰ਼ਾਕ਼ੀ ਵਿ–ਇ਼ਰਾਕ਼ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਰਾਕ ਦਾ ਘੋੜਾ। ੩ ਖ਼ਾ–ਟੱਟੂ. ਟੈਰਾ। ੪ ਘੋੜਾ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੋਵੇ.

ਇਰਾਦਾ. ਅ਼ ਇ਼ਰਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਕਲਪ. ਫੁਰਣਾ. "ਜੰਗ ਇਰਾਦਾ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਇੱਛਾ। ੩ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਯਕੀਨ.

ਇਰਾਵਤੀ. ਐਰਾਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵੀ.

ਇਰਾਵਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਰਾ (ਜਲ) ਵਾਲਾ. ਵਾਰਿਧਿ. ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਐਰਾਵਤ ਨਾਗ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਇਰੰਡ. ਦੇਖੋ, ਏਰੰਡ. "ਤੁਮ ਚੰਦਨ ਹਮ ਇਰੰਡ ਬਾਪੁਰੇ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਇਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੀਲ. ਚਾਂਵਡਾ. ਇਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਲ. "ਜਿਥੇ ਡਿਠਾ ਮਿਰਤ ਕੋ ਇਲ ਬਹਿਠੀ ਆਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਇ਼ਲ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਭੇਜਣਾ. ਨੀਂਦ ਲੈਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ. ਸਿੱਟਣਾ.ਫੈਲਾਉਣਾ.

ਇਲਹਾਮ. ਅ਼ ਇ਼ਲ਼ਹਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵੱਲੋਂ ਉਤਰਨਾ. ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਦਾ ਫੁਰਨਾ. Revelation.

ਇਲਜ਼ਾਮ. ਅ਼ ਇ਼ਲ਼ਜ਼ਾਮ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਲੰਕ. ਦੋਸ਼। ੨ ਦੋਸ਼ਾਰੋਪਣ. ਕਲੰਕ ਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਇਲਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਔਲੋ। ੨ ਚੰਚਲਤਾ। ੩ ਸ਼ਰਾਰਤ। ੪ ਅ਼ ਇ਼ੱਲਤ ਇ਼ੱਲਤ. ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. ਹੇਤੁ। ੫ ਰੋਗ.

ਇਲਤਿ. ਵਿ–ਇੱਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.ਸ਼ਰੀਰ.ਇੱਲਤੀ. "ਇਲਤਿ ਕਾ ਨਾਉ ਚਉਧਰੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਇਲਤ ੪. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ਅ਼ਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਸਿਹਾਰੀ ਆਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੁਦਰਤਿ ਰਹਿਮਤਿ ਆਦਿ.

ਇਲਤਿਜਾ. ਅ਼ ਇ਼ਲ਼ਤਿਜਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਅਰਦਾਸ। ੨ ਰਖਜਾ (ਰਛਾ).

ਇਲਤਿਮਾਸ. ਅ਼ ਇ਼ਲ਼ਤਿਮਾਸ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ. ਅਰਦਾਸ। ੨ ਤਲਾਸ਼. ਢੂੰਢ। ੩ ਰੁਚੀ. ਇੱਛਾ.

ਇ਼ਲਮ. ਅ਼ ਇ਼ਲ਼ਮ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਜ਼ਾਨ.ਵਿਦਜ਼ਾ. ਜਾਣਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਜ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇ਼ਲਮ ਦੇ ਭੇਦ.

ਇਲ ਮਲਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਇਲ ਅਤੇ ਮਲਾਲੀ. "ਇਲ ਮਲਾਲੀ ਗਿਦੜ ਛਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਇਲ੍ਹ, ਕਾਲ ਕੜਛੀ (ਸ਼ਜ਼ਾਮਾ), ਗਿੱਦੜਾਂ ਦਾ ਬੋਲਣਾ, ਛਾਰ (ਧੂੜ) ਦਾ ਉਡਣਾ (ਵਾਯੁਵਰੋਲੇ) ਆਦਿਕ ਸ਼ਗਨ.

ਇਲਮਾਸ. ਹੀਰਾ. ਵਜ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅਲਮਾਸ. "ਕਲਧੌਤ ਮੜ੍ਹੈ ਇਲਮਾਸ ਜਰੀ." (ਸਲੋਹ)

ਇਲਮਾਨੀ. ਇ਼ਲ਼ਮਾ ਅਲੀਮਾਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਮਨ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਜਾਤਿ. "ਇਲਮਾਨੀਰੁ ਹਲੱਬੀ ਮਗ਼ਰਬਿ ਕਿਰਚ ਜਨੂਬੀ ਜਾਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਲਮਾਨੀ ਅਰੁ (ਅਤੇ) ਹਲੱਬੀ.

ਇਲਵਿਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼੍ਰਵਾ ਮੁਨਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਇਹ ਕ੍ਰਿਣਵਿੰਦੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.

ਇਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰਵਤੀ. ਦੁਰਗਾ। ੨ ਗਊ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੪ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੫ ਰਾਜਾ ਇਛ੍ਵਾਕੁ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੬ ਚਤੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੭ ਧਾ–ਵਿਲਾਸ ਕਰਨਾ.

ਇਲਾਇਚੀ. ਦੇਖੋ, ਇਲਾਯਚੀ.

ਇਲਾਹ. ਅ਼ ਇ਼ਲਾਹ ਵਿ–ਪੂਜ੍ਯ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਕਰਤਾਰ. ਅੱਲਾ. "ਏ ਇਲਾਹ ! ਤੈਂ ਇਹ ਕਸ ਕੀਨਾ ?" (ਚਰਿਤ੍ ੨੭੭)

ਇਲਾਹੀ. ਅ਼ ਇ਼ਲਾਹੀ ਵਿ–ਈਸ਼੍ਵਰੀਯ. ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਰੱਬੀ. "ਗੁਰੁਮੁਖਿ ਪਾਈ ਦਾਤ ਇਲਾਹੀ." (ਭਾਗੁ)

ਇਲਾਕ਼. ਅ਼ ਇ਼ਲਾਕ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ. ਚਮਕ.

ਇਲਾਕਾ. ਅ਼ ਇ਼ਲਾਕ਼ਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਬੰਧ. ਤਅ਼ੱਲੁਕ਼। ੨ ਪ੍ਰਾਂਤ. ਦੇਸ਼। ੩ ਰਾਜ (ਰਾਜ੍ਯ).

ਇਲਾਚੀ. ਦੇਖੋ, ਇਲਾਯਚੀ.

ਇ਼ਲਾਜ. ਅ਼ ਇ਼ਲਾਜ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਤਨ. ਉਪਾਇ। ੨ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ। ੩ ਯੁਕਤਿ. ਤਦਬੀਰ.

ਇਲਾਬ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਇਲਾਵਰਤ.

ਇਲਾਮ. ਅ਼ ਇ਼ਲਾਮ ਇਅ਼ਲਾਮ.ਸਰਟੀਫ਼ਿਕੇਟ. ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ੀ ਪਤ੍ਰ.ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪਤ੍ਰ। ੨ ਪਰਵਾਨਾ.ਆਗਜ਼ਾਪਤ੍ਰ. "ਤਬ ਕਾਜੀ ਲਿਖਦੀਨ ਇਲਾਮ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)"ਤਾਂ ਸੋਂ ਲਰ ਕਾਜੀ ਪਹਿ ਗਈ । ਲੈ ਇਲਾਮ ਪਜਾਦਨ ਸੰਗ ਅਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩੪)

ਇਲਾਮਤ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਮਤ.

ਇਲਾਯਚੀ. ਸੰ. ਏਲਾ–ਏਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਇਚੀ. L. Alpinia Cardamomum. ਹ਼ਕੀਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਲ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ. ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਕੰਠ ਸਾਫ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਗੁਰਦੇ ਅਤੇ ਮਸਾਨੇ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਛਰਦਿ (ਕ਼ਯ) ਬੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਇਲਾਯਚੀ ਦਾਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਲਾਇਚੀ ਦਾ ਬੀਜ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਪਾਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਇਹ ਮਿਠਾਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਘਰੀਂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਲੈਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਮਖਾਨਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮਖਾਨਾ.

ਇਲਾਵਰਤ. ਸੰ. ਇਲਾਵ੍ਰ੍ਤ ਅਥਵਾ ਇਲਾਵ੍ਰ੍ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਬੂਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ, ਜੋ ਮਾਲ੍ਯਵਾਨ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ, ਗੰਧਮਾਦਨ ਤੋਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੂਰਵ, ਨੀਲਗਿਰਿ ਤੋਂ ਦੱਖਣ, ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਿਦ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ.

ਇਲਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਵਾ.

ਇਲਾਵ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਇਲਾਵਰਤ.

ਇੱਲ. ਦੇਖੋ, ਇਲ ਅਤੇ ਚਿੱਲ.

ਇੱਲਤੀ. ਦੇਖੋ, ਇਲਤਿ ੧.

ਇੱਲਾ. ਅ [illā] ਵਜ–ਪਰੰਤੂ. ਲੇਕਿਨ. ਪਰ.

ਇਲ੍ਹਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਸਿੰਹਿਕਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭ੍ਰਾਈ 'ਵਾਤਾਪਿ' ਨੂੰ ਮੀਢਾ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਭੋਜਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਵਾਤਾਪਿ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ, ਤਦ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਪਾੜਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦਾ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਬੇਅੰਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਇਲ੍ਹਲ ਨੇ ਮਾਰੇ. ਪਰ ਇੱਕ ਵੇਰ ਅਗਸ੍ਤਿ ਮੁਨੀ ਵਾਤਾਪਿ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਹਜਮ ਕਰ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਲ੍ਹਲ ਦਾ ਬੁਲਾਇਆ ਪੇਟ ਪਾੜਕੇ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆ ਸਕਿਆ.

ਇਵ ਇੰਵ ਸੰ. ਇਵ੍. ਧਾ–ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਵਜਾਪਨਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਏਵੰ. ਇਸ ਤਰਾਂ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਐਸੇ. ਇਉਂ. "ਜੋ ਇਵ ਬੂਝੈ ਸੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਅਬ. ਹੁਣ. "ਇਵ ਛੁਟੈ ਫਿਰਿ ਫਾਸ ਨ ਪਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਸੰ. ਇਵ. ਵਜ–ਤੁੱਲ. ਬਰੋਬਰ। ੫ ਜਰੂਰ. ਨਿਸ਼ਚਯ। ੬ ਮਾਨੋ. ਗੋਯਾ.

ਇਵ ਹੀ. ਯੌਂਹੀ. ਐਸੇ ਹੀ. ਇਉਂ ਹੀ. ਇਵੇਂ ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਇਵ. "ਬਿਖਈ ਦਿਨ ਰੈਨ ਇਵ ਹੀ ਗੁਦਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਵ੍ਰਿਥਾ ਵਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਇਵਜ. ਅ [ʿiwaz] ਇ੍ਵਜ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦਲਾ. ਪ੍ਰਤਿ-ਬਦਲਾ. ਵਟਾਂਦਰਾ.

ਇਵੇਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਏਵੰ. ਇਸ ਤਰਾਂ. ਐਸੇ. ਇਉਂ.

ਇਵੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਹੋ ਜੇਹਾ. ਅਜੇਹਾ. ਐਸਾ. "ਫਿਟ ਇਵੇਹਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿਤੁ ਖਾਇ ਵਧਾਇਆ ਪੇਟ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਇੜਾ. ਸੰ. ਇਡਾ–ਇਡ੍ਰਾ. (ਇਲ੍–ਅਚ੍) ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਮੰਨੀਹੋਈ ਇੱਕ ਨਾੜੀ, ਜੋ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਕੰਗਰੋੜ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਾੜੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਯੋਗੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ.ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚੰਦ੍ਰਨਾੜੀ ਭੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਖਮਨ ਬੰਦੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਗਊ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੪ ਉਸਤ੍ਰਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼। ੫ ਦੇਵੀ. ਦੁਰਗਾ. "ਇੜਾ ਮ੍ਰਿੜਾ ਭੀਮਾ ਜਗਧਾਤ੍ਰੀ." (ਸਲੋਹ) ੬ ਪੁਰੂਰਵਾ ਦੀ ਮਾਂ, ਜੋ ਬੁਧ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵੈਵਸ੍ਵਤ ਮਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੭ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਤੇਈ, ਵਸੁਦੇਵ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਈ. ਸੰ. ਈ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਫੈਲਨਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਖਾਣਾ ਸਿੱਟਣਾ. ਭੇਜਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਤਨੇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਾਕੇ ਸੰਗਜਾ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਰਖ਼ ਤੋਂ ਸੁਰਖ਼ੀ, ਸਨਾਹ ਤੋਂ ਸਨਾਹੀ ਆਦਿਕ. ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਬਣਾਈਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ–ਸੋਟਾ ਤੋਂ ਸੋਟੀ, ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਘੋੜੀ ਆਦਿਕ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਲਛਮੀ। ੪ ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਗੁਰ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾ ਈ." (ਜਪੁ) ਗੁਰੁ ਹੀ ਦੁਰਗਾ, ਮਾ (ਲੱਛਮੀ) ਅਤੇ ਈ(ਸਰਸ੍ਵਤੀ) ਹੈ। ੫ ਸਰਵ–ਇਹ. ਯਹ।

੬ ਵਜ–ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਗਲਾ ਈ ਖੋਵੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੭ ਦੂਸਰੇ ਕਾਰਕ ਦਾ ਭੀ ਇਸ ਤੋਂ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–"ਸਿਖੀ ਅਤੈ ਸੰਗਤੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰਿਆ." (ਰਾਮ ਵਾਰ ੩) ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਕੇ (ਜਾਣਕੇ) ਨਮਸਕਾਰਿਆ। ੮ ਦੇਖੋ, ਈਂ.

ਈਂ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਨੇ, ਸੇ, ਤੋਂ, ਸੰਗ, ਸਾਥ ਆਦਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮੋਰੀਂ ਰੁਣ ਝੁਣ ਲਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧) ਮੋਰਾਂ ਨੇ. "ਗਲੀਂ ਹਉ ਸੋਹਾਗਣਿ ਭੈਣੇ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ।

੨ ਫ਼ਾ [īn] ਸਰਵ–ਇਹ. ਯਹ.

ਈਸ. ਸੰ. ਈਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਨਾਥ. "ਤਉ ਗੁਣ ਈਸ ਬਰਨ ਨਹੀ ਸਾਕਉ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਰਾਜਾ। ੪ ਰੁਦ੍ਰ. ਸ਼ਿਵ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਈਸ ਮਹੇਸੁਰ ਦੇਵ ਤਿਨ੍ਹੀ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੬ ਸੰ. ईश्. ਧਾ–ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ. ਸ਼ਕਤਿ ਦਾ ਹੋਣਾ। ੭ ਸੰ. ईष्. ਧਾ–ਮਾਰਨਾ. ਜਾਣਾ. ਦੇਖਣਾ. ਚੁਗਣਾ। ੮ ਡਿੰਗ. ਈਸ. ਹਲ ਦੀ ਲੀਕ. ਓਰਾ. ਸਿਆੜ.

ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ. East India Company. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਫ੍ਰਾਂਸ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ.

ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੰਪਨੀ ਸਨ ੧੬੦੪ ਵਿੱਚ ਬਣੀ,ਅਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ੩੧ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੬੦੦ ਨੂੰ ੭੨੦੦੦ ਪੌਂਡ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਹੋਈ. ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਚੀਨ ਆਦਿ ਪੂਰਬੀ ਦੇਸਾਂ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ. ਸਨ ੧੬੧੦–੧੧ ਵਿੱਚ ਕਪਤਾਨ ਹਿੱਪਨ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕੋਠੀ ਖੋਲ੍ਹੀ.

ਸਨ ੧੬੧੨ ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਪਰਵਾਨਗੀ ਲੈਕੇ ਸਨ ੧੬੧੩ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਫੈਕਟਰੀ ਖੋਲ੍ਹੀ. ਫੇਰ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਤੋਂ ਸਨ ੧੬੩੪ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਅੰਦਰ ਦੋ ਕਾਰਖਾਨੇ ਖੋਲਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ. ਸਨ ੧੬੬੮ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਾਰਲਸ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਬੰਬਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਚਾਰਲਸ ਨੂੰ ਪੁਰਤਗਾਲ ਵੱਲੋਂ ਦਹੇਜ (ਦਾਜ)ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੇਮਸ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਨ ੧੬੯੦ ਵਿੱਚ ਜਹਾਜਾਂ ਦੇ ਬੇੜੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨਿਕਲਸਨ ਨੂੰ ਸੁਰਖਜਾ ਅਤੇ ਮੁਲਕਗੀਰੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਜੋ ੧੨ ਜੰਗੀ ਜਹਾਜ, ੨੦੦ ਤੋਪਾਂ, ੬੦੦ ਸਿਪਾਹੀ ਲੈਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁੱਜਾ. ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪਣੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਲਈ. ਸਨ ੧੬੯੮ ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਨਗਰ ਖਰੀਦੇ.ਫੋਰਟਵਿਲੀਯਮ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ. ਸਨ ੧੭੫੭ ਵਿੱਚ ਕਲਾਇਵ ਨੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨਵਾਬ ਸਿਰਾਜੁੱਦੌਲਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਬਹੁਤ ਮੁਲਕ ਕਬਜੇ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੇਕ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਪੱਕੇ ਜਮਾਏ. ਸਨ ੧੭੭੨ ਵਿੱਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੁੰਡਾ ਰੱਖਣਾ ਨੀਅਤ ਕੀਤਾ. ਸਨ ੧੭੮੪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੋਰਡ ਬਣਾਇਆ, ਜੋ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਪੂਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖੇ. ਅੰਤ ਸਨ ੧੮੫੮ ਵਿੱਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਕ੍ਵੀਨ ਵਿਕਟੋਰੀਆ (Queen Victoria) ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੭੭ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਰਾਣੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ (Empress) ਪਦਵੀ ਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋਈ.

ਈਸਫਜਈ. ਦੇਖੋ, ਈਸਬਜਈ.

ਈਸਬਗੋਲ. ਫ਼ਾ [اسپغول] ਅਸਪਗ਼ੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਦਵਾਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਕੰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਹਕੀਮ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਮਰੋੜੇ (ਪੇਚਿਸ਼) ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਨੂੰ ਮੁਲਾਇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਅ [برزقطونا] ਬਜ਼ਰਕ਼ਤੂਨਾ L.Plantango isphagula.

ਈਸਬਜਈ. ਇੱਕ ਪਠਾਣ ਜਾਤਿ. "ਈਸਬਜਈ ਬਡੋ ਦਲ ਏਕ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਈਸਾਜ਼ਈ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਹੈ.

ਈਸਰ ਅਥਵਾ **ਈਸ੍ਰ.** ਸੰ. ਈਸ਼੍ਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਐਸ਼੍ਵਰਯ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਨਾਥ। ੨ ਸ਼ਿਵ. "ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੇਵਦੇ ਅੰਤੁ ਤਿਨ੍ਹੀ ਨ ਲਹੀਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਯੋਗੀ, ਜੋ ਗੋਰਖਨਾਥ ਦੇ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੀ. "ਬੋਲੈ ਈਸਰੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੧,ਮ: ੧) ੪ ਰਾਜਾ."ਬਰਨ ਅਬਰਨ ਰੰਕ ਨਹੀ ਈਸਰੁ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੫ ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ। ੬ ਸ਼ਕਤਿ ਅਤੇ ਵਿਭੂਤਿ ਵਾਲਾ.

ਈਸਰ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਅਗਮਪੁਰ। ੨ ਬਾਂਗਰ ਦੇ ਸੀਹੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਪੰਥਰਤਨ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪੰਥ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਵਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸੱਤ ਫੱਟ ਲੱਗੇ ਸਨ. ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਇਸੇ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ.

ਈਸਰਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਵਿ–ਈਸ੍ਵਰ–ਅਸਤ੍ਰ. ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਕ੍ਰਿਸਨਬੱਲਭਾ ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਿ ਈਸਰਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕਹਿ ਅੰਤ." (ਸਨਾਮਾ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪਿਆਰੀ (ਜਮੁਨਾ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼).

ਈਸਰੁ. ਦੇਖੋ, ਈਸਰ। ੨ ਈਸ਼੍ਵਰਤ੍ਵ. ਸ੍ਵਾਮੀਪੁਣਾ.

ਈਸਵੀ. ਅ [عیسوی] ਵਿ–ਈਸਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਈਸਾ ਦਾ. ਜਿਵੇਂ–ਈਸਵੀ ਸਨ.

ਈਸਵੀ ਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਸਾਲ, ਜੋ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੫੭ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ.* ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸਵੀ ਸਨ ਲਿਖਣ ਸਮੇ ਏ. ਡੀ. (A.D.) ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਲੈਟਿਨ (Latin) ਪਦ Anno-Domini ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਸਾਲ. Anno (ਸਾਲ) Domini (ਸਾਡਾ ਸ੍ਵਾਮੀ). ਜੋ ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਣਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਉਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ–ਬੀ. ਸੀ.(B.C.) ਜੋ Before Christ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ.

ਈਸ੍ਹੜੁ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁ-ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇ ਇਹ ਨਾਭਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੀ.

ਈਸਾ. [عیسے] Jesus. ਇਹ ਫਿਲਸਤੀਨ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਯੂਸਫ ਨਾਮੇ ਤਰਖਾਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.†

ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ (Mary) ਨਾਮਕ ਕੁਆਰੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਨੂੰ ਜਬਰਾਈਲ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ ਆਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਗਰਭਵਤੀ ਹੋਵੇਂਗੀ, ਅਤੇ ਬੈਤਲਹਮ (Bethlehem)‡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜਣੇਗੀ. ਸੋ ਇਸ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਮਤ ੫੭ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਈਸਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਬੇਟਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਤੇ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੈਂ ਕੁਆਰੀ ਨੇ ਬਾਲਕ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਜਣਿਆ ? ਮੇਰੀ ਨੇ ਬਾਲਕ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁੱਛ ਲਓ. ਇਸ ਤੇ ਬਾਲਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਆਉਣਾ ਦੱਸਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕੀਤਾ. (ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ, ਸੂਰਤ ਮਰਿਯਮ, ਆਯਤ ੨੭ ਤੋਂ ੩੧)

ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਦੀ ਯਹੂਦੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੰਨਤ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜੌਨ (John) ਤੋਂ ਬਪਤਿਸਮਾ (Baptism) ਲਿਆ. ੩੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਆਰੰਭਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਚੇਲੇ ਬਣਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੧੨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਅਨੇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੇ ਪੈਗੰਬਰ ਈਸਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਕਈ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਖਾਏ, ਪਰੰਤੂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਪੁਰ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਅਤੇ ਉਸ ਮਤ ਦੇ ਧਰਮ ਆਗੂ ਈਸਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਗਏ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਰੂਸਲਮ (Jerusalem) ਦਾ ਵਡਾ ਮਹੰਤ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪੈਂਦਾ ਵੇਖਕੇ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵੈਰੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਈਸਾ ਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਕੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੇਅਮਨੀ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤੀ ਪਾਈਲੇਟ (Pilate) ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਭਾਵੇਂ ਜੱਜ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਈਸਾ ਨਿਰਪਰਾਧ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਪੁਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੀਰੋਡ (Herod) ਪਾਸ ਚਾਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ,ਜਿਸ ਪੁਰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਈਸਾ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਇਸ

* ਈਸਵੀ ਸਨ ਮਿਥਣ ਵੇਲੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸਾਲ ਛੀ ਦਿਨ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ. ਸਹੀ ਹਿਸਾਬ ਅਨੁਸਾਰ ਈਸਵੀ ਸਨ ੪ ਬੀ. ਸੀ. ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਗ਼ਲ਼ਤ ਚੜ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸ ਭੁੱਲ ਦਾ ਸੋਧਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਇਸ ਸਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ੫੩੨ ਏ. ਡੀ. ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਹੈ.

† ਦੇਖੋ, Swinton's outlines of the worlds History p.189.

‡ ਇਹ ਨਗਰ ਪੈਲਸ੍ਟਾਈਨ ਵਿੱਚ ਜਰੂਸਲਮ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ † ਇਸ ਆਕਾਰ ਦੀ ਸੂਲੀ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਖਾਂ ਗੱਡਕੇ ਈਸਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਕਬਰ ਜਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ੩੩ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ.

ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਜੀ ਉੱਠਿਆ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਕਬਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਪ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਲੀ ਦਿੱਤੀ.

ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਲੀਬ (Cross) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਜੋ ਉਸ ਪੁਰ ਭ਼ਰੋਸਾ ਲਿਆਉਣਗੇ, ਓਹ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਜਾਣਗੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਈਸ। ੩ ਸੰ.ਈਸ਼ਾ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ। ੪ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਸ਼ਕਤਿ. ਤਾਕਤ। ੬ ਹਲ ਦਾ ਲੰਮਾ ਡੰਡਾ। ੭ ਗੱਡੇ ਗੱਡੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਪਹੀਏ ਦਾ ਤੀਰ, ਜੋ ਨਾਭਿ ਅਤੇ ਪੁੱਠੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਈਸਾਈ. ਫ਼ਾ ਈਸਾਈ ਵਿ–ਈਸਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਸਾ ਦਾ ਧਰਮ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਦਾ ਪੈਰੋ (ਅਨੁਗਾਮੀ). Christian.

ਈਸਾ ਖ਼ਾਨ. ਇੱਕ ਮੰਝ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਕੁਝ ਚਿਰ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਹਾਕਮ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ਲਗਦੀ ਵਾਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬੈਰਾੜ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਾ.

ਈਸਾਖ਼ੈਲ. ਉਸਮਾਨ ਖ਼ੈਲ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ। ੨ ਹੋਰ ਕਈ ਪਠਾਣ ਗੋਤ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾਂ ਭੀ ਈਸਾਖ਼ੈਲ ਹਨ.

ਈਸਾਨ. ਸੰ. ईशान. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ. ਰੁਦ੍ਰ। ੨ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਉਪਦਿਸ਼ਾ। ੩ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ.

ਈਸ਼ਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਏਸਨਿ ੨.

ਈਸੁ ਈਸੁਰ ਈਸੁਰੁ ਦੇਖੋ, ਈਸਰ। ੨ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਵਾਲਾ. ਧਨੀ। ੩ ਰਾਜਾ. "ਰੈਕ ਨਹੀ ਈਸੁਰੁ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਈਸੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ। ੨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੋਂ. "ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੈ ਈਸੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ. "ਨਹਿ ਨੈਣ ਦੀਸੈ ਬਿਨੁ ਭਜਨ ਈਸੈ ਛੋਡਿ ਮਾਇਆ ਚਾਲਿਆ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਈਸ੍. ਦੇਖੋ, ਈਸਰ.

ਈਸ੍ਵਨਿ ਈਸ੍ਵਨੀ ਈਸ੍ਵਨੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਸ਼੍ਵਰ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਅਨੀਕਨੀ (ਫ਼ੌਜ). ਰਾਜਾ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਆ)

ਈਸ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਈਸਰ.

ਈਹ. ਸੰ. ईह. ਧਾ–ਯਤਨ ਕਰਨਾ. ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ.

ਈਂਹਮ. ਫ਼ਾ ایں ਇਹ ਭੀ. ਅਯੰ ਅਪਿ.

ਈਹਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਛਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸਨ ਕੀ ਮਨ ਮਹਿ ਈਹਾ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਹ਼ਰਕਤ. ਚੇਸ਼੍ਟਾ। ੩ ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਥੇ. ਦੇਖੋ, ਈਹਾਂ. "ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਈਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਥੇ. ਇਸ ਥਾਂ. ਯਹਾਂ। ੨ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਈਹਾਂ ਸੁਖ ਆਗੈ ਗਤਿ ਪਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਈਹਾਂ ਊਹਾਂ. ਇੱਥੇ ਉੱਥੇ। ੨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਈਹਾਂ ਊਹਾਂ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਈਕ. ਵਿ–ਏਕ. ਇੱਕ. ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ (ਅਦੁਤੀ). "ਵਰਤਹਿ ਸਭ ਮਹਿ ਈਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਈਕੜੇ. ਦਖ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਏਧਰ. ਇਸ ਤ਼ਰਫ. ਇਸ ਪਾਸੇ.

ਈਕ. ਸੰ. ईक्ष. ਧਾ–ਦੇਖਣਾ. ਉਡੀਕਣਾ.

ਈਕਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਜ਼ਿਰ. ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ.

ਈਕਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਰਸ਼ਨ. ਦੇਖਣਾ। ੨ ਵਿਚਾਰ. ਜਾਂਚ। ੩ ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ.

ਈਖ. ਦੇਖੋ, ਇੱਖ. "ਸਬਦ ਰਤੇ ਮੀਠੇ ਰਸ ਈਖ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਈਕ। ੩ ਸੰ. ईख्. ਧਾ–ਜਾਣਾ.

ਈਖਣਾ. ਸੰ. ਏਸ਼ਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਛਾ. ਰੁਚੀ। ੨ ਢੂੰਢ. ਤਲਾਸ਼. ਭਾਲ.

ਈਖਤ ਈਖਦ ਸੰ. ईप्सत्. ਵਿ–ਅਲਪ. ਥੋੜਾ. "ਨਹਿ ਸੁਧ ਈਖਦ ਰਹੀ ਸਰੀਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਈਖਨ. ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਈਕਣ. "ਪਿਖੈ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਸੁਖ ਲਹਿ ਈਖਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ईक्षण. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਜਲਦ.

ਈਖਨਾ. ਦੇਖੋ, ਈਖਣਾ.

ਈਂਗਰ ਈਂਗੁਰ ਸੰ. ਇङ्गुल–ਹਿੰਗੁਲ. ਸਿੰਗਰਫ. ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਪਾਰੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੀਨ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਬਹੁਤ ਚਟਕੀਲਾ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਸ ਦੀ ਬਿੰਦੀ (ਤ੍ਰਿਲਕ) ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ. "ਈਂਗਰ ਕੀ ਬਿੰਦੁਰੀ ਜੁ ਬਿਰਾਜੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. L. Sulphunatum Hydrargyrium.

ਈਘਾਂ ਈਘੇ ਈਂਘੇ ਈਘੈ ਈਂਘੈ ਬਾਂਗਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਈਂ (ਇਹ) ਘਾਂ (ਦਿਸ਼ਾ). ਏਥੇ. ਇਧਰ. ਇਸ ਪਾਸੇ. ਇਸ ਓਰ। ੨ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ.

ਈਘੈ ਊਘੈ ਈਂਘੈ ਊਂਘੈ ਏਧਰ ਓਧਰ. ਏਥੇ ਓਥੇ. "ਈਘੈ ਨਿਰਗੁਨ ਊਘੈ ਸਰਗੁਨ ਕੇਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ.

ਈਚਿਨੀ ਈਂਚੁਨੀ ਫ਼ਾ ایں چنیں ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਸਾ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਐਹੋ ਜੇਹਾ. "ਮਮ ਈਚਿਨੀ ਅਹਵਾਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਈਛਨ. ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਈਕਣ. "ਪੋਂਛਤ ਈਛਨ ਸੂੰਛਾਨਨ ਛਬਿ." (ਨਾਪ੍)

ਈਜਾ. ਅ ईजा. ਈਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਸ਼੍ਟ ਪਹੁਚਾਉਣਾ.

ਈਜਾਦ. ਅ ایجاد ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਢ. ਨਵੀਂ ਤਜਵੀਜ਼.

ਈਟ ਈਂਟ ਈਂਟਿਕਾ ਸੰ. ਇਸ਼੍ਟਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਟ. "ਮਤ ਕੋਊ ਮਾਰੈ ਈਂਟ ਚੋਮ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਈਟੀ. ਸਿੰਧੀ. ਈਂਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੌਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਕਾਠ ਦੀ ਗੁੱਲੀ, ਜੋ ਪੰਜ ਛੇ ਇੰਚ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਡੇਢ ਦੋ ਇੰਚ ਮੱਧ ਭ਼ਾਗ ਤੋਂ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਰਿੜਕਣ ਦੀ ਰੱਸੀ (ਨੇਤ੍ਰੋ) ਦੇ ਸਿਰੇ ਬੱਧੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਈਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ ਨੇਤ੍ਰਾ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਲਪੇਟਕੇ ਘੁਮਾਈਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੱਖਣ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਈਟੀ ਹਾਥਿ ਕਰਹੁ ਫੁਨ ਨੇਤ੍ਰਉ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਮਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲੈਣਾ (ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ) ਈਟੀਆਂ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਨਿਰਾਲਸ ਹੋਣਾ ਨੇਤ੍ਰਾ ਬਣਾਓ.

ਈਠ ਈਠਾ ਸੰ. ਇਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਲੋੜੀਂਦਾ. ਪਿਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਇਸਟ. "ਈਠ ਮੀਤ ਕੋਊ ਸਖਾ ਨਾਹਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ਲੋੜੀਂਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ। ੨ ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ. "ਸੁਨਹਿ ਨਾਰਿ ਨਰ ਲਾਗਹਿ ਈਠੇ." (ਨਾਪ੍)

ਈਡ੍. ਸੰ. ਧਾ–ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਨਾ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼ ਕਰਨਾ.

ਈਡਕ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ.

ਈਡੁਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿੰਜਣੀ. ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਗਿੱਟੇ ਦੇ ਵਿੱਚ-ਕਾਰਲਾ ਲੱਤ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਇੰਨੂ. ਵਸਤ੍ਰ ਰੱਸੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗੋਲ ਚੱਕ੍ਰ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਘੜਾ ਆਦਿਕ ਉਠਾਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਈਨੂ.

ਈਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਤ੍. ਇਧਰ. ਇਸ ਤਰਫ। ੨ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਨਾਮ ਏਕ ਅਧਾਰ ਭਗਤਾ ਈਤ ਆਗੈ ਟੇਕ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਈਤਿ.

ਈਤ ਊਤ ਈਤਹਿ ਊਤਹਿ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਏਧਰ ਓਧਰ. ਏਥੇ ਓਥੇ। ੨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਈਤ ਊਤ ਨਹੀਂ ਬੀਛੁੜੈ."(ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਈਤਹਿ ਊਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਈਤਿ ਈਤੀ ਸੰ. ईति. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੇਤੀ ਨਾਸ਼ਕ ਵਿਘਨ. ਐਸਾ ਉਪਦ੍ਵ ਜਿਸ ਤੋਂ ਖੇਤੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਛੀ, ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਈਤਿ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:–

(ੳ) ਬਹੁਤ ਮੀਂਹ.
(ਅ) ਮੀਂਹ ਦਾ ਨਾ ਪੈਣਾ.
(ੲ) ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ.
(ਸ) ਟਿੱਡ(ਆਹਣ-ਸ਼ਲਭ) ਤੋਂਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਆਦਿਕ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜਾਦਾ ਹੋਣਾ.
(ਹ) ਗੜੇ–ਉਪਲ.
(ਕ) ਗ਼ਨੀਮ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਖੇਤੀਆਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਗੁਜ਼ਰ.
(ਖ) ਤੇਲਾ ਕ੍ਰੰਗੀ ਆਦਿਕ ਰੋਗ. "ਸਪਤ ਈਤਿ ਕੋ ਭੀਤਿ ਨ ਪਾਵ੍." (ਨਾਪ੍) ੨ ਝਗੜਾ. ਫਿਸਾਦ। ੩ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ. ਡਾਕੀ, ਪਲੇਗ ਆਦਿ.

ਈਦ. ਅ عيد ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਸਵ. ਤਜੋਹਾਰ. ਪਵ੍. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਰਵ ਇਹ ਹਨ :–

(੧) ਈਦੁਲਫ਼ਿਤ੍ਰ. عيدالفطر ਵ੍ਰਤ ਉਪਾਰਣ ਦਾ ਤਜੋਹਾਰ. ਰਮਜ਼ਾਨ ਦੇ ਰੋਜ਼ੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਇਹ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(੨) ਈਦੁਲਅਜ਼ਹਾ عيدالاضحےٰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਤਜੋਹਾਰ. ਮਹੀਨੇ ਜ਼ੁਅਲਹਿੱਜਾਹ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਤਾਰੀਖ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਪਰਵ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ. ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੇ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ, ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਗਊ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਬਕਰਹ ਈਦ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਅ਼ਰਬੀ ਵਿੱਚ ਬਕਰਹ ਨਾਉਂ ਗਊ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਈਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਈਦੁਲ ਕਬੀਰ" (ਵੱਡੀ ਈਦ) ਭੀ ਹੈ. "ਜਾਕੇ ਈਦਿ ਬਕਰੀਦਿ ਕੁਲ ਗਊ ਰੋ ਬਧ ਕਰਹਿ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

੩ ਸ਼ਬੇ ਬਰਾਤ. شب برات ਸ਼ਅ਼ਬਾਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੰਦਰਵੀਂ ਰਾਤ. ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ. ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਕੇ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਰੁਕੂ ਪੜ੍ਹਨੇ ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਰਾਤ ਖੁਦਾ, ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਵਹੀ (ਰਜਿਸਟਰ) ਪੁਰ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਅੱਜ ਕਲ ਇਸ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰਸੂਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੪ ਨੌਰੋਜ਼. نوروز ਨਵਾਂ ਦਿਨ. ਹਿਜਰੀ ਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ. ਨੌਰੋਜ਼ ਦਾ ਉਤਸਵ ਇੱਕ ਹਫਤਾ ਭਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.*

੫ ਆਖ਼ਿਰੀ ਚਹਾਰ ਸ਼ੰਬਹ. آخری چہارشنبہ ਸਫ਼ਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਖ਼ੀਰੀ ਬੁਧਵਾਰ. ਇਸ ਦਿਨ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਰੋਗ ਹੋਕੇ ਸਨਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

੬ ਲੈਲਤੁੱਰ ਗ਼ਾਇਬ. لیلۃالرغائب ਫ਼ਰਜ਼ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਤ. ਰਜਬ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਵਾਰ ਦੀ ਰਾਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

੭ ਮੌਲੂਦ. مولود ਤਵੱਲਦ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਨ. ਰਬੀ-ਉਲ ਅੱਵਲ ਦੀ ੧੨ ਵੀਂ ਤਾਰੀਖ, ਇਸ ਦਿਨ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ.

* ਪਾਰਸੀਆਂ ਦਾ ਨੌਰੋਜ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਈਦਗਾਹ. ਫ਼ਾ [ईदगाह] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਦ ਦੇ ਦਿਨ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਉਹ ਮਸਜਿਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਈਦ ਦੇ ਦਿਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ.

ਈਦਿ. ਈਦ ਪੁਰ. ਈਦ ਦੇ ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਈਦ ੨.

ਈਦ੍ਰਿਸ } ਸੰ. ईदृश. ईदृक्. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ
ਈਦ੍ਰਿਕ } ਅਜੇਹਾ. ਇਸ ਮਾਨਿੰਦ। ੨ ਇਸਤਰਾਂ ਦਾ.

ਈਧਣ } ਦੇਖੋ, ਇੰਧਨ. "ਈਧਣੁ ਕੀਤੋਮੁ ਘਣਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) "ਈਧਨੁ ਅਧਿਕ ਸਕੇਲੀਐ ਭਾਈ, ਪਾਵਕੁ ਰੰਚਕ ਪਾਇ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)
ਈਧਨੁ }
ਈਂਧਨ }

ਈਧਨ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰੁ. ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:–

(੧) ਈਧਨ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰੁ ਭਾਗੈ.
(੨) ਮਾਟੀ ਕਉ ਜਲੁ ਦਹਦਿਸ ਤਿਆਗੈ.
(੩) ਊਪਰਿ ਚਰਨ ਤਲੈ ਆਕਾਸੁ.
(੪) ਘਟਿ ਮਹਿ ਸਿੰਧੁ ਕਾਂਓ ਪਰਗਾਸੁ. ×××
(੫) ਪ੍ਰਥਮੈ ਮਾਖਨੁ ਪਾਛੈ ਦੂਧੁ.
(੬) ਸੈਲੁ ਕੀਨੋ ਸਾਬੁਨੁ ਸੂਧੁ.
(੭) ਭੈ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਭਰਤਾ ਫਿਰੈ.
(੮) ਹੋਦੀ ਕਉ ਅਣਹੋਦੀ ਹਿਰੈ.
(੯) ਦੇਹੀ ਗੁਪਤ ਬਿਦੇਹੀ ਦੀਸੈ. ××
(੧੦) ਠਗਣਹਾਰ ਅਠਗਦਾ ਠਾਗੈ.
(੧੧) ਬਿਨੁ ਵਖਰ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਉਠਿ ਲਾਗੈ. (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ:–

(੧) ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਤੋਂ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪਰੇ ਨੱਠਦੀ ਹੈ.

(੨) ਸਖਤੀ ਅਤੇ ਸੁਸਤੀ ਦੀ ਆਦਤ ਨੂੰ ਦੂਵਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ (ਭਾਵ–ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ) ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ.

(੩) ਸੇਵਕਭਾਵ ਨੇ ਉੱਚਤਾ ਪਾਈ ਹੈ, ਹੌਮੈ ਹੇਠਾਂ ਆਗਈ ਹੈ.

(੪) ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ.

(੫) ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਤੱਤ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬੀ ਇਲਮ ਪਿੱਛੋਂ.

(੬) ਨੀਚ ਅਤੇ ਤੁੱਛ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਧਾਰਕ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

(੭) ਜੋ ਭੈ ਨਾਲ ਡਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਨਿਰਭੈ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

(੮) ਜਗਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ (ਭਾਵ–ਅਸੱਤ ਭਾਵਨਾ) ਮਿਟਾ ਰਹੀ ਹੈ.

(੯) ਦੇਹੀ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਹੋਇਆ ਵਿਦੇਹੀ (ਆਤਮਾ) ਦਾ ਸਾਖਜਾਤਕਾਰ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈ.

(੧੦) ਜਗਤ ਨੂੰ ਠਗਣ ਵਾਲੇ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਨਾ ਠਗਾਈ ਖਾਣ ਵਾਲਾ (ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ) ਠਗਦਾ ਹੈ.

(੧੧) ਜੋ ਵਸਤੁ ਵਖਰ (ਵਿਕ੍ਰਯ–ਵੇਚਣ ਜੋਗਜ਼) ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਰੰਵਾਰ ਜਤਨ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਈਧਨਿ. ਇੰਧਨ (ਬਾਲਣ) ਨਾਲ. "ਜਿਉ ਪਾਵਕੁ ਈਧਨਿ ਨਹੀ ਧ੍ਰਾਪੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਈਧਨੁ. ਦੇਖੋ, ਈਂਧਨ.

ਈਨ. ਫ਼ਾ [ईन] ਆਈਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਯਮ. ਕਾਇਦਾ। ੨ ਕਾਨੂਨ। ੩ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜਾਮ.

ਈਨ ਹਯਾਤ. ਫ਼ਾ [ईन हयात] ਆਈਨ ਹ਼ਯਾਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹ਼ਯਾਤ (ਜੀਵਨ) ਭਰ ਲਈ ਨਿਯਮ। ੨ ਉਹ ਗੁਜਾਰਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਯੰਤ ਮਿਲੇ.

ਈਨੂ. ਇੰਨੂ. ਦੇਖੋ, ਈਂਗੁਰੀ ਅਤੇ ਏਡੂਆ. "ਈਨੂ ਗਾਗਰ ਤਰੇ ਟਿਕਾਵਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਈਪਸਾ. ਸੰ. ईप्सा. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ. ਕਾਮਨਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ.

ਈਭੈ. ਭਿੰਗ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸਪਾਸੇ. ਇੱਥੋ. ਇਸ ਤਰਫ। ੨ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ.

ਈਭੈ ਊਭੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਏਧਰ ਓਧਰ. ਏਥੇ ਓਥੇ। ੨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਈਭੈ ਬੀਠਲੁ ਊਭੈ ਬੀਠਲੁ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਈਮਾ. ਅ [ایما] ਇਸ਼ਾਰਾ.

ਈਮਾਂ } ਅ [ایمان] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਨ ਲੈਣਾ. ਯਕ਼ੀਨ
ਈਮਾਨ } ਕਰਨਾ. ਸ਼ਰ੍ਧਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. "ਹੋਇ ਕਿਰਸਾਣ
ਈਮਾਨੁ } ਈਮਾਨ ਜੰਮਾਇਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਧਰਮ.

ਈਮਾਂ ਪਰਸ੍ਹੀ. ਫ਼ਾ [ایمان پرسی] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਰਮ ਪਾਲਨ. ਈਮਾਨ ਪੁਰ ਚੱਲਣਾ.

ਈਮਾਂ ਫ਼ਰੋਸ਼. ਫ਼ਾ [ایمان فروش] ਵਿ–ਈਮਾਨ ਵੇਂਚ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ.

ਈਰ. ਸੰ. ईर. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੌਣ. ਹਵਾ। ੨ ਹਰਕਤ. ਪ੍ਰੇਰਣਾ। ੩ ईर्. ਧਾ–ਹੱਕਣਾ. ਧਕੇਲਨਾ. ਜਾਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਣ ਕਰਨਾ.

ਈਰਖ } ਸੰ.(ईर्. ਧਾ–ਈਰਖਾ ਕਰਨਾ) ईर्षा. ਈਸ਼੍ਰਾ.
ਈਰਖਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਹ. ਹਸਦ. ਦ੍ਵੇਸ਼. "ਸੁਆਦ ਬਾਦ ਈਰਖ ਮਦ ਮਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਈਰਜ. ਫ਼ਾ [ایرج] ਫ਼ਰੀਦੂਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਲਾਇਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਈਰਾਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਤੂਰਜ.

ਈਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਕੇਲਨਾ. ਚਲਾਉਣਾ. ਹੱਕਣਾ। ੨ ਨਿਚੋੜਨਾ। ੩ ਕਥਨ. ਬਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਈਰ.

ਈਰਾਨ. ਫ਼ਾ [ایران] ਦੇਖੋ, ਈਰਜ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸ.

ਈਰਾਨੀ. ਫ਼ਾ [ایرانی] ਵਿ–ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰਸੀ। ੩ ਈਰਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਈਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਨਿਚੋੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਈਵੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈੜੀ ਅੱਖਰ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਤੀਜਾ ਵਰਣ. "ਈਵੜੀ ਆਦਿਪੁਰਖ ਹੈ ਦਾਤਾ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ੲ.

ਈਂਵੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਂਵੇਂ. ਯੋਂਹੀ. ਵ੍ਰਿਥਾ ।
ਈਂਵੇਂ } ੨ ਐਸੇ. ਇਉਂ. ਇਸ ਤਰਾਂ.

ਈੜ. ਸੰ. ईड– ਈਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼.

ਈੜੀ. ਦੇਖੋ, ੲ ਅਤੇ ਈਵੜੀ.

ਏ. ਸਰਵ–ਵੇ. ਉਹ। ੨ ਇਹ. ਯਹ. "ਮਾਈ ! ਮਨੁ ਮੋਰੋ ਬਸਿ ਨਾਹਿ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਿਖਿਅਨ ਕਉ ਧਾਵਤ, ਕਿਹਿ ਬਿਧਿ ਰੋਕਉ ਤਾਹਿ ? ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਮਤਿ ਸੁਨਿ ਨਿਮਖ ਨਹੀ ਏ * ਬਸਾਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ਇਹ ਮਨ ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ ਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. "ਏ ਅਖਰ ਖਿਰਿ ਜਾਹਿਗੇ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਸ–ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਬੋਧਨ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹੇ ! "ਏ ਮਨ ਚੰਚਲਾ ! ਚਤੁਰਾਈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੪ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ । ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਯਾ "ਹੈ" ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਏ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਏ.

ਏਉ. ਸਰਵ–ਇਹ. ਯਹ. ਏਹ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਉਂ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਐਸੇ. "ਭੂਲੀ ਮਾਲਨੀ ! ਹੈ ਏਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਏਉ. ਸਰਵ–ਏਹ. "ਏਉ ਜੀਅ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰਭਿ ਵਾਸੇ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਯਹੀ. ਇਹੀ.

ਏਆਣਾ. ਵਿ–ਅਣਜਾਣ. ਅਞਾਨੀ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ. "ਅੰਧਾ ਲੋਕ ਨ ਜਾਣਈ ਮੂਰਖ ਏਆਣਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਾਲਕ.

ਏਆਨਤ. ਅ [اعانت] ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ [ایانت] ਅ਼ਯਾਨਤ. ਤਾੜਨਾ. ਤੱਕਣਾ. ਖੋਜਣਾ.

ਏਇ. ਸਰਵ. ਇਹ. ਯਹ. "ਏਇ ਕਹਹਿ ਸਿਧਿ ਪਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਏਈ. ਸਰਵ–ਏਹੀ. ਯਹੀ. "ਏਈ ਸਗਲ ਵਿਕਾਰ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੩) "ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨)

ਏਸ. ਸਰਵ–ਦੇਖੋ, ਇਸ. "ਏਸ ਨਉ ਹੋਰ ਥਾਉ ਨਾਹੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਸ਼. ਸ੍ਵਾਮੀ। ੩ ਵਿ–ਪੂਜ੍ਯ. ਇਸ਼੍ਟ. "ਕਾਹੂ ਮਹੇਸ ਕੋ ਏਸ ਬਖਾਨਜੋ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) "ਏਸਨ ਏਸ ਨਰੇਸਨ ਕੇ ਸੁਤ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਸਿੰਘ" ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਏਸ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ, ਖੜਗੇਸ (ਖੜਗ ਸਿੰਘ), ਸਬਲੇਸ, ਅਣਗੇਸ ਆਦਿਕ. ਹੁਣ ਸਿੱਖਕਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਏਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਅਕਸਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਯਥਾ–"ਸੁਮੇਰੇਸ ਤੋਪ ਕੇ ਧੜਾਕੇ ਤਹਾਂ ਐਸੇ ਹੋਤ." ਦੇਖੋ, ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ.

ਏਸਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਅਨਿ (ਫੌਜ). ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਈਸ਼ਿਨੀ. ਸ੍ਵਾਮਿਨੀ.

ਏਸ ਭੂ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੂ–ਈਸ਼. ਭੂਪਤਿ. ਰਾਜਾ "ਸੁਤਾ
ਏਸ ਭੂਅ } ਤੈਂ ਏਸ ਭੂਅ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੯)

ਏਸਾ. ਵਿ–ਐਸਾ. ਅਜੇਹਾ। ੨ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਅਤੇ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਈਸ਼ !

ਏਸੁ. ਦੇਖੋ, ਏਸ.

ਏਸੁਰਜ. ਦੇਖੋ, ਏਸ਼੍ਵਰਯ.

ਏਸੁਰ } ਸੰ. ऐश्वर–ਐਸ਼੍ਵਰ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਮੀ ਨਾਲ
ਏਸੁਰਨੰ } ਸੰਬੰਧਿਤ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ. ਰਾਜੇ ਦਾ. "ਰਣ ਗੱਜਿਯ ਕੇਤਕ ਏਸੁਰਨੰ." (ਕਲਕੀ) ਕਈ ਰਾਜ ਕਰਮਚਾਰੀ ਗੱਜੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜ੍ਯ ਪਦਵੀ.

ਏਸ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਈਸਰ ਅਤੇ ਏਸ੍ਵਰਜ.

ਏਸ੍ਵਰਜ. ਦੇਖੋ, ਏਸ਼੍ਵਰਯ.

ਏਸ੍ਵਰਜਾ. ਯੋ–ਈਸ਼੍ਵਰ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. "ਮਦ੍ ਦੇਸ ਏਸ੍ਵਰਜਾ ਬਰਿ ਜਬ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਏਸ਼੍ਵਰਯ. ਸੰ. ऐश्वर्य–ਐਸ਼੍ਵਰ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਸ਼੍ਵਰਪਨ. ਪ੍ਰਭੁਤਾ। ੨ ਵਿਭੂਤਿ. ਸੰਪਦਾ। ੩ ਸਿੱਧਿ। ੪ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ। ੫ ਹੁਕੂਮਤ.

ਏਹ. ਸਰਵ–ਯਹ. ਇਹ। ੨ ਇਹ ਲੋਕ. "ਅੰਧੈ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਨਾ ਤਿਸੁ ਏਹ ਨ ਓਹ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰੋਧ.

ਏਹ ਓਹ. ਸਰਵ–ਇਹ ਉਹ. ਯਹ ਵਹ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ.

ਏਹ੍ਸਾਨ. ਅ [احسان] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯਤਾ। ੨ ਉਪਕਾਰ.

ਏਹਰ } ਵਿ–ਇਸ ਦਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਏਧਰ. ਇਸ
ਏਹੜ } ਪਾਸੇ.

ਏਹੜ ਤੇਹੜ. ਅਹੰਤਾ ਤ੍ਵੰਤਾ. ਮੈ ਅਤੇ ਤੇਰਾ. "ਏਹੜ ਤੇਹੜ ਛਡਿ ਤੂੰ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਇਸ ਦਾ ਤਿਸ ਦਾ.

ਏਹਾ. ਸਰਵ–ਇਹੋ. ਇਹੀ. "ਏਹਾ ਮਤਿ ਵਿਸੇਖ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੨ ਵਿ–ਐਸਾ. ਅਜੇਹਾ.

ਏਹੀ. ਸਰਵ–ਯਹੀ. ਇਹੋ। ੨ ਵਿ–ਅਜੇਹੀ. ਐਸੀ.

ਏਹੁ. ਦੇਖੋ, ਏਹ.

ਏਹੋ. ਸਰਵ–ਯਹੀ. ਇਹੋ. "ਏਹੋ ਪਛੋਤਾਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕੇਵਲ ਇਹ.

ਏਕ. ਵਿ–ਇੱਕ. "ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਨ ਭਈ ਉਮੰਗ." (ਬ੍ਰਮ ਰਾਮਾਨੰਦ) ੨ ਅਦ੍ਵਿਤੀ (ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ). "ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪਿ ਏਕ ਭਗਵੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਐਕ੍ਯ. ਏਕਾ. ਇੱਤਿਫਾਕ. ਮੇਲ ਜੋਲ। ੪ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਏਕੁ.

ਏਕਉ. ਵਿ–ਏਕ ਹੀ. ਇੱਕੋ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. "ਏਕਉ ਸਿਮਰਉ ਨਾਨਕਾ." (ਜਸਾ)

ਏਕ ਅੱਖਰੀ } ਸੰ. एकाक्षरी. ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ,
ਏਕਅੱਛਰੀ } ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ.

੧ ਚੌਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਅੱਖਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸ਼੍ਰੀ" ਭੀ ਹੈ. ਉਦਾਹਰਣ–"ਹੈ–ਗੈ–ਲੈ–ਕੈ." ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਲੈਕੇ.

* ਜੋ ਹੀਏ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਉਂਦਾ, ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਮਹੀ ਛੰਦ ਦੇ ਚਾਰੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਇੱਕੋ ਅੱਖਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਇਕ ਅੱਖਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਮਹੀ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਲਘੁ ਇੱਕ ਗੁਰੁ. ਉਦਾਹਰਣ–'ਅਜੈ–ਅਲੈ–ਅਭੈ–ਅਬੈ.' (ਜਾਪੁ)

੩ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍ਰ ਛੰਦ ਦੇ ਚਾਰੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਇੱਕੋ ਅੱਖਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍ਰ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਜਗਣ. ਉਦਾਹਰਣ–'ਅਰੰਜ–ਅਭੰਜ–ਅਲੱਖ–ਅਭੁੱਖ.' (ਜਾਪੁ)

੪ ਸ਼ਸ਼ੀ ਛੰਦ ਦੇ ਚੌਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਇੱਕੋ ਅੱਖਰ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਚੌਥਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਸ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਯਗਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.ਉਦਾਹਰਣ–'ਨ ਰਾਗੇ–ਨ ਰੰਗੇ–ਨ ਰੂਪੇ–ਨ ਰੇਖੇ.' (ਜਾਪੁ)

੫ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰਾ ਛੰਦ ਰਚੀਏ, ਦੂਜਾ ਅੱਖਰ ਨਾ ਲਾਈਏ. ਛੰਦ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪੰਜਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ. ਉਦਾਹਰਣ–"ਕੋਕੀ ਕੋਕ ਕੰਕ ਕੀ ਕੂਕ." ××× ਮੋਰ ਚਕਵਾ ਅਤੇ ਗਿੱਧ ਦੀ ਪੁਕਾਰ.

ਏਕ ਆਧ. ਵਿ–ਵਿਰਲਾ. "ਤੇਰਾ ਜਨ ਏਕ ਆਧ ਕੋਈ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਰਵ–ਕੋਈ ਇੱਕ.

ਏਕਸ. ਦੇਖੋ, ਇਕਸ. "ਏਕਸ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ਅਨੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਏਕਸਬਦ. ਵਿ–ਇੱਕ (ਅਦ੍ਵੈਤ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਵਾਕ੍ਯ। ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ,ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ."ਏਕਸਬਦ ਇਕ ਭਿਖਿਆ ਮਾਗੈ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਏਕਸਬਦੀ. ਦੇਖੋ, ਇਕਸਬਦੀ.

ਏਕ ਸਮੈ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ. ਅਕਾਲਉਸਤਤਿ ਵਿੱਚ ੨੦੧ ਅੰਕ ਤੋਂ ੨੧੦ ਤੀਕ ਦਸ ਦੋਹਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੌ ਦੋਹੇ ਮਤਿ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਰਜ ਨਹੀਂ. ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਉੱਤਰ ਕਲ੍ਪੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾ ਦੋਹਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ:–

ਏਕ ਸਮੈ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਉਚਰਜੋ ਮਤਿ ਸਿਉ ਬੈਨ,
ਸਭ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਗਦੀਸ ਕ ਕਹੋ ਸਗਲ ਬਿਧਿ ਤੈਨ.

(ਮਨ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:–)

੧ ਕੋ ਆਤਮਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਕਹਿਂ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀਕ ਬਿਚਾਰ,
ਕੌਨ ਧਮੰ, ਕੋ ਕਮੰ ਹੈ, ਕਹੋ ਸਗਲ ਵਿਸ੍ਤਾਰ.
੨ ਕਹਿਂ ਜੀਤਬ,ਕਹਿਂ ਮਰਨ ਹੈ,ਕਵਨ ਸੁਗੰ, ਕਹਿਂ ਨਕੰ,
ਕੋ ਸੁਘੜਾ, ਕੋ ਮੂੜ੍ਹਤਾ, ਕਹਾਂ ਤਕੰ, ਅਵਿਤਕੰ.
੩ ਕੋ ਨਿੰਦਾ, ਜਸ ਹੈ ਕਵਨ, ਕਵਨ ਪਾਪ, ਕਹਿਂ ਧਮੰ,
ਕਵਨ ਜੋਗ, ਕੋ ਭੋਗ ਹੈ, ਕਵਨ ਕਮੰ, ਅਪਕਮੰ.
੪ ਕਹੋ ਸੁ ਸਮ ਕਾਸੋਂ ਕਹੈਂ, ਦਮ ਕੋ ਕਹਾਂ ਕਹੰਤ,
ਕੋ ਸੂਰਾ, ਦਾਤਾ ਕਵਨ, ਕਹੋ ਤੰਤ ਕੋ ਮੰਤ.
੫ ਕਹਾਂ ਰੰਕ, ਰਾਜਾ ਕਵਨ, ਹਰਖ ਸੋਗ ਹੈ ਕੌਨ,
ਕੋ ਰੋਗੀ, ਰਾਗੀ ਕਵਨ, ਕਹੋ ਤੱਤ ਮੁਹਿ ਤੌਨ.
੬ ਕਵਨ ਰਿਸ੍ਹ, ਕੋ ਪੁਸ੍ਹ ਹੈ. ਕਹਿਂ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀਕ ਵਿਚਾਰ,
ਕਵਨ ਸ੍ਰਿਸ੍ਹ, ਕੋ ਛਿਸ੍ਹ ਹੈ, ਕਹੋ ਸਗਲ ਵਿਸ੍ਤਾਰ.
੭ ਕਹਾਂ ਕਮੰ ਕੁੱਕਮੰ ਹੈ, ਕਹਾਂ ਭਮੰ ਕੋ ਨਾਸ,
ਕਹਾਂ ਚਿਤਨ ਕੀ ਚੇਸਟਾ, ਕਹਾਂ ਅਚੇਤ ਪ੍ਰਕਾਸ.
੮ ਕਹਾਂ ਨੇਮ, ਸੰਜਮ ਕਹਾਂ, ਕਹਾਂ ਗ੍ਯਾਨ ਅਗ੍ਯਾਨ,
ਕੋ ਰੋਗੀ, ਸੋਗੀ ਕਵਨ, ਕਹਾਂ ਭਮੰ ਕੀ ਹਾਨ.
੯ ਕੋ ਸੂਰਾ, ਸੁੰਦਰ ਕਵਨ, ਕਹਾਂ ਜੋਗ ਕੋ ਸਾਰ,
ਕੋ ਦਾਤਾ, ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਵਨ, ਕਹਿਂ ਵਿਚਾਰ ਅਵਿਚਾਰ.
(ਅਕਾਲ)

ਮਤਿ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ–

੧ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਅਜ ਅਮਰ ਵ੍ਯਾਪਕ ਪਰਮ ਅਨੂਪ,
ਵਿਸ੍ਹੁਨਾਥ ਦੇਵਾਧਿਪਤਿ ਹੈ ਯਹ ਆਤਮ ਰੂਪ.
ਜੈਸੇ ਜਲ ਤੇ ਬੁਦਬੁਦਾ ਔਰ ਤਰੰਗ ਅਕਾਰ,
ਤੈਸੇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਜਾਨੋ ਸ੍ਰਿਸ੍ਹਿ ਵਿਚਾਰ.
ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨ ਹਿਤ ਯਤਨ ਸਦ ਯਹੈ ਧਮੰ ਨਿਜ ਜਾਨ,
ਤਤਪਰ ਹੋ ਉਪਕਾਰ ਮੇ ਕਮੰ ਪਰਮ ਸ਼ੁਭ ਮਾਨ.
੨ ਸਦਾਚਾਰ ਅਰੁ ਯਸ਼ ਸਹਿਤ ਜੀਵਨ ਜੀਵਨ ਆਹਿ,
ਅਪਯਸ਼ ਔਰ ਵਿਕਾਰ ਯੁਤ ਜਿਯਨ ਮਰਨ ਜਗ ਮਾਹਿ.
ਮਨ ਕੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਰਗ ਹੈ ਨਰਕ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ,
ਪਰੈ ਨ ਵਸ਼ ਕਿਂਹ ਵਿਸ਼ਯ ਕੇ ਤਾਂਕੇ ਸੁਘੜਾ ਜਾਨ.
ਵਿਸ਼ਯਪਰਾਯਣ ਮੂੜ੍ਹ ਹੈ ਤਕੰ ਸੱਚ ਪਰਤੀਤਿ,
ਸੋ ਅਵਿਤਕੰ ਪਛਾਨੀਐ ਜੋ ਯਾਂਤੇ ਵਿਪਰੀਤਿ.
੩ ਭਗਨਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਨਿੰਦ ਹੈ ਅਰੁ ਰਣ ਪੀਠ ਦਿਖਾਨ,
ਸਤ੍ਰਜਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਵੀਰਤਾ ਯਹੈ ਜਗਤ ਯਸ਼ ਜਾਨ.
ਧਰਮਕਿਰਤ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਨੋ ਪਾਪ ਮਹਾਂ ਜਿਯ ਮਾਨ,
ਖੱਟ ਘਾਲਿਕੈ ਦੇਵਨੋ ਪੁੰਨ ਨ ਯਾ ਸਮ ਆਨ.
ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੇ ਚਿੱਤ ਕੀ ਲਗਨ ਕਹਾਵੈ ਜੋਗ,
ਦਾਸ਼ ਇੰਦ੍ਰਿਅਨ ਹੋਯਕੈ ਸੁਖ ਭੋਗਨ ਹੈ ਭੋਗ.
ਜਗ ਕੋ ਸੁਖਦਾਯਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਗੁਰੁਮਤ ਮੇ ਹੈ ਕਮੰ,
ਵਿਸ੍ਹ ਦੁਖਾਵਨ ਲੋਭ ਵਿਸ਼ ਜਾਨੋ ਸੋ ਅਪਕਮੰ.
੪ ਮਨ ਵਸ਼ ਕਰਨੋ ਸਮ ਅਹੈ ਦਮ ਇੰਦ੍ਰਿਨ ਜੈਕਾਰ,
ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਨਜਾਯ ਹਿਤ ਲੜੈ ਸੁ ਸ਼ੂਰ ਵਿਚਾਰ.
ਦਾਤਾ ਵਿਦ੍ਯਾਦਾਨਿ ਹੈ ਅਰੁ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਉਦਾਰ,
ਸਤ੍ਯਨਾਮ ਅਰੁ ਵਾਹਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰ ਤਤ੍ਵ ਨਿਰਧਾਰ.
੫ ਜਾਂਕੇ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਅਧਿਕ ਹੈ ਸੋਈ ਰੰਕ ਪਛਾਨ,
ਸੰਤੋਖੀ ਉਤਸਾਹ ਯੁਤ ਰਾਜਾ ਲੇਵੋ ਜਾਨ.
ਦੁਵਿਧਾ ਤ੍ਯਾਗਨ ਹਸ਼ੈਂ ਹੈ ਚਿੰਤਾ ਜਾਨੋ ਸ਼ੋਕ,
ਰੋਗੀ ਵਿਸ਼ਯਾਸਕ੍ਤ ਹੈ ਰਾਗੀ ਚਿੱਤ ਅਰੋਕ.
੬ ਸਹਿਤ ਵਿਵੇਕ ਸੁ ਰਿਸ੍ਹ ਹੈ ਪੁਸ੍ਹ ਪਰਾਕ੍ਰਮਵਾਨ,
ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਅਰੁ ਸ੍ਵਪਨ ਵਤ ਸ੍ਰਿਸ੍ਹਿ ਦਸ਼ਾ ਲਿਹੁ ਜਾਨ.
ਮਾਨੁਸ਼ ਤਨ ਸਫਲੋ ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਸ਼ੁਭ ਕਮੰ ਕਮਾਇ,
ਸੁਈ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਹ, ਯਾਂਤੇ ਉਲਟ ਜਗ ਮੇ ਭ੍ਰਸ੍ਹ ਕਹਾਇ.
੭ ਸਦਾਚਾਰ ਜਗ ਕਮੰ ਹੈ ਦੁਰਾਚਾਰ ਅਪਕਮੰ,
ਗੁਰੁਸਿਖ੍ਯਾ ਕਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਗ੍ਯਾਨ, ਨਾਸ਼ ਹੈ ਭਮੰ.
ਮਾਯਾ ਕੇ ਸੰਯੋਗ ਕਰ ਚੇਤਨ ਚੇਸ੍ਟਾ ਜਾਨ,
ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਸੰਗਤ ਬ੍ਰਹਮ ਮੇ ਤਿਮ ਅਚੇਸ੍ਟਾ ਮਾਨ.
੮ ਇਕਰਸ ਜਪ ਵ੍ਰਤ ਧਾਰਬੋ ਤਾਂਕੇ ਕਹਿਯੇ ਨੇਮ,
ਤ੍ਯਾਗ ਫਜੂਲੀ ਸਰਵਦਾ ਸੰਜਮ ਦਾਯਕ ਖੇਮ.
ਗ੍ਯਾਨ ਯਥਾਰਥ ਵਸ੍ਤੁ ਕੋ ਭਾਖਤ ਗ੍ਯਾਨੀ ਗ੍ਯਾਨ,
ਲਖਨ ਔਰ ਕੋ ਔਰ ਹੀ ਯਹੀ ਰੂਪ ਅਗ੍ਯਾਨ.
ਰੋਗੀ ਸਦਾ ਅਸੰਜਮੀ ਸੋਗੀ ਚਿੰਤਾਵਾਨ,
ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਅਰੁ ਛੂਤ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਹਾਨ.
੯ ਮਨਜੇਤਾ ਸੂਰਾ ਅਹੈ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਗੁਣਵਾਨ,
ਜਥ ਚਿਤ ਕੀ ਥਿਰਤਾ ਭਈ ਸਾਰ ਯੋਗ ਯਹ ਮਾਨ.
ਦਾਤਾ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਹੈ ਗ੍ਯਾਨੀ ਨਾਨਕ ਦੇਵ,
ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਪਸ਼ੁ ਨਰਨ ਤੁਰਤ ਬਨਾਵੈ ਦੇਵ.
ਗੁਰੁਮਤ ਅਨਮਤ ਸਤ੍ਯਜ ਕੋ ਖੋਜਨ ਅਹੈ ਵਿਚਾਰ,
ਭੇੜਚਾਲ ਕੀ ਅੰਧਗਤਿ ਜਾਨ ਲੇਹੁ ਅਵਿਚਾਰ.

ਏਕਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਇਕਸਾਰ.

ਏਕਸਿਧੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ, ਜੋ ਨਿਰਣੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਦੁਤੀ (ਲਾਸ਼ਾਨੀ) ਸਿੱਧ (ਸਾਬਤ) ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਏਕਸਿਧੁ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਏਕ ਸੁਆਨ ਕੈ ਘਰਿ ਗਾਵਣਾ. ਵਾ–ਜਿਸ ਸ੍ਵਰ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ– "ਏਕ ਸੁਆਨ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ."–ਗਾਈਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਰ.

ਏਕਸੁਤ. ਵਿ–ਸਹਿਮਤ. ਇੱਤਿਫਾਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਭੋਰੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋਇਆ ਹੋਇਆ.

ਏਕਸੈ. ਇੱਕ ਨੂੰ. "ਸਭ ਲੋਕ ਸਲਾਹੇ ਏਕਸੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਇੱਕ ਸ਼ਯ (ਵਸ੍ਤੁ).

ਏਕਚਕੁ / **ਏਕਚੱਕੁ** ਵਿ–ਇੱਕ ਚਕ੍ਹ (ਅੱਖ) ਵਾਲਾ. ਕਾਣਾ. "ਏਕਚੱਛ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨ ਰੀਝ ਰਹੇ ਮਹਾਰਾਜ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੪) ੨ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਸਭ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਸਮਦ੍ਰਸ੍ਟਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੰਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯੰਤ। ੫ ਕਾਊਂ. ਦੇਖੋ, ਜਯੰਤ.

ਏਕਚਿੱਤ. ਵਿ–ਏਕਾਗ੍ਰ ਚਿੱਤ. ਸ੍ਥਿਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ. "ਏਕਚਿੱਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧ੍ਯਾਯੋ." (ਅਕਾਲ)

ਏਕਛਤ੍ਰ. ਵਿ–ਅਜਿਹਾ ਰਾਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੈ. ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਿਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ. ਦੇਖੋ, ਇਕਛਤਰਾਜ.

ਏਕਡਾਲ. ਵਿ–ਉਹ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਬਜਾ (ਦਸ੍ਤਾ) ਅਲਗ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿੰਤੂ ਫਲ ਅਤੇ ਕਬਜਾ ਇੱਕ ਹੀ ਲੋਹੇ ਦੇ ਢਲੇ ਅਥਵਾ ਘੜੇ ਹੋਏ ਹੋਣ.

ਏਕਤ. ਸੰ. ਏਕਤ੍ਰ-ਏਕਤ੍ਰ. ਵਿ–ਇੱਕ ਥਾਂ. ਏਕਥੈ. "ਨੀਰੁ ਧਰਣਿ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਏਕਤ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਏਕਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਏਕਤਾ.

ਏਕਤਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੋ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ.

ਏਕਤਾ / **ਏਕਤੁ** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਏਕਤਾ. ਏਕਾ. ਏਕਤ੍ਰ. ਐਕ੍ਯ. ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਪੀਰ ਮੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮੇ ਨ ਭੇਦ ਰਾਖ

ਅੰਤਰ ਕਪਟ ਜੋ ਉਘਾਰੈ ਤੋ ਉਘਰਜਾਇ,
ਐਸੋ ਠਾਟ ਠਾਨੈ ਜੋ ਬਿਨਾ ਹੂੰ ਯੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰੇ
ਸਾਂਪ ਕੋ ਜਹਿਰ ਯੋਂ ਉਤਾਰੈ ਤੋ ਉਤਰਜਾਇ,
"ਠਾਕੁਰ" ਕਹਿਤ ਯਹ ਕਠਿਨ ਨ ਜਾਨੋ ਕਛੂ
ਏਕਤਾ ਕਿਯੇ ਤੇ ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਨ ਸੁਧਰਜਾਇ ?
ਚਾਰ ਜਨੇ ਚਾਰ ਹੂ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਚਾਰ ਕੋਨੈ ਗਹਿ
ਮੇਰੁ ਕੋ ਹਿਲਾਯਕੈ ਉਖਾਰੈਂ ਤੋ ਉਖਰਜਾਇ.

੨ ਸਮਾਨਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ. "ਏਕਤੁ ਰਾਚੈ ਪਰਹਰਿ ਦੋਇ." (ਬਸੰ. ਅ: ਮ: ੧)

ਏਕਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਏਕਤ.

ਏਕਤ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਏਕਤਾ.

ਏਕਥੈ. ਵਿ–ਇੱਕ ਥਾਂ. ਏਕਤ੍ਰ.

ਏਕਦਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕ ਸਮੇਂ। ੨ ਏਕ ਦਫ਼ਹ. ਇੱਕ ਵੇਰ.

ਏਕਦੇਸੀ. ਸੰ. ਏਕ ਦੇਸ਼ੀਯ. ਵਿ–ਇੱਕ ਥਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਸਭ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਾ ਰੱਖੇ.

ਏਕਦੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਣੇਸ਼. ਗਜਾਨਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਦੰਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼.

ਏਕਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸਭ ਨੂੰ ਤੁੱਲ ਦੇਖਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਏਕਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕਰਿ ਸਮਸ੍ਰਿ ਜਾਣੈ ਜੋਗੀ ਕਹੀਐ ਸੋਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਏਕਦ੍ਰਿਕ. ਵਿ–ਇੱਕ ਅੱਖ. ਕਾਣਾ। ੨ ਸਮ ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ. ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ। ੪ ਕਾਊਂ। ੫ ਸ਼ੁਕ੍ਰ.

ਏਕਨਾਰੀਵ੍ਰਤ. ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕਰਨਾ. ਇੱਕ ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਦੂਜੀ ਦੇ ਤ੍ਯਾਗ ਦਾ ਨਿਯਮ. "ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੁਇ." (ਭਾਗੁ) "ਤ੍ਰਿਯ ਏਕ ਵਜਾਹ ਨਹਿ ਕੀਨ ਵਜਾਹ." (ਦੱਤਾਵ)

ਏਕਪਦ / **ਏਕਪਾਦ** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਕੁੰਠ। ੨ ਕੈਲਾਸ਼। ੩ ਕੇਰਲ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਾਲਾਬਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੪ ਮਾਲਾਵਾਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੫ ਇੱਕ ਪੈਰ ਪੁਰ ਖਲੋਕੇ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੬ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਚਰਣ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਹੈ। ੭ ਗਜਾਰਾਂ ਰੁਦ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਿਵ.

ਏਕਬ. ਏਕ–ਅਬ. "ਪ੍ਰਨ ਏਕਬ ਕਰਹੌਂ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਏਕਭਟ. ਵਿ–ਅਦੁਤੀ ਸੂਰਮਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੂਜਾ ਯੋਧਾ ਨਹੀਂ. "ਪਤਿਤਉਧਾਰਣ ਏਕਭਟੇ." (ਅਕਾਲ)

ਏਕਭਾਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਏਕਤਾ ਦਾ ਭਾਵ. ਦ੍ਵੈਤ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕ ਭਾਵ (ਖ਼ਿਆਲ) ਨਾਲ. "ਏਕਭਾਇ ਦੇਖਉ ਸਭ ਨਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਏਕਭਾਰ. ਵਿ–ਤਰਾਜੂ ਦੇ ਪਲੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੋਲਣ ਲਈ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. "ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਭਾਰ ਹੋਵਹਿ."(ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ,ਭਾਰ.

ਏਕਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਅੰਧੇਰੇ ਅਤੇ ਚਾਂਦਨੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਿਥਿ. ਏਕੋਂ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ. ਯਕਮ. "ਏਕਮ ਏਕੰਕਾਰ ਨਿਰਾਲਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ) ੨ ਵਿ–ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸ਼ਾਨੀ. "ਏਕਮ ਏਕੈ ਆਪਿ ਉਪਾਇਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਪ੍ਰਥਮ. ਪਹਿਲਾ.

ਏਕਮਇ / **ਏਕਮਇਆ** / **ਏਕਮਈ** / **ਏਕਮਯ** ਵਿ–ਇੱਕ ਰੂਪ. ਜੋ ਮਿਲਕੇ ਵੱਖ ਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ. ਤਦਰੂਪ. "ਸਾਚੇ ਸੂਚੇ ਏਕਮਇਆ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਏਕ ਮਰੇ ਪੰਚੇ ਮਿਲਿ ਰੋਵਹਿ. (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਇੱਕ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇ ਮਰਣ ਤੋਂ ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭ੍ਰਾਈ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਤ੍ਰ ਰੋਵਹਿ। ੨ ਇੱਕ ਮਨ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਪੰਜੇ ਵਿਕਾਰ ਰੋਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ.

ਏਕ ਮਰੰਤੇ ਦੋਇ ਮੂਏ, ਦੋਇ ਮਰੰਤਹ ਚਾਰਿ। ਚਾਰਿ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਰੰਤਹ ਛਹ ਮੂਏ ਚਾਰਿ ਪੁਰਖ ਦੋਇ ਨਾਰਿ. (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇੱਕ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ (ਹੌਸੈ) ਦੇ ਮਰਣ ਨਾਲ, ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਦੋਵੇਂ ਮਰ ਗਏ. ਦੋ ਦੇ ਮਰਣ ਤੋਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਚਾਰੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ. ਚਾਰ ਨੇ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਣ ਤੇ ਹਰਖ, ਸ਼ੋਕ,ਜਨਮ,ਮਰਣ,ਈਰਖਾ,ਕਾਮਨਾ,ਛੀ ਮਰ ਗਏ,ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਪੁਲਿੰਗ ਅਤੇ ਦੋ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਹਨ। ੨ ਇੱਕ ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਮਰਣ ਤੋਂ ਆਵਰਣ ਅਤੇ ਵਿਕੇਪ ਦੋ ਮਰੇ, ਦੋ ਮਰਣ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮਿਥ੍ਯਾ-ਭ੍ਰਮ, (ਅਨਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਬੁੱਧਿ, ਅਨਿਤ੍ਯ ਵਿੱਚ ਨਿਤ੍ਯ ਬੁੱਧਿ, ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਬੁੱਧਿ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁਚਿ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਚਿ ਬੁੱਧਿ) ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਇਆ. ਚਾਰ ਮਰਣ ਤੋਂ ਛੀ–ਹਰਖ, ਸ਼ੋਕ, ਜਨਮ, ਮਰਣ, ਈਰਖਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਮਰੇ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪੁਲਿੰਗ ਹਨ.

ਏਕ ਰਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਣੇਸ਼, ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਰਦਨ (ਦੰਦ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼.

ਏਕਲ } ਵਿ–ਇਕੇਲਾ. ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਥ ਬਿਨਾ।
ਏਕਲਾ } ੨ ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸਾਨੀ. ਯੱਕਾ।
੩ ਇੱਕੋ. ਏਕ ਹੀ. "ਏਕਲ ਮਾਟੀ ਕੁੰਜਰ ਚੀਟੀ ਭਾਂਜਨ ਹੈਂ ਬਹੁ ਨਾਨਾ ਰੇ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਏਕ ਵਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ। ੨ ਇੱਕ ਸੁਖ਼ਨ. ਇੱਕ ਬੋਲ.

ਏਕ ਵਾਕ } ਸੰ. ਏਕਵਾਕ੍ਯਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਤ ਦਾ
ਏਕ ਵਾਕ੍ਯਤਾ } ਮੇਲ.ਰਾਇ ਦਾ ਇੱਤਿਫਾਕ.ਸਹਮਤਿ.

ਏਕੜ. ਵਿ–ਇਕੱਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ, ਜੋ ੪੮੪੦ ਮੁਰੱਬਾ ਗਜ਼ ਹੈ.

ਏਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ ਅੰਗ ੧। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਅਨਨ੍ਯ ਉਪਾਸਕ. "ਏਕੈ ਕਉ ਸਚੁ ਏਕਾ ਜਾਣੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੪ ਐਕ੍ਯ. ਏਕਤਾ. ਮਿਲਾਪ। ੫ ਵ੍ਯ–ਇੱਕੋ. ਕੇਵਲ. ਫ਼ਕ਼ਤ਼. "ਏਕਾ ਓਟ ਗਹੁਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੬ ਸੰ. ਏਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ.

ਏਕਾ ਏਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਚਾਨਕ. ਯਕਾਯਕ।
੨ ਵਿ–ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ. ਵੱਖੋ ਵੱਖ. ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਨਿਰਾਲਾ.

ਏਕਾ ਏਕੀ. ਵਿ–ਏਕਾਂਤ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਅਦ੍ਵੈਤ ਦਾ ਅਨਨ੍ਯ ਉਪਾਸਕ. "ਰਹਹਿ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਏਕਾ ਏਕੀ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਬੇੜਾ. ਫ਼ੈਸਿਲਾ. "ਏਕਾ ਏਕੀ ਕਿਯੇ ਬਿਨ ਹਮ ਮਿਲਹਿ ਨ ਜਾਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਏਕਾਸੀ } ਸੰ. ਏਕਾਸ਼ੀਤਿ. ਅੱਸੀ ਪੁਰ ਇੱਕ.
ਏਕਾਸੀਹ } ਇਕਾਸੀ, ੮੧.

ਏਕਾਹਾਰੀ. ਵਿ–ਇੱਕ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਖਾਵੇ। ੨ ਇੱਕ ਵੇਲੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਏਕਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਇਕਾਕੀ ੨.

ਏਕਾਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਇੱਕ ਅੱਖ ਵਾਲਾ. ਕਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਏਕਚੱਛ.

ਏਕਾਕਰ. ਦੇਖੋ, ਏਕਾਖਰ.

ਏਕਾਕਰੀ. ਏਖੋ, ਏਕ ਅੱਛਰੀ। ੨ ਇੱਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮ ਦੇਵ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨੰਦ ਦਾਸ ਨੇ ਭੀ ਅਨੇਕਾਖੰ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦੋਹੇ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਦੇ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਯਥਾ–
"ਗੋ ਇੰਦ੍ਰੀ ਗੌ ਵਾਕ ਜਲ ਗੌ ਅਕਾਸ਼ ਦਿਸਿ ਛੰਦ,
ਗੌ ਧਰ ਗੌ ਤਰੁ ਗੌ ਕਿਰਨ ਗੌ ਪਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ."

ਏਕਾਖਰ. ਇੱਕ–ਅਕਰ. ਇੱਕ ਵਰਣ। ੨ ਇੱਕ ਅਵਿਨਾਸੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮ.

ਏਕਾਂਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਅੰਕ ੧. ਦੇਖੋ, ਇਕਾਂਗ। ੨ ਸੰ. ਏਕਾਙ੍ਗ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ। ੩ ਇੱਕ ਅਵੈਵ. ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ.

ਏਕਾਗਰ. ਸੰ. ਏਕਾਗ੍ਰ. ਵਿ–ਇੱਕ ਤਰਫ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ। ੨ ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ. "ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਏਕਾਂਗੀ. ਸੰ. ਏਕਾਙ੍ਗਿਨ. ਵਿ–ਇੱਕ ਅੰਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਏਕਾਗ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਏਕਾਗਰ.

ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠਹਿਰਾਉ. ਚੰਚਲਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ.

ਏਕਾਛ. ਦੇਖੋ, ਏਕਾਕ.

ਏਕਾਛਰੀ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਅੱਛਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਏਕਾਕਰੀ.

ਏਕਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਇਕਾਂਤ.

ਏਕਾਂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਇਕਾਤੀ.

ਏਕਾਦਸ. ਸੰ. ਏਕਾਦਸ਼. ਵਿ–ਦਸ਼ ਉੱਪਰ ਇੱਕ. ਗਿਆਰਾਂ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ੍ਯਾਰਾਂ ਦਾ ਬੋਧਕ ਅੰਗ, ੧੧। ੩ ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਗ੍ਯਾਰਵਾਂ ਸ੍ਕੰਧ.

ਏਕਾਦਸ਼ੀ. ਸੰ. ਏਕਾਦਸ਼ੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਹੀਨੇ ਦੀ ਅੰਧੇਰੇ ਅਤੇ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਗਿਆਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਵੈਸ਼ਨਵਮਤ ਵਿੱਚ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣਾ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਹੈ. ਇਸ ਦਿਨ ਅੰਨ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ-ਵਾਸਰ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵ੍ਰਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:–

"ਏਕਾਦਸੀ ਨਿਕਟਿ ਪੇਖਹੁ ਹਰਿ ਰਾਮੁ,
ਇੰਦ੍ਰੀ ਬਸਿ ਕਰਿ ਸੁਣਹੁ ਹਰਿਨਾਮੁ,
ਮਨਿ ਸੰਤੋਖ ਸਰਬ ਜੀਅ ਦਇਆ,
ਇਨ ਬਿਧਿ ਬਰਤੁ ਸੰਪੂਰਨ ਭਇਆ."
(ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਏਕਾਦੇਸੀ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਦੇਸੀ। ੨ ਵਿ–ਇੱਕ ਉੱਦੇਸ਼ (ਮਨੋਰਥ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਏਕਾਦੇਸੀ ਏਕ ਦਿਖਾਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਏਕਾਵਲਿ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ,
ਏਕਾਵਲੀ } ਪੰਕਜ ਵਾਟਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ ੨।
੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਪਦਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ ਅਤੇ ਤ੍ਯਾਗ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਪਦ ਪਹਿਲਾਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ,ਉਸ ਨੂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਹਿਣਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਸਾਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਮ ਤੁਮ ਸਿਉ ਜੋਰੀ।
ਤੁਮ ਸਿਉ ਜੋਰਿ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਤੋਰੀ."
(ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

"ਏਕ ਮਰੰਤੇ ਦੋਇ ਮੂਏ, ਦੋਇ ਮਰੰਤਹ ਚਾਰਿ,
ਚਾਰਿ ਮਰੰਤਹ ਛਹ ਮੂਏ,ਚਾਰਿ ਪੁਰਖ ਦੋਇ ਨਾਰਿ."
(ਸ. ਕਬੀਰ)

ਏਕਿ. ਕਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ। ੨ ਕਈ ਇੱਕ. "ਏਕਿ ਚਲੇ ਹਮ ਦੇਖਹ ਸੁਆਮੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਇਕਨਾ ਨੂੰ. ਕਈਆਂ ਨੂੰ. "ਏਕਿ ਨਚਾਵਹਿ ਏਕਿ ਭਵਾਵਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਏਕਿਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਐਕ੍ਯ. ਏਕਤਾ. ਮੇਲ। ੨ ਇੱਕ ਹੋਇਆ. "ਠਾਕੁਰ ਸੇਵਕ ਰਲਿ ਏਕਿਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਏਕੀ. ਏਕ ਹੀ ਦਾ ਸੰਛੇਪ. "ਏਕੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਏਕੁ. ਦੇਖੋ, ਏਕ. "ਏਕੁ ਅਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਮੋਰਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਏਕੁ ਅਰਾਧਿ ਪਰਾਛਤ ਗਏ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਐਕ੍ਯ. ਇੱਤਿਫ਼ਾਕ. ਮੇਲ ਜੋਲ. "ਪੰਚਾ ਤੇ ਏਕੁ ਛੂਟਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜ੍ਤਾਲ)

ਏਕੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਸੰ. ਏਕੇਨ੍ਦ੍ਰਿਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਇੰਦ੍ਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ, ਜੈਸੇ ਜੋਕ। ੨ ਸਾਂਖ੍ਯ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ.ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵਰਜਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਏਕੇਂਦ੍ਰਿਯ ਅਰ ਵਸ਼ੀਕਾਰ ਕਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਏਕੈ ਸ਼ਬਦੀ. ਦੇਖੋ, ਇਕ ਸਬਦੀ.

ਏਕੋ. ਇੱਕੋ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. ਇੱਕ ਹੀ. ਫ਼ਕ਼ਤ਼ ਇੱਕ. "ਏਕੋ ਜਪਿ ਏਕੋ ਸਾਲਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸਤ-ਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ? ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮ ਵਖਾਣੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਏਕੋਇਕ } ਵਿ–ਪਰਮ ਅਦੁਤੀ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. ਦੂਜੀ
ਏਕੋਏਕ } ਰਹਿਤ. "ਸਭ ਏਕੋਇਕ ਵਰਤਦਾ."
ਏਕੋਏਕੀ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਏਕੋਏਕ ਵਸੈ ਮਨਿ ਸੁਆਮੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) "ਏਕੋਏਕੀ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਏਕੋ ਪੁਰ ਏਕਾ. ਭਾਵ–ਏਕਾਦਸ਼ੀ. "ਏਕੋਏਕੁ ਬਖਾਨੀਐ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ਇੱਥੇ ਏਕੋਏਕ ਪਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ, ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਦੁਤੀ ਕਰਤਾਰ.

ਏਕੋ ਹੰ ਬਹੁਸ੍ਯਾਂ. ਇਹ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ–ਮੈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੋਵਾਂ. ਅਰਥਾਤ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਸੰਕਲਪ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਰੂਪ ਹੋਜਾਵਾਂ.*

ਏਕੋਤੱਰ. ਵਿ–ਇੱਕ ਵੱਧ. ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਉੱਪਰ. ਜਿਵੇਂ–ਏਕੋਤੱਰ ਸੌ.

ਏਕੋਧਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਧਾਰਣ ਧਰਮ, ਉਹ ਧਰਮ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਸਮਾਨ੍ਯ ਹੋਵੇ. ਸਾਂਝਾ ਧਰਮ. "ਏਕੋਧਰਮੁ ਦ੍ਰਿੜੈ ਸਚੁ ਕੋਈ। ਗੁਰਮਤਿ ਪੂਰਾ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸੋਈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ.

ਏਕੋਨੇਤ੍ਰਾ. ਵਿ–ਸ਼ਮਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ. "ਸਦਾ ਨਿਹਾਰਹਿ ਏਕੋ-ਨੇਤ੍ਰੇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਏਕੰਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹਮ. "ਏਕੰਕਾਰ ਧਿਆਏ ਰਾਮ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਪ੍ਰਣਵੋ ਆਦੀ ਏਕੰ-ਕਾਰਾ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਇੱਕ ਓਅੰਕਾਰ. ੧ਓ."ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰ। ਸਾਹੇ ਊਪਰਿ ਏਕੰਕਾਰ," (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ–ਇੱਕ ਰੂਪ. ਇੱਕ ਆਕਾਰ. "ਭ੍ਰਮ ਛੁਟੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਫਲ ਪਾਕੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਏਕਾ ਏਕੰਕਾਰ ਲਿਖ ਵੇਖਾਲਿਆ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਓਅੰਕਾਰ.

ਏਕੰਕਾਰੀ. ਵਿ–ਇੱਕ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ। ੨ ਇੱਕ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ. ਨਾਨਾ ਭੇਦ ਰਹਿਤ. "ਸੂਤ ਖਿੰਚੇ ਏਕੰਕਾਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੪)

ਏਕੰਕਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਏਕੰਕਾਰ. "ਏਕੰਕਾਰੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਏਕੰਗਾ } ਦੇਖੋ, ਏਕਾਂਗੀ.
ਏਕੰਗੀ }

ਏਖ. ਸੰ. ਏਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਢੂੰਡ. ਭਾਲ. ਤਲਾਸ਼ ।
੨ ਇੱਛਾ. ਚਾਹ.

ਏਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਈਖਣਾ.

ਏਜ਼ਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਏਜ਼ਿਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਖ਼ੁਦਾ.

ਏਜ਼ਾਜ਼. ਅ [illegible] ਇਅ਼ਜ਼ਾਜ਼.ਇੱਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ.

ਏਟਾਯਾ } ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਮੁਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ
ਏਟਾਵਾ } ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਈ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਏਟਾਯਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਏਠ. ਸੰ. ਏਠ. ਧਾ–ਰੋਕਣਾ.ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.ਹਰਕਤ ਕਰਨਾ.

ਏਂਠਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਕੜਨਾ। ੨ ਵਲ (ਪੇਂਚ) ਖਾਣਾ.

ਏਡ੍ਹਕ. ਵਿ–ਇਤਨਾ ਵਡਾ। ੨ ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੀਢਾ.ਛੱਤਰਾ.

ਏਡ੍ਹਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੇਡ.

ਏਡ੍ਹਾ. ਵਿ–ਇਤਨਾ ਵਡਾ. ਇਤਨਾ.

ਏ. ਡੀ. ਦੇਖੋ, ਈਸਵੀ ਸਨ.

ਏਡ੍ਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਡੀ. ਪੈਰ ਦਾ ਅਿਛਲਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਗਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਇਤਨੀ ਵਡੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਫ੍ਰ. Aide-de-Camp. ਏਡੀ ਕੈਂਪ. ਏਡੀਕਾਂਗ. ਸੈਨਾਪਤਿ ਦਾ ਸਹਾਇਕ। ੨ ਮੁਸਾਹਿਬ. ਪਾਸ਼ਦ.

* "ਤਦੈਕ੍ਸ਼ਤ ਏਕੋਹੰ ਬਹੂਸ੍ਯਾਂ ਪ੍ਰਜਾਯੇਯੇਤਿ." (ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਅ: ੬ ਖੰਡ ੨ ਮੰਤ੍ਰ ੩) ਉਸ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ , ਬਹੁਤ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਵਾਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਏਡੂਆ } ਸੰਗਜਾ–ਇੰਨੂ. ਵਸਤ੍ਰ ਰੱਸੀ ਆਦਿਕ ਦਾ
ਏਂਡੂਆ } ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਸਿਰਤ੍ਰਾਣ, ਜੋ ਘੜਾ ਆਦਿਕ ਚੁੱਕਣ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਪੁਨਰ ਏਡੂਆ ਸੀਸ ਤਾਂਕੇ ਟਿਕਾਏ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਸੰ. ਏਣ੍ਡ –ਇੰਡ੍. ਮੂੰਜ ਦੇ ਬਣੇਹੋਏ ਦਸ੍ਮਾਨੇ, ਜੋ ਗਰਮ ਵਸ੍ਤੁ ਉਠਾਉਣ ਸ਼ਮੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਰਖ੍ਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਏਢਕ. ਮੀਢਾ. ਦੇਖੋ, ਏਡ੍ਡਕ ੨."ਏਢਕ ਰੂਪ ਸੁ ਦੀਸਨ ਲਾਗਾ." (ਨਾਪ੍)

ਏਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ. ਹਰਿਣ (ਹਰਨ). "ਬਿਨਾ ਸਸਤ੍ਰ ਬਾਰੇ ਭਏ ਏਣ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰ. ਅਨੇਨਸ੍–ਅਨੇਨਸ੍. ਵਿ–ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ. ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ. "ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ੍ਟ੍ ਰ ਭਰਤ ਏਣ." (ਗਜਾਨ) ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ (ਪ੍ਰਜਾ) ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ.

ਏਣਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ. ਹਰਿਣ (ਹਰਨ). ੨ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ. ਸਿੰਘ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਚੜ੍ਯੋ ਏਣਰਾਜੰ ਧਰੇ ਬਾਣ ਪਾਣੰ." (ਅਜਰਾਜ)

ਏਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਰਿਣੀ (ਹਰਨੀ). ਮ੍ਰਿਗੀ.

ਏਣੀ ਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਹਰਿਣ (ਹਰਨ). ਕਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ.

ਏਤ. ਸਰਵ–ਇਸ. "ਏਤ ਛਡਾਈ ਮੋਹ ਤੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਇਸ ਮੋਹ ਤੋਂ ਛੁਡਾਈ। ੨ ਵਿ–ਇਤਨਾ। ੩ ਸੰ. ਆਇਆ ਹੋਇਆ.

ਏਤੱਝ. ਦੇਖੋ, ਏਤਿਹ੍ਯ.

ਏਤਤ } ਸੰ. ਏਤਦ੍. ਸਰਵ–ਇਹ. ਯਹ. ਏਹ ।
ਏਤਦ } ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਸੇ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਇਉਂ.

ਏਤਦਾਲ. ਅ ਇਅ਼ਤਦਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਅ਼ਦਲ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਸਮਭਾਵ. ਬਰਾਬਰੀ.

ਏਤਬਾਰ. ਫ਼ਾ ਇਅ਼ਤਬਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਰੋਸਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਯਕ਼ੀਨ.

ਏਤੜਾ } ਵਿ–ਇਤਨਾ. ਇਤਨੇ. "ਮੈ ਤਨਿ ਅਵਗਣ
ਏਤੜੇ } ਏਤੜੇ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) "ਏਤੜਿਆ ਵਿਚਹੁ ਸੋ ਜਨ ਸਮਧਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧, ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਸਮਧਾ.

ਏਤਾ. ਵਿ–ਇਤਨਾ. "ਏਤਾ ਭਵਿ ਥਕੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਏਤਾਦ੍ਰਿਸ਼. ਸੰ. ਏਤਾਦ੍ਰਸ਼. ਵਿ–ਜੋ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਹੋਵੇ. ਅਜੇਹਾ. ਐਹੋ ਜੇਹਾ.

ਏਤਾਵਨਮਾਤ੍. ਸੰ. ਏਤਾਵਨ੍ਮਾਤ੍ਰ. ਇਸ ਕ਼ਦਰ. ਏਤੱਤਾ. ਇਤਨਾ. ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ.

ਏਤਿਹ } ਸੰ. ਐਤਿਹ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਇਤਿ–ਹ–ਦਾ ਭਾਵ.
ਏਤਿੱਝ } ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੋਣਾ. ਅਰਥਾਤ–ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਈ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਪਰੰਪਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਏਤਿੜਾ. ਦੇਖੋ, ਏਤੜਾ.

ਏਤੁ. ਦੇਖੋ, ਏਤ. "ਏਤੁ ਮੋਹਿ ਡੂਬਾ ਸੰਸਾਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਏਤੇ. ਇਤਨੇ. ਐਨੇ. ਇਸ ਕ਼ਦਰ. "ਏਤੇ ਗੁਣ ਏਤੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਏਤੈ. ਵਿ–ਇਸ ਕ਼ਦਰ. ਇਤਨੇ. "ਏਤੈ ਜਲਿ ਵਰਸਦੈ ਤਿਖ ਮਰਹਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਏਥਹ. ਦੇਖੋ, ਅਵਰਤਏਥਹ.

ਏਥਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ. ਯਹਾਂ ਸੇ. "ਏਥਹੁ ਫੁੜਕਿਆ ਠਉਰ ਨ ਪਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਏਥੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਥਾਂ. ਇਸ ਜਗਾ। ੨ ਇਸ
ਏਥੈ } ਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਏਥੈ ਓਥੈ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਰਖੈ ਪਤਿ." (ਜਸਾ)

ਏਦਾ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ.
ਏਦਾਂ } ਇਉਂ.

ਏਦੂ } ਇਸ ਤੋਂ. ਇਸ ਸੇ. "ਏਦੂ ਉਪਰਿ ਕਰਮ
ਏਦੂੰ } ਨਹੀਂ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਏਧਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ–ਧਰ. ਇਸ ਪਾਸੇ. ਇਸ ਤਰਫ। ੨ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ.

ਏਨ. ਦੇਖੋ, ਇਨ ਅਤੇ ਏਣ. "ਗਜਾਨ ਅਭਿਰਾਮ ਸ਼ੇਰ, ਮੋਹ ਸਮ ਏਨ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਮੋਹ ਮ੍ਰਿਗ ਤੁੱਲ ਹੈ.

ਏਨਾ. ਵਿ–ਇਤਨਾ। ੨ ਸਰਵ–ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. "ਏਨਾ ਠਗਨਿ ਠਗ ਸੇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਏਨੀ. ਦੇਖੋ, ਏਣੀ। ੨ ਵਿ–ਇਤਨੀ। ੩ ਸਰਵ–ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਏਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਏਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਏਡੂਆ.

ਏਮ. ਦੇਖੋ, ਇਮ. "ਬੁਲਜੋ ਏਮ ਬਾਕੰ." (ਗਜਾਨ)

ਏਮਨਾਬਾਦ. ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ 'ਸੈਦਪੁਰ' ਸੀ. ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਕੇ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ੇਰਗੜ੍ਹ ਰੱਖਿਆ. ਫੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਅਕਬਰ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨੇ ਸ਼ੇਰਗੜ੍ਹ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਦਲਕੇ ਏਮਨਾਬਾਦ ਥਾਪਿਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੈਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਤਖਾਣ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗੁ ਮਲਿਕ.

ਕਿਤਨੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਜਦ ਬਾਬਰ ਤੋਂ ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਡਵਾਕੇ ਜੰਗੀ ਕਾਨੂਨ ਤੋਂ ਅਮਾਨ ਦਿਵਾਈ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਏਮਨਾਬਾਦ اَمِن آباد ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਏਮਨਾਬਾਦ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਹ ਨਗਰ ੩ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਏਮਨਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ :–

(ੳ) ਖੂਹੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਕੀ. ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਖੂਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਜਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਛਕਦੇ ਅਤੇ ਇਸਨਾਨ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ.

(ਅ) ਚੱਕੀ ਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਚੱਕੀ ਇੱਥੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਕਤਲਾਮ ਵੇਲੇ ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੜੇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੂੰ ਦਾਣਾ ਪੀਹਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ. ਅਤੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀ ਛੁਡਵਾਏ ਸਨ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ੧੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ.

(ੲ) ਰੋੜੀ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੁਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਰੋੜਾਂ ਦੇ ਆਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜਕੇ ਧ੍ਯਾਨਪਰਾਇਣ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ੬ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਭੀ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਸੁੰਦਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਏਰਣਾ } ਸੰ. ਆਰਣ੍ਯ–ਆਰਣ੍ਯ. ਵਿ–ਜੰਗਲੀ.
ਏਰਨਾ } ਅਰਨ੍ਯ (ਜੰਗਲ) ਨਾਲ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਦਾ.

ਏਰਨਾ ਗੋਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰਨ੍ਯ ਗੋਮਯ. ਜੰਗਲੀ ਗੋਬਰ. ਆਰਣ੍ਯਗੋਪਲ.

ਏਰਾਕ. ਦੇਖੋ, ਇਰਾਕ.

ਏਰਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਇਰਾਕੀ.

ਏਰਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਐਰਾਵਤ.

ਏਰਾਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵੀ.

ਏਰੰਡ. ਸੰ. ਏਰਣ੍ਡ. ਸੰਗਜਾ–ਇਰੰਡ. ਰੇਂਡ.ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਜਲਾਉਂਣ, ਕਲਾਂ ਦੇ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਜੁਲਾਬ ਆਦਿ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਇਹ ਸੂਲ, ਜੋੜਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਅਤੇ ਕਫ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਸੋਜ ਅਤੇ ਫੋੜੇ ਤੇ ਬੱਧੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ. L. Ricinus Communis। ੨ ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਤੀਰਥ.

ਏਲਚੀ. ਤੁ ايلچى ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਦੂਤ. ਵਕੀਲ। ੨ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ. Envoy.

ਏਲਵਿਲ. ਸੰਗਜਾ–ਇਲਵਿਲਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੁਬੇਰ. ਦੇਖੋ, ਇਲਵਿਲਾ.

ਏਲਾ. ਇਲਾਚੀ. ਦੇਖੋ, ਇਲਾਯਚੀ। ੨ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚੌਬੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਗਜਾਰਾਂ ਤੇ, ਦੂਜਾ ਤੇਰਾਂ ਤੇ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.*

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਨਹਿ ਲੈਹੈਂ ਹਰਿਨਾਮ, ਦਾਨ ਕਾਹੂੰ ਨਹਿਂ ਦੈਹੈਂ." (ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਏਲਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ-ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ-ਜ-ਨ-ਨ-ਯ. ।।ऽ, ।ऽ।, ।।।, ।।।, ।ऽऽ. ਪੰਜ ਅਤੇ ਦਸ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਜਗ ਮੇ ਨਹੀ, ਸੁਖ ਤਨਿਕ ਕਰ ਵਿਚਾਰੋ."×××

੩ ਸੰ. ਧਾ–ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ. ਖੇਲਨਾ.

ਏਲਾਨ. ਅ اعلان ਇਅ਼ਲਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਹੁਕਮ. ਆਗਜਾ। ੨ ਆਗਜਾਪਤ੍ਰ। ੩ ਇੱਤ੍ਰਲਾਅ਼ਨਾਮਾ. ਨੋਟਿਸ. ਵਿਗਜਾਪਨ.

ਏਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਉਂ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਐਸੇ. ਇਸ ਢਬ. "ਏਵ ਭਿ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰ. ਵਜ–ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ. ਯਕੀਨਨ। ੩ ਭੀ। ੪ ਹੀ.

ਏਵਜ. ਦੇਖੋ, ਇਵਜ.

ਏਵਡ } ਇਤਨਾ ਵਡਾ. "ਏਵਡੁ ਊਚਾ ਹੋਵੈ ਕੋਇ."
ਏਵਡੁ } (ਜਪੁ)

ਏਵਮਸਤੁ } ਸੰ. ਵਜ–ਏਵੰ–ਅਸ੍ਤੁ. ਐਸੇ ਹੀ ਹੋ.
ਏਵਮਸ੍ਤੁ } ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇ.

ਏਵਡ. ਇਤਨਾ ਵਡਾ. "ਨਖ ਏਵਡ ਹੈ ਜਾਂਕੋ." (ਬੈਨੌ)

ਏਵੇ } ਵਜ–ਇਉਂ ਹੀ. ਇਸੇਤਰਾਂ. ਯੋਂਹੀ.
ਏਵੇਂ } ੨ ਭਾਵ–ਵ੍ਰਿਥਾ. ਨਿਸ਼ਫਲ. "ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ
ਏਵੈ } ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਇਹੁ ਤਨੁ ਏਵੈ ਖੋਵੈ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀਆਂ) ੩ ਸੰ. ਏਵ. **ਏਵੈਂ** } ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ। ੪ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ."ਨਾਨਕ **ਏਵੰ** } ਏਵੈ ਜਾਣੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਦੰਦ ਹੈ†। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਅਸ੍ਤਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.ਹੈ. "ਕਿ ਅਗੰਜਸ ਕਿ ਅਡੰਜਸ."(ਗਜਾਨ) ੩ ਸੰ. ਸ–ਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੫ ਮਨ। ੬ ਸੋਨਾ. ਸ਼ਯਨ । ੭ ਮੰਗਲ. ਕਲ੍ਯਾਣ। ੮ ਸੰ. ਸ. ਈਸ਼੍ਵਰ. ਪਰਮਾਤਮਾ। ੯ ਸੱਪ. ਸਰਪ। ੧੦ ਪੰਛੀ। ੧੧ ਪੌਣ. ਹਵਾ। ੧੨ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੧੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੧੪ ਗਜਾਨ। ੧੫ ਚਿੰਤਾ। ੧੬ ਸੜਕ। ੧੭ ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਉਂ। ੧੮ ਉਪ. ਸਾਥ. ਨਾਲ. ਸਹਿਤ. ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਦਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ–"ਰੋਗੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਸਰਦ੍ਹਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਬਹੈ ਸਪਰਿਵਾਰਿ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੧੯ ਸਰਵ–ਉਹ.ਵਹ."ਸੁਪਚ ਤੁਲਿ ਸ ਮਾਨਿ."(ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਡਾਲ ਸਮਾਨ ਜਾਣ। ੨੦ ਫ਼ਾ �اُ ਉਸ ਦਾ. ਉਸ ਨੂੰ. ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਕ਼ਲਮਸ਼ (ਉਸ ਦੀ ਕ਼ਲਮ).

* ਜੇ ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੁ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਰੋਲਾ ਛੰਦ ਕਹਾਵੇਗਾ.

† ਜਦ ਇਹ ਸ਼(ਸ਼) ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਤਦ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਤਾਲੂ ਹੈ. ਜਦ ਸ (੧) ਹੈ ਤਦ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਮੂਧੰ (ਮੱਥਾ) ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਉ. ਸੰ. ਸ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌ. ਸੈਂਕੜਾ. "ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਗਾਂਉ ਸਉ ਪਾਏ." (ਸਾਰੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਯਨ. ਸੋਣਾ. "ਸਉ ਨਿਸੁਲ ਜਨ ਟੰਗ ਧਰਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) "ਨਿਤ ਸੁਖ ਸਉਦਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਪਥ. ਸੁਗੰਦ. ਸੌਂਹ. "ਸਾਚ ਕਹੌਂ ਅਘ ਓਘ ਦਲੀ ਸਉ." (ਦੱਤਾਵ) ੪ ਵਜ–ਸਹ. ਸਾਥ. "ਪਾਖੰਡ ਧਰਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਹਰਿ ਸਉ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੫ ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. "ਮੋ ਸਉ ਕੋਊ ਨ ਕਹੈ ਸਮਝਾਇ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੬ ਤੋਂ. ਪਾਸੋਂ. ਦੇਖੋ, ਸਉ ਪਾਈ। ੭ ਫ਼ਾ ਸ਼ੌ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਉ ਨਾਹ."(ਵਾਰ ਆਸਾ)"ਕੁਲਹ ਸਮੂਹ ਉਧਾਰਨ ਸਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਸਉਂਹ. ਦੇਖੋ, ਸੌਂਹ.

ਸਉਹੇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਨਮੁਖ. ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ. ਸਾਮ੍ਹਣੇ. **ਸਉਹੇਂ** "ਸਉਹੇ ਉਤਰੁ ਦੇਇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਸਉਕਣ ਸੰ. ਸਪਤ੍ਨੀ–ਸਪਤ੍ਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਸੇ ਪਤੀ **ਸਉਕਨਿ** ਦੀ ਦੂਜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੌਕਣ. "ਸਉਕਨਿ ਘਰ ਕੀ ਕੰਤ ਤਿਆਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸਉਖ. ਦੇਖੋ, ਸੌਖ.

ਸਉਗਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸੁਗਾਤ.

ਸਉਂਡਿ. ਸੰ. ਸ਼ੁਣ੍ਡਿਨ–ਸ਼ੁੰਡੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਡ (ਸ਼ੁੰਡਾ) ਵਾਲਾ ਹਾਥੀ. ਗਜ. ਕਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁੰਡਾ ਅਤੇ ਸੌਂਡੀ.

ਸਉਂਡਿਅਰਿ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁੰਡੀ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ **ਸਉਂਡਿਆਰਿ** ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਉਂਡਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁੰਡੀ (ਹਾਥੀਆਂ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਉਡੀ. ਸੰ. ਸੋਣ੍ਡ–ਸੌਣ੍ਡਿ. ਵਿ–ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮਹਾ ਸਸਤ੍ਰ ਸਉਡੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੌਂਡੀ.

ਸਉਂਡੀ. ਦੇਖੋ, ਸੌਂਡੀ.

ਸਉਂਡਜਾਂਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁੰਡੀ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਉਂਡਜਾਂਤਕ ਧੁਨਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁੰਡੀ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਉਣ. ਸੰ. ਸ਼ਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਣਾ. ਨੀਂਦ ਲੈਣੀ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਕੁਨ. ਭਲਾ ਅਥਵਾ ਬੁਰਾ ਫਲ ਸੂਚਕ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਦਿਕ. "ਸੋਈ ਸਾਸਤੁ ਸਉਣ ਸੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਪਸਗੁਨ ਅਤੇ ਸਕੁਨ.

ਸਉਣਸਾਸਤ ਸੰ. ਸ਼ਕੁਨ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ **ਸਉਣਸਾਸਤ੍** ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਸਗਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ. "ਛਨਿਛਰਵਾਰ ਸਉਣਸਾਸਤ ਬੀਚਾਰੁ." (ਬਿਲਾ ਵਾਰ ੭) "ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰੈ ਸਾਸਤ੍ਰਸਉਣ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਸਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੋਣਾ. ਸ਼ਯਨ ਕਰਨਾ. "ਬਾਬਾ, ਹੋਰ ਸਉਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸਉਤ. ਦੇਖੋ, ਸਉਕਣ ਅਤੇ ਸਉਤੁ.

ਸਉਤਨਿ. ਸਪਤਨੀ. ਸੌਕਣ. ਦੇਖੋ, ਸਉਕਨਿ.

ਸਉਤੁ. ਸੰ. ਸਪੁਤ੍ਰ. ਪੁਤ੍ ਵਾਲਾ. ਔਲਾਦ ਵਾਲਾ. "ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਹਰਿਜਨ ਕਾ ਉਪਜਿਆ ਜਿਨਿ ਕੀਨੋ ਸਉਤੁ ਬਿਧਾਤਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਉਤਨਿ.

ਸਉਦਰਜ. ਸੰ. ਸੌਨ੍ਦਰ੍ਯ–ਸੌਦਯੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਖੂਬਸੂਰਤੀ. "ਦਿਪੈ ਜੋਤਿ ਸਉਦਰਜ ਧਾਰੇ ਅਨੂਪੰ." (ਨਰਾਵ) ੨ ਸੰ. ਸੌਦਰ੍ਯ–ਸੋਦਯੰ. ਸਹੋਦਰਤਾ. ਸਕੇ ਭਾਈ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਸਉਦਾ. ਤੁ ਸਉਦਾ ਸੌਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲੈਣ ਦੇਣ. ਖ਼ਰੀਦ ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ. ਕ੍ਰਯਵਿਕ੍ਰਯ. "ਸਚ ਸਉਦਾ ਵਾਪਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਬੰਧਨ ਸਉਦਾ ਅਣਵੀਚਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਖਰੀਦਣ ਯੋਗ ਵਸਤੁ. ਜਿਸ ਵਸਤੁ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰੀਏ. "ਨਾਨਕ ਹਟ ਪਟਣ ਵਿਚਿ ਕਾਇਆ ਹਰਿ ਲੈਦੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਉਦਾ ਜੀਉ." (ਆਸ ਮ: ੪) ੩ ਅ. ਸੌਦਾ. ਇੱਕ ਤੱਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਸਿਆਹ ਹੈ. ਵਾਤ. ਵਾਯੁ। ੪ ਫ਼ਾ. ਸੌਦਾ ਤੱਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਰੋਗ. ਸਿਰੜ. ਦੇਖੋ, ਉਦਮਾਦ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਉਂਦਾ.

ਸਉਂਦਾ. ਸ਼ਯਨ ਕਰਦਾ. ਸੋਂਦਾ. "ਸਉਂਦੇ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਉਚਰਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਸਉਦਾਈ. ਵਿ–ਸੌਦਾ ਤੱਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲਾ, ਸੁਦਾਈ. ਸਿਰੜੀ. ਪਾਗਲ. ਦੇਖੋ, ਸਉਦਾ ੪.

ਸਉਦਾਗਰ. ਫ਼ਾ ਸੌਦਾਗ਼ਰ ਵਿ–ਸੌਦਾ (ਵਪਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਪਾਰੀ. ਵਣਿਕ.

ਸਉਦਾਗਰੀ. ਫ਼ਾ ਸੌਦਾਗ਼ਰੀ ਸੌਦਾਗਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਾਣਿਜ੍ਯ. ਤਜਾਰਤ. ਵਪਾਰ. "ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ ਸਉਦਾਗਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਸਉਪਣਾ ਸੰ. ਸ਼ਸਰ੍ਪਣ–ਸਮਪੰਣ. ਸੰ–ਅਰਪਣ. **ਸਉਪਨਾ** ਫ਼ਾ ਸਿਪੁਰਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਪੁਰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੌਂਪਨਾ. ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਉਪੀ ਆਗੈ ਧਰੀ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਕੁੰਜੀ ਗੁਰੁ ਸਉਪਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਖਜਾਨੇ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ ਹੈ.*

ਸਉਪਾਈ. ਸੌਂਪੀ. ਸਿਪੁਰਦ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਉਪਣਾ.

ਸਉਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਮਰਪਣ ਕਰਕੇ. ਸੌਂਪਕੇ. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ." (ਅਨੰਦੁ)

ਸਉਰ. ਦੇਖੋ, ਸਉਰਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਵੈਰ–ਸ੍ਵੈਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵ ਇੱਛਾ. ਆਪਣੀ ਮਰਜੀ। ੩ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਔਰ ਪਿਖੈਂ ਗਜਗਾਮਨਿ ਸਉਰੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਵਿ–ਆਪਣੀ ਮਰਜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਉਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੁਰੁਸਤ ਹੋਣਾ. ਸੁਧਰਨਾ. ਸੱਵਰਨਾ। ੨ ਸੌਰਭ (ਸੁਗੰਧ) ਸਾਥ ਹੋਣਾ. ਸੁਰਭਿਤ ਹੋਣਾ. ਮਹਿਕਣਾ. "ਜਾਕੀ ਵਾਸੁ ਬਨਾਸਪਤਿ ਸਉਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਸਉਰੈ. ਦੇਖੋ, ਸਉਰਣਾ.

ਸਉਲਾ. ਸਵੱਲਾ. ਸਸਤਾ। ੨ ਸੁਗਮ. ਸੌਖਾ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਲ–ਸਬਲ. ਵਿ–ਬਲ ਸਹਿਤ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ। ੪ ਸੰ. ਲਾਸ–ਸ ਉੱਲਾਸ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਹਿਤ. ਰੀਝਿਆ. "ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੁ ਸਉਲਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੫ ਸ਼ਸਾਮਲ. ਸਾਊਲਾ. ਸਾਂਵਲਾ.

ਸਉੜ ਵਿ–ਸੰਕੁਚਿਤ. ਤੰਗ. ਭੀੜਾ. ਭੀੜੀ."ਨੱਚ ਨ ਜਾਣਈ ਆਖੈ ਕੁਇ ਸਉੜੀ." (ਭਾਗੁ) **ਸਉੜਾ** ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੌਣ ਸਮੇ ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤ੍. **ਸਉੜਿ** "ਊਘੈ ਸਉੜ ਪਲੰਘ."(ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) **ਸਉੜੀ** ਉਨਾਂਦ੍ਵੇ ਨੂੰ ਸੋਤ ਅਤੇ ਮੰਜੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ. "ਜੋ ਜੂਅ ਸਉੜੀ ਸੰਜਰੀ ਰਾਜਾ ਨ ਭਤਾਰ." (ਭਾਗੁ) ਜੋ ਸੋਤ ਵਿੱਚ ਜੂਆਂ ਫੈਲ ਜਾਣ, ਤਦ ਉਸ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਹੁਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ.

ਸਉਅਨ. ਸਾਉਆਂ ਨੂੰ. ਸਾਉਆਂ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਸਉਆ.

ਸਉਆ. ਦੇਖੋ, ਸਾਊ. "ਰਾਜਾ ਕੋ ਨਜੋਤਾ ਕਹਜੋ ਸਉਅਨ ਸਹਿਤ ਬੁਲਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੮)

ਸਉਹਾਗ ਸੰ. ਸੌਭਾਗ੍ਯ–ਸੋਭਾਗਯ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁਸ਼–**ਸਉਭਾਗ** ਨਸੀਬੀ। ੨ ਸੁਹਾਗ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਪਤੀ ਦਾ ਸਿਰ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ. "ਸਉਹਾਗ ਭਾਗ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਲਸੰਤ." (ਦੱਤਾਵ)

ਸਉਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਵਾਰ. ਘੋੜਚੜ੍ਹਾ. ਅਸ਼੍ਵਾਰੋਹ. "ਸੰਗ ਸਉਰ ਇਕਾਦਸ ਕਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਇਤੈ ਸਉਰ ਪਠਾਵਤ ਭਏ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਅ. ਸ਼ਊਰ. ਸਮਝ. ਬੁੱਧਿ. ਗਯਾਨ.

ਸਉਰਭ. ਦੇਖੋ, ਸੌਰਭ.

ਸਉਤਾ ਵਿ–ਸਪੁਤ੍, ਸਪੁਤ੍ਰੀ. ਸੰਤਾਨ ਵਾਲਾ, **ਸਉਤੀ** ਵਾਲੀ। ੨ ਸ਼ਸਾਰ੍ਥ–ਸਮਾਪ੍ਤਿ. ਸਸਤਾ. ਸਸਤੀ. ਦੇਖੋ, ਅਰਘ. "ਗਿਆ ਦੇ ਵਣਿਜ ਸਉਤਾ." (ਭਾਗੁ) "ਇਹ ਖੇਪ ਸਉਤੀ." (ਭਾਗੁ)

ਸਅ਼ਦ. ਅ. ਸ ਵਿ–ਭਲਾ। ੨ ਨੇਕਬਖ਼ਤ. ਸੁਭਾਗੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਦਤਮੰਦ.

ਸਇ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਤ. ਸੌ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਯ.

ਸਇਆਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਦ ਗਯਾਨ. ਉੱਤਮ ਗਯਾਨ। ੨ ਵਿ–ਸਦ ਗਯਾਨੀ. ਸਿਆਣਾ. ਸੁਗਯਾਨੀ. "ਪ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨ ਦਧਿ ਮਥੈ ਸਇਆਨ." (ਭੈਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਸਇਆਨਪ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਗਯਾਨਤਾ. ਦਾਨਾਈ. ਸੁਜਾਨਪਨ। ੨ ਚਤੁਰਾਈ। ੩ ਚਾਲਾਕੀ। ੪ ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ. ਕੰਜੂਸੀ.

ਸਇਆਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਇਆਨ ੨.

ਸਇੰਦ. ਰਥ. ਦੇਖੋ, ਸਸੰਦਨ. "ਗਜ ਬਾਜਿ ਸਵਾਰ ਸਇੰਦ ਚਲੇ." (ਸਲੋਹ)

ਸਈ. ਵਿ–ਸ਼ਤੀ. ਸੌ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਸਦੀ। ੨ ਸ੍ਵਯੰ ਹੋਈ ਖੇਤੀ.ਆਪੇ ਉਪਜੀ ਖੇਤੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸਾਂਈ। ੪ ਸਖੀ. "ਚਰਚਾ ਜਬ ਜਾ ਉਨ ਸਈਅਨ ਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਅ. ਸਈ. ਸਈ. ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼.

ਸਈਅਦ. ਦੇਖੋ, ਸੱਯਦ ਅਤੇ ਸੈਯਦ.

ਸਈਆਹੁ. ਅ. ਸਾਇਹ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲਾ. ਸੈਲੀ.

ਸਈਆਦ. ਅ. ਸ਼ਯਾਦ. ਸ਼ਈਆਦ. ਸ਼ੈਦ (ਸ਼ਿਕਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਅਹੇਰੀ. "ਰੈਨਾ ਹੋਈਆਂ ਬੋਧੀਆਂ ਪੁਰਖ ਹੋਏ ਸਈਆਦ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਹਿੰਸਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਅਤੇ ਪਤਿ ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ. ਭਾਵ–ਬੇਮੇਲ ਸੰਜੋਗ। ੨ ਜਾਲਿਮ.

ਸਈਸ. ਅ. ਸਾਇਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਇਸ (ਨਿਗਰਾਨੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.ਬਖ਼ਸ਼ੀ। ੨ ਕੋਤਵਾਲ। ੩ ਘੋੜੇ ਦੀ ਖਬਰਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ.ਪੁੜਵਾਲ.

ਸਈਧਵ. ਦੇਖੋ, ਸੈਂਧਵ.

ਸਈਯਦ. ਦੇਖੋ, ਸੱਯਦ ਅਤੇ ਸੈਯਦ.

ਸਈਯਾ ਸੰਗਜਾ–ਸੈਂਯਾਂ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸਾਂਈਂ. "ਰੱਛ **ਸਈਯਾਂ** ਕਰੋ ਉਠ ਸਈਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਈਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਸਈਆਦ.

ਸਸ. ਸੰ. ਸ਼ਸ੍. ਧਾ–ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਸੋਣਾ. ਬੋਲਨਾ. ਕੱਟਣਾ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿ ਸਸ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਸ. ਸ਼ਸ਼ਕ. ਸਹਾ. ਖ਼ਰਗੋਸ਼. "ਸਸ ਹਤ ਅਸੁ ਦੁਹੁ ਦਿਸਿ ਲਰਕਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਸੰ. ਸ਼ਸਨ. ਖੇਤੀ. "ਸਭ ਹੀ ਸੁਸਕ ਹੋਗਈ ਬਭ ਸਸ " (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਿ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਸਸ ਪੂਰਣਮਾ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੬ ਸੰ. ਸਸ. ਘਾਹ। ੭ ਸਸ੍. ਵਿ–ਸੁਸਤ. "ਅਮ ਜਿਹਵਾ ਸਸ ਕਥਾ ਬਹੁ." (ਗੁਵਿ ੬) ੮ ਫ਼ਾ ਸ਼ਸ਼. ਛੀ. ਸ਼ਟ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Six। ੯ ਦੇਖੋ, ਸਸੁ.

ਸਸਕ. ਸੰ. ਸ਼ਸਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹਾ. ਖ਼ਰਗੋਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰੁਸ ਜਾਤਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਸਕਣਾ.

ਸਸਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਅਕ (ਦੁੱਖ) ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਣਾ. **ਸਸਕਨਾ** ਔਖਾ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਣਾ. "ਤੇਰੇ ਭਯ ਭੀਤ ਭਾਹੀ ਕ੍ਰੂਪ ਸਸਕਤ ਹੈਂ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਸਸਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਵ ਸੰਸਕਾਰ. ਸ਼ਵ (ਮੁਰਦੇ) ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ. ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਅਗਨਿ ਸੰਸਕਾਰ. ਦਾਹ.

ਸਸਕੁਲਿ ਸੰ. ਸ਼ਾਕੁਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਝੂਸਲੀ। **ਸਸਕੁਲੀ** ੨ ਜਲੇਬੀ। ੩ ਮਾਹਾਂ ਦੀ ਪੀਠੀ ਦੀ ਜਲੇਬੀ. ਅਮ੍ਰਤੀ. "ਮੋਦਕ ਸਸਕੁਲਿ ਪਰਪਾ ਪੂਰੀ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਸਮੋਸਾ ਪਕਵਾਨ.

ਸ਼ਸ਼ਗਾਨੀ. ਸੋਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸ਼ਦਾਂਗ। ੨ ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਦੁਅਨੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ.

* ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ—"ਕੁੰਜੀ ਗੁਰੁ ਸਉ ਪਾਈ." ਬੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਸਘਰ. ਦੇਖੋ, ਸਸਿਘਰ.

ਸਸਘਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸਸਿਘਰਿ.

ਸਸਤ. ਵਿ–ਸਸਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਘਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਤ–ਸ਼ਸ੍ਤ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਤ. ਸਲਾਹਿਆ. ਲਾਇਕ ਤਾਰੀਫ਼. "ਸਸਤ ਵਖਰ ਤੂੰ ਘਿੰਨਹਿ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਉੱਤਮ ਵਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼। ੪ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕੀਤਾ। ੫ ਫ਼ਾ شصت ਸ਼ਸ੍ਤ. ਸੱਠ. ਸ਼ਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ,ਅੰ.Sixty. ੬ ਉਹ ਅੰਗੂਠੀ, ਜੋ ਅਕਬਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ "ਦੀਨ ਇਲਾਹੀ"ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, Vincent Smith's "Akbar," p. 217.

ਸਸਤਰ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਸਸਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ ੧ ਅਤੇ ਸਹਘਾ.

ਸਸਤਾਉਣਾ } ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਨ–ਸ਼ਸ਼ਨ. ਸ੍ਵਾਸ (ਦਮ)
ਸਸਤਾਨਾ } ਲੈਣਾ. ਠਹਿਰਨਾ. ਭਾਵ–ਥੋੜੇ ਸਮੇ ਲਈ ਦਮ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਠਹਿਰਨਾ. "ਤਾਂ ਘੜੀ ਇਕ ਸਸਤਾਇਕੇ." (ਜਸਾ)

ਸਸਤਿ } ਸਸਤਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਤਿ–
ਸਸਤੀ } ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਸਤਤਿ. ਤਾਰੀਫ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰੀ.

ਸਸਤੋ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ ੧ ਅਤੇ ਸਹਘੋ.

ਸਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਤ–ਸ਼ਸ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਸ਼ਸ (ਕੱਟਣਾ) ਕਰੇ. ਵੱਢਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਹਥਿਆਰ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹਨ :–

(ੳ) ਮੁਕ੍ਤ, ਜੋ ਹੱਥੋਂ ਛੱਡੇ ਜਾਣ. ਜੇਹਾਕਿ ਚਕ੍ਰ.

(ਅ) ਅਮੁਕ੍ਤ, ਜੋ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਛੱਡੇ ਜਾਣ. ਤਲਵਾਰ ਕਟਾਰ ਆਦਿ.

(ੲ) ਮੁਕ੍ਤਾਮੁਕ੍ਤ, ਜੋ ਹੱਥੋਂ ਛੱਡੇ ਭੀ ਜਾਣ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਭੀ ਵਰਤੇ ਜਾਣ. ਬਰਛੀ ਗਦਾ ਆਦਿਕ.

(ਸ) ਯੰਤ੍ਰ ਮੁਕ੍ਤ, ਜੋ ਕਲ ਨਾਲ ਛੱਡੇ ਜਾਣ. ਜੈਸੇ–ਤੀਰ, ਗੋਲੀ ਆਦਿ.

ਜੋ ਮੁਕ੍ਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ "ਅਸ੍ਤ੍ਰ" ਸੰਗਜਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤ੍ਰ.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਵਿਲਾਸ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਾਮ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ–

ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਏਕੈ ਕਰ ਧਾਰੀ,
ਦੁਤਿਯ ਧੋਪ ਗਹਿ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਕਟਾਰੀ,
ਚਤੁਰ ਹਾਥ ਸਹਿਥੀ ਉਜਿਆਰੀ,
ਗੋਫਨ ਗੁਰਜ ਕਰਤ ਚਮਕਾਰੀ,–
ਪੱਟਹਸੰਭਾਰੀ ਗਦਾ ਉਭਾਰੀ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਸੁਧਾਰੀ ਛੁਰਕਾਰੀ,
ਜੱਬੂਆ ਅਰੁ ਬਾਨੰਸੁਕਸ ਕਮਾਨੰਚਰਮ ਪ੍ਰਮਾਨੰਧਰਭਾਰੀ,
ਪੰਦ੍ਰਏ ਗਲੋਲੰ ਪਾਸ਼ ਅਮੋਲੰ ਪਰਸ਼ੁ ਅਡੋਲੰ ਹਥਨਾਲੰ,
ਬਿਛੂਆ ਪਹਿਰਾਯੰ ਪਟਾ ਭ੍ਰਮਾਯੰ ਜਿਮਿ ਯਮ ਧਾਯੰ ਵਿਕਰਾਲੰ. (ਰਾਮਾਵ)

ਅਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੋ ਖੜਗ ਤੁਪਕ ਤਬਰ ਅਰੁ ਤੀਰ,
ਸੈਫ ਸਿਰੋਹੀ ਸੈਹਥੀ ਯਹੈ ਹਮਾਰੇ ਪੀਰ. ××
ਤੁਹੀ ਕਟਾਰੀ ਦਾੜ੍ਹਜਮ ਤੂੰ ਬਿਛੂਓ ਅਰੁ ਬਾਨ. ××
ਤੁਹੀ ਗੁਰਜ ਤੁਮ ਹੀ ਗਦਾ ਤੁਮਹੀ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ. ×× (ਸਨਾਮਾ)

ਵਡੇ ਬਾਣ ਚੋਰੇ ਸੁ ਤੇਗੇ ਜੁ ਮਜਾਨੀ,
ਦੁਧਾਰੇ ਪੁਲਾਦੀ ਅਨੇਕੈਂ ਮਹਾਨੀ,
ਸਿਰੋਹੀ ਹਲੱਬੀ ਜਨੱਬੀ ਦਈ ਹੈਂ,
ਕਰਾਚੋਲ ਖੰਡੇ ਜੁ ਕੱਤੀ ਲਈ ਹੈਂ.
ਸਭੈ ਲੋਹ ਕੀ ਸਾਂਗ ਨੇਜੇ ਬਿਸਾਲੇ,
ਬਿਛੂਏ ਵਡੇ ਬਾਂਕ ਜੱਬੂਏ ਕਰਾਲੇ,
ਛੁਰੇ ਖੋਖਨੀ ਸੈਫ ਲਾਂਬੀ ਬਲੰਦੇ,
ਘਨੇ ਸੇਲ ਭਾਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸੇ ਅਮੰਦੇ.
ਮਲੈਹੀਨ ਸਾਫੰ ਬਨੇ ਅੰਗ ਚੰਗੇ,
ਤਮਾਚੇ ਕਲਾਦਾਰ ਸਤ੍ਰਨ ਭੰਗੇ.
ਤੁਫੰਗੋਂ ਜੱਜੈਲੰ ਜੱਬੂੰਰੇ ਧਮਾਕੇ,
ਦਏ ਚਕ੍ਰ ਵਕ੍ਰੰ ਚਮੰਕੈਂ ਚਲਾਕੇ.
ਵਡੇ ਮੋਲ ਕੇ ਦੂਰ ਤੇ ਆਇ ਢਾਲੇ,
ਕਠੋਰੰ ਕੁਦੰਡੰ ਵਡੇ ਓਜ ਵਾਲੇ.
ਭਰੇ ਬਾਣ ਭਾਥੇ ਅਨੇਕੈਂ ਪ੍ਰਕਾਰੇ,
ਧਰੇ ਬਾਣ ਪੈਨੇ ਲਗੇ ਬੀਂਧ ਪਾਰੇ.(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)ਇਤਜਾਦਿ.

ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਅਤੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਮੂਲੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਯੋਗ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਜਾਨ ਲਈ ਇੱਥੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ.

ਸਸਤ੍ਰ ਈਸ } ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਖੜਗ.
ਸਸਤ੍ਰ ਈਸ੍ਰ } (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਤ੍ਰ ਈਸ੍ਰਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ (ਖੜਗ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. ਤਲਵਾਰਬੰਦ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਤ੍ਰਸ਼ੇਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੰਘ ਰੂਪ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਤਲਵਾਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਤ੍ਰਗਿਆ. ਵਿ–ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰਗਜ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦਜਾ ਦਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਗਜ. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਗਜਾਤਾ. "ਧਰਤ ਧਿਆਨ ਗਿਆਨ ਸਸਤ੍ਰਗਿਆ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਸਸਤ੍ਰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰਨੀ.

ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀ. ਹਥਿਆਰ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਸੱਲਹ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤੀਆ ਸਿੰਘ. ਖਾਲਸਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਨਧਾਰੀ.

ਸਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਕੂਟ (ਪਹੇਲੀ) ਦੀ ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ ਖੜਗ, ਕਟਾਰ, ਬਰਛੀ, ਚਕ੍ਰ, ਵਾਣ (ਤੀਰ), ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ) ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਿਗਾੜੇ ਹੋਏ ਪਦਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਸੂਖਮ ਬੁੱਧਿ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ.

ਦਯਾਰਹਿਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ–ਸ੍ਰਾਵੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਵੀ, ਛਤਜ ਦੀ ਥਾਂ ਛਿਤਜ, ਛੇਦਕ ਦੀ ਥਾਂ ਛਾਦਕ, ਸਿਪਿਹਿਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਪੈਹਰ, ਸ਼ਸਨ ਕੁੰਭੇਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਸਸਨ ਕੇ ਭੇਸ, ਅਸ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸੁਰ, ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਅਧਿਪ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿਸਨਾਧਪ, ਸੂਤਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਸੱਤਰ, ਆਰਵਲਾ ਅਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਅਰਬਲਾਰ, ਧ੍ਵਨਨਿ ਦੀ ਥਾਂ ਧਨਨੀ, ਸੂਰਜਜ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰਜਜ, ਸੁਧੁਨਿ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਧਨ, ਸੰਕ੍ਰੰਦਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਕ੍ਰਦਨ, ਹਰ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰਿ, ਹਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰ, ਯਾਗਜਸੇਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਯਾਗਮੇਨ, ਬਾਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਬੰਸੀ, ਵਿਬੁਧ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿਬਿਧ, ਬਿਹਸ ਦੀ ਥਾਂ ਬਹਸਿ, ਸਹਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸਪਤ, ਤੁਰੰਗਨਿ ਦੀ ਥਾਂ ਤਰੰਗਨਿ ਆਦਿ ਸੈਂਕੜੇ ਸ਼ਬਦ ਬਿਗਾੜਕੇ ਅਰਥ ਤੋਂ ਅਨਰਥ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਪਦਾਂ ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਥਾਂ ਜੋਗ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਦੱਸਕੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਨਿਯਮ ਦੱਸੇ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਕਲਪੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਖੜਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ੍ਰਿਸਟੇਸ (ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ–ਈਸ਼) ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਵਿਸ਼੍ਵ, ਜਗਤ, ਸੰਸਾਰ, ਦੁਨੀਆ ਆਦਿ ਜਿਤਨੇ ਨਾਉਂ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਈਸ਼, ਏਸ਼, ਪਤਿ ਆਦਿ ਪਦ ਜੁੜਨ ਤੋਂ ਖੜਗ ਦੇ ਨਾਉਂ ਜਾਣੇ. ਖੜਗ ਦਾ ਹੋਰ ਨਾਉਂ ਹੈ–ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲਕ, ਤਦ ਭੂਮਿ, ਵਸੁਧਾ, ਵਸੁੰਧਰਾ, ਥਿਰਾ ਆਦਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਪਾਲਕ ਪਦ ਲਗਾਕੇ ਖੜਗ ਨਾਉਂ ਸਮਝੇ. ਇਵੇਂ ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰੀਵਾ ਅਰਿ ਦੱਸਿਆ ਹੈ,ਤਦ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਗਰਦਨ, ਨਾਰ, ਕੰਠ, ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਅਰਿ, ਸਤ੍ਰ, ਵੈਰੀ ਆਦਿ ਪਦ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਖੜਗ ਬੋਧਕ ਨਾਮ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ–ਜਗਮਾਤ, ਸਸਤ੍ਰਪਤਿ, ਕਵਚਾਂਤਕ, ਖੇਲਾਂਤਕ, ਖਲਮਾਰਕ, ਭੂਤਾਂਤਕ, ਭਵਹਾ, ਖਗਅਰਿ, ਮ੍ਰਿਗਅਰਿ ਆਦਿ ਖੜਗ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਬਾਬਤ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਕਈ ਪਾਠਕ ਖ਼ਾਸ ਸੰਕੇਤ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾ, ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ–"ਜਗਤਮਾਤ" ਨਾਉਂ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਭਵਾਨੀ ਦਾ ਹੈ, ਕਵਚਾਂਤਕ ਬੰਦੂਕ ਭੀ ਹੈ, ਭੂਤਾਂਤਕ ਸ਼ਿਵ ਹੈ, ਖਗਅਰਿ ਬਾਜ਼ ਹੈ, ਮ੍ਰਿਗਅਰਿ ਸ਼ੇਰ ਹੈ ਆਦਿ. ਪਰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਖੜਗ ਦਾ ਖਾਸ ਅਰਥ ਬੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੂਢੀ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ. ਐਸੇ ਹੀ ਬਰਛੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਟਹਾ, ਵਰੁਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਮੁਨਾਈਸ਼,ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤ੍ਰਿਣਰਿਪੁ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤਿਮਿਰਹਾ, ਘਾਹ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਦੀਜ, ਬਿਟਛ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਲਜ ਆਦਿ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਏ.

(ਅ) ਕਟਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜਮਧਰ ਜਮਦਾੜ ਉਦਰ ਅਰਿ ਆਦਿ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜਮ (ਯਮ) ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਦਾੜ੍ਹ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਅਰਿ ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਪਦ ਲਗਾਕੇ ਕਟਾਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਬਣਦੇ ਹਨ.

(ੲ) ਬਰਛੀ ਨੂੰ ਸੈਹਥੀ, ਸ਼ਕਤਿ, ਸੁਭਟਅਰਿ, ਸੈਨਾਰਿਪੁ, ਕੁੰਭਅਰਿ, ਯਸਟੀਅਰਧੰਗ, ਭਟਹਾ, ਕੁੰਭਹਾ, ਕੁੰਭੀਰਿਪੁ, ਲਛਮਨ ਅਰਿ, ਘਟੋਤਕਚ ਅਰਿ ਆਦਿ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ.ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਸੁਭਟ ਅਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਜੇ ਯੋਧਾ ਰਿਪੁ ਹੋਵੇ ਅਥਵਾ ਕੁੰਭੀ ਅਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁੰਜਰ ਰਿਪੁ ਹੋਵੇ ਤਦ ਕੇਵਲ ਪਦਾਂ ਦਾ ਹੇਰ ਫੇਰ ਹੈ,ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਇੱਕੋ ਹੈ.

ਸਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਗਜਾਨ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੋਣਾ ਭੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਬਿਨਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਲਛਮਨ ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਘਟੋਤਕਚ ਮੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਸੈਹਥੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਛਮਨ ਰਿਪੁ ਅਤੇ ਘਟੋਤਕਚ ਰਿਪੁ ਹੋਇਆ.

(ਸ) ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸਨੁ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਦੇ ਸਭ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਸਸਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਆਯੁਧ ਪਦ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਜੋ ਵੈਰੀ ਚਕ੍ਰ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ਕ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਵਿਸਨੁ ਸਸਤ੍ਰ, ਕ੍ਰਿਸਨਾਯੁਧ, ਮੁਰਮਰਦਨ, ਮਧੁਹਾ, ਨਰਕਾਸੁਰ ਰਿਪੁ, ਇਤਜਾਦਿ. ਜੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਤੇ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰਣ ਗਜਾਨ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕਠਿਨਾਈ ਨਹੀਂ.

(ਹ) ਤੀਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜੋ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਧਨੁਖਗ੍ਰਜ, ਚਰਮਛੇਦਕ, ਮ੍ਰਿਗਹਾ, ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਕਲਪੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਾਣ ਨੂੰ ਆਕਾਸ-ਚਾਰੀ ਮੰਨਕੇ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖੇ ਨਾਮ ਬਣਾਏ ਹਨ ਉਹ ਅਣੋਖੇ ਢੰਗ ਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ–"ਰਜਨੀਸੁਰ ਧਰਧਰ", "ਚੰਦ੍ਰਧਰਚਰ", ਅਰਥਾਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼, ਤਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ–ਝਖਧਰਸੁਤ, ਵਾਸਵ ਅਰਿ*ਧਰ ਤਨਯ, ਅਰਥਾਤ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਮੈਨਾਕ ਪਰਬਤ, ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਇਤਜਾਦਿ.

ਕਾਮ ਦੇ ਸਭ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਅੰਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਦ ਜੋੜਕੇ ਭੀ ਤੀਰ ਦੇ ਨਾਮ ਥਾਪੇ ਹਨ, ਯਥਾ–
ਪੁਹਪਧਨੁਖਾਯੁਧ, ਮੀਨਕੇਤ੍ਵਾਯੁਧ, ਸ਼ਿਵਅਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਆਦਿ.

ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਦ ਲਗਾਕੇ ਭੀ ਬਾਣ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਯਥਾ–ਇੰਦ੍ਰਸੁਤ ਆਯੁਧ, ਗੁੜਾਕੇਸ਼ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਧਨੰਜਯ ਅਸਤ੍ਰ, ਆਦਿ.

ਕਰਣ, ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਤੇ ਰਾਵਣ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕਰਣਾਂਤਕ, ਸੂਰਯ-ਸੁਤਅਰਿ, ਕ੍ਰਿਸਨਾਂਤਕ, ਹਲਧਰ ਅਨੁਜ ਅਰਿ ਆਦਿ ਬਾਣ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ.

ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਰਥਵਾਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਭੀਖਮ ਅਰਿ ਸੂਤ ਅਰਿ, ਗੰਗਾਪੁਤ੍ਰ ਅਰਿ ਸੂਤ ਅਰਿ, ਇੰਦ੍ਰ ਤਾਤ ਸੂਤਰਿ, ਯੁਧਿਸਟਿਰ ਅਨੁਜ ਸੂਤਰਿ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਨਾਉਂ ਰਚੇ ਹਨ.

ਸਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਅੱਗਾਪਿੱਛਾ ਦੇਖਕੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਧਜਾਹਾਰ† ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਪ੍ਰਿਥਮ ਜੁਧਿਸਟਰ ਭਾਖ, ਬੰਧੁ ਸਬਦ ਪੁਨ ਭਾਖੀਏ। ਜਾਨ ਹ੍ਰਿਦੈ ਮੇ ਰਾਖ, ਸਕਲ ਨਾਮ ਏ ਬਾਨ ਕੇ."(੧੬੮) ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਦਾ ਭਾਈ ਹੋਇਆ ਅਰਜੁਨ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਲਈ "ਸੂਤਰਿ" ਪਦ ਬਾਹਰੋਂ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਰਥਾਤ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਸੂਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. ਐਸੇ ਹੀ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਹੈ–"ਪ੍ਰਿਥੀ ਸਬਦ ਕੋ ਆਦਿ ਉਚਾਰੋ। ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਜਾ ਪਦ ਦੈ ਡਾਰੋ। ਨਾਮ ਤੁਫੰਗ ਜਾਨ ਹਿਯ ਲੀਜੈ। ਚਹਿਯੈ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਪਦ ਦੀਜੈ." (੭੨੧) ਇਸ ਥਾਂ ਪ੍ਰਿਥੀਜ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਸਟਨਿ ਪਦ ਵਾਧੂ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਬੰਦੂਕ ਨਾਉਂ ਬਣੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਿਥੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਠ, ਉਸ ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ ਤੁਫੰਗ.

ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਨ੍ਹਯ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,ਜੈਸੇ–"ਤਿਮਰ ਉਚਰ ਹਾ ਭਗਣਿ ਬਖਾਨੋ." (੧੦੦੬) ਅਰਥ ਲਈ ਪਾਠ ਹੋਵੇਗਾ ਤਿਮਰਹਾ ਉਚਰ ਭਗਣਿ ਬਖਾਨੋ,

* वासवोऽरिर्यस्य. † ਅਰਥ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

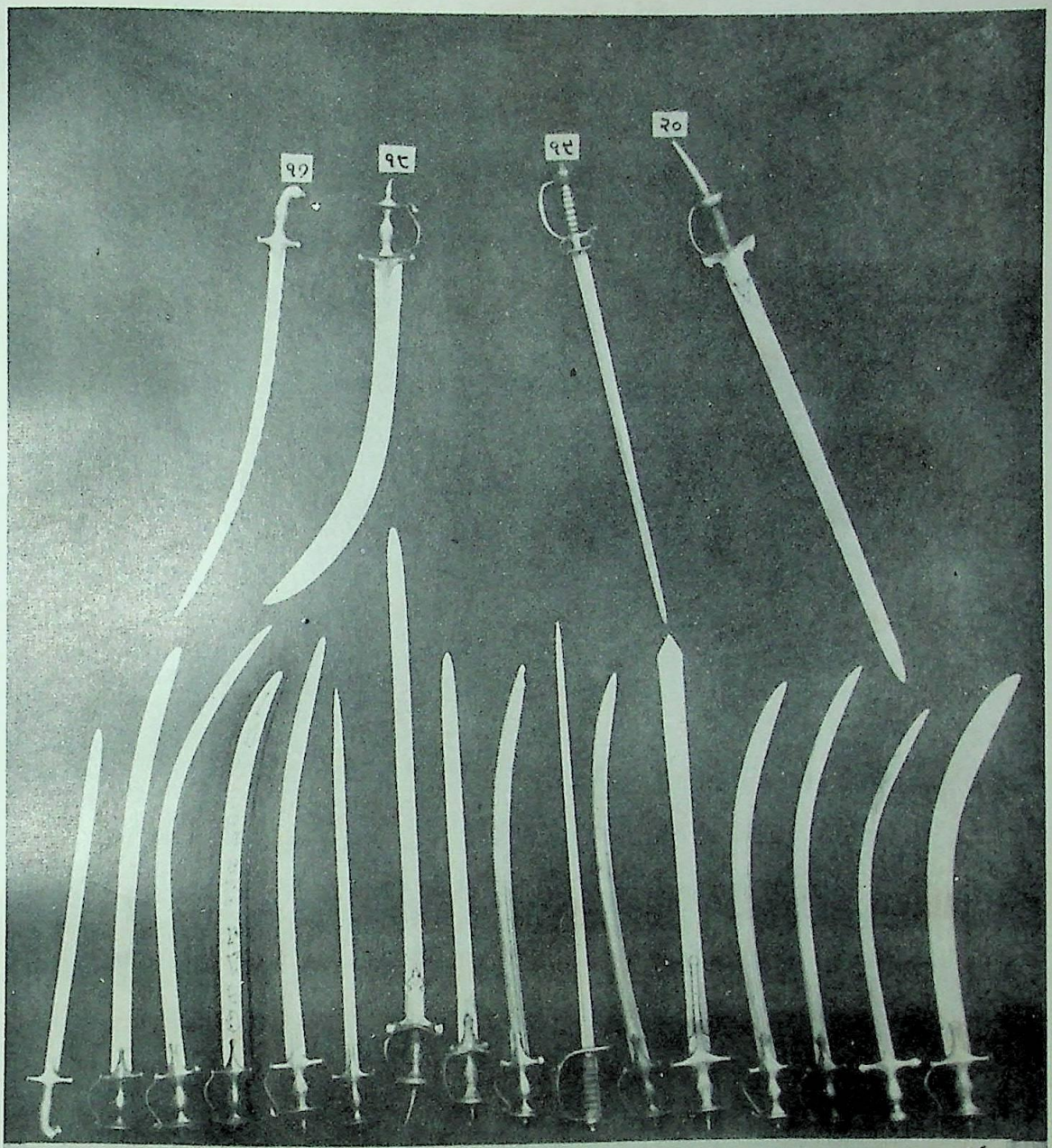

ਅੱਖਰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ:—ਊਨਾ ਨੰਃ ੧, ਅਸਿ ੨, ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ A, ਇਹ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਦਾ ਚਿੱਲਾ ਕੱਟਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਸਫਾਜੰਗ (ਪਰਸ਼ੁ) ੪੩, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ੩, ਸਾਰੰਗ (शार्ङ्ग) ੭੩, ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ੪, ਸਿਰੋਹੀ ੫, ਸੀਖਚਾ ੬, ਸ਼ੂਲ ੩੨, ਸੈਫ਼ ੭, ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਾਰਿ ੩, ਦੇਖੋ, ਅਸਿ. ਕਟਾਰ ੨੪, ਕੱਤੀ ੮, ਕਰਦ ੪੯, ਕਰਾਬੀਨ ੫੪, ਕਰੌਤੀ ੯, ਕਿਰਚ ੧੦, ਕੁਹੁਕਬਾਣ B, ਕੁਕਰੀ ੪੦, ਕ੍ਰਿਪਾਣ ੧੧, ਖਪਰਾ C, ਖੰਜਰ ੩੧, ਖੰਡਾ ੧੨, ਗਤਕਾ ੨੧, ਗਦਾ ੪੭, ਗੁਜਰਾਤ ਫੋਟੀ੧੪,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

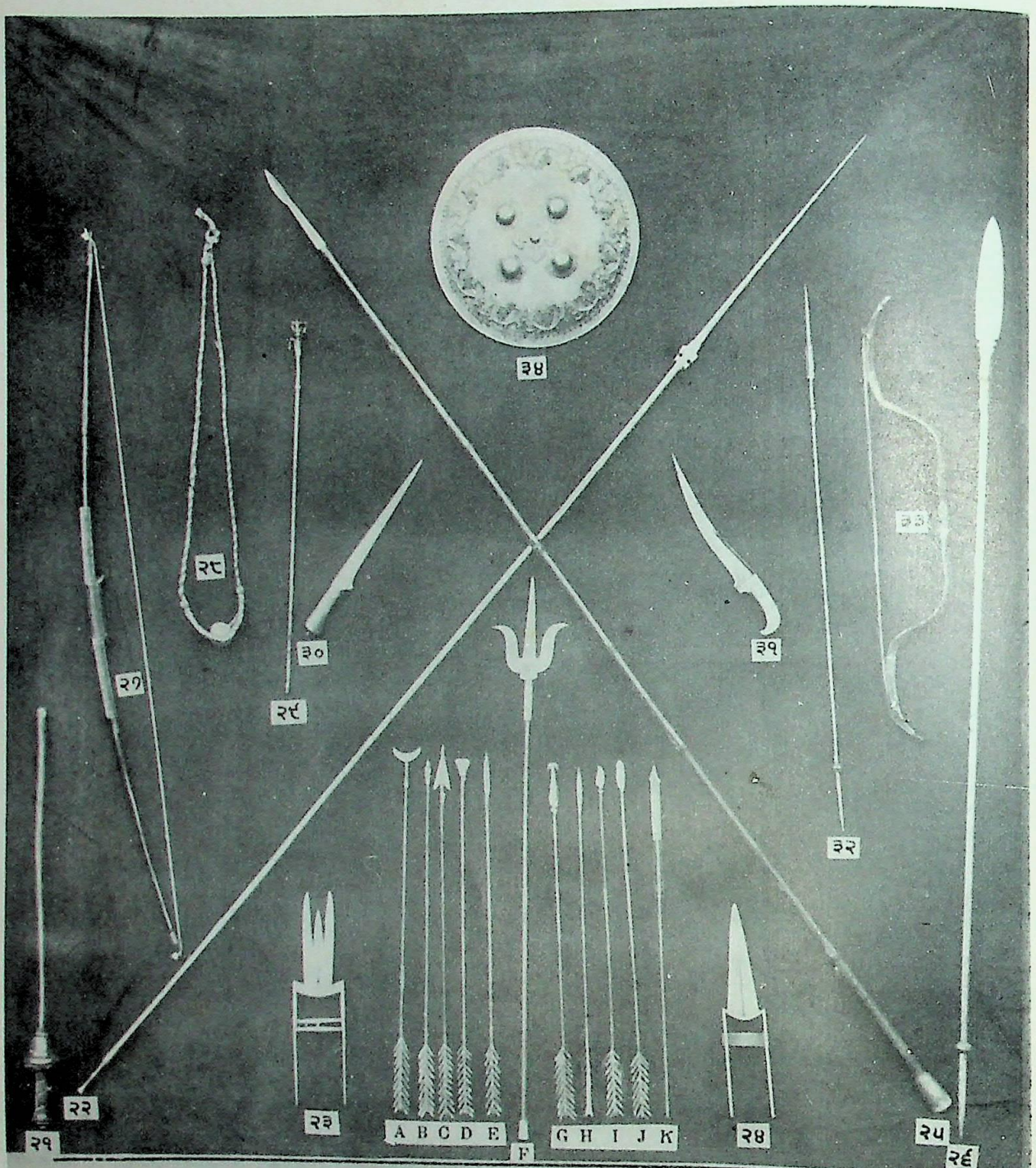

ਗੁਜਰਾਤ ਢਡੀ ੧੩, ਗੁਪਤੀ ੪੬, ਗੁਰਜ ੩੯, ਗੋਪੀਆ (ਗੌਫਣ) ੨੮, ਗੋਲੀਆ ੧੫, ਚਕ੍ਰ ਨਵਾਂ ੫੨, ਚਕ੍ਰ ਪੁਰਾਣਾ ੫੦, ਚਪੜ, ਜੇ ਠੰਃ ੮ ਇੰਚ ਉੱਗਲ ਚੌੜੀ ਵੱਧ ਅਤੇ ਛੀ ਉੱਗਲ ਲੰਮੀ ਘੱਟ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਚਪੜਾ ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਛਵੀ (ਛੋਹੀ) ੪੯, ਛੁਰਾ ੪੨, ਜਮਦਾੜ ੨੩, ਜੁਲਫਕਾਰ ੧੭, ਜੈਜੈਲ ੬੦, ਜੰਬੂਰਕ ੫੭, ਜੰਭੂਆ ੫੧, ਠੱਲੂਤੀਰ D. ਇਹ ਮੱਥੇ ਦੀ ਹੱਡੀ ਤੋੜਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਢਾਲ (ਸਿਪਰ) ੩੪, ਤਤਾਰਚਾ E, ਤਬਰ ੪੪, ਤਮੰਚਾ ੬੧, ਤੀਰ ਤੁਰਣਾ ੨੯, ਇਸ ਨਾਲ ਘੁੜਚੜ੍ਹਾ ਯੋਧਾ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

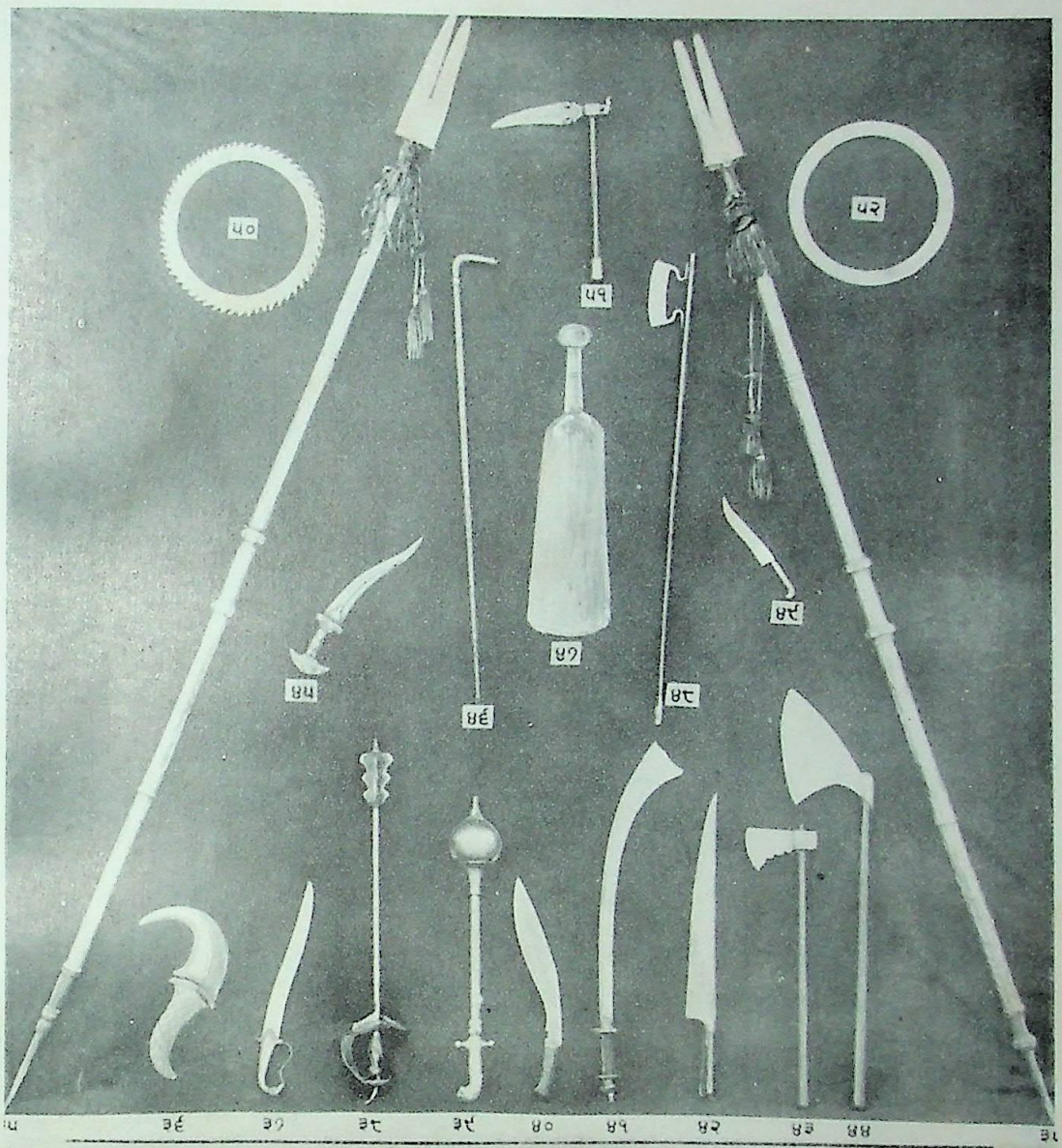

[redacted] ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪਏ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜਿਆ ਹੀ ਚੁਰਲੈਂਦਾ ਸੀ. ਤੁੱਕਾ G, ਤੇਗ (ਤੇਗਾ) ੧੬ ਅਤੇ ੧੮, ਤੋੜੇਦਾਰ ਬੰਦੂਕ ੫੩, ਤ੍ਰਿਸੂਲ F, ਧਨੁਖ ੨੭, ਧਮਾਕਾ ੫੬, ਧੋਪ ੧੯, ਨਾਰਨਖਾ (ਬਾਘਨਖਾ) ੩੬, ਨਾਦਖ ੩੫, ਨਾਰਾਚ H, ਨੇਜਾ ੨੫, ਪੱਟਿਸ ੨੦, ਪਥਰਕਲਾ ੫੩, ਪਰਸੂ, ਦੇਖੋ, ਸਫਾਜੰਗ, ਪੇਸ਼ਕਬਜ਼ ੩੦, ਬਦਾਮਚਾ I, ਬਰਛਾ ੨੬, ਬਰਛੀ ੨੨, ਬਾਂਕ ੪੧, ਬਾਘਨਖਾ, ਦੇਖੋ, ਨਾਰਨਖਾ, ਬਿਛੂਆ ੩੭, ਬੁਗਦਾ ੪੫, ਬੰਬਲਿਆਲਾ ਨੇਜਾ, ਜੇ ਨੰ: ੩੫ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਅਤੇ [redacted]

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

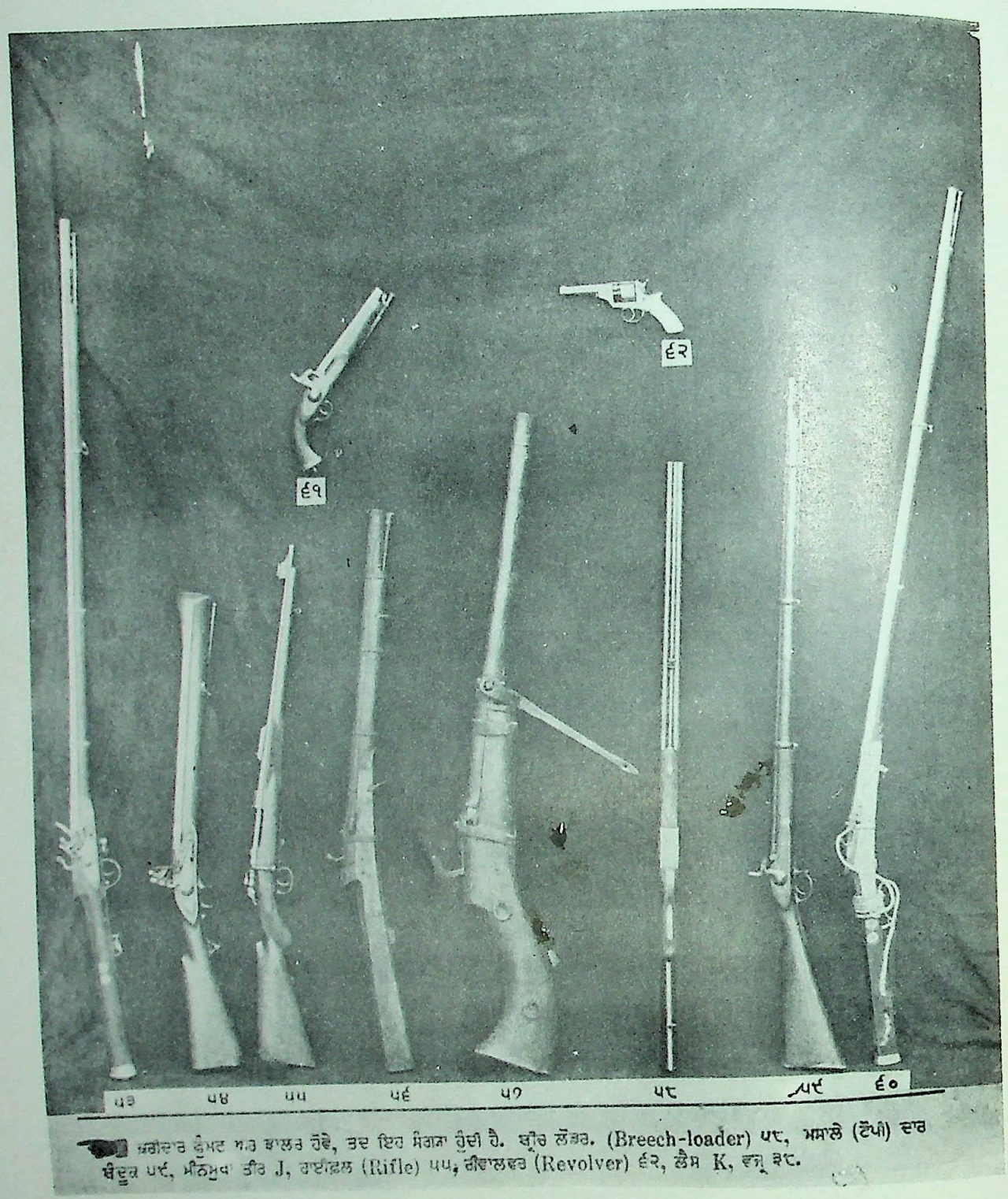

[redacted] ਕਰੀਦਾਰ ਫੁੰਮਣ ਅਤ ਭਾਲਰ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਬ੍ਰੀਚ ਲੋਡਰ. (Breech-loader) ੫੮, ਮਸਾਲੇ (ਟੋਪੀ) ਦਾਰ ਬੰਦੂਕ ੫੯, ਮੀਨਮੁਖਾ ਤੀਰ J, ਰਾਈਫ਼ਲ (Rifle) ੫੫, ਰੀਵਾਲਵਰ (Revolver) ੬੨, ਲੈਸ K, ਵਜ੍ਰ ੩੮.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਰਥਾਤ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਆਖਕੇ ਭੈਣ ਪਦ ਕਹੋ* ਆਦਿ.

(ਕ) ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ) ਦੇ ਨਾਉਂ ਵਰੁਣਾਸਤ੍ਰ, ਯਮ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਕਲਪੇ ਹਨ, ਯਥਾ–ਗੰਗਾਈਸੁਰਾਸਤ੍ਰ, ਕ੍ਰਿਸਨ ਬੱਲਭਾ ਈਸੁਰਾਸਤ੍ਰ, ਅਰਥਾਤ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਸ਼, ਅਤੇ ਅੰਤਕਾਸਤ੍ਰ, ਰਵਿਸੁਤਾਸਤ੍ਰ, ਪ੍ਰਾਣਾਂਤਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ, ਯਮ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਫਾਸੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਥਾਪੇ ਹਨ.

ਸੈਨਾ ਦੀ ਵੈਰਣ ਭੀ ਪਾਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਪਰ ਸੈਨਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਣੀ-ਨੀ-ਪ੍ਰਤਯਯ ਲਗਾਕੇ ਅਦਭੁਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰਚੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ–ਬੀਰਣੀ, ਭਟਨੀ, ਤਨੁਤ੍ਰਾਣਨੀ, ਆਦਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਅਰਿ ਅਥਵਾ ਅਰਿਣੀ ਜੋੜਕੇ ਪਾਸ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ.

ਫਾਸੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਠਗਆਯੁਧ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਬਾਟਪਾਰ, ਧਨ-ਹਾਰਕ, ਪਥਘਾਤਕ, ਮਗਹਾ, ਮਾਯਾਹਰ, ਵਿਖਦਾਯਕ ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਸਸਤ੍ਰ ਪਦ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਪਾਸ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

(ਖ) ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਤੁਫੰਗ (ਬੰਦੂਕ) ਦੇ ਨਾਉਂ ਆਏ ਹਨ, ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ ਅਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰਚੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ–ਜਲਜ-ਕੁੰਦਿਨੀ, ਧਰਾਰਾਟ ਪ੍ਰਿਸਟਿਣੀ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਠ ਦਾ ਕੁੰਦਾ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ. ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਹੋਰ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਫੌਜ ਦੀ ਵੈਰਣ, ਅਰ ਣੀ-ਨੀ-ਪ੍ਰਤਯਯ ਨਾਲ ਸੈਨਾ ਦੇ ਅਨੰਤ ਨਾਮ ਕਲਪੇ ਹਨ. ਜੈਸੇ–ਬਾਰਨਿ, ਹਥਨੀ, ਰਥਨਿ, ਹਯਨੀ, ਘੋਰਨਿ, ਪਦਾਤਨਿ, ਬਰਮਣੀ, ਚਕ੍ਰਣੀ, ਖੜਗਣੀ, ਪੰਚਾਨਨ ਘੋਖਨੀ, ਅਭਿਮਾਨਿਨੀ, ਸਮਯਨੀ, ਸੋਭਨੀ, ਪ੍ਰਭਾਧਰਨਿ, ਭਾਨੀ, ਮੇਧਣੀ, ਧਿਖਣੀ, ਨ੍ਰਿਪਣੀ, ਭੂਪਣੀ, ਧਨੁਨੀ, ਕੋਵੰਡਨੀ ਆਦਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਰਿਪੁ ਸਤ੍ਰ ਅਰਿ ਅੰਤਕ ਆਦਿ ਪਦ ਲਗਾਕੇ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣੋਂਏ ਹਨ.

ਤੁਫੰਗ ਦਾ ਹੋਰ ਨਾਉਂ ਥਾਪਿਆ ਹੈ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਵੈਰਣ, ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਇਉਂ ਲਿਖੇ ਹਨ–

"ਆਦਿ ਤਰੰਗਨਿ ਸਬਦ ਉਚਾਰੋ ਜਾਨਕੈ.
ਜਾਚਰ ਕਹਿ ਨਾਇਕ ਪਦ ਬਹੁਰੋ ਠਾਨਕੈ,
ਸਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਤਾਂਕੇ ਅੰਤ ਉਚਾਰੀਐ,
ਹੋ ! ਸਕਲ ਤੁਪਕ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਮਿਤ੍ਰ ਵਿਚਾਰੀਐ."
(੮੧੧)

ਤਰੰਗਿਨੀ (ਨਦੀ) ਤੋਂ ਜਾ (ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ) ਘਾਸ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਇਕ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਸਤ੍ਰ (ਵੈਰਣ) ਬੰਦੂਕ.

ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਭੀ ਸਾਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਹਨ. ਕਿਤੇ ਨਦੀ ਨੂੰ ਕਿਨਾਰੇ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੀ ਮੰਨਕੇ ਅਭਿ-ਮਾਨਿਨੀ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾਰਣ ਵਾਲੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਜਮੁਨਾ ਆਦਿਕ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨਾਉਂ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਯਥਾ–ਦ੍ਵਾਰਾਵਤਿਨਾਇਕ ਪ੍ਰਿਯਾ ਜਮੁਨਾ ਦਾ, ਭੀਸਮ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਦਾ, ਸਸਿਅਨੁਜਨਨਿ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਦਾ ਆਦਿ.

ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਘਾਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪੇਚਦਾਰ ਨਾਉਂ ਰਚੇ ਹਨ, ਯਥਾ–"ਨਿਸਨਾਇਕਨਨਿ ਸੂਨਚਰ ਪਤਿ ਅਰਿ." ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਵਾਲੀ (ਅਰਥਾਤ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਪਤਿ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਕਸ਼ਜਪ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੀ ਮੰਨਕੇ ਜੋ ਨਾਉਂ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖੇ ਹਨ, ਯਥਾ–"ਉੱਚਸ੍ਰਵਾਇਸ ਏਸ ਏਸਣੀ ਇਸਣੀ ਅਰਣੀ." ਉਚੈ: ਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜੇ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ ਕਸ਼ਜਪ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦੇ ਈਸ਼ੁਰ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸੈਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਕਈ ਥਾਈਂ ਚਾਰ ਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਪਦ ਦੇਕੇ ਤੁਫੰਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤੰਗ ਭਣੀਜੈ,
ਚਾਰ ਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਪਦ ਕੋ ਦੀਜੈ,
ਅਰਣੀ ਤਾਂਕੇ ਅੰਤ ਬਖਾਨੋ,
ਸਭ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਤੁਪਕ ਕੇ ਜਾਨੋ. (੧੨੫੧)

ਮਾਤੰਗ (ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ) ਦਾ ਨ੍ਰਿਪ (ਭਾਵ–ਸ੍ਵਾਮੀ) ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਸ਼ਜਪ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦੀ ਰੱਛਕ ਰਾਜਸੈਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਘਾਤਕ ਬੰਦੂਕ

* ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਭੈਣ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ.

ਜੇ ਪਾਠਕ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਸਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਗੇ, ਤਦ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ.

ਸਸਤ੍ਰਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਤ੍ਰਪਤਿ
ਸਸਤ੍ਰਰਾਜ
ਸਸਤ੍ਰਰਾਟ } ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਖੜਗ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਤ੍ਰਵਰਤੀ. ਵਿ–ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਰਤਣ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦਜਾ ਦਾ ਗਜਾਤਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਇਸਤਾ-ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਧਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. "ਦੋਊ ਸਸਤ੍ਰ-ਵਰਤੀ." (ਗਜਾਨ)

ਸਸਤ੍ਰਾਗਾਰ. ਸੰ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਆਗਾਰ (ਘਰ). ਸਿਲਹ-ਖਾਨਾ. Armoury.

ਸਸਤ੍ਰਿ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ. "ਸਸਤ੍ਰਿ ਤੀਖਣਿ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿਓ ਮਨਿ ਨ ਕੀਨੋ ਰੋਸ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ਬਿਰਛ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਨੇ ਤਿੱਖੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਵੱਢ ਸਿੱਟਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ.*

ਸਸਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਿਨ੍. ਵਿ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਤਿਲ.

ਸ਼ਸ਼ਦਾਂਗ. ਫ਼ਾ شش دانگ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ. ਸ਼ਸ਼ਗਾਨੀ.

ਸਸਧਰ. ਸੰ. ਸ਼ਸਾਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹੇ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਨ. ਸੰ. ਸ਼ਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਧ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭੇਸ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਨ–ਸ਼੍ਵਸਨ. ਸਾਹ ਲੈਣਾ. ਸਾਸ ਲੈਣਾ. "ਤਿਹ ਜਾਨ ਰਿਖੀ ਨਹਿ ਸਾਸ ਸਸਜੋ." (ਦੱਤਾਵ)

ਸਸਨ ਕੇ ਭੇਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭੇਸ.

ਸਸਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿਸੁਪਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਸਧਰ। ੩ ਸਹੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਸ ੩.

ਸਸਪੰਜ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸ਼ੋਪੰਜ.

ਸਸਬਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਸਿਵਦਨਾ.

ਸਸਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਸਿਬਾਨ.

ਸਸਬੇਲ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮਵੱਲੀ. "ਸਸਬੇਲ ਬਿਜਿਯਾ ਅਰੁ ਚਕ੍ਰਗਦਾ." (ਸਮੁਦ੍ਰਮਥਨ)

ਸ਼ਸ਼ਮ. ਫ਼ਾ ششم ਵਿ–ਛੀਵਾਂ. ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Sixth.

ਸਸਰਾਮ. ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਜਿਲੇ ਦਾ ਸਬ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਕੋਹ ਅਤੇ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੪੦੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਚਾ ਫੱਗੋ ਦੇ ਘਰ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਵਡੀ ਸੰਗਤਿ." ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣ ਪਏ ਹਨ.

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸੈਲਪੱਥਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਰਾਜਾ ਅਸ਼ੋਕ ਦਾ ਉੱਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮ ਹੈ.

ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਪੱਛਮ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਦਾ ਮਕ-ਬਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਮਾਰਤ ਹੈ. ਸਸਰਾਮ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸਸਰਾਂਵ ਅਤੇ ਸਹਸਰਾਮ ਭੀ ਲਿਖਿਆਹੈ

ਹਿੰਦ ਦੇ ਗ਼ੈਜ਼ਟੀਅਰ (The Imperial Gazetteer of India) ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ "ਸਹਸ੍ਰ–ਰਾਮ" ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਅਸੁਰ ਇੱਥੇ ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਹਜ਼ਾਰ ਖੇਲਨਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸਹਸ੍ਰਾਰਾਮ" ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਆਰਾਮ (ਬਾਗ) ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਆਰਾਮ.

ਸਸਰਾਂਵ. ਦੇਖੋ, ਸਸਰਾਮ.

ਸਸੜੀ. ਦੇਖੋ, ਸਸੁ ਅਤੇ ਸਸੁੜਿ.

ਸਸਾ. ਸ ਅੱਖਰ. "ਸਸਾ ਸਿਆਨਪ ਛਾਡੁ ਇਆਨਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਸਕਾਰ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼, ਅਤੇ ਸ਼ਸ਼ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਰਗੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸਹਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

* ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਸਸਾਂਕ. ਸੰ. ਸ਼ਸਾਂਕ. ਸੰਗਜਾ– ਸਹੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਹਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਦਾਗਾਂ ਨੂੰ ਸਹੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਕਪੂਰ। ੩ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ੈਵ ਰਾਜਾ ਮੱਧ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਹਰਸ਼ ਦੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗਯਾ ਦੇ ਬੋਧੀ ਬਿਰਛ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਅਤੇ ਬੁੱਧਮਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਤਰਾਂ ਤਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੇ.

ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ ਸ਼ੇਖਰ
ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ ਚੂੜ
ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ ਮੌਲਿ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ.

ਸਸਾਨਨ. ਵਿ–ਸ਼ਸ਼ਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਨਨ (ਮੁਖ). ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਜਾਨਨ. ਚੰਦ੍ਰਮੁਖ.

ਸਸਿ. ਸੰ. ਸ਼ਸਿਨ੍–ਸ਼ਸ਼ਿਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹੇ ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਸਹੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ. "ਅਸਿਤਾ* ਨਿਸਿ ਮੇ ਸਸਿ ਸੇ ਬਿਗਸੇ." (ਸਮੁਦ੍ਰਮਥਨ) ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੱਬਾ ਸੁਰ ਅਤੇ ਮਸ੍ਤਕ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਟਪਕਦਾ ਹੈ "ਸਸਿ ਕੀਨੋ ਸੂਰ ਗਿਰਾਸਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਸੰਮਤ ਬਾਨ ਸੁ ਚੰਦ, ਖੰਡ ਸਸੀ ਸਾਵਨ ਵਿਖੇ." (ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ) ਸੰਮਤ ੧੯੧੫ † ੪ ਸੋਮਵਾਰ ਲਈ ਭੀ ਸਸਿ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਜਮਦੁਤਿਯਾ ਸਸਿ ਦਿਨ ਤਬ ਹੁਤੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਯ–ਸ਼ਸਯ. ਖੇਤੀ. "ਸਦਾ ਸੁਕਾਲ ਸਸਿਨ ਕੋ ਸਾਲੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸਸਿਉਪਸਖਿਨੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. ਚਨਾਬ. ਚਨ੍ਹਾਂ.

ਸਸਿ ਉਪਰਾਜਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਰਾਤ੍ਰੀ. ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਿ ਅਨੁਜਨਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਧਾਰਣਵਾਲੀ, ਅਰਥਾਤ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ ਨੂੰ ਧਾਰਣਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਿ ਅਨੁਜਨਨਿ ਜਾ ਚਰ ਨਾਥ ਸਤ੍ਰੁ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਦੂਕ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਿ ਅਨੁਜਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਿਅਨੁਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ, ਚੰਦ੍ਰ-ਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਸਿ ਸੇਖਰ. ਸੰ. ਸ਼ਸਿ ਸ਼ੇਖਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ. ਸ਼ਸ਼ਿਮੌਲਿ.

ਸ਼ਸ਼ਿ ਸ਼ੇਖਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਮਸ੍ਤਕ ਤੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ.

ਸਸਿਕੀਕ. ਸੰ. ਸ਼ਸਾਂਕ–ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ ਇੱਕ. ਅਦੁਤੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਜਿਉ ਵਿਚਿ ਉਡਵਾ ਸਸਿਕੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ਜਿਵੇਂ ਤਾਰਾਗਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਇੱਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉਡੁਵਾ.

ਸਸਿ ਘਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਰਾਤ੍ਰਿ. ਸ਼ਸ਼ਿਘਰ। ੨ ਭਾਵ–ਅਵਿਦਜਾ.

ਸਸਿ ਘਰਿ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ. "ਸਸਿ ਘਰਿ ਸੂਰ ਵਸੈ ਮਿਟੈ ਅੰਧਿਆਰਾ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਤਮਗਜਾਨ ਹੈ. ਚੰਦ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਚਮਕਦਾ ਹੈ. "ਸਸਿ ਘਰਿ ਸੂਰ ਸਮਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੩ ਖੱਬੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁ-ਸਾਰ ਖੱਬਾ ਸੁਰ. ਇੜਾ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

* ਕਾਲੀ. ਅੰਧੇਰੀ. † ਕਾਮ ਦੇ ਬਾਣ ਪੰਜ, ਚੰਦ ਇੱਕ, ਖੰਡ ਨੌ, ਸਸਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਇੱਕ. ਇਹ ਸੈਕੇਤ ਸਾਂਜੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਨੂੰ ਗਿਣੀਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਸਿਬਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਵਾਣ. ਅਰਧਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧ ਚੰਦ੍.

ਸਸਿਬਾਮ. ਡਿੰਗ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਵਾਮਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ.

ਸਸਿਭਗਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਭੈਣ. ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਭਗਾ.

ਸਸਿਭਾਲ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਿਮਾਲ. ਸ਼ਸ਼ਿਮੌਲਿ. ਸ਼ਸ਼ਿਸੌਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ.
ਸਸਿ ਭੂਖਨ
ਸਸਿ ਮੌਲਿ

ਸਸਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਸੀ. ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੀ. "ਜੀਤ ਲਈ ਸਸਿ ਕੀ ਕਲਾ ਯਾਂਤੇ ਸਸਿਯਾ ਨਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੮) ਦੇਖੋ, ਸੱਸੀ ਅਤੇ ਪੁੰਨੂ। ੨ ਸਹੋ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਸਸਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਸਸਜ (ਖੇਤੀ) ਵਾਲਾ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ. ਕਿਰਸਾਨ। ੫ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਖੇਤੀ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਸਸਿਵਦਨਾ. ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ. ਇੱਕ ਗਣ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਕਰਾ", "ਅਣਕਾ", "ਅਨਹਦ", "ਅਨੁਭਵ" "ਚੰਡਰਸਾ", ਅਤੇ "ਮਧੁਰਧੁਨਿ" ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਨਗਣ ਇੱਕ ਯਗਣ. ।।।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜਬਕਰ ਲੇਖਾ । ਬਧਤ ਵਿਸੇਖਾ।
ਨਹਿ ਘਟਜਾਈ। ਭੁਲ ਪਤਿਆਈ. (ਨਾਪ੍)

ਸਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਸਿ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਅਨਕਾ ਅਤੇ ਏਕਾਕਰੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭੇਦ, ਤਥਾ ਚਾਚਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਸਸੀਅ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਸੀਅਰ ਧੇਨੁ ਲਛਮੀ ਕਲ੍ਪਤਰੁ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) "ਰਵਿ ਸਸੀਅਰ ਬੇਨਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)
ਸਸੀਅਰ

ਸਸੀਅਰ ਕੈ ਘਰਿ ਸੂਰੁ ਸਮਾਵੈ. (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਘਰ ਰਾਤ੍ਰੀ (ਅਵਿਦ੍ਯਾ), ਸੂਰ (ਆਤਮ-ਗ੍ਯਾਨ)

ਸਸੀਅਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਸੀਅਰ. "ਸਸੀਅਰੁ ਗਗਨਿ ਜੋਤਿ ਤਿਹੁ ਲੋਈ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧) ਸ਼ਾਂਤਰੂਪ ਆਤਮਾ ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਸਸੁ. ਸੰ. ਸ਼ਵਸ਼੍ਰੁ–ਸ਼੍ਵਸ਼੍ਰੂ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਵਸ਼ੁਰ (ਸਹੁਰੇ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਹੁਟੀ ਦੀ ਮਾਂ. "ਸਸੁ ਵਿਗਾਇਣਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਵਿਗਾਇਣਿ.

ਸਸੁਰ ਸੰ. ਸ਼ਵਸ਼ੁਰ–ਸ਼੍ਵਸ਼ੁਰ. ਆਸ਼ੁ–ਅਸ਼. ਜੋ ਆਸ਼ੁ (ਛੇਤੀ) ਅਸ਼ੁ (ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ). ਭਾਵ–ਆਦਰ ਲਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਹੁਰਾ. ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਪਿਤਾ.
ਸਸੁਰਾ

ਸਸੁਰਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਵਸ਼ੁਰ (ਸਹੁਰੇ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ). ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਪਿਉਕੇ. "ਸਸੁਰੈ ਪੇਈਐ ਤਿਸੁ ਕੰਤ ਕੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣ) ਭਾਵ–ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ.
ਸਸੁਰਾਲ
ਸਸੁਰਾਲਾ

ਸਸੁਰਿ ਦੇਖੋ, ਸਸੁ. "ਨਾ ਭੈਣਾ ਭਰਜਾਈਆ ਨਾ ਸੇ ਸਸੁੜੀਆਹ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਸੂ ਤੇ ਪਿਰਿ ਕੀਨੀ ਵਾਖਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ ਵੱਖ (ਅਲਗ) ਕਰ ਦਿੱਤੀ.
ਸਸੁੜਿ
ਸਸੁੜੀ
ਸਸੂ

ਸਸੂਖਾ. ਸੇਵਾ. ਸਨਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਸ਼ੂਖਾ. "ਕਟੈਗੋ ਕਲ੍ਮਖਨ ਸਸੂਖਾ ਚਹੁੰ ਕੋਦ ਮੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸ਼ਸ਼ੋਪੰਜ. ਫ਼ਾ ششپنج ਛੀ ਅਤੇ ਪੰਜ. ਭਾਵ–ਚਿੰਤਾ. ਗਿਣਤੀ. ਔਕੜ.

ਸਸੰ ਸੇਖਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਸਿਸੇਖਰੀ. "ਸਸੰਸੇਖਰੀ ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਲਾ ਭਵਾਨੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸਸੰਕ. ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਾਙ–ਸ਼ਸ਼ਿਕ. ਵਿ–ਸ਼ੰਕਾ ਸਹਿਤ। ੨ ਭੈਭੀਤ. ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਾਙ–ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹੋ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਸਸੰਬਰ. ਸੰ. ਸਸ੍ਯਸੰਵਰ–ਸਸ੍ਯਸੰਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਕੰਨ ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਸ਼ੁਕਰਣ ਭੀ ਹੈ. L. Vatica Robusta. "ਸਮੀ ਸਸੰਬਰ ਸਾਵਰ ਸਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜੰਡੀ, ਅਸ਼ੁਕਰਣ ਅਤੇ ਸਾਉਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸਾਲ.

ਸੱਸ. ਦੇਖੋ, ਸਸੁ.

ਸੱਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ ਅੱਖਰ। ੨ ਸੱਸੇ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਸਕਾਰ.

ਸੱਸੀ. ਵਿ–ਸ਼੍ਵੇਤ–ਸ਼ੁਭ੍ਰ. ਕਰੜਬਰੂੜੀ. ਚਿੱਟੀ ਕਾਲੀ. "ਸੱਸੀਏ ਦਾੜੀਏ ਚਿੱਟੀਏ ਪੱਂਗੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕਪਿਲਮੁਨਿ ਦਾ ਰੰਭਾ ਅਪਸਰਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਵੀਰਯ ਡਿਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰੰਭਾ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਸੱਸੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੯। ਦੇਖੋ, ਸਸਿਯਾ ੧ ਅਤੇ ਪੁੰਨੂ.

ਸਸ੍ਤ੍. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍.

ਸਸ੍ਤ੍ਰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀ.

ਸਸ੍ਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ.

ਸਸ੍ਯ.* ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਤੀ। ੨ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅੰਨ ਫਲ ਆਦਿ। ੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੪ ਗੁਣ.

ਸਸ੍ਯਪਾਲ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਤੀ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ। ੨ ਕਾਸ਼ੁਕਾਰ.
ਸਸ੍ਯਪਾਲਕ

ਸਹ. ਸਹਾਰਾ. ਆਸਰਾ. ਪਨਾਹ. "ਨਾਨਕ ਸਹ ਪਕਰੀ ਸੰਤਨ ਕੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ شہ ਸ਼ੋ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿ. ਨੌਸ਼ਾ. "ਸਹ ਕੀ ਸਾਰ ਸੁਹਾਗਨਿ ਜਾਨੈ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਫ਼ਾ شہ ਸ਼ਹ. ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੪ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਰੋਕ। ੫ ਲਾੜਾ. ਦੂਲਹਾ। ੬ ਵਿ–ਸ਼੍ਰਿਰੋਮਣਿ. ਮੁਖੀਆ। ੭ ਪੂਰਣ. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਨਾਉ ਜਿਵੇਹੋ ਹਾਲੀ ਸਹ ਦਰੀਆਉ ਵਿਚ." (ਚੰਡੀ ੩) ੮ ਸੰ. ਸਹ. ਵਜ–ਸ਼ਾਥ. ਸੰਗ. ਸਮੇਤ। ੯ ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ। ੧੦ ਯੋਗਜ. ਲਾਇਕ। ੧੧ ਸੰ. ਸਹ. ਧਾ–ਸਹਾਰਨਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਉਤਸਾਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਜੁਲਮ ਕਰਨਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨਾ.

ਸਹਸ. ਸ਼ਤ. ਸੋ. "ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹਿ ਸਹਸ ਪਚਾਵਨ." (ਰਾਮਾਵ) ਵਿਕ੍ਰਮੀ ੧੭੫੫. † "ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸਹਸ ਭਣਿੱਜੈ । ਅਰਧ ਸਹਸ ਫੁਨ ਤੀਨ ਕਹਿੱਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਸੰ. ਸਹਸ੍ਰ–ਸਹਸ੍ਰ. ਹਜ਼ਾਰ. ਦਸ ਸੌ। ੩ ਭਾਵ–ਅਨੰਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰ. "ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ." (ਜਪੁ) "ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੪ ਸੰ. ਸਹਸ੍ਯ. ਬਲਵਾਨ । ੫ ਵਿਜਈ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਜਿੱਤ. ਫਤੇ। ੭ ਬਲ। ੮ ਸੰ. ਸਹਰ੍ਸ਼–ਸਹਸ਼. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ. ਆਨੰਦੀ. ਖੁਸ਼। ੯ ਫ਼ਾ شہش ਉਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਸਹਸ ਅਠਾਰਹ. ਕਿਤਾਬ "ਬਸ਼ਾਯਰ" ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ (ਮਖ਼ਲੂਕ਼ਾਤ) ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹ ਚੈਤੰਨ ਸਭ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ. "ਸਹਸ ਅਠਾਰਹ ਕਹਨਿ ਕਤੇਬਾ." (ਜਪੁ) ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਓੜਕ ਢੂੰਡ ਢੂੰਡਕੇ ਥਕ ਗਏ ਹਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸਹਸ ਕਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹਸ੍ਰ (ਹਜ਼ਾਰ) ਹੱਥਾਂ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ । ੨ ਹਜ਼ਾਰ (ਅਨੰਤ) ਕਰ (ਕਿਰਣਾਂ) ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ. ਸਹਸ੍ਰ ਕਰ.

ਸਹਸਕਿਰਤ. ਸੰ. ਸਹਸ੍ਕ੍ਰਤ. ਵਿ–ਪੁਸ਼੍ ਕੀਤਾ। ੨ ਭੜਕਾਇਆ। ੩ ਸੰ. ਸੰਸ੍ਕ੍ਰਤ–ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸੁੱਧਾਰਿਆ. ਦੁਰਸ੍ਤ ਕੀਤਾ। ੪ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ (ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ) ਬੋਲੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਸੁੱਧਾਰੀਹੋਈ ਭਾਸ਼ਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲੀ. ਦੇਵਵਾਣੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਸਹਸਾ ਕਿਰਤਾ.

ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ.‡ ਸੰਗਜਾ– ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪਾਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗਾਥਾ" ਭੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਵਿੱਚ "ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ" ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਥਾ.

ਸਹਸ ਨਯਨ. ਸੰ. ਸਹਸ੍ਰ ਨਯਨ–ਸਹਸ੍ ਨਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨੰਤ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ ਅਤੇ ਸਹਸਾ। ੨ ਇੰਦ੍ ਜਿਸ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਹੋਗਏ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਸਹਸ ਨਾਰ ਸਰਿਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌ ਨਾਲੇ (ਪ੍ਰਵਾਹ) ਵਾਲੀ ਨਦੀ, ਸ਼ਤਦ੍ਰ. ਸਤਲੁਜ. (ਸਨਾਮਾ) ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਤਲੁਜ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਸਹਸ ਨੇਤ੍ ਦੇਖੋ, ਸਹਸ ਨਯਨ.
ਸਹਸ ਨੈਨ

ਸਹਸ ਫਨੀ ਸੰਗਜਾ–ਸਹਸ੍ (ਹਜਾਰ) ਫਣਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੨ ਵਿ–ਹਜ਼ਾਰ ਫਣਾਂ ਵਾਲਾ. "ਸਹਸ ਫਨੀ ਜਪਿਓ ਸੇਖਨਾਗੈ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)
ਸਹਸ ਫਨੀ

ਸਹਸ ਬਾਹੁ. ਸੰ. ਸਹਸ੍ ਬਾਹੁ. ਸੰਗਜਾ–ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਅਰਜੁਨ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ. "ਸਹਸਬਾਹੁ ਮਧੁ ਕੀਟ ਮਹਿਖਾਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ, ਮਧੁ, ਕੈਟਭ ਅਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ.

ਸਹਸ ਭਗ ਗਾਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ ਇੰਦ੍ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ.

ਸਹਸਮੁਖ. ਸੰਗਜਾ–ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਖ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੨ ਅਨੰਤ ਮੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ.

ਸਹਸਮੂਰਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹਸ੍ (ਅਨੰਤ) ਮੂਰਤਿ ਕਰਤਾਰ. ਵਿਰਾਟਰੂਪ.

ਸਹਸਰਾਛ. ਸੰ ਸਹਸ੍ਰਾਕ੍ਸ਼–ਸਹਸ੍ਰਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਹਜਾਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍। ੨ ਅਨੰਤ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਅਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਸਹਸਰਾਛ ਜਾਂਕੇ ਸੁਭ ਸੋਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ.

ਸਹਸਰਾਮ ਦੇਖੋ, ਸਸਰਾਮ. "ਗਾਮਨੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਏ ਅਗਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਸਹਸਰਾਂਵ

ਸ਼ਹ ਸਵਾਰ. ਫ਼ਾ شہسوار ਪੱਕਾ ਸਵਾਰ. ਚਾਬੁਕ ਸਵਾਰ.

ਸਹਸਾ. ਸੰ. ਸੰਸ਼ਯ–ਸੰਸ਼ਯ. ਸੰਗਜਾ– (ਸ਼ਸ-ਸ਼ੀ) ਸ਼ੱਕ. ਸੰਦੇਹ. ਸੰਸਾ. "ਵਿਣੁ ਸਹਜੈ ਸਹਸਾ ਨ ਜਾਇ." (ਅਨੰਦੁ) "ਸਹਸੈ ਜੀਉ ਮਲੀਣੁ ਹੈ." (ਅਨੰਦੁ) "ਨਾਹੀ ਸਹਸਾ ਸੋਗ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸਹਸ੍ਰੰ. ਹਜਾਰਾਂ. ਭਾਵ–ਬੇਅੰਤ. "ਸਹਸ ਨੇਤ੍ਰ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਸਹਸਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ ਨਾਲ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ. "ਸਹਸਾ ਕੀਨੋ ਕਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਬਲ ਨਾਲ। ੫ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ.

ਸਹਸਾਇਆ. ਵਿ–ਸੰਸੇ (ਸੰਸ਼ਯ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸਾ ੧. "ਨਾਹੀ ਸਹਸਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਹਲੀ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸਾ ੩.

ਸਹਸਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਹਲੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. "ਉਤ ਕੀ ਹੁਤੀ ਅਧਿਕ ਸਹਸਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸਹਸਾ ੩। ੨ ਸੰ. ਸਹਸ਼ਾਯਿਨ੍–ਸਹਸ਼ਾਯੀ. ਵਿ–ਨਾਲ ਸੌਣ ਵਾਲਾ.

ਸਹਸਾਸਤ੍. ਸੰਗਜਾ–ਸਹਸ੍ (ਹਜਾਰ) ਅਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ. "ਜਿਹਿ ਛੀਨ ਲਯੋ ਸਹਸਾਸਤ੍ ਬਲੀ." (ਸਮੁਦ੍ਰਮਥਨ)

ਸਹਸਾਕਿਰਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ, "ਕੋਈ ਪੜਤਾ ਸਹਸਾਕਿਰਤਾ ਕੋਈ ਪੜੈ ਪੁਰਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਜੇ ਇਸ ਥਾਂ ਸਹਸਾਕਿਰਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਰੀਏ, ਤਦ ਪੁਰਾਣਰਚਨਾ ਕੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਪੁਰਾਣਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਅਰਥ ਹੈ–ਕੋਈ ਮਾਗਧੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ (ਬੌਧ ਅਤੇ ਜੈਨ) ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ.

---

* ਇਹ ਸ਼ਬਸ਼ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. † ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਪਾਠ ਹੈ–"ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸੈ ਸੁ ਪਚਾਵਨ," ਪਰ ਇਹ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਗਲਾ ਉਦਾਹਰਣ. ‡ सहस्रधा कृतिर्यस्या सा सहस्रकृतिः

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਹਸਾਗੂਣਾ. ਵਿ–ਸਹਸ੍ ਗੁਣਾ. ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾ. "ਦੇ ਦੇ ਮੰਗਹਿ ਸਹਿਸਾ ਗੂਣਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸਹਸਾਨਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹਸ੍ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ. "ਕਾਂਪ ਉਠਜੋ ਸੁਨ ਯੋਂ ਸਹਸਾਨਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅਨੰਤ ਮੁਖ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ.

ਸਹਸਾਭੁਜ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ. "ਸ੍ਰੀ ਜਦੁਬੀਰ ਤੇ ਜੋ ਸਹਸਾਭੁਜ ਭਾਜਗਯੋ ਨਹਿ ਜੁੱਧ ਮਚਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਹਸੇਗੰਠ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਸੇ (ਸੰਸ਼ਯ) ਦੀ ਗ੍ਰੰਥਿ
ਸਹਸੇਗੰਠਿ } (ਗੰਠ-ਗੰਢ). ਕ੍ਰੋਮਗ੍ਰੰਥਿ.

ਸਹਸ੍ਰ. ਹਜ਼ਾਰ. ਦਸ ਸ਼ੋ-੧੦੦੦। ੨ ਨਿਘੰਟੁ ਵਿੱਚ ਸਹਸ੍ ਦਾ ਅਰਥ ਅਨੰਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ.

ਸਹਸ੍ਰਦਾਨ. ਵਿ–ਸਹਸ੍ (ਅਨੰਤ) ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ.

ਸਹਸ੍ਰਫਣੀ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਜ਼ਾਰ ਫਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ
ਸਹਸ੍ਰਫਨੀ } ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ. ਦੇਖੋ, ਸੇਸਨਾਗ.

ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੈਹਯ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਇਹ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਤਵੀਰ੍ਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਰ੍ਤਵੀਰ੍ਯ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਰਜੁਨ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਮਾਹਿਸ਼ਮਤੀ* ਨਗਰੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ੮੫੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ.

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰ੍ਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਜਮਦਗਨਿ ਰਿਖੀ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਤੇ ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ ਗਿਆ. ਰਿਖੀ ਨੇ ਕਪਿਲਾ ਨਾਮਕ ਕਾਮਧੇਨੁ ਗਊ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਦਾਵਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਗਿਆ. ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਿਖੀ ਤੋਂ ਗਾਂ ਮੰਗੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਜਮਦਗਨਿ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਨੇ ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ ਖੋਹਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਗਊ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਫੌਜ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਅਪਮਾਨ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਰਖਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਜਮਦਗਨਿ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਤੇ ਦਲ ਬਲ ਸਮੇਤ ਅਚਾਨਕ ਆਇਆ ਅਤੇ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਮਦਗਨਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਰੇਣੁਕਾ ਨੇ ਸੱਤ ਵਾਰ ਤਿਹੱਥੜ ਮਾਰਕੇ ਵਿਲਾਪ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ੨੧ ਵਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ ਰਹਿਤ ਕਰਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹੈਹਯ ਅਤੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ।

੨ ਵਾਣਾਸੁਰ (ਭੌਮਾਸੁਰ) ਜਿਸ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਾਂ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਣ ੫.

ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਅਰਿ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ। ੨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ.

ਸਹਸ੍ਰਮੁਖਰਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਮਹਰਾਵਣ.

ਸਹਸ੍ਰਾਂਸ਼ੁ. ਹਜ਼ਾਰ (ਅਨੰਤ) ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ.

ਸਹਸ੍ਰਾਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹਸ੍ (ਅਨੰਤ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ.ਦੇਖੋ ਸਹਸ ਅਤੇ ਸਹਸ੍। ੨ ਇੰਦ੍ਰ.ਪੁਰਾਣ-ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਤਮ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਹੋਏ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਏ ਸਨ.

ਸਹਸ੍ਰੀ ਭੁਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ। ੨ ਅਨੰਤ ਭੁਜਾ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ. "ਜਪੈ ਰਾਤ੍ ਦਜੋਸੈ ਸਹਸ੍ਰੀ ਭੁਜਾਨੰ." (ਅਜਰਾਜ)

ਸਹਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਹ ਦੀ ਕਸ਼ਿਸ਼ (ਖਿੱਚ). ਦਮਕਸ਼ੀ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ੁਸ੍ਕ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ. "ਤ੍ਰਿਣੰ ਤ ਮੇਰੈ ਸਹਕੈ ਤ ਹਰੀਅੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਤਿਨਕੇ ਨੂੰ ਪਹਾੜ, ਸੁੱਕੇ ਨੂੰ ਹਰਾ.

ਸਹਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਣਾ. ਖਿੱਚਵਾਂ ਸਾਹ ਲੈਣਾ. ਹਾਹੁਕਾ ਲੈਣਾ। ੨ ਤਰਸਣਾ. "ਸੰਤ ਕਾ ਦੇਖੀ ਸਦਾ ਸਹਕਾਈਐ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਹਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਥ ਕਰਨਾ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ। ੩ ਅਜਿਹਾ ਅੰਬ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਦੂਰ ਤੀਕ ਫੈਲੇ। ੪ ਸਹਾਇਕ. ਮਦਦਗਾਰ.

ਸਹਕਾਰੀ. ਸੰ. ਸਹਕਾਰਿਨ੍. ਵਿ–ਸਹਾਇਕ.ਸਾਥ ਮਿਲਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਾਥੀ. "ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਸਹਕਾਰੀ ਲੋਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਹਗਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਪ੍ਰਿਥੀ ਮੱਲ ਸਹਗਲ ਭਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸਹਗਾਮਿਨੀ. ਵਿ–ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਮਰੇ ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਸਤੀ. "ਅੰਤਕਾਲ ਜਾਇ ਪ੍ਰਿਯ ਸੰਗ ਸਹਗਾਮਿਨੀ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਸਹਗਾਮੀ. ਵਿ–ਸਾਥ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਥੀ. ਸੰਗੀ.

ਸਹਘਾ } ਸੰ. ਸਮਰ੍ਥ–ਸਮਘੰ. ਸਿੰਧੀ. ਸਹਾਂਗੋ. ਵਿ–
ਸਹਘੋ } ਸਸਤਾ. "ਵਿਣੁ ਗਾਹਕ ਗੁਣ ਵੇਚੀਐ ਤਉ ਗੁਣ ਸਹਘੋ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਸਹਚਰ. ਵਿ–ਸਾਥ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਲ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਤ੍ਰ . ਸਖਾ। ੩ ਸੇਵਕ. ਨੌਕਰ.

ਸਹਚਰੀ. ਵਿ–ਸਾਥ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੀ. ਨਾਲ ਫਿਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਖੀ. ਸਹੇਲੀ.

ਸਹਚਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਥ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੨ ਮਿਲਾਪ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ.

ਸਹਚਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਤ੍ . ਸਖਾ. ਬੇਲੀ.ਸੱਜਣ.ਮੀਤ। ੨ ਸਹਚਾਰਿਨ੍. ਵਿ–ਸਾਥ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਗੀ.

ਸਹਜ ਅਥਵਾ **ਸਹਜੁ.** ਸੰ. ਸਹਜ. ਵਿ–ਸਾਥ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਨਾਲ ਜੰਮੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਥ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ (ਜੋੜਾ ਜੰਮਿਆ) ਭਾਈ। ੩ ਸੁਭਾਵ. ਸ਼ੋ. ਆਦਤ. ਫ਼ਿਤਰਤ. ਅਸਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈ ਲੈ ਨੀਮ ਸਿੰਚਾਈ। ਕਹਿਤ ਕਬੀਰ ਉਆ ਕੋ ਸਹਜੁ ਨ ਜਾਈ ॥" (ਆਸਾ) ੪ ਵਿਚਾਰ. ਵਿਵੇਕ. "ਸਹਜੇ ਗਾਵਿਆ ਥਾਇ ਪਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੫ ਗ੍ਯਾਨ. "ਕਰਮੀ ਸਹਜ ਨ ਊਪਜੈ ਵਿਣੁ ਸਹਜੈ ਸਹਸਾ ਨ ਜਾਇ." (ਅਨੰਦੁ) "ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਸਹਜ ਨ ਊਪਜੈ ਭਾਈ, ਪੂਛਹੁ ਗਿਆਨੀਆ ਜਾਇ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩) ੬ ਆਨੰਦ. ਸ਼ੋਕ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਚਉਥੈ ਪਦ ਮਹਿ ਸਹਜ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਲੈ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੭ ਸੁਸ਼ੀਲ. ਪਤਿਵ੍ਰਤ। ੮ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਸਹਜ ਸ੍ਰਾਲਾਹੀ ਸਦਾ ਸਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੯ ਸਨਮਾਨ. ਆਦਰ। ੧੦ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਰਯਤਨ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਤ ਪਾਇਆ ਸਹਜ ਸੇਤੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੧੧ ਸ੍ਰਾਭਾਵਿਕ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਸੁ ਸਹਜੈ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) "ਸਹਜੈ ਜਾਗੈ ਸਹਜੈ ਸੋਵੈ."(ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੧੨ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ. "ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾਮੋਕਲਾ ਸਹਿਜੇ ਆਵਉ ਜਾਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੧੩ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋਟੀ ਹੋਈ ਭੰਗ.

ਸਹਜਆਨੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਸਹਜਾਨੰਦ. ਆਤਮਾਨੰਦ. ਗ੍ਯਾਨਾਨੰਦ। ੨ ਕੁਦਰਤੀ ਆਨੰਦ.

ਸਹਜਸਮਾਧਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਠ ਯੋਗ ਦੇ ਕਸ੍ਟ ਸਾਧਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸੁਗਮ ਸਮਾਧਿ. "ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਹਠ ਸਮਾਧਿ ਹੈ, ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਹੈ. ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਗੁਜਾਰਦੇ ਹਨ, ਓਨਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਸ ਵਿਰਥਾ ਨਹੀ ਜਾਂਦੇ." (ਭਗਤਾਵਲੀ) "ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਦਾ ਲਿਵ ਹਰਿ ਸਿਉ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਹਜਸਰੋਵਰ. ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸਰੋਵਰ (ਤਾਲ). ੨ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ । ੩ ਭਾਵ–ਗੁਰੂ । ੪ ਸਤਸੰਗ.

ਸਹਜਸਰੋਵਰਿ. ਸਹਜ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ. "ਤੁਮ ਸਹਜ ਸਰੋਵਰਿ ਬਾਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸਹਜਸੁਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਸਹਜਾਨੰਦ. ਗ੍ਯਾਨਾਨੰਦ । ੨ ਵਿ–ਨਿਰਯਤਨ ਸੁਖ.

ਸਹਜ ਸੁੰਨ ਕਾ ਘਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਕੇ ਅੰਤਰੇ ਸਹਜ ਸੁੰਨ ਕੇ ਘਾਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭਾਵ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇੜਾ, ਜਮੁਨਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਿੰਗਲਾ ਹੈ। ੨ ਸਹਜ ਸ਼ੂਨ (ਧੁਨੀ) ਦਾ ਮਾਰਗ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੂਨ ੬.

ਸਹਜ ਸੁਭਾਉ } ਵਿ–ਸਾਥ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਭਾਉ.
ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ } ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਵ. "ਜਿਉ ਪਾਵਕ ਕਾ ਸਹਜ ਸੁਭਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਮੀਹ ਵੁਠਾ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ. ਨਿਰਯਤਨ. "ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਮਿਲੇ ਗੋਪਾਲਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸਹਜਸੁਖ. ਦੇਖੋ, ਸਹਜ ਸੁਖ. "ਸਹਜ ਸੂਖ ਆਨੰਦ ਘਨੇਰੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਹਜ ਸੈਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗ ਨਿਦ੍ਰਾ. ਸਮਾਧਿ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤੀ. "ਸਹਜ ਸੈਨ ਅਰੁ ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ ਊਧ ਕਮਲ ਬਿਗਸਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸਹਜ ਕਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਯਾਨ ਕਥਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਗੁਣ ਕੀਰਤਨ.

ਸਹਜਕੇਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਤਮਾਨੰਦ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਆਨੰਦ.

ਸਹਜਗੁਫਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤ ਦਸ਼ਾ। ੨ ਕੋਝ ਰਹਿਤ ਦਿਮਾਗ."ਸਹਜਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਸਣੁ ਬਾਧਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸਹਜਜੋਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਠਯੋਗ ਦੇ ਕਠਿਨ ਸਾਧਨਾ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ ਸੁਖਾਲਾ ਯੋਗ. ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਨ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਰੂਪ ਯੋਗ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਯੋਗ ਦੇ ਭੁਗਤਿਜੋਗ, ਤੱਤਜੋਗ, ਬ੍ਰਹਮਜੋਗ ਆਦਿ ਨਾਮ ਆਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਹਜਜੋਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਉਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:–

"ਗੁਰੁ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ, ਖਿੰਥਾ ਖਿਮਾ ਹਢਾਵਉ । ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨਉ, ਸਹਜ ਜੋਗ ਨਿਧਿ ਪਾਵਉ । ਬਾਬਾ ! ਜੁਗਤਾ ਜੀਉ ਜੁਗਹ ਜੁਗ ਜੋਗੀ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਜੋਗੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਗਿਆਨ ਕਾਇਆ ਰਸ ਭੋਗੀ । ਸਿਵਨਗਰੀ ਮਹਿ ਆਸਣਿ ਬੈਸਉ ਕਲਪ ਤਿਆਗੀ ਬਾਦੰ । ਸਿੰਙੀ ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਸੋਹੈ ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਪੂਰੈ ਨਾਦੰ। ਪਤ੍ ਵੀਚਾਰੁ ਗਿਆਨੁਮਤਿ ਭੈਰਉ ਵਰਤਮਾਨ ਬਿਭੂਤੰ। ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਰਹਰਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਅਤੀਤੰ। ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸ੍ਰੀਮਿਆ ਨਾਨਾ ਵਰਨ ਅਨੇਕੰ। ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ਜੋਗੀ ! ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਏਕੰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

"ਗੁਰਿ ਮਨੁ ਮਾਰਿਓ ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ,
ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਾਵੈ ਭੁਗਤਿਜੋਗੁ,
ਗੁਰ ਸੰਤਸਭਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟੈਰੋਗੁ,
ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿਵਰੁ ਸਹਜਜੋਗੁ."
(ਬਸੰ ਮ: ੧)

"ਜੋਗੁ ਨ ਭਗਵੀ ਕਪੜੀ, ਜੋਗੁ ਨ ਮੈਲੇ ਵੇਸਿ।
ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਜੋਗੁ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਸਹਜਧਾਰੀ. ਵਿ–ਸਹਜ (ਗ੍ਯਾਨ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਾਰਵਾਨ। ੨ ਸੁਖਾਲੀ ਧਾਰਣਾ ਵਾਲਾ. ਸੌਖੀ ਰੀਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ, ਜੋ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਕੱਛ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੀ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਿਨਾ ਆਪਣਾ ਹੋਰ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ.*

ਸਹਜਧੁਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਠਯੋਗ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਕੇ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਅਨਾਹਤ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਨਾਮ ਦੀ ਅਖੰਡ ਧੁਨੀ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇ ਹੋਣਾ. ਅਖੰਡ ਨਾਮਚਿੰਤਨ."ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੈ ਤਾਂ ਸਹਜਧੁਨਿ ਊਪਜੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਸਹਜਧ੍ਯਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਠਯੋਗ ਦੇ ਧ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ ਨਿਸ਼ਚਾ । ੨ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ.

ਸਹਜਪੰਥ. ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾਮੋਦਰ ਆਦਿ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਜਵਾਨ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅੱਗੇ ਬੈਠਕੇ ਰਸਿਕ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸਹਜਭਾਉ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਭਾਵ। ੨ ਆਤਮਿਕ
ਸਹਜਭਾਇ } ਪ੍ਰੇਮ. "ਸਹਜਭਾਇ ਮਿਲੀਐ ਸੁਖ

* ਗਨੰਘਮ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਮੱਧਪ੍ਰਦਾ (ਸ਼ੀ. ਪੀ) ਦੀ 'ਮੰਡਲਾ' ਨਗਰੀ ਅਨੁਮਾਨਤੀ ਹੈ.

* ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਸਹਜਧਾਰੀ ਬਹੁਤ ਗਿਨਤੀ ਦੇ ਹਨ. ਮੁਲ ਕਰਤੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਸਹਜਧਾਰੀ ਵੱਡੇ ਪੂੰਜੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧਵਾਨ ਹਨ. ਜੋ ਸਿੰਘ, ਸਹਜਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਿੱਖਧਰਮ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋਵੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ. ਸੁਤੇ.

ਸਹਜਮਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਤਮਚਿੰਤਨ । ੨ ਆਤਮ ਸਿੱਧਾਂਤ । ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਰਯਤਨ. ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ. "ਸਹਜਮਤੇ ਬਣਿਆਈ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਸਹਜਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਸਹਜ ਜੋਗ.

ਸਹਜਰੀਆ. ਵਿ–ਸਹਜ ਸੰਬੰਧੀ. ਆਤਮ ਸੰਬੰਧੀ. ਆਤਮਿਕ । ੨ ਸਹਜ ਰੂਪ. "ਤਉ ਸੁਖ ਸਹਜਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੫)

ਸਹਜਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਜਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਸਹਜ । ੩ ਸਹ (ਸਾਥ) ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਈ).

ਸਹਜਾਇਆ. ਵਿ–ਸਹ (ਨਾਲ) ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ੨ ਸਹਜ (ਗਜਾਨ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ । ੩ ਸਹਜ–ਆਇਆ. "ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਅਚਿੰਤ ਸਹਜਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸਹਜਾਤ. ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਸਹਜਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਜਾਦਾ.

ਸਹਜਾਰਿ } ਵਿ–ਸਹਜ (ਗਜਾਨ) ਸੰਬੰਧੀ. "ਨਿਹਾਰੀ
ਸਹਜਾਰੀ } ਅਪਾਰੀ ਸਹਜਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
੨ ਸੰ. ਸਹਜ–ਅਰਿ. ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ ਵੈਰੀ. ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਰੋਧੀ । ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਤੇਰ ਅਤੇ ਚਚੇਰਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਲਾਲਚ ਪਿੱਛੇ ਵੈਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸਹਜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਜਾਨ ਕਰਕੇ । ੨ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ । ੩ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਪੁਰ । ੪ ਸਹਜ (ਬ੍ਰਹਮ) ਵਿੱਚ. "ਲਾਗੀ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ." (ਜਪੁ) ੪ ਸੁਸ਼ੀਲਤਾ (ਸਦਾਚਾਰ) ਦਾ. "ਸਹਜਿ ਸੀਗਾਰ ਕਾਮਣਿ ਕਰਿ ਆਵੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਸ਼ਨੈ ਸ਼ਨੈ. ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ. "ਸਹਜਿ ਪਕੈ ਸੋ ਮੀਠਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੬ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਾਲ. "ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਗੁਣ ਰਮੈ ਕਬੀਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਬਾਬੀਹਾ ਤੂੰ ਸਹਜਿ ਬੋਲ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਸਹਜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ. "ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਮ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਸਹਜੀ ਚਰਨੀ ਖੰਡ." (ਰਤਨਮਾਲ) ਸਹਜਧਾਰੀ, ਚਰਨਪਾਹੁਲੀ ਅਤੇ ਖੰਡਾ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਹਜਧਾਰੀ.

ਸਹਜੁ. ਦੇਖੋ, ਸਹਜ.

ਸਹਜੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ. "ਸਹਜੇ ਆਸਣੁ ਆਸਿ-ਥਿਰੁ ਭਇਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸਨੈ ਸਨੈ. ਧੀਰਜ ਨਾਲ.

ਸਹਣ } ਦੇਖੋ, ਸਹਨ ਅਤੇ ਸਹਨਸੀਲ.
ਸਹਣ ਸੀਲ } "ਸਹਣਸੀਲ ਸੰਤੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹ ੧੧.

ਸ਼ਹਤੀਰ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਤੀਰ ਵਡਾ ਤੀਰ. ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਬਾਲਾ. ਬੀਮ. ਸ਼ਤੀਰ.

ਸਹਤੂਤ. ਦੇਖੋ, ਸਤੂਤ.

ਸਹੱਤ } ਸੰ. ਸ਼ਹਤ੍ਵ–ਸਹਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਲ ਹੋਣ ਦਾ
ਸਹੱਤਾ } ਭਾਵ. ਸੰਬੰਧ. ਤੱਲੁਕ. ਸਾਥਪਨ ।
੨ ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ. ਸਹਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹ ੧੧.

ਸਹਦ. ਸੰ. ਸਹ (ਸਾਥ) ਦ (ਦੇਨ ਵਾਲਾ).
੨ ਅ ਸ਼ਹਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਧੁ. ਸੰ. ਸਾਰਘ. ਸ਼ਹਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ (ਮਧੁ ਮਕ੍ਸਿਕਾ) ਕਰਕੇ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਮਿੱਠਾ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਇਹ ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਖਾਂਸੀ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸਹਦੇਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ, ਜੋ ਅਸ੍ਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਤੋਂ ਮਾਦ੍ਰੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਜਨਮਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ । ੨ ਮਗਧਪਤਿ ਰਾਜਾ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਸਹਧਰਮੀ. ਸਹ੍ਰਧਰ੍ਮਿਨ. ਉਸੇ ਧਰਮ ਵਾਲਾ. ਹਮ-ਮਜ਼ਹਬ.

ਸਹਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਲਵਾਨ । ੨ ਸਹਾਰਨੇ ਵਾਲਾ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ. "ਕਸ ਕਸ਼ਵਟੀ ਸਹੈ ਸੁ ਤਾਉ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਧਾਰਣ. ਅੰਗੀਕਾਰ. "ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਅ ਸ਼ਹਨ. ਵੇੜ੍ਹਾ. ਅੰਗਣ । ੬ ਵਡਾ ਥਾਲ.

ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਵਿ–ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ. ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਤਹਤ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਜਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿਕ ਹੋਵਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹ ਸਾਹਾਣ.

ਸਹਨਸੀਲ. ਸੰ. ਸਹ੍ਯਸ਼ੀਲ. ਵਿ–ਸਹਾਰਨ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਭਾਉ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨ ਖਿਮਾ (ਕਮਾ) ਵਾਲਾ. "ਸਹਨਸੀਲ ਪਵਨ ਅਰੁ ਪਾਣੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਸਹਨਕ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਨਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਕੇਬੀ. ਤਸ਼ਤਰੀ. ਥਾਲੀ.ਕੁਨਾਲੀ. "ਸਹਨਕ ਸਭ ਸੰਸਾਰਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਣਾ ਅਤੇ ਸਹਨ.

ਸਹਨਾਈ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਨਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਫ਼ੀਰੀ. ਤੂਤੀ. ਸਰਨਾ. "ਕਹਾਂ ਸੁ ਭੇਰੀ ਸਹਨਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਹਪੁਰ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਪੁਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਬਿਗਲ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ. "ਡਫ ਬੀਨ ਰਬਾਬ ਸਹਪੂਰ ਬਜੈ." ਅਰ–"ਖੰਜਰੀ ਸਹਪੂਰ." (ਸਲੋਹ)

ਸਹਬਾਜ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਬਾਜ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਜ਼ ਦਾ ਨਰ. ਜੁੱਰਹ. "ਜਸੋਂ ਸਹਬਾਜ ਮਨੋ ਚਕਵਾ ਸੰਗ ਏਕਧਾ ਕਾਹੂੰ ਸੁ ਮਾਰ ਗਿਰਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਪੰਖੇਰੂ ਸ਼ਹਬਾਜ ਪੇਖ ਚੁੱਕ ਨ ਹੈਅਨ ਮਿਲੈ ਨ ਢੋਈ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਸਹਬਾਲਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਬਾਲਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਲਹਾ (ਲਾੜੇ) ਦਾ ਸਖਾ. ਲਾੜੇ ਦਾ ਸਾਥੀ. ਲਾੜੇ ਦੇ ਕੱਦ ਦਾ. ਲਾੜੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ.

ਸਹਮ. ਫ਼ਾ ਸਹਮ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਰ. ਭੈ. "ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਸੁਖ ਸਹੰਮਾ ਦੇਹਿ ਸੁ ਤੂੰ ਭਲਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਅ ਸਹੂਮ. ਸਿਆਹੀ. ਕਾਲਸ । ੩ ਭਾਵ–ਕਲੰਕ. "ਖਟੇ ਦੰਮ ਸਹੰਮੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਅਨ-ਰਥ ਕਰਕੇ ਖੱਟੇ ਦਾਮ । ੪ ਅ ਸਹਮ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ । ੫ ਤੀਰ.

ਸਹਮਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਮਤ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਇੱਕੋ ਰਾਇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਹਰ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਰ. ਪੱਤਨ । ੨ ਅ.ਮਹੀਨਾ. ਮਾਸ । ੩ ਅ ਸਹੂਰ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ.

ਸ਼ਹਰਗ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਰਗ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਕਤਵਾਹ ਨਾੜੀ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਰਗ.

ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਹਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਟ. ਨਗਰ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ. ਫ਼ਸੀਲ.

ਸਹਰਾ. ਅ ਸਹ੍ਰਾ ਸ਼ਹੂਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਗਲ. ਰੋਹੀ. ਰੇਤਲੇ ਮੈਦਾਨ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਅਰਬ, ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ.

ਸਹਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਹਾਨਾ । ੨ ਪ੍ਰਾ.ਕ੍ਰਿ–ਪਲੋਸਣਾ. ਪਲੋਟਨਾ. "ਤੇ ਪਦਪੰਕਜ ਕੇਸਵ ਕੇ ਅਬ ਊਧਵ ਲੈ ਕਰ ਮੋ ਸਹਰਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਗੁਦਗੁਦੀ ਕਰਨੀ. ਕੁਤਕੁਤੀ ਕਰਨੀ । ੪ ਸੰ. ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੂਸ਼ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੇਵਨ.

ਸਹਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਘੀ । ੨ ਸ਼ਹਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਹਰੀ. ਨਾਗਰ. ਦੇਖੋ, ਹਮਸਹਰੀ.

ਸਹਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਹਰ.

ਸਹਲ. ਅ ਸਹ੍ਲ ਵਿ–ਸੁਗਮ. ਸੌਖਾ ਆਸਾਨ. "ਜਿਯਬੋ ਜਗ ਕੋ ਸਹਲ ਹੈ ਯਹੈ ਕਠਿਨ ਹੈ ਕਾਮ। ਪ੍ਰਾਤ ਸੰਭਰਬੋ ਰਾਜ ਕੋ ਰਾਤ ਸੰਭਰਬੋ ਰਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੧) ੨ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਨਰਮ ਜ਼ਮੀਨ । ੩ ਅਬ-ਦੁੱਲਾ ਤਸ਼ਤਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੂ ਅਬੂ ਮੁਹੰਮਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੯੨੩ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਸਹਲਾ } ਵਿ–ਸੁ-ਲਭ । ੨ ਸਹ-ਲਾਭ. ਲਾਭਵੰਤ.
ਸਹਲੀ } "ਸਹਲੀ ਖੇਪ ਨਾਨਕ ਲੈ ਆਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੁਖਾਲਾ, ਸੁਖਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸਹਲ.

ਸਹਲੰਗ } ਸੰ. ਸਹਲਗ੍. ਵਿ–ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ.
ਸਹਲੰਙੁ } ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਸਭ ਸਹਲੰਗਾ." (ਗਉ ਮ: ੩) "ਮਨ ਦੂਜਾਭਾਉ ਸਹਲੰਙੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਸ਼ਹਵਤ. ਅ ਸ਼ਹ੍ਵਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਛਾ. ਰੁਚਿ. ਚਾਹ । ੨ ਭੋਗਇੱਛਾ. ਕਾਮਚੇਸ਼੍ਟਾ.

ਸ਼ਹਵਤੀ. ਵਿ–ਕਾਮੀ.

ਸਹਵਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਥ ਦੀ ਰਹਾਇਸ਼.ਨਾਲ ਵਸਣਾ. ਪਾਸ ਰਹਿਣਾ.

ਸਹਵਾਸੀ. ਸੰ. ਸਹ੍ਵਾਸਿਨ੍. ਵਿ–ਸਾਥ ਵਸਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਗਵਾਂਢੀ. ਪੜੋਸੀ. ਹਮਸਾਇਆ.

ਸਹਾ. ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਕ. ਸਸਾ. ਖ਼ਰਗੋਸ਼. ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੂਸਾ ਨੇ ਸਹਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਯਹੂਦੀ ਇਸ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਸ਼ਮਝਦੇ ਹਨ. ਪਾਰਸੀ ਅਤੇ ਆਰਮੀਨੀਅਨ ਸਹੇ ਦੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਹੁਣ ਭੀ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਭਾਵੇਂ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਸਹੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਚੂੜ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਪੀਰ ਮਖ਼ਦੂਮ ਜਹਾਨੀਆਂ ਉੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਇਸੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੂੜ੍ਹੇ ਸਹੇ ਦਾ ਮਾਸ ਹਰਾਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ. "ਸਹਾ ਨ ਖਾਈ ਚੂਹੜਾ ਮਾਇਆ ਮੁਹਤਾਜ." (ਭਾਗੁ)

ਚੂੜ੍ਹੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਾਲ-ਬੇਗ ਜੋ ਵਾਲਮੀਕਿ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਓਹ ਸਹੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਪਲਿਆ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਹਾ ਖਾਣਾ ਹਰਾਮ ਹੈ. ਹੋਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਚੂਹੜੇ ਨੇ ਗਊ ਦਾ ਵੱਛਾ ਮਾਰਕੇ ਟੋਕਰੇ ਹੇਠ ਲੁਕੋ ਦਿੱਤਾ, ਜਦ ਮਾਲਿਕ ਨੇ ਆਕੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਤਦ ਲਾਲਬੇਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਵੱਛਾ ਸਹੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਤਦ ਤੋਂ ਸਹਾ ਖਾਣਾ ਵਰਜਿਆ ਗਿਆ।
੨ ਸੰ. ਸਵਾ. ਘੀਕੁਆਰ । ੩ ਹਿਮ ਰੁੱਤ । ੪ ਮੋਂਹਦੀ.

ਸਹਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਵਭਾਵ. "ਹਮਰੋ ਸਹਾਉ ਸਦਾ ਸ਼ਦ ਭੂਲਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ. ਸਹਾਰਣ (ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ) ਦਾ ਸੁਭਾਉ । ੩ ਵਿ–ਸਹ–ਆਯੁ. ਉਸੇ ਉਮਰ ਦਾ. ਹਮਉਮਰ.

ਸਹਾਇ. ਸੰ. ਸਹਾਯ. ਵਿ–ਜੋ ਸਹ (ਸਾਥ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਹਾਇਕ. ਮਦਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਯਥਾ–"ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ ਸਹਾਇ."

ਸਹਾਇਕ. ਵਿ–ਸਹਾਯਕ. ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਹਾਇਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹਾਯਤਾ. ਮਦਦ. ਇਮਦਾਦ.

ਸਹਾਈ. ਸੰ. ਸਹਾਯਿਨ੍–ਸਹਾਯੀ. ਵਿ–ਮਦਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਹਾਇਕ.

ਸਹਾਸ. ਵਿ–ਹਾਸੀ ਸਹਿਤ । ੨ ਪਾਸ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ.

ਸਹਾਸਨ. ਸਹ–ਆਸਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਥ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ.

ਸਹਾਤ. ਵਿ–ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ. ਸਹਾਇਕ. "ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਉ ਹੋਇ ਸਹਾਤ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਹਿੰਦਾ (ਸਹਾਰਦਾ) ਹੈ.

ਸ਼ਹਾਦਤ. ਅ ਸ਼ਹਾਦਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੱਚੀ ਗਵਾਹੀ. ਸਾਕ੍ਸ਼ । ੨ ਸ਼ਹੀਦੀ. ਧਰਮਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮੌਤ.

ਸਹਾਧਯਾਯੀ. ਸੰ. ਸਹਾਧ੍ਯਾਯਿਨ੍. ਵਿ–ਸਾਥ ਅਧ੍ਯਯਨ (ਪੜ੍ਹਨ) ਵਾਲਾ. ਹਮਸਬਕ. ਹਮਜਮਾਤੀ.

ਸ਼ਹਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਾਨਹ ਵਿ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੰਬੰਧੀ. ਸ਼ਾਹ ਦਾ. ਰਾਜਨ੍ਯ.

ਸਹਾਨੁਭੂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹ–ਅਨੁਭੂਤਿ. ਸਾਥ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਮਦਰਦੀ. ਕਿਸੇ ਨਾਲ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਮਹਸੂਸ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਸਹਾਬ. ਫ਼ਾ شہاب ਸ਼ਹਾਬ. ਵਿ–ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਸ਼ਹ–ਆਬ ਦਾ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਰੰਗ। ੨ ਸੁਰਖ਼. "ਰਣੰ ਦੇਖੀਐ ਰੰਗ ਰੂਪੰ ਸਹਾਬੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਅ. ਚਮਕੀਲਾ ਤਾਰਾ। ੪ ਨਕਤ੍ਰ ਦੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਦੀ ਰਗੜ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਅਗਨਿ ਰੇਖਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਿਹਾਬ.

ਸਹਾਬਾ. ਅ. صائبہ ਸਾਇਬਹ. ਵਿ–ਰਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੁੱਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸਾਹ ਬੇਪਰਵਾਹ ਅਥਾਹ ਸਹਾਬਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਾਹਿਬੀ ਵਾਲਾ.

ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨਮੁਹੰਮਦਗ਼ੋਰੀ. شہاب الدین محمد غوری ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਜਗਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗ਼ੋਰ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗ਼ੋਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਜੜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਏਹੀ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੧੭੫ ਵਿੱਚ ਮੁਲਤਾਨ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਉੱਚ ਲੈ ਲਿਆ. ਸਨ ੧੧੮੬ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ. ਸਨ ੧੧੯੧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਵਧਿਆ, ਪਰ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਪਾਸ ਤ੍ਰਾਵੜੀ ਦੇ ਮਦਾਨ ਉੱਤੇ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਤੋਂ ਭਾਜ ਖਾਧੀ. ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਮੁੜ ਉਸੇ ਮਦਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਹਿੰਦ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ. ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜੇਹਲਮ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ੧੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੨੦੬ (ਸੰਮਤ ੧੨੬੪) ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੱਖਰ (ੜ) ਵੈਰੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਸਹਾਮ. ਸੰ. ਵਾ–ਹਮ (ਅਸੀਂ) ਸਹਾਰਦੇ (ਬਰਦਾਸ਼ੂ ਕਰਦੇ) ਹਾਂ, ਦੇਖੋ, ਸਹਨ। ੨ ਮੈ ਸਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ੩ ਅ. سہام ਸਹਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੪ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਸਹਮੁਲਗ਼ੈਬ ਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਆਸਮਾਨੀ ਤੀਰ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼ੂਬਾਣ. ਕਿਸਮਤ. "ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਲੇਖ ਸਹਾਮੰ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਹਾਯ, **ਸਹਾਯਕ**, **ਸਹਾਯਤਾ**, **ਸਹਾਯੀ** } ਦੇਖੋ, ਸਹਾਇ, ਸਹਾਇਕ, ਸਹਾਇਤਾ, ਸਹਾਈ.

ਸਹਾਰ. ਸਹ–ਆਧਾਰ. ਓਟ. ਆਸਰਾ. ਪਨਾਹ. "ਸੰਤ-ਸਹਾਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਸੰਤ-ਸਹਾਰਤ ਸਜਾਮ ਕੇ ਪਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. (सम्–हृ) ਵਿਨਾਸ਼। ੩ ਲੈ (ਲਯ). ਲੀਨ। ੪ ਸੰਬੰਧ. ਤਅੱਲੁਕ. "ਉਲਟੀ ਲੇ ਸਕਤਿ ਸਹਾਰੰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਸ਼ਕਤਿ (ਮਾਇਆ) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਤੋਂ ਪਰਤਕੇ.

ਸਹਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਹਨ ਕਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼ੂ ਕਰਨਾ। ੨ ਖਿੱਚਣਾ. ਤਣਨਾ। ੩ ਰੋਕਣਾ. ਥੰਮ੍ਹਣਾ.

ਸਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ (ਆਸ਼੍ਰਯ). ੨ ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ। ੩ ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼.

ਸਹਾਰੀ ਮੱਲ, **ਸਹਾਰੀ ਰਾਮ** } ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚਚੇਰਾ ਵਡਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਨਾ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਰਹਿਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ. ਇਸ ਆਗਜ਼ਾਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਲਹੌਰ ਦਿਵਾਨਖਾਨੇ ਨਾਮੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜਕੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਕੇ "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਗੁਰਦਰਸਨ ਤਾਈ" ਆਦਿ ਪਦ ਲਿਖਕੇ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਚਿੱਠੀਆਂ ਘੱਲੀਆਂ.

ਸਹਾਰੂ. ਇੱਕ ਛੀਂਬਾ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਮਹਾਨ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. "ਗੰਗੂ ਅਪਰ ਸਹਾਰੂ ਭਾਰੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਹਾਰੋਹੀ. ਸਹ–ਆਰੋਹਿਨ੍. ਵਿ–ਨਾਲ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਸਵਾਰੀ ਉੱਪਰ ਕੋਲ ਬੈਠੇ.

ਸਹਿ. ਦੇਖੋ, ਸਹ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹ. "ਸਹਿ ਟਿਕਾ ਦਿਤੋਸੁ ਜੀਵਦੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜੀਵਨ (ਹਯਾਤ) ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਸ਼ੋ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਪਤਿ. "ਮਤੁ ਜਾਣ ਸਹਿ ਗਲੀਂ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਸਹਾਰਕੇ. ਸਹਨ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਸਹਨ. "ਸਨਮੁਖ ਸਹਿ ਬਾਨ ਹੇ ਮ੍ਰਿਗ ਅਰਪੇ ਮਨ ਤਨ ਪ੍ਰਾਨ ਹੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਹਿਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਸ਼ਕ. ਸਹਾ। ੨ ਵਿ–ਸਹਿਨ ਕੀਤਾ. ਸਹਾਰਿਆ.

ਸਹਿਸ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ.

ਸਹਿਸਕਿਰਤ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸਕਿਰਤ ਅਤੇ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ.

ਸਹਿੰਸਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ.

ਸਹਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸਾ.

ਸਹਿਸਾਕਿਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸਾਕਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ.

ਸਹਿਸ੍ਰਨੁ. ਸੰ. सहिष्णु. ਵਿ–ਸਹਾਰਨ (ਬਰਦਾਸ਼ਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਹਿਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਕਣਾ.

ਸਹਿਕਾਰ, **ਸਹਿਕਾਰੀ** } ਦੇਖੋ, ਸਹਕਾਰ ਅਤੇ ਸਹਕਾਰੀ.

ਸਹਿਗਲ. ਦੇਖੋ, ਸਹਗਲ.

ਸਹਿਚਰ, **ਸਹਿਚਰੀ** } ਦੇਖੋ, ਸਹਚਰ ਅਤੇ ਸਹਚਰੀ.

ਸਹਿਚੇਤ. ਵਿ–ਸਹ-ਚੇਤ. ਚੇਤਨਾ ਸਹਿਤ. ਸਚੇਤ. "ਵੈ ਤੋ ਸਹਿਚੇਤ ਦੇਤ ਕਾਮਨਾ ਭਗਤ ਨਿਜ." (ਨਾਪ੍)

ਸਹਿਜ. ਦੇਖੋ, ਸਹਜ.

ਸਹਿਜ ਅਨੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਸਹਜ ਆਨੰਦ. "ਪਾਇਆ ਸਹਿਜ ਅਨੰਦੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਸਹਿਜੁ. ਦੇਖੋ, ਸਹਜੁ.

ਸਹਿਣ, **ਸਹਿਣਾ** } ਦੇਖੋ, ਸਹਨ.

ਸਹਿਤ. ਸੰ. ਵਜ–ਸਾਥ. ਸੰਗ. ਸਮੇਤ. "ਪੁਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਗੁਰੁ ਦਰਸਨ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ-ਹਿਤ. ਹਿਤ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ. ਸਨੇਹ ਕਰਕੇ. "ਭੋਜਨ ਮਧੁਰ ਸਹਿਤ ਕਰਵਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਿ–ਹੱਛਾ ਹਿਤਕਾਰੀ. ਮਿਤ੍ਰ. "ਪਵਿਤ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੁਟੰਬ ਸਹਿਤ ਸਿਉ." (ਅਨੰਦੁ) ੪ ਦੇਖੋ, ਸਹਦ ੨.

ਸਹਿਤਾ. ਸੰ. सहितृ–ਸਹਿਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਰਦਾਸ਼ੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਹਾਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਭਰੁ.

ਸਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਸਹਦ ੨.

ਸਹਿੰਦ, **ਸਹਿੰਦਾ** } ਵਿ–ਸਹਨ ਕਰਿੰਦਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਲ.

ਸਹਿਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਸਹਦੇਵ.

ਸਹਿਨ, **ਸਹਿਨਸੀਲ** } ਦੇਖੋ, ਸਹਨ ਅਤੇ ਸਹਨਸੀਲ.

ਸਹਿਬਾਜਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮਨ.

ਸਹਿਮ. ਦੇਖੋ, ਸਹਮ.

ਸਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਸਹਰ.

ਸਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਹਰੀ.

ਸਹਿਲ, **ਸਹਿਲਾ** } ਸੁਗਮ. ਦੇਖੋ, ਸਹਲ ਅਤੇ ਸਹਲਾ। ੨ ਸਹ-ਲਾਭ. ਨਫੇ ਵਾਲਾ. "ਸਹਿਲਾ ਮਰਣਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) "ਸਹਿਲਾ ਆਇਆ ਸੋਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਸ਼ਹਿਵਤ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਵਤ.

ਸਹੀ. ਪ੍ਰਾ. ਸਹੇਲੀ. ਸੰ. ਸਖੀ. "ਸਹੀਆਂ ਵਿਚਿ ਫਿਰੈ ਸੁਹੇਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਸੋਈ ਸਹੀ ਸੰਦੇਹ ਨਿਵਾਰੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਸ਼ਸ਼ਕੀ. ਸਹੇ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੩ ਫ਼ਾ سہی ਵਿ–ਸਿੱਧਾ. ਰਾਸ੍ਰ। ੪ ਅ. صحیح ਸਹੀਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ. "ਹੈ ਤਉ ਸਹੀ ਲਖੈ ਜਉ ਕੋਈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੫ ਠੀਕ. ਯਥਾਰਥ. "ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਜਿਨੀ ਚਲਣੁ ਸਹੀ ਜਾਣਿਆ." (ਵਡ ਮ: ੩ ਅਲਾਹਣੀ) "ਭਜਨ ਰਾਮ ਕੋ ਸਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਰਣਾ. "ਮਿਲਿ ਸਾਧਹ ਕੀਨੋ ਸਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੭ ਹਸ੍ਵਾਕਰ. ਦਸ੍ਵਖ਼ਤ. "ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੇ ਨਹਿ ਸਹੀ ਪਵਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਵਹੀ। ੯ ਦੇਖੋ, ਸਹਨ. "ਮੈ ਤੇਰੀ ਕਠੋਰ ਬਾਣੀ ਬਹੁਤ ਸਹੀ ਹੈ." (ਜਸਾ)

ਸਹੀਆਹ. ਸਖੀਆਂ (ਜਿਗਜ਼ਾਸੂਆਂ) ਨੂੰ. "ਗੁਰੁ ਮੇਲੇ ਸਹੀਆਹ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਕਾਫੀ ਮ: ੧)

ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ. ਵਾ–ਅਰੋਗ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਬਿਨਾ ਖੇਦ ਅਤੇ ਹਾਨੀ. "ਘਰਿ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਆਏ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸ਼ਹੀਦ. ਅ. شہید ਵਿ–ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਗਵਾਹ. ਸਾਕੀ (ਸਾਖੀ). ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜੇਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਕ ਸਾਖੀ ਦੇਣ। ੩ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੇ ਜੀਵਨ ਅਰਪਿਆ ਹੈ। ੪ ਵਿ–ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ.

ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ ਸਮਾਰਕ ਮੰਦਿਰ ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋਵੇ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅਨੰਤ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਹ ਹਨ:–

੧ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅਨੇਕ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ.

੨ ਅਕਾਲਬੁੰਗੇ ਪਾਸ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਬਖਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.

੩ ਰਾਮਸਰ ਪਾਸ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.

੪ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਥੜੇ ਪਾਸ ਬਾਬਾ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.

੫ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਕਟੜੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ.

੬ ਜਮਾਦਾਰ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਪਾਸ ਖੋਸਲੇ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਭਾਈ ਤੋਤਾ ਤਿਲੋਕਾ ਆਦਿ ਤੇਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ.

੭ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿੱਚ "ਤਾਰਾਗੜ੍ਹ" ਅਤੇ "ਫਤੇ ਗੜ੍ਹ" ਨਾਮੇ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਹਨ.

੮ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਨਾਮੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹ ਬੂਅਲੀ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਪਾਸ ਅਨੇਕ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ.

੯ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ੩੯ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ.

੧੦ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ.××ਆਦਿਕ.

ਸਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ੧੨ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ. ਇਸ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੋਹੂਵਿੰਡ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਜਿਮੀਦਾਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਥ ਨੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਦੇ ਗੁਰੁਧਾਮ) ਦੀ ਮਹੰਤੀ ਦਿੱਤੀ. ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਦਰਬਾਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਸੰਮਤ ੧੮੧੭ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਮਿਸਲ ਦੇ ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਹਨ. ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਪੁਰੀਏ ਸਰਦਾਰ ਇਸ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਸਰਦਾਰ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ (ਸਨ ੧੭੬੩) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਪੁਰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਡਰੌਲੀ ਅਤੇ ਤੰਗੌਰੀਏ (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੇ) ਸਰਦਾਰ ਭੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਸ਼ਹੀਦ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਗੀਰ ਲਾਈ, ਉਹ ਭੀ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ.

ਸ਼ਹੀਦੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਹੀਦਪਨ. ਸ਼ਹਾਦਤ. ਗਵਾਹੀ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਧਰਮਹਿਤ ਪ੍ਰਾਣ ਅਰਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇਗ. ਵਿ–ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਪੁਰਬ (ਪਵੈ) ਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਦੇਗ. ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜੱਗ। ੨ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠੀ ਭੰਗ ਦੀ ਦੇਗ.

ਸਹੀੜੀ. ਸੰ. ਸਹੁਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਰਜ। ੨ ਅੱਕ। ੩ ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ। ੪ ਉੱਤਮ. "ਗੁਰ ਸਬਦ ਸਹੀੜੀ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸਹੀ ਦੇ ਅੰਤ ੜੀ ਪ੍ਰਤਯਯ ਤੋਂ ਸ੍ਤਜਤਾ. ਸਚਾਈ.

ਸਹੁ. ਦੇਖੋ, ਸਹ। ੨ ਸ਼ੌ. ਪਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਹ ੨. "ਸਹੁ ਕਹੈ ਸੁ ਕੀਜੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਹਨ. "ਸਹੁ ਵੇ ਜੀਆ, ਅਪਣਾ ਕੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸਹੁੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌਂਹ. ਸ਼ਪਥ. ਸੁਗੰਦ.ਕਸਮ. ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ.

ਸਹੁ ਸੋਹਾਗਣ. ਇੱਕ ਪਾਖੰਡੀ ਫਕੀਰ, ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਵੇਸ਼ ਧਾਰਕੇ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪਤੀ ਹੋਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੇਜਾ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਦੂਜ ਚਾਂਦਨੀ ਰਾਤ ਕੋ ਸਹੁ ਆਵੈ ਮੁਝ ਪਾਸ." (ਨਾਪ) ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਪਾਖੰਡ ਤਿਆਗਕੇ ਸੱਚਾ ਸਾਧੁ ਬਣਿਆ.

ਸਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਸੁਰਾ. "ਸਹੁਰਾ ਵਾਦੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਭਾਵ-ਅਗ੍ਯਾਨ.

ਸਹੁਟਾ. ਵਿ–ਹੁਟਣ (ਥਕਾਨ) ਸਹਿਤ. ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਹੁਰ. ਸ਼ਬੂਰ. ਸਮਬ. ਦੇਖੋ, ਸਬੂਰ. "ਬੋਲੈ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ ਸਹੁਰ ਸੰਗ ਜੰਗ ਕਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਹੂਲਤ. ਅ. سہولت ਸੰਗਜਾ–ਆਸਾਨੀ. ਸੁਗਮਤਾ. ਸੌਖ.

ਸਹੇ. ਸਹਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.ਦੇਖੋ,ਸਹਾ। ੨ਦੇਖੋ,ਸਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਹੀ. "ਮਤਿ ਗੁਰੁਮਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਹੇ." (ਪ੍ਭਾ ਮ: ੪) ਸਹੀ ਕਰੇ. ਸਿੱਧ ਕੀਤੇ.

ਸ਼ਹੇ ਸ਼ਬ. ਫ਼ਾ شہ شب ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਨਿਸ਼ਾਨਾਥ. ਚੰਦ੍ਮਾ.

ਸਹੇਸਿਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਹਨਤਾ ਸਹਿਤ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਕੇ. ਸਹਿਸ਼੍ਣਤਾ ਸੇ. "ਸੇਵ ਸਹੇਸਿਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਹ–ਈਸ਼–ਹੋਇਆ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ.

ਸਹੇਟ. ਦੇਖੋ, ਸਹੇਟਜ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਭੇਟ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੀ ਥਾਂ. "ਪਜਾਰੇ ਕੋ ਐਸੀ ਸਹੇਟ ਬਤਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੮)

ਸਹੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹੇਟਜ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸ਼੍ਰਮ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਥਾਂ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਹਿਸ਼੍ਣਤਾਂ ਸੇ. ਸਹਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ. "ਗਜਾਨ ਧਜਾਨ ਕਰ ਭਗੰਤਿ ਸਹੇਟਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਵਜ–ਸਹਿਤ. ਸਾਥ.

ਸਹੇਤ. ਵਿ–ਹਿਤ ਨਾਲ। ੨ ਵਜ–ਸਹਿਤ. ਸਮੇਤ. "ਮੈਲੇ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਜਟਾ ਸਹੇਤ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਸਹੇਤੁ / **ਸਹੇਤੁਕ** ਸੰ. ਵਿ–ਹੇਤੁ (ਕਾਰਣ) ਸਹਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬਬ ਹੋਵੇ.

ਸਹੇਰਨ / **ਸਹੇਰਨਾ** ਦੇਖੋ, ਸਹੇੜਨਾ.

ਸਹੇਰਾ. ਸਖਾ. ਮਿਤ੍. ਸਹੇਲਾ. "ਭਾਈ ਬੰਧੁ ਕੁਟੰਬ ਸਹੇਰਾ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸਹੇੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਹੇੜਨਾ.

ਸਹੇਰੀ / **ਸਹੇਲੜੀ** / **ਸਹੇਲਾ** / **ਸਹੇਲੀ** ਸੰ. ਸ–ਹੇਲਾ. ਵਿ–ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਵਗਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਨਨਦ ਗਹੇਲੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਸਖੀ ਹੇਲਾ (ਅਵਗਜਾ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੩ ਹੇਲਾ ਸਹਿਤ. ਹੇਲਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਭਾਵ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ. ਸੰ. ਸਂਹ੍ਲ. ਖਿਲਾਰੀ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍. ਸਖਾ. "ਸੁਨਹੁ ਸਹੇਰੀ ਮਿਲਨ ਬਾਤ ਕਹਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਸਗਲ ਸਹੇਲੀ ਅਪਨੇ ਰਸਿ ਮਾਤੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਸਹੇਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਹੈ.

"ਮੋਰੀ ਸਖੀ ਸਹੇਲੜੀਹੋ ! ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਚਰਣਿ ਲਗਹ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਹੇੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹ ਅਤੇ ਈਰਣ. ਕ੍ਰਿ–ਨਾਲ ਚਸੇੜਨਾ. ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ. ਗਲ ਪਾਉਂਣਾ। ੨ ਅਵਗਜਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਪਤਿ ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ। ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਰਖਾ ਸਹੇੜਨਾ.

ਸਹੇੜੀ. ਸਹੇੜਨਾ ਦਾ ਭੂਤ. ਦੇਖੋ, ਸਹੇੜਨਾ. । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ, ਥਾਣਾ ਮੋਰੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਤੇ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਹ ਗੰਗੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੀ. ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਸਮੇਤ, ਇਹ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਇੱਥੇ ਹੀ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੋਰੰਡੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਖਬਰ ਦੇਕੇ ਤੋਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨਹੀਂ ਬਣੀ, ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਖੇੜੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਖੇੜੀ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਥੋਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਮੁੜਕੇ ਜੋ ਨਵੀਂ ਬਸਤੀ ਆਬਾਦ ਹੋਈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਹੇੜੀ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਖੇੜੀ ਅਤੇ ਗੰਗੂ.

ਸਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹਨ.

ਸਹੈਯਾ. ਵਿ–ਸਹਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਸਹਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਹਾਇਕ.

ਸਹੋ. ਦੇਖੋ, ਸਹਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੌ. ਸ਼ਹੁ. ਪਤਿ. ਭ੍ਰਤਾ. "ਸੋ ਸਹੋ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ ਦਾਤਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਸਹੋਕ੍ਰਿ. ਸਹ–ਉਕ੍ਰਿ. (ਸਹ–ਸਾਥ–ਉਕ੍ਰਿ–ਕਥਨ). ਜੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਰਜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਨਾਲ ਹੀ ਉਪਜਣਾ ਅਥਵਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਦ "ਸਹੋਕ੍ਰਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਾਮ ਕੁਮਲਾਨੇ ਕੋਰ ਪਰਤ ਨ ਜਾਨੇ ਮੋਹ
ਮਦ ਥੇ ਪਰਾਨੇ ਜਾਨੇ ਪਰਤ ਨ ਸੋ ਤਹੀ,
ਲੀਨ ਭਏ ਲੋਭ ਮਹਾਂ ਮਮਤਾ ਮਲੀਨ ਭਈ
ਛੀਨ ਭਈ ਈਰਖਾ ਰਹੀ ਨ ਜਗ ਮੋ ਕਹੀ,
ਸ਼ੇਖਰ ਵਿਸ਼ੇਖ ਸਤਜ ਸੀਲਤਾ ਸੰਤੋਖ ਸ਼ੁੱਧਿ
ਦੀਰਘ ਦਯਾਲੁਤਾ ਸਮੇਤ ਨਿਜ ਗੋਤ ਹੀ,
ਗਜਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਔ ਵੈਰਾਗ ਕੋ ਵਿਭਵ ਹੋਤ
ਗੁਰਦੇਵ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਤ ਹੀ.
(ਗੁਰੂ ਪੰਚਾਸ਼ਿਕਾ)

ਗੁਰੂਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਟੂਟ ਗਯੋ ਇਕ ਬਾਰ ਬਿਦੇਹ ਮਹੀਪਤਿ ਸੋਚ ਸਰਾਸਨ ਸ਼ੰਭੁ ਕੋ." (ਦੇਵ ਕਵਿ)

ਸਹੋਟਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਕੁਟੀ. ਪਰਣ-ਸ਼ਾਲਾ। ੨ ਮੁਨਿ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ.

ਸਹੋਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹੋ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਸ਼ਸ਼ਕ. ਸਹਾ. "ਨਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੈਦਾਨ ਸਹੋਟਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਵਿ–ਓਟ ਸਹਿਤ.

ਸਹੋਦ / **ਸਹੋਦਰ** ਸੰ. ਸਹ–ਉਦਰ. ਵਿ–ਉਸੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਕਾ ਭ੍ਰਾਈ. "ਗੋਦ ਮੈ ਅਚੇਤ ਹੋਤ ਸੰਪੈ ਨ ਸਹੋਦ ਕੋ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਗੋਦੀ ਦਾ ਅਚੇਤ ਪੁਤ੍ ਵਿਭੂਤੀ ਦਾ ਹਿਤ ਅਤੇ ਭ੍ਰਾਈ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ.

ਸਹੋਦਰਾ / **ਸਹੋਦਰੀ** ਉਸੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਤੋਂ ਜਨਮੀ ਹੋਈ ਸਕੀ ਭੈਣ. ਦੇਖੋ, ਸਹੋਦਰ. "ਗੁਰਦੇਵ ਬੰਧਪ ਸਹੋਦਰਾ." (ਬਾਵਨ)

ਸਹੰਸ / **ਸਹੰਸਰ** ਹਜਾਰ ਅਤੇ ਅਨੰਤ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍. "ਸਹੰਸ ਨਾਮ ਲੈ ਲੈ ਕਰਉ ਸਲਾਮ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਦਾਨ। ੨ ਵਿ–ਸਹਸ੍ (ਅਨੰਤ) ਜੱਗ (ਯਗ੍ਯ). "ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ ਰੋਆਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਅਨੰਤ ਯੱਗਾਂ ਅਰ ਦਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ ਉੱਚ ਪਦਵੀ ਪੁਰ ਪਹੁਚਿਆ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਣ ਤੇ ਰੋਇਆ.

ਸਹੰਸਰਾ. ਹਜਾਰਾਂ.ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਰੋੜ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲ੍ਹੇ ਦਾ ਪਲਾਸ ਬਿਰਛ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ.

ਸਹੰਸ੍. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍.

ਸਹੰਸ੍ਬਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਬਾਹੁ.

ਸਹੰਸ੍ਸਤ੍. ਸੰਗਜਾ–ਸਹਸ੍ (ਹਜਾਰ) ਅਸਤ੍ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਸਹਸ੍ਬਾਹੁ. "ਹਣਜੋ ਜਾਹਿ ਜੋਨੈ ਸਹੰਸ੍ਸਾਸਤ੍ ਭੂਪੰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਬਾਹੁ.

ਸਹੰਦ. ਸਹਨ ਕਰੰਤ. ਸਹਾਰਦਾ। ੨ ਫ਼ ਸ਼ੰ ਸੰਗਜਾ–ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਾੜ.

ਸਹੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹੰਦਾ.

ਸਹੰਮ. ਭਰ. ਭੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹਮ. "ਕਿਤੀ ਲਹਾ ਸਹੰਮ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਹਨ. "ਤਿਨ ਬਡ ਦੁਖ ਸਹੰਮਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਸਹੰਮਾ / **ਸਹੰਮੀ** ਦੇਖੋ, ਸਹਮ ਅਤੇ ਸਹੰਮ.

ਸਹਜ. ਸੰ. ਸਬ. ਵਿ–ਸਹਨ ਯੋਗਜ.ਸਹਾਰਨ ਲਾਇਕ। ੨ ਅਰੋਗ. ਨਰੋਆ। ੩ ਪਿਆਰਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਪੱਛਮੀ ਘਾਟ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਮਲਯ ਪਰਬਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਨੀਲਗਿਰੀ ਤਕ ਹੈ. ਇਹ ਦੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਾੜ ਹੈ. ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸੇ ਪਰਬਤ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਸਕ. ਸੰ. ਸ਼ਕ੍. ਧਾ–ਯੋਗਜ ਹੋਣਾ. ਸਮਰਥ ਹੋਣਾ. ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ. ਇਸ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਸ਼ਕ੍ਰ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਸਾਇਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਸਨ, ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੧੬੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲੋਂ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ, ਸਰਹੱਦੀ ਯਵਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਗਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਵੜੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਟੈਕਸਿਲਾ ਮਥੁਰਾ ਅਤੇ ਸੁਰਾਸ਼ਟ੍ (ਕਾਠੀਆਵਾੜ) ਵਿੱਚ ਸੀ. ਸਨ ੩੯੫ ਦੇ ਕਰੀਬ ਗੁਪਤ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਪੱਛਮੀ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ, ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਕਾਰਿ ਪਿਆ.

ਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਅੱਧਾ ਸਿਰ ਮੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਸਗਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ.* ਦੇਖੋ, ਸਗਰ ੨. ਸੀਸਤਾਨ (ਸ਼ਕ ਅਸਥਾਨ) ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਇਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ.† ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਵਸਿਸ਼੍ਠ ਦੀ ਗਾਂ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੩ ਅ. شک ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ. "ਸਕ ਕਰਉ ਜਿ ਦੂਸਰ ਹੋਇ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਸ਼ਕ ਸੰਮਤ / **ਸ਼ਕ ਸੰਵਤ** ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਵਾਹਨ.

ਸਕਟ. ਸੰ. ਸ਼ਕਟ. ਸੰਗਜਾ–ਗੱਡਾ. ਛਕੜਾ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਕਟਾਸੁਰ.

ਸਕਟਹਾ. ਸਕਟ ਦੈਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਕਟਾਸੁਰ.

ਸਕਟ ਨਾਲ / **ਸਕਟ ਨਾਲਿਕਾ** ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕਟ (ਗੱਡੇ) ਉੱਤੇ ਰੱਖੀ ਤੋਪ. ਅਰਥਾਤ ਪਹੀਏਦਾਰ ਤਖ਼ਤੇ ਉੱਪਰ ਜੜੀ ਹੋਈ ਤੋਪ। ੨ ਤੋਪ ਦੀ ਗੱਡੀ. Gun-carriage.

ਸਕਟਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕ਼ਟ (ਗੱਡਿਆਂ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਗੱਡੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਕਟਬਜ਼ੂਹ. ਸੰ. ਸ਼ਕਟ–ਵ੍ਯੂਹ. ਗੱਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਫੌਜ ਦਾ ਦਸ੍ਤਾ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੱਡੇ ਵਾਙ ਬਣੀ ਹੋਈ ਫੌਜ. "ਸਕਟਾਬਜ਼ੂਹ ਰਚਾ ਸੁਰਪਤਿ ਤਬ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

* ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ.

† ਚੀਨੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਥਕਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਸ਼ੀ' ਹੈ, ਇਸ ਲਈ "ਸ਼ੀ—ਸਤ" ਬਹੁਤ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਕਟਾ. ਦੇਖੋ, ਸਕਟ.

ਸਕਟਾਸੁਰ. ਸੰ. ਸ਼ਕਟ–ਅਸੁਰ. ਗੱਡੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦੈਤ. ਇਹ ਕੰਸ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਪੂਤਨਾ ਹਨੀ ਬਹੁਰ ਸਕਟਾਸੁਰ ਖੰਡਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ੫੦ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ.

ਸਕਟਾਬਜ਼ੂਹ. ਦੇਖੋ, ਸਕਟ ਬਜ਼ੂਹ.

ਸਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਕ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਸਮਰਥ ਹੋਣਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਣੀ. ਸਕਨਾ. "ਮੋਨਿ ਜਨ ਗਹਿ ਨ ਸਕਾਹਿ ਗਤਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਫੁਰਮਾਇਆ ਮੰਨਿ ਨ ਸਕੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਸਕਤ. ਸੰ. ਸਕ੍ਰ. ਵਿ–ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਰ. ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲਾ. ਤਾਕਤਵਰ. "ਹਰਿ ਸਕਤ ਸਰਨ ਸਮਰਥ ਨਾਨਕ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫)

ਸਕਤਣੀ. ਵਿ–ਸ਼ਕ੍ਰਿ (ਬਰਛੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. "ਨਮੋ ਸਕਤਣੀ ਸੂਲਣੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸਕਤ ਬਿਸੇਖ. ਦੇਖੋ, ਸਕਤਿ ਬਿਸੇਖ.

ਸਕਤਵਾਰ. ਵਿ–ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਬਲ. "ਸਕਤ-ਵਾਰ ਜਮਦੂਤ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਸਕਤਾ. ਵਿ–ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲਾ. ਸਮਰਥ. ਬਲਵਾਨ. "ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਅ. سکتہ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਨਾ ਹਰਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਸ੍ਰੰਭ ਹੋਣਾ। ੩ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਸੰਨ੍ਯਾਸ–ਸੰਨਜਾਸ. Apoplexy. ਇਹ ਰੋਗ ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਸੱਟ ਵੱਜਣੀ, ਗੁਰਦੇ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ, ਸ਼ਰਾਬ, ਅਫੀਮ, ਚੰਡੂ, ਸੁਲਫਾ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਨਸ਼ੇ ਸੇਵਨ ਕਰਨੇ, ਬਹੁਤ ਭੋਗ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਹਨ.

ਸਕਤੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ ਜੜ੍ਹ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਹਰ-ਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦਿਮਾਗ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਨਬਜ ਮੱਧਮ ਪੈਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਰੀਰ ਠੰਢਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਅਥਵਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੋਗੀ ਦਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਰੱਖਕੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਾਲ ਲਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਕੁੜਤੇ ਆਦਿ ਦੇ ਗਲਾਵੇਂ ਦੇ ਬਟਨ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ. ਸਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਚੰਦਨ ਤੇ ਕਪੂਰ ਘਸਾਕੇ ਇਸ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਤਰ ਕਰਕੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ. ਲਹੂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਫਸਦ ਖੁਲ੍ਹ-ਵਾਕੇ ਕੁਝ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਪਿੰਨਣੀਆਂ (ਪਿੰਨੀਆਂ) ਅਤੇ ਡੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਮਾਲਾਂ ਨਾਲ ਘੁੱਟਕੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ. ਹੁਕਨਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ, ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮਾਜੂਨ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਾ, ਖ਼ਮੀਰਾ, ਗਾਉਜੁਬਾਨ ਅਤੇ ਯੋਗਰਾਜ ਗੁੱਗਲ ਦਾ ਖਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਅਰਕ ਕਾਸਨੀ ਪਿਲਾਉਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਮੈਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜਾਂ ਤੋਂ ਖਾਰਿਜ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਅਤੇ ਜੌਂ ਦਾ ਰਸ, ਮੂੰਗੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਮਾਸਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰਵਾ ਆਦਿ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ। ੪ ਯਤਿ ਭੰਗ ਦੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਾਵਜਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਯਤਿ.

ਸਕਤਿ. ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਕਤ. ਸਾਮਰਥਜ. "ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ ਨ ਸਕਤਿ ਹੀ ਕਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਭਾਵ. ਅਸਰ. "ਸਕਤਿ ਅੰਧੇਰ ਜੇਵੜੀ ਭ੍ਰਮ ਚੂਕਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਮਾਇਆ. "ਜਹਿ ਦੇਖਾ ਤਹਿ ਰਵਿਰਹੇ ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਕਾ ਮੇਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਭਾਵ–ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਸਕਤਿ ਸਨੇਹ ਕਰਿ ਸੁੰਨਤਿ ਕਰੀਐ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਤਉ ਆਨਿ ਸਕਤਿ ਗਲਿ ਬਾਂਧਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੫ ਕੁਦਰਤ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ। ੬ ਬਰਛੀ. ਸੈਹਥੀ. "ਪਹਿਰਿ ਸੀਲ ਸਨਾਹੁ ਸਕਤਿ ਬਿਦਾਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਇਸ ਥਾਂ "ਸਕਤਿ" ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ. ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਬਰਛੀ। ੭ ਪਦ ਤੇ ਵਾਕਜ ਦੀ ਉਹ ਵ੍ਰਿੱਤਿ (ਸੱਤਾ) ਜੋ ਅਰਥ ਬੋਧਨ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ੮ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸਾਮਰਥਜ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼ਕਤਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਹੈ ਪਰ ਮੁੱਖ ਇਹ ਹਨ–ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ, ਵੈਸ਼ਨਵੀ, ਸ਼ਾਂਤਾ, ਬ੍ਰਹਮਾਣੀ, ਰੌਦ੍ਰੀ, ਕੌਮਾਰੀ, ਨਾਰਸਿੰਘੀ, ਵਾਰਾਹੀ, ਮਾਹੇਸ਼੍ਵਰੀ, ਚਾਮੁੰਡਾ, ਚੰਡਿਕਾ, ਕਾਰਤਿਕੀ, ਪ੍ਰਧਾਨਾ, ਕੀਤਿੰ, ਕਾਂਤਿ, ਤੁਸ੍ਟਿ, ਪੁਸ੍ਟਿ, ਧ੍ਰਿਤਿ, ਸ਼ਾਂਤਿ, ਕ੍ਰਿਯਾ, ਦਯਾ, ਮੇਧਾ, ਲੋਲਾਕੀ, ਦੀਰਘਜਿਹ੍ਹਾ, ਗੋਮੁਖੀ, ਕੁੰਡੋਦਰੀ, ਵਿਰਜਾ ਆਦਿ। ੯ ਸੰ. ਸਕ੍ਰਿ. ਸੰਬੰਧ. ਸੰਯੋਗ. "ਜੈਸੇ ਸਕਤਿ ਸੂਰੁ ਬਹੁ ਜਲਤਾ ਗੁਰ ਸਸਿ ਦੇਖੇ ਲਹਿ ਜਾਇ ਸਭ ਤਪਨਾ." (ਗੋਂਡ ਮ: ੪) ਸੂਰਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨਾਲ ਤਪਤ.

ਸ਼ਕਤਿ ਪਾਣਿ. ਵਿ–ਸ਼ਕ੍ਰਿ (ਬਰਛੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਖੜਾਨਨ.

ਸਕਤਿ ਬਿਸੇਖ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤਿ. ਖ਼ਾਸ ਤਾਕਤ। ੨ ਸਕ੍ਰਿ–ਅਵਸ਼ੇਸ਼. ਬਲ ਦਾ ਅੰਤ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਕਤ ਪਦ ਉਚਰਿਕੈ ਪੁਨ ਕਹੁ ਸਕਤਿ ਬਿਸੇਸ." (ਸਨਾਮਾ) ਸ਼ਕ੍ਰ (ਬਲਵਾਨ) ਦੀ ਸ਼ਕ੍ਰਿ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਰਛੀ.

ਸਕਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਕਤਿ.

ਸਕਤੀ ਸਬਲ. ਵਿ–ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਕਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ. "ਆਪੇ ਸਕਤੀ ਸਬਲ ਕਹਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਦਾ (ਸ਼ਵਲ–ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ) ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸਬਲ ੩.

ਸਕਤੀ ਘਰਿ. ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ. ਅਰਥਾਤ ਅਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ. "ਸਕਤੀ ਘਰਿ ਜਗਤ ਸੂਤਾ ਨਾਚੈ ਟਾਪੈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੩)

ਸਕਤੂ. ਸੰਗਜਾ–ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਮਹਿਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ. ਦੇਖੋ, ਨਬੀ ਬਖ਼ਸ਼. "ਪਰਸ ਰਾਮ ਸਕਤੂ ਦੁਇ ਆਏ। ਤਰਕਸ ਧਨੁਖ ਸਰੀਰ ਸਜਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਕੱਤਰ } ਅੰ. Secretary. ਮੀਰਮੁਨਸ਼ੀ। ੨ ਮੰਤ੍ਰੀ.
ਸਕਤ੍ਰ } ਵਜ਼ੀਰ.

ਸਕਥ. ਦੇਖੋ, ਸਕਯਥ.

ਸਕਨ. ਅ. سکن ਸੰਗਜਾ–ਨਿਵਾਸ. ਰਹਾਇਸ਼। ੨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ। ੩ ਸ਼ਾਂਤਿ। ੪ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ.

ਸਕ਼ਫ਼. ਅ. سقف ਸੰਗਜਾ–ਛੱਤ.

ਸਕਯਥ } ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਯਾਰ੍ਥ–ਸ਼ਕਜਾਥੰ. ਯੋਗਜ ਅਰਥ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸ਼ਕ੍ਯਾਰ੍ਥੋਂ–ਸਕਜਾਥੋਂ. ਸਫਲ. ਸਾਰਥਕ. ਸਕਾਰਥ. "ਜਨਮੁ ਸਕਯਥੁ ਭਲੋ ਜਗਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) "ਚਰਣ ਤਪਰ ਸਕਯਥ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਤਿਨ ਸਕਯਥਉ ਜਨਮੁ ਜਗਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
ਸਕਯਥਉ
ਸਕਯਥੁ

ਸਕਰ. ਫ਼ਾ شکر ਸੰ. ਸ਼ਕੰਰਾ. ਸ਼ਕਰ. ਖੰਡ. ਅੰ. Sugar ਫ੍ਰ. sucre। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕਰ ਸਜਾਹ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੱਕਰ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਸਕਰ ਖੰਡ ਨਿਵਾਤ ਗੁੜ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਸਕਰਕੰਦ } ਮਿੱਠਾ ਕੰਦ. ਗਾਗਟੀ (ਅਰਬੀ) ਦੀ
ਸਕਰਕੰਦੀ } ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ੱਕਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਉਬਾਲਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਸ਼ਕੰਰਾਕੰਦ. L.Convolvulus Catatas.

ਸ਼ਕਰ ਖ਼ਾ. ਫ਼ਾ شکرخا ਵਿ–ਖੰਡ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਕਰਖ਼ੋਰਾ.

ਸ਼ਕਰ ਗੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ) ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਲਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਵਡਾ ਚੌੜਾ ਖੂਹ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ.

ਸ਼ਕਰ ਗੰਜ. ਵਿ–ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ-ਸ਼ਣ. ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਸ਼ੱਕਰ ਅਤੇ ਗੰਨਿਆਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਾਕੇ ਢੇਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ.

ਸ਼ਕਰਪਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕਰ (ਖੰਡ) ਦਾ ਪਾਰਾ (ਟੁਕੜਾ). ਖੰਡ ਦੀ ਡਲੀ। ੨ ਇੱਕ ਪਸਿੱਧ ਮਿਠਾਈ, ਜੋ ਮੈਦੇ ਦੀਆਂ ਚੌਕੋਣ ਡਲੀਆਂ ਨੂੰ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲਕੇ ਖੰਡ ਪਾਗਣ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਮਿੱਠੇ ਖੁਰਮੇ. ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਰਾਖਾਲ.

ਸਕਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਲਾ ਸਹਿਤ. ਹੁਨਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਗਲ. ਸਾਰਾ. ਸੰਪੂਰਣ. ਤਮਾਮ. "ਸਕਲ ਸੈਨ ਇਕ ਠਾਂ ਭਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਕਲ–ਸ਼ਕਲ. ਸੰਗਜਾ–ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. "ਨਖ ਸਸਿ ਸਕਲ ਸੇ ਉਪਮਾ ਨ ਲਟੀ ਸੀ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਛਿਲਕਾ. ਵਲਕਲ। ੫ ਤਰਾਜੂ ਦਾ ਪਲੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Scales। ੬ ਅ. شکل ਸੂਰਤ. ਮੂਰਤਿ। ੭ ਨੁਹਾਰ. ਮੁੜ੍ਹੰਗਾ.

ਸਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਕਣਾ. "ਆਇ ਨ ਸਕਾ ਤੁਝ ਕਨਿ ਪਿਆਰੇ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸ੍ਵਕੀਯ. ਵਿ–ਆਪਣਾ. ਸਗਾ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. "ਪੁਤੀ ਭਾਤੀਈ ਜਾਵਾਈ ਸਕੀ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਸਕਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਕੀਯਤਾ. ਅਪਣੱਤ। ੨ ਰਿਸ਼ਤਾ. ਸੰਬੰਧ. ਸਕੀਰੀ.

ਸਕਾਸ. ਸੰ. ਸਕਾਸ਼. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਮੀਪ. ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਕੋਲ. ਨਿਕਟ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਬੰਧ. ਤਅੱਲੁਕ.

ਸਕਾਬਦ. ਸੰ. शकाब्द. ਸ਼ਕ ਸੰਵਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਬਾਹਨ.

ਸਕਾਮ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ. ਇੱਛਾ ਪੂਵੰਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਕਾਮ (ਅਨੰਗ) ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਵਾਲਾ. ਕਾਮੀ। ੪ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਕਾਮੀ. ਵਿ–ਕਾਮਨਾਵਾਨ. ਕਾਮਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ ਅੱਖਰ. ਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਕਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰ। ੪ ਪ੍ਰਾ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. ਭੁਨਸਾਰ.

ਸਕਾਰਥ } ਦੇਖੋ, ਸਕਯਥ. ਵਿ–ਸਫਲ. ਸਾਥੰਕ.
ਸਕਾਰਥਾ } ਲਾਭਵੰਤ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਸਕਾਰਾ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੋਰ. ਤੜਕਾ.

ਸ਼ਕਾਰਿ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕ ਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਵਿਕ੍ਰਮਾ-
ਸ਼ਕਾਰੀ } ਦਿਤਯ. ਦੇਖੋ, ਸਕ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ.

ਸਕਾਲ. ਵਿ–ਕਾਲ ਸਹਿਤ. ਸਮੇ ਅਨੁਸਾਰ। ੨ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕਾਲ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ. ਅਕਾਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਮਰਣਧਰਮਾ. "ਔਰ ਸਕਾਲ ਸਭੈ ਵਸਿ ਕਾਲ ਕੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸਕਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਸਕਣਾ। ੨ ਅ. شقاوت ਸ਼ਕ਼ਾਵਤ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦ ਕ਼ਿਸਮਤੀ। ੩ ਵਿ–ਬਦਨਸੀਬ. ਕਮਬਖ਼ਤ.

ਸਕਿਨਰ. Col. James Skinner. (ਸਨ ੧੭੭੮–੧੮੪੧) ਕਰਨੈਲ ਜੇਮਸ ਸਕਿੰਨਰ. ਇਹ ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਨਿਵਾਸੀ ਅਫਸਰ ਦਾ ਰਾਜਪੂਤਨੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਮਰਹਟਾ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਡੀਬੋਈਂ ਅਤੇ ਪੇਰੋਂ (De Boigne and Perron) ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ, ਫੇਰ ਲਾਰਡ ਲੇਕ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿਕੇ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦੁਰੀ ਵਿਖਾਈ. ਇਹ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਸਾਲਾ (Skinner's Horse) ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ.* ਸਕਿਨਰ ਨੂੰ ਵੀਹ ਹਜਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਸੀ. ਬੀ. ਦੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੪੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਪੰਜਾਬੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਕੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਸਕੀਮ. ਅ. سقیم ਸਕ਼ੀਮ. ਵਿ–ਰੋਗੀ। ੨ ਐਬੀ. ਵੈਲਦਾਰ। ੩ ਅੰ. Scheme. ਸੰਗਜਾ–ਤਜ਼ਵੀਜ਼। ੪ ਬੰਦੋਬਸ੍ਰ. ਪ੍ਰਬੰਧ.

ਸਕੀਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੀਮਾਰੀ। ੨ ਨਿਰਧਨਤਾ. ਗਰੀਬੀ. ਦੇਖੋ, ਸਕੀਮ.

ਸਕੀਰਣ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕੀਰਣ. "ਧਰਾ ਸਕੀਰਣੈ ਭਈ ਸਰੋਣ ਮਾਸ ਗੱਤਲੇ." (ਪੰਪ੍) ਜਮੀਨ ਢਕੀ ਗਈ.

ਸਕੀਲ. ਅ. صقیل ਸਕ਼ੀਲ. ਵਿ–ਸਿਕ਼ਲ ਕੀਤਾ। ੨ ਬਾਢਦਾਰ. "ਬਿਛੂਆ ਸੈਫ ਸਕੀਲ." (ਸਲੋਹ)

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ Yellow Boys ਭੀ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤ ثقیل ਸ਼ਕ਼ੀਲ. ਭਾਰੀ. ਵਜ਼ਨਦਾਰ। ੪ ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜਾਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਾਲ ਹਜਮ ਹੋਵੇ। ਪ ثکیل ਸ਼ਕੀਲ. ਚੱਛੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ. ਸੁਡੌਲ. ਸੁੰਦਰ.

ਸਕੁਚ. ਸੰ. ਸੰਕੋਚ. ਸੰਕੇਪ। ੨ ਸੁਕੜਨਾ। ੩ ਝਿਝਕਣਾ.

ਸਕੁਚਿ. ਸੰਕੋਚ ਕਰਕੇ. ਝਿਝਕਕੇ. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਸਕੁਚਿ ਪਠਾਏ." (ਭਾਗੁ)

ਸਕੁੰਤ. ਸੰ. ਸ਼ਕੁਨ੍ਤ–ਸ਼ਕੁੰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ। ੨ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬੇਟਾ.

ਸਕੁੰਤਲ } ਸੰ. ਸ਼ਕੁਨ੍ਤਲਾ–ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ. ਸੰਗਜਾ–
ਸਕੁੰਤਲਾ } ਸ਼ਕੁੰਤ (ਪੰਛੀਆਂ) ਕਰਕੇ ਪਾਲੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਕੰਨਜਾ. ਇਹ ਮੇਨਕਾ ਅਪਸਰਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਮੇਨਕਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਣਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟ ਦਿੱਤਾ. ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ. ਫੇਰ ਕਨ੍ਵ (ਕਾਯ) ਮੁਨਿ ਦਯਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਲੈਗਏ. ਰਾਜਾ ਦੁਸ਼ਮੰਤ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਗਾਂਧਰਵ ਵਿਵਾਹ ਕਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਭਰਤ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਰਤ ਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਰਤ ਹੋਇਆ. ਕਵਿ ਕਾਲਿਦਾਸ ਨੇ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੀ ਕਥਾ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਨਾਟਕ ਹੈ.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸਕੁੰਤਲਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ. "ਤਹਿਂ ਨਾਰਿ ਸਕੁੰਤਲ ਰੂਪ ਧਰੇ। ਸਸਿ ਸੂਰਜ ਕੀ ਜਨੁ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹਰੇ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ)

ਸਕੁਨ. ਸੰ. ਸ਼ਕੁਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ. ਪਰੰਦ. ਪੰਖੇਰੂ। ੨ ਸਗਨ. ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਚਿੰਨ੍. ਦੇਖੋ, ਅਪਸਗੁਨ. ਇਸ ਦਾ 'ਸ਼ਕੁਨ' ਨਾਉਂ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਚਾਲ ਤੋਂ ਲੋਕ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਨਤੀਜੇ ਕਢਦੇ ਸਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੌਂਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਗੱਗਾ ਹੋਕੇ "ਸਗਨ" ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ.

ਸਕੁਨਿ. ਸੰ. ਸ਼ਕੁਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ। ੨ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਰਪ। ੩ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਹਰਣਾਖਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਕ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. "ਸਕੁਨਿ ਪੁਲੋਮਨ ਅਤਿ ਬਲ ਜਾਂਕਾ."(ਨਾਪ੍) ੪ ਸੁਬਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰੀ ਦਾ ਭਾਈ, ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਜੋ ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੂੰ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਨੇ ਹਰਾਇਆਸੀ.

ਸ਼ਕੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਕੁਨਿ.

ਸਕੁਲ. ਵਿ–ਕੁਲ ਸਹਿਤ. ਵੰਸ਼ ਸਮੇਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਕੁਲ.

ਸਕੁਲੀ. ਸ਼ਸਕੁਲੀ (ਜਲੇਬੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਕੁਲੀ ਪੂਪ ਤਿਹਾਵਲ ਪੂਰੀ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਸਸਕੁਲੀ। ੨ ਸੰ. ਸਕੁਲੀ ਜਾਤਿ ਦੀ ਮੱਛੀ.

ਸਕੂਨਤ. ਅ سکونت ਸੰਗਜਾ–ਸਕਨ (ਰਹਿਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰਹਾਇਸ਼. ਨਿਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸਕਨ.

ਸਕੇਸ਼. ਸੰ. ਵਿ–ਕੇਸ਼ ਸਹਿਤ. ਕੇਸਾਂ ਸਣੇ. ਜਿਵੇਂ–ਸਕੇਸ਼ ਸਨਾਨ.

ਸਕੇਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਇੱਕ ਧ੍ਯਾਨ ਪਰਾਇਣ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਭੀੜਾ. ਤੰਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਕੇਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੈਕੇਤ. "ਯਹੈ ਸਕੇਤ ਤਹਾਂ ਬਦ ਆਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੩)

ਸਕੇਲਨ. ਸੰ. ਸੰਕਲਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲਨ (ਜਮਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. "ਪੂਰਿ ਸਕੇਲਕੈ ਪੂਰੀਆ ਬਾਂਧੀ ਦੇਹ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਦੀਧਨੁ ਅਧਿਕ ਸਕੇਲੀਐ ਭਾਈ ਪਾਵਕੁ ਰੰਚਕ ਪਾਇ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਕੇਲਾ. ਸੰ. ਸ਼ੈਕੁਲ੍ਯ (ਸ਼ਾਕ੍ਯਕੁਲ) ਸੰਗਜਾ–ਪੱਕਾ ਲੋਹਾ। ੨ ਸਕੇਲੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ. ਇਹ ਫੌਲਾਦ ਤੋਂ ਭੀ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਕੇਲਾ ਲਚਕੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਟੁਟਦਾ ਨਹੀਂ. ਸਕੇਲਾ ਫੌਲਾਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਮਕੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ੁੱਧ ਸਕੇਲੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵਿੱਚ ਫੌਲਾਦ ਦੇ ਜਹੁਰ ਵਾਙ 'ਮਮੀਰ' ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਬਾਂਧ ਸਕੇਲਾ ਫਿਰੈ ਇਕੇਲਾ." (ਲੋਕੋ)

ਸਕੋਈ. ਸਕਦਾ. ਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਕਣਾ. "ਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ ਅਪੜਿ ਕੋ ਨ ਸਕੋਈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ.

ਸਕੰਦ. ਸੰ. ਸ੍ਕਨ੍ਦ. ਧਾ–ਕੁੱਦਣਾ. ਉਛਲਨਾ. ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਤਿੱਕੇਯ, ਜੋ ਉਛਲਕੇ ਚਲਦਾ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ (ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ) ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਛੀ ਮੁਖ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਕੰਧ.

ਸਕੰਧ. ਸੰ. ਸ੍ਕਨ੍ਧ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਨ੍ਹਾ. ਮੋਢਾ. ਕੰਧਾ। ੨ ਡਾਹਣਾ. ਕਾਂਡ। ੩ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਭਾਗ. ਬਾਬ. ਜਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਬਿਰਛ ਦਾ ਰੂਪਕ ਦੇਈਏ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅਧਜਾਯ ਅਥਵਾ ਭਾਗ ਸਕੰਧ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਵਾਣਾਸੁਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਸੱਕ. ਦੇਖੋ, ਸਕ ਅਤੇ ਸ਼ਕਜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲੱਕੜ ਦਾ ਛਿਲਕਾ (ਤ੍ਵਕ).

ਸੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਸਕਰ। ੨ ਸਰਸ੍ਵਤ. ਸਰਕੁੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸੱਕਰ ਕਾਨ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ੱਕਰ. ਬੈਲ। ੪ ਤੜਾਗੀ.

ਸੱਕਰ ਕਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ. ਸਰਕੁੜੇ ਦਾ ਕਾਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ. ਸਰਸ੍ਵਤ ਦੀ ਕਾਨੀ ਵਾਲਾ. "ਸੱਕਰ ਕਾਨ ਨਰਾਚ ਭਨ." (ਸਨਾਮਾ)

ਸੱਕਾ. ਅ سقّا ਸੰਗਜਾ–ਬਹਿਸ਼ਤੀ. ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲਾ. ਕਹਾਰ. ਸੰ. ਸੇਕ੍ਤ੍–ਸੇਕ੍ਤ੍ਰ. ਛਿੜਕਣ ਵਾਲਾ.

ਸ਼ੱਕੀ. ਵਿ–ਸ਼ੱਕ (ਸੰਦੇਹ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸ਼ਕਜ. ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਯ. ਵਿ–ਹੋ ਸਕਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਮੁਮਕਿਨ. ਸੰਭਵ। ੨ ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲਾ. ਬਲਵਾਨ। ੩ ਪਦ ਦੀ ਅਰਥਸ਼ਕਤਿ ਨੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਰਥ ਪਦ ਦਾ ਵਾਚਸ ਅਰਥ.

ਸਕਜਥ. ਦੇਖੋ, ਸਕਯਥ.

ਸਕ੍ਰ. ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਰ. ਵਿ–ਸ਼ਕ (ਬਲ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਬਲਵਾਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਕ੍ਰਵਰਣ.

ਸਕ੍ਰਸੁਤ. ਸ਼ਕ੍ਰ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ। ੨ ਜਯੰਤ.

ਸਕ੍ਰਤਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਕਸ਼ਯਪ, ਜੋ ਸ਼ਕ੍ਰ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਤਾਤ (ਪਿਤਾ) ਹੈ। ੨ ਜਯੰਤ, ਜੋ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਤਾਤ (ਪੁਤ੍) ਹੈ। ੩ ਅਰਜੁਨ, ਜੋ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਇੰਦ੍ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਸ਼ਕ੍ਰਭਵਨ. ਸ਼ਕ੍ਰ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਘਰ. ਸੁਰਗ.

ਸਕ੍ਰਰਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕ੍ਰ–ਅਦੰਨ. ਦੈਤ, ਜੋ ਸ਼ਕ੍ਰ (ਇੰਦ੍) ਨੂੰ ਅਰਦਨ (ਪੀੜਨ) ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸੰਕ੍ਰੰਦਨ (ਸੰਕਨ੍ਦਨ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸਕ੍ਰਰਦਨ ਪਾਠ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਰਕੇ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਸਕ੍ਰਰਦਨ, ਅਰ ਰਿਪੁ ਪਦ ਆਦਿ ਬਖਾਨਕੈ." (ਸਨਾਮਾ) ਇੱਥੇ "ਸੰਕ੍ਰੰਦਨ ਅਰ ਰਿਪੁ ਪਦ ਆਦਿ ਬਖਾਨਕੈ" ਚਾਹੀਏ. ਸੰਕ੍ਰੰਦਨ ਨਾਉਂ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਹੈ,ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰੰਦਨ (ਰੁਆਂ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਸਕ੍ਰਵਰਣ. ਸ਼ਕ੍ਰ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਕਲ (ਚਿੱਟੇ) ਰੰਗ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਸਕ੍ਰਵਰਣ ਅਤਿ ਤਾਂਹਿ ਵਿਰਾਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੫)

ਸਕ੍ਰਾਚਾਰਜ } ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕ੍ਰ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਆਚਾਰਜ
ਸਕ੍ਰਾਚਾਰਯ } (ਗੁਰੂ) ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ.

ਸ਼ਕ੍ਰਾਣੀ } ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕ੍ਰ (ਇੰਦ੍) ਦੀ ਰਾਣੀ, ਸ਼ਚੀ.
ਸਕ੍ਰਾਨੀ } ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ.

ਸ਼ਕ੍ਰਾਨੁਜ. ਸ਼ਕ੍ਰ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ ਭਾਈ) ਵਾਮਨ ਭਗਵਾਨ.

ਸਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਸਕ੍ਰੁਤ. ਵਜ–ਇੱਕ ਵਾਰ। ੨ ਸਦਾ। ੩ ਸਾਥ. ਨਾਲ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਉਂ. ਕਾਗ। ਪ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਮੈਲਾ ਗੋਹਾ ਲਿੱਦ ਆਦਿ ਗੰਦ.

ਸਕ੍ਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਦਲ। ੨ ਪਹਾੜ। ੩ ਹਾਥੀ। ੪ ਬਿਜਲੀ.

ਸਕ੍ਰੰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਸਕ੍ਰਰਦਨ ਅਤੇ ਸੰਕ੍ਰੰਦਨ.

ਸਖ. ਸੰ. ਸਖਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਸਮਾਨ ਕਹਿਆ ਜਾਵੇ. ਸਮਾਨ ਚਿੱਤ ਵਾਲਾ. ਸਾਥੀ. "ਮਿਤ੍ ਨ ਪੁਤ੍ ਕਲਤ੍ ਸਾਜਨ ਸਖ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਖਜ.

ਸ਼ਖਸ. ਅ شخص ਸ਼ਖ਼ਸ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਕ. ਆਦਮੀ. ਜਨ. ਪੁਰਖ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ. ਬਦਨ. ਦੇਹ.

ਸ਼ਖਸੀ. ਅ شخصی ਸ਼ਖ਼ਸੀ. ਵਿ–ਸ਼ਖ਼ਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. Personal. ਜ਼ਾਤੀ.

ਸਖਣਾ } ਵਿ–ਖ਼ਾਲੀ. ਕੀਣਤਾ ਸਹਿਤ. "ਵਿਚਹੁ
ਸਖਣੀ } ਸਖਣੀ ਆਹਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)
੨ ਸੰ. ਸ਼ਡ੍ਖਨਖ–ਸ਼ੰਖਨਖ. ਖਾਲੀ ਕੌਡੀ. ਤੁੱਛ ਕੌਡੀ.

ਸਖਤ. ਫ਼ਾ سخت ਵਿ–ਕਰੜਾ. ਕਠੋਰ। ੨ ਕਮੀਨਾ.

ਸਖ਼ਤੀ. ਫ਼ਾ سختی ਕਠੋਰਤਾ. ਨਰਮੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਵ. ਕਰੜਾਈ.

ਸਖਨਾ } ਦੇਖੋ, ਸਖਣਾ. "ਰੀਤੇ ਭਰੇ, ਭਰੇ ਸਖਨਾਵੈ."
ਸਖਨੀ } (ਬਿਹਾ ਮ: ੯) ਖਾਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸਖਲਨ. ਸੰ. ਸ੍ਖਲਨ. (ਸ੍ਖਲ੍. ਧਾ–ਡਿਗਣਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਕੰਬਣਾ) ਸੰਗਜਾ–ਪਤਨ. ਗਿਰਾਉ। ੨ ਕੰਪ. ਕਾਂਬਾ। ੩ ਵੀਰਯ ਦਾ ਡਿਗਣਾ. ਵੀਰਯ ਨਿਕਲਨ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕੰਬ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਸਖਾ. ਸੰ. ਸਮਾਨ ਹੋਵੇ ਕਥਨ ਜਿਸ ਦਾ. ਜੋ ਸਮਾਨ ਕਹਿਆ ਜਾਵੇ. ਮਿਤ੍. ਦੋਸ੍ਤ. "ਸੰਗ ਸਖਾ ਸਭ ਤਜਿ ਗਏ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਸਖਾਇ } ਵਿ–ਸਖਜਤਾ ਵਾਲਾ. ਦੋਸਤੀ ਰੱਖਣ
ਸਖਾਇਆ } ਵਾਲਾ. "ਤੂੰ ਗੁਰੁ ਬੰਧਪੁ ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਸਖਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਕਾਲਤ੍ ਮਾਤਾ ਤੇਰੇ ਹੋਹਿ ਨ ਅੰਤਿ ਸਖਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸਖਾਈ. ਵਿ–ਸਖਜਤਾ ਵਾਲਾ. ਸਹਾਈ. "ਜੋ ਨਾਮੁ ਸੁਨਾਵੈ ਸੋ ਮੇਰਾ ਮੀਤੁ ਸਖਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) "ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਾਕੁ ਅੰਤਿ ਹੋਈ ਸਖਾਈ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਸਖਜਤਾ. ਦੋਸ੍ਤੀ.

ਸਖਾਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਖਜਤ੍. ਮਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਵਿ–ਸਖਜਤਾ ਵਾਲਾ ਮਿਤ੍. "ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਸੰਗਿ ਸਖਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਸਖਾਵਤ. ਅ سخاوت ਸੰਗਜਾ–ਉਦਾਰਤਾ. ਫ਼ੱਯਾਜ਼ੀ.

ਸਖੀ. ਸੰ. ਸਹੇਲੀ। ੨ ਅ سخی ਸਖ਼ੀ. ਵਿ–ਉਦਾਰ. ਸਖ਼ਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਖੀ ਸਰਵਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ। ੨ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਡੇਰਾ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇਸ ("ਸਖੀ ਸਰਵਰ" ਪਿੰਡ) ਦੇ ਪੱਛੋਂ ਵੱਲ ਬਸਤੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗ਼ਾਜ਼ੀਘਾਟ ਤੋਂ ਕ਼ਰੀਬਨ ਚਾਲੀ ਮੀਲ ਹੈ.

ਸਖੀਮੀ. ਦੇਖੋ, ਸਕੀਮੀ.

ਸਖੁਨ. ਫ਼ਾ سخن ਵਚਨ. ਬਾਤ। ੨ ਕਵਿਤਾ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਸੁਖਨ ਭੀ ਠੀਕ ਹੈ.

ਸਖੈਨੀ. ਵਿ–ਸਖਜਤਾ ਵਾਲੀ. ਪਿਆਰੀ. "ਰਾਮ ਜਪਹੁ ਮੇਰੀ ਸਖੀ ਸਖੈਨੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੱਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਖਣਾ.

ਸੱਖਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਧੁ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ "ਸਾਧਬੇਲਾ"* ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਨਖੰਡੀ.

ਸੱਖਾ. ਦੇਖੋ, ਸਖਜ.

ਸੱਖੰ. ਦੇਖੋ, ਸਖਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੱਖਣਾ. "ਕਹੁ ਸਸਤ੍ ਸੱਖੰ." (ਵਿਚਿਤ੍) ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ.

ਸਖਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਖਾ ਭਾਵ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੋਸ੍ਤੀ.

* ਇਹ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ "ਸਾਧੁਬੇਲਾ" ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਗ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ (ਨਾਲ) ਗ (ਜਾਣ ਵਾਲਾ). ਸਹਗਾਮੀ। ੨ ਫ਼ਾ ਸ੗ ਸੰਗਜਾ–ਕੁੱਤਾ. "ਸਗ ਨਾਨਕ ਦੀਬਾਨ ਮਸਤਾਨਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗ (ਸ਼ਿਕਾ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਸਗ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਪਾਣੀ ਦੇਖਿ ਸਗਾਹੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਗਦੇ (ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ) ਹਨ.

ਸਗਣ. ਵਿ–ਗਣ ਸਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਗਣ। ੨ ਪਿੰਗਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ. ੩ ਲਘੁ ਅਤੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ॥ ਦੇਖੋ, ਗਣ ੭। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਗੁਣ.

ਸਗਣੁ. ਦੇਖੋ, ਸਕੁਨ। ੨ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਕੁਨ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਾਹੇ ਦੀ ਚਿੱਠੀ. "ਸਗਣੁ ਲਿਖਿਆ ਪੁਰਹੁ ਆਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਬੰਨੋ) ਭਾਵ–ਮੋਤ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਸਗਨ. ਦੇਖੋ, ਸਕੁਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਗਣ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਗੁਣ. ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ. "ਸਭੈ ਸਗਨੰ ਗੁਣ ਹੀ ਧਰ ਹੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਗਮਾ. ਸਗੋਂ. ਬਲਕਿ. ਦੇਖੋ, ਸਗਵਾ.

ਸਗਰ. ਸੰ. ਸਮਗ੍ਰ . ਵਿ–ਸਕਲ. ਸਗਲ. ਸਾਰਾ. ਸਭ. ਤਮਾਮ. "ਆਨ ਉਪਾਵ ਸਗਰ ਕੀਏ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਬਾਹੁ (ਅਥਵਾ ਅਸਿਤ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਦਾ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਸਗਰ ਦੇ ਪਿਤਾ (ਬਾਹੁ) ਨੂੰ ਹੈਹਯਾਂ ਨੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਬਾਹੁ ਬਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਜਾ ਰਿਹਾ. ਸਗਰ ਦੀ ਮਾਤਾ ਓਦੋਂ ਗਰਭ੍ਵਤੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਸੌਕਣ ਨੇ ਸਾੜਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਗਰਭ ਰੁਕ ਗਿਆ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਸਗਰ ਸੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹੁ ਮਰਗਿਆ. ਗਰਭ੍ਵਤੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਸੜਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਔਰਵ ਰਿਖੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਉਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਲਕ ਜਨਮ ਲਵੇਗਾ. ਜਦ ਇਹ ਬਾਲਕ ਜਨਮਿਆ ਤਾਂ ਰਿਖੀ ਨੇ ਨਾਉਂ ਸਗਰ (ਸ–ਸਹਿਤ, ਗਰ–ਜ਼ਹਿਰ) ਰੱਖਿਆ,ਕਿਉਂਕਿ ਸੌਕਣ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਜ਼ਹਿਰ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਗਰਭੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ ਸੀ.

ਜਦ ਸਗਰ ਨੇ ਜਵਾਨ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈ ਹੈਹਯਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਖਸਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਵਾਪਿਸ ਲਵਾਂਗਾ. ਔਰਵ ਰਿਖੀ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਅਗਨਿ ਅਸਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਸਭ ਹੈਹਯਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸਾਂਭ ਲੀਤਾ. ਸਗਰ ਨੇ ਸ਼ਕ, ਯਵਨ, ਕਾਂਬੋਜ, ਪਾਰਦ ਅਤੇ ਪਹ੍ਲਵ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਵਸਿਸ਼੍ਠ ਰਿਖੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਯਵਨ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਿਰ ਮੁਨਾ ਲੈਣ, ਸ਼ਕ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਅੱਧਾ ਮੁਨਾਉਣ, ਪਾਰਦ ਲੰਬੇ ਕੇਸ਼ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਪਹ੍ਲਵ ਲੰਬੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਰੱਖਣ.

ਸਗਰ ਨੇ ਦੋ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਤਾਂ ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੁਮਤਿ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਰਾਜਾ ਵਿਦਰਭ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਿਨੀ ਨਾਲ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਔਰਵ ਰਿਖੀ ਦੀ ਓਟ ਲਈ. ਔਰਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਦੂਸਰੀ ਦੇ ਘਰ ੬੦੦੦੦ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣਗੇ. ਕੇਸ਼ਿਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਅਸਮੰਜਸ ਹੋਇਆ ਅਰ ਸੁਮਤਿ ਦੇ ੬੦੦੦੦ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ. ਅਸਮੰਜਸ ਵਡਾ ਕੁਕਰਮੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਸਗਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤ੍ਯਾਗ ਦਿੱਤਾ. ਬਾਕੀ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਭੀ ਐਸਾ ਉਪਦ੍ਰਵ ਮਚਾਇਆ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਖੀ ਕਪਿਲ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ (ਦੇਵਤਾ) ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ. ਸਗਰ ਨੇ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਯੱਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ੬੦੦੦੦ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀ ਸਨ, ਪਰ ਤਦ ਭੀ ਇੰਦ੍ ਕਰਕੇ ਘੋੜਾ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚਾਇਆ ਗਿਆ. ਸਗਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਘੋੜਾ ਲੱਭਣ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਤਾਲ ਤਕ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾਕੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਘੋੜਾ ਤਾਂ ਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਿਖੀ ਕਪਿਲ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ. ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਕਿ ਘੋੜੇ ਦਾ ਚੋਰ ਇਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਪਿਲ ਨੂੰ ਭੈ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ. ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਰਿਖੀ ਨੇ ਜਦ ਸਗਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ ਤਾਂ ਰਿਖੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੱਗ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਰੇ ਭਸਮ ਹੋਗਏ.

ਜਦ ਘੋੜਾ ਚਿਰ ਤੀਕ ਵਾਪਿਸ ਨਾ ਆਇਆ ਤਦ ਸਗਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੋਤਾ ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ ਤਲਾਸ਼ ਲਈ ਭੇਜਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਾਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਕਪਿਲ ਪਾਸ ਢੇਰੀ ਹੋਈਆਂ ਦੇਖੀਆਂ. ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ ਨੇ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਕਪਿਲ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਸ੍ਵਰਗ ਲੋਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ. ਕਪਿਲ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੋਤ੍ਰਾ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਲਿਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਹੋਵੇਗੀ.

ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ ਘੋੜਾ ਲੈਕੇ ਸਗਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਯਗ੍ਯ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਵਡੇ ਖਾਤ (ਗਰਤ) ਦਾ, ਜੋਹੜਾ ਕਿ ੬੦੦੦੦ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਖੋਦਿਆ ਸੀ,ਨਾਉਂ ਸਾਗਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ,ਜੋ ਹੁਣ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ.

ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਿਲੀਪ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭਗੀਰਥ ਹੋਇਆ. ਭਗੀਰਥ ਦੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਗੰਗਾ ਸ੍ਵਰਗਲੋਕ ਤੋਂ ਉਤਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਸਗਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਭਸਮ ਤਰ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਹ ਮੁਕ੍ਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ.* ਸਗਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗੰਗਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਾਗਰਾ ਅਤੇ ਭਗੀਰਥ ਕਰਕੇ ਭਾਗੀਰਥੀ ਹੋਇਆ.

ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹੀ ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਸਗਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਮਤਿ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੂੰਬਾ ਜੰਮਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੬੦੦੦੦ ਬੀਜ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਗਰ ਨੇ ਘੀ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਡ ਅੱਡ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ੧੦ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਾਲਕ ਹੋਕੇ ਆਪ ਹੀ ਦੌੜਨ ਭੱਜਣ ਲੱਗ ਪਏ. "ਲਹਿ ਸਗਰ ਬੀਰ, ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਰ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ)

ਸਗਰਵਾ. ਵਿ–ਸਕਲ. ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਸਾਰਾ। ੨ ਗੌਰਵ ਸਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਗਾਰਵਾ.

ਸਗਰਾ. ਸੰ. ਸਮਗ੍ਰ . ਵਿ–ਸਾਰਾ. ਤਮਾਮ. ਸਕਲ. ਕੁੱਲ. ਦੇਖੋ, ਸਗਰਿ.

ਸਗਰਾਇਆ. ਵਿ–ਸੰਪੂਰਣਤਾ ਵਾਲਾ. ਕੁੱਲੀਆ। ੨ ਗਰ (ਜ਼ਹਿਰ) ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ਼ਮਯੁਕ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸਗਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਸਾਗਰ. "ਪਾਵਕ ਸਗਰਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ਅਗਨਿ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ.

ਸਗਰੀ, ਸਗਰੇ ਵਿ–ਸਮਗ੍ਰ . ਸਾਰੀ. ਸਾਰੇ. ਸਕਲ. "ਸਗਰੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਦਿਖਾਯ ਅਚੰਭਵ." (ਚੌਪਈ) "ਸਗਰੇ ਧਨ ਸਿਉ ਲਾਗੇ."(ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਸਗਲ. ਵਿ–ਸਕਲ. ਸਭ. ਤਮਾਮ. "ਸਗਲ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ਤਿਨ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਸਗਲ ਨਿਧਾਨ ਨਾਮ ਤਿਨ ਪਾਇਆ। ੨ ਅ਼ ਸ਼ਗ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਮ. ਕਿਰਤ। ੩ ਅ਼ ਸਗ਼ਲ. ਬਦ ਦਿਮਾਗ਼. ਪਾਂਮਰ.

ਸਗਲ ਸਮੂਹ. ਸਕਲ ਸੰਘਾਤ. ਸਾਰੇ ਟੋਲੇ. ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ. "ਸਗਲ ਸਮੂਹ ਲੈ ਉਧਰੇ ਨਾਨਕ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਸਗਲ ਪਰਾਧ. ਸਕਲ–ਅਪਰਾਧ "ਸਗਲ ਪਰਾਧ ਦੇਹਿ ਲੋਰੋਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਸਗਲ ਭਰੀ. ਵਿ–ਸਭ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਭ ਨੂੰ ਪੋਸ਼ਣ (ਪਾਲਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸਾਰੇ ਪਰਿ ਪੂਰਣ. "ਊਨ ਨ ਕਾਹੂ ਸਗਲ ਭਰੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸਗਲਾਨਾ. ਵਿ–ਸਾਰਾ. ਸਭ. ਤਮਾਮ. "ਸੰਸਾਰ ਸਗਲਾਨਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਸਭ ਦਾ.

ਸਗਵਾ, ਸਗਵੀ ਵਜ–ਸਗੋਂ. ਬਲਕਿ. "ਸਗਵਾ ਭੀ ਆਪ ਲਖਾਹਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) "ਛਪੜਿ ਨਾਤੈ ਸਗਵੀ ਮਲ ਲਾਏ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੪) ੨ ਪੋਠੇ, ਇੰਨ ਬਿੰਨ. ਹੂਬਹੂ.

ਸਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸਕਾ। ੨ ਸ–ਗੌੜ. ਸਗੌੜੀ. ਉਸੇ ਗੌਤ ਦਾ। ੩ ਸਹ–ਗਾਮੀ. ਸਾਥ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਸਦਾ ਸੰਗੀ. "ਮਾਯਾ ਸਗੀ ਨ ਮਨ ਸਗਾ, ਸਗਾ ਨ ਯਹ ਸੰਸਾਰ। ਪਰਸੁਰਾਮ ਯਾ ਜੀਵ ਕੋ ਸਗਾ ਸੁ ਸਿਰਜਨਹਾਰ."

ਸਗਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਕੀਯਤਾ. ਰਿਸ਼ਤਾ. ਸੰਬੰਧ.

ਸਗਾਹੀ. ਸ਼ਿਕਾਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਸਗ ੩.

ਸ਼ਗਾਫ਼. ਫ਼ਾ ਸ਼ਗ਼ਾਫ਼ ਸੰਗਜਾ–ਦਰਜ. ਤੇੜ. ਸੁਰਾਖ. ਛਿਦ੍. ਮੋਰੀ.

ਸਗਾਰਵਾ. ਵਿ–ਨਾਲਗੌਰਵਤਾ ਦੇ. ਸਗੌਰਵ. ਵਜ਼ਨਦਾਰ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ ਸਹਿਤ. "ਮਨੁ ਤਨੁ ਤਾਮਿ ਸਗਾਰਵਾ ਜਾ ਦੇਖਾ ਹਰਿ ਨੈਣੇ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ਤਦੋਂ ਹੀ ਸਗੌਰਵ ਹੈ, ਜਾਂ ਹਰਿ ਦੇਖਾਂ.

ਸਗੀ. ਸਗਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਸਗੀਰ. ਅ ਸ਼ਗ਼ੀਰ.ਵਿ–ਛੋਟਾ. ਕਮ. ਨਜੂਨ. ਨਿੱਕਾ। ੨ ਅਦਨਾ. ਘਟੀਆ.

ਸਗੁਣ, ਸਗੁਨ ਵਿ–ਗੁਣ ਸਹਿਤ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਭੋਰੀ ਸਹਿਤ। ੩ ਚਿੱਲੇ ਸਹਿਤ। ੪ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਸਹਿਤ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਕੁਨ ਅਤੇ ਸਗਨ. "ਸਗੁਨ ਅਪਸਗੁਨ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਹਿ ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸਗੁਨ ਅਪਸਗੁਨ. ਜਦ ਅਪਸ਼ਕੁਨ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਗੁਨ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚੰਗਾ ਸ਼ਕੁਨ. ਦੇਖੋ, ਸਗੁਨ ੫.

ਸ਼ਗੁਫ਼ਤਨ, ਸ਼ਗੁਫ਼ਤਾ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਗੁਫ਼ਤਹ ਅਤੇ ਸ਼ਿਗੁਫ਼ਤਨ.

ਸਗੂਆ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਸਾ. ਨਾੜਾ। ੨ ਪੰਘੂੜਾ. ਪੀੜ੍ਹਾ. "ਸਗੂਆ ਕੈ ਯਾਕੋ ਪਹਿਚਾਨਹੁ."(ਚਰਿਤ੍ ੨੨੮)

ਸ਼ਗੂਨ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਗ਼ੂਨ ਸ਼ਕੁਨ (ਸਗਨ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਗ਼ੂਫ਼ ਸ਼ਗੂਫ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲੀ. ਡੋਡੀ. ਅਣਖਿੜਿਆ ਫੁੱਲ। ੨ ਕਿਸਲਯ. ਨਵਾਂ ਪੱਤਾ.

ਸਗੂੜ, ਸਗੂੜਉ, ਸਗੂੜਾ, ਸਗੂੜੇ ਵਿ–ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਸਹਿਤ. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਗੁਪਤ. ਗੁੱਝਾ। ੨ ਪ੍ਰਗਾਢ (ਗੂੜ੍ਹਾਪਨ) ਸਹਿਤ. ਗਾੜ੍ਹਾ. "ਲਾਲ ਸਗੂੜੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਸਗੋਂ. ਵਜ–ਪ੍ਰਤਯੁਤ. ਬਲਕਿ. ਹੱਥੋਂ. ਦੇਖੋ, ਸਗਵਾ.

ਸਗੋਈ. ਵਿ–ਗੋਪਨ (ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ) ਸਹਿਤ। ੨ ਸ੍ਰ–ਗੋਈ. ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਗੁਪਤ. "ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਰੱਖ ਸਗੋਈ." (ਭਾਗੁ) ਧਾਵਤ ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਠਹਿਰਾ.

ਸਗੋਤੀ, ਸਗੋਤੂ ਉਸੇ ਕੁਲ ਅਤੇ ਵੰਸ਼ ਦਾ.

ਸਗੋਨੀ. ਵਿ–ਸੁਗੁਣ ਵਾਲੀ. ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. "ਅਸਥਿਰ ਚੀਤ ਸਮਾਧਿ ਸਗੋਨੀ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਸਗੋਤੀ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਸ."ਰੁਧਿਰ ਮੱਜਨੀ ਬਸੰਜਨੀ ਹੈ ਸਗੋਤੀ." (ਛੱਕੇ) ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੨ ਲਾਵਣ. ਤਰਕਾਰੀ.

ਸਗੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖਦਾ ਬ੍ਰਿੱਖ.

ਸੱਗਾਰੱਤਾ. ਸਕਾ (ਸ੍ਵਕੀਯ)ਅਤੇ ਰਕ੍ਤ (ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ).

ਸਘਟ. ਦੇਖੋ, ਸੰਘੱਟ.

ਸਘਨ. ਵਿ–ਸੰਘਣਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਘਨ. "ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਹੁ ਸਘਨ ਮਾਇਆ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਘਨ (ਬਾਜਾ) ਸਹਿਤ. "ਹੈ ਗੈ ਬਾਹਨ ਸਘਨ ਘਨ." (ਸ. ਕਬੀਰ). ਦੇਖੋ, ਘਨ। ੩ ਬੱਦਲ ਸਹਿਤ.

ਸਘਾਰਣ, ਸਘਾਰਨ ਕ੍ਰਿ–ਸੰਹਾਰ ਕਰਨਾ. ਸੰਘਾਰਨਾ. ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ."ਅਸੁਰ ਸਘਾਰਣ ਰਾਮ ਹਮਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਇਕ ਇੰਦ੍ਰੀ ਪਕਰਿ ਸਘਾਰੈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. "ਆਘਾਏ ਸੂਖ ਸਘਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸਘਾਰੈ. ਦੇਖੋ, ਸਘਾਰਨ.

* ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਦਾ ਮੂਲ ਇਥੋਂ ਰਖਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਚ. ਸੰ. ਸ਼ਚ੍. ਧਾ–ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ. ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ. ਪੂਰਾ ਸਮਝਣਾ. ਸੰਬੰਧੀ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਿ–ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸਤ੍ਯ. ਸੱਚ. "ਸਚ ਬਿਨੁ ਸਾਖੀ ਮੂਲੋ ਨ ਬਾਕੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਸਤ੍ਯਰੂਪ. "ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕ ਆਖੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੫ ਆਨੰਦ. "ਤਤਹਿ ਤਤੁ ਮਿਲਿਆ ਸਚ ਪਾਵਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੬ ਦੇਖੋ, ਸਚੁ ਅਤੇ ਸੱਚ । ੭ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਤ੍ਰ. ਕੁਲ. ਵੰਸ਼.

ਸਚਉ. ਦੇਖੋ, ਸੱਚਾ.

ਸਚ ਸਾਖੀ. ਸੱਚਾ ਗਵਾਹ। ੨ ਸੱਚੀ ਗਵਾਹੀ । ੩ ਸੱਚੀ ਕਥਾ.

ਸਚ ਸੋਹਿਲਾ. ਸੱਚਾ ਗੀਤ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਾਲਾ ਛੰਦ.

ਸਚਖੰਡ. ਸਤ੍ਯ ਲੋਕ। ੨ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ। ੩ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਮੰਡਲ.

ਸਚਖੰਡਿ. ਸੱਚਖੰਡ ਵਿੱਚ. "ਸਚਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਸਚਘਰ. ਸਤ੍ਯਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ । ੨ ਸਤ੍ਯਸੰਗ। ੩ ਪਰਮਪਦ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਪਦ.

ਸਚਘਰਿ. ਸਤ੍ਯਸੰਗ ਵਿੱਚ. "ਸਚਘਰਿ ਬੈਸਿ ਰਹੇ ਗੁਣ ਗਾਏ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਸਚਘਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਚ ਘਰ. "ਸਚ ਘਰੁ ਲੇਹੁ ਬਤਾਇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਸਚਦਾਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ.

ਸਚਨ. ਸੰ. ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ । ੨ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰ. ਸੰਚਯਨ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ. "ਸਾਧੂ ਮਤਿ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਸਚਨ ਕਉ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਚਿਣਨਾ. ਉਸਾਰਨਾ. "ਨਵ ਖੰਡ ਸਚਿਓ." (ਅਕਾਲ)

ਸਚਪੀਰ. ਸੱਚਾ ਪੀਰ. ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ.

ਸਚ ਭਾਉ. ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ. ਸਤ੍ਯ ਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਸਚ ਮਹਿਲ. ਪਰਮ ਪਦ. ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ। ੨ ਸਤ੍ਯਸੰਗ.

ਸਚਮਨ } ਵਿ–ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਤ੍ਯ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.
ਸਚਮਨਾ } ਮਲੀਨਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਾਲਾ. "ਮੈਲ ਨਾਹੀ ਸਚਮਨੈ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਸਚਮੁਚ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਠੀਕ ਠੀਕ. ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ. ਦਰ ਅਸਲ.

ਸਚਰ. ਵਿ–ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ. ਚਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਚਾਰ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼."ਭਾਇ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਸਾਚੈ ਸਚਰੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਚਵ. ਦੇਖੋ, ਸਚਿਵ.

ਸਚੜਾ. ਵਿ–ਸਤ੍ਯਤਾ ਵਾਲਾ. ਸੱਚਾ. "ਗੋਸਾਈ ਸੇਵੀ ਸਚੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਸਚੜਾਉ. ਵਿ–ਸਤ੍ਯਤਾ ਵਾਲਾ. ਸੱਚਾ। ੨ ਪੱਕਾ. ਪਾਇਦਾਰ. "ਜਿਉ ਰੰਗ ਮਜੀਠ ਸਚੜਾਉ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੩ ਚੜਾਉ (ਉੱਨਤੀ) ਸਹਿਤ.

ਸਚਾ. ਵਿ–ਸਤ੍ਯਵਾਦੀ. ਸੱਚਾ. "ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਚੀ ਜਿਸੁ ਬਾਣੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਅਨਿਤ੍ਯਤਾ ਰਹਿਤ. "ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਅਮਰੁ ਸਚਾ ਦੀਬਾਣੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸਤ੍ਯਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਸਚਾ ਸੇਵੀ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਸੰਚਾ. ਕਾਲਬੁਦ. "ਅੰਧਾ ਸਚਾ ਅੰਧੀ ਸਟ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੫ ਸੁਚਿ. ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਸਚਾ ਚਉਕਾ ਸੁਰਤਿ ਕੀ ਕਾਰ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੬ ਸੰ. ਸ਼ਚਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ.

ਸਚਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤ੍ਯਤਾ. ਸੱਚਾਪਨ.

ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. "ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੀ ਬਾਣੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਸਚਾ ਸਬਦ. ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰੂਵਾਕ੍ਯ.

ਸਚਾਵਾ } ਵਿ–ਸਤ੍ਯਤਾ ਵਾਲਾ. ਸੱਚਾ ਸੱਚੀ. "ਏਹੁ
ਸਚਾਵੀ } ਸਚਾਵਾ ਸਾਜ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਸਚਿ. ਦੇਖੋ, ਸਚੀ। ੨ ਸਤ੍ਯ ਮੇਂ. ਸੱਚ ਵਿੱਚ. "ਸਚਿ ਰਹਹੁ ਸਦਾ ਸਹਜੁ ਸੁਖ ਉਪਜੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੱਚ ਨੂੰ. "ਸਚਿ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਭ੍ਰਮ ਭਉ ਭਾਗੈ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧) ੪ ਸੱਚ (ਸਤ੍ਯ) ਦਾ. "ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੂੜ ਵਰਤਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਸਤ੍ਯ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਸੱਚ ਕਰਕੇ."ਸਚਿ ਸਚੁ ਜਾਣੀਐ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਸਚਿਆਰ. ਸਤ੍ਯ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਸੱਚਾ. "ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਸਚਿਆਰੀ. ਸਚਿਆਰੀਂ. ਸਚਿਆਰਾਂ ਨੇ. "ਸਚਿਆਰੀ ਸਚੁ ਸੰਚਿਆ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਸਚਿ ਸੰਜਮਿ. ਸੱਚ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਵਿੱਚ। ੨ ਸਤ੍ਯ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਕਰਕੇ. "ਸਚਿ ਸੰਜਮਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਿਰਮਲ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਸਚਿਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਕਟਵਰਤੀ। ੨ ਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਜ਼ੀਰ। ੩ ਵਿ–ਸਹਾਇਕ. ਇਮਦਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਚੀ. ਸਤ੍ਯਤਾ ਵਾਲੀ. ਸੱਚੀ. "ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਚੇ ਪਾਤਸਾਹ!" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਚੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕ੍ਤਿ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਰਾਣੀ. "ਮਾਨੋ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠੀ ਸਚੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ. ਭਾਵ–ਸਤਸੰਗਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ,ਸਬਦੁ.

ਸਚੀ ਦਾੜੀ. ਵਿ–ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ ਦਾੜ੍ਹੀ. ਭਾਵ–ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ੨ ਸ਼ੁਭ੍ਰਾਚਾਰੀ ਦੇਹ. "ਸੋ ਦਾੜੀਆ ਸਚੀਆ ਜਿ ਗੁਰਚਰਨੀ ਲਗੰਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਫੇਰੂ ੩.

ਸਚੀ ਨਾਥ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਚੀ ਦਾ ਪਤਿ ਇੰਦ੍ .

ਸਚੀ ਪਤ } ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ.ਸੱਚਾ ਮਾਨ. "ਮੈਂ ਨੇ ਨਾਮੁ
ਸਚੀ ਪਤਿ } ਸਚੀ ਪਤਿ ਪੂਜਾ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

੨ ਸ਼ਚੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍ . "ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸੁਰ ਬਿਸਨੁ ਸਚੀ ਪਤਿ ਅੰਤ ਫਸੇ ਜਮਫਾਸਿ ਪਰੈਂਗੇ." (ਅਕਾਲ)

ਸਚੀਪਤਿਸਣੀਇਸਣੀ. ਸੰਗਜਾ – ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ਸ਼ਚੀ ਦਾ ਪਤਿ ਇੰਦ੍, ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ ਕਸ਼ਯਪ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ.

ਸਚੀ ਪਾਲ. ਸੱਚੀ ਓਟ. ਸੱਚੀ ਪਨਾਹ। ੨ ਸ਼ਚੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਚੀ ਦਾ ਭਰਤਾ ਇੰਦ੍ .

ਸਚੀ ਬਾਣੀ. ਵਿ–ਸਤ੍ਯ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ। ੨ ਅਸਤ੍ਯ ਰਹਿਤ ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ ਬਾਣੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰਬਾਣੀ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਿਆਰਿਹੋ ! ਗਾਵਹੁ ਸਚੀਬਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ)

ਸਚੀ ਬੇੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁਸਿੱਖੀ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ. "ਨਾਨਕ ਸਚੀ ਬੇੜੀ ਚਾੜਿ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਸਚੀਰਾਸ } ਸੰਗਜਾ–ਨਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪੂੰਜੀ.
ਸਚੀਰਾਸਿ } ਸ਼ੁਭਗੁਣ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸਾਚੀ ਰਾਸਿ.

ਸਚੁ. ਦੇਖੋ, ਸਚ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤ੍ਯ. ਝੂਠ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਸਚੁ ਤਾਪਰ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ " (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਆਨੰਦ. "ਸਚੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਊਪਜੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਚੁ ਹੋਇ." (ਨਾਪੂ) ੩ ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ."ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ." (ਜਪੁ) ੪ ਵਿ–ਸ਼ੁਚਿ. ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਮਨ ਮਾਂਜੈ ਸਚੁ ਸੋਈ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਸੱਚ.

ਸਚੁਸਚਾ. ਵਿ–ਅਤ੍ਯੰਤ ਸੱਚਾ. ਪੂਰਣ ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ. "ਸਚੁਸਚਾ ਹਰਿ ਰਖਵਾਲੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧, ਮ: ੪) ੨ ਸਤ੍ਯ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯ ਅਤੇ ਸਤ੍ਯਵਾਦੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਮਣਿ. "ਸਚੁਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਮਰ ਹੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਸਚੁਧਰਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤ੍ਯ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰਸਿੱਖ। ੨ ਵਿ–ਸਤ੍ਯ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਸੱਚਾ ਧਰਮ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਸਚੁ ਨਿਆਈ. ਵਿ–ਸੱਚਾ ਨਿਆਉਂ (ਨ੍ਯਾਯ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਤਖਤਿ ਬਹੈ ਸਚੁਨਿਆਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਬਿਨਾ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਨਿਆਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸਚੇਤ. ਸੰ. ਸ਼ਚੇਤਸ੍. ਵਿ–ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ. ਸਾਵਧਾਨ। ੨ ਇਕਮਨ. ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਮਨ ਲਾਇਆ ਹੈ.

ਸਚੋਸਚ } ਵਿ–ਕੇਵਲ ਸਤ੍ਯ. ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ. "ਸਚੋ-
ਸਚੋਸਚੁ } ਸਚ ਵਖਾਣੈ ਕੋਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਓਥੈ ਸਚੋ ਹੀ ਸਚੁ ਨਿਬੜੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸੱਚ. ਸਤ੍ਯ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ। ੨ ਰਾਸ੍ਤੀ. ਸਚਾਈ। ੩ ਸੰਗ–ਚ. ਸਤ੍ਯ–ਅਤੇ.

ਸੱਚਨ ਸੱਚ. ਦੇਖੋ, ਸਚੋਸਚ। ੨ ਮੰਦਰ ਨਾਮੇ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ,ਤਸੀਲ ਸ਼ਰਕਪੁਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਹਰ ਵੇਲੇ"ਸੱਚਨ ਸੱਚ"ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਏਹੋ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ. ਹਰੀਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਗਲ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਰੋਗ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਜੋੜਾ ਜੀਵਨ ਭਰ ਗੁਰੁਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚਨਸੱਚ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੋਖੋਪੁਰ ਭੁੱਲਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ ਰਾਸਿ ੧ ਅ: ੩੪. ਸੱਚਨਸੱਚ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਸ਼ਰਕਪੁਰ ਦੇ ਪਰਗਣੇ ਮੰਦਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਸੱਚਾ. ਵਿ–ਸਤ੍ਯਵਾਦੀ. ਝੂਠ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ। ੨ ਨਿੱਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ । ੩ ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ. ਖਰਾ । ੪ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਚਾ.

ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ । ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ. "ਤੇਰਾ ਸਾਚੇ ਦੇਰਾ ਸਾਚੇ ਸੂਰਮਾ ਸਰਨ ਸਾਚੇ, ਸਾਚੇ ਪਾਤਸਾਹ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਕਹਾਯੋ ਹੈ."××× "ਔਰ ਪਾਤਸਾਹੀ ਸਭ ਲੋਗਨ ਕੀ ਪਾਤਸਾਹੀ, ਪਾਤਸਾਹੋਂ ਪਰ ਸਾਚੀ ਤੇਰੀ ਪਾਤਸਾਹੀ ਹੈ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ. ਸੰ. ਸ਼ਚ੍ਚਿਦਾਨਨ੍ਦ.ਸੰਗਜਾ–ਸਤ–ਚਿਤ–ਆਨੰਦ. ਸਤ੍ਯ ਚੈਤਨ੍ਯ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਸਦਾ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਸਤ੍ਯੰ ਪ੍ਰਣਾਸੀ." (ਜਾਪੁ)

ਸੱਚੀ ਦਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਸਚੀ ਦਾੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੇਰੂ ੩.

ਸੱਚੀ ਮੰਜੀ. ਦੇਖੋ, ਮਦ੍.

ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਫਤੇ. ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਭੁੱਲਕੇ "ਫਤੇ ਦਰਸ਼ਨ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਤੋਂ ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ ਭੀ 'ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਫਤੇ' ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਬੰਦਾ (ਗੁਲਾਮ) ਮੰਨਦਾ ਸੀ.

ਸਛੀਲਕ. ਵਿ–ਛਿਲਕੇ ਸਮੇਤ. ਦੇਖੋ, ਛੀਲਕ

ਸਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਭਾ.ਸਜਾਵਟ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਵਜ–ਸੱਜ. ਵਿ–ਜਜਾ (ਚਿੱਲੇ) ਸਹਿਤ. ਜੋ ਕਮਾਣ ਉੱਤੇ ਚਿੱਲਾ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੩ ਸ਼ਸਤ੍ ਪਹਿਨਕੇ ਜੋ ਤਿਆਰ ਹੈ.

ਸਜਗ. ਵਿ–ਜਾਗਰਣ ਸਹਿਤ. ਸਾਵਧਾਨ. ਹੁਸ਼ਿਆਰ. ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ.

ਸਜਣ } ਸ਼ੋਭਾ (ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਿ–
ਸਜਣੁ } ਸਤ੍–ਜਨ. ਭਲਾ ਆਦਮੀ. ਨੇਕ ਜਨ. ਸੱਜਨ। ੩ ਕੁਲੀਨ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍ਰ. "ਸਜਣੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਸਜਧਜ. ਧ੍ਵਜ (ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੰਡੀ) ਆਦਿ ਦੀ ਸਜਾਵਟ. ਠਾਟ ਵਾਟ.

ਸਜਨ. ਦੇਖੋ, ਸਜਣ ਅਤੇ ਸੱਜਨ. "ਸੰਤ ਸਜਨ ਸੁਖਿ ਮਾਣਹਿ ਰਲੀਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਵੈਦ੍ਯ. ਤਬੀਬ. "ਨਾਨਕ ਰੋਗ ਗਵਾਇ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਧੂ ਸਜਨਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Surgeon.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਜਨਈ } ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੱਜਨਤਾ. ਨੇਕੀ. ਭਲਾਈ.
ਸਜਨਾਈ } ਮਿਤ੍ਰਤਾ. "ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਸਜਨਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਸੱਜਨ ਹੋਗਏ.

ਸਜਨੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਖੀ. ਸਹੇਲੀ। ੨ ਵਿ–ਭਲੀ. ਨੇਕ ਔਰਤ.

ਸਜਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸੱਜਨ. "ਸਜਨੁ ਸੁਰਿਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਸਹਿਜੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸ਼ਜਰਾ. ਅ. شجرہ ਬਿਰਛ। ੨ ਭਾਵ–ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ. ਵੰਸ਼ਵ੍ਰਿਕ. Genealogical-tree.

ਸਜਲ. ਵਿ–ਜਲ ਸਹਿਤ। ੨ ਗਿੱਲਾ.ਤਰ."ਸਜਲ ਨੈਨ ਚਰਨਨ ਲਪਟਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਜਾ. ਫ਼ਾ سزا ਸਜ਼ਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੰਡ. ਤਾੜਨਾ। ੨ ਬਦਲਾ। ੩ ਵਿ–ਯੋਗਜ. ਲਾਇਕ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸੱਜਾ.

ਸਜਾਉਟ. ਦੇਖੋ, ਸਜਾਵਟ.

ਸਜਾਇ. ਦੇਖੋ, ਸਜਾ. ਦੰਡ. "ਦੇਣ ਸੁ ਮਲ ਸਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਜਾਕੇ.ਸਿੰਗਾਰਕੇ. "ਸਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਸਜਾਤਿ. ਵਿ–ਸਮਾਨ ਜਾਤਿ। ੨ ਉਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ.

ਸਜਾਦਪੁਰ. ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਪੁਰ. ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ.

ਸਜਾਦਾ. ਵਿ–ਸਾਦਾ. ਬਿਨਾ ਠਾਟ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੩ ਫ਼ਾ شاہزادہ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ. ਰਾਜਕੁਮਾਰ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਅ. سجادہ ਸੱਜਾਦਾ.ਮੁਸੱਲਾ. ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਚਟਾਈ.

ਸਜਾਵਟ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ਼ੋਭਾ। ੨ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ.

ਸਜ਼ਾਵਾਰ. ਫ਼ਾ سزاوار ਵਿ–ਯੋਗਜਤਾ ਵਾਲਾ. ਲਾਇਕ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ.

ਸਜੀਉ. ਦੇਖੋ, ਸਜੀਵ.

ਸਜੀਨ. ਵਿ–ਜ਼ੀਨ (ਕਾਠੀ) ਸਹਿਤ. "ਹਯ ਸਜੀਨ ਕੋ ਲੀਨ ਹਕਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਜੀਲਾ. ਵਿ–ਸਜਾਵਟ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੁੰਦਰ.

ਸਜੀਵ. ਵਿ–ਜੀਵਾਤਮਾ ਸਹਿਤ। ੨ ਜੀਵਨ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰਾਣ ਸਹਿਤ.

ਸਜੀਵਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲਯ ਕਰਣੀ.

ਸਜੁਤ } ਸੰ. ਸੰਯੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਸੰਯੋਗ ਵਾਲਾ. ਸੰਬੰਧਿਤ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮੋਹੁ
ਸਜੁਤਾ } ਮਾਇਆ ਵੇ ਸਭ ਕਾਲਖ, ਇਨਿ
ਸਜੁਤੀਆ } ਮਨਮੁਖਿ ਮੂੜਿ ਸਜੁਤੀਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਸਜੂਦ. ਅ. سجود ਸੁਜੂਦ. ਸਿਜਦਾ (ਪ੍ਰਣਾਮ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਮਸਕਾਰ.

ਸਜੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਯੋਗੀ.

ਸੱਜ. ਸ਼ੀ. ਸ਼ਰ. ਵਿ–ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਮਾਣ ਤੇ ਚਿੱਲਾ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਜ.

ਸੱਜਣ. ਦੇਖੋ, ਸਜਣ.

ਸੱਜਣ ਠਗ. ਤੁਲੰਬਾ ਅਥਵਾ ਤੁਲੰਭਾ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਬਗੁਲਸਮਾਧੀ ਇੱਕ ਠਗ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਬਣਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕ ਉਪਾਇ ਰਚ ਰੱਖੇ ਸਨ. ਜੋ ਮੁਸਾਫਰ ਇਸ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਧਨ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਸਮੇਤ ਲੈਂਦਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਦ ਇਸ ਪਾਸ ਪਹੁਚੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਜਗਤਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਬਾਣ ਤੋਂ ਵੇਧਨ ਹੋਕੇ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਗਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸੱਜਣ ਬਣਾਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਮਖਦੂਮਪੁਰ.

ਸੱਜਨ. ਦੇਖੋ, ਸਜਣ.

ਸੱਜਰਾ. ਸੰ. ਸਦ੍ਯਤਰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਤਾਜਾ.

ਸੱਜਾ. ਸੰ. ਸਥ੍ਯ–ਸਵਜ. ਦਹਿਨਾ. ਦਕ੍ਸਿਣ। ੨ ਖੱਬਾ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਯ੍ਯਾ–ਸ਼ੱਯਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੇਜਾ. ਪਲੰਘ.

ਸੱਜਿ. ਦੇਖੋ, ਸੱਜੀ.

ਸੱਜੀ. ਸੱਜਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੰ. ਸਰ੍ਜੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖਾਰ, ਜੋ ਬੂਈਂ ਦੀ ਭਸਮ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਸੱਜੀ ਵਸਤ੍ਰ ਧੋਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਸਜ਼੍ਜੀ.ਵਿ–ਸੰਨੱਧ. ਕਵਚ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ। ੪ ਸਜਜੀ.ਜਜਾ (ਚਿੱਲਾ) ਚੜ੍ਹਾਏ ਹੋਏ. ਸਹਿਤ ਜੋਹ ਦੇ.

ਸਞਾਨ. ਸੰ. ਸਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਜਾਣ ਪਛਾਣ.

ਸਞਾਪਣ } ਸੰ. ਸੰ-ਜ੍ਞਾਪਨ–ਸੰ-ਗਜ਼ਾਪਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–
ਸਞਾਪਨ } ਜਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਤਲਾਉਣਾ.

ਸਟ. ਦੇਖੋ, ਸਟਨਾ, ਸਟਾ ਅਤੇ ਸੱਟ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਫ੍. ਧਾ–ਭਾਗ (ਹਿੱਸਾ) ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨਾ.

ਸਟਕਨਾ. ਪ੍ਰਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿਸਕਣਾ. ਭੱਜਣਾ. "ਅਰਿ ਯੌਂ ਸਟਕੈ ਮ੍ਰਿਗ ਕੇ ਗਨ ਜਯੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਮਨ ਸੂਰ ਚਢਯੋ ਉਡੁ ਸੇ ਸਟਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧) ੨ ਲੋਪ ਹੋਣਾ.

ਸਟਕਾ. ਸੰ. ਕਾਸਲਾ–ਕਾਮਲਾ. سُعفُ الکبد ਜੁਅ਼ਫੁਲ-ਕਬਦ. Anaemia. ਇਹ ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੱਸ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜਿਗਰ ਜਦ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਛੱਡ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਖਾਰੀਆਂ, ਖੱਟੀਆਂ, ਗਰਮ ਮਲੀਨ ਗਲੀਆਂ ਸੜੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਰਤਣਾ, ਬਹੁਤਾ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਚਿੰਤਾ ਸ਼ੋਕ ਡਰ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਨੀਂਦ ਆਦਿ ਦਾ ਵੇਗ ਰੋਕਣਾ, ਮਿੱਟੀ ਖਾਣੀ ਆਦਿ.

ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ–ਹਾਜਮਾ ਵਿਗੜਨਾ, ਦਿਲ ਧੜਕਣਾ, ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਰੰਗ ਭੱਰੂ ਜੇਹਾ ਪੀਲਾ ਹੋਣਾ, ਲਹੂ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਦਾ ਜਾਂਦਿਆ ਰਹਿਣਾ, ਨੌਹਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਲਾਲੀ ਮਿਟ ਜਾਣੀ, ਸ਼ਰੀਰ ਰੁੱਖਾ ਹੋਣਾ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਥਕਾਵਟ ਬਣੀ ਰਹਿਣੀ, ਭੁੱਖ ਨਾ ਲਗਣੀ, ਗਿਜਾ ਹਜਮ ਨਾ ਹੋਣੀ, ਭਸ (ਭੁਸੇ) ਭਕਾਰ ਆਉਣੇ, ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ ਫੁੱਲਣੀਆਂ, ਅੰਧਾਲੀ ਆਉਣੀ, ਚੇਹਰਾ ਉਦਾਸ ਰਹਿਣਾ ਆਦਿ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹਨ–

(੧) ਫੋਲਾਦ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਭੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਫੋਲਾਦ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ.

(੨) ਕੁਸ਼ਤਾ ਫੋਲਾਦ ਆਬੀ,ਤਬਾਸ਼ੀਰ,ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਦੇ ਦਾਣੇ, ਸਤ ਗਿਲੋ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਸਭ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਪੀਸਕੇ ਪਚਾਸ ਪੁੜੀਆਂ ਬਣਾਓ. ਇੱਕ ਪੁੜੀ ਸਵੇਰੇ ਪਤਲੇ ਅਧਰਿੜਕ ਨਾਲ ਲੈਣੀ.

(੩) ਮਨੂਰ ਦੀ ਭਸਮ ਦੁੱਧ ਅਥਵਾ ਅਧਰਿੜਕ ਨਾਲ ਵਰਤਣੀ.

(੪) ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਪਿੱਤ ਖਾਰਿਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ.

(੫) ਅੱਠ ਮਾਸ਼ੇ ਨਿਸੋਥ ਦਾ ਚੂਰਣ ਸੋਲਾਂ ਮਾਸ਼ੇ ਮਿਸ਼ਰੀ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਨਿੱਤ ਸਵੇਰੇ ਜਲ ਨਾਲ ਛਕਣਾ.

(੬) ਹਰੀ ਗਿਲੋ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ਹਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.

(੭) ਸਟਕੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਜੌਂ ਕਣਕ ਚਾਉਲ ਮੂੰਗੀ ਮਸਰ ਫਲ ਤਕ੍ਰ (ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ) ਅਧਰਿੜਕ ਅਤੇ ਮੱਖਣ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਏ.

ਸਟਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਟਾ ਨੂੰ ਫਟਕਾਰਨਾ. ਗਰਦਨ ਦੇ ਬਾਲ ਝਾੜਨੇ. ਚੋਟੀ ਨੂੰ ਫਟਕਾਰਨਾ. "ਬੇਨੀ ਸਰਪਨਿ ਸੀ ਸਟਕਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਟਨਾ. ਪ੍ਰਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿਪਕਣਾ. ਚਿਮਟਣਾ। ੨ ਸੁੱਟਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ. "ਕੁਹਬੀ ਜਾਈ ਸਟਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸਟਪਟ. ਵਜ–ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. ਝਟਤਿ. ਝਟਪਟ. "ਸਟਪਟ ਬੈਠਤ." (ਨਾਪ੍)

ਸਟਪਟਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਸਟਪਟਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਝਟਪਟ ਜਾਣਾ. ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਨੱਠਣਾ.

ਸਟਪਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਿੱਟ ਦੇਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ. "ਮਹਾ ਕਸਾਬ ਛੁਰੀ ਸਟਪਾਈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਸਟੱਲੀ. ਵਿ–ਗੱਪੀ. ਬਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧਾਕੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਟ ਧਾ.

ਸਟਾ. ਵਟਾਂਦਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸੱਟਾ. "ਮੈ ਤਉ ਮੋਲਿ ਮਹਿਗੀ ਲਈ ਜੀਅ ਸਟੈ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸੰ.ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗਰਦਨ ਦੇ ਬਾਲ। ੩ ਪੂਛ ਉੱਪਰ ਬਾਲਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ. "ਉੱਧਿਤ ਸਟਾਯੋ ਉਭੈ ਸਿੰਘ ਧਾਯੋ." (ਚੰਡੀ ੨) ੪ ਜਟਾ.

ਸਟਾਸੱਟ } ਵਜ–ਝਟਪਟ. ਤੁਰੰਤ. ਝਟਤਿ. ਦੇਖੋ,
ਸਟਾਪੱਟ } ਸਟਪਟ.

ਸਟਾਲ. ਸ਼ੀ. ਸਟਾ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ ਬਬਰ. ਕੇਸ਼ਰੀ ਸਿੰਘ.

ਸਟਿਅਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਟਪਾਨਾ. ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ. "ਤਿਨ੍ ਭਰੁ ਸਟਿਅਤਿਆ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਸਟੀ. ਦੇਖੋ, ਸਟਨਾ. ਵਿ–ਚਿਪਕੀ ਹੋਈ. ਜੁੜੀ ਹੋਈ। ੨ ਸਿੱਟੀ. ਫੈਂਕੀ. ਸੁੱਟੀ.

ਸਟੀਕ. ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ. ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਜਾਖ਼ਯਾ ਸਹਿਤ.

ਸਟੋਮ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿ ਸਟੋਮ.

ਸਟੋਰੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੋਟੀ. ਡੰਗੋਰੀ. "ਬੂਲ ਪਾਗ ਸਿਰ ਹਾਥ ਸਟੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੱਟ. ਸੰ. ਸ੍ਫ੍. ਧਾ–ਵਸਣਾ. ਰਹਿਣਾ. ਮਾਰ ਦੇਣਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਮੋਟਾ ਹੋਣਾ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚੋਟ. ਪ੍ਰਹਾਰ.

ਸੱਟਾ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਾਂਟਾ. ਬਦਲਾ. ਵਟਾਂਦਰਾ। ੨ ਦਾਉ. ਜੂਏ ਦਾ ਦਾਉ। ੩ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ.

ਸਠ. ਸੰ. ਸ਼ਠ੍. ਧਾ–ਠਗਣਾ. ਮਾਰ ਸਿੱਟਣਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਜਾਣਾ. ਮੌਨ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ. ਖੋਟੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣਾ। ੨ ਵਿ–ਝੂਠਾ। ੩ ਲੁੱਚਾ। ੪ ਮੂਰਖ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. sot. "ਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਸਠ ਮਤਿਵਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਸ਼ਰਾਰਤੀ। ੬ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਧਤੂਰਾ। ੭ ਲੋਹਾ। ੮ ਦੇਖੋ, ਸਠਿ। ੯ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਇਕ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. "ਮੁਖ ਮੀਠੀ ਬਾਤੈਂ ਕਹੈ, ਨਿਪਟ ਕਪਟ ਜਿਯ ਜਾਨ। ਜਾਂਹਿ ਨ ਡਰ ਅਪਰਾਧ ਕੋ ਸਠ ਕਰ ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨ॥" (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਸਠਤਾ. ਸੰ. ਸ਼ਠਤਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮੂਰਖਤਾ। ੨ ਸ਼ਰਾਰਤ। ੩ ਲੁਚਪੁਣਾ.

ਸਠਿ. ਸੰ.ਸ਼ਸ੍ਟਿ.ਵਿ–ਸੱਠ. ੬੦."ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਜਹਿ ਸਾਧੂ ਪਗ ਧਰਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Sixty.

ਸਠਿਆਲਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ,ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਦੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ.

ਸਠਿ ਸੰਬਤ. ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਟਿਸੰਵਤ੍ਸਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਭਵ ਆਦਿਕ (ਜੋਤਿਸ਼ ਮਤ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇ ਹੋਏ) ਸੱਠ ਵਰ੍ਹੇ. ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੀਹ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਤੇਰੇ ਸਠਿ ਸੰਬਤ ਸਭ ਤੀਰਥਾ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਤੇਰੇ ਹੀ ਸੱਠ ਸੰਬਤ ਹਨ (ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਨਹੀਂ) ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਹਨ.

ਸਠੋਰ. ਵਿ–ਸ਼ਠਤਾ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰੀਰ. ਲੁੱਚਾ. ਧੂਰਤ। ੨ ਸ੍ਪ–ਬਟੋਰ. ਸ੍ਪ (ਧਨ) ਬਟੋਰਨ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ. "ਜਿਉ ਮਧੁ ਮਾਖੀ ਤਿਉ ਸਠੋਰ ਰਸ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਧਨ ਕੀਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਸੱਠੀ. ਸ਼ਸ੍ਟਿਕ. ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਧਾਨ (ਚਾਵਲ) ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੱਠੀ ਦੇ ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਪਿੱਛ ਮਰੋੜੇ (ਪੇਚਿਸ਼) ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਗੜ.

ਸਡ } ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ਼ਬ੍ਦ. ਧ੍ਵਨਿ। ੨ ਸੱਦ.
ਸਡੁ } ਗੁਹਾਰ. ਪੁਕਾਰ. "ਗੋਰ ਨਿਮਾਣੀ ਸਡੁ ਕਰੇ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਸ. ਫਰੀਦ)

ਸਡੋਰਡ. ਦੇਖੋ, ਰਡ.

ਸਢਾਲ } ਵਿ–ਸ (ਸਾਥ) ਢਾਲ (ਸਿਪਰ). ਢਾਲ
ਸਢੈਲ } ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਢਾਲ ਤਲਵਾਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਢਾਲਬੰਦ ਸਿਪਾਹੀ.

ਸਢੌਰਾ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਤਸੀਲ ਨਰਾਇਣਗੜ੍ਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਅਠਾਈ ਪਰਗਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਈਂ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ.

ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਾਲਿਮਾਂ ਨੂੰ, ਸਨ ੧੭੧੦ ਵਿੱਚ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸਢੌਰੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਕਰੜਾ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਸਣ. ਸੰ. ਸਜ. ਵਜ–ਸਾਥ. ਸੰਗ. ਸਮੇਤ. ਸਹਿਤ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਣ–ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸਣੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੱਸੇ ਵੱਟੀਦੇ ਹਨ. L. Crotolaria Juncea. ਇਹ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸਣ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ,ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਕਾਨੇ ਤੋਂ ਅਲਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸਣਖਤਾ } ਸੰ. ਸ਼ੁਧਾ–ਸ਼ਨੁਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨੂੰਹ. ਬੇਟੇ ਦੀ
ਸਣਖਤੀ } ਵਹੁਟੀ. "ਮਾਂ ਦਾਦੀ ਪੜਦਾਦੀਓਂ ਢੁੱਢੀ ਭੈਣਾ ਧੀ ਸਣਖਤਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਵਿ–ਸੁਨਕੜ੍ਹਾ. ਅੱਛੇ ਨਕੜ੍ਹ ਵਾਲੀ. ਉੱਤਮ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ. "ਸਾਹੁਰੜੈ ਘਰ ਮੰਨੀਐ ਸਣਖਤੀ ਪਰਿਵਾਰ ਸਧਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਸਣਿ. ਦੇਖੋ, ਸਣ ਅਤੇ ਸਣੁ। ੨ ਨਾਲ ਹੀ. ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ. "ਜਣੀ ਲਖਾਵਹੁ ਅਸੰਤ ਪਾਪੀ ਸਣਿ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਅਸੰਤ ਪਾਪੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਨ (ਮਤ) ਗੁਜ਼ਾਰੋ.

ਸਣੁ. ਵਜ–ਨਾਲ. ਸਹਿਤ. ਸਮੇਤ. ਦੇਖੋ, ਸਣ. "ਭੁਬੇ ਸਣੁ ਪਰਿਵਾਰੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੪) "ਸੋ ਸਣੁ ਤੁਝੈ ਅਨਿਤ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਸਤ. ਸੰ. ਸਤ੍. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਚ. ਸਤਜ। ੨ ਪਤਿਵ੍ਰਤ. "ਬਿਨੁ ਸਤ ਸਤੀ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਨਾਰਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਪਰਮਾਤਮਾ. ਬ੍ਰਹਮ। ੪ ਆਦਰ. ਸਨਮਾਨ। ੫ ਸਤੋਗੁਣ. "ਰਜ ਤਮ ਸਤ ਕਲ ਤੇਰੀ ਛਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੬ ਵਿ–ਸਾਧੁ. ਭਲਾ। ੭ ਪੂਜ੍ਯ। ੮ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਤ. ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੯ ਪ੍ਰਤੱਖ. ਵਿਦਜਮਾਨ। ੧੦ ਸੰ. ਸਤ੍ਯ–ਸਤਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤਯੁਗ। ੧੧ ਸੁਗੰਦ. ਕਸਮ। ੧੨ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਤਾਤਪਰਯ। ੧੩ ਤਪੋ ਲੋਕ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲਾ ਲੋਕ. ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ। ੧੪ ਸੰ. ਸਤ੍ਵ–ਸਤ੍ਵ ਪ੍ਰਾਣ. "ਚੰਦ ਸਤ ਭੇਦਿਆ, ਨਾਦ ਸਤ ਪੂਰਿਆ, ਸੂਰ ਸਤ ਖੋੜਸਾ ਦਤੁ ਕੀਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾੜੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸ੍ਵਾਸ ਅੰਦਰ ਕੀਤੇ, ਓਅੰਨਾਦ (ਧੁਨਿ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਨਾੜੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸੋਲਾਂ ਵਾਰ ਓਮ੍ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ. ਅਰਥਾਤ–ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਅਤੇ ਰੇਚਕ ਕੀਤਾ। ੧੫ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੧੬ ਮਨ। ੧੭ ਬਲ। ੧੮ ਅਰਕ. ਸਾਰ. ਨਿਚੋੜ। ੧੯ ਸੁਭਾਉ। ੨੦ ਉਮਰ। ੨੧ ਧਨ। ੨੨ ਉਤਸਾਹ। ੨੩ ਧੀਰਜ। ੨੪ ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ੨੫ ਧਰਮ। ੨੬ ਪੁੰਨ. "ਸਤੀ ਪਾਪ ਕਰਿ ਸਤ ਕਮਾਹਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨੭ ਸੰ. ਸ਼ਬ–ਸਪ੍. ਸ਼ਾਤ. "ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਥਿਤੀਂ ਤੈ ਸਤ ਵਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭) ੨੮ ਸੰ. ਸ਼ਤ–ਸ਼ਤ. ਸੌ. "ਰੇ ਜਿਹਵਾ ਕਰਉ ਸਤ ਖੰਡ। ਜਾਮਿ ਨ ਉਚਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ॥" (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨੯ ਨਿਘੰਟੁ ਵਿੱਚ ਸ਼ਤ ਦਾ ਅਰਥ ਅਨੰਤ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਹਸ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਬੇਅੰਤ (ਅਗਣਿਤ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੩੦ ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਸਤ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਸਤ ਸਬਦਾਦਿ ਬਖਾਨਕੈ ਈਸਰਾਸਤ੍ਰ ਕਹਿ ਅੰਤ." (ਸਨਾਮਾ) ਸ਼ਤਦ੍ਰੁ ਦਾ ਈਸ਼ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ। ੩੧ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸੁਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸਤ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਸਭ ਸਮੁਦ੍ ਕੇ ਨਾਮ ਲੈ ਅੰਤ ਸ਼ਬਦ ਸਤ ਦੇਹੁ." (੬੫) ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦ੍ਸੁਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ. ਅਰ–"ਪ੍ਰਿਥਮ ਪਵਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲੈ ਸਤ ਪਦ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ." ਪਵਨਸੁਤ ਭੀਮਸੇਨ ਹੈ। ੩੨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤਿ, ਸੱਤ, ਸਤਜ ਅਤੇ ਸਪਤ ਸ਼ਬਦ.

ਸਤਏ } ਵਿ–ਸਾਤਵੇਂ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੱਤਵੇਂ ਨਾਲ.
ਸਤਏਂ } "ਸਤਏਂ ਲਖਿ ਰਘੁਪਤਿ ਕਪਿਦਲ ਅਧਿਪਤਿ ਸੁਭਟ ਵਿਕਟ ਮਤਿ ਯੁਤ ਕ੍ਰਾਤੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸਤਸਉ } ਸੰ. ਸਪ੍ਤਸ਼ਤੀ–ਸਪ੍ਤਸ਼ਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਪ੍ਤ
ਸਤਸਇਆ } ਸ਼ਤਕ. ਸੱਤ ਸੌ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ.
ਸਤਸਈ } ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਸੱਤ ਸੌ ਸ਼ਲੋਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.* "ਹੋਮ ਕਰੈਂ ਜਪ ਅਉ ਸਤਸਉ ਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਗ੍ਰੰਥ ਸਤਸਇਆ ਕੋ ਕਰਜੋ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਸਤਸੈ ਕੀ ਕਥਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ." (ਚੰਡੀ੧) ਦੇਖੋ,ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸਤੀ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾਪਾਠ.

ਸਤਸਈਆਂ. ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਰਿਖੀ। ੨ ਸੱਤ ਸਹੀਆਂ (ਸਖੀਆਂ).

ਸਤ ਸਤਾਈ ਚਉਦਹਿ ਚਾਰ. (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਸੱਤ ਰਿਖੀ, ਸਤਾਈ ਨਛਤ੍, ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਜਾ, ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ).

ਸਤਸਯਾ } ਦੇਖੋ, ਸਤਸਈ.
ਸਤਸਯੀ }

ਸਤਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤਜ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ. ਸਤਸੰਗ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਸਤਜ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਧੀਰਜ, ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਗਜਾਨ ਰੂਪ ਸੱਤ ਪਵਿਤ੍ ਸਰੋਵਰ। ੪ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਸਤਸਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਨਦੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਨਦੀ ਵਿੱਚ. "ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਸਰਿ ਹਰਿਜਲਿ ਨਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੩ ਸਤਜ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ.

ਸਤ ਸਾਹਿਬ. ਗਰੀਬਦਾਸੀਏ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ਾਚਾਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.

ਸਤਸਾਹਿਬੀਆ. ਦੇਖੋ, ਗਰੀਬਦਾਸ

ਸਤਸੀ. ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਸੀਤਾ–ਸਪ੍ ਸੀਤਾ. ਵਿ–ਸੱਤ ਸਿਆੜਾ. ਸੱਤ ਵਾਰ ਵਾਹੀ ਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ. "ਅਨਾਜ ਮਾਗਉ ਸਤਸੀ ਕਾ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ)

ਸਤ ਸੀਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਪ੍ ਸੀਮਾ. ਸੱਤ ਹੱਦਾਂ. ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਭੂਮਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਭੂਮਿਕਾ.

ਸਤ ਸੁਹਾਗਣਾਂ. ਦੇਖੋ, ਸਤ ਸਈਆਂ। ੨ ਵਿਆਹ ਆਦਿਕ ਮੰਗਲ ਸਮੇਂ ਸੱਤ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਏਕਤ੍ ਹੋਈਆਂ.

ਸਤ ਸੈ } ਦੇਖੋ, ਸਤਸਈ.
ਸਤ ਸੈ ਕੀ ਕਥਾ }

ਸਤਸੰਗ. ਸੰ. ਸਤ੍ਸਙ੍ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਸੰਗਤ. ਨੇਕ ਸੁਹਬਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਧਸੰਗ.

ਸਤ ਸੰਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ. ਭਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ। ੨ ਭਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ. "ਸਤ-ਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ? ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮ ਵਖਾਣੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀਅੰਦਰਿ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਤਿਸੰਗਤਿ.

ਸਤ ਸੰਗਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸੰਗਤਿ। ੨ ਵਿ–ਸਤ-ਸੰਗੀ. ਉੱਤਮ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ. ਚੰਗੀ ਮਜਲਿਸ ਵਿੱਚ. "ਸਤਸੰਗਤੀ ਸਦਾ ਮਿਲਿ ਰਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਸਤਸੰਗਾ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਹੈ ਸੰਗ ਜਿਸ ਦਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦੇਣਵਾਲਾ ਹੈ. "ਮਹਾ ਸਾਰਥੀ ਸਤਸੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਸਤਸੰਗੀ. ਸੰ. ਸਤ੍ਸङ्गिन. ਨੇਕ ਸੁਹਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਾਧੁ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਤਸੰਧ. ਸਤਜ ਪ੍ਰਤਿਗਜ. ਦੇਖੋ, ਸਤਜ ਸੰਧ. "ਸਤ-ਸੰਧ ਸਦਾ ਸਤਬੈਨ ਕਹੈ." (ਨਾਪ੍)

* ਇਹ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਅ: ੮੧ ਤੋਂ ੯੪ ਤੀਕ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ.

ਸਤਸ੍ਰਿੰਗ. ਸੰ. ਸ਼ਤਸ਼ਙ੍ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਮਾਲੈ ਦੀ ਧਾਰਾ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਗੰਧਮਾਦਨ ਤੋਂ ਛੀ ਕੋਹ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਪੁਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤਸ੍ਰਿੰਗ

ਸਤ੍ਹ. ਅ ੮ ਸਾਫ ਤਹ। ੨ ਸਮਥਲ। ੩ ਛੱਤ.

ਸਤਕ. ਸੰ. ਸ਼ਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਂਕੜਾ. ਸੌ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ). ੨ ਸ਼ਤਿਕ. ਵਿ–ਸੌ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੌ ਛੰਦ ਹੋਣ.

ਸਤਕਰਤਾਰੀਏ. ਵਿ–ਸਤਜ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਗਤੀਆ ਸ਼ੋਢੀ ਸੰਮਤ ੧੬੫੦ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ "ਸਤਕਰਤਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੁਖੋਂ ਬੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਸੰਗਤੀਏ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੰਗਤ ਦਾਸ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਦਾ ਰਮੀਆ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਲੋਕ ਸਤਕਰਤਾਰੀਏ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਬਿਆਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੇ ਹੈ.

ਸਤ ਕਰਮ. ਸ਼ਲ੍ਕਰ੍ਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ। ੨ ਵਿ–ਅੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਤਕਰਮੀ.

ਸਤਕਾਰ. ਸੰ. ਸ਼ਲ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਦਰ. ਮਾਨ. "ਵੈ ਲੋਕਨ ਸਤਕਾਰ." (ਨਾਪ੍)

ਸਤਕ੍ਰਤੁ } ਸੰ. ਸ਼ਤਕ੍ਰਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਤ (ਸੌ) ਕ੍ਰਤੁ
ਸਤਕ੍ਰਿਤੁ } (ਯਗਜ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ . ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ ਪਦਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. "ਸਿਵ ਧਾਮ ਸਤਕ੍ਰਿਤੁ ਜਾਤ ਭਏ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਸਤਗਾਮਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਤ (ਸੌ) ਧਾਰਾ ਕਰਕੇ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਸ਼ਤਦ੍ਰੁ ਨਦੀ. ਸਤਲੁਜ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਸਤਦ੍ਰੁ.

ਸਤਗਾਮਨਿਈਸ਼. ਸ਼ਤਦ੍ਰੁ (ਸਤਲੁਜ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਤਗੁਰ. ਸ਼. ਸ਼ਦ੍ਗੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ। ੨ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਚਾਰਯ.

ਸਤਗੁਰਏ. ਸ਼. ਸ਼ਦ੍ਗੁਰ੍ਵੇ.ਚਤੁਰਥੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਸਤਗੁਰੂ ਨੂੰ. ਸਤਗੁਰੂ ਤਾਈਂ.

ਸਤਗੁਰ ਪਰਸਾਦ. ਸਦ੍ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਕ੍ਰਿਪਾ). ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਸਤਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ } ਸਦ੍ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ.
ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ } ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਇਆ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ.

ਸਤਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਤਗੁਰ.

ਸਤਘਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਘ੍ਨੀ.

ਸਤਘਰਾ. ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਤਸੀਲ ਓਕਾੜਾ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਪਰਥਾਇ–"ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ ਰੁਆਇਆ." ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਿਆ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕੋਈ ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ.ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰੀਨਾਲਾ ਖੁਰਦ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਸ਼ਤਘ੍ਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਰਛੀ, ਜੋ ਸੌ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸੌ ਨੋਕਾਂ ਵਾਲੀ ਸੈਹਥੀ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਪੱਥਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੌ ਕੀਲ ਲਗਾਕੇ ਸ਼ਤਘ੍ਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਵੈਰੀ ਤੇ ਗੋਲੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਿੱਟੀਦੀ ਹੈ। ੩ ਵਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਤਘ੍ਨੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਦਗਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ, ਅ: ੬੦। ੪ ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਕਵਿ ਸ਼ਤਘ੍ਨੀ ਦਾ ਅਰਥ ਤੋਪ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਕਲਪਨਾ ਹੈ.

ਸਤਜੁਗ. ਸੰ. ਸਤਜਯੁਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਚ ਹੈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਅਜੇਹਾ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ.

ਸਤਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਰੰਤਰ. ਸਦਾ. ਹਮੇਸ਼ਾ। ੨ ਲਗਾਤਾਰ. ਇੱਕ ਰਸ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਤੱਤਰ. ਸਪ੍ਤ ਸਪ੍ਤਤਿ. ਸੱਤਰ ਉੱਪਰ ਸੱਤ-੭੭.

ਸਤਦਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਤ੍ਵਿਕਦਾਨ। ੨ ਧਰਮਕਿਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ। ੩ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਦਾਨ.

ਸਤਦੀਪ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤਦੀਪ.

ਸਤਦ੍ਰਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤ (ਸੌ) ਧਾਰਾ ਕਰਕੇ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਦਰਿਆ. ਸ਼ਤਦ੍ਰੁ. ਸਤਲੁਜ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਸਿਸ਼੍ਠ ਰਿਖੀ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਕੇ ਮਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ. ਦਰਿਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਸੌ ਥਾਂ ਕਰਕੇ ਡੁੱਬਣੋਂ ਬਚਾ ਲੀਤਾ. ਇਹ ਦਰਿਆ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਾਲ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਪਾਸ ਦੇ ਤਾਲ ਰਾਵਣਰੁਦ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਕੁੱਲੂ ਮੰਡੀ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਰੋਪੜ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਆਦਿਕ ਥਾਈਂ ੬੦੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਜੱਫਰਗੜ੍ਹ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੰਧ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. "ਨੇਤ੍ਰੁਤੁੰਗ ਕੇ ਚਰਨ ਤਰ ਸਤਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਤਰੰਗ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਹੱਦ ਸਤਲੁਜ ਸੀ. ਸਨ ੧੯੮੨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਲਾਰਡ ਰਿਪਨ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਰੋਪੜ ਦੇ ਮੁਕਾਮੋਂ ਭਾਰੀ ਨਹਿਰ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਸੈਰਾਬ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਹਿਰ ਤੇ ਦੋ ਕ੍ਰੋੜ ਅਠੱਤਰ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਉਣੱਤੀ ਲੱਖ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਸਤਦ੍ਰਵਾਦ੍ਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ ਜਿਸ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਪਹਾੜਧਾਰਾ। ੨ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ. ਤਿੱਬਤੀ. "ਸਤਦ੍ਰਵਾਦ੍ਰਿ ਅਤਿ ਦ੍ਰਿੜ ਪਗ ਰੋਪੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਸਤਦ੍ਰੁ. ਸੰ. ਸ਼ਤਦ੍ਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੌ ਧਾਰਾ ਹੋਕੇ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਦਰਿਆ. ਸਤਲੁਜ. ਦੇਖੋ, ਸਤਦ੍ਰਵ.

ਸਤਧਨ੍ਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤਧਨ੍ਵਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੌ ਧਨੁਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਯਾਦਵ, ਜੋ ਹ੍ਰਿਦਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਚਕ੍ਰ ਨਾਲ ਸਤਧਨ੍ਵਾ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਤਧੰਨਾ ਅਤੇ ਧਨਸੱਤ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ੫੭ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ.

ਸਤਧਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਦ ਧਰਮ. ਸਿੱਖਧਰਮ. ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ। ੨ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਧਰਮ. ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ, ਜੋ ਧਾਰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹੋਣ.

ਸਤਧਾ. ਸੰ. ਸ਼ਤਧਾ. ਵਿ–ਸੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੌ.ਸੌ ਤਰਾਂ ਨਾਲ। ੨ ਸੌ ਭਾਗਾਂ (ਹਿੱਸਿਆਂ) ਵਿੱਚ. "ਦੁਧਾ ਕਰਕੈ ਸਤਧਾ ਕਰਡਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਤਧਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ। ੨ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਪਤਧਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਪਰਬਤ.

ਸਤਧੰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਤਧਨ੍ਵਾ. "ਸਤਧੰਨਾ ਭੀ ਸੰਗ ਚਲਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਤਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਤਨ ਅਤੇ ਥਣ.

ਸਤਨਾਜ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਤ (ਸਪ੍ਤ) ਅੰਨਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ.

ਸਤਨਾਜਾ ਮਿਲਾਏ ਹੋਏ ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨਾਜ. ਸਪ੍ਤਾਂਨ. ਚਾਵਲ, ਮੂੰਗੀ, ਕਣਕ, ਮਾਲਕੰਗਨੀ, ਤਿਲ, ਜੌਂ, ਛੋਲੇ. ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸਤਨਾਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–ਧਾਨ, ਮੂੰਗੀ, ਮਾਂਹ, ਕਣਕ, ਸਰਸੋਂ, ਤਿਲ, ਜੌਂ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਦਾਨ ਦੀ ਵਿਧਿ ਲਿਖੀ ਹੈ. "ਤੋਲ ਮਾਂਹ ਸਤਨਾਜ ਮੰਗਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਤਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਤਿਨਾਮ

ਸਤਨਾਮੀ. ਵਿ–ਸਤ੍ਜਨਾਮ ਦਾ ਉਪਾਸਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦਾ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਸਤਨਾਮੀਆਂ ਨੇ ਨਾਰਨੌਲ ਤੇ, (ਜੋ ਹੁਣ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਨਜ਼ਾਮਤ ੨੫ ਮੀਲ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ), ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਰਅ਼ਦ ਅੰਦਾਜ਼ ਖ਼ਾਨ ਨੇ ੧੫ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੭੨ ਨੂੰ ਸਤਨਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ. ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਤਨਾਮੀਆਂ ਪਾਸ ਅਜੇਹਾ ਜਾਦੂ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਲਿਖਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੰਡੇ ਤੇ ਬੰਨਣ ਤੋਂ ਸਤਨਾਮੀਆਂ ਦਾ ਜਾਦੂ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕੇਗਾ.

ਗੰਗਾਰਾਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਸ ਓਦੇਲ ਰਾਜਪੂਤ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਬਾਰਾਬੰਕੀ ਜਿਲੇ ਦੇ ਸਰਦਹਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਬਾਬਾ ਲਾਲ (ਜੋ ਸੀ. ਪੀ. ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਧੁ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ) ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਸ ਦੇ ਰਚੇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਘਵਿਨਾਸ਼, ਗ੍ਯਾਨਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਸਤਨਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੰਡਾ ਅਥਵਾ ਮੁੰਡਾਪੰਥੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਭੋਹਾਂ ਸਮੇਤ ਮੁਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

੩ ਘਾਸੀ ਦਾਸ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਇੱਕ ਪੰਥ. ਸਨ ੧੮੩੫ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭੰਡਾਰਾ ਵਿੱਚ ਚਮਾਰ ਕੁਲ ਅੰਦਰ ਘਾਸੀ ਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦੂਤ ਦੱਸਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੂਜਾ ਤੀਰਥ ਜੱਗ ਆਦਿ ਦੀ ਥਾਂ ਸੱਤਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਾਲਕ ਦਾਸ ਨੇ ਭੀ ਪਿਤਾ ਵਾਙ ਸਤਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਰ ਬਹੁਤ ਚਮਾਰ ਚੇਲੇ ਹੋਗਏ, ਜੋ ਸਤਨਾਮੀ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਸਤਨਾਮ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ "ਨਿਰਵਾਣ" ਨਾਮਕ ਫਰਰੁਖਾਬਾਦ ਦੇ ਸਤਨਾਮੀਆਂ ਪਾਸ ਹੈ. ਸਤਨਾਮੀ ਲੋਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਚਦੇ ਹਨ.

ਸਤ ਪਕਵਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਕ੍ਵ ਅੰਨ. ਘੀ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ. ਲੱਡੂ, ਜਲੇਬੀ, ਬਰਫੀ, ਬਾਲੁਸ਼ਾਹੀ, ਮੱਠੀ, ਨੁਗਦੀ, ਸ਼ਕਰਪਾਰਾ. "ਸਤ ਪਕਵਾਨੀ ਆਨ ਅਹਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਤਪਤ. ਵਿ–ਤਪ੍ਤ ਸਹਿਤ. ਸਤਾਪ. "ਕਰਕ ਸਬਦ ਸਤਪਤ ਕਟੁ ਕਮ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਕੌੜਾ ਸ਼ਬਦ ਸੰਤਾਪ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕੁੜੱਤਣਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਨ.

ਸਤਪਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸ਼ਤਪਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੌ (ਬਹੁਤ) ਪੰਖੜੀਆਂ (ਪੱਤੀਆਂ) ਹਨ. "ਨਹਿ ਤਤ੍ਥਲੀ ਸਤਪਤ੍ਰ ਰਹੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸ੍ਤਾਜ ਭੀ ਕਮਲ ਲਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਪਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੋਭਨ ਹਨ ਦਲ ਜਿਸ ਦੇ.

ਸ਼ਤਪਥ. ਸੰ. ਸੈਂਕੜੇ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਯਜੁਰਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗ੍ਰੰਥ.

ਸ਼ਤਪਦ. ਸ਼ਤਪਦ. ਸੰ. ਸੌ (ਬਹੁਤ) ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ,ਕੰਨਖਜੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Centipede। ੨ ਸੌ ਕਦਮ.

ਸਤਪੁਤ੍ਰ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਪੁਤ੍ਰ. ਭਲਾ ਬੇਟਾ. "ਅਪਜਸੈ ਮਿਟੰਤ ਸਤਪੁਤ੍ਰਹ." (ਗਾਥਾ)

ਸਤਪੁਰਖ ਸੰ. ਸਤ੍ਪੁਰੁਸ਼. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਪੁਰੁਸ਼. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ ਜਨ. "ਧਨੁ ਧਨੁ ਸਾਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਤ੍ਜ ਅਤੇ ਪੂਰਣ ਰੂਪ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਸਤਪੁਰੀਆ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰੀਆਂ–ਅਜੋਧ੍ਯਾ, ਮਥੁਰਾ, ਮਾਯਾ (ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ), ਕਾਸ਼ੀ, ਕਾਂਚੀ (Conjeeveram), ਅਵੰਤਿਕਾ (ਉੱਜ੍ਜਯਨੀ), ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ।* ੨ ਦੇਖੋ, ਕਉਲਾਸਣਿ.

ਸਤ ਪੰਜ ਨਉ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਸਤ ਨਉ.

ਸਤ ਪ੍ਰਵਾਹਨਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੌ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਾਲੀ

ਸਤ ਪ੍ਰਵਾਹਨੀ ਸਤਦ੍ਰੁ, ਉਸ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਤਬਚਨ. ਵਿ–ਸਤ੍ਜ ਵਾਕ੍ਜ. ਯਥਾਰਥ ਵਚਨ। ੨ ਵ੍ਜ–ਹੱਛਾ ! ਚੰਗਾ ! ਅੰਗੀਕਾਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.

ਸਤਬਚਨੀਆ. ਵਿ–ਹਾਂ ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦੀ. ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.

ਸਤਬ੍ਰਤ. ਸੰ. ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤ–ਸਤ੍ਜਵ੍ਰਤ. ਵਿ–ਸੱਚ ਨਿਯਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਤ੍ਜਵ੍ਰਤ ਧਾਰੀ. "ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਸਦੈਵ ਸਤਬ੍ਰਤ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਸਤਭਰਾਈ. ਖਹਿਰਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਅਨਨ੍ਯ ਸੇਵਕਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾਨੁਸਾਰ ਪਾਉ ਕੱਚੇ ਦੀ ਅਲੂਣੀ ਅਤੇ ਅਣਚੋਪੜੀ ਰੋਟੀ ਨਿੱਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਪਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਭਰਾਈ ਅਤੇ ਵਿਰਾਈ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਸਤਭਾਉ ਸੰ. ਸਦ੍ਭਾਵ–ਸਦਭਾਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਧੁ

ਸਤਭਾਇ ਭਾਵ. ਨੇਕ ਖ਼ਿਆਲ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੰਜਮ ਸਤਭਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਮਤਿ ਸਤਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੋਬਿੰਦ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨਤਾ. ਹੋਂਦ. "ਸੇਵਕ ਕੈ ਸਤਭਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਪੂਰਣ ਵਿਚਾਰ. ਯਥਾਰਥ ਵਿਚਾਰ. "ਅਗੋਦੇ ਸਤਭਾਉ ਨ ਦਿਚੈ, ਪਿਛੋਦੇ ਆਖਿਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਸਤਭਾਮਨ ਸਤ੍ਯਭਾਮਾ – ਸਤ੍ਜਭਾਮਾ. ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਦੀ

ਸਤਭਾਮਾ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਖੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ ਤੋਂ ਪਾਰਿਜਾਤ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ. "ਸਤਭਾਮਨ ਕੋ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਭਨੈ ਜਿਹ ਕੋ ਸਭ ਲੋਗਨ ਮੋ ਜਸ ਛਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਘਨਸ੍ਯਾਮ ਸਾਥ ਸਤਭਾਮਾ। ਤਿਮ ਮਿਲੀ ਰਹਿਤ ਸੁਖਧਾਮਾ॥" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਤਭਿਖਿਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਤਮ ਭਿਖ੍ਯਾ. ਹਠ ਲੋਭ ਪਾਖੰਡ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਬਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਅੰਨ. "ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਨ ਲੈਹੀ ਸਤਭਿਖਿਆ."(ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਸਤ ਭੂਮਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਭੂਮਿਕਾ.

ਸਤਮ. ਸੰ. ਸ੍ਤਜਸ–ਸੱਤਮ. ਵਿ–ਅਤਿ ਉੱਤਮ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. "ਸਾਧੂ ਸਤਮ ਜਾਣੋ." (ਗਾਥਾ)

ਸਤਮਖ. ਸ਼ਤ ਮਖ. ਸ਼ਤ (ਸੌ) ਮਖ (ਯਗ੍ਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਤਕ੍ਰਤੁ.

ਸ਼ਤਮਨ੍ਯੁ. ਦੇਖੋ, ਸਤਮੰਨੁ.

ਸਤਮਾਸਾ ਵਿ.ਅਤੇ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਤਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਜੰਮਣ

ਸਤਮਾਹਾ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਸੱਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ.

ਸਤਮੁਖ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਮੁਖੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੈਂਕੜੇ

ਸਤਮੁਖੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ. ਸੌ ਤਰਾਂ.

ਸਤਮੋਰ. ਸੰ. ਸ਼ਤਮੌਲਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤ (ਅਨੰਤ) ਮੁਕੁਟ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਭੋਮਾਸੁਰ. ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਤਾਜ ਖੋਹਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸਨ. "ਜਿਹ ਕੁਦ ਕਿਲੈਂ ਸਤਮੋਰ ਮਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ.

ਸਤਮੰਨੁ. ਸੰ. ਸ਼ਤਮਨ੍ਯੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੌ ਮਨਜੁ (ਯਗ੍ਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਤਕ੍ਰਤੁ. "ਸਤਮੰਨੁ ਅਵਿਲੋਕਜੋ ਜਬਹੀ."(ਨਾਪ) ੨ ਵਿ–ਵਡਾ ਕ੍ਰੋਧੀ. ਮਨਜੁ ਦਾ ਅਰਥ ਕ੍ਰੋਧ ਭੀ ਹੈ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਲੂ.

ਸਤਰ. ਅ ੲ ਸਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਖਾ. ਲੀਕ। ੨ ਪੰਕ੍ਤਿ. ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਅੱਖਰ ਰੇਖਾ। ੩ ਸੰ. ਸਪ੍ਤਤਿ. ਸੱਤਰ–੭੦। ੪ ਅ ੲ ਪਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ। ੫ ਵਿ–ਮਸਤ੍ਰ. ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸ–ਰਿ। ੬ ਸੰ. ਸਤਰ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ.

ਸਤਰ ਦੋਇ. ਦੇਖੋ, ਸਤਰਿਦੋਇ.

ਸਤਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਤ੍ਰੁਸਨ. ਡਰਨਾ। ੨ ਵ੍ਜਾਕੁਲ ਹੋਣਾ। ੩ ਸਤ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਕਾਹਲੀ ਕਰਨੀ.

ਸਤਰਿ. ਸੰ. ਸਪ੍ਤਤਿ. ਸੱਤਰ-੭੦। ੨ ਦੇਖੋ,ਸਤਰ ੫. "ਸਤਰਿ ਕਾਬਾ ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

* ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਮਥੁਰਾ ਮਾਯਾ ਕਾਸ਼ੀ ਕਾਂਚ੍ਯਵੰਤਿਕਾ। ਪੁਰੀ ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ ਚੈਵ ਸਪ੍ਤੈਤਾ ਮੋਕ੍ਸ਼ਦਾਯਿਕਾ: ॥
(ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਤਿਜਾਤ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਪਤ ਕਾਬਾ ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ.

ਸਤਰਿ ਸੈਇ. ਸ਼ਪ੍ਤਿ ਸ਼ਤ. ਸੱਤਰ ਸੋ. "ਸਤਰਿ ਸੈਇ ਸਲਾਰ ਹੈ ਜਾਕੇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਸੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਰਦਾਰ ਅਥਵਾ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅਨੰਤ ਹੈ. ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੇ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਭੇਜਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਪਾਰਾ ੪, ਸੂਰਤ ਆਲ ਇ਼ਮਰਾਨ ੩, ਰੁਕੂਅ਼ ੧੩. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਰ.

ਸਤਰਿਦੋਇ. ਸੰ. ਦ੍ਵਿਸਪ੍ਤਿ. ਬਹੱਤਰ-੭੨. "ਸਤਰਿ ਦੋਇ ਭਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਯੋਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਬਹੱਤਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾੜੀਆਂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਗਈਆਂ ਹਨ. ਭਾਵ- ਸਾਰਾ ਸ਼ਰੀਰ.

ਸਤਰੂਪਾ. ਸੰ. ਸ਼ਤਰੂਪਾ. ਸ਼ਤ (ਸੈਂਕੜੇ) ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਰੂਪ, ਐਸੀ ਸ੍ਵਯੰਭੂ ਮਨੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਮਨੁ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਸ਼ਤਰੂਪਾ ਰਚੀ. ਇਸ ਜੋੜੇ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਸਾਰਰਚਨਾ ਕੀਤੀ. "ਪੂਰਬ ਬਿਧਿ ਤੇ ਮਨੁ ਸਤਰੂਪਾ। ਨਰ ਤਿਯ ਉਪਜੇ ਗੁਣਨ ਅਨੂਪਾ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਮਨੁ.

ਸਤਰੋਹਣਿ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤਨਾੜੀ ਚਕ੍ਰ.

ਸ਼ਤ੍ਰੰਜ. ਅ. شطرنج ਸੰਗਯਾ–ਸ਼ਤ (ਸਮੁੰਦਰ) ਰੰਜ (ਫ਼ਿਕਰ). ਜੋ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰਕੇ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇ. ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇੱਕ ਖੇਡ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਸ਼ਰੰਗ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਛੀ ਰੰਗ. ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਹਰੇ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਵਜ਼ੀਰ, ਫੀਲਾ, ਘੋੜਾ, ਰੁਖ ਅਤੇ ਪਿਆਦਾ) ਹੋਣ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਇਹ ੬੪ ਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਬਿਸਾਤ ਉੱਪਰ ਖੇਡੀਦਾ ਹੈ. ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਮੁਹਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਜੇਹੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਚਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਦ ਬਾਜੀ ਮਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਸਤਰੰਜ ਬਾਜੀ ਪਕੈ ਨਾਹੀ ਕਚੀ ਆਵੈ ਸਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ,ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ.

ਸ਼ਤ੍ਰੰਜੀ. ਫ਼ਾ. شطرنجی ਸੰਗਯਾ–ਉਹ ਬਿਛਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸ਼ਤ੍ਰੰਜ ਦੇ ਖਾਨੇ ਬਣੇ ਹੋਣ। ੨ ਹੁਣ ਦਰੀਮਾਤ੍ ਦੀ ਸ਼ਤਰੰਜੀ ਸੰਗਯਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ. "ਜਾਜਮ ਅਰੁ ਸਤਰੰਜੀ ਸੰਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਤਲਜ. ਦੇਖੋ, ਸਤਦ੍ਰੁ.

ਸਤਲਾਣੀ. ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਬੁਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮਹੰਤ ਹੋਏ. ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਬਸਤੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮਹੰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਈ ਕੂਮਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਸਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਵਡੀ ਰੌਨਕ ਦਿੱਤੀ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ-ਤੋੜ ਸਿੰਘ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਸਨ, ਮਾਝੇ ਦੇਸ ਅਤੇ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮਹੰਤ ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਮਰਜਾਦਾ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਆਗਿਆ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹੰਤੀ ਤੋਂ ਅਲਗ ਹੋਣਾ ਪਿਆ. ਹੁਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂਸਰ ਸਤਲਾਨੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਸਰ ਸਤਲਾਣੀ.

ਸਤਲੁਜ. ਦੇਖੋ, ਸਤਦ੍ਰੁ.

ਸਤਵ. ਸੰ. ਸ੍ਤਵ. ਸੰਗਯਾ–ਉਸਤਤਿ. ਵਡਿਆਈ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼.

ਸਤਵਨ. ਸੰ. ਸ੍ਤਵਨ. ਸੰਗਯਾ–ਸ੍ਤੁਤਿ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼ ਕਰਨੀ.

ਸ਼ਤਵਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਬਾਹਨ.

ਸਤਵਾਦੀ. ਸੰ. ਸਤ੍ਯਵਾਦਿਨ੍. ਵਿ–ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਸਤਵਾਰਾ } ਸੰਗਯਾ–ਸੱਤ ਦਿਨ (ਵਾਰ) ਦਾ ਸਮਾ.
ਸਤਵਾੜਾ } ਹਫ਼ਤਾ.

ਸਤਵੰਜਾ. ਸਪ੍ਪੰਚਾਸ਼ਤ. ਪਚਾਸ ਉੱਤੇ ਸੱਤ–੫੭.

ਸਤਵੰਤ } ਵਿ–ਸਤ (ਯਤ) ਵਾਲਾ. ਜਤੀ।
ਸਤਵੰਤਾ } ੨ ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤੀ. ਸੱਚ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ.

ਸਤਵੰਤਾਸਾੜਾ. ਵਿ– ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦਾ ਪਲਾਸਦੰਡ (ਆਸਾਡਾ) ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਤੀ. ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ. "ਸਭ ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਸਿ ਕਰਦਿਤੀਓ ਸਤਵੰਤਾਸਾੜਾ."(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

ਸਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਤਹ ਅਤੇ ਸੱਤਾ.

ਸਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਤਾਪਨ. ਸੰਤਪ੍ਤ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਖਿਝਾਉਣਾ। ੩ ਦੁਖਾਉਣਾ. "ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਨ ਸਤਾਵਉ ਗੋ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸਤਾਈ } ਸਪ੍ਤਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਵੀਹ ਉੱਪਰ ਸੱਤ–੨੭.
ਸਤਾਈਸ

ਸਤਾਈਸ ਨਛਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨਛਤ੍ਰ.

ਸਤਾਸੀ. ਸਪ੍ਤਾਸ਼ੀਤਿ. ਅੱਸੀ ਉੱਪਰ ਸੱਤ–੮੭.

ਸਤਾਗਲ. ਸੰ. ਸ਼ਪਥ–ਆਙ੍ਗੁਲੀਕ–ਸਪਥ ਆਂਗੁਲੀਕ. ਸੰਗਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਗਯਾਪਤ੍ਰ ਉੱਤੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਪੈਂਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਂਜਾ ੫. "ਸਚ ਲਹਿਣਾ ਕੂੜ ਦੇਵਣਾ, ਖਤ ਸਤਾਗਲ ਲਿਖ ਦੇਵਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸਤਾਗਾਮਿਨੀ. ਸ਼ਤਦ੍ਰੁ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਸਤਗਾਮਨਿ ਅਤੇ ਸਤਦ੍ਰੁ.

ਸਤਾਣ } ਵਿ–ਤ੍ਰਾਣ ਸਹਿਤ. ਰਖਜਾ ਸਹਿਤ।
ਸਤਾਣਾ } ੨ ਤਨ (ਜਨ੍)ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਫੈਲਾਉਣਾ,
ਸਤਾਣੀ } ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ, ਆਸਰਾ ਦੇਣਾ, ਆਦਿਕ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਤਾਣਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰੱਛਕ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਯੋਗ੍ਯ, ਵਿਸਤੀਰਣ. ਸੰਪੂਦਾਈ ਗਜਾਨੀ ਬਲ (ਤ੍ਰਾਣ) ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਸੰਤ ਹਮਾਰੀ ਓਟ ਸਤਾਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸਚ ਕੋਟ ਸਤਾਣੀ ਨੀਵਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)
੩ ਫ਼ਾ. ਸਿਤਾਂ (ਅਸਥਾਨ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਮਰਗਸਤਾਣੀ ਚਿਤਿ ਧਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਮਰਗਿਸਤਾਂ (ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮਿ) ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖ.

ਸਤਾਦਹ. ਫ਼ਾ. ستاد ਵਿ–ਅਸਤਾਦਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਖੜਾ. ਖਲੋਤਾ.

ਸਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਤਾਨ। ੨ ਫ਼ਾ. ستان ਸਿਤਾਂ. ਅਸਥਾਨ. ਜਗਾ. ਥਾਂ.

ਸਤਾਨਵਾਂ. ਵਿ–ਸਪ੍ਤਨਵਤਿਤਮ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Seventy ninth. ਦੇਖੋ, ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ.

ਸਤਾਨਵੇ. ਸਪ੍ਤਨਵਤਿ. ਨੱਵੇ ਉੱਪਰ ਸੱਤ-੯੭। ੨ ਸਤਾਨਵੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ.

ਸਤਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਤਾਉਣਾ. "ਜਬ ਤੋ ਕੋ ਦਿਜ! ਕਾਲ ਸਤੈ ਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬)

ਸਤਾਨੰਦ. ਸੰ. ਸ਼ਤਾਨਨ੍ਦ. ਵਿ–ਸੈਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਅਹਲਯਾ ਦੇ ਪੋਤੇਂ ਗੌਤਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ। ੩ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ। ੪ ਵਿਸਨੁ। ੫ ਕ੍ਰਿਸਨ। ੬ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਰਥ.

ਸਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਤਾਬ.

ਸਤਾਬਦ. ਸੰ. ਸ਼ਤਾਬ੍ਦ. ਵਿ–ਸ਼ਤ (ਸੌ) ਅਬ੍ਦ (ਸਾਲ). ਸਦੀ. ਸੌ ਵਰ੍ਹਾ.

ਸਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਤਾਰ। ੨ ਅ. ستار ਸੱਤਾਰ. ਵਿ–ਪੜਦਾ ਢਕਣ ਵਾਲਾ. "ਸਿਫਤ ਕਹਾਰ ਸਤਾਰ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਦੋਹੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਤਾਰ. ਸ਼ਤ (ਸੌ) ਆਰ (ਦੰਦੇ) ਵਾਲਾ. ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ। ੪ ਵਜ੍ਰ.

ਸਤਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਤਾਰਾ.

ਸਤਾਰਾਂ. ਸੰਗਯਾ–ਸੱਤ ਅਤੇ ਦਸ. ਸਪ੍ਤਦਸ਼-੧੭

ਸਤਾਰਾਂ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵੈਦਿਕ ਦੇਵਤੇ.

ਸਤਾਵਨ. ਸਪ੍ਤਪੰਚਾਸ਼ਤ. ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਸੱਤ-੫੭। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਸਤਾਨਾ. ਸੰਤਾਪ ਦੇਣਾ."ਮੋਕੋ ਕਹਾ ਸਤਾਵਹੁ ਬਾਰ ਬਾਰ ?" (ਬਸੰ. ਕਬੀਰ)

ਸਤਿ. ਸੰਗਯਾ–ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਜਗਾ ਯ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਆਰੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਤ੍ਯ ਦੀ ਥਾਂ ਸਤਿ, ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਤ ਅਤੇ ਸਤ੍ਯ ਸ਼ਬਦ. ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੱਚ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. "ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭ ਸਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸ਼ਰ੍ਧਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. "ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕੋ ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੁਖਿ ਸੰਚਹੁ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਵਿ–ਸਦ. ਉੱਤਮ. "ਦੂਰ ਕਰੈ ਸਤਿ ਬੈਦ ਰੋਗ ਸੰਨਿਪਾਤ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਸੰਗਯਾ–ਸੱਤ੍ਯ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਗੁਰੁਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਚੰਚਲ ਅਚਲ ਭਏ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੬ ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨ. ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਸਮਝ. "ਨਾ ਸਤਿ ਮੂਡ ਮੁਡਾਈ ਕੇਸੀ, ਨਾ ਸਤਿ ਪੜਿਆ ਦੇਸ ਫਿਰਹਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੭ ਵਜ–ਯਥਾਰਥ. ਸਹੀ. ਠੀਕ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨਹੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਸਤਿਆ. ਸੰਗਯਾ–ਸੱਤਾ। ੨ ਵਿ–ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ. ਸਤ੍ਯਤਾ ਵਾਲਾ.

ਸਤਿ ਆਦਿ. ਵਾ–ਸਤ੍ਯ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ. "ਸਤਿ ਆਦਿ ਭਾਵ ਰਤੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਸਤਿ ਸਬਦ ਸੰਗਯਾ–ਸਤਿਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ. ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ. "ਸਤਿ ਸਬਦ ਦੇ ਮੁਕਤ ਕਰਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਤ੍ਯਜੋਪਦੇਸ਼. ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼। ੩ ਵਿ–ਸੱਚਾ ਵਾਕ੍ਯ.

ਸਤਿ ਸਰੂਪ. ਸੰਗਯਾ–ਸਤ੍ਯ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਲਕ੍ਸ਼ਣ. ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਰਿਦੈ ਜਿਨਿ ਮਾਨਿਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਤਿਸੰਗ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸੰਗ.

ਸਤਿਸੰਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸੰਗਤਿ. "ਸੋ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਾਨਿਯੇ ਜਹਾਂ ਵਿਵੇਕ ਵਿਚਾਰ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਧ ਸੰਗ.

ਸਤਿਸੰਧ. ਦੇਖੋ, ਸਤ੍ਯਸੰਧ.

ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ. ਵਾ–ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਜੈਕਾਰ ਧੁਨਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਤ੍ਯ ਹੈ ਸਾਰੀ ਵਿਭੂਤੀ ਦਾ ਪਤੀ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. ਕਾਰਯਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਮੰਗਲਕਾਰੀ ਪਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਕੂਚ ਅਤੇ ਝਟਕਾ ਕਰਨ ਦੇ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸਾ "ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਗਜਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਭੀ ਇਸ ਪਦ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ.

ਸਤਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸਤਕ ੨-੩.

ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ. ਤ੍ਰੈਂ ਕਾਲ ਇੱਕ ਰਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜਗਤਕਰਤਾ.

ਸਤਿਕਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਤਕਾਰ ਪੂਰਵਕ, ਸ਼ਰ੍ਧਾ ਕਰਕੇ. "ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੁਖਿ ਸੰਚਹੁ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਸਤਿਗੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸਤਗੁਰ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ. "ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝਹੁ ਗੁਰੁ ਨਹੀ ਕੋਈ, ਨਿਗੁਰੇ ਕਾ ਹੈ ਨਾਉ ਬੁਰਾ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਸਤਿਗੁਰਏ. ਦੇਖੋ, ਸਤਗੁਰ ਏ. "ਸਤਿਗੁਰਏ ਨਮਹ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ } ਨਾਲ. "ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਇਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਵਿ–ਸਤ੍ਯ, ਗੁਰੁ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ (ਪ੍ਰਸਾਦਿਨ੍).

ਸਤਿਗੁਰਿ. ਸਦਗੁਰੂ ਨੇ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਸਤਿਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਤਗੁਰ. "ਜਿਸੁ ਮਿਲਿਐ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹੀਐ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਐਸਾ ਜਾਣੀਐ ਜੋ ਸਭਸੈ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧, ਜੋਗੀਅੰਦਰਿ)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਤ. ਸੰਗਯਾ–ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ ਸਤਗੁਰੂ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਿੱਖ. "ਸਤਿਗੁਰੁਸੰਤ ਮਿਲੈ ਸਾਂਤਿ ਪਾਈਐ." (ਸਾਰੰ ਮ: ੪)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਪਾਇਆ ਵਡਭਾਗੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਸਤਿਜਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤਜ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ। ੨ ਸਤਜ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਪ। ੩ ਸਪਤਸਤੀ ਦਾ ਜਾਪ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸਈ. "ਰਚੈਂ ਨਾਮ ਸਤਿਜਾਪ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸਤਿਜੁਗ. ਦੇਖੋ, ਸਤਜੁਗ ਅਤੇ ਯੁਗ.

ਸਤਿਨਾਮ / **ਸਤਿਨਾਮੁ** ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁਮਤ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਕਥੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਵਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਸਤਿਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਸੁਖਦਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਵਿ–ਸਤਜ ਹੈ ਨਾਮ ਜਿਸ ਦਾ.

ਸਤਿ ਨਿਰਤਿ. ਸੰ. ਸਤ੍ਯਾਨ੍ਰਤ–ਸਤਜਾਨ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਲੈਣ ਦੇਣ, ਵਣਿਜ, ਵਪਾਰ. ਸੱਚ ਅਤੇ ਅਨ੍ਰਿਤ (ਝੂਠ) ਮਿਲਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਤਿ.

ਸਤਿ ਪਦਾਰਥ / **ਸਤਿ ਪਦਾਰਥੁ** ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਗਜਾਨ. "ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿਧਰੈ ਗੁਰ ਆਗੈ ਸਤਿ-ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ।

ਸਤਿਪੁਰਖੁ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਸਤਿਪੁਰਖੁ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਸਤਪੁਰਖ. "ਸਤਿਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਸਤਿਬਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰਬਾਣੀ। ੨ ਵਿ–ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ.

ਸਤਿਵਾਦੀ. ਵਿ–ਸਤ੍ਯਵਾਦਿਨ੍. ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਿਵਾਦੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਸਤਿਵਿਸ੍ਵਾਸ. ਸੰ. ਸ਼ਵ੍ਵਿਸ਼ਾਸ. ਸੱਚਾ ਯਕ਼ੀਨ. ਮਿਥਜਾ ਵਿਸ੍ਵਾਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਖੰਡ ਸਮਝਣਾ ਮਿਥਜਾ ਵਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ, ਅਤੇ ਖੰਡ ਨੂੰ ਖੰਡ ਜਾਣਨਾ ਸਤਿਵਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ਵਾਸ.

ਸਤਿਵੈਤ. ਦੇਖੋ, ਸਤਵੈਤ.

ਸਤੀ. ਵਿ–ਸਤਜ ਰੂਪ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸਤੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸਤਜ ਵਕਤਾ. ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਝੂਠ ਦਾ ਪੂਰਾ ਤਜਾਗ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਾ. "ਮੁਖ ਕਾ ਸਤੀ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ੩ ਦਾਨੀ. ਉਦਾਰਤਮਾ. "ਸਤੀਆ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਉਪਜੈ ਦੇਣੈ ਕੈ ਵੀਚਾਰਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਸੰਜਮੀ. ਸੰਤੋਖੀ. "ਅਸੰਖ ਸਤੀ ਅਸੰਖ ਦਾਤਾਰੁ." (ਜਪੁ) ੫ ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਗਉਤਮ ਸਤੀ ਸਿਲਾ ਨਿਸਤਰੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਗੌਤਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਹਲ੍ਯਾ। ੬ ਸੰ. ਯਗੀ. ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਬਿਨ ਸਤ ਸਤੀ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਨਾਰਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਭੀ ਸੋ ਸਤੀਆਂ ਜਾਣੀਅਨਿ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹੰਨਿ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੭ ਮਨਹਠ ਨਾਲ ਮੋਏ ਪਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. "ਸਤੀਆਂ ਸਉਤ ਟੋਭੜੀ ਟੋਏ." (ਭਾਗੁ) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਹੋਣਾ ਵਡਾ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਹੈ. ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪਤੀ ਨਾਲ ਸਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਤਨੇ ਵਰ੍ਹੇ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਤਨੇ ਪਤੀ ਦੇ ਰੋਮ ਹਨ. ਐਸੀ ਹੀ ਆਗਜਾ ਦਕ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਖੰਡਨ ਹੈ–"ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨਿ। ਨਾਨਕ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਜਿ ਬਿਰਹੇ ਚੋਟ ਮਰੰਨਿ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਇ, ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਾਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਲਾਰਡ ਬੈਂਟਿੰਕ (W. Bentinck) ਨੇ ੭ ਦਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੨੯ ਨੂੰ ਸਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ. ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਦੀ ਬੰਦੀ ਸਨ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ।

੮ ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮਹਾਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੭ ਅਧਜਾਯ ੩੦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਤੀ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਦੇਖਕੇ ਜੱਗਕ੍ਰੁਡ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਗਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤ੍ਰਿਆਗੇ, ਤਦ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਕੇ ਦਕ ਦਾ ਜੱਗ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਰ ਮੋਹ ਦੇ ਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਸਤੀ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਅਗਨਿਕ੍ਰੁਡ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਕੰਨ੍ਹੇ ਤੇ ਰੱਖ ਲੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਬਿਨਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਫਿਰਨ ਲੱਗਾ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਸਤੀ ਦੀ ਲੋਥ ਦਾ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹਾਲ ਦੇਖਕੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ ਨਾਲ ਲੋਥ ਦੇ ਅੰਗ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਜਿਸ ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ਡਿੱਗੇ, ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਮੰਨੇ ਗਏ. ਜੈਸੇ ਜੀਭ ਵਾਲਾ ਅਸਥਾਨ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ, ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਆਦਿ. ਤੰਤ੍ਰਚੂੜਾਮਣਿ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ੫੧ ਥਾਂ ਡਿੱਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ "ਦੇਵੀ ਪੀਠ" ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

੯ ਸੰ. ਸ਼ਤੀ (ਸ਼ਤਿਨ੍). ਸੈਂਕੜਾ. ਸੌ ਦਾ ਸਮੂਹ.

ਸਤੀਤ੍ਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਧਰਮ. ਸਤੀਪੁਣਾ.

ਸਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਤੀਰ.

ਸਤੀ ਰੰਨੀ ਘਰੇ ਸਿਆਪਾ. (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਸ਼ਤ (ਸੈਂਕੜੇ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਿਆਪਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੱਤ ਵਹੁਟੀਆਂ ਦੋਣ ਨਾਲ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਸੁਖ, ਪਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਿਆਪਾ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਦਾ ਸਿਆਪਾ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਸਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤਜ. "ਸਤਜੁਗਿ ਸਤੁ ਤੇਤਾ ਜਗੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੁ. ਸ੍ਰੁਵ. ਸ੍ਰੁਤਿ. ਜਸ. "ਸਤੁ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਰਵਿ ਲੋਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ (ਦੇਵਲੋਕ) ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਜਸ ਪ੍ਰਗਟਿਓ। ੩ ਸੰ. ਸਤ੍. ਦਾਨ. "ਸਤੀ ਪਾਪ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਸਤੀ (ਦਾਨੀ) ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਸਤੁਤਿ. ਸੰ. ਸ੍ਤੁਤਿ–ਸ੍ਰੁਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼. ਵਡਿਆਈ. "ਸਿਮਰਤ ਸਤੁਤਿ ਬਖਾਨ." (ਨਾਪ੍)

ਸਤੁਤਿ ਵਜਾਜ ਨਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਤਿ ਵਜਾਜ ਨਿੰਦਾ ਅਤੇ ਵਜਾਜਨਿੰਦਾ.

ਸਤੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸਤ੍ਰ.

ਸਤੁਲ. ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਤੁਲ੍ਯ. "ਏਕਸੈ ਸਤੁਲ ਹੈਂ." (ਨਾਪ੍)

ਸਤੁਵਾ / **ਸਤੂਆ** ਸੰ. ਸਕ੍ਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਤੂ. ਜੌਂ ਆਦਿਕ ਅੰਨ ਭੁੰਨਕੇ ਪੀਠਾ ਹੋਇਆ ਆਟਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਜਾਂ ਲੂਣ ਮਿਲਾਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਰਮ ਕਰਕੇ ਖਾਈਦਾ ਹੈ. "ਲੈ ਸਤੂਆ ਪਤਿ ਓਰ ਸਿਧਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੯)

ਸਤੂਤ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਤੂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਤੂਤ. ਪਿਉਂਦੀ ਤੂਤ। ੨ ਤੂਤ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਖਟਮਿਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਰਸ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਉੱਤਮ ਬਣਦਾ ਹੈ. L. Morus Atropurpurea.

ਸਤੂਨ. ਫ਼ਾ ستون ਸੰਗਜਾ–ਥੰਭਾ. ਸ੍ਤੰਭ. ਥਮਲਾ.

ਸਤੂਪ. ਸੰ. ਸ੍ਤੂਪ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ। ੨ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਕਲਸ। ੩ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਨਾਰਾ. ਕੀਰਤਿਸਤੰਭ.

ਸਤੂਯਮਾਨ. ਸੰ. ਸ੍ਤੂਯਮਾਨ. ਵਿ–ਵਡਿਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਉਸਤਤਿ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਹੋਯ ਸਤੂਯਮਾਨ ਚਲ ਆਵਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਤੇ. ਵਿ–ਸਤਜ ਰੂਪ. "ਬੇਣੀ ਤ ਸੰਗਮੁ ਸਤ ਸਤੇ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਪਰਮ ਸਤਜ ਸੰਗਮ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਤੇਯ.

ਸਤੇਇ / **ਸਤੇਈ** / **ਸਤੇਯ** ਸੰ. ਸ੍ਤੇਯ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਰੀ. "ਪੰਡਿਤ ਪਹਰੁ ਕਰਹਿ ਸਤੇਈ." (ਨਾਪ੍)

ਸਤੈ. ਸੱਤੇ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਸੱਤਾ ੪.

ਸਤੋਗੁਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤ੍ਵਗੁਣ. ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਗੁਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸ਼ਾਂਤਿ, ਦਯਾ, ਦਾਨ, ਖਿਮਾ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਆਦਿ ਹੈ.

ਸਤੰਭ / **ਸਤੰਭਾ** ਸੰ. ਸ੍ਤੰਭ. ਥਮਲਾ. ਸਤੂਨ। ੨ (ਜੜ੍ਹ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਭਯੋ ਸਤੰਭਾ ਚਲਤ ਨ ਪਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਰੁਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸੱਤ. ਦੇਖੋ, ਸਤ, ਸਤਿ ਅਤੇ ਸਤਜ। ੨ ਸਪ੍ਤ. ਸਾਤ। ੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੁਤ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਈ ਥਾਂ ਸੱਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਸਭ ਅਰਜਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲੈ ਸੱਤ ਸ਼ਬਦ ਪੁਨਦੇਹੁ." (੧੪੫) ਚਾਹੀਏ ਅਰਜਨ ਸ੍ਰੁਤ. ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਸੱਤਰਿ.

ਸੱਤ ਅਜੂਬੇ. ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਜਾਨ ਹਿਤ ਇੱਥੇ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :–

(ੳ) ਸੱਤ ਪੁਰਾਣੇ ਅਜੂਬੇ–

(੧) ਮਿਸਰ ਦੇ ਤ੍ਰਿਕੋਨ ਮੀਨਾਰ ((Pyramids of Egypt) ਜੋ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਬਰਸ ਤੋਂ ਜਾਦਾ ਪੁਰਾਣੇ ਹਨ.

(੨) ਬਾਬੀਲੋਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਲਕਾ ਸੀਮਿਰਾਮਿਸ ਦੇ ਝੂਲਣੇ ਬਾਗ਼ (Hanging Gardens of Semiramis, at Babylon);

(੩) ਐਫ਼ੀਸਸ (ਯੂਨਾਨ) ਵਿੱਚ ਦੀਆਨਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ (Temple of Diana, at Epheasus);

(੪) ਯੂਨਾਨੀ ਦੇਵੇਂਦ੍ ਦਾ ਬੁਤ (Statue of Zeus, by Pheidias, at Athens);

(੫) ਹੈਲੀਕਾਰਨੇਸਸ (ਯੂਨਾਨ) ਵਿੱਚ ਕਾਰੀਆ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੌਸੋਲੂਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ (Mausoleum at Halicarnassus);

(੬) ਰੁੱਡੀਜ਼ (ਯੂਨਾਨ) ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੇਵ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬੁਤ (Colossus, at Rhodes);

(੭) ਸਿਕੰਦ੍ਰੀਆ ਦਾ ਰੋਸ਼ਨੀਘਰ (ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ); (Pharos: Light house, at Alexandria);

(ਅ) ਸੱਤ ਨਵੇਂ ਅਜੂਬੇ–

(੧) ਸੈਲਿਸਬਰੀ ਮਦਾਨ (ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ) ਵਿੱਚ ਸ੍ਟੋਨਹੈਂਜ ਦੇ ਪੱਥਰ (Stonehenge, in Salisbury Plain);

(੨) ਸਿਕੰਦ੍ਰੀਆ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ਼ ਇਮਾਰਤਾਂ (Catacombs of Alexandria);

(੩) ਚੀਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕੰਧ (The Great Wall of China); (ਦੇਖੋ, ਕਹਕਹਾ ਦੀਵਾਰ)

(੪) ਪੀਸਾ (ਇਟਲੀ) ਦਾ ਸਲਾਮੀਦਾਰ ਮੀਨਾਰ (Leaning Tower of Pisa);

(੫) ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਈ ਛੱਤਾ ਮੰਦਿਰ ਜੋ ਨਿਰਾ ਚੀਨੀ (ਮਿੱਟੀ) ਦਾ ਹੀ ਉਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ Porcelain Temple in China);

(੬) ਕ੍ਰੁਸਤ੍ਰੁਨਤ੍ਰਿਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਸੋਫ਼ੀਆ ਦਾ ਗਿਰਜਾ (ਜੋ ਹੁਣ ਮਸਜਿਦ ਹੈ) (Church of St. Sophia at Constantinople);

(੭) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੋਮਾ (ਇਟਲੀ) ਦਾ ਵੱਡਾ ਥੀਏਟਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨਾਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ (Colosseum at Rome)

ਸੱਤ ਸਤਾਈ ਚੌਦਹ ਚਾਰ. (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਸਪ੍ਤ ਰਿਖਿ, ਸਤਾਈ ਨਛਤ੍ਰ, ਚੌਦਾਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ.

ਸੱਤ ਸੁਹਾਗਣਾਂ. ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਰਿਖੀ। ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਸੁਹਾਗ ਵਾਲੀਆਂ ਸਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ.

ਸੱਤ ਸੁਧਾਂ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਤ ਹੋਸ਼. "ਧੀਰਯ ਬੁੱਧਿ ਬਿਬੇਕ ਬਲ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਔਸਰਬਾਤ। ਸਿੰਘ ਨ ਭਰ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ ਕੁਲ ਗਈ ਸੁਧ ਸਾਤ." (ਪੰਪ੍)

ਸੱਤ ਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਤ ਸੁਰ, ਸੁਰ ਅਤੇ ਸ੍ਵਰ.

ਸੱਤ ਕੁਕਰਮ. ਨਿਰੁਕਤ ਦੇ ਨੈਗਮ ਕਾਂਡ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ– ਚੋਰੀ, ਵਿਭਚਾਰ, ਬ੍ਰਹਮਹਤ੍ਯਾ, ਗਰਭਹਤ੍ਯਾ, ਸ਼ਰਾਬਖੋਰੀ, ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰ ਝੂਠਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ। ੨ Seven deadly sins. ਦੇਖੋ, ਪਾਪ.

ਸੱਤ ਧਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤਧਾਰਾ.

ਸੱਤ ਪੁਰੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਸਤਪੁਰੀਆਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੱਤ ਪੰਜ ਨੌ ਲੱਗਾ ਰੱਖਣ. (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ)
(੭) "ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰੁ ਕੀ ਟਹਲ ਸਤਿ ਤਪ ਗੁਣ-ਨਿਗ੍ਰੋਹ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਰਬ ਪਰ ਸਪ੍ਤ ਹੈਂ ਅੰਤਰ ਤੀਰਥ ਏਹ."
(੫) "ਯਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੰਤੋਖ ਜੁ ਧਾਰੈ ਔਰ ਵਿਰਾਗ ਨੰਮ੍ਰਤਾਵਾਨ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਕੋ ਸਹਿਤ ਹੰਕਾਰ ਕਰੈ ਸੋ ਹਾਨ."
(੯) ਨਵਧਾਭਕ੍ਤਿ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾਭਗਤਿ.

ਸੱਤ ਭੂਮਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਭੂਮਿਕਾ.

ਸੱਤਮ. ਦੇਖੋ, ਸਤਮ.

ਸੱਤਰ. ਸਪ੍ਤਿ-੭੦.

ਸੱਤਰਿ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸੂਤਰਿ (ਸੂਤ-ਅਰਿ) ਦੀ ਥਾਂ ਸੱਤਰਿ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਯਥਾ-"ਦੁਰਜੋਧਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲੈ ਅੰਤ ਸਬਦ ਅਰਿ ਦੇਹੁ। ਅਨੁਜ ਉਚਰ ਸੱਤਰਿ ਉਚਰ ਨਾਮ ਬਾਣ ਲਖ ਲੇਹੁ." (੧੫੫) ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਵੈਰੀ ਭੀਮਸੇਨ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦੇ ਸੂਤ (ਰਥਵਾਹੀ) ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਤੀਰ. ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਰਥਵਾਹੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਸੱਤ ਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤਰਿਖੀ.

ਸੱਤ ਲਾਟਾ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਸਪ੍ਤ ਸ਼ਿਖਾ-ਕਾਲੀ,ਕਰਾਲੀ, ਮਨੋਜਵਾ, ਲੋਹਿਤਾ, ਧੂਮ੍ਰਵਰਣਾ, ਉਗ੍ਰਾ ਅਤੇ ਦੀਪ੍ਤਾ.

ਸੱਤ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹਿ ਲੋਕ.

ਸੱਤਾ. ਸੰ. ਸਤ੍ਤਾ. ਸੰਗਜਾ-ਹੋਂਦ. ਹਸ੍ਤੀ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨਤਾ. ਮੌਜੂਦਗੀ। ੩ ਸ਼ਕਤਿ. ਸਾਮਰਥ੍ਯ। ੪ ਬਲਵੈਰ ਦਾ ਭਾਈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਰਬਾਬੀ. "ਦਾਨੁ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਾਵਸੀ ਸੋ ਸਤੇ ਦਾਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)
ਇੱਕ ਵੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਗ੍ਰਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੁਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬੁਲਾਏ ਇਹ ਨਾ ਆਏ ਤਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੀ ਆਪ ਬੁਲਾਉਣ ਗਏ. ਇਸ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਨਿਰਾਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਭੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਰਬਾਰੋਂ ਖਾਰਿਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕੁਸ੍ਠੀ ਹੋਗਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਭਾਈ ਲੱਧੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਵਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਲੱਧਾ ਭਾਈ.
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਹੈ. "ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਰਾਇ ਬਲਵੰਡਿ ਤਥਾ ਸਤੈ ਡੂਮਿ ਆਖੀ."

ਸੱਤਾਸੱਤ. ਸਤਜ-ਅਸਤਜ. "ਲਿਖਿਯੋ ਸੱਤਾਸੱਤ ਵਿਚਾਰ." (ਨਾਪ੍)

ਸੱਤੂ. ਦੇਖੋ, ਸਤੂਆ.

ਸੱਤੇ ਰੋਹਣਿ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤਨਾੜੀ ਚਕ੍ਰ.

ਸਤਜ. ਸੰ. ਸਤ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ-ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਦਾ ਨਿਤਜ ਹੈ। ੨ ਸਤਯੁਗ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ। ੪ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਸਾਰ। ੫ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸੱਤਵਾਂ ਲੋਕ। ੬ ਸੱਚ. ਝੂਠ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ। ੭ ਵਿ-ਯਥਾਰਥ. ਸਹੀ. ਠੀਕ.

ਸਤਜਸੰਧ. ਸੰ. ਵਿ-ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਾਇਦੇ ਦਾ ਪੂਰਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਇੱਕ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਚੇਪਈ.

ਸਤਜਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਤਿਕਰਤਾਰ.

ਸਤਜਪ੍ਰਤਿਗਜ. ਸੰ. ਵਿ-ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਤਜਸੰਧ.

ਸਤਜਭਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਸਤਭਾਮਾ ਅਤੇ ਪਾਰਜਾਤੁ.

ਸਤਜਵਤੀ. ਸੰਗਜਾ-ਵਸੁਰਾਜ (ਉਪਰਿਚਰ) ਦੀ ਕੰਨਜਾ, ਜੋ ਮੱਛੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਜਨਮੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਛੋਦਰੀ (ਮਤਸਜੋਦਰੀ) ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਉੱਤੇ ਪਰਾਸ਼ਰ ਰਿਖੀ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਦ੍ਵੈਪਾਯਨ (ਜਿਸ ਦਾ ਫੇਰ ਵ੍ਯਾਸ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਸਤਜਵਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਨੇ ਵਿਆਹਕੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਅਤੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਛੀ ਦੀ ਬੂ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਪਰਾਸ਼ਰ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚੋਂ ਐਸੀ ਸੁਗੰਧ ਉਪਜੀ, ਜੋ ਚਾਰ ਚਾਰ ਕੋਹ ਤੀਕ ਫੈਲ ਗਈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨਾਉਂ ਯੋਜਨਗੰਧਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿਚੀਕ.

ਸਤਜਵਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਸਤਵਾਦੀ.

ਸਤਜ ਵਿਸ੍ਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸਤਿਵਿਸ੍ਵਾਸ.

ਸਤਜ ਵ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਸਤਬ੍ਰਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਸਤਜਾ. ਦੇਖੋ, ਸੱਤਾ। ੨ ਸੰ. ਸਚਾਈ. ਸਤਜਤਾ। ੩ ਦੁਰਗਾ। ੪ ਸੀਤਾ.

ਸਤਜਾਨ੍ਰਿਤ. ਸੱਚ ਅਤੇ ਅਨ੍ਰਿਤ (ਝੂਠ). ੨ ਭਾਵ-ਵਣਿਜ. ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ.

ਸਤਜਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਆਰਯਸਮਾਜ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਸਾਧੁ ਦਯਾਨੰਦ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੨ ਸਮੁੱਲਾਸ ਹਨ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਰਯ-ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਲਿਖੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਮਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਸਨ ੧੮੭੪ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਹੈ.

ਸਤਜੰ. ਸੰ. ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਉਪਨਿਸਦ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਾਠਕ ੮ ਖੰਡ ੩ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰਿੰਨ ਸ਼ਬਦ-ਸਤ੍-ਤਿ-ਯੰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜੋ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਵਿਨਾਸ਼ੀ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਸਤਜਰੂਪ. ਸੱਚਾ. "ਸਾਧ ਸੰਗ ਸਨੇਹ ਸਤ੍ਯੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਧਨ। ੨ ਘਰ। ੩ ਤਾਲ। ੪ ਅੰਨਛੇਤ੍ਰ. ਸਦਾਵ੍ਰਤ। ੫ ਯਗਜ. ਜੱਗ. "ਕਹੁ ਸਾਸਤ੍ਰੀ ਸਤ੍ਰ ਕੱਥੈ ਕਥਾਨੰ." (ਗਜਾਨ) ੬ ਧੋਖਾ. ਛਲ। ੭ ਜੰਗਲ। ੮ ਸ਼ਤ੍ਰ. ਵੈਰੀ, ਦੇਖੋ, ਸੁਆਨ ਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਤ੍ਰੁ। ੯ ਦੇਖੋ, ਸਤ੍ਰੀ.

ਸਤ੍ਰਣਿ
ਸਤ੍ਰਣੀ
ਸਤ੍ਰਨੀ
ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਤ੍ਰੁ (ਵੈਰੀ) ਦੀ ਅਨੀਕਨੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ. ਸੰਗਜਾ-ਨਿਘਨ ਯਾਦਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਸਜਮੰਤਕ ਮਣਿ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਤਧਨ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸਤਭਾਮਾ. "ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਲਖ ਭੇਦ ਨਹਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪਯੰਯ ਨਾਮ ਅਰਿਜੀਤ ਅਤੇ ਅਰੰਜਿਤ ਭੀ ਆਏ ਹਨ.

ਸਤ੍ਰਾਂਤਕਰ. ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਤ੍ਰੁ (ਵੈਰੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਖੜਗ. "ਕਵਚਾਂਤੱਕ ਸਤ੍ਰਾਂਤਕਰ" (ਸਨਾਮਾ)

ਸਤ੍ਰੀ. ਸ਼ਤ੍ਰੁ. ਵੈਰੀ. "ਕਰਤਾ ਵਧ ਸਤ੍ਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਸਤ੍ਰੈ ਖੱਗ ਖਜਾਤਾ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰ. ਸਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਜੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ-ਰਾਜੇ ਦਾ ਦੂਤ. ਏਲਚੀ.

ਸਤ੍ਰੁ. ਸੰ. ਸ਼ਤ੍ਰੁ. ਸੰਗਜਾ-ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ. "ਸਤ੍ਰੁ ਦਹਨ ਹਰਿਨਾਮੁ ਕਹਨ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਸਤ੍ਰੁਹਾ
ਸਤ੍ਰੁਹੰਤਾ
ਸਤ੍ਰੁਘਨ
ਸਤ੍ਰੁਘ੍ਨ
ਸਤ੍ਰੁਬਿਦਾਰ
ਸਤ੍ਰੁਵਿਦਾਰ
ਵਿ-ਸ਼ਤ੍ਰੁ (ਵੈਰੀ) ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਲਛਮਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਮਿਲਜੋ ਸਤ੍ਰੁਹੰਤਾ." (ਰਾਮਾਵ) "ਭਰਤ ਲੱਛਮਨ ਸਤ੍ਰੁਬਿਦਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘ੍ਨ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤਿ ਸੀ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਤ੍ਰੁਹਾ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਾਮ ਸਤ੍ਰੁਹਾ ਕੋ ਸਭੈ." (੨੩੮)

ਸਤ੍ਰੈਨ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤ੍ਰੁਰ (ਛੈਤੀ) ਲਈ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਜੋਂ ਅਵਿਲੰਬ ਕੋ ਬਧਤ ਬੋਲਿ ਸਤ੍ਰੈਨ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰ.ਸ਼ਤ੍ਰੈਣ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਤ੍ਰ. ਸੰ ਸੰਗਜਾ-ਹੋਂਦ. ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੨ ਸਾਰ. ਤਤ੍ਵ। ੩ ਆਤਮਤ੍ਵ। ੪ ਸਤੋਗੁਣ। ੫ ਗਰਭ.ਹਮਲ। ੬ ਦ੍ਰਿਢਤਾ.ਕਾਇਮੀ। ੭ ਪ੍ਰਾਣੀ.

ਸਤ੍ਰੁਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸੇ. ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਝਟਪਟ। ੨ ਵਿ-ਜਲਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਹਲਾ.

ਸਥ. ਸਾਥ. ਦੇਖੋ, ਸਥੁ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਮਿਲਕੇ ਬੈਠਣ. ਸਹ-ਸ੍ਥਿਤੀ ਦੀ ਥਾਂ। ੩ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਜਗਾ। ੪ ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ. "ਅੰਧਾ ਝਗੜਾ ਅੰਧੀ ਸਥੈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੫ ਸੰ. ਸ੍ਥ. ਵਿ-ਠਹਿਰਨੇ ਵਾਲਾ. ਇਸਥਿਤ (ਸ੍ਥਿਤ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਪਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ, ਮਾਰਗਸ੍ਥ ਆਦਿ। ੬ ਸਹਸ੍ਥ-ਸਹਸ੍ਥ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਸਥ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ-ਸਾਥ ਬੈਠਾ. ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਸਾਥੀ ਹੈ.

ਸਥਈ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਥਾਈ। ੨ ਸਾਥੀ. ਸੰਗੀ.

ਸਥਈਆ. ਵਿ-ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗੀ. ਸਾਥੀ. "ਸਾਥ ਲਏ ਜੁ ਸਥਈਆ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸਥਰ
ਸਥਰੁ
ਦੇਖੋ, ਸਾਥਰ. "ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਥਰ ਚੰਗਾ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਸ-ਥਿਰਾ. ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ ਦੇ ਲੈਣ ਲਈ ਅਛੜੇ ਬੈਠਣਾ. "ਬੈਠਾ ਸਥਰੁ ਘਤਿ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਸਥਲ. ਸੰ. ਸ੍ਥਲ. ਸੰਗਜਾ-ਥਾਂ. ਜਗਾ। ੨ ਖੁਸ਼ਕ ਜ਼ਮੀਨ.

ਸਥਾਈ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਯਿਨ੍. ਵਿ-ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਇਮ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਅਚਲ ਪਦ.

ਸਥਾਈ ਭਾਵ. ਸੰਗਜਾ-ਸ੍ਥਾਈ ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਰਸ ਇਸਥਿਤ ਰਹੇ. ਜਿਵੇਂ-ਰਤਿ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਦਾ, ਹਾਸੀ ਹਾਸ੍ਯ ਦਾ, ਸ਼ੋਕ ਕਰੁਣਾ ਦਾ, ਕ੍ਰੋਧ ਰੁਦ੍ ਦਾ, ਉਤਸਾਹ ਵੀਰ ਦਾ, ਭੈ ਭਯਾਨਕ ਦਾ, ਗਲਾਨਿ ਬੀਭਤਸ ਦਾ, ਹੈਰਾਨੀ ਅਦਭੁਤ ਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦਾ ਸ੍ਥਾਈ ਭਾਵ ਹੈ.

ਸਥਾਣੁ
ਸਥਾਨੁ
ਸੰ. ਸ੍ਥਾਣੁ. ਵਿ-ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਇਸਥਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਿਵ। ੩ ਕਿੱਲਾ. ਮੇਖ। ੪ ਠੂਠ. ਖੁੰਢ. "ਥਿਤ ਸਥਾਣੁ ਜੈਸਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸਥਾਨ. ਸੰਗਜਾ-ਸ੍ਥਾਨ. ਥਾਂ. ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਜਗਾ. ਸਿਤਾਂ.

ਸਥਾਨੀ. ਸ੍ਥਾਨਿਨ੍. ਵਿ-ਸ੍ਥਾਨ ਵਾਲਾ. ਥਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ। ੨ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਸਥਾਰ. ਸੰ. ਸ੍ਫਾਰ-ਸ੍ਫਾਰ. ਸੰਗਜਾ-ਢੇਰ. ਸਮੁਦਾਯ. ਅੰਬਾਰ। ੨ ਵੱਢੀ ਹੋਈ ਪੈਲੀ ਦੇ ਢੇਰ। ੩ ਰੜਾ. ਸਾਫ ਮੈਦਾਨ. "ਕਰ ਸਥਾਰ ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਥਾਵਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਾਵਰ.

ਸਥਿਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਿਰ ਅਤੇ ਸ੍ਥਿਰ.

ਸਥੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ। ੨ ਸੁਹਬਤ. ਸੰਗਤਿ. "ਰਿਧਿ ਅਰੁ ਸਿਧਿ ਨ ਛੋਡਇ ਸਥੁ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ਕੇ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਥ.

ਸਥੂਲ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥੂਲ.

ਸਥੋਈ. ਵਿ-ਸ੍ਥਾਇਨ੍. ਸ੍ਥਾਈ. ਕਾਇਮ. "ਰੰਗ ਮਜੀਠ ਦਾ ਸਦਾ ਸਥੋਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਾਥੀ. ਸੰਗੀ. "ਸਥੋਈ ਸਰਬ ਸਾਥ ਕੈ." (ਕਲਕੀ)

ਸਥੰਡਲ. ਸੰ. ਸ੍ਥਣ੍ਡਿਲ. ਸ੍ਥੰਡਿਲ. ਸੰਗਜਾ-ਥੜਾ. ਚੌਤਰਾ. "ਕਰਹੁ ਸਥੰਡਲ ਕਿਤਕ ਉਤੰਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਥੰਭ. ਸੰ. ਸ੍ਤਮ੍ਭ-ਸ੍ਤੰਭ. ਸੰਗਜਾ-ਥਮਲਾ. ਸਤੂਨ। ੨ ਜੜ੍ਹਭਾਵ। ੩ ਰੁਕ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸਥੰਭਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥੰਭਨ.

ਸੱਥ. ਦੇਖੋ, ਸਥ। ੨ ਵ੍ਰਜ-ਸਾਥ. ਸੰਗ. "ਕਹੀ ਕੱਥ ਤਿਹ ਸੱਥ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸਦ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਸਦੈਵ. ਨਿਤਜ. "ਸਦ ਸੁਣਦਾ ਸਦ ਵੇਖਦਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ। ੩ ਉਪਦੇਸ਼। ੪ ਪੁਕਾਰ.ਹਾਕ. ਆਵਾਜ਼. ਗੁਹਾਰ. "ਸੁਣਕੈ ਸਦ ਮਾਹੀ ਦਾ ਮੋਹੀ ਪਾਣੀ ਘਾਹ ਮੁਤੋਨੇ." (ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ) ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗੀਤ. ਇਹ ਛੰਦ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਗੀਤ ਹੈ. ਸੱਦ ਵਿੱਚ ਛੰਦਾਂ ਦੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ "ਸੁੰਦਰ" ਜੀ ਦਾ ਸਦੁ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਛੀ ਚਰਣ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ "ਹੁੱਲਾਸ" ਛੰਦ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ. ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ੨੫, ਚਾਰ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਅਠਾਈ, ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਸਿੰਘਾਵਲੋਕਨ ਨਜਾਯ ਨਾਲ ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਦੇ ਮੁੱਢ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਗਦਾਤਾ ਸੋਇ ਭਗਤਵਛਲ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ਜੀਉ,
ਗੁਰੁਸਬਦ ਸਮਾਵਏ ਅਵਰੋ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਜੀਉ,–
ਅਵਰੋ ਨ ਜਾਣੈ ਸਬਦ ਗੁਰੁ ਕੇ ਏਕ ਨਾਮ ਧਿਆਵਹੋ,
ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਰਮਪਦਵੀ ਪਾਵਹੋ.××

(ਅ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵਿਖਮਪਦ "ਸਦ" ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਹਨ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੯ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੭ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਯਗਣ–।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੁਣਕੈ ਸੱਦ ਮਾਹੀ ਦਾ ਮੋਹੀ, ਪਾਣੀ ਘਾਹ ਮੁਤੋਨੇ,
ਕਿਸ ਹੀ ਨਾਲ ਨ ਰਲੀਆ ਕਾਈ,ਕਾਰੀ ਸ਼ੌਕ ਪਯੋਨੇ,
ਗਯਾ ਫਿਰਾਕ ਮਿਲਾ ਮਿੱਤ ਮਾਹੀ,ਤਾਹੀ ਸ਼ੁਕਰ ਕਿਤੋਨੇ.

੬ ਸੰ. ਸ਼ਦ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨਾ. ਪੁਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਮਿਲਨਾ. ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ. ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨਾ. ਸ਼ਾਂਤਚਿੱਤ ਹੋਣਾ. ਸਾਥ ਰਹਿਣਾ। ੭ ਫ਼ਾ. ਸ਼ਦ. ਸੌ. ਸ਼ਤ. "ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰੁ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਸਦ ਸਦ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਦੈਵ ਹੀ. ਨਿਤ੍ਯ ਹੀ.
ਸਦਸਦਾ } "ਅਮਰ ਭਏ ਸਦ ਸਦ ਹੀ ਜੀਵਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸਦਸਦਾ ਸਿਮ੍ਰਤਬਸ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਦਸੰਗੀ. ਵਿ–ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਦੇ ਵੱਖ (ਅਲਗ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. "ਸੰਤਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਦਸੰਗੀ." (ਕਲਿ ਮ: ੫) ੨ ਭਲਾ ਸਾਥੀ.

ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ. ਫ਼ਾ. صدہزاراں ਸ਼ਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ. ਸੈਂਕੜੇ ਹਜਾਰ. ਲੱਖਾਂ. ਲਖੂਖਹਾ। ੨ ਭਾਵ–ਅਗਣਿਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ.

ਸਦਹਾ. ਫ਼ਾ. صدہا ਬਹੁ ਵਚਨ ਸ਼ਦ ਦਾ. ਸੈਂਕੜੇ. ਅਨੰਤ। ੨ ਸੰ. ਯਗਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਸਭਾਸਦ.

ਸਦਕਾ. ਅ. صدقہ ਸ਼ਦਕ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਰਬਾਨੀ. ਬਲਿਦਾਨ. "ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਸੰਤ ਸਦਕੇ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਨਿਛਾਵਰ. ਉਤਾਰਾ। ੩ ਦਾਨ. "ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭ ਸਦਕਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਨਿਗੁਣੁ ਰਾਖਿਲੀਆ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸਦਕਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਦਕਾਰ } ਸੰਗਜਾ–ਸਤਕਾਰਯ. ਉੱਤਮ ਕਰਮ.
ਸਦਕਾਰਜ } ਸਤਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸਦਕਾਰੀ. ਵਿ–ਸਤਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਦਕੇ. ਪੁੰਨ ਤੋਂ."ਰਾਖ ਸੰਤ ਸਦਕਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਖੈਰਾਤ ਰੱਖ ਲਓ.

ਸਦਕੇਲਾ } ਵਿ–ਸਦੈਵ ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਸਦਕੇਲੀ } ਨਿਤ੍ਯਾਨੰਦ ਰੂਪ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਇਹੈ ਬੁਝਾਇਓ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਕੇਲਾ."(ਧਨਾ ਮ:੫) ੨ ਸਦੈਵ ਇਕੇਲਾ. ਨਿਤ੍ਯ ਅਸੰਗ.

ਸਦਗਤਿ. ਸੰ. ਸ਼ਫ਼ਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਦਸ਼ਾ. ਅੱਛੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਮੁਕਤਿ.

ਸਦਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਤਗੁਰ.

ਸਦਜੀਵਣ } ਸੰਗਜਾ–ਨਿਤ੍ਯ ਜੀਵਨ. ਅਮਰਪਦਵੀ।
ਸਦਜੀਵਨ } ੨ ਉੱਤਮ ਜੀਵਨ. ਭਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ. "ਸਦਜੀਵਨ ਭਲੋ ਕਹਾਹੀ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) "ਸਦਜੀਵਣ ਅਰਜਨ ਅਮੋਲ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਸਦਣਹਾਰਾ. ਵਿ–ਬੁਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਤਲਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਸਦਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਬ੍ਦਨ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਬੁਲਾਉਣਾ.
ਸਦਣੁ } ਪੁਕਾਰਨਾ.

ਸਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਘਰ। ੨ ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ। ੩ ਜਲ। ੪ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਸਦਬਰਗ. ਫ਼ਾ. صدبرگ ਸ਼ਦਬਰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌ ਪੰਖੜੀਆਂ (ਪੱਤੀਆਂ) ਦਾ ਫੁੱਲ. ਗੋਂਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਪਤ੍ਰ.

ਸਦਭਾਉ
ਸਦਭਾਇ
ਸਦਭਾਵ } ਦੇਖੋ, ਸਤ ਭਾਇ.

ਸਦਮ. ਸੰ. ਸਦ੍ਮਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਥਾਂ. ਘਰ. ਮਕਾਨ. "ਨਤੁ ਰਾਖੈ ਸਾਦਰ ਨਿਜ ਸਦਮਾ." (ਨਾਪੂ) ੨ ਜੰਗ. ਯੁੱਧ.

ਸਦਮਾ. ਅ. صدمہ ਸ਼ਦਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧੱਕਾ. ਠੋਕਰ। ੨ ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੩ ਰੰਜ. ਸ਼ੋਕ.

ਸਦਰ. ਅ. صدر ਸ਼ਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਲ। ੨ ਛਾਤੀ। ੩ ਆਰੰਭ। ੪ ਜਿਲੇ ਦਾ ਆਲ੍ਹਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ। ੫ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਆਦਿ ਹੋਣ। ੬ ਸਭਾ ਜਾਂ ਜਲਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ। ੭ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਪਰ. ਉੱਤੇ.

ਸਦ ਰਹਮਤ
ਸਦ ਰਹਮਤਿ } ਫ਼ਾ. صدرحمت ਸ਼ਦਰਹ਼ਮਤ. ਸੌ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਅਨੰਤ ਦਯਾ। ੨ ਸ਼ਾਬਾਸ਼. "ਸਦ ਰਹਮਤ ਤੇਰੇ ਵਾਰ ਕਉ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਸਦਰੀ. ਅ. صدری ਸ਼ਦਰੀ. ਸ਼ਦਰ (ਛਾਤੀ) ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਜਾਗਟ. ਫਤੂਹੀ.

ਸਦਰੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਤ੍ਯਾਨੰਦ। ੨ ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ.

ਸਦਰੰਗਿ. ਸ਼ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ. "ਸਦਰੰਗਿ ਸਹਜਿ ਕਲੁ ਉਚਰੈ ਜਸੁ ਜੰਪਉ ਲਹਣੇ ਰਸਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਵਿ–ਨਿਤ੍ਯਾਨੰਦੀ.

ਸਦਵਾਉ. ਵਿ–ਸਦਾ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਸਦਾ ਗਤਿ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਵਣ ਵਾਉ.

ਸਦੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸਦ। ੨ ਸ਼ੁਯਸ਼ ਦਾ ਗੀਤ. "ਤੇਰਾ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ ਭਾਈ ! ਜੋ ਕੋ ਬਹੈ ਅਲਾਇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੩ ਪੁਕਾਰ. ਗੁਹਾਰ। ੪ ਸੱਦਾ. "ਸਦੜੈ ਆਏ ਤਿਨਾ ਜਾਨੀਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀਆ) ੫ ਸਦਨ. ਸ਼ੀਘ੍ਰ. ਬਿਨਾ ਢਿੱਲ. "ਪਿਛਹੁ ਰਾਤੀ ਸਦੜਾ ਨਾਮ ਖਸਮ ਕਾ ਲੇਹਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਸਦਾ. ਵ੍ਰਜ–ਨਿਤ੍ਯ. ਹਮੇਸ਼ਹ. "ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਤਮ ਪਰਗਾਸੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਅ. صدا ਸ਼ਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧ੍ਵਨਿ. ਸ਼ਬਦ. ਆਵਾਜ਼। ੩ ਫ਼ਕੀਰ ਦੀ ਦੁਆ. ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ। ੪ ਪੁਕਾਰ. ਗੁਹਾਰ. "ਰੈਣ ਦਿਨਸ ਦੁਇ ਸਦੇ ਪਏ." (ਬ੍ਰਮ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਸੱਦਾ.

ਸਦਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਹਾਉਣਾ. ਬੁਲਵਾਉਣਾ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਮੰਗਵਾਉਣਾ. "ਕਲਉ ਮਸਾਜਨੀ ਕਿਆ ਸਦਾਈਐ ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਕੀ ਮੰਗਵਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਸਦਾਸ਼ਿਵ. ਸੰਗਜਾ–ਸਦਾ ਕਲ੍ਯਾਣ ਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਮਹਾਦੇਵ ਕੋ ਕਹਿਤ ਸਦਾ ਸਿਵ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਚੀਨਤ ਨਹਿ ਭਿਵ." (ਚੌਪਈ)

ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ
ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਨਿ
ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਿਨ } ਵਿ–ਸਦਾ ਸੁਭਾਗਣ. ਨਿੱਤ ਸੌਭਾਗ੍ਯਵਤੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵਿਧਵਾਪਨ (ਵੈਧਵ੍ਯ) ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ.

ਸਦਾਸੁਖ } ਸੰਗਜਾ–ਨਿਤ੍ਯਾਨੰਦ. ਆਤਮਾਨੰਦ.
ਸਦਾਸੁਖੁ } "ਸਦਾਸੁਖੁ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਸਦਾਕ਼ਤ. ਅ. صداقت ਸ਼ਿਦਕ਼ (ਸਚਾਈ) ਦਾ ਭਾਵ. ਸੱਚਾ ਹੋਣਾ.

ਸਦਾ ਕੌਰ. ਚੰਦੂ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਦਾ ਕੁੰਵਰਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਠਹਿਰਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦਾ ਸਾਕ ਲੈਣੋਂ ਨਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੱਸ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਮਤਾਬ ਕੌਰ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਇਹ ਕਨ੍ਹਈਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਿਧਵਾ ਸੀ. ਪਤੀ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿਸਲ ਦੀ ਆਗੂ ਬਣੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਹੁ-ਬਲ ਅਰ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨਾਮ ਪਾਇਆ. ਇਹ ਮੁੱਦਤ ਤਕ ਆਪਣੀ ਮਿਸਲ ਦੀ ਤਾਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੀ ਰਹੀ. ਪਰ ਸਨ ੧੮੨੧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਜਵਾਈ ਨਾਲ ਅਣ-ਬਣ ਹੋਗਈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਆਪਣਾ ਇਲਾਕਾ ਹੀ ਖੁਹਾ ਬੈਠੀ. ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮਤਾਬ ਕੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ। ੩ ਰਾਜਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੀ ਸੁਪਤ੍ਨੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਬਟਾਲਾ ਨਾਲ ਹੋਈ.

ਸਦਾਗਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੌਣ. ਹਵਾ.

ਸਦਾਗੁਲਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਖਿੜਨ ਵਾਲਾ ਗੁਲਾਬ। ੨ ਖ਼ਾ. ਕਿੱਕਰ. ਬਬੂਲ.

ਸਦਾਗੁਲਾਬ ਦਾ ਮੁਖਮਾਂਜਨਾ. ਖ਼ਾ. ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਦਾਤਣ.

ਸਦਾਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨੇਕ ਚਲਨ. ਭਲਾ ਬਿਉਹਾਰ.

ਸਦਾਚਾਰਵੰਤ } ਵਿ–ਚੰਗੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ. ਨੇਕ-
ਸਦਾਚਾਰੀ } ਚਲਨ.

ਸਦਾਛਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸਦਾ ਕੇਮ ਕਰਤਾ, ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵੈਦ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ. "ਰੋਗਿਨ ਜਾਨਜੋ ਸਦਾਛਮ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਵਿ–ਸਦਾ ਛਿਮਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਦਾਨੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਤ੍ਯਾਨੰਦ. ਆਤਮਾਨੰਦ। ੨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ. ਕਰਤਾਰ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ। ੪ ਵਿ–ਸਦਾ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਸਦਾਬ੍ਰਤ } ਸੰਗਜਾ–ਨਿਤ੍ਯਨਿਯਮ. ਨਿੱਤਨੇਮ।
ਸਦਾਵ੍ਰਤ } ੨ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਦਾਨ ਦੇ ਨਿੱਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਵਿ–ਸਦਾ ਵ੍ਰਤ (ਨਿਯਮ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੱਦਕੇ. ਬੁਲਾਕੇ. "ਜਿਨੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕਉ ਸਦਿ ਮਿਲੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਸਦ੍ਯ. ਤੁਰੰਤ. ਫ਼ੌਰਨ."ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਸਦਿ ਬੁਲਾਇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਸਦਿਆਨਾ. ਫ਼ਾ. شادیانہ ਸ਼ਾਦਿਆਨਹ. ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਬਾਜਾ. "ਬਜੇ ਸਦਨ ਦਰ ਪਰ ਸਦਿਆਨੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਦੀ. ਫ਼ਾ. صدی ਸ਼ਦੀ. ਸੰ. ਸ਼ਤਾਬ੍ਦ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਤ-ਅਬ੍ਦ. ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸਮਾ। ੨ ਸੈਂਕੜਾ. ਜਿਵੇਂ– ਦੋ ਛੀ ਸਦੀ ਅਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ.

ਸ਼ਦੀਦ. ਅ. شدید ਸ਼ਿੱਦਤ (ਸਖ਼ਤੀ) ਵਾਲਾ. ਸਖ਼ਤ.

ਸਦੀਵ. ਵ੍ਰਜ–ਸਦੈਵ. ਨਿਤ੍ਯ. ਹਮੇਸ਼ਹ. ਦੇਖੋ,ਗਨੀਵ.

ਸਦੁ. ਦੇਖੋ, ਸਦ ੫। ੨ ਸ਼ਬਦ. "ਹਉ ਜੀਵਾ ਸਦੁ ਸੁਨੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਭਿਖਯਾ ਲਈ ਸੱਦਾ, ਜੋ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਫ਼ਕੀਰ ਲੋਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਇਕਿ ਫਲਖੀੜਿ ਬੈਸਹਿ ਜਾਇ ਸਦੁ ਨ ਦੇਵਹੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਉਪਦੇਸ਼.

ਸਦੁਪਦੇਸ਼. ਸਤ੍–ਉਪਦੇਸ਼. ਉੱਤਮ ਸਿਖਯਾ. ਨੇਕ ਸਲਾਹ.

ਸਦੇਈ. ਬੁਲਾਵੇਗਾ. ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸੱਦੇਗੀ. ਸੱਦਦਾ ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਆਖੈ ਗੋਰ ਸਦੇਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸਦੇਸਰਾ
ਸਦੇਸਰੋ
ਸਦੇਸਾ } ਸੰ. ਸੰ–ਦਿਸ਼. ਸੰਦੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਨੇਹਾ. ਪੈਗ਼ਾਮ. "ਸੁਨਤ ਸਦੇਸਰੋ ਪ੍ਰਿਅ ਗ੍ਰਿਹ ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਕੋਈ ਆਇ ਸਦੇਸਾ ਦੇਇ ਪ੍ਰਭ ਕੇਰਾ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਸਦੇਹ. ਦੇਖੋ, ਸੰਦੇਹ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ (ਸਾਥ) ਦੇਹ (ਸ਼ਰੀਰ). ਸ਼ਰੀਰ ਸਮੇਤ. "ਸਦੇਹ ਸੁਰਗ ਕੋ ਗਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਦੇਰੇ. ਵ੍ਰਜ–ਸਦੈਵ. ਨਿਤ੍ਯ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਦੇਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਸਦੀਵ.

ਸਦੋਹ. ਸ਼. ਸੰਦੋਹ. ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਸੰਪੂਰਣ। ੨ ਅਤਿ. ਪੂਰਣ ਰੀਤਿ ਨਾਲ. "ਜਯਤਿ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਸਦੋਹੰ." (ਨਾਪ੍)

ਸਦੰ. ਦੇਖੋ, ਸਦੀਵ। ੨ ਤੁਰੰਤ. ਫੌਰਨ. ਦੇਖੋ, ਸਦਜ. "ਸਦੰ ਸੀਸ ਕਪਜੈ." (ਗਜਾਨ)

ਸੱਦ. ਦੇਖੋ, ਸਦ ਅਤੇ ਸਦੁ । ੨ ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ. "ਭੁਯੋ ਸੱਦ ਏਵੰ, ਹੜਜੋ ਨੀਰਧੋਵੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸੱਦਣਾ. ਸ਼ਬ੍ਦਨ–ਸ਼ਬ੍ਦਨ. ਪੁਕਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਦਣਾ.

ਸੱਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ। ੨ ਸੁਨੇਹਾ। ੩ ਪੁਕਾਰ. ਗੁਹਾਰ। ੪ ਸੱਦਣ ਵਾਲਾ. ਬੁਲਾਵਾ.

ਸੱਦਾ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਵਡੇ ਪੰਡਿਤ ਸੇ. ਇਹ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਰਹਿਆ ਕਰਦੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਦ੍ਵੈਤਸਿੱਧੀ ਨਾਮਕ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਕਠਿਨ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਸੁਗਮਸਾਰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਉੱਤਮ ਟੀਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਸੱਦੂ. ਮੱਦੂ ਦਾ ਭਾਈ ਰਬਾਬੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. "ਸੱਦੂ ਮੱਦੂ ਆਸਾ ਵਾਰ। ਕੀਰਤਨ ਕਰਤੇ ਰਾਗ ਸੁਧਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਦਜ. ਸ਼. ਸਦ੍ਯ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝਬਦੇ. ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. ਫੌਰਨ। ੨ ਅੱਜ ਹੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ.

ਸਦਜਫਲ. ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਫਲ.

ਸਦਜਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਦਿਆਨਾ.

ਸਦਜੰ. ਦੇਖੋ, ਸਦਜ

ਸਦ੍ਰਿਸ. ਸ਼. ਸਦ੍ਰਸ਼. ਵਿ–ਸਦ੍ਰਿਕ. ਜੋ ਸਮਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ. ਜੇਹਾ. ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ. "ਕੂਰ ਕੁਪੱਤਾ ਸਦ੍ਰਿਸ ਕੁੱਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਧਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਦਉਰਾ ਅਤੇ ਸੰਦੂਰੀਆ.

ਸਧਈਆ. ਵਿ–ਸਾਧਨਾ ਸਿੱਧ ਕਰੈਯਾ. ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਾਧਨਾ ਸਧਈਆ." (ਗਜਾਨ)

ਸਧਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ–ਧਨ. ਦੌਲਤਮੰਦ. ਧਨੀ.

ਸਧਨਾ. ਸੇਹਵਾਨ (ਇਲਾਕਾ ਸਿੰਧ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਕਸਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਆਤਮਗਜਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਇਹ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ. ਸਧਨੇ ਦਾ ਦੋਹਰਾ ਸਰਹਿੰਦ ਪਾਸ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਭਗਤ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ. "ਅਉਸਰ ਲਜਾ ਰਾਖਿਲੇਹੁ ਸਧਨਾ ਜਨੁ ਤੇਰਾ." (ਬਿਲਾ) ੨ ਕ੍ਰਿ–ਸਿੱਧ ਹੋਣਾ. ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ. ਕੰਮ ਚੱਲਣਾ। ੩ ਅਭ੍ਯਾਸ ਦਾ ਪੱਕਿਆਂ ਹੋਣਾ.

ਸਧਨੁ. ਧਨੁਖ ਸਹਿਤ. ਕਮਾਨ ਨਾਲ.

ਸਧਰ. ਦੇਖੋ, ਸੱਧਰ.

ਸਧਰਨਾ. ਸ਼. ਸੰਵ੍ਰਣ–ਸੰਹਰਣ. ਸੰਹਾਰ (ਸੰਘਾਰ) ਕਰਨਾ. "ਆਪਿ ਉਪਾਵਨ ਆਪਿ ਸਧਰਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸ–ਆਧਾਰ–ਕਰਨਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸਧਾ. ਸ਼. ਸ਼ੁੱਧਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. "ਸੇਜ ਸਧਾ ਸਹਿਜ ਛਾਵਾਨ੍." (ਸਵੈਯੇ ਮ:੪ ਕੇ) ਸ਼ੁੱਧਾ ਸੇਜਾ (ਸਿੰਘਾਸਨ) ਹੈ, ਗਜਾਨ ਸਾਇਬਾਨ ਹੈ। ੨ ਸ਼. ਸੁਧਾ–ਸੁਧਾ. ਚੂਨਾ. ਕਲੀ. "ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਕੱਥ ਮਿਲਿ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਸਪੂਰਣ ਸਧਾ." (ਭਾਗੁ) ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਕੱਥ ਅਤੇ ਸੁਧਾ (ਚੂਨਾ) ਮਿਲਕੇ ਰੰਗ ਲਾਲ ਸੰਪੂਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸਧਾਨ. ਸ਼ਿੰਨ੍ਹਣ (ਸ਼ਿਸਤ ਲੈਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਾਨ. "ਆਨ ਆਨ ਸੂਰਮਾ ਸਧਾਨ ਬਾਨ ਧਾਵਹੀ." (ਕਲਕੀ)

ਸਧਾਰ. ਸ–ਆਧਾਰ. ਆਧਾਰ ਸਹਿਤ. "ਬਰਸੁ ਪਿਆਰੇ ਮਨਹਿ ਸਧਾਰੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਪ੍ਰਸੰਨ (ਖ਼ੁਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੨ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ ਦੀ ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁੱਲਾਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਗਜਾ "ਗੁਰੂਸਰ" ਭੀ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਹਰ ਪੂਰਣਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜੋੜ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਸੀ.

ਸਧਾਰਣ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਰਮ ਅਨਨਜ ਸੇਵਕ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਸਿੱਖ. "ਕਮਲੇ ! ਜਾਹੁ ਸਧਾਰਣ ਸਦਨਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਵਲੀ ਲਈ ਕਾਠ ਦੀ ਪੌੜੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰਖਾਣ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਬਣਾਏ। ੪ ਕ੍ਰਿ–ਸੁਧਾਰਣ। ੫ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ. ਭਰਨਾ. ਪੋਖਣਾ. "ਗਰਬ ਨਿਵਾਰਣ ਸਰਬ ਸਧਾਰਣ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੬ ਆਧਾਰ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ. ਆਸਰਾ ਦੇਣਾ. "ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਸੋ ਪਰਵਾਰ ਸਧਾਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੭ ਦੇਖੋ, ਸਾਧਾਰਣ.

ਸਧਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਸਧਾਰਣ. ਕ੍ਰਿ–ਆਸਰੇ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ. ਆਧਾਰ ਦੇਣਾ. "ਕਲਮਲ ਭਾਰਨ ਮਨਹਿ ਸਧਾਰਨ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਧਾਰਣ. "ਪਾਠ ਸਧਾਰਨ ਜੋ ਨਿਤ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਧਾਰੀ. ਵਿ–ਆਧਾਰ ਸਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਰਬ ਸਧਾਰੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਸਧਿੰਦਾ. ਵਿ–ਸਾਧਨ ਕਰਤਾ. ਸਾਧਕ. "ਸਿੱਧਤਾਈ ਕੋ ਸਧਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ)

ਸਧੀ. ਵਿ–ਧੀ (ਬੁੱਧਿ) ਸਹਿਤ. ਦਾਨਾ. "ਸਧੀ ਸ੍ਰਾਵਗੀ ਬੇਦਬਿਦਜਾ ਬਿਚਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਸਧੂਮ. ਵਿ–ਧੂੰਏਂ ਸਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ.

ਸੱਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁਚਿ. ਇੱਛਾ। ੨ ਖਾਣ ਦੀ ਵਾਸਨਾ. "ਅੰਬਾਂ ਸੱਧਰ ਨਾ ਲਹੈ ਆਣ ਅੰਬਾਕੜੀਆਂ ਜੇ ਖਾਏ." (ਭਾਗੁ)

ਸੱਧੂ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ. ਇਸੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੁਲਾਕੇ ਚੰਦੂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਸੀ. "ਸੱਧੂ ਸਿੱਖ ਸ ਭਾਰਯਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਮਨ ਮਾਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁੱਧੂ.

ਸਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ. ਥੇ. ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਭਵਿਸ਼੍ਯਤ ਕਾਲ ਦਸਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਜਾਸਨ, ਖੜਸਨ, ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਖੜਸਨਿ, ਜਾਸਨਿ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਸਨ੍. ਧਾ–ਦਾਨ ਕਰਨਾ. ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ.ਆਦਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਭ। ੪ ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ। ੫ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਿਨਗ੍ਧਤਾ (ਚਿਕਨਾਈ-ਮੱਖਣ) ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪੈ ਮਧ ਜਸੋਂ ਸਨ ਹੋਤ ਸਦੀਵ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੬ ਫ਼ਾ سن ਰੰਗ। ੭ ਨਿਯਮ. ਨੇਮ। ੮ ਨੇਜ਼ਾ. ਭਾਲਾ। ੯ ਅ. سن ਸਿਨ. ਸਾਲ. ਸੰਮਤ. ਸੰਵਤ. "ਸਨ ਨੌ ਸੌ ਏਕਾਨਵ ਆਹੀ." (ਮਾਸੀ) ੧੦ ਦੇਖੋ, ਸਣ। ੧੧ ਪ੍ਰਾ. ਵਜ–ਸਾਥ. ਸੰਗ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. "ਤਿਹ ਸਨ ਕਹਜੈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਾਥ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਨਉਢ. ਸੰਗਜਾ–ਮਥੁਰਾ ਭਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਅਮਰਕੋਟ ਤੀਕ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਸੋਢਿਵੰਸ਼। ੩ ਸਨਾਢ੍ਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੋਤ੍ਰ . ਦੇਖੋ, ਸਨੌਢ ਅਤੇ ਸਨੌਢੀ.

ਸਨਉਢੀ. ਵਿ–ਸਨਾਢ੍ਯ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ. "ਤਹਿ ਇਕ ਆਹਿ ਸਨਉਢੀ ਬ੍ਰਾਹਮਨ। ਪੰਡਿਤ ਬਡੋ ਮਹਾਂ ਬਡ ਗੁਨਿ ਜਨ." (ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਰਾਜ) ੨ ਸੋਢੀ. ਦੇਖੋ, ਸਨੌਢੀ.

ਸਨਕ. ਸ਼. ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਮਾਨਸਿਕ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡਾ. "ਸਨਕ ਸਨੰਦ ਅੰਤ ਨਹਿ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ੌਨਕ–ਸ਼ੁਨਕ. ਸ਼ੁਨਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ "ਬ੍ਰਿਹਦ-ਦੇਵਤਾ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ. ਇਹ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦਾ ਭਾਰੀ ਪੰਡਿਤ ਸੀ। ੪ ਸ਼ੌਨਕੀਯ. ਸ਼ੌਨਕ ਦਾ ਰਚਿਆ ਗ੍ਰੰਥ. "ਸਨਕ ਮਹਿ ਪੋਖੀਐ ਨਾਮ ਕੀ ਨਾਮਨਾ ਸਪਤ ਦੀਪ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਸਨਕਾਦਿ / **ਸਨਕਾਦਿਕ** ਸੰਗਜਾ–ਸਨਕ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ, ਐਸੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰ. ਅਰਥਾਤ–ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ ਅਤੇ ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ. "ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿਕ ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਸਨਾਤਨ ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਤਿਨ ਕਉ ਮਹਲੁ ਦੁਲਭਾ-ਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸਨਕੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸਨਕ-ਈਸ਼. ਸਨਕ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅਰਥਾਤ ਪਿਤਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਸਨਕੇਸ ਨੰਦਨ ਪਾਵਹੀ ਨਹਿ ਭੇਵ." (ਅਕਾਲ)

ਸਨਕੇਸ ਨੰਦਨ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਚਤੁਰਾਨਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਨਕੇਸ.

ਸਨਗਤ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤ. "ਗੁਰੁ ਦਯਾਲੁ ਕੀ ਦਯਾ ਕੈ ਸਨਗਤ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਦਗਤਿ. ਉੱਤਮ ਗਤਿ. ਮੋਕ੍ਸ਼.

ਸਨੱਢ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਢ੍ਯ ਅਤੇ ਸਨੌਢ। ੨ ਸੋਢੀ. "ਰਾਖੀਅੰ ਲੱਜ ਬੰਸੰ ਸਨੱਢੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸਨਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਤ–ਸਹਿਤ. ਸੱਨਤ (ਝੁਕਿਆ) ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰ. ਸਨਤ. ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ। ੪ ਅ. صنعت ਸਨਅ਼ਤ. ਕਾਰੀਗਰੀ. ਹੁਨਰ. ਦਸ੍ਤਕਾਰੀ.

ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ / **ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ** ਸਨਤ੍ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਦਾ ਕੁਮਾਰ (ਪੁਤ੍ਰ). ਚਤੁਰਾਨਨ ਦੇ ਬਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਸਨਕਾਦਿਕ.

ਸਨਦ. ਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਪੱਟਾ. ਵਸੀਕਾ। ੨ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਨਾਮਾ.

ਸਨੱਧ / **ਸਨੱਧ ਬੱਧ** ਸੰ ਝਨਦ੍ਧ–ਸੰਨੱਧ. ਵਿ–ਸੰ (ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ) ਨੱਧ (ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ). ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ। ੩ ਕਵਚ ਪਹਿਨ ਅਤੇ ਕਮਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਜੋ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ."ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਹ੍ਵੈ ਚਲੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸਨਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬੰਧ.

ਸਨਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬੰਧੀ.

ਸਨਬੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬੰਧ. "ਮੰਨੈ ਧਰਮ ਸੇਤੀ ਸਨਬੰਧੁ." (ਜਪੁ)

ਸਨਬੰਧੇਹੀ. ਵਿ–ਸੰਬੰਧ ਵਾਲਾ. ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਲੋਕ ਗ੍ਰਿਹ ਬਨਿਤਾ ਮਾਇਆ ਸਨਬੰਧੇਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸਨਮ. ਸ਼. ਵਿ–ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ. ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਅ. صنم ਸ਼ਨਮ. ਸੰਗਜਾ–ਮੂਰਤਿ। ੩ ਵਿ–ਪਿਆਰਾ। ੪ ਸੁੰਦਰ.

ਸਨਮਾਨ. ਸ਼. ਸਨ੍ਮਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਆਦਰ. ਸਤਕਾਰ.

ਸਨਮਾਨਜ. ਵਿ–ਆਦਰ ਲਾਇਕ. ਸਤਕਾਰ ਯੋਗਜ.

ਸਨਮੁਖ / **ਸਨਮੁਖੁ** ਸ਼ ਸਨ੍ਮੁਖ–ਸੰਮੁਖ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਮੁਖ ਦੇ ਅੱਗੇ. "ਸਨਮੁਖ ਸਹਿ ਬਾਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਆਗਜਾਕਾਰੀ. "ਮੋਹਰੀ ਪੁਤ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਇਆ." (ਸਦੁ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ, ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਪਿੱਠ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਹਨ.
"ਮੈਤ੍ਰੀ ਕਰੁਣਾ ਦ੍ਵੈ ਲਖੋ ਮੁਦਿਤਾ ਤੀਜੀ ਜਾਨ।
ਚਤੁਰ ਉਪੇਖਜਾ ਜਿਸ ਵਿਖੈ ਸਨਮੁਖ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨ."
(ਨਾਪ੍)

ਸਨਯ. ਸ਼. ਵਿ–ਸ–ਨਯ. ਨੀਤਿ ਸਹਿਤ। ੨ ਪੁਰਾਣਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ.

ਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਨਾਇ। ੩ ਅ. سنا ਇੱਕ ਬੇਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਜੁਲਾਬ ਲਈ ਵਰਤੀਦੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਨ. L. Cassia Senna. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਾਰਕੰਡਿਕਾ" ਹੈ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਮੈਲ,ਕੋੜ੍ਹ, ਵਾਉਗੋਲਾ, ਖਾਂਸੀ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਹਕੀਮ ਮੱਕੇ ਦੀ ਸਨਾ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਨੂੰ ਦਸਤਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਖਾਰਿਜ ਕਰਦੀ, ਗਠੀਏ ਅਤੇ ਪਸਲੀ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਸਨਾਉ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਨਾਯੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਨਾਇ ੨.

ਸਨਾਅਤ. ਅ਼ ਸਿਨਾਅ਼ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਰੀਗਰੀ. ਹੁਨਰਮੰਦੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਨਅ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਾਰੀਗਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ.

ਸਨਾਇ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾ। ੨ ਅ਼ ਸ਼ਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਸਤਤਿ. ਵਡਿਆਈ. "ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਪੰਜਵੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਿਫਤੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੀ। ੩ ਫ਼ਾ ਸ਼ਹਨਾਈ. ਨਫੀਰੀ. "ਬਜੰਤ੍ਰ ਕੋਟਿ ਬਾਜਹੀਂ। ਸਨਾਇ ਭੇਰਿ ਸਾਜਹੀਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸਨਾਇਤ. ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਇ ੨. "ਸ਼ਨਾਇਤ ਬਹੁਤ ਕਰ." (ਜਸਾ)

ਸਨਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਨਾ (ਉਸਤਤਿ) ਯੋਗਜ, ਕਰਤਾਰ। ੨ ਸ਼ਹਨਾਈ. ਹਵਾ ਭਰੀ ਮਸ਼ਕ, ਜੋ ਨਦੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਤਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. "ਭੂਪਹਿ ਲਯਾ ਚੜ੍ਹਾਇ ਸਨਾਈ। ਸਰਿਤਾ ਬੀਚ ਪਰੀ ਪੁਨ ਜਾਈ ॥" (ਚਰਿਤ੍ ੩੪੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਨਾਇ ੩.

ਸ਼ਨਾਸ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਨਾਸ਼ ਵਿ–ਪਹਿਚਾਨ (ਪਛਾਣ) ਵਾਲਾ. ਨਾਉਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਕੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਕ਼ੁਦਰਸ਼ਨਾਸ, ਹ਼ੁਕ਼ਸ਼ਨਾਸ ਆਦਿ.

ਸ਼ਨਾਸਦ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਨਾਸਦ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ. ਪਛਾਣੇ. ਪਛਾਣੇਗਾ.

ਸ਼ਨਾਸਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਨਾਸਿੰਦਾ ਵਿ–ਪਛਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਜਾਤਾ.

ਸ਼ਨਾਸੀ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਨਾਸੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਛਾਣਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਖ਼ੁਦਾਸ਼ਨਾਸੀ.

ਸ਼ਨਾਸੇਮ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਨਾਸੇਮ ਅਸੀਂ ਪਛਾਣਦੇ ਹਾਂ. ਅਸੀਂ ਪਛਾਣਾਗੇ. ਅਸੀਂ ਪਛਾਣੀਏ.

ਸਨਾਹ. ਸੰ. ਸੰਨਾਹ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਕਵਚ. ਜਿਰਹ. ਸੰਜੋਆ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਪਿ ਪਹਿਰਿ ਸਨਾਹ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਸਨਾਹਰਿ. ਸੰਨਾਹ (ਕਵਚ) ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਖੜਗ. "ਸਨਾਹਰਿ ਬਾਰਤ ਹੈਂ." (ਰਮਾਵ) ੨ ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍, ਜੋ ਸੰਜੋਏ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਸਕੇ.

ਸਨਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਹ.

ਸਨਾਹੀ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਨਾਹ ਪਹਿਰਿਆ ਹੈ. ਕਵਚਧਾਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਨਾਈ. ਹਵਾ ਭਰੀ ਮਸ਼ਕ. "ਦੁਹੂੰ ਸਨਾਹੀ ਲਈ ਮੱਗਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੪੪)

ਸਨਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਹ. "ਪਹਿਰਿ ਸੀਲ ਸਨਾਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਿਚਾਨ. ਪਛਾਣ.

ਸ਼ਨਾਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ– ਪਹਿਚਾਨਨਾ. ਜਾਣਨਾ. ਪਛਾਣਨਾ.

ਸਨਾਢ } ਦੇਖੋ, ਸਨਉਚ ਅਤੇ ਸਨੋਢੀ.
ਸਨਾਢਜ }

ਸਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਤਿ। ੨ ਅ਼ ਸ਼ੁਨਾਤ. ਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ। ੩ ਸੰ. ਸ੍ਨਾਤ. ਵ੍ਯ–ਨਿੱਤ. ਸਦੈਵ. "ਕਰਤਾ ਸਦੀਵ ਹਰਤਾ ਸਨਾਤ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਸ੍ਨਾਤ–ਸ਼ੁਧ. ਨ੍ਹਾਤਾ ਹੋਇਆ. ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਸਾਫ ਹੋਇਆ.

ਸਨਾਤਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ. ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ. ਕਰਤਾਰ. "ਅਬ ਮਨ ਉਲਟਿ ਸਨਾਤਨ ਹੂਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਨਸ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਨਕਾਦਿਕ.

ਸਨਾਤਨੀ. ਵਿ–ਸਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੀਤਿ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਰਮ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਅਤੇ ਦਸਤੂਰ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੪ ਪੁਰਾਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲਾ ਹਿੰਦੂ.

ਸਨਾਤਿ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਕੀਰਣ ਜਾਤਿ। ੨ ਨੀਚ
ਸਨਾਤੀ } ਜਾਤਿ. "ਨਾਨਕ ਨਾਵੈ ਬਾਝ ਸਨਾਤਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਵਿਚਿ ਸਨਾਤੀ ਸੇਵਕ ਹੋਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਨਾਤ.

ਸਨਾਥ } ਵਿ–ਨਾਥ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਸਹਿਤ. ਮਾਲਿਕ
ਸਨਾਥਾ } ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਕੋਈ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ. "ਤਿਨ ਦੇਖੇ ਹਉ ਭਇਆ ਸਨਾਥ."(ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ:੪) "ਤਿਨ ਸਫਲਿਓ ਜਨਮੁ ਸਨਾਥਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਸਨਾਦ. ਵਿ–ਸ (ਸਾਥ) ਨਾਦ (ਧੁਨਿ). ਆਵਾਜ ਸਹਿਤ. ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ.

ਸਨਾਦਿ. ਨੰਦੀ ਗਣ ਸਹਿਤ. "ਸਨਾਦਿ ਸਿਵ ਅੰਤ ਨ ਸੁੱਝੈ." (ਗਸਾਨ)

ਸਨਾਨ. ਦੇਖੋ, ਇਸਨਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਨਾਨ.

ਸਨਾਜ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾ.

ਸਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸਣ. ਸਣੀ. "ਸਨਿ ਜਸੋਂ ਤਨ ਖੋਵਹਿ ਦੁਖਦਾਨੀ." (ਨਾਪ੍) ਸਣ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਗਾਲਕੇ ਰੱਸੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੀ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਾਲ. ਸਾਥ. ਸਣੇ. ਸਮੇਤ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਨ। ੪ ਇਨਾਮ। ੫ ਸੰ. ਸ਼ਨਿ–ਸ਼ਨਿ. ਛਾਯਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ. ਛਨਿੱਛਰ। ੬ ਨੌ ਗ੍ਰਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤਵਾਂ ਗ੍ਰਹ. ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿੱਥ ੯੮੩੦੦੦੦੦ ਮੀਲ ਖਿਆਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਮਕੀਲਾ ਗ੍ਰਹ ਹੈ. ਦੂਰਬੀਨ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਚਿੱਟੇ ਘੇਰੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ.

ਸਨਿਆਸ } ਦੇਖੋ, ਸੰਨਿਆਸ ਅਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀ.
ਸਨਿਆਸੀ }

ਸਨਿਸਚਰ. ਦੇਖੋ, ਸਨਿ ੫–੬ ਅਤੇ ਛਨਿਛਰ.

ਸਨਿਗਧ } ਸੰ. ਸ੍ਨਿਗਧ. ਵਿ–ਸਨੇਹ (ਚਿਕਨਾਈ)
ਸਨਿਘ } ਵਾਲਾ. ਚਿਕਨਾ. ਥੰਧਾ। ੨ ਕੋਮਲ. ਨਰਮ। ੩ ਖ਼ੈਰਖ਼੍ਵਾਹ. ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ.

ਸਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਨਿ। ੨ ਵਿ–ਸਾਨੀ. ਮਿਲੀ ਹੋਈ. "ਸਰਪੀ ਸਿਤਾ ਸ੍ਵਾਦ ਸੋਂ ਸਨੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਸਰਪੀ (ਘੀ) ਸਿਤਾ (ਖੰਡ).

ਸਨੀਚਰ. ਦੇਖੋ, ਸਨਿ ੫ ਅਤੇ ੬.

ਸਨੁਖਾ } ਸੰ. ਸ੍ਨੁਸ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੂੰਹ. ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਵਹੁਟੀ.
ਸਨੂਖਾ } "ਬਜਾਹ ਕਰੇ ਸਭ ਸੁਤਨ ਕੇ ਪਿਖ ਸਹਿਤ ਸਨੂਖਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਨੇ. ਵਿ–ਸਾਨੇ. ਮਿਲੇ ਹੋਏ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਨੈਃ–ਸ਼ਨੈਃ ਵ੍ਯ–ਹੌਲੀ. ਆਹਿਸ੍ਤਾ. ਧੀਰੇ.

ਸਨੇਹ. ਸੰ. ਸ੍ਨੇਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ। ੨ ਤੇਲ. "ਰਾਮ ਸਨੇਹ ਛੁਟੀ ਨ੍ਰਿਪ ਦੇਹ ਸੁ ਪਾਛੇਉ ਮੇਲ ਸਨੇਹ ਮੈ ਰਾਖੀ." (ਹਨੂ) ੩ ਨਜਾਯਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਗੁਣ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਟੇ ਮਿੱਟੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪੋੜਾ ਬੱਝਦਾ ਹੈ.

ਸਨੇਹ ਨਿਬਾਹਣਾ }
ਸਨੇਹ ਨਿਬਾਹਨਾ }

ਕੌਊ ਕਹੈ ਦਾਹਬੋ ਕਠਿਨ ਵਪੁ ਪਾਵਕ ਮੈ
ਕੌਊ ਕਹੈ ਗਾਹਬੋ ਕਠਿਨ ਸਿੰਧੁ ਤੇਹ ਕੋ,*
ਕੌਊ ਕਹੈ ਚਾਹਬੋ† ਕਠਿਨ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਸੌਹੈਂ
ਕੌਊ ਕਹੈ ਢਾਹਬੋ ਕਠਿਨ ਸਤ੍ਰੁਦੇਹ ਕੋ,
"ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ" ਕਠਿਨ ਵਿਸਾਹਬੋ ਦੁਸਹ ਦੁੱਖ
ਕੌਊ ਕਹੈ ਬਾਹਬੋ ਕਠਿਨ ਅਸੁਮੇਹ‡ ਕੌ,
ਸਭ ਹੀ ਸਹਿਜ ਜਹਾਂ ਜੀਯ ਮੈ ਉਮਾਹਬੋ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਜਾਨੈ ਕਠਿਨ ਨਿਬਾਹਬੋ ਸਨੇਹ ਕੋ.

ਸਨੇਹਾ. ਸੰਦੇਸ਼. ਸੁਨੇਹਾ. "ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਾ ਮੈ ਦੇਇ ਸਨੇਹਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਸਨੇਹੀ. ਸੰ.ਲੇਹ੍ਰਿਨ੍.ਵਿ–ਸਨੇਹ ਵਾਲਾ.ਪ੍ਰੇਮੀ.ਪਿਆਰਾ.

ਸਨੇਤ. ਸੰ. ਸਞ੍ਜ਼ਿਹਿਤ–ਸੰਨਿਹਿਤ.ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਪਾਸ.ਅਖੰਡ. "ਨਿਝਰ ਧਾਰ ਅਪਾਰ ਸਨੇਤੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜੋ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਥਨੇਸਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨੰ: ੩.

ਸਨੈ. ਦੇਖੋ, ਸਨੇ ੧. "ਗ੍ਵਾਰ ਸਨੈ ਬਨ ਬੀਚ ਫਿਰੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਨੇ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਨਯ.

ਸਨੈਸ਼੍ਚਰ. ਸ਼ਨੈ ਸ਼ਨੈ (ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ) ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਨਿ ਅਤੇ ਛਨਿਛਰ.

ਸਨੋਢ. ਦੇਖੋ, ਸਨਉਚ। ੨ ਸਨੋਢਾ ਨਾਮਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੋਂ ਜਨਮੇਜਯ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. "ਵਹ ਜਾਤਿ ਸਨੋਢ ਕਹਾਤ ਭਏ." (ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਰਾਜ)

ਸਨੋਢ. ਦੇਖੋ, ਸਨਉਚ. "ਭਾਜ ਸਨੋਢ ਦੇਸ ਤੇ ਗਏ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਸਨੋਢਿ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੋਢੀ. ਦੇਖੋ, ਸਨਉਚ ਅਤੇ ਸਨੋਢ।
ਸਨੋਢੀ } ੨ ਸਨਾਢ੍ਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ-ਸ਼ਨ (ਦੱਛਣਾ) ਆਢ੍ਯ (ਸੰਪੰਨ). ਜੋ ਭੇਟ ਪੂਜਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੂ ਕੇ ਚਿੱਤ ਸੋ ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਸਨਕਾਦਿ। ਉਪਜੇ ਤਿਨ ਕੇ ਚਿੱਤ ਤੇਂ ਸਕਲ ਸਨੋਢੀ ਆਦਿ." (ਕਵਿਪ੍ਰਿਯਾ) "ਦੀਨੋ ਗਾਂਵ ਸਨੋਢਿਅਨ ਮਥੁਰਾ ਮੰਡਲ ਮਾਹਿ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਸਨੰਤ. ਸਨਕਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ. "ਸ਼ਿੱਧ ਸਨਾਥ ਸਨੰਤਨ ਧਜਾਯੋ." (ਅਕਾਲ) ਸਨਤ ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਧਜਾਇਆ.

ਸਨੰਦ } ਵਿ–ਪੁਤ੍ਰ ਸਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਨੰਦਨ
ਸਨੰਦਨ } ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਸਨਕਾਦਿਕ. "ਸਨਕ ਸਨੰਦ ਮਹੇਸ ਸਮਾਨਾ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਸਨੰਮੁਖਾ ਨ ਠੱਢੀਯੰ. (ਚੰਡੀ ੨) ਵਾ–ਸਨਮੁਖ–ਆਨ–ਠਾਢੀਅੰ. ਸੰਮੁਖ ਆਕੇ ਖੜੇ ਹੋਏ.

ਸਨੌਰ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਜੀਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ੯ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਾਧਾਰਣ ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਸੱਨਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਹ.

ਸਨਜਾਸ } ਦੇਖੋ, ਸੰਨਿਆਸ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਸੰਨਜਾਸ
ਸਨਜਾਸੀ } ਅਤੇ ਸੰਨਜਾਸੀ.

ਸਨਜੋ. ਵਿ–ਸਾਨਾ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸਪ. ਸੰ. ਸ਼ਪ੍ –ਸ਼ਪ੍. ਧਾ–ਪ੍ਰਤਿਗਜਾਕਰਨਾ.ਸਰਾਪਨਾ. ਗਾਲ੍ਹੀ ਦੇਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸਰ੍ਪ–ਸਪੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੱਪ. ਸਾਂਪ. "ਸਪੈ ਦੁਧੁ ਪੀਆਈਐ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਸਧ. ਸਪ. ਲਿੰਗ. ਸ਼ੇਪ. ਸ਼ੇਫ. ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਉਪਸਥ.

ਸਪਸ੍ਰ. ਸੰ. (ਸ੍ਪਸ਼੍. ਧਾ–ਰੋਕਣਾ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨਾ. ਸਮਝਾਉਣਾ). ਵਿ–ਸ੍ਪਸ਼੍. ਸਾਫ਼। ੨ ਪ੍ਰਗਟ. ਜਾਹਿਰ.

ਸਪਕ } ਵਿ–ਪੱਖੰ ਸਹਿਤ. ਤਰਫਦਾਰੀ ਵਾਲਾ।
ਸਪੱਖ } ੨ ਪਕ (ਪੰਖ) ਸਹਿਤ. "ਤੁਰਕੱਛ ਤੁਰੰਗ ਸਪੱਛ ਬਡੋ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਕੀ.
ਸਪੱਛ } ਪਰਿੰਦ. ਪੰਛੀ. "ਸਪੱਛ ਉਡ ਜਾਹਿਗੇ." (ਅਕਾਲ)

ਸਪਤ. ਸੰ. ਸ਼ਾਥ–ਸ਼ਪਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਸਮ. ਸੌਂਹ. ਸੁਗੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਪ ਧਾ. "ਕੂਰ ਸਪਤ ਕੋ ਦੋਸ ਨ

* ਗਹਿਰਾਈ. † ਤੱਕਣਾ. ਨੇੜੇ ਮਿਲਾਕੇ ਦੇਖਣਾ.

‡ ਯੱਗ ਦਾ ਘੋੜਾ. ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਦਾ ਘੋੜਾ ਚਲਾਉਣਾ. ਜੋ ਘੋੜੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਜ਼–ਸਪ੍ਤ. ਸੱਤ. ਸਾਤ. "ਸਪਤ ਦੀਪ ਸਪਤ ਸਾਗਰਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੩ ਵਿ–ਸਪ੍ਤਮ. ਸੱਤਵਾਂ. ਸੱਤਵੇਂ. "ਸਪਤ ਪਾਤਾਲਿ ਬਸੈਤੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੪ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ੨੦੩ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ "ਸਹਸ" ਦੀ ਥਾਂ ਸਪਤ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਸੋਰਹ ਸਪਤ ਕ੍ਰਿਸਨ ਤ੍ਰਿਯ ਬਰੀ." ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ–"ਸੋਰਹ ਸਹਸ ਕ੍ਰਿਸਨ ਤ੍ਰਿਯ ਬਰੀ।" ੫ ਸੰ. ਸ਼ਪ੍ਤ. ਵਿ–ਸਰਾਫਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸਪਤਸਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸਈ.

ਸਪਤ ਸਮੁੰਦਰ / **ਸਪਤ ਸਮੁਦ੍** ਦੇਖੋ, ਸਪਤਸਾਗਰ.

ਸਪਤਸਰ. ਦੇਖੋ,ਸਤਸਰ."ਕਰਿ ਮਜਨੋ ਸਪਤਸਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਸਪਤ ਸਲੋਕੀ ਗੀਤਾ. ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰਰੂਪ ਸੱਤ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ. "ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮੈ ਸਪਤ ਸਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ." (ਜਸਾ) ਗੀਤਾ ਦੇ ਇਹ ਸੱਤ ਸਲੋਕ ਹਨ–

(੧) ਓਮਿਤਜੇਕਾਕ੍ਰੰ–ਅ: ੮, ਸ਼: ੧੩.
(੨) ਸ੍ਥਾਨੇ–ਅ: ੧੧, ਸ਼: ੩੬.
(੩) ਸਵੈਤ:–ਅ: ੧੩, ਸ਼: ੧੪.
(੪) ਕਵਿੰ–ਅ: ੮, ਸ਼: ੯.
(੫) ਊਧ੍ਵੰਮੂਲੰ–ਅ: ੧੫, ਸ਼: ੧.
(੬) ਸਵੈਸਜ–ਅ: ੧੫, ਸ਼: ੧੫.
(੭) ਮਨਮਨਾ ਭਵ–ਅ: ੯, ਸ਼: ੩੪.

ਸਪਤਸਾਗਰ. ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੱਤ ਸਾਗਰ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਦੁੱਧ ਦਾ, ਦਹੀਂ ਦਾ, ਘੀ ਦਾ, ਇੱਖ ਦੇ ਰਸ ਦਾ, ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ, ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ ਦਾ, ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਦਾ. ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ ਨੂੰ ਘੇਰੇਹੋਏ ਹਨ. "ਸਪਤ ਦੀਪ ਸਪਤ ਸਾਗਰਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਸਗਰ ਅਤੇ ਸਪਤਦੀਪ.

ਸਪਤ ਸਿੰਧਵ / **ਸਪਤ ਸਿੰਧੁ** ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਸਾਗਰ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਸਿੰਧੁ (ਨਦੀਆਂ) ਇਹ ਹਨ–ਵਸ੍ਵੋਕਸਾਰਾ,ਨਲਿਨੀ,ਪਾਵਨੀ, ਗੰਗਾ,ਸੀਤਾ,ਜੰਬੂਨਦ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁ(ਅਟਕ). ੩ ਘੱਗਰ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁਨਦ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼,ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ "ਸਪ੍ਤਸਿੰਧੁ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆ ਘੱਗਰ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁ।* ੪ ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਧਾਰਾ.

ਸਪਤਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਤ ਸੁਰ ਅਤੇ ਸ੍ਵਰ.

ਸਪਤਸ੍ਰਿੰਗ. ਸੰ. ਸ਼ਤਸ਼ਰ੍ਙ–ਸ਼ਤਸ੍ਰਿੰਗ. ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਬਦਰੀਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੂਟ. "ਸਪਤਸ੍ਰਿੰਗ ਤਿਹ ਨਾਮ ਕਹਾਵਾ। ਪੰਡੁ ਰਾਜ ਜਹਿਂ ਜੋਗ ਕਮਾਵਾ ॥" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਬੰਬਈ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਨਾਸਿਕ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਚਾਂਦੋਰ ਪਹਾੜੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਟਿੱਲਾ, ਜੋ ੪੬੫੯ ਫੁਟ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ. ਇਸ ਉੱਪਰ ਮਹਿਖਾਸੁਰਮਰਦਨੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਪਤਸ੍ਰਿੰਗ ਨਿਵਾਸਿਨੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਮੇਲਾ ਚੈਤ ਸੁਦੀ ੧੫ ਨੂੰ ਭਰਦਾ ਹੈ.

ਸਪਤਕ. ਸੰ. ਸ਼ਜ਼ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਤ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ। ੩ ਵਿ–ਸੱਤ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲਾ.

ਸਪਤ ਕੁਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਕੁਕਰਮ.

ਸਪਤ ਜਿਹ੍ਵ / **ਸਪਤ ਜ੍ਵਾਲ** ਸੰ. ਸਪ੍ਤਜਿਹ੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਤ ਜੀਭਾਂ ਵਾਲਾ ਅਗਨਿ. ਅਗਨਿ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਲਾਟਾ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ–ਕਾਲੀ, ਕਰਾਲੀ, ਮਨੋਜਵਾ, ਸੁਲੋਹਿਤਾ, ਸੁਧੂਮ੍ਰਵਰਣਾ, ਉਗ੍ਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੀਪ੍ਤਾ.

ਸਪਤਦਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਪ੍ਤ ਪਰਣ (ਸਤ ਪੜਾ) ਨਾਮਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਸੁਹਾਗਪਿਟਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. L. Alstonia Scholaris. "ਸਪਤਦਲ ਸਿੰਦੂਕ ਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਪਤ ਦੀਪ. ਸੰ. ਸਜ਼ਦ੍ਵੀਪ.ਸੱਤ ਦ੍ਵੀਪ (ਟਾਪੂ). ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ-ਮੰਡਲ ਦੇ ਸੱਤ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਭਾਗਵਤ ਆਦਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਘਿਰੇਹੋਏ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ.ਇਹ ਹਨ–ਜੰਬੂ, ਪਲਕ੍ਸ, ਸ਼ਾਲ੍ਮਲਿ, ਕੁਸ਼, ਕ੍ਰੌਂਚ, ਸ਼ਾਕ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਕਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਯਵ੍ਰਤ ਇੱਕ ਪਹੀਏ ਦੇ ਰਥ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸੱਤ ਵਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਹੀਏ ਦੀ ਲੀਕ ਨਾਲ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦ੍ਵੀਪ ਕਹਾਏ. "ਸਪਤ ਦੀਪ ਸਪਤ ਸਾਗਰਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਸਪਤ ਧਾਤੁ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਮੂਲ ਅੰਸ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਹ ਕਾਇਮ ਹੈ–ਰਕਤ (ਲਹੂ) ਪਿੱਤ, ਮਾਂਸ, ਮੇਦ (ਮਿੰਜ), ਚਰਬੀ, ਹੱਡੀ, ਵੀਰਯ. Chyle, blood, flesh, fat, bone, marrow and semen। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ.

ਸਪਤ ਧਾਰਾ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਸੱਤ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜ,ਜੋ ਪਹਾੜ ਦੀ ਧਾਰਾ ਕਰਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ. "ਸਪਤ ਧਾਰ ਸਭ ਧੂਰਿ ਮਿਲਾਓ."(ਪੰਪ੍) ਸਾਰੇ ਪਹਾੜੀਰਾਜੇ ੨੨ ਧਾਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ। ੨ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਵਾਹ (ਧਾਰਾ) ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਮੰਨੇ ਹਨ–ਗੰਗਾ, ਯਮੁਨਾ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਸ਼ਤਦ੍, ਐਰਾਵਤੀ, ਮਰੁਦ੍ਵ੍ਰਿੱਧਾ ਅਤੇ ਵਿਪਾਸ਼ਾ। ੩ ਰਾਮੋਇਣ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਧਾਰਾ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ–ਨਲਿਨੀ, ਲ੍ਹਾਦਿਨੀ,ਪਾਵਨੀ, ਚਕ੍ਸੁ,ਸੀਤਾ,ਸਿੰਧੁ ਅਤੇ ਭਾਗੀਰਥੀ. ਕਥਾ ਇਹ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਟਾ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਗਾ ਨਿਚੋੜੀ,ਤਦ ਇਹ ਸਪਤ ਧਾਰਾ ਹੋਈਆਂ.

ਸਪਤ ਨਾੜੀ ਚਕ੍ਰ. ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਸਪਤ ਨਾੜੀ ਚਕ੍ਰ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਮੁਹੂਰਤ ਥਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

(੧) ਸੂਰਜ ਦੀ ਵਾਯੁ ਨਾੜੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੋਹਿਣੀ, ਸ੍ਵਾਤਿ, ਜਸੇਸ੍ਠਾ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁਨੀ ਨਛਤ੍ਰ ਹਨ.
(੨) ਮੰਗਲ ਦੀ ਦਹਿਨ ਨਾੜੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਗ-ਸ਼ਿਰ, ਚਿਤ੍ਰਾ, ਮੂਲਾ ਅਤੇ ਰੇਵਤੀ ਹਨ.
(੩) ਵ੍ਰਿਹਸਪਤੀ ਦੀ ਸੋਮਜ ਨਾੜੀ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਰਦ੍ਰਾ, ਹਸਤ, ਪੂਰਬਾਸ਼ਾੜਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾ ਭਦ੍ਰਪਦਾ ਹਨ.
(੪) ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੀ ਨੀਰ ਨਾੜੀ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਵਸੁ,ਉਤ੍ਰਾ-ਫਾਲਗੁਨੀ,ਉਤ੍ਰਾਸਾੜਾ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਭਾਦ੍ਰਪਦ ਹਨ.
(੫) ਬੁਧ ਦੀ ਜਲ ਨਾੜੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਯ,ਪੂਰਬਾ ਫਾਲਗੁਨੀ, ਅਭਿਜਿਤ ਅਤੇ ਸਤਭਿਸਾ ਹਨ.
(੬) ਸ਼ਨੀ ਦੀ ਊਰਧਾ ਨਾੜੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾ, ਵਿਸ਼ਾਖਾ, ਅਨੁਰਾਧਾ ਅਤੇ ਭਰਣੀ ਹਨ.
(੭) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਅਮ੍ਰਿਤਾ ਨਾੜੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸ਼-ਲੇਸ਼ਾ, ਮਘਾ, ਸ਼੍ਰਵਨ ਅਤੇ ਧਨਿਸ੍ਠਾ ਹਨ. "ਸੱਤੇ ਰੋਹਣਿ ਸੱਤ ਵਾਰ ਸੱਤ ਸੁਹਾਗਣਿ ਸ੍ਯਾਹੁ ਨ ਚਲਿਆ." (ਭਾਗੁ)

ਸਪਤਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਉਕਣ.

ਸਪਤ ਪਤ੍ / **ਸਪਤ ਪਰਣ** ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਦਲ.

ਸਪਤ ਪਰਬਤ. ਸੱਤ ਦ੍ਵੀਪਾਂ ਦੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਾੜ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਹਿਮਵਾਨ, ਹੇਮਕੂਟ, ਨਿਸ਼ਦ, ਮੇਰੁ, ਚੈਤ੍ਰ, ਕਣੰਪੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਲ ਪਰਬਤ.

ਸਪਤ ਪਾਤਾਲ. ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ. ਹੇਠਲੇ ਸੱਤ ਲੋਕ. ਅਤਲ, ਵਿਤਲ, ਸੁਤਲ, ਰਸਾਤਲ, ਤਲਾਤਲ, ਮਹਾਤਲ, ਪਾਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

ਸਪਤ ਪਾਤਾਲ ਕੀ ਬਾਣੀ. (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ਵਾ–ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਾਲ ਤੋਂ ਆਈ ਧੁਨਿ. ਭਾਵ–ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਵਾਜ਼, ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇ.

ਸਪਤ ਪੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਤ ਪੁਰੀਆਂ.

ਸਪਤ ਭੂਮਿਕਾ. ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਹਾਲਤਾਂ. ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਾਸ੍ਥਾ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ. ਯੋਗ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੇ ਇਹ ਸੱਤ ਭੂਮਿਕਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ–

(੧) ਸ਼ੁਭੇੱਛਾ. ਉੱਤਮ ਇੱਛਾ ਅਰਥਾਤ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ.
(੨) ਵਿਚਾਰਣਾ. ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ.
(੩) ਤਨੁਮਾਨਸਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਸੰਕਲ੍ਪਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਫੁਰਨਾ.
(੪) ਸਤ੍ਵਾਪੱਤਿ. ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ.
(੫) ਅਸੰਸਕ੍ਤਿ. ਸਿੱਧੀ ਆਦਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਉਪਰਮਤਾ.
(੬) ਪਰਾਖੰਭਾਵਿਨੀ. ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮਿਟ ਜਾਣਾ.
(੭) ਤੁਯੰਗਾ. ਤੁਰੀਯ ਪਦ (ਚੌਥੇ ਪਦ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ. (ਹਠਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ)

ਸਪਤਮ. ਵਿ–ਸੱਤਵਾਂ. ਸਪ੍ਤਮ. ਹਫ਼ਤਮ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Seventh.

ਸਪਤ ਮਾਤਾ. ਸੰ. ਸ਼ਜ਼ ਸਾਤ੍ਰੁਕਾ. ਸੱਤ ਦੇਵੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਸਮੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ–ਬ੍ਰਾਹਮੀ, ਮਾਹੇਸ਼੍ਵਰੀ, ਵੈਸ਼ਨਵੀ, ਕੌਮਾਰੀ, ਵਾਰਾਹੀ, ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ, ਚਾਮੁੰਡਾ। ੨ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ, ਮਤੇਈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਸੱਸ, ਵਡੇ ਭਾਈ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਚੁੰਘਾਵੀ.

ਸਪਤਮਿ / **ਸਪਤਮੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਪ੍ਤਮੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਸਪਤਮਿ ਸੰਚਹੁ ਨਾਮਧਨ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) "ਸਪਤਮੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਰੀਰ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧)

ਸਪਤ ਰਿਸੀ / **ਸਪਤ ਰਿਖੀ** ਸੰ. ਸ਼ਜ਼ਰ੍ਸਿ–ਸਪ੍ਤਰ੍ਸਿ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤ ਮਹਾਨ ਰਿਖੀ. ਮਰੀਚਿ, ਅਤ੍ਰਿ, ਪੁਲਹ, ਪੁਲਸ੍ਤ੍ਯ, ਕ੍ਰਤੁ, ਅੰਗਿਰਾ ਅਤੇ ਵਸਿਸ੍ਠ.

ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸ੍ਕੰਧ ਦੇ ਤੇਰਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪਤ ਰਿਖੀ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਕਸ਼ ਜਪ, ਅਤ੍ਰਿ, ਵਸਿਸ੍ਠ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ, ਗੌਤਮ, ਜਮਦਗ੍ਨਿ ਅਤੇ ਭਰਦ੍ਵਾਜ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਇਹ ਸੱਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹਨ–ਅਦਿਤਿ, ਅਨੁਸੂਯਾ, ਅਰੁੰਧਤੀ, ਮੇਨਕਾ, ਅਹਲ੍ਯਾ, ਰੇਣੁਕਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਤਾਚੀ। ੨ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਸੱਤ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਰਿਖਿ.

ਸਪਤ ਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤਾਂਸੁ ੨ ਅਤੇ ਰੂਪ.

ਸਪਤ ਵਾਯੁ. ਦੇਖੋ, ਵਾਯੁ ਸ਼ਬਦ.

ਸਪਤਾਸ / **ਸਪਤਾਸੁ** ਸੰ. ਸਪ੍ਤਾਸ਼੍ਵ–ਸਪ੍ਤਾਸ਼੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਤ ਮੂੰਹੇਂ ਘੋੜੇ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ. "ਸੁਤਾ ਸਪਤਾਸੁ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜਮੁਨਾ.

ਸਪਤਾਂਸੁ "ਕਿਤ ਪਟਬੀਜਨ ਕਿਤ ਸਪਤਾਸੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਸਪ੍ਤਾਂਸੁ (ਸਪ੍ਤਾਂਸ਼ੁ) ਇਸ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੱਤ ਰੰਗੀ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਹਨ. ਅਰਥਾਤ ਕਿਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਰੰਗ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਸਪਤਾਸੁ ਸੁਤਾ. ਜਮੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤਾਸੁ.

ਸਪਤਾਹ / **ਸਪਤਾਹਕ** ਸੰ. ਸਜ਼ਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਪ੍ਤ–ਅਹਨ੍. ਸਤਵਾਰ. ਸਾਤਾ. ਹਫਤਾ। ੨ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ. ਜੈਸੇ–ਸਪਤਾਹ ਪਾਠ.

ਸਪਤਾਹ ਕਰਮ / **ਸਪਤਾਹ ਪਾਠ** ਦੇਖੋ, ਸਪਤਾਹ ੨.

ਸਪੱਤਾ. ਵਿ–ਸ–ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲਾ. ਪਤਵੰਤਾ.

ਸਪਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਪਥ. ਸੌਂਹ. ਕਸਮ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਪ ਧਾ.

ਸਪਦ / **ਸਪਦਿ** ਸੰ. ਸ਼ਧਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਫੌਰਨ. ਤੁਰੰਤ. "ਭ੍ਰਮ ਤਮ ਕੋ ਸਮ ਭਾਨੁ ਕੇ ਦੇਤ ਸਪਦਿ ਉਰ ਟਾਰ." (ਨਾਪ੍)

ਸਪਰਸ. ਸੰ. ਸ੍ਪਰ੍ਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਪਰ੍ਸ਼. ਤੁਚਾਇੰਦ੍ਰੀ ਦਾ ਗੁਣ. ਹਿਸ. ਛੁਹ.

ਸਪਰਧ. ਸੰ. ਸ੍ਪਰ੍ਧ. ਧਾ–ਹਸਦ (ਈਰਖਾ) ਕਰਨਾ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨਾ.

ਸਪਰਧਾ. ਸੰ. ਸ੍ਪਰ੍ਧਾ–ਸ੍ਪਰ੍ਧਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਰਖਾ.ਜਲਨ. ਹਸਦ. ਦਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਪਰਧ ਧਾ. "ਜੋ ਸਮ ਹੋਇ ਸਪਰਧਾ ਕਰਹੀਂ." (ਨਾਪ੍)

ਸਪਰਬਾਣਪਰਿ. ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸੁਯ੍ਯੰਨ ਅਰਿ (ਸੁਪਰਵਨ ਅਰਿ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਸਪਰਬਾਣਪਰਿ ਅਰਿ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਣੀਜੀਐ." (ਸਨਾਮਾ) ਸੁਪਰਵਾਣ ਦੇਵਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪਰਵਨ.

ਸਪਰੰਪਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਨਾਲ. ਸਿਲਸਿਲੇ-

*ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਸਪਤਸਿੰਧੁ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਰ. ਇੱਕ ਰਸ. ਲਗਾਤਾਰ. "ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧ ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਸਪਰੰਪਰ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਸਪਾਸ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਉਸਤਤਿ. ਵਡਿਆਈ। ੨ ਅਹੰਮਾਨ। ੩ ਕ੍ਰਿਤਗਜਤਾ। ੪ ਸੰ. ਵਿ–ਸ–ਪਾਸ਼. ਫਾਹੀ ਸਮੇਤ.

ਸਪਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਪਾਹੀ.

ਸਪਾਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਪੈਲਾ. ਸਰਪ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਪਰਧਾ.

ਸਪਾਰਸ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪਾਰਿਸ਼. "ਬਹੁਰ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਕਰਹਿ ਸਪਾਰਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਪੀਅਲ. ਸੰ. ਸ਼ਪਿੰਲ–ਸਪਿੰਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਧ, ਜੋ ਸਪਿੰ (ਘੀ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਘੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਤੁਮ ਮਖਤੂਲ ਸਪੇਦ ਸਪੀਅਲ ਹਮ ਬਪੁਰੇ ਜਸ ਕੀਰਾ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਤੁਸੀਂ ਰੇਸ਼ਮ ਹੋਂ ਦੁੱਧ ਜੇਹੇ ਚਿੱਟੇ, ਅਸੀਂ ਬੇਚਾਰੇ ਕੀਰਾਨ (ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ) ਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਾ.

ਸਪੀਤੀ. ਵਿ–ਸ–ਪ੍ਰੀਤਿ. ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ. ਪਿਆਰ ਨਾਲ। ੨ ਸੰ. ਸਪੀਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਥ ਪੀਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਿਪੀਤੀ.

ਸਪੀਦੋਂ. ਸਰਪਦਮਨ. ਦੇਖੋ, ਸਰਪਮੇਧ.

ਸਪੁ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰਪ. ਸਾਂਪ. ਸੱਪ. "ਸਪੁ ਪਿੜਾਈ ਪਾਈਐ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਪੁਤ ਵਿ–ਪੁਤ੍ਰ ਸਹਿਤ. ਸਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਸੁਪੁਤ੍ਰ. ਨੇਕ

ਸਪੁੱਤ ਬੇਟਾ। ੩ ਉੱਤਮ ਔਲਾਦ. "ਬਾਬਾਣੀਆ ਕਹਾਣੀਆ ਪੁਤ ਸਪੁਤ ਕਰੇਨਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਸਪੁੱਤਾ. ਵਿ–ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲਾ. ਔਲਾਦ ਵਾਲਾ। ੨ ਅੱਛੇ (ਨੇਕ) ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲਾ.

ਸਪੁੰਨ. ਵਿ–ਪੁੰਨ ਸਹਿਤ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਬਦ ਸਪੁੰਨ.

ਸਪੁਰਖ. ਦੇਖੋ, ਸਤ ਪੁਰਖ। ੨ ਸ–ਪੁਰਖ. ਉਹੀ (ਵਹੀ) ਆਦਮੀ.

ਸਪੁਰਦ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਸ਼ ਸਿਪੁਰਦ. ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਸੌਂਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਿਪੁਰਦਨ.

ਸਪੁਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਪੁਰਦਨ.

ਸਪੂਤ. ਦੇਖੋ, ਸਪੁੱਤ ਅਤੇ ਸੁਪੁਤ.

ਸਪੂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਪੁੱਤਾ.

ਸਪੂਤੀ. ਵਿ–ਪੁਤ੍ਰਵਤੀ। ੨ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲੀ.

ਸਪੂਰ. ਵਿ–ਪੂਰਣਤਾ ਸਹਿਤ. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਦੂਮ ਸਪੂਰ ਜਿਉ ਨਿਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਪੂਰ.

ਸਪੇਦ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਸ਼ ਵਿ–ਸ਼ੇਤ. ਚਿੱਟਾ. ਉੱਜਲ.

ਸਪੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਪੈਲਾ.

ਸਪੇਦ. ਦੇਖੋ, ਸਪੇਦ.

ਸਪੈਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਪ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸੱਪ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ. "ਇਕ ਦਰੋਸ ਬਿਖੈ ਇਕ ਆਇ ਸਪੈਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਲਾ ਪ੍ਰਤਯਯ ਅੰਤ ਲਗਣ ਤੋਂ ਵਾਨ (ਵਾਲਾ) ਅਰਥ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਗੁਸੈਲਾ. ਕਟੈਲਾ.

ਸਪੋਲੀਆ. ਸੱਪ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ.

ਸਪੰਦ. ਸੰ. ਸ੍ਪਨ੍ਦ. ਧਾ–ਕੰਬਣਾ. ਥਰਥਰਾਉਣਾ. ਜਾਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। ੩ ਵੇਗ. ਚਾਲ. "ਸਪੰਦ ਮਯ ਪ੍ਰਭੁੰਜਨੇ ਜਲੇ ਦ੍ਵੰਤ ਰੂਪ ਹੋਂ." (ਨਾਪ੍) ਪ੍ਰਭੁੰਜਨ (ਪੌਣ) ਵਿੱਚ ਵੇਗ ਰੂਪ.

ਸਪੰਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਪੰਨ. "ਗਜਾਨ ਸਪੰਨ ਭਏ ਸੁਖ ਪਾਈ." (ਨਾਪ੍)

ਸਪ੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਸਤ, ਸੱਤ ਅਤੇ ਸਪਤ.

ਸਪ੍ਤਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸਤਰ ੩. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Seventy.

ਸਪ੍ਤਵਾਜ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਵਾਜ੍ਰ ਸ਼ਬਦ.

ਸਪ੍ਰਿਹ ਸੰ. ਸ੍ਪ੍ਰਹ–ਸ੍ਪ੍ਰਿਹ੍. ਧਾ–ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ.

ਸਪ੍ਰੀਹ ਚਾਹਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਪ੍ਰੀਹਾ. "ਗੁਰੂ ਲਖੀ ਸਪ੍ਰੀਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇੱਛਾ ਜਾਣੀ.

ਸਪ੍ਰੀਹਾ. ਸੰ. ਸ੍ਪ੍ਰਹਾ–ਸ੍ਪ੍ਰਿਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਕਾਮਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਪ੍ਰਿਹ. "ਅਬੈ ਗਜਾਨ ਕੀ ਕੀਨ ਸਪ੍ਰੀਹਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸਪ੍ਰੀਤਿ ਵਿ–ਪਿਆਰ ਨਾਲ. ਮੁਹੱਬਤ ਸਾਥ.

ਸਪ੍ਰੇਮ

ਸਫ. ਅ ਸਫ਼ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਕਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕਤਾਰ। ੨ ਚਟਾਈ. ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸਫ਼ (ਕਤਾਰ) ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਇਸ ਉੱਪਰ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਗਈ ਹੈ. "ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਕੇ ਹੋਵਹੁ ਜੋੜੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੈਠਹੁ ਸਫਾ ਵਿਛਾਇ." (ਬਸ੍ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਾਫ–ਸ਼ਫ. ਸੁੰਮ. ਖੁਰ.

ਸ਼ਫ਼ਕ਼ਤ. ਅ ਸ਼ਫ਼ਕ਼ਤ ਮਿਹਰਬਾਨੀ. ਨਰਮੀ.

ਸਫਜੰਗ. ਫ਼ਾ ਸਫ਼ਜੰਗ ਸੰਗਜਾ–ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ. ਸੈਨਾ ਦੀ ਸਤਰ. "ਸਫਾਜੰਗ ਮੇ ਤੁਰੇ ਨਚਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਫਾਜੰਗ.

ਸਫਟ. ਸੰ. ਸ੍ਫਟ੍. ਧਾ–ਖੁਲ੍ਹਣਾ. ਖਿੜਨਾ. ਪਾਟਣਾ.

ਸਫਟਕ ਸੰ. ਸ੍ਫਟਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿੱਲੌਰ. ਪੁਰਾਣਾਂ

ਸਫਟਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਰਿਖੀ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. ਅੱਜ ਕਲ ਉੱਤਮ ਐਨਕਾਂ ਭੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. Crystal। ੨ ਆਤਸ਼ੀ ਸ਼ੀਸ਼ਾ.

ਸ਼ਫ਼ਤਾਲੂ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਫ਼ਤਾਲੂ ਆੜੂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸਰਦ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਸਫ਼ਰ. ਅ ਸਫ਼ਰ ਸੰਗਜਾ–ਯਾਤ੍ਰਾ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰੀ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਫ਼ਰ–ਸ਼ਫਰ. ਮੱਛੀ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਫਰ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਸ੍ਫਰ੍. ਧਾ–ਕੰਬਣਾ. ਥਰਕਨਾ. ਜਾਨਾ. ਪਰਗਟ ਹੋਣਾ.

ਸਫਰਮੈਨਾ. ਅੰ. Sappers and miners. ਦੇਖੋ, ਕਹੀ ੬.

ਸਫਰਾ. ਅ ਸਫ਼ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੱਤ. Bile.

ਸਫਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਫਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਯਾਤ੍ਰੀ. ਮੁਸਾਫਿਰ. "ਜਿਉ ਸਫਰੀ ਉਦਰ ਭਰੈ ਬਹਿ ਹਾਟੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਰਾਹ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਤਨੂਰ ਉੱਪਰ ਬੈਠਕੇ ਪੇਟ ਭਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸ਼ਫਰ (ਮੱਛੀ) ਫੜਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਹੀਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਦੰਫਾਨ। ੩ ਸ਼ਫਰ (ਮੱਛੀ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸਫਰੀ ਸ਼ਬਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਚੰਚਲ ਜਸੋਂ ਸਫਰੀ ਜਲ ਮੇ." (ਸਲੋਹ)

ਸਫਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਸਫਰੀ। ੨ ਸਫ ਪੁਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਮੰਡਲੀ. ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ. "ਥਿਰ ਸਾਧੁ ਸਫਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੫)

ਸਫਰੀ ਭੰਡਾਰ. ਡਿੰਗ. ਸ਼ਫਰ (ਮੱਛੀਆਂ) ਦਾ ਭੰਡਾਰ. ਸਮੁੰਦਰ.

ਸਫਲ. ਵਿ–ਫਲ ਸਹਿਤ। ੨ ਨਤੀਜੇ ਸਹਿਤ. ਸਾਰਥਕ. "ਆਪਿ ਤਰਹਿ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰਹਿ ਤਿਨ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਜਗਿ ਆਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਫਲ (ਫੋਤੇ) ਸਹਿਤ. ਜੋ ਖੱਸੀ ਨਹੀਂ.

ਸਫਲਦਰਸਨ. ਫਲ ਸਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਫਲ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ. ਅਮੋਘਦਰਸਨ. "ਨਾਨਕ ਸੇਵ ਕਰਹੁ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਸਫਲਦਰਸਨ ਕੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਸਫਲਮੂਰਤਿ. ਜਿਸ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਫਲ ਸਹਿਤ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੀ ਦੇਹ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ. ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. "ਆਰਾਧ ਸ੍ਰੀਧਰ ਸਫਲਮੂਰਤਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਸਫਲਾ ਦੇਖੋ, ਸਫਲ. "ਤਿਨ ਕਾ ਜਨਮੁ ਸਫਲੁ

ਸਫਲੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਸਫਾ. ਅ ਸਫ਼ਾ. ਵਿ–ਸਾਫ. ਸ਼ੁੱਛ। ੨ ਸਿੱਧਾ. ਸਰਲ। ੩ ਬਸਾਤ. ਸ਼ਤਰੰਜ ਚੌਪੜ ਆਦਿ ਬਾਜੀ ਖੇਲਨ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. "ਉਠਾਵੈ ਸਫਾ ਓਸ ਲਾਗੈ ਨ ਬਾਰ." (ਨਸੀਹਤ) ੪ ਸਫ. ਕਤਾਰ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਪੰਕ੍ਤਿ. "ਗੋਪਨ ਕੀ ਉਨ ਹੀ ਸੀ ਸਫਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਸਫ਼ਹ਼ ਸਫ਼ਹ਼: ਪੰਨਾ. ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ. Page। ੬ ਦੇਖੋ, ਸਿਫਾ.

ਸਫਾ ਉਠਾਉਣਾ. ਬਾਜ਼ੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨੀ. ਜਿਸ ਵਸਤ੍ ਉੱਤੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਖੇਡੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਠਾ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਫਾ ੩.

ਸਫਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਸਫਾਤ.

ਸਫਾਈ. ਫ਼ਾ ਸਫ਼ਾਈ ਸ਼ੁੱਛਤਾ. ਨਿਰਮਲਤਾ। ੨ ਭਾਵ–ਨਿਰਦੋਸਤਾ.

ਸਫਾਜੰਗ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਹਾੜਾ. ਟੱਕੂਆ. ਪਰਸ਼ੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਫਜੰਗ.

ਸਫਾਤ. ਅ ਸ਼ਫ਼ਾਅ਼ਤ ਸ਼ਿਫ਼ਾਅ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼. ਕਿਸੇ ਦੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਨੇਕੀ ਦਾ ਬਚਨ ਆਖਣਾ. "ਸੋ ਸਫਾਤ ਮਮ ਕ਼ਰੈਗੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਫਾਰਿਸ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਫ਼ਾਰਿਸ਼.

ਸਫਾਲ. ਸੰ. ਸ੍ਫਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸਫੁਰਤਿ. ਫੁਰਣਾ। ੨ ਸੂਖਮਬੁੱਧਿ.

ਸ਼ਫ਼ੀਅ਼. ਅ ਸ਼ਫ਼ੀਅ਼ ਵਿ–ਸ਼ਿਫ਼ਾਅ਼ਤ (ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੋਮਿਨਾਂ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਸ਼ਫ਼ੀਕ਼. ਅ ਸ਼ਫ਼ੀਕ਼ ਵਿ–ਸ਼ਫ਼ਕ਼ਤ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਫ਼ੀਰ. ਅ ਸਫ਼ੀਰ ਸੰਗਜਾ–ਸਿਫ਼ਾਰਤ (ਵਕਾਲਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਏਲਚੀ. ਰਾਜਦੂਤ.

ਸਫੀਲ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫ਼ਸੀਲ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਚਹਾਰਦੀਵਾਰੀ. ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ. ਵਲਗਣ ਦੀ ਕੰਧ. ਦੇਖੋ, ਫਸੀਲ.

ਸਫੁਟ. ਸੰ. ਸ੍ਫੁਟ. ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟ. ਜਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਤੱਖ. "ਜੈ ਦੇਵ ਆਇਓ ਤਸ ਸਫੁਟੰ." (ਗੂਜਰੀ) ਜੈਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਸਸ (ਤਿਸ ਨੂੰ) ਸਫੁਟ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਹੀ ਆਯ (ਲਾਭ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਜੈ ਦੇਵ ਤਿਸ ਦੀ ਹਜੂਰੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਸਫ਼ੇਦ ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਸ਼ ਵਿ–ਸ਼ੇਤ. ਚਿੱਟਾ. ਉੱਜਲ.

ਸਫੈਦ

ਸਫੋਟਕ. ਸੰ. ਸ੍ਫੋਟਕ–ਸ੍ਫੋਟਕ. ਸੰਗਜਾ–ਫੋੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਸਫੋਟਕ.

ਸਫੋਟਨ. ਸੰ. ਸ੍ਫੋਟਨ–ਸ੍ਫੋਟਨ. ਸੰਗਜਾ–ਫੋੜਨਾ. ਭੇਦਨ ਕਰਨਾ. ਭੰਨਣਾ.

ਸਬ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵ–ਸਵ੍ਹੰ. ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ। ੨ ਫ਼ਾ ਸ਼ਬ ਸ਼ਬ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. "ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰ ਹਵਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਅ ਸ਼ੱਬ ਸ਼ੱਬ. ਜੰਗ. "ਯਲੋ ਤੇਜ ਇਮ ਸਬ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਅੱਗ ਮਚਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸ਼ਬਸ਼ਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਬ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਸ਼ਾਬਸ਼ ਬੇਅਦਲੀ ਸ਼ਬ ਸ਼ਾਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਬੇ ਅਦਲ ਅਤੇ ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ.

ਸਬਹ. ਅ ਸ਼ਬਹ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਾ. ਸਿਮਰਨੀ. ਤਸਬੀ.

ਸਬਕ. ਅ ਸ਼ਬਕ ਸੰਗਜਾ–ਸੀਖ. ਨਿਤ੍ਯ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪਾਠ। ੨ ਸ਼ਰਤ.

ਸਬਕ਼ਤ. ਅ ਸ਼ਬਕ਼ਤ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸ਼ਬਖ਼ੂੰ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਬਖ਼ੂੰ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ ਨੂੰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਨਾ. ਸੁੱਤੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵੱਢ ਟੁੱਕ ਸੁੱਟਣਾ.

ਸਬਜ਼. ਫ਼ਾ ਸਬਜ਼ ਵਿ–ਹਰਾ.

ਸਬਜਪਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪੀਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ. ਭੰਗ."ਸਾਗਰੇ ਸਬਜ਼ ਪਾਨ."(ਹਕਾਯਤ੬)

ਸਬਜ ਪੁਲਾਉ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਗ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਬਜ ਮਣੀ } ਫ਼ਾ ਸਬਜ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ
ਸਬਜਾ } ਰਤਨ. ਮਰਕਤ। ੨ ਘੋੜੇ ਦੇ ਇੱਕ ਰੰਗ ਦਾ ਖਾਸ ਸੰਕੇਤ. ਇਹ ਨੀਲੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਪਿਖਹੁ ਦਾਹਨੀ ਦਿਸਾ ਮੋ ਸਬਜਾ ਬਡ ਘੋਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਬਜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਰਿਆਈ. ਹਰਿਆਵਲ। ੨ ਸਾਗ ਭਾਜੀ.

ਸਬਤ } ਅ. ਸਬਤ ਹੀ–Shabbath. L. Sabbatum.
ਸਬਥ } ਵ੍ਰ–Shabath. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ (ਆਰਾਮ) ਕਰਨਾ. ਛੁੱਟੀ ਮਨਾਉਣੀ। ੨ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਨਿਸ਼ਚਰ (ਛਨਿੱਛਰ) ਦਾ ਦਿਨ. ਬਾਈਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਿਨ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਬਣਾਕੇ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩ ਈਸਾਈ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਬਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿਰਚਨਾ ਅਤੇ ਮੂਸਾ.

ਸਬਦ. ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਦ–ਸ਼ਬ੍ਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੁਨਿ. ਆਵਾਜ਼. ਸੁਰ। ੨ ਪਦ. ਲਫਜ਼। ੩ ਗੁਫ਼ਤਗੂ. "ਸਬਦੋ ਹੀ ਭਗਤ ਜਾਪਦੇ ਜਿਨੁ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਚੀ ਹੋਇ."(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼. "ਭਵਜਲ ਬਿਨ ਸਬਦੇ ਕਿਉ ਤਰੀਐ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੫ ਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ਚੇਲਾ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੬ ਧਰਮ. ਮਜਹਬ. "ਜੋਗਿ ਸਬਦੰ ਗਿਆਨ ਸਬਦੰ ਬੇਦ ਸਬਦੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੭ ਪੈਗ਼ਾਮ. ਸੁਨੇਹਾ. "ਧਨਵਾਂਚੀ ਪਿਰ ਦੇਸ ਨਿਵਾਸੀ ਸਚੇ ਗੁਰ ਪਹਿ ਸਬਦ ਪਠਾਈਂ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੮ ਜੈਸੇ ਤੁਕਾ ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ ਆਦਿਕ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਪਦ-ਰਚਨਾ "ਅਭੰਗ" ਅਤੇ ਸੂਰ ਦਾਸ ਮੀਰਾਬਾਈ ਆਦਿਕ ਦੀ ਵਿਸਨੁਪਦ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੰਦ ਰੂਪ ਵਾਕ ਨ "ਸ਼ਬਦ" ਆਖੀਦੇ ਹਨ. ਸ਼ਬਦ ਛੰਦ ਦੀ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ. ਅਨੇਕ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੯ ਦੇਖੋ, ਸਬਦੁ। ੧੦ ਸੰ. ਸ਼ਾਬ੍ਦ–ਸ਼ਾਬ੍ਦ. ਵਿ– ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਾਚਕ ਅਰਥ. ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਕਸਦ. "ਨ ਸਬਦ ਬੂਝੈ ਨ ਜਾਣੈ ਬਾਣੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੧੧ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਸਬਦ ਅਤੀਤ. ਸੰ. ਸ਼ਾਬ੍ਦਾਤੀਤ–ਸ਼ਬ੍ਦਾਤੀਤ. ਵਿ– ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਜੋ ਬਾਣੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਥਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ.

ਸਬਦ ਸ਼ਕਤਿ. ਸ਼ਬ੍ਦ ਦੀ ਉਹ ਸਾਮਰਥਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਰਥ ਭਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਤਿ ੪.

ਸਬਦ ਸਤ੍ਰੂਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੈਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. ਜਿਸੋਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਬਦ ਸਪੁੰਨ. ਸ਼ਬਦ (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ਸੰਪੰਨ. ਜਿਸ ਨੇ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਗੁਰੁ ਕਰੁ ਸਬਦ ਸਪੁੰਨ ਅਪਨ ਕਟਹਿ ਸਭਿ ਤੇਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸਬਦਸਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਗਜ਼ਾਨ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. "ਦੁਰਤ ਨਿਵਾਰਣ ਸਬਦਸਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਸਬਦਸਾਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸ਼ਾਬ੍ਦਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵ੍ਯਾਕਰਣ. ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਵਰਤਣਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ.

ਸਬਦ ਸੁਰਤ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਬਦਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿੱਤਿ.ਆਤਮ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ } ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਈ ਬੁੱਧਿ। ੨ ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਵ੍ਰਿੱਤਿ. "ਸਾਕਤ ਨਰ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਿਉ ਪਾਈਐ। ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਬਿਨ ਆਈਐ ਜਾਈਐ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਸਬਦ ਸੁਰਤ ਸਵਧਾਨ ਹੋ, ਬਿਨ ਗੁਰੁਸਬਦ ਨ ਸੁਣਦੀ ਬੋਲਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸ਼ਬਦ (ਸੁਰ) ਅਤੇ ਸ਼ੁਤਿ (ਸੁਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ). "ਰਾਗ ਨਾਦ ਸਭਕੋ ਸੁਣੈ ਸੰਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਮਝੈ ਵਿਰਲੋਦੀ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਤਿ ਅਤੇ ਮੂਰਛਨਾ.

ਸਬਦਸੂਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਗਜ਼ਾਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹੈ। ੨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਜ਼ੂਰਤ੍ਰ ਹੈ. "ਸਬਦਸੂਰ ਬਲਵੰਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਸਬਦਕਰਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਹਿਣੀ. ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਮਲ. "ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਸਬਦਕਰਣੀ ਹੈ ਸਾਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸਬਦਘਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਸਤਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

ਸਬਦਤਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਆਗਰ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਸੁਰ ਤਾਨ.

ਸਬਦਨੀਸਾਣੁ. ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਨਗਾਰਾ). ਭਾਵ–ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਭੌਂਡੀ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਚੋਂਸੇ) ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਚਾਰ. "ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ ਸਬਦਨੀਸਾਣੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸਬਦਬੀਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਦੀ ਅਖੰਡ ਧੁਨਿ. "ਬਾਜੰਤ ਨਾਨਕ ਸਬਦਬੀਣਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸਬਦਬੇਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੇਵਲ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਕੇ (ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ) ਨਸ਼ਾਨਾ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸਬਦਬੇਧੀ. ਵਿ–ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਕੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ.

ਸਬਦਬ੍ਰਹਮ. ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ. ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਰੂਪ ਈਸ਼੍ਵਰ.* ਦੇਖੋ, ਸਬਦ.

ਸਬਦਭੇਦਿ. ਵਿ–ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਭੇਦ (ਮਰਮ) ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਸਬਦਭੇਦਿ ਕੋਈ ਮਹਲੁ ਪਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੇਦ ਜਾਣਨ ਤੋਂ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਮਝਣ ਕਰਕੇ. "ਸਬਦਭੇਦਿ ਸੁਖ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਬਦਭੇਦੀ.

ਸਬਦਭੇਦੀ. ਸੰ. ਸ਼ਾਬ੍ਦਭੇਦਿਨ. ਵਿ–ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਭੇਦਨ ਕਰੇ. ਦੇਖੋ, ਸਬਦਬੇਧੀ ਅਤੇ ਸਬਦਭੇਦਿ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ। ੩ ਅਰਜੁਨ.

ਸਬਦਵਿਦ੍ਯਾ. ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਇਲਮ। ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਸਬਦਵ੍ਰਿੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਬਦਸ਼ਕਤਿ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿੱਤਿ.

ਸਬਦਾ. ਸੰ. ਸਵੰਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਦੈਵ. ਨਿਤ੍ਯ. ਹਮੇਸ਼ਾਂ. "ਕਸੋਂ ਇਮ ਰੀਤਿ ਚਲਾਵਤ ਹੋ, ਦਿਨ ਦੈਕ ਚਲੈ ਸਬਦਾ ਨ ਚਲੈਗੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਸਬਦਾਹ ਮਾਹਿ ਵਖਾਣੀਐ. (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਵਾ– ਗੁਰੁਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਖਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਹਿਆ ਹੈ.

ਸਬਦਾਯਮਾਨ. ਵਿ–ਸ਼ਬ੍ਦਾਯਮਾਨ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ. ਧੁਨਿ ਸਹਿਤ. ਸ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ. "ਬਹੁ ਸਬਦਾਯਮਾਨ ਜਿਮ ਗੰਗਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਬਦਾਰਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਬ੍ਦਾਰ੍ਥ. ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ. ਵਾਕ ਦਾ ਭਾਵ.

ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਲੰਕਾਰ.

ਸਬਦਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੁੰਦਰ. ਤਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਾਧਾਣਾ ਪਰਬਤੁ ਕਰਿ ਨੇਤ੍ਰਿ ਬਾਸਕੁ ਸਬਦਿ ਰਿੜਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਆਕਾਸ਼, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ. ਸ਼ਬਦ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਏ ਗੁਰਮਤੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਸ਼ਬਦ ਮੇ. ਨਾਮ ਮੇਂ. ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ. "ਸਬਦਿ ਰਤੀ ਸੋਹਾਗਣੀ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੫ ਦੇਖੋ, ਸਬਦੀ.

ਸਬਦਿਅਤੀਤ. ਸ਼ਬ੍ਦਾਤੀਤ ਮੇ. ਜੋ ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਉਸ ਵਿੱਚ. "ਸਬਦਿਅਤੀਤ ਅਨਾਹਦਿ ਰਾਤਾ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸਬਦਿ ਪਰਧੁਨਿ ਧੁਨਿ ਅਰਿ. (ਸਾਨਾਮਾ) ਸ਼ਬਦਿ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧੁਨਿ (ਗਰਜਨ) ਵਾਲਾ ਬੱਦਲ, ਉਸ ਜੇਹੀ ਧੁਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਮੇਘਨਾਦ), ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ.

ਸਬਦੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਪਦੇਸ਼ਦਾਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਾਬ੍ਦਿਨ੍–ਸ਼ਬ੍ਦਿਨ. ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਵਕਤਾ. "ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ ਸਬਦੀ ਮੋਨੀ ਜਮ ਕੈ ਪਟੈ ਲਿਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਨਾਦੀ ਵੇਦੀ ਵਕਤਾ ਮੋਨੀ.

ਸਬਦੁ ਦੇਖੋ, ਸਬਦ। ੨ ਧਰਮਜੀਵਨ. "ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ." (ਜਪੁ) ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਧਰਮਜੀਵਨ ਇਉਂ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸਬਦੁਸੋਹਿਲਾ. ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਗੀਤ. ਨਾਮ ਦਾ ਗੀਤ. "ਸਬਦੁਸੋਹਿਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਣਾਇਆ." (ਅਨੰਦੁ)

ਸਬਦੂ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ. ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਸਬਦੂ ਊਚਾ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਸਭ ਤੋਂ. ਸਵੰ ਸੋ.

ਸਬਦੋਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਤ. ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਨਿਚੋੜ. ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਧਾਂਤ.

ਸਬਨੀਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਬੂਨਗਰ. ਸਾਬਣ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਤਾਰ ਚਲਾਈ ਹੈ ਸਾਬਨ ਕੋ ਸਬਨੀਗਰ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸਬਬ. ਅ. ਸਬਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. ਨਿਮਿੱਤ.

ਸਬਰ. ਅ. ਸਬ੍ਰ ਸ਼ਬ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਤੋਖ. "ਸਬਰ ਏਹੁ ਸੁਆਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਵਰ. ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਭੀਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਹੈ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਰਚਿਆ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ.

ਸਬਰਾਤ. ਸ਼ਬੇ ਬਰਾਤ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਮਹੀਨੇ "ਸ਼ਅਬਾਨ" ਦੀ ਪੰਦਰਵੀਂ ਰਾਤ. ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਿਨ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਵੰਡਦੇ ਅਤੇ ਉਮਰ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਵੰਡਦੇ ਅਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਸਬਰੀ. ਸ਼ਵਰ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਪੰਪਾਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਮਤੰਗ ਰਿਖੀ ਦੀ ਚੇਲੀ ਸੀ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਵਣਵਾਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਪੁਰ ਠਹਿਰੇ ਅਤੇ ਬੇਰ ਆਦਿਕ ਫਲ ਖਾਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ. ਸ਼ਵਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਚਿਤਾ ਬਣਾਕੇ ਭਸਮ ਹੋਗਈ. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀਲਨੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਜੂਠੇ ਬੇਰ ਖਾਣ ਦਾ ਕਈ ਕਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਸਬਰ (ਸੰਤੋਖ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਬਿਰ. ਦੇਖੋ, ਸਬਰ ੧.

ਸਬਰੋਜ. ਰਾਤ ਦਿਨ. "ਸਬਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰ ਹਵਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਬੋਰੋਜ਼.

ਸ਼ਬਰੰਗ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਬ੍ਰੰਗ ਵਿ–ਸ਼ਬ (ਰਾਤ) ਦੇ ਰੰਗ ਜੇਹਾ. ਭਾਵ–ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਸ਼ਕੀ ਘੋੜਾ.

ਸਬਲ. ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ. ਬਲ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ. "ਇਹ ਮਨੂਆ ਅਤਿ ਸਬਲ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਬਲ (ਫੌਜ) ਸਮੇਤ. ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਵਲ. ਭੱਬਖੜੱਬਾ. ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸਕਤੀ ਸ਼ਬਲ ੨। ੪ ਯਮ ਦੇ ਦੋ ਕੁੱਤੇ ਜੋ ਚਾਰ ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ. ਇਹ ਸ਼ਵਲ (ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਕਾਲਾ) ਰੰਗ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ.

ਸਬਲ ਬ੍ਰਹਮ. ਸੰ. ਸ਼ਵਲਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨੇਕ ਰੰਗਾ ਬ੍ਰਹਮ. ਭਾਵ–ਮਾਇਆ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਬਲ ੨ ਅਤੇ ਸਕਤੀ ਸਬਲ ੨.

ਸਬਲਾ. ਵਿ–ਬਲ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਬਲ. ਦੇਖੋ, ਸਬਲ. "ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਨਗਰ ਮਹਿ ਸਬਲਾ." (ਕਲਿ ਅ:ਮ:੪) ੨ ਬਲ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਬਲਾ.

ਸਬਲੀ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕ੍ਲੀ. ਭੱਬਖੜੱਬੀ ਗਊ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਝ. ਸ਼ਨਾਮ.

ਸਬਾ. ਅ. ਸਬਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਰੇ ਦੀ ਪੌਣ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਵਾ.

ਸਬਾਇ. ਸਰਵ–ਸਭ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਰੇ. ਸਭ ਥਾਂ. "ਸਾਰੰਗਪਾਣਿ ਸਬਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਸਬਾਇਆ }
ਸਬਾਇੜਾ }
ਸਬਾਇੜੀ } ਵਿ–ਸਪਾਦ. ਸਵਾਇਆ. ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਸਹਿਤ।
ਸਬਾਈ } ੨ ਸਰਵ. ਸਭ. "ਸੁਣਿਅਹੁ ਲੋਕ ਸਬਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਠਾਕੁਰ ਏਕ ਸਬਾਈ ਨਾਰਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਰੁੰਨੇ ਬੀਰ ਸਬਾਏ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀਆ) ੩ ਸੰ. ਸਮਵਾਯ. ਸੰਬੰਧ. ਮੇਲ. "ਪੁਰਖ ਏਕ ਹੈ ਹੋਰ ਸਗਲੀ ਨਾਰਿ ਸਬਾਈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੪ ਦੇਖੋ, ਸਮਵਾਯ ਸੰਬੰਧ.

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੬, ਅ: ੫.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਬਾਸ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸਵਾਸਨ" ਅਤੇ "ਸੁਵਾਸ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਜ, ਲ. ।।।, ।ऽ।, ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਚਲਤ ਖਤੰਗਹਿ। ਭਟ ਤਨ ਭੰਗਹਿ।
ਬਰਨ ਸੁਰੰਗਹਿ। ਗਿਰਤ ਤੁਰੰਗਹਿ॥ (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਬਾਸ। ੩ ਸ–ਵਾਸ. ਵਸਤ੍ਰ ਸਮੇਤ.

ਸ਼ਬਾਸ਼ਬ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਾਤੋ ਰਾਤ.

ਸਬਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਹ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ਬ (ਰਾਤ) ਦਾ. "ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਹਰ ਵਿੱਚ। ੩ ਸਭ (ਸਵੈਂ) ਨੂੰ। ੪ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਵਹਨ.

ਸ਼ਬਾਹਤ. ਅ਼ ਸ਼ਬਾਹ਼ਤ ਕਿਸੇ ਜੇਹੀ ਸ਼ਬੀਹ (ਮੂਰਤਿ) ਹੋਣੀ. ਹਮਸ਼ਕਲ ਹੋਣਾ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਜੇਹਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਸਬਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸਬਾਹ, ਸਵਾਹੀ ਅਤੇ ਸਾਬਾਹੀ.

ਸ਼ਬਾਂਗਾਹ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਬਾਂਗਾਹ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਸਬਾਤ. ਅ. ਸਾਬਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਛੱਤਦਾਰ ਰਾਹਦਾਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕੀਏ।* ੨ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਕੋਠੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਬਾਤ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਅ਼ ਸ਼ਬਾਤ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਮਜਬੂਤੀ. ਸਾਬਤ ਕ਼ਦਮੀ.

ਸਬਾਬ. ਅਸਬਾਬ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਅ਼ ਸ਼ਵਾਬ. ਭਲਾਈ. ਨੇਕੀ. ਪੁੰਨ. "ਨਜਾਯ ਮੋਰ ਕੀਜਿਯੋ ਸਬਾਬ ਜਾਨ ਆਪਨੋ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਅ਼ ਸ਼ਵਾਬ. ਠੀਕ ਕੰਮ ਕਰਨਾ. ਰਾਸ੍ਤੀ ਪੁਰ ਹੋਣਾ. ਭੁੱਲ ਨਾ ਕਰਨਾ। ੪ ਅ਼. ਸ਼ਬਾਬ. ਜੁਆਨੀ. ਜੋਵਨ.

ਸਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਰ। ੨ ਸ–ਵਾਰਿ. ਵਿ–ਜਲ ਸਹਿਤ. ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਤਰ. "ਜਨ ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਇਹ ਸਬਾਰ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵਾਰਨਾ

ਸਬਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਵਾਰਾ ਅਤੇ ਸਵਾਰਾ.

ਸਬਾਰਿ. ਵਿ–ਵਾਰਿ ਸਹਿਤ. ਜਲ ਸਾਥ. "ਸਬਾਰਿ ਨੈਣੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸ਼ਬਿਸਤਾਂ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਬਿਸਤਾਂ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਯਨ ਅਸਥਾਨ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੌਣ ਦੀ ਕੋਠੜੀ। ੨ ਸਾਧੂ ਦੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁਫਾ.

ਸਬਿਦ ਵਿ–ਸ–ਵਿਦ੍ਜਾ. ਇਲਮ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ.

ਸਬਿਦਜ ਜਾਨਕਾਰ. "ਪ੍ਰੇਰਤ ਸਬਿਦਜ ਤੋਰਤ ਨਿਸੰਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਬੀਹ. ਅ਼ ਸ਼ਬੀਹ. ਸੰਗਜਾ–ਮੂਰਤਿ. ਪ੍ਰਤਿਮਾ। ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ. ਨਜੀਰ। ੩ ਵਿ–ਤੁਲ੍ਜ. ਮਾਨਿੰਦ. ਸਮਾਨ.

ਸਬੀਲ. ਦੇਖੋ, ਛਬੀਲ.

ਸਬੁੱਧਿ ਵਿ–ਬੁੱਧਿ ਸਹਿਤ. ਅਕਲ ਵਾਲਾ. ਦਾਨਾ.

ਸਬੁੱਧੀ

ਸਬੂਹ. ਦੇਖੋ, ਸਮੂਹ। ੨ ਅ਼ ਸ਼ਬੂਹ਼. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਅਤਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ.

ਸਬੂਣ. ਦੇਖੋ, ਸਾਬੂਣ.

ਸਬੂਤ. ਅ਼ ਸ਼ਹ਼ੂਤ. ਸ਼ਾਬਤ (ਸਿੱਧ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤੇ ਸਾਧਨ.

ਸਬੂਰੀ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਬੂਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਬਰ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰਤੋਖ. "ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ ਸਾਦਿਕਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ ਸੰਤ ਨ ਮਿਲਿਓ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀਆਂ)

ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜੰਬਰ ਇਲਾਕਾ ਲਹੌਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਫਾਰਸੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਨੌਕਰ ਸਨ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੦ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਨਬਹਾਦੁਰ (ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ) ਸੂਬਾ ਲਹੌਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਵਕੀਲ ਬਣਾਕੇ ਲੱਖ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਦੀ ਸਨਦ, ਨਵਾਬੀ ਖਤਾਬ ਅਤੇ ਵਡਮੁੱਲਾ ਖਿਲਤ ਪੰਥ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਤਾਕਿ ਖਾਲਸਾ ਮਾਰ ਧਾੜ ਛੱਡਕੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਾਲ ਬੈਠੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਪਦ ਦੇਕੇ ਆਪਣੀ ਵਕਾਲਤ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਵਕੀਲ" ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਕੁਝ ਚਿਰ ਇਹ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕੋਤਵਾਲ ਭੀ ਰਹੇ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਕਈ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਬਣਾਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਕਾਜੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਪੁਰ, ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਚਰਖੀ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਸੰਮਤ ੧੮੦੨ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਬਾਜ ਸਿੰਘ.

ਸਬੇਰ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵੇਲਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾ.

ਸਬੇਰਾ

ਸਬੈਸ. ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਯਸ੍–ਸਵਯਸ. ਵਿ–ਉਸੇ ਉਮਰ ਦਾ. ਹਮ ਉਮਰ. "ਕੇਤਿਕ ਤਿਨ ਮੋ ਸਖਾ ਸਬੈਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸ਼ਬੋਰੋਜ਼. ਫ਼ਾ ਸ਼ਬੋਰੋਜ਼ ਸ਼ਬ (ਰਾਤ) ਵ (ਅਤੇ) ਰੋਜ (ਦਿਨ). ਰਾਤ ਦਿਨ. ਨਿਰੰਤਰ. "ਸਬੋਰੋਜ ਸ਼ਰਾਬ ਨੈ ਜੋਰ ਲਾਯਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਬ ੨.

ਸਬੰਗਨ. ਸਰਵ–ਅੰਗਨ. "ਧਰੋ ਸਬੰਗਨ ਸੁੱਧ ਕੇਸਰੀ ਚੀਰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਸੱਬਲ. ਸ੍–ਬਿਲ. ਧਨ ਵਾਸ੍ਤੇ ਕੀਤਾ ਛਿਦ੍. ਪਾਜ਼. ਨਕ਼ਬ। ੨ ਤਿੱਖੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੰਧ ਅਥਵਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਛੇਦ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਬਲ.

ਸਬਜ. ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਯ–ਸਵਜ. ਵਿ–ਖੱਬਾ. ਬਾਇਆਂ. ਵਾਮ। ੨ ਸੱਜਾ. ਦਕ੍ਸ਼ਿਣ. ਦਾਇਆਂ. "ਚਤੁਰ ਬਾਨਯੰ ਲੈ ਸੁ ਸਬਸੈ ਪ੍ਹਾਰੇ, ×××ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਬਾਣ ਲੈ ਬਾਮ ਪਾਣੰ ਚਲਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸਬਜਸਾਚੀ. ਦੇਖੋ, ਸਵਜਸਾਚੀ.

ਸਭ. ਵਿ–ਸ਼ਵੈਂ. ਸਬ. ਤਮਾਮ. "ਸਭ ਊਪਰਿ ਨਾਨਕ ਕਾ ਠਾਕੁਰ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਭਸ ਸਰਵ–ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ. ਹਰਇਕ. "ਸਭ ਜੀਅ ਤੇਰੇ

ਸਭਸੈ ਤੂ ਸਭਸ ਦਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ ਨੂੰ. ਹਰੇਕ ਨੂੰ. "ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨਿ ਵਸੈ ਜਿ ਸਭਸੈ ਦੇਇ ਅਧਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਸਭਕਛੁ ਹਰੇਕ ਪਦਾਰਥ. ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ ਵਸ੍ਤੁ. "ਸਭ

ਸਭਕਿਹੁ ਕਛੁ ਉਸ ਦਾ ਓਹੁ ਕਰਨੈਹਾਰੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸਭਕਿਹੁ ਤੇਰੇ ਵਸਿ ਹੈ."

ਸਭਕਿਛੁ (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) "ਸਭਕਿਛ ਕੀਤਾ

ਸਭਕੇਹੁ ਤੇਰਾ ਹੋਵੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਗ੍ਰਿਹ ਤੇਰੈ ਸਭਕੇਹੁ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਸਭਕੋ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ ਜੀਵ. "ਸਭਕੋ

ਸਭਕੋਇ ਆਸੈ ਤੇਰੀ ਬੈਠਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਸਭ

ਸਭਕੋਈ ਕੋਇ ਮੀਠਾ ਮੰਗਿ ਦੇਬੈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਸਭਕੋਈ ਹਰਿ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਸਭਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਭ੍ਜਤਾ. "ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸਭਤਾ ਦਰਸਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਭਤੁ ਸੰ. ਸਵੰਤ੍. ਵਜ–ਸਭ ਕਾਲ ਵਿੱਚ।

ਸਭਤੈ ੨ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ. "ਇਹੁ ਹਰਿਰਸ ਵਣ ਤਿਣ ਸਭਤੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਸਭਤੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਸਭਦੂ ਸਰਵ ਤੋਂ. ਸਭ ਸੇ. ਸਭ ਨਾਲੋਂ. "ਸਭਦੂ ਵਡੇ

ਸਭਦੂੰ ਭਾਗ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਸਭਨਾ ਸਰਵ ਕੋ. ਸਭਪ੍ਰਤਿ. ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ. "ਅਨਮੰਗਿਆ ਦਾਨ ਦੇਵਣਾ ਸਭਨਾਹਾ

ਸਭਨਾਹਾ ਜੀਆ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਸਭਨੀ ੨ ਸਭਨਾ ਨੇ.

ਸਭਜ. ਵਿ–ਭੈ ਸਹਿਤ. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਭੈ ੨.

ਸਭਰਵਾਲ. ਖੁਖਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਗੋਤ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀ ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ ਦਾ ਕੰਮ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਪਟਨੈ ਸਭਰਵਾਲ ਹੈ ਨਵਲ ਨਿਹਾਲਾ ਸੁੱਧ ਪਰਾਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਸਭਰਾਈ. ਵਿ–ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਧਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਣੀ. "ਸਾ ਕੁਲਵੰਤੀ ਸਾ ਸਭਰਾਈ ਜੋ ਪਿਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਸਵਾਰੀ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਭੂਆ, ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਿਰਾਈ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਖਡੂਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।

੩ ਦੇਖੋ, ਸਤਭਰਾਈ.

ਸਭਾ. ਵਿ–ਸਰਵ ਹੀ. ਸਾਰੀ. ਤਮਾਮ. "ਜਾਣਹਿ ਬਿਰਥਾ ਸਭਾ ਮਨ ਕੀ."(ਆਸਾ ਮ: ੫)"ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਸਭਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਛਡਾਵੈ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਸ (ਸਾਥ) ਭਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ). ਮਜਲਿਸ. ਮੰਡਲੀ। ੩ ਸਭਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਘਰ. "ਗੁਰਸਭਾ ਏਵ ਨ ਪਾਈਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੪ ਰਾਜਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਮਰਾ.

ਸਭਾਸਦ. ਸੰਗਜਾ–ਦਰਬਾਰੀ. ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ.

ਸਭਾਸਿੰਗਾਰ. ਵਿ–ਸਭਾ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ. ਸਭਾ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ. ਰੂਪ ਗੁਣ ਬਲ ਨੀਤਿ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਪੂਰਣ. "ਸਭਾਸਿੰਗਾਰ ਬਡੇ ਮਨੁਖਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ। ੩ ਕਵਿ। ੪ ਪੰਡਿਤ.

ਸਭਾ ਕੌਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ। ੨ ਰਾਜਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਰਤਨ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ.

ਸਭਾਗ ਵਿ–ਸ–ਭਾਗਜ. ਭਾਗ ਸਹਿਤ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ

ਸਭਾਗਾ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ. "ਬੂਝੈ ਬੂਝਨਹਾਰ

ਸਭਾਗੀ ਸਭਾਗਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਚੁਹਣੀਆ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰੋੜਾ ਸਿੱਖ। ੪ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਪੰਜ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਕਾਬੁਲੀ ਘੋੜੇ ਲੈਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਹਾਜਰ ਹੋਇਆ ਸੀ. "ਧਨੀ ਬਡੋ ਅਰੁ ਨਾਮ ਸਭਾਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਭਾਜ. ਸੰ. ਸਮ੍ਭਾਜ਼. ਧਾ–ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ.

ਸਭਾਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਭਾਜ.

ਸਭਾਜਾ. ਵਿ–ਪੂਜਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਭਾਜ ਧਾ. "ਮਿਥਿਲਾ ਪੁਰਿ ਰਾਜਾ। ਜਨਕ ਸਭਾਜਾ॥" (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸਭਾਜਿਤ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ। ੪ ਸ–ਭਾਯੀਂ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ.

ਸਭਾਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੀਰ ਮਜਲਿਸ. ਪ੍ਰੇਜ਼ੀਡੈਂਟ. President.

ਸਭਾਮੰਡਨ. ਸਭਾ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ (ਭੂਸ਼ਣ). ਦੇਖੋ, ਸਭਾਸਿੰਗਾਰ.

ਸਭਿ. ਸਰਵ. ਤਮਾਮ। ੨ ਸਰਵ ਹੀ. ਸਾਰੇ. "ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਜਪੁ)

ਸਭੀਤ ਵਿ–ਭੀਤਿ (ਡਰ) ਸਹਿਤ. ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸਭੀਤਿ

ਸਭੁ. ਸਰਵ. ਤਮਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸਬ ਅਤੇ ਸਭ. "ਸਭੁ ਜਗ ਆਪਿ ਉਪਾਇਓਨੁ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਸਭੁਕੋ. ਦੇਖੋ, ਸਭਕੋ.

ਸਭੂਤ. ਵਿ–ਭੂਤ ਸਹਿਤ. ਤੱਤਾਂ ਸਹਿਤ। ੨ ਸ਼ਿਵਗਣ ਸਹਿਤ। ੩ ਭੂਤ (ਪ੍ਰਾਣੀ) ਸਾਥ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸੰਭੂਤ.

ਸਭੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਰੇ. ਤਮਾਮ. "ਸਭੇ ਗੁਨਹ ਬਖਸਾਇ ਲਇਓਨੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਸਭੈ. ਦੇਖੋ, ਸਭਯ. "ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਸਭੈ ਨਹੀ ਸਮਝਸਿ." (ਰਾਮਕਲੀ) ੨ ਸਭ ਹੀ. ਸਾਰੇ. "ਸਭੈ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਬੋਲੈ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸਭਯ. "ਸੋਈ ਰਾਮ ਸਭੈ ਕਹੈ ਸੋਈ ਕਉਤਕਹਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸਭਯ ਅਤੇ ਨਟ ਦੇ ਰਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਹੈ.

ਸਭੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਰਾ. ਤਮਾਮ. "ਸਭੋ ਵਰਤੈ ਹੁਕਮ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਸਭੰਗਨ. ਸਭ (ਸਵੈਂ) ਅੰਗਨ. ਦੇਖੋ, ਭਗੌਹਾਂ.

ਸਭਜ. ਵਿ–ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ. ਸਭਾਸਦ। ੨ ਸਭਾ

* ਅਕਬਰ ਨੇ ਚਤੌੜ ਦੇ ਜੰਗ ਵੇਲੇ "ਸਾਬਾਤ" ਵਰਤੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, V. Smith's Akbar p. 87

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਲਾਇਕ. ਅਦਬ ਅਤੇ ਇਲਮ ਸਿੱਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਤਹਜ਼ੀਬਯਾਫ਼ਤਾ.

ਸਭਜਤਾ. ਸ਼ੰਗਜਾ–ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਬੋਲਣ ਦੀ ਯੋਗਜਤਾ. ਸਭਾ ਦੀ ਲਿਆਕਤ। ੨ ਭਲਮਣਸਊ. ਸ਼ਰਾਫ਼ਤ. ਤਹਜ਼ੀਬ.

ਸਮ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. (ਸਮਾਨ–ਤੁੱਲ) ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਯੋਗ ਸੰਬੰਧ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ "ਸਮ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਉ ਹਮ ਬਾਧੇ ਮੋਹ ਫਾਸ ਹਮ, ਪ੍ਰੇਮ ਬੰਧਨ ਤੁਮ ਬਾਂਧੇ.
(ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੌਮੈ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚ ਬੰਧੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਤਦ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਬੱਧੇ ਹੋ.

ਤੁਰਦੇ ਕਉ ਤੁਰਦਾ ਮਿਲੈ ਉਡਤੇ ਕਉ ਉਡਤਾ,
ਜੀਵਤੇ ਕਉ ਜੀਵਤਾ ਮਿਲੈ ਮੂਏ ਕਉ ਮੂਆ.
(ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨)

ਰੂਪ ਦਮੋਦਰਿ ਕੋ ਜਿਮ ਸੁੰਦਰ
ਤਜੋਂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਵਿਸਾਲਾ,
ਏਰਿ ਸਖੀ ! ਯਹਿ ਜੋਰੀ ਜੁਰੀ
ਸਮ ਜੀਵਹੁ ਭੋਗ ਭੁਗੋ ਚਿਰਕਾਲਾ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਿਮ ਜੀਤਕੌਰ ਤਨ ਰੂਰਾ। ਤਿਮ ਦੂਲਹ ਬਨ ਗੁਨ ਪੂਰਾ,
ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਇਕਸਮ ਜੋਰੀਮਿਲ ਜੀਵਹੁਬਰਖ ਕਰੋਰੀ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

(ਅ) ਕਾਰਣ ਦੇ ਗੁਣ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨੇ ਸਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ ਪਾਠ ਕਰ ਕਜੋਂ ਨਹਿ ਹੋਵੈ ਗਜਾਨ ?
ਗਜਾਨਰੂਪ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਰੀ ਬਖਾਨ.
ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੋ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ ਸੋ ਗਜਾਨਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗਜਾਨ ਹੈ.

(ਏ) ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਉੱਦਮ ਕਰੀਏ, ਉਹ ਬਿਨਾ ਯਤਨ ਅਤੇ ਵਿਘਨ ਦੇ ਸਿੱਧ ਹੋਜਾਵੇ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ "ਸਮ" ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਕੇ ਦਰਸ ਹਿਤ ਲਾਲੋ ਚਹਜੋ ਪਯਾਨ,
ਆਯ ਦ੍ਵਾਰ ਪਰ ਤੁਰਤ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਠਾਢੇ ਆਨ.

੨ ਜਿਸਤ. ਟੋਂਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਜੋੜਾ । ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਤਾਲ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇ ਉਹ "ਸਮ" ਹੈ। ੪ ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ. "ਜੋ ਰਿਪੁ ਕੋ ਦਾਰੁ ਨ ਸਮ ਸ਼ੋਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਸੰ. ਸ਼ਾ. ਧਾ–ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਾਉਣਾ । ੬ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਂਤਿ । ੭ ਮਨ ਦਾ ਰੋਕਣਾ. ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਿ। ੮ ਫ਼ਾ ਸ਼ਮ. ਨੋਹ. ਨਖ. ਨਾਖੂਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ੯ ਅ ਵਿਸ. ਜ਼ਹਿਰ.

ਸਮਉਲਾ. ਵਿ–ਸਾਥ ਮੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੌਲਾ। ੨ ਸਮਜਕ (ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ) ਲੈ ਹੋਇਆ। ੩ ਸਮੁੱਲਾਸਿਤ. ਪੂਰਣ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਗੁਣ ਗਾਵਤ ਗੁਣੀ ਸਮਉਲਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਸਮਇਆ. ਵਿ–ਸਮਾਇਆ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਇਆ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਸਮਏ. ਸੰ. ਸਯੇ–ਸਮਯੇ. ਸਮੇਂ (ਵੇਲੇ) ਵਿੱਚ. ਕਾਲ ਮੇ. "ਸਰੀਰ ਸ੍ਰਿਸਟ ਖੀਣ ਸਮਏ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸਮਸ. ਦਾੜ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸਮਸੂ. "ਪਕਰ ਸਮਸ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੁਆਯੋ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) "ਸਮੱਸ ਮਨੋ ਤਮ ਚਹਿ ਸ਼ਸਿ ਘੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦਾੜ੍ਹੀ ਅੰਧਕਾਰ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰੂਪ ਮੁਖ ਨੂੰ ਘੇਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਅ ਸ਼ਮਸ. ਸੂਰਜ. "ਸਮਸ ਮਨਿੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ ਨਯ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਪੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਹਿੰ ਸਮਸ ਸਮੇਤ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼.

ਸ਼ਮਸ ਖ਼ਾਨ. ਮੁਖ਼ਲਸ ਖ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਥੀ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਦਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਨੂਰ ਖ਼ਾਨ ਸੀ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੮ ਵਿੱਚ ਰਾਇਪੁਰ ਪਾਸ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਸਮਸਤ. ਸੰ. ਸਮਸ੍ਤ. ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ। ੨ ਸਮ–ਅਸ੍ਤ. ਸਮਾਨ ਹੈ. "ਸਰਬ ਜੀਅ ਸਮਸਤ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਮਸਤਸਤ ਧਾਮੰ. (ਜਾਪੁ) ਵਾ–ਸਾਰੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸ੍ਤ (ਵਸਾਪਤ) ਧਾਮ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼). ੨ ਸਾਰੇ ਅਸ੍ਤਿ (ਹੈ) ਜਿਸ ਦਾ ਘਰ. ਸਰਬ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ.

ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼ ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼ੀ ਇੱਕ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਖ਼ਦੂਮ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਮਸੁੱਦੀਨ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੧੭ ਰਜਬ ਸਨ ੫੬੦ ਹਿਜਰੀ ਨੂੰ ਗਜਨੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਬਜ਼ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਦਾ ਇਹ ਮੁਲਤਾਨ ਆਇਆ. ਮੁਤੱਸਿਬ ਮੌਲਾਨਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਪੁਰ ਕਿ ਸ਼ਮਸੁੱਦੀਨ "ਅਨਲਹੱਕ" (ਅਹੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਸ੍ਮਿ) ਆਖਦਾ ਹੈ, ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਖੱਲ ਉਤਰਵਾਈ ਗਈ. ਇਸ ਸਾਧੂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ "ਸ਼ਮਸੀ" ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ।

੨ ਸ਼ਮਸੁਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ, ਤਬਰੇਜ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੬੦੩ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਇਸ ਨੇ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖਕੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਠ ਖੜਾ ਹੋ, ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਕਾਰਣ ਸਨ ੬੪੫ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਮਹਮੂਦ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਖੱਲ ਉਤਰਵਾਕੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸਿਟਵਾ ਦਿੱਤਾ. ਇਸੇ ਬਾਬਤ ਇਹ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਕ੍ਰੁੱਖੇ ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਮੱਛੀ (ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਰਦੇ ਬੈਲ ਦਾ ਮਾਸ) ਭੁੰਨਣ ਲਈ ਸੂਰਜ ਹੇਠ ਉਤਰ ਆਇਆ ਸੀ. ਮੌਲਾਨਾ ਰੂਮੀ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਮਿਲਾਕੇ ਖਿਚੜੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਸਮਸਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਮਸ੍ਤੀ.

ਸਮਸਤੁਲ ਸਲਾਮ. ਵਾ–ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਸਲਾਮ (ਬੰਦਨਾ) ਯੋਗਜ. "ਸਮਸਤੁਲ ਸਲਾਮੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਲਾਮ ਸ਼ਬਦ.

ਸਮਸਤੁਲ ਨਿਵਾਸੀ. (ਜਾਪੁ) ਸਭ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ.

ਸਮਸਤੋਪਰਾਜੀ. (ਜਾਪੁ) ਵਿ–ਸਭ ਦੇ ਉਪਰਾਜਨ (ਉਪਾਜੰਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਭ ਦੇ ਰਚਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਭ ਨੂੰ ਉਪਰਾਜਨ (ਰੰਗਣ) ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਦੀ ਭਾਸ ਰਹੀ ਹੈ.

ਸਮਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਸਨ.

ਸ਼ਮਸ ਬੇਗ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਹਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੈਨਾਨੀ ਭਾਈ ਜਾਤੀਮਲਿਕ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਸਮਸਰ ਸਮਸਰਿ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੁੱਲ. "ਉਨ ਸਮਸਰਿ ਅਵਰ ਨ ਦਾਤੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਸਮਸਰਿ ਸਹੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਸ੍ਤ.

ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਸਰੂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕੱਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. L. Marjorana.

ਸਮਸਾਨ. ਸੰ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼ਮਾਨ: (ਮੁਰਦੇ) ਸੋਣ. ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਸੋਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਥਾਂ. ਮੁਰਦੇ ਫੂਕਣ ਅਤੇ ਦੱਬਣ ਦੀ ਥਾਂ.

ਸ਼ਮਸੀ. ਅ ਸ਼ਮਸ ਵਿ–ਸੂਰਜ ਸੰਬੰਧੀ. ਸੋਰ । ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼ ੧.

ਸ਼ਮਸੁੱਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼.

ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸ਼ਮ (ਨਹੁੰ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ. ਖ਼ਮਦਾਰ ਤਲਵਾਰ. "ਜੁਗ ਗਰ ਮਹਿ ਸੋਭਤ ਸਮਸੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਹੋਰ ਸਮਸੇਰ ਸਮਸੇਰ ਤੇਰੀ ਪਲ ਪਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸ਼ੇਰ ਸਮਾਨ.

ਸ਼ਮਸ਼ੇਰੇ ਹਿੰਦੀ. ਫ਼ਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. "ਬਰਹਨਹ ਯਕੇ ਤੇਗ ਹਿੰਦੇਸਤਾਂ." (ਹਕਾਯਤ)

ਸਮਸ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰਾਪਨ. ਸਮਸ੍ਤਤਾ.

ਸਮਸ੍ਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਾਰਾ. ਤਮਾਮ. ਸਭ.

ਸਮਸ੍ਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਮਸ੍ਤ. "ਸਮਸ੍ਤੀ ਨਿਧਾਨੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸ਼ਮਸ੍ਤਿ. ਕਲਜਾਣ ਹੈ. ਮੰਗਲ ਹੈ.

ਸਮਸਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਖੇਪ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਵਾਕ। ੨ ਛੰਦ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਕ ਜੋ ਪੂਰਤਿ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਤਰਹ। ੩ ਮਿਲਾਪ. ਇਕੱਠ. "ਸਮਸਜਾ ਜਜੋਂ ਕਜੋਂ ਤੁਮ ਕਰੀਅਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਭਾਵ–ਪੋਚੀਦਾ ਗੱਲ। ੫ ਇਸ਼ਾਰਾ.

ਸਮਸ੍ਯਾਨਨ. ਸ਼ਮਸ਼੍ਰੂ–ਆਨਨ. ਆਨਨਸ਼ਮਸ਼੍ਰੂ ਦਾ ਉਲਟ ਪਦ ਹੈ. ਮੁਖ ਉੱਪਰ ਦਾੜ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮਸ੍ਰੂ. "ਸਮਸ੍ਯਾਨਨ ਸਜਾਮ ਭਲੀ ਉਪਮਾਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਸਮਸ੍ਰੂ. ਸੰ. ਸ਼੍ਮਸ਼੍ਰੂ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾੜ੍ਹੀ. ਮੁੱਛਾਂ.

ਸਮਸ੍ਕੰਟਕ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਸਮਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਮਾਉਣਾ. ਮਿਲਨਾ। ੨ ਸਮਾਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਹਿਤ. "ਵਿਸਮਾਦੇ ਵਿਸਮਾਦ ਸਮਹਿਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸਮਹੀ. ਸਮਾਈ. ਮਿਲੀ. "ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸਮਾਨ (ਤੁੱਲ) ਹੀ.

ਸਮਕ ਸਮਕਾ ਸੰ. ਸਾਯ੍ਯਕ੍–ਸਮਜਕ. ਵਜ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ. ਬਖ਼ੂਬੀ. "ਨਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸਟਾਇਓ ਸ੍ਰਬ ਠਾਈ ਪ੍ਰਾਣਪਤੀ ਹਰਿ ਸਮਕਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸਹੀ. ਦੁਰਸ੍ਤ. ਠੀਕ.

ਸਮਕਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹੀ ਸਮਾ. ਉਹੀ ਵੇਲਾ. ਇੱਕੋ ਸਮਾ.

ਸਮਕਾਲਿਕ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਕਾਲੀਨ ਵਿ–ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਸਮਕ ਸਮੱਖ ਸੰ. ਸਯਕ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਰੂਬਰੂ. ਪ੍ਰਤੱਖ (ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼).

ਸਮਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਪੂਰਨ ਭਈ ਸਮਗਰੀ ਕਬਹੂ ਨਹੀ ਟੂਟ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸਮਗ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਭ. ਸਾਰਾ. ਪੂਰਾ.

ਸਮਗ੍ਰਿਕਾ ਸਮਗ੍ਰੀ ਦੇਖੋ, ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤੇਰੀਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸਮਘਾ. ਸੰ. ਸਮਘੰ. ਵਿ–ਸਸਤਾ. ਬਿਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਖਰਚਣ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਸਹਘਾ । ੨ ਸਮਾ ਗਿਆ. ਲੀਨ ਹੋਇਆ. "ਹਰਿ ਅਸਥਿਰੁ ਸੋਵਿ ਸੁਖਿ ਸਮਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਸਮੱਛ. ਦੇਖੋ, ਸਮਕ.

ਸਮਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਨ. ਜੰਗਲ । ੨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ.

ਸਮਜਿ ਸਮਜਿਆ ਸਮਜਜਾ ਸੰ. ਸਯਜ੍ਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੀਰਤਿ. ਯਸ਼। ੨ ਸਭਾ. ਸਮਾਜ. ਮੰਡਲੀ. "ਪੰਚ ਭੂਤ ਏਕ ਘਰਿ ਰਾਖਿਲੇ ਸਮਜਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਕਾਮਾਦਿਕ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇਰੱਖੀ ਹੈ. "ਅਸਾਜਮੰ ਸਾਜਿ ਸਮਜਿਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਲੋਭ ਆਪਣੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਅਜੋਗ ਕੰਮ (ਲੁਕਕੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਹਿਆ), ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਲੋਕਲਾਜ ਭੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਸਮਝ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਬੋਧ. ਪੂਰਣ ਗਜਾਨ. ਸਮਜਕ ਗਜਾਨ. ਸਮਜਕ ਬੁੱਧਿ. "ਸਮਝ ਨ ਪਰੀ ਬਿਧੈ ਰਸਿ ਰਚਿਓ." (ਜੈਤ ਮ: ੯)

ਸਮਝ ਸੂਝ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਜਕਬੁੱਧਿ ਅਤੇ ਸਮਜਕ-ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. "ਸਮਝੈ ਸੂਝੈ ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੂਝੈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਸਮਝਣਾ ਸਮਝਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਜਾਣਨਾ. ਮਰਾ–ਸਮਜਣੇਂ. ਸੰਮਜਕ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. "ਸਮਝਤ ਨਹਿ ਰੇ ਅਜਾਨ !" (ਜੈਜਾ ਮ: ੯)

ਸਮਝਾਉਣਾ ਸਮਝਾਵਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਗਜਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਸਮਜਕ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣਾ.

ਸਮਟ. ਦੇਖੋ, ਸਮੇਟਨ। ੨ ਸੰ. ਸਮਿਸ੍ਟ. ਵਿ–ਉਦਸੋ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੀ. ਸਾਹਸੀ. "ਸਮਟ ਸਾਂਗ ਸੰਗ੍ਰਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਸਮਣੇ. ਸਮਾਣੇ. ਸਮਾਏ. ਮਿਲੇ. "ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਸਮਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਸਮਾਨਤਾ ਵਾਲੇ। ੩ ਸਮ ਵਰਣ ਹੋਏ. ਇੱਕ ਰੰਗ ਬਣੇ.

ਸਮਤ. ਸੰ. ਸਮਤ੍ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਤਾ. ਸਮਾਨਤਾ. ਤੁਲਜਤਾ. ਸਮਭਾਵ. "ਖੇਲਹਿ ਸਮਤ ਸਾਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਆਪ ਖੇਡਦੇ ਹੋਂ ਸਮਤ੍ਵ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ. "ਦੁਖ ਸੁਖ ਉਆ ਕੈ ਸਮਤ ਬੀਚਾਰਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਸੰ. ਸਮਸ੍ਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਭ ਥਾਂ. ਸਾਰੇ. "ਹਰਿ ਸਮਤ ਨਿਵਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਸਮਤਸਰ. ਸਮਤ੍ਵ ਦਾ ਸਰੋਵਰ. ਸਮਤਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਚਾਹਕ ਤਤ ਸਮਤਸਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸਮਤਸਾਰਿ. ਸਮਤ੍ਵ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਸਮਤ ੧.

ਸਮਤਾ } ਦੇਖੋ, ਸਮਤ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੁ
ਸਮਤੁ } ਹੈ ਜਿਸ ਨੋ ਸਮਤੁ ਸਭਕੋਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਸਮਤੁਲਿ. ਸਮਾਨ ਤੋਲ. ਹਮਵਜ਼ਨ. "ਤਾਸ ਸਮਤੁਲਿ ਨਹੀ ਆਨ ਕੋਊ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਸਮਥ } ਸੰ. ਸਮਥੰ. ਵਿ–ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ.
ਸਮਥੁ } "ਸਮਥ ਅਕਥ ਸੁਖ ਦਾਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਭੰਜਨ ਗੜਨ ਸਮਥੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਮਥ. ਸ਼ਾਂਤਿ। ੩ ਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਜ਼ੀਰ.

ਸਮਦ. ਵਿ–ਮਦ ਸਹਿਤ. ਹੰਕਾਰੀ। ੨ ਨਸ਼ਈ। ੩ صمد ਸ਼ਮਦ. ਲਾ ਪਰਵਾਹ. ਮੁਹਤਾਜੀ ਰਹਿਤ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ.

ਸਮਦਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦੁਲ ਸਮਦਖਾਨ.

ਸਮਦਰਸੀ. ਸੰ. समदर्शिन्. ਵਿ–ਸਮਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ. ਇਕਸਾਰ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਸਮਦਰਸੀ ਤਤੁ ਕਾ ਬੇਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਰਸਨ.

ਸਮਦਲ } ਸੰਗਜਾ–ਦਲ (ਸਮੁਦਾਇ) ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ.
ਸਮਦਲੁ } ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਅੰਦਰ ਸਮਭਾਵ. ਅਨੇਕ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ. "ਰਵਿਦਾਸ ਸਮਦਲੁ ਸਮਝਾਵੈ ਕੋਊ." (ਸ੍ਰੀ)

ਸਮਦੜਾ. ਵਿ–ਹੰਕਾਰੀ। ੨ ਨਸ਼ਈ। ੩ ਅਭਿਮਾਨ ਵਾਲੀ. ਸਮਦਾ.

ਸਮਦਾ. ਵਿ–ਮਦ ਵਾਲੀ.

ਸਮਦਿਸਟਿ. ਦੇਖੋ, ਸਮਦ੍ਰਿਸਟਿ.

ਸਮਦ੍ਰਿਸਟਾ. ਸੰ. समद्रष्टा–ਸਮਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ. ਵਿ–ਸਮਦਰਸੀ. "ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸਮਦ੍ਰਿਸਟਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਸਮਦ੍ਰਿਸਟਿ } ਸੰ. ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਨਜਰ.
ਸਮਦ੍ਰਿਸਟੀ } ਤੁਲਜ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਹਮ ਕਉ ਸਮਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਿਖਾਈ." (ਵਾਰ ਵਡੋ ਮ: ੪)

ਸਮਧਾ. ਸੰ. समिध्–ਸਮਿਧ੍. ਸੰਗਜਾ–ਹੋਮ ਲਈ ਵਰਤਣ ਯੋਗ ਕਾਠ। ੨ ਸੰ. समिध. ਕਾਠ. ਲੱਕੜ. "ਮਨ ਤਨ ਸਮਧਾ ਜੇ ਕਰੀ ਅਨੁ ਦਿਨ ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਸੰ.समृद्ध–ਸਮ੍ਰਿੱਧ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਬਹੁਤ ਸੰਪਦਾ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਘਰੁ ਲਧਾ ਸਹਜਿ ਸਮਧਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਏਤੜਿਆ ਵਿਚਹੁ ਸੋ ਜਨ ਸਮਧਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇਈ ਜਨ ਸਮਧੇ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) ੫ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ.

ਸਮਧੀ. ਸੰ. संबन्धी–ਸੰਬੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਨਾਤੀ. ਸਾਕ। ੨ ਕੁੜਮ. ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨ (ਲਾੜਾ ਲਾੜੀ) ਦੇ ਪਿਤਾ. "ਹੋਤ ਭਯੋ ਸਮਧੀਨ ਕੋ ਮੇਲ."(ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਸਮ (ਸਮਾਨ) ਧੀ (ਬੁੱਧਿ) ਵਾਲਾ.

ਸਮਧੇ. ਦੇਖੋ, ਸਮਧਾ.

ਸਮਨ. ਸੰ. ਸ਼ਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਸਾ. ਵਧ. ਵਿਨਾਸ਼. "ਜਾਂਕੇ ਆਨ ਸਮ ਨਾ ਵਿਘਨ ਗਨ ਸਮਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਿਸ ਦੇ ਹੋਰ ਤੁਲਜ ਨਹੀਂ, ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੨ ਸ਼ਾਂਤਿ। ੩ ਯਮਰਾਜ. ਧਰਮਰਾਜ। ੪ ਅੰਨ. ਅਨਾਜ। ੫ ਸੱਟ. ਚੋਟ. ਪ੍ਰਹਾਰ। ੬ ਅਨਾਦਰ। ੭ ਸੰ. श्मन. ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. ਜਿਸਮ। ੮ ਮੁਖ. ਮੂੰਹ। ੯ ਸੰ. समन. ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ। ੧੦ ਫ਼ਾ سمن ਚਮੇਲੀ। ੧੧ ਅ़ شن ਸ਼ਮਨ. ਵਿ–ਅੱਠਵਾਂ. ਅਸ਼੍ਟਮ। ੧੨ ਫ਼ਾ شمن ਸ਼ਮਨ. ਬੁਤਪਰਸ੍ਵ. ਮੂਰਤਿਪੂਜਕ.

ਸਮਨ੍ਵਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਿਲਿਤ.

ਸਮਪਨ } ਸੰ. समर्पण–ਸਮਪੰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ
ਸਮੱਪਨ } ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ. ਸਪੁਰਦ ਕਰਨਾ. ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. "ਜੀਉ ਸਮਪਉ ਆਪਣਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਤਿਨਰ ਸਯ ਸਹਸ ਸਮਪਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਸਮਬਿਅੰ } ਸੰ–ਅਵਜਯ. ਵਿ–ਪੂਰਣ ਨਿਰਵਿ-
ਸਮਬਿਜਅੰ } ਕਾਰ. ਸਦਾ ਇੱਕ ਰਸ. ਜਿਸ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਬਦਲਦੀ ਨਹੀਂ. "ਭਵ ਭੂਤ ਭਾਵ ਸਮਬਿਜਅੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਭਵ (ਵਰਤਮਾਨ) ਭੂਤ (ਵੀਤਿਆ) ਭਾਵ (ਭਵਿਸ਼ਜਤ) ਤੇਹਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਸ ਹੈ.

ਸਮਯ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲ. ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੨ ਸੰ.ਸ਼ਮਯ. ਅਭਿਮਾਨ. ਅਹੰਕਾਰ। ੩ ਆਸ਼ਚਰਯ. ਅਚਰਜ.

ਸਮਯਣੀ } ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਨਦੀ ਸ਼ਮਯ
ਸਮਯਨੀ } (ਅਭਿਮਾਨ) ਨਾਲ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰਣ ਅਭਿਮਾਨਿਨੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਮਯ ੨.

ਸਮਯਾ. ਸੰ. ਵਜ–ਨੇੜੇ. ਪਾਸ। ੨ ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ.

ਸਮਯਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮਿਆਨਾ.

ਸਮਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਮਰ. ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਯਾਦ ਕਰਨਾ. ਸਿਮਰਣ। ੪ ਸਮਰ ਇੱਕ ਛੱਪਯ ਛੰਦ ਦਾ ਭੇਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੫ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੮੨ ਲਘੁ ਹੋਣ। ੫ ਅ़ شمر ਸ਼ਮਰ. ਫਲ. ਮੇਵਾ। ੬ ਨਤੀਜਾ। ੭ ਅ़ سمر ਕਹਾਣੀ. ਕਥਾ। ੮ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸਮਰਕ਼ੰਦ. سمرقند ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬੁਖ਼ਾਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਸਮਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਮਰਕ਼ੰਦ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਮਿਸ਼ਰੀ ਜੇਹੇ ਫਲ ਹਨ ਜਿਸ ਥਾਂ.

ਸਮਰਖ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ–ਆਮਸ਼ੰ. ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ. ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ. "ਪੁਰਖ ਸਮਰਖਹਿ ਕੀਨ ਉਚਾਰੂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸਮਰਣ. ਸੰ. ਸ਼ਮਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਯਾਦ ਕਰਨਾ. ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ. ਚਿੰਤਨ.

ਸਮਰਣੇਨ. ਸੰ. स्मरणेन. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਰਿ. ਸਮਰਣ ਕਰਨ ਤੋਂ. ਯਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦਨੱਤਿ.

ਸਮਰਥ. ਸੰ. ਸੰ–ਅਥੰ. ਸਮਥੰ. ਵਿ–ਬਲਵਾਨ.ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲਾ। ੨ ਯੋਗ. ਲਾਇਕ. "ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਤੁਲਜ. ਬਰੋਬਰ. "ਹਮ ਹਰਿ ਸਿਉ ਧੜਾ ਕੀਆ ਜਿਸ ਕਾ ਕੋਈ ਸਮਰਥ ਨਾਹਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਸਮਰਥਨ. ਸੰ. ਸਮਥੰਨ. ਸੰ–ਅਥੰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਗਣਾ. ਯਾਚਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਯੁਕਤਿ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਪੱਕਾ (ਪੁਸ਼੍ਟ) ਕਰਨਾ. ਤਾਈਦ ਕਰਨੀ। ੩ ਫੈਸਿਲਾ.

ਸਮਰਥ ਪੰਥ. ਵਿ–ਯੋਗਜ ਪੰਥ. "ਸਭ ਦਿਨ ਕੇ ਸਮਰਥ ਪੰਥ ਬਿਠੁਲੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਸਮਰਥਾ. ਸੰ. ਸਾਮਥੰਜ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਯੋਗਜਤਾ. ਲਿਆਕਤ.

ਸਮਰਥੁ. ਦੇਖੋ, ਸਮਰਥ.

ਸਮਰਪਣ } ਦੇਖੋ, ਸਮੱਪਨ.
ਸਮਰਪਨ }

ਸਮਰਾਂਤਕ } ਸੰਗਜਾ–ਸਮਰ (ਜੰਗ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ
ਸਮਰਾਂਤਕਰ } ਵਾਲਾ, ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸ਼ਮਰ (ਕਾਮਦੇਵ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ.

ਸਮਰਾਥ } ਸਾਮਥੰਜ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮਰਥ. "ਨਾਨਕ
ਸਮਰਾਥਾ } ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਮਰਾਥ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਸਮਰਾਥਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਮਰਾਰਿ } ਸਮਰ(ਜੰਗ)ਦਾ ਵੈਰੀ, ਭਗੌੜਾ। ੨ ਸ਼ਮ-
ਸਮਰਾਰੀ } ਰਾਰਿ.ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਮਰ(ਕਾਮ)ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ.

ਸਮਰੂ } ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ Walter
ਸਮਰੂ ਕੀ ਬੇਗਮ } Reinhard ਸੀ ਪਰ ਉਪ ਨਾਉਂ Somers * ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਮਰੂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ. ਇਹ ਫ੍ਰੈਂਚ ਅਤੇ ਜਰਮਨ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸਨ ੧੭੨੦ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੀ ਜਹਾਜੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ, ਫੇਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਨਵਾਬ ਮੀਰ ਕਾਸਿਮ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਪਟਨੇ ਦੇ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲਈ. ਸਮਰੂ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਸਰਧਨੇ † ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਸਨ ੧੭੭੮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਆਗਰੇ ਹੋਈ.

ਬੇਗਮ ਸਮਰੂ ਲੁਤਫਅਲੀ ਖਾਨ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੫੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਸਮਰੂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ. ਸਨ ੧੭੭੮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮਰਨ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਾਂਭਿਆ. ਟਾਮਸ ਅਤੇ ਲੇਵਾਸੋ ਆਦਿ ਯੂਰਪੀਨਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰ ਰਖਕੇ ਕਈ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤੇ. ਸਨ ੧੭੯੩ ਵਿੱਚ ਲੇਵਾਸੋ ਨਾਲ ਬੇਗਮ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਲਈ. ਲੇਵਾਸੋ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਤਮਘਾਤ ਕਰਕੇ ਮਰਗਿਆ ਅਤੇ ਬੇਗਮ ਪਕੜੀ ਗਈ, ਪਰ ਟਾਮਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਖਲਾਸੀ ਪਾਕੇ ਬਹਾਲ ਹੋਗਈ. ਸਨ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਗੀ. ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਮੁਜੱਫਰਨਗਰ ਤੋਂ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਤਕ ਸੀ.

ਇਹ ਵਡੀ ਦਾਨੀ ਅਤੇ ਉਦਾਰਚਿੱਤ ਗਿਣੀ ਗਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਗਿਰਜੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਚੋਖਾ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ. ੨੭ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੩੬ ਨੂੰ ਸਮਰੂ ਦੀ ਬੇਗਮ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. "ਸਮਰੂ ਕੀ ਬੇਗਮ ਨੇ ਸਾਰਾ। ਬੀਚ ਅਇ ਥਾ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਾ." (ਪੰਪ੍)

ਸਮਰੂਪਕ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਕ (ੳ)

ਸਮਲ. ਦੇਖੋ, ਸਮਲਨਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਮਲ ਸਹਿਤ. ਮਲੀਨ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਮਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਪ। ੪ ਦੋਸ਼. ਕਲੰਕ.

ਸਮਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਭਲਨਾ. ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ.

ਸ਼ਮਲਾ. ਫ਼ਾ شملہ ਸੰਗਜਾ–ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਨ ਦੀ ਚਾਦਰ। ੨ ਸਾਫੇ ਦਾ ਪੱਲਾ, ਜੋ ਮੋਢਿਆਂ ਅਥਵਾ ਪਿੱਠ ਉੱਪਰ ਲਟਕਦਾ ਹੋਵੇ.

ਸਮਲੋਚਨ. ਵਿ–ਸਮਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ. ਇੱਕ ਨਜਰ ਨਾਲ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. "ਸਦਾ ਗਾਵਹਿ ਸਮਲੋਚਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਸਮਵਰਤੀ. ਸੰ. समवर्तिन्. ਵਿ–ਸਭ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ-ਰਾਜ। ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ.

ਸਮਵਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–(सम्–अव) ਮੇਲ. ਸੰਯੋਗ। ੨ ਸਮੁਦਾਇ. ਸਮੂਹ.

ਸਮਵਾਯ ਸੰਬੰਧ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਕਾਰਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਜਿਵੇਂ–ਤਾਗੇ ਅਤੇ ਕਪੜੇ ਦਾ ਸਮਵਾਯ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਸਮਵਾਯੀ. ਸੰ. समवायिन्. ਵਿ–ਸੰਬੰਧ ਵਾਲਾ. ਮੇਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਮਵਾਯੀ ਕਾਰਣ. ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਦਾ ਮਿੱਟੀ.

ਸਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰ੍ਹਾ. ਸਾਲ। ੨ ਰੁੱਤ. ਮੌਸਮ। ੩ ਅੱਧਾ ਸਾਲ. ਤਿੰਨ ਰੁੱਤਾਂ। ੪ ਸੰ. ਸਮਯ.ਕਾਲ.

---

* ਕਈਆਂ ਨੇ Sombre ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

† ਸਰਧਨਾ ਇਲਾਕਾ ਗੰਗ ਜਮਨ ਦੁਆਬ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਮੇਰਨ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵੇਲਾ। ੫ ਅ. ਆਸਮਾਨ। ੬ ਸ਼ ਸ਼ਮਅ. ਮੋਮਬੱਤੀ.

ਸਮਾਉ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਮਾਇ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਗਜ਼ਾਨ. ਇ਼ਲੂਮ। ੩ ਸੁਰਗ.

ਸਮਾਉਣ / **ਸਮਾਉਣਾ** ਸਮਜ਼ਕ–ਆਯਨ. ਚੌਗੀਤਰਾਂ. ਆ– ਮਿਲਨਾ. ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ. "ਸਬਦੁ ਰਤਨੁ ਜਿਤੁ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ਏਹੁ ਹੋਆ ਸਮਾਉ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ. ਦੇਹ ਤਿਆਗਕੇ ਆਤਮ-ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਵਨ.

ਸਮਾਇ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਉਣਾ. "ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਸਮਾਇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩) ੨ ਅ਼ਮਲ. ਅਭ਼ਜ਼ਾਸ. "ਨਾਉ ਲੈਨਿ ਅਰੁ ਕਰਨਿ ਸਮਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਾਪਤੀ. "ਹਰਿਰਸੁ ਸਾਧੂ ਹਾਟਿ ਸਮਾਇ."(ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਲਯ. ਵਿਨਾਸ਼. ਸ਼ਮਨ. "ਮਲ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਸਮਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੫ ਵਿ–ਸ–ਮਾਇ. ਮਾਇਆ ਸਹਿਤ. "ਦੁਖ ਮਹਿ ਸਵੈ ਸਮਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੬ ਸ–ਮਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਹਿਤ. "ਦੇਦਾ ਰਿਜਕ ਸਮਾਇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩) ੭ ਅ. ਸਮਾਅ. ਗਾਉਣਾ ਸੁਣਨਾ। ੮ ਵਜਦ.ਮਸ੍ਤੀ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਸਮਾਧਿ. "ਤਉ ਦਰਸਨ ਕੀ ਕਰਉ ਸਮਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)"ਜਨੁ ਕਰੀ ਸਮਾਇ ਪਠਾਨੀ ਸੁਣਕੈ ਰਾਗ ਨੂੰ." (ਚੰਡੀ ੩) ੯ ਅ. ਸਮਾਅ਼ਤ. ਸੁਣਨਾ. ਸ਼ਰਵਣ. "ਕੰਨੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੧੦ ਸੰ. ਸ਼ਮਯ. ਅਭਿਮਾਨ. ਅਹੰਕਾਰ. "ਕੋਈ ਭੀਖਕ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ। ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੧੧ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਯ.

ਸਮਾਇਆ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ. ਅਭੇਦ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਾਇਆ ਸਹਿਤ.

ਸਮਾਇਣ / **ਸਮਾਇਣੁ** / **ਸਮਾਇਨ** ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਮਾਉਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦਹੀਂ ਦੀ ਲਾਗ. ਜਾਮਣ. ਜਾਗ. "ਦੂਧੁ ਕਰਮ ਫੁਨਿ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇਣੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੩ ਸ਼ਮਨ. ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ. "ਲਬਿ ਲੋਭਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਮਾਤਾ ਗਰਬਿ ਭਇਆ ਸਮਾਇਣੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਸ਼ਮਯਨ. ਹਾਸੀ. ਹਾਸਜ.

ਸਮਾਇਲਾ. ਲੀਨ ਹੋਇਆ. ਸਮਾਇਆ. "ਨਾਮਾ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇਲਾ." (ਪ੍ਰਭਾ)

ਸਮਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਾਂਤਿ. ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ. ਸ਼ਾਮਜ। ੨ ਵਜਾਪ੍ਤਿ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਲਯਤਾ. ਲੀਨਤਾ. "ਉਪਜੈ ਨਿਪਜੈ ਨਿਪਜਿ ਸਮਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਸਮਾਉਂਦਾ (ਲੈ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ। ੪ ਫ਼ਾ. ਸ਼ੁਨਵਾਈ. ਸੁਣਵਾਈ. ਸੁਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਮਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੬ ਦੇਖੋ, ਸਰਣਿ ਸਮਾਈ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਇ ੭ ਅਤੇ ੮. "ਭਰੇ ਸੇਖ ਜੈਸੇ ਸਮਾਈ ਸਮਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩੫) ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਖ ਐਸੇ ਭਾਰੇ (ਲਿਟਾਏ) ਮਾਨੋ ਰਾਗ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਮਸ੍ਤ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ.

ਸਮਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮ–ਆਸ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਵਜ਼ਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਕਾਰ. ਜਿਵੇਂ–ਗੁਰਸਿੱਖਰੀਤਿ ਆਦਿਕ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਸ ਹੈ।* ੪ ਸੰਕੋਪ. ਖ਼ੁਲਾਸਾ. "ਦੂਜੇ ਹੁਇ ਵਿਤ ਵਜਾਸ ਸਮਾਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਵਕਤਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਗੁਣ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੋਵੇ.

ਸਮਾਸਨ / **ਸਮਾਸਮ** / **ਸਮਾਸਿਮ** ਅ. ਸਮਾਸਿਮ. ਇਹ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਸਮਸਿਮਤ ਦਾ. ਲਾਲ ਕੀੜੇ. ਇਹ ਕੀੜੇ ਅਕਸਰ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਹੁੰਮ ਵਿੱਚ ਖੁੱਡਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਮਾਨਹੁ ਪੋਖ ਸਮਾਸਨ ਕੇ ਮੁਖ ਧਾਇ ਚਲੀ ਮਿਲ ਜੂਥ ਅਹੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੱਪਣਾਂ ਪਤੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦੌੜੀਆਂ ਹਨ.

ਸਮਾਸੀ. ਸਮਾਵਸੀ. ਲੀਨ ਹੋਵੇਗਾ. ਸਮਾਵੇਗਾ. "ਜਿਨ ਸੋਵਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਜੀ, ਸੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪਿ ਸਮਾਸੀ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

* ਵਯਾਕਰਣ ਵਿੱਚ ਅਵਯਈ ਭਾਵ, ਤਤਪੁਰੁਸ਼, ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣ, ਦ੍ਵੰਦ ਆਦਿਕ ਸਮਾਸਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਸਮਾਸੋਕ੍ਤਿ. ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. (ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਕਥਨ) ਕਿਸੇ ਮੁੱਖ ਵਸਤੁ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਗੌਣ ਵਸਤੁ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕਥਨ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ "ਸਮਾਸੋਕ੍ਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸੁਨ ਗਰਜ ਕੋ ਜੰਬੁਕ ਹੋਏ ਮੌਨ. ×××
ਰੋਗੀ ਨਿਰਬਲ ਸਿੰਘ ਪਿਖ ਮੂਸਾ ਭਏ ਦਿਲੇਰ.
ਇਸ ਥਾਂ ਜੰਬੁਕ ਤੋਂ ਕਾਇਰ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਹੋਇਆ, ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਮੂਸਾ ਤੋਂ ਪਾਮਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬੋਧ ਹੋਇਆ.

ਸਮਾਸ਼੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੰ–ਆਸ਼੍ਰਿਤ. ਆਸਰੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸ਼ਰਣ ਆਇਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਪਨਾਹ ਲਈ ਹੈ। ੩ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਸਮਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਉਣਾ, ਸਮਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਹਾ। ੨ ਸ–ਉਮਾਹ। ੩ ਸੰਵਹਨ. ਪਹੁਚਾਉਣਾ "ਸਭਨਾ ਰਿਜਕ ਸਮਾਹਦਾ ਪਿਆਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੪ ਅ. ਸੱਮਾਹ. ਵਿ–ਉਦਾਰਾਤਮਾ। ੫ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ.

ਸਮਾਹਰ. ਸੰ. ਸਮਾਹਾਰ. ਸੰਗ੍ਰਹਿ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ. "ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਸਚਿ ਸਮਾਹਰ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਮਾਸ. ਅਰਥਾਤ ਬਹੁਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸਮਾਹਾਰ.

ਸਮਾਹਰਾ / **ਸਮਾਹੜਾ** ਸੰ. ਸਮਾਹ੍ਰਤ–ਸਮਾਹ੍ਰਿਤ. ਸੰ–ਆਹ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਜਮਾ ਕੀਤਾ। ੨ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕੀਤਾ। ੩ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ. "ਸੋ ਭਗਤਾਂ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ਸਚਿ ਸਮਾਹਰਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਸ–ਉਮਾਹੜਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ. ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ. "ਭਇਆ ਸਮਾਹੜਾ ਹਰਿਰਤਨ ਵਿਸਾਹਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਮਾਹਾ. ਸੰ. ਸ੍ਯਸਾਹ੍ਰਤ–ਸਮਾਹ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਜਮਾ ਕੀਤਾ. ਸੰਗ੍ਰਹੀਤ. ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ. ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ. "ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਪਾਛੈ ਕਰਿਆ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹਾ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) "ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੈ ਗਰੀਬੀ ਸਮਾਹਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸਮਾਇਆ. ਲੀਨ ਹੋਇਆ. "ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਭਗਤ ਸਮਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਹਿਤ. "ਆਪੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਸਮਾਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਹਰ ੨.

ਸਮਾਹਿਓ / **ਸਮਾਹਿਆ** ਦੇਖੋ, ਸਮਾਹਿਤ.

ਸਮਾਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਮਾਧਿ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ. ਏਕਾਗ੍ਰ ਮਨ. "ਸਹਿਜ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਹਿਓ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ੁੱਧ। ੪ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਓ ਸਮਾਹਿਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਸਮਾਹਿਆ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਸਮਾਹੀ. ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸਮਾਹੀਐ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਹ ਅਤੇ ਸਮਾਹਾ. "ਰਿਜਕ ਸਮਾਹੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨, ਮ: ੫)

ਸਮਾਂਹੁ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਹ.

ਸਮਾਗ / **ਸਮਾਗਮ** ਸੰ. ਸਮਾਗਮ. ਸਮ੍–ਆ–ਗਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਮੇਲ. ਮਿਲਾਪ. ਸੰਯੋਗ. "ਏਕ ਪਲ ਸੁਖ ਸਾਧਸਮਾਗਮ ਕੋਟਿ ਬੈਕੁੰਠਹ ਪਾਏ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮਿਲਿ ਸਾਧਸਮਾਗੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਆਗਮਨ. ਆਉਂਣਾ। ੩ ਸੈਭੁਨ.

ਸਮਾਗਾ. ਸੰ. ਸਮਾਗਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਸੰ–ਆਗਤ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਦੇਉ ਸਮਾਗਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਸਮਾਗੈ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਗਮ.

ਸਮਾਚਰ. ਸਮਾਚਰਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸਮਾਚਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮਜ਼ਕ ਆਚਰਣ. ਨੇਕ ਚਾਲ ਚਲਨ। ੨ ਅਮਲ ਕਰਨਾ. ਅਭ਼ਜ਼ਾਸ ਕਰਨਾ. "ਗੁਰਸਬਦਿ ਸਮਾਚਰਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਐਸੀ ਬੁਧਿ ਸਮਾਚਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) "ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸਮਾਚਰੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸਮਾਚਰਿਓ / **ਸਮਾਚਰੀ** / **ਸਮਾਚਰੇ** ਦੇਖੋ, ਸਮਾਚਰਣ.

ਸਮਾਚਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮ੍–ਆਚਾਰ. ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਾਲ। ੨ ਖ਼ਬਰ. ਸੁਧ। ੩ ਸੁਨੇਹਾ. ਸੰਦੇਸ਼ਾ। ੪ ਰੀਤਿ. ਰਸਮ. ਰਿਵਾਜ.

ਸਮਾਚਾਰ ਪਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਖ਼ਬਾਰ. Newspaper.

ਸਮਾਚੀ. ਸ਼ਮੀਚੀਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸਮਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮ੍–ਅਜ. ਇਕੱਠ। ੨ ਸਭਾ। ੩ ਸਭਾ ਦਾ ਕਮਰਾ। ੪ ਹਾਥੀ. ਇਹ "ਸਾਮਜ" ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮਜ.

ਸਮਾਣਉ. ਵਿ–ਸਮਾਇਆ. ਸੰਮਿਲਿਤ.

ਸਮਾਣਾ. ਵਿ–ਸਮਾਇਆ. ਮਿਲਿਆ."ਸਰਬੇ ਸਮਾਣਾ ਆਪਿ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰ ਮਾਨਿਤ. ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. "ਜਜਿ ਕਾਜ ਵੀਆਹਿ ਸੁਹਾਵੈ ਓਥੈ ਮਾਸ ਸਮਾਣਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਾ.

ਸਮਾਣੀ. ਵਿ–ਸੰਮਿਲਿਤ. ਮਿਲੀ ਹੋਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਾ.

ਸਮਾਣੇ. ਸਮਾਏ. ਮਿਲੇ. "ਕਾਲ ਕੰਟਕ ਮਾਰਿ ਸਮਾਣੇ ਰਾਮ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਸ਼ਮਨ (ਨਾਸ਼) ਕੀਤੇ. ਛੇਦਨ ਕੀਤੇ.

ਸਮਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਇ ੬। ੨ ਸਮਾਵਤ. ਲੈ ਹੁੰਦਾ.

ਸਮਾਤਾ / **ਸਮਾਤੇ** ਵਿ–ਮਿਲਿਆ. ਮਿਲੇ. ਸਮਾਏ.

ਸ਼ਮਾਦਾਨ. ਫ਼ਾ–ਸ਼ਮਅ਼–ਦਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਤੀਦਾਨ। ੨ ਦੀਵਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ. ਦੀਵਟ.

ਸਮਾਦਿ. ਸ਼ਮਦਮ ਆਦਿ ਸਾਧਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸੰਪੱਤਿ.

ਸਮਾਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੜ੍ਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਧਿ.

ਸਮਾਧ ਭਾਈ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਭਾਈ ਰੂਪ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਇੱਥੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਇਹ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚਰਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਇੱਥੇ ਪੰਡਿਤ ਭੋਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਉਦਾਸੀ,ਨਜਾਫ ਦੇ ਅਦੁਤੀ ਪੰਡਿਤ ਹੋਏ ਹਨ.

ਸਮਾਧਾ. ਸੰ. ਸੰ–ਆ–ਧਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਗੜਾ ਮਿਟਾਉਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ। ੩ ਚਿੱਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਧਾਨ.

ਸਮਾਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮ੍–ਆ–ਧਾਨ. ਧਯਾਨ. ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਉ। ੨ ਧੀਰਜ। ੩ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ। ੪ ਫੈਸਿਲਾ.

ਸਮਾਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮ੍–ਆ–ਧੀ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚਿੱਤ ਦੇ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਧਯੇਯ ਵਿੱਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ। ੩ ਇੱਕ ਵੈਸ਼ਜ, ਜੋ ਸੁਰਥ ਰਾਜਾ ਦਾ ਸਾਥੀ ਦੁਰਗਾਭ੍ਗਤ ਸੀ. "ਸਮੇਤ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. ਹੋਰ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋਜਾਣਾ "ਸਮਾਧਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਖਿਦਰਾਣੇ ਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜ਼ਦ ਪਾਯਾ ਹੈ ਘਮਸ਼ਾਨ,
ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਅਰ ਭਾਗ ਕੌਰ ਸੱਗ ਸਿੰਘ ਪਹੁਚੇ ਆਨ,
ਕਰੀ ਮਾਰ ਸ਼ਤ੍ਰੁਨ ਪਰ ਐਸੀ ਦੀਨੇ ਪੈਰ ਹਿਲਾਯ,
ਘਾਯਲ ਥਕੇ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਵੈਰੀ ਭਾਗੇ ਪੀਠ ਦਿਖਾਯ.
ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਪਹੁਚਨਾ ਅਤੇ ਪਾਨੀ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਭੱਜਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਏ। ੫ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਭਸਮ ਅਥਵਾ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਬਣਾਇਆ ਮਠ. ਛਤਰੀ। ੬ ਨਿਦ੍ਰਾ. ਨੀਂਦ.

ਸਮਾਧਿਓ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਧਯ. "ਜਹ ਨਾਮ ਸਮਾਧਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਸਮਾਧਿਹਰਾ. ਵਿ–ਸਮਾਧਿਹਾਰ. ਸਮਾਧਿ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ. "ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸਮਾਧਿਹਰਾ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਮਾਧੇਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਕਰਨ ਲਾਇਕ। ੨ ਸਿਖਯਾ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੪ ਉੱਤਰ ਦੇ ਯੋਗ੍ਯ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ.

ਸਮਾਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਤੁਲ੍ਯ. ਬਰਾਬਰ. ਜੇਹਾ। ੨ ਸਮਾਇਆ. ਮਿਲਿਆ. "ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੬। ੪ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੁ। ੫ ਆਦਰ. ਸੰਮਾਨ. "ਰਾਜ ਦੁਆਰੈ ਸੋਭ ਸਮਾਨੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਸ–ਮਾਨ. ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨ. ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣ. "ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਨ ਕਥਾ ਭ੍ਰਵੈ ਸੁਪਚ ਤੁਲਿ ਸਮਾਨ." (ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੭ ਸਮਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸਮਾਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਿਕਾ.

ਸਮਾਨਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਰਾਬਰੀ. ਤੁੱਲਤਾ. ਸਮਭਾਵ.

ਸਮਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਾਯਬਾਨ. ਚੰਦੋਆ. ਸ਼ਾਮਿਆਨਾ. "ਊਚ ਸਮਾਨਾ ਠਾਕਰ ਤੇਰੋ, ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂ ਤਾਨੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਉੱਚਾ ਸ਼ਾਯਬਾਨ (ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ) ਤੇਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਥੋਂ ਬਿਨਾ ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਲ (ਤਾਨ) ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਹੀਂ। ੩ ਪਟਿਆਲੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਨਗਰ,ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੋਂ ੧੭ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਫ਼ਾਰਿਸ ਦਾ "ਸਮਾਨਿਦ" ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਇਸ ਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਥਾਂ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤ੍ਰ ਢਾਕੇ ਵਾਙ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਈ ਯੂਰਪ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲੀਤਾ ਹੈ. ਸਮਾਨੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਜੱਲਾਦ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਸੈਯਦਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਹੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਜੱਲਾਦਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੋਹੇ ਸਨ. ਇਸ ਲਈ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੬ (ਸਨ ੧੭੦੮) ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਮਫਲ ਭੁਗਾਇਆ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਸਮਾਨੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਅਸ੍ਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸਮਾਨੇ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੜ੍ਹੀ ਨਜ਼ੀਰ। ੪ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ. ਭ੍ਰਾਵ–ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਮਨਮੁਖ ਤਤੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਪਸੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਸਮਾਨਿ. ਤੁੱਲ. ਬਰਾਬਰ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨ. "ਗੁਰ ਸਮਾਨਿ ਤੀਰਥੁ ਨਹੀ ਕੋਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਸ–ਮਾਨਜ. ਵਿ–ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਆਦਰ ਲਾਇਕ. "ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਸੰਤ ਸਮਾਨਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਸਮਾਨਿਕਾ. ਛਿੱਕ ਛੰਦ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਰ ਜ ਗ, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ, ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਧਾਰ ਕੈ ਗੁਰੂ ਗਿਰਾ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੈਂ ਫਿਰਾ।
ਸ਼ਾਂਤਚਿੱਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹਜੋ। ਲਾਭ ਦੇਹ ਕੋ ਲਹਜੋ॥

(ਅ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ" ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਸਮਾਨਿਕਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ ਰ ਲ ਗ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਨਰੇਸ ਸੰਗ ਕੈਦਏ। ਪ੍ਰਬੀਨ ਬੀਨਕੈ ਲਏ।
ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਹ੍ਵੈ ਚਲੇ। ਸੁਬੀਰ ਬੀਰਹਾ ਭਲੇ॥
(ਰਾਮਾਵ)

ਸਮਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮੱਲਿਕਾ.

ਸਮਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨ.

ਸਮਾਨੈ. ਸਮਾਨ ਹੈ. ਸਮਾਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨ. "ਰਵਿ ਸਸਿ ਏਕੋ ਗ੍ਰਿਹਿ ਉਦਿਆਨੈ। ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ ਸਮਾਨੈ॥" (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਇਜ਼ਾ ਪਿੰਗਲਾ, ਘਰ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਉਸ ਲਈ ਇੱਕੋ ਹਨ, ਸਾਧਾਰਣ ਕਰਮ ਅਤੇ ਜਸ ਵਾਲੀ ਕਰਣੀ ਸਮਾਨ ਹੈ.

ਸਮਾਪਤ. ਸੰ. ਸਮਾਪ੍ਤ. ਵਿ–ਖ਼ਤਮ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰ–ਆਪ੍ਤ. ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਪਹੁੰਚਿਆ.

ਸਮਾਪਤਿ. ਸੰ. ਸਮਾਪ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੋਗ. ਖ਼ਾਤਿਮਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤੀ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਣ ਦਾ ਭ੍ਰਾਵ.

ਸਮਾਯ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਇ। ੨ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ "ਸਮ੍ਹਾ" ਭੀ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ੧ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੀਵਾ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਆਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਖ਼ਬਰ ਪੁੱਜੀ ਕਿ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਇੱਕ ਵਣ ਕਰੀਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆਸਣ ਵਿਛਾਕੇ ਬੈਠ ਗਏ.

ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਮੇਵੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ. ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ. ਇੱਥੇ ਮੰਦਿਰ ਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਪੱਕੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੪੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਰਿੰਦ੍ਪੁਰਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ੯ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਸਮਾਰ. ਸੰ. ਸ੍ਮਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸਮਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਪਹਿਰੇ) "ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ਸਮਾਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਮਾਰਉ. ਸ੍ਮਰਣ (ਯਾਦ) ਕਰੋ. "ਸਮਾਰਉ ਨਾਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਸਮਾਰਸਿ / ਸਮਾਰਸੀ ਸ੍ਮਰਸਿ. ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਉ ਕਿਉ ਨ ਸਮਾਰਸਿ ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਸ੍ਮਾਰਸਿ. ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸਮਾਰਤ. ਸੰ. ਸ੍ਮਾਰ੍ਤ. ਵਿ–ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਧਰਮ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਦੇਵਤਿਆਂ (ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸ਼ਿਵ, ਦੁਰਗਾ, ਗਣੇਸ਼, ਸੂਰਜ) ਦੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਮੰਨਕੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

ਸਮਾਰਨ / ਸਮਾਰਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਸੱਂਵਾਰਨ. ਦੁਰਸ੍ਤ ਕਰਨਾ. ਸੁਧਾਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਮਾਰਣ. ਯਾਦ ਕਰਾਉਣਾ. ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣਾ. "ਸੁਮਤਿ ਸਮਾਰਨ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸਮਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਰ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ੍ਮਰਣ (ਚੇਤੇ) ਕਰਕੇ. "ਉਨ ਸਮਾਰਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸਾਧਾਰੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਸਮਾਰਿਆ. ਸ੍ਮਰਣ (ਯਾਦ) ਕੀਤਾ. "ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸਮਾਰਿਆ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਸੱਂਵਾਰਿਆ. ਸੁਧਾਰਿਆ.

ਸਮਾਰੀ. ਸੱਂਵਾਰੀ. ਸੁਧਾਰੀ। ੨ ਸ੍ਮਰਾਮਿ. ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਕਦੇ ਨ ਵਿਸਾਰੀ ਅਨਦਿਨ ਸਮਾਰੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਸਮਾਰੈ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਰ.

ਸਮਾਲ / ਸਮਾਲਸਿ / ਸਮਾਲਸੀ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਰ, ਸਮਾਰਸਿ ਅਤੇ ਸਮਾਰਸੀ.

ਸਮਾਲਨ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਰਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਭਾਲਨ.

ਸਮਾਲਿ. ਸੱਂਭਾਲਕੇ। ੨ ਸਾਵਧਾਨੀ (ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ) ਨਾਲ. "ਸਾਹੁ ਸੁਜਾਣੁ ਹੈ ਲੈਸੀ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸਮਾਲੂ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭਾਲੂ.

ਸਮਾਲੇਨ. ਸ੍ਮਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ.

ਸਮਾਲੋਚਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਛੀ ਤਰਾਂ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਆਲੋਚਨਾ.

ਸਮਾਵਨ / ਸਮਾਵਨਾ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਉਣਾ. "ਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈ ਕਹ ਰਹੈ ਕਹ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵੈ ?" (ਵਾਰ ਬਸ) ੨ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ. ਦੇਹ ਤ੍ਯਾਗਣਾ. "ਜਾਨਜੋ ਸਭਿਨ ਸਮਾਵਨ ਭ੍ਰਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਮਾਵੈ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਮਾਵਨ.

ਸਮਾਵੇਸ਼. ਸੰ. (ਸਮ੍–ਆ–ਵਿਸ਼੍) ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਤ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਚਨ ਵਿੱਚ ਲੈਆਉਣਾ। ੨ ਹਠ। ੩ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਾਖ਼ਿਲਾ। ੪ ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਭ੍ਰਾਵ। ੫ ਮਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਰਫ ਲਾਉਣ ਦਾ ਭ੍ਰਾਵ.

ਸਮਾਵੈ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਮਾਵਨ.

ਸਮਿਓ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮਾ. ਵੇਲਾ. "ਨਾਨਕ ਸਮਿਓ ਰਮਿ ਗਇਓ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਸਮਿਆ. ਵਿ–ਸੁੱਤਾ. ਸੌਂ ਵਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਯਾ.

ਸਮਿਆਨਾ. ਫ਼ਾ [شمشیانہ] ਸ਼ਾਮਯਾਨਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦੋਆ. ਸ਼ਾਇਬਾਨ.

ਸਮਿਗ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਸਗਲ ਸਮਿਗ੍ਰੀ ਏਕਸ ਘਟ ਮਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਮਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਮਿਤਿ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਮਿਤ. ਵਿ–ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਮੁਸਕੜਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ. "ਕਮਲਾਨਨ ਵਾਕ ਕਹੇ ਸਮਿਤੰ." (ਨਾਪ) ੪ ਸੰ. ਸ਼ਮਿਤ. ਵਿ–ਸ਼ਮਨ (ਨਾਸ਼) ਕੀਤਾ। ੫ ਸ਼ਾਂਤ. ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸਮਿਤਪਾਣਿ. ਸੰ. ਸਮਿਤ੍ਪਾਣਿ.ਵਿ–ਸਮਧਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ. ਈਂਧਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲਏ ਹੋਏ। ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਲਈ ਸਮਧਾ ਆਦਿ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲਈ ਹੈ.

ਸਮਿਤਿ. ਸ–ਮਿਤਿ. ਵਿ–ਮਾਪ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਹਿਤ. ਤੋਲਿਆ. ਮਾਪਿਆ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੩ ਸਭਾ. ਮੰਡਲੀ। ੪ ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ.

ਸਮਿਥ. Sir Harry G. W. Smith. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੮੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋਕੇ ਯੂਰਪ ਦੀ ਕਈ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦਿਖਾਈ. ਸਨ ੧੮੩੯ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਰਨੈਲ ਬਣਿਆ. ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਅਲੀਵਾਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਬਹੁਤ ਨਾਮ ਪਾਇਆ. ਸਨ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਏਹ ਕੇਪ ਆਵ ਗੁਡ ਹੋਪ (Cape of Good-Hope) ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣਿਆ. ਸਨ ੧੮੬੦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ "ਹੈਰੀ ਸਮਿਥ" ਅਤੇ 'ਅਲੀਵਾਲ' ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ 'ਲੇਡੀ ਸਮਿਥ' ਨਗਰ ਵਸਿਆ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਅਗਨਿ। ੩ ਆਹੁਤੀ। ੪ ਜੰਗ.

ਸ਼ਮੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਡੀ. ਜੰਡ ਦਾ ਬਿਰਛ. L. Mimosa Suma. ਦੇਖੋ, ਸਸਿਬਰ ਅਤੇ ਸਮੀਗਰਭ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਮਿਨ. ਵਿ–ਸ਼ਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ.

ਸਮੀਆ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਮੀ. ਵਿ–ਸ਼ਾਂਤਮਨ. ਸ਼ਮ ਸਾਧਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਸਮਯਾ. ਵਜ–ਮਧ੍ਯ. ਵਿੱਚ। ੩ ਨੇੜੇ. "ਜਾਕਾ ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਹੈ ਸਮੀਆ। ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕਹੁ ਕਾਕੀ ਕਮੀਆ ?" (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸਮੀਕਣ. ਦੇਖੋ, ਸਮੀਛਨ.

ਸਮੀਗਰਭ. ਸੰ. ਸ਼ਮੀਗਰ੍ਭ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ. ਸ਼ਮੀ. (ਜੰਡੀ) ਦੀ ਲੱਕੜਾਂ ਘਸਾਕੇ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਅੱਗ, ਜੋ ਯੱਗ ਅਤੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਲਈ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀ ਹੈ.

ਸਮੀਚੀਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਯੋਗ੍ਯ. ਠੀਕ. ਮੁਨਾਸਿਬ। ੨ ਪੂਰਣ. ਮੁਕੰਮਲ.

ਸਮੀਛਨ. ਸੰ. ਸਮ੍–ਈਕ੍ਸ਼ਣ. ਸਮੀਕ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਧ੍ਯਾਨ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ.

ਸਮੀਛਾ. ਸੰ. ਸਮੀਕ੍ਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮੀਛਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਚਾਰਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ। ੨ ਰਾਇ. ਸੰਮਤੀ। ੩ ਨਿਰਣਾ.

ਸਮੀਜੈ. ਸ਼ਯਨ ਕਰੀਜੈ। ੨ ਸਮਾਈਜੈ. ਸਮਾ ਜਾਓ. ਮਿਲ ਜਾਓ. "ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮੀਜੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੩ ਸਮਾਈਦਾ ਹੈ.

ਸਮੀਤਾ. ਵਿ–ਸਮਾਇਆ. ਮਿਲਿਆ। ੨ ਸ੍ਮਿਤ. ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਬੁਝਿ ਸਚੁ ਸਮੀਤਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਸਮੀਪ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਕੋਲ.

ਸਮੀਪਤ. ਵਿ–ਅਤਿ ਸਮੀਪ. ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਵਜਾਪੂ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼. "ਮਿਰਤ ਲੋਕ ਪਇਆਲ ਸਮੀਪਤ ਅਸਥਿਰ ਥਾਨ ਜਿਸੁ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਸਮੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮ੍–ਈਰ. ਪਵਨ. ਪੌਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੋਧ ਰਾਯ.

ਸਮੀਰਸੁਤ / **ਸਮੀਰ ਤਨਯ** } ਸੰਗਜਾ–ਸਮੀਰ (ਪੌਣ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨੂਮਾਨ। ੨ ਭੀਮਸੇਨ.

ਸਮੀਰ ਦਾ ਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟ ਸਮੀਰ.

ਸਮੀਲਾ. ਵਿ–ਸੰਮਿਲਿਤ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸਮੁਹ. ਵਿ–ਸੰਮੁਖ (ਸਨਮੁਖ). ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ੨ ਮੁਖਤੀਕ. ਮੂੰਹ ਤਾਂਈਂ. "ਪਾਲਿ ਸਮੁਹਾ ਸਰਵਰ ਭਰਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੀਕ ਸਰੋਵਰ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਸਮੁਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮੁਹ.

ਸਮੁਹਾਇ. ਸੰਮੁਖ–ਆਇ. "ਅਵਰ ਕਵਨ ਸਮੁਹਾਇ ਹੈ ?" (ਪਾਰਸਾਵ) ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਵੇਗਾ.

ਸਮੁਹਾਤ. ਸਨਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸਮੁਹਿ / **ਸਮੁਹੇ** } ਦੇਖੋ, ਸਮੁਹ.

ਸਮੁਖ. ਵਿ–ਸੰਮੁਖ. ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਮੂੰਹ ਦੇ ਅੱਗੇ. "ਸਮੁਖ ਪਰਾਂਮੁਖ ਕਬਿ ਵਿਚਰੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਮੁਚਾ / **ਸਮੁਚੈ** / **ਸਮੁੱਚਯ** } ਸੰ. समुच्चय. (ਸਮ੍–ਉਦ੍–ਚਿ) ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਪਦ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਅਨ੍ਵਯ ਕਰਨਾ. ਜੈਸੇ–ਮੂਰਖ, ਪੰਡਿਤ, ਕਵੀ, ਭੰਡ, ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ. ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਨ੍ਵਯ ਸਾਰਿਆਂ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਬਹੁਤ ਭਾਵ ਇਕੱਠੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ, ਇਹ "ਸਮੁੱਚਯ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪੈਂਦੇ ਖ਼ਾਂ ਦੇ ਕੰਠ ਪਰ ਚਲੀ ਗੁਰੂ ਤਲਵਾਰ,
ਸ਼ੋਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਛਤਾਉ ਤਬ ਉਦੈ ਭਏ ਇੱਕ ਬਾਰ.

(ਅ) ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਜੇ ਅਨੇਕ ਮਿਲਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨ, ਇਹ ਸਮੁੱਚਯ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੁੰਦਰਤਾ ਯੋਵਨ ਔ ਧਨ ਮਿਲ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਸੋਂ,
ਨਰ ਮਨ ਵਿਖੇ ਬਹੁ ਮਦ ਉਪਜਾਤ ਹੈਂ.

ਸਮੁੱਛਤ. ਸੰ.समुच्छ्रित–ਸਮੁਛ੍ਰਿਤ. (ਸਮ੍–ਉਦ੍–ਸ਼੍ਰਿ) ਵਿ–ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਉੱਚਾ. "ਸਮੁੱਛਤ ਕੈ ਬਹਿਯਾਂ ਗਹਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਮੁਝੈ. ਸਬੋਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਮਝਦਾ ਹੈ. "ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਹਜਿ ਸਮੁਝੈ." (ਭਾਗੁ)

ਸਮੁਦ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮ੍–ਉਦ. ਸਾਗਰ. ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਿ–ਮੁਦ (ਅਨੰਦ) ਸਹਿਤ. ਖ਼ੁਸ਼.

ਸਮੁੰਦ. ਸਾਗਰ. ਦੇਖੋ, ਸਮੁਦ੍। ੨ ਵਿ–ਸੀਮਾ (ਹੱਦ) ਵਾਲਾ। ੩ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਯੰਤ. ਹੱਦ ਤੀਕ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਖਾਡੀ. ਖ਼ਲੀਜ. "ਆਪਿ ਸਮੁੰਦ ਆਪਿ ਹੈ ਸਾਗਰ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਸਮੁੰਦ ਸਾਗਰ. ਵਿ–ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਯੰਤ ਸਾਗਰ. ਹੱਦ ਤੀਕ ਸਮੁੰਦਰ. "ਜੇਤਾ ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਨੀਰਿ ਭਰਿਆ ਤੇਤੇ ਅਉਗਣ ਹਮਾਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਸਮੁੰਦ ਖ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦੁਲ ਸਮਦਖ਼ਾਨ.

ਸਮੁੰਦਪਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪੀਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ, ਸ਼ਰਾਬ. ਸੁਰਾ. "ਸਮੁੰਦਪਾਨ ਪਾਨਕੈ। ਗਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਪਾਣਿ ਲੈ." (ਚੰਡੀ ੨)*

ਸਮੁਦਰ / **ਸਮੁੰਦਰ** } ਦੇਖੋ, ਸਮੁਦ੍। ੨ ਖ਼ਾ. ਦੁੱਧ.

* ਕਈ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਸਲ ਪਾਠ ਹੈ—"ਸੁ ਮਦਜਪਾਨ ਪਾਨਕੈ."

ਸਮੁੰਦਰਾਧਾਰੀ. ਖ਼ਾ. ਸਮੁੰਦਰ (ਦੁੱਧ) ਦੇ ਆਧਾਰ ਪੁਰ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੂਧਾਧਾਰੀ.

ਸਮੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮੰਦ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੰਮੁਖ (ਸਨਮੁਖ) ਅਤੇ ਵਿਮੁਖ (ਬੇਮੁਖ) ਦਾ ਲੱਛਣ ਦੱਸਕੇ ਪਰਮਾਰਥ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ.

ਸਮੁਦਾਇ / **ਸਮੁਦਾਯ** } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇਕੱਠ. ਗਰੋਹ। ੨ ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੩ ਉੱਨਤੀ. ਤਰੱਕੀ.

ਸਮੁੰਦਿ. ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ. "ਨਦੀਆ ਅਤੈ ਵਾਹ ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ." (ਜਪੁ)

ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਮੁੰਦ ਸਾਗਰ.

ਸਮੁਦ੍. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮ੍–ਉਂਦ. ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਉਂਦ (ਗਿੱਲਾ) ਕਰੇ, ਸੋ ਸਮੁਦ੍ ਹੈ. ਸਾਗਰ. ਜਲਨਿਧਿ. ਉਦਧਿ. ਸਿੰਧੁ. ਪਯੋਧਿ. ਨੀਰਧਿ. ਰਤਨਾਕਰ. ਇਹ ਉਹ ਜਲ ਦਾ ਪੁੰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ ੩/੫ ਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪੰਜ ਭਾਗ ਕਲਪ ਲਏ ਹਨ–

(ੳ) ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਮੱਧ ਤੀਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਏਟਲਾਂਟਿਕ* (Atlantic) ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

(ਅ) ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਪੈਸਿਫਿਕ † (Pacific) ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

(ੲ) ਜੋ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਤਕ ਵਿਸਤਾਰ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇੰਡੀਅਨ ਓਸ਼ਨ (Indian Ocean) ‡ ਆਖੀਦਾ ਹੈ.

(ਸ) ਜੋ ਏਸ਼ੀਆ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਰ ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੁਵ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਉਹ ਆਰਕਟਿਕ§ (Arctic) ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ.

(ਹ) ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਧ੍ਰੁਵ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਉਹ ਏਂਟਾਰਟਿਕ ¶ (Antartic) ਸਾਗਰ ਹੈ.

ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ.

ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹਿੱਸੇ ਜੋ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਡੀ ਸੰਗਜਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾਡੀ. ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਡੁੰਘਿਆਈ ਹਰ ਥਾਂ ਇੱਕੋ ਜੇਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੀਸ ਹਜਾਰ ਫੁੱਟ ਡੂੰਘਾ ਹੈ. ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਰੁੱਤਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਅਕ ਅੰਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਤੇ ਘੱਟ ਤੱਤਾ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਬਹੁਤ ਠੰਢਾ ਹੈ. ਧ੍ਰੁਵਾਂ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੰਢਾ ਹੈ. ਪਰ ਗੁਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਹਰ ਥਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਉੱਨੀ ਤੱਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜਿਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖਾਰ (ਲੂਣ) ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਦਾਬ ਹਰ ੩੩ ਫੁਟ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਤੇ ੭½ ਸੇਰ ਫੀ ਮੁਰੱਬਾ ਇੰਚ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤਰਾਂ ੧੨੦੦੦ ਫੁਟ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਦਾਬ ੭੦ ਮਣ ਫੀ ਮੁਰੱਬਾ ਇੰਚ ਹੈ.

ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ੩੩੦ ਫੁੱਟ ਦੀ ਡੂੰਘ ਤਕ ਚੰਗਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਘਟਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਰ ੫੫੮੦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੂਰਾ ਅੰਧੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਘਟਣ ਵਧਣ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਾਰਭਾਟਾ.

ਇਸ ਸਮੇ ਸਾਗਰਵਿਦਜਾ (Oceanography) ਵਿੱਚ ਅਪਾਰ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜੇਹੇ ਯੰਤ੍ਰ ਬਣਾਏਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ, ਖਾਰ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ, ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ਚਾਲ, ਤਾਪ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਜਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ ਸੱਤ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਸਾਗਰ. ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਦੇਖੋ, ਸਗਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ. "ਖਾਰ ਸਮੁਦ੍ਰ ਢੰਢੋਲੀਐ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ:੧) ੨ ਸੱਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਸੱਤ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੩ ਨਿਘੰਟੁ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦ੍ਰ ਦਾ ਅਰਥ ਆਕਾਸ਼ ਭੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੪ ਖ਼ਾ–ਦੁੱਧ। ੫ ਵਿ–ਮੁਦ੍ਰਾ (ਮੁਹਰਛਾਪ) ਸਹਿਤ। ੬ ਰੁਪਯੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲਾ. ਧਨੀ.

* ਮਹਾ ਸਾਗਰ. † ਸ਼ਾਂਤ. ‡ ਭਾਰਤੀਯ ਸਾਗਰ. § ਉੱਤਰੀ ਸਮੁਦ੍ਰ. ¶ ਦੱਖਣੀ ਸਾਗਰ.

ਸਮੁਦ੍ਰਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਜੇ ਇਸ ਵਜੁਤਪੱਤਿ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਨਾਮ ਥਾਪੀਏ, ਤਦ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਮੂੰਗਾ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸਮੁਦ੍ਰਸੁਤ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਸਮੁਦ੍ਰਸੁਤ ਧਰ ਚਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼. ਉਸ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪੰਛੀ। ੩ ਬੱਦਲ.

ਸਮੁਦ੍ਰਸੁਤ ਧਰ ਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਧਰ (ਆਕਾਸ਼) ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਚੰਦ੍ਰਧਰ ਸ਼ਿਵ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕੈਲਾਸ.

ਸਮੁਦ੍ਰਫੇਨ. ਸਮੁੰਦਰਝੱਗ.

ਸਮੁਦ੍ਰਬਾਜਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦਰਿਆਈ ਘੋੜਾ। ੨ ਉੱਚੈਸ਼੍ਰਵਾ ਸੂਰਜ ਦਾ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਨ ਸਮੇਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਲੋਹੀਅੰ.

ਸਮੁਦ੍ਰਮੇਖਲਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਤੜਾਗੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ.

ਸਮੁਦ੍ਰਰਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਰਿਪੁਸਮੁਦ੍.

ਸਮੁਦ੍ਰਿਕ / **ਸਮੁਦ੍ਰੀਕ** } ਦੇਖੋ, ਸਾਮੁਦ੍ਰਿਕ. "ਪਢਜੋ ਸਮੁਦ੍ਰਿਕ ਮੈ ਬਹੁ ਸੋਧਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸਮੁਧਰਿਆ / **ਸਮੁਧਰੇ** / **ਸਮੁਧਾ** } ਸੰ. समुद्धृत-ਸਮੁਧ੍ਰਿਤ. ਸਮ੍–ਉਧ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਇਆ. ਮੋਕਹੋਇਆ. "ਕੁਲਸੰਬੂਹ ਸਮੁਧਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਉੱਚ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਹੁਚਿਆ. "ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਸਮੁਧਰਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਮਹਾਂ ਅਸਾਧ ਸਮੁਧਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸਮੁਧ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਮੁਧਰਿਆ.

ਸਮੁੰਨਤਿ. ਸੰ. समुन्नति–ਸੰਗਜਾ–ਤਰੱਕੀ। ੨ ਉੱਚਤਾ.

ਸਮੁਲਵੈ. ਸੰਲਾਪ (ਕਥਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਪਰਸਿਓ ਕਲ ਸਮੁਲਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਸਮੁਲੇ. ਉੱਲਾਸ (ਉਮੰਗ) ਸਹਿਤ ਹੋਏ. "ਸਮੁਲੇ ਸੂਰ ਅਹੁਰੇ ਜੰਗ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਮੁੱਲਾਸ.

ਸਮੁੱਲਾਸ. ਸੰ. समुल्लास. ਸਮ੍–ਉੱਲਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਅਤਜੰਤ ਆਨੰਦ. ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਦੀ ਉਮੰਗ.

ਸਮੂਹ. ਸੰ. ਸਮ੍–ਊਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਲਕੁਲ. ਪੂਰਣ ਰੀਤਿ ਨਾਲ. "ਮਾਈ ਰੀ, ਮਾਤੀ ਚਰਣ ਸਮੂਹ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸਬੂਹ ੨। ੩ ਉੱਤਮ ਕਲਪਨਾ.

ਸਮੂਚਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮੁੱਚਯ.

ਸਮੂਰ. ਫ਼ਾ سمور ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲੂੰਬੜੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਖੱਲ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਅਮੀਰ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ. Sable। ੨ ਸੰ. समूर. ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਖਲੜੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਵਿਦਜਾ-ਰਥੀ ਨੂੰ ਬੈਠਕੇ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਏ.

ਸਮੂਰਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁ–ਮੁਹੂਰਤ. ਸ਼ੁਭ ਵੇਲਾ. "ਭਲੋ ਸਮੂਰਤੁ ਪੂਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤਿ ਵਾਲਾ। ੩ ਮੂਰਤਿ ਸਹਿਤ. ਸਾਕਾਰ.

ਸਮੇਉ / **ਸਮੇਇ** } ਸੰਗਜਾ–ਲੀਨਤਾ. ਮਿਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਉਣਾ. "ਗਰਬ ਨਿਵਾਰਿ ਸਮੇਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਸਮੇਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਵਿ–ਸਮਾਉਣ ਯੋਗਜ.

ਸਮੇਹ. ਵਿ–ਵਰਖਾ ਸਹਿਤ। ੨ ਮੇਘ ਸਹਿਤ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾਨ ਮੂੰਹ (ਮੁਖ). ਨੁਹਾਰ. ਮੁੜੰਗਾ. ਸ਼ਕਲ. "ਗਿਰਗਟ ਹੀ ਕੇ ਰੰਗ ਕਮਲ ਸਮੇਹ ਬਹੁ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਗੁਲਾਬੀ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਜੇਹਾ ਕਿਰਲੇ ਦਾ ਭੀ ਰੰਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸਮੇਕ. ਵਿ–ਸਮ ਏਕ. ਇੱਕ ਦੇ ਸਮਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਜਕ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਮੇਜ. ਵਿ–ਆਮੇਜ਼ਿਸ਼ ਸਹਿਤ. ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਮੇਤ. "ਮਾਤ ਉਣਾਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਜ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਸਮੇਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਖਿੰਡੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ
ਸਮੇਟਨ } ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਰਨਾ. "ਲਾਇ ਧਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਮੇਟਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਸਮੇਤ. ਵਜ–ਸਹਿਤ. ਸਾਥ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸਮੇਵ. ਵਿ–ਸੰਮਿਲਿਤ. ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਮਤੇ ਸਮੇਵ ਚਰਣੰ ਉਧਰਣੰ ਭੈ ਦੁਤਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ ਹੋਏ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਦੇਵ ਸਮੇਵ ਸੁ ਸੰਗਤ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ੍ਵਯਮੇਵ. ਆਪ ਹੀ. ਖ਼ੁਦ.

ਸਮੈ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਯ (ਸਮਾ) ਵੇਲਾ. "ਏਕ ਸਮੈ ਮੋਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸ਼ਯਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸਵੈਂ. ਸੌਂਦਾ ਹੈ. "ਹੁਕਮੋ ਸੇਵੇ ਹੁਕਮੁ ਅਰਾਧੇ ਹੁਕਮੇ ਸਮੈ ਸਮਾਏ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਸਮੈਸਰ } ਵੇਲੇ ਸਿਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਸਰ. "ਦ੍ਰਿਸਟਿ
ਸਮੈਸਰਿ } ਸਮੈਸਰਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਮੋਇ } ਦੇਖੋ, ਸਮਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਮੋਣਾ. "ਗੁਰੁ ਮਹਿ
ਸਮੋਈ } ਆਪੁ ਸਮੋਇ ਸਬਦ ਵਰਤਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮੋਈ." (ਸੋਰ ਮ:੧)

ਸਮੋਗੀ. ਸਮਾ ਗਿਆ. "ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਸਮੋਗੀ." (ਭਾਗੁ)

ਸਮੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਉਣਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਾਉਣਾ। ੩ ਸਮ–ਉਸ਼੍ਣ ਕਰਨਾ. ਠੰਡੇ ਤੱਤੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ, ਠੰਢਾ ਤੱਤਾ ਸਮਾਨ ਕਰਨਾ.

ਸਮੋਧ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਬੋਧ. ਸੰਮਜਕ ਗਜਾਨ. "ਸਕੈ ਨ ਸਮੋਧ ਮਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨ ਮਾਰੀ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਵਿ–ਸਬੋਧ. ਗਿਆਨ ਸਹਿਤ.

ਸਮੌਹੈਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਅੱਗੇ. ਸੰਮੁਖ. "ਸਰਬ ਦਾਨੋ ਸਮੌਹੈਂ ਸਿਧ ਯੇ." (ਮਾਂਧਾਤਾ)

ਸਮੰ. ਦੇਖੋ, ਸਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮੰਜੀਐ.

ਸਮੰਜਸ. ਸੰ. समञ्जस्. ਵਿ–ਸੰ–ਅੰਜ. ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਅੰਜ (ਯੋਗ) ਹੋਵੇ. ਉਚਿਤ. ਮੁਨਾਸਿਬ. ਠੀਕ.

ਸਮੰਜੀਐ. ਦੇਖੋ, ਮੰਜੀਐ। ੨ ਸਮੰ–ਜੀਐ. "ਪ੍ਰਭੂ ਛੋਡਿ ਅਨ ਲਾਗੈ ਨਰਕਿ ਸਮੰ ਜੀਐ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਨਾਰਕੀ ਸਮਾਨ ਜੀਵਨ ਹੈ.

ਸਮੰਤ. ਸੰ. ਸਮਜਕ ਅੰਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਸਾ (ਕਿਨਾਰਾ) ਅੱਛਾ ਹੋਵੇ. ਪੜੋਸ। ੨ ਹੱਦ. ਸੀਮਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੁਫੇਰੇ. ਚਾਰੋਂ ਓਰ। ੪ ਨੇੜੇ. ਪਾਸ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਾਮੰਤ.

ਸਮੰਦ. ਫ਼ਾ سمند ਸੰਗਜਾ–ਮਲਾਈ ਰੰਗਾ ਘੋੜਾ.

ਸਮ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਯ ੨.

ਸੱਮੁਲਫਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖੀਆ.

ਸਮ੍ਰਥ. ਦੇਖੋ, ਸਮਰਥ. "ਤੂੰ ਸਮ੍ਰਥ ਪੁਰਖੁ ਮਿਹਰ-ਵਾਨੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਹੈ ਸਮ੍ਰਥ ਅਗਮ ਪੂਰਨ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਸਮ੍ਰਾਜ } ਸੰ. ਸਮਜਕ–ਰਾਜਤੇ. ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ.
ਸਮ੍ਰਾਟ } ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ. ਜਿਸ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ.

ਸਮ੍ਰਿੱਧ. ਸੰ. समृद्ध. ਵਿ–(सम्-ऋद्ध) ਰਿੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਵਡੀ ਵਿਭੂਤੀ ਵਾਲਾ. "ਸਮ੍ਰਿੱਧ ਬੈਨ ਰਾਖੀਐ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਸਮ੍ਰਿੱਧਿ. ਸੰ. समृद्धि. ਸੰਗਜਾ–ਵਡੀ ਵਿਭੂਤੀ. ਸੰਪਦਾ. "ਸਮ੍ਰਿੱਧਿਵਾਨ ਹੈ ਜੋਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸਮ੍ਰਿੱਧੁ. ਦੇਖੋ, ਸਮ੍ਰਿੱਧ.

ਸਮਜ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮਜ.

ਸਮਜਕ. ਦੇਖੋ, ਸਮਕ.

ਸਮਜਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮਜਤਾ.

ਸਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌ. ਸੈਂਕੜਾ. "ਸਯ ਸਹਸ ਸਮਪਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਲੱਖਾਂ ਪਦਾਰਥ ਅਰਪਦੇ ਹਨ। ੨ ਅ਼ شے ਸ਼ਯ. ਵਸਤੁ. ਚੀਜ਼। ੩ ਸੰ. शय. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਇਸਥਿਤੀ। ੪ ਸੌਣਾ। ੫ ਮਨ.

ਸ਼ਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੇਜਾ। ੨ ਸੌਣਾ.

ਸ਼ਯਨ ਏਕਾਦਸ਼ੀ. ਸੰ. शयनैकादशी. ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੧੧. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਗਵਾਨ ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸੌਣਾ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੋਥੱਾਨ ਏਕਾਦਸ਼ੀ.

ਸਯਾਸਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਸਤ.

ਸਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸੈਆਨ.

ਸਯਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸਜਾਮ.

ਸਯਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਰਿਗਾਲ. ਗਿੱਦੜ। ੨ ਅ਼ سیار ਸੱਯਾਰ. ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਉਹ ਤਾਰਾ ਜੋ ਗਰਦਿਸ਼ ਕਰੇ.

ਸਯਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਸੀਆਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਯਾਰ। ੩ ਝੰਗ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਪਨਵਾਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਹੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਾਂਝਾ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ. "ਜੂਨ ਸਯਾਲ ਜਾਟ ਕੀ ਧਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੮)

ਸਯੰਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਯੰਕਾਲ. "ਤੁਹੀ ਪੀਤ ਬਾਨਾ ਸਯੰਕਾਲ ਧਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਸਯੰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਸਜੰਦਨ.

ਸਯੰਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੈਰੰਧ੍ਰੀ.

ਸੱਯਦ. ਦੇਖੋ, ਸੈਯਦ.

ਸ਼ੱਯਾ. ਸੰ. शय्या. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸ਼ਯਨ ਕਰੀਏ. ਸੇਜਾ. ਪਲੰਘ.

ਸੱਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਸਈਆਦ.

ਸਰ. ਸੰ. सरस्. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਲ. "ਸਰ ਭਰਿ ਥਲ ਹਰੀ-ਆਵਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਨਉ ਸਰ ਸੁਭਰ ਦਸਵੈਂ ਪੂਰੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਇਸ ਥਾਂ ਸਰ ਦਾ ਅਰਥ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਜਲ. "ਭਾਣੈ ਥਲ ਸਿਰਿ ਸਰ ਵਹੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਸੁਚਜੀ) ਟਿੱਬੇ ਉੱਪਰ ਪਾਨੀ ਵਹੈ। ੩ शर. ਸ਼ਰ. ਤੀਰ. ਬਾਣ. "ਸਰ ਸੰਧੈ ਆਗਾਸ ਕਉ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੪ ਕਾਨਾ. ਸਰਕੜੇ ਦਾ ਕਾਨਾ. "ਆਪੇ ਧਨੁਖ ਆਪੇ ਸਰ ਬਾਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਆਪੇ ਕਾਨਾ ਹੈ ਆਪੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੁਖੀ। ੫ ਪੰਜ ਸੰਖਜਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਬਾਣ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੬ ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਲਾਈ। ੭ ਖਸ. ਉਸ਼ੀਰ। ੮ ਪ੍ਰਾ. ਯੋਗਜ ਸਮਾ. ਮੁਨਾਸਿਬ ਵੇਲਾ. "ਸਰ ਅਪਸਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਹਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੯ ਤੁੱਲ. ਬਰਾਬਰ. "ਨਾਮੇ ਸਰ ਭਰਿ ਸੋਨਾ ਲੇਹੁ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੧੦ ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ। ੧੧ ਸ੍ਵਾਸ. ਸੁਰ. ਦਮ. "ਆਵਤ ਜਾਤ ਨਾਕ ਸਰ ਹੋਈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਨਾਕਦਮ ਹੋਈ। ੧੨ ਫ਼ਾ سر ਸਿਰ. ਸੀਸ. "ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਰਿਫਤਹ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਨ ਅਕਲ ਸਰ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੧੩ ਫਤੇ. ਜਿੱਤ. "ਦੇਸ ਸਰਬ ਸਰ ਕੀਨੋ." (ਗੁਪ੍ਰਾਸੂ) ੧੪ ਸਰਦਾਰ। ੧੫ ਅ਼ شر ਸ਼ੱਰ. ਬਦੀ. ਬੁਰਾਈ। ੧੬ ਡਿੰਗ. ਸਰ. ਦੁੱਧ.

ਸਰ ਅਪਸਰ. ਦੇਖੋ, ਸਰ ਅਤੇ ਅਪਸਰ.

ਸਰਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਬਾਣ. (ਸਨਾਮਾ) ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਤੀਰ, ਜੋ ਵੈਰੀ ਦੇ ਚਲਾਏ ਤੀਰ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸ਼ਰਈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਰਯੀ। ੨ ਸਰਦਾ. ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣਾ.

ਸਰਸ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਸ (ਜਲ) ਸਹਿਤ. ਸਜਲ। ੨ ਕਾਵਜ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਸਹਿਤ। ੩ ਰਸਨਾ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਯੋਗਜ ਛੀ ਰਸਾਂ ਸਹਿਤ। ੪ ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ. ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ. "ਰੁਤ ਆਈਲੇ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਮਾਹ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੫ ਸੰ. सदृश–ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੁੱਲ. ਜੇਹਾ. "ਆਪਨ ਸਰਸ ਕੀਅਉ ਨ ਜਗਤ ਕੋਈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੬ ਸੰ. सहर्ष–ਸਹਸ਼ੰ. ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ. "ਸਿਖ ਸੰਤ ਸਭਿ ਸਰਸੇ ਹੋਏ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੭ ਪ੍ਰਾ. ਅਧਿਕ. ਜਾਦਾ. ਬਹੁਤ.

ਸਰਸਉ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਰਸੋਂ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸਪ. "ਕਾਚੀ ਸਰਸਉ ਪੇਲਿਕੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਸਰਸਅੜਾ. ਵਿ–ਸਹਸ਼ੰ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸ.

ਸਰਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸ ੬. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ. ਸਰਸ ਹੋਣਾ. ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਫੁੱਲਣਾ. "ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਸਰਸਨ ਹਰਸਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸਰਸਪ. ਸੰ. ਸਸ਼ੰਪ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰ੍ਹੋਂ. ਸਰਸੋਂ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ سرشف ਸਰਸ਼ਫ਼.

ਸਰਸਵ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸਪ. "ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਡਾਰ ਸਰਸਵਹਿਂ ਦਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੫)

ਸਰਸਾ. ਜਿਲਾ ਹਿਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰਸ ਰਾਜਪੂਤ ਦਾ ਈਸਵੀ ਛੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪੰਜ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਪਾਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮਾਲਵੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਨਾਭਾਪਤੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਹੁਤ ਰੁਪਯਾ ਲਗਾਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ੩੨੫) ਰੁਪਯੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ੨੬) ਰੁਪਯੇ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਬਾਰਾਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਭੀ ਹੈ. ਸਰਸਾ ਬੰਬੇ ਬਰੋਦਾ ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਾਲਾ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਛੱਡਕੇ ਚਮਕੌਰ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ, ਤਦ ਇਸ ਨਾਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ ਅਤੇ ਜੰਗ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਮਾਨ ਵਹਿ ਗਿਆ. ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁਰੁਮਾਰਿਆ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਸਰਸਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਿਆਦਤੀ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ.

ਸਰ ਸਾਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨੁਰਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਗੰਤਾ ੨.

ਸਰਸਾਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਤੋਲ, ਜੋ ਦੋ ਤੋਲੇ ਅਥਵਾ ਸੇਰ ਕੱਚੇ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ, ਜੋ ਮਰਲੇ ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੈ.* ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ.

ਸਰਸਾਮ. ਫ਼ਾ سرسام ਸਰ (ਸਿਰ) ਅੰਦਰ ਸਾਮ (ਸੋਜ) ਦਾ ਹੋਣਾ. ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਵਰਮ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਦੇਖੋ, ਸੰਨਿਪਾਤ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ.

ਸਰਸ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ سرشار ਵਿ–ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. ਮਖ਼ਮੂਰ। ੨ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਗਨ.

ਸਰਸਿਅੜਾ } ਵਿ–ਸਹਸ਼ੰ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਇਆ. ਖ਼ੁਸ਼
ਸਰਸਿਆ } ਹੋਇਆ. "ਸਰਸਿਅੜੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਸਭ ਮੀਤਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਰਸਿਜ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ, ਜੋ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸਰਸਿਜ ਸੁਤ. ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਸਰਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣਾ. ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ. "ਮਨ ਸਰਸੀ ਕਾਜ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਰਸ (ਜਾਦਾ) ਹੋਈ। ੩ ਸਹਸ਼ੰ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਈ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਗੁਰੁਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਵਿੱਚ "ਸੁਥਰਾ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੭ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ, ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ,
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ, ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ.
(ਜਪੁ)

ਪਰਦਾਰਾ ਪਰਧਨ ਪਰਲੋਭਾ, ਹਉਮੈ ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ,
ਦੁਸਟਭਾਉ ਤਜ ਨਿੰਦ ਪਰਾਈ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਰ.

* ਸਰਸਾਹੀ ਅਥਵਾ ਬਿਸਵਾਸੀ ਇੱਕ ਹੀ ਬਾਤ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਮਲਾ ਮ: ੧)

(ਅ) ਵਰਣਿਕ ਸਰਸੀ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਜ, ਭ, ਜ, ਜ, ਜ, ਰ. ।।।, ।ऽ।, ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ। ऽ. ਗਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਦਸ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪੰਚਕਾਵਲੀ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼ਿਮਰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋ ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ, ਰਹਤੇ ਜਗ ਮੇ ਸਦਾ ਸੁਖੀ,
ਕਰਤ ਬਿਹਾਰ ਕਾਰ ਜਗਕੇ, ਨਹਿ ਹੋਵਤ ਸੋ ਕਦਾ ਦੁਖੀ.
ਪ ਸਹਿਤ ਰਸ ਦੇ ਹੋਈ. ਰਸ ਵਾਲੀ ਹੋਈ। ੬ ਸੰ. ਤਾਲ. ਜਲ ਦਾ ਭਰਿਆ ਸਰ. "ਜੋ ਭਵ ਭੂਰਿ ਭਰਾ ਸਰਸੀ." (ਨਾਪ੍)

ਸਰਸੀਰੁਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਉੱਗਣ ਵਾਲਾ, ਕਮਲ.

ਸਰਸੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ, ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਸਰਸੇਰੂ } ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸੀਰੁਹ. "ਪੰਕ ਬਿਖੇ
ਸਰਸੇਰੋ } ਬਸਤਾ ਰਸ ਮੇ ਰਸ ਊਰਧ ਕੋ ਨਿਸਰਾ ਸਰਸੇਰੋ." (ਨਾਪ੍) ਚਿੱਕੜ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ ਸਾਥ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋਕੇ ਨਿੱਸਰ ਰਹਿਆ ਹੈ ਕਮਲ.

ਸਰਸੋਂ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸਪ.

ਸਰਸੋਧ. ਸ਼ਰ੍ਸ਼ੋਧ–ਸ਼ਰਸੋਧ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਸੋਧ (ਮੰਦਿਰ). "ਚਹੁੰ ਓਰ ਘਿਰਜੋ ਸਰਸੋਧ ਸਿਵੰ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ਇਤਨੇ ਤੀਰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਵਰਸੇ, ਮਾਨੋ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਛਾ ਦਿੱਤਾ.

ਸਰਸ੍ਵਤ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸ੍ਵਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਨੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਤਲਾਉ. ਸਰੋਵਰ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਰਸੁਤ। ੪ ਵਿ–ਗ੍ਯਾਨ ਵਾਲਾ.

ਸਰਸ੍ਵਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਵਾਲੀ ਤਰ ਜਮੀਨ। ੨ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਇੱਕ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾਵਰਤ ਦੀ ਹੱਦ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਰਯ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਸਰਸੌਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਲੋਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਘੱਗਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਐਸਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ–"ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ, ਅੰਗ ਸ਼ਜੀਲੇ, ਮਸਤਕ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵੀਣਾ, ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜਮਾਨ."

ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲੱਛਮੀ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਸਮਾਨ ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਤਿੰਨੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜ ਪਈਆਂ, ਤਾਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਲੜਾਕੀ ਜਾਣਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਸਮਝਕੇ ਕਿ ਮੈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਕੇਵਲ ਲੱਛਮੀ ਰੱਖ ਲਈ। ੪ ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਬੂਟੀ। ੫ ਮਾਲਕੈਗਨੀ। ੬ ਗਊ। ੭ਵਿ–ਗ੍ਯਾਨ ਵਾਲੀ.

ਸ਼ਰਹ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਰਾ.

ਸਰਹੱਦ. ਫ਼ਾ. ਸੀਮਾ. ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਜਮੀਨ ਦੀ ਉਹ ਰੇਖਾ, ਜੋ ਹੱਦ ਕਾਇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਸਰਹਾਲੀ. ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ,ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਚੁਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਚੁਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ੨.

ਸਰਹਿੰਦ. ਹਿੰਦ ਦਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਨਗਰ. ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ ਨੇ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਸਮਾਣੇ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕਰਕੇ ਪਰਗਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਥਾਪਿਆ. ਮੁਗਲ-ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵਡਾ ਧਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਠਾਈ ਪਰਗਨੇ ਸਨ. ੧੩ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਖ਼ਾਂ ਸੂਬੇ ਨੇ ਇੱਥੇ ਕਤਲ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ੧ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਜੀਰ ਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ.* ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਹਾਕਿਮ ਜੈਨ ਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਬਣਵਾਏ. ਗੁਰੁਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁਰੁਮਾਰੀ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਤੇ ਗੜ੍.

ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

੧ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ੧. ਇਸ ਥਾਂ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਜਦ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਕੀਤੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਥਾਂ ਛੀ ਹਜਾਰ ਸ਼ਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ.

੨ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ੨. ਜਬੇਦਾਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਹਨ.

੩ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ੩. ਜਬੇਦਾਰ ਮੱਲਾ ਸਿੰਘ ਜੈਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

੪ ਜੋਤੀਸਰੂਪ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਾਹਿਬਜਾਦੇ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ.

੫ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ. ਇਸ ਥਾਂ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

੬ ਫਤੇਗੜ੍, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਾਹਿਬਜਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਚਾਰ ਹਜਾਰ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ੧੩ ਪੋਹ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਭੋਦ ਮੀਲ ਹੈ.

੭ ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦਾ ਬੁਰਜ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਸਮੇਤ ਨਜਰਬੰਦ ਰਹੇ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ.

੮ ਵਿਮਾਨ ਗੜ੍. ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਫਤੇਗੜ੍ਹੋਂ ਲਿਆਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਸਸਕਾਰ ਲਈ ਜੋਤੀਸਰੂਪ ਨੂੰ ਲੈਗਏ.

ਸਰਹੰਗ. ਫ਼ਾ. سرہنگ ਸਰਦਾਰ. ਜੋ ਹੰਗ (ਸਿਪਾਹ) ਦਾ ਸਿਰ ਹੈ। ੨ ਮੱਲ. ਪਹਿਲਵਾਨ। ੩ ਕੋਤ-ਵਾਲ। ੪ ਚੌਬਦਾਰ.

ਸਰਕ. ਦੇਖੋ, ਸੜਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਕਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੜਾਕਾ. "ਸਰਕ ਸਸਤ੍ਰ ਝਾਰਹੀਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਅ. شرق ਸ਼ਰਕ੍. ਚਮਕਨਾ। ੫ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਚਮਕ ਪਹਿਲਾਂ ਨਜਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ.

ਸਰਕਸ਼. ਫ਼ਾ. سرکش ਸਿਰ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਾਗੀ. ਆਕੀ. "ਸਰਕਸ ਹੋਇ ਅਫਾਤ ਉਠਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਹੈਕਾਰੀ. ਮਗ਼ਰੂਰ.

ਸਰਕਣ } ਸੰ. ਸਪੰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁੜ੍ਹਨਾ.
ਸਰਕਣਾ } ੩ ਖਿਸਕਨਾ। ੩ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਚਲਨਾ.

ਸਰਕਪ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਕਪ

ਸਰਕਰਦਾ. ਫ਼ਾ. سرکردہ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਰਿੰਦਾ. ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ. ਮੁੱਖ ਕਰਮਚਾਰੀ.

ਸਰਕਰਾ. ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਕਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੱਕਰ। ੨ ਖੰਡ। ੩ ਕੰਕਰ. ਰੋੜੇ.

ਸਰਕੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਕੁੜਾ.

ਸਰਕਾਮ. ਫ਼ਾ. سرکام ਸੰਗਜਾ–ਸਰੋਕਾਰ. ਸੰਬੰਧ. ਤਅੱਲੁਕ। ੨ ਮੁਆਮਲਾ. "ਅਬ ਨਾਹਿ ਅਵਰ ਸਰਕਾਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ)

ਸਰਕਾਰ. ਫ਼ਾ. سرکار ਸੰਗਜਾ–ਹੁਕੂਮਤ। ੨ ਸ਼ਾਹੀ ਕਚਹਿਰੀ। ੩ ਹਾਕਿਮ। ੪ ਭਾਵ–ਪੂਜਾ. "ਦੂਜੈ-ਭਾਇ ਦੁਸਟੁ ਆਤਮਾ ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਪ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਪਰਗਨੇ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਅਤੇ ਹਾਕਿਮ ਦਾ ਸਦਰਮੁਕਾਮ ਸਰਕਾਰ ਸੱਦੀਦਾ ਸੀ। ੬ ਸੰ. ਸ਼ਰਕਾਰ. ਤੀਰਸਾਜ. ਵਾਣ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਸਰਕੁੜਾ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕਾਣ੍ਡ–ਸ਼ਰਕਾਂਡ. ਸਰਕਾਨਾ.

ਸਰਕੋਪ } ਫ਼ਾ. سرکوب ਵਿ–ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. ਸਿਰ
ਸਰਕੋਬ } ਕੁੱਟਣ ਵਾਲਾ. "ਸਰਕੋਪ ਸਰਦਾਰ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰਜ. ਗਦਾ.

ਸਰਕ੍. ਦੇਖੋ, ਸਰਕਰਾ ੩. "ਅਸਥਿ ਚੂਰ ਸਰਕ੍." (ਚੰਡੀ ੨) ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਚੂਰਾ ਮਾਨੋ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਕੰਕਰ ਹਨ.

ਸਰਖ. ਦੇਖੋ, ਸਰਕਣ. ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਰਖੇ ਸਰਖੇ ਬਸੁਦੇਵਹਿ ਕੇ ਪਗ ਜਾਇ ਛੁਯੋ ਜਮਨਾ ਜਲ ਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਸਾਮੂਹਿ ਚੰਡ ਸਿਵੈ ਸਰਖੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸਹਸ੍ਰੈ. ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ। ੩ ਅ. شرخ ਸ਼ਰਖ਼. ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਫਲ. ਨੇਜੇ ਦਾ ਫਲ। ੪ ਜੜ. ਮੂਲ। ੫ ਆਰੰਭ. ਮੁੱਢ.

ਸਰਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ. سرخط ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰਲੇਖ. ਸਿਰਨਾਵਾਂ। ੨ ਰਸੀਦ. "ਸਰਖਤ ਅਬ ਹੀ ਹਮ ਤੇ ਲੇਹੁ ਲਿਖਾਇਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੬੨) ੩ ਪੱਟਾ. ਸਨਦ.

ਸਰਖਪ. ਸਰ੍ਖੋਂ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸਪ. "ਸਰਖਪ ਸਾਗ ਬਨਾਈ." (ਨਾਪ੍)

ਸਰਖਿਓ } ਦੇਖੋ, ਸਰਖ. "ਕ੍ਰੁੱਧਕੈ ਜੁੱਧਹਿ ਕੋ ਸਰ-
ਸਰਖੋ } ਖਤੇ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਖ ੩.

ਸਰਗ. ਸੰ. ਸਰ੍ਗ. (ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਜ੍). ਸੰਗਜਾ–ਤਿਆਗ. ਛੱਡਣਾ। ੨ ਅਧਯਾਯ. ਬਾਬ। ੩ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ. ਵਿਸ਼੍ਵ. ਜਗਤ. "ਲਖਤ ਸਰਗ ਭਹਰਾਤ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੪ ਉਤਪੱਤਿ। ੫ ਜਲ ਦਾ ਸੋਤ. ਚਸ਼ਮਾ। ੬ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਸਰਗਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ. سرگشت ਸਰਗਸ਼੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ, ਛੜ੍. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਲਾੜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸਰਗਨਾ. ਫ਼ਾ. سرگنہ ਦੁਸ਼੍ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ (ਮੁਖੀਆ). ੨ ਗਰੋਹ ਦਾ ਮੁਖੀਆ.

ਸਰਗਮ. ਸੰ. ਸ਼ਰਗਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਲੈਕੇ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਨਾਮਮਾਲਾ. ਸ਼ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ. ਸ਼ੜਜ ਰਿਸਭ ਗਾਂਧਾਰ ਮਧ੍ਯਮ ਪੰਚਮ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ.

ਸਰਗਰਦਾਂ } ਫ਼ਾ. سرگردان ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ
ਸਰਗਰਦਾਨ } ਚਕਰਾ ਗਿਆ ਹੈ.ਹੈਰਾਨ. ਪਰੇਸ਼ਾਨ.

ਸਰਗੁਣ } ਸੰ. ਸਗੁਣ. ਵਿ–ਗੁਣ ਸਹਿਤ. ਮਾਇਆ
ਸਰਗੁਨ } ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਸਹਿਤ.
ਸਰਗੁਨੀ } "ਸਰਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਥਾਪੈ ਨਾਉਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤੂੰ ਨਿਰਗੁਨ ਤੂੰ ਸਰ-ਗੁਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹੁਨਰ ਸਹਿਤ। ੩ ਗੁਣ (ਰੱਸੀ) ਸਹਿਤ. ਚਿੱਲੇ ਸਮੇਤ ਗਤ.

ਸਰਘਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ.

ਸਰਘੀ. ਅ. سحری ਸਹ੍ਰੀ. ਪਹਿ ਫਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਭੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਰਮਜਾਨ ੨.

ਸਰਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੁ–ਰੁਚਿ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਸੰਤੁਸ਼੍ ਹੋਣਾ। ੨ ਪਰਚਣਾ। ੩ ਸੰਤੋਖ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਹਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਸਰਚਾਂਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਰਜ. ਵਿ–ਰਜ (ਧੂਲਿ) ਸਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਰੋਜ. ਕਮਲ। ੩ ਸੰ. ਸ੍ਰਜ੍. ਵਰਜਨ. ਹਟਾਉਣਾ. "ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੈ ਕੋਪਹਿ ਸਰਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ੪ ਸਾਲ ਬਿਰਛ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਰਜਨ ੨. "ਅਪਨੋ ਮਤ ਸਰਜਹੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੬ ਸੰ. ਸ਼ਰਜ. ਸ਼ਰ (ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਲਾਈ ਤੋਂ) ਜ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਮੱਖਣ.

ਸਰਜਜ. ਸੂਰਜਜ ਦੀ ਥਾਂ ਸਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਬੇਸਮਝੀ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਉਸ ਥਾਂ ਸੂਰਜਜ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੂਯੰਪੁਤ੍, ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੬੧੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜਜ.

ਸਰਜਨ. ਸੰ. ਸਜ੍ਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਫੌਜ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਉਤਪੱਤੀ. ਰਚਨਾ."ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕੋ ਸਰਜਾਵਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਅੰ. Surgeon. ਜੱਰਾਹ. ਚੀਰ ਕੱਟਕੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੈਦ.

ਸਰਜਾਲ } ਸੰਗਜਾ–ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾਇਆ
ਸਰਜਾਲਾ } ਹੋਇਆ ਜਾਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਆਦਿ ਜੀਵ ਫਾਹੀਦੇ ਹਨ. "ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਬੰਧਿਓ ਸਰ-

* ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਹਿੰਦ ਮਾਫਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਤਾ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

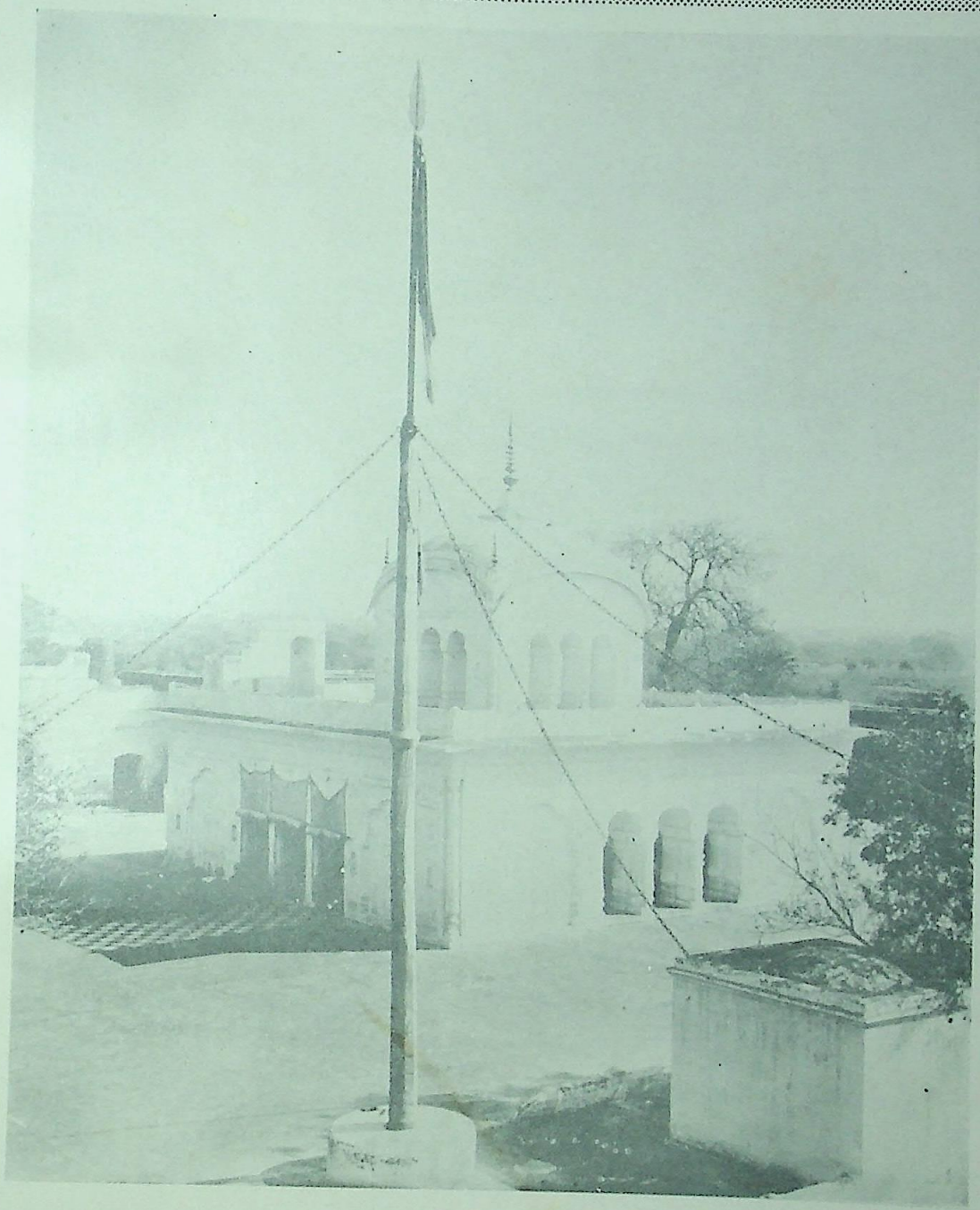

ਪੰਨਾ 164

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ---ਸਰਹਿੰਦ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

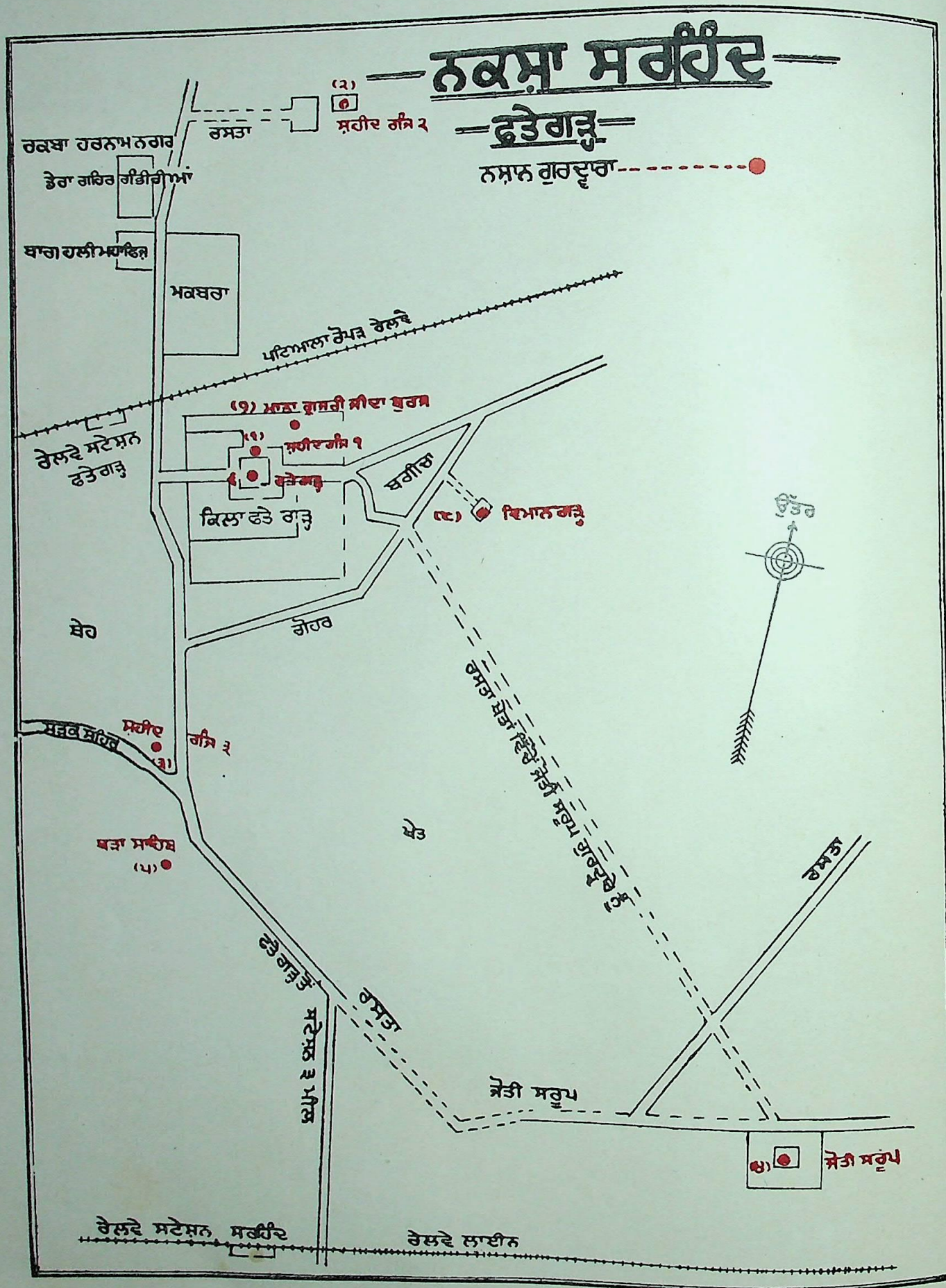

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਾਲਿ.'' (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜਾਲ.

ਸਰਜਾਲਿ. ਸਰਜਾਲ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਸਰਜਾਲ ੧.

ਸਰਜੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਜਨ। ੨ ਵਿ–ਸਜੀਵ. ਚੇਤਨ. ਜੀਵ ਸਹਿਤ. ''ਸਥਾਵਰ ਤੇ ਸੁਨਕੈ ਸਰਜੀ.'' (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਰਜੀਉ. ਵਿ–ਸਜੀਵ. ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ. ''ਸਰਜੀਉ ਕਾਟਹਿ ਨਿਰਜੀਉ ਪੂਜਹਿ.''(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸਰਜੀਤ. ਸੰ.ਸਿੰਚਿਤ.ਵਿ–ਜਲ ਕਰਕੇ ਸਿੰਚਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.ਤਰ। ੨ ਸਰਸਬਜ਼। ੩ ਜੀਵਨਸੱਤਾ ਸਹਿਤ। ੪ ਸ੍ਰਿਜਨ ਕਰਤਾ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ''ਅਗੰਮ ਸਰਜੀਤ ਸਬਾਇਆ.'' (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਸਰਜੂ. ਦੇਖੋ, ਸਰਯੂ. ''ਬਾਨ ਪਾਨਿ ਕਮਾਨ ਲੈ ਬਿਹਰੰਤ ਸਰਜੂ ਤੀਰ.'' (ਰਾਮਾਵ)

ਸਰਜੁਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੀਕਾਰੀਏ.

ਸਰਟ ਸੰ. ਸ਼ਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਰਲਾ. ਗਿਰਗਟ.
ਸਰਟਾ

ਸਰਡੋਬ. ਵਿ–ਇਤਨਾ ਡੂੰਘਾ ਪਾਣੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਲੋਤੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸਿਰ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇ। ੨ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰ ਤੀਕ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. ''ਸਰ ਡੋਬ ਲੋਹ ਮੈ ਦੇਹ ਸੋਇ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਵਚ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਮਨ. ਜਾਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਰਣ. ਘਰ। ੩ ਓਟ. ਪਨਾਹ। ੪ ਵਿ–ਪਨਾਹ ਦਿਹੰਦਾ. ਰੱਛਕ.

ਸਰਣਜਾਚਿਕ. ਵਿ–ਸ਼ਰਣਜਾਚਕ. ਰਖਜਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਪਨਾਹ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ''ਸਰਣਜਾਚਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ.'' (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਸਰਣਜੋਗ. ਵਿ–ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਲਾਇਕ. ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਯੋਗਜ.

ਸਰਣਾ. ਸਰਣਾਗਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ. ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਿੱਧ ਹੋਣਾ. ''ਤੁਝ ਬਿਨ ਕਿਉ ਸਰੈ.'' (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ''ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ.'' (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਸਰਣਾਇ. ਸ਼ਰਣਾਗਤ। ੨ ਓਟ. ਪਨਾਹ. ''ਗਰੀਬ ਦਾਸ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਇ.'' (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਸਰਣਾਇਆਂ. ਸ਼ਰਣਾਗਤ. ਸ਼ਰਣ ਆਇਆ. ''ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਾਇਆ.'' (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਸਰਣਾਈ. ਸਰਣ. ਪਨਾਹ. ''ਠਾਕੁਰ ਤੁਮ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ.'' (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸਰਣਾਗਤ. ਵਿ–ਸ਼ਰਣ–ਆਗਤ. ਸ਼ਰਣ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ''ਸਰਣਾਗਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ.'' (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਸਰਣਾਲਯ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਰਣਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਮਿਲੇ। ੨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ। ੩ ਕਰਤਾਰ.

ਸਰਣਿ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣ। ੨ ਸੰ. ਸਰਣਿ. ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. ਡੰਡੀ. ਸੜਕ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਰਣਿ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਰਯ–ਸਰਨਜ. ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਲਾਇਕ। ੪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ.

ਸਰਣਿ ਸਮਰਥ. ਵਿ–ਸਰਣ ਦੇਣ ਯੋਗ. ''ਸਰਣਿ ਸਮਰਥ ਅਗੋਚਰ ਸੁਆਮੀ.'' (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਸਰਣਿਸਮਾਈ. ਸ਼ਰਣਾਗਤਾਂ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸ਼ਰਣਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ''ਸਰਣਿਸਮਾਈ ਦਾਸਹਿਤੁ.'' (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸਰਣਿਸੂਰ. ਸੰ ਸ਼ਰਣਸ਼ੂਰ–ਸ਼ਰਣਜਸ਼ੂਰ. ਵਿ–ਸ਼ਰਣਾਗਤਾਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹਾਦੁਰ. ਭਾਵ ਜੋ ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰੇ. ''ਸਰਣਿਸੂਰ ਭਗਵਾਨਹਿ.'' (ਵਾਰ ਜੈਤ) ''ਸਰਣਿਸੂਰ ਫਾਰੇ ਜਮਕਾਗਰ.'' (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸਰਣਿ ਜੋਗੁ. ਵਿ–ਸ਼ਰਣ ਦੇਣ ਯੋਗ. ''ਸਰਣਿ ਜੋਗੁ ਸਮਰਥੁ ਮੋਹਨੁ.'' (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਰਣਿਬੰਦਨ. ਸ਼ਰਣਾਗਤਾਂ ਕਰਕੇ ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ. ''ਸਰਣਿਬੰਦਨ ਕਰੁਣਾਪਤੇ.'' (ਕੇਦਾ ਮ: ੫)

ਸਰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣ ਅਤੇ ਸਰਣਿ.

ਸਰਣਜ. ਦੇਖੋ, ਸਰਨਜ.

ਸ਼ਰਤ੍. ਅ ਸ਼ਰ੍ਤ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. ਪ੍ਰਣ। ੨ ਅਹਿਦੋਪੈਮਾਨ.

ਸਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਿਤਾ.

ਸਰਤਾਜ. ਸਿਰ ਦਾ ਮੁਕੁਟ। ੨ ਸਿਰ ਦਾ ਛਤ੍ਰ। ੩ ਮੁਖੀਆ. ਪ੍ਰਧਾਨ.

ਸਰਤ੍ਰਾਨ. ਅ ਸ਼ਰ੍ਤ੍ਰਾਨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਕ ਰਾਸ਼ਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕ। ੨ ਵਿ–ਦਿਲੇਰ. ਬਹਾਦੁਰ.

ਸਰਤੇਸ. ਸਰਿਤਾ ਦਾ ਈਸ਼ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਰਤੇਸਜਾ. ਸਰਿਤਾਈਸ਼(ਸਮੁੰਦਰ)ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਵਿਸ਼. ਜਹਿਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਲੱਛਮੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਰਤੇਸਰੀ ਸਰਿਤਾ (ਨਦੀਆਂ) ਦੀ ਰਾਣੀ, ਗੰਗਾ.
ਸਰਤੇਸ੍ਵਰੀ (ਸਨਾਮਾ)

ਸਰਥਲੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤਸੀਲ ਊਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਸਰਦ. ਫ਼ਾ ਸ੍ਰ੍ਦ ਵਿ–ਠੰਢਾ. ਸ਼ੀਤਲ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਰਦ੍. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ ਦੀ ਰੁਤ. ''ਰੁਤਿ ਸਰਦ ਅਡੰਬਰੋ ਅਸੂ ਕਤਿਕੈ ਹਰਿ ਪਿਆਸ ਜੀਉ.'' (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) ੩ ਸਾਲ. ਵਰ੍ਹਾ। ੪ ਤੀਰਕਸ਼. ਸ਼ਰਧਿ. ਭੱਥਾ.

ਸਰਦਖ਼ਾਨਹ ਫ਼ਾ ਸ੍ਰ੍ਦਖ਼ਾਨਹ ਸੰਗਜਾ–ਠੰਢਾ ਘਰ.
ਸਰਦਖਾਨਾ ਜ਼ਮੀਦੋਜ਼ ਅਥਵਾ ਤਰ ਟੱਟੀ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਠੰਢਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਘਰ. ''ਰਹਿਤ ਸਰਦਖਾਨੇ ਮੈ ਜੋਈ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਰ ਦਰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਪੀੜ.

ਸਰਦਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਾਈ ਹੋਈ ਲੱਕੜ. ਚੌਖਟ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਬਾਜੂ.

ਸਰਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰ (ਜਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਕਟੋਰਾ. ਪਿਆਲਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਸ੍ਰ੍ਦਹ ਸਰਦਹ. ਕਾਬੁਲੀ ਖਰਬੂਜਾ. ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਰ ਲਿਆਇਆ ਹੈ. ''ਸਰਦੇ ਮੰਗਵਾਏ ਇਕ ਅੰਕ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਰਦਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਸੀਤਲਤਾ। ੨ ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਅਥਵਾ ਪੀਣ ਯੋਗ ਵਸਤੁ. ਬਦਾਮ, ਲਾਚੀ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ, ਕਾਸਨੀ, ਚੋਤੀ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਆਦਿਕ ਘੋਟਕੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਅਤੇ ਠੰਢੇ ਜਲ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਪੇਯ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੀਖਮ (ਕਰਸਾਹ) ਵਿੱਚ ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਘੋਟੀ ਹੋਈ ਭੰਗ ਨੂੰ ਭੀ ਕਈ ਸਰਦਾਈ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਸਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ ਸ੍ਰ੍ਦਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਦ ੩. ਸਾਲ. ਵਰ੍ਹਾ. ''ਸਰਦਾਰ ਬਿੰਸ਼ਤਿ-ਚਾਰ ਕਲਿਅਵਤਾਰ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਈਅੰ.'' (ਕਲਕੀ) ਚੌਬੀਸ ਵਰ੍ਹੇ ਕਲਿਅਵਤਾਰ (ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ) ਸਿਰ ਤੇ ਛਤਰ ਫਿਰਾਵੇਗਾ. ਭਾਵ–ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ.

ਸਰਦਾਰੀ. ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਪਦਵੀ.

ਸਰਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਠੰਢ. ਸ਼ੀਤਲਤਾ.

ਸਰਦੂਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਦੂਲ.

ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ. ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੧੫ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਸਰਧ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੱਧਾ. ਭਾਵਨਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ''ਸੇਜ ਬਿਛਾਈ ਸਰਧ ਅਪਾਰਾ.'' (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਰੁਚਿ. ਇੱਛਾ. ਖ਼ਾਹਿਸ਼. ''ਹੋਰ ਪੈਨਣ ਕੀ ਹਮਾਰੀ ਸਰਧ ਗਈ.'' (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਪੰ. ਸੈਨਾ. ਫੌਜ। ੪ ਵਿ–ਬਲਵਾਨ.

ਸਰਧਨ. ਵਿ–ਸ–ਧਨ. ਦੌਲਤਮੰਦ. ''ਨਿਰਧਨ ਸਰਧਨ ਦੋਨਉ ਭਾਈ.'' (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਸਰਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਯਕੀਨ.ਭਰੋਸਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੱਧਾ.''ਸਰਧਾ ਲਾਗੀ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਮੈ.'' (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)

ਸਰਧਿ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰੱਧੇਯ. ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਕਰਨ ਯੋਗ. ''ਸਰਧਿ ਕਉ ਸਰਧਿਆ.'' (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ) ਯਕੀਨ ਕਰਨ ਲਾਇਕ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਉਪਾਸਿਆ। ੨ ਸ਼ਰਧਿ. ਭੱਥਾ. ਦੇਖੋ, ਇਖੁਧਿ.

ਸਰਧਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਰਧਿ। ੨ ਸ਼੍ਰੱਧਾ. ''ਬਹੁਤ ਮਨ ਸਰਧਿਆ.'' (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਸਰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਖੂਹ ਪਾਸ ਉਹ ਰਸਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੜਸ ਖਿੱਚਣ ਸਮੇਂ ਬਲਦ ਚਲਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣਿ. ''ਆਪਨ ਸਰਨ ਦਿਸਾ ਤਬ ਗਯੋ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਣ ੩. ''ਸਰਨ ਪਰਨ ਸਾਧੂ, ਆਨ ਬਾਨ ਬਿਸਾਰੋ.'' (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੩ ਵਿੱਕ ਪਸ਼ੂ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਪੱਠੇ ਸੁਸਤ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਸਰਨਗ. ਵ–ਸ਼ਰਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਤਾ. ਸ਼ਰਣਾਗਤ.

ਸਰਨਭਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾ.

ਸਰਨਰੀਆ. ਵਿ–ਸਰਣ ਧਰੀਆ. ਸ਼ਰਣਾਗਤ. ''ਨਾਨਕ ਸਰਨਰੀਆ.'' (ਬਿਹਾ ਮ: ੫)

ਸਰਨਾਈ. ਸ਼ਰਣ. ਪਨਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣਾਇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਹਨਾਈ.''ਕਿਸੀ ਤੁਲਾ ਦੇ ਕਿਸ ਸਰਨਾਈ। ਕਿਸ ਹੂੰ ਨੇਕਾ ਦੇਤ ਚਢਾਈ ॥'' (ਨਾਪ੍)

ਸਰਨਾਹੀਂ. ਸਮਾਨ (ਤੁੱਲ) ਨਾਹੀਂ। ੨ ਸ਼ਰਣ. ਸਰਣਾਈ. ਪਨਾਹ. ''ਪਗ ਲਗਿ ਰਾਮ ਰਹੈ ਸਰਨਾਹੀਂ.'' (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਸਰਨਾਗ. ਸਰਨਾਗਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸਰਨਾਗਤ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣਾਗਤ.

ਸਰਨਾਗਨਾ. ਸ਼ਰਣਾਗਤ. ਸ਼ਰਣ ਆਇਆ. ''ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸਰਨਾਗਨਾ.'' (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਰਨਾਗੈ. ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਹੈ. ''ਨਾਨਕ ਸਰਨਾਗੈ.'' (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸਰਨਾਜੋਗ ਸ਼ਰਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗ. ''ਮਨਸਾ-
ਸਰਨਿਜੋਗ ਪੂਰਨ ਸਰਨਾਜੋਗ.'' (ਸੁਖਮਨੀ) ''ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਸਰਨਿਜੋਗ.'' (ਭਾਨ ਮ: ੫)

ਸਰਨਜ. ਸੰ. ਸ਼ਾਰਯ. ਵਿ–ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਰਣ ਪਏ ਤੋਂ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਲਾਇਕ. ''ਸਰਨਜੰ ਸਹਾਯੰ.'' (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸਰਪ. ਸੰ. ਸਪੰ. (ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਪ) ਗਮਨ. ਚਾਲ। ੨ ਮੰਦਗਤਿ. ਧੀਮੀ ਚਾਲ। ੩ ਸੱਪ. ਸਾਂਪ. ''ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ.'' (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸਰਪਿੰਦ.

ਸਰਪਤਾਤ. ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕਸ਼ਯਪ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਰਪਤਾਤਨੀ ਇਸਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕਸ਼ਯਪ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰਾਜਾ ਦੀ ਫੌਜ.

ਸਰਪਨਿ ਸੰ. ਸਪਿੰਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਪ ਦੀ ਮਦੀਨ.
ਸਰਪਨੀ ਸੱਪਣ। ੨ ਭਾਵ–ਮਾਇਆ. ''ਸਰਪਨਿ ਕੈ ਵਸਿ ਜੀਅੜਾ.'' (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ''ਸਰਪਨੀ ਤੇ ਊਪਰਿ ਨਹੀ ਬਲੀਆ.'' (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਸਰਪਮੇਧ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਮੇਧ (ਹਿੰਸਾ) ਵਾਲਾ ਜੱਗ.
ਸਰਪਯਗਯ ਇਹ ਯਗਯ ਜਨਮੇਜਯ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪਰੀਛਤ (ਪਰੀਕਿਤ) ਮਾਰੇ ਦਾ ਸੱਪਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ. ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਜੱਗ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ''ਸਰਪਦਮਨ-ਕੇਤੁ'' ਸੀ. ਜੋ ਹੁਣ ਜੀਂਦ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ''ਸਪੀਦੋਂ'' ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਸਰਪਰ. ਪ੍ਰਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਬਿਲਾ ਸ਼ੱਕ. ''ਸਰਪਰ ਉਠੀ ਚਲਣਾ.'' (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ''ਰੰਗੁ ਨ ਲਗੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤਾ ਸਰਪਰ ਨਰਕੇ ਜਾਇ.'' (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸਿਰ ਉੱਪਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਰਪਰਸੁ. ਫ਼ਾ ਸਰਪਰਸ਼ ਵਿ–ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ.

ਸਰਪਰਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਾਲਨ.

ਸਰਪਰਾਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੨ ਵਾਸੁਕਿ.

ਸਰਪਾਰਿ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੱਪ ਦਾ ਵੈਰੀ ਗਰੁੜ। ੨ ਮੋਰ।
ਸਰਪਾਰੀ } ੩ ਨਿਉਲਾ.

ਸਰਪਿੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਅਤੇ ਵਾਸੁਕਿ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Serpent. "ਸਰਪਿੰਦ ਗਿਰਿੰਦ ਖਰਿੰਦ ਤੁਲੰ." (ਨਾਪੂ) ਗਿਰੀਂਦ੍ (ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ) ਜੋ ਸਰਪਰਾਜ ਜੇਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਛੀਰਾਜ ਗਰੁੜ ਤੁੱਲ ਹਨ.

ਸਰਪੀ. ਸੰ. ਸਰ੍ਪਿਸ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ. "ਧਾਰ ਸਰੋਅ ਵਿਖੇ ਸਰਪੀ ਮਧ ਪਾਵਕ ਪਾਵਤ ਜੋਤਿ ਅਡੰਗਾ." (ਨਾਪੂ)

ਸਰਪੇਚ. ਫ਼ਾ ਸਰਪੇਚ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸਤਾਰ,ਪੱਗ। ੨ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਭੂਖਣ ਜੋ ਪਗੜੀ ਉੱਪਰ ਜਿਗਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਲਾਲਨ ਕੋ ਸਰਪੇਚ ਸੁਹਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੯)

ਸਰਫ਼. ਅ ਸਰਫ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫਿਰਨਾ, ਘੁੰਮਨਾ। ੨ ਪਰਖਣਾ। ੩ ਖ਼ਰਚ। ੪ ਲਾਭ। ੫ ਸ਼ਬਦ-ਸਾਧਨ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੬ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਚਾਲ। ੭ ਅ ਸ਼ਰਫ਼ ਬਜ਼ੁਰਗੀ, ਵਡਿਆਈ। ੮ ਪਾਨੀਪਤ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਫਕੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਖ਼ ਸ਼ਰਫ਼। ੯ ਕੰਧਾਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਹੋਇਆ.

ਸ਼ਰਫ਼ ਅਲੀ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਅਖੀਰੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ.

ਸਰਫ਼ਰਾਜ਼. ਫ਼ਾ ਸਰਫ਼ਰਾਜ਼ ਮਗਰੂਰ,ਉੱਚੇ ਸਿਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਵਧਣਾ.

ਸਰਫ਼ਰਾਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ ਸਰਫ਼ਰਾਜ਼ੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ। ੨ ਸਰਦਾਰੀ. ਇੱਜ਼ਤ. "ਦਈ ਸਰਫਰਾਜੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਰਫ਼ਾ. ਅ ਸਰਫ਼ਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਰਚ ਵਿੱਚ ਤੰਗੀ ਕਰਨੀ. ਸੂਮਪੁਣਾ. ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ. "ਸਰਫੈ ਸਰਫੈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਏਵੈ ਗਈ ਵਿਹਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਸਰਫ਼ੀ. ਅ ਸਰਫ਼ੀ. ਵਿ–ਵਜਾਕਰਣ ਵੇਤ੍ਤਾ. ਸ਼ਰਫ਼ ਦਾ ਜਾਣੂ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਰਫੀ ਕਾਢ ਅਗੁ ਗੁਰੁ ਧਰੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਸਰਬ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵ. ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ. "ਸਰਬ ਰੋਗ ਕੋ ਔਖਧੁ ਨਾਮੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਰ੍ਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਸ਼ਰ (ਤੀਰ) ਨਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ.

ਸਰਬਸ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਸੁ.

ਸਰਬਸਕਤਿਮਾਨ. ਵਿ–ਸਰ੍ਵਸ਼ਕ੍ਤਿਮਾਨ. ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ.

ਸਰਬਸਤਾ. ਫ਼ਾ ਸਰਬਸਤਹ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਪੋਸ਼ੀਦਾ. ਗੁਪਤ.

ਸਰਬਸਧਾਰੀ. ਵਿ–ਸਭ ਨੂੰ ਸ–ਆਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਭ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਰਬਸਧਾਰੀ." (ਦੇਵ ਮ: ਪ) ੨ ਸਰਵਸ੍ਵਧਾਰੀ. ਸਭ ਧਨ ਮਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਰਬਸੁ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵਸ੍ਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਰਾ ਧਨ ਪਦਾਰਥ. ਸਾਰੀ ਵਿਭੂਤਿ. "ਕਰ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਸਰਬਸੁ ਦੀਨੋ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) ੨ ਸਰਵ ਰਸ. ਸਾਰੇ ਰਸ. "ਸਰਬਸੁ ਛੋਡਿ ਮਹਾਰਸ ਪੀਜੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸਰਬਸੁਹਾਗਣਿ. ਸਦਾ ਸੌਭਾਗਸਵਤੀ. ਜੋ ਕਦੇ ਵਿਧਵਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. "ਹਰਿ ਕੀ ਨਾਰਿ ਸੁ ਸਰਬ-ਸੁਹਾਗਣਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਸਰਬਸੁਖਾਂ ਸੁਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰ ਸੁਖ. ਆਤਮ ਆਨੰਦ। ੨ ਅਕਯ ਸੁਖ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਸੁਖ.

ਸਰਬਸੋ. ਸਰਵਸ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਸੁ. "ਮੇਰੇ ਸਰਬਸੋ ਗੋਬਿੰਦ." (ਕਾਨ ਮ: ਪ)

ਸਰਬਸੰਮਤਿ. ਸਵੰ (ਸਭ) ਦੀ ਰਾਇ. ਸਭ ਦੀ ਸਲਾਹ। ੨ ਸਭ ਦੀ ਏਕ ਮਤਿ.

ਸਰਬਕਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਰਵ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ। ੨ ਵਿ–ਸਾਰੀ ਕਲਾ (ਵਿਦ੍ਯਾ) ਦਾ ਗਜ਼ਾਤਾ. ਸਰਵ-ਕਲਾ ਧਾਰੀ. "ਮੁਨਿ ਜਨ ਗਾਵਹਿ ਸਰਬਕਲਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਸਰਬਕਲਾ ਸਮਰਥ. ਵਿ–ਸਭ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਤਾਕ। ੨ ਸਰਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿਮਾਨ. "ਸਰਬਕਲਾ ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਭੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ)

ਸਰਬਕਲਿਆਣ. ਸਭ ਦੀ ਕਲ੍ਯਾਣ ਕਰਤਾ. ਸਭ ਨੂੰ ਮੰਗਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਸਰਬਕਲਿਆਣ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਸਰਬਕਾਲ. ਵਿ–ਸਭ ਦਾ ਕਾਲ (ਵਿਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਭ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਾਰੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਅਕਾਲਪੁਰਖ. "ਸਰਬਕਾਲ ਹੈ ਪਿਤਾ ਅਪਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਸਰਬਕ੍ਰਿਸ. ਸਭ ਨੂੰ ਆਕਰ੍ਸ਼ਣ (ਖਿੱਚਣ) ਵਾਲਾ. "ਨਮੋ ਸਰਬਕ੍ਰਿਸੰ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸਭ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ (ਸੂਖਮ). *

ਸਰਬਗ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਗਸ. "ਰਾਮ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਗੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਸੰ. ਸਵ੍ਗ. ਸਭ ਥਾਂ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਰੇ ਗਮਨਤਾ ਹੈ.

ਸਰਬਗਉਣ. ਸਵੰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਮਨ ਕਰਤਾ. "ਨਮੋ ਸਰਬਗਉਣੇ." (ਜਾਪੁ)

ਸਰਬਗਤ. ਸਾਰੇ ਵਜਾਪਕ. ਸਭ ਥਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਜਦਿ ਚਿੰਤਿ ਸਰਬਗਤੰ." ਅਤੇ–"ਭਵ ਭੂਤ ਸਰਬ-ਗਤੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਸਰਬਗਿ } ਸੰ. ਸਰ੍ਵਜ੍ਞ. ਵਿ–ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ
ਸਰਬਗਯ } ਵਾਲਾ. ਸਰਵਗਜ਼ਾਤਾ. "ਸਰਬਗਯ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ)

ਸਰਬਜੋਤਿ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ. ਸਭ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਿ.

ਸਰਬ ਠੌਰ ਗਾਮੀ. ਵਿ–ਸਭ ਜਗਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਗਮ ਸਾਧੁ. ਬਿਹੰਗਮ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਧਾਮੀ.

ਸ਼ਰਬਤ. ਅ ਸ਼ਰ੍ਬਤ ਸ਼ੁਰਬ (ਪੀਣ) ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਰਬਤ੍.

ਸਰਬਤਿ }
ਸਰਬਤੁ }
ਸਰਬੱਤ } ਸੰ. ਸਵੰਤ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਭ ਥਾਂ. ਸਭ ਜਗਾ. "ਸਰਬ ਮਾਨ ਸਰਬਤ੍ ਮਾਨ." (ਜਾਪੁ) "ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸਰਬਤਿ ਰਵਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੨ ਸਾਰੇ
ਸਰਬਤ੍ } ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ. ਸਰਵ ਕਾਲ ਮੇਂ. "ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਰਬਤ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਧਿਆਵਣਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਹਰਿ ਭਗਤਾਂ ਕਾ ਮੇਲੀ ਸਰਬਤ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) "ਦਯਾਲੰ ਸਰਬਤ੍ ਜੀਆ."(ਸਹਸ ਮ: ਪ) ੩ ਸਭ. ਤਮਾਮ. "ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ." (ਅਰਦਾਸ)

ਸਰਬਥਾ. ਸੰ. ਸਵੰਥਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਭ ਤਰਾਂ. ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ.

ਸਰਬਦਾ. ਸੰ. ਸਵੰਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਮੇਸ਼ਾ. ਨਿਤ੍ਯ. ਸਰਵ ਕਾਲ ਮੇਂ.

ਸਰਬਦ੍ਰਿਸ. ਸਵੰਦ੍ਰਿਕ. ਸਵੰਦ੍ਰਸ੍ਟਾ. ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਰਬਧਾਰ } ਵਿ–ਸਭ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਭ
ਸਰਬਧਾਰਨ } ਦਾ ਆਧਾਰ. ਸਵੰਧਾਰ. "ਸਰਬ-ਧਾਰ ਸਮਰਥ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ਪ) "ਸਰਬ-ਧਾਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨ." (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ)

* ਅਣੋਰਣੀਯਾਨ੍.

ਸਰਬਨਾਮ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵਨਾਮਨ੍. ਨਾਉਂ ਦੀ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਨਾਮ. ਪੜ੍ਹਨਾਉਂ. Pronoun. ਜਿਵੇਂ–"ਜਦ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਤੇ ਨਮਸ-ਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਗਜ਼ਾ ਕੀਤੀ.' ਇਸ ਥਾਂ 'ਉਨ੍ਹਾਂ' 'ਉਸ' ਸਰ੍ਵਨਾਮ ਹਨ। ੨ ਸਾਰੇ ਨਾਮ. "ਤ੍ਵ ਸਰਬਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ." (ਜਾਪੁ)

ਸਰਬਨਿਵਾਸੀ. ਵਿ–ਸਭ ਥਾਂ ਵਸਣ ਵਾਲਾ. "ਸਰਬਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੯)

ਸਰਬਨੈਨ. ਵਿ–ਸਭ ਦਾ ਨੇਤ੍ਰ ਰੂਪ. "ਸਰਬਨੈਨ ਆਪਿ ਪੇਖਨਹਾਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸਭ ਨੂੰ ਨਜਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਰਬਪਾਖ. ਵਿ–ਸਭ ਦਾ ਪੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਰਵ ਦਾ ਸਹਾਇਕ."ਸਰਬਪਾਖ ਰਾਖੁ ਮੁਰਾਰੇ."(ਦੇਵ ਮ:ਪ)

ਸਰਬਪਿਆਰ } ਸਰਵ ਪ੍ਰਿਯਤਾ. ਹਰਦਿਲਅਜ਼ੀਜ਼ੀ।
ਸਰਬਪਿਆਰੁ } ੨ ਸਰਵਪ੍ਰਿਯ. ਸਭ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਕਰਤਾਰ. "ਪਾਈਐ ਸਰਬਪਿਆਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧)

ਸਰਬਪੂਜ } ਸਵੰਪੂਜ੍ਯ. ਸਭ ਤੋਂ ਪੂਜਾ ਯੋਗ. ਸਭ
ਸਰਬਪੂਜ੍ਯ } ਦੇ ਪੂਜਣ ਲਾਇਕ. "ਸਰਬਪੂਜ ਚਰਨ ਗੁਰ ਸੇਉ." (ਗੌਂਡ ਮ: ਪ)

ਸਰਬਪ੍ਰਤਿਪਾਲ. ਵਿ–ਸਭ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਤਾ. ਸਰਵ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ. "ਸਰਬਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਰਹੀਮ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ)

ਸਰਬਪ੍ਰਿਅ
ਸਰਬਪ੍ਰਿਯ
ਸਰਬਪ੍ਰੇਉ } ਸਵੰਪ੍ਰਿਯ. ਸਭ ਦਾ ਪਿਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਉ.

ਸਰਬਬਿਆਪਕ
ਸਰਬਬਿਆਪਤ
ਸਰਬਬਿਆਪਿਕ
ਸਰਬਬਿਆਪੀ } ਵਿ–ਸਵੰਵ੍ਯਾਪਕ. ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਿਆ ਹੋਇਆ. "ਸਰਬ-ਬਿਆਪਤ ਪੂਰਨਧਨੀ." (ਗਉ ਮ: ਪ) "ਸਰਬਬਿਆਪੀ ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਰਚਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸਰਬਬਿਆਪਿਕ ਅੰਤਰ ਹਰੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੩ ਆਕਾਸ਼। ੪ ਪਵਨ। ੫ ਇੱਕ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਪਟਿਆਲੇ ਹੈ.

ਸਰਬਭਉਣ. ਸਵੰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਸਾਰੇ ਭੁਵਨ (ਲੋਕਾਂ) ਵਿੱਚ ਵਜਾਪਕ. "ਨਮੋ ਸਰਬ-ਭਉਣੇ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਸਾਰੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭੁਵਨ (ਘਰ).

ਸਰਬਭੱਖੀ } ਵਿ–ਸਵੰਭਕ੍ਸ਼ੀ. ਸਭ ਕੁਝ ਖਾਜਾਣ
ਸਰਬਭੱਛੀ } ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਖਾਣ ਲਾਇਕ ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. Omnivorous। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਘੋਰੀ.

ਸਰਬਮਈ } ਸਵੰਮਯ. ਸਰਵਰੂਪ. "ਹੈ ਪੂਰਨ ਹੈ
ਸਰਬਮਯ } ਸਰਬਮੈ." (ਭਾਵਨ) "ਅਮਿਤ ਅਦ੍ਰੈਖੰ ਸਰਬਮਈ." (ਗਜ਼ਾਨ)

ਸਰਬਮਾਨ. ਸਵੰਮਾਨ੍ਯ. ਸਭ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਸਰਵਪੂਜ੍ਯ. "ਸਰਬਮਾਨ ਸਰਬਤ੍ ਮਾਨ." (ਜਾਪੁ)

ਸਰਬਮੈ. ਸਵੰਮਯ. ਦੇਖੋ ਸਰਬਮਯ.

ਸਰਬਮੰਗਲਾ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵਮਙ੍ਗਲਾ. ਇੱਕ ਖਾਸ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਸਭ ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਪੁਰਾਣ ਅ: ੪੫ ਅਤੇ ਭਵਿਸ਼ਜ ਪੁਰਾਣ. "ਸਰਬਮੰਗਲਾ ਕੋ ਭਵਨ ਗੋਖਾ ਨਗਰ ਮਝਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੮)

ਸਰਬਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਕਾਬਲਾ. ਬਰਾਬਰੀ. "ਰਾਵਣ ਸੇਤੀ ਸਰਬਰ ਹੋਈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਵਿ–ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ "ਸਰਬਰ ਕਉ ਕਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸਰਬਰਸ. ਸੰ. ਸਵੰਰਸ. ਰੀਨਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਲੂਣ. ਨਮਕ.

ਸਰਬਰਸਾਇਣੁ. ਆਤਮਰਸ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ."ਸਰਬ-ਰਸਾਇਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਰਬਰਾਹ. ਫ਼ਾ ਸਰਬਰਾਹ ਸਰਪਰਸੁ. ਇੰਤਜਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਖੀਆ ਕਰਮਚਾਰੀ। ੨ ਰਹਨੁਮਾ. ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਸਰਬਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਰ ਅਤੇ ਸਰਬਰੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਰਬਰੀ. ਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸਰਵਰੀ. "ਸਪਤ ਸਰਬਰੀ ਪੰਥ ਵਿਤਾਈ." (ਨਾਪੂ) ੨ ਸਭ ਦੀ. ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਰੀ" ਦਾ-ਦੀ. ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਹੈ. "ਸਰਬਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰ." (ਸਾਰ ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਮ: ੫)

ਸਰਬਲੋਹ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵਲੋਹ. ਵਿ–ਸਾਰਾ ਲੋਹੇ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਨਾਰਾਚ" ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਸਾਰਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਖ਼ਾ. ਲੋਹਾ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੫ ਅਕਾਲ. "ਸਰਬਲੋਹ ਕੀ ਰੱਛਿਆ ਹਮ ਨੈ." (ਅਕਾਲ) ੬ ਮਹਾਕਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਅਵਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ "ਸਰਬਲੋਹ" ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੭ ਸਰਬਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ "ਮੰਗਲਚਰਣ" ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਢ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਪਾਠ ਹੈ. ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਲਈ ਸਰਬਲੋਹ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ:–

ਪਹਿਲਾ ਅਧ੍ਯਾਯ–ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਦੈਤਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਉਣਾ, ਦੇਵੀ ਨੇ ਹੋਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਭੀਮਨਾਦ ਦੈਤ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ.

ਦੂਜਾ ਅਧ੍ਯਾਯ–ਭੀਮਨਾਦ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਤੀ ਹੋਣਾ, ਭੀਮਨਾਦ ਦੇ ਭਾਈ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਯੰਨਾਦ) ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ, ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣੀਆਂ.

ਤੀਜਾ ਅਧ੍ਯਾਯ–ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਵੱਲੋਂ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ ਪਾਸ ਨਾਰਦ ਦਾ ਦੂਤ ਹੋਕੇ ਜਾਣਾ, ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ ਨੇ ਸੁਲਹ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ ਦੇ ੧੧ ਸੈਨਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਮਰਨਾ.

ਚੌਥਾ ਅਧ੍ਯਾਯ–ਘੋਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਹੋਣਾ, ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਹੋਏ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇਕੇ ਵਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜਿਵਾਉਣਾ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਜੰਗ ਜਿੱਤਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟਣੇ, ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ ਨੇ ਫੜੇ ਪਾਕੇ ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕਰਨਾ.

ਪੰਜਵਾਂ ਅਧ੍ਯਾਯ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਈਸ਼ੂਰ ਅੱਗੇ ਪੁਕਾਰਨਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਰਬਲੋਹ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨਾ. ਯਥਾ–"ਸਰਬ ਅੰਗ ਬਜਰੰਗ ਹੋ, ਧਾਰਜੋ ਪੁਰਖ ਅਸੰਗ ਹੋ, ਸਰਬਲੋਹ ਅਵਤਾਰ." (ਛੰਦ ੬੫) ਸਰਬਲੋਹ ਵੱਲੋਂ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ ਪਾਸ ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਦੂਤ ਹੋਕੇ ਜਾਣਾ, ਸੁਲਹਿ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣ ਪੁਰ ਪਰਸਪਰ ਘੋਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮੱਚਣਾ, ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ, ਸਰਬਲੋਹ ਨੇ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰਨਾ. ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ ਨੇ ਸਰਬਲੋਹ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਫੇਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰੋ, ਸਰਬਲੋਹ ਨੇ ਫੇਰ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟਕੇ ਸਿਵ ਨੂੰ ਮੁੰਡਮਾਲਾ ਦਾ ਮੇਰੁ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿਲਤ (ਸਿਰੋਪਾ) ਦੇਕੇ ਵਿਦਾ ਕਰਨਾ.

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਭਾਸ਼ਨ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ ਯਥਾ–

"ਤੇ ਸਭ ਕਥੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਨਿਰਣਯ ਸੁਕ੍ਰਾਭਾਸਹਿਛੰਦ,
ਸਵਾ ਲਾਖ ਹੈ ਸੰਖਜਾ ਯਾਂਕੀ ਵਦਤ ਮੁਨੀ ਜਨ ਛੰਦ,
ਤਾਂਕੇ ਸਾਰ ਕਾਢਕੈ ਬਰਣਾ ਮੰਗਲਚਰਣ ਸੁਛੰਦ,
ਸਵਾ ਲਾਖ ਛੰਦਨ ਕੋ ਸਾਰੋ ਤੈ ਸਹਸ੍ਰ ਸ਼ਤ ਛੰਦ."

ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬਲੋਹ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ ਦਾਨਵ ਦਾ ਇਹ ਜੰਗ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਵਿਵੇਕ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਨ੍ਰਿਪ ਬਿਬੇਕ ਅਬਿਬੇਕ ਸੇਨਾਨੀ ਭਟ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੁਜਨੀ."

ਸਰਬਲੋਹ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਖਾਲਸਾ-ਧਰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਭੀ ਕਈ ਲੇਖ ਆਏ ਹਨ. ਯਥਾ–"ਗੁਰਗਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦"–"ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਅਤੇ "ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹਜੂਰ" ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–

"ਭਜੇ ਨਿਸਤਾਰ ਤ੍ਰਾਸ ਅਸੁਰਨ ਤੇ
ਤਾਰਲਿਖੋ ਗੁਰੁ ਜਗਤ ਸਬੈ,
ਸ਼ਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ
ਵਾਹਗੁਰੂ ਸੁਚਿਮੰਤ੍ਰ ਅਬੈ." ×××
"ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਭਯੋ ਪੁਨੀਤਾ
ਪ੍ਰਭੁ ਆਗਜਾ ਕਰ ਉਦਤਿ ਭਏ,
ਮਿਟਿਓ ਦ੍ਵੈਤ ਉਪਾਧੀ ਜਗ ਕੀ
ਅਸੁਰ ਮਲੇਛਨ ਮੂਲ ਗਏ,
ਧਰਮੀ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਚੁਰਜੋ
ਸਤਨਰੂਪ ਪੁਨਿਰੂਪ ਜਯੋ,
ਕੱਛ ਕੇਸ ਕਿਰਪਾਨ ਤ੍ਰਿਮੁਦ੍ਰਾ
ਗੁਰੁਭਗਤਾ ਰਾਮਦਾਸ ਭਯੋ,
ਅਕਾਲਉਪਾਸਕ ਛਤ੍ਰੀਧਰਮਾ
ਰਣ ਕਟਿ ਕਸ ਪਰਧਾਨ ਅਏ,
ਤਾ ਮਹਿ ਪੰਚ ਚਾਲੀਸ ਪ੍ਰਧਾਨਾ
ਪੰਚਪ੍ਰਧਾਨ ਖਾਲਸਾ ਠਏ,
ਸਿੰਘ ਅਜੀਤ ਜੁਝਾਰ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ
ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਏ,
ਪੰਚਿਮ ਖਾਲਿਸ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ
ਜਿਨ ਇਹ ਪੰਥ ਸੁਪਥ ਪ੍ਰਗਟਏ." ×××
"ਗੁਰੂ ਅਪਨਯੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀਨਾ,
ਦੁਤਿਯ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰਗ੍ਰੰਥਾ,
ਬੋਲਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਬਦ ਸੰਭਾਖਨ
ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀਰਤਨ ਸੰਥਾ,
ਦ੍ਵਾਦਸ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੁ ਏ ਕਹੀਅਹਿ
ਦ੍ਵਾਦਸ ਰਵਿ ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਹਰਿਸੰਤਾ,
ਦਾਸ ਗੋਬਿੰਦ ਫਤਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ
ਗ੍ਰੰਥ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਬਦੀਥਾ." ×××

ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਬਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚਰਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਜਗੰਨਾਥ ਦੀ ਝਾੜੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਅਵਧੂਤ ਉਦਾਸੀ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ.

ਅਸੀਂ ਭੀ ਸਰਬਲੋਹ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੂਪਦੀਪ ਭਾਸ਼ਾ ਪਿੰਗਲ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ. ਰੂਪਦੀਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੰਮਤ ੧੭੭੬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ਹਨ; ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੈ, ਤਦ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੁਤਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਤਦ ਦਾਸ ਗੋਬਿੰਦ, ਸ਼ਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਆਦਿਕ ਨਾਮ ਕਿਉਂ ?

ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਭੀ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਣਗਹਲੀ ਨਾਲ ਉਤਨਾ ਹੀ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ. ਗਯੰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਨਇੰਦ, ਓਪ ਦੀ ਥਾਂ ਵੋਪ, ਸਜਾਮਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਮਾਕਰਨ, ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਦੀ ਥਾਂ ਤ੍ਰਿਕੁੰਗੀ, ਵਖਟਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਬਖਤਕਾਰ, ਨਿਦ੍ਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿੰਧਾ ਆਦਿਕ ਸੈਂਕੜੇ ਪਾਠ ਵਿਗਾੜੇ ਹੋਏ ਹਨ.

ਭਾਈ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੱਟੂ (ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ) ਨਿਵਾਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੱਢਕੇ ਸਰਬਲੋਹ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

ਸਰਬਲੋਹੀਆ. ਖ਼ਾ. ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਧਾਤੁ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਨਾ ਕਰੇ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ. ਲੋਹਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਢਕ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਸਰਬਾਕ੍ਰਿਤ } ਸਰਵ–ਆਕ੍ਰਿਤਿ. (ਸਰ੍ਵਾਕ੍ਰਤਿ) ਸਰਵ
ਸਰਬਾਕ੍ਰਿਤਿ } ਆਕਾਰ. ਸਰਵਰੂਪ. "ਸਰਬਾਕ੍ਰਿਤ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਸਰਬਾਗ } ਦੇਖੋ, ਸਰਵਗਜ. ਸਰਵਗਜਾਤਾ.
ਸਰਬਾਗਿ } "ਕਰਹੁ ਤਪਾਵਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬਾਗਿ."
ਸਰਬਾਗਿਓ } (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਪੂਰਨ ਸਰਬਾਗਿਓ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਵਾਂਗ.

ਸਰਬਾਂਗੀ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵਾਙ੍ਗਿਨ. ਵਿ–ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ. ਵਿਸ਼੍ਵਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਸੁਖਦਾਈ ਸਰਬਾਂਗੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸਰਬਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰ ੪। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਰਵਾਣਿ. ਤੀਰ ਚਲਾਕੇ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਮਾਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ.

ਸਰਬਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਵਾਣੀ.

ਸਰਬਾਤਮ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵਾਤ੍ਮਨ. ਸਭ ਦਾ ਆਤਮਾ ਰੂਪ. ਸਭ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ. "ਸਰਬਾਤਮ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) "ਸਰਬਾਤਮ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਸਰਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਬਾਨ.

ਸਰਬਾਭਰਣਾਦ੍ਯ. (ਜਾਪੁ) ਵਾ–ਸਰ੍ਵ–ਆਭਰਣ–ਆਢ੍ਯ. ਸਾਰੇ ਭੂਸ਼ਣਾਂ ਕਰਕੇ ਮਹਾ ਧਨੀ। ੨ ਸਾਰੇ ਭੂਖਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਰਬਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਬਾਲਾ.

ਸਰਬੁਲੰਦਖ਼ਾਂ. ਇਹ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦਾ ਮਾਮਾ ਅਤੇ ਦੁੱਰਾਨੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਉਮਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰੇ ਕਰਦੇ ਲੰਘੀ. ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇਹ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਭੀ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਪਾਸ ਭਾਰੀ ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਏ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਹਤਾਸ ਦੇ ਕਿਲੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਖਿਲਤ ਦੇਕੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਸਰਬੇਸ }
ਸਰਬੇਸੁਰ } ਸੰ. ਸਰ੍ਵੇਸ਼੍ਵਰ. ਸਰ੍ਵ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਸਭ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ (ਮਾਲਿਕ).
ਸਰਬੇਸ੍ਵਰ }

ਸਰਬੋਤਮ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵੋਤ੍ਤਮ. ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ ਨਹੀਂ.

ਸਰਬੋਪਰਿ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵੋਪਰਿ. ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ. ਸਭ ਪੁਰ ਵਿਰਾਜਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਹੇਠ ਹਨ.

ਸਰਬੋਸਧਿ ਪਰਬਤ } ਸਰ੍ਵੌਸ਼ਧਿ ਪਰ੍ਵਤ. ਵਾਲਮੀਕ
ਸਰਬੋਖਧਿ ਪਰਵਤ } ਰਾਮਾਇਣ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਦੇ ੭੪ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਵਾਨ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਕੈਲਾਸ ਪਰਬਤ ਦੇ ਮੱਧ ਸਰਬੋਸਧਿ ਪਹਾੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਚਾਰ ਦਿਵ ਬੂਟੀਆਂ ਹਨ–

(੧) ਮ੍ਰਿਤਸੰਜੀਵਨੀ, ਜੋ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

(੨) ਵਿਸ਼ਲ੍ਯਕਰਣੀ, ਜੋ ਜਖਮ ਰਾਜੀ ਕਰਦੀ ਹੈ.

(੩) ਸੁਵਰਣ ਕਰਣੀ, ਜੋ ਜਖਮੀ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਰੰਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਕੇ ਸੁੰਦਰ ਕਰਦਿੰਦੀ ਹੈ.

(੪) ਸੰਧਾਨੀ, ਜੋ ਛੁਹਣ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੀ ਘਾਉ (ਫੱਟ) ਮਿਟਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਪਹਾੜ ਦਾ ਫਾਸਿਲਾ ਲੰਕਾ ਤੋਂ ੪੦੦੦ ਕੋਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਜਦ ਰਾਮ ਅਤੇ ਲਛਮਨ, ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮਫਾਸ ਵਿੱਚ ਫਸਕੇ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਏ, ਤਦ ਜਾਂਬਵਾਨ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਹਨੂਮਾਨ ਇਸ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਾਮ ਸਹਿਤ ਸਭ ਨੂੰ ਰਾਜੀ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਰੱਖ ਆਇਆ ਸੀ. ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਲਛਮਨ ਦੇ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਇਹ ਪਹਾੜ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ.

ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੬, ਅ: ੫੦ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਨੇ ਨਾਗਪਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਲਛਮਨ ਨੂੰ ਫਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਰਪਰੂਪ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮੂਰਛਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਭੀ ਕੀਤੀ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਰਾ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਸੁਖੇਣ (ਸੁਖੈਣ) ਨੇ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਛੀਰ ਸਮੁਦ੍ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਦ੍ ਅਤੇ ਦ੍ਰੋਣ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜਾਂ ਉੱਪਰੋਂ ਦੋ ਬੂਟੀਆਂ ਲਿਆਓ. ਇੱਕ ਸੰਜੀਵਨੀ, ਜੋ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ. ਦੂਜੀ ਵਿਸ਼ਲ੍ਯਕਰਾ ਜੋ ਜਖਮ ਮਿਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਹਨੂਮਾਨ ਜੀ ਜਦ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਤਦ ਗਰੁੜ ਨੇ ਆਕੇ ਨਾਗਫਾਹੀ ਦਾ ਅਸਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਖੇਚਲ ਨਾ ਕਰਨੀ ਪਈ.

ਹਨੂ ਨਾਟਕ (ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ) ਵਿੱਚ ਦ੍ਰੋਣਾਚਲ ਦਾ ਉਖੇੜਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਲੰਕਾ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਦਾ ਫਾਸਿਲਾ–"ਸਾਠ ਲਾਖ ਯੋਜਨ ਹੈ ਕੋਸਾ। ਕੌਨ ਜਾਇ ਜਿਯ ਹੈ ਨ ਭਰੋਸਾ"– ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਜਦ ਹਨੂਮਾਨ ਦ੍ਰੋਣ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਉੱਪਰ-ਦੀਂ ਉਡਿਆ ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹਿਆ ਸੀ, ਤਦ ਭਰਤ ਨੇ ਕੋਈ ਉਪਦ੍ਵੀ ਰਾਖਸ ਸਮਝਕੇ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਤੀਰ ਮਾਰਕੇ ਸਿੱਟ ਲਿਆ. ਜਦ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਭਰਤ ਨੇ ਪਛਤਾਕੇ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੀਰ ਤੇ ਪਹਾੜ ਸਮੇਤ ਬੈਠ ਜਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਲੰਕਾ ਪਹੁਚਾ ਦੇਵਾਂਗਾ. ਉਸ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ– "ਜਿਤੀ ਦੂਰ ਤੇ ਲੰਜਾਯੋ ਹੈਂ ਗਿਰਿ। ਤਿਤੀ ਦੂਰ ਲੰਕਾ ਪਾਛੇ ਫਿਰਿ ॥" ਇਸ ਕਵੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਤੋਂ ਲੰਕਾ ਤੀਹ ਲੱਖ ਯੋਜਨ ਹੈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਦੇਖਕੇ ਜੇ ਹਨੂਮਾਨ ਵਾਲੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਰੇਲ ਅਤੇ ਜਹਾਜ ਦੇ ਰਸਤੇ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਤੋਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲੰਕਾ ੧੯੬੦ ਮੀਲ ਹੈ.

ਸਰਬੰਸ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਸੁ.

ਸਰਬੰਗ. ਸਵੰ-ਅੰਗ. ਸਾਰੇ ਅੰਗ. "ਮੈ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ ਸਰਬੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ ਗੁਣ. "ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸਰਬੰਗ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਸਰਬੰਗਨਾ. ਸੰ. ਸਰ੍ਵਾਙ੍ਗਿਨ੍. ਸਰਵ ਅੰਗ ਪੂਰਣ. ਕਿਸੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਮ ਨਹੀਂ. "ਏਕ ਰਵਿਆ ਸਰਬੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਸਰਬੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬੰਗਨਾ. "ਸਭਨਾ ਅੰਦਰ ਹੈ ਸਰਬੰਗੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਇੱਕ ਮਤ, ਜੋ ਸ਼ਰਵ (ਸ਼ਿਵ) ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅੰਗਾਂ ਉੱਪਰ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਥ ਮਸਤਨਾਥ ਯੋਗੀ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਲੋਕ ਮਦਿਰਾ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਨਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਹਰੇਕ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖਾ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਰੋਹਤਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਬੋਹਰ ਵਿੱਚ ਸਰਬੰਗੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਜੋ ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਭੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘੋਰੀ ਅਥਵਾ ਅਘੋਰੀ ਸੰਗਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਘੋਰੀ.

ਸ਼ਰਭ. ਸੰ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਫਾਨੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅੱਠ ਟੰਗੀਆ ਇੱਕ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਜੀਵ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਅਸ਼੍ਵਪਦ ਸਿੰਹਾਰਿ ਅਤੇ ਮਹਾਂਸਕੰਧੀ ਭੀ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਰ। ੨ ਇੱਕ ਦੈਤ। ੩ ਉੱਠ. ਸ਼ੁਤਰ। ੪ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਸਰਭਰਿ. ਭਾਰ ਤੁਲਜ. ਵਜਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ. "ਨਾਮੇ ਸਰਭਰਿ ਸੋਨਾ ਲੇਹੁ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਭਰਕੇ. "ਸਰਭਰਿ ਸੋਖੈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਸਰਭਾਰ. ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਿਆ ਬੋਝ। ੨ ਉਤਨਾ ਬੋਝ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਸਿਰ ਤੇ ਉਠਾ ਸਕੇ। ੩ ਸਰ (ਪਾਣੀ) ਉੱਤੇ ਭਾਰ (ਮੁਸੀਬਤ). "ਥਲ ਤਾਪਹਿ ਸਰ ਭਾਰ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਜੇਠ ਵਿੱਚ ਥਲ ਤਪਦੇ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਰਿਹਾ ਹੈ. ਅਥਵਾ-ਤਲਾਉ ਭੀ ਤਪ ਉੱਠੇ ਹਨ.

ਸਰਭਾਰਿ. ਸਿਰ ਦੇ ਬਲ. ਸਿਰ ਪਰਣੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਰ ਭਾਰਿ.

ਸਰਭੰਗ. ਸੰ. ਸ਼ਰਮ੍ਹ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦੰਡਕ ਬਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਗਏ ਸਨ. ਜਦ ਇਸ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਗਈ ਹੈ. ਹੁਣ ਮੈ ਸ੍ਵਰਗ ਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਚਿਖਾ ਵਿੱਚ ਜਲ ਮੋਇਆ.

ਸਰਮ. ਫ਼ਾ شرم ਸ਼ਰਮ. ਸੰਗਜਾ-ਲੱਜਾ. "ਰਾਖਹੁ ਸਰਮ ਅਸਾੜੀ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸ਼੍ਰਮ-ਸ਼੍ਰਮ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ. ਮਿਹਨਤ. ਉੱਦਮ. ਘਾਲਨਾ. "ਸਰਮ ਖੰਡ ਕੀ ਬਾਣੀ ਰੂਪੁ" (ਜਪੁ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਰਮ੍ਹ. ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ. ਸੁਖ.

ਸਰਮ ਖੰਡ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ ਦੀ ਮੰਜਿਲ। ੨ ਆਨੰਦ ਮੰਡਲ. ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਭੂਮਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਮ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਸਰਮਦ. ਅ. سرمد ਸੰਗਜਾ- ਆਦਿ ਅੰਤ ਰਹਿਤ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਇੱਕ ਫਕੀਰ, ਜੋ ਫਾਰਸ ਦੇ ਕਾਸ਼ਾਨ ਨਗਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਯਹੂਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭੀ ਸੀ, ਦਰ ਅਸਲ ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਕ਼ੁਰਾਨ ਅਤੇ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਤੇ ਤਰਕ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਖਾਸ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਸੀ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸਰਮਦ ਨੂੰ ਸਨ ੧੬੬੧ (ਸੰਮਤ ੧੭੧੯) ਵਿੱਚ ਤੇੜੋਂ ਨੰਗਾ ਫਿਰਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕਰਵਾਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਕਬਰ ਸ਼ਾਹੀ ਮਸਜਿਦ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਹੈ. "ਸਰਮਦ ਬਡ ਦਰਵੇਸ਼ ਸੰਘਾਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਰਮ੍ਹਦ-ਸ਼ਮੰਦ. ਵਿ-ਸ਼ਮੰ (ਸੁਖ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ-ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਸ਼ਰਮਨਾਕ. ਫ਼ਾ شرمناک ਵਿ-ਲੱਜਾ ਸਹਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. "ਸਰਮਨਾਕ ਹੈ ਹਿਦੈ, ਬਚਨ ਹਸ ਹਸ ਕਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੫) ੨ ਲੱਜਾ ਯੋਗ.

ਸਰਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਸ਼ੁਨੀ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਕੁੱਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਯਮਰਾਜ ਪਾਸ ਜੋ ਦੋ ਕੁੱਤੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰਮੇਯ ਨਾਉਂ ਕਰਕੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ। ੨ ਕੁੱਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਸਰਮਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਹੋਇ ਗਈ ਸਰਮਾ ਤਨ ਤੂਰਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਸ਼ੈਲੂਸ਼ ਗੰਧਰਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵਿਭੀਸ਼ਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਅਸ਼ੋਕਵਾਟਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸੀਤਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਦਾ ਹਿਤ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੀ ਸੀ. "ਉਤ ਤ੍ਰਿਜਟੀ ਸਰਮਾ ਸਹਿਤ ਸੁਨਹਿੰ ਸੀਯ ਕੀ ਬਾਤ." (ਹਨੂ) ੪ ਅਗਨਿ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾ ਦਕ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ। ੫ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਤਰੰਗ (ਮੌਜ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਰਮਾ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰ. ਸ਼ਰਿਸ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪਵਨ ਅਤੇ ਗਤਿ ਹਨ. "ਸੇਤ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਅਤਿ ਹੀ ਤਿਹ ਮੇ ਸਰਮਾ ਸਸਿ ਸੀ ਦਮਕਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਸੰ. ਸ਼ਰਮ੍ਹ. ਪਨਾਹ. ਓਟ। ੭ ਘਰ. ਮਕਾਨ। ੮ ਆਨੰਦ। ੯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਅੱਲ, ਜੋ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ-ਦੇਵਦੱਤ ਸ਼ਰਮਾ ਆਦਿ.

ਸਰਮਾਸ. ਸੰ. ਸ਼ਾਵੰਰਿਕ ਆਸ. ਸੰਗਜਾ-ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਠੰਢ ਕਰਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਪੌਣ ਅੰਦਰ ਜਲ ਦੇ ਕਣਕਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਧੁੰਦ. ਨੀਹਾਰ. "ਸੂਰਜ ਕੀ ਕਿਰਨੇ ਸਰਮਾਸਹਿ ਰੇਨੁ ਅਨੇਕ ਤਹਾਂ ਕਰ ਡਾਰਜੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ ਨੇ ਧੁੰਦ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਰੇਣੁ (ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ) ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ.

ਸਰਮਾਪਤਿ. ਸਰਮਾ (ਕੁੱਤੀ) ਦਾ ਪਤਿ, ਕੁੱਤਾ। ੨ ਵਿਭੀਸ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਸਰਮਾ ੩.

ਸਰਮਾਯਾ. ਫ਼ਾ سرمایہ ਸੰਗਜਾ-ਪੂੰਜੀ. ਰਾਸਿ. ਸੰਗ੍ਰਹ ਮਾਇਆ.

ਸਰਮਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ شرمندہ ਸ਼ਰਮਿੰਦਹ. ਵਿ-ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਸਾਰ. "ਜਿਹ ਕਰਣੀ ਹੋਵਹਿ ਸਰਮਿੰਦਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਸਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਸਰਮ. "ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਸਰਮੌਰ. ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਜਮੁਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ (ਸਤਲੁਜ) ਦੇ ਮੱਧ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਹਨ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਨ। ੨ ਸਿਰ ਦਾ ਮੁਕਟ. ਭਾਵ-ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਜੈਸੇ-"ਬੈਰਾੜ ਵੰਸ ਸਰਮੌਰ." ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਮੌਲਿ.

ਸਰਯੀ. ਅ. شرعی ਸ਼ਰਈ. ਵਿ-ਸ਼ਰਾ (ਮਜਹਬ ਦੀ ਰੀਤੀ) ਦਾ ਪਾਬੰਦ. "ਮਹਾਂ ਸਰੈਯਨ ਤੇ ਡਰਪਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸ਼ਰਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਸ਼ਰਯੀਤੰਬੀ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਉਹ ਘੁਟੁੰਨਾ, ਜੋ ਗਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ.

ਸ਼ਰਯੀਮੁੱਛਾਂ. ਹੋਠਾਂ ਉੱਪਰੋਂ ਕਤਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ.

ਸਰਯੂ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਅਯੋਧਯਾ ਪਾਸ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੋਗਰਾ ਅਤੇ ਘਾਗਰਾ ਭੀ ਹੈ. ਵਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਨੇ ਕਾਰਣ ਸਰਯੂ ਨਾਂਉ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਸਰਲ. ਵਿ-ਸਿੱਧਾ. ਬਿਨਾ ਵਿੰਗ. "ਮੈ ਸਰਲ ਕਰਾਂਗਾ ਆਕੀਆਂ." (ਜੰਗਨਾਮਾ) ੨ ਕਪਟ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਛਲ. "ਭਏ ਸਰਲ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਜੇ ਬਾਮੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਵਾਮੀ (ਟੇਢੇ) ਸਿੱਧੇ ਹੋਗਏ। ੩ ਸ-ਰਲ. ਉਹ ਪਾਠ ਜੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਠੀਕ ਮਿਲਾਕੇ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਜਿਵੇਂ-"ਗਰੰਥੀ ਸਰਲ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ." (ਲੋਕੋ)

ਸਰਲੋਹ. ਫ਼ਾ سرلوح ਸੰਗਜਾ-ਲੋਹ (ਤਖਤੀ) ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ। ੨ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਰਵਰਕ (ਮੁੱਢ ਦੇ ਪਤ੍ਰੇ) ਉੱਪਰ ਸੁਵਰਣ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਬੇਲ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਲੇਖ.

ਸਰਲੋਹੇ ਜਰੰਗਾਰੀ. ਵਾ. ਸੰਗਜਾ-ਲੋਹੇ ਉੱਪਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਜ਼ਰਨਿਗਾਰੀ. ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਲੋਹੇ ਉੱਪਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਸਰਵ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬ। ੨ ਫ਼ਾ سرو ਸੰਗਜਾ-ਸਰੂ. "ਸਰਵੋ ਸਹੀ ਚਮਨ ਰਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਰੂ.

ਸਰਵਗਾਮੀ. ਵਿ-ਸਭ ਥਾਂ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੩੩.

ਸਰਵਗਜ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਗਜ.

ਸਰਵਣ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਵਣ। ੨ ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ ਅੰਧਕ ਵੈਸ਼ਜ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ "ਸਿੰਧੁ" ਹੈ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਨੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਬਣ ਦਾ ਜੀਵ ਜਾਣਕੇ ਸ਼ਬਦਬੇਧੀ ਬਾਣ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. "ਹੋਵੈ ਸਰਵਣ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁ ੯। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ.

ਸਰਵੱਤਣ. ਸੰਗਜਾ-ਸਰ (ਜਲ) ਦੀ ਤਰਾਵਤ.

ਸਰਵਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਤ੍ਰ.

ਸਰਵਨ. ਦੇਖੋ, ਸਰਵਣ ਅਤੇ ਸ੍ਰਵਣ.

ਸਰਵਰ ਅਥਵਾ **ਸਰਵਰੁ.** ਦੇਖੋ, ਸਰੋਵਰ। ੨ ਸਿੰਧੁ ਨਦ. "ਭਰਿ ਸਰਵਰੁ ਜਬ ਊਛਲੈ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ੩ ਮਾਨਸਰ. "ਤੂੰ ਸਰਵਰੁ ਤੂੰ ਹੰਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਸਰ-ਆਵਰਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਭੌਰੀ. ਜਲ ਦਾ ਚਕ੍ਰ. "ਨਾ ਸਰਵਰੁ ਨਾ ਉਛਲੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੫ ਡਿੰਗ. ਸਮੁੰਦਰ. ਜਲਧਿ। ੬ ਫ਼ਾ سرور ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ। ੮ ਸੰ. ਸ਼ਰ੍ਵਰ. ਵਿ-ਚਿੱਤਮਿਤਾਲਾ. ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ.

ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਹੰਸੁ, ਹੰਸ ਮਹਿ ਸਾਗਰੁ. (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧) ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕੀ ਜਨ ਹੈ, ਵਿਵੇਕੀ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਸਮੁੰਦਰ ਅਥਵਾ ਕਰਤਾਰ ਹੈ.

ਸਰਵਰੜਾ. ਸਰੋਵਰ. ਤਾਲ। ੨ ਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਰਤ੍ਰ (ਉੱਤਮਤਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ੜਾ.

ਸਰਵਰੜੈ. ਸਰੋਵਰ (ਸਮੁੰਦਰ) ਵਿੱਚ "ਤਿਤੁ ਸਰਵਰੜੈ ਭਈਲੇ ਨਿਵਾਸਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ਭਾਵ-ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ.

ਸਰਵਰੀ. ਵਿ-ਸਰਵਰ (ਸੁਲਤਾਨ) ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਸੁਲਤਾਨੀਆ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਵੰਰੀ. ਸੰਗਜਾ-ਰਾਤ, ਜੋ ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਚਿੱਤਮਿਤਾਲੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਵਰ ੮। ੩ ਹਲਦੀ। ੪ ਫ਼ਾ سروری ਸਰਦਾਰੀ. ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ.

ਸਰਵਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਰਵਰ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ.

ਸਰਵਰੇ ਕਾਯਨਾਤ. ਫ਼ਾ سرور کائنات ਵਿ-ਕਾਯਨਾਤ (ਜਹਾਨ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਸਰਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਵੱਤਣ. ਤਰਾਵਤ. "ਹਰਿਤ ਦੂਰਬਾ ਜਲ ਸਰਵਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਰਵਾਂਗ. ਸੰ. ਸ਼ਰ੍ਵਾਙ੍ਗ. ਸਾਰੇ ਅੰਗ। ੨ ਸੰਪੂਰਣ ਦੇਹ.

ਸਰਵਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਵੰ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ. ਦੁਰਗਾ.

ਸਰਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਬਾਨ.

ਸ਼ਰਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਲਵਾਰ.

ਸਰਵਾੜ. ਸੰਗਜਾ-ਸਰ (ਸਰਕੁੜੇ) ਦਾ ਝੁੰਡ। ੨ ਸਰਕੁੜੇ ਦੇ ਕਾਨੇ. ਸ਼ਰਕਾਂਡ ਸਮੁਦਾਇ.

ਸਰਵੇਰਵਾਂ. ਫ਼ਾ سرو رواں ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਸਰੂ. ਜੰਗਮ ਸਰੂ (ਸਰਵ). ਭਾਵ-ਮਾਸ਼ੂਕ.

ਸਰਾ. ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.
"ਸਚੁ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨ ਸੋਫੀਆ ਰਾਖਣ ਕਉ ਦਰਬਾਰੁ× ਸਚੁ ਸਰਾ ਗੁੜ ਬਾਹਰਾ ਜਿਸੁ ਵਿਚਿ ਸਚਾ ਨਾਉ× ਤਾ ਮਨੁ ਖੀਵਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਮਹਲੀ ਪਾਏ ਥਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
੨ ਫ਼ਾ سرا ਘਰ। ੩ ਮੁਸਾਫਿਰਖਾਨਾ। ੪ ਅ. شرع ਸ਼ਰਅ. ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ। ੫ ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ. "ਸੁਣਿਐ ਸਰਾ ਗੁਣਾ ਕੇ ਗਾਹ." (ਜਪੁ)

ਸਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਸਰ. "ਸੋ ਮਿਤਿ ਜਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ਸਰਾਂ ਮੇਰਾਂ ਜੰਤਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਾ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਸਰਾਉਗੀ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਾਵਗ.

ਸਰਾਇ. ਫ਼ਾ سرائے ਸੰਗਜਾ-ਮੁਸਾਫਰਖਾਨਾ. "ਮਹਿਲ ਸਰਾਈ ਸਭ ਪਵਿਤੁ ਹਹਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਘਰ. ਭਾਵ-ਲੋਕ. "ਦੁਹੀ ਸਰਾਈ ਖੁਨਾਮੀ ਕਹਾਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਪਰਾਧੀ ਕਹਾਏ। ੩ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮੁਕਤਸਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ.

ਸਰਾਇਚਉ } ਫ਼ਾ ਸਰਾਚਹ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ
ਸਰਾਇਚਾ } ਘਰ। ੨ ਤੰਬੂ. ਖੇਮਾ. "ਸੰਤੋਖ ਸਰਾਇਚਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਜਾਚੈ ਘਰਿ ਦਿਗ ਦਿਸੈ ਸਰਾਇਚਾ."(ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)"ਛਤ੍ ਸਰਾਇਚੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਸਰਾਇ ਨਾਗਾ. ਦੇਖੋ, ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ.

ਸਰਾਇਰਾ. ਵਿ–ਸਰ (ਜਲ) ਨਾਲ ਤਰ. ਸਰਸਬਜ਼. "ਸਿੰਮਲ ਰੁਖ ਸਰਾਇਰਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸਰ (ਤੀਰ) ਜੇਹਾ ਸਿੱਧਾ.

ਸਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਇ। ੨ ਅ਼ ਸਹ਼ਰਾਈ. ਵਿ–ਜੰਗਲੀ. "ਨੂਰੂ ਨਾਮਾ ਸਰਾਈ ਬਕਰੀਆਂ ਚਾਰਦਾ ਸੀ." (ਜਸਭਾਮ)

ਸਰਾਸ. ਸਰਾਸਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸਰਾਸਨ. ਸੰ. ਸ਼ਰਾਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰ (ਤੀਰ) ਨੂੰ ਜੋ ਫੈਂਕੇ, ਸੋ ਸ਼ਰਾਸਨ. ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ.

ਸਰਾਸਰ. ਫ਼ਾ ਸਰਾਸਰ ਇੱਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਤੀਕ। ੨ ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸਰੋਸਰੀ। ੩ ਮੂਲੋਂ ਮੁੱਢੋਂ. ਬਿਲਕੁਲ.

ਸਰਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਲਾਘਾ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼. ਵਡਿਆਈ. ਉਸਤਤਿ.

ਸਰਾਹਤ. ਅ਼ ਸਰਾਹ਼ਤ ਖ਼ੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਪੁਰ. ਸਪਸ਼੍. ਸਾਫ.

ਸਰਾਹਨ } ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਲਾਘਨ. ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ.
ਸਰਾਹਨਾ } ਤਅ਼ਰੀਫ਼ ਕਰਨੀ.

ਸ਼ਰਾਕਤ. ਅ਼ ਸ਼ਿਰਕਤ. ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ.

ਸਰਾਗ. ਵਿ–ਰੰਗ ਸਹਿਤ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ। ੩ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਸਹਿਤ.

ਸਰਾਜ. ਅ਼ ਸਰਾਜ ਸ਼ੱਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਠੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. Saddler। ੨ ਘੁੜਵਾਲ। ੩ ਸਿਰਾਜ. ਦੀਵਾ. ਚਰਾਗ.

ਸਰਾਜਤ. ਅ਼ ਸਰਾਜਤ ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੀਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਸਰਾਜੀ. ਅ਼ ਸਰਾਜੀ ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ.

ਸਰਾਜੀਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਜਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਾਜੀ. "ਚਢਜੋ ਤੱਤ ਤਾਜੀ ਸਰਾਜੀਤਿ ਸੋਭੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਚਾਲਾਕ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਅਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਸੋਭਦਾ ਹੈ.

ਸਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ.

ਸਰਾਧ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਾਦ੍ਧ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮ। ੨ ਪਿਤਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਅੰਨ ਵਸਤ੍ ਆਦਿ ਦਾਨ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੱਧ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ :–
(ਉ) ਨਿਤ੍ਯ ਸ਼੍ਰੱਧ, ਜੋ ਨਿੱਤ ਹੀ ਦੇਵਤਾ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਆਦਿ ਦੇਣਾ.
(ਅ) ਪਾਰਵਣ. ਜੋ ਅਮਾਵਸ ਆਦਿ ਪਰਵਾਂ ਪੁਰ ਕਰਨਾ.
(ੲ) ਕ੍ਰਯਾਹ, ਜੋ ਮੋਏ ਹੋਏ ਪਿਤਰ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕਰਨਾ.
(ਸ) ਮਹਾਲਯ, ਜੋ ਅੱਸੂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕਰਨਾ
"ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਊ ਮੂਏ ਸਰਾਧ ਕਰਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣ."ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਰਿਓ ਸਰਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸਰਾਪ. ਸੰ. ਸ਼ਾਪ. ਸ਼ਪ੍ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗਾਲੀ ਦੇਣਾ. ਬਦ ਦੁਆ. ਸ੍ਰਾਪ. ਸ੍ਰਾਫ.

ਸਰਾਪਰ. ਦੇਖੋ, ਸਰਪਰ. "ਛੋਡਿ ਸਰਾਪਰ ਜਾਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਸਰਾਪਾ. ਫ਼ਾ ਸਰਾਪਾ ਅੜ ਸਰ ਤਾ ਪਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ. ਭਾਵ–ਸਰਵ ਅੰਗ.

ਸਰਾਪਿਆ } ਦੇਖੋ, ਸਰਾਪ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ਾਪਿਤ.
ਸਰਾਪੀ } ਸ਼ਪ੍. ਸਰਾਵਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜੋ ਜੋ ਸੰਤ ਸਰਾਪਿਆ ਸੋ ਫਿਰਹਿ ਭ੍ਰਮੰਦੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) "ਦਰ ਕ੍ਰਸਟ ਸਰਾਪੀ ਨਾਮ ਬੀਨ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੋ ਹਨ, ਓਹ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰੋਂ ਪਤਿਤ ਅਤੇ ਸਰਾਫੇ ਹੋਏ ਹਨ.

ਸਰਾਫ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਪ। ੨ ਅ਼ ਸਰ੍ਰਾਫ਼ ਸ਼ੱਰਾਫ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸਰਫ਼ (ਅਦਲ ਬਦਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰੁਪਯਾ ਪੈਸਾ ਪਰਖਣ ਅਤੇ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਕਦੀ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਹੋਵੈ ਨਦਰ ਸਰਾਫ ਕੀ ਬਹੁੜਿ ਨ ਪਾਈ ਤਾਉ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ਇਸ ਥਾਂ ਸਰਾਫ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ੍ਰਿਤਗੁਰੂ ਹੈ.

ਸਰਾਫਤ. ਅ਼ ਸ਼ਰਾਫ਼ਤ. ਭਲਮਨਸਾਉ. ਸ਼ਰਫ਼ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਸਰਫ ੭.

ਸਰਾਫੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੱਰਾਫ ਦਾ ਕਰਮ. "ਐਸਾ ਸਾਹੁ ਸਰਾਫੀ ਕਰੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਾਪਿਆ.ਸਰਾਫੀ ਹੋਈ.

ਸਰਾਫੀਲ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਇਸਰਾਫੀਲ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸਤਾ.

ਸਰਾਬ. ਅ਼ ਸ਼ਰਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਰਬ (ਪੀਣ) ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ. ਪੇਯ ਵਸਤੁ। ੨ ਸ਼ਰ–ਆਬ. ਸ਼ਰਾਰਤ ਭਰਿਆ ਪਾਣੀ. ਮਦਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਾ ਅਤੇ ਸੋਮ। ੩ ਅ਼ ਸਰਾਬ. ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਰਾਵ.

ਸਰਾਬੀ. ਵਿ–ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤ. "ਭਾਜਤ ਹੈਂ ਗ੍ਰਿਹ ਛੋਡ ਸਰਾਬੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਰਾਯ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਇ.

ਸਰਾਰ. ਅਸਰਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਅਸਰਾਰ। ੨ ਅ਼ ਸ਼ਰਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਚਿਨਗਾਰੀਆਂ। ੩ ਭੂਤ ਦਾ ਆਵੇਸ਼. "ਕੌਨ ਸਰਾਰ ਭਯੋ ਇਸ ਕੋ ?" (ਨਾਪ੍)

ਸ਼ਰਾਰਤ. ਅ਼ ਸ਼ਰਾਰਤ ਸ਼ੱਰ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੁਰਾਈ. ਬਦੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰ ੧੫.

ਸ਼ਰਾਰਾ. ਅ਼ ਸ਼ਰਾਰਹ ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਗਿਆੜਾ. ਵਿਸਫੁਲਿੰਗ. ਅੱਗ ਦੀ ਚਿਣਗ.

ਸਰਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਾਲੇ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ" ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸ੍ਰਿਤਗੁਰੂ ਜੀ ਬਕਾਲੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਲਾਸ (ਢੱਕ) ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਗੁਰਪਲਾਹ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਮਹੰਤ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਗੁਰਪਲਾਹ ਨੰ: ੩.

ਸਰਾਵ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਬ। ੨ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹਿਬਲ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁਰੂਸਰ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਸਰ ਨੰ: ੪। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਰਾਵ. ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਵਿਗੜਨੋਂ ਬਚਾਵੇ, ਸੋ ਸ਼ਰਾਵ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੁੱਜਾ। ੪ ਨੂਠਾ. ਕਸੋਰਾ। ੫ ਚੌਸਠ ਤੋਲਾ ਭਰ ਤੋਲ.

ਸਰਾਵਰ. ਸੰ. ਸ਼ਰਾਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰਕਸ਼. ਭੱਥਾ। ੨ ਢਾਲ। ੩ ਕਵਚ.

ਸਰਿ. ਵਿ–ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਜੇਹਾ. ਤੁੱਲ. ਬਰਾਬਰ. "ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) "ਹਨੂਮਾਨ ਸਰਿ, ਗਰੁੜ ਸਮਾਨਾ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਰ (ਤਾਲ) ਵਿੱਚ. ਤਾਲ ਉੱਤੇ. "ਸਰਿ ਹੰਸ ਉਲਥੜੇ ਆਇ" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ਸਰ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਹੰਸ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ਼। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ.

ਸ੍ਰਿਆ. ਵਿ–ਸ੍ਰਿਜਿਆ. ਬਣਾਇਆ. ਰਚਿਆ। ੨ ਸਰੋਵਰ (ਤਾਲ) ਹੋਇਆ. "ਤ੍ਰਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਥਲਿ ਸ੍ਰਿਰਿ ਸ੍ਰਿਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਰਣਾ.

ਸਰਿਸ. ਵਿ–ਰਿਸ (ਕ੍ਰੋਧ) ਸਹਿਤ। ੨ ਸਦ੍ਰਿਸ਼.ਤੁੱਲ.

ਸਰਿਸ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ ਸਰਿਸ਼ਤਹ ਸਰ-ਰਿਸ਼ਤਾ. ਦਫਤਰ. ਰਜਿਸਟਰ.

ਸਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਫ਼ਾ ਸਰਿਸ਼ਤਹ ਦਾਰ ਸਰਿਸ਼ਤਾ (ਦਫਤਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦਫਤਰ ਦਾ ਮੁਖੀਆ.

ਸਰਿਸ੍ਟ. ਫ਼ਾ ਸਰਿਸ਼ਟ ਸੰਗਜਾ–ਮਿਲਾਉਟ. ਮੇਲ। ੨ ਖ਼ਮੀਰ. ਪੈਦਾਇਸ਼ੀ ਗੁਣ। ੩ ਖ਼ਸਲਤ. ਵਾਦੀ. ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਸਰਿਕਾ. ਅ਼ ਸਰਿਕ਼ਹ ਸਰਿਕ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਰੀ.

ਸਰਿਠ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਠ.

ਸਰਿੱਠਾ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਨੂੰ. "ਆਪ ਤਰੇ ਤਾਰੇਨ ਸਰਿੱਠਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸਰਿਤ. ਸੰ. ਸ਼ਰਿਤ. ਨਦੀ. ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿ ਧਾ.

ਸਰਿਤਜ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਭੀਸ਼ਮ-ਪਿਤਾਮਾ। ੨ ਘਾਸ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਰਿਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਿਤ. "ਹੋਤ ਭਗਤਿ ਸਰਿਤਾ ਬਿਸਤਾਰਨ. ਨਾਨਕ ਰਾਇ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਨ." (ਨਾਪ੍)

ਸਰਿਤਾਧਿਪਤਿ
ਸਰਿਤਾਨਾਥ
ਸਰਿਤਾਪਤਿ } ਸਰਿਤ ਪਤਿ. ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਸਰਿਤੇਸਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਈਸ੍ਵਰੀ ਗੰਗਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਰਿਧ } ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ,
ਸਰਿਧਿ } ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਰੀ. ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਣਾ. "ਭਲੀ ਸਰੀ ਜਿ ਉਬਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੀਖ. "ਸਰੀ ਸਾਰ ਕੀ ਜਨੁ ਇਹ ਬਾਢੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸਰ (ਬਾਣਾਂ) ਨਾਲ. ਤੀਰੋਂ ਸੋ. "ਬੇਧਿ ਤੀਖਨ ਸਰੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫)

ਸਰੀਅਤ. ਅ਼ ਸ਼ਰੀਅ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਹ. ਮਾਰਗ। ੨ ਧਰਮ ਦਾ ਰਸਤਾ। ੩ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਦੀ ਥਾਪੀ ਹੋਈ ਰੀਤਿ.

ਸ਼ਰੀਅ਼ਤ ਪਰਸ੍. ਫ਼ਾ ਸ਼ਰੀਅ਼ਤ ਪਰਸ੍ਤ ਵਿ–ਧਰਮ ਪਾਲਕ. ਧਰਮ ਰੱਖਕ.

ਸਰੀਅਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸਰੀਅਤ. "ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਸਿਫਤਿ ਸਰੀਅਤਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸਰੀਆ. ਵਿ– ਸ੍ਰਿਜਿਆ. ਰਚਿਆ. ਬਣਾਇਆ. "ਬਿੰਦੁ ਰਕਤੁ ਮਿਲਿ ਪਿੰਡੁ ਸਰੀਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸਾਰ (ਲੋਹੇ) ਦਾ ਲੰਮਾ ਭੰਡਾ.

ਸਰੀਹ. ਅ਼ ਸ਼ਰੀਹ਼. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤੱਖ. ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸਾਫ ਤੌਰ ਪੁਰ.

ਸਰੀਂਹ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰੀਸ਼–ਸ਼ਿਰੀਸ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਸਿਰਸ. L. Acacia Sirissa.

ਸਰੀਹਣ } ਫ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ.
ਸਰੀਹਨ } ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਰੀਹ਼ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰੀਹ.

ਸਰੀਕ. ਅ਼ ਸ਼ਰੀਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਰਕ (ਹਿੱਸਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਤੁੱਲ ਜਾਣੇ. "ਤਿਸ ਕਾ ਸਰੀਕ ਕੋ ਨਹੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਸ਼੍ਲੀਕ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੁੰਦਰ.

ਸਰੀਕੀ. ਵਿ–ਸ਼ਰਾਕਤ ਵਾਲਾ. ਹਿੱਸੇਦਾਰ. "ਤਬ ਹੁਇ ਭਿਸਤ ਸਰੀਕੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਕਤ. ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ.

ਸਰੀਖ } ਵਿ–ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੁੱਲ-ਦੀਕਣ ਕੀਤਾ(ਦੇਖਿਆ).
ਸਰੀਖਾ } ਜੇਹਾ. ਸਮਾਨ.

ਸਰੀਣ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ.

ਸਰੀਫ. ਅ਼ ਸ਼ਰੀਫ਼. ਵਿ–ਭਲਾ. ਨੇਕ। ੨ ਬਜੁਰਗ. ਸ਼ਰਫ਼ (ਬਜੁਰਗੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩ ਸੰਗਜਾ–ਮੱਕੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ. ਇਹ ਰੂਢੀ ਅਰਥ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੁਣ ਤਕ ਅਮੀਰ ਪਦਵੀ ਰਹੀ ਹੈ.

ਸ਼ਰੀਫ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾਫਲ.

ਸਰੀਰ. ਸੰ. ਸ਼ਰੀਰ. ਵਿ–ਜੋ ਪਲ ਪਲ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰਿ–ਸ਼ੂ (ਖੀਨ) ਹੋਵੇ.* "ਨਿਰਮਲ ਦੇਹ ਸਰੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ. ਜਿਸਮ. "ਸਰੀਰ ਸੁਸ਼ਬ ਖੀਣ ਸਮਏ ਸਿਮਰੰਤਿ ਨਾਨਕ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਫ਼ਾ شریر ਸ਼ਰੀਰ.ਵਿ–ਨੇਕ. ਭਲਾ। ੪ ਸੁੰਦਰ। ੫ ਅ. ਖੋਟਾ. ਪਾਮਰ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ.

ਸਰੀਰਕ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰੀਰਿਕ.

ਸਰੀਰਾ / **ਸਰੀਰਿ** / **ਸਰੀਰੀ** ਸੰ.शरीरिन्. ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਦੇਹਿ ਬਿਮਲਮਤਿ ਸਦਾ ਸਰੀਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਉੱਤਮ ਮਤਿ ਦੇਹ। ੩ ਸ਼ਰੀਰਿ (ਆਤਮਾ) ਨੂੰ. "ਦੇਹ ਸਰੀਰਿ ਸੁਖੁ ਹੋਵੈ ਸਬਦਿ ਹਰਿ ਨਾਇ." (ਵਡ ਮ: ੩) ਦੇਹ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੁਖ ਹੋਵੈ.

ਸਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਰ. ਸੁਰ. "ਸੂਰ ਸਰੁ ਸੋਸਿਲੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਪਿੰਗਲਾ ਨਾੜੀ ਦੀ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਰਤੂਬਤ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰ ਲੈ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਰੁ. ਕ੍ਰੋਧ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੫ ਹਿੰਸਾ. ਹਤਜਾ। ੬ ਵਿ–ਹਿੰਸਕ। ੭ ਬਹੁਤ ਪਤਲਾ.

ਸਰੁਖਾ. ਵਿ–ਰੋਸ (ਕ੍ਰੋਧ) ਸਹਿਤ। ੨ ਰੁੱਖਾਪਨ ਸਹਿਤ. ਕੋਮਲਤਾ ਬਿਨਾ. "ਸੁਨਤ ਰਾਇ ਉਰ ਰਿਸ ਭਰ ਸਰੁਖਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸਰੂ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ سرو ਸਰਵ. ਸੰਗਜਾ–"ਸਰੂ ਏਕ ਸਾਰ ਖਰੇ ਹਰੇ ਹਰੇ ਪਾਤ ਜਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀ ਵ੍ਰਿਕ. L. Cupressus Sempervirens.

ਸਰੂਚ. ਸੰ. सरुच–ਸਰੁਚ. ਵਿ–ਰੁਚਿ (ਸੋਭਾ) ਸਹਿਤ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਹਿਤ. "ਨਭ ਮਗ ਚਲੇ ਛਿਤਿ ਪਥ ਚਲੇ ਬਹੁ, ਚਲੇ ਅਧਰ† ਸਰੂਚ ਹੀ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਸ–ਰੁਚਿ. ਇੱਛਾ ਸਹਿਤ.

ਸਰੂਪ. ਵਿ–ਸ (ਓਹੀ) ਰੂਪ.ਓਹੀ ਸ਼ਕਲ.ਸਮਾਨ ਰੂਪ। ੨ ਸੁਰੂਪ. ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ. "ਚਤੁਰ ਸਰੂਪ ਸਿਆਣਾ ਸੋਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਸ੍ਵਰੂਪ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਜਰੂਪ. ਆਪਣਾ ਆਪ.

ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ. ਜੀਂਦ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ.ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਬਜੀਦਪੁਰੀਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ,ਜੋ ਰਾਜਾ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਦੇ ਲਾਵਲਦ ਮਰਨ ਪੁਰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ.ਇਹ ਫੱਗੁਣ ਬਦੀ ੨ ਸੰਮਤ ੧੮੯੩ (੧੮ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੩੭) ਨੂੰ ਜੀਂਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਵਡਾ ਦਾਨਾ, ਦੂਰੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਲਹੌਰ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਨ ੧੮੪੫-੪੬ ਦੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ.ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਗਵਰਨ-ਮੇਂਟ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਦਿੱਲੀ ਫਤੇ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਮੌਜੂਦ ਸੀ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਝੱਜਰ ਦੇ ਜਬਤ ਕੀਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾਦਰੀ ਦਾ ਪਰਗਨਾ ਜੀਂਦ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ. ਗੁਰੁ-ਦ੍ਵਾਰਾ ਸੀਸਗੰਜ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਮਸੀਤ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਜੋ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗੀ. ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ੨੬ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਇਕਵੰਜਾ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬਜੀਦ-ਪੁਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ.

ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਇਹ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਾਤਮਾ ਪਿੰਡ ਪਿੱਥੋ (ਰਾਜ ਨਾਭਾ) ਵਿੱਚ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਉੱਚ ਸਿਖਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.

ਸੰਮਤ ੧੮੬੯ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਮਹੰਤ ਥਾਪੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਪਦ-ਵੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਬਾ-ਹਿਆ. ਆਪ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਗੁਰੁਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਵਿੱਚ ਪੱਕਿਆਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਗੁਰੁਮਤ ਵੱਲ ਲਾਇਆ.

ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹਾੜ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੯੧੮ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਥਾਪੇ ਗਏ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਨਾਰਾਯਣ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ.

ਸਰੂਪਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਸਰੂਪਦੇਵੀ. ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ ਊਨੇ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਸਰੂਪਿ / **ਸਰੂਪੀ** ਸੰ. सुरूपिन्. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲਾ. ਖੂਬ-ਸੂਰਤ। ੨ ਸੁਰੂਪਾ. ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲੀ. "ਅਬ ਕੀ ਸਰੂਪਿ ਸੁਜਾਨਿ ਸੁਲਖਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਸਰੂਰ. ਅ. سرور ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ.

ਸਰੇ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣਾ. "ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੁੱਲ. ਸਰੀਖਾ. "ਅਵਰ ਨ ਦੂਜਾ ਤੁਝੈ ਸਰੇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਸਰੇਉ. ਦੇਖੋ, ਸਰੇਵਨ। ੨ ਸਰੇਵਨ ਕਰਾਂ. ਸਰੇਵਾਂ. "ਕਵਨ ਸੇਵਾ ਸਰੇਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੇਯ.

ਸਰੇਉਣਾ / **ਸਰੇਉਨ** ਦੇਖੋ, ਸਰੇਵਨ.

ਸਰੇਉੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰੇਵਰਾ.

ਸਰੇਸ. ਫ਼ਾ سریش ਸਰੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਡਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਚੰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਲੇਸਦਾਰ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਲੱਕੜ ਆਦਿ ਦੇ ਜੋੜ ਲਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਗੋਂਦ ਆਦਿ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਲੇਸ.

ਸਰੇਸਟ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਯੋਗ. "ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਕਥਾ ਸਰੇਸਟ ਊਤਮ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਭਗਤਿ ਸਰੇਸਟ ਪੂਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੇਸਟ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਰੇਸ਼੍ਠ. ਅੰਬ.

ਸਰੇਸਿਆ. ਵਿ–ਸਦ੍ਰਿਸ਼ਤਾ ਵਾਲਾ.ਤੁੱਲਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਰੇਖਣ. ਸ੍ਵਰ ਉੱਚਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉੱਚੇ ਸ੍ਵਰ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ. "ਗੁੰਗ ਨਾ ਸਰੇਖਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਵਿ–ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ (ਹਿਣਕਾਰ) ਸਹਿਤ.

ਸਰੇਖਾ / **ਸਰੇਖੀ** ਵਿ–ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ। ੨ ਨਿਰੋਲ. ਖਾਲਿਸ। ੩ ਉੱਤਮ. "ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਰਹਿਰਾਸ ਸਰੇਖੀ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰੇਖਣ.

ਸਰੇਵਣ. ਸੰ. ਸੰ ਸੇਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਸੇਵਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਪਾਸਨਾ. ਸੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Service. "ਨਾਨਕ ਬਿਨਵੈ ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਹੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਸਚੇ ਚਰਣ ਸਰੇਵੀਅਹਿ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) "ਗੁਰੁ ਕੇ ਚਰਣ ਸਰੇਵਣੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਸਦਾ ਸਰੇਵੀ ਇਕਮਨਿ ਧਿਆਈ."(ਮਾਝ ਅ:ਮ: ੩)

ਸਰੇਵਤ. ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਰੇਵਦਿਆਂ. "ਗੁਰਚਰਣ ਸਰੇਵਤ ਦੁਖ ਗਇਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸਰੇਵਣ.

ਸਰੇਵਨ. ਦੇਖੋ, ਸਰੇਵਣ.

ਸਰੇਵਰਾ / **ਸਰੇਵੜਾ** ਸੰ. ਸ਼੍ਰਾਵਕ. ਸੰਗਜਾ–ਉਪਦੇਸ਼ਕ, ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਵੇ। ੨ ਜੈਨੀ। ੩ ਬੌੱਧ. ਬੋਧੀ. "ਸਬ ਸਰੇਵਰੇ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸਰੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣਾ. "ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇ ਸਭੈ ਸਰੈ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਰਾ। ੩ ਵਿ–ਸ਼ਰਈ. "ਸਰੈ ਸਰੀਅਤਿ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸਰੋਅ / **ਸਰੋਆ** ਸੰ. ਸ੍ਰੁਵ. ਸੰਗਜਾ–ਹਵਨ ਸਮੇਂ ਘੀ ਚੋਣ ਦਾ ਚਮਚਾ, ਜੋ ਆਦਮੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਬ੍ਰਹ੍ਮਹਸ੍ਤ" ਭੀ ਹੈ. "ਕਰਵਾਰਨ ਕੇ ਕੀਨ ਸਰੋਏ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰੋਏ ਬਣਾ ਲਏ.

ਸਰੋਸ. ਦੇਖੋ, ਸਰੋਖ.

ਸਰੋਸਰੀ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿਸਿਰ. ਹਰੇਕ ਸਿਰ. "ਨੱਚੀ ਕਲ ਸਰੋਸਰੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਫ਼ਾ سراسر ਸਰਾਸਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਅੰਤ ਤੀਕ। ੩ ਬਿਲਕੁਲ. ਮੂਲੋਂ ਮੁੱਢੋ.

ਸਰੋਹ. ਵਿ–ਰੋਸ (ਕ੍ਰੋਧ) ਸਾਥ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਰੋਰੁਹ. ਕੇਸ਼. "ਕਹੂੰ ਸਰੋਹ ਪੱਟੀਅੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸਰੋਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰੋਹੀ.

ਸਰੋਕਾਰ. ਫ਼ਾ سروکار ਤਅੱਲੁਕ. ਸੰਬੰਧ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ.

ਸਰੋਖ. ਵਿ–ਰੋਸ (ਕ੍ਰੋਧ) ਸਾਥ. ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ.

ਸਰੋਘ. ਸੰ. ਸ਼ਰੌਘ. ਸ਼ਰ–ਓਘ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਸਰੋਘ ਪ੍ਰਹਾਰ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ.

ਸਰੋਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰ (ਤਾਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਮਲ। ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਰੋਂਜ ਨੂੰ ਸਰੋਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸਿਰੋਂਜ ਮੱਧ ਭਾਰਤ (C. P) ਅੰਦਰ ਰਿਆਸਤ ਟਾਂਕ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ ਹੈ, ਜੋ ਟਾਂਕ ਤੋਂ ਦੋ ਸੌ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੰਦੇੜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ."ਸਹਰ ਸਰੋਜ ਉਜੈਨ ਕੋ ਕਰ ਸੰਗਤ ਮੇਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਰੋਜਸੁਤ / **ਸਰੋਜਭਵ** ਕਮਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. ਕਮਲਾਸਨ.

ਸਰੋਤ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਓਇ ਬੇਧਿਓ ਸਹਜ ਸਰੋਤ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਮ੍ਰਿਗ ਕਰਣ-ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਵੇਧਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰੋਦ। ੩ ਅਫਵਾਹ. ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਬਾਤ. ਸ਼੍ਰੁਤਿ.

ਸਰੋਤਮ. ਵਿ–ਸ਼ਰ–ਉੱਤਮ. ਉੱਤਮ ਤੀਰ। ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੋਵਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਨਸਰ। ੪ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਸਰੋਤਾ. ਸੰ. श्रोतृ–ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ."ਅਨਿਕ ਸਰੋਤੇ ਸੁਨਹਿ ਨਿਧਾਨ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਸੁਪਾਰੀ (ਪੁੰਗੀਫਲ) ਦੇ ਕੁਤਰਨ ਦੇ ਸੰਦ ਨੂੰ ਭੀ ਸਰੋਤਾ ਅਤੇ ਸਰੌਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਚੌੜੀ ਕੈਂਚੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸਰੋਤਿ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੋਤਵਜ. ਵਿ–ਸੁਣਨ ਯੋਗਜ "ਇਕੋ ਸੁਣਿਆ ਸ੍ਰਵਣ ਸਰੋਤਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਰੋਤ. ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਜਨਮ ਮੂਏ ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਸਰੋਤਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿਯ.

ਸਰੋਦ. ਫ਼ਾ سرود ਸੰਗਜਾ–ਰਾਗ. ਗੀਤ. "ਕਰਨ ਸਰੋਦ ਦੀਨ ਹਟਕਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਰਬਾਬ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਬੁਲੀ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਸਰੋਰੁਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰ (ਤਾਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਕਮਲ. "ਲਖ ਸੂਰ ਸਰੋਰੁਹ ਸੋ ਦਮਕਜੋ." (ਨਰ-ਸਿੰਘਾਵ)

ਸਰੋਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਤਾਲ. "ਸਰੀਰ ਸਰੋਵਰ ਭੀਤਰੇ ਆਛੈ ਕਮਲ ਅਨੂਪ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਮੁੰਦਰ.

ਸਰੋਵਰਿ. ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ. "ਸਰੀਰਿ ਸਰੋਵਰਿ ਗੁਣ ਪਰਗਟਿ ਕੀਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਸਰੋਵਰ (ਤਾਲ) ਵਿੱਚ. "ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ ਨ੍ਹਾਤੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸਰੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰੋਤਾ ੨.

ਸਰੰਜਾਮ / **ਸਰੰਜਾਮਿ** ਫ਼ਾ سرانجام ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਮਾਨ। ੨ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜਾਮ. "ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

* ਦੇਖੋ, ਐਤ੍ਰੇਯ ਆਰਣਯਕ, ਆਰਣਯਕ ੨. ਅ: ੧, ਖੰਡ ੪.
† अधस्–ਅਧ: ਪਾਤਾਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਰੰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਨਜ. "ਸਰੰਣੀ ਉਧਾਰੇ."(ਕਲਕੀ)

ਸਰੰਦ. ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ. "ਮਾਈਆ ਲੰਬ ਸਰੰਦ ਰਹਿ." (ਭਾਗੁ) ਲੰਬ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਮਾਈਆ ਸਿੱਖ ਸਰਹਿੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ.

ਸਰੰਦਾ. ਉੱਤਮ ਸੁਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤਾਰਦਾਰ ਸਾਜ, ਜੋ ਗਜ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਜਵੀਜ ਨਾਲ ਬਣਵਾਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਵਜਾਉਣਾ ਸਿਖਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸਾਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਰੰਦਾ.

ਸਰੰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸਰਨਜ.

ਸਰ੍ਹੀਆ. ਪੂ. ਸਾੜ੍ਹੀ. ਓਢਨੀ. ਸ਼ਾਟਿਕਾ. "ਦੇਹੁ ਕਹਜੋ ਹਮਰੀ ਸਰ੍ਹੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਰ੍ਹੀਣਾ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭਗਰੁ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ੧ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਦੋ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਸਲ. ਸੰ. ਸ਼ਲ੍. ਧਾ–ਗਤਿ. ਜਾਣਾ. ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ. ਚੁਭਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸਲ੍. ਧਾ–ਸਰਕਣਾ. ਬਰਥਰਾਉਣਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਜਲ। ੪ ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ। ੫ ਊਂਟ. ਸ਼ੁਤਰ। ੬ ਪ੍ਰਾ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ. "ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੇ ਤਹਿ ਸਲ ਕੋ ਬਨਾਇ." (ਰਾਮਾਵ) "ਗੀਧਿ ਮੇਲੀ ਸਲ ਮੱਧੰ." (ਸਲੋਹ) ੭ ਦੇਖੋ, ਸਲਜ ਅਤੇ ਸੱਲ। ੮ ਅ਼ ਸ਼ੱਲ. ਸੰਗਜਾ–ਲੁੰਜਾ. ਲੰਗੜਾ. ੯ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੇ. ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ.

ਸਲਕ ਤੁ ਸ਼ਲਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਤ ਬੰਦੂਕਾਂ
ਸਲਖ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੀ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਾੜ ਬਾਜ਼ਨੀ. ਅੰ. Volley. "ਕਰ ਸਲਖ ਦੇਵਨ ਪ੍ਰਿਥਮ ਯਾਤ੍ਰਾ." (ਸਲੋਹ) "ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗਹਿ ਸਲਖ ਬਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਲਕ੍. ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੩ ਪਿੱਠ. ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ. ਪੀਠ.

ਸਲਗਮ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਲ਼ਗਮ. ਸ਼ਲਜਮ. ਗੋਂਗਲੂ. ਅੰ. Turnip. ਧੌਨੀ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਠਿੱਪਰ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਸਲਘ. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਘਾ ਅਤੇ ਸਲੰਘ.

ਸਲੱਜ. ਵਿ–ਲੱਜਾ ਸਹਿਤ. ਸ਼ਰਮ ਵਾਲਾ.

ਸਲਤਨ ਅ ਸਲਤ਼ਨਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹਕੂਮਤ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ. "ਸਲਤਨ ਹਿਤ ਬਹੁ ਕਰੇ ਉਪਾਯ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਸਲਤਨਤ
ਸਲਤੰਤ

ਸਲਬ. ਅ ਸਲਬ ਖੋਹਣਾ. ਛੀਨਨਾ। ੨ ਨਿਕਾਲ (ਕੱਢ) ਦੇਣਾ। ੩ ਸਲਬ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ.

ਸਲਭ. ਸੰ. ਸ਼ਲਭ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤੰਗ, ਭੁਮੱਕੜ. "ਸਨਮੁਖ ਦੇਵੀ ਕੇ ਭਯੋ ਸਲਭ ਦੀਪ ਅਨੁਹਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਟਿੱਡ. ਆਹਣ. "ਗਮਨੇ ਦਲ ਸਮ ਸਲਭ ਕੇ ਕਰ ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਟਿੱਡੀਦਲ ਵਾਂਙ ਫੌਜਾਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ.

ਸਲਲ. ਸੰ. ਸਲਿਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਵਾਹ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਹਾਉ। ੨ ਜਲ. "ਮਿਲਿ ਸਲਲ ਸਲਲੈ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਲਲ. ਸੇਹ ਦਾ ਤੱਕੁਲਾ। ੪ ਸੂਰ ਦਾ ਵਾਲ.

ਸਲਲਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਲਿਲ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ। ੩ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਲਲਧਰ ਅਰਿ ਕੇਤੁ ਚੱਛੁ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਗੰਗਾਧਰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ, ਤਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਮੱਛੀ, ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਅਰਜੁਨ. ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਵਰਣ ਸਮੇਂ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਮੱਛ ਯੰਤ੍ਰ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ.

ਸਲਵਾਤ. ਅ ਸਲਵਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ "ਸਲਾਤ" ਦਾ. ਨਮਾਜ਼ਾਂ. "ਮਿਟੇ ਬਾਂਗ ਸਲਵਾਤ ਸੁੰਨਤ ਕੁਰਾਨਾ." (ਛੱਕੇ) ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਜੰਗ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਕਰੜੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਲ ਆਦਿਕ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੇ ਖੂਬ ਸਲਵਾਤਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ. (ਲੋਕੋ)

ਸਲਵਾਰ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਲ਼ਵਾਰ. ਅ਼. ਸ਼ਰਵਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਜਾਮਾ. ਘਟੁੰਨਾ.

ਸਲਵੇ. ਸਿੰਧੀ. ਗਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਆਪੁ ਆਪੁ ਸਲਵੇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਤੁੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਫੜਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ.

ਸਲਾਇ. ਸੰਗਜਾ–ਸੀਖ. ਸਰੀ. ਲੋਹੇ ਦੀ ਛਟੀ. "ਭਠੀ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਆ ਮਿਲੀ ਅਗਨਿ ਸਲਾਇ." (ਸ: ਮ: ੧ ਬੰਨੋ) ਦੇਖੋ, ਸਲਾਕਾ ੨.

ਸਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਾਈ। ੨ ਸ਼ਲਾਕਾ. ਸੁਰਮਚੂ. "ਭੈ ਕੀਆ ਦੇਹ ਸਲਾਈਆ ਨੈਣੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਲੰਮੀ ਜੇਹੀ ਲੋਹੇ ਆਦਿ ਦੀ ਤੀਲ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੁਰਾਬਾਂ ਆਦਿ ਚੀਜਾਂ ਉਣਦੇ ਹਨ.

ਸਲਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਲਾਘਾ.ਤਅ਼ਰੀਫ। ੨ ਅ ਸਲਾਹ ਸ਼ਲਾਹ. ਬਿਹਤਰੀ। ੩ ਭਾਵ–ਮੰਤ੍ਰ. ਮਸ਼ਵਰਾ.

ਸਲਾਹਣ ਸੰ. ਸ਼ਲਾਘਨ–ਸ਼ਲਾਘਨ.ਸੰਗਜਾ–ਉਸਤਤਿ
ਸਲਾਹਨ ਕਰਨੀ. ਤਅ਼ਰੀਫ ਕਰਨੀ. ਵਡਿਆਉਣਾ.

ਸਲਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਹ । ੨ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਕੇ. ਵਡਿਆਕੇ.

ਸਲਾਹੀ. ਵਿ–ਸ਼ਲਾਘਨੀਯ. ਤਅ਼ਰੀਫ ਦੇ ਲਾਇਕ। ੨ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮੰਤ੍ਰੀ. "ਅਪਨ ਸਲਾਹੀ ਸਕਲ ਹਕਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਲਾਹੀਐ. ਸਲਾਘਾ ਕਰੀਐ. ਵਡਿਆਈਏ.

ਸਲਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਹਨ.

ਸਲਾਕ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਲਾਕਾ. ਸੁਰਮਚੂ। ੨ ਸਰੀ. ਧਾਤੁ ਦੀ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਪਤਲੀ ਸੀਖ. "ਤਪਤ ਸਲਾਕ ਭਾਰ ਛਿਤਿ ਦਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੭੦) ੩ ਤੀਰ। ੪ ਹੱਡੀ.
ਸਲਾਕਾ
ਸਲਾਖ

ਸਲਾਘਨ. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਹਨ.

ਸਲਾਘਨੀਯ. ਸੰ. ਸ਼ਲਾਘਨੀਯ. ਵਿ–ਉਸਤਤਿ ਦੇ ਯੋਗ੍ਯ. ਤਅ਼ਰੀਫ ਲਾਇਕ.

ਸਲਾਘਾ. ਸੰ. ਸ਼ਲਾਘ੍. ਧਾ–ਵਡਿਆਉਣਾ. ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਨਾ. ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ. ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਲਾਘਾ–ਸ਼ਲ੍ਲਾਘਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ । ੩ ਚਾਹ. ਇੱਛਾ.

ਸਲਾਤ. ਅ ਸਲਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਨਮਾਜ਼. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ ੨ ਅਤੇ ਪੁਰਸਲਾਤ.

ਸਲਾਬ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਾਬ.

ਸਲਾਬਤ. ਅ ਸਲਾਬਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸਖ਼ਤੀ. ਕਠੋਰਤਾ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਮਜਬੂਤੀ. ਪਕਿਆਈ.

ਸਲਾਬਤਖਾਨ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਦਾ ਮੀਰਬਖ਼ਸ਼ੀ, ਜੋ ਅਰਜ਼ਬੇਗੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਆਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸੀ. ਇਸੇ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਰਜ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.ਗਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਮਰਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ ਨੇ ਆਗਰੇ ਦੇ ਕਿਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਤਰਕ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਸਲਾਬਤ ਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੀ ਜੀਉਂਦਾ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਵਾਰਦਾਤ ਜਿਸ ਦਰਵਾਜੇ ਹੋਈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਦਰਵਾਜਾ ਹੈ. ਇਹ ਘਟਨਾ ੨੫ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੬੪੪ ਦੀ ਹੈ.

ਸਲਾਮ. ਅ ਸਲਾਮ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਂਤਿ. ਕੁਸ਼ਲ। ੨ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. ਦੁਆ। ੩ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਸ਼ਲਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ "ਸਲਾਮ" ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ। ੪ ਅੱਸਲਾਮੁੱਅ਼ਲੈਕੁਮ السلام عليكم ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾ ਆਖਦਾ ਹੈ–ਅੱਸਲਾਮੁੱਅ਼ਲੈਕੁਮ. ਅਰਥਾਤ ਆਪ ਪੁਰ ਕੁਸ਼ਲ ਹੋਵੇ. ਦੂਜਾ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਆਖਦਾ ਹੈ-ਵ ਅ਼ਲੈਕੁਮੱ-ਸਲਾਮ وعليكم السلام ਅਰਥਾਤ ਆਪ ਪੁਰ ਭੀ ਕੁਸ਼ਲ ਹੋਵੇ। ੫ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਤਾਜੀਮ. "ਸਲਾਮ ਜਵਾਬ ਦੇਵੈ ਕਰੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੬ ਭਾਵ–ਅਦਬ. ਰੋਬਦਾਬ. "ਕਿਆ ਸੁਲਤਾਨ ਸਲਾਮ ਵਿਹੂਣਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਸਲਾਮਤ ਅ ਸਲਾਮਤ ਵਿ–ਕ਼ਾਇਮ. ਇਸਥਿਤ.
ਸਲਾਮਤਿ "ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੁੱਖ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਕਲੇਸ਼.

ਸਲਾਮਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸ਼ਲ. ਆਨੰਦ। ੨ ਕਾਇਮੀ. ਇਸਥਿਤੀ.

ਸਲਾਮਾਲੇਕ ਦੇਖੋ, ਸਲਾਮ. "ਸਲਾਮਾਲੇਕਮ ਮੁਖੋਂ ਅਲਾਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਸਲਾਮਾਲੇਕਮ
ਸਲਾਮਾਲੇਕੀ "ਮਿਲਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਇ ਮਿਲ ਮਿਲ ਕਰਨ ਸਲਾਮਾਲੇਕੀ." (ਭਾਗੁ) "ਵੀਰ, ਸਲਾਮਾਲੇਖੁ." (ਸ: ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)
ਸਲਾਮਾਲੇਖੁ

ਸਲਾਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਮ। ੨ ਲਾੜੇ ਲਾੜੀ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਲਈ ਸਰਕੁਰਬਾਨੀ (ਸਿਰ ਵਾਰਨੇ) ਦੀ ਰਸਮ। ੩ ਵਿ–ਸਲਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦੀ.

ਸਲਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਮ. "ਸਹੰਸ ਨਾਮ ਲੈ ਲੈ ਕਰਉ ਸਲਾਮੁ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਸਲਾਰ. ਫ਼ਾ ਸਾਲਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਸੇਖ ਪੀਰ ਸਲਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਸਤਰਿ ਸੈਇ ਸਲਾਰ ਹੈ ਜਾਕੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਲਾਰ. ਨੌਹ. ਨਖ। ੩ ਪੌੜੀ. ਸੀਢੀ। ੪ ਪਿੰਜਰਾ.

ਸਲਿ. ਸੰ. ਸ਼ਲਜ. ਸੰਗਜਾ–ਘਾਉ. ਜ਼ਖ਼ਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਲਜ.

ਸਲਿਸ. ਸੰ. ਸ਼ਿਲਿਸ੍. ਧਾ–ਗਲੇ ਲਾਉਣਾ. ਚਿਪਕਣਾ. ਮਿਲਾਪ ਕਰਨਾ.

ਸਲਿਤਾ. ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਿਤਾ. "ਗੰਗਾ ਕੇ ਸੰਗਿ ਸਲਿਤਾ ਬਿਗਰੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਿਗਰੀ.

ਸਲਿਤਾਨਾਥ ਸੰ. ਸਰਿਤ੍ਪਤਿ–ਸਰਿਤਪਤਿ. ਨਦੀਆਂ
ਸਲਿਤਾਪਤਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਸਲਿ ਬਿਸਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਲਜ (ਘਾਉ) ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਲਜ (ਰਾਜੀ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੂਟੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬੌਖਧਿ ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲਜਕਰਣੀ. "ਸਲਿ ਬਿਸਲਿ ਆਣਿ ਤੋਖੀਲੈ ਹਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਸ਼ਲਜੋ ਵਿਸ਼ਲਜਾ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਰੇਵਾ ਖੰਡ ਦੇ ੪੫ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਸਲਿਲ. ਦੇਖੋ, ਸਲਲ.

ਸਲੀਸ. ਅ ਸਲੀਸ ਵਿ–ਆਸਾਨ. ਸੁਖਾਲਾ। ੨ ਨਰਮ. ਕੋਮਲ.

ਸਲੀਕਾ. ਅ ਸਲੀਕ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਬੀਯਤ। ੨ ਤਮੀਜ਼. ਸ਼ਊਰ.

ਸਲੀਖ. ਅ ਸ਼ਲੀਖ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸੱਲਾ. ਜਾਯਨਮਾਜ਼। ੨ ਧੂਨੀ. ਸ਼ਬਦ.

ਸਲੀਖਤ. ਅ ਸਲੀਖਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਤਾਨ. ਸੰਤਤਿ. ਔਲਾਦ. "ਸਲੀਖਤ ਮੁਦਾਮੈ." (ਜਾਪੁ) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਸਲੀਤਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਲੀਤਹ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਠ ਦੀ ਖੁਰਜੀ। ੨ ਤੰਬੂ ਕਨਾਤ ਆਦਿ ਲਪੇਟਣ ਦਾ ਟਾਟ.

ਸਲੀਬ. ਅ ਸਲੀਬ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਲੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਇਹ † ਹੈ। ੨ ਸਲੀਬ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਗਲ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ; ਕਿਉਂਕਿ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ.

ਸਲੀਮ. ਅ ਸਲੀਮ ਵਿ–ਸਲਾਮਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਜਮੇਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਚਿਸ਼ਤੀ ਫਕੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਦੁਆ ਨਾਲ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਹਾਂਗੀਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸੇ ਲਈ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਸਲੀਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ.

ਸਲੀਮਸਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਲੇਮਸ਼ਾਹ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਲੁਸ. ਦੇਖੋ, ਸਲਿਸ ਅਤੇ ਸਲੇਸ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਏਕਤਾ. ਮਿਲਾਪ.

ਸਲੁੰਚਨ } ਵਿ–ਲੁੰਚਨ ਸਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਲੁੰਚਨ.
ਸਲੁੰਣੁ } "ਜਮਿ ਪਕਰੇ ਕਾਲਿ ਸਲੁੰਞੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜਮ ਨੇ ਪਕੜੇ ਅਰ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਖਿੱਚੇ.

ਸਲੁੰਨੇ. ਦੇਖੋ, ਸੜੁੱਨੇ.

ਸਲੂਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲੂਕ.

ਸਲੂਣਾ. ਵਿ–ਸਲਵਣ. ਲੂਣ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਨਮਕੀਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਮਕੀਨ ਪਦਾਰਥ ਦਾਲ ਤਰਕਾਰੀ ਆਦਿ.

ਸਲੂਰੀ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤਸੀਲ ਊਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ੨੭ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਨਦੌਣ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਹਾੜੀ ਉੱਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ.

ਸਲੇਸ. ਸੰ. ਸ਼ਲੇਸ਼–ਸ਼ਲੇਸ਼. (ਸੰ. ਸ਼ਿਲ੍ਸ਼. ਧਾ–ਮਿਲਾਉਣਾ. ਜੋੜਨਾ. ਗਲੇ ਲਾਉਣਾ) ਸੰਗਜਾ–ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ। ੨ ਇੱਕ ਅਲੰਕਾਰ. ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ, ਇਹ "ਸਲੇਸ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. .

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮੋਹਨ, ਤੇਰੇ ਊਚੇ ਮੰਦਿਰ ਮਹਲ ਅਪਾਰ.
(ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੋਹਨ ਪਦ ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ ਰਸ ਕਬਹੁ ਨ ਤੂਟੈ ਤਾਪ,
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਧਨੀ ਨਹਿ ਬੂਝੈ ਪਰਤਾਪ.
(ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਬੂਝੈ ਦਾ ਅਰਥ ਬੁਝਣਾ ਅਰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ. ਪਰਤਾਪ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤੇ ਸੰਤਾਪ (ਪਰਿਤਾਪ) ਹੈ.

ਗੁਰਦਰਸਨ ਉਧਰੈ ਸੰਸਾਰਾ. (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਅਤੇ ਗੁਰੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ.

ਬਾਬੀਹਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ,ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇਹੁ ਜੀਅਦਾਨ.
(ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਇਸ ਥਾਂ ਜੀਅਦਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਣਦਾਨ ਅਤੇ ਜਲਦਾਨ ਹੈ.

ਸਲੇਸਿਆ. ਸਲੇਸ ਸਹਿਤ. ਸ਼ਿਲ੍ਸ਼.ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਲਾਇਆ. ਸੰਯੋਗ ਕੀਤਾ। ੩ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਅਰਥ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਲੇਸ ੨.

ਸਲੇਮਸ਼ਾਹ ਅਥਵਾ **ਸਲੀਮਸ਼ਾਹ.** ਇਹ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਜਲਾਲ ਖਾਂ ਸੀ. ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਇਸਲਾਮਸ਼ਾਹ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਗੜਕੇ ਸਲੀਮਸ਼ਾਹ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਸਨ ੧੫੪੫ ਤੋਂ ੧੫੫੩ ਤੀਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੁੱਲਕੇ ਸਲੇਮਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਭਾਈ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਅਰ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਣੀ ਦੱਸੀ ਹੈ,ਯਥਾ:–

ਦੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਪਠਾਨ ਵਡ ਸੂਰੇ,
ਬਡ ਉਮਰਾਵ ਸੁ ਕੀਨ ਹਜੂਰੇ.
ਬਿਗਰ ਪਰੇ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਸੰਗ,
ਗਰਬ ਠਾਨ ਚਾਹਤ ਭੇ ਜੰਗ.
ਏਕ ਸਲੇਮਸ਼ਾਹ ਤਿਸ ਨਾਮ,
ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦੂਸਰ ਬਲ ਧਾਮ.
ਆਕੀ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਾਗ ਕਰ ਲੀਨਾ,
ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਜੁੱਧ ਕਾ ਕੀਨਾ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੧ ਅ: ੧੦)

੨ ਜੋਧਰਾਯ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ.

ਸਲੋਸਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਲੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਲੇਸ.
ਸਲੋਸਨ } ਪਲੋਸਣਾ. "ਚਰਨੋਦਕ ਲੈ ਨੈਨ ਸਲੋਸੇ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Solution।
੨ ਸਲਿਲ ਉਸ਼ਣ (ਗਰਮ ਪਾਣੀ) ਨਾਲ ਟਕੋਰ ਕਰਨੀ.

ਸਲੋਕ. ਸ–ਲੋਕ. ਉਹੀ ਲੋਕ. ਵਹੀ ਦੇਸ਼।
੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਲੋਕ੍ਯ. ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਉਪਾਸ੍ਯ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹਿਣਾ।
੩ ਸੰ. ਸ਼ਲੋਕ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ. ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼।
੪ ਯਸ਼ ਦਾ ਗੀਤ। ੫ ਛੰਦ. ਪਦ ਕਾਵ੍ਯ. ਪਦ੍ਯ. "ਉਤਮ ਸਲੋਕ ਸਾਧ ਕੇ ਬਚਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ "ਸਲੋਕ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਅਨੇਕ ਛੰਦ ਆਏ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ "ਗੁਰੁ-ਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ" ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ।
੬ ਦੇਖੋ, ਅਨੁਸ਼੍ਟੁਭ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸੱਲੋਕ.

ਸਲੋਕ ਸਹਸ੍ਰਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਿਤੀ, ਸਹਸ੍ਰਾਕਿਰਤਾ ਅਤੇ ਗਾਥਾ.

ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ. ਉਹ ਸਲੋਕ, ਜੋ ਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੌੜੀਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਵਾਧੂ ਰਹਿ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੫੨ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤ, ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਨਵੀਂ ਬੀੜ ਰਚਣ ਸਮੇਂ ਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮੱਧ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਲਿਖਵਾਏ.

ਸਲੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਲੂਣਾ ਅਤੇ ਸਲੋਨਾ.

ਸਲੋਤਰ. ਸੰ. ਤੋਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੰਡਾ. ਸੋਟਾ।
੨ ਅੰਕੁਸ਼. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਤੁਦ੍ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਤਾੜਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਹੋਤ੍ਰ.

ਸਲੋਤਰੀ } ਵਿ–ਸੋਟਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੰਡਧਾਰੀ।
ਸਲੋਤ੍ਰੀ } ੨ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ। ੩ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਹੋਤ੍ਰੀ. "ਗਨ ਸਲੋਤਰੀ ਤੁਰਤ ਹਕਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਲੋਨੜਾ } ਵਿ–ਸ–ਲਾਵਨਜ. ਨਮਕੀਨੀ (ਲੂਣੇ)
ਸਲੋਨੜੀ } ਸ੍ਵਾਦ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ੨ ਸੁੰਦਰਤਾ
ਸਲੋਨਾ } ਸਹਿਤ. "ਨੈਨ ਸਲੋਨੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ."
ਸਲੋਨੀ } (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੁਲੋਚਨਾ. ਸੁੰਦਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ."ਜਾਗੁ ਸਲੋਨੜੀਏ, ਬੋਲੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਮ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਸਲੋਨੇ. ਦੇਖੋ, ਸਲੋਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੜੁੱਨੇ.

ਸਲੋਦੀ. ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ਼ਾਹੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਕਈ ਇੱਕ ਧਰਮ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਆਲੀ ਸਿੰਘ.

ਸਲੰਘ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੱਲਕੀ ਅੰਗ. ਸ਼ੱਲਕੀ (ਸੇਹ) ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਾਉ. ਜਿਮੀਦਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਕੰਡੇਦਾਰ ਛਾਪੇ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਗਾਹੀ ਹੋਈ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨ ਤਥਾ ਉਭਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਸਲ੍ਹਾਬ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਾਬ.

ਸਲਜ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੁੱਟ. "ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਸਚ ਸਲਜ ਭਣੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)
੨ ਸੰ. ਸ਼ਲ੍ਯ. ਘਾਉ. ਜ਼ਖਮ। ੩ ਨੇਜ਼ਾ. ਭਾਲਾ।
੪ ਤੀਰ। ੫ ਪਾਪ। ੬ ਕੌੜਾ ਬੋਲ। ੭ ਬਿਲ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੮ ਮਦ੍ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਪੰਡੁ ਰਾਜਾ ਦੀ ਰਾਣੀ ਮਾਦ੍ਰੀ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਹ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਦੇ ਸ੍ਵਯੰਬਰ ਵਿੱਚ ਭੀਮਸੇਨ ਤੋਂ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਆਪਣੇ ਭਾਣਜਿਆਂ (ਪਾਂਡਵਾਂ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ ਅਰ ਕਰਣ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਬਣਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਘੋੜੇ ਹੱਕਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਜਾਣਦਾ ਸੀ. ਜੰਗ ਦੇ ੧੮ ਵੇਂ ਦਿਨ ਇਹ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼ਿਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਰਵ ਹੈ. "ਭਏ ਸੈਨਪਾਲੈ ਬਲੀ ਸ਼ੂਲਿ ਸਲਜੈ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਸਲਜ ਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਹਵਾ. ਪਵਨ. (ਸਨਾਮਾ) ਹਵਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਸ਼ਲਜ (ਜ਼ਖਮ) ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਲਹੂ. ਖੂਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਲਜਰਿਪੁ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਸ਼ਲਜ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਯੁਧਿਸ਼ਿਰ. ਦੇਖੋ, ਸਲਜ ੮.

ਸੱਲ. ਦੇਖੋ, ਸਲਜ.

ਸੱਲਕੀ. ਦੇਖੋ, ਸੇਹ.

ਸੱਲੋਕ. ਸੰ. ਸ਼ਲ੍ਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਭਲੇ ਲੋਕ. ਸਾਧੁ ਜਨ.

ਸ਼ਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਲ੍ਹ.

ਸ਼ਲ੍ਹਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਆਲਕੋਟ.

ਸਵ. ਦੇਖੋ, ਸਵਣਾ ਅਤੇ ਸਵਾਲਨਾ. "ਦੁਖ ਮਹਿ ਸਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਸੁਖ ਸਵੈਤੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਰਦਾ. ਲੋਥ. ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ ਦੇਹ. "ਜਾਨਤ ਜੋਗੀ ਸਵਹਿ ਉਠਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੧੨)"ਸਵ ਕੋ ਖਾਹੁ ਬਿਲੰਬ ਨਹੀਂ ਕਰ."(ਨਾਪ੍) ੩ ਜਲ. ਪਾਣੀ। ੪ ਸਰਵ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸਭ। ੫ ਸੰ. ਥ. ਸੋਮ ਵੱਲੀ ਨੂੰ ਦਬਾਕੇ ਸੋਮਰਸ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੬ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੭ ਯਗਜ। ੮ ਸੂਰਜ.

ਸਵਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਗੁਣ। ੨ ਸੌ ਗੁਣਾ। ੩ ਸਵੰਗੁਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸਵਣ } ਸੰ. ਸ਼ਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਜਾ। ੨ ਸੌਣਾ.
ਸਵਣਾ } "ਗਿਆਨੀ ਜਾਗਹਿ ਸਵਹਿ ਸੁਭਾਇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਕਿਆ ਸਵਣਾ ਕਿਆ ਜਾਗਣਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਸਵਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸਪਤਨੀ. ਸੌਕਣ. "ਸਵਤ ਗਿਰਾ ਤੇ ਮਨ ਬਿਕਲਾਈ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਸਉਕਣ । ੨ ਸ਼ੇਤ. ਚਿੱਟਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵਤ ਸਵਤ ਤਨ.

ਸਵਤ ਸਵਤ ਤਨ. (ਸਨਾਮਾ) ਕਾਲ੍ਹਾ ਮ੍ਰਿਗ. ਸ਼ੇਤ ਅਸ਼ੇਤ ਤਨ. ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਕਾਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ. ਹਰਣ (ਹਰਿਣ) ਦੀ ਪਿੱਠ ਕਾਲ੍ਹੀ ਅਤੇ ਛਾਤੀ ਚਿੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਸਵਤਿ. ਸਪਤ੍ਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਉਕਣ. "ਸਵਤਿ ਏਕ ਤਿਹ ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਬੁਲਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩)

ਸਵਦ. ਦੇਖੋ, ਸਬਦ। ੨ ਫ਼ਾ ਸ਼ਵਦ. ਹੋ. ਭਵ. ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਦਨ. "ਊ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਸ਼ਵਦ ਕੁਰਬਾਨ ਖ਼ਾਕੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ." (ਦੀਗੋ)

ਸਵਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਉਦਾ। ੨ ਸੌਂਦਾ. ਸ਼ਯਨ ਕਰਦਾ.

ਸਵਦਾਗਰ. ਦੇਖੋ, ਸਉਦਾਗਰ. "ਸਵਦਾਗਰ ਕੋ ਟੁਟ ਗਜੇ ਮਟ ਘੀ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਵਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਧਾਨ. "ਸਬਦ ਸੁਰਤ ਸਵਧਾਨ ਹੋ." (ਭਾਗੁ)

ਸ਼ਵਮ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਵਮ ਮੈ ਜਾਊਂਗਾ. ਮੈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ. ਮੈ ਜਾਵਾਂ। ੨ ਮੈ ਹੋਊਂਗਾ. ਮੈ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ. ਮੈ ਹੋਵਾਂ. ਇਸ ਦਾ ਮਸਦਰ ਸ਼ੁਦਨ ਹੈ.

ਸਵੱਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯਾ। ੨ ਸਵਾਇਆ. "ਪਲ ਪਲ ਬਿਖੈ ਸਵੱਯਾ ਚਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਵਾਈ ਕਲਾ ਚੜ੍ਹੇਗੀ.

ਸਵਰ. ਸੰ. ਸ਼ਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਿੱਲ ਜਾਤਿ. ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਭੀਲਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. * ਦੇਖੋ, ਸਬਰੀ। ੨ ਸ਼ਿਵ.ਮਹਾਦੇਵ। ੩ ਫ਼ਾ ਸ਼ਵਹਰ.ਲਾੜਾ.ਪਤੀ. ਭਰਤਾ."ਪਿਰੁ ਰਾਵਿਅੜਾ ਸਚੁ ਸਵਰਾ."(ਵਡ ਮ: ੪) ਸੱਚਾ ਸ਼ੋਹਰ। ੪ ਮੀਮਾਂਸਾ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭਾਸ਼ਯਕਾਰ,ਸ਼ਵਰ.

ਸਵਰਣ. ਸਮਾਨ ਵਰਣ ਦਾ. ਉਸੀ ਰੰਗ ਦਾ। ੨ ਉਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ। ੩ ਉਸੇ ਥਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ. ਜੈਸੇ– ਅ ਹ ਕ ਖ ਗ ਘ ਙ ਅਤੇ ਏ ਚ ਛ ਜ ਝ ਞ ਯ ਸ਼ ਆਦਿ.

ਸ਼ਵਰਥ. ਦੇਖੋ, ਅਰਥੀ.

ਸਵਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੁਧਰਨਾ. ਸੋਰਨਾ. ਦੁਰੁਸ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਠੀਕ ਹੋਣਾ. "ਜਿਤੁ ਸਵਰੈ ਮੇਰਾ ਕਾਜੋ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਬਿਨੁ ਗੁਰਸਬਦ ਨ ਸਵਰਸਿ ਕਾਜ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਵਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵਰ.

ਸਵਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਬਰੀ.

ਸਵਲ. ਦੇਖੋ, ਸਬਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵਲਾ.

* ਇਹ ਲੋਕ ਮੱਧ ਹਿੰਦ (C. P.) ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਜੰਗਲਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਯੂਨਾਨੀ ਲਿਖਾਰੀ ਪਲਿਨੀ (Pliny) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਸੁਆਰੀ" ਅਤੇ ਟੌਲਮੀ (Ptolemy) ਸਾਬਰੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਵਲਾ } ਵਿ–ਸ਼ੁਰੂਆਮਲ. ਸਾਂਵਲਾ. "ਖਾਇ ਅਘਾਵੀ
ਸਵਲੀ } ਸਵਲੀ ਗੋਰੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸਵੱਲਾ. ਸਵੱਲੀ. ਸਲਾਭ. ਨਫੇ ਵਾਲਾ, (ਵਾਲੀ). "ਲਦੇ ਖੇਪ ਸਵਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਵਾ. ਸੰ. ਸਪਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ੧¼, ਜੈਸੇ– ਸਵਾ ਰੁਪਯਾ, ਸਵਾ ਮਣ ਆਦਿ.

ਸਵਾਇਆ. ਵਿ–ਸਪਾਦ. ਭਾਵ–ਅਧਿਕ. ਜਾਦਾ. "ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਚੜੈ ਸਵਾਇਆ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਖ਼ਾ–ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ. ਅਲਪ. ਜਿਵੇਂ–"ਸਵਾਇਆ ਗੱਫਾ ਦੇਣਾ." (ਲੋਕੋ)

ਸਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਇਆ. ਭਾਵ–ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤੀ. "ਦਿਨ ਦਿਨ ਚੜੈ ਸਵਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ. "ਬਡ ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ । ਜੈਪੁਰ ਕੋ ਪਤਿ ਵਿਦਿਤ ਮਹਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਜਯ ਸਿੰਘ.

ਸਵਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸਬਾਸ.

ਸਵਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਕੜਨ.

ਸਵਾਂਗ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਙ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਵ (ਆਪਣਾ) ਅੰਗ (ਸ਼ਰੀਰ). ੨ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਲਿਬਾਸ। ੩ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਸਵਾਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਵ (ਮੁਰਦੇ) ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਆਚਾਰਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਮਹਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. "ਕਿਤੜੇ ਸਉਣ ਸ੍ਰਵਾਣੀ ਹੋਏ." (ਭਾਗੁ) ਕਈ ਸ਼ਕੁਨ (ਸਗਨ) ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕਈ ਅਚਾਰਜ ਹੋਏ । ੨ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਾਵਾਣੀ.

ਸਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸਬਾਤ। ੨ ਸੰ. ਸੁਵਾਸ੍ਤ. ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ (N. W. F. P.) ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਵਾਂਤ, ਸੁਅਂਤ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਚੀਨੀ ਅਤੇ ਯੂਨਾਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩ ਸ੍ਵਾਤ ਨਦੀ ਦੀ ਵਾਦੀ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਦੇਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੋੱਧ ਲਿਖਾਰੀ 'ਉਦਿਆਨ' ਦੇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਦਸਦੇ ਹਨ.

ਸਵਾਦ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸਨਾ ਕਰਕੇ ਰਸ ਗ੍ਰਹਿਣ. ਲੱਜਤ. ਜਾਇਕਾ। ੨ ਅ. ਸ੍ਵ ਕਾਲਿਸ. ਕਾਲਖ। ੩ ਪਿੰਡ ਦਾ ਗੌਇਰਾ। ੪ ਲਿਆਕਤ. ਯੋਗਜਤਾ। ੫ ਮਜਮੂਨ ਦਾ ਖਰੜਾ.

ਸਵਾਨ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਾਹਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਅਬਵਾ–ਸ੍ਵਯਨ. ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਅਯਨ (ਚਾਲ) ਜਿਸ ਦੀ. ਰਾਜਹੰਸ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Swan. "ਬਨ ਬਨ ਭੋਲੈ ਕਾਗ ਕਹਾਂ ਧੌ ਸਵਾਨ ਹੈ ?" (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਨ.

ਸਵਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਾਵਾਣੀ.

ਸਵਾਨਿਹ. ਅ. ﺳﻮﺍﻧﺢ ਸਵਾਨਿਹ੍. ਸਾਨਿਹ੍ਹਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਾਲ. ਜੀਵਨ ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ.

ਸਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਾਵਾਣੀ.

ਸਵਾਬ. ਦੇਖੋ, ਸਬਾਬ.

ਸਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਵਾਰ ਅਤੇ ਸਵਾਰਣਾ.

ਸਵਾਰਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਦੁਰੁਸ੍ਤ ਕਰਨਾ. ਸੁਧਾਰਨਾ।
ਸਵਾਰਨਾ } ੨ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਾ. ਸੁੰਦਰ ਵਣੰ ਕਰਨਾ.

ਸਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਵਾਰਾ.

ਅਵਾਰਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਸਵਾਰਿਆ (ਦੁਰੁਸ੍ਤ ਕੀਤਾ). "ਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਿਅਨੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਸਵਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਾਨ. ਘੋੜਾ ਰਥ ਆਦਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਸ੍ਵਾਰ ਹੋਈਏ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਵੇਰੇ. ਤੜਕੇ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ. "ਅੰਤਰਿ ਗਾਵਉ ਬਾਹਰਿ ਗਾਵਉ ਗਾਵਉ ਜਾਗਿ ਸਵਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਰਣਾ. "ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ਆਪਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਸਵਾਰੇ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਰਣਾ. "ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੇ ਸਗਲੇ ਤਨ ਕੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਵੇਰੇ. ਤੜਕੇ ਵੇਲੇ. ਸਿੰਧੀ-ਸਵਾਰੋ. "ਨ੍ਹਾਵਨ ਜਾਵਤ ਹੋਤ ਸਵਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਵਾਰੈ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਆਲ ੩। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਵੇਰੇ. ਭੋਰ ਸਮੇਂ. "ਕਵਿ ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਦੋਊ ਸਾਂਝ ਸਵਾਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਵਾਲ. ਅ. ﺳﻮﺍﻝ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸ਼ਨ। ੨ ਯਾਚਨਾ. ਮੰਗਣਾ.

ਸਵਾਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਸੁਲਾਉਣਾ. ਸ਼ਯਨ ਕਰਾਉਣਾ.
ਸਵਾਲਨਾ } "ਜਾ ਤਿਨਿ ਸਵਾਲਿਆ ਤਾ ਸਵਿ-ਰਹਿਆ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਸਵਾ ਲਾਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਪਾਦ ਲਕ੍ਸ਼. ਇੱਕ ਲੱਖ ਪੰਝੀ (ਪੱਚੀ) ਹਜਾਰ. "ਸਵਾ ਲਾਖ ਸਿਉ ਏਕ ਲੜਾਊਂ." (ਰਹਿਤ) ੨ ਖ਼ਾ. ਇੱਕ. "ਉਸ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸਵਾ ਲਾਖ ਦਮੜਾ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇਆ." (ਲੋਕੋ)

ਸਵਾ ਲਾਖੁ ਪੈਕਾਬਰ. (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਇਸਲਾਮੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੱਖ ਚੌਬੀਹ ਹਜਾਰ ਪੈਗੰਬਰ ਹੋਣੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਵਾ ਲਾਖ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ.

ਸਵਾਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਲਣਾ.

ਸਵਿਕਲਪ. ਸੰ. ਸ੍ਵਿਕਲ੍ਪ. ਵਿ–ਕਲਪਨਾ ਸਹਿਤ. ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਸਮੇਤ. ਜਿਵੇਂ–ਸਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ.

ਸਵਿਤਾ. ਸੰ. ਸ੍ਵਿਤ੍–ਸਵਿਤ੍ਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪਿਤਾ। ੩ ਸੂਰਜ. "ਸਵਿਤਾ ਅਸੂ ਨਿਸਾ ਹੁਇ ਆਈ." (ਨਾਪ੍)

ਸਵਿਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਮਾਤਾ । ੨ ਦੇਵੀ. ਦੁਰਗਾ। ੩ ਗਾਯਤ੍ਰੀ। ੪ ਦਾਈ। ੫ ਗਊ। ੬ ਦੇਖੋ, ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ.

ਸਵਿਦਜ. ਦੇਖੋ, ਸਬਿਦਜ.

ਸ਼ਵੀ. ਫ਼ਾ. ﺷﻮﯼ ਤੂ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ੁਦਨ ਹੈ.

ਸਵੀਜੇ } ਦੇਖੋ, ਸਵਣਾ. "ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਵੀਜੈ."
ਸਵੀਜੈ } (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ਗਜਾਨ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਯਨ ਕਰੀਜੈ. ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਗਜਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਵੀਏ.

ਸਵੇਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੜਕਾ. ਭੋਰ. ਸੁਬਹਿ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲੇ. "ਹਿਰਦੈ ਰਾਮ ਕੀ ਨ ਜਪਹਿ ਸਵੇਰਾ ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਪਹਿਂ। ੩ ਛੇਤੀ. ਫੌਰਨ. "ਉਇ ਭੀ ਲਾਗੇ ਕਾਢ ਸਵੇਰਾ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਬੰਧੀ ਭੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਘਰੋਂ ਕੱਢੋ । ੪ ਸੁਵੇਲਾ. ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ. "ਜਨਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਸਫਲ ਸਵੇਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸਵੈ. ਸ਼ਯਨ ਕਰਦਾ (ਸੋਂਦਾ) ਹੈ. "ਗੁਣ ਉਚਰਹਿ ਗੁਣ ਮਹਿ ਸਵੈ ਸਮਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਸਵੈਯਾ. ਇਹ ਚਾਰ ਚਰਣ ਦਾ ਸਰਵਪ੍ਰਿਯ ਛੰਦ ਅਨੇਕ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ– ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਵਰਣਿਕ.

ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਸਵੈਯੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਪਦਾਂਤ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲੇ, ਤਦ ਉੱਤਮ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੋ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਜਰੂਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਵਰਣਿਕ ਸ੍ਵਯੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤਯਾਨੁਪ੍ਰਾਸ ਸਮਾਨ ਹੋਣਾ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. *

ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਸਿੱਖਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਆਏ, ਅਥਵਾ ਸਾਨੂੰ ਭਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਲਈ ਲੱਛਣ ਅਤੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਮੇਤ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ:–

(੧) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਬੀਰ", ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੫ ਪੁਰ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਸਵੈਯਾ ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਨਾਭਿਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਪਜੈ,
ਬੇਦ ਪੜਹਿ ਮੁਖ ਕੰਠ ਸਵਾਰਿ. ×××
ਜਾਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਜਨ ਪੂਰੇ,
ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵਹਿ ਗੁਰਵੀਚਾਰਿ." ××
(ਗੂਜ ਮ: ੧)

* ਕਿੰਨੇ ਤੁਕਾਂਤ ਦੇ ਸਵੈਯੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ.

ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਜੋ ਇਸ ਬੀਰ ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ਦੇਖੀਏ ਤਦ ਇਹ ਸੋਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ੩੧ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੬੨ ਲਘੁ ਹਨ.

(੨) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਬਾਣ." ਲੱਛਣ– ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੬ ਅਰ ੧੫ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ਠਾਕੁਰ,
ਏਹੁ ਮਹਾਰਸੁ ਜਨਹਿ ਪੀਓ. ××
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

(੩) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਸੋਮਜ." ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੫ ਪੁਰ. ਅੰਤ ਨਗਣ ।।।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮੁਖ ਤੇ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ ਉਚਾਰਤ,
ਰਾਮ ਰਿਦੇ ਨਹਿ ਪੂਰਨ ਰਹਿਤ,
ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਵੈ ਲੋਗਨ,
ਕਛੁ ਨ ਕਮਾਵੈ ਆਪਨ ਕਹਿਤ. ×××
(ਗੂਵਿ ੬)

(੪) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਦੰਡਕਲਾ." ਇਸ ਨੂੰ "ਨਿਸਾਕਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਲੱਛਣ– ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੬–੧੬ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅੰਤ ਸਗਣ ।।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਬੁੱਧਿ ਵਿਵੇਕ ਗਜਾਨ ਅਰ ਵਿਦਜਾ,
ਸਫਲ ਹੋਤ ਉਪਕਾਰ ਕਰਤ ਜੋ. ×××
(ਅ) ਦੰਡਕਲਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ ਹੈ ੧੮–੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੰਤ ਸਗਣ ।।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਤਿਗ੍ਰਜ਼, ਬਿਮਲ ਸਤਸੰਗਤਿ,
ਆਤਮੁਰੰਗਿ ਚਲੁਲੁ ਭਯਾ,
ਜਾਗਜਾ ਮਨੁ ਕ੍ਰਵਲੁ ਸਹਜਿ ਪਰਕਾਸਜਾ,
ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ਘਰਹਿ ਲਯਾ." ×××
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

(੫) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਮਲਿੰਦ" ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੬–੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਯਗਣ ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤੇ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ,
ਜਿਨ ਜਪਿਆ ਗਤਿ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ.
ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸੁ ਦੇਖਿ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ,
ਖਿਨਿ ਖਿਨਿ ਤਿਨ ਕਉ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ. ××
(ਭੈਰ ਮ: ੪)

(ਅ) ਕੇਵਲ ਦੋ ਗੁਰੁ ਅੰਤ (ਯਗਣ ਦੀ ਥਾਂ) ਹੋਣੇ ਭੀ "ਮਲਿੰਦ" ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ. ਯਥਾ–

ਕਬ ਲਾਗੈ ਮਸਤਕ ਚਰਨਨ ਰਜ,
ਦਰਸ ਦਯਾਲੁ ਦ੍ਰਿਗਨ ਕਬ ਪੇਖੋਂ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨੋਂ ਕਬ ਸ੍ਰਵਨਨਿ,
ਕਬ ਰਸਨਾ ਬੇਨਤੀ ਬਿਸੇਖੋਂ. ××× (ਭਾਗੁ ਕ)

(੬) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਸਮਾਨ." ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੬-੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅੰਤ ਭਗਣ ऽ।।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਿਵ ਛੰਦਮੁਨੀਸੁਰ,
ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਠਾਕੁਰ ਗੁਨ ਗਾਵਤ, ×××
ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ ਸਿਮਰ ਸੁਖਦਾਤਾ,
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਝਹਿ ਸਮਝਾਵਤ. ×××
(ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

(੭) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਦੁਮਿਲਾ." ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ ਤੀਜਾ ੧੪ ਤੇ. ਅੰਤ ਸਗਣ ਅਤੇ ਦੋ ਗੁਰੁ ॥ऽ, ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਯ ਜਯ ਕਲਗੀਧਰ, ਸੋਵਕ ਦੁਖਹਰ,
ਨਹਿ ਸਮਸਰ ਬਲ ਕੇ ਧਾਰੀ. ×××
(੮) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਲਲਿਤ." ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਮਗਣ ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ऽऽऽ, ऽऽऽ, ऽऽऽ, ऽऽऽ, ऽऽऽ, ऽऽऽ, ऽऽऽ, ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦੇਖੋ ਜੂ ਕੈਸੇ ਏ ਬੰਡੇ ਜੋ ਝੂਲੇ ਹੈਂ
ਧੌਂਸੇ ਕੀ ਧੁੰਕੋਂ ਸੋ ਸ਼ੰਭੂ ਭਾ ਭੋਲਾ. ×××
(ਸ਼ਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(੯) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਮਦਿਰਾ." ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਭਗਣ ਅੰਤ ਇੱਕ ਗੁਰੁ ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੰਤਤ ਹੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਗ
ਸੁਰੰਗ ਰਤੇ ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਹੈਂ. ×××(ਸਵੈਯੇ ਮ:੪ ਕੇ)

(੧੦) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਰੂਪ "ਮੱਤਗਯੰਦ" ਹੈ. ਛੰਦਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਇੰਦਵ" ਅਤੇ "ਮਾਲਤੀ" ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ "ਬਿਜੈ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਭਗਣ ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਫਨਿੰਦ ਨਿਸਾਚਰ
ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਭਵਾਨ ਜਪੈਂਗੇ,
ਜੀਵ ਜਿਤੇ ਜਲ ਮੈ ਥਲ ਮੈ
ਪਲ ਹੀ ਪਲ ਮੈ ਸਭ ਥਾਪ ਥਪੈਂਗੇ,
ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਤਾਪਨ ਬਾਢਤ ਜੈਹੁਨਿ
ਪਾਪਨ ਕੇ ਬਹੁ ਪੁੰਜ ਖਪੈਂਗੇ,
ਸਾਧ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਫਿਰੈਂ ਜਗ
ਸਤ੍ਰੁ ਸਭੈ ਅਵਿਲੋਕ ਚਪੈਂਗੇ.

(੧੧) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਗ੍ਯਾਰਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਚਕੋਰ." ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

(੧੨) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਬਾਰਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਅਰਸਾਤ." ਲੱਛਣ ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਭਗਣ, ਇੱਕ ਰਗਣ. ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੈ ਨਿਜ ਪਾਸ ਪ੍ਰਮੋਦ ਸਦਾ
ਸ਼ਬਦਾਦਿ ਵਿਰੰਚ ਵਿਕੁੰਠ ਲਖੈ ਵਿਖਾ,
ਜਾਂ ਸ਼ੁਭ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਜਗ ਮੈ
ਗਣਨਾਯਕ ਸਾਰਦ ਹੂੰ ਨ ਸਕੈਂ ਲਿਖਾ,
ਹੈ ਕਚ ਦੀਪਿਤ ਚਿੰਤਮਨੀ ਸਮ
ਊਜਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੀ ਲਿਖਨੀ ਵਿਖਾ,
ਮੂਰਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭੇਦ ਨ ਰੰਚਕ
ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰੁ ਧੰਨ ਗੁਰੂਸਿਖਾ. (ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(੧੩) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਤੇਰਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਰਮਜ." ਲੱਛਣ–ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਭਗਣ, ਇੱਕ ਗੁਰੁ. ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਅੱਠ ਸਗਣ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭੇਜਤ ਹੈ ਇਹ ਪੈ ਹਮ ਕੋ
ਇਹ ਗ੍ਵਾਰਨਿ ਰੂਪ ਗੁਮਾਨ ਕਰੈ,
ਇਹ ਜਾਨਤ ਵੇ ਘਟ ਹੈਂ ਹਮ ਤੇ
ਤਿਹ ਤੇ ਹਨ ਬਾਂਧ ਰਹੀ ਨ ਟਰੈ.
ਕਵਿ ਸ਼ਯਾਮ ਪਿਖੇ ਇਹ ਗ੍ਵਾਰਨਿ ਕੀ
ਮਤਿ ਸ਼ਯਾਮਹਿ ਕੋਪ ਨ ਨੈਕ ਡਰੈ,
ਤਿਹ ਸੌਂ ਬਲ ਜਾਉਂ ਕਹਾਂ ਕਹਿਯੇ
ਤਿਹ ਲਜਾਵਹੁ ਜੋ ਮੁਖ ਤੇ ਉਚਰੈ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

(੧੪) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਚੌਦਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਕਿਰੀਟ." ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਭਗਣ. ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭਏ ਬਲ ਧਾਰ
ਸੰਭਾਰ ਲਈ ਕਰਵਾਰ ਕਰੀ ਕਰ. ×××
(ਚੰਡੀ ੧)

(੧੫) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਪੰਦਰਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਦੁਮਿੱਲ." ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਚੰਦ੍ਰਕਲਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਸਗਣ. ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮਥਰਾ ਭਨਿ ਭਾਗ ਭਲੇ ਉਨ ਕੇ
ਮਨ ਇੱਛਤ ਹੀ ਫਲ ਪਾਵਤ ਹੈਂ. ×××
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

(੧੬) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਸੋਲ੍ਹਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਸੁੰਦਰੀ." ਇਸ ਨੂ "ਸੁਖਦਾਨੀ","ਮਨਮੋਦਕ" ਅਤੇ "ਮੱਲੀ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਸਗਣ ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪਰਨਿੰਦ ਦਗਾ ਚੁਗਲੀ ਨ ਕਰੈ
ਜਗ ਆਪਸ ਤੇ ਨ ਬਡੋ ਬਨ ਬੈਸੈ,
ਨਿਜ ਪੂਜ ਪ੍ਰਸੰਸ ਨ ਨੈਕ ਭਨੈ
ਨਿਰਮਾਨ ਅਲੋਭ ਗੁਰੂ ਗਿਰਿ ਜੈਸੇ,
ਨ ਤਪਾਯ ਦੁਖਾਯ ਨ ਭੂਲ ਕਿਸੇ
ਯਦਿ ਹੂੰ ਸਪ੍ਰਮਾਦ ਪਰੈਂ ਲਗ ਭੈਸੇ,
ਨਿਸਕਾਮ ਸਦਾ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਧਰੈ
ਉਪਦੇਸ਼ ਭਲੋ ਪ੍ਰਦ ਹੈ ਸਿਖ ਐਸੇ.
(ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(੧੭) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਸਤਾਰਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਰਤਨਮਾਲਿਕਾ." ਇਸ ਨੂੰ "ਅਰਬਿੰਦ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਸਗਣ, ਇੱਕ ਲਘੁ. ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਬਲ ਵੈਸ ਕਟੈ ਛਬਿ ਅੰਗ ਲਟੈ
ਜਗ ਮਾਨ ਘਟੈ ਪਲਟੈ ਕੁਲ ਚਾਲ,
ਭਲ ਨੀਤਿ ਡਰੀ ਜਸ ਪੁੰਨ ਭਰੀ
ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਜਰੈ ਨ ਲਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਲ,
ਤਨ ਰੋਗ ਬਢੈ ਅਤਿ ਪਾਪ ਚਢੈ
ਸੁਚਿ ਤੇਜ ਕਢੈ ਸੁ ਮਢੈ ਜਗ ਜਾਲ,
ਖਲ ਬਾਲਬਧੂ ਮੁਦ ਰੰਚਿਕ ਕਾਰਨ
ਫੇਂਕਤ ਇੰਦੁ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ.
(ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(੧੮) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਅਠਾਰਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ"ਕੁੰਦਲਤਾ." ਇਸ ਨੂੰ "ਸਾਵਨ", "ਸੁਖ" ਅਤੇ "ਹਾਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਸਗਣ ਦੋ ਲਘੁ. ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਰ ਜਾਇ ਨਹੀ ਕਿਸ ਤੇ ਅਜਰੀ
ਅਸ ਪਾਇ ਗਏ ਸਗਰੀ ਉਰ ਮੇ ਜਰ. ×××
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

(੧੯) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਉੱਨੀਹਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ"ਸੁਰਧੁਨਿ." ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਸਗਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰੁ. ਤਿੰਨ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਭਗਣ, ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹਰਿ ਸੋ ਮੁਖ ਹੈ ਹਰਤੀ ਦੁਖ ਹੈ
ਅਲਕੈਂ ਹਰਹਾਰ ਪ੍ਰਭਾ ਹਰਨੀ ਹੈ,
ਲੋਚਨ ਹੈਂ ਹਰਿ ਸੇ ਸਰਸੇ ਹਰਿ ਸੇ
ਭਰੁਟੇ ਹਰਿ ਸੀ ਬਰਨੀ ਹੈ. ××× (ਚੰਡੀ ੧)

(੨੦) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਬੀਸਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਮਨੋਜ." ਲੱਛਣ–ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਸਗਣ ਦੋ ਲਘੁ, ਤਿੰਨ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਅੱਠ ਭਗਣ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਬ੍ਰਿਖਭਾਨੁ ਸੁਤਾ ਪਿਖ ਰੀਝ ਰਹੀ
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰਿ ਸੁੰਦਰ ਕਾਨ੍ਹ ਕੁ ਆਨਨ,
ਰਾਜਤ ਤੀਰ ਨਦੀ ਜਿਹ ਕੇ ਸੁ
ਵਿਰਾਜਤ ਫੂਲਨ ਕੇ ਯੁਤ ਕਾਨਨ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

(੨੧) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਇਕੀਹਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ"ਮਣਿਧਰ." ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਯਗਣ. ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਤੀ ਵਾਸਨਾ ਏਕ ਹੀ ਬਾਸਨਾ ਸੋ
ਜਿਤੇ ਅੰਗ ਸੋ ਏਕ ਹੀ ਅੰਗ ਮੇ ਹੈਂ.
(ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਦੇਖੋ, ਝੂਲਨਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਦਾ ਰੂਪ (ਸ).

(੨੨) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਬਾਈਹਵਾਂ ਭੇਦ ਹੈ "ਗੀਗਧਰ" ਅਥਵਾ "ਗੀਗੋਦਕ." ਇਸ ਨੂੰ "ਪੰਜਨ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਰਗਣ ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਬੂਠ ਐ ਲੋਭ ਕੋ ਤਜਾਗਕੈ ਸੱਜਨੋ !
ਸਤਜ ਸੰਤੋਖ ਕੋ ਚਿੱਤ ਮੇ ਧਾਰਿਯੇ. ×××

(੨੩) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਤੇਈਹਵਾਂ ਭੇਦ ਹੈ "ਉਟੰਕਣ." ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਰਗਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਚੋਰ ਚੰਦ੍ਰ ਕਰੈ ਛਤ੍ਰ ਸੂਰੈ ਧਰੈ
ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰਚੈ ਦ੍ਵਾਰ ਮੇਰੇ. (ਰਾਮਾਵ)

(੨੪) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਚੌਬੀਹਵਾਂ ਭੇਦ ਹੈ "ਸੁੰਦਰਿ." ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਸ, ਭ, ਸ, ਤ, ਜ, ਜ, ਲ, ਗ. ।।ऽ, ।।ऽ, ऽ।।, ।।ऽ, ऽऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮੁਨਿ ਦੇਵ ਨ ਪਾਵੈਂ ਬਕ ਮਤਿ ਗਾਵੈਂ
ਹੈ ਬਿਨ ਆਦਿ ਅਨੰਤ ਗੁਰੂ. ×××

(੨੫) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਪੱਚੀਹਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਵਾਮ." ਇਸ ਨੂੰ "ਮਕਰੰਦ", "ਮਾਧਵੀ" ਅਤੇ "ਮੰਜਰੀ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਜਗਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਯਗਣ. ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਰੋ ਨ ਬੁਰਾ ਕਿਹਕੋ ਕਬਿ ਹੀ ਮ੍ਰਿਦੁ
ਬੈਨ ਭਨੋ ਤਜਕੈ ਕੁਟਿਲਾਈ. ×××

(੨੬) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਛੱਬੀਹਵਾਂ ਭੇਦ ਹੈ "ਮੱਤਾਕ੍ਰੀੜਾ." ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਮ, ਮ, ਤ, ਨ, ਨ, ਨ, ਨ, ਲ, ਗ, ऽऽऽ, ऽऽऽ, ऽऽ।, ।।।, ।।।, ।।।, ।।।, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪਾਵੈ ਵਿਦਯਾ ਧਾਰੈ ਸਿੱਖੀ
ਕਬਹੁ ਨ ਧਰਤ ਕੁਪਥ ਪਗ ਨਰ ਸੋ.×××

(੨੭) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਸਤਾਈਹਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ"ਆਭਾਰ." ਇਸ ਨੂੰ "ਪਾਤਾਲ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਤਗਣ ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਾਪੈਂ ਨ ਤਾਂਕੋ ਜੁ ਹੈ ਸਵੰਦਾਤਾ
ਕਹਾਂ ਹੋਯ ਪੂਜੇ ਨਦੀ ਕੂਪ ਪਾਖਾਨ ?
ਰਾਖਾ ਨ ਹੋਵੈ ਕਦੀ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਬਿਨਾ
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਬਾਤ ਤੂ ਸਤਜਕੈ ਜਾਨ. ×××

(੨੮) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਅਠਾਈਹਵਾਂ ਰੂਪ "ਸੁਮੁਖੀ" ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮੱਲਿਕਾ" ਅਤੇ "ਮਾਲਿਨੀ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਜਗਣ ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜੁ ਮਾਨਤ ਹੈਂ ਗੁਰੁਵਾਕਨ ਕੋ
ਰਹਿਤੇ ਜਗ ਮਾਹਿ ਕਦੀ ਨ ਦੁਖੀ,
ਰਹੈ ਨ ਕਮੀ ਧਨ ਧਾਮ ਭਰੇ
ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਤਮ ਦੇਹ ਸਦੀਵ ਸੁਖੀ.×××

(੨੯) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਉਨਤੀਹਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਫ੍ਰੋਂਚ." ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਭ, ਮ, ਸ, ਭ, ਨ, ਨ, ਨ, ਗ. ऽ।, ऽऽऽ, ।।ऽ, ऽ।, ।।।, ।।।, ।।।, ।।।, ऽ. ५, ५, ८, ९ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਹੀਨਾ, ਪਾਇ ਨ ਸ਼ਾਂਤੀ,
ਯਦਪਿ ਧਰਤਿ ਧਨ, ਅਗਨਿਤ ਧਰਹੀ,
ਤਾਪ ਰਿਦੇ ਤੇ, ਦੂਰ ਨ ਹੋਵੈ,
ਜਪ ਤਪ ਵ੍ਰਤ ਪੁਨ, ਪੁਨ ਨਰ ਕਰਹੀ.×××

(੩੦) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਝੂਲਨਾ." ਦੇਖੋ, ਝੂਲਨਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ.

(੩੧) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਰੂਪ "ਮੁਕੁਹਰਾ" ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਜਗਣ, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਵਿਲੋਕ ਗੁਰੂਮੁਖ ਪੰਕਜ ਸਿੱਖ
ਰਹੋ ਹੁਇ ਭੌਰ ਰਸੀ ਮਕਰੰਦ." ×××

(੩੨) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਬੱਤੀਹਵਾਂ ਰੂਪ "ਲਵੰਗਲਤਾ" ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਜਗਣ, ਅੰਤ ਲਘੁ. ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਨ੍ਹੈ ਨ ਕਛੂ ਕਵਿਤਾ ਰਸ ਹੈ
ਨਹਿ ਰਾਗ ਵਿਖੇ ਮਨ ਰਾਗ ਲਗਾਵਤ,
ਜਪੈਂ ਨਹਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਗੁਰੁਮੰਤ੍ਰ
ਸਰੂਪ ਮਨੁੱਖ ਪਸ਼ੂ ਨਜ਼ਰਾਵਤ. ×××

(੩੩) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਤੇਤੀਹਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ"ਸਰਵਗਾਮੀ." ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਤਗਣ ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ।, ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗਾਜੇ ਮਹਾ ਸੂਰ ਘੂੰਮੀ ਰਣੰ ਹੂਰ
ਭੂੰਮੀ ਨਭੰ ਪੂਰ ਬੇਧੰ ਅਨੂਪੰ. ××× (ਰਾਮਾਵ)
ਜਾਕੋ ਰਿਦਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਾਥ ਪੂਰਨੋ
ਪ੍ਰਜਾਪ੍ਰਸਾਰ ਵਾਸੈ ਸਦਾ ਚਿੱਤ ਮਾਹੀਂ,
ਮੰਤ੍ਰੀ ਤਥਾ ਸੈਨ ਹੈਂ ਵਾਰਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕੋ
ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਰਾਜ ਭੈ ਹੋਤ ਨਾਹੀਂ. ×××

(੩੪) ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਚੌਤੀਹਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ "ਸਾਰਦਾ." ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਰਗਣ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ऽ। ऽ, ऽ। ऽ, ऽ। ऽ, ऽ। ऽ, ऽ। ऽ, ऽ। ऽ, ऽ। ऽ, ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਧੀਰ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਪੁੰਜ ਹੈ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਰੂਪ ਹੈ ਸਤ੍ਰੁ ਕੋ ਕਾਲ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੀਨਤਾਹੀਨ ਲੈਲੀਨ ਉਦਜੋਗ ਮੇ
ਦਾਨ ਦਾਤਾਰ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਲਾਲ. ×××

ਸਵੰਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੌਂਦਾ. ਸ਼ਯਨ ਕਰਦਾ. "ਖਾਤ ਪੀਵਤ ਸਵੰਤ ਸੁਖੀਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸਵੰਤੀ } ਸੰ. स्वपन्ति–ਸ੍ਵਪੰਤਿ. ਸੌਂਦੀਆਂ. ਸੌਂਦੇ.
ਸਵੰਧਿ } "ਸਭ ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਸਵੰਤੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸੁਖ ਸਵੰਧਿ ਸੋਹਾਗਣੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਵੰਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਵਰਣ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੌਂਦੇ. ਸ਼ਯਨ ਕਰਦੇ.

ਸਵੰਨਵੀ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਵਰਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸ੍ਵਣੰਮਯ. "ਭੰਨੀ ਘੜੀ ਸਵੰਨਵੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹ ਤੋਂ ਹੈ.

ਸਵੰਨਿ. ਸੌਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਵੰਧਿ. "ਸੁਖ ਸਵੰਨਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਸਵਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਖੱਬਾ. ਬਾਯਾਂ। ੨ ਕਈ ਥਾਈਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸੱਜਾ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਬਜ.

ਸਵਜਸਾਚੀ. ਸੰ. सव्यसाचिन्. ਸੰਗਜਾ–ਸਵਜ (ਖੱਬੇ) ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਮਾਣ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਅਰਜੁਨ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਵਜਸਾਚੀ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਭੀ ਜੋ ਧਨੁਖ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਤੀਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਅਰਜੁਨ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਭੀ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਸੜ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਹ. ਜਲਨ. ਦੇਖੋ, ਸੜਨਾ.

ਸੜਕ. ਸੰ. ਸਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਤੇ ਗਮਨ ਕਰੀਏ. ਰਾਹ. ਰਸਤਾ. ਸੰ. सृक्का–ਸ੍ਰਿੰਕਾ. ਅਤੇ ਸ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਰਸਤੇ ਲਈ ਹਨ। ੨ ਅਨੁ. ਸੜਾਕਾ. "ਸੜਕ ਮਿਆਨੋ ਕੱਢੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਸੜਜ. ਦੇਖੋ, ਖੜਜ.

ਸੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੀਣੰ ਹੋਣਾ. ਗਲਨਾ. ਤ੍ਰੱਕਣਾ। ੨ ਸੁੱਕਣਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਣਾ। ੩ ਭਾਵ–ਦਗਧ ਹੋਣਾ. ਜਲਨਾ.

ਸੜਾਕਾ. ਅਨੁ–ਸੜੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸੜਕ ੨.

ਸੜਾਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾੜਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ (ਗਾਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਦਗਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਸੜਾਣੈ ਸੜਿਆ." (ਭਾਗੁ) ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ ਰੂਪ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਦਗਧ ਹੋਇਆ.

ਸੜੁੱਨੋ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਾਵਣੀ. ਸ਼੍ਰਾਵਣ–ਪੁੰਨੋ. ਸਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ. ਸਲੋਨੋ. ਸਲੁੰਨੋ ਦੇਖੋ, ਰੱਖੜੀ.

ਸਾ. ਸਰਵ–ਉਹ. ਓਹ. ਵਹ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਾ ਕਥਨੀ ਸਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸਾ ਵੇਲਾ ਪਰਵਾਣ ਜਿਤੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨, ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਸਰੀਖਾ. ਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ. "ਤੁਮ ਸਾ ਮੀਤ ਨ ਅਵਰ ਕੋਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ–ਅਸ੍ਤਿ (ਹੋਣ) ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ ਬੋਧਕ. ਸੀ. ਥਾ. "ਓਸ ਨੇ ਅੰਵੁ ਆਖਿਆ ਸਾ." (ਜਸਾ) ੪ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਵਤੀ। ੫ ਲੱਛਮੀ.

ਸਾਂ. ਭੂਤਕਾਲ ਬੋਧਕ. ਦੇਖੋ, ਸਾ ੩. ਜੈਸੇ–ਮੈ ਓਥੇ ਗਿਆ ਸਾਂ। ੨ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਜਯ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਯਕਸਾਂ.

ਸਾਉ. ਸਿੰਧੀ. (ਸੰ. ਸ੍ਵਾਦ) ਸੰਗਜਾ–ਰਸ. "ਸਾਉ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਿਨਾ ਲਾਗਾ ਜਿਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਆਨੰਦ. "ਸਾਉ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੩ ਸੰ. ਸ੍ਵਾਗਤ. ਸਨਮਾਨ. "ਕੰਤ ਨ ਪਾਇਓ ਸਾਉ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਸ੍ਵਾਰਥ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ. "ਤੂੰ ਜਾਣ ਮਹਿੰਜਾ ਸਾਉ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਸਾਉਗੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਗੀ.

ਸਾਉਣ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਣ.

ਸਾਉਣ ਮੱਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਅਤੇ ਸਾਵਨ ਮੱਲ.

ਸਾਉਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਫਸਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਵਣੀ.

ਸਾਉਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਰਵਿਦਜਾ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਸੁਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਰੀ। ੨ ਸ਼ਵਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦੇ ਰਚੇ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਸ਼ਾਵਰ) ਦਾ ਅਭਜਾਸੀ.

ਸਾਉਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਲ.

ਸਾਊ. ਵਿ–ਸਾਧੁ. ਨੇਕ ਭਲਾ। ੨ ਸ੍ਵ–ਆਯੁ. ਅਪਨੀ ਉਮਰ ਦਾ. ਹਮ ਉਮਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਜਨੇਤੀ. ਜੰਞ ਦੇ ਆਦਮੀ। ੪ ਨਾਈ। ੫ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸਖਾ. ਦੇਖੋ, ਸਊਆ.

ਸਾਅਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਇਤ.

ਸਾਅਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਇਰ.

ਸਾਅੰਗੀਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਗੀਤ.

ਸਾਇ. ਸਰਵ–ਸੈਵ. ਉਹੀ. ਵਹੀ. "ਸੁੰਦਰਿ ਸਾਇ ਸਰੂਪ ਬਿਚਖਣਿ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਸਾਂਈਂ. ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨਸਾਇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਪ੍ਰਾਣਪਤਿ ਸੁਖਦਾਤਾ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਾਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌਣਾ. ਲੇਟਣਾ. "ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੂ ਸੰਗਿ ਸਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. सायं–ਸਾਯੰ. ਸੰਝ. ਆਥਣ.

ਸਾਇੰਸ. ਅੰ. Science. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਵਿਦਜਾ ਦਾ ਤੱਤ। ੨ ਰਾਸਾਯਨਿਕ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਜਾ.

ਸ਼ਾਇਸਤਨ. ਫ਼ਾ شائستن ਕ੍ਰਿ–ਲਾਇਕ ਹੋਣਾ. ਯੋਗ ਹੋਣਾ.

ਸ਼ਾਇਸਤਾ. ਫ਼ਾ شائستہ ਵਿ–ਲਾਇਕ. ਯੋਗਜ.

ਸਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਸਾਯਕ.

ਸਾਇਣਿ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਮਿਨੀ.

ਸਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਯਦ। ੨ ਅ ساعت ਸਾਅ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਘੜੀ. ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ. "ਚਲਹੁ ਇਹ ਸਾਇਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਾਇਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਯਬਾਨ.

ਸਾਇਰ. ਡਿੰਗ. ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਿੰਧੀ. ਸਾਇਰੁ. ਸੰ. ਸਾਗਰ) "ਸਾਇਰ ਸਪਤ ਭਰੇ ਜਲ ਨਿਰਮਲਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਸਰ. "ਸਾਇਰ ਭਰੇ ਕਿ ਸੁਕ ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਵਿਚਿ ਉਪਾਏ ਸਾਇਰਾ ਤਿਨਾ ਭੀ ਰੋਜੀ ਦੇਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੨) ੨ ਝੀਲ. ਸਰ. "ਸਾਇਰ ਭਰ ਸੁ ਭਰ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ (ਸਤਲੁਜ) ਅਤੇ ਨਦੀ ਲਈ ਭੀ ਸਾਇਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਛੋਡ ਦੀਓ ਤਬ ਥਾਂ ਨਿਰਮੋਹ ਕੋ ਪਾਰ ਭਏ ਜਬ ਸਾਇਰ ਤੀਰਾ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੪ ਅ شاعر ਸ਼ਾਅ਼ਰ. ਸ਼ਿਅ਼ਰ (ਛੰਦ) ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਕਵਿ. "ਜੇ ਸਉ ਸਾਇਰ ਮੇਲੀਐ ਤਿਲੁ ਨ ਪੁਜਾਵਹਿ ਰੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਨਾਨਕ ਸਾਇਰ ਇਵ ਕਹਿਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਸਾਇਰ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਬੇਟੀ, ਲੱਛਮੀ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲੀ ਸੀ। ੨ ਭਾਵ–ਮਾਇਆ. "ਸਾਇਰ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਬਿਦਾਰਿ ਗਵਾਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ਬੇਦਾਰ (ਗਜਾਨੀ) ਨੇ ਮਾਇਆ ਤਜਾਗ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. "ਸਾਇਰ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਰਹਰਿਤਿਆਗੀ ਚਰਨ ਤਲੈ ਵੀਚਾਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਮਾਇਆ ਪਰਹਰਿ (ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਕੇ) ਤਿਆਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਦਾਸੀ ਸਮਝੀ ਹੈ.

ਸਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਯਲ.

ਸਾਈ. ਸਰਵ–ਸੈਵ. ਵਹੀ. ਓਹੀ. "ਜੋ ਤੁਧ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸਾਈਂ. "ਜਿਥੈ ਜਾਈਐ ਜਗਤ ਮਹਿ ਤਿਥੈ ਹਰਿ ਸਾਈ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਕਿਸੇ ਸੌਦੇ ਦੇ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ਗੀ ਦਿੱਤੀ ਰਕਮ. ਸੰ. ਸਤਜੰਕਾਰ। ੪ ਫ਼ਾ شائی ਸ਼ਾਈ. ਪਰਮੇਸੁਰ। ੫ ਅ ساعی ਸਾਈ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼ (ਪ੍ਰਯਤਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਾਂਈ } ਸੰ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਿਕ. "ਤੂੰ ਕਰਤਾ
ਸਾਂਈਂ } ਸਚਿਆਰੁ ਮੈਡਾ ਸਾਂਈ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੨ ਰਾਜਾ। ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੪ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੁ ਦੀ ਭੀ ਸਾਂਈ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਸਾਂਈਆਂ. ਸੇਠੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਸ੍ਵਾਮੀ !

ਸਾਈਸ. ਦੇਖੋ, ਸਈਸ.

ਸਾਂਈਂ ਦਾਸ. ਡਰੋਲੀ (ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ) ਨਿਵਾਸੀ ਖਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਭੈਣ ਰਾਮੋ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਡਰੋਲੀ। ੨ ਭੰਡਾਰੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨਨਜ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮ-ਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ। ੩ ਝੰਝੀ ਗੋਤ ਦਾ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਸਾਂਈਂ ਦਿੱਤਾ. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੨ ਇੱਕ ਜੜੀਆ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਮਨ ਵਸਾਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

ਸਾਂਈਂਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ (ਕਰਤਾਰ) ਦੇ ਲੋਕ. ਸਾਧੁਜਨ. ਹਰਿਜਨ.

ਸਾਸ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਹ. ਦਮ. "ਸਾਸ ਬਿਨਾ ਜਿਉ ਦੇਹੁਰੀ." (ਕੇਦਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੂਰ. ਸੁਰ. "ਪੂਰੇ ਤਾਲ ਨਿਹਾਲੇ ਸਾਸ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਪੰਡਿਤ ਸੰਗਿ ਬਸਹਿ ਜਨ ਮੂਰਖ ਆਗਮ ਸਾਸ ਸੁਨੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਸ੍ਵਸ਼੍ਰ. ਸੱਸ. ਵਹੁਟੀ ਦੀ ਮਾਂ। ੫ ਸ੍ਵਾਸ ਰੋਗ. ਦਮਕੋਸ਼ੀ. ਦਮਾ. "ਸਨਪਾਤ ਸਾਸ ਭਗਿੰਦ੍ਰ ਜੁਰ." (ਸਲੋਹ) ਸੰਨਿਪਾਤ ਸ੍ਵਾਸ ਰੋਗ ਭਗੰਦਰ ਅਤੇ ਜੁਰ (ਤਾਪ).

੬ ਸੰ. शास्–ਸ਼ਾਸ. ਧਾ–ਤਅ਼ਰੀਫ਼ ਕਰਨਾ. ਵਡਿਆਉਣਾ. ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਹਿਤ ਦੀ ਬਾਤ ਕਹਿਣੀ. ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ. ਦੰਡ ਦੇਣਾ. ਤਾੜਨਾ। ੭ ਸੰਗਜਾ–ਆਗਜਾ. ਹੁਕਮ। ੮ ਫ਼ਾ شاش ਸ਼ਾਸ਼. ਮੂਤ੍ਰ. ਪੇਸ਼ਾਬ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਸ਼ੀਦਨ.

ਸਾਂਸ. ਸ੍ਵਾਸ. ਸਾਹ। ੨ ਸੰ. ਸਾਂਸ਼. ਅੰਸ਼ (ਹਿੱਸੇ) ਸਾਥ. ਭਾਗ ਸਹਿਤ.

ਸਾਸਕ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸਕ. ਵਿ–ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ। ੩ ਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸ ੬.

ਸਾਸ ਗਰਾਸ } ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ. ਜਿੰਦਗੀ ਅਤੇ
ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ } ਖਾਨ ਪਾਨ. "ਸਾਸ ਗ੍ਰਾਸ ਕੋ ਦਾਤੋ
ਸਾਸ ਗ੍ਰਾਸ } ਠਾਕੁਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸ੍ਵਾਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ.

ਸਾਸਟਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਂਗ ਪ੍ਰਣਾਮ.

ਸਾਸਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਆਗਜਾ. ਹੁਕਮ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸ ੬ ਅਤੇ ਸਾਸਨ.

ਸਾਸਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਸਨਾ (ਤਾੜਨਾ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਰਾਜਾ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਿ–ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸ ੬.

ਸਾਸਤ } ਸੰ. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪੁਸ੍ਵਕ ਜੋ
ਸਾਸਤਰ } ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ (ਹੁਕਮ) ਦੇਵੇ. ਆਗਜਾ ਕਰਨ
ਸਾਸਤੁ } ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸ ੬. "ਸਾਸਤ
ਸਾਸਤ੍ਰ } ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਚਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਸੋਈ ਸਾਸਤੁ ਸਉਣ ਸੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਹੈ ਮਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਸਾਸਤ੍ਰਗ } ਸੰ. शास्त्रज्ञ. ਵਿ–ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ
ਸਾਸਤ੍ਰਗਿ } ਗਜਾਤਾ. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.
ਸਾਸਤ੍ਰਗਿਆ } "ਮੁਨਿ ਜੋਗੀ ਸਾਸਤ੍ਰਗਿ ਕਹਾਵਤ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਸਭੈ ਸਾਸਤ੍ਰਗੰਤਾ
ਸਾਸਤ੍ਰਗੰਤਾ } ਕੁਕਰਮੰ ਪ੍ਰਣਾਸੀ." (ਦੱਤਾਵ)
ਸਾਸਤ੍ਰਗਜ }

ਸਾਸਤ੍ਰਧਾਰੀ. ਵਿ–ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਪੰਡਿਤ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ.

ਸਾਸਤ੍ਰਨਿਕ. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ–ਅਨਿਕ. ਅਨੇਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਪੜ੍ਹੀ ਕੋਕ ਵਜਾਕਰਣ ਸਾਸਤ੍ਰਨਿਕ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੦)

ਸਾਸਤ੍ਰੀ. शास्त्रिन्. ਵਿ–ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗਜਾਤਾ, ਪੰਡਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਆਲਾ ਇਮਤਿਹਾਨ.

ਸਾਸਨ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ. ਆਗਜਾ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸ ੬। ੨ ਦੰਡ ਦੇਣਾ. ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ। ੩ ਤਾੜਨਾ. ਸਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸਨਾ. "ਅਨਿਕ ਸਾਸਨ ਤਾੜੰਤ ਜਮਦੂਤਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਸਾਸਨ ਤੇ ਬਾਲਕ ਗਮ ਨ ਕਰੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ਤਾੜਨਾ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. "ਦੇਇ ਸਾਸਨ ਜਾਮ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਰੁਤੀ) ੪ ਸੰ. श्वसन–ਸ਼੍ਵਸਨ. ਸਾਹ ਲੈਣਾ.

ਸਾਸਨਪਾਕ. ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਕਸਾਸਨ. "ਸਾਸਨ ਪਾਕ ਸਰਾਸਨ ਜੋਊ." (ਨਾਪ੍) ਪਾਕਸ਼ਾਸਨ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਸ਼ਰਾਸਨ (ਧਨੁਖ).

ਸਾਸਨਾ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਗਜਾ. ਹੁਕਮ। ੨ ਤਾੜਨਾ. ਦੰਡ. ਸਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸਨ। ੩ ਉਪਦੇਸ਼. ਸਿਖਜਾ। ੪ ਸੰ. ਸਾਸ੍ਨਾ. ਗਾਂ ਬੈਲ ਦੇ ਗਲ ਹੇਠ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਚਮੜਾ. ਗਲ ਕੰਬਲ.

ਸਾਸਨਿ. ਸੰ. ਸ਼੍ਵਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਹ ਲੈਣਾ. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ. ਭਾਵ–ਜੀਂਵਦਿਆਂ. "ਸਾਸਨਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਬਲੁ ਪਾਈਐ, ਨਿਹਸਾਸਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜਾਪ ਦੇ ਅਭਜਾਸ ਦਾ ਬਲ ਪਾਓ, ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਣਤਜਾਗ ਪੁਰ ਭੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਹੋਵੇਗਾ.

ਸਾਸ ਨਿਹਾਰਨ. ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਰੱਖਣੀ. "ਜਮ ਨਿਹਾਰੈ ਸਾਸਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਪ੍ਰਾਣਰਖਜਾ ਕਰਨੀ."ਭਗਤਜਨਾ ਕੇ ਸਾਸ ਨਿਹਾਰੈ."(ਭੈਰ ਮ:੫)

ਸਾਸਨੋੱਤਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ਅਲੰਕਾਰ ੫ ਦਾ ਨੰ: (ਅ)

ਸਾਸਾ. ਸ੍ਵਾਸ (ਦਮ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਜਿਚਰੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸਾਸਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸ਼ਯ. ਸ਼ੱਕ. "ਉਪਜੈ ਪੂਤ ਧਾਮ ਬਿਨ ਸਾਸਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੯) ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਪੁੱਤ ਜੰਮੇਗਾ.

ਸਾਂਸਾਰਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੰਸਾਰੀ. ਦੁਨਿਯਵੀ.

ਸਾਸਿ. ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ। ੨ ਸੰ. ਸ (ਸਾਥ) ਅਸਿ (ਤਲਵਾਰ). ਤਲਵਾਰ ਸਹਿਤ.

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ. ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਲ. ਹਰਦਮ "ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈਐ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ. ਜਿਉਂਦੇ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥ ਭੋਗਦੇ ਹੋਏ. "ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਸਦਾ ਮਨਿ ਵਸੈ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਸਾਂਸੀ. ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜਰਾਇਮਪੇਸ਼ਾ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨਹ ਬਦੋਸ਼ ਹੈ. ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕਿਤਨੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਆਜ਼ਮ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਕੁਝ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਪਏ, ਇਹ ਜਾਤਿ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਸਾਂਹਸੀ ਜਾਤਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਹਸੀ.

ਸ਼ਾਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ شاشیدن ਮੂਤਣਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.

ਸਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸ। ੨ ਸੰ. श्वासु. ਵਿ–ਸ (ਸਾਥ) ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ) ਦੇ. ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਸ਼੍ਰ. ਸੱਸ. "ਸਾਸੁ ਬੁਰੀ ਘਰਿ ਵਾਸ ਨ ਦੇਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਅਵਿਦਜਾ ਤੋਂ ਹੈ। ੪ ਦਮ. ਸ੍ਵਾਸ. "ਜਬ ਲਗ ਸਾਸੁ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਸਾਸੁ ਕੀ ਦੁਖੀ. ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:–

੧ ਸਾਸੁ ਕੀ ਦੁਖੀ ਸਸੁਰ ਕੀ ਪਿਆਰੀ
ਜੇਠ ਕੇ ਨਾਮਿ ਡਰਉ ਰੇ,
੨ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਨਨਦ ਗਹੇਲੀ
ਦੇਵਰ ਕੈ ਬਿਰਹਿ ਜਰਉ ਰੇ, ×××
੩ ਸੇਜੈ ਰਮਤ ਨੈਨ ਨਹੀ ਪੇਖਉ
ਇਹੁ ਦੁਖ ਕਾ ਸਿਉ ਕਹਉ ਰੇ,
੪ ਬਾਪੁ ਸਾਵਕਾ ਕਰੈ ਲਰਾਈ
ਮਾਇਆ ਸਦ ਮਤਵਾਰੀ,
੫ ਬਡੇ ਭਾਈ ਕੈ ਜਬ ਸੰਗਿ ਹੋਤੀ
ਤਬ ਹਉ ਨਾਹ ਪਿਆਰੀ,
੬ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਪੰਚ ਕੋ ਝਗਰਾ ××× (੨੫)

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ*:–

੧ ਸੱਸ (ਮਾਇਆ) ਨੇ ਦੁਖੀ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਸਸੁਰ (ਕਰਤਾਰ) ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਹਾਂ, ਜੇਠ (ਧਰਮਰਾਜ) ਤੋਂ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

੨ ਨਣਦ (ਮੰਦਮਤਿ) ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਸ ਲੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਵਰ (ਵਿਵੇਕ) ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਜਲ ਰਹੀ ਹਾਂ.

੩ ਸਰਵਵਜਾਪੀ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੂੰ ਮੈ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੇਜਾ ਤੇ ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀ.

੪ ਬਾਪ (ਸ਼ਰੀਰ) ਸਾਵਕ (ਬੱਚਿਆਂ ਅਰਥਾਤ ਸੁਖ ਦੁਖ) ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਤਾ (ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ) ਸਦਾ ਮਤਵਾਲੀ ਹੈ.

੫ ਬਡੇ ਭਾਈ (ਗਿਆਨ) ਨਾਲ ਜਦ ਮੈ ਸੀ, ਤਦ ਭਰਤਾ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਸੀ.

੬ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ.

ਸਾਸੁ ਮਾਸੁ. ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਦੇਹ. ਜਾਨ ਅਤੇ ਜਿਸਮ. "ਸਾਸੁ ਮਾਸੁ ਸਭ ਜੀਅ ਤੁਮਾਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਸਾਸ੍ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਅੱਠ ਅੰਗਾਂ ਸਹਿਤ ਨਮਸਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਂਗ ਪ੍ਰਣਾਮ.

ਸਾਸ਼੍ਵਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਰੰਤਰ. ਲਗਾਤਾਰ. ਇੱਕ ਰਸ। ੨ ਨਿੱਤ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼। ੪ ਸ੍ਵਰਗ। ੫ ਸ਼ਿਵ.

ਸਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਸ.ਦਮ."ਲੇਖੈ ਸਾਹ ਲਵਾਈਅਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਫ਼ਾ شاہ ਸ਼ਾਹ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਸਭਿ ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਵਹਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੩ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ. "ਸਾਹ ਚਲੇ ਵਣਜਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਪਦਵੀ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮਾ ੨। ੫ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਪਤਿ। ੬ ਸੰ. साह. ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ. ਜੋਰਾਵਰ.

ਸਾਹ ਆਲਮ. ਫ਼ਾ شاہ عالم ਸ਼ਾਹ ਆਲਮ. ਵਿ–ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਜਹਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਖਖੈ ਖੁੰਦਕਾਰ ਸਾਹ ਆਲਮ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੁਅੱਜਮ (ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ). ਦੇਖੋ, ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ। ੩ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਨਾਉਂਮਾਤ੍ਰ (ਮੁਗਲ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਅਲੀ ਗੌਹਰ ਸੀ. ਇਹ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੬੦ ਵਿੱਚ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸੇ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਉੜੀਸੇ ਦੀ ਦੀਵਾਨੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਦਾ ਵਜੀਫ਼ੇਖ਼ਾਰ ਹੋਗਿਆ. ਫੇਰ ਮਰਹਟਿਆਂ ਨੇ ਕਾਬੂ ਕਰਲਿਆ. ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੭੮੮ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਮ ਕਾਦਿਰ ਰੁਹੇਲੇ ਦੇ ਹੱਥ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ. ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਰ ਨਾਉਂਮਾਤ੍ਰ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਿਹਾ. ੧੯ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੦੬ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਸਾਹਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮ। ੨ ਹੌਸਲਾ. ਹਿੰਮਤ. "ਕਰ ਸਾਹਸ ਬੇਗ ਹੀ ਧਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਚੋਰੀ। ੪ ਵਿਚਾਰ ਬਿਨਾ ਕੀਤਾ ਕਰਮ। ੫ ਅਗਨਿ. ਅੱਗ.

ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ਼. شاہ شرف ਇੱਕ ਫਕੀਰ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਗੋਸਟਿ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਿਹਾਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਧੂ, ਜੋ ਵਡਾ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੩੭੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਪੁਰ ਹਰ ਸਾਲ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਸਾਹਸਾਹਾਣ. ਫ਼ਾ شہنشاہ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ. ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਸਾਹਸਾਹਾਣ ਗਣਿਜੈ." (ਜਾਪੁ) ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਦਾਯਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਨਾ ਆਖੋ,ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਦਵੀ ਕੇਵਲ ਖੁਦਾ ਲਈ ਹੈ.

ਸਾਹਸੀ. ਵਿ–ਬਲ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਠੀਆ। ੩ ਉਤਸਾਹ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਮਤੀ. "ਤਹਾਂ ਸਾਹਸੀ ਸਾਹਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕੋਪੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਦੇਖੋ, ਸਾਹਸ.

ਸਾਂਹਸੀ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ "ਸਾਹਸੀ" ਸ਼ਬਦ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ–ਹਿੰਮਤੀ, ਹਠੀਆ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ.ਪੰਜਾਬ-ਕੇਸ਼ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਸੇ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ। ੨ ਸਾਂਸੀ ਜਾਤਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਸੀ.

ਸ਼ਾਹਸੰਗ੍ਰਾਮ. ਵਿ–ਯੁੱਧ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਇਹ ਖਿਤਾਬ ਬਖਸ਼ਿਆ. ਇਹ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. "ਲਖੇ ਸਾਹਸੰਗ੍ਰਾਮ ਜੁੱਝੇ ਜੁਝਾਰੰ। ਤਵੰ ਕੀਟ ਬਾਣੰ ਕਮਾਣੰ ਸੰਭਾਰੰ॥" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ.

ਸਾਹਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰ.

ਸਾਹ ਹੁਸੈਨ. شاہ حسین ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ. ਇਹ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼ੈਖ਼ ਉਸਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੯੪੫ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸੱਜਨ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਜਦ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਦ ਇਹ ਭੀ ਕਾਨ੍ਹੇ ਆਦਿ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁਚਿਆ ਅਰ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਅਪਨੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਕਰੋ. ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਸੁਣਾਓ. ਸ਼ਾਹਹੁਸੈਨ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਆ–"ਚੁੱਪ ਵੇ ਅੜਿਆ ਚੁੱਪ ਵੇ ਅੜਿਆ ×××." ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਆਪ ਮੌਨ ਹੀ ਰਹੋ. ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੦੦੮ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹਾ.

ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਢੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਕਸਿਲਾ.

ਸ਼ਾਹਚੀਂ ਖਾਨ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਅਹਮਦ ਖ਼ਾਨ ਸੀ. ਇਹ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੋਤੇ ਜ਼ਮਾਨਸ਼ਾਹ ਅਮੀਰ ਕਾਬੁਲ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੭੯੮ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਹਜਾਰ ਘੁੜਚੜ੍ਹੀ ਫੌਜ ਦੇਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤੇ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਨ ੧੮੦੦ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਗੁਜਰਾਤੀਏ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ.

ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ. شاہجہاں ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੋਧਪੁਰੀ ਦੀ ਕੰਨਜਾ ਬਾਲਮਤੀ (ਜੋਧਬਾਈ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ੫ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੫੯੩ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਮਿਰਜ਼ਾ ਖ਼ੁੱਰਮ ਸੀ. ਇਹ ਬਾਪ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੬੨੮ ਵਿੱਚ ਤਖੜ ਤੇ ਬੈਠਾ.* ਇਸ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਡੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ. ਮੁਆਮਲਾ ੨੩ ਕਰੋੜ ਰੁਪਯਾ ਵਸੂਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੂੰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ. ਆਗਰੇ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀ ਮਸਜਿਦ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਬੇਗਮ ਅਰਜਮੰਦ ਬਾਨੂ ਦਾ ਮਕਬਰਾ (ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਮਮਤਾਜ਼ ਮਹਲ ਅਤੇ ਕੁਦਸੀਆ ਬੇਗਮ ਭੀ ਹਨ, ਜੋ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੇ ਭਾਈ ਆਸਿਫ਼ ਖਾਂ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੫੯੨ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੭ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੬੩੧ ਨੂੰ ਹੋਇਆ) ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚਕੇ ਬਣਵਾਇਆ,ਜੋ"ਤਾਜ"ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਤਾਜ ਮਹਲ ਦੀ ਲਾਗਤ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਲੱਖ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਲਾਲ ਕਿਲੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸੀ ਹੋਈ ਦਿੱਲੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਨ ੧੬੩੧ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕੀਤੀ

---

* ਇਸ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਕੂਟ ਦਾ ਅਰਥ ਤਸੱਲੀ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਮੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜ਼ਾਨੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਸਮਝ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇੱਥੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

* ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ ਹੈ– ਅਬੂਅਲ ਮੁਜੱਫ਼ਰ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ. ਇਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਣਾ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ੧੬੨੭ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ੪ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੬੨੮ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਉਸ ਨੇ "ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਾਬਾਦ" ਰੱਖਿਆ. ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਲਾਲ ਕਿਲਾ, ਦੀਵਾਨ ਖਾਸ, ਦੀਵਾਨ ਆਮ, ਅਰ ਜਮਾ ਮਸਜਿਦ ਆਦਿਕ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਤਖਤ ਤਾਉਸ, ਜਿਸ ਤੇ ਸੱਤ ਕਰੋੜ ਦਸ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੋਹਨੂਰ ਹੀਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਜਨ ੩੧੯ ਰੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ੭੯੫੨੨੫) ਰੁਪਯੇ ਕੀਮਤ ਦਾ ਜਾਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੀਰ ਜੁਮਲਾ ਨੇ ਇਸੇ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਨਜਰ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਕਈ ਥੋਟੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਨਾਲਾਇਕੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੇ ਈਸਾਈਆਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੱਥ ਚੁੱਕਿਆ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ੍ਵਰਖਜਾ ਲਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚੁੱਕਣੇ ਪਏ.

ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ–ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ, ਸ਼ੁਜਾ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਮੁਰਾਦ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋਗਿਆ ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ,(ਆਪਣੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ), ਆਗਰੇ ਦੇ ਕਿਲੇ ਸਨ ੧੬੫੮ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ. ਸੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਬੇਟੇ ਦੀ ਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ (੨੩ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੬੬੬) ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ ਵਿੱਚ ਹੁਕੂਮਤ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਗਿਆ,ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਬੇਗਮ ਦੇ ਪਾਸ ਆਗਰੇ ਤਾਜ ਅੰਦਰ ਦਫਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਾਬਾਦ. ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਨਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ. "ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਾਬਾਦ ਕੋ ਕੀਨੋ ਕੂਚ ਅਪਾਰ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਸ਼ਾਹਜਹਾਂਪੁਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਰ, ਜੋ ਦੋਓਹਾ (ਗੱਗਰਾ) ਨਦੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਦਿਲੇਰ ਖਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੬੪੭ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ. ਇਹ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੭੬੯ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੯੮੭ ਮੀਲ ਹੈ. "ਸ਼ਾਹਜਹਾਂਪੁਰ ਮੇ ਹੁਤੀ ਇਕ ਪਦੂਆ ਕੀ ਨਾਰਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੧)

ਸ਼ਾਹਜਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਨਸ਼ਾਹ.

ਸ਼ਾਹਜਾਦ ਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ.

ਸ਼ਾਹਜਾਦਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ. ਵਿ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਰਾਜਕੁਮਾਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.

ਸ਼ਾਹਣੀ. ਖੁਖਰੈਣ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਗਮ.

ਸ਼ਾਹਦ. ਅ. ਸ਼ਾਹਿਦ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਗਵਾਹ. ਸਾਖੀ (ਸਾਕੀ).

ਸ਼ਾਹਦਰਾ. ਲਹੌਰ ਪਾਸ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਕਬਰਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਬਸਤੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਇਹੀ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਗੀਰ.
੨ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਜਮੁਨਾ ਪਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੰਡੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਸੀ.

ਸ਼ਾਹਦੀ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਹਿਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਵਾਹੀ. ਸ਼ਹਾਦਤ. ਸਾਕ੍ਸ.

ਸ਼ਾਹਦੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦੌਲਾ ਸ਼ਾਹ.

ਸਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਸਾਨ੍ਹ.

ਸਾਹਨਸਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹ ਸਾਹਾਣ.

ਸਾਹਨਚੀ ਖਾਂ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਚੀਂ ਖਾਂ.

ਸ਼ਾਹ ਨਵਾਜ਼ ਖਾਂ. ਖ਼ਾਨਬਹਾਦੁਰ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਹਯਾਤੁੱਲਾ ਖ਼ਾਂ ਸੀ. ਇਹ ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾਮੱਲ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੮੦੬ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਅਤੇ ਨੇਜੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਜੱਫਰ ਖਾਨ.

ਸਾਹਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਗਮ। ੨ ਜਗਤਨਾਥ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਾਇਆ. "ਸਾਹਨਿ ਸਤਿ ਕਰੈ ਜੀਅ ਅਪਨੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਸਾਹਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਹਨਿ.

ਸ਼ਾਹਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸੀ. ਹੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੮੦ ਵਿੱਚ ਨਗਰਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਬਣਨਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੁਨਾਮ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ੭ ਮੀਲ ਹੈ।
੨ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ.

ਸਾਹਬ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬ.

ਸਾਹਬਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬਚੰਦ.

ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਸਹਬਾਜ.

ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ. ਵਕੀਲ ਸਬੇਗਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ,ਜੋ ਲਹੌਰ ਦੇ ਫਾਰਸੀ ਮਕਤਬ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੌਲਵੀਆਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋ ਪਈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਮੰਡਨ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਮੌਲਵੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਕਾਇਤ ਹੋਣ ਤੇ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਰ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣਾ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਮੇਤ ਚਰਖੀ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਕੇ ੧੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੮੦੨ ਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ.

ਸ਼ਾਹਬਾਦ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇਸ ਥਾਂ ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਲਾਕਾ ਮੱਲਕੇ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਬਣਾਈ. ਇਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸਰਦਾਰ ਮਿਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ. ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਦੀ ਵਡੀ ਮਸੀਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲਕੇ ਨਾਉਂ "ਮਸਤਗੜ੍ਹ" ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ.

ਸ਼ਾਹਭੀਕ }
ਸ਼ਾਹਭੀਖ } ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਜਨਮ ਸੈਯਦ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਸਿਆਨਾ (ਤਸੀਲ ਕੈਥਲ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕੁਹੜਾਮ (ਪੁੜਾਮ) * ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਸੈਂਤੋਖ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਹੜਾਮ ਨਿਵਾਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. †

ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ ਜੀ ਅੱਬੁਲ ਮੁਆਲੀ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋਏ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਅੰਬਹਿਟਾ (ਜਿਲਾ ਸਹਾਰਨਪੁਰ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸੇ. ਭੀਖ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਠਸਕੇ ਨਗਰ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਇਆ, (ਜੋ ਤਸੀਲ ਥਨੇਸਰ ਅਤੇ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ). ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਮੁਆਲੀ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਭੀ ਠਸਕੇ ਆਰਹੇ, ਅਰ ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ, ਆਪਣੀ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਲੂਮ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਹਭੀਖ ਜੀ ਪਟਨੇ ਪਹੁਚੇ ਅਤੇ ਮਿਠਿਆਈ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮਟਕੀਆਂ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀਆਂ. ਬਾਲਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਮਟਕੀਆਂ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ. ਮੁਰੀਦਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਪੀਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈ ਮਲੂਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਲੀ ਪੁਰਖ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪੱਖ ਕਰੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ, ਸੋ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸਰਪਰਸ੍ਤ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ ਹੈ.

ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ ਜੀ ਸੈਯਦ (ਮੀਰ) ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਠਸਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ "ਠਸਕਾ ਮੀਰਾਂ ਜੀ" ਹੈ, ਜੋ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੀਰ ਜੀ ਦੀ ਖ਼ਾਨਕਾਹ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ੩੦੦੦) ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ.

ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਹਭੀਖ ਜੀ ਨੂੰ ਸੈਯਦ ਭੀਖ, ਭੀਖਨ ਸ਼ਾਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਸ਼ਾਹਰਗ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਹ੍‌ਰਗ਼ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਨਾੜੀ. ਰਕਤਵਾਹ ਨਾੜੀ. Aorta. ਦੇਖੋ, ਦਿਲ.

ਸਾਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁ ਅਹ. ਸੁ (ਚੰਗਾ) ਅਹ (ਦਿਨ). ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਹ ਆਦਿਕ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਦਿਨ. ਸਿੰਧੀ. "ਸਾਹੋ." "ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਜ–ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਸ਼ਾਹ ! "ਸਭਨਾ ਵਿਚਿ ਤੂੰ ਵਰਤਦਾ ਸਾਹਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਸਾਹ (ਸ੍ਵਾਸ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਜੀਵਹੀ ਲੈ ਸਾਹਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੩ ਸ਼ਾਹਾਨ ਦਾ ਸੰਬੋਧ. ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਸਿਰਿ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਸਾਹਾਣ }
ਸਾਹਾਨ } ਦੇਖੋ, ਸਾਹ ਸਾਹਾਣ.

ਸਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹ। ੨ ਸ੍ਵਾਸ (ਦਮ) ਵਿੱਚ. "ਸਾਹਿ ਸਾਹਿ ਸਦਾ ਸਮਾਲੀਐ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸ਼ਾਹ ਨੇ. "ਸਾਹਿ ਪਠਾਇਆ ਸਾਹੈ ਪਾਸਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸਾਹਿਆ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਹਾ (ਸੁ ਅਹ) ਦਾ ਵੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਾ. "ਓੜਕੁ ਆਇਆ ਤਿਨ ਸਾਹਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ਭਾਵ–ਮੌਤ ਰੂਪ ਲਾੜੇ ਦਾ, ਜਿੰਦਗੀ ਰੂਪ ਵਹੁਟੀ ਵਰਣ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਅੰਤਕਾਲ) ਆਗਿਆ।
੨ ਇਹ ਸੁਹੇਵੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹੇਵਾ.

ਸਾਹਿਸ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਸ.

ਸਾਹਿਤ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹਿਤ(ਸਾਥ)ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਮੇਲ. ਇਕੱਠ। ੨ ਉਹ ਕਾਵ੍ਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਸ ਅਲੰਕਾਰ, ਛੰਦ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ੩ ਕਿਸੇ ਭੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਸਰਵ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠ ਹੋਵੇ, ਉਹ "ਸਾਹਿਤ੍ਯ" ਹੈ.

ਸਾਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਦ.

ਸਾਹਿਨਸਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹ ਸਾਹਾਣ.

ਸਾਹਿਬ. ਅ. ਸਾਹਿਬ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਸਾਹਿਬ ਸੇਤੀ ਹੁਕਮ ਨ ਚਲੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੨ ਕਰਤਾਰ. "ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮਿਤ੍ਰ.

ਸਾਹਿਬ ਸਊਰ. ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਊਰ. ਵਿ–ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਦਾਨਾ.

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪਯਾਰੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋ ਸਾਖੀ। ੩ ਰਾਣੀ ਰਾਜਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਦੋਂ ਬਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੮੩੦(ਸਨ ੧੭੭੪) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਛੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਰਤਨ ਸਰਦਾਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੪੪ (ਸਨ ੧੭੮੭) ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਈ ਸੀ. ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਸਿੱਧੇ ਸੁਭਾਉ ਦਾ ਅਤੇ ਲਾਈਲੱਗ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਸਮੇਂ ਰਾਣੀ ਹੁਕਮਾਂ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਨਾਨੂ ਮੱਲ ਰਾਜ ਕਾਜ ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ. ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਵਡੀ ਭੈਣ ਨੇ ਭੀ ਰਾਜ ਦੀ ਰਖਜਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ. ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਚੇਤ ਬਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੮੬੯ (੨੬ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੧੩) ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ੪ ਵੇਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸਰੂਪਦੇਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੧੩ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਗੁਰੁਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਇਲਾਕਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜੇ ਕਰਲਿਆ ਅਰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਊਨਾ ਥਾਪੀ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਲੰਗਰ ਸਭ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਰਤਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਖੰਡ

* ਇਹ ਨਗਰ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

† "ਪੁਰ ਕੁਹੜਾਮ ਥਿਖੈ ਹੁਤੋ ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ ਸਿਹ ਨਾਮ। ਨਿਜ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਕੇ ਨਿਕਟ ਰਹਿ ਠਸਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਥਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੧੩ ਸੰਮਤ ੧੮੬੧ ਨੂੰ ਊਨੇ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਊਨਾ ਅਤੇ ਵੇਦੀ ਵੰਸ਼.

ਸਾਹਿਬ ਹਾਲ. ਫ਼ਾ. صاحب حال ਗ਼ਜ਼ਾਨਦਸ਼ਾ ਦਾ ਭੋਤੀ. ਆਤਮਾ ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਾਹਿਬਕਲਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਵਜ਼ਾਖ਼ਯਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ. ਵਾਚਸਪਤਿ. "ਕਿ ਸਾਹਿਬ-ਕਲਾਮੈ." (ਜਾਪੁ)

ਸਾਹਿਬ ਕਾਲ. ਫ਼ਾ. صاحب کال ਸਾਹਿਬ ਕ਼ਾਲ. ਵਿ–ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਤਾਂ ਜ਼ੁਬਾਨੋਂ ਆਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੇਵਲ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਾਹਿਬਕਿਰਾਂ. ਅ. صاحبکران ਸਾਹਿਬਕ਼ਿਰਾਂ. ਨਛਤ੍ਰ ਵਾਲਾ. ਭਾਗਵਾਨ. ਭਾਵ–ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾਂ. "ਕਿ ਸਾਹਿਬਕਿਰਾਂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ. ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ-ਪਤਿ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਭੈਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਰਦਾਰ ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਮਿਸਲ ਦੇ ਰਤਨ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੩੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਦਾ ਰਾਜ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਬਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜੋ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਹਨ. ਸੰਮਤ ੧੮੫੧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਫੌਜ ਦੀ ਕਮਾਣ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈਕੇ ਮਰਹਟਾ ਫੌਜ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦਿੱਤੀ. ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਦਾਨ ਭਾਈ ਨੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾ ਪਾਈ. ਬੀਬੀ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੫੬ (ਸਨ ੧੭੯੯) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

੨ ਰਾਜਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਜੋ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਨਿਪੁਣਤਾ ਰਖਦੀ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਮਾਤਾ.

ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਮਾਤਾ. ਰੋਹਤਾਸ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਰਾਮੂ ਬਸੀ * ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ੧੮ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇਸੇ ਦੀ ਗੋਦੀ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਅਵਿਚਲ ਨਗਰ ਪਹੁੰਚਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਜ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਰਕਾਬਗੰਜ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਮਾਧੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਸਾਹਿਬਚੰਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. "ਜੀਤ ਭਈ ਤਹਿ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਕੀ ਲੋਥ ਉਠਾਈ." (ਗੁਰਸੋਭਾ) ੨ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਕੋਟਭਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਢਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਦੋ ਵਾਰ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੱਲੂਆਣਾ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ੭ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ. ਫ਼ਾ. صاحبزادہ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਦਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦ੍ਹ. ਰਾਜਕੁਮਾਰ। ੨ ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਬੇਟਾ.

ਸਾਹਿਬਦਿਮਾਗ. ਅ. صاحبدماغ ਸਾਹਿਬਦਿਮਾਗ਼. ਵਿ–ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਵਡਾ ਦਾਨਾ. "ਕਿ ਸਾਹਿਬ-ਦਿਮਾਗ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਸਾਹਿਬ ਦਿਲ. ਫ਼ਾ. صاحبدل ਸਾਹਿਬ ਦਿਲ. ਵਿ–ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਦਾਨਾ। ੩ ਵਲੀ। ੪ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ. "ਸ਼ੁਦਜ਼ ਫ਼ੈਜੇ ਸ਼ੁਹ੍ਬਤੇ ਸਾਹਿਬਦਿਲਾਂ." (ਜਿੰਦਰਗੀ)

ਸਾਹਿਬਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਮਾਤਾ.

ਸਾਹਿਬਰਾਇ
ਸਾਹਿਬਰਾਯ } ਦੇਖੋ, ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ.

ਸਾਹਿਬ ਲੋਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਰਿਜਨ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ.

ਸਾਹਿਬਾ. ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ. "ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬਾ ! ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੈ." (ਅਨੰਦੁ)

ਸਾਹਿਬਾਂ. ਮਾਹਨੀ ਸ਼ਿਆਲ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ, ਜੋ ਚੱਧਰ ਗੋਤ ਦੇ ਬਾਲਕ ਨਾਲ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਿਰਜ਼ੇ ਨਾਲ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਚੱਧਰਾਂ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਬਰ ਦੀਨਾਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਿਰਜਾ.

"ਰਾਵੀ ਨਦਿ ਊਪਰਿ ਬਸੈ ਨਾਰਿ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨਾਮ,
ਮਿਰਜਾ ਕੇ ਸੰਗ ਦੋਸਤੀ ਕਹਤ ਆਠਊ ਜਾਮ."
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯)

ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਿਲ. ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਦਿਲ ਦਾ.

ਸਾਹਿਬਿ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ. "ਸਾਹਿਬਿ ਅੰਧਾ ਜੋ ਕੀਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਸਾਹਿਬੀ. ਫ਼ਾ. صاحبی ਸਾਹਿਬੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਲਿਕੀ. ਪ੍ਰਭੁਤਾ. ਸ੍ਵਾਮੀਪਨ। ੨ ਹੁਕੂਮਤ.

ਸਾਹਿਬੁ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬ. "ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਣੀ ਗਹੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸਾਹਿਰ. ਅ. ساحر ਸਾਹਿਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਾਦੂਗਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਹਰ.

ਸਾਹਿਲ. ਅ. ساحل ਸਾਹਿਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਰਿਆ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ.

ਸਾਹੀ. ਫ਼ਾ. شاہی ਸ਼ਾਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ। ੨ ਸਜਾਹੀ. ਮਸਿ. ਰੋਸ਼ਨਾਈ. "ਜੇਤਾ ਆਖਣੁ ਸਾਹੀ ਸਬਦੀ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਜਿਤਨਾ ਕਥਨ ਅੱਖਰੀਂ ਅਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਹੈ। ੩ ਅ. سعی ਸਈ. ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼. "ਉਆ ਕੀ ਭਾਜਿ ਮਿਟਤ ਬਿਨ ਸਾਹੀ." (ਬਾਵਨ) ਨਿਰਯਤਨ ਭਾਜ ਮਿਟਤ। ੪ ਅ. ساہی ਸਾਹੀ. ਬੇਪਰਵਾਹੀ। ੫ ਕੁੱਲ੍ਹਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਸਾਹੀ ਹੁ ਸਾਹੁ. ਵਿ–ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ. "ਤੂ ਸਾਹੀ ਹੁ ਸਾਹੁ, ਹਉ ਕਹਿ ਨ ਸਕਾ ਗੁਣ ਤੇਰਿਆ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ.

ਸਾਹੀਦ. ਦੇਖੋ, ਸਹੀਦ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ਹੀਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ.

ਸ਼ਾਹੀਨ. ਅ. شاہین ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਹੀ ਅਤੇ ਬਹਿਰੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਾਹੀਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਕੁਹੀ ਅਤੇ ਬਹਿਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਯਥਾ–ਸ਼ਾਹੀਨ ਕੁਹੀ, ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਹਿਰੀ. ਸ਼ਾਹੀਨ ਕੋਈ ਅਲਗ ਪੰਛੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਸਾਹੁ. ਸ਼ਾਹ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਸਚਾ ਸਾਹੁ ਵਰਤਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ. "ਸਚਾ ਸਾਹੁ ਸਚੇ ਵਣਜਾਰੇ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸ੍ਵਾਸ. ਦਮ. "ਕਰਿ ਬੰਦੇ ਤੂ ਬੰਦਗੀ ਜਿਚਰੁ ਘਟ ਮਹਿ ਸਾਹੁ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਸਾਹੁਨਿ. ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸ਼ਾਹਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਨਿ. "ਬਨਿਕ ਬੋਲ ਸਾਹੁਨਿ ਸੋ ਭਾਖੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੧)

ਸਾਹੁਰੜਾ
ਸਾਹੁਰੜੀ } ਸਾਹੁਰਾ ਘਰ. ਸਸੁਰਾਲ. "ਪੇਈਅੜੈ ਸਹੁ ਸੇਵ ਤੂੰ ਸਾਹੁਰੜੈ ਸੁਖਿ ਵਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦੀ. "ਸਾਹੁਰੜੀ ਵਥੁ ਸਭ ਕਿਛੁ ਸਾਂਝੀ ਪੇਵਕੜੈ ਧਨ ਵਖੇ." (ਬਸੰਤ ਮ: ੧) ਪੇਕਾ ਇਹ ਲੋਕ, ਸਹੁਰਾ ਪਰਲੋਕ.

ਸਾਹੁਰਾ. ਵਿ–ਸਸੁਰਾਲਯ. ਸਹੁਰਾ ਘਰ.

ਸਾਹੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਆਹ. ਭਸਮ. "ਗਦਹੁ ਚੰਦਨ ਖਉ-ਲੀਐ ਭੀ ਸਾਹੁ ਸਿਉ ਪਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਕਈ ਰਾਜੇ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਕੈਦ ਅੰਦਰ ਪੈਗਿਆ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਤੀਕ ਕੈਦ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੭੦੮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਹਰਟਾ(ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ)ਕੌਮ ਦਾ ਮਹਾ-ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਸਤਾਰਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਚਿਰ ਤੀਕ ਨਾਮਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਿਹਾ ਅਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਪੇਸ਼ਵਾ ਬਾਲਾ ਜੀ ਸ਼ਿਵਨਾਥ ਦੇ ਹੱਥ ਰਹੀ. ਸਾਹੂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੪੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।
੩ ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਬਹਾਦੁਰ.

ਸਾਹੂਕਾਰ. ਸੰ. ਸਾਧੁਕਾਰ. ਧਨਵਾਨ ਵਪਾਰੀ. ਜੋ ਰੁਪਯਾ ਸੂਦ ਤੇ ਦੇਵੇ.

ਸਾਹੋਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਸਰ ਨੰ: ੪.

ਸਾਹੰ. ਦੇਖੋ, ਸਹ. "ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ ਸਾਹੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਆਨੰਦ ਨਾਲ। ੨ ਸ–ਅਹੰ. ਉਹ ਮੈਂ। ੩ ਸ–ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸਾਕ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ। ੩ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਿਤ੍ਰ।
੪ ਸਾਗ. ਸਬਜ਼ੀ. ਨਬਾਤ। ੫ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਦੀਪ। ੬ ਵਿ–ਸ਼ਕ ਜਾਤਿ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਸਕ। ੭ ਸੰ. ਸ੍ਵਕੀਯ–ਸ੍ਵਕੀਯ. ਅਪਨਾ। ੮ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਤੀ. ਸੰਬੰਧੀ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ। ੯ ਸ੍ਵਕੀਯਤਾ. ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ. ਸਾਕਾ-ਗੀਰੀ. "ਤੁਮਹਿ ਪਛਾਨੂ ਸਾਕੁ ਤੁਮਹਿ ਸੰਗਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸਾਕਉ
ਸਾਕਈ
ਸਾਕਹ
ਸਾਕਹਿ } ਸਕਦਾ. ਸਕਦੇ. ਸਮਰਥ ਰਖਦੇ. ਦੇਖੋ, ਸਕਣਾ. "ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) "ਅਸਾਂ ਜੋਰੁ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਹਮਿ ਸਾਕਹ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਸਾਕਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕਿਨੀ. "ਅੰਬਿਕਾ ਤੋਤਲਾ ਸੀਤਲਾ ਸਾਕਣੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਸਾਕਤ
ਸਾਕਤੁ } ਸੰ. ਸ਼ਾਕ੍ਤ. ਵਿ–ਸ਼ਕਤਿ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਦੁਰਗਾਪੂਜਕ. ਕਾਲੀ ਦਾ ਭਗਤ।
੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਾਕ੍ਤ ਮਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੀ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਸ਼ਾਕ੍ਤ ਲੋਕ ਦਸ ਮਹਾਵਿ�੍ਯਾ ਅਰਥਾਤ ਦਸ ਦੇਵੀਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ–ਕਾਲੀ, ਤਾਰਾ, ਸ਼ੋੜਸ਼ੀ, ਭੁਵਨੇਸ਼ੂਰੀ, ਭੈਰਵੀ, ਛਿੰਨ-ਮਸ੍ਤਾ, ਧੂਮਾਵਤੀ, ਵਗਲਾ, ਮਾਤੰਗੀ ਅਤੇ ਕਮਲਾ।
੩ ਅ. ثابت ਸਾਕ਼ਤ. ਵਿ–ਪਤਿਤ. ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ. "ਸਾਕਤ ਹਰਿਰਸ ਸ੍ਵਾਦੁ ਨ ਜਾਣਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਸਿਉ ਸਾਕਤ ਨਹੀ ਸੰਗ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸਾਕਤੁ ਮੂੜ ਲਗੇ ਪਚਿ ਮੁਏ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੪)

ਸ਼ਾਕ ਦ੍ਵੀਪ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਦੀਪ.

ਸਾਕਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕਿਨੀ.

ਸਾਕਬਣਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਾਕ (ਸਾਗ) ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਕਰੌਂਜੜਾ. ਸਬਜ਼ੀਫ਼ਰੋਸ਼. "ਸਾਕਬਣਿਕ ਜਨੋਂ ਕੀਮਤ ਤਾਹੀਂ। ਨਹਿ ਜਾਨੀ ਕਾਲੂ ਮਨ ਮਾਹੀਂ ॥" (ਨਾਪ੍)

ਸਾਕਰ. ਫ਼ਾ. شکر ਸ਼ੱਕਰ. ਖੰਡ. "ਜਿਉ ਗ੍ਹੀਗੇ ਸਾਕਰ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਕਿਰ.

ਸਾਂਕਰ. ਪ੍ਰਾ. ਵਿ–ਤੰਗ. ਭੀੜਾ. ਸੰਕੁਚਿਤ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਙ੍ਕਰ. ਸ਼ੰਕਰ (ਸ਼ਿਵ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ (ਸ਼ਙ੍ਖਲ) ਸੰਗੁਲੀ, ਜ਼ੰਜੀਰ. "ਭਰਮ ਮੋਹ ਕੋ ਨਸ੍ਯ ਕਿਯ ਦੈਤਹਿ ਸਾਂਕਰ ਕਾਟ." (ਨਾਪ੍)

ਸਾਕਰਮਾਖੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮਧੁਮਕ੍ਖਿਕਾ. ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ. "ਸਾਕਰਮਾਖੀ ਅਧਿਕ ਸੰਤਾਪੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਸਾਂਕਰਾ
ਸਾਂਕਰੀ } ਵਿ–ਭੀੜਾ. ਭੀੜੀ. ਸੰਕੁਚਿਤ।
੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਙ੍ਕਰਿ–ਸ਼ਾਂਕਰਿ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼। ੩ ਅਗਨਿ.

ਸਾਕਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਲਕੋਟ.

ਸਾਂਕਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ (ਸ਼ਙ੍ਖਲ) ਸੰਗੁਲੀ. ਜ਼ੰਜੀਰ.

* ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ "ਰਾਵਾ" ਗੋਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਤ ੫, ਅ: ੧.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਸਾਂਕਲ ਜੇਵਰੀ ਲੈ ਹੈ ਆਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸਾਕਲਪ. ਦੇਖੋ, ਸਵਿਕਲਪ. "ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਾਕਲਪ ਉਚਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਸਾਂਕਲਾ } ਦੇਖੋ, ਸਾਂਕਰਾ ਸਾਂਕਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਸਾਂਕਲੀ } ਸਾਂਕਲ.

ਸਾਕੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਕ ਅਚਨ (ਖਾਣ) ਵਾਲੀ. ਸਤੀ. ਦੁਰਗਾ. ਸ਼ਾਕੰਭਰੀ. "ਅੰਜਨੀ ਰੰਜਨੀ ਸਾਕੜੀ ਸੀਤਲਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਸਾਂਕੜੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਕਰੀ.

ਸਾਕਾ. ਸ਼ਕ ਸੰਮਤ, ਜੋ ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ੭੮ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਵਾਹਨ। ੨ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਰਮ, ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਹਿਣ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ. "ਧਰਮਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨ ਕੀਆ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਾਕਾ. ਹਰੜ. ਹਰੀਤਕੀ.

ਸਾਕਾਰ. ਵਿ–ਆਕਾਰ ਸਹਿਤ. ਮੂਰਤਿਮਾਨ.

ਸਾਕਿਛੁ. ਉਹ ਕੁਛ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਕ਼ੁਤ–ਸ਼ਕ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਦਗੀ. ਮੈਲਾ. "ਜਹਾਂ ਸਾਕਿਛੁ ਤਹਾਂ ਲਾਗਿਓ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ਪਵਨ ਗੰਦਗੀ ਨੂੰ ਭੀ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਸਾਕਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕਿਨੀ.

ਸਾਕਿਨ. ਅ. ساكن ਸਕੂਨਤ (ਰਹਾਇਸ਼) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਕਮੇਇ ਸਾਕਿਨ ਖੇਮਕਰਨ." (ਪੰਪ੍)

ਸਾਕਿਨੀ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਕ (ਸਾਗ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਵੀ ਦੀ ਅੜਦਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਯੋਗਿਨੀ, ਜੋ ਲਹੂ ਮਿੰਜ (ਮੱਜਾ) ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਦਕ ਦਾ ਜੱਗ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀਰਭਦ੍ ਨਾਲ ਸ਼ਾਕਿਨੀ ਭੀ ਗਈ ਸੀ.

ਸ਼ਾਕਿਰ. ਅ. شاكر ਵਿ–ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ. ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.

ਸਾਕੀ. ਅ. ساقی ਸਾਕ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਪਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. "ਬਦਿਹ ਸਾਕ਼ੀਆ ! ਸਾਗ਼ਰੇ ਸੁਰਖ਼ ਫ਼ਾਮ." (ਹਕਾਯਤ) ੨ ਭਾਵ–ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ. ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖ਼ੁਮਾਰੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਅ. شاكی ਸ਼ਾਕੀ. ਸ਼ਿਕਾਯਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕ ੭-੮. "ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਾਕੁ ਅੰਤਿ ਹੋਇ ਸਖਾਈ." (ਗੂਜ ਮ: ੩)

ਸਾਕੇਤ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜੋਧ੍ਯਾ (ਅਜੁਧ੍ਯਾ) ਪੁਰੀ। ੨ ਅਜੋਧ੍ਯਾ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਵਿ–ਅਜੋਧ੍ਯਾ ਨਿਵਾਸੀ.

ਸਾਕੈ. ਸਕਦਾ. ਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਕਣਾ. "ਕੋਇ ਨ ਸਾਕੈ ਭਿੰਨ ਕਰਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਾਕੰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਕ ਅਤੇ ਸਾਕਾ. "ਕਲ੍ਹ ਮੱਧ ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਧਰਮ ਸਾਕੰ." (ਗਜਾਨ) ਧਰਮ ਦਾ ਸਾਕਾ ਕੀਤਾ.

ਸਾਕੰਭਰੀ. ਸੰ. शाकम्भरी. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਗ ਨਾਲ ਪਾਲਨ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਡਾ ਕਾਲ ਪਿਆ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਖਾ ਮਰਨ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਦੇਵੀ ਨੇ ਸਾਗ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਫ਼ਕ ਲਈ ਅਰ ਸਭ ਭੁੱਖਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰਨੋਂ ਬਚਾਇਆ.

ਸ਼ਾਕਜ. ਸੰ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਛਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਤਰਾਈ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਸੀ. ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਕਜ ਮੁਨਿ (ਬੁੱਧ) ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਸਾਕਜ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ,.

ਸਾਕਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਕਰ ਸਹਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਜੋ ਲਿਖ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਸਾਕਾਤ. ਸੰ. ਵਜ–ਪ੍ਰਤੱਖ. ਅੱਖ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਜਾਹਿਰ.

ਸਾਕੀ. ਸਾਕ੍ਸ਼ਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਗਵਾਹ, ਜੋ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਖੀ

ਸਾਕ੍ਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਹਾਦਤ. ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਗਵਾਹੀ.

ਸਾਖ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਗ. ਸਬਜ਼ੀ. ਖੇਤੀ. "ਜਲ ਬਿਨ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) "ਸਾਖ ਪਕੈਦੀ ਆਈਆ ਹੋਰ ਕਰੇਂਦੀ ਵੈਨ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰ. ਸਾਕ੍ਸ਼. ਸ਼ਹਾਦਤ. ਗਵਾਹੀ. "ਤਬ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਸਟ ਬਨਾਏ। ਸਾਖ ਨਿਮਿਤ ਦੈਬੇ ਠਹਿਰਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਸਾਕ੍ਸ਼ ਦੈਬੇ ਨਿਮਿੱਤ। "ਹਰਿਨਾਮ ਮਿਲੈ ਪਤਿ ਸਾਖ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ੩ ਨੇਕ ਸ਼ੁਹਰਤ. "ਸੂ ਸਾਖ ਤਾਸ ਕੀ ਸਦਾ ਤਿਹੂਨ ਲੋਕ ਮਾਨਿਯੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੪ ਸੰ. ਸ਼ਾਖਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ شاخ ਸ਼ਾਖ਼. ਟਾਹਣੀ. ਸ਼ਾਖਾ. ਡਾਲੀ. "ਤੂੰ ਪੇਡ ਸਾਖ ਤੇਰੀ ਫੂਲੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਨਾਮ ਸੁਰਤਰੁ ਸਾਖਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੫ ਗੋਤ੍. ਵੈਸ਼. ਕਿਸੇ ਮੂਲ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਕੁਲ। ੬ ਬੇਲ। ੭ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਕਾਂਡ.

ਸਾਂਖ ਦੇਖੋ, ਸਾਂਖ੍ਯ ਅਤੇ ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਢਾਂਕ. ਜਿਵੇਂ–ਜਲੇਬੀ ਦੀ ਸਾਂਖ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸ਼ਾਖਾ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਾਂਖ. ਵਿ–ਸ਼ੰਖ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੰਖ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਸੰਖਧੁਨਿ.

ਸਾਖਤ. ਫ਼ਾ ساخت ਸਾਖ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਖ਼ਤਨ। ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਦੁੰਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਨਾਇਆ ਸਾਜ਼, ਜੋ ਕਾਠੀ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੁਮਚੀ.

ਸਾਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ساختن ਕ੍ਰਿ–ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਨਾ। ੨ ਮਿਲਜੁਲਕੇ ਰਹਿਣਾ.

ਸਾਖਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸਾਖਤ ੨ ਅਤੇ ਪਉਣਵੇਗ. "ਘੋੜੇ ਪਾਖਰ ਸੁਇਨੇ ਸਾਖਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਖਤੀ.

ਸਾਖਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਖ਼ਤੀ. ਤੱਦੀ. ਅਥਵਾ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਖਤਾਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਇਕਿ ਹੋਏ ਅਸਵਾਰ ਇਕਨਾ ਸਾਖਤੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਫ਼ਾ ساختگی ਸ਼ਾਖ਼ਤਗੀ. ਰਚਨਾ. ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਸਾਖਤੀ ਫਿਰਿ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਮਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਆਪ ਰਚਦਾ ਹੈ ਆਪ ਪ੍ਰਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸਾਖਾ. ਸੰ. ਸ਼ਾਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ ਦੀ ਟਾਹਣੀ. ਸ਼ਾਖ। ੨ ਭੁਜਾ, ਬਾਂਹ, ਉੱਂਗਲ, ਪੈਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ। ੩ ਗੋਤ੍. ਵੈਸ਼. ਕਿਸੇ ਵਡੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ। ੪ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ. ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਫਿਰਕਾ. "ਸਿਖ ਸਾਖਾ ਬਹੁਤੇ ਕੀਏ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੫ ਵੇਦ ਦੇ ਭਾਗ. ਅਨੇਕ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਅਤੇ ਅਰਥ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੇਦ ਦੀਆਂ ਅਨੰਤ ਸ਼ਾਖਾ ਹੋਗਈਆਂ. "ਸਾਖਾ ਤੀਨਿ ਕਹੈ ਨਿਤ ਬੇਦੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਸਾਖਾ ਤੀਨ ਨਿਵਾਰੀਆ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ਇਸ ਥਾਂ ਤ੍ਰੈਂ ਸ਼ਾਖਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ.* ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਗੁਣ ੩.

ਸਾਖਾਇਨਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਖ਼ਜਤਾ (ਮਿਤ੍ਰਤਾ) ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ ਟੋਲੀਆਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਅਜੇਹੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਾਖਾ ਤੀਨ. ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਗਜਾਨ ਕਾਂਡ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨੁ ਸ਼ਿਵ ਰੂਪ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਖ਼ਾ. "ਸਾਖਾ ਤੀਨ ਮੂਲ ਮਤਿ ਰਾਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸਤ ਰਜ ਤਮ.

ਸਾਖਾਮ੍ਰਿਗ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਸ਼ਾਖਾ (ਟਾਹਣੀਆਂ) ਪੁਰ ਮ੍ਰਿਗ (ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ). ਬਾਂਦਰ. ਲੰਗੂਰ.

ਸਾਖਿ. ਦੇਖੋ, ਸਾਖੀ। ੨ ਸਾਕ੍ਸ਼. ਗਵਾਹੀ. ਸ਼ਹਾਦਤ. "ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਸਾਖਿ ਸੁਨਾਇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਾਖਿਓ. ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ (ਗਵਾਹ) ਹੈ. "ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਾਖਿਓ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਸਾਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਾਖਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਕ੍ਸ਼. ਗਵਾਹੀ. ਸ਼ਹਾਦਤ। ੩ ਮਿਸਾਲ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ. ਨਜ਼ੀਰ. "ਉਦਕ ਸਮੁੰਦ ਸਲਲ ਕੀ ਸਾਖਿਆ."(ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਪਜੇ ਹੋਏ ਤਰੰਗ ਦੀ ਮਾਨਿੰਦ

*ਛਵੀ ਗ੍ਰਸਥੀ ਕਰਮ, ਉਪਾਸਨਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰਸਥਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

ਸਾਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇਤਿਹਾਸ ਅਥਵਾ ਕਥਾ, ਜੋ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਕਹੀ ਗਈ ਹੋਵੇ. "ਸੁਣਹੁ ਜਨ ਭਾਈ, ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਇਕ ਸਾਖੀ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਸੁਣਿ ਸਾਖੀ ਮਨ ਜਪਿ ਪਿਆਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਸਿਖ੍ਯਾ. ਨਸੀਹਤ. "ਗੁਰਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਸੰ. साक्षिन् ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ. ਗਵਾਹ. "ਗੁਰੁ ਬੀਆ ਸਾਖੀ ਤਾਂ ਡਿਠਮੁ ਆਖੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੁਇ ਸਾਖੀ ਪਾਸਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਤਬ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਸਟ ਬਨਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਅਸਟਸਾਖੀ। ੪ ਸਾਕ੍ਸ਼. ਗਵਾਹੀ. ਸ਼ਹਾਦਤ. "ਸਚ ਬਿਨ ਸਾਖੀ ਮੂਲੋ ਨ ਬਾਕੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ। ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ ॥" (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੫ ਸੰ. शाखिन्–ਸ਼ਾਖੀ. ਦਰਖ਼ਤ. ਬਿਰਛ. ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਾਲਾ. "ਜਸੋਂ ਅਵਨੀ ਪਰ ਸਫਲਜੋ ਸਾਖੀ." (ਨਾਪ੍) ੬ ਵੇਦ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਖਾ ਹਨ.

ਸਾਖੀਐ. ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ ਹੈ. "ਸਤਿਗੁਰ ਸਚ ਸਾਖੀਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਸਾਖੁ. ਦੇਖੋ, ਸਾਖ ਅਤੇ ਸ਼ਾਖਾ. "ਬਿਨੁ ਹਰਿਰਸ ਰਾਤੇ ਪਤਿ ਨ ਸਾਖੁ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ (ਇੱਜਤ) ਨਾ ਨੇਕ ਸ਼ੁਹਰਤ.

ਸਾਖੋਚਾਰ } ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਖਾ (ਗੋਤ੍ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਾਵਲੀ)
ਸ਼ਾਖੋਚਾਰ } ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਵਿਆਹ ਆਦਿਕ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਵੈਸ਼ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇਸ ਲਈ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਲੋਕ ਕੁਲ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਣ. "ਸਾਖੋਚਾਰ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਾਖ੍ਯ. ਸੰ. ਸਖ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸਖ੍ਯਪਨ. ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ. ਦੋਸ੍ਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਕ੍ਸ਼.

ਸਾਂਖ੍ਯ. ਵਿ–ਸੰਖ੍ਯਾ (ਗਿਣਤੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਿਣਤੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਹਿਸਾਬਦਾਂ। ੩ ਸਾਂਖ੍ਯਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ.

ਸਾਗ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸਬਜ਼ੀ. ਨਬਾਤ। ੨ ਸਰ੍ਹੋਂ ਪਾਲਕ ਆਦਿ ਦੀ ਭਾਜੀ.

ਸਾਂਗ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਰਛੀ, ਜੋ ਦਸ ਫੁਟ ਲੰਮੇ ਛੜ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਛੜ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਨੌਕਦਾਰ ਫਲ ਚਾਰ ਫੁਟ ਦਾ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਰਵੀ ਖਰ ਸਾਂਗ ਸੱਭਾਰ ਲਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਦੁਖ ਲਾਗੈ ਸਾਂਗੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸਮਾਂਗ. ਸਮਾਨ ਅੰਗ. ਓਹੋ ਜੇਹਾ ਅੰਗ. ਸ੍ਵਾਂਗ. ਕਿਸੇ ਜੇਹੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਬਣਾਉਣੇ. ਨਕਲ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਂਗ। ੩ ਵਿ–ਅੰਗ ਸਹਿਤ. ਸ–ਅੰਗ.

ਸਾਗਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਸਗਰ ਅਤੇ ਸਮੁਦ੍ ਸ਼ਬਦ. "ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਬੂੰਦ,ਬੂੰਦ ਮਹਿ ਸਾਗਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਹੁਗਲੀ ਦਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਟਾਪੂ (ਦ੍ਵੀਪ), ਜਿਸ ਥਾਂ ਬੰਗਾਲਖਾੜੀ ਨਾਲ ਗੰਗਾ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਦਸ ਪਦਮ ਗਿਨਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖ੍ਯਾ। ੪ ਸੱਤ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਸੱਤ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੫ ਵਿ–ਸਗਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸਗਰ ਦਾ। ੬ ਫ਼ਾ ساغر ਸਾਗ਼ਰ. ਕਟੋਰਾ. ਛੰਨਾ. ਪਿਆਲਾ. "ਬਦਿਹ ਸਾਕੀਆ! ਸਾਗ਼ਰੇ ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ॥" (ਹਕਾਯਤ) ੭ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪਿਆਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕੀ। ੮ ਵਿ–ਸਾ–ਗਰ. ਵਿਸ ਭਰਿਆ. ਜਹਿਰ ਵਾਲਾ. "ਭੈ ਸਿੰਧੁ ਸਾਗਰ ਤਾਰਣੋ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਾਗਰ ਉਦਰ. ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੇਟ. ਭਾਵ–ਸਾਗਰ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪਦਾਰਥ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ. "ਰਵਿ ਸਸਿ ਕਿਰਣਿ ਉਦਰੁ ਸਾਗਰ ਕੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਸਾਗਰਸੁਤ } ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
ਸਾਗਰਸੂਨੁ } ੨ ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ ਆਦਿ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ
ਸਾਗਰਤਨਯ } ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ.

ਸਾਗਰ ਮੇਖਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮੇਖਲਾ (ਤੜਾਗੀ).

ਸਾਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਧੀ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਸਾਗਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ. "ਆਦਿ ਸਾਗਰਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਬਦ ਬਖਾਨਨ ਕੀਜਿਐ." (ਸਨਮਾ)

ਸਾਗਰੰਬਰਾ. ਸੰ. ਸਾਗਰਾਮ੍ਬਰਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰਰੂਪ ਅੰਬਰ (ਵਸਤ੍ਰ) ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਸਾਗਰੋਦਗਾਰ. ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਉਦਗਾਰ (ਭਕਾਰ). ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਉਤਰਾਉ ਚੜ੍ਹਾਉ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਰਭਾਟਾ.

ਸਾਰਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਗੋਨ.

ਸਾਂਗਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੋੜ.

ਸ਼ਾਗਿਰਦ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਗਿਰ੍ਦ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗਿਰਦ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਫਰ। ੨ ਸਾਧੁ ਦਾ ਸੇਵਕ, ਚੇਲਾ। ੩ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ.

ਸਾਂਗੀ. ਵਿ–ਸਾਂਗ (ਬਰਛੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ੍ਵਾਂਗੀ. ਨਕਲੀਆ. ਬਹੁਰੂਪੀਆ. "ਤੁਮ ਠਾਕੁਰ ਹਮ ਸਾਂਗੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਸਾਂਗੀਤ. ਵਿ–ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗੀਤ.

ਸਾਂਗੁ. ਸ੍ਵਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਗ. "ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਬਰਛੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਗ ੧.

ਸਾਗੁਨ. ਦੇਖੋ, ਸਗੁਣ. "ਨਾਗੁਨ ਤੇ ਪੁਨ ਸਾਗੁਨ ਤੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਮਤ ਮੇ ਬਡ ਨਾਮ ਪਛਾਨੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਤੋਂ ਨਾਮ ਵਡਾ ਹੈ.

ਸਾਗੂਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਗੋਨ.

ਸਾਂਗੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ. ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ. "ਪਾਂਡਵਾਂ ਕੀ ਕਥਾ ਕੇ ਸਾਂਗੇ ਕਹੋ ਹੈਂ." (ਜਸਭਾਮ)

ਸਾਂਗੋਪਾਂਗ. ਸੰ. ਸਾਙ੍ਗੋਪਾਙ੍ਗ. ਵਿ–ਸਹਿਤ ਅੰਗ ਅਤੇ ਉਪ ਅੰਗ ਦੇ. ਸੰਪੂਰਣ. ਮੁਕੰਮਲ.

ਸਾਗੋਨ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕਦ੍ਮ. ਟੀਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅੱਤੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਉਤੱਮ ਗਿਣੀ ਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਬਰਮਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Tectona Grandis.

ਸਾਚ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਤ੍ਯ. ਸੱਚ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਸਾਚਉ. ਵਿ–ਸਤ੍ਯਰੂਪ. ਸੱਚਾ. "ਸਾਚਉ ਠਾਕੁਰ ਸਾਚੁ ਪਿਆਰਾ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਸਾਚਉ ਤਖਤ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸਾਚਤ. ਦੇਖੋ, ਸੰਚਿਤ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਚਿਨ੍ਤ–ਸਚੇਤ. ਫਿਕਰ ਸਹਿਤ. "ਸੋਚਤ ਸਾਚਤ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸਾਚਧਰਮ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਿੱਖਧਰਮ. "ਸਾਚਧਰਮ ਕਾ ਬੇੜਾ ਬਾਂਧਿਆ ਭਵਜਲੁ ਪਾਰਿ ਪਵਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਾਂਚਨ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਚਯਨ. "ਸਤੀ ਕਿ ਸਾਂਚੈ ਭਾਂਡੇ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ).

ਸਾਚਾ. ਵਿ–ਸੱਚਾ.

ਸਾਂਚਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੰਚਾ. ਕ੍ਹਾਲਬ. Mould. "ਸੁ ਢਰੀ ਜਨੁ ਮੈਨ ਕੇ ਸਾਂਚੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਾਚਾ ਸਾਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਸੱਚਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਹ। ੩ ਵਿ–ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਰਾਜ ਵਾਲਾ. "ਸਾਹਨ ਮਹਿ ਤੂ ਸਾਚਾ ਸਾਹਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਾਚਾ ਘਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਤਸੰਗ. ਸਾਧੁਸਭਾ. "ਏਹੁ ਸੋਹਿਲਾ ਸਾਚੈ ਘਰਿ ਗਾਵਹੁ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਆਤਮ ਪਦ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ.

ਸਾਚਿ. ਦੇਖੋ, ਸਾਚ. ਸਤ੍ਯ। ੨ ਸਤ੍ਯ ਕਰਕੇ. ਸਤ੍ਯ ਦ੍ਵਾਰਾ। ੩ ਸੱਚ ਵਿੱਚ. "ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ੪ ਸੰ. ਸ਼ਾਚਿ. ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਕੁਟਿਲ. ਵਿੰਗਾ.

ਸਾਚੀ. ਵਿ–ਸੱਚੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਚਿ.

ਸਾਚੀਸਬਜ. ਅਰਜੁਨ. ਦੇਖੋ, ਸਵ੍ਹਜਸਾਚੀ. "ਸਾਚੀਸਬਜ ਬਖਾਨ." (ਸਨਮਾ)

ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦਰਬਾਰ. ਦਰਗਾਹ. "ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਪੂਛ ਨ ਹੋਇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦੀਵਾਨ. "ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਨਜਾਯਕਾਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ. "ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਬੋਲੈ ਕੂੜ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸਾਚੀਬਾਣੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗੁਰਬਾਣੀ. ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ. "ਸਾਚੀਬਾਣੀ ਸਿਉ ਧਰੇ ਪਿਆਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਸਾਚੀ ਰਾਸਿ. ਦੇਖੋ, ਸਚੀ ਰਾਸਿ. "ਸਾਚੀ ਰਾਸਿ ਸਾਚਾ ਵਾਪਾਰੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਸਾਚੁ. ਦੇਖੋ, ਸਚ. ਸਤ੍ਯ. "ਸਾਚੁ ਕਹਹੁ ਤੁਮ ਪਾਰਗਰਾਮੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਸਤ੍ਯ ਉਪਦੇਸ਼. "ਇਸ ਕਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਵਸਤੁ ਅਸੰਖਾ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚੁ ਮਿਲੈ ਤਾ ਵੇਖਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਸਾਚਤ. ਸੰਬੰਧੀ. ਰਿਸ਼੍ਤੇਦਾਰ.

ਸਾਚੈ. ਸੱਚੇ ਨੂੰ "ਸਾਚੈ ਮੈਲੁ ਨ ਲਗਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਸੱਚੇ. "ਸਾਚੈ ਮਹਲਿ ਰਹੈ." (ਤੁਖਾ ਮ: ੧) ੩ ਸੱਚੇ ਨੇ. "ਸਾਚੈ ਮੇਲੇ ਸਬਦਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਸਾਂਚੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਚਨ.

ਸਾਚੋਸਾਚ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੇਵਲ ਸਤ੍ਯ. ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ. "ਸਾਚੋਸਾਚ ਕਮਾਵਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਸਾਛਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕਰ.

ਸਾਛਾ. ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੰਚਾ. ਕ੍ਹਾਲਬ. "ਮਾਨੋ ਢਰੇ ਇਹ ਮੈਨ ਕੇ ਸਾਛੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਾਛੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਾਖੀ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਸਾਖੀ ਹੈ. "ਦੇਹ ਧਰੇ ਨਰ ਪੂਰਨ ਸਾਛੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸਾਜ. ਫ਼ਾ ساز ਸਾਜ਼. ਵਿ–ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਕਾਰਸਾਜ਼, ਜਾਲਸਾਜ਼ ਆਦਿ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹਥਿਆਰ. ਸੰਦ। ੩ ਬਾਜਾ. ਵਾਦ੍ਯ. "ਝਾਲਰ ਤਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਉਪੰਗ ਰਬਾਬ ਲੀਏ ਸੁਰ ਸਾਜ ਮਿਲਾਵੈਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸਾਜ (ਵਾਜੇ) ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਜਾਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ੪ ਲਾਭ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਾਜਨਾ। ੬ ਅ ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਜ. ਵ੍ਯ–ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ. ਕਹੀਂ ਕਹੀਂ. ਵਿਰਲਾ.

ਸਾਜਣ ਕ੍ਰਿ–ਸਾਜਨਾ. ਰਚਨਾ. ਬਣਾਉਣਾ।
ਸਾਜਣੁ ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਸਾਜਨ.

ਸਾਜ਼ਦ. ਫ਼ਾ ساز ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਬਣਾਵੇ. ਬਣਾਊਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਾਖ਼ਤਨ ਹੈ.

ਸਾਜਨ ਅਥਵਾ **ਸਾਜਨੁ.** ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਨ੍–ਜਨ. ਭਲਾ ਮਨੁੱਖ. ਸੱਜਨ. ਮਿਤ੍ਰ. "ਸਾਜਨ ਦੇਖਾ ਤ ਗਲਿ ਮਿਲਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕਰਤਾਰ. ਜੋ ਸਭ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰਿ ਸਾਜਨੁ ਦੇਇ ਮਿਲਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੁਜਨ. "ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ ਸਖਾ ਕਰਿ ਏਕੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਸ੍ਵਜਨ. ਰਚਣਾ. "ਸਰਵ ਜਗਤ ਕੋ ਸਾਜਨਹਾਰ." (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਸਾਜਨਾ.

ਸਾਜਨੜਾ. ਸਜਨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ੜਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ ਦਾ ਅਰਥ ਵਾਨ (ਵਾਲਾ) ਹੈ. ਸੱਜਨਤਾ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ੜਾ. "ਸਾਜਨੜਾ ਮੇਰਾ ਸਾਜਨੜਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ੍ਤ.

ਸਾਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਰਿਜਨ. ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ. "ਪੀਠਾ ਪਕਾ ਸਾਜਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਸਾਜਨ !

ਸਾਜਨਿ. ਸੱਜਨ ਦੇ. "ਸਾਜਨਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਜਨੀ.

ਸਾਜਨੀ. ਵਿ–ਸੁਜਨਤਾ ਵਾਲੀ. "ਸਖੀ ਸਾਜਨੀ ਕੇ ਹਉ ਚਰਨ ਸਰੇਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੈ.

ਸਾਜਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸਾਜਨ.

ਸਾਂਜਲਿ ਸੰ. ਸਾਞ੍ਜਲਿ. ਸ–ਅੰਜਲਿ. ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਅਤੇ ਪਸਾਰੇ ਹੋਏ.

ਸਾਜ ਮਿਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਾਜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਾਜੇ ਦੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣਾ. ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਸੁਰ ਠਾਟ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਨਾ. "ਸੁਰ ਸਾਜ ਮਿਲਾਵੈਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸਾਜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਜਕੇ. ਸ੍ਰਿਜਕੇ. "ਸਾਜਿ ਕਰੇ ਤਨੁ ਖੇਹ." (ਜਪੁ) ੨ ਵਿ–ਸ੍ਰਿਜਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਸਾਜਨੇ ਲਾਇਕ. "ਆਪੇ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰੇ ਸਾਜਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਸਾਜਣ ਦਾ ਅਮਰ. ਕਰ. "ਉਠੁ ਫਰੀਦਾ ਉਜੂ ਸਾਜਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਸਾਜ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ ساز਼ਿਸ਼ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੰਬੰਧ. ਮੇਲ। ੨ ਤਅੱਲੁਕ. ਲਗਾਉ। ੩ ਮਿਲਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਮਿਲਕੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗੋਂਦ ਗੁੰਦਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਸਾਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ ساز਼ੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਜਾਲਸਾਜ਼ੀ। ੨ ਤੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸਾਜੁੱਜ. ਸੰ. ਸਾਯੁਜ੍ਯ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਾਥ ਜੁੜਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾਂਡ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮੁਕਤਿ, ਜੋ ਉਪਾਸਕ ਨੂੰ ਉਪਾਸ੍ਯ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਮੁਕਤਿ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭੇਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਕਿ ਸਾਜੁੱਜ ਮੁਕਤਾ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਕੈਵਲ੍ਯ.

ਸਾਜ਼ੰਦ. ਫ਼ਾ. ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਮਿਲਾਪ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਾਖ਼ਤਨ ਹੈ.

ਸਾਝ ਸੰ. ਸੰਧਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿਲਾਪ. ਸ਼ਰਾਕਤ. ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ. "ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ, ਛੋਡਿ ਅਵਗੁਣ ਚਲੀਐ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਧ੍ਯਾ. ਸੰਝ. "ਸਾਂਝ ਪਰੀ ਦਹ ਦਿਸਿ ਅੰਧਿਆਰਾ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਭਾਵ–ਅੰਤ ਸਮਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਸ੍ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸਾਝਪਾਤਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੱਤੀ ਦੀ ਸ਼ਰਾਕਤ. ਪੱਤੀਦਾਰੀ. "ਸਾਝਪਾਤਿ ਕਾਹੂ ਸਿਉ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸਾਝਾ ਸਾਂਝ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ. "ਤੂੰ ਸਾਝਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਪੁ ਹਮਾਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਉਪਦੇਸ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ਼ਰਾਕਤ. ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ. "ਸਾਝਾ ਕਰੈ ਕਬੀਰ ਸਿਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਸਾਝੀ ਵਿ–ਸਾਂਝ ਵਾਲੀ. ਸ਼ਰਾਕਤ ਸਹਿਤ।
ਸਾਂਝੀ ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ਼ਰਾਕਤ. ਸਾਂਝ. "ਗੁਣਸਾਝੀ ਤਿਨ ਸਿਉ ਕਰੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ੩ ਇੱਕ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਅਹੋਈ। ੪ ਵਿ–ਸਾਂਝ ਵਾਲਾ. ਹਿੱਸੇਦਾਰ. "ਕਰਿ ਸਾਝੀ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਾ." (ਵਡ ਮ: ੪) ਸਾਂਝੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹਰਿਜਨ ਹੈ.

ਸਾਂਝੀ ਸਤਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੇ ੳ ਅ ੲ ਤਿੰਨ ਸ੍ਵਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀ ਪੰਕਤਿ. ਇਹ ਅੱਖਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸਭ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਅ ਆ ਇ ਈ ਉ ਊ ਏ ਐ ਓ ਔ ਅੰ ਅਂ (ਅ:)

ਸਾਂਝੀਵਾਲ. ਵਿ–ਹਿੱਸੇਦਾਰ. "ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਸਾਟ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚੋਟ. ਸੱਟ. ਪ੍ਰਹਾਰ. "ਇਸੈ ਤੁਰਾਵਹੁ ਘਾਲਹੁ ਸਾਟ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਪ੍ਰਤਿਬਦਲ. ਵਟਾਂਦਰਾ. "ਜਉ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਦਮ ਕਿਹੁ ਹੋਤੀ ਸਾਟ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਦੰਮਾਂ ਨਾਲ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੁੰਦਾ। ੩ ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ. "ਪਾਈਅਹਿ ਪਾਰਖੂ ਤਬ ਹੀਰਨ ਕੀ ਸਾਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਲੈਣ ਦੇਣ. ਕ੍ਰਯ ਵਿਕ੍ਰਯ. ਖ਼ਰੀਦ ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ. "ਗੁਰਮੁਖ ਹਾਟ ਸਾਟ ਰਤਨ ਵਪਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੫ ਸੰ. ਸ਼ਾਟ. ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ.

ਸਾਂਟ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੰਧਿ. ਮੇਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਂਠ.

ਸਾਟਕ. ਸੰ. ਸ਼ਾਟ੍ਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਪੜਾ. ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਵਿਕ੍ਰੀੜਿਤ.

ਸਾਟਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਦਲਾ. ਤਬਾਦਲਾ. ਵਟਾਂਦਰਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

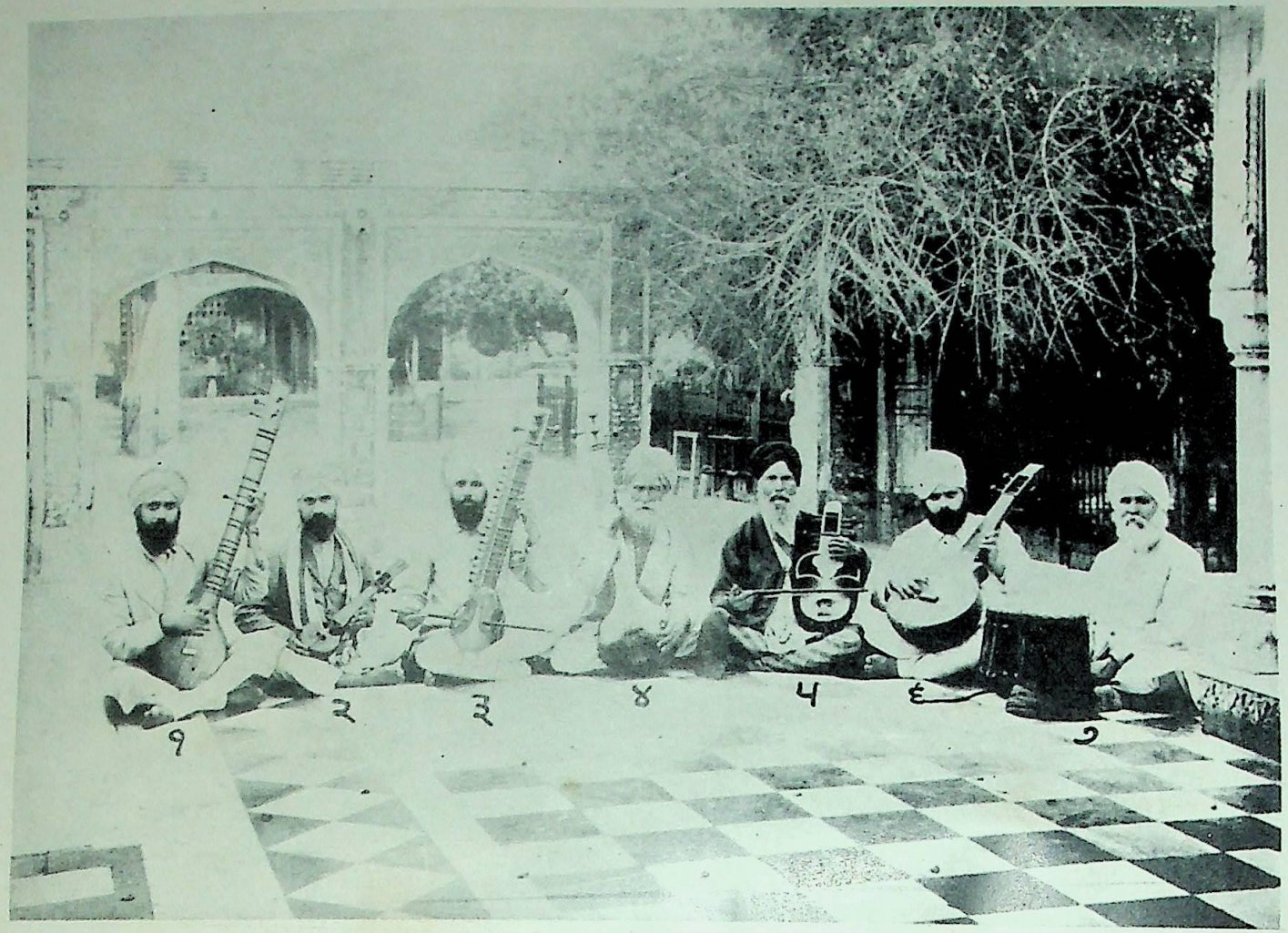

ਪੰਨਾ 179 ਨੰ: ੧ ਸਿਤਾਰ, ੨ ਦੁਤਾਰਾ, ੩ ਤਾਊਸ, ੪ ਤਾਨਪੂਰਾ, ੫ ਸਰੰਦਾ, ੬ ਰਬਾਬ, ੭ ਜੋੜੀ (ਤਬਲਾ).

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਸਤਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੀਸ ਕੇ ਸਾਟੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸਾਟ ੨.

ਸਾਟੀ. ਸੰ. ਸ਼ਾਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾੜ੍ਹੀ. ਓਢਨੀ। ੨ ਧੋਤੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਿੱਟਣਾ. "ਸਭ ਨਿਕਾਸ ਕਰ ਬਾਹਰ ਸਾਟੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਬਾਹਰ ਸੁੱਟੀ.

ਸਾਠ. ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਟਿ–ਸ਼ਸ੍ਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਠ–੬੦. "ਸਾਠ ਸੂਤ ਨਵਖੰਡ ਬਹਤਰਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸੱਠ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਸਾਂਠ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰ ਦੀ ਬੱਲ,ਜੋ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਬਿੰਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਂਠਨਾ.

ਸਾਠ ਸੂਤ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਸਾਂਠਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਚਣਾ. ਸੰਧਿ ਮਿਲਾਉਣੀ. ਜੋੜਨਾ. ਠੀਕ ਕਰਨਾ. "ਧਿਆਵਤ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਕਾਰਜ ਸਗਲੇ ਸਾਂਠੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸਾਠਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਠ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਤਿੰਨ ਵੀਹਾਂ । ੨ ਵਿ–ਸੱਠ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਵੇਂ–ਸੱਠੀ ਦੇ ਚਾਉਲ ਅਤੇ ਸਾਠੇ ਆਲੂ। ੩ ਸੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ.

ਸਾਂਠਿ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਠ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਧਿ. ਜੋੜ. ਮਿਲਾਪ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੰਚ (ਜੋੜ) ਕੇ. "ਜਿ ਟੂਟੇ ਲੇਇਸਾਂਠਿ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ਸੰਯੁਕਤ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਾਰਦੰਤਿਕ. ਲੇਇਸਾਂਠਿ. ਸਾਂਠਿ ਲੇਇ.

ਸ਼ਾਠਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਠਤਾ. ਢੀਠਤਾ। ੨ ਮੂਰਖਤਾ.

ਸਾਂਡ. ਸੰ. ਸਾਣ੍ਡ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਡ (ਫੋਤਿਆਂ) ਸਹਿਤ. ਉਹ ਘੋੜਾ ਬੈਲ ਆਦਿ, ਜੋ ਖੱਸੀ ਨਹੀਂ. ਇਸੇ ਦਾ ਵਿਗੜਕੇ ਸਾਨ੍ਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਸਾਡਾ. ਵਿ–ਅਸਾਂ ਦਾ. ਹਮਾਰਾ. ਲਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਦ ਬਦਲਕੇ ਡ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਵਾਦ.ਰਸ."ਕਿਤੀ ਚਖਉ ਸਾਡੜੇ."(ਮਾਰੂ ਅ: ਮ:੧)

ਸਾੜਾ. ਵਿ–ਅਸਾਡਾ. ਹਮਾਰਾ. ਅਸਾਂ ਦਾ.

ਸ਼ਾਂਡਿਲਜ. ਸੰ. ਸ਼ਾਣ੍ਡਿਲ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਂਡਿਲ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਾਂਡ ਦਾ ਇੱਕ ਆਚਾਰਯ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਗਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਰਚਿਆ ਹੈ.

ਸਾਂਡੀ. ਸੰ. ਸ਼ਾਂਡੀ–ਸ਼ੋਂਡੀ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ. ਪੀਲ. "ਰਾਜਾ ਕੇ ਘਰ ਸਾਂਡੀ ਗੋ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)
੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਣ੍ਡਿਕਾ–ਸ਼ੀਡਿਕਾ. ਊਨਣੀ. ਉਸ੍ਟ੍ਰੀ. ਸਾਂਢਨੀ

ਸਾਢ. ਸੰ. ਸਾਰ੍ਧ–ਸਾਧਂ. ਵਿ–ਅੱਧ ਸਹਿਤ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੱਧਾ ਭਾਗ ਹੋਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ. ਡੇਢ. ਡੂਢ.

ਸਾਂਢ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਡ । ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਂਢਨਾ.

ਸਾਢਸਤੀ. ਸੰ. ਸਾਧ੍ਰਸ਼ਪ੍ਤੀ. ਸਾਤ੍ਰਸਤੀ. ਸ਼ਨਿ (ਛਨਿੱਛਰ) ਗ੍ਰਹ ਦੀ ਦੁੱਖਦਾਇਕ ਦਸ਼ਾ, ਜੋ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.* ਤਿੰਨ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਢਾਈ ਢਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਸ਼ਨਿ ਰਹਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ. "ਖੋਜਨ ਕਰੇ ਭਲੇ ਗ੍ਰਹ ਸਾਰੇ । ਸਾਢਸਤੀ ਅਬ ਚਢੀ ਤੁਮਾਰੇ ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਾਂਢਨ ਕ੍ਰਿ–ਸੰਧਿ ਮਿਲਾਉਣੀ. ਜੋੜਨਾ. ਗੱਠਣਾ.
ਸਾਂਢਨਾ ਰੀਢਣਾ। ੨ ਸੰਵਾਰਨਾ. ਸੁਧਾਰਨਾ. "ਅਪਨਾ ਬਿਗਾਰਿ ਬਿਰਾਨਾ ਸਾਂਢੈ."(ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਸਾਂਢਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਊਠਨੀ, ਜੋ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਢ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ.ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਨਾ ਲਏ ਜਾਣ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਡੀ ੨.

ਸਾਂਢਨੀ ਸਵਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਂਢਨੀ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ. ਸ਼ੁਤਰ ਸਵਾਰ. †

ਸਾਂਢਿ. ਸਾਂਢਨੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਉਤਰ ਸਾਂਢਿ ਤੇ ਰਾਵ ਤਬ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੪) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੰਢਕੇ. ਜੋੜਕੇ. ਰੀਢਕੇ.

ਸਾਢੂ ਸੰ. ਸ਼ਜਾਲਿਵੇਵ੍ਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਲੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਲੀ ਦਾ ਪਤੀ. ਹਮਜ਼ੁਲਫ਼.

ਸਾਢੇ. ਦੇਖੋ,ਸਾਢ."ਕਾਰਜੁ ਸਾਢੇ ਤੀਨਿ ਹਥ, ਘਨੀ ਤ ਪਉਨੇ ਚਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਜਮੀਨ ਕਬਰ ਅਤੇ ਚਿਖਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੈ,ਜਾਦਾ ਤੋਂ ਜਾਦਾ ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਹੱਥ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਂਢਨ. "ਹਮ ਕਰਜ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਸਾਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਰਜ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਰਕਮ ਜੋੜਕੇ ਬਾਕੀ ਕੱਢੀ ਹੈ. ਭਾਵ–ਕਰਜਾ ਜੁੜਦਾ ਹਰ ਸਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਦਾ ਇੱਕ ਪਾਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ

ਸਾਢੇ ਚੁਹੱਤਰ ੭੪॥ ਦੀ ਆਣ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਸਾਣ. ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ. ਮਾਨਿੰਦ."ਮੁਰਗਾਈ ਨੈ ਸਾਣੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਕਲੀਗਰ ਦਾ ਚਕ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੁਮਾਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਧਾਰ ਤਿੱਖੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਲੂ ਰੇਤਾ ਅਤੇ ਲਾਖ ਰਾਲ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਸਬਦੇ ਸਾਣ ਰਖਾਈ ਲਾਇ. (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)
੩ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਤੋਲ। ੪ ਵਿ–ਸ਼ਾਣ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਸਣੀ ਦਾ.

ਸਾਣਜੀਵ. ਡਿੰਗ. ਸ਼ਾਣ ਨਾਲ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਕਲੀਗਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਣ ੨.

ਸਾਣਥ. ਸੰ. ਸਾਨਿਧ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੀਪਤਾ।
੨ ਹਾਜਰੀ. ਮੌਜੂਦਗੀ. "ਸਾਣਥ ਮੇਰੀ ਆਪਿ ਖੜਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਾਣੇ. ਦੇਖੋ, ਸਾਣ । ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਨੈ ੨.

ਸਾਤ. ਸੰ. ਸਪ੍ਤ. ਸੱਤ. ੭. "ਸਾਤ ਘੜੀ ਜਬ ਬੀਤੀ ਸੁਨੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਤਿ।
੩ ਅ ساٹھ ਸਾਅਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ. "ਬੋਲਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਰ ਸਾਤੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬੋਲਹਿੰ। ੪ ਸੰ. ਸ਼ਾਰ–ਸ਼ਾਤ. ਵਿ–ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼। ੫ ਪਤਲਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ।
੬ ਸੁੰਦਰ। ੭ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ।
੮ ਸੰ. ਸ਼ਾਰ. ਵਿ–ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਿਆ.

ਸਾਂਤ. ਸੰ. ਸ਼ਾਨ੍ਤ. ਵਿ–ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਰਹਿਤ. "ਨਮੋ ਕਲਹਿ ਕਰਤਾ, ਨਮੋ ਸਾਂਤ ਰੂਪੈ." (ਜਾਪੁ)
੨ ਠੰਢਾ। ੩ ਦੇਹ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ, ਭਾਵ–ਮੁਰਦਾ. "ਤਬ ਲਉ ਭਈ ਕੋਕਈ ਸਾਂਤਾ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ ਸਾਧੁ. ਸੰਤ। ੫ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਵੈਰਾਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ ਅਤੇ ਰਸ। ੬ ਵਿ–ਸਾਤ੍ਵਿਕ. ਸਤੋਗੁਣੀ.
"ਨਮੋ ਰਾਜਸੈ ਤਾਮਸੈ ਸਾਂਤ ਰੂਪੈ." (ਜਾਪੁ)
੭ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਵਿਘਨਾ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ (ਨਾਸ਼) ਲਈ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪੂਜਾ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾੜੇ ਦਾ ਨਾਨਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ "ਸ਼ਾਂਤਿ" ਹੈ.

ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਸਾਗਰ। ੨ ਭਾਵ–ਪੰਜ ਗਜਾਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਮਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ. "ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਸਮਾਣਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਤ ਸਰ.
ਸਾਤ ਸਰ
ਸਾਤ ਸਾਗਰ
"ਸਾਤ ਸਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਸਾਤ ਸੁਧ. ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਸੁਧਾਂ.

ਸਾਤ ਸੁਰ. ਰਾਗ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਸੱਤ ਸੁਰ–ਸ਼ੜਜ, ਰਿਸ਼ਭ, ਗਾਂਧਾਰ, ਮਧ੍ਯਮ, ਪੰਚਮ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ. "ਸਾਤ ਸੁਰਾ ਲੈ ਚਾਲ੍ਹੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸੁਰ ਅਤੇ ਸ੍ਵਰ.

ਸਾਤ ਸੂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਲੈਣ ਦੇਣ. ਕਾਰੋਬਾਰ. "ਸਾਤ ਸੂਤ ਇਨ ਮੁੰਡੀਏ ਖੋਏ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਰਸ਼ਤ–ਸ਼ਾਤ ਸੂੱਤ. ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਆਨੰਦ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੁਖ. ਦੇਖੋ, ਸਾਤ ਅਤੇ ਸੂਤ।
੩ ਸੰਗਜਾ–ਸਪ੍ਤ ਧਾਤੂਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਇਆ, ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ."ਸਾਤ ਸੂਤ ਮਿਲਿ ਬਨਜ ਕੀਨ."(ਬਸੰਤ ਕਬੀਰ)

ਸਾਤਕ. ਸੰ. ਸਾਤ੍ਵਿਕ. ਵਿ–ਸਤੋਗੁਣੀ. ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਦੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ. "ਰਾਜਸ ਸਾਤਕ ਤਾਮਸ ਭਰਪਹਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਕਹੁੰ ਰਾਜਸੈ ਤਾਮਸੈ ਸਾਤਕੈਯੈ." (ਵਿਨਾ)

ਸਾਤਕਿ. ਸੰ. ਸਾਤ੍ਯਕਿ. ਯਾਦਵ ਸਤ੍ਯਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਯੁਯੁਧਾਨ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਇਸ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਸੀ. "ਸਾਤਕਿ ਔ ਮੁਸਲੀ ਰਥ ਪੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਾਤਕੇਯ. ਦੇਖੋ, ਸਾਤਕ.

ਸਾਤ ਛੁਪਾਏ ਛਪਤ ਨਹਿ. ਦੇਖੋ, ਖੈਰ ੩.

ਸਾਤ ਧੁਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਤ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਸੱਤ ਝੰਡੇ. "ਸਾਤ ਧੁਜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਹਿਂ ਰਾਜਤ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਤੇ ਸੱਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਿਰਾਜਦੇ ਹਨ. ਮੁੱਖ ਸੱਤ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਇਹ ਹਨ:– ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ, ਸੀਸਗੰਜ, ਕੇਸਗੜ੍ਹ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ,ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਭੋਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ.

ਸਾਂਤਨਵ. ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸ਼੍ਮ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਂਤਨੁ.

ਸ਼ਾਂਤਨੁ. ਸੰ. ਸ਼ਾਨ੍ਤਨੁ. ਅਥਵਾ ਸ਼ਾਨ੍ਤਨੁ. ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀਪ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਤੀ ਅਤੇ ਭੀਸ਼੍ਮਪਿਤਾਮਾ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਇਸ ਬਾਬਤ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਥ ਛੁਹਾਉਂਦਾ, ਉਹ ਤੁਰਤ ਜੁਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਸ਼ਾਂਤਨੁ (ਕਲ੍ਯਾਣ ਦੇ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਸਤ੍ਯਵਤੀ (ਮਤ੍ਸ੍ਯਸੋਦਰੀ) ਨਾਲ· ਬੁਢਾਪੇ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਪਿੱਛੋਂ ਚਿਰ ਤੀਕ ਨਹੀਂ ਜੀ ਸਕੇ. ਵ੍ਯਾਸ ਰਿਖੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ (ਮਤ੍ਸ੍ਯਸੋਦਰੀ) ਦੇ ਆਖੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਅੰਬਿਕਾ) ਤੋਂ ਪੰਡੁ ਅਤੇ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ੍ਟ੍ਰ ਉਤ੍ਪੰਨ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਪਾਂਡਵ ਅਰ ਕੌਰਵਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ.

ਸਾਂਤਨੁਸੁਤ
ਸਾਂਤਨੇਯ
ਸਾਂਤਨੇਵ
ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਂਤਨਵ. ਭੀਸ਼੍ਮਪਿਤਾਮਾ, ਜੋ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. "ਸੁਭੇ ਸਸਤ੍ਰ ਸਾਜਾ ਮਨੋ ਸਾਂਤਨੇਵੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸ਼ਾਂਤਪਦ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰਵਾਣ ਪਦਵੀ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਂਤਪ੍ਰਦ.

ਸ਼ਾਂਤਪ੍ਰਦ. ਵਿ–ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਸਾਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਤ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਸਤਵਾਰਾ. ਹਫਤਾ। ੩ ਸੱਤ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਗ ੭. "ਸਾਤਾ ਲਿਖਜੋ ਗਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸ਼ਾਂਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਲੋਮਪਾਦ ਨੇ ਪਾਲੀ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ.

ਸਾਂਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤ੍ਯ। ੨ ਸ਼ਾਂਤਿ। ੩ ਸ਼ਾਂਤ.ਸੰਤ. "ਨਾਨਕ ਮਿਲੀਐ ਸੰਗਿ ਸਾਂਤਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਸੁਹਾਗਨਿ ਸਾਂਤਿ ਬੁਝਈਅਹੁ."(ਜੈਤ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਸ਼ਾਨ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨ.ਵਿਭੂਤਿ। ੫ ਸੁਖ। ੬ ਦਾਨ. "ਤਸਬੀ ਸਾਂਤਿ ਸੁਭਾਵਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਦਾਨੀ ਸ੍ਵਭਾਵ ਤਸਬੀ ਹੈ.

ਸ਼ਾਂਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੀਤਲਤਾ। ੨ ਮਨ ਦਾ ਠਹਿਰਾਉ। ੩ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ। ੪ ਅਮਨ.ਚੈਨ. "ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਾਈ ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)* ੫ ਦੇਖੋ, ਸਾਂਤ ੭.

ਸਾਤੁਰ. ਵਿ–ਆਤੁਰਤਾ ਸਹਿਤ. ਪੀੜਾ ਸਾਥ। ੨ ਸੰ. ਸਤ੍ਵਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਫੌਰਨ. "ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਤੁਰ ਏਣ ਡਰਾਨੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸਾਤੇ. ਸਾਤਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ. "ਹਰਿ ਨਾਮ ਹਰਿ ਸਾਤੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਸਾਤੈ ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਸੱਤੋਂ.
ਸਾਤੈਂ "ਸਾਤੈ ਸਤਿ ਕਰਿ ਬਾਚਾ ਜਾਣਿ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਕਬੀਰ)

ਸਾਤ੍ਯਕਿ. ਦੇਖੋ, ਸਾਤਕਿ.

ਸਾਤ੍ਵਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸਾਤਕ.

ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਭਾਵ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤ ਦੇ ਉਹ

* ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੰਡਲੀ ਦੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਨਮ ਰਾਸ਼ਿ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਰਾਸ਼ਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਢਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਛਨਿੱਛਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਸਾਢਸਤੀ ਸੈਗਜਾ ਹੈ. † ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਡਾਕ ਲੈਜਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਂਢਨੀਸ੍ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਦਿੰਦੇ ਸਨ.

* ਕਈ ਨਕਲੀਏ ਸਿੱਖ, ਵਿਆਹ ਸਮੇ ਹਿੰਦੂਗੀਤ "ਸ਼ਾਂਤਿ" ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਾਨਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰਸਮ ਕਰਾਉਣ ਸਮੇ ਰਾਢੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਵਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਂਤ ੭.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਰਹਿਣ, ਵਜਭਿਚਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ. ਜੈਸੇ–ਰੋਮਾਂਚ ਹੈਂਬ੍ਹਆਂ ਦਾ ਕਿਰਨਾ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ.

ਸਾਥ. ਵਜ-ਸਹ,ਸੰਗ ਨਾਲ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਨਾਲ. ਨਲਕੀ. "ਓਂਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਸਾਥ ਚਲਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਸਾਥੰ. ਸਿੰਧੀ. ਸਾਥ (ਨਾਲ) ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਟੋਲੀ. ਕਾਫਿਲਾ. ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ. "ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਐ ਸਾਥ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮੁਨੜੇ ਸੋਈ ਸਾਥ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਜ. ਦੇਖੋ, ਜਤਿ ੩.

ਸਾਥਈ. ਵਿ–ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਥੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਥੀਪੁਣਾ."ਤਹ ਰਾਖੈ ਨਾਮੁ ਸਾਥਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਸਾਥਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ–ਸ੍ਥਿਰਾ. ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੇਟਣਾ. ਭੂਮਾਸਨ. "ਹਮ ਕਉ ਸਾਥਰ ਉਨ ਕਉ ਖਾਟ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਸਾਥਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਾਲ. "ਸਾਥਿ ਨ ਚਾਲੈ ਬਿਨੁ ਭਜਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਸਾਥੀ। ੩ ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਿ ਕੁਟੰਬ। ੪ ਸੰਬੰਧਕ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ "ਨਾਨਕ ਤਿਨਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸਾਥੀ } ਸੰ. ਸਾਰਥੀ. ਵਿ–ਉਹੀ ਅਰਥ (ਪ੍ਰ-
ਸਾਥੀਅੜਾ } ਯੋਜਨ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗੀ. "ਓਤੈ ਸਾਥਿ ਮਨੁਖ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਜਾ ਸਾਥੀ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ਤਾ ਧਨ ਖਾਕੂ ਰਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਸਾਥੀਅੜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਲਿ ਕੁਟੰਬ.

ਸਾਥੁ. ਦੇਖੋ, ਸਾਥ.

ਸਾਦ. ਸੰਗਜਾ– ਸ੍ਵਾਦ. ਰਸ. "ਸਾਦ ਕਰਿ ਸਮਧਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਘਿਉ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਸਾਦਹੁ ਵਧਿਆ ਰੋਗੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੨ ਭਾਵ–ਸਿੱਧਾਂਤ."ਪੰਡਿਤ ਪੜਹਿ ਸਾਦ ਨ ਪਾਵਹਿ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ। ੪ ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਦ. ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ. "ਖਸਮ ਨ ਪਾਏ ਸਾਦ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਾਅਦ.

ਸਾਦਕ. ਦੇਖੋ, ਸਾਦਿਕ.

ਸਾਦਗੀ. ਫ਼ਾ ਸਾਦਗੀ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਦਾਪਨ.

ਸਾਦਤ. ਅ ਸਾਦਤ ਬਹੁ ਵਚਨ ਸਾਯਦ ਦਾ. ਸਰਦਾਰ ਲੋਕ। ੨ ਅ ਸਆਦਤ ਸਆਦਤ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬੀ. ਨੇਕਬਖ਼ਤੀ.

ਸਾਦਤਮੰਦ. ਫ਼ਾ ਸਆਦਤਮੰਦ ਵਿ–ਨੇਕਬਖ਼ਤ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ. ਭਾਗਵਾਨ.

ਸਾਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਟਣਾ. ਉਦਵਰਤਨ. "ਭੌਨ ਮੋ ਬਸਾਇ ਤਨ ਸਾਦਨ ਮਲਾਇ ਸੁਭੁ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰ. ਸਾਦਿਨ–ਸਾਦਿਨ. ਵਿ–ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਵਾਰ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਵਾਰ। ੪ ਰਥ ਦਾ ਸਵਾਰ. "ਰਾਜ ਨ ਭਾਗ ਨ ਹੁਕਮ ਨ ਸਾਦਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਰਾਜ ਮਾਲ ਸਾਦਨ ਦਰਬਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੫ ਅ ਦਾਸ ਦਰਬਾਨ. ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ.

ਸਾਦ ਮੁਰਾਦਾ. ਵਿ–ਸਾਦੀ ਮੁਰਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਿੱਧਾ ਸਾਦਾ.

ਸਾਦਰ. ਵਿ–ਆਦਰ ਸਹਿਤ. ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ. "ਬੈਠਹਿ ਸਾਦਰ ਸੂੰਧਾ ਧਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਦਿਰ.

ਸਾਂਦਲ ਬਾਰ. ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਚਨਾਬ ਦੇ ਮੱਧ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਜੰਗਲ. ਸ਼ਿਡਿਲ ਰਿਖੀ ਇਸ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ 'ਸ਼ਾਂਡਿਲਯ ਵਨ' ਹੋਇਆ.

ਸਾਦੜਾ. ਵਿ–ਸਾਦਾ. ਸਿੱਧਾ. ਕਪਟ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਦ. ਰਸ.

ਸਾਦਾ. ਫ਼ਾ ਸਾਦਹ.ਵਿ–ਸਾਫ਼. ਨਿਰਮਲ। ੨ ਨਿਰੋਲ. ਖਾਲਿਸ। ੩ ਮੂਰਖ. ਅਨਪੜ੍ਹ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਤੁਕਲਾਣੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਭਾਈ ਰੂਪ-ਚੰਦ ਦਾ ਦਾਦਾ। ੫ ਬਲਖ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ. ਦਬਿਸ੍ਤਾਨ ਮਜ਼ਾਹਬ ਦਾ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਦਾ ਬਲਖ ਤੋਂ ਇਰਾਕ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਘੋੜੇ ਲੈਣ ਚੱਲਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸਖਤ ਬੀਮਾਰ ਸੀ. ਲੋਕ ਵਰਜ ਰਹੇ ਪਰ ਸਾਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੁੱਖ ਸਮਝੀ. ਸਾਦਾ ਅਜੇ ਇੱਕ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੀ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਲੜਕਾ ਮਰ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ. ਇਹ ਤਿੰਨ ਘੋੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਲਿਆਇਆ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਮਨਸਬਦਾਰ ਖ਼ਲੀਲ ਖ਼ਾਂ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਏ.

ਸ਼ਾਦਾਬ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਦਾਬ ਵਿ–ਸੱਜਰਾ. ਤਾਜ਼ਾ। ੨ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ.

ਸ਼ਾਦਾਬੀ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਦਾਬੀ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਜ਼ਗੀ. ਸੱਜਰਾਪਣ। ੨ ਤਰਾਉਤ.

ਸਾਦਿ. ਸਵਾਦ ਸੰ. ਸੁਆਦਾਂ ਨਾਲ. "ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਆਵੈ ਬਿਖਿਆ ਸਾਦਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਆਦਿ ਸਹਿਤ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ. ਪੌਣ। ੪ ਯੋਧਾ। ੫ ਰਥਵਾਹੀ.

ਸਾਂਦਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਸੁਖ ਸਾਂਦਿ ਘਰਿ ਆਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਾਲ.

ਸਾ ਦਿਹਾੜੀ. ਉਸੇ ਦਿਨ. ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਤੁਸਾਂ ਸਾ ਦਿਹਾੜੀ ਲਹੋਰ ਜਾਣਾ." (ਜਸਭਾਮ)

ਸਾਦਿਕ. ਅ ਸਾਦਿਕ਼ ਵਿ–ਸ਼ਿਦਕ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ. "ਪੀਰ ਪੈਕਾਂਬਰ ਸਾਲਿਕ ਸਾਦਿਕ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੱਚਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਹੰਮਦ ਜਾਫ਼ਰ ਇਮਾਮ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਜੋ ਸਨ ੯੩ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੧੪੯ ਵਿੱਚ ਸੋਇਆ.

ਸਾਦਿਰ. ਅ ਸਾਦਿਰ. ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਕਲਨੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਅ ਸਾਦਿਰ ਲਾਪਰਵਾ. ਬੇਫਿਕਰ.

ਸਾਦੀ. ਸ੍ਵਾਦ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਫ਼ਾ ਸਅਦੀ ਸ਼ੈਖ ਸਅਦੀ. ਸ਼ੀਰਾਜ਼ ਨਿਵਾਸੀ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੧੭੫ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੨੯੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਲਿਖੀਆਂ ਅਨੇਕ ਕਿਤਾਬਾਂ–ਗੁਲਿਸ੍ਤਾਂ, ਬੋਸ੍ਤਾਂ, ਪੰਦਨਾਮ, ਆਦਿ ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ੩ ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਦੀ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ। ੪ ਵਿਆਹ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਾਦਿ.

ਸਾਂਦੀਪਨਿ. ਸੰਦੀਪਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰਦੀਪਨਿ.

ਸਾਦੁ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਦ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਵਾਦੁ. ਵਿ–ਰਸ ਦਾਇਕ. ਮਜ਼ੇਦਾਰ. "ਸਾਕਤ ਹਰਿਰਸ ਸਾਦੁ ਨ ਜਾਨਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਸ੍ਵਾਦੁ ਹਰਿਰਸ ਨ ਜਾਨਿਆ.

ਸਾਦੁਨ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਰਸ ਲੈਣਾ. ਮਜ਼ਾ ਚੱਖਣਾ. "ਜਿਹਵਾ ਸਾਦੁਨ ਫੀਕੀ ਰਸ ਬਿਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਸਾਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ। ੨ ਕੋਮਲ. ਨਰਮ। ੩ ਚਿਕਨਾ। ੪ ਮਨੋਹਰ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਵਨ.ਜੰਗਲ.

ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼ } ਸੰ. ਸਾਦ੍ਰਸ਼੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ
ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ } ਭਾਵ. ਬਰਾਬਰੀ. ਸਮਾਨਤਾ.

ਸਾਧ. ਸੰ. ਸਾਧ੍. ਧਾ–ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ. ਜਿੱਤ ਪਾਉਣੀ. ਫਤੇ ਕਰਨਾ. ਯਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਣਤਾ. ਕਮਾਲੀਅਤ. "ਜਉ ਤੁਹਿ ਸਾਧ ਪਿਰੰਮ ਕੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਸਾਧੁ–ਸਾਧੁ. ਉੱਤਮ. "ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਹਰਿ ਹੋਵਹਿ ਸਾਧ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਸੰਤ. "ਸਾਧ ਉਪਰਿ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਨੁ."(ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਸਾਧਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਲੱਖ ਸਾਧ ਸਿਧਾਵਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸਾਂਧ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਨ੍ਹ. ਪਾੜ. ਨਕਬ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਾਂਧ ਦੈ ਦਰਬ ਚੁਰਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਂਧਨ.

ਸਾਧਸਮਾਗ } ਸੰਗਜਾ–ਸਾਧੁਜਨਾਂ ਦਾ ਮੇਲ.
ਸਾਧਸਮਾਗਮ } ਸਾਧਸੰਗਤਿ. "ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧੀਐ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸਮਾਗੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸਾਧ ਸਾਧ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ.

ਸਾਧਸੰਗ } ਦੇਖੋ, ਸਾਧਸਮਾਗਮ. "ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਉਪਜੈ ਬਿਸ੍ਵਾਸ." (ਗਉ ਚਿਤੀ
ਸਾਧਸੰਗਤਿ } ਕਬੀਰ) "ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਅੰਚਲਿ
ਸਾਧਸੰਗਮ } ਲਾਵਹੁ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸਾਧਸੰਗ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਹਮਚੁਨਾ ਦਰ ਮਜ਼ਹਬੇ ਈਂ ਸਾਧਸੰਗ." (ਜਿੰਦਗੀ)

ਸਾਧ ਸੰਗਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ. "ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਤਿਨ ਰਾਮ ਸਿਉ ਭੋਟਤ ਸਾਧ ਸੰਗਾਤ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸਾਧੁ ਦੇ ਸੰਗ ਤੋਂ.

ਸਾਧ ਸੰਗਿ. ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਸਭੁ ਦੂਖੁ ਮਿਟਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹੁਇ ਨਿਰਮਲਾ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ. ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ. ਸਾਧੁ ਦੇ ਸੰਗ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਤਰਣੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸਾਧਕ. ਵਿ–ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਭ੍ਯਾਸੀ। ੨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਆਪਸਤੰਬ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਤਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ 'ਸਾਧਕ' ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਸਾਧਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. "ਕਹੁੰ ਜੋਗਾਸਾਧੀ." (ਅਕਾਲ) ਕਿਤੇ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸੀ ਹੋਂ। ੨ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੁੱਧਾਰਨਾ. ਦੁਰਸ੍ਤ ਕਰਨਾ."ਧਰਤਿ ਕਾਇਆ ਸਾਧਿਕੈ ਵਿਚਿ ਦੇਇ ਕਰਤਾ ਬੀਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਕਾਰਜ ਸਗਲੇ ਸਾਧਹੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਫਤੇ ਕਰਨਾ. "ਸਗਲ ਦੂਤ ਉਨਿ ਸਾਧੇ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੫ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ. "ਹਰਿ ਅਹੰਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰਿ ਨਿਵਾਏ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ ਸਾਧਿਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੬ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. "ਨਾ ਹਮ ਗੁਣ, ਨ ਸੇਵਾ ਸਾਧੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਸਾਧਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਧਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ। ੨ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ. ਜੈਸੇ ਰੋਟੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਅਗਨੀ, ਅੰਨ ਆਦਿ। ੩ ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੪ ਸੰਦ. ਔਜ਼ਾਰ. "ਕਾਰੀਗਰ ਨਿਜ ਸਾਧਨ ਸਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਾਧ੍ਹੀ ਲਈ ਸਾਧਨ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਸਾਧਨ ਬਿਨਉ ਕਰੈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹ) ਦੇਖੋ, ਸਾਧ੍ਹੀ.

ਸਾਂਧਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਾਨ. ਸਿੰਨ੍ਹਣਾ. "ਕਾਲ ਸਰ ਸਾਂਧਿਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸਾਧਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧਣਾ ਅਤੇ ਸਾਧਨ.

ਸਾਧਬੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਨਖੰਡੀ.

ਸਾਧਾਰ. ਵਿ–ਸ–ਆਧਾਰ. ਆਸ਼੍ਰਯ (ਆਸਰੇ) ਸਹਿਤ. "ਮੰਨੈ ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ." (ਜਪੁ) "ਦੇਖਤ ਦਰਸਨ ਮਨ ਸਾਧਾਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਅਨੂਪ ਸਰਬ ਸਾਧਾਰੀਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) "ਸਬਦ ਅਭਿ ਸਾਧਾਰਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਆਧਾਰ ਨਾਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਆਲਬਾਲ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੂਟੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਜਲ ਠਹਿਰਾਉਣ ਨੂੰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.ਸ–ਆਧਾਰ. ਆਲ ਬਾਲ ਸਹਿਤ. "ਸੂਕਾ ਮਨ ਸਾਧਾਰੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਧਾਰ.

ਸਾਧਾਰਣ. ਵਿ–ਆਧਾਰ ਸਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਪਿਰ ਤੈਡਾ ਮਨ ਸਾਧਾਰਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸਮਾਨ. ਬਰਾਬਰ। ੩ ਆਮ. ਜੋ ਖ਼ਾਸ ਨਹੀਂ। ੪ ਅਮੂਲੀ। ੫ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ। ੬ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਲ ਅੰਦਰ ਗੁਪਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਕਾਠ ਦੀ ਪੌੜੀ ਬਣਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸਾਧਾਰਨ ੨.

ਸਾਧਾਰਣ ਧਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਧਰਮ, ਜੋ ਸਭ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਹੈ. ਸਾਂਝਾ ਧਰਮ. ਜੈਸੇ–ਸਚ ਬੋਲਣਾ,ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ, ਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਆਦਿ। ੨ ਦੇਖੋ,ਉਪਮਾ.

ਸਾਧਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧਾਰਣ। ੨ ਮੈਹਿਤਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਤਖਾਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਸਾਧਾਰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਸਾਧਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧਾਰ.

ਸਾਧਿ. ਸਾਧਨਾ ਕਰਕੇ. ਸਾਧਨਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਉਨਮਾਨੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਧ੍ਯ। ੩ ਸੁਧਾਰ ਲੈ. "ਸਾਧ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਦੁਇ ਕੁਲ ਸਾਧਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸਾਧਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧਕ. "ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸਗਲ ਕੀ ਪਿਆਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸਾਧਿਕਾ. ਸਾਧਕ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਸਾਧੀ. ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ. ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੀ. "ਅਬਿਦਿਆ ਸਾਧੀ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ) ੨ ਸਾਧੀਂ. ਸਾਧਾਂ ਨੇ. "ਚਖਿ ਸਾਧੀ ਡਿਠਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਸਾਧੀਐ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧਣਾ। ੨ ਜਿੱਤੀਏ. "ਭਰਮੁ ਮੋਹ ਭਉ ਸਾਧੀਐ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸਾਧੁ. ਵਿ–ਜੋ ਪਰਾਏ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰੇ. ਉਪਕਾਰੀ। ੨ ਉੱਤਮ. ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੂ. ਭਲਾ. ਨੇਕ। ੩ ਮਨੋਹਰ. ਸੁੰਦਰ। ੪ ਕੁਲੀਨ। ੫ ਯੋਗਜ. ਲਾਇਕ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. "ਉਤਮ ਸਲੋਕ ਸਾਧੂ ਕੇ ਵਚਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੭ ਵਜ–ਧਨਜ. ਵਾਹਵਾ. ਸ਼ਾਬਾਸ਼। ੮ ਸੰ. ਸਾਧਜ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧਜ.

ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧੁ ੭. ਧਨਜ ਧਨਜ. "ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਹਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਾਹ ਵਾਹ। ੩ ਸ਼ਾਬਾਸ਼.

ਸਾਧੁਸੰਗੁ } ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ.
ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ } ਨੇਕ ਸੁਹਬਤ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ. ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧਸੰਗ ੨. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਐਸਾ ਹੀ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਸਾਧੁਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਧੁਪਨ. ਭਲਾਈ. ਨੇਕੀ. ਉੱਤਮਤਾ. ਯੋਗਜਤਾ.

ਸਾਧੁਬੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਨਖੰਡੀ.

ਸਾਧੂ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧੁ. "ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੁ ਭਏ ਨਿਕਾਣਿਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਵਾਈ, ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ ਜੀ ਦਾ ਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ। ੩ ਸਾਦੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ.

ਸਾਧੂ ਸਤਿਗੁਰੁ. ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਅਤੇ ਅਮਿਲ ਉਸਤਾਦ. "ਸਾਧੂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੇ ਮਿਲੈ, ਤਾ ਪਾਈਐ ਗੁਣੀਨਿਧਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸਾਧੂ ਸਾਧ. ਵਿ–ਉੱਤਮ (ਸਾਧੁ) ਸੰਤ। ੨ ਉਪਕਾਰੀ ਸਾਧੁ. "ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਸਰਨਿ ਮਿਲਿ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ। ੨ ਗਿੜਵੜੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਸਰਲੀ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੬੭ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇਵੀ ਸ਼ੀ. ਪੰਡਿਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿੜਵੜੀ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਨਿਵਾਸੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਏ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਅਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਖੋਜੀ ਸਨ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਗੁਰੁਸਿਖਜਾ ਪ੍ਰਭਾਕਰ" ਅਤੇ "ਸ਼੍ਰੀਮੁਖਵਾਕਯ ਸਿੱਧਾਂਤ ਜਜੋਤਿ" ਆਦਿ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਆਪ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਹ ਹੈ:–

ਸਵੈਯਾ

ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧ ਅਬਾਧ
ਅਲੇਖ ਅਭੇਖ ਅਰੇਖ ਅਨਾਮੈ,
ਜੋ ਸਭ ਰੂਪ ਧਰੇ ਸਭ ਸੇ
ਸਭ ਮੈ ਸਮਰੂਪ ਨਹੀ ਕਛੁ ਵਾਮੈ,
ਸੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਲੈ ਦਸ ਰੂਪ
ਸੁਧਾਰਿ ਉਧਾਰਿ ਕਰੀ ਵਸੁਧਾ ਮੈ,
ਤਾਂ ਪਦ ਮੰਜੁਲ ਪੈ ਕਰਿ ਅੰਜਲਿ
ਦੰਡ ਸਮਾਨ ਕਰੂੰ ਪਰਣਾਮੈ.

ਕਬਿੱਤ

ਅਜ ਜੋ ਅਜਾਦਿ ਪ੍ਰਜ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋਪਰਾਜ ਕਰੈ
ਪ੍ਰਜਾ ਤੋ ਪ੍ਰਜਾਤਿ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰਜਾਹੀ ਪ੍ਰਜਾਤਿ ਵਰ,
ਹਰਿ ਹੀ ਜੋ ਹਰਿ ਹੋਇ ਹਰਨ ਅਹਾਰ ਪ੍ਰਦ
ਹੋਰਿ ਹਾਰੇ ਹਰਿ ਕੋ ਸੋ ਹੋਰਿਓ ਨ ਜਾਇ ਪਰ,
ਭੁਵਿ ਭਾਵਾਭਾਵ ਕੋ ਵਿਭਾਤਿ ਜੋ ਭਵਾਦਿ ਭਵ
ਭੁਵਿ ਭਵ ਭਵਿ ਪੁਨ ਭਵ ਕੋ ਪ੍ਰਭਵ ਕਰ,
ਸੋਈ ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਧਰਿ ਤਮ ਜੈਸੇ ਹਰੇ ਹਰਿ
ਹਰੇ ਭਵਬੰਧਨ ਮੈ ਬੰਧ ਕੈਸੇ ਆਗ ਹਰ.

ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੬੪ ਵਿੱਚ ਗਿੜਵੜੀ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਸਾਧੂਖੰਡਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਧੁਮੰਡਲ. ਸਾਧੁਸਮਾਜ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਲ. "ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨਰਗੁ ਬਹੁ ਭਰਿਆ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂਖੰਡਲ ਖੰਡਾ ਹੈ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਸਾਧੂਚਰਨ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣ.

ਸਾਧੂਪਾਥ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਪੰਥ. ਸਤਪਥ. ਸਨਮਾਰਗ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂਪਾਥ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਸਾਧੂ ਪੁਰਖ ਸਾਧਜਨ ਪਾਏ. (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ਉਪਕਾਰੀ ਪੁਰਖ ਉੱਤਮਜਨ ਪਾਏ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧੁ.

ਸਾਧਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਾਧਨਯੋਗਜ। ੨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਾਇਕ। ੩ ਜਿੱਤਣ ਯੋਗਜ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਗਣ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ੧੨ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਾਧਯਾ ਤੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨ. ਨਿਰੁਕਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਵਤਾ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਸਾਧਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਲਈ ਸਾਧਜ ਸੰਗਜਾ ਹੈ। ੫ ਚੇਲਾ. ਸ਼ਾਗਿਰਦ. ਜੋ ਉਸਤਾਦ ਤੋਂ ਸੁਧਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਜੋ ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਯੋਗਜ ਹੈ.

ਸਾਧ੍ਵੀ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਾਧੁ ਆਚਾਰ (ਨੇਕ ਚਲਨ) ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਸਾਧ੍ਵੀ ਪਾਇ ਕਾਲ ਬਹੁ ਕਾਲੂ."(ਨਾਪ੍) ੩ ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ। ੪ ਸਾਧਣੀ.

ਸਾਨ } ਵਿ–ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਮਾਨੰਦ. ਜੇਹਾ. "ਹੋਵੈ ਅਪਨੀ
ਸਾਂਨ } ਸਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਨਿ, ਸਾਨੂ ਅਤੇ ਸੰਨੂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਣ। ੪ ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ। ੫ ਅ. ਵਡਿਆਈ. ਅਜ਼ਮਤ. "ਸੁੱਧਤਾ ਕੀ ਸਾਨ ਹੋ." (ਅਕਾਲ) ੬ ਸ਼ੋਭਾ.

ਸਾਨਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਢਨੀ.

ਸਾਨਥ. ਸੰ. ਸਾਨਥੰ. ਵਿ–ਅਨਰਥ ਸਾਥ. ਪਾਪ ਸਹਿਤ। ੨ ਨਿਸਫਲਤਾ ਸਹਿਤ. "ਲਪਟਿਓ ਦਾਸੀ ਸੰਗਿ ਸਾਨਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸਾਨਿਧਯ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਲਾਪ. ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇੜ. "ਸੀਤ ਸਾਨਥ ਭਏ ਲੂਟਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸਾਨੱਧ. ਦੇਖੋ, ਸੰਨੱਧ.

ਸਾਨਾ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਹਿਤ. "ਪਾਇਨ ਲੋ ਸੰਗ ਸੋਨ ਕੇ ਸਾਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਨ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਘੀ. ਕੇਸ਼ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ। ੨ ਕੰਘੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦੰਦੇਦਾਰ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਿਮੀਦਾਰ ਘਾਹ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ੩ ਕੈਂਚਾ. ਮੋਢਾ. ਕੈਨ੍ਹਾ.

ਸਾਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਨੂ (ਪਾੜ) ਨਾਲ। ੨ ਪਾੜ ਵਿੱਚ। ੩ ਪਾੜ ਉੱਤੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਾਨੀ.

ਸਾਨਿਹਾ. ਸੰਨੂ (ਪਾੜ) ਦੇ. ਨਕਬ ਦੇ. "ਜਿਉ ਤਸਕਰੁ ਦਰਿ ਸਾਨਿਹਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਚੋਰ ਪਾੜ ਦੇ ਵਿੱਚ.

ਸਾਂਨਿਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਨਿਧਿ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਸਮੀਪਤਾ. ਨਜ਼ਦੀਕ (ਕੋਲ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਆਪਣੇ ਪੂਜ੍ਯ ਦੇਵ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁਚ ਜਾਣਾ.

ਸਾਨੀ. ਵਿ–ਮਿਲੀ ਹੋਈ। ੨ ਅ ਸ਼ਾਨੀ. ਦੂਜਾ। ੩ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਜੇਹਾ. ਤੁੱਲ. ਮਾਨੰਦ.

ਸਾਨੁਕੰਪ. ਅਨੁਕੰਪਾ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਸਹਿਤ.

ਸਾਨੁਕੂਲ. ਸ–ਅਨੁਕੂਲ. ਪੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਕੂਲ.

ਸਾਨੁਜ. ਸ–ਅਨੁਜ. ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਸਹਿਤ.

ਸਾਨੂੰ. ਅਸਾਂ ਨੂੰ. ਆਮਾਨ੍ .

ਸਾਨੇਹੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਨੇਹ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਸੰਦੇਸਾ. ਸੁਨੇਹਾ. "ਸਾਜਨ ਦੇਸਿ ਵਿਦੇਸੀਅੜੈ ਸਾਨੇਹੜੈ ਦੇਦੀ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਸਾਨੰਦ. ਸ–ਆਨੰਦ. ਆਨੰਦ ਨਾਲ.

ਸਾਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਡ ਅਤੇ ਸਾਂਢ.

ਸਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਸਪੰ. ਸਾਂਪ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਪ. ਸਰਾਫ. ਬਦਦੁਆ। ੩ ਗਾਲ੍ਹੀ। ੪ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. ਪ੍ਰਣ. ਸੌਂਹ.

ਸਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਸਪੰ. ਸੱਪ.

ਸਾਂਪਹੇਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਪ ਹਰਣ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲਾ. ਸਪੈਲਾ.

ਸਾਪਦ. ਵਿ–ਅਪਦਾ ਸਹਿਤ. ਮੁਸੀਬਤਜ਼ਦਾ. ਵਿਪਦਾ ਦਾ ਮਾਰਿਆ। ੨ ਸ਼ਾਪਦ. ਸ਼ਾਪ (ਸਰਾਫ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਸਾਪਨਿ } ਸੰਗਜਾ–ਸਰਪਨਿ. ਸੱਪਣ. "ਸਾ ਸਾਪਨਿ
ਸਾਪਨੀ } ਹੋਇ ਜਗ ਕਉ ਖਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਵ–ਮਾਇਆ.

ਸਾਪਰਾਧ. ਅਪਰਾਧ (ਗੁਨਾਹ) ਸਹਿਤ.

ਸਾਪੁ. ਸਪੰ. ਸੱਪ. "ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨ ਮਰਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ ਤਾੜਨ ਤੋਂ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਸਾਪੁਰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤ੍ਪੁਰੁਸ. ਉੱਤਮ ਜਨ. ਸਾਧੂ ਜਨ. "ਸਿੰਘ ਸਾਪੁਰਸ ਪਦਮਿਨੀ ਇਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਭਾਉ। ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਦੁਖ ਗਾੜ੍ਹੇ ਪਰੈ ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਆਗੈ ਪਾਉ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੭)

ਸਾਪੁਰਸਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤ੍ਪੁਰੁਸ਼ਤਾ. ਭਲਮਣਸਊ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਾਈ.

ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ } ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ।
ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਯਿਕ } ੨ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਪ੍ਰਦਾ.

ਸਾਫ. ਅ ਸ਼ਾਫ਼. ਵਿ–ਨਿਰਮਲ। ੨ ਸ਼ੁੱਧ.

ਸਾਫਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਫ਼ਹ. ਸਰਬੰਦ. ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਸਾਫੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ. "ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਅ ਸ਼ਾਫ਼ੀ. ਵਿ–ਅਰੋਗਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਸਾਫੀ ਦਿਲ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਫ਼ੀ ਦਿਲ. ਵਿ–ਸਾਫ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੁੱਧਮਨ.

ਸਾਂਬ. ਜਾਂਬਵਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਸ ਨੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਨੂੰ ਬਲ ਨਾਲ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕਰਣ ਆਦਿ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਕੇ ਫੜ ਲਿਆ. ਬਲਦੇਵ ਨੇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਤੋਂ ਆਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾਇਆ. "ਸਾਂਬ ਹੁਤੋ ਇਕ ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਬਾਲਕ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦੁਰਬਾਸਾ.

ਸਾਬਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਬਿਕਾ.

ਸਾਬਣ. ਦੇਖੋ, ਸਾਬੂਣ.

ਸਾਬਤ. ਅ ਸਾਬਿਤ. ਵਿ–ਪੂਰਾ. ਅਖੰਡ। ੨ ਕ਼ਾਇਮ। ੩ ਮਜ਼ਬੂਤ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਪੱਕਾ.

ਸਾਬਤਸੂਰਤਿ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਖੰਡ ਹੈ. ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਛੇਦਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. "ਪ੍ਰਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਪਹਿਨਣਾ ਹੈ.

ਸਾਬਤਦਿਲ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਕ਼ਾਇਮ ਹੈ.

ਸਾਬਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸਾਬਤ ਅਤੇ ਸਾਬਤਦਿਲ. "ਜਾਂਕਾ ਦਿਲ ਸਾਬਤਿ ਨਹੀਂ ਤਾ ਕਉ ਕਹਾਂ ਖੁਦਾਇ ?" (ਸ.ਕਬੀਰ)

ਸ਼ਾਬਦ. ਸ਼ਾਬ੍ਦ. ਵਿ–ਸ਼ਬਦ ਸੰਬੰਧੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਬਦ ਜਨਯ ਗਜਾਨ. ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਗਜਾਨ.

ਸ਼ਾਬਦ ਗਜਾਨ } ਸੰ. ਸ਼ਾਬ੍ਦਜ੍ਞਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ
ਸ਼ਾਬਦ ਬੋਧ } ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਰਥ ਦਾ ਗਜਾਨ. ਇਸ ਗਜਾਨ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਕਾਰਣ ਮੰਨੇ ਹਨ–
ੳ–ਆਕਾਂਛਾ, ਇੱਕ ਪਦ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੀ ਲੋੜ.
ਅ–ਯੋਗਜਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਯੋਗਜ ਸੰਬੰਧ.
ੲ–ਸੰਨਿਧਿ, ਪਦਾਂ ਦਾ ਬਿਨਾ ਅੰਤਰੇ ਮਿਲਾਪ.
ਸ–ਤਾਤਪਰਯ, ਵਾਕ੍ਯ ਅਤੇ ਵਕਤਾ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ.

ਸਾਬਦਿਕ. ਸੰ. ਸ਼ਾਬ੍ਦਿਕ. ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਵ੍ਯਾਕਰਣ) ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਸਾਬਨ. ਦੇਖੋ ਸਾਬੂਣ.

ਸਾਬਰ. ਅ ਸਾਬਿਰ. ਵਿ–ਸਬਰ (ਸੰਤੋਖ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਾਂਬਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਭਰ ੨। ੨ ਸ–ਅੰਬਰ. ਵਸਤ੍ਰ ਸਹਿਤ.

ਸਾਂਬਰੀ. ਵਿ–ਸ਼ਬਰ (ਸੰਤੋਖ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਤੋਖੀ. "ਸ਼ਬਰ ਅੰਦਰਿ ਸਾਂਬਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਤੋਖ ਵ੍ਰਿੱਤਿ.

ਸਾਂਬਲ. ਡਿੰਗ. ਨੇਜ਼ਾ.ਭਾਲਾ. ਬਰਛਾ। ੨ ਦੇਖੋ,ਸੱਬਲ.

ਸਾਂਬਾਸ ਸਾਂਬਾਸਿ ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਬਾਸ਼. ਵ੍ਯ–ਇਹ ਸ਼ੈਖ਼ ਹੈ "ਸ਼ਾਦਬਾਸ਼" ਦਾ. ਖੁਸ਼ ਰਹੋ. ਕਲ੍ਯਾਣ ਹੋ. ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. "ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਤਾ ਖਾਵਣਾ ਤਿਸੁ ਕਹੀਐ ਸਾਬਾਸਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਵਾਸੀ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਪੱਕਾ. ਮਜ਼ਬੂਤ. "ਨਗਰੁ ਵੁਠਾ ਸਾਬਾਸਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਬਾਸ.

ਸਾਂਬਾਹੀ. ਅ [illegible] ਸ਼ੁਬਹ੍. ਸੰਗਜਾ–ਤੜਕਾ, ਭੋਰ. ਭੁਨਸਾਰ. ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾ. "ਸਾਂਬਾਹੀ ਸਾਲਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਸਾਂਬਿ. ਅ ساںبِ ਵਿ–ਪਹਿਲਾ. ਪ੍ਰਥਮ.

ਸਾਂਬਿਹਾ. ਅ ساںبِہا ਪਹਿਲੀ. ਪਹਿਲਾ.

ਸਾਂਬਿਰ. ਸ਼ਬਰ (ਸੰਤੋਖ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਤੋਖੀ. ਦੇਖੋ, ਸਬਰ.

ਸਾਂਬੀ. ਅ. ਸਾਂਬੀ. ਦੇਖੋ, ਸੂਬੀ.

ਸਾਂਬੀਸ. ਦੇਖੋ, ਸਾਬਾਸ. "ਪੈਨ ਪੈਨ ਗੁਰੂ ਸਾਂਬੀਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਸਰਵ–ਈਸ਼. ਸਭ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਸਾਂਬੁਣਿ. ਦੇਖੋ, ਸਾਬੁਨਿ.

ਸਾਂਬੁਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਬੂਨ.

ਸਾਂਬੁਨਿ. ਸਾਬੂਣ ਨਾਲ. ਸਾਬੂਨ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਜਿਉ ਸਾਂਬੁਨਿ ਕਾਪਰ ਊਜਲ ਹੋਤ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਾਂਬੂਣ ਸਾਂਬੂਨ ਅ ساںبُون ਸਾਬੂਨ. ਯੂ–ਸਾਮੋਨ. ਫ੍ਰ–ਸਾਵੋਂ (Savon)ਅੰ. ਸੋਪ (Soap).ਖਾਰ ਅਤੇ ਚੰਧਿਆਈ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਵਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜ ਹੋਇ। ਦੇ ਸਾਬੂਣ ਲਈਐ ਓਹ ਧੋਇ." (ਜਪੁ)

ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਸਾਬੂਨ ਸੁਗੰਧੀਆਂ, ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਸਾਬੂਨਗਰ. ਸਾਬੂਣ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਬਨੀਗਰ.

ਸਾਬੂਰ. ਅ صبُور ਸਬੂਰ. ਵਿ–ਸਬਰ (ਸੰਤੋਖ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸਾਬੂਰ.

ਸਾਬੂਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਬਰੀ. ਸੰਤੋਖ ਵ੍ਰਿੱਤਿ.

ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਭੱਲਾ, ਤਲਵੰਡੀ ੨ ਅਤੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ.

ਸਾਭ. ਸਰਵ–ਸਭ. "ਪੂਰਨ ਭਏ ਮਨੋਰਥ ਸਾਭ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਸਾਂਭਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਯੋਜਨ. ਸੰਭਾਲਨਾ. ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ.

ਸਾਂਭਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਝੀਲ, ਜੋ ਜੋਧਪੁਰ ਅਤੇ ਜੈਪੁਰ ਰਾਜ ਦੀ ਮਿਲਵੀਂ ਹੱਦ ਉੱਪਰ ਹੈ ਅਰ ਅਜਮੇਰ ਤੋਂ ੫੩ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਹ ੨੦ ਮੀਲ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਦੋ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਤਕ ਚੌੜੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਲੂਣ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ "ਸਾਂਭਰ" ਕਹੀਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਾਕੰਭਰੀ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਾਰਾਂਸਿੰਗਾ ਮ੍ਰਿਗ. Elk.

ਸਾਂਭਵੀ. ਸੰ. ਸ਼ਾਂਭਵੀ. ਵਿ–ਸ਼ੰਭੁ (ਸ਼ਿਵ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ੩ ਤੰਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ। ੪ ਸ਼ਾਵਰ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਰਚੀ ਹੈ. "ਕਹੁ ਸਾਂਭਵੀ ਰਾਸਭਾਖਾ ਸੁਰਾਚੈਂ." (ਅਜੈ ਸਿੰਘ) ਦੇਖੋ, ਰਾਸਭਾਖਾ.

ਸਾਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਨਾਹ. ਓਟ। ੨ ਸਾਂਭ. ਸਪੁਰਦਗੀ. "ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਪਰਉ ਤੇਰੀ ਸਾਭਾ." (ਗਉ)

ਸਾਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ (ਮਨੋਰਥ) ਸਹਿਤ. ਖਾਸ ਮਤਲਬ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਾਭਿਮਾਨ. ਅਭਿਮਾਨ ਸਾਥ.

ਸਾਭੂ. ਅਬ੍ (ਬੱਦਲ) ਸਾਥ.

ਸਾਮ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸਨ. ਸ਼ਾਮਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ. "ਸਾਮ ਕਹੈ ਸੇਤੰਬਰ ਸੁਆਮੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਸਾਮਵੇਦੁ ਰਿਗੁ ਜੁਜਰੁ ਅਥਰਬਣੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸੁਲਹ. ਮਿਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਨੀਤਿ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗ. ਭਾਵ–ਸ਼ਰਣ. ਪਨਾਹ. "ਥਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸਾਮ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) "ਹਉ ਆਇਆ ਸਾਮੈ ਤਿਹੰਡੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੩ ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਾਮ ਦੇਸ ਜਹਿ ਤਹਿ ਕਰ ਗੌਨ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੪ ਵਿ–ਸ਼ਯਾਮ. ਕਾਲਾ. "ਸਾਮ ਸੁ ਘੱਟੈ." (ਗਜਾਨ) ਕਾਲੀ ਸੁੰਦਰ ਘਟਾ। ੫ ਅ شام ਸ਼ਾਮ. Syria. ਸੰਗਜਾ–ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ੪੦੦ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ੧੫੦ ਮੀਲ ਤੀਕ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੱਖਣ ਅਰਬ ਦੇ ਰੇਤਲੇ ਮੈਦਾਨ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਮੈਡੀਟੇਨੀਅਨ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ. ਦਮਿਸ਼ਕ (Damascus) ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ. "ਜਿਤਜੋ ਰੂਮ ਅਰੁ ਸਾਮ." (ਸਨਾਮਾ) ੬ ਫ਼ਾ. ਸੰਬ. ਆਥਣ. ਸੰ. ਸਾਯੰ। ੭ ਸੰ. ਸਾਮਜ. ਬਰਾਬਰੀ. ਸਮਤਾ।

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਅਟਾਰੀ.

ਸਾਮਸਜਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮਸਜਾ.

ਸਾਮਖੀ. ਸਮੇਤ ਮੱਖੀ. ਮੱਖੀ ਸਹਿਤ. "ਹੋਛੀ ਮਤਿ ਭਇਆ ਮਨੁ ਹੋਛਾ, ਗੁੜ ਸਾਮਖੀ ਖਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀਆ) ਭਾਵ–ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਲਿਆ.

ਸਾਮਗ. ਵਿ–ਸਾਮ ਵੇਦ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਾਮ (ਸ਼ਰਣ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਸਾਮਗਰੀ ਸਾਮਗਿਰੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਸੰ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਸਮ–ਅਗ੍. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਾਪਨ. ਸੰਪੂਰਣਤਾ। ੨ ਕਾਰਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ. "ਸਚ ਤੇਰੀ ਸਾਮਗਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਸਾਮਾਨ. ਵਸਤੁ.

ਸਾਮਜ. ਸਾਮਵੇਦ ਦੇ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ, ਹਾਥੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਸਾਮਦੇਵ ਗਾਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਥੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ.

ਸਾਮਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗਾ. ਅਗ੍ਰ ਭਾਗ। ੨ ਮੁਕਾਬਿਲਾ. ਟਾਕਰਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਸੰਭਾਲਨਾ.

ਸਾਮਣੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਗੇ. ਸੰਮੁਖ. "ਜਾਂ ਗੁਰੁ ਦੇਖਾ ਸਾਮਣੇ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਸ਼ਾਮਤ. ਅ شامت ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਦਸ਼ਾ. ਬਦਹਾਲੀ.

ਸਾਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮਜਤਾ.

ਸਾਮਨਾ ਸਾਮਨੇ ਦੇਖੋ, ਸਾਮਣਾ ਅਤੇ ਸਾਮਣੇ.

ਸ਼ਾਮਯਾਨਾ. ਫ਼ਾ شامیانہ ਸਾਯਬਾਨ. ਚੰਦੋਆ.

ਸਾਮਰ. ਵਿ–ਸ਼ਯਾਮਲ. ਸਾਉਲਾ. ਸਾਂਵਲਾ। ੨ ਸਮਰ (ਯੁੱਧ) ਕਰਤਾ. ਯੋਧਾ. "ਪੁਜਸੇ ਨਰਿੰਦ ਸਾਮਰੰ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਸਾਮਰਤੱਖ. ਸੰ. ਸੰਯ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਖ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ.

ਸਾਮਰਥ ਸਾਮਰਥਜ ਸੰ. ਸ਼ਾਸਮ੍ਰਥ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲ. ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਯੋਗਜਤਾ. ਲਿਆਕਤ.

ਸਾਮਲ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਮਿਲ.

ਸਾਮਲਾ. ਵਿ–ਸਾਉਲਾ. ਸ਼ਯਾਮਲ.

ਸਾਮਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਸਾਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਣ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮ। ੨ ਸਮਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਲੈ ਲੈ ਅਧਿਕ ਯੁੱਧ ਕਾ ਸਾਮਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੩ ਸਰਵ–ਉਹੀ ਵਹੀ. ਸ–ਏਵ. ਸੈਵ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Same। ੪ ਵਿ–ਸਮ–ਮਾਨ (ਵਜ਼ਨ) ਦਾ.

ਸਾਮਾਜਿਕ. ਵਿ–ਸਮਾਜ (ਸਭਾ) ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੇ. ਸਭਾ ਸੰਬੰਧੀ। ੨ ਕਿਸੇ ਜਮਾਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਾਮਾਨ. ਫ਼ਾ سامان ਸੰਗਜਾ–ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਅਸਬਾਬ। ੨ ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ."ਬਿਆਪਿਕ ਰਾਮ ਸਗਲ ਸਮਾਨ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਿਤੀ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਮਾਨਜ.

ਸਾਮਾਨਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਜਾ.

ਸਾਮਾਨਿ. ਸਮਾਨ (ਸਾਮਗ੍ਰੀ) ਨਾਲ. "ਸਪਤ ਲੋਕ ਸਮਾਨਿ ਪੂਰੀਅਲੇ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਮਾਨਜ.

ਸਾਮਾਨਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁੱਲਤਾ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰੀਅਲੇ। ੨ ਤੁੱਲਤਾ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮ. ਜੈਸੇ–ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਰੌਸ਼ਨ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਰੌਸ਼ਨ ਸਾਮਾਨਜ ਹੈ। ੩ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧਾਰਣ ਧਰਮ, ਜੈਸੇ–ਆਦਮੀ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀਯਤ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਤ੍ਵ, ਛਤ੍ਰੀ ਵਿੱਚ ਛਤ੍ਰੀਪਨ ਆਦਿ। ੪ ਵਿ–ਮਾਮੂਲੀ. ਆਮ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ.ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੁੱਲ ਰੂਪ ਗੁਣ ਆਦਿਕ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੋਵੇ,ਪਰ ਮੀਲਿਤ ਦੀ ਤਰਾਂ ਅਭੇਦਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿੰਤੁ ਭੇਦ ਬਣਿਆ ਰਹੇ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ "ਸਾਮਾਨਜ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੇਤ ਸਾਜ ਸਾਜ ਚਲੀ ਸਾਂਵਰੇ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਾਜ
ਚਾਂਦਨੀ ਮੈ ਰਾਧਾ ਮਾਨੋ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਹ੍ਵੈਗਈ.
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬੈਠਾ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਅਟਾਰੀ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ
ਬਾਣ ਵਰਖਾਵੈ ਵੈਰੀ ਜਾਨੈ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਹੈ.*

ਸਾਮਾਨਜਾ. ਸੰ ਸੰਗਜਾ–ਵੇਸ਼ਜਾ, ਜੋ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨ (ਸਾਧਾਰਣ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ.

ਸਾਮਾਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਭਾਲਨ. ਖਬਰਦਾਰੀ ਕਰਨੀ। ੨ ਸਮਰਣ. ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ. ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ. "ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਸਾਮਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸਾਮਿਖ. ਆਮਿਸ਼ (ਮਾਸ) ਸਹਿਤ. ਜਿਵੇਂ–ਸਾਮਿਸ਼ ਸ਼੍ਰਾੱਧ.†

ਸ਼ਾਮਿਲ. ਅ شامِل ਵਿ–ਸੰਮਿਲਿਤ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਮਿਲ. ਸ਼ਮੀ (ਜੰਡੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਜੰਡੀ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸਾਮੀ. ਸਰਵ–ਉਹੀ. ਵਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮਾ ੩। ੨ ਵਿ–ਸ਼ਰਣਾਗਤ. ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ. "ਸਭ ਹੈ ਤਬ ਸਾਮੀ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਅਸਾਮੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ .

ਸਾਮੀਤ. ਅ صَمِیت ਸ਼ਿੱਮੀਤ. ਮੌਨ. ਖਾਮੋਸ਼। ੨ ਅ سمیت ਸਮੀਤ਼. ਲੜੀ. ਸੁਣੀ. ਤੁਕਾਂਤ ਮਿਲਦੇ ਛੰਦ ਦੇ ਪਦ.

ਸਾਮੀਪਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੀਪਤਾ. ਹਾਜਿਰੀ.

ਸਾਮੁਹੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ. ਅਗ੍ਰ ਭਾਗ ਮੇਂ. ਅੱਗੇ ਵੱਲ.

ਸਾਮੁਦ੍. ਵਿ–ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਾਮੁਦ੍ਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁਦ੍ ਲਿਖੀ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਉਹ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰੇਖਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਫਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲੀ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਸਾਮੁਦ੍ਰਿਕ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. Palmistry। ੨ ਸਮੁੰਦਰੀ ਲੂਣ.

ਸਾਮੁਦ੍ਰਣੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

* ਉੱਪਰਲੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਉਤ੍ਪ੍ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਸੰਭ੍ਰਮ ਅਲੰਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਕਰ ਹੈ.

† ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਮਾਸ ਦੇਣਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਮਨੁਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੩, ਸ਼ ੨੬੮ ਤੋਂ ੨੭੧. ‡ ਉਹ ਸ਼ਰਾੱਧ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਾਮੁਦ੍ਰਿਕ. ਵਿ–ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਮੁਦ੍ਰਕ ੧.

ਸਾਮੰਤ. ਸੰ. ਸਾਮਨ੍ਤ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੱਦ ਪਾਸ ਮਿਲਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ ਸਾਵੰਤ। ੨ ਜਿਲੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਮੰਛਲਪਤੀ। ੪ ਵਡੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਜਰਾਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੫ ਬਹਾਦੁਰ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਸਮੰਤ.

ਸਾਮਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮ ਭਾਵ. ਬਰੋਬਰੀ. ਤੁੱਲਤਾ. "ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਕੀ ਸਾਮਜ ਅਵਸਥਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਮਜ. ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਿ. ਦਿਲ ਦਾ ਟਿਕਾਉ.

ਸਾਮਜਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਤਾ. ਬਰੋਬਰੀ. ਤੁੱਲਤਾ.

ਸਾਮ੍ਰਾਜ ਸਾਮ੍ਰਾਜ੍ਯ ਸੰ. ਸਾਮ੍ਰਾਜ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ. ਸਮ੍ਰਾਟਪਨ. ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ। ੨ ਉਹ ਰਾਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਹੁਤ ਦੇਸ ਹੋਣ.

ਸਾਯ. ਦੇਖੋ, ਸਾਇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਝ. ਸ਼ਾਮ। ੩ ਤੀਰ. ਬਾਣ.

ਸ਼ਾਯਸ੍ਤਗੀ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਯਸ੍ਤਗੀ ਲਿਆਕਤ. ਯੋਗਤਾ.

ਸ਼ਾਯਸ੍ਤਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਯਸ੍ਤਹ ਲਾਇਕ. ਯੋਗ.

ਸਾਯਹ. ਛਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਯਾ.

ਸਾਯਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ. ਬਾਣ. "ਸਾਯਕ ਪ੍ਰਹਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਯਕ. ਵਿ–ਸੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਅ ਸ਼ਾਯਕ਼ ਸ਼ੌਕ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਾਯਣ. ਦੇਖੋ, ਸਾਯਣਾਚਾਰਯ.

ਸਾਯਣਾਚਾਰਯ. ਮਾਯਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸਰਵਗ੍ਯ ਦਾ ਚੇਲਾ ਇੱਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਵਡਾ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਚੌਦਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਯ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਹ ਵਿਜਯਨਗਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਬੁੱਕਾਰਾਯ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਸਾਯਣ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਹੋਕੇ ਸ਼੍ਰਿੰਗੇਰੀ ਮਠ ਦਾ ਮਹੰਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾਉਂ ਵਿਦ੍ਯਾਰਣ੍ਯ ਰਖਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦਾ ਸਨ ੧੩੮੭ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਸਾਯਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਇਤ. "ਯਾਦ ਖੁਦਾ ਰਾਖੋ ਹਰ ਸਾਯਤ." (ਨਾਪ੍) ਹਰ ਵੇਲੇ.

ਸ਼ਾਯਦ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਯਦ ਵਸ–ਚਾਹੀਏ. ਲੋੜੀਏ। ੨ ਕਦਾਚਿਤ। ੩ ਖਬਰੇ ਅਜੇਹਾ ਹੋਵੇ.

ਸਾਯਬਾਨ. ਫ਼ਾ ਸਾਯਬਾਨ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਦੋਆ. ਛਾਯਾਵਾਨ.

ਸਾਯਰ. ਸਾਗਰ. ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਇਰ। ੨ ਅ ਸਾਯਰ ਕੁੱਲ. ਤਮਾਮ। ੩ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸ਼ਾਅ਼ਰ. ਕਵੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਇਰ ੪.

ਸਾਯਰੀ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਯਰੀ ਸੰਗਜਾ–ਕਵਿਤਾ. ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ.

ਸਾਯਲ. ਅ ਸਾਯਲ ਵਿ–ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਹਿਣ (ਪ੍ਰਵਾਹ) ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਸਾਯਲ.

ਸਾਯਾ. ਫ਼ਾ ਸਾਯਹ ਸੰਗਜਾ–ਛਾਯਾ। ੨ ਪਨਾਹ. ਓਟ. ਰਖਜਾ.

ਸ਼ਾਯਾਂ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਾਯਾਂ ਵਿ–ਲਾਇਕ. ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਮੁਨਾਸਿਬ. ਉਚਿਤ। ੩ ਸ਼ਜਦਾ ਹੋਇਆ. ਫਬਦਾ.

ਸਾਯੁਜ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਸਾਜੁੱਜ.

ਸਾਯੁਧ. ਵਿ–ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਸਹਿਤ. ਹਥਿਆਰਬੰਦ. "ਅਬ ਸਾਯੁਧ ਗੁਰੁ ਹੋਵਹਿ ਆਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਾਯੰਕਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਝ. ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਦਰ. ਮੁੱਲ. "ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਸਾਰ ਸੋਈ ਜਾਣੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੩) "ਜੋ ਜੀਐ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ। ਤਿਸ ਸਿਉ ਕਿਛੁ ਨ ਕਹੀਐ ਅਜਾਣੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਾਤ੍ਰ. ਪ੍ਰਮਾਣ. ਭਰ. "ਨਹਿ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲਸਾਰ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਖਬਰਦਾਰੀ. ਸੰਭਾਲ. "ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਸਭਨਾ ਕਰਦਾ ਸਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਜੇ ਕੋ ਭੁਬੈ, ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਸਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੪ ਵਿ–ਸਾਵਧਾਨ. ਖਬਰਦਾਰ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਧ. ਸਮਾਚਾਰ. ਖਬਰ. "ਜੇ ਹੁਕਮ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਘਰ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈ ਆਵਾਂ." (ਜਸਾ) ੬ ਸਾਲ ਬਿਰਛ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। ੭ ਸੰ. ਲੋਹਾ. ਫੌਲਾਦ. "ਅਸਿੰਘ ਸੂਰ ਮੁਹ ਭਖ ਸਾਰ." (ਜਪੁ) "ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਬਜੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੮ ਜਲ। ੯ ਮੱਖਣ। ੧੦ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੧੧ ਬਲ। ੧੨ ਨਿਆਉਂ. ਇਨਸਾਫ. "ਕਰਣੀ ਉਪਰਿ ਹੋਵਗਿ ਸਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੧੩ ਪਵਨ। ੧੪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੧੫ ਧਰਮ। ੧੬ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਰਸ। ੧੭ ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. "ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਸਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੧੮ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਅੱਛਾ ਅਥਵਾ ਬੁਰਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਧਕੇ ਹੋਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਦੂਜਾ ਸਾਰ ਹੋਵੇ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ "ਸਾਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਿਂ ਉਤਰੋਤਰ ਹੈ ਅਧਿਕਾਈ,
ਅਲੰਕਾਰ ਸੋ ਸਾਰ ਕਹਾਈ. (ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਦੁਲੱਭ ਹੈ ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰਿ ਆਵੈ ਵਾਰੀ,
ਉੱਤਮਜਨਮ ਦੁਲੱਭ ਹੈ ਇਕਵਾਕੀ ਕੋਜ਼ਮਾ ਵਿਚਾਰੀ,
ਦੇਹ ਅਰੋਗ ਦੁਲੱਭ ਹੈ ਭਾਗਠ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਿਤਕਾਰੀ,
ਸਾਧੂਸੰਗ ਦੁਲੱਭਹੈ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖਫਲ ਭਗਤਿ ਪਿਆਰੀ. (ਭਾਗੁ)

ਮਿਸ਼ਰੀ ਤੇ ਮਧੁ ਮਧੁਰ ਹੈ ਮਧੁ ਤੇ ਸੁਧਾ ਮਹਾਨ,
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਬਾਨੀ ਸੁਧਾ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਯ ਮੀਠੀ ਜਾਨ.
੧੯ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਲਲਿਤ-ਪਦ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੬ ਅਤੇ ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਬਿੱਤਿ ਵਾਰ ਨਾ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ, ਰੁੱਤਿ ਮਾਹੁ ਨਾ ਕੋਈ,
ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ, ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ,
ਕਿਵਕਰਿ ਆਖਾਕਿਵਸਾਲਾਹੀ, ਕਿਉਵਰਨੀਕਿਵਜਾਣਾ,
ਨਾਨਕ ਆਖਣਿ ਸਭਕੋ ਆਖੈ, ਇਕ ਦੂ ਇੱਕ ਸਿਆਣਾ. (ਜਪੁ)*

(ਅ) ਵਰਣ ਵ੍ਰਿੱਤ 'ਸਾਰ' ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਇੱਕ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਾਪ। ਤਾਪ। ਗਜਾਨ। ਧਜਾਨ ॥

੨੦ ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣਾ। ੨੧ ਫ਼ਾ ਸਾਰ ਊਂਟ. ਸ਼ੁਤਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਬਾਨ। ੨੨ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ.

ਸਾਰਸ. ਵਿ–ਸਰ (ਤਾਲ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਕੂੰਜ ਜੇਹਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਜਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਰਕਤਾਕ. Ardia Sibirica. ੩ ਕਮਲ. "ਫੂਲ ਰਹੇ ਸਰ ਸਾਰਸ ਸੁੰਦਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਸ਼ਹਿਤ ਰਸ ਦੇ ਹੈ. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਛੱਪਯ ਛੰਦ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ.

ਸਾਰਸ੍ਵਤ. ਸੰ. ਸਾਰਸ੍ਵਤ. ਵਿ–ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. ਇਸ ਅੱਲ ਪੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਉਂ ਆਖਦੇ ਹਨ– ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਜਦ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਦ ਕੁਝ ਗਰਭਵਤੀ ਛਤ੍ਰਾਣੀਆਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲੁਕੀਆਂ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਢੂੰਡਦਾ ਹੋਇਆ ਉੱਥੇ ਪਹੁਚਿਆ. ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਘਰ ਕੋਈ ਛਤ੍ਰਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਜੋ ਸਾਡੇ ਘਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹਨ ਸਭ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀਆਂ ਹਨ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀਆਂ ਹਨ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਕੱਚੀ ਰੋਟੀ ਖਾਓ. ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕੱਚੀ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਛਤ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸਾਰਸ੍ਵਤ ਹੋਏ.

ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਦਧੀਚਿ ਰਿਖੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਪ ਕਰ ਰਹਿਆ ਸੀ, ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਤਪ ਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ "ਅਲੰਬੁਸਾ" ਅਪਸਰਾ ਭੇਜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਵੀਰਯ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਸ੍ਵਤ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਸੀ।

*ਦੇਖੋ, ਉਗਾਹਾ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

੨ ਇੱਕ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਅਨੁਭੂਤਿ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਕਹੂੰ ਸ਼੍ਰਿੰਧਿਕਾ ਚੰਦ੍ਰਕਾ ਸਾਰ-ਸੁਤੋਯੰ." (ਅਜੈ ਸ਼੍ਰਿੰਘ)

ਸਾਰਸੁਤੀ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਇਮ ਬੇਦ ਉਚਾਰਤ ਸਾਰ-ਸੁਤੀ." (ਅਕਾਲ)

ਸਾਰਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਸ੍ਵਤ.

ਸਾਰਸ੍ਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਣ ਵਾਲੇ. "ਸਾਰਸ੍ਵਤੀ ਹ੍ਵੈ ਚਲੇ ਇਕਠੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨) ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਰੁਆਮਲ" "ਰੁਆਮਲ" "ਰੁਆਲਾ" "ਰੁਆਮਲ" ਅਤੇ "ਰੁਆਲ" ਇਸੇ ਛੰਦ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਰ, ਸ, ਜ, ਜ, ਭ, ਗ, ਲ. ।ऽ, ।ऽ, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ।, ऽ, ।. ਅੱਠ ਅਤੇ ਨੌ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦੇਸ ਦੇਸਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਸਿਖਵੰਤ ਹੈਂ ਦਿਜ ਏਕ,
ਬਾਨ ਔਰ ਕਮਾਨ ਕੀ, ਬਿਧਿ ਦੇਤ ਆਨ ਅਨੇਕ. ××
(ਰਮਾਵ)

ਸਾਰਕ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਿਕਾ.

ਸਾਰ ਕੁਟਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ. ਨਦੀ। ੨ ਗੰਗਾ। ੩ ਅੰਨਕੂਟ ਦਾ ਸਾਰ. ਬਲ. "ਤੂੰਤੋ ਸਾਰ ਕੁਟਾਨ ਕਰਕੈ ਸੁਹਾਯੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਸਾਰਖਾ. ਵਿ–ਸਰੀਖਾ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਜੇਹਾ. "ਤੇ ਘਰ ਮਰਹਟ ਸਾਰਖੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਸਾਰਖਜਾਤਾ. ਸੱਚ ਆਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਤ੍ਯਵਾਦੀ.

ਸਾਰਗ. ਸਾਰਗਜਾਤਾ। ੨ ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰੰਗ ੩੭.

ਸਾਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰੰਗ ੩੭.

ਸਾਰਗਪਾਣਾ ਸਾਰਗਪਾਣੀ ਸਾਰਗਪਾਨ ਸੰ. ਸ਼ਾਰ੍ਙ੍ਗਪਾਣਿ–ਸਾਰੰਗਪਾਣਿ. ਵਿ–ਸਾਰੰਗ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ. ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਨੂੰ ਜੋ ਪਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਸਭ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਹੈ. "ਧਿਆਵਹਿ ਜੀਅ ਜੰਤ ਹਰਿ ਸਾਰਗਪਾਣਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਰ੍ਙ੍ਗਪਾਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਦਾ ਬਣਿਆ ਧਨੁਸ਼ ਹੈ. "ਕੁਲ ਜਨ ਮਧੇ ਮਿਲਿਓ ਸਾਰਗਪਾਨ ਰੇ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਕੁਲ ਮੱਧੇ ਜਨਮਿ ਲਿਓ ਸਾਰੰਗਪਾਣਿ ਨੇ.

ਸਾਰਗੀਤ ਸਾਰਗੀਤਾ ਦੇਖੋ, ਸਪਤਸਲੋਕੀ ਗੀਤਾ. "ਸਾਰਗੀਤ ਲਖ ਭਾਗਵਤ." (ਭਾਗੁ)

ਸਾਰਣ. ਸੰ. ਫੈਲਾਉਣ (ਪਸਾਰਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ. "ਚੋਥੋ ਏਕ ਸਾਰਣ ਸੁਮੰਤ੍ਰ ਮੈ ਪ੍ਰਵੀਣ ਕਹਜੈ." (ਹਨੂ) ੩ ਮੱਖਣ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣਾ.

ਸਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ. ਨਿਬਾਹੁਣਾ. "ਕਿਛੁ ਭੀ ਖਰਚੁ ਤੁਮਾਰਾ ਸਾਰਉ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) "ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਾਰਾ ਸਾਰੇ ਸੁਆਰਥ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਚਲਾਉਣਾ. "ਆਪੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਾਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. "ਸਹਜਿ ਸੁਖ ਸਾਰਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੪ ਫੈਲਾਉਣਾ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੫ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਬਖਾਨ ਕਰਨਾ. "ਸਦਾ ਗੁਣ ਸਾਰਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) "ਆਠ ਪਹਿਰ ਗੁਣ ਸਾਰਦੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤੁਧ ਪਹਿ ਸਾਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੬ ਪਾਉਣਾ. ਭਾਲਨਾ. "ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਸਾਰਿਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੭ ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣੁ.

ਸਾਰਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਗਿਣਨਾ। ੨ ਤੁੱਲਤਾ (ਮੁਕਾਬਲਾ) ਕਰਨਾ। ੩ ਪਰੀਖਜਾ ਕਰਨਾ। ੪ ਯਾਦ ਕਰਨਾ.

ਸਾਰਤ. ਅ ਇਸ਼ਾਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਤ. ਇਸ਼ਾਰਾ. ਸੈਨਤ. "ਦੇਇ ਬੁਝਾਰਤ ਸਾਰਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸਾਰਥ. ਸੰ. ਸਾਰ੍ਥ. ਵਿ–ਅਰਥ (ਧਨ) ਸਹਿਤ. ਧਨੀ। ੨ ਬਾਅਯਨੀ. ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸਹਿਤ. "ਆਖਯ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਾਗਭਰੀ ਸੁਭ ਤੇਰਾ। ਸਾਰਥ ਭਾਗਭਰੀ ਅਬਹੇਰਾ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਵੈਸ਼ਨਸਭਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਸਾਥ. ਨਾਲ। ੫ ਪ੍ਰਯੋਜਨ (ਮਤਲਬ) ਸਹਿਤ.

ਸਾਰਥਕ. ਸੰ. ਸਾਰ੍ਥੱਕ. ਵਿ–ਸਫਲ. ਲਾਭਦਾਇਕ। ੨ ਅਰਥ (ਮਾਯਨੇ) ਸਹਿਤ.

ਸਾਰਥਿ } ਸੰਗਜਾ–ਰਥਵਾਹੀ. ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.
ਸਾਰਥੀ }

ਸੂਤ. "ਸਾਰਥੀ ਆਪਨ ਕੋ ਕਹਿਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਾਰਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦਾ. "ਸਾਰਦ ਚੰਦ ਸੰਪੂਰਨ ਬਦਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਾਰਦਾ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਸੇਵਕ ਤੇਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਸ਼ਰਦਵਤ. ਅਹਲ੍ਯਾ ਦਾ ਪਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੌਤਮ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਅਤ੍ਰਿ ਪਰਾਸਰ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਵਜਾਸ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿਤੇ ਮੁਨਿ ਭਾਏ." (ਦੱਤਾਵ) ੫ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਵੀਣਾ ਦੀ ਡੰਡੀ. "ਅਨੁ ਪਵਨ ਦੁਇ ਤੂੰਬਾ ਕਰੀ ਹੈ, ਜੁਗ ਜੁਗ ਸਾਰਦ ਸਾਜੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੋ ਤੂੰਬੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਜੋ ਸੁਖਮਨਾ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀਣਾ ਦੀ ਡੰਡੀ ਹੈ.

ਸਾਰਦਸਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਣਾ, ਜੋ ਸ਼ਾਰਦਾ (ਸਰਸ੍ਵਤੀ) ਦਾ ਵਾਜਾ ਹੈ.

ਸਾਰਦਾ. ਵਿ–ਸਾਰਦਾਇਕ. ਸਾਰ (ਤਤ੍ਵ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ–ਸ਼ਾਰਦਾ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਸਦਾ ਸਾਰਦਾ ਸਾਰਦਾ ਸਰਦ ਚੰਦ ਮਾਨਿੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੩੪। ੪ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲਿਪਿ (ਲਿਖਿਤ).

ਸਾਰਦੂਲ. ਸੰ. ਸ਼ਾਰ੍ਦੂੱਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਸ਼ਰੀ. ਸ਼ੇਰ ਬਬਰ. (Lion). "ਕਿਧੌਂ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਸਾਰਦੂਲੰ ਅਰੁੱਝੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਸਿੰਘ (ਸਿੰਹ) Tiger ਹੈ. "ਗਊ ਕਉ ਚਾਰੇ ਸਾਰਦੂਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਜਾਲਿਮ ਰਖਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਪੰਛਿਨ ਮੇ ਹੰਸ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜਨ ਮੇ ਸਾਰਦੂਲ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘ। ੨ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦੂਤ। ੩ ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ। ੪ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ। ੫ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੩.

ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਵਿਕ੍ਰੀੜਿਤ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਮ, ਸ, ਜ, ਸ, ਤ,ਤ, ਗ. ऽऽऽ, ।ऽ, ।ऽ, ।ऽ, ऽऽ, ऽऽ, ऽ. ਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸ਼ਾਟਕ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਹੈਵੈ ਨਾ ਗੁਣਿਮਾਨ ਗ਼ਜਾਨ ਚਰਚਾ,
ਭਾਵੈ ਨਹੀ ਚਿੱਤ ਕੋ,
ਭਾਵੇਂ ਸਕ੍ਰ ਸਮਾਨ ਰਾਜਪ੍ਰਭੁਤਾ,
ਕੀਜੈ ਕਹਾਂ ਚਿੱਤ ਕੋ ? ×××

ਸਾਰਧ. ਸ–ਅਧੰ. ਅੱਧੇ ਸਹਿਤ. ਭੇਦ ਆਦਿਕ.

ਸਾਰਧਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮ ਮੁਕਤ.

ਸਾਰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਣ. ਪਨਾਹ. "ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਤੁਮ ਸਾਰਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਵਣ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਰਣ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣ ੨.

ਸਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣਾ। ੨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ. ਅਰਜ ਕਰਨਾ. "ਸੂਖ ਦੂਖ ਇਸੁ ਮਨ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਤੁਮਹੀ ਆਗੈ ਸਾਰਨਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਾਰਬ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਬਭੌਮ ਅਤੇ ਸਾਰਵ.

ਸਾਰਬਭੂਮ } ਸੰ. ਸਾਰ੍ਵੱਭੌਮ. ਵਿ–ਸਾਰੀ ਭੂਮਿ
ਸਾਰਬਭੌਮ } (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਮਹਾਰਾਜਾ. "ਸਾਰਬਭੂਮ ਸਰਨ ਜਿਹ ਪਰਨਾ." (ਨਾਪ੍) "ਸਾਰਬਭੌਮ ਯਥਾ ਨਰਨਾਯਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਾਰਬਾਨ. ਫ਼ਾ ਸਾਰਬਾਨ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰ (ਊਂਟ) ਵਾਲਾ. ਸ਼ੁਤਰਬਾਨ. ਉੱਠ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਾਰਭੂਤ. ਵਿ–ਸਾਰਰੂਪ. ਨਿਚੋੜ. ਲੁੱਬੇਲ੍ਬਾਬ. "ਸਾਰਭੂਤ ਸਤਿ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ, ਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਤਤ੍ਵਰੂਪ.

ਸਾਰਮੌਰ. ਵਿ–ਸਰਮੌਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਰਮੌਰ. "ਨਗਰ ਪਾਂਵਟਾ ਬ੍ਰਹੁ ਬਸੈ ਸਾਰਮੌਰ ਕੋ ਦੇਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੧)

ਸਾਰਵ. ਸੰ. ਸ਼ਾਰ੍ਵ. ਵਿ–ਸ਼ਰ੍ਵ (ਸਭ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਰ੍ਵ (ਸ਼ਿਵ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ.

ਸਾਰਵਤੀ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ-ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਤਿੰਨ ਭਗਣ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ. ਉਦਾਹਰਣ–
ਗਜਾਨ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀ ਜਿਨ ਕੋ,
ਕਜਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ? ×××

ਸਾਰਵਭੌਮ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਬਭੌਮ.

ਸਾਰਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਬਾਨ। ੨ ਸਾਰ ਵਾਲਾ.

ਸਾਰਾ. ਵਿ–ਪੂਰਾ. ਸਰਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਰ। ੩ ਸਾਲਾ. ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰੋ.

ਸਾਰਾਸਾਰ. ਸਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਰ. "ਸਾਰਾਸਾਰ ਲਖਾਵੈ ਜਬੈ." (ਨਾਪ੍)

ਸਾਰਾਗੜ੍ਹੀ. ਕੋਹਾਟ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਕਿਲ੍ਹਾ ਲਾਕਹਾਰਟ (Lockhart) ਤੋਂ ਡੇਢਕ ਮੀਲ ਪਰੇ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਗੜ੍ਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਜੰਗ ਤੀਰਾ ਵਿੱਚ ੧੨ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੯੭ ਨੂੰ ਪਲਟਨ ੩੬ ਸਿੱਖ ਦੇ ੨੧ ਸਿੰਘ ਹਜਾਰਾਂ ਅਫਰੀਦੀਆਂ ਤੋਂ ਘਿਰਕੇ ਭੀ ਕਾਇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸਦਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਅਫਰੀਦੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦੋ ਸੌ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫੱਟੜ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਲ੍ਹਾ ਲਾਕਹਾਰਟ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਰਤਿਮੰਦਿਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ.

ਸਾਰਾਨ. ਵਿ–ਸ਼ਰਣਾਗਤ. "ਦਾਸਦਾਸਰੋ ਸੰਤਹ ਕੀ ਸਾਰਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਨਜ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰੌਨ. ਅੰਨ ਦਾ ਸਾਰ.

ਸਾਰਾਬ. ਵਿ–ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ. "ਰੰਗੋ ਰੰਗ ਸ਼ਾਰਾਬ." (ਰਾਮਾਵ) ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਰੰਗ (ਲਾਲ) ਵਿੱਚ ਰੰਗੋ.

ਸਾਰਿ. ਸਾਰਕੇ. ਵਿਤਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣਾ. "ਸਭ ਆਪਨ ਅਉਸਰ ਚਲੈ ਸਾਰਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਆਪਣਾ ਵੇਲਾ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਸਭ ਚਲੇ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਰਿ. ਚੌਪੜ ਅਤੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਨਰਦਾਂ ਅਤੇ ਮੁਹਰੇ ਰੱਖਕੇ ਖੇਡੀਦਾ ਹੈ. "ਆਪੈ ਸਾਰਿ ਆਪ ਹੀ ਪਾਸਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਨਰਦ, ਭਾਲਨਾ ਅਤੇ ਮੁਹਰਾ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰ ਦਾ ਬੰਦ. ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਤੰਦ ਦਾ ਬੰਧਨ, ਜੋ ਸਾਜ ਉੱਤੇ ਸੁਰ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਸਾਰਿਆ ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਭਾਲ. ਖਬਰਦਾਰੀ. "ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਵਸਿ ਤੇਰੈ, ਸਗਲ ਤੇਰੀ ਸਾਰਿਆ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਾਰਿਕ } ਸੰ. ਸ਼ਾਰਿਕਾ.* ਸੰਗਜਾ–ਮੈਨਾ. "ਚੋਂਚ
ਸਾਰਿਕਾ } ਪਸਾਰ ਰਹੇ ਸਿਸੁ ਸਾਰਿਕ ਜੈਸੇ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਇਹ ਵਤਸ ਸਾਰਿਕਾ ਮੁਖ ਪਸਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੂਤੀ. ਵਿਚੋਲਨ.

ਸਾਰਿੰਗ. ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰੰਗ ੧. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰਿੰਗ ਕਉ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਨਾਨਕ ਚਾਤ੍ਰਕ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਰੂਪ ਜਲ (ਸ੍ਵਾਤਿਬੂੰਦ) ਦੇਹ.

ਸਾਰਿੰਗਧਰ } ਦੇਖੋ, ਸਾਰਗਪਾਣੀ. "ਸਾਰਿੰਗਧਰ
ਸਾਰਿਗਪਾਣਿ } ਭਗਵਾਨ ਬੀਠੁਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ
ਸਾਰਿੰਗਪਾਣੀ } ਮ: ੫) "ਚਿਰੁ ਹੋਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰਿੰਗ-
ਸਾਰਿਗਪਾਨਿ } ਪਾਣੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਨਟਵਟ
ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ } ਖੇਲੈ ਸਾਰਿਗਪਾਨਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)
(ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਭਜਲੇਹਿ ਰੇ ਮਨ, ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ." ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਰੰਗ ੮, ੯ ਅਤੇ ੧੦

ਸਾਰਿੰਗਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰੰਗ (ਧਨੁਖ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਖੜਗ. ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕਮਾਣ ਕੱਟ ਦੇਈਦੀ ਹੈ. "ਸ੍ਰੈਫ ਸਰੋਹੀ ਸਤ੍ਰੁਅਰਿ ਸਾਰਿੰਗਾਰਿ ਜਿੱਹ ਨਾਮ." (ਸਨਾਮਾ)

ਸਾਰੀ. ਵਿ–ਸਰਵ. ਪੂਰੀ। ੨ ਸਾਰ ਰੂਪ. "ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਮਤਿ ਸਾਰੀ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਕਥਨ (ਬਯਾਨ) ਕੀਤੀ. "ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ਏਹ ਗਲ ਸਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰ. ਸੁਧ. ਖਬਰ. "ਅਪਨੀ ਇਤਨੀ ਕਛੂ ਨ ਸਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ, ਸਾਰਿ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਤੁਮ ਚਉਪੜ ਸਾਜਹੁ ਸਤਿ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਸਾਰੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਆਪੇ ਪਾਸਾ ਆਪੇ ਸਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੬ ਬਾਜੀ. ਖੇਲ. "ਸਾਰੀ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਕੀ." (ਸ.ਕਬੀਰ) ੭ ਸਾੜ੍ਹੀ. ਓਢਨੀ. "ਭਾਰੋ ਸਾਰੀ ਨੀਲ ਕੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੬) "ਸੇਤ ਧਰੇ ਸਾਰੀ ਬ੍ਰਿਖਭਾਨੁ ਕੀ ਕੁਮਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੮ ਸਾਲੀ. ਬਹੂ ਦੀ ਭੈਣ. "ਨਹੀ ਸਸੁਰਾਲ ਸਾਸ ਸਸੁਰਾ ਔ ਸਾਰੋ ਸਾਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਰਾਮੋ ਲਗਤ ਹੁਤੀ ਗੁਰੁ ਸਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਇ ਪਿਖਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਭ ਸਾਲੀਆਂ ਨੇ ਆਕੇ ਦੇਖਿਆ। ੯ ਸਾਰਿਕਾ. ਮੈਨਾ.

ਸਾਰੀਬੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਥੀ। ੨ ਸਾਰਥਜ. ਰਖਵਾਹੀ-ਪੁਣਾ। ੩ ਸਾਬੰਤਾ. ਸਫਲਤਾ. ਕਾਮਯਾਬੀ.

ਸ਼ਾਰੀਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਰੀਰ (ਦੇਹ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵ। ੩ ਵਜਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਵੇਦਾਂਤਸੂਤ੍ਰ.

ਸ਼ਾਰੀਰਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਰੀਰ (ਦੇਹ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਦੁੱਖ ਆਦਿ. ਜਿਸਮਾਨੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਸ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤਸੂਤ੍ਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਭਾਸ਼ਯ.

ਸਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰ.

ਸਾਰੂਪ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾਨਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਉਪਾਸਨਾ-ਮਤ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁਕਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਪਾਸਜ ਜੇਹਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ.

ਸਾਰੇ. ਸਾਰਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣਾ, ਸਾੜਨਾ ਅਤੇ ਲੁੜਿ.

ਸਾਰੋ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਾ। ੨ ਸਾਲਾ. ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਭਾਈ. "ਸਸੁਰਾ ਔ ਸਾਰੋ ਸਾਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਸਾਰੰਗ. ਸੰ. ਸ਼ਾਰਙ੍ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਰ (ਚਿਤਕਬਰਾ–ਭੱਬਖੜਬਾ) ਹੈ ਅੰਗ ਜਿਸ ਦਾ. ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੨ ਹਰਿਣ. ਕਾਲਾਮ੍ਰਿਗ, ਜੋ ਉੱਪਰੋਂ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਹੇਠੋਂ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਅਬਲਕ ਘੋੜਾ। ੪ ਹਾਥੀ. "ਸਾਰੰਗ ਜਿਉ ਪਗ ਧਰੈ ਠਿਮਿ ਠਿਮਿ."(ਵਡ ਮ: ੧) ੫ ਭੌਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ। ੬ ਮੋਰ। ੭ ਵਿ–ਭੱਬਖੜੱਬਾ. ਚਿੱਟੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੮ ਸੰ. ਸ਼ਾਰ੍ਙ. ਸਿੰਗ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੯ ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਗ ਦਾ ਬਣਿਆ ਧਨੁਖ. ਉਹ ਕਮਾਨ, ਜੋ ਸਿੰਗ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਜੋੜਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।* ੧੦ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਧਨੁਖ। ੧੧ ਅਦਰਕ. ਆਦਾ। ੧੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਰ੍ਙ।† ਛਤ੍ਰ. ਛਤਰ। ੧੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਵਾਜਾ। ੧੪ ਹੰਸ। ੧੫ ਵਸਤ੍ਰ। ੧੬ ਕਾਮਦੇਵ। ੧੭ ਕੋਸ਼। ੧੮ ਸੁਵਰਣ. ਸੁਇਨਾ। ੧੯ ਭੂਖਣ. ਗਹਿਣਾ। ੨੦ ਕਮਲ। ੨੧ ਸ਼ੰਖ। ੨੨ ਚੰਦਨ। ੨੩ ਕਪੂਰ। ੨੪ ਫੁੱਲ। ੨੫ ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ। ੨੬ ਬੱਦਲ। ੨੭ ਸ਼ੇਰ। ੨੮ ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰਿ। ੨੯ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੩੦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੋਸ਼ਨੀ। ੩੧ ਦੀਵਾ. "ਸਾਰੰਗ ਮਾਹਿ ਪਤੰਗ ਪਰੈ ਨ ਡਰੈ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੩੨ ਆਕਾਸ਼। ੩੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩੪ ਸੂਰਜ। ੩੫ ਵੱਡੂ। ੩੬ ਪਰਬਤ। ੩੭ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਕਾਫੀ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਸਾੜਵ‡ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਸਾਰੰਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੋਪਹਿਰਾ (ਮਧ੍ਯਾਨ) ਹੈ. ਸਾਰੰਗ ਵਿੱਚ ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ,

* ਸ਼ਾਰਿਕਾ (ਸ਼ਾਰਿਕਾ) ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

* ਯਜੁਰ੍ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਧਨੁਖ ਦੀ ਸ਼ਾਰੰਗ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਢੇ ਤੀ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਹੋਵੇ ਅਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦਲ (ਖ਼ਮ) ਹੋਣ. ਇਹ ਧਨੁਖ, ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਵਾਰ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

† ਇਸ ਦੀ ਵ੍ਯੁਤਪੱਤੀ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਅੰਗ ਵਾਲੀ ਹੈ. ਬਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਭੱਬਖੜੱਬਾ ਹੈ.

‡ ਔੜਵ ਸਾੜਵ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੁਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਛੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 186 ਸਾਰਾਗੜ੍ਹੀ ਮੈਮੋਰੀਅਲ—ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੁਰਬਲ ਹੋਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ.
ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸ
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਧ ਨਾ ਪ ਮ ਰ ਸ.

ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਕਈ ਭੇਦ ਹਨ. ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਰੰਗ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਛਬੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ੩੮ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ। ੩੯ ਸੱਪ। ੪੦ ਸਮੁੰਦਰ। ੪੧ ਸ਼ਿਵ। ੪੨ ਹੱਥ (ਕਰ). ੪੩ ਜਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਹਲ। ੪੪ ਕੱਜਲ। ੪੫ ਕਬੂਤਰ। ੪੬ ਕਰਤਾਰ। ੪੭ ਕੁਚ (ਥਣ). ੪੮ ਕਾਉਂ। ੪੯ ਕ੍ਰਿਸਨ-ਦੇਵ। ੫੦ ਉਹ ਛੱਪਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੪੫ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੫੮ ਲਘੁ, ਕੁੱਲ ੧੦੩ ਅੱਖਰ ਹੋਣ। ੫੧ ਜਲ। ੫੨ ਦਿਨ। ੫੩ ਨਛਤ੍ਰ (ਤਾਰਾ). ੫੪ ਬਿਜਲੀ। ੫੫ ਖੰਜਨ (ਮਮੋਲਾ). ੫੬ ਮੋਤੀ। ੫੭ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ। ੫੮ ਵਿ–ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੫੯ ਸੁੰਦਰ। ੬੦ ਰਸ ਸਹਿਤ.ਸ–ਰਸ.

ਦੇਖੋ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵੈਯੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੰਗ ਸ਼ਬਦ ਕਿਤਨਿਆਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ:–

(ੳ) ਸਾਰੰਗ ਪੈ ਕਬਿ ਸਾਰੰਗ ਪੈ ਚੜ੍ਹਿ
ਸਾਰੰਗ ਸ਼ਤ੍ਰੁਨ ਕੋ ਬਲਿ ਸਾਰੰਗ,
(ਅ) ਸਾਰੰਗ ਜਜੋਂ ਜਗ ਮੇ ਕੁਲ ਸਾਰੰਗ
ਸਾਰੰਗ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਾਰੰਗ,
(ੲ) ਸਾਰੰਗ ਦਾਸਨ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਸਾਰੰਗ
ਸਾਰੰਗ ਦੋਸ਼ਨ ਕੋ ਸਮ ਸਾਰੰਗ,
(ਸ) ਸਾਰੰਗਪਾਣਿ ਭਯੋ ਨਰ ਸਾਰੰਗ
ਸਾਰੰਗ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਰੰਗ.

ਅਰਥ–

(ੳ) ਸਾਰੰਗ (ਘੋੜੇ) ਤੇ ਕਦੇ ਸਾਰੰਗ (ਹਾਥੀ) ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੰਗ (ਮ੍ਰਿਗ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਲਵਾਨ ਸਾਰੰਗ (ਸ਼ੇਰ) ਹਨ.

(ਅ) ਸਾਰੰਗ (ਸੂਰਜ) ਸਮਾਨ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵੰਸ਼ ਸਾਰੰਗ (ਉੱਜਲ) ਹੈ, ਗਜਾਨਰੂਪ ਸਾਰੰਗ (ਦੀਪਕ) ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੰਗ (ਅਗਨਿ) ਹਨ.

(ੲ) ਸਾਰੰਗ (ਚਾਤ੍ਰਕ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪਜਾਰੇ ਸਾਰੰਗ (ਬੱਦਲ) ਹਨ, ਦੋਸ਼ਰੂਪ ਸਾਰੰਗ (ਭੱਡੂਆਂ) ਨੂੰ ਸਾਰੰਗ (ਸਰਪ) ਸਮਾਨ ਹਨ.

(ਸ) ਸਾਰੰਗਪਾਣਿ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਨਰ ਸਾਰੰਗ (ਨਰ ਸਿੰਘ–ਭਾਵ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ) ਸਾਰੰਗ (ਕਾਮ) ਅਤੇ ਸਾਰੰਗ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ (ਸ਼ੋਭਾ ਰੂਪ) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਹਨ.

ਸਾਰੰਗਗ੍ਰ } ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰੰਗ (ਧਨੁਖ) ਦੇ ਅਗ
ਸਾਰੰਗਗ੍ਰਾ } (ਅੱਗੇ) ਜੋੜਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਾਰੰਗਧਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਗਪਾਣਿ. ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ। ੨ ਸਾਰੰਗ ਧਨੁਖ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਸਾਰੰਗਪਾਣਿ } ਦੇਖੋ, ਸਾਰਗਪਾਣਿ. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ
ਸਾਰੰਗਪਾਣੀ } ਮਿਲੇ ਸਾਰੰਗਪਾਣੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਸਾਰੰਗਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜਗ, ਜੋ ਸਾਰੰਗ (ਧਨੁਖ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਸਾਰਿੰਗਾਰਿ.

ਸਾਰੰਗਿਕ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ, ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ,ਯ, ਸ. III, ISS, IIS.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਗੁਰੁਜਨ ਸੇਵਾ ਕਰਿਯੇ,
ਹਿਤ ਕਰ ਸਿਖਜਾ ਧਰਿਯੇ. xxx

੨ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਜਾਂ ਮਾਰਕੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਿੜੀਮਾਰ.

ਸਾਰੰਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਸਾਜ, ਜੋ ਸਾਰੰਗ(ਧਨੁਖ) ਜੇਹੇ ਗਜ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਪੰਜ ਮਗਣ. ਪਿਹਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਸੱਤ ਪੁਰ. SSS, SSS, SSS, SSS, SSS.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੇਵੈਂ ਜਾਂਕੋ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ, ਪੂਜੈਂ ਸਾਧੂ ਸੰਗੀ ਹੈ.
ਵਜਾਪਜੋ ਸਾਰੇ ਏਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਭਾਸੈ ਨ੍ਹਾਨ੍ਹਾ ਰੰਗੀ ਹੈ.xxx

੩ ਸ਼ਾਰੰਗ (ਮ੍ਰਿਗ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਹਰਿਣੀ। ੪ ਸੰ. शारङ्गिन. ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜੋ ਸ਼ਾਰੰਗ ਧਨੁਖ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੫ ਵਿ–ਧਨੁਖਧਾਰੀ.

ਸਾਵੰ } ਦੇਖੋ, ਸਾਰਬਭੌਮ ਅਤੇ ਸਾਰਵ.
ਸਾਵੰਭੌਮ }

ਸਾਲ. ਵਿ–ਸਾਰ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ. ਉੱਤਮ. "ਕੋ ਸਾਲੁ ਜਿਵਾਹੇ ਸਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਜਵਾਹੇਂ ਅਤੇ ਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਹੜਾ ਉੱਤਮ ਹੈ ? ਭਾਵ ਧਾਨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ ਹਨ। ੨ ਸੰ. शाल. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਲ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਇਹ ਸਾਲ (साल) ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਵਡੀ ਪੱਕੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਛੱਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Vatica Robusta. "ਹਰੇ ਹਰੇ ਸਾਲ ਖਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦੀ ਮੱਛੀ. Ophiocephalus Wrahl। ੪ ਸ਼ਾਲਾ.ਘਰ.ਮੰਦਿਰ. "ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪਠਾਏ ਪੜਨਸਾਲ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) "ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਸਾਲ ਰਸੋਈ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ਰਸੋਈਸ਼ਾਲਾ. ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ। ੫ ਸੱਲ.ਵੇਧ. ਦੇਖੋ,ਸ਼ਲ ਧਾ. "ਦੀਨ-ਦਜਾਲ ਵੈਰੀਸ਼ਾਲ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਵੈਰੀਸਾਲ। ੬ ਸ਼ਾਲਿਹੋਤ੍ਰ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਮੁਨਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪੰਖ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਖੰਭ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਹ ਪੰਛੀਆਂ ਵਾਙ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਦੇ. "ਸਾਲ ਮੁਨੀਸਰ ਕਾਟੇ ਹੁਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਰਾਜ ਮਨੋ ਤਿਹ ਪੰਖ ਬਨਾਵਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਪੰਖਦਾਰ ਤੀਰ ਮਾਰਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਅਜੇਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਮਾਨੋ ਸ਼ਾਲ ਦੇ ਕੱਟੇ ਪੰਖ ਫੇਰ ਬਣਾਏ ਹਨ।
੭ ਸ਼ਾਵਲਜਾ (ਅਸਪਰਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹੂਰ. "ਊਪਰ ਗਿੱਧ ਸਾਲ ਮੱਡਰਾਹੀਂ। ਤਰੇ ਸੂਰਮਾ ਜੁੱਧ ਮਚਾਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨) ੮ ਫ਼ਾ سال ਵਰ੍ਹਾ. ਸੰਮਤ. ਸੰਵਤਸਰ. ਦੇਖੋ, ਵਰਸ। ੯ شال ਸ਼ਾਲ. ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਦੀ ਫਰਦ. ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੀ ਚਾਦਰ. "ਸਿਰ ਪਰ ਸਤਗੁਰੁ ਸਾਲ ਸਜਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੦ ਗੋਦੜੀ. ਕੰਥਾ.

ਸਾਲਸ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਸ। ੨ ਸੰ. सालस. ਸ–ਆਲਸ. ਵਿ–ਕਮਜ਼ੋਰ। ੩ ਸੁਸਤ. ਆਲਸੀ. "ਦਸ ਕਰਮਨ ਕੇ ਸਾਲਸੀ ਕਾਯਾ ਮਨ ਅਰੁ ਬਾਚ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਦਸਗੁਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ.

ਸਾਲਸਰਾਇ } ਬਿਸੰਭਰਪੁਰ (ਬਿਸ਼ਨੁਪੁਰ)* ਦਾ
ਸਾਲਸਰਾਯ } ਜੌਹਰੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

ਸਾਲਕ } ਅ़ سالک ਸਾਲਿਕ. ਵਿ–ਸਲੂਕ ਵਾਲਾ.
ਸਾਲਕੁ } ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਰਾਹ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਦਾ-ਦੋਸ੍ਹ. "ਪੀਰ ਪੈਕਾਮਰ ਸਾਲਕ ਸਾਦਕ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਾਲਕੁ ਮਿਤੁ ਨ ਰਹਿਓ ਕੋਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸੂਫੀ.

ਸਾਲਗਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ.

ਸਾਲਗਿਰਹ. ਵਸ਼ੰਗ੍ਰੰਥਿ. ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗੱਠ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਲਿਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਦ ਹਰੇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦੀ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਕੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਸੀ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਜਨਮਦਿਨ ਨੂੰ ਗੰਢ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ. ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇਖਣੀ ਹੁੰਦੀ ਤਦ ਗੰਢਾਂ ਗਿਣਨ ਤੋਂ ਹਿਸਾਬ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ. ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ. ਜਨਮਦਿਨ. ਵਰ੍ਹੀਣਾ.

ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ } ਸੰ. ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਡਕੀ
ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ } ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਾਲ ਬਿਰਛਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆ ਹੈ।
੨ ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕੋਲੋਂ ਗੰਡਕੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਗੋਲ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. "ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਸੇਵਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਵਿਸ਼੍ਵਨਾਥ ਰੂਪ ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਸਾਡੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਉਪਾ-ਸਨਾ ਹੈ. "ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਬਿਪ ਪੂਜ ਮਨਾਵਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਤੁਲਸੀ.

ਸਾਲਣ } ਵਿ–ਸ–ਲਵਣ. ਸਲੂਣਾ. ਨਮਕੀਨ।
ਸਾਲਣਾ } ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਮਕੀਨ ਭਾਜੀ. ਤਰਕਾਰੀ. "ਬਹੁ ਰਸ ਸਾਲਣੇ ਸਵਾਰਦੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਸਾਲਨ.

ਸਾਲੱਤਾ. ਸੰ. ਸਜਾਲਪੁਤ੍ਰ. ਸਾਲੇ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਸਾਲੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. "ਸਹੁਰਾ ਸਸ ਸਾਲੀ ਸਾਲੱਤਾ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਸਾਲਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਣ। ੨ ਸਲੂਣਾ. ਮਾਸ. ਝਟਕਾ. "ਸਾਲਨ ਰਸ ਜਿਮ ਬਾਨੀਓ ਰੋਰਨ ਖਾਤ ਬਨਾਇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਕ੍ਰਿ–ਸੱਲਣਾ. ਛੇਦ ਕਰਨਾ. ਵੇਧਨਾ. "ਦੁਰਜਨ ਦਲ ਸਾਲਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸਾਲਪਤ੍ਰ } ਸਾਲ ਦਰਖ਼ਤ ਦਾ ਪੱਤਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਸਾਲਪਤ੍ਰਾ } ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਘਾਉ ਤੇ ਸਾਲਪਤ੍ਰ ਬੰਧਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜ਼ਖ਼ਮ ਛੇਤੀ ਰਾਜੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਸੀ.
"ਹੁਇ ਘਾਯਲ ਆਨੱਦਪੁਰ ਆਵੈਂ. xxx
ਸਾਲਪਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸ ਦੇਤ,
ਇਕ ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਮੇ ਬਨੈ ਸੁਚੇਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਵੈਦਜਕ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸਾਲ ਨੂੰ ਘਾਉ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ–
"उर्जो व्रणहरश्चैव श्लेष्म रक्त प्रकोप हृत."
(ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨਿਘੰਟੁ ਭੂਸ਼ਣ) ੨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਲਪਤ੍ਰਾ ਨਾਉਂ "ਸਾਲਪਣੀ" ਦਾ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਿਵਨ ਅਤੇ ਵਿਦਾਰਿਗੰਧ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. L. Desmodium Gangeticum. ਇਹ ਭੀ ਘਾਉ ਮਿਟਾਣ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ ਹੈ.

ਸਾਲਬਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਬਾਹਨ. "ਸਜਾਲਕੋਟ ਕੇ ਦੇਸ ਮੇ ਸਾਲਬਾਹਨਾ ਰਾਵ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੭)

ਸਾਲਮਲੀ. ਸੰ. शाल्मली–ਸ਼ਾਲਮਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਮਲ. ਸੇਂਮਰ. L. Bombax Haptaphyllum. "ਸਾਲਮਲੀ ਕੋ ਬਿਰਛ ਹੁਤੋ ਇਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੀਪ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੰਮਲ ਦਾ ਭਾਰੀ ਬਿਰਛ ਹੈ. "ਸਾਲਮਲੀ ਸੋ ਦੀਪ ਸੁਹਾਵਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਦੀਪ.

ਸਾਲ ਮੁਨੀਸ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ ੬.

ਸਾਲ ਰਸੋਈ. ਸੰਗਜਾ–ਰਸੋਈਸ਼ਾਲਾ. ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ ੪। ੨ ਸ਼ਾਲਿ (ਚਾਵਲਾਂ) ਦੀ ਰਸੋਈ.

ਸਾਲਾ. ਸੰ. स्याल–ਸਜਾਲ. ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਭਾਈ. ਇਹ ਸ਼ਜਾਲ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਸ਼ਜਾਲਕ' ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. शाला–ਸ਼ਾਲਾ. ਘਰ. ਮਕਾਨ.

ਸਾਲਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਲਾਘਾ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼. ਉਸਤਤਿ. "ਭੀ ਤੂ ਹੈ ਸਾਲਾਹਣਾ ਪਿਆਰੇ, ਭੀ ਤੇਰੀ ਸਾਲਾਹ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਲਾਹ.

ਸਾਲਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਹਣਾ. ਸ਼ਲਾਘਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਾਹ. "ਬਿਨੁ ਸਾਚੈ ਹੋਰ ਸਾਲਾਹਣਾ ਜਾਸਹਿ ਜਨਮੁ ਸਭ ਖੋਇ." (ਵਡ ਅ: ਮ: ੩)

ਸਾਲਾਹਨਿ. ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਹਿੰਦੂ ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਨਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਸਾਲਾਹਿ. ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਕੇ. "ਸਾਲਾਹਿ ਸਾਚੇ ਮੰਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰ. ਉਸਤਤਿ ਕਰ. "ਏਕੋ ਜਪਿ ਏਕੋ ਸਾਲਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ." (ਜਪੁ) ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਸਾਲਾਹਿਹੁ } ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰੋ. ਵਡਿਆਓ. "ਭੀ
ਸਾਲਾਹਿਹੁ } ਸਾਲਾਹਿਹੁ ਸਾਚਾ ਸੋਇ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਸਾਲਾਹਿਹੁ ਭਗਤਹੁ ਕਰ ਜੋੜਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਸਾਲਾਹੀ. ਵਿ–ਸ਼ਲਾਘਨੀਯ. ਉਸਤਤਿ ਯੋਗ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹ ਸਚੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਮੰਤ੍ਰੀ. ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸਲਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਾਲਾਹੀਂ.

ਸਾਲਾਹੀਂ. ਮੈ ਸਲਾਹੁਨਾ ਹਾਂ. "ਗੁਰੁ ਸਾਲਾਹੀਂ ਆਪਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਬਾਗ. ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਅੱਸੀ ਏਕੜ ਦਾ ਬਾਗ, ਜੋ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਤਿੰਨ ਦਰਜੇ ਰੱਖਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੬੩੪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਅਲੀ ਮਰਦਾਨ ਖਾਂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ. ਮੁੱਲਾ ਅਬ-

* ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਾਂਕੁਰਾ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸਦਰ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁਲਹਮੀਦ ਦੇ ਲੇਖ (ਬਾਦਸ਼ਾਹਨਾਮਹ) ਤੋਂ ਇਸ ਬਾਗ ਦੀ ਲਾਗਤ ਛੀ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਹੈ, ਬਰਨੀਅਰ (Bernier) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਗ ਤੇ ਦਸ ਲੱਖ ਪੌਂਡ ਖਰਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਬਾਗ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮਾਧੋਪੁਰ ਤੋਂ ਰਾਵੀ ਦੀ ਹਸਲੀ (ਨਹਿਰ) ਅਲੀ ਮਰਦਾਨ ਖਾਂ ਇੰਜਨੀਅਰ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ. ਇਸ ਬਾਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੁਰਾਣੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ "ਫ਼ਰਹ ਬਖ਼ਸ਼" ਭੀ ਦੇਖਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਦੀ ਵਜਾਖ਼ਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ "ਆਨੰਦ ਦਾ ਘਰ" ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਾਲਾ (ਘਰ) ਤੁਰਕੀ ਮਾਰ (ਆਨੰਦ). ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸ਼ਾਹਲਾਬਾਗ" ਰੱਖਿਆ ਸੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ਼ਾਹਲਾ (ਮਾਸ਼ੂਕ) ਦਾ ਬਾਗ. ਜੇ ਅਸੀਂ "ਮਾਰ ਸ਼ਾਲਾ" (ਮਦਨ ਗ੍ਰਿਹ) ਕਲਪਨਾ ਕਰੀਏ ਤਦ ਭੀ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਇਸ ਬਾਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਡਾ ਸਾਰਾ ਤਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤੇਹਾਂ ਕਨਾਰਿਆਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮਕਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਬੂਤਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਲਹਿਰੀਏਦਾਰ ਪੱਥਰ ਦੀ ਚਾਦਰ ਉੱਪਰਦੀਂ ਥਰਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਆਬਸ਼ਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ ਨੇ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਰਚੀ ਸੀ.

اے آبشار نوحہ گر از بہر چیستی: چیں بر جبیں فگندہ زانبوہ کیستی

آویختہ دو زود بگو کہاں متاع تست سرما بسنگ تہمتی دے گریستی

ਅਰਥਾਤ–

ਹੇ ਡਿਗਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਝਰਣੇ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਲਈ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈਂ?

ਤੈਂ ਕਿਸ ਦੇ ਗਮ ਵਿੱਚ ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ?

ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਦੁੱਖ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਾਡੇ ਢਾਂਡ, ਸਿਰ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਤੇ ਮਾਰਕੇ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ?

ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਦੇ ਫੁਹਾਰੇ (ਜਲਯੰਤ੍ਰ) ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਮਾਨਯੋਗ ਸੱਜਨਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਵਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਬਾਗ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜਿਲ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਣਵਾਈ ਇੱਕ ਤਿਦਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਤੈਹਖਾਨਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਲੀਅਮ ਮੂਰਕ੍ਰਾਫਟ (William Moorcroft) ਸਨ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਿਆ ਸੀ.

ਸਾਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਰ.

ਸਾਲਿ. ਸੰ. ਸ਼ਾਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਧਾਨ। ੨ ਚਾਉਲ.

ਸਾਲਿਸ. ਅ [illegible] ਸ਼ਾਲਿਸ. ਵਿ–ਤੀਜਾ. ਤੀਸਰਾ. ਤ੍ਰਿਆਕਲ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਾਦੀ ਪ੍ਰਤਿ ਵਾਦੀ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਤੀਜਾ ਮਧਸਥ. ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਸਾਲਿਸ ਸਿਹੰਦਾ ਸਿੱਧਤਾਈ ਕੋ ਸਿਧੰਦਾ." (ਗਜਾਨ)

ਸ਼ਾਲਿਹੋਤ੍ਰ. ਸੰ ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜਾ. ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਲਿ (ਧਾਨਾਂ) ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਇਸ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ ਸਾਲਿਹੋਤ੍ਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਲੱਛਣ, ਇਲਾਜ ਆਦਿਕ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਸ ਨੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪੰਖ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਆਖੇ ਵੱਢੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ ੬। ੩ ਸ਼ਾਲਿਹੋਤ੍ਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਹਕੀਮੀ ਹੈ. ਸ਼ਾਲਿਹੋਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ. Veterinary Science.

ਸਾਲਿਹੋਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਸ਼ਾਲਿਹੋਤ੍ਰ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ. Veterinarian। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜਿਆਂ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ. ਸਲੋਤ੍ਰੀ.

ਸਾਲਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਕ ਅਤੇ ਸੂਫੀ. "ਸਾਲਿਕ ਸਾਦਿਕ ਛੋਡੀ ਦੁਨੀਆ ਬਾਦਿ ਪਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਸਾਲਿਕਾਂ. ਸਾਲਿਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਕ। ੨ ਸਾਲਿਕਾਂ ਨੂੰ.

ਸਾਲਿਗਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ.

ਸਾਲਿਬਾਹਨ. ਸੰ. ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ. ਗ਼ਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਲ (ਸ਼ਕਾਬਦ) ਸਨ ਈ: ੭੮ ਤੋਂ ਚਲਾਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾਨ ਨਾਮੇ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਜਾਮ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਪੈਥਾਨ' ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨਕੋਟ (ਸਜਾਲ੍ਹਕੋਟ) ਵਸਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਬਲ੍ਹੰਦ, ਰਸਾਲੂ, ਪੂਰਨ, ਸੁੰਦਰ, ਲੇਖ ਆਦਿ ੧੬ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹਨ.ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਕਾਰੂਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਤਵਾਹਨ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ੍ਹਬਾਹਨ.

ਸਾਲਿਮ. ਅ ਸਾਲਿਮ ਵਿ–ਸੰਪੂਰਣ. ਪੂਰਾ. ਸਾਬਤ.

ਸਾਲਿਵਾਹਨ
ਸਾਲਿਵਾਹਨਕੋਟ } ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਬਾਹਨ.

ਸਾਲੀ. ਵਿ–ਸੱਲਨ ਵਾਲਾ. ਵੇਧਨ ਕਰਤਾ. "ਅਰਿ ਉਰ ਸਾਲੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੂ ਦੀ ਭੈਣ। ੩ ਸ਼ਾਲੀ. ਧਾਨ. ਚਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ ੧ ਅਤੇ ਸਾਲਿ.

ਸਾਲੂ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਲੂ.

ਸਾਲੂ. ਸੰ. ਸ਼ਾਲੂ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਧਾਰੀਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਡਿੰਗ. ਸਾੜ੍ਹੀ. ਓਢਨੀ.

ਸਾਲੋ ਭਾਈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਰਚਣ ਲਈ ਵਡੀ ਘਾਲ ਘਾਲੀ. ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ ਕੋਤਵਾਲ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਭਾਈ ਸਾਲੋ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੯੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਪਾਸ ਹੈ.

ਸਾਲੋਕ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਉਪਾਸਕਾਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਮੁਕਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਪਾਸ੍ਯ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਲੋਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ.

ਸਾਲੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ੍ਹਣਾ. ਲਵਣ (ਲੂਣ) ਸਹਿਤ. ਨਮਕੀਨ. "ਸਭਿ ਰਸ ਮਿਠੇ ਮੰਨਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸਾਲੋਣੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸਾਲੋਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਹੋਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਾਲਿਹੋਤ੍ਰੀ.

ਸਾਲੰਕਾਰ. ਅਲੰਕਾਰ (ਭੂਖਣ) ਸਾਥ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਸਹਿਤ.

ਸ਼ਾਲ੍ਹ. ਸੋਭ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅੰਬਾ ਵਰਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਭੀਸ਼ਮ ਅੰਬਾ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਜਦ ਲਿਆਇਆ, ਤਾਂ ਅੰਬਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਭੀਸ਼ਮ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ. ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਅੰਬਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਲ੍ਹ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖੰਡੀ.

ਸ਼ਾਲ੍ਹ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ, ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਲ੍ਹ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਸਾਵ. ਸੰ. ਸ਼ਾਵ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਚਾ. "ਰਾਨਿਨ ਰਾਵ ਸਵਾਨਿਨ ਸਾਵ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਵਿ–ਸ਼ਵ (ਮੁਰਦੇ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮੁਰਦੇ ਦਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਮਰਘਟ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ.

ਸਾਵਕ
ਸਾਵਕਾ } ਸੰ. ਸ਼ਾਵਕ. ਬੱਚਾ. "ਬਾਪੁ ਸਾਵਕਾ ਕਰੈ ਲੜਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਬਾਪ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸੁ ਕੀ ਦੁਖੀ.

ਸਾਵਗ
ਸਾਵਗੀ } ਸਾਵੇ (ਹਰੇ) ਰੰਗ ਦੀ ਦਾਖ. ਸੁਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬੇਦਾਨਾ ਅੰਗੂਰ. "ਬਹੁ ਸਾਵਗ ਗਰੀ ਬਦਾਮੰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਦਧਿ ਮਹਿ ਅਧਿਕ ਸਾਵਗੀ ਪਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਾਵਜ. ਪ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗਲੀ ਹਾਥੀ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸਜ–ਸਾਮਜ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮਜ. "ਜੋ ਭਵ ਸਾਵਜ ਕਰਹਿ ਅਤੰਕਾ। ਨਾਮ ਕੇਹਰੀ ਤਕਹਿ ਸੁ ਅੰਕਾ॥" (ਨਾਪ੍) ੨ ਜਲ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਆ ਬੱਦਲ. "ਸੁ ਛਬਿ ਸਾਵਜ ਤੜਤਾਕ੍ਰਿਤਿ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਸਾਵਜਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਜਸੈਨਾ. ਸਾਵਜ (ਸਾਮਜ) ਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਾਵਜਾ. ਸੰ. ਵਿ–ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵ.

ਸਾਵਣ. ਸੰ. ਸ਼ਾਰਵਣ–ਸ਼੍ਰਾਵਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰਵਣ ਨਛਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਵਿੱਚ, ਐਸਾ ਮਹੀਨਾ. ਸਾਉਣ.

ਸਾਵਣ ਮੱਲ. ਬਾਬਾ ਸਾਉਣ (ਅਥਵਾ ਸਾਵਣ) ਮੱਲ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਸਨ. ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਲਈ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਦ ਕਾਠ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੋਈ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀਪੁਰ ਵੱਲ ਪਹਾੜੀ ਲੱਕੜੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ. ਉਸ ਥਾਂ ਜਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਰਾਜਾ ਹਰੀਪੁਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ.

ਕ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਇਕ ਸੁਤ ਹੁਤੋ ਸਾਵਣ ਮਲ ਨਾਮੁ,
ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਜੇ ਤਾਹਿ ਕੋ ਬੋਲੇ ਸੁਖਧਾਮੁ,
ਰਾਜ ਹਰੀਪੁਰ ਕੋ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਗਮਨ ਕਰੀਜੈ,
ਦੀਰਘ ਦਾਰੁ ਸਮੂਹ ਜੋ ਨਿਜ ਪੁਰੀ ਅਨੀਜੈ.(ਗੁਪ੍ਸੂ)

੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਵਨ ਮੱਲ ੨.

ਸਾਵਣਿ
ਸਾਵਣੀ } ਸੰਗਜਾ–ਸਾਉਣੀ ਫਸਲ. ਖ਼ਰੀਫ਼. "ਸਾਵਣਿ ਸਚੁਨਾਉ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸ਼੍ਰਾਵਣੀ. ਸਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ। ੩ ਸ਼੍ਰਾਵਣ (ਸਾਉਣ) ਵਿੱਚ. "ਨਾਨਕ ਸਾਵਣਿ ਜੇ ਵਸੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਜੇ ਸ਼੍ਰਾਵਣ ਵਿੱਚ ਵਰਸੈ.

ਸਾਵਣੁ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਣ. "ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ਹੇ ਸਖੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੨) ੨ ਸਾਵਣੀ ਫਸਲ. ਖ਼ਰੀਫ. "ਸਾਵਣੁ ਰਾਤਿ ਅਹਾੜੁ ਦਿਹੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਅਹਾੜੁ.

ਸਾਵਤ
ਸਾਂਵਤ } ਡਿੰਗ. ਯੋਧਾ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮੰਤ।

ਸਾਂਵਤਸਰਿਕ. ਸੰ. ਸਾਂਵਤ੍ਸਰਿਕ. ਵਿ–ਸਾਲਾਨਾ. ਵਰ੍ਹੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੋਤਿਸ਼ੀ. ਵਰ੍ਸ਼ਫਲ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਾਵਧਾਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਵਧਾਨ (ਚਿੱਤ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ) ਸਹਿਤ. "ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਉ ਹੋਹੁ ਸਾਵਧਾਨ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ਸਚੇਤਨ. "ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੮.

ਸਾਵਨ ਮੱਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਣ ਮੱਲ। ੨ ਮੂਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪਿਤਾ ਦੀਵਾਨ ਸਾਵਨ ਮੱਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੨੧ ਵਿੱਚ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਥਾਪਿਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਨਿਆਕਾਰੀ ਹਾਕਮ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਭੀ ਕਿਸੇ ਕਸੂਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਭਾਰੀ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੪੪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਸਾਵਯਵ. ਅਵਯਵ (ਅੰਗ) ਸਹਿਤ.

ਸ਼ਾਵਰ. ਸੰ. ਸ਼ਵਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੨ ਪਾਪ. ਗੁਨਾਹ.

ਸਾਵਰਤ. ਸੰ. ਸ਼ਾਮਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਮਨ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਕਤਲਗਾਹ. "ਕਿ ਸਾਵਰਤ ਪੂਰੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਵਿ–ਸ–ਆਵਤੰ. ਘੁੰਮਣਵਾਲੀ ਸਹਿਤ.

ਸਾਂਵਰਤ. ਸੰ. ਸਾਂਵਤ੍ਸ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਘਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਉਹ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੇਘਮਾਲਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਸਾਵਰਾ
ਸਾਵਲ } ਸੰ. ਸ਼ਯਾਮਲ. ਵਿ–ਸਾਉਲਾ. "ਸਾਵਲ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਬਣਾਵਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਮਨੋਹਰ.

ਸਾਵਲਸ਼ਾਹ. ਵੈਸ਼ਨਵ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰਸੀ ਭਗਤ ਦੀ ਹੁੰਡੀ ਤਾਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਰਸੀ ਅਤੇ ਭਗਤਮਾਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਾਵਲਸ਼ਾਹੀ, ਸਾਵਲ ਸਿੰਘ, ਸਾਵਲਪੰਥੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਾਵਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਉੱਪਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ, ਜੋ ਭੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲਖਾਂ, ਮੁਜੱਫਰਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਕੇਸ਼ਧਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਦੋਵੇਂ ਹਨ.

ਸਾਵਲਾ, ਸਾਂਵਲਾ, ਸਾਵਲੀਓ, ਸਾਵਲੀਆ ਸ਼ਜਾਮਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਲ. "ਜਨੁ ਭਸੇ ਭੁਜੰਗਮ ਸਾਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਤੂ ਧਨੁ ਕੇਸੋ ਸਾਵਲੀਓ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸਾਵਾ. ਵਿ–ਹਰਾ. ਸਬਜ਼। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਜਾਵ. ਕਾਲਾ ਤੇ ਪੀਲਾ ਮਿਲਿਆ ਰੰਗ.

ਸਾਂਵਾਂ. ਸੈਵ. ਉਹੀ। ੨ ਤੁੱਲ. ਬਰਾਬਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਮਾ.

ਸਾਵਾਣੀ, ਸਾਵਾਨੀ ਸ੍ਵਯੰ–ਆਣੀ. ਵਿਆਹਕੇ ਆਪ ਲਿਆਂਦੀ ਹੋਈ. ਸ੍ਵਕੀਯਾ. ਧਰਮਪਤਨੀ. "ਤੂੰ ਸਾਵਾਣੀ ਹੈਂ ਕਿ ਸੁਰੀਤਾ?" (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਸੁਰੀਤਾ.

ਸਾਵਿਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੂਰਜ। ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਵਿ–ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ.

ਸਾਵਿਤ੍ਰਕਾ, ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਸੰ. ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਤ੍ਰ ਗਾਯਤ੍ਰੀ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਕੰਨਜਾ। ੩ ਕਈ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਕਿ ਸਾਵਿਤ੍ਰਕਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ) ੪ ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਸ਼੍ਵਪਤਿ ਦੀ ਬੇਟੀ ਅਤੇ ਸਤਜਵਾਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਤਜਵਾਨ ਵਰ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਮਰ ਜਾਊਗਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਸਤਜਵਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਈ. ਵਰ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਜਦ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਮਰ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸਤਜਵਾਨ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰਵਾ-ਲਿਆ। ੫ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ। ੬ ਜਮਨਾ ਨਦੀ। ੭ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਸਾਵੀ. ਵਿ–ਹਰੀ. ਸਬਜ਼. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਾ। ੨ ਸਾਮੀ. ਸਮ ਮਾਨ (ਤੋਲ). "ਘਿੰਨਾ ਸਾਵੀ ਤੋਲਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ਸਮ ਤੋਲ ਤੋਂ। ੩ ਸ੍ਰਾਵੀ. ਸ੍ਰਵਣ (ਵਹਿਣ) ਵਾਲੀ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. "ਰਾਵੀ ਸਾਵੀ ਆਦਿ ਕਹੁ ਆਯੁਧ ਏਸ ਬਖਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ਰਾਵੀ ਅਥਵਾ ਸ੍ਰਾਵੀ (ਨਦੀ) ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਯੁਧ ਏਸ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਫਾਂਸੀ ਨਾਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨਦੀ ਅਤੇ ਰਾਵੀ ਦਾ ਏਸ (ਈਸ਼) ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਪਾਸ (ਫਾਂਸੀ).

ਸਾਵੀ ਏਸ ਅਸਤ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਸ੍ਰਾਵੀ (ਨਦੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਪਾਸ਼ (ਫਾਸੀ).

ਸਾਵੰਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮੰਤ. "ਤਪੈ ਤੇਜ ਸਾਵੰਤ ਜ੍ਵਾਲੰ ਸਮਾਨੰ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਸਾੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲਨ. ਦਾਹ। ੨ ਈਰਖਾ। ੩ ਸੜਨ (ਗਲਨ) ਲਈ ਜਲ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਵੇਂ–ਸਿਰਕਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦਾ ਸਾੜਾ। ੪ ਵਿ–ਪਹਾੜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਸਾੜਾ (ਅਸਾਂ ਦਾ-ਅਸਾਡਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਤਵੰਤਾਸਾੜਾ.

ਸਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾੜ੍ਹੀ। ੩ ਅਸਾੜੀ (ਅਸਾਡੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸਾੜ੍ਹਸਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਢਸਤੀ.

ਸਾੜ੍ਹੀ. ਸਾਰ੍ਹੀ. ਓਢਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਟੀ.

ਸਿ. ਸਰਵ–ਉਹ. ਵਹ. ਓਹ. "ਕਵਣਿ ਸਿ ਰੁਤੀ ਮਾਹੁ ਕਵਣੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੋ. "ਹੰਸ ਸਿ ਹੰਸਾ, ਬਗ ਸਿ ਬਗਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਫ਼ਾ ~ ਸਿਹ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ। ੪ ਵਿ–ਤੀਜਾ. ਤੀਸਰਾ. "ਜਿਸ ਰਿਦੈ ਸਿ ਲੋਚਨ ਨਾਹੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਤੀਜਾ ਨੇਤ੍ਰ (ਵਿਦਜ਼ਾ) ਨਹੀਂ. "ਮਾਂਦਲ ਬੇਦ ਸਿ ਬਾਜਣੋ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ਤਿੰਨ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਢੋਲ ਵੱਜ ਰਹਿਆ ਹੈ. ਪਹਿਲੇ ਵੇਦ ਤਿੰਨ ਹੀ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ। ੫ ਸੰ. ਸ਼ਿ. ਸ਼ਾਂਤਿ। ੬ ਸੁਖ। ੭ ਧੀਰਜ। ੮ ਸ਼ਿਵ.

ਸਿਉ. ਵਜ–ਸਹ. ਸਾਥ. ਸੰਗ. "ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ ਲਾਗੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸਮੇਤ. ਸਹਿਤ. "ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਸਿਉ ਜੁਗਤਿ ਮਨ ਰਾਖੀਐ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਮੀਨ ਦੀ ਚਪਲਤਾ ਸਹਿਤ ਜੋ ਮਨ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਗਤਿ ਨਾਲ ਇਸਥਿਤ ਰੱਖੀਏ। ੩ ਪ੍ਰਤਿ. ਤੋਂ. ਸੇ. ਕੋਲ. "ਕੈ ਸਿਉ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ?" (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਲਾਜੁ ਘੜੀ ਸਿਉ ਤੂਟਿ ਪੜੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸਿਉ ਗੁਰਜ ਉਠਾਈ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩) ਪਿਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰਜ ਉਠਾਈ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਮੰਡਿਤ। ੫ ਸੰ. ਸ੍ਵ. ਸਰਵ. "ਕਰਨ ਸਿਉ ਇਛਾ ਚਾਰਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਕਰਣ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਨੂੰ ਸ੍ਵ (ਆਪਣੀ) ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ.

ਸਿਉਇਛਾ. ਸੰ. स्वेच्छा–ਸ੍ਵੇੱਛਾ. ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉ ੫.

ਸਿਉਕ, ਸਿਉਂਕ ਸੰ. ਸਿਮੀਕ ਅਤੇ ਸੀਮਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੀਮਕ. ਲਾਲ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਚਿੱਟੀ ਕੀੜੀ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਘਰ 'ਬਰਮੀ' ਬਣਾਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਠ, ਵਸਤ੍ਰ, ਕਾਗਜ਼ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸਿਉਂਕ ਗੰਧਕ, ਵਚ, ਹਿੰਗ, ਤਾਰਕੋਲ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਤੋਂ ਨਠਦੀ ਹੈ.

ਸਿਉਣਾ. ਸੰ. ਸੀਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਤਾਗੇ ਸੂਈ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਜੋੜਨਾ.

ਸਿਉਤਾ. ਸੰ. ਸਜੂਤ. ਵਿ–ਸੀੱਤਾ. ਪਰੋਇਆ. ਸੂਈ ਤਾਗੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ.

ਸਿਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਣਾ। ੨ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. ਸ੍ਵਣੰ.

ਸਿਉਨੀ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ.

ਸਿਉਰਣ. ਦੇਖੋ, ਸਿਮਰਣ.

ਸਿਉਰਾਸੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਵਰਾਸੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਰਾਵ (ਅਥਵਾ ਸਰਾਵਾਂ) ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰਾਮ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਅਤੇ ਬਹਿਬਲ ਦੇ ਮੱਧ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਗੁਰੂਸਰ" ਹੈ.* ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਸਰ ਨੰ: ੪. "ਬਹਿਬਲ ਤੇ ਸਿਉਰਾਸੀ ਨਾਮੂ। ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਨ ਜਬ ਏ ਗ੍ਰਾਮੂ." (ਗੁਪ੍ਰਾਸੂ) ਸਿਉਰਾਸੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹੇਤੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਟਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਪਿੰਡ "ਗੋਲੇਵਾਲਾ"† ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਵ ੨ ਅਤੇ ਬਹਿਬਲ.

ਸਿਅਹ. ਦੇਖੋ, ਸੀਅਹ.

ਸਿਅਰਾਨਾ. ਸੀਤਲ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਅਰਾਨਾ.

ਸਿਆ. ਕ੍ਰਿਯਾ "ਹੋਣ" ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ. ਥੀ. ਸਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੀਆ.

ਸਿਆਉ. ਸੰ. ਸ਼ਜਾਮ. ਫ਼ਾ سیاه ਸਜਾਹ. ਵਿ–ਕਾਲਾ. "ਮਿਲੇ ਹੀਰ ਚੀਰੰ ਕਿਤੇ ਸਿਆਉ ਕਰਨੰ." (ਗਜਾਨ) ਕਾਲੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ.

ਸਿਆਸਤ. ਅ. سیاست ਨਿਗਹਬਾਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. शासन–ਸ਼ਾਸਨ.

ਸਿਆਹ. ਕਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਉ. "ਸਿਆਹਉ ਹੋਆ ਸੇਤ." (ਮਾਸ਼ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਜਵਾਨ ਤੋਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋਗਿਆ.

ਸਿਆਹਗੋਸ਼. ਫ਼ਾ سیاه گوش ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲੇ ਕੰਨਾ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਚੁਪਾਇਆ ਜੀਵ, ਜੋ ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬਿੱਲੀ ਜੇਹਾ ਅਤੇ ਧੜ ਕੁੱਤੇ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਵਡੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਮ੍ਰਿਗ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. Felis Caracal.

ਸਿਆਹਪੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸਜਾਹਪੋਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਲੀਪੋਸ਼.

ਸਿਆਹੜ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਥਾਣਾ ਡੇਹਲੋਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਹਿਮਦਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾੜੇ ਤੋਂ ਜਗੇੜੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਘੋੜਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਠਹਿਰ ਗਏ ਅਰ ਘੋੜਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਪਾਕੇ ਦਬਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ.

ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਸਾਧਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਸੀ, ਹੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੭੫ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਈ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸਿਆਹੀ. ਫ਼ਾ سیاهی ਸਜਾਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਜਾਮਤਾ. ਕਾਲਸ. ਕਾਲਖ। ੨ ਰੌਸ਼ਨਾਈ. ਮਸਿ। ੩ ਮਨ ਦੀ ਮਲੀਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਦਾ ੨.

ਸਿਆਹੀ ਟਿੱਬੀ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੋਪਚੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰੇ. ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨਾਲ ਉਡਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੇ.

ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸਜਾਹੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਜੋ "ਮੱਖੀ ਤੇ ਮੱਖੀ ਮਾਰਨੀ" ਨਜਾਯ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਨਕਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗਈ, ਬਲਕਿ ਕਈ ਅਗਜਾਨੀ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ. ਨੁਸਖਾ ਇਹ ਹੈ:–

"ਕਜਲ ਵਜਨ ਸਿਰਸਾਹੀ ੧, ਬੋਲੁ* ਸਰਸਾਹੀ ੨, ਸਰਸਾਹੀ ਦੁਇ ਗੂੰਦ ਕਿਕਰ ਕਾ, ਇਕ ਰਤੀ ਲਾਜ-ਵਰਦ, ਇਕ ਰਤੀ ਸੁਇਨਾ, ਬਿਜੈਸਾਰ† ਕਾ ਪਾਣੀ, ਤਾਮੇ ਕਾ ਭਾਂਡਾ, ਨਿੰਮ ਕੀ ਲਕੜੀ, ਦੂਰ ਕਾ ਕਜਲੁ ਰਵਾਲ ਰੱਖਣੀ,‡ ਦਿਨ ਵੀਹ ਘਸਣੀ."

ਪੁਰਾਣੇ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸ ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਅੱਡਣਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਖ ਇਸ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ "ਅੱਡਣਸ਼ਾਹੀ ਸਿਆਹੀ" ਸੰਗਜਾ ਹੋਗਈ ਸੀ.

ਸਿਆਹੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਹ. "ਤਨੁ ਸਿਆਹੁ ਹੋਇ ਬਦਨ ਜਾਇ ਕੁਮਲਾਇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਸਿਆਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਜਕ ਗਜਾਨ. ਪਹਿਚਾਣਨਾ. ਜਾਣਨਾ. ਪਛਾਣ.

ਸਿਆਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਮਜਕ ਗਜਾਨ ਕਰਨਾ. ਪਛਾਣਨਾ.

ਸਿਆਣਪ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਜਾਨਤਾ. ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ. "ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਕਰਿ ਰਹੇ ਮਨਿ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਤਜਰਬੇਕਾਰੀ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ. ਕੰਜੂਸੀ.

ਸਿਆਣਾ. ਵਿ–ਸੁਗਜਾਨੀ. ਸੁਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅ. شان ਸ਼ਯਾਨ. ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਲਾ. ਦੀਰਘਦ੍ਰਸ਼੍ਵਾ। ੨ ਚਾਲਾਕ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਪਹੋਏ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਪਹੋਏ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਕਲਗੀ-ਧਰ ਜੀ ਸ਼ਾਹਭੀਖ ਠਸਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ.¶ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਜਨਦਾਰ ਮੁਖੀਆਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਸਿਆਣਾ ਸੈਯਦਾਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਤਸੀਲ ਗੂਹਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਸਿਆਣੂ. ਵਿ–ਪਹਿਚਾਣੂ. ਜਾਣੂ. ਵਾਕਿਫ. ਪਛਾਣੂ.

ਸਿਆਤਾ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆ. ਪਛਾਤਾ. ਪਛਾਣਿਆ.

ਸਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਣ। ੨ ਸਿਆਣਪ. ਦਾਨਾਈ. "ਰਾਨੀ ਤਜੀ ਸਿਆਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੦)

ਸਿਆਨਪ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਣਪ. "ਸਿਆਨਪ ਕਾਹੂ

---

* ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਗੁਰੂਸਰ ਹੈ.

† ਗੋਲੇਵਾਲਾ, ਲਹੌਰ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਭਟਿੰਡਾ ਲੈਨ ਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ.

* ਬੋਲੁ ਇੱਕ ਦਵਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨਾਉਂ Myrrha ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਮੁਰ ਹੈ. ਉਦਯਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਹੈ. ਪੇਟ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਮੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮਸਿਵਰਧਨ ਭੀ ਆਖੀਦਾ ਹੈ.

† ਭੈਗਰਾ. ਬੰਗਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਸਿਰਾਜ ਹੈ.

‡ ਚੱਪਣੀ ਖੁਰਚਣੀ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਫੁੱਲ ਉੱਤਾਰ ਲੈਣਾ.

¶ ਦਰਵੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਭੀ ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖ, ਸ਼ਾਹਭੀਖ ਅਤੇ ਠਸਕਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਾਮਿ ਨ ਆਤ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਇਆਨਪ ਤੇ ਸਭ ਭਈ ਸਿਆਨਪ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸਿਆਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਣਾ.

ਸਿਆਪਾ. ਸ਼ਵ–ਪ੍ਰਲਾਪ. ਸ਼ਵ (ਮੁਰਦੇ) ਲਈ ਪ੍ਰਲਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤਾੜਨ (ਪਿੱਟਣਾ) ਅਤੇ ਮੁਰਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਲਾਪ (ਵੈਣ).

ਸਿਆਮ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਆਸਾਮ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾਮ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਜਾਮ. ਵਿ–ਕਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਜਾਮ ਮੂਰਤੀ ਕ੍ਰਿਸਨ. "ਗੋਕੁਲ ਮਧੇ ਸਿਆਮ ਗੋ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਸਜਾਮ। ੪ ਸੰ. ਸ਼ਜਾਮਾ. ਲੱਛਮੀ. "ਸਿਆਮ ਪਲੋਟੈ ਪਾਇ ਜਿਹ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਫ਼ਾ شام ਸਾਯੰਕਾਲ. ਸੰਝ. ਦੇਖੋ, ਸਾਮ। ੬ ਅ. ਸ਼ਾਮ ਦੇਸ਼. Syria. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਮ.

ਸਿਆਮਸੁੰਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਜਾਮਾ (ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ) ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. "ਸਿਆਮਸੁੰਦਰ ਤਜਿ ਨੀਂਦ ਕਿਉ ਆਈ ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਸਿਆਮਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਯੰਕਾਲ. ਸੰਝ. "ਸੁਭਾ ਸਿਆਮਣੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਅਤੇ ਸਾਯੰਕਾਲ ਰੂਪਾ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ਜਾਮਤਾ ਵਾਲੀ. ਕਾਲੀ। ੩ ਸ਼ਜਾਮ (ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ) ਦੀ.

ਸਿਆਮਣੋਧਰੰ. ਸ੍ਵਾਮੀ (स्वामिन्) ਦੀ ਧਿਰ (ਪਾਸਾ–ਪੱਖ) ਨੂੰ. "ਤਜੰਤ ਸਿਆਮਣੋਧਰੰ ਭਜੰਤ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈ ਭਟੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰੂਪ ਧਰਮ ਨੂੰ। ੩ ਸ਼ਜਾਮਤਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਿਆਮਲ. ਸੰ. ਸ਼ਜਾਮਲ. ਵਿ–ਸਾਂਵਲਾ। ੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. "ਸਿਆਮਲੰ ਮਧੁਰ ਮਾਨੁਖਜੰ ਰਿਦਜੰ ਭੂਮਿ ਵੈਰਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਮਿਠਬੋਲਾ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵੈਰ ਭਾਵ ਹੈ, ਨਿਵੰਤਿ ਹੋਵੰਤ ਮਿਥਿਆ.

ਸਿਆਮਾ. ਸੰ. ਸ਼ਜਾਮਾ. ਜਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਕਾਲੀ. ਦੁਰਗਾ. "ਇਕ ਰਟਤ ਨਾਮ ਸਿਆਮਾ ਅਪਾਰ." (ਦੱਤਾਵ) ੩ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਗਊ। ੪ ਗੁੱਗਲ। ੫ ਕਸਤੂਰੀ। ੬ ਮਘ ਪਿੱਪਲੀ। ੭ ਸ਼ੀਸ਼ਮ. ਟਾਲ੍ਹੀ। ੮ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ। ੯ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ। ੧੦ ਰਾਤ੍ਰਿ.

ਸਿਆਮੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਮਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਆਮੀ.

ਸਿਆਰ. ਸੰ. ਸ੍ਰਗਾਲ–ਸ੍ਰਿਗਾਲ. ਗਿੱਦੜ। ੨ ਸੰ. सिंहारि–ਸਿੰਹਾਰਿ. ਸ਼ਰਭ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. "ਜਬ ਹੀ ਸਿਆਰ ਸਿੰਘ ਕਉ ਖਾਇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੋਮੈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਆਰ (ਸ਼ਰਭ) ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਤਮਗਜਾਨ ਹੈ.

ਸਿਆਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਰਿਗਾਲੀ. ਗਿਦੜੀ। ੨ ਈੜੀ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਜੋ ਹੁਸ੍ਹ ਹੈ ਅਰ ਵਜੰਜਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਕੇ–ਇ–ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ (ਿ) ਹੈ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿਆਰੀ ਕਿਤੇ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਅਨੇਕ ਵਿਭਗਤੀਆਂ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਅਗਜਾਤ ਕਈ ਗਜਾਨੀ ਅਰਥ ਤੋਂ ਅਨਰਥ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਥਾਓਂ ਥਾਂਈਂ ਸਿਆਰੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ.* ਦੇਖੋ, ਸਹਜਿ, ਕਰਿ, ਜਪਿ, ਤਨਿ, ਮਨਿ, ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

ਸਿਆਲ. ਸੰ. ਸ੍ਰਿਗਾਲ. ਗਿੱਦੜ. "ਕਾਢ ਦੇਇ ਸਿਆਲ ਬਪੁਰੇ ਕਉ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਗਿੱਦੜ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਲਸ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗੋਤ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਝੰਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੈ। ੪ ਸੰ.ਸ਼ੀਤਕਾਲ.ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਜਾਲ.

ਸਿਆਲਕੋਟ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਛਾਵਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਦਸਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਬਾਹਨ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸ਼ਾਕਲ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਬਹੁਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਲ੍ਹ ਦਾ ਵਸਾਇਆ "ਸ਼ਾਲ੍ਹਕੋਟ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਇਸ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਅਸਥਾਨ ਹਨ–ਇੱਕ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ. ਇਸ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਜਗਤਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ.

ਦੂਜਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਇਹ ਮੂਲੇ ਦੇ ਘਰ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੂਲਾ.

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ਼ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਬਣਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਸਿਆਲ-ਕੋਟੀ ਕਾਗਜ ਸੀ. ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕਾਗਜ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਸਿਆਲਕੋਟੀ ਕਾਗਜ ਤੇ ਲਿਖੇ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰੰਥ ਹੁਣ ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ੧੦੦ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਠ ਸਿਆਲਕੋਟੀ ਕਾਗਜ ਤੇ ਹਨ.

ਸਿਆਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਰਿਗਾਲੀ. ਗਿਦੜੀ। ੨ ਸਿਆਲ (ਸ਼ੀਤ ਕਾਲ) ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਰੂਈਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ, ਦੁਲਾਈ। ੩ ਵਿ–ਸਿਆਲ ਦੀ. ਸ਼ੀਤ ਕਾਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਰ ਆਰਿ.

ਸਿਆੜ. ਹਲ ਦੇ ਚਊ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕੱਢਿਆ ਓਰਾ. ਸੰ. ਸੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਆਰ.

ਸਿਏਸ. ਦੇਖੋ, ਸੀਏਸ.

ਸਿਸ. ਸੰ. शिशु. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. ਸੰਤਾਨ. "ਤਿਹ ਸਿਸ ਸੀਤਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੈ ਸੀਤਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸਿਰ. ਸੀਸ. ਸੰ. शीर्ष. "ਬੀਰ ਕਰੋਰਨ ਕੇ ਸਿਸ ਤੋਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫) ੩ ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ। ੪ ਸੰ. शिष्य–ਸ਼ਿਸ਼ਯ. ਚੇਲਾ. ਚਾਟੜਾ। ੫ ਸੰ. शिष्. ਧਾ–ਬਾਕੀ ਛੱਡਣਾ. ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਣਾ. ਵੱਖ ਕਰਨਾ. ਜਾਦਾ ਹੋਣਾ.

ਸਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਸਿਸਟਿ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼੍ਟ.

ਸਿਸਟਿ. ਸੰ. सृष्टि–ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਰਚਨਾ। ੨ ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ. ਦੁਨੀਆਂ. "ਸਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ਸਭ ਤੁਧੁ ਆਪੇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਸਿਸਟਿਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਜਨਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ. ਮਾਇਆ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਸਿਸਟਿਧਾਰ. ਵਿ–ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਦਾ ਆਧਾਰ। ੨ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸੰਸਾਰ ਹੈ. "ਸਿਸਟਿਧਾਰ ਹਰਿ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਸਿਸਤ. ਫ਼ਾ شست ਸ਼ਿਸ਼੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਸ਼ਸ਼੍ਤ. ਬੈਠਕ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੈਠਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸੰਧਾਨ. ਸਿੰਨ੍ਹਣਾ.

ਸਿਸਨ / **ਸਿਸਨੁ** } ਸੰ. शिश्न–ਸ਼ਿਸ਼੍ਨ. ਸੰਗਜਾ–ਲਿੰਗ. ਜਨਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਸਿਸਨ ਕਟੇ ਤੇ ਪੀਰ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸਿੰਸਪਾ. ਸੰ. शिंशपा–ਸ਼ਿੰਸ਼ਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਟਾਲ੍ਹੀ. ਫ਼ਾ شیشم ਸ਼ੀਸ਼ਮ.L. Dalbergia Sisoo. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਚਿਕਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਸਿਸਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿਸੁਪਾਲ.

ਸਿਸਰ. ਦੇਸੋ, ਸਿਸਿਰ.

ਸਿਸਿ. ਸਿਰ ਉੱਤੇ. ਸੀਸ ਤੇ. "ਜਿਸ ਸਿਸਿ ਨ ਹੋਵੀ ਲੇਖ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਿਸਿਰ / **ਸਿਸੀਅਰ** / **ਸਿਸੀਅਰੁ** } ਸੰ. ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਘ ਫੱਗੁਣ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੨ ਹਿਮ. ਬਰਫ। ੩ ਵਿ–ਸੀਤਲ. ਠੰਢਾ,ਠੰਢੀ."ਰੁਤਿ ਸਿਸੀਅਰ ਸੀਤਲ ਹਰਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਮੰਘਰ ਪੋਹਿ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਰੁਤੀ) ਦੇਖੋ, ਹਿਮਕਰ ਸ਼ਬਦ।

ਸਿਸੁ. ਸੰ. ਸ਼ਿਸ਼ੁ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਚਾ. ਬਾਲਕ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ। ੩ ਸੀਸ. ਸਿਰ. "ਡੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਸ਼ਿਸ਼ਯ. ਚੇਲਾ.

ਸਿਸੁਪਾਲ. ਸੰ. शिशुपाल. ਚੇਦਿ (ਚੰਦੇਰੀ) ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਮਘੋਸ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਵਸੁਦੇਵ ਦੀ ਭੈਣ ਸ਼੍ਰੁਤਦੇਵਾ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਜਨਮਿਆ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਮਸੇਰਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਜੰਮਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹੱਥ ਸਨ. ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਸ਼ੁ (ਬੱਚਾ) ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰੋ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਹੋਇਆ.

ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵੈਰੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰੁਕਮਣੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਕਰਾਰ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਕਕੇ ਲੈਗਏ. ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਦੇ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਨੇ ਭਰੀ ਸਭਾ ਅੰਦਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਹਿਰਨਜਕਸ਼ਿਪੁ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਜਨਮ ਦਸ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ ਸੀ. "ਹੈ ਸਿਸੁਪਾਲ ਚੰਦੇਰੀ ਮੇ ਬੀਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਾਘ ਕਵਿ ਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲਵਧ ਨਾਮਕ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਸ਼ਿਸ਼ੁਮਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਤ ਤਾਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਮੱਛੀ ਵਾਂਙ ਹੈ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਅਤੇ ਧ੍ਰੁਵ ਪੂਛ ਵੱਲ ਵਿਰਾਜਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਸ਼ੁਮਾਰਚਕ੍ਰ। ੨ ਮਗਰਮੱਛ. ਘੜਿਆਲ.

ਸ਼ਿਸ਼ੋਦਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯਪੁਰ ਅਤੇ ਗਹਲੋਤ.

ਸ਼ਿਸ੍ਟ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਾਂਤ. ਧੀਰਯ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਆਗਜਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦਾਨਾ। ੪ ਭਲਾਮਾਣਸ.

ਸ਼ਿਸ੍ਟਾਚਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਸ੍ਟ (ਭਲੇ ਲੋਕਾਂ) ਦਾ ਆਚਾਰ (ਵਿਹਾਰ). ਉੱਤਮ ਜਨਾਂ ਦੀ ਰੀਤਿ। ੨ ਆਉਭਗਤ. ਆਦਰ ਸਨਮਾਨ.

ਸ਼ਿਸ੍ਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਸਨ.

ਸ਼ਿਸ਼ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਿਕਾ (ਸਿਖਜਾ) ਲਾਇਕ. ਸਿਖਾ-ਉਣ ਯੋਗਜ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਸਿੱਖ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੇਲਾ. ਚਾਟੜਾ. ਸ਼ਾਗਿਰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖ ਅਤੇ ਸਿੱਖ.

ਸਿਹ. ਦੇਖੋ, ਸਿ ੩.

ਸਿੰਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਸ਼ੇਰ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸ਼ੇਰ ਜੇਹੀ ਹੈ. Leo। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਾਰਦੂਲ ਅਤੇ ਸਿੰਘ.

ਸਿੰਹਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਿਕਾ.

ਸਿਹਜ / **ਸਿਹਜਾ** / **ਸਿਹਜਾਇ** } ਸੰ. शय्या–ਸ਼ੱਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸੁੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਸੇਜਾ. ਖਾਟ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੀ ਧਾ. "ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਸਿਹਜ ਨਿਕਸਾਈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਗਤਮਾਲ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਮੁਹੰਮਦ ਤੁਗਲਕ) ਨੇ ਸੇਜਾ ਦਿੱਤੀ, ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਪਾਈ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰਾਦਰ ਜਾਣਕੇ ਸੇਜਾ ਵਾਪਿਸ ਮੰਗੀ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੇਜਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁੱਕੀ ਨਿਕਲ ਆਈ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਕੀਤੀ ਗਈ. "ਸਿਹਜਾ ਧਰਤਿ ਬਰਤਨ ਕਉ ਪਾਨੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) "ਕੋਟਿ ਜੀਅ ਜਾਕੀ ਸਿਹਜਾਇ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਿਹਜਾਸਣੀ / **ਸਿਹਜਾਸਨੀ** } ਵਿ–ਸੇਜਾ ਉੱਪਰ ਆਸਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠ ਨਾ ਸਕੇ. "ਨਵੇ ਕਾ ਸਿਹਜਾਸਣੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਸਿਹਤ. ਅ. صحت ਸਿਹ਼ਤ. ਅਰੋਗਤਾ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਥੀ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਸ਼ਥਜ। ੨ ਭੁੱਲ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਦਰੁਸਤੀ. ਯਥਾਰਥਤਾ.

ਸਿੰਹਤੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਸੇਂਹੁੱਡ.

ਸਿਹਮ. ਦੇਖੋ, ਸਹਮ.

ਸਿਹਰ. ਅ. سحر ਸਿਹ਼ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਦੂ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ-ਜਾਲ. "ਇਹੁ ਜੁ ਦੁਨੀਆ ਸਿਹਰੁ ਮੇਲਾ ਦਸ਼ਤਗੀਰੀ ਨਾਹਿ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

* ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਸੰਬੰਧੀ ਉੱਤਮ ਰਸਾਲਾ "ਵਰਦਾਂਤਕ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ,ਉਸ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਾਜ਼

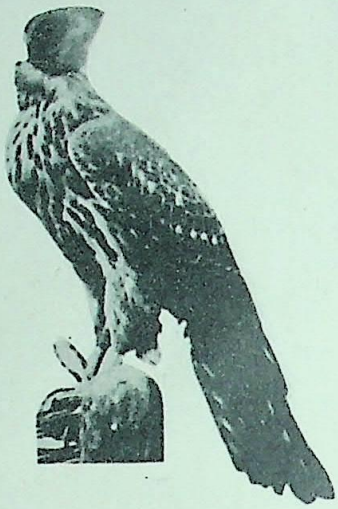

ਬਾਜ਼ ਢੋਕਾ (ਟੋਪੀ) ਵਾਲਾ

ਮੂਸ਼ਖੋਰ

ਲਗੜ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

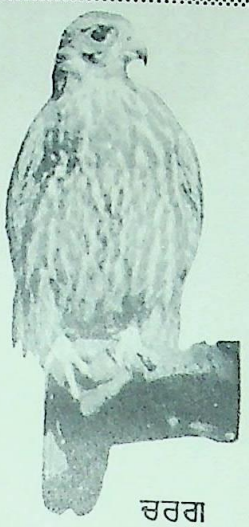

ਚਰਗ

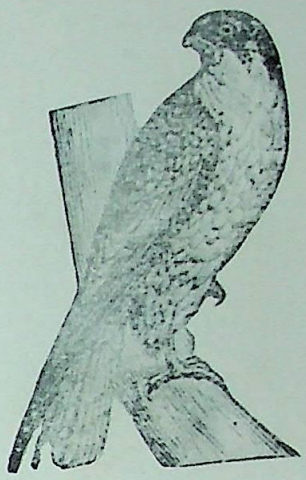

ਢੇਰੀ

ਤੁਰਮਤੀ

ਬਹਿਰੀ

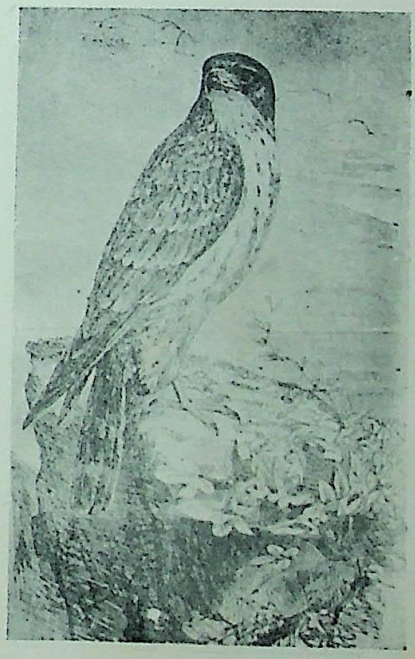

ਬਾਸ਼ਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਕਾਬ

ਸ਼ਿਕਰਾ

ਸੀਚਾਨਾ

ਕੁਰਲ

ਕੁਹੀ ਜਾਂ ਸ਼ਾਹੀਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿਹਰਫੀ. ਫ਼ਾ سی حرفی ਸੀ ਹ਼ਰਫ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਹ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਅਰਬੀ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ. "ਬਹੁਰੋ ਸਿਹਰਫੀ ਜੁ ਸਭ ਹੀ ਪਢਾਈ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਤੀਹ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਵਜਾਖਜਾਰੂਪ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਕਵਿਤਾ. ਜੈਸੇ– "ਅਲਫ ਅਲਾ ਕੋ ਯਾਦ ਕਰ ਗਫਲਤ ਮਨੋ ਵਿਸਾਰ." ××× ਆਦਿ. (ਜਸਾ)

ਸਿਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸੇਹਰਾ.

ਸਿਹਰੀ. ਵਿ–ਸਿਹ਼ਰ (ਜਾਦੂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਇੰਦ੍ਰ-ਜਾਲੀਆ.

ਸਿਹਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿਹਰ.

ਸਿੰਹਲ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ
ਸਿੰਹਲਦ੍ਵੀਪ } ਸਿੰਹ (ਸ਼ੇਰ) ਰਹਿਣ, ਐਸਾ ਟਾਪੂ. ਲੰਕਾ ਦ੍ਵੀਪ. Ceylon. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਲਦੀਪ.

ਸਿਹਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਕੁਚਿਤ ਹੋਣਾ. ਝਿਝਕਣਾ। ੨ ਤਰਸਣਾ. ਲੋੜਨਾ। ੩ ਡਰਨਾ. "ਸੁਰ ਸਿਹਾਂਹਿ ਕਿਮ ਕਰ ਹੈਂ ਧਾਰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਿਹਾਬ. ਅ਼ صحاب ਸਿਹ਼ਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗੀ. ਸਾਥੀ। ੨ ਸਾਹ਼ਿਬ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਹਾਬ.

ਸਿਹਾਮ. ਫ਼ਾ سہام ਸਹਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹਿੱਸੇ. ਭਾਗ। ੨ ਤੀਰ. ਵਾਣ.

ਸਿੰਹਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਕ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਰਾਹੁ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ. ਕਈਆਂ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਆਕਾਸ਼ਚਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਛਾਯਾ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਛਾਯਾਗ੍ਰਾਹਿਣੀ" ਭੀ ਸੀ. ਹਨੂਮਾਨ ਜਦ ਸਮੁੰਦਰ ਟੱਪਕੇ ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹਿਆ ਸੀ ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਨਿਗਲ ਲਿਆ ਹਨੂਮਾਨ ਇਸ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾੜਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸਿੰਹਿਕਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋਭਨ ੪.

ਸਿਹਿੰਦਾ. ਸਹੀ ਕੁਨਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਸ.

ਸਿੰਹੀ. ਸ਼ੇਰਨੀ. ਸਿੰਘੀ.

ਸਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਕ. ਚਾਹ. ਰੁਚਿ। ੨ उत्सुकता–ਉਤ੍ਸੁਕਤਾ. ਤੀਵ੍ਰ ਇੱਛਾ. ਪ੍ਰੇਮ. "ਜੇ ਤਉ ਪਿਰੀਆ ਦੀ ਸਿਕ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਸਿਕਸਤ } ਫ਼ਾ شکست ਸੰਗਜਾ–ਹਾਰ. ਪਰਾਜਯ.
ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ } "ਚਲੀ ਸਿਕਸ੍ਤ ਖਾਇ ਅਬ ਸੈਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ–ਟੁੱਟਿਆ. ਟੁੱਟ ਗਿਆ.

ਸ਼ਿਕਸ੍ਤਹ. ਫ਼ਾ شکستہ ਵਿ–ਟੁੱਟਾ. ਭੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. शस्त–ਸ਼ਸ੍ਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪੂਰੇ ਨਾ ਲਾਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸਾਫ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਸ਼ਿਕਸ੍ਤਨ. ਫ਼ਾ شکستن ਕ੍ਰਿ–ਤੋੜਨਾ. ਭੰਨਣਾ. ਸੰ. शसन–ਸ਼ਸਨ. ਕਤਲ ਕਰਨਾ. ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਨਾ.

ਸਿਕਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲੂ ਰੇਤਾ. ਕਣਦਾਰ ਰੇਤ। ੨ ਚੀਨੀ ਖੰਡ.

ਸਿਕਦਾਰ. ਫ਼ਾ سکہ دار ਸਿੱਕਹਦਾਰ. ਵਿ–ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਜਾ। ੨ ਸਰਦਾਰ. ਹਾਕਿਮ. "ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੇ ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰ." (ਗੋਂਡ ਮ:੫) "ਸਿਕਦਾਰਹੁ ਨਹ ਪਤੀਆਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸਿਕਦਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਕਹਦਾਰੀ. ਹੁਕੂਮਤ. ਸਰਦਾਰੀ. "ਜਿਸੁ ਸਿਕਦਾਰੀ ਤਿਸਹਿ ਖੁਆਹੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਿਕਦਾਰੁ. ਦੇਖੋ,ਸਿਕਦਾਰ. "ਕੂੜ ਹੋਆ ਸਿਕਦਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸ਼ਿਕਨ. ਫ਼ਾ شکن ਸੰਗਜਾ–ਸਲਵਟ. ਵਲ। ੨ ਵਿ–ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–"ਮਨ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨ." (ਜਫਰ) ਮੈ ਬੁਤ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ.

ਸ਼ਿਕਮ. ਫ਼ਾ شکم ਸੰਗਜਾ–ਪੇਟ. ਉਦਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਕਿਮ.

ਸ਼ਿਕਰਾ. ਫ਼ਾ شکرہ ਗੁਲਾਬਚਸ਼ਮ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਬਾਸ਼ੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਮਦੀਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚਚਕ ਅਥਵਾ ਚਿਪਕ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਰਾ ਸਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਆਂਡੇ ਭੀ ਇੱਥੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਲ੍ਹਣਾ ਦਰਖਤਾਂ ਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਉੱਪਰ ਮੁੱਠੀ ਤੋਂ ਛੱਡੀਦਾ ਹੈ.

ਸ਼ਿਕਰੀਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਪਕ ੨.

ਸਿਕਲ. ਅ਼ صقل ਸਕ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜ਼ੰਗ ਉਤਾਰਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚਮਕਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਸਿਕਲਗਰ } ਫ਼ਾ صقلگر ਸਕ਼ਲਗਰ. ਸਿਕਲ
ਸਿਕਲੀਗਰ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੰਗ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ.

ਸਿਕਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ. ਉਤਸੁਕ (उत्सुक) ਹੋਣਾ. ਬਹੁਤ ਚਾਹੁਣਾ. "ਰਹੀ ਸਿਕਾਵਤ ਹੇਰਨ ਕਾਰਨ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸ਼ਿਕਾਯਤ. ਅ਼ شکایت ਸੰਗਜਾ–ਗਿਲਾ. ਮਾਖਤਾ.

ਸਿਕਾਰ. ਫ਼ਾ شکار ਸ਼ਿਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਯਤਨ ਕਰਨਾ. ਮ੍ਰਿਗਯਾ. "ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਲੇ ਚੜਿਓ ਸਿਕਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਸੰ. श्वक्रीडा–ਸ਼੍ਵਕ੍ਰੀੜਾ. ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਥ ਲੈਕੇ ਖੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸ਼ਿਕਾਰ ਘਾਟ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ.

ਸ਼ਿਕਾਰ ਪੁਰ. ਸਿੰਧ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਸੱਖਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਵਪਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੁ ਵਡੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੱਟ ਵਾਲੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ. ਹੁਣ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੁਸਿੱਖੀ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ. ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਰਯਾਯ (पर्याय) ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਵਿ–ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਵਿਭਚਾਰੀ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ.

ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. ਉਹ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਉਹ ਪੰਛੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਕੇ ਅਤੇ ਸਿਖਾਕੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਜੋ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਛੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਜ਼, ਜੁਰਰਾ, ਬਾਸ਼ਾ, ਬਸ਼ੀਨ, ਸ਼ਿਕਰਾ, ਚਿਪਕ, ਬੇਸਰਾ, ਧੂਤੀ (ਅਥਵਾ ਤੂਧੀ) ਗੁਲਾਬਚਸ਼ਮ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਗੁਲਾਬੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਪੀਲੀ ਅੱਖ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਰ ਚਰਗ, ਚਰਗੇਲਾ, ਲਗੜ, ਝਗੜ, ਤੁਰਮਤੀ, ਤੁਰਮਤਾ, ਬਹਰੀ, ਬਹਰੀਬੱਚਾ, ਕੁਹੀ, ਕੋਹੀਲਾ, ਛਿੱਕੁਲ, ਢੇਡੀ, ਉਕਾਬ, ਕੁਰਲ, ਸਜਾਹਚਸ਼ਮ ਹਨ, ਸਜਾਹਚਸ਼ਮ ਨਾਲੋਂ ਗੁਲਾਬਚਸ਼ਮ ਜਾਦਾ ਵਫਾਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਮਦੀਨ ਨੂੰ ਨਰ ਵਾਂਙ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਬਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਿਕਰਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ਆਦਿ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਨਰ, ਮਦੀਨ ਨਾਲੋਂ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਨਰ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਕੇਵਲ ਮਾਸ ਖਾਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਸ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਲਦੇ ਹਨ. ਜਦ ਬੱਚਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮੇਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅਧਪਚਿਆ ਮਾਸ ਉਗਲਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਨਾਉਂ ਇੱਕ ਸਵੈਯੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ ਯਥਾ–

ਬੇਸਰੇ ਔਰ ਕੁਹੀ ਬਹਰੀ ਅਰੁ
ਬਾਜ ਜੁਰੇ ਬਹੁਤੇ ਸੰਗ ਲੀਨੇ,
ਬਾਸ਼ੇ ਘਨੇ ਲਗਰਾ ਚਰਗੇ
ਸ਼ਿਕਰੇਨ ਕੇ ਫੇਟ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕੀਨੇ,
ਧੂਤੀ ਉਕਾਬ ਬਸੀਨਨ ਕੋ ਸਜ
ਕੰਠ ਜਗੋਲਨ ਦ੍ਵਾਲ ਨਵੀਨੇ,
ਜਾਂਕਹੁ ਹੇਰ ਚਲਾਵਤ ਭੇ ਤਿਨ
ਪੰਛਿਨ ਤੇ ਇਕ ਜਾਨ ਨ ਦੀਨੇ.
(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੨੦੯੦

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੇਖੋ.

ਸਿਕਾਲਤ. ਅ਼ صقالت ਸਿਕ਼ਾਲਤ. ਸਿਕ਼ਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਰ ਉਤਾਰਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਚਮਕਾਉਣਾ। ੨ ਸਿਕਲੀਗਰ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ.

ਸਿਕਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਸਕਾਵਤ ਅਤੇ ਸਿਕਾਨਾ.

ਸਿਕਿਮ. ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਤਿੱਬਤ, ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਭੂਟਾਨ, ਦੱਖਣ ਦਾਰਜਿਲਿੰਗ, ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਨੈਪਾਲ ਹੈ. ਰਕਬਾ ੨੮੧੮ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਿਕਿਮ ਦਾ ਰਾਜਕੁਲ ਬੋੱਧ ਹੈ.

ਸ਼ਿਕੋਹ. ਫ਼ਾ شکوہ ਸੰਗਜਾ–ਡਰ. ਖ਼ੌਫ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਕੋਹ.

ਸਿਕੋਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਕੋਚਨ. "ਨਾਕ ਸਿਕੋਰਹਿ ਨਰਕ ਭੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਨਰਕ ਭੀ ਨੱਕ ਵੱਟਦਾ ਹੈ.

ਸ਼ਿਕੰਜ. ਫ਼ਾ شکنج ਸੰਗਜਾ–ਚੂੰਢੀ ਭਰਨੀ. ਚੂੰਢੀ ਵੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਰੋੜਨਾ. ਪੇਚ ਦੇਣਾ.

ਸਿਕੰਜਬੀ. ਅ਼ سکنجبین ਸ਼ਿਕੰਜਬੀਨ. ਸਿਰਕਾ ਅਤੇ ਅੰਗਬੀਨ (ਸ਼ਹਿਦ) ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪੀਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਨੇਂਬੂ ਆਦਿ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਪੇਯ ਪਦਾਰਥ ਭੀ ਸ਼ਿਕੰਜਬੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸਿਕੰਜਾ. ਫ਼ਾ شکنجہ ਸ਼ਿਕੰਜਹ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਲਦਸਾਜ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਬਾਕੇ ਤਹਿ ਬੈਠਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੀੜਨ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਮੁਗਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਸਿਕੰਦਰ. سکندر ਅੰ. Alexander. ਸਿਕੰਦਰ ਕਈ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਹ ਹਨ. ਇੱਕ ਸਿਕੰਦਰ ਫੈਲਕੂਸ* ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਈਰਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ੩੨੭ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਅਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਾ "ਪੁਰੁ" ਨੂੰ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਨਦੀ ਤਕ ਆਕੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ B.C. ੩੨੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. "ਫੈਲਕੂਸ ਪਤਸ਼ਾਹ ਕੇ ਸੂਰ ਸਿਕੰਦਰ ਪੂਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭) ਦੇਖੋ, ਅਰਸਤੂੰ।

(੨) ਦੂਜਾ ਸਿਕੰਦਰ, ਐਂਟੀਓਕਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਸੀਰੀਆ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ.

(੩) ਤੀਜਾ ਸਿਕੰਦਰ, ਸਿਮਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਸਾਈਰੀਨੀਆ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ, ਜੋ ਈਸਾ ਦਾ ਪਰਮਭਗਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

(੪) ਚੌਥਾ ਲੋਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਬਹਲੋਲ ਖਾਨ ਲੋਦੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੧੪੮੯ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ੧੭ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੫੧੭ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਮੋਇਆ. ਫਿਰੰਗੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਹਾਜ ਇਸੇ ਸਿਕੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸਮੇਂ ਆਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗਾ ਸੀ.

ਸਿਕੰਦਰਸ਼ਾਹ ਲੋਦੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਕੰਦਰ ੪.

ਸਿਕੰਦਰ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਸਕਿਨਰ.

ਸਿਕੰਦਰ ਬਿਰਾਹਿਮ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਸ).

ਸਿਕੰਦਰੀ ਭੁਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਭੁਜਾ(ਬਾਂਹ) ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ ਮੀਨਾਰ, ਜੋ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਜਹਾਜਾਂ ਨੂੰ ਚਟਾਨਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਣਵਾਏ ਸਨ. ਜੈਸੇ ਹੁਣ ਲਾਈਟ ਹਾਊਸ (Light-house) ਹਨ.

ਸਿਕੰਧ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਧ.

ਸਿਕੰਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਨ.

ਸਿੱਕਰੀ. ਸ਼ੁਸ਼ਕ (ਖੁਸ਼ਕ) ਹੋਈ ਤਹਿ. ਜਿਵੇਂ ਗਾਰੇ ਅਤੇ ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਆਈ ਸਿੱਕਰੀ.

ਸਿੱਕਾ. ਫ਼ਾ سکہ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਮੁਦ੍ਰਾ. ਚਾਂਦੀ ਸੁਇਨੇ ਆਦਿ ਉੱਪਰ ਸਿੱਕਹ ਲਾਉਣਾ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਰਾਜ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ਸਿੱਖ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਕੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਚਲਾਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

* Philippos ਅਥਵਾ Philip.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਰਣਾ ਇਉਂ ਹੈ :–

(ੳ) ਖ਼ਾਲਸਾਪੰਥ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਸਿੱਕਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਰੌਨਕ ਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਹੈ :–

ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ੋ ਫ਼ਤਹ਼ ਨੁਸ਼ਰਤ ਬੇਦਰੰਗ,
ਯਾਫ਼ਤਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ.

(ਅ) ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ–ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਰੁਪਯਾ ਅਤੇ ਮੁਹਰ "ਰਾਜੇਸ਼ਾਹੀ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਰਾਜੇਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪਯਾ ਸ਼ੁੱਧ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ੧੧$\frac{1}{4}$ ਮਾਸ਼ੇ ਭਰ ਹੈ. ਮੁਹਰ ਪੌਣੇ ਗਿਆਰਾਂ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਹੈ. ਦੋਹਾਂ ਉੱਪਰ ਇਬਾਰਤ ਇਹ ਹੈ :–

ਹੁਕਮ ਸ਼ੁਦ ਅਜ਼ ਕ਼ਾਦਰੇ ਬੇ ਚੂੰ ਬ ਅਹ਼ਮਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ,
ਸਿੱਕਹ ਜ਼ਨ ਬਰ ਸੀਮੋ ਜ਼ਰ ਅਜ਼ ਔਜੇ ਮਾਹੀ ਤਾ ਬਮਾਹ.

(ੲ) ਜੀਂਦ ਦਾ ਸਿੱਕਾ–ਜੀਂਦ ਦਾ ਰੁਪਯਾ "ਜੀਂਦੀਆ" ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਤੋਲ ਸਵਾ ਗਿਆਰਾਂ ਮਾਸ਼ੇ ਹੈ. ਜੋ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜੇਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪਯੇ ਉੱਪਰ ਇਬਾਰਤ ਹੈ ਉਹੀ ਜੀਂਦੀਏ ਤੇ ਹੈ।

(ਸ) ਨਾਭੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ–ਨਾਭੇ ਦਾ ਰੁਪਯਾ ਅਤੇ ਮੁਹਰ "ਨਾਭੇਸ਼ਾਹੀ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਨਾਭੇ ਦਾ ਰੁਪਯਾ ਸਵਾ ਗਿਆਰਾਂ ਮਾਸੇ ਅਤੇ ਮੋਹਰ ਪੌਣੇ ਦਸ ਮਾਸ਼ੇ ਹੈ. ਧਾਤੁ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਦੋਹਾਂ ਉੱਤੇ ਇਬਾਰਤ ਹੈ:–

ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ੋ ਫ਼ਤਹ਼ ਨੁਸ਼ਰਤ ਬੇਦਰੰਗ,
ਯਾਫ਼ਤਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ.

(ਹ) ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ–ਹੁਣ ਇਹ ਸਿੱਕਾ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਜੋ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਉੱਤੇ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਸੀ:–

ਸਿੱਕਹ ਜ਼ਦ ਦਰ ਜਹਾਂ ਬਫ਼ਜ਼ਲੇ ਅਕਾਲ,
ਮੁਲਕ ਅਹ਼ਮਦ ਗਰਿਫ਼ੂ ਜੱਸਾ ਕਲਾਲ.*

੨ ਇੱਕ ਧਾਤੁ. ਸੰ. ਸੀਸਕ. Lead. ਗੋਲਾ ਗੋਲੀ ਛਰਰਾ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਕਾ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸਿਕ. ਸੰ. ਸ਼ਿਕ੍ਰ.ਧਾ–ਪੜ੍ਹਨਾ.ਅਭਜਾਸ ਕਰਨਾ.ਸਿੱਖਣਾ.

ਸਿਕਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਿਖਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.ਨਸੀਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ। ੩ ਉਸਤਾਦ.

ਸਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਖਮਤ. ਨਸੀਹਤ। ੨ ਉਪਦੇਸ਼। ੩ ਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਉੱਚਾਰਣ ਅਤੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਢੰਗ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਸਿਕਿਤ. ਵਿ–ਸਿਖਜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਸਿਖਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸਿਖ. ਸੰ. ਸ਼ਿਖ. ਸ਼ਿਸ਼ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਸ਼ਾਸਨ (ਉਪਦੇਸ਼) ਯੋਗ ਹੋਵੇ. ਚੇਲਾ. ਸ਼ਾਗਿਰਦ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਆਪਣਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਮੰਨਦਾ ਅਤੇ ਦਸ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੂਪ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖ ਅਖਾਏ xxx ਜੋ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) "ਆਪ ਛਡਿ ਸਦਾ ਰਹੈ ਪਰਣੈ ਗੁਰ ਬਿਨ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ। ਕਹੈ ਨਾਨਕ ਸੁਣਹੁ ਸੰਤਹੁ, ਸੋ ਸਿਖ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ." (ਆਨੰਦ) ਦੇਖੋ, ਸਿੱਖ। ੩ ਸਿਕਾ. ਉਪਦੇਸ਼. "ਜੇ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀ." (ਜਪੁ) "ਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ਸਿਖ ਦੇਵੈ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੪ ਸ਼ਿਖਾ. ਚੋਟੀ. "ਮੂੰਡ ਮੁਡਾਇ ਜਟਾ ਸਿਖ ਬਾਂਧੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਿਖਸਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ. ਸਾਧੁਸੰਗ. "ਸਿਖਸਭਾ ਦੀਖਿਆ ਕਾ ਭਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘ ਸਭਾ.

ਸਿਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਿਖਜਾ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ.ਸਿਕਾਗ੍ਰਹਣ.

ਸਿਖਣੀ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਸਿਖਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ.

ਸਿਖਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖਣੀ.

ਸਿਖਮਤ } ਸੰਗਜਾ–ਸਿਖਜਾ. ਸ਼ਿਕਾਮਤਿ. ਉਪਦੇਸ਼.
ਸਿਖਮਤਿ } ਨਸੀਹਤ. "ਸਿਖਮਤਿ ਸਭ ਬੁਧਿ ਤੁਮਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧)

ਸਿਖਰ. ਸੰ. ਸ਼ਿਖਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ। ੨ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਕਲਸ਼। ੩ ਉੱਚੈਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜਾ. "ਸਿਖਰ ਸੁਨਾਗਰ ਨਦੀ ਚੇ ਨਾਥੰ."(ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੪ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਮੂਲੁ ਸਿਖਰ ਲਿਵ ਤਾਰੈ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧)

ਸਿਖਰਿ } ਸੰ. ਸ਼ਿਖਰਿ. ਵਿ–ਚੋਟੀ ਵਾਲਾ।
ਸਿਖਰੀ } ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜ। ੩ ਬਿਰਛ.

ਸਿੰਖਲਾ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਾ. (शृङ्खला) ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗੁਲ. ਜ਼ੰਜੀਰ. "ਜੋ ਜਗਕਾਨ ਸਿੰਖਲਾ ਸੰਗ." (ਨਾਪ੍) ਜਗਤ ਦੀ ਕਾਣ ਰੂਪ ਸੰਗੁਲ ਨਾਲ.

ਸਿਖਲਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ. ਸਿਖਾਉਣਾ.

ਸਿਖਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਖਜਾ. ਉਪਦੇਸ਼. ਨਸੀਹਤ. "ਸਿਖਵਨ ਕਾਲੂ ਦੇਵਤ ਭੂਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਸਿਖਵੰਤਾ ਵਿ–ਸਿਖਜਾਵੰਤ. ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਕਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਸਿਖਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਉਪਦੇਸ਼ਕ. "ਸੁਣਿ ਸਿਖਵੰਤੇ ! ਨਾਨਕ ਬਿਨਵੈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਿਖੜਾ. ਵਿ–ਸਿਖਜਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ੜਾ ਪ੍ਰਤਜਯ "ਵਾਨ" ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ੜਾ ਤੁੱਛਤਾ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨੇਮ ਸਭ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰਸਿੱਖ. "ਜੋ ਦੀਸੈ ਗੁਰਸਿਖੜਾ ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਸਿਖਾ. ਸੰ. ਸ਼ਿਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਟੀ. ਬੋਦੀ। ੨ ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ। ੩ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ। ੪ ਸਿਕਾ. ਉਪਦੇਸ਼. "ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਸਿੱਖ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸਿੱਖ ਲੋਕ. "ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ ਚਲੇ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਸਿਖਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਸਿਖਾਉਣਾ }
ਸਿਖਾਰਨ } ਕ੍ਰਿ–ਸਿਖਲਾਨਾ.ਸਿਕਾ ਦੇਣੀ. ਸਿਕਣ. "ਸਗਲ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਧਰਮ ਸਿਖਾਰਨ."
ਸਿਖਾਲਨਾ } (ਮਨੁਰਾਜ)

ਸਿਖਿ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖੀ। ੨ ਸਿੱਖ ਨੇ. "ਸਿਖਿ ਸਤਗੁਰੂ ਧਿਆਇਆ." (ਗੌਂਡ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸਿੱਖਕੇ.

ਸਿਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਿਕਾ। ੨ ਸਿਖਜਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ."ਸਾਚ ਸਿਖਿਆ ਕਟੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਏ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਿਖਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿਕਿਤ.

ਸਿਖਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖਣੀ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਿਖਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਰਨੀ. ਮੋਰ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਸਿਖਿਬਾਹਨ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਖੀ (ਮੋਰ) ਹੈ ਜਿਸ
ਸਿਖਿਵਾਹਨ } ਦੀ ਸਵਾਰੀ. ਸ਼ਿਵਪੁਤ੍ਰ ਖੜਾਨਨ. ਕਾਰਤਿਕੇਯ. "ਸਿਵ ਸਿਖਿਬਾਹਨ ਗਨ ਸਹਿਤ ਆਏ ਰਨ ਰਿਸ ਧਾਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਿਖੀ. ਸਿੱਖੀਂ. ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ. "ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰਵੀਚਾਰਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਸਿਖੀ ਅਤੈ ਸੰਗਤੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰਿਆ." (ਰਾਮ ਵਾਰ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿੱਖੀ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਿਖਿਨ੍. ਵਿ–ਚੋਟੀ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਮੋਰ। ੫ ਮੁਰਗਾ। ੬ ਬਿਰਛ। ੭ ਅਗਨਿ। ੮ ਪਹਾੜ। ੯ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ। ੧੦ ਘੋੜਾ। ੧੧ ਦੀਵਾ। ੧੨ ਤੀਰ. ਵਾਣ। ੧੩ ਇੰਦ੍ਰ.

ਸਿਖੀ ਬਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖਿਬਾਹਨ.

ਸਿਖੰਡ. ਸੰ. ਸ਼ਿਖਰਣ–ਸ਼ਿਖੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਟੀ. ਬੋਦੀ। ੨ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ। ੩ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਬੇਲਿ ਦੀ ਚੋਟੀ.

ਸਿਖੰਡਣਹ. ਸੰ. ਸ਼ਿਖਰਿਨ੍–ਸ਼ਿਖਰਿਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜ. "ਦੀਪ ਲੋਅ ਸਿਖੰਡਣਹ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਸਿ (ਤਿੰਨ) ਖੰਡ (ਲੋਕ). ਬ੍ਰਾਹਮਾਂਡ ਦੇ ਤਿੰਨ ਟੁਕੜੇ. ਪਾਤਾਲ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਆਕਾਸ ਲੋਕ.

ਸਿਖੰਡਿ } ਸੰ. ਸ਼ਿਖਰਿਨ੍–ਸ਼ਿਖੰਡਿਨ੍. ਵਿ–ਚੋਟੀ
ਸਿਖੰਡੀ } ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੋਰ। ੩ ਫੰਘਾਂ ਵਾਲਾ ਤੀਰ। ੪ ਮੁਰਗਾ। ੫ ਵੇਲਿ. ਲਤਾ. "ਘਟੰਤ ਬਸੁਧਾ ਗਿਰਿ ਤਰੁ ਸਿਖੰਡੰ."(ਸਹਸ ਮ: ੫) ੬ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅੰਬਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ ਜਿੱਤਕੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਲਈ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਬਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਨਾ ਨਾ ਚਾਹਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮਨੋ ਪਤੀ ਧਾਰ ਚੁਕੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬਾ.

ਅੰਬਾ ਨੇ ਬਿਨਾ ਪਤੀ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਵਿਤਾਈ. ਭੀਸ਼ਮ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਹ ਰਾਜਾ ਦ੍ਰਪਦ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੋਕੇ ਜਨਮੀ, ਅਰ ਇੱਕ ਯਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਪਲਟੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾਉਂ ਸ਼ਿਖੰਡੀ ਹੋਇਆ. ਜਦ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀਸ਼ਮ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਇਆ ਤਦ ਸ਼ਿਖੰਡੀ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆ ਖਲੋਤਾ. ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਰਜਾਈ ਜਾਣਕੇ ਵਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ. ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਭੀਸ਼ਮ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਪਰੋ ਦਿੱਤਾ. ਜਿਸ ਤੀਰ ਨਾਲ ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ ਰਣ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਾ ਉਹ ਸ਼ਿਖੰਡੀ ਦਾ ਹੀ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਸਿੱਖ. ਸ਼ਿਸ਼ਯ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖ। ੨ ਗੁਰੁਸਿੱਖ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ ਸਿੱਖਧਰਮ. "ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਦਯਾ ਧਰਮ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਦਿੜਾਯਾ। ਗੁਰੁਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰੁਸਿੱਖ ਸਦਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) "ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਪਰਵੇਸ ਰਿਦ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸੋਈ ਸਿੱਖ ਜਗ ਜਾਨੀਐ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਜੈਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪਰਪੁਰਖੈ ਨ ਦੇਖਜੋ ਚਾਹੈ
ਪੂਰਨ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਕੋ ਪਤਿ ਹੀ ਮੈ ਧਜਾਨ ਹੈ,
ਸਰ ਸਰਿਤਾ ਸਮੁਦ੍ਰ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਨ ਚਾਹੈ ਕਾਹੂੰ
ਆਸ ਘਨਬੂੰਦ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਿਯ ਗੁਨਗਾਨ ਹੈ,
ਦਿਨਕਰ ਓਰ ਭੋਰ ਚਾਹਤ ਨਹੀਂ ਚਕੋਰ
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹਿਮਕਰ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ,
ਤੈਸੇ ਗੁਰੁਸਿੱਖ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਰਹਿਤ, ਪੈ–
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਨ ਅਵਗਜਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੈ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਸਿੱਖਧਰਮ. ਮਨੁੱਖਾਜੀਵਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਜੋ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਰਸਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ.* ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਰਸਤਾ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਦਸ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸਿੱਖਧਰਮ" ਹੈ. ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹਨ:–

ਧਰਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਨੋਰਥ ਸ੍ਵਰਗ ਆਦਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪਰਮਪਤੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਖੰਡ ਲਿਵ ਜੋੜਕੇ ਇੱਕ ਮਿੱਕ ਹੋਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਿਨਾ ਆਵਾਗਉਣ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:–"੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਨਿਰਭਉ, ਨਿਰਵੈਰੁ, ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ, ਅਜੂਨੀ, ਸੈਭੰ, ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ." ਅਰਥਾਤ–ਵਾਹਗੁਰੂ ਇੱਕ (ਅਦੁਤੀ) ਹੈ, ਸਦਾ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਉਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.† ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਙ ਉਹ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੈ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਨਿੱਤ ਆਨੰਦਰੂਪ ਹੈ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਮਹਾਂ ਜੋਤਿ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਵਾਹਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਹੁਚਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ.‡

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਪਜਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ

* ਦੇਖੋ, The Rajas of the Punjab by L. H. Griffin P 285–87, 460–61, 466.

* ਇਸੇ ਲਈ ਧਰਮ ਅਥਵਾ ਮਜਹਬ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪੰਥ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ.
† "ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੇ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
‡ "ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੈ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੀਐ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

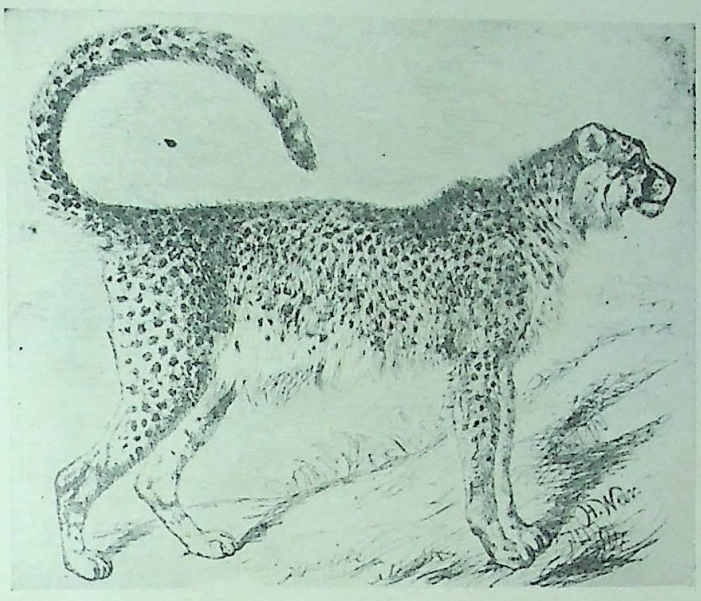

ਚਿਤ੍ਰਕ (Leopard)

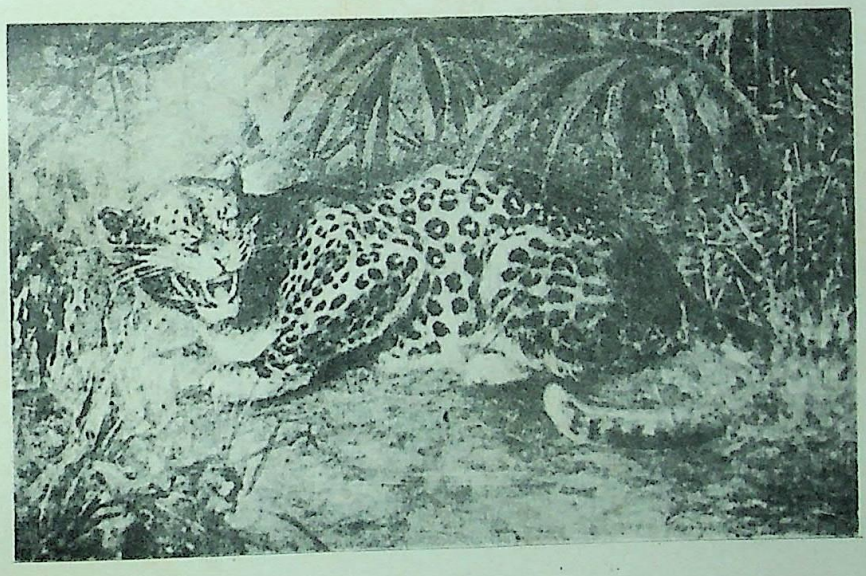

ਬਾਘ (ਵਜਾਘ੍) (Panther)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

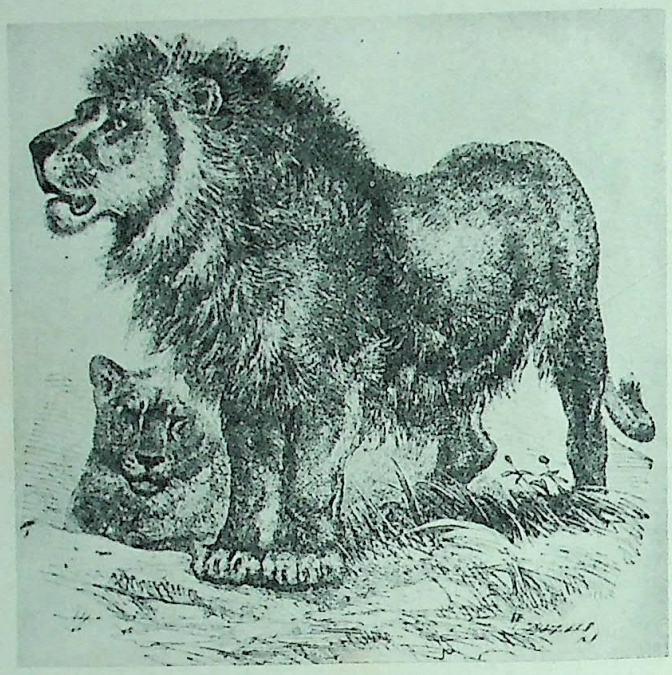

ਸ਼ਾਰਦੂਲ (Lion)

ਸਿੰਘ (Tiger)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਭੇਤ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ ਉਪਕਾਰੀ ਸੱਜਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਉੱਚਾ ਆਚਰਣ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ. * ਇਹ ਆਚਰਣ ਦੋ ਤਰਾਂ ਦਾ ਹੈ–

(ੳ) ਸ਼ਖ਼ਸੀ.

(ਅ) ਕੌਮੀ (ਪੰਥਿਕ).

ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਆਚਰਣ ਦੇ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਨੇਮ ਇਹ ਹਨ:–

(੧) ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨਾ.†

(੨) ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਕਰਨਾ.‡

(੩) ਮਨੁਖਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਜਾਣਕੇ, ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦਾ ਭੇਦ ਤਜਾਗਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਸਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ. §

(੪) ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ. ¶

(੫) ਅਵਿਦਜਾ ਮੂਲਕ ਛੂਤਛਾਤ, ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ, ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਅੰਨਮਤਾਂ ਦੇ ਕਰਮਜਾਲ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਚੱਲਣਾ. ☙

(ਅ) ਪੰਥਿਕ ਆਚਰਣ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ–

(੧) ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੀ ਰਹਿਤ ਤੇ ਪੱਕਿਆਂ ਰਹਿਣਾ.

(੨) ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ.

(੩) ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ.

(੪) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਭੇਖ ਅਤੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਣ, ਉਨਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਜਾਣਕੇ ਸਨੇਹ ਕਰਨਾ, ਅਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਭਸ ਦਾ ਭਲਾ ਲੋਚਣਾ.

(੫) ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣੀ. ♣

ਸਿੱਖ ਰਯਾਸਤਾਂ / **ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ** } ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ, ਕਲਸੀਆ, ਜੀਂਦ, ਨਾਭਾ, ਪਟਿਆਲਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਅਤੇ ਫੂਲ ਵੰਸ਼.

ਸਿੱਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਖਜਾ ਧਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪੱਧਤਿ. "ਗੁਰੁਸਿੱਖੀ ਦਾ ਲਿੱਖਣਾ ਲੱਖ ਨ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਲਿਖ ਜਾਣੈ." (ਭਾਗੁ) "ਬਿਨ ਸਿੱਖੀ ਤਰਬੋ ਕਹਾਂ ਜਗਸਾਗਰ ਭਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸਿੱਖਧਰਮ.

ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਾਤਾ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ.

ਨਹੀਂ ਦਦਸਾਰ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਪਰਪਿਤਾਮਾ
ਸੁਜਨ ਕੁਟੰਬ ਸੁਤ ਬਾਂਧਵ ਨ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੈ,
ਨਹੀਂ ਨਨਸਾਰ ਮਾਤਾ ਪਰਮਾਤਾ ਬ੍ਰਿੱਧ ਮਾਤਾ
ਮਾਮੂ ਮਾਮੀ ਮਾਸੀ ਮੌਸਾ ਬਿਬਿਧ ਵਿਖਜਾਤਾ ਹੈ,
ਨਹੀਂ ਸਸੁਰਾਰ ਸਾਸ ਸਸੁਰਾ ਔ ਸਾਰੋ ਸਾਰੀ
ਨਹੀਂ ਬਿਰਤੀਸੁਰ ਔ ਜਾਚਕ ਨ ਦਾਤਾ ਹੈ,
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਹੂੰ ਮੇ ਨ ਦੇਖਜੋ
ਜੈਸੋ ਗੁਰੁਸਿੱਖ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੋ ਨਾਤਾ ਹੈ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਸਿਖਜਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਕਾ. "ਸਿਖਜਾ ਸੰਤ ਨਾਮੁ ਭਜੁ ਨਾਨਕ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਸਿੰਗ. ਸੰ. शृङ्ग–ਸ਼੍ਰਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਬਤ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਟਿੱਲਾ। ੨ ਪਸ਼ੁ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸਿੰਗ.

ਸਿੰਗਰਫ. ਅ. شنجرف ਸ਼ਿੰਜਰਫ਼ ਅਤੇ ਫ਼ਾ شنگرف ਸ਼ਿੰਗਰਫ਼. ਸੰ. ਹਿੰਗੁਲ. Vermilion.

ਸਿਗਰਾ / **ਸਿਗਰੀ** / **ਸਿਗਰੇ** } ਸਮਗ੍ਰ. ਸਭ. ਦੇਖੋ, ਸਗਰਾ. "ਜਿਨ ਸਿਗਰੀ ਯਹ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਉਪਾਈ." (ਚੌਬੀਸਾਵ) "ਕਾਂਪ ਸਮੁਦ੍ਰ ਉਠੇ ਸਿਗਰੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸਿੰਗਲਦੀਪ / **ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ** } ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਲ. "ਮਾਨਹੁ ਸਿੰਗਲਦੀਪ ਕੀ ਨਾਰਿ ਗਰੇ ਮੇ ਤੱਬੋਰ ਕੀ ਪੀਕਨਵੀਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸਿੰਗੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੀਢੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਮਧਰਾ ਸਿੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਯੋਧਾ ਲੋਕ ਬਾਰੂਦ ਪਾਕੇ ਪੇਟੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ.

ਸ਼ਿਗਾਫ਼. ਫ਼ਾ شگاف ਸੰਗਜਾ–ਤੇੜ. ਦਰਾਰ. ਦਰਜ. ਮੋਰੀ. ਮੋਘਾ.

ਸਿੰਗਾਰ. ਸੰ. शृङ्गार. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ। ੨ ਗਹਿਣਾ. ਭੂਸ਼ਣ। ੩ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾ ਰਸ, ਜੋ ਕਾਮ ਦੀ ਸ਼੍ਰਿੰਗ (ਉਮੰਗ) ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਸ.

ਸਿਗਾਰਣਾ / **ਸਿੰਗਾਰਣਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਕਰਨਾ. ਸਜਾਉਣਾ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ. ਭੂਸ਼ਣ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ. "ਜੋ ਧਨ ਕੰਤ ਸਿਗਾਰੀ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਸਿੰਗਾਰੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਧਰਮਜੰਗ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫਕੀਰ ਨੇ ਰਸਾਯਣ ਦਾ ਬਿਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸਿਟਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਸਿੰਗਾਰੂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਰਸਾਯਣ ਦੱਸਕੇ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾਇਆ। ੨ ਵਿ–ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਿਗਾਲ. ਗਿੱਦੜ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਸ੍ਰਿਗਾਲ. ਫ਼ਾ شغال ਅੰ. Jackal। ੨ ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਪੁੰਡ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਪੌਂਡ੍ਰਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਉਡਰੀਕ ਅਤੇ ਪੌਂਡ੍ਰਕ. "ਦੂਤ ਸਿਗਾਲ ਪਠਜੋ ਹਰਿ ਕਉ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਿੰਗੀ. ਵਿ–ਸਿੰਗ (ਸ਼੍ਰਿੰਗ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਿੰਗ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਤੁਰ੍ਹੀ, ਜੋ ਸਿੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਸਿੰਗੀ ਅਨਹਤ ਬਾਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸਿੰਗੀਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰਿੰਗਧਾਰੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿੰਗੀਅਰਿ ਧੁਨਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਰ ਜੇਹਾ ਨਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿਗੀਤ. ਸੰ. सुज्ञाति–ਸੁਗਜਾਤਿ. ਵਿ–ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਸਕੇ ਸੰਬੰਧੀ. "ਗਏ ਸਿਗੀਤ ਪੁਕਾਰੀ ਧਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਸਿੰਗੀ ਰਿਖਿ. ਸੰ. ऋष्यशृङ्ग–ਰਿਸ਼ਯ ਸ਼੍ਰਿੰਗ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਤੇ ਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿਭਾਂਡਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਉਰਵਸ਼ੀ ਅਪਸਰਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਵੀਰਯ ਡਿਗ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮ੍ਰਿਗੀ ਪੀਗਈ. ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਸਿੰਗੀ ਰਿਖੀ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੀ ਆਸ਼੍ਰਮ ਰਹਿਕੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਧਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ.

ਇੱਕ ਵਾਰ ਅੰਗ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਰਖਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ. ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਲੋਮਪਾਦ ਨੇ ਰਿਖੀਆਂ ਤੋਂ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਦਾ ਉਪਾਉ ਪੁੱਛਿਆ. ਸਭ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ ਰਿਖੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਵਰਖਾ ਹੋਵੇਗੀ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਵੇਸ਼ਜਾ ਭੇਜੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਫਸਾਕੇ ਅੰਗ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਆਂਦਾ. ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਅਰ ਆਪਣੀ ਪਾਲਤੂ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸ਼ਾਂਤਾ ਸਿੰਗੀ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.

ਸਿੰਗੀ ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ "ਪੁਤ੍ਰੇਸ਼੍ਟਿ" ਯਗਜ ਕਰਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਖੀਰ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾਉਣ ਤੋਂ ਰਾਮ ਭਰਤ ਲਛਮਨ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਸ਼ਿਗੁਫ਼ਤ. ਵਿ–ਖਿੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਗੁਫ਼ਤਨ.

ਸ਼ਿਗੁਫ਼ਤਹ. ਫ਼ਾ شگفتہ ਵਿ–ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸ਼ਿਗੁਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ شگفتن ਕ੍ਰਿ–ਖਿੜਨਾ. ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਹੋਣਾ.

ਸਿੰਘ. ਸੰ. ਸਿੰਹ. ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਸ਼ੇਰ. "ਸਿੰਘ ਰੁਚੈ ਸਦ ਭੋਜਨੁ ਮਾਸ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਾਰਦੂਲ (ਕੇਸ਼ਰੀ), ਚਿਤ੍ਰਕ ਵਜਾਘ੍ਰ (ਬਾਘ) ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸਿੰਹ (ਸਿੰਘ) ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਨਾਮ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ਾਸ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਨ. ਪਾਂਠਕਾਂ ਦੇ ਗਜਾਨ ਲਈ ਇੱਥੇ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇਕੇ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਦੂਲ। ੨ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪੰਥੀ ਖਾਲਸਾ। ੩ ਵਿ–ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੪ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਟ. ਉੱਤਮ। ੫ ਬਹਾਦੁਰ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ। ੭ ਸਿੰਹਰਾਸ਼ਿ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹ.

ਸਿੰਘਊ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਘਪੁਣਾ. ਦਿਲੇਰੀ. ਬਹਾਦੁਰੀ। ੨ ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਦਾ ਭਾਵ.

ਸਿੰਘਸਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰਕ ਜਥਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਈਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੀ ਅਸਲੀ ਮਰਜਾਦਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਦਜਾਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘਸਭਾ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਮਜੀਠੀਆਂ ਦੇ ਬੁੰਗੇ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੪੦੪(ਵਿਕ੍ਰਮੀ ੧੯੨੯) ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰਦਾਰ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਸਨ. ਸਭਾ ਦੀ ਏਕਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ ਠਹਿਰਾਇਆਗਿਆ. ਫੇਰ ਸਨ ੧੮੭੯ (ਸੰਮਤ ੧੯੩੬) ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਸਿੰਘਸਭਾ ਬਣੀ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀਵਾਨ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਕਤ੍ਰ ਭਾਈ ਗੁਰੁਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਜਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਸਭਾਵਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਅਰ ਸਨ ੧੮੮੮ (ਸੰਮਤ ੧੯੪੬) ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਖਾਲਸਾਦੀਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ੧੦ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੦੧ (ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ੪੩੨) ਨੂੰ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਬੁੰਗੇ ਹੋਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਖਾਲਸਾਦੀਵਾਨ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚੀਫ (Chief) ਖਾਲਸਾਦੀਵਾਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਪੰਥ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕੀਤੇ ਅਰ ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਹੁਣ ਭੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ. ਵਿ–ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ। ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਇਹ ਪਦਵੀ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

☙ "ਸਤਿਪੁਰਖੁ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਉ। ਤਿਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਿਖ ਉਧਰੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ)
"ਧਨੁ ਧਨੁ ਹਰਿ ਗਿਆਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ ਜਿਨਿ ਵੈਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹਮ ਕਉ ਸਭ ਸਮਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਿਖਾਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)
"ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਰਵੈਰੁ ਪੁਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨੇ ਅਉਗਣ ਕਟੈ ਕਰੈ ਸੁਧ ਦੇਹਾ." (ਰਾਮ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)
* "ਆਪਿ ਤਰੈ ਕੁਲ ਸਗਲੇ ਤੋਰੈ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਮ ਸਵਾਰਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)
"ਮਹਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਾਧੁ ਕਾ ਸੰਗ। ਜਿਸੁ ਭੇਟਤ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰਭ ਰੰਗ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
† "ਦੁਖ ਭੁਖ ਨਹਿ ਵਿਆਪਈ ਜੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ਮਨਿ ਹੋਇ। ਕਿਤ ਹੀ ਕੰਮਿ ਨ ਫਿਜੀਐ ਜਾ ਹਿਰਦੈ ਸਚਾ ਸੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
‡ "ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਜਿਸ ਨੋ ਮਤਿ ਆਵੈ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨਾ। ਇਹੁ ਬਾਣੀ ਜੋ ਜੀਅਹੁ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਰਵੈ ਹਰਿਨਾਮਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)
"ਬਾਣੀ ਬਿਰਲਉ ਬੀਚਾਰਸੀ ਜੇ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ)
§ "ਤੂੰ ਸਾਂਝਾ ਸਾਹਿਬੁ ਬਾਪੁ ਹਮਾਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਏਕੁ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)
¶ "ਜਤੀ ਸਦਾਵਹਿ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣਹਿ ਫਿਰਿ ਬਹਹਿ ਘਰ ਬਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੀਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ। ਹਸੰਦਿਆਂ ਖੇਲੰਦਿਆਂ ਪੈਨੰਦਿਆਂ ਖਾਵੰਦਿਆਂ ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨)
"ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ। ਨਾਨਕ ਰਾਹ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)
☙ "ਮਤੁ ਸਚਾ ਅਖਰੁ ਭੁਲਿਜਾਇ ਚਉਕੇ ਭਿਟੈ ਨ ਕੋਇ."(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)"ਸੋਈ ਕੁਚੀਲ ਕੁਦਰਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)
"ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਪਾਖੰਡੁ ਨ ਜਾਣਾ ਰਾਮ ਰਿਦੈ ਮਨਿ ਮਾਨਿਆ." (ਸੂਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੧) "ਨਾਵਹਿ ਧੋਵਹਿ ਪੂਜਹਿ ਸੈਲਾ। ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਰਾਤੇ ਮੈਲੋ ਮੈਲਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) "ਪੂਜਿ ਸਿਲਾ ਤੀਰਥ ਬਨਵਾਸਾ। ਭਰਮਤ ਡੋਲਤ ਭਏ ਉਦਾਸਾ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)
"ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ। ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਅਜੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਤਿੰਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨੋ." (ਪਾਤਸਾਹੀ ੧੦ ਹਜਾਰੇ)
♣ "ਮੈ ਬਧੀ ਸਚੁ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ। ਗੁਰਸਿਖਾ ਲਹਦਾ ਭਾਲਿਕੈ। ਪੈਰ ਧੋਵਾ ਪਖਾ ਫੇਰਦਾ ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਗਾ ਪਾਇ ਜੀਉ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੫)
"ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ ਮਾਨਸਰ ਹੰਸ ਗੁਰਸਿਖ ਵਾਹੁ। ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰਸਬਦ ਕਰ ਕੀਰਤਨ ਖਾਹੁ." (ਭਾਗੁ)
"ਬਾਹਰ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬੁਝਤ ਜਲ ਸਰਿਤਾਕੈ, ਨਾਉ ਮੇ ਜੋ ਆਗ ਲਾਗੈ ਕੈਸੇਕੈ ਬੁਝਾਈਐ ?
ਬਾਹਰ ਸੇ ਭਾਗ ਓਟ ਲੀਜੀਅਤ ਕੋਟ ਗੜ੍ਹ, ਗੜ੍ਹ ਮੇ ਜੋ ਲੂਟ ਲੀਜੈ ਕਹੋ ਕਤ ਜਾਈਐ ?
ਚੋਰਨ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਜਾਇ ਸਰਨ ਗਹੇ ਨਰਿੰਦ, ਮਾਰੇ ਮਹੀਪਤਿ ਜੀਉ ਕੈਸੇਕੈ ਬਚਾਈਐ ?
ਮਾਯਾ ਡਰ ਡਰਪਤ ਹਾਰ ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰੈ ਜਾਵੈ, ਤਹਾਂ ਜੋ ਬਿਆਪੈ ਮਾਯਾ ਕਹਾਂ ਠਹਿਰਾਈਐ ?" (ਭਾਗੁ ਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਿੰਘਸਾਹਿਬ ਪਦਵੀ ਹੈ. ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ।
੪ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਭੀ ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਸਿੰਘਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਿਕਾ.

ਸਿੰਘਗਤ. ਸ਼ਿੰਹ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸਮਾ (ਵੇਲਾ) ੧੭ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਿੰਘਗਤ" ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਮੰਗਲਕਾਰਜ ਕਰਨੇ ਵਰਜੇ ਹਨ.

ਸਿੰਘ ਭੋਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿੰਘ ਦੀ ਖੁਰਾਕ।
੨ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਜਦ ਸ਼ੇਰ ਭੁੱਖਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨੋ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਉਹ ਜੰਗਲ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ ਉੱਪਰ ਝਾੜੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਬੈਠ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਅਥਵਾ ਪਸ਼ੂ ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪਾਸ ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ ਝਟ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. "ਸਿੰਘ ਭੋਜਨ ਜੋ ਨਰ ਜਾਨੈ। ਐਸੇ ਹੀ ਠਗਦੇਉ ਬਖਾਨੈ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਆਦਮਖੋਰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਆਦਮੀ ਰੋਜੀ ਕਮਾਉਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਠਗਰਾਜ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸਿੰਘਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਰਨੀ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰਿਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਖਾਲਸਾਮਤ ਦੀ ਔਰਤ.

ਸਿੰਘਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਗਤ.

ਸਿੰਘ ਤੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹੁੰਡ.

ਸਿੰਘਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਰਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ.

ਸਿੰਘਦ੍ਵਾਰ. ਸੰ. ਸਿੰਹਦ੍ਵਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਮਹਿਲ ਦਾ ਉਹ ਦਰਵਾਜਾ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੋਵੇ. ਮੁੱਖ ਦਰਵਾਜਾ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਡਿਉਢੀ. ਸਿੰਘਪੌਰ.

ਸਿੰਘਧੁਨਿ / **ਸਿੰਘਨਾਦ** } ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਹ ਦੀ ਗਰਜ, ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਭੁਭਕ। ੨ ਯੋਧਾ ਦਾ ਸ਼ਿੰਘ ਦੀ ਤਰਾਂ ਗਰਜਣਾ. ਅਜਿਹਾ ਲਲਕਾਰਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੈਰੀ ਕੰਬ ਜਾਣ.

ਸਿੰਘਨਾਦਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਰ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿੰਘਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਪੁਰੀਏ.

ਸਿੰਘਪੁਰੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ / **ਸਿੰਘਪੁਰੀਏ** } ਸਿੰਘਪੁਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ,ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ. ਇਸ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬਿਰਕ ਜੱਟ, ਚੌਧਰੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਪਰਗਨਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਫੈਜੁੱਲਾਪੁਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਇਹ ਨਗਰ ਫੈਜੁੱਲਾਖਾਨ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੭੫੦ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਨਾਉਂ "ਸਿੰਘਪੁਰਾ" ਰੱਖਿਆ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਮਿਸਲ ਦੀ ਸੰਗਜਾ ਸਿੰਘਪੁਰੀਏ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਿਸਲ ਨੂੰ ਫੈਜੁੱਲਾਪੁਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਅੰਬਾਲੇ ਜਿਲੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ–ਘਨੌਲੀ, ਬੁੰਗਾ, ਕੰਧੋਲਾ, ਮਨੌਲੀ ਆਦਿ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਸਿੰਘਪੌਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਦ੍ਵਾਰ.

ਸਿੰਘਭੂਮਿ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਗਾਲ ਅੰਦਰ ਛੋਟਾ ਨਾਗਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ। ੨ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜਨਮਭੂਮਿ.

ਸਿੰਘਮੁਖਾ. ਵਿ–ਸ਼ੇਰ ਜੇਹੇ ਮੁੰਹ ਵਾਲਾ। ੨ ਦਿਲੇਰੀ ਅਤੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ."ਬਕਰੀ-ਮੁਖਾ ਹੋਇ ਕਰ ਮਾਂਗਤ, ਲੇ ਪੁਨ ਸਿੰਘਮੁਖਾ ਹ੍ਵੈਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਿੰਘਰਹਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ ਦੀ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਤ.

ਸਿੰਘਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿੰਘਲਾਦੀਪ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਲ.

ਸਿੰਘਾ. ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਸੋਢੀਆਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਇਹ ਭਾਰੀ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਇਸਾ ਨੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਜਾਤੀ-ਮਲਕ ਅਤੇ ਪੋਤਾ ਦਯਾਰਾਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਰਾਮ।
੨ ਖੀਵੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਜੱਟ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਦਾ ਵਰ-ਤਾਰਾ ਲੈਣ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਨ ਜਾਓ, ਜੋ ਆਪ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਦੇ ਜਾਵੇ ਉਹ ਲੈ ਲਓ.

ਸਿੰਘਾਸਣ / **ਸਿੰਘਾਸਨ** } ਸੰ. ਸਿੰਹਾਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਦਾ ਆਸਨ, ਜੋ ਹੋਰ ਆਸਨਾ ਤੋਂ ਸਿੰਹ (ਉੱਤਮ) ਹੈ. ਸ਼ਾਹੀ ਤ੍ਰਖਤ। ੨ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਦੀ। ੩ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਆਸਨ ਦੇ ਦੋਂਹੀ ਪਾਸੀਂ ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਉਂ ਸਿੰਘਾਸਨ ਹੈ. ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਅੱਠ ਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–
"ਪਦਮ: ਸ਼ੰਖੋ ਗਜੋ ਹੰਸ: ਸਿੰਹੋ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਮ੍ਰਿਗੋ ਹਯ: ।
ਅਸ਼੍ਟੌ ਸਿੰਹਾਸਨਾਨੀਤਿ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਦੋ ਵਿਦੁ: ॥
੪ ਸਿੰਘ ਜੇਹੀ ਨਿਸ਼ਸ੍ਟ. ਸ਼ੇਰ ਜੇਹੀ ਬੈਠਕ.

ਸਿੰਘਾਤਾ. ਸੰ. ਸਿੰਹਾਰ੍–ਸਿੰਹਾਤ੍ਰਿ. ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਰਭ. "ਬੰਤਰ ਚੀਤੇ ਅਰੁ ਸਿੰਘਾਤਾ." (ਕੈਰ ਕਬੀਰ)

ਸਿੰਘਾਰੋਹਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਹੈ. "ਸਿੰਘਾਰੋਹਣਿ ਆਦਿ ਦ੍ਵਿਤੇ." (ਅਕਾਲ)

ਸਿੰਘਾਵਲੋਕਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਹਾਵਲੋਕਨ ਨਜਾਯ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਸਿੰਘ ਅਥਵਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਿੱਛੇ ਹਟਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਨੂੰ ਫਿਰ ਹਟਕੇ ਦੇਖਣਾ ਅਰ ਵਿਚਾਰਨਾ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯਮਕ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਪਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ, ਦੂਜੇ ਪਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਭਿੰਨ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਮਾਰ ਮਨਿੰਦ ਬਿਕਾਰਨ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਬਲਿੰਦ ਖਗਿੰਦ ਬਲੀ ਸਮ ਮਾਰ,
ਮਾਰ ਹੰਕਾਰਹਿ ਫ੍ਰੋਹਹਿ ਲੋਭ੍ਰਹਿ
ਮੋਹ ਸਮ੍ਹੂਲਹਿ ਦੇਤ ਉਪਾਰ,
ਪਾਰ ਕਰੇ ਨਿਜਸੇਵਕ ਕੇ ਗਨ
ਦੇ ਧਨ ਕੋ ਸਤਿਨਾਮ ਉਦਾਰ,
ਦਾਰਨ ਦੂਤ ਤਜੈਂ ਸੁਨ ਨਾਮ
ਨਮੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਾਲ੍ਹੁਕੁਮਾਰ. (ਨਾਪ੍)
ਕਰਨੀ ਸੁਖ, ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਹਰਨੀ,
ਹਰਨੀਸੁਤ ਸਮ ਆਂਖਨ ਬਰਨੀ।
ਬਰਨੀ ਬ੍ਰਕ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਧਰਨੀ,
ਧਰਨੀ ਬੁਧਿ ਕੀ ਬੈ ਤਨ ਤ੍ਰਰਨੀ।
ਤ੍ਰਰਨੀ ਬਿਘਨਸਿੰਧੁ ਜਿਹ ਸ੍ਰਰਨੀ,
ਸ੍ਰਰਨੀਰਜ ਦ੍ਰੁਤਿ ਦ੍ਰਿਗ ਆਦ੍ਰਰਨੀ।
ਦ੍ਰਰਨੀ ਦੋਖਨ ਦਾਸ ਉਧ੍ਰਰਨੀ,
ਧ੍ਰਰਨੀ ਕ੍ਰਨਾ ਗੁਨਿਯਨ ਬ੍ਰਰਨੀ।
ਬ੍ਰਰਨੀ ਕ੍ਰੰਦ ਇੰਦੁ ਆਭ੍ਰਰਨੀ,
ਭ੍ਰਰਨੀ ਨਾਗ ਬਿਘਨ ਗਨ ਅ੍ਰਰਨੀ।
ਅ੍ਰਰਨੀ ਕ੍ਰੇ ਅਨੰਦ ਉਸ੍ਰਰਨੀ,
ਸ੍ਰਰਨੀ ਪ੍ਰੇ ਕ੍ਲੇਸ ਨਿਵ੍ਰਰਨੀ।
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਿੰਘਾੜਾ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੁੰਗਾਟਕ–ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਟਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਘਾੜਾ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸਬਜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖੜੇ ਦੇ ਬੀਜ ਜੇਹੇ ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਬਾਲਕੇ ਖਾਈਦਾ ਹੈ. L. Trapa Cispinosa. ਸਿੰਘਾੜੇ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ.

ਸਿੰਘਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਿਕਾ.

ਸਿੰਘੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘ. "ਸਿੰਘੁ ਬਿਲਾਈ ਹੋਇਗਇਓ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸਿੰਙ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿੰਗ.

ਸਿੰਙਾ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਙ੍ਗ–ਸ਼੍ਰਿੰਗ। ਸੰਗਜਾ–ਭੇਡੀ. ਪਹੀ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ. "ਅੰਤਰ ਵਾਸ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕਾਈ ਭ੍ਰਮ ਭੂਲਾ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿੰਙਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ਭ੍ਰਮ ਭੁੱਲਿਆ ਮ੍ਰਿਗ ਰਾਹੀਂ ਭਟਕਦਾ ਹੈ.

ਸਿੰਙਾਰੇ. ਰਾਹਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਙਾ.

ਸਿੰਙਿਆ. ਸੰ. ਸਿੰਹਾ–ਸਿੰਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾੜੀ. ਰਗ।
੨ ਭਾਵ ਇੜਾ ਸ੍ਵਰ. "ਭਾਠੀ ਗਗਨ ਸਿੰਙਿਆ ਅਰੁ ਊਡਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਊਡਿਆ.

ਸਿੰਙੀ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੁੰਗਿਨ–ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ. ਵਿ–ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). "ਲੱਛ ਲੱਛ ਸੁਵਰਣਸਿੰਙੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗਾਈਆਂ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਤੁਰ੍ਹੀ, ਜੋ ਸਿੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸਿੰਗ ਦਾ ਵਾਜਾ."ਸਿੰਙੀ ਸਾਚ ਅਕਪਟ ਕੈਨਲਾ."(ਹਜਾਰੇ ੧੦)
੩ ਅਹੇੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜ-ਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਜਰਾਯਮਪੇਸ਼ਾ ਸੀ. ਇਹ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦੇ ਸਿੰਙਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਘਰ ਛੱਤ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਪੈਗਿਆ.

ਸਿੰਙੀ ਰਿਖਿ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਗੀ ਰਿਖਿ.

ਸਿੰਚ. ਸੰ. ਸਿਚ੍ ਧਾ–ਸਿੰਜਣਾ. ਛਿੱਟੇ ਦੇਣੇ.ਚੋਪੜਨਾ. ਲੇਪ ਕਰਨਾ.

ਸਿੰਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੇਚਨ. ਸਿੰਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਤਰ ਕਰਨਾ. ਛਿੜਕਨਾ. ਰਮਾਉਣਾ. "ਸ੍ਰਿੰਚਨਹਾਰੇ ਏਕੈ ਮਾਲੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਿਦੈ ਸਿੰਚਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਮਨ ਮਹਿ ਸਿੰਚਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਸ੍ਰਿੰਚਿਤ ਭਾਉ ਕਰੇਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)
੨ ਸੰ. ਸਞ੍ਚਯਨ–ਸੰਚਯਨ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ. "ਸ੍ਰਿੰਚਹਿ ਦਰਬੁ ਦੇਹਿ ਦੁਖ ਲੋਗ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਸਿਚਾਨ / **ਸਿਚਾਨਾ** } ਦੇਖੋ, ਸੀਚਾਨਾ. "ਚਿਰਿਅਨ ਸੇਵ ਸਿਚਾਨ ਤੇ ਕਰਵਾਈ ਕਰ ਦੀਨ." (ਨਾਪ੍) ਚਿੜੀਆਂ (ਗਰੀਬੀ ਵਾਲਿਆਂ) ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੀਚਾਨੇ (ਜਾਲਿਆਂ) ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ.

ਸਿੰਚਿ. ਸੇਚਨ ਕਰਕੇ. ਸਿੰਜਕੇ. "ਸਿੰਚਿ ਪਿਆਲ ਗਗਨਸਰ ਭਰੈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੁ ਨੂੰ ਅਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਖਿੱਚਕੇ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਠਹਿਰਾਵੇ.

ਸਿੰਚਿਤ. ਵਿ–ਸਿੰਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਸੇਚਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਚਨ.

ਸਿੱਛਾ / **ਸਿਛਗਾ** } ਦੇਖੋ, ਸਿਕਾ ਅਤੇ ਸਿਖਜਾ. "ਦੀਨੀ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਕੀ ਸਿੱਛਾ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਸਿਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ-ਜਲ-ਹੋਣਾ. ਤਰ ਹੋਣਾ. "ਭ੍ਰਿਜਉ ਸਿਜਉ ਕੰਬਲੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸੰ. ਸ੍ਵੇਦਨ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਆਉਣਾ. ਪਸੀਨੇ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਸਿੰਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੇਚਨ. ਜਲ ਛਿੜਕਨਾ. ਰੋਣੀ ਕਰਨੀ.

ਸਿਜਦਾ. ਅ ਸੰਗਜਾ–ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ. ਨਮਸ-ਕਾਰ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਉੱਪਰ ਮਸਤਕ ਰੱਖਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. "ਕਈ ਪਲਟ ਸੂਰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਾਇ." (ਅਕਾਲ) ਕਈ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਮੁਖ ਫੇਰਕੇ (ਪੱਛਮ ਵੱਲ) ਸਿਜਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਸਿਜਲ. ਵਿ–ਸੱਜਿਤ। ੨ ਸ੍ਵ–ਉਜ੍ਵਲ. ਨਿਰਮਲ. "ਸਿਜਲ ਸੁਭ ਭੇਖ ਹੀ." (ਸਲੋਹ) ਅ سیجل ਸਿਜੈਜਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਜੋ ਚਮਕਾਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਜੇਹੀ ਵਸਤੁ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਸੋ ਸਿਜਲ।
੩ ਅ سجل ਸਿਜਿਲ. ਸੰਗਜਾ–ਜੱਜ ਦਾ ਰਜਿਸਟਰ (ਵਹੀ). ੪ ਇੱਕ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਜਿਸ ਪਾਸ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਸਿੰਜਾਫ. ਫ਼ਾ سنجاف ਸੰਜਾਫ. ਸੰਗਜਾ–ਮਗਜੀ. ਕਿਨਾਰਾ. ਗੋਠ. ਗੋਟ.

ਸਿੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਸੱਜਾ ਅਤੇ ਸੇਜਾ। ੨ ਗਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਜਣਾ.

ਸਿਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਕਰਨੀ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ. ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨੀ. "ਨਾਨਕ ਸਿਝਿ ਇਵੇਹਾ ਵਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਵਿਣੁ ਮਨ ਮਾਰੇ ਕੋਇ ਨ ਸਿਝਈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਪਰਸਤ ਪੈਰ ਸਿਝਤ ਤੇ ਸੁਆਮੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) "ਏਕਹਿ ਚੋਟ ਸਿਝਾਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਬੁਰਾ ਕਰੈ ਸੁ ਕੇਹਾ ਸਿਝੈ ?" (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਸਿਞਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਗ੍ਯਾਨ. ਪਛਾਣ. ਪਹਿਚਾਨ. ਵਾਕਫ਼ੀਯਤ. "ਅਵਰ ਸਿਞਾਣ ਨ ਕਰੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਅਗੈ ਵਸਤੁ ਸਿਞਾਣੀਐ ਪਿਤਰੀ ਚੋਰ ਕਰੇਇ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸਿਵਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਾਣ. "ਜਿਨੀ ਸਿਵਾਤਾ ਸਾਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਿਆ (ਜਾਣਿਆ) ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਸਿਵਾਨੂ. ਵਿ–ਸੁਗਜਾਤਾ. ਸੁਜਾਨ. ਪਛਾਣੂ. ਜਾਣੂ. "ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨ ਸਿਵਾਨੂ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਿਵਾਪਸਨਿ. ਪਛਾਣੇ ਜਾਣਗੇ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਾਪਨ.

ਸਿਵਾਪਨ. ਸੰ. ਸੰਜ੍ਞਾਪਨ–ਸੰਗਜਾਪਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਣਾਉਣਾ. ਬਖੂਬੀ ਮਲੂਮ ਕਰਾਉਣਾ. "ਅਗੈ ਗਏ ਸਿਵਾਪਸਨਿ." (ਸ: ਫਰੀਦ) "ਨਾਨਕ ਸਚਘਰੁ ਸਬਦਿ ਸਿਵਾਪੈ." (ਗਉ ਛਿਤ ਮ: ੧)

ਸਿਵਾਬਾ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਾਪਨ.

ਸਿਟ. ਸੰ. ਸਿਟ੍. ਧਾ–ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ. ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨਾ.

ਸਿਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛੈਂਕਣਾ. ਗੇਰਨਾ. ਕੇਪਣ. ਸੁੱਟਣਾ.

ਸਿੱਟਾ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰਸ੍ਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਲੀ. ਖੋਸ਼ਹ. ਜੈਸੇ–ਜਵਾਰ ਬਾਜਰੇ ਦਾ ਸਿੱਟਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਿੱਧਾਂਤ। ੩ ਨਤੀਜਾ. ਫਲ. "ਪਾਤਸਾਹ ! ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਜਾਹਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਿਠ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਠ੍–ਸ਼੍ਰਠ੍. ਧਾ–ਅਯੋਗਜ ਵਚਨ ਬੋਲਨਾ. ਸ਼ਰਮ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਆਖਣੀ.

ਸਿੱਠ. ਦੇਖੋ, ਸਿਠ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਾ. ਅਪਵਾਦ. ਭੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Satire। ੨ ਤਰਕ। ੩ ਵੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਵਾਕ. ਦੇਖੋ,ਸਿੱਠਣੀ। ੪ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਲੋਸ੍ਟ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਠ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਕਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਿੱਠਾ."

ਸਿੱਠਣੀ / ਸਿੱਠਨੀ ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼ਿਸ੍ਟ ਵਾਣੀ. ਗਾਲੀ ਅਤੇ ਵੰਗ ਨਾਲ ਕਹੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ. ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਜੋ ਗਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਠਣੀ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿਠ.

ਸਿੱਡਾ. ਵਿ–ਸਿਰੜਾ. ਦੀਵਾਨਾ। ੨ ਜਿੱਦੀ. ਅੜੀਅਲ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਿਦ. ਅੜੀ.

ਸਿਣਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਨਕਨਾ.

ਸਿਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ. "ਰਥ ਤੁਰੰਗ ਸਿਤ ਅਸਿਤ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਚਾਂਦੀ। ੩ ਚੰਦਨ। ੪ ਡਿੰਗ. ਵਿ–ਬੀਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਕੜਿਆ। ੫ ਸੰ. ਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਤਿੱਖਾ. "ਅਤਿ ਸਿਤ ਛਾਡੇ ਬਾਣ." (ਰਾਮਾਵ) ੬ ਗਿੱਲਾ. ਭਿੱਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੭ ਪਤਲਾ.

ਸਿਤਸਪਤੀ. ਸੰ. ਸ਼ੀਤਾਂਸ਼ੁਪਤਿ–ਸ਼ੀਤਾਂਸ਼ੁਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੀਤਲ ਕਿਰਣਾਂ ਦਾ ਪਤੀ, ਚੰਦ੍ਮਾ. "ਸਿਤਸਪਤੀ ਤਪਸਪਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਜੱਪ ਸਦਾ."(ਅਕਾਲ) ਚੰਦ੍ਮਾ, ਤਪੁਾਂਸ਼ੁਪਤੀ (ਸੂਰਜ) ਅਰ ਵਨ (ਜਲ) ਦਾ ਪਤੀ ਵਰੁਣ, ਸਦਾ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ।
੨ ਸ਼ੇਤਾਸ਼੍ਵਪਤਿ–ਸ਼੍ਵੇਤਾਸ਼੍ਵਪਤਿ. ਚਿੱਟੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍.

ਸਿਤਸੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਤਸਪਤੀ. ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਸ਼ੁੱਧ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਅਸਲ ਪਾਠ ਸਿਤਸਪਤੀ ਹੈ.

ਸਿਤਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਵੇਤਤਾ. ਸ਼੍ਵੇਤਜ. ਚਿਟਿਆਈ. ਸਫੇਦੀ. "ਸਿਤਤਾ ਬਿਭੂਤ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਚਿਟਿਆਈ ਹੈ ਉਹ ਮਾਨੋ ਭਸਮ ਮਲੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਸਿਤਬਾਨ. ਵਿ–ਸ਼ਿਤ (ਤਿੱਖਾ) ਤੀਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਿੱਖੇ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਾਮ. "ਕੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹੀ ਸਿਤਬਾਨਹੁ ਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਥਵਾ ਕਾਮ ਤੇਂ ਸੰਬਾ ਲਈ ਹੈ.

ਸਿਤਮ. ਅ ظلم ਜੁਲਮ. ਧੱਕਾ.

ਸਿਤਾ. ਸੰ. ਸਯੁਤ. ਵਿ–ਸੀਤ੍ਤਾ ਹੋਇਆ. ਸੀਂਵਿਆ. "ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਨ ਸਿਤਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਿਕਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਬਾਲੁ ਰੇਤਾ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਿਤਾ. ਪੰਡ. ਚੀਨੀ। ੪ ਚਮੇਲੀ। ੫ ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੬ ਚਾਂਦੀ.

ਸਿਤਾਸਿਤ / ਸਿਤਾਸੇਤ ਵਿ–ਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਅਸਿਤ. ਚਿੱਟਾ ਅਰ ਕਾਲਾ. ਸ਼੍ਵੇਤ ਅਸ਼੍ਵੇਤ. "ਸਿਤਾਸੇਤ ਛਤ੍ਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਸੁੰਦਰ ਸਮਸ ਸਿਤਾਸਿਤ ਸੋਹੈ." (ਨਾਪ੍) ਕਰੜਬਰੜੀ ਦਾੜ੍ਹੀ.

ਸਿਤਾਦਹ. ਫ਼ਾ ستادہ ਵਿ–ਖੜਾ. ਖਲੋਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਮਸਦਰ ਸਿਤਾਦਨ (ਖੜੇ ਹੋਣਾ) ਹੈ.

ਸਿਤਾਂਦਨ. ਫ਼ਾ ستادن ਕ੍ਰਿ–ਲੈਣਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ.

ਸਿਤਾਨਦ. ਫ਼ਾ. ਲਵੇ. ਲਊਗਾ. ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਤਾਂਦਨ ਹੈ.

ਸਿਤਾਬ / ਸਿਤਾਬੀ ਫ਼ਾ شتاب ਸ਼ਿਤਾਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ੀਘ੍ਰ. ਛੇਤੀ. "ਚਲਹੁ ਸਿਤਾਬ ਦੀਵਾਨ ਬੁਲਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) "ਮਾਤੁਰ ਸਿਤਾਬ ਧਾਈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸਿਤਾਭ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਵੇਤ–ਆਭਾ. ਸੂਰਜ। ੨ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਘੋੜਾ.

ਸਿਤਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿ (ਤਿੰਨ) ਤਾਰ ਦਾ ਬਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਾਰ ਬਜਾਉਣ ਲਈ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਦੀ ਅਤੇ ਦੋ ਪਿੱਤਲ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਸ਼ੜਜ ਸੁਰ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.* ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੱਧਮ ਹੈ ਅਰ ਪੰਜ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਕਈਆਂ ਦੇ ਦੋ ਵੱਧ ਭੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਸਿਤਾਰਾ. ਫ਼ਾ ستارہ ਸੰਗਜਾ–ਨਛਤ੍ਰ. ਤਾਰਾ। ੨ ਭਾਵ–ਭਾਗ. ਨਸੀਬ। ੩ ਚਾਂਦੀ ਜਾਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਦੀ ਛੋਟੀ ਗੋਲ ਟੁਕੜੀ, ਜੋ ਸਲਮੇ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਜੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਸਿਤੋਤਪਲ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਉਤਪਲ (ਕਮਲ).

ਸਿਤੋਦਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਿਤ–ਉਦਰ. ਪਤਲੇ (ਸੁਕੜੇ) ਢਿੱਡ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੁਬੇਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਵੇਤੋਦਰ.

ਸਿਤੋਪਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਤਾ (ਖੰਡ) ਦਾ ਉਪਲ (ਗੋਲਾ). ਓਲਾ। ੨ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦਾ ਕੁਜ਼ਾ. ਕੁੱਜਾ. "ਸਿਤੋਪਲ ਸਿਤਾ ਸੋਂ ਗੁੜ ਆਦਿ ਜੋਊ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਸੰ. ਖੜੀਆ ਮਿੱਟੀ। ੪ ਬਲੋਰ. ਸਫਟਿਕ. ੫ ਸਿਤੋਤਪਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸਿਤ੍. ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ (ਵਿਸ੍ਤ੍ਰ੍) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਬਾਂਸ ਸੁਗੰਧਤਾ ਨ ਸਿਤ੍ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਬਾਂਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫੈਲਦੀ.

ਸਿਥਲ / ਸਿਥਿਲ ਸੰ. ਸ਼ਿਥਿਲ.ਵਿ–ਸ਼੍ਲਥ (ਸੁਸਤੀ)ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੁਸਤ. ਆਲਸੀ.

ਸਿਥਿਲਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸੀ. ਦੇਖੋ,ਸਿਥਿਲ.

ਸਿੰਦ. ਫ਼ਾ سند ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁ. ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿੰਧੁ ਨੂੰ ਸਿੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਸਿੰਦਉਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਦੂਰੀਆ ਰਾਗ. ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਗਾਈਦਾ ਹੈ. "ਬਾਜਤ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਸਿੰਦਉਰਾ." (ਅਜੈ ਸਿੰਘ) ਦੇਖੋ, ਸੰਦੂਰੀਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਧਉਰਾ.

ਸਿਦਕ. ਅ صدق ਸ਼ਿਦਕ੍. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੱਧਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. "ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ ਸੰਤ ਨ ਮਿਲਿਓ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀਆਂ ਮ: ੫) ੨ ਸਚਾਈ। ੩ ਨਿਸ਼ਕਪਟਤਾ. ਦਿਲ ਦੀ ਸਫਾਈ.

ਸਿਦਕੀ. ਵਿ–ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੱਧਾਲੂ.

ਸਿਦਤ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿੱਦਤ. "ਉਲਟੀ ਹਮ ਸੋਂ ਸਿਦਤ ਉਠਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਿੰਦੀ.ਵਿ–ਸਿੰਦ(ਸਿੰਧ)ਦਾ ਵਸਨੀਕ.ਸਿੰਧੀ.ਦੇਖੋ,ਸਿੰਦ.

ਸਿੰਦੂਕ. ਸੰ. ਸਿਨ੍ਦੂਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਦੁਵਾਰ (ਅਥਵਾ ਸਿੰਦੁਵਾਰ) ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਸਿੱਪੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮਦ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. L. Vitex Hegundo. "ਸਿੰਦੂਕ ਤਿੰਦੂਕ ਮਧੁਰ ਤਮਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਿੰਦੂਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਧੂਰ, Vermilion। ੨ ਸੰ. ਸਿੰਧੂਰ. ਮਦ ਵਾਲਾ ਹਾਥੀ. "ਕਟੇ ਸਿੰਦੂਰ ਖੋਤੈ." (ਗਜਾਨ)

ਸ਼ਿੱਦਤ. ਅ شدت ਸੰਗਜਾ–ਸਖਤੀ। ੨ ਦੁੱਖ. ਕਸ੍। ੩ ਜੁਲਮ.

ਸਿਧ. ਸੰ. ਸਿਧ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਆਗਜਾ ਕਰਨਾ. ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਮੰਗਲ ਕਰਮ ਕਰਨਾ. ਵਰਜਣਾ. ਮਨਾ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣਾ. ਪੂਰਣ ਹੋਣਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧ–ਸਿੱਧ. ਸਿੱਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਸਿੱਧੀ ਵਾਲਾ. "ਸਿਧ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਤਿਆਰ. "ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸਿਧ ਅਹਾਰ ਹੈ ਸੁਨ ਉਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਸਫਰ ਤੇ ਕਰਨਾ. "ਏਕ ਕੋਸਰੋ ਸਿਧਿ ਕਰਤ ਲਾਲੁ ਤਬ ਚਤੁਰ ਪਾਤਰੋ ਆਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਸਿਧ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣਾ (ਗਮਨ ਕਰਨਾ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਰੋ। ੫ ਸਿੱਧਿਵਾਨ ਯੋਗੀਜਨ. ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲਾ ਸੰਤ. "ਸੁਣਿਐ ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੁਰਿ ਨਾਥ." (ਜਪੁ) ੬ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਸੂਰਜਲੋਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੮੮੦੦੦ ਹੈ। ੭ ਸੋਂਧਾ ਲੂਣ.

ਸਿੰਧ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁ.

ਸਿਧਉਰਾ. ਸੰ. ਸਿੰਦੂਰ. ਸੰਧੂਰ. "ਮਰਨੇ ਤੇ ਕਿਆ ਡਰਪਨਾ ਜਬ ਹਾਥਿ ਸਿਧਉਰਾ ਲੀਨ ?" (ਸ.ਕਬੀਰ) ਸਤੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਲੋਥ ਨਾਲ ਜਲਣ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਫਲ, ਸੰਧੂਰ, ਫੁੱਲ, ਸੁਪਾਰੀ ਅਤੇ ਚਾਉਲ ਰੱਖਕੇ ਘਰੋਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪਤੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਸੰਧੂਰ ਦਾ ਤਿਲਕ ਕਰਕੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਜਿਵੇਂ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਅਰਪਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਫੇਰ ਚਿਤਾ ਦੀ ਪਰਕ੍ਰਮਿਆ ਕਰਕੇ ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਸੰਧੂਰ ਛਿੜਕਦੀ ਅਤੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਪਤੀ ਦਾ ਸਿਰ ਆਪਣੇ ਪੱਟ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਚਿਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗਜਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਕਈ ਗਜਾਨੀ ਸਿਧਉਰਾ ਦਾ ਅਰਥ ਨਲੀਏਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਲੋਹ–
"ਸ਼੍ਰੀਫਲ ਸਿਧਉਰਾ ਪੁਹਪ ਪੁੰਗਿ ਅੱਛਤ ××× ਸਤੀ ਬੇਖ ਰਾਜੈ ਮਨੋ ਬ੍ਰਿਧ ਅਨੰਗੀ." (ਅ: ੨, ਛੰਦ ੧੯) ਦੇਖੋ, ਸੰਧਉਰਾ.

ਸਿਧਏ. ਵਿ–ਸਿਧਾਏ ਗਏ. "ਸਿਧਏ ਸੂਰ, ਸੂਰ ਕੇ ਧਾਮ." (ਵਿਚਿਤ੍) ਸੂਰਮੇ ਸੂਰਜਲੋਕ ਨੂੰ ਸਿਧਾਏ.

ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਦੋਆਬ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਅਤੇ ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਭਾਗਾ) ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਸਿੰਧਕ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਦੂਕ.

ਸਿਧਗੋਸਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਗੋਸ੍ਠਿ (ਸਭਾ). ਸਿਦ੍ਧਗੋਸ੍ਠੀ। ੨ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ. ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ੭੩ ਪਦਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋੱਤਰ ਹੋਏ ਹਨ,ਅਰ ਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ.

ਸਿਧ ਚਉਰਾਸੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚਉਰਾਸੀ ਸਿੱਧ.

ਸਿੰਧਜਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਸੰਧ.

ਸਿੰਧਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿੰਧਣੀਈਸ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧਣੀ.

ਸਿਧਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂ੍ਚੁਧਾਵਿਤ੍ਰੀ (ਖਾਰਿਨ੍). ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੇਂ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਸੂਤ ਉੱਤੇ ਦੌੜਨ ਵਾਲੀ ਮਕੜੀ. "ਸੂਤ ਸਿਧਨ ਕੀ ਭਾਂਤ ਬਢਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੮੦)

ਸਿੰਧਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧਣੀ। ੨ ਵਿ–ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਸਿੰਧੀ. "ਨਹੋ ਸਿੰਧਨੀ ਇੰਦ੍ਰਬਾਜੀ ਸਮਾਨੰ." (ਅਜਰਾਜ) ਸਿੰਧੀ ਘੋੜੇ ਰਥ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਹੋਏ। ੩ ਸਿੰਧੁ ਸਮੁੰਦਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿੰਧਨੰਦਨਾ. ਲੱਛਮੀ। ੨ ਕਾਮਧੇਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁਨੰਦਨਾ.

* ਅਸੀਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਸਿਤਾਰਾਂ ਭੀ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਦੋ ਪਿੱਤਲ ਦੀ ਤਾਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਬਾਜ ਦਾ ਜੌੜਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਬਜਾਉਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਿੱਤਲ ਦੀ ਤਾਰ ਸੁਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਅਰ ਧਾਤੂ ਦੀ ਸੁੰਦਰੀਆ ਦੇ ਥਾਂ ਤੁੰਦ ਦੇ ਖੰਦ ਬੱਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਗਾਹ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿੰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧੂਰ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਿਰੋਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ। ੩ ਵਿ–ਸਿੰਧੁ (ਹਾਥੀ ਦਾ ਮਦ), ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਦ ਚੁਇੰਦਾ ਹੋਇਆ. "ਸਿੰਧੁਰੇ ਸਿੰਧਰੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਮਦਮੱਤ ਹਾਥੀ (ਸਿੰਧੁਰ). ੪ ਸੰਧੂਰੇ ਹੋਏ ਹਾਥੀ. ਸੰਧੂਰ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ.

ਸਿੰਧਰ ਬਿੰਧ. ਵਾ–ਸਿੰਧੁ (ਸਮੁੰਦਰ) ਅਤੇ ਵਿੰਧਯ ਪਰਬਤ. "ਸ੍ਰਿਅ ਸਿੰਧਰ ਬਿੰਧ." (ਅਕਾਲ) ਰਚੇ ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਵਿੰਧਯ ਆਦਿ ਪਹਾੜ.

ਸਿੰਧਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਧੂਰੀਆ ਰਾਗ, ਜੋ ਵੀਰ ਰਸ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਬਬੱਜ ਸਿੰਧਰੇ ਸੁਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸੰਧੂਰੀਆ.

ਸਿੰਧਰੀ
ਸਿੰਧਰੀ ਨਰ } ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁਰੀ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁਰੀ ਨਰ.

ਸਿੰਧਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁਲਾ.

ਸਿੰਧਲੀ. ਵਿ–ਸਿੰਧੀ. ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ. "ਸਿੰਧਲੀ ਤੁਰੇ ਨਵੀਨੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸਿੰਧਵਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਂਧਵਨੀ (ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲੀ) ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿੰਧਵੀ. ਵਿ–ਸਿੰਧੀ. ਸਿੰਧ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸਿਧਾ. ਵਿ–ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ. ਤਹਿਕੀਕ ਹੋਇਆ. "ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਕੋਟ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਧਾ."(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੀਧਾ.

ਸਿਧਾਉਣਾ. ਸੰ. ਸਿਧ੍–ਸਿਧ੍ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਾਣਾ, ਚਲਨਾ, ਫਤੇ ਕਰਨਾ, ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ, ਸਿਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਮਨ ਕਰਨਾ. ਜਾਣਾ. ਕੂਚ ਕਰਨਾ. "ਸਭ ਲੋਕ ਸਿਧਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਸਿਧਾਈ. ਦੇਖੋ,ਸਿਧਾਉਣਾ. ਵਿ–ਰਵਾਨਾ ਹੋਈ. ਗਈ। ੨ ਸਿਖਾਈ. ਪੜ੍ਹਾਈ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਧਤਾ. ਸਿੱਧਪੁਣਾ. ਸਿੱਧੀ. "ਜਾਕੀ ਸੇਵਾ ਦਸਅਸਟ ਸਿਧਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸਿੱਧਾਪਨ. ਸੀਧਾਈ.

ਸਿਧਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਧਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿੱਧਾਸਨ.

ਸਿਧਾਂਤ. ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧਾਨ੍ਤ–ਸਿੱਧਾਂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਬਾਤ. ਸਹੀ ਨਤੀਜਾ। ੨ ਭਾਵ–ਮਕਸਦ. ਤਾਤਪਰਜ.

ਸਿਧਾਂਤੀ. ਵਿ–ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਸਿੱਧਾਂਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਸਿਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਧਾਉਣਾ। ੨ ਸਿੱਧਿ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ "ਸਭ ਨਿਧਾਨ ਦਸ ਅਸਟ ਸਿਧਾਨ." (ਸੋਦਰੁ)

ਸਿਧਾਯਾ
ਸਿਧਾਯੋ } ਦੇਖੋ, ਸਿਧਾਉਣਾ। ੨ ਵਿ–ਸਿਖਾਇਆ. ਪੜ੍ਹਾਇਆ. "ਹਾਥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਬੇਸਰਾ ਸਿਧਾਯੋ ਨਾਨ੍ਹੇ." (ਕਵਿ ੫੨) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਤੇ ਛੋਟਾ ਬੇਸਰਾ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ) ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਸਿਖਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ.

ਸਿਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਧਾਰ ੨.

ਸਿਧਾਰਣ
ਸਿਧਾਰਨ } ਸਿਧ੍ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣਾ, ਗਮਨ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਕ੍ਰਿ–ਗਮਨ ਕਰਨਾ. ਕੂਚ ਕਰਨਾ. ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਤੁਰਨਾ.

ਸਿਧਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਸਿਧਾਉਣਾ.

ਸਿਧਿ. ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧਿ–ਸਿੱਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਾਮਾਤ, ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤਿ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕਾਮਯਾਬੀ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ। ੩ ਮੁਕਤਿ. ਨਿਜਾਤ। ੪ ਬੁੱਧਿ। ੫ ਸੰਪਦਾ. ਵਿਭੂਤਿ। ੬ ਵਿਜਯ. ਜਿੱਤ। ੭ ਅੱਠ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ,ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੱਖ ਸਿੱਧੀਆਂ ਅੱਠ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਿੱਧਿ.

ਸਿਧਿਦ. ਵਿ–ਸਿੱਧਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ.

ਸਿਧਿੰਦਾ. ਵਿ–ਸਿੱਧ ਕੁਨਿੰਦਾ. "ਸਿਧਤਾਈ ਕੋ ਸਿਧਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਸਿੱਧਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਸਿਧਿਪਦ. ਵਿ–ਸਿੱਧਿਪ੍ਦ.ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਜਪ ਨਰ ! ਸਕਲ ਸਿਧਿਪਦੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੨ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਸਿਧੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਧਿ। ੨ ਵਿ–ਸੀਧੀ. ਬਲ (ਵਿੰਗ) ਬਿਨਾ.

ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਧ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਸਿੰਧ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਸਿਧੀ ਚੰਦ. ਭਾਈ ਮੂਲਚੰਦ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੂਲਚੰਦ.

ਸਿਧੀਰਾ
ਸਿਧੀਰੀ } ਵਿ–ਸੀਧਾ–ਸੀਧੀ.ਸੀਧਤਾ ਵਾਲਾ(ਵਾਲੀ). ਸਿੱਧੀ. "ਉਲਟੀ ਪਲਟਿ ਸਿਧੀਰੀ ਕਰੈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨੌ)

ਸਿਧੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਸਿੱਧ.

ਸਿੰਧੁ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ ਜੋ ਸਿਧੂ ਅਤੇ ਸੰਧੂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਿਨ੍ਧੁ. ਅਟਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਤਿੱਬਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਿਲਾ ਅਟਕ ਤਥਾ ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਾਚੀ ਪਾਸ ਅਰਬ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲੰਬਾਈ ੧੮੦੦ ਮੀਲ ਹੈ। ੩ ਸਿੰਧੁ (ਸਿੰਧ) ਦੇਸ਼, ਜੋ ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਨੂੰ ਫਾਰਸ ਦੇ ਲੋਕ ਹਿੰਦ,* ਯੂਨਾਨੀ Hindos ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ India ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ ਜੋ ਟਾਂਕ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਅਤੇ ਜਮਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੫ ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ। ੬ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮਦ। ੭ ਜਲ। ੮ ਸੈਂਧਵ (ਲੂਣ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਪਰਤ ਸਿੰਧੁ ਗਲਿ-ਜਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਲੂਣ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੀ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੯ ਇੱਕ ਵੈਸ਼ਨ ਮੁਨਿ, ਜੋ ਅੰਧਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਨੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਬਣ ਦਾ ਜੀਵ ਜਾਣਕੇ ਸ਼ਬਦਵੇਧੀ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ "ਸਰਵਣ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਸਿੰਧੁ ਸਰਿਤਾ. ਅਟਕ ਨਦੀ. ਸਿੰਧੁ ਨਦ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿੰਧੁਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁਤਨਯ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁਪੁਤ੍ਰ.

ਸਿੰਧੁਸੁਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. "ਸਿੰਧੁਸੁਤਾ ਅਹਿਫੇਨ ਮੰਗਾਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਰੰਭਾ ਅਪਸਰਾ. "ਸਿੰਧੁਸੁਤਾਰੁ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਇਨ ਸੀ ਨਹਿ ਨਾਚਤ ਇੰਦ੍ਰਸਭੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਲੱਛਮੀ। ੪ ਕਾਮਧੇਨੁ ਗਊ.

ਸਿੰਧੁ ਹੁਤਾਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਅੱਗ. ਬੜਵਾਨਲ. "ਸਿੰਧੁ ਹੁਤਾਸਨ ਹੈ ਭਵ ਕੀ ਗਤਿ." (ਨਾਪ)

ਸਿੰਧੁਕ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਦੁਕ.

ਸਿੰਧੁਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਸ਼ਰਾਬ। ੨ ਲੱਛਮੀ। ੩ ਸੁਰਭੀ ਗਊ.

ਸਿੰਧੁਤਨਯ
ਸਿੰਧੁਤਨੈ } ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ। ੨ ਉੱਚੈ:ਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜਾ। ੩ ਵਿਖ. ਕਾਲਕੂਟ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੫ ਮੋਤੀ। ੬ਅਮ੍ਰਿਤ। ੭ ਮੂੰਗਾ। ੮ ਧਨੰਤਰ ਆਦਿ.

ਸਿੰਧੁਤਨੈ ਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ (ਵਿਸ਼) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਜਹਿਰ ਦੀ ਪੁੱਠ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੈਰੀ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ੨ ਸ਼ਿਵ ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਜਹਿਰ ਰੱਖਣ ਕਰਕੇ ਭੀ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਸਿੰਧੁਨੰਦਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲੱਛਮੀ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਮਾਇਆ. "ਸੂਛੰਦ ਸਿੰਧੁਨੰਦਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ, ਸ੍ਰਤੰਤ੍ਰ ਹੈ.

* ਮੌਸਾ ਹਾਹੋ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ.

ਸਿੰਧੁਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁਤਨਯ। ੨ ਮੋਤੀ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਅਮ੍ਰਿਤ, ਆਦਿ.

ਸਿੰਧੁ ਬੇਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਹੱਦ। ੩ ਸ਼ਾਹਬੇਲਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਨਖੰਡੀ.

ਸਿੰਧੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਜ. ਹਾਥੀ। ੨ ਮਦਮੱਤ ਹਾਥੀ। ੩ ਮੋਘ. ਬੱਦਲ. "ਅਰਿ ਸਿੰਧੁਰ ਕੋ ਦਲ ਪੈਠ ਸੁਦਾਮਨਿ ਜਜੋਂ ਦੁਰਗਾ ਦਮਕੈਂ." (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਸਿੰਦੂਰ.

ਸਿੰਧੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁਲਾ.

ਸਿੰਧੁਰਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਧੁਰ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿੰਧੁਰਾਰਿ ਧੁਨਿਨੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਸਿੰਧੁਰ (ਹਾਥੀ) ਦੇ ਵੈਰੀ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ.

ਸਿੰਧੁਰੀ. ਵਿ–ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜਸੈਨਾ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਿੰਧੁਰੀ ਸਬਦ ਕਹਿ." (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿੰਧੁਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁਰੀ। ੨ ਵਿ–ਸਿੰਦੂਰ (ਸੰਧੂਰ) ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸਿੰਧੁ (ਮਦ) ਜਿਸ ਦੇ ਗੰਡਾਂ ਤੋਂ ਟਪਕਦਾ ਹੈ. "ਸਿੰਧੁਰੀਏ ਸੁੰਡੀ ਦੰਤਾਲੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸਿੰਧੁਰੀ ਨਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਲਲੰਤ ਸਿੰਧੁਰੀ ਨਰੈ." (ਗਜਾਨ) ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁਤਨਯ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਉੱਚੈ: ਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜਾ.

ਸਿੰਧੁਲਾ
ਸਿੰਧੁਲੀਆ } ਵਿ–ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ. ਸਮੁੰਦਰੀ.

ਸਿੰਧੁਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਦੁਕ.

ਸਿੰਧੁਰ. ਸੰਧੂਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਦੂਰ.

ਸਿੰਧੌਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਦਉਰਾ, ਸਿਧਉਰਾ ਅਤੇ ਸੰਧੂਰੀਆ.

ਸਿਧੰਙ
ਸਿਧੰਙਾ } ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧਾਙ੍ਗ–ਸਿੱਧਾਂਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅੰਗ ਜਿਸ ਦਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਸਿਧੰਙਾਇਐ ਸਿਮਰੈ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) ੨ "ਓ ਨਮ: ਸਿੱਧੰ" ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਪਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਸਿਧੰਨਾ. ਵਿ–ਸਿਧਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸਿਧਾਉਣਾ। ੨ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਵਸਿਆ. "ਦੁਇ ਖੋੜੀ ਇਕ ਜੀਉ ਸਿਧੰਨੇ." (ਭਾਗੁ)

ਸਿੱਧ. ਦੇਖੋ, ਸਿਧ.

ਸਿੱਧ ਸੇਨ. ਮੰਡੀ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸਨ ੧੬੮੬ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਰ ਸਨ ੧੭੨੪ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ. ਉਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੰਡੀ.

ਸਿੱਧਕਾ. ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧਾਨ੍ਤਕੌਮੁਦੀ। ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ. "ਕਹੁ ਸਿੱਧਕਾ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਸਾਰਸੁਤੀਐਂ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਸਿੱਧਾਂਤ, ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਅਤੇ ਸਾਰਸ੍ਵਤ.

ਸਿੱਧ ਤਿਲਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਰੋਹਲਾ ੨.

ਸਿੱਧਬਟੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨੇਸਰ.

ਸਿੱਧਮ ਕਲਾਂ
ਸਿੱਧਵ
ਸਿੱਧਵ ਢਾਹੇ ਦੇ } ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਜਗਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ.ਇਸ ਨੂੰ "ਸਿੱਧਵ ਢਾਹੇ ਦੇ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਨਕਮਤੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਿੰਡ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਵੱਲ ਹੈ.

ਸਿੱਧਾਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਧ ਦਾ ਆਸਨ। ੨ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਬੈਠਣ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤ ਯੋਗ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਆਸਨ. ਦੇਖੋ, ਆਸਣ.

ਸਿੱਧਾਂਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਅਜੇਹਾ ਸੁਰਮਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦੱਬੇ ਪਦਾਰਥ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.

ਸਿੱਧਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿਧਾਂਤ.

ਸਿੱਧਾਰਥ. ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧਾਰ੍ਥ. ਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ (ਮਤਲਬ). ੨ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ। ੩ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਸਿੱਧਿ
ਸਿੱਧੀ } ਦੇਖੋ, ਸਿਧਿ.

ਸਿੱਧੂ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ. ਬੈਰਾੜ ਵੰਸ਼ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਸਿੱਧੂ ਨਾਮਕ ਯੋਧਾ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲ ਵੰਸ਼.

ਸਿੱਧੇਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਗੋਰਖ. "ਲੱਜਿਤ ਹੋਏ ਨਰਨ ਮੇ ਸਿੱਧਨ ਸੋਂ ਸਿੱਧੇਸ."(ਨਾਪ੍)

ਸਿਧਯ. ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧ. ਵਿ–ਸਿੱਧਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਫਲ. "ਸਿਧਸੈ ਸਰਬ ਕੁਸਲਣਹ." (ਗਾਬਾ)

ਸਿਧਯਤੇ. ਪ੍ਰਿਥਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਇੱਕ ਵਚਨ. ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਅਨਿਕ ਉਪਾਵੈ ਨ ਸਿਧਯਤੇ ××× ਅਨਿਕ ਸਾਧਨੈ ਨ ਸਿਧਯਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸਿਨਕਨਾ. ਸੰ. ਸ੍ਨੁਹਨ–ਸ੍ਨੁਹ. ਕ੍ਰਿ–ਨੱਕ ਦੇ ਮਵਾਦ ਨੂੰ ਸਾਹ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ. ਸੁਣਕਨਾ.

ਸਿੰਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ. ਫੌਜ."ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਸੰ. ਸ੍ਵਿਨ੍ਨ–ਸ੍ਵਿੰਨ. ਵਿ–ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜਿਆ। ੩ ਗਿੱਲਾ.

ਸਿਨਾਖਤ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਖਤ. "ਸਿਨਾਖਤ ਕੁਦਰਤੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਕਾਦਿਰ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ.

ਸਿਨਾਨ. ਅ. ਸਿੰਨਾ ਸੰਗਜਾ–ਨੋਜੇ ਅਤੇ ਤੀਰ ਦੀ ਨੋਕ। ੨ ਭਾਲਾ. ਬਰਛਾ.

ਸਿਪ. ਸੰ. ਸ਼ੁਕ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਪੀ. ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖੋਪਰੀ. ਮੋਤੀ ਇਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿੱਪ.

ਸਿਪਹ. ਫ਼ਾ. ਸਿਪਹ ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ. ਫੌਜ.

ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ. ਫ਼ਾ. ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਸਿਪਾਹ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਸੈਨਾਪਤਿ. ਜਨਰਲ (General).

ਸਿਪਹਿਰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਂਦਾ ਵੇਲਾ. ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ.

ਸਿਪਹਿਰੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੋਂਹੇ ਵੇਲੇ. "ਆਇ ਸਿਪਹਿਰੀ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਿਪਰ. ਫ਼ਾ. ਸਿਪਰ ਸੰਗਜਾ–ਢਾਲ. ਚਰਮ.

ਸਿਪਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਪ੍ਰਾ.

ਸਿਪਰਾਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ, ਜੋ ਸਿਪਰ (ਢਾਲ) ਨੂੰ ਭੇਦ ਦੇਵੇ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਇਹ ਨਾਉਂ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਸਿਪਰਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜ੍ਗ, ਜੋ ਢਾਲ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਪਰਾਦਰ.

ਸਿਪਾਸ. ਫ਼ਾ. ਸਿਪਾਸ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਤਅਰੀਫ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸਿਪਾਹ. ਫ਼ਾ. ਸਿਪਾਹ ਸੰਗਜਾ–ਸਿਪਹ (ਫੌਜ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਫੌਜੀ। ੨ ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. "ਭੇਜੇ ਸੰਗ ਲੈਕੇ ਸੁ ਸਾਰੀ ਸਿਪਾਹੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸਿਪਾਹੀ. ਫ਼ਾ. ਸਿਪਾਹੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਸੈਨਿਕ. * "ਕਤਹੁ ਸਿਪਾਹੀ ਹੈਕੈ ਸਾਧਤ ਸਿਲਾਹਨ ਕੋ." (ਅਕਾਲ)

ਸਿਪਾਰਹ
ਸਿਪਾਰਾ } ਫ਼ਾ. ਸਿਪਾਰਹ ਸੀ ਪਾਰਹ ਦਾ ਹੀ ਇਹ ਰੂਪ ਹੈ. ਤੀਹ ਭਾਗ. ਤੀਸ ਅਧ੍ਯਾਯ. ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਤੀਸ ਖੰਡ। ੨ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਤੀਹ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭਾਗ.

* ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ Sepoy ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹੀ ਹੈ.

ਸਿਪਿਹਰ. ਫ਼ਾ. ਸਿਪਿਹਰ ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼. ਆਸਮਾਨ. "ਆਸਮਾਨ ਸਿਪਿਹਰ ਸੁ ਦਿਵ ਗਰਦੂ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ। ਪੁਨ ਚਰ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨੀਐ ਨਾਮ ਬਾਨ ਕੇ ਜਾਨ॥" (ਸਨਾਮਾ) ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ–ਆਸਮਾਨ, ਸਿਪਿਹਰ, ਦਿਵ, ਗਰਦੂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਚਰ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਤੀਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਸਿਪਿਹਰ ਚਰ. ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਪਿਹਰ। ੨ ਇਹ ਨਾਉਂ ਚੰਦ੍ਮਾ ਪੰਛੀ ਆਦਿ ਦਾ ਭੀ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ.

ਸਿਪੀਤੀ. ਸਿਫਤ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਉਸਤਤਿ. "ਜਿਨ ਕਉ ਪੋਤੈ ਪੁੰਨ ਹੈ ਤਿਨ ਵਾਤਿ ਸਿਪੀਤੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਜਮਾਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੰਹ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਸਿਫਤ ਹੈ.

ਸਿਪੁਰਦਨ. ਫ਼ਾ. ਸਪੁਰਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ. ਸੌਂਪਣਾ.

ਸਿਪੈਹਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਪਹਿਰ ਅਤੇ ਸਿਪਿਹਰ.

ਸਿਪੰਜੀ ਸਰਾਯ. ਫ਼ਾ. ਸਪੰਜੀ ਸਰਾਏ ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਪੰਜ ਦਿਨ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਭਾਵ–ਜਗਤ.

ਸਿੱਪ. ਦੇਖੋ, ਸਿਪ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਿਸ੍ਪਾ–ਸ਼ਿਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਵਚ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ ਜੋ ਗਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਕਪੋਲ ਢਕਣ ਵਾਲੀ ਸੈਂਜੋ. "ਸੁਭੰਤ ਸਿੱਪ ਸੋਭਰੀ." (ਕਲਕੀ) ਚਮਕੀਲੀ ਸ਼ਿਪ੍ਰਾ ਸੋਭ ਰਹੀ ਹੈ.

ਸਿੱਪੀ. ਸੰ. ਸ਼ੁਕ੍ਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸਿਪ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਚਮਚਿਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਪੀ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਪਿਆਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਪਸਾਰੀ ਅਜੇ ਭੀ ਸਪੂਨ (spoon) ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੱਪੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਸ਼ਿਪ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਪ ੨। ੨ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਕਈ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ ਹੈ. ਇੰਦੌਰ ਦੇਵਾਸ ਅਤੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ੧੨੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਚੰਬਲ ਵਿੱਚ ਜਾਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਵੰਤੀ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਵੰਤਿਕਾ.

ਸਿਪਾਦਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਪਰਾਦਰ.

ਸਿਫਤ. ਅ. ਸਿਫ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਣ। ੨ ਲੱਛਣ। ੩ ਤਅ਼ਰੀਫ਼। ੪ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,ਜੈਸੇ–ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ-ਸਿਫ਼ਤ.

ਸਿਫਤਿ
ਸਿਫਤੀ } ਸੰਗਜਾ–ਉਸਤਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸਿਫਤ. "ਸਿਫਤਿ ਸਰਮ ਕਾ ਕਪੜਾ ਮਾਂਗਉ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ, ਕਰਤਾਰ. "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਹੈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਸਿਫਤੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਸਿਫਤ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਸਿਫਤ ਤੋਂ. "ਸਿਫਤੀ ਰੀਦੁ ਪਵੈ ਦਰਬਾਰਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਨਾਲ. "ਸਿਫਤੀ ਭਰੇ ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰਾ." (ਸੋਦਰੁ) ੫ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ. "ਅੰਤੁ ਨ ਸਿਫਤੀ ਕਹਣਿ ਨ ਅੰਤੁ." (ਜਪੁ)

ਸਿਫਰ. ਅ. ਸਿਫ਼ਰ. Cypher. ਖਾਲੀ। ੨ ਬਿੰਦੀ. ਸ਼ੂਨ੍ਯ.

ਸਿਫਲ. ਅ. ਸਿਫ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮੀਨਪਨ। ੨ ਨਿਵਾਣ. ਨਸ਼ੇਬ.

ਸਿਫਲਾ. ਅ. ਸਿਫ਼ਲਾ ਵਿ–ਕਮੀਨਾ. ਛੁਲਛੁਲਾ. "ਧਾਰ ਲਿਬਾਸ ਨ ਹੋਇ ਸਿਫਲਾ." (ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਸਿਫਲੀ. ਅ. ਸਿਫ਼ਲੀ ਸੁਫ਼ਲੀ. ਵਿ–ਘਟੀਆ. ਤੁੱਛ. "ਰੂਹੀ ਸਿਫਲੀ ਗਿਰਹੀ ਭਾਰੇ." (ਸਲੋਹ)

ਸਿਫਾ. ਸੰ. ਸ਼ਿਫਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ ਦੀ ਜੜ. ਭੇਂਹ. ਭਿਸ। ੨ ਮੂਲ. ਬਿਰਛ ਦਾ ਮੁੱਢ. "ਅਹੰ ਬੀਜ ਮਮਤਾ ਸਿਫਾ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਸ ਬੜ ਟਾਂਸ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਚਾਬੁਕ. ਹੰਟਰ। ੪ ਹਲਦੀ। ੫ ਅ. ਸ਼ਿਫ਼ਾ. ਅੰਤਿਮ ਅਵਸਥਾ। ੬ ਕਿਨਾਰਾ। ੭ ਤਰਫ. ਦਿਸ਼ਾ। ੮ ਅਰੋਗਜਤਾ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤੀ.

ਸ਼ਿਫ਼ਾਖ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ. ਸ਼ਫ਼ਾਖ਼ਾਨ ਸੰਗਜਾ–ਅਰੋਗਜਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਘਰ. ਹਾਸਪਿਟਲ. Hospital. ਹਸਪਤਾਲ.

ਸਿਫਾਤ. ਅ. ਸਿਫ਼ਾਤ. ਸਿਫ਼ਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਅ. ਸਿਫ਼ਾਅ਼ਤ. ਸਿਫਾਰਿਸ਼.

ਸਿਫਾਤੀ. ਅ. ਸਿਫ਼ਾਤੀ. ਵਿ–ਗੁਣਵਾਚਕ. ਸਿਫਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼. ਫ਼ਾ. ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਪਾਰਿਸ਼. ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਭਾਵ.ਭਲਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ. Recommendation.

ਸਿੰਬਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਮਲ.

ਸਿੰਬਲਖ਼ਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੈਂਖੀਆ.

ਸਿਬਾਲ
ਸਿਬਾਲੁ } ਸੰ. ਸ਼ੈਵਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਜਾਲਾ. ਕਾਈ. "ਕਾਇਆ ਛੀਜੈ ਭਈ ਸਿਬਾਲ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਵਿਕਾਰਰੂਪ ਕਾਈ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੋਈ. ਅਥਵਾ ਸ਼ੈਵਾਲ ਜੇਹੀ ਮਲੀਨ ਹੋਈ. "ਭਖਸਿ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਸਿਬਾਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇਭੋਗ ਹੈ.

ਸਿਬਿ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਿ.

ਸਿਬਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਿਕਾ.

ਸਿਬਿਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਿਰ.

ਸਿ ਭਿ. ਦੇਖੋ, ਸਿ ਅਤੇ ਭਿ। ੨ ਓਹ ਭੀ. "ਆਖਹਿ ਸਿ ਭਿ ਕੇਈਕੋਇ." (ਜਪੁ)

ਸਿਮ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਮਣਾ। ੨ ਸੀਮ (ਚਾਂਦੀ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸਿਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤੁੰਗ ਅਟਾ ਸਿਮਕੈ ਦਰਸਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟੀ ਉੱਚੀ ਅਟਾਰੀਆਂ ਚਾਂਦੀਰੂਪ ਨਜਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਸਿਮਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਿਕੁੜਨਾ. ਸੰਕੁਚਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ. "ਜਿਮ ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੇ ਸਿਮਟ ਨੀਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਿੰਮਣਾ
ਸਿੰਮਨੁ } ਸੰ. ਸ੍ਰਵਣ. ਸੰਗਜਾ–ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ. ਵਹਿਣਾ। ੨ ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ.

ਸਿਮਤ. ਅ. ਸਮ੍ਤ ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਸਿਮਰਣ. ਸੰ. ਸ੍ਮਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਚੇਤਾ. ਯਾਦਦਾਸ਼੍ਤ। ੨ ਚਿੰਤਨ. ਸੋਚਣਾ. "ਹਰਿ ਪੇਖਨ ਕਉ ਸਿਮਰਤ ਮਨ ਮੇਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਇਸ੍ ਦਾ ਨਾਮ ਅਥਵਾ ਗੁਣ ਮਨ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕਰਨਾ. "ਜਸ ਸਿਮਰਣ ਰਿਦੈਤਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸਿਮਰਣਿ. ਸਮਰਣ ਤੋਂ. ਸਿਮਰਨੈ ਸੇ. "ਜਾਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦਾ ਬਿਨਸੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਭੈ ਦੁਖੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸਿਮਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿਮਰਣ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨੁ.

ਸਿਮਰਣੈਨ. ਸੰ. ਸਮਰਣੈਨ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਸਿਮਰਣ ਤੋਂ. ਸਿਮਰਣ ਸੇ. ਦੇਖੋ, ਦਨੈਤਿ.

ਸਿਮਰਤਬਜ. ਸੰ. ਸਮਰ੍ਤੱਵ੍ਯ. ਵਿ–ਸਿਮਰਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਾਇਕ. "ਸਿਮਰਤਬਜ ਰਿਦੈ ਗੁਰ-ਮੰਤ੍ਰਹ." (ਗਾਬਾ)

ਸਿਮਰਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਮਰਣ.

ਸਿਮਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਮਰਣ ਕਰਨਾ. ਯਾਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਾ ਅਠੋਤਰੀ ਦਾ ਚੋਥਾ ਹਿੱਸਾ. ਮੇਰੁ ਸਮੇਤ ੨੮ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜੋ ਜਾਪਕ ਲੋਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਸਿਮਰਨੀ. "ਹੁਤੋ ਸਿਮਰਨਾ ਹਾਥ ਕਪੂਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿੰਗ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲ.

ਸਿਮਰਨਿ. ਸਮਰਣ ਤੋਂ. ਸਿਮਰਨੈ ਸੇ. "ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਜਪ ਤਪ ਪੂਜਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸ੍ਮਰਣ ਵਿੱਚ. "ਸਿਮਰਨਿ ਤੇ ਲਾਗੇ ਜਿਨਿ ਆਪਿ ਦਇਆਲਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਿਮਰਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਸਿਮਰਨਾ ੨. "ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਸਿਮਰਨੀ ਰਸਨਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਸਿਮਰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿਮਰਣ. "ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਸਾਧ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੈ ਸੰਗਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਿਮਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ੍ਮਰਣ ਕਰਕੇ. ਸਿਮਰਕੇ. "ਸਿਮਰਿ ਨਾਮ ਪੁੰਨੀ ਸਭਿ ਇਛਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਸਿਮਰੂ } ਦੇਖੋ, ਸਮਰੂ ਅਤੇ ਸਮਰੂ ਕੀ
ਸਿਮਰੂ ਕੀ ਬੇਗਮ } ਬੇਗਮ.

ਸਿਮਰੰਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿਮਰੰਤਿ। ੨ ਸ੍ਮਰਣਾਤ. ਪੰਚਮੀ ਹੈ. ਸਿਮਰਣ ਤੋਂ. "ਜਿਹ ਸ੍ਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰੰਤ ਨਯਨ ਕੋ ਤਿਮਰ ਮਿਟਹਿ ਖਿਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸਿਮਰੰਤਿ } ਸੰ. ਸ੍ਮਰੰਤਿ. ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.
ਸਿਮਰੰਥਿ } ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਸਿਮਰੰਤਿ ਸੰਤ ਸਰਬਤ੍ਰਮਣੰ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) "ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਿਮਰੰਥਿ ਗੁਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਸਿਮਲ } ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਲਮਲੀ. "ਸਿੰਮਲ ਰੁਖ ਸਰਾਇਰਾ
ਸਿੰਮਲ } ਅਤਿ ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਮੁਚੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸਿਮਲਾ. ਅੰਬਾਲੇ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਸ਼ਹਰ, ਜੋ ਹਿਮਾਲੇ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.ਇਹ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੧੧੭੬, ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੧੧੨, ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ੯੪੭, ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੨੮੭ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਤੋਂ ੫੯ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਚਾਣ ੭੦੮੪ ਫੁਟ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਖੋ ਟਿੱਲੇ ਦੀ ੮੦੦੦ ਹੈ.

ਇਸ ਥਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੬ ਵਿੱਚ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ ਅਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਘਰ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਅਫਸਰ ਲਫਟੈਂਟ ਰਾਸ (Lt. Ross) ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਲਾਰਡ ਐਮਹਰਸਟ (Lord Amherst) ਇੱਥੇ ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. ਅਰ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੇ ਸਨ ੧੮੭੧ ਵਿੱਚ ਚਰਣ ਰੱਖਿਆ. ਕਾਲਕਾ ਤੋਂ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਿਮਲੇ ਨਾਲ ਸਨ ੧੯੦੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਇਹ ਵਾਯਸਰਾਯ, ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ. ਅਤੇ ਹਿੰਦ ਦੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂਨੀ ਕੌਂਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਸਿੰਮਲੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿਮਲ.

ਸਿਮਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਰ ਥਾਂ. ਸਭ ਜਗਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿੱਮਾ.

ਸ਼ਿਮੁਰ. ਫ਼ਾ.ਗਿਣ. ਸੰਖ੍ਯਾ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਮੁਰਦਨ.

ਸ਼ਿਮੁਰਦਨ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੁਮਾਰਕਰਨਾ.ਗਿਣਨਾ.

ਸ਼ਿੱਮਾ. ਅ ਸ਼ਿੱਮ ਵਿ–ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ.

ਸਿਮ੍ਰਤਬਜ. ਦੇਖੋ, ਸਿਮਰਤਬਜ. "ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਿਮ੍ਰਤਬਜ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸਿਮ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਸ੍ਮ੍ਰਿਤ–ਸਿਮ੍ਰਤ. ਵਿ–ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ.

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ } ਸੰ. ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ–ਸਿਮ੍ਰਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੇਤਾ. ਯਾਦ-
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ } ਦਾਸ਼੍ਤ. ਯਾਦਗੀਰੀ। ੨ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ
ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ } ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਉਹ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਦਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਅਥਵਾ ਬਜੁਰਗਾਂ ਦੇ ਉਪ-ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਹੈ ਪਰ ਮੁੱਖ ੩੧ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਠਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਠਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ:–

ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ, ਯਾਗ੍ਯਵਲ੍ਕ੍ਯ, ਲਘੁਆਤ੍ਰੇ, ਅਤ੍ਰਿ, ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਤ੍ਰਿ, ਵਿਸ਼ਨੁ, ਲਘੁਹਾਰੀਤ, ਵ੍ਰਿੱਧ ਹਾਰੀਤ, ਔਸ਼ਨਸ, ਔਸ਼ਨਸ ਸੰਹਿਤਾ, ਆਂਗਿਰਸ, ਯਮ, ਆਪਸ੍ਤੰਬ, ਸੰਵਤ੍ਤ, ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ,ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ, ਵ੍ਰਿਹਤਪਾਰਾਸ਼ਰੀ, ਵ੍ਯਾਸ, ਲਘੁਵ੍ਯਾਸ, ਸ਼ੰਖ, ਲਿਖਿਤ, ਦਕ, ਗੌਤਮ, ਵ੍ਰਿੱਧ ਗੌਤਮ, ਸ਼ਾਤਾਤਪ, ਵਾਸਿਸ਼੍ਠ, ਪੁਲਸ੍ਤ੍ਯ, ਬੁਧ, ਕਸ਼੍ਯਪ, ਅਤੇ ਨਾਰਦ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ. "ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨਸਹਿਗੋ ਬੇਦਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) "ਕੋਟਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਸਾਸਤ੍ਰ ਨ ਆਵਈ ਵਹ ਚਿੱਤ." (ਜਾਪੁ)

ਸਿਯ. ਸੀਤਾ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਰਘੁਵਰ ਬਿਨ ਸਿਯ ਨਾ ਜਿਯੈ, ਸਿਯ ਬਿਨ ਜਿਯੈ ਨ ਰਾਮ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸਿਯਮ. ਫ਼ਾ ਸ਼ਿਵ੍ਮ. ਵਿ–ਤੀਜਾ. ਤ੍ਰਿਤੀਯ.

ਸਿਯਰ. ਫ਼ਾ ਸੀਰ੍ਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਰਤ (ਸੁਭਾਉ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.ਖਸਲਤਾਂ.

ਸਿਯਾ. ਸਿਯ ਦੀ ਤਰਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸੀਤਾ ਬੋਧਕ ਹੈ.

ਸਿਯਾਹ. ਫ਼ਾ ਸਿ਼ਯਾਹ੍ ਵਿ–ਕਾਲਾ. ਸ਼ ਸ਼ਯਾਮ.

ਸਿਯਾਹਾ. ਫ਼ਾ ਸਿ਼ਯਾਹ੍ ਸਿਯਾਯਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਕਾਗਜ. ਗਣਿਤ ਦੀ ਪੁਸ੍ਤਕ.

ਸਿਯਾਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਮਚੰਦ੍ , ਜੋ ਸੀਤਾ ਦੇ ਪਤਿ ਹਨ.

ਸਿਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਰ. "ਨ ਸਿੰਘ ਹੈ ਨ ਸਿਯਾਰ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ਨਾ ਸ਼ੇਰ ਹੈ ਨਾ ਗਿੱਦੜ ਹੈ.

ਸਿਰ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰਸ੍ ਅਤੇ ਸ਼ੀਸ਼੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਸ. "ਸਿਰ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਿਸ਼ੇਸਣ ਹੋਕੇ ਉੱਪਰ, ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–"ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਹੁਚਣਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਿਰ ਹੈ." (ਲੋਕੋ) ੩ ਸਿਰ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰਿਜ (ਰਚਨਾ) ਅਰਥ ਭੀ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਿ.

ਸਿਰਸ. ਦੇਖੋ, ਸਰੀਂਹ.

ਸਿਰ ਸਦਕਾ } ਫ਼ਾ ਸਰ੍ਸਦ਼ਕ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–
ਸਿਰ ਸੱਦਕ } ਸਿਰ ਉੱਪਰੋਂ ਵਾਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ. ਸਰਕੁਰਬਾਨੀ. "ਸਿਰਸਦਕਾ ਸਤਗੁਰੂ ਦਿਵਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਸਿਰਸੱਦਕ ਸ੍ਤਿਗੁਰ ਕੋ ਭਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਸਿਰਸਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸਾਹੀ.

ਸਿਰਹਾਨਾ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰੋਧਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ. ਤਕੀਆ. ਸਿਰ੍ਹਾਨਾ. "ਸਿਰਹਾਨਾ ਅਵਰ ਤੁਲਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਸਿਰਹਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ.

ਸ਼ਿਰਕ. ਅ ਸ਼ਿ੍ਰਕ੍ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ. ਸ਼ਰਾਕਤ. ਸਾਂਝ। ੨ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲ੍ਹਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸਿਰਕੱਢ. ਵਿ–ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. ਜੋ ਸਭ ਵਿੱਚ ਉੱਚਾ ਸਿਰ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ.

ਸ਼ਿਰਕਤ. ਅ ਸ਼ਿ੍ਰਕ੍ਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਂਝ. ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ.

ਸਿਰਕਪ. ਗੱਖੜਪਤਿ ਹੂਡੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ, ਜੋ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕੱਪ (ਕੱਟ) ਲੈਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਲੂ. "ਸਿਰਕਪ ਕੋ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੭) ੨ ਟੈਕਸਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਡਹਰ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤਕਸਿਲਾ.

ਸਿਰਕਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਕਰਦਾ. "ਮੈ ਲਿਖ ਘੱਲਾਂ ਵਲ ਰਾਜਿਆਂ ਜੋ ਹੈ ਸਿਰਕਰਦਾ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਸਿਰਕਾ. ਫ਼ਾ ਸਿ਼ਰ੍ਕ਼ ਸੰ. ਸ਼ੀਤਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਗੂਰ ਅਥਵਾ ਇੱਖ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਸਾੜਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਰਸ, ਜੋ ਖੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Vinegar. ਇਹ ਅਚਾਰ ਚਟਨੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੈਦ ਦਵਾਈ ਕਰਕੇ ਭੀ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕਬਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਜਿਮ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਮਣ (ਜਾਮਨੂ) ਦਾ ਸਿਰਕਾ ਲਿੱਫ ਅਤੇ ਅਫਾਰੇ ਲਈ ਖਾਸ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਸਿਰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਰਕਾਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ਰਜ਼. ਡ੍ਯੂਟੀ. Duty. "ਲਾਲੇ ਨੋ ਸਿਰਿਕਾਰ ਹੈ ਧੁਰਿ ਖਸਮਿ ਫੁਰਮਾਈ."(ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਹੁਕੂਮਤ. "ਜਿਸ ਹੀ ਕੀ ਸਿਰਕਾਰ ਹੈ ਤਿਸ ਹੀ ਕਾ ਸਭੁ ਕੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੪ ਪ੍ਰਜਾ. "ਏਹ ਜਮ ਕੀ ਸਿਰਕਾਰ ਹੈ ਏਨਾ ਊਪਰਿ ਜਮਡੰਡੁ ਕਰਾਰਾ."(ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਸਿਰਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰ (ਕਾਨੇ)ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਟੱਟੀ। ੨ ਕਾਨੇ ਬੁਣਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਕੁਟੀ.

ਸਿਰਕੀਬਾਸ. ਵਿ–ਸਿਰਕੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਆਪਣਾ ਪੱਕਾ ਘਰ ਬਣਾਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਅਰ ਜਿੱਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਸਿਰਕੀ ਤਾਣਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. "ਰਹਿੰ ਮਰੁਾਜਕੇ ਸਿਰਕੀ-ਬਾਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ. ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਸਿਰਕੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਸਿਰ ਕੁਰਬਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰ ਸੱਦਕ.

ਸਿਰਖਿੰਡੀ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾ. ਸ਼ੱਕਰ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸ਼੍ਰੀਖੰਡ" ਹੈ. ਇਹ "ਪਲਵੰਗਮ" ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਛੰਦ ਦੀ ਤੁਕ ਦੇ ਮੱਧ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦਾ ਮੇਲ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂਤ ਬੇ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੨ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ, ਦੋਹਾਂ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜੁੱਟੇ ਵੀਰ ਜੁਝਾਰੇ, ਧਰਾਂ ਵੱਜੀਆਂ,
ਬੱਜੇ ਨਾਦ ਕਰਾਰੇ, ਦਲਾਂ ਮੁਸ਼ਾਹਦਾ,
ਲੁੱਝੇ ਕਾਰਣਆਰੇ, ਸੰਘਰ ਸੂਰਮੇ,
ਵੁੱਠੇ ਜਾਨ ਭਰਾਰੇ,ਘਨਿਅਰ ਕੈਬਰੀਂ.(ਰਾਮਾਵ)

ਇਹੀ ਰੂਪ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ–

ਬਾਣੇ ਅੰਗ ਭੁਜੰਗੀ, ਸ਼ਾਵਲ ਸੋਹਣੇ,
ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਹੱਥ ਉਤੰਗੀ, ਖੰਡਾ ਧੂਹਿਆ. ×××

ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ੮.

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੨ ਮਾਤ੍ਰਾ,ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਤੁਕ ਦੇ ਮੱਧ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦਾ ਮੇਲ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮਾਰਤ ਬਿਧੀਆ ਸੈਨ, ਸੁ ਤੇਗਾ ਹਾਥ ਲੈ,
ਸ਼ਿਵਗਣ ਸਮ ਨਹੀ ਚੈਨ,ਇਤੈ ਉਤ ਧਾਂਵਦਾ.×××

(ਦ) ਇਸੀ ਚਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ੨੭ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਭੀ ਸਿਰਖਿੰਡੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੪–੯ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨੧.

ਸਿਰਖੁਥਾ } ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਖੁੱਸਿਆ ਹੋਵੇ. ਜੋ
ਸਿਰਖੁੱਥਾ } ਕੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਪੁੱਟੇ ਗਏ ਹਨ।

੩ ਸੰਗਜਾ–ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਲੁੰਡੀਆ. "ਨਾਨਕ ਜੇ ਸਿਰਖੁਥੇ ਨਾਵਨਿ ਨਾਹੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਸਿਰਖੁਰ. ਵਿ–ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ. ਸ਼ਿਖਨਖ. "ਇਕਨਾ ਪੈਰਹ ਸਿਰਖੁਰ ਪਾਟੇ."(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਇਕਨਾ ਦੇ ਪੈਰਾਹਨ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਪਾਟ ਗਏ। ੨ ਸਭ. ਤਮਾਮ.

ਸਿਰਖੂਥਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਖੁਥਾ. "ਜੋਗੀ ਕਾਪੜੀਆ ਸਿਰ-ਖੂਥੇ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਗਲਿ ਫਾਸੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਸਿਰਖੰਡੀ.ਦੇਖੋ, ਸਿਰਖਿੰਡੀ.

ਸਿਰਗੁੰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਹੂੰਡੀਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਰ ਖੁਹਾਇਆ ਹੈ. ਲੁੰਚਿਤ ਸ਼ਿਰ। ੨ ਮੌਨਾ. ਮੁੰਡਿਤ. "ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਜਾਤੀ ਖਤ੍ਰੀ ਏਕ। ਤਪਰ ਸੰਗਤਿਕਿਯੋ ਵਿਵੇਕ। ×××ਸਿਰਗੁੰਮ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥" (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)*

ਸਿਰਜਣ. ਸੰ. ਸ੍ਰਜ਼੍ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ. ਮਿਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਤਿਆਗਨਾ। ੨ ਸ੍ਰਜ਼੍ਜਨ–ਸਜ੍ਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰਚਨਾ। ੩ ਤਿਆਗਣਾ. ਛੱਡਣਾ.

ਸਿਰਜਣਹਾਰ } ਵਿ–ਸਜ੍ਜਨ ਕਰਤਾ. ਬਣਾਉਣ
ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ } ਵਾਲਾ. ਰਚਨੇ ਵਾਲਾ. "ਹਰਿ
ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ } ਸਚੋ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) "ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਸਿਰਜਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਜਣ.

ਸਿਰਜਿ. ਬਣਾਕੇ. ਰਚਕੇ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਜਣ. "ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸਿਰਜਿ ਸਭ ਗੋਈ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਸਿਰਜੀਤ. ਦੇਖੋ, ਸਰਜੀਤ.

ਸਿਰਜਿਜਉ. ਰਚਿਆ. ਬਣਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਜਣ. "ਸਚਿ ਸਿਰਜਿਜਉ ਸੰਸਾਰ."(ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

* ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਮਤ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਿਰਗੁੰਮ" ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿਰ ਮੁਨਾਲਿਆ ਹੋਵੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿਰਠ **ਸਿਰਠਿ** **ਸਿਰਠੀ** ਸੰ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ–ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ. ਸੰਗਗ–ਰਚਨਾ. ਬਨਾਵਟ। ੨ ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ. ਇਹ ਪਦ ਭੀ ਸ੍ਰਿਜ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. "ਜੋਤੀ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ." (ਜਪੁ) "ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ." (ਜਪੁ)

ਸਿਰ ਤਲਵਾਯਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਤਲੇ ਵੱਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਭਾਰ.

ਸਿਰਤਾਜ. ਦੇਖੋ, ਸਰਤਾਜ.

ਸਿਰਤਿ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰੋਰੁਜਿ–ਸ਼ਿਰੋਰੁਤਿ. ਸੰਗਗ–ਸਿਰਪੀੜ. ਸਰ ਦਰਦ. "ਜਰਾ ਮਰਾ ਤਾਪੁ ਸਿਰਤਿ ਸਾਪੁ ਸਭੁ ਹਰਿਕੈ ਵਸਿ ਹੈ, ਕੋਈ ਲਾਗਿ ਨ ਸਕੈ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਾ ਲਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਸਿਰਤ੍ਰਾਣ **ਸਿਰਤ੍ਰਾਨ** ਸੰ. ਸ਼ਿਰਸ੍ਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਗ–ਸਿਰ ਨੂੰ ਸੱਟ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ. "ਫੋਰਗਈ ਸਿਰਤ੍ਰਾਨ ਕੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸਿਰ੍ਰਾਨਾ.

ਸਿਰਦਾਤਾ. ਸੰਗਗ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦਾਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਦਾਤਾ ਹੈ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਅਰਥ ਸਿਰ ਦਿੱਤਾ। ੩ ਵਿ–ਸਿਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਿਰ ਭੇਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸਿਰਧਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਤੇ ਧਾਰਨਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਮੰਨ ਲੈਣਾ। ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪਤਿ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਰਪਰਸ੍ਵ ਥਾਪਣਾ.

ਸਿਰਨਾਵਣੀ. ਸ਼ਨੁਸ੍ਨਾਨ. ਸੰਗਗ–ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਅਥਵਾ ਨਿਯਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਰਿਤੁ. ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਿਤੁ ਪਿਛੋਂ ਕੇਸੀ ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਜਿਉ ਜੋਰੂ ਸਿਰਨਾਵਣੀ ਆਵੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸਿਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੀਰੀਨੀ. "ਸਿਰਨੀ ਕਛੂ ਚੜ੍ਹਾਵਤ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੯)

ਸਿਰਪਰਣੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਿਰਭਾਰ. ਸਿਰ ਦੇ ਬਲ. ਸਿਰ ਹੇਠ ਕਰਕੇ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ ਸਿਰਭਾਰ.

ਸਿਰਪਾਉ **ਸਿਰਪਾਇ** **ਸਿਰਪਾਵ** ਫ਼ਾ ਸਰੋਪਾ ਅਥਵਾ ਸਰੋਪਾ. ਸੰਗਗ–ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰ ਤੀਕ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ। ੨ ਖ਼ਿਲਤ. "ਪਹਿਰਿ ਸਿਰਪਾਉ ਸੇਵਕ ਜਨ ਮੇਲੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸਾਕਤ ਸਿਰਪਾਉ ਰੇਸਮੀ ਪਹਿਰਤ ਪਤਿ ਖੋਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਲਿਹੁ ਮਮ ਦਿਸ ਤੇ ਅਬ ਸਿਰਪਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਵੈ ਰਸ ਕੋ ਸਿਰਪਾਵ ਤਿਸੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਿਰੋਪਾਉ ੨.

ਸਿਰਪੀੜ. ਸਿਰਸ਼ੂਲ. ਦਰਦੇਸਰ.Headache. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਰਧਸਿਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ. ਸਿਰਪੀੜ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਕਾਰਣ ਹਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਮੋਦੇ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਅੰਦਰ ਮੈਲ ਜਮਾ ਹੋਣਾ ਹੈ. ਜੋ ਹਾਜਮਾ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਕਬਜ ਖੋਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਸਿਰਪੀੜ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪਾਉ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ–

੧. ਗਊ ਦਾ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪਾਕੇ ਪੀਣਾ.

੨. ਨਸਾਦਰ ਤੇ ਕਲੀ (ਚੂਨਾ) ਅੱਡ ਅੱਡ ਪੀਸਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸੁੰਘਣਾ.

੩. ਆਂਡਿਆਂ ਦਾ ਕੜਾਹ ਖਾਣਾ.

੪. ਰੀਠੇ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਨਸਵਾਰ ਲੈਣੀ.

੫. ਮੁਲੱਠੀ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਮਿੱਠਾ ਤੇਲੀਆ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਅੱਧਾ ਚਾਉਲ ਭਰ ਨਸਵਾਰ ਲੈਣੀ.

੬. ਘੀ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਮਿਲਾਕੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਮਲਨਾ.

੭. ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸਿਰਪੀੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚਿੱਟਾ ਚੰਦਨ ਘਸਾਕੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲੇਪਣਾ. ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੇਸਰ ਜਾਂ ਸੁੰਢ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਨਾ.

ਸਿਰਪੇਚ. ਦੇਖੋ, ਸਰਪੇਚ.

ਸਿਰਪੋਸ. ਫ਼ਾ ਸਰਪੋਸ਼. ਸੰਗਗ–ਢੱਕਣ. ਬਾਲ ਅਥਵਾ ਦੋਗਚੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੂੰਹ ਢਕਣ ਵਾਲਾ ਵਸਤ੍ ਆਦਿ। ੨ ਤੋੜੇਦਾਰ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਪਲੀਤੇ ਦਾ ਢੱਕਣ. "ਗਹਿ ਸਿਰਪੋਸ ਉਘਾਰ ਪਲੀਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਸਿਰਪੋਸ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਲੀਤੇ ਦਾ ਬਾਰੂਦ ਭਿਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਰ ਤੋੜੇ ਤੋਂ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦਾ ਭੀ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ.

ਸਿਰਫ. ਅ. ਸਿਰਫ਼.ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੇਵਲ. ਨਿਰਾ. ਖਾਲਿਸ.

ਸਿਰਫਲ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰ:ਫਲ–ਸ਼ਿਰ: ਫਲ. ਸੰਗਗ–ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਸਿਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੋਵੇ. ਨਲੀਏਰ. ਖੋਪੇ ਦੇ ਫਲ ਉੱਪਰ ਅੱਖ ਨੱਕ ਮੁਖ ਦਾ ਆਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀਫਲ.

ਸਿਰਭਾਰ. ਸਿਰ ਦਾ ਬੋਝ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਰਿਭਾਰੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਿਰਭਾਰਿ.

ਸਿਰਭਾਰ ਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਲੈਣੀ। ੨ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈਣਾ.

ਸਿਰਭਾਰਿ. ਸਿਰ ਪਰਣੇ. ਸਿਰ ਦੇ ਬਲ। ੨ ਪੂਰੇ ਤਾਣ ਨਾਲ. "ਭੈ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ ਫਿਰੈ ਸਿਰਭਾਰਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸਿਰ ਮੁਨਾਕੇ ਭਦ੍ ਪੁੱਛਣੀਆਂ. ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾਣ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਵੀਤਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭਦ੍.

ਸਿਰਮੋਰ **ਸਿਰਮੋਰਹ** **ਸਿਰਮੋਰਾ** **ਸਿਰਮੌਰ** **ਸਿਰਮੌਲਿ** ਸੰ. ਸ਼ਿਰਸ੍–ਮੌਲਿ. ਸੰਗਗ–ਸਿਰ ਦਾ ਮੌਲਿ (ਮੁਕਟ). ਤਾਜ। ੨ ਪ੍ਧਾਨ. "ਗੁਰੂ ਸਿਰਮੋਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਤੂ ਠਾਕੁਰ ਸਿਰਮੋਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸਿਰਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰੜ। ੨ ਅ. ਸੰਗਗ–ਗੁਪਤ ਭੇਦ. ਰਾਜ਼. "ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰ ਨ ਦੀਆ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਸਿਰਰੀ. ਵਿ–ਹਠੀਆ. ਜ਼ਿੱਦੀ। ੨ ਸਿਰੜੀ. ਪਾਗਲ. ਦਿਵਾਨਾ. "ਇਹ ਭਾ ਸਿਰਰੀ ਮਤਿ ਬਵਰਾਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸਿਰ ਰੋਗ. ਸੰਗਗ–ਕ੍ਸ੍ਨ, ਜੋ ਸਭ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ। ੨ ਸਿਰੜ, ਜੋ ਦਿਮਾਗੀ ਰੋਗ ਹੈ। ੩ ਅਭਿਮਾਨ। ੪ ਵਡਾ ਰੋਗ. ਮੁਹਲਿਕ ਬੀਮਾਰੀ.

ਸਿਰਲੇਖ. ਸੰਗਗ–ਭਾਗ. ਕਿਸਮਤ. ਨਸੀਬ. ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਦਾ ਲੇਖ। ੨ ਸਿਰਨਾਵਾਂ। ੩ ਮੁਖਬੰਦ.

ਸਿਰੜ. ਬੱਲਾਪਨ. ਇਹ ਉਨਮਾਦ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ. ਜਨੂਨ. Insanity. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੇਖੋ, ਉਦਮਾਦ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ, ਬਦਾਮਾ ਦੀ ਸਰਦਾਈ, ਸੰਦਲ ਅਨਾਰ ਆਦਿ ਸ਼ਰਬਤ, ਅਧਰਿੜਕ, ਸੰਗਤਰੇ, ਅੰਗੂਰ ਆਦਿ ਫਲ ਵਰਤਣੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ. ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨਾ, ਨਦੀ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਹਵਾ ਖਾਣੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. ਸਿਰ ਤੇ ਕੱਦੂ ਅਤੇ ਕਾਹੂ ਦਾ ਤੇਲ ਮਲਨਾ, ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਸਿਰੜੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਘ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸੇਵਨ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਘੀ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਇਹ ਹੈ–

ਘੀ ਚਾਰ ਸੇਰ, ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਬੂਟੀ ਦਾ ਰਸ ਸੋਲਾਂ ਸੇਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਕਾੜ੍ਹੋ, ਅਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਨੁਗਦਾ ਬਣਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪਾਵੋ. ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਬੂਟੀ, ਬਚ, ਜਵਾਹਾਂ, ਧਮਾਹਾ, ਕੁਠ, ਸੰਖਾਹੋਲੀ, ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਇੱਕ ਸੇਰ ਨੁਗਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ. ਜਦ ਸਾਰਾ ਰਸ ਜਲਕੇ ਘੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛਾਣਕੇ ਸਾਫ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਰੱਖੋ. ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਘ੍ਰਿਤ ਇੱਕ ਤੋਲੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਤੀਕ ਉਮਰ ਅਤੇ ਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੱਤ ਖਾਵੋ।

੨ ਗਰਮ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣ, ਜਾਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਚਿੜਚਿੜਾ ਅਤੇ ਜਿੱਦੀ ਸੁਭਾਉ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ "ਸਿਰੜ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਸਿਰੜਾ **ਸਿਰੜੀ** ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਠਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ. ਦਿਮਾਗ ਜਿਸ ਦਾ ਫਿਰ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੀਵਾਨਾ. ਪਾਗਲ. ਸੁਦਾਈ। ੨ ਹਠੀਆ. ਜਿੱਦੀ.

ਸਿਰਾ. ਸੰਗਗ–ਕਿਨਾਰਾ. ਤਰਫ. ਧਿਰ. "ਦੁਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਕਾ ਖਸਮੁ ਆਪਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸਿਰ ਤੇ. ਸੀਸ ਪੁਰ. "ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਿਰਾ. ਨਦੀ. ੪ ਨਾੜੀ. ਰਗ. ਸ਼ਿਰਾ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਸਿਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੀਤਲ ਹੋਣਾ. ਠੰਢਾ ਹੋਣਾ. "ਗਈ ਪਾਵਕ ਸਿਰਾਇ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਗੁਜ਼ਰਨਾ. ਵੀਤਣਾ.

ਸਿਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਉਣਾ। ੨ ਸਿਰ ਉੱਪਰ. "ਨਿੰਦ ਪੋਟ ਸਿਰਾਇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਰਾਇ.

ਸਿਰਾਇਓ **ਸਿਰਾਇਆ** **ਸਿਰਾਈ** ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਉਣਾ. ਸੀਤਲ ਹੋਇਆ (ਹੋਈ). ੨ ਬੀਤਿਆ (ਬੀਤੀ).

ਸਿਰਾਹੁ. ਸਿਰ ਤੋਂ. ਸਿਰ ਸੇ. "ਕਾਲੁ ਨ ਮਿਟੈ ਸਿਰਾਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਸਿਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੀਰਾਜ਼. "ਗਜ਼ ਸਿਰਾਜ ਕੋ ਰਾਜ ਕਮਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੯੨)

ਸਿਰਾਜੀ. ਵਿ–ਸ਼ੀਰਾਜ਼ ਦਾ. "ਸੁ ਤਾਜੀ ਸਿਰਾਜੀ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਅ. ਸਿਰਾਜੀ. ਉੱਜਲ। ੩ ਰੋਸ਼ਨ.

ਸਿਰਾਤ. ਵੀਤਦਾ. ਗੁਜਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਉਣਾ. "ਜਨਮ ਸਿਰਾਤ ਹੈ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੨ ਅ. ਸਿਰਾਤ਼. ਸੰਗਗ–ਮਾਰਗ. ਸੜਕ। ੩ ਇੱਕ ਪੁਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਰਕ ਦੀ ਅਗਨੀ ਉੱਪਰ ਹੋਣਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਪੁਲ ਬਾਲ ਤੋਂ ਭੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਅਰ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਤੋਂ ਤਿੱਖਾ ਹੈ. ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਤਿੱਖੇ ਕੰਡੇ ਹਨ,ਜੋ ਏਧਰ ਓਧਰ ਹਿੱਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ. ਧਰਮੀ ਇਸ ਉੱਪਰੋਂ ਛੇਤੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਪਾਪੀ ਨਰਕ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ. ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਨੇ ਇਸ ਪੁਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪਾਰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ "ਚਿਨਵਤ ਪੋਰੇਤੂ" ਨਾਮਕ ਪੁਲ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਯਹੂਦੀ ਭੀ ਨਰਕ ਦਾ ਪੁਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਲਾਤ.

ਸਿਰਾਤੁਲਮੁਸਤਕੀਮ. ਅ. ਅਲਸਿਰਾਤੁਲਮੁਸਤਕ਼ੀਮ. ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ. ਸਿੱਧੀ ਸੜਕ.

ਸਿਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਧ. "ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਊ ਮੂਏ ਸਿਰਾਧ ਕਰਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸਿਰਾਨਾ **ਸਿਰਾਨੀ** **ਸਿਰਾਨੋ** ਸਿਰਾਉਣ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ. ਵੀਤਿਆ. ਗੁਜਰਿਆ. "ਅਮਲ ਸਿਰਾਨੋ ਲੇਖਾ ਦੇਨਾ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) "ਬਿਰਥਾ ਅਉਧ ਸਿਰਾਨੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਸੀਤਲ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ.

ਸਿਰਾਯਚਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਇਚਾ.

ਸਿਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਰ. "ਯਾ ਖੁਦਾਇ ! ਕਜਾ ਭਯੋ ਸਿਰਾਰ." (ਨਾਪ੍)

ਸਿਰਾਰੀ. ਸ਼ਿਰੀਸ਼ਿਕਾ–ਸ਼ਿਰੀਸ਼ਿਕਾ. ਇਹ ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਸਰੀਂਹ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਲ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਢਾਢੋਨ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੋੜ੍ਹ ਬਵਾਸੀਰ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਸ੍ਰੀਫਲ ਤਾਲ ਸਿਰਾਰੀ ਤਹਾਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੬)

ਸਿਰਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੀਤਲ ਹੋਣਾ. "ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖ ਸਿਰਾਵਤ ਨੈਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵੀਤਣਾ. ਗੁਜ਼ਰਨਾ. "ਬਿਰਥਾ ਜਨਮ ਸਿਰਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਸਿਰਿ. ਸੰਗਗ–ਰਚਨਾ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ. "ਜਿਨਿ ਸਿਰਿ ਸਾਜੀ ਤਿਨਿ ਫੁਨਿ ਗੋਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਿਰਪਰ. ਸਿਰ ਤੇ. "ਸਿਰਿ ਲਗਾ ਜਮਰੰਡੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ) "ਪੁਰੀਆਂ ਖੰਡਾਂ ਸਿਰਿ ਕਰੇ ਇਕ ਪੈਰਿ ਧਿਆਏ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਜੋ ਪੁਰੀਆਂ ਅਤੇ ਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕਕੇ ਇੱਕ ਪੈਰ ਤੇ ਖੜਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰੇ। ੩ ਉੱਪਰ. ਉੱਤੇ। ੪ ਸ੍ਰਿਜ (ਰਚ) ਕੋ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਜ। ੫ ਵਿ–ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਵਧੀਆ. "ਸਭਨਾ ਉਪਾਵਾ ਸਿਰਿ ਉਪਾਉ ਹੈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੬ ਸੰ. ਸ਼ਿਰਿ. ਸੰਗਗ–ਤਲਵਾਰ। ੭ ਤੀਰ। ੮ ਪਤੰਗਾ. ਭਮੱਕੜ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿਰਿਉ } ਦੇਖੋ, ਸਿਰਜਣ. "ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਣ ਬਿਧਨੈ ਸਿਰਿਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
ਸਿਰਿਓ } ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੀ ਵਿਧਾਤਾ
ਸਿਰਿਆ } ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਰਚਿਆ ਹੈ. "ਜਿਨਿ ਸਿਰਿਆ ਸਭੁਕੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਵਣਜਾਰਾ)

ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ. ਪ੍ਰਤਿ ਸਿਰ। ੨ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ. "ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹੈ ਠਾਕੁਰ." (ਸੋਦਰੁ)

ਸਿਰਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਕਾਰ ੨.

ਸਿਰਿਭਾਰੁ. ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਬੋਝ. "ਅਸੰਖ ਨਿੰਦਕ ਸਿਰਿ ਕਰਹਿ ਭਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਸਿਰੀ. ਸ਼ਰਜਨ ਕਰੀ. ਰਚੀ. ਬਣਾਈ. "ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜਿਨਿ ਸਿਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਸਿਤ੍ਰੀ. ਸੀੜ੍ਹੀ. ਮੁਰਦਾ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਅਰਥੀ. "ਜਾਨੁਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਿਰੀ ਪਰ ਸੋਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੩੯) ੩ ਛੋਟਾ ਸਿਰ. ਬਕਰੇ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਸਿਰ।
੪ ਸ੍ਰੀ- ਸ਼੍ਰੀ. ਸ਼ੋਭਾ। ੫ ਮੰਗਲ. "ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਉਪਰਿ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੬ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਲਗੀ. "ਸਿਰ ਪਰ ਕੰਚਨ ਸਿਰੀ ਸਵਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਿਰੀਸ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰੀਸ਼-ਸ਼ਿਰਸਸ. ਵਿ–ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ. ਕਲਗੀ, ਤਾਜ, ਜਿਗਾ ਆਦਿਕ. "ਸਿਰੀਸ ਸੀਸ ਸੋਭਿਯੰ."(ਗਜਾਨ) ੨ ਦੇਖੋ,ਸਰੀਂਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀਸ਼.

ਸਿਰੀਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀਸਾਹਿਬ.

ਸਿਰੀਸਾਪ } ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਢਾਕੇ ਵਿੱਚ
ਸਿਰੀਸਾਫ } ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਬਾਰੀਕ ਮਲਮਲ ਦਾ ਸੀ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮਾਨਾ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸਿਰੀਸਾਪ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਬਣਦਾ ਸੀ.

ਸਿਰੀਧਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀਧਰ.

ਸਿਰੀਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ.

ਸਿਰੀਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੀਰੀਨੀ. "ਸਭ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਸਿਰੀਨੀ ਆਵੈ " (ਚਰਿਤ੍ ੯੪)

ਸਿਰੀਰਾਗ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀਰਾਗ-ਸ਼੍ਰੀਰਾਗ. ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ "ਸ਼੍ਰੀ" ਹੈ ਪਰ ਰਾਗ ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਸਾਥ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਸੁਰ ਹਨ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹਨ, ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਹੈ. ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ.
ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰਾ ਮੀ ਪ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮੀ ਗ ਰਾ ਸ.
ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾ ਲੇਖਾ ਵੇਲਾ ਹੈ.
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗ ਹੈ. ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਸੇ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਰਾਗਨ ਮੇ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਪਾਰਸ ਪਖਾਨ ਹੈ."(ਭਾਗੁ ਕ)

ਸਿਰੀ ਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀਰੰਗ.

ਸਿਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰ. "ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਸਿਰੇ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾ. "ਦੋਵੈ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਬੇੜੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਜਨਮ ਮਰਨ। ੨ ਸ੍ਰਿਜੇ. ਰਚੇ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਜਣਾ."ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਸਿਰੇ ਤੈ ਅਗਨਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸਿਰੇਸਟ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ.

ਸਿਰੇਸਿਰਿ. ਸਿਰ ਸਿਰ ਪ੍ਰਤਿ. ਹਰੇਕ ਤਾਈਂ. ਪ੍ਰਤਿ ਜੀਵ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ.

ਸਿਰੇਪਾਉ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਪਾਉ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦੇ ਰਾਜਮਹਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਅਤੇ ਰਾਮਾ* ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਸਰੋਪਾ (ਖ਼ਿਲਤ) ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਜੋ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਸਤੂਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਨਾਭਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ.

* ਬਾਬਾ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ. ਦੇਖੋ,ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਸਿਰੇਵਨ. ਦੇਖੋ, ਸਰੇਵਨ.

ਸਿਰੋਹ. ਸ਼ਿਰੋਰੁਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕੇਸ਼. "ਕਹੁ ਸਿਰੋਹ ਪੱਟੀਐਂ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਸਿਹੋਹੀ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਚੌਹਾਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਸ਼ਾਖ "ਦੇਓਰਾ" ਰਾਜਪੂਤ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਸਿਰੋਹੀ ਨਗਰ ਸਨ ੧੪੨੫ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਾਉ ਸੈਨਮੱਲ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਮਾਲਵਾ ਰੇਲਵੇਸਟੇਸ਼ਨ ਪਿੰਡਵਾਰਾ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ। ੨ ਸਿਰੋਹੀ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੋ ਫੋਲਾਦੀ ਅਬਵਾ ਸਕੇਲੇ ਦੇ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੱਚਾ ਲੋਹਾ ਦੇਕੇ ਸਿਰੋਹੀ ਘੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਿਰੋਹੀ ਟੁਟਦੀ ਨਹੀਂ. "ਸ਼ਾਂਗ ਸਿਰੋਹੀ ਸੈਫ ਅਸਿ ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਤਰਵਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍.

ਸਿਰੋਜ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰੋਜ–ਸ਼ਿਰੋਜ. ਸੰਗਗਾ–ਕੇਸ਼, ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਸਿਰੋਪਾ } ਦੇਖੋ, ਸਿਰਪਾਉ ਅਤੇ ਸਿਰੇਪਾਉ ੨.
ਸਿਰੋਪਾਉ }

ਸਿਰੋਮਣਿ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਮਣੀ. ਮੁਕੁਟਮਣਿ. ਤਾਜ ਦਾ ਰਤਨ। ੨ ਵਿ–ਮੁਖੀਆ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੩ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. "ਨਾਮੁ ਸਿਰੋਮਣਿ ਸਰਬ ਮੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਸਿਰੋਰੁਹ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰੋਰੁਹ. ਸੰਗਗਾ–ਕੇਸ਼, ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਉਗਦੇ ਹਨ.

ਸਿਰੰ. ਵਿ–ਸ੍ਰਸ੍ਟਾ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਸਜੰਨ ਕਰਤਾ. "ਭੁਅ ਭੰਜਨ ਗੰਜਨ ਆਦਿ ਸਿਰੰ." (ਅਕਾਲ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਭੰਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਗੰਜਨ ਵਾਲਾ, ਅਤੇ ਆਦਿਸ੍ਰਸ੍ਟਾ ਹੈ.

ਸਿਰੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ.

ਸਿਰੰਦਾ. ਵਿ–ਸਜੰਨ ਕਰਿੰਦਾ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕਰਤਾ. "ਪੈਨੁ ਸਿਰੰਦਾ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀਆ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰੰਦਾ.

ਸਿਲ. ਸੰ. ਸ਼ਿਲ. ਸੰਗਗਾ–ਖੇਤੀ ਵੱਢਣ ਸਮੇਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਦਾਣੇ. ਉਂਛ. ਮੁਨਿ ਨੂੰ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅੰਨ ਦਾ ਖਾਣਾ ਉੱਤਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੧੦, ਸ਼ ੧੧੨."ਸਿਲ ਜੋਗੁ ਅਲੂਣੀ ਚਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਭੁਗਤਿਯੋਗ ਰੂਪੀ ਅਲੂਣੀ ਸਿਲ ਦਾ ਸ੍ਵਾਦ ਚੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਸਭ ਰਸ ਤਿਆਗਕੇ ਇਹ ਰਸ ਲਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਾ ਅਲੂਣੀ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਿਲਾ. ਪੱਥਰ. "ਸਿਲ ਪੂਜਸਿ ਬਗੁਲਸਮਾਧੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਭੁਜੰਗਮਾ ਨਾੜੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਿਲਾਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸੁਖਮਨਾ ਦਾ ਦਰ ਬੰਦ ਕਰਲੀਤਾ ਹੈ. "ਤਿਹ ਸਿਲ ਉਪਰਿ ਖਿੜਕੀ ਅਉਰ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਸਿਲਸਿਤ. ਸੰ. ਸ਼ਿਲ-ਅਸ਼ਿਤ੍. ਸ਼ਿਲ-ਅਸ਼ਿਤ੍. ਵਿ–ਸ਼ਿਲ ਅੰਨ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਡਿਗੇ ਦਾਣੇ ਚੁਗਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਿਲਸਿਤ ਪ੍ਰਬੀਨ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਲਾਸਿਤ.

ਸਿਲਸਿਲਾ. ਅ. سلسلہ ਸੰਗਗਾ–ਜ਼ੰਜੀਰ. ਸ਼ਿੰਖਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਮ। ੩ ਵੰਸ਼. ਪੀੜ੍ਹੀ। ੪ ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਪੰਕਤਿ. ਕਤਾਰ.

ਸਿਲਹ. ਅ. سلاح ਸਿਲਾਹ. ਸੰਗਗਾ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਹਥਿਆਰ. "ਸਚ ਰਖਵਾਲਾ ਸਿਲਹ ਸੰਜੋਅ." (ਭਾਗੁ)

ਸਿਲਹਖਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਅਸਲਹੁਖ਼ਾਨਾ. ਸੰਗਗਾ–ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਗਾਰ. ਹਥਿਆਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ. Armory.

ਸਿਲਹਟ. ਆਸਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਸੁਰਮਾ ਨਦੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ.

ਸਿਲਕ. ਅ. سلک ਸੰਗਗਾ–ਲੜੀ। ੨ ਰੱਸੀ. ਬੰਧਨ. "ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਇਆ ਸਿਲਕ ਕਾਟੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਕਾਟਿ ਸਿਲਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਾ ਲਾਇਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਸਿਲਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਲਕੋਟ. "ਪੁਰ ਸਿਲਕੋਟ ਨਾਮ ਜਿਸ ਕੇਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸਿਲਪ. ਸੰ. ਸ਼ਿਲ੍ਪ. ਸੰਗਗਾ–ਮੂਸੱਵਰੀ ਆਦਿ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੨ ਹੁਨਰ। ੩ ਦਸ੍ਤਕਾਰੀ.

ਸਿਲਪਕਾਰ } ਸੰ. ਸ਼ਿਲ੍ਪਕਾਰਿਨ੍-ਸ਼ਿਲ੍ਪਿਨ੍-ਵਿ–ਤਸਵੀਰ
ਸਿਲਪੀ } ਆਦਿ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੁਨਰਮੰਦ. "ਸਿਲਪੀਕਾਰ ਸਵਾਰਹਿ ਜਹਾਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਿਲਬਿਰਤਿ } ਸੰ. ਸ਼ਿਲਵ੍ਰੁੱਤਿ. ਸੰਗਗਾ–ਖੇਤ ਵਿੱਚ
ਸਿਲਵ੍ਰਿੱਤਿ } ਸ਼ਿਲ (ਡਿਗੇ ਦਾਣੇ) ਚੁਗਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲ.

ਸਿਲਾ. ਸੰ. ਸ਼ਿਲ. ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਦਾਣੇ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲ। ੨ ਸ਼ਿਲਾ. ਸੰਗਗਾ–ਪੱਥਰ. ਵੱਟਾ. "ਪੂਜਿ ਸਿਲਾ ਤੀਰਥ ਬਨਵਾਸਾ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਹ. "ਇੱਕ ਸਵਾਰਨ ਸਿਲਾ ਸੰਜੋਅ." (ਭਾਗੁ) "ਸਬੈ ਸੂਰ ਲੈਕੈ ਸਿਲਾ ਸਾਜ ਸਜੇ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੪ ਅ. سلاح ਸਿਲਹ. ਇਨਾਮ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼। ੫ ਮਿਲਾਪ. ਜੋੜ.

ਸਿਲਾ ਅਲੂਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲ ੧. ਖੇਤ ਦੇ ਚੁਗੇ ਹੋਏ ਦਾਣੇ ਬਿਨਾ ਲੂਣ. ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਿਲ ਦਾ ਅੰਨ ਹੀ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਨਾਲ ਲੂਣ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਕੁਝ ਭੀ ਰਸ ਨਹੀਂ. ਭਾਵ–ਸਰਬ ਰਸਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਤੋਂ ਹੈ.

ਸਿਲਾਈ. ਸੰਗਗਾ–ਸਿਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਿਉਣ ਦੀ ਮਜ਼ੂਰੀ.

ਸਿਲਾਸਿਤ. ਵਿ–ਸ਼ਿਲਾ ਉੱਪਰ ਘਸਾਕੇ ਸ਼ਿਤ (ਤਿੱਖਾ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਬਰਖੈ ਸਰ ਸੁੱਧ ਸਿਲਾ ਸਿਤ ਯੰ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਸਿਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ. ਚੰਬਾ ਨਗਰ ਪਾਸ (ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ) ਐਰਾਵਤੀ (ਰਾਵੀ) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸਿਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਬੈਠਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨਦੀ ਪਾਰ ਹੋਏ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਘਟਨਾ ੧੫ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੯ ਦੀ ਹੈ. ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖੇ.
ਯਾਤ੍ਰੀ ਇਸ ਸ਼ਿਲਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ.

ਸਿਲਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਹ. "ਕਤਹੁ ਸਿਪਾਹੀ ਹ੍ਵੈਕੈ ਸਾਧਤ ਸਿਲਾਹਨ ਕੋ." (ਅਕਾਲ)

ਸਿਲਾਜੀਤ. ਸੰ. ਸ਼ਿਲਾਜਤੁ. ਸੰਗਗਾ–ਸ਼ਿਲਾ ਦੀ ਜਤੁ (ਲਾਖ). ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਤ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸ਼ਿਲਾ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. Rock-exudation. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ, ਸੋਜ,ਖਈ, ਮਿਰਗੀ, ਪੀਲੀਆ (ਸਟਕਾ) ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਗਠੀਆ, ਜਲੋਦਰ, ਦਮਾ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਸਿਲਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ.

ਸਿਲਾਬ. ਫ਼ਾ سیلاب ਸੰਗਗਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੜ੍ਹ. ਰੌ। ੨ ਨਮੀ. ਤਰਾਵਟ. ਗਿੱਲ.

ਸ਼ਿਲੀਪਦ. ਦੇਖੋ, ਫੀਲਪਾਵ.

ਸਿਲੀਮੁਖ. ਸੰ. ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ. ਸੰਗਗਾ–ਭੌਰਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕੰਡਾ ਹੈ. "ਸਿਲੀਮੁਖ ਸਿੱਖ ਮਨ ਸੋਰਭ ਅਨੰਦ ਦੇਤ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਵਾਲਾ ਹੈ."ਗਜਾਨ ਕੋ ਖੜਗ ਧਰ ਜੁਗਤਿ ਕਮਾਨ ਕਰ, ਨਾਨ੍ਹਾ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ ਲੀਨ ਸਿਲੀਮੁਖ ਧਾਰਿਯਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸਿਲੂਖ. ਦੇਖੋ, ਸੈਲੂਖ.

ਸਿਲੋਚਨ. ਤ੍ਰਿਨੇਤ੍. ਦੇਖੋ, ਸਿ ੪.

ਸਿਲੋਂਛ } ਸੰ. ਸ਼ਿਲੋਞ੍ਛ. ਸੰਗਗਾ–ਸ਼ਿਲ
ਸਿਲੋਂਛਵ੍ਰਿੱਤਿ } ਚੁਗਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਉਂਛ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਝਿੱਤਿ, ਸਿਲ ਅਤੇ ਸਿਲਝਿੱਤਿ.

ਸਿੱਲੀ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਸਿਵ. ਸੰ. ਸ਼ਿਵ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਖ। ੨ ਮੁਕਤਿ। ੩ ਮਹਾਦੇਵ. ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਪਤਿ. "ਸਿਵ ਸਿਵ ਕਰਤੇ ਜੋ ਨਰ ਧਿਆਵੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਜਲ। ੫ ਸੋਂਧਾ ਲੂਣ। ੬ ਗੁੱਗਲ। ੭ ਬਾਲੁਕੇਤ। ੮ ਪਾਰਾ। ੯ ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਆਪੇ ਸਿਵ ਵਰਤਾਈਅਨੁ ਅੰਤਰਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੧੦ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਜਹਿ ਦੇਖਾ ਤਹਿ ਰਵਿਰਹੇ ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਕਾ ਮੇਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੧੧ ਆਤਮਗਿਆਨ। ੧੨ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹੇਸ਼। ੧੩ ਗਿਆਰਾਂ ਸੰਖਨਾਥੋਂਧਕ. ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਵ ੧੧ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੧੪ ਗੁਣ। ੧੫ ਸਿਵਾ (ਸ਼ਵਦਾਹ ਦੀ ਚਿਤਾ) ਲਈ ਭੀ ਸਿਵ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ– "ਤੁਨਿਕ ਅਗਨਿ ਕੇ ਸਿਵ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੧) ਦੇਖੋ, ਸਿਵਾ ੬। ੧੬ ਸੰ. ਸਿਵ੍. ਧਾ–ਸਿਉਂਣਾ. ਬੀਜਣਾ. ਸਿੰਜਣਾ. ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ.

ਸਿਵਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਸ਼ਿਵ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਕਾਮਦੇਵ. ਅਨੰਗ.

ਸਿਵਸਕਤਿ } ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦੁਰਗਾ।
ਸਿਵਸਕਤੀ } ੨ ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਮਾਇਆ। ੩ ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ। ੪ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. "ਸਿਵ ਸਕਤਿ ਆਪਿ ਉਪਾਇਕੈ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਹੁਕਮ ਵਰਤਾਏ." (ਅਨੰਦੁ) ੫ ਗੁਣ ਦੀ ਤਸਵੀਰ. "ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਜੈਸੇ ਬਾਂਸ ਔ ਬਨਾਸਪਤੀ, ਹੀਯ ਨਿਰਗੰਧ ਸਿਵ ਸਕਤਿ ਕੈ ਜਾਨਿਯੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਸਿਵਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਅਰਿ.

ਸਿਵਸਿਵ. ਵ੍ਯ–ਨਿਖੇਧ, ਪਛਤਾਉ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਸਿਵ ਸਿਵ ! ਕਰਤ ਸਗਲ ਕਰ ਜੋਰਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸਿਵ ਸੰਕਰਾ ਮਹੇਸ. ਭਾਵ–ਗਿਆਰਾਂ ਰੁਦ੍ਰ. "ਸੈਲੇ ਸਿਵ ਸੰਕਰਾ ਮਹੇਸ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ,ਮਹੇਸ.

ਸਿਵਕ. ਦੇਖੋ, ਸੇਵਕ. "ਕੋਇ ਨ ਪਹੁਚਾ ਸਿਵਕ ਹਮਾਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੩) "ਸਿਵਕਨ ਕੋ ਸਿਵਗੁਣ ਸੁਖ ਦੀਓ." (ਚੌਪਈ)

ਸਿਵਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਿਕਾ.

ਸਿਵਕਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਸੇਵਕਪਨ. ਦਾਸਭਾਵ. "ਲਹਜੋ ਪਰਮਪਦ ਕਰ ਸਿਵਕਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਿਵ ਕੀ ਪੁਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਸ਼ੀ। ੨ ਸਤਸੰਗ, ਜੋ ਮੁਕਤਿਪੁਰੀ ਹੈ."ਸਿਵ ਕੀ ਪੁਰੀ ਬਸੈ ਬੁਧਿਸਾਰੁ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ। ੪ ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਸਿਵ ਕੈ ਬਾਣਿ. ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਵਾਣ ਨਾਲ.ਦੇਖੋ,ਸਿਵਬਾਣ.

ਸਿਵਕੰਠੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਸ. ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਗਲੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸਿਵਗੁਣ. ਸੰਗਜਾ–ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਗੁਣ. ਸ਼ੁਭਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਕ.

ਸਿਵਘਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤਸੰਗ। ੨ ਸਤ੍ਗੁਰੂ। ੩ ਆਤਮਗਜਾਨ। ੪ ਤੁਰੀਯਪਦ. ਨਿਰਵਾਣ.

ਸਿਵਘਰਿ. ਸਿਵਘਰ ਵਿੱਚ. "ਸਿਵਘਰਿ ਨੀਦ ਨ ਹੋਈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੩)

ਸਿਵਜੋਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. "ਸਿਵਜੋਤਿ ਕੰਨਹੁ ਬੁਧਿ ਪਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਆਤਮਗਜਾਨ. "ਸਕਤਿ ਗਈ ਕੁਮ ਕਟਿਆ ਸਿਵਜੋਤਿ ਜਗਾਇਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਸ਼ਿਵਦਯਾਲ } ਦੇਖੋ, ਸਿਵਦਜਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਸ਼ਿਵਦਿਆਲ } ਰਾਧਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਸਿਵਦੂਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ. ਭਵਾਨੀ. ਸ਼ੁੰਭ ਦੈਤ ਪਾਸ ਭੇਜਣ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਦੂਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਸਿਵਹਿ ਦੂਤ ਕਰ ਉਤੈ ਪਠਾਵਾ। ਸਿਵਦੂਤੀ ਤਾਂਤੇ ਭਯੋ ਨਾਮਾ ॥" (ਚੰਡੀ ੨) ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਇਹ ਕਥਾ ਦੇਖਣੀ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਦੇਖੋ ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅ: ੬, ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੫ ਅ: ੨੮.

ਸਿਵਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਦੇਵਤਾ. "ਕਰਣਪਲਾਹ ਕਰਹਿ ਸਿਵਦੇਵ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਕਲ੍ਯਾਣਰੂਪ ਦੇਵ. ਕਰਤਾਰ.

ਸ਼ਿਵਦਜਾਲ. ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਕਵਿ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ:–

ਚੋਲੀ ਚਕ੍ਰ ਹਰਿ ਕੀ ਸਹੇਲੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਿਧਿ ਹੂੰ ਕੀ
ਤਰਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਕੀ ਸੀ ਅਰਿ ਕਤਰਤ ਹੈ,
ਜਾਈ ਯਮ ਕੀ ਸੀ ਕੈ ਖਿਲਾਈ ਮਹਾਂਮੀਰ ਕੀ ਸੀ
ਸ਼ੇਸ਼ ਕੀ ਸਿਖਾਈ ਵਿਸ਼ ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਧਰਤ ਹੈ,
ਕਹੈ ਸ਼ਿਵਦਜਾਲ ਸ੍ਰੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਤੇਰੀ ਤੇਗ
ਬੀਜੁ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੀ ਅਕਾਸ ਪਸਰਤ ਹੈ,
ਤੁਮ ਲਾਯੋਂ ਦਾਹੋ ਵਹ ਦਾਹਨੇ ਰਹਤ ਬਾਂਹ
ਤੁਮ ਕਰੋ ਵਾਰ ਵਹ ਪਾਰ ਉਤਰਤ ਹੈ.

ਗਿਲਜਾ ਕੇ ਮਾਸ ਮੁਖ ਗੀਧ ਲੈ ਉਡ੍ਡਾਨੇ ਜਾਤ
ਪ੍ਰੇਤ ਹੂੰ ਪਠਾਨਨ ਕੇ ਪੇਟ ਫਾਰੈਂ ਪਟ ਪਟ,
ਖੇਤ ਮੇ ਖਵੀਸ ਖੁਰਾਸਾਨਿਨ ਕੋ ਖਾਇ ਧਾਇ
ਹਾਡ ਦੈਤ ਤਰੇ ਪਰੈਂ ਨਾਦ ਹੋਤ ਖਟ ਖਟ,
ਕਹੈ ਸ਼ਿਵਦਜਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਕਾਲਿਕਾ ਅਸੀਸੈਂ ਦੇਤ ਲੀਜੈ ਵਿਜੈ ਝਟ ਝਟ,
ਡਾਕਿਨੀ ਔ ਸਾਕਿਨੀ ਪਿਸਾਚਨੀ ਅਘਾਨੀ ਘਨੀ
ਲੋਹੂ ਪੀਐਂ ਜੋਗਿਨੀ ਗਰੇ ਮੇ ਹੋਤ ਗਟ ਗਟ.

ਸ਼ਿਵਦ੍ਰੁਮ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਬਿਰਛ ਬੇਲ.

ਸ਼ਿਵਧਾਤੁ. ਪਾਰਾ.

ਸ਼ਿਵਨਗਰ } ਕਾਸ਼ੀ। ੨ ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ)
ਸ਼ਿਵਨਗਰੀ } ਪਦਵੀ. ਨਿਰਵਾਣ ਅਵਸਥਾ. "ਸ਼ਿਵ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਆਸਣ ਬੈਸਣ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਸ਼ਿਵਨਯਨ. ਤ੍ਰਿੰਨ ਬੋਧਕ ਗਿਣਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਤ੍ਰਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਸ਼ਿਵਨਾਭ } ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਹਲ(ਸੰਗਲਾ)
ਸ਼ਿਵਨਾਭਿ } ਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਅਤੇ ਸਾਲਿਗ੍ਰਾਮ.

ਸ਼ਿਵਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਨਯਨ.

ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ } ਸ਼ਿਵਲੋਕ. ਕੈਲਾਸ਼. "ਸਿਵਪੁਰੀ ਕਾ
ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ } ਹੋਇਗਾ ਕਾਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕਾਸ਼ੀ. "ਸਗਲ ਜਨਮ ਸਿਵਪੁਰੀ ਗਵਾਇਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦਵੀ. ਤੁਰੀਯ ਅਵਸਥਾ. "ਸੋ ਅਉਧੂਤੀ ਸਿਵਪੁਰਿ ਚੜੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੪ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ.

ਸਿਵਬਾਣ. ਵਿ–ਅਮੋਘ ਬਾਣ. ਜੋ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਖ਼ਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪਿਨਾਕ ਧਨੁਖ ਤੋਂ ਚਲਾਇਆ ਤੀਰ ਕਦੇ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ਸਿਵ ਕੈ ਬਾਣਿ ਸਿਰ ਕਾਟਿਓ." (ਦੇਗੌ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਸਿਵਬਾਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਬਾਣ ਨਾਉਂ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਸੁਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਵਿਸਨੁ ਨੂੰ ਤੀਰ ਦੀ ਥਾਂ ਧਨੁਖ ਵਿੱਚ ਜੋੜਕੇ ਚਲਾਇਆ ਸੀ.

ਸ਼ਿਵਬਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ ਬਾਲ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬਾਲਕ, ਗਣੇਸ਼। ੨ ਕਾਤਿੱਕੇਯ। ੩ ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ. "ਨ ਵਿਲੋਕਿਓ ਸਿਵਬਾਰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਸਿਵੱਯਾ. ਵਿ–ਸੇਵਨ ਕਰੈਯਾ. ਉਪਾਸਕ. "ਸੂਰਜ-ਸਿਵੱਯਾ ਤਾਹਿ ਕੋਲ ਕੀ ਬਡਾਈ ਦੇਤ." (ਅਕਾਲ)

ਸਿਵਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਰਨ ਅਤੇ ਸਿਵਿਰ.

ਸਿਵਰਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਮਰਣ. "ਸਿਵਰਿਹੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰੋ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਕਿਉ ਸਿਮਰੀ ਸਿਵਰਿਆ ਨਹੀ ਜਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਸਿਵਰਾਤ } ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪਿਆਰੀ
ਸਿਵਰਾਤਿ } ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਮੰਗਲਮਯ ਰਾਤ੍ਰੀ ਫੱਗੁਣ
ਸਿਵਰਾਤ੍ਰਿ } ਬਦੀ ੧੪. ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦਿਨ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਮੇਲਾ ਸੁਣ ਸਿਵਰਾਤ ਦਾ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਆਈ."(ਗੁਰਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਅਚਲ ਵਟਾਲਾ.

ਸਿਵਰਾਮ. ਰਾਮਨਾਰਾਯਣ ਵੇਦੀ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ,ਮਾਤਾ ਬਨਾਰਸੀ ਜੀ ਦਾ ਪਤਿ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦਾਦਾ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੪੭੫ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸਿਵਰਿ. ਸ੍ਮਰਣ ਕਰਕੇ. ਸਿਮਰਕੇ. "ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸਿਵਰਿ ਸਾਚਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਸਿਵਲਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਜਨਨਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸਮਾਨ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਸ਼ੈਵ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ ਅਤੇ ਲਿੰਗ.

ਸਿਵਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕੈਲਾਸ਼। ੨ ਸਤਸੰਗ.

ਸਿਵਵਾਹਨ. ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਬੈਲ. ਨਾਦੀਆ.

ਸਿਵਾ. ਸੰ. ਸ਼ਿਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ. ਪਾਰਵਤੀ. "ਧਰ ਧਿਆਨ ਮਨ ਸਿਵਾ ਕੋ ਤਕੀ ਪੁਰੀ ਕੈਲਾਸ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵ. "ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਵਰ ਮੋਹਿ ਅਬੈ." (ਚੰਡੀ੧) ੩ ਹਰੀ ਦੂਬ। ੪ ਗਿਦੜੀ. "ਸਿਵਾ ਅਸਿਵਾ ਪੁਕਾਰਤ ਭਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਹਲਦੀ। ੬ ਮੁਕਤਿ। ੭ ਹਰੜ। ੮ ਵਿ–ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ੯ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿਤਾ. ਸ਼ਵ ਦਾਹ ਦੀ ਥਾਂ। ੧੦ ਅ੍ਯ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਗੈਰ. ਬਿਨਾ.

ਸਿਵਾਇ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਾ ੧੦.

ਸਿਵਾ ਸਕਤਿ ਸੰਬਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰੈਪ੍ਰਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਇਹ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੈ. "ਸਿਵਾ ਸਕਤਿ ਸੰਬਾਦੈ, ਮਨ ਛੋਡਿ ਛੋਡਿ ਸਗਲ ਭੇਦੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸ਼ਿਵਾਜੀ. ਇਹ ਮਰਹਟਾ (ਮਹਾਰਾਸ੍ਟ੍ਰ)ਵੰਸ਼ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੀਜਾਬਾਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਭੋਂਸਲਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ ੧੬੨੭ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਨੇਰ ਦੇ ਕਿਲੇ (ਪੂਨਾ ਦੇ ਪਾਸ)ਜਨਮਿਆ.ਇਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸ਼ਿਵਾ (ਦੁਰਗਾ)ਦਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਸੀ,ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਰੱਖਿਆ.ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਅਤਾਲੀਕ ਜਾਦੋ ਜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਪਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮਾ ਸਮਰਥ ਰਾਮਦਾਸ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਰਹਟਾ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਰੋ ਅਰ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰੋ.

ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਤਨੀ ਤਾਕਤ ਵਧਾ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਮਰਹਟਾ ਕੌਮ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਬੀਜਾਪੁਰ ਅਰ ਗੋਲਕੁੰਡੇ ਤੋਂ ਖਿਰਾਜ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ. ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਔਰੰਗਜੇਬ ਦੀ ਤਾਬੇਦਾਰੀ ਭੀ ਮੰਨ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਜਦ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਤਦ ਸਲੂਕ ਚੰਗਾ ਨਾ ਦੇਖਕੇ ਮਨ ਫੇਰ ਲਿਆ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਇਹ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਭੇਜਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ ਦੀ ਵਡੀ ਚੰਗੇਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਅਰ ਮੁਗਲਰਾਜ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ.

ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਨੇ ਸਨ ੧੬੭੪ ਵਿੱਚ "ਰਾਇਗੜ੍ਹ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਤਾਜ ਪਹਿਨਕੇ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਜਲਸਾ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਮਹਾਂਵੀਰ ੫੩ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੮੦ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਾਲ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿਕੇ ਕਾਲਵਸ਼ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਭਵਾਨੀ" ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਾਸ ਰਖਦਾ ਸੀ.

ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇਸਭਗਤ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ.ਇਸ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੈਰੀ ਦੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਛੇੜੇ.

ਵੀਰ ਰਸ ਦਾ ਅਦੁਤੀ ਕਵੀ "ਭੂਸ਼ਣ" ਜਿਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਕੇ ਕਾਇਰ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਭੀ ਬੇਬਸ ਮੁੱਛ ਉੱਪਰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਰਤਨ ਸੀ. ਭੂਸ਼ਣ ਆਪਣੇ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਨੂੰ "ਸ਼ਿਵਰਾਜ" ਲਿਖਦਾ ਹੈ. ਯਥਾ–

ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਮ ਜੰਭ ਪਰ ਬਾੜਵ ਸੁ ਅੰਭ ਪਰ
ਰਾਵਣ ਸਦੰਭ ਪਰ ਰਘੁਕੁਲਰਾਜ ਹੈ,
ਪੌਨ ਵਾਰਿਵਾਹ ਪਰ ਸ਼ੰਭੁ ਰਤਿਨਾਹ ਪਰ
ਜ੍ਯੋਂ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਪਰ ਰਾਮ ਦ੍ਵਿਜਰਾਜ ਹੈ,
ਦਾਵਾ ਦ੍ਰੁਮ ਦੰਡ ਪਰ ਚੀਤਾ ਮ੍ਰਿਗ ਝੁੰਡ ਪਰ
ਭੂਸ਼ਣ ਵਿਤੁੰਡਿ ਪਰ ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਹੈ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੇਜ ਤਮਅੰਸ ਪਰ ਕਾਨ੍ਹ ਜਿਮ ਕੰਸ ਪਰ
ਤਜੈਂ ਮਲੋਂਛਵੰਸ਼ ਪਰ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਹੈ.

ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਭਾ ਜੀ ਸ਼ਰਾਬੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਦਿਲ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਵਧਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਾ ਹੋਇਆ. ਇਵੇਂ ਹੀ ਸੰਭਾ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਹੂ ਜੀ, ਦਾਦਾ ਦੇ ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਕੋਲ੍ਹਾਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸ਼ਿਵਾਪ੍ਰਿਯ. ਬਕਰਾ, ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਕਰਾ ੧। ੨ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਸਿਵਾਰ } ਦੇਖੋ, ਸਿਬਾਲ.
ਸਿਵਾਲ }

ਸਿਵਾਲਯ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਆਲ੍ਯ (ਘਰ).
ਸਿਵਾਲਾ } ਸ਼ਿਵਮੰਦਿਰ.

ਸਿਵਿ. ਸ਼ਿਵ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ. "ਸਿਵਿ ਸਕਤਿ ਮਿਟਾਈਆ." (ਗਉ ਮ: ੩) ਮਾਇਆ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਸੰ. शिवि.* ਗਾਂਧਾਰ (ਗੰਧਾਰ) ਦੇ ਰਾਜਾ ਉਸ਼ੀਨਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਦਯਾ ਅਤੇ ਦਾਨ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਬਾਜ਼ ਅਤੇ ਅਗਨੀ ਕਬੂਤਰ ਬਣਕੇ ਸ਼ਿਵਿ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ. ਕਬੂਤਰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਗਿਆ, ਬਾਜ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮੇਰਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਮਰਦਾ ਹਾਂ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਾਪ ਸਮਝਿਆ ਅਰ ਬਾਜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਾਸ ਲੈਣ ਲਈ ਆਖਿਆ. ਬਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਮਾਸ ਕਬੂਤਰ ਬਰਾਬਰ ਦੇਹ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਤਰਾਜ਼ੂ ਵਿੱਚ ਕਬੂਤਰ ਰੱਖਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਮਾਸ ਤੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕਬੂਤਰ ਭਾਰੀ ਹੀ ਰਿਹਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਆਪ ਤੱਕੜੀ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਪਰ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਲੋਪ ਹੋਗਏ. †

ਹੋਰ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਭੁੱਖੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਆਇਆ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਭੋਜਨ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਤੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਵਾਂਗਾ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਮਾਸ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਤਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਤੂੰ ਖਾਹ ਫੇਰ ਮੈਂ ਖਾਵਾਂਗਾ, ਜਦ ਰਾਜਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਦੇਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵ੍ਰਿਹਦਗਰਭ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਸ਼ਿਵਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਖ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਪਾਲਕੀ. "ਸਿਵਿਕਾ ਭੋਲੇ ਤਜਕਰ ਨਾਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸ਼ਿਵਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡੇਰਾ, ਮੁਕਾਮ. "ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਕੀਨੋ ਸਿਵਿਰ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਕੈਂਪ. ਛਾਵਨੀ.

ਸਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਿ। ੨ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. ਸ਼ੈਵੀ. ਦੁਰਗਾ. "ਸਿਵੀ ਵਾਸਵੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸਿਵੁਮ. ਦੇਖੋ, ਸਿਯਮ.

ਸਿਵੈ. ਸੇਵਨ ਕਰੈ. "ਤਰੁਣਿ ਭਤਾਰ ਉਰਬੀ ਪਿਰਹਿ ਸਿਵੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ.

ਸਿਵੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੱਯਾ.

ਸਿੜੀ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਢੀ (ਪੌੜੀ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਮੁਰਦਾ
ਸਿੜ੍ਹੀ } ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਰਥੀ. "ਤਹਾਂ ਸਿੜੀ ਪਰ ਸਵ ਇਕ ਦੇਖਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸੀ. ਹੋਣਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ ਬੋਧਕ. ਥਾ. "ਅਸਟਮੀ ਬੀਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜਨਮਾ ਸੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਭਵਿਸ਼ਤ ਬੋਧਕ. "ਨਾ ਜਾਨਾਕਿਆ ਕਰਸੀ ਪੀਊ."(ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ–ਜੇਹੀ. ਜੈਸੀ. "ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨ ਹੂੰ ਆਨ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਲੰਕਾ ਸਾ ਕੋਟ ਸਮੁੰਦ ਸੀ ਖਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿੰਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਣਗਣ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਅਚਲ ਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਤਕ ਬ੍ਰਥ ਸਿੰਘ ਕੋ ਖੜਗ ਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਵ੍ਯ–ਪੀੜਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸੀ ਨ ਉਚਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸੀਅ ਲੈ ਸੀਏਸ ਆਏ." (ਰਾਮਾਵ) ੭ ਹਲ ਦੀ ਲਕੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸਤ ਸੀ। ੮ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਸੀ ਅਸੁਰਾਰਦਨ ਕੋ ਕਰਕੋ ਜਿਨ ਏਕਹਿ ਬਾਨ ਬਿਖੈ ਤਨ ਚਾਖ੍ਯੋ." (੬੧੭) ੯ ਡਿੰਗ. ਭਰ ਭਯ। ੧੦ ਫ਼ਾ ਸ ਤੀਹ. ਤੀਸ। ੧੧ ਫ਼ਾ ਕ੍ਰ ਸ਼ੀ. ਕਿਨਾਰਾ. "ਭਾਰ ਪਰੇ ਨਹਿ ਸੀ ਪਗ ਧਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਜੰਗ ਦਾ ਜੋਰ ਪੈਣ ਪੁਰ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ੧੨ ਸੰ. शी–ਸ਼ੀ.ਧਾ–ਸੋਣਾ. ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ. ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ.

ਸੀਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਮਾ. ਹੱਦ। ੨ ਸ਼ਿਵ. "ਇਹੁ ਮਨ ਸਕਤੀ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨ ਸੀਉ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਅਚਰਜੁ ਭਇਆ ਜੀਵ ਤੇ ਸੀਉ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ)

ਸੀਓ. ਵਿ–ਸੀਤਾ. ਪਰੋਇਆ। ੨ ਭੂਤਕਾਲ ਬੋਧਕ. ਥਾ. "ਜਬ ਕਛੁ ਨ ਸੀਓ ਤਬ ਕਿਆ ਕਰਤਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਸੀਓਕੇ. ਦੇਖੋ, ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਨਾ.

ਸੀਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਤਾ. ਜਨਕਪੁਤ੍ਰੀ. "ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਸੀਅ ਬਹੋਰੀ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸੀਅਉ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਣਾ. "ਖਿੰਥਾ ਇਹੁ ਮਨੁ ਸੀਅਉ ਅਪਨਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਸੀਅਹ. ਅ ﷺ ਸ਼ੀਅ਼ਹ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਨੁਗਾਮੀ, ਪੈਰੋ. ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਦਾਮਾਦ ਅ਼ਲੀ ਦੇ ਪੈਰੋ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੀਅ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਲ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅ਼ਲੀ ਹੀ ਹੈ, ਅਰ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਨਹੀਂ. ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ੀਆ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਰਾਫ਼ਜ਼ੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਤ੍ਯਾਗੀ, ਅਰਥਾਤ ਸਤ੍ਯ ਦੇ ਤ੍ਯਾਗਣ ਵਾਲੇ. ਸ਼ੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਤਾਜ਼ੀਏ ਬਣਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ.

ਸੀਅਰਾ. ਵਿ–ਸ਼ੀਤਲ. ਠੰਢਾ.

ਸੀਅਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੀਤਲ ਹੋਣਾ. ਠੰਢਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ੀਤਲ ਹੋਇਆ.

ਸੀਅਲਾ. ਵਿ–ਸ਼ੀਤਲ. "ਅੱਗ ਤੱਤੀ ਜਲ ਸੀਅਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸੀਆ. ਸੀਤਾ. ਜਨਕਜਾ. "ਸੀਆ ਜੀਤ ਆਨੋ। ਹਨੋ ਸਰਬ ਦਾਨੋ ॥" (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੀਅ਼ਹ.

ਸੀਆਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਤਾ–ਆਰ. ਹਲ ਦੇ ਚਉ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਲਕੀਰ. ਸਿਆੜ. "ਕਹੁ ਕਹੁ ਕਾਢਜੋ ਸੀਆਰਾ। ਜਿਤੋ ਬੋਜ ਦਿਯ ਸਭ ਵਿਸਤਾਰਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਆਰ.

ਸੀਆਲ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੀਤਕਾਲ. ਮੱਘਰ ਪੋਹ ਦੀ
ਸੀਆਲਾ } ਰੁੱਤ. "ਸੀਆਲੇ ਸੋਹੰਦੀਆਂ ਪਿਰ ਗਲਿ ਬਾਹੜੀਆਂ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਸੀਏਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ, ਜੋ ਸੀਤਾ ਦੇ ਈਸ਼ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੀ ੬.

ਸੀਸ. ਸੰ. शीर्ष. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਰ। ੨ ਆਸੀਸ (ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦੈ ਦਿਜ ਸੀਸ ਚਲਜੋ ਉਤਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰ. ਖ਼ੀਸ. ਸਿੱਕਾ. ਸੀਸਕ.

ਸੀਸ ਅਕਾਸ. ਸਿਰ ਅਕਾਸ ਵੱਲ. ਭਾਵ–ਉੱਚਾ ਸਿਰ, ਜੋ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜ਼ਮੀਨ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਝੁਕਦਾ. "ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਸੀਸੁ ਅਕਾਸਿ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸੀਸਗੰਜ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਨੌਮੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੁਖੀ ਦੀਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਖ਼ਜਾ ਲਈ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ ਨੂੰ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਦਿੱਤਾ. ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਸੰਮਤ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ, ਫੇਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸ ਮਸੀਤ ਉਸਾਰ ਲਈ. ਅੰਤ ਨੂੰ ੧੯੧੪ ਦਾ ਗਦਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਨੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰਚਿਆ ਅਰ ਜਾਗੀਰ ਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨੰ: ੩। ੩ ਦੇਖੋ, ਅੰਬਾਲਾ ਨੰ: ੫.

ਸੀਸਤਾਨ. ਫ਼ਾ سیستان ਸੰ. शकस्थान–ਸ਼ਕਸ੍ਥਾਨ. ਫ਼ਾਰਿਸ ਦੇ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਹੱਦ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਦੇਸ਼. ਸੀ–ਸਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਸਕ ੨.

ਸੀਸਦ. ਵਿ–ਸਿਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ਫ਼ਾ سزد ਸੀਸ਼ਦ. ਤਿੰਨ ਸੌ.

ਸੀਸਧਰਣ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨੂੰ
ਸੀਸਧਰਨਿ } ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਕਪਾਲ ਚਿਮਟ ਗਿਆ ਸੀ. ਕਪਾਲੀ. "ਗੋਤਮ ਨਾਰਿ ਉਮਾਪਤਿ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਸੀਸਧਰਨਿ ਸਹਸ ਭਗ ਗਾਮੀ." (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ) ਪਾਠ ਦਾ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਇਉਂ ਹੈ–ਸੀਸਧਰਨਿ ਉਮਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ, ਗੋਤਮਨਾਰਿ ਗਾਮੀ ਸਹਸ ਭਗ. ਪੁਰਾਣ-ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਕਾਮਵਸ਼ਿ ਦੇਖਕੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਨੌਹ ਨਾਲ ਸਿਰ ਵੱਢ ਲਿਆ, ਅਰ ਉਹ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚਿਮਟ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲਮੋਚਨ. ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਹਲ੍ਯਾ ਨਾਲ ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਹਜਾਰ ਭਗ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਕਰਵਾ ਬੈਠਾ. ਦੇਖੋ, ਅਹਲ੍ਯਾ.

ਸੀਸਫੂਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਸੀਸਮ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਸਪਾ.

ਸੀਸਮਹਲ. ਉਹ ਮਹਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਲੱਗੇ ਹੋਣ. "ਮਾਨਹੁ ਸੀਸਮਹੱਲ ਕੇ ਬੀਚ ਸੁ ਮੂਰਤਿ ਏਕ ਅਨੇਕ ਕੀ ਭਾਈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇਦਾਰ ਮਕਾਨ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਅਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ.

ਸੀਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਸਕ. ਸਿੱਕਾ। ੨ ਫ਼ਾ شیشہ ਸ਼ੀਸ਼ਹ. ਕੰਚ. ਕੱਚ। ੩ ਦਰਪਣ। ੪ ਬੋਤਲ. "ਸੀਸੇ ਸਰਾਬ ਕਿ ਫੂਲ ਗੁਲਾਬ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੦)

ਸੀਸਿ. ਸਿਰ ਦੇ. "ਸੀਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸਿਰ ਵਿੱਚ। ੩ ਸਿਰ ਉੱਪਰ। ੪ ਸਿਰ ਕਰਕੇ. ਸਿਰ ਤੋਂ.

ਸੀਸੁ. ਦੇਖੋ, ਸੀਸ. "ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਸੀਸੁਅਕਾਸਿ. ਦੇਖੋ, ਸੀਸਅਕਾਸਿ.

ਸੀਹ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿੰਹ. ਸ਼ਿੰਘ. ਸ਼ੇਰ. "ਸੀਹਾ ਬਾਜਾ
ਸੀਂਹ } ਚਰਗਾ ਕੁਹੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਵ੍ਯ–ਪੀੜਾ (ਦੁੱਖ) ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੀ! "ਸੀਹ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਨੈਕ ਉਚਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੫)

ਸੀਂਹਆਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਬੂ. ਜਦ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਦ ਉਹ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੇ. "ਖੰਡੇ ਤੇ ਆਵੈ ਸੀਂਹਆਣ." (ਪ੍ਰਾ ਪੰ ਪ੍) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

ਸੀਹਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿੰਹੀ. ਸਿੰਘਣੀ. ਸ਼ੇਰਨੀ.

ਸੀਹਣ ਸਾਰ ਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਫੌਲਾਦ ਦੀ ਸ਼ੇਰਨੀ. "ਦੇਵੀ ਦਸਤ ਨਚਾਈ ਸੀਹਣ ਸਾਰ ਦੀ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਸੀਹਰਫੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਹਰਫੀ.

ਸੀਹਾਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰੁਮੁਖ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਈ ਗੋਂਜਣ ਸੀ। ੨ ਖਤ੍ਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਉੱਪਲ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ। ੩ ਧੀਰਮੱਲ ਸੋਢੀ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਕਾਲੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੰਦੂਕ ਮਾਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣੇ ਚਾਹੇ ਸਨ. ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. "ਸੀਹਾਂ ਨਾਮ ਤਿਸੀ ਕੋ ਅਹੈ। ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਤ ਨਿਤ ਰਹੈ ॥" (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਵਿ–ਸਿੰਘ ਜੈਸਾ. ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ. ਜੈਸੇ–ਸੀਹਾਂ ਕੁੱਤਾ.

ਸੀਹੁ. ਸਿੰਹ. ਦੇਖੋ, ਸੀਂਹ. "ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਸੀਕ. ਦੇਖੋ, ਸੀਖ ੧.

---

* ਇਹ ਸ਼ਿਬਿ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. †ਦੇਖੋ, ਉਸ਼ੀਨਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੀਕਰ. ਸੰ. ਸ਼ੀਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਣ. "ਸ੍ਰਮ ਸੀਕਰ ਆਨਨ ਪੈ ਜਿਹ ਕੇ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਓਸ. ਸ਼ਬਨਮ। ੩ ਹਵਾ. ਪੌਣ। ੪ ਵਰਖਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਬੂਦਾਂ. ਫੁਹਾਰ.

ਸੀਕਾ. ਫ਼ਾ ਸਿੱਕਹ. ਧਾਤੁ ਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਰਾਜ ਦੀ ਮੁਹਰ. "ਲਖਿਮੀ ਕੇਤਕ ਗਨੀ ਨ ਜਾਈਐ ਗਨਿ ਨ ਸਕਉ ਸੀਕਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ਤੇਰੇ ਖਜਾਨੇ ਦੀ ਦੌਲਤ ਤਾਂ ਗਿਣਨੀ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਹਨ, ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ.

ਸੀਖ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਹੇ ਦੀ ਸਰੀ. "ਜਲੁ ਹਲਵਾਈ ਸੀਖ ਨਾਲ ਬਿੰਨੁ ਬੜੇ ਉਤਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਤੀਲਾ. ਤੀਲੀ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਿਕ੍ਸਾ. ਉਪਦੇਸ਼. ਨਸੀਹਤ. "ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਚੀ ਸੀਖ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਸੀਖਕ. ਵਿ–ਸ਼ਿਕ੍ਸਕ. ਸਿਖਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਸਭ ਕੇ ਸੀਖਕ ਰਾਵਰ ਅਹੋਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੀਖਚਾ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀਲ. ਮੇਖ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਤਲੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ. "ਚੋਪ ਸੀਖਚੇ ਚਕ੍ਰ ਕਰਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਸੀਖਣਾ / **ਸੀਖਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਸੀਖ ਨਾਲ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ। ੨ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ। ੩ ਸਿੱਖਣਾ. ਸਿਖਜ਼ਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨੀ.

ਸੀਖ ਪਾ / **ਸੀਖ ਪਾਉ** / **ਸੀਖ ਪਾਲ** ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਉਠਾਕੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸੀਖ ਵਾਂਙ ਖੜੇ ਹੋਣਾ.

ਸੀਖਿਆ / **ਸੀਖ੍ਯਾ** ਦੇਖੋ, ਸਿਕ੍ਸਾ.

ਸੀਂਗ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਗ. "ਭੈਸਰ ਮਾਥੇ ਸੀਂਗ ਗੋ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸੀਗਰੀਆ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰਿਤ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸਿੰਗਾਰਿਆ. "ਤਉ ਮੈ ਸਾਜਿ ਸੀਗਰੀਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸੀਗਾ. ਹੈਸੀ। ੨ ਅ ਸ਼ੀਗ਼ਹ. ਢਾਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਚਿੰਨ੍.

ਸੀਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਗਾਰ. "ਸੀਗਾਰ ਮਿਠਰਸ ਭੋਗ ਭੋਜਨ." (ਗਉ ਫੈਤ ਮ: ੧)

ਸੀਗਾਰਣਾ. ਦੇਖੋ,ਸਿੰਗਾਰਣਾ.

ਸੀਘਰ / **ਸੀਘਰੁ** / **ਸੀਘੂ** ਸੰ. ਸ਼ੀਘ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਜਲਦ. ਤੁਰੰਤ. "ਸੀਘਰੁ ਕਾਰਜੁ ਲੇਹੁ ਸਵਾਰਿ."(ਗਉ ਮ:੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੌਣ. ਹਵਾ.

ਸੀਘ੍ਰਤਾ. ਸੰ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਹਲੀ. ਫੁਰਤੀ.

ਸੀਙ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰਿੰਗ. ਸਿੰਗ. ਸੀਂਗ. "ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਜੈਸੇ ਸੀਙ ਛਤਾਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਮੀਢੇ ਦੇ ਸਿੰਙਾਂ ਵਾਂਙ ਕੇਵਲ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਭੰਨਣ ਅਤੇ ਆਪ ਦੁਖ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਸੀਚਨ / **ਸੀਂਚਨਾ** ਸੰ. ਸੇਚਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿੜਕਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ. ਰੋਣੀ ਕਰਨੀ। ੩ ਸੰ. ਸੰਚਯਨ. ਜਮਾਂ ਕਰਨਾ. "ਜੈਸੇ ਮਧੁ ਮਾਖੀ ਸੀਂਚ ਸੀਂਚ ਕੈ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਸੀਚਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਸੀਚ਼ਗ਼ਨਹ. ਸੰ. ਸਚਾਨ. ਬਾਜ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਰੇ ਤੋਂ ਵਡਾ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਸੀਚਾਨੇ ਜਿਉ ਪੰਖੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਸੀਛਤ / **ਸੀਛਿਤ** ਦੇਖੋ, ਸਿਕਿਤ. "ਸੀਛਤ ਹੈਂ ਕਹਾਰ ਜਿਸ ਲਾਗੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਸਿੱਖੇਹੋਏ ਕਹਾਰ.

ਸੀਝਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਝਣਾ. "ਖੋਟ ਨ ਸੀਝਸਿ ਕਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਅੰਧੁ ਅਗਿਆਨੀ ਕਦੇ ਨ ਸੀਝੈ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਸੀਞ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਰਕਮ। ੨ ਬਾਜੀ ਦਾ ਬਦਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ. "ਜਦਹਿੰ ਸੀਞ ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਧਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੀਂਢ. ਸੰ. ਸਿੰਹਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੱਕ ਦੀ ਮੈਲ. "ਮੁਖ ਮੈ ਥੂਕ ਸੀਂਚ ਬਹੁ ਨਾਸਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸੀਢੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੌੜੀ. ਜੀਨਾ. ਨਿਸ਼੍ਰੇਣੀ. "ਲੋਥ ਪੈ ਲੋਥ ਗਈ ਪਰ ਯੋਂ ਸੁ ਮਨੋ ਸੁਰਲੋਕ ਕੀ ਸੀਢੀ ਬਨਾਈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਪੌੜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਮੁਰਦਾ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਅਰਥੀ. ਸ਼ਵ–ਊਚਿ.

ਸੀਤ. ਸੰ. ਸ਼ਜ਼ੁਤ. ਵਿ–ਸੀਂਤਾ. ਪਰੋਇਆ. "ਸੰਗਿ ਚਰਨਕਮਲ ਮਨ ਸੀਤ." (ਨਟ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ੀਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ। ੩ ਬਰਫ। ੪ ਪਿੱਤ-ਪਾਪੜਾ। ੫ ਨਿੰਮ। ੬ ਕਪੂਰ ੭ ਹਿਮ ਰੁੱਤ। ੮ ਪਾਲਾ. "ਬਿਆਪਤ ਉਸਨ ਨ ਸੀਤ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੯ ਵਿ–ਠੰਢਾ. ਸ਼ੀਤਲ. "ਸੀਤ ਮੰਦ ਸੁਗੰਧ ਚਲਿਓ ਸਰਬ ਥਾਨ ਸਮਾਨ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੧੦ ਸੁਸਤ. ਆਲਸੀ। ੧੧ ਨਪੁੰਸਕ. ਨਾਮਰਦ.

ਸੀਤਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੀਤ (ਸੀਤਲ) ਕਿਰਣਾ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੀਤਕਰ ਜੈਸੇ ਸੀਤਕਰ ਸੋ ਵਿਸ੍ਰਾਗਨਿ ਤੇ." (ਨਾਪ੍) ਵਿਸ਼ੇ ਅੱਗ ਤੋਂ ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹੇ.

ਸੀਤ ਜ੍ਵਰ. ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਏ).

ਸੀਤਪ੍ਰਸਾਦ. ਵਿ–ਠੰਢਾ ਭੋਜਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਅਥਵਾ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਜੂਠਾ ਭੋਜਨ. "ਤੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਤੂ ਤੁਸਾਡੀ ਰਸਨਾ ਦਾ ਸੀਤਪ੍ਰਸਾਦ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ." (ਭੁਗੜਾਵਲੀ)

ਸੀਤਮੁ. ਸੰ. ਸ੍ਯੂਤਸ੍–ਸਜ਼ੁਤੰ. ਸੀਂਤਾ ਗਿਆ. ਪਰੋਇਆ ਗਿਆ. "ਸਹ ਚਰਣੀ ਮੈਡਾ ਹੀਅੜਾ ਸੀਤਮੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਸੀਤਰ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲ. "ਪਾਵਕ ਭਈ ਸੀਤਰ." (ਰੁਦ੍ਵਾ)

ਸੀਤ ਰੁਤ. ਸੰ. ਸ਼ੀਤਰ੍ਤੁ–ਸ਼ੀਤਰਿਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੇਮੰਤ ਰਿਤੁ. ਮੱਘਰ ਪੋਹ ਦੀ ਰੁੱਤ. "ਨਹਿ ਸੀਤਲੰ ਸੀਤ-ਰੁਤੇਣ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਦ ਰੁੱਤ.

ਸੀਤਲ. ਵਿ–ਸ਼ੀਤਲ. ਠੰਢਾ. ਸਰਦ. "ਸੀਤਲ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਚੰਦਨ. ਕਪੂਰ। ੪ ਮੋਤੀ। ੫ ਸੇਚਿਤ ਜਲ. ਜਲ ਸੇਚਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਮਾਰੂ ਤੇ ਸੀਤਲੁ ਕਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ:੩)ਮਰੁ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਰੋਣੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਣਾਦਿੰਦੇ.

ਸੀਤਲ ਕੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਗਿਰਿ.

ਸੀਤਲਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠੰਢ. ਸਰਦੀ. ਪਾਲਾ.

ਸੀਤਲ ਪਾਟਿਕਾ / **ਸੀਤਲ ਪਾਟੀ** ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਮਲ ਘਾਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ਚਟਾਈ (ਸਫ), ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਿਕਨੀ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਸੀਤਲ ਪਾਟਿਕਾ ਬਿਛਵਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਿਸੇ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਬਿਛਵਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿਛਟਾਈ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਸੀਤਲਾ. ਵਿ–ਸ਼ੀਤਲ ਰੂਪ. ਕੋਝ ਰਹਿਤ. "ਸੀਤਲਾ ਸੁਖ ਸਾਂਤਿ ਮੂਰਤਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਿਤ ਧਿਆਇ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸ਼ੀਤਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਚੇਚਕ ਦੀ ਦੇਵੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ, ਖੋਤੇ ਤੇ ਸਵਾਰ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਝਾੜੂ, ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਛੱਜ ਅਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ.

ਜਦ ਚੇਚਕ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬੁਰੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸੀਤਲਾ ਪੂਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਦਾਣਾ ਚਾਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾਰਾਣੀ ਦਾ ਖੋਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਸੀਤਲਾ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਸਾਣੀ" ਦੇਵੀ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਖਾਸ ਦਿਨ ਚੇਤ ਬਦੀ ੮ (ਸ਼ੀਤਲਾਸ਼੍ਟਮੀ) ਹੈ।

੩ ਮਸੂਰਿਕਾ ਫ਼ਾ ਜੁਦਰੀ. ਅੰ. Small-pox. ਚੇਚਕ. ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਣੁਕੀਟ (Germs) ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਅੰਦਰ ਫੈਲਕੇ ਤੇਜ ਤਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਚੇਚਕ ਦੇ ਦਾਣੇ ਉਭਾਰਦੇ ਹਨ. ਤਾਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਦਾਣੇ ਨਿਕਲਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਤੂਬਤ ਭਰਕੇ ਪੀਪ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦਸਵੇਂ ਗਿਆਰਵੇਂ ਦਿਨ ਦਾਣੇ ਮੁਰਝਾਕੇ ਵੀਹਵੇਂ ਦਿਨ ਖਰੀਂਚ ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਛੂਤ ਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਟੀਕਾ (ਲੋਦਾ) Vaccination ਹੈ. ਚੇਚਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਗਰਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਅਕਸਰ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਚੇਚਕ ਵਿੱਚ ਬੇਚੈਨੀ, ਜਲਨ, ਦਾਝ, ਸਿਰਪੀੜ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਕਲੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਪਿੱਤਪਾਪੜੇ ਦੇ ਅਰਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਰਖ਼ਿਸ਼ਤ ਮਲਕੇ ਦੇਣੀ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਭੋਜਪਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਾਉ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਧੂਣੀ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ. ਫੁਨਸੀਆਂ ਦੀ ਜਲਨ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਕਪੂਰ ਦੀ ਮਰਹਮ ਮਲਨੀ ਹੱਛੀ ਹੈ.

ਉਨਾਬ ਪੰਜ ਦਾਣੇ, ਨੀਲੋਫਰ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਪਿੱਤ-ਪਾਪੜਾ, ਸੁੱਕੀ ਮਕੋ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮਾਸ਼ੇ, ਬੀਦਾਣਾ ਪੰਜ ਮਾਸ਼ੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਅੱਧ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂਕੇ ਅਤੇ ਮਲਕੇ, ਦੋ ਤੋਲੇ ਨੀਲੋਫਰ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਮਿਲਾਕੇ ਪਿਆਉਣਾ ਤਾਪ ਅਤੇ ਦਾਝ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਖਾਣ ਲਈ ਖਿਚੜੀ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਦਾਲ ਆਦਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਮਮਾਤ੍ਰ ਲੂਣ ਹੋਵੇ, ਦੁੱਧ ਚਾਉਲ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਏ. ਮਿੱਠਾ ਭੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਮ ਵਰਤਣਾ ਲੋੜੀਏ.

ਰੋਗੀ ਦਾ ਕਮਰਾ, ਵਸਤ੍ਰ ਜਿਤਨੇ ਨਿਰਮਲ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਉਤਨੇ ਹੀ ਚੰਙੇ ਹਨ. "ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਰਾਖਿਆ ਬਿਹਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸੀਤਲਾ ਠਾਕਿਰਹਾਈ। ਬਿਘਨ ਗਏ ਹਰਿਨਾਈ ॥" (ਸੋਰ ਮ: ੫)

੪ ਬਾਲੂ ਰੇਤ। ੫ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਗਊ.

ਸੀਤਲਾਇਆ / **ਸੀਤਲਾਗਿਆ** ਸ਼ੀਤਲ ਹੋਗਿਆ. ਸ਼ੀਤਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਮੇਰਾ ਮਨ ਅਨਦਿਨ ਸੀਤਲਾਗਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸੀਤਲਾ ਬਾਹਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਤਾ. ਜੋ ਸ਼ੀਤਲਾ ਦਾ ਵਾਹਨ ਹੈ. ਸੀਤਲਾ ਦੀ ਸਵਾਰੀ.

ਸੀਤਲੁ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲ. "ਸੀਤਲੁ ਥੀਵੈ ਨਾਨਕਾ ! ਜਪੰਦੜੋ ਹਰਿਨਾਮੁ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਸੀਤੜਾ. ਵਿ–ਸੀਂਤਾ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਜ਼ੁਤ. "ਸੀਤੜਾ ਮੰਨ ਮਝਾਹਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਸੀਤਾ. ਵਿ–ਸ਼ਜ਼ੁਤ. ਸੀਂਤਾ. ਸਿਉਣਾ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ ਰੂਪ. "ਸੀਤਾ ਹੈ ਚੋਲਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੀਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਕਮੀ। ੩ ਪਾਰਬਤੀ। ੪ ਸ਼ਰਾਬ। ੫ ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੬ ਹਲ ਦੇ ਚਉ ਦਾ ਫਲ। ੭ ਹਲ ਦੀ ਲਕੀਰ. ਓਰਾ। ੮ ਸੀਰਧ੍ਵਜ ਜਨਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਜੋ ਕੁਸ਼ ਅਤੇ ਲਵ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਪਰਮ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ. "ਸੀਤਾ ਲੈਗਿਆ ਦਹਸਿਰੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੧ ਅ: ੬੬ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਸੀਰਧ੍ਵਜ ਜੱਗ ਲਈ ਜਮੀਨ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਲ ਜੋਤ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਇੱਕ ਕੰਨਜਾ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟੀ. ਹਲ ਦੀ ਸੀਤਾ (ਲੀਕ) ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜਣੇ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ "ਸੀਤਾ" ਹੋਇਆ. ਜਨਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਨਯਨਾ ਅਰ ਜਨਕ ਨੇ ਇਹ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਰਕੇ ਪਾਲੀ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਜਨਕਜਾ ਕਹਾਈ. ਜਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੂਮਿਜਾ ਤਥਾ ਅਯੋਨਿਜਾ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. *

ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੭ ਅ: ੧੭ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਸ਼ਧ੍ਵਜ ਨਾਮੇ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਵੇਦਵਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੂੰ ਪਤਿ ਧਾਰਣ ਲਈ ਤਪ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ੁੰਭ ਨੇ ਕੁਸ਼ਧ੍ਵਜ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਕੰਨਜਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਆਈ. ਫਿਰ ਰਾਵਣ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੇਦਵਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ. ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਦ ਰਾਵਣ ਨੇ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਖਿੱਚ ਲਈ. ਵੇਦਵਤੀ ਕੇਸ ਛੁਡਾਕੇ

* ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਵਣ ਨੇ ਸਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਖਿਰਾਜ ਮੰਗਿਆ, ਸਿਧੀਆਂ ਪਾਸ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਆਪਣਾ ਲਹੂ ਦਿੱਤਾ. ਸਿਧੀਆਂ ਦੇ ਲਹੂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਘੜਾ ਜਿਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ;ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀਤਾ ਜਨਮੀ ਅਤੇ ਰਾਵਣ ਦੇ ਨਾਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਈ ਅਰ ਰਾਵਣ ਦੇ ਮਾਰਣ ਲਈ ਸੀਤਾ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਗਟੀ ਅਰ ਵਿਸ਼ਨੁਰੂਪ ਰਾਮ ਨੂੰ ਪਤੀ ਧਾਰਿਆ.

ਸੀਰਧ੍ਵਜ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਧਨੁਖ ਤੇ ਚਿੱਲਾ ਚੜ੍ਹਾਵੇਗਾ, ਉਹ ਜਾਨਕੀ ਨੂੰ ਵਰੇਗਾ, ਸੋ ਰਾਮ ਨੇ ਧਨੁਖ ਪੁਰ ਚਿੱਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾਇਆ, ਬਲ਼ਕਿ ਖਿੱਚਕੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਵਰਿਆ.

ਵਾਲ਼ਮੀਕ ਕਾਂਡ ੧, ਅ: ੬੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਧਨੁਖ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਕ ਦਾ ਜੱਗ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਦੇਵਰਾਤ ਨਾਮਕ ਜਨਕ ਪਾਸ ਇਹ ਇਮਾਨਤ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਰ ਧਨੁਖ ਇਤਨਾ ਭਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਾਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ੫੦੦੦ ਆਦਮੀ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਨ.

ਸੀਤਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇ ਬਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਸਾਥ ਰਹੀ ਅਰ ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘਰ ਦੇ ਸੁਖ ਤ੍ਯਾਗ ਦਿੱਤੇ. ਜਦ ਰਾਮ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਲਛਮਣ ਨੇ ਦੰਡਕ ਬਨ ਵਿੱਚ ਰਾਵਣ ਦੀ ਭੈਣ ਸ਼ੂਪਨਖਾ (ਸੁਰਪਣਖਾ) ਦਾ ਨੱਕ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ,ਤਦ ਰਾਵਣ ਨੇ ਭੈਣ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸੀਤਾ ਚੁਰਾ ਲਈ. ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਨੇ ਹਨੁਮਾਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਲੰਕਾ ਵਿੱਚ ਸੀਤਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਮਲੂਮ ਕਰਕੇ ਰਾਵਣ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਸੀਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਜਦ ਸੀਤਾ ਅਸ਼ੋਕਵਾਟਿਕਾ ਤੋਂ ਰਾਮ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ, ਤਦ ਰਾਮ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਸੀਤਾ ! ਤੇਰੇ ਆਚਰਣ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਿਧਰ ਜੀ ਚਾਹੇ ਚਲੀ ਜਾ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਪੁਰ ਸੀਤਾ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਈ ਅਰ ਸਤ ਦੇ ਬਲ ਭਸਮ ਨਾ ਹੋਈ. ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਸੀਤਾ ਦੇ ਸਤ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਤਦ ਰਾਮ ਨੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲ਼ਮੀਕ ਕਾਂਡ ੬, ਅ: ੧੭-੧੮-੧੯.

ਅਜੋਧ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਸੀਤਾ ਸੁਖ ਸਾਥ ਰਹੀ ਅਰ ਗਰਭਵਤੀ ਹੋਈ. ਇੱਕ ਦਿਨ "ਭਦ੍" ਨਾਮਕ ਮਖੌਲੀਏ ਨੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਵਣ ਦੇ ਘਰ ਰਹੀ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਘਰ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਰਾਮ ਨੇ ਲਛਮਣ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਆਓ. ਲਛਮਣ ਨੇ ਆਗ੍ਯਾ ਪਾਲਨ ਕੀਤੀ. ਸੀਤਾ ਦਾ ਰੋਣਾ ਸੁਣਕੇ ਬਾਲ੍ਮੀਕਿ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਦਯਾ ਆਈ ਅਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ. ਉਸ ਥਾਂ ਸੀਤਾ ਦੇ ਦੋ ਜੋੜੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇ. ਵਾਲ੍ਮੀਕਿ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਸ਼ਾ ਨਾਲ ਬਾਲਕ ਦੀ ਰਖ੍ਸਾ ਲਈ ਜਲ ਸੇਚਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ "ਕੁਸ਼" ਅਤੇ ਲਵ (ਖਸ) ਨਾਲ ਜਲ ਸੇਚਨ ਕਾਰਣ ਲਵ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. ਕੁਸ਼ ਵਡਾ ਅਤੇ ਲਵ ਛੋਟਾ ਸੀ. ਬਾਲਕਾਂ ਦੀ ਰਿਖੀ ਨੇ ਪਾਲ੍ਨਾ ਕੀਤੀ ਅਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਾਈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰਾਮਾਯਣ ਕੰਠ ਕਰਾਕੇ ਗਾਯਨ ਦੀ ਰੀਤੀ ਦੱਸੀ. ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੇ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਜੱਗ ਦੇ ਉਤ੍ਸਵ ਵਿੱਚ ਰਿਖੀ ਕੁਸ਼ ਲਵ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਅਜੋਧ੍ਯਾ ਗ੍ਯਾ. ਬਾਲਕਾਂ ਦਾ ਗਾਯਨ ਸੁਣੰਕੇ ਰਾਮ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦਰਬਾਰੀ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਏ. ਰਿਖੀ ਨੇ ਸੀਤਾ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦੱਸਕੇ ਕੁਸ਼ ਲਵ ਦਾ ਰਾਮ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣਾ ਜਨਾਇਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਆਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ. ਸੀਤਾ ਨੇ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਰਾਮ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਚਿਤਵਿਆ, ਤਾਂ ਹੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦੇ. ਸੀਤਾ ਦੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਫਟ ਗਈ ਅਰ ਸੀਤਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਗਈ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲ੍ਮੀਕ ਕਾਂਡ ੭, ਅ: ੬੭.

ਜੋ ਮੇਰੇ ਵਚ ਕਰਮ ਕਰ ਹ੍ਰਿਦੈ ਬਸਤ ਰਘੁਰਾਇ,
ਪ੍ਰਿਥੀ ! ਪੈਂਡ ਮੁਹਿ ਦੀਜਿਯੇ ਲੀਜੈ ਆਪਮਿਲਾਇ.

ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਧਰਨੀ ਫਟਗਈ,
ਲੋਪ ਸੀਆ ਤਿਹ ਭੀਤਰਿ ਭਈ,
ਚਕ੍ਰਤ ਰਹੇ ਨਿਰਖ ਰਘੁਰਾਈ,
ਰਾਜ ਕਰਨ ਕੀ ਆਸ ਚੁਕਾਈ. (ਰਾਮਾਵ)

ਦ੍ ਪੀਪਾ ਭਗਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧੦ ਵੇਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਤੀ ਦੀ ਦੇਵੀ.

ਸ਼ੀਤਾਂਸ਼ੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਸ਼ੀਤਲ ਹੈਨ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਜਿਸ ਦੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਕਰ.

ਸੀਤਾਕੰਤ
ਸੀਤਾਨਾਥ
ਸੀਤਾਪਤਿ } ਰਾਮ ਚੰਦ੍ ਜੀ.

ਸੀਤਾਫਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰੀਫਾ. Custard apple. L. Annona Squamosa.

ਸੀਤਾਰਮਣ
ਸੀਤਾਰਵਨ
ਸੀਤਾਵਰ
ਸੀਤਾਵੱਲਭ } ਸੀਤਾਪਤਿ, ਰਾਮ ਚੰਦ੍ ਜੀ. "ਸੀਤਾਰਵਨ ਕਹਾਂ ਹੈਂ ?" (ਰਾਮਾਵ)

ਸੀਤੇ. ਵਿ–ਸਤ੍ਹ. ਪਰੋਇਆ. ਸੀੱਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੀਤਲਤਾ, ਠਾਮਸ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਤਿਥੈ ਸੀਤੇ ਸੀਤਾ ਮਹਿਮਾ ਮਾਹਿ." (ਜਪੁ) ਕਰਮ-ਮੰਡਲ (ਭੂਮਿਕਾ) ਵਿੱਚ ਰਾਮ (ਸਰਵਵ੍ਯਾਪੀ) ਵ੍ਯਾਪ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਆਤਮਿਕਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਸੀਤਾ ਵਡੀ ਉੱਨਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ।* ੩ ਸੰ. ਸੀਤਜ. ਵਿ–ਬਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਹਲ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. "ਇਹੁ ਤਨੁ ਸੀਤੇ ਤੁਮਰੈ ਧਾਨੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸੀਤੋਸਨ. ਸੰ. ਸ਼ੀਤੋਸ਼ਣ. ਸ਼ੀਤ–ਉਸ਼੍ਣ. ਠੰਢ ਅਤੇ ਗਰਮੀ। ੨ ਠੰਢਾ ਅਤੇ ਤੱਤਾ.

ਸੀਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਾਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਨ. ਦਾਣਾ. ਗੱਲਾ.

ਸੀਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਆਜ ਤੇ ਧਨ ਦੇਣਾ. ਸੂਦਖ਼ੋਰੀ.

ਸੀਂਦ. ਵਿ–ਸ੍ਤ (ਧਨ) ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ. ਮੁਫਤ.

ਸੀਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਧ. ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ। ੨ ਵਿ–ਸਿੱਧ. ਪੂਰਣ. "ਨਾਮਿ ਹਮਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸੀਧ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੩ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ. "ਵਿਚਿ ਕਾਇਆ ਨਗਰਿ ਹਰਿ ਸੀਧੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਰਿ ਸਿੱਧ ਹੋਗਏ.

ਸੀਂਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਧਾਨ ਕਰਨਾ. ਸਿੰਨ੍ਹਣਾ.

ਸੀਂਧਵ. ਦੇਖੋ, ਸੈਂਧਵ.

ਸੀਧਾ. ਵਿ–ਵਲ (ਵਿੰਗ) ਰਹਿਤ। ੨ ਕਪਟ ਰਹਿਤ. ਸੂਧਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਅਪਰਾਧੀ ਸੀਧੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸਿੱਧਿ (ਕਾਮਯਾਬੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਕਾਮਯਾਬ. ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ. "ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪੈਧੇ ਹਰਿਨਾਮੈ ਸੀਧੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਸ਼ਤਿ-ਗੁਰੁ ਤੇ ਕਵਨ ਕਵਨ ਨ ਸੀਧੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ?" (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਸਿੱਧਾ. ਉਲਟਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. "ਸੀਧਾ ਛੋਡਿ ਅਪੂਠਾ ਬੁਨਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੋਜਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਰਸਦ. ਅਸਿੱਧ ਅੰਨ. "ਸੀਧਾ ਆਨ ਚਢਾਵਹੀਂ ਕੇਤਿਕ ਕਰਹਿਂ ਸਲਾਮ." (ਨਾਪ੍) ੬ ਸੈਂਧਵ. ਲੂਣ. "ਦਾਲ ਸੀਧਾ ਮਾਂਗਉ ਘੀਉ." (ਧਨਾ ਪੰਨਾ)

ਸੀਂਧਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਧਾ ੬.

ਸੀਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿੱਧਿ. ਸਫਲਤਾ. "ਗੋਬਿੰਦ ਜੋ ਜਪੈ ਤਿਸੁ ਸੀਧਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੀਧ.

ਸੀਧੇ. ਦੇਖੋ, ਸੀਧਾ। ੨ ਵਿ–ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ. ਨਿਰਣੇ ਹੋਇਆ.

ਸੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਸੀਨਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਤੀ. ਉਰ. "ਸੀਤਲ ਮਨ ਸੀਨਾ ਰਾਮ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਤ੍ਰਰਕੈ ਫਟਗੇ ਤਿੰਹ ਸਤ੍ਰੂਨ ਸੀਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸੀਨੇਜੋਰ. ਵਿ–ਛਾਤੀ ਦਾ ਜੋਰ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼.

ਸੀਨੇਜੋਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੱਕੇਬਾਜੀ. ਛਾਤੀ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਕੰਮ. "ਤੁਰਗ ਮਗਾਯੋ ਸੀਨੇਜੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੀਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿੱਪੀ. ਸ਼ੁਕ੍ਤਾ.

ਸੀਪਤਿ. ਸੀਤਾ ਪਤਿ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ। ੨ ਸ਼੍ਰੀਪਤਿ. ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਮਾਇਆ ਪਤਿ ਕਰਤਾਰ.

ਸੀ. ਪੀ. Central Province. ਮੱਧ ਭਾਰਤ. ਨਾਗਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ.

ਸੀਪੈ. ਸ਼ੀਂਵੀਂਦੀ ਹੈ. ਸੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਇਉ ਪਤਿ ਪਾਟੀ ਸਿਫਤੀ ਸੀਪੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਸੀਬਈ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਸੀਬਾ ਰਿਆਸਤ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ਧਾਰ.

ਸੀਂਬਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਮਲ. "ਸੀਂਬਰ ਤਾਰ ਖਜੂਰੈਂ ਭਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੀ ਬਰਣ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀ ਵਰਣ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. "ਸੀ ਬਰਣਬਧ."(ਗ੍ਯਾਨ.ਅੰਗ ੧੫੦)ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਵਰਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਵਧ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਬਰਣ.

ਸੀਭਜ਼ੋ. ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਤਸੀਲ ਸਰਹਿੰਦ, ਥਾਣਾ ਮੂਲੇਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਚਾਲੀ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਧਬਲਾਨ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ੪ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ.

ਸੀਮ. ਹੱਦ.ਦੇਖੋ, ਸੀਮਾ. "ਸੀਮ ਤਜ ਆਪਨੀ ਬਿਰਾਨੇ ਦੇਸ ਲਾਂਘ ਲਾਂਘ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਫ਼ਾ ਚਾਂਦੀ. ਰਜਤ.

ਸੀਮਕ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਂਕ.

ਸੀਮਤਨ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਚਾਂਦੀ ਜੇਹੇ ਜਿਸਮ ਵਾਲਾ.

ਸੀਮਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਣਾ. "ਸੀਮਨ ਕਰੋ ਸਰਬ ਅਭਿ-ਰਾਮ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੀਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਦ। ੨ ਮਰਯਾਦਾ। ੩ ਕੋਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਚੀਰਨੀ (ਚੀਰ). ੪ ਅ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ। ੫ ਮੱਥੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਸੀਮਾਬ. ਫ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਮ–ਆਬ. ਚਾਂਦੀ ਜੇਹਾ ਪਾਣੀ. ਪਾਰਾ.

ਸੀਮਾਲਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਦ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਠੱਡਾ. ਤੋਖਾ.

ਸੀਮੁਰਗ. ਫ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸੌ (ਤੀਹ) ਮੁਰਗ (ਪੰਛੀਆਂ) ਦੇ ਪਰਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਆਪਣੇ ਪੰਖਾਂ ਉੱਪਰ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਕਲਪਿਤ ਪੰਛੀ ਹੈ. Griffin. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਹੈਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲਾ ਉਕਾਬ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਉਨਕਾ ਦਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਸੀਮੁਰਗ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ੩ ਕਈ ਦਗਰੇ ਨੂੰ ਸੀ-ਮੁਰਗ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਗਰਾ.

ਸੀਮੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਘੀ ਨਾਲ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਚੀਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਹਟਾਕੇ ਵਿੱਚ ਰੇਖਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ "ਸੀਮੰਤੋੱਨਯਨ" ਸੰਸਕਾਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗਰਭ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੌਥੇ, ਛੀਵੇਂ ਅਥਵਾ ਅੱਠਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਤੀ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਚੀਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਗਰਭ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮੰਗਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਸੀਮੰਤਕ. ਜਿਸ ਨੇ ਸੀਮੰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੀਮੰਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਤਸੀਮੰਤਕ.

ਸੀਮੰਤਿਕਾ. ਸੀਮੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸੀਮੰਤ.

ਸੀਮੰਤਿਨਿ
ਸੀਮੰਤਿਨੀ } ਸੰ. ਸੀਮਨ੍ਤਿਨੀ. ਵਿ–ਸੀਮੰਤ (ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ) ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਪੱਟੀਆਂ ਕੱਢਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. "ਜੋਰ ਸੀਮੰਤਿਨਿ ਕੇ ਜਿਹ ਬਾਏ." (ਨਾਪ੍)

ਸੀਮੰਤੇ ਨਯਨ. ਦੇਖੋ, ਸੀਮੰਤ.

ਸੀਯਾ. ਸੀਤਾ. ਜਾਨਕੀ.

ਸੀਯਾਪਤਿ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ.

ਸੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰਾਕਤ. ਸ਼ਾਂਬ. "ਸੀਰ ਨਾ ਸੁਸ਼ੀਗ ਮੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸ਼ੀਤਲਤਾ. ਠੰਢ. "ਸੀਰ ਜਿਮ ਨੀਰ ਮਹਿ ਹੋਤ ਸੁਖਕਾਰ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਵਿ–ਸ਼ੀਤਲ. ਠੰਢਾ. "ਫਟੇ ਮਾਸ ਲਾਗੇ ਜਲ ਸੀਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ। ੫ ਅੱਕ। ੬ ਹਲ. ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੭ ਸੰ. ਸ਼ੀਰ.

*ਇਸ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਅਸਲੀ ਸ਼ੀਵਨ ਵਾਲੇ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ. ਭਾਵ—ਰਾਮ ਜੇਹੇ ਮਰਦ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਜੇਹੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਜਗਰ. ਅਜਦਹਾ। ੮ ਵਿ–ਤਿੱਖਾ। ੯ ਫ਼ਾ ਸ਼ੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ੀਰ. ਦੁੱਧ.

ਸ਼ੀਰਖੋਰ } ਵਿ–ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਛੋਟਾ ਬਾਲਕ,
ਸ਼ੀਰਖ਼ਾਰ } ਜੋ ਦੁੱਧ ਦੇ ਹੀ ਆਧਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.
"ਸੀਰਖੋਰ ਇਨ ਕਹਾਂ ਬਿਗਾਰਾ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸ਼ੀਰਣ. ਸ਼ੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਟੁੱਟਿਆ ਫੁੱਟਿਆ। ੨ ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸੀਰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੀਰੀਨੀ.

ਸੀਰਤ. ਸੀਰਤ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਆਦਤ. "ਸੂਰਤ ਸੀਰਤ ਮੋ ਜਨੁਕ ਆਪ ਬਨਜੋ ਪੁਰਹੂਤ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੬)

ਸੀਰਧ੍ਵਜ. ਸੀਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਜਨਕ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ. ਸੀਰ(ਹਲ)ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ.

ਸੀਰਪਾਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲਭਦ੍ਰ. ਸੀਰ (ਹਲ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ. ਹਲਧਰ। ੨ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਕਿਰਸਾਣ.

ਸ਼ੀਰਾ. ਵਿ–ਸ਼ੀਤਲ. ਠੰਢਾ. "ਸੀਰਾ ਤਾਤਾ ਹੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਫ਼ਾ ਸ਼ੀਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤਲੀ ਮਿਠਿਆਈ. ਦਾਣੇਦਾਰ ਰਾਬ। ੩ ਖਜੂਰ ਆਦਿ ਫਲਾਂ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਰਸ। ੪ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ। ੫ ਸੰ. ਸੀਰਾ–ਸੀਰਾ. ਨਦੀ.

ਸ਼ੀਰਾਜ਼. ਫ਼ਾ ਸ਼ੀਰਾਜ਼ ਸੰਗਜਾ–ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਾਦੀ ਅਤੇ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ ਜੇਹੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਹੋਏ ਹਨ.

ਸੀਰਾਜ਼ੀ. ਵਿ–ਸ਼ੀਰਾਜ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਸ਼ੀਰਾਜ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਸੀਰੀ. ਵਿ–ਸ਼ਰਾਕਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਂਝੀਵਾਲ। ੨ ਸੰ. ਸੀਰਿ. ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਲਵਾਹ.

ਸ਼ੀਰੀਂ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੀਰੀਂ ਵਿ–ਮਿੱਠਾ. "ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਸ਼ੀਰੀਂ ਜ਼ਬਾਨ." (ਪੰਪੂ) ੨ ਪਿਆਰਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁਸਰੋ ਪਰਵੇਜ਼ ਈਰਾਨ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਫ਼ਰਹਾਦ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਸੀ. ਫ਼ਰਹਾਦ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਪਹਾੜ ਕੱਟਕੇ ਨਦੀ ਲੈ ਆਵੇਂ, ਤਾਂ ਸ਼ੀਰੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇਂਗਾ. ਫ਼ਰਹਾਦ ਨੇ ਅਣਥੱਕ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜ ਕੱਟਿਆ. ਜਦ ਕਾਰਜਸਿੱਧੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੀ ਸੀ, ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਖਬਰ ਪੁਚਾਈ ਗਈ ਕਿ ਸ਼ੀਰੀਂ ਮਰ ਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਫ਼ਰਹਾਦ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ. ਸ਼ੀਰੀਂ ਭੀ ਫ਼ਰਹਾਦ ਦਾ ਮਰਨਾ ਸੁਣਕੇ ਦੇਹ ਤਿਆਗ ਗਈ.

ਸ਼ੀਰੀਨੀ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੀਰੀਨੀ ਸੰਗਜਾ–ਮਿਠਾਸ। ੨ ਮਿਠਿਆਈ। ੩ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਪ੍ਰਸਾਦ। ੪ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਮਿਠਿਆਈ.

ਸੀਰਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ.

ਸੀਲ. ਸੰ. ਸ਼ੀਲ੍. ਧਾ–ਮਨਨ ਕਰਨਾ. ਮਨ ਟਿਕਾਉਣਾ. ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. ਪੂਜਣਾ. ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਭਾਉ। ੩ ਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਚਾਰ. ਭਲਮਨਸਊ. "ਸੀਲ ਬਿਗਾਰਿਓ ਤੇਰਾ ਕਾਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕਾਮ ਨੇ ਤੇਰਾ ਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਚਾਰ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ.

ਵਿਦਯਾ ਬਿਨ ਦ੍ਵਿਜ ਔ ਬਗੀਚਾ ਬਿਨ ਆਂਬਨ ਕੋ
ਪਾਨੀ ਬਿਨ ਸ੍ਰਾਵਨ ਸੁਹਾਵਨ ਨ ਜਾਨੀ ਹੈ,
ਰਾਜਾ ਬਿਨ ਰਾਜ ਕਾਜ ਰਾਜਨੀਤਿ ਸੋਚੇ ਬਿਨ
ਪੁਨਜ ਕੀ ਬਸੀਠੀ ਕਹੁ ਕੈਸੇਧੋ ਬਖਾਨੀ ਹੈ,
ਕਹੈ "ਜਯਦੇਵ" ਬਿਨ ਹਿਤ ਕੋ ਹਿਤੂ ਹੈ ਜੈਸੇ
ਸਾਧੁ ਬਿਨ ਸੰਗਤਿ ਕਲੰਕ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ,
ਪਾਨੀ ਬਿਨ ਸਰ ਜੈਸੇ ਦਾਨ ਬਿਨ ਕਰ ਜੈਸੇ
ਸ਼ੀਲ ਬਿਨ ਨਰ ਜੈਸੇ ਮੋਤੀ ਬਿਨ ਪਾਨੀ ਹੈ.

੪ ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਧਰਮ. "ਸਾਚ ਸੀਲ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮੀ ਸਾ ਪੂਰੀ ਪਰਿਵਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ੫ ਅਜਗਬ ਸਰਪ। ੬ ਮਿਤ੍ਰਤਾ। ੭ ਕ੍ਰਿਤਗਜਤਾ। ੮ ਸ਼ਾਂਤਿਭਾਵ.

ਸੀਲਹਾ. ਵਿ–ਸ਼ੀਲ (ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਧਰਮ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਭਚਾਰੀ.

ਸੀਲਬੰਧਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਚਾਰ (ਨੇਕ ਚਲਨ) ਧਾਰਨ ਦਾ ਨੇਮ (ਪ੍ਰਣ). ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤ੍ਯਾਗ ਦਾ ਨੇਮ. "ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲਬੰਧਾਨ ਬਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਸੀਲਵੰਤ } ਵਿ–ਸ਼ੀਲਵਾਨ. ਦੇਖੋ,ਸੀਲ. "ਸੀਲਵੰਤਿ
ਸੀਲਵੰਤਿ } ਪਰਧਾਨਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਸੀਲੁ. ਦੇਖੋ, ਸੀਲ. "ਸੀਲੁ ਧਰਮੁ ਜਪੁ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਨੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਸੀਲੋਆਣਾ } ਦੇਖੋ, ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ੩.
ਸੀਲੋਆਣੀ }

ਸੀਵ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ। ੨ ਸੀਮਾ. ਹੱਦ. "ਕਿਸੈ ਕੈ ਸੀਵ ਬੰਨੈ ਰੋਲ ਨਾਹੀ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਸ਼ਬ (ਮੁਰਦਾ) ਦਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਚਿਤਾ. ਸਿਵਾ. "ਰਚੀ ਸੀਵ ਚੰਦਨ." (ਸਲੋਹ)

ਸੀਵਣ. ਦੇਖੋ, ਸੀਵਨ.

ਸੀਵਣੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਈ. ਸੂਚੀ.

ਸੀਵਨ } ਦੇਖੋ, ਸਿਵ ਧਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਿਉਣਾ. ਪਰੋਣਾ.
ਸੀਵਨਾ } "ਹਰਿ ਰਤਨ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਸੀਵਤੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਮਨ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਸੀਵਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਬਿਨ ਤਾਗੇ ਬਿਨ ਸੂਈ ਆਨੀ ਮਨ ਹਰਿਭਗਤੀ ਸੰਗਿ ਸੀਵਨਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਸੀਵਨਿ. ਵਿ–ਸਿਉਣ ਯੋਗ. ਸੀਨੇ ਲਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਰਾਂਗਨਿ.

ਸੀਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਸੀਮਾ. "ਸਾਢੇ ਤੀਨਿ ਹਾਥ ਤੇਰੀ ਸੀਵਾਂ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਤੇਰੀ ਜਾਯਦਾਦ ਦੀ ਹੱਦ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਹੈ, ਜੋ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਲੇਗੀ.

ਸੀਝ. ਸੰਗਜਾ–ਵੇਗ. ਚਾਲ। ੨ ਗੜ੍ਹਿਆਂ (ਓਲਿਆਂ) ਦੀ ਵਰਖਾ। ੩ ਮੌਨ. ਚੁੱਪ। ੪ ਘਾਹ ਦਾ ਰੱਸਾ. "ਸੀਝ ਘੁਮਾਇ ਰੰਘੜਨ ਕਹੀ." (ਪ੍ਰਪੰਪ੍) ੫ ਹਲ ਦੀ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਲੀਕ. ਓਰਾ. ਸੰ. ਸੀਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਸੀਝੁ.

ਸੀਝ੍ਹ. ਜੋੜ ਦੀ ਥਾਂ. ਸੀਉਣ.

ਸੀਝ੍ਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੌੜੀ. ਸੀਢੀ। ੨ ਸ਼ਬ (ਮੁਰਦੇ) ਦੀ ਅਰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਸੀਢੀ.

ਸੁ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਅਤਿ. ਬਹੁਤ ਜਾਦਾ. "ਮਮਤਾ ਮੋਹ ਸੁ ਬੰਧਨਾ, ਪੁਤ੍ ਕਲਤ੍ ਸੁ ਧੰਧ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੨ ਉਪ–ਉੱਤਮ. ਸ਼ੋਭ੍ਯ. "ਸੁ ਕਰਣੀ ਕਾਮਣਿ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹਮ ਪਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਮਤਿ. ਰਾਯ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਰਯਤਨ. ਸੁਗਮ। ੫ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ। ੬ ਸੰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਸੁ ਆਇਆ ਹੈ. "ਜਿਸ ਨੋ ਹਰਿ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ. "ਸੁਰੂਪ ਮੋ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਟਿਕਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)ਸੁਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਟਿਕਾਈ। ੭ ਸਰਵ-ਉਹ. ਵਹ. ਸੋ. "ਸੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਨਰਹਰੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੮ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਦਿਹ 'ਉਸ ਨੇ' ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਇੱਕ ਵਚਨ ਅਨ੍ਯ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨਾਉਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਦਿੱਤੋਸੁ ਲੱਧੋਸੁ ਆਦਿ. ਉਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਨੇ ਲੱਭਿਆ.

ਸੁਅ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਤ. ਸੁਵਨ. ਪੁਤ੍। ੨ ਸ਼ੁਕ. ਤੋਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵ.

ਸੁਅਸਤ } ਸੰ. ਸ੍ਵਸ੍ਤਿ–ਸ੍ਵ. ਵ੍ਯ–ਕ੍ਸ਼ੇਮ (ਮੰਗਲ)
ਸੁਅਸਤਿ } ਬੋਧਕ। ੨ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. "ਤਿਸੁ ਜੋ ਹਾਰੀ ਸੁਅਸਤਿ ਤਿਸੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਅੰਗੀਕਾਰ ਬੋਧਕ. ਹਾਂ. ਠੀਕ। ੪ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਆਥਿ.

ਸੁਅਸਤਿ ਬਿਵਸਥਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਸ੍ਤਿ ਬਿਵਸ੍ਥਾ.

ਸੁਅਨ. ਸੰ. ਸੂਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਤ੍. ਬੇਟਾ. "ਆਪਨੋ ਸੁਅਨ ਜੈਸੇ ਲਾਗਤ ਪਿਆਰੋ ਜਿਯ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਸੁਅਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਾ.

ਸੁਆਉ } ਸੰਗਜਾ–ਸੁਆਦ. ਰਸ. "ਕੜਛੀਆਂ
ਸੁਆਓ } ਫਿਰੰਨਿ ਸੁਆਉ ਨ ਜਾਣਨਿ ਮੂੰਢੀਆ."
ਸੁਆਇ } (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਕਾਮ ਸੁਆਇ ਗਜ ਵਸਿ ਪਰੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)
੨ ਸ੍ਵਾਰਥ. ਲਾਭ. "ਜਨ ਆਵਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਖੁਦਗਰਜੀ. ਮਤਲਬ. "ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਚਈ ਨਾਨਕ ਜਿਨਾ ਆਪਣਾ ਸੁਆਉ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਮਿਤ੍ ਭਾਈ ਦੀਸਹਿ ਮਨ ਮੋਰੇ, ਤੇ ਸਭਿ ਅਪਨੈ ਸੁਆਇ ਮਿਲਾਸਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ੪ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਭਾਵ. ਮਕਸਦ. "ਕਉਨ ਮਾਰਗ ਕਉਨ ਸੁਆਓ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੫ ਸ੍ਵਾਦ. ਸ਼ੁਭ ਆਮਦਨ. "ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਰਾਗ ਨਾਦ ਧੁਨਿ ਇਹੁ ਬਨਿਓ ਸੁਆਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੬ ਸ੍ਵਾਗਤ. ਜੀ ਆਇਆ ਨੂੰ. "ਸੁਆਰਥ ਸੁਆਉ ਨ ਕੋ ਕਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੭ ਸਨਮਾਨ. "ਦੋਹਾਗਣੀ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਪਿਰ ਕਾ ਸੁਆਉ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੮ ਸ੍ਵ ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਗਣ ਵਾਲਾ. ਖੁਦਰੌ ਘਾਹ. "ਭਾਰ ਅਠਾਰਹਿ ਮੋਵਾ ਹੋਵੈ ਗਰੁੜਾ ਹੋਵੈ ਸੁਆਉ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਸਵਾਂਕ ਆਦਿਕ ਖੁਦਰੌ ਘਾਹ ਚਾਵਲ ਹੋਜਾਣ.

ਸੁਆਸ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਹ. ਸਾਂਸ. ਦਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਸ.

ਸੁਆਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਸਨ.

ਸੁਆਹ. ਸੰਗਜਾ–ਭਸ੍ਮ. ਰਾਖ.

ਸੁਆਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਹਾ. "ਸੁਆਹਾ ਸੁਧਾਯੰ ਨਮੋ ਸੀਤਲੇਯੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸੁਆਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਨੀਤਾ. ਧਰਮਪਤਨੀ. ਸ੍ਵ ਆਣੀ. ਆਪ ਵਿਆਹਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੋਈ. ਸ੍ਵਕੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਵਾਣੀ ਅਤੇ ਸੁਰੀਤਾ.

ਸੁਆਤ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਤ.

ਸੁਆਦ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਦ (ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਦ੍ ਧਾ) ਸੰਗਜਾ–ਰਸ. ਜ਼ਾਯਕ਼ਾ. "ਅਧਿਕ ਸੁਆਦ ਰੋਗ ਅਧਿਕਾਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਸੁਆਦਤਿ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਦੁਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਾਯਕ਼ਾ. ਮਜ਼ਾ. ਲੱਜ਼ਤ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੇ ਰਸ ਵਾਸਤੇ. "ਸੁਆਦਤਿ ਜੀਉ ਸੰਘਾਰੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਸੁਆਧੀਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਧੀਨ.

ਸੁਆਨ. ਸੰ. ਸ਼ ੍ਵਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੱਤਾ. "ਸੁਆਨਪੂਛ ਜਿਉ ਹੋਇ ਨ ਸੂਧੇ." (ਵਡ ਮ: ੯) "ਅਪਨਾਆਪੁ ਤੂ ਕਬਹੁ ਨ ਛੋਡਸਿ ਸੁਆਨਪੂਛਿ ਜਿਉ ਰੇ."(ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸ੍ਯਨ. ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਅਯਨ (ਚਾਲ) ਜਿਸ ਦੀ, ਹੰਸ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਨ.

ਸੁਆਨਸਤ੍ } ਸੰਗਜਾ–ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਵੈਰੀ ਚੰਡਾਲ, ਜੋ
ਸੁਆਨਸਤ੍ } ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਅਤੇ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸ੍ਵਪਚ. "ਸੁਆਨਸਤ੍ ਅਜਾਤ ਸਭ ਤੇ." (ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਸ੍ਵਪਚ.

ਸੁਆਨਪੂਛ. ਦੇਖੋ, ਸੁਆਨ.

ਸੁਆਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਆਣੀ। ੨ ਸ਼ ੍ਵਾਨੀ. ਕੁੱਤੀ. ਸ਼ੁਨੀ.

ਸੁਆਮਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਸ੍ਵਾਮੀ (ਰਾਜੇ) ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਮਿਨੀ.

ਸੁਆਮਿ } ਸੰ. ਸ੍ਵਾਮਿਨ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ।
ਸੁਆਮੀ } ੨ ਮਾਲਿਕ. ਆਕ਼ਾ. "ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਆਮਿ ਸਜਣੁ." (ਵਡ ਮ:੫) "ਸੁਆਮੀ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹ ਜਿਉ ਸਦਾ ਸੁਆਨ ਤਜਤ ਨਹਿ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਸੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਰ. "ਸਰਦਾਰ ਸੁਆਰ ਅਨੇਕ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸੁਆਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੁਧਾਰਨ. ਦੁਰਸ੍ਤ ਕਰਨਾ. ਸੰਵਾਰਨਾ.

ਸੁਆਰਥ. ਸੰ ਸ੍ਵਾਰ੍ਥ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ, ਅਪਨੀ ਗ਼ਰਜ਼. "ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਿ ਸਭ ਸੁਆਰਥ ਪੂਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਸੁਆਰਥੀ. ਸੰ ਸ੍ਵਾਰ੍ਥਿਨ–ਸ੍ਵਾਰਥੀ. ਵਿ–ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼. ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਤਲਬੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੁਆਰਥੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਆਰਥ.

ਸੁਆਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਰੀ. "ਕਰੀ ਸਿੰਘ ਸੁਆਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸੁਆਲ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਲ.

ਸੁਆਲਿਉ, ਸੁਆਲਿਓ, ਸੁਆਲਿਹੁ ਸੰ. ਸੁ–ਆਲਯ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਉੱਤਮਤਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. ਸ਼ੇਸ਼ੂ. "ਕੇਤਾ ਤਾਣ ਸੁਆਲਿਹੁ ਰੂਪ." (ਜਪੁ) "ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਫਤਿ ਸੁਆਲਿਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਸੁਆਲਿਓ ਸਰੂਪ ਹੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) "ਕਾਇਆ ਕਾਮਣਿ ਅਤਿ ਸੁਆਲਿਓ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਭਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ. "ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹਣਾ ਅਵਰ ਸੁਆਲਿਹੁ ਕਾਇ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਆਲਿਉ ਰੱਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅ: ੧੧। ੫ ਵਿ– ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼ ਲਾਇਕ.

ਸੁਆਵ. ਅ. ਸ਼ਾਵ. ਕਮਜੋਰੀ. ਨਾਤਾਕਤੀ। ੨ ਫ਼ਾ. ਖਾਲਿਸ ਸ੍ਵਰਣ (ਸੋਨਾ). ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਆਉ.

ਸੁਆਵਗੀਰ. ਫ਼ਾ. ਸ਼ਾਵਗੀਰ. ਖਾਲਿਸ ਸ੍ਵਰਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ. ਭਾਵ–ਖਾਲਿਸ ਸਿੱਕੇ. ਦੇਖੋ, ਸੁਆਵ ੨. "ਜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਾਫੁ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ, ਸੁਆਵਗੀਰ ਸਭਿ ਉਘੜਿਆਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਖੋਟਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖਰੇ ਪਰਖੇ ਗਏ.

ਸੁਆਵੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਦੀ. ਖੁਦ ਜ਼ਾਰਜੀ. "ਛਡਿਆ ਮਾਇਆ ਸੁਆਵੜਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਰਸ. ਸ੍ਵਾਦ.

ਸੁਅੰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਯੰ । ੨ ਸ੍ਵਯੰ. ਖੁਦ. "ਅਕਾਲ ਦਿਆਲ ਸੁਅੰ." (ਅਕਾਲ)

ਸੁਅੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਯੰਬਰ। ੨ ਵਿ–ਸੁ (ਉੱਤਮ) ਅੰਬਰ (ਵਸਤ੍ਰ). ਸੋਹਣੇ ਕਪੜੇ. "ਨ ਧਰੇ ਸੁਅੰਬਰ ਅੰਗ ਸੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੬)

ਸੁਇ. ਸਰਵ. ਉਹ. ਵਹ. ਸੋ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵ. ਆਪਣਾ ਆਪ. "ਵਾਣਤ ਸੋਈ ਸੰਤ ਸੁਇ." (ਭਾਵਨ)

ਸੁਇ ਗਈ. ਸੋਂ ਗਈ. "ਜਬਹਿ ਜਸੋਧਾ ਸੁਇਗਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸੁਇਨ, ਸੁਇਨਾ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਰ੍ਣ. ਸੋਨਾ. ਕਾਂਚਨ. "ਸਰਬ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਮੈਂਚੀਐ ਮਾਲ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਸੁਇਨਾ ਕੀ ਲੰਕਾ ਹੋਤੀ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸੁਇਨਾ ਮੂੰਹ ਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸ੍ਵਰ੍ਣ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੰਡ ੨੧, ਸ਼. ੫। ੨ ਅਜੇਹੀ ਚੁੱਪ ਵੱਟਣੀ ਮਾਨੋ ਮੁਰਦਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਸੁਇਨੀ. ਵਿ–ਸ੍ਵਰ੍ਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਨੀ. "ਭਾਗੀਰਥ ਸੁਇਨੀ ਸੁਚਿਆਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਬਿਰਖੁ. ਭਾਵ–ਸਤਿਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰ ਮਾਝ ਪੌੜੀ ੨੦.

ਸੁਇਨੇ ਕੀ ਸੂਈ ਰੁਪੇ ਕਾ ਧਾਗਾ. ਵਿਵੇਕ ਬੁੱਧਿ. ਸੂਈ ਹੈ ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਤਾਗਾ ਹੈ.

ਸੁਇਨੇ ਮੰਡਪ. ਦੇਖੋ, ਛੀਲੁ.

ਸੁਈ. ਸਰਵ. ਸੈਵ. ਉਹੀ. ਵਹੀ. "ਦਿਹੰਦ ਸੁਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਸੁਸਕ. ਸੰ. ਸ਼ੁਸ਼ਕ–ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ. ਵਿ–ਸੁੱਕਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ. "ਚਿਰੰ-ਕਾਲ ਮਨ ਤਰੁ ਸੁਸਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਜਲ ਪ੍ਰੇਮ." (ਨਾਪ੍) ਗੁਰੁਪਗ ਪ੍ਰੇਮ.

ਸੁਸਟੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਸ੍ਟੁ. "ਸੁਸਟੁ ਬਰਨ ਵਾਰੀ ਉਰ ਮੇ ਧਰਨ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੁਸਤੀ. ਫ਼ਾ. ਸੁਸ੍ਤੀ ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਤਿ–ਸ਼ਸ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਦਮ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਆਲਸ.

ਸੁਸਬਦ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ। ੩ ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ. "ਸੁਸਬਦ ਕਾ ਕਹਾਂ ਵਾਸ ਕਥੀਅਲੇ ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਸੁਸਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਸੁਰਾਰ.

ਸੁਸਰੂਖਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਸ੍ਖੂ.

ਸੁਸਾ. ਸੰ. ਸ੍ਵਸ੍–ਸ੍ਵਸ੍ਰ੍. ਸੰਗਜਾ–ਭੈਣ. ਭਗਨੀ. "ਸੁਸਾ ਅਵਾਸ ਗਏ ਗੁਨਰਾਸੀ." (ਨਾਪ੍)

ਸੁਸਿੱਛ. ਸੰ. ਸੁਸ਼ਿਕਿਤ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਿਖਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੁਸਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਸਿਖਜਾ. ਨੇਕ ਨਸੀਹਤ. "ਸੁਸਿੱਛ ਦੂਜ ਜਾਨੀਐ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੂਜਾ ਯੋਧਾ ਸੁਸਿਖਜਾ ਹੈ.

ਸੁਸਿੱਧ. ਵਿ–ਜੋ ਸੁਖਾਲਾ ਸਿੱਧ ਹੋਸਕੇ. ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਣਨ ਲਾਇਕ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਮਿਹਨਤ ਕਰੇ ਕੋਈ, ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੋਗੇ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ "ਸੁਸਿੱਧ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜੈਸੇ ਮਧੁਮਾਖੀ ਸੰਚਿ ਸੰਚਿਕੈ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰੈ
ਹਰੈ ਮਧੁਹਾਰ ਤਾਂਕੇ ਮੁਖ ਛਾਰ ਡਾਰਕੈ,
ਜੈਸੇ ਬੱਛ ਹੋਤ ਗਊ ਸੰਚਤ ਹੈ ਖੀਰ ਤਿਹ
ਲੇਤ ਹੈ ਅਹੀਰ ਦੁਹਿ ਬਛਰੇ ਵਿਟਾਰਕੈ,
ਜੈਸੇ ਧਰ ਖੋਦ ਖੋਦ ਕਰ ਬਿਲ ਸਾਜੈ ਮੂਸਾ
ਪੈਸਤ ਸਰਪ ਧਾਇ ਖਾਇ ਤਿਹ ਮਾਰਕੈ,
ਤੈਸੇ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਕਰ ਮਾਯਾ ਜੋਰ ਜੋਰ ਮੂਢ
ਅੰਤਕਾਲ ਛਾਡਚਲੈ ਦੋਊ ਹਾਥ ਝਾਰਕੈ. (ਭਾਗੁ ਕ)

(ਅ) ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੇ ਯਤਨ ਅਥਵਾ ਕਰਮ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ, ਇਹ "ਸੁਸਿੱਧ" ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ,
ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ. (ਜਪੁ)
ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਨ ਕੋ ਇਕੀਹ ਕੁਲ ਉਧਾਰੇ.(ਭੈਰ ਮ:੩)

ਸੁਸੀਲ. ਵਿ–ਸੁਸ਼ੀਲ. ਅੱਛੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ.

ਸੁਸੂ. ਸੰ. ਸ਼ੁਸ਼ੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹੁਰਾ. ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਪਿਤਾ. "ਕਿਯ ਆਨ ਢੁਕਾਉ ਸੁਸੂ ਨਗਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਸੁਸੂਖਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਸ੍ਖੂ.

ਸੁਸੰਗ, ਸੁਸੰਗਤਿ ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਸੁਹਬਤ. ਭਲੀ ਸੰਗਤਿ। ੨ ਭਲਾ ਇਕੱਠ.

ਸੁਸੰਵੇਦ. ਵਿ–ਸੁ–ਸੰਵੇਦਜ. ਸੁਗਮਤਾ (ਆਸਾਨੀ) ਨਾਲ ਜਾਣਨ ਯੋਗ. ਸੁਖ ਨਾਲ ਜੋ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਸ੍ਵ ਸੰਵੇਦਜ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਣਨ ਯੋਗ. ਖੁਦ ਜਾਣਨ ਲਾਇਕ.

ਸੁੱਸੋ. ਡਿੰਗ. ਸਹਾ. ਖਰਗੋਸ਼. ਸ਼ਸ਼ਕ.

ਸੁਸ੍ਤ, ਸੁਸ੍ੱਤ ਸੰ. ਸ਼ੁਸ੍ਤ.ਵਿ–ਅਤਿਸ਼ਯ (ਬਹੁਤ ਹੀ) ਸਤ੍ਯ. ਨਿਹਾਇਤ ਠੀਕ । ੨ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਅਤਿ ਉੱਤਮ. ਸ਼ੇਸ਼ੂ ਤਰ. "ਪਹਿਰਸੋ ਖੜਗ ਲੋਹ ਬਹੁ ਸੁਸ੍ਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੁਸ੍. ਫ਼ਾ. ਸੁਸ੍ਤ ਕਮਜ਼ੋਰ. ਢਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਸਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਸ੍.

ਸ਼ੁਸ੍. ਧੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਸ੍ਨ.

ਸ਼ੁਸ੍ਨ. ਫ਼ਾ. ਸ਼ੁਸ੍ਨ ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਵੱਛ ਕਰਨਾ. ਧੋਣਾ. ਸਾਫ ਕਰਨਾ.

ਸ਼ੁਸ੍ਹ. ਫ਼ਾ. ਸ਼ੁਸ੍ਹ ਵਿ–ਸ੍ਵੱਛ. ਸਾਫ. ਸੁਥਰਾ. ਧੋਤਾ ਹੋਇਆ.

ਸੁਸ੍ਰੁਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ । ੨ ਮਸ਼ਹੂਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵੈਦ, ਜੋ ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁੱਤ ਸੀ. ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਿਵੋਦਾਸ ਤੋਂ, ਜੋ ਧਨੰਤਰਿ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੀ, ਸੁਸ੍ਰੁਤ ਨੇ ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹੀ. ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਗ੍ਰੰਥ ਭੀ ਸੁਸ੍ਰੁਤ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਸੁਸ੍ਰੁਤ ਆਯੁਰਵੇਦ ਦੇ ਆਚਾਰੱਯਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਸੁਸ੍ਖੂ. ਸੰ. ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੂਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ। ੨ ਸਨਮਾਨ. ਖ਼ਾਤਿਰ। ੩ ਸੇਵਾ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੁਸ੍ਖੂ ਕਰਨੀ." (ਨਾਪ੍)

ਸੁਹਟਾ. ਪਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਸ਼ਮਾ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੋਤ.

ਸੁਹਦਾ, ਸੁਹਦੇ ਅ. ਸ਼ਹੀਦ ਸ਼ੁਹਦਾ. ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਸੁਹਦੇ ਅਉਰ ਸਹੀਦ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਧਰਮ ਦੇ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਧਰਮਵੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸਹੀਦ.

ਸੁਹਬਤ. ਅ. ਸੁਹ੍ਬਤ ਸੁਹ਼ਬਤ. ਸੰਗਤਿ. ਮਿਲਾਪ.

ਸੁਹਰਤ. ਅ. ਸ਼ੁਹ੍ਰਤ ਸ਼ੁਹਰਤ. ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਰੁਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਚਾ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. "ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ਸੁਹਰਤ ਭੀ ਸਾਰੇ." (ਨਾਪ੍)

ਸੁਹਰਤ ਪਜੀਰ. ਫ਼ਾ. ਸ਼ੁਹ੍ਰਤ ਪ਼ਜ਼ੀਰ. ਸ਼ੁਹਰਤ ਪਜ਼ੀਰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਸੁਹਲ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹਲ.

ਸੁਹਲਾਵੀ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੁਹੇਲੀ. ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼. "ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਗਲ ਸੁਹਲਾਵੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਸੁਹੜ. ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਜਾਤਿ. ਸੂਹੜ. "ਸੁਹੜ ਤਿਲੋਕਾ ਸੂਰਮਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਡਿੰਗ. ਸੁਭਟ. ਯੋਧਾ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ.

ਸੁਹਾਉਣਾ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਨ. ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ. ਸੁੰਦਰ.

ਸੁਹਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌਭਾਗ੍ਯ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬੀ. "ਸੁਹਾਗ ਹਮਾਰੋ ਅਬ ਹੂਣਿ ਸੋਹਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਹੁਣ, (ਇਸ ਵੇਲੇ) ਅਬ(ਅਵਜਯ–ਇੱਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ) ਸੁਹਾਗ ਸੋਹਿਓ. ਦੇਖੋ, ਅਬ.

ਸੁਹਾਗਣ, ਸੁਹਾਗਣਿ, ਸੁਹਾਗਨੀ ਵਿ–ਸੌਭਾਗ੍ਯ ਵਾਲੀ. ਸੌਭਾਗ੍ਯਵਤੀ । ੨ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪਤੀ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸੁਹਾਗਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਖਾਰਾ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਟੰਕਣ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਸੰ. ਰਸਸ਼ੋਧਨ. ਅੰ. Borax । ੨ ਜਿਮੀਦਾਰਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੇਤ ਦੇ ਭਲੇ ਭੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਅਕਾਰ ਚਪਟਾ ਸ਼ਤੀਰ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਅਥਵਾ ਚਾਰ ਬੈਲ ਜੋੜਕੇ ਜਿਮੀਦਾਰ ਸੁਹਾਗੇ ਉੱਪਰ ਖਲੋਕੇ ਵਾਹੀ ਹੋਈ ਜਮੀਨ ਤੇ ਫੇਰਦਾ ਹੈ. "ਨਾਮ ਬੀਜ ਸੰਤੋਖ ਸੁਹਾਗਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਲੇਟ ਰਹਹਿ ਕਰਕੈ ਉਪਮਾ ਇਹ ਭਾਰ ਚਲੈ ਕਿਰਸਾਨ ਸੁਹਾਗਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਬਰੇਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁਹਾਗੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਿਆ ਹੈ.

ਸੁਹਾਗਾ ਫੇਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਗਾ ੨। ੨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਤਬਾਹੀ ਕਰਨੀ.

ਸੁਹਾਂਜਣਾ. ਸੰ. ਸ਼ੋਭਾਞ੍ਜਨ–ਸ਼ੋਭਾਂਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਦੀ ਜੜ, ਗੂੰਦ, ਛਿੱਲ ਅਤੇ ਰਸ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. L. Moringa Pterygosperma. ਸੁਹਾਂਜਨਾ ਕਫ ਅਤੇ ਵਾਉਗੋਲੇ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੋਜ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਸਾਨੇ ਦੀ ਪਥਰੀ ਨੂੰ ਖਾਰਦਾ ਹੈ, ਗਠੀਏ ਅਤੇ ਚਿੱਡਪੀੜ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ.

ਸੁਹਾਣ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਨ. ਸੁੰਦਰ। ੨ ਅ. ਸ਼ੁਹ਼ਾਨ ਸੁਬ-ਹ਼ਾਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੂਪ ਆਤਮਾ. "ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ." (ਜਪੁ)

ਸੁਹਾਣਾ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਨ. ਸੁੰਦਰ. ਸੁਹਾਵਨਾ.

ਸੁਹਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਣ.

ਸੁਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਣ.

ਸੁਹਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਣਾ.

ਸੁਹਾਬ. ਦੇਖੋ, ਸਹਾਬ.

ਸੁਹਾਵਣਾ, ਸੁਹਾਵਨਾ, ਸੁਹਾਵੜਾ, ਸੁਹਾਵੜੀ, ਸੁਹਾਵਾ, ਸੁਹਾਵੀ ਵਿ–ਸ਼ੋਭਨ. ਸੁੰਦਰ. ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ. ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੁਖਦਾਈ. "ਸੋਈ ਦਿਨਸ ਸੁਹਾਵੜਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਧੰਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਮੁਖ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਰੈਣਿ ਸੁਹਾਵੜੀ ਦਿਨਸੁ ਸੁਹੇਲਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਸੁਹਾਵੀ ਕਉਣੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ?" (ਵਡ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੁਹਿਰਦ. ਸੰ. ਸੁਹ੍ਰਦ-ਸੁਹ੍ਰਿਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਨੇਕਦਿਲ। ੨ ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ੍ਤ.

ਸੁਹੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂੰਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਸੂਸ।
੨ ਸੰ. ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੂਸਾ-ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੂਸ਼ਾ. ਸੁਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਭਾਵ–ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ। ੩ ਸਨਮਾਨ. ਖ਼ਾਤਿਰ. "ਸਸੁੜਿ ਸੁਹੀਆ ਕਿਵ ਕਰੀ ? ਨਿਵਣੁ ਨ ਜਾਇ ਬਣੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਸੱਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸ਼ਿਸ਼ਾਚਾਰ (ਪ੍ਰਣਾਮ) ਕਿਸਤਰਾਂ ਕਰਾਂ ? ਕਠੋਰ ਕੁਚਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਝੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।* ੪ ਵਿ–ਸ਼ੋਭਨ. ਸੁੰਦਰ।
੫ ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. "ਮਧੁਰ ਬੈਨ ਅਤਿ ਸੁਹੀਆ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਸੁਹੇਲੜਾ
ਸੁਹੇਲੜੀ
ਸੁਹੇਲਾ
ਸੁਹੇਲੀ
ਵਿ–ਸੁਹਿਲ. ਆਸਾਨ. ਸੁਗਮ. "ਸਭੇ ਕਾਜ ਸੁਹੇਲੜੇ ਥੀਏ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਸੁਹੇਲਾ ਕਹਿਨ ਕਹਾਵਨ, ਤੇਰਾ ਬਿਖਮ ਭਾਵਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਚੋਟ ਸੁਹੇਲੀ ਸੇਲ ਕੀ." (ਸ.ਕਬੀਰ)
੨ ਸੁਖੀ. "ਤਿਚਰੁ ਵਸਹਿ ਸੁਹੇਲੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੁਖਦਾਈ. "ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਹੇਲੀ."(ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਤ੍ਰ. ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ. "ਆਗੈ ਸਜਨ ਸੁਹੇਲਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੫ ਸੁਹੇਲਾ ਨਾਮਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਬਾਗ ਅਤੇ ਪਾਇਲ ੪। ੬ ਦੇਖੋ, ਸੁ ਅਤੇ ਹੇਲਾ.

ਸੁਹੇਵਾ. ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ, ਨਜਾਮਤ ਰਾਜਗੜ੍ਹ, ਤਸ਼ੀਲ ਰਿਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਜਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ੨੫ ਕੋਹ ਹੈ ਅਰ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ੩੦ ਕੋਹ ਹੈ. ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਆ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਜੰਡ ਅਤੇ ਪਿੱਪਲ ਹੈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਿੱਪਲ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਜੰਡ ਵਿੱਚ ਉਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਪਿੱਪਲ ਜੰਡ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਲ (ਦੁਰਭਿੱਖ) ਦੂਰ ਹੋਜਾਊ. ਹੁਣ ਪਿੱਪਲ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜੰਡ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਲੀਤਾ ਹੈ ਕੇਵਲ ਢਾਈ ਇੰਚ ਚੌੜਾ ਛੀ ਇੰਚ ਲੰਮਾ ਜੰਡ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.
ਪਿੱਪਲ ਤੋਂ ੨੫ ਫੁਟ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਚਟਾਨ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਘੋੜੇ ਦੇ ਪੈਂਡਾ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੩੨ਮੀ) ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਜੋੜਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸੁਹੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹੰਦਾ.

ਸੁਹ੍ਰਿਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਿਰਦ.

ਸੁਹ੍ਰਿਦਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਹ੍ਰਿਦ (ਮਿਤ੍ਰਾਂ) ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੈ. (ਸਨਮਾ)

ਸੁਕ. ਸੰ.ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ.ਵਿ-ਖੁਸ਼ਕ. "ਸਾਦਿਰ ਭਰੇ ਕਿ ਸੁਕ ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸ਼ੁਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਤਾ. ਕੀਰ। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ. "ਜਬ ਸੁਕ ਕੇ ਵਚਨਨ ਹਸਜੋ ਦਈ ਵਡਾਈ ਤਾਹਿ." (ਹਨੂ)
੪ ਵਜਾਸ ਮੁਨੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਸ਼ੁਕਦੇਵ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਜਾਸ ਹਵਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਣੀ ਲੱਕੜ ਘਸਾਕੇ ਅੱਗ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਅਪਸਰਾ ਆਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਵੀਰਯ ਅਰਣੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗਪਿਆ. ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਰਿਖੀ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾ ਦੇਦੇਵੇ, ਤੋਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉੱਥੋਂ ਉਡਗਈ. ਵਜਾਸ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਸੁਕ ਅਰਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਗਿਆ. ਪਿਤਾ ਨੇ ਨਾਉਂ ਸ਼ੁਕ ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਨੇ ਤੋਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ. † ਸੁਕਦੇਵ ਨੂੰ ਵਜਾਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ. ਸ਼ੁਕ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਸੁਕ ਜਨਕ ਪਗੀ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਵਸਤ੍ਰ। ੬ ਪਗੜੀ. ਸਾਫਾ.

ਸੁਕਚਣਾ
ਸੁਕਚਨ
ਕ੍ਰਿ–ਸੰਕੋਚਨ. ਸੁਕੜਨਾ। ੨ ਝਿਜਕਣਾ. "ਪਾਪ ਕਰਤ ਸੁਕਚਿਓ ਨਹੀਂ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੯)

ਸੁਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ ਹੋਣਾ. ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਣਾ.

ਸੁੰਕਤ. ਸੂੰਕਦਾ. ਸੂੰ ਸੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ. "ਸੁੰਕਤ ਬਾਣ ਮਾਰ ਸਮ ਜਾਂਹੀਂ." (ਸਲੋਹ) ਮਾਰ (ਸੱਪ) ਵਾਂਙ ਸੂੰਕਦੇ ਤੀਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਸੁਕਤਾ
ਸੁਕਤਿ
ਦੇਖੋ, ਸੁਕ੍ਤਿ. "ਸੁਕਤਾ ਰਜਤ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਮੇ ਨੀਰ ਜੈਸੇ." (ਨਾਪ੍)

ਸੁਕਦੀਸ. ਸੰ. ਸ਼ੁਕਦੇਸ਼ਿਕ. ਤੋਤਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦੀਸੰ.

ਸੁਕਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਸੁਕ ੪.

ਸੁਕਨਾਸ. ਤੋਤੇ ਜੇਹੇ ਨੱਕ ਵਾਲਾ. ਤੋਤੇ ਦੀ ਚੁੰਜ ਜੇਹਾ ਮੁੜਵਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨੱਕ.

ਸੁਕਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ਼ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਕੰਮ. ਜੋ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋ ਸਕੇ। ੨ ਅ ਸ਼ੁਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨ੍ਯਵਾਦ. ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯਤਾ. "ਯਾਂਤੇ ਸੁਕਰ ਰੱਬ ਕੋ ਘਰ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਕ੍ਰ.

ਸੁਕਰਣੀ
ਸੁਕਰਨੀ
ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਤਮ ਕਰਣੀ. "ਸੁਕਰਣੀ ਕਾਮਣਿ ਹਮ ਗੁਰਮਿਲਿ ਪਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਸੁਕਰਣੀਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਸੁਕਰਮ. ਚੰਗਾ ਕੰਮ. ਭਲਾ ਕਰਮ.

ਸੁਕਰਮੀ. ਸੰ. ਸੁਕ੍ਰਮਿੰਨ. ਵਿ–ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸੁਕਰਾਸਿਰੀ. ਵਿ–ਸ਼ੁਕ੍ਰ (ਅਗਨੀ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਸ਼੍ਰੀ (ਪ੍ਰਭਾ) ਜਿਸ ਦੀ. ਅੱਗ ਵਾਂਙ ਚਮਕੀਲਾ. "ਕਾਲੁ ਬਪੁੜਾ ਕੋਟ-ਵਾਲੁ ਸੁਕਰਾਸਿਰੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸੁਕਰਾਣਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯਤਾ. ਧਨ੍ਯਵਾਦ.

ਸੁਕਰਾਤ. ਸੁਕ੍ਰਾਤ੍. Socrates. ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਤਕੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਜੋ ਏਥੇਂਸ Athens ਨਿਵਾਸੀ ਸੋਫਰੋਨਿਸਕਸ ਦੇ ਘਰ ਫਿਨਾਰੇਟੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਲਗ ਪਗ ਬੀ.ਸੀ. ੪੬੯ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਸੁਕਰਾਤ ਯੂਨਾਨ ਦੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇਖਕੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਉਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ ਹੋਇਆ ਅਰ ਨਿਰਭੈਤਾ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆ. ਉਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਤੇ ਯੁਕਤਿ ਅਜੇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਕਰਾਤ ਦੇ ਮੱਥੇ ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਮੜ੍ਹਕੇ ਕਿ ਉਹ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੈ, ਕੈਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜਹਿਰ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਪਿਆਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈ ਲਏ.
ਸੁਕਰਾਤ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਅਜਰ ਅਮਰ ਮੰਨਦਾ ਸੀ. ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਉਸ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਜਰਾ ਭੀ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਉਹ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਅਡੋਲ ਰਿਹਾ. ਸੁਕਰਾਤ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤ੍ਯਾਗਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਗ੍ਯਾਨਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਅਮੋਲਕ ਸਿਖ੍ਯਾ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਰੀਬ ੭੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ.

ਸੁਕਰੀਯਹ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਕਰੀਯਹ ਧਨ੍ਯਵਾਦ. ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯਤਾ.

ਸੁਕਲ. ਸੰ. ਸ਼ੁਕ੍ਲ. ਵਿ–ਚਿੱਟਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਂਦੀ। ੩ ਮੱਖਣ.

ਸੁਕਲਾਭਿਸਾਰਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ.

ਸੁਕਲੀਧੇ. ਵਿ–ਚਿੱਟੀ ਰੰਗਤ ਵਾਲੇ। ੨ ਸੁਸ੍ਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕ੍ਲੇਦ੍ਤਾ ਜਿਸ ਦੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਾਵਤ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ. "ਬਿਨ ਜਲ ਦੇਖੇ ਸੁਕਲੀਧੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਸ਼ੁਕਵੱਲਭ. ਸੰ. ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ. ਅਨਾਰ.

ਸ਼ੁਕਵਾਹ. ਸੰ. ਕਾਮਦੇਵ. ਤੋਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ.

ਸੁਕੜਨਾ
ਸੁੰਕੜਨਾ
ਕ੍ਰਿ–ਸੰਕੁਚਿਤ ਹੋਣਾ. ਸੰਕੋਚਨ.

ਸੁਕਾਬ. ਸੁਰਖ਼ਾਬ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਖਾਬ. "ਗਹਿ ਸੁਕਾਬ ਕੋ ਤੁਰਤ ਦਬਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੁਕਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲ (ਦੁਰ ਭਿੱਛ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ."ਅੰਨੈ ਬਿਨਾ ਨ ਹੋਇ ਸੁਕਾਲ."(ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)
੨ ਅਮਨ ਦਾ ਜਮਾਨਾ। ੩ ਚੰਗਾ ਮੌਕਾ.

ਸੁਕਾਵਜ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੩-੧੧ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਆਵਉ ਵੰਞਉ ਭੁੰਮਣੀ, ਕਿੱਤੀ ਮਿਤ੍ਰ ਕਰੇਉ,
ਸਾਧਨ ਚੋਈ ਨਾ ਲਹੈ, ਵਾਂਢੀ ਕਿਉਂ ਧੀਰੇਉ. ×××
(ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

੨ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਕਾਵਜ. ਉਹ ਕਾਵਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਜੜਤ ਅਤੇ ਅਰਥ ਮਨੋਹਰ ਹੈ.

ਸ਼ੁਕੀ. ਸ਼ੁਕ (ਤੋਤੇ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਤੋਤੀ.

ਸੁਕੀਅ. ਵਿ–ਸ੍ਵਕੀਯ. ਆਪਣਾ.ਨਿਜ ਦਾ.

ਸੁਕੀਆ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਕੀਯਾ.

ਸੁਕੀਵ. ਦੇਖੋ, ਸੁਕੀਅ.

ਸੁਕੁਤਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਕੁੰਤਲਾ.

ਸੁਕੁਮ. ਅ ਸੁਕੁਮ. ਬੀਮਾਰੀ. ਰੋਗ। ੨ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ। ੩ ਦੋਸ਼. ਐਬ.

ਸੁਕੁਮਾਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਕੋਮਲ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬਾਲਕ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਖ. ਕਮਾਦ। ੩ ਕੋਮਲ ਕਾਵਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋੜੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇ ਗਏ.

ਸੁਕੁਲ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਕੁਲ. ਚੰਗਾ ਖਾਨਦਾਨ.

ਸੁਕੂਨਤ. ਅ ਸਕੂਨਤ ਰਿਹਾਇਸ਼. ਨਿਵਾਸ.

ਸੁਕੇਸ਼ੀ. ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀ.

ਸੁਕੇਤ. ਸੁਕੇਤੀਆ ਗੋਤ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਘੀਧਾਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਅਰਥ ਵਾਲਾ। ੩ ਨੇਕ ਖਿਆਲ ਵਾਲਾ। ੪ ਉਪਕਾਰੀ.

ਸੁਕੇਤੀਆ. ਦੇਖੋ, ਸੁਕੇਤ.

ਸੁਕੇਤੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਉੱਜਲ। ੨ ਚਮਕੀਲਾ। ੩ ਉੱਤਮ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਤਾੜਕਾ ਰਾਖਸੀ ਦਾ ਪਿਤਾ.

ਸ਼ੁਕੋਹ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਕੋਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਬਦਬਾ। ੨ ਸ਼ਾਨਸ਼ੌਕਤ.

ਸੁਕੰਠ. ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਉਲਥਾ ਰੂਪ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ। ੨ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਕੰਠ (ਗਲਾ) ਜਿਸ ਦਾ. ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ ਵਾਲਾ.

ਸੁੱਕਾ. ਵਿ–ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ. ਖੁਸ਼ਕ.

ਸੁਕ੍ਰਿ
ਸੁਕ੍ਰਿਕਾ
ਸੰ. ਸ਼ੁਕ੍ਰਿ. ਸ਼ੁਕ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿੱਪੀ.

ਸੁਕ੍ਰਿਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਤੀ, ਜੋ ਸਿੱਪੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸੁਕ੍ਰ. ਸੰ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੀਰਯ. ਮਨੀ। ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਜੇਠ ਮਹੀਨਾ। ੪ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰ੍ਯ. ਇਹ ਕ੍ਰਿਗੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਲਿ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ੁਸ੍ਮਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇਵਜਾਨੀ ਨੇ ਚੰਦ੍-ਵੰਸ਼ੀ ਯਜਾਤਿ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਭੀ ਹੈ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਪਾਸੋਂ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ (ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੈਤ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾ ਜਿੱਤੇ ਜਾਣ) ਘੋਰ ਤਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਅਰਥਾਤ ੧੦੦੦ ਵਰ੍ਹਾ ਸਿਰ ਪਰਣੇ ਲਟਕਦਾ

* ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਹੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੱਝ ਟੋਕਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੂਸਟ' ਹੈ.
† ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਕ ਦੀ ਮਾਂ ਸ਼ੁਕੀ (ਤੋਤੀ) ਲਿਖੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਿਹਾ. ਜਦ ਇਹ ਇਸ ਤਪ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਦੈਤਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸੱਤ ਵੇਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਉੱਤੇ ਜਨਮ ਲਵੇਂ. ਫੇਰ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿਵਾ ਲਿਆ. ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਡਰਕੇ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦਾ ਤਪ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਜਯੰਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਤਪ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘੱਲਿਆ. ਜਯੰਤੀ ਉੱਥੇ ਜਾਕੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ, ਪਰ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤਪ ਤੋੜ ਨਿਬਾਹਕੇ ਜਯੰਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਭ੍ਰਿਗੁ ਦੇ ਨਾਉਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਗਵ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੇ ਕਾਣੇ ਹੋਣ ਦਾ ਜਿਕਰ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਬਉਨੇ (ਵਾਮਨ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਲਿ ਵਾਈ ਕਦਮ ਜਮੀਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦੇਣ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਦੀ ਟੂਟੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠਾ. ਜਦ ਪਾਣੀ ਹੱਥ ਤੇ ਨਾ ਆਇਆ ਤਦ ਬਲਿ ਨੇ ਤਿਨਕਾ ਟੂਟੀ ਵਿੱਚ ਫੇਰਿਆ ਅਰ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੀ ਅੱਖ ਫੁੱਟ ਗਈ.* "ਸੁਕ੍ਰ ਬਾਤ ਮਨ ਮੋ ਪਹਿਚਾਨੀ."(ਵਾਮਨਾਵ)

ਪ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ. ਜੁਮਾ। ੬ ਇੱਕ ਚਮਕੀਲਾ ਗ੍ਰਹ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ੩੫ ਲੱਖ ਕੋਹ ਹੈ. ੨੨੫ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਪਣੀ ਧੁਰ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਗੇੜਾ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। ੭ ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ। ੮ ਚਿੱਟਾ. ਉੱਜਲ.

ਸੁਕ੍ਰਸਿਸ. ਡਿੰਗ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੇ ਸ਼ਿਸਯ (ਚੇਲੇ) ਦੈਤ.

ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ / **ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਏ** ਸ਼ੁਕ੍ਰਚੱਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ੧੨ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਾਦੇ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸਾਂਸੀ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੦ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਸੀ. ਇਸ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਰਈਸ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਅਤੇ ਰਸੂਲਪੁਰੀਏ ਹੁਣ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਕਰਨਾਲ ਜਿਲੇ ਦੇ ਸਿਕਰੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਦੇ ਪੰਥਰਤਨ ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹਨ.

ਸੁਕ੍ਰਵਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਦਿਨ. ਜੁਮਾ.

ਸੁਕ੍ਰਵਾਰਿ. ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ ਵਿੱਚ. "ਸੁਕ੍ਰਵਾਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭)

ਸੁਕ੍ਰਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸੁਕ੍ਰ ੪.

ਸੁਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਪੁਣ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁੰਨਕਰਮ. "ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਮਧੇ ਸੰਸਾਰ ਸਗਲ੍ਹਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸਹਾਰੈ ਸੁ ਇਹ ਬ੍ਰਤ ਚੜ੍ਹੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ੭) ੩ ਵਿ–ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੰਮ.

ਸੁਕ੍ਰਿਤਿ / **ਸੁਕ੍ਰਿਤੀ** ਸੰ. ਸੁਕ੍ਰਿਤਿਨ੍.ਵਿ–ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੁਨਜਾਤਮਾ. ਧਰਮੀ.

ਸੁਖ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੱਖ.ਮੰਨਤ. "ਸੁਖ ਸੁਖੇਂਦੀ ਸਾ ਮੈ ਪਾਈ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਸੁਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਲਈ ਮੰਨਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਮ ਸੁਖ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਆਨੰਦ. "ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖ ਰੋਗ ਭਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੮। ੪ ਜਲ. ਪਾਣੀ.

ਸੁਖ ਅਸਵਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਲਕੀ. "ਕਰੀ ਹਕਾਰਨ ਸੁਖ ਅਸਵਾਰੀ." ××× "ਚਢਜੋ ਸਾਹ ਸੁਖ ਕੀ ਅਸਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਖਈ. ਭੰਗੜਾ। ੨ ਭੰਗ ਘੋਟਣ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁੱਖਾ.

ਸੁਖਸਹਜ. ਦੇਖੋ,ਸਹਜ ਸੁਖ.

ਸੁਖਸਾਗਰ. ਵਿ–ਸੁਖ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਸੁਖਸਾਗਰ ਹਰਿਨਾਮ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਸੁਖਸਾਂਦਿ. ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਂਦਿ.

ਸੁਖਸਾਲ. ਵਿ–ਸੁਖ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ.ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ. "ਨਾਨਕ ਸੁਖਸਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ:੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ। ੩ ਆਤਮਗਜਾਨ.

* ਇਹ ਕਥਾ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਸੁਖਸੈਲ. ਵਿ–ਸ਼ੈਲਸੁਖ. ਅਚਲ ਸੁਖ, "ਮਹਾ ਪੁਨੀਤ ਭਏ ਸੁਖਸੈਲ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸੁਖਸੋਹਿਲੜਾ / **ਸੁਖਸੋਹਿਲਾ** ਵਿ–ਸੁਖਦਾਯਕ ਗੀਤ। ੨ ਆਨੰਦ ਦਾ ਗੀਤ.

ਸੁਖਹਗਾਮੀ / **ਸੁਖਹਿਗਾਮੀ** ਵਿ–ਸੁਖਗਮ੍ਯ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਪਹੁਚਣਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ. ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਯੋਗ੍ਯ. ਬਿਨਾ ਕਠਿਨ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ. "ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਸੁਖਹਗਾਮੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸੁਖਚੈਨ. ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ,ਜੋ ਜੀਂਦ ਸ਼ਾਖ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੋਇਆ.ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਸੁਖਚੈਨ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੫੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਸੁਖਚੈਨਆਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫਗਵਾੜਾ.

ਸੁਖਛਤ੍ਰ. ਵਿ–ਸੁਖ ਰਕਕ। ੨ ਸੁਖਦਾਇਕ ਛਤ੍ਰ, ਜੋ ਵਿਪਦਾ ਰੂਪ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ.

ਸੁਖਦ. ਵਿ–ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁਖਦਰਸਨ. ਵਿ–ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੈ ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਸ ਦਾ. "ਜੋ ਸੁਖਦਰਸਨ ਪੇਖਤੇ ਪਿਆਰੇ, ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਣ ਨ ਜਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫ ਬਿਰਹੜੇ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਸ ਕੰਨ ਦੀ ਪੀੜ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਲਿਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਫੁੱਲ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਸੁਦਸ਼ੀਨਾ. L. Amoryllis Zeylanicum। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਸੁਖਦਾ. ਵਿ–ਸੁਖਦਾਤਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ਇਸ ਦਾ "ਮਧੁਭਾਰ" ਛੰਦ ਨਾਲੋਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ ਜਗਣ ਦਾ ਨੇਮ ਨਹੀਂ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਰਿਖਿ ਵਿਦਾ ਕੀਨ । ਆਸਿਖਾ ਦੀਨ।
ਦੁਤਿ ਰਾਮ ਚੀਨ । ਮੁਨ ਮਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ (ਰਾਮਾਵ)

(ਅ) ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਭੀ "ਸੁਖਦਾ ਛੰਦ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ, ਅਤੇ ੧੨–੧੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਗਜੀਵਨ ਕੋ ਸੇਵੋ, ਜਗਜੀਵਨ ਤਬ ਹੀ. ×××

ਸੁਖਦਾਈ / **ਸੁਖਦਾਤਾ** / **ਸੁਖਦਾਨ** ਵਿ–ਸੁਖਦਾਤ੍ਰਿ. ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸੁਖਦਾਇਕ. "ਸੁਖਦਾਈ ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ ਏਕੁ ਹੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਸੁਖਦਾਨੀ. ਵਿ–ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ੧੬.

ਸੁਖਦਾ ਬ੍ਰਿਧ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸਗੋਨਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰ, ਤੁਕ ਦੇ ਆਦਿ ਲਘੁ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਪੰਜ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਿ ਨਾਗਰੀ ਕੋ, ਦੇਸ ਹੈਂ,
ਕਿ ਮ੍ਰਿਗੀ ਕੋ ਨਰੇਸ ਹੈਂ,
ਕਿ ਰਾਜਾ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਹੈਂ,
ਕਿ ਕਾਲੀ ਕੋ ਭਿਖਾਰੀ ਹੈਂ, (ਕਲਕੀ)

ਸੁਖਦਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖਦਾਈ.

ਸੁਖਦੇਉ / **ਸੁਖਦੇਵ** ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਕਦੇਵ. ਦੇਖੋ ਸੁਕ ੪. "ਇਹ ਮਨਿ ਲੀਣ ਭਏ ਸੁਖਦੇਉ." (ਗਉ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਜਸਰੋਟਾ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ ਸੁਖਦੇਵ, ਜੋ ਨਦੌਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀਮਚੰਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਸੀ,"ਸੁਖੀ-ਦੇਵ ਗਾਜੀ ਜਸਾਰੋਟ ਰਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਅ: ੯) ੩ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਹਜੂਰੀ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਛਾਰੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ (ਸਤ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ, ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ, ਅਖੰਡ, ਅਚਲ, ਅਨੰਤ, ਸ੍ਵਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਕੂਟਸ੍ਥ, ਅਜ, ਅਕ੍ਸ਼ਿਯ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ) ਦੀ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਸੁਖਧਾਮ. ਵਿ–ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਆਤਮਗਜਾਨ। ੫ ਵੈਕੁੰਠ.

ਸੁਖਨ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੱਲ. ਬਾਤ। ੨ ਛੰਦ. ਪਦ. ਦੇਖੋ, ਸਖੁਨ.

ਸੁਖਨਵਰ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਬਚਨ ਦਾ ਪੂਰਾ. ਬਾਤ ਦਾ ਧਨੀ. ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ.

ਸੁਖਨਿਧਾਨ. ਵਿ–ਸੁਖ ਦਾ ਖਜਾਨਾ. "ਸੁਖਨਿਧਾਨ ਹਰਿ ਅਲਖ ਸੁਆਮੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸੁਖਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ ਹੈ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨, ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਭੰਗ ਨੂੰ ਭੀ ਸੁਖਨਿਧਾਨ ਸਦਦੇ ਹਨ। ੩ ਗੋਪਾਲਦਾਸ ਕਬੀਰਪੰਥੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸੁਖਪਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਝੰਪਾਨ. ਪਾਲਕੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖਅਸਵਾਰੀ. ਸੁਖਦਾਇਕ ਪਲਨਾ. "ਰਾਨੀ ਕੋ ਲੀਨੋ ਸੁਖਪਾਲ ਚੜ੍ਹਾਇਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੬)

ਸੁਖਬਾਲਾ. ਵਿ–ਬਾਲਾ(ਉੱਚਾ) ਸੁਖ. ਸਰਵੋਪਰਿ ਸੁਖ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਆਨੰਦ. ਆਤਮ ਆਨੰਦ.

ਸੁਖਬਿਸ੍ਰਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਉ. ਆਨੰਦ ਮੈ ਇਸਥਿਤੀ.

ਸੁਖਭਾਇ. ਵਿ–ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਸ ਦਾ.ਜਿਸ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਸੁਖ ਦੇਣ ਦਾ ਹੈ. "ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਸੁਖਭਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸੁਖਮਹਲ / **ਸੁਖਮਹਿਲ** ਵਿ–ਸੁਖ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਆਨੰਦਭਵਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਆਤਮਗਜਾਨ.

ਸੁਖਮਨਾ / **ਸੁਖਮਨ** / **ਸੁਖਮਨਾ** ਸੰ. ਸੁਸ਼ੁਮ੍ਨਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਸ਼ੁਮ੍ਨਾ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਕਲਪੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਨਾੜੀ,ਜੋ ਨੱਕ ਦੇ ਮੂਲ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਕੰਗਰੋੜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਦਿਮਾਗ ਤੀਕ ਪਹੁਚਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਪਿੰਗਲਾ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਇੜਾ ਹੈ. ਇਹ ਨਾੜੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਰੂਪਾ ਹੈ. ਜਦ ਅਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚਲਾਈਦੇ ਹਨ ਤਦ ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬ੍ਰਹਮਮਾਰਗ ਅਤੇ ਮਹਾਪਥ ਭੀ ਹੈ. "ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ ਸਹਜ ਸਮਾਨੀ ਪੀਵੈ ਪੀਵਨਹਾਰਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) "ਸੁਖਮਨਾ ਇੜਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਬ੍ਹੂਝੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਸੱਜਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚੌਵੀਹ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਨੂੰ "ਸੁਖਮਨਾ" ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਛੀ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਬਿਲਾਵਲ ਦੀਆਂ, ਛੀ ਸਾਰੰਗ ਦੀਆਂ, ਛੀ ਕਾਨੜੇ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਛੀ ਕਲਿਆਨ ਦੀਆਂ। ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਖਾਸ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਬਾਣੀ, ਜੋ ੪੩ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ-"ਸੰਸਾਹਰ ਸੁਖਮਨਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦

ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੋ ਪਰਨੰ ।
ਫੁਨਿ ਕਿਛੁ ਭਗਤਿ ਰੀਤਿ ਰਸ ਬਰਨੰ ।
ਦੀਨਦਯਾਲੁ ਪੁਰਖ ਅਤਿ ਸ੍ਵਾਮੀ ।
ਭਗਤਵਛਲ ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ।
ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹੈ ਨ ਦੇਖੈ ਕੋਈ ।
ਜਲ ਥਲ ਰਮੈ ਸਰਵ ਮੈ ਸੋਈ ।
ਬਹੁ ਬੇਅੰਤ ਅੰਤ ਨਹਿ ਪਾਵੈ ।
ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਰਾਹ ਬਤਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ×××
ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਪਤੇ ਸਭ੍ਕੋਈ ।
ਯਾਕਾ ਅਰਥ ਸਮਝੈ ਜਨ ਸੋਈ ।
ਵਾਵਾ ਵਾਹੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ।
ਹਾਹਾ ਹਿਰਦੇ ਹਰਿ ਵੀਚਾਰ ।
ਗਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਮਰਨ ਕੀਨਾ ।
ਰਾਰਾ ਰਮ ਨਾਮ ਮਨਿ ਚੀਨਾ ।
ਇਨ ਅਛਰਨ ਕਾ ਸਮਝਨਹਾਰ ।
ਰਾਖੈ ਦੁਬਿਧਾ ਹੋਇ ਖੁਆਰ ॥ ੧੬ ॥ ×××
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਹੁ ਚਿਤ ਲਾਯਕੈ ਇਕਮਨ ਹ੍ਵੈਕਰ ਜਾਪ ।
ਕਰਿ ਇਸਨਾਨ ਸੁਖਮਨਾ ਪੜੇ
ਨਿਹਚੈ ਮਨ ਕੋ ਥਾਪ ॥ ੩੮ ॥ ×××
ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਤੁਮ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ।
ਗੁਰੁ ਅਪਨੇ ਕਉ ਹਰਿਜਨ ਜਾਨੀ ।
ਜਾਂ ਹਰਿ ਹੋਵਹਿ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧਰਮ ਬਿਲਾਸ ਕਰਮਗਤਿ ਪਾਈ।
ਪਾਖੰਡ ਛਾਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਮਨ ਧਰੋ।
ਆਨ ਛਾਡ ਸਿਮਰਨ ਮਨ ਕਰੋ।
ਸੁਚ ਕਿਰਿਆ ਅਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਜੋ।
ਬ੍ਹੂਠਾ ਪੈਰੀਪਉਣਾ ਤਜੋ॥ ੪੩॥"

ਸੁਖ ਮਨਾਉਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤਿ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੰਨਤ ਮੰਨਣੀ। ੨ ਸੁਖ ਲਈ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਮਨਾਉਣਾ (ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ). "ਸਖੀ, ਇਛ ਕਰੀ ਨਿਤ ਸੁਖ ਮਨਾਈ, ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੀ ਆਸ ਪੁਜਾਏ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ:੫)

ਸੁਖਮਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖਮਨੀ। ੨ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖਮਨਾ। ੩ ਸੁਸੁਮਾ (ਸੋਭਾ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੁਖਮਨੀ. ਮਨ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ੨੪ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ ਹਨ.

ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਾ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੈ,
ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਤਤਕਾਲ ਉਧਾਰੈ,
ਦੂਖ ਰੋਗ ਬਿਨਸੈ ਭ੍ਰਮ ਭੁਰਮ,
ਸਾਧ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਤਾਕੇ ਕਰਮ,
ਸਭ ਤੇ ਊਚ ਤਾਕੀ ਸੋਭਾ ਬਨੀ,
ਨਾਨਕ ਇਹ ਗੁਣਿ ਨਾਮੁ ਸੁਖਮਨੀ. (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸੁਖਮਾ. ਸੰ. ਸੁਸ਼ਮਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੋਭਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ. "ਕੰਜਨ ਕੀ ਸੁਖਮਾ ਸਕੁਚੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸੁਖਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖਿਰ.

ਸੁਖਰਸ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖਿਰ. "ਤਤ ਬਿਤ ਧਨ ਸੁਖਰਸ ਸਭ ਬਾਜੈਂ." (ਅਜਰਾਜ) ਦੇਖੋ, ਬਾਜਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਰਸ.

ਸੁਖਰਾਇ. ਵਿ–ਸੁਖ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਆਨੰਦ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਦੁਖਭੰਜਨ ਸੁਖਰਾਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਸੁਖਰਾਸਿ. ਵਿ–ਸੁਖ ਦੀ ਰਾਸ਼ਿ. ਆਨੰਦ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਆਨੰਦ ਦੀ ਪੂੰਜੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ.

ਸੁਖਲਾ. ਵਿ–ਸੁਖਾਲਾ. ਆਸਾਨ. ਸੁਖ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁਖਲੀਆ. ਵਿ–ਸੁਖ ਨੂੰ ਲਏ ਹੋਏ. ਸੁਖਦਾਈ. ਆਨੰਦ ਦਾਈ. "ਸੇਜ ਸੁਖਲੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੁਖਵਾਸੀ. ਵਿ–ਸੁਖ ਸਹਿਤ ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ. ਜੋ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜਾਚਹਿ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੁਖਵਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਸੁਖਵੰਤੀ. ਵਿ–ਸੁਖ ਵਾਲੀ. "ਸੁਖਵੰਤੀ ਸਾ ਨਾਰਿ ਸੋਭਾ ਪੂਰਿ ਬਣਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੁਖਾ. ਸੰ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੁਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਖੰ ਅਤੇ ਸੁੱਖਾ.

ਸੁਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੁਖਦਾਈ ਮਲੂਮ ਹੋਣਾ. ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣਾ. "ਘਰ ਆਂਗਨਿ ਨ ਸੁਖਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੨ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ.

ਸੁਖਾਸਨ. ਕੋਮਲ ਆਸਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਸੁਖ ਹੋਵੇ। ੨ ਪਾਲਕੀ.

ਸੁਖਾਸੁਖ. ਵਿ–ਸੁਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਡਾ ਸੁਖ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਸੁਖ. "ਮੈ ਸਰਬਸੁਖਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੫) ੨ ਸੁਖ–ਅਸੁਖ (ਦੁੱਖ).

ਸੁਖਾਣਾ. ਸੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੁਖਾਇਆ. ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਇਆ.

ਸੁਖਾਂਦਾ / ਸੁਖਾਂਦੀ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ, ਲਗਦੀ. ਭਾਉਂਦੀ. "ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿਭਗਤਿ ਸੁਖਾਂਦੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਸੁਖਾਨਾ. ਸੁਖਦਾਈ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ. "ਪ੍ਰਿਅ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਖਾਨੇ ਹੀਅਰੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) "ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਖਾਨਿਆ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਸੁਖਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖਾਲਾ.

ਸੁਖਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੋਖ. ਆਸਾਨੀ. ਸੁਗਮਤਾ.

ਸੁਖਾਲਾ / ਸੁਖਾਲੀ ਵਿ–ਸੋਖਾ. ਸੋਖੀ. ਆਸਾਨ। ੨ ਸੁਖਾਲਯ. ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ. ਸੁਖਦਾਈ. "ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੁਖਾਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੁਖਦਾਈ ਲੱਗਣਾ। ੨ ਅਨੁਕੂਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ.

ਸੁਖਿ. ਸੁਖ ਕਰਕੇ. ਆਨੰਦ ਨਾਲ. "ਸੁਖਿ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੁਖ ਵਿੱਚ. "ਅਨੁ ਸੁਖਿ ਸਮਾਣਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਖੀ.

ਸੁਖਿੰਦਾ. ਵਿ–ਸੁਖ ਦਿਹੰਦਾ. ਸੁਖਦਾਈ। ੨ ਸੋਖਨ ਕਰਿੰਦਾ. ਸੁਕਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁਖਿਰ. ਸੰ. ਸੁਸ਼ਿਰ. ਵਿ–ਬੋਬਾ. ਖਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਰਲੀ ਆਦਿਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਬੋਬਾ ਹੋਵੇ. "ਵੈਸ਼ਾਦਿਕੰਤੁ ਸੁਸ਼ਿਰੰ." (ਅਮਰਕੋਸ਼) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਬਦ। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਚੂਹਾ। ੫ ਲੋਂਗ.

ਸੁਖੀ. ਵਿ–ਸੁਖ ਵਾਲਾ. ਆਨੰਦੀ. "ਸੁਖੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ. "ਰੁਖੀ ਸੁਖੀ ਖਾਇਕੈ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਸੁਖੀਆ. ਵਿ–ਸੁਖ ਵਾਲਾ. ਸੁਖੀ. "ਸੋ ਸੁਖੀਆ ਜਿਸੁ ਭ੍ਰਮ ਗਇਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਸੁਖੀ ਹੂੰ ਸੁਖ. ਵਿ–ਸੁਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰ ਸੁਖ. "ਮੈ ਸੁਖੀ ਹੂੰ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਸੁਖੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖ. "ਸੁਖੁ ਦੁਖ ਰਹਤ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਸੁਖੁਪਤਿ / ਸੁਖੁਪਤੀ ਸੰ. ਸੁਸ਼ੁਪ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਐਸੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਨਾ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਪਾਤੰਜਲ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇੱਕ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਜੋ ਜੀਵ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਮੇਲ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗਜ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਸੁਖੂ. ਦੇਖੋ, ਸੁੱਖੂ.

ਸੁਖੇਟਿਆ. ਸੁਖੇ–ਅਟਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸੁਖ ਸੁਖੇਟਿਆ." (ਵਾਰ ਰੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਸੁਖੇਣ / ਸੁਖੇਨ ਵਿ–ਸੁਖੈਨ. ਆਸਾਨ. ਸੁਗਮ। ੨ ਸੁਖ ਅਯਨ. ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ. ਸੁਖਦਾਈ. "ਸੁਖੇਣ ਬੈਣ ਰਤ ਨੈ." (ਗਾਬਾ) ਸੁਖਦਾਈ ਬਚਨਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ। ੩ ਸੰ. ਸੁਪੇਣ–ਸੁਸ਼ੇਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ। ੪ ਗੰਧਰਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ। ੫ ਵਰੁਣ ਅਥਵਾ ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਤਾਰਾ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵੈਦ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਾਮ ਲਛਮਣ ਦੇ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸੇ ਨੇ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਬੂਟੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬੋਸਧਿ ਪਰਬਤ. "ਜਾਮਵੰਤ ਸੁਖੇਣ ਨੀਲਰੁ ਹਨੂ ਅੰਗਦ ਕੇਸਰੀ."(ਰਾਮਾਵ)

ਸੁਖੈ. ਸੁਖ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੁਖ ਦਾ. "ਸੁਖੈ ਏਹੁ ਬਿਬੇਕੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਸੁਖੈਨ / ਸੁਖੈਨਾ ਵਿ–ਸੋਖਾ. ਆਸਾਨ। ੨ ਸੁਖਦੈਨਾ. ਸੁਖਦਾਈ. "ਮਿਲਿਓ ਮਨੋਹਰ ਸਰਬ ਸੁਖੈਨਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੩ ਸੁਖ ਅਯਨ. ਸੁਖੀ. "ਜਿਸੁ ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਸੋ ਸਹਜ ਸੁਖੈਨਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸੁਖੇਣ.

ਸੁਖੋਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖੁਪਤਿ.

ਸੁਖੰ. ਸੰ. ਸ਼ੁਸ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਨਸਨਾਹਟ. ਸੱਨਾਟਾ. "ਕਹੂੰ ਸਸਤ੍ਰ ਸੁਖੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਖ.

ਸੁਖੰਬਰ. ਵਿ–ਸੁਖਦਾਇਕ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ.

ਸੁੱਖ / ਸੁੱਖ ਸੁੱਖਣੀ ਦੇਖੋ, ਸੁਖ ੧ ਅਤੇ ਸੁਖ ਮਨਾਉਣੀ.

ਸੁੱਖਣ. ਧਮਿਆਲ ਪਿੰਡ ਦਾ (ਜੋ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ) ਵਸਨੀਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਦੁਰਗਾਭਗਤ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ (ਗੱਦੀ) ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਣ ਨੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਸਿੱਖੀ ਦਾ ਵਡਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੁਣ ਭੀ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹਨ.

ਸੁੱਖ ਮੰਨਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖ ੧ ਅਤੇ ਸੁਖ ਮਨਾਉਣੀ.

ਸੁੱਖਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁੰਗੜਾਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਭੁੰਗ ਦਾ ਨਾਉਂ. ਵਿਜੈਆ.

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ. ਕੰਬੋਆੜੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਤਖਾਣ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਕਲਸੀ ਗੋਤ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਜਕੇ ਧਰਮਸੈਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਮੱਝੈ ਰੰਘੜ ਆਦਿਕ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੮੧੦ ਵਿੱਚ ਦੁੱਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਹੌਰ ਪਾਸ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ। ੨ ਧਰਮਵੀਰ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਾਈ ਜਿਸ ਨੇ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਨੇਕ ਜੰਗ ਕਤੇ ਕੀਤੇ। ੩ ਕਵਿ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੫੪ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਰਚਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੬੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਗੁਲਾਬ ਦੇਵੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੩੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੪ ਪਟਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਖਮਨਾ ਛੱਕੇ ਆਦਿਕ ਬਾਣੀ ਰਲਾਕੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਇੱਕ ਨਮੀ ਬੀੜ ਬਣਾਈ, ਜੋ "ਖਾਸ ਬੀੜ" ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਲੋਹ। ੫ ਸਰਦਾਰ ਬਘਾਵਾ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਬੜ੍ਰੜੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਦੇ ਲਾਵਲਦ ਮਰਨ ਤੇ ਗੱਦੀ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਬਜੀਦਪੁਰੀਏ ਨੂੰ ਵਡੀ ਸ਼ਾਖ ਦਾ ਸਮਝਕੇ ਰਾਜਾ ਥਾਪਿਆ. ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਾਦਿੱਤਾ. ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੫੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਸੁੱਖੂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਜਕ.

ਸੁਗ. ਸੰ. ਸੁ–ਗਮ. ਉੱਤਮ ਚਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਗਤਿ.

ਸੁਗਤ. ਦੇਖੋ, ਸੁਗਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਗਤਿ। ੩ ਸੰ. ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ। ੪ ਬੁੱਧ ਦਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੋਧ.

ਸੁਗਤਾ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਗਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੰਗੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ.

ਸੁਗਤਿ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਗਤਿ. ਉੱਤਮ ਚਾਲ। ੨ ਚੰਗੀ ਦਸ਼ਾ (ਹਾਲਤ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੈਵਲ੍ਯ ਮੁਕਤਿ.

ਸੁਗਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਸਾਨ. ਸੁਖਾਲਾ। ੨ ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾ ਸਕੀਏ.

ਸੁਗਰਥ. ਸੁ–ਗ੍ਰੰਥ. ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ. ਪਰਮਾਰਥ ਬੋਧਕ ਗ੍ਰੰਥ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ. "ਅਰਥ ਸਮਰਥ ਸੁਗਰਥ ਸਮਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਸੁਗਾਤ. ਸੰ. ਸੁਗਾਤ੍ਰ. ਵਿ–ਅੱਛੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਲਾ. ਸੁਡੌਲ। ੨ ਤੁ ਦੇਖੋ ਸੋਗਾਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਫਾ. "ਲੇਕਰ ਭਲੇ ਸੁਗਾਤ ਸਮਾਜਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਗਿਆਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਤਮ ਗਿਆਨ. ਆਤਮਗਜ਼ਾਨ। ੨ ਯਥਾਰਥ ਗਜ਼ਾਨ.

ਸੁਗਿਆਨਾ / ਸੁਗਿਆਨੀ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਗਜ਼ਾਨ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਆਤਮਗਜ਼ਾਨੀ। ੨ ਯਥਾਰਥ ਗਜ਼ਾਨੀ. "ਸੋਈ ਸੁਗਿਆਨਾ ਸੋ ਪਰਧਾਨਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਜੋ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੋਈ ਸੁਗਿਆਨੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਸੁਗੀਤਾ / ਸੁਗੀਤਿਕਾ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੫ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੫ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਦਾਹਰਣ–
ਤੂ ਕਰਤਾ ਆਪ ਅਭੁੱਲ ਹੈ ਭੁੱਲਣ ਵਿਚ ਨਾਹੀਂ,
ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ ਸੱਚੇ ਭਲਾ ਹੈ, ਗੁਰੁਸਬਦਿ ਬੁਝਾਈਂ. (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਭੇਦ–ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਲਘੁ, ੧੫–੧੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੁ ਰੀਤਿ ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ ਨਿਤ,
ਧਜਾਇਯੇ ਗੋਬਿੰਦ.×××

ਸੁਗੁਣ. ਉੱਤਮ ਗੁਣ.

ਸੁਗੰਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜਾ–ਸੌਂਹ. ਸ਼ਪਥ. ਕਸਮ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. ਪ੍ਰਣ.

ਸੁਗੰਧ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ. ਉੱਤਮ ਗੰਧ। ੨ ਕਮਲ। ੩ ਚੰਦਨ। ੪ ਸੋਗੰਦ. ਪ੍ਰਣ. ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. "ਪਾਰਸ ਚੰਦਨੈ ਤਿਨ ਹੈ ਏਕ ਸੁਗੰਧ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਪਾਰਸ ਅਤੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਨੇਮ ਹੈ ਕਿ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੰਚਨ ਅਤੇ ਚੰਦਨ ਕਰਨਾ.

ਸੁਗੰਧਤ. ਵਿ—ਸੁਗੰਧਿਤ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਗੰਧਤ ਤਨਿ ਲਾਵਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ.

ਸੁਗੰਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌਂਫ। ੨ ਤੁਲਸੀ। ੩ ਸੋਵਣੀ.

ਸੁਗੰਧਿ. ਸੰ. ਸੁਗਾਨ੍ਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ। ੨ ਵਿ–ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ.

ਸੁਗਜ. ਸੰ.ਸੁਗ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਗਜਾਤਾ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੋ ਸੁਖਾਲਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਸਕੇ.

ਸੁਗ੍ਰ. ਵਿ–ਸੁ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ. "ਤਬ ਰੀਝ ਗਏ ਕਛੁ ਸੁਗ੍ਰ." (ਦੱਤਾਵ)

ਸੁਗ੍ਰੀਵ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਘੋੜਾ। ੩ ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਬਾਲੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰਕੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਲੰਕਾ ਫਤੇ ਕੀਤੀ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਨੂੰ ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ ਦਾ ਰਾਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. "ਅਪਨਾਇਕੈ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਕੋ ਕਪਿਰਾਜ ਬਾਲਿ ਸੰਘਾਰਕੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਬਾਲਿ। ੪ ਇੰਦ੍। ੫ ਸ਼ਿਵ। ੬ ਰਾਜਹੰਸ.

ਸੁਗ੍ਰੀਵਬੰਧੁ ਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਭਾਈ ਬਾਲੀ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. ਬਾਲੀ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮੋਇਆ ਸੀ। ੨ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੇ ਭਾਈ ਬਾਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ.

ਸੁਘਟ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਘਾੜਤ ਦਾ. ਸੁਡੌਲ। ੨ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁੰਘਣਾ. ਸੰ. ਘ੍ਰਾਣ–ਸੁਘ੍ਰਾਣ. ਕ੍ਰਿ–ਸੁੰਦਰ ਗੰਧ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੀ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਲੈਣੀ.

ਸੁਘਨ. ਸੰ. ਸੁਸ਼.ਵਿ–ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਲਾਇਕ.

ਸੁਘਨਾ. ਵਿ–ਅਤਿ ਗਾੜ੍ਹਾ. ਬਹੁਤ ਸੰਘਣਾ. "ਸੋਹ ਬਢਿਓ ਸੁਘਨਾ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ,ਸੁਘਨ.

ਸੁਘਰ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਘਰ. "ਨਿਹਚਲ ਸੁਘਰ ਪਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੁਘਟਿਤ. ਸੁਡੌਲ. "ਸੁੰਦਰ ਸੁਘਰ ਸੁਜਾਣੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫ ਬਿਰਹੜੇ) ੩ ਸੁਘੜ. ਚਤੁਰ. ਦੇਖੋ,ਸੁਘੜ.

ਸੁਘਰਈ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਛੀ ਘਾੜਤ। ੨ ਚਤੁਰਾਈ. ਦਾਨਾਈ। ੩ ਇੱਕ ਕਾਫੀ ਨਾਟ ਦਾ ਸ਼ਾਡਵ ਸੰਪੂਰਣ* ਰਾਗ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਸੁਘਰਈ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੈ.
ਆਰੋਹੀ– ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਨਾ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ– ਸ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ.

* ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਛੀ ਸੁਰ , ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ.

ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਅਰੁ ਸੁਘਰਈ ਰਾਗ ਅਨੁਰਾਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਘਰਿ. ਉੱਤਮ ਘਰ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੁਘੜਾ. ਚਤੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਅੱਛੀ ਘੜਤ ਵਾਲੀ. ਸੁਡੌਲ.

ਸੁਘਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਘਰ.

ਸੁਘੜ. ਸੰ. ਸੁਘਟਿਤ. ਵਿ–ਅੱਛੀ ਘਾੜਤ ਦਾ.ਸੁਡੌਲ. "ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਸੁਘੜ ਸਰੂਪ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਚੰਗੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਚਤੁਰ. ਸਿਆਣਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਜਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੪ ਸੁਹੜ ਗੋਤ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਸੁਘੜ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

ਸੁਘੜਾ. ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਸੁਘੜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਘੜਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਚਤੁਰਾਈ. ਦਾਨਾਈ. "ਕੋ ਸੁਘੜਾ ਕੋ ਮੂੜਤਾ." (ਅਕਾਲ)

ਸੁਘੜਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ. ਸੁਡੌਲਪਨ. ਸੁਘਟ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਚਤੁਰਾਈ.

ਸੁਘਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਘਾੜਤ। ੨ ਅੱਛਾ ਘਾਟ। ੩ ਵਿ–ਸੁਘਟਿਤ. ਚੰਗਾ ਘੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸੁਚ. ਸੰ. ਸ਼ੁਚ–ਸ਼ੁਚ੍. ਧਾ–ਸ਼ੋਕ ਕਰਨਾ. ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉੱਜਲਤਾ। ੩ ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ.

ਸੁਚਜ. ਸੰ. ਸੁਚਰ੍ਯਾ–ਸੁਚਯੀਂ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਚਾਰ. ਭਲਾ ਵਿਹਾਰ. ਨੇਕ ਚਲਨੀ.

ਸੁਚਜਾ ਸੁਚਜੀ ਵਿ–ਸ਼ੁਭ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਨੇਕ ਚਲਨ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ "ਸੁਚਜੀ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਉੱਤਮ ਇਸਤ੍ਰੀਸਿਖਜਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਬਦ "ਜਾ ਤੂ ਤਾ ਮੈ ਸਭੁਕੋ."

ਸੁਚ ਧਰਮਾ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਸੁਚਨਤਾ. ਸੰ. ਸੂਚਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਤਲਾਉਣਾ.ਗਜਾਪਨ. "ਸਭੈ ਸੁਚਨਤਾ ਜੋ ਕਰਜੈਯੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਅਧਿਕ ਡਰੈਯੈ"॥ (ਚਰਿਤ੍ ੩੨੦) ਜੋ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਨ ਕਰੀਏ.

ਸੁਚਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਚਿ.

ਸੁਚਾਨੰਦ. ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਸੂਬਾ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਪੇਸ਼ਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਖਤ੍ਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਦਰ ਅਸਲ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੱਪ ਦੇ ਬੱਚੇ ਰਹਿਮ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸਰਹਿੰਦ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਭੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ. ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਜੂਠਾ ਨੰਦ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਸੁਚਾਰ. ਸੰ. ਸੁਚਯੀਂ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਚਾਰ. ਭਲਾ ਵਿਹਾਰ. "ਦ੍ਰਿੜ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਸੁਚਾਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਸੁਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਚਾਰ। ੨ ਵਿ–ਚੰਗੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ. ਨੇਕਚਲਨ। ੩ ਸੁਚਰਿਤ੍. ਭਲੇ ਆਚਰਣ ਵਾਲੀ. ਸੁਚੱਜੀ.

ਸੁਚਾਲਾ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਲੰਗੜਾ. ਲੰਙਾ. ਭੁੱਡਾ.

ਸੁਚਿ. ਸੰ. ਸ਼ੁਚਿ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸਾਫ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸਫ਼ਾਈ। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਹਾੜ੍ਹ ਮਹੀਨਾ.

ਸੁਚਿਆਰ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਚਿਆਰ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸੁਚਿਤ. ਵਿ–ਸਚੇਤ. ਸਾਵਧਾਨ. ਆਲਸ ਰਹਿਤ. "ਕਬਹੁ ਸੁਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਜਾਗੈ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਸੰ. ਸੁਚਿੱਤ. ਭਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ. ਨੇਕ ਦਿਲ। ੩ ਉੱਤਮ ਚਿੱਤ.

ਸੁਚੀਆ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁਚੇਉ ਸੁਚੇਇ ਵਿ–ਸ਼ੁਚਿ ਵਾਲਾ. ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁਚੇਇ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਸੁਚੇਤ. ਦੇਖੋ, ਸਚੇਤ. "ਕਤਹੂ ਸੁਚੇਤ ਹ੍ਵੈਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰ. ਸੁਚੇਤਸ੍. ਵਿ–ਅੱਛੇ ਮਨ ਵਾਲਾ. ਨੇਕ ਦਿਲ। ੩ ਸਾਵਧਾਨ. ਚੌਕਸ। ੪ ਸ਼ੁਚਿਤਾ ਸਹਿਤ. ਸ਼ੁੱਧ. ਸਾਫ. "ਹਾਥ ਸੁਚੇਤ ਕਰੇਇ." (ਰਹਿਤ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ)

ਸੁਚੇਤਜਾਣਾ. ਖ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੋਚ ਜਾਣਾ. ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ. ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਣਾ. ਮਲਤਜਾਗ ਲਈ ਜਾਣਾ. ਮਲਤਜਾਗ ਤੋਂ ਆਲਸ ਅਤੇ ਮਲੀਨਤਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਸੁਚੇਤਾ. ਚੰਗਾ ਚੇਤਾ. ਅੱਛੀ ਯਾਦਦਾਸ਼੍। ੨ ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਜ ਇਸਨਾਨਾ, ਦੋ ਹੱਥ ਦੋ ਪੈਰ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਧੋਣਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਆਲਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ। ੩ ਮਲਤਜਾਗ.

ਸੁਚੰਗ. ਡਿੰਗ. ਘੋੜਾ. ਤੁਰੰਗ. "ਸੁਚੰਗ ਨਚਾਇ ਪਰੇ ਅਰਿ ਪੈ." (ਸਲੋਹ)

ਸੁਛੰਦ. ਸੰ. ਸ੍ਵਚ੍ਛਨ੍ਦ–ਸ਼੍ਵੱਛੰਦ. ਵਿ–ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਾਧੀਨ. "ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁਛੰਦ ਤੁਮ ਹੋ ਸਮਰੱਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਨੰਦਨ ਫੇਰੁ ਸੁਛੰਦ ਬੁਲੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁੱਛ. ਸੰ. ਸ੍ਵਚ੍ਛ–ਸ਼੍ਵੱਛ. ਵਿ–ਨਿਰਮਲ. ਸਾਫ. "ਸੁੱਛ ਸੁਘਰ ਰਾਨੀ ਫਿਰ ਆਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੭੯)

ਸੁਜਸ. ਸੰ. ਸੁਯਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਕਨਾਮੀ. ਸੁਕੀਰਤਿ। ੨ ਵਿ–ਚੰਗੇ ਯਸ਼ ਵਾਲਾ. ਨੇਕਨਾਮ.

ਸੁੰਜਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜੁਤਾ.

ਸੁਜਨ. ਵਿ–ਭਲਾ ਪੁਰਖ. ਨੇਕ ਆਦਮੀ। ੨ ਸ੍ਵਜਨ. ਆਪਣਾ ਆਦਮੀ.

ਸੁਜਨਤਾ ਸੁਜਨਤਾਈ ਸੰਗਜਾ–ਭਲਮਨਸਊ.

ਸੁਜਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸੋਜ਼ਨੀ. "ਸੁਜਨੀ ਸ੍ਰੇਤ ਛਾਦਕਰ ਲੇਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਜਾ ਸੁਜਾਅ ਅ [illegible] ਸ਼ੁਜਾਅ. ਵਿ–ਬਹਾਦੁਰ.

ਸੁਜਾਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਜਾਗ ੪.

ਸੁਜਾਖਾ. ਵਿ–ਸੁਚਕ੍ਸ਼. ਉੱਤਮ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਨਜਰ ਚੰਗੀ ਹੈ. "ਹੋਇ ਸੁਜਾਖਾ ਨਾਨਕਾ, ਸੋ ਕਿਉ ਓਬੜਿ ਪਾਇ ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ:੨) ੨ ਭਾਵ–ਗਜਾਨੀ. ਵਿਚਾਰਵਾਨ.* "ਤੁਮ ਹੋਹੁ ਸੁਜਾਖੇ ਲੇਹੁ ਪਛਾਣ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੂਰਦੇਸ਼। ੪ ਖ਼ਾ. ਛਾਲਨੀ. ਚਾਲਨੀ.

ਸੁਜਾਗ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਜਾਗਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੀਂਦ ਦਾ ਤਜਾਗੀ। ੨ ਸਾਵਧਾਨ. ਚੌਕਸ. ਸੁਜਗ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਚੌਕੀਦਾਰ. ਪਹਿਰੂ. "ਪੰਚ ਤਸਕਰ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸੁਜਾਗ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਫ਼ਾ [illegible] ਸੁਜ਼ਾਕ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਸੋਜ਼ਿਸ਼ (ਜਲਨ). Gonorrhea. ਇਹ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਹੋਕੇ ਪੀਪ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਭੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੂਖਮ ਕੀੜੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਪਰਸ਼ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਗ਼ਸੀ ਵਿਭਚਾਰਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਜਾਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਹ ਕੁਕਰ੍ਮੀ ਆਪਣੀ ਉੱਤਮ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕਲੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਸੁਜਾਕ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਾਬ ਜਲਨ ਅਤੇ ਪੀੜਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੱਠਾ ਤਾਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਛੇਤੀ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ,ਕਿਉਂ-ਕਿ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਜਾਕ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ

* ਦੇਖੋ, ਆਪਸਤੰਬ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੧੦, ਸ਼ੁ. ੧੧

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੈ. ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ–

ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੰਜ ਗ੍ਰੇਨ ਕੈਲੋਮਲ (Calomel) ਦੇਕੇ, ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਡ੍ਰਾਮ ਮੈਗਨੇਸ਼ੀਆ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲੂਣ ਦਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇਕੇ, ਬਰੋਜੇ ਜਾਂ ਚਿੱਟੇ ਚੰਨਣ ਦਾ ਤੇਲ ਦਸ ਦਸ ਬੂੰਦਾਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਕੇ ਪਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਜਦ ਕਬਜ ਮਲੂਮ ਹੋਵੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਕਿਸੇ ਲੂਣ ਦਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇ ਦੇਣਾ ਲੋੜੀਏ.

ਗੋਰੂ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਕੱਚੇ ਛੋਲੇ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂ ਰੱਖਣੇ, ਇਸ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਸ਼ਰਬਤ ਬਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਾਕੇ ਪਿਆਉਣਾ.

ਕਲਮੀ ਸ਼ੋਰਾ ਪੌਣੇ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਵਡੀ ਇਲਾਇਚੀ ਦੇ ਬੀਜ ਪੌਣੇ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਛੀ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਸਵੇਰ ਅਤੇ ਸੰਝ ਮਿੱਠੀ ਦੇ ਚਾਉਲਾਂ ਦੇ ਧੋਣ ਨਾਲ ਫੱਕਣਾ.

ਪੋਸ਼ਾਬ ਦੀ ਨਾਲੀ ਦੇ ਜਖਮ ਦੀ ਸਫਾਈ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ–

ਨੀਲੇਥੋਥੇ ਦੀ ਬਿੱਲ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ, ਮੁਰਦਾਰ ਸੰਗ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਸੁਰਮਾ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਰਸੌਤ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਕੱਥ ਚਿੱਟੀ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਮਸਤਗੀ ਰੁਮੀ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਇਹ ਸਭ ਖਰਲ ਵਿੱਚ ਬਰੀਕ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਬੋਤਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਲਓ ਅਰ ਇਸ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਅਫੀਮ, ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਬਰੋਜਾ ਮਿਲਾਕੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ.

ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ, ਖੱਟਾ, ਜਾਦਾ ਮਿੱਠਾ, ਮਾਸ, ਚਟਨੀਆਂ, ਮਿਰਚਾਂ, ਮੈਥੁਨ, ਬਹੁਤ ਫਿਰਨਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਖਾਣ ਲਈ ਦੁੱਧ, ਚਾਉਲ, ਖਿਚੜੀ, ਫਿਰਣੀ, ਜੌਂ ਦਾ ਦਲੀਆ, ਕੱਦੂ, ਕੁਲਫਾ ਆਦਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ਹਨ.

ਸੁਜਾਣ. ਸੰ. ਸੁਜ੍ਞਾਨ–ਸੁਜ੍ਞਾਨ. ਉੱਤਮ ਗ੍ਯਾਨ. ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਸੁਜ੍ਞਾਨਿ–ਸੁਗ੍ਯਾਨੀ। ੩ ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ.

ਸੁਜਾਣਿ. ਸੁਜਾਣ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੁਜਾਨ ਨੇ.

ਸੁਜਾਣੁ / **ਸੁਜਾਨ** ਦੇਖੋ, ਸੁਜਾਣ. "ਆਪਿ ਸੁਜਾਣੁ ਨ ਭੁਲਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੁਜਾਣੁ ਸ਼ਬਦ ਸੁਜਾਖੇ ਲਈ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਨ ਅੰਧਾ ਨਾਉ ਸੁਜਾਣੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸੁਜਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਜਾਨ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. "ਮੁਹਰੁ ਰੰਧਾਵਾ ਤੇ ਸੁਜਾਨਾ ਬੀਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੁਜਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਜਾਣਿ.

ਸੁਜੁਤ. ਸੰ. ਸੰਯੁਕ੍. ਵਿ–ਸਾਥ. ਸਹਿਤ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸੁਜੁਰੀਆ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ (ਹੋਈ).

ਸੁਜੋਗ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਯੋਗ. ਚੰਗਾ ਸੰਬੰਧ. "ਨਮਸ੍ਕੁ ਸੁਜੋਗੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਯੋਗ। ੩ ਸੰ. ਸੁਯੋਜ–ਸੁਯੋਗਜ. ਬਹੁਤ ਲਾਇਕ.

ਸੁਜੋਤਿ. ਸੁਜ੍ਯੋਤਿ, ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ. ਬਖ਼ੂਬੀ ਰੌਸ਼ਨ.

ਸੁਝ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਝ. ਸੁਧ. ਹੋਸ਼. ਸਮਝ। ੨ ਸੂਰਜ. "ਓੱਲੂ ਸੁਝ ਨ ਸੂੱਝਈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਸੁਝਹੁ ਸੁਝਨ ਤਿੰਨ ਲੋਅ ਅਉਲਿਗ ਵਿਚਕਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਾਲਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਉਲਿਗ.

ਸੁਝਣਾ / **ਸੁਝਣੁ** ਕ੍ਰਿ–ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ। ੨ ਔੜਨਾ. ਫੁਰਨਾ। ੩ ਨਜਰ ਆਉਣਾ। ੪ ਚੇਤੇ ਆਉਣਾ.

ਸੁੱਝ. ਦੇਖੋ, ਸੁਝ.

ਸੁੰਞ / **ਸੁੰਞਾ** ਸ਼ੂਨ੍ਯ. ਵਿ–ਸੁੰਨਾ. ਆਬਾਦੀ ਬਿਨਾ. ਖਾਲੀ. "ਵਿਣ ਨਾਵੈ ਸੁੰਞਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸੁੰਞੀ ਦੇਹ ਭਰਾਵਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸੁਞੀ ਸੁੰਞ. ਵਿ–ਅਤ੍ਯੰਤ ਸ਼ੂਨ੍ਯ. ਬਿਲਕੁਲ ਖ਼ਾਲੀ. "ਦੇਹ ਮਨਮੁਖ ਸੁੰਞੀ ਸੁੰਞ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਸੁੰਞੇ ਘਰ ਕਾ ਪਾਹੁਣਾ / **ਸੁੰਞੇ ਘਰ ਕਾ ਕਾਉ** ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪ੍ਹੁਣ. ਜੋ ਘਰ ਆਬਾਦ ਨਹੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰਾਹੁਣੇ ਅਤੇ ਕਾਉਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਫੇਰਾ ਪਾਕੇ ਖਾਲੀ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਜੋ ਲੋਕ ਗੁਣ ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਦਰ,ਗ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਮੁਕਤਿ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਫੇਰੇ ਪਾਂਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਿਰਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਸੁੰਞੇ ਘਰ ਕਾ ਪਾਹੁਣਾ ਜਿਉ ਆਇਆ ਤਿਉ ਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਭਉਦਾ ਫਿਰੈ ਜਿਉ ਸੁਞੈ ਘਰਿ ਕਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਸੁਟਣਾ. ਸੰ. ਸਿਟ ਧਾਤੁ ਅਪਮਾਨ (ਨਿਰਾਦਰ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸੁਟਣਾ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਕ੍ਰਿ–ਫੈਂਕਣਾ. "ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਸਭਿ ਭਰ ਸੁਟਿਘਤੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਸੁਟਿ. ਸੁੱਟਕੇ. ਫੈਂਕਕੇ.

ਸੁਠ. ਸੰ. ਸੁਸ੍ਠ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਉੱਤਮ. "ਸੋਈ ਸੁਠ ਪਰਯੰਕ." (ਨਾਪ) ੨ ਸੁੰਦਰ। ੩ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਯੋਗ. ਤਾਰੀਫ਼ ਲਾਇਕ.

ਸੁੰਠ / **ਸੁੰਠੀ** ਸੰ. ਸ਼ੁਣ੍ਠੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂੰਢ. ਸੁੱਕਾ ਅਦਰਕ. ਅ [ز نجبيل] ਜ਼ੰਜਬੀਲ. ਅੰ. Ginger. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਦੇ ਰੋਗ ਅਤੇ ਮੋਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਮੋਦੇ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਜਿਗਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਬਲਗਮ ਮਿਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਅਧਰੰਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ. ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਕਾਮਸ਼ਕਤੀ ਜਾਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਵੈਦ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹੌਖਧਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਬਹਿਸ਼੍ਤ ਵਿੱਚ ਸੁੰਢ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਸ੍ਰਾਦ ਕੀਤਾ ਪਿਆਲਾ ਮਿਲੇਗਾ. *

ਸੁੰਡ. ਸੰ. ਸ਼ੁਣ੍ਡਾ–ਸ਼ੁੰਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ ਦਾ ਹੱਥ. ਸੂੰਡ। ੨ ਕਲਾਲ ਦੀ ਅਰਕ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਨਾਲ। ੩ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਂਭੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁੰਡ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਸੁੰਡ ਉਪਾਇਆ." ਸ਼ੋਂਭੀ (ਹਾਥੀ) ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੈਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਹਾਥੀ ਬਣਕੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਆਇਆ, ਅਰ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ. ਦੇਵੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਡ ਖੜਗ ਨਾਲ ਵੱਢ ਦਿੱਤੀ.

ਸੁੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਡ। ੨ ਕਲਾਲਖਾਨਾ। ੩ ਵੇਸ਼ਯਾ. ਕੰਚਨੀ। ੪ ਸ਼ਰਾਬ। ੫ ਕੁੱਟਣੀ. ਦੱਲੀ.

ਸੁੰਡਾਰ / **ਸੁੰਡਾਲ** ਸੰਗਜਾ–ਸੂੰਡ ਵਾਲਾ ਹਾਥੀ। ੨ ਨਾਲ ਵਾਲਾ ਕਲਾਲ.

ਸੁੰਡਿ / **ਸੁੰਡੀ** ਸੂੰਡ ਵਾਲੀ ਹਥਨੀ। ੨ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਕਲਾਲੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੋਂਡੀ। ੪ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੀੜਾ ਜੋ ਖੇਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸੁੰਢ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਠ.

ਸੁਢਰ / **ਸੁਢਾਲ** ਵਿ–ਸੁਡੌਲ. "ਸੁਢਰ ਮਹਾਂ ਰਘੁਨੰਦਨ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸੁਣਣ / **ਸੁਣਨ** / **ਸੁਣਨਾ** ਸੰ. ਸ਼੍ਰਵਣ. ਸੁਣਨਾ. "ਵੇਖਣਿ ਸੁਣਣਿ ਨ ਅੰਤੁ." (ਜਪੁ)

ਸੁਣਿ. ਸੁਣਨ ਤੋਂ। ੨ ਸੁਣਕੇ. "ਸੁਣਿ ਉਪਦੇਸ ਸ੍ਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਆਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸ਼੍ਰਵਣ. ਕੰਨ. "ਚਰਣ ਕਰ ਦੇਖਤ ਸੁਣਿ ਥਕੇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੪ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ–ਸ਼੍ਰਿਣੁ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰ. ਸੁਣ. "ਸੁਣਿ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਸਾਚਿ ਸੁਹੇਲੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਸੁਣਿਐ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰਨ ਤੋਂ. ਸੁਣਨ ਸੇ. "ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ." (ਜਪੁ)

ਸੁਣੀਅਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰਵਣ. ਕੰਨ. "ਨਾਨਕ ਸੁਣੀਅਰ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਨੀਅਰ ੨.

ਸੁਣੰਤ. ਸੁਣਦਾ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰੰਤ. "ਸੁਣੰਤ ਬਾਲਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪੂਕਾਰਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸੁਣੰਦੜਾ / **ਸੁਣੰਦੜੀ** ਸ਼੍ਰੋਤਾ. ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ).

ਸੁਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਚੋੜਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. "ਸੁਤ ਕਲਤ੍ਰ ਕ੍ਰੁਤ ਮੀਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਸੁਪ੍ਤ (ਸੁੱਤਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸੁਤਈਸ. ਸੰਗਜਾ–ਗਣੇਸ਼, ਜੋ ਈਸ਼ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. "ਪੂਜ ਸੁਤਈਸ ਕੋ ਅਵਿਘਨ ਮਨਾਵਈ."(ਨਾਪ੍)

ਸੁਤਸਿੰਧੁ. ਚੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁਸੁਤ. "ਸੁਤਸਿੰਧ ਅਧੋਮੁਖ ਤਾਪ ਤਪੈ." (ਅਕਾਲ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੇਠ ਮੁਖ ਕੀਤੇ ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸੁਤ ਸੂਰਜ. ਸ਼ੂਯੰਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ। ੨ ਯਮ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੂਰਜਸੁਤ.

ਸੁਤਹ. ਸੰ. ਸ੍ਵਤਃ–ਸ੍ਵਤ: ਵਜ–ਆਪਣੇ ਆਪ. ਸੁਭਾਵਿਕ.

ਸੁਤਹਸਿਧ / **ਸੁਤਹਸਿੱਧ** ਸ੍ਵਤਹ ਸਿੱਧ. ਵਿ–ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧ (ਸਾਬਤ) ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ. "ਸੁਤਹਸਿਧ ਰੂਪ ਧਰਿਓ ਸਾਹਨ ਕੈ ਸਾਹ ਜੀਉ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸੁਤਕਉਲ / **ਸੁਤਕਉਲਕਲੀ** ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜੋ ਕਮਲ ਦੀ ਕਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਮਲਸੁਤ. "ਤਿਹਕੋ ਲਖਕੈ ਉਪਮਾ ਭਗਵਾਨ ਕਰੈ ਜਿਹ ਕੀ ਸੁਤਕਉਲਕਲੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸੁਤਗੜਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ, ਜੋ ਗੰਡਕਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ. "ਪੂਜੈਂ ਹਮ ਤੁਮੈ, ਨਾਹਿ ਪੂਜੈਂ ਸੁਤਗੰਡਕਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸੁਤਭਾਈ. ਸਗਜਾ–ਭ੍ਰਤੀਜਾ. "ਕੋ ਬੇਲੀ ਨਾਹੀ ਪੁਤ ਕੁਟੰਬ ਸੁਤਭਾਈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਸੁਤਭਾਨ / **ਸੁਤਭਾਨੁ** ਸੰਗਜਾ–ਯਮ. ਧਰਮਰਾਜ, ਜੋ ਸ਼ੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਾਮ ਸੁਨੇ ਸੁਤਭਾਨ ਡ੍ਰਰਸਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸ਼ਨੀ, ਜੋ ਛਾਯਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. "ਯੁੱਧ ਸਮੇ ਸੁਤਭਾਨੁ ਮਨੋ ਸਸਿ ਕੇ ਸਭ ਟੂਕ ਜੁਦੇ ਕਰ ਡਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ਸ਼ਨੀ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਰਾ ਬਾਬਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ,ਕਰਣ।੪ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਸੁਤਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਤਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਫ਼ਾ [شتر] ਸ਼ੁਤੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਊਟ. ਉੱਠ. ਦੇਖੋ, ਉਸਟ.

ਸੁਤਰਨਾਲ / **ਸੁਤਰਨਾਲਿਕਾ** ਸੰਗਜਾ–ਉੱਠ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. ਜੰਬੂਰਾ. ਜੰਬੂਰਕ. "ਸੁਤਰਨਾਲ ਘੁੜਨਾਲ ਭਨ." (ਸਨਮਾ)

ਸੁਤਰ ਮੁਰਗ. ਫ਼ਾ [شترمرغ] ਸ਼ੁਤਰ ਮੁਰਗ (Ostrich) ਸੰਗਜਾ–ਉੱਠ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਖਾਂ ਨਾਲ ਉਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਦੌੜ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੰਖ ਵਡਮੁੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਪੰਖ ਜਦ ਸ਼ੁਤਰ ਮੁਰਗ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਲੰਬਾਈ ਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਫੁੱਟ ਤੀਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਛੀ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਤੀਕ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ੪੨ ਦਿਨਾ ਵਿੱਚ ਸੇਵਨ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

ਸੁਤਰੀ. ਵਿ–ਉੱਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉੱਦਰੰਗਾ। ੩ ਸ਼ੁਤਰ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨੌਬਤ. ਨਗਾਰਾ. "ਸੁਤਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮੰਗਾਇਓ." (ਗੁਵਿ ੬) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਨੌਬਤ. "ਸੁਤਰੀ ਬਜੰਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਸੰ. ਸੁ–ਤਰੀ. ਉੱਤਮ ਤਰੀ (ਨੌਕਾ). ਸੁੰਦਰ ਕਿਸ਼ਤੀ.

ਸੁਤਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪਾਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਪਾਤਾਲ.

ਸੁਤੜਾ / **ਸੁਤੜੀ** ਵਿ–ਸੁਪ੍. ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ. ਸੁੱਤੀ. "ਸੁਤੜੀ ਸੋ ਸਹੁ ਡਿਠੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤਾ. "ਸੁਤੜੇ ਅਸਿਖ

* ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ. "ਅਲ ਇਨਸਾਨ" ਆਯਤ ੧੭.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਾਇਆ ਝੂਠੀ ਕਾਰਣੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਸੁਤਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਧ੍ਯਾਨ. ਸੁਰਤ। ੨ ਸੰ. ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ। ੩ ਵਿ–ਸੁੱਤਾ. ਸ਼ੁਪ. "ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਤਾ ਨਾਨਕਾ, ਜਾਗਾਏ ਸੋਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੁਤਾਸੁਤ. ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਦੌਹਤ੍ਰਾ.

ਸੁਤਾ ਦਾਨ. ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇਣੀ. ਵਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਅਰਪਣ ਕਰਨੀ.

ਸੁਤਾਰ. ਸੂਤ੍ਰਧਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਚੰਗਾ ਤਰਾਕੂ. ਤਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ. ਤਾਰੂ। ੩ ਸੰ. ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਅੱਖ ਦੇ ਤਾਰੇ ਜਿਸ ਦੇ. ਅੱਖ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਪੁਤਲੀਆਂ ਵਾਲਾ.

ਸੁਤਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁ–ਤਰੀ. ਉੱਤਮ ਨੌਕਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚ ਸੁਤਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸੁਤੀਕਣ. ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਤੀਖ.

ਸੁਤੀਖ. ਸੰ. ਸੁਤੀਕ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਅਗਸ੍ਤਿ ਮੁਨਿ ਦਾ ਭਾਈ ਦੰਡ੍ਰਕ ਬਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਗਏ ਸਨ. "ਤੁਹੀ ਰਾਮ ਰੂਪੰ ਸੁਤੀਖੰ ਉਧਾਰੇ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਤੀਕਣ.

ਸੁਤੂਨ. ਦੇਖੋ, ਸਤੂਨ.

ਸੁਤੇ / ਸੁਤੈ / ਸੁਤੈਸਿੱਧ ਦੇਖੋ, ਸੁਤਹ ਅਤੇ ਸੁਤਹ ਸਿੱਧ. "ਸੁਤੈ ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕੋ ਕਰਤ ਨਿਸੰਕ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੁਤੈ ਦਾ ਅਰਥ ਸੋਣ ਨਾਲ (ਸ਼ਯਨ ਸੇ) ਭੀ ਹੈ. "ਜਿਤੁ ਸੁਤੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸੁਤੰਤਰ / ਸੁਤੰਤ੍ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ। ੨ ਸੁ–ਤੰਤ੍ਰ. ਉੱਤਮ ਤੰਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤ੍ਰ.

ਸੁੱਤਮ. ਵਿ–ਸ–ਉੱਤਮਤਾ. ਉੱਤਮਤਾ ਸਹਿਤ. "ਅਨੰਤ ਗੁਨਾਨ ਸੁੱਤਮੰ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੱਤਮ.

ਸੁਥਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁੱਥਣ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਥਣਾਂ (ਕੁਚਾਂ) ਵਾਲੀ.

ਸੁਥਰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਥਲ. ਉੱਤਮ ਥਾਂ।

੨ ਸੁਸ੍ਥਿਰ. ਅਤਸੰਤ ਇਸਥਿਤ. "ਸੁਥਰ ਚਿਤ ਭਗਤਨ ਹਿਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸੁਥਰਾ. ਵਿ–ਸੁਸ੍ਠੁ. ਸਾਫ. ਸ੍ਵੱਛ. ਨਿਰਮਲ. "ਤਥਾ ਸਸਤ੍ਰ ਸੁਥਰੇ ਸਮੁਦਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਥਰੇਸ਼ਾਹ.

ਸੁਥਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਤਰੀ। ੨ ਸੁਥਰਾ ੧ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੩ ਸੁਥਰਾ ਮਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਸੁਥਰੇਸ਼ਾਹ / ਸੁਥਰੇਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੬੭੨ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਮੂਲੇ ਪਾਸ ਬਰਾਮਪੁਰ ਪਿੰਡ ਨਿਵਾਸੀ ਨੰਦੋ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਦੀਦਾਂ ਸਮੇਤ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਹੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਜਾਣਕੇ ਬਾਹਰ ਸਿੱਟ ਦਿੱਤਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜਰ ਇਹ ਬਾਲਕ ਪਿਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦਯਾ ਕਰਕੇ ਬਾਲਕ ਉਠਵਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵਡੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ ਅਰ ਨਾਉਂ "ਸੁਥਰਾ" ਰੱਖਿਆ. ਇਹ ਗੁਰੂਘਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ. ਸੁਥਰੇਸ਼ਾਹ ਵਡਾ ਵਿਲਾਸੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਹਾਸਰਸ ਪੂਰਿਤ ਅਨੇਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਨੇ ਪੈਸਾ ਹੱਟੀ ਉਗਰਾਹੁਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੇ ਪੰਥ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਥਰੇਸ਼ਾਹੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਸੁਥਰੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਬੈਠੇ ਹਨ. ਭੈਡੇ ਬਜਾਕੇ ਹੱਟੀਆਂ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ. ਕਦੇ ਬੇਨਵਿਆਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦੁਰਵਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਕੇ ਧਰਨਾ ਮਾਰ ਬੈਠਦੇ ਹਨ.

ਸੁਥਲ / ਸੁਥਲੀ / ਸੁਥਾਉ / ਸੁਥਾਨ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਸ੍ਥਲ. ਚੰਗੀ ਥਾਂ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸਾਧੁਸਮਾਜ. "ਸੁਥਾਉ ਸਚੁ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲ ਹੋਇ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਸੁਥਾਨਿ. ਉੱਤਮ ਅਸ੍ਥਾਨ ਵਿੱਚ. "ਬੈਸਿ ਸੁਥਾਨਿ ਕਹਾਂ ਗੁਣ ਤੇਰੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਸੁਥਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਥਾਨ.

ਸੁਥਿਰ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸ੍ਥਿਰ. ਪੂਰਣ ਅਚਲ.

ਸੁੱਥਣ / ਸੁੱਥਨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪਜਾਮਾ. ਸਲਵਾਰ.

ਸੁਦ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਦ ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਦਨ.

ਸੁੰਦ. ਸੰ. ਸੁਨ੍ਦ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਨਿਸੁੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਉਪਸੁੰਦ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਪਸੁੰਦ.

ਸੁਦਕਿਣ / ਸੁਦੱਖਨ ਦੇਖੋ, ਸੁਦੱਛਨ.

ਸੁਦੱਛਨ. ਸੰ. ਸੁਦਕ੍ਸ਼ਿਣ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ. ਵਡਾ ਦਾਨਾ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਪੌਂਡ੍ਰਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ. "ਕਾਸੀ ਕੇ ਭੂਪ ਕੋ ਪੂਤ ਸਦੱਛਨ ਤਾਂ ਮਨ ਮੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਢਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)* ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦, ਅ: ੬੬.

ਸ਼ੁਦਨ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਦਨ ਹੋਣਾ.

ਸ਼ੁਦਨੀ. ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ. ਹੋਨਹਾਰ. ਭਾਵੀ.

ਸੁਦ ਬੁਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਧ ਬੁਧ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਸੁੰਦਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੋਹਣਾ. ਖੂਬਸੂਰਤ. "ਸੁੰਦਰ ਚਤੁਰ ਤਤ ਕਾ ਬੇਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪੜੋਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ "ਸਦੁ" ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. "ਕਹੈ ਸੁੰਦਰ ਸੁਣਹੁ ਸੰਤਹੁ ਸਭ ਜਗਤ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਜੀਉ." (ਸਦੁ) "ਨੰਦਨ ਮੋਹਰੀ ਨਾਮ ਅਨੰਦ। ਤਿਹ ਨੰਦਨ ਸੁੰਦਰ ਮਤਿਵੰਦ ॥" † (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਦਾਦੂ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੁ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੬੫੩ ਵਿੱਚ ਦਜੇਸਾ ਪਿੰਡ (ਰਾਜ ਜੈਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਵਿੱਚ ਸੀਂਗਾਨੇਰ ਦੇ ਮਕਾਮ, ਜੋ ਜੈਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ, ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁੰਦਰ ਵਿਲਾਸ, ਰਜਾਨਸਮੁਦ੍ ਅਤੇ ਸਾਖੀ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ:–

ਕਾਮਿਨੀ ਕੀ ਦੇਹ ਅਤਿ ਕਹਿਯੇ ਸਘਨ ਵਨ
ਉਹਾਂ ਸੁਤੋ ਜਾਇ ਕੋਊ ਭੂਲਕੈ ਪਰਤ ਹੈ,
ਕੁੰਜਰ ਹੈ ਗਤਿ ਕਟਿ ਕੇਹਰਿ ਕੀ ਭੁਜ ਯਾਸੇ
ਬੇਨੀ ਕਾਰੀ ਨਾਗਨਿ ਸੀ ਫਨ ਕੋ ਧਰਤ ਹੈ,
ਕੁਚ ਹੈਂ ਪਹਾਰ ਜਹਾਂ ਕਾਮਚੋਰ ਬੈਠੇ, ਤਹਾਂ–
ਸਾਧ ਕੈ ਕਟਾਛ ਬਾਣ ਪ੍ਰਾਣ ਕੋ ਹਰਤ ਹੈ,
ਸੁੰਦਰ ਕਹਤ ਏਕ ਔਰ ਅਤਿ ਭੁਜ ਤਾਸੇ
ਰਾਖਸੀ ਵਦਨ ਖਾਵ ਖਾਵਹੀ ਕਰਤ ਹੈ.
ਸਾਚੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਤ ਭਲੀ ਭਲੀ ਸੀਖ ਦੇਤ,
ਸਮਤਾ ਸੁਬੁੱਧਿ ਦੇਤ ਕੁਮਤਿ ਹਰਤ ਹੈਂ,
ਮਾਰਗ ਦਿਖਾਇ ਦੇਤ ਭਾਵਹੂੰ ਭਗਤਿ ਦੇਤ,
ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਤ ਅਭਰਾ ਭਰਤ ਹੈਂ,
ਗਜਾਨ ਦੇਤ ਧਜਾਨ ਦੇਤ ਆਤਮਵਿਚਾਰ ਦੇਤ,
ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੋ ਬਤਾਇ ਦੇਤ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਮੇ ਚਰਤ ਹੈਂ,
ਸੁੰਦਰ ਕਹਤ ਜਗ ਸੰਤ ਕਛੂ ਦੇਤ ਨਾਹੀ,
ਸੰਤ ਜਨ ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਦੇਬੇਹੀ ਕਰਤ ਹੈਂ.

੫ ਇੱਕ ਮਾਛੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ। ੬ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸੱਜਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੭ ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਚੌਧਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੮ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਦਾ ਰੂਪ ੪ (ਸ). ੯ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਵਿ ਗਵਾਲਿਯਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਕਵੀ ਸੀ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰਸ਼ਾਹ.

ਸੁਦਰਸਨ. ਸੰ. ਸੁਦਰ੍ਸ਼ਨ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ. ਦਿਦਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਚਕ੍ਰ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ‡ ਕਿ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਖਰਾਦਕੇ ਉਸ ਦੇ ਛਿੱਲੜ ਤੋਂ ਇਹ ਚਕ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਲਿੰਗਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇਹ ਚਕ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ੩ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖਿ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਸ੍ਵਾਪ ਨਾਲ ਸੱਪ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਪਯੋਨਿ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਛੁਡਾਇਆ. "ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਹੋਯ ਗਯੋ ਸੁ ਵਹੈ ਫੁਨ ਨਾਮ ਸੁਦਰਸਨ ਹੈ ਪੁਨ ਜਾਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਮੱਛ। ੬ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ.

ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੂਰਣ. ਹਰੜ, ਬਹੇੜਾ, ਆਉਲਾ, ਹਲਦੀ, ਦਾਰੁਹਲਦੀ, ਛੋਟੀ ਕੰਟੇਲੀ, ਵਡੀ ਕੰਟੇਲੀ, ਕਚੂਰ, ਸੁੰਢ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਮਘ ਪਿੱਪਲ, ਪਿੱਪਲਾ ਮੂਲ, ਮੂਰਵਾ, ਗਲੋਇ, ਧਮਾਸਾ, ਕੜੂ, ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ, ਨਾਗਰਮੋਥਾ, ਤ੍ਰਾਯਮਾਣ, ਨੇਤ੍ਰਬਾਲਾ, ਨਿੰਮ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਪੁਹਕਰ ਮੂਲ, ਮਲੱਠੀ, ਕੁੜਾ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਅਜਵਾਇਨ, ਇੰਦ੍ ਜੌਂ, ਭਾਰੰਗੀ, ਸੁਹਾਂਜਣੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਫਟਕੜੀ, ਬਚ, ਦਾਲਚੀਨੀ, ਪਦਮਾਖ, ਚੰਦਨ, ਅਤੀਸ, ਖਰੈਹਟੀ, ਸ਼ਾਲਪਰਣੀ, ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਨਪਰਣੀ, ਬਾਇਬੜਿੰਗ, ਤਗਰ, ਚਿੱਤੇ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਦੇਵਦਾਰੁ, ਚਵ, ਪਟੇਲਪਤ੍ਰ, ਜੀਵਕ, ਰਿਸ਼ਭਕ, ਲੌਂਗ, ਵੈਸ਼ਲੋਚਨ, ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ, ਕਾਕੋਲੀ, ਪਤ੍ਰਜ, ਜਾਵਿਤ੍ਰੀ, ਤਾਲੀਸਪਤ੍ਰ. ਇਹ ਬਵੰਜਾ ਔਖਧੀਆਂ ਸਮਾਨ ਵਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ਲੈਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਧੇ ਤੋਲ ਦਾ ਚਰਾਇਤਾ ਮਿਲਾਕੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕੁੱਟਕੇ ਚੂਰਣ ਬਣਾਵੇ. ਇਹ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੂਰਣ ਸੀਤਲ ਜਲ ਨਾਲ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ, ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ ਦੇ ਦੋਸ਼, ਵਿਖਮ ਜ੍ਵਰ, ਸਾਧਾਰਣ ਤਾਪ, ਕ੍ਸ਼੍ਰਮ, ਤ੍ਰਿਖਾ, ਖਾਂਸੀ, ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ, ਹ੍ਰਿਦੈ ਰੋਗ, ਜੋੜਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸੁਦਰਸ਼ਨਾ. ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੨ ਸੋਹਣੀ. ਸੁੰਦਰੀ. ਜੋ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਹੈ.

ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਹ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸਾਈਂ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੇਲਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਦਿਕ, ਜੋ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਸਸਰਾਂਵ ਅਤੇ ਦੇਉ ਨਗਰ ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਪਾਸ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧੀ ਚੰਦ.

ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਣਾ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼. ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ. "ਸੋਈ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਣੇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸੋਹਣਾ.

ਸੁੰਦਰਤੀ ਅਤਿ ਮਾਖਨ ਕੋ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਪਾਠ ਬਿਗੜ ਗਿਆ ਹੈ. ਸ਼ੁੱਧ ਇਉਂ ਹੈ :– "ਜਨੁ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤਿਮਾਨੁਖ ਕੋ ਸਭ ਧਾਇ ਧਸੀ ਹਰਿ ਕੋ ਨਗ ਮੈਂ." (੧੧੮) ਹਰਿ ਅਤਿਮਾਨੁਖ ਕੇ ਦੇਹ ਰੂਪ ਨਗ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਮਾਨੁਖ.

ਸੁੰਦਰ ਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰ ੪.

ਸੁੰਦਰਾਈ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੌਂਦਰ੍ਯ. ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖੂਬਸੂਰਤੀ.

ਸੁੰਦਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰੀ. "ਸੁੰਦਰਿ ਸਾਇ ਸਰੂਪਿ ਬਿਚਖਣਿ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਸੁੰਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੬। ੨ ਪਿੰਗਲ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਛੰਦ ਭੀ "ਸੁੰਦਰੀ" ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਭ, ਭ, ਰ, ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਗਗ੍ਯਾ "ਦ੍ਰੁਤਵਿਲੰਬਿਤ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦੁਖਭਰੀ ਜਗ ਆਸਨ ਤ੍ਯਾਗਰੀ,
ਜਪ ਹਰੀ ਗੁਰੁਪਾਦਨ ਲਾਗਰੀ. ×××

(ਅ) ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਵਿੱਚ "ਮੋਦਕ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਸੁੰਦਰੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ:–

ਰਾਜ ਤਜਯੋ ਧਨ ਧਾਮ ਤਜਯੋ ਸਬ,
ਨਾਰਿ ਤਜੀ ਸੁਤ ਸ਼ੋਚ ਤਜਯੋ ਸਬ,
ਆਪਨਪੌ ਜੁ ਤਜਯੋ ਜਗਬੰਦਹਿ,
ਸਤ੍ਯ ਨ ਏਕ ਤਜਯੋ ਹਰਿਚੰਦਹਿ.

ਇਹੀ ਰੂਪ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਸੂਪਨਖਾ ਇਹ ਭਾਂਤ ਸੁਨੀ ਜਬ,
ਧਾਯ ਚਲੀ ਅਵਿਲੰਬ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਬ,
ਕਾਮ ਸਰੂਪ ਕਲੇਵਰ ਜਾਨਿਯ,
ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਤਿਹੂ ਪੁਰ ਮਾਨਿਯ.

(ਏ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ

---

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੪, ਅ: ੨. † ਅਤਿਉਤ. ਅਤਿਵਾਨ.

‡ ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੩, ਅ: ੨.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਗਣ. ਉਦਾਹਰਣ–
ਭਟ ਹੂੰਕੇ ਧੂੰਕੇ ਬੰਕਾਰੇ,
ਰਣ ਬੱਜੇ ਗੱਜੇ ਨੱਗਾਰੇ,
ਰਣ ਹੁੱਲ ਕਲੱਲੰ ਹੁੱਲਾਲੰ,
ਦਲਹੱਲੰ ਢਾਲੰ ਉੱਛਾਲੰ.

੩ ਸੁੰਦਰ ਬਣ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਲੱਕੜ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਲਚਕੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਬੱਘੀਆਂ ਦੇ ਬੰਬ ਆਦਿਕ ਇਸ ਦੇ ਬਣਦੇ ਹਨ. L. Heretiera minora।
੪ ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰੀ ਮਾਤਾ। ੫ ਵਿ–ਸੋਹਣੀ. ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ.

ਸੁੰਦਰੀ ਮਾਤਾ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਰਾਮਸਰਨ ਕੁਮਰਾਵ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ੭ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੪੧ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਸੇ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਨ.

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਦਾ ਪੰਥ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਹੁਕਮ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.* ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ (ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਤਿਮ ਅਵਸਥਾ ਦਿੱਲੀ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਈ. ਕੁਝ ਕਾਲ ਮਥੁਰਾ ਭੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਯਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਪਿੰਡ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ. ਮਥੁਰਾ ਤੋਂ ਫੇਰ ਦਿੱਲੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਾਪਿਸ ਆਗਏ ਅਰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਸੰਮਤ ੧੮੦੪ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਤੁਰਕਮਾਨ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀਸਗੰਜ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਪੁਰ ਹੈ.

ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਉਹ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ. ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿੱਠੂ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੱਖੇ. ਭਾਈ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੁਤਬੰਨੇ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਥ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਇਹ ਹਨ- ਇੱਕ ਤਲਵਾਰ, ਇੱਕ ਖੰਡਾ, ਇੱਕ ਖੰਜਰ ਅਤੇ ਦੋ ਕਟਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਸੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਉਦਾ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁੱਦਾ। ੩ ਸ਼ੁਦਾ. ਸ਼ੁਦਨ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਸ਼ੁਦਹ.

ਸੁਦਾਈ. ਵਿ–ਸੋਦਾ ਵਾਲਾ. ਸਿਰੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸਉਦਾਈ.

ਸੁਦਾਗਰ. ਦੇਖੋ, ਸਉਦਾਗਰ.

ਸੁਦਾਮਨਿ. ਸੰ. ਸੌਦਾਮਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਜਲੀ, ਜੋ ਸੁਦਾਮਾ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਮੰਨੀ ਹੈ. "ਸੁਦਾਮਨਿ ਜਸੋਂ ਦੁਰਗਾ ਦਮਕੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੁਦਾਮਨ (ਇੰਦ੍ਰ ਅਥਵਾ ਬੱਦਲ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਸੁਦਾਮਾ. ਸੰ. ਸੁਦਾਮਨ. ਇੱਕ ਕੰਗਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਹਮਜਮਾਤੀ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪਾਸ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਪਹੁਚਿਆ. "ਦਾਲਦਭੰਜ ਸੁਦਾਮੇ ਮਿਲਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਬਿਪ ਸੁਦਾਮਾ ਦਾਲਦੀ." (ਭਾਗੁ) ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ "ਸ਼੍ਰੀ ਦਾਮ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਧ ੧੦, ਅ: ੮੦, ੯੧.† ੨ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਸਮਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ, ਸੁਦਾਮੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਹ ਹੈ:–

ਏਕੈ ਸੈਗਿ ਪਚੇ ਹੈਂ ਅਵੰਤਿਕਾ ਸੈਦੀਪਿਨੀ ਕੇ,
ਸੋਈ ਸੁਧ ਆਈ ਤੋ ਬੁਲਾਇ ਬੂਝੀ ਬਾਮਾ ਮੈ,
ਪੁੰਗੀਫਲ ਹੋਤ ਤੋ ਅਸੀਸ ਦੇਤੋ ਨਾਥ ਜੀ ਕੋ,
ਤੰਦੁਲ ਲੈ ਦੀਨੋ ਬਾਂਧ ਲੀਨੋ ਫਟੇ ਜਾਮਾ ਮੈ,
ਦੀਨਦਯਾਲੁ ਸੁਨਕੈ ਦਯਾਲੁ ਦਰਬਾਰ ਮਿਲੇ,
ਏਤੋ ਕੁਛ ਦੀਨੋ ਪਾਈ ਅਗਨਿਤ ਸਾਮਾ ਮੈ,
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰ ਜਾਨੈ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਕੈ ਮਾਨੈ ਤਾਂਤੇ
ਵਹੀ ਹੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਵਹੀ ਬਾਮੁਨ ਸੁਦਾਮਾ ਮੈ.

੩ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੪ ਸਮੁੰਦਰ। ੫ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ। ੬ ਇੰਦ੍ਰ। ੭ ਇੱਕ ਬਿਲੌਰ ਦਾ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੮ ਵਿ–ਉਦਾਰ.

ਸੁਦਾਮਾਪੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਦਾਮਾ ੧ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਸੁਦਿ. ਸੰ. ਸ਼ੁਦਿ. ਸ਼ੁਕਲ ਦਿਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਚੰਦ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਪੱਖ. ਸ਼ੁਕਲ ਪੱਖ.

ਸੁਦਿਨ. ਵਿ–ਚੰਗਾ ਦਿਨ.

ਸੁਦੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਦਿ.

ਸੁਦੇਸ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਦੇਸ਼। ੨ ਸੁਦੇਸ਼. ਉੱਤਮ ਦੇਸ਼ ਸੰਬੰਧੀ. "ਸੁਦੇਸ ਕਾਵਨ ਭਾਖ ਹੈਂ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੩ ਸੁਦੇਸ਼. ਆਪਣਾ ਇਲਾਕਾ. "ਹਨਜੇ ਸ੍ਰਵਣ ਤਵ ਸੁਤ ਸੁਦੇਸ." (ਰਮਾਵ)

ਸੁਦੇਸੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੁਦੇਹਾਂ. ਸਵੇਰੇ। ੨ ਵਿ–ਸ੍ਵਦੇਸ਼ੀ. ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ.

ਸੁਦੇਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਤਮ ਦੇਹ. ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ। ੨ ਅਰੋਗ ਦੇਹ.

ਸੁਦੇਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਦੇਹ। ੨ ਸੁਦੇਹਿਨ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਦੇਹ ਵਾਲਾ.

ਸੁੱਦਾ. ਅ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਮੈਲ ਦੀ ਗੱਠ. Scybalum.

ਸੁਦ੍. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਦ੍. "ਛਿਤਿ ਭਈ ਸੁਦ੍." (ਕਲਕੀ)

ਸੁਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਬਰ. ਸਮਾਚਾਰ। ੨ ਹੋਸ਼. ਬੁੱਧਿ. "ਸੁਧ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨) ੩ ਸ਼ੁੱਧ. ਵਿ–ਸਾਫ. ਸ੍ਵੱਛ. "ਤਬ ਹੋਏ ਮਨ ਸੁਧ ਪਰਾਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਨਿਰਦੋਸ਼. "ਸੁਧੁ ਭਤਾਰੁ ਹਰਿ ਛੋੜਿਆ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੫ ਖ਼ਾਲਿਸ. ਨਿਰੋਲ। ੬ ਸੁਧਾ (ਅਮ੍ਰਿਤ) ਲਈ ਭੀ ਸੁਧ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਧਰਸ। ੭ ਸੰ. ਸ਼ੁਧ੍. ਧਾ– ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਪਾਕ ਹੋਣਾ.

ਸੁਧਬੁਧ / ਸੁਧਬੁਧਿ ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ। ੨ ਸ਼ੁੱਧ ਬੁਧਿ. ਨਿਰਮਲ ਮਤਿ। ੩ ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਦਬੁਦ. ਹੋਇਆ ਸੀ. ਭਾਵ–ਕਿਸੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਅਸਰ। ੪ ਥੋੜਾ ਗ਼ਜਾਨ. ਸ਼ੁਦ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁਦ ਦਾ ਕੀ ਹੈ ਇਤਨੀ ਸਮਝ. ਭਾਵ–ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਕੁਝ ਗ਼ਜਾਨ.

ਸੁਧਭਤਾਰ. ਵਿ–ਧਰਮਪਤਿ. "ਸੁਧਭਤਾਰ ਹਰਿ ਛੋੜਿਆ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੨ ਜੋ ਪਤਿ, ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੱਲ ਖ਼ਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਸ਼ੁੱਧਾਚਾਰੀ ਪਤਿ.

ਸੁਧਰਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਧਾ ਰਸ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਰਸ. "ਸੁਧਰਸ ਨਾਮ ਮਹਾਰਸ ਮੀਠਾ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸ਼ੁੱਧ ਰਸ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਸ.

ਸੁਧਰਸੇਨ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਸ਼ਹਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

ਸੁਧਰਮ. ਸੰ. ਸੁਧਰ੍ਮਨ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ. ਦੇਵ-ਸਭਾ. "ਵਚ ਸੁਨ ਜਿਨਹਿ ਸੁਧਰਮਾ ਲਾਜੈ."(ਨਾਪ੍) ੨ ਵਿ–ਧਰਮ ਪਰਾਇਣ. ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸੁਧਰਮੀ / ਸੁਧਰਮੀੜਾ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ ਧਰਮ ਧਾਰੀ. "ਬੇਲ ਸੁਧਰਮੀੜਿਆ, ਮੋਨ ਕਤ ਧਾਰੀ ਰਾਮ ?" (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸੁਧਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁੱਧਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਮ੍ਰਿਤ। ੩ ਸ਼ਹਿਦ। ੪ ਜਲ। ੫ ਪਾਹੁਲ। ੬ ਚੂਨਾ. ਕਲੀ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਮਧਾ. "ਸੁਆਹਾ ਸੁਧਾਯੰ ਨਮੋ ਸੀਤਲੇਯੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸੁਧਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੋਧਨ (ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੋਧਣ ਦੀ ਉਜਰਤ।

ਸੁਧਾਸਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ ਦੇ ਮੱਧ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ. "ਪਹੁਚੇ ਆਨ ਸੁਧਾਸਰ ਸਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਹਾਂਸੀ ਗਈ ਕੁਲ ਯਮਦੂਤਨ ਉਦਾਸੀ ਭਈ
ਪਾਪ ਕੀ ਕਲਾ ਸੀ ਨ ਤਲਾਸੀ ਕਰੈ ਡਰਕੇ,
ਸਤ੍ਰਜ ਕੀ ਅਟਾ ਸੀ ਜਹਾਂ ਧਰਮ ਕੀ ਘਟਾ ਸੀ
ਦਾਨਪੁੰਨ ਕੀ ਛਟਾ ਸੀ ਸੋਕਨਾਸੀ ਦੀਨ ਤਰ ਕੇ,
ਗ੍ਵਾਲਕਵਿ ਖਾਸੀ ਪੁਨਿ ਵੇਦ ਕੀ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ਮਹਾਂ
ਨਾਰੀ ਕਮਲਾ ਸੀ ਰੂਪ ਵਾਸੀ ਮੈਨ ਸਰ* ਕੇ,
ਕਾਸੀ ਕੀ ਨ ਚਾਹ ਅਵਿਨਾਸੀ ਹੈ ਮਵਾਸੀ ਰਹੈਂ
ਦਾਸੀ ਕਰ ਰਾਖੀ ਮੋਖ ਵਾਸੀ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇ.

੨ ਕਵਿ ਗੋਪਾਲਸਿੰਘ ਦਾ, (ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਪ "ਨਵੀਨ" ਹੈ) ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੬੦ ਉੱਤਮ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ੨੬੧੬ ਛੰਦ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋੜੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਕਵੀ ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਸੀ.

"ਸੁਬਸ ਬਸੈ ਨਾਭਾ ਨਗਰ ਘਰ ਘਰ ਜਹਾਂ ਅਨੰਦ,
ਬੰਦਨੀਯ ਸਭ ਜਗਤ ਕੋ ਜਸੋਂ ਦੁਤਿਯਾ ਕੋ ਚੰਦ.
ਸ਼੍ਰੀ ਮਤ ਨ੍ਰਿਪ ਜਸਵੰਤ ਹਰਿ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ਰ ਮਹਰਾਜ,
ਸੁਖ ਦੈ ਸਕਲ ਪ੍ਰਜਾਨਕੋ ਜਹਾਂ ਕਰੈ ਹੈ ਰਾਜ.
ਸ਼੍ਰੀ ਵ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਧਾਮ ਕੋ ਬਾਸੀ ਦੀਨ ਨਵੀਨ,
ਤਹਿਂ ਆਯੋ ਸੁਨਕੈ ਸੁਯਸ਼ ਦੇਖੀ ਸਭਾ ਪ੍ਰਬੀਨ.
ਪਰਾਚੀਨ ਕਵਿ ਯੁਕ੍ਤਿ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ ਚਿੱਤ ਉਮਾਹ,
ਪਾਇ ਹੁਕਮ ਯਹ ਤਬ ਕਿਯੋ ਗ੍ਰੰਥ "ਸੁਧਾਸਰ" ਚਾਹ.
ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਧਿ ਕਵਿਰਸ ਤਤ੍ਵ ਗਨ ਸੰਬਤ ਸਰ ਅਵਰੇਖ,
ਅਰਜਨ ਸੁਕਲਾ ਪੰਚਮੀ ਸੋਮ "ਸੁਧਾਸਰ" ਲੇਖ.

ਸੰਮਤ ੧੯੬੫ ਫੱਗੁਣ ਸੁਦੀ ੫ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਸਰ ੧. "ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਕਰ ਇਸਨਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੁਧਾਂਸ਼ੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਅੰਸ਼ੁ(ਕਿਰਣਾਂ) ਵਿੱਚ ਸੁਧਾ (ਅਮ੍ਰਿਤ) ਹੈ.

ਸੁਧਾਸ੍ਰਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰਵ (ਟਪਕਦਾ) ਹੈ.

ਸੁਧਾਹਰ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗਰੁੜ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ.

ਸੁਧਾਂਕ. ਸ਼ੁੱਧ–ਅੰਕ (ਅੰਗ).

ਸੁਧਾਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਹੈ.

ਸੁਧਾਖਰ / ਸੁਧਾਖਰੁ / ਸੁਧਾਖਰ ਵਿ–ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਅਕ੍ਸ਼ਰ. ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਏਕੁ ਸੁਧਾਖਰੁ ਜਾਕੈ ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਆ, ਤਿਨ ਬੇਦਹਿ ਤਤੁ ਪਛਾਨਿਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੩) ੩ ੧ਓ, ਜੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਵਰਣ ਹੈ. "ਬੂਝੈ ਨਾਹੀ ਏਕ ਸੁਧਾਖਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਸ਼ੋਧਨ ਕਰਕੇ ਅਕ੍ਸ਼ਰ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ (ਲੇਖ) ਵਿਚਾਰਕੇ. "ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਧਾਖਰ ਕੀਨੋ ਰਾਮ ਨਾਮ ਇਕ ਆਖੁਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸੁਧਾਣ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਾਨ. "ਸੁਬਾਣੰ ਸੁਧਾਣੰ." (ਕਲਕੀ)

ਸੁਧਾਤੁ. ਉੱਤਮ ਧਾਤੁ. ਸੋਨਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਲੋਹਾ. ਸਰਵਲੋਹ.

ਸੁਧਾਦਕ / ਸੁਧਾਦਿਕ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਅਦ (ਭੱਛਨ) ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਸੂਰ ਸੁਰਾਰਦਨ ਸੁੱਧ ਸੁਧਾਦਿਕ." (ਅਕਾਲ)

ਸੁਧਾਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਕਲ.

ਸੁਧਾਧਾਰੀ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ. ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਜਿਸ ਨੇ ਲਈ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਧਰ.

ਸੁਧਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਧਾਨ. ਮਿਆਂਨ. ਕੋਸ਼. ਨਯਾਮ. "ਜਿਹਵਾ ਸੁਧਾਨ ਖਗ ਉੱਧ ਸੋਹ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੱਤ ਦੀ ਜਬਾਨ ਐਸੀ ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ, ਮਾਨੋਂ ਮਿਆਂਨ ਵਿੱਚੋਂ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਹੈ. ਭਾਵ–ਵਚਨ ਕਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੨ ਸੁ–ਧਾਨ. ਉੱਤਮ ਅੰਨ.

ਸੁਧਾਨਿਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਿਧਿ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਨੋਭਵ" ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਛੰਦ ਅਨੰਗਸ਼ੇਖਰ ਦਾ ਉਲਟ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਾਚ ਜਾਚਕੇ ਅਹਾਂ ਨਾਹਿ ਸੋਪਿ ਸ੍ਵਾਦਵਾਰ
ਲਾਭ ਹੋਤ ਏਕਵਾਰ ਭੂਖ ਤਾਪ ਕੋ ਅਵਾਰ,
ਸ਼ੈਨ ਭੂਮਿ ਪੈ ਬਨੈ ਨ ਸਾਕ ਸੈਨ ਕੋ ਗਨੈ

* ਮਦਨ (ਕਾਮ) ਸਮਾਨ.

* ਪੂਰਬ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜਾਗੇ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.
† ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਵਿੱਚ ਪੋਰ ਬੰਦਰ (Porbandar) ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸੁਦਾਮਾਪੁਰੀ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ਰੀਰਮਾਤ੍ ਪੰਖਨੋ ਨ ਜੋਬਨੋ ਸਫੈਦ ਬਾਰ,
ਛੀਨ ਚੀਰ ਗੋਦਰੀ ਅਨੇਕ ਲੀਰ ਸੋਂ ਕਰੀ
ਕਰੀ ਉਜਾਰ ਬੋਂਪਰੀ ਅਧੇਨ ਗੰਥ ਵਾਰ ਵਾਰ,
ਹਾਯ ਹਾਯ ਭੋਗਚਾਹ ਨਾਂਹਿ ਮੋ ਤਜੇ ਅਜੋਪਿ
ਮੋਰ ਚਿੱਤ ਬੈਲ ਕੋ ਸਵਾਰ ਬੈਲ ਕੋ ਸਵਾਰ.
(ਵੈਰਾਗ ਸ਼ਤਕ)

(ਅ) ਜੋ ਸੁਧਾਨਿਧਿ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਲਘੁ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਦ "ਕਲਾਧਰ" ਸੰਗਜਾ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ ਯਥਾ–

ਜਾਪ ਤਾਪ ਯੋਗ ਧਯਾਨ ਕਮੰਕਾਂਡ ਯਗ੍ਯ ਆਦਿ
ਹੋਂਯ ਨਾਂਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤੁਲ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਤੇ. ×××

ਸੁਧਾਪੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ.

ਸੁਧਾਮ. ਸੁੰਦਰ ਘਰ. ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਮਕਾਨ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਸੁਰਗ. ਬਹਿਸ਼੍ਤ.

ਸੁਧਾਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਸੁਧਾਮ (ਸੁਰਗ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਘਰ ਵਾਲੀ. ਵਹੁਟੀ. "ਆਪ ਸਮੇਤ ਸੁਧਾਮੀਐ ਲੀਨੇ ਰੂਪ ਨਵੀਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਨਵੇਂ ਰੂਪ (ਮਨੁੱਖ ਰੂਪ) ਧਾਰ ਲਏ.

ਸੁਧਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮ੍ਯੱਧਾਰ. ਦੁਰੁਸ੍ਤੀ. ਸੁਧਾਰਨਾ। ੨ ਸ਼ੁੱਧ ਆਚਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਐਸਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਤਿੱਖਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਸੁਧਾ ਰਸ. ਵਿ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਦ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਜੇਹਾ ਰਸ। ੩ ਸੋਮਵੱਲੀ ਦਾ ਰਸ.

ਸੁਧਾਲ ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਸੁਧਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ
ਸੁਧਾਲਯ ਆਲਯ (ਘਰ) ਹੈ.

ਸੁਧਿ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁੱਧਿ। ੨ ਸ਼ੁਧ. ਖਬਰ. "ਮੈਨੈ ਸਗਲ ਭ੍ਰਵਣ ਕੀ ਸੁਧਿ." (ਜਪੁ) ੩ ਵਿਵੇਕਸ਼ਕਤਿ. "ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ." (ਜਪੁ)

ਸੁਧਿੱਠ ਸੰ. ਸ੍ਥਵਿਸ਼੍ਠ. ਵਿ–ਵਡਾ ਥਤੁਰ।
ਸੁਧਿੱਠਾ ੨ ਬਹੁਤਾ ਦਿਲੇਰ. "ਮੈਨੈ ਗੰਨੈ ਵਾਂਗ ਸੁਧਿੱਠਾ." (ਭਾਗੁ) ਜੋ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੰਨੈ, ਉਹ ਗੰਨੇ ਵਾਂਗ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਦਿਲੇਰ (ਭਾਵ–ਸਹਨਸੀਲ) ਹੈ। ੩ ਸ਼ੁਫ਼ਫ਼ਾਸ਼–ਸ਼ੁੱਧਦ੍ਸ਼੍ਯਾ.

ਸੁਧੀ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਹੈ ਧੀ (ਬੁੱਧਿ) ਜਿਸ ਦੀ. "ਸੁਧੀਨ ਪਾਨ ਕੈ ਧਰੈਂ." (ਕਲਕੀ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਸਰਾ ਹੱਥ ਫੜਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੋਹਾ ਅਤੇ ਚਾਚਰੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ੨ ਰੂਪ ੳ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁੱਧੀ.

ਸੁਧੁ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਧ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ. "ਸੁਧੁ ਨ ਹੋਈਐ ਕਾਹੂ ਜਤਨਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਸੁਧੁ ਕੀਚੇ. ਸ਼ੋਧਨ ਕਰੋ. ਭੁੱਲ ਦੂਰ ਕਰੋ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਗ੍ਯਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ ਅਤੇ ਅੰਗ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦੇਖਕੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਹੋਈ ਹੈ ਤਦ ਦੂਰ ਕਰੋ.

ਸੁਧੋਸੁ. ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਸ਼ੁੱਧ ਭਇਆ। ੨ ਉਸ ਨੇ ਸੋਧਿਆ. "ਜਾਂ ਸੁਧੋਸੁ ਤਾਂ ਲਹਿਣਾ ਟਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਸੁਧੰਗ. ਸ਼ੁੱਧ–ਅੰਕ (ਅੰਗ). ਸ਼ੁੱਧਾਂਕ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸਹੀ ਵੇਖਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋੜ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਚੋਬੀ ਪਾਤ੍ਸਾਹੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ– "ਹਉ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ਕੀਰਤਨ ਕਰਉ ।" ੨ ਵਿ–ਸ਼ੁੱਧ ਸੂਰ ਸਹਿਤ. "ਸਾਰੰਗ ਟੋਡੀ ਬਿਭਾਸ ਸੁਧੰਗ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਸਿੱਧਾ ਅੰਗ. ਸੁਢੰਗ. "ਕਬਹੂੰ ਚਲਤ ਸੁਧੰਗ ਗਤਿ." (ਸੂਰ ਸਾਗਰ)

ਸੁੱਧ. ਸੰ. ਸ਼ੁਫ–ਸ਼ੁੱਧ. ਵਿ–ਨਿਰਮਲ. ਪਵਿਤ੍. ਨਿਰ–ਦੋਸ਼। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੀਂਧਾ ਲੂਣ। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਰਾਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਰਾਗ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁੱਧ ਸੂਰ.

ਸੁੱਧ ਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁੱਧ ਸੂਰ.

ਸੁੱਧ ਸੇਖ. ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ੈਖ. ਬੀਬੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਦੀ ਵੈਸ਼. "ਕਹੁ ਸੁੱਧ ਸੇਖੰ ਕਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਧਰਮੰ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਸੇਖ.

ਸ਼ੁੱਧ ਸੂਰ. ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਆਚਾਰਯਾਂ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕਲਪੇ ਹਨ. ਚੜ੍ਹਿਆ (ਕੜਾ) ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਉਤਰਿਆ ਰਿਖਭ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਖਾਦ, ਇਹ ਪੰਜ ਸੁਰ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਾਪੇ ਹਨ. ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਣਾ ਦੇਖੋ, ਸੁਰ ਅਤੇ ਠਾਟ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ.

ਸੁੱਧਗਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰੂਪਾ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਸੁੱਧਰ. ਸੁ–ਅਧ੍ਰ. ਉੱਤਮ ਯਗ੍ਯ. "ਤਜ ਜੁੱਧ ਸੁ ਸੁੱਧਰ ਮੇਘਧਰਣ." (ਰਾਮਾਵ) ਹਵਨ ਕਰਨ ਲਈ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਮੇਘ ਦੀ ਧੁਨਿ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ (ਮੇਘਨਾਦ). ਦੇਖੋ, ਨਿਕੁੰਭਲਾ.

ਸੁੱਧਾ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਮੇਤ. ਸਹਿਤ. ਜਿਵੇਂ–ਮਲਾਈ ਸੁੱਧਾ ਦੁੱਧ.

ਸ਼ੁੱਧਿ ਸੰ. ਸ਼ੁਫ਼ਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਿਤ੍ਤਾ. ਸਫਾਈ।
ਸੁੱਧੀ ੨ ਪਤਿਤ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਵਿਤ੍ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਵੀ. ਦੁਰਗਾ.

ਸੁੱਧੂ. ਦੇਖੋ, ਸੱਧੂ। ੨ ਬੁੱਧੂ ਘੁਮਿਆਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧੂ। ੩ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸੁੱਧੂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ.

ਸ਼ੁੱਧੋਦਨ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ। ੨ ਸ਼ੁੱਧ–ਓਦਨ.

ਸੁਨ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸ਼ੁ–ਸ਼੍ਰਿ੍ਣੁ. ਸੁਣ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੁਨ. ਧਾ–ਜਾਣਾ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ੁਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੱਤਾ। ੪ ਸੰ. ਸ਼ੁਨ. ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨ ੯.

ਸੁੰਨ. ਸੰ. ਸ਼ੂਨ੍ਯ. ਵਿ–ਸੁੰਨਾ. ਖਾਲੀ। ੨ ਜੜ੍ਹ. ਚੇਤਨਤਾ ਰਹਿਤ. "ਦਿੱਤੀ ਬਾਂਗ ਨਿਮਾਜ ਕਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਨ ਹੋਆ ਜਾਹਾਨਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬਿੰਦੀ. ਸਿਫਰ. "ਨਉ ਅੰਗ ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਸੁੰਨ." (ਭਾਗੁ) ਬਿੰਦੀ ਨੌ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਨੀਲ ਆਦਿਕ ਅਨੰਤ ਗਿਣਤੀ ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਆਕਾਸ਼. "ਸੁੰਨਹਿ ਸੁੰਨ ਮਿਲਿਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਮਹਾਂ ਆਕਾਸ਼ (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ ਘਟਾਕਾਸ਼ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਮਿਲਿਆ। ੫ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਨਹੀਂ. ਅਫੁਰ ਬ੍ਰਹਮ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੁੰਨ ਕਾ ਜਾਣੈ ਭੇਉ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੬ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਮਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸੱਤਾ ਬਿਨਾ ਸੁੰਨ(ਸ਼ੂਨ੍ਯ) ਹੈ. "ਸੁੰਨਹੁ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸ ਉਪਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੭ ਜੜ੍ਹਤਾ. ਜਾਡ੍ਯ. "ਮਿਟੀ ਸੁੰਨ ਚੇਤਨਤਾ ਪਾਈ." (ਸਲੋਹ) ੮ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਲੈ ਦੀ ਉਹ ਦਸ਼ਾ ਜਦ ਕੁਝ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ. "ਸੁੰਨੇ ਵਰਤੈ ਜਗ ਸਭਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੯ ਸੰ. ਸ਼ੂਨ. ਧੁਨਿ. ਸ਼ੋਰ. ਸ਼ਬਦ. "ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਦੇਉ ਤਹਿ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਨਾ ਸ਼ੂਨ (ਸ਼ੋਰ) ਹੈ ਨਾ ਸਮਾਧਿ. "ਅਨਹਤ ਸੁੰਨ ਕਹਾ ਤੇ ਹੋਈ ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਅਨਹਤ ਸ਼ੂਨ (ਧੁਨਿ) ਕਹਾਂ ਤੇ ਹੋਈ ?

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਲੱਗਿਆ ਵਾਵਾ ਉੜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਸੂ, ਸੂਪਨ, ਸੂਭਾਵ, ਸੂਰ, ਸੂਨ, ਜੂਲਾ, ਤੂਰਿਤ, ਦੂਰ, ਧੂਨਿ ਦੀ ਬਾਂ–ਅਸੂ, ਸੂਪਨਾ, ਸੁਭਾਉ, ਸੁਰ, ਸੁਆਨ, ਜੁਆਲਾ, ਤੁਰਤ, ਦੁਆਰ, ਧੁਨਿ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

ਸੁਨਈ. ਸੁਣਦਾ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰਦਾ. "ਨਾਮ ਨ ਸੁਨਈ ਡੋਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੁਨਈਆ. ਵਿ–ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੋਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਨੈਯਾ.

ਸੁੰਨਸਮਾਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ. ਉਹ ਸਮਾਧਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲ੍ਪ ਨਾ ਫੁਰਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸੰਪ੍ਰਗ੍ਯਾਤ ਸਮਾਧਿ. "ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ."(ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ, ਜਦ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਲੈ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜਦਾ ਹੈ। ੩ ਸ਼ੂਨ (ਸ਼ੋਰ) ਅਤੇ ਸਮਾਧਿ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨ ੯.

ਸੁੰਨਸਮਾਧੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨਸਮਾਧਿ। ੨ ਵਿ–ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ ਵਾਲਾ. "ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨਸਮਾਧੀ ਆਪਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸੁੰਨਸਰੋਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ। ੨ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ.

ਸੁੰਨਸਰੋਵਰਿ. ਸੁੰਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ. "ਸੁੰਨ ਸਰੋਵਰਿ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨ ਸਰੋਵਰ.

ਸ਼ੁਨਹਸ਼ੇਪ ਸ਼ੁਨ (ਕੁੱਤੇ) ਜੇਹੀ ਸ਼ੇਫ (ਪਿੰਦ੍ਰੀ) ਵਾਲਾ.
ਸ਼ੁਨਹਸ਼ੇਫ ਅਜੀਗਰਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਇੱਕ ਰਿਖੀ. ਐਤ੍ਰੇਯਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ੍ਸ਼ਾਕ੍ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜੇ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਤ ਮੰਨੀ (ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖੀ) ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਬਾਲਕ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮੈ ਵਰੁਣ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂ. ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ ਦੇ ਇੱਕ ਬੇਟਾ ਜੰਮਿਆਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੋਹਿਤ ਰੱਖਿਆ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਤ੍ ਦੀ ਬਲਿ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ, ਤਾਂ ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣੇ ਨਾ ਮੰਨੇ ਅਤੇ ਘਰੋਂ ਨੱਠ ਗਿਆ ਅਰ ਛੀ ਵਰ੍ਹੇ ਬਣ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ. ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਜੀਗਰਤ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਸ਼ੁਨਹਸ਼ੇਫ, ਸੌ ਗਾਈਆਂ ਮੁੱਲ ਵਿੱਚ ਦੇਕੇ, ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬਲਿਦਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ, ਅਰ ਵਰੁਣ ਨੇ ਭੀ ਇਹ ਵਟਾਂਦਰਾ ਮੰਨ ਲਿਆ. ਜਦ ਬਲਿਦਾਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਸ਼ੁਨਹਸ਼ੇਫ ਨੇ ਵਰੁਣ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਪੁੱਜਾ.

ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਧਯਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਅੰਬਰੀਸ਼ ਬਲਿਦਾਨ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਕਿ ਇੰਦ੍ ਉਸ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਚੁਰਾਕੇ ਲੈਗਿਆ ਪੁਰੋਹਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬਲਿ ਦੇਣੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਡੀ ਖੋਜ ਮਗਰੋਂ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੱਭਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਿਚੀਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ ਸ਼ੁਨਹਸ਼ੇਫ ਸੀ. ਰਿਖੀ ਨੇ ਸ਼ੁਨਹਸ਼ੇਫ ਦੀ ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੱਖ ਗਾਈਆਂ, ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਮੋਹਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਗਹਿਣੇ ਲੈਕੇ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ. ਸ਼ੁਨਹਸ਼ੇਫ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਦੋ ਮੰਤ੍ ਦੱਸੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਲਿਦਾਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਮੰਤ੍ ਪੜ੍ਹ ਦੇਵੀਂ. ਜਦ ਭੇਟਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਉਹ ਮੰਤ੍ ਪੜ੍ਹੇ. ਇੰਦ੍ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਸ਼ੁਨਹਸ਼ੇਫ ਨੂੰ ਵਡੀ ਉਮਰ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਸ਼ਲੋਕ ਸ਼ੁਨਹਸ਼ੇਫ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ.*

ਸੁਨਹਿਰਾ. ਵਿ–ਸੁਇਨੇ ਰੰਗਾ। ੨ ਸੁਇਨੇ ਦੀ ਗਿਲਟ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਖਾ. ਕੂੰਡਾ। ੪ ਉਹ ਬਰਤਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਇਹ ਪਾਤ੍ ਲੋਹੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸੁਨਹਿਰੀ. ਵਿ–ਸੁਇਨੇ ਦੀ ਗਿਲਟ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੁਇਨੇ ਦਾ। ੩ ਸੋਨੇ ਰੰਗਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਕੂੰਡਾ. ਕੂੰਡੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸੁਨਹਿਰੀਆ.

ਸੁਨਹਿਰੀਆ. ਵਿ–ਸੋਨੇ ਰੰਗਾ। ੨ ਸੁਨਹਿਰਾ (ਕੂੰਡਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸੇ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਪਾਤ੍ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ. ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਇੱਕੋ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਸੁਨਹਿਰੀਏ ਭਾਈ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਸੁਨਹਿਰੀਆ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਨਹਿਰੀਆ ੩.

ਸੁੰਨ ਗੁਫਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ। ੨ ਸੰਕਲਪ ਰਹਿਤ ਮਨ. "ਸੁੰਨਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਸਣੁ ਬੈਸਣੁ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸੁਨਣ ਸੰ. ਸ਼੍ਰਵਣ. "ਏ ਸ੍ਰਵਨਹੁ ਮੇਰਿਹੋ ! ਸਾਚੈ ਸੁਨਣੈ ਨੋ ਪਠਾਏ." (ਅਨੰਦੁ) "ਸ੍ਰਵਣੀ
ਸੁਨਣਾ ਸੁਨਣਾ ਗੁਰਨਾਉ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)
ਸੁਨਣੁ "ਵੇਖਣ ਸੁਨਣੁ ਨ ਹੋਇ."(ਸ੍ਰੀ ਵਾਰ ਮ: ੩)

ਸੁੰਨਤ. ਅ. سُنّت ਸੰਗਜਾ–ਮਰਜਾਦਾ (ਮਯਾਂਦਾ). ਰੀਤਿ। ੨ ਇਸਲਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉੱਮਤ ਨੂੰ ਸਿਖਣ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਸਭ ਸੁੰਨਤਰੂਪ ਹਨ. ਮੁਹੰਮਦ

* ਦੇਖੋ, ਰਿਗਵੇਦ ਮੰਡਲ ੧ ਮੰਤ੍ ੨੪, ੨੫, ੨੭ ਅਤੇ ਮੰਡਲ ਪੰਜ ਮੰਤ੍ ੨.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਚਰਣ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਸੁੰਨਤ ਹੈ. ਖ਼ਤਨੇ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕ ਖ਼ਾਸ ਕਰੇਕੇ ਸੁੰਨਤ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਮਰਜਾਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਆਪ ਖ਼ਤਨਾ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ.

ਚਾਹੇ ਖਤਨੇ ਦੀ ਆਗਜਾ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਸੁੰਨਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਇਬਰਾਹੀਮ.

ਖਤਨੇ ਦੀ ਆਗਜਾ ਅਤੇ ਰੀਤਿ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Genesis ਕਾਂਡ ੧੭ ਅਤੇ Joshua ਕਾਂਡ ੫.

ਸੁਨਤਾ. ਵਿ–ਸ਼ੋ੍ਤਾ। ੨ ਸੁਣਦਾ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰਦਾ.

ਸੁੰਨਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨਤ. "ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲ ਵੇਰਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲਬੰਧਾਨ ਬਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਜਤ ਧਾਰਨਾ ਉੱਤਮ ਸੁੰਨਤ ਹੈ.

ਸੁਨਤੈ. ਸ਼ੋ੍ਤੇ ਨੇ. ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੇ. "ਸੁਨਤੈ ਸੁਨਿ ਮੰਨਿ ਬਸਾਇਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਸੁਨਥਈ. ਸ਼ਿ੍ਣੋਤਿ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੁਣਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿਗੁਣ ਅਕਥ ਸੁਨਥਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਸੁੰਨਮਸੁੰਨ. ਵਿ–ਅਤਿ ਸ਼ੂਨ੍ਯ. ਮਹਾ ਸੁੰਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦੀ ਚੇਸ੍ਟਾ ਨਹੀਂ. ਅਫੁਰ ਬ੍ਰਹਮ. "ਤ੍ਰਿਭੁਵਣ ਸੁੰਨਮਸੁੰਨੰ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਸੁੰਨਮੁੰਨ. ਵਿ–ਮੁੰਨੇ (ਸ੍ਥਾਣੁ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਜੜ੍. ਜੜ੍ ਰੂਪ. "ਸੁੰਨਮੁੰਨ ਨਗਰੀ ਭਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਅਤੇ ਮੌਨ. ਹਰਕਤ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਬਿਨਾ.

ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ। ੨ ਨਿਰ-ਵਿਕਲ੍ਪ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੩ ਏਕਾਂਤ ਅਸ੍ਥਾਨ. "ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਇਕੁ ਜੋਗੀ ਬੈਸੈ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੁਨਯਨਾ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ. ਸੁਲੋਚਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੀਤਾ ਪਾਲੀ ਸੀ.

ਸੁਨਰ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਨਰ. ਭਲਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ. ਸੂਰਬੀਰ. "ਖਲ ਦਲ ਦਹਿਤਾ ਸੁਨਰ ਸਹੀ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਰਜੁਨ.

ਸ਼ੁਨਵਦ. ਫ਼ਾ. ਸੁਣਦਾ ਹੈ. ਸੁਣੇ. ਸੁਣੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਨੀਦਨ.

ਸ਼ੁਨਵਾ. ਫ਼ਾ. ਸ਼ੁਨ੍ਵ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੋ੍ਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ੁਨੀਦਨ ਹੈ.

ਸੁੰਨਾ. ਵਿ–ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ. ਉੱਜੜ. ਸ਼ੂਨ੍ਯ.

ਸੁਨਾਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਨਾਵਨੀ.

ਸੁਨਾਸੀਰ. ਸੰ. ਸ਼ੁਨਾਸੀਰ.–ਸ਼ੁਨਾਸੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਸ਼ਤ-ਕਾਰਾਂ (ਕ੍ਰਿਸਾਣਾਂ) ਦੇ ਦੋ ਦੇਵਤੇ, ਜੋ ਹਲ ਅਤੇ ਚਉ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕਬਜਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਸੁਨਾਸੀਰ. ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਸੀਰ (ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਫੌਜ) ਉੱਤਮ ਹੈ. ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ. "ਸੁਨਾਸੀਰ ਲਖ ਸੁਨ ਨਿਸੰਕਾ। ਮਿਲਜੋ ਅਹਲਜਾ ਕੋ ਭਰ ਅੰਕਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸੁੰਨਾਹਰ. ਵਿ–ਅਫੁਰ ਰੂਪ. "ਵਰਤਿਆ ਸੁੰਨਾਹਰ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਸੁਨਾਗਰ. ਵਿ–ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਭਲਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਮਹਾਨ ਚਤੁਰ। ੩ ਭਾਵ–ਧਨ੍ਯੰਤਰਿ. "ਸੁਨਾਗਰ ਨਦੀਚੇ ਨਾਥੈ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਸੁਨਾਭ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਨਾਭਿ (ਧੁੰਨੀ) ਜਿਸ ਦੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ। ੩ ਮੈਨਾਕ ਪਰਬਤ। ੪ ਗਰੁੜ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍.

ਸੁਨਾਮ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਨਜਾਮਤ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਖਾਸ ਸੁਨਾਮ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਹੱਲਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਠਹਿਰੇ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲਾਹੜੇ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਆਏ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਬਾਹਰ ਦੇ ਗੁਰੁਅਸਥਾਨ ਦਾ ਅਜੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ. ਸੰਮਤ ੧੯੭੬ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕਪਤਾਨ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਾਈ ਹੈ. ਸੁਨਾਮ ਦੂਰੀ ਜਾਖਲ ਲੈਨ ਉੱਪਰ ਖਾਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਨਾਮ। ੩ ਯਸ਼. ਕੀਰਤਿ.

ਸੁਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਨਿਆਰ। ੨ ਸੁ (ਸੁੰਦਰ) ਨਾਰ (ਗਰਦਨ). ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਰੂਪ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਸੰ. ਕੁੱਤੀ ਦਾ ਦੁੱਧ। ੪ ਸੱਪ ਦਾ ਆਂਡਾ.

ਸੁਨਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਨਿਆਰ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਨਾਲਾ.

ਸੁਨਾਰਿ / ਸੁਨਾਰੀ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਸੂਨਾ (ਹਿੰਸਾ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਕ੍ਰਾਤਿਲ. "ਕਟਾਰੀ ਸੁਨਾਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸੁਨਾਵਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਬਰ. ਸੂਧ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸੰਬੰਧੀ ਦੀ ਸ਼ੋਕ ਭਰੀ ਖਬਰ. "ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਜਾਤ ਸੁਨਾਵਨੀ ਪੀਰਹਿਂ ਮਿਲ ਨਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੁਨਿ. ਸ਼ੂਨ੍ਯ. ਉਜਾੜ. "ਤੂਹੀ ਗਾਉ ਤੁਹੀ ਸੁਨਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਜੰਗਲ। ੨ ਸੁਣਕੇ. "ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਾਮੁ ਤੁਹਾਰੋ ਜੀਓ." (ਨਟ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਨੀ.

ਸੁੰਨਿ. ਸੁੰਨ ਵਿੱਚ. ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਮੇ. ਭਾਵ–ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ. "ਮਾਇਆ ਫਾਸ ਬੰਧ ਨਹੀ ਫਾਰੈ ਅਰੁ ਮਨ ਸੁੰਨਿ ਨ ਲੂਕੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਸੁਨਿਆਰ. ਸੰ. ਸੁਵਰ੍ਣਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸੁਨਾਰ.

ਸੁਨਿੰਤ. ਵਿ–ਸ਼ੂਵਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੁ–ਨਿਤ। ੩ ਸੁ ਨਿਯਤ. ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. "ਸੁਨਿੰਤ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਸੁਨਿੰਦਾ. ਵਿ–ਸ਼ੂਵਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰੰਗ ਰਾਗ ਕੋ ਸੁਨਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕੀਤੀ ਉਸਤਤਿ. ਦੇਖੋ, ਵਜਾਜ ਸ੍ਤੁਤਿ.

ਸ਼ੁਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੱਤੀ.

ਸੁੰਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਥਨੀ. ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਬੂਥੀ। ੨ ਅ. ਸੁੰ ਅਹਿਲੇ ਸੁੰਨਤ. ਜੋ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਸੁੰਨਤ (ਰੀਤਿ) ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ ਉਹ ਸੁੰਨੀ ਹੈ. ਸੁੰਨੀ ਲੋਕ ਚਾਰ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਖਲੀਫਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ. ਸੁੰਨੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਇਮਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ:–

੧ ਅਬੂਹਨੀਫ਼ਾ. ਸਾਬਤ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜੋ ਸਨ ੮੦ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਕੂਫਾ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ, ਅਰ ਬਗਦਾਦ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੫੦ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਮੰਤਕੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੨ ਸ਼ਾਫ਼ੀ. ਮੁਹੰਮਦ ਇਬਨ ਇਦਰੀਸ ਸ਼ਾਫ਼ਈ. ਇਹ ਅਸਕਲਾਨ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੫੦ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਰ ਸਨ੨੦੫ ਵਿੱਚ ਮਿਸਰ ਦੀ ਹਾਜ-ਧਾਨੀ ਕਾਹਿਰਾ (ਕੈਰੋ) ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

੩ ਮਾਲਿਕ. ਇਮਾਮ ਅਬੂ ਅਬਦੁੱਲਾ ਮਾਲਿਕ. ਇਹ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਸਨ ੯੪ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਉਸੇ ਥਾਂ ਸਨ ੧੭੯ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਤਪਸ੍ਵੀ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ.

੪ ਅਹਮਦ ਇਬਨ ਹੰਬਲ. ਇਹ ਬਗਦਾਦ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੬੪ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ, ਅਤੇ ਸਨ ੨੪੧ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਵਡਾ ਆਲਿਮ ਸੀ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਚਾਰ ਇਮਾਮਾਂ ਦੇ ਹੀ ਚਲਾਏ ਚਾਰ ਮਾਰਗ ਹਨ ਜੋ ਹਨਫ਼ੀ, ਸ਼ਾਫ਼ਈ, ਮਾਲਿਕੀ ਅਤੇ ਹੰਬਲੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਹਨਫ਼ੀਯਹ, ਸ਼ਾਫ਼ੀਯਹ. ਮਾਲਿਕੀਯਹ ਅਤੇ ਹੰਬਲੀਯਹ ਭੀ ਹੈ.

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਮਜ਼ਹਬ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਚਾਰ ਵਰਣ ਚਾਰ ਮਜਹਬਾ ਜਗ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣੇ." ਸੁੰਨੀਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਆ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜਾਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ.

ਸੁਨੀਅਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਣੀਅਰ। ੨ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੈਤੋ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਸੁਨੀਅਰ ਪਿੰਡ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਸੁਨੀਅਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਲੋਕ ਸਥਾਨ। ਉਤਰੇ ਹਯ ਤੇ ਤਹਿਂ ਗੁਨਖਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੁਨੀਜਾ. ਸ਼੍ਰਵਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਸੁਣਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਸੁਨੀਤਿ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਨੀਤਿ। ੨ ਧ੍ਰੁਵ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਉੱਤਾਨਪਾਦ ਦੀ ਵਹੁਟੀ.

ਸ਼ੁਨੀਦ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਨ੍ਵਿਆ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੀਤਾ.

ਸ਼ੁਨੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਨੀਦਨ ਸੁਣਨਾ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰਨਾ.

ਸ਼ੁਨੀਦਮ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਮੈ ਸੁਣਿਆ. "ਸੁਨੀਦਮ ਸਿਫਤ ਬਤ ਸੁ ਦੀਦਨ ਚਹਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੁਨੀਲ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਨੀਲ ਵਰਣ. "ਕਿ ਅਨੀਲਹਿ, ਕਿ ਸੁਨੀਲਹਿ." (ਗਜਾਨ)

ਸੁੰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨ.

ਸੁਨੇਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਨੇਹ ਭਰਿਆ ਸੰਦੇਸਾ. ਪੈਗਾਮ.

ਸੁਨੈਯਾ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰੈਯਾ. ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਵਰਣਮੁਦ੍ਰਾ. ਅਸ਼ਰਫੀ. "ਕੋਡਾ ਪੈਸਾ ਰੁਪੈਯਾ ਸੁਨੈਯਾ ਕੋ ਬਨਜ ਕਰੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਸੁਨੰਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਲਭਦ੍ ਦਾ ਮੂਸਲ। ੨ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਪੁਤ੍। ੩ ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ.

ਸੁੱਨਤ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨਤ.

ਸੁੱਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ.

ਸੁਪਚ. ਸੰ. ਸ਼ੁਪਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਡਾਲ, ਜੋ ਸ਼ੁ (ਕੁੱਤੇ) ਨੂੰ ਰਿੰਨ੍ਹ ਲਵੇ. ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨੀਚ. "ਸੁਪਚ ਤੁਲਿ ਸ ਮਾਨਿ." (ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ਯ ਕੰਨ੍ਯਾ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜੀ ਸੰਤਾਨ.

ਸੁਪਚਾਰੇ. ਸ਼ੁ ਪਚਨਹਾਰੇ. ਕੁੱਤਾ ਰਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਚੰਡਾਲ. ਨੀਚ. "ਬਾਲਮੀਕ ਸੁਪਚਾਰੇ ਤਰਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬਾਲਮੀਕਿ ੨.

ਸੁਪੱਛ. ਸੁੰਦਰ ਹੈਨ ਜਿਸ ਦੇ ਪਕ੍ਸ਼ (ਪੰਖ). ੨ ਦੇਖੋ, ਸਪੱਛ.

ਸੁਪਤ. ਸੰ. ਸੁਪ੍ਤ. ਵਿ–ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ. "ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਪਤ ਸਿੰਘ ਫੇਰਜੋ ਤੈਂ ਕਰਾਲ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਪਤਿ.

ਸੁਪਤਨੀ. ਸੰ. ਸੁਪਤ੍ਨੀ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਵਹੁਟੀ. ਸ਼ੋ੍ਸ਼ੂ ਭਾਰਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਨੀ.

ਸੁਪਤਿ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਪਤਿ. ਆਪਣੀ ਭਾਰਯਾ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਂ ਭੈਣ ਅਰ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੁਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੈਰਵ. ਭੈਰੋ. ਜੋ ਸ਼ੁ (ਕੁੱਤੇ) ਉੱਪਰ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਸੁਪਤਿ ਮੈ ਮਹੇਸ ਜੋਤ ਤੇਰੀਐ ਜਗਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰ. ਸੁਪਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੋਣਾ। ੪ ਨੀਂਦ.

ਸੁਪੱਤਲ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ.

ਸੁਪੱਤਾ. ਵਿ–ਅੱਛੀ ਪਤ ਵਾਲਾ. ਸੁਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਿਤ. ਭਲਾ-ਮਾਣਸ.

ਸੁਪਥ. ਵਿ–ਸੁਮਾਰਗ. ਚੰਗਾ ਰਾਹ। ੨ ਪੱਧਰ ਸੜਕ.

ਸੁਪਨ / ਸੁਪਨਾ ਸੰ. ਸ੍ਵਪਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਪ ਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਂਦ. ਨਿਦ੍ਰਾ। ੨ ਸੋਣਾ. "ਜਾਗਨ ਤੇ ਸੁਪਨਾ ਭਲਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਸ੍ਵਪਨ ਅਵਸਥਾ, ਜੋ ਜਾਗਣ ਅਤੇ ਘੋਰ ਨੀਂਦ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸ੍ਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਗਜਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਅਰੁ ਸੁਪਨਮਨੋਰਥ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਫਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੁਰਖਿ ਲਾਇਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) "ਸੁਪਨ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਪੇਖੀ ਸੁਪਨਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਪਨ-ਫਲ। ੪ ਭਾਵ–ਜਗਤ. "ਜਿਸ ਕਾ ਰਾਜ ਤਿਸੈ ਕਾ ਸੁਪਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸੁਪਨਿ. ਸ੍ਵਪਨ ਮੇ. ਨੀਂਦ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ. "ਸੁਪਨਿ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਕੁ ਪਰਤਖਿ ਇਕੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਸੁਪਨੰਤਰਿ. ਸੁਪਨ (ਨੀਂਦ) ਦੇ ਵਿੱਚ. "ਤੂੰ ਕਾਇਆ ਰਹੀਅਹਿ ਸੁਪਨੰਤਰਿ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਆਲਸ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਰਹੀ. "ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਏ ਸੁਪਨੰਤਰਿ ਨਾਹੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਸੁਪਨੰਤਰੁ. ਸੰ. ਸੁਪਨਾਂਤਰ. ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੁਪਨਾ. ਭਾਵ–ਅਤੰਜੰਤ ਮਿਥਯਾ. "ਸੁਪਨੰਤਰੁ ਸੰਸਾਰੋ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀਆ) ੨ ਸੁਪਨਮਾਤ੍ਰ.

ਸੁਪਰਣ. ਸੰ. ਸੁਪਣੰ. ਵਿ–ਅੱਛੇ ਫੰਘਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਗਰੁੜ। ੪ ਅੰਬ. ਦੇਖੋ, ਪਰਣ.

ਸੁਪਰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਸਪਰਧਾ.

ਸੁਪਰਬਾਣ. ਵਿ–ਸੁਪ੍ਰਮਾਣ. ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਪਰਵਨ.

ਸੁਪਰਵਨ. ਸੰ. ਸੁਪਰਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਛੇ ਪਰਵਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪਵੰ (ਜੋੜ) ਸੁੰਦਰ ਹਨ। ੩ ਤੀਰ। ੪ ਸੁੰਦਰ ਗੱਠਾਂ ਵਾਲਾ ਬਾਂਸ.

ਸੁਪਰਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪਰਵਨ। ੨ ਸੁਪ੍ਰਮਾਣ.

ਸੁਪਾਤ੍ਰ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਬਰਤਨ। ੨ ਅਧਿਕਾਰੀ.

ਸੁਪਾਨ. ਪੌੜੀ. ਦੇਖੋ, ਸੋਪਾਨ. "ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਨਿਨ ਜਟ ਬਨੀ ਸੁਪਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮਣੀਆਂ ਨਾਲ ਜੜੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ.

ਸੁਪਾਰਿਸ. ਦੇਖੋ, ਸਿਫਾਰਿਸ਼.

ਸੁਪਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਗ ਫਲ. ਛਾਲੀ. L. Aroca-Catechu. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਮੁਖ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਮਣੀ ਨੂੰ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸੁਪਾਰੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਸਤ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇ ਉਬਾਲ-ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸੁਪਾਰੀ ਨੂੰ ਪਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਹੈ. "ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਤੀਆ." (ਤਿਲੰ ਮ:੪)

ਸੁਪੁਤ / **ਸੁਪੁਤ੍ਰ** } ਵਿ–ਉੱਤਮ ਪੁਤ੍ਰ. ਲਾਇਕ ਬੇਟਾ. ਸੁਪੂਤ.

ਸੁਪੁਰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਿਪੁਰਦਨ.

ਸੁਪੂਤ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪੁਤ੍ਰ.

ਸੁਪੂਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਜੌਰੇ ਦਾ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜਉਰਾ। ੨ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਲਬਾਲਬ.

ਸੁਪੇਦ. ਫ਼ਾ سپید ਸਪੇਦ. ਵਿ–ਸ਼੍ਵੇਤ. ਚਿੱਟਾ. ਬੱਗਾ. "ਕੋਈ ਓਢੈ ਨੀਲ ਕੋਈ ਸਪੇਦ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਰਾਤੀ ਹੋਵਨਿ ਕਾਲੀਆ ਸੁਪੇਦਾ ਸੇ ਵੰਨ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟੀ ਚੀਜਾਂ ਦੇ ਓਹੀ ਰੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਰਾਤ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਕਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ. ਇਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਅੰਜਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਜਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਸੁਪੇਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਹੜਤਾਲ ਜੇਹਾ ਚਿੱਟਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸੋਧਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਮੁਸੱਵਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਸਿੱਕੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਚਿੱਟਾ ਪਦਾਰਥ (Oxide of lead) ਜੋ ਰੋਗਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਛਿੱਲ ਚਿੱਟੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸੁਪੇਦੇ ਦੇ ਬਿਰਛ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਦੇ ਪਾਸ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੇ ਵਡੇ ਮਨੋਹਰ ਸਪੇਦੇ ਹਨ. White Poplar। ੪ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚਿੱਟਾ ਹਾਸ਼ੀਆ, ਜੋ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਰਜੋ ਸੁਪੇਦਾ ਕਾਗਜ ਜੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਪੇਦੀ. ਫ਼ਾ سپیدی ਸੰਗਜਾ–ਚਿਟਿਆਈ. "ਰਤਾ ਪੈਨਣੁ ਮਨੁ ਰਤਾ, ਸੁਪੇਦੀ ਸਤੁ ਦਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਚਿੱਟੀ ਪੋਸ਼ਾਕਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਨਾ ਸਤਜ ਅਤੇ ਦਾਨ ਹੈ.

ਸੁਪੂ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪਤ.

ਸੁਪ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪਤਿ ੩ਅਤੇ ੪.

ਸੁਪ੍ਰਸਿੰਨ / **ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ** / **ਸੁਪ੍ਰਸੰਨੁ** } ਸੰ. ਸੁਸ਼ਸ਼ਨ. ਵਿ–ਅਤਿ ਆਨੰਦ. ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼. "ਸੰਤ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਆਏ ਵਸਿ ਪੰਚਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਗੁਰੁ ਜਿਨ ਕਉ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ. ਬਹੁਤ ਸਾਫ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਸੁਪ੍ਰਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਕਾਂਤਿ (ਚਮਕ ਦਮਕ). ੨ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ। ੩ ਵਿ–ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਪ੍ਰਭਾ ਵਾਲੀ.

ਸੁਪ੍ਰਿਆ / **ਸੁਪ੍ਰਿਯਾ** } ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਡਿੱਲਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਅੰਤ ਭਗਣ ऽ॥.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਹੁੱ ਭਟ ਮਿਲ ਮੁਖ ਮਾਰ ਉਚਾਰਤ.
ਕਹੁੱ ਭਟ ਭਾਜ ਪੁਕਾਰਤ ਆਰਤ
ਕੇਤਕ ਜੋਧ ਫਿਰੈਂ ਰਣ ਗਾਹਤ,
ਕੇਤਕ ਜੂਝ ਬਰੰਗਨ ਬਜਾਹਤ. (ਕਲਕੀ)

੨ ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ। ੩ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ.

ਸੁਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ سفتن ਕ੍ਰਿ–ਪਰੋਣਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ.

ਸੁਫ਼ਤਨੀ. ਫ਼ਾ سفتنی ਵਿ–ਪਰੋਣ ਲਾਇਕ.

ਸੁਫਨ / **ਸੁਫਨਾ** } ਦੇਖੋ, ਸੁਪਨਾ.

ਸੁਫਲ / **ਸੁਫਲੁ** } ਵਿ–ਉੱਤਮ ਫਲ. "ਕਵਿਤਾ ਕੁਸੁਮ ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਹੀ ਸੁਫਲ ਅਰਥ ਸਮੁਦਾਯ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਚੰਗਾ ਨਤੀਜਾ। ੩ ਸਫਲ. "ਸੁਫਲੁ ਜਨਮੁ ਨਾਨਕ ਤਬ ਹੂਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯)

ਸ਼ੁਫਾ. ਅ شفعہ ਸ਼ੁਫ਼ਅ਼ਹ. ਪੜੋਸ. ਹਮਸਾਯਗੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਫਾ ੫.

ਸੁਫਾਰਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸਿਫਾਰਿਸ਼.

ਸੁੰਫਿਆ. ਸੰ. स्फूर्ति–ਸ੍ਫੂਤਿੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੋਸ਼ਿਯਾਰੀ. ਚਤੁਰਾਈ। ੨ ਔਸਾਨ. "ਅੰਗ ਸੰਗ ਉਰਝਾਇ ਬਿਸਰਤੇ ਸੁੰਫਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ਕਮਲ ਦੇ ਅੰਗ ਨਾਲ ਉਲਝਕੇ ਭੌਰ ਦੇ ਔਸਾਨ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਸੁੰਬ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਮ. "ਸੁੰਬਨ ਸਬਦ ਸੁਨਾ ਅਵਨੀ ਤਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਸੁਬਹ. ਅ صبح ਸੁਬਹ਼. ਸੰਗਜਾ–ਤੜਕਾ. ਭੋਰ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. ਭੁਨਸਾਰ. "ਸੁਬਹ ਨਿਵਾਜ ਸਰਾਇ ਗੁਜਾਰਉ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਅ شبہ ਸ਼ੁਬਹ. ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ. ਭ੍ਰਮ.

ਸੁਬਹਦਮ. ਫ਼ਾ صبحدم ਸੁਬਹ਼ਦਮ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੜਕੇ. ਬਹੁਤ ਸਵੇਰੇ. ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ.

ਸੁਬਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਹ ੨. "ਬੇ ਸੁਬਹਾ ਜੋ ਬਿਨਾ ਨਮੂਨੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸੁਬਹਾਣ / **ਸੁਬਹ਼ਾਨ** } ਅ سبحان ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੂਪ ਆਤਮਾ. ਕਰਤਾਰ. "ਔਰ ਜਹਾਨ ਨਿਦਾਨ ਕਛੂ ਨਹਿ, ਏ ਸੁਬਹਾਨ ! ਤੁਹੀ ਸਿਰਦਾਰਾ."(੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਸੁਬਹਾਨੀਤਿੱਤਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿੱਤਰ.

ਸੁਬਹਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਹਾਨ."ਸਭ ਦੁਨੀਆ ਸੁਬਹਾਨੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਸੁਬਕ. ਸੰਗਜਾ–ਹਡਕੋਰਾ. ਹਿਚਕੀ. "ਸੁਬਕਤ ਰੋਦਤ ਅਧਿਕ ਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸੁਬਕਨਾ। ੨ ਫ਼ਾ سبک ਵਿ–ਸਬੁਕ. ਹੋਲਾ। ੩ ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੪ ਬੇਇੱਜਤ.

ਸੁਬਕਤਗੀਨ. سبکتگین ਗਜਨੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਅਲਪਤਗੀਨ ਦਾ ਤੁਰਕੀ ਗੁਲਾਮ, ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਜਰ-ਨੈਲ ਤੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਜੈਪਾਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ. ਹਿੰਦ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਏਕਾ ਕਰਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅੰਤ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਨ ੯੭੭ ਵਿੱਚ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਰ ਸਨ ੯੯੭ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ ਮਹਮੂਦ ਗਜਨਵੀ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਨਸੀਰੁੱਦੀਨ ਭੀ ਹੈ.

ਸੁਬਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਹਿਚਕੀ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਣਾ. ਹਡਕੋਰੇ ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਕ ੧.

ਸੁਬਕੀ. ਫ਼ਾ سبکی ਸੰਗਜਾ–ਹਲਕਾਪਨ. ਹੌਲੱਤਣ। ੨ ਅਪਮਾਨ. "ਭਈ ਪਰਾਜਯ ਸੁਬਕੀ ਹਮ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਬਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਨੁ. ਸੁਵਨ. ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ.

ਸੁਬਨਮੇ. ਵਿ–ਸੂਨੁ–ਮਯ. ਪੁਤ੍ਰ (ਸੁਵਨ) ਰੂਪ. ਪੁਤ੍ਰ ਰੂਪ. "ਨਮਸਤੰ ਅਜਨਮੇ। ਨਮਸਤੰ ਸੁਬਨਮੇ."(ਜਾਪੁ) ਕਰਤਾਰ ਜਨਮ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਰ ਪੁਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹੈ.ਭਾਵ–ਸੰਤਾਨ ਰੂਪ ਹੈ.

ਸੁਬਰਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਸੋਬਰਾਂਉ.

ਸੁੰਬਲ. ਫ਼ਾ سنبل ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਮਾਸ਼ੂਕ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਕਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਬਾਲਛੜ. ਜਟਾਮਾਸੀ. L. Nordostachys.

ਸੁੰਬਾ. ਤੋਪ ਸਾਫ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਸਣ ਦਾ ਗਜ.

ਸੁਬਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸੁਵਾਸ.

ਸੁਬਾਸਕ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਵਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੁਗੰਧ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਨ ਕਪੂਰ ਸੁਬਾਸਕ ਚੰਦਨ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਸੁਬਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਹ ਅਤੇ ਸੁਬਾਹੁ.

ਸੁਬਾਹੁ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ. ਚੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਬਲ ਸਹਿਤ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ. "ਧਾਏ ਸੁਬਾਹੁ ਯੋਧਾ ਸਕੋਪ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਮਰੀਚ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਜੱਗ ਵਿਗਾੜਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ. "ਸੰਘਾਰਜੋ ਸੁਬਾਹੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ। ੪ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਸੁਬਿਦਿਆ / **ਸੁਬਿਦਜਾ** } ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਿਦਜਾ. ਆਤਮਵਿਦਜਾ. ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਦਜਾ। ੨ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਵਿਦਜਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁਚੇ ਅਤੇ ਆਪੋ-ਵਿੱਚੀ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਵਧੇ.

ਸੁਬੁੱਧ. ਸੰ. सुबुद्ध. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਆਤਮਗਜਾਨੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ੪੦੫ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਇਸੇ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਛਲ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸੁਣਾਏ ਸਨ। ੪ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਰਯਨਾਦ) ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਅਤੇ ਸੈਨਾਪਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਸਰਬਲੋਹ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ.

ਸੁਬੇਲ. ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਬੇਲ ਅਤੇ ਬੇਲ ਦੋ ਦੈਤਰਾਜ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪੁਰ ਦੁਸ਼੍ਵਦਮਨ(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ)ਨੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ.

ਸੁਬੋਧ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਗਜਾਨ ਵਾਲਾ. ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨੀ। ੨ ਜੋ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਗਜਾਨ. ਉੱਤਮ ਗਜਾਨ.

ਸੁੱਬੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਸੀ. ਡੋਰੀ.

ਸੁਬ੍ਰਚਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਵਰਚਲਾ.

ਸੁਬ੍ਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਵ੍ਰਤ. ਸ਼ੁਭ ਨਿਯਮ। ੨ ਇੱਕ ਰਿਖੀ. "ਤਹਾਂ ਸੁਬ੍ਰਤ ਨਾਮਾ ਮੁਨਿ ਰਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੯) ੩ ਵਿ–ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਵ੍ਰਤ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੁਭ ਨਿਯਮਧਾਰੀ.

ਸੁਬ੍ਰਿਤ. ਸੰ. सुवृत्त–ਸੁਵ੍ਰਿੱਤ. ਵਿ–ਹੱਛੇ ਚਾਲ ਚਲਨ ਵਾਲਾ. ਨੇਕ। ੨ ਚੰਗੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਵਾਲਾ। ੩ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ."ਅਨੇਕ ਕ੍ਰਿੱਤ ਸੁਬ੍ਰਿਤੰ." (ਗਜਾਨ)

ਸੁਬ੍ਰਿਤਾ. ਵਿ–ਸੁਵ੍ਰਿੱਤਾ. ਉੱਤਮ ਆਚਾਰ ਵਾਲੀ. "ਸੁਨਹੁ ਸੁਬ੍ਰਿਤੇ ! ਇਮ ਉਰ ਜਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਹੇ ਸੁਵ੍ਰਿੱਤਾ ! ਸੁਨੋ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੁਭ. ਸੰ. ਸ਼ੁਮ੍ਰ. ਧਾ–ਚਮਕਨਾ. ਸੁੰਦਰ ਹੋਣਾ. ਬੋਲਨਾ। ੨ ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਚੰਗਾ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ. "ਸੁਭ ਬਚਨ ਬੋਲਿ ਗੁਣ ਅਮੋਲ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੪ ਮੰਗਲ। ੫ ਸੁਖ.

ਸੁੰਭ. ਸੰ. ਸ਼ੁਮ੍ਰ–ਸ਼ੁੰਭ. ਸੰਗਜਾ–ਕਸ਼ਜਪ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਦਨੁ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨਵ, ਜੋ ਨਿਸੁੰਭ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. "ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਪਠਾਯਾ ਜਮ ਦੇ ਧਾਮ ਨੂੰ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੇਖੋ, ਨਮੁਚਿ ੨.

ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਕੁਨ. ਦੇਖੋ, ਅਪ ਸਗਨ.

ਸੁਭਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਹਾਨ.

ਸੁਭਗ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ। ੨ ਅੱਛੇ ਭਾਗ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ। ੩ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਹਾਗਾ. ਟੰਕਣ। ੫ ਚੰਪਕ. ਚੰਬਾ। ੬ ਸ਼ਿਵ.

ਸੁਭਗਾ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰੀ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ। ੨ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਹਲਦੀ। ੪ ਤੁਲਸੀ। ੫ ਕਸਤੂਰੀ। ੬ ਚਮੇਲੀ.

ਸੁਭਚਾਰ. ਸ਼ੁਭ ਆਚਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸੁਭਚਿੰਤਕ. ਵਿ–ਸ਼ੁਭ (ਭਲਾ) ਚਿਤਵਨ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੈਰਖ਼ਾਹ.

ਸੁਭਚਿੰਤਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਭ (ਭਲਾ) ਚਿਤਵਨਾ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣਾ. ਖ਼ੈਰਖ਼ਾਹੀ। ੨ ਨੇਕ ਖਿਆਲ. "ਸੁਭ-ਚਿੰਤਨ ਗੋਬਿੰਦ ਰਮਣ ਨਿਰਮਲ ਸਾਧੂ ਸੰਗ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸੁਭਚਿਤਵਨਿ } ਦੇਖੋ, ਸੁਭਚਿੰਤਨ। ੨ ਸ਼ੁਭ-
ਸੁਭਚਿਤਵਨੀ } ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜਰ. "ਸੁਭ-ਚਿਤਵਨਿ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਸੁਭਟ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਯੋਧਾ. ਸੂਰਮਾ। ੨ ਸਿਪਾਹੀ.

ਸੁਭਟਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਬਰਛੀ. ਸੈਹਥੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੁਭਟਸਹੇਟ. ਸੰਗਜਾ–ਰਣਭੂਮਿ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੁਭਟਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਯੋਧੇ ਹਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੁਭਟੇਂਦ੍ਰ. ਵਿ–ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ. ਜਨਰਲ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ,ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਦੋਹਾ ਹੀ ਸੁਭਟੇਂਦ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅੰਤਜਾਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲੇ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਰੜ ਸਰੜ ਜਬ ਚਢਤ ਦਲ ਸਜ ਕਰ ਸਿੰਘ ਸੁਬੀਰ,
ਬਰੜ ਬਰੜ ਬਰੜਾਤ ਰਿਪੁ ਬਿਹਬਲ ਬਿਕਲ ਸ਼ਰੀਰ,
ਭਰੜ ਭਰੜ ਭਯ ਭਜਤ ਭੀ ਬਿਲਪਤ ਬਹੁ ਭਟ ਭੀਰ,
ਮਰੜ ਮਰੜ ਕਾਲੀ ਚਬੈ ਅੜਤ ਜੁ ਦੁਸ਼੍ਟ ਬਹੀਰ.
(ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਸੁਭਦ੍ਰਾ. ਵਸੁਦੇਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਇਸ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹੁਣ ਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਅਰਜੁਨ ਸੁਭਦ੍ਰਾ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਤੋਂ ਚੁਰਾਕੇ ਲੈ ਗਿਆ. ਸੁਭਦ੍ਰਾ ਅਭਿ-ਮਨਯੁ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਪਰੀਕਿਤ ਦੀ ਦਾਦੀ ਸੀ. ਜਗੰ-ਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭੁੱਲ ਕਰਕੇ ਸੁਭਦ੍ਰਾ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਭਦ੍ਰਾ ਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਦ੍ਰਾ.

ਸੁਭਮਸਤ } ਸੰ. ਸ਼ੁਭਮਸ਼ਤੁ. ਸ਼ੁਭੰ–ਅਸ਼ਤੁ. ਆਸ਼ੀਰ-
ਸੁਭਮਸਤੁ } ਵਾਦ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਸ਼ੁਭ ਹੋ. ਮੰਗਲ ਹੋ. ਕਲਜਾਣ ਹੋ. ਭਲਾ ਹੋਵੇ.

ਸੁਭਰ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਕੰਢਿਆਂ ਤੀਕ ਪੂਰਣ. "ਖਿਨ ਮਹਿ ਊਣੇ ਸੁਭਰ ਭਰਿਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ੁਭ੍ਰ. ਉੱਜਲ। ੩ ਸੁੰਦਰ. "ਸੁਭਰ ਕਪੜ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਸੁਭਰਮ. ਦੇਖੋ, ਸੁਭ੍ਰਮ.

ਸੁਭਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਦ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਸੁਭਰਾਤ } ਸੰ. ਸੁਭਰਿਤ. ਵਿ–ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ
ਸੁਭਰਾਤਾ } ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਚੰਗੇ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਣ. "ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਾ ਪੂਰਨ ਸੁਭਰਾਤਾ." (ਚੌਪਈ)

ਸੁਭਵੰਤੀ. ਵਿ–ਸ਼ੁਭਵਤੀ. ਮੰਗਲ ਵਾਲੀ. ਸੁਖਵਾਲੀ. ਆਨੰਦਵਤੀ. "ਸੰਤ ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਵੰਤੀ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਸੁ ਭਵਤਿ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸੁਭਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਹ। ੨ ਸ਼ੁਬਹ. ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ. "ਜੇ ਦਿਲ ਸੁਭਾ ਤੁਮਾਰੇ ਲਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ੁਭਾ. ਕਾਂਤਿ. ਸ਼ੋਭਾ. "ਬਰਨੀ ਨਹਿ ਜਾਤ ਸੁਭਾ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਇੱਛਾ। ੫ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸਭਾ.

ਸੁਭਾਉ. ਸੰ. ਸ੍ਵਭਾਵ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣਾ ਧਰਮ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ। ੨ ਮਿਜਾਜ। ੩ ਵਾਦੀ. ਬਾਣ। ੪ ਸੁ–ਭਾਵ. ਉੱਤਮ ਖਿਆਲ.

ਸੁਭਾਇ. ਦੇਖੋ, ਸੁਭਾਉ। ੨ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਭਾਵ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ ਹੈ. "ਜਿਨ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੁਭਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਰਾਦਤਨ. ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ. "ਸੁਭਾਇ ਅਭਾਇ ਜੁ ਨਿਕਟਿ ਆਵੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ. ਸ੍ਵਤਹ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ,ਤਾਂ ਮਿਲੈ ਸੁਭਾਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਸੁਭਾਇਕ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਦਾਇਕ. "ਮਸਤਕ ਦੀਪਤ ਜੋਤਿ ਸੁਭਾਇਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ. ਸ੍ਵਤਹ. "ਜਿਮ ਆਇਸ ਕਰ ਦੇਤ ਸੁਭਾਇਕ, ਮਾਨਿਹ ਤਿਮ ਬਾਸੀ ਪੁਰ ਤੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਭਾਈ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਭਾਵ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਅੱਛਾ ਹੈ. "ਸੋਈ ਪੁਰਖ ਸੁਭਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਨੇਕ ਭਾਈ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ. ਸ੍ਵਤਹ. ਬਿਨਾ ਯਤਨ. "ਨਾਨਕ ਮਿਲਣ ਸੁਭਾਈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੪ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ ਹੀ. ਆਪਣੇ ਸਹਜ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਜੈਸੇ ਬਾਲਕ ਭਾਇ ਸੁਭਾਈ ਲਖ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸੌਭਾਗਜਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬੀ. "ਮੇਰੀ ਹਰਹੁ ਬਿਪਤਿ ਜਨ ਕਰਹੁ ਸੁਭਾਈ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਸੁਭਾਸੀ. ਸੰ. ਸੁਮਾਸ਼ਿਨ੍. ਵਿ–ਚੰਗਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਰੇ ਵਚਨ ਆਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁਭਾਸੁਭ. ਸ਼ੁਭ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁਭ. ਨੇਕ ਬਦ.

ਸੁਭਾਖ } ਸੰ. ਸੁਭਾਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਬੋਲੀ।
ਸੁਭਾਖਾ } ੨ ਅਜੇਹੀ ਗੱਲ ਬਾਤ, ਜੋ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਖੇ ਪਦ ਨਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ। ੩ ਸ਼ਕੁਨਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਗਲ ਜਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ. "ਭਾਖ ਸੁਭਾਖ ਵਿਚਾਰ ਨ ਛਿੱਕ ਮਨਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਸੁਭਾਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੁਭਾਖਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਣੀ ਸਬਦ ਸੁਭਾਖਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਸੁਭਾਸ਼ਿਤ. ਉੱਤਮ ਕਥਨ ਕੀਤਾ.ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬਿਆਂਨ ਕਰਿਆ.

ਸੁਭਾਖਜ. ਸੰ ਸੁਭਾਸ਼ਜ. ਵਿ–ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਯੋਗਜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਸ਼ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਅਸ਼੍ਵਾਧਜਾਯੀ ਉੱਪਰ ਉੱਤਮ ਭਾਸ਼ਜ (ਟੀਕਾ). "ਸੁਭਾਖਜ ਕੋਮਦੀ ਪੜੈਂ. (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਸੁਭਾਗ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਭਾਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੌਭਾਗਜ. ਖ਼ੁਸ਼ ਕ੍ਰਿਸਮਤੀ.

ਸੁਭਾਗੀ. ਵਿ–ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ.

ਸੁਭਾਚਾਰ. ਸ਼ੁਭ–ਆਚਾਰ.ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰਾਚਾਰ. ਭਲਾ ਵਿਉਹਾਰ. "ਸੁਭਾਚਾਰ ਜਿੰਹ ਨਾਮ ਸਬਲ ਦੂਸਰ ਅਨੁਮਾਨੋ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਸੁਭਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਹਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਭਾਨੁ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਸੁਭਾਨ. ਕਲ੍ਹ.ਸਵੇਰੇ.

ਸੁਭਾਨਨ. ਸ਼ੁਭ (ਉੱਤਮ) ਆਨਨ (ਮੁਖ).

ਸੁਭਾਨਨੀ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਮੁਖ ਵਾਲੀ. ਉੱਤਮ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੀ.

ਸੁਭਾਨੁ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਿਕ ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਸੁਭਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸੁਭਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਭਾਇਕ.

ਸੁਭਾਵ. ਉੱਤਮ ਖਿਆਲ। ੨ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰੇਮ. ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਭਾਉ.

ਸੁਭਾਵਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਭਾਇਕ.

ਸੁਭਾਵਤ. ਸ੍ਵਭਾਵਤ: ਸ੍ਵਭਾਵ ਸੇ. ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਪੁਰ. "ਸੁਭਾਵਤ ਜੈਸੇ ਬੈਸੰਤਰ ਅਲਿਪਤ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਸੁਭਾਵ ਪ੍ਰਣਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਣਾਸੀ.

ਸੁਭਿਖਾ } ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ.
ਸੁਭਿਖੀਆ }

ਸੁਭਿੱਖ. ਸੰ. ਸੁਭਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ, ਜਦ ਭਿਕਾ (ਭਿਖਜਾ) ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕੇ. ਸੁਕਾਲ.

ਸੁਭੋਟੀ } ਸੰਗਜਾ–ਸੁਭਟਤਾ. ਸ਼ੂਰਤ੍ਵ. ਬਹਾਦੁਰੀ।
ਸੁਭੌਟੀ } ੨ ਸ਼ੋਭਾ. "ਮੌਨ ਤੇ ਕੌਨ ਸੁਭੌਟੀ ਰਹੇ." (ਹਨੂ)

ਸੁਭੰਤ. ਸ਼ੁਭ ਅੰਤ. ਚੰਗਾ ਨਤੀਜਾ. ਸ਼ੁਭ ਫਲ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ੋਭਿਤ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ.

ਸੁਭ੍ਰ. ਸੰ. ਸ਼ੁਭ੍ਰ. ਵਿ– ਉੱਜਲ. ਚਿੱਟਾ। ੨ ਚਮਕੀਲਾ. "ਸਿਰੰ ਸੇਤ ਛਤ੍ਰੰ ਸੁ ਸੁਭ੍ਰੰ ਬਿਰਾਜੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਅਬਰਕ। ੫ ਚਾਂਦੀ। ੬ ਚਰਬੀ। ੭ ਫਟਕੜੀ। ੮ ਵੰਸ਼ਲੋਚਨ.

ਸੁਭ੍ਰਮ. ਸੰ. ਸ਼ੁਭ੍ਰਸ਼–ਸ਼ੁਭ੍ਰੰ. (ਪ੍ਰਥਮਾਂਤ) "ਊਚ ਅਵਾਸ ਬਨਜੋ ਅਤਿ ਸੁਭ੍ਰਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਭ੍ਰ.

ਸੁਭ੍ਰਾਂਸ਼ੁ. ਸੰ. ਸ਼ੁਭ੍ਰ (ਉੱਜਲ) ਹਨ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾ) ਜਿਸ ਦੀਆਂ,ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਸੁਮ. ਅ ਸੁਮ. ਵਜ–ਫਿਰ. ਔਰ.ਪੁਨਹ। ੨ ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਚੌਪਾਏ ਦਾ ਖੁਰ। ੩ ਸੋਮਾ. ਚਸ਼ਮਾ. "ਨਦੀਆ ਹੋਵਹਿ ਧੇਣਵਾ ਸੁੰਮ ਹੋਵਹਿ ਦੁਧ ਘੀਉ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਸੁਮ. ਫੁੱਲ। ੫ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੬ ਆਕਾਸ਼.

ਸੁੰਮ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮ ੨.

ਸੁਮਗ. ਉੱਤਮ ਮਾਰਗ. ਭਲਾ ਰਾਹ. ਸੁਪੰਥ.

ਸੁੰਮਣਵਾਣੀ. ਸੁੰਮ (ਸੋਮੇ) ਦਾ ਪਾਣੀ. ਭਾਵ–ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਅਖੰਡ ਵ੍ਰਿੱਧੀ. "ਇਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਸੁੰਮਣ-ਵਾਣੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ.

ਸੁਮਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਗਜਾਨ ਵਾਲਾ. ਦਾਨਾ.

ਸੁਮਤਿ. ਉੱਤਮ ਬੁੱਧਿ. "ਦਾਸ ਕਉ ਸੁਮਤਿ ਦੀਤੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ ਵਿਵੇਕੀ ਪੁਰਖ.

ਬਿੰਜਨ ਵਿਵਿਧ ਜੈਸੇ ਭੁਖਭਯ ਭੰਜਨ ਹੈ
ਗੰਜਨ ਵਿਯੋਗ ਵਿਥਾ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਤਿ ਕੀ,
ਔਖਧ ਅਮਲ ਜਜੋਂ ਹਰੈਯਾ ਹੈ ਗਹੁਰ ਗਦ.
ਭਕ੍ਰਿ ਭਗਵੰਤ ਜਜੋਂ ਕਰੈਯਾ ਸਦਗਤਿ ਕੀ,
ਅੰਕੁਰ ਉਪਾਵ ਓਪ ਪਾਵਸ ਪਯੋਦ ਜੈਸੇ
ਸੁਮਨ ਸੁਢਾਰ ਜਜੋਂ ਬਹਾਰ ਰਿਤੁਪਤਿ ਕੀ,
ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਪੂਰਕ ਜਜੋਂ ਕਲਪ ਬਖਾਨੈ ਗ੍ਰੰਥ
ਕੁਮਤਿ ਵਿਦਾਰਨ ਤਜੋਂ ਸੰਗਤਿ ਸੁਮਤਿ ਕੀ.

੩ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ. "ਅਪਨੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੁਮਤਿ ਕੋ ਲੀਨੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ ਯਸ਼ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਸੁਮੱਧਮਾ } ਵਿ–ਉੱਤਮ ਹੈ ਦੇਹ ਦਾ ਮੱਧਮ ਭਾਗ
ਸੁਮਧਜਮਾ } ਜਿਸ ਦਾ. ਪਤਲੀ ਕਮਰ ਵਾਲੀ. "ਹੇ ਸੁਮੱਧਮੇ ! ਨਹਿ ਮੈ ਮਾਨੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਮਨ } ਸ. ਸੁਮਨਸ੍. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਮਨ ਵਾਲਾ.
ਸੁਮਨਸ } ਨੇਕ ਦਿਲ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲ। ੩ ਦੇਵਤਾ. "ਸੱਤਾਸਤ ਵਿਵੇਕ ਸੁਭ ਸੁਮਨਸ। ਚਾਹਤ ਰਹਿਤ ਭਗਤ ਗਨ ਸੁਮਨਸ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਕਣਕ. ਗੋਧੂਮ। ੫ ਧਤੂਰਾ.

ਸੁਮਨਾ. ਵਿ–ਅੱਛੇ ਮਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਤੀ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੋ ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ.

ਸ਼ੁਮਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਮਾ ਸ਼ਰਵ–ਆਪ. ਤੁਮ। ੨ ਭਾਵ–ਮੈ ਮੇਰੀ."ਅਬ ਅਸਾਡੀ ਸ਼ੁਮਾ ਗਈ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਸੁਮਾਰ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਗਿਣਤੀ. ਸੰਖ੍ਯਾ. "ਤਾਕੇ ਅੰਤ ਨ ਪਰਹਿ ਸੁਮਾਰ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੈਨਾ। ੩ ਗਰੋਹ. ਇਕੱਠ। ੪ ਰਾਜੀ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜਖਮ। ੫ ਵਿ–ਘਾਇਲ. ਜਖਮੀ. ਫੱਟੜ. "ਸਭ ਊਚ ਨੀਚ ਕਿੰਨੇ ਸੁਮਾਰ." (ਰਾਮਾਵ) "ਤੁਮ ਕੋ ਨਿਹਾਰ ਕਿਯ ਮਾਰ ਨੈ ਸੁਮਾਰ ਮੋ ਕੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੯) ਮਾਰ (ਕਾਮ) ਨੇ ਸੁਮਾਰ (ਘਾਇਲ).

ਸੁਮਾਲ. ਅ ਸ਼ਿਮਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ। ੨ ਖੱਬਾ ਪਾਸਾ.

ਸੁਮਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵਣ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ੁਮਾਲੀ. ਸ਼ੁਮਾਲ (ਉੱਤਰ) ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ.

ਸੁਮਿਤ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਿਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੁਮਿਤ੍ਰ. ਉੱਤਮ ਮਿਤ੍ਰ. "ਹਰਿ ਲਬਧੋ ਮਿਤ੍ਰ ਸੁਮਿਤ੍ਰੋ." (ਗਾਬਾ) ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਮਿਤ੍ਰ.

ਸੁਮਿਤ੍ਰ. ਉੱਤਮ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਸੰ. ਸੌਮਿਤ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਲਛਮਣ, ਜੋ ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. "ਤਿਹ ਓਰ ਸੁਮਿਤ੍ਰ ਪਠਾਯੋ."(ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ, ਲਛਮਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ। ੩ ਸੰ. ਸੁਮੰਤ੍ਰ (ਸੁਸਮਤ੍ਰ). ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. "ਤਾਤ ਬਸਿਸ੍ਠ ਸੁਮਿਤ੍ਰ ਬੁਲਾਏ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਸੇਨ / **ਸੁਮਿਤ੍ਰ ਸੈਨ** ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਲਛਮਣ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਦਾ ਨਾਨਾ.

ਸੁਮਿਤ੍ਰੂਜ. ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਲਛਮਣ. "ਚੀਨ ਸੁਮਿਤ੍ਰੂਜ ਕੀ ਛਬਿ ਕੋ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ.

ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ. ਸੁਮਿਤ੍ਰਸੇਨ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਲਛਮਣ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਜਨਮੇ.

ਸੁਮਿਤ੍ਰੇਸ. ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਦਾ ਈਸ਼. ਸੁਮਿਤ੍ਰਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ. "ਸੁਮਿਤ੍ਰੇਸ ਮਹੀਪ ਭਯੋ ਜਬ ਤੇ."(ਰਾਮਾਵ)

ਸੁਮਿਲ / **ਸੁਮਿਲਾ** / **ਸੁਮੀਲਾ** ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਿਲਿਤ. "ਪ੍ਰਵੇਸਜੋ ਸਭੈ ਮੋ ਅਲੇਪੰ ਸੁਮੀਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਅਲੇਪ ਅਤੇ ਮਿਲਿਆ.

ਸੁਮੁਖ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ. ਜਿਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਣੇਸ਼। ੩ ਗਰੁੜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਇੱਕ ਨਾਗਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਸੁਮੁਖੀ. ਸੁੰਦਰ ਮੁਖ ਵਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੮। ੩ ਸੀਸਾ. ਦਰਪਣ.

ਸੁਮੁੰਡ. ਇੱਕ ਤਪਸ੍ਵੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਤਨਮਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੂਰਬ ਰੂਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਾਮ ਸੁਮੁੰਡ ਮੁਨੀ ਤਬ ਥਿਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਮੁੰਦ. ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮੰਦ.

ਸੁਮੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮੰਦ. "ਸੁਮੁੰਦੇ ਕੰਧਾਰੰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਕੰਧਾਰ ਦੇ ਸਮੰਦ ਘੋੜੇ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਸੁਮੇਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮੇਰੁ.

ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ. ਗੁ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਆਜਮਗੜ੍ਹ ਦੇ ਨਗਰ "ਨਿਜਾਮਾਬਾਦ"* ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਤਕ, ਗੁਰੁਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਗੁਰੁਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਾਲ ਹੈ:–

"ਸੰਮਤ ਉੱਨਿਸ ਸੈ ਅਧਿਕ ਤੇਇਸ ਸਾਲ ਰਸਾਲ,
ਨਗਰ ਨਜੀਬਾਬਾਦ ਮੋ ਭਯੋ ਸੁਵਚਨ ਨਿਹਾਲ.

ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤਖਤ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਭੀ ਰਹੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਜਾਮਾਬਾਦ.

* ਇਹ ਜੌਨਪੁਰ ਤੋਂ ੨੦ ਕੋਹ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ੩੦ ਕੋਹ ਹੈ.

ਸੁਮੇਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਭਾਗਵਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਵਰ੍ਣ ਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ ਹਨ. ਸੁਮੇਰੁ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਚੌਰਾਸੀ ਹਜਾਰ ਯੋਜਨ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਅਰ ਸੋਲਾਂ ਹਜਾਰ ਯੋਜਨ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਚੋਟੀ ਉੱਪਰ ਬੱਤੀਹ ਹਜਾਰ ਯੋਜਨ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਹੈ. † ਜੁਗਰਾਫੀਏ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ (Geographical Dictionary) ਅਨੁਸਾਰ ਰੁਦ੍ਰਹਿਮਾਲਯ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਮੇਰੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਗਾ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਚਪਰਬਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਚੋਟੀਆਂ–ਰੁਦ੍ਰਹਿਮਾਲਯ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰੀ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਪੁਰੀ, ਉਦਗਾਰੀਕੰਠ ਅਤੇ ਸੂਰਗਾਰੋਹਣ ਹਨ। ੨ ਮਾਲਾ ਦਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਮਣਕਾ। ੩ ਗਣਿਤਵਿਦ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਰਧ੍ਰੁਵ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਮੇਰੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਕ੍ਸ਼ਿਣਧ੍ਰੁਵ ਨੂੰ ਕੁਮੇਰੁ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੪ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮਸਨਵੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਸੁਮੇਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਮਣਵਾਣੀ. "ਹੁਤੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਮੇਵਾਣੀ." (ਪ੍ਰਾ ਪੰ ਪ੍ਰ) ਖਾਲਸਾ ਸੋਮੇ (ਚਸ਼ਮੇ) ਦਾ ਪਾਣੀ. ਭਾਵ–ਨਾਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁਮੰਤ / **ਸੁਮੰਤ੍ਰ** ਉੱਤਮ ਮੰਤ੍ਰ. ਨੇਕ ਸਲਾਹ। ੨ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ। ੩ ਜਪ ਕਰਨ ਯੋਗ ਉੱਤਮ ਮੰਤ੍ਰ. "ਸੁਮੰਤ੍ਰ ਸਾਧੁਬਚਨਾ." (ਗਾਬਾ)

ਸੁਮਿਤ੍ਰੇਸ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮਿਤ੍ਰੇਸ. ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਸੁਯਸ. ਸੰ. ਸੁਯਸ਼ਸ੍. ਉੱਤਮ ਜਸ. ਸੁਕੀਰਤਿ। ੨ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਜਸ ਹੈ. ਸੁਕੀਰਤਿ ਵਾਲਾ. ਨੇਕਨਾਮ.

ਸੁਯੋਧਨ. ਵਿ–ਅੱਛਾ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦਾ ਢੰਗ ਚੰਗਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਯੋਧਨ. ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ.

ਸੁਯੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਯੰਬਰ.

ਸੁਯੰਭਵ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਯੰਭੂ. "ਸਰਬ ਵਿਸ੍ਵ ਰਚਜੋ ਸੁਯੰਭਵ." (ਜਾਪੁ)

ਸੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ. "ਸੁਰ ਨਰ ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ਗਾਵਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਸੁਰਾ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਵਰ–ਸੁਰ. ਨੱਕ ਦੇ ਰਾਹ ਸ੍ਵਾਸ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਧੁਨਿ,ਜੋ ਰਾਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਦੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਕਲਪੇ ਹਨ. "ਸਾਤ ਸੁਰਾ ਲੈ ਚਾਲੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਰ.

ਸੁਰਅਰਿ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਦੈਤ.

ਸੁਰਸ. ਉੱਤਮ ਰਸ। ੨ ਆਤਮ ਰਸ. "ਹੋਇ ਨਿਰਸ ਸੁਰਸ ਪਹਿਚਾਨਿਆ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਸੁਰਸਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਸੁਰਸਰਿ / **ਸੁਰਸਰਿਤ** / **ਸੁਰਸਰਿਤਾ** / **ਸੁਰਸਰੀ** ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਨਦੀ ਗੰਗਾ."ਸੁਰਸਰੀ ਸਲਿਲ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਰੁਨੀ ਰੇ, ਸੰਤਜਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਪਾਨੰ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਸੁਰਸੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਅਨੰਤ ਸੁਰਸੁਤੀ ਸਤੀ." (ਗਜਾਨ)

ਸੁਰਸਾ. ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਇਸ ਨੇ ਲੰਕਾ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਵਡਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਰੋਕ ਲਿਆ ਸੀ. ਹਨੂਮਾਨ ਛੋਟਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਕੇ ਫੇਰ ਰਸਤੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੫ ਅ: ੧। ੨ ਦੇਵੀ. ਦੁਰਗਾ। ੩ ਸੁਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ। ੪ ਤੁਲਸੀ। ੫ ਜੁਹੀ। ੬ ਸੋਂਢ.

ਸੁਰਸਾਲ. ਵਿ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਲ ਰੂਪ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਵਣ. "ਰਾਮ ਸੁਰਸਾਲ ਪਰ." (ਨਾਪ੍)

† ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੨, ਅ: ੨.

ਸੁਰਸੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਸਰੀ.

ਸੁਰਹ / **ਸੁਰਹੀ** ਸੰ. ਸੁਰਭਿ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿੱਠੀ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ। ੨ ਸੁਰਭੀ. ਗਊ. "ਸੁਰਹ ਕੀ ਜੈਸੀ ਤੇਰੀ ਚਾਲ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) "ਵੁਠੈ ਘਾਹ ਚਰਹਿ ਨਿਤ ਸੁਰਹੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ਸੂਰ–ਹਿਯ. "ਅਹਿਨਿਸ ਅਖੰਡ ਸੁਰਹੀ ਜਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ਅਖੰਡ ਧੁਨਿ ਨਿਰੰਤਰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਉਪਜਦੀ ਹੈ.

ਸੁਰਕਾਬ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਖਾਬ.

ਸੁਰਖ. ਫ਼ਾ ਸੁਰਖ਼ ਵਿ–ਲਾਲ. ਅਰੁਣ. ਰੱਤਾ.

ਸੁਰਖਰੂ. ਫ਼ਾ ਸੁਰਖ਼ਰੂ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਸੁਰਖ ਹੈ. ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਫਿੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. "ਜਿਥੈ ਓਹੁ ਜਾਇ ਤਿਥੈ ਓਹੁ ਸੁਰਖਰੂ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਦਾਨਾਈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੩ ਜੋ ਕਿਸੇ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਸੁਰਖਾ. ਨੀਲੀ ਝਲਕ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਘੋੜਾ.

ਸੁਰਖਾਬ. ਸ਼ੁਰਖ਼ਾਬ ਸੁਰਖ਼ਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰਵਾਕ. ਚਕਵਾ. (Anas Casarca) ੨ ਸੁਰਖ–ਆਬ. ਲਾਲ ਪਾਣੀ. ਇੱਕ ਕਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਯੁੱਧ ਨਾਲ ਨੀਲਾਬ (ਅਟਕ) ਸੁਰਖਾਬ ਹੋਗਿਆ। ੩ ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ। ੪ ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ੫ ਸ਼ਰਾਬ। ੬ ਕਾਬੁਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ। ੭ ਰੁਸ੍ਤਮ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਘੋੜਾ। ੮ ਰੁਸ੍ਤਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੯ ਤਬਰੀਜ਼ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਸੁਰਖੀ. ਫ਼ਾ ਸੁਰਖ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲੀ. ਅਰੁਣਤਾ। ੨ ਸਿਰਲੇਖ. Heading. ਸੁਰਖ ਰੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਸੁ–ਰ੍ਰਿਸ਼ੀਕ (ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕ) ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਲਾਇਆ ਹੈ. "ਸੁਰਖੀ ਪਾਂਚਉ ਰਾਖੈ ਸਬੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ੪ ਸੁਰਕਿਤ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਰਾਖੀ ਵਿੱਚ.

ਸੁਰਗ. ਸੰ. ਸ੍ਵਰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ. ਸੁਖ। ੨ ਦੇਵਲੋਕ. ਬਹਿਸ਼੍ਤ. ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ.Paradise. "ਸੁਰਗ-ਬਾਸੁ ਨ ਬਾਛੀਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸੁਰਗਈਆ. ਵਿ–ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਵਤਾ. ਸ੍ਵਰਗੀਯ। ੩ ਸ੍ਵਰ ਗਾਯਨ ਕਰਤਾ. ਰਾਗੀ.

ਸੁਰਗਦੁਆਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਕਾਨ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਹੇਠ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਗਲੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਹਵਾ ਅਥਵਾ ਜਲ ਦਾ ਗੁਜਰ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਗਦ੍ਵਾਰੀ.

ਸੁਰਗਦੁਆਰੀਆ. ਖ਼ਾ. ਨਕਟਾ. "ਨਕਟਾ ਸੁਰਗ-ਦੁਆਰੀ ਵਾਲਾ." (ਪੰਪ੍)

ਸੁਰਗਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਰਗਲੋਕ. ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ.

ਸੁਰਗਵਾਸ. ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲਈ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਸੁਰਗਾ. ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚ. "ਗਾਵਹਿ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗਾ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੁਰਗ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਸੁਰਗਾਮੀ. ਸ੍ਵਰਗਗਾਮੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਵਿ–ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ."ਅੰਤ ਹੋਏ ਸੁਰਗਾਮੀ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਸੁਰਗਿ. ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚ. "ਦੇਦਾ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਲੈਦੇ ਦੇਖਹੁ ਏਹੁ ਧਿਙਾਣਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਸੁਰਗਿਆਨਿ / **ਸੁਰਗਿਆਨੀ** ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਵਰ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੈ। ੨ ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਖ ਗਜਾਨੀ ਹੈ. "ਉਪਜਸੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੁਰਗਿਆਨੀ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੩ ਸੁਗਜਾਨੀ. ਉੱਤਮ ਗਜਾਨ ਵਾਨ. "ਤੁਹੀ ਸੁਰਗਿਆਨਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੁਰਗਿੰਦੂ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ. ਇੰਦ੍ਰ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਸੁਰਗ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸੁਰਗ. ਅਮਰਾਵਤੀ. "ਕਬੀ ਬਾਛੈ ਭਿਸਤ ਕੋਈ ਸੁਰਗਿੰਦੂ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਹਿਸ਼੍ਤ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਅਮਰਾਵਤੀ ਵਾਂਛੇਂ (ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ).

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੁਰਗਿਰਿ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪਹਾੜ ਸੁਮੇਰੁ.

ਸੁਰਗੀ. ਸੰ. ਸੁਰਗੀਯ. ਵਿ–ਸੁਰਗ ਦਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ.

ਸੁਰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਗ.

ਸੁਰਗੁਣ } ਵਿ–ਦੈਵੀ ਗੁਣ. ਦਿਵ੍ਯ ਗੁਣ।
ਸੁਰਗੁਨ } ੨ ਸਗੁਣ. ਗੁਣ ਸਹਿਤ। ੩ ਸਾਰੇ ਗੁਣ. ਸਰਵ ਗੁਣ. "ਕਹੁ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤ ਕਹੁ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ." (ਅਕਾਲ)

ਸੁਰਗੁਰੁ. ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੁ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ.

ਸੁਰਗੁਰੁ ਵਾਰ. ਵੀਰ ਵਾਰ. ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਵਾਰ.

ਸੁਰਚਾਪ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ.

ਸੁਰਜਨ. ਵਿ–ਸੁਜਨ। ੨ ਸੁਰਿਦ ਜਨ. ਨੇਕਦਿਲ. "ਹਰਿ ਸੁਰਜਨ ਦੇਖਾ ਨੈਣਿ." (ਮਾਝ ਦਿਨਰੈਣ) ੩ ਸੰ. ਦੇਵਜਾਤਿ.

ਸੁਰਜਨ ਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਤ ਪੰਥੀ.

ਸੁਰਜੀਤ. ਦੇਖੋ, ਸਰਜੀਤ। ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁਰਝਨ } ਕ੍ਰਿ–ਸੁਲਝਨਾ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ.
ਸੁਰਝਨਾ } "ਝਝਾ ਉਰਝ ਸੁਰਝ ਨਹਿ ਜਾਨਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਦੂਰ ਕਰਨੀ। ੩ ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਨਾ.

ਸੁਰਤ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਿ। ੨ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਰਤ ਹੈ। ੩ ਸ਼ੁਤ. ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਦ। ੫ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੬ ਹੋਸ਼. ਬੁੱਧਿ। ੭ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ. ਚੇਤਾ.

ਸੁਰਤ ਸਬਦ. ਦੇਖੋ, ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ.

ਸੁਰਤਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੁਰਤਰੁ ਲਿਖੇ ਹਨ–
ਮੰਦਾਰ, ਪਾਰਿਜਾਤ, ਸੰਤਾਨ, ਕਲ੍ਪਵ੍ਰਿਕ,ਹਰਿਚੰਦਨ.

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਛਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਇੱਕ "ਸਿਦਰਤੁਲ ਮੁੰਤਹਾ" سدرة المنتهى ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜੋ ਸੱਤਵੇਂ ਆਸਮਾਨ ਖੁਦਾ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਜਦ ਬੁੱਰਾਕ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਪੁਜੇ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਬਿਰਛ ਦੇ ਪੱਤੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਫਲ ਘੜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਮਿਸ਼ਕਾਤੁਲ ਮਸਾਬਿਹ.

ਸੁਰਤਾ. ਵਿ–ਸੁਰਤ (ਹੋਸ਼) ਵਾਲਾ. "ਜਿਨ ਕੀਆ ਬੇ-ਸੁਰਤ ਤੇ ਸੁਰਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ੋਤਾ. ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਸ਼ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਸੁਰਤਾ ਸੋ ਬੈਸਨੋ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) "ਸੁਰਤੇ ਚੁਲੀ ਗਿਆਨ ਕੀ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ:੧)

ਸੁਰਤਾਨ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਲਤਾਨ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਸੋ ਸੁਰਤਾਨੁ ਛਤ੍ਰ ਸਿਰਿ ਧਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੁਲਤਾਨ (ਸਖੀ ਸੋਰਵਰ) ਪੀਰ. "ਹੋਸ ਅਬੈ ਸੁਰਤਾਨ ਬਢੈਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੯) ੩ ਸੂਰ (ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ) ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ, ਯੋਗੀ। ੪ ਸੂਰਾਂ ਦਾ ਫੈਲਾਉ. ਤਾਨ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਰਤਾਨ.

ਸੁਰਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਉਹ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਚੇਤਾ ਹੈ. "ਘੜੀਐ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਮਨਿ ਬੁਧਿ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਅੰਤਹਕਰਣ। ੨ ਧਿਆਨ. ਤਵੱਜੋ. "ਢਾਹੀ ਸੁਰਤਿ ਮਲੂਕੀ ਵੇਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਭੋਖ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ (ਸੰਤਾਂ) ਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਢਾਹੁਣ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਿ ਸਿਮ੍ਰਤਿ। ੩ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਸ਼ੁਭ੍ ਰੁਚਿ. "ਦੂਧ ਕਰਮ ਫੁਨਿ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇਲੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਸ਼ੁਤਿ. ਵੇਦ। ੫ ਸੁਣਨਾ. ਸ਼੍ਰਵਣਸ਼ਕਤਿ. "ਸ੍ਰਵਨਿ ਨ ਸੁਰਤਿ." (ਗਉ ਮ:੫) ੬ ਕੰਨ. ਸ਼ੋਤ੍ਰ "ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਪਰੈ." (ਭਾਗੁ) ੭ ਸੂਰ ਦਾ ਵਿਭਾਗ. ਸ਼ੂਤਿ. "ਰਾਗ ਨਾਦ ਸਭੁਕੋ ਸੁਣੈ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਮਝੈ ਵਿਰਲੋਈ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ੂਤਿ ੬.

ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ. ਦੇਖੋ, ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ.

ਸੁਰਤਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ. ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਯਾਦ. ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਸਿਮਰਣ. "ਸੁਰਤਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੁਇ ਕੰਨੀ ਮੁੰਦਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸ਼ੁਤਿ (ਵੇਦ) ਅਤੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ (ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ).

ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਮਨਿ ਬੁਧਿ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਸੁਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਿ। ੨ ਵਿ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀਏ. ਧ੍ਯੇਯ. "ਸੁਰਤੀ ਕੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲਿਕੈ."(ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੩ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿਯ. ਵੇਦਗ੍ਯਾਤਾ. "ਸਭਿ ਸੁਰਤੀ ਮਿਲਿ ਸੁਰਤਿ ਕਮਾਈ." (ਸੋਦਰੁ) ੪ ਸ਼ੁਤਿ. ਵੇਦ। ੫ ਧਰਮਗ੍ਯਾਤਾ. "ਕੇਤੀਆ ਸੁਰਤੀ ਸੇਵਕੋ ਕੇਤੇ." (ਜਪੁ)

ਸੁਰ ਤੇਤੀਸਉ. ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ.

ਸੁਰਥ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਰਥ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਰਥ ਵਾਲਾ। ੩ ਉੱਤਮ ਦੇਹ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੫ ਅ: ੩੨. "ਨਾਮ ਸੁਰਥ ਮੁਨੀਸਰ ਬੋਖ." (ਚੰਡੀ ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਜੈਦਰਥ.

ਸੁਰਥਾਨ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਰਗ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ। ੨ ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੩ ਸਤਸੰਗ. ਸਾਧੁਸਮਾਜ.

ਸੁਰਦਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਾਂਗਨਾ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਦਾਰ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਅਪਸਰਾ.

ਸੁਰਦਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਦਾਰੁ. ਦਿਆਰ ਬਿਰਛ.

ਸੁਰਦੇਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ. "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੋਭਾ ਸੁਰਦੇਵਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸੁਰਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਧੁਨੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੬.

ਸੁਰਧੁਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੰਗਾ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨੀ (ਨਦੀ) ਹੈ.

ਸੁਰਧੇਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਮਧੇਨੁ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਗਾਂ ਹੈ.

ਸੁਰਨਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੰਗਾ। ੨ ਆਕਾਸ਼ ਗੰਗਾ. ਮੰਦਾਕਿਨੀ.

ਸੁਰਨਰ. ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ. "ਸੁਰ ਨਰ ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ਗਾਵਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਰਿ ਨਰ.

ਸੁਰਨਾਇ. ਦੇਖੋ, ਸਹਨਾਈ ਅਤੇ ਸਰਨਾਈ. "ਬਾਜਤ ਬਾਂਸੁਰੀ ਸੁਰਨਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸ ਟਰਰਾਜ)

ਸੁਰਨਾਥ
ਸੁਰਨਾਯਿਕ
ਸੁਰਪ
ਸੁਰਪਤਿ } ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ. ਸੁਰਪਾਲ.

ਸੁਰਪਾਨ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਕਰਕੇ ਪੀਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ. ਅਮ੍ਰਿਤ.

ਸੁਰਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਪਤਿ.

ਸੁਰਪੁਰ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਮਰਾਵਤੀ. ਸ੍ਵਰਗ।
ਸੁਰਪੁਰਿ } ੨ ਸਾਧੁਸਮਾਜ.

ਸੁਰਬਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਵਭਾਸ਼ਾ। ੨ ਸਾਧੁ ਦੀ ਬਾਣੀ.

ਸੁਰਬ੍ਰਿਛ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵ੍ਰਿਕ. ਕਲ੍ਪਵ੍ਰਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਸੁਰਭਾਨੁ. ਸੰ. ਸ੍ਵਰ੍ਭਾਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਹੁ. "ਸੁਰਭਾਨੁ ਹਨਯੋ ਸਿਰ ਭੂਮਿ ਪਰਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸੁਰਭਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁ–ਰਭ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ. ਸੁਗੰਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਰਭੀ.

ਸੁਰਭਿੱਖ
ਸੁਰਭਿੱਛ } ਦੇਖੋ, ਸੁਭਿੱਖ. "ਸਦਗੁਨ ਕੋ ਸੁਰਭਿੱਖ ਕਰਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਰਹਿਤ ਭਲੋ ਸੁਰ-ਭਿੱਛ ਹਮੇਸੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਰਭਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁਗੰਧਿਤ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ.

ਸੁਰਭੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਹ ਗਾਂ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਨਿਕਲੀ ਸੀ। ੨ ਸੁਵਰ੍ਣ. ਸੋਨਾ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੪ ਵਸੰਤ ਰੁੱਤ। ੫ ਚੰਦਨ। ੬ ਕਸਤੂਰੀ। ੭ ਕਸਤੂਰਾ ਮ੍ਰਿਗ। ੮ ਜਾਇਫਲ। ੯ ਮੋਲਸਰੀ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ "ਸੁਰਭਿ" ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਸੁਰਭੀਸੁਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੈਲ. ਬਲਦ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਬੈਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਧੇਨੁ.

ਸੁਰਭੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਰਭੰਗ. ਗਵੈਯੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼. ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸੁਰ ਦਾ ਠੀਕ ਉੱਚਾਰਣ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਖੰਡਿਤ ਸ੍ਵਰ ਦਾ ਆਲਾਪ.

ਸੁਰਮਈ. ਵਿ–ਸੁਰਮੇ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ. ਸੁਰਮੇ ਰੰਗਾ। ੨ ਸੁਰਮੇ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸੁਰਮਚੂ. ਫ਼ਾ. ਸੁਰਮਹ–ਚੋਬ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸਲਾਈ. ਅੰਜਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਲਾਕਾ.

ਸੁਰਮਾ. ਫ਼ਾ ਸੁਰ्मा ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਉਪਧਾਤੁ, ਜੋ ਕਾਲੀ ਅਤੇ ਚਮਕੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਅੰਜਨ.

ਸੁਰਮੇਘ ਧਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਘਨਾਦ, ਜੋ ਬੱਦਲ ਜੇਹੀ ਧੁਨਿ ਰਖਦਾ ਹੈ. (ਰਾਮਾਵ)

ਸੁਰੱਯਾ. ਅ ਸੁਰੱਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੀ ਰਿਖੀਆਂ (ਤਾਰਿਆਂ) ਦਾ ਸੰਘੱਟ. ਖਿੱਤੀਆਂ. Pleiades.

ਸੁਰਰਾਇ
ਸੁਰਰਾਜ
ਸੁਰਰਾਯ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ.

ਸੁਰਰਿਦ. ਸੰ. ਸੁਹ੍ਰਦ–ਸੁਹਿਰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੇਕਦਿਲ. ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ. "ਮਿਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸੁਰਰਿਦ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਦੇਵਤਾ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰਿਦਾ.

ਸੁਰਲੋਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਰਗ. ਦੇਵਲੋਕ. ਅਮਰਾਵਤੀ.

ਸੁਰਾ. ਸੰ. ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲੀ ਚੀਜ. ਸ਼ਰਾਬ. ਵਾਲਮੀਕੀਯ ਰਾਮਾਇਣ ਬਾਲ ਕਾਂਡ ਦੇ ੪੫ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰਾ ਪੀਣ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਵਤਾ ਸੁਰ ਕਹਾਏ ਹਨ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਸੁਰਾ ਦੀ ਵਡੀ ਮਹਿਮਾ ਮੰਨੀ ਗਈ ਸੀ. ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਕਾਂਡ ਦੇ ੫੨ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸੀਤਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨਾਲ ਵਨਵਾਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਲੰਘੀ, ਤਦ ਮੰਨਤ ਮੰਨੀ ਕਿ–ਹੇ ਗੰਗਾ ! ਜੇ ਰਾਮ ਵਨਵਾਸ ਤੋਂ ਮੁੜਕੇ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਦਾ ਰਾਜ ਪਾਉਣਗੇ, ਤਾਂ ਮੈ ਤੇਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਹਜਾਰਾਂ ਗਊਆਂ ਦੇਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਜਾਰ ਘੜਾ ਸੁਰਾ ਦਾ ਤੈਨੂ ਅਰਪਾਂਗੀ, ਅਰ ਮਾਸ ਚਾਵਲ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂਗੀ. "ਸੁਰਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ, ਨਤੁ ਅਵਰ ਜਲ ਰੇ, ਸੁਰ-ਸਰੀ ਮਿਲਤ ਨਹਿ ਹੋਇ ਆਨੰ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਅਰਪਣੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Judges ਕਾਂਡ ੯ ਆਯਤ ੧੨, ੧੩.

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸ਼ਰਾਬ ਆਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੫੧, ਆਯਤ ੨੩.

ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸੁਰਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਤਿਆਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸੁਰਾ ਦੀ ਥਾਂ "ਸਰਾ" ਪਦ ਭੀ ਹੈ. "ਸਚੁ ਸਰਾ ਗੁੜ ਬਾਹਿਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸੰਵਰਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਸੁਰਾ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ:–
ਗੌਡੀ ਮਾਧ੍ਵੀਚ ਪੈਸ਼ਟਿ ਵਿਜ੍ਞੇਯਾ ਤ੍ਰਿਵਿਧਾ ਸੁਰਾ.
ਗੁੜ ਦੀ, ਮਹੂਏ ਅਥਵਾ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ, ਚਾਉਲ ਜੌ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾੜੇ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ. ਐਸਾ ਹੀ ਮਨੁ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੯੧, ਸ਼: ੬੪. ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾੜ ਖਜੂਰ ਆਦਿ ਦੀ ਸੁਰਾ ਮਿਲਾਕੇ ਗਿਆਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਸੁਰਾਸੁਰ. ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦੈਤ. ਸੁਰ–ਅਸੁਰ.

ਸੁਰਾਸ੍ਟ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਰਾਜਸ. ਅੱਛਾ ਰਾਜ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੰਬਈ ਅਹਾਤੇ ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਦਾ ਇਲਾਕਾ.

ਸੁਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਰਾਹ.

ਸੁਰਾਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਾਰੀ. ਝੱਝਰ। ੨ ਕਮੰਡਲੁ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩ ਸੰ. ਸੁਰਾਧ੍ਰ–ਸੁਰਾਧ੍ਰਿ. ਸ਼ਰਾਬ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਧਾਤੁ ਜਾਂ ਕੱਚ ਦੀ ਝਾਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਰੱਖੀਦੀ ਹੈ. "ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਸੁਰਾਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਾਖ.

ਸੁਰਾਖ. ਫ਼ਾ سوراخ ਸੁਰਾਖ਼. ਸੰਗਜਾ–ਛੇਦ. ਗਲੀ. ਛਿਦ੍ਰ. ਰੰਧ੍ਰ. ਮੋਰੀ.

ਸੁਰਾਗ. ਉੱਤਮ ਪ੍ਰੇਮ. ਸੁੱਚਾ ਪਿਆਰ। ੨ ਤੁ سراغ ਸੁਰਾਗ਼. ਪੈੜ. ਖੋਜ.

ਸੁਰਾ ਗਊ. ਦੇਖੋ, ਚਮਰ ਅਤੇ ਚਾਮਰੀ.

ਸੁਰਾਂਗਨਾ. ਸੰ. ਸੁਰਾਙ੍ਗਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਰ–ਅੰਗਨਾ. ਅਪਸਰਾ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਦੇਵੀ.

ਸੁਰਾ ਗਾਇ. ਦੇਖੋ, ਚਮਰ ਅਤੇ ਚਾਮਰੀ.

ਸੁਰਾਚੀ. ਵਿ–ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਆਚਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁਰਾਜ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਰਾਜ। ੨ ਸੁਰਾਜਜ. ਅਪਨਾ ਰਾਜ. "ਜਿਮਿ ਸੁਰਾਜ ਖਲ ਊਧਮ ਗਇਊ." (ਤੁਲਸੀ) ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੁਰਾਜ ਖਲਾਂ ਦੇ ਊਧਮ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ.

ਸੁਰਾਂਤ / **ਸੁਰਾਂਤਕ** } ਵਿ–ਸੁਰ (ਦੇਵਤਾ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਖਸ। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਸੁਰਾਪਗਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਆਪਗਾ (ਨਦੀ). ਗੰਗਾ। ੨ ਮੰਦਾਕਿਨੀ. ਆਕਾਸ਼ ਗੰਗਾ.

ਸੁਰਾਪਾਨ / **ਸੁਰਾਪਾਨਿ** } ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਸ਼ਰਾਬਖ਼ੋਰੀ. "ਕਬੀਰ, ਭਾਂਗ ਮਾਛੁਲੀ ਸੁਰਾਪਾਨਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਸੁਰਾਪੀ. ਵਿ–ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. "ਤਰਕ ਸੁਧਾ ਕੋ ਹੋਇ ਸੁਰਾਪੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸੁਰਾਰਦਨ / **ਸੁਰਾਰਿ** / **ਸੁਰਾਰੀ** } ਸੰ. ਸੁਰਾਰ੍ਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਦੰਨ (ਮਲਨ) ਵਾਲਾ ਦੈਤ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ. "ਸੂਰ ਸੁਰਾਰਦਨ." (ਅਕਾਲ)

ਸੁਰਾਲਯ / **ਸੁਰਾਲੈ** } ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ). ਸੁਰਗ। ੨ ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੩ ਸੁਰਾ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਕਲਾਲਖਾਨਾ.

ਸੁਰਿ. ਦੇਵਤਾ ਕਰਕੇ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਰਿ ਨਰ.

ਸੁਰਿਜਨ. ਸੰ. ਸੁਰ੍ਜਨ–ਸੁਹ੍ਰਿੱਜਨ. ਵਿ–ਸੱਜਨ ਲੋਕ. ਨੇਕਦਿਲ ਆਦਮੀ. "ਸੁਰਿਜਨ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਸੁਰਿਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਿਰਦ. "ਭਾਈ ਮੀਤ ਸੁਰਿਦ ਕੀਏ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਸੁਰਿੰਦ. ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ ਇੰਦ੍ਰ.

ਸੁਰਿੰਦਹਿ ਇੰਦੂ. ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਭੀ ਪਤੀ. "ਬਲਵੰਡ ਅਖੰਡ ਸੁਰਿੰਦਹਿ ਇੰਦੂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸੁਰਿਦਾ. ਉੱਤਮ ਰਿਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਹਿਰਦ. "ਸਜਨੁ ਸੁਰਿਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਸਹਿਜੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸੁਰਿਧ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਿਦ.

ਸੁਰਿਨਰ. ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ. "ਸੁਰਿ ਨਰ ਅਸੁਰ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਪਾਯਉ। ਪਾਯਉ ਨਹੀ ਅੰਤੁ ਸੁਰੇ ਅਸੁਰਹ ਨਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ. ਦੇਵ ਰੂਪ ਮਨੁੱਖ. "ਸੁਰਿ ਨਰ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਣ ਗਾਵਹਿ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸ੍ਵੈਰਿ ਨਰ. ਸੁਇੱਛਾ ਚਾਰੀ ਲੋਕ. ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਨਰ. ਭਾਵ–ਦੇਸ਼ ਉੱਪਰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਆਦਿ. "ਆਖਹਿ ਦਾਨਵ ਆਖਹਿ ਦੇਵ। ਆਖਹਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵ॥" (ਜਪੁ) "ਸੁਰਿ ਨਰਦੇਵ ਅਸੁਰ ਤ੍ਰੈ ਗੁਨੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੁਰਿਨਾਥ. ਨਾਥੇਸ਼ੁਰ. ਯੋਗਿਰਾਜ. "ਸੁਣਿਐ ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੁਰਿਨਾਥ." (ਜਪੁ) ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਸਭ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਸੁਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵੀ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਸੁਰੀ ਆਸੁਰੀ ਕਿੰਨ੍ਹਨੀ ਰੀਝ ਰਹਿਤ ਪੁਰਨਾਰਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਸੁਰੀਤਾ. ਸੰ. ਸ੍ਵ–ਵੁਗ–ਸੁਹ੍ਰਿਤਾ. ਵਿ–ਸੁ (ਧਨ) ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀ ਹੋਈ. ਮੁੱਲ ਲਈ ਗੋੱਲੀ. ਬਾਂਦੀ. "ਤੂੰ ਸਾਵਾਣੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੀਤਾ ?" (ਭਾਗੁ) ਧ੍ਰੁਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਸੁਕੀਯਾ ਹੈਂ ਜਾਂ ਗੋੱਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੀਤ.

ਸੁਰੁਚਿ. ਉੱਤਮ ਚਾਹ. ਭਲੀ ਵਾਸਨਾ। ੨ ਰਾਜਾ ਉੱਤਾਨਪਾਦ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਜੋ ਧ੍ਰੁਵ ਦੀ ਮਤੇਈ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ.

ਸੁਰੂ. ਅ. شروع ਸ਼ੁਰੂਅ. ਆਗਾਜ. ਆਰੰਭ. ਮੁੱਢ.

ਸੁਰੂਪ. ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ. ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਕਲ। ੨ ਸੁਰੂਪ. ਆਪਣਾ ਰੂਪ. ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ.

ਸੁਰੂਪਿ. ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲੀ. ਸੁੰਦਰੀ. ਸੁਰੂਪਾ.

ਸੁਰੂਰ. ਦੇਖੋ, ਸਰੂਰ.

ਸੁਰੇਸ / **ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ** } ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਅਤੇ ਰਾਜਾ, ਇੰਦ੍ਰ.

ਸੁਰੋਤ. ਦੇਖੋ, ਸਰੋਤ.

ਸੁਰੋੱਤਮ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਸੂਰਜ.

ਸੁਰੋਦ. ਦੇਖੋ, ਸਰੋਦ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਸੁਰਾ (ਸ਼ਰਾਬ) ਹੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਦੰ (ਜਲ) ਰੂਪ ਹੈ.

ਸੁਰੋਦਯ / **ਸੁਰੋਦਾ** } ਸੰ. ਸੁਰੋਦਯ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਰ (ਸ੍ਵਾਸਾਂ) ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਸੁਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਅਨੇਕ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਕਿਸੇ ਵਹਿਮੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈਕੇ ਭੀ ਸੁਰੋਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਚਰਣਦਾਸ ਦੇ ਸੁਰੋਦਯ ਦੀ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਜੋਂ ਕੀ ਤਜੋਂ ਨਕਲ ਹੈ। ੨ ਵੈਸ਼ਨਵ ਸਾਧੂ ਚਰਣਦਾਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਸੁਰੋਦਯ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਧੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸੁਰੰਗ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਰੰਗ. ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ. "ਸੁਰੰਗ ਰੰਗੀਲੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲ ਰੰਗ. "ਭਟ ਤਨ ਭੰਗਹਿ। ਬਰਨ ਸੁਰੰਗਹਿ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਕੈਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਘੋੜਾ। ੪ ਸੰ. ਸਾਰੰਗ. ਮ੍ਰਿਗ. "ਜਿਮ ਲਾਗ ਬਾਣ ਸੁਰੰਗ." (ਰਾਮਾਵ) ੫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਬਾਜਾ. ਸੁਰਾਂਗ. ਇਹ ਗਜ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਸਾਰੰਗੀ ਹੈ. "ਮੁਚੰਗ ਉਪੰਗ ਸੁਰੰਗ ਸੇ ਨਾਦ ਸੁਨਾਵਹਿਗੇ." (ਕਲਕੀ). ੬ ਸੰ. ਸੁਰਾਂਗ–ਸੁਰੰਗਾ. ਸੁਰੱਗ. mine. "ਉਡਹਿ ਸੁਰੰਗਨ ਮਾਰ ਗਜਬ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ਼ ਰਸਤਾ. Tunnel.

ਸੁਰੰਗੜਾ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਜ. ਬਾਜਾ. ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਧੰਨੁ ਸੁਰਾਗ ਸੁਰੰਗੜੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸੁਰੰਗ ੫.

ਸੁਰੰਗਾਬਾਦ. ਇਹ ਸਾਰੰਗਪੁਰ ਦਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਇਹ ਨਗਰ ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ.) ਦੇ ਦੇਵਾਸਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਸੀ. ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸੋਰਾ ਸੀ ਸੁਰੰਗਾਬਾਦ ਨੀਕੇ ਰਹੀ ਝੂਲਕੇ." (ਅਕਾਲ)

ਸੁਰੰਗਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਰੰਗ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ. "ਰਾਨੀ ਬੋਲ ਸੁਰੰਗਿਯਾ ਲੀਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੪੭)

ਸੁਰੰਗੀ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਵਾਲਾ.

ਸੁਰੰਗੀਆ. ਵਿ–ਅੱਛੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਰੰਗਿਯਾ.

ਸੁਰੰਜਨ / **ਸੁਰੰਜਨੋ** } ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰੰਗਣ (ਰਜ਼ਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ–ਸੁਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਰੰਗ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ. "ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਅਨਾਦਿ ਸਰਬ ਸੁਰੰਜਨੋ." (ਭਾਗੁ)

੩ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸੁਰੰਦ. ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ. ਇੰਦ੍ਰ. "ਸੁਰੰਦ ਸੁ ਬੁੱਧਿ ਬਿਸਾਰਦ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੁਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁਲਸ. ਅ. ثلث ਸੁਲਸ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ. ਤਿਹਾਈ.*

ਸੁਲਹ. ਅ. صلح ਸੁਲਹ਼. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਲ. ਮਿਲਾਪ। ੨ ਸ਼ਾਂਤਿ.

ਸੁਲਹਕੁਲ. ਅ. صلح کل ਸੁਲਹ਼ਕੁਲ. ਵਿ–ਸਭ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਭ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਪੰਥ.

ਸੁਲਹੀ / **ਸੁਲਹੀ ਖ਼ਾਨ** } ਇੱਕ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ. ਇਹ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਕਾਰਣ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਲੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕੋਠੇ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਤੱਤੇ ਆਵੇ ਵਿੱਚ ਧਸਕੇ ਭੁੜਥਾ ਹੋਗਿਆ. "ਸੁਲਹੀ ਹੋਇ ਮੂਆ ਨਾਪਾਕ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਕਾ.

ਸੁਲਕ. ਸੰ. शुल्क–ਸ਼ੁਲ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ। ੨ ਟੈਕਸ (tax). ਮਹਿਸੂਲ. "ਕੋਸ਼ਪ ਹੋਇ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਜੈਸੇ। ਤਿਸ ਤੇ ਸੁਲਕ ਭ੍ਰਿਤਜ ਲੇ ਕੈਸੇ ?" (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਕੰਨਜਾ ਦਾ ਮੁੱਲ.

ਸੁਲਖਣ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਲਕਣ. ਚੰਗੇ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਵਿ–ਚੰਗੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ.

ਸੁਲਖਣਾ / **ਸੁਲਖਣੀ** } ਵਿ–ਚੰਗੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਲਖਣੀ ਮਾਤਾ.

ਸੁਲਖਣੀ ਮਾਤਾ. ਮਾਤਾ ਚੰਦੋ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮੂਲਚੰਦ ਚੋਣੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਉਕੇ ਪੱਖੋਕੇ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ) ਸਨ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ੨੪ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੫੪੪ ਨੂੰ ਵਟਾਲੇ ਹੋਇਆ. ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ (ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ) ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟੇ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਂ "ਮਾਤਾਚੋਣੀ" ਨਾਉਂ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਮਰਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਸੁਲੱਖਨੀ / **ਸੁਲੱਖਨੀ ਮਾਤਾ** } ਦੇਖੋ, ਸੁਲਖਣੀ ਅਤੇ ਸੁਲਖਣੀ ਮਾਤਾ.

ਸੁਲਗ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉੱਪਰ ਠੀਕ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਲਾਂਬੀ ਸੁਲਗ ਤੁਫੰਗ ਅਨੇਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਹੱਥ ਲੱਗਿਆ। ੩ ਘੋੜਾ ਬਾਜ਼ ਆਦਿਕ, ਜੋ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ.

ਸੁਲਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੁਖਣਾ. ਅਗਨੀ ਦਾ ਗੋਹੇ ਲੱਕੜ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲੱਗਕੇ ਹੋਲੇ ਹੋਲੇ ਜਲਨਾ.

ਸੁਲਝਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੇਚ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ. ਗੁੰਝਲ ਦਾ ਖੁਲਣਾ. ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਦੂਰ ਹੋਣਾ.

ਸੁਲਟਾ. ਵਿ–ਸਰਲ. ਸਿੱਧਾ. ਜੋ ਉਲਟਾ ਨਹੀਂ.

ਸੁਲਤਾਨ. ਅ. سلطان ਸੁਲਤ਼ਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦਲੀਲ. ਯੁਕ੍ਰਿ। ੨ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣਾ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਸੁਲਤਾਨ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ "ਸੁਲਤਾਨ" ਪਦਵੀ ਮਹਮੂਦ ਗਜਨਵੀ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸਖੀ ਸਰਵਰ, ਲਖਦਾਤਾ, ਲਾਲਾਂ ਵਾਲਾ, ਧੋਂਕਲੀਆ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਸੈਯਦ ਅਹਮਦ ਸੀ. ਇਹ ਇੱਕ ਬਗਦਾਦੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਬਾਪ ਸਿਆਲਕੋਟ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ, ਸਨ ੧੨੨੦ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀਰਖਾਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਪੀਰਖਾਨੇ ਜਮਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ

* ਮੁਗਲਰਾਜ ਵੇਲੇ ਜੋ ਅਹਿਲਕਾਰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਜਦੀ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਲਸ ਕਟ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਨੌ ਸੌ ਰੁਪਯੇ ਮਾਹਵਾਰੀ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਤਿੰਨ ਸੌ ਜਬਤ ਹੋਜਾਂਦੇ ਸਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁੱਖ ਭੋਟਾ ਰੋਟ ਹੈ. ਇਹ ਵਡੀ ਰੋਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਜਨ ਸਵਾ ਮਣ ਤੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਮੀਨ ਤਪਾਕੇ ਪਕਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁੜ ਨਾਲ ਚੋਪੜਕੇ ਪੀਰ ਅੱਗੇ ਅਰਪਦੇ ਹਨ. ਭਿਰਾਈ (ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ) ਦਰੁਦ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੁਝ ਰੋਟੀ ਆਪ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਕਬਰ ਨਗਾਹੋ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਡੇਰਾਗਾਜੀਖਾਂ) ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਤੇਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਬਾਈ ਦੀ ਕਬਰ ਭੀ ਹੈ. ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪੂਜਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ੧੬੫੦ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਦੀ ਹੈ. ਨਗਾਹੋ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਪੀਰਖਾਨਾ ਧੌਂਕਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ (ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਪਾਸ) ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪੀਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਧੌਂਕਲੀਆ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ. ਕਪੂਰਥਲਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਫੈਦ ਵੇਂਈ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਗਜਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਸੁਲਤਾਨ ਖ਼ਾਨ ਲੋਦੀ ਨੇ (ਜੋ ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਸੀ)ਵਸਾਇਆ ਹੈ.†ਇਸ ਥਾਂ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਜੈਰਾਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈਸੀ.ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਥਾਂ–"ਤੇਰਾ ਹਾਂ!ਤੇਰਾ ਹਾਂ!"–ਕਹਿਕੇ ਤਰਾਜੂ ਨਾਲ ਤੋਲਦੇ ਹੋਏ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਦੀ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾਹੈ.*ਹੁਣ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ–

(੧) ਸੰਤਘਾਟ. ਬੇਈਂ ਦਾ ਉਹ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਟੁੱਬੀ ਮਾਰਕੇ ਲੋਪ ਹੋਗਏ ਸਨ, ਅਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਨਿਕਲਕੇ ਉਦਾਸੀ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਇਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ.

(੨) ਹੱਟ ਸਾਹਿਬ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਲੋਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ੧੧ ਵੱਟੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਵਡੇ ਛੋਟੇ ਹਨ. ੨੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੮੧ ਰੁਪਯੇ ਨਕਦ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ.

(੩) ਕੋਠੜੀ ਸਾਹਿਬ. ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੇਖਾ ਲਿਆ ਸੀ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਤਿੰਨ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ.

(੪) ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਸੀ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਜਨਮੇ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇਰਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਬੈਰਾਗਣ ਹੈ.

(੫) ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨੰ: ੪.

(੬) ਧਰਮਸਾਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਕੋਠੜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਆਹ ਭੱਲੇ ਪਿੰਡ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਬਾਰਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(੭) ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਕਰੀਬ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਬੇਈਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਬੇਰੀ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰੁਧਾਮ ਨੂੰ ਤੇਰਾਂ ਸੌ ਸੱਠ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵੱਲੋਂ, ਸਵਾ ਸੌ ਰੁਪੈਯਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ, ਇਕਵੰਜਾ ਰੁਪੈਯੇ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ, ਤੀਸ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪਿੰਡ ਮਾਣਕ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਮਾਛੀਜੋਇਆ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ.

ਸੁਲਤਾਨ ਵਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਤੁਤ ਸਾਹਿਬ.

ਸੁਲਤ੍ਰਾਨੀ. ਫ਼ਾ. سلطانی ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ, ਹੁਕੂਮਤ. ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਕੰਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨੀਆ.

ਸੁਲਤਾਨੀਆ. ਸੁਲਤਾਨ (ਸਰਵਰ) ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਹਿੰਦੂ ਭੀ ਬਣਕੇ ਦਾ ਮਾਸ ਅਤੇ ਸੂਰ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

ਸੁਲਤਾਨੇ. ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ. "ਨਾਮਾ ਸੁਲਤਾਨੇ ਬਾਧਿਲਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸੁਲਪ. ਸੰ. ਸ੍ਵਲ੍ਪ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਘੱਟ. "ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਸੁਲਫਈ. ਸੁਲਫਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਫਾ ੨.

ਸੁਲਫਾ. ਅ. سُلفہ ਉਹ ਵਸਤੁ ਜੋ ਨਿਰਣੇ ਕਾਲਜੇ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ। ੨ ਇੱਕ ਨਸ਼ੇਦਾਰ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਤੰਬਾਕੂ ਅਤੇ ਭੰਗ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਲਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਧੂਆਂ ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸੁਲਬ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਭ.

ਸੁਲਬੀ ਖਾਨ. ਸੁਲਹੀ ਖਾਨ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਚੰਦੂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤਾਪ ਦੇਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤਨਖ਼ਾਹ(ਤਲਬ) ਬਾਬਤ ਨੌਕਰ ਪਠਾਣਾਂ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਸੁਲਭ. ਵਿ–ਜੋ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਔਖ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਸੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਹ.

ਸੁਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੁਲਾਨਾ. ਸ਼ਯਨ ਕਰਾਉਣਾ.

ਸੁਲਾਸ. ਸ–ਉੱਲਾਸ. ਉਮੰਗ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਬੜਾ ੨.

ਸੁਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਸੂਲਾਕ.

ਸੁਲਿਸ. ਦੇਖੋ, ਸਲਿਸ ਅਤੇ ਸੁਲਸ.

ਸੁਲੂਕ. ਅ. سُلوک ਚਲਨਾ. ਗੁਮਨ। ੨ ਨੇਕ ਰਸਤੇ ਚਲਨਾ। ੩ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ ਚਾਹੁਣੀ। ੪ ਭਲਾ ਵਰਤਾਉ. ਸ਼ਿਸ਼ਾਚਾਰ.

ਸੁਲੇਮਾਨ, ਸੁਲੈਮਾਨ ਅ. سلیمان (Solomon) ਬਤਸਬਾ (Bathsheba) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਦਾਊਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਡਾ ਦਾਨਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਅਖਾਣ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੀਆਂ ਕਹਾਵਤਾਂ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦਰਜ ਹਨ.

ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੁਲੇਮਾਨ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਮਾਜ ਦਾ ਵੇਲਾ ਟਲ ਗਿਆ, ਤਦ ਸੁਲੇਮਾਨ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਲੈਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਵੱਢ ਸੁੱਟੀਆਂ. ਫੇਰ ਇਹ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ਪੌਣ ਅਤੇ ਦੇਉ ਜਿੰਨ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੇ ਤਾਬੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਅਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ.

ਇੱਕ ਬਾਰ ਸੁਲੇਮਾਨ ਲਸ਼ਕਰ ਸਮੇਤ ਜਾਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀੜੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਛੇਤੀ ਖੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਜਾਓ, ਕਿਤੇ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੀ ਫੌਜ ਸਾਨੂ ਦਰੜ ਨਾ ਸੁੱਟੇ. ਸੁਲੇਮਾਨ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ ਅਰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਕੇ ਕੀੜੀਆਂ ਦਾ ਬਚਾਉ ਕੀਤਾ. ਇੱਕ ਬਾਰ ਪਰਿੰਦ ਚੁਕਾਰੇ (ਚੱਕੀਰਾਹੇ) ਨੇ ਇੱਕ ਸੁਰਜ ਪੂਜਕ ਰਾਣੀ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਲੇਮਾਨ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੁਲੇਮਾਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੱਕੀਰਾਹੇ ਦੇ ਹੱਥ ਖਤ ਭੇਜਿਆ ਅਰ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਤ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨੭.

ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਲੇਮਾਨ ਨੇ ਯਰੂਸ਼ਲਮ (Jerusalem) ਵਿੱਚ ੪੦ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਅਰ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੋ ਯਹੂਦੀਂ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਪੂਜਸ ਮੰਦਿਰ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੀ ਕਬਰ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਸੁਲੇਮਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਬੀ.ਸੀ) ੧੦੩੩ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੯੭੫ ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਸੌ ਵਹੁਟੀਆਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਗੋਲੀਆਂ ਸਨ. ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ "ਰਹਬਯਾਮ" ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਯਰੂਸਲਮ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕੀਤਾ.

ਸੁਲੋਕਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁ–ਅਵਿਲੋਕਨ. ਸੁਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਲੋਚਨ. ਮਨੋਹਰ ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਜਸੋਰ.

ਸੁਲੋਚਨ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਨੇਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ। ੪ ਚਕੋਰ.

ਸੁਲੋਚਨਾ, ਸੁਲੋਚਨੀ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ.

ਸੁਲੋਨੜਾ, ਸੁਲੋਨੜੀ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਲੋਚਨ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ੨ ਲਾਵਨਜਤਾ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ).

ਸੁਵਸਤੁ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਚੀਜ਼। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ਼. "ਜਿਥੈ ਸੁਵਸਤੁ ਨ ਜਾਪਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੨)

ਸੁਵਨ. ਸੰ. ਸੂਨੁ. ਸੰਗਜਾ– ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਨੁ.

ਸੁਵਰਚਲਾ. ਸੰ. ਸੁਵਰ੍ਚਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਜਦ ਘੋੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਸੀ, ਤਦ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ ਦੇਵਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਛਾਇਆ। ੨ ਅਲਸੀ। ੩ ਸੋਚਲ. ਸੂਰਜਮੁਖੀ.

ਸੁਵਰਣ, ਸੁਵਰਨ ਸੰ. ਸੁਵਰ੍ਣ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਰੰਗ. ਸ਼ੁਭ ਵਰਣ. "ਸੁਵਰਨ ਕੋ ਸੁਵਰਨ ਤਨ ਦੁਤਿ ਮਿਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਉੱਤਮ ਜਾਤਿ। ੩ ਉੱਤਮ ਅੱਖਰ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਇਨਾ. ਸੋਨਾ. "ਲੋਹਾ ਪਾਰਸ ਭੇਟੀਐ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਵਰਨ ਹੋਜਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੫ ਧਤੂਰਾ। ੬ ਸੋਲਾਂ ਮਾਸੇ ਭਰ ਵਜਨ।

੭ ਹਰਿਚੰਦਨ। ੮ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਸੁਵਰਨਗਿਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਮੇਰੁ,ਜੋ ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਦੱਖਣੀ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਗਿਰਿਵਯੰ ਸ਼ਹਿਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਸੁਵੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੱਲਾ.

ਸੁਵਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੁਲਾਉਣਾ. ਸੁਲਾਨਾ. ਸ਼ਯਨ ਕਰਾਉਣਾ. "ਪਤਿ ਸੁਤ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸੁਵਾਇ ਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੯)

ਸੁਵਾਸ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਵਾਸਨਾ. ਸੁਗੰਧ। ੨ ਚੰਗੇ ਵਸਤ੍ਰ. ਸੁੰਦਰ ਲਿਬਾਸ। ੩ ਉੱਤਮ ਘਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਬਾਸ.

ਸੁਵਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਤ ੨.

ਸੁਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਆਣੀ.

ਸੁਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਰ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ੁਭ ਵਾਰ (ਦਿਨ).

ਸੁਵਿਨਾ. ਸੰਗਯਾ–ਸੋਵਣੰ. ਵਿ–ਸੁਵਣੰ ਦਾ. ਸੁਇਨੇ ਦਾ. ਸੁਨਹਿਰੀ. "ਦੇਹ ਕੰਚਨ ਜੀਨ ਸੁਵਿਨਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ)

ਸੁਵੇਸ, ਸੁਵੇਖ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਵੇਸ. ਸੁੰਦਰ ਲਿਬਾਸ. "ਤੁਲਸੀ ਪੇਖ ਸੁਵੇਸ, ਭੂਲੈਂ ਮੂਢ ਨ ਚਤੁਰ ਨਰ। ਸੁੰਦਰ ਕੇਪਿੰਚ ਪੇਖ ਬਚਨ ਸੁਧਾ ਸਮ ਅਸਨ ਅਹਿ." (ਤੁਲਸੀ)

ਸੁਵੇਦ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਗਜਾਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁਵੰਨ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਵਰਣ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਣੰ. ਸੋਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੋਵਨ.

ਸੁਵੰਨਵੀ, ਸੁਵੰਨੜੀ, ਸੁਵੰਨੀ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਵਰਣ ਵਾਲੀ. ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਵਾਲੀ. "ਸੁਵੰਨੜੀ ਦੇਹ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੁਵਣੰ ਦੀ. ਸੋਨੇ ਦੀ.

ਸੂ. ਸਰਵ–ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ

† ਪੁਰਾਣੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਹੁਣ ਭੀ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਜਿਸ ਮਸੱਤ ਵਿੱਚ ਲੈਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

* ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਜਿਣਸ ਦੀ ਢੋਆਈ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ ਅੰਨ ਗੁਜ਼ ਆਦਿਕ ਸਾਮਾਨ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ, ਉੱਥੋਂ ਸ਼ਾਹੀ ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਫੌਜ ਲਈ ਜਿਸ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਪਰਚੇ ਨਾਲ ਮੰਗਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ. ਬਾਕੀ ਜਿਣਸ ਬੇਚਕੇ ਮੋਦੀ ਨਕਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜਾਨੇ ਦਾਖਲ ਕਰਦਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੈ. ਜੈਸੇ–"ਨਾਮ ਜਪਿਓਸੂ" (ਜਸਾ) ਉਸ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਧਾ–ਗਰਭ ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਜਣਨਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੪ ਫ਼ਾ ਸ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰਫ. ਦਿਸ਼ਾ. "ਗਜੇ ਸੂਰ ਜੁੱਝਾਰ ਦੋ ਸੂ," (ਸਲੋਹ) ੫ ਲਾਭ. ਨਫ਼ਾ। ੬ ਬਿਆਜ. ਸੂਦ। ੭ ਰੋਸ਼ਨਾਈ. ਮਸ਼ਿ.

ਸੂੰ. ਅਨੁ–ਸ਼ਾਂ ਸ਼ਾਂ ਧੁਨਿ. ਸੂੰਕਾਰ। ੨ ਵ੍ਯ–ਕੋ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. ਤਾਈਂ. "ਪਾਪਾਂ ਦੋ ਮਿਟਾਵਣ ਸੂੰ ਸਮਰਥਤਾ ਨਹੀਂ." (ਜਸਭਾਮ)

ਸੂਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਨ. ਸੁਵਨ. ਪੁਤ੍ਰ. "ਜੁ ਪੜ੍ਹਜੋ ਦਿਜ ਤੇ ਸੂਅ ! ਤਾਂਹਿ ਰੜੇ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ) ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ ! ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਾਠ ਰਟੋ.

ਸੂਅਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੁਕ. ਤੋਤਾ. "ਤੂੰ ਪਿੰਜਰ ਹਉ ਸੂਅਟਾ ਤੋਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸੂਅਨ. ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਅ.

ਸੂਅਰ. ਸੰ. ਸ਼ੂਕਰ.* ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰ. "ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ, ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ."(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਸੂਰ ੧੦.

ਸੂਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੁਕ. ਤੋਤਾ. "ਬਾਂਧਿਓ ਨਲਨੀ ਭ੍ਰਮ ਸੂਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਡੀ ਸੂਈ. ਸਿਉਣ ਦਾ ਸੰਦ ਜਿਸ ਦੇ ਨੱਕੇ ਵਿੱਚ ਡੋਰ ਪਾਕੇ ਸੀਂਵੀਦਾ ਹੈ. "ਲਉ ਨਾੜੀ ਸੂਆ ਹੈ ਅਸਤੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੩ ਸੂਣ (ਪ੍ਰਸੂਤ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਗਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸੂਆ ਹੈ.

ਸੂਏ. ਸੂਏ ਉੱਪਰ. "ਸੂਐ ਚਾੜਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਜੰਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸੂਇ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸੂਯ. ਦੇਖੋ, ਸੂਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂਯ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੂਕੇ. ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਕੇ. "ਪੰਖੀ ਸੂਇ ਬਹਿਠੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਸੂਈ. ਸੰ. ਸੂਚਿ. ਸੁਚੀ। ੨ ਵਿ–ਸੰ. ਸੂਵਰੀ. ਸੂਈ ਹੋਈ. ਪ੍ਰਸੂਤਾ

ਸੂਈਧਾਰ. ਝਿੰਗ. ਸੂਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦਰਜੀ. ਸੰ. ਸਜੂਤਿਕਾਰ. ਸਿਉਣ ਵਾਲਾ.

ਸੂਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਾਰੀਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ. ਪਹਿਲੇ ਜਮਾਨੇ ਇਸ ਦੀ ਕੱਛਾਂ ਭੀ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਕੇਵਲ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ ਹੈ. "ਸੂਸੀ ਦੀ ਕੱਛਾਂ ਥੇ ਸਿੰਘ ਰਖਤੇ." (ਪੰਪ)

ਸੂੰਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਧ. ਖਬਰ। ੨ ਭੇਤ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸੂਹਉ. ਦੇਖੋ, ਸੂਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂਹਾਂ.

ਸੂਹਟ, ਸੂਹਟਾ, ਸੂਹਟੁ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੁਕ. ਤੋਤਾ. "ਸੂਹਟੁ ਪਿੰਜਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਤੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਪੁਰਖ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਹਟਾ.

ਸੂਹਣ, ਸੂਹਣੀ, ਸੂਹਨ, ਸੂਹਨੀ ਸੰ. ਸਮੂਹਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੂੜਾ ਸੰਬਰਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬੁਹਾਰੀ. "ਦੇਉ ਸੂਹਨੀ ਸਾਪੁ ਕੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ "ਸ਼ੋਧਨੀ" ਨਾਉਂ ਭੀ ਝਾੜੂ ਦਾ ਹੈ.

ਸੂਹਬ, ਸੂਹਵ, ਸੂਹਵੀ ਵਿ–ਸੂਹੇ (ਲਾਲ) ਵਰਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ) ਨਾਲ ਰੰਗੀ ਹੋਈ. "ਸੂਹਬ ਸੂਹਬ ਸੂਹਵੀ ਅਪਨੈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਤੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਸੂਹਬ ਤਾ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਾ ਮੰਨਿਲੈਹਿ ਸਚੁਨਾਉ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੩ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੱਚੇ ਰੰਗ (ਕੁਸੁੰਭੀ) ਵਾਲੀ. "ਸੂਹਵੀਏ ਨਿਮਾਣੀਏ ! ਸੋ ਸਹੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲਿ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਸੂਹੜ. ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂਹੜਾ.

ਸੂਹੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੀਠੇ ਹੋਏ ਅੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਦਾਣੇ ਦਾ ਛਿਲਕਾ. ਛਾਲਨੀ (ਛਾਣਨੀ) ਨਾਲ ਛਾਣਨ ਤੋਂ ਆਟਾ ਹੇਠ ਭਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੂਹੜਾ ਛਾਣਨੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸੂਹੜੀ. ਦੇਖੋ, ਸੂਹੜ ਅਤੇ ਸੂਹੜਾ.

ਸੂਹਾ. ਵਿ–ਕੁਸੁੰਭੀ. ਭਾਵ–ਮਾਇਕ ਕੱਚਾ ਰੰਗ, "ਲਾਲ ਭਏ ਸੂਹਾ ਰੰਗ ਮਾਇਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪੱਕੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਭਏ, ਅਰ ਮਾਇਕ ਰੰਗ ਸੂਹਾ ਜਾਣਿਆ.

ਸੂਹਾਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੁੱਧ (ਸ਼ੁੱਧ) ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਖਬਰ. ਸੂਹੀਆਂ। ੨ ਵਿ–ਭੇਤੀ. ਜਾਣਕਾਰ. "ਸਿੰਘ ਸਭੈ ਜੰਗਲ ਕੇ ਸੂਹੇਂ." (ਪੰਪ) ੩ ਸੰਮੁਖ (ਸਾਮ੍ਹਣੇ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਸੂਹੀ. ਵਿ–ਕੁਸੁੰਭ ਰੰਗੀ. "ਮਨੋ ਅੰਗ ਸੂਹੀ ਕੀ ਸਾਰੀ ਕਰੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਹਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.* ਇਹ ਕਾਫੀ ਠਾਟ ਦੀ ਸ਼ਾੜਵ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਸੂਹੀ ਨੂੰ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ.ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੋ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਗਾ ਮ ਪ ਨਾ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨਾ ਮ ਪ ਗਾ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸੂਹੀ ਦਾ ਪੰਦਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ੩ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹੀਆ.

ਸੂਹੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਸੂਹਾਂ.

ਸੂਕ. ਸੰ. ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ–ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ. ਵਿ–ਸੁੱਕਾ. ਖੁਸ਼ਕ. "ਸੂਕ ਭਈ ਪਤਰੀ ਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ੂਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਹੜ. ਜੋ ਕਣਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬੱਲੀ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਕੰਡਾ.

ਸੂੰਕ. ਅਨੁ. ਸੂੰ ਸੂੰ ਧੁਨਿ. ਸੂੰਕਾਰ. "ਤਬ ਚਲੇ ਸੂੰਕ ਜਨੁ ਨਾਗ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੂਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਣਾ. ਸੁੱਕਣਾ. ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂੰਕਣਾ ੨. "ਤੀਨਿ ਚਰਣ ਇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਸੂਕੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਤ੍ਰੈਤੇ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਰਹਿਗਏ, ਅਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਨੇ ਜੋਰ ਪਾਇਆ.

ਸੂੰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੂੰ ਸੂੰ ਕਰਨਾ. ਸੂੰਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਨੱਕ ਦੇ ਰਾਹ ਸਾਹ ਜੋਰ ਨਾਲ ਕੱਢਣੇ। ੨ ਭਾਵ–ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਬਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ.

ਸੂਕਰ. ਸੰ. ਸ਼ੂਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰ. ਸੁਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. "ਸੂਕਰ ਸੁਆਨ ਗਰਧਭ ਮੰਜਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੂਕਰਖੇਤ. ਸੰ. ਸ਼ੂਕਰਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ. ਨੈਮਿਸ਼ਾਰਨਯ ਪਾਸ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਉਂ "ਸੋਰੋਂ" ਹੈ. ਪੁਰਾਣ-ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਕੇ ਹਿਰਨਯਕੇਸ਼ੀ ਦੈਤ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਸੂਕਰਣਾ, ਸੂੰਕਰਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਸੂੰਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੂਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. "ਚਲੀ ਸੈਨ ਸੂੰਕਰ ਪਰਾਚੀ ਦਿਸਾਨੰ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਸੂਕਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੂਕਰੀ. ਸੂਰੀ. ਸੂਰ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਸੂਕਾ. ਵਿ–ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ. ਖੁਸ਼ਕ. "ਜਲ ਮਹਿ ਕੋਤਾ ਰਾਖੀਐ ਅਭਿਅੰਤਰਿ ਸੂਕਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸ਼ੂਕਾ. ਨਾਸਾਂ ਨਾਲ ਫੁੰਕਾਰੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਓਛਾ. ਅਭਿਮਾਨੀ.

ਸੂਕੀ. ਸੁੱਕੀ. ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂਕਣਾ.

ਸੂਕ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁੰਦਰ ਕਥਨ। ੨ ਵੇਦ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੩ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਗੀਤ.

ਸੂਕਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਤਲਾ. ਬਾਰੀਕ। ੨ ਛੋਟਾ। ੩ ਤੁੱਛ। ੪ ਇੱਕ ਅਲੰਕਾਰ. ਇਸ਼ਾਰੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਦੇਣਾ ਅਥਵਾ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚੇਸ਼ਟਾ (ਹਰਕਤ) ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸੂਖਮ ਭਾਵ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਜਾਂ ਜਾਣਨਾ ਸੂਕਮ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮੇਲਿਓ ਬਾਬਾ ਉੱਠਿਆ ਮੁਲਤਾਨੈ ਦੀ ਜਸਾਰਤ ਜਾਈ,
ਅੱਗੋਂ ਪੀਰ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਦੁੱਧਕਟੋਰਾ ਭਰ ਲੈਆਈ,
ਬਾਬਾ ਕਢ ਕਰ ਬਗਲ ਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦੁਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਈ,
ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਗੰਗ ਸਮਾਈ. (ਭਾਗੁ)

ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਭਰੇ ਪਿਆਲੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਥਾਉਂ ਨਹੀਂ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦੁੱਧ ਉੱਪਰ ਚੰਬੇਲੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਰੱਖਕੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰਾਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਲੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਸਮਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ.

ਦੇਹ ਕੈਚੁਕੀ ਤਾਂਹਿ ਸਵਾਰੀ,
ਏਕ ਹਾਥ ਮੋ ਜਿਹਵਾ ਧਾਰੀ,
ਗਹਜੇ ਲਿੰਗ ਕੋ ਦੂਸਰ ਹਾਥਾ,
ਆਵਾ ਸਨਮੁਖ ਜਹਿ ਜਗਨਾਥਾ. (ਨਾਪ)

ਕਲਿਯੁਗ ਨੇ ਇਸ ਚੇਸ਼ਟਾ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਰਸਨਾ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ, ਉਹੀ ਕਲਿਯੁਗੀ ਜੀਵ ਹਨ ਅਰ ਵਿਸ਼ੈ ਪਰਾਇਣ ਹੋਣਾ ਹੀ ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

(ਅ) ਜੋ ਇਸ਼ਾਰੇ ਅਥਵਾ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਵ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤਦ "ਵਿਖਮ ਸੂਕਮ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹੈ ਹੈ ਕਰਿਕੈ ਓਹਿ ਕਰੇਨਿ,
ਗਲ੍ਹਾਂ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਖੋਹੇਨਿ,
ਨਾਉ ਲੈਨਿ ਅਰੁ ਕਰਨਿ ਸਮਾਇ,
ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਇ.
(ਸ੍ਰਵਾ ਮ: ੧)

ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸ੍ਵਿਆਪੇ ਸਮੇਂ ਗਲ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਪੱਟਾਂ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਮਾਰਕੇ ਆਖਦੀਆਂ ਹਨ ਹੈ ! ਹੈ ! ਓਹ ! ਓਹ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇਸ ਦਾ ਸੂਖਮ ਭਾਵ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਓਹ (ਕਰਤਾਰ) ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ.

ਸੂਕ੍ਸ਼ਮਸ਼ਰੀਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ. ਅਸਥੂਲ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੂਖਮ ਦੇਹ, ਜੋ ਇੱਕ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮਨ, ਬੁੱਧਿ, ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਪੰਜ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ੧੭ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਸੂਕਮ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.

ਸੂਕਮਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਰੀਕ ਨਜਰ. ਦਿਵ੍ਯ-ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁਚਣ ਵਾਲੀ ਨਜਰ.

ਸੂਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਖ. ਆਨੰਦ. "ਮਨ ਸਗਲ ਕੋ ਹੋਆ ਸੂਖ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ. ਖੁਸ਼ਕ. "ਸੂਖ ਗਯੋ ਤ੍ਰਸਕੈ ਹਰਹਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧) ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਹਾਰ (ਸੱਪ) ਸੁੱਕ ਗਿਆ.

ਸੂਖਮ. ਦੇਖੋ, ਸੂਕਮ. "ਸੂਖਮ ਦੇਹ ਬੈਧਹਿ ਬਹੁ ਜਟੂਆ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਸੂਖਮਸਰੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਕਮ ਸ਼ਰੀਰ.

ਸੂਖਮਮੂਰਤਿ. ਵਿ–ਦੁਬਲੀ ਦੇਹ ਵਾਲਾ. ਲਾਗਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂਕਮ ਸ਼ਰੀਰ। ੩ ਸੂਕਮ ਰੂਪ, ਜੋ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ. "ਸੂਖਮ ਮੂਰਤਿ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸੂਖਾ. ਵਿ–ਸੁੱਕਾ. ਖੁਸ਼ਕ. ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ.

ਸੂਖਾਜੁਰ, ਸੂਖਾਜ੍ਹਰ ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਸ).

ਸੂਖਿ. ਸੁਖ ਵਿੱਚ. "ਸੂਖਿ ਅਰਾਧਨੁ ਦੂਖਿ ਅਰਾਧਨੁ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਸੂਖੀ. ਵਿ–ਸੁੱਕੀ. ਖੁਸ਼ਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂਖ. "ਸੂਖੀ ਕਰੈ ਪਸਾਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸੂਖੀ ਹੂੰ ਸੂਖ. ਵਿ–ਮਹਾਂ ਆਨੰਦ. ਸੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਾਨ ਸੁਖ. "ਸੂਖੀ ਹੂ ਸੁਖ ਪਾਇ, ਮਾਇ ਨ ਕੀਮ ਗਣੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੂਖੁ. ਦੇਖੋ, ਸੂਖ.

ਸੂਖੇ ਸੂਖਿ. ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਵਿੱਚ. ਕੇਵਲ ਸੁਖ ਵਿੱਚ. ਅਖੰਡ ਸੁਖ ਅੰਦਰ. "ਸੂਖੇ ਸੂਖਿ ਗੁਦਾਰਨਾ." (ਰਾਮ

* ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੂਕਰ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ.

* ਭਈ ਸਾਂਗੀਤਿਕਾਂ ਨੇ ਸੋਹਨੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸੂਹੀ ਕਲਪਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅ: ਮ: ੫)

ਸੂਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੰਕਾ. ਘ੍ਰਿਣਾ. ਗਿਲਾਨੀ.

ਸੂਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਚਨਾ (ਖਬਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਖ਼ਬਰ। ੨ ਸਿਉਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ. ਸੂਈ ਤਾਗਾ ਆਦਿਕ.

ਸੂਚਨ } ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਤਲਾਉਣਾ. ਗਜ਼ਾਪਨ.
ਸੂਚਨਾ }

ਸੂਚਾ. ਸੰ. ਸ਼ੁਚਿ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸ਼ੁੱਧ. "ਸੋ ਸੂਚਾ ਜਿ ਕਰੋਧ ਨਿਵਾਰੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼। ੩ ਸਾਬਤ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੇ ਘਾਉ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਜਾਨ ਨ ਦੇਉਂ ਤੁਮੇ ਘਰ ਸੂਚੇ." (ਨਾਪ੍)

ਸੂਚਾਚਾਰੀ. ਵਿ–ਸ਼ੁਚਿ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਵਿਹਾਰ ਵਾਲਾ. "ਸਬਦਿ ਮਿਲੈ ਸੋ ਸੂਚਾਚਾਰੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਸੂਚਿ. ਸੰ. ਸੂਈ. ਦੇਖੋ, ਸੂਚੀ. ੩.

ਸੂਚਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਈ. ਸੂਚੀ. "ਲੀਨ ਸੂਚਿਕਾ ਨੋਕ ਚੁਭਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੂਚੀ. ਵਿ–ਸ਼ੁਚਿ. ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸੁੱਚੀ. "ਸੂਚੀ ਭਈ ਰਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੁਚਿਤਾ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸਫਾਈ. "ਜੋ ਦਿਲਿ ਸੂਚੀ ਹੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਸੂਈ। ੪ ਸੂਚੀ ਪਤ੍ਰ. ਤਤਕਰਾ.

ਸੂਚੀ ਕਟਾਹ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਸੂਚੀਪਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਜਮੂਨਾਂ ਦੇ ਜਤਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਤ੍ਰ. ਤਤਕਰਾ. Index.

ਸੂਚੀਮੁਖਾ } ਵਿ–ਸੂਈ ਵਰਗੇ ਤਿੱਖੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ,
ਸੂਚੀਮੁਖੀ } ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਕੀਰਾ. ਚੱਕੀ-ਰਾਹਾ। ੩ ਚਿੜਾ. ਚਿੜੀ.

ਸੂਛਮ. ਦੇਖੋ, ਸੂਛਮ। ੨ ਤੁੱਛ. ਹਲਕਾ. "ਕਜਾ ਬਰਨੋ ਸੂਛਮ ਮਤਿ ਮੇਰੀ." (ਨਾਪ੍) ਮੇਰੀ ਤੁੱਛ ਬੁੱਧਿ ਹੈ.

ਸੂਛਾ } ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ. ਨਿਰਮਲ. ਸ਼ੁੱਛ. "ਕਿਮ ਹੈ
ਸੂਛੀ } ਸ਼ੈਯ ਬਨੈ ਉਰ ਸੂਛਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਉੱਤਮ. ਸ਼ੈਸ਼੍ਠ. "ਸੁਨੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਹਿ ਹੌਂ ਗਥ ਸੂਛੀ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਸੂਜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁੱਜਣਾ. ਸੋਜਸ਼ ਦਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਪ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਲੀਆ. ਉਪਰਣਾ. ਸੰ. ਸੱਜਨੰ.

ਸੂਜਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸੋਜਨੀ.

ਸੂਜਾ. ਧਾਵਣ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਸੂਜੀ. ਕਣਕ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਉਤਾਰਕੇ ਮੋਟਾ ਪੀਸਿਆ ਹੋਇਆ ਦਾਣੇਦਾਰ ਆਟਾ. ਦੇਖੋ, ਰਵਾ ੨.

ਸੂਝ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮਝ. ਗਿਆਨ. ਸੁਬੁੱਧਿ। ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜਰ.

ਸੂਝਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ. ਫੁਰਨਾ।
ਸੂਝਨਾ } ੨ ਦਿੱਸਣਾ. ਨਜਰ ਪੈਣਾ. "ਲੋਚਨ ਕਛੂ ਨ ਸੂਝੈ." (ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਸੂਝਬੂਝ. ਸੁਧ ਬੁਧ। ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਅਤੇ ਗਜ਼ਾਨ. "ਸੂਝ ਬੂਝ ਨਹਿ ਕਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਸੂਝੀ. ਸੂਝਈ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ. "ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਮਾਤੇ ਲੋਚਨ ਕਛੂ ਨ ਸੂਝੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਸੂਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿੱਟਾ. ਬੱਲੀ "ਰਹਜੋ ਨਿਸਰ ਸਭ ਸਾਬਤ ਸੂਟਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਚਸ਼ਮਾ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੋਤ। ੩ ਸਿਤਕਾਰ. ਸ੍ਵਾਸ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਖਿੱਚਣ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. ਜੈਸੇ–ਚੜਸ ਗਾਂਜੇ ਦਾ ਸੂਟਾ ਲਾਉਣਾ.

ਸੂਣਾ. ਸੁੱਜਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੋਜਸ਼ ਦਾ ਹੋਣਾ. "ਭੈਮੁ ਖੱਖਰ ਜੋ ਛੁਹੈ ਦਿੱਸੈ ਮੁਹ ਸੂਣੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਪ੍ਰਸਵ ਹੋਣਾ. ਜਣਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂ.

ਸੂਤ. ਸੰ. ਸੂਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਗਾ. ਡੋਰਾ. "ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਜਨੇਊ. "ਸੂਤ ਪਾਇ ਕਰੇ ਬੁਰਿਆਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜਾਮ. ੪ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੇਮ. ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ. "ਰਾਖਹੁ ਸੂਤ ਇਹੀ ਬਨ ਆਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ. "ਹੁਤੋ ਸੰਸਾਰ ਸੂਤ ਇਹੁ ਦਾਸਾ." (ਨਾਪ੍) ਸੰਸਾਰ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸੇਵਕ ਸੀ। ੬ ਠੀਕ. ਸਹੀ. ਦੁਰੁਸ੍ਤ. "ਮੰਦਲ ਨ ਬਾਜੈ ਨਟਪੈ ਸੂਤਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੭ ਸੂਤ੍ਰ ਆਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਜੋ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਪਾਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸੇਵੀ. ਨੁਗਦੀ. "ਲਡੂਆ ਅਰ ਸੂਤ ਭਲੇ ਜੁ ਬਨੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੮ ਸੰ. ਸ਼ੂਨ. ਰਥਵਾਨ. ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਰਥ ਸੂਤ ਕੀ ਡੋਰ ਲਗਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਰਥਵਾਨ ਦੀ ਡੋਰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਾਈ। ੯ ਸੂਰਜ। ੧੦ ਅੱਕ। ੧੧ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਛਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਔਸ਼ਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ: ੨ ਅਤੇ ੩। ੧੨ ਬੰਦੀਜਨ. ਦੇਵਤਾ ਰਾਜਾ ਰਿਖੀ ਆਦਿ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਅਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਕਵਿ*। ੧੩ ਪਾਰਾ। ੧੪ ਵਸ਼ਾਸ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਲੋਮਹਰਸ਼ਣ, ਜੋ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ੧੫ ਵਿ–ਪ੍ਰਸੂਤ. ਸੂਇਆ ਹੋਇਆ। ੧੬ ਚੁਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਟਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੧੭ ਸੰ. ਖ਼ਤ੍ਰ–ਸ਼ੂੱਤ. ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ. ਦਾਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਤ ਸੂਤ.

ਸੂਤਕ } ਸੰ. ਸੂਤਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਛੀ. ਪਰਿੰਦ।
ਸੂਤਕੁ }

ਸੂਤਕ ੨ ਸੂਤ (ਪ੍ਰਸੂਤ) ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਸ਼ੁੱਧੀ. ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਅਸ਼ੁੱਧੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ੧੧ ਦਿਨ, ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ੧੩ ਦਿਨ, ਵੈਸ਼ ਦੇ ੧੭ ਦਿਨ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦੇ ੩੦ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਲੋ. ੮੪. "ਨਾਨਕ ਸੂਤਕੁ ਏਵ ਨ ਉਤਰੈ ਗਿਆਨ ਉਤਾਰੈ ਧੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਅਸ਼ੁੱਧੀ. "ਜਨਮੇ ਸੂਤਕ ਮੂਏ ਫੁਨਿ ਸੂਤਕ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜਨਮੇ ਸੂਤਕ ਮੂਏ ਪਾਤਕ.

ਸੂਤ ਕੇ ਹਟ੍ਟੂਆ. ਸੂਤ ਦੀ ਹੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ. ਭਾਵ–ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੀੜੇ ਅਰ ਕਾਹਣੇ ਆਦਿ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਸੂਤ ਕੱਢਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਾਣੇ ਵਿੱਚ ਆਪ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਮਰਦੇ ਹਨ. "ਸਗਲ ਦੁਖ ਪਾਵਤ ਜਿਉ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਇ ਸੂਤ ਕੇ ਹਟ੍ਟੂਆ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤਾਰ ਤਣਨ ਵਾਲੇ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਸੂਤ ਕੇ ਲੱਡੂ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲੱਡੂ. ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਦੇ ਦੀਆਂ ਸੇਵੀਆਂ ਜਾਂ ਮੱਠੀਆਂ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲਕੇ ਕੁੱਟੀ-ਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਵੱਟ ਲਈਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਇਹ ਲੱਡੂ ਅਤੇ ਸੂਤ੍ਰ (ਜਨੇਊ) ਖਾਸ ਮੌਕਿਆਂ ਪੁਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ.

ਸੂਤਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੂਤ ਫੈਲਾਉਣਾ। ੨ ਖਿੱਚਣਾ. ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮਿਆਨੋਂ ਤਲਵਾਰ ਸੂਤਣੀ.

ਸੂਤਧਰ } ਸੰ. ਸੂਤ੍ਰਧਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਟ. ਨਾਟਕ
ਸੂਤਧਾਰ } ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਪੁਤਲੀਆਂ ਦੀ ਡੋਰੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਸਾਰੇ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ.

ਸੂਤਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੂਤਧਾਰ। ੨ ਧਾਗਾ. ਸੂਤ ਦੀ ਡੋਰ. "ਮਨ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਿਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਣ ਹੋਵੈ ਸੂਤਧਾਰੀ."(ਆਸਾ ਮ: ੧) ਪਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਸ ਹੈ.

ਸੂਤਧਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸੂਤਧਾਰ. "ਆਪੇ ਹੀ ਸੂਤਧਾਰੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਸੂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਤ੍ਰ.

ਸੂਤਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਤ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਬਲਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਲੋਮਹਰਸ਼ਣ। ੨ ਵਿ–ਰਥਵਾਹੀ ਦਾ ਵੈਰੀ."ਪਵਨ ਸੁਤ ਅਨੁਜ ਸੂਤਰਿ." (ਸਨਾਮਾ) ਪੌਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਮ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ.

ਸੂਤਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਤ੍ਰ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਡੋਰੀ.

ਸੂਤੜਾ. ਵਿ–ਸੁਪ੍. ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ.

ਸੂਤੜੀ. ਦੇਖੋ, ਸੂਤਲੀ। ੨ ਵਿ–ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ. "ਨਿਜ ਘਰਿ ਸੂਤੜੀਏ, ਪਿਰਮੁ ਜਗਾਏ ਰਾਮ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਸੂਤਾ. ਵਿ–ਸੁਪ੍. ਸੁੱਤਾ. ਹਰਿ ਧਨ ਜਾਗਤ ਸੂਤਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਤਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੈਸੇ-ਰੱਸੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੂਤਾ ਲਾਉਣਾ.

ਸੂਤਿ. ਸੂਤ੍ਰ (ਡੋਰ) ਵਿੱਚ. "ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਅਪਨੈ ਸੂਤਿ ਧਾਰੈ."(ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੂਤ (ਪ੍ਰਬੰਧ) ਵਿੱਚ ਬਾਕਾਇਦਾ. "ਸੰਤੋਖੁ ਥਾਪਿ ਰਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੂਤਿ." (ਜਪੁ) "ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਸੂਤਿ ਤੁਮਾਹੈ." (ਸੂਹੀ ਮ:੫) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤੀ। ੪ ਸੰਤਾਨ.

ਸੂਤਿਹੋ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਸੁੱਤਿਓ ! "ਜਾਗਹੁ ਜਾਗਹੁ ਸੂਤਿਹੋ !" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੂਤੀ. ਵਿ–ਸੁੱਤੀ. ਸੋਈ ਹੋਈ.

ਸੂਤੁ. ਦੇਖੋ, ਸੂਤ.

ਸੂਤ੍ਰ. ਧਾਰਮਿਕ ਮਸਤੀ. ਧਰਮ ਭਾਵ ਦੀ ਉਮੰਗ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ. ਜੈਸੇ–ਕੁਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਤ੍ਰ ਚੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਤ. ਤਾਗਾ। ੩ ਨਿਯਮ. ਉਸੂਲ। ੪ ਬਹੁਤ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਥੋੜੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਸੂਤ੍ਰ। ੫ ਕਾਰਣ. ਨਿਮਿੱਤ.

ਸੂਤ੍ਰਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਤਧਾਰ.

ਸੂਤ੍ਰਿ. ਸੂਤ੍ਰ ਵਿੱਚ. ਡੋਰ ਵਿੱਚ. "ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤੁਮਰੈ ਸੂਤ੍ਰਿ ਧਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਵਿ–ਸੂਤ੍ਰਿਨ੍. ਡੋਰ ਵਾਲਾ. ਸੂਤ ਵਾਲਾ.

ਸੂਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੂਤ੍ਰਿ ੨.

ਸੂਥਨ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁੱਥਣ. ਪਜਾਮਾ. ਇਜ਼ਾਰ. "ਤਬ
ਸੂਥਨਿ } ਸੂਥਨਿ ਸਾਹੁ ਉਤਾਰ ਦਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯)

ਸੂਦ. ਵੈਸ਼ਨ ਵਰਣ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੂਦ੍. ਧਾ–ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ. ਅਮਾਨਤ ਰਖਣਾ. ਘਾਉ ਕਰਨਾ. ਛੱਟਣਾ. ਬਚਨ ਦੇਣਾ. ਮਾਰਨਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸੋਈਆ. ਲਾਂਗਰੀ । ੪ ਪਾਪ. ਗੁਨਾਹ। ੫ ਭਿੰਗ. ਰਸੋਈਘਾਨੇ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ। ੬ ਸੰ. ਸ਼ੂਦ੍. ਚੌਥਾ ਵਰਣ. "ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੂਦ ਵੈਸ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੭ ਫ਼ਾ ਸੂਦ. ਨਫ਼ਾ. ਲਾਭ। ੮ ਵਿਆਜ. "ਨਿਤ ਸਉਦਾ ਸੂਦ ਕੀਚੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਸੂਦ ਹਰਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ੂਰਤ ਬਕਰ,ਆਯਤ ੨੭੫. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਸੂਦ ਲੈਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਗੌਤਮ ਰਿਖੀ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਰਕਮ ਦਾ ਵੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਸੂਦ ਲੈਣਾ ਵਾਜਬ ਹੈ. ਮਨੂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਗਿਣੀਏ ਤਦ ਸਵਾ ਰੁਪਯਾ ਸੈਂਕੜਾ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਆਜ.

ਸੂਦਹ. ਫ਼ਾ ਸੂਦਹ ਵਿ–ਘਸਾਈ ਹੋਈ, ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਸਾਈ ਹੋਈ ਚੀਜ.

ਸੂਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸੋਈ ਘਰ. ਲੰਗਰ। ੨ ਢੈਂਕਣਾ. ਵਗਾਹੁਣਾ। ੩ ਮਾਰਨਾ. "ਮਧੁਸੂਦਨ ਦਾਮੋਦਰ ਸੁਆਮੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਫ਼ਾ ਸੂਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਘਸਾਉਣਾ. ਰਗੜਨਾ.

ਸੂਦਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਤੋਲੀਆ. ਉਪਰਨਾ. "ਦੀਨ ਸੂਦਨਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਬਤੌਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਰਣਾ ਦਿੱਤਾ.

ਸੂਦਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੂਦ੍। ੨ ਸੰ. ਸੁੰਦਰ ਪੇਟ ਵਾਲਾ. ਸੁ–ਉਦਰ.

ਸੂਦੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ. ਸ਼ੂਦ੍ਰਾਣੀ. "ਸੂਦੀ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸਟਾਈ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਧਮ ਚੰਭਾਲੀ। ੨ ਵਿ–ਵਿਆਜੂ. ਜਿਵੇਂ–ਸੂਦੀ ਰੁਪਯਾ.

ਸੂਦੁ. ਦੇਖੋ, ਸੂਦ.

ਸੂਦ੍. ਸੰ. ਸ਼ੂਦ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਥਾ ਵਰਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਧਰਮ ਤਿੰਨ ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਝਿਉਰ, ਨਾਈ, ਛੀਂਬਾ, ਤ੍ਰਖਾਣ ਆਦਿ ਸ਼ੂਦ੍ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਸ਼ੂਦ੍ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਪ ਤਪ ਦਾ ਕੇਵਲ ਅਨਧਿਕਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਜਾਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਿ

* ਦੇਖੋ, ਲੋਮਹਰਸ਼ਣ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼. ੧੩੩. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਵਰਣ ਅਤੇ ਵਰਣ.

ਸ਼ੂਦ੍ਰ. ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸ਼ੂਦ੍ਰਾਣੀ.

ਸ਼ੂਦ੍ਰਿਸ. ਸ਼ੂਦ੍ਰ–ਈਸ਼. ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਰਾਜਾ. "ਸੁਣ ਭਯੋ ਬੈਣ ਸ਼ੂਦ੍ਰਿਸ ਸਕ੍ਰੋਧ." (ਕਲਕੀ) ਸੁਣ ਬੈਣ, ਸ਼ੂਦ੍ਰਿਸ ਸਕ੍ਰੋਧ ਭਇਓ.

ਸੂਧ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਧ. ਸੋਝੀ. ਹੋਸ਼. "ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਭੋਜਨ ਸੁਖ ਸੂਧ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸੂਧ ਨ ਸ੍ਰਿਮਰਤ ਅੰਗ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ਪ) ੨ ਸਾਂਧਾਪਨ. ਸੀਧਾਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੂਧੁ ੨.

ਸੂਧਉ } ਵਿ–ਸਿੱਧਾ. ਵਿੰਗ ਰਹਿਤ. ਸਰਲ. "ਸੂਧੇ
ਸੂਧਾ } ਸੂਧੇ ਰੋਗ ਚਲਹੁ ਤੁਮ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)
"ਸੁਆਨ ਪੂਛ ਜਿਉ ਭਇਓ ਨ ਸੂਧਉ." (ਸੋਰ ਮ:੯)
੨ ਛਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਕਪਟ.

ਸੂਧੁ. ਦੇਖੋ, ਸੂਧ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ੁੱਧ. ਨਿਰਮਲ. "ਮੈਲੁ ਕੀਨੋ ਸਾਬਨ ਸੂਧੁ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਈਧਨ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰੁ.

ਸੂਧੋ. ਦੇਖੋ, ਸੂਧਉ.

ਸੂਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਢੁੱਲ. ਪੁਸ਼ਪ। ੨ ਸੰ. ਸੂਨ. ਬੇਟਾ. ਪੁਤ੍ਰ "ਇਹੀ ਬੀਚ ਆਯੋ ਮਿਤ੍ਰ ਸੂਨ ਬਿਪੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ੂਨਜ. ਆਕਾਸ਼। ੪ ਬਿੰਦੀ. ਸ਼ਿਫ਼ਰ. "ਸੂਨ ਸੂਨ ਗ੍ਰਿਹ ਆਤਮਾ ਸੰਬਤ ਆਦਿ ਪਛਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਅਰਥਾਤ ੧੯੦੦ ਦਾ ਆਰੰਭ। ੫ ਉਜਾੜ. ਜੰਗਲ। ੬ ਵਿ–ਖਾਲੀ.

ਸੂਨ ਸਿੰਘਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਹਿਕਾ ਦਾ ਸੂਨੁ (ਪੁਤ੍ਰ) ਰਾਹੁ. "ਸੂਨ ਸਿੰਘਕਾ ਸਰਸ ਸੋ ਧਰਮ ਭਯੋ ਰਾਕੇਸ." (ਨਾਪ੍) ਧਰਮ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਰਾਹੁ ਹੋਗਿਆ.

ਸੂਨਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਸੂਨਜਵਾਦ.

ਸੂਨਾ. ਵਿ–ਸੂੰਨਾ. ਸ਼ੂਨਜ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਸਾ. ਵਧ। ੩ ਬੁੱਚੜਖਾਨਾ.

ਸੂਨੁ. ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਨ ੨। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਸੂਨੋ } ਦੇਖੋ, ਸੂਨ ੩ ਅਤੇ ਸੂਨਾ ੧.
ਸੂਨਜ }

ਸੂਨਜਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਨਜ (ਅਭਾਵ) ਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਕਾਰਣ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮਤ. ਬੌਧ ਧਰਮ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੁਤੇ ਹੀ ਜਗਤ ਹੋਗਿਆ,ਅੰਤ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸ਼ੂਨਜ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ, ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ.

ਸੂਨਜਵਾਦੀ. ਵਿ–ਸ਼ੂਨਜਵਾਦ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.ਅਭਾਵ-ਵਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਸੂਨਜਵਾਦ.

ਸੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਸੋਈ । ੨ ਦਾਲ. ਸਾਲਨੇ ਦੀ ਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Soup। ੩ ਸੰ. ਸ਼ੂਪ–ਸੂਪੰ.*ਛੱਜ. "ਪਾਇ ਸੂਪ ਮੋ ਬਰਖਤ ਸਾਲੀ." (ਨਾਪ੍) ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਰਸਮ ਹੈ ਕਿ ਛੱਜ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਨੀ । ੪ ਸੂਪਨਖਾ (ਸੂਪੰਣਖਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ."ਜਹਿ' ਹੁਤੀ ਸੂਪ."(ਰਾਮਾਵ)

ਸੂਪਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਪ (ਰਸੋਈ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਲਾਂਗਰੀ. ਰਸੋਈਆ। ੨ ਸੂਪੰ (ਛੱਜ) ਬਣਾਉਨ ਵਾਲਾ.

ਸੂਪਨਖਾ. ਸੰ. ਸ਼ੂਪੰਣਖਾ–ਸ਼ੂਪੰਣਖਾ.† ਸੂਰਪ (ਛੱਜ) ਜੇਹੇ ਨੌਹਾਂ ਵਾਲੀ ਰਾਵਣ ਦੀ ਭੈਣ. ਰਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਈ. ਜਦ ਇਸ ਨੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਛਮਣ ਪਾਸ ਘੱਲ ਦਿੱਤੀ. ਅਤੇ ਲਛਮਣ ਨੇ ਮੁੜ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਇਹ ਸੀਤਾ ਨਾਲ ਲੜ ਪਈ. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਲਛਮਣ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿਓ. ਤਾਂ ਲਛਮਣ ਨੇ ਸੂਪਨਖਾ ਦਾ ਨੱਕ ਤੇ ਕੰਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ. ਭੈਣ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਰਾਵਣ ਨੇ ਸੀਤਾ ਚੁਰਾਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਵਣ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ. "ਸੂਪਨਖਾ ਇਹ ਭਾਂਤ ਸੁਨੀ ਜਬ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸੂਫ. ਅ [صوف] ਸੂਫ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਨ. ਪਸ਼ਮ। ੨ ਉੱਨੀ ਕਪੜਾ. ਕੰਬਲ. "ਕੰਨ ਮੁਸਲਾ ਸੂਫ ਗਲਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਕੰਨੇ ਉੱਪਰ ਨਮਾਜ ਦਾ ਆਸਣ ਅਤੇ ਗਲ ਕੰਬਲ ਦੀ ਖਫਨੀ.

ਸੂਫਈ. ਦੇਖੋ, ਸੂਫੀ.

ਸੂਫੀ. [صوفی] ਸੂਫੀ. ਅਰਬੀ ਸੂਫ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਉੱਨ ਹੈ. ਜੋ ਕੰਬਲ ਅਥਵਾ ਕੰਬਲ ਦੀ ਖਫਨੀ ਪਹਿਰੇ ਉਹ ਸੂਫੀ ਹੈ। ੨ ਜੋ ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੂਫੀ ਹੈ। ੩ ਯੂਨਾਨੀ "ਸੋਫੀਆ" ਪਦ ਗਿਆਨ ਬੋਧਕ ਹੈ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੂਫੀ ਹੈ। ੪ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ ਸੂਫੀ ਅਥਵਾ ਸੂਫਈ ਅਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੇਦਾਂਤ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਹਾਉੱਦੀਨ ਸ਼ਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਤੇਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸੂਫੀਆਂ ਦੇ ਨੇਮ ਇਹ ਹਨ–

ੳ. ਖੁਦਾ ਸਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਰ ਖੁਦਾ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ.
ਅ. ਮਜਹਬ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਜੀਵਨਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ.
ੲ. ਖੁਦਾ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪੂਰਣਾ ਬਿਨਾ ਆਦਮੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ.
ਸ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਅਰ ਕਰਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਖੁਦਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਵੇਗਾ.
ਹ. ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਖੁਦਾ ਦੇ ਸ੍ਰਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਅਕ੍ਰੇਦਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ ਨੇ ਸੱਤ ਭੂਮਿਕਾ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਸੂਫੀ, ਪਰਮਪਦ ਦੇ ਸਫਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਕਲਪਦੇ ਹਨ ਅਰ ਮੁਸਾਫਿਰ ਜਿਗਯਾਸੂ ਨੂੰ "ਸਾਲਿਕ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਪਹਿਲੀ ਮੰਜਿਲ "ਨਾਸ਼ੂਤ" (ਇਨਸਾਨੀਯਤ) ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਅਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ.

ਦੂਜੀ ਮੰਜਿਲ "ਮਲਕੂਤ" (ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਖ਼ਸਲਤ) ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਤਰੀਕਤ" ਅਰਥਾਤ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਦੇ ਦੱਸੇ ਤਰੀਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ ਹੈ.

ਤੀਜੀ ਮੰਜਿਲ "ਜਬਰੂਤ" (ਸ਼ਕਤਿ) ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ"ਮਾਰਫਤ" (ਗ਼ਜਾਨ ਬਲ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਚੌਥੀ ਮੰਜ਼ਲ "ਫ਼ਨਾ" (ਅਭਾਵ) ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਹਕੀਕਤ" (ਸਤ੍ਯ ਸ੍ਵਰੂਪ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕਲਪਿਤ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਕੇ "ਵਸਲ" (ਮਿਲਾਪ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸੂਬਾ. ਅ [صوبہ] ਸੂਬਹ. ਸੰਗਜਾ–ਇਲਾਕਾ. ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ. ਨਾਜਿਮ. ਸੂਬਹਦਾਰ।

ਸੂਬੀ. ਅਰਬ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਜਾਤਿ.ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉੱਚਾਰਣ ਸਾਬੀ ਹੈ. ਸਾਬਾ ਲੋਕ (Sabians) ਲੰਮੇ ਕੇਸ਼ ਅਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਕੁਰਾਨ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ. ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਕ ਨਾਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ. ਬਸਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਬਾਦ ਹਨ, ਜਿਆਦਾ ਕੰਮ ਜ਼ਰ-ਗਰੀ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਸਨ ੧੯੧੪–੧੮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸਿੱਖ ਬਸਰੇ ਵੱਲ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੂਬੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਸਾਬੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨੨, ਆਯਤ ੧੭.

ਸੂਬੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਬਾ ੨। ੨ ਪਲਟਨ ਦੇ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਦਾ ਭੀ ਹੁਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਸੂਬੇਦਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਬੇਦਾਰ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ.

ਸੂਮ. ਅ [شوم] ਸ਼ੂਮ. ਵਿ–ਮਨਹੂਸ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ. "ਸੂਮਹਿ ਧਨੁ ਰਾਖਨ ਕਉ ਦੀਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਣ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਮ.ਜਲ। ੪ ਚੁੱਘ। ੫ ਆਕਾਸ਼.

ਸੂਮਸੋਫੀ. ਕ੍ਰਿਪਣ ਅਤੇ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਤਿਆਗੀ. "ਗਾਏ ਸੂਮ ਸੋਫੀ ਨੰਗੀ ਧਾਰ ਮੂੰਡੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਸੂਯ. ਫ਼ਾ [سوے] ਸੰਗਜਾ–ਤਰਫ. ਦਿਸ਼ਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂਇ.

ਸੂਰ. ਸੰ. ਸ਼ੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਡੇ ਵਾਂਙ ਚੁਭਣ ਵਾਲੀ ਢਿੱਡ-ਪੀੜ. "ਭਯੋ ਸੂਰ ਰਾਜਾ ਜੂ ਮਰਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੮) ਦੇਖੋ, ਸ਼ੂਲ ਰੋਗ। ੨ ਕੰਡਾ. ਕੰਟਕ. ਭਾਵ–ਵੈਰੀ. "ਸੂਰ ਸੁਰਾਨ ਕੇ ਹਾਨ ਕਰੈ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ. ਭਾਲਾ. ਨੇਜਾ. "ਹਤੇ ਸਤ੍ਰ ਗਨ ਗਹਿ ਕਰ ਸੂਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸੰ. ਸ਼ੂਰ. ਸੂਰਜ. "ਨਾਮ ਜਪਤ ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਉਜਿਆਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ਪ) "ਕੇਤੇ ਇੰਦ ਚੰਦ ਸੂਰ ਕੇਤੇ." (ਜਪੁ) ੫ ਭਾਵ–ਆਤਮਿਕ ਰੋਸ਼ਨੀ. ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਓਗਵੈ ਸੂਰ ਅਸੂਰ ਸੰਘਾਰੈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਅਸੂਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਕਾਰ ਹੈ। ੬ ਯੋਗ-ਭ੍ਯਾਸ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਚਲਦਾ ਸ੍ਵਾਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਸੂਰਜ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਸੂਰ ਸਤ ਖੋੜਸਾ ਦਤ ਕੀਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ) ੭ ਪੰਡਿਤ. ਦਾਨਾ। ੮ ਸੰ. ਸ਼ੂਰ. ਯੋਧਾ. ਬਹਾਦੁਰ. "ਅਸੰਖ ਸੂਰ ਮੁਹ ਭੁਖ ਸਾਰ." (ਜਪੁ) ੯ ਸੰ. ਸ਼ੌਯ. ਸੂਰਮਤਾ. ਬਹਾਦੁਰੀ. "ਖਤ੍ਰੀ ਸਬਦੰ ਸੂਰ ਸਬਦੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੧੦ ਸੰ. ਸ਼ੁਕਰ. ਸ਼ੁਅਰ. ਵਰਾਹ. "ਸੂਰ ਤਮ ਵ੍ਰਿੰਦ ਪਰ, ਸੂਰ ਰਣ ਦ੍ਵੰਦ ਪਰ, ਸੂਰ ਦਿਤਿਨੰਦ ਪਰ.*" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਸੂਰ ਦਾ ਮਾਸ ਹਰਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ਬਕਰ, ਆਯਤ ੭੧. ਯਹੂਦੀ ਸੂਰ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਗੰਬਰ ਮੂਸਾ ਨੇ ਸੂਰ ਦੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ.† ਸਿੱਖ ਸੂਰ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਧਿ ਨਹੀਂ। ੧੧ ਅ [سور] ਸੂਰ. ਤੁਰੀ. ਬਿਗੁਲ। ੧੨ ਇਸਰਾਫ਼ੀਲ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਰਣਸਿੰਹਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਲੈ ਵੇਲੇ ਵੱਜੇਗਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਰਦੇ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠ ਖੜੇ ਹੋਣਗੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੩੯, ਆਯਤ ੬੮। ੧੩ ਫ਼ਾ [سور] ਲੋਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ। ੧੪ ਸ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸਭਾ। ੧੫ ਸੁਰਖ ਰੰਗ। ੧੬ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ. ਫਸੀਲ.

ਸੂਰਉ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਰ. ਯੋਧਾ. "ਸਤਿ ਸੂਰਉ ਸੀਲ ਬਲਵੰਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਸੂਰ ਸਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਸ੍ਵ. ਸੱਜਾ ਸੂਰ. ਪਿੰਗਲਾ.
"ਸੂਰ ਸਤ ਖੋੜਸਾ ਦਤੁ ਕੀਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ) ਇੜਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਸੋਲਾਂ ਵਾਰ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਕੇ ਸ੍ਵਾਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ.

ਸੂਰ ਸਰ } ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਯਸ੍ਵਰ. ਪਿੰਗਲਾ. "ਸੂਰ ਸਰੁ
ਸੂਰ ਸਰੁ } ਸੋਜਿ ਲੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਸੱਜੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸੋਖਣ ਕਰ ਲੈ. ਭਾਵ–ਤਿਆਗ ਦੇ.

ਸੂਰਸਾਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਕਾਵ੍ਯ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਦਾਸ.

ਸੂਰਸੁਤ } ਸੰਗਜਾ–ਯਮ। ੨ ਕਰਣ, ਜੋ
ਸੂਰ ਕੋ ਬਾਲਕ } ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. "ਪੰਡੁ ਪੁਤ ਸੁਰਸੁਤ ਆਦਿ ਜੋ ਸੰਤੋਖ ਸ੍ਰਿੰਘ, ਦੀਨੋ ਜਿਨ ਦਾਨ ਪੁਨ ਛੀਨਤਾ ਉਦੋਤ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕਿਯ ਸੂਰ ਕੋ ਬਾਲਕ ਕੈਬੇ ਕੋ ਦਾਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜ ਸੁਤ.

ਸੂਰਜ. ਸੰ. ਸ਼ੂਰ੍ਯ–ਸੂਯੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਵਾਕਰ. ਦਿਨਮਣਿ. "ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਮਿਲੇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੨ ਬਾਰਾਂ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਸੂਰਜ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾਂ ਸੂਰਜ.

ਸੂਰਜਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਯਮ। ੨ ਸ਼ਨੈਸ਼ੱਚਰ. ਛਨਿੱਛਰ। ੩ ਕਰਣ। ੪ ਸੁਗ੍ਰੀਵ। ੫ ਵੈਵਸ੍ਵਤ ਮਨੁ.

ਸੂਰਜਸੁਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ. ਜਮਨਾ.

ਸੂਰਜਕੁੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਕੁੰਡ. ਸੂਰਜਕੁੰਡ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਪਰ ਦੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ– ਇੱਕ ਬੁੜੀਏ ਪਾਸ ਜਿਲ੍ਹਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ, ਦੂਜਾ ਮਥੁਰਾ ਪਾਸ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕੁੰਡਾਂ ਪਾਸ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬੁੜੀਆ.

---

* ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੂਪ–ਸੂਪ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. † ਸੂਰਪਣਖਾ ਭੀ ਨਾਂਉ ਹੈ.

* ਸੂਰਤ (ਵਰਾਹ) ਅਵਤਾਰ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਿਰਨ੍ਯਾਕ੍ਸ਼ਿ ਅਥਵਾ ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ (ਹੁਰਨਾਖਸ਼) ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ.

† ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਉਗਾਲੀ (ਜੁਗਾਲੀ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਰ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੂਸਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਮਿਥ ਦੀ ਬਾਇਬਲ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ (The Bible's Dictionary by Sir W. Smith) ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਮਾਸ (Unclean meats).

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੂਰਜਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਯਮ। ੨ ਕਰਣ। ੩ ਘੋੜਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਅਸ਼ਿਨੀਕੁਮਾਰ ਜੰਮਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਸੂਰਜਜਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਣ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਰਜੁਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਦਿਖਾਉਣਾ. ਭਾਵ–ਵਡੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਨੂੰ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ.

ਸੂਰਜ ਪੁਤ੍ਰਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜਸੁਤਾ.

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਜੋਧਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਕਰਣ ਕਵਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਰਵਾੜ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਰਾਜਸ੍ਥਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ.

ਸੂਰਜਮੱਲ. ਮਾਤਾ ਮਹਾਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੬੭੪ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ. ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਸਿਲੀ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਖੇਮਕੁਇਰ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੯੦ ਵਿੱਚ ਦੀਪਚੰਦ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ.

ਦੀਪ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੧੭ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬ ਰਾਯ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੧੯ ਵਿੱਚ ਸ਼ਜਾਮਚੰਦ ਜਨਮੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਪਦ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੀ. ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਹਨ, ਜੋ "ਵਡੇ ਮੇਲ" ਦੇ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੋਢੀ.

ਜਿਸ ਖੰਡੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤ੍ਯਾਰ ਕੀਤਾ ਅਰ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਇਆ, ਉਹ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ "ਲਿੱਕਾ ਸਾਹਿਬ" ਪਾਸ ਹਨ.

ਸੂਰਜਮੁਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਸੰਤੀ ਫੁੱਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਜ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. L. Helianthus annuus। ੨ ਕਮਲ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ। ੩ ਗੋਲ ਪੱਖਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜਰੀ ਤਿੱਲੇ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਵੇ.

ਸੂਰਜ ਵੰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ.

ਸੂਰਜਵੰਸੀ. ਵਿ–ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਸੂਰਜਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ। ੩ ਵਿ–ਸੂਰਜ ਦੀ. "ਲਖ ਲੱਜੀ ਸੋਭਾ ਸੂਰਜਾਣੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਸੂਰਣ / ਸੂਰਣੁ ਸੰ. ਸ਼ੂਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਮੀਕੰਦ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੂਰਣ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. L. Arum Campanulatum.

ਸੂਰਤ. ਅ. صورت ਸ਼ੂਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਤਸਵੀਰ. ਮੂਰਤਿ। ੨ ਸ਼ਕਲ। ੩ ਅ. سورة ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦਾ ਬਾਬ. ਅਧ੍ਯਾਯ। ੪ ਸੰ. ਸੂਤੀ. ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸੁਰਾਸ੍ਟ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਸੀ. "ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰੋ ਬਡੋ ਸੂਰਤ ਕੋ ਨਰਪਾਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੬) ੫ ਸੰ. ਸੂਰਤ. ਵਿ–ਦਯਾਲੁ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ.

ਸੂਰਤਣ / ਸੂਰਤਣੁ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਰਤ੍ਵ. ਸੂਰਮਤਾ. "ਮਨੂਆ ਜੀਤੈ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਤਿਹ ਸੂਰਤਣ ਵੇਸ." (ਬਾਵਨ) "ਖਤ੍ਰੀ ਕਰਮ ਕਰੈ ਸੂਰਤਣੁ ਪਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਸੂਰਤ ਬੰਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਤ ਸ਼ਹਿਰ ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਘਾਟ.

ਸੂਰਤਵੀ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦਯਾਰੂਪਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ੫. "ਮ੍ਰਿੜਾ ਮਾਰਜਨੀ ਸੂਰਤਵੀ ਸੋਹ ਕਰਤਾ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸੂਰਤਾ / ਸੂਰਤਾਈ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਰਤ੍ਵ. ਸੂਰਮਤਾ

ਸੂਰਤਿ. ਸ਼ਕਲ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ. "ਸੂਰਤਿ ਦੇਖਿ ਨ ਭੂਲ ਗਵਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੂਰਤ ਕਰਕੇ. ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ.

ਸੂਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਆਦਿ. ਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਦੇਹ ਦਾ ਮੂਲ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉਪਜਦੇ ਹਨ. "ਸੂਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਆਦਿ ਅਨੂਪ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੂਰਤੀ. ਵਿ–ਸੂਰਤ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੂਰਤ (ਸ਼ਕਲ) ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ–ਰੋਣ ਸੂਰਤੀ.

ਸੂਰਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤਾ.

ਸੂਰ ਦਾਸ. ਵ੍ਰਜਵਾਸੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦਾਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੫੪੦ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਰ ਵੱਲਭਾਚਾਰਯ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਅਵਸਥਾ ਵਿਤਾਈ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਭਗਤ ਕਵਿ ਨੇ "ਸੂਰ ਸਾਗਰ" ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਪਦ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵ੍ਰਿਜ ਦੇ ਅੱਠ ਮਹਾ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਇਹ ਹਨ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾਸ, ਪਰਮਾਨੰਦ, ਕੁੰਭਨਦਾਸ, ਚਤੁਰਭੁਜ, ਛੀਤ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਨੰਦਦਾਸ, ਗੋਬਿੰਦਦਾਸ, ਸੂਰਦਾਸ।

੨ ਮਦਨਮੋਹਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਸੂਰਦਾਸ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੫੮੬ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ, ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਪੂਰਣ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਅਵਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸੰਦੀਲਾ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਛ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਵਿਰਕਤ ਹੋਗਿਆ, ਅਰ ਇਸ ਨੇ ਉਮਰ ਦਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾਇਆ.

ਸੂਰਦਾਸ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਕਾਸ਼ੀ ਪਾਸ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ। ੩ ਭਾਵ–ਅੰਧਾ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ. ਸੂਰਦਾਸ ਭਗਤ ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅੰਧੇ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸੂਰਪ. ਸੰ. ਸ਼ੂਪ. ਸੰਗਜਾ–ਛੱਜ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਨ ਸ਼ੂਪੰ (ਸਾਫ) ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਨ ਮਿਣਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਚੌਸਠ ਸੇਰ ਭਰ ਤੋਲ.

ਸੂਰਪਨਖਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੂਪਨਖਾ.

ਸੂਰਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ, ਨਜਾਮਤ ਰਾਜਗੜ੍ਹ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਨੌਹਰ ਵਿੱਚ, ਨੌਹਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਹਰ ਤੋਂ ਸੁਹੇਵੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ.

ਸੂਰਬੀਰ. ਵਿ–ਸ਼ੂਰਵੀਰ. ਬਹਾਦੁਰ ਯੋਧਾ. "ਸੂਰਬੀਰ ਧੀਰਜ ਮਤਿ ਪੂਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਸੂਰਮਤਾ / ਸੂਰਮਤਾਈ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਰਤ੍ਵ. ਸ਼ੂਰਤਾ. ਬਹਾਦੁਰੀ.

ਸੂਰਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਰ. ਯੋਧਾ। ੨ ਖਾ. ਅੰਧਾ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ.

ਸੂਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜ। ੨ ਬਾਰਾਂ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਬਾਰਾਂ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾਂ ਸੂਰਜ.

ਸੂਰਯਕਾਂਤ. ਸੰ. ਸੂਰ੍ਯਕਾਨ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਫਟਿਕਮਣਿ. ਆਤਸ਼ੀ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਪਾਕੇ ਅੱਗ ਦੇਵੇ.

ਸੂਰਯਪ੍ਰਕਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ.

ਸੂਰਯਵੰਸ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜਵੰਸ ਅਤੇ ਰਾਮ.

ਸੂਰਯਾਵਰਤ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਸਿਰਾ.

ਸੂਰਯੋਦਯ. ਸੰ. ਸੂਰ੍ਯੋਦਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਉਦਯ (ਚੜ੍ਹਨ) ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਸੂਰਾ. ਸੰ. ਸ਼ੂਰ. ਬਹਾਦੁਰ. ਯੋਧਾ. "ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਸੂਰਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਅ. سورة ਸੂਰਹ. ਸੂਰਤ. ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਬਾਬ. ਦੇਖੋ, ਸਗੋਂ.

ਸੂਰਾਖ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਾਖ.

ਸੂਰਾਨੁਜ. ਸ਼ੂਰ (ਯੋਧਾ) ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ ਭਾਈ). "ਸੂਰਾਨੁਜੰ ਆਨ ਪੇਖਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਬਹਾਦੁਰ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਨੂੰ ਰਾਮ ਨੇ ਆਖੇ ਦੇਖਿਆ.

ਸੂਰਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਾਰਿ। ੨ ਰਾਹੁ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ.

ਸੂਰਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਲਾ। ੨ ਵਿ–ਸਰਾਲੇ ਜੇਹਾ ਕੰਡੀਲਾ. ਕੰਡੈਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ.

ਸੂਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਰਜ। ੨ ਅੱਕ। ੩ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕੁਲ। ੪ ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ.

ਸੂਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਕਰੀ. ਸੂਰ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੨ ਸਲੀਬ. ਸ਼ੂਲੀ. "ਸੂਰੀ ਊਪਰਿ ਖੇਲਨਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਖੁਖਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ. "ਸੂਰੀ ਚਉਧਰੀ ਰਹੰਦਾ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਫ਼ਾ. سُرخی ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਗੁਲਾਬ। ੫ ਵਿ–ਖੁਸ਼. ਆਨੰਦ। ੬ ਸੂਰ ਗੋਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰ ੧੩। ੭ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ, ਜੋ ਕੋਟਿਟੇ ਅਤੇ ਪਿਸ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਸੂਰੀਜੇ. ਸੂਰਜ ਨੂੰ. ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਤਿ. "ਜਿਉ ਚਕਵੀ ਦੇਖਿ ਸੂਰੀਜੇ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਸੂਰੂਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਲੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਛਿਦ੍, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਵੈਰੀ ਉੱਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਰਖਾਉਂਦੇ ਹਨ. embrasure. "ਬਿਖਮ ਥਾਨ ਬਹੁਤ ਬਹੁ ਧਰੀਆ ਅਨਿਕ ਰਾਖ ਸੂਰੂਟਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸ਼ੁਰਟਜਾ. ਕਿਲੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਰਾਹਦਾਰੀ.

ਸੂਯੰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜ.

ਸੂਯੰ ਵੰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ.

ਸੂਲ. ਸੰ. ਸ਼ੂਲ. ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ। ੨ ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ. "ਤੁਹੀ ਸੂਲ ਸੈਥੀ ਤਬਰ, ਤੂੰ ਨਿਖੰਗ ਅਰੁ ਬਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਸ਼ੂਲ (ਨੇਜ਼ੇ) ਵਾਂਙ ਚੁਭਣ ਵਾਲੀ ਢਿੱਡਪੀੜ. سُوزِش Gastralgia. "ਦੁਸਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਮੂਆ ਹੋਇਕੈ ਸੂਲ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਇਹ ਰੋਗ ਬਹੁਤਾ ਰੁੱਖਾ, ਕੱਚਾ, ਬੇਹਾ, ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਲੇਸਦਾਰ ਅੰਨ ਖਾਣ ਤੋਂ, ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਰੋਕਕੇ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਬਹੁਤ ਚਾਇ ਅਤੇ ਤਮਾਖੂ ਪੀਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੂਲ ਦੇ ਅਨੰਤ ਭੇਦ ਅਤੇ ਕਾਰਣ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਿਆਣੇ ਹਕੀਮ ਦੀ ਰਾਇ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਸਾਧਾਰਣ ਸੂਲ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉੱਤਮ ਉਪਾਉ ਹਨ:–

ਸੁੰਢ, ਸੁਹਾਗੇ ਦੀ ਖਿੱਲ, ਹਿੰਗ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਰਕ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਪੀਸਕੇ ਮੋਟੇ ਛੋਲੇ ਬਰਾਬਰ ਗੋਲੀ ਬਣਾਓ. ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੋਂ ਚਾਰ ਗੋਲੀਆਂ ਤੀਕ ਖਵਾਓ.

ਸੌਂਫ ਅਤੇ ਪੋਦੀਨੇ ਦਾ ਅਹਕ ਪਿਆਓ.

ਪੋਟ ਉੱਪਰ ਸੇਕ ਕਰੋ. ਤੁੰਮੇ ਦੀ ਜਵਾਇਨ *ਦੇਓ. ਗਰਮ ਜਲ ਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ. ਕਬਜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਰੰਡੀ ਦਾ ਤੇਲ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪਾਕ ਪਿਆਓ.

ਸੁੰਢ, ਕਾਲਾ ਲੂਣ, ਭੁੰਨੀ ਹੋਈ ਹਿੰਗ, ਤਿੰਨੇ ਸ਼ਾਮ ਲੈਕੇ ਸੁਹਾਂਜਨੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਕੋਕਨ ਬੇਰ (ਬਜ਼ੀ ਬੇਹ) ਬਰਾਬਰ ਗੋਲੀ ਬਣਾਓ. ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਦੇਓ। ੪ ਕੰਡਾ. "ਸੂਲ ਨੇ ਸੰਕਟ ਦੀਯੇ ਸੂਲ ਜਮੰ ਦੁਭੈ ਹੈ ਤਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੂਲਣੀ. ਸੰ. ਸ਼ੂਲਿਨੀ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ.

ਸੂਲਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਤਬ ਲਗ ਬਸਿ ਸੂਲਧਰ ਕੋ ਹੈ ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸੂਲਫਾਖਤਾ. ਇਹ ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਦੀ ਹੀ ਗਤਿ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਨੀ ਦੀ ਧਿੰਨਾ, ਨੀ ਦੀ ਧਿੰਨਾ, ਨਾ ਤੀ ਤਿੰਨਾ, ਨਾ ਦੀ ਧਿੰਨਾ.

---

* ਪੱਕਿਆ ਤੁੰਮਾ ਲੈਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਛੇਕ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛਿਮਣੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬੀਜ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਜਿਤਨੀ ਜਵਾਇਨ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੈ ਸਕੇ ਉਹ ਪਾਕੇ ਮੂੰਹ ਥੰਦ ਕਰਕੇ ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਢਕਕੇ ਰੱਖ ਦੇਈਦਾ ਹੈ, ਚਾਰੀ ਦਿਨਾ ਪਿੱਛੋਂ ਜਵਾਇਨ ਕੱਢਲੈ ਛਾਵੇਂ ਸੁਕਾ ਲਈਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸੂਲ ਆਫਰੇ ਰੋਗ ਅਤੇ ਬਾਦੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਕੱਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਤਕ ਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੂਲਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਲ੍ਹਰ। ੨ ਸੂਲਧਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸੂਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੂਲ. ਜੜ. ਅ਼ਰਬੀ ਸ਼ਬਦ اصول ਉਸੂਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਸੂਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਮੂਲ (ਜੜ) ਹੈ. "ਤਲੇ ਰੇਬੈਸਾ ਊਪਰਿ ਸੂਲਾ." ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ ਅਤੇ ਰੇਬੈਸਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੂਲਾ. ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ.

ਸੂਲਾਕ } ਦੇਖੋ, ਸੁਰਾਖ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਲਾਕਾ. ਸਰੀ.
ਸੂਲਾਕੁ } "ਪਰਖੇ ਪਰਖਨਹਾਰੇ ਬਹੁਰਿ ਸੂਲਾਕ ਨ ਹੋਈ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧) ਫੇਰ ਸ਼ਲਾਕਾ ਨਾਲ ਪੜ-ਤਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਖੋਟਾ ਖਰਾ ਸੋਨਾ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਦੇ ਸੂਏ ਨਾਲ ਛਿਦ੍ਰ ਕਰਕੇ ਜਾਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਸੂਲਿ } ਸੰਗਜਾ–ਸਲੀਬ. ਸ਼ੂਲਾ. "ਜਿਉ ਤਸਕਰ
ਸੂਲੀ } ਉਪਰਿ ਸੂਲਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫਿਕਰ. "ਖਾਵਣ ਸੰਦੜੈ ਸੂਲਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਦੁੱਖ. ਪੀੜਾ. "ਪੜਹਿ ਦੋਜਕ ਕੈ ਸੂਲਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. शूलिन. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਸੂਲਧਾਰੀ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ.

ਸੂਲੀਸਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਮਾਨਸਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਧਰਮੂ ਦਾ ਕੋਟ (ਅਥਵਾ ਕੋਟ ਧਰਮੂ) ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਪੌਣ ਮੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਚੋਰ ਆਪਣੀ ਕਰਣੀ ਤੇ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਜੰਡ ਬਿਰਛ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਡਾਹਣੇ ਨਾਲ ਪੇਟ ਪਾੜਕੇ ਮੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨਾਉਂ ਸੂਲੀਸਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੧੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਛੀ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ.

ਸੂਲ੍ਹਰ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦੂਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਵੱਲ ਪੰਜ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਸੂੜੀ. ਦੇਖੋ, ਸੂਹੜ.

ਸੂੜ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਹੜਾ.

ਸੇ. ਸਰਵ–ਵਹ. ਵੇ. ਤੇ. ਉਹ. "ਬੰਦੇ ਸੇ ਜਿ ਪਵਹਿ ਵਿਚਿ ਬੰਦੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹੋਣ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ ਬੋਧਕ. ਥੇ. "ਇਤਨੇ ਜਨਮ ਭੂਲ ਪਰੇ ਸੇ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੩ ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਅਰਥ ਬੋਧਕ. ਤੋਂ. ਸੇਂ. "ਬਿਖ ਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਏ." (ਵਡ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਵਿ–ਜੇਹੇ. ਜੈਸੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨੈਣ ਅੰਧੁਲੇ ਤਨ ਭਸਮ ਸੇ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੫ ਫ਼ਾ سہ ਤਿੰਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਹ। ੬ ਦੇਖੋ, ਸੇਅੰਤ.

ਸੇਉ. ਸੰ. शैव–ਸ਼ੈਵ. ਵਿ–ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸਕ. ਭਾਵ–ਸੰਨਜਾਸੀ. "ਨਾ ਇਹੁ ਜਤੀ ਕਹਾਵੈ ਸੇਉ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਜੀਵਾਤਮਾ ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੈ ਨਾ ਸੰਨਜਾਸੀ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ. ਸ਼ੰਕਰ. "ਸਕਤਿ ਨ ਸੇਉ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਸੇਵਾ. "ਕਰਹਿ ਕਿਸ ਕੀ ਸੇਉ ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਸੇਵਨ ਕਰ. "ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਦਾ ਸੇਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੪ ਵਿ–ਸੇਵਜ. ਸੇਵਨ ਯੋਗ। ੫ ਫ਼ਾ سیب ਸੇਬ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਲ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੇਉ ਬਹੁਤ ਰਸਦਾਯਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਹਾ ਬਦਰ ਹੈ. ਅੰ Apple. L. Pyrusmarus. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਲ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.ਮੁਖ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸ਼ੇਅਰ. ਅ਼ شعر ਸ਼ਿਅ਼ਰ. ਛੰਦ. ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕਾਵਜ.

ਸੇਅੰਤ. ਸੰ. स्वान्त–ਸ਼੍ਵਾਂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣਾ ਅੰਤਹ-ਕਰਣ. ਆਪਣਾ ਮਨ। ੨ ਆਪਣਾ ਸਿੱਧਾਂਤ. "ਤਿਨਰ ਸੇਅੰਤ ਨ ਲਹੀਐ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਆਪਣਾ ਅੰਤ (ਮਰਣਕਾਲ).

ਸੇਇ. ਸਰਵ–ਓਹ. ਵਹ. ਓਹੀ. "ਸੇਇ ਮੁਕਤ ਜਿ ਮਨੁ ਜਿਣਹਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ.

ਸੇਈ. ਸਰਵ–ਉਹੀ. ਵਹੀ. ਓਹੀ."ਸੇਈ ਸਾਹ ਭਗਵੰਤ ਸੇ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਸੇਵਨ ਕੀਤੀ। ੩ ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਾਮ ਦਾਮ ਚਿਤ ਪਰਵਸਿ ਸੇਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੇਈਕੇਇ. ਉਹੀ ਲੋਕ. "ਚੰਗੇ ਸੇਈਕੇਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸੇਸ. ਸੰ. ਸ਼ੇਸ਼. ਵਿ–ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਾਕੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੂਠਾ ਅੰਨ. ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ। ੩ ਵਿਨਾਸ਼. ਅੰਤ। ੪ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ. "ਸੇਸ ਨਾਮ ਸਹਸ੍ਰਫਨਿ ਨਹਿ ਨੇਤ ਪੂਰਨ ਹੋਤ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਸੇਸਨਾਗ। ੫ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ। ੬ ਨਤੀਜਾ. ਫਲ. ਪਰਿਣਾਮ.

ਸੇਸਸਾਈ } ਸੰ. शेषशायिन. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜੋ
ਸੇਸਸਾਯੀ } ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਉੱਪਰ ਸੌਂਦਾ ਹੈ.

ਸੇਸਨਾਗ. ਸੰ. ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਗਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ੧੦੦੦ ਸਿਰ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਗਵਾਨ ਉੱਤੇ ਛਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹਨ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਦੀ ਏਹ ਉਬਾਸੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭੂਚਾਲ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਹਰ ਇੱਕ ਕਲਪ (ਅਥਵਾ ੪੩੨੦੦੦੦੦੦੦ ਵਰ੍ਹਿਆਂ) ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਨਿ ਕਢਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਇਉਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ–"ਊਦਾ ਰੰਗ, ਗਲ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟੀ ਮਾਲਾ, ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹਲ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿੱਚ ਚੱਟੂ." ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਨੰਤ ਸ਼ੀਸ਼ੀਂ" ਹੈ. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਸੁਕਿ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਸ਼ਜਪ ਅਤੇ ਕਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਇਸੋ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਕੁੰਜ ਨੂੰ ਮਣਿਦ੍ਵੀਪ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਮਣਿਭਿੱਤਿ ਜਾਂ ਮਣਿਮੰਡਪ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਸੇਸੁ. ਦੇਖੋ, ਸੇਸ.

ਸੇਹ. ਸੰ. ਸੇਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੱਲਕੀ. ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ. Porcupine. "ਤੀਰ ਸਰੀਰਨ ਬੀਰ ਲਗੇ ਭਟ ਮਾਨਹੁ ਸੇਹ ਸਰੂਪ ਧਰੇ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸਰਵ–ਉਹ. ਵਹ.

ਸੇਹਜ ਤੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੇਹ (ਸ਼ੱਲਕੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੀਰ. ਭਾਵ–ਸੇਹ ਦਾ ਕੰਡਾ. "ਰੋਮ ਬੁਰੇ ਜਨੁ ਸੇਹਜ ਤੀਰਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਸੇਹਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਹਰ.

ਸੇਹਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਰਹਾਰ.ਲਾੜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਹਾਰ.ਫ਼ਾ شہرہ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਜ਼ਰੀ ਦੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਭੀ ਸੇਹਰਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਸੇਹਵਾਨ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਸਿੰਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਲਾਰਕਾਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਰੋਹੜੀ ਜੱਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ੧੪੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ "ਨਾਨਕ-ਬਾੜਾ" ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੰਧ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਸੇਹੁੰਡ } ਸੰ. सेहुण्ड ਅਥਵਾ सिंहतुण्ड. ਸੇਹੁੰਡ ਜਾਂ
ਸੇਹੁੰਡ } ਸਿੰਹਤੁੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਥੋਹਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਡੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਗਾਤ ਧਾਤੁ ਗੋਦੂਧ ਤੇ ਸੇਂਹੁੱਡ ਕੇ ਤੇ ਘਾਤ." (ਵ੍ਰਿੰਦ) ਦੇਖੋ, ਥੋਹਰ.

ਸੇਕ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਉ. ਆਂਚ. "ਲਗਨ ਦੇਤ ਨ ਸੇਕ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੇਚਨ. ਛਿੜਕਣਾ.

ਸੇਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਸੇਕ ਦੇਣਾ. "ਤਿਹ ਠੌਰ ਜਰੇ ਕਹੁ
ਸੇਕਨਾ } ਸੇਕਨ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੨ ਰਾੜ੍ਹਨਾ. ਭੁੰਨਣਾ.

ਸੇਖ. ਅ਼ شیخ ਸ਼ੇਖ਼. ਸੰਗਜਾ–ਬੁੱਢਾ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗ। ੩ ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੪ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤੀ. "ਕਹੁੰ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਸੂਰੂਪ." (ਅਕਾਲ)* ੫ ਸੰ. ਸ਼ੇਸ਼. ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ. "ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਖ ਨ ਲਹਹਿ ਭੇਵ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੬ ਸੰ. ਸ਼ੈਖ. ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਏ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਔਲਾਦ। ੭ ਸ਼ਿਖਾ (ਚੋਟੀ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੂਆਰੇ.

ਸ਼ੇਖ਼ ਸ਼ਰਫ਼. شیخ شرف ਅਬੂ ਅ਼ਲੀ ਕ਼ਲੰਦਰ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਸ਼ੇਖ਼ ਸ਼ਰਫ਼ ਹੈ. ਇਹ ਈਰਾਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸ੍ਵਾਨ ਆਕੇ ਪਾਨੀਪਤ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਥਾਂ ੩੦ ਅਗਸ੍ਵ ਸਨ ੧੩੩੨ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਸ਼ੇਖ਼ ਸ਼ਰਫ਼ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਪਾਨੀਪਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸੇ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਪੀਰ ਨੂੰ † ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਪਾਨੀਪਤ ਮਿਲੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨੀਪਤ.

ਸੇਖਸਾਇ. ਦੇਖੋ, ਸੇਸਸਾਯੀ. "ਸੇਸਨਾਗ ਪਰ ਸੋਇਬੋ ਕਰੈ। ਜਗ ਤਿਹ ਸੇਖਸਾਇ ਉੱਚਰੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸੇਖ ਕਾਲੰ. ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ–ਅਲੰ. ਕਣਾਦ ਮੁਨਿ ਦਾ ਰੰਚਿਆ ਸਾਰਾ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਪਾਤੰਜਲੰ ਸੇਖਕਾਲੰ." (ਗਜਾਨ)

ਸੇਖ ਚਿਹਲੀ } ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦਾ ਨਿਰਾਹਾਰ ਵ੍ਰਤ
ਸ਼ੇਖ਼ ਚਿੱਲੀ } ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਇਸ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਅਟਕ ਦੇ ਜਿਲੇ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੂਜਾ ਬਨੂੜ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਿਰ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਥਨੇਸਰ ਸਨ ੧੨੭੧ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਵਡਾ ਮਸਤਾਨਾ ਅਤੇ ਵਿਲਾਸੀ ਸੀ. ਅਨੇਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬੈਠਾ ਹੀ ਘੜ ਲੈਂਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸੀ ਆਉਂਦੀ, ਪਰ ਭਾਵ ਸਭ ਦਾ ਉੱਤਮ ਸਿਖਜਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ੨ ਅੱਜਕਲ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਖ਼ਚਿੱਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਉਲਟ ਅੰਦਾਜੇ ਅਤੇ ਮਨੋਰਾਜ ਦੇ ਅਡੰਬਰ ਰਚੇ.

ਸੇਖਨਾਗ. ਦੇਖੋ, ਸੇਸਨਾਗ.

ਸੇਖਨਾਗਿ. ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ. "ਸੇਖਨਾਗਿ ਤੇਰੋ ਮਰਮ ਨ ਜਾਨਾ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਸੇਖ ਫਰੀਦ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦ.

ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ. شیخ ابراہیم ਸ਼ੇਖ਼ ਇਬਰਾਹੀਮ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦ. "ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਪਟਨ ਹੈ ਜਹਿਂਵਾ। ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਤਬ ਬਸ ਹੀ ਤਹਿਂਵਾ॥" (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸੇਖ ਮੁਹੰਮਦ ਮੋਹਸਨ. ਦੇਖੋ, ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜਾਹਬ.

ਸੇਖ ਮੁਬਾਰਕ. ਦੇਖੋ, ਅੱਬੁਲਫਜਲ.

ਸੇਖਰ. ਸੰ. शेखर–ਸ਼ੇਖਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਖਰ (ਸਿਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ. "ਸੇਖਰ ਸੋਹਿ ਲਿਲਾਰ ਉਦਾਰ ਕੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਜੂੜਾ. ਚੋਟੀ। ੩ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚੰਦ੍ਰ ਸ਼ੇਖਰ ਹੈ. ਇਹ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੯੮ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੮੭੫ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਕਵੀ ਨੇ ਕਈ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਗੁਰੁਮਹਿਮਾ ਪੁਰ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੁਪਚਾਸਾ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੁਝ ਛੰਦ ਇਹ ਹਨ–

ਜਪ ਤਪ ਜੋਗ ਜੱਗ ਜਜਨ ਕਰਤ ਜੇਤੇ
ਜੁਗਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਤੇਤੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਹੈਂ,
ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਕੋਈ ਕਾਲ ਪਾਯਕੈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਤ
ਰਿੱਧਿ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿੱਧਿ ਹੋਤ ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਘਰਨ ਹੈਂ,
ਸ਼ੇਖਰ ਅਸੇਖ ਕਲਿਕਲੁਖ ਨਸਾਯਬੇ ਕੋ
ਮੁਕ੍ਰਿ ਬਤਾਯਬੇ ਕੋ ਔਢਰ ਢਰਨ ਹੈਂ,
ਸੰਤਨ ਸ਼ਰਨ ਸਾਚੇ ਮਮਤਾ ਹਰਨ ਏਈ
ਗੁਰੁਦੇਵ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪੰਕਜ ਚਰਨ ਹੈਂ.

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੁੰਜ ਸਰਦ ਸੁਧਾਕਰ ਜੋ
ਮੰਦ ਮੰਦ ਹਾਸ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਤੇ ਚਾਰੁ ਸਰਸੈ,
ਕੁੰਦ ਕੀ ਕਲੀ ਸੀ ਦਸਨਾਵਲੀ ਅਨੂਪ ਲਸੈ

* ਹਿੰਦੂਓਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਏ ਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਭੀ ਆਮ ਆਖੀਦਾ ਹੈ. † ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਅਤੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਬੁਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੋਸ੍ਵਿ ਸ਼ੇਖ਼ ਸ਼ਰਫ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲੋਚਨ ਵਿਸਾਲ ਕੰਜ ਮੰਜੁਤਾਈ ਪਰਸੈ,
ਬਾਨੀ ਕੋ ਸਦਨ ਕਵਿ ਸ਼ੇਖਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਦਾ
ਸਰਸ ਸੁਧਾ ਤੇ ਬੈਨ ਮਕਰੰਦ ਬਰਸੈ,
ਬਰਦ ਬਿਨੋਦ ਭਰਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੋ ਦਰਦ ਹਰ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਦਰਸੈ.

ਅਮਲ ਅਸ਼ਿਤ ਖਲ ਦਲਨ ਦਲਨ ਦੁਤਿ
ਮਲਿਨ ਕਰਤ ਸਸਿ ਪਰਿਵੇਖ ਲਾਜੈ ਹੈ,
ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਹੇਮ ਹੀਰਨ ਜਟਿਤ ਆਰ
ਧਾਰ ਅਤਿ ਤੀਖੀ ਉਗ੍ਰ ਸਾਨ ਧਰ ਸਾਜੈ ਹੈ,
ਸ਼ੇਖਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੈਸੋਆਯੁਧ ਅਮੋਘ, ਕਰ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਚਕ੍ਰ ਛਬਿ ਛਾਜੈ ਹੈ,
ਲੋਕ ਤਮ ਹਰਨ ਮਯੂਖਨ ਸਮੇਤ ਮਾਨੋ
ਕਮਲ ਸਨਾਲ ਪੈ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਵਿਰਾਜੈ ਹੈ.

ਗਜਾਨਿਨ ਕੋ ਗਜਾਨ ਯੋਗਧਜਾਨ ਦੀਨੇ ਧਜਾਨਿਨ ਕੋ
ਭਕ੍ਰਨ ਕੋ ਦੀਨੀ ਭਕ੍ਰਿ ਪੂਰਨ ਵਿਧਾਨ ਕੀ,
ਯਾਚਕਨ ਗ੍ਰਾਮ ਦੀਨੇ ਮੁਲਕ ਆਰਾਮ ਦੀਨੇ
ਦੀਨੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੀ,
ਸ਼ੇਖਰ ਰਜਤ ਹੇਮ ਹਾਥੀ ਹਯ ਹੀਰਾ ਹਾਰ
ਦੀਨੇ ਕਵਿ ਲੋਗਨ ਵਧਾਈ ਯਸ ਗਾਨ ਕੀ,
ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਜੂ ਕੀ
ਦੇਖ ਦਾਨ ਧਾਰਾ ਭੂਲੀ ਮਤਿ ਮਘਵਾਨ ਕੀ.

ਸੇਖੜ } ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ. "ਸੇਖੜ ਸਾਧ ਵਖਾਣੀ-
ਸੇਖੜੀ } ਅਹਿ." (ਭਾਗੁ)

ਸੇਖਾ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਮੂਲੋਵਾਲ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਹੈ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੇਖੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਚਾਰ ਹਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਕਰੀਬ ਅੱਧ ਮੀਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਦੁੱਧ ਛਕਣ ਠਹਿਰ ਗਏ ਸਨ. ਇਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਹਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ੨ ਸ਼ੇਖ਼ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ. "ਸੇਖਾ! ਅੰਦਰਹੁ ਜੋਰੁ ਛਡਿ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਸ਼ੇਸ਼. ਨਤੀਜਾ. ਫਲ. ਪਰਿਣਾਮ. "ਕਹਿਤ ਸੁਨਤ ਕਿਛੁ ਸਾਂਤਿ ਨ ਉਪਜਤ, ਬਿਨ ਵਿਚਾਰ ਕਿਆ ਸੇਖਾ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਸ਼ੇਸ਼ਾ. ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਭੇਟ. ਪੂਜਾ.

ਸੇਖੀ. ਫ਼ਾ شیخی ਸ਼ੇਖੀ ਸੰਗਜਾ–ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਜਾਹਿਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫੜ. ਆਕੜ.

ਸੇਖੂਪੁਰਾ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਹ ਥਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਰ ਛੋਟਾ ਪਿੰਡ "ਜਹਾਂਗੀਰਾਬਾਦ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਵਸਾਇਆ ਸੀ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁਣ ਭੀ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.* ਦੇਖੋ, ਖੁਸਾਲ ਸਿੰਘ.

ਸੇਖੋਂ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ.

ਸੇਖੋਂਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸੱਚਨ ਸੱਚ ੨.

ਸੇਘ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਫੁਰਤੀ.

ਸੇਂਘ. ਸੰ. सैंह. ਵਿ–ਸਿੰਹ (ਸ਼ੇਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸ਼ੇਰ ਦਾ। ੨ ਸਿੰਹ ਜੇਹਾ. ਭਾਵ–ਸ਼ੂਰਵੀਰ. ਬਹਾਦੁਰ. "ਜੈਸੇ ਪਾਲਨ ਸਰਨ ਸੇਂਘ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਸੇਘ.

ਸੇਚਨ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਾਣੀ
ਸੇਚਨਾ } ਦੇਣਾ। ੨ ਛਿੜਕਣਾ। ੩ ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ। ੪ ਸਿੰਜਣ ਦਾ ਬਰਤਨ. ਬਾਲਟੀ ਝਰਨਾ ਆਦਿਕ.

ਸੇਜ. ਸੰ. शय्या–ਸ਼ੱਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌਣ ਦਾ ਬਿਸਤਰ. ਪਲੰਘ. ਛੇਜ. "ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨ ਚੋਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਸੇਜਬੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੱਯਾ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਡੋਰਾ. ਪਲੰਘ ਦੇ ਵਿਛਾਉਣੇ ਨੂੰ ਪਾਵਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰੇ ਨਾਲ ਕਸਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਸੂਤ ਰੇਸ਼ਮ ਆਦਿ ਦੀ ਰੱਸੀ. "ਸੇਜ ਬੰਦ ਗੁੰਫੇ ਬਡ ਜਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੇਜਰੀ } ਦੇਖੋ, ਸੇਜ ਅਤੇ ਸੇਜਾ. "ਤਉ ਮੇਰੀ ਸੂਖ
ਸੇਜਰੀਆ } ਸੇਜਰੀਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸੇਜ ਵਾਲੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਸੇਜਬੰਦ. "ਬਾਸਕੁ ਸੇਜ ਵਾਲੂਆ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਵਾਸੁਕਿ ਨਾਗ ਸੇਜਬੰਦ ਰੂਪ ਹੈ.

ਸੇਜੜੀ } ਸੰ. ਸ਼ੱਯਾ. ਪਲੰਘ. "ਸੇਜਾ ਸੁਹਾਵੀ ਸੰਗਿ
ਸੇਜਾ } ਪ੍ਰਭ ਕੈ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਨਾ ਮਾਣੇ ਸੁਖ ਸੇਜੜੀ, ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਬਾਦ ਸੀਗਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੇਠ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਵਿ–ਉੱਤਮ। ੨ ਧਨੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ। ੪ ਮਾਰਵਾੜੀ ਅਤੇ ਪਾਰਸੀ ਧਨਵਾਨਾ ਦੀ ਇਹ ਖਾਸ ਪਦਵੀ ਹੈ.

ਸੇਠਾ. ਚੂਹਣੀਆਂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਅਰੋੜਾ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਸੇਠੀ. ਖੁਖਰਾਣ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ. "ਲਾਲਾ ਸੇਠੀ ਜਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਅਰੋੜਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ। ੩ ਸੇਠ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ਾਹੂਕਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੇਠ.

ਸੇਣਿ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੇਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਕਤਿ. ਕਤਾਰ.

ਸੇਣੁ. ਦੇਖੋ, ਸੈਣ ੭.

ਸੇਤ. ਸੰ. ਸ਼੍ਵੇਤ. ਵਿ–ਚਿੱਟਾ. ਸਫੇਦ. "ਸਿਆਹਉ ਹੋਆ ਸੇਤ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) ਭਾਵ–ਜੁਆਨ ਤੋਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਿਤ। ੨ ਸਹਿਤ. ਸਾਥ. ਨਾਲ. "ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਦਰਗਹ ਸੋਭਾ ਸੇਤ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸ਼ੈਤਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਤਲਤਾ। ੪ ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਾਵ. "ਗਾਰ ਦੈਨ ਹਾਰੀ ਬੋਲਹਾਰੀ ਡਾਰੀ ਸੇਤ ਕੋ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਗਾਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਲਹਿਨੀ ਸ਼ਾਂਤ ਭਾਵ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸੇਤੁ। ੬ ਸੇਤਜ (ਸ੍ਵੇਦਜ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਉਤਭੁਜ ਸੇਤ ਬਿਨਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸੇਤ ਅਸੇਤ ਅਜਿਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਵੇਤ (ਚਿੱਟੇ) ਅਤੇ ਅਸ਼੍ਵੇਤ (ਕਾਲੇ) ਅਜਿਨ (ਚਮੜੇ) ਵਾਲਾ ਹਰਿਣ. ਕਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੇਤ ਕੁਸ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵੇਤ ਕੁਸ੍ਵ.

ਸੇਤਜ. ਸੰ. ਸ੍ਵੇਦਜ. ਵਿ–ਸ੍ਵੇਦ (ਮੁੜ੍ਹਕੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੂੰ ਆਦਿਕ ਜੀਵ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਨਿ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਦੀ ਭਾਫ ਅਤੇ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਤੋਂ ਉਪਜਦੀ ਹੈ. Spontaneous generation. "ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਉਤਭੁਜ ਤੇਰੇ ਕੀਨੇ ਜੰਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਸੇਤਤਾ. ਸੰ. ਸ਼੍ਵੇਤਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਫੇਦੀ. ਚਿਟਿਆਈ.

ਸੇਤਦੁਤ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਸ਼੍ਵੇਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਦਜੁਤਿ (ਚਮਕ). ਸੰ. ਸ਼੍ਵੇਤਦਜੁਤਿ.

ਸੇਤਬਰਣ. ਸ਼੍ਵੇਤਵਰਣ. ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ। ੨ ਭਾਵ–ਭੈ-ਭੀਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਸੁਰਖੀ ਉਡ ਗਈ ਹੈ. "ਸੇਤ ਬਰਣ ਸਭ ਦੂਤਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ਸਾਰੇ ਦੁਸ੍ਵ ਵਿਕਾਰ ਹੁਣ ਡਰ ਗਏ ਹਨ.

ਸੇਤਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਸੇਤੁਬੰਧ.

ਸੇਤੀ. ਸਹਿਤ. ਸਾਥ. ਨਾਲ. "ਸੇਤੀ ਖਸਮ ਸਮਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) "ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਦਿਆਲੁ ਸੇਤੀ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੇ. ਤੋਂ.

ਸੇਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਲ. "ਬਾਂਧਿਓ ਸੇਤੁ ਬਿਧਾਤੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਸੇਤੁਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ ਅਤੇ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ। ੨ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਵਰਸੇਨ ਕਰਕੇ ਜੇਹਲਮ ਪੁਰ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਦੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਸੇਤੁਬੰਧ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ ਅਤੇ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ.

ਸੇਤੁਬੰਧੀ. ਵਿ–ਸੇਤੁਬੰਧ (ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ) ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ.

ਸੇਤੰਬਰ. ਸੰ. ਸ਼੍ਵੇਤ–ਅੰਬਰ। ੨ ਭਾਵ–ਸਤੋਗੁਣ ਹੈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਗਜਾਨਕਾਂਡ ਹੈ ਮੁੱਖ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. "ਸਾਮ ਕਹੈ ਸੇਤੰਬਰ ਸੁਆਮੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸ਼੍ਵੇਤ (ਚਿੱਟੇ) ਲਿਬਾਸ ਵਾਲਾ, ਹੰਸਾਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹੰਸਾਵਤਾਰ। ੪ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਜੈਨ.

ਸੇਂਦੁਰ. ਸੰ. ਸਿੰਦੂਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਧੂਰ. "ਨ ਸੇਂਦੁਰ ਮਾਂਗ ਸਵਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੬੭)

ਸੇਧ. ਸੰਗਜਾ–ਸੀਧ. "ਕਰਹੁ ਸੇਧ ਇਸ ਤਾਰੇ ਦਿਸਿ ਕੋ ਹਮ ਕੋ ਖੋਜਲੇਹੁ ਤਿਤ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਡਰਾਇਆ. ਛਿਛਕੇਰਿਆ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਨਿਸੇਧ.

ਸੇਧਖਾਨਾ. ਫ਼ਾ صحت خانہ ਸਿਹ਼ਤਖ਼ਾਨਹ. ਸੰਗਜਾ–ਟੱਟੀ. ਜਾਜਰੂਰ.

ਸੇਂਧਰ. ਦੇਖੋ, ਸੇਂਦੁਰ.

ਸੇਂਧਵ. ਦੇਖੋ, ਸੈਂਧਵ.

ਸੇਂਧੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸੇਂਦੁਰ. "ਤਿਨ ਸੇਂਧੁਰ ਮਾਂਗ ਦਈ ਸਿਰ ਪੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੰਧੂਰ ਦੀ ਮਾਂਗ ਸਿਰ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁਰ.

ਸੇਨ. ਸੰ. स्विन्न–ਸ੍ਵਿੱਨ. ਵਿ–ਸ੍ਵੇਦ ਸਹਿਤ. ਪਸੀਜਿਆ. "ਜਿਨਿ ਮਿਲਿਆ ਪਾਥਰ ਸੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਕਠੋਰ ਮਨ ਭੀ ਪਸੀਜ ਗਿਆ। ੨ ਸੰ. शयन–ਸ਼ਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌਣਾ। ੩ ਭਾਵ–ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਆਤਮ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਅਬਿਨਾਸੀ ਸੁਖ ਸੇਨ." (ਰਤਨਮਾਲਾ) ੪ ਸਿਆਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Sane. ਵਿ–ਸਲੀਮੁਲ ਅਕਲ. ਦਾਨਾ। ੫ ਸੰ. सेन. ਪਰਾਧੀਨ.

ਸੇਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਰਾਣੀ। ੨ ਫੌਜ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਯਥਾ–ਇੱਕ ਰਥ, ਇੱਕ ਹਾਥੀ, ਤਿੰਨ ਘੋੜੇ, ਅਰ ਪੰਜ ਪੈਦਲ, ਇਤਨੀ ਸੇਨਾ "ਪੱਤੀ" ਅਖਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਤਿੰਨ ਪੱਤੀ ਦਾ ਸੇਨਾਮੁਖ. ਤਿੰਨ ਸੇਨਾਮੁਖ ਦਾ ਗੁਲਮ, ਤਿੰਨ ਗੁਲਮ ਦਾ ਗਣ, ਤਿੰਨ ਗਣ ਦੀ ਵਾਹਿਨੀ, ਤਿੰਨ ਵਾਹਿਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਨਾ (ਧ੍ਰਿਤਨਾ), ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਿਤਨਾ ਚਮੂ, ਤਿੰਨ ਚਮੂ ਅਨੀਕਿਨੀ, ਦਸ ਅਨੀਕਿਨੀ ਦੀ ਅਕੌਹਿਣੀ, ਅਤੇ ਦਸ ਅਕੌਹਿਣੀ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ "ਬਲ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਲ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਥੀ ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸੇਨਾਨਾਥ } ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਸੇਨਾ (ਫੌਜ) ਨੂੰ ਚਲਾਵੇ,
ਸੇਨਾਨੀ } ਐਸਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ. ਜਨਰਲ. ਸਿਪਹ-
ਸੇਨਾਪਤਿ } ਸਾਲਾਰ. ਫੌਜ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਸ਼ਿਵ-ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

ਸੇਨਾਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਸੇਨਾ.

ਸੇਬ. ਦੇਖੋ, ਸੇਵ। ੨ ਸੰ. ਸੇਵਜ. ਵਿ–ਸੇਵਨ ਯੋਗ. ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਲਾਇਕ. "ਪਾਵਹੀ ਨਹਿ ਸੇਬ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਫ਼ਾ سیب ਸੰਗਜਾ–ਸੇਉ. ਦੇਖੋ, ਸੇਉ ੫.

ਸੇਬਰ } ਦੇਖੋ, ਸਾਲਮਲੀ ਅਤੇ ਸਿੰਮਲ. "ਨਾਲੀਏਰ
ਸੇਬਰਿ } ਫਲ ਸੇਬਰ ਪਾਕਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਨਾਲੀਏਰ.

ਸੇਬਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿਬਾਲ. "ਤੂੰ ਆਪੇ ਵਿਚਿ ਸੇਬਾਲ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਸੇਬਜ. ਦੇਖੋ, ਸੇਵਜ.

ਸੇਭਿ } ਸ–ਅਪਿ. ਵਹ ਭੀ. ਓਹ ਭੀ.
ਸੇਭੀ }

ਸੇਮ. ਫ਼ਾ نیم ਸਿਵੁਮ. ਵਿ–ਸੋਯਮ. ਤੀਜਾ. "ਦੋਮ ਨ ਸੇਮ ਏਕ ਸੋ ਆਹੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਾ ਦੂਜਾ ਯਾਰ ਹੈ ਨਾ ਤ੍ਰਿਤ੍ਰ (Trinity) ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ. "ਅਵਲ ਦੋਮ ਨ ਸੇਮ ਖਰਾਬਾ." (ਭਾਗੁ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨੁ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰ. सिम्बी. ਸਿੰਬੀ. (Bean) ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਫਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਦਾਲ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਵਡਾ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

* ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਪਜਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸ਼ੇਖੂ" ਸੀ, ਜੋ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੋਂ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਹੈ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੇਮਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਮਲ. "ਸੇਮਰ ਫਲ ਜਿਉ ਤਾਹਿ ਬਨਾਊ." (ਨਾਪ)

ਸੇਮੁਖਿ. ਦੇਖੋ, ਸੇਮੁਖੀ. "ਸੇਮੁਖਿ ਜਿਨ ਕਰ ਦਿਯ ਮਮ ਪੂਤਾ." (ਨਾਪ) ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ.

ਸੇਮੁਖਿਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁੱਧਿ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ। ੨ ਬੁੱਧਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੀਸੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੇਮੁਖੀ. ਸੰ. ਸ਼ੋਮੁਖੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁੱਧਿ, ਅਕਲ. ਦਾਨਾਈ. "ਸੇਮੁਖੀ ਵਿਸੇਖਾ ਜਾਨੈ ਲੇਖਾ." (ਨਾਪ)

ਸੇਰ. ਸੰ. ਸ਼ੇਟਕ–ਸ਼ੇਟਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਣ ਦਾ ਚਾਲੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਚਾਰ ਪਾਉ ਭੁਰ ਤੋਲ.* "ਦੁਇ ਸੇਰ ਮਾਗਉ ਚੁਨਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਫ਼ਾ [شیر] ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੩ ਵਿ–ਦਿਲੇਰ, ਬਹਾਦੁਰ. "ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਹੁਇ ਸੇਰ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਸ਼ੇਰ ਅੰਦਾਮ. ਫ਼ਾ [شیر اندام] ਵਿ–ਸ਼ੇਰ ਜੇਹੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਲਾ.

ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ. [شیرشاہ] ਸਹਸਰਾਮ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹਸਨ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਜੋ ਸੂਰਵੰਸ਼ ਦਾ ਪਠਾਣ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਫਰੀਦਖ਼ਾਨ ਸੀ. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਲੋਹਾਨੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਰੀਦ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰਖਾਨ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ. ਇਸੇ ਨੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਕਨੌਜ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ੧੭ ਮਈ (May) ਸਨ ੧੫੪੦ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ੨੫ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੫੪੨ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਅਰ ਆਦਿਲ ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੪ ਮਈ ਸਨ ੧੫੪੫ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਸਹਸਰਾਮ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੁਮਾਯੂੰ.

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ।

੨ ਮਹਾਰਾਣੀ ਮਤਾਬ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੦੭ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਪਿੱਛੋਂ ੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੧ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾ, ਅਰ ੧੫ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੩ ਨੂੰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਛਲ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਹ ਬਿਲਾਵਲ ਪਾਸ ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਅੰਦਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਸ਼ੇਰਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੁਮਾਯੂੰ.

ਸ਼ੇਰਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਗੜ੍ਹ ਸ਼ੇਰ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪੰਜ ਛੀ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਸਮੀਪ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਫੱਤੂ ਸੰਮੂ ਕੀਆਂ ਪਾਸ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਏ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਫੱਤੂ ਅਰ ਸੰਮੂ ਡੋਗਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲੈਕੇ ਅਤੇ ਖੈਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੁਗਾਤ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾਲ ੮੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁਣ ੩੦ ਘੁਮਾਉਂ ਬਾਕੀ ਹੈ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ.

ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮਜੀਠੇ ਅਤੇ ਨੇਸ਼ਹਰੇ (ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ.

ਸ਼ੇਰਦਿਲ. ਫ਼ਾ [شیردل] ਵਿ–ਸ਼ੇਰ ਜੇਹੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਬਹਾਦੁਰ.

ਸ਼ੇਰਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿੰਹਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਨਜਰ. "ਕੂਕਰਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਨ ਕਬਿ ਮਨ ਧਰਨੀ। ਸ਼ੇਰਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਗੁਰੁਮੁਖ ਹੈ ਕਰਨੀ ॥" (ਨਾਪ) ਕੁੱਤਾ ਲਾਠੀ ਅਤੇ ਢੀਮ ਨੂੰ ਦੇਖੀਆਂ ਵੱਢਦਾ ਹੈ. ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਨਜਰ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਲੋਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾਤਾ ਜਾਣਕੇ ਲੜਦੇ ਭਿੜਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੁਮੁਖ ਕਰਮਾਂ ਪੁਰ ਨਜਰ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਚੇਸ੍ਟਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ.

* ਸੇਰ ਅਟ ਆਦਿਕ ਤੋਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਲਾਹਿ ਜੀ ਵੇਲੇ ੯੦ ਤੋਲੇ ਦਾ ਸੇਰ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੱਚਾ ਸੇਰ ਸਾਢੇ ਚੌਤੀ ਰੁਪਯਾ ਭਰ ਅਤੇ ਇੰਗ ਮਾਪੇ ਦਾ ਹੈ.

ਸ਼ੇਰ ਨਰ. ਫ਼ਾ [شیر نر] ਵਿ–ਨਰ ਸ਼ੇਰ। ੨ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ੇਰ। ੩ ਬਲਵਾਨ ਸ਼ੇਰ। ੪ ਸ਼ੇਰ ਜੇਹਾ ਮਨੁੱਖ.

ਸ਼ੇਰਨਿ, ਸ਼ੇਰਨੀ ਸਿੰਹਿਨੀ. ਸ਼ੇਰਣੀ. ਸਿੰਹੀ. ਸਿੰਘਣੀ. "ਮ੍ਰਿਗਨ ਵਿਕਾਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ ਸੇਰਨਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸ਼ੇਰ ਪੰਜਾਬ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਦਵੀ.

ਸ਼ੇਰਬਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਛੋਟੀ ਤੋਪ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਉੱਪਰ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਆਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਾਘਬਚਾ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਬਾਲਕ. ਭੁਜੰਗੀ.

ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ. ਇਹ ਮਲੇਰੀਆ ਪਠਾਣ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਸਕਾ ਭਾਈ ਖਿਜਰ ਖਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਜਫਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਖ੍ਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕੰਧ ਓਲ੍ਹੇ ਲੁਕਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੀਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਸੀ. ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਸਹਿੰਦ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਸ਼ੇਰ ਮੁੱਛ, ਸ਼ੇਰ ਮੂਛ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਮੁੱਛ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵੀਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ, ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਮੁੱਛ ਕਤਰਕੇ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਖਵਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਐਸੇ ਜਖਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੇਰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਮੁੱਛ ਚਾਉਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਖਵਾਈ ਸੀ. "ਸੇਰ ਮੂਛ ਕਤਰਾਯਕੈ ਚਾਵਰ ਮਹਿ ਪਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚੀ ਸੀ.

ਸੇਹਵਾ. ਸ਼ਿਰ–ਪਾਦ. ਸਿਰ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ ਦਾ ਮੰਜੇ ਦਾ ਭੰਡਾ.

ਸੇਰੀਣ. ਦੇਖੋ, ਸਰੀਣ. "ਕੇਤੜਿਆ ਸੇਰੀਣ ਵਿਲਾਹੀ." (ਭਾਗੁ)

ਸੇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸੇਰ.

ਸ਼ੇਰੇ ਜਯਾਂ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧੀ ਸ਼ੇਰ. ਗਜਬੀ ਸ਼ੇਰ. ਦੇਖੋ, ਜਿਆਂ ੨.

ਸੇਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਧ. ਖਬਰ. ਦੇਖੋ, ਸੇਲੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੇਲਾ. ਨੇਜਾ. "ਚੋਟ ਸੁਹੇਲੀ ਸੇਲ ਕੀ."(ਸ. ਕਬੀਰ)

ਸੇਲਮਸੇਲ. ਅ [سلم] ਸਲਮ. ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਫ਼ਾ [سل] ਸੂਲ. ਖੁਰ. "ਨਾਮਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਸੇਲਮਸੇਲ। ਗਊ ਦੁਹਾਈ ਬਛਰਾ ਮੇਲ ॥" (ਭੈਰ) ਰੱਸੀ (ਨਿਆਣੇ) ਨਾਲ ਖੁਰ (ਪਿਛਲੇ ਪੈਰ) ਬੰਨ੍ਹਕੇ.*

ਸੇਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੂਲ. ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ. ਬਰਛਾ.

ਸੇਲਾਬ. ਫ਼ਾ [سیلاب] ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੜ। ੨ ਨਮੀ. ਤਰੀ. ਗਿੱਲ.

ਸੇਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਆਹ ਉੱਨ ਅਥਵਾ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਗੁੰਦਵੀਂ ਇੱਕ ਰੱਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਕੀਰ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਸਾਫੇ ਅਥਵਾ ਟੋਪੀ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ,ਜਾਂ ਜਨੇਊ ਦੀ ਤਰਾਂ ਗਲ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ (ਰੀਤਿ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੀਕ ਰਹੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਸੇਲੀ ਨੂੰ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਰੱਖਕੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਖੜਗ ਪਹਿਨਿਆ†। ੨ ਭੌਂਹ. ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ.

ਸੇਲੂ. ਵਿ–ਸੇਲਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਬੱਲਮ ਬਰਦਾਰ। ੨ ਸੇਲ (ਖਬਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਖਬਰ. "ਦੂਸਰ ਸੇਲੂ ਦਈ ਸੇਲ ਪਹੁਚਾਇ." (ਪ੍ਰਪੰਪ) ੩ ਭਿੰਗ. ਨਸੂੜਾ (ਲਸੂੜਾ) ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਲੇਸਦਾਰ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਲਸੂੜਾ.

ਸੇਲੰਖੀ. ਪੰਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੇਲੰਕੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੇਲੰਕੀ.

ਸੇਵ. ਦੇਖੋ, ਸੇਉ ਅਤੇ ਸੇਬ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੇਵ. ਪ੍ਰਿਯ. "ਹਰਿ ਸੇਵ ਸੇਵਕ ਸੇਵਕੀ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ਹਰਿਪ੍ਰਿਯ ਸੇਵਕ ਦੀ ਸੇਵਕੀ। ੩ ਨਿਧਿ. ਖਜਾਨਾ। ੪ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਵ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਖ ਹੈ। ੫ ਸੰ.ਸੇਵ੍ਯ. ਵਿ–ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਯੋਗ. ਉਪਾਸਨਾ ਯੋਗ. "ਆਖਹਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵ." (ਜਪੁ) ੬ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੈਵ। ੭ ਸੇਵਕ (ਉਪਾਸਕ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੮ ਸੰ. ਸੇਵ੍. ਧਾ–ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ. ਚਾਕਰੀ ਕਰਨਾ. ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣਾ. ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ.

ਸੇਵਕ. ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦਾਸ. ਖਿਦਮਤਗਾਰ. "ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਜਾਤਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਸੇਵਕਭਾਇ, ਸੇਵਕਭਾਵ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਸਭਾਵ. ਸੇਵਕਪਨ। ੨ ਸੇਵਕਭਾਵ ਤੋਂ. "ਸੇਵਕਭਾਇ ਮਿਲੇ ਬਡ ਭਾਗੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਸੇਵਕਾ. ਸ਼ੇਵਿਕਾ. ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦਾਸੀ. "ਮਾਇਆ ਜਾਕੈ ਸੇਵਕਾਇ. (ਭੈਰ ਅ:ਮ:੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਹੈ ਸਮੁਦਾਯ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੇਵਕਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਵਕਪਨ. ਦਾਸਤ੍ਵ.

ਸੇਵਕਿ. ਵਿ–ਸੇਵਕਾ. ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦਾਸੀ. "ਸੋ ਸੇਵਕਿ ਰਾਮ ਪਿਆਰੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) "ਕਵਲਾ ਸੇਵਕਿ ਤਿਸੁ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਸੇਵਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਵਕਪੁਣਾ. ਦਾਸਭਾਵ। ੨ ਸੇਵਾ. "ਕਰੈ ਸੇਵਕੀ ਸਭ ਹੀ ਗ੍ਯਾਮੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੇਵੀ. ਮੈਦੇ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਜੋ ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਕਾਕੇ ਖਾਈਦੀ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ, ਜੋ ਮੈਦੇ ਅਰ ਬੇਸਣ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪਾਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਸੇਵਕੀਆਂ ਚਿਰਵੇ ਲਡੂਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸੇਵਕੁ. ਦੇਖੋ, ਸੇਵਕ. "ਸੇਵਕੁ ਕੀਨੋ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸੇਵਤ. ਵਿ–ਸੇਵਿਤ. ਜੋ ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. "ਸੇਵਤ ਸੇਵਿ ਸੇਵਿ ਸਾਧ ਸੇਵਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਲੋਕਾਂ ਕਰਕੇ ਸੇਵਿਤ ਰਾਜਾ ਆਦਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੇਵਜ ਦੇਵਤਾ ਆਦਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਭੀ ਸੇਵਜ ਸਾਧੁ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਸੇਵਨ ਕਰੋ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਵੇਤਵਾਹ. ਅਰਜੁਨ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਵੇਤਵਾਹ ਦੀ ਥਾਂ ਸੇਵਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਵੇਤਵਾਹ.

ਸੇਵਤੀ. ਸੰ. ਸ਼ੇਵਨ੍ਤੀ–ਸੇਮੰਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਟਾ ਗੁਲਾਬ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਗੁਲਕੰਦ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. L. Rosa glandulifera.

ਸੇਵਦਾਰ, ਸੇਵਦਾਰੁ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੇਵਕ. ਉਪਾਸਕ. "ਪੂਜਾ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸੇਵਦਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸੇਵਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਧਿ.

ਸੇਵਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਉਣਾ। ੨ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।

ਸੇਵਨਿ. ਸੇਵਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਸੇਵਨਿ ਸਾਈ ਆਪਣਾ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੨ ਸੇਵਦੇ ਹਨ.

ਸੇਵਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਯੋਗ। ੨ ਸਿਉਣ ਯੋਗ.

ਸੇਵੜੀ. ਸੇਵਾ। ੨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦਾਸੀ. "ਮੈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਦਯੈ ਸੇਵੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਸੇਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਵਾ. ਖਿਦਮਤ. ਉਪਾਸਨਾ. "ਨਾਮੈ ਕੀ ਸਭ ਸੇਵਾ ਕਰੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਫ਼ਾ [شیوہ] ਸ਼ੇਵਹ. ਤਰੀਕਾ. ਕਾਇਦਾ. "ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਸਹਜਿ ਸੇਵਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ। ੪ ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ 'ਸ਼ੇਵਾ' ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪੂਜਾ ਭੇਟਾ ਭੀ ਹੈ.

ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ. ਇਹ ਦੁਨੀਚੰਦ ਮਸੰਦ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨਾਲ ਹੀ. ਕਾਦਿਰ ਹੋਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ.

* ਬਹੁਤ ਗਿਆਨੀ ਸੇਲਮਸੇਲ ਤੋਂ ਸਲੀਮਸ਼ਾਹ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾ ਹੋਏ ਹਨ. † ਸੇਲੀ ਫੈਰਾਗ ਅਤੇ ਤ੍ਯਾਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੇਵਾ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ.

ਸੇਵਾਦਾਸ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਿਵਾਸੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਾਈ ਭਾਗਭ਼ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਮਾਧੋ ਸੋਢੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ ਸੀ. "ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਲਾਇ ਨਿਜ ਸੇਵ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਭ਼ਾਗਭ਼ਰੀ । ੨ ਸੇਵਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਭੀ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਭ਼ਨਸ਼ਾਹ। ੩ ਪੋਠੋਹਾਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸੱਜਣ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੫੮੮ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਸੇਵਾ ਦਾਸੀਆ / **ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ** } ਦੇਖੋ, ਅਭ਼ਨ ਸ਼ਾਹ.

ਸੇਵਿ. ਦੇਖੋ, ਸੇਵਨ। ੨ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ. "ਸੇਵਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਸਤ੍ਯ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ.

ਸੇਵਿਕਾ. ਸੰ. ਸੇਵੀ. ਸੇਮੀ. ਕਣਕ ਦੇ ਆਟੇ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਵੱਟਕੇ ਅਥਵਾ ਯੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਸੂਤ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਣ ਯੋਗ ਵਸਤੁ । ੨ ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਨ.

ਸੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਸੇਵਿਕਾ। ੨ ਵਿ–ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੇਵਿਨ੍। ੩ ਸੇਵਨੀਯ. ਸੇਵਾ ਯੋਗ. ਸੇਵ੍ਯ.

ਸੇਵੀਅਲੇ / **ਸੇਵੀਲੇ** } ਸੇਵਨ ਕਰੋ, ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ. ਸੇਵਨ ਕਰੀਏ. "ਸੇਵੀਲੇ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਸੇਵੈਯਾ. ਵਿ–ਸੇਵਾ ਕਰੈਯਾ. ਉਪਾਸਕ.

ਸੇਵੈਨ. ਦੇਖੋ, ਸੇਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੇ ਅਤੇ ਵੈਨ.

ਸੇਵ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੇਵਾ ਯੋਗ. ਉਪਾਸਨਾ ਲਾਇਕ। ੨ ਸ਼ੇਵ੍ਯ. ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ.

ਸੇਵ੍ਯਮਾਨ. ਵਿ–ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਸੈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤ. ਸੌ. "ਸੈ ਨੰਗੇ ਨਹਿ ਨੰਗ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਸਤ ਸੈ ਕੀ ਕਥਾ ਯਹਿ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਵ੍ਯ–ਦਾ. ਕਾ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. ਕੋ. "ਸਭਸੈ ਦੇ ਦਾਤਾਰੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ–ਹੋਣਾ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ. ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਜਲ ਕੋ ਮੀਨ ਸੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੪ ਵ੍ਯ–ਸੇ. ਤੋਂ. "ਨਰ ਸੈ ਨਾਰਿ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ."(ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਸੰ. ਸ੍ਵ. ਆਪਣਾ ਆਪ. "ਹੰਸ ਉਡਿਓ ਤਨ ਗਾਡਿਓ ਸੋਝਾਈ ਸੈ ਨਾਹ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸ੍ਵ ਸੂਝ ਨਾ ਆਈ। ੬ ਅ ਏ ਸ਼ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਤੁ. ਚੀਜ. "ਤੂ ਜਾਣੋਈ ਸਭ ਸੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸੈਆਨ. ਵਿ–ਸੈਂਕੜੇ. ਭਾਵ–ਅਨੰਤ. "ਨਾਨਕ ਲਹਿਰੀ ਲਖ ਸੈਆਨ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਨਾਈ. ਸਿਆਣਪਣਾ. ਸੁਗ੍ਯਾਨਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਯਾਨ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਯਾਨ. ਸਹੀ ਤੌਰ ਪੁਰ. ਠੀਕ ਠੀਕ। ੫ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ.

ਸੈਆਨਾ / **ਸੈਆਨੀ** } ਵਿ–ਸਿਆਣਾ. ਸਿਆਣੀ. ਦਾਨਾ. ਅਕਲਮੰਦ. ਸੁਗ੍ਯਾਨੀ. "ਮੈ ਬਉਰਾ ਸਭ ਖਲਕ ਸੈਆਨੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਸੈਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤ. ਸੌ. "ਸਤਰਿ ਸੈਇ ਸਲਾਰ ਹੈ ਜਾਕੇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਯ.

ਸੈਸਾਰ / **ਸੈਂਸਾਰ** / **ਸੈਸਾਰੜਾ** } ਸੰ. ਸੰਸਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਸੰਸਰਣ ਕਰੇ ਅਰਥਾਤ ਖਿਸਕਦਾ ਰਹੇ. ਇੱਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹੇ. ਜਗਤ. ਦੁਨੀਆਂ. "ਲਾਹਾ ਭਗਤਿ ਸੈਸਾਰੇ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਐਸਾ ਬਾਜੀ ਸੈਸਾਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) "ਸਭ ਮੁਕਤ ਹੋਆ ਸੈਸਾਰੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਭਰਮ ਭੁਲਾ ਸੈਂਸਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਸੈਸਾਰਿ. ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ. "ਕਿਤੁ ਆਇਆ ਸੈਸਾਰਿ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਸੈਸਾਰੀ. ਵਿ–ਸੰਸਾਰੀ. ਦੁਨਿਯਵੀ. "ਭਗਤਾ ਤੈ ਸੈਸਾਰੀਆ ਜੋੜੁ ਕਦੇ ਨ ਆਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਭਾਵ–ਮਾਇਆਧਾਰੀ.

ਸੈਹਥੀ. ਸੰ. ਸ਼ਕ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਰਛੀ. "ਸੈਫ ਸਰੋਹੀ ਸੈਹਥੀ." (ਸਨਾਮਾ)

ਸੈਹਥੀਆਰਾ. ਵਿ–ਬਰਛੀ ਵਾਲਾ.

ਸ਼ੈਹਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਰ.

ਸੈਹਲ. ਦੇਖੋ, ਸਹਲ.

ਸੈਕ / **ਸੈਂਕੜਾ** / **ਸੈਕਿਕ** } ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ. ਸੌ ਇਕ. ਸੌ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸੌ ਮਾਤ੍। ੨ ਸ਼ਤਕ. ਸੌ.

ਸ਼ੈਖ. ਦੇਖੋ, ਸੇਖ.

ਸੈਂਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਗਜਾਂ ਦੀ ਨੱਥੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਾਗਜ ਸੰਚਯ (ਜਮਾਂ) ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ. ਸੰਚੀ.

ਸੈਡਾਲੀ. ਵਿ–ਸੈਂਕੜੇ ਡਾਲੀ (ਸ਼ਾਖਾ). ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਪੱਧਤਾਂ ਅਥਵਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਹਨ. "ਮਲਿ ਤਖਤ ਬੈਠਾ ਸੈਡਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਸੈਣ. ਇਹ ਸੱਜਨ ਬਾਂਧਵਗੜ੍ਹ (ਰੀਵਾ) ਦੇ ਰਾਜਾ "ਰਾਜਾ ਰਾਮ" ਦਾ ਨਾਈ ਸੀ. ਰਾਮਾਨੰਦ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਇਹ ਸਾਧੁਸੇਵਾ ਪਰਾਇਣ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ. ਸੈਣ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰੀਵਾ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਸੈਣ ਭਣੈ ਭਜ ਪਰਮਾਨੰਦੇ." (ਧਨਾ) ੨ ਭਿੰਗ. ਪਤੀ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸਜਨ ਸੈਣ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਯਨ. ਸੌਣਾ. "ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਸੈਣਹ ਜੋਣ ਮਧਸ ਹਰਿਕੀਰਤਨਹ." (ਗਾਬਾ) ੪ ਸੰ. ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. "ਗਾਹਤ ਸੈਣ." (ਚੰਡੀ ੨) ੫ ਸੰ. ਸੈਨਜ. ਵਿ–ਸੈਨਾ (ਫੌਜ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਪਾਹੀ. ਭਟ। ੭ ਸਿੰਧੀ. ਸੋਣੁ. ਕੁਸ਼ਮ. ਲਾੜੀ ਅਤੇ ਲਾੜੇ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਭਾਵ–ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਸੰਬੰਧੀ. "ਸੋ ਸੈਣ ਸੋ ਸਜਨਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਸੈਣਪਾਲ. ਵਿ–ਸੈਨਪਾਲ. ਸੈਨਾਨੀ. ਜਨਰਲ. ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ.

ਸੈਣਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੱਟ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਸੀ. ਸੈਨਾਪਤਿ ਕਵਿ ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਸੈਣੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧ ਹੋਗਿਆ , ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਭਰਦਾ ਭੱਜ ਗਿਆ ਅਰ ਘਰ ਜਾਕੇ ਦੋਹਾ ਲਿਖਿਆ–

ਜਬ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਬੀਛੁਰੇ ਕਰਸੇ ਕ੍ਰਿਖੀ ਕੋ ਠਾਟ,
ਬ੍ਰਿਖਭਨ ਸੰਗਤਿ ਹਮ ਕਰੀ ਭਏ ਜਾਟ ਕੇ ਜਾਟ.

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਬੁਲਾਕੇ ਫੇਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਰ ਕਰ ਲਿਆ.

ਸੈਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕੰਬੋ ਅਤੇ ਮਾਲ੍ਹੀਆਂ ਸਮਾਨ ਹੈ। ੨ ਸਿਆਣੂ. ਵਾਕਿਫ. "ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਜਣ ਸੈਣੀ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਸੈਨਾਨੀ. ਸੈਨਾ ਵਾਲਾ। ੪ ਫੌਜੀ. ਸੈਨਿਕ.

ਸੈਣੁ. ਦੇਖੋ, ਸੈਣ ੨. "ਸਜਣੁ ਤੂ ਹੈ ਸੈਣੁ ਤੂ ਸੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਸੈਤਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਵ (ਧਨ) ਦਾ ਤਨੁ (ਵਿਸਤਾਰ) ਕਰਨਾ. ਸੰਗ੍ਰਹ (ਜਮਾ) ਕਰਨਾ. ਜੋੜਨਾ. ਦੇਖੋ. ਨੀਤ ੪.

ਸੈਤਾਨ. ਅ ਸ਼ੈਤ਼ਾਨ. (Satan) ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬਦੀ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ.ਇਸੇ ਨੇ ਆਦਮ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਕੇ ਵਰਜਿਤ ਫਲ ਖਵਾਇਆ ਸੀ. ਕੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਕੇਵਲ ਅਗਨਿ ਤੱਤ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਜਦ ਖੁਦਾ ਨੇ ਆਦਮ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਰਚਕੇ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਆਦਮ ਅੱਗੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰੋ, ਤਦ ਸਭ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੇ ਆਗਯਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ. ਜਦ ਖੁਦਾ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਦ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈ ਅਗਨਿ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹਾਂ ਅਰ ਆਦਮੰ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮੈਥੋਂ ਘਟੀਆ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਖੁਦਾ ਨੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੂੰ ਮਲਊਨ (ਧਿਕ੍ਰਿਤ) ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਰ ਬਹਿਸ਼ਤ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੇ ਰੰਜ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅੱਛਾ ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸਲੂਕ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਮੈ ਭੀ ਆਦਮ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਅਰ ਆਦਮੀ ਤੇਰੇ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ਆਰਾਫ਼, ਆਯਤ ੧੧ ਤੋਂ ੧੭। ੨ ਵਿ–ਪਾਮਰ. ਕੁਕਰਮੀ. ਫਿਸਾਦੀ. ਉਪਦ੍ਰਵੀ । ੩ ਸੰ ਸ਼ਿਲ੍ਪਕਾਰ੍ਯ. ਕਾਮ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਣ ਸ਼ਿਤ (ਤਿੱਖੇ) ਹਨ. "ਅਗਦੁ ਪੜੈ ਸੈਤਾਨ ਵੇ ਲਾਲੋ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) * ਕਾਜੀ ਅਤੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਮ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਗਦ.

ਸੈਤਾਨਿਆ. ਵਿ–ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਅਸਰ ਵਾਲਾ. "ਬਿਨ ਪੂਰੇ ਗੁਰੁਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਸੈਤਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੈਤਾਨਪੁਣਾ. ਸ਼ਰਾਰਤ. "ਛੋਡਿ ਕਤੇਬ ਕਰੈ ਸੈਤਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿ–ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਸ਼ੈਤਾਨਪੰਥੀ. "ਨਾਨਕ ਸਿਰਖੁਥੇ ਸੈਤਾਨੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸੈਤਾਨ

ਸੈਂਤਾਲੀ. ਸਪ੍ਤਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ. ਚਾਲੀ ਉੱਪਰ ਸੱਤ-੪੭.

ਸੈਂਤੀ. ਸਪ੍ਤਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ. ਤੀਹ ਉੱਪਰ ਸੱਤ-੩੭.

ਸੈਥੀ. ਦੇਖੋ, ਸੈਹਥੀ. "ਤੁਹੀ ਸ਼ੂਲ ਸੈਥੀ ਤਬਰ." (ਸਨਾਮਾ)

ਸੈਦ. ਅ ਸ਼ੈਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਕਾਰ. ਮ੍ਰਿਗਯਾ । ੨ ਉਹ ਜਾਨਵਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰੀਏ. ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰੀਏ। ੩ ਅ ਸ਼ੈਖ਼ ਸਰਦਾਰ.ਰਈਸ। ੪ ਬਜ਼ੁਰਗ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਈਅਦ। ੬ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਯਦ.

ਸੈਂਦਕ. ਸੰਮੁਖ–ਦ੍ਰਿਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ. ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਖ ਦੇਖਦੇ.

ਸੈਦਖਾਨ. ਖ਼ਾਂ ਇਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਜੋ ੧੭ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੭੫੯ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ. ਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ, ਤਦ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਸਰ ਚਿੱਤ ਉੱਪਰ ਅਜੇਹਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਚਰਣੀਂ ਆ ਲੱਗਾ, ਅਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਸੈਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਏਮਨਾਬਾਦ.

ਸੈਦ ਬੇਗ. ਦੇਖੋ, ਸੈਦਾ ਬੇਗ.

ਸੈਦਭੀਖ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਭੀਖ.

ਸ਼ੈਦਾ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੈਦਾ ਵਿ–ਆਸਕਤ. ਆਸ਼ਕ। ੨ ਦੀਵਾਨਾ.

ਸੈਦਾਬੇਗ. ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਪੈਰਣਾ ਨਾਲ ਅਲਿਫ਼ਖਾਨ ਸਰਦਾਰ ਸਮੇਤ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਦਿਕ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਤੁਰਕੀ ਸੈਨਾ ਅਰ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸੈਦਖਾਨ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ.

ਸੈਦੋ. ਘੋਈ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ ਜੋ ਵਰੁਣ (ਖ੍ਵਾਜੇ) ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਦਾ ਪੂਜਕ ਹੋਇਆ. ਦੱਖਣ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਇਹ ਜਗਤਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਰ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਸੈਂਧਵ. ਸੰ. ਸੈਨ੍ਧਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿੰਧੀ ਲੂਣ. ਸਿੰਧ ਦਾ ਨਮਕ। ੨ ਸਿੰਧ ਦੇਸ ਦਾ ਘੋੜਾ। ੩ ਘੋੜਾ। ੪ ਵਿ–ਸਿੰਧੁ (ਸਮੁੰਦਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਦਾ.

ਸੈਨ. ਫੌਜ. ਦੇਖੋ, ਸੇਨ. "ਅਸੁਰ ਸੈਨ ਇਨ ਚੈਨ ਹੁਇ ਕੀਨੋ ਹਾਹਾਕਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਵਿ–ਸਿਆਣੂ. "ਸਾਕ ਸੈਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਤਤਿ. ਔਲਾਦ. "ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤ ਮਰੈ ਹਾੜੈ ਬੈ ਤ ਸਗਲੀ ਸੈਨ ਤਰਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਸ਼ਯਨ. ਸੌਣਾ. "ਸਹਜ ਸੈਨ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੫ ਸੇਜਾ. "ਹਰਿ ਸੋਇ ਰਹੇ ਸਜ ਸੈਨ ਤਹਾਂ." (ਚੰਡੀ ੧) ੬ ਦੇਖੋ, ਸੈਣ. "ਸੈਨ ਨਾਈ ਬੁਤਕਾਰੀਆ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) ੭ ਸੰਨਤ. ਇਸ਼ਾਰਾ. ਸੰ. ਸਨ੍ਯਜਨ.

ਸੈਨ ਸੁਮਿਤ੍. ਦੇਖੋ, ਸੁਮਿਤ੍ ਸੈਨ.

ਸੈਨਪ / **ਸੈਨਪਾਲ** } ਫੌਜ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੇਨਾਪਤਿ. "ਸਮ ਸੈਨਪ ਕੇ ਸੁਭਟ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

---

* ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਵ ਸੈਤਾਨੀ ਨਿਕਾਹ ਤੋਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋਹੋ ਜੋਰੀ ਨਿਰਬਲ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਨਾ ਫ਼ਾਜੀਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੈਨਬਿਡਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦਲ ਬਿਡਾਰ (ਦਲਵਿਦਾਰ) ਘੋੜਾ, ਜੋ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਵਿਦੀਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ.

ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. ਦੇਖੋ, ਸੇਨਾ. "ਔਰ ਸਕਲ ਸੈਨਾ ਜਰੀ ਬਚਜੋ ਸੁ ਏਕੈ ਪ੍ਰੇਤ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਵਿ–ਸਿਆਣੂ. ਮੇਲੀ. "ਨਾਮ ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ ਸਾਜਨ ਸੈਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਸੈਨਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸਹਨਾਈ.

ਸੈਨਾਧਿਪ
ਸੈਨਾਧਿਪਤਿ
ਸੈਨਾਨੀ } ਦੇਖੋ, ਸੇਨਾਨੀ ਅਤੇ ਸੇਨਾਪਤਿ.

ਸੈਨਾਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸੇਨਾਪਤਿ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਲਿਖਾਰੀ ਅਤੇ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਚਾਣਿਕਜ ਨੀਤਿ ਦਾ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ–"ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸਭਾ ਮੇ ਲੇਖਕ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨ। ਚਾਣਾਕੇ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨਾਮ॥" ਇਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ "ਗੁਰੁਸ਼ੋਭਾ" ਗ੍ਰੰਥ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤ ਸੁਧਾਕਰ ਗ੍ਰੰਥ.*

ਸੈਨਿਕ. ਵਿ–ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਫੌਜੀ.

ਸੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸੈਣੀ। ੨ ਵਿ–ਸੇਨਾਨੀ. ਫੌਜ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕ੍ਰੁੱਧ ਕੈ ਧੂਮ੍ਰ ਚੜ੍ਹੇ ਉਤ ਸੈਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸੈਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨ. "ਸਖਾ ਸੈਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਗੋਬਿੰਦ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਸੈਫ਼. ਅ. سیف ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ. "ਸੈਫ ਸਰੋਹੀ ਸੈਹਥੀ." (ਸਨਾਮਾ)

ਸੈਫਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਦੁਰਗੜ੍ਹ.

ਸੈਫਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਫ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੈਫਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਦੁਰਗੜ੍ਹ.

ਸੈਫ਼ੀ. ਅ. سیفی ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਾ. ਤਸਬੀ। ੨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਜ਼ੇਰ (ਅਧੀਨ) ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪ. "ਕਲਾਮ ਸੈਫੀ ਪੜ੍ਹ ਮੁਹਰੇ ਤੁਰੈਂ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ)

ਸੈਫੁੱਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਦੁਰਗੜ੍ਹ.

ਸੈਭੰ. ਸੰ. ਸ੍ਵਯੰਭਵ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ. ਵਿ–ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ. "ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ." (ਜਪੁ) ੨ ਪੰਡਿਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਦੀਪ ਵਿੱਚ ਸੈਭੰ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ–ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ† ਵਿੱਚ ਭੰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਰੂਪ ਹੈ.

ਸੈਯਦ. ਅ. ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਆਗੂ. ਪੇਸ਼ਵਾ। ੪ ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਫਾਤਿਮਾ ਅਤੇ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੈਯਦਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ. ਅਰ ਇਹ ਸ਼ਾਹ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਪੀਰ, ਸ਼ਰੀਫ਼ ਆਦਿਕ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹਾਥੀ ਹੱਕਣ ਵਾਲੇ ਕੇਵਲ ਸੈਯਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਕਰਕੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ.

ਸੈਯਦ ਅਹਮਦ. ਦੇਖੋ, ਅਹਮਦ ਸੈਯਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ.

ਸੈਯਦ ਭੀਖ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ.

ਸੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸੱਯਾ.

ਸੈਂਯਾਂ. ਸਾਂਈਂ. ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਚਰਚਾ ਜਬ ਜਾ ਉਨ ਸੈਂਯਨੋ ਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸਹੀਆਂ. ਸਖੀਆਂ.

ਸੈਰ. ਅ. سیر ਸੰਗਜਾ–ਫਿਰਨਾ. ਵਿਚਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿ। ੨ ਸਫਰ। ੩ ਫ਼ਾ سیر ਸੇਰ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਪਤ. ਰੱਜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸੈਰੰਧ੍ਰ. ਸੰ. ਸੀਰੰ–ਧਰ. ਸੀਰ (ਹਲ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਹਲਵਾਹ ਜਿਮੀਦਾਰ.

* ਗੁਰੁਸ਼ੋਭਾ ਗ੍ਰੰਥ ਅਕਾਲੀ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਚਾ ਫਪਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

† शेते वासना यस्मिन् स शयः–अन्तः करणम्. शयनं.

ਸੈਰੰਧ੍ਰੀ. ਸੰ. सैरन्ध्री. ਸੰਗਜਾ–ਸੀਰ (ਹਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਦਸ੍ਯੁਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਇਹ ਪਦ ਦਾਸੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਜਦ ਵਿਰਾਟ ਦੇ ਘਰ ਪਾਂਡਵਾਂ ਸਮੇਤ ਲੁਕਕੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸੈਰੰਧ੍ਰੀ ਹੀ ਆਖਦੇ ਸਨ.

ਸੈਲ. ਦੇਖੋ, ਸੈਰ. "ਤਿਉ ਤਿਉ ਸੈਲ ਕਰਹਿ ਜਿਉ ਭਾਵੈ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸੰ. शैल. ਵਿ–ਸ਼ਿਲਾ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਪੱਥਰ ਦਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪਰਬਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਲਾ ਸਮੁਦਾਯ ਹੈ. "ਕਰਹਿ ਸੈਲ ਮਗ ਸੈਲਨ ਕੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਜੜ੍ਹਮਤਿ. ਪੱਥਰ ਜੇਹਾ. "ਸੈਲ ਲੋਅ ਜਿਨ ਉਧਰਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਆਥਿ ਸੈਲ ਨੀਚ ਘਰਿ ਹੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਜੇ ਧਨ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਨੀਚ ਦੇ ਘਰ ਹੋਵੇ। ੫ ਸ਼ਿਲਾ ਦੀ ਜਤੁ (ਲਾਖ). ਸ਼ਿਲਾਜੀਤ। ੬ ਕਠੋਰ ਚਿੱਤ. ਸੰਗਦਿਲ. "ਤੀਰਥ ਨਾਇ ਕਹਾ ਸੁਚਿ ਸੈਲ ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੭ ਵਿ–ਅਚਲ. "ਭਏ ਸੁਖ ਸੈਲ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੮ ਅ. سیل ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਮਨਮੁਖ ਪਥਰ ਸੈਲ ਹੈ ਧ੍ਰਿਗ ਜੀਵਣ ਫੀਕਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਸੁੱਕਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਸੈਲ ਸੁਤਾ
ਸੈਲ ਕੁਮਾਰੀ
ਸੈਲ ਕੰਨਜਾ
ਸੈਲਜਾ
ਸੈਲ ਤਨਯਾ } ਸੰਗਜਾ–ਸੈਲ (ਪਹਾੜ) ਅਰਥਾਤ ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਬਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਪਾਰਵਤੀ. ਗਿਰਿਜਾ.

ਸੈਲਨਿਪਾਤੀ. ਸੰ. शैलनिपातिन्. ਵਿ–ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਜ੍ਰ ਨਾਲ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਇੰਦ੍ਰ. "ਸੈਲਨਿਪਾਤੀ ਸ਼੍ਰੀਦਿਹ ਸੂਰ ਸਸੀ ਉਡੁ ਅੰਤਕ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸੈਲਪਥਰ. ਵਿ–ਸ਼ੈਲ ਪ੍ਰਸ੍ਰਰ. ਪਹਾੜੀ ਪੱਥਰ. "ਸੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਥਰ ਸੈਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੈਲ ੮.

ਸੈਲਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੁ.

ਸੈਲ ਲੋਅ. ਜੜ੍ਹ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਸੈਲ ੪.

ਸੈਲਾਨੀ. ਵਿ–ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਹੰਗਮ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਵਾਲਾ.

ਸੈਲੀ. ਵਿ–ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੈਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰੀਤਿ. ਪਰਿਪਾਟੀ। ੩ ਕਾਵਜ ਰਚਨਾ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਖਾਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਚਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Style.

ਸੈਲੂਖ. ਸੰ. शैलूष–ਸ਼ੈਲੂਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਨਟ. ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਿਲ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਵਿਲ੍ਹ.

ਸੈਵ. ਸੰ. सैव. ਸਰਵ–ਓਹੀ. ਵਹੀ। ੨ ਸੰ. शैव–ਸ਼ੈਵ. ਵਿ–ਸ਼ਿਵ ਦਾ. ਸ਼ਿਵ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸਕ। ੪ ਧਤੂਰਾ.

ਸੈਵਾਲ. ਦੇਖੋ. ਸਿਬਾਲ.

ਸ਼ੈਵਜ. ਵਿ–ਸ਼ਿਵ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਘੋੜਾ.

ਸੋ. ਸਰਵ–ਉਸ ਦਾ. "ਸੋ ਦੀਆ ਨ ਜਾਈ ਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਉਸ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸਾਥੋਂ ਖਾਧਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਓਹ. ਵਹ. "ਸੋ ਗੁਰੂ ਕਰਹੁ ਜਿ ਸਾਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਹੈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ ਬੋਧਕ. ਸੀ. ਥਾ. "ਜਬ ਇਹੁ ਨ ਸੋ, ਤਬ ਕਿਨਹਿ ਉਪਾਇਆ ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੪ ਵਿ–ਜੈਸਾ. ਸਾਰਖਾ. ਜੇਹਾ. "ਹਰਿ ਸੋ ਹੀਰਾ ਛਾਡਕੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਜੋ ਜਨ ਨਿਰਦਾਵੈ ਰਹੈ ਸੋ ਗਨੈ ਇੰਦ੍ਰ ਸੋ ਰੰਕ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸੋ ਇੰਦ੍ਰ ਕੋ ਰੰਕ ਸੋ (ਜੇਹਾ) ਗਨੈ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਹਰਤ. ਸੋਇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਸੋਉ. ਸਰਵ–ਉਹ. ਵਹੀ. ਸੈਵ.ਸ-ਏਵ। ੨ ਸ਼ਯ. ਸੋਂ. "ਸੁਖ ਸੋਉ ਹੋਇ ਅਚਿੰਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸੋਊ. ਸਰਵ–ਵਹੀ. ਓਹੀ. "ਸੋਊ ਗਨੀਐ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਉਣਾ.

ਸੋਆ. ਵਿ–ਸੁੱਤਾ. ਸੁਪ੍ਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਸੋਂਫ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਾਗ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਲਕ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਰਿੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Anethum Sowa. ੩ ਸ਼ੋਭਾ. ਵਡਿਆਈ. "ਨਿਗੁਰਾ ਮਨਮੁਖ ਸੁਣੈ ਨ ਸੋਆ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਚਰਚਾ.

ਸੋਆ ਚੂਕ
ਸੋਆ ਪਾਲਕ } ਸੋਆ ਅਤੇ ਚੂਕ (ਪਾਲਕ). ਦੇਖੋ, ਚੂਕ.

ਸੋਇ. ਸਰਵ–ਉਹੀ. ਵਹ. ਓਹ. "ਚਤੁਰ ਸਿਆਣਾ ਸੁਘੜ ਸੋਇ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਹਰਤ. ਚਰਚਾ. "ਕੀ ਨ ਸੁਣੇਹੀ ਗੋਰੀਏ ਆਪਣ ਕੰਨੀ ਸੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) ੩ ਸੁਗੰਧ. ਖੁਸ਼ਬੂ. ਸੁਰਭਿ. "ਇਸ ਮਨ ਕੋ ਬਸੰਤ ਕੀ ਲਗੈ ਨ ਸੋਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ੪ ਸ਼ੋਭਾ. ਕੀਰਤਿ. "ਤਿਸ ਕੀ ਸੋਇ ਸੁਣੀ ਮਨੁ ਹਰਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ, ਸਉਣਾ. "ਬਾਵਰ ਸੋਇ ਰਹੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੌਂਦਾ. "ਸੋਇ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਗਿ ਅਚਿੰਤਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਸੋਇਆ. ਵਿ–ਸੁੱਤਾ। ੨ ਵਿਰਾਜਿਆ. ਵਸਿਆ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੋਇਆ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੋਹਿਆ. ਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋਇਆ.

ਸੋਇਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਣੰ. ਸੋਨਾ. "ਸੋਇਨ ਲੰਕਾ ਸੋਇਨ ਮਾੜੀ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਸੇ ਅਸਥਲ ਸੋਇਨ ਚਉਬਾਰੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਉਣਾ.

ਸੋਇਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਣੰ. ਸੋਨਾ। ੨ ਸ਼ਯਨ. ਸੌਣਾ. "ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਸੁਖਿ ਸੋਇਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੋਇਰੀ. ਸੰ. ਸ਼ਾਵਰੀ. ਵਿ–ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸਕ। ੨ ਤੰਤ੍ਰ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗਜਾਤਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. "ਪਿਰਥਾ ਖੇਡਾ ਸੋਇਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਸੋਈ. ਸਰਵ–ਵਹੀ. ਉਹੀ. "ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਵਿ–ਸੁੱਤੀ. "ਸੋਈ ਸੋਈ ਜਾਗੀ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਉਹੀ ਸੁੱਤੀ ਜਾਗੀ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਕੰਗ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤਥਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹੁਤ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ "ਸੋਹੀ" ਭੀ ਸਦਦੇ ਹਨ. "ਹੇਮੂ ਸੋਈ ਗੁਰੁਮਤਿ ਪਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਸੋਈਜੈ. ਸ਼ਯਨ ਕਰੀਜੈ। ੨ ਸਵੀਂਦਾ ਹੈ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸੋਈਜੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸੋਸ
ਸੋਸਣ } ਸੰ. ਸ਼ੋਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਕਾਉਣਾ. ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰ ਸਰ.

ਸੋਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸੋਸਣ। ੨ ਫ਼ਾ سوسن ਸੰਗਜਾ–ਲਿਲੀ. ਇਹ ਫੁੱਲ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਚਿੱਟਾ ਪੀਲਾ ਅਤੇ ਨੀਲਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਸੋਸਨ ਨਰਗਿਸ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ. ਸੋਸਨ ਸੁਖਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਸੋਸਨੀ. ਵਿ–ਸੋਸਨ ਰੰਗਾ.

ਸ਼ੋਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ شوشہ ਢੇਰੀ। ੨ ਚਾਂਦੀ ਸੋਇਨੇ ਦੀ ਤਾਰ। ੩ ਰੇਜ਼ਾ. ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ। ੪ ਭਾਵ–ਅੱਗ ਦੀ ਚਿਨਗ. ਚਿੰਗਾੜਾ.

ਸੋਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਭਾ. "ਗੁਰੁਮੁਖ ਸੇਈ ਸੋਹਦੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਵਿ–ਸ਼ੋਭਨ. ਸੁੰਦਰ.

ਸੋਹਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸੌਂਦਰਯ. ਸੁੰਦਰਤਾ। ੨ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ.

ਸੋਹਣਾ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਨ. ਸੁੰਦਰ. "ਸੋਹਣੇ ਨਕ ਜਿਨਿ ਲੰਮੜੇ ਵਾਲਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨. ਸੰ. ਸੂਨਰ. ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖੁਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਣਾ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਰਮ ਸਾਦਿਕ ਜਾਨੀ ਅਤੇ ਖ੍ਰਾਜਹ ਦਾ ਚੇਲਾ ਨੰਦ ਲਾਲ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੋਹਣਾ ਰੱਖਿਆ. "ਨਾਮ ਸੋਹਣਾ ਜਿਸ ਕਿਸ ਕਹੀਆ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਭਾਈ ਸੋਹਣੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਮਾਧੀ ਗੁਰਪਲਾਹ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ) ਹੈ.

ਸੋਹਣੀ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋਹਨੀ.

ਸੋਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹਣਾ.

ਸੋਹਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹਣੀ. ਸੁੰਦਰ. "ਸੋਹਨੀ ਸਰੂਪਿ ਸੁਜਾਨ ਬਿਚਖਨਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੇਹੀਵਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਰਾਵੀ ਤੀਰ ਜਾਟ ਇਕ ਰਹੈ। ਮੇਹੀਵਾਲ ਨਾਮ ਜਗ ਕਹੈ। ਨਿਰਖ ਸੋਹਨੀ ਵਸਿ ਹ੍ਵੈਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੧) ਸੋਹਨੀ ਘੜਾ ਛਾਤੀ ਹੇਠ ਰੱਖਕੇ ਨਿੱਤ ਨਦੀ ਤਰਕੇ ਮੇਹੀਵਾਲ ਪਾਸ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਰ ਘਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਸਮੇ ਬਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਘੜਾ ਲੁਕਾਆਉਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਭੇਤ ਜਾਣਕੇ ਪੱਕੇ ਘੜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕੱਚਾ ਘੜਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਉਸ ਨਾਲ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਈ ਤਾਂ ਘੜਾ ਗਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੋਹਨੀ ਡੁੱਬ ਮੋਈ. ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਸੁਣਕੇ ਮੇਹੀਵਾਲ ਭੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਕੇ ਮਰ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੋਣ੍ਹੀ.

ਸੋਹਬਤ. ਦੇਖੋ. ਸੁਹਬਤ.

ਸੋਹਰਤ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਰਤ.

ਸੋਹਲ. ਸੰ. ਸੁਮ੍ਰਿਦੁਲ. ਵਿ– ਕੋਮਲ.

ਸੋਹਲੜਾ, **ਸੋਹਲਾ** } ਦੇਖੋ, ਸੋਹਿਲਾ.

ਸੋਹਾ, **ਸੋਹਾਇਆ** } ਵਿ–ਸ਼ੋਭਿਤ. ਸ਼ੋਭਨ ਹੋਇਆ. "ਨਾਮੇ ਕਾਰਜ ਸੋਹਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੩) "ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗ ਸੋਹਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਸੋਹਾਗ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਗ. "ਥਿਰੁ ਸੋਹਾਗ ਵਰ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਸੋਹਾਗਣਿ, **ਸੋਹਾਗਣੀ**, **ਸੋਹਾਗਨਿ**, **ਸੋਹਾਗਨੀ** } ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਗਣਿ. "ਪੁਤ੍ਰਵੰਤੀ ਸੀਲਵੰਤਿ ਸੋਹਾਗਣਿ."(ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਸੋਹਾਗਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਧੰਨਿ ਸੋਹਾਗਨਿ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ."(ਸੂਹੀ ਮ:੫) ੨ ਭਾਵ–ਮਾਇਆ. "ਸੋਹਾਗਨਿ ਕਿਰਪਨ ਕੀ ਪੂਤੀ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ)

ਸੋਹਾਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਗਾ. "ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਸੋਹਾਗੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਗ. "ਥਿਰੁ ਸੰਤਨ ਸੋਹਾਗੁ ਮਰੈ ਨ ਜਾਵਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸੋਹਿਅੜਾ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਨ ਹੋਇਆ. ਸੋਭਾ ਸਹਿਤ ਭਇਆ. "ਸੋਹਿਅੜੇ ਮੇਰੇ ਬੰਕ ਦੁਆਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸੋਹਿਲੜਾ, **ਸੋਹਿਲਾ** } ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ ਦਾ ਗੀਤ. ਸ਼ੋਭਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਗਾਇਆ ਗੀਤ. "ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ ਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵਹੁ ਸੋਹਿਲੜਾ ਜੁਗ ਚਾਰੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਕਹੈ ਨਾਨਕ ਸਬਦ ਸੋਹਿਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਣਾਇਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਸੁ (ਉੱਤਮ) ਹੇਲਾ (ਖੇਲ) ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹਾ ਕਾਵਜ। ੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ "ਸੋਹਿਲਾ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇੱਕ ਖਾਸ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਗਾਵਹੁ ਸੋਹਿਲਾ"–ਪਾਠ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਾਤੀਆ.

ਸੋਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸੋਈ। ੨ ਸ਼ੋਭਨ ਹੋਈ.

ਸੋਹੀਆ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ੳ)

ਸੋਹੀਵਾਲ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਧੌਲੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਪਹਿਰਾ ਕੱਟਿਆ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਧੌਲੇ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧੌਲਾ.

ਸੋਹੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹੇਲਾ. "ਸਰਣਿ ਪਇਆ ਨਾਨਕ ਸੋਹੇਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੋਹੇੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਹੇਰਾ. ਪਹਿਰੂ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਹੇਰਨ (ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਮਾਇਆ ਲੰਪਟ. "ਸੋਹੇੜਾ ਘੜੀਆਲ ਜਿਉ ਭੁਖੀ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਹਿਰੂ ਦੀ ਘੜਿਆਲ ਵਾਂਙ ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਬੀਤਦੀ ਹੈ। ੨ ਸ੍ਵ (ਧਨ) ਨੂੰ ਹੇਰਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਧਨ ਵੱਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਗਠਕਤਰਾ. ਠਗ.

ਸੋਹੰ. ਸੰ. सोऽहम्. ਉਹ ਮੈ ਹਾਂ. "ਸੋਹੰ ਆਪੁ ਪਛਾਣੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਤਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ ਸੋਹੰ ਭੇਦੁ ਨ ਕੋਈ ਜੀਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਸੋਹੰਸੋ, **ਸੋਹੰਹੰਸਾ** } सोऽहमअहंसः ਉਹ ਮੈ, ਮੈ ਉਹ. "ਸੋਹੰ ਸੋ ਜਾ ਕਉ ਹੈ ਜਾਪੁ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) "ਸੋਹੰਹੰਸਾ ਜਪੁ ਜਾਪਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਸੋਹੰਦੜਾ, **ਸੋਹੰਦਾ** } ਵਿ–ਸ਼ੋਭਨ. ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦਾ. "ਸੋਹੰਦੜੋ ਹਭ ਠਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸੋਕ. ਸੰ. ਸ਼ੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਤਪਤ. ਤੇਜ. ਗਰਮੀ. "ਕਿ ਆਦਿੱਤ ਸੋਕੈ." (ਜਾਪੁ) ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਨ ਸੀਤ ਹੈ ਨ ਸੋਕ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਰੰਜ. ਗਮ। ੩ ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪਦਾ.

ਸੋਕਹਰ. ਵਿ–ਸ਼ੋਕ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਮੱਤ ਦੁਰਮਿਲਾ.

ਸੋਕਾਕੁਲ, **ਸੋਕਾਤੁਰ**, **ਸੋਕਾਰਤ** } ਵਿ–ਸ਼ੋਕ ਕਰਕੇ ਵਜਾਕੁਲ. ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਆਤੰ (ਦੁਖੀ).

ਸੋਖ. ਦੇਖੋ, ਸੋਸ. "ਜੈਸੇ ਸੂਰ ਸਰਬ ਕਉ ਸੋਖ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਸੋਮਸਰੁ। ੨ ਫ਼ਾ شوخ ਸ਼ੋਖ. ਤੇਜ। ੩ ਚਮਕੀਲਾ. ਭੜਕਦਾਰ। ੪ ਚਾਲਾਕ.

ਸੋਖਕ. ਸੰ. ਸ਼ੋਸ਼ਕ. ਵਿ–ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੁਕਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੌਣ। ੩ ਸੂਰਜ.

ਸੋਖਣ. ਸੰ. ਸ਼ੋਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਕਾਉਣਾ. ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ. "ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਜਾ ਹਉਮੈ ਸੋਖੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਸੋਖਤ. ਸੰ. ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਸੁਕਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਖੁਸ਼ਕ. "ਸੋਖਤ ਕਰ ਤੂਰਨ ਢਿਗ ਲਈਯੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਵਸਤ੍ਰ ਸੁਕਾਕੇ ਛੇਤੀ ਲਿਆਓ। ੨ ਫ਼ਾ سوخت ਸੋਖ਼ਤ. ਦਗਧ. "ਤੇ ਦੇਵੀ ਸੋਖਤ ਕਰੇ ਬੂੰਦ ਤਵਾ ਕੀ ਨਜਾਇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸੋਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ سوختن ਕ੍ਰਿ–ਜਲਾਉਣਾ. ਦਗਧ ਕਰਨਾ.

ਸੋਖਨ. ਦੇਖੋ, ਸੋਖਣ.

ਸੋਖਿਲਇਓ. ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰ ਲੀਤਾ. ਸੁਕਾ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜੰਬ.

ਸੋਖੀ. ਫ਼ਾ شوخی ਸ਼ੋਖ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਪਲਤਾ। ੨ ਬੇਹਯਾਈ. ਨਿਰਲੱਜਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੋਖਣ.

ਸੋਗ. ਫ਼ਾ سوگ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸੀਬਤ. ਮਾਤਮ. ਗਮ. ਸੰ. ਸ਼ੋਕ. "ਸੋਗ ਅਗਨਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਨ ਬਿਆਪੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਸੋਗ ਅਗਨਿ. ਸ਼ੋਕਾਗ੍ਨਿ. ਸ਼ੋਕ ਰੂਪ ਅੱਗ. ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਜਲਨ. ਦੇਖੋ, ਸੋਗ.

ਸੋਗਸੋਗ. ਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੋਕ ਨਾਸ਼ਕ. "ਨਮੋ ਸੋਗਸੋਗੇ." (ਜਾਪੁ)

ਸੋਗ ਹਰਖ. ਦੇਖੋ, ਹਰਖ ਸੋਗ.

ਸੋਗਨ. ਸੋਗ (ਸ਼ੋਕ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰੁ ਸੋਗਨ ਤੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਗੰਦ. ਸੋਂਹ। ੩ ਸੰ. शुङ्ग–ਸ਼ੁੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਆਨ. ਕੋਸ਼. "ਏਕ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ ਸੋਗਨ ਸੰਗ ਉਨ੍ਹੈ ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰੈਂ ਨ ਡਰੈਂਗੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਿਆਨ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਣ ਕਰੈਂਗੇ.

ਸੋਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਕ ਅਤੇ ਸੋਗ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. ਗ਼ਮਗੀਨ.

ਸੋਗਾਨੰਦ. ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਆਨੰਦ.

ਸੋਗੀ. ਵਿ–ਸ਼ੋਕ ਵਾਲਾ. ਗ਼ਮਗੀਨ.

ਸੋਗੁ. ਦੇਖੋ, ਸੋਗ. "ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਤਿਸੁ ਕਦੇ ਨ ਵਿਆਪੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਸੋਗੰਧ, **ਸੋਗੰਧਤਾ**, **ਸੋਗੰਧਿ** } ਸੁਗੰਧ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ. ਉੱਤਮ ਗੰਧ. "ਸੋਗੰਧਤਾ ਕਾਪਰ ਭੋਗਾਦਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸੋਘਾ. ਸਿੰਧੀ. ਸੋਘੋ. ਵਿ–ਮਹ਼ਿਫ਼ੂਜ. ਰਕਿਤ. "ਜਿਉ ਧਨ ਸੋਘਾ ਰਖਦਾ ਘਰ ਅੰਦਰ ਸਾਹੁ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋਂਘਾ.

ਸੋਂਘਾ. ਵਿ–ਸੁਘ੍ਰਾਣ. ਸੁੰਘਣ ਵਾਲਾ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਸੁੰਘਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਅਥਵਾ ਖਾਰਾ ਹੋਣਾ ਜਮੀਨ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ.

ਸੋਚ. ਸੰ. ਸ਼ੁਚਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਤਾ. ਫਿਕਰ. "ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਚ ਧਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੋਚ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸਫਾਈ. "ਕਾਇਆ ਸੋਚ ਨ ਪਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸੰਕੋਚ. ਸੁਕੜਨਾ. "ਨ ਸੀਤ ਹੈ ਨ ਸੋਚ ਹੈ ਨ ਘ੍ਰਾਮ ਹੈ ਨ ਘਾਮ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ਨਾ ਸਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਸੰਕੋਚ ਹੈ, ਨਾ ਗਰਮੀ ਹੈ ਨਾ ਪਸੀਨਾ ਹੈ.

ਸੋਚਕ. ਵਿ–ਸੋਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ.

ਸੋਚ ਚਾਰ. ਸ਼ੋਚਾਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਿ.

ਸੋਚਣਾ. ਸੰ. ਸ਼ੋਚਨ. ਸੰਗਜਾ–ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿਚਾਰਨਾ। ੩ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ। ੪ ਸੋਚ ਕਰਨਾ.

ਸੋਚਤ ਸਾਚਤ. ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਚਿੰਤਾ ਸਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਚਤ.

ਸੋਚਨ. ਦੇਖੋ, ਸੋਚਣਾ.

ਸੋਚਨੀਯ. ਵਿ–ਚਿੰਤਨੀਯ। ੨ ਸ਼ੋਗ ਕਰਨ ਯੋਗਜ. ਅਫ਼ਸੋਸ ਲਾਇਕ. "ਤਜੇ ਸੁ ਪੰਥ ਕੁਮਾਰਗ ਚਾਲਾ। ਸੇ ਸੋਚਨ ਕੇ ਜੋਗ ਵਿਸਾਲਾ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੋਚਿ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਤਨ. ਧਜਾਨ. "ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖਵਾਰ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਚਿ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ੋਚਿ. ਤਪਤ. ਘਾਮ.

ਸੋਚੀ. ਸੋਚੀਂ. ਸੋਚਾਂ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਸੋਚਿ ੧.

ਸੋਚੈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਚਣਾ ਅਤੇ ਸੋਚਿ। ੨ ਸੰ. शौचैः ਸ਼ੋਚ (ਸੁਚ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ) ਤੋਂ.

ਸੋਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਜਾ. ਵਰਮ. ਸੰ. शोथ–ਸ਼ੋਥ। ੨ ਫ਼ਾ سوز ਸੋਜ਼. ਜਲਨ. ਦਾਹ. ਸੋਜ਼ਸ਼."ਵਿਸਫੋਟ ਸਘਨ ਤੇ ਸੋਜ ਗਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਦਿਲਸੋਜ.

ਸੋਜ਼ਸ਼. ਫ਼ਾ سوزش ਦੇਖੋ, ਸੋਜ ੨.

ਸੋਜ਼ਨ. ਫ਼ਾ سوزن ਸੰਗਜਾ–ਸੂਚੀ. ਸੂਈ.

ਸੋਜ਼ਨੀ. ਫ਼ਾ سوزنی ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੇ ਸੂਈ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਅਮੀਰਾਂ ਹੇਠ ਵਿਛਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਉੱਪਰ ਸੂਈ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਨਗੰਦੇ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਸੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਜ ੧.

ਸੋਜਾਣ. ਦੇਖੋ, ਸੁਜਾਨ. "ਰਵਿਦਾਸੁ ਭਣੈ ਜੋ ਜਾਣੈ, ਸੋਜਾਣ." (ਆਸਾ)

ਸੋਜ਼ੋ ਗੁਦਾਜ਼. ਫ਼ਾ سوز و گداز ਸੋਜ਼ (ਜਲਨ) ਅਤੇ ਗੁਦਾਜ਼ (ਪਘਰਨਾ).

ਸੋਝ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਝ. ਸਮਝ. "ਤਿਨ ਕਉ ਸਗਲੀ ਸੋਝ ਪਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸੋਝਾਈ. ਸੂਝ–ਆਈ. ਦੇਖੋ, ਸੈ.

ਸੋਝਾਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ.

ਸੋਝੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਝ. ਗਿਆਨ. ਸੁਬੁੱਧਿ.

ਸੋਟਾ, **ਸੋਟੀ** } ਸੰਗਜਾ–ਯਸ੍ਟਿ. ਲਾਠੀ. ਛਟੀ. ਸਲੋਤਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੋਡੀ. ਦੇਖੋ, ਸਓਡੀ. "ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਸੋਡੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੩) ਯੁੱਧ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ (ਸੰਦ੍ਰਿ).

ਸੋਢਨ. ਸ਼ੋਢਵੰਸ਼ ਦੀ ਨਾਰੀ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹਿਣਾ. ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼ੁ ਕਰਨਾ.

ਸੋਢੀ. ਦੇਖੋ, ਸਨਓਢ ਅਤੇ ਸਨਓਢੀ. ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਢੀ ਲਵ (ਲਉ) ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ ਅਤੇ ਵੇਦੀ ਕੁਸ਼ ਦੀ.ਦੇਖੋ,ਕੁਸੀ ਅਤੇ ਵੇਦੀ."ਤਾਂਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਹੈ ਆਏ। ਤੇ ਸੋਢੀ ਸਭ ਜਗਤ ਕਹਾਏ ॥" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਸੋਢੀ ਗੋਤ ਹੁਣ ਛੋਟੇ ਸਰੀਣਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣੀਦਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ.

ਸੋਢੀ ਗੋਤ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ "ਸਾਹਿਬਜ਼ਾ ਦੇ ਸੋਢੀ" ਕੇਵਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ਮੋਲ ਦੇ ਸੋਢੀ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਸੁਰਜ ਮੱਲ ਜੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਵਡੇ ਮੋਲ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਾਖ ਸੋਢੀਆਂ ਦੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਗੱਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵੰਸ਼ਵ੍ਰਿਕ ਇਉਂ ਹੈ–

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ.
|
ਸੂਰਜਮੱਲ ਜੀ
|
ਦੀਪਚੰਦ ਜੀ
|
ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
|
ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
|
ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ
|
ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ
|
ਬ੍ਰਿਜਇੰਦ੍ ਸਿੰਘ ਜੀ
|
ਟਿੱਕਾ ਰਾਮ ਨਰਾਯਨ ਸਿੰਘ ਜੀ
|
ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ, ਜਿਸ ਖੰਡੇ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਟਿੱਕਾ ਰਾਮਨਰਾਯਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ ਆਨੰਦਪੁਰ ਪਾਸ ਹਨ। ੨ ਵਿ–ਸੋਚ੍ਹਿ. ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮਹਾਂ ਸਸਤ੍ਰ ਸੋਢੀ ਮਹਾ ਲੋਹ ਪੂਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਸੋਢੀ ਰਾਇ. ਸੋਢ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੁਖੀਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੋਤ ਚੱਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੨. "ਤਿਸ ਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭਯੋ ਜੋ ਧਾਮਾ। ਸੋਢੀ ਰਾਇ ਧਰਾ ਤਿਹ ਨਾਮਾ॥"

ਸੋਣ. ਸੰ. ਸ਼ੋਣ. ਧਾ–ਲਾਲ ਹੋਣਾ. ਜਾਣਾ. ਗਮਨ। ੨ ਵਿ–ਲਾਲ. ਸੁਰਖ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ। ੪ ਇੱਕ ਦਰਿਆ. ਸ਼ੋਣ ਨਦ. ਸ਼ੋਨ ਇਸ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਉਂ ਸੁਰਨ ਅਤੇ ਹਿਰਣ੍ਯਵਾਹ ਹਨ, ਰਾਮਾਇਨ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਕਈ ਥਾਂ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਨਰਮਦਾ ਦੇ ਪਾਸ ਅਮਰਕੰਟਕ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੪੮੭ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਦੀਨਾਪੁਰ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਉੱਪਰ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ੫ ਸੰਧੂਰ। ੬ ਮਾਣਕ. ਲਾਲ.

ਸੋਣਿਤ. ਸੰ. ਸ਼ੋਣਿਤ. ਵਿ–ਲਾਲ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲਹੂ. ਖੂਨ। ੩ ਕੇਸਰ। ੪ ਸ਼ਿੰਗਰਫ। ੫ ਤਾਂਬਾ.

ਸੋਣਿਤਪੁਰ. ਦੇਖੋ. ਵਾਣ ੫.

ਸੋਣ੍ਹਾ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਸ਼ੋਭਨ.

ਸੋਣ੍ਹੀ. ਸ਼ੋਭਨਾ. ਸੁੰਦਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋਹਨੀ ੨. "ਸੋਣ੍ਹੀ ਮੋਹੋਵਾਲ ਨੂੰ ਨੈ ਤਰਦੀ ਰਾਤੀ." (ਭਾਗੁ)

ਸੋਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਣ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਰੋਤ. ਪ੍ਰਵਾਹ. ਸੋਤਾ. ਚਸ਼ਮਾ."ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਜਿਉਂ ਸੋਤ ਸੁ ਜਲ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਭਾਵ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. ਨਵਛਿਦ੍ਰ. "ਨਵੇ ਸੋਤ ਸਭਿ ਢਿਲਾ."(ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੪ ਸੋਵਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦੇ ਗਯੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੋਤ ਦਿਖਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ.

ਸੋਤਸਾਹ. ਸ–ਉਤ੍ਸਾਹ. ਉਮੰਗ ਨਾਲ. ਹੌਸਲੇ ਸਾਥ.

ਸੋਤਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਰੋਤ. ਪ੍ਰਵਾਹ। ੨ ਚਸ਼ਮਾ। ੩ ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਛਿਦ੍. "ਮਲ ਮੂਤ੍ ਸੋਤਰ ਵਿਚ ਆਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਤ.

ਸੋਤ੍. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਬੈਗਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰਪਲਾਹ ਨਾਮਕ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪਲਾਹ। ੨ ਸੰ. ਸ਼੍ਰੋਤ. ਕੰਨ. ਸੁਣਨ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਜਿਹਵਾ ਨੇਤ੍ਰ ਸੋਤ੍ ਸਚਿ ਰਾਤੇ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੋਦਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ–ਉਦਰ. ਸਹੋਦਰ. ਸਕਾ ਭਾਈ. "ਤਾਤ ਸੁਤ ਮਾਤ ਹਿਤੂ ਸੋਦਰ ਸਹੋਦਰੀ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋਦਰੁ.

ਸੋਦਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਹੋਦਰੀ. ਸਕੀ ਭੈਣ. "ਮਿਲੀ ਸੋਦਰੀ ਹਿਤ ਸੋਂ." (ਨਾਪ੍)

ਸੋਦਰੁ. ਇੱਕ ਖਾਸ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਠ ਸੰਝ ਵੇਲੇ ਰਹਿਰਾਸ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਢੋ–"ਸੋਦਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ"–ਪਾਠ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ.ਜਿਵੇਂ ਈਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਉਪਨਿਸਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਈਸ਼ਾਵਾਸ੍ਯ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਨੋਸ਼ਿਤੰ ਪਦ ਕਰਕੇ ਕੇਨ ਉਪਨਿਸਦ ਸਦਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਸੋਦਰੁ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਦਰ (ਦ੍ਵਾਰ), ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਲ ਦਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.*

ਸੋਦਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਦਾਮਾ. "ਸੋਦਾਮਾ ਅਪਦਾ ਤੇ ਰਾਖਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸੋਧ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਧ. ਖਬਰ. "ਭੋਗਰ ਸੋਧ ਏਕ ਦਿਨ ਲਹਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੬) ੨ ਸੰ. ਸ਼ੋਧ. ਖੋਜ. ਭਾਲ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਆਤਮ ਮਹਿ ਸੋਧੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸ਼ੁੱਧਿ. ਸਫਾਈ। ੪ ਪਰੀਖ੍ਯਾ. ਇਮਤਿਹਾਨ। ੫ ਸੰ. ਸੌਧ. ਰਾਜ ਮੰਦਿਰ. ਮਹਿਲ. "ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੋਧੇ ਸੁਖ ਭੁੰਚਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੬ ਦੇਖੋ, ਸੋਧਣਾ.

ਸੋਂਧ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਗੰਧ. ਖੁਸ਼ਬੂ.

ਸੋਧਉ. ਵਹ ਤੋ. ਉਹ ਤਾਂ. "ਸੋਧਉ ਮੁਕਤਿ ਕਹਾਂ ਦੇਉ ਕੈਸੀ"? (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੋਧਨ ਕਰੋ. ਸੋਧੋ. ਦੇਖੋ, ਸੋਧਨ.

ਸੋਧਕ. ਵਿ–ਸ਼ੋਧਨ ਕਰਤਾ. ਸੋਧਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸੋਧਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸੋਧਨ । ੨ ਖ਼ਾ. ਧਰਮ ਦੰਡ ਲਾਕੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਚਿਤ੍ਤ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸੋਧਨ. ਸੰ. ਸ਼ੋਧਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸਫਾਈ। ੨ ਅਸ਼ੁੱਧੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੩ ਦੋਸ਼ ਮਿਟਾਉਣਾ। ੪ ਪਰੀਖ੍ਯਾ. ਇਮਤਿਹਾਨ.

ਸੋਧਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਧਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਧਰਮਦੰਡ ਲਗਾਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਧਣਾ ੨। ੩ ਪੜਤਾਲਨਾ. ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨੀ. "ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਾ ਦਫਤਰੁ ਸੋਧਿਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਚਾਰ. ਵਿਵੇਕ. ਨਿਰਣਾ. "ਸੋਧਿ ਸਗਰ ਸੋਧਨਾ ਸੁਖ ਨਾਨਕਾ ਭਜਿ ਨਾਉ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਸੋਂਧਾ. ਵਿ–ਸੁਗੰਧਿਤ. ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ. "ਜੈਸੇ ਬਨ ਵਿਖੇ ਮਲਿਆਗਰ ਕਪੂਰ ਸੋਂਧਾ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਸੋਧਿ. ਸੋਧਕੇ. ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ. "ਨਿੰਦਕ ਸੋਧਿ ਸਾਧ ਬੀਚਾਰਿਆ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) "ਸਾਸਤ੍ ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਸੋਧਿ ਦੇਖਹੁ ਕੋਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ. ਭੁੱਲ ਮਿਟਾਕੇ। ੩ ਪਰੀਖ੍ਯਾ ਕਰਕੇ.

ਸੋਧਿਤ. ਵਿ–ਸ਼ੋਧਨ ਕੀਤਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਕੀਤਾ । ੨ ਵਿਚਾਰਿਆ.

ਸੋਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਧ. ਖਬਰ. "ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋਧੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਵਿ–ਸੁੱਧੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸ਼ੋਧਨ ਕੀਤੀ.

ਸੋਧੀਆ. ਵਿ–ਸ਼ੁੱਧੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਬੀਰ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਲਾਂਗਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ.

ਸੋਧੇ. ਦੇਖੋ, ਸੋਧ.

ਸੋਨ. ਦੇਖੋ, ਸੋਣ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰ੍ਣ. "ਜੈ ਹੈ ਆਟਾ ਲੋਨ ਜਿਉ ਸੋਨ ਸਮਾਨਿ ਸਰੀਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸੁਵਰਣ ਜੇਹਾ ਕੀਮਤੀ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਰੀਰ ਆਟੇ ਨੂਣ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਸਤਾ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵ–ਰਤਨ ਕੌਡੀ ਮੁੱਲ ਵਿਕੇਗਾ। ੩ ਭਾਵ–ਧਨ. ਮਾਇਆ. ਪਦਾਰਥ. "ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ ਤਿਹ ਸੰਗਿ ਮੀਠੇ ਭੋਗ ਸੋਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਸੋਨ.

ਸੋਨਜੁਹੀ. ਡਿੰਗ. ਬਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ. ਸੁਇਨੇ ਰੰਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਜੁਹੀ.

ਸੋਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਰ੍ਣ। ੨ ਸ਼ਯਨ. ਸੋਣਾ.

ਸੋਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਨੀ । ੨ ਡਿੰਗ. ਸੁਨਿਆਰ. ਸੁਵਰ੍ਣਕਾਰ.

ਸੋਪਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੀਢੀ. ਪੌੜੀ. ਜ਼ੀਨਾ.

ਸੋਪਿ. ਸੰ. ਸ: ਅਪਿ. ਸਰਵ–ਓਹ ਭੀ. ਵਹ ਭੀ. "ਮਿਲਿਓ ਤਿਸ ਸੁਖ ਸੋਪਿ ਕਵੰਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੋਪੁਰਖੁ. ਸਰਵ–ਓਹ ਆਦਮੀ। ੨ ਉਹ ਪੂਰਣਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਗੁਰੁਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਹਿਰਾਸ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਸੋਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ"–ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਪਾਠ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਸੋਪੈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਪਿ. "ਸਤ ਲਾਗੈ ਸੋਪੈ ਤਰੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਸੋਫਤੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ. ਸੁਤੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ. ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ.

ਸੋਹਿ. ਦੇਖੋ, ਸੋਢੀ. "ਬਾਹਨ ਸੋਹਿ ਸੀਤਲਾ ਕੀ ਗਤਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੫) ਸੋਢੀ, ਸ਼ੀਤਲਾਵਾਹਨ (ਗਧੇ) ਜੇਹਾ ਹੈ. *

ਸੋਫ਼ਿਆਈ. ਯੂ. ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਿਰਕਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੁਕ੍ਰਾਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਵਡਾ ਪ੍ਰਬਲ ਸੀ. ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਵੇਂ ਦੇਵਤਾ ਥਾਪਕੇ ਅਰ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਦਿਖਾਕੇ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭ੍ਰਮਾ ਰਹਿਆ ਸੀ. ਮਹਾਤਮਾ ਸੁਕ੍ਰਾਤ ਨੇ ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਪੂਰਣ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ.

ਸੋਫੀ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੂਫ਼ੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ–ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ. Teetotaller. "ਸਚੁ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨ ਸੋਫੀਆਂ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂਫੀ.

ਸ਼ੋਬ. ਫ਼ਾ ਸ਼ੋਅ਼ਬ ਸੰਗਜਾ–ਪਗੜੀ। ੨ ਦਸ੍ਮੀ ਰੁਮਾਲ। ੩ ਧੋਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ੁਸ਼ੁਨ ਹੈ.

ਸੋਬਰਾਉਂ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਦੀ ਕੁਸੂਰ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ੧੦ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੬ ਨੂੰ ਵ੍ਰਿਥਾ ਲੜਾਈ ਹੋਈ.

ਸੋਬ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਸ਼ੁਭ੍ਰਿ–ਸ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਵ੍ਰਿੱਤਿ। ੨ ਚੰਗੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. "ਸੋਬ੍ਰਿੱਤ ਬ੍ਰਿੱਤ ਕੋ ਕਰੈਂ." (ਸੂਰਜਾਵ)

ਸੋਭ. ਸੰ. ਸ਼ੋਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ. "ਅਚਰਜ ਸੋਭ ਬਣਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਕੀਰਤਿ. ਵਡਿਆਈ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ੋਭ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ. ਸਜੀਲਾ. ਸੁੰਦਰ.

ਸੋਭਨ. ਸੰ. ਸ਼ੋਭਨ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੁੰਦਰ. ਖੂਬਸੂਰਤ। ੩ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸਿੰਹਿਕਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੪ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ. ਅੰਤ ਜਗਣ ।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਨਾਥ ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਅਪਰਮਿਤ,ਚਰਿਤ ਕਹਤ ਬਨੈ ਨ.
(ਗੁਰੁਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

੫ ਅਗਨਿ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਕਮਲ। ੮ ਕੁਖਣ. ਗਹਿਣਾ। ੯ ਧਰਮ। ੧੦ ਸੰਧੂਰ.

ਸੋਭਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ, ਜੋ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋਭਨੀਅ.

* ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸੋਫੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਫਾਫ ਹੈ.

* ਕਈ ਅਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਪੁੱਜੇ, ਤਾਂ ਉੱਚੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ. ਜੇ ਕਦੀ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ—"ਇਹ ਦਰ ਕੇਹਾ ਇਹ ਘਰੁ ਕੇਹਾ xxII"

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੋਭਨੀਅ / **ਸੋਭਨੀਕ** / **ਸੋਭਨੀਯ** ਵਿ–ਸ਼ੋਭਨੀਯ. ਸ਼ੋਭਾ ਲਾਇਕ. "ਤੇ ਸੁਵਣ ਭਲੇ ਸੋਭਨੀਕ ਹੈਂ, ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ !" (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਸੋਭਾ. ਸੰ.ਸ਼ੋਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਸੁੰਦਰਤਾ.

ਸੋਭਾਇਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ.ਸੁਤੇ. "ਹੌਂ ਸੋਭਾਇਕ ਬੂਝਿਓ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਨ. ਸ਼ੋਭਨ.

ਸੋਭਾਸੁਰ. ਸੰ. ਸੁਭਾਸ੍ਵਰ. ਵਿ–ਅਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ.

ਸੋਭਾਂਜਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਂਜਣਾ.

ਸੋਭਾਦੂ. ਸੰ. ਸੁਭਦ੍. ਵਿ–ਅਤਿ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. "ਹਉਮੈ ਅਨਿ ਸਿਉ ਲਰਿ ਮਰੈ ਸੋ ਸੋਭਾਦੂ ਹੋਇ." (ਬਾਵਨ) ਹੌਮੈ ਦੀ ਅਨੀ (ਫੌਜ) ਨਾਲ. ਭਾਵ–ਆਸੁਰੀ ਸੈਨਾ ਸਾਥ.

ਸੋਭਾਮੰਤ / **ਸੋਭਾਵੰਤੀ** ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਨਾਰਿ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਸੋਭਿਤ. ਸੰ. ਸ਼ੋਭਿਤ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ. ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ.

ਸੋਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਗਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲੇ ਰਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਜੋ ਸੋਮਵੱਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਚੋੜਕੇ ਅਤੇ ਉਬਾਲਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਭਿੰਨੀ ਭਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਅਰ ਦੇਵਤੇ ਸਭ ਇਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਸੋਮਰਸ ਦਾ ਹਾਲ ਵਡੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਵੈਦਿਕ ਰਿਖੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੌਲਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜਾਣਨ ਲਗ ਪਏ ਸਨ. ਦੇਵਤਾ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਹ ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸੋਮਰਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮਵੱਲੀ। ੨ ਪਿੱਛੇ ਜੇਹੇ ਆਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੋਮ" ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਬੂਟੀਆਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੋਮ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਨੁਸੂਯਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਤ ਨਹੀਂ. ਕਿਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਕਿਤੇ ਅਤ੍ਰਿ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਵ੍ਰਿਹਦਾਰਣਜਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਛਤ੍ਰੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਦਕ ਦੀਆਂ ੨੭ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਰੋਹਿਣੀ ਨੂੰ ਇਹ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਨੇ ਗੁੱਸਾ ਖਾਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅੱਗੇ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ. ਦਕ ਨੇ ਸੁਲਹ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਸੋਮ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ, ਤਾਂ ਦਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਵਾਈ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਕੋਈ ਬਾਲਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਰ ਤੈਨੂੰ ਖਈ ਰੋਗ ਲੱਗਾ ਰਹੇ. ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਖਿਮਾ ਕਰੋ. ਦਕ ਆਪਣੇ ਸਰਾਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਮੋੜ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਹੋਲੇ ਹੋਲੇ ਖੀਣ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਸੇ ਲਈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਧਦਾ ਅਤੇ ਘਟਦਾ ਹੈ.

ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੋਮ ਨੇ ਰਾਜਸੂਯ ਯੱਗ ਕੀਤਾ ਅਰ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਦੇਵਗੁਰੂ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਰਾ ਨੂੰ ਚੁਰਾ ਲਿਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਤਿ ਦੇ ਆਖੇ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਰਿਹਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਆਖੇ ਭੀ ਨਾ ਮੋੜਿਆ. ਇਸ ਗੱਲ ਪੁਰ ਲੜਾਈ ਹੋਪਈ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ (ਜਿਸ ਦਾ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨਾਲ ਵੈਰ ਸੀ) ਸੋਮ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਾਨਵ ਭੀ ਸੋਮ ਵੱਲ ਹੋਏ ਅਰ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਵੱਲ ਇੰਦ੍ਰ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਹੋਏ. ਐਸਾ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਮਚਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਹਿੱਲ ਗਈ. ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਨਾਲ ਸੋਮ ਦੇ ਦੋ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਏਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ "ਭਗਨਾਤਮਾ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਸੁਲਹ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਤਾਰਾ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੂੰ ਦਿਵਾਈ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਤਾਰਾ ਦੇ ਉੱਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬੁਧ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੋਮ ਦੇ ਰਥ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਹੀਏ ਹਨ ਅਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਜੇਹੇ ਚਿੱਟੇ ੧੦ ਘੋੜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਿਚਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੪ ਕਪੂਰ। ੫ ਸੂਰਗ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਕੁਬੇਰ। ੮ ਯਮ। ੯ ਪਵਨ। ੧੦ ਜਲ। ੧੧ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੱਬਾ ਸੁਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ. "ਸੋਮ ਸਰੁ ਪੋਖਿਲੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਖੱਬੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰ ਲੈ, ਭਾਵ–ਚੜ੍ਹਾ ਲੈ. ਦੇਖੋ,ਸੂਰਸਰੁ.

ਸੋਮਸਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮ ੧੧.

ਸੋਮਸਿੱਧਾਂਤ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਜੋਤਿਸ਼ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ। ੨ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਸ਼ੈਵ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ ਅ: ੩। ੩ ਬੁੱਧ ਮਤ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ.

ਸੋਮਸੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰ ਸੁਰ. ਇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮ ੧੧.

ਸੋਮਤੀਰਥ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਸ ੩.

ਸੋਮਨਾਥ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ ਅਤੇ ਪੱਤਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪ੍ਰਭਾਸ" ਅਤੇ "ਵੇਰਾਵਲ ਪੱਤਨ" ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ "ਸੋਮਨਾਥ" ਨਾਉਂ ਕਰਕੇ ਹੈ. ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੰਜ ਗਜ ਦੀ ਉੱਚੀ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਭੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਮੂਦ ਗਜਨਵੀ ਨੇ ਸਨ ੧੦੨੪ ਵਿੱਚ ਤੋੜਕੇ ਚਾਰ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗਜਨੀ ਭੇਜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਪੌੜੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਕਚਹਿਰੀ ਘਰ ਦੀ ਪੌੜੀ ਵਿੱਚ ਜੜਿਆ, ਅਤੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਪੌੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੜਨ ਲਈ ਮੱਕੇ ਅਤੇ ਮਦੀਨੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ. ਸੋਮਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੇ ਹੋਏ ੫੬ ਥਮਲੇ ਸਨ ਅਰ ਦੋ ਸੌ ਮਣ ਦਾ ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਜੰਜੀਰ ਛੱਤ ਨਾਲ ਲਟਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੰਟਾ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਸੋਮਪ / **ਸੋਮਪਾ** ਸੰ. ਵਿ–ਸੋਮਰਸ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮ.

ਸੋਮਪਾਕ / **ਸੋਮਪਾਕੀ** ਸੰ. स्वयंपाकिन्–ਸ੍ਵਯੰਪਾਕਿਨ. ਵਿ–ਆਪ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੱਕੀ ਰੋਟੀ ਨਾ ਖਾਵੇ. "ਸੋਮਪਾਕ ਅਪਰਸ ਉਦਿਆਨੀ."(ਬਾਵਨ)

ਸੋਮਰਾਜੀ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਨਾਉਂ "ਓਤਭਜ" "ਅਰਧਭੁਜੰਗ" "ਸ਼ੰਖਨਾਰੀ" ਅਤੇ "ਝੂਲਾ" ਭੀ ਹਨ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਯਗਣ ।ऽऽ, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਨਾਓ । ਸਬੈ ਇੱਛ ਪਾਓ ।
ਗਹੋ ਏਕ ਪਾਸਾ । ਤਜੋ ਔਰ ਆਸਾ ॥

(ਅ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਭੀ ਕਈ ਥਾਈਂ "ਸੋਮਰਾਜੀ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ–

ਸੁਨੇ ਦੇਸ ਦੇਸੰ ਮੁਨੰ ਪਾਪ ਕਮੰਾ,
ਚੁਨੈ ਜੂਠ ਕੂਠੰ ਸ਼੍ਰਤੰ ਛੋਰ ਧਮੰਾ,
ਤਜੈ ਧਮੰਨਾਰੀ ਤੇਕੈ ਪਾਪਨਾਰੰ,
ਮਹਾਂ ਰੂਪ ਪਾਪੀ ਕੁਵ੍ਰਿੱਤਾਧਿਕਾਰੰ. (ਕਲਕੀ)

ਸੋਮਲਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮ ਅਤੇ ਸੋਮਵੱਲੀ.

ਸੋਮਵੱਲਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮਵੱਲੀ ਅਤੇ ਚਾਮਰ.

ਸੋਮਵੱਲੀ. ਇੱਕ ਬੇਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ "ਸੋਮ ਰਸ" ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. L. Cocculus Cordifolius. ਇਸ ਬਾਬਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਲਾ ਵਧਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਨਿਕਲਦੇ ਅਤੇ ਕਲਾ ਘਟਣ ਪੁਰ ਝੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਅਰਥਾਤ–ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰਨ-ਮਾਸੀ ਨੂੰ ੧੫ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਅੰਧੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਝੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ੧੫ ਹੀ ਝੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਇਸ ਬੂਟੀ ਦੀ ਟਾਹਣੀਂ ਨੂੰ ਪੰਦਰਾਂ ਹੀ ਪੱਤੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ.

ਸੋਮਵਾਰ. ਸੋਮ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਵਾਰ (ਦਿਨ).

ਸੋਮਵਾਰਿ. ਸੋਮਵਾਰ ਵਿੱਚ. ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ. "ਸੋਮਵਾਰਿ ਸਚਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ." (ਬਿਲਾ ਵਾਰ ੭ ਮ: ੩)

ਸੋਮਵੰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬੁਧ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵੰਸ਼. ਪਾਂਡਵ ਅਤੇ ਯਾਦਵ ਸਭ ਸੋਮਵੰਸੀ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼.

ਸੋਮਵੰਸੀ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮਵੰਸ ਅਤੇ ਕੁਰੁਵੰਸ.

ਸੋਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਸ਼ਮਾ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੋਤ। ੨ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਸੋਮਾ. ਇਹ ਸੱਜਣ ਝੰਗ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਤਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਸੋਮਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਜੂਰ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇੱਕ ਫਕੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੰਗਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾ ਪੂਜਾ ਦਾ ਕੁਝ ਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਪਾਸ ਕੁਝ ਹੈ ? ਭਾਈ ਸੋਮੇ ਪਾਸ ਦੋ ਪੈਸੇ ਸਨ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ, ਅਰ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸੋਮਾ ਸਾਡਾ ਸ਼ਾਹ ਹੈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸੋਮੇ ਦੀ ਸ਼ਾਹ ਪਦਵੀ ਹੋਈ ਅਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਵਪਾਰ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਸੋਮੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਸਾਹੀ ਵਾਲ, ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖ਼ਾਨ, ਭੱਖਰ, ਬੰਨੂ ਅਤੇ ਮੀਆਂਵਾਲੀ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਸਭ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪਿੱਛੇ ਸ਼ਾਹ ਪਦਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਅਰਜਨ ਸ਼ਾਹ ਸਿੰਘ, ਕਰਮਚੰਦ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿ.

ਸੋਮਾਵਤੀ. ਵਿ–ਸੋਮਵਾਰ ਵਾਲੀ ਤਿਥਿ. ਜੈਸੇ–ਸੋਮਾ-ਵਤੀ ਅਮਾਵਸਯਾ.

ਸੋਰ ਅਥਵਾ **ਸੋਰੁ.** ਫ਼ਾ شور ਸ਼ੋਰ. ਰੌਲਾ. ਡੰਡ. ਗੌਗਾ. "ਛੂਟਿ ਗਇਓ ਜਮ ਕਾ ਸਭ ਸੋਰ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) ੨ ਲੂਣ. ਨਮਕ। ੩ ਜਨੂਨ. ਸੌਦਾ. "ਰਾਜਿ ਮਾਲਿ ਮਨਿ ਸੋਰੁ." (ਜਪੁ) ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਪਦਾ ਲਈ ਜੋ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਾਗਲਾਨਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ੪ ਸੰ. सौर–ਸੌਰ. ਵਿ–ਸੁਰਾ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦਾ. "ਰਾਚਿ ਰਹੇ ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ ਕੁਸੁਮ ਰੰਗ ਬਿਖ ਸੋਰ." (ਬਾਵਨ) ਰਚ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਸੁੰਭੀ ਰੰਗ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਟੇਢੀ ਚਾਲ. ਕੁਟਲ ਗਤਿ.

ਸੋਰਸ. ਫ਼ਾ شورش ਸ਼ੋਰਿਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਬਲਵਾ. ਡੰਡ ਰੌਲਾ। ੨ ਸੰ. षोडश–ਸ਼ੋੜਸ਼. ਸੋਲਾਂ. "ਕਰ ਸੋਰ-ਸਵੋਂ ਰਿਖਿ ਤਾਸ ਗੁਰੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੱਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਲਵਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀਤਾ.

ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ. ਸੰਗਜਾ–ਡੰਡ ਰੌਲਾ. "ਸਭ ਖੰਡ ਪਖੰਡਨ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸੋਰਸਵੋਂ. ਸੋਲਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਸੋਰਸ ੨.

ਸੋਰਹ / **ਸੋਰਹਿ** ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋੜਸ਼. ਸੋਲਾਂ. "ਸੋਰਹ ਮਧੇ ਪਵਨ ਝਕੋਰਿਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਸੋਲਾਂ ਬਾਰ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਪ ਨਾਲ ਪਵਨ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ.

ਸੋਰਹਿ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ ਸਿੰਗਾਰ.

ਸੋਰਠ ਅਥਵਾ **ਸੋਰਠਿ.** ਇਹ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੁਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਦੁਰ-ਬਲ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸੋਰਠਿ ਦਾ ਨੋਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋਰਠਿ ੨.

ਸੋਰਠਾ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਪਾਦ, ਪਹਿਲੇ ਪਾਦ ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਲਘੁ ਅੱਖਰ ਤੇ, ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ੧੩ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਅੱਖਰ ਪੁਰ. ਇਹ ਛੰਦ ਦੋਹੇ ਦਾ ਉਲਟ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ, ਏਤੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ,
ਨਦੀਆ ਅਤੈ ਵਾਹ,ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ.
(ਜਪੁ)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸੋਰਠਾ ਛੰਦ ਦਾ ਸਿਰ-ਲੇਖ "ਸਲੋਕ" ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਯਥਾ–

ਨਰ ਚਾਹਤ ਕਛੁ ਅਉਰ, ਅਉਰੈ ਕੀ ਅਉਰੈ ਭਈ.×××
ਦੇਖੋ, ਡਖਣਾ. (ਸ: ਮ: ੯)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੋਰਠਿ. ਦੇਖੋ, ਸੋਰਠ। ੨ ਸੁਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ (ਕਾਠੀਆਵਾੜ) ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਕੰਨਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬੀਜੇ ਨਾਮਕ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਵਿਘਨਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆਪਣਾ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋੜ ਨਿਬਾਹਿਆ. "ਸੋਰਠਿ ਬੀਜਾ ਗਾਵੀਐ ਜਸ ਸੁਘੜਾ ਬਾਤੀ." (ਭਾਗੁ)*

ਸ਼ੋਰਬਾ. ਫ਼ਾ شوربا ਸੰਗਜਾ–ਮਾਸ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਰਸ. ਯਖਨੀ.

ਸ਼ੋਰਾ. ਫ਼ਾ شورہ ਸ਼ੋਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਜਮੀਨ ਦਾ ਨਮਕ. Saltpetre. ਇਸ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਲ ਠੰਡਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. "ਸੀਤਲ ਜਲ ਕੀਜੈ ਸਮ ਓਰਾ। ਤਰ ਊਪਰ ਦੇਕਰ ਬਹੁ ਸੋਰਾ" ॥ (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸ਼ੋਰਾ ਬਾਰੂਦ ਦਾ ਭੀ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਸੋਰੀ. ਵਿ–ਸ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰੌਲੂ। ੨ ਸਾਉਰੀ. ਸ਼ਾਵਰ (ਤੰਤ੍ਰ) ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੂਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਸੁਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦਸਦਾ ਹੈ. "ਆਈ ਨ ਪੂਛ ਕਹਜੋ ਕਛੁ ਸੋਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਫ਼ਾ سوری ਸੂਰੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ. "ਹਾਥ ਨ ਸਾਥ ਲਗੈ ਸੁਭ ਸੋਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸ਼ੋਰੀਦਾ. ਫ਼ਾ شوریدہ ਵਿ–ਹੈਰਾਨ. ਪਰੇਸ਼ਾਨ। ੨ ਦੀਵਾਨਾ. ਪਾਗਲ। ੩ ਭਾਵ–ਆਸ਼ਕ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ੋਰ ਹੈ.

ਸੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸੋਰ.

ਸੋਲਹ. ਸੋੜਸ਼. ਸੋਲਾਂ. ਦਸ ਉੱਪਰ ਛੀ–੧੬.

ਸੋਲਹ ਸਿੰਗਾਰ / **ਸੋਲਹ ਸੀਗਾਰ** } ਕਾਵਜ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੋਲਾਂ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ.

ਪ੍ਰਥਮ ਸਕਲ ਸੁਚਿ ਮੱਜਨ ਅਮਲਵਾਸ
ਜਾਵਕ ਸੁਦੇਸ ਕੇਸ ਪਾਸ਼ ਕੋ ਸੁਧਾਰਬੋ,
ਅੰਗਰਾਗ ਭੂਸਣ ਵਿਵਿਧ ਮੁਖਵਾਸ ਰੰਗ
ਕੱਜਲ ਕਲਿਤ ਲੋਲ ਲੋਚਨ ਨਿਹਾਰਬੋ,
ਬੋਲਨ ਹਸਨ ਮ੍ਰਿਦੁਚਲਨ ਚਿਤੌਨ ਚਾਰੁ
ਪਲ ਪਲ ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਬੋ,
ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਸਵਿਲਾਸ ਕਰਹੋ ਕੁੱਵਰਿ ਰਾਧੇ!
ਇਹ ਵਿਧਿ ਸੋਰਹਿ ਸਿੰਗਾਰਨ ਸਿੰਗਾਰਬੋ."
(ਰਸਿਕ ਪ੍ਰਿਯਾ).

ਸ਼ੁਚਿਤਾ ਸ਼ੀਲ ਸਨੇਹ ਗਤਿ ਚਿਤਵਨ ਬੋਲਨ ਹਾਸ,
ਕਚ ਗੁੰਥਨ ਸੀਮੰਤ ਸ਼ੁਭ ਭਾਲ ਤਿਲਕ ਸੁਖਰਾਸ,
ਭਾਲ ਤਿਲਕ ਸੁਖ ਰਾਸ ਦ੍ਰਿਗਨ ਅੰਜਨ ਅਤਿ ਸੋਹੈ,
ਬੀਰੀ ਬਦਨ ਸੁਦੇਸ਼ ਚਿਬੁਕ ਮਸਿ ਕਨ ਮਨ ਮੋਹੈ,
ਜਾਵਕ ਮਿੱਹਦੀ ਰੰਗ ਰਾਗ 'ਭਗਵਤ' ਨਿਤ ਉਚਿਤਾ,
ਯੇ ਸੋਰਹਿ ਸਿੰਗਾਰ ਮੁੱਖ ਤਾਂ ਮੇ ਵਰ ਸ਼ੁਚਿਤਾ.
"ਸੋਲਹ ਕੀਏ ਸੀਗਾਰ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਸੋਲਹ ਕਲਾ. ਸੋਲਾਂ ਅੰਸ਼. ਸੋਲਾਂ ਭਾਗ. ਜੈਸੇ ਰੁਪਯੇ ਨੂੰ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਦਾ ਮੰਨਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਹੈ. ਐਸੇ ਹੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀਆਂ ਸੋਲਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ. ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੋਲਹ ਕਲਾਂ ਹਨ–

"ਗਜਾਨ, ਧਜਾਨ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ, ਹਠ, ਸੰਜਮ, ਧਰਮਰੁਦਾਨ।
ਵਿਦਜਾ, ਭਜਨ, ਸੁਪ੍ਰੇਮ, ਯਤ, ਅਧਜਾਤਮ, ਸਤਮਾਨ।
ਦਯਾ, ਨੇਮ ਅਰੁ ਚਤੁਰਤਾ ਬੁੱਧ ਸੁੱਧ ਇਹ ਜਾਨ."

ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਕਲਾ ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ, ਉਹ ਉਤਨੀ ਕਲਾ ਵਾਲਾ ਅਵਤਾਰ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੋਲਾਂ ਹੀ ਹੋਣ ਉਹ ਪੂਰਣ ਕਲਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਭੀ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ– ਅਮ੍ਰਿਤਾ, ਮਾਨਦਾ, ਪੂਸ਼ਾ, ਪੁਸ਼੍ਟਿ, ਤੁਸ਼੍ਟਿ, ਰਤਿ, ਧ੍ਰਿਤਿ, ਸ਼ਸ਼ਿਨੀ, ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ, ਕਾਂਤਿ, ਜਜੋਤਸਨਾ, ਸ਼੍ਰੀ, ਪ੍ਰੀਤਿ, ਅੰਗਦਾ, ਪੂਰਣਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰਣਾਮ੍ਰਿਤਾ.

ਗੁਰੁਮਤ ਵਿੱਚ ਵਾਹਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਕਲਾ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਸੋਲਹ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਫਲਿਆ। ਅਨਤ ਕਲਾ ਹੁਇ ਠਾਕੁਰ ਚੜਿਆ" ॥ (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰ ਕਲਾ.

ਸੋਲਹਾ. ਵਿ–ਸੋਲਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਸੋਲਾਂ ਪਦਾਂ ਦਾ ਛੰਦ. ਸੋੜਸ਼ਪਦੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੋਲਹੇ ਪਦ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਗਜਾਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਘਨ ਕਲਾ.

ਸੋਲਹਿ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ.

ਸੋਲਹੇ. ਸੋਲਹਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਸੋਲ ਪਗੋ. ਡਿੰਗ. ਬਿੱਛੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਜਲਜੀਵ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੋਲਾਂ ਪੈਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕੇਕੜਾ.

ਸ਼ੋਲਾ. ਅ. ਸ਼ੁਅ਼ਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰਾ ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਚਮਕ, ਜੋ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਜੇਹੀ ਭਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਉਲਕਾ। ੨ ਅੰਗਾਰ। ੩ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ.

ਸੋਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ.

ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ. ਵਜ–ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ. ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਪੁਰ. ਭਾਵ–ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਦਾ ਰੁਪਯਾ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸੋਲਾਂਸਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਾਣੇ ਵਿੱਚ ਸੋਲਾਂ ਸੌ ਤੰਤੁ ਹੋਵੇ. ਜੈਸੇ–ਪੈਂਸੀ, ਛੈਸੀ ਆਦਿ ਕਹੀਦੇ ਹਨ. "ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਜਿਹ ਸੂਤ ਸੁਹਾਵਹਿ। ਸੈ ਮੇ ਸੋਲਾਂਸਯਾ ਕਹਾਵਹਿ ॥" (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸੋਲਾਂ ਸਿੰਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ ਸਿੰਗਾਰ.

ਸੋਲਾਸਿੰਘੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਪੂਰਨੀ.

ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹਕਲਾ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਕਲਾ.

ਸੋਲੰਕੀ. ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ (ਚਾਲੂਕਜ). ਇਹ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਛਤ੍ਰੀ ਵਰਾਹ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜੇ ਪੁਲਕੇਸ਼ੀ ਨੇ ਬਾਦਾਮੀ (ਜਿਲਾ ਬਿਜਾਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਸਨ ੫੫੦ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਸੀ.

ਸੋਵਨ / **ਸੋਵਨੁ** } ਸ਼ਯਨ. ਸੌਣਾ. "ਇਕ ਦਿਨੁ ਸੋਵਨੁ ਹੋਇਗੋ ਲਾਂਬੇ ਗੋਡ ਪਸਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਸੋਵਰਣ / **ਸੋਵਰਨ** } ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. ਸ੍ਵਣੰ। ੨ ਵਿ–ਸੁ–ਵਣੰ. ਉੱਤਮ ਵਰਣ (ਰੰਗ).

ਸੋਵਿੰਨਾ. ਵਿ–ਸੁਵਣੰ ਦਾ. ਸੁਨਹਿਰੀ। ੨ ਸੁਵਰਣਾ. ਸੁੰਦਰ ਵਰਣ (ਰੰਗ) ਵਾਲਾ। ੩ ਸੋਵੰਨੀ ਦਾ. "ਮਨੁ ਰਾਮਕਸਵਟੀ ਲਾਇਆ ਕੰਚਨ ਸੋਵਿੰਨਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਅਤਜੰਤ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਸੋਵੰਨ. ਦੇਖੋ, ਸੋਵਨ। ੨ ਸੁਵਣੰ. ਸੋਨਾ. "ਸੋਵੰਨ ਢਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮਾਲਾ ਜਪਹੁ ਤੁਸੀ ਸਹੇਲੀ ਹੋ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਸੋੜਸ. ਸੰ. ਸੋੜਸ਼. ਸੋਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਖੋੜਸ.

ਸੋੜ ਸੋਪਚਾਰ / **ਸੋੜ ਸੰਭਾਰ** } ਸੰ. षोडश–सम्भार–ਸੋੜਸ਼–ਸੰਭਾਰ. ਪੂਜਨ ਦੇ ਸੋਲਾਂ ਸਾਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖੋੜਸੋਪਚਾਰ. "ਸਾਦਰ ਸੋੜ ਸੰਭਾਰਤਿਯਤਿ ਮਤਿ ਮਾਨਵੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਾਦਰ ਸੋੜਸ਼ ਸੰਭਾਰ ਅਤਿ ਯਤਿ ਮਤਿ ਮਾਨਵੀ.

ਸੋ. ਦੇਖੋ, ਸਉ। ੨ ਵਜ–ਸਾਥ. ਨਾਲ. "ਜੋ ਤੁਮ ਅਪਨੇ ਜਨ ਸੋ ਕਾਮ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਫ਼ਾ شو ਸ਼ੋ. ਹੋ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ੁਦਨ ਹੈ.

ਸੋ ਸਾਖੀ. ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੋਥੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋ ਸਾਖੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਵਧੀਕ ਦੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ* ਅਰ ਕਲਮੀ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਦਜਾ ਅਤੇ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖੀਗਈ ਹੈ.

ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਕਥਾਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾਈ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਰਾਮਕੁੱਵਰ) ਨੂੰ ਸੁਣਾਏ, ਉਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਏ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਦੀ ਕਥਾ ਇਸੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਕੇ ਜਿਉਂ ਕੇ ਤਿਉਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ.

ਕੂਕੇ ਸਿੱਖ ਸੋ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਉਹੀ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਭਵਿਸ਼ਯਤ ਪੁਰਾਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹੇਲੀ ਵਾਂਗ ਕਹੇਗਏ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਲਾਕੇ ਦਿਲ ਪਰਚਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪਿੰਗਲ ਦੇ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਜੈਸੇ–

"ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਹਾਇ ਕਰ ਕ੍ਰਿਸਨ
ਸੇਵੀਏ ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਧੀਰ।
ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅਰਿ ਮ੍ਰਿਗ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਸੁਠ ਬੀਰ॥"

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚੀ, ਅਥਵਾ ਲਿਖਾਈ ਇਹ ਪੋਥੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਦੇ ਸੰਮਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ–

"ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮ ਭੂਪਤੀ ਸਤਾਰਾਂ ਸਤ ਨੌ ਏਕ.(੧੭੯੧)
ਮਾਹਿਣੈ ਸਾਖੀ ਵਾਰ ਗੁਰੁ ਮਲਕੀ ਦੁਤਿਯਾ ਭੇਕ."

ਫੇਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਸਤਾਰਾਂ ਸੋ ਇਕਾਸੀ ਮੇ ਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ." ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਬਹੁਤ ਬਾਤਾਂ ਹਨ, ਜੈਸੇ–

(ੳ) "ਪਾਂਡਵਾਂ ਵੇਲੇ ਸੈਯਦਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ." (ਸਾਖੀ ੧)

(ਅ) "ਖੱਲ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ." (ਸਾਖੀ ੧੩)

(ੲ) "ਈਸਾ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਮੂਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ." (ਸਾਖੀ ੧੪)

(ਸ) ਹਰੀਚੰਦ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖੀ ਹੈ. (ਸਾਖੀ ੨੦)

(ਹ) ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਧਨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੮੯੯ ਵਿੱਚ ਲਵਾਂਗੇ. (ਸਾਖੀ ੩੭) ××× ਇਤਜਾਦਿਕ.

ਸਰਦਾਰ ਸਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਭਦੌੜ ਦੀ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੰਮੂ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੁਪਯੇ ਬਦਲੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਾਕ ਹੈ–

"ਦੇਸ ਬੇਚਕਰ ਜਾਂਹਿ ਫਿਰੰਗੀ। ਗਾਜੇਂਗੇ ਤਬ ਮੋਰ ਭੁਜੰਗੀ." (ਸਾਖੀ ੮੫)

ਸੌਂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਪਥ. ਸੁਗੰਦ. ਕਸਮ.

ਸ਼ੋਹਰ. ਫ਼ਾ شوہر ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੨ ਲਾੜਾ. ਦੁਲਹਾ.

ਸੋਹੇਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ.

ਸੋਕ. ਅ. شوق ਸ਼ੋਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਰੁਚਿ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ. "ਭਯੋ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਸ਼ੋਕ ਵਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੋਕਣ. ਦੇਖੋ, ਸਉਕਣ.

ਸ਼ੋਕਤ. ਅ. شوکت ਸੰਗਜਾ–ਕੰਡਾ. ਕੰਟਕ। ੨ ਦਬਦਬਾ। ੩ ਤੇਜੀ.

ਸ਼ੋਕਨਾਮਾ. ਫ਼ਾ شوق نامہ ਸ਼ੋਕ਼ਨਾਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮ-ਪਤ੍ਰ. "ਲਿਖਜੋ ਸ਼ੋਕਨਾਮਾ, ਦਿਜੈ ਦਰਸ ਆਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੋਕੀਨ. ਫ਼ਾ شوقین ਸ਼ੋਕ਼ੀਨ. ਵਿ–ਸ਼ੋਕ਼ (ਪ੍ਰੇਮ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸੋਖ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਖਾਲ. ਆਸਾਨੀ. ਸੁਗਮਤਾ। ੨ ਸੰ. ਸੋਖਜ. ਸੁਖ. ਆਰਾਮ.

ਸੋਖਾ / **ਸੋਖੀ** } ਵਿ–ਸੁਖਾਲਾ. ਸੁਖਾਲੀ। ੨ ਸੁਖੀ.

ਸੋਖਜ. ਦੇਖੋ, ਸੋਖ ੨.

ਸੋਗਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸੁਗਾਤ.

ਸੋਗਾਤੀ. ਵਿ–ਸੋਗਾਤ (ਤੋਫਾ-ਭੇਟ) ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਤ੍ਰਿਤਿਯੇ ਨਰ ਸੋਗਾਤੀ ਜਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

---

* ਗਜਾਨੀ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਿਰਿਨਾਰ ਪਹਾੜ ਪਾਸ ਸੋਰਠਿ ਬੀਜਾ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮਹਿਲ ਹੁਣ ਭੀ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ.

* ਇੱਕ ਪੰਜ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਭੀ ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਵੇਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੋਗੀਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਗੀਦ.

ਸੋਗੀਧ. ਸੰ. ਸੌਗਾਨ੍ਧ੍ਯ–ਸੋਗੀਧਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਗੰਧਿਤਾ. ਖੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਭਾਵ.

ਸੋਚ. ਸੰ. ਸ਼ੌਚ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਚਿ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸ਼ੁੱਧੀ.

ਸੋਂਚਰ / **ਸੋਂਚਲ** ਸੰ. ਸ਼ੌਚਾਂਚਲ–ਸੋਵਰਚਲ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੂਣ. ਸੋਂਚਲ. Sochal Salt.

ਸੋਚਾ ਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੌਚ–ਆਚਾਰ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਚਾਰ. ਸ਼ੁੱਧ ਆਚਰਣ.

ਸੋਂਚੀ. ਕਬੱਡੀ ਵਾਂਙ ਇਹ ਭੀ ਪੈਂਤ੍ਰਾ ਖੇਡ ਹੈ. ਜੁਆਨ ਆਦਮੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਦਲ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਲੀਕ ਦੋਹਾਂ ਟੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਤਿੰਨ ਤਲੀਆਂ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਤਿੰਨ ਤਲੀਆਂ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਰਿਆ ਸਮਝੀਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਤਿੰਨ ਤਲੀਆਂ ਮਾਰਕੇ ਬਿਨਾ ਫੜਾਈ ਖਾਧੇ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਮੁੜ ਆਵੇ ਤਾਂ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦੋ ਦੋ ਆਦਮੀ ਨੰਬਰ ਵਾਰ ਉਠਕੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ.

ਸੋਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਸਾਮਾਨ. "ਧਰੀ ਸੋਜ ਸਭ ਆਨ." (ਸਲੋਹ)

ਸੋਜਨਜ. ਸੰ. ਸੌਗਜਾ–ਸੁਜਨਤਾ. ਭਲਮਣਸਊ.

ਸੋਂਟੀ. ਨਾਭਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਅਮਲੋਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਗੋਬਿੰਦ ਗੜ੍ਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਪੌਣ ਮੀਲ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਸੂਰ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਸੂਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਮਰ ਗਿਆ.* ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ੨੮੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੪੮ ਰੁਪਯੇ ਨਕਦ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਪੁਰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਂਟੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ.

ਸੋਂਟੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ. ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਹਨ. ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ, ਦਸੌਂਧਾ ਸਿੰਘ, ਜੈ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਅੰਬਾਲਾ, ਸਰਾਇ ਲਸ਼ਕਰ ਖਾਨ, ਸ਼ਾਹਬਾਦ, ਦੋਰਾਹਾ, ਲੱਧੜਾਂ, ਸੋਂਟੀ ਆਦਿ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹੁਕੂਮਤ ਥਾਪੀ. ਹੁਣ ਲੱਧੜਾਂ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੋਂਟੀ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਸੋਂਡਕ / **ਸੋਂਡਿਕ** ਸੰ. ਸ਼ੌਣ੍ਡਿਕ–ਸ਼ੌਂਡਿਕ. ਵਿ–ਸ਼ੁੰਡ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ। ੩ ਕਲਾਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਲ ਸ਼ੁੰਡ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਬੂਝਸੋ ਸੋਂਡਕ ਸਦਨ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੋਂਡੀ. ਦੇਖੋ, ਸਉਂਡੀ.

ਸੋਂਡੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁੰਡ ਵਾਲਾ (ਹਾਥੀ) "ਜਨੁ ਸੋਂਡੀ ਬਡ ਸੁੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਕਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸੋਂਡਕ.

ਸੋਂਡੁਰਿ / **ਸੋਂਡੁਜਾਂਤਕ** ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਰ, ਜੋ ਸੋਂਡੀ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. ਸੋਂਡੁਜੰਤਕ। ੨ ਖੰਦੂਕ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੋਂਡੁਜਾਂਤਕ ਧੁਨਿਨੀ. ਸੋਂਡੀ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਜੇਹੀ ਗਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸੋਂਣ. ਦੇਖੋ, ਸਉਣ। ੨ ਸ਼ਕੁਨ. ਦੇਖੋ, ਅਪਸਗਨ.

ਸੋਤ. ਦੇਖੋ, ਸਉਤ.

ਸੋਂਦਰਜ. ਸੰ. ਸੌਂਦਰ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖੂਬਸੂਰਤੀ. "ਸਹਿਨਸੀਲ ਸੋਂਦਰਜ ਸੂਰਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੋਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਉਦਾ.

ਸੋਂਦਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸਉਦਾਈ.

ਸੋਂਦਾਗਰ. ਦੇਖੋ, ਸਉਦਾਗਰ.

ਸੋਂਦਾਮਨੀ / **ਸੋਂਦਾਮਿਨੀ** ਦੇਖੋ, ਸੁਦਾਮਨਿ.

ਸੋਂਦੂਜ. ਦੇਖੋ, ਸੋਂਦਰਯ.

ਸੋਂਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਧਾ (ਚੂਨੇ) ਨਾਲ ਲਿੱਪਿਆ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਭਵਨ. ਰਾਜਮੰਦਿਰ. "ਸੁੰਦਰ ਸੋਂਧ ਉਚੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਮੰਦਿਰ.

ਸੋਂਧ / **ਸੋਂਧਾ** ਸੰਗਜਾ–ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਵ੍ਯ. ਇਤਰ ਆਦਿਕ. "ਕਬਹੁ ਨ ਸੋਂਧਾ ਲਾਇ ਰਾਗ ਮਨ ਭਾਇਓ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੪੫)

ਸੋਂਧਾ ਖ਼ਾਨ / **ਸੋਂਧੇ ਖ਼ਾਨ** ਦਸੌਂਧਾ ਖ਼ਾਨ. ਇਹ ਦਸੌਂਧ ਦੀ ਰਸਮ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਉਸ਼ਰ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਸਤਬਲ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ. "ਇਤਨੇ ਮੇ ਸੋਂਧੇ ਖਾਂ ਆਯੋ। ਹਯਨ ਸੇਵ ਪਰ ਜੋ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੋਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕੁਨ. ਸ਼ਗੁਨ. "ਮੰਗਲ ਭੋਨ ਭਏ ਸੁਭ ਸੋਨ." (ਨਾਪ੍) "ਸੋਨ ਆਸੋਨ ਨਹਿ ਜਾਨ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ਦੇਖੋ, ਅਪਸਗੁਨ। ੨ ਸ਼ਯਨ. ਸੌਣਾ. "ਸੋਜ ਸੁਧਾਰੈ ਹਿਤ ਗੁਰੁ ਸੋਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ੌਨ. ਵਿ–ਸ਼ੁਨ (ਕੁੱਤੇ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕੁੱਤੇ ਦਾ। ੪ ਸੰ. ਸ਼ੌਨ. ਸੂਨਾ (ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਕਸਾਈ। ੫ ਕਸਾਈ ਦਾ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੱਜਰਾ ਮਾਸ.

ਸੋਨਕ. ਸੰ. ਸ਼ੌਨਕ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਨੈਮਿਸ਼ਾਰਨਯ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼ੁਨਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਅਤੇ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਅਰ ਅਸ਼੍ਵਲਾਯਨ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ.

ਸੋਨਿਕ. ਸੰ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਜੋ ਪਾਸ ਸ਼ੁਨ (ਕੁੱਤੇ) ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਸੋਂਪਣਾ / **ਸੋਂਪਣੀ** ਦੇਖੋ, ਸਉਪਣਾ.

ਸੋਂਪਤ੍. ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਸਤਪਤ੍. "ਸੋਂਪਤ੍ ਸੇ ਛਤ੍ ਫੂਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੨)

ਸੋਂਫ. ਸੰ. ਸ਼ਤਪੁਸ਼੍ਪਾ. ਫ਼ਾ. ਬਾਦੀਆਂ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਂਫ ਪੌਹ ਮਾਘ ਵਿੱਚ ਬੀਜੀ ਅਤੇ ਵਸਾਖ ਵਿੱਚ ਕੱਟੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਦ੍ਵਾਕ ਹੈ. ਸੋਂਫ ਮੇਦੇ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਮ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਬਲਗਮ ਨੂੰ ਛਾਂਟਦੀ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਲ ਖਾਰਿਜ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਕ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. L. Pimpinella anisum (ਅੰ. Aniseed)

ਸੋਭ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਚੰਦਉਰੀ ਅਤੇ ਹਰਿਸਚੰਦ੍.

ਸੋਂਭਰੀ. ਵਿ–ਸ਼ੁਕ੍ਤਾ ਵਾਲੀ. ਚਮਕੀਲੀ. "ਸੁਭੰਤ ਸਿੱਪ ਸੋਂਭਰੀ." (ਕਲਕੀ) ਗਲ੍ਹਾਂ (ਕਪੋਲਾਂ) ਨੂੰ ਢਕਣ ਵਾਲੀ ਸੰਜੋ ਚਮਕੀਲੀ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ੨ ਸੋਭਰਿ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਮਾਂਧਾਤਾ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਹ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ ਅਤੇ ੧੫੦ ਪੁਤ੍ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ.

ਸੋਭਾਗ / **ਸੋਭਾਗ੍ਯ** ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਗ ਅਤੇ ਸੁਭਾਗ.

ਸੋਮ. ਵਿ–ਸੋਮ (ਚੰਦ੍ਮਾ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋਮਜ. "ਸੁਨ ਹੇ ਸੋਮ ! ਬਸਨ ਹਿਤ ਥਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸੋਮਿਤ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਲਛਮਣ। ੨ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ.

ਸੋਮਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਰਹਿਤ. ਸ਼ਾਂਤ। ੨ ਮਨੋਹਰ. ਸੁੰਦਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬੁਧ, ਜੋ ਸੋਮ (ਚੰਦ੍ਮਾ) ਦਾ ਪੁਤ੍ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਵੈਜੇ ਦਾ ਰੂਪ ੩.

ਸੋਰ. ਵਿ–ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸੂਰਜ ਦਾ। ੨ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਯਮ ਅਤੇ ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ (ਛਨਿੱਛਰ) ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਹਨ। ੪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਉਪਾਸਕ। ੫ ਸੂਰਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸੂਰਾ ਦਾ। ੬ ਸ਼ੌਰ. ਵਿ–ਸ਼ੂਰ (ਯੋਧਾ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਸੋਰਜ. ਸੰ. ਸ਼ੌਰ੍ਯ–ਸ਼ੌਰਜ੍. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਰਤ੍ਵ. ਸੂਰਮਤਾ। ੨ ਸੰ. ਸੌਯ੍. ਵਿ–ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸੋਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਉਰਣਾ।

ਸੋਰਭ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁਰਭਿ (ਸੁਗੰਧ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਗੰਧ. ਖੁਸ਼ਬੂ. "ਸਿਲੀਮੁਖ ਸਿੱਖ ਮਨ ਸੋਰਭ ਅਨੰਦ ਹੋਤ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਸੁੰਦਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਭਿ. "ਧਰ ਬਾਲਕ ਸੋਰਭ ਆਪ ਵਿਰਾਜਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸੋਰਮਾਸ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹੀਨਾ. ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਸ.

ਸੋਰਾਸ੍ਟ੍. ਸੁਰਾਸ਼੍ਟ੍ (ਕਾਠੀਆਵਾੜ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਚੌਗੇ ਰਾਜ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਾਸ਼੍ਟ੍.

ਸੋਰੀ / **ਸੋਰੀਆ** ਵਿ–ਸੂਰਜ ਉਪਾਸਕ। ੨ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਜੋਤਿਸ਼ੀ। ੩ ਸ਼ਾਵਰ (ਤੰਤ੍) ਦਾ ਗਯਾਤਾ। ੪ ਸੂਰ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ ਭੀ ਸੋਰੀ ਹੈ। ੬ ਸੰ. ਸ਼ੌਰਿ–ਸ਼ੌਰਿ. ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਤੁਝ ਸੇਵਹਿ ਬਿਧਿ ਸੰਕਰ ਸੋਰੀ." (ਨਾਪ੍) ੭ ਕ੍ਰਿਸਨ.

ਸੋੜ / **ਸੋੜਾ** ਦੇਖੋ, ਸਉੜ–ਸਉੜਾ.

ਸੰ. ਸੰ. ਸ਼ਮ–ਸ਼ੰ. ਵਸ–ਕਲ੍ਯਾਣ. ਮੰਗਲ। ੨ ਸੁਖ। ੩ ਸ਼ਾਂਤਿ। ੪ ਸ਼ਾਸਤ੍। ੫ ਸਥ. ਸਾਥ. ਨਾਲ. "ਤੁਅ ਸ੍ਰਤਿਗੁਰ ਸੰ ਹੋਤ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੬ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ. ਬਖੂਬੀ। ੭ ਬਿਲਕੁਲ. ਮੂਲੋਂ. ਮੁੱਢੋਂ.

ਸੰਸ. ਸੰ. ਸ਼ੰਸ੍. ਧਾ–ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਸਤਤਿ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. ਇਕਰਾਰ। ੪ ਸੌਂਹ. ਕਸਮ। ੫ ਇੱਛਾ। ੬ ਖੁਸ਼ਾਮਦ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸੰਸਯ.

ਸੰਸਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਸ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰ-ਉਪਸਰਗ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਸੁਧਾਰਨਾ। ੨ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਖਿਆਲ। ੪ ਧਰਮਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਚਿੱਤ ਤੇ ਬਣਿਆ ਰਹੇ. ਜੈਸੇ–ਜਨਮ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਸੰਸਕਾਰ.

ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਉੱਤਮ ਮਧ੍ਯਮ ਅਤੇ ਨਿਖਿੱਧ.

(ੳ) ਉੱਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਉਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਝ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਰ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰੇ ਜਾਣ ਓਹ ਸ਼ਰੀਰ ਤਥਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖ੍ਯਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਣ. ਜੈਸੇ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਕੱਛ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਧਾਰਦੇ ਹਨ.

(ਅ) ਮੱਧਮ ਸੰਸਕਾਰ ਉਹ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬੁਰੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਐਸੇ ਧਾਰੇ ਜਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਅਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ. ਜੈਸੇ–ਜਟਾ ਭਸਮ ਜਨੇਊ ਕੰਠੀ ਆਦਿਕ ਲੋਕ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

(ੲ) ਨਿਸ਼ਿੱਧ (ਨਿਕ੍ਰਿਸ਼ਟ) ਸੰਸਕਾਰ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਖੰਡਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਰ ਦੇਹ ਤਥਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਜੈਸੇ–ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਰਣਵੇਧ, ਸੁੰਨਤ (ਖਤਨਾ), ਮੁੰਡਨ ਆਦਿਕ.

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਸ਼ੁੱਧ ਕੀਤਾ। ੩ ਸੁਧਾਰਿਆ। ੪ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਧਾਰੀ ਹੋਈ ਬੋਲੀ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਭਾਸ਼ਾ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ. (ਸੰਸ੍ਕ੍ਰਿਤ).

ਸੰਸਯ. ਸੰ. ਸੰਸ਼ਯ. ਸੰਗਜਾ–(ਸੰ–ਸ਼ੀ). ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸ਼ੱਕ. ਸੰਦੇਹ. "ਪਾਤਕਹਰਣੰ ਸਾਧਸੰਗਮ ਨ ਸੰਸਯ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸੰਸਰਗ. ਸੰ. ਸੰਸਰ੍ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਲਾਪ. ਸੰਬੰਧ. ਤਾਲੁੱਕ. ਦੇਖੋ, ਸਰਗ.

ਸੰਸਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫਿਰਨਾ. ਵਿਚਰਨਾ। ੨ ਖਿਸ-

* ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਣ.

ਸੰਸਰਾਮ. ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਰਚਣ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਗਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੰ: ੧.

ਸੰਸਾ. ਸੰਦੇਹ. ਸ਼ੱਕ. ਦੇਖੋ, ਸੰਸਯ. "ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਸਾ ਮੂਲ ਨ ਹੋਵਈ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਸੰਸਾਰ. ਨਾਕ੍ਰ. ਮਗਰਮੱਛ. ਨਿਹੰਗ। ੨ ਸੰ. ਜੋ ਸੰਸਰਣ ਕਰੇ (ਬਦਲਦਾ ਰਹੇ) ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ. ਜਗਤ. "ਸੰਸਾਰ ਕਾਮ ਤਜਣੰ." (ਗਾਥਾ) ੩ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ.

ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ. ਵਿ–ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਸਾਗਰ. "ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਅਬ ਉਤਰੇ ਪਾਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸੰਸਾਰਸਿ } ਸ਼ਸ਼੍ਠੀ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਸਾਰ ਦਾ. "ਸਾਗਰਿ
ਸੰਸਾਰਸਜ } ਸੰਸਾਰਸਜ ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਤਰਹਿ ਕੋ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਵਿਰਲੇ ਗੁਰੁਪਰਸਾਦੀ ਤਰਹਿ.

ਸੰਸਾਰਰੂਪ. ਵਿ–ਜਗਤ ਰੂਪ ਖੂਹ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ. "ਸੰਸਾਰਰੂਪ ਤੇ ਉਧਰਿ ਲੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਰਚਨਾ.

ਸੰਸਾਰਿ. ਸੰਸਾਰ (ਜਗਤ) ਵਿੱਚ. "ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਪਾਇ ਫਿਰੈ ਸੰਸਾਰਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਗੁਰਦਰਸਨੁ ਸਫਲੁ ਸੰਸਾਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸੰਸਾਰੀ. ਵਿ–ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਦੁਨਿਯਵੀ. ਸਾਂਸਾਰਿਕ। ੨ ਸੰਸਾਰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਰਜੋਗੁਣ (ਬ੍ਰਹਮਾ). "ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ." (ਜਪੁ) ੩ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ. "ਨਾ ਅਉਧੂਤੀ ਨਾ ਸੰਸਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਚਾਲ. "ਛੂਟਿਗਈ ਸੰਸਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਸੰਸਾਰੁ. ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਸੰਸਾਰ ੩. "ਹੋਇ ਸਹਾਈ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਰਾਖਹਿ ਤਿਸੁ ਕਹਾ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ?" (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਸੰਸਾਰੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਤਲਵਾੜ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ.

ਸੰਸਾਰੇ. ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ. "ਸੰਤੋਖ ਭਇਆ ਸੰਸਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸੰਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਉਭਯਾਲੰਕਾਰ.

ਸੰਸ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਸੰਸ੍ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਵਾਹ. ਧਾਰਾ। ੨ ਸੰਸਾਰ. ਦੁਨੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਤਿ.

ਸੰਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–(ਸੰ–ਹ੍ਰਿ) ਖਿੱਚ. ਆਕਰਸ਼ਣ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼. ਨਾਸ਼. ਲੈ ਕਰਨਾ। ੩ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਮੇਟਣਾ। ੪ ਖੁਲਾਸਾ. ਸਾਰ। ੫ ਵਾਰ (ਪ੍ਰਹਾਰ-ਆਘਾਤ) ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸੰਹਾਰੀ ਮੱਲ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤਾਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਭੇਜਕੇ ਆਗਜਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਨਾ ਆਉਣਾ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਲਹੌਰ ਰਹਿਕੇ ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਬੈਠਕੇ ਆਪ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਉਹ ਚੂਨੀ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਿਵਾਨਖਾਨਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰੁਧਾਮ ਹੈ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ– "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਗੁਰਦਰਸਨ ਤਾਈ"–ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਕੇ ਪਿਤਾਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਹੈ. ਸੰਹਾਰੀ ਮੱਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ.

ਸੰਹਿਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪੁਸਤਕ. ਜੋ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਿਤ ਨੂੰ ਕਹੇ। ੨ ਮਨੁ ਆਦਿ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ। ੩ ਵੇਦ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸਦਾ ਹੈ. ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਵਗਾਖ਼ਜਾ ਦੇਖੋ, ਐਤ੍ਰੇਯ ਆਰਣ੍ਯਕ ਦੇ ਆਰਣ੍ਯਕ ੩ ਅਧ੍ਯਾਯ ੨, ਖੰਡ ੬ ਵਿੱਚ। ੪ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਅਤਿ ਸਮੀਪਤਾ 'ਸੰਹਿਤਾ' ਹੈ.

ਸੰਹੇਤ. ਦੇਖੋ, ਸੰ.

ਸੰਕ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍. ਧਾ–ਸੰਸੇ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ. ਭਰਨਾ। ੨ ਸ਼ੰਗਜਾ–ਡਰ। ੩ ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ. "ਗੁਰੁ ਮਿਲੀਐ ਸੰਕ ਉਤਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਛਕੜਾ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਬੈਲ.

ਸੰਕਟ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਟ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼. "ਸੰਕਟ ਘੋਰ ਕਟੇ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਕਟਾਸੁਰ.

ਸੰਕਟਮੋਚ } ਵਿ–ਦੁਖ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਸੰਕਟਮੋਚਕ } "ਗੋਵਿੰਦ ਸੰਕਟਮੋਚ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸੰਕਟਵੈ. ਸੰਕਟ ਪਵੈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਾਹਿਬ ਸੰਕਟਵੈ ਸੇਵਕ ਭਜੈ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਪਵੇ, ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੇਵਕ ਨੱਸ ਜਾਵੇ.

ਸੰਕਟਿ. ਸ਼ੰਕਟ ਮੇ. ਕਲੇਸ਼ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕਟ. "ਸੰਕਟਿ ਨਹੀ ਪਰੈ ਜੋਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ."(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸੰਕਰ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਕਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮੇਲ. ਮਿਸ਼੍ਰਣ। ੨ ਦੋ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਸੰਤਾਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਉਭਯਾਲੰਕਾਰ। ੪ ਸੰ. ਸ਼ੰਕਰ– ਸ਼ੰਕਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਸ਼ੰ (ਕਲ੍ਯਾਣ) ਕਰਤਾ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਸੰਕਰ ਫ੍ਰੋੜ ਤੇਤੀਸ ਧਿਆਇਓ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪)

ਪ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰ੍ਯ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. "ਸ਼ੰਕਰ ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਸ਼ਿਵ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮਤ ਵਿਦਤਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸ਼ੰਕਰ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ–

ਕੋਚਿਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ "ਕਲਦੀ" (ਅਥਵਾ ਕਾਲਪੀ) ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੮੪੬ (ਸਨ ੭੮੮) ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਵਿਸ਼ਿਸ੍ਟਾ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਨੇ ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਵੇਦ, ਵੇਦਾਂਗ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਗੋਵਿੰਦ ਸ੍ਵਾਮੀ ਤੋਂ ਸੰਨ੍ਯਾਸ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਅਰ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਸਣ ਜਮਾਕੇ ਅਦ੍ਵੈਤ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਰ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਬਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਿਦ੍ਵਾਰਥੀ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ.

ਮਗਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮਾਹਿਸ਼ਮਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਿਤ ਮੰਡਨਮਿਸ਼੍ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਦੁਤੀ ਪੰਡਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਾਰਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ੰਕਰ ਦੀ ਸ਼ੁਹਰਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫੈਲ ਗਈ. ਮੰਡਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ੰਕਰ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋ ਗਏ ਅਰ ਸੰਨ੍ਯਾਸ ਧਾਰਕੇ ਅਦ੍ਵੈਤਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ.

ਸ਼ੰਕਰ ਨੇ ਕਈ ਥਾਂ ਅਨੇਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਪੁਰ ਫਤੇ ਪਾਈ ਅਰ ਬੌਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ "ਸ਼ੰਕਰ ਦਿਗ ਵਿਜਯ" ਵਿੱਚ ਮਾਧਵਾਚਾਰ੍ਯ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰ੍ਯ ਨੇ ਕਈ ਮਠ (ਆਸ਼੍ਰਮ) ਬਣਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼੍ਰਿੰਗੇਰੀ ਮਠ ਹੈ, ਜੋ ਮੈਸੋਰ ਰਾਜ ਦੇ ਜਿਲੇ ਕਦੂਰ ਵਿੱਚ ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰਿੰਗਗਿਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਲਾਇਕ ਚੇਲੇ ਮੰਡਨ ਨੂੰ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੁਰੇਸ਼੍ਵਰਾਚਾਰ੍ਯ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਮਹੰਤ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ. ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰ੍ਯ ਦੀ ਗੱਦੀ ਹੁਣ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੈ* ਅਰ ਇਸ ਮਠ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਮੈਸੋਰ ਵੱਲੋਂ ੧੨੦੦੦) ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ੨੫੯ ਪਿੰਡ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ੫੦੦੦੦ ਹੈ ਇਸ ਮਠ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ਹੈ, ਜੋ ਸਨ ੧੩੪੬ ਵਿੱਚ ਵਿਜਯਨਗਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹਰਿਹਰ ਨੇ ਲਾਈ ਹੈ.

ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਮਠਾਂ (ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ, ਜਗੰਨਾਥ, ਬਦਰੀਨਾਥ)† ਦੇ ਮਹੰਤ ਭੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਤੇ ਯੋਗ੍ਯ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਪੂਰਣ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਸਕਣ. ਸ਼ੰਕਰ ਨੇ ਵੇਦਾਂਤ ਸੂਤ੍ਰ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾ, ਪੁਰ ਉੱਤਮ ਭਾਸ਼੍ਯ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਸ਼ੰਕਰ ਜੀ ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਰੋਗੀ ਹੋਗਏ ਅਰ ੩੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਪਾਸ ਸਨ ੮੨੦ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਤ੍ਯਾਗ ਗਏ.

S. V. Venkateshwara ਵੇਂਕਟੇਸ਼੍ਵਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੮੦੫ ਈ: ਵਿੱਚ ਅਰ ਦੇਹਾਂਤ ੮੬੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ੍ਠੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਭੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

੬ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਦਸ ਪੁਰ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ਉਦਾਹਰਣ–

ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿੰਗ ਪਤੰਗ ਕੁੰਚਰ, ਏਕ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸ.
××× (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖਟ ਕਰਮ ਕੁਲ ਸੰਜੁਗਤ ਹੈ ਹਰਿਭਗਤਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਹਿ
ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਨ ਕਥਾ ਭਾਵੈ ਸੁਪਚ ਤੁੱਲਿ ਸਮਾਨ.
××× (ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਿਜ ਕਾਨ ਸੁਨ ਮਤਿਮਾਨ ਮਾਨਵ, ਖੇਤ ਮਹਿ ਤਬ ਜਾਇ,
ਗੋਧੂਮ ਬੂਟ ਉਪਾਰ ਦੇਖੋ, ਰਹਜੋ ਉਰ ਬਿਸਮਾਇ.
××× (ਨਾਪ੍)

੭ ਵਿ–ਮੰਗਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੮ ਸ਼ੁਭ. ਭਲਾ। ੯ ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਖਲ–ਸ਼ਿੰਖਲ. (ਸੰਗਲ–ਜੰਜੀਰ) ਲਈ ਭੀ ਸ਼ੰਕਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਦੁਰਦ ਕੇ ਪਾਇ ਸੁ ਸੰਕਰ ਭਾਰਜੋ." (ਗੂਵਿ ੧੦)

ਸੰਕਰਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕਰਖਨ.

ਸ਼ੰਕਰ ਸੁਕ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੰਕਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਸ਼ੁਕ੍ਰ (ਵੀਰਯ). ਪਾਰਾ.

ਸੰਕਰਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

ਸੰਕਰਖਣ } ਸੰ.ਸ਼ਙ੍ਕਰ੍ਸਣ–ਸੰਕਰ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰ–
ਸੰਕਰਖਨ } ਕਰ੍ਸ਼ਣ (ਖਿੱਚਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

੨ ਬਲਭਦ੍ਰ. ਬਲਰਾਮ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੰਕਰਖਣ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਣ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਖਿੱਚਕੇ ਰੋਹਿਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ.* ਦੂਜੇ ਇਹ ਹਲ ਨਾਲ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਸੰਕਰ੍ਸ਼ (ਖਿੱਚ) ਕੇ ਮੂਸਲ ਨਾਲ ਸਿਰ ਭੰਨ ਦਿੰਦਾ ਸੀ. "ਪੁਨ ਬੋਲਜੋ ਵ੍ਹਿਸਏਸ, ਸੰਕਰਖਨ ਸੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਕ੍ਰਮਣ (ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸੰਕਰਖਣ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਮਕਰ ਸੰਕਰਖਣ ਅਰਕੀ ਹੋਇ। ਆਨ ਸਨਾਨਹਿ ਜੋ ਨਰ ਕੋਇ" ॥ (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਮਕਰ ਰਾਸ਼ਿ ਤੇ ਜਦ ਸੂਰਜ ਹੋਵੈ, ਤਦ ਜੋ ਆਕੇ ਮੁਕਤਸਰ ਨ੍ਹਾਵੈ.

ਸੰਕਰ ਵਰਣ. ਦੇਖੋ, ਵਰਣ ਸੰਕਰ.

ਸੰਕਰਾ. ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਸੰਕਰਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਗਜਾਰਾਂ ਰੁਦ੍ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨੈ।

੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਵਿ–ਕਲ੍ਯਾਣ ਕਰਤਾ। ੪ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਸ਼ਾਡ੍ਵ (ਖਾੜਵ) ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਵਰ੍ਜਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਬਹੁਤ ਦੁਰਬਲ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਸੰਕਰਾ ਬਿਹਾਗ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ਡ੍ਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਗ ਪ ਪ ਨ ਸ. ਅਵ੍ਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਪ ਗ ਰ ਸ.

ਸੰਕਰਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕਰ ੫.

ਸ਼ੰਕਰੀ. ਸ਼ੰਕਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ।

੨ ਮਜੀਠ। ੩ ਵਿ–ਕਲ੍ਯਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਸੰਕਲਨ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਕਲਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲਨ (ਇਕੱਠਾ) ਕਰਨਾ. ਜੋੜਨਾ। ੨ ਵਰ੍ਹੇ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦਿਖਾਉਣਾ.

ਸੰਕਲਪ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਕਲ੍ਪ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ. ਮਨੋਰਥ. ਖਿਆਲ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. ਪ੍ਰਣ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਪ.

ਸੰਕਲਿਤ. ਵਿ–ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਨ.

ਸੰਕੜਾ. ਵਿ– ਸੰਕੁਚਿਤ। ੨ ਤੰਗ. ਭੀੜਾ.

---

* ਇਸ ਗੱਦੀ ਦੇ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਜਗਤਗੁਰੂ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਮਠ, ਬਦਰੀਨਾਥ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ੀ ਮਠ.

† ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਰਦਾ ਮਠ, ਜਗੰਨਾਥ ਵਿੱਚ ਗੋਵਰ੍ਧਨ

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੪ ਅ: ੧੫.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਕਾ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਕਾ–ਸ਼ੰਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ।
੨ ਭਰ. ਖੌਫ. ਧਕਧਕੀ. "ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ ਗਈ ਸੰਕਾ ਤੂਟ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਸ਼ਙ੍ਕਾ. ਲੜਾਈ. ਜੰਗ.

ਸੰਕਾਸ. ਸੰ. ਸੰਕਾਸ਼. ਵਿ–ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ. "ਹੌਂ ਨ ਲਖੋਂ ਸੋਦਰ ਤਿਸੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਕਾਸ." (ਨਾਪ੍)

ਸੰਕਿਤ. ਸੰ.ਸ਼ਙ੍ਕਿਤ. ਵਿ–ਡਰਿਆਹੋਇਆ।
੨ ਸੰਸੇ ਵਾਨ. ਸ਼ੱਕ ਸਹਿਤ.

ਸੰਕੀਰਣ } ਸੰ. ਸੰਕੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਕੀਰ੍ਣ (ਮਿਲਿਆ
ਸੰਕੀਰਨ } ਹੋਇਆ). ੨ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ।
੩ ਵ੍ਯਾਪ੍ਤ. ਪਸਰਿਆ. ਫੈਲਿਆ. "ਆਯੁਧ ਤੇ ਸੰਕੀਰਨ ਬਨ ਭਾ ਲੋਥਨ ਪੋਥ ਕਰੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)
੪ ਸੰਗਜਾ–ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਜਾਤਿ. ਲੋਮ ਪ੍ਰਤਿਲੋਮ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਉਪਜੇ ਸੰਕਰ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੰਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਅਠ ਵਰਨ.

ਸੰਕੁ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਕੁ–ਸ਼ੰਕੁ.ਸੰਗਜਾ–ਮੇਖ. ਕੀਲਾ। ੨ ਠੂਠ. ਸ੍ਥਾਣੁ। ੩ ਸੰਖ ਨਾਂਉ ਦੀ ਗਿਣਤੀ.(੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦) ੪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਛਾਇਆ ਮਿਣਨ ਦਾ ਤਿੰਨ ਬਾਰਾਂ ਉਂਗਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕੀਲਾ।
੫ ਕਾਮਦੇਵ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਪਾਪ.

ਸੰਕੁ ਕਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੰਕੁ. (ਕਿੱਲੇ) ਜੇਹੇ ਹੋਣ ਕੰਨ ਜਿਸ ਦੇ, ਗਧਾ। ੨ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦਾਨਵ.

ਸੰਕੁਰਾ. ਵਿ–ਸੰਕੁਚਿਤ। ੨ ਤੰਗ. ਭੀੜਾ. "ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕੁਰਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਸੰਕੁਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੰਘਣਾ. "ਸੁਭ ਗੁਣ ਗਨ ਦਲ ਸੰਕੁਲ ਸੋਹੈਂ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਪੂਰਣ। ੩ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਯੁੱਧ। ੫ ਭੀੜ. ਹੁਜੂਮ.

ਸੰਕੁੜਾ. ਸੰਕੁਚਿਤ. ਭੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕੁਰਾ. "ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕੁੜਾ" (ਗੂਜ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੩)

ਸੰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕੁ.

ਸੰਕੇਤ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਕੇਤ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸ਼ਾਰਾ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਸੰ. ਸੰ-ਕੇਤ. ਨਿਵਾਸ. "ਜਲ ਸੰਕੇਤਨਿ ਆਦਿ ਬਖਾਨਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਜਲ ਦਾ ਹੈ ਸੰਕੇਤ (ਨਿਵਾਸ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਨਦੀ.

ਸੰਕੇਤਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕੇਤ ੩.

ਸੰਕੋਚ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–(ਸੰ-ਕੁਚ੍) ਸਿਕੁੜਨਾ. ਸੁੰਗ-
ਸੰਕੋਚਨ } ੜਨਾ। ੨ ਝਿਝਕਣਾ। ੩ ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੪ ਸਮੇਟਣਾ. "ਖੇਲ ਸੰਕੋਚੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸੰਕ੍ਰਮਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੨ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ। ੩ ਪਹੁੰਚਣਾ। ੪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਿ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ.

ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਦਿਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਨਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ ਪੁਰ ਸੰਕ੍ਰਮਣ ਕਰੇ. ਸੂਰਜ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ. ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਟਾ.

ਸੰਕ੍ਰਿਤ. ਸ਼ੰਕਿਤ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਕਰਕੇ ਹੈ. "ਸੁ ਸਾਧੁ ਸੰਕ੍ਰਿਤੈ ਚਿਤੈ, ਅਸਾਧੁ ਨਿਰਭਯੈ ਭੁਲੈ." (ਕਲਕੀ)

ਸੰਕ੍ਰੋਦਨ. ਸੰ. ਸੰਕ੍ਰਨ੍ਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੰਦਨ (ਚਿੱਲਾਉਣਾ) ਹੋਵੇ. ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸੰਕ੍ਰਿਪ੍. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਫੈਂਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੰਗਾ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੪ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਨਿਖਤਸਾਰ ਕੀਤਾ.

ਸੰਕ੍ਰੇਪ. ਸੰ.ਕ੍ਰੇਪ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਫੈਂਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੨ ਖਿਲੇਰਨਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਚਯੁਤ ਵਿਸਾਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਥੋੜੇ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿਲੇਰਨਾ ਕਰਨਾ.

ਸੰਖ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਖ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਖੋਲ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਬਿਗਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਸੰਖਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਘੰਟਨ ਕੀ ਕਰ." (ਚੰਡੀ ੧) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਿਗਲ ਵਾਂਙ ਸੰਖ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. "ਸਿੰਘ ਚੜੀ ਮੁਖ ਸੰਖ ਬਜਾਵਤ." (ਚੰਡੀ ੧) ਸੰਖ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇਵਤਾ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਸੰਖ ਦਾ ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਵੈਸਨਵ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਥਵਾ ਧਾਤੁ ਨਾਲ ਤਪਾਕੇ ਲਾਇਆ ਛਾਪਾ. "ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕ ਬਿਰਾਜਤ." (ਮਾਰੂ ਨਾਮਦੇਵ)। ੩ ਇੱਕ ਸਰਪ, ਜੋ ਨਾਗਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ. ੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦। ੫ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਜਿਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਸੰਖ ਸ੍ਰੀਹਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਲਿਖਿਤ ਰਿਖੀ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਓਪਕ ਪੁਰੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹੰਸਧ੍ਵਜ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ। ੬ ਕਪਾਲ. ਸਿਰ ਦੀ ਹੱਡੀ। ੭ ਇੱਕ ਦੈਤ (ਸੰਖਾਸੁਰ) ਜੋ ਸ਼ੰਖ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ ਅਰ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਕੇ ਸੰਖ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਵੇਦ ਵਾਪਿਸ ਲਿਆਂਦੇ. "ਸੰਖਾਸੁਰ ਮਾਰੇ ਵੇਦ ਉਧਾਰੇ." (ਮੱਛਾਵ) ਸ਼ਤਪਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ੰਖ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਯਗ੍ਰੀਵ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਤਸ੍ਯ ਅਵਤਾਰ। ੮ ਦੇਖੋ, ਸੰਖਜ.

ਸੰਖਚੂੜ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਖਚੂਡ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੱਪ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਸ਼ੰਖ ਜੇਹੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਜਲੰਧਰ ਦੈਤ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਤੁਲਸੀ ਰੂਪ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੯ ਅ: ੨੪.

ਸੰਖਨਾਰੀ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੋਮਰਾਜੀ" ਅਤੇ "ਅਰਧ ਭੁਜੰਗ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਯਗਣ. ।ऽऽ. ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜੁਟੇ ਦੋਇ ਪਾਸੇ। ਪਰੀ ਮਾਰ ਨਾਸੇ।
ਗੁਰੂ ਧੀਰ ਦੈਕੈ। ਅਰੀ ਸਿੰਘ ਕੈਕੈ।

(ਅ) ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ "ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸੰਖਨਾਰੀ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਅਰਧ ਭੁਜੰਗ ਤੋਂ ਹੈ. ਯਥਾ–

ਨਮਸ੍ਤੰ ਅਗੰਜੇ। ਨਮਸ੍ਤੰ ਅਭੰਜੇ।
ਨਮਸ੍ਤੰ ਅਨਾਮੇ। ਨਮਸ੍ਤੰ ਅਠਾਮੇ। (ਜਾਪੁ)

ਸੰਖਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖਿਨੀ.

ਸ਼ੰਖਪਾਣਿ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸੰਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਸੰਖਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੰਖ ੭.

ਸੰਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੰਖਜਾ.

ਸੰਖਿਨੀ. ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਖਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.
"ਕੋਪ ਸ਼ੀਲ ਕੋਵਿਦ ਕਪਟ ਸਜਲ ਸਲੋਮ ਸ਼ਰੀਰ।
ਅਰੁਣ ਵਸਨ ਨਖਦਾਨ ਰੁਚਿ ਨਿਲਜ ਨਿਸ਼੍ਟੇਕ ਅਧੀਰ।
ਫਾਰ ਰੀਧ ਯੁਤ ਮਾਰ ਜਲ ਤਪ ਕ੍ਰੂਰਿ ਭਗ ਹੋਯ।
ਸੁਰਤਾ ਰਤਿ ਅਤਿ ਸੰਖਿਨੀ ਵਰਣਤ ਕਵਿ ਜਨ ਲੋਯ."
(ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)
"ਕਿਧੌਂ ਸੰਖਿਨੀ ਚਿਤ੍ਰਨੀ ਪਦਮਿਨੀ ਹੈ." (ਰਾਮਾਵ)
੨ ਉਹ ਸਿੱਪੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੋਤੀ ਨਿਕਲੇ। ੩ ਵਿ–ਸ਼ੰਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ਦਾ ਭੇਦ (੫).

ਸੰਖਿਪ੍. ਦੇਖੋ, ਸੰਕ੍ਰਿਪਤ.

ਸੰਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਡੀ. ਸੰਖ ਜੇਹਾ ਵਰਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. "ਕਢੀ ਚੂਸ ਸੰਖੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦)
੨ ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਖਿਨ. ਸੰਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੁ।
੩ ਸਮੁੰਦਰ.

ਸੰਖੀਆ. ਸੰ. ਸ਼੃੍ਗਿਕ–ਸ਼੍ਰੰਗਿਕ. ਅ [illegible] ਸੰਮੁਲਫਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮ (ਜ਼ਹਿਰ) ਫ਼ਾਰ (ਚੂਹਾ). ਚੂਹਾ ਮਾਰਨ ਦਾ ਵਿਸ. Arsenic.

ਸੰਖੇਪ. ਸੰ. ਸੰਖੇਪ–ਸੰਕ੍ਰੇਪ. ਸੰਗਜਾ–ਇਖਤਸਾਰ.

ਸੰਖਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੨ ਵਿ–ਗਿਣਨ ਲਾਇਕ.

ਸੰਖਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ. "ਤ੍ਰੈਦੇਸ ਦਸੋਸਹਿ ਸੰਖਜਾ ਕੀਨੀ." (ਨਾਪ੍) ਪੰਜਾਬੀ, ਸੰਸ੍ਕ੍ਰਿਤ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਜਾ (ਗਿਣਤੀ) ਇਉਂ ਹੈ–

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧ ਇੱਕ	१ एकः	۱ یک	1 One
੨ ਦੋ	२ द्वौ	۲ دو	2 Two
੩ ਤਿੰਨ–ਤ੍ਰੈ	३ त्रयः	۳ سہ	3 Three
੪ ਚਾਰ	४ चत्वारः	۴ چہار	4 Four
੫ ਪੰਜ	५ पञ्च	۵ پنج	5 Five
੬ ਛੀ–ਛੇ	६ षट्	۶ شش	6 Six
੭ ਸੱਤ	७ सप्त	۷ ہفت	7 Seven
੮ ਅੱਠ	८ अष्ट–अथवा अष्टौ	۸ ہشت	8 Eight
੯ ਨੌ	९ नव	۹ نہ	9 Nine
੧੦ ਦਸ	१० दश	۱۰ دہ	10 Ten
੧੧ ਗਿਆਰਾਂ-ਯਾਰਾਂ	११ एकादश	۱۱ یازدہ	11 Eleven
੧੨ ਬਾਰਾਂ	१२ द्वादश	۱۲ دوازدہ	12 Twelve
੧੩ ਤੇਰਾਂ	१३ त्रयोदश	۱۳ سیزدہ	13 Thirteen
੧੪ ਚੌਦਾਂ	१४ चतुर्दश	۱۴ چہاردہ	14 Fourteen
੧੫ ਪੰਦਰਾਂ	१५ पञ्चदश	۱۵ پانزدہ	15 Fifteen
੧੬ ਸੋਲਾਂ	१६ षोडश	۱۶ شانزدہ	16 Sixteen
੧੭ ਸਤਾਰਾਂ	१७ सप्तदश	۱۷ ہفدہ	17 Seventeen
੧੮ ਅਠਾਰਾਂ	१८ अष्टादश	۱۸ ہژدہ	18 Eighteen
੧੯ ਉੱਨੀ	१९ एकोनविंशतिः	۱۹ نوزدہ	19 Nineteen
੨੦ ਵੀਹ	२० विंशतिः	۲۰ بیست	20 Twenty
੨੧ ਇੱਕੀ	२१ एकविंशतिः	۲۱ بیست و یک	21 Twenty-one
੨੨ ਬਾਈ	२२ द्वाविंशतिः	۲۲ بیست و دو	22 Twenty-two
੨੩ ਤੇਈ-ਤ੍ਰੈਈ	२३ त्रयोविंशतिः	۲۳ بیست و سہ	23 Twenty-three
੨੪ ਚੌਬੀ-ਚਵੀ	२४ चतुर्विंशतिः	۲۴ بیست و چہار	24 Twenty-four
੨੫ ਪੱਚੀ-ਪੰਝੀ	२५ पञ्चविंशतिः	۲۵ بیست و پنج	25 Twenty-five
੨੬ ਛੱਬੀ	२६ षड्विंशतिः	۲۶ بیست و شش	26 Twenty-six
੨੭ ਸਤਾਈ	२७ सप्तविंशतिः	۲۷ بیست و ہفت	27 Twenty-seven
੨੮ ਅਠਾਈ	२८ अष्टाविंशतिः	۲۸ بیست و ہشت	28 Twenty-eight
੨੯ ਉਣੱਤੀ	२९ एकोनत्रिंशत्	۲۹ بیست و نہ	29 Twenty-nine
੩੦ ਤੀਹ–ਤ੍ਰੀਹ	३० त्रिंशत्	۳۰ سی	30 Thirty
੩੧ ਇਕੱਤੀ	३१ एकत्रिंशत्	۳۱ سی و یک	31 Thirty-one
੩੨ ਬੱਤੀ	३२ द्वात्रिंशत्	۳۲ سی و دو	32 Thirty-two
੩੩ ਤੇਤੀ	३३ त्रयस्त्रिंशत्	۳۳ سی و سہ	33 Thirty-three
੩੪ ਚੌਤੀ	३४ चतुस्त्रिंशत्	۳۴ سی و چہار	34 Thirty-four
੩੫ ਪੈਂਤੀ	३५ पञ्चत्रिंशत्	۳۵ سی و پنج	35 Thirty-five
੩੬ ਛੱਤੀ	३६ षट्त्रिंशत्	۳۶ سی و شش	36 Thirty-six
੩੭ ਸੈਂਤੀ	३७ सप्तत्रिंशत्	۳۷ سی و ہفت	37 Thirty-seven
੩੮ ਅਠੱਤੀ	३८ अष्टत्रिंशत्	۳۸ سی و ہشت	38 Thirty-eight
੩੯ ਉਨਤਾਲੀ	३९ एकोनचत्वारिंशत्	۳۹ سی و نہ	39 Thirty-nine
੪੦ ਚਾਲੀ	४० चत्वारिंशत्	۴۰ چہل	40 Forty
੪੧ ਇਕਤਾਲੀ	४१ एकचत्वारिंशत्	۴۱ چہل و یک	41 Forty-one
੪੨ ਬਿਆਲੀ-ਬੈਤਾਲੀ	४२ द्विचत्वारिंशत्	۴۲ چہل و دو	42 Forty-two
੪੩ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀ	४३ त्रिचत्वारिंशत्	۴۳ چہل و سہ	43 Forty-three
੪੪ ਚੌਤਾਲੀ	४४ चतुश्चत्वारिंशत्	۴۴ چہل و چہار	44 Forty-four
੪੫ ਪੰਤਾਲੀ	४५ पञ्चचत्वारिंशत्	۴۵ چہل و پنج	45 Forty-five
੪੬ ਛਿਤਾਲੀ	४६ षट्चत्वारिंशत्	۴۶ چہل و شش	46 Forty-six
੪੭ ਸੈਂਤਾਲੀ	४७ सप्तचत्वारिंशत्	۴۷ چہل و ہفت	47 Forty-seven
੪੮ ਅਠਤਾਲੀ	४८ अष्टचत्वारिंशत्	۴۸ چہل و ہشت	48 Forty-eight
੪੯ ਉਨੰਜਾ	४९ एकोनपञ्चाशत्	۴۹ چہل و نہ	49 Forty-nine
੫੦ ਪੰਜਾਹ	५० पञ्चाशत्	۵۰ پنجاہ	50 Fifty
੫੧ ਇਕਵੰਜਾ	५१ एकपञ्चाशत्	۵۱ پنجاہ و یک	51 Fifty-one
੫੨ ਬਵੰਜਾ	५२ द्विपञ्चाशत्	۵۲ پنجاہ و دو	52 Fifty-two
੫੩ ਤਿਵੰਜਾ-ਤ੍ਰਿਵੰਜਾ	५३ त्रिपञ्चाशत्	۵۳ پنجاہ و سہ	53 Fifty-three
੫੪ ਚੁਰੰਜਾ	५४ चतुःपञ्चाशत्	۵۴ پنجاہ و چہار	54 Fifty-four
੫੫ ਪਚਵੰਜਾ	५५ पञ्चपञ्चाशत्	۵۵ پنجاہ و پنج	55 Fifty-five
੫੬ ਛਪੰਜਾ-ਛਿਵੰਜਾ	५६ षट्पञ्चाशत्	۵۶ پنجاہ و شش	56 Fifty-six
੫੭ ਸਤਵੰਜਾ	५७ सप्तपञ्चाशत्	۵۷ پنجاہ و ہفت	57 Fifty-seven
੫੮ ਅਠਵੰਜਾ	५८ अष्टपञ्चाशत्	۵۸ پنجاہ و ہشت	58 Fifty-eight
੫੯ ਉਨਾਹਠ	५९ एकोनषष्टिः	۵۹ پنجاہ و نہ	59 Fifty-nine
੬੦ ਸੱਠ	६० षष्टिः	۶۰ شصت	60 Sixty
੬੧ ਇਕਾਹਠ	६१ एकषष्टिः	۶۱ شصت و یک	61 Sixty-one
੬੨ ਬਾਹਠ	६२ द्विषष्टिः	۶۲ شصت و دو	62 Sixty-two
੬੩ ਤ੍ਰੇਹਠ	६३ त्रिषष्टिः	۶۳ شصت و سہ	63 Sixty-three
੬੪ ਚੌਹਠ	६४ चतुःषष्टिः	۶۴ شصت و چہار	64 Sixty-four
੬੫ ਪੈਂਹਠ	६५ पञ्चषष्टिः	۶۵ شصت و پنج	65 Sixty-five
੬੬ ਛਿਆਹਠ	६६ षट्षष्टिः	۶۶ شصت و شش	66 Sixty-six
੬੭ ਸਤਾਹਠ	६७ सप्तषष्टिः	۶۷ شصت و ہفت	67 Sixty-seven
੬੮ ਅਠਾਹਠ	६८ अष्टषष्टिः	۶۸ شصت و ہشت	68 Sixty-eight
੬੯ ਉਨੱਤਰ	६९ एकोनसप्ततिः	۶۹ شصت و نہ	69 Sixty-nine
੭੦ ਸੱਤਰ	७० सप्ततिः	۷۰ ہفتاد	70 Seventy
੭੧ ਇਕਹੱਤਰ	७१ एकसप्ततिः	۷۱ ہفتاد و یک	71 Seventy-one
੭੨ ਬਹੱਤਰ	७२ द्विसप्ततिः	۷۲ ہفتاد و دو	72 Seventy-two

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੭੩ ਤਿਹੱਤਰ	७३ त्रिसप्ततिः	۷۳	ہفتاد وسہ	73 Seventy-three
੭੪ ਚੌਹੱਤਰ	७४ चतुःसप्ततिः	۷۴	ہفتاد وچہار	74 Seventy-four
੭੫ ਪੰਜਹੱਤਰ / ਪੰਝੱਤਰ	७५ पञ्चसप्ततिः	۷۵	ہفتاد وپنج	75 Seventy-five
੭੬ ਛਿਹੱਤਰ	७६ षट्सप्ततिः	۷۶	ہفتاد وشش	76 Seventy-six
੭੭ ਸਤੱਤਰ	७७ सप्तसप्ततिः	۷۷	ہفتاد وہفت	77 Seventy-seven
੭੮ ਅਠੱਤਰ	७८ अष्टसप्ततिः	۷۸	ہفتاد وہشت	78 Seventy-eight
੭੯ ਉਨਾਸੀ	७९ एकोनाशीतिः	۷۹	ہفتاد و نہ	79 Seventy-nine
੮੦ ਅੱਸੀ	८० अशीतिः	۸۰	ہشتاد	80 Eighty
੮੧ ਇਕਾਸੀ	८१ एकाशीतिः	۸۱	ہشتاد ویک	81 Eighty-one
੮੨ ਬਿਆਸੀ	८२ द्व्यशीतिः	۸۲	ہشتاد ودو	82 Eighty-two
੮੩ ਤਿਰਾਸੀ-ਤ੍ਰਿਆਸ	८३ त्र्यशीतिः	۸۳	ہشتاد وسہ	83 Eighty-three
੮੪ ਚੌਰਾਸੀ	८४ चतुरशीतिः	۸۴	ہشتاد وچہار	84 Eighty-four
੮੫ ਪੰਚਾਸੀ-ਪੰਜਾਸੀ	८५ पञ्चाशीतिः	۸۵	ہشتاد وپنج	85 Eighty-five
੮੬ ਛਿਆਸੀ	८६ षडशीतिः	۸۶	ہشتاد وشش	86 Eighty-six
੮੭ ਸਤਾਸੀ	८७ सप्ताशीतिः	۸۷	ہشتاد وہفت	87 Eighty-seven
੮੮ ਅਠਾਸੀ	८८ अष्टाशीतिः	۸۸	ہشتاد وہشت	88 Eighty-eight
੮੯ ਉਨਾਨਵੇ	८९ एकोननवतिः	۸۹	ہشتاد و نہ	89 Eighty-nine
੯੦ ਨੱਵੇ	९० नवतिः	۹۰	نود	90 Ninety
੯੧ ਇਕਾਨਵੇ	९१ एकनवतिः	۹۱	نود ویک	91 Ninety-one
੯੨ ਬਾਨਵੇ	९२ द्विनवतिः	۹۲	نود ودو	92 Ninety-two
੯੩ ਤਿਰਾਨਵੇ / ਤ੍ਰਿਆਨਵੇ	९३ त्रिनवतिः	۹۳	نود وسہ	93 Ninety-three
੯੪ ਚੌਰਾਨਵੇ	९४ चतुर्नवतिः	۹۴	نود وچہار	94 Ninety-four
੯੫ ਪਚਾਨਵੇ	९५ पञ्चनवतिः	۹۵	نود وپنج	95 Ninety-five
੯੬ ਛਿਆਨਵੇ	९६ षण्णवतिः	۹۶	نود وشش	96 Ninety-six
੯੭ ਸਤਾਨਵੇ	९७ सप्तनवतिः	۹۷	نود وہفت	97 Ninety-seven
੯੮ ਅਠਾਨਵੇ	९८ अष्टनवतिः	۹۸	نود وہشت	98 Ninety-eight
੯੯ ਨਿਨਾਨਵੇ / ਨੜਿੰਨਵੇ	९९ नवनवतिः	۹۹	نود و نہ	99 Ninety-nine
੧੦੦ ਸੌ	१०० शतम्	۱۰۰	صد	100 Hundred

ਇੱਕ ਇੱਕ ਬਿੰਦੀ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਅੰਗ ਦਸਗੁਣੇ ਜੋ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਹੈ—

ਇੱਕ–ਏਕ	੧
ਦਸ–ਦਸ਼	੧੦
ਸੌ–ਸ਼ਤ	੧੦੦
ਹਜਾਰ–ਸਹਸ੍ਰ	੧,੦੦੦
ਅਯੁਤ	੧੦,੦੦੦
ਲੱਖ–ਲਕ	੧੦੦,੦੦੦
ਪ੍ਰਯੁਤ ਜਾਂ ਨਿਯੁਤ	੧,੦੦੦,੦੦੦
ਕਰੋੜ–ਕੋਟਿ	੧੦,੦੦੦,੦੦੦
ਅਰੁੰਦ	੧੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਵ੍ਰਿੰਦ	੧,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਖਰੱਵ	੧੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਨਿਖਰੱਵ	੧੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਪਦਮ	੧,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਸੰਖ	੧੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਮਹਾਪਦਮ	੧੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਸਾਗਰ	੧,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਅੰਤਜ	੧੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਮਧਜ	੧੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਪੂਰਵਾਧੰ	੧,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦
ਪਰਾਧੰ	੧੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦,੦੦੦

ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਉਂ ਹੈ—

ਇਕਾਈ	੧	Unit
ਦਹਾਈ	੧੦	
ਸੈਂਕੜਾ	੧੦੦	
ਹਜਾਰ–ਹਜ਼ਾਰ	੧੦੦੦	Thousand
ਦਸ ਹਜਾਰ	੧੦੦੦੦	
ਲੱਖ	੧੦੦੦੦੦	
ਦਸ ਲੱਖ	੧੦੦੦੦੦੦	Million
ਕਰੋੜ	੧੦੦੦੦੦੦੦	
ਦਸ ਕਰੋੜ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦	
ਅਰਬ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦	
ਦਸ ਅਰਬ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦	
ਖਰਬ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦	
ਦਸ ਖਰਬ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦	Billion
ਨੀਲ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦	
ਦਸ ਨੀਲ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦	
ਪਦਮ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦	
ਦਸ ਪਦਮ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦	
ਸੰਖ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦	
ਦਸ ਸੰਖ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦	Trillion *

* ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਸਿੰਖਜਾ ਇਉਂ ਹੈ—ਦੋਕੜੇ ਤੇ ੨੪ ਬਿੰਦੀਆਂ quadrillion, ੩੦ ਬਿੰਦੀਆਂ quintillion, ੩੬ ਬਿੰਦੀਆਂ sextillion, ੪੨ ਬਿੰਦੀਆਂ septillion, ੪੮ ਬਿੰਦੀਆਂ petillion, ੫੪ ਬਿੰਦੀਆਂ nonillion.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸੰਖਜਾ (ਗਿਣਤੀ) ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਢੰਗ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਸੰਖਜਾ ਬੋਧਕ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਅਥਵਾ ਦੇਵਤਾ ਆਦਿ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਅੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤਣਾ. ਜੈਸੇ–

੦ ਦੀ ਥਾਂ ਆਕਾਸ਼, ਨਭ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.
੧ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਆਤਮਾ. ਗਣੇਸ਼ਦੰਤ.ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਥ ਦਾ ਚਕ੍ਰ.
੨ ਨੇਤ੍ਰ. ਪਕ (ਪੰਛੀ ਦੇ ਖੰਭ ਅਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪੱਖ). ਭੁਜਾ. ਅਯਨ. ਸਰਪਰਸਨਾ.
੩ ਰਾਮ. ਕਾਲ. ਤਾਪ. ਗੁਣ. ਸ਼ਿਵਨੇਤ੍ਰ. ਅਗਨਿ. ਭੁਵਨ. ਸੰਧਜਾ.
੪ ਵੇਦ. ਯੁਗ. ਵਰਣ. ਆਸ਼੍ਰਮ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮੁਖ. ਵਿਸਨੁਭੁਜਾ. ਅਵਸਥਾ.
੫ ਪਜਾਰੇ.* ਪਾਂਡਵ. ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਕਾਮਵਾਣ. ਸ਼ਿਵਮੁਖ. ਪ੍ਰਾਣ. ਭੂਤ. ਕੋਸ਼. ਨਮਾਜ.†
੬ ਰਿਤੁ. ਰਸ. ਰਾਗ. ਭ੍ਰਮਰਪਦ. ਈਤਿ. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਵੇਦਾਂਗ.
੭ ਮੁਨਿ. ਸਾਗਰ. ਸੁਰ. ਗਿਰਿ. ਲੋਕ. ਵਾਰ. ਭੂਮਿਕਾ.
੮ ਵਸੁ. ਸਿੱਧਿ. ਦਿੱਗਜ. ਯੋਗਅੰਗ. ਪਹਿਰ. ਨਾਗ. ਰਾਜੇ ਦੇ ਅੰਗ.
੯ ਭੂਖੰਡ. ਅੰਕ. ਨਿਧਿ. ਗ੍ਰਹ. ਭਕ੍ਰਿ.
੧੦ ਦੋਸ਼. ਦਿਸ਼ਾ. ਦਸ਼ਾ. ਅਵਤਾਰ. ਸੰਨਜਾਸੀ ਪੰਥ.
੧੧ ਰੁਦ੍ਰ.
੧੨ ਰਵਿ. ਰਾਸ਼ਿ. ਮਾਸ. ਮਿਸਲਾਂ.‡ ਯੋਗੀ ਪੰਥ.
੧੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਰਮ. ਵਿਸ਼੍ਵੇਦੇਵ.
੧੪ ਲੋਕ. ਰਤਨ. ਵਿਦਜਾ. ਮਨੁ.
੧੫ ਤਿਥਿ. ਸੋਮਵੱਲੀ ਪਤ੍ਰ.
੧੬ ਕਲਾ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ.
੧੭ ਵੈਦਿਕ ਦੇਵਤਾ.
੧੮ ਪੁਰਾਣ. ਭਾਰਤ ਪਰਵ.
੧੯ ਵਿਰਾਟ ਮੁਖ.
੨੦ ਨਖ. ਬਿਸ੍ਵੇ.
੨੧ ਮੂਰਛਨਾ.
੨੨ ਵਾਰਾਂ.
੨੫ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.
੨੮ ਨਕਤ੍ਰ.
੩੦ ਮਾਸਦਿਵਸ.
੩੨ ਦੰਤ.
੪੦ ਮੁਕਤੇ.§
੪੯ ਪਵਨ.
੬੪ ਕਲਾ.

ਸੰਖਜਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਚਰਚਾ ਅਰ ਵਿਚਾਰ ਭੀ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸੰਗਜਾ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਖਜਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ– "ਸਮੈ ਸੰਤ ਪਰਹੋਤ ਸਹਾਈ । ਤਾਂ ਤੇ ਸੰਖਜਾ ਸੰਤ-ਸਹਾਈ." (ਚੌਬੀਸਾਵ)
ਇਸ ਲਈ ਸੰਤਸਹਾਈ ਸੰਗਜਾ (ਨਾਉਂ) ਹੈ.

ਸੰਗ. ਵਜ–ਸਾਥ. ਨਾਲ. "ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਕਛੂ ਅਲਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਿਲਾਪ. ਸੰਬੰਧ. "ਹਰਿ ਇਕ ਸੈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਸੰਗ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ. ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲਾ. "ਸੰਗ ਚਲਤ ਹੈ ਹਮ ਭੀ ਚਲਨਾ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) "ਘਰ ਤੇ ਚਲਜੋ ਸੰਗ ਕੇ ਸੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸ਼ੰਕਾ. ਲੱਜਾ. ਸੰਕੋਚ. "ਮਨ ਪਾਪ ਕਰਤ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸੰਗ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੫ ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ. "ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਬਿਨਸੈ ਸਭ ਸੰਗ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੬ ਫ਼ਾ سنگ ਪੱਥਰ. "ਹਮ ਪਾਪੀ ਸੰਗ ਤਰਾਹ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੭ ਫ਼ਾ شنگ ਸ਼ੰਗ. ਡਾਕੂ. ਫੰਧਕ. "ਜਮ ਸੰਗ ਨ ਫਾਸਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਜਮ ਫੰਧਕ ਫਸਾਊਗਾ ਨਹੀਂ.

ਸੰਗ ਅਸਵਦ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਾ.

ਸੰਗਸਾਰ. ਫ਼ਾ سنگسار ਸੰਗਜਾ–ਪਥਰਾਉਣਾ. ਸੰਗ (ਪੱਥਰ) ਮਾਰਕੇ ਜਾਨ ਕੱਢਣੀ. Stoning to death. ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੰਡ ਵਿਭਚਾਰੀ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਿਮ ਹੋਰ ਕਈ ਅਪ-ਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਸਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਸੰਗਠਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗੱਠਣ (ਜੋੜਨ) ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ. ਬਿਖਰੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ ਅਥਵਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣਾ. ਜਥੇਬੰਦੀ.

ਸੰਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਕਾ ਕਰਨੀ. ਲੱਜਾ ਕਰਨੀ. ਸ਼ਰਮਾਉਣਾ.

ਸੰਗਤ. ਸੰ. ਸੰ–ਗਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ. "ਸੰਗਤ ਸਹਿਤ ਸੁਨੈ ਮੁਦ ਧਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਬੰਧ. ਰਿਸ਼ਤਾ. ਨਾਤਾ । ੩ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜਮਾ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੪ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ,ਬਰਨਾਲਾ,ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣੇ ਭਟਿੰਡੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਾਲੀ ਛੋਟੀ ਰੇਲਵੇ ਲਾਇਨ ਤੇ, ਸੰਗਤ ਭਟਿੰਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ।

ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਫੇਰੂ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ.

ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਦੇ ਵੀਹਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੁਤਾ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਬੰਗਸੀ ਨੂੰ ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ ੧।

੨ ਰਾਜਾ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ੧੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ, ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ੩੦ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੨੨ ਨੂੰ ਜੀਂਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਸਨ ੧੮੨੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਦੇ ਰਈਸ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸਭਾਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਰਾਜਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਕਾਜ ਵੱਲ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਸਵਾਰ ਜਾਣਕੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ.ਤੇਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੩ ਨਵੰਬਰ ੧੮੩੪ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਗਰੂਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਗੱਦੀ ਇਸ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਬਜੀਦਪੁਰ ਨੂੰ ਮਿਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ.

ਸੰਗਤ ਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸਤਕਰਤਾਰੀਏ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ.

ਸੰਗਤਪੁਰਾ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਫਤੇਗੜ੍ਹ (ਬਸੀ), ਥਾਣਾਂ ਮੂਲੇਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਢਿੱਲਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਕੌਲ ਜੀ ਦੇ ਨੱਤੇ* ਸੋਢੀ ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੇ ਵੇਲੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ.ਰਿਆਸਤ ਨੇ ਸੰਗਤਪੁਰਾ ਸਾਰਾ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪਿੰਡ ਹੋਰ (ਖਰ੍ਹੇ, ਪੋਲਾ, ਮਾਜਰੀ, ਰਾਇਸਰ) ਅਰਪਨ ਕਰੇ. ਸੰਗਤਪੁਰੇ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਜਾਗੀਰ ਨੌ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ.

ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇੱਕ ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਟਕਾ ਦਸ਼-ਮੇਸ਼ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਸੰਗਤਰਾ. ਸੰ. सुरङ्ग–ਸੁਰੰਗ. ਅੰ. Orange. L. Citrus Aurantium. ਦੇਖੋ, ਨਾਰੰਗੀ,ਅਤੇ ਰੰਗਤਰਾ.

ਸੰਗਤਰਾਸ਼. ਫ਼ਾ سنگ تراش ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗ (ਪੱਥਰ) ਛਿੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਪੱਥਰਘਾੜਾ.

ਸੰਗਤਿ. ਸੰ. ਸੰ–ਗਤਿ. ਮਿਲਾਪ. ਸੁਹਬਤ. "ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਗੁਨ ਬਹੁ ਅਧਿਕਾਈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਗਿਆਨ. ਵਿਦਜਾ। ੩ ਮੈਥੁਨ. ਭੋਗ।

* ਬਾਬਾ ਕੌਲ
|
ਬਨਮਾਲੀ ਦਾਸ
|
ਅਭੈਰਾਮ
|
ਜਸਪਤ ਸਿੰਘ
|
ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ

੪ ਅਗਲੇ ਪਿਛਲੇ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ.

ਸੰਗਤੀਆ. ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਖਾਣ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਚਲ ਦੇ ਮਕਾਮ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਤਕਰਤਾਰੀਏ.

ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਜੋ ਸਤ ਸਵਾਰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਟੋਚੀ ਅਰ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀ ਦੀ ਸੁਲਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਰਾਉਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦ ਹੁਸੈਨੀ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਸੀ. ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. "ਸਿੰਘ ਸੰਗਤੀਆ ਤਹਾਂ ਪਠਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸੰਗਦਿਲ. ਫ਼ਾ سنگدل ਵਿ–ਸੰਗ (ਪੱਥਰ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਚਿੱਤ ਜਿਸ ਦਾ. ਕਠੋਰ ਮਨ. ਬੇਰਹਿਮ.

ਸੰਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਣਾ. "ਕਰਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ, ਨਾਹੀ ਸੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੫) ੨ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ. "ਨਾਹੀ ਰੇ ਜਮ ਸੰਤਾਵੈ ਸਾਧੂ ਕੀ ਸੰਗਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਸੰਗਮ. ਸੰ. ਸੰ-ਗਮ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ. "ਸਾਧੂ ਸੰਗਮ ਹੈ ਨਿਸਤਾਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੋ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪਤਿ ਦਾ ਮਿਲਾਪ. ਮੈਥੁਨ.

ਸੰਗਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁੱਧ. ਸੰਘਰ. ਜੰਗ। ੨ ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ. ਸੰਗੁਲ. ਜੰਜੀਰ. "ਗਰ ਮਹਿ ਗਰੂਏ ਸੰਗਰ ਪਰਹੀਂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸੰਗਰਹਣ } ਦੇਖੋ, ਸੰਗ੍ਰਹਣ. "ਨਾਮ ਸਮਾਲਹੁ ਨਾਮ
ਸੰਗਰਹਣੁ } ਸੰਗਰਹੁ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਸੰਗਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਚੱਬਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਮੀਲ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਹੁਣ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਮਾਈ ਸੁਲਖਣੀ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ. ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਹੀ ਸੁਲਖਣੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੈ.

ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਾਢੇ ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਚੱਬੇ ਅਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਮਾਨਾਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਚੱਬੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ ਭੀ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਸੰਗਰਾਂਦ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ.

ਸੰਗਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ.

ਸੰਗਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗ੍ਰਾਮ. "ਲਖ ਸੂਰਤਣੁ ਸੰਗਰਾਮ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਸੰਗਰੀਆ. ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਾਥੀ. ਸੰਗੀ। ੨ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ. "ਦੂਤਨ ਸੰਗਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਮ:੫)

ਸੰਗਰੂਰ. ਸੂਰਤੀਆ ਸਿੰਘ ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਦਾ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਲੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ੪੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ, ਲੁਦਿਆਨਾ ਧੂਰੀ ਜਾਖਲ ਰੇਲ ਪੁਰ ਜੀਂਦ ਦੀ ਰਾਜ-ਧਾਨੀ ਹੈ. ਇਹ ਨਗਰ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦਾ ਸੀ. ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕਰ ਲਿਆ. ਰਾਜਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਦਲਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਸੰਗਰੂਰ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰੌਣਕ ਦਿੱਤੀ. ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਹਨ ਇੱਕ ਤਲਵਾਰ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:–

ایں تلوار گورو گوبند سنگھ کی کمر کی ہے - علاقہ صورت و بندر میں کہا یارے

ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ. ਭਾਈ ਗੁੱਦੜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਜਦ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ

* ਪਾਲਸੇ ਦੇ ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ. † ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਮਾਜ਼ਾਂ. ‡ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ੧੨ ਮਿਸਲਾਂ.
§ ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਦੇ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਛਕਾਇਆ, ਤਦ ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ.

ਦੂਸਰਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੇਸ਼ਕਬਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੨ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ ਹੈ:–

سکہ زد بہ ہر دو عالم و فضل سخی شاہ گوبند سنگھ خود شاہ جہاں تیغ پناہ

ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਬਾ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ.

ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਰਾਜਭਵਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬੀ ਜਿਲਦ ਦਾ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਖਮਨਾ ਅਤੇ ਮਾਲਕੌਸ ਦੀ ਵਾਰ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਫਰ-ਨਾਮਹ ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਹੁਣ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚਾਹੋ ਸੰਗਰੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਲਿਖੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੀਂਦ.

ਸੰਗਰੈ. ਸੰਗ੍ਰਹ (ਜਮਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸੰਗਲ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ. ਜੰਜੀਰ. ਸੰਗੁਲ. "ਨਾ ਸਤਿ ਹਸਤੀ ਬਧੇ ਸੰਗਲ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਹਾਥੀ ਵਾਂਙ ਸੰਗੁਲਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਨਾਲ ਸਤਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ.

ਸੰਗਲਦੀਪ. ਸੰ. ਸਿੰਹਲਦ੍ਵੀਪ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਟਾਪੂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੰਕਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਲੰਕਾ. "ਮਾਨਹੁ ਸੰਗਲਦੀਪ ਕੀ ਨਾਰਿ ਗਰੇ ਮੇ ਤੱਬੋਰ ਕੀ ਪੀਕ ਨਵੀਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਲ.

ਸੰਗਲ ਵਾਲਾ ਅਖਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ.

ਸੰਗਲਾਦੀਪ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਲ ਅਤੇ ਸੰਗਲਦੀਪ.

ਸੰਗਲੀ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਾ. ਜੰਜੀਰ. ਸੰਗੁਲੀ.

ਸੰਗਲੀਆਲਾ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਾ ਵਾਲਾ. ਜੰਜੀਰਦਾਰ. "ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ ਦੋਹਰੇ ਰਣ ਸੰਗਲੀਆਲੇ." (ਚੰਡੀ ਵਾਰ) ਦੋ ਨਗਾਰੇ ਜੋ ਘੋੜੇ ਸ਼ੁਤਰ ਆਦਿ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਵਜਾਈਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੰਗੁਲੀ ਨਾਲ ਬੱਧੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਨਾ ਹੋਣ.

ਸੰਗਾ. ਸੰ. ਸ਼ੰਕਾ। ੨ ਸਕਦਾ. ਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਹਿ ਸੰਗਾ। ੩ ਰਾਜਪੂਤ ਅਤੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰ.

ਸੰਗਾਇਆ. ਵਿ–ਸ਼ੰਕਿਤ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਰਮਾਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ. ਸੰਗਾਤ (ਸੰਗਤਿ ਸੇ). "ਸੰਤ ਸੰਗਾਇਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰ ਗਵਾਇਆ." (ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸੰਗਾਤ. ਪੰਚਮੀ–ਸੰਗ ਸੇ। ੨ ਸੰਗਤਿ. "ਭੇਟਤ ਸਾਧਸੰਗਾਤ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸਾਥ. ਸੰਗ. ਨਾਲ. "ਅੰਤ ਨ ਚਲਤ ਸੰਗਾਤ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਸੰਗਾਤੀ. ਵਿ–ਸਾਥੀ. ਸੰਗੀ. "ਆਵਤ ਸੰਗ ਨ ਜਾਤ ਸੰਗਾਤੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਸੰਗਾਦਿ. ਸੰਗੀ (ਸਾਥੀ) ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਬੋਹੈ.

ਸੰਗਾਨ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਭਗ-ਤਨ ਸੰਗਾਨ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਸਾਥ. ਸੰਗ। ੩ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਗਾਨ (ਗਾਉਣਾ).

ਸੰਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਗਾਰ। ੨ ਸਾਥ. ਸੰਗ. "ਸੰਤ ਸੰਗਾਰ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਸੰਗਾਰਿ / **ਸੰਗਾਰੀ** ਵਿ–ਸੰਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਥੀ. "ਮਹਿਲਾ ਜੋ ਦੀਸਹਿ, ਨਾ ਕੋਈ ਸੰਗਾਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਾਥ ਹੀ. ਸੰਗ ਹੀ. "ਜੋ ਤਿਹ ਪਾਛੈ ਗਿਰੈਂ ਸੰਗਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਸੰਗਾਰੇ / **ਸੰਗਾਰੈ** ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ. ਸੰਗਤਿ ਸੇ. "ਤੇ ਪੁਨੀਤ ਸੰਗਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਾਥ. ਸੰਗ ਮੇਂ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਲੈ ਸੰਗਾਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੰਗਿ. ਵਿ–ਸਾਥੀ। ੨ ਸੰਬੰਧੀ. "ਮਿਥਿਆ ਸੰਗਿ ਸੰਗਿ ਲਪਟਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਝੂਠੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥ ਲਪਟਾਏ। ੩ ਵਜ–ਸਾਥ. ਨਾਲ. "ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ." (ਜਪੁ) ੪ ਨਾਲੋਂ. ਸਾਥ ਸੇ. "ਤੁਮ ਸਿਉ ਜੋਰਿ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਤੋਰੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਸੰਗੀ. ਵਿ–ਸਾਥੀ. "ਸੰਗੀ ਖੋਟਾ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੰਗੀਸਾਥੀ. ਸਾਥ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਹਮਨਸ਼ੀਨ. "ਸੰਗੀਸਾਥੀ ਸਗਲ ਤਰਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੰਗੀਤ. ਸੰ. ਸੰ-ਗੀਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨ੍ਰਿਤਜ, ਗਾਯਨ ਅਤੇ ਬਜਾਉਣਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ। ੩ ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਗਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰਗ੍ਰਹੀਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜਮਾ ਕੀਤਾ. "ਬਹੁ ਭੋਜਨ ਕਾਪਰ ਸੰਗੀਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਸੰਗਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਸੁਖ ਗਰਧਭ ਭਸਮ ਸੰਗੀਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਸੰਗੀਤ ਛੰਦ. ਉਹ ਛੰਦ ਜੋ ਗਾਉਣ ਲਈ ਠੀਕ ਵਜਨ ਦੇ ਹੋਣ। ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਉਹ ਛੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਛੱਪਯ, ਸੰਗੀਤ-ਨਰਾਜ, ਸੰਗੀਤ ਪਧਿਸ੍ਵਕਾ, ਸੰਗੀਤ ਪਾਧੜੀ, ਸੰਗੀਤ ਬਹੜਾ, ਸੰਗੀਤ ਭੁਜੰਗ-ਪ੍ਰਯਾਤ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ ਆਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਅਤੇ ਉਦਾਹਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੇਠ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦੇਖੋ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੇਵਲ "ਸੰਗੀਤ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੈ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਦਜ ਸੰਗੀਤ ਅਰਥਾਤ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਲੈ ਤਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ "ਸੰਗੀਤ" ਪਦ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ–

(ੳ) ਸੰਗੀਤ ਛੱਪਯ–ਕਗ੍ਰੜਦਿ ਕੁਪਜੋ ਕਪਿ ਕਟਕ, ਬਗ੍ਰੜਦਿਬਾਜਨ ਰਣ ਬਜਸੰ. (ਰਾਮਾਵ)

(ਅ) ਸੰਗੀਤ ਨਰਾਜ–ਸੁਵੀਰ ਜਾਗ੍ਰੜਦੰ ਜਗੇ। ਲੜਾਕ ਲਾਗ੍ਰੜਦੰ ਪਗੇ॥ (ਚੰਡੀ ੨)

(ੲ) ਸੰਗੀਤ ਪਧਿਸ੍ਵਕਾ–ਕਾਗ੍ਰੜਦੰਗ ਕੋਪਕੈ ਦੈਤ-ਰਾਜ. (ਰਾਮਾਵ)

(ਸ) ਸੰਗੀਤ ਪਾਧੜੀ–ਤਾਗ੍ਰੜਦੰਗ ਤਾਲ ਬਾਜਤ ਮੁਚੰਗ. (ਮੰਨੁਰਾਜ)

(ਹ) ਸੰਗੀਤ ਬਹੜਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ 'ਬਹੜਾ' ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਛੱਪਯ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਯਥਾ–ਸਗ੍ਰੜਦਿ ਸਾਂਗ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਤਗ੍ਰੜਦਿ ਰਣ ਤੁਰੇ ਨਚਾਵੈ. (ਰਾਮਾਵ)

(ਕ) ਸੰਗੀਤ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ–ਸਗ੍ਰੜਦੰਗ ਸੂਰੰ ਕਗ੍ਰੜਦੰਗ ਕੋਪੰ. (ਚੰਡੀ ੨)

(ਖ) ਸੰਗੀਤ ਮਧੁਭਾਰ–ਕਗ੍ਰੜਦੰ ਕੜਾਕ। ਤਗ੍ਰੜਦੰ ਤੜਾਕ॥ (ਚੰਡੀ ੨)

ਸੰਗੀਤਾ / **ਸੰਗੀਤਿ** ਵਿ–ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਜਾ ਦਾ ਜਾਣੂ. ਰਾਗੀ. "ਦਸ ਪਾਤਉ ਪੰਚ ਸੰਗੀਤਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪਾਤਉ. "ਘਰ ਘਰ ਨਚਤ ਸੰਗੀਤਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦)

ਸੰਗੀਨ. ਫ਼ਾ سنگین ਵਿ–ਪੱਥਰ ਦਾ। ੨ ਭਾਰੀ. ਵਡਾ। ੩ ਮਜਬੂਤ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ। ੪ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਲੱਗਾ ਬਰਛੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੀ ਸੰਗੀਨ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. Bayonet. ਤੁਰਕੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੂੰਗੂ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਸਰਨੇਜ਼ਾ ਹੈ.

ਸੰਗੁ. ਮਿਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗ. "ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਚਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਸੰਗੁਰੀ. ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਾ. ਜੰਜੀਰ. ਸੰਗਲੀ.

ਸੰਗੁਲਾਦੀਪ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਲਦ੍ਵੀਪ ਅਤੇ ਸੰਗਲ-ਦੀਪ.

ਸੰਗੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗੁਰੀ.

ਸੰਗੂਤਾ / **ਸੰਗੂਤੀ** ਵਿ–ਸੰਯੁਕ੍ਰ. ਸੰਯੁਕ੍ਰਾ. ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ. "ਧਨ ਸਾਚ ਸੰਗੂਤੀ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸੂਤੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਸੰਗੇ. ਸਾਥ. ਨਾਲ. ਕੋਲੇ. "ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸੰਗੋਇਆ. ਵਿ–ਸੰਗ–ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਲੋਹਾ ਕਾਠ ਸੰਗੋਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਸੰਗੋ ਸਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਸੰਗ੍ਰਾਮ, ਨਜਾਬਤ ਖਾਨ ਅਤੇ ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ.

ਸੰਗੋਰੀ. ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ. ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ. "ਉਨ ਸੰਤਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੰਗੋਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸੰਗਜਕ. ਸੰ. संज्ञक. ਵਿ–ਸੰਗਜਾ ਵਾਲਾ. ਨਾਮਕ.

ਸੰਗਜਾ. ਸੰ. संज्ञा. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਜਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ. ਆਖਜਾ। ੨ ਹੋਸ਼. ਸੁਧ. "ਤਬ ਸ਼ਿਵ ਜੂ ਕਿਛੁ ਸੰਗਜਾ ਪਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਗਾਯਤ੍ਰੀ। ੪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਦੀ ਬੇਟੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਯਮਰਾਜ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਸੰਗ੍ਰਹ. ਸੰ. ਸੰ–ਗ੍ਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਇਕੱਠ. ਸੰਚਯ। ੨ ਜਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਖਿਮਾ ਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹੇਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਸੰਗ੍ਰਹਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਸ਼ ਕਰਨਾ. ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ. "ਆਤਮ ਰਤ ਸੰਗ੍ਰਹਣ ਕਹਣ ਅੰਮ੍ਰਤ ਕਲ ਢਾਲਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਰੋਕਣਾ. ਵਰਜਣਾ. "ਬੀਸ ਸਪਤਾਹਰੋ ਬਾਸਰੋ ਸੰਗ੍ਰਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਸਤਾਈ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਰਜੇ. ਦੇਖੋ, ਬੀਸ ਸਪਤਾਹਰੋ.

ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਣੀ. ذرب مزمن ਜਰਬ ਮੁਜ਼ੰਮਨ. Psilosis. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਤੀਸਾਰ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ. ਇਹ ਰੋਗ ਅਕਸਰ ਅਤੀਸਾਰ ਜਾਂ ਪੇਚਿਸ਼ ਵਿਗੜਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਅਣਪਚੀ ਮੈਲ ਝੜਦੀ ਹੈ, ਆਂਤ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲਾਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਦਿਨ ਨੂੰ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ ਵਾਲਾ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਅੰਨ ਜਲ ਛੱਡਕੇ ਕੇਵਲ ਗਊ ਅਥਵਾ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦਹੀਂ ਦਾ ਅਧਰਿੜਕ ਅਥਵਾ ਲੱਸੀ ਥੋੜਾ ਨਮਕ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਅਤੇ ਸੁੰਢ ਦਾ ਚੂਰਨ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਂਦਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਸੇਵਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਆਰਾਮ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜੋ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੀਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹਨ ਉਹ ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ ਲਈ ਵਰਤਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਚੂਰਨ ਭੀ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ–

ਸ਼ੁੱਧ ਗੰਧਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਰਾ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਕਜਲੀ ਕਰੇ.* ਸੁੰਢ, ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਮਘਪਿੱਪਲ, ਭੁੰਨੀ ਹੋਈ ਹਿੰਗ, ਕਾਲਾ ਜੀਰਾ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਲਵੇ, ਪੰਜੇ ਲੂਣ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਭੰਗ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀਸ ਛਾਣਕੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਕਜਲੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵੇ ਅਰ ਸੀਸੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ. ਗਊ ਦੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਇਹ ਚੂਰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਰੋਜ ਖਾਵੇ. ਪਿੱਛ ਕੱਢੇ ਚਾਉਲਾਂ ਦਾ ਅਹਾਰ ਕਰੇ. "ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹ ਦੁਸਟਨ ਕਿਯ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਸੰਗ੍ਰਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗ੍ਰਹਣ. "ਰਤਨ ਤਿਆਗ ਸੰਗ੍ਰਹਨ ਕਉਡੀ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸੰਗ੍ਰਹਿਅਉ. ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਿਆ। ੨ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਧਾਰਿਆ. "ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ ਨਾਨਕਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਸੰਗ੍ਰਹਿਣ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗ੍ਰਹਣ.

ਸੰਗ੍ਰਹੀਤ. ਵਿ–ਸੰਗ੍ਰਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਜਮਾ ਕੀਤਾ.

ਸੰਗ੍ਰਹੀਤ ਨਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਨਾਮ, ਜੋ ਵਸਤੁ ਸਮੁਦਾਯ ਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਇੱਜੜ, ਫੌਜ, ਵੱਗ ਆਦਿ.

ਸੰਗ੍ਰਹੇਇ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗ੍ਰਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਗ੍ਰਾਹਜ.

ਸੰਗ੍ਰਾਹ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਕਬਜਾ (ਮੁੱਠ). ੨ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਮੁੱਠਾ। ੩ ਢਾਲ ਦਾ ਹੱਥਾ.

ਸੰਗ੍ਰਾਹਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਰਨ ਯੋਗ. ਜਮਾ ਕਰਨ ਲਾਇਕ। ੨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ. ਧਾਰਨ ਜੋਗ.

ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ.

ਸੰਗ੍ਰਾਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ.

ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਿੰਘ. ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਾਂਗਾ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਚਤੌੜ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਨ ੧੫੦੯ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜ.

* ਪੀਸਕੇ ਕੱਜਲ ਸਮਾਨ ਕਰੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਗੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਘੋੜੀ.

ਸੰਘ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਠ. ਗਲਾ. "ਚਬੈ ਤਤਾ ਲੋਹਸਾਰ ਵਿਚਿ ਸੰਘੈ ਪਲਤੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਟੋਬਾ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਸੁੰਘਕੇ ਜ਼ਮੀਨਗਰਭ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਖਾਰਾ ਹੋਣਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ. ਸੋਂਘ। ੩ ਸੰ. ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਇਕੱਠ.

ਸੰਘੱਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਟੋਲਾ। ੨ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਰਗੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਹਿਮਖਹਿ। ੩ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਪਹੀਆ.

ਸੰਘਰ. ਸੰਗਜਾ–ਝਾੜਿਆਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਿਲਾ. ਕਾਠ ਦਾ ਦੁਰਗ. "ਸੰਘਰ ਤਹਿ ਬੈਧਾਇ ਚੁਫੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਵਾਜਾ. ਰਣ-ਸ਼ਿੰਗ (ਰਨਸਿੰਘਾ). "ਬਡ ਜੋਧੀ ਸੰਘਰ ਵਾਏ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਰ. ਯੁੱਧ. ਜੰਗ. "ਸੂਰ ਦੇਖ ਸੰਘਰ ਮੈ ਕਾਯਰ ਪਲਾਵਹੀਂ." (ਨਾਪ) ੪ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ. "ਕੰਦੂ ਸੰਘਰ ਮਿਲੈ ਹਸੰਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸੰਘਰਸ਼ਣ. ਸੰ. ਸੰਘਰ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਘਸਾਉਣਾ. ਰਗੜਨਾ. ਮਲਨਾ.

ਸੰਘਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਸੰਘਰਣ.

ਸੰਘਰਣ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗ੍ਰਹਣ. "ਸਚ ਵਣੰਜੈ ਸਚੁ ਸੰਘਰਹਿ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਗੁਣਕਾਰੀ ਗੁਣ ਸੰਘਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸੰਹਾਰਨ. ਸੰਘਾਰਨਾ. "ਸਤ੍ਰੂ ਸੰਘਰਣੀ." (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਸੰਘਾਰ.

ਸੰਘਰੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਘਰਣ.

ਸੰਘਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਤੀਆਂ ਦਾ ਸੰਘ (ਸਮੁਦਾਯ) ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਕੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ.

ਸੰਘਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਇਕੱਠ। ੨ ਕਫ. ਬਲਗਮ। ੩ ਇੱਕ ਨਰਕ। ੪ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਤਜਾ। ੫ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ.

ਸੰਘਾਤੀ. ਵਿ–ਸੰਘਾਤ (ਵਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਭੇਖਧਾਰੀ ਜਸੋਂ ਸੰਘਾਤੀ ਹੋਇ." (ਭਾਗੁ)

ਸੰਘਾਰ / **ਸੰਘਾਰਣ** / **ਸੰਘਾਰੁ** ਸੰ. ਸੰਹਾਰ. ਸੰਹਾਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ. "ਛੁਟਹਿ ਸੰਘਾਰ ਨਿਮਖ ਕਿਰਪਾ ਤੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਧ. ਕਤਲ.* "ਹੋਆ ਅਸੁਰਸੰਘਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰਣ ਰਾਮ ਹਮਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਤਸਕਰ ਪੰਚ ਸਬਦਿ ਸੰਘਾਰੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਲੈ। ੪ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਘਾਰੁ. ਸੂਦੇਸੀ ਪੁਰਖ। ੬ ਬਹਾਦੁਰ। ੭ ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ.

ਸੰਘਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਾੜਾ.

ਸੰਘਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਹਿਤਾ. "ਬ੍ਰਹਮ ਵਾਕਸ ਕਹਿ ਸੰਘਿਤਾ ਪਰਾਪਸੰਤੀ ਜਾਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੰਘੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਘ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਜੋ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਉਭਰੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਘੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ. Adam's apple.

ਸੰਘੇਰਾ / **ਸੰਘੇੜਾ** ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ. "ਨੰਦਾ ਸੰਘੇੜਾ ਤਿਸ ਠੌਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੰਘੋਲ. ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਤੇਰਾਂ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਪਰ ਹੁਣ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਰਾਣਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਣਵਾਂ.

ਸੰਘ੍ਰਤ. ਸੰਘਾਰਤ (ਸੰਹਾਰਤ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਸੰਘ੍ਰਤ ਭਯੋ ਕਛੂ ਨ ਸੰਕ ਵਿਚਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੫) ੨ ਸੰਹਿਤ. ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ.

ਸੰਘ੍ਰੇੜੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਮਾਨਸਾ, ਥਾਣਾ ਬੋਹਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰੇਟਾ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਦੋ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਸੰਙ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਗ.

ਸੰਙਾ / **ਸੰਙਿਆ** ਦੇਖੋ, ਸੰਗਜਾ. "ਦੇਵਨਹਾਰ ਇਹੀ ਜੁਗ ਸੰਙਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਹੋਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. "ਤੀਨਿ ਸੰਙਿਆ ਕਰ ਦੇਹੀ ਕੀਨੀ ਜਲ ਕੂਕਰ ਭਸਮੇਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸੰਙੁ. ਸ਼ੰਕਾ। ੨ ਸੰਗ. ਸਾਥ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲੋ ਸੰਙੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਙੁ ਮੇਲੋ.

ਸੰਚ. ਦੇਖੋ, ਸੋਚਨ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੰਚਿ ਜੀਵਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਚਯਨ. "ਸੰਚਤ ਸੰਚਤ ਥੈਲੀ ਕੀਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੰਚਉਨੀ / **ਸੰਚਣ** / **ਸੰਚਨ** / **ਸੰਚਯ** / **ਸੰਚਯਨ** (ਦੇਖੋ, ਸੰ ਅਤੇ ਚਯ) ਸੰਗਜਾ–ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਜੋੜਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨ ਕਰਿ ਸੰਚਉਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਸੰਚਣ ਕਉ ਹਰਿ ਏਕੋ ਨਾਮ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਸੰਚਨ ਕਰਉ ਨਾਮ ਧਨ ਨਿਰਮਲ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਸੰਚਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਮਨ. ਚਲਣਾ। ੨ ਪੁਲ। ੩ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ. ਮੋਰੀ ਖਾਲ ਆਦਿਕ। ੪ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ। ੫ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.

ਸੰਚਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚਲਣਾ. ਗਮਨ। ੩ ਕੰਪ. ਕਾਂਬਾ.

ਸੰਚਰਿਓ. ਫੈਲਿਆ। ੨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸੰਚਾਰ.

ਸੰਚਰੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਚਾਰ ੫.

ਸੰਚਰਯਉ. ਦੇਖੋ, ਸੰਚਰਿਓ. "ਹਰਿਬੰਸ ਜਗਤ ਜਸ ਸੰਚਰਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਸੰਚਵੈ. ਸੰਚਯ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੋੜਦਾ ਹੈ. "ਧਨ ਚਿਤਵੈ ਧਨ ਸੰਚਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਪਹਰੇ) ੨ ਸੰਚਯ (ਜਮਾ) ਕੀਤਾ.

ਸੰਚਾ. ਵਿ–ਸੋਚਨ ਕੀਤਾ. ਸਿੰਜਿਆ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਲੈ ਸੰਚਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਚਯ (ਜਮਾ) ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪਖਾਰੀ ਹੋਈ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਸੰਚਯ (ਇਕੱਠਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤ੍. ਸੱਚਾ. ਕਾਲਿਬ.

ਸੰਚਾਣਾ. ਵਿ–ਸੰਚਯਨ (ਜਮਾ) ਕੀਤਾ. "ਹਰਿਧਨ ਸੰਚਾਣਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੰਚਾਰ. ਸੰ. ਸਞ੍ਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਚਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਾਣਾ. ਫਿਰਨਾ. ਵਿਚਰਨਾ। ੨ ਜੋੜਨਾ. "ਦੋਇ ਦੋਇ ਬਾਣ ਸੰਚਾਰਕੈ ਦੋਇ ਦੋਇ ਤੁਨ ਪਾਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੋ ਦੋ ਤੀਰ ਇਕੱਠੇ ਚਿੱਲੇ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ। ੩ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰਨਾ. "ਜਗਤ ਜਸ ਸੰਚਰਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੪ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਖਲ "ਤਿਥੈ ਕਾਲ ਨ ਸੰਚਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਨੱਠਣਾ. ਭੱਜਣਾ. "ਨਾ ਨਿਵੈ ਨਾ ਫੁਨਿ ਸੰਚਰੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ੬ ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ. "ਕਵਨ ਸੁ ਦਾਤਾ ਲੇ ਸੰਚਾਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੭ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਿਚਰੀਏ। ੮ ਪੁਲ, ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਲੋਕ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ.

ਸੰਚਾਰੀ. ਸੰ. ਸਞ੍ਚਾਰਿਨ. ਵਿ–ਚਲਨੇ ਵਾਲਾ. ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਵ ਦਾ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਰਸ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ. ਹਵਾ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਰੋਹੀ ਅਵਰੋਹੀ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਤਾਨ, ਯਥਾ–ਸ਼ਾ ਰੇ ਗਾ, ਗਾ ਰੇ ਸ਼ਾ, ਮਾ ਪਾ ਧਾ, ਧਾ ਪਾ ਮਾ, ਪਾ ਧਾ ਨੀ, ਨੀ ਧਾ ਪਾ ਆਦਿ। ੫ ਧ੍ਰੁਵ ਪਦ ਆਦਿ ਦਾ ਆਸਥਾਈ ਅਤੇ ਆਭੋਗ ਦੇ ਵਿਚਲੇ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਆਲਾਪ ਵੇਲੇ ਆਸਥਾਈ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਗਾਵੀਦਾ ਹੈ.

ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ.

ਸੰਚਾਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹੱਕਣਾ. ਪੇ੍ਰਨਾ.

ਸੰਚਿ. ਸੋਚਨ ਕਰਕੇ. ਸਿੰਜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਸੰਚ ੧। ੨ ਸੰਚਯਨ ਕਰਕੇ. ਜਮਾ ਕਰਕੇ. ਜੋੜਕੇ. "ਸੰਚਿ ਹਰਿ ਧਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਸੰਚਿਓ / **ਸੰਚਿਆ** ਵਿ–ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ. ਜਮਾ ਕੀਤਾ. ਸੰਚਿਤ। ੨ ਸੋਚਨ ਕੀਤਾ. ਛਿੜਕਿਆ. "ਸਹਿਜ ਭਾਇ ਸੰਚਿਓ ਕਿਰਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਬਾਣੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਸ਼ੁਭ੍ਰ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਜਲ ਸੰਚਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸੰਚਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ. ਜਮਾ ਕੀਤਾ.

ਸੰਚੀ. ਵਿ–ਸੰਚਯ (ਜਮਾ) ਕੀਤੀ। ੨ ਪਾਲੀ. ਪਾਲਨ ਕੀਤੀ. "ਅਮਰ ਜਾਨਿ ਸੰਚੀ ਇਹ ਕਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਗਜਾਂ ਦੀ ਨੱਥੀ. ਜੁਜ਼. "ਸੰਚੀ ਸੁਜਨੀ ਤਰੇ ਦਬਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੰਚੀਐ. ਜਮਾ ਕਰੀਏ. ਜੋੜੀਏ। ੨ ਸੋਚਨ ਕਰੀਏ. ਸਿੰਜੀਏ. "ਨਿੰਮ ਬਿਰਖ ਬਹੁ ਸੰਚੀਐ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਸੰਚੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਚਯ.

ਸੰਜ. ਸੰ. ਸਞ੍ਜ੍. ਧਾ–ਗਲੇ ਲਾਉਣਾ. ਚਿਪਕਨਾ. ਝਗੜਨਾ. ਜਾਣਾ. ਜੋੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਚਯਨ. "ਨਾਮ ਨਿਧਾਨੁ ਮਨ ਮਹਿ ਸੰਜਿ ਧਰਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) "ਸੰਜਿ ਕੀਆ ਘਰਿ ਵਾਸ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਚਲਦਿਆ ਨਾਲ ਨ ਚਲੈ ਸੋ ਕਿਉ ਸੰਜੀਐ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) "ਹਰਿ ਧਨ ਜਿਨੀ ਸੰਜਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਞ੍. ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਵਿ–ਸੰਨਾਹ ਬੱਧੇ ਹੋਏ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਸਰੰ ਸੰਜ ਢੁੱਟੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ੬ ਸੰਗਜਾ–ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ. "ਸੁਭੈਂ ਸਸਤ੍ਰ ਸੰਜਾਨ ਸੋਂ ਸੂਰਵੀਰੰ." (ਮੱਛਾਵ) ੭ ਫ਼ਾ ਵਜਨ. ਤੋਲ। ੮ ਮਿਣਤੀ. ਮਾਪ। ੯ ਝਾਂਝ. ਖੜਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਟੇਲਾ। ੧੦ ਸਿੰਧੀ. ਸ੍ਫੁੱਟਤਾ. ਸਫਾਈ। ੧੧ ਸੰਦ. ਔਜ਼ਾਰ.

ਸੰਜਨ. ਸੰ. ਸਞ੍ਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋੜਨਾ। ੨ ਮਿਲਾਉਣਾ। ੩ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

ਸੰਜਮ. ਸੰ. ਸੰ-ਯਮ. ਸੰਯਮ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ. "ਸੰਜਮ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਸੀਲ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਵ੍ਰਤ. ਨਿਯਮ. "ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਸੰਜਮ ਪ੍ਰਭੁਕਿਰਪਾ ਪਾਈਐ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਕੋਚ. ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ. "ਛਾਡਿ ਸਿਆਨਪ ਸੰਜਮ ਨਾਨਕ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੪ ਪੱਥ. ਪਰਹੇਜ. "ਭੈ ਕਾ ਸੰਜਮ ਜੇ ਕਰੈ ਦਾਰੂ ਭਾਉ ਲਏਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੫ ਰੀਤਿ. ਰਸਮ. "ਸੰਜਮ ਤੁਰਕਾ ਭਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੬ ਉਪਾਯ. ਯਤਨ. "ਬਿਨ ਸੰਜਮ ਨਹੀ ਕਾਰਜ ਸਾਰ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੭ ਤਰੀਕਾ. ਢੰਗ. "ਜਿਨਾ ਨੂੰ ਮਥਨ ਦਾ ਸੰਜਮ ਹੈ, ਸੋ ਮਥਕੇ ਅਗਨਿ ਨਿਕਾਲਦੇ ਹੈਨ." (ਭਗਤਾਵਲੀ)

ਸੰਜਮਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਯਮਨੀ.

ਸੰਜਮਿ. ਸੰਯਮ (ਉਪਾਯ) ਨਾਲ. ਯਤਨ ਤੋਂ. "ਹਉਮੈ ਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਇਹੁ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਨਹਿ ਜਾਇ ਸਹਿਸਾ ਕਿਤੈ ਸੰਜਮਿ." (ਅਨੰਦੁ)

ਸੰਜਮੀ. ਸੰ. ਸੰਯਮਿਨ. ਵਿ–ਸੰਜਮ ਵਾਲਾ. ਸੰਯਮੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜਮ.

ਸੰਜਮੁ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜਮ.

ਸੰਜਯ. ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ. ਗੀਤਾ ਦੇ ਮੁੱਢ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ ਨੇ ਸੰਜਯ ਤੋਂ ਯੁੱਧ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਦਿਵ੍ਯਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਲ ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੇਖਕੇ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ. ਇਹ ਵ੍ਯਾਸ ਦਾ ਚੇਲਾ ਅਤੇ ਵਡਾ ਪੰਡਿਤ ਸੀ। ੨ ਵਿ–ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸੰਜਰ. ਸੰਜ–ਧਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਵਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜ.

ਸੰਜਰੀਆ. ਜੋੜੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. "ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹੁ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

* ਜਦ ਸੰਘਾਰ ਅਥਵਾ ਸੰਘਾਰਣ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਸੰਘਾਰ ਕਰਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ– ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰਣ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਜਾਫ } ਦੇਖੋ, ਸਿੰਜਾਫ.
ਸੰਜਾਬ }

ਸੰਜਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਚਾਰ. "ਇਕਤੁ ਸੂਤਿ ਪਰੋਇ ਜੋਤਿ ਸੰਜਾਰੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਸੰਜਾਰੀ. ਵਿ–ਸੰਚਾਰਿਤ. ਸੰਚਾਰ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਚਾਰ.

ਸੰਜਿ. ਸੰਚਯ ਕਰਕੇ. ਜੋੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜ ੨.

ਸੰਜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜ.

ਸੰਜੀਉ. ਦੇਖੋ, ਸਜੀਵ.

ਸੰਜੀਐ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜ.

ਸੰਜੀਦਨ. ਫ਼ਾ سنجیدن ਕ੍ਰਿ–ਵਜਨ ਕਰਨਾ. ਤੋਲਣਾ.

ਸੰਜੀਦਾ. ਫ਼ਾ سنجیده ਵਿ–ਵਜਨਦਾਰ। ੨ ਭਾਵ–ਓਛਾਪਨ ਰਹਿਤ. ਗੰਭੀਰ.

ਸੰਜੀਵਨਿ } ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਤ ਸੰਜੀਵਨੀ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਸੰਜੀਵਨੀ } ਕਚ. "ਪੜ੍ਹ ਸੰਜੀਵਨਿ ਤਾਹਿ ਜਿਯਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੧) "ਸਸਤ੍ਰ ਹਨੇ ਸੰਜੀਵਨੀ ਜਜੋਂ ਲਗਾਇ ਤਿਹ ਦੇਤ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸੰਜੁਗਤ } ਸੰ. ਸੰਯੁਕ੍ਰ. ਵਿ–ਸਹਿਤ. ਸਾਥ. "ਜੋਗ
ਸੰਜੁਤ } ਭੋਗ ਸੰਜੁਤੁ ਬਲ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਦਸ ਗੁਣ ਸੰਜੁਤ ਜੋ ਦਿਜ ਹੋਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਦਸ ਗੁਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ। ੨ ਸੰਯੁਤ. ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸੰਜੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਯੁਤਾ.

ਸੰਜੁਤੁ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜੁਤ.

ਸੰਜੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਚਯ। ੨ ਸੰਚਯ (ਜਮਾ) ਕੀਤੇ ਨਾਲ. "ਸੰਜੈ ਕਰਹਿ ਪਿਆਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸੰਜਯ.

ਸੰਜੋ } ਸੰਗਜਾ–ਕਵਚ. ਬਖਤਰ. ਜਿਰਹ. ਦੇਖੋ,
ਸੰਜੋਉ } ਸੰਜ. "ਸਤਗੁਰੂ ਕਾ ਖੜਗੁ ਸੰਜੋਉ ਹਰਿ
ਸੰਜੋਅ } ਭਗਤਿ ਹੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)
ਸੰਜੋਆ }

ਸੰਜੋਇਆ } ਜੁੜਿਆ. ਮਿਲਿਆ. ਬੱਝਿਆ. ਦੇਖੋ,
ਸੰਜੋਈ } ਸੰਜਨ. "ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਤਿਨ ਭੀਤਰਿ ਸੰਜੋਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਰੇ) "ਨਿਹਭਾਗੜੋ ਭਾਹਿ ਸੰਜੋਇਓ ਰੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਇਸੁ ਮਟਕੀ ਮਹਿ ਸਬਦ ਸੰਜੋਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਸੰਜੋਗ } ਸੰ. ਸੰਯੋਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਬੰਧ. "ਧੀਆ
ਸੰਜੋਗੜਾ } ਪੂਤ ਸੰਜੋਗ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਏੱਕਾ. ਇੱਤਫਾਕ. "ਸੰਜੋਗ ਨਾਮ ਸੂਰਮਾ ਅਖੰਡ ਏਕ ਜਾਨਿਯੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਜੋਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਹ ਰਾਸ਼ੀ ਯੋਗ ਆਦਿ ਦਾ ਮੇਲ. "ਧਨ ਮੂਰਤ ਚਸੇ ਪਲ ਘੜੀਆ, ਧੰਨ ਸੁ ਓਇ ਸੰਜੋਗਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਨਾਮ ਹਮਾਰੈ ਸਉਣ ਸੰਜੋਗ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੪ ਕਰਮਫਲ. "ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਸੰਜੋਗ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੫ ਦੇਹ ਨਾਲ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ. ਜਨਮ. "ਸਾਹਾ ਸੰਜੋਗ ਵੀਆਹੁ ਵਿਜੋਗ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੬ ਉਪਾਯ. ਯਤਨ। ੭ ਸੰ. ਸੰਯੋਕ੍ਰ. ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਜੋੜਨਾ. "ਚੇਤਾ ਵਤ੍ਰ ਵਖਤ ਸੰਜੋਗ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਤ੍ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ.

ਸੰਜੋਗਿ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੰਯੋਗ ਵਸ਼. ਕਰਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ
ਸੰਜੋਗੀ } ਸੰਬੰਧ ਨਾਲ. "ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਸੰਜੋਗਿ ਪਾਇਆ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਉਪਾਯ (ਜਤਨ) ਨਾਲ. "ਕਵਨ ਸੰਜੋਗਿ ਮਿਲਉ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਮੇਲਾ ਸੰਜੋਗੀ ਰਾਮ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. संयोगिन्. ਵਿ–ਸੰਯੋਗ ਵਾਲਾ. ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਨਜਾਸੀ ਅਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਧੂ ਸੰਜੋਗੀ ਹੈ, ਜੋ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਹੋਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸੰਜੋਣਾ. ਸੰ. ਸੰਯੋਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ.

ਸੰਜੋਰ. ਸੰ. संयोक्तृ–ਸੰਯੋਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੋਤਣ ਵਾਲਾ. ਬੈਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ. "ਹਰਿ ਸਿੰਚੈ ਸੁਧਾ ਸੰਜੋਰ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਸੰਜੋਰਿ. ਜੋਤਕੇ. ਜੋੜਕੇ.

ਸੰਜੋਵਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜੋਆ। ੨ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੋੜਿਆ.

ਸੰਝ } ਸੰਗਜਾ–ਸੰਧਜਾ. ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਦਾ ਵੇਲਾ.
ਸੰਝਾ } ਸ਼ਜਾਮ. ਆਥਣ.

ਸੰਝਾਬਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਝ ਵੇਲੇ ਜੋ ਬਲਵਾਨ ਹੈ, ਦੈਤ. ਰਾਖਸ. ਪ੍ਰੇਤ. ਪਿਸ਼ਾਚ.

ਸੰਡ. ਸੰ. शण्ड–ਸ਼ੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰੋਹਿਤ, ਜੋ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਮਰਕ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਡਾਮਰਕਾ। ੨ ਸੰ. सण्ड. ਸ-ਅੰਡ. ਸਾਂਡ ਢੱਟਾ ਆਦਿਕ ਨਰ ਪਸੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਡ (ਫੋਤੇ) ਹਨ. ਭਾਵ–ਜੋ ਖੱਸੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰ. षण्ड–ਸ਼ੰਡ. ਅਥਵਾ ਸ਼ੰਢ. ਨਪੁੰਸਕ. ਹੀਜੜਾ.

ਸੰਡਾ. ਸੰ. षण्डी–ਸ਼ੰਡੀ. ਵੰਧਜਾ. ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੰਤਾਨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਸੰਡਾਮਰਕਾ. ਸੰ. शण्डामर्क ਸ਼ੰਡ ਅਤੇ ਅਮਕੰ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ, ਜੋ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਡ ੧. "ਸੰਡਾਮਰਕਾ ਸਭਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਸੰਢ. ਦੇਖੋ, ਸੰਡ, ਸੰਡਾ ਅਤੇ ਸੰਢਣਾ.

ਸੰਢਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਧਿ ਮਿਲਾਉਣੀ. ਜੋੜਨਾ. ਗੱਠਣਾ. ਬਿਧ ਮਿਲਾਉਣੀ. "ਆਪੇ ਹੀ ਲੇਖਾ ਸੰਢੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸੰਤ ਅਥਵਾ**ਸੰਤੁ.** ਸੰ. शान्त–ਸ਼ਾਂਤ. ਵਿ–ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ. ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ. "ਸੰਤ ਕੈ ਊਪਰਿ ਦੇਇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਾਥ." (ਗੋਂਡ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Saint.

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਦਾ ਲੱਛਣ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੈ:–

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤ,
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ, ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ.
(ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੨)

ਆਠ ਪਹਰ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਜਾਨੈ,
ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਮਾਨੈ.
ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਆਧਾਰੁ,
ਹੋਇ ਰਹੇ ਸਭ ਕੀ ਪਗਛਾਰੁ.
ਸੰਤ ਰਹਤ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ,
ਉਆ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ.
ਵਰਤਣਿ ਜਾਕੈ ਕੇਵਲ ਨਾਮ,
ਅਨਦ ਰੂਪ ਕੀਰਤਨੁ ਬਿਸਰਾਮ.
ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਜਾਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ,
ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਬਿਨ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨੈ.
ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਅਘ ਕਾਟਨਹਾਰਾ,
ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਕਰਨ ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਤਾਰਾ.
ਸੂਰਬੀਰ ਬਚਨ ਕੇ ਬਲੀ,
ਕਉਲਾ ਬਪੁਰੀ ਸੰਤੀ ਛਲੀ.
ਤਾਕਾ ਸੰਗੁ ਬਾਛਹਿ ਸੁਰਦੇਵ,
ਅਮੋਘ ਦਰਸੁ ਸਫਲ ਜਾਕੀ ਸੇਵ.
ਕਰਜੋੜਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ,
ਮੋਹਿ ਸੰਤਟਹਲ ਦੀਜੈ ਗੁਣਤਾਸਿ.
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

੨ ਸੰ. सन्त. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪੰਡਿਤ। ੩ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ. "ਅਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪੇਖੈ ਹੁਇ ਸੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. "ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੫ ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਸੰਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਰੀ.

ਸੰਤਈ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਤਪੁਣਾ. ਸਾਧੁਤਾ. "ਸੰਤ ਨ ਛਾਡੈ ਸੰਤਈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਸੰਤ ਸਹਾਇ } ਵਿ–ਸੰਤ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਸੰਤਸਹਾਯ } "ਸਾਹਿਬ ਸੰਤਸਹਾਯ ਪਿਆਰੇ." (ਚੌਪਈ)

ਸੰਤਸਹਾਰ. ਵਿ–ਸੰਤ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਤ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਸੰਤਸਹਾਰ ਸਦਾ ਬਿਖਿਆਤਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਸੰਤਸਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਭਾ. ਸਿੰਘਸਭਾ. "ਬਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਪਵਿਤੁ ਹੈ ਜਿਥੈ ਸੰਤਸਭਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ.

ਸੰਤ ਸਾਧੁ. ਵਿ–ਸ਼ਾਂਤ ਸਾਧੁ. ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ. "ਸੰਤ ਸਾਧੁ ਜਿਨ ਪਾਇਆ ਤੇ ਵਡ ਪੁਰਖ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਸੰਤ ਸਿੰਘ. ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੁਤਾ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤੁਰਰਾ ਅਤੇ ਕਲਗੀ ਪਹਿਨਾਈ, ਯਥਾ:–

"ਪੰਚਹੁੱ ਮੇ ਕਲਗੀ ਕਿੱਹ ਦੀਨਸ,
ਸੋ ਨਿਰਨੈ ਸੁਨੀਐ ਮਨ ਲਾਇ,
ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਖਤ੍ਰੀ ਸਿਖ ਸੁਭਮਤਿ,
ਥਾਪਜੋ ਪੰਚਹੁੱ ਮੇ ਵਡਿਆਇ,
ਤਿਸ ਕੋ ਗੁਰੁਤਾ ਅਰਪਨ ਕੀਨਸ,
ਪ੍ਰਿਥਮ ਖਾਲਸੇ ਮੇ ਤਿਨ ਪਾਇ,
ਸਸਤ੍ਰ ਬੰਧਾਇ ਬਠਾਇ ਅਟਾਰੀ,
ਗੁਰੂ ਫਤੇ ਬੋਲੇ ਹਰਖਾਇ.
ਕਿਤਕ ਕਹਿਤ ਸੰਗ ਸਿੰਘ ਬੰਗਸੀ,
ਬੰਗਸ ਦੇਸ ਵਿਖੈ ਤੇ ਆਇ,
ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਜੋ ਸਥਾਪਨ ਤਿਸ ਛਿਨ,
ਗੁਰੁਤਾ ਦਈ ਜਿਗਾ ਪਹਿਰਾਇ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿਖ ਦੋਨਹੁ ਗੁਰੁਮੁਖ,
ਤਿਨ ਮੇ ਕੋਊ ਥਪਜੋ ਬਨਾਇ,
ਤਿਸ ਪਰ ਬਾਦ ਨਹੀ ਕੁਛ ਬਰਨੋ,
ਦੋਨੋ ਕੇ ਲਿਹੁ ਚਰਨ ਮਨਾਇ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰੁੱਤ ੬ ਅ: ੪੧)

ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਝੇ ਦੇ ਪੱਟੀ ਨਗਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਅਰੋੜਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ (ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਹੈ) ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ,* ਜੋ ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਗੰਜ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਕੂਚੇ ਭਾਈ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਬੁਤਕੀ ਪਾਸ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਦਸਤਾਰਾ, ਜਾਂਮਾ ਅਤੇ ਜੋੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਰ ਭੀ ਹੈ.† ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੱਟੀ ਛੱਡਕੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ੧।

੨ ਭਾਈ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦਾ ਗਜਾਨੀ. ਇਹ ਵਡਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਵਿਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ. ਗਜਾਨੀ ਸੰਤਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੮੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਸੱਜਨ ਦਾ ਗਜਾਨੀ ਵੰਸ਼ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਹੈ।

੩ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸਵੇਦਾਰ ਅਤੇ ਆਲਾ ਨੰਬਰਦਾਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ.

ਸੰਤ ਸੰਤ. ਵਿ–ਸ਼ਾਂਤ ਸੰਤ. ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ. "ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਸੰਤ ਹਰਿ ਇਕੋ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਸੰਤਹ ਤਨਾ. ਵਿ–ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਸਾਧੁ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਜਿਗਜਾਸੂ। ੨ ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ (ਸਾਧੁ) ਦਾ ਤਨੁਤ੍ਰ (ਕਵਚ) ਸੰਤਰਕਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਨਾ ੨ ਅਤੇ ੬.

ਸੰਤਕਾਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀਆ.

ਸੰਤਘਾਟ. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਾਸ ਬੇਂਈਂ ਨਦੀ ਦਾ ਉਹ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਤਜਾਗਕੇ ਸੰਤਵੇਸ਼ (ਉਦਾਸੀ–ਲਿਬਾਸ) ਇਸੇ ਥਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ.

* ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਹੈ. ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਚਮਕੌਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਚਮਕੌਰ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪੋਹ ਦੇ ਇਕਾਹਠੇ ਵਿੱਚ, ਅੱਸੂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਿਲਿਆ ? ਜੇ ਚਮਕੌਰ ਦਾ ਜੰਗ ੧੭੬੦ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਇਕਾਹਠੇ ਦੇ ਅੱਸੂ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ.

† ਦੂਜਾ ਪੈਰ ਜਿਲਾ ਕੱਹਾਟ ਦੇ ਮਖਡਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਮੈਹਤਿਆਂ ਦੀ ਗਲੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਤ ਜਨ. ਸਾਧੁਲੋਕ.

ਸੰਤਜਨੀ. ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੇ. ਸਾਧੂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ. "ਸੰਤਜਨੀ ਕੀਆ ਉਪਦੇਸ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਤ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਸੰਤਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਰੰਤਰ. ਲਗਾਤਾਰ. ਇੱਕ ਰਸ. "ਸੰਤਤ ਹੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਸੁਰੰਗ ਰਤੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸੰਤਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੨ ਗੋਤ੍ਰ. ਕੁਲ। ੩ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ.

ਸੰਤਤਿ ਪਥ. ਔਲਾਦ ਦਾ ਮਾਰਗ. ਭਗ. ਯੋਨਿ.

ਸੰਤ ਦਾਸ. ਭਾਈ ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਿੱਚ ਚੱਕ ਭਾਈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਚਿਰ ਕਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ.

ਸੰਤਦੋਖੀ. ਵਿ–ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਦ੍ਵੇਸ (ਵੈਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੰਤਦੋਖੀ ਕਾ ਥਾਉ ਕੋ ਨਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸੰਤ ਧਰਮਸਾਲਾ. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ. "ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਦਿਚੈ ਥਾਉ ਸੰਤ ਧਰਮਸਾਲੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਸੰਤਨ. ਸੰਤਜਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜਹਿ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਹੋਵਹਿ ਇਕਤ੍ਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਸੰਤਨਾ ਕੈ ਚਰਨਿ ਲਾਗ." (ਆਸਾ ਮ: ੫ ਪੜ੍ਹਤਾਲ) ੨ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ. "ਹਰਿਸੰਤਨ ਕਰਿ ਨਮੋ ਨਮੋ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)
੩ ਸੰ.ਸ਼ਨ੍ਤਨੁ–ਸ਼ਾਂਤਨੁ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਧਨ. "ਊਠਿ ਸਿਧਾਰੇ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਸੰਤਨ ਕੈ ਖਿਆਲਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸੰਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤਨ.

ਸੰਤਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਤਨੁ.

ਸੰਤਨੇਯ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਤਨੁ. "ਭਯੋ ਤੌਨ ਕੇ ਬੰਧ ਮੇ ਸੰਤਨੇਯੰ। ਭਏ ਤਾਹਿ ਕੈ ਕਉਰਓ ਪਾਂਡਵੇਯੰ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਂਤਨੇਯ.

ਸੰਤਪਤ. ਸੰ. ਸੰਤਪ੍ਤ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਤਪਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਅਤਿ ਦੁਖੀ.

ਸੰਤਪਿਆਰ. ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ। ੨ ਸ਼ਾਂਤਿਪ੍ਰਿਯ. ਸ਼ਾਂਤਿ ਦਾ ਪਿਆਰਾ.

ਸੰਤਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਸੰਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ. ਸਾਧੁ ਦਯਾ ਸੇ. "ਸੰਤਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਗਾਉ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਸੰਤਬਹਲ. ਦੇਖੋ, ਬਹਲ.

ਸੰਤਮੰਡਲ / ਸੰਤਮੰਡਲੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਮੇਲ. ਸਿੱਖਸਭਾ. "ਸੰਤਮੰਡਲ ਮਹਿ ਨਿਰਮਲ ਕਥਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸਾਧੁਸਮਾਜ.

ਸੰਤਮੰਤ / ਸੰਤਮੰਤੁ / ਸੰਤਮੰਤ੍ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ। ੨ ਸਾਧੁਸਿਖਯਾ.

ਸੰਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤਰਾ ਅਤੇ ਰੰਗਤਰਾ.

ਸੰਤਰੀ. ਅੰ. Sentry. ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ.

ਸੰਤਰੇਣੁ. ਇੱਕ ਵਿਰਕ੍ਤ ਸਾਧੁ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤਮੰਡਲੀ ਦਾ ਮਹੰਤ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਦੀ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਦੀ ਭੁੱਖੀ ਦੇਖਕੇ ਘਰੋਂ ਸੋਦੇ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਅਰਪੇ ਸਨ.* ਜਿਸ ਥਾਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ "ਖਰਾ ਸੌਦਾ" ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਚੁਹੜ ਕਾਣਾ। ੨ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਣਰਜ. ਚਰਣਧੂੜ.

ਸੰਤਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲਾ.

ਸੰਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਤਪਤ ਕਰਨਾ. ਤਪਾਉਣਾ. ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ. "ਨਾ ਤਿਸੁ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਦੂਤ ਨ ਸਕੈ ਸੰਤਾਈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੰਤਾਨ. ਸੰ. ਸ਼ਨ੍ਤਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਔਲਾਦ. ਵੰਸ਼।
੨ ਕਲਪ ਬਿਰਛ. ਸੁਰਤਰੁ "ਜਾਨਿਯੋ ਸੰਤਾਨ ਕੋ ਸਮਾਨ ਬਨੈ ਅਨਬਨ, ਦਾਨੀ ਮਨ ਕਾਮਨਾ, ਨ ਦਾਨੀ ਮੋਖ ਗਜਾਨ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਵਿਸਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੪ ਇੰਤਜਾਮ. ਪ੍ਰਬੰਧ। ੫ ਨਿੱਤ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ.

ਸੰਤਾਨੀ. ਵਿ-ਸੰਤਾਂ ਦੀ."ਜਿਨਿ ਰਾਖੀ ਆਨ ਸੰਤਾਨੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਤਾਨ (ਔਲਾਦ) ਵਾਲਾ.

ਸੰਤਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲਨ. ਸੇਕ. ਤਾਉ। ੨ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼। ੩ ਜ਼ੁਰ. ਬੁਖਾਰ. "ਸਭੇ ਦੁਖ ਸੰਤਾਪ ਜਾਂ ਤੁਧੋਂ ਭੁਲੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ. ਪਛਤਾਵਾ. "ਭ੍ਰਿਖਿਆ ਭੋਜਨ ਕਰੈ ਸੰਤਾਪ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਸੰਤਾਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਪਾਉਣਾ.

ਸੰਤਾਪੀ. ਸੰ. ਸ਼ਨ੍ਤਾਪਿਨ. ਵਿ–ਸੰਤਾਪ (ਦੁੱਖ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਸੰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤ ਅਤੇ ਸੰਤੈ.

ਸੰਤੁਸਟ / ਸੰਤੁਸਟੁ / ਸੰਤੁਸ੍ ਸੰ. ਸੰਤੁਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਤੁਸ਼੍ (ਪ੍ਰਸੰਨ). ਨਿਹਾਯਤ ਖੁਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ਧਾ."ਗੁਰਸਿਖਾ ਕਉ ਹਰਿ ਸੰਤੁਸਟੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ:੪) ੨ ਅਤਸੰਤ ਸੰਤੋਖੀ. "ਯਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੁਸ੍ ਵਿਚਾਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੰਤੈ. ਸੰਤ ਨੂੰ. "ਸੰਤੈ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਸੰਤੋਸ / ਸੰਤੋਖ ਸੰ. ਸੰਤੋਸ਼–ਸੰਤੋਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸਬਰ. ਲੋਭ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ. "ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਸਬਦਿ ਗੁਰ ਰਾਜੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਆਨੰਦ. "ਕੋਮਲ ਬਾਣੀ ਸਭ ਕਉ ਸੰਤੋਖੈ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ਅਤੇ ਤੋਖ.

ਸੰਤੋਖਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੨ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਤਾਲ. "ਤੇ ਨਾਏ ਸੰਤੋਖ ਗੁਰ ਸਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਸੰਤੋਖ ਸਰਿ. ਸੰਤੋਖ ਰੂਪ ਨਦੀ. "ਤੇ ਗੁਰੁ ਸੰਤੋਖ ਸਰਿ ਨਾਤੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪ ਸਰ (ਤਾਲ) ਵਿੱਚ.

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸ਼੍ਰਿੰਘ* ਜੀ ਬੁੜੈਲਿਆ (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਨਿਵਾਸੀ ਸਤਸੰਗੀ ਪੁਰਖ ਸਨ ਇਹ ਸੰਤ ਕਰਮ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਨਿਰਮਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਵੇਦਾਂਤ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗ੍ਯਾਤਾ ਹੋਏ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਰੁਚੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਲੈ ਆਈ. ਉਸੇ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.† ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸੰਤ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹੀ.‡ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਪੂਰਣ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਰਚਣ ਦੀ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਰਖਦੇ ਸਨ. ਆਪ ਨੇ ਬੂੜੈਲਿਏ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅਮਰਕੋਸ਼ ਦਾ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਵਿੱਚ "ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਪੁਸਤਕ ਰਚਿਆ. ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਪਟਿਆਲੇ ਜਾ ਨੌਕਰ ਹੋਏ. ਸੰਮਤ ੧੮੮੨ ਵਿੱਚ ਕੈਥਲਪਤਿ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਮੰਗਕੇ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਡੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ.

ਕੈਥਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੮੬ ਵਿੱਚ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਗਰਬਗੰਜਨੀ ਰਚਿਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨੌਕਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪੁਸਤਕ ਹਿੰਦੀ ਮਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਨੌ ਸਤਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨਕਥਾ "ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ" ਨਾਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਇਸੇ ਸਾਲ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਜੀ ਕੈਥਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਪੁਰਿ ਪਧਾਰੇ.

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਗ੍ਰੰਥਰਚਨਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਪੂਰਬ ਮੈ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਥਾ।
ਛੰਦਨ ਬਿਖੈ ਰਚੀ ਮਤਿ ਯਥਾ।
ਰਹਯੋ ਚਾਹਤੋਂ ਗੁਰੁਨ ਵ੍ਰਿਤਾਂਤ।
ਨਹਿ ਪਾਯੋ ਤਿਸ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤ।
ਕਰਮ ਕਾਲ ਤੇ ਕੈਥਲ ਆਏ।
ਬਿਤ ਹ੍ਵੈ ਜਪੁਜੀ ਅਰਥ ਬਨਾਏ।
ਬਾਲਮੀਕਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਜਬ।
ਛੰਦਨ ਬਿਖੈ ਰਚੀ ਹਮ ਸਭ ਤਬ।
ਪੁਨ ਵਿਦਾਂਤ ਕੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਨਾ।
ਉਪਨਿਸ਼ਦਨ ਕੋ ਜਹਿ ਵਖਜਾਨਾ।
ਆਤਮ ਕੋ ਪੁਰਾਣ ਜਿਸ ਨਾਮ।
ਸਕਲ ਬਨਾਯੋ ਸੋ ਅਭਿਰਾਮ।
ਚਾਹਤ ਭਯੋ ਆਪ ਗੁਰੁ ਜਬਹੂੰ।
ਭਾਸ਼ੈਚਯ ਦਸ ਗੁਰੁ ਯਸ ਤਬ ਹੂੰ।
ਹੋਰ ਉਮੰਗ ਮੋਹਿ ਮਨ ਆਈ।
ਕਰਨ ਲਗਜੋ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਹਾਈ।
ਪੂਰਵਾਰਧ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਦੋਇ।
ਕਥਾ ਬਨੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸੋਇ।
ਵਰਣੀ ਦ੍ਵਾਦਸ ਰਾਸਿ ਅਗਾਰੀ।
ਨਵਮ ਗੁਰੂ ਲਗ ਕਥਾ ਸੁਧਾਰੀ।
ਖਟ ਰਿਤੁ ਯੁਕਤ ਬਨੇ ਯੁਗ ਅਯਨ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਿੰਦ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਗਾਥਾ ਅਯਨ।
ਭਏ ਪ੍ਰਕਰਣ ਸਰਬ ਕੇ ਬਾਈ।
ਨੌ ਰਸ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸੁਖਦਾਈ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗਾਥਾ ਸੁਭ ਗੰਗਾ।
ਛੰਦ ਉਮੰਗ ਉਤੰਗ ਤਰੰਗਾ।
ਰਾਮਕੁੱਵਰ ਗਿਰਿਵਰ ਤੇ ਨਿਕਸੀ।
ਸਿੱਖਨ ਵਿਖੈ ਜਗਤ ਮੇ ਵਿਗਸੀ।

ਸੁਨ ਸੁਨ ਗ੍ਰਿਹ ਆਤਮਾ ਸੰਮਤ* ਆਦਿ ਪਛਾਨ,
ਮਧੁ ਮਾਸ† ਸਤ੍ਰੁਨ ਕਰ ਭਾ ਉਤਪਾਤ ਮਹਾਨ,
ਪਰੀ ਲੂਟ ਕਪਿਥੱਲ‡ ਵਿਖੈ ਮਿਲੇ ਚੋਰ ਵਟਪਾਰ,
ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਭਜਚਲੇ ਤਜ ਪੁਰ ਸਭ ਇਕ ਬਾਰ,
ਸਾਵਨ ਮਹਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਭਈ ਸਮਾਪਤਿ ਆਇ,
ਵਿਘਨ ਵ੍ਰਿੰਦ ਤੇ ਬਚਰਹੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਹਾਇ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਵਿਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕ ਇਹ ਹਨ:–

(੧) ਅਮਰਕੋਸ਼. (੨) ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦. (੩) ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ "ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕਾ" ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੮੮੬ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ. (੪) ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਉਲਥਾ. (੫) ਵਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਉਲਥਾ ੧੮੬੧. (੬) ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ (ਸੁਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਸੰਮਤ ੧੯੦੦.

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ, ਪਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਜੇਹੀ ਲਿਖੋਗੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਊ ਅਤੇ ਸਭ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਗੇ, ਕਈ ਥਾਈਂ ਟੱਪਲਾ ਖਾ ਗਏ ਹਨ। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਭਗਤ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰਿੰਘ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਪਕੇ ਦੇਗ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ, ਯਥਾ–

"ਇਕ ਸੰਤੋਖ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਯੁਤ ਰਹਿਤ।
ਤਿਸ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਕਰੁਣਾ ਸਹਿਤ।

---

* ਰਿਤਨੇ ਅਵਾਟ ਅਤੇ ਚਾਲਾਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸੰਤਰੇਣੁ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਤ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ–"ਅਪਰੰਪਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਸੰਤਰੇਣੁ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ–

ਸੰਤਰੇਣੁ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:–
"ਆਰਬਲਾ ਲਘੁ ਬਾਲ ਸੁਚਾਲੀ। ਗਿਰਾ ਵਿਰਾਗ ਭਗਤਿ ਭਲ ਸਾਲੀ। ਤੁਮ ਸੋਂ ਅਨ ਕੌਨ ਬਹੁ ਭਾਊ। ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਵਿਸਾਲ ਸੁਭਾਊ। ਭੋਜਨ ਸੋਜ ਆਨ ਜਬ ਪੈਸੇ। ਚਲਨ ਰਜਾਇ ਦੀਨ ਤੁਮ ਕੈਸੇ ?"

ਸੰਤਰੇਣੁ ਦਾ ਉੱਤਰ.–
*ਸੁਨ ਮਹੰਤ ਬੋਲਯੋ ਬਰ ਬਾਨੀ। ਇਹ ਡੌ ਪਰਮਪੁਰਖ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਕਲਵਾਨ ਗ੍ਯਾਨੀ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਦੁਰਮੇ ਰਹੈ ਗਤਿ ਪਰੈ ਨ ਜਾਨੀ। ਭਯੋ ਅਸਹਿ ਅਮ ਤੇਜ ਪ੍ਰਭੂਊ। ਖਾਂਤੇ ਦੀਨੀ ਜਾਨ ਰਜਾਊ." (ਨਾਪ੍ ਪੂਰਵਾਰਧ, ਅ: ੧੫)

* ਦੇਵਾ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਛਾਂਬਾ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ. † "ਦੇਵਾ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਪਿਤ ਤੇ ਜਨਮ ਗਹਿ ਸ਼੍ਰੀਤੋਖ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਨਾਮ." (ਨਾਪ੍) ‡ "ਸੈਭ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਗੁਰੂ ਅੱਖਰ ਦਾਤਾ। ਨਮੋ ਕਰੋ ਤਿਨ ਪਦ ਜਲਜਾਤਾ।" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

* ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ੧੯੦੦. † ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ‡ ਕੈਥਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਬਲ ਰਹੋ ਦੇਗ ਬਰਤਾਵਹੁ।
ਸ਼ੁੱਧਾ ਯੁਤ ਸੋ ਸਿੰਘ ਟਿਕਾਵਹੁ।"
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੰਤੋਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਤੁਸ਼੍ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਕਰਨਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਪੁਸ੍ਤਕ ਨੂੰ ਰੁਮਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਕੇ ਰੱਖਣਾ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਸੰਤੋਖ ਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਬੂਟਾ.

ਸੰਤੋਖਪੁਰਾ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਕਲਸੀਆ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਛਛਰੌਲੀ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਡੇਢ ਮੀਲ ਝਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਪਾਸ ਸਰਕਾਰੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਅਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਸਨ ੧੯੨੦ ਦੇ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ੧ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸੰਤ ਖਾਲਸਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਅੱਠ ਮੀਲ ਹੈ. ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸੰਤੋਖਮਠ
ਸੰਤੋਖਮੜੀ
ਸੰਤੋਖਮਾੜੀ } ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਨਿਵਾਸ। ੨ ਸੰਤੋਖਰੂਪ ਮਠ. "ਭ੍ਰਿਖਿਆ ਨਾਮੁ ਸੰਤੋਖਮੜੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਸੰਤੋਖੀ. ਸੰ. ਸਨ੍ਤੋਸ਼ਿਨ. ਵਿ–ਸੰਤੋਖ ਵਾਲਾ. ਸਾਬਰ. ਲੋਭ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ.

ਸੰਤੋਖੀਈ. ਸੰਤੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ. "ਸੇਵ ਕੀਤੀ ਸੰਤੋਖੀਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸੰਤੋਖੁ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤੋਖ.

ਸੰਥਾ
ਸੰਥਿਆ } ਸੰ. ਸਂਸ੍ਥਾ–ਸੰਸ੍ਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਟਿਕਾਉ. ਇਸਥਿਤੀ। ੨ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਕੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮਰਨਾ.

ਸੰਦ. ਸੰ. ਸਨ੍ਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਖੰਡਨ ਕਰੇ. ਔਜਾਰ. ਹਥਿਆਰ.

ਸੰਦਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਦੌਰਾ ਅਤੇ ਸੰਧਉਰਾ.

ਸੰਦਲ. ਅ. صندل ਸੰਦਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦਨ. ਸੁਗੰਧਦ.

ਸੰਦਲੀ. ਵਿ–ਸੰਦਲ ਰੰਗਾ. "ਸੁਭੇ ਸੰਦਲੀ ਬਾਜਿ ਰਾਜੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਸੰਦਲ ਦਾ. ਚੰਦਨ ਦਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਮੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜੋ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਰੋਗਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਫੂਲ ਵੰਸ਼.

ਸੰਦੜਾ
ਸੰਦੜੀ
ਸੰਦਾ } ਵਜ–ਦਾ. ਦੀ. ਕਾ. ਕੀ. "ਬਿਰਦ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) "ਮੰਦਰ ਮਿਟੀ ਸੰਦੜੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) "ਕੁੰਨੈ ਹੇਠਿ ਜਲਾਈਐ ਬਾਲਣ ਸੰਦੈ ਥਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਨ੍ਦ–ਸਾਂਦ੍ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸੰਦੜਾ ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਸਾਂਦ੍ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੰਘਣਾ ਅਤੇ ਜੰਗਲ. "ਖਾਵਣ ਸੰਦੜੈ ਸੂਲ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਅੰਬੜ ਵਿੱਚ ਕੰਡੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਾਉਸੰਦੇ.

ਸੰਦਿਗਧ. ਸੰ. ਸਨ੍ਦਿਗ੍ਧ. ਵਿ–ਸੰਦੇਹ (ਸ਼ੱਕ) ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਮਸ਼ਕੂਕ.

ਸੰਦੀ. ਸੰਦਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੀ. ਕੀ. "ਮਾਣਸ ਸੰਦੀ ਆਸ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਖਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਜਾ. ਖਾਟ.

ਸੰਦੀਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰ-ਦੀਪਨ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕਰਨਾ. ਮਚਾਉਣਾ. ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਸਾਂਦੀਪਨਿ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਦੀਪਨਿ ਅਤੇ ਸੰਦੀਪਨਿ.

ਸੰਦੀਪਨਿ
ਸੰਦੀਪਨੀ } ਸੰ. ਸਾਨ੍ਦੀਪਨਿ. ਅਵੰਤਿ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਦੀਪਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ–ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਈ ਸੀ. "ਗੁਰੁ ਪਾਸ ਸੰਦੀਪਨਿ ਕੇ ਤਬ ਹੀ ਦਿਨ ਥੋਰਨ ਮੇ ਭਲੇ ਜਾਇ ਖਲੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੁਦੱਛਣਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਪੰਚਜਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਜਨ੍ਯ.

ਸੰਦੀਲਾ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਹਰਦੋਈ ਜਿਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਦਾਸ ੨.

ਸੰਦੂਕ
ਸੰਦੂਖ } ਅ. صندوق ਸੰਦੂਕ. ਬਾਕਸ. Box. ਪੇਟੀ.

ਸੰਦੇਸਰਾ
ਸੰਦੇਸਰੋ
ਸੰਦੇਸੜਾ
ਸੰਦੇਸਾ } (ਸੰ-ਦਿਸ਼). ਦੇਖੋ, ਸਦੇਸਾ. "ਸੁਣ ਸਾਜਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਦੇਸਰਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਦੇਸ਼ਹਰ. ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੂਤ.

ਸੰਦੇਹ. ਸੰ. ਸਨ੍ਦੇਹ. ਆਪਣਾ ਸ਼ਰੀਰ. "ਜੋ ਜੋ ਸਹਿ ਜਾਤਨ ਸੰਦੇਹ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜੋ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਤਾੜਨਾ ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–(ਸੰ-ਦਿਹ੍) ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨਾ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ, ਕਿੰਤੁ ਸ਼ੱਕ ਬਣਿਆ ਰਹੇ. ਇਹ "ਸੰਦੇਹ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕਿਧੌਂ ਕੈਧੌਂ ਅਥਵਾ ਜਾਂ ਆਦਿਕ ਪਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਇਹੁ ਮਨੁ ਗਿਰਹੀ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਦਾਸੀ ?
ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਅਵਰਨ ਸਦਾ ਅਵਿਨਾਸੀ ?
ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ?
ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਮਤਾ ਕਿਥਹੁ ਲਾਗੀ ?
(ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਕਿਧੌਂ ਦੇਵਕੰਨਜਾ ਕਿਧੌਂ ਵਾਸਵੀ ਹੈ,
ਕਿਧੌਂ ਜੱਛਨੀ ਕਿੰਨਰੀ ਨਾਗਨੀ ਹੈ,
ਕਿਧੌਂ ਗੀਧ੍ਰਵੀ ਦੈਤਜਾ ਦੇਵਤਾ ਸੀ,
ਕਿਧੌਂ ਸੂਰਜਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸੋਧੀ ਸੁਧਾ ਸੀ,
ਕਿਧੌਂ ਚਿਤ੍ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰਿਕਾ ਸੀ ਬਨੀ ਹੈ,
ਕਿਧੌਂ ਸਿਖਿਨੀ ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ ਪਦਮਿਨੀ ਹੈ,
ਕਿਧੌਂ ਰਾਗ ਪੂਰੇ ਭਰੀ ਰਾਗਮਾਲਾ,
ਬਰੀ ਰਾਮ ਤੈਸੇ ਸਿਯਾ ਆਜ ਬਾਲਾ.
(ਰਾਮਾਵ)

ਸੰਦੇਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਦੇਹ। ੨ ਸੰਦੇਸ਼. ਸੁਨੇਹਾ. "ਪਰ ਪਾਯਨ ਅਸ ਦਿਯੋ ਸੰਦੇਹਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੫੬)

ਸੰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਸੰਦਾ.

ਸੰਦੋਹ. ਸੰ. ਸਨ੍ਦੋਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰ-ਦੁਹ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਾਰਾ ਚੋਇਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ। ੩ ਵਿ–ਸਭ. ਸੰਪੂਰਣ. ਤਮਾਮ. "ਬੰਦੋਂ ਸੰਤ ਸੰਦੋਹ ਪਦ." (ਨਾਪ੍)

ਸੰਦੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਉਰਾ.

ਸੰਦ੍ਯਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੱਠਣ (ਦੌੜਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਭੱਜਣਾ.

ਸੰਧ. ਸੰ. ਸ਼ਗਜ਼ਾ–ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ। ੨ ਸੰਧਾ. ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ. ਇਕਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸਸੰਧ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੰਧਿ.

ਸੰਧਉਰਾ. ਸੰ. ਸਨ੍ਧਿਰਾਗ–ਸੰਧਿਰਾਗ. ਸਿੰਦੂਰ. ਸੰਧੂਰ.* "ਅਬ ਤਉ ਜਰੇ ਮਰੇ ਸਿਧਿ ਪਾਈਐ, ਲੀਨੋ ਹਾਥਿ ਸੰਧਉਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਸਿਧਉਰਾ। ੨ ਸੰਧੂਰੀਆ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧੂਰੀਆ ੨. "ਬਾਜਤ ਰਾਗ ਸੰਧਉਰਾ." (ਸਲੋਹ)

ਸੰਧਕ. ਵਿ–ਸੰਧਿ (ਪਾੜ–ਨਕਬ) ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚੋਰ. "ਸੰਧਕ ਤੋਹਿ ਸਾਧੁ ਨਹਿ ਕਹੀਅਉ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਧਾਨ (ਸਿੰਨ੍ਹਣ) ਵਾਲਾ.

ਸੰਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਥਿਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ. ਇਕਰਾਰ। ੩ ਅੰਗੀਕਾਰ. ਸ੍ਵੀਕਾਰ। ੪ ਸ਼ਰਾਬ.

ਸੰਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਜੋੜਨਾ. ਸ਼ਿਸਤ ਮਿਲਾਉਣੀ. "ਸਰ ਸੰਧੈ ਆਗਾਸ ਕਉ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੩ ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਮਕਾਨ.

ਸੰਧਾਨੀ. ਸੰਧਾਨ ਕੀਤੀ. ਸਿੰਨ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਿਆਨੀ। ੨ ਸੰ. ਸਨ੍ਧਾਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ੪ ਤਲਾਸ਼. ਭਾਲ। ੫ ਪਾਲਨ. ਪਰਵਰਿਸ਼.

ਸੰਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਲਹ. ਮਿਲਾਪ। ੨ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਜੋੜ ਵਾਲੀ ਥਾਂ। ੪ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਅੱਖਰ ਦਾ ਵਿਕਾਰ, ਜੈਸੇ–ਜਗਤ-ਈਸ਼ ਦਾ ਜਗਦੀਸ਼ ਅਰ ਸੁਰ-ਇੰਦ੍ ਦਾ ਸੁਰੇਂਦ੍ ਆਦਿ। ੫ ਸੰਨ੍. ਪਾੜ. ਨਕਬ. "ਭੁਜਤ ਸੰਧਿ ਕੋ ਤਜ ਸਦਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੪) ੬ ਸੰਗਤਿ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ ਮਨ ਮਾਨੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੭ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਇਸਥਿਤਿ. "ਤ੍ਰਿਕੁਟਿ ਸੰਧਿ ਮੋ ਪੇਖਿਆ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੮ ਭਗ. ਯੋਨਿ। ੯ ਦੋ ਸ਼ਮਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲ. ਸੰਧਜ਼ਾ. "ਬਰਤ ਸੰਧਿ ਸੋਚ ਚਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜ੍ਤਾਲ) ਵ੍ਰਤ, ਸੰਧ੍ਯਾਕਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ੌਚਾਚਾਰ.

ਸੰਧਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਧਾਨੀ. "ਸੁਰ ਸੰਧਿਆ ਗਾਵਾਰ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ਤੀਰ ਸਿੰਨ੍ਹਿਆ। ੨ ਸੰ. ਸੰਧ੍ਯਜ਼ਾ–ਸੰਝ. "ਸੰਧਿਆ ਪ੍ਰਾਤ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰਧ੍ਯਜ਼ਾਕਰਮ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਅਰ ਛਿਪਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਜਪ ਆਦਿ ਕਰਮ. "ਏਹਾ ਸੰਧਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਚਿਤਿ ਆਵੈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਸੰਧਿਆਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਧਾਨੀ. "ਛੁਰੀ ਸੰਧਿਆਨੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਛੁਰੀ ਸਿੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਸੰਧਿਆਬਾਦੰ. ਸੰ. ਸੰਧ੍ਯਜ਼ਾ ਵੰਦਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਧ੍ਯਜ਼ਾ (ਦੋ ਵੇਲਿਆਂ ਦੇ ਮਿਲਣ) ਸਮੇਂ ਦੇਵਤਾਦਿ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਮ. "ਪੜਿ ਪੁਸਤਕ ਸੰਧਿਆਬਾਦੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਸੰਧਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਕ। ੨ ਸੰ. ਸਨ੍ਧਿਕ. ਸੰਨ੍ਹਾਂ (ਜੋੜਾਂ) ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦਰਦ. ਗਠੀਏ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ.

ਸੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਿ.

ਸੰਧੂ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍. ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ.

ਸੰਧੂਰ. ਸੰ. ਸਿਨ੍ਦੂਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਦੂਰ.

ਸੰਧੂਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਧੂਰ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਧੂਰ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨਾ. "ਆਪਿ ਆਪ ਸੰਧੂਰਏ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਸੰਧੂਰੀ. ਵਿ–ਸੰਧੂਰ ਰੰਗਾ. ਸੰਧੂਰੀਆ.

ਸੰਧੂਰੀਆ. ਵਿ–ਸੰਧੂਰ ਰੰਗਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਿੰਧੂਰਾ ਭੀ ਹੈ. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿੰਡੋਲ ਰਾਗ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੈ. ਅਤੇ ਵੀਰ ਰਸ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਮਾਰੂ ਵਾਙ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗਾਇਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੋਂ ੧੫ ਘੜੀ ਤਕ ਹੈ.

ਸੰਧ੍ਯਜ਼ਾ. ਸੰ. ਸਨ੍ਧ੍ਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਸਮੇਂ, ਉਹ ਵੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਯੁਗ.

ਸੰਧ੍ਯਜ਼ਾਂਸ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ.

ਸੰਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਾਨ. "ਬਾਣ ਸਚਾਵਾ ਸੰਨਿਕੈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਪਾੜ. ਨਕਬ. ਦੇਖੋ, ਸੰਧਿ ਅਤੇ ਸੰਨਿ ਤਥਾ ਸੰਨ੍। ੩ ਸੰਨਿਪਾਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸੰਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਜਾਫਲ ਸਤਗੁਰ ਸਬਦ ਕਰ ਮੋਹ ਸੰਨ ਕਰ ਨਾਸ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਜਾਫਲ। ੪ ਸੰ. ਸਨ੍ਨ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੫ ਥੱਕਿਆ। ੬ ਡੁੱਬਿਆ.

ਸੰਨਹਨ. ਸੰ. ਸੰ-ਨਹ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਸਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰੱਥ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੋਤਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

* ਸੰਧੂਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੰਧਿਰਾਗ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਚੀਰਨੀ ਕੱਢਕੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰ ਰੰਗ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਨਤ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾਰਾ. ਸੈਨ. ਸੰਕੇਤ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਨ੍ਨਤ. ਵਿ–ਸੰ (ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ) ਨਤ (ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ). ਨੰਮ੍ਰ.

ਸੰਨੱਧ. ਸੰ. ਸ਼ਨ੍ਨਫ. ਵਿ–ਸੰ (ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ) ਨੱਧ (ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ). ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ ਕਵਚ ਆਦਿ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹਨ.

ਸੰਨਾਹ. ਸੰ. ਸ਼ਨ੍ਨਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਸੰਨਹਨ. ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ. ਵਰਮ. "ਗੁਰਮਤਿ ਸੀਲ ਸੰਨਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) "ਰਾਮ ਕਵਚ ਦਾਸ ਕਾ ਸੰਨਾਹੁ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ਰਾਮਮੰਤ੍ਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੰਜੋਆ ਹੈ.

ਸੰਨਾਹਰਿਪੁ. ਸੰਗਜਾ–ਬਰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਨਾਹ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਣ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਨਾਹਰਿਪੁ ਹੋਸਕਦੇ ਹਨ.

ਸੰਨਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਸੰਨਾਹ.

ਸੰਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਧਿ. ਪਾੜ. ਨਕਬ. "ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੁ ਉਨਿ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਸੰਨਿ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹ-ਮਾਹਾ) ੨ ਸੰਨਿਪਾਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਸੰਨਿਪਾਤ.

ਸੰਨਿਆਸ. ਸੰ. ਸੰਨ੍ਯਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਯਾਗ। ੨ ਸੰਨ੍ਯਾਸ ਆਸ਼੍ਰਮ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਥਾ ਆਸ਼੍ਰਮ. "ਬੈਰਾਗ ਕਹੁੰ ਸੰਨਿਆਸ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸੰਨਿਆਸ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਅਰੁ ਸੰਨਿਆਸ." (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਸੰਨਿਆਸੀ. ਸੰ. ਸੰਨ੍ਯਾਸਿਨ–ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ. ਵਿ–ਤ੍ਯਾਗੀ। ੨ ਸੰਨ੍ਯਾਸ ਆਸ਼੍ਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.* "ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋਇਕੈ ਤੀਰਥਿ ਭ੍ਰਮਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ.

ਸੰਨਿਕਰਖ. ਸੰ ਸਂਨਿਕਰ੍ਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰ–ਨਿ–ਕ੍ਰਿਸ. ਨੇੜੇ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸਮੀਪਤਾ. ਪਾਸ ਹੋਣਾ। ੩ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਸੰਨਿਕੈ. ਸੰਧਾਨ ਕਰਕੇ. ਸਿੰਨ੍ਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਸੰਨ ੧.

ਸੰਨਿਗਧ. ਸੰ. ਸ੍ਨਿਗ੍ਧ. ਵਿ–ਸਨੇਹ (ਚਿਕਨਾਈ) ਵਾਲਾ. ਚਿਕਨਾ. ਥੋਪਾ. "ਮਲਿਕ ਅਸਨ ਸੰਨਿਗਧ ਮੰਗਾਵਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸੰਨਿਧਿ. ਸੰ. ਸਂਨਿਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੀਪਤਾ। ੨ ਪਾਠ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ. ਬਿਨਾ ਵਿੱਥ ਦੋ ਪਦਾਂ ਦਾ ਪਾਸ ਹੋਣਾ। ੩ ਉੱਤਮ ਖਜਾਨਾ.

ਸੰਨਿਪਾਤ. ਸੰ. ਸਂਨਿਪਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰ-ਨਿਪਾਤ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਡਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਤਾਲ ਦਾ ਭੇਦ। ੪ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਸਂਨਿਪਾਤ. ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਧਾਤੁ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਉਪਜਿਆ ਰੋਗ. ਸਰ-ਸਾਮ. ਸਰ (ਸਿਰ) ਸਾਮ (ਸੋਜ). ਏ੍ਰਸ੍ਪ੍ਹ ਵਰਮ ਦਿਮਾਗ. Cerebritis.

ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਯੰਕਰ ਜ੍ਵਰ (ਤਾਪ) ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ–ਕਬਜ, ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਤਾਪ, ਮੱਥੇ ਪੀੜ, ਮੂਰਛਾ, ਮੂੰਹ ਲਾਲ, ਜੀਭ ਖੁਰਦਰੀ, ਬੇਚੈਨੀ, ਦਿਲ ਦਾ ਕਾਹਲਾ ਧੜਕਣਾ, ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ, ਤ੍ਰੇਲੀਆਂ ਪੈਣੀਆਂ, ਉਲਟੀ ਆਉਣੀ ਆਦਿਕ.

ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਨਿਪਾਤ ਦੇ ੧੩ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਅਤੇ ਲੱਛਣ ਇਹ ਹਨ–

(ੳ) ਸੰਧਿਕ–ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਦ, ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਉਣੀ.

(ਅ) ਅੰਤਕ–ਸੋਜ, ਸਿਰਪੀੜ, ਹਿਚਕੀ, ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਕੰਬਣਾ, ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ.

(ੲ) ਰੁਗਦਾਹ–ਢਿੱਡਪੀੜ, ਦਾਬ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਬੇਚੈਨੀ ਹੋਣੀ.

(ਸ) ਚਿੱਤ ਵਿਭ੍ਰਮ–ਘੂਕੀ, ਸ਼ਰੀਰ ਬਹੁਤ ਗਰਮ, ਸਿਰ ਘੁੰਮਣਾ ਅਤੇ ਤਲਮੱਛੀ ਲੱਗਣੀ.

(ਹ) ਸ਼ੀਤਾਂਗ–ਸ਼ਰੀਰ ਠੰਢਾ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਾਹ ਕਾਹਲਾ ਪੈਣਾ.

(ਕ) ਤੰਦ੍ਰਿਕ–ਮੂਰਛਾ ਅਤੇ ਘੂਕੀ ਦਾ ਹੋਣਾ.

(ਖ) ਕੰਠ ਕੁਬਜ–ਗਲ ਰੁਕ ਜਾਣਾ, ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀੜ, ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਹੋਣਾ.

(ਗ) ਕਰਣਕ–ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਜ, ਖਾਂਸੀ, ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਗਰਮ.

(ਘ) ਭ੍ਰਗਨ ਨੇਤ੍ਰ–ਨੇਤ੍ਰ ਟੇਢੇ ਹੋ ਜਾਣੇ, ਮੂਰਛਾ ਹੋਣੀ.

(ਙ) ਰਕ੍ਤਸ੍ਠੀਵੀ–ਥੁੱਕ ਨਾਲ ਲਹੂ ਆਉਣਾ, ਢਿੱਡ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੋਣੀ.

(ਚ) ਪ੍ਲਾਪਕ–ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ, ਜੋਰ ਦਾ ਤਾਪ ਹੋਣਾ, ਸਰੀਰ ਕੰਬਣਾ.

(ਛ) ਜਿਹ੍ਮਕ–ਜੀਭ ਉੱਤੇ ਕੰਡੇ ਹੋਣੇ, ਥਥਲਾ-ਪਨ, ਸਾਹ ਕਾਹਲਾ ਅਤੇ ਖਾਂਸੀ ਹੋਣੀ.

(ਜ) ਅਭ੍ਜਨਾਸ–ਮੂੰਹ ਸੁੱਕਣਾ, ਦੰਦ ਮੈਲੇ ਹੋਣੇ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਹੋਣੀ ਆਦਿ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰਾਂ ਦੀ ਅਵਧਿ (ਮਯਾਦ) ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਹੈ–੭ ਦਿਨ, ੧੦ ਦਿਨ, ੨੦ ਦਿਨ, ੧੧ ਦਿਨ, ੧੫ ਦਿਨ, ੨੫ ਦਿਨ, ੧੩ ਦਿਨ, ੧੦ ਦਿਨ,੧੮ ਦਿਨ, ੧੦ ਦਿਨ, ੧੪ ਦਿਨ, ੧੬ ਦਿਨ, ੧੫ ਦਿਨ. ਅਰਥਾਤ ਇਤਨੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਰੋਗੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸੰਨਿਪਾਤ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕ੍ਰਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵਿੱਲ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਉਪਾਉ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ. ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂਕੇ ਰੁਮਾਲ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖਣਾ, ਪਾਸ਼ੇਜਾ ਕਰਨਾ, ਧਨੀਆ, ਚੰਨਣ ਦਾ ਬੂਰ, ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ, ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ, ਬੇਤਲ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਸੁੰਘਾਉਣਾ, ਹੁਕਨਾ ਕਰਨਾ. ਕੰਡਿਆਰੀ ਦੇ ਬੀਜ ਪੀਸਕੇ ਨਸਵਾਰ ਦੇਣੀ, ਉਬਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਸਾ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਣਾ. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਕ੍ਵਾਥ (ਕਾੜ੍ਹਾ) ਸੰਨਿਪਾਤ ਰੋਗ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ–

ਕੜੂ, ਚਿਰਾਇਤਾ, ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ, ਗਿਲੋ, ਕਚੂਰ, ਖ਼ੈਜਣ ਦੇ ਬੀਜ, ਮਘਾਂ, ਪੁਹਕਰਮੂਲ, ਬਨਫਸ਼ਾ, ਛਮਕਨਮੋਲੀ, ਦੇਵਦਾਰੁ, ਸੁੰਢ, ਹਰੜ, ਜਵਾਸਾ ਅਤੇ ਭੜਿੰਗੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਅਧ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤੋਲੇ ਪਾਕੇ ਉਬਾਲਾ ਦੇਣਾ. ਜਦ ਅੱਧ ਪਾਉ ਪਾਣੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਛਾਣਕੇ ਕੋਸਾ ਕੋਸਾ ਪਿਆਉਣਾ. "ਛਈ ਰੋਗ ਅਰੁ ਸੰਨਿਪਾਤ ਗਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਸੰਨਿਵੇਸ. ਸੰ. ਸਂਨਿਵੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸੰ-ਨਿ-ਵਿਸ਼. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਇਸਥਿਤੀ. ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪ੍ਬੰਧ. ਇੰਤਜਾਮ। ੩ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ। ੪ ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਯਾਦ। ੫ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਅਖਾੜਾ। ੬ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਗੋਇਰਾ.

ਸੰਨ੍ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਧਿ. ਪਾੜ. ਨਕਬ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਜੋੜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੰਧਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸੰਧਾਨ.

ਸੰਨ੍ਹ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਰ ਕੀ ਗਿੱਲਾਂ.

ਸੰਨ੍ਹਿ / **ਸੰਨ੍ਹੀ** ਸੰਗਜਾ–ਸੰਧਿ. ਪਾੜ. ਨਕਬ. "ਜਮ ਦਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਜਿਉ ਸੰਨ੍ਹੀ ਉਪਰਿ ਚੋਰ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩) ੨ ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਚਿਮਟੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਰਮ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੈ. "ਮਨ ਜਲਿਆ ਸੰਨ੍ਹੀ ਚਿੰਤ ਭਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਥਾਂ। ੪ ਦਾਣੇ ਆਟਾ ਅਤੇ ਤੂੜੀ ਆਦਿ ਮਿਲਾਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਿਜਾ. ਸੰ. ਸਾਨ੍ਜੀ. ਗੁਤਾਵਾ.

ਸੰਨਜ. ਸੰਨਿਪਾਤ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸੰਨਜ ਭਓ ਇਹ ਵੈਦ ਉਚਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੮੧)

ਸੰਨਜਾਸ / **ਸੰਨਜਾਸੀ** ਦੇਖੋ, ਸੰਨਿਆਸ ਅਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀ.

ਸੰਪਉ. ਸੰ. ਸੰਪਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਭੂਤਿ. ਧਨ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਸੰਪਉ ਕਿਸੈ ਨ ਨਾਲਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕਰਿ ਆਚਾਰ ਬਹੁ ਸੰਪਉ ਸੰਚੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੩)

ਸੰਪਟ. ਸੰ. ਸਂਪੁਟ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਟ (ਢਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਡੱਬਾ। ੩ ਸੰਦੂਕ। ੪ ਪੜ੍ਹਦਾ. ਆਵਰਣ. ਭਾਵ–ਮਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਕਕਾ ਕਿਰਣਿ ਕਮਲ ਮਹਿ ਪਾਵਾ। ਸਸਿ ਬਿਗਾਸ ਸੰਪਟ ਨਹੀ ਆਵਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਰਿਦੇ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਕਿਰਣਿ (ਸੂਰਜਆਤਮਗ੍ਯਾਨ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਤਦ ਸਸਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ–ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ) ਨਾਲ ਰਿਦਾ ਕਮਲ ਮਿਚਦਾ ਨਹੀਂ। ੫ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਪਦ ਦੇ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਪੁਟ ਪਾਠ. ਜੈਸੇ–ਓਅੰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਓਅੰ। ੬ ਦੋ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਦਵਾ ਨੂੰ ਆਂਚ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸੰਪਤ / **ਸੰਪਤਾ** / **ਸੰਪਤਿ** / **ਸੰਪੱਤਿ** ਸੰ. ਸਂਪਦ–ਸਂਪਾਤਿ. ਸੰਗਜਾ–(ਸੰ-ਪਦ੍) ਬਹੁਤ ਪਦਵੀ. ਬੜਾ ਐਸ਼੍ਵਰਯ. "ਸੰਪਤ ਹਰਖ ਨ ਆਪਤ ਦੂਖਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸੰਪਤਿ ਰਥ ਧਨ ਰਾਜ ਸਿਉ ਅਤਿ ਨੇਹੁ ਲਗਾਇਓ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੯) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ਾਸ਼੍ਵਤ–ਸਂਪੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸੰਪਤਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ–ਯੋਗਯ ਰੀਤਿ ਨਾਲ. ਠੀਕ ਤੌਰ ਪੂਰ. ਹੁਣ ਇਸ ਵੇਲੇ. "ਪੜ੍ ਕੁਰਜੋਣ ਝੜੀਐ, ਨਹ ਜੜੀਐ ਪੋਡ ਸੰਪਤਾ." (ਗਾਥਾ)

ਸੰਪੱਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਥਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਸੰਪਦ / **ਸੰਪਦਾ** ਦੇਖੋ, ਸੰਪਤ.

ਸੰਪਰਕ. ਸੰ. ਸਂਪਰ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–(ਸੰ-ਪ੍ਰਿਚ੍). ਸੰਯੋਗ. ਸੰਬੰਧ. ਮੇਲ.

ਸੰਪਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤਨ. ਡਿਗਣਾ। ੨ ਉਡਣਾ। ੩ ਕੁਹਾੜੀ. ਛਾਲ। ੪ ਝਪਟ. ਝੁੱਟੀ.

ਸੰਪਾਤਿ / **ਸੰਪਾਤੀ** ਸੰ. ਸਂਪਾਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਥਵਾਹੀ ਅਰੁਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਜਟਾਯੁ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਗਿਰਝ ਜੇਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਟਾਯੁ। ੨ ਸੰ. ਸਂਪਾਤਿਨ੍. ਵਿ–ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਉਡਣ ਵਾਲਾ.

ਸੰਪਾਦਕ. ਸੰ. ਸਂਪਾਦਕ. ਵਿ–ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਕੁਨ। ੩ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਪੁਸਤਕ ਅਥਵਾ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਮਜਮੂਨਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ. Editor.

ਸੰਪਾਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣਾ.

ਸੰਪਾਦ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੰਪਾਦਨ (ਪੈਦਾ ਕਰਨ) ਯੋਗ। ੨ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਸੰਪਾਦਨ.

ਸੰਪਾਨੀ. ਵਿ–ਸੌਂਪੀ. ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ. ਸਮਰੱਣ ਕੀਤੀ. "ਥਾਪ ਸਖੇ ਪਾਛੈ ਤਿਨਹੂ ਕਉ ਸੰਪਾਨੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਸੰਪੁਟ. ਦੇਖੋ, ਸੰਪਟ. "ਮਨ ਸੰਪੁਟ ਜਿਤੁ ਸਤਸਰਿ ਨਾਵਣੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਮਨ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਡੱਬਾ (ਸਿੰਘਾਸਨ) ਹੈ। ੨ ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਦਵਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਤਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸੰਪੁਟਪਾਠ. ਦੇਖੋ, ਸੰਪਟ ੫. "ਸੰਪੁਟ ਸੁ ਪਾਠ ਪਢਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੰਪੂਰਣ. ਸੰ. ਸਂਪੂਰ੍ਣ. ਵਿ–ਸਾਰਾ. ਤਮਾਮ. ਸਭ। ੨ ਸੁਪੂਰਣ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ।

ਸੰਪੈ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਪਦਾ. ਵਿਭੂਤਿ। ੨ ਸੰਪਦਾ ਨੂੰ. "ਸੰਪੈ ਦੇਖਿ ਨ ਹਰਖੀਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਸੰਪੰਨ. ਸੰ. ਸਂਪਨ੍ਨ. ਵਿ–(ਸੰ–ਪਦ੍) ਸੰਪੱਤਿ ਕਰਕੇ ਪੂਰਣ. ਵਿਭੂਤਿ ਮਾਨ। ੨ ਪੂਰਣ. ਮੁਕੰਮਲ। ੩ ਸਹਿਤ. ਸਮੇਤ. ਯੁਕ੍ਤ। ੪ ਧਨੀ. ਦੌਲਤ ਵਾਲਾ.

ਸੰਪ੍ਰਗਜਾਤ. ਸੰ ਸਂਪ੍ਰਜ੍ਞਾਤ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਮਾਧਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

---

* ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪਰ੍ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਲਿਖੇ ਹਨ–
ਚਤੁਰ੍ਵਿਧਾ ਭਿਕ੍ਸ਼ਵਸ੍ਤੇ ਕੁਟੀਚਕ ਬਹੂਦਕੀ। ਹੰਸ: ਪਰਮਹੰਸਸ਼੍ਚ ਯੋऽਤ੍ਰ ਪਸ਼੍ਚਾਤ ਸ ਉਤ੍ਤਮ. ॥
ਅਰਥਾਤ–ਚਾਰ ਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਹਨ–ਕੁਟੀਚਕ, ਵਹੂਦਕ, ਹੰਸ ਅਤੇ ਪਰਮਹੰਸ. ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਪਿਛਲਾ ਉੱਤਮ ਹੈ
ਇਸ ਕਿਸੇ ਦੇਖੋ, ਵਿਸਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਵੰਝਾ ਅਧ੍ਯਾਯ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਪ੍ਰਦਾ. ਸੰ. ਸੰ–ਪ੍ਰਦਾ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਦ੍ਯਾ ਆਦਿ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਯਿਕ.

ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ. ਸੰ. ਸਮ੍ਪ੍ਰਦਾਯ. ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਪ੍ਰਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਚਲੀ ਆਈ ਰੀਤਿ। ੩ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲੀ ਧਰਮ ਰੀਤਿ। ੪ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਦੀ ਪੱਧਤਿ। ੫ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ.

ਸੰਬ. ਸੰ. ਸ਼ਮ੍ਬ–ਸ਼ੰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਜ਼੍ਰ। ੨ ਲਾਠੀ ਅੱਗੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੰਮ.

ਸੰਬਹ ਸੰ. ਸੰਵਾਹਨ–ਸੰਵਾਹਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਮਲਨਾ. "ਨਾਤੀ ਧੋਤੀ ਸੰਬਹੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਬਣਣੇ ਨਾਲ ਅੰਗ ਮਲਕੇ ਨ੍ਹਾਤੀ ਧੋਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਵਹਨ.

ਸੰਬਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬਹ.

ਸੰਬਤ ਸੰ. ਸੰਵਤ ਅਤੇ ਸੰਵਤ੍ਸਰ–ਸੰਵਤ ਅਤੇ ਸੰਵਤਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਲ. ਵਰ੍ਹਾ. "ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਸੰਵਤ ਅਤੇ ਵਰਸ.

ਸੰਬਰ. ਸੰ. ਸ਼ੰਬਰ ਅਤੇ ਸੰਬਰ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ। ੨ ਧਨ। ੩ ਯੁੱਧ। ੪ ਵ੍ਰਤ। ੫ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਦਸ੍ਯੁ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦਿਵੋਦਾਸ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨਾਲ ਭੀ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਾਮ ਨਾਲ ਭੀ ਚਿਰ ਤੀਕ ਲੜਾਈ ਰਹੀ. ਜਦ ਕਾਮ ਨੇ ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਲੀਤਾ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਪੁਰਾਣਾ ਵੈਰ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਚੁੱਕਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ. ਸੰਬਰ ਨੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ ਨੂੰ ਭੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ. "ਦਸ ਦਜੋਸ ਕੋ ਬਾਲ ਭਯੋ ਜਬ ਹੀ, ਤਬ ਸੰਬਰ ਦੈਤ ਲੈ ਤਾਹਿ ਗਯੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਵਿ–ਬਹਤ ਚੰਗਾ। ੭ ਭਾਗਵਾਨ। ੮ ਸੁਖੀ.

ਸੰਬਰਅਰਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ੰਬਰ ਦੈਤ ਮਾਰਿਆ। ੨ ਕਾਮਦੇਵ, ਜੋ ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਸ਼ੰਬਰ ਦੈਤ ਨਾਲ ਲੜ੍ਯਾ ਰਿਹਾ. "ਸੰਬਰ ਕੇ ਅਰਿ ਕੀ ਛਬਿ ਲੀਨੈ." (ਅਜਰਾਸ)

ਸੰਬਰਾਰਿ ਚਖ ਧੁਜ ਅਰਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੀਰ. ਬਾਣ.

ਸੰਬਰਾਰਿ ਧੁਜ ਚੱਛ ਅਰਿ (ਸ਼ਨਾਮਾ) ਸੰਬਰ ਦੇ ਵੈਰੀ ਕਾਮ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮੱਛ, ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰਕੇ ਮੱਛ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਵਰੀ ਸੀ.

ਸੰਬਲ. ਸੰ. ਸ਼ਮ੍ਬਲ–ਸ਼ੰਬਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਫਰ ਖਰਚ. "ਤਾਕੋ ਸੰਬਲ ਪਾਂਚ ਸੈ, ਇਸ ਕੋ ਪੈਸੇ ਪਾਂਚ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਬੀਰਖਾ. ਹਸਦ। ੩ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ। ੪ ਕੁਲ. ਵੈਸ਼.

ਸੰਬਲਖਾਰ. ਸੰਖੀਆ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮੁਲਫਾਰ. "ਸੰਬਲਖਾਰ ਡਾਰ ਕਰ ਸਜਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੦)

ਸੰਬਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬਾਹਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਵਾਹ–ਸੰਵਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਜ਼ਾਰ। ੩ ਸਮੂਹ (ਸਮੁਦਾਯ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਲਸਕਰ ਜੋੜਿ ਕੀਆ ਸੰਬਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੁਵਾਹ. ਉੱਤਮ ਸਵਾਰੀ. ਸ਼ੁਸ੍ਕ ਵਾਹਨ. "ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਰਥ ਸੰਬਾਹੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੫ ਸੁਬਹ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. "ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਿ ਸੰਬਾਹਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੬ ਦੇਖੋ, ਸੰਵਹਨ.

ਸੰਬਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਵਾਹਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਮਰਦਨ. ਮਾਲਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸੰਬਹ। ੨ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ। ੩ ਭਾਰ ਦੇ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਪਹੁਚਾਉਣਾ. "ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਰਿਜਕ ਸੰਬਾਹੈ ਠਾਕੁਰ." (ਸੋਦਰੁ) "ਦਿਤੋਨੁ ਰਿਜਕ ਸੰਬਾਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ.

ਸੰਬਾਹਿ ਦੇਖੋ, ਸੰਬਾਹਨ.

ਸੰਬਾਹੇ

ਸੰਬਾਦ. ਸੰ. ਸੰਵਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਚਾ. ਪ੍ਰਸ਼੍ਨੋਤ੍ਤਰ। ੨ ਖਬਰ. ਸਮਾਚਾਰ.

ਸੰਬਾਦੀ. ਸੰ. ਸੰਵਾਦਿਨ੍. ਵਿ–ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਇ ਨਾਲ ਸੰਮਤਿ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸੁਰ ਜੋ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪਸ਼੍ਟ ਹੋ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸੰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸੁਰ ਸ਼ਬਦ.

ਸੰਬਿਆਲ. ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਸੰਬੀਤ. ਸੰ. ਸੰਵੀਤ. ਵਿ–ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਗੁਜਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੀਤਿਆ.

ਸੰਬੁਕ. ਸੰ. ਸ਼ਮ੍ਬੁਕ–ਸ਼ੰਬੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋਗਾ। ੨ ਸਿੱਪ. "ਜਜੋ ਸੰਬੁਕ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਚਾਰੁ." (ਨਾਪੂ)

ਸੰਬੂਹ. ਸ਼ਬ. ਤਮਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸਮੂਹ. "ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਸੰਬੂਹ ਸਚੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਸੰਬੂਕ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬੁਕ। ੨ ਇੱਕ ਸ਼ੂਦ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੂਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤਪ ਕਰਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵੱਢਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਤਪ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਉਤਪਾਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਜਵਾਨ ਲੜਕਾ ਮਰ ਗਿਆ. ਸੰਬੂਕ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਣ ਸਾਰ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਾਲਕ ਜੀ ਉੱਠਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲ੍ਮੀਕ ਕਾਂਡ ੭ ਅ: ੭੬.

ਸੰਬੇਦ. ਦੇਖੋ, ਸੰਵੇਦ.

ਸੰਬੇਦਜ. ਸੰ. ਸੰਵੇਦਜ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਲਾਇਕ. ਸਮਝਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਸੰਬੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਰਣ ਗ੍ਯਾਨ. ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਖਾਤਿਬ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਸੰਬੋਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਾਉਣਾ. ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਬੁਲਾਉਣਾ. ਮੁਖਾਤਿਬ ਕਰਨਾ.

ਸੰਬੰਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ। ੨ ਰਿਸ਼ਤਾ. ਨਾਤਾ। ੩ ਵਿਆਹ. ਸਗਾਈ.

ਸੰਬੰਧੀ. ਸੰ. ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਿਨ੍. ਵਿ–ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਮੇਲੀ। ੨ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਨਾਤੀ. ਸਾਕ.

ਸੰਬਜਾਨ ਦੇਖੋ, ਸੰਵਜਾਨ.

ਸੰਬਜਾਨਾ

ਸੰਭ. ਸ੍ਵਯੰਭੁਵ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਭੁ। ੩ ਸੰ. ਸੰ–ਭ੍ਰ.ਵਿ–ਸੰ (ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ) ਭ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ.

ਸੰਭਉ. ਦੇਖੋ, ਸੈਭੰ. "ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੰਭਉ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਸੰਭਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭਰਨਾ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ.

ਸੰਭਰੀ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭਰਨ (ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ) ਵਾਲੀ। ੨ ਸ਼ਾਂਭਵੀ. ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ.

ਸੰਭਰੇ. ਵਿ–ਸੰਭਲੇ. ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਏ. "ਤਬੈ ਸੰਭਰੇ ਦੀਨ ਹੋਤੰ ਦਯਾਲੰ." (ਮੱਛਾਵ)

ਸੰਭਰੇਸ. ਸੰਭਲ ਨਗਰ ਦਾ ਈਸ਼. ਸੰਭਲ ਦਾ ਰਾਜਾ. "ਸੁਣਜੋ ਸੰਭਰੇਸੰ." (ਕਲਕੀ) ਦੇਖੋ, ਸੰਭਲ ੨.

ਸੰਭਲ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭਲਨਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੰਭਲ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਦੀ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੩੯੭੧੫ ਹੈ. ਇਹ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਤੋਂ ੨੩ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤ ਇਸ ਥਾਂ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ. "ਭਲ ਭਗਾ ਭਯਾ ਇਹ ਸੰਭਲ ਕੇ ਹਰਿ ਜੂ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਆਵਹਿਂਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਸੰਭਲਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਣਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਹੋਣਾ.

ਸੰਭਲਨਾ

ਸੰਭਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੋਣਾ। ੨ ਹੋ ਸਕਨਾ। ੩ ਉਤਪੱਤੀ. ਜਨਮ. "ਤ੍ਰਿਗਦਜੋਨਿ ਅਚੇਤ ਸੰਭਵ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੪ ਮੇਲ. ਸੰਯੋਗ। ੫ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੬ ਹੋ ਸਕਨੇ ਯੋਗ੍ਯ. ਮੁਮਕਿਨ.

ਸੰਭਵਿਓ } ਸ੍ਵਯੰਭਵ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਜੋਨੀ

ਸੰਭਵਿਅਉ } ਸੰਭਵਿਅਉ। ੩ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਪਜਿਆ.

ਸੰਭਾਖਣ } ਸੰ. ਸਮ੍ਭਾਸ਼ਣ–ਸੰਭਾਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਤ

ਸੰਭਾਖਨ } ਚੀਤ. ਗੁਫਤਗੂ. "ਕਰ ਸੰਭਾਖਣ ਆਪਸ ਮਾਹੀ." (ਨਾਪੂ) "ਸਗਲ ਸੰਭਾਖਨ ਜਾਪਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਸੰਤਹ ਸੰਗੁ ਸੰਤ ਸੰਭਾਖਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਸੰਭਾ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ.

ਸੰਭਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭਾਲ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਸਾਮਾਨ. "ਸਭ ਸੰਭਾਰ ਸੰਭਾਰਕੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਆਨ." (ਨਾਪੂ) ੩ ਵਿਭੂਤਿ. ਸੰਪਦ.

ਸੰਭਾਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਭਾਲਨਾ. ਸਾਂਭਣਾ। ੨ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ. "ਪਾਵਨ ਨਾਮ ਜਗਤ ਮੇ ਹਰਿ ਕੋ ਕਬਹੁ ਨਾਹਿ ਸੰਭਾਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੯)

ਸੰਭਾਰਿਕਾ } ਦੇਖੋ, ਸੰਭਾਰ. ਵਿ–ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਵਾਲੀ.

ਸੰਭਾਲਕਾ } ਵਿਭੂਤੀ ਵਾਲੀ. "ਕਿ ਸੰਭਾਲਕਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਸੰਭਾਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਢੂੰਡਣਾ. ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ।

ਸੰਭਾਲਨ } ੨ ਸਪੁਰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ. ਹਿਫਾਜਤ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ.

ਸੰਭਾਲੂ. ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲਕੇ ਸੋਜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਟਕੋਰ ਕਰੀਦੇ ਹੈ. ਸੰ. ਸਿਨ੍ਦੁਵਾਰ–ਸਿੰਧੁ ਵਾਰ. L Vitextrifolia। ੨ ਵਿ–ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ.

ਸੰਭਾਵਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੋਚਣਾ। ੨ ਅਟਕਲਨਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਸਨਮਾਨ. ਇੱਜਤ. "ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਤ ਹੈਂ ਦਰਸ ਕੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਹੋ ਸਕਨਾ। ੫ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ ਜੋ ਐਸਾ ਹੰਦਾ, ਤਦ ਐਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਅਥਵਾ ਜੋ ਐਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਦ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ, ਐਸਾ ਸ਼ਰਤੀਯਹ ਕਥਨ "ਸੰਭਾਵਨਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ, ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ. (ਜਪੁ)

ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ ਹੋਰ ਦਸੂਣੀ ਹੋਇ, ਨਵਾਂ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ਸਭੁ ਕੋਇ, ਚੰਗਾ ਨਾਉ ਰਖਾਇਕੈ ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਲੇਇ, ਜੇ ਤਿਸੁ ਨਦਰ�ि ਨ ਆਵਈ ਤ ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੇਇ. (ਜਪੁ)

ਸਿਕਤਾ ਮਹਿ ਤੇ ਯਤਨ ਕਰ ਤੇਲ ਜੁ ਨਿਕਸਾਵੈ, ਕਮਠ ਪੀਠ ਪਰ ਭ੍ਰਾਂਤ ਕਿਹ ਬਹੁ ਬਾਲ ਜਮਾਵੈ, ਸਿਰ ਪਰ ਰਾਸਭ ਸਸੇ ਕੋ ਉਗਵਾਇ ਬਿਖਾਨਾ, ਤੌ ਦੁਸ਼ਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਗੁਨ ਕਰਹਿ ਮਹਾਨਾ. (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੌ ਮਰਦਾਨੈ ਕੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼ ਗਾਯਨ ਜਾਨਤ ਕੋਇ, ਤੌ ਸਭ ਕੋ ਪਾਹਨ ਹ੍ਰਿਦਯ ਲੇਤ ਮੋਮ ਕਰ ਸੋਇ.

ਸੰਭਾਵਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੂਜਿਤ। ੨ ਸਨਮਾਨਿਤ. ਆਦਰ ਕੀਤਾ। ੩ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੪ ਅਟਕਲ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸੰਭਾਵ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਹੋ ਸਕਨੇ ਯੋਗ.

ਸੰਭੁ. ਸੰ. ਸ਼ੰਭੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰ (ਕਲ੍ਯਾਣ) ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਭੁ (ਹਸਤੀ), ਕਰਤਾਰ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਪਾਰਾ। ੬ ਸਿੱਖ-ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ.

ਸੰਭੁਸੁਤ } ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

ਸੰਭੁਤਨਯ }

ਸੰਭੁਤ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਾਰਵਤੀ। ੨ ਸਤੀ.

ਸੰਭੁਤ੍ਰਿਯਾ ਪਿਤ. (ਸ਼ਨਾਮਾ) ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਤੀ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਦਛ। ੨ ਹਿਮਾਲਯ.

ਸੰਭੁਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭੁਸੁਤ.

ਸੰਭੂ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭੁ। ੨ ਸ੍ਵਯੰਭਵ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ. ਆਪ ਹੋਣ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕਰਤਾਰ. "ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਜਨ ਸੰਭੂ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਸੰਭੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਉਪਜਿਆ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. "ਤਿਸ ਆਤਮ ਤੇ ਨਭ ਸੰਭੂਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੰਭੂਤਿ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ–ਉਤਪੱਤਿ. ਜਨਮ। ੨ ਵਾਧਾ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ। ੩ ਵਿਭੂਤਿ. ਸੰਪਦ.

ਸੰਭੋ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ. ਆਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ. "ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੋ ਮਨ ਸਿਮਰਤ ਠੰਢਾ ਥੀਵਾਂ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ)

ਸੰਭ੍ਰਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁੱਲ। ੨ ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ। ੩ ਚਕ੍ਰ. ਗੇੜਾ। ੪ ਘਬਰਾਹਟ। ੫ ਦੇਖੋ,ਵਿਭ੍ਰਮ.

ਸੰਮ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬ। ੨ ਸ੍ਵਪਨ. ਸ਼ਯਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮਿ.

ਸੰਮਸ. ਦੇਖੋ, ਸਮਸ.

ਸੰਮਕ. ਦੇਖੋ, ਸਮਜਕ.

ਸੰਮਣ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮਨ.

ਸੰਮਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸਹਿਮਤ. ਰਾਇ ਅਨੁਸਾਰ. "ਯਹ ਸਭ ਸੰਮਤ ਮੋਰੋ ਹੋਈ." (ਨਾਪ) ੩ ਸੰਵਤ. ਵਰ੍ਹਾ. ਸਾਲ. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ "ਸੰਮਤ" ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਲ ਲਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਵਤ ਅਤੇ ਵਰਸ.

ਸੰਮਤਿ ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਇ। ੨ ਇੱਛਾ.
ਸੰਮਤੀ

ਸੰਮਨ. ਸ਼ਾਹਬਾਜਪੁਰੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਮੁਸਨ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ. ਇਹ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਸੀ. ਕਪੂਰ ਦੇਉ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਪੁਰ ਕਿ ਗੁਰੁਮੁਖ ਸਿੱਖ ਕੇਹੜਾ ਹੈ, ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੰਮਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚੋਬੋਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ–"ਸੰਮਨ ਜਉ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਦਮ ਕਿਹੁ ਹੋਤੀ ਸਾਟ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ਪ) "ਸੰਮਨ ਹੈ ਸਾਹਬਾਜਪੁਰੇ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
੨ ਅ. ਸੰਮਨ. ਵਿ–ਅੱਠ. ਆਠ।
੩ ਦੇਖੋ, ਸੰਮਨਬੁਰਜ.

ਸੰਮਨ ਬੁਰਜ. ਅ. ਮੁਸੰਮਨਬੁਰਜ. ਅਠ-ਪਹਿਲੂ ਬੁਰਜ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮਨ ੨."ਬਿਰਤੇ ਬੁਰਜ ਸੰਮਨ ਕੀ ਬਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੰਮਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਭਾਲ. ਖਬਰਦਾਰੀ। ੨ ਚੇਤਾ. ਧਿਆਨ.

ਸੰਮਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਮਲਾ. "ਸਹਿਤ ਸੰਮਲੈ ਸਿਰ ਪਰ ਚੀਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਚੇਤੇ ਕਰਾਂ. "ਸਾਹਿ ਸਾਹਿ ਤੁਝੁ ਸੰਮਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸੰਮਲਿ. ਸੰਭਾਲਕੇ। ੨ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ. "ਹਉ ਸੰਮਲਿ ਥਕੀ ਜੀ ਓਹ ਕਦੇ ਨ ਬੋਲੈ ਕਉਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ਮੈ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਥਕ ਗਈ ਹਾਂ, ਮੈਨੂ ਇੱਕ ਭੀ ਮੌਕਾ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਦ ਉਹ ਕੌੜਾ ਬੋਲਿਆ ਹੋਵੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੰਮੁਲਿ.

ਸੰਮਾ. ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਸੁਨੀਅਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਭੋਗਰ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸੁਨੀਅਰ ਪਧਾਰਨ ਸਮੇਂ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਲੈਕੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਸੰਮਾਉਣਾ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਉਣਾ–ਸਮਾਇਆ."ਸੰਮਾਇ
ਸੰਮਾਇਆ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕਰਤੇ."(ਵਡ ਛੰਤ ਮ:ਪ)

ਸੰਮਾਨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨ. "ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਹੋਏ ਸੰਮਾਨ."
ਸੰਮਾਨਿ (ਭੈਰ ਮ: ਪ) "ਤੇਰੀ ਦੁਬਿਧਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੰਮਾਨਿਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਸਮ੍ਮਾਨ. ਆਦਰ. ਦੇਖੋ, ਸਨਮਾਨ.

ਸੰਮਾਨਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਜਾ.

ਸੰਮਾਨੈ. ਸਮ-ਮਾਨੈ. ਤੁੱਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰੈ ਸੰਮਾਨੈ। ੨ ਸਨਮਾਨੈ. ਸਨਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸੰਮਾਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਭਾਲਨਾ. ਸਾਂਭਣਾ। ੨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ. ਯਾਦ ਕਰਨਾ. "ਜਿਉ ਬਾਰਿਕ ਮਾਤਾ ਸੰਮਾਰੈ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) "ਆਗੈ ਤੇ ਨ ਸੰਮਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਸੰਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭਾਲ.

ਸੰਮਾਲਨ. ਸੰਭਾਲਨਾ. ਸਾਂਭਣਾ। ੨ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ. ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ. "ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹੋਇਕੈ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਾਲੇਹੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) "ਦੁਖ ਭੀ ਸੰਮਾਲਿ-ਓਇ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨) "ਸੈਵਨ ਸਾਈ ਆਪਣਾ ਨਿਤ ਉਠਿ ਸੰਮਾਲੰਨਿ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਸੰਮਾਲੇਨ. ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ. ਸਿਮਰਨ (ਚੇਤੇ) ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਜੋ ਨਿਤ ਉਠਿ ਸੰਮਾਲੇਨ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਸੰਮਿ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੌਂਕੇ. ਸ਼ਯਨ ਕਰਕੇ. "ਚਾਰਿ ਗਵਾਇਆ ਸੰਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਸੰਮਿਆ. ਸੰ. ਸ਼ਮਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਧਾਰ. ਟੇਕ। ੨ ਵੈਰਾਗਣ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬਾਹਾਂ ਰੱਖਕੇ ਸਾਧੁ ਬੈਠਦੇ ਹਨ. "ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਸੰਮੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ ਸਮੀਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਭਟਿੰਡੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਭਟਿੰਡੇ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਉਲੱਘ ਪੰਥ ਕੇਤਕ ਜਬ ਆਏ, ਡੇਰਾ ਸੰਮੀ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਹਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਸ ਥਾਂ ਹੁਣ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸੰਮੀ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

ਸੰਮੁਖ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੁੰਹ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਅੱਗੇ. ਸਨਮੁਖ.

ਸੰਮੁਲਫਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖੀਆ.

ਸੰਮੂ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਫੱਤੂ ਸੰਮੂ ਕੀ.

ਸੰਮੁਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੰਭਲਕੇ. ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਨਾਲ. "ਸੰਮੁਲਿ ਬੁਕ ਭਰੀ." (ਸ. ਫ਼ਰੀਦ)

ਸੰਮੁਲਿਆ. ਵਿ–ਸੰਭਾਲਿਆ. ਕਸਜੇ ਕੀਤਾ.ਮੱਲਿਆ. "ਸੰਮੁਲਿਆ ਸਚੁ ਥਾਨੁ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਸੰਮਜਕ. ਸੰ. ਸਮ੍ਯਕ. ਵਿ–ਮਨੋਹਰ. ਸੁੰਦਰ। ੨ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਯਥਾਰਥ. ਸਹੀ.

ਸੰਮ੍ਰਥ ਦੇਖੋ, ਸਮਰਥ. "ਕਰਹਿ ਕਹਾਣੀਆ ਸੰਮ੍ਰਥ
ਸੰਮ੍ਰਥੁ ਕੰਤ ਕੀਆਹ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਐਸਾ
ਸੰਮ੍ਰਿਥ ਸੰਮ੍ਰਥੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪਿ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ)
"ਸੰਮ੍ਰਿਥ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ." (ਸਵਾ ਮ: ਪ)

ਸੰਯਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਧਾ। ੩ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. ਸੰਯਤਾਤਮਾ.

ਸੰਯਮ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜਮ.

ਸੰਯਮਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸੰਯਮਨੀ ਪਤਿ. ਧਰਮਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਸੰਯਮਨੀ.

ਸੰਯਮੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜਮੀ.

ਸੰਯੁਕਤ. ਸੰ. ਸੰਯੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਸਾਥ. ਸਹਿਤ। ੨ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਾਥ ਲੱਗਿਆ.

ਸੰਯੁਤ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜੁਤ.

ਸੰਯੁਤਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅੜੂਹਾ" ਅਤੇ "ਪ੍ਰਿਯਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ. ਸ, ਜ, ਜ, ਗ, ।ऽ, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪੂਨ ਬੇਣ ਰਾਜ ਮਹੇਸ਼ ਭੁਜੋ,
ਜਿਨ ਭੈਭ ਕਾਹੁਨ ਤੇ ਲਯੋ,
ਜਿਯ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਸੁਖੀ ਨਰਾ,
ਅਤਿ ਗਈ ਸੋ ਛੁਟਕਜੋ ਧਰਾ. (ਬੇਨਰਾਜ)

ਦੇਖੋ, ਬੇਲੀ ਬਿਦ੍ਮ ਦਾ ਰੂਪ ਅ.

ਸੰਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜੋਗ.

ਸੰਯੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਜੋਗੀ.

ਸੰਯੋਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜੋਤਣਾ. ਬੈਲ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦਾ ਹਲ ਗੱਡੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ.

ਸੰਲਗਨ. ਸੰ. ਸੰਲਗ੍ਨ. ਵਿ–ਸਾਥ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਸੰਲਗਨ ਸਭ ਸੁਖ ਛਤ੍ਰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ਪ)

ਸੰਵਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਹੱਕਣਾ। ੩ ਸਵਾਰੀ। ੪ ਜਹਾਜ.

ਸੰਵਤ ਸੰ. ਸੰਵਤ–ਸੰਵਤ੍ਸਰ. ਸਾਲ. ਵਰ੍ਹਾ. ਸਨ
ਸੰਵਤਸਰ (ਸਿਨ). ਵਰ੍ਸ਼.
(ੳ) ਦੇਖੋ, ਈਸਵੀ ਸਨ.
(ਅ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਕ ਸੰਵਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਵਾਹਨ.
(ੲ) ਦੇਖੋ, ਹਿਜਰੀ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦ.
(ਸ) ਦੇਖੋ, ਵਰਸ.
(ਹ) ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਵਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ.

ਸੰਵਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬਾਹਨ.

ਸੰਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬਾਦ.

ਸੰਵਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬਾਦੀ। ੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸੁਰ, ਜੋ ਰਾਗ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰੇ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਗ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵੇ, ਜੈਸੇ ਭੈਰਵ ਵਿੱਚ ਰਿਖਭ (ਰਿਸਭ) ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰ.

ਸੰਵੇਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਜਾਨ. ਜਾਣਨਾ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝਣਾ.

ਸੰਵੇਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ.

ਸੰਵੇਦਜ. ਦੇਖੋ, ਸੰਬੇਦਜ.

ਸੰਵਜਾਨ ਸੰ. ਸੰ੍ਥਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਢਕਣ ਦਾ
ਸੰਵਜਾਨਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਚਾਦਰ. "ਤਾਨ ਸੰਵਜਾਨ ਸਰੀਰ ਕੇ ਊਪਰ." (ਨਾਪ)"ਸੰਵਜਾਨਾ ਸੁੰਦਰ ਸਜੈ".(ਨਾਪ)

ਸੰਵ੍ਰਤ. ਡਿੰਗ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. ਜਲਪਤਿ.

ਸ੍ਕੰਦ. ਦੇਖੋ ਸਕੰਦ.

ਸ੍ਕੰਧ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਧ.

ਸ੍ਖਲ. ਦੇਖੋ, ਸਖਲਨ.

ਸ੍ਤਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤਨ ੧.

ਸ੍ਤਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਸਤਤਿ. ਵਡਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਤੁ.

ਸ੍ਤਵਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤਵਨ.

ਸ੍ਤਾਵਕ. ਸੰ. ਉਸਤਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਤੁ.

ਸ੍ਤੁ. ਸੰ. ਧਾ–ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ. ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ. ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ. ਇਸੇ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਸ੍ਤੁਤਿ ਸ੍ਤੋਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਸ੍ਤੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਤਿ.

ਸ੍ਤੁਤਿ ਵਜਾਜ ਨਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਵਜਾਜ ਨਿੰਦਾ.

ਸ੍ਤੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤੂਨ. ਥਮਲਾ. ਖੰਭਾ.

ਸ੍ਤੇਨ. ਸੰ. ਸ੍ਤੇਯ. ਧਾ–ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ. ਚੁਰਾਉਣਾ.

ਸ੍ਤੇਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਰੀ. ਚੁਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਤੇਨ.

ਸ੍ਤੇਯੀ. ਸੰ. ਸ੍ਤੇਯਿਨ. ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚੋਰ.

ਸ੍ਤੈਨਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਰਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਚੋਰੀ.

ਸ੍ਤੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤੋਤ੍ਰ.

ਸ੍ਤੰਭ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤੰਭ.

ਸ੍ਤੰਭਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਕਣਾ. ਥੰਮਣਾ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ। ੨ ਰੁਕਾਵਟ. ਅਟਕਾਉ। ੩ ਜੜ੍ਹ ਕਰਨਾ। ੪ ਕਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਣ.

ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੈ. ਧਾ–ਫੈਲਾਉਣਾ. ਢਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਸ੍ਰੀਜਾਤਿ. ਕਾਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਚਾਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰੀ.

ਸ੍ਰੀਜਿਤ. ਦੇਖੋ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਤ.

ਸ੍ਰੀਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੰਨਜ਼ਾ ਨੂੰ ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਗਹਿਣਾ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਮਿਲੇ, ਅਥਵਾ ਪਿਤਾ ਪਤੀ ਆਦਿਕ ਖਾਸ ਤੌਰ ਪੁਰ ਜੋ ਧਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੇਣ. ਦੇਖੋ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਧਨ.

ਸ੍ਰੀਵ੍ਰਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ.

ਸ਼ ਬ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਿਥ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ– ਕੂਟਸ਼ਥ, ਗਿਰਿਸ਼ਥ, ਮਾਰਗਸ਼ਥ ਆਦਿ.

ਸ਼ਥਗ. ਸੰ. ਸ੍ਥਗ੍. ਧਾ–ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਥਕਣਾ. ਠਹਿਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਥਕਣਾ.

ਸ਼ਥਲ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਲ.

ਸ਼ਥਵਿਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਚਲ. ਕਾਇਮ। ੨ ਬੁੱਢਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ.

ਸ਼ਥਾ. ਸੰ. ਧਾ–ਠਹਿਰਨਾ. ਖੜਾ ਰਹਿਣਾ. ਰੁਕਣਾ. ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਪਾਸ ਹੋਣਾ.

ਸ਼ਥਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਾਈ.

ਸ਼ਥਾਣੂ ਸੰ. ਸ੍ਥਾਣੁ. ਵਿ–ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।

ਸ਼ਥਾਨੂ ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਚਲਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੩ ਅਚਲ ਬ੍ਰਹਮ। ੪ ਠੂਠ. ਖੁੰਢ.

ਸ਼ਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਾਨ. "ਦੁਰਗਮ ਸ਼ਥਾਨ ਸੁਗਮੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸ਼ਥਾਨਚਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਗ (ਅ)

ਸ਼ਥਾਨੀ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨਿਨ੍. ਵਿ–ਥਾਉਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਕਾਮੀ.

ਸ਼ਥਾਪਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਥਾਪਨ ਕਰਤਾ.

ਸ਼ਥਾਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥਾਪਣਾ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ. ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ. ਰੱਖਣਾ. ਧਾਰਨਾ.

ਸ਼ਥਾਯੀ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਯਿਨ੍. ਵਿ–ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਇਮ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਥਾ.

ਸ਼ਥਾਯੀਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਾਈ ਭਾਵ ਅਤੇ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ.

ਸ਼ਥਾਲ. ਦੇਖੋ, ਥਾਲ.

ਸ਼ਥਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਥਾਲੀ.

ਸ਼ਥਾਲੀ ਤੰਡੁਲ ਨਜ਼ਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜ਼ਾਯ.

ਸ਼ਥਾਵਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਾਵਰ.

ਸ਼ਿਥਤ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਿਤ ਅਤੇ ਇਸਥਿਤ.

ਸ਼ਿਥਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਿਤਿ ਅਤੇ ਇਸਥਿਤਿ.

ਸ਼ਿਥਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥਿਰ ਅਤੇ ਇਸਥਿਰ.

ਸ਼ਿਥਰਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠਹਿਰਾਉ. ਸ਼ਿਥਰ ਭਾਵ. ਕਾਇਮੀ. ਅਚਲਪਨ.

ਸ਼ਥੂਲ. ਦੇਖੋ, ਅਸਥੂਲ.

ਸ਼ਥੰਡਿਲ. ਦੇਖੋ, ਥੜਾ.

ਸ੍ਨਾ. ਧਾ–ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ. ਨ੍ਹਾਉਣਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣਾ.

ਸ੍ਨਾਨ. ਦੇਖੋ, ਇਸਨਾਨ.

ਸ੍ਨਾਯੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੱਠਾ. ਰਗ.

ਸ੍ਨਿਹ. ਸੰ. ਸ੍ਨਿਹ੍. ਧਾ–ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰਨਾ. ਚਿਕਨਾ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਨੇਹ.

ਸ੍ਨਿਗਧ. ਦੇਖੋ, ਸਨਿਗਧ.

ਸ੍ਨੁਖਾ. ਸੰ. ਸ੍ਨੁਸ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੂੰਹ. ਪੁਤ੍ਰਵਧੂ.

ਸ੍ਨੇਹ. ਦੇਖੋ, ਸਨੇਹ. "ਪ੍ਰਿਗ ਸ੍ਨੇਹੰ ਬਨਿਤਾ ਬਿਲਾਸ ਸੁਤਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸ੍ਨੇਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸਨੇਹੀ.

ਸ੍ਪਧੰ. ਸੰ. ਸ੍ਪਰ੍ਧ. ਧਾ–ਈਰਖਾ ਕਰਨਾ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਨਾ ਚਾਹੁਣਾ.

ਸ੍ਪੰਦ. ਸੰ. ਸ੍ਪਨ੍ਦ. ਧਾ–ਉਛਲਨਾ. ਕੰਬਣਾ. ਥਰਥਰਾਉਣਾ. ਜਾਣਾ.

ਸ੍ਪ੍ਰਸ਼. ਸੰ. ਸ੍ਪ੍ਰਸ਼੍. ਧਾ–ਛੁਹਿਣਾ. ਸੰਯੋਗ ਕਰਨਾ.

ਸ੍ਪ੍ਰਹ. ਸੰ. ਸ੍ਪ੍ਰਹ੍. ਧਾ–ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਚਾਹੁਣਾ.

ਸ੍ਫਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸਫਟਕ.

ਸ੍ਫਾਰ. ਸ੍ਫਰਣ (ਸੋਨੇ) ਦਾ ਬੁਲਬੁਲਾ। ੨ ਖਿੜਨਾ. ਵਿਕਾਸ। ੩ ਵਿ–ਚੌੜਾ.

ਸ੍ਫੁਟ. ਸੰ. ਸ੍ਫੁਟ੍. ਧਾ–ਖਿੜਨਾ. ਕਤਰਨਾ. ਛੇਕਣਾ। ੨ ਵਿ–ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਜਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਤੱਖ.

ਸ੍ਫੁਰ. ਸੰ. ਸ੍ਫੁਰ੍. ਧਾ–ਹਿਲਣਾ. ਜਾਣਾ. ਫੈਲਣਾ.ਸੁੱਜਣਾ.

ਸ੍ਫੁਰਣ. ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣਾ.

ਸ੍ਮਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਭਿਮਾਨ। ੨ ਹੈਰਾਨੀ. ਅਚਰਜ.

ਸ੍ਮਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਮਰ ੨.

ਸ੍ਮਰਣ. ਦੇਖੋ, ਸਿਮਰਣ। ੨ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. ਜਾਣੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ ਤੁੱਲ ਕਿਸੀ ਦੂਜੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਣੀ "ਸ੍ਮਰਣ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦਰਬਾਰ ਮੇ ਸੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਨ,
ਸਭ ਦੇਵਨ ਸ੍ਮਰਣ ਕਿਯੋ ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ ਗਾਨ.
ਚਖ ਚੌਂਧਕ ਚਪਲਾ ਚਮਕ ਪਾਵਸ ਸ੍ਮਯ ਨਿਹਾਰ,
ਯਾਦਾਈ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕੀ ਤੇਜਪੁੰਜ ਤਰਵਾਰ.

ਸ੍ਮਰਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਮਰਾਰਿ.

ਸ੍ਮਾਰਤ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਮਾਰਤ.

ਸ੍ਮ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸ੍ਮ੍ਰ. ਧਾ–ਯਾਦ ਕਰਨਾ. ਖਬਰਦਾਰੀ ਕਰਨਾ. ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ.

ਸ੍ਮ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਸ੍ਮ੍ਰਤ. ਵਿ–ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਾਦ ਆਈ ਬਾਤ.

ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ. ਦੇਖੋ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ.

ਸ੍ਯਮੰਤਕ. ਇੱਕ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮਣੀ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਨੇ ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੱਠ ਭਾਰ* ਸੁਵਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅੱਗ, ਚੋਰ ਕਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਭੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਨੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਮਣੀ ਖੋਹ ਨਾ ਲੈਣ, ਆਪਣੇ ਭ੍ਰਾਈ ਪ੍ਰਸੇਨ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਸੇਨ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਜਾਂਬਵਾਨ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਮਣੀ ਲੈ ਲਈ. ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਨੇ ਜਾਂਬਵਾਨ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਮਣੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਅਤੇ ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦੇ ਦਿੱਤੀ. ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਨੂੰ ਸ਼ਤਧਨ੍ਵਾ ਮਾਰਕੇ ਮਣੀ ਲੈ ਗਿਆ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮਣੀ ਲੈਣ ਨੱਠੇ ਤਾਂ ਸ਼ਤਧਨ੍ਵਾ ਅਕ੍ਰੂਰ ਨੂੰ ਮਣੀ ਦੇਕੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਅੱਗੇ ਭੱਜ ਤੁਰਿਆ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਤਧਨ੍ਵਾ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਮਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਮਣੀ ਲਏ ਬਿਨਾ ਮੁੜਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਨੇ ਮੈਥੋਂ ਚੋਰੀ ਮਣੀ ਪਾਸ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰਾਜ ਹੋਕੇ ਘਰੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ. ਜਦ ਅਕ੍ਰੂਰ ਪਾਸੋਂ ਮਣੀ ਨਿਕਲੀ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ, ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਇਸ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਲਈ ਝਗੜਨ ਲੱਗੇ. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਕ੍ਰੂਰ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖੇ.

"ਇਤਿ ਸ੍ਰੂਰਜ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਬਲਵਾਨ।
ਰਵਿ ਤ੍ਰਿਹ ਕੋ ਤਬ ਮਨਿ ਦਈ ਉਜੱਲ ਆਪ ਸਮਾਨ".
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

*ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸ੍ਯਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਹ.

ਸ੍ਯਾਹਗੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਹਗੋਸ਼.

ਸ੍ਯਾਹਪੋਸ਼. ਫ਼ਾ ਸਿਆਹਪੋਸ਼ ਵਿ–ਕਾਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ। ੩ ਕਾਲੀਪੋਸ਼ ਫਕੀਰ। ੪ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ.

ਸ੍ਯਾਤ. ਸੰ. ਸ੍ਯਾਤ. ਸੰ. ਵ੍ਰਜ–ਸ਼ਾਯਦ। ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹੋਵੇ.

ਸ੍ਯਾਮ. ਸੰ. ਸ਼੍ਯਾਮ. ਵਿ–ਨੀਲਾ. ਕਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਕਵੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਸ਼ਯਾਮ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–ਅਪਯਸ਼, ਲੋਹਾ, ਸੱਪ, ਕੱਜਲ, ਕਲਹ, ਕਲਿਯੁਗ,ਕਲੰਕ, ਕਾਮ, ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਕੀਚ (ਚਿੱਕੜ), ਕੋਸ਼, ਚੋਰ, ਅੰਧੇਰਾ, ਨਾਗ (ਨਗ), ਪਾਪ, ਕੋਕਿਲ, ਭ੍ਰੰਗਰਾ, ਮਹਿ (ਭੈਂਸ), ਮਦ, ਕਸਤੂਰੀ, ਰਾਖਸ, ਰਾਤ੍ਰਿ ਅਤੇ ਰਿੱਛ। ੩ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੪ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ "ਸ਼ਯਾਮ" ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਤਖੱਲੁਸ (ਛਾਪ) ਹੈ ਬਹੁਤ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਯਾਮ ਇੱਕ ਕਵੀ ਸੀ. "ਜੋ ਬ੍ਰਿਜਨਾਯਕ ਕੋ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਕਵਿ ਸ਼ਯਾਮ ਭਨੈ ਫੁਨ ਜਾਪ ਜਪੈ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਸੰ. ਸ੍ਯਾਮ. ਕ੍ਰਿ–ਅਸੀਂ ਹੋਈਏ।

ਸ੍ਯਾਮ ਸ਼ਬਲ. ਸੰ. ਸ਼੍ਯਾਮ ਸ਼ਬਲ. ਵਿ–ਭੂੱਰਾ ਖੜੱਬਾ. ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੂਰਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਮਰਾਜ ਦੇ ਦੋ ਕੁੱਤੇ, ਜੋ ਸਰਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੂਰਾ ਹੈ.

ਸ੍ਯਾਮ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜ ਮੱਲ। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੀਆ ਅਤੇ ਸਿਲਹਖਾਨੇ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਟਾਰੀ.

ਸ੍ਯਾਮ ਤ੍ਰਿਯਾ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਰੁਕਮਿਣੀ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ.

ਸ੍ਯਾਮ ਤ੍ਰਿਯਾ ਜਾ ਚਰ ਨਾਥ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸ੍ਯਾਮ ਤ੍ਰਿਯਾ ਪਿਤ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸ੍ਯਾਮ ਦਾਸ. ਵਧਾਣ ਗੋਤ ਦਾ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਦਾਨੀ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ.

ਸ੍ਯਾਮ ਬੱਲਭਾ. ਸ਼ਯਾਮ (ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ) ਦੀ ਵੱਲਭਾ (ਪਿਆਰੀ) ਯਮੁਨਾ.

ਸ੍ਯਾਮ ਬੱਲਭਾ ਈਸ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸ੍ਯਾਮ ਬੱਲਭਾ ਈਸ ਅਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਰੁਣ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਪਾਸ਼. ਫਾਹੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸ੍ਯਾਮਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਮਲ.

ਸ੍ਯਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਮਾ ੨। ੨ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਤ੍ਯਾਗਣ ਸਮੇਂ ਮੂਲਚੰਦ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਹੁਰੇ) ਦੇ ਆਖੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੂੰ ਘਰ ਤ੍ਯਾਗ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੱਸਣ ਆਇਆ ਸੀ.

ਸ੍ਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਲ.

ਸ੍ਯਾਰਾ. ਸ਼ੀਤ ਕਾਲ. ਸਿਆਲਾ. "ਬਿਨ ਸ੍ਯਾਰੇ ਸੀਤਲ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੭੫)

ਸ੍ਯਾਰੀ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਿਗਾਲੀ. ਗਿਦੜੀ. "ਜਰਾ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਖਾਂਸੀ ਸ੍ਯਾਰੀ." (ਨਾਪ) ੨ ਦੇ ਹੁਸ੍ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਰੀ.

ਸ੍ਯਾਲ. ਸ਼ੀਤ ਕਾਲ. ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੨ ਸ਼੍ਰਿਗਾਲ. ਗਿੱਦੜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਲਾ.

ਸ੍ਯੇਨ. ਸੰ. ਸ਼੍ਯੇਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਕਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰੇ ਦਾ ਭੇਦ ੧੬.

ਸ੍ਯੈਹੌਂ. ਸੇਵਨ ਕਰੈਹੈਂ. ਸੇਵਨਗੇ. "ਜੋ ਨਰ ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਕਹਿਂ ਸ੍ਯੈਂਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬)

ਸ੍ਰੰਦ. ਸੰ. ਸ੍ਯਨ੍ਦ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਝਰਨਾ. ਸਿੰਜਣਾ. ਹੱਕਣਾ. ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਜਾਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਜੰਦਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਗਮਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਲ। ੩ ਰਥ. "ਸਜੰਦਨ ਤੁਰੰਗ ਜੋਰ ਸੁੰਦਰ ਬਨਾਇ ਰੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤਿਨਿਸ਼ ਭੀ ਹੈ."ਉਤ ਕੰਟਕ ਸਜੰਦਨ ਸਹਿਕਾਰ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) L. Dalbergia Ougeinensis.

ਸਜੰਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੈਰੰਧ੍ਰੀ. "ਦ੍ਰੁਪਦ ਸੁਤਾ ਹੈ ਸਜੰਦਰੀ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਨਾਰਿ ਢਿਗ ਜਾਇ." (ਨਾਪ੍)

ਸ੍ਰੁਉ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਵਣ ਅਤੇ ਸ੍ਰੋਣ.

ਸ੍ਰੁਉਣ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣ.

ਸ੍ਰੁਉਣਤ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣਤ.

ਸ੍ਰੁਉਣਤਬਿੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣਤਬਿੰਦੁ.

ਸ੍ਰੁਉਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਨ. "ਸ੍ਰੁਉਨ ਪਾਨ ਕਾਲੀ ਕਰਜੋ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸ੍ਰੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਾ. ਸ੍ਰਜ.

ਸ੍ਰੁਗ੍ਰਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਅਚਕੜਾ.

ਸ੍ਰੁਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਜ.

ਸ੍ਰੁਣਵਤ ਬੀਜ. ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਈ ਥਾਂ ਸ੍ਰਵਣਤਬੀਜ (ਸ਼ੋਣਿਤਬੀਜ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣਤਬਿੰਦੁ.

ਸ੍ਰੁੱਧਾ. ਸੰ. ਸ਼ਰ੍ਧਾ. ਸ਼ੁਤ–ਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭਰੋਸਾ. ਨਿਸ਼ਚਾ. ਯਕੀਨ। ੨ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਤ੍ (ਸਤ੍ਯ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ੍ਰੁੱਧਾ ਹੈ.

ਸ੍ਰੁੱਧਾਲੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ੍ਰੁੱਧਾ ਵਾਲਾ. ਈਮਾਨਦਾਰ.

ਸ੍ਰੁੱਧੇਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ੍ਰੁੱਧਾ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਸ੍ਰੁਪਨੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਪਨੀ. "ਸ੍ਰੁਪਨੀ ਜੀਤੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਮਾਇਆ.

ਸ੍ਰੁਬ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬ. "ਸ੍ਰੁਬ ਸੁਖਾ ਮਨਿ ਵੁਠੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸ੍ਰੁਬਮਯ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਮਯ. "ਮਥੁਰਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰੁਬਮਯ ਅਰਜਨ ਗੁਰੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਸ੍ਰੂਮ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰ. ਧਾ–ਥਕਣਾ. ਜਤਨ ਕਰਨਾ. ਤਪ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਥਕੇਵਾਂ. ਤਕਾਨ. "ਸ੍ਰੂਮ ਥਾਕਾ ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਖੇਦ। ੪ ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼. "ਮਾਇਆ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰੂਮ ਅਤਿ ਕਰੈ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਸ੍ਰੂਮ ਕਰਤੇ ਦਮ ਆਢ ਕਉ".(ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੫ ਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸ੍ਰੂਮ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. "ਕਹੋ ਸੁ ਸ੍ਰੂਮ ਕਾ ਸੋਂ ਕਹੈਂ, ਦਮ ਕੋ ਕਹਾਂ ਕਹੰਤ ?" (ਅਕਾਲ) ੬ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਮੁ।

੭ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਵਣ ੫. "ਲੋਚਨ ਸ੍ਰੂਮਹਿ ਬੁਧਿ ਬਲ ਨਾਠੀ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਸ੍ਰਵਦਾ (ਟਪਕਦਾ) ਹੈ। ੮ ਸੰ. ਸ਼ਰ੍ਮ. ਸੁਖ. ਆਨੰਦ. "ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੂਮ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ਤੇਰੀ."(ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਸ੍ਰੂਮਸੀਕਰ
ਸ੍ਰੂਮਕਣ
ਸ੍ਰੂਮਜਲ
ਸ੍ਰੂਮਬਿੰਦੁ
ਸ੍ਰੂਮਵਾਰਿ
ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੂਮ (ਥਕੇਵੇਂ) ਦੇ ਸ਼ੀਕਰ (ਕਣਕੇ). ਪਸੀਨੇ ਦੇ ਕਣਕੇ. ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ. "ਸ੍ਰੂਮਸੀਕਰ ਮੁਖਛਾਏ." (ਸਲੋਹ)

ਸ੍ਰੂਮਾਰਤ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਮਾਰ੍ਤ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰਮ (ਥਕੇਵੇਂ) ਨਾਲ ਆਰਤ (ਦੁਖੀ). ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸ੍ਰੂਮਿਤ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰੂਮ (ਥਕੇਵੇਂ) ਸਹਿਤ. ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਸ੍ਰੂਮੀ. ਸ਼੍ਰਮਿਨ੍. ਵਿ–ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੁਖੀ। ੩ ਮਿਹਨਤੀ.

ਸ੍ਰੂਮੁ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਮ। ੨ ਛਾ ↗ ਸ਼ਰਮ. ਲੱਜਾ. "ਮਾਨੁਖ ਕਉ ਜਾਚਤ ਸ੍ਰੂਮੁ ਪਾਈਐ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਸ੍ਰੂਵ. ਸੰ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਣੀਏ. ਕੰਨ। ੨ ਮਸ਼ਹੂਰੀ. ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ.

ਸ੍ਰੂਵਣ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਵਣ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਨ."ਸ੍ਰੂਵਣ ਸੋਏ ਸੁਣਿ ਨਿੰਦ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੁਣਨਾ ੩ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਾ ਭਾਈ ਸ੍ਰੂਵਣ। ੪ ਅੰਧਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ "ਸਿੰਧੁ", ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਨੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸ਼ਮਝਕੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ."ਤਿਸ ਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾਮ ਕਹਿੰ ਸ੍ਰੂਵਣ । ਸ੍ਰੂਵਣ ਸੁਨਜੋ ਜਸ ਜਿਹ ਸਮ ਸ੍ਰੂਵਣ ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਭਾਈ ਭਾਨੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੂਵਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਸ ਕੰਨੀ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰੂਵਣ ਰਿਖੀ (ਸਿੰਧੁ) ਜੇਹਾ। ੫ ਖ਼ਵਾ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ.

ਸ੍ਰੂਵਣ ਸ੍ਰੋਤ. ਸੁਣਨ ਦਾ ਸੋਤਾ (ਚਸ਼ਮਾ) ਕੰਨ। ੨ ਕੰਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਤ ੪.

ਸ੍ਰੂਵਣਤਬੀਜ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣਤਬੀਜ. "ਸੈਨਾ ਸਭ ਸੰਘਾਰੀ ਸ੍ਰੂਵਣਤਬੀਜ ਦੀ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਸ੍ਰੂਵਣ ਦਰਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸ਼ਨ.

ਸ੍ਰੂਵਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਥਣ. ਮੰਮਾ. ਸ੍ਤਨ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਸ੍ਰਵਦਾ (ਟਪਕਦਾ) ਹੈ. "ਬਿਨ ਸ੍ਰੂਵਣਾ ਖੀਰ ਪਿਲਾਇਆ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ.

ਸ੍ਰੂਵਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਵਣ.

ਸ੍ਰੂਵਨਪ. ਵਿ–ਸ੍ਰਵਣ (ਕੰਨਾ) ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੰਨਾ ਨਾਲ ਪੀਣਾ. ਭਾਵ–ਅਮ੍ਰਿਤਕਥਾ ਨੂੰ ਕੰਨਾ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ. "ਸ੍ਰੂਵਣਪ ਕਰਹਿ ਅਗਾਤ ਅਨੰਦ." (ਨਾਪ੍) ਕੰਨਾ ਨਾਲ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਵਿਦੇਹ ਆਨੰਦ.

ਸ੍ਰੂਵਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਵਣ. "ਨੈਨੂ ਨਕਟੂ ਸ੍ਰੂਵਨੂ". (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਸ਼੍ਰਵਣ ਗੋਲਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ਼੍ਰਵਣੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲਕ.

ਸ੍ਰੂਵਨੰਤਰ. ਸ਼੍ਰਵਣ (ਕੰਨ) ਦੇ ਅੰਦਰ. ਕੰਨ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੁਣਨ ਪਿੱਛੋਂ.

ਸ੍ਰਾਂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ.

ਸ੍ਰਾਂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ- ਮਿਹਨਤ। ੨ ਥਕੇਂਵਾਂ. ਥਕਾਵਟ। ੩ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਆਰਾਮ.

ਸ੍ਰਾੱਧ. ਦੇਖੋ, ਸਰਾਧ.

ਸ੍ਰਾਪ
ਸ੍ਰਾਫ
ਦੇਖੋ, ਸਰਾਪ ਅਤੇ ਸਰਾਫ.

ਸ੍ਰਾਵਕ
ਸ੍ਰਾਵਗ
ਸੰ. ਸ਼੍ਰਾਵਕ. ਵਿ–ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੋਤਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਿਨਧਰਮਧਾਰੀ, ਜੈਨੀ। ੩ ਬੁੱਧ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਬੌਧ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਜੈਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਸਾਧੂ, "ਯਤੀ" ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਪਾਸਕ ਭਗਤ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ "ਸ਼੍ਰਾਵਕ" ਹਨ. "ਸ੍ਰਾਵਗ ਸੁੱਧ ਸਮੂਹ ਸਿਧਾਨ ਕੇ." (ਅਕਾਲ)

ਸ੍ਰਾਵਗੇਸ. ਸ਼੍ਰਾਵਕ–ਈਸ਼. ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਜਿਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧ. "ਸ੍ਰਾਵਗੇਸ ਕੋ ਰੂਪ ਧਰ ਦੈਤ ਕੁਪਥ ਸਭ ਡਾਰ." (ਅਰਹੰਤਾਵ)

ਸ੍ਰਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਣ.

ਸ੍ਰਾਵਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਣੀ.

ਸ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸ੍ਰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਸਰਕਣਾ. ਫੈਲਣਾ.

ਸ੍ਰਿਅ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਜ. "ਸ੍ਰਿਅ ਜੱਛ ਗੰਧਰਬ." (ਅਕਾਲ) ਰਚੇ ਜੱਛ ਗੰਧਰਵ.

ਸ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਰੁ. (ਸ੍ਰਜ). ਵਿ–ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਣਾਇਆ। ੩ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਉੱਤਮ. "ਕਵਨ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟ ਕੋ ਭ੍ਰਿਸ੍ਟ ਹੈ ?" (ਅਕਾਲ)

ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਚਾਰ. ਸੰ. ਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਉੱਤਮ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰ. "ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਜੋਤੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਦੇ ਆਚਾਰ. ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਹਾਰ.

ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਾ. ਸੰ. ਸ੍ਰਸ੍ਰਾ. ਵਿ–ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. "ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਾ ਕਰੇ ਸੁ ਨਿਹਚਉ ਹੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ
ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀ
ਸੰ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਰਚਨਾ। ੨ ਸੰਸਾਰ. ਦੁਨੀਆ. "ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਸਭ ਇਕ ਬਰਨ ਹੋਈ."(ਧਨਾ ਮ: ੧)"ਜਿਸ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਸੁ ਕਰਣੈਹਾਰੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀਜਾ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ–ਈਜ੍ਯ. ਲੋਕਮਾਨ੍ਯ. ਜਗਤ-ਪੂਜ੍ਯ. ਜੋ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਤੋਂ ਈਜ੍ਯ (ਪੂਜ੍ਯ) ਹੈ. "ਦੇਹੁ ਦਾਨ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀਜਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੀਵ. ਮਖ਼ਲੂਕਾਤ.

ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੇਸ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਦਾ ਈਸ਼. ਜਗਤਨਾਥ. ਕਰਤਾਰ। ੨ ਖੜਗ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ–ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਰਚਨਾ। ੨ ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ.

ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ
ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿਰਚਨਾ
ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਨੇ "ਭੂ:" ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, "ਭੁਵ:" ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਬਣਿਆ.

ਤੈਤ੍ਤਿਰੀਯਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਲਈ ਤਪ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸ੍ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤਿ ਆ ਗਈ. ਉਸ ਨੇ ਅਪਨੇ "ਅਸ੍" (ਸ੍ਵਾਸ) ਨਾਲ ਅਸੁਰ (ਦੈਤ) ਉਤ੍ਪੰਨ ਕੀਤੇ. ਫੇਰ ਪਿਤਰ ਰਚੇ. ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤ੍ਪੰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਜਰਾ ਕੁ ਸੋਚਿਆ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਉਤ੍ਪੰਨ ਹੋਏ. ਜਦ ਇਹ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤ੍ਪੰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ,ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਦੇਵਤੇ ਉਤ੍ਪੰਨ ਕੀਤੇ.

ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਉਤ੍ਪੱਤਿ ਦਾ ਹਾਲ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕੱਲਾ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਉਤ੍ਪੰਨ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ. ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂ, ਆਤਮਾ ਦੇ ਲੋਕ, ਅੱਖ ਦੇ ਘੋੜੇ, ਸ੍ਵਾਸ ਦੇ ਬੈਲ, ਕੰਨ ਦੀਆਂ ਭੈਂਸਾਂ (ਮੱਝਾਂ) ਅਤੇ ਅਵਾਜ ਦੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ.

ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੇ ਇਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰੁਸ਼ (ਪਰਮ ਆਤਮਾ) ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸੀ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਹੀ ਦੋ ਭਾਗ ਕਰ ਲੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਤਿ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਪਤਨੀ (ਵਹੁਟੀ) ਹੋ ਗਿਆ. ਪਤਨੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਉਤ੍ਪੰਨ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ! ਮੈਂ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਗਊ ਹੋਗਈ ਅਤੇ ਪਤੀ ਸਾਨ੍ਹ ਹੋਗਿਆ, ਤਾਂ ਗਊਆਂ ਉਤ੍ਪੰਨ ਹੋ ਗਈਆਂ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਉਹ ਘੋੜੀ ਹੋਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਘੋੜਾ, ਉਹ ਖੋਤੀ ਹੋਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਖੋਤਾ, ਉਹ ਬਕਰੀ ਤੇ ਉਹ ਬਕਰਾ, ਉਹ ਹਰਿਣੀ ਤੇ ਉਹ ਹਰਿਣ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕੀੜੀ ਮਾਤ੍ ਤੀਕ ਸਭ ਪਸ਼ੂ ਆਦਿ ਉਤ੍ਪੰਨ ਹੋਗਏ. ਫੇਰ ਇਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰਲੇ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ.

ਮਨੁ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਜੀਵ ਉਤ੍ਪੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ ਜਲ ਉਤ੍ਪੰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੀਜ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਬੀਜ ਇੱਕ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਆਂਡਾ ਬਣ ਗਿਆ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੋਕੇ ਉਤ੍ਪੰਨ ਹੋਇਆ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਆਂਡੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭੂਗੋਲ ਅਤੇ ਖਗੋਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਅੱਧਾ ਮਰਦ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ.

ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਨ ੧੯੨੮ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਰਬ ਛਿਆਨਵੇਂ ਕਰੋੜ ਅੱਠ ਲੱਖ ਤ੍ਰਿਵੰਜਾ ਹਜਾਰ ਅਤੇ ਅਠਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ.*

ਬਾਈਬਲ (Bible) ਜੋ ਯਹੂਦੀ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਸਮਾਨੀ ਕਿਤਾਬ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੀ

* ਈਸਾਈਆਂ ਨੇ ਭੀ ਹਿਸਾਬ ਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੁਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਈਸਾ ਤੋਂ ੪੦੦੪ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ੨੭ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਰਚੀ ਗਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ,
A history of the Warfare of science with Theology in Christen dom by A.D.White Vl. 1.P 9.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਚਨਾ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–ਕਿ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਆਤਮਾ ਜਲ ਉੱਪਰ ਡੋਲਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਚਾਨਣਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਗਿਆ, ਫੇਰ ਈਸ਼ੁਰ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਚਾਨਣ ਨੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੰਗਜਾ ਥਾਪੀ. ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਆਕਾਸ਼ ਰਚਿਆ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਘਾਹ ਬੂਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ,ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਤਾਰੇ ਰਚੇ, ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਜਲਜੰਤੁ ਅਤੇ ਪੰਛੀ ਬਣਾਏ, ਛੀਵੇਂ ਦਿਨ ਪਸ਼ੂ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਅਤੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਿਰਜੀ. ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਲਈ ਛਨਿੱਛਰ ਵਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਦਿਨ (sabbath) ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, Genesis ਕਾਂਡ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਇਸੇ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਅਸੀਂ ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਸਹਿਤ ਛੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਥਕੇਂਵਾਂ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ" ਸੂਰਤ ਕਾਫ, ਆਯਤ ੩੮.

ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਨੂਰ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ.

(ਅ) ਸ਼ੈਤਾਨ ਜਿੰਨ ਆਦਿ ਕੇਵਲ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ.

(ੲ) ਆਦਮੀ ਆਦਿ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ.

ਗੁਰੁਮਤ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਾਬਤ ਇਹ ਲੇਖ ਹੈ–"ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੈ, ਆਪੈ ਜਾਣੈ ਸੋਈ." (ਜਪੁ)

"ਤੁਮਰਾ ਲਖਾ ਨ ਜਾਇ ਪਸਾਰਾ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਸਜਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸੰਸਾਰਾ." (ਚੌਪਈ)

ਸ੍ਰਿਕ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ। ੨ ਨੀਲੋਫਰ. ਭਮੂਲ। ੩ ਤੀਰ। ੪ ਪਵਨ। ੫ ਮਾਲਾ। ੬ ਸੰ. ਸ਼੍ਰਕ–ਸ੍ਰਿੱਕ. ਖਾਖ. ਹੋਠਾਂ ਦਾ ਕੋਣਾ.

ਸ੍ਰਿੰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸੜਕ.

ਸ੍ਰਿੰਖਲ } ਸੰ. ਸ੍ਰਿੰਖਲਾ–ਸ੍ਰਿੰਖਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗੁਲ.
ਸ੍ਰਿੰਖਲਾ } ਸੰਗੁਲੀ. ਜੰਜੀਰ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨਸਰੋਜ ਕੀ ਰਜ ਸ੍ਰਿੰਖਲ ਸਮ ਪਾਇ। ਮਨ ਗਯੰਦ ਕੋ ਰੋਕ ਕਰ ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਇ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਏਕਾਵਲਿ.

ਸ੍ਰਿਗ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਪੀਆ। ੨ ਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਕ ਅਤੇ ਸ੍ਰਜ. "ਮ੍ਰਿਗ ਦ੍ਰਿਗ ਸ੍ਰਿਗ ਗ੍ਰੀਵਾ ਵਰ ਧਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮ੍ਰਿਗ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰਿਗ (ਮਾਲਾ) ਧਾਰੀ.

ਸ੍ਰਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਗ. "ਐਸੇ ਸ੍ਰਿੰਗ ਸੁਮੇਰੁ ਕੇ ਸੋਭਤ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸ੍ਰਿੰਗਮੜੀ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਗੇਰਿ ਸਠ–ਸ਼੍ਰਿੰਗੇਰੀਮਠ. ਤੁੰਗਭਦ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸੰਨਜਾਸੀ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੰਕਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿੰਗੇਰੀ. "ਪਹਿਰੇ ਪਟ ਜਜੋਂ ਮੁਨਿ ਸ੍ਰਿੰਗਮੜੀ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਲਹੂ ਨਾਲ ਭਿੱਜੇ ਵਸਤ੍ਰ ਅਜਿਹੇ ਭਾਸਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋ ਸ਼੍ਰਿੰਗੇਰੀਮਠ ਦਾ ਮੁਨੀ (ਭਗਵੇਂ ਭੇਸ ਵਾਲਾ ਸੰਨਜਾਸੀ) ਹੈ.

ਸ੍ਰਿੰਗਵੇਰ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਗੇਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੱਦ ਪੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਗੜ੍ਹ ਜਿਲੇ ਦਾ ਗੰਗਾ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਉਂ ਸਿੰਗੌਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਹਕ (ਗੁਹ) ਨਾਮਕ ਭੀਲ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ. ਵਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਇਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗੰਗਾ ਪਾਰ ਉਤਰੇ ਸਨ। ੨ ਆਦਾ (ਅਦਰਕ), ਜਿਸ ਦੇ ਵੇਰ (ਅੰਗ) ਸਿੰਗ ਜੇਹੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਸ੍ਰਿੰਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਗਾਰ.

ਸ੍ਰਿਗਾਲ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਗਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿੱਦੜ. ਫ਼ਾ شغال ਅੰ. Jackal। ੨ ਪੌਂਡ੍ਰਕ ਵਾਸੁਦੇਵ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ. ਇਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪਾਸ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਵਾਸੁਦੇਵ ਕਹਾਉਣਾ ਛੱਡ ਦੇਵੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਵਾਸੁਦੇਵ ਮੈਂ ਹਾਂ. "ਦੂਤ ਸ੍ਰਿਗਾਲ ਪਠਜੋ ਹਰਿ ਕੋ ਕਹਿ, ਹੋਂ ਹਰਿ ਹੋਂ, ਤੁਹਿ ਕਜੋਂ ਸਦਵਾਯੋ ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸ੍ਰਿਗਾਲੀ. ਸ੍ਰਿਗਾਲ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਗਿਦੜੀ.

ਸ੍ਰਿੰਗਿ } ਸੰ. ਸ੍ਰਿੰਗਿ. ਵਿ–ਸਿੰਗ ਵਾਲਾ. ਸਿੰਗਧਾਰੀ।
ਸ੍ਰਿੰਗੀ } ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਬਿਰਛ। ੪ ਹਾਥੀ। ੫ ਸ੍ਰਿੰਗੀ ਰਿਖੀ। ੬ ਸਿੰਗ ਦਾ ਵਾਜਾ। ੭ ਸ਼ਿਵ.

ਸ੍ਰਿੰਗੀ ਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਗੀ ਰਿਖਿ.

ਸ੍ਰਿੰਗੇਰੀ. ਸ੍ਰਿੰਗ–ਗਿਰਿ. ਮੈਸੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰਿੰਗਿਰਿਖੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸਿੰਗੀ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਵਿਭਾਂਡਕ ਇਸੇ ਥਾਂ ਤਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਸ੍ਰਿੰਗੇਰੀ ਮਠ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਗਿਰਿ ਤੇ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦਾ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਮਠ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕਰ, ਸ੍ਰਿੰਗਮੜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿੰਗੇਰੀ.

ਸ੍ਰਿਜ. ਸੰ. ਸ੍ਰਜ੍. ਧਾ–ਛੱਡਣਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ. ਵਰਜਣਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਬਣਾਉਣਾ.

ਸ੍ਰਿਜਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਜ. ਕ੍ਰਿ–ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ. "ਸ੍ਰਿਜੰਤ ਰਤਨ ਜਨਮ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸ੍ਰਿਣ } ਸੰ. ਸ੍ਰਿਣ. ਸੁਣ ! ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰ ! "ਸ੍ਰਿਣ ਸ੍ਰਿਣ
ਸ੍ਰਿਣੁ } ਲਰਕਾ !" (ਰਾਮਾਵ) ਹੇ ਲੜਕੇ ! ਸੁਣ.

ਸ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਸ੍ਰਿਤਿ. (ਸ੍ਰਿ-ਗਮਨ). ਸੰਗਜਾ–ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਮਨ। ੨ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. ਸੜਕ.

ਸ੍ਰਿਪ. ਸੰ. ਸ੍ਰਿਪ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਚਲਣਾ. ਹਟਣਾ.

ਸ੍ਰੀ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲੱਛਮੀ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ. "ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਸੰਪਦਾ. ਵਿਭੂਤਿ। ੪ ਛੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰੀ ਰਾਗ। ੫ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੱਛਮੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਮੁੱਖ ਹੈ. ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਤਿਲਕ ਮੱਥੇ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰਾਮਾਨੁਜ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਨੁਜ। ੬ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਅਛਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ੧। ੭ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੮ ਕੀਰਤਿ। ੯ ਆਦਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਲਈ ੧੦੮ ਵਾਰ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵਿਦਜਾ-ਗੁਰੂ ਲਈ ੬ ਵਾਰ, ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕ ਵਾਸਤੇ ੫ ਵਾਰ, ਵੈਰੀ ਨੂੰ ੪ ਵਾਰ, ਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ੩ ਵਾਰ, ਨੌਕਰ ਨੂੰ ੨ ਵਾਰ, ਪੁਤ੍ਰ ਤਥਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ੧ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਏ। ੧੦ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ। ੧੧ ਯੋਗਜ. ਲਾਇਕ। ੧੨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ. ਉੱਤਮ.

ਸ੍ਰੀਅ. ਸ਼੍ਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀਸ. ਸ਼੍ਰੀ–ਈਸ਼. ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਪਤਿ, ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਦੋਲਤਮੰਦ. ਧਨੀ। ੩ ਤਲਵਾਰ. ਖੜਗ. "ਸ੍ਰੀਸ ਸਤ੍ਰਅਰਿ." (ਸਨਾਮਾ)

ਸ੍ਰੀ ਸਸਿ. ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਸਦਨ. ਸ਼੍ਰੀ (ਲੱਛਮੀ) ਦਾ ਸਦਨ (ਘਰ). ਕਮਲ. ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ. "ਸ੍ਰੀ ਕੋ ਸਦਨ ਚਹੁੱ ਬਦਨ ਕੋ ਜਾਨ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ਕਮਲ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮੁਖ ਵਾਲੇ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਦਾ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ-ਹੰਸ).

ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. ਖੜਗ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਪਤਿ ਖੜਗ ਨੂੰ ਮੰਨਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਮਾ.

ਸ੍ਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ੫ ਅਤੇ ਰਾਮਾਨੁਜ.

ਸ਼੍ਰੀਹਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਅਥਵਾ ਲੱਛਮੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

ਸ੍ਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਸਰੀਕ. "ਨ੍ਰਿ ਸ੍ਰੀਕ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਅਕਾਲ ਸ਼ਰੀਕ ਰਹਿਤ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀਕ. ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖੂਬਸੂਰਤੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਕੋ ਸਦਨ. ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੱਛਮੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਸਦਨ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਘਰ.

ਸ਼੍ਰੀਖੰਡ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀਖਣ: ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦਨ, ਜੋ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਹੈ. "ਕਾਠਹੁ ਸ੍ਰੀਖੰਡ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਰਖੰਡੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਿੰਘ ਸਭਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘ ਸਭਾ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਬਟਾਲਾ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਬਿਆਸ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੪੪ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਚੰਦੂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਘੇਰੜ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ.ਸੀ. ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਗਰ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਪੱਤਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨੋਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੬੪੪ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਜਦ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ, ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਨੇ ਭਾਰੀ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਉਸ ਨੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ.

ਇਸ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਰਈਸ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ (ਅਥਵਾ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਦੋ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਬਣਵਾਏ. ਦੂਜਾ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੰਗ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਣ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ ੨੧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇਹ ਨਗਰ ਹੈ.

ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਨਾਉਂ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਬਾਬਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੫੫੧ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਨੀ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮੇ. ਇਹ ਉਦਾਸੀ ਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਮਹਾਨ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ. ਆਪ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਬਾਰਠ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜੋ ਦੇਹਰਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ੧੯ ਕੋਹ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਯੋਗਿਰਾਜ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ.

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਚੇਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਗੁਰੁਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਕੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੫ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਆਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੧੧੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਸਿਲਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ.

ਸ਼੍ਰੀਦ } ਸ਼੍ਰੀ (ਲੱਛਮੀ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੁਬੇਰ. ਧਨਪਤਿ.
ਸ਼੍ਰੀਦਿਹ } "ਸ੍ਰੀਦਿਹ ਸੂਰ ਸਸੀ ਉਡੁ ਅੰਤਕ." (ਨਾਪ੍)

ਸ਼੍ਰੀਧਰ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀਧਰ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰੀ (ਲੱਛਮੀ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੋਲਤਮੰਦ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ ਹੈ. "ਸ੍ਰੀਧਰ ਪਾਏ ਮੰਗਲ ਗਾਏ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ.* ਸੰ. ਸੂਯੰਨਗਰ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬੁਲੰਦੀ ੫੨੭੬ ਫੁਟ ਹੈ. ਇਸ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜੇ ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਦੇ ਘਰ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਪਰਬਤ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਇਹ ਨਗਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧੪. ਦੇਖੋ, ਸੇਵਾਦਾਸ ਕਸਮੀਰ ਅਤੇ ਭਾਗਭਰੀ।

੨ ਰਿਆਸਤ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੇ ਪੌੜੀ ਪਰਗਨੇ ਵਿੱਚ ਅਲਕਨੰਦਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ, ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਚਰਨ ਪਾਦੁਕਾ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਬਦਰੀਨਾਰਾਯਣ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਨਗਰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ੧੭੦੬ ਫਟ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੯੪

* ਅਸ਼ੋਕ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ 'ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ' ਵਸਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ "ਪਾਂਡੇਰੀ ਥਾਨ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿੱਚ ਗੋਹਾਨਾ ਝੀਲ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਗਰ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਰਾਜਧਾਨੀ ਗਜ਼ੂਵਾਲ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀਨਾਥ **ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ** **ਸ਼੍ਰੀਪਤਿ** ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਸ੍ਰੀ ਨਿਵਾਸ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਸਦਾ ਤੁਹੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸੁਰ ਬਿਸਨੁ ਸਚੀ ਪਤਿ ਅੰਤ ਫਸੇ ਜਮ ਫਾਸਿ ਪਰੈਂਗੇ। ਜੇ ਨਰ ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸ ਹੈਂ ਪਗ ਤੇ ਨਰ ਫੇਰ ਨ ਦੇਹ ਧਰੈਂਗੇ॥" (ਅਕਾਲ) ੨ ਵਿਸਨੁ। ੩ ਵਿ–ਦੌਲਤਮੰਦ. ਧਨੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਮੀ. ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫. ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ. ਇਸ ਦਿਨ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਹਿੰਦੂਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀਪੰਚਮੀ ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਫਲ ਜਿਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਿਰਨੀ। ੩ ਬਿੱਲ। ੪ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਨਲੀਏਰ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਫਲ.

ਸ਼੍ਰੀਬਰਣ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀਵਰ੍ਣ–ਸ਼੍ਰੀ–ਵਣੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ. ਸ਼ੋਭਨ ਵਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਘੋੜੇ ਬਾਬਤ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਲਈ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ, ਕਾਲੇ ਕੰਨਾ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪੀਲੀ ਹੈ ਦੁਮ ਜਿਸ ਦੀ ਐਸਾ ਘੋੜਾ ਚਾਹੀਏ. * ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀਬਰਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸੀ ਬਰਣ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੀਬਰਣ.

ਸ਼੍ਰੀਭਗਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਭਗਵਤੀ.

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ੍. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਧਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੀਮੰਤ. ਸ਼੍ਰੀ ਯੁਤ.

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ **ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ੍ਯ** **ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ** **ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ੍ਯ** ਸ਼੍ਰੀ (ਸ਼ੋਭਾ) ਵਾਲੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਏ ਵਾਕ੍ਯ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਖਵਚਨ, ਯਥਾ– "ਸ੍ਵਯੰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ੍ਯ ਮਹਲਾ ੫" ਅਤੇ "ਜਾਪੁ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸਾਹੀ ੧੦."

ਸ੍ਰੀਮੰਤ **ਸ੍ਰੀਯੁਤ** ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀਮਾਨ.

ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰੀਰਾਗ.

ਸ੍ਰੀਰੰਗ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀਰਙ੍ਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ (ਲੱਛਮੀ) ਤੋਂ ਰੰਗ (ਨਾਚ) ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ, ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਨਾਮੇ ਸ੍ਰੀ ਰੰਗ ਭੇਟਲ ਸੋਈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

੨ ਵਿਸਨੁ। ੩ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਤ੍ਰਿਚਨਾਪਲੀ (Trichinopoly) ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਚਨਾਪਲੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ, ਕਾਵੇਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਦ੍ਵੀਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਸਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਰੰਗ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਦੀਵਾਰਾਂ ਹਨ. ਬਾਹਰ ਦੀ ਕੰਧ ੧੦੨੪ ਗਜ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ੯੪੦ ਗਜ ਚੌੜੀ ਹੈ. ਗਹਿਣੇ ਅਤੇ ਰਤਨ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂਮੰਦਿਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇੱਥੇ ਕੀਮਤੀ ਹਨ. ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦ੍ਵੀਪ ਅਤੇ ਬਸਤੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ੍ਰੀਰੰਗ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸ੍ਰੀਰੰਗ ਦੇ ਪਰਮਭਗਤ ਰਾਮਾਨੁਜ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀਰੰਗਿ. ਸ਼੍ਰੀਰੰਗ (ਕਰਤਾਰ) ਨਾਲ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਿੱਚ. "ਸ੍ਰੀਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਨਾਮਿ ਮਾਤੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਸ੍ਰੀ ਰੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਰੰਗ.

ਸ੍ਰੀਵਤਸ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀਵત્ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ (ਸੁੰਦਰ) ਹੈ ਵਤਸ (ਚਿੰਨ੍ਹ) ਜਿਸ ਦਾ. ਵਿਸਨੁ. ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਛਾਤੀ ਉੱਤੇ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਭੌਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਮੁਦ੍ਰੀਕ ਅਨੁਸਾਰ ਵਡਾ ਉੱਤਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀਵਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀਪਤਿ.

ਸ੍ਰੀਵਰਣ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਬਰਣ.

ਸ੍ਰੀਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਨਿਵਾਸ। ੨ ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ.

* "ਓਹੁ ਵਰਣ ਸੁਕਰਣ ਸਰਾਅ ਸੁਫਲਣ ਪੁੰਛ ਸਮਾਨ." (ਗੁਮਾਨ)

ਸ੍ਰ. ਸੰ. ਸ੍ਰ. ਧਾ–ਟਪਕਣਾ. ਝਰਨਾ. ਵਗਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼੍ਰ–ਸ਼੍ਰੁ. ਧਾ–ਸੁਣਨਾ. ਜਾਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਝਰਨਾ.

ਸ੍ਰੁਤ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੁਤ. ਵਿ–ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਖ੍ਯਾਤ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਉੱਘਾ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੩ ਜਿਸ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਨ। ੫ ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤ. "ਚੁਭੀ ਰਹੀ ਸ੍ਰੁਤ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨਨ ਮਹਿ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸ਼੍ਰੁਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਨ। ੨ ਵੇਦ. ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੁਤਿ (ਸੰਗ੍ਯਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਲੇ ਇੰਹ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਸੁਣਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. "ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਿਮ੍ਰੁਤਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਕਰਤੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੁਣਨਾ. ਸ੍ਰਵਣ। ੪ ਕਹਾਵਤ. ਕਹਾਣੀ। ੫ ਜਨਚਰਚਾ. ਦੰਤਕਥਾ। ੬ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਥਵਾ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਹੈ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਇਹ ਹਨ:–

ਸ਼ਾਡ੍ਜ ਦੀ–ਤੀਵ੍ਰਾ, ਕੁਮੁਦ੍ਵਤੀ, ਮੰਦ੍ਰਾ, ਛੰਦੋਵਤੀ.
ਰਿਸ਼ਭ ਦੀ–ਦਯਾਵਤੀ, ਰੰਜਿਨੀ, ਰਕ੍ਤਿਕਾ.
ਗਾਂਧਾਰ ਦੀ–ਰੌਦ੍ਰੀ. ਕ੍ਰੋਧਾ.
ਮਧ੍ਯਮ ਦੀ–ਵਜ੍ਰਿਕਾ, ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ, ਪ੍ਰੀਤਿ, ਮਾਰ੍ਜਨੀ.
ਪੰਚਮ ਦੀ–ਕ੍ਸ਼ਿਤਿ, ਰਕ੍ਤਾ, ਸੰਦੀਪਿਨੀ, ਆਲਾਪਿਨੀ.
ਧੈਵਤ ਦੀ–ਮਦੰਤੀ, ਰੋਹਿਣੀ, ਰਮ੍ਯਾ.
ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੀ–ਉਗ੍ਰਾ, ਕੋਭਿਣੀ.

ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੁਤਿ ੭.

ਸ੍ਰੁਤ੍ਯਨੁਪ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ (੪)

ਸ੍ਰੁਤ੍ਵਾ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੁਤ੍ਵਾ. ਸੁਣਕੇ. ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਕੇ. "ਤਿਨ ਤੇ ਸ੍ਰੁਤ੍ਵਾ ਮੱਖਣੋਸਾਹ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸ੍ਰੁਵ **ਸ੍ਰੋਵਾ** ਸੰ. ਖ੍ਰੁਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਰੋਆ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ. ਖੈਰ ਅਥਵਾ ਪਿੱਪਲ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਹੱਥ ਭਰ –ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਚਮਚਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਘੀ ਚੋਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੁ ਧਾ.

ਸ੍ਰੂਯ. ਸੁਣਕੇ. ਸ਼੍ਰੁਤ੍ਵਾ. "ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਕੇ ਵਾਕ ਕੋ ਸ੍ਰੂਯ ਵੀਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)। ੨ ਸੁਸ਼੍ਰੂਯ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੁਣਕੇ.

ਸ੍ਰੇਸ੍ਟ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਵਿ–ਉੱਤਮ। ੨ ਬਹੁਤ ਵਡਿਆਈ ਯੋਗ. "ਗਿਆਨੁ ਸ੍ਰੇਸਟ ਉਤਮ ਇਸਨਾਨੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ। ੪ ਕੁਬੇਰ। ੫ ਰਾਜਾ। ੬ ਵਿਸਨੁ। ੭ ਸਾਧੁ। ੮ ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੯ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੧੦ ਨੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਛਤ੍ਰੀ (ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ).

ਸ੍ਰੇਸਟਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠਤਾ. ਉੱਤਮਤਾ। ੨ ਛਤ੍ਰਾਣੀ. ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ.

ਸ੍ਰੇਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੇਸਟ.

ਸ੍ਰੇਸ੍ਰਾਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰਿਸ੍ਰਾਚਾਰ। ੨ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ (ਭਲੇ) ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਸੱਜਨਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਉ.

ਸ੍ਰੇਣਿ **ਸ੍ਰੇਣੀ** ਸੰ. ਸ਼੍ਰੇਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਕ੍ਤਿ (ਪੰਗਤਿ). ਕਤਾਰ। ੨ ਸਤਰ। ੩ ਸਿਲਸਿਲਾ। ੪ ਪੌੜੀ. ਸੀੜ੍ਹੀ। ੫ ਫੌਜ ਦੀ ਸਫ (ਕਤਾਰ).

ਸ੍ਰੇਯ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੇਯਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਲ੍ਯਾਣ. ਮੰਗਲ। ੨ ਮੁਕਤਿ. ਮੋਕ। ੩ ਵਿਭੂਤਿ. ਸੰਪਦਾ। ੪ ਵਿ–ਮੰਗਲ ਰੂਪ। ੫ ਮਨੋਹਰ. ਸੁੰਦਰ। ੬ ਉੱਤਮ.

ਸ੍ਰੇਵਣ **ਸ੍ਰੇਵਨ** ਦੇਖੋ, ਸਰੇਵਨ. "ਹਰਿ ਨਾਮ ਸ੍ਰੇਵਹ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) "ਜਿਨਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਸੁਣਿਆ ਮਨੁ ਭੀਨਾ ਤਿਨ ਹਮ ਸ੍ਰੇਵਹ ਨਿਤ ਚਰਣੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੪)

ਸ੍ਰੋਣ. ਸੰ. ਲ਼ੰਙ. ਲੰਗੜਾ। ੨ ਲੁੰਜ। ੩ ਰਿੰਨਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰ. ਸ਼ੋਣਿਤ (ਸ੍ਰੋਣ੍ਤ–ਲਹੂ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹੁਓ ਸ੍ਰੋਣ ਹੀਨੰ। ਭਯੋ ਅੰਗ ਛੀਨੰ॥" (ਚੰਡੀ ੨)

ਸ੍ਰੋਣਜ ਨਿਧਿ. ਲਹੂ ਰੰਗਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਸ੍ਰੋਣਤ. ਸੰ. ਸ਼ੋਣਿਤ. ਲਹੂ. ਖ਼ੂਨ. ਰੁਧਿਰ.

ਸ੍ਰੋਣਤਪਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣਪਾਤ. "ਆਮਪਾਤ ਅਰੁ ਸ੍ਰੋਣਤਪਾਤਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਸ੍ਰੋਣਤਬਿੰਦ **ਸ੍ਰੋਣਤਬਿੰਦੁ** **ਸ੍ਰੋਣਤਬੀਜ** ਸੰ. ਸ਼ੋਣਿਤਬਿੰਦੁ ਅਤੇ ਸ਼ੋਣਿਤਬੀਜ. ਰਕ੍ਤਬੀਜ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤਾ. ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੇ ਲਹੂ ਦੀ ਛਿੱਟ ਡਿਗਦੀ ਸੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਨਵਾਂ ਰਕ੍ਤਬੀਜ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦੁਰਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਵਧੇਰੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਕਾਲੀ ਨੇ ਲਹੂ ਪੀਤਾ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਦੈਤ ਮਾਰੇ. "ਚੰਡੀ ਕਾਲੀ ਦੁਹੂ ਮਿਲ ਕੀਨੋ ਇਹੈ ਵਿਚਾਰ। ਹੋਂ ਹਨ ਹੌਂ ਤੂ ਸ੍ਰੋਨ ਪੀ, ਅਰਿਦਲ ਡਾਰਹਿਂ ਮਾਰ॥"(ਚੰਡੀ ੧) "ਸ੍ਰੋਣਤਬਿੰਦੁ ਕੋ ਸ਼ੁੰਭ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਕਹਯੋ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਮਹਾਂ ਦਲ ਲੈਕੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸ੍ਰੋਣਪਾਤ. ਲਹੂ ਦਾ ਡਿਗਣਾ. ਇਹ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮੁੱਖ ਭੇਦ ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹਨ–

(ੳ) ਮੂੰਹ ਨੱਕ ਕੰਨ ਤੋਂ ਲਹੂ ਵਹਿਣਾ.

(ਅ) ਗੁਦਾ ਭਗ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਰਸਤੇ ਲਹੂ ਵਹਿਣਾ.

(ੲ) ਰੋਮਾਂ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਨਿਕਲਣਾ.

ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਰਾਮ ਆਵੇ.

ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੋਣਪਾਤ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਮੰਨੇ ਹਨ– ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨਾ, ਵਿਤੋਂ ਵਧਕੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨੀ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਮਿਰਚ ਆਦਿ ਤੀਖਣ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ ਬਹੁਤ ਵਰਤਣੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਬਹੁਤ ਖਟਾਈ ਖਾਣੀ ਆਦਿਕ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਲਹੂ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਉਬਾਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸ੍ਰੋਣਤ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਉੱਤਮ ਔਖਧਿ ਹੈ–

ਧਨੀਆਂ, ਆਉਲੇ, ਬਾਂਸਾ, ਮੁਨੱਕਾ ਦਾਖ, ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ, ਇਹ ਤੋਲਾ ਤੋਲਾ ਲੈਕੇ ਜੌਕੁੱਟ* ਕਰਨੇ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂ ਰੱਖਣੇ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਮਲਕੇ ਜਾਂ ਛਾਣੇ ਵਿੱਚ ਦਰੜਕੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.

ਸ੍ਰੋਣਬਿੰਦ **ਸ੍ਰੋਣਬਿੰਦੁ** ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣਤਬਿੰਦੁ. "ਉਤੈ ਕੋਪਿਓ ਸ੍ਰੋਣਬਿੰਦੰ ਸੁਬੀਰੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸ੍ਰੋਣਬੀਰਜਾਰਦਨੀ. ਸ਼ੋਣਿਤਬਿੰਦੁ ਦੇ ਅਰਦਨ (ਨਾਸ਼ ਕਰਨ) ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ. "ਨਮੋ ਸ੍ਰੋਣਬੀਰਜਾਰਦਨੀ ਧੂਮ੍ਰਓਤੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਸ੍ਰੋਣੀ. ਸੰ. ਸ੍ਰੋਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਤੰਬ. ਚਿੱਤੜ। ੨ ਲੱਕ. ਕਮਰ.

ਸ੍ਰੋਤ. ਸੋਤਾ. ਪ੍ਰਵਾਹ. ਚਸ਼ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰ ਧਾ. "ਸ੍ਰੋਤ ਸਰਿਤਾ ਸਮੁਦ੍ ਆਤਮ ਸਮਾਨ ਹੈ." (ਭੋਗੁ ਕ) ੨ ਸੰ. ਸ਼੍ਰੋਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰ ਧਾ. "ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਨਹਿ ਸ੍ਰੋਤ ਸੁਵਣੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨ ਧ੍ਰਿਗ ਸ੍ਰੋਤ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸ਼੍ਰੋਤ ਵਿ–ਸ਼੍ਰੁਤਿ (ਵੇਦ) ਸੰਬੰਧੀ। ੪ ਕੰਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ. "ਸ੍ਰਵਣ ਸ੍ਰੋਤ ਰਜੇ ਗੁਰਬਾਣੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਕੰਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਗਏ.

ਸ਼੍ਰੋਤਵ੍ਯ. ਵਿ–ਸੁਣਨ ਯੋਗ. ਸੁਣਨੇ ਲਾਇਕ.

ਸ੍ਰੋਤਾ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ–ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ.

ਸ੍ਰੋਤਾ ਦੇ ਗੁਣ. ੧ ਸ਼ਰੱਧਾਵਾਨ। ੨ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੪ ਉਦਾਰ। ੫ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਆਲਸ ਰਹਿਤ। ੭ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ ਜਾਣੂ ੮ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਵਾਲਾ। ੯ ਇੰਦ੍ਰੀਜਿਤ। ੧੦ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੧੧ ਕੁਟਿਲਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ੧੨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੧੩ ਪਾਖੰਡ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਯਸ ਦਾ ਤਿਆਗੀ। ੧੪ ਜੋ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਉੱਪਰ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

* ਜੌ ਕੁੱਟਕੇ ਜੌ ਦੇ ਆਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਜੌ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਨਹੀਂ ਪੀਠਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ੍ਰੋਤ੍ਰਿ, ਸ੍ਰੋਤ੍ਰਿਯ, ਸ੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਸੰ. ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੩ ਜਿਸ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਕੰਠ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਜੋ ਬਿਨਾ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਸ੍ਰੋਣ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣ ਅਤੇ ਸ੍ਰੋਣਤ। ੨ ਸ਼੍ਰਵਣ. ਕੰਨ. "ਘ੍ਰਾਣ ਸਹਸ੍ਰ ਅਘ੍ਰਾਣ, ਅਸ੍ਰੋਣ ਸ ਸ੍ਰੋਣ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਹਜਾਰਾਂ ਨਾਸਿਕਾ ਹਨ ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ ਬਿਨਾ ਨਾਸਿਕਾ, ਕੰਨ ਰਹਿਤ ਅਰ ਫਿਰ ਭੀ ਕੰਨਾਂ ਸਹਿਤ.

ਸ੍ਰੋਣਤ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣਤ.

ਸ੍ਰੋਣਤਬਿੰਦ, ਸ੍ਰੋਣਤਬਿੰਦੁ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣਤਬਿੰਦੁ. "ਸ੍ਰੋਣਤਬਿੰਦ ਸੋਂ ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੁ ਜੁੱਧ ਕਰਜੋ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸ਼੍ਰੋਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰੁਤਿ (ਵੇਦ) ਸੰਬੰਧੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੇਦ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਕਰਮ। ੩ ਸ਼੍ਰੁਤ (ਕੰਨ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਬਦ.

ਸ੍ਰੋਨ. ਸ਼ੋਣਿਤ. ਲਹੂ. "ਬਹਿ ਸ੍ਰੋਨ ਸਮੂਹ ਧਰਾਨ ਪਰਜੋ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣ.

ਸ਼ਲਾਘਾ. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਘਾ.

ਸ੍ਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨ। ੨ ਆਪਣਾ ਆਪ. ਆਤਮਾ। ੩ ਵਿ–ਆਪਣਾ. ਅਪਨਾ। ੪ ਸੰ. ਸ਼੍ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਵਨ. ਕੁੱਤਾ.

ਸ੍ਵਸਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਅਸਤਿ. "ਸ੍ਵਸਤਿ ਹੋਤ ਤਿਨ ਕੋ ਸਦਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਜਸ ਸ੍ਵਸਤਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ੍ਵ)

ਸ੍ਵਸਤਿਬਿਵਸਥਾ. ਸੰ. ਸ੍ਵਸ੍ਵਿ ਵਜਵਸ਼ਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲਜਾਣ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ. ਮੋਕਪੱਧਤਿ. ਮੁਕਤਿ ਦੀ ਮਰਜਾਦਾ. "ਸ੍ਵਸਤਿਬਿਵਸਥਾ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਸ੍ਵਸਤੈਨ. ਸੰ. ਸ੍ਵਸ੍ਵਯਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ, ਜੋ ਸ੍ਵਸ੍ਵਿ (ਮੰਗਲ) ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ) ਹੈ. "ਬਿਜੈ ਛੰਦਨ ਪ੍ਰਭੂ ਗਾਵਤ ਸ੍ਵਸਤੈਨ ਉਚਾਰਤ." (ਸਲੋਹ) "ਕਾਲੂ ਕੋ ਸ੍ਵਸਤੈਨ ਸੁਨਾਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸ੍ਵਸਥ, ਸ੍ਵਸ੍ਥ ਸੰ. ਵਿ–ਸ੍ਵ-ਸ਼ਥ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ. ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਹਾਲਤ ਅੰਦਰ ਕਾਇਮ। ੨ ਅਰੋਗ। ੩ ਸ੍ਵਾਸ਼ਥਜ. ਅਰੋਗਤਾ. "ਸਰੀਰ ਸ੍ਵਸ਼ਥ ਖੀਣ ਸਮਏ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸ੍ਵਸ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਸਾ.

ਸ੍ਵਕੀਯ. ਦੇਖੋ, ਸੁਕੀਅ.

ਸ੍ਵਕੀਯਾ. ਸੰ. ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਧਰਮ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਨਿਜ ਪਤਿ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮਯ ਜਾਂਕੋ ਮਨ ਵਚ ਕਾਯ।
ਕਹਿਤ ਸ੍ਵਕੀਯਾ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਲੱਜਾ ਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾਯ॥

ਕਬਿੱਤ

ਸੋਭਤ ਸ੍ਵਕੀਯ ਗਨ ਗੁਨ ਗਨਤੀ ਮੇ, ਤਹਾਂ
ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਹੀ ਕੀ ਏਕ ਰੇਖਾ ਰੇਖਿਯਤ ਹੈ,
ਕਹੈ "ਪਦਮਾਕਰ" ਪਗੀ ਯੋਂ ਪਤਿਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਮੇ
ਪਦਮਨਿ ਤੋ ਸੀ ਤਿਯਾ ਤੂ ਹੀ ਪੇਖਿਯਤ ਹੈ,
ਸੁਵਰਨ ਰੂਪ ਜੈਸੋ ਤੈਸੋ ਸੀਲ ਸੋਰਭ ਹੈ
ਯਾਹੀ ਤੇ ਤਿਹਾਰੋ ਤਨ ਧਨਜ ਲੇਖਿਯਤ ਹੈ,
ਸੋਨੇ ਮੇ ਸੁਗੰਧ ਨਾਹਿ ਗੰਧ ਮੇ ਸੁਨਜੋ ਨ ਸੋਨੋ
ਸੋਨੋ ਔ ਸੁਗੰਧ ਤੋ ਮੈ ਦੋਨੋ ਦੇਖਿਯਤ ਹੈ.
(ਜਗਤ ਵਿਨੋਦ)

ਸ੍ਵਗਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਭੇਦ.

ਸ੍ਵਛ. ਦੇਖੋ, ਸੁੱਛ. "ਸ੍ਵਛ ਮਾਰਗ ਹਰਿਭਗਤਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸ੍ਵਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਛੰਦ.

ਸ੍ਵੱਛ. ਦੇਖੋ, ਸੁੱਛ.

ਸ੍ਵਜਨ. ਆਪਣੇ ਆਦਮੀ. ਕਰੀਬੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਜਨ. "ਸਬਦ ਸਾਧੁ ਸ੍ਵਜਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ੍ਵ (ਆਪਣੇ) ਤੰਤ੍ਰ (ਅਧੀਨ). ਜੋ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ.

ਸ੍ਵਤ੍ਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਣੱਤ. ਮਾਲਕਿਯਤ. ਮਮਤ੍ਵ.

ਸ੍ਵਦ. ਸੰ. ਸ੍ਵਦ੍. ਧਾ–ਸੁਆਦ ਲੈਣਾ. ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ. ਢਕਣਾ.

ਸ੍ਵਦੇਸ. ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼. ਅਪਨਾ ਵਤਨ.

ਸ੍ਵਦੇਸੀ. ਵਿ–ਸ੍ਵਦੇਸ਼ੀਯ. ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਦਾ.

ਸ੍ਵਧਰਮ. ਆਪਣਾ ਧਰਮ. ਅਪਨਾ ਮਜਹਬ। ੨ ਅਪਨਾ ਫਰਜ.

ਸ੍ਵਧਾ. ਸੰ. ਵਜ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਹੁਤੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮਨ ਤੋਂ ਸ੍ਵਧਾ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਹਾ ਦੋ ਕੰਨਜਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ. ਸ੍ਵਧਾ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਹਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਭੇਟਾ ਲੈਕੇ ਪਿਤਰ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਹਾ.

ਸ੍ਵਨ. ਸੰ. ਸ੍ਵਨ੍. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਸਵਾਰਨਾ. ਮਚਾਕਾ ਮਾਰਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਵਾਜ਼. ਧੁਨਿ। ੩ ਸੰ. ਸ਼੍ਵਨ. ਕੁੱਤਾ. ਸੁਆਨ.

ਸ੍ਵਪ. ਸੰ. ਸ੍ਵਪ੍. ਧਾ–ਨੀਦ ਲੈਣਾ. ਸੋਣਾ.

ਸ੍ਵਪਚ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪਚ.

ਸ੍ਵਪਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪਨ.

ਸ੍ਵਪਨਦਰਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸ਼ਨ.

ਸ੍ਵਪਨਫਲ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਬਹੁਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੨ ਅ: ੬੯ ਅਤੇ ਐਤ੍ਰੇਯ ਆਰਣਜਕ, ਆਰਣਜਕ ੩ ਅਧਜਾਯ ੨ ਖੰਡ ੪ ਤਥਾ ਮਤਸਜ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਅ: ੨੪੨. ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਫਲ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Daniel ਕਾਂਡ ੭. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਪਨਫਲ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ਯੂਸਫ, ਆਯਤ ੩੬, ੩੭, ੧੦੨. ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸ੍ਵਪਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਕੁਝ ਫਲ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪਨਾ.

ਸ੍ਵਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਸੁਭਾਉ.

ਸ੍ਵਭਾਵੋਕ੍ਰਿ. ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. (ਸਹਜ ਧਰਮ ਦਾ ਕਥਨ) ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਜਾਤਿ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਵਰਣਨ "ਸ੍ਵਭਾਵੋਕ੍ਰਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਾਤਿ ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਲਉਕੀ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥਿ ਨਾਈ।
ਕਉਰਾਪਨ ਤਊ ਨ ਜਾਈ॥
(ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਚੰਦਨ ਲੇਪ ਹੋਤ ਦੇਹ ਕਉ ਸੁਖ ਗਰਧਭ ਭਸਮ ਸੰਗੀਤਿ.
(ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਮਨਮੁਖ ਮਨ ਨ ਭਿਜਈ ਅਤਿ ਮੈਲੇ ਚਿਤ ਕਠੋਰ
ਸਪੈ ਦੁਧ ਪੀਆਈਐ ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰ.
(ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਸ੍ਵਭੂ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਯੰਭਵ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਭੂ.

ਸ੍ਵਯੰ. ਸੰ. ਸ੍ਵਯਸ੍. ਵਜ–ਖੁਦ. ਆਪ.

ਸ੍ਵਯੰਦੂਤਿਕਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪ ਹੀ ਦੂਤੀ (ਵਿਚੋਲਨ) ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ.

ਸ੍ਵਯੰਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਆਪਣੇ ਆਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੇ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਲੋੜੀਏ.

ਸ੍ਵਯੰਬਰ. ਸੰ. ਸ੍ਵਯੰਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪ ਵਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੰਨਜਾ ਨੇ ਪਸੰਦ ਕਰਕੇ ਪਤਿ ਵਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾ ਅਤੇ ਦਮਯੰਤੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸ੍ਵਯੰਵਰ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਤਿਮ ਸ੍ਵਯੰਬਰ ਜੈਚੰਦ ਕਨੌਜਪਤਿ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੰਯੁਕ੍ਰਾ ਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਸ੍ਵਯੰਬਰਾ. ਸੰ. ਸ੍ਵਯੰਵਰਾ. ਵਿ–ਆਪ ਪਸੰਦ ਕਰਕੇ ਪਤਿ ਵਰਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਸ੍ਵਯੰਭੂ. ਦੇਖੋ, ਸੈਭੰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਸ੍ਵਰ. ਸੰ. ਸ੍ਵਰ੍. ਵਜ–ਸ੍ਵਰਗ। ੨ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣ ਪਵਨ ਦਾ ਵਿਹਾਰ. ਸ੍ਵਾਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ। ੪ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧੁਨਿ.* ਰਾਗ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਸੱਤ ਸੁਰ. ਸ਼ੜਜ, ਰਿਸ਼ਭ, ਗਾਂਧਾਰ, ਮਧਜਮ, ਪੰਚਮ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ.

ਰਾਗ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਮੋਰ ਦੀ ਆਵਾਜ ਤੋਂ ਸ਼ੜਜ, ਪਪੀਹੇ (ਚਾਤ੍ਰਕ) ਦੀ ਧੁਨਿ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਭ (ਕਈਆਂ ਨੇ ਗਊ ਦੇ ਰੰਭਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਭ ਮੰਨਿਆ ਹੈ), ਬਕਰੀ ਅਤੇ ਭੇਡ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਗਾਂਧਾਰ, ਕੂੰਜ ਦੀ ਧੁਨਿ ਤੋਂ ਮਧਜਮ, ਕੋਇਲ (ਕੋਕਿਲਾ) ਤੋਂ ਪੰਚਮ, ਡੱਡੂ (ਅਥਵਾ ਘੋੜੇ) ਦੀ ਧੁਨਿ ਤੋਂ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਿੰਘਾਰ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕਲਪਿਆ ਹੈ.†

ਜੋ ਸੁਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਰਾਗ ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਥਾਪੇ, ਉਹ ਸ਼ੁੱਧ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਫੇਰ ਪਿੱਛੋਂ ਕਈ ਰਾਗਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਨੀਵੇਂ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਪੰਜ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਸੁਰ ਬਣਾਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ–ਰਿਸ਼ਭ, ਗਾਂਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਕੋਮਲ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਧਜਮ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਹੋਕੇ ਤੀਵ੍ਰ (ਕੜਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਰਾਂ (ਸੱਤ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਪੰਜ ਵਿਕ੍ਰਿਤ) ਸੁਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਠਾਟ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਠਾਟ.

ਕਈ ਅਵਾਣ ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਤੀਵ੍ਰ (ਚੜ੍ਹਿਆ), ਮਧਜਮ ਨੂੰ ਉਤਰਿਆ, ਸ਼ੜਜ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਨੂੰ ਅਚਲ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਇਸਥਿਤ ਇਹ ਸੱਤੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਅਵਾਣਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਚਲ ਸ਼ੜਜ, ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਿਸ਼ਭ, ਚੜ੍ਹਿਆ ਗਾਂਧਾਰ, ਕੋਮਲ ਮਧਜਮ, ਅਚਲ ਪੰਚਮ, ਚੜ੍ਹਿਆ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੈ, ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਇਹ ਸੱਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਬਾਕੀ ਪੰਜ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਸੁਰਾਂ ਬਾਬਤ ਉੱਪਰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਸੱਤਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ੨੨ ਸ਼੍ਰੁਤੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਆਖਣੇ ਚਾਹੀਏ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੁਤਿ.

ਕਈ ਅਗਜਾਨੀ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਨੂੰ ਮੂੱਰਛਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਮੂੱਰਛਨਾ ਨਾਉਂ ਠਾਟ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਹੈ. ਸੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸਪਤਕਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕੀ ਮੂਰਛਨਾ, ਅਰਥਾਤ ਇੱਕੀ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਆਲਾਪ ਲਈ ਠਹਿਰਾਈ ਗਈ ਹੈ.

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਸ਼ੁੱਧ, ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਤੀਵ੍ਰ ਸੁਰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਤੇ ਅੱਖਰ ਵਾਲਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ, ਕੰਨੇ ਵਾਲਾ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਲਾ ਤੀਵ੍ਰ ਹੈ. ਯਥਾ–

ਸ਼ੁੱਧ–ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.
ਕੋਮਲ–ਰਾ ਗਾ ਧਾ ਨਾ.
ਤੀਵ੍ਰ–ਮੀ.

ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਸ੍ਵਰ, ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ, ਅਨੁਵਾਦੀ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਭੀ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਗ੍ਰਹਸ੍ਵਰ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਦੇ ਆਲਾਪ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਵੇ.

ਵਾਦੀ ਅਥਵਾ ਅੰਸ਼ (ਜੀਵ) ਸੁਰ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਰਾਗ ਦੀ ਜਾਨ ਹੋਵੇ.

ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਰਾਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵੇ.

ਅਨੁਵਾਦੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦੀ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਕੇ ਰਾਗ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਵੇ.

ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਰਾਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਸੁਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।‡ ੫ ਉਹ ਅੱਖਰ ਜੋ ਸੁਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਵੇ. ਜੋ

---

* ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੇ ਸ੍ਵਰ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ—ਜੋ ਸ੍ਵ (ਆਪਣੇ ਆਪ) ਰ (ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ) ਹੋਵੇ.

† षड्जं मयूरा ब्रुवते गावो ऋषभ भाषिणः। अजाविकं तु गान्धारं क्रौञ्चः क्वणति मध्यमम्॥
धैवतंहेषते वाजी निषादं बृंहतेगजः। पुष्पसाधारणे काले पिकः कूजति पञ्चमम्॥
(ਸੰਗੀਤ ਰਹਸਜ)

‡ ਹੈ ਉਤਪਾਦਕ ਰਾਗ ਕੋ ਰੰਜਕ ਰੂਪ ਸਮਾਨ ਵਿਰਾਜਤ ਵਾਦੀ। ਆਠ ਕਿ ਬਾਰਹਿੰ ਕੋ ਫਿਰ ਫੇਰ ਰਹੇ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮੰਭਲ ਤੋਂ ਸਮਵਾਦੀ। ਸੇਵਕ ਸੋ ਪੁਨ ਆਨ ਸਭੈ ਅਨੁਕੂਲ ਰਹੈ ਸੁਖ ਸੋਂ ਅਨੁਵਾਦੀ। ਅੰਤਰ ਜੋ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਏਕਹਿੰ ਕੋ ਤਬ੍ਰ ਸੋ ਸੁਰ ਹੋਤ ਫਿਸਾਦਿ ਵਿਵਾਦੀ.
(ਕੁੰਵਰ ਵਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਉਹ ਸ੍ਵਰ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਓ ਅ ੲ ਸ੍ਵਰ ਹਨ.

ਸ੍ਵਰਗ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਗ. "ਨਚ ਦੁਰਲਭੰ ਸ੍ਵਰਗਰਾਜਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸ੍ਵਰਗਦ੍ਵਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਗਦੁਆਰੀ. "ਸ੍ਵਰਗਦ੍ਵਾਰੀਆਂ ਤਰੇ ਬਨਾਵਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸ੍ਵਰਗਵਾਸ } **ਸ੍ਵਰਗਵਾਸੀ** } ਸ੍ਵਰਗ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲਈ ਸਨਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੋ ਉਹ ਨਰਕਨਿਵਾਸ ਜੋਗ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਐਸੇ ਹੀ ਧਰਮ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕੈਲਾਸ ਵਾਸੀ, ਗੁਰੁਪੁਰਨਿਵਾਸੀ, ਗੋਲੋਕਵਾਸੀ, ਵੈਕੁੰਠ ਨਿਵਾਸੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਸ੍ਵਰਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਾਫ ਸ੍ਵਰ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਨਿ ਸਾਫ ਹੈ। ੨ ਸ੍ਵਣੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਨਾ. ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਵਣੰ (ਰੰਗ) ਜਿਸ ਦਾ.

ਸ੍ਵਰਣਸਠੀਵਿ. ਸੰ. ਸੁਵਣੰਸ੍ਠੀਵੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੰਛੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ,ਜੋ ਸੁਵਰਣ ਉਗਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਕਰੋ, ਪਰ ਆਪ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਅਵਾਸੀ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਵੜਕੇ ਜਾੜ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਫਸਿਆ ਮਾਸ ਕੱਢ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕੇਵਲ ਕਹਿਨੀ ਕਹਿਤ ਹੋ ਸ੍ਵਰਣਸਠੀਵਿ ਸਮਾਨ." (ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰ ਸੁਧਾ) ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰਿੰਜਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ,ਜੋ ਸੁਇਨਾ ਹਗਦਾ ਮੂਤਦਾ ਸੀ.

ਸ੍ਵਰਣਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਨਿਆਰ.

ਸ੍ਵਰਣਦੀਪ. ਸੋਨਦੀਪ. ਮਨੀਪੁਰ ਤੋਂ ਹਿਠਾਹਾਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਮੁਹਾਨੇ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਸ੍ਵਰਣਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨਰਾਯ.

ਸ੍ਵਰਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਰਣ.

ਸ੍ਵਰਨਪੰਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਇਨੇ ਜੇਹੇ ਚਮਕੀਲੇ ਪੰਖਾਂ ਵਾਲੇ ਤੀਰ. "ਛੁਟੇ ਸ੍ਵਰਨਪੰਖੀ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਗੜ ਪਾਸ ਸੁਇਨਾ ਲਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਸ੍ਵਰਭਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਭਾਨੁ.

ਸ੍ਵਰਾਜ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਛਾਂਦੋਗਜ ਉਪਨਿਸਦ ਪ੍ਰਪਾਠਕ ੭ ਖੰਡ ੨੫.

ਸ੍ਵਰਾਜਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣਾ ਰਾਜ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਰਾਜ. ਉਹ ਰਾਜ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਗਾਨੇ ਦਾ ਦਖਲ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਸ੍ਵਰਿਤ. ਵਿ–ਧੁਨਿ ਕਰਿਆ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਿਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉੱਚੇ ਅਤੇ ਨੀਵੇਂ ਸੁਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਚਲੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ

ਸ੍ਵਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਸੁਰੂਪ.

ਸ੍ਵਰੂਪੀ. ਵਿ–ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਵਾਲਾ. "ਜੋਤਿਸ੍ਵਰੂਪੀ ਰਹਿਓ ਭਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਜਰੂਪ ਉਹ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਸ੍ਵਰੋਦਯ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰੋਦਾ.

ਸ੍ਵਲਪ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਪ.

ਸ੍ਵਾਸ. ਸੰ. श्वास्. ਧਾ–ਸਾਹ ਲੈਣਾ. ਹਾਹੁਕਾ ਲੈਣਾ। ੨ ਸ਼੍ਵਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਦਮ. ਸਾਹ. ਪ੍ਰਾਣ ਦੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਦਮਾ. ਦਮਕਸ਼ੀ। ੪ ਸੰ. स्वास्. ਤਿੱਖੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਅਗਨਿ। ੫ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਵਾਲਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਸ੍ਵਾਸਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਆਸ਼ਨ। ੨ ਆਸ਼੍ਵਾਸਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ. ਆਸਾਸਨ। ੩ ਸ੍ਵ (ਆਪਣਾ) ਆਸਨ.

ਸ੍ਵਾਸਬੀਜ } **ਸ੍ਵਾਸਬੀਰਜ** } ਸ਼੍ਵਾਸਵੀਯੰ. ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹ ਤੋਂ ਹੀ ਅਨੰਤ ਦੈਤ ਉਪਜਦੇ ਸਨ, ਜੈਸੇ ਰਕਤਬੀਜ ਦੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਦੈਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫. "ਸ੍ਵਾਸਬੀਰਜ ਦਾਨਵ ਜਬ ਮਰਹੈ".

ਸ੍ਵਾਸਥ } **ਸ੍ਵਾਸ੍ਥ** } ਸੰ. ਸ੍ਵਾਸ੍ਥਜ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਰੋਗਤਾ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਰੀ.

ਸ੍ਵਾਸ਼੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ੍ਵ–ਆਸ਼੍ਰਿਤ. ਆਪਣੇ ਆਸਰੇ. ਅਪਨੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸਥਿਤ. ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਬਿਨਾ.

ਸ੍ਵਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਧਾ। ੨ ਸ੍ਵਾਹਾ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਅਗਨਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੩ ਵਜ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਹੁਤੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਯੋਗ ਸ਼ਬਦ. "ਸ੍ਵਾਹਾ ਕਹੋਂ ਮੰਤ੍ਰ ਪਠ ਜਬੈ। ਅਗਨਿ ਆਹੁਤੀ ਪਾਵੋ ਤਬੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਨਿਰੁਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਭ ਕਥਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ੍ਵਾਹਾ ਹੈ.

ਸ੍ਵਾਕੀ. ਸ੍ਵਕੀਯਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਪਰਕਿਯ ਤੇ ਸ੍ਵਾਕੀ ਹੈ ਗਈ". (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੦) ਸ੍ਵਕਾ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸ੍ਵਕੀਯਾ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਸ੍ਵਾਂਗ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵ–ਅੰਗ.ਆਪਣਾ ਦੇਹ. ਨਿਜ ਅੰਗ। ੨ ਸਾਂਗ. ਸਮਾਂਗ. ਸਮਾਨ ਅੰਗ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਕਲ. "ਅਨਿਕ ਸ੍ਵਾਂਗ ਕਾਛੇ ਭੇਖ ਧਾਰੀ". (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਬਿੱਤ

ਮਾਥੋ ਬਨਜੋ ਮੂੰਹ ਬਨਜੋ ਮੂਛ ਬਨੀ ਪੂਛ ਬਨੀ
ਲਾਘਵ ਬਨਜੋ ਹੈ ਪੁਨ ਬਾਘ ਸਮਤੂਲ ਕੋ,
ਰੰਗਜੋ ਚੰਗੋ ਅੰਗ ਬਨਜੋ ਲਾਕ ਬਨਜੋ ਪੰਜਾ ਬਨਜੋ
ਕ੍ਰਿਤੱਮ ਸ਼ਰੀਰ ਮੁਖ ਸਿੰਘ ਹੀ ਕੇ ਤੂਲ ਕੋ,
ਗੂੰਜਬੇ ਕੀ ਬੇਰ ਮੌਨ ਗਹਿ ਬੈਠਜੋ ਦੇਵੀਦਾਸ
ਵੈਸੋਈ ਸੁਭਾਵ ਕੂਦ ਫਾਂਦ ਫਾਲ ਫੂਲ ਕੋ,
ਕੁੰਜਰ ਕੇ ਕੁੰਭਹਿ ਬਿਦਾਰਬੇ ਕੀ ਬੇਰ ਕੈਸੇ
ਕੂਕਰ ਪੈ ਨਿਬਹੈਗੋ ਸ੍ਵਾਂਗ ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਕੋ.

ਸ੍ਵਾਗਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵ–ਆਗਤ. ਸ਼ੁਭ ਆਗਮਨ. ਚੰਗਾ ਆਉਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਆਏ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਆਉਭਗਤ.

ਸ੍ਵਾਗੀ } **ਸ੍ਵਾਂਗੀ** } ਵਿ–ਸ੍ਵਾਂਗੀ. ਸਮਾਨ ਅੰਗ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਨਕਲੀਆ. "ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਜਿਉ ਸ੍ਵਾਗੀ ਦਿਖਾਵੈ."(ਸੁਖਮਨੀ) "ਸ੍ਵਾਂਗੀ ਸਿਉ ਜੋ ਮਨ ਰੀਝਾਵੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਸ੍ਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਤ ੨.

ਸ੍ਵਾਂਤ. ਸੰ. ਆਪਣਾ ਅੰਤ. ਮੌਤ। ੨ ਅਪਨਾ ਦਿਲ. ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਸ੍ਵਾਤਿ } **ਸ੍ਵਾਤੀ** } ਸੰ. स्वाति. ਵਿ–ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਤੋਂ ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ। ੩ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਸ੍ਵਾਤੀਬੂੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਤਿ ਨਛਤ੍ਰ (ਸ੍ਵਾਤਿਯੋਗ) ਵਿੱਚ ਵਰਖੀ ਹੋਈ ਵਰਖਾ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਚਾਤਕ (ਪਪੀਹੇ) ਦੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਬੁਝਦੀ ਹੈ, ਸਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀ, ਬਾਂਸ ਵਿੱਚ ਬੰਸਲੋਚਨ ਅਤੇ ਕੇਲੇ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾੜ੍ਹ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਿਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਤਿਥਿ, ਅਤੇ ਮਾਘ ਬਦੀ ੭ ਨੂੰ ਜੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸ੍ਵਾਤਿ ਨਛਤ੍ਰ ਤੇ ਆਵੇ, ਤਦ 'ਸ੍ਵਾਤਿ ਯੋਗ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸ੍ਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਆਦ. "ਜਿਨ ਬੂਝਿਆ ਤਿਸੁ ਆਇਆ ਸ੍ਵਾਦ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸ੍ਵਾਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੱਖਣਾ. ਸੁਆਦ ਲੈਣਾ। ੨ ਸ੍ਵਾਦਦਾਰ ਬਣਾਉਣਾ. ਰਸਦਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਸ੍ਵਾਦੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਦ ਵਾਲਾ. ਰਸਦਾਇਕ. ਮਜ਼ੇਦਾਰ.

ਸ੍ਵਾਧੀ. ਸੰ. ਵਿ–ਧਿਆਨਪਰਾਇਣ। ੨ ਇੱਛਾਵਾਨ। ੩ ਕਿਤਨੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸਾਧ੍ਵੀ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਧੀ ਪਦ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਭੇਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧ੍ਵੀ.

ਸ੍ਵਾਧੀਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ੍ਵ (ਆਪਣੇ) ਅਧੀਨ. ਜੋ ਪਰਵਸ਼ ਨਹੀਂ.

ਸ੍ਵਾਧੀਨਪਤਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪਤਿ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਰਿ ਕੰਤੁ ਰੀਝਾਇਆ।
ਵਸਿ ਕਰਿਲੀਨਾ ਗੁਰਿ ਭਰਮ ਚੁਕਾਇਆ॥"
(ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਸ੍ਵਾਧਜਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣਾ ਪਾਠ. ਜੋ ਅਪਨੇ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਆਪਣੀ ਧਰਮਵਿਦਜਾ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ.

ਸ੍ਵਾਨ. ਸੰ. ਸ਼੍ਵਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਵਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੱਤਾ. "ਸ੍ਵਾਨ ਸਿਆਲ ਖਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਆਨ। ੩ ਭਾਸ੍ਵਾਨ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਸ੍ਵਾਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ–"ਲਸੈ ਤੇਜ ਐਸੋ ਲਜੈ ਦੇਖ ਸ੍ਵਾਨੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਸ੍ਵਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਂਦ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਪ ਧਾ.

ਸ੍ਵਾਪਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਘ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਦ (ਪੈਰ) ਸ਼੍ਵ (ਕੁੱਤੇ) ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਲਕੜਬਘਾ. ਵਜਾਘ੍ਰ. "ਜਿਮ ਕੂਕਰ ਮ੍ਰਿਗਾਨ ਪਰ ਧਾਵੈ। ਸ੍ਵਾਪਦ ਪੰਥ ਵਿਖੇ ਭਖ ਜਾਵੈ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਜੀਵ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਕੁੱਤੇ ਜੇਹੇ ਹਨ ਸਭ ਸ਼੍ਵਾਪਦ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਭਾਇਕ ੨.

ਸ੍ਵਾਮਿਘਾਤਕ. ਵਿ–ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੂੰ ਮਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਸ੍ਵਾਮਿਦ੍ਰੋਹੀ. ਵਿ–ਮਾਲਿਕ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸ੍ਵਾਮਿਧਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਿਕ ਦਾ ਧਰਮ. ਆਪਣੇ ਅਧੀਨਾਂ ਉੱਪਰ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸੇਵਕ ਧਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਸ੍ਵਾਮਿਧ੍ਰੋਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਮਿਦ੍ਰੋਹੀ.

ਸ੍ਵਾਮਿਨੀ. ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸੰ. स्वामिन्. ਵਿ–ਮਾਲਿਕ। ੨ ਧਨਵਾਨ। ੩ ਵਡਿਆਈ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ। ੫ ਕਰਤਾਰ. "ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਦਰਬਾਰੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਸ੍ਵਾਮੀਦਾਸ. ਨੰਦਾ, ਵਿੱਠੜ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾਸ ਤਿੰਨੇ ਥਨੇਸਰ ਦੇ ਬਾਣੀਏ ਸਨ, ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਏ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਲੈਣ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਵਰਤਣਾ, ਕਦੇ ਦੂਜਾ ਸੁਖਨ ਨਹੀਂ ਆਖਣਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਪਰ ਪੂਰਾ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ "ਇੱਕ ਸੁਖਨੀਏ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ.

ਸ੍ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਰ.

ਸ੍ਵਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਸੁਆਰਥ.

ਸ੍ਵਾਰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਆਰਥੀ। ੨ ਸੰ. ਸਾਰਥੀ. ਰਥਵਾਨ. ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. "ਬਿਸ੍ਵ ਕਾ ਦੀਪਕੁ ਸ੍ਵਾਮੀ ਤਾਚੇ ਰੇ ਸ੍ਵਾਰਥੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਸ੍ਵਿਤ. ਸੰ. श्वित्. ਧਾ–ਨਿਰਮਲ ਹੋਣਾ. ਉੱਜਲ ਹੋਣਾ. ਚਿੱਟਾ ਹੋਣਾ.

ਸ੍ਵਿਦ. ਸੰ. स्विद्. ਧਾ–ਮੁੜ੍ਹਕਾ (ਪਸੀਨਾ) ਚੁਇਣਾ. ਚਿਕਨਾ ਹੋਣਾ. ਭੁੱਲਣਾ.

ਸ੍ਵੀਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗੀਕਾਰ। ੨ ਅਪਣਾਉਣਾ। ੩ ਜੋ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਬਣਾਉਣਾ.

ਸ੍ਵੇੱਛਾ. ਸੰ. स्वेच्छा. ਸ੍ਵ–ਇੱਛਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੀ ਮਰਜੀ. ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ.

ਸ੍ਵੇੱਛਾਚਾਰੀ. ਵਿ–ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ.

ਸ੍ਵੇਤ. ਦੇਖੋ, ਸੇਤ ਅਤੇ ਸ੍ਵਿਦ.

ਸ੍ਵੇਤਕੁਸ੍ਵ } **ਸ੍ਵੇਤਕੁਸ੍ਵ** } ਚਿੱਟਾ ਕੋੜ੍ਹ.ਚਿਤ੍ਰਕੁਸ੍ਵ. برص ਬਰਸ.ਫੁਲ-ਬਹਰੀ. Leucoderma. ਇਹ ਰੋਗ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਭੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ ਸ੍ਵਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕਿਲਾਸ. ਸ੍ਵਿਤ੍ਰ ਦੇ ਦਾਗ ਚਿੱਟੇ ਅਤੇ ਕਿਲਾਸ ਦੇ ਲਾਲੀ ਦੀ ਝਲਕ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜੇ ਫੁਲਬਹਰੀ ਦੇ ਦਾਗ ਉੱਪਰ ਸੂਈ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਲਹੂ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਛੇਤੀ ਰਾਜੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਲਹੂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੀਲਾ ਜਾਂ ਚਿੱਟਾ ਰਸ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਔਖੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਸ੍ਵੇਤ ਕੁਸ੍ਵ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹਨ–
ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦ੍ਰਾਵਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤੋ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਮੈਲ ਨਾ ਜਮਾ ਹੋਣ ਦੇਓ.
ਬਾਬਚੀ ਦੇ ਬੀਜ ਗਊਮੂਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂ ਰੱਖੋ, ਫੇਰ ਛਿਲਕਾ ਉਤਾਰਕੇ ਛਾਵੇਂ ਸੁਕਾ ਲਓ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਸਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਰੱਖੋ, ਮੁੰਡੀ ਬੂਟੀ (ਗੋਰਖ ਮੁੰਡੀ) ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਰੋਜ ਛਕਾਓ.
ਇਹੀ ਚੂਰਨ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚਿੱਟੇ ਦਾਗਾਂ ਉੱਪਰ ਮਲੋ.ਖੁਰਾਕ ਬੇਸਨੀ ਰੋਟੀ ਦਾਲ ਆਦਿਕ ਦੇਓ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੀਜ ਪਵਾੜ, ਬਾਬਚੀ, ਅਜਮੋਦ, ਮਜੀਠ, ਮੂਲੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਆਉਲੇਸਾਰ ਗੰਧਕ, ਵਰਕੀ ਹੜਤਾਲ, ਜਮਾਲਗੋਟੇ ਦੀ ਗਿਰੂ, ਤੂਤੀਆ, ਪਲਾਸ ਦੇ ਬੀਜ, ਹੀਰਾ ਕਸੀਸ, ਸਭ ਛੀ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਲੈਕੇ ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਸਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਗੁੰਨ੍ਹਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ. ਸਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੋਲੀ ਘਸਾਕੇ ਦਾਗਾਂ ਉੱਪਰ ਲੇਪ ਕਰੋ. ਜੇ ਇਸ ਲੇਪ ਨਾਲ ਛਾਲੇ ਹੋਜਾਣ ਤਦ ਮੱਖਣ ਲਗਾ ਦਿਓ ਅਰ ਛਾਲੇ ਹਟਣ ਤੀਕ ਫੇਰ ਲੇਪ ਨਾ ਕਰੋ.

ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ ਥੋਹਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪੀਸਕੇ ਦਾਗਾਂ ਤੇ ਲਾਓ.

ਕੱਥ, ਬਹੇੜੇ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਅੰਜੀਰ ਦੀ ਜੜ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਬਣਾਕੇ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਬਾਬਚੀ ਦੇ ਚੂਰਨ ਨਾਲ ਪਿਆਓ.

ਬਾਬਚੀ ਦੇ ਬੀਜ ਸੋਲਾਂ ਤੋਲੇ, ਵਰਕੀ ਹੜਤਾਲ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਮੈਨਸਿਲ, ਚਿੱਟੀ ਰੱਤਕਾਂ, ਚਿਤ੍ਰੇ ਦੀ ਜੜ, ਤਿੰਨੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਲੈਕੇ ਗਊਮੂਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸ਼੍ਵੇਤਕੁਸ੍ਠ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

"ਸ਼੍ਵੇਤਕੁਸ੍ਠ ਕੇਤਿਨ ਕੋ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ ੪੦੫)

ਸ਼੍ਵੇਤਕੇਤੁ. ਉੱਦਾਲਕ ਰਿਖਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਾ ਕਰੇ, ਇਹ ਨੇਮ ਸ਼੍ਵੇਤਕੇਤੁ ਨੇ ਹੀ ਥਾਪਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਸ਼ੁਆਂ ਵਾਂਙ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਸਨ. ਇੱਕ ਥਾਰ ਸ਼੍ਵੇਤਕੇਤੁ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੋਗ ਵਾਸਤੇ ਲੈ ਤੁਰਿਆ, ਸ਼੍ਵੇਤਕੇਤੁ ਨੂੰ ਵਡਾ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ. ਉੱਦਾਲਕ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਕਿਉਂ ਵਰਜਦੇ ਹੋ. ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ. ਪਰ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈ ਅਜੇਹੀ ਰੀਤਿ ਅੱਖੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ. ਸ਼੍ਵੇਤਕੇਤੁ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀਧਰਮ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਉੱਤਮ ਨੇਮ ਥਾਪੇ. ਛਾਂਦੋਗ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿੱਚ ਉੱਦਾਲਕ ਦਾ ਸ਼੍ਵੇਤਕੇਤੁ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਰਣਿਆ ਹੈ.

ਸ਼੍ਵੇਤਗਜ. ਚਿੱਟਾ ਹਾਥੀ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ.

ਸ਼੍ਵੇਤਦੀਪ / **ਸ਼੍ਵੇਤਦ੍ਵੀਪ** ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦਾ ਟਾਪੂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੱਛਮੀ ਸਮੇਤ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ. "ਸ਼੍ਵੇਤਦੀਪ ਤਜ ਲੋਕਾ- ਲੋਕ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸ਼੍ਵੇਤਵਾਹ. ਸ਼੍ਵੇਤ (ਚਿੱਟਾ ਹੈ) ਵਾਹ (ਘੋੜਾ) ਜਿਸ ਦਾ. ਇੰਦ੍ਰ। ੨ ਅਰਜੁਨ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਸ਼੍ਵੇਤਾਂਸ਼ੁ. ਸ਼੍ਵੇਤ (ਉੱਜਲ) ਹਨ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਜਿਸ ਦੀਆਂ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਸ਼੍ਵੇਤਾਸ਼੍ਵ. ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਘੋੜਾ ਉੱਚੈ: ਸ਼੍ਰਵਾ। ੨ ਚਿੱਟੇ ਘੋੜੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋਤੇ ਹਨ, ਐਸਾ ਰਥ। ੩ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਘੋੜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਸ਼੍ਵੇਤਾਸ਼੍ਵਤਰ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਛੀ ਅਧਯਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਨਿਸਦ "ਸ਼੍ਵੇਤਾਸ਼੍ਵਤਰੋਪਨਿਸਦ" ਹੈ, ਜੋ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਉਪਨਿਸਦ ਵਿੱਚ ਵੇਦਾਂਤ, ਸਾਂਖ੍ਯ ਅਤੇ ਯੋਗ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਸ਼੍ਵੇਤਾਂਬਰ. ਸੰ. ਸ਼੍ਵੇਤਾਂਬਰ. ਚਿੱਟਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ– ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ। ੩ ਪੰਸਾਵਤਾਰ। ੪ ਵਿ– ਚਿੱਟੇ ਵਸਤ੍ਰ ਵਾਲਾ.

ਸ਼੍ਵੇਤੋਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਵੇਤ–ਉਦਰ. ਚਿੱਟਾ ਹੈ ਪੇਟ ਜਿਸ ਦਾ, ਕਾਲਾ ਹਰਿਣ.

ਸ਼੍ਵੇਤੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਸੇਤੰਬਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਵੇਤਾਂਬਰ.

ਸ੍ਵੇਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ. ਦੇਖੋ,ਅੰ. Sweat। ੨ ਸਿਲ੍ਹ. ਨਮੀ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਿਦ.

ਸ੍ਵੇਦਜ. ਦੇਖੋ, ਸੇਤਜ.

ਸ੍ਵੇਦਨ. ਸ੍ਵੇਦ (ਮੁੜ੍ਹਕਾ) ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਸੀਨਾ ਦੇਣਾ.

ਸ੍ਵੈ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵ। ੨ ਸ਼ਯਨ. ਸੋਣਾ. ਸ੍ਵਪ. "ਜਹਾਂ ਬੀਰ ਅਤਿ ਸ੍ਵੈ ਰਹੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਅਤਿਸ੍ਵਾਪ.

ਸ੍ਵੈਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵੈਜਾ.

ਸ੍ਵੈਰਿਣੀ. ਸੰ. ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ.

ਸ੍ਵੰਦ. ਸੰ. ਸ਼ਾਨ੍ਤ–ਸ਼ਾਂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣਾ ਅੰਤ. ਮੌਤ. "ਸ੍ਵੰਦ ਛੰਦ ਬੰਦ ਕੈਕੈ ਛੂਟ ਇਹ ਜਾਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹ

ਹ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਕੰਠ ਹੈ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹਾਹਾ ਵਿਸਰਗਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ– ਨਮ: ਦੀ ਥਾਂ ਨਮਹ। ੩ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੀ ਹੋ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੰਨਾ, ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਡਿੰਗਲ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਓ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਦਰਮਾਂਦਹ ਦੀ ਥਾਂ ਦਰਮਾਂਦਾ ਅਤੇ ਦਰਮਾਂਦੋ, ਦਰੀਚਹ ਦੀ ਥਾਂ ਦਰੀਚਾ ਅਤੇ ਦਰੀਚੋ, ਦਰਹ ਦੀ ਥਾਂ ਦਰਾ ਅਤੇ ਦਰੋ, ਦਸ੍ਹ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸ੍ਹਾ ਅਤੇ ਦਸ੍ਹੋ, ਦਮਦਮਹ ਦੀ ਥਾਂ ਦਮਦਮਾ ਅਤੇ ਦਮਦਮੋ। ੪ ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਸੰਬੋਧਨ। ੫ ਗਿਲਾਨੀ। ੬ ਨਿਰਾਦਰ। ੭ ਸੰਗਜਾ–ਜਲ। ੮ ਸ਼ਿਵ। ੯ ਆਕਾਸ਼। ੧੦ ਸੁਰਗ.

ਹਉ. ਸਰਵ–ਅਹੰ. ਸੰ. "ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹਉ ਵਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਉਮੈ, ਅਹੰਤਾ.ਮੈਂ ਦਾ ਭਾਵ. ego. "ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹਉ ਧਾਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਦੁਖ ਕਾਟੈ ਹਉ ਮਾਰਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਉ ਤਾਪ ਬਿਨਸੇ ਸਦਾ ਸਰਸੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਹੋ ਅਥਵਾ ਹੋਂ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹਉ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤੁਮ ਜਉ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਆਖਦੇ ਹੋਂ.

ਹੱਉ. ਸਰਵ–ਅਹੰ. ਸੰ. "ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹੱਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ– ਅਹੰਤਾ. ਹੌਮੈ. ਅਭਿਮਾਨ.

ਹਉਸ / **ਹੱਉਸ** ਅ: ਹ੍ਰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਲਾਲਸਾ. "ਭਿਛੁਕਨ ਹਉਸ ਨ ਧਨ ਕੀ ਰਹੀ." (ਰਮਾਵ)

ਹਉਕੁਲਵਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਕੁਲਤਾ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਹਾਇ ਹਾਇ ਦਾ ਸ਼ੋਰ. "ਪਉਸੀ ਹਉਕੁਲਵਾਨ." (ਜਸਾ) ਅਤੇ (ਮਗੋ)

ਹਉਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਦਾ.

ਹਉਮੇ / **ਹਉਮੈ** ਸੰਗਜਾ–ਅਹੰ–ਮਮ. ਮੈ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ– ਅਹੰਤਾ. ਅਭਿਮਾਨ. ਖ਼ੁਦੀ. "ਤਿਨਿ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੰਡਾ ਹੈ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਉਮੈ ਗਾਵਨਿ.

ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ. ਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਅਵਗਜਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰਬੁ. "ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਜਾਇ ਮਨ ਭੀਨੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਹੰਤਾ ਦਾ ਗੌਰਵ. ਅਭਿਮਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਪਣੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ.

ਹਉਮੈ ਗਾਵਨਿ. ਸੰ. ਹੌਮਜ ਗਾਯਤ੍ਰਿਨ੍. ਰਿਤ੍ਵਿਜ. ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਿਖੀ.* "ਹਉਮੈ ਗਾਵਨਿ ਗਾਵਹਿ ਗੀਤ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਹੰਤਾ ਮਮਤ੍ਵ. ਮੈਂ ਮੇਰੀ. "ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਹਉਰਾ / **ਹਉਰੋ** ਵਿ–ਹੌਲਾ. ਹਲਕਾ. ਤੁੱਛ. "ਭਇਓ ਲੋਭ ਸੰਗਿ ਹਉਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੯) "ਹਉ ਹਉਰੋ ਤੂ ਠਾਕੁਰ ਗਉਰੋ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਉਲ. ਅ: ਹ੍ਵਲ੍ ਸੰਗਜਾ–ਭਰ. ਧੜਕਾ. ਖਟਕਾ. ਦਹਲ. "ਨਿਤ ਹਉਲੇ ਹਉਲਿ ਮਰਾਹੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਹੌਲ.

ਹਉਲਾ. ਵਿ–ਹਲਕਾ। ੨ ਤੁੱਛ. ਘਟੀਆ. "ਹੋਰ ਹਉਲੀ ਮਤੀ ਹਉਲੇ ਬੋਲ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਹਉਲਿ. ਹੌਲ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਉਲ.

ਹਉਆ. ਸੰਗਜਾ–ਹੌਲਨਾਕ ਬਲਾ. ਹਾਉ. ਅਗਜਾਨਿਆਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਉਂ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਵਿ–ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਉਣਾ.

ਹਇ. ਸੰ. ਹਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਹਇਓ। ੨ ਸੰ. ਹਯ. ਘੋੜਾ। ੩ ਵ੍ਯ–ਹਾ! ਸ਼ੋਕ!

ਹਇਓ. ਵਿ–ਹਤ. ਮਾਰਿਆ. "ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਕਾਲ ਹਇਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਕਾਲ ਨੇ ਹਤ ਕੀਤਾ.

ਹਇਆ. ਵਿ–ਹਤ. ਮਾਰਿਆ। ੨ ਅ ਹ੍ਰ ਹ੍ਰਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. "ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੂਝੈ ਬਹੁਤੁ ਹਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਇਹ ਵਡੀ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ.

ਹਈ. ਹਨਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮਾਰਦਾ ਹੈ. "ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਾਲ ਹਈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਮਿਰਤੁ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਸਦਾ ਹਈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਹਯ (ਘੋੜੇ) ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ– ਸਵਾਰ. ਘੁੜਚੜੀ ਫੌਜ. "ਰਥੀ ਗਜੀ ਹਈ ਪਤੀ† ਅਪਾਰ ਸੈਨ ਭੁੰਜ ਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਹਈ ਤਈ. ਹੈ ਤੇਰੀ! ਨਿਰਾਦਰ ਬੋਧਕ ਪਦ. "ਤਬ ਸੈਦੋ ਹਈ ਤਈ ਕਰਨ ਲੱਗਾ." (ਜਸਭਾਮ)

ਹਈਮਾਦ੍ਰਿ. ਸੰ. ਹਿਮਾਦ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਮ (ਬਰਫ਼) ਦਾ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ) ਹਿਮਾਲਯ. "ਕਿ ਹਈਮਾਦ੍ਰਿਜਾ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ) ਕਿ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਾਰਵਤੀ ਹੈ?

ਹਈਮਾਦ੍ਰਿਜਾ. ਦੇਖੋ, ਹਈਮਾਦ੍ਰਿ.

ਹਈਮਾਦ੍ਰੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ. ਦੇਖੋ, ਹਈਮਾਦ੍ਰਿ.

ਹਏ. ਵਿ–ਹਤ. ਮਾਰੇ ਗਏ. "ਰਣ ਮੋ ਜਬ ਮਾਨ ਮਹੀਪ ਹਏ." (ਦਿਲੀਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਹੋ.

ਹਏਂਦ੍. ਹਯ–ਇੰਦ੍. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਉੱਚੈ: ਸ਼੍ਰਵਾ.

ਹਸ. ਸੰ. ਹ੍ਰਸ੍. ਧਾ–ਹੱਸਣਾ. ਨੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਹਸ੍ਮ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. "ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨਿ ਹਸ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਹਸਣ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਵਲਗਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਸੀ ਆਪਣੇ ਮੁਰਦੇ ਗਿਰਝ ਇੱਲ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਲਈ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਦਖਮਾ. Tower of silence .ਦੇਖੋ, ਹਸਣਿ। ੨ ਸੰ. ਹਸਨ. ਹੱਸੀ. ਹਾਸਜ. ਹੱਸਣਾ। ੩ ਸੰ. ਹ੍ਰਾਸਨ–ਹ੍ਰਾਸਨ. ਕਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘਟਾਉਣਾ.

ਹਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ੨। ੨ ਬੁੰਦੂਕ ਅਥਵਾ ਤੋਪ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਬਾਰੂਦ ਦਾ ਮੱਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਲਾ ੨.

ਹਸਣਿ. ਹਸਣ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ੧. "ਇਕ ਭੀ ਫਿਰਿ ਹਸਣਿ ਪਾਹਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਹਸਣੁ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ੨. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ਸਜਣਾ ਐਸਾ ਹਸਣੁ ਸਾਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਹਸਤ. ਵਿ–ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ. "ਹਸਤ ਖੇਲਤ ਤੇਰੈ ਦੇਹਰੈ ਆਇਆ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਸਿਤ। ੩ ਸੰ. ਹਸ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ. ਹਾਥ. "ਹਸਤ ਚਰਨ ਸੇਤ ਟਹਿਲ ਕਮਾਈਐ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੪ ਚੌਬੀਹ ਅੰਗੁਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਾਪ. ਗਜ ਦਾ ਅੱਧ। ੫ ਸੰ. ਹਸ੍ਤੀ (ह्स्तिन्). ਹੱਥ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲਾ. ਹਾਥੀ. "ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਸ਼ੋਭਾ ਹਸਤ ਘੋਰਿ ਵਿਕਾਰੀ." (ਸਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੬ ਦੇਖੋ, ਹਸ੍.

ਹਸਤਊਚ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਮੁਖੀ. ਮਾਲਾਧਾਨੀ. ਇੱਕ ਥੈਲੀ ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਗਊ ਦੇ ਮੁਖ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਪਾਕੇ ਫੇਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ

† ਪਤਿ–ਪੱਤਿ. ਪਿਆਦਾ ਫੌਜ.

* ਜੋ ਗਜਾਨੀ ਇੱਥੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਅਰਥ ਹੌਮੈ (ਅਹੰਕਾਰ) ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਨਾਲ ਛੁਹਾਉਣ ਦੀ ਆਗਾਜਾ ਨਹੀਂ, ਛਾਤੀ ਦੀ ਕੋਡੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਲਾਕੇ ਜਪ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਹਸਤਉਚ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. "ਹਸਤਉਚ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿਣੀ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹਸਤਅਲੰਬਨ. ਸੰ. ਹਸ੍ਤਾਲੰਬਨ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਦਾ ਆਲੰਬਨ (ਸਹਾਰਾ). ਹਸ੍ਤਾਵਲੰਬਨ. "ਹਸਤਅਲੰਬਨ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੂ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹਸਤਗਤ. ਹਸ੍ਤ (ਹੱਥ) ਵਿੱਚ ਗਤ (ਆਇਆ). ਹੱਥ ਲੱਗਾ.

ਹਸਤਗ੍ਰਹਣ. ਹੱਥ ਫੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਗ੍ਰਹਣ.

ਹਸਤਤਲ. ਹਥੇਲੀ. ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ. ਕਰਤਲ.

ਹਸਤਨਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ.

ਹਸਤਨਿ ਸੰਗਜਾ–ਹਸ੍ਤਿਨੀ. ਹਥਣੀ. ਹਸ੍ਤ (ਸੁੰਡ) **ਹਸਤਨੀ** ਵਾਲੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨੀ.

ਹਸਤਪ੍ਰਦ. ਹੱਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇਕੇ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦਸ੍ਤਗੀਰ.

ਹਸਤਾਖਰ. ਹਸ੍ਤਾਕ੍ਸ਼ਰ. ਹੱਥ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅੱਖਰ. ਦਸ੍ਤਖਤ.

ਹਸਤਾਮਲ ਹਸ੍ਤ–ਆਮਲਕ. ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਆਉਲਾ. **ਹਸਤਾਮਲਕ** ਇਹ ਪਦ ਸੰਸੇ ਰਹਿਤ ਗਜਾਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਰੱਖੇ ਆਉਲੇ ਦੇ ਗਜਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਗਜਾਨ ਹੈ ਅਥਵਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਬੋਧ ਹੈ. "ਲਖਿ ਹਸਤਾਮਲ ਆਤਮਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਸਤਾਲੰਬਨ. ਹਸ੍ਤ–ਆਲੰਬਨ. ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਸਤਅਲੰਬਨ.

ਹਸਤਿ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤੀ. "ਹਸਤਿ ਘੋੜੇ ਜੋੜੇ ਮਨ-ਭਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਸਤਿਚਿੜਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚਿੜਾਈ.

ਹਸਤਿਨਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ.

ਹਸਤੀ. ਵਿ–ਹਸਦੀ ਹੋਈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਸ੍ਤਿਨ. ਹਾਥੀ. "ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਪਾਖਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਹਾਥੀ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਵਿ–ਹਸ੍ਤ (ਸੁੰਡ) ਉਠਾਏ ਹੋਏ. ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁੰਡ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ ਹੈ. "ਗਜ ਹਸਤੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਉਧਾਰੀਅਲੇ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਹੱਥ ਉਠਾਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾ ਲਏ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤੀ.

ਹਸਤੀਏਸ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ.

ਹਸਤੀਏਸਪਿਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਐਰਾਵਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕਸ਼ਯਪ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਸਤੇ. ਵਿ–ਹਸਦਾ. "ਹਸਤੇ ਜਾਇ ਸੁ ਰੋਵਤ ਆਵੈ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਹਸਦ. ਅ ਹ਼ਸਦ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਹ. ਈਰਖਾ. ਸਾੜਾ.

ਹਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਸਣਾ. ਹਾਸੀ ਕਰਨਾ । ੨ ਅ ਹ਼ਸਨ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ । ੩ ਸੰਗਜਾ–ਖਲੀਫਾ ਅਲੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦਾ ਵਡਾ ਬੇਟਾ. ਇਹ (੧ ਮਾਰਚ ਸਨ ੬੨੫) ਹਿਜਰੀ ਸਨ ੩ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ੪੯ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਹਸਨ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੪੧ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵਾਂ ਖਲੀਫਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਖਲਾਫਤ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਜ਼ਅ਼ਦਾ" ਨੇ ਯਜੀਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਨਾਲ ਹਸਨ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਕੇ (੧੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੬੬੯ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਹਸਨ ਦੇ ੨੦ ਬੱਚੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੧੫ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ੫ ਬੇਟੀਆਂ ਸਨ. ਹਸਨ ਅਤੇ ਹਸੈਨ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਲੋਕ "ਸੱਯਦ" (ਸ਼ੈਯਦ) ਅਤੇ ਮੀਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸੈਨ । ੪ ਦੇਖੋ, ਹੁਨਾ (ਖ)

ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ. ਜਿਲਾ ਅਟਕ (Campbellpore) ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਥਾਣਾ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਪੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਲ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਤਾਲ ਦਾ ਜਲ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਪਰ ਧਕੇਲ ਦਿੱਤਾ; ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਿੱਥੇ ਲੱਗਾ ਸੀ ਉੱਥੇ ਪੱਥਰ ਤੇ ਪੰਜੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਸੱਯਦ (ਸ਼ੈਯਦ) ਸਬਜ਼ਵਾਰ (ਇਲਾਕਾ ਖੁਰਾਸਾਨ) ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰਜ਼ਾ ਸ਼ਾਹਰੁਖ ਨਾਲ ਆਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੰਧਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ.

ਹਸਨ ਖ਼ਾਂ. ਲਲਾਬੇਗ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਭੇਤੀਆ, ਜੋ ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਹਰਾਜ (ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਦੇ ਮਕਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਭੇਤ ਲੈਣ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਾਦਿਕ ਹੋਗਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ.

ਹਸਨਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਰਹੇ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਆਏ ਤੇ ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰੇ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ੇਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਸ਼ੇਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਜੋ ਪਿੰਡ ਕਬੂਲਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੭੫ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੰਭੂ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਕਬੂਲਪੁਰ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਨਾਉਂ ਹਸਨਪੁਰ-ਕਬੂਲਪੁਰ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਹਸਬ. ਅ ਹ਼ਸਬ. ਵਿ–ਅਨੁਸਾਰ. ਤੁੱਲ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ। ੩ ਅ ਹ਼ਸਬ. ਈਂਧਨ. ਬਾਲਣ. ਜਲ੍ਹਾਉਣ ਲਾਇਕ ਕਾਠ.

ਹਸ਼ਮਤ. ਅ ਹ਼ਸ਼ਮਤ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਭੂਤਿ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ. ਐਸ਼੍ਵਰਯ। ੨ ਸ਼ਾਨ ਸ਼ੌਕਤ। ੩ ਲਾਉ ਲਸ਼ਕਰ.

ਹਸਮੁਖ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਵਦਨ. ਖਿੜੇ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲਾ.

ਹਸਰ. ਅ ਹ਼ਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਰੋਸਾ. ਨਿਰਭਰਤਾ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ। ੩ ਅ ਹ਼ਸ਼ਰ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ। ੪ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਠਣਾ। ੫ ਬਦਸਲੂਕੀ.

ਹਸਰਤ. ਅ ਹ਼ਸਰਤ. ਅਰਮਾਨ. ਸਧਰ. ਨਾ ਪੂਰਣ ਮਨੋਰਥ. ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੰਕਲਪ । ੨ ਨਾ ਮਿਲੀ ਵਸਤੁ ਦਾ ਸ਼ੋਕ.

ਹਸਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਨਹਿਰ. (Canal) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ। ੨ ਛੋਟਾ ਹੱਸ. ਗਲ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੈਸਲੀ.

ਹਸੁ. ਦੇਖੋ, ਹਸ ਅਤੇ ਹੱਸ.

ਹਸੂਲ. ਅ ਹ਼ੁਸੂਲ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ.

ਹਸੇਬ. ਅ ਹ਼ੁਸੈਬ. ਸੰਗਜਾ–ਗਣਨਾ. ਹਿਸਾਬ. ਸੰਖਜਾ. ਇਮਾਲਹ ਹੋਕੇ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. "ਹਸੇਬ ਬਕੇ ਕਰ ਹਾਥ ਨ ਆਏ." (ਅਕਾਲ)

ਹੱਸ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਸ੍ਯ. ਹਾਸੀ। ੨ ਕੰਠ ਦੇ ਹੇਠ ਛਾਤੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੀ ਹੱਡੀ. Collar-bone. ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਠ ਦਾ ਗਹਿਣ, ਜੋ ਗਰਦਨ ਦੇ ਹੇਠ ਦੀ ਹੱਡੀ (ਹੱਸ) ਉੱਪਰ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਹਸ੍ਯ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਆਨੰਦ.

ਹਸ੍ਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ. ਹਾਥ. "ਹਸ੍ਤ ਕਮਲ ਮਾਥੇ ਪਰਿ ਧਰੀਅੰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਹੱਥ ਭਰ ਲੰਬਾਈ. ਅੱਠ ਗਿਰੇ ਦਾ ਮਾਪ। ੩ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ। ੪ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ। ੫ ਫ਼ਾ ہست ਹੈ. ਮੌਜੂਦ। ੬ ਫ਼ਾ شست ਹਸ੍ਤ. ਅਸ੍ਤ. ਅੱਠ.

ਹਸ੍ਤਊਚ. ਦੇਖੋ, ਹਸਤ ਊਚ.

ਹਸ੍ਤਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜਗ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਕਸਤ.

ਹਸ੍ਤਗ੍ਰਹਣ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਫੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਾਥ ਪਕੜਨਾ. ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ। ੨ ਵਿਆਹ. ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ. ਸ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਹੱਥ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਹਥਲੇਵਾ.

ਹਸ੍ਤਨ. ਫ਼ਾ ہستن ਹੋਣਾ. ਅਸ੍ਤਿ.

ਹਸ੍ਤਾਮਲਕ. ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਆਮਲਕ (ਆਉਲਾ). ਭਾਵ–ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਗਜਾਨ। ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਵੇਦਾਂਤ ਗ੍ਰੰਥ ਹਸ੍ਤਾਮਲਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ. ਸਹੋਤ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਸ੍ਤਿਨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜਮੀਢ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਕੌਰਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੫੭ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਿਲਾ ਮੇਰਠ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਗੰਗਾ ਨੇ ਕਦੇ ਦਾ ਰੁੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਵਰਤਮਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਹੈ. *

ਹਸ੍ਤਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਹਸ੍ਤ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲੀ ਹਥਣੀ । ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਬੁਲ ਅੰਗੁਲੀ ਚਰਣ ਮਖ, ਅਧਰ ਕ੍ਰਿਕੁਟਿ ਕਟੁ ਬੋਲ। ਮਦਨਸਦਨ ਰਦ ਕੰਧਰਾ, ਮੰਦ ਚਾਲ ਚਿਤ ਲੋਲ । ਸ੍ਵੇਦ ਮਦਨਜਲ ਦ੍ਵਿਰਦ ਮਦ ਗੰਧਿਤ ਭੂਰੇ ਕੇਸ਼। ਅਤਿ ਤੀਛਨ ਬਹੁ ਲੋਮ ਤਨ ਭਨਿ ਹਸ੍ਤਿਨਿ ਇਹ ਵੇਸ." (ਰਸਿਕ ਪ੍ਰਿਯਾ)

ਹਸ੍ਤੀ. ਦੇਖੋ, ਹਸਤੀ। ੨ ਫ਼ਾ ہستی ਸੰਗਜਾ–ਹੋਂਦ. ਅਸ੍ਤਿ.

ਹਹ. ਵਜ–ਸ਼ੋਕ, ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.

ਹਹਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਹਾਕਾਰ. ਹੈ ਹੈ (ਹਾਇ ਹਾਇ) ਦੀ ਧੁਨਿ. ਪਿੱਟਣ ਦਾ ਰੋਲਾ. ਵਾ ਵੈਲਾ.

ਹਹੱਕ. ਹਾਹਾਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹਹੱਕ ਭੈਰਵੰ ਸ੍ਰੁਤੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਭਿਆਨਕ ਹਾਹਾਕਾਰ ਸੁਣਿਆ.

ਹਹਨਾਤ. ਹਿਣਕਦਾ (ਹੇਸ਼ਾ ਕਰਦਾ) ਹੈ. ਹਿਣਕਦੇ ਹਨ. "ਹਹਨਾਤ ਹਯੰ." (ਨਰ ਸਿੰਘਾਵ)

ਹਹਰ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਪ. ਕਾਂਬਾ. "ਹੋਲੇ ਹਹਰ ਕਹਾਂ ਚਲ ਗਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਬਿਰਖੈ ਬਿਆਰਿ ਲਾਗੈ ਜੈਸੇ ਹਹਰਾਤ ਪਾਤ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਹੇਸ਼ਾ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਿਣਕਣਾ. "ਹਹਰੰਤ ਹਯੰ." (ਨਰ ਸਿੰਘਾਵ)

ਹਹਰਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਹੇਸ਼ਾ ਧੁਨਿ. ਹਿਣਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ. "ਤੇਜ ਚਲੈਂ ਹਹਰਾਟ ਕੀਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਹਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਹਹਰ.

ਹਹਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੰਬਣਾ। ੨ ਡਰਨਾ। ੩ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ। ੪ ਹੇਸ਼ਾ ਕਰਨਾ. ਹਿਣਕਣਾ.

ਹਹਰਾਰਾ. ਵਿ–ਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਯੰਕਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹਾ ! ਹਾ ! ਸ਼ਬਦ ਮੁਖੋਂ ਨਿਕਲੇ. "ਸੁੰਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹਿਤ ਹਹਰਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਹਹਾ. ਵਜ–ਹਾ ! ਸ਼ੋਕ ! "ਹਹਾ ਹਮਰੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸਜਾਮ ਨ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮਾਰ ਮਾਰ. ਹਨ ਹਨ. "ਕਰ ਲੈ ਹਥਿਯਾਰ ਹਹਾ ਕਹਿ ਚੁਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਹਹਾ ਹੂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਟ ਹਾਸ. ਅਜਿਹੀ ਹਾਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਸ਼ੋਰ ਹੋਵੇ. "ਹਹਾ ਹੂਹ ਹਾਸੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ.

ਹਹਿ. ਕ੍ਰਿ–ਅਸ੍ਤਿ. ਹੈ. "ਹਹਿ ਭੀ ਹੋਵਨਹਾਰ," (ਬਾਵਨ) ੨ ਹਨ. ਹੈਨ. ਹੈਂ. "ਨਾਨਕ ਆਏ ਸੇ ਪਰਵਾਣ ਹਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

* Geographical Dictionary ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਮੇਰਠ ਤੋਂ ੨੨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮੇਜੇ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨਿਚਕ੍ਸ਼ੁ ਨੇ ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ ਦਰਿਆ ਬੁਰਦ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੌਸ਼ਾਂਬੀ ਬਣਾਈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਹਹਰ.

ਹਹੁ. ਹੋਂ. ਹੋ. "ਅਬ ਤੁਮ ਹਹੁ, ਹਮ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਅਬ ਤੁਮ ਹੋਂ, ਹਮ ਨਹੀਂ.

ਹਕ. ਅ. [حق] ਹੱਕ਼. ਵਿ–ਸਤ੍ਯ. "ਹਕ ਹੁਕਮ ਸਚੁ ਖੁਦਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੱਚਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਤ੍ਵ. ਅਪਨੱਤ. ਉਹ ਵਸਤੁ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. "ਹਕ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ! ਉਸ ਸੂਅਰ ਉਸ ਗਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਇਨਸਾਫ. ਨਿਆਉਂ. "ਵਢੀ ਲੈਕੇ ਹਕੁ ਗਵਾਏ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੫ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹਕ ਸਚੁ ਖਾਲਕੁ ਖਲਕ ਮਿਆਨੈ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ੬ ਓਂਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹਕ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਸਿੰਘਨਾਦ. ਗੱਜਣਾ. "ਦਲ ਦੈਤਨ ਮੱਧ ਪਰਾ ਹਕਕੈ." (ਜਲੰਧਰਾਵ) ੭ ਦੇਖੋ, ਹੱਕ.

ਹਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਾਂਕਨਾ. ਪ੍ਰੇਰਨਾ.ਧਕੇਲਣਾ.

ਹਕਨਿਆਇ. ਸੱਚਾ ਇਨਸਾਫ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਿਆਉਂ.

ਹਕਪਰਸੁ. ਫ਼ਾ [حق پرست] ਵਿ–ਸਤ੍ਯ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪੂਜਕ. ਖੁਦਾਪਰਸੁ। ੨ ਸੱਚ ਪੁਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ.

ਹਕਲਾ. ਸੰ. ਹਤੈਲ. ਵਿ–ਤੋਤਲਾ. ਸਾਫ ਨਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਇਲਾ (ਬਾਣੀ) ਹਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ.

ਹਕਵਾਰਾ. ਵਿ–ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ। ੨ ਹੁੱਕ (ਸ੍ਰਤ੍ਰ) ਵਾਲਾ.

ਹਕਾ. ਫ਼ਾ [حقہ] ਹੁੱਕਾ. ਸੰਬੋਧਨ ਹੋ ਹੁੱਕ.ਹੇ ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਹਕਾ ਕਰੀਮ ਕਬੀਰ ਤੂੰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਵਜ–ਕਸਮ ਖੁਦਾ ਦੀ. ਸੌਂਹ ਕਰਤਾਰ ਦੀ। ੩ ਤਹਕੀਕ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ.

ਹਕਾ ਹਕੀ. ਸੰਗਯਾ–ਧੱਕਮਧੱਕੀ. ਕਸ਼ਮਕਸ਼। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖਿੱਚੋ ਤਾਣੀ ਨਾਲ. "ਹਕਾਹਕੀ ਮਾਚਾ ਘਮਸਾਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਹਕਾਨੀ. ਅ. [حقانی] ਹੁੱਕਾਨੀ. ਵਿ–ਹੁੱਕ ਸੰਬੰਧੀ. ਖੁਦਾਈ. "ਇਕੈ ਹਕਾਨੀ ਇਸ਼ਕ ਹੈ." (ਮਰੋ)

ਹਕਾਯਤ. ਅ. [حکایت] ਹਿਕਾਯਤ. ਸੰਗਯਾ–ਕਹਾਣੀ. ਕਥਾ.

ਹਕਾਯਤਾਂ / **ਹਕਾਯਾਤ** ਅ. [حکایات] ਹੁਕਾਯਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਕਹਾਣੀਆਂ। ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੰਤ ਫ਼ਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ੧੧ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਜਫਰਨਾਮਹ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਫਰਨਾਮਹ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ.

ਹਕਾਰ. ਸੰਗਯਾ–ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ. ਹਾਕ. ਦੇਖੋ, ਹੂੰ ਧਾ। ੨ ਹਾਹਾ ਅੱਖਰ। ੩ ਹਾਹੋ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ.

ਹਕਾਰਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੁਲਾਉਂਦਾ. ਹਕਾਰਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਅ. [حقارت] ਹੁਕ਼ਾਰਤ. ਸੰਗਯਾ–ਹੁਕ਼ਰ (ਘਟੀਆ ਜਾਣਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਜਾਣਨਾ. ਨਫ਼ਰਤ. ਘ੍ਰਿਣਾ.

ਹਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਹ੍ਵਾਨ ਕਰਨਾ. ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ. ਹਾਕ ਦੇਕੇ ਬੁਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹੂੰ ਧਾ.

ਹਕਾਰੜਾ / **ਹਕਾਰਾ** ਬੁਲਾਵਾ. ਸੱਦਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਕਾਰਨਾ. "ਆਇਆ ਹਕਾਰਾ ਚਲਣ ਵਾਰਾ." (ਸਦੁ) ਫ਼ਾ [ہرکارہ] ਹਰਕਾਰਹ. ਕਾਸਿਦ. ਡਾਕੀਆ.

ਹਕਿ. ਹੁੱਕ ਮੇਂ. ਸਤ੍ਯ ਵਿੱਚ. "ਲਗੈ ਹਕਿ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਹਕਿ ਨਿਆਇ. ਸੱਚੇ ਇਨਸਾਫ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਹੱਕ ਨਿਆਂ ਤੋਂ. "ਗੁਰੁਮੁਖ ਸਿਉ ਮਨਮੁਖ ਅੜੈ ਭੁਬੈ ਹਕਿ ਨਿਆਇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਹਕੀਕਤ. ਅ. [حقیقت] ਹੁਕ਼ੀਕ਼ਤ. ਸੰਗਯਾ–ਅਸਲੀਅਤ. ਸਚਾਈ। ੨ ਹਾਲ. ਕਥਾ. "ਕਰੀ ਹੈ ਹਕੀਕਤ ਮਾਲੂਮ ਖੁਦ ਦੇਵੀ ਸੋਤੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਫੀ.

ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਘ ਮੱਲ (ਬਾਗ ਮੱਲ) ਪੁਰੀ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ, ਸਿੱਖ ਪੁਤ੍ਰੀ ਗੌਰਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਵਟਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕਿਸਨ ਚੰਦ ਉੱਪਲ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਵਟਾਲੀਏ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਜਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਕਤਬ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਇਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਮਾਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਧਰਮਚਰਚਾ ਛਿੜ ਪਈ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ, ਇਸ ਪੁਰ ਹਕੀਕਤਰਾਇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅਜੇਹੇ ਅਪਮਾਨ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਦੁੱਖ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਹ ਯੋਗ ਬਾਤ ਭੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਤੋਂ ਨਾ ਸਹਾਰੀ ਗਈ, ਅਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਹਾਕਮ ਅਮੀਰ ਬੇਗ ਤੋਂ ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਦਾ ਚਾਲਾਨ ਲਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਿਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਬਾਲਕ ਹਕੀਕਤ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ (ਸਨ ੧੮੪੧) ਨੂੰ ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ (ਜਕਰੀਆਖ਼ਾਨ) ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਧਰਮੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਹਰ ਸਾਲ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ.

ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸਿਵ ਨਾਭ ਰਾਜੇ ਕੀ.

ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਿੰਹਲਦ੍ਵੀਪ (ਸੰਗਲਾਦੀਪ) ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਯਾਦਦਾਸ਼, ਜੋ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਕਿਤਨੇ ਅਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਨੇ "ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ" ਵਾਂਙ ਪਾਠ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਭਾਈ ਪੈੜਾ ਪ੍ਰਾਣਸੰਗਲੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਲੈਣ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪਰਤਕੇ ਜੋ ਸਫਰ ਦਾ ਹਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਅਰਜ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ. ਯਥਾ–

"ਪੈੜਾ ਖਰੋ ਅਗੂ ਕਰ ਜੋਰ ××
ਰਾਹ ਹਕੀਕਤ ਸਗਲ ਸੁਨਾਈ ××
ਸੋ ਬੰਨੋ ਸਿਖ ਲਿਖੀ ਗਰੰਥ,
ਜਾਨਤ ਤਾਂਕੋ ਸਗਲੋ ਪੰਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਕੀਨ. ਅ. [حقین] ਹੁਕ਼ੀਨ. ਵਿ–ਨਿਗੂਹੀਤ. ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹੁਕਨ ਹੈ. "ਰੰਗ ਤਮਾਸੇ ਮਾਣਿ ਹਕੀਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਕੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ ਮਾਣ.

ਹਕੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਕੀਨ.

ਹਕੀਮ. ਅ. [حکیم] ਹੁਕੀਮ. ਵਿ–ਹਿਕਮਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ.ਪੰਡਿਤ. ਦਾਨਾ.ਚਤੁਰ. ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰ. ਦਰਸ਼ਨਗਸ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਵੈਦ.

ਹਕੀਮਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਸਰ ਨੰ: ੬.

ਹਕੀਯਤ. ਅ. [حکیت] ਹੁਕ਼ੀਯਤ. ਸੰਗਯਾ–ਸ੍ਵਤ੍ਵ. ਮਾਲਿਕੀਅਤ.

ਹਕੀਰ. ਅ. [حقیر] ਹੁਕ਼ੀਰ. ਵਿ–ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਤੁੱਛ. ਘਟੀਆ. ਅਦਨਾ.

ਹਕੁ. ਦੇਖੋ, ਹਕ. "ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਹਕੂਕ. ਅ. [حقوق] ਹੁਕੂਕ਼. ਹੁੱਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹਕੰਹਾਕ. ਹਾਕ ਉੱਪਰ ਹਾਕ. ਹਾਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ.

ਹੱਕ. ਦੇਖੋ, ਹਕ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਹਕਲਾਪਨ. ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਨਿਕਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਕਲਾ. "ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਹੱਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ".(ਲੋਕੋ) ੩ ਸੰ. ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਹਥਵਾਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹੱਕਣਾ। ੫ ਹਾਕ. ਪੁਕਾਰ. "ਹੱਕ ਦੇਵੰ ਕਰੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹੱਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰੇਰਨਾ. ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਧਕੇਲਣਾ. ਪੇਲਣਾ.

ਹੱਕਤਾਲਾ. ਅ. [حق تعالیٰ] ਹੁੱਕ਼ਤਅ਼ਾਲਾ. ਸਤ੍ਯਰੂਪ ਵਡਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਖੈਦਾ ਕੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਸੇ ਆਮਦ ਨ ਜਜਾਦਾ ਹੋਤ ਪਾਨਾ ਤੋ ਵਹੀ ਹੈ ਜੋ ਦਿਲਾਨਾ ਹੱਕਤਾਲਾ ਨੇ." (ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ)

ਹੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਚਕੀ.

ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਵਾਕ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੈ. "ਗਿਰੇ ਹੱਕ ਬੱਕੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਜੜ੍ਹ ਸਮਾਨ ਹੋਇਆ.

ਹਗ. ਸੰ. ਹ੍ਰਦ੍. ਧਾ–ਮਲ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ. ਸੁਚੇਤੇ ਜਾਣਾ. ਹਗਣਾ. ਝਾੜੇ ਹੋਣਾ.

ਹਗਾਮਾ. ਫ਼ਾ [ہنگامہ] ਹੰਗਾਮਹ. ਸੰਗਯਾ–ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ। ੨ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਦੇਖੋ, ਹੰਗਾਮਾ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਤੇ ਹੋਏ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਭੀ ਹਗਾਮਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਹਚਕੋਲਾ. ਸੰਗਯਾ–ਝੂਟਾ। ੨ ਧੱਕਾ। ੩ ਝਟਕਾ.

ਹਛਨਈ. ਸੰਗਯਾ–ਸ੍ਵੱਛਤਾ. ਨਿਰਮਲਤਾ. ਸਫਾਈ। ੨ ਵਿ–ਸ੍ਵੱਛਤਾ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਮਲਾ. ਨਿਰਮਲੀ. "ਮਲੀਨ ਬੁਧਿ ਹਛਨਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਛਾ / **ਹੱਛਾ** ਸੰ. ਅਚ੍ਛ–ਅੱਛ. ਵਿ–ਸ੍ਵੱਛ. ਨਿਰਮਲ. "ਭਾਂਡਾ ਅਤਿ ਮਲੀਣੁ ਧੋਤਾ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇਸੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) "ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਦਿਲਿ ਹਛੈ ਮੁਖਿ ਲੇਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ." (ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਅਰੋਗ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਨਰੋਆ। ੩ ਚੰਬੇ (ਪਹਾੜ) ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਹੱਛਾ ਸ਼ਬਦ ਉੱਜਲ (ਚਿੱਟੇ) ਅਤੇ ਸਾਫ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਜ. ਦੇਖੋ, ਹਜਿ ਅਤੇ ਹੱਜ। ੨ ਅ. [ہج] ਹੁਜ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ। ੩ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੪ ਸ੍ਵਾਦ. ਚਸਕਾ.

ਹਜਦਹ. ਫ਼ਾ [ہژدہ] ਹਜ਼ਦਹ. ਅਸ੍ਸਾਦਸ਼. ਅਠਾਰਾਂ. ਦਸ ਅਤੇ ਅੱਠ.

ਹਜਮ. ਅ. [ہضم] ਹਜਮ. ਤੋੜਨਾ. ਚੂਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਚਣਾ. ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਗਿਜਾ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋਣਾ.

ਹਜਰਤ. ਅ. [حضرت] ਹੁਜ਼ਰਤ. ਸੰਗਯਾ–ਸਮੀਪਤਾ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. ਹੁਜ਼ੂਰ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਹਜਰਤ ਜੋ ਫਰਮਾਇਆ ਫਤਵਾ ਮੰਝ ਕਿਤਾਬ." (ਜਸਾ)

ਹਜਰਾਤ / **ਹਜਰਾਯਤ** ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰਾਤ.

ਹਜਰੋ. ਅਟਕ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ੮.

ਹਜਵ. ਦੇਖੋ, ਹਜੋ.

ਹਜਾਮਤ. ਅ. [حجامت] ਹੁਜਾਮਤ. ਖਲੜੀ ਪੱਛਕੇ ਸਿੰਗੀ ਨਾਲ ਲਹੂ ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਭਾਵ–ਮੁੰਡਨ ਕਰਨਾ. ਸਿੰਗੀ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਰੋਮ ਮੁੰਨਕੇ ਜਗਾ ਸਾਫ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੁੰਡਨ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਹਜਾਮਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

ਹਜਾਰ. ਫ਼ਾ [ہزار] ਹਜ਼ਾਰ. ਸੰਗਯਾ–ਦਸ ਸੌ. ਸਹਸ੍ਰ–੧੦੦੦

ਹਜ਼ਾਰ ਦਾਸਤਾਂ. ਫ਼ਾ [ہزار دستاں] ਸੰਗਯਾ–ਹਜ਼ਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ। ੨ ਹਜਾਰਾਂ (ਭਾਵ ਅਨੰਤ) ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ. ਇਹ ਖਾਸ ਨਾਉਂ ਲਟੋਰੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇੱਕ ਪੰਛੀ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਅਗਨ ਤੋਂ ਵਡਾ ਅਤੇ ਗੁਟਾਰ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਗਨ, ਚੰਡੋਲ ਅਤੇ ਬੁਲਬੁਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ "ਹਜਾਰਦਾਸਤਾਂ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਤੀਤਰ ਚਕੋਰ ਚਾਰੁ ਦਾਸਤਾਂਹਜਾਰ ਲਾਲ, ਪਿੰਜਰੇ ਮਝਾਰ ਪਾਇ ਧਰੇ ਪਾਂਤਿ ਪਾਂਤਿ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਅਗਨ, ਚੰਡੋਲ ਅਤੇ ਬੁਲਬੁਲ.

ਹਜਾਰਾ. ਵਿ–ਹਜਾਰ ਸੰਖ੍ਯਾ (ਗਿਣਤੀ) ਵਾਲਾ। ੨ ਜੋਠਾ। ੩ ਵਡਮੁੱਲਾ। ੪ ਸੰਗਯਾ–ਹਜਾਰ (ਅਨੰਤ) ਪੰਖੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਗੋਂਦਾ। ੫ ਅਨੇਕ ਧਾਰਾਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲਾ ਫੁਹਾਰਾ। ੬ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ (N. W. F. P.) ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਵਿੱਚ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਭਿਸਾਰ ਹੈ। ੭ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ। ੮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ. ਸਰਹਿੰਦ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਬਾਣੀਆਂ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਹਜ਼ਾਰੇ ਸ਼ਬਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ੭ ਅਤੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੧੦ ਸ਼ਬਦ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ 'ਹਜ਼ਾਰੇ' ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਪਈ. ਭਾਵ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਮੁੱਖ-ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਆਦਿਕ ਹੈ। ੨ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਿਜਰ (ਵਿਯੋਗ) ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਮਾਝ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ, ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਯੋਗੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ "ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ" ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਹਜਿ. ਹੱਜ ਲਈ. ਹੱਜ ਨੂੰ. "ਕੋਈ ਨਾਵੈ ਤੀਰਥਿ ਕੋਈ ਹਜਿ ਜਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਹੱਜ.

ਹਜੀਰ / **ਹਜੀਰਾਂ** ਦੇਖੋ, ਹੰਜੀਰਾਂ.

ਹਜੂਮ. ਦੇਖੋ, ਹੁਜੂਮ.

ਹਜੂਰ. ਅ [حضور] ਹ਼ਜ਼ੂਰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤੱਖ. ਹਾਜਿਰ. "ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਦਾ ਹਜੂਰ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਵ੍ਯ–ਸਤਕਾਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ !

ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ.

ਹਜੂਰ ਹਾਜਰ. ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ.

ਹਜੂਰੀ. ਫ਼ਾ [حضوری] ਹ਼ਜ਼ੂਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਜਿਰਬਾਸ਼ੀ. ਹਾਜਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ–ਹਾਜਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਵੇਂ–ਹਜੂਰੀ ਸੇਵਕ. ਹਜੂਰੀ ਮੰਗਤਿ.

ਹਜੂਰੀਆ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ) ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। * ੨ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਹਾਜਿਰਬਾਸ਼. ਨਿਕਟਵਰਤੀ.

ਹਜੂਰੀਐ. ਹਜੂਰ ਮੇਂ ਹੈ. ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੈ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਦੇਵ ਸਦਾ ਹਜੂਰੀਐ." (ਵਾਰ ਮੈਂਤ)

ਹਜੇ. ਅ [هجو] ਹਜਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿੰਦਾ. ਅਪਕੀਰਤਿ. "ਹਜੈ ਆਪਕੀ ਜਗਤ ਅਲਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੱਜ. ਅ [حج] ਹੱਜ. ਕਾਬੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਧਰਮ ਦਾ ਉਸੂਲ (ਨਿਯਮ) ਜਾਣਕੇ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ.

ਇਹ ਹਿਜਰੀ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਮਹੀਨੇ "ਜ਼ੁਲਹਿਜਹ" [ذوالحجہ] ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਹ ਹੈ:–

ਜਦ ਮੱਕਾ ਇੱਕ ਪੜਾਉ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਯਾਤ੍ਰੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ "ਏਹ੍ਰਾਮ" [احرام] ਬੰਨ੍ਹੇ, ਅਰਥਾਤ ਪਹਿਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਤਿਆਗਕੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਚਾਦਰਾਂ ਰੱਖੇ, ਇੱਕ ਤੇੜ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ. ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ. ਖੜਾਵਾਂ ਪਹਿਰਨ ਦੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ. ਗੀਤ "ਤਲਬੀਯਾ" [تلبیہ] ਗਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚੇ. ਗੀਤ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ–"ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਖੜਾ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਸ਼ਰੀਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਤੇਰੀ ਹੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਹੈ."

ਕਾਬੇ ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ "ਸੰਗ ਅਸਵਦ" [سنگ اسود] ਨੂੰ ਚੁੰਮੇ. ਸੱਤ "ਤੁਵਾਫ਼" [طواف] (ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ) ਕਾਬੇ ਦੀਆਂ ਕਰੇ, ਤਿੰਨ ਤੇਜ ਚਾਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ. ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਰੱਖੇ. ਹਰ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਦਾ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਚੁੰਮੇ. ਫੇਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ. ਉੱਥੋਂ ਹਟਕੇ ਪਹਾੜੀ "ਸਫ਼ਾ ਮਰੁਹ" [صفا مروہ] ਉੱਪਰ ਜਾਕੇ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਮਰਵਾ ਚੋਟੀ ਤੇ ਜਾਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ "ਖ਼ੁਤ਼ਬਾ" [خطبہ] ਸੁਣੇ, ਫੇਰ ਮਕਾਮ "ਮਿਨਾ" [منیٰ] ਪੁਰ ਜਾਕੇ ਰਾਤ ਰਹੇ. ਉੱਥੋਂ ਪਹਾੜੀ "ਅਰਫ਼ਾਤ" [عرفات] ਨੂੰ ਜਾਵੇ. ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ. ਅਤੇ ਖ਼ੁਤਬਾ ਸੁਣੇ. ਇਥੋਂ "ਮੁਜ਼ਦਲਿਫ਼ਾ" [مزدلفہ] ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਸ਼ੇਖ਼ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੇ.

ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੌਵੀਂ ਤਿਥਿ ਤੀਕ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਦਸਵੀਂ ਜੋ "ਨਹ੍ਰ" [نحر] ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੁਜ਼ਦਲਿਫ਼ਾ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ੈਤ਼ਾਨ ਦੇ (ਥੰਮ) ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਸੱਤ ਪੱਥਰ ਸੁੱਟੇ. ਫੇਰ ਮਿਨਾ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਵੇ. ਬਕਰਾ, ਦੁੰਬਾ, ਗਾਂ, ਅਥਵਾ ਉੱਠ ਨੂੰ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਸਿਰ ਕਰਕੇ ਲਿਟਾਵੇ, ਪਸੂ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਖੜਾ ਹੋਕੇ "ਅੱਲਾਹੁ ਅਕਬਰ" ਕਹਿਕੇ ਗਲ ਤੇ ਛੁਰੀ ਚਲਾਵੇ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਹਾਜੀ "ਏਹਰਾਮ" ਤਿਆਗਕੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ, ਮੁੰਡਨ ਕਰਾਵੇ, ਨਹੁੰ ਲਹਾਵੇ, ਅਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਮੱਕੇ ਹੋਰ ਠਹਿਰੇ. ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਕਾਬੇ ਦੀ ਫੇਰ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਥੰਮ ਤੇ ਸੱਤ ਵੱਟੀਆਂ ਸੁੱਟੇ, ਅਤੇ ਜ਼ਮਜ਼ਮ [زمزم] ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇ.

ਬਹੁਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੱਕੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਪਿੱਛੋਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਮਦੀਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਨਾ ਹੱਜ ਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਪਰ "ਵਹਾਬੀ" ਲੋਕ ਕਬਰ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ.

ਜੋ ਉੱਪਰ ਲਿੱਖੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੱਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਾਜੀ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. "ਕਿਆ ਹਜ ਕਾਬੈ ਜਾਇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਮੱਕਾ ਸ਼ਬਦ.

ਹੱਜਾਮ. ਅ [حجام] ਹੁੱਜਾਮ. ਹਜਾਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਿੰਗੀਆਂ ਲਾਕੇ ਲਹੂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਜਾਮਤ। ੨ ਭਾਵ–ਮੁੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਈ.

ਹਟ. ਹਟਣਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਮੁੜ. ਪਰਤ। ੨ ਸੰ. ਧਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ. ਚਮਕਣਾ। ੩ ਸੰ. ਵਿ. ਹੱਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਕਾਨ. ਹਾਟ। ੪ ਬਾਜਾਰ. "ਦਸਚਾਰਿ ਹਟ ਤੁਧੁ ਸਾਜਿਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਹੈ। ੫ ਹਰਟ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਹਟਮਾਲ.

ਹਟਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.

ਹਟਕਣ / **ਹਟਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਵਰਜਣਾ. ਰੋਕਣਾ. "ਜਿਹ ਦਰ ਆਵਤ ਜਾਤਿਅਹੁ ਹਟਕੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਹਟਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੨ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਰਜਣਾ.

ਹਟਣਾ / **ਹਟਣੁ** ਕ੍ਰਿ–ਰੁਕਣਾ। ੨ ਲੌਟਣਾ. ਮੁੜਨਾ. ਪਰਤਣਾ। ੩ ਨਟਨਾ. ਮੁੱਕਰਨਾ। ੪ ਟਲਣਾ. "ਕਿਉ ਏਦੂ ਬੋਲਹੁ ਹਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਹਟਤਾਰ / **ਹਟਤਾਰਿ** / **ਹਟਤਾਲ** ਸੰ. ਵ੍ਰਣਾਲੀਕ–ਹੱਟਤਾਲਕ. ਹੜਤਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੰਦ੍ਰਾ ਮਾਰਨਾ. ਹੱਟ ਬੰਦ ਕਰਨੀ. "ਜਮਹਿ ਕੀਓ ਹਟਤਾਰਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਯਮ ਨੇ ਦਫਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਰੋਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਾਜ ਛੱਡਕੇ ਬਹਿਣਾ. Strike.

ਹਟਨਾਲਾ / **ਹਟਨਾਲੀ** ਸੰ. ਵ੍ਰਣਾਲਿਕਾ–ਹੱਟ ਪ੍ਰਣਾਲਿਕਾ. ਹੱਟਾਂ ਦੀ ਸਤਰ. ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ. ਬਾਜਾਰ. "ਦੁਇ ਦੀਵੇ ਚਉਦਹ ਹਟਨਾਲੇ."(ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੋ ਦੀਵੇ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਬਾਜਾਰ. "ਘਰ ਮੰਦਰ ਹਟਨਾਲੇ ਸੋਹੇ ਜਿਸ ਵਿਚਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਭਾਵ ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਹਟਮਾਲ. ਸੰ. ਅਰਘੱਟ ਮਾਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਰਟ (ਅਰਘੱਟ) ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਿੰਡਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਕਰ ਹਰਿ ਹਟਮਾਲ ਟਿੰਡ ਪਰੋਵਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਹਟਵਾਣੀ / **ਹਟਵਾਣੀਓ** / **ਹਟਵਾਣੀਆ** ਸੰ. ਵ੍ਰਣਾਪਣਿਕ–ਹੱਟਵਣਿਕ. ਵਿ–ਦੁਕਾਨਦਾਰ. "ਹਟਵਾਣੀ ਧਨ ਮਾਲ ਹਾਟਕੀਤ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਬਿਖੁ ਸੌਦੇ ਹਟਵਾਣੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਹਟੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ. "ਤਨੁ ਹਟੜੀ ਇਹੁ ਮਨ ਵਣਜਾਰਾ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਹੱਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਖੇਡਣਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦਿਵਾਲੀ ਨੂੰ ਦੀਵੇ ਜਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਹਟੜੀ ਛੋਡਿ ਚਲਿਆ ਵਣਜਾਰਾ." (ਲੋਕੋ) ਭਾਵ–ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਤੁਰਿਆ.

ਹਟਿ ਹਾਟ. ਪ੍ਰਤਿ ਹੱਟ. ਹੱਟੀ ਹੱਟੀ. "ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਬਿਕਾਨੋ ਹਟਿ ਹਾਟ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ਭਾਵ–ਹਰੇਕ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ.

ਹਟੀ. ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੱਟੀ.

ਹਟੁ. ਦੇਖੋ, ਹਟ ੩.

ਹਟੂਆ / **ਹਟੂਵਾ** / **ਹਟੂਆ** ਵਿ–ਹੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁਕਾਨਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਤ ਕੇ ਹਟੂਆ.

ਹੱਟ / **ਹੱਟੀ** ਦੇਖੋ, ਹਟ ੩.

ਹੱਟੀ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ.

ਹਠ. ਸੰ. ਧਾ–ਟਪੂਸੀ ਮਾਰਨੀ. ਘਾਤਕੀ ਹੋਣਾ. ਖੋਟਾ ਹੋਣਾ. ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾ. ਜਬਰ ਕਰਨਾ. ਜਕੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਦ. ਅੜੀ. "ਹਠ ਕਰਿ ਮਰੈ ਨ ਲੇਖੈ ਪਾਵੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸਿੱਧੀ. ਹਠੁ. ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਹਠ ਮਝਾਹੁ ਮਾਪਿਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਠ ਕਰਮ / **ਹਠ ਧਰਮ** ਦੇਖੋ, ਹਠੀ ਕਰਮ ਅਤੇ ਹਠ ਧਰਮੀ.

ਹਠ ਧਰਮੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਦ. ਅੜੀ। ੨ ਵਿ–ਹਠ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਠੀਆ. ਜਿੱਦੀ. ਅੜੀਅਲ.

ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹ / **ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹਿ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਠ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਭਾਵ–ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਲੋਕ ਲਾਜ ਆਦਿਕ ਦੇ ਭੈ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ ਰੱਖਣਾ. "ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਅਤਿ ਰਹਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹਠ ਯੋਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਠ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ਟਾਂਗ। ੨ ਹਠ ਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਹ" ਸੂਰਜ "ਠ" ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਯੋਗ (ਸੰਬੰਧ) ਕਰਨਾ ਹਠ ਯੋਗ ਹੈ. ਭਾਵ–ਇੜਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ ਦਾ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ.

ਹਠਲੀ. ਵਿ–ਹਠ ਵਾਲੀ. ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਨਾ ਮੁੜਨ ਵਾਲੀ. "ਮੁਹਕਮ ਫੌਜ ਹਠਲੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਠਵਾਰ / **ਹਠਵਾਰਾ** ਵਿ–ਹਠ ਵਾਲਾ. ਹਠੀਆ.

ਹਠਾ. ਵਿ–ਹਠ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੇ). "ਚਲੇ ਬੀਰ ਧੀਰ ਹਠੇ." (ਗਜਾਨ)

ਹਠਿ. ਹਠ ਕਰਕੇ. ਹਠ ਤੋਂ. "ਹਠਿ ਨ ਪਤੀਜੈ ਨਾ ਬਹੁ ਭੇਖੈ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਠਿਓ. ਦੇਖੋ, ਹਠਸੋ.

ਹਠੀ / **ਹਠੀਆ** ਵਿ–ਜਿੱਦੀ. ਹਠ ਵਾਲਾ. ਹਠੀ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਅੰਧ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ, ਜੋ ਯਥਾਰਥ ਜਾਣਨ ਪੁਰ ਭੀ ਅਗਿਆਨ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਤ੍ਯਾਗੇ, ਇਹ ਨਿੰਦਿਤ ਹਠੀ ਹੈ.

ਜਾਰ ਕੋ ਵਿਚਾਰ ਕਹਾਂ ਗਣਿਕਾ ਕੋ ਲਾਜ ਕਹਾਂ
ਗਦਹਾ ਕੋ ਮਾਨ ਕਹਾਂ ਆਂਧਰੇ ਕੋ ਆਰਸੀ,
ਨਿਗੁਣ ਕੋ ਗੁਣ ਕਹਾਂ ਦਾਨ ਕਹਾਂ ਦਾਰਿਦੀ ਕੋ
ਸੇਵਾ ਕਹਾਂ ਸੂਮ ਕੀ ਇਰੰਡ ਛਾਹ ਡਾਰਸੀ,
ਮਦਸਪ ਕੀ ਸ਼ੁਚਿ ਕਹਾਂ ਸਾਚ ਕਹਾਂ ਲੰਪਟੀ ਕੋ
ਨੀਚ ਕੋ ਬਚਨ ਕਹਾਂ ਸਜਾਰ ਕੀ ਪੁਕਾਰ ਸੀ,
"ਟੋਡਰ" ਸੁ ਕਵਿ ਏਸੇ ਹਠੀ ਕੋ ਨ ਡਾਵੈ ਸੀਖ

* ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਹਾਜੀ ਦਾ ਮਾਨ ਹੈ, ਓਹੋ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜੂਰੀਏ ਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਾਵੇਂ ਕਹੋ ਸੂਧੀ ਬਾਤ ਭਾਵੇਂ ਕਹੋ ਪਾਰਸੀ.

ਦੂਜਾ ਉੱਤਮ ਹਠੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਤਜ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਲਾਲਚ ਅਥਵਾ ਭੈ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਦਾ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਕਮਜੋਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ. ਅਜਿਹੇ ਹਠੀਏ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਠ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ. "ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰ ਨ ਦੀਨਾ। ਰੰਚ ਸਮਾਨ ਦੇਹ ਕਰ ਚੀਨਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹਠੀ ਸਿੰਘ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਲਿਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਨਿਮਾਰ) ਦੇ ਸਿੰਧੀ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ "ਨਾਨਕ" ਨਾਮ ਕੱਢਕੇ ਅਰ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਪਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡਕੇ ਮਧਜ ਭਾਰਤ (C. P.) ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਮੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਹਠੀ ਦੈਤ. ਹਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਖਸ, ਰਾਵਣ. ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸੱਜਨਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਭੀ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਣਾ ਨਾ ਮੰਨਿਆ. "ਤੁਮੀ ਰਾਮ ਹੈਕੈ ਹਠੀ ਦੈਤ ਘਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਹਠੀਲਾ. ਵਿ–ਹਠ ਵਾਲਾ.

ਹਠੁ. ਦੇਖੋ, ਹਠ. "ਹਠੁ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਠ ੩.

ਹਠੇ. ਵਿ–ਹਠ ਵਾਲੇ. "ਹਠੇ ਕਸ੍ਟ ਵਾਰੀ." (ਕਲਕੀ) ਕਸ੍ਟਵਾਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਠੀਏ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ.

ਹਠੇ ਕਰਮ. ਮਨ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਮਨਹਠ ਨਾਲ ਵਿਖਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ ਕਰਮ. "ਹਠੇ ਕਰਮ ਕਰਿ ਉਦਰ ਭਰੈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁਖਦਾਈ ਕਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਚੋਰੀ ਵਧ ਆਦਿਕ. ਦੇਖੋ, ਹਠ ਧਾ.

ਹਠਜੋ. ਹਠ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੁੱਦਿਆ. ਉਛਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਠ ਧਾ. "ਹਠਜੋ ਮਾਹਰੀ ਚੰਦਯੰ ਗੰਗ ਰਾਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹਡ / **ਹੱਡ** ਸੰ. हड्ड–ਹੱਡ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਡ. ਅਸ੍ਥਿ. "ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਚੰਮੁ ਤੇਰਾ ਹਡੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਡਾ.

ਹੱਡ ਭੰਨਣੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਡ ਫੋਰਨੀ.

ਹਢ. ਦੇਖੋ, ਹੜ.

ਹਢਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਹਿਰਨਾ. ਪਰਿਧਾਨ. "ਸਜਿ ਕਾਇਆ ਪਟੁ ਹਢਾਏ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪਹਿਰਿ ਹਢਾਵਉ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮੁਲ. ਧਾਰਨਾ. ਰੱਖਣਾ. "ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਫੇਰਨਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ. "ਬੰਨਿ ਬਕਰੀ ਸੀਹੁ ਹਢਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਹਢਿਆਇਆ / **ਹਢਿਆਯਾ** ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਤਾਪ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਇੱਕ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਟੋਭੇ ਵਿੱਚ ਨ੍ਹਵਾਕੇ ਅਰੋਗ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ "ਗੁਰੂ ਸਰ" ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ੨੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਢਿਆਯਾ ਤੋਂ ੧ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਹਢਜੋ. ਹੜ੍ਹਿਆ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹਿਆ। ੨ ਉਮਗਿਆ. ਉਛਲਿਆ. "ਮਨੋ ਨਿਧਿ ਨੀਰ ਹਢਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਾਨੋ ਸਮੁੰਦਰ ਉਛਲਿਆ ਹੈ.

ਹਣ. ਦੇਖੋ, ਹਨ.

ਹਣਵੰਤਰੁ / **ਹਣਵੰਤੁ** ਸੰ. हनुमत ਅਤੇ हनुमान ਹਨੁਮਤ ਅਤੇ ਹਨੁਮਾਨ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਹਨੁ (ਜਬਾੜਾ) ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਮਹਾ ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ ਇੱਕ ਯੋਧਾ. ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੪, ਅ: ੬੬ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਅਪਸਰਾ "ਪੁੰਜਿਕਸ੍ਥਲਾ" ਜਿਸ ਨੂੰ "ਅੰਜਨਾ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕੇਸਰੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਡੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ. ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਪਵਨ ਦੇਵਤਾ ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਲਿਪਟ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਬਲੀ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ, ਜੋ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਫਲ ਜਾਣਕੇ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁੱਦਿਆ. ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਵਜ੍ਰ ਮਾਰਕੇ ਜਮੀਨ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਹਨੁ (ਜਬਾੜਾ) ਵਿੰਗਾ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ ਹਨੁਮਾਨ ਹੋਇਆ.

ਅਨੇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਬਾਂਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਨਚਰ (ਜੰਗਲੀ) ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ ਅਤੇ ਬਨਵਾਸੀ ਰਿਖੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੪, ਅ: ੩ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਨੁਮਾਨ ਦੀ ਗੁਫਤਗੂ ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਿਨਾ ਵੇਦਾਦਿਕ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ, ਜੇਹੀ ਹਨੁਮਾਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ. "ਹਣਵੰਤਰੁ ਆਰਾਧਿਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਹਣਵੰਤੁ ਜਾਗੈ ਧਰਿ ਲੰਕੂਰ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ.

ਹਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੩ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਨ ਧਾ.

ਹਤਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਹਤ ਹੋਏ ਜੇਹਾ. ਮੁਰਦੇ ਤੁੱਲ। ੨ ਅ. ہتک ਸੰਗਜਾ–ਪਰਦਾ ਪਾੜਨਾ। ੩ ਭਾਵ–ਅਪਮਾਨ. ਅਨਾਦਰ.

ਹਤਤਿਆਗੀ. ਮਾਰਸੁੱਟੀ. ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. "ਹਤਤਿਆਗੀ ਹਉਮੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਹਤਨ. ਸੰ. ਹਨਨ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰਨਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਧ.

ਹਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਧ. ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼. ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹਤਿਆ. ਸੰ. ਹਤਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਧ. ਨਾਸ਼. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਤਲ. ਖੂਨ. "ਅਸੰਖ ਗਲ ਵਢਿ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਹਤਜਾ.

ਹਤਿਆਰਾ. ਸੰ. ਹਤਜਾਕਾਰ. ਵਿ–ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਧ ਕਰਤਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. "ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕ ਮਹਾ ਹਤਿਆਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਹਤੁ. ਦੇਖੋ, ਹਤ। ੨ ਸੰ. हलु–ਹਤ੍ਨੁ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਧ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ। ੩ ਤਿੱਖਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਹਤੇ. ਮਾਰੇ. ਹਤ ਕੀਤੇ. ਦੇਖੋ, ਹਤ. "ਸੰਤ ਕੇ ਹਤੇ ਕਉ ਰਖੈ ਨ ਕੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਹੱਤਾ. ਅ. خ ਹ੍ਹੱਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਥੋਂ ਤੀਕ. ਯਹਾਂ ਤਕ.

ਹਤਜਾ / **ਹਤਜੰ** ਦੇਖੋ, ਹਤਿਆ. "ਘੋਰ ਦੁਖਜੰ ਅਨਿਕ ਹਤਜੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹਥ. ਸੰ. ਹਸ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ. ਹਾਥ. ਕਰ. ਪਾਣਿ. ਦਸ੍ਤ. "ਹਥ ਦੇਇ ਆਪਿ ਰਖੁ." (ਰਾਮ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਹਥ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਆਘਾਤ. ਵਾਰ.

ਹਥ ਕੱਢਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਾਨ ਦੇਣਾ. ਦੇਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਉਣਾ. "ਹਰਿ ਦਾਤੈ ਦਾਤਾਰੁ ਹਥ ਕਢਿਆ ਮੀਹੁ ਵੁਠਾ ਸੈਸਾਰੇ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਹਥਕੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਬੇੜੀ. ਹੱਥ ਜਕੜਨ ਦੀ ਸੰਗੁਲੀ.

ਹਥ ਖਲਾ ਕਰਨਾ / **ਹਥ ਖੜਾ ਕਰਨਾ** / **ਹਥ ਚੱਕਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਮਾਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਉਠਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਹਾਰ ਲਈ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਆਪਣੀ ਸੰਮਤਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਖੜਾ ਕਰਨਾ. ਇਹ ਸੂਕਮ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਮਖੋਂ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਸੰਮਤਿ ਦੇਣੀ.

ਹਥ ਚਰਨਾ / **ਹਥ ਚੜ੍ਹਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਹੱਥ ਲੱਗਣਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ. "ਹਾਥ ਚਰਿਓ ਹਰਿ ਥੋਕਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਫਸਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਪੁਤਲੀ ਹੱਥ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਨਚਦੀ ਹੈ. ਪਰਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਕਰਮ ਕਰਨਾ.

ਹਥਛੂਟ / **ਹਥਛੋਰ** ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਆਜਾਦੀ ਕਿ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਨਾ ਰੁਕਣਾ. ਬਿਨਾ ਰੁਕਾਵਟ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਾ. "ਤਿਨ ਪਰ ਹੈ ਸਭ ਕੀ ਹਥਛੋਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਥ ਤੱਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੱਥ ਪਸਾਰਨਾ. ਮੰਗਣ ਲਈ ਹੱਥ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਡਣਾ.

ਹਥ ਦੇਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ. ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ ਕਰਨੀ. ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣੀ.

ਹਥਨਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ (ਆਧਾਰ) ਤੇ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਕੇ ਚਲਾਈ ਜਾ ਸਕੇ. "ਜਬਰਜੰਗ ਹਥਨਾਲ." (ਸਨਾਮਾ)

ਹਥਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨੀ.

ਹਥ ਪੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੱਥ ਆਉਣਾ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸਹਾਰਾ ਮਿਲਣਾ. ਜਿੱਕਰ ਡੁਬਦੇ ਦਾ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪੈਜਾਣਾ. "ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਤਿਥੈ ਧੁਹੈ ਜਿਥੈ ਹਥ ਨ ਪਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਹਥ ਫਲਘਾ. ਦੇਖੋ, ਫਲਘਾ.

ਹਥ ਫੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ ਕਰਨੀ.

ਹਥ ਫੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜੀ, ਜੋ ਅਨਾਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਨੀ ਦੀ ਫੁਲਝੜੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਹਥ ਬੱਖ. ਵਿ–ਵੱਖੀ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਏ ਹੋਏ. ਜੱਫੋ ਜੱਫੀ ਹੋਇਆ. "ਮਿਲੇ ਹਥ ਬੱਖੰ ਮਹਾ ਤੇਜ ਤੱਤੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹਥ ਲਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਮਿਲਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਚੜ੍ਹਨਾ। ੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦਾ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸੁਲਗ ਹੋਣਾ.

ਹਥਲੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤ ਗ੍ਰਹਣ.

ਹਥਵਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਟੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਗੁਥਲੀ, ਜੋ ਹੱਥ ਤੇ ਦਸਤਾਨੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਹਿਨਕੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. "ਮਾਲਸ਼ ਕਰਹਿ ਪਹਿਰ ਹਥਵਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਥਵਾਸਾ / **ਹਥਵਾਸੋ** ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥਾ. ਦਸ੍ਤਾ। ੨ ਕ਼ਬਜਾ. ਮੁੱਠਾ। ੩ ਢਾਲ ਫੜਨ ਦਾ ਤਸਮਾ.

ਹਥਵਾਰਿ. ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਡਰਨਾ, ਜੋ ਹੱਥ ਪਸਾਰਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਲੂਣੇ ਖੇਤਿ ਹਥਵਾਰਿ ਕਰੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਹਥਾਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਸ੍ਤਾਸ਼੍ਰਯ. ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ. ਹਸ੍ਤਾਲੰਬਨ. "ਹਰਿ ਰਾਖਦਾ ਦੇ ਆਪਿ ਹਥਾਸਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਦਸ੍ਤਾ. ਹੱਥਾ.

ਹਥਾਹਾ. ਹਾਥ ਮੇਂ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ. "ਵਸਿ ਆਪੇ ਜੁਗਤਿ ਹਥਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਹਥਾ ਵੱਖ / **ਹਥਾ ਵੱਥ** ਦੇਖੋ, ਹਥ ਬੱਖ. "ਧਕਾ ਧੱਕ ਬੀਰੰ ਹਥਾ ਵੱਥ ਹੋਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ ਹੋਏ.

ਹਥਿ. ਹਾਥ ਮੇਂ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ. "ਰਾਜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇ ਹਥਿ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਜਿਸੁ ਆਇਆ ਹਥਿ ਨਿਧਾਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਹਥਿਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਾਥੀ ਦਾ ਝੂਲਣਾ.

ਹਥਿਆਰ. ਸੰ. ਹਤਿਕਾਰ. ਵਿ–ਹਤਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘਾਤਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੩ ਸੰਦ. ਔਜਾਰ.

ਹਥਿਆਰ ਧੋਣਾ / **ਹਥਿਆਰ ਪਖਾਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਜੰਗ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ. ਭਾਵ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ. "ਜੀਤ ਸਭੈ ਜਗ ਸਾਤਹੁ ਸਿੰਧ ਹਥਿਆਰ ਪਖਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹਥਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਥੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁਜਾ. ਬਾਂਹ, ਜੋ ਹੱਥ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੈ. "ਹਥੀ ਦਿਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇਵਨਹਾਰੈ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) ੨ ਪਾਣੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਚੰਮ ਦੀ ਥੈਲੀ. "ਹਥੀ ਕੱਢ ਨ ਦਿੱਤੋ ਪਾਣੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਵਾਲਾਂ ਅਥਵਾ ਕਪੜੇ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜੋ ਦਸਤਾਨੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਹੱਥ ਤੇ ਪਹਿਰਕੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ੪ ਹਥਕੜੀ. ਹਸ੍ਤਬੰਧਨ. "ਹਥੀ ਪਉਦੀ ਕਾਹੇ ਰੋਵੈ ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਜਦ ਯਮਾਂ ਦੀ ਹਥਕੜੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈਂ ? ੫ ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਪੋਠੋ. ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ। ੬ ਦਸਤਾ. Handle. ਜਿਵੇਂ– ਚੱਕੀ ਦੀ ਹਥੀ.

ਹਥੀਆਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹਥਿਆਰ। ੨ ਹਥੌੜਾ. ਘਨ. "ਅਹਿਰਣਿ ਮਤਿ ਵੇਦੁ ਹਥੀਆਰੁ." (ਜਪੁ)

ਹਥੁ. ਦੇਖੋ, ਹਥ.

ਹਥੇਲੀ. ਸੰ. ਹਸ੍ਤ–ਤਲ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ.

ਹਥੋਹਥਿ / **ਹਥੋਹਥੀ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕ ਹੱਥ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਹੱਥ. "ਹਥੋ ਹਥਿ ਨਚਾਈਐ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਉਸੇ ਨਾਲ ਫਲ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਹਸ੍ਤਾ ਹਸ੍ਤਿ. ਹੱਥੋ ਪਾਈ. ਹਸ੍ਤਯੁੱਧ.

ਹਥੌੜਾ / **ਹਥੌੜਾ** ਸੰਗਜਾ–ਦਸ੍ਤੇਦਾਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਘਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਤੁ ਘੜੀਦੀ ਹੈ.

ਹੱਥ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤ. "ਕਰੇ ਭਾਵ ਹੱਥੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹਰਸ਼ੈਂਤ ਹੱਥ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ. "ਹਾਥੀ ਹੱਥ ਪ੍ਰਮੱਥ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਬਚਨ ਦੇਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ ਅਥਵਾ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਲੀਕ (ਰੇਖਾ) ਕੱਢਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕਰਨੀ. "ਬਚਨ ਦੇਹੁ ਮੋਰੇ ਜੋ ਹਾਥਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੦੧)

ਹੱਥ ਬੱਖ / **ਹੱਥ ਬੱਥ** ਦੇਖੋ, ਹਥ ਬੱਖ. ਗੁੱਥਮ ਗੁੱਥਾ. ਜੱਫੋਜੱਫੀ.

ਹੱਥੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਰਹਿਤ ਭੁਜਾ ਦਾ ਸਿਰਾ. ਟੁੰਡ. "ਜਸੋਂ ਕਰ ਟੁੰਡੇ ਹੱਥੜਾ." (ਭਾਗੁ)

ਹਦ. ਦੇਖੋ, ਹੱਦ.

ਹਦਫ. ਅ. ہدف ਸੰਗਜਾ–ਨਿਸ਼ਾਨਾ. ਲਕ੍ਸ਼.

ਹਦਰਤ / **ਹਦਰਥ** ਦੇਖੋ, ਹਜਰਤ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਰਬੀ ਦੀ ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ ਹ੍ਰਦਰਤ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਹਦਰਥਿ. ਹਜਰਤ ਤੋਂ. "ਤੈ ਤਾਂ ਹਦਰਥਿ ਪਾਇਓ ਮਾਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਤੈਂ ਹਜਰਤ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਤੋਂ ਮਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ.

ਹਦਾਯਤ. ਅ. ہدایت. ਹਿਦਾਯਤ. ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਭਾਵ–ਸਿਖਜਾ. ਨਸੀਹਤ.

ਹਦੀ. ਅ. ہادی. ਹਾਦੀ. ਵਿ–ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਹਦਾਯਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਿਖਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਉਚ ਹਦੀ ਵੈਣੁ ਵਿਰਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਉੱਚੇ ਹਾਦੀ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ) ਨੇ ਵਚਨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ.

ਹਦੀਆ ਬਾਦ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਤਸੀਲ ਫਗਵਾੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇੱਥੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭੀ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਭੀ ਹਨ. ਸੱਤ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਤੇ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਹਦੀਸ. ਅ. حدیث ਹ੍ਰਦੀਸ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਤ. ਗੱਲ। ੨ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ। ੩ ਉਹ ਪੁਸਤਕ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਕਥਨ ਅਥਵਾ ਆਚਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਧਰਮ ਵਸਵਸਥਾ ਹੋਵੇ. "ਨਾਪਾਕ ਪਾਕ ਕਰਿ ਹਦੁਰਿ ਹਦੀਸਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ) ਅਪਵਿਤ੍ ਮਨ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ ਕਰਨਾ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜੂਰ ਦੀ ਹਦੀਸ ਬਣਾ.

ਹਦੀਸ ਕੱਢਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਨਾਲਿਸ ਕੱਢਣੀ. ਨੱਕ ਨਾਲ ਲੀਕ ਕੱਢਣੀ. ਭਾਵ–ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ. "ਤੁਮੰਕੈ ਆਗੈ ਖੜੇ ਕਢਹਿ ਹਦੀਸ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ)

ਹਦੂਰ. ਅ. حضور ਹ੍ਰਜੂਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਹ੍ਰਦੂਰ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਸਚੇ ਸਬਦਿ ਹਦੂਰ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਹਦੂਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹ੍ਰਜੂਰੀ ਵਿੱਚ. ਸਨਮੁਖ. ਰੂਬਰੂ. "ਚੌਗਿਆਈਆ ਬੁਰਿਆਈਆ ਵਾਚੈ ਧਰਮੁ ਹਦੂਰਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਖੁਲੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ. "ਮਹਿਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ, ਹੁਣਿ ਬਹਣਿ ਨ ਮਿਲਨਿ ਹਦੂਰਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੱਦ. ਅ. حد ਹੁੱਦ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਨਾਰਾ. ਸੀਮਾ. ਅਵਧਿ। ੨ ਤੇਜੀ. ਤੁੰਦੀ.

ਹਨ. ਹੈ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹੈਨ. ਹੈਂ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈਨਿ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੈਨਿ। ੨ ਸੰ. ਹਨ੍. ਧਾ–ਮਾਰਨਾ. ਜਾਣਾ. ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ. ਰੋਕਣਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ.

ਹਨਛਾ. ਦੇਖੋ, ਅੱਛਾ ਅਤੇ ਹੱਛਾ. "ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰ ਪ੍ਰਭੁ ਹਨਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਹਨਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰਨਾ. ਵਧ. ਦੇਖੋ, ਹਨ ਧਾ.

ਹਨਨਨਾਤ. ਸੰ. ह्ननाथ–ਹਨਨਾਥ. ਹਨਨ (ਮਾਰਨ) ਵਾਸਤੇ. ਵਧ ਕਰਨ ਲਈ. "ਹਨਨਨਾਤ ਲੈ ਤਾਹਿ ਸਿਧਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੬੮) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਨਨਾਤ.

ਹਨਵੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ.

ਹਨਮੰਤ / **ਹਨਮੰਤਰ** / **ਹਨਵੰਤ** ਦੇਖੋ, ਹਣਵੰਤੁ.

ਹਨੀਫ਼. ਅ. حنیف ਹ੍ਰਨੀਫ਼. ਵਿ–ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ.

ਹਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਠੋਡੀ। ੨ ਹੇਠਲਾ ਜਬਾੜਾ। ੩ ਹਨੁਮਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਉਂ। ੪ ਜਿਸ ਦੀ ਠੋਡੀ ਲੰਮੀ ਹੈ। ੫ ਵਿ–ਲੰਮੇ ਜਬਾੜੇ ਵਾਲਾ.

ਹਨੁਨਾਟਕ. ਦੇਖੋ, ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ.

ਹਨੁਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਣਵੰਤੁ। ੨ ਵਿ–ਲੰਮੇ ਜਬਾੜੇ ਵਾਲਾ.

ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ. ਸੰ. हनुमन्नाटक–ਹਨੁਮੱਨਾਟਕ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਵ੍ਯ, ਜੋ ਰਮਖੇਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਖੇੜਕੇ ਦਿਖਾਉਣ ਯੋਗ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹਨੁਮਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲ੍ਮੀਕਿ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਹਨੁਮਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਟਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਕਿ ਵਾਲ੍ਮੀਕ ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਘਟੇ. ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੋਤੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਡਬੋਲੀਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਲਾ ਹੱਥ ਲੱਗੀ,ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਪੁਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਓਥੋਂ ਪੱਥਰਾਂ ਪੁਰ ਉੱਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਟਕ ਕਢਵਾਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਉਹ ਦਾਮੋਦਰ ਮਿਸ੍ ਨੇ ਬਣਾਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਣ ਕੀਤਾ.ਇਸ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਭੁੱਲਾ ਕੁਲ ਦੇ ਰਤਨ ਕਵਿ ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਯਥਾ–

ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਹਸ੍ ਖਟ ਸ਼ਤ ਅਸੀਹ*ਵਰ,
ਚੈਤ੍ ਚਾਂਦਨੀ ਦੂਜ ਛਤ੍ ਜਹੰਗੀਰ ਸੁਭੁਟ ਪਰ,
ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਦੱਛਨ ਸੁਦੇਸ਼ ਕਵਿ ਰਾਮ ਵਿਚੱਛਨ,
ਕ੍ਰਿਸ੍ਨਦਾਸ ਤਨੁ ਕੁਲ ਪ੍ਰਕਾਸ ਯਸ਼ ਦੀਪਕ ਰੱਛਨ,
ਰਘੁਪਤਿ ਚਰਿਤ੍ ਤਿਨ ਯਥਾਮਤਿ
ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਜੋ ਸ਼ੁਭ ਲਗਨ ਗਣ,
ਦੇ ਭਕ੍ਤਿ ਦਾਨ ਨਿਰਭਯ ਕਰੋ,
ਜਯ ਰਘੁਪਤਿ ਰਘੁਵੰਸ਼ ਮਣਿ.

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ. ਕਈ ਕਬਿੱਤ ਕਾਸ਼ੀ ਰਾਮ ਕਵੀ ਦੇ ਭੀ ਹਨ.†

* ਸਾਲ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ੧੬੮੦.

† ਬਹੁਤ ਕਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਦੀ ਲਿਖੀ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼੍ਰਰਾਮ ਦੇ ਮੰਝਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਵਿ ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਕੇ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ.

ਹਨੁਮੰਤ. ਦੇਖੋ, ਹਣਵੰਤੁ.

ਹਨੂ. ਦੇਖੋ, ਹਨੁ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਨੁ ਅਤੇ ਹਨੂ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹਨ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਯੋਧਾ. "ਹਾਥ ਲਗੇ ਅਰਿ ਹਾਸੀ ਹਨੂ ਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨)

ਹਨੂਦ. ਦੇਖੋ, ਹੁਨੂਦ.

ਹਨੂਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਣਵੰਤੁ. "ਹਨੂਮਾਨ ਸਰਿ ਗਰੁੜ ਸਮਾਨਾ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਸਰਿ.

ਹਨੋਜ਼. ਫ਼ਾ. هنوز ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਜੇ. ਹੁਣੇ. ਅਜੇ। ੨ ਅਜੇ ਤੀਕ. ਹੁਣ ਤਾਈਂ.

ਹਫਸ. ਹਬਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਹਫਸ ਵਲਾਯਤ ਕੇ ਤਨ ਕਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹਫਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਾਂਪਨਾ. ਨੱਠ ਭੱਜ ਤੋਂ ਦਿਲ ਦੀ ਤੇਜ ਧੜਕਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਸਾਹ ਲੈਣਾ.

ਹਫਤ. ਫ਼ਾ. هفت ਹਫ਼੍ਤ. ਸਪ੍ਤ. ਸੱਤ.

ਹਫਤ ਅਕ੍ਲੀਮ / **ਹਫਤ ਇਕ੍ਲੀਮ** / **ਹਫਤ ਕਿਸ਼ਵਰ** ਫ਼ਾ. هفت اقلیم ਹਫਤ (ਸੱਤ) ਇਕ੍ਲੀਮ ਅਥਵਾ ਕਿਸ਼ਵਰ (ਵਲਾਇਤ). ਯੂਨਾਨੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਖਤ ਉਸਤਵਾ (Equator–ਮੱਧਰੇਖਾ) ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਸੱਤ ਖਤ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਖਿੱਚਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸੱਤ ਹਿੱਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਮਗਰੋਂ ਮਲੂਮ ਹੋਏ ਹਨ.

ਹਫਤ ਖਨ / **ਹਫਤ ਖ਼ਾਨ** ਫ਼ਾ. هفت خوان ਅਸਫ਼ੰਦਯਾਰ ਅਤੇ ਰੁਸਤਮ ਨੇ ਸੱਤ ਸੱਤ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਤੈ ਕਰਕੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਧਨ੍ਯਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਹਰੇਕ ਮੰਜ਼ਲ ਤੈ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ, ਦਸਤਰਖ਼ਾਨ ਬਿਛਾਕੇ ਭੋਜਨ ਖਵਾਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੈ.

ਹਫਤ ਜ਼ੁਬਾਂ. ਫ਼ਾ. هفت زبان ਹਫਤ ਜ਼ੁਬਾਂ. ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ "ਹਫਤ ਜ਼ੁਬਾਂ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਦੁਆਬੇ, ਮਾਝੇ, ਮਾਲਵੇ, ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਹੈ.ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ,ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ. ਅਰਬਾਤ–ਕੁਰੈਸ਼, ਤ਼ਯ (ਤ਼ੈ), ਹਵਾਜ਼ਿਨ, ਯਮਨ, ਸ਼ਕੀਫ਼, ਹੁਜ਼ੈਲ ਅਤੇ ਤਮੀਮ. قریش ، طے ، ہوازن ، یمن ، ثقیف ، ہذیل ، تمیم.

ਹਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ. هفته ਸੰ. ਸਪ੍ਤਾਹ. ਸਤਵਾਰ.

ਹਫ਼ਤਾਦ. ਫ਼ਾ. هفتاد ਸੱਤਰ–੭੦.

ਹਬ. ਅ. حب ਹ੍ਬ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਣਾ. ਬੀਜ। ੨ ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ.

ਹਬਸ. ਅ. حبس ਹ੍ਬਸ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਕੈਦ. ਹਵਾਲਾਤ। ੩ ਅ. حبش ਹ੍ਬਸ਼. ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਦੇਸ਼ ਐਬਸੀਨੀਆ (Abyssinia). "ਹਬਸ ਵਲਾਯਤ ਗਏ ਦਜਾਲਾ." (ਨਾਪ੍)

ਹਬਸਦਮ. ਦੇਖੋ, ਦਮ ੬.

ਹਬਸ਼ੀ. ਵਿ–ਹ੍ਬਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਹਬਸੀ ਹਲਬੀ ਧਜਾਵੈਂ." (ਅਕਾਲ)

ਹਬਾ. ਅ. ہبا ਸੰਗਜਾ–ਰੇਣੁ. ਧੂਲਿ. ਰਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਵਾ.

ਹਬਾਬ. ਅ. حباب ਹ੍ਬਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੁਲਬੁਲਾ. ਬੁਦਬੁਦਾ। ੨ ਓਸ. ਸ਼ਬਨਮ. ਤ੍ਰੇਲ। ੩ ਖੜਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ. ਘੜੵੰਜੀ.

ਹਬੀਬ. ਅ. حبیب ਹ੍ਬੀਬ. ਵਿ–ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ। ੨ ਦੋਸ੍ਤ. ਮਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁੱਬ.

ਹਬੂਬ. ਅ. حبوب ਹ੍ਬੂਬ. ਹ੍ਬ (ਦਾਣੇ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਦਾਣੇ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਅਥਵਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਵਟਾਈ ਸਮੇਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਪੁਰ ਅਨੇਕ ਹੱਕਾਂ ਬਾਬਤ ਲਾਇਆ ਟੈਕਸ. "ਹਬੂਬ ਲਗਾਵੈਂ, ਕਾਰ ਬਿਗਾਰ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਕੀ." (ਪੰਪ੍)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਭ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਸਰਵ. ਸਭ. "ਸੋਹੰਦੜੋ ਹਭ ਠਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਭਕਿਹੁ, ਹਭਕਿਛੁ, ਹਭਕਿਝੁ ਸਭ ਵਸਤੁ. ਸਭ ਚੀਜ. ਸਭ ਕੁਝ.

ਹਭਕੋ, ਹਭਕੋਇ ਸਭ ਕੋਈ. ਹਰਇਕ (ਯਕ).

ਹਭਾਹੂੰ. ਸਭ ਸੇ. ਸਭ ਤੋਂ. "ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸੰਸਾਰ ਹਭਾਹੂੰ ਬਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਭਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਭੀ. ਸਾਰੇ. ਸਵੈ ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਹਭ. "ਹਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣਹਿ ਜਿਸੁ ਸੰਗਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਹਭੀਆ. ਸਭ ਦੇ. ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ. "ਵਸਹਿ ਹਭੀਆ ਨਾਲਿ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਹਭੁ. ਸਭ. ਦੇਖੋ, ਹਭ. "ਦੂਖ ਦਰਦ ਰੋਗ ਮਾਇ ਮੈਡਾ ਹਭੁ ਨਸੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਭੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਰੇ. ਤਮਾਮ. "ਹਭੇ ਟੋਲ ਸੁਹਾਵਣੇ ਸਹੁ ਬੈਠਾ ਅੰਞਣ ਮਲਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹਭੋ. ਸਭ. "ਹਭੋ ਕਿਛੁ ਸੁਹੰਦਾ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਮ. ਸਰਵ–ਅਸੀਂ. "ਹਮ ਮੈਲੇ ਤੁਮ ਊਜਲ ਕਰਤੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਹੰਤਾ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਹਮ ਕਾਲਖ ਧੋਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਸਰਵ–ਅਹੰ. ਮੈ. "ਅਵਰਿ ਪੰਚ ਹਮ ਏਕ ਜਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੪ ਫ਼ਾ ـم ਹਮਹ. ਵਿ–ਤਮਾਮ. ਸਭ. "ਹਮ ਜੋਰ ਜਿਮੀ ਦੁਨੀਆ ਪੀਰਾ ਮਸਾਇਕਾ ਰਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਮਹ (ਸਭ) ਪੀਰ, ਮਸ਼ਾਯਖ਼ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠ ਦੱਬੇ ਗਏ। ੫ ਫ਼ਾ ـم ਪ੍ਰਤਯ–ਭੀ. ਸਾਥ. ਸਮਾਨ ਆਦਿ, ਜੈਸੇ–ਹਮਸਰ, ਹਮ ਦਰਦ, ਹਮ ਮਕਤਬ, ਹਮਸ਼ੀਰਾ, ਹਮਨਾਮ, ਹਮਰਾਹ ਆਦਿ.

ਹਮਸਹਰੀ, ਹਮਸਹਿਰੀ ਵਿ–ਉਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਫ਼ਾ ਹਮਸ਼ਹਰੀ "ਜੋ ਹਮਸਹਰੀ ਸੋ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਜੋ ਸਾਡੇ ਨਗਰ (ਬੇਗਮਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ.

ਹਮਸਰ. ਫ਼ਾ ـسر ਵਿ–ਬਰਾਬਰ ਦਾ. ਤੁੱਲਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਹਮਰੰਗ ਹਮਸਰ ਲੜਤ ਭੇ." (ਸਲੋਹ)

ਹਮਸਰਿ. ਹਮਾਰੇ ਸ਼ਦ੍ਰਿਸ਼. ਸਾਡੇ ਜੇਹਾ. "ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ,ਦਿਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਹਮਸਰੀ. ਫ਼ਾ ـسری ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁੱਲਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ.

ਹਮਸਾਇਆ, ਹਮਸਾਯਾ ਫ਼ਾ ـسایہ ਵਿ–ਉਸੇ ਸਾਯਾ (ਛਾਇਆ-ਛੱਤ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਪੜੋਸੀ.

ਹਮਸੋਸ. ਦੇਖੋ, ਅਫਸੋਸ.

ਹਮਹ, ਹਮਹਿ ਫ਼ਾ ـہمہ ਵਿ–ਸਭ. ਸੰਪੂਰਣ. "ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਨਾਨਕ ਹਮਹਿ." (ਬਾਵਨ) ਸਭ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ । ੨ ਅਸਾਂ ਨੂੰ.

ਹਮਕੀਨ. ਫ਼ਾ ـہمکین ਰਸਤੇ ਦਾ ਸਾਥੀ.

ਹਮਕੀਨੀ. ਸਾਥ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਸਦਾ ਸੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਹਮਕੀਨ. "ਜਿਸ ਗੁਰੁ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਸੋ ਗੁਰੁ ਹਮਕੀਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਹਮੱਕ. ਅ ـحمق ਹਿਮੱਕ. ਵਿ–ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਧਮੱਕੇ ਹਮੱਕੇ." (ਕਲਕੀ)

ਹਮਗਿਨਾਂ. ਫ਼ਾ ـہمگنان ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ। ੨ ਹਰੇਕ.

ਹਮਗੀ. ਫ਼ਾ ـہمگی ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਸਵੈ.ਸਾਰੇ.

ਹਮਚਿਨੀ. ਫ਼ਾ ـہمچنی ਹਮਚੁਨੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਹੋ ਜੇਹਾ. ਅਜੇਹਾ. "ਹਮਚਿਨੀ ਪਾਤਸਾਹ ਸਾਵਲੇ ਬਰਨਾ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਮਚੁ. ਫ਼ਾ ـہمچ ਵਿ–ਮਾਨਿੰਦ. ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ.

ਹਮਚੁਨਾ. ਫ਼ਾ ـہماں ਵਿ–ਉਸ ਜੈਸਾ. ਓਹੋ ਜੇਹਾ.

ਹਮਚੇ. ਅਸਾਡੇ. ਹਮਾਰੇ। ੨ ਸਾਡੇ ਜੇਹੇ. ਹਮਾਰੇ ਮਾਨਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਤੁਮਚੇ.

ਹਮਜਬਾਂ. ਫ਼ਾ ـہمزبان ਹਮਜ਼ਬਾਂ. ਵਿ–ਹਮਕਲਾਮ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਉਹੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਹਮਜਾ. ਅ ـحمزہ ਹਮਜ਼ਹ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚਾਚਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ. ਸਿੰਘ। ੩ ਜੱਜਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਧਾਰਕੇ ਆਤਮਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਹੋਇਆ. "ਹਮਜਾ ਜੱਜਾ ਜਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਅ ـء ਵਜਾ-ਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ੇਰ ਜ਼ਬਰ ਪੇਸ਼ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ ਅਲਫ ਅੱਖਰ.

ਹਮ ਤੁਮ. ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ. ਭਾਵ–ਸਭਲੋਕ. "ਉਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਹਮ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਮੇਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਅਹੰਤਾ ਤ੍ਵੰਤਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਤੁਮ ਗੁਰਿ ਖੋਈ ਹੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਹਮਦ. ਅ ـحمد ਹ਼ਮਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼. ਵਡਿਆਈ.

ਹਮਦਮ. ਫ਼ਾ ـہمدم ਸੰਗਜ਼ਾ–ਏਕ ਪ੍ਰਾਣ. ਇੱਕ ਜਾਨ. ਮਿਤ੍ਰ. ਸੱਚਾ ਦੋਸ੍ਤ.

ਹਮਨ. ਦੇਖੋ, ਹਵਨ । ੨ ਪੂ. ਮੈ. ਮੇਰੀ. "ਹਮਨ ਕੀ ਪੁਕਾਰੇ ਸੁਨੋ ਰਾਜਧਾਨੀ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਅਸੀਂ.ਹਮ.

ਹਮਨਸ਼ੀਨ. ਫ਼ਾ ـہمنشین ਵਿ–ਪਾਸ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. "ਸ੍ਰਾਹਿਬੇ ਤੋ ਹਮਨਸ਼ੀਨੋ ਹਮਜ਼ੁਬਾਂ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਸਾਹਿਬ. ਸਭਾਸਦ.

ਹਮਯਾਂ. ਫ਼ਾ ـہمیاں ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਪਯੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗੁਥਲੀ. ਵਾਸਣੀ.

ਹਮਰਾ. ਸਰਵ–ਹਮਾਰਾ. ਅਸਾਡਾ. "ਹਮਰਾ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗ ਬਿਰਕਤੁ ਭਇਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਹਮਹ ਰਾ. ـرا ਸਭ ਨੂੰ. ਸਭ ਕਾ (ਕੀ). "ਹਮਰਾ ਬਿਨਉ ਸੁਨਉ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਹੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ! ਆਪ ਸਭ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਦੇ ਹੋ.

ਹਮਰਿਨ ਤੇ. ਵਾ–ਹਮਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ. ਅਸਾਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ. "ਦੋਇ ਸਤੁ ਹਮਰਿਨ ਤੇ ਏਕ ਸੰਘਾਰੀਐ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੩)

ਹਮਲ. ਅ ـحمل ਹ਼ਮਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੋਝ ਉਠਾਉਣਾ। ੨ ਗਰਭ. ਆਧਾਨ। ੩ ਹਮਲਹ (ਹੱਲੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਗੁਰੁ ਵਿਲਾਸ ੧੦ ਵਿੱਚ ਹਮਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

ਹਮਲਹ, ਹਮਲਾ ਅ ـحملہ ਹ਼ਮਲਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਵਾ. ਹੱਲਾ. ਝਪਟ.

ਹਮਾ. ਦੇਖੋ,ਹਮਹ. "ਅਚਿੰਤ ਹਮਾ ਕਉ ਸਗਲ ਸਿਧਾਂਤੁ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ਸਭ ਦਾ ਪੂਰਣ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਚਿੰਤ੍ਯ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ । ੨ ਅਸਾਂ ਨੂੰ.

ਹਮਾਂ. ਫ਼ਾ ـہماں ਹਮ–ਆਂ. ਓਹੀ. ਵਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਮਹ.

ਹਮਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਯਤ.

ਹਮਾਇਤੀ ਨਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਯਤੀ ਨਾਲਾ.

ਹਮਾਕਤ. ਅ ـحماقت ਹ਼ਮਾਕ਼ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੇਅਕਲੀ. ਮੂਰਖਤਾ.

ਹਮਾਚਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥੈਲਾ. ਗੁਥਲਾ. "ਤਬ ਹਮਾਚਾ ਭੰਗ ਕਾ ਖੋਲਿਆ." (ਜਸਾ) ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਫ਼ਾਰਸੀ "ਹਮਯਾਂ" (ਥੈਲੀ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਹਮਾਤੁਮਾ. ਹਮਾ ਸ਼ੁਮਾ. ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ. ਭਾਵ–ਸਭ. "ਦੀਬਨੁ ਏਕੈ ਕਲਮ ਏਕਾ ਹਮਾ ਤੁਮਾ ਮੇਲੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਹਮਾਨਾ. ਫ਼ਾ ـہمانہ ਵਜ–ਬੇਸ਼ੱਕ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਠੀਕ.

ਹਮਾਮ. ਅ ـحمام ਹੁ਼ਮਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ. Bagnio. "ਹਜਰਤ ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ ਹਮਾਮ." (ਗੁਪ੍ਸੁ)

ਹਮਾਯਤ. ਅ ـحمایت ਹ਼ਮਾਯਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰਫਦਾਰੀ. ਪਕ (ਪੱਖ). ੨ ਨਿਗਹਬਾਨੀ.

ਹਮਾਯਤੀ. ਫ਼ਾ ـحمایتی ਵਿ–ਪੱਖੀ. ਸਹਾਇਕ. ਮਦਦਗਾਰ.

ਹਮਾਯਤੀ ਨਾਲਾ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਜਲ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਜੋ ਸੈਂਗ ਸਮੇਂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਲ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਹਮਾਰਾ. ਵਿ–ਅਸਾਡਾ। ੨ ਫ਼ਾ ـہمارا ਹਮਹ ਰਾ. ਸਭ ਤਾਈਂ. "ਹਮਾਰਾ ਏਕ ਆਸ ਵਸੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੀ ਆਸ ਬੱਸ ਹੈ.

ਹਮੀਂ. ਹਮਹੀ। ੨ ਅਸੀਂ ਲੋਕ। ੩ ਫ਼ਾ ـہمیں ਯਹੀ. ਇਹੀ. ਏਹੋ.

ਹਮੀਦ. ਅ ـحمید ਹ਼ਮੀਦ.ਵਿ–ਵਡਿਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਹਮਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਤ.

ਹਮੀਦਾ. ਵਿ–ਹ਼ਮਦ ਕੀਤੀ ਹੋਈ. ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਹਮੀਰ. ਅ ـحمیر ਵਿ–ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. "ਹਾਠ ਹਮੀਰ." (ਕਲਕੀ) ਹਠੀਆ ਅਤੇ ਵਿਜਯੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਨਥੰਭੌਰ ਦਾ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਾ,ਜੋ ਸੰ: ੧੩੫੭ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਬੈਠਾ.ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਲਕਾਰ ਮੀਰਮੁਹੰਮਦ ਬਾਗੀ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਭੱਜਕੇ ਹਮੀਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ. ਅਲਾ-ਉੱਦੀਨ ਨੇ ਹਮੀਰ ਪਾਸੋਂ ਮੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਮੰਗਿਆ. ਹਮੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ੂਰਜ ਅਪਨੀ ਚਾਲ ਬਦਲ ਲਵੇ, ਪਰ ਹਮੀਰ ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਮੀਰ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. "ਤਿਰਿਯਾ ਤੇਲ ਹਮੀਰ ਹਠ ਚਢਤ ਨ ਦੂਜੀ ਵਾਰ." (ਲੋਕੋ) ੩ ਇੱਕ ਮੋਵਾਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਇਹ ਭੀ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਮਾਲਦੇਵ ਬਲੌਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ. ਮਾਲਦੇਵ ਨੇ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਹਮੀਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਆਉਂਦਾ ਨਾ ਵੇਖਕੇ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਭੇਜਿਆ, ਜੋ ਹਮੀਰ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ. ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਪੁਰ ਲੜਕੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਹਾਂ. ਹਮੀਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਾਲਦੇਵ ਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜਿਰੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਾਕੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਸੂਬਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜੇ ਕਰ ਲਿਆ.

ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ. ਨਾਭੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸੂਰਤੀਏ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਾਬੇ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੜੋਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਧਨੌਲੇ,ਪੱਖੋ, ਕਪੂਰਗੜ੍ਹ ਆਦਿਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਬਹਾਦੁਰ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਸਨ ੧੭੫੫ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਨਾਭਾ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪਿਆ. ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ. ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜੈਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਫਤੇ ਵਿੱਚ ਅਮਲੋਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ. ਰਾਜਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ. ਸਮਾਧ ਕਿਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਹੈ.

ਹਮੂ. ਫ਼ਾ ـہمو ਹਮਹ. ਤਮਾਮ. ਸਭ. "ਖੋਲ ਖਾਨਾ ਬਿਰਾਦਰ ਹਮੂ ਜੰਜਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ ـہمو ਹਮ–ਓ. ਵਹੀ. ਉਹੀ.

ਹਮੇ. ਫ਼ਾ ـہمے ਫਾਰਸ਼ੀ ਦਾ ਪਦ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਤਯਯ, ਜੋ ਮੈ ਵਾਂਙ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੈ.

ਹਮੇਸ਼, ਹਮੇਸ਼ਹ ਫ਼ਾ ـہمیش ਵਜ–ਸਦਾ. ਸਵੈਦਾ. ਨਿਤ੍ਯ (ਨਿੱਤ).

ਹਮੇਲ ਅ ـحمایل ਹ਼ਮਾਯਲ. ਗਾਤ੍ਰਾ। ੨ ਚਾਂਦੀ ਸੁਵਰਣ ਆਦਿਕ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜੋ ਛਾਤੀ ਤੇ ਲਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਤਥਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਘੋੜੇ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਭੀ ਕੁਸ਼ਣ ਹੈ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਲਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ.

ਹਮੈ. ਸ਼ਾਨੂੰ. ਅਸਾਂ ਤਾਈਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਮਹ.

ਹਮੈਨੇਕ. ਵਾ–ਹਮ ਨੇ ਅਨੇਕ. ਅਸਾਂ ਬਹੁਤ. "ਹਮੈਨੇਕ ਮਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੫੦) ਅਸਾਂ ਅਨੇਕ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ.

ਹਯ. ਸੰ. ਧਾ. ਜਾਣਾ. ਤੁਰਨਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਘੋੜਾ.

ਹਯਸਾਰ } ਸੰ. ਹਯਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗਯਾ–ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ
ਹਯਸਾਲ } ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ. ਅਸਤਬਲ. "ਛੋਰ ਲਯੋ ਹਯਸਾਰਹਿ ਤੇ ਹਯ." (ਰਾਮਾਵ) ਤਬੇਲੇ ਤੋਂ ਘੋੜਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲੀਤਾ.

ਹਯਕ੍ਰਤੁ } ਸੰਗਯਾ–ਹਯ (ਅਸ਼੍) ਕ੍ਰਤੁ (ਯਗ੍ਯ).
ਹਯਕ੍ਰਿਤੁ } ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗ੍ਯ.

ਹਯਗ੍ਰੀਵ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਭ੍ਰੋਮਾਸੁਰ ਦਾ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਮੁਰ ਦੈਤ ਦਾ ਸਾਥੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੨ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਅਵਤਾਰ. ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਮਾਣ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਨਾਲ ਗਲ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਦੇਵੀ ਦੇ ਆਖੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਧੜ ਉੱਤੇ ਜੜ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਯਗ੍ਰੀਵ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ. ਹਯਗ੍ਰੀਵ ਨੇ ਮਧੁ ਅਤੇ ਕੈਟਭ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕੀਤਾ.

ਹਯਣੀ. ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਯਣੀ ਇਸਣੀ ਇਸਣੀ ਇਸਣੀ ਇਸਣੀ ਅਰਣੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਉੱਚੈਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜੇ ਦਾ ਪੜੋ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਸ਼ਯਪ,ਉਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਹਯਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਯਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਕਵਚ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਜੋਆ.

ਹਯਨਰਿ } ਹਯਨ ਅਰਿ. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ.
ਹਯਨਾਂਤਕ } ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਯਨੀ. ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਯਲ. ਅ ਹ਼ਯਲ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਹਯਲ ਕਾਯਮ ਰੂਹ." (ਮਰੀ)

ਹਯਾ } ਅ ਹ਼ਯਾ. ਸੰਗਯਾ–ਵਰਖਾ।
ਹਯਾਉ } ੨ ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੩ ਭਗ. ਯੋਨਿ। ੪ ਸੰ. ਹਯ. ਘੋੜੀ.

ਹਯਾਤ. ਅ ਹ਼ਯਾਤ. ਸੰਗਯਾ–ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ.

ਹਯਾਤ ਖ਼ਾਂ. ਸਵਾ ਸੌ ਸਵਾਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਪਾਸ ਪਾਂਵਟੇ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਨੌਕਰ ਰਖਵਾਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਨਮਕਹਰਾਮ ਹੋਕੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਿਆ. ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਮਹੰਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਤਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ.

ਹਯਾਤੀ. ਵਿ–ਜੀਵਨਦਾਤਾ ਵਾਲਾ. ਜਿਉਂਦਾ. "ਸ਼ੇਖ ਹਯਾਤੀ ਜਗਿ ਨ ਕੋਈ ਥਿਰੁ ਰਹਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਹਯਾਤੁੱਲਾ ਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹ ਨਵਾਜ ਖ਼ਾਂ.

ਹਯੋ. ਹਨਨ ਕਰਿਆ. ਮਾਰਿਆ. "ਸਮਰਸੈਨ ਰਾਜਾ ਪੁਨ ਹਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਹਰ. ਵਿ–ਹਰਾ. ਹਰਿਤ. "ਜੈਸੇ ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) "ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ ਰੇ." (ਧਨਾ ਮ. ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਰੁਦ੍ਰ. ਸ਼ਿਵ. "ਕਮਲਾਸਨ ਧਜਾਵਤ ਜਾਹਿ ਭਜੇ ਹਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਕਾਲ। ੫ ਲੈਜਾਣਾ. ਹਰਣ. "ਮੇਰੀ ਹਰਹੁ ਬਿਪਤਿ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੬ ਫ਼ਾ ਹ਼ਰ ਵਸ–ਕੁੱਲ. ਪ੍ਰਤਿ. ਹਰ ਇੱਕ. "ਹਰਦਿਨੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਬੈਦੇ ਖੋਜੁ ਦਿਲ ਹਰ-ਰੋਜ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ੭ ਹਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. "ਹਰ ਬਾਹਤ ਇਕ ਪੁਰਖ ਨਿਹਾਰਾ." (ਦੱਤਾਵ) ੮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਬੋਧਕ ਹੈ। ੯ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਬੂੰਦੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ "ਹਰਾਵਲੀ" ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਾਵਲੀ.

ਹਰਉਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰੌਲ.

ਹਰਅਰਿ. ਸੰਗਯਾ–ਕਾਮ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. "ਗਿਰੀ ਮੂਰਛਨਾ ਹ੍ਵੈ ਧਰਨਿ ਹਰਅਰਿ ਸਰ ਗਸੋ ਮਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬)

ਹਰ ਇਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਰ-ਯਕ. ਪ੍ਰਤਯੇਕ. ਹਰੇਕ.

ਹਰਏ. ਚਤੁਰਥੀ. ਹਰਯੇ. ਹਰਿ ਨੂੰ. ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ. "ਹਰਏ ਨਮਸਤੇ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਰਸ. ਸੰ. ਹਰ੍ਸ. ਸੰਗਯਾ–ਆਨੰਦ। ੨ ਸੁਖ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਸ਼੍ ਧਾ। ੩ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਵਰਧਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਥਾਨੇਸਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਰ੍ਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ ਹਰ੍ਸਵਰਧਨ ਹੈ. ਇਹ ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ੬੦੬ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਉੱਤਮ ਕਵਿ 'ਵਾਣ' ਨੇ ਹਰ੍ਸਚਰਿਤ੍ਰ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵ੍ਯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹਰ੍ਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਨੌਜ ਬਣਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੬੪੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਹਰਸਕਤਣਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ਸਕਤਨਿ.

ਹਰਸਨ. ਸੰ. ਹਰ੍ਸਣ. ਸੰਗਯਾ–ਆਨੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ–ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ. ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਸਰਸਨ ਹਰਸਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਹ੍ਰਾਸਨ,ਸੰਗਯਾ–ਘਟਾਉਣਾ. **ਕਮ ਕਰਨਾ. ਮਿਟਾਉਣਾ. "ਦੇਖ ਸਗਲ ਮਲ ਹਰਸਨ."** (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹਰਸਾਤ. ਹਰ੍ਸਿੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਸ। ੨ ਹਰ–ਸਾਅ਼ਤ. ਹ਼ਰ ਘੜੀ. ਹਰ ਵੇਲੇ. "ਬੋਲਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਸਾਤੇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਹਰਸਿੰਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ। ੨ ਸੱਪ, ਜੋ ਹਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਹੈ.

ਹਰਹਟ. ਸੰ. ਅਰਘੱਟ. ਸੰਗਯਾ–ਹਰਟ. ਘਟਿਯੰਤ੍ਰ. "ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਹਰਹਟ ਮਾਲ. ਸੰਗਯਾ–ਅਰਘੱਟ ਮਾਲਾ. ਹਰਟ ਦੀ ਮਾਲਾ (ਮਾਲ੍),ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਿੰਡਾਂ ਬੱਧੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹਰਹਾਰ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਹਾਰ. ਚਿੱਟਾ ਸੱਪ. ਸ਼ਿਵ ਸਫ਼ੇਦ ਸੱਪ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ. "ਹਰਹਾਰ ਸੀ ਹਲਬਾਨੇਰ." (ਅਕਾਲ) "ਸੂਖ ਗਯੋ ਤ੍ਰਸਕੈ ਹਰਹਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਹਰਕ. ਦੇਖੋ, ਹਲਕ.

ਹਰਕਤ. ਅ ਹ਼ਰਕਤ. ਹਿਲਨਾ. ਚੇਸ਼੍ਟਾ.

ਹਰਕਾ. ਵਿ–ਹਲਕਾ. ਹੌਲਾ. ਓਛਾ. "ਤੁਮ ਕਾਨ੍ਹ ਭਏ ਹਰਕਾ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਰਕਾਇਆ. ਵਿ–ਅਲਰਕਾਇਆ. ਹਲਕਾਇਆ. ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਲਰਕ. "ਜਿਉ ਕੂਕਰ ਹਰਕਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਹਰਕਾਤ. ਹਰਕਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹਰਕਿ. ਫ਼ਾ ਹ਼ਰ ਸਰਵ–ਜੋ ਆਦਮੀ. ਜੋ ਕੋਈ.

ਹਰ ਕੀ ਧਰਨੀ. ਹਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਅਰਧਾਂਗ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪਾਰਵਤੀ. "ਹਰਿ ਰੂਪ ਕਿਯੇ ਹਰ ਕੀ ਧਰਨੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਹਰਕੋਰ. ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੋਧਪੁਰੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਹਰਖ. ਦੇਖੋ, ਹਰਸ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਸ਼੍ ਧਾ। ੨ ਆਨੰਦ. "ਹਰਖ ਅਨੰਤ ਸੋਗ ਨਹੀ ਬੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰੋਧ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਮਰ੍ਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਹਰਖ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਹਰਖਸੋਗ. ਹਰ੍ਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗਮੀ. "ਹਰਖ ਸੋਗ ਜਾਕੈ ਨਹੀ ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਸਮਾਨ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਹਰਖਣ. ਕ੍ਰਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਆਮਰ੍ਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਹਰ੍ਸ਼ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਸਨ.

ਹਰਖਵਾਨ } ਵਿ–ਹਰ੍ਸ਼ਵਾਨ. ਖ਼ੁਸ਼. "ਹਰਖਵੰਤ
ਹਰਖਵੰਤ } ਆਨੰਤ ਦਇਆਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਹਰਖੀ. ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧੀ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਸ਼੍ ਧਾ। ੨ ਆਨੰਦੀ. ਖ਼ੁਸ਼। ੩ ਹਰ੍ਸ਼ ਹੀ. ਆਨੰਦ ਹੀ. "ਸੋਗੁ ਨਾਹੀ ਸਦਾ ਹਰਖੀ ਹੈ ਰੇ !" (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹਰਗਣਾ. ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸ਼ਮਰਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਹਰਗਾਹ. ਫ਼ਾ ਹ਼ਰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਦੋਂ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰ ਅਤੇ ਗਾਹ.

ਹਰਗਿਜ. ਫ਼ਾ ਹ਼ਰਗਿਜ਼. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਲਕੁਲ। ੨ ਕਦੇ ਨਾ.

ਹਰਚਿ. ਫ਼ਾ ਹ਼ਰ ਜੋ ਕੁਝ.

ਹਰ ਚੰਦਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍.

ਹਰਜ. ਫ਼ਾ ਹ਼ਰ ਸੰਗਯਾ–ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੨ ਅ ਹ਼ਰ੍ਜ. ਤੈਗੀ। ੩ ਫੈਲਾ. ਫਾਹੀ.

ਹਰਜੱਛ. ਸੰ. ਹਯਜੰਕ. ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹਰਿ (ਪੀਲੀ) ਅੱਖਾਂ ਹਨ. ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ. "ਆਦਿ ਸਬਦ ਹਰਜੱਛ ਉਚਾਰੇ। ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਅਰਿ ਪਦ ਦੈ ਡਾਰੇ." (ਸਨਾਮਾ) **ਹਰਜੱਛ (ਸ਼ੇਰ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.**

ਹਰਜੱਛ ਅਰਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜੱਛ.

ਹਰਜੱਛਨਿ ਨਾਦਿਨੀ. ਹਯਜੰਕ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਸਿੰਘ ਨਾਦਨਿ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਜਨ. ਹਰਿਜਨ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਲੋਕ. ਸਾਧੁਜਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਨ.

ਹਰਜਾ. ਫ਼ਾ ਹ਼ਰਜ. ਸੰਗਯਾ–ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੨ ਹਰ–ਜਾ. ਹਰ ਜਗਹਿ. ਹਰ ਥਾਂ. ਪ੍ਰ. "ਹਰ ਜਾ ਅਸਿ ਐਸੇ ਸੁਨਜੋ ਕਰਤ ਏਕ ਤੇ ਦੋਇ । ਬਿਰਹਿ ਬਢਾਰਿਨ ਕੇ ਬਧੇ ਏਕ ਦੋਇ ਤੇ ਹੋਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੮) ਹਰ ਥਾਂ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਲਵਾਰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੋ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਰਹਿ ਰੂਪ ਬਢਾਰਿਨ (ਕਟੀਲੀ ਤਲਵਾਰ) ਦੋ ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਦੋ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਹਰਟ. ਦੇਖੋ, ਹਰਹਟ.

ਹਰਣ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰੀ ਧਾ. ਸੰਗਯਾ–ਲੈ ਜਾਣਾ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੁਰਾਉਣਾ। ੩ ਸੰ. ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ. "ਹਰਣਾਂ ਬਾਜਾਂ ਤੈ ਸਿਕਦਾਰਾਂ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਹਰਣ ਹੋਣਾ. ਖ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੱਜ ਜਾਣਾ.ਮ੍ਰਿਗ ਵਾਂਙ ਨੱਠਣਾ.

ਹਰਣਖ. ਸੰ.ਹਿਰਣ੍ਯਾਕ੍ਸ਼–ਹਿਰਣ੍ਯਾਕ. ਸੰਗਯਾ–ਹਿਰਣ੍ਯ (ਸੋਨੇ) ਜੇਹੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦੈਤ. "ਤੁਮ ਦੁਸਟ ਤਾਰੇ ਹਰਣਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾਖਸ.

ਹਰਣਖੇ. ਹਿਰਣ੍ਯਾਕ ਜੇਹੇ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ.

ਹਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਹਰਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣਾ.

ਹਰਣਾਖਸ } ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ. "ਹਰਣਾ-
ਹਰਣਾਖਸੁ } ਖਸੁ ਲੈ ਨਖਹੁ ਬਿਦਾਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਬਿਦਾਸਾ. "ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਤਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਣਾਖੀ. ਸੰ.ਹਰਿਣਾਕ੍ਸ਼ੀ.ਵਿ-ਹਰਿਣ(ਹਰਨ)ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲੀ. ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ. "ਹਰਣਾਖੀ ਕੂ ਸਚੁ ਵੈਣ ਸੁਣਾਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਸੁਣਿ ਮੁੰਧੇ ਹਰਣਾਖੀਏ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਹਰਣੀ. ਸੰ. ਹਰਿਣੀ. ਮ੍ਰਿਗੀ. ਹਰਨੀ। ੨ ਖ਼ਾ. ਜੂੰ. ਯੂਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਨੀ.

ਹਰਣੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ. ਖ਼ਾ. ਜੂੰਆਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹਰਣੇਟਾ. ਹਰਿਣ (ਮ੍ਰਿਗ) ਦਾ ਢੋਟਾ. ਹਰਨ ਦਾ ਬੱਚਾ.

ਹਰਤ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਤ। ੨ ਹਰਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦੁਖ-ਹਰਤ ਕਰਤਾ ਸੁਖਹ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਰਤਾ. ਸੰ. ਹ੍ਰਤ੍-ਹਰ੍ਤ੍. ਵਿ–ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਚੋਰ. "ਆਤਮਘਾਤੀ ਹਰਤੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਉਹ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਅਤੇ ਚੋਰ ਹਨ। ੨ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਅੰਤ ਕਰਤਾ. "ਦੁਖ-ਹਰਤਾ ਹਰਿਨਾਮ ਪਛਾਨੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯)

ਹਰਤਾਲ. ਸੰ. ह्रिताल–ਹਰਿਤਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੜਤਾਲ. ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਧਾਤੁ, ਜੋ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਸੱਵਰ ਤਥਾ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. Yellow orpiment. *ਵੈਦਜ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਹਰਦਮ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਵਾਸ. ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ। ੨ ਹਰ ਵੇਲੇ.

ਹਰਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਾਸ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ.

ਹਰਦਾਸਤਨਯ
ਹਰਦਾਸਤਨੇ
ਹਰਦਾਸਤਨੈ } ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ. "ਹਰਦਾਸ-ਤਨੈ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਾਸਤਨਯ.

ਹਰਦਿਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ. ਹਰਰੋਜ. ਨਿਤ੍ਯ. "ਹਰਦਿਨ ਹਰਿਸਿਮਰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਦਿਨ. ਫੱਗੁਣ ਬਦੀ ੧੪.

ਹਰਦੀ. ਸੰ. ਹਰਿਦ੍ਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਲਦੀ. L. Curcuma Longa. (turmeric). ਅਦਰਕ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੰਗਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਲ ਤਰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. "ਕਬੀਰ ਹਰਦੀ ਪੀਅਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਹਰਦੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਰ ਦੋ. ਦੋਵੇਂ. ਦੋਨੋਂ. "ਹਰਦੁ ਗਾਮੈਂ." (ਗਜਾਨ)

ਹਰਦੇਗੀ ਚਮਚਾ. ਸ਼ਾਰੀਆਂ ਬਲਟੋਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਕੜਛਾ. ਭਾਵ–ਹਰੇਕ ਮਜਹਬ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਦੇਵੀ ਕੋ ਭਗਤ ਕਬੂ ਮੀਰਾਂ ਕੋ ਉਪਾਸਕ ਹੈ
ਦਾਸ ਸੁਲਤਾਨ ਕੋ ਔ ਕਬੂ ਲਾਲਬੇਗੀ ਹੈ,
ਮਨ ਮੇ ਹੈ ਔਰ ਅਰੁ ਮੁਖ ਮਾਹਿ ਦੂਜੀ ਬਾਤ
ਪਰਮ ਪਖੰਡੀ ਨਖ ਸਿਖ ਲੌ ਫਰੇਬੀ ਹੈ,
ਸ਼ਾਰਬ ਕੋ ਮਾਨਤ ਹੈ ਮੁੱਖ ਪਰਮਾਰਥ ਤੈਂ
ਨਿੰਬੂ ਕੋ ਨਿਚੋੜ ਆਗੇ ਕਰਤ ਰਕੇਬੀ ਹੈ,
ਸ਼ਿਖ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਅਨਯ ਮਤ ਕੋ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਭਾਰੀ
ਪੰਥ ਤੇ ਨਿਕਾਰੇ ਜੋ ਚਮਚ ਹਰਦੇਗੀ ਹੈ.

ਹਰਦੋ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੁ.

ਹਰ ਦੋ ਸਰਾ. ਫ਼ਾ. ਹਰਦੋ ਸਰਾ ਦੋਵੇਂ ਘਰ. ਭਾਵ–ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹੀ.

ਹਰਦੋਖੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਮ. ਅਨੰਗ. ਸ਼ਿਵ ਨਾਲ ਵੈਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿ–ਹਰੇਕ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਭ ਦਾ ਵੈਰੀ

ਹਰਦੋ ਨਮੋਹ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ.

ਹਰ ਧਰ. ਦੇਖੋ, ਹਲ ਧਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਧਰ.

ਹਰਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾਂ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੋਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਖੋਹ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਦੇ ਦੇਣਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਮਿਟਾਉਣਾ. "ਪਾਤਕ ਹਰਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ. "ਲੋਚਨ ਹਰਨਵਾਰੀ ਦੋਸਨ ਹਰਨਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਮ੍ਰਿਗ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦੋਸਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੪ ਹਿਰਣਯ. ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ.

ਹਰਨਕਸਪ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਕਸਪ.

ਹਰਨ ਭਰਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਨ ੧.

ਹਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾ.

ਹਰਨਾਖਸ
ਹਰਨਾਖਸੁ } ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ. "ਹਰਿ ਹਰਨਾਖਸੁ ਹਰੇ ਪਰਾਨ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) "ਹਰਨਾਖਸੁ ਜਿਨਿ ਨਖਹ ਬਿਦਾਰਿਓ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਰਨਾਖਿ. ਹਰਣਾਖਸ ਨੇ. "ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਨ ਹਰ-ਨਾਖਿ ਪਕਰਿਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਹਰਨਾਛ
ਹਰਨਾਛਸ } ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.

ਹਰਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਰਿਣੀ. ਮ੍ਰਿਗੀ. "ਹਰਨੀ ਸਮ ਅੱਖ ਸੁ ਸ਼੍ਰੀਮਤਿ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵਿ–ਹਰਣ ਵਾਲੀ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਰਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਸਗਰੀ ਹਰਨੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੀ.

ਹਰਪਾਤ. ਦੇਖੋ, ਹਰ ੧ ਅਤੇ ਪਾਤ.

ਹਰਪਾਲਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ੧੫੦ ਕਦਮ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੌਲੀ ਤੋਂ **ਦੱਖਣ ਵੱਲ ੪ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.**

ਹਰਪੁਰ
ਹਰਪੁਰਿ } ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਨਗਰ. ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ. ਕਾਸ਼ੀ. ਬਨਾਰਸ.

ਹਰਫ. ਅ. ਹ਼ਰਫ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਕ੍ਸ਼ਰ. ਵਰਣ. "ਹਰਫ ਮਿਟਾਵਤ ਮਲ ਕਰ ਤਾਂਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਤਲ੍ਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ। ੩ ਕਿਨਾਰਾ। ੪ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਬ ਸ਼ਪਸ਼੍ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲੋੜ (ਆਕਾਂਛਾ) ਹੈ। ੫ ਗੱਲ ਬਾਤ। ੬ ਭਾਵ–ਕਲੰਕ. ਦੋਸ਼. ਜਿਵੇਂ–ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਹਰਫ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਹਰਫਾਤ. ਫ਼ਾ. ਹ਼ਰਫ਼ਾਤ. ਹ਼ਰਫ਼ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਬੋਲੀ. ਬਾਣੀ. ਕਲਾਮ.

ਹਰਬ. ਅ. ਹ਼ਰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗ. ਯੁੱਧ.

ਹਰਬਰ
ਹਰਬਰੀ } ਦੇਖੋ, ਹੜ ਬੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਵਰ.

ਹਰਬਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਹਰਲਾ ਭਾਗ. ਸੈਨਾ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ.

ਹਰਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵਬਾਣ.

ਹਰਮ. ਸੰ. ह्रस्व-ਹ੍ਰਸ੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ (ਚੁਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਮਹਿਲ. ਮੰਦਿਰ. "ਕਹੁ ਸਾਧਨਾ ਕੈ ਹਰਮ." (ਅਕਾਲ) "ਹਰਰੰਗੀ ਹਰਮ ਸਵਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਨੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਰਮ ਹੈ। ੨ ਅ. ਹ਼ਰਮ. ਕਾਬੇ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦਾ ਅਹਾਤਾ। ੩ ਜ਼ਨਾਨਖਾਨਾ. ਅੰਤਹਪੁਰ। ੪ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ। ੬ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੭ ਵਰਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਨਿਸ਼ਿੱਧ। ੮ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ.

ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ. ਵਿ–ਸਰਵਪ੍ਰਿਯ. ਹਰਦਿਲ ਅ਼ਜ਼ੀਜ਼.

ਹਰਮਾ. ਵਿ–ਹਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਹਰਮ। ੨ ਹਰਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਕਹਾ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ ਹਰਮਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਰਰੋਜ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ.ਨਿੱਤ."ਬੰਦੇ ਖੋਜੁ ਦਿਲ ਹਰਰੋਜ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਹਰਰੰਗੀ. ਵਿ–ਹਰੇਕ ਰੰਗ ਦਾ।

ਹਰਵਰਖ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਵਰਖ.

ਹਰਵਰਿਆਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੜਬੜੀ. ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ। ੨ ਕਾਹਲੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ.

ਹਰਵਾ
ਹਰਵੇ } ਵਿ–ਹੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰੁਵਾ. "ਮੁੰਦਰ ਹਰਵੇ ਭਾਰ ਮਹਿ ਗਾਇ ਬਜਾਵੈਂ ਤਾਂਹਿ." (ਨਾਪ੍)

ਹਰੜ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀਤਕੀ। ੨ ਹਰੜ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਰੇਸ਼ਮ ਅਤੇ ਜ਼ਰੀ ਦੀ ਬਣਾਈ ਡੋਡੀ, ਸੋਜਬ਼ਦ ਨਾਲੇ ਆਦਿਕ ਦੀ ਡੋਡੀ। ੩ ਹਾਥੀ ਦੇ ਚਿੰਘਾਰਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰੜੰਤ.

ਹਰੜੰਤ. ਅਨੁ. "ਹਰੜੰਤ ਹੱਥ." (ਕਲਕੀ) ਹਾਥੀ ਚਿੰਘਾਰਦੇ ਹਨ.

ਹਰਾ. ਵਿ–ਹਰਿਤ. ਸਬਜ਼. ਸਾਵਾ. "ਸਗਲਾ ਬਨੁ ਹਰਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਵਾਲਾ. ਵਾਨ. ਹਾਰ. "ਸਿਧ ਸਮਾਧਿਹਰਾ." (ਸ੍ਰਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਹਰਣ ਕੀਤਾ. ਮਿਟਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰੀ ਧਾ. "ਸਗਲ ਸਹਸਾ ਦੁਖੁ ਹਰਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ. ਹਿਰਣ ਦਾ ਚੰਮ. "ਦੁਨੀਆ ਰੰਗ ਨ ਆਵੈ ਨੈਤੈ ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਪਾਟ ਘਿਉ ਪਾਕੁ ਹਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਅ. ਹ਼ੁਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੋਗ੍ਯਤਾ. ਲਿਆਕ਼ਤ। ੬ ਡਿੰਗ. ਪੋਤ੍ਰਾ. ਪੌਤ੍ਰ.

ਹਰਾਸ. ਫ਼ਾ. ਹਿਰਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਰ. ਖੌਫ਼। ੨ ਸੰ. ਹ੍ਰਾਸ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ.

ਹਰਾਂਕਸ. ਫ਼ਾ. ਹਰਾਂਕਸ ਜੋ ਕੋਈ. ਜੋ ਸ਼ਖਸ.

ਹਰਾਨ. ਅ. ਹ਼ੈਰਾਨ. ਵਿ–ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ. ਵਿਸ੍ਮਿਤ. "ਮਨ ਹੋਇ ਹਰਾਨ ਸੁ ਵਾਕ ਕਹੈ."(ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਾਨੋ.

ਹਰਾਨੀ. ਫ਼ਾ. ਹ਼ੈਰਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ੍ਮਯਤਾ. ਅਚਰਜਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਾਨੀ.

ਹਰਾਫ. ਅ. ਹ਼ਿਰਾਫ਼. ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਹਰਾਮ. ਅ. ਹ਼ਰਾਮ. ਵਿ–ਹ਼ਰਮ (ਨਿਸ਼ਿੱਧ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਵਰਜਿਤ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ. "ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲ ਨ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ੪ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਮ ੬। ੫ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਮ ੫.

ਹਰਾਮਖੋਰ. ਫ਼ਾ. ਹ਼ਰਾਮਖ਼ੋਰ. ਵਿ–ਹਰਾਮ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਨਿਸ਼ਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਬੇਈਮਾਨੀ ਦਾ ਖੱਟਿਆ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਅਜੈਸੇ ਚੋਰ ਹਰਾਮਖੋਰ." (ਜਪੁ)

ਹਰਾਮਖੋਰੀ. ਫ਼ਾ. ਹ਼ਰਾਮਖ਼ੋਰੀ. ਹਰਾਮ ਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਭਾਵ–ਨਮਕਹਰਾਮੀ. ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ. "ਲੂਣ ਖਾਇ ਕਰਹਿ ਹਰਾਮਖੋਰੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਹਰਾਮਜਾਦਾ. ਫ਼ਾ. ਹ਼ਰਾਮਜ਼ਾਦਹ. ਹਰਾਮ (ਵਿਭਚਾਰ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਾਰਪੁਤ੍ਰ. ਜਾਰਜ.

ਹਰਾਮਿ
ਹਰਾਮੀ } ਵਿ–ਹ਼ਰਾਮਜ਼ਾਦਹ। ੨ ਹਰਾਮਖ਼ੋਰ। ੩ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਰਾਰਤ. ਅ. ਹ਼ਰਾਰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਮੀ. ਤਪਨ (ਤਪਤ). ੨ ਜ਼ੁਰ. ਹਲਕਾ ਤਾਪ.

ਹਰਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰੋਲ.

ਹਰਾਵਲੀ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜਧਾਰਾ, ਜੋ ਹਰ ਗੋਤ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਸੱਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਹਰਿਆਵੀ. ਸਬਜ਼ੀ.

ਹਰਿ. ਵਿ–ਹਰ੍ਤ (ਹਰਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਰਹੇ ਹਰਿ ਬੂਟ." (ਰਾਮ ਅ. ਮ: ੫) ਹਰੇ ਬੂਟੇ।

*ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਰਿਤਾਲ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਵਕ੍ਤ੍ਰ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਹਰਇੱਕ. ਹਰੇਕ. "ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਰਕੇ. ਚੁਰਾਕੇ. "ਹਰਿ ਧਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਸੰ. (ਹ-ਇਨ) ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਦਸਿਕ ਅਸੁਰ ਹਰਿ ਘਾਏ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੫ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ੬ ਪੌਂਡ੍ਰਕ ਵਾਸੁਦੇਵ. "ਆਇ ਭਿਰਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋਂ."* (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਪੌਂਡ੍ਰਕ ਵਾਸੁਦੇਵ ਆਕੇ ਲੜਿਆ। ੭ ਕਰਤਾਰ. ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ. "ਬਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਬਾਚਨ ਪੈਹੈ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) "ਹਰਿ ਸਿੰਘਾਸਣੁ ਦੀਅਉ ਸਿਰਿ ਗੁਰੁ ਤਹ ਬੈਠਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੮ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਹਰਿ ਸੋ ਮੁਖ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੯ ਸਿੰਹ. ਸ਼ੇਰ। ੧੦ ਸੂਰਜ. "ਹਰਿ ਵੰਸ਼ ਵਿਖੇ ਅਵਤਾਰ ਭਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੧ ਤੋਤਾ। ੧੨ ਸਰਪ। ੧੩ ਬਾਂਦਰ. ਵਾਨਰ. "ਹਤ ਰਾਵਣ ਕੋ ਲਿਯ ਸੰਗ ਚਮੂ ਹਰਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੪ ਡੱਡੂ. ਮੇਂਡਕ। ੧੫ ਪੌਣ. ਹਵਾ। ੧੬ ਘੋੜਾ। ੧੭ ਯਮ। ੧੮ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੧੯ ਇੰਦ੍ਰ। ੨੦ ਕਿਰਣ. ਰਸ਼ਿਮ। ੨੧ ਮੋਰ। ੨੨ ਕੋਕਿਲਾ। ੨੩ ਹੰਸ। ੨੪ ਅਗਨਿ। ੨੫ ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਘਨਿ। ੨੬ ਪੀਲਾ ਰੰਗ। ੨੭ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ। ੨੮ ਪਰਬਤ। ੨੯ ਹਾਥੀ। ੩੦ ਕਮਲ। ੩੧ ਰਾਜਾ। ੩੨ ਭੌਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ। ੩੩ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਸ੍ਰਿੰਗ ਧਰੇ ਹਰਿ ਧੇਨੁ ਹਜਾਰਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩੪ ਕਾਮਦੇਵ। ੩੫ ਮ੍ਰਿਗ. ਹਰਿਣ (ਹਰਨ). ੩੬ ਬਨ. ਜੰਗਲ. ਦੇਖੋ, ਦੋਂ। ੩੭ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. "ਘਨ ਸਜਾਮ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈਂ ਹਰਿ, ਰਾਧਿਕਾ ਬਿੱਦੁਲਤਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩੮ ਆਕਾਸ਼। ੩੯ ਧਨੁਖ। ੪੦ ਬਾਣ. ਤੀਰ। ੪੧ ਖੜਗ. "ਕਰੱਧਰ ਕੈ ਹਰਿ." (ਚੰਡੀ ੧) ੪੨ ਸੰਖ. "ਨਾਦ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੁਨਜੋ ਹਰਿ ਕਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪੩ ਚੰਦਨ. "ਹਿਰਡ ਪਲਾਸ ਸੰਗ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੪੪ ਹਰਿ ਚੰਦਨ, ਜੋ ਸੁਰਗ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ. "ਪਾਰਜਾਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੁਖੁ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਪਾਰਿਜਾਤ ਅਤੇ ਹਰਿਚੰਦਨ ਬਿਰਛ ਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ.

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਹਰਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉਦਾਹਰਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵੈਯੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ–

(ੳ) ਹਰਿ ਸੋ ਮੁਖ ਹੈ ਹਰਤੀ ਦੁਖ ਹੈ,
ਅਲਕੈਂ ਹਰਹਾਰ ਪ੍ਰਭਾ ਹਰਨੀ ਹੈ।
(ਅ) ਲੋਚਨ ਹੈਂ ਹਰਿ ਸੇ ਸਰਸੇ,
ਹਰਿ ਸੇ ਭਰੁਟੇ ਹਰਿ ਸੀ ਬਰਨੀ ਹੈ।
(ੲ) ਕੇਹਰਿ ਸੋ ਕਰਿਹਾਂ, ਚਲਬੋ ਹਰਿ,
ਪੈ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਨੀ ਤਰਨੀ ਹੈ।
(ਸ) ਹੈ ਕਰ ਮੇ ਹਰਿ ਪੈ ਹਰਿ ਸੋ,
ਹਰਿਰੂਪ ਕਿਯੇ ਹਰ ਕੀ ਧਰਨੀ ਹੈ.
(ਚੰਡੀ ੧)

(ੳ) ਚੰਦ ਜੇਹਾ ਮੁਖ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੁਲਫਾਂ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹਾਰ (ਸੱਪ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਚੁਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ.

(ਅ) ਨੇਤ੍ਰ ਕਮਲ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹਨ, ਕਮਾਣ ਜੇਹੀ ਭੌਹਾਂ, ਤੀਰ ਜੇਹੀ ਪਲਕਾਂ ਹਨ.

(ੲ) ਸ਼ੇਰ ਜੇਹਾ ਕਟਿਭਾਗ, ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ ਚਾਲ, ਹਰਿ ਤਰੁਣੀ (ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਰਤਿ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ.

(ਸ) ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਖੜਗ ਹੈ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਜੇਹਾ ਚਮਕੀਲਾ ਹੈ, ਮਨੋਹਰ ਰੂਪ ਧਾਰੇਹੋਏ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ ਹੈ.

ਹਰਿਓ. ਵਿ–ਹਰਿਤ. ਹਰਾ। ੨ ਚੁਰਾਇਆ। ੩ ਮਿਟਾਇਆ.

ਹਰਿਅਉਖਧੁ. ਸੰਗਜਾ–ਹਰਿਨਾਮ ਰੂਪ ਦਵਾ. "ਹਰਿਅਉਖਧੁ ਜਾ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹਰਿਅਰਿ. ਹਰਿ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਵੈਰੀ. ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ. ਮੇਘਨਾਦ. "ਹਰਿਅਰਿ ਫਿਰਜੋ ਸਕੁੱਧ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਹਰਿ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ। ੩ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਆ. ਵਿ–ਹਰਿਤ. ਹਰਾ. "ਜਾਮੈ ਹਰਿਆ ਖੇਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ. ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼. "ਤਨ ਮਨ ਥੀਵੈ ਹਰਿਆ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ) ੩ ਚੁਰਾਇਆ। ੪ ਵਿਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਮਿਟਾਇਆ। ੫ ਹਰਿ ਦਾ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ. "ਹਰਿ ਊਤਮ ਹਰਿਆ ਨਾਮ ਹੈ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਹਰਿਆਂ. ਦੇਖੋ, ਵੱਲਾ.

ਹਰਿਆਉ, ਹਰਿਆਇ, ਹਰਿਆਇਓ ਵਿ–ਹਰਿਤ (ਹਰੇ) ਖੇਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ. ਹਰੀਚੁਗ। ੨ ਬੇਗਾਨਾ ਹੱਕ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ. "ਜਿਉ ਕਿਰਖੈ ਹਰਿਆਇਓ ਪਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜੈਸਾ ਪਸੂ ਹਰਿਆਉ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ ਸਭ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿਆਈ. ਸੰਗਜਾ–ਸਬਜ਼ੀ। ੨ ਦੁੱਬ. ਦੂਰਬਾ. "ਉਠ ਦੁੰਬੇ ਚਰਿਯੇ ਹਰਿਆਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹਰਿਆਰਾ, ਹਰਿਆਲਾ ਵਿ–ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਸਬਜ਼ੀ ਵਾਲਾ. ਸਰਸਬਜ਼.

ਹਰਿਆਵਲ. ਹਰੇ (ਸਬਜ਼ੇ) ਦੀ ਪੰਕਤਿ। ੨ ਹਰਾਪਨ. ਹਰਿਤਤਾ.

ਹਰਿਆਵਲਾ. ਵਿ–ਹਰਿਤਤਾ ਵਾਲਾ. ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਸਰਸਬਜ਼। ੨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਬਿਰਛ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਹਰਿਆਵਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੩)

ਹਰਿਅੰਬਰ. ਮ੍ਰਿਗ ਚਰਮ. ਹਰਿਣ(ਹਰਨ) ਦੀ ਖੱਲ। ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਚਮੜਾ। ੩ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ. "ਜਹਾਂ ਬੈਠੇ ਹਰ ਹਰਿਅੰਬਰ ਕੋ ਡਾਰਕੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਹਰਿਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਮ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਜਲ. "ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੇ ਲੋਇਣਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਏ. ਦੇਖੋ, ਹਰਏ.

ਹਰਿ ਸਕਤਨਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਹਰਿ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਫੋਜ। ੨ ਹਰਿ (ਧਨੁਸ਼) ਅਤੇ ਸ਼ਕ੍ਰਿ (ਬਰਛੀ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ. ਸੰ. हरिश्चन्द्र–ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ. ਹਰੀਚੰਦ. ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਅਠਾਈਵਾਂ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਰਹਮਦਿਲੀ ਅਤੇ ਨਜਾਯ(ਨਿਆਂ) ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸੂਯ ਯਗਜ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਬਹੁਤਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਦ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰਲਾਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਜੋ "ਵਿਦਜਾਕਲਾ" ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਹੋਈਆਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਰੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ. ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ. ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਜਾਣ ਪੁਰ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲੋਪ ਹੋਗਈਆਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗਿਆ, ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਜੋ ਭੀ ਦਾਨ ਮੰਗੋਂ ਮੈਂ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਸਭ ਧਨ ਦੌਲਤ ਲੈਕੇ ਉਸ ਪਾਸ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵਲਕਲ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ, ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ. ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਹੋਕੇ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ. ਕੰਗਾਲ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਬਨਾਰਸ ਵੱਲ ਉੱਠ ਤੁਰਿਆ, ਪਰ ਨਿਰਦਈ ਰਿਸ਼ੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਭੀ ਹੋਰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਲਈ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਦਾਨ ਦੀ ਦੱਛਣਾ ਦੇਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਕਰ. ਛਾਤੀ ਤੇ ਪੱਥਰ ਰੱਖਕੇ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ, ਅਤੇ ਆਪ ਚੰਡਾਲ ਪਾਸ (ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਧਰਮਰਾਜ ਸੀ) ਵਿਕਿਆ. ਚੰਡਾਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵੱਲ ਘੱਲਿਆ ਕਿ ਜਾਕੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਖੱਫਣ ਲਿਆਵੇ. ਸੋ ਇਹ ਨੀਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੇ ਇੱਥੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਵੈਸ਼ਜਾ' ਆਪਣੇ ਮੁਰਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰੋਹਿਤ* ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਸੱਪ ਲੜ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾੜਨ ਲਈ ਆਈ. ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਅਤੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਚਿਖਾ ਤੇ ਸੜ ਮਰੀਏ, ਪਰ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਆਪਣੇ ਚੰਡਾਲ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਆਗਜਾ ਬਿਨਾ ਦਿਲੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਧਰਮਰਾਜ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਭੀ ਸਨ. ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਵਰਗ ਨੂੰ ਭੀ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ. ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਆਗਜਾ ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਸਕਦਾ ਤਦ ਧਰਮ ਨੇ ਚੰਡਾਲ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਸਾਕਾਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਜਾ ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਰਗ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਸਹਿਤ ਸ੍ਵਰਗ ਨੂੰ ਗਿਆ. ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੇ, ਇਸ ਦਾ ਪੁੰਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ, ਫਰੇਬ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਮੂਹੋਂ ਆਪਣੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ. ਜਦ ਇਹ ਸ੍ਵਰਗੋਂ ਡਿਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਆਉਂਦਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ.

ਹੁਣ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ, ਇੱਕ ਹਵਾਈ ਨਗਰ "ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰਪੁਰ" ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸੌਭਨਗਰ, ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ, ਗੰਧਰਵ ਨਗਰ, ਚਿਤ੍ਰਿਮ, ਸੀਕੋਟ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਹਨ.

ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਧੁੰਦ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਅਥਵਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗਾੜ੍ਹੀ ਧੁੰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਸਤਜ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਅਕਸ ਅਰ ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ ਸਤਜ ਸਮਾਨ ਭਾਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਰਬ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਰੇਤਲੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ ਦਾ ਨਜਾਰਾ ਅਜੀਬ ਭਾਸਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਬਿਨਾ ਸੰਸ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਕਿਲੇ ਕੋਟ ਅਤੇ ਬਾਗ ਦੇਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਲਈ ਲਲਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਤੇਜ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਧੁੰਦ ਪਤਲੀ ਪੈਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ (Col.Tod) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਹਾਜ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੈਨੂੰ ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਐਉਂ ਭਾਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜਹਾਜ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਮਾਰਕੇ ਚੂਰਾ ਚੂਰਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ. ਮੈ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਿੱਚ ਪੈਗਿਆ, ਪਰ ਜਹਾਜ ਦੇ ਅਫਸਰ ਜੋ ਅਸਲ ਗੱਲ ਦੇ ਭੇਤੀ ਸਨ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਹੱਸਣ ਲੱਗੇ ਅਰ ਮੈ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਗਿਆ.

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਖਿਨ ਭਰ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਖਾਕੇ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ ਅਥਵਾ ਗੰਧਰਬ ਨਗਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਪੇਖੁ ਹਰਿਚੰਦਉਰੜੀ ਅਸਥਿਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੇਖੁ ਜੈਸੇ ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੇਖਿ ਭੁਲਣੇ ਵੁਠੇ ਨਗਰ ਗੰਧ੍ਰਬ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿ ਸੱਜਣ. ਵਿ–ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਸੱਜਣ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ.

ਹਰਿਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਰ ਹੈ। ੨ ਸਤਸੰਗ. ਸਾਧੁਸਮਾਜ. "ਹਰਿਸਰ ਨਿਰਮਲਿ ਨਾਏ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਸਰਿ. ਮਾਨਸਰ ਮੇਂ. ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ. "ਨਿਰਮਲ ਹੰਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰਿ। ਹਰਿਸਰਿ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਭਾਵ ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਹਰਿ ਕਥਾ ਰੂਪ ਨਦੀ. "ਹਰਿ ਸਰਿ ਤੀਰਥਿ ਜਾਣਿ ਮਨੂਆ ਨਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ. ੧) ੪ ਗੰਗਾ.

ਹਰਿਸਰੁ. ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਹਰਿਸਿੰਘਾਸਣੁ, ਹਰਿਸਿੰਘਾਸਨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਤਖ਼ਤ। ੨ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਰਿਦਾ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਰਾਜ-

* ਦੇਖੋ, ਪਉਡਰੀਕ.

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ "ਰੋਹਤਾਸ਼੍ਵ" ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿੰਘਾਸਨ। ੪ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ.

ਹਰਿ ਸੀ ਕਰਭਾ. ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਕਰ (ਕਿਰਣਾਂ) ਜੈਸੀ ਭਾ (ਚਮਕ). (ਕਲਕੀ)

ਹਰਿ ਸੇਵਕ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਹਰਿਸੇਵਕ ਨਾਹੀ ਜਮ ਪੀੜ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ. ਸ਼ਿੱਖ ਸਮਾਜ. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ. "ਵਡ ਭਾਗੀ ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਹਿ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਹਰਿ ਸੰਗੀ. ਵਿ–ਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ) ਦਾ ਸਾਥੀ. ਸਾਧੁ. ਗੁਰਮੁਖ.

ਹਰਿਸੰਤ. ਵਿ–ਵੈਸ਼ਨਵ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਉਪਾਸਕ. "ਸੁਨ ਭੂਪਤਿ ਯਾ ਜਗਤ ਮੈ ਦੁਖੀ ਰਹਿਤ ਹਰਿਸੰਤ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. "ਹਰਿ ਸੰਤਾ ਨੋ ਹੋਰੁ ਥਾਉ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਸੰਪੈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ. ਆਤਮਿਕ ਧਨ. "ਹਰਿ ਸੰਪੈ ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਤਾਕੈ." (ਬਾਵਨ)

ਹਰਿ ਹਰਿ ਛੇਤ੍ਰ. ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਤੰਦੂਏ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪਰੇ ਗੰਗਾ ਪੁਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਵੜਾ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹਾਥੀ ਵਿਕਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.*

ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੁਖ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ੪੪.

ਹਰਿ ਹਾਂ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਹਰਿ! ਫੁਨਹੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ "ਹਰਿ ਹਾਂ" ਸ਼ਬਦ ਐਸੇ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਅੜਿੱਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋ! ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਾ.

ਹਰਿਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤੇਕ. ਹਰ ਯਕ। ੨ ਸੰ. ਹ੍ਰਿਕ–ਹਿਰੁਕ. ਵਸ–ਵਰਜਨ। ੩ ਤ੍ਰਸਾਗ। ੪ ਸਮੀਪ. ਪਾਸ. "ਹਿਰਕੜਾ ਹ੍ਰਿਦਾਨੈ." (ਗਜਾਨ) ਤੂੰ ਰਿਦਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈਂ.

ਹਰਿਕਥਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਗੁਣਕਥਾ. "ਹਾਹੈ ਹਰਿਕਥਾ ਬੁਝ ਤੂ ਮੂੜੇ!" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਹਰਿਕਰਮ. ਵਿ–ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕਰਮ. "ਕਰ ਹਰਿਕਰਮ ਸ੍ਰਵਨ ਹਰਿਕਥਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਹਰਿ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਸੰਸਾਰ। ੨ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ। ੩ ਸਤਸੰਗ। ੪ ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੫ ਹਰਿਮੰਦਿਰ। ੬ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ.

ਹਰਿ ਕੀ ਪੌੜੀ. ਉੱਤਮ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸੀੜ੍ਹੀ ਹੈ। ੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਉਹ ਪੌੜੀ ਜੋ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਵੱਲ ਹੈ। ੩ ਹਿੰਦੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਪੁਰ ਗੰਗਾ ਦੀ ਪੌੜੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਕੁੰਡ ਪਾਸ ਹੈ.

ਹਰਿਕੀਰਤਨ } ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ।
ਹਰਿਕੀਰਤਨੁ } ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ. "ਹਰਿਕੀਰਤਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋ ਸੁਨਤੇ." (ਬਾਵਨ)

ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕ } ਸਾਧੁਜਨ. "ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕ ਸਿ ਸਾਚ
ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗ } ਸੁਹੇਲੇ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਰਿ ਸਰਣਾਗਤ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸ਼ਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਸੋਮਵਾਰ ੮ ਸਾਵਣ (ਬਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੭੧੩ (੭ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੬੫੬) ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋਇਆ. ੯ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੭੧੯ (੭ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੬੧) ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਪੁਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬੁਲਾਇਆ. ਉੱਥੇ ਚੇਚਕ ਨਾਲ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪ (੩ ਵੈਸਾਖ) ਸੰਮਤ ੧੭੨੧ (੩੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੬੪) ਨੂੰ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ਆਪ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸ੍ਥਾਨ ਬਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ੨ ਵਰ੍ਹੇ ੫ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ੨੬ ਦਿਨ ਗੁਰਿਆਈ ਕੀਤੀ. ਆਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੭ ਵਰ੍ਹੇ ੮ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ੨੬ ਦਿਨ ਸੀ. "ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਤੁ ਡਿਠੈ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹਰਿਗਾਲ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਗੱਲ. ਹਰਿਕਥਾ. "ਹਰਿਗਾਲ ਗਲੋਈਐ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਹਰਿਗੀਤਾ } ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ.
ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ } ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਅਥਵਾ ਰਗਣ–ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਭਿ ਦ੍ਰੋਣ ਗਿਰਿਵਰ ਸਿਖਰ ਤਰ ਨਰ,
ਪਾਪ ਕਰਮ ਭੁਏ ਮਨੋ,
ਉਠ ਭਾਜ ਧਮੰ ਸਭਮੰ ਹ੍ਵੈ ਚਮਕੰਤ
ਦਾਮਨਿ ਸੋ ਮਨੋ. ×× (ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੫ ਪੁਰ ਅੰਤ ਰਗਣ. ਇਸ ਰੂਪ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸਟਪਟਾ" ਅਤੇ "ਪੈਡ੍ਹੀ" (ਪੈੜ੍ਹੀ)ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਫਿਰ ਕਰ ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਮੋ,
ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਅਕੁਲਾਇਕੈ,
ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਂ,
ਤਹਿ ਥਕਿਤ ਸੁ ਬੈਸਜੋ ਆਇਕੈ,
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋ ਬ੍ਰਹਤ ਭਯੋ,
ਤਿਹ ਬਦਨਹਿ ਬਿਕਲ ਨਿਹਾਰਕੈ,
ਬਿਨ ਰਬਾਬ ਆਵਨ ਭਯੋ,
ਨਿਜ ਬਿਰਬਾ ਭਨਹੁ ਸੁਧਾਰਕੈ. (ਨਾਪ੍)

ਹਰਿਗੁਣ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ. "ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਅੰਨਦਿਨੁ ਜਾਗੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ੨ ਕ੍ਰਿਸਨ. "ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਪਰ ਲਰਨ ਸਿਧਾਵਾ। ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਖਰ ਤਿਮ ਇਹ ਆਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਜਿਵੇਂ ਕਾਲਯਮਨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਪੁਰ ਲੜਨ ਗਿਆ ਤਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੁਰ ਅਬਦੁਲਖ਼ਾਨ ਆਇਆ.

ਹਰਿ ਗੁਰੁ. ਵਿ–ਹਰਿ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਸ਼ਿੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਾਂ ਦੇ ਹਰਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ. "ਹਰਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਪਰਸਿਓ ਤੇ ਇਤ ਉਤ ਸਦਾ ਮੁਕਤੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਹਰਿਗੋਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੰਭਰ ਦਾਸ.

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰਾ ਸਾਹਿਬ । ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੁਸਾਲ ਸਿੰਘ.

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸ਼ਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਛੀਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੨੧ ਹਾੜ (ਵਦੀ ੬) ਸੰਮਤ ੧੬੫੨ (੧੪ ਜੂਨ ਸਨ ੧੫੯੫) ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਡਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਹੋਏ–

(ੳ) ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾਰਾਇਨਦਾਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ੧੨ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧.

(ਅ) ਬਕਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨਾਲ ੮ ਵੈਸਾਖ ੧੬੭੦.

(ਏ) ਮੰਡਿਆਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਦਯਾਰਾਮ (ਦੁਰਾ) ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਮਹਾਦੇਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ੧੧ ਸਾਉਣ ੧੬੭੨.

ਧਰਮਵੀਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ (ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ, ਸੂਰਜ ਮੱਲ, ਅਣੀ ਰਾਇ, ਅਟਲ ਰਾਇ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ), ਅਰ ਇੱਕ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਰੋ, ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ. ੨੯ ਜੇਠ (ਵਦੀ ੧੪) ਸੰਮਤ ੧੬੬੯ (੨੫ ਮਈ ਸਨ ੧੬੦੬) ਨੂੰ ਆਪ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਰ ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਨੀ ਸਮੇਂ ਸੋਲੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਹਟਾਕੇ ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਸੀਸ ਤੇ, ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਦੋ ਖੜਗ ਗਾਤ੍ਰੇ ਸਜਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਧੋਗਤਿ ਵੇਖਕੇ ਆਪ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਉੱਧਾਰ ਲਈ ਭਗਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸ਼ੂਰਵੀਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੬੫ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਤਖ਼ਤ ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ ਰਚਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੬੯ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਲਹੌਰ ਬਣਵਾਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੭੦–੭੧ ਵਿੱਚ ਡਰੋਲੀ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੬੮੪ ਵਿੱਚ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰਾਜ ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕੌਲਸਰ ਤਾਲ ਲਗਵਾਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਬਿਬੇਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਬਿਬੇਕ ਸਰ ਰਚਿਆ.

ਅਕਬਰ ਦੀ ਸੁਲਾਕੁੱਲ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਜਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੱਖੇ ਸਿਖਾਏ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲ ਮੈਲੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਸ੍ਵਰਖ਼ਜਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਣ ਅਤੇ ਸ਼ੂਰਵੀਰਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਵੇਖਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗਵਾਲਿਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਾਨ ਘਟਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ. ਕਈ ਪਤਵੰਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੱਡਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਜਦ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਗੱਦੀ ਤੇ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲ ਪਾਲਿਸੀ ਕਰੜੀ ਕਰ ਲਈ, ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਵਰਖ਼ਜਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਗਲਪਤਿ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਚਾਰ ਜੰਗ ਹੋਏ:–

(ੳ) ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਮੁਖਲਿਸ ਖਾਨ ਸੈਨਾਨੀ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

(ਅ) ਸੰਮਤ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਅਬਦੁੱਲਾ ਖਾਨ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

(ੲ) ਸੰਮਤ ੧੬੮੮ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰਾਜ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਸਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਕਮਰਬੇਗ ਸੈਨਾਨੀ ਨਾਲ. ਇਸ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫੂਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ.* ਦੇਖੋ, ਫੂਲ.

(ਸ) ਸੰਮਤ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਪੈਂਦੇਖਾਂ ਆਦਿ ਯੋਧਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ. ਇਸ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਫੈਲਾਇਆ. ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੀਲੀਭੀਤ, ਬਾਹ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ, ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. ਉਦਾਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਥੰਭਾ ਥੁਲਾਇਆ.

ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਪੋਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੁਗੱਦੀ ਪੁਰ ਥਾਪਕੇ ੭ ਚੇਤ (ਸੁਦੀ ੫) ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ (੩ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੪੪) ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ.† ਆਪ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ "ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ.

ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੩੭ ਵਰ੍ਹੇ ੧੦ ਮਹੀਨੇ ੭ ਦਿਨ ਗੁਰੁਤਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੮ ਵਰ੍ਹੇ ੮ ਮਹੀਨੇ ੧੫ ਦਿਨ ਭੋਗੀ. "ਅਰਜੁਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦੁ } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ. "ਹਰਿਗੋਬਿੰਦੁ
ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ } ਰਖਿਓ ਪਰਮੇਸਰਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰਿ ਰਾਖਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਹਰਿਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰੀਚੰਦ.

ਹਰਿਚੰਦਉਰੜੀ } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍.
ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ }

ਹਰਿਚੰਦਨ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੋਸ਼ੀਸ਼ੰ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਫੇਦ
ਹਰਿਚੰਦਨੁ } ਚੰਦਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧਿ ਨਾਲ ਨੌੜੇ ਦੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਭੀ ਚੰਦਨ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਰਾਮ ਪਾਰਸ ਚੰਦਨ ਹਮ ਕਾਸਟ ਲੋਸਟੁ, ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਹਰੀ

* ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਗ ੭ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ.

* ਬਹੁਤ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਸੱਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਕੇਵਲ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ.

† ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਸਮਤ ੧੬੯੫, ਛੀਵੇਂ ਸੱਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਸਮਝਕੇ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਤਿਸੰਗੁ ਭਏ ਹਰਿ ਕੰਚਨੁ ਚੰਦਨੁ ਕੀਨੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਰਾਮ ਪਾਰਸ ਅਤੇ ਹਰਿਚੰਦਨ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਾਠ ਅਤੇ ਲੋਹਾ ਹਾਂ। ੨ ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਸੁਗੰਧ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ। ੪ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਪਰਾਗ (pollen).

ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍.

ਹਰਿਜ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜ। ੨ ਸੰ. ਗਜਾ–ਹਰਿ (ਜਲ) ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਕਮਲ। ੩ ਬਿਰਛ। ੪ ਦਿਨ, ਜੋ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਜ ਅਰਿ. ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦਿਨ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਹਰਿ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਬਿਰਛ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਜਸ / ਹਰਿਜਸੁ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਯਸ਼. "ਹਰਿਜਸੁ ਕਰਤ ਸੰਤ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜੀਤੋ ਮਾਤਾ.

ਹਰਿਜੱਛ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜੱਛ.

ਹਰਿਜੱਛਨਿ ਨਾਦਨਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜੱਛਨਿ ਨਾਦਨਿ.

ਹਰਿਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ, ਸਾਧੁਜਨ. "ਹਰਿਜਨ ਹਰਿ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਹਰਿਜਨੀ. ਹਰਿਜਨਾਂ ਨੇ. ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ. "ਇਹ ਬੀਚਾਰੀ ਹਰਿਜਨੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਹਰਿਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਨ. "ਜੋ ਸਚਾ ਹਰਿਜਾਨ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੨ ਹਰਿ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦਾ ਯਾਨ ਗਰੁੜ। ੩ ਹਰਿ (ਇੰਦ੍) ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ। ੪ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਵਾਹਨ ਘੋੜਾ.

ਹਰਿਜਾਨੈ. ਹਰਿਜਨ ਦੇ. "ਚਰਨੀ ਆਇਪਵੈ ਹਰਿਜਾਨੈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਹਰਿਜੰਨ / ਹਰਿਜੰਨੀ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਨ ਅਤੇ ਹਰਿਜਨੀ. "ਵੀਚਾਰਿ ਭਿਠਾ ਹਰਿਜੰਨੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਹਰਿਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗ. ਕੁਰੰਗ. ਹਰਨ.

ਹਰਿਣਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾਖੀ.

ਹਰਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗੀ. ਹਰਨੀ.

ਹਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਹਰਾ. ਸਬਜ਼. "ਹਰਿਤ ਵਸ੍ਤ ਤਨ ਧਰੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਤ.

ਹਰਿਤਾ. ਹਰਿਤਾਲ (ਹੜ੍ਤਾਲ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਲਾਇ ਤਨੈ ਹਰਿਤਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸਬਜ਼ੀ. ਹਰਿਤਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਰਤਾ.

ਹਰਿਤਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪ ਧਾਤੁ. ਹੜ੍ਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰਤਾਲ। ੨ ਪੀਲੇ ਅਤੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਬੂਤਰ.

ਹਰਿਦਸ. ਹਰਿਦਾਸ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਚਰਣ ਮਲਹੁ ਹਰਿਦਸਨਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ਹਰਿਦਾਸ ਦੇ ਚਰਣ ਮਲੋ.

ਹਰਿਦਸਨਾ. ਹਰਿਦਾਸ ਦਾ (ਦੇ). ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਸ.

ਹਰਿਦਯਾਲ. ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਵਾਸੀ ਜਨੋਤਿਸ਼ੀ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਇਸੇ ਨੇ ਬਣਾਈ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇਣੀ ੫.

ਹਰਿਦਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਰੁ.

ਹਰਿਦਰਸਨ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤਕਾਰ। ੨ ਅਕਾਲੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਦਰ੍ਸ਼ਨ (ਸ਼ਾਸਤ੍). "ਹਰਿਦਰਸਨੁ ਪਾਵੈ ਵਡਭਾਗਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੩ ਸਿੱਖਧਰਮ. ਅਕਾਲੀ ਮਤ. "ਹਰਿਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ. ਸਿੱਖ. "ਹਰਿਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਰਿਦਰਸਨਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਤੋਂ. "ਹਰਿਦਰਸਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਹਰਿਦਰਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਰਸਨ.

ਹਰਿਦਰੁ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ. ਸਤਸੰਗ. ਸਿੱਖਸਮਾਜ. "ਹਰਿਦਰੁ ਸੇਵੇ ਅਲਖ ਅਭੇਵੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਰਿਦਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਵਾਸੀ ਵੈਦ੍ਯ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ. ਜਿਸ ਪਰਥਾਇ "ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ" ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਰਦਾਸ ਅਤੇ ਹਰਿਦਾਸ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿੱਜ ਗੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰੋਮੀ,ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ੪ ਗਵਾਲੀਯਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦਾ ਦੁਰਗਪਾਲ (ਦਾਰੋਗਾ), ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੫ ਕਨਖਲ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ੪੦ ਦਿਨ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਕੇ ਦਿਖਾਈ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹਰਿਦਾਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦਬਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਸਾਵਧਾਨ ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਿਆ. ਚਾਲ੍ਹੀਵੇਂ ਦਿਨ ਜਦ ਸੰਦੂਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤਦ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੀ. ਮਾਲਿਸ਼ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚੋਲਿਆਂ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਨ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ Mac Gregor ਆਦਿ ਕਈ ਯੂਰਪ ਨਿਵਾਸੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੬ ਵਿ–ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਹਰਿਦਾਸਨ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨਤ, ਤੇ ਨਾਹੀ ਫੁਨਿ ਗਰਭ ਪਰਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਹਰਿਦਾਸਸੁਤ / ਹਰਿਦਾਸਤਨਯ / ਹਰਿਦਾਸਤਨੈ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ.

ਹਰਿ ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ਵਾਸਰ.

ਹਰਿਦੀਬਾਣ / ਹਰਿਦੀਵਾਨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ. ਸਿੱਖਸਮਾਜ. "ਜੋ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਦੀਬਾਣ ਸਿਉ, ਸੋ ਸਭਨੀ ਦੀਬਾਣੀ ਮਿਲਿਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਜੋ ਸਿੱਖਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਸ੍ਮਿਕ ਸਮਾਜਾਂ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ.

ਹਰਿਦੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ. "ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਰਾਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹਰਿਦ੍. ਸੰ. ਹਲਦੀ ਰੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ.

ਹਰਿਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ.

ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ / ਹਰਿਦ੍ਵਾਰਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਸਤਸੰਗ। ੨ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ। ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਿਲਾ ਸਹਾਰਨਪੁਰ (ਯੂ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਕਨਖਲ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਘਾਟ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬ੍ਰਹਮਕੁੰਡ ਭੀ ਹੈ. "ਨਹਿ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਾਯਾਪੁਰ ਭੀ ਹੈ.

ਹਰਿਧਉਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਧੌਲ.

ਹਰਿਧਨ / ਹਰਿਧਨੁ ਹਰਿਨਾਮ ਰੂਪ ਧਨ. "ਹਰਿਧਨ ਕੇ ਭਰਿਲੇਹੁ ਭੰਡਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਹਰਿਧਨੁ ਸਚੀ ਰਾਸਿ ਹੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਹਰਿਧਰ. ਹਰਿ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ। ੨ ਜਲ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਾਲ। ੩ ਨਦ. ਦਰਿਆ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਧਰ ਈਸਰਾਸ੍ਤ੍. ਹਰਿ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਲ ਅਥਵਾ ਨਦ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਧੌਲ. ਹਰਿ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਮੰਦਿਰ. ਸੁਰਗ ਲੋਕ. "ਇਤਨੋ ਸੁਖ ਨਾ ਹਰਿਧੌਲਨ ਕੋ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਰਿਨਾਖ / ਹਰਿਨਾਖਸ ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.

ਹਰਿਨਾਮ. ਸੰ. ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼–ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ. ਸਤਿਨਾਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹਰਿਨਾਮ ਰਸਨਾ ਕਹਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਮੂੰਗੀ. ਮੁਦਗ. ਮੂੰਗ. ਦੇਖੋ, ਮੂੰਗੀ.

ਹਰਿਨਾਰਿ. ਮਾਇਆ। ੨ ਅਨੰਨ ਉਪਾਸਕ. ਉਹ ਭਗਤ ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਪਤਿ ਮੰਨਕੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਹਰਿਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਣੇ ! ਸਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਰਿਨਾਵ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਨਾਮ. "ਹਰਿਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਗਲਾਂ ਹਰਿਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਮਸਲਤਿ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਨੌਕਾ ਰੂਪ ਹਰਿ. ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ.

ਹਰਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਣੀ। ੨ ਹਰਿ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਹਰਿ (ਜਲ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਪਦ / ਹਰਿਪਦੁ ਆਤਮ ਪਦਵੀ. ਗ੍ਯਾਨਪਦ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. "ਹਰਿਪਦ ਚੀਨਿ ਭਏ ਸੇ ਮੁਕਤੇ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਰਿਪੁਰ. ਇੰਦ੍ ਲੋਕ. ਸੁਰਗ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਲੋਕ. ਵੈਕੁੰਠ. "ਤਾਂ ਦਿਨ ਸੋ ਸੁਖ ਜਗਤ ਮੈ ਹਰਿਪੁਰ ਮੈ ਹੂੰ ਨਾਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੭) ੩ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ. "ਹਰਿਪੁਰ ਪੁਰ ਸਰ."(ਰਾਮਾਵ)ਆਕਾਸ਼ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਗਿਆ.

ਹਰਿਪੌਰਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ਕੀ ਪੌੜੀ. "ਲੈ ਹਰਿਪੌਰ ਆਚਮਨ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਰਿ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦੀ ਪਜਾਰੀ, ਲਕਸ਼ਮੀ (ਲੱਛਮੀ). ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਦਸ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਧਾਰੇ ਪਟ ਵਿਵਿਧ ਰੰਗ, ਹੀਰ ਚੀਰ ਵਿਮਲ ਅੰਗ,
ਰਤਨਨ ਮਣਿਮਾਲ ਸ਼ੁਭ੍ ਕੁਖਨ ਅਮੋਲ ਹੀ,
ਦਾਮਨਿ ਛਬਿ ਛਟਾਕਾਰ, ਦਮਕਤ ਉਰ ਮੁਕ੍ਤਹਾਰ,
ਮਣਿ ਗਨ ਫਣਿ ਨੀਲ ਕਾਂਤਿ, ਮਾਨਿਕ ਅਤੋਲ ਹੀ.
(ਸਲੋਹ)

ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਰੇ ਮਨ, ਕਉਨ ਗਤਿ ਹੋਇ ਹੈ ਤੇਰੀ * ? ×××
ਮਾਨਸ ਕੋ ਜਨਮ ਲੀਨ, ਸਿਮਰਨ ਨਹਿ ਨਿਮਖ ਕੀਨ,
ਦਾਰਾ ਸੁਖ ਭੁਇਓ † ਦੀਨ, ਪਰਹੁ ਪਰੀ ਬੇਰੀ. ×××
੩ ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਹਰਿਬਾਣ. ਹਰਿ (ਕਾਮ) ਦਾ ਤੀਰ। ੨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰੂਪ ਬਾਣ. "ਹਰਿਬਾਣੇ ਪ੍ਰਾਹਾਰਣਹ." (ਗਾਥਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵ ਬਾਣ ੨.

ਹਰਿਬਾਣੀ. ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ. ਗੁਰਬਾਣੀ. "ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਿ ਬੋਲੀ ਹਰਿਬਾਣੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਹਰਿਬੋਲ ਮਨਾ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤਿਲਕਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਸਗਣ ।।ऽ, ।।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਰੁਣਾਲਯ ਹੈਂ । ਅਘਿਘਾਲਯ ਹੈਂ ।
ਖਲਖੰਡਨ ਹੈਂ । ਮਹਿਮੰਡਨ ਹੈਂ ।। (ਜਾਪੁ)

ਹਰਿਬੰਸ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਵੰਸ਼। ੨ ਇੱਕ ਭੱਟ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਹਰਿਬੰਸ ਜਗਤਿ ਜਸੁ ਸੰਚਰਯੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਇੱਕ ਤਪਾ, ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਸੀ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ

* ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਗਉ (ਟੇਕ) ਦੀ ਹੈ.
† ਛੰਦ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਭੁਇਓ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.

ਹਰਿਭਗਤ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ। ੨ ਇੱਕ ਨਿਰੰਜਨੀਆਂ, ਜੋ ਜੰਡਿਆਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੀਰਾਂਕੋਟੀਏ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਫੜਵਾਇਆ ਸੀ, ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਰਿਭਗਤ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਇਨਾਮ ਪਾਏ.

ਹਰਿਭਗਤਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ. "ਹਰਿਭਗਤਿ ਹਰਿ ਕਾ ਪਿਆਰ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਹਰਿਭਗਾਤ. ਹਰਿਭਗਤ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ. "ਤੇ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ ਹਰਿਭਗਾਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਹਰਿਭਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਾ (ਜੋਤ). ੨ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰਿਓ ਗੁਰਿ ਹਰਿਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਹਰਿ ਭੰਞੁ. ਹਰਿਭਜਨ. ਦੇਖੋ, ਭੰਞੁ.

ਹਰਿਮਾਰਗ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਰਾਹ। ੨ ਸਿੱਖਪੰਥ. "ਮੋ ਕਉ ਹਰਿਮਾਰਗਿ ਪਾਇਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਹਰਿਮਾਰਗਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ. "ਓਹੁ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਆਪਿ ਚਲਦਾ, ਹੋਰਨਾ ਨੋ ਹਰਿਮਾਰਗਿ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਹਰਿਮਾਲਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਚਿੰਤਨ। ੨ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਰੂਪ ਸਿਮਰਨੀ. "ਹਰਿਮਾਲਾ ਉਰ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿਮਿਲਾ. ਵਿ–ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਆਤਮਗਜਾਨੀ. "ਹਮ ਜੀਵਹਿ ਦੇਖਿ ਹਰਿਮਿਲੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਹਰਿਮੰਦਰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਲ. ਜਗਤ. "ਹਰਿਮੰਦਰ ਏਹੁ ਜਗਤ ਹੈ."(ਪ੍ਰਭਾ ਅ:ਮ:੩)
ਹਰਿਮੰਦਰੁ ੨ ਮਾਨੁਸ਼ ਦੇਹ. "ਹਰਿਮੰਦਰੁ ਏਹੁ
ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਰੀਰ ਹੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩)
੩ ਸਤਸੰਗ. "ਹਰਿਮੰਦਰ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜਿਥਹੁ ਹਰਿ ਜਾਤਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. "ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਜਿਆ ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੫ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ। ੬ ਪਟਨੇ ਦਾ ਉਹ ਮੰਦਿਰ ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ੭ ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਵਾਲਯ. "ਕਾਹੁੰ ਕਹਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਮੇ ਹਰਿ, ਕਾਹੁੰ ਮਸੀਤ ਕੇ ਬੀਚ ਪ੍ਰਮਾਨਤੋ."(੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਹਰਿਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਾਨ ੨–੩ ਅਤੇ ੪.

ਹਰਿਰਸ ਨਾਮ ਰਸ. "ਪੀਐ ਹਰਿਰਸੁ ਬਹੁੜਿ ਨ
ਹਰਿਰਸੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲਾਗੈ ਆਇ." (ਅਨੰਦੁ)
੨ ਗਜਾਨਾਨੰਦ. "ਹਰਿਰਸ ਊਪਰਿ ਅਵਰੁ ਕਿਆ ਕਹੀਐ?" (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਹਰਿਰਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੨੦ ਮਾਘ (ਸੁਦੀ੧੩)ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ (੨੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੬੩੦) ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੬੬੭ ਨੂੰ ਅਨੂਪ ਸ਼ਹਿਰ (ਜਿਲਾ ਬੁਲੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਯੂ.ਪੀ.) ਨਿਵਾਸੀ ਦਯਾ ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ. ਮਹਲਾ ਕੋਟਕਲਜਾਣੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਜਨਮੇ. ੧੨ ਚੇਤ (ਸੁਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ (੮ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੪੪) ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੦੩ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਮਾਲਵੇ (ਜੰਗਲ) ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਸੁਮਤਿ ਦੇਣ ਲਈ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੇਹਰਾਜ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਪੁਰ ਫੂਲ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ, ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਪੂਰ੍ਤੀ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ.* ਦੇਖੋ, ਫੂਲ.

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਲਾਕੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਔਰੰਗਜੇਬ ਦਾ ਕੋਪ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਗਿਆ.

੭ ਕੱਤਕ (ਵਦੀ ੯) ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ (੬ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੬੧) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੧੭ ਵਰ੍ਹੇ ੫ ਮਹੀਨੇ ੮ ਦਿਨ ਗੁਰਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੩੧ ਵਰ੍ਹੇ ੮ ਮਹੀਨੇ ੧੭ ਦਿਨ ਭੋਗੀ. "ਸਿਮਰੌ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ."(ਚੌਭੀਤ)

ਹਰਿਰਾਸਿ. ਹਰਿਨਾਮ ਰੂਪ ਪੂੰਜੀ. "ਹਰਿਰਾਸਿ ਮੇਰੀ ਮਨੁ ਵਣਜਾਰਾ." (ਅਨੰਦੁ)

ਹਰਿਰਾਤਾ. ਵਿ–ਹਰਿਰਤ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ.

ਹਰਿਰੁਖ ਹਰਿਚੰਦਨ। ੨ ਹਰਿ (ਇੰਦ੍) ਦਾ
ਹਰਿਰੁੱਖ ਬਿਰਛ. ਕਲਪ ਬਿਰਛ. "ਕਾਮਧੇਨੁ ਪਾਰਜਾਤ ਹਰਿ ਹਰਿਰੁਖ." (ਦੋਭੀ ਮ: ੫) ਕਾਮਧੇਨੁ, ਪਾਰਜਾਤ ਅਤੇ ਕਲਪ ਬਿਰਛ ਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਹਰਿਰੰਗ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ. "ਹਰਿਰੰਗ ਕਉ ਲੋਚੈ
ਹਰਿਰੰਗੁ ਸਭੁਕੋਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) "ਹਰਿਰੰਗੁ ਕਦੇ ਨ ਉਤਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੪ ਕਰਹਲੇ)

ਹਰਿਲਾਲ. ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਸਨ ਲਾਲ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਤਿ-ਅਭਿਮਾਨ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਸਹਸ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਥਾਇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਚਾਰੇ ਹਨ.

ਹਰਿਲਿਵ ਮੰਡਲ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਉਹ ਪਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਮਨ ਹਰਿਲਿਵ ਮੰਡਲ ਮੰਡਾ ਹੇ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਹਰਿਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਕੁੰਠ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਲੋਕ।
੨ ਇੰਦ੍ ਲੋਕ. ਸੁਰਗ। ੩ ਸਤਸੰਗ। ੪ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ. ਹਰਿਜਨ. "ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਸੇ ਹਰਿਲੋਕ." (ਸਾਰ ਸੁਰਦਾਸ)

ਹਰਿਲੋਗ. ਹਰਿਜਨ. ਹਰਿਦਾਸ. "ਤੇ ਊਤਮ ਹਰਿਲੋਗ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਵਰ. ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਪਤਿ. ਪਤਿ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਨਾਨਕ ਹਰਿਵਰ ਪਾਇਆ ਮੰਗਲ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ੨ ਹਰਿ (ਖੜਗ) ਵਰ (ਉੱਤਮ). "ਹਰਿਵਰ ਧਰ ਕਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹਰਿਵਰਸ ਸੰ. ਹਰਿਵਰ੍ਸ. ਜੰਬੂਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ.
ਹਰਿਵਰਖ "ਬੋ ਹਰਿਵਰਖ ਖੰਡ ਜਿਹ ਥਾਈ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਨਵ ਖੰਡ.

ਹਰਿਵਾਸਨਾ. ਕਰਤਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਆਤਮ ਜਿਗਜਾਸਾ. "ਜਿਨੀ ਆਪ ਤਜਿਆ ਹਰਿਵਾਸਨਾ ਸਮਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੌਮੈ ਤਜਾਗੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਆਤਮਜਿਗਜਾਸਾ ਵਸਦੀ ਹੈ.

ਹਰਿਵਾਸਰ. ਹਰਿ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦਾ ਦਿਨ. ਏਕਾਦਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਹਾਰ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣਾ ਵੈਸ਼ਨਵ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਨ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ*। ੨ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਦਿਨ, ਐਤਵਾਰ.

ਹਰਿਵੰਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼। ੨ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ ਵੰਸ਼। ੪ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਅੰਗ ਰੂਪ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ੧੬੩੭ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰਿ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਹਰੀ. ਵਿ–ਹਰਣ ਕੀਤੀ. ਦੂਰ ਕੀਤੀ. ਮਿਟਾਈ."ਨਾਨਕ ਤਪਤ ਹਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਹਰਿਤ. ਸਬਜ਼. "ਹਰੀ ਨਾਹੀ ਨਹ ਛਭੁਰੀ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀ ਕੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਰਿ।

ਪ ਸੰ. ਹ੍ਰੀ. ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੬ ਲਛਮੀ. "ਹਰੀ ਬਿਸਨੁ ਲੇਖੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਲਛਮੀ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਜਾਣਿਆ.

ਹਰੀਅਲ. ਸੰ. ਹਰਿਲ. ਸੰਗਜਾ–ਹਰਿਤ ਕਪੋਤ. ਕਬੂਤਰ ਜੇਹਾ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ.

ਹਰੀਆ. ਵਿ–ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਹਰੀਆ ਕਿ ਜਾਂ ਵ ਤਨ ਕੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਜਾਨ ਅਤੇ ਜਿਸਮ ਦੇ ਹਰੀਆ। ੨ ਪ੍ਰਤ੍ਰ–ਵਾਨ. ਵਾਲਾ. "ਦੂਖ ਬਿਡਾਰਨ ਹਰੀਆ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕੁਮੁਦਿਨੀ, ਜੋ ਹਰਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖਿੜਦੀ ਹੈ. "ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚਰ੍ਹੇ ਤੇ ਜਸੋਂ ਬਿਰਾਜੈਂ ਸੋਤ ਹਰੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਵਿ–ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ. ਸਰਸਬਜ਼. "ਮਨਿ ਮਉਲੈ ਤਨੁ ਹਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ਪ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਹਰਿ ਨੇ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. "ਨਿਰਗੁਣ ਹਰੀਆ ਸਰਗੁਣ ਧਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ ਪੜਤਾਲ) ਨਿਰਗੁਣ ਹਰੀ ਨੇ ਸਗੁਣ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ.

ਹਰੀਆਰਾ ਵਿ–ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਸਰਸਬਜ਼.
ਹਰੀਆਵਲਾ "ਸਫਲਿਓ ਬਿਰਖੁ ਹਰੀਆਵਲਾ." (ਸ੍ਰੀਅ:ਮ:੧)"ਇਹੁ ਹਰੀਆਰਾ ਤਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤਾਲ, ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਵਿਸ਼ੈ–ਸੁਖ ਰੂਪ ਸਬਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਹਰੀਆਂ ਵੇਲਾ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ,ਜੋ ਪਿੰਡ ਚੱਗਰਾਂ, ਬੋਹਣ, ਚੱਬੇ ਵਾਲ ਅਤੇ ਬਜਰੌਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਚਨ ਕਰਕੇ ਸੁੱਕੀਆਂ ਬੇਲਾਂ ਇੱਥੇ ਹਰੀਆਂ ਹੋਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੭੧ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇ ਦੀ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ–

ਬਸੀ ਕਲਾਂ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਦੋ ਲੜਕੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਅਤੇ ਭਰੀਆਂ,ਜੋ ਬਜਵਾੜੇ ਦੀਆਂ ਵਸਨੀਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋਜੋਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਖੋਹ ਲਈਆਂ. ਇਸ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਕੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਵੋ. ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਛੁਡਾਈਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਿਮਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਦੋਹਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤ੍ਯਾਗ ਦਿੱਤੇ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਜੋ ਸਿੰਘ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਹੈ.

ਹਰੀਅੰ. ਵਿ–ਹਰਤਾ. ਹਰਣ ਕਰਤਾ. "ਹਰੀਅੰ ਕਰੀਅੰ." (ਜਾਪੁ) ਹਰਤਾ ਅਤੇ ਕਰਤਾ। ੨ ਹਰੀ ਦੀ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ. "ਕਿਰਪੰਤ ਹਰੀਅੰ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ) ਹਰਿਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ.

ਹਰੀਸ. ਅ حَرِيص ਹ਼ਰੀਸ. ਵਿ–ਹ਼ਿਰਸ (ਲਾਲਚ) ਵਾਲਾ. ਲੋਭੀ.

ਹਰੀ ਸਿੰਘ. ਟਿੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਪੂਤ ਯੋਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਸ਼ੈਨੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੧੧।

੨ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ. ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਯਾਲ ਸਿੰਘ (ਉੱਪਲ ਖਤ੍ਰੀ) ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਾਈ ਧਰਮ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੪੮ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਸਿੱਖਵੀਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮੀ ਜਰਨੈਲ (General) ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਰਹੱਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਭੈ ਅੱਜ ਤੀਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕ ਲੜਾਈਆਂ ਫਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਜਮਰੌਦ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਪਾਸ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਘੋਰ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ੧੯ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੯੪ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ. ਪੰਥਰਤਨ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਜਮਰੌਦ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ।

੩ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦ ਵਾਲੇ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ

* ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ.

* ਵ੍ਰਿੱਧ ਹਾਰੀਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਰਿਵਾਸਰ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਖਾਵੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਧੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਦੇਸ਼ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਛੱਤ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਸਨ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਿਆਲਬਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ.

ਹਰੀ ਕਾ ਪੱਤਨ. ਹਰੀਕੇ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੱਤਨ (ਦਰਿਆ ਦਾ ਘਾਟ) ਹੈ. ਇਸ ਪੱਤਨ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਪੱਤਨ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਬੰਨਾ ਹੈ.

ਹਰੀ ਕੇ. ਹਰੀ ਗੋਤ ਦੇ ਲੋਕ। ੨ ਹਰੀ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ ਥਾਣਾ ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਲਟੋਹਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਮੇਲਸਥਾਨ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਕੰਢੇ ਪੁਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਪੁਰਾਣੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਿਆ ਦੀ ਢਾਹ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ. ਹੁਣ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨਵੀਂ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਹਰੀਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

ਹਰੀ ਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ. "ਹਰੀ ਚੰਦ ਦਾਨ ਕਰੈ ਜਸ ਲੇਵੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਮਾਤਾ। ੩ ਹੰਡੂਰ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਵਿੱਚ* ਲੜਨ ਆਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਵੀਰਤਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਤਹਾਂ ਏਕ ਬੀਰੰ ਹਰੀ ਚੰਦ ਕੋਪਯੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਹਰੀਜੈ. ਹਰਿਤ ਹੂਜੈ. ਹਰੇ ਹੋਈਏ. "ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਹਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਹਰਣ ਕਰੀਜੈ. ਮਿਟਾਈਏ.

ਹਰੀਤਕੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਰੜ. L.Terminalia Chebula. "ਗਨ ਜੋਕ ਹਰੀਤਕੀ ਔਰ ਮਦੰ." (ਸਮੁਦ੍ਰ ਮਥਨ) ਹਰੜ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਵੈਦਜਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਬਜੀ, ਖਾਂਸੀ, ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ, ਬਵਾਸੀਰ, ਵਿਖਮਜ੍ਵਰ, ਅਫਾਰਾ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਹਰੀਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲੇਰ। ੨ ਜਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਨੇ ਸਨ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ। ੩ ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਅਬੋਹਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੰਜਕੋਸੀ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਨੇੜੇ ਹੀ "ਬਟ ਤੀਰਥ" ਨਾਮੇ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕਲਗੀਧਰ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੰਮਤ ੧੯੩੩ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੀਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ.

ਹਰੀਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀਪੁਰ ੩.

ਹਰੀਫ. ਅ حريف ਹ਼ਰੀਫ਼. ਵਿ–ਇੱਕੋ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਮਪੇਸ਼ਾ। ੨ ਕਪਟੀ. ਪਾਖੰਡੀ। ੩ ਮਿਤ੍ਰ. "ਹਰੀਫੁਲ ਅਜੀਮੈ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਵੈਰੀ. "ਹਰੀਫੁਲ ਸਿਕਨ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) "ਹਤਨ ਹਰੀਫ ਰਹਜੋ ਇਹ ਕਿਤਹੂ, ਨਹੀ ਸਸਤ੍ਰ ਕਰ ਪਕਰਜੋ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਰੀਫੀ. ਅ حريفى ਹ਼ਰੀਫ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਦੁਸ਼ਮਨੀ। ੩ ਪਾਖੰਡ. ਮੱਕਾਰੀ. "ਅਧਿਕ ਹਰੀਫੀ ਜਾਨ ਭੋਗ ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਜੋ ਕਰਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਹਰੀਰਾ. ਅ حريره ਹ਼ਰੀਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਟਹਿਲਾ. ਪਤਲੀ ਕੜ੍ਹੀ. ਲਾਪਸੀ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਦਾਮ ਕੱਦੂ ਖੀਰੇ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਰੀ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦਾ ਦੁੱਧ ਕੱਢਕੇ ਪਕਾਈ ਹੋਈ ਲਾਪਸੀ. ਹਰੀਰਾ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਹਰੀੜਾ } ਹਰੀ ਦਾ. ਹਰੀ ਦੀ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ (ਦੀ).
ਹਰੀੜੀ } "ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਸਚ ਤਖਤ ਹਰੀੜੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰੀਤਕੀ.

ਹਰੁਵਾ. ਵਿ–ਹੌਲਾ. ਹਲਕਾ। ੨ ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. ਹੋਛਾ.

ਹਰੁਵਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਹਲਕਾਪਨ. ਹੌਲੱਤਣ. "ਹਰੁਵੇ ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਹਰੁਵਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਰੂਆ } ਵਿ–ਹੌਲਾ. ਹਲਕਾ. ਹੌਲੇ। ੨ ਭਾਵ–
ਹਰੂਏ } ਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਹਰੂਏ ਹਰੂਏ ਤਿਰਿਗਏ ਡੂਬੇ ਜਿਨ ਸਿਰਿ ਭਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੌਲੇ. ਸ਼ਨੇ. ਧੀਰੇ. "ਚਾਲ ਚਲੈਂ ਹਰੂਏ ਹਰੂਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਰੂਫ਼. ਹ਼ਰਫ਼ (ਅੱਖਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹ਼ਰੂਫ਼ੇ ਤਹੱਜੀ. ਅ حروف تہجی ਪੈਂਤੀ. ਵਰਣਮਾਲਾ. ਹ਼ਰਫ਼ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹ਼ਰੂਫ਼, ਤਹ਼ੱਜੀ ਹਿੱਜੇ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Alphabet.

ਹਰੇ. ਵਿ–ਹਰਿਤ. ਸਬਜ। ੨ ਹਰਣ ਕੀਤੇ. ਮਿਟਾਏ. "ਆਪਿ ਕਰੇ ਆਪੇ ਹਰੇ." (ਆਸਾ ਅ:ਮ:੧) ੩ ਹ੍ਰਿਤ. ਲੈ ਕੀਤੇ. ਮਿਲਾਏ. "ਜੋ ਹਰਿ ਹਰੇ ਸੁ ਹੋਹਿ ਨ ਆਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਧੀਰੇ. ਹੌਲੀ. "ਹਰੇ ਬੋਲ ਬਲ ਯੋਂ ਕਹਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਰੇਕ. ਫ਼ਾ هريک ਵਿ–ਹਰਯਕ. ਪ੍ਰਤਜੇਕ.

ਹਰੇਖਾ. ਸੰ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਿਣਕਣਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਹਯ ਕੀਨ ਹਰੇਖਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਰੇਵ } ਅ هروى ਹਰਵੀ. ਵਿ–ਹਿਰਾਤੀ. ਹਿਰਾਤ
ਹਰੇਵੀ } ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਕੰਧਾਰੀ ਹਰੇਵੀ ਇਰਾਕੀ ਨਿਸਾਕੇ." (ਕਲਕੀ) ਕੰਧਾਰੀ ਹਿਰਾਤੀ ਅਤੇ ਇਰਾਕ ਦੇ ਨਿਸ਼ੰਕ (ਨਿਡਰ) ਲੋਕ.

ਹਰੈਯਾ. ਵਿ–ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਰ (ਪਰਾਜਯ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਹਰੋਲ } ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਹਰਲਾ ਭਾਗ.
ਹਰੌਲ } ਸੈਨਾ ਦਾ ਅਗਲਾ ਟੋਲਾ. "ਹਰੋਲ ਹਾਲ ਚਾਲਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਮਾਰ ਹਰੋਲ ਭਜਾਇ ਦਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅ هرول ਹਰਵਲਹ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਪੋਈਆ ਚਾਲ. ਲਾਰਾ. "ਹਰੌਲ ਥਮਜੋ ਹੋਏ ਤਬ ਖੜੇ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ)

ਹਰੰਗ. ਹਰ–ਅੰਗ. "ਹਰਿਸਤੁਆ ਹਰੰਗੇ." (ਗਜਾਨ) ਹੇ ਹਰਿ! ਤੂੰ ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਹਰੰਤ. ਹਰਣ ਕਰੰਤ। ੨ ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ ਕਰੰਤ. ਹਿਣਕਦਾ. "ਹਰੰਤ ਬਾਜਿ ਅਪਾਰ." (ਗਜਾਨ)

ਹਰਜਉ. ਹਰਣ ਕੀਤਾ. ਮਿਟਾਇਆ. ਦੂਰ ਕੀਤਾ. "ਅਘੰਨ ਹਰਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਹਲ. ਸੰ. हल्. ਧਾ–ਜੋਤਣਾ. ਖਿੱਚਣਾ. ਲਕੀਰ ਕੱਢਣੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਲਾਂਗਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲੁ. ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸ਼: ੨੧੮ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–ਅੱਠ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਧਰਮੀ ਲੋਕ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਛੀ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਚਲਾਉਣਾ ਭੀ ਨਿੰਦਿਤ ਨਹੀਂ. ਨਿਰਦਈ ਚਾਰ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਊਹਤਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸੀ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਰੀ ਆਪਸਤੰਬ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ੮, ੯, ੧੦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਐਸਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਉਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਲ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵਾਹਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰ ਸਕੇ.* "ਭੂਮਿ ਪਾਂਚ ਹਲ ਕੀ ਇਨ ਦੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਚੜਸਾ। ੪ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅਚ ਰਹਿਤ ਅਕਰ. ਇਹ ਨਾਉਂ ਭੀ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।† ੫ ਦੇਖੋ, ਹ੍ਵਲ੍ ਧਾ। ੬ ਅ هل ਸਰਵ ਅਤੇ ਵਿ–ਕਿਆ. ਕੀ.

ਹਲਹਰ. ਹਲਹਾਰ. ਕ੍ਰਿਸਾਣ. ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹਲਧਰ. "ਜੈਸੇ ਹਲਹਰ ਬਿਨਾ ਜਿਮੀ ਨਹਿ ਬੋਈਐ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਹਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ. ਬੈਲ.

ਹਲਹਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਹਲ.

ਹਲਕ. ਅ حلق ਹ਼ਲਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਗਲ. ਕੰਠ। ੨ ਸੰ. ਅਲਕੰ. فزع الماء ਫ਼ਜ਼ਅ਼ਉਲਮਾ. ਪਾਨੀ-ਡਰ. Hydrophobia. ਇਹ ਰੋਗ ਹਲਕਾਏ ਕੁੱਤੇ, ਗਿੱਦੜ, ਲੂੰਬੜ ਆਦਿ ਦੇ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਇਲਾਜ Pasteur‡ Institute ਕਸੌਲੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾਗ ਉਠਦੀ ਹੈ.

ਹਲਕਾਏ ਜੀਵ ਦੀ ਵਿਖ ਜਿਤਨੀ ਜਾਦਾ ਜਖਮ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਖਮ ਜਿਤਨਾ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ, ਉਤਨਾ ਅਸਰ ਛੇਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਹਲਕ ਵਾਲਾ ਰੋਗੀ ਪਾਣੀ ਦੇਖਕੇ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਮਰਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੋਸ਼ ਠਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਜੀਭ ਢਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਲਾਲਾਂ ਅਤੇ ਝੱਗ ਮੂੰਹੋਂ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਸੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਚਾਨਣਾ ਬੁਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਦਹਿਲਣਾ, ਪਾਸ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਢਣ ਪੈਣਾ ਆਦਿ ਲੱਛਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਜਿਸ ਥਾਂ ਹਲਕਾਏ ਜੀਵ ਦੇ ਕੱਟਣ ਦਾ ਜ਼ਖਮ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਦਗਦੇ ਕੋਲੇ ਅਥਵਾ ਤਪੇ ਹੋਏ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਦਾਗ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਪੋਟੈਸੀਅਮ ਪਰਮੈਂਗਨੇਟ Potassium Permanganate ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਲਨਾ ਲੋੜੀਏ. ਕੁਚਲਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਲਾਉਣਾ ਭੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹਲਕ ਰੋਗ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ–

ਛੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭੁੰਨੀਆਂ ਖਿੱਲਾਂ ਬੋਹਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਦੋ ਦੋ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਛਾਵੇਂ ਸੁਕਾ ਲਓ. ਉਮਰ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ੧ ਤੋਂ ੮ ਤੀਕ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਵਾਓ, ਇਸ ਤੋਂ ਦਸਤ ਆਕੇ ਜਹਿਰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਗਾ. ਪੁਠਕੰਡੇ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਚੂਰਨ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਓ. ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਜੜ ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਧੋਤੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਟਕੇ ਪਿਆਓ. ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਘੋਟਕੇ ਛਕਾਓ.

ਹਲਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਲਕ (ਅਲਕੰ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਅਤਜੰਤ ਲੋਭੀ ਹੋਣਾ. ਭੱਖ ਅਭੱਖ ਸਭ ਖਾ ਜਾਣਾ.

ਹਲਕਾ. ਵਿ–ਹੌਲਾ. ਕਮ ਬੋਝ ਵਾਲਾ। ੨ ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ। ੩ ਅ حلقه ਹ਼ਲਕ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਘੇਰਾ. ਮੰਡਲ. "ਹਲਕੇ ਦਲਕੇ ਹਲਕੇ ਕਰ ਡਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕਈ ਹਲਕਾਏ ਲਈ ਭੀ ਹਲਕਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹਲਕਾਇਆ.

ਹਲਕਾਇਆ. ਵਿ–ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ. "ਅੰਤਰ ਲੋਭ ਫਿਰਹਿ ਹਲਕਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਹਲਕ ੨.

ਹਲਕਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਦੇਸ਼ਹਾਰਕ. ਹਰਕਾਰਹ. ਚਿੱਠੀਰਸਾਂ. "ਲਿਖ ਹਰਕਾਰੇ ਬਾਦਸਾਹ ਫਿਰ ਤੁਰਤ ਪਠਾਏ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਹਲਕਿਓ } ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਹਲਕ ੨ ਅਤੇ ਹਲਕਾਇਆ.
ਹਲਕਿਆ } "ਹਲਕਿਓ ਸਭਹਿ ਬਿਗਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਲੱਕ. ਵਿ–ਹੌਲਨਾਕ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕੀ ਕੰਬ ਉੱਠਣ. ਹੌਲ ਕਾਰਕ. "ਹਲੱਕ ਹਾਕ ਮਾਰਹੀਂ." (ਸੂਰਜਾਵ)

---

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦਾ ਜੁੱਧ ਸੰਮਤ ੧੭੪੩ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਵਟਾ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

* ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਲ ਦੀ ਮਿਟ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਨਹੀਂ. ਕਿਤੇ ਤੀਹ ਘੁਮਾਉਂ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਪੈਂਤੀ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਚੱਲੀ ਘੁਮਾਉਂ ਦਾ ਹਲ ਹੈ, ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਖੂਹ ਦੀ ਜਮੀਨਾਂ ਦਾ ਹਲ ਥੋੜੇ ਘੁਮਾਵਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਜਮੀਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤੇ ਘੁਮਾਵਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

† ਦੇਖੋ, ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ. ‡ Pasteur ਨਾਉਂ ਦਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਫ੍ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਹਲਕ ਰੋਗ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਕੱਢਿਆ. ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਆਸ਼੍ਰਮ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਲ ਪੈਜਾਵੇ.

ਹਲਚਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਬਰਾਹਟ. ਹੜਬੜੀ. ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜੋ ਕਾਇਮੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇ.

ਹਲੱਚ. ਵਿ–ਹਲ ਚਲ ਸਹਿਤ. ਵਜਾਕੁਲਤਾ ਨਾਲ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਇਆ.

ਹਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਣਾ. ਇਸਥਿਤ ਨਾ ਰਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਲ ਧਾ.

ਹਲਤ, ਹਲਤ ਪਲਤ, ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ, ਹਲਤੁ, ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸੰ. ਇਹਤ੍ਰਜ ਪਰਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਇੱਥੇ ਉੱਥੇ. ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਊਜਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਇਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ. "ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਹਲਦੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ.

ਹਲਧਰ. ਵਿ–ਹੱਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਣ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭ੍ਰਾਈ. ਬਲਰਾਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਲ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਯੁਧ ਅਤੇ ਮੁਸਲੀ.

ਹਲਧਰ ਅਨੁਜ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਬਲਭਦ੍ਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਈ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਹਲਫ. ਅ਼ ਹ਼ਲਫ਼. ਕਸਮ. ਸੌਗੰਦ. ਸੌਂਹ.

ਹਲਬ. ਅ਼ حلب ਹ਼ਲਬ. ਸ਼ਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ । ੨ ਹਲਬ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਹਲਬਾਨੇਰ. ਹਲਬ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਹਲਬ ੧. "ਹਰ-ਹਾਰ ਸੀ ਹਲਬਾਨੇਰ." (ਅਕਾਲ) ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹਾਰ (ਚਿੱਟੇ ਸੱਪ) ਜੇਹੀ ਉੱਜਲ ਕੀਰਤਿ ਹਲਬਾਨੇਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਹਲਬਿ, ਹਲਬੀ, ਹਲੱਬੀ ਵਿ–ਹਲਬ ਦਾ (ਦੀ). ੨ ਹਲਬ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਮਹਿਦ ਫੁਲਾਦੀ ਤੇਜ ਹਲੱਬੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸ੍ਰੀ) ੩ ਹਲਬ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ.

ਹਲਵਾ. ਅ਼ حلوا ਹ਼ਲਵਾ. ਮਿੱਠਾ ਭੋਜਨ । ੨ ਭਾਵ– ਕੜਾਹ.

ਹਲਵਾਈ. ਵਿ–ਹਲਵਾ (ਕੜਾਹ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਲਵਾ.

ਹਲਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਲਵਾਨ । ੨ ਹਲ ਵਾਲਾ. ਹਲਵਾਹ.

ਹਲਾਹਲ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਹਲਹਲ, ਹਲਾਹਲ ਅਤੇ ਹਾਲਾਹਲ ਤਿੰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਜ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਹਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਮੋਦੇ ਵਿੱਚ ਲੀਕਾਂ ਪਾ ਦੇਵੇ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ ہلاہل ਹਲਾਹਲ. "ਛਾਰ ਭਯੋ ਦਲ ਦਾਨਵ ਕੋ ਜਿਮਿ ਘੂਮ ਹਲਾਹਲ ਕੀ ਮਖੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੧) ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਜਹਿਰ ਉੱਪਰ ਫੇਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮੱਖੀਆਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹਲਾਹਲ ਧਰ. ਵਿ–ਜਹਿਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੱਪ । ੩ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਕੰਠ.

ਹਲਾਕ. ਅ਼ ہلاک ਹਿਲਾਕ. ਕਤਲ (ਵਧ) ਕਰਨਾ । ੨ ਮਿਟ ਜਾਣਾ. ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਣਾ. "ਛੁਧਿਤ ਹਲਾਕ ਹੋਇ ਨਰ ਮਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸ੍ਰੀ)

ਹਲਾਕਤ. ਅ਼ ہلاکت ਹਿਲਾਕਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਧ. ਕਤਲ । ੨ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਲਾਕੀ. ਵਿ–ਹਲਾਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਹਲਾਕਤ.

ਹਲਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲ ਚਲ. "ਕਬਹੁ ਨ ਹਲਿਆ ਪਰੀ ਹਲਾਚਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੭)

ਹਲਾਯੁਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਲਰਾਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਹਲ ਹੈ. ਹਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਬਲਭਦ੍ਰ. * "ਅਸਿ ਕੋਪ ਹਲਾਯੁਧ ਹਾਥ ਲਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਲਾਲ. ਅ਼ حلال ਹ਼ਲਾਲ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਯੋਗ ਹੈ. "ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ, ਹੋਇ ਹਲਾਲ ਨ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਬਹਿ ਕੀਤੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਲਾਲ ਹੈ. "ਜੀਅ ਜੁ ਮਾਰਹਿ ਜੋਰ ਕਰਿ ਕਹਿਤੇ ਹਹਿ ਜੁ ਹਲਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਜ਼ਿਬਹਿ. "ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਲਗੈ ਹਕ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਹਲਾਲਖੁਰ, ਹਲਾਲਖੋਰ ਫ਼ਾ حلال خور ਹ਼ਲਾਲਖ਼ੋਰ. ਵਿ–ਹਲਾਲ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਚੁਹੜੇ ਆਦਿਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰ ਲੈਣ, ਉਹ ਭੀ ਹਲਾਲਖੋਰ (ਸਨਮਾਨ ਲਈ) ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਹੈਂ ਹਲਾਲਖੁਰ ਨੀਚ ਚਮਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸ੍ਰੀ)

ਹਲਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਲ.

ਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਹਲਣਾ. "ਢੀਤ ਊਤ ਨ ਹਲੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. हलिन्. ਵਿ–ਹਲਵਾਲਾ । ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਬਲਰਾਮ. ਹਲਧਰ. "ਕਾਨ੍ਹ ਹਲੀ ਬਲ ਕੈ ਤਬ ਹੀ ਚਤੁਰੰਗ ਦਸੋ ਦਿਸ ਬੀਚ ਬਗਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਹਲਵਾਹਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਣ.

ਹਲੀਮ. ਅ਼ حليم ਹ਼ਲੀਮ. ਵਿ–ਖਿਮਾ ਵਾਲਾ. ਸਹਿਨ-ਸ਼ੀਲ । ੨ ਸ਼ਾਂਤਮਨ. ਨੰਮ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਹਿਲਮ.

ਹਲੀਮੀ. ਫ਼ਾ حلیمی ਹ਼ਲੀਮੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਿਮਾ. ਸਹਿਨ-ਸ਼ੀਲਤਾ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਲਮ.

ਹਲੁ. ਦੇਖੋ, ਹਲ. "ਹਲੁ ਜੋਤੈ ਉਦਮੁ ਕਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਹਲੁਕੀ. ਵਿ–ਹੌਲੀ. ਕਮਵਜ਼ਨ. "ਹਲੁਕੀ ਲਗੈ ਨ ਭਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹਲੁਵਾ, ਹਲੂਆ ਦੇਖੋ, ਹਲਵਾ.

ਹਲੂਨਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਿਲਾਉਣਾ. ਝੁਣਨਾ । ੨ ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬਲ ਨਾਲ ਕੰਬਾਉਣਾ.

ਹਲੂਫਾ. ਦੇਖੋ, ਅਲੂਫਾ.

ਹਲੂਲ. ਅ਼ حلول ਹ਼ਲੂਲ. ਉਤਰਨਾ. ਪੈਠਨਾ. ਦਾਖਿਲ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਲਾ.

ਹਲੇ. ਵ੍ਯ–ਅਹਾ ! ਅਹੋ ! ਅੰ. Hallo ! "ਹਲੇ ਯਾਰਾ ! ਹਲੇ ਯਾਰਾ ! ਖੁਸ ਖਬਰੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਅ਼ ہلا ਹਲਾ. ਵ੍ਯ–ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਰਹੁ ! ੩ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ. ਮਾਲੂਮ ਰਹੇ.

ਹਲੇਮੀ. ਦੇਖੋ, ਹਲੀਮੀ. "ਤੀਜੈ ਹਲੇਮੀ ਚਉਥੈ ਬੈਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਤੀਜੀ ਨਮਾਜ਼ ਬੁਰੇਦਬਾਰੀ ਹੈ ਚਉਥੀ ਖਰਾਇਤ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਹਿਲਮਵਾਲਾ. ਨਰਮੀ ਅਤੇ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ. "ਇਹੁ ਹੋਆ ਹਲੇਮੀ ਰਾਜੁ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਦੇਖੋ, ਹਿਲਮ.

ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਹਲੇਮੀ ੨.

ਹਲੰਕ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਕ । ੨ ਹਲ ਨੂੰ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਲਧਰ । ੩ ਦੇਖੋ, ਹਲਕਾ । ੪ ਦੇਖੋ, ਹਲੱਕ. "ਹਲੰਕ ਹਾਕ ਮਾਰਹੀਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੱਲ. ਅ਼ ਹੱਲ. ਘੁਲਮਿਲ (ਰਲ) ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਮਲਾ.

ਹਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–(ਦੇਖੋ, ਹੁ ਅਤੇ ਹੋ). ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਹੋਮ । ੨ ਯਗਜ਼ । ੩ ਆਗਜ਼ । ੪ ਦੇਖੋ, ਹਵਨ.

ਹਵਸ. ਅ਼ ہوس ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਭ. ਤ੍ਰਿਸਨਾ । ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰੜ. Mania.

ਹਵਕ. ਅ਼ حوک ਹੌਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ. ਟੋਲਾ. ਜਥਾ. "ਅਸਪਨ ਕੁਦਾਯ ਆਏ ਹਵਕ ਹਾਂਕ ਲੀਨੈ." (ਸਲੋਹ)

ਹਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬੁਲਾਕੇ ਘੀ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕ਼ਰਮ. ਹੋਮ.

ਹਵਨਕੁੰਡ. ਹੋਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਟੋਆ. 'ਆਮਨਾਯ ਰਹਸ੍ਯ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੁਕੋਣਾ, ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਯੋਨਿ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ, ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ, ਨੈਰਤ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਕੋਣਾ, ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਗੋਲ, ਵਾਯੁ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਛੀ ਕੋਣਾ, ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਕੋਣਾ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ.

ਭਵਿਸ਼ਯਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਹੋਮ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੰਡ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਅਰਥਾਤ ਪੰਜਾਹ ਹੋਮਾਂ ਲਈ ਮੁੱਠੀ ਜਿਤਨਾ, ਹਜਾਰ ਹੋਮ ਲਈ ਇੱਕ ਹੱਥ ਦਾ ਅਤੇ ਕਰੋੜ ਹੋਮ ਵਾਸਤੇ ਅੱਠ ਹੱਥ ਦਾ ਕੁੰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਸਾਧੂ ਦਯਾਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸਤ੍ਯਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸਮੁੱਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹਵਨਕੁੰਡ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਸੂਰਯੋਦਯ ਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤ ਔਰ ਸੂਰਯਾਸ੍ਤ ਕੇ ਪੂਰਵ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਕਰਮ ਕਾ ਸਮਯ ਹੈ, ਉਸ ਕੇ ਲਿਯੇ ਇਕ ਕਿਸੀ ਧਾਤੁ ਵਾ ਮਿੱਟੀ ਕੀ, ਊਪਰ ੧੨ ਵਾ ੧੬ ਅੰਗੁਲ ਚੌਕੋਨ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਗਹਿਰੀ ਔਰ ਨੀਚੇ ੩ ਵਾ ੪ ਉਂਗਲ ਪਰਿਮਾਣ ਸੇ ਵੇਦੀ ਬਨਾਵੇ. ਅਰਥਾਤ ਊਪਰ ਜਿਤਨੀ ਚੌੜੀ ਹੋ ਉਸ ਕੀ ਚਤੁਰਥਾਂਸ਼ ਨੀਚੇ ਚੌੜੀ ਰਹੇ. ਉਸ ਮੇ ਚੰਦਨ ਪਲਾਸ਼ ਵਾ ਆਮ੍ਰਾਦਿ ਕੇ ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ ਕਾਸ਼ੋਂ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਉਸੀ ਵੇਦੀ ਕੇ ਪਰਿਮਾਣ ਸੇ ਬੜੇ ਛੋਟੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਮੇ ਰੱਖੇ, ਉਸ ਕੇ ਮਧ੍ਯ ਮੇ ਅਗਨਿ ਰੱਖਕੇ ਪੁਨ: ਉਸ ਪਰ ਸ਼ਮਿਧਾ ਅਰਥਾਤ ਪੂਰਵੋਕ੍ਤ ਇੰਧਨ ਰਖਦੇ. ਫਿਰ ਇਨ ਮੰਤ੍ਰੋਂ ਸੇ ਹੋਮ ਕਰੇ."×××

ਹਵਾ, ਹਵਾਇ ਅ਼ ہوا ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਵਨ. ਵਾਯੁ । ੨ ਇੱਛਾ । ੩ ਹਿਰਸ. ਤ੍ਰਿਸਨਾ । ੪ ਅ਼ ہوا ਹੱਵਾ. Eve. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ.

ਹਵਾਈ. ਵਿ–ਹਵਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ । ੨ ਅ਼ ہوائی ਮਿਤ੍ਰ. ਪ੍ਰੇਮੀ । ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਤਾਬੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਲੀਤਾ ਸੁਰਤਿ ਹਵਾਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਪ ਦਾ ਪਲੀਤਾ ਹਵਾਈ ਨਾਲ ਦਾਗਦੇ ਸਨ.

ਹਵਾਏ ਖ਼ਮਸਾ. ਅ਼ ہوائے خمسہ ਹਵਾ (ਵਾਸਨਾ) ਖ਼ਮਸਾ (ਪੰਜ). ਪੰਜ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ.

ਹਵਾਸ. ਅ਼ حواس ਹ਼ਵਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸਪਰਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ. ਭਾਵ–ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ । ੨ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਰੂਪ ਰਸ ਅਤੇ ਗੰਧ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਹਵਾਸਿ ਖ਼ਮਸਾ. ਅ਼ حواس خمسہ ਹਿਸ (ਸਪਰਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਹਵਾਲ. ਅ਼ احوال ਅਹ਼ਵਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. "ਤਿਨ ਕੋ ਕਉਨ ਹਵਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਇਹੀ ਹਵਾਲ ਹੋਹਿਗੇ ਤੇਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹਵਾਲਾ, ਹਵਾਲੈ ਅ਼ حوالہ ਹ਼ਵਾਲਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਪੁਰਦਗੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਇਹੈ ਹਵਾਲਾ ਰਾਖੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਾਛੈ. (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਭਗਤਾ ਹਵਾਲੈ ਹੋਤਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਉਦਾਹਰਣ (ਮਿਸਾਲ) ਅਤੇ ਪਤੇ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਬਾਤ ਦੀ ਸਿੱਧੀ, ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਹਵਾੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਵਾ ਦਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ. ਹੁੰਮ । ੨ ਭੜਦਾ. ਜਮੀਨ ਦੀ ਗਰਮ ਭਾਪ.

ਹਵਿ, ਹਵਿਖ਼, ਹਵੀ ਸੰ. ਹਵਿ: ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਰੁ. ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਘੀ, ਜੋ ਹਵਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਹੈ. "ਹਵੀ ਜਿਮ ਖੀਰ ਮਹਿ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਹਵਿਸ਼ਜ. ਵਿ– ਹਵਨ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਉਹ ਸਾਮਗ੍ਰੀ, ਜੋ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉੱਤਮ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ. "ਲੂਟ ਖਾਤ ਹਵਿਖ਼ਜ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹਵੇਲੀ. ਅ਼ حویلی ਹ਼ਵੇਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੌਲ (ਘੇਰੇ) ਵਾਲਾ ਮਕਾਨ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕੰਧ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਮਕਾਨ.

ਹਵੇਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਹਵੇਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਥਵਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਖਾਸ

* ਜਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਲ ਨੂੰ ਬਲਰਾਮ ਆਪਣੇ ਮੋਢੇ ਟੰਗਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਖੁੰਡੀ ਵਾਙਰ ਫੇਰੀ ਦੇ ਗਲ ਪਾਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੇ ਮੁਸ਼ਲ ਨਾਲ ਸਿਰ ਭੀ ਨਿੰਨ ਦਿੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਮਕਾਨ, ਜੋ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤੁਰਕਮਾਨ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ.

ਹਵਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਹਵਨ ਕਰਨ ਯੋਗਜ। ੨ ਸੰਗਜਾ– ਉਹ ਵਸਤੁ ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ੨੪ ਵੇਂ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਹਵਜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਕੀਤੇ ਹਨ.

(ੳ) ਕ੍ਰਿਤ (ਰਿੱਝੇ ਚਾਉਲ ਸੱਤੂ ਆਦਿ)
(ਅ) ਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤ (ਸੁੱਕੇ ਤਿਲ ਚਾਉਲ ਆਦਿ)
(ੲ) ਅਕ੍ਰਿਤ (ਧਾਨ ਅਤੇ ਸੂਹੜ ਸਮੇਤ ਜੌਂ ਆਦਿ). ਦੇਖੋ, ਘਬੁ.

ਹਵਜ ਕਵਜ. ਦੇਖੋ, ਹਵਜ ਅਤੇ ਕਵਜ.

ਹੜ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਵਾਹ। ੨ ਰੋੜ੍ਹ ਦਾ ਜਲ. "ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਹੜ ਕਾ ਜਲ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਭਾਵ– ਥੋੜੇ ਸਮੇ ਵਿੱਚ ਮਿਟ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਹਾੜ. ਮਰੇ ਹੋਏ ਯੋਧਾ ਦੀ ਰਣ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਧੁਨਿ. * "ਹੜ ਬੋਲਤੇ ਜਿਸ ਠੌਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹੜ ਹੜ. ਅਨੁ. ਅੱਟਹਾਸ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹਾਸੀ. "ਦੁਰਗਾ ਬੈਣ ਸੁਣੰਦੀ ਹੱਸੀ ਹੜ-ਹੜਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹਨਾ. ਵਹਿਣਾ.

ਹੜਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹਟਤਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਤਾਲ.

ਹੜੱਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਨਿਗਲ ਜਾਣਾ. ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਲਾਏ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ.

ਹੜੱਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹੜੱਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵੱਲ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਨਾਨਕਸਰ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਸਰ ਨੰ: ੩.

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਥੇਹ ਖੋਦਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ-ਆਂ ਚੀਜਾਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ੩੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹੜੱਪੂ. ਵਿ–ਨਿਗਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਰਵਭਛੀ.

ਹੜਬੜ. ਦੇਖੋ, ਹੜਬੜੀ.

ਹੜਬੜਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘਬਰਾਉਣਾ. ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿੱਚ ਕਾਹਲੀ ਕਰਨੀ. "ਹੜਬੜਾਇ ਪਹੁਚੀ ਦੁਖਿਆਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹੜਬੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਕੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ। ੨ ਹਲਚਲ। ੩ ਕਾਹਲੀ.

ਹੜਵਾਣੀ. ਹੜ–ਪਾਣੀ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਜਲ। ੨ ਦਰਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ. "ਰੱਤੂ ਦੇ ਹੜਵਾਣੀ ਚੱਲੇ ਬੀਰ ਖੇਤ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਨਿੰਦਕ ਲਾਇਤਬਾਰ ਮਿਲੇ ਹੜਵਾਣੀਐ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਨਿੰਦਕ ਅਤੇ ਚੁਗਲ ਵੈਤਰਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਪੈਗਏ। ੩ ਸੰ. ह्रह्क वागीर–ਹੱਡੁਕਵਾਨੀਰ. ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਬੈਤ. ਨਿੰਦਕ ਅਤੇ ਚੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਚੰਡਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੈਤ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਹਾ. ਸੰ. ਧਾ–ਛੱਡਣਾ. ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ. ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਨਾ. ਜਾਣਾ। ੨ ਵਿ–ਹਨਨ ਕਰਤਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੰਜੋਗ ਨਾਮ ਸਤ੍ ਹਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਵ੍ਯ– ਸ਼ੋਕ। ੪ ਦੁੱਖ। ੫ ਨਿੰਦਾ। ੬ ਛਾ ! ਬਹੁ-ਵਚਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ– ਹਜ਼ਾਰਹਾ.

ਹਾਂ. ਵ੍ਯ–ਅੰਗੀਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਮਤੀ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਠੀਕ, ਸਹੀ, ਆਦਿਕ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ (ਚੇਤਾ) ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੈ। ੪ ਛਾ ਹਾਂ: ਖ਼ਬਰਦਾਰ !

ਹਾਉਭਾਉ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ਭਾਵ.

ਹਾਉ. ਵਿ–ਹਤਨ ਕਰਤਾ. ਘਾਤਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ– ਅਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਦੀ ਕਲਪੀ ਹੋਈ ਬਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਭੈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਾਉਂ. ਹਊਆ. "ਵਾਕ ਕੂਰ ਤੇ ਸ਼ਿਰਕਤੇ ਹਾਉ ਇਤ ਓਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹਾਇ. ਵ੍ਯ–ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਬੋਧਕ. "ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰੇ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਇ ਭਾਇ.

ਹਾਇਹੂ. ਦੇਖੋ, ਹਾਯ ਹੂ.

ਹਾਇ ਭਾਇ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ਭਾਵ. "ਬਿਸੇਖ ਹਾਇ ਭਾਇ ਕੈ". (ਰਾਮਾਵ) "ਹਾਇ ਭਾਇ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਦਿਖਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੬)

ਹਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਹਾਯਲ.

ਹਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਮੱਖੀ, ਜੋ ਜ਼ਖਮ ਉੱਪਰ ਬੈਠਕੇ ਬਹੁਤ ਕੀੜੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਅੰ. Blue Bottle fly। ੨ ਸੰ. ਅਸ੍ਮਿ ਦੀ ਥਾਂ ਹਾਈ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਹਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈਂ। ੩ ਦੇਖੋ ਬਹੁਵਚਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ "ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਗੁਰ ਗੁਰ ਹਾਈ." (ਸ੍ਰੀਦਰੁ) ਗੁਰੁਹਾਇ ਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. High। ੪ ਵਿ–ਹਨਨ ਕਰਤਾ. ਘਾਤਕ. "ਦਲੈਹੋਤ ਹਾਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਹਾਸ. ਦੇਖੋ, ਹਸ ਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਸੀ। ੨ ਠੱਠਾ। ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍.

ਹਾਂਸ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਗਲੇ ਪਹਿਨੀਦਾ ਹੈ. ਹੱਸ.

ਹਾਸਤਾ. ਹਸਦਾ. ਹਾਸਯ ਕਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰ ਖਿਰ.

ਹਾਸਦ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸਿਦ.

ਹਾਸਲ. ਅ. حاصل ਹ਼ਾਸਿਲ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਤੀਜਾ. ਫਲ। ੩ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ। ੪ ਮਹਿਸੂਲ. ਮੁਆਮਲਾ. "ਹੁਕਮ ਹਾਸਲ ਕਰੀ ਬੈਠਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਹਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸ.

ਹਾਸਿਦ. ਅ. حاسد ਹ਼ਾਸਿਦ. ਵਿ–ਹ਼ਸਦ (ਈਰਖਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਿਭੂਤਿ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦੇਖਕੇ ਜਲਣ ਵਾਲਾ. "ਸੀਖਜਾ ਹਾਸਿਦ ਜਨੋਂ ਕੀ ਪਜਾਰੀ ਮਾਨ ਨਵਾਬ." (ਪੰਪ੍)

ਹਾਸਿਲ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸਲ.

ਹਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸ.

ਹਾਂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸ. ਹੱਸੀ। ੨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿਸਾਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਹਿਸਾਰ ਤੋਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਮਾਲਵਾ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਹਾਂਸੀ ਅੰਨੰਗ ਪਾਲ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ, ਮਸਊਦ ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਟਾਮਸ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਸਨ ੧੯੦੩ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ. ਇਹ ਚਿਰ ਤੀਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਛਾਉਣੀ ਰਹੀ. ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਬਾਗੀ ਹੋਕੇ ਬਹੁਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲਏ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਛਾਉਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ ਦੀ ਫ਼ਾਰਮ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ.

ਹਾਸੀਆ ਹਾਸ਼ੀਯਹ ਅ. حاشیہ ਹ਼ਾਸ਼ੀਯਹ. ਕਿਨਾਰਾ. ਗੋਠ.

ਹਾਸ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਸੀ। ੨ ਮਖੌਲ. ਠੱਠਾ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਰਸ.

ਹਾਹ. ਵ੍ਯ–ਸ਼ੋਕ. ਅਤੇ ਅਚਰਜ (ਆਸ਼ਚਰਯ) ਬੋਧਕ.

ਹਾਹਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਲਾਪ.

ਹਾਹਾ. ਵ੍ਯ–ਹਾਹਾਕਾਰ ਸ਼ੋਕ ਦੁੱਖ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ. ਤੌਬਾ. "ਹਾਹਾ ਪ੍ਰਭੂ ਰਾਖਿਲੈਹੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ। ੪ ਹਾਸ੍ਯ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਹਾਹਾ ਕਰਤ ਬਿਹਾਨੀ ਅਵਧਹਿ."(ਜੈਤ ਮ: ੫) ੫ ਹ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਹਕਾਰ. "ਹਾਹਾ ਹੋਤ ਹੋਇ ਨਹੀ ਜਾਨਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਹਾਂ ਹਾਂ. ਵ੍ਯ–ਅੰਗੀਕਾਰ। ੨ ਠੀਕ. ਯਥਾਰਥ. ਸਹੀ। ੩ ਓਹੋ ! ਅਹੋ ਹੋ ! "ਹਾਂ ਹਾਂ ਲਪਟਿਓ ਰੇ ਮੁੜੇ !" (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੪ ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. "ਹਾਂ ਹਾਂ ਮਨ ਚਰਨ ਰੇਨੁ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ. ਸੰ. ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਸਭਾ ਦੇ ਗਵੈਯੇ ਹਨ. "ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ ਗੀਧ੍ਬ ਅਪਸਰਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਗਜੇਂਦ੍ਰਮੋਕ (ਜੋ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਠ ਹੈ, ਉਸ) ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਹਾ ਅਤੇ ਹੂਹੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਗਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਵਲ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਗਜਰਾਜ ਅਤੇ ਤੰਦੂਆ ਬਣੇ.

ਹਾਹਾ ਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੈ ਹੈ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਲਾਪ.

ਹਾਹੁਕ ਹਾਹੁਕਾ ਸੰਗਜਾ–ਠੰਢਾ ਸਾਹ. ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਾਹੁਕ ਲੇਤ ਗਈ ਸਭ ਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਕਾਰ. ਆਵਾਜ਼. ਸੱਦ. "ਜਰਾ ਹਾਕ ਦੀ ਸਭ ਮਤਿ ਥਾਕੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ ਹਾਕ ਮਾਰੀ, ਤਦ ਸਾਰੀ ਬੁੱਧਿ ਥਕ ਗਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਕ. "ਸੋਈ ਸਚ ਹਾਕ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਹਾਕੁ.

ਹਾਂਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਰਣਾ। ੨ ਪੁਕਾਰ. ਟੇਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਾਂਕਿ.

ਹਾਂਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੱਕਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਧਕੇਲਣਾ.

ਹਾਕਮ. ਅ. حاکم ਹ਼ਾਕਿਮ. ਵਿ–ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਕਮਰਾਇ. ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੁਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਸ ਦੀ, ਜਜੋਵਾਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ, ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ.

ਹਾਕਲ ਹਾਕਲਾ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਧਾਧਰ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੫ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਗਲ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕ, ਲਿਲਾਟੰ,
ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਬਸਤ੍, ਕਪਾਟੰ. ×××
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਅਣਮੜਿਆ ਮੰਦਲ ਬਾਜੈ।
ਬਿਨ ਸਾਵਨ ਘਨਹਰ ਗਾਜੈ।
ਬਾਦਲ ਬਿਨ ਵਰਖਾ ਹੋਈ।
ਜਉ ਤੱਤੁ ਬਿਚਾਰੈ ਕੋਈ. (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)
੨ ਦੇਖੋ, ਹਕਲਾ.

ਹਾਕਾਰੜਾ ਹਾਕਾਰਾ ਵਿ–ਹਕਾਰਨ (ਬੁਲਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਹਕਾਰਹ. "ਦਰਿ ਹਾਕਾਰੜਾ ਆਇਆ ਹੈ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) "ਹਾਕਾਰਾ ਆਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਹਾਂਕਿ. ਸ਼ਰਵ–ਅਹੰ. ਮੈ। ੨ ਵ੍ਯ–ਮੈ ਜੂ. "ਹਾਂਕਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਨਿ:ਸੰਦੇਹ.

ਹਾਕਿਨੀ. ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਚੁੜੈਲ ਜਾਤਿ.

ਹਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਹਕ ਅਤੇ ਹਾਕ. "ਦਿਲਾ ਕਾ ਮਾਲਿਕ ਕਰੇ ਹਾਕੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਹੱਕ (ਧਰਮ ਨਿਆਂ) ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹਾਂਕੇ. ਦੇਖੋ, ਹਾਂਕਿ.

ਹਾਜਤ. ਅ. حاجت ਹ਼ਾਜਤ. ਸੰਗਜਾ–ਜਰੂਰਤ. ਲੋੜ.

ਹਾਜਮਾ. ਅ. ہاضمہ ਹਾਜ਼ਿਮਹ. ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ (ਪਚਾਉਣ) ਦੀ ਤਾਕਤ. ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤਿ. Digestive power.

ਹਾਜਰ. ਅ. حاضر ਹ਼ਾਜ਼ਿਰ. ਵਿ–ਮੌਜੂਦ. ਉਪਸ੍ਥਿਤ। ੨ ਜਾਹਰ. ਪ੍ਰਤੱਖ. "ਓਇ ਹਾਜਰੁ ਮਿਠਾ ਬੋਲਦੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ. ਅ. حاضر حضور ਹ਼ਾਜ਼ਿਰ ਹ਼ਜ਼ੂਰ. ਵਿ– ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਮੌਜੂਦ. ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਪ੍ਰਗਟ. "ਕਿ ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਹਾਜਰਜਵਾਬ. ਅ. حاضر جواب ਹ਼ਾਜ਼ਿਰਜਵਾਬ. ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਤੁਰਤ ਫੁਰੇ.

* ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਆਹੋ ਆਹੋ ! ਢੜੋ ਢੜੋ ! ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਾਜਰਨਾਮਹ } ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ
ਹਾਜਰਨਾਮਾ } ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਪਾਠ ਹੈ-"ਹਾਜਰਾਂ ਕੋ ਮਿਹਰ ਹੈ." "ਹਾਜਰਨਾਮਾ ਕੀਨ ਬਖਾਨਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਰਹਿਤ-ਨਾਮਾ.

ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰ. ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ. "ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰ ਦਰ ਪੇਸ ਤੋ ਮਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਾਜਰਾਤ. ਅ. حاضرات ਹਾਜਰਾਤ. ਜਿੰ. ਕੁਤ ਆਦਿ ਨੂੰ ਹਾਜਿਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਾਜਰਾਤ ਜਬ ਬੈਠ ਮੰਗਾਵੈ। ਦੇਵ ਕੁਤ ਜਿੰਨਾਤ ਬੁਲਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੩੫)

ਹਾਜਰੀ. ਅ. حاضری ਹਾਜਿਰੀ. ਮੌਜੂਦਗੀ. ਹਾਜਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਾਜਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰ.

ਹਾਜਾ. ਅ. ہاجا ਹਾਜਾ. ਸਰਵ–ਯਹ. ਇਹ.

ਹਾਜੀ. ਹੱਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੱਜ. "ਜੋ ਦਿਲ ਸੋਧੈ ਸੋਈ ਹਾਜੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਹਜਵ (ਨਿੰਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿੰਦਕ.

ਹਾਜੀਪੁਰ. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮੁਜੱਫਰ ਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ. "ਹੈਸ ਕੈਸੀ ਹਾਜੀਪੁਰ." (ਅਕਾਲ)

ਹਾਂਝੀ. ਦੇਖੋ, ਹੰਜੀ.

ਹਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ. "ਆਜੁ ਮੈ ਬੈਸਿਓ ਹਰਿ ਹਾਟ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ. "ਮਾਇਆ ਗਈਆ ਹਾਟ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਹਾਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਤੂਰਾ। ੨ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਇਨਾ. "ਕਟਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਮੁਸ੍ਰਿ ਜਿਸ ਹਾਟਕ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹਾਟਕਪੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੰਕਾ, ਜੋ ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੨ ਕੁੰਦਨਪੁਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਰੂਪ ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦਨਪੁਰ.

ਹਾਟਕੀ. ਵਿ–ਹਾਟਕ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ. ਸੋਇਨੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਹਾਟਲੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਟੁਲੀ.

ਹਾਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਟੀ. ਦੁਕਾਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਟਕੇ. ਮੁੜਕੇ. "ਮ੍ਰਿਗ ਪਕਰੇ ਘਰ ਆਣੇ ਹਾਟਿ." (ਭੈਰ ਮ:੫) ੩ ਹੱਟ (ਦੁਕਾਨ) ਤੇ. "ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੋ ਹਮ ਹਾਟਿ ਬਿਹਾਝੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਹਾਟਿਓ. ਵਿ–ਹਟਿਆ. ਮੁੜਿਆ. ਬਾਜ ਆਇਆ. "ਨਿੰਦਕ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਾਟਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ. "ਝੂਠੈ ਬਨਜਿ ਉਠਿ ਹੀ ਗਈ ਹਾਟਿਓ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ.

ਹਾਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਟੀ. ਦੁਕਾਨ। ੨ ਗ੍ਰਿਹ ਘਰ. "ਹਾਟੀ ਬਾਟੀ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਲੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਘਰ ਅਤੇ ਮਾਰਗ. ਭਾਵ–ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ। ੩ ਵਿ–ਹਟੀ. ਮਿਟੀ. ਦੂਰ ਹੋਈ.

ਹਾਟੀਬਾਟੀ. ਵਾ–ਹੱਟੀ ਅਤੇ ਵਾਟਿਕਾ. ਘਰ ਅਤੇ ਬਾਗ. ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲ. ਗ੍ਰਿਹਾਸ਼ਰਮ ਅਤੇ ਸੰਨ੍ਯਾਸ. "ਹਾਟੀ ਬਾਟੀ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਲੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਹਾਟੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਟ.

ਹਾਟੁਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਟੀ. ਦੁਕਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਫਰੀ.

ਹਾਟੇ. ਹਟੋ. ਰੁਕੋ. "ਮਾਇਆ ਬਿਖ ਮਮਤਾ ਇਹ ਬਿਆਧਿ ਤੇ ਹਾਟੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਹਾਟੈ. ਹਟਦਾ ਹੈ. "ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਹਾਟੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਹਾਟੈਹਾਟ } ਵਾ–ਦੁਕਾਨ ਦੁਕਾਨ ਤੇ. ਹਰੇਕ ਹੱਟ.
ਹਾਟੋਹਾਟ } ਇੱਕ ਹੱਟ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਹੱਟ. "ਰੋਵਹੁ ਸਾਕਤੁ ਬਾਪੁਰੇ ਜੁ ਹਾਟੈ ਹਾਟ ਬਿਕਾਇ." (ਸ.ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਅਨੇਕ ਯੋਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਆਦਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ.

ਹਾਟੋਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਜਾਰ. ਹੱਟੀਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ। ੨ ਹਟਵਾਣੀਆਂ.

ਹਾਠ. ਵਿ–ਹਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਚਿੱਤ. "ਰਿਸਵੈਤ ਹਾਠ ਹਮੀਰ." (ਕਲਕੀ) "ਫੌਜ ਸਤਾਣੀ ਹਾਠ ਪੰਜਾਂ ਜੋੜੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਖ. ਧਿਰ. "ਹਾਠਾ ਦੋਵੈ ਕੀਤੀਓ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਅਤੇ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ। ੩ ਫੌਜ ਦਾ ਪੜਾ. "ਭਹੈ ਜੁ ਖੇਤ ਜਟਾਲੇ ਹਾਠਾਂ ਜੋੜਕੈ." (ਚੰਡੀ੩)

ਹਾਠਾਂ. ਹਾਠ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਹਾਠ.

ਹਾਠੀ. ਵਿ–ਹਠ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਬਣਾਵਟ। ੩ ਚਿਤਾ (ਚਿਖਾ) ਦੀ ਭਸਮ.

ਹਾਠੀਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਠ–ਈਪ੍ਸਾ. ਹਠੇਪ੍ਸਾ. ਹਠ ਇੱਛਾ. ਹਠ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਸਨਾ. "ਕੂੜੈ ਮੂਰਖ ਕੀ ਹਾਠੀਸਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਹਾਠੀਲਾ. ਵਿ–ਹਠੀਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਠਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਜਿਦ. ਅੜ. "ਤਿਆਗਹੁ ਮਾਨ ਹਾਠੀਲਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਹਾਠੂ ਸਿੰਘ. ਸੰਮਤ ੧੮੧੫ ਵਿੱਚ ਜਦ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੁਝ ਕੈਦੀ ਸਿੰਘ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਤਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਿੰਘ (ਸ਼ੇਰ) ਤਾਂ ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਲੜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਿੰਘ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਹਾਠੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦਾ ਹੌਸਲਾ, ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਬਲ ਦੇਖਕੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ. (ਪੰਪ੍) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ.*

ਹਾਠੇ } ਵਿ–ਹਠੀਆ. ਹਠ ਧਰਮ ਵਾਲਾ.
ਹਾਠੇ }

ਹਾਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਡ. ਅਸ੍ਥਿ. "ਹਾਡ ਮਾਸ ਨਾੜੀ ਕੋ ਪਿੰਜਰ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਹਾਡਸਨ. W. S. R. Hodson. ਇਹ ਪਾਦਰੀ ਜਾਰਜ ਹਾਡਸਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੧੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੨੧ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਪਲਟਨ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮੁਦਕੀ ਸਬਰਾਉਂ ਆਦਿਕ ਥਾਵਾਂ ਪੁਰ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ. ਬਦਦਿਆਨਤੀ ਦੇ ਕਲੰਕ ਨਾਲ ਇਹ ਨੌਕਰੀਓਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ. ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗ਼ਦਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਹਾਡਸਨ ਹੋਰਸ"(Hodson Horse)ਹੋਇਆ. ਹਾਡਸਨ ਬਹੁਤ ਬੇਰਹਮ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੁੱਤਾਂ ਸਮੇਤ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਤੋਂ ਫੜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥੀਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕਲੰਕ ਮੱਥੇ ਲਿਆ.

ਹਾਡਸਨ ੧੧ ਮਾਰਚ ੧੮੫੮ ਨੂੰ ਬੇਗਮ ਕੋਠੀ ਦੇ ਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਲਖਨਊ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਹਾਡਫੋਰਨੀ. ਹੱਡ ਭੰਨਣੀ. ਥਕਾਣ ਅਥਵਾ ਤਾਪ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ ਪੀੜ ਹੋਣੀ ਕਿ ਮਾਨੋ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ.

ਹਾਡਾ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਚੌਹਾਨ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੌਹਾਨ ਤੋਂ ੧੫੬ ਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ "ਭਾਨੁਰਾਜ" ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਗਤ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਏ ਭਾਨੁਰਾਜ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ "ਗਭੀਰ" ਰਾਖਸ਼ ਨੇ ਖਾਲਿਆ. ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਭਾਨੁਰਾਜ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਜਾ ਹੱਡ (ਹਾਡਾ) ਥਾਪੀ. ਭਾਨੁਰਾਜ ਤੋਂ ਚਲੀ ਰਾਜਪੂਤ ਕੁਲ "ਹਾਡਾ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਉ ਬੂੰਦੀ ਹਨ. (ਦੇਖੋ, ਮੁਰਾਰੀਦਾਨ ਕ੍ਰਿਤ ਡਿੰਗਲ ਕੋਸ਼) "ਗਾਡਾ ਚਲੈ ਨ ਹਾਡਾ ਚਲ੍ਹ ਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਮ ਭਾਵੇਂ ਚਲੇ ਪਰ ਰਾਜਪੂਤ ਸੈਗ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ. "ਹਾਡਾ ਆਲਮ ਚੰਦ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਮਜੂਰ ਪੇਸ਼ਾ ਜਾਤਿ.

ਹਾਂਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਡੀ ਹਾਂਡੀ. ਚਾਟਾ. ਤੋਲਾ. "ਲੂਣ ਹਾਂਡਾ ਫੜਿਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਗੌਤ. ਇਸ ਗੌਤ ਦੇ ਲੋਕ ਬਟਕਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਲਪੀਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਹਾਂਡੀ. ਹਾਡਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਰਾਜਪੂਤਨੀ. "ਤਬ ਹਾਂਡੀ ਪਤਿ ਸੋਂ ਨਹਿਂ ਜਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੯੫) ੨ ਵਿ–ਹੱਡ ਚੂਸਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਸ ਦਾ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮੀ.

ਹਾਂਡੀ. ਸੰ. ਭਾਣ੍ਡ ਅਤੇ ਭਾਣ੍ਡਿਕਾ–ਹੰਡਾ ਅਤੇ ਹੰਡਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੰਡਿਆ. ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. "ਕ੍ਰੈਭਾਰ ਕੋ ਘਰ ਹਾਂਡੀ ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਾਂਡੀ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਾਪੁਰ.

ਹਾਂਢਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਢਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਢਣਾ.
ਹਾਂਢਨ } "ਦਹ ਦਿਸਿ ਚਲਿ ਚਲਿ ਹਾਂਢੈ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਹਾਂਢੈ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) "ਜੋਨੀ ਹਾਂਢੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਹਾਣ. ਦੇਖੋ, ਹਾਣਿ ਅਤੇ ਹਾਨ.

ਹਾਣਤ. ਸੰ. ਹੀਨਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਨਜੂਨਤਾ। ੨ ਨੁਕਸਾਨ. "ਹਾਣਤ ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੨ ਅ. اہانت ਇਹਾਨਤ. ਹਤਕ. ਅਪਮਾਨ. ਤੌਹੀਨ.

ਹਾਣਿ } ਸੰ. ਹਾਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨੁਕਸਾਨ. ਕ੍ਸ਼ਤਿ. "ਪਰ-
ਹਾਣੀ } ਘਰੁ ਜੋਹੈ ਹਾਣੇ ਹਾਣਿ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਘਾਟਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ. "ਮੂਲੁ ਜਾਣਿ ਗਲਾ ਕਰੇ ਹਾਣਿ ਲਾਏ ਹਾਣੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ਹਾਨਿ ਨੂੰ ਹਾਨਿ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।
੨ ਸੰ. ਹਾਯਨੀ. ਵਿ–ਹਮ ਉਮਰ. ਹਾਯਨ (ਵਰ੍ਹੇ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇ. "ਨਵ ਹਾਣਿ ਨਵ ਧਨ ਸਬਦਿ ਜਾਗੀ, ਆਪਣੈ ਪਿਰ ਭਾਈਆ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਹਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਣਿ.

ਹਾਣੇਹਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਣਿ ੨ ਸੰ. ਹਾਨੇ: ਹਾਨਿ: ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਭੀ ਨੁਕਸਾਨ.

ਹਾਤ. ਦੇਖੋ, ਹਤ। ੨ ਸੰ. ਹ੍ਰਾਤ–ਹਾਤ. ਤ੍ਰਿਆਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਹਾਤਵ੍ਸ. ਤ੍ਰਿਆਗਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਤਰਕ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ. "ਬਿਨ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਹਾਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਅ. اخذ ਲਿਆ. ਦੇਹ.

ਹਾਤਕ. ਵਿ–ਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. "ਅਨਿਕ ਭਾਂਤ ਕੋ ਪਾਤਕ ਹਾਤਕ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹਾਤਮ. ਹਾਤਿਮਤਾਈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਹਾਤਾ. ਅ. حاطہ ਇਹ੍ਤਾ੍ਹ. ਘੇਰਾ. ਵਲਗਣ। ੨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੰਡਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਤ। ੪ ਪਹਾੜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਰ ਢੋਂਦੇ ਅਤੇ ਲੱਕੜਾਂ ਪਾੜਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੀ ਹਾਤਾ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਹਾਤਿਫ. ਅ. ہاتف ਹਾਤਿਫ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤਾ.

ਹਾਤਿਮ. ਅ. حاتم ਹਾਤਿਮ. ਵਿ–ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਤਿਮਤਾਈ. ਤਾਈ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਬੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਨੀਤਿਨਿਪੁਣ, ਦਾਨੀ, ਅਤੇ ਵਡਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ. ਇਹ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਯਾ ਭਰੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਉਲਥਾ ਫਾਰਸੀ ਉਰਦੂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਹਾਤੇ. ਨਾਸ਼ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਹਤ. "ਕੋਟਿ ਦੋਖ ਰੋਗਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤੁਹਾਰੀ ਹਾਤੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਹਾਤਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹਾਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਹ੍ਰਾਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੈਤ੍ਰ.

ਹਾਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਥ. ਹਸ੍ਤ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਢਿਲੀਏ ਦੇ ਹਾਥ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਬੇੜੀ (ਨੌਕਾ) ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਚੱਪਾ. "ਨਾ ਤੁਲਹਾ ਨਾ ਹਾਥ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਕਰਣ. ਪਤਵਾਰ। ੪ ਥਾਹ. ਡੂੰਘਿਆਈ ਦਾ ਥੱਲਾ. "ਸੁਣਿਐ ਹਾਥ ਹੋਵੈ ਅਸਗਾਹੁ." (ਜਪੁ) ਅਥਾਹ ਦਾ ਥਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹਮ ਚੂਢਿ ਰਹੇ ਪਾਈ ਨਹੀ ਹਾਥ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਹਾਥ ਚਰਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਹਥ ਚੜਨਾ. "ਹਾਥ
ਹਾਥ ਚੜਨਾ } ਚਰਿਓ ਹਰਿ ਥੋਕਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

* ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਲੇਖ ਸਤਰ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਾਥ ਡਾਰਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲ
ਹਾਥ ਡਾਲਨਾ } ਦੇਣਾ। ੨ ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤੀ ਕਰਨੀ। ੩ ਵਿਭਚਾਰ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਫੜਨਾ. "ਭੈਂ ਮੁਹਿ ਡਾਰਾ ਹਾਥ ਬਤੈਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬)

ਹਾਥਦੇਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ. ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇਕੇ ਬਚਾਉਣਾ. "ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਪਰਮੇਸ੍ਰਰਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਹਾਥ ਪਸਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੱਥ ਫੈਲਾਉਣਾ। ੨ ਮੰਗਣਾ। ੩ ਜਬਰ ਜੁਲਮ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਉਣਾ. "ਹਾਥ ਪਸਾਰਿ ਸਕੈ ਕੋ ਜਨ ਕੋ ?" (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਹਾਥ ਪਛੋਰਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਹੱਥ ਮੱਥੇ ਤੇ ਮਾਰਨੇ. ਹੱਥਾਂ
ਹਾਥ ਪਛੋੜਨਾ } ਨਾਲ ਛਾਤੀ ਪਿੱਟਣੀ. "ਹਾਥ ਪਛੋਰਹਿ ਸਿਰ ਧਰਨਿ ਲਗਾਹਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਹਾਥ ਪਛੋੜੈ ਸਿਰੁ ਧੁਣੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਹਾਥ ਲਗਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਜੋਰ ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਖੋਹਣਾ। ੩ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ, ਦੰਡ ਦੇਣਾ. "ਮੁੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡ ਉਤਾਰ ਦਿਯੋ, ਅਬ ਚੰਡ ਕੋ ਹਾਥ ਲਗਾਵਤ ਚੰਡੀ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹਾਥਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਹ. ਬੱਲਾ. ਤਲ. "ਸਾਗਰ ਗੁਣੀ ਅਥਾਹ, ਕਿਨ ਹਾਥਾਲਾ ਦੇਖੀਐ ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਹਸ੍ਤ–ਤਲ. ਕਰਤਲ.

ਹਾਥਿ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ. ਹਾਥ ਮੇ. "ਹਾਥਿ ਤਿਸੈ ਕੈ ਨਾਬੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਨਾਬੜਾ (ਫੈਸਲਾ) ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੰਞਿ.

ਹਾਥੀ. ਸੰ. ਹਸ੍ਤਿ. ਹਸ੍ਤ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲਾ. "ਕਹਾ ਭੁਇਓ ਦਰਿ ਬਾਂਧੇ ਹਾਥੀ ?" (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਦੇ ਇਹ ਨਾਮ ਹਨ–

ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਬਾਲ."
ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਬੋਤ."
ਵੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਬਿੱਕ."
ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਕਲਭ."

੨ ਭੁਜਾ (ਬਾਂਹ) ਜੋ ਹੱਥ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਗੁਰ ਹਾਥੀ ਦੈ ਨਿਕਲਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) "ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕਢੁ, ਦੇ ਹਾਥੀ." (ਵਡ ਮ: ੫)

ਹਾਦਰ. ਅ [ظاہر] ਹਾਜਿਰ. ਮੌਜੂਦ. ਉਪਸ੍ਥਿਤ. "ਹਾਦਰ ਹੋਤ ਜਹਾਂ ਸਿਮਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਾਦਰ ਹਦੂਰ } ਦੇਖੋ,ਹਾਜਰਹਜੂਰ। ੨ ਨੇੜੇਤੇਂਨੇੜੇ.
ਹਾਦਰਾ ਹਦੂਰਿ } "ਗਾਵੈ ਕੋ ਵੇਖੈ ਹਾਦਰਾ ਹਦੂਰਿ." (ਜਪੁ)

ਹਾਦਿਸਾ. ਅ [حادث] ਹਾਦਿਸਹ. ਵਾਕ੍ਯ (ਪ੍ਰਗਟ) ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਡੀ ਬਾਤ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਟਨਾ.

ਹਾਦੀ. ਅ [ہادی] ਵਿ–ਹਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ਾ. ਗੁਰੂ। ੩ ਤੀਰ. ਬਾਣ.

ਹਾਧੋ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹੋਤਾ ਹੈ. "ਗੁਰਮਤੀ ਸੁਧ ਹਾਧੋ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਹਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਯਾਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਯਨ. "ਹਾਨ ਬਿਧੈ ਜੋਉ ਜ੍ਞਾਨ ਹੁਤੇ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜੋ ਹਾਯਨ (ਵਰ੍ਹਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਸਨ. ਅਰਥਾਤ ਹਮਉਮਰ (ਹਾਣਿ) ਸਨ.

ਹਾਨਤ. ਅਪਮਾਨ. ਹਤਕ. ਨਿਰਾਦਰੀ.ਦੇਖੋ, ਹਾਣਤ ੩. "ਹਾਨਤ ਕਹਸੋ ਨਬੀ ਕੀ ਕਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੯)

ਹਾਨਿ } ਦੇਖੋ, ਹਾਣਿ.
ਹਾਨੀ }

ਹਾਫਿਜ. ਅ [حافظ] ਹਾਫ਼ਿਜ. ਵਿ–ਹਿਫ਼ਜ (ਰੱਖਾਗੂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਕੰਠ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਉੱਤਮ ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੩੮੯ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਕਵਿ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਹੈ। ੪ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਹਾਫਿਜ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕੁਰਾਨ ਹ਼ਿਫ਼ਜ (ਕੰਠ) ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਹਾਫਿਜਾ. ਅ [حافظہ] ਹਾਫ਼ਿਜਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੇਤਾ. ਸਮਰਣ ਸ਼ਕਤਿ.

ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ. ਜਿਲੇ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਾਲੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹਾਫ਼ਿਜ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਵੀਹ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਖਾਸ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹਟਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਚਾਲੀ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ੨੮ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਬਟੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ. ੧੫ ਹਾੜ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਹਾਬਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਬਸ਼ੀ. "ਭਜੇ ਹਾਬਸੀ ਹਾਲਬੀ." (ਕਲਕੀ) ਹਬਸ਼ ਅਤੇ ਹਲਬ ਦੇ ਯੋਧਾ ਭੱਜੇ.

ਹਾਬਿਲ. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ.

ਹਾਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ. ਹਾਂ ਮੈ ਇਸ ਦਾ ਪੱਖੀ ਹਾਂ, ਐਸਾ ਕਹਿਣਾ. ਹਾਮੀ. "ਗੁਰ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾਂ ਭਰੇ, ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਚੋਰ ਕੀ ਹਾਮਾ ਭਰੈ ਨ ਕੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ,ਹਾਮੀ.

ਹਾਮਿਲ. ਅ [حامل] ਹਾਮਿਲ. ਵਿ–ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਮਲ.

ਹਾਮਿਲਾ. ਅ [حاملہ] ਹਾਮਿਲਹ. ਹਮਲ ਵਾਲੀ. ਗਰਭਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਹਮਲ.

ਹਾਮੀ. ਅ [حامی] ਹਾਮੀ. ਹਿਮਾਯਤ (ਸਹਾਇਤਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਯਹੂ. ਫ਼ਾ [ہائے ہو] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ. ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ.

ਹਾਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਲ. ਵਰ੍ਹਾ. "ਏਕ ਦੋਇ ਹਾਯਨ ਮੈ ਕੀਜਯੇ ਸੁਚੇਤ ਸੋ." (ਨਾਪ੍)

੨ ਧਾਨ. ਸ਼ਾਲੀ। ੩ ਅਗਨੀ ਦੀ ਲਾਟ.

ਹਾਯਲ. ਅ [حایل] ਹਾਯਲ. ਵਿ–ਵਿੱਚ ਆਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਘਨਕਰਤਾ। ੨ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. "ਕ੍ਰਿਤ ਮਿਤ ਪੂਤ ਪਠਾਇ, ਰਾਜਾ ਅਤਿ ਹਾਯਲ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੪) ੩ ਅ [ہیل] ਹੈਲ (ਭੈ) ਦਾਇਕ. ਭਯੰਕਰ. ਭਰਾਵਣਾ.

ਹਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਜਯ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰੀ. "ਰਨ ਹਾਰ ਨਿਹਾਰ ਭਏ ਬਲ ਰੀਤੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੰ. ਮੋਤੀ ਫੁੱਲ ਆਦਿਕ ਦੀ ਮਾਲਾ. "ਹਾਰ ਹੋਰ ਰਸ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਵਿ–ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚੋਣ ਵਾਲਾ. "ਰਾਮ ਭਗਤ ਕੇ ਪਾਨੀਹਾਰ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੪ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਵਾਨ. ਵਾਲਾ. "ਦੇਖੈਗਾ ਦੇਵਣਹਾਰ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੫ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੮.

ਹਾਰਈ. ਹਾਰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਹਾਰ (ਮਾਲਾ) ਰੂਪ ਹੈ."ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਰਿਦੈ ਉਰਿ ਹਾਰਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ. ਸੰ. ਹਾਰ ਸ਼ਰ੍ਙਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਜਾਤਾ. L. Nyctanthes arbortristis. ਇੱਕ ਬਿਰਛ,ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਡੰਡੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਸਤ੍ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ,ਬਨਮਾਲਾ। ੨ ਹਾਰ ਆਦਿਕ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ.

ਹਾਰਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਹਾਰ ਜੂਆਰ ਜੂਆ ਬਿਧੇ. (ਗਉ ਮ: ੫) ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਜੁਆਰੀਏ ਦੀ ਹਾਰ ਵਾਂਙ.

ਹਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਖਾਣੀ. ਪਰਾਜਯ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਬਲ ਦਾ ਘਟਣਾ.

ਹਾਰਦ. ਸੰ. ਹਾਰ੍ਦ. ਵਿ–ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦਿਲੀ. ਮਨ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ। ੩ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਾਰਲ. ਪ੍ਰਾ. ਲੰਙ. ਲੰਗ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰਲ ਕੀ ਲਕਰੀ ਜਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ." (ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰ ਸੁਧਾ)

ਹਾਰਾ. ਵਿ–ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਰਾਜੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਇਆ. ਹਾਰ ਗਿਆ. "ਕਰਤ ਪਾਪ ਅਬ ਹਾਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੯) ੨ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਵਾਲਾ. "ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਸੰ. ਹਰਾਲਯ. ਹਰ (ਅਗਨਿ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ). ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਢੋਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਥੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜਲਾਕੇ ਦੁੱਧ ਸਾਗ ਖਿਚੜੀ ਆਦਿਕ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਹਾਰਾਇਅਨੁ. ਹਰਾ ਦਿੱਤੇ. ਪਰਾਜੈ ਕਰਾਏ. "ਇਕਿ ਮਨਮੁਖ ਕਰਿ ਹਾਰਾਇਅਨੁ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਹਾਰਿ. ਹਾਰਕੇ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਖਾਕੇ. "ਤਿਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਗੁਰਸਬਦੁ ਕਮਾਵੈ, ਕਬਹੁ ਨ ਆਵਹਿ ਹਾਰਿ ਜੀਉ."

ਹਾਰਿਓ } ਵਿ–ਪਰਾਜੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਇਆ।
ਹਾਰਿਆ } ੨ ਬਲ ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ.

ਹਾਰਿਜ. ਅ [حارث] ਹਾਰਿਜ. ਹ਼ਰਜ (ਵਿਘਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੂਏ ਆਦਿਕ ਬਾਜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਾਰ. ਪਰਾਜੈ। ੨ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ। ੩ ਮੋਤੀ। ੪ ਸੰ. ਹਾਰਿਨ੍. ਵਿ–ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਜਿਸ ਨੇ ਹਾਰ ਪਹਿਨਿਆ ਹੈ. ਹਾਰ (ਮਾਲਾ) ਵਾਲਾ। ੭ ਮਨੋਹਰ. ਦਿਲ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਕ੍ਰਾਤ ਪੁਤ ਹਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਹਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਥੇ "ਹਰਾ" ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਾ ੬। ੮ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਲਿ ਪਹੁਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੯ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਵਾਲੀ. "ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ ਉਪਾਵਨਹਾਰੀ, ਹਾਰੀ ਨਿੰਦਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਦਾਹ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਨਿੰਦਕ ਦਾਹੁਣ ਨੂੰ ਹਾਰੀ (ਅਗਨਿ). ੧੦ ਸਿੰਧੀ. ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਲੀ.

ਹਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰ.

ਹਾਰੂ. ਵਿ–ਹਰਣ ਕਰਤਾ. ਚੋਰ. "ਮਨਹਾਰੂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦਿਲਚੋਰ.

ਹਾਰੂੰ. ਅ [ہارون] Aaron. ਹਜਰਤ ਮੂਸਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਬੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਮੂਸਾ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਇਬ ਸੀ।

੨ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਮੇਰੀ (ਮਰਯਮ) ਦਾ ਭਾਈ. ਇਹ ਹੰਨਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਇਮਰਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਹਾਰੂੰ ਮੇਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿੰਤੁ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ ਪੁਰਖ ਧਰਮਭਾਈ ਸੀ।

੩ ਅੱਬਾਸਵੰਸ਼ੀ ਹਾਰੂੰ (ہارون الرشید) ਪੰਜਵਾਂ ਖ਼ਲੀਫਾ ਸੀ, ਜੋ ੨੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੭੬੩ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਮਹਦੀ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਸਨ ੭੮੬ ਵਿੱਚ ਬਗਦਾਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਖੁਰਾਸਾਨ ਵਿੱਚ ੨੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੮੦੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਹਾਰੂੰ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਤੂਸ (ਮਸ਼ਹਦ) ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ੧੬ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹਾਰੂੰ ਨੂੰ ਕਾਰੂੰ ਦਾ ਭਾਈ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਗਲਤ ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਕਾਰੂੰ ਦੀ ਕਥਾ ਭੀ ਮਨਘੜਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰੂੰ.

ਹਾਰੂਤ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ

ਹਾਰੂਨ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰੂੰ.

ਹਾਰੇ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰਾ। ੨ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜੀਤੋ ਬੂਡੈ ਹਾਰੇ ਤਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਹਾਲ. ਅ [حال] ਹਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ. "ਭਏ ਗਲਤਾਨ ਹਾਲ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੩ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. "ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਹੋਵਤ ਏਹ ਹਾਲ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) "ਅਨਬੋਲਤ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਹਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੪ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਸਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਧ ਨਾ ਰਹੇ. "ਖੇਲਤ ਖੇਲਤ ਹਾਲ ਕਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੫ ਅਹਵਾਲ. ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. "ਬਨਾਵੈ ਗ੍ਰੰਥ ਹਾਲ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਦਰਹਾਲ (ਛੇਤੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸ਼ੀਘ੍ਰ.

ਹਾਲ ਹੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ। ੨ ਹਲਚਲੀ.

ਹਾਲ ਚਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲਚਲ। ੨ ਰਹਿਣ ਵਰਤਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਆਚਰਣ. ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਚਾਲ ਹੈ ? (ਲੋਕੋ)

ਹਾਲਤ. ਅ਼ حالت ਹ਼ਾਲਤ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ਾ.

ਹਾਲਬੀ. ਵਿ–ਹਲਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਹਲਬ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਾਬਸੀ.

ਹਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਲ ਪਿੱਛੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮੁਆਮਲਾ. ਪ੍ਰਤਿ ਹਲ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਟੈਕਸ (ਮਹਸੂਲ). "ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰਾ ਪੰਚੇ ਮਾਗਹਿ ਹਾਲਾ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. "ਪਿਯੈਂ ਏਕ ਹਾਲਾ ਗੁਹੈਂ ਏਕ ਮਾਲਾ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ) "ਹਾਲਾ ਸੇਵਨ ਜਿਨ ਕਰੀ ਕਾਲ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦੀਨ। ਸੁਖ ਸੰਪਦ ਕੋ ਖੋਇਕੈ ਅੰਤ ਭਏ ਅਤਿ ਦੀਨ।" ੩ ਅ਼ حالا ਹ਼ਾਲਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੁਣੇ. ਇਸੇ ਵੇਲੇ. "ਕਰਹੋਂ ਨਹਿ ਢੀਲ ਦੇਊਂ ਪਟ ਹਾਲਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਫ਼ਾ ہالہ ਹਾਲਹ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪਰਿਵੇਸ਼. Halo. ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਚਕ੍ਰ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਪੈਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਾਲਾਹਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਹਲ.

ਹਾਲਾ ਡੋਲ. ਸੰਗਜਾ–ਹਲਚਲੀ. "ਹਾਲਾ ਡੋਲ ਪਰਤ ਕੁਬੇਰ ਹੂੰ ਕੇ ਘਰ ਮੇ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਹਾਲਾਪ੍ਰਿਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਲਰਾਮ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਲਾ (ਸ਼ਰਾਬ) ਪਿਆਰੀ ਹੈ. "ਹਲੀ ਮਦਿਰਾ ਪੀਤਥੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਾਲੀ. ਫ਼ਾ حالی ਹ਼ਾਲੀ. ਵਿ–ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਜ਼ਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਾ ਰੁਪਯਾ, ਜੋ ਤੋਲ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਰੁਪਯੇ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਰੱਤੀ ਘੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਨਜ਼ਾਮ ਦੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਚੌਦਾਂ ਆਨੇ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਹੈ। ੩ ਉਰਦੂ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜੋ ਮੁਹੰਮਦ ਹੁਸੈਨ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇ ਪੂਰਣਿਆਂ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਰੰਗ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ। ੪ ਸੰ. ਹਾਲਿਕ. ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਮਨ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਹਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਹ੍ਵਾਨ. ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਚੇਸ਼੍ਟਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ. "ਹਾਵ ਪਰਸਪਰ ਦੁਹੂੰਅਨ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੬੭) ਦੇਖੋ, ਰਸ.

ਹਾਵਨ. ਫ਼ਾ ہاون ਸੰਗਜਾ–ਖਰਲ। ੨ ਉੱਖਲੀ.

ਹਾਵਨ ਦਸ੍ਤਾ. ਉੱਖਲੀ ਅਤੇ ਮੂਸਲ. ਹਮਾਮ ਦਸਤਾ.

ਹਾਵ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ਅਤੇ ਭਾਵ.

ਹਾਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਹੁਕਾ। ੨ ਪਛਤਾਵਾ. ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ. "ਜਿਤੁ ਵੇਲਾ ਵਿਸਰਹਿ ਤਾ ਲਾਗੈ ਹਾਵਾ." (ਵਡ ਮ: ੫) ੩ ਵਿਯੋਗ. "ਸਾ ਧਨ ਦੁਬਲੀਆ ਜੀਉ ਪਿਰ ਕੈ ਹਾਵੈ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਹਾਵਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲੀ. ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਹਵਾਈ. "ਜੈਸੇ ਹਾਵਾਈ ਛਿਨ ਵਿਚ ਆਸਮਾਨ ਨੂੰ ਚੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ." (ਜਸਾ) ੨ ਵਿ–ਹਵਾ ਤੁੱਲ. ਪੌਣ ਰੂਪ. "ਅਖੀ ਮੀਟ ਗਇਆ ਹਾਵਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਹਾਵੀ. ਅ਼ حاوی ਹ਼ਾਵੀ. ਵਿ–ਘੇਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਵੇ } ਹਾਵਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਤਿਨ ਕਦੇ ਨ ਚੁਕਨਿ
ਹਾਵੈ } ਹਾਵੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਹਾਵਿਆਂ ਕਰਕੇ. "ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ਹਾਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਹਾੜ. ਸੰਗਜਾ–ਰਣ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਮੋਏ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਹੜ ੩। ੨ ਹਾੜ੍ਹ ਮਹੀਨਾ। ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ੳ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਾੜਨਾ.

ਹਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਾਚਣਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ.

ਹਾੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਬੀ. ਆਸ਼ਾਢ (ਹਾੜ੍ਹ) ਤੀਕ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਫਸਲ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਬਹੁਤ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਾੜੂ. ਵਿੱਜ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾੜ੍ਹ। ੩ ਹਾੜਨ (ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ। ੪ ਹਾੜੇਗਾ.

ਹਾੜੰਬਾ. ਮਗਹਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੀ ਜਮੀਨ. ਦੇਖੋ, ਮਗਹਰ. "ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤ ਮਰੈ ਹਾੜੰਬੈ ਤ ਸਗਲੀ ਸੈਨ ਤਰਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਹਾੜੰਬੈ. ਹੜੰਬੇ ਵਿੱਚ. ਮਗਹਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਾੜੰਬਾ ਅਤੇ ਮਗਹਰ.

ਹਾੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜ.

ਹਾੜ੍ਹੂ. ਹਾੜ੍ਹ (ਆਸ਼ਾਢ-ਹਾੜ੍ਹ) ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਹਿ. ਸੰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਭੇਜਣਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ. ਵਧਣਾ। ੨ ਵਜ–ਨਿਸ਼ਚਯ. ਯਕੀਨ। ੩ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੪ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹਿ ਸ਼ਬਦ ਹੈ (ਅਸ੍ਤਿ) ਅਰਥ ਭੀ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਿ ਅਤਾਪਹਿ, ਕਿ ਅਥਾਪਹਿ." (ਗਜਾਨ) ੫ ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੁਲਾਈਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ "ਹਿ" ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਯਥਾ–ਜਪੈ ਦੀ ਥਾਂ ਜਪਹਿ, ਕਰੈ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰਹਿ ਆਦਿਕ। ੬ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹਿ ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਵਿਭਕਤੀ (ਕਾਰਕ) ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ– "ਜਿਸਹਿ ਜਗਾਇ ਪੀਆਵੈ ਇਹੁ ਰਸੁ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਗਾਕੇ. "ਮਨਹਿ ਨ ਕੀਜੈ ਰੋਸੁ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੋਸ ਨ ਕੀਜੈ.

ਹਿਅ } ਸੰ. हृदय–ਹ੍ਰਿਦਯ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਦਾ. ਮਨ.
ਹਿਆ }

ਹਿਆਂ. ਦੇਖੋ, ਹਿਆ ਅਤੇ ਹਜਾਂ.

ਹਿਆਉ. ਸੰਗਜਾ–ਹ੍ਰਿਦਯ. ਮਨ. ਹੀਆ. "ਤਪੈ ਹਿਆਉ ਜੀਅੜਾ ਬਿਲਲਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀ ਦਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਯਾ.

ਹਿਆਇ. ਦੇਖੋ, ਹਿਆਉ ਅਤੇ ਹਯਾ। ੨ ਹ੍ਰਿਦਯ ਸੇ. ਮਨ ਤੋਂ. "ਬਿਨ ਜਿਹਵਾ ਜੋ ਜਪੈ ਹਿਆਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਹਿਆਇ ਕਮਾਇ ਧਿਆਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹਿਆਲਾ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਰੂਪ ਆਲਯ (ਘਰ). ਮਨਮੰਦਿਰ. "ਬਸੈ ਰਬ ਹਿਆਲੀਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਹਿਆਲੀਐ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ਪ੍ਰਤਿ ਘਟ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦੇ ਮਨਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਹੈ.

ਹਿਆਲੀਐ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਿਆਲਾ.

ਹਿਸ. ਅ਼ حس ਹ਼ਿਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸਪਰਸ਼ ਗਜਾਨ. ਛੁਹ.

ਹਿੰਸ ਸੰ. हिंस्. ਧਾ–ਮਾਰਨਾ. ਕਤਲ ਕਰਨਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਹਿੰਸਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਿੰਸਤ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ ਕਰਦੇ. ਹਿਣਕਦੇ. "ਹਿੰਸਤ ਹੈਂ ਹਯਰਾਜ ਹਜਾਰੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਹਿੰਸਿਤ. ਵਿ–ਮਾਰਿਆ. ਵਧ ਕੀਤਾ.

ਹਿੰਸਨ. ਹਿਣਕਣਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰਨਾ. ਵਧ.

ਹਿਸਮ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਦੇਖੋ, ਹਿੱਸਾ.

ਹਿੰਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘਾਤ. ਵਧ. ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਿੰਸਾ ਤਉ ਮਨ ਤੇ ਨਹੀ ਛੂਟੀ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ) ੨ ਦੁਖਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਿਸਾਬ. ਅ਼ حساب ਹ਼ਿਸਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਣਤੀ. ਲੇਖਾ. ਸ਼ੁਮਾਰ.

ਹਿੰਸਾਰੁ. ਸੰ. ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਸ਼ੇਰ.

ਹਿੱਸਾ. ਅ਼ حصہ ਹ਼ਿੱਸਹ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਗ. ਵਰਤਾਰਾ. ਛਾਂਦਾ.

ਹਿੰਸ੍ਰ ਸੰ. ਵਿ–ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਜੀਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੀਂਸ.

ਹਿਹਨਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਿਣਕਣਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ (ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ) ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ. "ਹਿਨਨਾਵਤ ਬਹੁ ਫਿਰਹਿ ਤੁਰੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਿਹਨਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਣਕਾਰ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ.

ਹਿਹਨਾਵ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਣਕਾਰ ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ. "ਪੁਨ ਊਚੇ ਹਿਹਨਾਵ ਸੁਨਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਿਕ. ਦੇਖੋ, ਹਿੱਕ। ੨ ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ. ਹਿਕੁ. ਇੱਕ. ਏਕ. ਡਿੰਗ. ਹੇਕ. "ਜੇ ਡੇਖੈ ਹਿਕ ਵਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੧)

ਹਿਕ ਦੂੰ ਹਿਕਿ. ਇੱਕ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ. ਏਕ ਸੇ ਏਕ. "ਹਿਕ ਦੂ ਹਿਕਿ ਚਾੜੈ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਿਕਨੀ. ਇਕਨਾਂ ਨੇ. "ਹਿਕਨੀ ਲਦਿਆ ਹਿਕਿ ਲਦਿ ਗਏ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਿਕਮਤ } ਅ਼ حکمت ਹ਼ਿਕਮਤ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਨਾਈ.
ਹਿਕਮਤਿ } ਚਤੁਰਾਈ. ਪੰਡਿਤਾਈ. "ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤ ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਜਤਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾਵ–ਵੈਦਜ ਵਿਦਜਾ. ਹਕੀਮੀ.

ਹਿਕਮਤੀ. ਵਿ–ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ. ਹਿਕਮਤ ਵਾਲਾ.

ਹਿਕਾਯਤ. ਦੇਖੋ ਹਕਾਇਤ ਅਤੇ ਹਕਾਯਤ.

ਹਿਕਿ. ਅਨਿਸ਼੍ਚਿਤ ਪੜਨਾਉਂ. ਕਈ. ਬਾਹਲੇ. ਅਨੇਕ. ਦੇਖੋ, ਹਿਕਨੀ.

ਹਿਕੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਕ ੨. "ਹਿਕੁ ਸੇਵੀ ਹਿਕੁ ਸੰਮਲਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਹਿਕੋ. ਇੱਕੋ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. "ਹਿਕੋ ਮੈਡਾ ਤੂ ਧਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਿੱਕ. ਸੰਗਜਾ–ਛਾਤੀ. ਸੀਨਾ। ੨ ਸੰ. हिक्क. ਧਾ–ਦੁਖ ਦੇਣਾ. ਹਿਚਕੀ ਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਹਿੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚਕੀ। ੨ ਇਹ ਹਿਕੋ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਭੀ ਹੈ. ਇੱਕੋ. ਦੇਖੋ, ਹਿਕੋ.

ਹਿੰਗ. ਸੰ. हिङ्गु–ਹਿੰਗੁ. ਸੰਗਜਾ–ਹੀਂਗ. ਤੀਵ੍ਰਗੰਧਾ. ਹਿੰਙੁ. L.Ferula Asafœtida. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਹਿੰਗ ਹਾਜਮਾ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਕਫ ਅਤੇ ਬਾਦੀ ਨਾਸ਼ਕ, ਵਾਉਗੋਲਾ, ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਲ, ਭਾਜੀ ਬੜੀਆਂ, ਮਾਂਹਾਂ ਦੇ ਵੜੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮਸਾਲੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਭੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਹਿੰਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗੁਲਾ.

ਹਿੰਗਲਾਜ. ਸੰ. हिङ्गलाट्–ਹਿੰਗਲਾਟ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਤਾਲੂਆ ਡਿੱਗਿਆ ਹੈ. ਹਿੰਗੋਲ ਨਦੀ* ਦੇ ਕੰਢੇ ਲਾਸਾਬੇਲਾ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਜੋ ਮੇਕਰਾਨ ਸਾਹਿਲ ਉੱਤੇ ਹਿੰਗੁਲਾ ਪਰਬਤ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਹੈ. ਟਾਡ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਗਲਾਜ ਠੱਟੇ ਤੋਂ ਨੌ ਦਿਨ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ.

ਹਿੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗ.

ਹਿੰਗੁਲ. ਸੰ. हिङ्गुल. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿੰਗਰਫ.

ਹਿੰਗੁਲਾ } ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗਲਾਜ. "ਹਿੰਗੁਲਾਜ ਜਗਮਾਤ
ਹਿੰਗੁਲਾਜ } ਕੋ ਰਹੈ ਦੇਹੁਰੋ ਏਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੫)

ਹਿੰਗੁਲੀਆ. ਵਿ–ਹਿੰਗਲਾਟ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗਲਾਜ.

ਹਿੰਙ } ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗ. "ਰਹੀ ਸੁ ਬੇੜੀ ਹਿੰਙੁ ਦੀ ਗਈ
ਹਿੰਙੁ } ਕਬੂਰੀ ਗੰਧੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ–ਮੰਦ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਹਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵੇੜ੍ਹੀ (ਵੇਸ਼੍ਟਿਤ) ਰਹੀ.

* ਇਸ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਗੌਰ" ਭੀ ਹੈ. "ਮੋਰੇਗ ਅਗੌਰ ਨਯਪਾਲਭੀਤ." (ਕਲਕੀ) ਅਗੌਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਿਚ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਝਿਜਕ. ਸੰਕੋਚ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Hitch. "ਹਿਚਹਿ ਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਚਾਬਕ ਮਾਰਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹਿਚਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੁਕਣਾ. ਝਿਜਕਣਾ. ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚ.

ਹਿਚਕੀ. ਸੰ. ਹਿੱਕਾ–ਹਿੱਕਾ. Hiccup. ਯੂ– ਹਿੱਚ ਫ਼ਵਾਕ. ਹਿਡਕੀ. ਬਹੁਤਾ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਗਲੇ ਸੜੇ ਲੇਸਲੇ ਬੇਹੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ, ਖਾਧੇ ਉੱਪਰ ਖਾਣ, ਮਲ ਮੂਤ ਦੇ ਵੇਗ ਰੋਕਣ, ਹੰਢੇ ਅਤੇ ਗਰਦ ਫੱਕਣ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਮੇਦੇ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਿਚਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.ਉਦਾਨ ਪੌਣ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕਲੇਜੇ ਤੇ ਆਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਹਿੱਕ ਹਿੱਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ ਹਿੱਕਾ (ਹਿਚਕੀ) ਹੈ. ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਹਿਚਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਡਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੋ ਬੁਢਾਪੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਅੰਦਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਹਿਚਕੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਭੈਦਾਇਕ ਰੋਗ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਚਕੀ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ (ਅੰਨਜਾ, ਯਮਲਾ, ਕੁਦ੍ਰ, ਗੰਭੀਰਾ ਅਤੇ ਮਹਤੀ) ਹੈ.

ਹਿਚਕੀ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ:–

ਕੁਝ ਚਿਰ ਸਾਹ ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ, ਗੰਨਾ ਚੂਸਣਾ. ਮਿਸਰੀ ਦੀ ਡਲੀ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਖਾਣੀ ਯੂਕਲਿਪਟਸ ਆਇਲ Eucalyptus Oil ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਜਾਂ ਦਸ ਬੂੰਦਾਂ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੀ ਡਲੀ ਤੇ ਪਾਕੇ ਖਾਣੀਆਂ.ਲੂਣ ਪਾਕੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ. ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਲਾਈ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ. ਨੀਂਬੂ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਕਾਲਾ ਲੂਣ ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਣਾ. ਰੀਠੇ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਨਸਵਾਰ ਲੈਣੀ. ਮੁਲੱਠੀ ਦਾ ਆਟਾ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ ਹਿੰਗ ਅਤੇ ਮਾਹਾਂ ਦੇ ਆਟੇ ਨੂੰ ਦਗਦੀਆਂ ਅੰਗਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪਾਕੇ ਧੂੰਆਂ ਲੈਣਾ.

ਹਿਚਣਾ. ਦੇਖੋ. ਹਿਚਕਨਾ.

ਹਿਜਰ. ਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁਦਾਈ. ਵਿਛੋੜਾ. ਵਿਯੋਗ.

ਹਿਜਰਤ. ਅ. ਵਤਨ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੁਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਿਜਰੀ. ਵਿ–ਵਿਯੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿਜਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਜਰੀ ਸਨ.

ਹਿਜਰੀ ਸਨ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਹਿਜਰ (ਵਿਯੋਗ) ਦਾ ਸਾਲ, ਜੋ ੧੫ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੬੨੨ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦ.

ਹਿਜਲੀ
ਹਿਜਲੀਬੰਦਰ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੇਦਨਾਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ ਹਿਜਲੀ (ਹਿਜਿਲੀ) ਹੈ, ਜੋ ਰਸੂਲਪੁਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਦਹਾਨੇ ਤੇ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਤਜਾਰਤੀ ਮਾਲ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੱਡਾ ਸੀ. "ਹਿਜਲੀਬੰਦਰ ਕੋ ਰਹੈ ਬਾਨੀਰਾਇ ਨਰੇਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੦)

ਹਿਜਾਬ. ਅ. ਹਿਜਾਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੜਦਾ. ਆਵਰਣ.

ਹਿੱਜਾ
ਹਿੱਜੇ ਅ. ਅੱਖਰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Spelling. ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਜੋੜ.

ਹਿਠਾਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੀਚੇ. ਥੱਲੇ. ਹੇਠ ਵੱਲ. ਹੇਠਾਂ.

ਹਿੰਡ. ਹਠ. ਜਿਦ. ਅੜ। ੨ ਸੰ. ਹਿਣ੍ਡ.ਧਾ–ਭਟਕਣਾ ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਨੀ.

ਹਿੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚਕੀ.

ਹਿੰਡੀ. ਹਿੰਡ (ਜਿਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ.

ਹਿੰਡੁਕ. ਸੰ. ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਹਿੰਡੂਰ. ਦੇਖੋ, ਹੰਡੂਰ.

ਹਿੰਡੋਲ. ਸੰ. ਹਿਨ੍ਦੋਲ–ਹਿੰਦੋਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿੰਡੋਲਾ. ਝੂਲਾ। ੨ ਡੋਲਾ. ਪਾਲਕੀ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਗ,ਜਿਸ ਦੀ ਛੀ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਲ੍ਯਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਰਾਗ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਵਰ੍ਜਿਤ ਹਨ. ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਗ ਮੀ ਧ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਮੀ ਗ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਿੰਡੋਲ ਰਾਗ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਬਸੰਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, "ਬਸੰਤ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧. ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ." ××× ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

ਹਿੰਡੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ.

ਹਿਡੰਬ
ਹਿਡੰਬਾ ਦੇਖੋ, ਹਿੜੰਬਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਝੋਟਾ. ਭੈਂਸਾ. ਮਹਿਆਂ. ਮਹਿਸ.

ਹਿਡੰਬੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿੜੰਬਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਮਹਿ. ਭੈਂਸ. ਮਹਿਸੀ. ਮੱਝ.

ਹਿਣਕਾਰ
ਹਿਣੇਖ
ਹਿਣੇਖਾ ਸੰ. ਹਿਙ੍ਕਾਰ ਅਤੇ ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ–ਹਿੰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੇਸ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦੇ ਹਿਣਕਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਕਰੀ ਤੁਰੰਗ ਹਿਣੇਖ ਵਿਸੇਖਾ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਹਿਤਕਾਰੀ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਥ੍ਯ. "ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ ਔਖਦ ਹਿਤਾਇ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਲਾਈ। ੪ ਪਿਆਰ. "ਹਿਤ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੈ ਦਇਆਲਾ." (ਬਾਵਨ)

ਹਿਤਕਰ
ਹਿਤਕਾਰ
ਹਿਤਕਾਰਕ
ਹਿਤਕਾਰੀ ਵਿ–ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿਤੂ। ੨ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਮੰਗਲ ਕਰਤਾ. "ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਿਤਕਾਰੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਹਿਤਨੋ. ਵਿ–ਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿਤਵੰਤ. "ਬੇਬਰਜਤ ਬੇਦ ਸੰਤਨਾ ਉਆਹੂ ਸਿਉ ਰੇ ਹਿਤਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹਿਤਵਕਤਾ
ਹਿਤਵਾਦੀ ਹਿਤਵਾਦਿਨ. ਹਿਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਬਾਤ ਨਿਬਹਨਹਾਰ ਬਿੱਤ ਕੇ ਲਹਨਹਾਰ
ਅੰਤਰ ਤੇ ਕਾਰੇ ਅਰੁ ਊਪਰ ਤੇ ਗੋਰੇ ਹੈਂ,
ਜਾਨ ਲੀਜੈ ਉਨ੍ਹੈ ਦਿਨ ਥੋਰੇ ਕੋ ਰਹਿਨਹਾਰ
ਦੈਕਰ ਕੁਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਮੀ ਸੰਕਟ ਮੇ ਬੋਰੇ ਹੈਂ,
ਨਾਹਨ ਅਨੀਤਿ ਕੇ ਸਹਿਨਹਾਰ ਹਮ ਤੇਰੀ
ਪੌਰ ਕੇ ਰਹਿਨਹਾਰ ਬਾਂਮਨ ਹੈ ਛੋਰੇ ਹੈਂ,
ਰਾਜਨ ਕੇ ਚਿੱਤ ਕੇ ਗਹਿਨਹਾਰ ਘਨੇ, ਪਰ
ਦੇਵੀਦਾਸ ਹਿਤ ਕੇ ਕਹਿਨਹਾਰ ਥੋਰੇ ਹੈਂ.

ਹਿਤਾਇ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤ ੨.

ਹਿਤਾਹਿਤ. ਸੰ. ਭਲਾ ਬੁਰਾ। ੩ ਮਿਤ੍ਰ ਸ਼ਤ੍ਰੁ.

ਹਿਤਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਿਆਰਾ ਲਗਣਾ. ਸੁਖਦਾਈ ਮਲੂਮ ਹੋਣਾ. "ਯਹਿ ਮੀਠੀ ਜੀਅ ਮਾਹਿ ਹਿਤਾਨੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਹਿੰਤਾਲ. ਸੰ. ਹਿਨ੍ਤਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਜੂਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਖਤ. "ਸਰਲ ਤਰੁ ਤਾਲ ਕੀ ਹਿੰਤਾਲ ਕੀ ਤਮਾਲ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) L.Phonix paludosa। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ. ਰਿਆਸਤ ਚਨੇਨੀ ਇਸੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਹਿਤਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਹਿਤਦਾਇਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ. ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣਾ. "ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਪੱਥ (ਪਥ੍ਯ) ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤ ੨. "ਨਾਮ ਅਉਖਧੁ ਜਿਹ ਰਿਦੈ ਹਿਤਾਵੈ." (ਬਾਵਨ)

ਹਿਤੀਖਣ. ਸੰ. ਹਿਤੈਸ਼ਿਨ–ਹਿਤੈਸ਼ੀ. ਵਿ–ਹਿਤ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ.

ਹਿਤੀਖਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿਤ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਹਿਤੁ
ਹਿਤੂ ਵਿ–ਹਿਤ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਸੰ. ਹੇਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. "ਪੀਲੇ ਪੀਲਾ ਹੋਇ ਮਿਲੈ ਹਿਤੁ ਜੇਹਾ ਵਿਸੈ." (ਭਾਗੁ) ਜਲ ਪੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਪੀਲਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਹਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੇ, ਤੇਹਾ (ਵਿਸੈ–ਵੈਸ਼ਾ ਹੀ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਹਿਤੈ. ਹਿਤ ਆਵੇ. ਪਿਆਰਾ ਲੱਗੇ. "ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਿਤੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਹਿਤੈਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤੀਖਣ.

ਹਿਤੋਪਦੇਸ਼. ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਧਵਲਚੰਦ੍ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵਿ ਨਾਰਾਯਣ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਨੀਤਿਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿਤ ਭਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਭੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਹਿਤ (ਪਿਆਰ) ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਹਿਤਭਰੀ ਸਿਖ੍ਯਾ.

ਹਿੱਤਾ. ਪੱਖੋਕੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੈਂਚ, ਜੋ ਰੰਧਾਵੇ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ. ਅਜਿੱਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਹਿਤਮੰਤ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਹਿਤ. ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ. ਅਥਵਾ ਇਤ੍ਯੰਤ. ਏਥੋਂ ਤੀਕ. ਯਹਾਂ ਤਕ. "ਹਿਤਮੰਤ ਮਾਇਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹਿੰਦ. ਫ਼ਾ ਸਿੰਧੁ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਫ਼ਾਰਸ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.ਸ ਦਾ ਬਦਲ ਹ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ (ਭਾਰਤ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਿੰਦ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ.

ਹਿੰਦਸਾ. ਅ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਅਟਕਲ। ੨ ਗਣਿਤ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਇ੍ਲਮ। ੩ ਅੰਕ. ਅੰਗ.

ਹਿੰਦਗੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਵੀ.

ਹਿਦਤ. ਅ. ਹ਼ਿਦਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਮਸੀ। ੨ ਤਿੱਖਾਪਨ. ਤੇਜ਼ੀ। ੩ ਸਖ਼ਤੀ.

ਹਿੰਦਵਾਣਾ. ਹਿੰਦੁਗਣ. ਹਨੂਦ. ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ. "ਗੰਗ ਬਨਾਰਸ ਦਾ ਹਿੰਦਵਾਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਵਾਨਾ.

ਹਿੰਦਵਾਣੀ. ਹਿੰਦੁਣੀ. ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ। ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਸੰਬੰਧੀ.

ਹਿੰਦਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਵਾਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਹਿੰਦਵਾਨਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਤੀਰਾ. ਤਰਬੂਜ਼. ਦੇਖੋ, ਤਰਬੂਜ.

ਕੋਪਜੋ ਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਲਵਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਮਾਰੇ ਚੁਨ ਖਾਨ ਲੂੰਥ ਰੋਲੀ ਰਾਵ ਰਾਨਾ ਕੀ,
ਡਾਕਿਨੀ ਡਕਾਰੈਂ ਔ ਪੁਕਾਰੈਂ ਪੂੰਜ ਪੋ੍ਤ ਕੇ
ਖੋਪਰੀ ਖਵੀਸ ਖਾਤ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨਾ ਕੀ,
ਕਹਿਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡ ਬਾਂਧ ਗਜਖਾਲ
ਲਾਦਜੋ ਸੰਭੂ ਬੈਲ ਕਹੂੰ ਸੋਭਾ ਵਾਂ ਠਿਕਾਨਾ ਕੀ,
ਨਦੀ ਕੇ ਕਿਨਾਰਾ ਪੈ ਗਰੀਬ ਦੇ ਬੈਚਾਰਾ ਕੋਊ
ਜਾਤ ਬਨਜਾਰਾ ਲੀਏ ਗੋਨਿ ਹਿੰਦਵਾਨਾ ਕੀ.

ਹਿੰਦਵੀ. ਵਿ–ਹਿੰਦ (ਭਾਰਤ) ਦਾ (ਦੀ). ੨ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ. "ਕਤਿ ਯਮਾਨੀ ਹਿੰਦਵੀ." (ਸਨਾਮਾ) ਯਮਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦ ਦੀ ਕੱਤੀ.

ਹਿਦਾਯਤ. ਦੇਖੋ, ਹਦਾਯਤ.

ਹਿੰਦਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹੰਦਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਹਿੰਦਾਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਹਿੰਦੀ. ਹਿੰਦ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਰਣਮਾਲਾ। ੪ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਬੋਲੀ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ। ੫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ। ੬ ਸਿੰਧੀ ਦੇ ਥਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਹਿੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੂ। ੨ ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਉਹ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਹਿੰਦੂ ਆਬਾਦ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਆਰਯਾਵਰਤ ਭਾਰਤ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਹਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹਿਮਾਲਯ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੧੯੦੦ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੧੫੦੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਕਬਾ ੧, ੮੦੫, ੩੩੨ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ੧,੦੯੪, ੩੦੦ ਵਰਗਮੀਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਡੀਆਂ ਛੋਟ੍ਟੀਆਂ ਮਿਲਾਕੇ ਕੁੱਲ ੬੬੬ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵਸੋਂ ਨੇ ਹਿੱਸੇ ਪਿੰਡਾਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

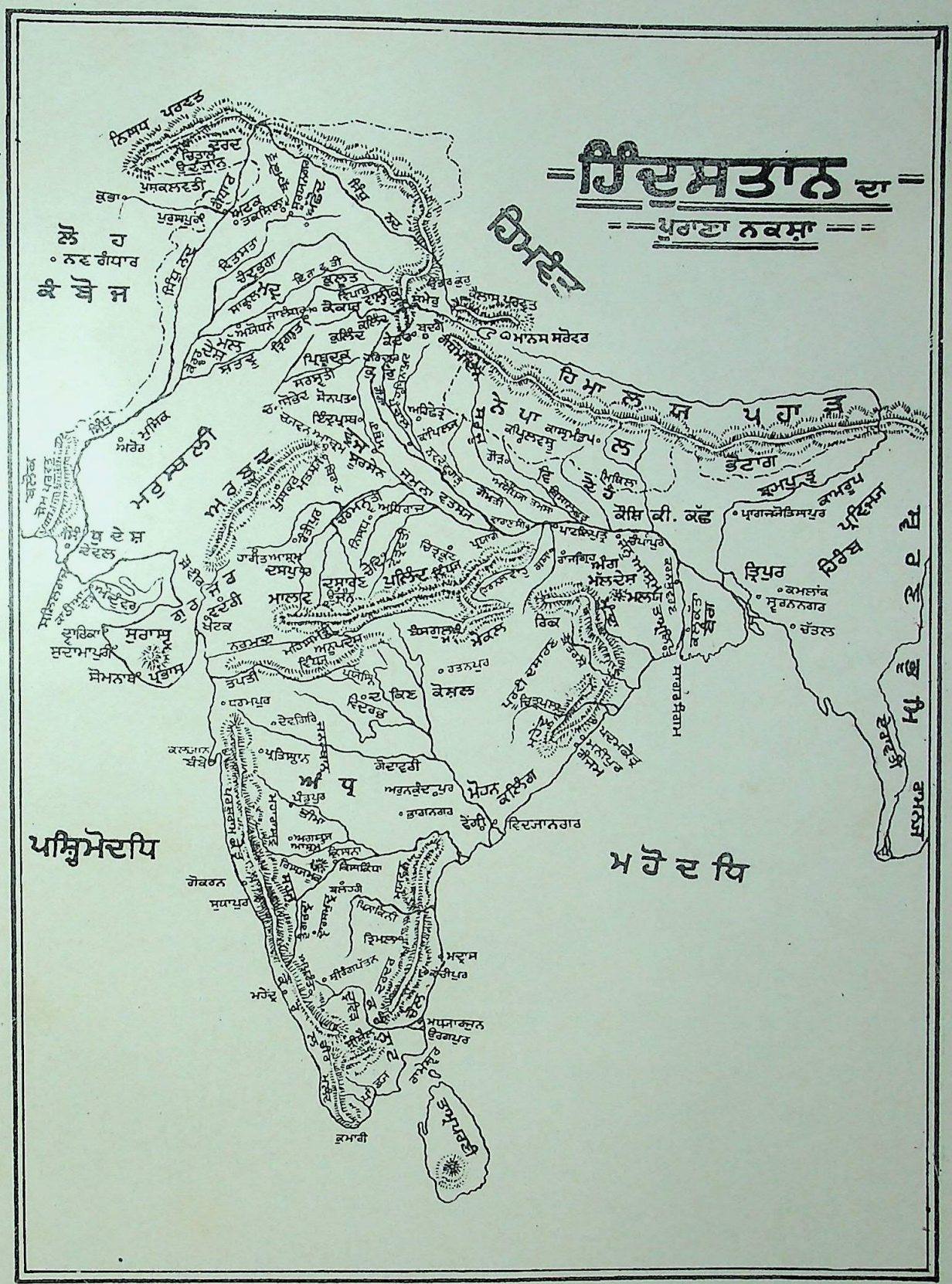
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ
ਪੁਰਾਣਾ ਨਕਸ਼ਾ
ਹਿਮਾਲਯ
ਪਾਕਿਸਤਾਨ
ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ
ਪੱਛਮੀ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼
ਪੱਛਮੀ ਸਮੁੰਦਰ
ਮਹਾਂ ਸਾਗਰ
ਮਾਨਸ ਸਰੋਵਰ
ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ
ਸੋਮਨਾਥ
ਦਵਾਰਕਾ
ਸੁਦਾਮਾਪੁਰੀ
ਸੁਰਾਸ਼ਟ੍ਰ
ਪੋਰਬੰਦਰ
ਕੱਛ
ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ
ਉਜੈਨ
ਇੰਦੌਰ
ਭੋਪਾਲ
ਨਾਗਪੁਰ
ਕੋਸ਼ਲ
ਰਤਨਪੁਰ
ਪ੍ਰਯਾਗ
ਕਾਸ਼ੀ
ਅਯੋਧਿਆ
ਕਨੌਜ
ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ
ਹਸਤਿਨਾਪੁਰ
ਇੰਦਰਪ੍ਰਸਥ
ਮਥੁਰਾ
ਕੁਰੂ
ਪਾਂਚਾਲ
ਕੁਰੂਜਾਂਗਲ
ਸ਼ੂਰਸੈਨ
ਮਤਸ੍ਯ
ਕੁਰੂਕੁਲ
ਕੁਰੂਕੁਲ
ਕੁਰੂਕੁਲ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ਼ਹਿਰ ੨੩੧੬ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੩੧ ਵਡੇ ਵਡੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ੬੮੫, ੬੬੫ ਹੈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ੧੫ ਗੁਣਾ ਵਡਾ ਹੈ. ਜੇ ਕਦੇ ਰੂਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਦ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਦਾ ਰਕਬਾ ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵਸੋਂ ੩੧੮, ੪੭੫, ੪੮੦ ਹੈ. (ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ੨੪੭, ੦੦੩, ੨੯੩, ਅਤੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ੭੧, ੯੩੯, ੧੮੭ ਹੈ)

ਮਰਦ ੧੬੩, ੯੯੫, ੫੫੪ ਅਤੇ ਤੀਵੀਆਂ ੧੫੪, ੯੪੬, ੯੨੬, ਹਨ. ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਗਿਣਤੀ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਈਸਾਈ ੪, ੭੫੪, ੦੦੦
ਸਿੱਖ ੩, ੨੨੯, ੦੦੦
ਹਿੰਦੂ ੨੧੬, ੭੩੫, ੦੦੦
ਜੈਨੀ ੧, ੧੭੮, ੦੦੦
ਪਾਰਸੀ ੧੦੨, ੦੦੦
ਪੁਰਾਣੇ ਵਸਨੀਕ ੯, ੭੭੫, ੦੦੦
ਬੋੱਧ ੧੧, ੫੭੧, ੦੦੦
ਮੁਸਲਮਾਨ ੬੮, ੭੩੫, ੦੦੦
ਯਹੂਦੀ ੨੨, ੦੦੦

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੨੦੨੫੦੦੭੫ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਹਰ ੧੦੦੦ ਪਿੱਛੇ ੧੭੫ ਵਿਧਵਾ ਹਨ.

ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਕੁੱਲ ਬੋਲੀਆਂ ੨੨੨ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਹ ਹੈ:–

ਹਿੰਦੀ (ਪੱਛਮੀ ਹਿੰਦੀ) ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ੯੬, ੭੧੪, ੦੦੦
ਕਨਾਰੀ (ਕਾਨੜੀ) ੧੦, ੩੭੪, ੦੦੦
ਗੁਜਰਾਤੀ ੯, ੫੫੨, ੦੦੦
ਤਾਮਿਲ ੧੮, ੭੮੦, ੦੦੦
ਤਿਲੁਗੂ ੨੩, ੬੦੧, ੦੦੦
ਪੰਜਾਬੀ ੧੬, ੨੩੪, ੦੦੦ ਅਤੇ
ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ੫, ੬੫੨, ੦੦੦
ਬੰਗਾਲੀ ੪੯, ੨੯੪, ੦੦੦
ਬ੍ਰਹਮੀ ੮, ੪੨੩, ੦੦੦
ਮਰਹਟੀ ੧੮, ੭੯੮, ੦੦੦
ਰਾਜਸ਼ਥਾਨੀ ੧੨, ੬੮੧, ੦੦੦

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਇਸਰਾਯ (Viceroy) ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਅਤੇ ਇੰਤਜਾਮ ਦੇ ਲਈ ਦੋ ਕੌਂਸਲਾਂ ਬਣਾ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਕੌਂਸਲ ਆਵ ਸਟੇਟ ਦੂਜੀ ਲੈਜਿਸਲੇਟਿਵ ਐਸੰਬਲੀ (the Council of State and the Legislative Assembly)

ਸਰਕਾਰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ੧੫ ਸੂਬਿਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਹੁਕਮਰਾਂ ਹਨ. ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਅੰਤਰੰਗ ਕੌਂਸਿਲ, ਜਿਸ ਹੱਥ ਚੰਦ ਰਾਖਵੇਂ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ. ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਵਜ਼ੀਰ, ਜੋ ਕਾਨੂਨੀ ਕੌਂਸਲ ਅੱਗੇ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ.

ਹਿੰਦੂ. ਸਿੰਧੁ (ਹਿੰਦ) ਨਦ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲੋਕ, ਜੋ ਆਰਯ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸੇ. ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੨ ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਦੂ ਪਦ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਜਾਖਯਾ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਸਮਰਥ ਤੋਂ ਭੀ ਬਾਹਰ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਲੱਛਣ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਚਾਰ ਵਰਣ ਦੀ ਮਯੰਦਾ ਰਖਦਾ, ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਮੰਨਦਾ ਅਤੇ ਗਊ ਦਾ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੈ.* "ਨਾ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)
੩ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚੋਰ ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲਈ ਭੀ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਕਾਲੇ ਦਾਗ (ਤਿਲ) ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰੂਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

* ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਜੈਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮੁਰਦੇ ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿਕ ਭੀ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਹਿੰਦੂਆਨਾ. ਵਿ–ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ। ੨ ਹਿੰਦੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ.

ਹਿੰਦੂਕੁਸ਼. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਿਆਈ ੨੦੦੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਇੱਥੇ ਬਰਫ ਪੈਣ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ ਸਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਹਿੰਦੂਪਤੀ. ਉਦੇਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਣੇ ਦੀ ਇਹ ਉਪਾਧੀ ਹੈ. ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਉਦੇਪੁਰ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਮਾਨਯੋਗ ਹੈ। ੨ ਭੂਸ਼ਣ ਕਵੀ ਨੇ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਹਿੰਦੂਪਤੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ.

ਹਿੰਦੋਲ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ.

ਹਿਨਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਣਕਾਰ.

ਹਿਨਨਾਤ. ਹਿਣਕਦਾ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ ਕਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਹਨਾਨਾ ਅਤੇ ਹਿਣਕਾਰ.

ਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਦੀ.

ਹਿਫਾਜਤ. ਅ. حفاظت ਹ਼ਿਫ਼ਾਜਤ. ਨਿਗਹਬਾਨੀ। ੨ ਰਖਜਾ.

ਹਿਬਾ. ਅ. ہبہ ਹਿਬਹ. ਆਪਣੀ ਵਸਤੁ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹਿਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋਕੇ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ. ਤੁਸਾਰ. ਬਰਫ। ੨ ਪੋਹ ਮਾਘ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੩ ਚੰਦਨ। ੪ ਕਪੂਰ। ੫ ਵਿ–ਸੀਤਲ. ਠੰਢਾ.

ਹਿਮਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੀਤਲ ਕਿਰਣਾਂ ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਕਪੂਰ। ੩ ਹਿਮਰਿਤੁ. ਮੱਘਰ ਅਤੇ ਪੋਹ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ "ਰੁਤੀ" ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਿਮਕਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਸੀਅਰ (शिशिर) ਅਰ ਮਾਘ ਫੱਗੁਣ ਨੂੰ ਹਿਮਕਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ– "ਹਿਮਕਰ ਰੁਤਿ ਮਨਿ ਭਾਵਤੀ ਮਾਘੁ ਫਗਣੁ ਗੁਣਵੰਤ ਜੀਉ." ਅਤੇ–"ਰੁਤਿ ਸਿਸੀਅਰ ਸੀਤਲ ਹਰਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਮੰਘਰ ਪੋਹਿ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)*

ਹਿਮਕੂਟ / **ਹਿਮਗਿਰਿ** } ਸੰਗਜਾ– ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਪਹਾੜ. ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੂੰਟ.

ਹਿੰਮਤ. ਅ. ہمت ਸੰਗਜਾ–ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ। ੨ ਹੋਸਲਾ. ਸਾਹਸ.

ਵੇਦਹੁੱ ਚਾਰ ਵਿਚਾਰਤ ਬਾਤ
ਪੁਰਾਨ ਅਠਾਰਹਿ ਅੰਗ ਮੇ ਧਾਰੈ,
ਰਾਗ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿਤੀ ਚਤੁਰਾਈ
"ਸੁਜਾਨ" ਕਹੈ ਸਭ ਯਾਹਿ ਕੇ ਲਾਰੈ,
ਚਿਤ੍ਰਹੁੱ ਆਪ ਲਿਖੈ ਸਮਝੈ ਕਵਿਤਾਨ
ਕੀ ਰੀਤਿ ਮੇ ਵਾਰਤਾ ਪਾਰੈ,
ਹੀਨਤਾ ਹੋਯ ਜੁ ਹਿੰਮਤ ਕੀ ਤੁ
ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਲੈ ਕਹਾਂ ਕੂਪ ਮੇ ਡਾਰੈ.

੩ ਫਿਕਰ। ੪ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਯੋਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਗਿਆਰਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ। ੨ ਟਿੱਕਾ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੩੧ (ਸਨ ੧੭੭੪) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਹਿਮਧਰ. ਬਰਫ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਿਮਾਲਯ.

ਹਿਮ ਰਿਤੁ / **ਹਿਮ ਰੁਤ** } हिमऋतु. ਉਹ ਮੌਸਮ, ਜਦ ਬਰਫ ਡਿਗੇ. ਮੱਘਰ ਪੋਹ ਦਾ ਸਮਾਂ.

ਹਿਮਵੰਤ. ਬਰਫ ਵਾਲਾ, ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਕਾਲਕੂਟ ਅਤੇ ਗੰਧਮਾਦਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਹੀ ਅੰਤਰਗਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੂਟ.

* ਕਈ ਅਗਿਆਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਸਿਸਿਰ ਅਤੇ ਹਿਮ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ. ਇੱਥੇ ਹਿਮਕਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੀਤਲਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਹਿਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਮ. ਬਰਫ. "ਹਿਮਾ ਸੀ ਹਿਮਾਲੈ." (ਅਕਾਲ)

ਹਿਮਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਯਤ.

ਹਿਮਾਂਸੁ. ਸੰ. ਹਿਮਾਂਸ਼ੁ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਮ (ਠੰਢੀਆਂ) ਹਨ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਹਿਮਕਰ। ੨ ਕਪੂਰ.

ਹਿਮਾਕਤ. ਅ. حماقت ਹ਼ਿਮਾਕ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਸਮਝੀ. ਨਾਦਾਨੀ. ਮੂਰਖਤਾ.

ਹਿਮਾਚਲ / **ਹਿਮਾਦ੍ਰਿ** / **ਹਿਮਾਦ੍ਰੀ** } ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਅਚਲ (ਪਹਾੜ). ਹਿਮ ਦਾ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਰਬਤ). ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਅਰ ਤਿੱਬਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਧਯ, ਬਰਫ ਦਾ ਪੁੰਜ ਰੂਪ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਬਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ ੨੯੦੦੨ ਫੁਟ ਹੈ। ੨ हिमाद्रिन. ਵਿ–ਹਿਮਾਲਯ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਸ਼ਿਵ. "ਰੀਝਤ ਹਿਮਾਦ੍ਰਿ ਪੋਅੰਤ ਸੀਸ." (ਕਲਕੀ).

ਹਿਮਾਮ ਦਸ੍ਤਾ. ਫ਼ਾ ہاون دست ਹਾਵਨਦਸ੍ਤਹ. ਹਾਵਨ (ਉਖਲੀ) ਦਸ੍ਤਾ (ਮੂਸਲ).

ਹਿਮਾਲਯ / **ਹਿਮਾਲਾ** / **ਹਿਮਾਲੈ** / **ਹਿਮੰਚਲ** } ਦੇਖੋ, ਹਿਮਾਚਲ.

ਹਿਮੰਬਾਰ. ਹਿਮ ਦਾ ਅੰਬਾਰ. ਬਰਫ ਦਾ ਢੇਰ। ੨ ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਨੂੰ ਵਾਰਿ (ਪਾਣੀ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਥਵਾ ਹਿਮ ਨੂੰ ਵਾਰਣ (ਹਟਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਪਵਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਿਮੰਬਾਰਿ. ਹਿਮੰਬਾਰ (ਪਵਨ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਮਸੇਨ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਹਿਮੰਬਾਰ ੨.

ਹਿੱਮਤ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ.

ਹਿਯ / **ਹਿਯਰਾ** / **ਹਿਯਾ** } ਸੰ. हृदय–ਹ੍ਰਿਦਯ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ. ਦਿਲ. ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਹਿਯਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਜਾਂ. ਇੱਥੇ. ਈਹਾਂ. ਯਹਾਂ.

ਹਿਯਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਹ੍ਰਿਦਯ. ਚਿੱਤ. "ਹਿਆਉ ਸਭਿਨ ਕਾ ਡਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਯਾ.

ਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਹਿਰਹਿ ਪਰਦਰਬੁ ਉਦਰ ਕੈ ਤਾਈ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ਪਰਧਨ ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜਿਸੁ ਪੇਖਤ ਕਿਲਵਿਖ ਹਿਰਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਪਾਪ ਮਿਟਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਹਿਰਸ. ਅ. حرص ਹ਼ਿਰਸ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਚਾਹ। ੨ ਸ਼ੌਕ। ੩ ਇੱਛਾ. ਰੁਚਿ.

ਹਿਰਸੀ. ਵਿ–ਹਿਰਸ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਵਾਲਾ. ਲਾਲਚੀ.

ਹਿਰਡ / **ਹਿਰਡੁ** } ਦੇਖੋ, ਏਰੰਡ. "ਹਿਰਡ ਪਲਾਸ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਚੰਦਨ ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਹਿਰਡੁ ਬਪੁੜਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਹਿਰਣ. ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ. ਕੁਰੰਗ। ੨ ਚੁਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਪਰਦਰਬ ਹਿਰਣੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣਜ.

ਹਿਰਣਗਰਭ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਜਗਰਭ. "ਹਿਰਣਗਰਭ ਆਤਮ ਚਿਤ ਚੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਿਰਣਰਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਰਣ (ਮ੍ਰਿਗਾਂ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸ਼ੇਰ। ੨ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਿਰਣਰਾਟਭਗਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦੀ ਭੈਣ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਿਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. ਚੁਰਾਉਣਾ. "ਹਿਰਹਿ ਪ੍ਰਰ ਦਰਬੁ ਉਦਰ ਕੈ ਤਾਈ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਹਿਰਣ. ਸੋਨਾ. ਹਿਰਣਜ. "ਕੇਸਰ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗਮੈ ਹਿਰਣਾ, ਸਰਬ ਸਰੀਰੀ ਚੜਨਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਕੇਸਰ, ਫੁੱਲ, ਕਸਤੂਰੀ ਅਤੇ ਸੁਵਰਣ ਸਭ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੂੰ ਛੁਹਕੇ ਭਿੱਟੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

ਹਿਰਣ੍ਯ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਧਨ। ੪ ਚਾਂਦੀ। ੫ ਕੌਡੀ.

ਹਿਰਣ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਕਸ਼ਿਪੁ.

ਹਿਰਣ੍ਯਕੇਸ਼. ਸੰ. ਵਿ–ਸੋਨੇ ਵਰਗੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ. ਸੁਨਹਿਰੀ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਸ਼। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਹਿਰਣ੍ਯਗਰਭ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਜਗਰਭ.

ਹਿਰਣ੍ਯਾਕ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.

ਹਿਰਤ. ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਜਿਉ ਚੋਰ ਹਿਰਤ ਨਿਸੰਗ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਹ੍ਰਿਤ–ਹ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਚੁਰਾਇਆ. ਲੁੱਟਿਆ. "ਮਰਤ ਹਿਰਤ ਸੰਸਾਰ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ਹ੍ਰਿਤ ਸੰਸਾਰ (ਠਗਿਆ ਹੋਇਆ ਜਗਤ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਹਿਰਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੁਰਾਉਂਦੇ. ਹਰਣ ਕਰਦੇ. ਖਸੋਟਦੇ. "ਕਾਹੂ ਬਿਹਾਵੈ ਜੀਆਇਹ ਹਿਰਤੇ."(ਰਾਮ ਅ:ਮ:੩) ੨ ਮਾਰਦੇ. ਵਧ ਕਰਦੇ.

ਹਿਰਦਯ ਸੰ. ਹ੍ਰਦਯ–ਹ੍ਰਿਦਯ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤਹ-
ਹਿਰਦਾ ਕਰਣ. ਮਨ. ਦਿਲ. "ਹਿਰਦਾ ਸੁਧ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਜਿਦੇ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਛਾਂਦੋਗ ਉਪਨਿਸ਼ਦ-"ਹ੍ਰਿਦਯਯੇ ਤਸ੍ਮਾਤ੍ ਹ੍ਰਿਦਯੰ." "ਹਿਰਦੈ ਰਿਦੈ ਨਿਹਾਲ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ। ੩ ਛਾਤੀ. ਸੀਨਾ. "ਜੈਸੇ ਆਂਡੈ ਹਿਰਦੈ ਮਾਹਿ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ਪੰਛੀ ਆਪਣੇ ਅੰਡੇ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਹੇਠ ਲੈਕੇ ਪਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹਿਰਦਾ ਰਿਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਦਾ ੨.

ਹਿਰਦੈਕਮਲੁ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਰੂਪ ਕਮਲ. "ਹਿਰਦੈ ਕਮਲੁ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਹਿਰਨ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣ.

ਹਿਰਨਕਸਪੁ. ਸੰ. ਹ੍ਰਿਯਕਸ਼ਿਪੁ–ਹਿਰਣ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਰਣ੍ਯ (ਸੁਨਹਿਰੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕਸ਼ਿਪੁ (ਪੋਸ਼ਾਕ). ਇੱਕ ਦੈਤ ਜੋ ਦਿਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਸ਼ਯਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਹਰਨਾਖਸ ਦਾ ਵਡਾ ਭ੍ਰਾਈ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਨਰਸਿੰਘ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਹਿਰਨ ਕੰਚਨ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣ੍ਯ ਅਤੇ ਕੰਚਨ. ਜਿੱਥੇ ਹਿਰਨ ਅਤੇ ਕੰਚਨ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਿਰਣ੍ਯ (ਚਾਂਦੀ) ਅਤੇ ਕੰਚਨ (ਸੋਨਾ).

ਹਿਰਨਖੰਡ. ਸੰ. ਹ੍ਰਿਯਯ ਖਯਾਫ. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਬੁਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ, ਜੋ ਹਿਰਣ੍ਯ (ਸੁਰਣ) ਭੂਮਿ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਪਹੁਚੇ ਹਿਰਨਖੰਡ ਮੇ ਜਾਈ." (ਨਾਪੁ)

ਹਿਰਨਗਰਭ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਜਗਰਭ.

ਹਿਰਨਾਛ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.

ਹਿਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਣੀ.

ਹਿਰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣ੍ਯ. "ਲੋਹਾ ਹਿਰਨੁ ਹੋਵੈ ਸੰਗਿ ਪਾਰਸ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਿਰਨ੍ਯਗਰਭ. ਸੰ. ਹ੍ਰਿਯਯਗਰ੍ਸ. ਵਿ–ਹਿਰਣ੍ਯ(ਸੁਰਣ) ਦੇ ਅੰਡੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਿਰਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿਰਨ੍ਯ-ਗਰਭ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ, ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਥੰਮ, ਸ਼ਰੀਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਦਾਤਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੩ ਮਨੁ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਰਨ੍ਯਗਰਭ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਹੈ,ਜੋ ਸੂਰਜ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਇੱਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਆਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇੱਕ ਸਾਲ ਆਂਡੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭਾਗ ਸ੍ਵਰਗ ਲੋਕ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਹੋਈ। ੪ ਸੂਕ੍ਸ਼ਮ ਸ਼ਰੀਰ. ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ। ੫ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਹਿਰਨ੍ਯਾਕ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.

ਹਿਰਫਤ. ਅ. حرفت ਹ੍ਰਿਰਫਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪੇਸ਼ਾ. ਕੰਮ। ੨ ਦਸ੍ਤਕਾਰੀ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹੁਨਰ.

ਹਿਰਮਚੀ ਅ. حرمچی ਹਿਰਮਚੀ. ਇੱਕ ਲਾਲ ਰੰਗ
ਹਿਰਮਜੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਰਸ਼ ਕੰਧ ਆਦਿ ਦੇ ਰੰਗਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਹਿਰਾਇਆ. ਖੁਹਾਇਆ. ਹਰਣ ਕਰਾਇਆ। ੨ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ. "ਹੋਰਤ ਹੋਰਤ ਸਭੈ ਹਿਰਾਇਆ." (ਤਨਸੁਖ)

ਹਿਰਾਏ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਕਾਨ ਫਰਾਇ ਹਿਰਾਏ ਟੂਕਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਯੋਗੀ ਬਣਕੇ ਟੁਕੜੇ ਢੋਂਦਾ ਹੈ. ਚੇਲੇ ਰੋਟੀਆਂ ਮੰਗਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਹਿਰਾਸ. ਫ਼ਾ. ہراس ਸੰਗਜਾ–ਭਰ. ਖੌਫ. "ਹੋਰ ਆਜ ਕੋ ਸੰਗ ਹਿਰਾਸਾ." (ਗੁਪ੍ਸੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੁੱਰਾਸ.

ਹਿਰਾਸਤ. ਅ. حراست ਹ੍ਰਿਰਾਸਤ. ਨਿਗਹਬਾਨੀ. ਨਿਗਰਾਨੀ। ੨ ਹਿਫਾਜਤ. ਰਖਜਾ.

ਹਿਰਾਸੁਲ ਫਿਕਨ. ਦੇਖੋ, ਫਿਕਨ.

ਹਿਰਾਤ. ਖੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਤ। ੨ ਹਰਣ ਕਰਦਾ. ਚੁਰਾਉਂਦਾ. ਖੋਂਹਦਾ। ੩ ਅਫਗਾਨਿਸ੍ਤਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ੨੪੦੦ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਖੱਲਾਂ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ.

ਹਿਰਾਨਾ ਵਿ–ਹਰਣ ਹੋਇਆ. ਖੋਇਆ. ਖੋਈ.
ਹਿਰਾਨੀ "ਪ੍ਰੀਜੀ ਹਿਰਾਨੀ ਬਨਜੁ ਟੂਟ." (ਬਸੰ
ਹਿਰਾਨੇ ਕਬੀਰ) ੨ ਠਗਿਆ. "ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਹਿਰਾਨੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਹਿਰਿ. ਸੰ. ह्र. ਧਾ–ਲੈਜਾਣਾ. ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ. ਠਗਣਾ. ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨਾ.ਦੇਣਾ.ਜਮਾ ਕਰਨਾ.ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਤ੍ਰਜਾਗਣਾ. ਰੋਕਣਾ. ਮਾਰਨਾ. ਸਮੇਟਨਾ. ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਜੁਲਮ ਕਰਨਾ. ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ. ਖਸੋਟਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੁਰਾਕੇ. ਲੁੱਟਕੇ. "ਹਿਰਿ ਵਿਤ ਚਿਤ ਦੁਖਾਹੀ." (ਆਸਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਹਿਰਿਓ ਸੰ. ह्र. ਹ੍ਰਿਤ–ਹ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਚੁਰਾਇਆ. ਖਸੋ-
ਹਿਰਿਆ ਟਿਆ. ਖੋਹਿਆ.

ਹਿਰਿਨਜੋ. ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ਪੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹਿਰਿਨਜੋ ਹਿਰੈਨਾਛਸੈ ਦੋਇ ਬੀਰੈ." (ਵੈਰਾਹ)

ਹਿਰਿਲੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਿ. "ਰਤਨੁ ਗਿਆਨੁ ਸਭ ਕੋ ਹਿਰਿਲੀਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਹਿਰੀਆ. ਵਿ–ਹਰਣ ਕਰਤਾ. ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹਰੀਆ. "ਪਰ ਕਉ ਹਿਰੀਆ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਪਰਧਨ ਦਾ ਹਰੀਆ. "ਕਾਨ੍ਹ ਬਡੋ ਰਸ ਕੋ ਹਿਰੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਿਰੇ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. ਚੁਰਾਏ। ੨ ਮਿਟਾਏ. "ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਹਿਰੇ ਖਿਨ ਮਾਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹਿਰੈ. ਹਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਹ੍ਰਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਘਟਦਾ ਹੈ. "ਲਾਭ ਮਿਲੈ ਤੋਟਾ ਹਿਰੈ." (ਗਉ ਬਿਭ ਮ: ੫) ੪ ਹੋਰਣ ਕਰਦਾ (ਵੇਖਦਾ) ਹੈ. "ਹੋਂਦੀ ਕਉ ਅਨਹੋਂਦੀ ਹਿਰੈ." (ਰਾਮ ਮ:੫)"ਕੋਭਾ ਭਾਰਤ ਹਿਰੈ ਜੁਆਰੀ."(ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਿਰੋਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰੋਲ। ੨ ਹਲਚਲ। ੩ ਅਸ੍ਥਾਚਲ. ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੇ ਓਲ੍ਹੇ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹਿੰਮਤ ਬਾਂਧ ਹਿਰੋਲਹਿ ਲੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨) ੪ ਸੈਨਾ ਦਾ ਝੁੰਡ. "ਜੈਸੇ ਚੀਰ ਹਿਰੋਲ ਕੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੩)

ਹਿਰੌੜ. ਦੇਖੋ, ਏਰੰਡ ਅਤੇ ਹਿਰਡ.

ਹਿਰੌਨ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣ੍ਯ.

ਹਿਰੌਨਕਸਪੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਕਸਪੁ.

ਹਿਰੌਨਾਛਸ
ਹਿਰੌਨਾਛ } ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.

ਹਿਰਜੋ. ਹਰਣ ਕੀਤਾ. ਚੁਰਾਇਆ। ੨ ਖਸੋਟਿਆ ਖੋਹਿਆ। ੩ ਹੋਰਿਆ. ਦੇਖਿਆ. "ਆਂਖਨ ਹਿਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੩੧)

ਹਿਲ. ਅ. حِل ਹ੍ਰਿੱਲ. ਵਿ–ਹਲਾਲ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਲਣਾ.

ਹਿਲਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਡੋਲਣਾ. ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਣਾ।
ਹਿਲਨਾ ੨ ਗਿੱਝਣਾ. ਪਰਚਣਾ. "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਹਿਲਿਆ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਹਿਲਿਓ ਔਰ ਵਸਤੁ ਲੈ ਜਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੁ)

ਹਿਲਮ. ਅ. حِلم ਹ੍ਰਿਲਮ. ਸੰਗਜਾ–ਨਰਮੀ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਹਲੀਮ ਹਲੀਮੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ.

ਹਿਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਕ.

ਹਿਲਾਲ. ਅ. ہلال ਨਵਾਂ ਚੰਦ. ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ.

ਹਿਵ. ਸੰ. ਹਿਮ. ਬਰਫ "ਗੁਰੁ ਹਿਵ ਸੀਤਲ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਿਵਘਰ. ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਘਰ, ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਹਿਮਕਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਹਿਵਧਾਰ. ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਵਿ–ਹਿਮ (ਠੰਢੀ) ਧਾਰਾ. ਠੰਢੇ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰ. "ਪਵਨ ਬਹੈ ਹਿਵਧਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸ਼ਾਂਤਮਨ ਹੋਕੇ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਜਪ ਹੈ, ਇਹ ਮੱਖਣ ਕੱਢਣ ਸਮੇਂ ਜਲ ਦੀ ਠੰਢੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਰਿੜਕਣੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਲਾ ਮੱਖਣ ਕਰੜਾ ਅਤੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਿਵਾਲਯ ਦੇਖੋ, ਹਿਮਾਲਯ. "ਕੋਟਿ ਜਉ ਤੀਰਥ
ਹਿਵਾਲਾ ਕਰੈ ਤਨੁ ਜੋ ਹਿਵਾਲੇ ਗਾਰੈ." (ਰਾਮ
ਹਿਵਾਲੈ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਿਵੈਘਰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਮਕਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਹਿਮਾਲਯ. "ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਗੁਰੁ ਹਿਵੈਘਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਭਾਵ–ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ.

ਹਿੜਿੰਬਾ. ਸੰ. ਹਿਡਿੰਬਾ–ਹਿਡਿੰਬਿ. ਹਿਡਿੰਬੀ ਨਾਉਂ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. ਹਿਡਿੰਬ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀ, ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹਕੇ ਘਟੋਤਕਚ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਘਟੋਤਕਚ ਨੇ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦਿਖਾਈ.

ਹੀ. ਵਜ–ਨਿਸ਼ਚੇ. ਯਕੀਨਨ। ੨ ਕੇਵਲ. ਫ਼ਕਤ. "ਨਾਥ ਹੀ ਸਹਾਈ ਸੰਤਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਅਚਰਜ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਹ੍ਰਿਦਯ. ਮਨ. "ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹੀ ਭ੍ਰਮਾਇਆ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) "ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੫ ਛਾਤੀ. ਉਰ. "ਚਰਨਕਮਲ ਹੀ ਪਰਸ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹੀਉ ਸੰਗਜਾ–ਹ੍ਰਿਦਯ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਹੀਉ ਕੀਉ
ਹੀਂਉ ਕੁਰਬਾਨਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਵੇਕ-ਸ਼ਕਤਿ. ਜ਼ਮੀਰ. "ਹੀਂਉ ਦੇਉ ਸਭ ਤਨੁ ਮਨ ਅਰਪਉ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਹੀਓ ਸੰਗਜਾ–ਹ੍ਰਿਦਯ. ਅੰਤਹਕਰਣ. ਚਿੱਤ.
ਹੀਅ "ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ਹੀਓ." (ਆਸਾ
ਹੀਅਉ ਮ: ੫) "ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਜਾਸ ਗੁਨ ਗਾਵਤ
ਹੀਅਰਉ ਤਾਕੋ ਨਾਮੁ ਹੀਐ ਮੋ ਧਰੁ ਰੇ." (ਗਉ
ਹੀਅਰਾ ਮ: ੯) "ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ ਰਤਨੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ
ਹੀਅਰੋ ਬਸਿਆ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਹੀਅਲੁ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਸ੍ਥਲ. ਦੇਖੋ, ਤਲ.

ਹੀਅੜਾ. ਹ੍ਰਿਦਯ. ਮਨ.

ਹੀਆ. ਦੇਖੋ, ਹੀਅ. "ਜੀਅ ਹੀਆ ਪ੍ਰਾਨਪਤੇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਹੌਸਲਾ.

ਹੀਇ. ਦੇਖੋ, ਹੀਅ. "ਹੀਏ ਭੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਿਸਰਿ ਨ ਜਾਇ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 277 ਨਾਭਾਪਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ੧੦੮ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੀਸ } ਸੰ. ਹਿੰਸ੍. ਇੱਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜ. "ਬਿੜਾ ਹੀਂਸ
ਹੀਂਸ } ਕੋ ਸੰਘਨਘਨੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) L.Coix Barbata. ਇਸ ਦੀ ਬਾੜ ਵਡੀ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸੰਘਣੇ ਹੀਸ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਸੂਰ ਆਦਿਕ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਘੁਰੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਹੀਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਿੱਕਾ (ਹਿਚਕੀ) ਨਾਲ ਸੁਰ ਕੱਢਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਧੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਹੀਂਗਣਾ.

ਹੀਂਗ. ਦੇਖੋ, ਹੀਕਣਾ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗੁ. "ਹੀਂਗ ਲਗਾਇ ਤਹਾਂ ਉਠ ਆਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੩)

ਹੀਂਗਣਾ } ਦੇਖੋ, ਹੀਕਣਾ. "ਨਿਤ ਉਠ ਹਸੈ ਹੀਂਗੈ
ਹੀਗਨਾ } ਮਰੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹੀਂਗੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗ. "ਬਾਣੀਏ ਕੇ ਘਰ ਹੀਂਗੁ ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹੀਜ } ਫ਼ਾ ☆ ਹੀਜ. ਕੁਦਰਤੀ ਨਪੁੰਸਕ.
ਹੀਜਰਾ } ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਰਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ
ਹੀਜੜਾ } ਹੁੰਦੇ. ਇਹ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਜਨਮਉਤਸਵ ਤੇ ਗਾ ਅਤੇ ਨੱਚਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਨਾਚਨ ਹੀਜ ਗਾਇ ਸੁਰ ਰਾਚੈਂ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੀੜ. ਸੰ. ਹੀਡ੍. ਧਾ–ਖਿੱਚਣਾ. ਪਾੜਨਾ. ਗੁੱਸੇ ਕਰਨਾ.

ਹੀਂਡ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੌੜ. ਭਾਜ. ਨੱਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹੀਂਡਣ. ਡਿੰਗ. ਝੂਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਏਧਰ ਓਧਰ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ.

ਹੀਡੁ. ਹ੍ਰਿਦਯ. ਹਿਰਦਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ। ੨ ਸੰ. ह्रद्. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਗਮਨ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਤਿ. ਚਾਲ. "ਭੁਲਤਣਿ ਭੈ ਮਨਿ ਵਸੈ ਹੋਕੋ ਪਾਧਰੁ ਹੀਡੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ਇੱਕੋ ਰਾਹ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਚਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਭੁੱਲਣ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਡਰ ਵਸਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੀਂਡ.

ਹੀਂਡੈ. ਡਿੰਗ. ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੌੜ. ਭਾਜ.

ਹੀਂਡੋ. ਡਿੰਗ. ਝੂਲਾ. ਹਿੰਡੋਲਾ.

ਹੀਡੋਲ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ.

ਹੀਡੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ. "ਹੀਡੋਲੀ ਚੜਿ ਆਈਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਹਿੰਦੋਲੇ (ਡੋਲੇ) ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਈਆਂ.

ਹੀਣ } ਸੰ. ਹੀਨ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ। ੨ ਘੱਟ.
ਹੀਣਉ } ਕ੍ਰਿ. "ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕ ਨ ਸਿੰਨਾ." (ਜੈਤ ਵਾਰ) ੩ ਊਣਾ. ਅਪੂਰਣ. "ਹੀਣਉ ਨੀਚ ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ."(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਹੀਣਸਜ. ਸੰ. ਹੀਨੱਸ੍ਯ. ਹੀਨ ਹੈ. ਬਿਨਾ ਹੈ. "ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੀਣਸਜ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹੀਣਾ } ਦੇਖੋ, ਹੀਣ। ੨ ਵਿ–ਬਿਨਾ. ਰਹਿਤ.
ਹੀਣੁ } "ਭਗਤਿਹੀਣੁ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਇਆ ?"
ਹੀਣੇ } (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਕਾਇਰ. ਡਰਪੋਕ. ਬੁਜ਼ਦਿਲ. "ਨ ਕੋਈ ਸੂਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੀਣਾ."
ਹੀਣੌ } (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) "ਨਾ ਕੋ ਹੀਣੁ ਨਾਹੀ ਕੋ ਸੂਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) "ਹੀਣੌ ਨੀਚੁ ਬੁਰੌ ਬੁਰਿਆਰੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਹੀਤ } ਦੇਖੋ, ਹਿਤ. "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੀਤੁ."
ਹੀਤੁ } (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲਹਿ ਤਿਨਿ ਸਿਉ ਹੀਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਹਿਤੂ. ਪਿਆਰਾ. "ਹੀਤ ਮੋਹ ਭੈ ਭਰਮ ਭ੍ਰਮਣੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹੀਨ. ਦੇਖੋ, ਹੀਣ ਅਤੇ ਹੀਨਾ.

ਹੀਨਤ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੨ ਨੀਚਤਾ।
ਹੀਨਤਾ } ੩ ਅਪਮਾਨ. ਅਨਾਦਰ. "ਕਾਲੂ ! ਮੈ ਹੀਨਤ ਮਾਨਤ ਹੋਂ." (ਨਾਪ੍)

ਹੀਨੜਾ } ਵਿ–ਹੀਨਤਾ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਤੁੱਛ.
ਹੀਨੜੀ } ਘਟੀਆ. "ਹੀਨੜੀ ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹੀਨਾ. ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਹੀਨ. "ਸਭ ਊਤਮ ਕਿਸੁ ਆਖਉ ਹੀਨਾ ?" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਕਿਸ ਨੂੰ ਨੀਚ ਕਹਾਂ। ੨ ਕ੍ਰਿਣ. ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਨੈਨੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਹੀ, ਤਨੁ ਹੀਨਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਹੀਰ. ਸਿਆਲ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਪੁਤ ਚੂਚਕ ਦੀ, ਮਲਕੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਕੰਨਜ਼ਾ, ਜੋ ਚਨਾਬ (ਝਨਾਂ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਝੰਗ ਨਗਰ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. * ਚਾਚੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰੰਗਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਮੁਜੱਫਰਗੜ੍ਹ) ਨਿਵਾਸੀ ਖੇੜੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਸੈਦੇ ਨਾਮਕ ਜੱਟ ਨਾਲ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ਤਖ਼ਤ ਹਜਾਰੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਮੌਜੂ† ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਂਝੇ ਨਾਲ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਅਨੇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਹੀਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਮਰਨਾ ਸੁਣਕੇ ਸੰਮਤ ੧੫੧੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਕਬਰ ਝੰਗ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੋਹ ਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਅਨੇਕ ਲੋਕ ਦੁੱਧ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਰਾਂਝਾ ਹੀਰ ਬਖਾਣੀਐ ਓਹ ਪਿਰਮ ਪਿਰਾਤੀ." (ਭਾਗੁ)

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਹੀਰ ਮੋਨਕਾ ਅਪਸਰਾ ਅਤੇ ਰਾਂਝਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸੀ. "ਰਾਂਝਾ ਭਯੋ ਸੁਰੇਸ ਤਹਿੰ, ਭਈ ਮੋਨਕਾ ਹੀਰ। ਯਾ ਜਗ ਮੋ ਗਾਵਤ ਸਦਾ ਸਭ ਕਵਿਕੁਲ ਜਸ ਧੀਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੮) ਦੇਖੋ,ਰਾਂਝਾ। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਕਬਿੱਤ ਸੁਣਕੇ ਇਤਨਾ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਪਸਾਰਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਰਹਿਆ.

ਪਾਸ ਠਾਢੇ ਝਗਰਤ ਝੁਕਤ ਦਰੇਰੈ ਮੋਹਿ
ਬਾਤ ਨ ਕਰਨ ਪਾਊਂ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਬੀਰ ਸੋਂ;
ਐਸੋ ਅਰਿ ਬਿਕਟ ਨਿਕਟ ਬਸੈ ਨਿਸਦਿਨ
ਨਿਪਟ ਨਿਸ਼ੰਕ ਸਠ ਘੋਰੈ ਫੇਰ ਭੀਰ ਸੋਂ,
ਦਾਰਿਦ ਕੁਪੁਤ ! ਤੇਰੋ ਮਰਨ ਬਨਸੋ ਹੈ ਆਜ
ਕਰਕੈ ਸਲਾਮ ਵਿਦਾ ਹੂਜੈ ਕਬਿ ਹੀਰ ਸੋਂ,
ਨਾਤਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਕਲ ਕਰੈਂਗੋ ਤੋਹਿ
ਟੂਕ ਟੂਕ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਗਾਢੇ ਦਾਨਨ ਕੇ ਤੀਰ ਸੋਂ.

੩ ਸੰ. ਹੀਰਾ. ਵਜ੍ਰ. "ਗੁਰਿ ਮਿਲੀਐ ਹੀਰ ਪਰਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਸ਼ੇਰ। ੬ ਅਹੀਰ (ਅਭੀਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਆਏ ਸਭ ਬ੍ਰਿਜ ਹੀਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੭ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੀ 'ਹੀਰਕ' ਸੰਗਜ਼ਾ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਛੀ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ਗਿਆਰਾਂ ਪੁਰ, ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੱਖਰ ਗੁਰੁ ਅੰਤ ਰਗਣ ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਤਜ ਰਹਿਤ, ਪਾਪ ਗ੍ਰਹਿਤ, ਕ੍ਰੋਧ ਚਹਿਤ ਜਾਨਿਯੇ,
ਧਰਮ ਹੀਨ, ਅੰਗ ਛੀਨ, ਕ੍ਰੋਧ ਪੀਨ ਮਾਨਿਯੇ. ×××
(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਗਣ ਛੰਦ ਹੀਰ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਭ ਸ ਨ ਜ ਨ ਰ ऽ।।, ।।ऽ, ।।।, ।ऽ।, ।।।, ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਧਰ ਹੀ ਚਰਨ ਰਿਦੇ ਨਰ ਦੁਖ ਕੇ ਹਰੀ,
ਹੋਤ ਨ ਭਵ ਮੈ ਭ੍ਰਮਣ ਸਦਾ ਰਹਿ ਮੁਦ ਕੋ ਧਰੀ.×××
੮ ਫ਼ਾ ☆ ਅਗਨੀ. ਆਤਿਸ਼.

ਹੀਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੀਰਾ. ਵਜ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੀਰ ੭.

ਹੀਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰ ਅਤੇ ਹੀਰਕ. "ਹੀਰਾ ਨਾਮੁ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕਰਤਾਰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹੀਰਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਭਾਵ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਉੱਤਮ ਰਤਨ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਚਮਕ ਸਭ ਉੱਪਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. "ਹੀਰੇ ਕਰਉ ਅਦੇਸ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਭੀ ਹੀਰਾ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੫ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਵਡਾ ਬਹਾਦੁਰ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਘੋਰ ਜੁੱਧ ਕੀਤਾ। ੬ ਸੰ. ਹੀਰਾ. ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ। ੭ ਕੀੜੀ। ੮ ਹੀਅਰਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ. ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ ਬਡ਼ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੬ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ (ਸਨ ੧੮੪੩) ਨੂੰ ਮਾਈ ਰਾਜਕੌਰ (ਸਰਦਾਰ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਫ਼ਾਵਾਲੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਡ਼ਰੁੱਖੀਂ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੨੮ (੧੦ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੭੧) ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀਨੇ ਜਿਸ ਯੋਗਜ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਆਪ ਦਾ ਵਿਦਯਾ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ. ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਵਿਦਜਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਜੀਫੇ ਦਿੱਤੇ.ਮਕਾਲਿਫ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ "ਸਿੱਖ ਰੀਲੀਜਨ" ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਲਈ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕੀਤਾ.

ਖਾਸ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯੇ ਖਰਚਕੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਯੋਗਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਖਰਚਿਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਾਤੀ ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸ਼ਨ, ਉਹ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਇਮਾਨਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ. ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਨਿੱਤ ਸਮਾਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਰੋਕ ਟੋਕ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਸੀ.

ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੌਰ ਰੱਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੭ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨ ਕੌਰ ਜੀ,* ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਜਸਮੇਰ ਕੌਰ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੨੨ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ.

ਸਨ ੧੮੮੯ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ; ਸਨ ੧੯੦੩ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ. ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੧੧ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੌਰੂਸੀ "ਮਹਾਰਾਜਾ" ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ.

੧੧ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (੨੫ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੧) ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ਼ਵੇਸ਼ ਸਿਰਮੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਰਾਜਰਿਖੀ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ.

ਹੀਰਾਹੀਰ } ਹੀਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਹੀਰਾ. ਰਤਨਾ
ਹੀਰਾਹੀਰੁ } ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਰਤਨ. "ਹਿਰਦੈ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹਰਿ ਹੀਰਾ ਹੀਰੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਹੀਰਾਘਾਟ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ.

ਹੀਰਾ ਦਾਸ } ਸੁਰਸਿੰਘ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ)
ਹੀਰਾ ਦਾਸੀਏ } ਵਿੱਚ ਅਬਦੁੱਲੇ ਮੋਚੀ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੮੬੭ ਵਿੱਚ ਹੀਰਾ ਜਨਮਿਆ,ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਸ਼ਰਣਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵਜੀ ਦੇ ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ ਅਰ ਨਾਉਂ ਹੀਰਾ ਦਾਸ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ "ਗੰਡੀ ਵਿੰਡ" ਪਿੰਡ (ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਡਾ ਡੇਰਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੩੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਹੀਰਾ ਦਾਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਹੀਰਾ-ਦਾਸੀਏ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਹੀਰਾਦਾਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਹੰਤ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੫੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਹੀਰਾ ਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਾ ੩.

ਹੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰ ਅਤੇ ਹੀਰਾ. "ਦਇਆ ਕਰੈ ਹਰਿ ਹੀਰੁ" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਮਾਣਿਕ ਲਾਲ ਨਾਮ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਹੀਰਾ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੀਰਾ ਸਖ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵੇਧਨ ਅਤੇ ਛੇਦਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀਰੇ ਦਾ ਹੀ ਔਜਾਰ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੀ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿ ਪਵਨ ਮਨੁ ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਹੀਲਹ. ਦੇਖੋ, ਹੀਲਾ ੩.

ਹੀਲਹਸਾਜੀ. ਫ਼ਾ ☆ ਹੀਲਹਸਾਜ਼ੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–

* ਭੰਗੀ ਗੁਰਿਸਰਨਾ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ ਸਿਆਲ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਭੁੰਗੀਆਂ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਭੁੰਗੀ ਸਿਆਲ ਆਖਦੇ ਸੇ, ਪਿੱਛੋਂ ਝੰਗ ਸਿਆਲ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ.

† ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਅੱਦੁੱਦੀਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਬਹਲੋਲ ਲੋਦੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂ ਹਜਾਰੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਸੀ. ਤਖ਼ਤ ਹਜਾਰਾ ਲੋਦੀਆਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਅੱਛਾ ਆਬਾਦ ਕਸਬਾ ਸੀ.

* ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਣਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਧੌਲਪੁਰਪਤਿ ਨਾਲ ਸਨ ੧੯੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਪਰ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤਯਾਤ੍ਰਾ ਸੁਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਨ ੧੯੧੬ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਹਾਨੇ ਬਾਜ਼ੀ. ਫਰੇਬ ਖੇਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹੀਲਤ. ਦੇਖੋ, ਹੀਲਾ ੩. ਹੀਲਤ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਬਹਾਨਾ ਅਤੇ ਮਕਰ ਹੈ.

ਹੀਲੜਾ, ਹੀਲਾ, ਹੀਲੋ ਸੰਗਜਾ–ਛਲ. ਫਰੇਬ। ੨ ਦੁੱਖ. "ਮਨ ਨ ਸੁਹੇਲਾ ਪਰਪੰਚ ਹੀਲਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸਾਧਨ ਕੋ ਹਰਤਾ ਜੋਉ ਹੀਲੋ." (ਕ੍ਰਿਸ-ਨਾਵ) ੩ ਅ. حیلہ ਹ਼ੀਲਹ. ਬਹਾਨਾ. "ਹੀਲੜਾ ਏਹੁ ਸੰਸਾਰੋ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ੪ ਆਪਣੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਯੁਕਤਿ ਸੋਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਤਦਬੀਰ).

ਹੁ. ਸੰ. ਧਾ–ਯਗਜ ਕਰਨਾ. ਖਾਣਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ. ਭੇਜਣਾ. ਲੈਣਾ। ੨ ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੋੜੇ(ੋ) ਦੀ ਥਾਂ ਹੁ ਅੱਖਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਕਰੋ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰਹੁ, ਜਪੋ ਦੀ ਥਾਂ ਜਪਹੁ ਆਦਿ. "ਮੇਰੀ ਹਰਹੁ ਬਿਪਤ ਜਨ ਕਰਹੁ ਸੁਭਾਈ." (ਗਉ ਹਵਿਦਾਸ) ੩ ਵਜ–ਨਿਸ਼ਚਯ. ਯਕੀਨਨ. "ਭਰਮੁ ਭੇਦੁ ਭਉ ਕਬਹੁ ਨ ਛੂਟਸਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੪ ਪੰਚਮੀ ਵਿਭਕ੍ਰਿ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਹੁ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਸੇ. ਤੋਂ. "ਪਰੇਤਹੁ ਕੀਤੋਨੁ ਦੇਵਤਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਹੁੰ. ਸੰ. हुम्. ਵਜ–ਹੁੰਘਾਰਾ. ਹੁੰਕਾਰ। ੨ ਨਿਰਾਦਰ। ੩ ਪ੍ਰਸ਼ਨ। ੪ ਅੰਗੀਕਾਰ.

ਹੁਐ. ਦੇਖੋ, ਹੈ.

ਹੁਅੰ. ਵਿ–ਹੂਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹੁੰਕਾਰ. "ਹੁਅੰ ਸਬਦ ਅਸਿਧੁਜਹਿ ਉਚਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਹੁਇਓ, ਹੁਈ ਹੋਇਆ. ਹੋਈ.

ਹੁਈ ਹੈ. ਹੋਈਦਾ ਹੈ. "ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੁਈ ਹੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਹੁਏ. ਹੂਏ. ਹੋਏ. "ਮੁਖ ਹੁਏ ਪੰਡਿਤ ਮਿਠੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਹੁਸ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਬਸ। ੩ ਫ਼ਾ. ਹੁਸ਼. ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਹੋਸ਼ (ਸੁਰਤ) ਦਾ.

ਹੁਸਣਾ. ਸੰ. हुसनम्–ਹੁਸਨੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਹੋਣਾ. ਘਟਣਾ। ੨ ਥੱਕਣਾ. "ਹੋਇ ਨ ਅਸ ਅਸੁ ਹੁਸ ਨਹਿ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਦਿਯੇ ਹੁਸਾਇ ਤੁਰੰਗਮ ਸਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੁਸਨ. ਅ. حسن ਹ਼ੁਸਨ. ਸੰਗਜਾ-ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖੂਬਸੂਰਤੀ. "ਕਿ ਹੁਸਨੁਲ ਵਜੂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਵਜੂਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਜਹ ਅਤੇ ਵਜੂਹ। ੨ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਖੂਬਸੂਰਤ.

ਹੁਸਨਾਕ. ਫ਼ਾ. حسن ناک ਹ਼ੁਸਨ-ਨਾਕ. ਵਿ–ਹੁਸਨ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਵਾਲਾ. ਖੂਬਸੂਰਤ. "ਅਮਿਤ ਦਰਬ ਹੁਸਨਾਕਨ ਦੇਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਉਸਨਾਕ.

ਹੁਸਨੁਲਚਰਾਗ. ਫ਼ਾ. حسن الچراغ ਹ਼ੁਸਨੁਲਚਰਾਗ਼. ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਦੀਪਕ. "ਕਿ ਹੁਸਨੁਲਚਰਾਗ ਹੈਂ." (ਜਾਪੁ)

ਹੁਸਨੁਲਜਮਾਲ. ਅ. حسن الجمال ਹ਼ੁਸਨੁਲਜਮਾਲ. ਵਿ–ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਹੁਸਨੁਲਤਮਾਮ. ਅ. حسن التمام ਪੂਰਣ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ.

ਹੁਸਨੁਲਵਜੂ ਹੈ. (ਜਾਪੁ) ਅ. حسن الوجود ਸੁੰਦਰ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਮੋਹਨਮੂਰਤਿ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਜਹ ਅਤੇ ਵਜੂਹ.

ਹੁਸਿਆਰ, ਹੁਸੀਆਰ ਫ਼ਾ. ہوشیار ਹੋਸ਼ਯਾਰ. ਵਿ–ਹੋਸ਼ (ਬੁੱਧਿ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਨਾ। ੨ ਖ਼ਬਰਦਾਰ. "ਦੁਨੀਆ ਹੁਸੀਆਰ ਬੇਦਾਰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਹੁਸੀਆਰੀ. ਫ਼ਾ. ہوشیاری ਹੋਸ਼ਯਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਤੁਰਾਈ. ਦਾਨਾਈ। ੨ ਸਾਵਧਾਨਤਾ.

ਹੁਸੈਨ. حسین ਹ਼ੁਸੈਨ. ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਫਾਤਿਮਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਸਨ ੬੨੫ (ਹਿਜਰੀ੪) ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਕਰਬਲਾ ਦੇ ਮਕਾਮ (ਜੋ ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਸੱਠ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੀ ਸੰਨ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ) ਸੱਤਵੇਂ ਖਲੀਫਾ ਯਜ਼ੀਦ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤਿ "ਸਿਮਰ" ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਵਡੀ ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ੧੮ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੬੮੦ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਾ ਪਿਆਸਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਝਗੜੇ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੂਫੇ ਦੇ ਆਦ-ਮੀਆਂ ਨੇ ਹੁਸੈਨ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਲਾਫ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ. ਦਮਿਸ਼ਕਪਤੀ ਖਲੀਫਾ ਯਜ਼ੀਦ ਨੇ ਭੇਦ ਮਲੂਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੇਜੀ. ਹੁਸੈਨ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਯਜ਼ੀਦ ਦੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਉਸ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਮੁਹੱਰਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਰਹਿਆ. ਦਸਵੀਂ ਨੂੰ ਹੁਸੈਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼ੀਅ਼ਹ (ਸ਼ੀਆ) ਲੋਕ ਇਹ ਦਸ ਦਿਨ ਵਡੇ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹਸਨ ਅਤੇ ਸੱਯਦ.

ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਾਹ. ਇੱਕ ਲਹੌਰ ਦਾ ਫਕੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹਾ.

ਹੁਸੈਨਾਬਾਦ. ਗਯਾ ਦੇ ਜਿਲੇ (ਬਿਹਾਰ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. "ਹੀਰਾ ਸੀ ਹੁਸੈਨਾਬਾਦ." (ਅਕਾਲ)

ਹੁਸੈਨੀ. ਵਿ–ਹੁਸੈਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ। ੩ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਭਗਤ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪੰਜ ਹਜਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ. ਜਦ ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ ਆਇਆ, ਤਦ ਹੁਸੈਨੀ ਦੋ ਹਜਾਰ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਤੁਰਿਆ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੀਕ ਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ, ਹੋਰ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਕਟ ਮੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤੀਆ. "ਕਰਜੋ ਜੋਰ ਸੈਨੰ ਹੁਸੈਨੀ ਪਯਾਨੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੫ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਿਮੀਦਾਰ, ਜੋ ਸੱਯਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਇਹ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹੁਤ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੬ ਹੁਸੈਨੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜੋ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਅਤੇ ਗਾਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਦਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਹੁਸੰਗਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਹੋਸੰਗਾਬਾਦ.

ਹੁਹਰ. ਵਿ–ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ. ਚਕਿਤ. "ਚਰਾਚਰਯੰ ਹੁਹਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੁਹੁ, ਹੁਹੂ ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਅਤੇ ਹੂਹੂ.

ਹੁੰਕ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ. "ਭਟ ਹੁੰਕੇ ਧੁੰਕੇ ਬੰਕਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਹਿੰਕਾਰ. ਹੀਂ ਹੀਂ. ਧੁਨਿ. ਹ੍ਰੇਸਾ. "ਹੁੰਕੇ ਕਿਕਾਣ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਘੋੜੇ ਹਿਣਕੇ.

ਹੁਕਈ. ਵਿ–ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਨੜੀਮਾਰ.

ਹੁਕਨਾ. حقنہ ਹ਼ੁਕ਼ਨਾ. Enema. ਪਿਚਕਾਰੀ ਅਥਵਾ ਦਵਾਈ ਲੱਗੀ ਬੱਤੀ ਨਾਲ ਗੁਦਾ ਰਸਤਿਓਂ ਮੈਲ ਝਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹੁਕਮ. ਅ. حکم ਹ਼ੁਕਮ. ਸੰਗਜਾ–ਆਗਜਾ.

ਹੁਕਮਸਤਿ, ਹੁਕਮਸੱਤ, ਹੁਕਮਸਤਜ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਤਜ, ਐਸਾ ਕਰਤਾਰ. "੧ਓ ਹੁਕਮਸਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ." (ਜਫਰ) ੨ ਸਤਜ ਹੁਕਮ. ਸੱਚਾ ਹੁਕਮ। ੩ ਖ਼ਾ. ਚਲਾਣਾ. ਦੇਹਾਂਤ. "ਹੁਕਮ ਸੱਤ ਇਕ ਸਿਖ ਹੈ ਗਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੁਕਮਨਾਮਾ. ਫ਼ਾ. حکمنامہ ਹ਼ੁਕਮਨਾਮਹ. ਸੰਗਜਾ–ਆਗਜਾਪਤ੍ਰ. ਉਹ ਖ਼ਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ। ੨ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ਰਮਾਨ। ੩ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਗਜਾਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ.

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਗਜਾ-ਪਤ੍ਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਹੁਕਮ-ਨਾਮਾ' ਸੰਗਜਾ ਸੀ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਭੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਗੁਰੂਪੰਥ ਦੇ ਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਤਖਤਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਹੁਕਮਾ. ਅ. حکما ਹ਼ੁਕਮਾ. ਹ਼ਕੀਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹੁਕਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ.

ਹੁਕਮਾਉ. ਹੁਕਮਾਨੁਸਾਰ. "ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਹੁਕਮਾਵੈ. ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਹੁਕਮਾਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਹੁਕਮ–ਆਵੈ.

ਹੁਕਮਿ. ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. ਹੁਕਮ ਸੇ. "ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੁਕਮੀ.

ਹੁਕਮੀ. ਵਿ–ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਕਿਮ. "ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਏ ਰਾਹੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਹੁਕਮੀ ਬਰਸਣਿ ਲਾਗੇ ਮੇਹਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਹੁਕਮੀਬੰਦਾ. ਵਿ–ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਗੁਲਾਮ. "ਹੁਕਮੀਬੰਦਾ ਹੁਕਮ ਕਮਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਹੁਕਮੁ. ਦੇਖੋ, ਹੁਕਮ. "ਹੁਕਮੁ ਤੇਰਾ ਖਰਾ ਭਾਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਹੁਕਮੈ. ਹੁਕਮ ਦੇ. ਆਗਜਾ ਦੇ. "ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ." (ਜਪੁ) ੨ ਹੁਕਮ ਨੂੰ. "ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ." (ਜਪੁ)

ਹੁੰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ.

ਹੁਕਾਮ. ਅ. حکام ਹ਼ੁੱਕਾਮ. ਹਾਕਿਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹੁਕਾਮੀ. ਵਿ–ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. ਹੁਕਮ ਸੇ. "ਬਿਚਰਦੇ ਫਿਰਹਿ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ ਹਰਿ ਜੀ ਹੁਕਾਮੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹੁੰਕਾਰ, ਹੁੰਕਾਰਾ ਸੰ. ਹੁੰ–ਐਸਾ ਸ਼ਬਦ. ਹੁੰ ਧੁਨਿ. "ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਯ ਹੁੰਕਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਹੰਘੂਰਾ. ਹਾਂ.

ਹੁਕੂਮਤ. ਅ. حکومت ਹ਼ੁਕੂਮਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹੁਕਮ (ਆਗਜਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ.

ਹੁੱਕ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਖੀ ਦੀ ਪੀੜ। ੨ ਫਿਫੜੇ ਵਿੱਚ ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ। ੩ ਅੰ. Hook. ਕੁੰਡੀ. ਅੰਕੁੜਾ.

ਹੁੱਕਾ. ਅ. حقہ ਹ਼ੁੱਕ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਡੱਬਾ। ੨ ਮਰਤਬਾਨ। ੩ ਤਮਾਕੂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਪੀਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. "ਹੁੱਕੇ ਸੇ ਹੁਰਮਤ ਗਈ ਨੇਮ ਧਰਮ ਗਜੋ ਛੂਟ." (ਗਿਰਿਧਰ)

ਹੁਗਲੀ. ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਭਾਗੀਰਥੀ ਅਤੇ ਜਲੰਗੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾਡੀ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਹੁਗਲੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਬਰਦਵਾਨ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ ਸਨ ੧੫੩੭ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਸੀ.

ਹੁਗਲੀ ਬੰਦਰ. ਹੁਗਲੀ ਦਰਿਆ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਸੰਗਮ ਜਿਸ ਥਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਜਹਾਜਾਂ ਦਾ ਅੱਡਾ. "ਹੁਗਲੀ ਬੰਦਰ ਕੋ ਹੁਤੋ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਏਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੩) ਇਹ ਬੰਦਰ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਬਦਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਹੁਜਤ, ਹੁਜਤਿ ਦੇਖੋ, ਹੁੱਜਤ. "ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚੀ ਹੁਜਤਿ ਦੂਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਹੁਜਰਾ. ਅ. حجرہ ਹ਼ੁਜਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਠਾ. ਕੋਠੜੀ। ੨ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਏਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ. "ਬੰਦਗੀ ਅਲਹ ਆਲਾ ਹੁਜਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਫਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ.

ਹੁਜੂਮ. ਅ. ہجوم ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੨ ਅੰਬਾਰ. ਢੇਰ.

ਹੁੱਜਤ. ਅ. حجت ਹ਼ੁੱਜਤ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰਕ. ਯੁਕਤਿ। ੨ ਸ਼ੰਕਾ.

ਹੁਟ. ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ.

ਹੁਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਟਣਾ. ਬਾਜ਼ ਰਹਿਣਾ. "ਮੀਚ ਹੁਟੈ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟੈ". (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਥੱਕਣਾ. "ਹਰਿਮਗੁ ਨ ਹੁਟੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਬਲ ਹਾਰਨਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ. "ਨੈਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸਰੀਰ ਸਭ ਹੁਟਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਹੁਡ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰ ਦੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਦਾੜ੍ਹ। ੨ ਸੰ. ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਇਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਖਾਸ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਜਾਈਦਾ ਸੀ. ਹੁੱਡੁਕ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। ੩ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੪ ਫੌਜ ਦਾ ਕੈਂਪ। ੫ ਦੇਖੋ, ਹੁਡੁ.

ਹੁੰਡ. ਸੰ. ਹੁण्ड. ਧਾ–ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਇੰਤਖ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਚੁਣਨਾ.

ਹੁਡਕ ਹੁਡ (ਕੈਂਪ) ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਹੁਡਕੀਆ ੨ ਹੁਡ ਅਥਵਾ ਹੁੱਡੁਕ ਨਾਮਕ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਵਾਜਾ ਭਫ ਅਰ ਭੇਰੂ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ। ੩ ਹੁਡੁ (ਮੀਢਾ) ਲੜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁਡ ਅਤੇ ਹੁਡੁ. "ਕਿਤੜੇ ਮੋਵੈਦਾਰ ਹਨ ਹੁਡਕ ਹੁਡਕੀਏ ਲੋਲਣ ਲੋਲੀ." (ਭਾਗੁ)

ਹੁੰਡਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁਡੁ.

ਹੁੜਿਆਰਾ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੧੦੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਪਿੰਡ ਮੁਆਫੀ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੱਲੋ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਹੈ .

ਹੁੰਡੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਟੋਮੁ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੁਪਯਾ ਵਸੂਲ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. "ਹੁੰਡੀ ਨਿਧਨ ਸਾਹੁ ਕੇ ਭਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹੁੰਡੀਆ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਡੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੁਡੁ. "ਮੰਤ੍ਰ ਸਕਤਿ ਹੁੰਡੀਆ ਤਿਹ ਕਰਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੨੮) ਮੀਢਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ.

ਹੁੜੁ ਹੁੰਡੁ ਹੁੜੂ ਹੁੰਡੂਆ ਸੰ. हुडु. ਸੰਗਜਾ–ਮੀਢਾ, ਛੱਤਰਾ. "ਫਿਰ ਹੈ ਲਰਕੇ ਹੁੰਡੂਆ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ, ਆਪਸ ਮੋ ਸਿਰ ਮੇਲਤ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹੁਡੂਹੁਡ਼. ਸੰਗਜਾ–ਮੀਢਾਯੁੱਧ. ਮੀਢਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ। ੨ ਵਿ–ਹੋਡਾਹੋਡੀ. ਜਿਦੇ ਜਿਦੀ. "ਸਿਸੁ ਖੇਲਤ ਰੈਨ ਹੁਡੂਹੁਡ਼". (ਨਰ ਸਿੰਘਾਵ)

ਹੁਣ ਹੁਣਿ ਹੁਣੇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਬ. ਇਸ ਵੇਲੇ. "ਹੁਣਿ ਕਦਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਿਅ ਤੁਧੁ ਭਗਵੰਤਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਹ੍ਨਿ–ਅਹਨਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦਿਨ ਸੋ. ਭਾਵ–ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ.

ਹੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰਕ. ਹੁੱਜਤ। ੨ ਵਜ–ਭੂਤਕਾਲ ਬੋਧਕ. "ਅੰਬਰ ਚਹੀਯਤ ਹੁਤ ਗਿਰਜੋ." (ਪੰਪ) ਗਿਰਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ੩ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਬੋਧਕ. "ਆਦਿ ਮੱਧ ਅਰ ਅੰਤ ਹੁਤੇ, ਹੁਤਹੈ ਪੁਨ ਹੋਨਮ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਸੰ. ਵਿ–ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਹੋਮ.

ਹੁਤਭੁਜ. ਸੰ. ਹੁਤਭੁਕ੍. ਆਹੁਤੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਅਗਨਿ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਤ (ਹੋਮ) ਕਰੀਏ.

ਹੁੰਤਾ. ਹੋਤਾ. ਹੁੰਦਾ. "ਪਤਿਤਪਾਵਨ ਨਾਮ ਕੈਸੇ ਹੁੰਤਾ?" (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਹੁਤਾਸ਼ ਹੁਤਾਸ਼ਨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ, ਜੋ ਹੁਤ ਹਵਨ ਕੀਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ਨ ਕਰੇ (ਖਾਵੇ).

ਹੁਤਾਸ਼ਨਖੇਲ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ ਦੀ ਖੇਡ. ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ.

ਹੁਤੀ. ਬੀ. ਸੀ. "ਹੁਤੀ ਜੁ ਪਿਆਸ ਪਿਊਸ ਪਿਵੈਨ ਕੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ).

ਹੁਤੇ. ਬੇ। ੨ ਹੋਤੇ.

ਹੁਤੋ. ਬਾ. ਸੀ. "ਕਰਣੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਨਾ ਕੀਓ." (ਸ:ਮ:੯)

ਹੁੰਦਮਾਰ. ਵਿ–ਹੁਡੁ (ਛੱਤਰੇ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਿਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੁੱਜਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਿਸਾਦੀ.

ਹੁੰਦਾ. ਹੁਤੋ. ਹੋਤਾ. ਹੋਣ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ.

ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ. ਸ੍ (ਧਨ) ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ. ਧਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ.

ਹੁਦੂਦ. ਅ ਹੁਦੂਦ. ਹੱਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹੱਦਾਂ.

ਹੁੰਦੇ ਸੁੰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ.

ਹੁੱਦਾ. ਦੇਖੋ, ਉਹਦਾ.

ਹੁਨ. ਇਸ ਵੇਲੇ. ਅਬ. ਦੇਖੋ, ਹੁਣ. "ਉਡ ਹੁਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹੁਨਰ. ਫ਼ਾ ਹੁਨਰ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰੀਗਰੀ। ੨ ਗੁਣ. "ਨਿਜ ਹੁਨਰਨ ਕੋ ਰਿਦੈ ਛਪਾਵੈ." (ਨਾਪ੍)

ਹੁਨੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੋਲੀ. ਲੋਰੀ. ਹੂੰ-ਹੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਝੂਟਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪੜ੍ਹਹਿ ਦੇਨ ਲਗੀ ਹੁਨੀਆ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹੁਨੂਦ. ਅ ਹੁਨੂਦ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ। ੨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. Indians.

ਹੁਬਾਬ. ਦੇਖੋ, ਹਬਾਬ.

ਹੁੱਬ. ਅ ਹੁੱਬ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ। ੨ ਉਮੰਗ. ਚਾਉ.

ਹੁੰਮ. ਸੰ. ਉਮ. ਸੰਗਜਾ–ਵੱਟ. ਤਾਉ. ਭੜਦਾ। ੨ ਸੰ. हुम. ਹੁੰਘੂਰਾ. ਹੁੰਕਾਰ.

ਹੁੰਮਸ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਮ। ੨ ਅ ਹਮਸ. ਸੰਗਜਾ–ਆਹਟ. ਖਟਕਾ.

ਹੁੰਮਸ ਧੁੰਮਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ. ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ. ਧੂਮ ਧਾਮ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਬਾਰਿ ਵਿਭਾਨੜੈ ਹੁੰਮਸ ਧੁੰਮਸ, ਕੂਕਾ ਪਈਆ ਰਾਹੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਵਿਭੌਬਨ (ਮੋਹਨ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਇਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਵਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਅਤੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਕੂਕਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਭਾਵ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਹੁਮ ਹੁਮਾਉਣਾ ਹੁਮ ਹੁਮਾਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਉਮੰਗ ਨਾਲ ਆਉਣਾ."ਹੁਮ ਹੁਮਾਇ ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਆਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹੁੰਮੜ ਧੁੰਮੜ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਮਸ ਧੁੰਮਸ. "ਹੁੰਮੜ ਧੁੰਮੜ ਜਾਗੀ ਘੱਤੀ ਸੂਰਿਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹੁਮਾ ਹੁਮਾਉ ਹੁਮਾਇ ਫ਼ਾ ਹੁਮਾ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਉਂ ਹੇਠ ਆਉਣ ਤੋਂ ਭਾਗ ਦਾ ਉਦੇ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਛੀ ਸਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ. "ਪਰ ਹੁਮਾਉ ਸੰਗ ਲਾਗਜੋ ਕਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) * "ਹੁਮਾ ਰਾ ਕਸੇ ਸ਼ਾਯਦ ਆਯਦ ਬਜ਼ੇਰ." (ਜਫਰ) ੨ ਫ਼ਾ ਈਰਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਿਮਨ ਦੀ ਬੇਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਦਾਰਾਬ ਸੀ। ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਹੁਮਾਉ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਦਿੱਲੀ ਕਾ ਹੁਮਾਉ ਭਾ ਸਾਹੁ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਹੁਮਾਯੂੰ.

ਹੁਮਾਯੂੰ. ਫ਼ਾ ਹੁਮਾਯੂੰ ਵਿ–ਮੁਬਾਰਿਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹੁਮਾਯੂੰ ਤੁਗ਼ਲਕ਼. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੨੦। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦਾ ਵਡਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਮਾਹਮ ਬੇਗਮ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੫੦੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ੨੬ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੫੩੦ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਤਖਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ. ਸਾਰੇ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਵਡਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਵਡਾ ਅਫੀਮੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੫੪੦ ਵਿੱਚ ਸਹਸਰਾਮ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹਸਨ ਖਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਸ਼ੇਰ ਖਾਨ ਸੂਰ ਪਠਾਣ ਨੇ (ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਫਰੀਦ ਸੀ) ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਦੇਕੇ ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਆਪ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ.

ਜਦ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਭਾਜ ਖਾਕੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਖਡੂਰ ਆਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸਨ ਇਸ ਦੇ ਆਉਣ ਵੱਲ ਕੋਈ ਗਹੁ ਨਾ ਕੀਤੀ. ਹੁਮਾਯੂੰ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਣ ਲਈ ਮਿਆਨੋਂ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢਣ ਲੱਗਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਣ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ?

ਹੁਮਾਯੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਾ ਪਾਤ੍ ਬਣਿਆ.

ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੇ ਫਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾ ਬਿਤਾਇਆ ਅਰ ਈਰਾਨੀ ਫੌਜ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ੨੩ ਜੂਨ ਸਨ ੧੫੫੫ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਮੱਲਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਰਾਜ ਦਾ ਸੁਖ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਭੋਗ ਸਕਿਆ ਕੇਵਲ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ੨੪ ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਡਿਗਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ੨੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੫੫੬ ਨੂੰ ਮਰ ਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੀ ਬੇਗਮ ਹਮੀਦਾਬਾਨੂੰ (ਅਕਬਰ ਦੀ ਮਾਤਾ) ਨੇ ਸਨ ੧੫੬੬ ਵਿੱਚ ਪੰਦਰਾਂ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚਕੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ.

ਹੁਯਉ. ਹੋਇਆ. ਭੁਇਆ. "ਬਿਖ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੁਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਹੁਰਸਾ. ਦੇਖੋ, ਉਰਸਾ

ਹੁਰਕ. ਅ ਹੁਰਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ। ੨ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੁਰਕਣਾ.

ਹੁਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੜਾਉਣਾ. ਧਮਕਾਉਣਾ। ੨ ਹੰਘੂਰਾ ਅਥਵਾ ਨੱਕ ਦਾ ਫਰੜਾਟਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਮਾਰਨਾ.

ਹੁਰਕਨਿ. ਵਿ–ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟਾ ਜੇਹਾ. "ਕੰਚਨ ਹੁਰਕਨਿ ਰੂਪ ਸਰੂਪਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੪੭) ਦੇਖੋ, ਹੁਰਕ.

ਹੁਰਮਤ ਹੁਰਮਤਿ ਅ ਹੁਰਮਤ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. "ਹੁਰਮਤਿ ਤਿਸ ਨੋ ਅਗਲੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਹੁਰਾ. ਅ ਹੁਰਾ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਹੋਣ. ਇਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੂਰ ਹੈ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਅਪਸਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਹੁੱਰਾਸ. ਅ ਹੁੱਰਾਸ ਹਾਰਿਸ (ਰਾਖਾ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਹਿਰੂ.

ਹੁਰੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਛਾਲ. ਟਪੂਸੀ."ਪਗਾਂ ਬਿਨ ਹੁਰੀਆ ਮਾਰਤਾ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਬਿਨਾਪੈਰ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ.

ਹੁਰੇਹਿਆ. ਹਰ੍ਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ. ਆਨੰਦ ਕਰਿਆ. "ਕਰ ਕਰ ਸਾਂਗ ਹੁਰੇਹਿਆ." (ਭਾਗੁ)

ਹੁਰੇਹੀ. ਵਿ–ਹੋਲੀ. ਹਲਕੀ. "ਕੱਥ ਹੁਰੇਹੀ ਭੂਸਲੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਹਰ੍ਸ਼ਿਤ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਈ.

ਹੁਲ. ਦੇਖੋ, ਹੋਲ. "ਹੁਲੈਂ ਨਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਆਦਮੀ ਹੋਲਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਮੀਢਾ। ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਾਜਾ

ਹੁਲਸ. ਦੇਖੋ, ਹੁਲਾਸ.

ਹੁਲੜ. ਸੰਗਜਾ–ਹੜ੍. ਪ੍ਰਵਾਹ। ੨ ਉਮੰਗ. । ੩ ਉਮਡਨਾ.

ਹੁਲੜਵਾਣੀ. ਹੜ੍ ਦਾ ਪਾਣੀ.

ਹੁਲਾ. ਹੁਲਾਸ (ਉੱਲਾਸ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਓਗ ਮਾਣ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ ਜਾ ਜੋਬਨ ਨਉ ਹੁਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਉਹੁਲਾ.

ਹੁਲਾਸ. ਸੰ. ਉਲ੍ਲਾਸ–ਉੱਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਉਲਾਸ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਸ.

ਹੁਲਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਝੂਟਾ. ਹਿਲੋਰਾ। ੨ ਉਮੰਗ ਦਾ ਤਰੰਗ.

ਹੁਲੀਯਾ. ਅ ਹੁਲੀਯਹ. ਭੂਸ਼ਣ. ਗਹਿਣਾ। ੨ ਹਿਲੀਯਹ. ਚਿੰਨ੍ਹਚਕ੍ਰ. ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਹੁੱਲਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਲੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਹੱਲੇ (ਹਮਲੇ) ਸਮੇ ਹੋਇਆ ਸ਼ੋਰ. "ਰਣ ਹੁੱਲ ਕਲੋਲੰ ਹੁੱਲਾਲੰ."(ਰਾਮਾਵ)

ਹੁਵੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਵੈਨੀ.

ਹੂ. ਦੇਖੋ, ਹੀ. "ਪੀਵਤ ਹੂ ਪਰਵਾਣ ਭਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)ਪੀਂਦੇ ਹੀ.ਪੀਣ ਸਾਰ। ੨ ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ.ਨਾਲ. "ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਉਆਹੂ ਲਪਟੇਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਹੁ। ੪ ਅ ਹੂ ਸਰਵ–ਵਹ. ਉਹ.

ਹੂੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਹੰਤਾ. ਹੌਮੈ. ਅਹੰਕਾਰ. "ਮੁਖ ਮੈ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ." (ਸ.ਕਬੀਰ) ੨ਪੰਚਮੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਅਰਥ ਵਿੱਚ. ਸੇ.

* ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਹੁਮਾ ਦਾ ਪੰਛ ਭੀਰ ਨੂੰ ਲਾਂਘੇ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਭੀਰ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ, ਸਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੋਂ. "ਊਚੀ ਹੂੰ ਊਚਾ ਥਾਨ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵਸ–ਦੇਖੋ, ਹੂੰ. "ਦੂਗਾ ਹੂੰ ਕਿਯੰ ਖੇਤ ਧੁੰਕੇ ਨਗਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਹੁੰਕਾਰ ਕੀਤਾ.

ਹੂਅ } ਭਇਆ. ਹੋਇਆ. "ਜੈ ਕਾਰ ਅਪਾਰ ਸੁਧਾਰ
ਹੂਆ } ਹੂਅ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੂਏ. ਹੋਏ. ਭਏ.

ਹੂਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸਣਾ.

ਹੂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਧੱਕਾ.ਸੀਨੇਜੋਰੀ. "ਬਿਨਸੀ ਹਉਮੈ ਹੂਹ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਹੱਲਾ. ਹਮਲਾ. "ਪਰੇ ਹੂਹ ਦੈ ਕੈ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਸ਼ੋਰ. ਰੌਲਾ.

ਹੂਹ ਕੂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਲੇ (ਹਮਲੇ) ਦੀ ਕੂਕ. ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਸ਼ੋਰ. "ਹੂਹ ਕੂਹੰ ਭਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹੂ ਹੂ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ.

ਹੂਕ } ਸੰਗਜਾ–ਹੁੰਕਾਰ। ੨ ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨੀ।
ਹੂੰਕ } ੩ ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ.

ਹੂੰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ.

ਹੂੰਗ. ਹੁੰਕਾਰ। ੨ ਫ਼ਾ ਹੂੰਗ. ਸੈਨਾ ਫ਼ੌਜ. "ਭਿੱਜੇ ਵੀਰ ਜੁਝਾਰੇ ਹੂੰਗਾਂ ਫੁੱਟੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਹੋਸ਼ਿਯਾਰੀ। ੪ ਬਲ। ੫ ਕ੍ਰੋਮ। ੬ ਚੋਟ. ਆਘਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ.

ਹੂਟ } ਦੇਖੋ, ਹੁਟਣਾ. "ਓਇ ਬਿਖਾਦੀ ਦੇਖੀਆ ਤੇ
ਹੂਟਨ } ਗੁਰੁ ਤੇ ਹੂਟੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਬਿਖੈ ਬਿਆਧਿ ਤਬ ਹੂਟੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਹੂਟਾ. ਵਿ–ਹਟਿਆ. ਥੱਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਝੁਟਾ. ਹਿਲੋਰਾ.

ਹੂਤ. ਸੰ. ਆਹੂਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਵਿ–ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਸੱਦਿਆ. "ਬਿਨ ਹੂਤ ਨਿਕੇਤ ਧਰੈ ਚਰਨਾ." (ਨਾਪ)

ਹੂਤਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ. "ਮਾਨਵ ਏਕ ਪਨਜੋ ਹਿਤ ਹੂਤਨ." (ਨਾਪ)

ਹੂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ। ੨ ਨਾਮ. ਨਾਉਂ.

ਹੂਤੁ. ਹੋਂਦਾ ਹੈ. "ਬਚਨ ਸਬਦ ਕਾ ਸਫਲਾ ਹੂਤੁ." (ਰਤਨਮਾਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੂਤ.

ਹੂਦਾ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਦੁਰਸ੍ਤ. ਸਹੀ। ੩ ਠੀਕ. ਯਥਾਰਥ.

ਹੂਬ. ਦੇਖੋ, ਹੁੱਬ. "ਦੇਤ ਦੂਬ ਕੋ ਦੇਖ ਹੂਬ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹੂਬਹੂ. ਅ ਵਿ–ਓਹੋ ਜੇਹਾ. ਤਦਵਤ.

ਹੂਰ. ਅ ਹੂਰ. ਹੂਰਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਸਰਾ. ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੀਆਂ ਕੁਆਰੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਮਿਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਵਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਡਰ ਪ੍ਰਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨੂਰ. "ਹੂਰਾਂ ਸੋ੍ਣਤ ਬੀਜ ਨੂੰ ਘਤ ਘੋਰ ਖਲੋਈਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਲਾ. ਹਮਲਾ. "ਏਕਰ ਏਕ ਬਾਰ ਦਲ ਹੂਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ। ੩ ਅ ਹੂਲ. ਘੋਲਣਾ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਵਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹੂਲ ਪਵੈ ਕਾਹਾਹਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਘੇਰਕੇ ਹਾਹਾਕਾਰ. "ਜੋਧਿਆਂ ਦੇਖਣ ਆਈਆਂ ਹੂਲੇ ਹੋਈਆਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ.

ਹੂੜ. ਸੰ. ਹਠ. ਜਿਦ। ੨ ਮੂਰਖਤਾ. "ਆਪਨ ਹੂੜ ਕਹਾਂ ਉਰਝਾਯੇ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਹੇ. ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਹੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਸਿਖ ਵਡਭਾਗੀ ਹੇ," (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਵਜ–ਸੰਬੋਧਨ. "ਹੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਥ ਗੋਬਿੰਦਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹੇਇ. ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੇਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੋਯ.

ਹੇਹ. ਸੰਗਜਾ–ਹੇਹਾ. ਹ (ਸੰਯੋਗ) ਦੀ ਥੀਹਾ (ਥਿੱਛਾ). ਸੈਬੁਨ ਦੀ ਰੁਚਿ. ਭੋਗਥਿੱਛਾ. "ਅਹੇਹ ਹੇਹੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਜੋ ਭੋਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਕਾਮਾਤੁਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਹੇਹਰ } ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.
ਹੇਹਰਾਂ } ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਟ ਲਖਪਤ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਸਹੁਰੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਭੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਮਾਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜਮੀਨ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਗ੍ਰਾਮ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਥਾਣਾ ਰਾਇਕੋਟ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸ ਜਗਾ ਭਾਈ ਹਮੀਰੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖਕੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਉਹ ਪਲੰਘ ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਚੁਲ੍ਹਾ ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਦੋਵੇਂ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਮਹੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਦੇ ਸਮੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਇੱਥੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਜੁੜਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਦੋਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੂਰਵ ਪਾਸੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਜਮੀਨ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਲਗਾਈ ਗਈ, ਜੋ ਕਈ ਹਜਾਰ ਵਿੱਘੇ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚੌਕੀਮਾਨ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਹੇਹਾ. ਦੇਖੋ, ਹੇਹ.

ਹੇਕ. ਸੰਗਜਾ–ਹਕਾਰਣ (ਬੁਲਾਉਣ) ਲਈ ਲੰਮੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਲੰਮੀ ਆਵਾਜ। ੩ ਡਿੰਗ. ਵਿ–ਇੱਕ. ਏਕ. ਦੇਖੋ, ਹੇਕਾ ਅਤੇ ਹੇਕੁ.

ਹੇਕਣ, ਹੇਕਲ, ਹੇਕੜੋ, ਹੇਕਾ, ਹੇਕੁ, ਹੇਕੁੜੋ, ਹੇਕੈ, ਹੇਕੋ } ਵਿ–ਇੱਕੋ. ਏਕਲਾ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. ਦੇਖੋ, ਹੇਕ ੩. "ਚਿਤ ਨ ਆਵੈ ਹੇਕੜੋ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਹੇਕੋ ਪਾਧਰੁ ਹੇਕ ਦਰੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਹੇਂਗਾ. ਪੂ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਹਾਗਾ. ਵਾਹੇ ਖੇਤ ਦੇ ਡਲੇ ਭੰਨਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਗਾ.

ਹੇਚ. ਫ਼ਾ ਹੀਚ. ਵਿ–ਕੁਛ. ਕੁਝ. ਤਨਿਕ. "ਦਿਲ ਹੇਚ ਨ ਦਾਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਹੇਚਕਸ. ਫ਼ਾ ਹੀਚਕਸ ਕੋਈ ਆਦਮੀ.

ਹੇਚਗਾਹ. ਫ਼ਾ ਹੀਚਗਾਹ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਭੀ. ਕਦੇ.

ਹੇਜ. ਹਿਯਜ. ਹ੍ਰਿਦਯ (ਦਿਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਕਲਪ. ਖਿਆਲ। ੨ ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ. ਪ੍ਰੇਮ. "ਧਨ ਕੋ ਨ ਜੋਜ ਰਹੈ ਗਨਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗੀ ਕੋ" ੩ ਮਨੋਜ. ਕਾਮ.

ਹੇਜ਼ਮ. ਫ਼ਾ ਹੀਜ਼ਮ ਸੰਗਜਾ–ਈਂਧਨ. ਜਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ. ਬਾਲਣ.

ਹੇਜੁ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਜ.

ਹੇਠ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਥੱਲੇ. ਨੀਚੇ. ਤਲੇ। ੨ ਸੰ. ਹੇਠ੍. ਧਾ–ਰੋਕਣਾ. ਕ੍ਰੂਰ ਹੋਣਾ.

ਹੇਠਾਂ. ਦੇਖੋ, ਹਿਠਾਹਾਂ ਅਤੇ ਹੇਠ.

ਹੇਠਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੀਚੇ. ਥੱਲੇ. "ਕੁੰਨੇ ਹੇਠਿ ਜਲਾਈਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੇਠੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਚਾਪਨ. ਬੇਇਜਤੀ। ੨ ਕ੍ਰੂਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਹੇਠ ੨.

ਹੇਤ. ਪਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤ. "ਧਨੁ ਓਇ ਭਗਤ ਜਿਨ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੇਤ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. ਦੇਖੋ, ਹੇਤੁ. "ਹੇਤ ਰੋਗ ਕਾ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਹੇਤਾ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਹੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਰਾਸੀ.

ਹੇਤਿ. ਹਿਤ ਕਰਕੇ. ਹਿਤ ਸੇ. "ਕਮਲ ਹੇਤਿ ਬਿਨਸਿਓ ਹੈ ਭਵਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਲੀਏ. ਵਾਸਤੇ. ਲਈ. "ਸੰਤ ਹੇਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਾਰੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਨਾਦ ਹੇਤਿ ਸਿਰੁ ਡਾਰਿਓ ਕੁਰੰਕਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਹੇਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੨ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. "ਸਰਬ ਕਲੇਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਅਵਿਦ੍ਯਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਹਿਤੂ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹੇਤੁ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸੁਖੈ ਹੇਤੁ ਕਲਤ ਧਨ ਤੇਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣ ਸਭੋ ਦੁਸਮਨ ਹੇਤੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. ਕਾਰਜ ਅਰ ਕਾਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਥ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ "ਹੇਤੁ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ਮਾਨੁ. (ਜਪੁ)

ਸੇਵਨ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਮਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾਰਜ ਹੈ.

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਘਾਲ,
ਦਰਸਨ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ. (ਸੁਖਮਨੀ)
ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧ ਕੀ ਨ ਸੁਧ ਰਹੀ
ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ ਮਤਿ ਮੇ ਨ ਮਤਿ ਹੈ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਦਰਸਨ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਦਾ ਲੋਪ ਹੋਣਾ ਕਾਰਜ ਹੈ.

(ਅ) ਕਾਰਜ ਨਾਲ ਕਾਰਣ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ ਹੇਤੁ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਬ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ,
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ.
(ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਸਾਧਸੰਗ ਵੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਸੰਗ ਹੀ ਵੈਕੁੰਠ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਵੈਕੁੰਠ ਨਹੀਂ। ੫ ਹਿਤ (ਮੋਹ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹੇਤੁ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭ ਕੋਪ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਹਿੰਸਾ ਮੋਹ ਲੋਭ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ।

੬ ਹਿਤ (ਪਿਆਰ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹੇਤੁ ਹੈ. "ਮੀਨਾ ਜਿਨਿ ਜਲ ਸਿਉ ਹੇਤੁ ਬਢਾਇਓ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਹੇਤੁਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹੇਤੁਪਨ. ਹੇਤੁਤ੍ਵ. ਕਾਰਣਤਾ. "ਇਸ ਮਹਿ ਕਰਮ ਹੇਤੁਤਾ ਜਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਹੇਤੁਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਮਾਲਾ.

ਹੇਤ੍ਵਪਨੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨੁਤਿ (੬)

ਹੇਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਵਜਨ.

ਹੇਮਕਾਰ. ਸੁਵਰਣਕਾਰ. ਸੁਨਿਆਰ.

ਹੇਮਕੂੰਟ, ਹੇਮਕੂੜ, ਹੇਮਕੂਟ } ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ "ਇੰਦ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ-ਸਰ" ਪਾਸ ਹੇਮਕੂਟ ਪਰਬਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਆਦਿ ਪਰਬ ਦੇ ੧੧੯ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. "ਇੰਦ੍ਰਦ੍ਯੁਮ੍ਨਸਰ: ਪ੍ਰਾਪ੍ਯ ਹੇਮਕੂਟ ਮਤੀਤ੍ਯਜ." (੪੩) "ਹੇਮਕੂਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਪਟਨੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਜਾਜਗਿਰ ਦੇ ਪੰਜ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ "ਰਤਨ ਗਿਰਿ" ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਹੇਮਕੂਟ ਹੈ.*

ਹੇਮਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਹੇਮਾਦ੍ਰਿ.

ਹੇਮਪੁਸ਼ਪ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਇਨੇ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਸ਼੍ਪ (ਫੁੱਲ) ਚੰਪਕ. ਚੰਬਾ। ੨ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਫੁੱਲ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਮਾਨ ਤੇ ਵਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ ਫੂਲ.

ਹੇਮਫੁੱਲਿਕਾ. ਬਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ.

ਹੇਮਾ. ਕਪਾਹੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਹੇਮਾਚਲ, ਹੇਮਾਦ੍ਰਿ } ਹੇਮ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ ਪਹਾੜ, ਸੁਮੇਰੁ. ਸੋਨੇ ਦਾ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਰਬਤ).

*ਦੇਖੋ, Geographical Dictionary

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੇਮੂ. ਸੁਇਨੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸੱਜਨ,ਜੋ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਵਡਾ ਉਪਕਾਰੀ ਅਰ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੂਸਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬਾਣੀਆ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲੀਮਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿਲ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ ਆਗਰੇ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੫੫੬ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਹੋਕੇ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਜੀਰ ਬੈਰਾਮ ਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਹੇਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਤਜਾਗਣ ਯੋਗਯ. ਛੱਡ ਦੇਣ ਲਾਇਕ.

ਹੇਰਣ / ਹੇਰਨ ਕ੍ਰਿ–ਨਿਹਾਰਨ. ਨਿਰੀਕਣ. ਦੇਖਣਾ. "ਹੇਰਉ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਗਲ ਕੈ." (ਬਾਵਨ) "ਹੇਰਤ ਹੇਰਤ ਹੇ ਸਖੀ !" (ਓਅੰਕਾਰ)

ਹੇਰਨਵਾਰ. ਵਿ–ਨਿਹਾਰਨੇ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ.

ਹੇਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹੇਰਨ.

ਹੇਰਾ. ਵਿ–ਹੇਰਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖਿਆ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਹੇਰੀ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ) ਦਾ ਕਰਮ. ਮ੍ਰਿਗਯਾ। ੩ ਭਾਵ–ਮਾਂਸ. "ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ. ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇ ਗਾਈਦਾ ਹੈ.

ਹੇਰਿਕ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਸੂਸ. ਗੁਪਤ ਦੂਤ ਜੋ ਬਾਰੀਕ ਨਜਰ ਨਾਲ ਸਭ ਵੱਲ ਹੇਰਦਾ (ਦੇਖਦਾ) ਹੈ.

ਹੇਰੀ. ਵਿ–ਦੇਖੀ. ਨਿਹਾਰੀ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਹੇਰੀ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ. "ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਜਿਮ ਘਾਵਤ ਹੇਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਅਲੀ ! ਅਰੀ ! ਹੇ ਸਖੀ !

ਹੇਰੂ. ਵਿ–ਹੇਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੇਰਿਕ। ੨ ਖੋਜੀ । ੩ ਚੋਰ ਨੂੰ ਭੇਤ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਧਨ ਨੂੰ ਨਿਗਾ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਤਸਕਰ ਹੇਰੂ ਆਇ ਲੁਕਾਨੈ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਸੰ. ਹੇਰੁਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲ ਦਾ ਦੂਤ. ਮਹਾਕਾਲ ਦਾ ਗਣ. "ਜਮ ਰਾਜੇ ਕੇ ਹੇਰੂ ਆਏ."(ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ:੧) ੫ ਵਿ–ਹਰਣ ਕਰਤਾ. ਚੋਰ.

ਹੇਰੰਬ. ਸੰ. ਵ੍ਯੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਗਣੇਸ਼, ਜੋ ਹੇ (ਸ਼ਿਵ) ਨਾਲ ਰੰਬ (ਆਨੰਦ) ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹੇਲ / ਹੇਲਾ ਸੰਗਜਾ–ਹੱਲਾ. ਹਮਲਾ. "ਹੇਲ ਪੁਕਾਰਤ ਗੋਰਿਨ ਮਾਰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਹੇਲਾ ਕਰਹੁ ਪਰਹੁ ਇਕ ਬੇਰਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਮਾਂਸ ਅਹਾਰੀ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਬਘਿਆੜ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਤਰਕ੍. Hyena. ਦੇਖੋ, ਤਰਕ । ੩ ਸੰ. ਹੇਲਾ. ਅਵਗਜਾ. ਅਪਮਾਨ । ੪ ਖੇਲ. ਵਿਲਾਸ. "ਸਿਧ ਬੁਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਬਾਨਵੈ ਹੇਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਬਾਨਵੈ (ਬਣਾਉਂਦੇ) ਹਨ. ਥੀਏਟਰ ਵਿੱਚ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਦੇ। ੫ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਵ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਚੇਸ਼੍ਟਾ.

ਹੇਵ / ਹੇਂਵ ਦੇਖੋ, ਹਿਮ. ਭਾਵ–ਸੀਤਲ. "ਮਨ ਤਨ ਹੇਂਵ ਭਏ ਸਚ ਪਾਇਆ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਵ.

ਹੇਵਈ / ਹੇਵਹੀ / ਹੇਵਤ ਸੀਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਠੰਢ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ. ਹਿਮਵਤ ਜੈਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਸੀਤਲ ਜਲ ਹੇਵਹੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਜਲ ਹੇਵਤ ਭੂਖ ਅਰੁ ਨੰਗਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹੇੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਹੇੜੀ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ । ੨ ਮਾਂਸ । ੩ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਹੇੜੇ ਮੁਤੀ ਧਾਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸ਼ਰੀਰ ਨੇ ਧਾਹ ਮਾਰੀ. "ਹੇੜਾ ਜਲੈ ਮਜੀਠ ਜਿਉ ਉਪਰਿ ਅੰਗਾਰਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੇੜੂ. ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ੂ ਸਮੁਦਾਯ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ। ੨ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ.

ਹੈ. ਸੰਗਜਾ–ਹੋਣ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ. ਹਯ–ਹਯ. ਘੋੜਾ. "ਹੈ ਗਇ ਬਾਹਨ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਵ੍ਯ–ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਹੈ ਹੈ ਕਰਕੇ ਓਹ ਕਰੇਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਹੈਂ. ਵ੍ਯ–ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ। ੨ ਹੈ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹਨ. ਹੈਨ.

ਹੈਆਸਣ. ਸੰਗਜਾ–ਹਯ (ਘੋੜੇ) ਉੱਪਰ ਆਸਣ ਜਮਾਕੇ ਬੈਠਣਾ. "ਗਿਆਨ ਹੈਆਸਨ ਚੜਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਤਹਿਗੂ, ਜੋ ਕਾਠੀ ਹੇਠ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਚਾਰਜਾਮਾ. ਕਾਠੀ.

ਹੈਸਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਯ (ਘੋੜਿਆਂ) ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਅਸ੍ਤਬਲ. ਤਬੇਲਾ.

ਹੈਸੀਯਤ. ਅ ਹੈਸੀਯਤ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ਾ. ਹਾਲਤ। ੨ ਤਰੀਕਾ. ਤੌਰ. ਢੰਗ.

ਹੈਹਯ. ਸੰ. ਹੈਹਯ. ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸ਼ਤ੍ਰਾਜਿਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ੨ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੈਹਯ ਯਾਦਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ "ਸਿਦਿਯਨ" ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਹੈਹਯ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈਹਯ ਮਨੁ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਯਯਾਤਿ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ. ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ (ਕਾਰਤਵੀਰਯ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ (Col. Tod) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਘੇਲ ਖੰਡ ਦੇ ਸੋਹਾਗਪੁਰ ਦੀ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਭੀ ਹੈਹਯ ਜਾਤਿ ਹੈ.

ਹੈਹਾ. ਹਾਹਾਕਾਰ. ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਲਾਪ.

ਹੈਹਾਤ. ਅ ਹੈਹਾਤ. ਵਿ–ਦੂਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਵ੍ਯ–ਸ਼ੋਕ ! ਅਫਸੋਸ !

ਹੈਕਲ. ਅ ਹੈਕਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕਲ. ਮੂਰਤਿ। ੨ ਬੁਤਖਾਨਾ। ੩ ਰਖਜਾ ਲਈ ਧਾਤੁ ਉੱਪਰ ਖੋਦਿਆ ਹੋਇਆ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਯੋਧਾ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਹਿਰਦੇ ਸਨ. "ਹੈਕਲ ਜੀਨ ਹਮੇਲ ਅਪਾਰਾ." (ਸਲੋਹ)

ਹੈਂਕੜ. ਸੰ. ਅਹੰਕ੍ਰਿਤਿ–ਅਹੰਕ੍ਰਿਤਿ. ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ। ੨ ਅਹੰਤਾ (ਹੌਮੈ) ਨਾਲ ਹੋਈ ਆਕੜ.

ਹੈਕ੍ਰਿਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਹਯ (ਅਸ਼੍ਵ) ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਕ੍ਰਤੁ (ਯੱਗ). ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ. ਹਯ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਹੋਵੇ ਕ੍ਰਿਤ (ਛੇਦਨ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹਾ ਯਗ੍ਯ. "ਹੈਕ੍ਰਿਤੁ ਜੱਗ ਅਰੰਭ ਨ ਕੀਜੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹੈਜ. ਅ ਹੈਜ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਿਤੁ.

ਹੈਜਮ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਫੌਜ. ਸੈਨਾ.

ਹੈਜਮਪ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਹੈਜਮ (ਫੌਜ) ਦਾ ਪਤਿ. ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਹੈਜਾ. ਹੈਜਾ. ਸੰ. ਵਿਸੂਚਿਕਾ. Cholera. ਭਾਕੀ. ਇਹ ਛੂਤ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ:–

ਸੜੇ ਗਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧ ਫੈਲਣੀ, ਬੇਹਾ ਅਤੇ ਮਲੀਨ ਅੰਨ ਖਾਣਾ, ਦੁਰਗੰਧ ਵਾਲਾ ਮੈਲਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਸੜੇ ਗਲੇ ਫਲ ਵਰਤਣੇ ਆਦਿ. ਜਦ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕ੍ਰਿਮਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹਵਾ ਪਾਣੀ ਵਿਗੜਕੇ ਹੋਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਘਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਰੋਗੀ ਇਸ ਦੀ ਜਹਿਰ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਲੈਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ ਖੂਹ ਨਦੀ ਤਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹੈਜਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੇਟ ਭਾਰੀ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਖੋਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਰ ਨੂੰ ਘੁੰਮੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਖਾਨਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਭੂਰੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਲਟੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸੂਈਆਂ ਦੇ ਚੁਭਣ ਜੇਹੀ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ "ਵਿਸੂਚਿਕਾ" ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਜਦ ਦਸਤ ਅਤੇ ਕੈ ਨਾਲ ਕਮਜੋਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਘੱਲੀਆਂ ਪੈਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੋਠ ਨੀਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿਰ ਚਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅੱਖਾਂ ਹੇਠ ਨੂੰ ਧਸ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਏ ਅਤੇ ਦਸਤ ਕੈ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੁਨਾ ਪਾਕੇ ਦੱਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੈਜੇ ਦੇ ਕੀੜੇ ਮਰ ਜਾਣ. ਰੋਗੀ ਦੇ ਦਸਤ ਇੱਕ ਵੇਰ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ.

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਉੱਤਮ ਉਪਾਉ ਹਨ–

ਬਰਫ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੀ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਉਬਾਲਕੇ ਦੇਣਾ. ਲੋੱਗ ਲਾਇਚੀਆਂ ਸ਼ੁੰਢ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਬਾਲਕੇ ਪਿਆਉਣਾ. ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਅਤੇ ਨੂਣ ਲਾਕੇ ਨਿੰਬੂ ਚੂਸਣਾ.

ਹਿੰਗ, ਕਪੂਰ, ਲਾਲ ਮਿਰਚਾਂ ਦੇ ਬੀਜ, ਸ਼ੁੰਢ, ਅਫੀਮ, ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਗੰਢੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰੱਤੀ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ. ਸੌਂਫ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪੰਜ ਵਾਰ ਦੇਓ.

ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ, ਪਦੀਨੇ ਦਾ ਸਤ, ਜਵਾਇਨ ਦਾ ਸਤ, ਇਹ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰੋ. ਇਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋਜਾਣਗੇ. ਇਸ ਰਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਤੋਂ ਤੀਹ ਬੂੰਦਾਂ ਤੀਕ ਖੰਡ ਤੇ ਪਾਕੇ ਅਧ ਅਧ ਘੰਟੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ. ਇਸੇ ਰਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪੈਰ ਪੁੜਪੁੜੀਆਂ ਮੱਥੇ ਨਾਭੀ ਆਦਿਕ ਤੇ ਮਲੋ.

ਅਦਰਕ ਦਾ ਰਸ ਲੂਣ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਉਣਾ ਅਥਵਾ ਦੋ ਤੋਲੇ ਨਿੰਮ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਕੇ ਪਿਆਉਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਮਘਾਂ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਸ਼ੁੰਢ ਅੱਕ ਦੇ ਲੋੱਗ ਨੂਣ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਪੀਸਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ. ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਦੇਓ.

ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਲੂਣ ਮਿਲਾਕੇ ਖਵਾਉਣਾ. ਕੋਰੀ ਨੂਨੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਕਰਕੇ ਉਬਲੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਛੀ ਵਾਰ ਬੁਝਾਕੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਦੇਣਾ ਉੱਤਮ ਹੈ.

ਹੈਜੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਘਰੋਂ ਨਾ ਜਾਓ. ਜਲ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਉਬਾਲੇ ਬਿਨਾ ਕਦੇ ਨਾ ਪੀਓ. ਬੇਹਾ ਅੰਨ, ਦਾਗੀ ਬਦਬੂਦਾਰ ਫਲ ਕਦੇ ਨਾ ਖਾਓ. ਸਿਲ੍ਹਾਬੇ ਅਤੇ ਸੜੀ ਹੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਰਹੋ. ਕਰਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਗੰਢੇ ਅਦਰਕ ਸਿਰਕਾ ਨਿੰਬੂ ਆਦਿਕ ਵਰਤੋ. ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕੋ.

ਹੈਦਰ. ਅ ਹੈਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੨ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਵਾਈ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਉਪਨਾਮ ਹੈ.

ਹੈਦਰਾਬਾਦ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਹਨ. ਇੱਕ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ, ਦੂਜਾ ਦੱਖਨ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ.

ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ. ਵਿ–ਹੈਦਰ (ਅਲੀ)ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਝੰਡਾ. ਅਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਮਜਹਬੀ ਜੰਗ (ਜਹਾਦ) ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਣ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਮਾਝਾ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਠ ਪਿਆ ਸੀ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਮਜੋਰੀ ਵੇਖਕੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ "ਹੈਦਰੀ ਝੰਡੇ ਵਾਲਾ ਜੰਗ" ਹੋਗਿਆ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਖਾਂ.

ਹੈਨ / ਹੈਨਿ ਤ੍ਰਿਤੀਯ (ਪ੍ਰਥਮ) ਪੁਰਖ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹੈਂ. "ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਯਨ.

ਹੈਫ. ਅ ਹੈਫ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਕ. ਅਫਸੋਸ. "ਹੈ ਸਦ ਹੈਫ ਜੁ ਕਰੀ ਕਮਾਈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਜੁਲਮ। ੩ ਵ੍ਯ–ਧਿੱਕਾਰ. ਲਾਨਤ.

ਹੈਬਤ. ਅ ਹੈਬਤ. ਸੰਗਜਾ–ਡਰ. ਭਯ (ਭੈ). ੨ ਰੁਅ਼ਬ (ਰੋਬ). ਦਬਦਬਾ.

ਹੈਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਹੇਮ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. "ਸੀਸ ਪੈ ਹੈਮ ਸੁ ਨੀਕੈ ਹੈ ਢਾਰੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਵਿਕਾਰ.

ਹੈਮੇਧ. ਸੰਗਜਾ–ਹਯ (ਅਸ਼੍ਵ) ਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ.

ਹੈਮੰਚਲ. ਸੰ. ਹਿਮਾਚਲ. ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਪਹਾੜ. ਹਿਮਾਲਯ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੈਮੰਚਲਿ. ਹਿਮਾਲਯ ਵਿੱਚ. "ਤਨੁ ਹੈਮੰਚਲਿ ਗਾਲੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੈਯਾਤ. ਦੇਖੋ, ਹਯਾਤ.

ਹੈਯਾਤੀ. ਵਿ–ਹਯਾਤ (ਜੀਵਨ) ਵਾਲਾ. ਜਿਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਯਾਤੀ.

ਹੈਰਤ / **ਹੈਰਤਿ** } ਅ. حیرت ਹ਼ੈਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹੈਰਾਨੀ. ਆਸ਼ਚਰਯਤਾ. "ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਅਰੁ ਕੋੜਿ ਤੇਤੀਸਾ ਤਿਨ ਕੀ ਹੈਰਤਿ ਕਛੁ ਨ ਰਹੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈਰਤ ਦੀ ਕੁਛ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ.

ਹੈਰਤੀ. ਵਿ–ਹੈਰਤ (ਹੈਰਾਨੀ) ਵਾਲਾ. ਚਕਿਤ.

ਹੈਰਾਣ / **ਹੈਰਾਨ** / **ਹੈਰਾਨੁ** } ਅ. حیران ਹ਼ੈਰਾਨ. ਵਿ–ਅਚਰਜ ਸਹਿਤ. ਚਕਿਤ. "ਗੁਨ ਗਾਇ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) "ਭਗਤਿ ਤੇਰੀ ਹੈਰਾਨੁ ਦਰਦੁ ਗਵਾਵਹੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੈਵਰ. ਹਯ (ਘੋੜਾ) ਵਰ (ਉੱਤਮ). ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੇ. "ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਹੈਵਾਨ. ਅ. حیوان ਹ਼ਯਵਾਨ. ਵਿ–ਜਾਨਦਾਰ. ਜੀਵਨ ਸਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵ. "ਹੈਵਾਨ ਹਰਾਮ ਕੁਸਤਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਹੋ. ਕ੍ਰਿ–ਭਵਤੁ. ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰ. ਵਜ–ਸੰਬੋਧਨ. "ਲਾਲਚ ਛੋਡਹੁ ਅੰਧਹੋ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਭਵਿਸ਼ਜਤ ਬੋਧਕ. "ਮੁਝ ਤੇ ਕਛੁ ਨ ਹੂਆ, ਹੋ ਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹੋਂ. ਹੋਵੇਂ. ਭਵੰਤੁ। ੨ ਅਹੰ. ਮੈ. ਹੋਂ। ੩ ਹਾਂ. ਹੂੰ. "ਮੈ ਜੀ ਨਾਮਾ ਹੋਂ ਜੀ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹੋਊ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਵਿਸ਼ਜਤ ਕਾਲ. ਹੋਵੇਗਾ.

ਹੋਆ. ਭਇਆ. ਹੂਆ. "ਹੋਆ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਹੋਇ. ਹੋਵੇ. ਭਵਤੁ। ੨ ਹੋਵੇਗਾ. "ਨਾ ਕੋ ਹੋਆ ਨਾ ਕੋ ਹੋਇ." (ਸੋਦਰੁ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੋਕੇ. "ਹੋਇ ਆਮਰੋ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਬੈਠਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਹੋਇਪਰੀ. ਹੋਗਈ. ਜਹੂਰ ਵਿੱਚ ਆਈ. "ਐਸੀ ਹੋਇਪਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਹੋਇਬਾ. ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਹੋਣ ਯੋਗ। ੨ ਹੋਇਗਾ. ਹੋਵੇਗਾ। ੩ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਪਰੁ ਹੋਇਬਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਹੋਇ ਮਹੋਇ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਬਾ ਅਤੇ ਮਹੋਇ.

ਹੋਈ. ਭਈ. ਹੂਈ। ੨ ਅਹੋਈ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਅਹੋਈ.

ਹੋਸ. ਹੋਵਸਿ. ਹੋਵੇਗਾ. ਭਵਿਸ਼ਜਤਿ. "ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲ ਹੋਸ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ. هوش ਹੋਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਨ. ਰੂਹ। ੩ ਬੁੱਧਿ. ਅਕਲ. "ਹੋਸ ਭਈ ਫਰਮੋਸ ਸਭੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹੋਸਮੰਦ / **ਹੋਸਵੰਦ** } ਫ਼ਾ. هوشمند ਹੋਸ਼ਮੰਦ. ਵਿ–ਬੁੱਧਿਵਾਲਾ. ਦਾਨਾ. "ਹੋਰੋਂ ਹੋਸਵੰਦ ਅਬ ਧਾਮ ਨਿਜ ਜਾਨਿਯੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹੋਸਿ. ਹੋਵਸਿ. ਹੋਵੇਗਾ.

ਹੋਸਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸਿਆਰ.

ਹੋਸੀ. ਹੋਵੇਗਾ. ਭਵਿਸ਼ਜਤਿ. "ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ." (ਜਪੁ)

ਹੋਸ਼ੰਗ. ਫ਼ਾ. هوشنگ ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਹੋਸੰਗਾਬਾਦ. ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ) ਵਿੱਚ ਨਮੰਦਾ (ਨਰਬਦਾ) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੪੭੬ ਮੀਲ ਹੈ.

ਹੋਹ. ਹੋਵੇ. ਭਵਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੋਹਾ.

ਹੋਹਾ. ਭਵਤਿ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਨੂਰਹੁ ਕੰਚਨ ਹੋਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਧੱਕਾ. "ਬਹੁੜਿ ਨ ਮਾਇਆ ਹੋਹਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਹਲੋਰਾ. ਹੂਟਾ। ੪ ਲਹਿਰ. ਤਰੰਗ. "ਜੈਸੇ ਮਹਾ ਸਾਗਰ ਹੋਹੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੁਧੀ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਗ. ।ऽ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਟੁਟੇ ਪਰੇ। ਨਵੇਂ ਮੁਰੇ। ਅਸੰ ਧਰੇ। ਰਿਸੰ ਭਰੇ॥ (ਰਾਮਾਵ)

ਹੋਹਿ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਹੋਵੇ.

ਹੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਹੋਹ. ਹੋ. ਹੋਜਾ. "ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹੋਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਕਾਰਨ (ਸੱਦਣ) ਲਈ ਧੁਨਿ. ਪੁਕਾਰ। ੨ ਢੰਡੋਰਾ.

ਹੋਗ / **ਹੋਗੀ** } ਹੋਵੇਗਾ. ਹੋਵੇਗੀ.

ਹੋਗੀਆ. ਹੋਗਿਆ. ਭਇਆ। ੨ ਹੋਵੇਗਾ. "ਤੂ ਆਪੇ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਗੀਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਹੋਗੁ. ਦੇਖੋ, ਹੋਗ. "ਹੋਗੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਭਾਣਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਦੂਸਰ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ." (ਬਾਵਨ)

ਹੋਛਉ. ਵਿ–ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. ਘਟੀਆ. "ਹੋਛਉ ਕਾਜ ਅਲਪ ਸੁਖ ਬੰਧਨ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਹੋਛਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁੱਛਤਾ. ਕਮੀਨਾਪਨ. "ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟ ਹੋਛਤਾ ਹੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੋਛਾ / **ਹੋਛੀ** / **ਹੋਛੋ** } ਦੇਖੋ, ਹੋਛਉ. "ਹੋਛਾ ਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜਈ." (ਭਾਗੁ) "ਕਵਨ ਸੁ ਦਾਨਾ ਕਵਨੁ ਸੁ ਹੋਛਾ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਹੋਛਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮੂਰਖ ਹੈ. "ਹਰਿਰਸ ਛਾਡਿ ਹੋਛੈ ਰਸਿ ਮਾਤਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਤੁੱਛ ਰਸ ਨਾਲ ਮਸ੍ਤ. "ਹੋਛੀ ਸਰਣਿ ਪਇਆ ਰਹਿਣੁ ਨ ਪਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਨਿਰਬਲ ਪਨਾਹ.

ਹੋਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਟਾਉਣਾ. ਵਰਜਨ. "ਉਚਿਤ ਨ ਭੋਜਨ ਕੇ ਕਹਿ ਹੋਟੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਭੇ ਹਮ ਠਾਢੇ ਸਭ ਕੋ ਹੋਟਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. ਨਜੂਨਤਾ. ਤੋਟਾ. "ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਹੁਇ ਕਦੇ ਨ ਹੋਟਾ." (ਭਾਗੁ)

ਹੋਠ. ਸੰ. ਓਸ੍ਠ. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਬੁੱਲ. ਲਬ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉੱਪਰਲਾ ਬੁੱਲ.

ਹੋਠੀਆਂ. ਜਿਲਾ ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਟਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰਠ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ (ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ) ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੯੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ (੮੮ ਘੁਮਾਉਂ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਘੁਮਾਉਂ ਵਾਲੇਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ) ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਹੋਡ. ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਤ. ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. "ਬਦਹੁ ਕੀਨ ਹੋਡ ਮਾਧਉ ਮੋ ਸਿਉ ?" (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਹੋਡ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ.

ਹੋਡਾਹੋਡੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਦੋ ਜਿਦੀ। ੨ ਸ਼ਰਤੋ ਸ਼ਰਤੀ.

ਹੋਡੀ. ਵਿ–ਹਠੀਆ. ਜਿੱਦੀ. "ਇਹ ਮੂਰਖ ਹੋਡੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸ਼ਰਤ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਇੱਕ ਗੱਖਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਹੂਡੀ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਲੂ. "ਹੋਡੀ ਤਾਂਕੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੭)

ਹੋਣਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਵਿਤਵਜਤਾ. ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ. ਭਾਵੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਨਹਾਰ.

ਹੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੂ. ਭਵਨ. ਹੋਣਾ। ੨ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕਰਮ. "ਹੋਣਾ ਸਾ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਸੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹੋਣੀ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਜਲ ਤੇ ਸੀਤਲ ਹੋਣੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਹੋਣਹਾਰ. ਭਵਿਤਵਜਤਾ. ਭਾਵੀ. "ਹੋਣੀ ਜਾਨ ਸਭਿਨ ਕੇ ਮਾਥ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਹੋਤ. ਹੋਵਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹੋਤ ਪੁਨੀਤ ਕੋਟਿ ਅਪਰਾਧੂ." (ਬਾਵਨ)

ਹੋਤਾ. ਹੁੰਦਾ. ਹੋਵਤਾ. "ਸਤਿ ਹੋਤਾ ਅਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਹੋਤ੍ਰਿ. ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹੋਤਾਇਆ. ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ. ਹੋਤਾ ਆਇਆ। ੨ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੋਤ੍ਰਿ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਹੁਤਾਸ਼ਨ. ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹੋਤੀ. ਹੁੰਦੀ। ੨ ਹੋਤ੍ਰਿ. ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮਾਲਾ ਤਿਲਕ ਸੋਚ ਪਾਕ ਹੋਤੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮਰਦਾਨ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਨਾਉਂ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਹੈ.

ਹੋਤੋ. ਹੁੰਦਾ. ਮੌਜੂਦ. ਭਾਵ ਸਭ ਥਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. "ਹੋਤੋ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਨੋ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਹੋਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਵਨ. ਹੋਮ.

ਹੋਤ੍ਰਿ. ਸੰ. होतृ–ਵਿ–ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੋਮਕਰਤਾ.

ਹੋਤ੍ਰੀ. ਸੰ. होत्रिय–ਹੋਤ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਹੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੋਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ.

ਹੋਂਦ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਰ. ਹੋਨਾਪਨ. ਭਾਵ. ਸੱਤਾ। ੨ ਮੌਜੂਦਗੀ.

ਹੋਦਾ / **ਹੋਂਦਾ** } ਵਿ–ਮੌਜੂਦ. ਉਪਸ੍ਥਿਤ. "ਘਰਿ ਹੋਦਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਪਛਾਣਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਹੁੰਦਾ. ਬਣਦਾ. ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਅਭਿਮਾਨ ਸਹਿਤ ਮੰਨਦਾ. "ਹੋਂਦਾ ਫੜੀਅਗੁ ਨਾਨਕ ਜਾਣੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਹੋਦੀ. ਦੇਖੋ, ਅਣਹੋਦੀ.

ਹੋਦੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ. ਹੋਣ ਪੁਰ. "ਜੇ ਘਰਿ ਹੋਦੈ ਮੰਗਣ ਜਾਈਐ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੋਨ. ਹੋਵੇਂ. ਹੋਂ। ੨ ਹੋਵਨ. ਹੋਣਾ. ਹੋਂਦ.

ਹੋਨਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣਹਾਰ. "ਮਾਈ ਹੋਨਹਾਰ ਸੁ ਹੋਈਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਹੋਨਮ. ਵਿ–ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁਤ.

ਹੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣਾ. "ਹੋਨਾ ਹੈ ਸੋ ਹੋਈ ਹੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹੋਨਿ. ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਹੋਨਿ ਨਜੀਕ ਖੁਦਾਇ ਦੈ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੋਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣੀ। ੨ ਵਿ–ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਹੋਵਨੀਯ. "ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਅਜੋਨੀ ਹੈ ਭੀ ਹੋਨੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਹੋਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੀ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਵਾਸਤੇ ਘੀ ਆਦਿਕ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਦਾ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. ਹਵਨ. "ਹੋਮ ਜਗ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਬਿਚਿ ਹਉਮੈ ਬਧੈ ਬਿਕਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਰਿਗ ਅਤੇ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੋਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਮਾ ਹੈ. ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੋਮ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Ex ਕਾਂਡ ੨੯. ਆਇਤ ੧੩ ਅਤੇ ੧੮। ੩ ਬਲਿਦਾਨ. ਭੇਟਾ ਦਾ ਅਰਪਨਾ. "ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਜਲ ਹੋਮ ਪਾਵਕ ਪਵਨ ਹੋਮ." (ਅਕਾਲ) ਜਲ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਦੇਣੀ ਅਤੇ ਅਗਨੀ ਤਥਾ ਪਵਨ ਨੂੰ ਬਲਿਦਾਨ ਅਰਪਨਾ.

ਹੋਮਕੁੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਟੋਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਗਨਿ ਨੂੰ ਵੇਦ ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਹਵਨ ਕਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਹਵਨਕੁੰਡ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹੋਮਕੁੰਡ ਦਾ ਨਿਰਣਾ.

ਹੋਮਨ / **ਹੋਮਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਹੋਮ ਕਰਨਾ. ਹਵਨ ਕਰਨਾ.

ਹੋਮਾਗਉ. ਹੋਮਾਂਗਾ. ਹਵਨ ਕਰਾਂਗਾ। ੨ ਭੇਟਾ ਦੇਵਾਂਗਾ. "ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਅਤਿ ਘਨੀ ਇਹ ਜੀਅ ਹੋਮਾਗਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਹੋਮੀ. ਹਵਨ ਕੀਤੀ। ੨ ਹੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੋਤ੍ਰਿ.

ਹੋਯਉ / **ਹੋਯਾ** / **ਹੋਯੋ** } ਭਇਆ. ਹੂਆ. ਹੋਇਆ. "ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਯਉ ਗੋਬਿੰਦ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਹੋਯੋ ਹੈ ਹੋਵੰਤੋ." (ਗਾਥਾ)

ਹੋਰ. ਵਜ–ਔਰ। ੨ ਅਨਜ. ਅਪਰ. "ਕਰੈ ਦੁਹ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਮ ਦਿਖਾਵੈ ਹੋਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਕਰੇ ਖੋਟਾ ਕਰਮ, ਦਿਖਾਵੇ ਚੰਗਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੋਰਨਾ. "ਰਹੇ ਹੋਰ ਲੋਕੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਲੋਕ ਵਰਜ ਰਹੇ.

ਹੋਰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਤੁ। ੨ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. ਹੋਰ ਰੀਤਿ ਨਾਲ. "ਹੋਰਤੁ ਭਗਤਿ ਨ ਪਾਏ ਕੋਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਹੋਰਤੈ. ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ. ਅਨਜ ਸੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੋਰਥੈ.

ਹੋਰਥੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਹੋਰ ਥਾਂ. ਅਨਜਤ੍ਰ. "ਹੋਰਥੈ ਸੁਖ ਨ ਭਾਲ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਹੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਵਰਜਣਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਰੋਕਣਾ. "ਇਸੁ ਮੀਠੀ ਤੇ ਇਹੁ ਮਨ ਹੋਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਿੰਦਕ ਸੋ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਹੋਰੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਅਸਾਡਾ ਅਸਲ ਨਿੰਦਕ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਾਡੀ ਨਿੰਦਾ ਹੁੰਦੀ ਨੂੰ ਵਰਜੇ.

ਹੋਰਨਿ. ਹੋਰਨਾਂ ਕਰਕੇ. ਔਰੋਂ ਸੇ. "ਆਪਣਾ ਕਾਰਜੁ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ ਹੋਰਨਿ ਕਾਰਜੁ ਨ ਹੋਈ."(ਆਸਾ ਮ:੧)

ਹੋਰਾ. ਹੋਰਨ (ਵਰਜਨ) ਕਰਿਆ। ੨ ਸੰ. ਅਹੋਰਾਤ੍ਰ (ਦਿਨ ਰਾਤ) ਦਾ ਚੌਬੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਇੱਕ ਘੰਟਾ। ੩ ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ.

ਹੋਰਿ. ਅਪਰ. ਔਰ. ਹੋਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਨਿ." (ਜਪੁ)

ਹੋਰਿਓ. ਹੋਰਨ ਕਰਿਆ. ਵਰਜਿਆ. ਮੋੜਿਆ. ਲੌਟਾਇਆ। ੨ ਹੋਰ ਹੀ. ਔਰ ਹੀ। ੩ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ. "ਹੋਰਿਓ ਗੰਗ ਵਹਾਈਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਭਾਵ-ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਵਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਿਆ ਹੈ.

ਹੋਰਿਆ. ਵਰਜਿਆ. ਰੋਕਿਆ.

ਹੋਰੀ. ਵਰਜਨ ਕੀਤੀ. ਰੋਕੀ. ਹੋੜੀ. "ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਤ ਰਹੈ ਨ ਹੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਹੋਰਸ. ਔਰ ਸਾਥ. "ਵਿਣੁ ਮਨੈ ਜਿ ਹੋਰੀ ਨਾਲਿ ਲੁਝਣਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਹੋਲੀ। ੪ ਅਹੋ ਅਲੀ! "ਗ੍ਵਾਰਨਿ ਯੌਂ ਕਹਜੋ ਹੋਰੀ!" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹੋਰ. "ਗੁਣ ਏਹੋ, ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਸੋਦਰੁ) ਵਡੀ ਸਿਫਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. ਰੁਕਾਵਟ. "ਤਿਥੈ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੋਰੁ." (ਜਪੁ)

ਹੋਰੇ } ਦੇਖੋ, ਹੋਰਨਾ. "ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕੋਰੇ ਮਨੁ ਨ
ਹੋਰੈ } ਹੋਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਔਰ ਹੀ. ਭਾਵ-ਵਿਪਰੀਤ. ਉਲਟ. "ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲਾਲਚਿ ਅਟਿਆ ਮਨਮੁਖ ਹੋਰੇ ਗਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਹੋਲ. ਸੰ. ਹੋਲਕ. ਸੰਗਜਾ-ਘਾਸ ਫੂਸ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਅਧਭੁੰਨਿਆ ਅੰਨ. ਧਾਨ ਅਤੇ ਛੋਲੇ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਛਿਲਕੇ ਸਮੇਤ ਭੁੰਨਕੇ ਹੋਲਾਂ ਬਣਾਈਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹੋਲਗੜ੍ਹ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਿਲਾ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਕੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਚੇਤ ਬਦੀ ੧ ਨੂੰ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ.

ਹੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਲ ਅਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ.

ਬਰਛਾ ਢਾਲ ਕਟਾਰਾ ਤੇਗਾ ਕੜਛਾ ਦੇਗਾ ਗੋਲਾ ਹੈ,
ਛਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਜਾ ਦਸਤਾਰਾ ਅਰੁ ਕਰਦੋਨਾ ਟੋਲਾ ਹੈ,
ਸੁਭਟਸੁਚਾਲਾ ਅਰੁ ਲਖਬਾਹਾਂਕਲਗਾਸਿੰਘ ਸੁਚੋਲਾ ਹੈ,
ਅਪਰ ਮੁਛਹਿਰਾ ਦਾੜ੍ਹਾ ਜੈਸੇ, ਤੈਸੇ ਬੋਲਾ ਹੋਲਾ ਹੈ.
(ਕਵਿ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ)

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ. ਸੰਗਜਾ-ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਜਾਯ ਹਮਲਾ. ਹੱਲਾ ਅਤੇ ਹੱਲੇ ਦੀ ਥਾਂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਯੁੱਧਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਦਲ ਬਣਾਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਇੱਕ ਖਾਸ ਥਾਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ. ਕਲਗੀ-ਧਰ ਆ।ਇਸ ਮਸਨੂਈ ਜੰਗਦਾ ਕਰਤਬ(Manoeuvre) ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਸਿਖਜਾ ਦਿੰਦੇ ਸੇ, ਅਰ ਜੋ ਦਲ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰੋਪਾ ਬਖਸ਼ਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ ਹੋਲ ਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਮਹੱਲਾ.

ਹੋਲਿ } ਸੰ. ਹੋਲਾਕਾ ਅਥਵਾ ਹੋਲਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ-
ਹੋਲਿਕਾ } ਹੋਲਿਕਾਦਹਨ. ਫੱਗੁਣ ਸੁਦੀ ੧੫ ਦਾ
ਹੋਲੀ } ਤਜੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਢੁੰਡਾ. "ਹੋਲਿ ਦਸਹਰਾ ਦਰਸਨ ਆਵਹੁ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ ਸੰਤਸੇਵ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਹੋਵਗ. ਹੋਵੇਗਾ.

ਹੋਵਣ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣਾ.

ਹੋਵਤ. ਹੁੰਦਾ. ਹੁੰਦੇ. ਹੋਤਾ. ਹੋਤੇ. "ਹੋਵਤ ਆਏ ਸਦ ਸਦੀਵ." (ਬਾਵਨ)

ਹੋਵਨ. ਹੋਣਾ. ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ। ੨ ਵਿ-ਹੋਣ ਯੋਗ. ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਅਵਸ਼ਜ ਹੋਣ ਯੋਗਜ. ਭਾਵ-ਮਰਣ. "ਹੋਵਨ ਕਉਰਾ ਅਨਹੋਵਨ ਮੀਠਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਮਰਨਾ ਕੋੜਾ ਅਤੇ ਜਿਉਣਾ ਮਿੱਠਾ.

ਹੋਵਨਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ-ਹੋਣੀ. ਭਾਵੀ। ੨ ਨਿਤਜ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. "ਹੋਵਨਹਾਰ ਹੋਤ ਸਦ ਆਇਆ." (ਬਾਵਨ)

ਹੋਵਨਿ. ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ." (ਜਪੁ)

ਹੋਵੀ. ਹੋਵਸੀ. ਹੋਵੇਗਾ। ੨ ਹੁੰਦਾ. "ਤਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਹੋਵੈਨੀ. ਵਿ-ਹੋਣ ਵਾਲੀ. ਹੋਣ ਯੋਗ. "ਸਾ ਹੋਵੈ ਜੋ ਬਾਤ ਹੋਵੈਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਹੋਵੰਤੋ. ਹੁੰਦਾ। ੨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਹੋਯਾ ਹੈ ਹੋਵੰਤੋ." (ਗਾਥਾ)

ਹੋੜ. ਦੇਖੋ, ਹੋਡ ਅਤੇ ਹੋੜਨਾ.

ਹੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਵਰਜਣਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਰੋਕਣਾ. ਮੋੜਨਾ. "ਸੂਰ ਬੀਰ ਵਰਿਆਮੁ ਕਿਨੈ ਨ ਹੋੜੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਹਣਾ. ਖੁਰਦੜਾ ਕਰਨਾ. ਜਿਵੇਂ-ਚੱਕੀ ਅਤੇ ਖਰਾਸ ਦਾ ਪੱਥਰ ਹੋੜਨਾ.

ਹੋੜਾ. ਸੰਗਜਾ-ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਬਾੜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਜਾਣੋ ਪਸ਼ੂ ਰੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਵਿਘਨ। ੩ ੳ ਦੀ ੳ ਮਾਤ੍ਰਾ (ੋ).

ਹੌ. ਦੇਖੋ, ਹਉ.

ਹੌਂ. ਦੇਖੋ, ਹੱਉ.

ਹੌਸ } ਦੇਖੋ, ਹਉਸ.
ਹੌਂਸ }

ਹੌਸਲਾ. ਅ. حوصلہ ਹੌਸਲਹ. ਸੰਗਜਾ-ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਮੇਦਾ. ਪੋਟਾ। ੨ ਭਾਵ-ਹਿੰਮਤ. ਸਾਹਸ। ੩ ਪੁਰਸ਼ਾਥੰ. ਪੁਰਖਾਰਥ.

ਹੌਂਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਹਾਂਪਨਾ. ਹਫਣਾ. ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਖਿੱਚਵਾਂ ਸਾਹ ਲੈਣਾ.

ਹੌਕਨੀ. ਸੰਗਜਾ-ਦਮਕਸ਼ੀ. ਦਿਲ ਦੇ ਛੇਤੀ ਧੜਕਨ ਕਾਰਣ ਸ੍ਵਾਸ ਦੀ ਤੇਜ ਗਤਿ. "ਦੌਰੇ ਆਵਤ ਹੌਂਕਨੀ ਸੋਏ ਊਰਧ ਸ੍ਵਾਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭)

ਹੌਜ } ਅ. حوض ਹੌਜ. ਸੰਗਜਾ-ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੁੰਡ. ਚਬੱਚਾ.
ਹੌਦ } "ਬਡੋ ਹੌਜ ਇਕ ਹੁਤੋ ਬਨਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੌਦਜ } ਅ. ہودج ਹੌਦਜ. ਸੰਗਜਾ-ਉੱਠ ਹਾਥੀ
ਹੌਦਾ } ਆਦਿ ਦੀ ਅਮਾਰੀ. "ਕੰਚਨ ਰਜਤ ਘਰੇ ਜਿਨ ਹੌਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੌਨ. ਦੇਖੋ, ਹਵਨ.

ਹੌਮੈ. ਦੇਖੋ, ਹਉਮੈ.

ਹੌਰ. ਦੇਖੋ, ਹਉਲ. "ਰੌਰ ਪਰਾ ਪੁਰ ਦੌਰ ਚਲੇ ਨਰ ਹੌਰ ਉਠਜੋ ਉਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਅ. ہور ਉਛਾਲਨੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜਮਨਾ ਕਹੁ ਗ੍ਵਾਰਨਿ ਹੌਰੈਂ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗਵਾਲਨਾਂ ਜਮਨਾ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਤਰਣ ਸਮੇ ਉਛਾਲਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹੌਰਵ } ਸੰਗਜਾ-ਹੌਲੱਤਣ. ਹਲਕਾਪਨ. ਤੁੱਛਤਾ.
ਹੌਰਵਤ } ਕਮੀਨਾਪਨ. "ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਛਿਮਾ
ਹੌਰਵਤਾ } ਕਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਜੇਠੋ ਹੌਰਵਤ ਧਰਤ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੌਰਾ. ਹੌਲਾ. ਹਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹਉਰਾ. "ਹੌਰਾ ਭਯਾ ਸਗਲ ਤੁਰਕਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੌਲ. ਅ. ہول ਸੰਗਜਾ-ਖ਼ੌਫ. ਡਰ। ੨ ਦਿਲ ਦਾ ਕੰਬਣਾ. ਧੜਕਾ. ਦੇਖੋ, ਦਹਲ.

ਹੌਲਾ. ਵਿ-ਹਲਕਾ। ੨ ਕਮੀਨਾ. ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ.

ਹੌਲੀਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਸ਼ਨੇ ਸ਼ਨੇ. ਆਹਿਸ੍ਤਹ.

ਹੰ. ਅਹੰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮੈ. "ਹੰ ਭੀ ਵੰਞਾ ਡੁਮਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਹੰਉ. ਦੇਖੋ, ਹੱਉ. "ਤਿਨ ਕੈ ਹੰਉ ਲਾਗਉ ਪਾਏ." (ਵਡ ਮ: ੩ ਅਲਾਹਣੀ) "ਹੰਉ ਵਾਰੀ ਹੰਉ ਵਾਰੀ ਗੁਰੁਸਿਖ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹੰਉਮੈ. ਦੇਖੋ, ਹਉਮੈ. "ਸਭਿ ਬਿਨਸੇ ਹੰਉਮੈ ਪਾਪਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹੰਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਬੱਤਕ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਖ (ਖੰਭ) ਚਿੱਟੇ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਚੁੰਜ ਲਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.* ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਵਿੱਚ ਖਟਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਪਾਣੀ ਅਲਗ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਰਾਂਤ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸਤਜ ਅਸਤਜ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੀ ਹੰਸ ਸੱਦੀਂਦਾ ਹੈ. ਹੰਸ ਨੂੰ ਮੋਤੀ ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

"ਜੈਸੇ ਮਾਨਸਰ ਤਜਾਗ ਹੰਸ ਆਨ ਸਰ ਜਾਤ,
ਖਾਤ ਨ ਮੁਕਤਫਲ ਭੁਗਤਿ ਜੁ ਗਾਤ ਕੀ."
(ਭਾਗੁ ਕ)

"ਪੰਛਿਨ ਮੇ ਹੰਸ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜਨ ਮੇ ਸਾਰਦੂਲ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਸੂਰਜ. "ਮਹਿਮਾ ਜਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਹੰਸ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ. ਰੂਹ. "ਕਾਇਆ ਹੰਸ ਕਿਆ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਜਿ ਪਇਆ ਹੀ ਛਡਿਜਾਇ ?" (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਵਿਵੇਕੀ. ਸਤਜ ਅਸਤਜ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਿਖ ਹੰਸ ਸਰਵਰਿ ਇਕਠੇ ਹੋਏ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਹੰਸਾ ਵੇਖਿ ਤਰੰਦਿਆਂ ਬਗਾਂ ਭਿ ਆਇਆ ਚਾਉ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੫ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ। ੬ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਹੰਸ ਜੇਹਾ ਹੈ. "ਹੰਸ ਉਲਥੜੇ ਆਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਿਰੇ) ੭ ਹੰਸ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ. ਇਸ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਵਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਸਮੇ "ਹੰ" ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਸਮੇ "ਸ" ਦਾ ਜਾਪ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਅਜਪਾ ਅਤੇ ਹੰਸਾ। ੮ ਹੰਸ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹੰਸਾਵਤਾਰ। ੯ ਵਿਸਨੁ। ੧੦ ਸ਼ਿਵ। ੧੧ ਘੋੜਾ। ੧੨ ਵਿ-ਉੱਤਮ। ੧੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ-ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਸੱਤ ਅਤੇ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਜਹਿ ਤਹਿ ਬਢਾ ਪਾਪ ਕਾ ਕਮੰ,
ਜਗ ਤੇ ਘਟਾ ਧਮੰ ਕਾ ਭਮੰ (ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਨੇ ਹੰਸ ਛੰਦ ਦੇ ਆਦਿ ਭਗਣ ऽ॥ ਦਾ ਹੋਣਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ-

ਆਵਤ ਜਾਤ ਰਾਜ ਕੇ ਲੋਗ.
ਮੂਰਤਧਾਰੀ ਮਾਨਹੁ ਭੋਗ. xxx
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

(ੲ) ਦੇਖੋ, ਹੰਸਕ.
(ਸ) ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੧.

ਹੰਸ ਹੰਸਾ. ਹੰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੰਸ. ਪਰਮਹੰਸ. "ਹੰਸ ਹੰਸਾ ਬਗ ਬਗਾ ਲਹੈ ਮਨ ਕੀ ਜਾਲਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰਨ ਤੋਂ ਮਹਾਂ ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰਮਹੰਸ ਬਣੋਗੀਆਂ.

ਹੰਸਕ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਉਛਾਲ" ਅਤੇ "ਪੰਕ੍ਰਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ-ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਭ, ਗ, ਗ, ऽ॥, ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਬੈਰਮ ਖਾਨਾ। ਕੀਨ ਮਦਾਨਾ।
ਖੈਂਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਬੀਰਨ ਹਾਨਾ॥ (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਈ ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹੰਸ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਡਿੰਗ. ਨੂਪਰ. ਝਾਂਜਰ.

* ਕਾਲੇ ਪੰਖਾਂ ਵਾਲੇ ਭੀ ਹੰਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੰਸਗਤਿ. ਹੰਸ ਦੀ ਚਾਲ। ੨ ਹੰਸ ਜੈਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ਕਈ ਛੰਦਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਰਗਣ ऽ।ऽ ਦਾ ਹੋਣਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੇਤੇ ਕਹਹਿ ਵਖਾਣ, ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਾਵਣਾ,
ਵੇਦ ਕਹਹਿ ਵਖਿਆਣ, ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਣਾ.xxx
(ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਤੇਰੀ ਪਨਹਿ ਖੁਦਾਇ, ਤੂ ਬਖਸੰਦਗੀ,
ਸੇਖਫਰੀਦੈ ਖੈਰ, ਦੀਜੈ ਬੰਦਗੀ.(ਆਸਾ)

(ਅ) ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਹੰਸਗਾਮਿਨੀ. ਵਿ–ਹੰਸ ਜੇਹਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ. ਹੰਸ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀ.

ਹੰਸਤ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਸਤ.

ਹੰਸਨੀ. ਹੰਸ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਹੰਸਯਾਨ. ਹੰਸ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਹੰਸਯਾਨੀ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਹੰਸਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਹੰਸ। ੨ ਹੰਸ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ. ਰਾਜ ਹੰਸ.

ਹੰਸਰਾਮ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਕਰਣ ਪਰਵ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਕੌਨ ਬਡੋ ਯਾ ਜਗਤ ਮੇ ਕੋ ਦਾਤਾ ਕੋ ਸੂਰ ?
ਕਾਂਕੇ ਰਨ ਅਰੁ ਦਾਨ ਮੇ ਮੁਖ ਪਰ ਬਰਸਤ ਨੂਰ ?
ਰਚਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕਰ ਆਪਨੇ ਦੀਨੋ ਭੂ ਕੋ ਭਾਰ,
ਸੋ ਤੋ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕੋ ਔਤਾਰ.
ਐਸੇ ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਨਹੀ ਸੁਰ ਸੁਰਪਤਿ ਕੇ ਭੌਨ,
ਈਸ ਮੁਨੀਸ ਦਿਲੀਸ ਏ ਨਰ ਨਰੇਸ ਕੇ ਕੌਨ ?
ਚਾਰ ਬਰਨ ਚਾਰੋਂ ਜਹਾਂ ਆਸ਼੍ਰਮ ਕਰਤ ਅਨੰਦ,
ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮ ਅਨੰਦਪੁਰ ਹੈ ਅਨੰਦ ਕੋ ਕੰਦ.
ਸੰਬਤ ਸਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਬਰਸ ਬਾਵਨ ਬੀਤਨਹਾਰ,

ਮਾਰਗ ਵਦਿ ਤਿਥਿ ਦੂਜ ਕੋ ਤਾਂ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ,
ਹੰਸ ਰਾਮ ਤਾਂ ਦਿਨ ਕਰਜੋ ਕਰਨ ਪਰਬ ਆਰੰਭ.xxx
ਪ੍ਰਿਥਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਰਾਖ ਕਰ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਉਦਾਰ,
ਟਕਾ* ਕਰੇ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਤਬ ਮੋ ਕੋ ਸਾਠ ਹਜਾਰ.
ਤਾਂ ਕੋ ਆਯਸ ਪਾਯਕੈ ਕਰਣ ਪਰਵ ਮੈਂ ਕੀਨ,
ਭਾਖਾ ਅਰਥ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕਰ ਸੁਨੇ ਸੁਕਵਿ ਪਰਬੀਨ.

ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ–

ਕਾਯਮ ਕੁਬੇਰ ਸਾਤ ਸਾਯਰ ਸੁਮੇਰੁ ਜੌਲੌ
ਕੀਰਤਿ ਕਰਨ ਕੀ ਕਰਨ ਅਵਗਾਹਬੀ,
ਜੌਲੌ ਪੌਨ ਪੰਨਗ ਪ੍ਰਬਲ ਪੁਹਮੀ ਕੇ ਭਾਰ
ਪਾਰਥ ਕੋ ਜੌਲੌ ਪੁਰਖਾਰਥ ਸਰਾਹਬੀ,
ਜੌਲੌ ਸ਼ਿਵਸਲਿਤਾ† ਸੁ ਕਵਿ ਹੰਸਰਾਮ ਕਹੈ
ਜੌਲੌ ਰਾਮ ਰਾਵਨ ਕੇ ਰਾਮਾਯਨ ਚਾਹਬੀ,
ਜੌਲੌ ਧ੍ਰੁਵ ਧਰਨਿ ਤਰੁਨ ਤੇਜ ਰਾਜੈ ਜਗ
ਤੌਲੌ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇਰੇ ਸੀਸ ਸਾਹਬੀ.

ਹੰਸਲੀ. ਸੰ. ਅੰਸਲੀ. ਗਲ ਦੇ ਹੇਠ ਛਾਤੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੀ ਹੱਡੀ. Collar bone। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਸਲੀ.

ਹੰਸਵਾਹਨ. ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜੋ ਹੰਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹੰਸਵਾਹਨੀ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਹੰਸ ਵੰਸ. ਹੰਸ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਵੰਸ਼. ਸੂਰਜਕੁਲ। ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੁਲ.

ਹੰਸਾ. ਹੰਸ ਵਾਲਾ. ਬ੍ਰਹਮਾ. "ਤਾਚੇ ਹੰਸਾ ਸਗਲੇ ਜਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਉਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ (ਰਜੋਗੁਣ), ਉਸ ਤੋਂ ਸਗਲੇ ਜਨਾ। ੨ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਹੰਸਾ ਸਰਵਰ ਕਾਲ ਸਰੀਰ."(ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੋਹੰ ਦਾ ਉਲਟ. ਹੰ (ਮੈ) ਸਾ (ਉਹ). "ਨਾਨਕ ਸੋਹੰ ਹੰਸਾ ਜਪੁ ਜਾਪਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਹੰਸਾਵਤਾਰ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ, ਜੋ ਹੰਸ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਗਜਾਰਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਤੇਰਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸਨਕਾਦਿਕਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਾਸ ਆਤਮਵਿਵੇਕ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਪੈਗਿਆ, ਤਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਹੰਸ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਤਤ੍ਵਗਜਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ.

ਹੰਸੀ. ਹੰਸ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਹੰਸਨੀ.

ਹੰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਹੰਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਸਾ. "ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭੁ ਕੋਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆ ਅਗਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਕਾਇਆ ਹੰਸੁ ਨਿਰਮਲੁ ਦਰਿ ਸਚੈ ਜਾਣੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਹੰਸੁਲਾ. ਹੰਸਪੁਤ੍ਰ. ਹੰਸ ਦਾ ਬੱਚਾ. "ਬਗੁਲੇ ਤੇ ਫੁਨਿ ਹੰਸੁਲਾ ਹੋਵੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਪਾਖੰਡੀ ਤੋਂ ਵਿਵੇਕੀ ਹੋਵੈ.

ਹੰਸੇਸੁਰੀ. ਹੰਸ ਦੀ ਈਸ਼੍ਵਰੀ. ਹੰਸ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਕਿ ਹੰਸੇਸੁਰੀ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਹੰਕ. ਵਿ–ਅਹੰਕਾਰੀ. "ਭਿਰੇ ਭੂਮਿ ਹੰਕੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ– ਹਾਕ. ਪੁਕਾਰ। ੩ ਹੁੰਕਾਰ. ਹੰਘੂਰਾ। ੪ ਅਹੰਕਾਰ.

ਹੰਕੀ. ਵਿ–ਅਹੰਕਾਰੀ ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਮੰਡੇ ਆਨ ਹੰਕੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੰਗ. ਫ਼ਾ ہنگ ਫੌਜ. ਸੈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹੰਗ.

ਹੰਗਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਹੰਤਾ.

ਹੰਗਾਮ. ਫ਼ਾ ہنگام ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾ. ਵੇਲਾ.

ਹੰਗਾਮਾ. ਫ਼ਾ ہنگامہ ਹੰਗਾਮਹ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੩ ਮੁਹਿੰਮ. "ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਕੋ ਹੁਇ ਹੰਗਾਮਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਹਗਾਮਾ.

ਹੰਗੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ. "ਲਏ ਲਸ੍ਵਿਕਾ ਦੇਤ ਹੰਗੂਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹੰਘ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਰਥ. ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ.

ਹੰਘਈ. ਸਮਰਥ. ਹੁੰਦਾ. ਸਕਦਾ. "ਕੰਨ ਕੋਈ ਕਢਿ ਨ ਹੰਘਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਨ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ.

ਹੰਘੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੰਗੂਰਾ.

ਹੰਜੀ. ਕਾਸ਼. ਮਲਾਹ. ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਂਝੀ.

ਹੰਜੀਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜੀਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੰਜੀਰਾਂ.

ਹੰਜੀਰਾਂ. خنازیر ਖ਼ਨਾਜ਼ੀਰ. ਸੰ. गण्डमाला–ਗੰਡਮਾਲਾ. Scrofula. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ:–

ਹਾਜਮੇ ਦਾ ਵਿਗਾੜ, ਲਹੂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਸ਼ਰਾਬੀ ਅਥਵਾ ਆਤਸ਼ਕ ਰੋਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਜ ਅਤੇ ਰਕਤ ਵਿੱਚ ਅਸਰ, ਮੈਲੀ ਥਾਂ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸੜਿਆ ਬੁਸਿਆ ਖਾਣਾ ਆਦਿ.

ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਗਲੇ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਗਿਲਟੀਆਂ ਹੋਕੇ ਸੁੱਜ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਕਦੇ ਫੁੱਟ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਹ ਗਿਲਟੀਆਂ ਬਗਲਾਂ ਅਤੇ ਛਾਤੀ ਤੀਕ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਾਜਮਾ ਠੀਕ ਰੱਖਣਾ ਲੋੜੀਏ. ਬਦਹਜਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ ਰੱਖਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਕਚਨਾਰ ਦੀ ਕਲੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਚੀਜਾਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ.

ਹਰੜਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ, ਉਸ਼ਬੇ ਦੇ ਅਰਕ ਦਾ ਪੀਣਾ, ਮੁੰਡੀ ਬੂਟੀ ਅਤੇ ਨਿੰਮ ਦੇ ਸੱਕ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਵਰਤਣਾ ਬਹੁਤ ਲਾਭਵੰਦ ਹੈ.

ਬਰਨੇ ਬਿਰਛ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਹੰਜੀਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉੱਤਮ ਲੇਪ ਹਨ–

ਸਫੇਦਾ ਕਾਸਗਰੀ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਸੰਧੂਰ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਦਸ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਮੱਠੀ ਆਂਚ ਨਾਲ ਪਕਾਕੇ ਮਰਹਮ ਬਣਾ ਲਓ. ਗਿਲਟੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋਣ ਭਾਵੇਂ ਵਗਦੀਆਂ, ਨਿੰਮ ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਨਾਲ ਧੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਇਹ ਮਰਹਮ (ਮਲ੍ਹਮ) ਲਗਾਓ.

ਨਰਮੇ (ਕਪਾਹ) ਦੇ ਪੱਤੇ, ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਅਰਿੰਡ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਭੰਗਰੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਛਟਾਂਕ ਲੈਕੇ ਘੋਟਕੇ ਨੁਗਦਾ ਬਣਾ ਲਓ, ਸਰੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਤਿੰਨ ਛਟਾਂਕ, ਮੋਮ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਲੈਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਨੁਗਦਾ ਪਕਾਓ, ਜਦ ਨੁਗਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੱਕ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਘੋਟਕੇ ਮਰਹਮ ਬਣਾ ਲਓ ਅਤੇ ਗਿਲਟੀਆਂ ਉੱਪਰ ਲਾਓ.

ਚਿੱਟੀ ਸਰੋਂ, ਸੁਹਾਂਜਨੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਸਣ ਦੇ ਬੀਜ, ਅਲਸੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਜੌਂ, ਮੂਲੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੀਸਕੇ ਗਿਲਟੀਆਂ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰੋ.

"ਹੁਤੀ ਹੰਜੀਰਾਂ ਗਰ ਮਹਿਂ ਤਾਹੀਂ,
ਦੇਤ ਬਿਖਾਦ ਮਿਟਤ ਸੋ ਨਾਹੀਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੰਜੁ } ਸੰਗਜਾ-ਹੰਸ. "ਆਇ ਉਲਥੇ ਹੰਝ."(ਸ.ਫਰੀਦ)
ਹੰਝ } ੨ ਬਗੁਲਾ. "ਕੇਲ ਕਰੰਦੇ ਹੰਝ ਨੋ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਮੱਘ. ਜੰਗਲੀ ਬੱਤਕ.

ਹੰਝੂ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼੍ਰੂ. ਆਂਸੂ. ਅਥ੍ਰੂ. "ਦੁਖ ਹੰਝੂ ਰੋਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਹੰਡੀਆ. ਦੇਖੋ, ਹਾਂਡੀ. "ਸਿਰ ਮੁੰਡਿਤ ਹੈਂ ਹੰਡੀਆ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੰਡੂਰ ਅਥਵਾ **ਹਿੰਡੂਰ.** ਹੁਣ ਇਹ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਜੀਤਚੰਦ ਨੇ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਹਲੂਰ ਦਾ ਹੀ ਜਿਕਰ ਆਂਉਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭੀਮਚੰਦ.

ਹੰਡੂਰੀਆ. ਹੰਡੂਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ੨ ਹੰਡੂਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਹੰਢ } ਸੰ. हिण्डन–ਹਿੰਡਨ. ਸੰਗਜਾ–ਭ੍ਰਮਣ.
ਹੰਢਣ } ਫਿਰਨਾ. ਘੂਮਨਾ. "ਹੰਢਨਿ ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਹੰਢੈ ਉਨ ਕਤਾਇਦਾ
ਹੰਢਨਿ } ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਾਇਤੁ ਗਾਰਬਿ ਹੰਢੀਐ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਲਿਖਣਾ। ੩ ਧਾਰਣ.

ਹੰਢਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਭ੍ਰਮਾਉਣਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ। ੨ ਪਹਿਰਣਾ.

ਹੰਢਿਆਯਾ. ਦੇਖੋ, ਹਢਿਆਯਾ.

ਹੰਢਿਕੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਫਿਰਕੇ. ਘੁੰਮਕੇ. "ਚਾਰਿ ਗਵਾਇਆ ਹੰਢਿਕੈ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੰਤ. ਸੰ. हन्त. ਵਜ–ਆਨੰਦ। ੨ ਦੁੱਖ. ਪੀੜ। ੩ ਅਬ. ਹੁਣ। ੪ ਭੋਜਨ ਸਮੇ ਅਭਜਾਗਤਾਂ ਲਈ ਜੋ ਧਰਮਅਰਥ ਅੰਨ ਅਰਪਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਮੇ "ਹੰਤ" ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਜਾਯਨ ਖੰਡ ੧੩ ਸ਼ ੧੨। ੫ ਦੇਖੋ, ਹਤ. "ਦੋਖ ਸਭੈ ਹੀ ਹੰਤ." (ਮਾਝ ਦਿਨਰੈਣ) ਸਰਵੇ ਦੋਸ਼ਾ ਹਤਾ:। ੬ ਸੰ. हन्तृ–ਹੰਤ੍ਰਿ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਸਰਬ ਪਾਪਾ ਹੰਤ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)

ਹੰਤਕਾਰ } ਵਿ–ਹਤਨ ਕਰਤਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਪ੍ਰਭਾ-
ਹੰਤਕਾਰੀ } ਸੈਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਹੰਤਕਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੬) ੨ ਸੰ. हन्तकार. ਸੰਗਜਾ–ਹੰਤ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਹੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਤ ੪। ੩ ਆਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਹੰਤਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਨੁ ਅਹੰਤਾ. ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ। ੨ ਹੰਤ੍ਰੀ. ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਤਿਆਗੀ ਹੌਮੈ ਹੰਤਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਹੰਤਾ } ਸੰ. हन्तृ. ਵਿ–ਹਨਨ ਕਰਤਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.
ਹੰਤਾਰ } "ਜਿਉ ਹੰਤਾ ਮਿਰਗਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਹੰਤ੍ਰਿ } "ਸਰਬਹੰਤਾ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਅਹੰਤਾ ਲਈ ਭੀ "ਹੰਤਾ" ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਤਕਾਰ ੨। ੨ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਵਜ–ਦਾ. ਕਾ. "ਜਸ ਹੰਦਾ ਬਾਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਹੰਦਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ। ੨ ہندال ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੫੧੮ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੧੫੫੧ ਵਿੱਚ ਮਰਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਕਬਰ ਬਾਬਰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਪਾਸ ਕਾਬੁਲ ਹੈ.

ਹੰਦਾਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਹੰਨ. ਹੈਨ. ਹੈਂ। ੨ ਹੈਂ–ਨਾ. ਨਹੀਂ ਹਨ.

ਹੰਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਕੀਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾਮ ਅਟਕਾਈਦਾ ਹੈ.

ਹੰਨਿ. ਹੈ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਹਨ. ਹੈਨ. "ਤੇ ਗੁਣ ਮੈ ਤਨਿ ਹੰਨਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

* ਰੁਪਏ. ਰਜਤਮੁਦ੍ਰਾ. † ਗੰਗਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ } ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਠੀ ਸਰਦਾਰੀ. ਭਾਵ
ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਮੀਰੀ } ਹਰੇਕ ਸਵਾਰ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਭੋਗਤੇ ਮਹਾਨਿਯੇ." (ਪੰਪ੍) "ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਇਨ ਕੀ ਮੀਰੀ." (ਪੰਪ੍)

ਹੰਨੇਬੰਡ } ਉਹ ਤਕਸੀਮ, ਜੋ ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਠੀ ਕੀਤੀ
ਹੰਨੇਵੰਡ } ਜਾਵੇ. ਹਰੇਕ ਸਵਾਰ ਦਾ ਸਮਾਨ ਹਿੱਸਾ. ਜੋ ਸੌ ਸਵਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਇਲਾਕਾ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੌ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀ ਵੰਡ.

ਹੰਬਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ.

ਹੰਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਹਮੀਰ । ੨ ਅਹੰਤਾ ਵਾਲਾ ਬੀਰ. ਹੰਕਾਰੀ ਯੋਧਾ. "ਹਾਹਲੇ ਹੰਬੀਰ." (ਰਮਾਵ)

ਹੰਬੈ. ਬਾਂਗਰ. ਵਜ–ਹਾਂ ਠੀਕ. ਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਬੇਸ਼ੱਕ. ਦੇਖੋ, ਵਣਾਹੰਬੈ.

ਹੰਭਲਾ. ਅਹੰ–ਭਲਾ. ਹੌਸਲਾ । ੨ ਪੁਰਖਾਰਥ. ਉੱਦਮ। ੩ ਉਮੰਗ. ਉਤਸਾਹ.

ਹੰਭੀ. ਅਹੰ ਅਪਿ. ਮੈ ਭੀ. ਦੇਖੋ, ਹੰ.

ਹੰਭੈ. ਦੇਖੋ, ਹੰਬੈ.

ਹਜਾਂ. ਸੰ. ਇਹਤ੍ਯ–ਇਹਤ੍ਯ.ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਥੇ. ਯਹਾਂ. "ਤੂ ਹਜਾਂ ਆਇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਿਵਾਏ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਐਸੇ ਕਹਾ ਸਭ ਹਜਾਂ ਨ ਟਿਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਸ. ਸੰ. ਹ੍ਰਸ੍ .ਧਾ–ਘਟਣਾ. ਕਮ ਹੋਣਾ. ਉਤਰਨਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਹਸ੍ਵ. ਸੰ.ਹ੍ਰਸ੍ਵ. ਵਿ–ਛੋਟਾ. ਲਘੁ। ੨ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ (ਲਘੁ) ਅੱਖਰ। ੩ ਬਾਂਉਨਾ. ਵਾਮਨ.

ਹਦ. ਸੰ.ਹ੍ਰਦ.ਸੰਗਜਾ–ਤਾਲ। ੨ ਧ੍ਰਨਿ. ਸ਼ੋਰ.

ਹਾਸ. ਸੰ.ਹ੍ਰਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਘਟਾਉ.

ਹਿ. ਸੰ. ਹ੍ਰ.ਧਾ–ਲੈ ਜਾਣਾ. ਚੁਰਾਉਣਾ. ਨਸ਼੍ ਕਰਨਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ.

ਹਿਸ. ਸੰ. ਹ੍ਰਸ੍ . ਧਾ–ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ. ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ. ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ.

ਹਿਸੀਕ. ਸੰ. ਹ੍ਰਸੀਕ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹਿਸੀਕੇਸ਼. ਸੰ. ਹ੍ਰਸੀਕੇਸ਼. ਹ੍ਰਿਸੀਕ–ਈਸ਼. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ.

ਹਿਸ੍ਟ. ਸੰ. ਹ੍ਰਸ੍ਟ. ਵਿ–ਖੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਹਿਸ੍ਟ ਪੁਸ੍ਟ. ਸੰ ਹ੍ਰਸ੍ਟਪੁਸ੍ਟ. ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਮੋਟਾ.

ਹਿਖੀਕ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਸੀਕ.

ਹਿਤ. ਸੰ. ਹ੍ਰਤ. ਵਿ–ਚੁਰਾਇਆ। ੨ ਖੋਹਿਆ.

ਹਿਦ } ਸੰ. ਹ੍ਰਦ ਅਤੇ ਹ੍ਰਦਯ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤਹਕਰਣ.
ਹਿਦਯ } ਮਨ. ਰਿਦਾ। ੨ ਛਾਤੀ. ਉਰ.

ਹਿਦਯ ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ.

ਹਿਦਾ ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਦਯ.

ਹਿਦੈ ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਦਯ। ੨ ਹਿਰਦੇ (ਰਿਦੇ) ਵਿੱਚ. ਮਨ ਅੰਦਰ. "ਹ੍ਰਿਦੈ ਕਪਟ ਮੁਖ ਗਿਆਨੀ."(ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ.

ਹਿਦੈਸੰਘਾਤ. ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਦਮਾ. ਹਿਰਦੇ (ਹ੍ਰਦਯ) ਨੂੰ ਸੱਟ ਕਈ ਤਰਾਂ ਵੱਜਦੀ ਹੈ. ਪੱਥਰ ਸੋਟਾ ਮੁੱਕਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਡਿਗਣ ਤੋਂ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇ ਵਿਜੋਗ, ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਭੈਦਾਇਕ ਖਬਰ ਤੋਂ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਚੋਟ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਸੋ ਜੇਹੋ ਕਾਰਣ ਨਾਲ ਜੇਹੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਜਾਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ, ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ ਖਾਣ ਅਰ ਹੱਦੋਂ ਵਧਕੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਦਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਦਿਲ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਿਜਾ ਖਾਵੇ ਅਤੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੇ.

ਕਾਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਸਿੰਗ ਦੀ ਸੰਪੁਟ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਭਸਮ ਜੇ ਥੋੜੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਗਊ ਦੇ ਘੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਹ੍ਰਿਦੈਸੰਘਾਤ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਅਰਧਸਿਰਾ ਅਰ ਹ੍ਰਿਦੈਸੰਘਾਤਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਹ੍ਰੀ. ਸੰ. ਹ੍ਰੀ. ਧਾ–ਲੱਜਾ ਕਰਨਾ. ਸ਼ਰਮਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ । ੩ ਸੰ. ਹ੍ਰ. ਧਾ–ਲੈ ਜਾਣਾ. ਚੁਰਾਉਣਾ. ਨਸ਼੍ ਕਰਨਾ. ਤ੍ਯਾਗਣਾ. ਰੋਕਣਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਖੋਹਣਾ.

ਹ੍ਰੇਸ. ਸੰ. ਹ੍ਰੇਸ੍ . ਧਾ–ਹਿਣਕਣਾ. ਜਾਣਾ. ਖਿਸਕਣਾ.

ਹ੍ਰੇਸਾ. ਸੰ.ਹ੍ਰੇਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਹਿਣਕਾਰ.

ਹ੍ਲਾਦ. ਸੰ.ਹ੍ਲਾਦ੍ . ਧਾ–ਆਨੰਦ ਕਰਨਾ. ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ. ਆਨੰਦ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਕਰਨਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਅਹਲਾਦ.

ਹ੍ਲਾਦਕ. ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਹ੍ਵਲ. ਸੰ. ਹ੍ਵਲ੍ . ਧਾ–ਕੰਬਣਾ. ਮੋਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਹ੍ਵਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਹਾਂ. ਓਥੇ. ਉਸ ਥਾਂ.

ਹ੍ਵਾਨ. ਸੰ.ਹ੍ਵਾਨ.ਸੰਗਜਾ–ਆਵਾਹਨ. ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਨਾ. ਹਾਕ ਮਾਰਨੀ.

ਹ੍ਵੇ. ਸੰ. ਧਾ–ਬੁਲਾਉਣਾ. ਪੁਕਾਰਨਾ. ਮੰਗਣਾ. ਯੁੱਧ ਲਈ ਬੁਲਾਉਣਾ. ਵੰਗਾਰਨਾ.

ਹ੍ਵੈ. ਅਸ੍. ਹੋ. ਹੋਵੇ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੋਕੇ. ਹੋਕਰ.

ਕ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਕੰਠ ਹੈ। ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਵਿਸਨੁ। ੩ ਕਾਮਦੇਵ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੋਸ਼ਨੀ। ੬ ਅਗਨਿ। ੭ ਪਵਨ। ੮ ਯਮ। ੯ ਆਤਮਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ। ੧੦ ਸ਼ਰੀਰ। ੧੧ ਕਾਲ। ੧੨ ਧਨ। ੧੩ ਮੋਰ। ੧੪ ਸ਼ਬਦ. ਧ੍ਵਨਿ। ੧੫ ਗੱਠ. ਗਾਂਠ. ਗੰਢ। ੧੬ ਦੇਖੋ, ਕੈ। ੧੭ ਵਿ–ਕਾਰਕ. ਕਰਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਜਾਪਕ, ਸੇਵਕ ਆਦਿ। ੧੮ ਵਜ–ਕੁ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰੂਪੀ। ੧੯ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਕ ਹੈ, ਯਥਾ–ਕਲਾਗੇ (ਇੱਕ ਲਾਗੇ).

ਕਉ. ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. ਤਾਂਈਂ. ਕੋ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰਿੰਗ ਕਉ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਨਾਮ ਕੀ ਬਡਾਈ ਦਈ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਉ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਕੌ.

ਕਉਸ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼ ਕਫ਼ਸ਼. ਸੰ. ਕੋਸ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁੱਤੀ. ਜੋੜਾ. "ਜਿਨਿ ਆਕਾਸ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਕੀਨੀ ਕਉਸੈ ਸਪਤ ਪਿਯਾਲਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਖੜਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ.

ਕਉਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਿਕ.

ਕਉਸਲ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸਲ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲ.

ਕਉਸਲਿਸ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸਲਿਸ.

ਕਉਕ ਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਕੌਕ ਬੰਦਰ.

ਕਉਚ. ਦੇਖੋ, ਕਵਚ.

ਕਉਡਾ. ਦੇਖੋ, ਕੌਡਾ। ੨ ਕੌਡਾਂ. ਕੌਡੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਕਉਡੀ. "ਕਉਡਾ ਡਾਰਤ ਹਿਰੈ ਜੁਆਰੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੌਡੀਆਂ ਸੁੱਟਣ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਜੂਏਬਾਜ਼ ਦਾਉ ਨੂੰ ਧ੍ਯਾਨ ਨਾਲ ਹੇਰੈ (ਦੇਖਦਾ) ਹੈ.

ਕਉਡੀ. ਸੰ. ਕਪਰ੍ਦਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰਾਟਿਕਾ. "ਕਉਡੀ ਕਉਡੀ ਜੋਰਤ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਛਾਤੀ ਦੀ ਹੱਡੀ.

ਕਉਣ } ਸਰਵ–ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਕ: ਜਨ.
ਕਉਣੁ } ਕੋ ਜਨ. ਕਿਹੜਾ. "ਕਉਣ ਕਉਣ ਅਪਰਾਧੀ ਬਖਸਿਅਨੁ ਪਿਆਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਕਉਣੁ ਸੁ ਗਿਆਨੀ ਕਉਣੁ ਸੁ ਬਕਤਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਉਤਕ. ਸੰ. ਕੌਤੁਕ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ। ੨ ਤਮਾਸ਼ਾ। ੩ ਮਨ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੪ ਆਸ਼ਚਰ੍ਯ. ਅਚਰਜ.

ਕਉਤਕਹਾਰ. ਵਿ–ਕੌਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੌਤੁਕੀ. ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੋਈ ਰਾਮ ਸਭੈ ਕਹੈ ਸੋਈ ਕਉਤਕਹਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਉਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤਾ। ੨ ਵਿ–ਕੌਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚੋਟਕੀ. ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਂਗ ਦਿਖਾਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਪੜੀ ਕਉਤੇ ਜਾਗੁਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਉਧ. ਦੇਖੋ, ਕੌਂਧ.

ਕਉਧਨ. ਦੇਖੋ, ਕੌਂਧਨ.

ਕਉਨ } ਕਿਹੜਾ. ਕਵਨ. ਦੇਖੋ, ਕਉਣ. "ਕਉਨ
ਕਉਨੁ } ਕਰਮ ਬਿਦਿਆ ਕਹੁ ਕੈਸੀ ?"(ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਕਿਸੀ. ਕਿਸੇ. "ਬਨ ਬੀਚ ਗਏ ਦਿਨ ਕਉਨੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਬਣ ਵਿੱਚ ਗਏ.

ਕਉਬਚਿਤਿ. ਵਾ–ਕੋ–ਅਬ–ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ. "ਮਾਇਆ ਕਉਬਚਿਤਿ ਧਰਉ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ਮਾਇਆ ਕੋ ਅਬ ਚਿੱਤ ਮੇ. ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਹੁਣ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ.

ਕਉਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਵਰ. ਬੁਰਕੀ. ਗ੍ਰਾਸ। ੨ ਕੁਮਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੌਰ.

ਕਉਰਉ. ਦੇਖੋ, ਕਉਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੌਰਵ.

ਕਉਰਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੌਰਪਾਲ.

ਕਉਰਵ. ਦੇਖੋ, ਕੌਰਵ.

ਕਉਰਾ. ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੜ੍ਵਾ. ਕੌੜਾ. "ਓਹ ਕਦੇ ਨ ਬੋਲੈ ਕਉਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਉਰਾ ਬਿਖਿਆ ਮੀਠੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਉਰਾਇ } ਸੰਗਜਾ–ਕਟੁਤਾ.ਕੜ੍ਵਾਪਨ.ਕੌੜੱਤਣ.
ਕਉਰਾਪਨ } "ਮੁਖਿ ਮੀਠੀ ਖਾਈ ਕਉਰਾਇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਕਉਰਾਪਨ ਤਊ ਨ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਡੀ। ੨ ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੌੜੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਜੱਫੀ. ਅੰਕਵਾਰ.

ਕਉਲ ਅਥਵਾ **ਕਉਲੁ.** ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪਿਆਲਾ. ਕਟੋਰਾ। ੨ ਸੰ.ਕਮਲ."ਕਉਲੁ ਤੂ ਹੈ ਕਵੀਆ ਤੂ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਕਮਲ ਦੀ ਡੋਡੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਦਿਲ. ਮਨ. "ਮਨਮੁਖ ਊਧਾ ਕਉਲੁ ਹੈ, ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਗਤਿ ਨ ਨਾਉ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਅ. ਕ਼ੌਲ. ਵਾਕ੍ਯ. ਵਚਨ. "ਪਤ੍ਰੀ ਕਉਲ ਨ ਪਾਲਿਓ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੫ ਕਵਲ. ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੌਲ.

ਕਉਲਸਰ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲਸਰ.

ਕਉਲਨਾਭਿ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲਨਾਭਿ.

ਕਉਲਾ. ਸੰ. ਕਮਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲਛਮੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਸੇਵੈ ਚਰਨ ਨਿਤ ਕਉਲਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੌਲਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਉਲਾਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਸਨ। ੨ ਰਤਨਮਾਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਦਾ ਕਮਲ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਆਸਣ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲਾਸਣਿ.

ਕਉਲਾਸਣਿ. ਕਮਲਰੂਪ ਆਸਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ- ਦਸਵਾਂ ਦ੍ਵਾਰ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਜੋਤਿ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਕਮਲ ਹੈ। ੨ ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰ ਦੇ ਕਮਲ ਤੇ ਆਸਣ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੋਤਿਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਪੁਰੀਆ ਸਤਿ ਊਪਰਿ ਕਉਲਾਸਣਿ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਸੱਤ ਪੁਰੀਆਂ ਅਥਵਾ ਸੱਤ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ.

ਕਉਲਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਸਨ.

ਕਉਲਾਰ. ਸੰ. ਕੈਰਵ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਲੋਫਰ. ਭੂਮੂਲ. ਕੁਮੁਦ. "ਚੰਦ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਹਿ ਕਉਲਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕਉਲਾਲੀ. ਸੰ. ਕੁਮੁਦਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭੂਮੂਲਾਂ (ਨੀਲੋਫ਼ਰਾਂ) ਦੀ ਪੰਕਤਿ (ਕਤਾਰ). "ਕਉਲਾਲੀ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਲੱਖ ਕਵਲ ਖਿੜਦੇ ਰਸੀਆਲੇ." (ਭਾਗੁ)

ਕਉਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲ.

ਕਉੜਤਣਿ / **ਕਉੜੱਤਨ** ਸੰਗਜਾ–ਕਟੁਤ੍ਵ. ਕੜਵਾਪਨ. "ਬਿਖੈ ਕਉੜਤਣਿ ਸਗਲ ਮਾਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨, ਮ: ੫)

ਕਉੜਾ. ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੜਵਾ। ੨ ਅਪ੍ਰਿਯ. ਦੁਪਿਆਰਾ. "ਕਉੜਾ ਕਿਸੈ ਨ ਲਗਈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ। ੪ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍.

ਕਉੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਡੀ। ੨ ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੜਵੀ. ਕੌੜੀ.

ਕਉਆ. ਸੰ. ਕਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਂਉਂ. "ਕਉਆ ਕਹਾ ਕਪੂਰ ਚਰਾਏ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਵ–ਵਿਸ਼ੈ-ਲੰਪਟ ਜੀਵ. "ਜਗੁ ਕਉਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਤਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਉਆਕਾਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਛੀਲੁ। ੫ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਤਾਣੀ ਦਾ ਕਾਨਾ. "ਫਾਸਿ ਪਾਨਿ ਸੋ ਕਉਆ ਲਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੩) ਸੋ ਕਾਨੇ ਦੀ ਫਾਸਿ (ਤਾਣੀ) ਹੱਥ ਲਈ.

ਕਉਆਕਾਗ. ਸੰ. ਕਾਕਾਦਕਾਗ–ਕ੍ਰਵ੍ਯਾਦਕਾਗ. ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਕਾਂਉਂ. "ਕਉਆ ਕਾਗ ਕਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁਰਸ ਪਾਈਐ." (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਕਉਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਿਕ.

ਕਉਧਤ. ਦੇਖੋ, ਕੌਧਿਤ.

ਕਉਮਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਮਾਰੀ.

ਕਈ. ਕਰੀ. ਕੀਤੀ. "ਤੈਸੀ ਬਿਧ ਕਈ." (ਗੂਵਿ ੬) ੨ ਵਿ–ਕਤਿ. ਅਨੇਕ. "ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. ਕਿਵੇਂ. ਕਿਸਤਰਾਂ. "ਰਾਮ ਕਹਤ ਜਨ ਕਸ ਨ ਤਰੇ?" (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਿੱਕਰ ਆਦਿਕ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਜੋ ਖਿੱਚਕੇ ਲਾਹੀਦੀ ਹੈ. "ਕਰਿ ਕਰਣੀ ਕਸ ਪਾਈਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਸ਼ੀਦਨ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਕਸ਼. ਚਾਬੁਕ। ੪ ਸੰ. ਕਸ. ਸਾਣ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇਜ ਕਰਨ ਦਾ ਚਕ੍ਰ। ੫ ਕਸੌਟੀ. ਘਸਵੱਟੀ। ੬ ਪਰੀਖਜਾ. ਇਮਤਹਾਨ। ੭ ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼. ਖਿਚਾਉ. ਕਸ਼ਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਸ਼ਮਕਸ਼. ਜਦ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਵੇਂ–ਜਰੀਬਕਸ਼। ੮ ਫ਼ਾ ਕਸ ਸਰਵ–ਕੋਈ. ਕੋਈ ਪੁਰਖ."ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੯ ਦੇਖੋ,ਕਸਣਾ."ਤੁਫੰਗ ਮੇ ਗੁਲਿਕਾ ਕਸ ਮਾਰਤ." (ਗੂਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਕਸਿ। ੧੦ ਕਸ਼ਾਫ (ਕਸੈਲੇ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਸ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ- ਪਿੱਤਲ ਕਹੋ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਦਹੀਂ ਕਸ ਗਈ ਹੈ। ੧੧ ਕਣਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਕਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਣਸ.

ਕਸਉਟੀ. ਸੰ. ਕਸਪੱਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਤਖਤੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸੋਨੇ (ਸੁਵਰਣ) ਨੂੰ ਘਸਾਕੇ ਪਰਖੀਦਾ ਹੈ. ਘਸਵੱਟੀ। ੨ ਪਰੀਖਜਾ. ਇਮਤਹਾਨ. "ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਸਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ. ਚੀਸ। ੨ ਪੁਰਾਣਾ ਵੈਰ। ੩ ਈਰਖਾ। ੪ ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼। ੫ ਦੇਖੋ, ਟਸਕ.

ਕਸਕਣਾ / **ਕਸਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਚੁਭਣਾ. ਰੜਕਣਾ. ਚੀਸ ਮਾਰਨੀ. "ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਸਕਤ ਹੈ ਮਨ ਮੇਰੋ." (ਗੂਪ੍ਰਸੂ)

ਕਸਕਰ / **ਕਸਕਾਰ** ਦੇਖੋ, ਕਾਸਗਰ.

ਕਸਟ. ਸੰ. ਕਸ਼ੂ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ. ਪੀੜਾ। ੨ ਸੰਕਟ. ਮੁਸੀਬਤ.

ਕਸਟਕਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਸਟਵਾਰ. ਕਸ਼ੂਵਾਰ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ. ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕੈਕੇਈ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਹੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਸਟਵਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੇਕਯ ਹੈ.

ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰਣ ਕਰਲਿਆ ਸੀ. ਹੁਣ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟ੍ਵਾਰ.

ਕਸਟਵਾਰੀ. ਵਿ–ਕਸਟਵਾਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. "ਕਟੇ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਹਨੈ ਕਸਟਵਾਰੀ." (ਕਲਕੀ)

ਕਸਟੁਆਰ / **ਕਸਟ੍ਵਾਰ** ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ. "ਗਣ ਯਾਹਿ ਭਯੋ ਕਸਟ੍ਵਾਰ ਨ੍ਰਿਪੰ। ਜਿਂਹ ਕੇਕਯਿ ਧਾਮ ਸੁਤਾ ਸੁਪ੍ਰਭੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਸਣਾ. ਸੰ. ਕਸ਼ਣ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਖਿੱਚਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੩ ਦਬਾਉਣਾ. ਠੋਕਣਾ। ੪ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਕੇ ਪਾਣੀ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ.

ਕਸਤ. ਵਿ–ਕਸਿਤ. ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ "ਹਸਤ" ਦੀ ਥਾਂ ਕਸਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਕਸਤ ਕਰੀਕਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪੁਨ ਅਰਿ ਸਬਦ ਸੁਨਾਇ." ਅਸਲ ਪਾਠ ਹੈ–"ਹਸਤ ਕਰੀਕਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ." ਹਸ੍-ਅਰਿ ਅਤੇ ਕਰੀਕਰਅਰਿ ਨਾਮ ਖੜਗ ਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਨੂੰ ਕੱਟਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਕਸਤੂਰਾ / **ਕਸਤੂਰਿ** / **ਕਸਤੂਰਿਕਾ** / **ਕਸਤੂਰੀ** ਸੰ. कस्तूरी मृग,कस्तूरिका, कस्तूरी. ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਵ (ਪਦਾਰਥ) ਕਸ੍ਤੂਰੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. Musk-deer.

ਇਹ ਚਿੰਕਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਠੰਢੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. L. Moschus Moschiferus.

ਕਵਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਗ ਆਪਣੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਕਸਤੂਰੀ (ਕਸ੍ਤੂਰਿਕਾ) ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਗੰਧ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਆਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਢੂੰਡਦਾ ਢੂੰਡਦਾ ਥਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਨੰਦਰੂਪ ਨਾ ਜਾਣਕੇ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ ਢੂੰਡਦੇ ਹਨ. "ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੂ ਅਗਰੁ ਚੰਦਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਸਦ. ਅ ਕ਼ਸ੍ਦ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਕਲਪ. ਵਿਚਾਰ. ਇਰਾਦਾ ਕਰਨਾ.

ਕਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸਣਾ.

ਕਸਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਰੱਸੀ ਅਥਵਾ ਤਸ਼ਮਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਕਸਕੇ (ਜਕੜਕੇ) ਬੰਨ੍ਹੀਏ. "ਕਸਨਿ ਬਹਤਰਿ ਲਾਗੀ ਤਾਹਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਬਹੱਤਰ ਨਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕਸ਼ਨੀਜ਼ ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼ੀਜ਼ ਅਥਵਾ* ਕ਼ਸ਼ੀਜ਼ ਧਨੀਆ. ਦੇਖੋ, ਧਨੀਆਂ.

ਕਸਬ. ਕੈਸੇ-ਅਬ. "ਛੂਟੈ ਕਸਬ ਲਗਨ ਲਗ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੮੬) ੨ ਅ ਕ਼ਸ੍ਬ ਸੰਗਜਾ–ਪੇਸ਼ਾ. ਕਿੱਤਾ. ਕਿਰਤ. "ਇਸ ਬਰਾਬਰ ਔਰ ਭਗਤਿ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਸਬ ਕਰਕੈ ਬੰਦਗੀ ਕਰੈ." (ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ) ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਿਤ ਕੰਮ ਨੂੰ ਭੀ ਕਸਬ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕਸਬਾ. ਅ ਕ਼ਸ੍ਬਹ. ਸੰਗਜਾ–ਨਗਰ। ੨ ਨਲਕਾ. ਨਲ.

ਕਸਬੀ. ਵਿ–ਕਸਬਾਤੀ. ਨਾਗਰ. ਕਸਬੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸਬ ੨। ੩ ਨਿੰਦਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਬ ੩.

ਕ਼ਸਮ. ਅ ਕ਼ਸ੍ਮ ਸੰਗਜਾ–ਸੌਂਹ. ਸ਼ਪਥ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ। ੩ ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼ਮ. ਮੈਂ ਖਿੱਚਾਂਗਾ.

ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼ਮਕ਼ਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਖਿੱਚੋਤਾਣੀ. ਖੈਂਚਾ ਖੈਂਚੀ. ਖਿੱਚੋ ਖਿੱਚੀ.

ਕਸਮਲ / **ਕਸਮਲੁ** ਸੰ. ਕਸ਼ਮਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮੂਰਛਾ. ਗ਼ਸ਼ ।
੨ ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. "ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਕਸਮਲ ਸਭ ਹਰੁ ਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਕਸਮਿਨ. ਕਸ੍ਮਿਨ੍–ਕਸ੍ਮਿਨ੍. ਸਪ੍ਤਮੀ. ਕਿਸ ਮੇ. ਕਿਸ ਵਿੱਚ. "ਕਸਮਿਨ੍ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦਿਜ ?" (ਗੂਪ੍ਰਸੂ) ਹੇ ਦ੍ਵਿਜ, ਤਵ ਕਸ੍ਮਿਨ੍ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰੇ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ:? ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ! ਤੇਰਾ ਕਿਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲ ਹੈ ?

ਕਸ਼ਮੀਰ. ਸੰ. ਕਸ਼ਮੀਰ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਮਨੋਹਰ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੮੪੨੫੮ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ ਵਸੋਂ ੩੨੨੦੫੧੮ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਦੱਖਣ ਜੇਹਲਮ ਗੁਜਰਾਤ ਆਦਿ, ਪੱਛਮ ਹਜ਼ਾਰਾ ਅਤੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਅਰ ਪੂਰਵ ਤਿੱਬਤਰਾਜ ਹੈ.

ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਲਲਿਤਾਦਿਤ੍ਯ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਯਸ਼ੋਵਰਧਨ ਨੂੰ ਸਨ ੭੪੦ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਦੂਰ ਤੀਕ ਫੈਲਾਇਆ. ਯਸ਼ੋਵਰਧਨ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਮਾਰਤੰਡ (ਸੂਰ੍ਯ) ਮੰਦਿਰ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਣ ਖੰਡਹਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਈਸਵੀ ਚੌਧਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ.

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸਨ ੧੫੮੭ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਲਿਆ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕੀਤੇ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਿੱਛੋਂ ਚੋਰ ਚਿਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਰੌਲਾ ਹੀ ਰਿਹਾ. ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੂਬਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋਗਿਆ.ਅੰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣ-ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੪(੫ ਸਾਉਣ ਸੰਮਤ ੧੮੭੯) ਨੂੰ ਇਸ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ.ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਯੁੱਧ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮੁਲਕ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦ ਲਿਆ,* ਹੁਣ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਜੰਮੂ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੫੨੭੬ ਫੁੱਟ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਕੇਸ਼ਰ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਕਾਠ ਦੀ ਚਿਤ੍ਰਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੇਵੇ ਰਸਦਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕਲ੍ਹਣ ਕਵਿ ਨੇ ਰਾਜਤਰੰਗਿਣੀ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇਤਨੇ ਅਸਥਾਨ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹਨ :-

(੧) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਤਦ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਜ ਵਾਲੀ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ.

੨ ਗੁਲਮਰਗ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੁੰਦਰ ਤਲਾਉ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਭੀ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ.

੩ ਹਰਮੁਖ ਗੰਗਾ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂਮੂਲਾ ਦੇ ਅੱਧ ਜੇਹਲਮ ਪਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

੪ ਕਲਿਆਨ ਸਰ, ਜਿੱਥੇ ਜਲ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੁਨਛ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਥਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਦੇ ੩੮ ਵੇਂ ਮੀਲ ਤੋਂ

* ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੰ: ੫.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ.
੫ ਦੁਮੇਲ ਪੜਾਉ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਤੇ ਕਿਸਨਗੰਗਾ ਅਤੇ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦੇ ਸਾਮਣੇ, ਨਲੂਛੀ ਪਿੰਡ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
੬ ਬਾਰਾਂਮੂਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾਂਮੂਲਾ.
੭ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਦੇ ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਨ ਆਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਭਰੀ.
੮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਥਾਂ "ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਕਸਮੀਰਘਾਸ } ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਘਾਸ, ਕੇਸਰ.
ਕਸਮੀਰਜ } "ਕਸਮੀਰਘਾਸ ਘੋਰਤ ਸੁਬਾਸ." (ਮਨੁਰਾਜ)

ਕਸਮੀਰੀ. ਵਿ–ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ.

ਕਸਰ. ਅ ਕ਼ਸਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮੀ. ਘਾਟਾ।
੨ ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਭਾਗ। ੩ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੪ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵੱਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ "ਬਲਕਸਰ" ਆਦਿਕ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੋਗਏ ਹਨ.

ਕਸਰਤ. ਅ ਕ਼ਸ੍ਰت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਾਯਾਮ. ਵਰਜ਼ਿਸ਼. ਮਿਹਨਤ। ੨ ਅ ਕ਼ਸ੍ਰت ਕਸਰਤ. ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਿਆਦਤੀ.

ਕਸਵਟੀ } ਕਸ਼ਪੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਉਟੀ. "ਮਨੁ ਰਾਮਿ
ਕਸਵੱਟੀ } ਕਸਵਟੀ ਲਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮਃ੪)

ਕਸਾ. ਸੰ. ਕਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਸੀ. ਕਸਨ। ੨ ਚਾਬੁਕ ਕੋਰੜਾ. "ਕਸ੍ਯ ਨਰਕ ਕੋ ਕਸਾ ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਜਿਯੇ". (ਨਾਪ੍) "ਕਰ ਕਸਾ ਕੁਠਾਰੇ." (ਅਕਾਲ)

ਕਸਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਕਸਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼.

ਕਸਾਇ. ਸੰ. ਕਸਾਯ. ਵਿ–ਕਸੈਲਾ। ੨ ਕੱਥ ਰੰਗ. ਭਗਵਾਂ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕਸੈਲੀ ਵਸਤੂ। ੪ ਚੂੰਦ। ੫ ਕਲਿਯੁਗ.

ਕਸਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਖਿਚਵਾਈ. ਕਸਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਸ਼ਿਸ਼. ਖਿੱਚ. "ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕਸਾਈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮਃ ੩) "ਅਖੀ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਈਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮਃ ੪) "ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਏ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧, ਮਃ ੩) ੩ ਅ ਕ਼ਸਾਈ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕ਼ਸਾਈ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ, ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ਸ੍ਵਤ (ਸੰਗਦਿਲੀ) ਹੈ. ਭਾਵ–ਬੂਚੜ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਬ.

ਕਸਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾੜਨਾ. ਸਜ਼ਾ. "ਸਹਿਦੇ ਬਹੁਤ ਕਸਾਸ." (ਮਗੋ) ਦੇਖੋ, ਕਿਸਾਸ.

ਕਸਾਬ. ਅ ਕ਼ੱਸਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਸ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਬੂਚੜ. ਕਸਾਈ.

ਕਸਾਬਿ. ਕਸਾਬ (ਕਸਾਈ) ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਬ. "ਮਹਾ ਕਸਾਬਿ ਛੁਰੀ ਸਟਿਪਾਈ." (ਰਾਮ ਮਃ ੫) ਕ੍ਰੋਧਰੂਪ ਕਸਾਈ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਛੁਰੀ ਸੁੱਟਦਿੱਤੀ.

ਕਸਾਰ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਾਰ-ਕ੍ਸ਼ਿਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਜੀਰੀ. ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨੇ ਹੋਏ ਆਟੇ ਨਾਲ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸੀਰ.

ਕ਼ਸਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਸ਼. ਤਕਲੀਫ਼. ਖੇਚਲ. "ਆਨਬੇ ਹੋਤ ਕਸਾਲਾ ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਬਾਲਾ?" (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਅ ਕ਼ਸਲ. ਸੁਸ੍ਤੀ.

ਕਸਿ. ਕਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕਸ ੯। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸੀ। ੩ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਤਾੜਨਾ ਕਰਕੇ. ਪਰਖਕੇ. "ਆਪੇ ਕਿਸ ਹੀ ਕਸਿ ਬਖਸੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਃ ੧) ੪ ਖਿੱਚਕੇ. ਘਸਾਕੇ. "ਕਸਿ ਕਸਵਟੀ ਲਾਈਐ." (ਆਸਾ ਅਃ ਮਃ ੧)

ਕਸਿਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਾਂਸਜ (ਕਾਂਸੀ) ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਜਾਣਾ। ੨ ਕਸ਼ਾਯ (ਕਸੈਲਾ) ਹੋ ਜਾਣਾ.

ਕਸ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਖਿੱਚ. ਆਕਰ੍ਸ਼ਣ. ਖੈਂਚ.

ਕਸਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਗਰ. "ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਕਸ਼ਿਕਾਰ ਕਬਜ ਕਾਬੁਲ ਕੋ ਕੀਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭)

ਕਸਿਪੁ. ਸੰ. ਕਸ਼ਿਪੁ. ਸੰਗਜਾ–ਚਟਾਈ. ਸਫ। ੨ ਸਰ੍ਹਾਣਾ. ਤਕੀਆ। ੩ ਮੰਜਾ. ਖਾਟ। ੪ ਭੋਜਨ. ਗਿਜਾ। ੫ ਵਸਤ੍. ਪੋਸ਼ਾਕ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੱਸਪ.

ਕਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਹੀ. ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ। ੨ ਨਹਿਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਨਾਲਾ. ਰਜਵਾਹਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ–ਕਸਣ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ.

ਕਸੀਸ. ਸੰਗਜਾ–ਕਸ਼ਿਸ਼. ਖਿਚਾਉ. ਖੈਂਚ। ੨ ਸੰ. ਕਾਸੀਸ. ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਤੇਜ਼ ਦ੍ਰਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੇਜ਼ਾਬ ਵਿੱਚ ਘੁਲੇਹੋਏ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਫੌਲਾਦ ਦੇ ਜੌਹਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਹੀਰਾ-ਕਸੀਸ. Sulphas ferri.

ਕਸ਼ੀਦਗੀ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼ੀਦਗੀ ਸੰਗਜਾ–ਖਿਚਾਵਟ। ੨ ਰੋਸਾ.

ਕਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਖੈਂਚਣਾ. ਖਿੱਚਣਾ.

ਕਸ਼ੀਦਾ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼ੀਦਹ ਕਸ਼ੀਦਹ. ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਈ ਨਾਲ ਖਿੱਚਿਆ (ਕੱਢਿਆ) ਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ ਪੁਰ ਬੇਲ ਬੂਟਾ. "ਕਵਿ ਕਸੀਦਾ ਪਹਿਰਹਿ ਚੋਲੀ."(ਬਸੰ ਮਃ ੧) ੩ ਅ ਕ਼ਸ਼ੀਦਹ. ਵਿ–ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸਘਨ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਅਜੇਹੀ ਛੰਦਰਚਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਦਰਚਨਾ ਸੰਘਣੀ (ਗੁੰਦਵੀਂ) ਹੋਵੇ. ਕਸੀਦੇ ਵਿੱਚ ੧੫ ਛੰਦਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ. "ਕਰਜੋ ਕਸੀਦਾ ਪੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਸੀਰ. ਸੰ. ਕਿੰਸ਼ਾਰੁ. ਸੰਗਜਾ–ਧਾਨ ਜੌਂ ਕਣਕ ਆਦਿ ਦੀ ਬੱਲੀ ਉੱਪਰ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਸੂਖਮ ਕੰਡੇਦਾਰ ਤੀਲੇ. ਕਸਾਰ। ੨ ਅ ਕ਼ਸ਼ੀਰ ਵਿ–ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਅ ਕ਼ਸ਼ੀਰ ਕਸੀਰ. ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ. ਜਾਦਾ.

ਕਸੀਰਾ } ਸੰਗਜਾ–ਪੈਸੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਛਦਾਮ।
ਕਸੀਰੇ } ੨ ਅਧੇਲਾ. ਧੇਲਾ. "ਕਾਮੁਕ ਮੰਤ੍ ਕਸੀਰੇ ਕੋ ਕਾਮ ਨ." (ਵਿਚਿਤ੍) "ਕੱਢ ਕਸੀਰਾ ਸੋਂਪਿਆ ਰਵਿਦਾਸ ਗੰਗਾ ਦੀ ਭੇਟਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕਸ। ੨ ਕਸ੍. ਦੁੱਖ. ਤਾਸ਼ਨਾ. "ਦੂਮ ਸਪੂਰ ਜਿਉ ਨਿਵੈ ਖਵੈ ਕਸੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੨ ਕੇ) ਫਲ ਭਰਿਆ ਬਿਰਛ ਜਿਵੇਂ ਝੁਕਦਾ ਅਤੇ ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ.

ਕਸੁਧ. ਅਸ਼ੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਧ.

ਕਸੁੰਭ } ਸੰ. ਕੁਸੁਮ੍ਭ–ਕੁਸੁੰਭ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ-
ਕਸੁੰਭੜਾ } ਸ਼ਿਖ. ਅੱਗ ਦੀ ਸ਼ਿਖਾ ਜੇਹਾ ਜਿਸ ਦਾ
ਕਸੁੰਭਾ } ਫੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਕੇਸਰ ਜੇਹੀਆਂ ਤਰੀਆਂ. ਇਸ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਬਹੁਤ ਭੜਕੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਧੁੱਪ ਅਤੇ ਜਲ ਨਾਲ ਤੁਰਤ ਫਿੱਕਾ ਪੈਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਕੁਸੁੰਭਰੰਗ ਜੇਹੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ. "ਕੂੜਾ ਰੰਗ ਕਸੁੰਭ ਕਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੩) "ਹਥੁ ਨ ਲਾਇ ਕਸੁੰਭੜੈ ਜਲਿ ਜਾਸੀ ਚੋਲਾ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਜਲਿ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਟਪਕਾਇਆ ਅਤੇ ਕੁਸੁੰਭੇ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਦਾ ਅਫੀਮ ਦਾ ਰਸ, ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਪਾਨ ਭਰਾਇ ਕਸੁੰਭੜੈ ਰੂਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੧) ਅਫੀਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਮਿਲਾਕੇ.

ਕਸੁੰਭਾਇਲਾ. ਵਿ–ਕੁਸੁੰਭੀ. ਕੁਸੁੰਭ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਜੇਹਾ ਰੰਗਤ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਭੜਕੀਲੇ ਅਤੇ ਅਸਤ੍ਹਜ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁੰਭਾਇਲੇ.

ਕਸੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੂਤ.

ਕਸ਼ੂਦਨ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼ੂਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਖੋਲ੍ਹਣਾ.

ਕਸੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੂਰ.

ਕਸੇ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਸੇ ਸਰਵ–ਕੋਈ.

ਕਸੇਰਾ. ਸੰ. ਕਾਂਸ਼ਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਘਾਸ ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਘਸੇਰਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਂਸਜਕਾਰ. ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਸੈਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਇ.

ਕਸੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਉਟੀ.

ਕਸੰਮਲ. ਦੇਖੋ, ਕਸਮਲ. "ਪਾਪ ਕਸੰਮਲ ਭੰਨੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧, ਮਃ ੪)

ਕੱਸਪ. ਸੰ. ਕਸ਼ਜਪ.* ਵਿ–ਕਸ਼ਜ (ਸ਼ਰਾਬ) ਪ (ਪੀਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰੀਚਿ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਇਸੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. "ਪੁਨ ਧਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕੱਸਪਵਤਾਰ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਦਕ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੀ ਤੇਰਾਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ (ਅਦਿਤਿ, ਦਿਤਿ, ਦਨੁ, ਵਿਨਤਾ, ਖਸਾ, ਕਦ੍, ਮੁਨਿ, ਕ੍ਰੋਧਾ, ਅਰਿਸ਼੍ਟਾ, ਇਰਾ, ਤਾਮ੍ਰਾ, ਇਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾ) ਕਸ਼ਜਪ ਨੇ ਵਿਆਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਪਜੇ.
੩ ਵਿ–ਕਾਲੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕੱਸਪਸੁਤ. ਕਸ਼ਜਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਵਾਮਨ। ੨ ਇੰਦ੍। ੩ ਸੂਰਜ. "ਕੱਸਪਸੁਤ ਨਿਕਸਿਓ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਕਸ੍ਮਿ. ਸੰ. ਕਸ੍ਮਿਨ੍. ਸਰਵ–ਕੋਈ.

ਕਸ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ. ਪੀੜਾ.

ਕਸ੍ਰਿਪੁ. ਤਲਵਾਰ. ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁਧਾ.

ਕਸ੍ਰਿਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ ਅਤੇ ਕਸਟ੍ਵਾਰ.

ਕਸ੍ਰਿਵਾਰੀਆ. ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍. ਇਸੇ ਗੋਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਸਟਵਾਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਕਸ੍ਮ. ਸੰ. ਸਰਵ–ਕਿਸ ਦਾ,ਦੀ. ਕਿਸ ਕਾ, ਕੀ।
੨ ਕਸ਼ਜ. ਵਿ–ਕਸ਼ੀਦਹ. ਨਾਲ ਸਾਥ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਮੁਕੱਤੁਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ.

ਕਸ਼ਜਪ. ਕਸ਼ਜ (ਸ਼ਰਾਬ) ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਸਪ.

ਕਸ਼ਜਪਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕੱਸਪਸੁਤ.

ਕਸ਼ਜਪਪੁਰ. ਜਲੋਦਭਵ ਦੈਤ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਕਸ਼ਜਪ ਰਿਖਿ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ "ਸ੍ਰੀਨਗਰ" ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਕਸ਼ਜਪਪ੍ਰਿਯ. ਸ਼ਰਾਬ, ਜੋ ਕਸ਼ਜਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਿਯ (ਪਿਆਰੀ) ਹੈ। ੨ ਇੰਦ੍। ੩ ਵਾਮਨ।
੪ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੱਸ਼ਪ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹਨ.

ਕਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. "ਮਨ, ਕਹ ਅਹੰਕਾਰ ਅਫਾਰਾ ?" (ਦੇਵ ਮਃ ੫) "ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਕਹ ਆਵੈ ?" (ਨਟ ਮਃ ੫) ੨ ਕਦੀ. ਕਦੇ. ਕਭੀ. "ਕਹ ਫੂਲਹਿ ਆਨੰਦ ਬਿਧੈ ਸੋਗ ਕਬ ਹਸਨੋ ਕਬ ਰੋਈਐ." (ਦੇਵ ਮਃ ੫) ੩ ਸਰਵ–ਕਿਆ. ਕਿੰ. "ਕਹ ਕਰੈ ਮੁਲਾ ਕਹ ਕਰੈ ਸੇਖ ?" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)
੪ ਦੇਖੋ, ਕਹਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਹੈਂ। ੬ ਵ੍ਰਜ–ਦਾ. ਕਾ। ੭ ਕੋ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. "ਅਸੁਰਨ ਕਹ ਇਮ ਆਗਜਾ ਦੀਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਕਹੈਂ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਲੀਏ. ਲਈ. ਵਾਸਤੇ। ੨ ਕੋ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. "ਗੁਰੁ ਮਨੂਆ ਕਹੈਂ ਕਹਜੋ ਸੁਧਾਰੀ."(ਵਿਚਿਤ੍)

ਕਹਉ } ਕਹੋ. ਕਥਨ ਕਰੋ. "ਕਹਹੁ ਗੁਸਾਈ
ਕਹਹੁ } ਮਿਲੀਐ ਕੇਹ ?" (ਗਉ ਮਃ ੫)
੨ ਕਹਾਂ. ਕਥਨ ਕਰਾਂ. ਕਹੋਂ. "ਕਹਉ ਕਹਾਂ ਅਪਨੀ ਅਧਮਾਈ." (ਟੋਡੀ ਮਃ ੯)

ਕਹਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਕ (ਕਾਉਂ) ਆਦਿਕ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਹਾਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਕਹਕਹਾ.

ਕਹਕਹ ਦੀਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਹਕਹਾ ਦੀਵਾਰ. "ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਕਹ ਦੀਵਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਹਕਹਾ. ਅ ਕ਼ਹ਼ਕ਼ਹ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁ.

---

* ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ਜਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਲਟ ਕਸ਼ਜਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.ਪਸ਼ਜਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ, ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਸ਼ਜਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸ਼ਜਪਪ੍ਰਿਯ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅੱਟਹਾਸ. ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਹੱਸਣਾ.

ਕਹਕਹਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਕਹਕਹਾ. ਉੱਚੀ ਹਾਸੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰ. "ਕਹਕਹਾਟ ਕਹੁੰ ਕਾਲ ਸੁਨਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਕਹਕਹਾ ਦੀਵਾਰ. ਫ਼ਾ. ਕਹਕਹਹ ਦੀਵਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਕੰਧ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਕ਼ਹਕ਼ਹਾ (ਹਾਸੀ) ਆਜਾਵੇ. ਇਹ ਦੀਵਾਰ ੧੫੦੦ ਮੀਲ ਲੰਮੀ ੨੦ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਚੌੜੀ ਹੈ, ਸੌ ਸੌ ਗਜ਼ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਮਜਬੂਤ ਬੁਰਜ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਕੰਧ ਈਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ੨੧੩ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚੀਨ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਹਾਂਙਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀ ਮੰਗੋਲਾਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਸੀ। ੨ ਹੁਣ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਜਾਂ ਅਚਰਜ ਵਸਤੁ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਅਜੂਬੇ ਅਤੇ ਕਹਕਹ ਦੀਵਾਰ.

ਕਹਗਲ ਫ਼ਾ. ਕਹਗਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਹ (ਘਾਸ) ਅਤੇ ਗਿਲ (ਮਿੱਟੀ) ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਪਾਈ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਗਾਰਾ.

ਕਹਗਿਲ

ਕਹਣ ਸੰ. ਕਥਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਹਿਣਾ. ਬਿਆਨ. "ਕੂੜੈ ਕਹਣ ਕਹੰਨ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਕਹਣਾ "ਤੁਮੈ ਕਹਿਆ ਕਹਣੁ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਕਹਣਾ ਸੁਨਣਾ ਅਕਥ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਕਹਣਿ. ਕਥਨ ਕਰਕੇ. ਆਖਣ ਨਾਲ. "ਕਹਣਿ ਨ ਵਡਾ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਹਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕਹਣ.

ਕਹਣੈ. ਕਥਨ ਕਰਨ ਨਾਲ. "ਕਹਣੈ ਕਥਨਿ ਨ ਭੀਜੈ ਗੋਬਿੰਦੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਹਤ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਕਹਿੰਦੇ. ਕਥਨ ਕਰਤ. "ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਕਛੁ ਜੋਗ ਨ ਹੋਊ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਅ਼ ਕ਼ਹ਼ਤ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਕਾਲ. ਦੁਰਭਿੱਖ. Famine.

ਕਹਤਉ ਵਿ–ਕਥਨ ਕਰਤਾ. ਕਥਕ. ਕਹਣ ਵਾਲਾ।

ਕਹਤਾ ੨ ਆਖਦਾ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ. "ਕਹਤਉ ਪੜਤਉ ਸੁਣਤਉ ਏਕ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਹਦੇ ਕਥੇ ਸੁਣਦੇ ਕਥੇ." (ਅਨੰਦੁ)

ਕਹਦਾ

ਕਹਨ ਦੇਖੋ, ਕਹਣ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਨ ਮਲਨ ਦਹਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਉਸਤਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ." (ਕੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਕਹਨਾ

ਕਹਨੁ

ਕਹਯੋਨ. ਦੇਖੋ, ਕਹਯੋਨ.

ਕਹਰ. ਅ਼ ਕ਼ਹ਼ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੨ ਜੁਲਮ. ਜਬਰ। ੩ ਸਜ਼ਾ. ਦੰਡ। ੪ ਸੰਕਟ. ਮੁਸੀਬਤ। ੫ ਦੁੱਖ.

ਕਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਰਾਹਨਾ. ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਹੈ ਹੈ ਕਰਨਾ. ਦੀਨ ਹੋਕੇ ਪੁਕਾਰਨਾ। ੨ ਦੁਖ ਭੋਗਣਾ. "ਬਸਤ੍ਰ ਨ ਪਹਿਰੈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਹਰੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਕਹਰ.

ਕਹਰੀ. ਵਿ–ਕਹਰ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰੋਧੀ. "ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਕਹਰੀ ਦੁਪਹਰੀ ਕੋ ਭਾਨੁ ਮਾਨੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ.

ਕਹਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਹਰ. "ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸਵਾ ਪਹਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਕਹਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਪ. ਦੁੱਖ। ੨ ਵਿ–ਵਜਾਕੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਕੂਰਮ ਕਹਲ ਫਨੀਫਨ ਨਸਕਤ ਹੈ." (ਕਵਿ ੫੨) ਜਮੀਨ ਹੇਠ ਦਾ ਕੱਛੂ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਹਲ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਹਿਲ.

ਕਹਲ ਗਾਂਉ. ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਗਲਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਸ ਕੋਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕਹਲੂਰ. ਰਿਆਸਤ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਇਸ ਦੇ ਰਈਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਚਾਂਦੇਰੀ (ਮਾਲਵਾ) ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ ਅਕਾਰਣ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਨੀ ਪਹੁਚਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਭੀਮਚੰਦ.

ਕਹਾ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਕਿਹਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਕੁਤ੍ਰ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. ਸੰ. ਕੁਹਯਾ. "ਕਹਾ ਸੁਖੇਲ ਤਬੇਲਾ ਘੋੜੇ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕਸੋਂ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੪ ਸਰਵ–ਕਿਸ. "ਆਨ ਕਹਾ ਪਹਿ ਜਾਵਹੁ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕਹਾ ੨.

ਕਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਥਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਆਖਵਾਉਣਾ.

ਕਹਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਫ਼ਾ ਵਾਲੀ.ਲਿੰਗੋਟੀ.ਦੇਖੋ,ਕਖਾਈ.

ਕਹਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਡੰਡ ਰੋਲਾ. ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ. "ਬਿਨ ਬੋਹਿਥ ਭੈ ਡੂਬੀਐ ਪਿਆਰੇ, ਕੈਧੌ ਪਾਇ ਕਹਾਹ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਭਾ ਕਹਾਹ ਕੋ ਸਬਦ ਮਹਾਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਕਹਾਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਖਿਆਨ (ਵਜਾਖਜ਼ਾਨ). ਕਥਨ। ੨ ਅਖਾਣ (ਆਖਜ਼ਾਨ). ਕਥਾ.

ਕਹਾਣੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਥਾਨਕ.ਕਥਾ. ਕਿੱਸਾ. "ਅਕਥ ਕੀ ਕਰਹਿ ਕਹਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ)

ਕਹਾਨੀ

ਕਹਾਨੇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਖ਼ਯਾਨ. ਪ੍ਰਸੰਗ. "ਸੋਨ ਸੁਨਜੋ ਸਖਿ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਹਾਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਹਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਹਾਰ (ਢੋਣ) ਵਾਲਾ. ਸੱਕਾ। ੨ ਡੋਲੀ ਪਾਲਕੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕੰਨੇ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਅ਼ ਕ਼ਹ਼ਾਰ. ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਨੀਚਾਂ (ਪਾਮਰਾਂ) ਤੇ ਕ਼ਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਿਫਤ ਕਹਾਰ ਸਤਾਰ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਹਾਵਣ ਦੇਖੋ, ਕਹਾਉਣਾ. "ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਵਾਸਤਵ (ਅਸਲ) ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ.

ਕਹਾਵਣੁ

ਕਹਾਵਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਥਾਵਤ. ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੋਈ ਬਾਤ। ੨ ਪਹੇਲੀ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਕੂਟ। ੩ ਕਥਾ. "ਉਆ ਕੀ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ਕਹਾਵਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮਨਮੁਖ ਅੰਧੁ ਕਹਾਵਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਕਹਾਵਥ

ਕਹਿ. ਦੇਖੋ, ਕਹ। ੨ ਨੂੰ. ਕੋ. "ਪ੍ਰਭੁ ਜੂ , ਤੋ ਕਹਿ ਲਾਜ ਹਮਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕਹਿੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਹਿ ੨.

ਕਹਿਓ ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਕਿਹਾ. "ਕਹਿਓ ਨ ਬੂਝੈ ਅੰਧ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) "ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨੈ ਸਿਰਿ ਖਾਕ ਛਾਨੈ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਹਿਅਉ

ਕਹਿਆ

ਕਹਿਸੰਗਾ. ਕਹਿ ਸਕਦਾ. ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਤਾ."ਇਕ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਿਸੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਹਿਗਲ. ਦੇਖੋ, ਕਹਗਿਲ.

ਕਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਥਨ ਕਰਨਾ. ਆਖਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਕੜੀ ਜੋ ਘਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਲਾ ਤਾਣਦੀ ਹੈ. ਮੱਕੜ. ਕਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਨਾ.

ਕਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕਹਤ। ੨ ਵਿ–ਕਥਿਤ. ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਹਿਣੀ. "ਰਹਿਤ ਕਹਿਤ ਕੋ ਸਾਥ ਬਡੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਰਹਿਣੀ ਅਤੇ ਕਹਿਣੀ ਨਾਲ.

ਕਹਿਤਅਹ ਕਹਤੀ. ਕੇਵਲ ਕਹਾਵਤ ਹੀ ਕਹਾਵਤ. ਸਿਰਫ ਕਹਿਣੀ."ਕਹਿਤਅਹ ਕਹਤੀ ਸੁਣੀ, ਰਹਤ ਕੋ ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਹਿਣੀ (ਕਥਨੀ).

ਕਹਿਤਾ. ਕਥਯਿਤਾ. ਕਥਤਾ. ਵਕ੍ਤਾ.

ਕਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਹਿਣਾ.

ਕਹਿਨਾਵਤ ਦੇਖੋ, ਕਹਾਵਤ.

ਕਹਿਬਤ

ਕਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਕਹਰ.

ਕਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਹਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਕਹਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੇਹਰੀ.

ਕਹਿਲ. ਸਿੰਧੀ. ਰਹਮ. ਦਯਾ (ਦਇਆ).

ਕਹਿਵਤ. ਦੇਖੋ, ਕਹਾਵਤ। ੨ ਕਥਨ. ਗੁਫ਼ਤਗੂ. "ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਹੀ. ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਆਖੀ. "ਉਪਮਾ ਜਾਤ ਨ ਕਹੀ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸੀ. "ਕਹੀ ਚੁਰਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਕਿਸੀ. "ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀ ਦਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਮਾਲ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ. ਕਾਛੂ ਲੋਕ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਅੰਨ ਦੀ ਉਪਜ ਦੇਖਕੇ ਕਹੀ ਨਾਲ ਵੱਟਾਂ ਪਵਾ ਦਿੰਦੇ ਸੇ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੰਬਰ ਨੋਟ ਕਰ ਲੈਂਦੇ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕਹੀ ਕਰਨਾ' ਸੀ। ੫ ਇਹ ਪਦ ਲੁੱਟ ਖਸੋਟ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਛ ਲੈਣਾ. "ਨਿਰਭੈ ਜਾਇ ਕਹੀ ਕਰ ਆਵੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੬ ਫੌਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਕਹੀ ਆਦਿਕ ਸੰਦ ਲੈਕੇ ਟੋਲਾ ਰਾਹ ਦੀ ਸਫਾਈ ਲਈ ਤੁਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਕਹੀ ਆਖਦੇ ਸਨ. ਸਫਰਮੈਨਾ. ਅੰ. Sappers and Miners. "ਕਹੀ ਛਿੜੀ ਤੁਰਕਨ ਲਖੀ." (ਪ੍ਰਪੰਪ੍) ੭ ਦੇਖੋ, ਕਹੀਂ. "ਕਹੀ ਨ ਉਪਜੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਹੀਂ. ਸੰ. ਕੁਹਾਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸੇ ਥਾਂ. ਕਿਤੇ.

ਕਹੀਅਤ. ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ. ਆਖੀਦਾ. "ਕਹੀਅਤ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਕਹੁ. ਕਥਨ ਕਰ. ਬੋਲ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਣੀ. ਬਾਤ. ਕਥਾ. "ਸੁਕ ਸੰਗ ਰਾਜੇ ਕਹੁ ਕਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਹੁੰ.

ਕਹੁੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਹੂੰ. ਕਹੀਂ. ਕਿਤੇ

ਕਹੁੱਕ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ। ੨ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਮੇ.

ਕਹੂੰ. ਦੇਖੋ, ਕਹੁੰ. "ਕਹੂੰ ਨ ਭੀਜੈ ਸੰਜਮ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਕਹੂਕ. ਦੇਖੋ, ਕਹੁੱਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕ.

ਕਹੈਤ. ਕਥਨ ਕਰੈਤ. "ਕਹੈਤ ਬੇਦਾ ਗੁਣੈਤ ਗੁਨੀਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਹਯੋਨ. ਕਹਿਆ–ਉਨ.ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ."ਲਿਆਉ ਕਹਯੋਨ, ਲਿਆਇਹੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ–ਲਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ–ਲਿਆਇਹੋਂ.

ਕਕਈ ਸੰ. ਕਙ੍ਕਤੀ–ਕੰਕਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਘੀ. ਕੇਸ਼ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ.

ਕਕਹੀ

ਕਕਨ. ਕਕੁਦਮਿਨ੍ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਰ ਬੈਲ. ਢੱਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕਕੁਦ ਅਤੇ ਕਕੁਦਮਿਨ੍। ੨ ਕਿਤਨੇ ਕਕਨ ਦਾ ਅਰਥ ਜਲਬਟੇਰਾ ਪੰਛੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. "ਤੋਕਕ ਕਕਨ ਕੋਕ." (ਨਾਪ੍) ਪਪੀਹਾ ਜਲਬਟੇਰਾ ਅਤੇ ਚਕਵਾ.

ਕਕਰ. ਸੰ. ਕਙ੍ਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਕਰ. "ਕਕਰੁ ਚੁਗਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਲਾ ਕਕਰ.

ਕਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਕੜੀ। ੨ ਅੱਕ ਦੀ ਕੁਕੜੀ. "ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕਕਰੀ ਆਬਰੇ ਪਕਾਏ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਕਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਕਰ ੧.

ਕਕਰੇਜੀ. ਫ਼ਾ. ਕਕਰੇਜ਼ੀ ਕਾਕਰੇਜ਼ੀ. ਲਾਲੀ ਦੀ ਝਲਕ ਵਾਲਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ. "ਦਸਤਾਰ ਕੋ ਸੁਭ ਕਕਰੇਜੀ ਰੰਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਕੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਮ੍ਰਿਗ, ਜੋ ਚਿੰਕਾਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.ਇਹ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ,ਇਸਲਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ Barking deer ਭੌਂਕੂ ਮ੍ਰਿਗ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਚੰਮ ਦੇ ਦਸਤਾਨੇ ਜੁਰਾਬਾਂ ਆਦਿਕ ਸੁੰਦਰ ਵਸਤ੍ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਕਕੜੀ. ਸੰ. ਕਙ੍ਕਟੀ. ਖੱਖੜੀ. ਤਰ.

ਕਕੜੈਲ. ਕਕੜ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਛਾਲ (ਖੱਲ). ਦੇਖੋ,ਕਕੜ.

ਕਕੜੈਲੀ. ਵਿ–ਕਕੜ ਦੀ ਖੱਲ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਕੜ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਕਾ. ਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਕਕਾਰ। ੨ ਕ ਅੱਖਰ. "ਕਕਾ ਕਾਰਨ ਕਰਤਾ ਸੋਊ." (ਬਾਵਨ)

ਕਕਾ ਕਿਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਹਾਰਨੀ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਹਿਤ ਵਰਣਮਾਲਾ. ਬਾਰਾਖਰੀ. "ਦੂਆ ਤੀਆ ਵੀਸਰੈ ਸਣ ਕਕਾ ਕਿਕੀ." (ਭਾਗੁ) ਭਾਵ–ਸਾਰੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਅਤੇ ਮੁਹਾਰਨੀ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕਿਕੋ–ਕਿਕੀ. ਬੱਚਾ ਬੱਚੀ. ਕਾਕਾ ਕਾਕੀ.

ਕਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਕਾ ਅਤੇ ਕੱਕਾ.

ਕਕੁਤਸ੍ਥ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸ਼ਬਦ ਨੰ: ੩ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ, ਅਤੇ ਪੁਰੰਜਯ.

ਕਕੁਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਟਿੱਲਾ। ੨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਛਤ੍ਰ, ਚੋਰ ਆਦਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਢੱਟੇ ਦੇ ਕੰਨ੍ਹਿਆਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਉੱਚਾ ਮਾਂਸਪਿੰਡ. ਢੱਟ.

ਕਕੁਦਸ੍ਥ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੰਜਯ.

ਕਕੁਦਮਿਨ. ਸੰ. ककुद्मिन. ਕਕੁਦ (ਢੱਟ) ਵਾਲਾ. ਢੱਟਾ. ਨਰਬੈਲ. ਸਾਂਡ. ਸਾਨ੍ਹ। ੨ ਬੈਲ.

ਕਕੁਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜ। ੩ ਵੀਣਾ ਦਾ ਤੂੰਬਾ। ੪ ਲਿੰਗ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਤੀਰਥ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਤਿੰਨ ਚਰਣ. ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਅੱਠ, ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ, ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰਾਂ ਅੱਖਰ. ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਦਾ ਨੇਮ ਨਹੀਂ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭਜੋ ਸਦਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼,
ਕਰੈ ਸ਼੍ਰਿਗਾਲਨ ਤੁਰਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼,
ਚਟਕਾ ਬਾਜ ਕਾਗ ਹੈ ਹੰਸਾ ਪਟਬੀਜਨਾ ਦਿਨੇਸ਼.

ਕਕੁਭਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੁਕੁਭ" ਅਤੇ "ਪ੍ਰਮੋਦਕ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬–੧੪ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਜਾ ਸਿੱਖੀ ਨਾਹੀ,
ਨਾ ਤੁਰੰਗ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ,
ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨਾ ਰਹਿਤ ਕਮਾਈ,
ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੈ ਭਾਰੀ. xxx

ਕੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਕਰ। ੨ ਕੰਕਰ ਜੇਹੀ ਬਰਫ਼ ਦਾ। ੩ ਬਰਫ ਦਾ ਕੰਕਰ. ਗੜਾ. ਓਲਾ। ੪ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ. ਕੱਕੜ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਹੈ.

ਕੱਕੜ. ਦੇਖੋ, ਕਕੜ ਅਤੇ ਕੱਕਰ.

ਕੱਕਾ. ਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਕਕਾਰ। ੨ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਉਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਕ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ–ਕੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕੱਛ। ੩ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਪੂਰਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੇਕਯ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਕਾ। ੬ ਵਿ–ਭੂਰੇ ਰੰਗਾ.

ਕਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਛੀ. ਬਗਲ। ੨ ਡਿਹੁਡੀ। ੩ ਸਮਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ। ੪ ਰੱਤੀ ਭਰ ਤੋਲ। ੫ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਗੋਲਾਕਾਰ ਰਸਤਾ। ੬ ਪੱਲਾ. ਲੜ.

ਕਖ. ਸੰ. ਕਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਘਾਹ. ਤ੍ਰਿਣ.

ਕਖਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਇ.

ਕਖਾਈ. ਵਿ–ਕਸਾਯ (ਭੂਸਲੇ) ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਭਗਵਾਂ। ੨ ਕਕਾ (ਲੜ) ਵਾਲੀ ਧੋਤੀ. "ਤੇੜ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਕਕਾ ਦੀ ਧੋਤੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਆਗਜਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਧੋਤੀ ਦੇ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਟੰਗੇ ਹੋਣ.

"ਕਾਸੇ ਪ੍ਰਿਸ਼ੇ ਤਥਾ ਨਾਸੀ ਕਰ੍ਹ ਕਸ ਸੁਦਾਹਨਸ।
ਏਮਿ: ਕਕ੍ਰੈ: ਪਰਿਖਤੇ ਯੋ ਵਿਸ਼: ਸ ਸ਼ੁਚਿ: ਸ੍ਵਸ੍ਰਤ:"
(ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ) *

ਕਖੂਤਰ. ਕੁਕਿ ਭੀਤਰ. ਕੁੱਖ ਵਿੱਚ. "ਅਰਧ ਰਹਾ ਤਨ ਮਾਤ ਕਖੂਤਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

ਕਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੌਣ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਰੇਤੇ ਪੁਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤਰੰਗ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਲੀਕ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ। ੩ ਬੱਟ. ਡੋਲ.

ਕਚ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਚਾਪਨ. "ਕਚ ਪਕਾਈ ਓਥੈ ਪਾਇ." (ਜਪੁ) ੨ ਕੰਚ. ਕੱਚ. ਕਾਂਚ. "ਕਚਹੁ ਕੰਚਨ ਭਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਚੁ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਮਨੂਰ. "ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਕਚ ਕੰਚਨਾ ਹੁਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੫ ਸੰ. ਕੇਸ਼ ਜੋ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਚਮਕਦੇ ਹਨ (कच् ਧਾ–ਚਮਕਣਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ) "ਕਚ ਘੁੰਘਰਾਰੰ ਔ ਹਾਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) "ਛਤ੍ਰੀ ਵੈਸਨ ਕੇ ਕਚ ਹਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ † ਦਾ ਬੇਟਾ. "ਬਾਰੁਨੀ ਕਉ ਕਵਿ ਸਜਾਮ ਭਨੈ ਕਚ ਕੇ ਹਿਤ ਤੋ ਭ੍ਰਿਗੁਨੰਦ ਕਰਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਤੰ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਮਹਾਦੇਵ ਤੋਂ "ਮ੍ਰਿਤ-ਸੰਜੀਵਨੀ" ਵਿਦਜਾ ਸਿੱਖੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਰਦਾ ਜੀ ਉਠੇ. ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਚ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣਕੇ ਵਿਦਜਾ ਸਿੱਖਣ ਲੱਗਾ. ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕਚ ਮ੍ਰਿਤਸੰਜੀਵਨੀ ਵਿਦਜਾ ਸਿੱਖ ਗਿਆ, ਤਦ ਦੇਵਤਾ ਅਜੀਤ ਹੋਜਾਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਰੇਗਾ, ਕਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਵਾ ਲਊ. ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਭਾਹ ਨਾਲ ਕਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੀ ਬੇਟੀ ਦੇਵ-ਯਾਨੀ ਜੋ ਕਚ ਉੱਪਰ ਮੋਹਿਤ ਸੀ, ਉਹ ਕਚ ਬਿਨਾ ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਗਈ ਅਰ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਆਖਕੇ ਕਚ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰਾਲਿਆ. ਫੇਰ ਕਈ ਵਾਰ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਕਚ ਮਾਰਿਆ, ਪਰ ਦੇਵਯਾਨੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹਰ ਵਾਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਖਿਝਕੇ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਕਚ ਦਾ ਕੀਮਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਲਾਹਣ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੂੰ ਪਿਆਈ. ਜਦ ਦੇਵਯਾਨੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਚ ਨੂੰ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਬੁਲਾ-ਇਆ, ਤਦ ਉਹ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਬੋਲਿਆ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਕਚ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮ੍ਰਿਤਸੰਜੀਵਨੀ ਵਿਦਜਾ ਸਿਖਾਈ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਚਾਕ ਕਰਵਾਕੇ ਕਚ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ. ਕਚ ਨੇ ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿਵਾਲਿਆ.

ਕਚਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਮਨਾਸ਼ਨੀ, ਜੋ ਕਚ (ਕੇਸ਼ਾਂ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਹੈ.* "ਕਚਅਰਿ ਲਾਯ ਦੂਰ ਕਚ ਕਿਯੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੯) ੨ ਉਸਤਰਾ. ਹਜਾਮਤ ਦਾ ਸੰਦ.

ਕਚਹਰੀ. ਸੰ. ਕੁਤਸਿਤ ਹਰੀ. ਕੁਤ੍ਸਿਤ (ਨਿੰਦਤ) ਕਰਮ ਦੇ ਹਰਣ (ਮਿਟਾਉਣ) ਵਾਲੀ. ਅਦਾਲਤੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਨਜਾਯਸ਼ਾਲਾ। ੨ ਕਚ (ਕੇਸ਼ਾਂ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਰੋਮਨਾਸ਼ਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚਅਰਿ.

ਕਚਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚਹਰੀ ੧.

ਕਚਕੜਾ. ਕੱਚ (ਕੰਚ) ਦਾ ਕੜਾ (ਕੰਗਣ). ਚੂੜੀ। ੨ ਕੰਚ ਦਾ ਮਣਕਾ.

ਕਚਕੋਲ. ਫ਼ਾ کچکول ਕਚਕੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਭਿਖਜਾ ਮੰਗਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਖੱਪਰ. "ਭਰ ਕਚਕੋਲ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਚਧਾਗਾ. ਕੱਚਾ ਤਾਗਾ. ਭਾਵ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੰਬੰਧ. "ਤੂਟੇ ਕਚ ਧਾਗੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨, ਮ: ੫)

ਕਚਨ ਕੱਚ. ਵਿ-ਕੱਚੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਚਾ. ਅਤਿ ਕੱਚਾ. ਮਹਾਨ ਕੱਚਾ. ਅਤਜੰਤ ਚਲਾਇਮਾਨ। ੨ ਜੋ ਥੋੜੇ ਸਮੇ ਲਈ ਭੀ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ੩ ਸ਼੍ਰੱਧਾਹੀਨ.

ਕਚਨਾਰ / **ਕਚਨਾਲ** ਸੰ. काञ्चनार–ਕਾਂਚਨਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਲੀਆਂ ਦੀ ਭਾਜੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਆਤਸ਼ਕ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. L.Bauhinia Variegata.

ਕਚਨਿਕਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਚਨਕੱਚ. "ਅੰਧਾ ਕਚਾ ਕਚਨਿਕਚੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਚਪਚ / **ਕਚਪਾਚਾ** / **ਕਚਪਿਚ** / **ਕਚਪਿਚੁ** ਵਿ–ਕੱਚਾ ਪਿੱਲਾ. ਝੂਠਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਧਾ ਰਹਿਤ. "ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਕੂੜਾ ਕਚ-ਪਾਚਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਝੂਠ ਅਤੇ ਅਸ਼੍ਰੱਧਾ. "ਕਚਪਿਚ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਕੂੜਿਆਰ."(ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਕਚਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ ਮਤੀਰਾ ਆਦਿਕ ਫਲ, ਜੋ ਅਜੇ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ.

ਕਚਰਾਇਣ. ਅਨੁ. ਕਚਰ ਕਚਰ ਕਰਨਾ. ਦੰਤਕਥਾ. ਬਕਬਾਦ. "ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਨਰ ਕਰਤ ਕਚਰਾਇਣ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਕੱਚਾਪਨ. ਉਹ ਬਾਤ, ਜੋ ਯੁਕ੍ਰਿ (ਦਲੀਲ) ਅਗੇ ਨ ਠਹਿਰ ਸਕੇ.

ਕਚਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਚੇ ਚਿੱਭੜ ਅਥਵਾ ਟਿੰਡੀ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਹੋਈ ਫਾੜੀ.

ਕਚੜਾ / **ਕਚਾ** ਵਿ–ਜੋ ਪੱਕਿਆ ਨਹੀਂ. ਅਪਕ੍ਰ। ੨ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ. "ਜੋ ਹੁਕਮ ਨ ਬੂਝੈ ਖਸਮ ਕਾ ਸੋਈ ਨਰ ਕਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੩) ੩ ਝੂਠਾ. ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬਚਨ ਕਰੈ ਤੇ ਖਿਸਕਿਜਾਇ ਬੋਲੈ ਸਭੁ ਕਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸਿ ਕਾਢੇ ਕਚਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰ. "ਕਾਇਆ ਕਚੀ ਕਚਾ ਚੀਰੁ ਹੰਢਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਚਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਚਾਪਨ.

ਕਚਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਚਾਪਨ. ਨਾਪਾਇਦਾਰੀ। ੨ ਵਿ–ਕੱਚਾ. "ਰੰਗ ਕਸੁੰਭ ਕਚਾਣ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਕਚਾਰੂ / **ਕਚਾਲੂ** ਸੰਗਜਾ–ਅਰਵੀ (ਗਾਗਟੀ) ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜੋ ਆਲੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਲੇਸਦਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਕੰਦ ਦੀ ਤਰਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਫਕਾਰਕ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਬਾਲ ਕੇ ਖਟਾਈ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ. ਤਰਕਾਰੀ ਭੀ ਚੰਗੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਪਤੌੜ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਸ਼ਕਰ ਕਚਾਰੂ ਲਜਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪) L.Arum Colocasia

ਕਚੀ ਸਾਰੀ. ਕੱਚੀ ਨਰਦ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ. "ਆਪੇ ਧਰਿ ਦੇਖਹਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਚੀਚੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕਚ ਕਚ ਕਰਨਾ. ਦੰਦ ਪੀਹਣੇ.

ਕਚੀ ਚੋਲੀ. ਵਿ–ਨਾਪਾਇਦਾਰ ਪੋਸ਼ਾਕ. ਭਾਵ–ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਦੇਹ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀ ਕਚੀ ਚੋਲੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕਚੀ ਧਾਤੁ. ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਧਾਤੁ, ਜੋ ਸੋਧੀ ਨਹੀਂ ਗਈ. ਭਾਵ–ਸੰਸਕਾਰ ਰਹਿਤ ਪੁਰਖ.

ਕਚੀ ਬਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਮਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੇਵਲ ਵਾਕਜਰਚਨਾ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਣੀ. "ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ)

ਕਚੀ ਮਤਿ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਸ਼੍ਰੱਧਾ ਰਹਿਤ ਬੁੱਧਿ. "ਕਚੀ ਮਤਿ ਫੀਕਾ ਮੁਖਿ ਬੋਲ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਕਚੁ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਚ. ਕਾਂਚ. ਕੱਚ। ੨ ਵਿ–ਕੱਚ ਰੰਗਾ. "ਨਾ ਭਗਵਾ ਨ ਕਚੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਕਚੁਨਿਕਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਚਨਕਦ. "ਜੋ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਸੁ ਕਚੁਨਿਕਚੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਚੁਪਾਰਕੈ. ਵਾ–ਕਚ (ਕੇਸ) ਉਪਾੜਕੈ (ਪੁੱਟਕੇ). "ਸਿਰੋ ਕਚੁਪਾਰਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੦)

ਕਚੂਆ. ਵਿ–ਕੱਚਾ. "ਮਨਮੁਖ ਰੰਗ ਕਸੁੰਭ ਹੈ ਕਚੂਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ੨ ਕੰਚਰੰਗਾ. ਕੰਚਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੰਚੂਆ.

ਕਚੂਰ. ਸੰ. ਕਚੂੰਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗਲੀ ਹਲਦੀ. ਇਹ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. L.Curcuma Zerumbet.

ਕਚੌਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ

---

* ਯਾਗਜ਼ ਵਲਕਜ਼ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਹੈ.

† ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ.

*ਮਨਸ਼ਿਲ, ਹਰਤਾਲ, ਚੂਨਾ (ਕਲੀ), ਲੋਟਾ ਸੱਜੀ, ਇਹ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੇ ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਪਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਮ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਹਿ ਅੰਦਰ ਪੀਠੀ ਆਦਿਕ ਦੇਕੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਪ੍ਰਿਤ੍ਚੌਰੀ (ਘੀ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੀ) ਹੈ.

ਕੱਚਾ. ਦੇਖੋ, ਕਚਾ.

ਕੱਚਾ ਬੋਲਾ. ਖ਼ਾ. ਉਹ ਵਾਕ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਬੋਲਚਾਲ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਰੋਟੀ, ਛਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਖਾਣਾ, ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਪਗੜੀ ਆਦਿ.

ਕੱਚੀ ਸਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚੀ ਸਾਰੀ.

ਕੱਚੀ ਰਸੋਈ / **ਕੱਚੀ ਰੋਟੀ** ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਭੋਜਨ ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਦਾਲ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਉਬਲੇਹੋਏ ਚਾਵਲ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕੀ ਰਸੋਈ.

ਕਛ. ਦੇਖੋ, ਕਛੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਛ। ੩ ਕੱਛਪ. ਕੱਛੂ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ.

ਕਛਉਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਛੋਟਿਕਾ. ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ. ਕਛਨੀ. "ਕਰਮ ਕਰਿ ਕਛਉਟੀ ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਕਛਹਿਰਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੁਹਰੀਦਾਰ ਕੱਛ.

ਕਛ ਕੁਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਛ ੩ ਅਤੇ ਕੁਰਮ ੫.

ਕਛਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਢਾ (ਹੱਦ) ਨੂੰ ਮਿਣਨਾ। ੨ ਬਜੋਂਤਣਾ. ਲੜ (ਕਫ਼ਾ) ਦੀ ਬਜੋਂਤ ਕਰਨੀ. "ਕੂੜਾ ਕਪੜੁ ਕਛੀਐ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਕਛਨੀ. ਕੱਛੂ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਕੱਛਪੀ। ੨ ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ.

ਕਛਨੀ. ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ.

ਕਛਪ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ.

ਕਛਵਾਹਾ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਛਵਾਹਾ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਕਿਤਨੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਕਛਵਾਹਾ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ ਹੈ. "ਜਯ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਹੁਤੋ ਕਛਵਾਹਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਛਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛ ੧. "ਨਿਕਸਜੋ ਜਨੁ ਸਿੰਘ ਕਛਾਰ ਤੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਛੁ. ਦੇਖੋ, ਕਛੁਕ. "ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਾਹਨ ਅਜਹੁ ਜਾਗ." (ਬਸੰ ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੱਛਪ. ਕੱਛੂ। ੩ ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ. "ਆਪੇ ਮਛੁ ਕਛੁ ਕਰਣੀਕਰੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕਛੁਕ / **ਕਛੂ** / **ਕਛੂਅ** / **ਕਛੂਅਕ** ਵਿ–ਕੁਛ. ਕੁਝ. ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ। ੨ ਤਨਿਕ ਮਾਤ੍ਰ. ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ. ਥੋੜਾ ਸਾ. ਕਿੰਚਿਤ. "ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਕਛੂਅ ਨ ਜਾਨਹਿ ਗਤਿ ਮਿਤਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੪) "ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਕਛੂਅਕ ਪੜੀਐ ਗਿਆਨ." (ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) "ਕਛੂ ਸਿਆਨਪ ਉਕਤਿ ਨ ਮੋਰੀ."(ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੫) ੩ ਜਦ ਕਛੂ ਅਥਵਾ ਕੁਛ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਵਸਤੁ ਅਥਵਾ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਸਭਕਛੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ ਤੁਮਕੋ." (ਸਲੋਹ)

ਕਛੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਛੂ. "ਕਛੂਆ ਸੰਖ ਬਜਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਤਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੂੰਬਾ ਕੱਛੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਛੋਟੜਾ / **ਕਛੋਟਾ** ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕਛਉਟੀ। ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਗਯਾ ਕਛੋਟਾ ਲੱਧਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਛੋਤ / **ਕਛੋਤਿ** ਵਿ–ਕੁ–ਛੂਤ. ਨਾ ਛੁਹਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਨਾ ਕਰੀਏ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਝੂਠੇ ਕੁਚਲ ਕਛੋਤਿ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਛੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਛਉਟੀ.

ਕੱਛ. ਸੰ. ਕਚ੍ਛ. ਨਦੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਕਛਾਰ। ੨ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਭੁਜ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਦੀ ਡੇਰੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਇਲਾਕਾ,ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੋਟੀਸ਼ੁਰ ਸੀ। ੩ ਧੋਤੀ ਦਾ ਉਹ ਪੱਲਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਟੰਗਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਲਿਆਕੇ ਪਿੱਛੇ ਟੰਗੀਦਾ ਹੈ. ਲਾਂਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ। ੫ ਕਛਹਿਰਾ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਵਡਾ ਜਾਂਘੀਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਤੀਜਾ ਕਕਾਰ (ਕੱਕਾ) ਹੈ.

ਕੱਛਪ. ਸੰ. ਕਚ੍ਛਪ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਛੂ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਨੇ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਛ(ਖੋਲ) ਜਿਸ ਦੀ ਪ(ਰਖਜਾ) ਕਰੇ,ਉਹ ਕੱਛਪ ਹੈ. ਕੱਛੂ ਦੇ ਜਿਸਮ ਤੇ ਕਰੜਾ ਖੋਲ (ਗ਼ਿਲਾਫ਼) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੫.

ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦੈਤ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਲਗੇ, ਤਦ ਮੰਦਰਾਚਲ ਮਧਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮਧਾਣੀ ਇਤਨੀ ਭਾਰੀ ਸੀ ਜੋ ਥੱਲੇ ਧਸਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਕੱਛੂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਹੇਠ ਪਿੱਠ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰਿੜਕਣ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ. ਵਜਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੱਛੂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਲੱਖ ਯੋਜਨ (ਚਾਰ ਲੱਖ ਕੋਹ) ਦੀ ਸੀ.

ਕੱਛਪੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਛੂ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਕਛੁਈ.

ਕੱਛਾਲ / **ਕੱਛਾਲਾ** ਵਿ–ਕੱਛ ਵਾਲਾ. ਕਛਹਿਰਾਧਾਰੀ। ੨ ਜਾਂਘੀਆ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛੀ.

ਕੱਛੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁ਼ਕਿ. ਕੁੱਖ। ੨ ਸੰ. ਨਿਕਕ. ਬਾਂਹ ਦੇ ਮੂਲ ਹੇਠ ਦਾ ਟੋਆ. Armpit। ੩ ਕੁੜਤੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਬਗਲ ਵੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕੱਛ ਦੇਸ਼ ਦਾ. "ਉੱਛਲਿਯੋ ਕੱਛੀ ਕੱਛਾਲੇ." (ਰਮਾਵ) ੫ ਕੱਛ ਵਾਲਾ. ਕੱਛ ਧਾਰੀ.

ਕੱਛੂ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ.

ਕਛੂਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਛਵਾਹਾ. "ਕਛੂਹੇ ਰਠੌਰੇ ਬਘੇਲੇ ਖੱਤੇਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੨੦)

ਕਜ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੰ ਸੰਗਜਾ–ਵਿੰਗ. ਟੇਢ। ੨ ਕਸਰ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. "ਸੋਊ ਸੂਰਤਵੰਤ ਰਚੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਰਕੈ ਅਤਿ ਹੀ ਰੁਚਿ, ਕੈ ਨ ਕਜੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰ. ਕਮਲ, ਜੋ ਕ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕੰਜ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਜਣਾ। ੫ ਫ਼ਾ ਕ਼ਜ਼. ਕਿ–ਅਜ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ.

ਕਜਕੁਲਾਹ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਜ਼ਕ਼ੁਲਾਹ ਟੇਢੀ ਟੋਪੀ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਬਾਂਕਾ.

ਕਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ.

ਕਜਬ. ਦੇਖੋ, ਕਿਜਬ.

ਕਜਰ / **ਕਜਰਾ** ਦੇਖੋ, ਕੱਜਲ. "ਹਾਰ ਕਜਰ ਬਸਤ੍ਰ ਅਭਰਨ ਕੀਨੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਜਰਾਖੀ / **ਕਜਰਾਛੀ** / **ਕਜਰਾਰਨਿ** ਵਿ–ਕੱਜਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਜਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਕਜਰਾਰਨਿ ਕੋ ਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਦੁਖ ਦੀਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਜਰਾਰਾ. ਵਿ–ਕੱਜਲ ਵਾਲਾ. "ਖੰਜਨ ਸੇ ਮਨਰੰਜਨ ਰਾਜਤ ਕੰਜਨ ਸੇ ਅਤਿ ਹੀ ਕਜਰਾਰੇ."(ਚਰਿਤ੍ ੧੧੧) ੨ ਕੱਜਲ ਰੰਗਾ. ਸ਼ਯਾਮ. ਕਾਲਾ.

ਕਜਰਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਜਰਾਰਨਿ.

ਕਜਰੀਬਨ. ਦੇਖੋ, ਕਜਲੀਬਨ "ਤਾਹਿ ਰਾਜ ਕਜਰੀਬਨ ਕੋ ਦੀਓ." (ਗੁਰਸੋਭਾ)

ਕਜਲ. ਦੇਖੋ, ਕੱਜਲ. "ਕਜਲ ਰੇਖ ਨ ਸਹਿਦਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਜ਼ਲਬਾਸ਼. ਤੁ ਕ਼ਿ਼ਲ਼ਬਾਸ਼ ਕ਼ਿ਼ਜ਼ਲਬਾਸ਼. ਵਿ–ਲਾਲ ਸਿਰ ਵਾਲਾ. ਈਰਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ੈਖ਼ ਸਫ਼ੀ ਇਸਮਾਈਲ ਸ਼ਫ਼ਵੀ ਨੇ ਜਦ ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਾਲ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਾਈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਾਲ ਸਿਰ ਵਾਲੇ ਹੋਗਿਆ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੀ ਸੰਗਜਾ ਕ਼ਜ਼ਲਬਾਸ਼ ਹੋਈ.

ਕਜਲਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਕਜਰਾਖੀ.

ਕਜਲੀ. ਕੱਜਲ ਜੇਹੀ ਬਰੀਕ ਪੀਠੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ.

ਕਜਲੀਬਨ. ਕਦਲੀ (ਕੇਲਿਆਂ) ਦਾ ਜੰਗਲ. "ਕਾਇਆ ਕਜਲੀਬਨੁ ਭਇਆ, ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ ਮਧ-ਮੰਤ੍." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਤਾਂ ਦਰਖ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤੋੜ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਕੇਲਿਆਂ ਦਾ ਬਨ ਦਲ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੌਖਾ ਹੈ। ੨ ਆਸਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੰਗਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਾਥੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕਜਾ. ਅ ਕ਼ਜ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਹੁਕਮ. ਭਾਵ–ਮੌਤ। ੨ ਕਾਜੀ ਦੀ ਪਦਵੀ. ਕਾਜ਼ੀਪੁਣਾ। ੩ ਕਾਜੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ. ਕਾਜੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਵਜਵਾਬ੍ਤਾ.

ਕਜ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਜ਼ਾਂ ਕਿ–ਅਜ਼–ਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ.

ਕਜਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕਜਾ.

ਕਜਾਵਾ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਜ਼ਾਵਹ ਅਥਵਾ ਕ਼ਜ਼ਾਵਹ ਸੰਗਜਾ–ਊਠ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਕਾਠੀ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਆਦਮੀ ਬੈਠ ਸਕਣ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੈ.

ਕਜਿਆ. ਢਕਿਆ. "ਹਰਿ ਪੜਦਾ ਕਜਿਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਕਜੀਆ. ਅ ਕ਼ਜ਼ੀਅਹ. ਸੰਗਜਾ–ਝਗੜਾ. ਮੁਕ਼ੱਦਮਾ.

ਕੱਜਣ. ਸੰਗਜਾ–ਢਕਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ ਅਥਵਾ ਢੱਕਣ ਆਦਿਕ ਕੋਈ ਵਸਤੁ. "ਰੱਤੁ ਭਰਿਆ ਕੱਪੜਾ ਕਰ ਕੱਜਣ ਤਾਸ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਕ੍ਰਿ–ਕੱਜਣਾ. ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ.

ਕੱਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਜਣ ੨.

ਕੱਜਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕੱਜਣ.

ਕੱਜਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਰਮਾ. ਕਾਜਲ। ੨ ਸਿਆਹੀ. ਕਾਲਸ। ੩ ਭਾਵ–ਮਾਇਆ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੁ ਸੇਵਉ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰ, ×××
ਆਜ ਹਮਾਰੈ ਮੰਗਲਚਾਰ. *
ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਸੰਤ,
ਗੁਨ ਗਾਏ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ ਬੇਅੰਤ.
(ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕ਼ੱਜ਼ਾਕ਼. ਅ ਕ਼ੱਜ਼ਾਕ਼ ਡਾਕੂ. ਲੁਟੇਰਾ। ੨ ਰੂਸ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਮੁਸ਼ਕ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਰੂਸੀ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਰੂਸੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ. Cossack.

ਕਟ. ਦੇਖੋ, ਕਟਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਟਣਾ। ੩ ਕਟਕ (ਕੜੇ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ."ਕਰ ਮਹਿ ਕਟ ਪਦ ਨੂਪਰ ਸੋਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਟ। ੫ ਸੰ. ਕਟ. ਚਟਾਈ. ਸਫ਼। ੬ ਖਸ। ੭ ਬਟੇਰ (ਪਟੇਰ) ਘਾਸ। ੮ ਮੌਸਮ. ਰੁੱਤ। ੯ ਲੋਥ। ੧੦ ਅਰਬੀ. ਸੀੜ੍ਹੀ। ੧੧ ਹਾਥੀ ਦੀ ਕਨਪਟੀ.

ਕਟਹਰ / **ਕਟਹਲ** ਸੰ. ਕਾਣ੍ਟਕਿਫਲ–ਕੰਟਕਿਫਲ. ਵਿ–ਕਟੈਲ ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ. ਪਨਸ. ਇਹ ਸਦਾ ਹਰਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਦਰਖ਼ਤ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਬਿਨਾ ਫੁੱਲ ਆਏ ਹੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਪੁਰ ਬਾਰੀਕ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਕੱਚੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ. ਪੱਕੇ ਫਲ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. L. Artocarpus integrifolia.

ਕਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ੌਜ. ਸੈਨਾ. "ਕਟਕ ਬਟੋਰ ਆਨ ਰਜਧਾਨੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. "ਪਾਲਿਓ ਕਟਕ ਕੁਟੰਬ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸੋਂਧਾ ਲੂਣ। ੪ ਰਾਜਧਾਨੀ। ੫ ਕੰਗਣ. ਕੜਾ. "ਅਨਿਕ ਕਟਕ ਜੈਸੇ ਭੂਲਿਪਰੇ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੬ ਉੜੀਸੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ.

ਕਟਕ ਕੁਟੰਬ. ਦੇਖੋ, ਕਟਕ ੨.

ਕਟ ਕਾਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੰਡ ਖੰਡ (ਟੂਕ ਟੂਕ) ਕਰਕੇ. ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ.

ਕਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਤਾਉਣਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਜਿਵੇਂ–ਵੇਲਾ

* ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਲਈ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਅੱਗੇਪਿੱਛੇ ਅਤੇ ਬਿਅੰਤ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਟਣਾ ਅਤੇ ਦਿਨ ਕਟਣਾ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਕਰ੍ਤਨ– ਕਤੰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੱਢਣਾ. ਟੁੱਕਣਾ. "ਕਟੀਐ ਤੇਰਾ ਅਹਿਰੋਗ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅੰ: Cut.

ਕਟਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰੀਤਾਲਯ. ਵਪਾਰ ਦਾ ਕੂਚਾ. ਸੌਦੇ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ. ਕਟੜਾ। ੨ ਕਟਹਰਾ. ਜੰਗਲਾ.

ਕਟਲ. ਦੇਖੋ, ਕਟਹਲ.

ਕਟੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਰਾ.

ਕਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੋਕਾ. ਕੁਤਰਾ. ਕੀਮਾ. "ਕਟਾ ਕਰਹੁ ਸਤ੍ਰੂ ਸਮੁਦਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਟਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਢਾਈ. ਵਾਢੀ। ੨ ਵੱਢਣ ਦੀ ਮਜੂਰੀ.

ਕਟਾਸ. ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨਖਾਨ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੁਦਰਤੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਪੁਰ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਕਾਲੀਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਟਾਸ (ਕਟਾਖ਼) ਅਤੇ ਪੁਸਕਰ (ਪੁਸ਼ਕਰ) ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹਨ. "ਮਧਜ ਕਟਾਸ ਕਰਾ ਅਸਥਾਨਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਰਸਨਾਥ ਨੇ ਕਟਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਹ ਤ੍ਯਾਗੀ ਹੈ.

ਕਟਾਹ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੜਾਹਾ। ੨ ਕੱਛੂ ਦਾ ਖੋਪੜ। ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਨਰਕ। ੪ ਭੈਂਸ (ਮੱਝ) ਦਾ ਬੱਚਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੰਗ ਨਿਕਲਨ ਲੱਗੇ ਹੋਣ.

ਕਟਾਕੁੱਟ. ਕਟਵੱਢ. ਕਤਲਾਮ.

ਕਟਾਕ, ਕਟਾਖ, ਕਟਾਖ਼, ਕਟਾਛ ਸੰ. ਕਟਾਕ੍ਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਏ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ. ਟੇਢੀ ਨਜਰ. ਬਾਂਕੀ ਚਿਤਵਨ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਖਟਾਖ਼ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਨਉ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਜਿਨਿ ਕਉ ਤੁਮਰੋ ਵਡ ਕਟਾਖ ਹੈਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣੈ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਵ੍ਯੰਗ ਵਾਕ੍ਯ. ਰਮਜ। ੩ ਤਾਨਾ. ਤਨਜ਼.

ਕਟਾਣਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਪਾਇਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬੋਹੜ ਹੇਠ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਕਟਾਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਾਮੀ. ਛਿਨਾਲ। ੨ ਸੰ. ਕੱਟਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਦੁਧਾਰਾ ਛੋਟਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਕਟਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਾਰ ੨. "ਕਮਰਿ ਕਟਾਰਾ ਬੰਕੁੜਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਕਟਾਛ, ਜੋ ਕਟਾਰ ਜੇਹੇ ਕਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਧ। ੩ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ਼ਰਾਫ਼,ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ.

ਕਟਾਰੀ. ਛੋਟਾ ਕੱਟਾਰ. "ਆਪਨ ਕਟਾਰੀ ਆਪਸ ਕਉ ਲਾਈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਟਾਰੂ. ਇੱਕ ਅਰੋੜਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਦੁਕਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਵੱਟਾ ਭੁੱਲ ਦੇ ਕਾਰਣ ਘੱਟ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵੱਟਾ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਕਾਬੁਲ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਜਾ ਰੱਖੀ। ੨ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਮਲਿਕ, ਜੋ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਕਟਿ. ਕੱਟਕੇ. "ਕਟਿ ਦੇਵਉ ਹੀਅਰਾ ਤੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੋਕੇ. ਕੱਟਿਆ ਜਾਕੇ. "ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਰ. ਲੱਕ. "ਕਸਕੈ ਕਟਿ ਆਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਭਾਰਯਾ. ਬੀਵੀ। ੫ ਰੱਤੂਕ. ਘੁੰਘਚੀ. ਲਾਲੜੀ.

ਕਟਿਅੜਾ. ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ. "ਕਟਿਅੜਾ ਜਮ ਕਾਲੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕਟਿਕ. ਕੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਕ. "ਕਨਿਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ." (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਟਿਤ. ਵਿ–ਵੱਢਿਆ ਹੋਇਆ. ਕੱਟਿਆ.

ਕਟਿਤਕਟੀਤਿ. ਵਿ–ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ. "ਹਮ ਬਹੁ ਪਾਪ ਕੀਏ ਅਪਰਾਧੀ ਗੁਰਿ ਕਾਟੇ ਕਟਿਤ ਕਟੀਤਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਅਸੀਂ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪਾਪ ਕੀਤੇ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੋਸ਼, ਜੋ ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ.

ਕਟਿੰਦਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਕਟਿਦੇਸ਼. ਕਮਰ ਦੀ ਥਾਂ. ਲੱਕ. "ਕਟਿਛੀਨ ਦੇਸੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਕਟਿਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਲਾ ਹੈ.

ਕਟਿਦੇਸੀ. ਕਟਿਦੇਸ਼ੀਯ. ਲੱਕ ਦੇ ਥਾਂ ਦਾ. ਭਾਵ– ਲੱਕ ਦੀ ਪੀੜ. ਦੇਖੋ, ਕਟਿਪੀੜ.

ਕਟਿਪੀੜ. ਸੰ. ਕਟਿਗ੍ਰਹ. ਲੱਕ (ਕਮਰ) ਦੀ ਪੀੜ. وَجَعُ القَطَن ਵਜਅ਼ੁਲਕ਼ੁਤ਼ਨ. Lumbago. ਬਹੁਤੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ, ਕਮਜੋਰੀ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ, ਸਰਦੀ ਲੱਗਣ, ਬਹੁਤ ਬੈਠਣ, ਧਾਤੁ ਦੇ ਵਹਿਣ, ਗਿੱਲਾ ਕੱਪੜਾ ਲੱਕ ਥੱਨ੍ਹੇ, ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਸਲ੍ਹਾਬ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਸੋਣ ਤੋਂ ਲੱਕ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਹੇਠ ਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਉ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ–

ਗਰਮ ਬਿਸਤਰ ਤੇ ਲੇਟਣਾ. ਤਾਰਪੀਨ ਦੇ ਤੇਲ Turpentine Oil ਜਾਂ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਦੁਖਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ. ਬਾਰਾਂਸਿੰਗੇ ਦਾ ਸਿੰਗ ਅਤੇ ਏਲੂਆ ਘਸਾਕੇ ਲਾਉਣਾ. ਸੇਕ ਕਰਨਾ. ਸੁੰਢ ਅਤੇ ਭੱਖੜੇ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਪੀਣਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਸਿਲਾਜੀਤ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਛਕਣਾ. ਨਗੋਰੀ ਅਸ਼ਗੰਧ ਦੇ ਮਾਸ਼ੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਖਾਣੀ. ਸੁੰਢ ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇਰੰਡ ਦਾ ਤੇਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ. ਗਲਾਸ ਜਾਂ ਫੋਕੀ ਸਿੰਗੀਆਂ ਲਾਉਣੀਆਂ.

"ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ ਪੀਨਸ ਕਟਿਦੇਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਕਟਿਦੇਸੀ.

ਕਟਿਬੱਧ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਕਮਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਕਮਰਕਸਾ ਕਰਕੇ ਤ੍ਯਾਰ ਹੋਇਆ.

ਕਟੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਟੀ. ਭੈਂਸ ਦੀ ਬੱਚੀ। ੨ ਕੀਮਾ. ਟੋਕਾ. ਕੁਤਰਾ. "ਏਕਹਿੰ ਬਾਰ ਕਰੈਂ ਕਟੀਆ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਿ–ਕਟੈਯਾ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਕਟੀਆ ਸਿਰ ਦੁਰਜਨਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਟੀਤ. ਦੇਖੋ, ਕਟਿਤ ਕਟੀਤਿ.

ਕਟੀਲਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੰਟੀਲਾ. ਕੰਟਕ (ਕੰਡੇ) ਵਾਲਾ. "ਕਮਲੈਂ ਕਟੀਲੇ ਕਹੈਂ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਸੂਖਮ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਕਟੁ, ਕਟੁਕ ਸੰ. ਵਿ–ਕੌੜਾ. ਕੜਵਾ। ੨ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਭਾਵੇ. ਅਪ੍ਰਿਯ.

ਕਟੁਵਾਚੀ. ਵਿ–ਕੌੜਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਬਦਜ਼ੁਬਾਨ.

ਕਟੂ. ਦੇਖੋ, ਕਟੁ। ੨ ਕਮਰ. ਦੇਖੋ, ਕਟਿ. "ਕਟੂ ਪਰ ਕੋਹਰਿ ਰੋਸ." (ਅਜਰਾਜ)

ਕਟੂਆ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮਲ.

ਕਟੇਰਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਕਟੀਲਾ.

ਕਟੇਰੈ. ਕਟਦਾ ਹੈ. ਕਾਟੇ ਹੈ. "ਮੈਲ ਕਟੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਟੈਯਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਕਟੋਚ. ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਕਟੋਚਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਫੇਰ ਕਾਂਗੜਾ ਰਿਆਸਤ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਕਟੋਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜਾ ਭੂਪਚੰਦ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਭੌਂਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਕਾਂਗੜੇ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਬਿਰਗ਼ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਲੰਬਾਂਗਾਉਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੀ ਹੁਣ ਕਟੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਗੁਲੇਰ, ਸੀਬਾ, ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਰਈਸ ਭੀ ਕਟੋਚ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ. "ਤਬੈ ਕੋਪੀਅੰ ਕਾਂਗੜੈਸੰ ਕਟੋਚੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਟੋਨਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਤਿਲ. "ਕਾਟੇ ਪਾਪ ਕਟੋਨਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਕਟੋਰਾ, ਕਟੋਰੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੁੰਹ ਦਾ ਧਾਤੁ ਦਾ ਪਿਆਲਾ. ਕੋਲ. ਕੋਲੀ.

ਕੱਟ. ਦੇਖੋ, ਕਟਣਾ। ੨ ਖਟਾਈ ਵਿੱਚ ਲੋਹਾ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਾਲਾ ਰੰਗ. ਇਸ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਂਡੁ (ਪੀਲੀਏ) ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਿਆਇਆ ਗੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕੱਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਣਾ.

ਕੱਟਰ. ਵਿ–ਵੱਢਖਾਣਾ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਧਰਮਾਂਧ. ਮਜਬ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੱਤਾ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ। ੩ ਹਠੀਆ. ਜ਼ਿੱਦੀ.

ਕੱਟਾ. ਭੈਂਸ (ਮਹਿ–ਮੱਝ) ਦਾ ਬੱਚਾ. ਦੇਖੋ ਕਟਾਹ ੪। ੨ ਖ਼ਾ. ਹਾਥੀ.

ਕੱਟੂ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ, ਥਾਣੇ ਧਨੌਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ–" ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਥਾਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸ੍ਰੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਚਰਿਆ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਹਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਘੇ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਹੈ.

ਕੱਟੂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੱਢਕੇ ਸਰਬਲੋਹ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਟੂਸ਼ਾਹ.

ਕੱਟੂਸ਼ਾਹ. ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਕਠ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ। ੨ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪ-ਨਿਸ਼ਦ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯਮ ਅਤੇ ਨਚਿਕੇਤਾ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ.

ਕਠਗੜ੍ਹ. ਕਾਠ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਕਾਠ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਰਚਿਆ ਕਿਲਾ. "ਤਿਨ ਕਠਗੜ੍ਹ ਨਵਰਸ ਪਰ ਬਾਂਧੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ. ਕਾਠਗੜ੍ਹ ੩.

ਕਠਨ. ਸੰ. ਕਠਿਨ. ਵਿ–ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ। ੨ ਨਿਰਦਯ. ਬੇਰਹਮ. "ਕਠਨ ਕਰੋਧ ਘਟ ਹੀ ਕੇ ਭੀਤਰਿ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੩ ਔਖਾ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ.

ਕਠਨਈ, ਕਠਨਤਾ, ਕਠਨਾਈ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਠਿਨਤਾ. ਕਾਠਿਨ੍ਯ. ਔਖ। ੨ ਕਰੜਾਈ. ਕਠੋਰਤਾ.

ਕਠਪੁਤਲੀ. ਕਾਸ਼੍ਠ ਪੁੱਤਲਿਕਾ. ਕਾਠ ਦੀ ਮੂਰਤਿ। ੨ ਭਾਵ–ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਹੱਥ ਪਿਆ ਪੁਤਲੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਨਾਚ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਠਫੋੜਾ. ਕਾਠ ਨੂੰ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਭੰਨਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀੜੇ ਕੱਢਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ. ਇਹ ਕਈ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਜੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਠਮੰਡੂ. ਕਾਸ਼੍ਠਮੰਡਪ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ, ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁਮਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਇਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੪੭੯੪ ਫੁੱਟ ਹੈ. ਇਹ ਨਗਰ ਕਰੀਬ ਸਨ ੭੨੩ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਕਾਮਦੇਵ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ.

ਕਠਲ. ਦੇਖੋ, ਕਟਹਰ. "ਕਠਲ ਬਢਲ ਬਰ ਪੀਪਰ ਖਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਠਿਨ. ਦੇਖੋ, ਕਠਨ.

ਕਠਿਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਠਨਤਾ.

ਕਠੂਰ, ਕਠੂਲ ਵਿ–ਕਾਸ਼੍ਠਵਤ ਕਠੋਰ. ਸਖ਼ਤ. "ਅਤਿ ਪਾਪਿਸ੍ਠ ਕਠੂਰ." (ਕਲਕੀ) "ਇਕਿ ਰਹੇ ਸੂਕਿ ਕਠੂਲੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕਠੈਨੀ. ਵਿ–ਕਠਿਨਤਾ ਵਾਲੀ. ਔਖੀ. "ਏਹਾ ਬਾਤ ਕਠੈਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਕਠੋਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਕਠੋਰ ਗਿਣੇ ਹਨ–ਸ੍ਰੁਸ਼ ਦਾ ਮਨ, ਹੱਡ, ਹੀਰਾ, ਕੱਛੂ ਦੀ ਪਿੱਠ, ਕਾਠ, ਧਾਤੁ, ਪੱਥਰ, ਯੋਧਾ ਦੀ ਛਾਤੀ। ੨ ਦਯਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਰਹਮ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਠੋਰਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਖ਼ਤੀ. ਕਰੜਾਈ। ੨ ਬੇਰਹ਼ਮੀ.

ਕਠੋਲਾ. ਵਿ–ਕਾਠ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕਾਠ ਦਾ ਪੁਤਲਾ.

ਕਠੌਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਠ ਦਾ ਚੌੜਾ ਬਰਤਨ. ਕਾਠ ਦੀ ਪਰਾਤ.

ਕਠੌਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਠ ਦੀ ਡੂੰਬੀ. ਚਿੱਪੀ. "ਮਨ ਮੇਰਾ ਚੰਗਾ, ਤਾਂ ਕਠੌਤੀ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ." (ਲੋਕੋ)

ਕੜਾ. ਕੜੀ ਕੜੁ ਕੜੂ ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਬ. ਕਦ. "ਫਿਰਿ ਕੜੁ ਆਵੈ ਰੁਤਿ ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕੱਣ੍ . ਸੰ. ਧਾ–ਕਠੋਰ ਹੋਣਾ. ਕਰੜਾ ਹੋਣਾ.

ਕਢਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਸ਼ੰਣ. ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ. "ਦੁਸਮਨ ਦੂਤ ਸਭਿ ਮਾਰਿ ਕਢੀਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. "ਕਾਣਿ ਕਢਨ ਤੇ ਛੂਟਿ ਪਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਖੋਦਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ. "ਕਢਿ ਕੂਪ ਕਢੈ ਪਨਿਹਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਸੂਈ ਨਾਲ ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਕਪੜੇ ਪੁਰ ਨਿਕਾਲ਼ਣੇ। ੬ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੋਚਣੀ. ਨਵਾਂ ਖ਼ਿਆਲ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ. "ਕੋਈ ਕਢਹੁ ਇਹੁ ਵੀਚਾਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਕਢਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਕਲ਼ਵਾਉਣਾ। ੨ ਕਹਾਉਣਾ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਾਉਣਾ. "ਘਾਸੀ ਕਉ ਹਰਿਨਾਮ ਕਢਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਅਪਨੀ ਬਿਰਥਾ ਬਹੁ ਬਹੁਤੁ ਕਢਾਸਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਕਢਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੱਢਕੇ. "ਹਰਿ ਚੋਲੀ ਦੇਹ ਸਵਾਰੀ ਕਢਿ ਪੈਧੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ਕਸੀਦਾ ਨਿਕਾਲਕੇ.

ਕਢਿਭਾ. ਕਾਢਤਾ ਭੁਇਆ. "ਡੁਬਦੇ ਬਾਂਹ ਦੇਇ ਕਢਿਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਕਢੀਏ. ਕੱਢ ਦੀਏ. ਨਿਕਾਸ ਦਿੱਤੇ। ੨ ਨਿਕਾਲੀਏ. ਕੱਢੀਏ.

ਕਢੀਜੈ. ਕੱਢ ਲੀਜੈ. ਕੱਢੀਏ.

ਕਢੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕਢਣਾ.

ਕਢੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਢਣਾ. "ਮਥਿ ਤਤੁ ਕਢੋਲੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧, ਮ: ੩) ਕਢਦਾ ਹੈ। ੨ ਖੋਜਣਾ। ੩ ਘਸੀਟਣਾ. ਖਿੱਚਣਾ. "ਤਨ ਜੰਬੁਕ ਗੀਧ ਕਢੋਲਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਣ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਨਕਾ. ਕਣਕਾ. ਜ਼ਰੀ। ੨ ਅੰਨ ਦਾ ਦਾਣਾ. ਬੀਜ. "ਕਣ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਬੋਬਰ ਤੁਖਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਚਾਉਲਾਂ ਦੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਕਣੀਆਂ। ੪ ਸੰ. ਕ੍ਵਾ. ਧਾ–ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ. ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਣੀਆਂ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਕਣਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਣ–ਉਸ਼੍ਣਤਾ. ਥੋੜਾ ਤਾਪ. ਹਲਕਾ ਬੁਖ਼ਾਰ.

ਕਣਸੋਇ ਕਣਸੋਈ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਣੰਸ਼੍ਰੁਤ ਬਾਤ. ਕੰਨੀ ਪਈ ਖ਼ਬਰ.

ਕਣਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਗੋਧੂਮ. ਗੰਦਮ. Wheat। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਣਿਕ.

ਕਣਕੱਛ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਣੇ ਦੀ ਮਿਣਤੀ. ਖੜੇ ਖੇਤ ਦੇ ਅੰਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਕਣ (ਕਨ) ਕੂਤ.

ਕਣਕਵਾਲ ਕਲਾਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਸੰਮਤ ੧੯੭੮ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮੁਕੰਮਲ ਜਿਹਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਾਲਤ ਢਿੱਲੀ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛਾਜਲੀ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ੭ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕਣਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ. ਕਨਿਕਾ. ਜ਼ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਣਿਕ.

ਕਣਕੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕੱਛ.

ਕਣਛ. ਦੇਖੋ, ਕਣੰਛ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਣੱਖਾ.

ਕਣੱਟ. ਕਣ–ਵੱਟ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਣਦਾਰ ਪੱਥਰ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਕਣਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਿਵੇਂ ਭੱਠ ਵਿੱਚ ਕਣ (ਦਾਣੇ) ਨੂੰ ਤਪਾਈਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰਾਂ ਸਤਾਉਣਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਕਣਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਚਾਉਲਾਂ ਦੇ ਕਣ ਖਾਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਕਣਾਦ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਉਲੂਕ ਸੀ. ਖਟ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ.

ਕਣਾਦਕ. ਵਿ–ਕਣ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਉਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਣਾਦ.

ਕਣਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਨਿਕਾ. ਜ਼ਰੀਂ। ੨ ਗੰਦਮ (ਗੋਧੂਮ) ਦਾ ਆਟਾ.

ਕਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਜ਼ਰੀ. ਜਲਬੂੰਦ। ੨ ਕਿਣਕਾ. ਭੋਰਾ. "ਦੇ ਨਾਵੈ ਏਕ ਕਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਹੀਰੇ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ। ੪ ਤੀਰ ਆਦਿਕ ਨੋਕਦਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਨੋਕ ਦਾ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਰੀਕ ਅੰਸ਼.

ਕਣੇੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਣ. ਦਬਾਉ। ੨ ਇਹਸਾਨ। ੩ ਅਜਿਹਾ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਖ ਦਬੇ. ਦੇਖੋ, ਕਣ ਧਾ.

ਕਣੇੜਾ. ਵਿ–ਇਹਸਾਨਮੰਦ। ੨ ਕਾਂਣ ਮੰਨਣ ਵਾਲ਼ਾ। ੩ ਅੱਖ ਨੀਵੀਂ ਕਰਨ ਵਾਲ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣ ਧਾ.

ਕਣੰਛ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਕਣ ਧਾ. "ਕਣੰਛਿਤ ਗਾਜੀ." (ਕਲਕੀ) "ਕਣੰਛੇ ਕਿਕਾਣੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਤ. ਵਜ–ਕੁਤ: ਕੁਤੋ. ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਲਈ. ਕਾਹੇ ਕੋ. "ਸਿੰਘਸਰਨ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਉ ਜੰਬੁਕ ਗ੍ਰਾਸੈ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ)"ਕਾਗਰ ਨਾਵ ਲੰਘਹਿ ਕਤ ਸਾਗਰ?" (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ–ਕਿਸ. "ਕਤ ਕੀ ਮਾਈ ਬਾਪ ਕਤ ਕੇਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੁਤ੍. ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ. "ਕਤ ਜਾਈਐ ਰੇ ਘਰ ਲਾਗੋ ਰੰਗ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) ੪ ਕਿਤੇ. ਕਹੀਂ. "ਕਤ ਨਹੀਂ ਠੌਰ ਮੂਲੁ ਕਤ ਲਾਵਉ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਕਿਤੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਬੂਟੀ (ਦਵਾਈ) ਕਿੱਥੇ ਲਾਵਾਂ ? ੫ ਅ਼ ਕ਼ੁ. ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਚਿ ਨ ਲਾਗੈ ਕਤੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਸੱਚ ਕ਼ੁਅ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ, ਸਤ੍ਯ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ੬ ਹਸਦ. ਕੀਨਾ. "ਦੰਦੀ ਮੈਲ ਨ ਕਤੁ ਮਨ ਜੀਭੈ ਸਚਾ ਸੋਇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੧) ੭ ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਤ੍ਹੀ. "ਅਖੀ ਕਤ ਨ ਸੰਜਰੈ ਤਿਨ." (ਭਾਗੁ)

ਕ਼ੁਅ਼. ਅ ਕ਼ੁਅ਼ ਕੱਟ ਦੇਣਾ. ਇੱਕ ਤਰਫ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਣੀ। ੨ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਯਕੀਨ.

ਕ਼ੁਤ੍ਹੀ. ਅ ਕ਼ੁਤ੍ਹੀ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਲਕੁਲ. ਯਕ਼ੀਨਨ.

ਕਤਹ ਕਤਹਿ ਵਜ–ਕੁਤ:–ਕੁਤੋ. "ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਤਹ ਨਹੀ ਸੋਵੀਐ ?"(ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੁਤ੍ ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ "ਪਿਰਹਿ ਬਿਹੂਨ ਕਤਹਿ ਸੁਖ ਪਾਏ ?" (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ)

ਕਤਹੀ ਕਤਹੁ ਕਤਹੂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਹੀਂ. ਕਿਤੇ. ਕਿਸੇ ਥਾਂ. ਕੁਤ੍ਰਾਪਿ. "ਕਤਹੂ ਨ ਜਾਏ ਘਰਹਿ ਬਸਾਏ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਤਕ. ਸੰ ਕਾਤਿੱਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ.ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾ ਨਛਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਤਿਕ.

ਕਤਖ਼ੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਦਖ਼ੁਦਾ.

ਕਤਣਾ. ਸੰ. ਕਤੰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਕਾਤਨਾ. ਚਰਖੇ ਆਦਿ ਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਭੇਂਡੇ ਤੰਕੁਲੇ ਦੀ ਨੋਕ ਤੇ ਉੱਨ ਰੂਈ ਆਦਿ ਦੀ ਤੈਦ ਕੱਢਣੀ. ਸੂਤ ਵੱਟਣਾ. "ਨਾਨਕ ਕੂੜੈ ਕਤਿਐ ਕੂੜਾ ਤਣੀਐ ਤਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਕਤਧੌ ਕਤਧੌਂ ਸੰ. ਕਤਿਧਾ. ਵਿ–ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਬਹੁਤ ਭਾਂਤ ਦਾ। ੨ ਅਨੇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ. ਦੇਖੋ, ਧੌਂ. "ਭਰਮ ਅੰਧੇਰ ਮੋਹਿਓ ਕਤਧੌਂਉ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਕਤਰਹ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਤ੍ਰਹ.

ਕਤਰਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਕਾਟ ਛਾਂਟ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚਦਾ ਹੈ. ਕਾਟ ਦੀ ਲੀਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਤਰਣਾ.

ਕਤਰਣਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਤਨ–ਕ੍ਰਿੰਤਨ. ਕਿਸੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਾਂ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨੇ. ਕੱਟਣਾ.

ਕਤਰਣੀ. ਸੰ. ਕਤੰਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੈਂਚੀ. ਦੇਖੋ, ਕੈਂਚੀ.

ਕਤਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਤਰਣਾ.

ਕ਼ਤ੍ਰਾ. ਅ ਕ਼ਤ੍ਰਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੂੰਦ. ਤੁਬਕਾ. ਫੁਹ। ੨ ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ.

ਕ਼ਤਲ. ਅ ਕ਼ਤ਼ਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਧ. ਹਤ੍ਯਾ. ਹਿੰਸਾ.

ਕਤਲਗੜ੍ਹੀ. ਸੈਹਵਾਨੀ ਸੈਯਦਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਸਢੌਰੇ ਵਿੱਚ ਸਾਈਂ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਵੇਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋਏ ਕਈ ਸੌ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ.

ਕਤਲਾ. ਅ ਕ਼ਤ਼ਲਹ ਕ਼ਤਲਾ. ਵਿ–ਕ਼ਤਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ. ਵਧਕਰੇ. ਇਹ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਕ਼ਤੀਲ ਦਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਕ਼ਤ਼ਅ਼ ਟੋਕਾ. ਕੀਮਾ. ਕੁਤਰਾ. "ਕਤਲਾ ਕਰੋ ਮੁਰੋ ਨਹਿ ਧੁਰ ਲਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਤਲਾਮ. ਅ ਕ਼ਤ਼ਲ ਆਮ. ਕ਼ਤਲ ਆਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਰਵ ਸੰਹਾਰ.

ਕਤਵਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁੜਾ. ਨਿਕੰਮਾ ਘਾਸਫੂਸ. "ਕਾਤਰਤਾ ਕਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਤਾ. ਅ ਕ਼ਤ਼ਅ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਜੋਂਤ. ਕਾਟ. ਤਰਾਸ਼. "ਕਾਟ ਕਤਾ ਕਰ ਲੀਨੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ਦੇਖੋ, ਕ਼ਤ਼ਅ਼.

ਕਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਿਤਾਬ.

ਕ਼ਤ੍ਹਾਰ. ਅ ਕ਼ਤ੍ਹਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਕਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਸਤ੍ਰ. ਡਾਰ.

ਕਤਾਲ. ਅ ਕ਼ਤਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੂਹ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਸ਼ਕਤਿ. ਸਮਰਥ. ਦਲ। ੩ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਤਾਲ.

ਕਤਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਿਤਨੇ. ਕਿੰਨੇ.

ਕਤਿਕ. ਕਾਤਿੱਕ. ਦੇਖੋ, ਕਤਕ. "ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧੂ ਸੰਗ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਵਿ–ਕਿਤਨੇਕ. ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ.

ਕਤਿਕਿ. ਕਾਤਿੱਕ ਮੇ. ਕੱਤਕ ਵਿੱਚ. "ਕਤਿਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਕਤੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕੱਤੀ.

ਕਤੀਫ. ਅ ਕ਼ਤੀਫ਼ ਕਤੀਫ਼ਤ. ਵਿ–ਕੀਨਾ (ਬੁਗ਼ਜ਼) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਚਾਰੋਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਫ ਕੋ, ਕ਼ੈਨ ਕਤੀਫ ਕਹਾਇ." (ਮਗੋ)

ਕਤੀਫਾ. ਅ ਕ਼ਤ਼ੀਫ਼ਹ ਕ਼ਤ਼ੀਫ਼ਤ. ਮਖ਼ਮਲ. ਸਾਟਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਤੀਫ.

ਕਤੀਫਿਆ. ਕ਼ਤ਼ੀਫ਼ਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ–ਕ਼ਤ਼ਾਇਫ਼ ਮਖ਼ਮਲ ਸਾਟਨ ਆਦਿ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍. "ਰੰਗ ਪਰੰਗ ਕਤੀਫਿਆ ਪਹਿਰਹਿ ਧਰਮਾਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ.

ਕਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਤ.

ਕਤੂਨ. ਸਿੰਧੀ. ਕੈਤੂਨ. ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਫੀਤਾ, ਜੋ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Acton.

ਕਤੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤੂਰਾ.

ਕਤੇਬ. ਅ ਕ਼ਿਤਾਬ. ਪੁਸ੍ਤਕ. ਗ੍ਰੰਥ. ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਹੀ ਇਮਾਲਹ ਹੋਕੇ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੁਤਬ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਤੇਬ ਸ਼ਬਦ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੌਰੇਤ, ਜ਼ੱਬੂਰ, ਅੰਜੀਲ ਅਤੇ ਕ਼ੁਰਾਨ (ਫ਼ੁਰਕ਼ਾਨ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. "ਦੇਵ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹੀ ਜਿਹ ਬੇਦ ਔਰ ਕਤੇਬ." (ਜਾਪੁ)
"ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸੰਸਾਰ ਹਭਾਹੂੰ ਬਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਕਤੇਲਾ. ਅ. [قاتل] ਕ਼ਾਤਿਲ. ਵਿ–ਕ਼ਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਧ ਕਰਤਾ. "ਕੋਮ ਕਤੇਲੇ." (ਭਾਗੁ)

ਕਤੈਯਾ. ਵਿ–ਕੱਤਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਕ਼ਤ਼ਅ. ਕਰੈਯਾ. ਕਟੈਯਾ.

ਕਤੰਚ. ਸੰ. ਕੁਕ੍ਵਚਿਤ–ਕੁਤ੍ਰਚਿਤ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ। ੨ ਕੁਤਸ਼੍ਚ–ਕੁਤਸ਼੍ਚ. ਕਹਾਂ ਸੇ. ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ. "ਕਤੰਚ ਮਾਤਾ ਕਤੰਚ ਪਿਤਾ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ)

ਕੱਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਖੜਗ. ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਚੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅ. [قتيف] ਕਤੀਫ਼.

ਕ਼ੱਤਾਲ. ਅ. [قتال] ਵਿ–ਕ਼ਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੁਣ ਨਾਨਕ ਕੱਤਾਲ." (ਮਗੋ) ਬਚਨਰੂਪ ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ! ਸੁਣ.

ਕੱਤੀ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤਿਕਾ–ਕਤ੍ਤਿੱਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਤੀ. ਪਤਲੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ. "ਪਰੈਂ ਕੱਤਿਯੰ ਘਾਤ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤ੍ਰ.

ਕਥ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਥਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਥ ਕਥ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਥ.

ਕਥਉ. ਕਹੋ. ਕਥਨ ਕਰੋ । ੨ ਕਥੋਂ. ਕਹਿੰਦਾ. "ਕਥਉ ਨ ਕਥਨੀ ਹੁਕਮ ਪਛਾਨਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਥਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਥਨ ਕਰਤਾ. ਵਕਤਾ. ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥੱਕੜ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਥਕ ੨.

ਕਥੱਕੜ. ਦੇਖੋ, ਕਥਕ.

ਕਥਤ. ਸੰ. ਕਥਯਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਥਿਤ.

ਕਥਤਾ. ਸੰ. ਕਥਯਿਤਾ. ਵਿ–ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਥਾ ਦਾ. ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ. "ਕਥਤਾ ਬਕਤਾ ਸੁਨਤਾ ਸੋਈ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਕਥਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਹਿਣਾ. ਬਿਆਨ. "ਕਥਨ ਸੁਨਾਵਨ ਗੀਤ ਨੀਕੇ ਗਾਵਨ." (ਦੇਵ ਮ: ਪ)

ਕਥਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਹਿਣਾ. ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਖ਼ਯਾ (ਵਿਆਖਿਆ) ਬਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਕਥੀ.

ਕਥਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਜਾਖ਼ਯਾ. "ਕਥਨੀ ਕਹਿ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਵਲ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਬਿਆਨ. ਅਮਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਜਮਾ ਖ਼ਰਚ. "ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਕਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕਥਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਹਿਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਬਿਆਨ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ.

ਕਥਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕਥਨ.

ਕਥੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ. "ਕਥੜੀਆ ਸੰਤਾਹ ਤੇ ਸੁਖਾਊ ਪੰਧੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ਪ)

ਕਥਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਤ. ਪ੍ਰਸੰਗ. ਬਿਆਨ. ਵਜਾਖ਼ਯਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਵਰਣਨ. "ਕਥਾ ਸੁਣਤ ਮਲੁ ਸਗਲੀ ਖੋਵੈ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ)

ਕਥਾਇਆ. ਕਥਨ ਕਰਵਾਇਆ. ਕਹਾਇਆ. "ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਅਕਥੁ ਕਥਾਇਆ ਬਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ)

ਕਥਾਕ. ਕਥਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥੱਕੜ.

ਕਥਾਗੀ. ਕਥਾ ਗਾਈ (ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ). ੨ ਕਥਾ ਦੇ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਹਮ ਹਰਿਕਥਾ ਕਥਾਗੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ.

ਕਥਾਨਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼। ੨ ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ. ਕਿੱਸਾ.

ਕਥਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਥਨ ਕਰਕੇ. ਆਖਕੇ. "ਕਥਿ ਕਥਿ ਕਥੀ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ." (ਜਪੁ) ਕੋਟੀ (ਕ੍ਰੋੜਹਾ ਵਕਤਿਆਂ ਨੇ) ਕੋਟਿ (ਕ੍ਰੋੜ) ਕੋਟਿ (ਦਲੀਲਾਂ) ਨਾਲ ਕਹਿ ਕਹਿਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਭਾਵ–ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਵਾਰ ਆਖੀ ਹੈ. "ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਕਥਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਥ ੪.

ਕਥਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ.

ਕਥਿਤਾ. ਸੰ. ਕਥਯਿਤਾ. ਵਿ–ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਵਕਤਾ.

ਕਥੀ. ਕਥਨ (ਬਿਆਨ) ਕੀਤੀ. "ਕਥਨਾ ਕਥੀ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ." (ਜਪੁ)

ਕਥੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਿਤ–ਇਰਾ. ਆਖੀਹੋਈ ਬਾਣੀ. ਕਿੱਸਾ. ਕਸੀਦਾ. "ਕਵਿਅੰਨ ਕੱਥੇ ਕਥੀਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨) "ਕੱਥੇ ਕਥੀਰੰ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)੨ ਰਾਂਗਾ. ਬੰਗ.

ਕਥੂਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਤੂਰੀ. "ਰਾਤਿ ਕਥੂਰੀ ਵੰਡੀਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ, ਹਰਿਨਾਮ ਕਥਾ। ੨ ਕੀਤੀਂ। ੩ ਸ਼ੁਭ ਵਾਸਨਾ. ਸੁਗੰਧ.

ਕਥੰ. ਸੰ. ਕਥਮ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. "ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਕਥੰ ਸੋ ਲਹੈ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਥੰਚਨ. ਸੰ. ਕਥਞ੍ਚਨ. ਵਜ–ਕੈਸੇ. ਕਿਸੀ ਤਰਾਂ. ਕਿਵੇਂ.

ਕਥੰਚਿਤ. ਸੰ. ਕਥਞ੍ਚਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸੀ ਨ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ। ੨ ਸ਼ਾਯਦ.

ਕੱਥ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ। ੨ ਖੈਰ ਬਿਰਛ ਦੀ ਲਕੜੀਆਂ ਦਾ ਕ੍ਵਾਥ (ਕਾੜ੍ਹਾ) ਬਣਾਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਪਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੰਗਣ ਦੇ ਕੰਮ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਕੱਥਾ. Uncaria Gambier। ੩ ਸੰ. ਕਥ. ਸ਼ਲਾਘਾ. ਉਸਤਤਿ. "ਦਲ ਗਾਹਨ ਕੱਥੇ." (ਚੰਡੀ੩) ਤਾਰੀਫ਼ ਲਾਇਕ ਯੋਧਾ ਦਲ ਗਾਹਨ। ੪ ਵਿ–ਕਥਨ. ਕਥਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਾਇਕ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕੱਥੀ.

ਕੱਥਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥਨ ਕਰਤਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਗਾਯਕ (ਗਵੱਯਾ), ਜੋ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ (ਨਾਚ) ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਗਾਏਹੋਏ ਗੀਤ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ.

ਕੱਥਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਥ ੨.

ਕੱਥੀ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ. "ਪੜੇ ਸਾਮ ਬੇਦੰ ਜੁਜਰ ਬੇਦ ਕੱਥੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਦ ਕਦਹੁ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਦਾ. ਕਬ. ਕਦੋਂ. "ਕਉਣ ਕਹੈ ਤੂ ਕਦ ਕਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ) "ਕਦਹੁ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਦ। ੩ ਅ. [قد] ਕੱਦ. ਮਿਹਨਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੪ ਫ਼ਾ. [كدر] ਘਰ। ੫ ਸ਼ਖਸ. ਕੋਈ ਪੁਰਖ.

ਕਦਖ਼ੁਦਾ. ਫ਼ਾ. [كدخدا] ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਰੂਹ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ.

ਕਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲੇਸ਼. ਦੁੱਖ. "ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ ਭ੍ਰਯੋ ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੩ ਵਿਨਾਸ਼. ਵਧ.

ਕਦਮ. ਦੇਖੋ, ਕਦੰਬ । ੨ ਅ. [قدم] ਕ਼ਦਮ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਣ. ਪੈਰ. "ਤੇਰੇ ਕਦਮ ਸਲਾਹ." (ਭੈਰ ਮ: ਪ) ੩ ਡਿੰਘ. ਡਗ.

ਕਦਮਪੋਸੀ ਕ਼ਦਮਬੋਸੀ ਫ਼ਾ. [قدمبوسى] ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰ ਚੁੰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕ਼ਦਮਾਂ ਦਾ ਬੋਸਾ (ਚੁੰਮਾ) ਲੈਣਾ. ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਦਮਬੋਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕਦਮਪੋਸੀ ਪਾਠ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਫਿਰੈਂ ਕਦਮਪੋਸੀ ਕਉ ਕਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਦਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰਾ। ੨ ਅੰਕ਼ੁਸ਼। ੩ ਚਿੱਟਾ ਖੈਰ ਬਿਰਛ. "ਕਦਰ ਬਟ ਤੈਮਾਲ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਯੂ. Kedros। ੪ ਅ. [قدر] ਕ਼ਦਰ. ਸਨਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਆਦਰ। ੫ ਮਾਨ. ਪ੍ਰਮਾਣ. ਤੋਲ.

ਕ਼ਦਰਸ਼ਨਾਸ ਕ਼ਦਰਦਾਨ ਫ਼ਾ. [قدرشناس] ਵਿ–ਕ਼ਦਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਗ੍ਰਾਹਕ.

ਕਦਰਯ ਕਦਰਾਈ ਸੰ. ਕਾਤਰ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਇਰਪੁਣਾ. ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ। ੩ ਭਰ. ਖ਼ੌਫ਼.

ਕਦਲ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਲ.

ਕਦਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਲਾ। ੨ ਕੰਬੋਜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਜੋ ਸਸਾਹੀ ਮਿਲੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਬਰਮਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ ਨੌਕਾ ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਕਦਲੀਪੁਹਪ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ. ਦਿਲ, ਕੇਲੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ. "ਕਦਲੀਪੁਹਪ ਧੂਪ ਪਰਗਾਸ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਕਦਲੀਬਨ. ਦੇਖੋ, ਕਜਲੀਬਨ.

ਕਦਵ. ਸੰ. ਕਨ੍ਦੁਕ–ਕੰਦੁਕ. ਸੰਗਜਾ–ਗੇਂਦ. ਡਿੰਭ. ਖੇਂਨੂੰ. "ਖਿਲੰਤ ਜਾਨੁ ਕੱਦਵੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਦਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਕਬੀ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. ਕਦੀ. "ਜਗ-ਸੁਖ ਮੋ ਉਰਝੈ ਨਹਿ ਕਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਅ. [قدح] ਕ਼ਦਅ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰਜਣ. ਹਟਾਉਣਾ. "ਨੀਲੀ ਸਿਆਹੀ ਕਦਾ ਕਰਹੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਨੀਲੀ ਪੌਸ਼ਾਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਸਸਾਹੀ ਮਿਟਾਉਂਦੀ। ੩ ਅ. [قدح] ਕ਼ਦਹ. ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੪ ਅੱਗ ਲਾਉਂਦੀ। ੫ ਤਾਨਾ ਮਾਰਨਾ.

ਕਦਾਚ ਕਦਾਂਚ ਕਦਾਚਹ ਕਦਾਚਹੁ ਕਦਾਚਨ ਕਦਾਚਿਤ ਕਦਾਚਿਦ ਕਦਾਪਿ ਕਦਾਪੀ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਸ਼ਾਯਦ। ੨ ਕਬੀ. ਕਿਸੀ ਸਮੇਂ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. "ਕਦਾਚ ਨਹਿ ਸਿਮਰੰਤ ਨਾਨਕ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) "ਨਹਿ ਸਿਮਰੰਤ ਮਰਣੰ ਕਦਾਂਚਹ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ) "ਭਲੋ ਕਰਮ ਨਹਿ ਕੀਨ ਕਦਾਪੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕ਼ਦਾਮਤ੍. ਅ. [قدامت] ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ਦੀਮ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ. ਪੁਰਾਨਾਪਨ.

ਕਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਦਾ. ਕਬ. ਕਦੋਂ. "ਸਫਲ ਦਰਸਨ ਕਦਿ ਪਾਉ ?" (ਸਾਰ ਮ: ਪ) "ਪਾਪ ਬਿਨਾਸੈ ਕਦਿਕੇ." (ਬਾਵਨ)

ਕ਼ਦੀਮ. ਅ. [قديم] ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਮੁੱਢ ਦਾ. "ਸੇਵਕ ਕਦੀਮ ਤਕ ਆਏ ਤੇਰੀ ਸਾਮ ਹੈ."(ਚੰਡੀ੧)

ਕਦੀਮੀ. ਵਿ–ਮੁੱਢ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਦੀਮ. "ਹੁਤੇ ਕਦੀਮੀ ਗੁਰਘਰ ਕੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਦੂ ਕਦੂਆ ਫ਼ਾ. [كدو] ਸੰਗਜਾ–ਘੀਆਕੱਦੂ. "ਬੇਲਹਿ ਤੇ ਕਦੂਆ ਕਟ ਡਾਰਜੋ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਦੂਰਤ. ਅ. [كدورت] ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧੇਰਾ। ੨ ਗੰਧਲਾਪਨ. ਮਲੀਨਤਾ। ੩ ਰੰਜ.

ਕਦੂਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਦੂਰਤ। ੨ ਫ਼ਾ. [كدورى] ਕੰਦੂਰੀ ਸੰਗਜਾ–ਦਸ੍ਤਰਖ਼ਾਨ. ਮੇਜ਼ਪੋਸ਼. ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਤੇ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਫਾਤਿਮਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਫ਼ਾਤਿਹ੍ਹਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਮਿਸਿਮਿਲਿ ਤਾਮਸੁ ਭਰਮੁ ਕਦੂਰੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਤਾਮਸ ਅਤੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਹਿ ਕਰਕੇ ਕੰਦੂਰੀ ਕਰੋ, ਜੋ ਭਰਮਕਦੂਰੀ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ,ਉਹ ਮੰਮੇ ਦੇ "ਮ" ਨੂੰ ਨਹੀ ਵਿਚਾਰਦੇ.

ਕਦੇ. ਦੇਖੋ, ਕਦਾ. "ਸਹਸਾ ਕਦੇ ਨ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਕਦੈਂਚ ਕਦੈਂਤ ਦੇਖੋ, ਕਦਾਚਿਤ. "ਕਦੈਂਚ ਕਰੁਣਾ ਨ ਉਪਰ-ਜਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ) "ਚਿਤ ਮੋ ਚਿਤਵਜੋ ਨਹੀ ਕਦੈਂਤ." ਅਤੇ "ਜਾਨਜੋ ਗਹਜੋ ਨ ਛੁਟੈ ਕਦੈਂਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਦੈਂਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਵਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ । ੨ ਵੈਦ੍ਯ ਦਾ ਵਰਜਿਤ ਅੰਨ। ੩ ਬਾਬੂ ਆਦਿਕ ਮੋਟਾ ਅੰਨ.

ਕਦੰਬ ਕਦੰਮ ਸੰ. ਕਦਮ੍ਬ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. "ਸਿਰਜਤ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਦੰਬ." (ਨਾਪ੍)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬਿਰਛ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਖੇਲ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤ ਕਦੰਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ. Nauclea Cadamba

ਕੱਦ. ਖੜੀ ਗੋਭ, ਜੋ ਛੋਟੇ ਸਰੀਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। ੨ ਅ. ਕ਼ੱਦ. ਡੋਲ. ਆਕਾਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਚੌੜਾਈ.

ਕੱਦਾਵਰ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਵਡੇ ਕ਼ੱਦ (ਡੋਲ) ਵਾਲਾ.

ਕੱਦੂ. ਦੇਖੋ, ਕਦੂਆ.

ਕੱਦੂਕਸ਼. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੀਦੇਦਾਰ ਥਰਣਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੱਦੂ ਘਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕੱਦੂ ਦੇ ਬਾਰੀਕ ਲੱਛੇ ਸੁਰਾਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਇਤਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਕਦੂ, ਕਦੂੰਕਾ, ਕਦੂੰ ਸੰ. ਕਦ੍ਰੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਗ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. "ਬਿਨਤਾ ਕਦੂ ਦਿਤਿ ਅਦਿਤਿ ਦੋ ਰਿਖਿ ਬਰੀ ਬਨਾਯ."(ਵਿੰਚਿਤ੍ਰ)

ਕਧੌਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾਰ.

ਕਨ. ਦੇਖੋ, ਕਣ। ੨ ਕਣੰ. ਕੰਨ. "ਜਿਨ ਕਨ ਕੀਨੇ ਅਖੀ ਨਾਕ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੩ ਬੂੰਦ. "ਜਲ ਕਨ ਸੁਭਰ ਥਰੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੪ ਕਨਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਊਚ ਭਵਨ ਕਨ ਕਾਮਨੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਨਉਜ. ਦੇਖੋ, ਕਨੌਜ.

ਕਨਸੋਇ. ਦੇਖੋ, ਕਣਸੋਇ.

ਕਨਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਕਨਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ" (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਧਤੂਰਾ. "ਕਨਕ ਕਨਕ ਤੇ ਸੌ ਗੁਨੋ ਮਾਦਕ ਮੈ ਅਧਿਕਾਇ." (ਬਿਹਾਰੀ) ੩ ਪਲਾਸ. ਢੱਕ। ੪ ਕਣਿਕ. ਗੋਹੂੰ. ਗੰਦਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਆਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣਿਕ ੨। ੫ ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ ਦਾ ਭੇਦ ੩.

ਕਨਕਕਸ਼ਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਕਸ਼ਿਪੁ.

ਕਨਕਕਲਾ. ਸੰ. ਕਨਕਕਲ: ਸੋਨਾ ਘੜਨ ਦੀ ਕਲਾ (ਵਿਦ੍ਯਾ) ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਸੁਨਿਆਰ. ਜ਼ਰਗਰ. "ਜੈਸੇ ਕਨਿਕਕਲਾ ਚਿਤੁ ਮਾਡੀਅਲੇ."(ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕਨਕਟਾ, ਕਨਕਟੀ ਗੋਰਖਪੰਥੀ, ਜਾਂ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇਦ ਹੋਣ। ੨ ਬੁੱਚਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਨ ਕੁਤਰੇ ਗਏ ਹਨ.

ਕਨਕਬਜਾ. ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਾਨਕੁਬਜ ਦੀ ਥਾਂ ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭ ਅੰਕ ੩.

ਕਨਕਲੋਚਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ (ਹਿਰਨਯਾਕ).

ਕਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕਾ। ੨ ਕਨਯਕਾ. ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ. "ਔਰ ਮਿਲੀ ਕਨਕਾ ਤਹਿਂ ਆਨ." (ਨਾਪ੍)

ਕਨਕਾਚਲ. ਕਨਕ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ ਅਚਲ (ਪਹਾੜ). ਸੁਮੇਰੁ.

ਕਨਕਾਮਨੀ. ਕਨਕ ਅਤੇ ਕਾਮਿਨੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਕਨ.

ਕਨਕਾਯਾ. ਸੰ.ਕੰਕਾਕ:ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲਕਾਗ,ਜਲਕਾਂਉ. "ਕੰਕ ਡੁਕ ਕਿੰਚਲ ਕਨਕਾਯਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਨਕੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕੂਤ.

ਕਨਖਲ. ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇੱਕ ਸ਼ਹਰ. ਕੁਰਮ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦਕ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੇ ਯੱਗ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਕੇਸ਼੍ਵਰ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਇਸ ਨਗਰ ਕੁਝ ਸਮਾ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਤੀਘਾਟ ਤੇ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ.

ਕਨਪਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਨ ਅਤੇ ਅੱਖ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਥਾਂ. ਪੁੜਪੁੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਨਫਟੀ.

ਕਨਪਾਟਾ, ਕਨਪਾਟੀ ਦੇਖੋ,ਕਨਕਟਾ–ਕਨਕਟੀ."ਜੋਗਾਛਜਾਸੀ ਅਰੁ ਕਨਪਾਟੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਨਫਟਾ, ਕਨਫਟੀ, ਕਨਫਾਟਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਹਣਾ. ਕਹਣਾ. ਜਾਲਾ ਤਾਣਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ। ੨ ਕਨ੍ਹੈਯਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਅਟੇਰੁ ਕੋ ਕਨੱਯਾ ਨਾਮ." (ਅਕਾਲ)

ਕ਼ਨਾਅ਼ਤ. ਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥੋੜੀ ਚੀਜ਼ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਸਬਰ. ਸੰਤੋਖ.

ਕਨਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਕਨੈਤ.

ਕਨਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕਨ੍ਹੈਯਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ. "ਸਿਮਰਿਓ ਨਾਹਿ ਕਨਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯)

ਕਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਨਾਅ਼ਤ। ੨ ਤੁ. ਕ਼ਨਾਤ. ਕਪੜੇ ਦੀ ਕੰਧ. ਤੰਬੂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਵਸਤ੍ਰ ਦੀ ਭੀਤ। ੩ ਅ. ਨੇਜ਼ਾ। ੪ ਪਿੱਠ ਦੀ ਹੱਡੀ ਕੰਗਰੋੜ.

ਕਨਾਯਤ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਨਾਅ਼ਤ ਅਤੇ ਕਨੈਤ.

ਕਨਾਰ. ਫ਼ਾ. ਕਿਨਾਰਾ. ਪਾਸਾ। ੨ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਹਾਸ਼ੀਆ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ੁਕਾਮ.

ਕਨਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਾਰ ੧ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰਾ.

ਕਨਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਣਤੀ. ਘੁਮਾਉਂ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ.

ਕਨਾਵੇਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਦਰਿਆਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਬੁਖ਼ਾਰੇ ਦੀ ਕਨਾਵੇਜ਼ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਕਨਿ. ਵੱਲ. ਓਰ. ਤਰਫ਼. "ਆਇ ਨ ਸਕਾ ਤੁਝ ਕਨਿ ਪਿਆਰੇ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੨ ਕਰਣ ਮੇ. ਕੰਨ ਵਿੱਚ. "ਕਨਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਪਾਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਪਾਸ. ਕੋਲ.

ਕਨਿਸ੍ਠ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਲ਼ਘੁ। ੨ ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ.

ਕਨਿਸ੍ਠਾ. ਵਿ–ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੀਚੀ. ਛੋਟੀ ਉਂਗਲਿ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਘੱਟ ਹੋਵੇ.

ਕਨਿਸ੍ਠਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਅੰਗੁਲੀ. ਚੀਚੀ। ੨ ਛੋਟੀ ਭੈਣ.

ਕਨਿਕ. ਸੁਵਰਣ. ਭਾਵ–ਧਨ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕ ਅਤੇ ਕਨਕ. "ਕਨਿਕ ਕਾਮਨੀ ਹੋਤ ਗਵਾਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਨਿਕਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਕਕਲਾ.

ਕਨਿਯਾ. ਪੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੱਛੀ.ਬਗਲ. ਕਾਂਖ. "ਕਨਿਯਾ ਬਿਖੈ ਕ੍ਰੀਚਕਨ ਧਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੪) ਭੀਮਸੇਨ ਕੀਚਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕੱਛੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਉਛੈਗ. ਗੋਦੀ। ੩ ਜੱਛੀ. ਕੋਰੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਨਜਾ.

ਕਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਣੀ.

ਕਨੀਆ. ਕੋਰੀ. ਜੱਛੀ. ਦੇਖੋ, ਕਨਿਯਾ ੩. "ਸਾਦਰ ਸੋ ਨਿਜ ਭਰ ਕਰ ਕਨੀਆ." (ਨਾਪ੍)

ਕਨੀਜ਼, ਕਨੀਜ਼ਕ ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ। ੨ ਕਨਜਾ.

ਕਨੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕਨੇਰ.

ਕਨੂ. ਸਿੰਧੀ. ਕੰਨ. ਕਣੰ. ਕਾਨ.

ਕਨੂਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਣਕਾ.ਜ਼ਰੀ."ਪੂਰਿ ਕੇ ਕਨੂਕਾ ਫੇਰ ਪੂਰਿ ਹੀ ਸਮਾਹਿੰਗੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਚਿੰਗਾੜੀ. ਵਿਸਫੁਲਿੰਗ. "ਜੈਸੇ ਏਕ ਆਗ ਤੇ ਕਨੂਕਾ ਕੋਟਿ ਆਗ ਉਠੈਂ." (ਅਕਾਲ)

ਕਨੇਸ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਿਸ੍ਹਾ.

ਕਨੇਚ. ਸਾਨ੍ਹੇਵਾਲ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਚੱਤਾ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਇਸੇ ਥਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ,ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਤਿ-ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ.

ਕਨੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕਨੈਤ.

ਕਨੇਰ, ਕਨੇਲ ਸੰ. ਕਣੇਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਫੁੱਲਦ੍ਵਾਰ ਬੂਟਾ. ਇਸ ਦਾ ਫੁੱਲ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਫੁੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਨਸਵਾਰ ਭੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਨੇਰ ਦੀ ਛਿੱਲ ਤਥਾ ਜੜ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. Pterospermum Acerifolium. ਫ਼ਾ. ਖ਼ਰਜ਼ਹਰਹ.

ਕਨੈਤ. ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ "ਕਨਜਾਹੋਤ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਪੂਤ ਕੰਨਜਾ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸੋ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਨਜਾ ਮਾਰਨੀ ਪਾਪ ਸਮਝਿਆ.

ਕਨੌਜ. ਸੰ. ਕਾਨ੍ਯਕੁਬ੍ਜ-ਕਾਨਕੁਬ੍ਜ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਫ਼ਰਰੁਖ਼ਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਕਨੌਜ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਸਨ ੧੧੯੪ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਗ਼ੋਰੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੈਚੰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਕੁਬਜ.

ਕਨੌਜੀਆ. ਵਿ–ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਨਜਕੁਬਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ.

ਕਨੌੜ, ਕਨੌੜਾ ਦੇਖੋ, ਕਣੌੜ–ਕਣੌੜਾ.

ਕਨ੍ਹਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕਨ੍ਹੈਯਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਕਨ੍ਹੈਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਸਹਨੈਯਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕਾਨ੍ਹ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਾਣੀ ਪਿਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘਨੈਯਾ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਮੀਹਾਂ.

ਕਨ੍ਹੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ੧੨ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ, ਜੋ ਕਾਨ੍ਹੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸੱਧੂ ਜੱਟ ਨੇ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਮਿਸਲ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ੪੦ ਲੱਖ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜੈ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਦਲ ਸਮੇਤ ਪੰਥ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ. ਇਸ ਵੀਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੪੭ (ਸਨ ੧੭੯੯) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੋਤੀ, ਸ: ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮਹਤਾਬ ਕੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ. ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ ਦੇ ਰੱਖਾਂਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਵਟਾਲੇ ਦੇ ਫ਼ਤੇਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕਨਯਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ. ਧੀ.

ਕਨਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ। ੨ ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ। ੩ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਛੀਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ. Virgo। ੪ ਵਡੀ ਇਲਾਇਚੀ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਅਕਵਾ.

ਕਪ. ਦੇਖੋ, ਕਪਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਪ. "ਹਥ ਮਰੋੜੈ ਤਨੁ ਕਪੈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਪਿ। ੪ ਸੰ. ਕ੍ਰ. ਧਾ–ਚਲਣਾ. ਹਿਲਣਾ. ਕੰਬਣਾ. —

ਕਪਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਲ. ਫ਼ਰੇਬ. "ਕੂੜਿ ਕਪਟਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਪਾਟ. "ਖੋਲਿ ਕਪਟ ਗੁਰੁ ਮੇਲੀਆ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਮਿਲਹੁ ਕਪਟ ਦਰ ਖੋਲ੍ਹ." (ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਕਪਟਹਥਿਆਰ. ਸੰ. ਕੂਟਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਘਨਖਾ ਆਦਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੋਸ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਛੁਪਾਇਆ ਹੋਵੇ. "ਕੂੜ ਕਪਟਹਥਿਆਰ ਜਿਉਂ." (ਭਾਗੁ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਪਟ ਕਪਾਟ. ਕਪਟ ਰੂਪ ਕਿਵਾੜ.ਛਲ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ. "ਖੁਲੈਂ ਨ ਕਪਟ ਕਪਾਟ." (ਰਹਿਮਨ)

ਕਪਟਪੁਰਖ / **ਕਪਟਪੁਰੁਸ** } ਸੰਗਜਾ–ਡਰਣਾ. ਬਣਾਉਟੀ ਮਨੁੱਖ (ਪੁਰਸ਼), ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ.

ਕਪਟਿ. ਕਪਟ ਕਰਕੇ. ਕਪਟ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਕਪਟ ੧ ਅਤੇ ਨਿੰਮੁਨੀਆਦਾ.

ਕਪਟੀ. ਵਿ–ਛਲੀਆ. ਫ਼ਰੇਬੀ। ੨ ਪਾਖੰਡੀ.

ਕਪਟੇ. ਕਪਟੀ ਲੋਕ. ਛਲੀਏ ਪੁਰਖ. "ਕੌਡੀ ਕੌਡੀ ਜੋਰਤ ਕਪਟੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਕਪਟ ਕਰਕੇ. ਛਲ ਨਾਲ.

ਕਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰ. ਕਤੰਨ. ਕੱਟਣਾ. ਟੁੱਕਣਾ. "ਫਰੀਦਾ ਜਿ ਦਿਹ ਨਾਲਾ ਕਪਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਪਣੀ. ਵਿ–ਕਪਿ (ਬਾਂਦਰਾਂ) ਦੀ. "ਚਲੀ ਸੈਨ ਕਪਣੀ ਸਕ੍ਰੱਧ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਪਤ. ਦੇਖੋ, ਕੰਪਿਤ.

ਕਪਥਲ. ਦੇਖੋ, ਕੈਥਲ. "ਪਰੀ ਲੂਟ ਕਪਥਲ ਵਿਖੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕੈਥਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟ ਪੈਗਈ.

ਕਪਰ. ਸਿੰਧੀ. ਕਪਰੁ. ਸੰਗਜਾ–ਦਰਿਆ ਦਾ ਉੱਚਾ ਢਾਹਾ. "ਬੇੜਾ ਕਪਰ ਵਾਤ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਹਵਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੇੜਾ ਪੱਤਣ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਉੱਚੇ ਢਾਹੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਕਰਾਕੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ੨ ਕੁਮਾਰਗ. ਉਲਟਾ ਰਾਹ.

ਕਪਰਦ / **ਕਪਰਦਕ** } ਸੰ. ਕਪਦੰ–ਕਪਦੰਕ. ਕ (ਜਲ) ਨਾਲ ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਵੇ.ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜਟਾ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਟਾ ਦਾ ਜੂੜਾ। ੩ ਕੌਡੀ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ.

ਕਪਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਿਨ.

ਕਪਰਦਿਕਾ. ਸੰ. ਕਪਦਿੰਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੌਡੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਕ.

ਕਪਰਦਿਨ / **ਕਪਰਦਿਨੀ** / **ਕਪਰਦੀ** } ਸੰ. कपर्दिन्. ਵਿ–ਜਟਾਜੂਟ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦ। ੨ ਕਪਦਿੰਨੀ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਜੂੜੇ ਵਾਲੀ. ਜੂੜਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ. "ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨਿ ਰੰਮਕਪਰਦਿਨਿ ਛਤ੍ਰਛਿਤੇ." (ਅਕਾਲ)*

ਕਪਰਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰ.

ਕਪਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜਾ.

ਕਪਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰ.

ਕਪਰੇ. ਕਪੜਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਮੈਲੇ ਕਪਰੇ ਕਹਾਲਉ ਧੋਵਉ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਭਾਵ, ਮਲੀਨ ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਕਪਰੇ ਬਾਗੇ ਵਾਲੀ. ਵਾ–ਸੰਗਜਾ–ਕੂੰਜ, ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੀ ਹੈ. "ਗਗਨ ਫਿਰੰਤੀ ਊਡਤੀ ਕਪਰੇ ਬਾਗੇ ਵਾਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਪਲ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਲ.

ਕਪੜ. ਦੇਖੋ. ਕਪੜਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਪੰਟਿਕ. ਲੀਰਾਂ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਪਹਿਰਣ ਵਾਲਾ. "ਕਪੜ ਕੇਦਾਰੈ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਪੜਕੋਠਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤੰਬੂ. ਡੇਰਾ. ਖ਼ੇਮਾ.

---

* ਪੰਡਿਤ ਰਾਮਨ੍ਰਿਸਨ ਦਾ ਰਚਿਆ "ਭਗਵਤੀ ਪਦਮ ਪੁਸਪਾਂਜਲਿ ਸਤੋਤ੍ਰ" ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੩੦ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ਹਨ, ਇਸੇ ਦਾ ਸ੍ਰਤੋਤ੍ਰ ਅਨੁਵਾਦ ੨੦ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਕਾਲਉਸਤਤਿ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ, ਜੋ ਲੇਖਕਪ੍ਰਮਾਦ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ. ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਯਾਨ ਹਿਤ ਦੋਹਾਂ ਅਸਤੋਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪਾਠ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ—

"ਰਕਤਾਸੁਰ ਮਰਦਨਿ ਚੰਡ ਚਕਰਦਨਿ ਦਾਨਵ ਅਰਦਨਿ ਬਿਡਾਲਬਧੇ,
ਸਰਧਾਰ ਬਿਬਰਖਟਿ ਦੁਰਜਨ ਧਰਖਟਿ ਅਤੁਲ ਅਮਰਖਟਿ ਧਰਮਧੁਜੇ,
ਧੂਮ੍ਰਾਛ ਵਿਧ੍ਵੰਸਨਿ ਸ੍ਰੋਣਿਤਚੁੰਸਨਿ ਸ੍ਰੰਭ ਨਿਪਾਤ ਨਿਸ੍ਰੰਭ ਮਥੇ,
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨਿ ਰੰਮਕਪਰਦਿਨਿ ਛਤ੍ਰਛਿਤੇ."(ਅਕਾਲ)

शर वर वर्षिणि दुर्धर धर्षिणि दुर्मष मर्षणि हर्षरते ।×××
अयिनिजहुङ्कृति मात्र निराकृत धूम्रविलोचन धूम्र शते ।
समरविशोषित शोणितबीज समुद्भवशोणितबीजलते ।
शिव शिव शुम्भ निशुम्भ महाहव तर्पित भूतपिशाचपते ।
जयजय हे महिषासुर मर्दिनि रम्यकपर्दिनि शैलसुते ॥१०॥

ਕਪੜਾ / **ਕਪੜੁ** } ਸੰ. ਕਪੰਟ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ. ਪਟ. "ਕਪੜੁ ਰੂਪ ਸੁਹਾਵਣਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਖ਼ਿਲਤ. "ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਭਾਵ, ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਕਰਮੀ ਆਵੈ ਕਪੜਾ." (ਜਪੁ)*"ਪਰਹਰਿ ਕਪੜੁ ਜੇ ਪਿਰ ਮਿਲੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਪਾਖੰਡ ਭੇਸ (ਵੇਸ਼) ਦੇ ਤਯਾਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕਪਾਸ / **ਕਪਾਹ** } ਸੰ. ਕਪੰਾਸ. L.Gossypium Herbaceum. "ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ."(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਪਾਹਹੁ. ਕਪਾਸ ਤੋਂ. "ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਪਾਹੀ / **ਕਪਾਹੀਆ** } ਵਿ–ਕਪਾਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਗੋਤ੍ਰ. ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਕਪਾਹ ਦੇ ਵਣਿਜ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਘੀ ਤੋਂ ਘੇਈ. "ਹੇਮਾ ਵਿੱਚ ਕਪਾਹੀਆ." (ਭਾਗੁ)

ਕਪਾਟ / **ਕਪਾਟੰ** } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਕ (ਹਵਾ) ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਅਤੇ ਰੋਕੇ. ਕਵਾਟ. ਕਿਵਾੜ. ਤਖ਼ਤਾ। ੨ ਭਾਵ, ਅਗਜਾਨ। ੩ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ. ਤਾਲੂਆ। ੪ ਕ (ਜਲ) ਨਾਲ ਭਿੱਜਿਆ ਪਟ. ਧੋਤਾ ਹੋਇਆ ਗਿੱਲਾ ਪਰਨਾ, ਜੋ ਸੰਧਿਆ ਕਰਮ ਸਮੇਂ ਮੋਢਿਆਂ ਪੁਰ ਰੱਖਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਵਸਤ੍ਰ ਕਪਾਟੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਪਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਪਰੀ। ੨ ਮੱਥਾ। ੩ ਘੜੇ ਅੰਡੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਅੱਧਾ ਖੰਡ, ਜੋ ਖੋਪਰੀ ਦੇ ਅ.ਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਭਿੱਖਿਆ ਮੰਗਣ ਦਾ ਪਿਆਲਾ.

ਕਪਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਪਾਲਿਕ.

ਕਪਾਲਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਹ ਸਮੇਂ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਲਕੜੀ ਨਾਲ ਭੰਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦਾ ਕਪਾਲ ਸੋਟੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਬਿਲ ਦਾ ਫਲ ਮਾਰਕੇ ਭੰਨਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਐਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਤਰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.†

ਕਪਾਲਮੋਚਨ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਹੈ–ਮਹਾਭੈਰਵ (ਸ਼ਿਵ) ਨੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲ ਦੇ ਨਹੁੰ ਨਾਲ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਲਿਆ. ਮਹਾਂਭੈਰਵ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਿਰ ਚਿਮਟ ਗਿਆ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤਾਲ ਪੁਰ ਸਿਰ ਹੱਥੋਂ ਲੱਥਾ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ "ਔਸ਼ਨਸ"ਤੀਰਥ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਹੈ.ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕਰਕੇ ਵੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਦੈਤ ਦਾ ਸਿਰ ਮਹੋਦਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਟੰਗ ਨਾਲ ਚਿਮਟ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਨ੍ਹਾਤੇ ਨਾ ਉਤਰਿਆ. ਇਸ ਥਾਂ ਸਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਿਰ ਟੰਗ ਨਾਲੋਂ ਲੱਥਾ. ਇਹ ਥਾਂ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਸਢੌਰੇ ਪਾਸ ਅੰਬਾਲੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਜਾ ਦੇਣ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ੨੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਇਕ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਸੁਭ ਤਾਲ। ਤਹਿਂ ਕੋ ਮੇਲਾ ਅਯੋ ਵਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤੀਰਥ "ਮਿਲਖ" ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ "ਰਿਣਮੋਚਨ" ਤਾਲ ਭੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਰਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਹੈ.

ਕਪਾਲੀ. ਸੰ. कपालिन्. ਵਿ–ਕਪਾਲਧਾਰੀ. ਖੋਪਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ। ੩ ਖੱਪਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਫ਼ਕੀਰ। ੪ ਕਪਾਲਿਨੀ. ਦੁਰਗਾ. ਕਾਲੀ. "ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਦਯੇ ਕਪਾਲੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

---

* वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरो ऽपराणि। तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही ॥ (ਗੀਤਾ ਅ: ੨, ਸ਼: ੨੨)

† अर्धे दग्धे ऽथवा पूर्णे स्फोटयेत्तस्य मस्तकम्।
गृहस्थानांतु काष्ठेन यतीनां श्रीफलेनच।
प्राप्तये पितृ लोकानां भित्त्वा तद्ब्रह्मरन्ध्रकम् ॥
(ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ ਅ: ੧੦,ਸ਼ ੫੬--੫੭)

ਕਪਾਲੀ ਆਸਨ. ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਆਸਨ. ਤਾਲੂਆ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਟੰਗਾਂ ਆਸਮਾਨ ਵੱਲ ਕਰਨੀਆਂ.

ਕਪਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲ. "ਕਰਮ ਕਰਿ ਕਪਾਲੁ ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਅਤੇ ਮਫੀਟਸਿ.

ਕਪਾਲੰ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲੀ. "ਹਹਾਸੰ ਕਪਾਲੰ." (ਕਲਕੀ) ਕਪਾਲੀ (ਸ਼ਿਵ) ਹਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਪਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਕੰਪਾਵਨ. "ਕਰ ਕਾਢ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਪਾਵਹਿੰਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਕਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੱਟਕੇ. ਵੱਢਕੇ. "ਸੋ ਸਿਰੁ ਕਪਿ ਉਤਾਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਂਦਰ। ੩ ਹਾਥੀ। ੪ ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਕਪ੪। ੫ ਵਿ–ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ. "ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ ਤੇਲਕ ਕੇ ਕਪਿ ਜਿਉ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ਤੇਲੀ ਦੇ ਬੈਲ ਵਾਂਙ ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ.

ਕਪਿਈਸ / **ਕਪਿਸ** } ਦੇਖੋ, ਕਪੀਸ. "ਬਨ ਮਹਿ ਰਹਿਤ ਕਪਿਸ ਹਨੁਮਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਪਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਂਦਰ. "ਫਾਕਿਓ ਮੀਨ ਕਪਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ਮੱਛੀ ਅਤੇ ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਫਸ ਗਿਆ.

ਕਪਿਕੁੰਜਰ. ਬਾਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਹਨੂਮਾਨ। ੨ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਕਪਿਕੇਤੁ. ਅਰਜੁਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਪੁਰ ਬਾਂਦਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਕਪਿਚ / **ਕਪਿਛ** } ਦੇਖੋ, ਕਪਿੱਥ.

ਕਪਿੰਜਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਿੱਤਰ। ੨ ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ.

ਕਪਿੱਥ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੈਥ. ਜੰਗਲੀ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ. ਕਪਿ (ਬਾਂਦਰ) ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਪੁਰ, ਸੋ ਕਪਿੱਥ. ਬਾਂਦਰ ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਬਹੁਤ ਖਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੈਥ.

ਕਪਿਧੁਜ / **ਕਪਿਧ੍ਵਜ** } ਦੇਖੋ, ਕਪਿਕੇਤੁ. "ਡਾਰ ਕਪਿਧ੍ਵਜ ਰਥ ਲਈ ਬਹੁ ਬੀਰਨ ਕੋ ਘਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੭) ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਰਥ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਲਈ.

ਕਪਿਪਤਿ / **ਕਪਿਰਾਜ** } ਬਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਸੁਗ੍ਰੀਵ। ੨ ਹਨੂਮਾਨ.

ਕਪਿਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ। ੨ ਕੁੱਤਾ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਪਿੱਤਲ ਧਾਤੁ। ੫ ਸੂਰਜ। ੬ ਸਾਂਖਜ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਸ਼ੀ, ਜੋ ਦੇਵਹੂਤਿ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਰਦਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਪਿਲ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ. ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ "ਸਿੱਧਾਨਾਂ ਕਪਿਲੋ ਮੁਨਿ:" ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸਗਰ ਦੇ ੬੦੦੦੦ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਇੰਦ੍ਰ ਕਰਕੇ ਚੁਰਾਏ ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. "ਗਾਵਹਿ ਕਪਿਲਾਦਿ ਆਦਿਜੋਗੇਸੁਰ." * (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੭ ਵਿਤੱਥ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਪਿਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਂਖਜ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਰਤਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ੮ ਨਾਰਾਚੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਤੀਜਾ ਕਪਿਲ ਭੀ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੯ ਵਿ–ਭੂਰਾ. ਸਜਾਹੀ ਮਾਇਲ ਪੀਲਾ.

ਕਪਿਲਵਸ੍ਤੁ. ਨੈਪਾਲ ਦੀ ਤਰਾਈ ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਗੋਰਖਪੁਰ ਵਿੱਚੋਂ ਰੋਹਿਣੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼ੁੱਧੋਦਨ (ਬੁੱਧ ਤਾ ਪਿਤਾ) ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼ਾਕਜ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦੀ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ.

ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫ਼ੈਜ਼ਾਬਾਦ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਬਸਤੀ ਜਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨਸੂਰ ਪਰਗਨੇ ਦਾ "ਪਿਪਰਾਵਾ" ਨਾਮਕ ਅਸਥਾਨ ਹੀ ਕਪਿਲਵਸ੍ਤੁ ਹੈ.

---

* ਆਦਿਜੋਗੇਸੁਰ—ਭਾਵ—ਜਨਮਸਿੱਧ ਕਪਿਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਪਿਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੨ ਟਾਲ੍ਹੀ. ਸ਼ੀਸ਼ਮ । ੩ ਕਪਿਲ (ਭੂਰੇ ਅਥਵਾ ਚਿੱਟੇ) ਰੰਗ ਦੀ ਗਾਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਣ ਕਾਲੇ ਹੋਣ. ਹਿੰਦੂ-ਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗਊ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਲ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਾਮਧੇਨੁ ੨.

ਕਪਿਲਾਦ } ਕਪਿਲ ਆਦਿਕ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ,
ਕਪਿਲਾਦਿਕ } ਕਪਿਲ ੬.

ਕਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੰ ਲੰਗੂਰ.

ਕਪੀਸ਼ }
ਕਪੀਸ਼੍ਵਰ } ਕਪਿ (ਬਾਂਦਰਾਂ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਸੁਗ੍ਰੀਵ। ੨ ਹਨੁਮਾਨ.
ਕਪੀਂਦ੍ }

ਕਪੀਰਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੱਪਣ-ਕਤੰਨ (ਕੱਟਣ) ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਖ਼ੰਜਰ. "ਏਕ ਕਪੀਰਾ ਲੇਹੁ ਹਮਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਕਪੀਰੋ. ਮੰਦਭਾਗੀ। ੪ ਕੁਕਰਮੀ.

ਕਪੂਰ. ਸੰ. ਕਪੂੰਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਾਫ਼ੂਰ. ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਚਿੱਟਾ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਘੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਆਰਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭੀ ਜਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. Camphora Officinarum. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕਪੂਰ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਨਜ਼ਲੇ ਅਤੇ ਖੰਘ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਫੋਫੜੇ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਜਿਗਰ ਦੀ ਜਲਨ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਨੀਂਦ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਗੋਨ੍ਹ। ੩ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਕਰਪੂਰ ਦੀ ਥਾਂ ਕਪੂਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਪੂਰ.

ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਨਵਾਬ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਸੂਬਾ ਲਹੌਰ ਨੇ ਸਬੇਗਸਿੰਘ ਵਕੀਲ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਨਵਾਬੀ ਖਿਤਾਬ, ਇੱਕ ਲੱਖ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਵਡਮੁੱਲਾ ਖਿਲਤ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ, ਤਾਕਿ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਹੋਜਾਵੇ, ਪਰ ਜਾਲਿਮਾਂ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਲੈਣਾ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤੀ. ਸਬੇਗਸਿੰਘ ਦੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪੰਥ ਨੇ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਜੱਟ ਫ਼ੈਜ਼ੁੱਲਾ-ਪੁਰੀਏ ਨੂੰ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਪੱਖਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਵਾਬ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ. ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਪੰਥ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ.

ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੧੧(ਸਨ ੧੭੫੩) ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ, ਸਸਕਾਰ ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ।

੨ ਕੁਲਵੈਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਸੁਰਤੀਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਕਪੂਰਗੜ੍ਹ ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਾਭੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਾ ੧.

ਕਪੂਰਗੜ੍ਹ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਅਮਲੋਹ, ਬਾਣਾ ਭਾਦਸੋਂ ਵਿੱਚ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਨਾਥਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਵਡੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਨ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ੧੦੫੦ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ.

ਕਪੂਰਥਲਾ. ਬਿਆਸ (ਵਿਪਾਸ਼ਾ) ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਕਪੂਰਥਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਦੱਖਣ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਜਲੰਧਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ (area) ੬੫੨ ਮੀਲ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮ-ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੨੮੪੦੭੦ ਹੈ. ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਤੀਹ ਪਿੰਡ ਹਨ, ਅਰ ਅਵਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ੪੬੯੦੩੨ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਜਿਮੀਦਾਰੀ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ੪੦ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਸਾਧੂਸਿੰਘ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸੱਦਾਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੱਦੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ), ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਹਲੂ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਲਹੌਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਹੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੀ ਅੱਲ "ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ" ਹੋਈ.* ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਦਾ ਪੜੋਤਾ ਬਦਰਸਿੰਘ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਫੈਜ਼ੁੱਲਾਪੁਰੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦਾ ਚਾਟੜਾ ਹੋਇਆ. ਬਦਰਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਕੁਲਦੀਪਕ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਸਨ ੧੭੧੮ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਅਜੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਦਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਕੇ ਇੱਕ ਗੁਰਜ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਿਖਜਾ ਲਈ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ. ਨਵਾਬ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਦਿੱਤੀ. ਧਰਮਵੀਰ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਹਾਂਤ ਵੇਲੇ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ. ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੁਣ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖ਼ਾਨੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਨਵਾਬ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੇਹੋਏ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਮਾਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਪਾਇਆ, ਅਤੇ ਮਿਸਲ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਜਥੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕੌਮ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਅਨੇਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹੁਕੂਮਤ ਬੈਠਾਈ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੭੫੮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਹੌਰ ਭੀ ਮੱਲ ਲਿਆ ਸੀ. ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਰਾਇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਭੱਟੀ ਤੋਂ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜਿੱਤਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪੀ.

ਬਾਬਾ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵਡੇ ਵਡੇ ਘਰਾਣੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਅਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਪੰਥਰਤਨ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸਰਦਾਰ ਭਾਗਸਿੰਘ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ੩੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸੀ. ਭਾਗਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੦੧ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰਥਲੇ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ, ਜੋ ਸਨ ੧੭੮੪ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਸੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ.

ਇਸ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬਕੇਸ਼ਰੀ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੦੨ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਪੱਗ ਬਦਲੀ. ਸਨ ੧੮੨੬ ਵਿੱਚ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਰਖਜਾ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਬੈਠਾ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਪੱਖ ਲੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਕੁਝ ਇਲਾਕਾ ਜਬਤ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਜੋ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਕਬਜੇ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੇ ੧੩੧੦੦੦ ਸਾਲਾਨਾ ਖਿਰਾਜ ਲਾਇਆ ਗਿਆ. ਰਾਜਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੫੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਣਧੀਰਸਿੰਘ, ਜੋ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੩੧ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆਂ ਸੀ, ੨੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਲਈ ੧੫੦੦੦ ਦਾ ਖਿਲਤ, ੧੧ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮੀ, ਅਵਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਜਿਮੀਦਾਰੀ ਅਤੇ–"ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਦਿਲਬੰਦ ਰਸੀਖ਼ੁਲ ਇਤਕ਼ਾਦ ਦੋਲਤੇ ਇੰਗਲਸ਼ੀਆ"–ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ.

ਰਾਜਾ ਰਣਧੀਰਸਿੰਘ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਜਹਾਜ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋਗਿਆ ਇਸ ਲਈ ਅਦਨ ਤੋਂ ਮੁੜਨਾ ਪਿਆ. ਵਾਪਿਸ ਆਉਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ੨ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੭੦ ਨੂੰ ਜਹਾਜ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਰਾਜਾ ਰਣਧੀਰਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਖੜਕ੍ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ੧੨ ਮਈ ਸਨ ੧੮੭੦ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਰੋਗੀ ਹੋਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਹਾ ਫੇਰ ਸੁਪਰਨਡੈਂਟ (Superintendent) ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਖੜਕਸਿੰਘ ਸਨ ੧੮੭੭ ਵਿੱਚ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਟਿੱਕਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੨੪ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੭੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ, ੧੬ ਅਕਤੂਬਰ ੧੮੭੭ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠੇ. ਸਨ ੧੮੯੦ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈਕੇ ਰਿਆਸਤ ਸਾਂਭੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣਵਾਏ ਮਕਾਨ–ਰਾਜ-ਮਹਿਲ, ਕਚਹਿਰੀਆਂ, ਦਰਬਾਰ ਹਾਲ, ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਮਸ-ਜਿਦ ਆਦਿਕ ਵੇਖਣ ਲਾਇਕ ਹਨ. ਆਪ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫ੍ਰੈਂਚ ਹਿੰਦੀ ਫਾਰਸੀ ਉਰਦੂ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਦੀਮੀ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਣ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਬਣਾਕੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ.

ਆਪ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸੈਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰਾਤ ਮਿਲਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ੧੩੧੦੦੦ ਸਾਲਾਨਾ ਖ਼ਰਾਜ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਤਾਬ ਹੈ–ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ ਕਰਨੈਲ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਦਿਲਬੰਦ ਰਸੀਖ਼ੁਲ ਇਤਕ਼ਾਦ ਦੋਲਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ੀਆ ਰਾਜਾਏ ਰਾਜਗਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤ-ਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ., ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ., ਜੀ. ਬੀ. ਈ. ਵਾਲੀਏ ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਟਿੱਕਾ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੬ ਮਈ ਸਨ ੧੮-੯੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਜਕੁਮਾਰ ਮਹੀਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਮਰਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੋਗਜ

* ਆਹਲੂ ਗ੍ਰਾਮ, ਨਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਸਮੇਤ ਹੁਣ ਭੀ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਕਬਜੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਵੰਸ਼ਵ੍ਰਿਕ੍ਸ਼ (ਸ਼ਜਰਾ) ਇਹ ਹੈ:–

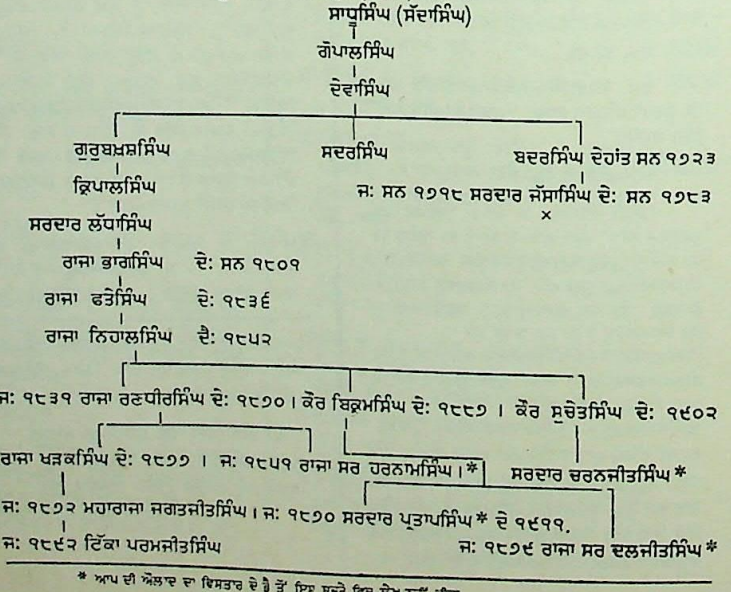

* ਆਪ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਹੈ ਤੋਂ ਇਸ ਸ਼ਜਰੇ ਵਿਚ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 296 ਧਰਮਵੀਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 296 ਕਪੂਰਥਲਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

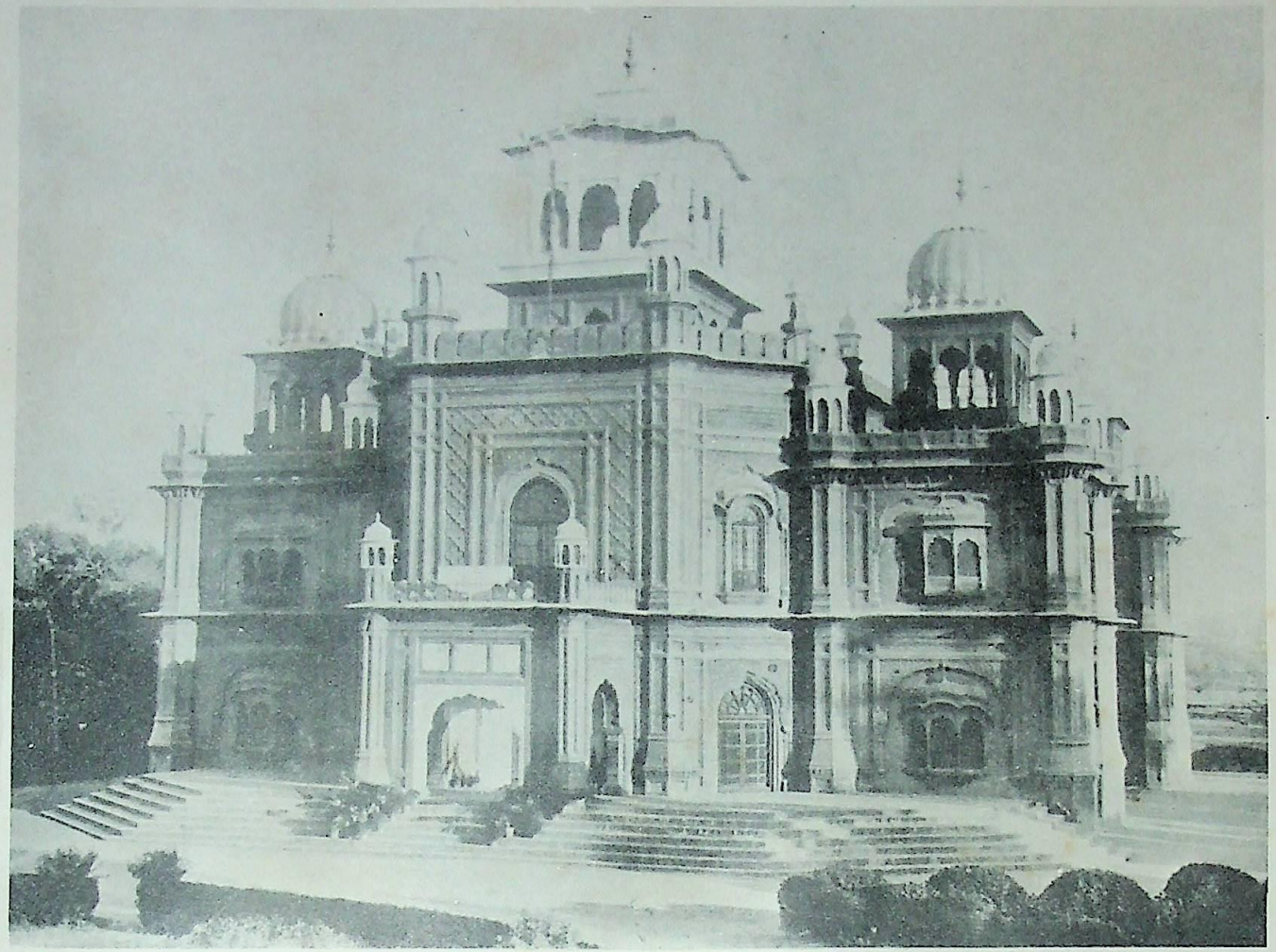

ਪੰਨਾ 296 ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

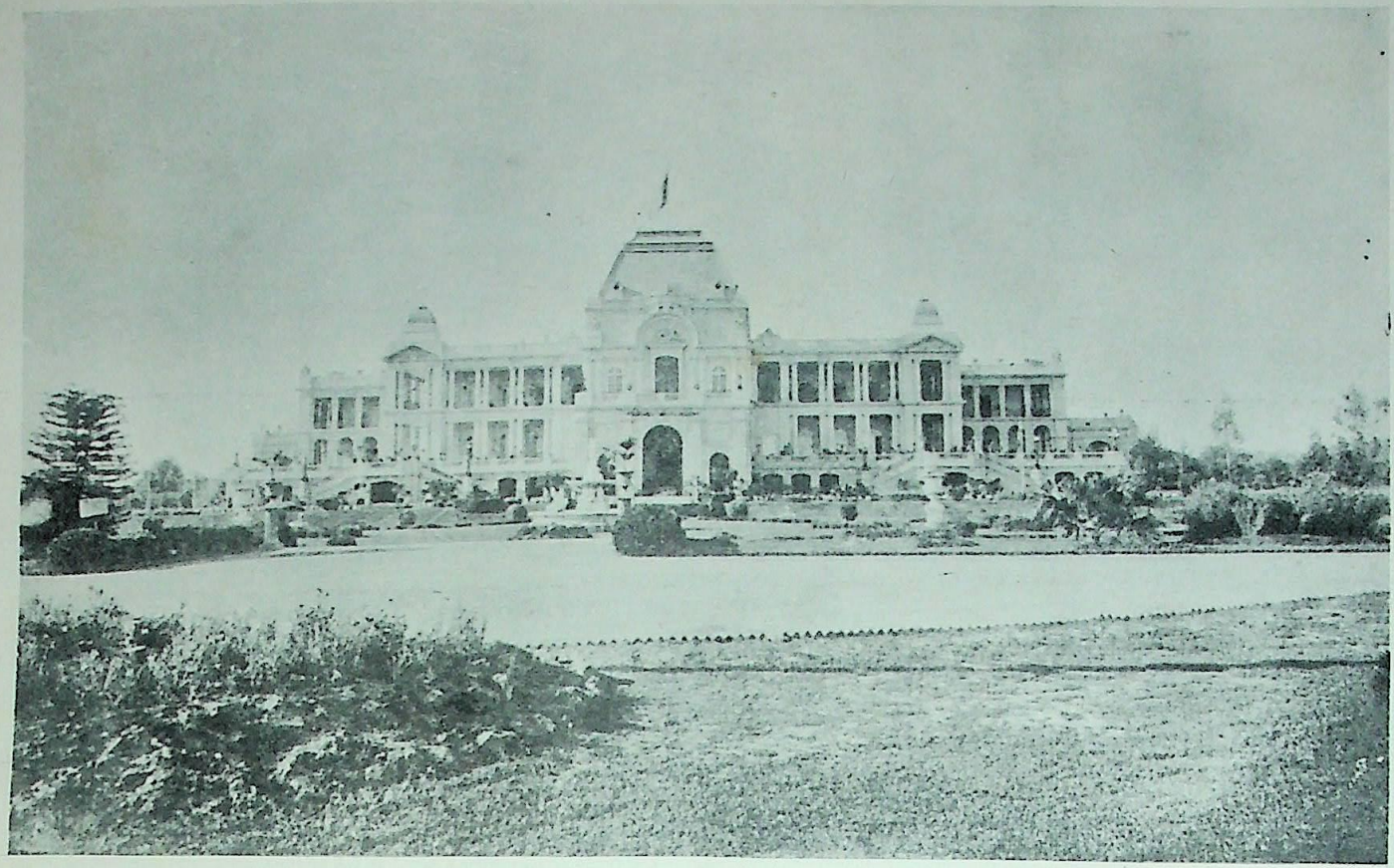

ਪੰਨਾ 296 ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦਾ ਰਾਜਭਵਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਵਿਦਯਾ ਪਾਈ ਹੈ.

ਕਪੂਰਦੇਉ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮਨ.

ਕਪੂਰਾ. ਬੈਰਾੜ ਜੱਟ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ "ਕੋਟਕਪੂਰਾ" ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਜਦ ਸੂਬਾ ਸਰਹਿੰਦ ਦਖ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਜੰਗਲ ਪਹੁਚਿਆ, ਤਦ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਕਪੂਰਾ ਸ਼ਾਹੀ-ਫੌਜ ਨਾਲ ਸੀ. ਘੋਰ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਨੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਕੇ ਕਿ ਪਾਣੀ ਆਸ ਪਾਸ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ, ਤੁਰਕੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨੋਂ ਵਰਜਿਆ. ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਕਪੂਰਾ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਸਜਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੜਗ ਅਤੇ ਢਾਲ ਬਖ਼ਸ਼ੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਰਾਜਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਢਾਲ ਗੈਂਡੇ ਦੀ ੨੨ ਇੰਚ ਕੁਤਰ ਦੀ ਹੈ. ਖੜਗ ਫ਼ੌਲਾਦੀ ਸ਼ੀਖਮਾਨੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ੩੧ ਇੰਚ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਚੌੜਾਈ ਸਵਾ ਇੰਚ ਹੈ, ਮੁੱਠ ਸੁਨਹਿਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ.

ਮੰਜ ਈਸਾਖ਼ਾਨ (ਜੋ ਗਵਾਂਢੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ), ਉਸ ਨੇ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਨ ੧੭੦੮ ਵਿੱਚ ਫਾਂਸੀ ਦੇਕੇ ਮਾਰਦਿੱਤਾ।
੨ ਮੀਢੇ ਬਕਰੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੰਡਕੋਸ਼ (ਫ਼ੋਤ).

ਕਪੂਰੀ. ਵਿ–ਕਪੂਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਕਪੂਰ-ਰੰਗਾ। ੩ ਸਢੌਰੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਇੱਕ ਬਸਤੀ, ਜੋ ਸੱਯਦ ਅਮਾਨੁੱਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਨਗਰੀ ਸੀ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਧਨ ਮਾਲ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਸਢੌਰਾ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੁੱਟਿਆ.

ਕਪੈ. ਕੰਪੈ. ਕੰਬਦਾ ਹੈ. "ਹਥ ਮਰੋੜੈ ਤਨੁ ਕਪੈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਪਣਾ.

ਕਪੋਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ (ਹਵਾ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਪੋਤ (ਜਹਾਜ) ਵਾਂਙ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,* ਪੰਛੀ। ੨ ਕਬੂਤਰ. ਸੁਭੱਲ ਗਰਦਨ ਨੂੰ ਕਵੀ ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਕੀਰ ਐਂ ਕਪੋਤ ਬਿੰਬ ਕੋਕਿਲਾ ਕਲਾਪੀ ਬਨ ਲੂਟੇ ਫੂਟੇ ਫਿਰੈਂ ਮਨ ਚੈਨ ਹੂੰ ਨ ਕਿਤਹੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ਕਬੂਤਰ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜਣ ਦਾ ਕੰਮ ਭੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਪੋਤਿ. ਕਬੂਤਰ ਨੇ. "ਜਿਉ ਪੰਖੀ ਕਪੋਤਿ ਆਪੁ ਬਨਾਇਆ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ਜਿਵੇਂ ਕਪੋਤ ਪਕੀ ਨੇ ਚੋਗੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਬੰਧਵਾਇਆ.

ਕਪੋਤਿਕਾ } ਕਪੋਤ (ਕਬੂਤਰ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਕਬੂਤਰੀ.
ਕਪੋਤੀ } "ਸਘਨ ਛਾਵ ਤਰੁ ਬਨ ਮਹਿ ਅਹਾ। ਰਹਿਤ ਕਪੋਤ ਕਪੋਤੀ ਤਹਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਪੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲ੍ਹ. ਰੁਖਸਾਰ.

ਕਪੋਲ ਕਲਪਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੱਪ. ਮਨਘੜਤ ਗੱਲ. ਬਿਨਾ ਗ਼ੌਬਪ੍ਰਮਾਣ ਤੋਂ ਗਲ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾਕੇ ਘੜੀ ਹੋਈ ਬਾਤ.

ਕੱਪੜ. ਵਸਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜਾ. "ਕੱਪੜ ਕੋਟ ਉਸਾਰਿਅਨ." (ਭਾਗੁ)

ਕੱਪੜੇ ਆਉਂਣੇ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਰਿਤੁ ਆਉਂਣੀ. ਹੈਜ ਆਉਂਣੇ.

ਕਪ੍ਦਨ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਿਨ.

ਕਫ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਲਗ਼ਮ. ਸ਼ਲੇਸ਼ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. cough। ੨ ਫ਼ਾ ਕ਼ਫ. ਹਥੇਲੀ. ਤਲੀ। ੩ ਝੱਗ. ਫੇਨ.

ਕਫ਼ਸ਼. ਫ਼ਾ ਕ਼ਸ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਉਂਸ. ਜੁੱਤੀ. ਜੂਤਾ। ੨ ਖੜਾਉਂ। ੩ ਫ਼ਾ ਕ਼ਫ਼ਸ ਅਥਵਾ ਕ਼ਫ਼ਸ ਪਿੰਜਰਾ.

ਕਫ਼ਗੀਰ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਫ਼ਗ਼ੀਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਗਚੀ ਦੀ ਕਫ਼ (ਝੱਗ) ਲੈਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਕੜਛੀ. ਚਮਚਾ.

ਕਫ਼ਨ. ਅ ਕ਼ਫ਼ਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੱਫਣ. ਮੁਰਦੇ ਉੱਪਰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤ. "ਅਬ ਆਛੇ ਤਿਹ ਕਫਨ ਬਨੈਯੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭)

ਕਫ਼ਨੀ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਫ਼ਨੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੇ ਗਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਫਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਮੁਰਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਫ਼ਨੀ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

ਕਫ਼ਾਯਤ. ਅ ਕ਼ਫ਼ਾਯਤ ਕਿਫ਼ਾਯਤ. ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਰਫ਼ਾ. ਸੰਯਮ.

ਕਫ਼ਾਰਹ } ਅ ਕ਼ੱਫ਼ਾਰਹ ਅਥਵਾ ਕ਼ੱਫ਼ਾਰਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਪ
ਕਫ਼ਾਰਤ } ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੰਡ ਅਦਾ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਚਿੱਤ. ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਤਪ ਵ੍ਰਤ ਆਦਿ ਕਰਮ.

ਕਫ਼ਾਲਤ. ਅ ਕ਼ਫ਼ਾਲਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ.

ਕਫੀ. ਵਿ–ਕਫ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਾਲਾ. "ਕਫੀ ਹੈਕਾਰੀ ਖਾਇ ਗੁਹਨ ਕਰ ਛਾਤੀਬੋਬ ਬਨੈ ਬਡ ਮਾਨ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਹੈਕਾਰੀ ਕਫੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਘ੍ਰਿਤ (ਘੀ) ਹੈ.

ਕਫ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਫ਼ੀਦਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋੜਨਾ. ਪਾੜਨਾ. "ਕਫ਼ੀਦੈ ਦਲ ਬਅਸੁਰਾਨਾ." (ਸਲੋਹ)

ਕਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਦਾ. ਕਿਸ ਵੇਲੇ. ਕਦੋਂ. ਕਿਸ ਸਮੇਂ. "ਕਬ ਲਾਗੈ ਮਸਤਕ ਚਰਨਨ ਰਜ ?" (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਵਿ. ਕਾਵ੍ਯ ਰਚਣ ਵਾਲਾ.

ਕਬਹੁ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਦਾਂ. ਕਦੀ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. ਕਿਸੀ ਇੱਕ ਸਮੇਂ. "ਕਬਹੁਕ ਕੌਊ ਪਾਵੈ ਆਤਮ-ਪ੍ਰਗਾਸ ਕਊ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
ਕਬਹੁ } "ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਸਰਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੇ." (ਨਟ ਮ: ੫)
ਕਬਹੂੰ }
ਕਬਹੂਕ }

ਕਬਜ. ਅ ਕ਼ਬਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣਾ। ੩ ਫੜਨਾ। ੪ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਠਬੱਦ–ਕੋਸ਼ਬੱਧ. Constipation. ਕਬਜ ਦੋ ਤਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੂਜੀ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ (ਦਾਯਮੀ). ਕਬਜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੱਖੀਆਂ ਜੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਮਜੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕਬਜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਨ–ਬਹੁਤੀ ਬੈਠਕ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਸੁਚੇਤੇ ਨਾਂ ਜਾਣਾ, ਰੁੱਖੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਆਂਦਰਾਂ ਤੋਂ ਮੈਲ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਸਤ ਹੋਜਾਣਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਚਰਸ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਕਸਰਤ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਖੱਟੇ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤੇ ਖਾਣੇ, ਦਿਮਾਗੀ ਮਿਹਨਤ ਬਹੁਤ ਕਰਨੀ, ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਰੋਟੀ ਚੱਬਕੇ ਨਾ ਖਾਣੀ, ਪਿਆਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਨਾ ਪੀਣਾ ਆਦਿ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਾਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਕਬਜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਉਪਾਉ ਇਹ ਹਨ–

ਸੋਣ ਵੇਲੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਗਰਮ ਜਲ ਛਕਣਾ. ਹਰੜ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਖਾਣਾ. ਪੈਦਲ ਫਿਰਨਾ. ਰੋਟੀ ਚਿੱਥਕੇ ਖਾਣੀ. ਮੱਖਣ ਬਦਾਮਰੋਗਨ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ. ਅਮਲਤਾਸ ਦੀ ਗੁੱਦ, ਗੁਲਕੰਦ, ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ, ਸੋਂਫ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਸ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਬਾਲਕੇ ਪੀਣਾ.

ਬਦਾਮ ਦੀ ਗਿਰੀਆਂ, ਮਗਜ ਕਦੂ, ਸਨਾ ਮੱਕੀ, ਸਾਉਗੀ, ਚੁਲਕੰਦ, ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਲੈਕੇ ਕੁੱਟਕੇ ਮਜੂਨ ਬਣਾ ਲੈਣਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਤੋਲਾ ਅਥਵਾ ਦੋ ਤੋਲਾ ਕੋਸੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਜਲ ਨਾਲ ਛਕਣਾ.

ਕਬਜਹ } ਅ ਕ਼ਬਜ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਬੂ ਕਰਨ
ਕਬਜਾ } ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦਿਲ ਕਬਜ ਕਬਜਾ ਕਾਦਰੋ ਦੋਜਕ ਸਜਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) ੩ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ.

ਕਬਜੁਲ ਵਸੂਲ. ਅ ਕ਼ਬਜ਼ੁਲਵਸੂਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਸੇ ਵਸਤ ਪੁਚ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਰਸੀਦ ਦਾ ਲਿਖਣਾ.

ਕਬੱਡੀ. ਦੇਖੋ, ਕਵੱਡੀ.

ਕਬਢੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਵ੍ਯਪ੍ਰਬੰਧ. ਛੰਦਰਚਨਾ. "ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਕਬਢੀ ਸੁਨਾਊਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕ਼ਬਰ. ਅ ਕ਼ਬ੍ਰ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਦੱਬਣ ਦਾ ਟੋਆ. ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਬਰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗਹਿਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਮੁਰਦੇ ਲਈ ਬਗਲ ਵਿੱਚ ਗੁਫਾ ਖੋਦਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਰਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਲੇਟ ਸਕੇ. ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਲਿਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਕ਼ਬਰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਦੇ ਉੱਪਰ ਮਿੱਟੀ ਨਾ ਪਵੇ. ਕਬਰ ਉੱਪਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣੀ ਸ਼ਰਾ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. "ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ" ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਦੱਬਕੇ ਲੋਕ ਚਲੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ "ਮੁਨਕਰ" ਅਤੇ "ਨਕੀਰ" ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੋਏ ਹੋਏ ਨੂੰ ਪੁਛਦੇ ਹਨ, "ਤੂੰ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਹੈਂ?" ਜੇ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ–"ਹਾਂ", ਤਦ ਕਬਰ ਸੱਤਰ ਗਜ਼ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਸੱਤਰ ਗਜ਼ ਚੌੜੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਚਮਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਲੈ ਤੀਕ ਸੌਂ ਰਹੁ, ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਮਲ੍ਹਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ.' ਜੋ ਮੁਰਦਾ ਆਖਦਾ ਹੈ–"ਮੈਂ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ," ਉਸ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਇਤਨੀ ਤੰਗ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਦਨ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿੱਚ ਘੁੱਟਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਿਸ਼ਕਾਤ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਫ਼ਰ ਨੂੰ ਸੋਟਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਐਸੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕ਼ਬਰ ਪਾਸ ਦੇ ਸਭ ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀ ਉਸ ਦਾ ਵਿਲਾਪ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਇਸ ਕ਼ਬਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅ਼ਜਾਬੁਲ ਕ਼ਬਰ" ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਵਰ.

ਕਬਰਾ } ਸੰ. ਕਵੁੰਰ. ਵਿ–ਚਿਤਕਬਰਾ. ਭੱਬ ਖੜੱਬਾ।
ਕਬਰੇ } ੨ ਸੰ. ਕਬੁੰਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ. "ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਕੋਠਾਰੀ ਚੜਿਓ ਕਬਰੋ ਹੋਤ ਫਿਰੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਕਾਂਚਨ (ਸੋਨੇ) ਦਾ ਭੁਖਣ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਜਲ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਠਾਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਹੀ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਕਬੁੰਰ (ਸੋਨਾ) ਹੀ ਹੈ.

ਕ਼ਬਲ. ਅ ਕ਼ਬ੍ਲ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾਂ. ਅੱਗੋਂ.

ਕਬਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਬਿਲਾਸ.

ਕਬਾ }
ਕਬਾਉ } ਅ ਕ਼ਬਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੋਸ਼ਾਕ. ਲਿਬਾਸ। ੨ ਚੋਗਾ.
ਕਬਾਇ }

ਕਬਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਬਾਯਲ.

ਕ਼ਬਾਹ਼ਤ. ਅ ਕ਼ਬਾਹ਼ਤ ਬੁਰਾਈ. ਖ਼ਰਾਬੀ। ੨ ਦਿੱਕ਼ਤ. ਕਠਿਨਾਈ. ਔਖ.

ਕਬਾਦਹ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਬਾਦਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਰਮ ਕਮਾਣ. ਧਨੁਖ-ਵਿਦਯਾ ਸਿੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਬਾਦਾ ਖਿੱਚਣਾ ਆਰੰਭ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. "ਗਹੈਂ ਕਬਾਦਾ ਖੈਂਚਨ ਕਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਬਾਬ. ਅ ਕ਼ਬਾਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ। ੨ ਕੀਮਾ ਕਰਕੇ ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ.

ਕਬਾਬੀ. ਵਿ–ਕਬਾਬ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਕਬਾਬਭਛੀ.

ਕ਼ਬਾਯਲ. ਅ ਕ਼ਬ਼ਾਯਲ ਕ਼ਬੀਲਹ (ਕੁਟੰਬ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਕ਼ਬਾਲ਼ਹ. ਅ ਕ਼ਬ਼ਾਲ਼ਹ ਜ਼ਾਮਿਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਬੂਲਣੀ। ੩ ਹੀ (ਇਬਰਾਨੀ) Qabbalehਅੰ. Cabbala (ਅਥਵਾ Cabal). ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਭਾਵ ਦੀ ਵਜਾਖ਼ਯਾ. ਗੁਪਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਤਸ਼ਰੀਹ। ੪ ਗੁਪਤ ਜੁੰਡੀ. ਚਾਰ ਯਾਰੀ. *

ਕਬਾੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ. ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਵਸ੍ਤੁ. ਕਪੰਟ. ਚੀਥੜਾ। ੨ ਵਜਰਥ ਕਰਮ. ਮੰਦ ਕਰਮ. "ਜੇ ਸਉ ਕੂੜੀਆ ਕੂੜ ਕਬਾੜ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਛੋਡਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੂੜ ਕਬਾੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕਬਾੜੀ } ਵਿ–ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਚੀਜਾਂ ਰੱਖਣ ਵੇਚਣ
ਕਬਾੜੀਆ } ਵਾਲਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ.

ਕਬਾੜ੍. ਦੇਖੋ, ਕਬਾੜ.

ਕਬਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਭੀ. ਕਦਾਪਿ. ਕਦੀ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ।

---

* ਇਸ ਵ੍ਰੁਤੁਪੱਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ ਭੀ ਕਪੋਤ ਹੈ.

* ਇੰਗਿਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਨ ੧੬੭੨ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਅਮਲਿਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley ਅਤੇ Lauderdale ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੱਖਰ ਲੈਕੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸੰ. ਕਵਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਵ (ਵਰਣਨ) ਕਰੇ. ਸੋ ਕਵਿ. "ਕਬਿਜਨ ਜੋਗੀ ਜਟਾਧਾਰਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਕਬਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕਬਿੱਤ.

ਕਬਿਤਾ. ਦੇਖੋ,ਕਵਿਤਾ। ੨ ਸੰ. ਕਵਯਿਤ੍ਰੀ.ਕਵੀ.ਕਾਵ੍ਯ ਕਰਤਾ. ਕਾਵਯਵੇੱਤਾ. "ਕਬਿਤ ਪੜੇ ਪੜਿ ਕਬਿਤਾ ਮੂਏ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਬਿੱਤ. ਸੰ. ਕਵਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਵਿਤਾ. ਕਾਵ੍ਯ. ਮੋਤਿਨ ਕੈਸੀ ਮਨੋਹਰ ਮਾਲ ਗੁਹੈ
ਤੁਕ ਅੱਛਰ ਰੀਝ ਰਿਝਾਵੈ,
ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪੰਥ ਕਥਾ ਹਰਿਨਾਮ ਕੀ
ਉਕ੍ਤਿ ਅਨੂਠੀ ਬਨਾਯ ਸੁਨਾਵੈ,
'ਠਾਕੁਰ' ਸੋ ਕਵਿ ਭਾਵੈ ਹਮੈ ਜੁਦਿ
ਸਵੈਂ ਸਭਾ ਮੈ ਬਢੱਪਨ ਪਾਵੈ,
ਪੰਡਿਤ ਲੋਗ ਪ੍ਰਬੀਨਨ ਕੋ ਜੋਈ
ਚਿੱਤ ਹਰੈ ਸੁ 'ਕਬਿੱਤ' ਕਹਾਵੈ.

੨ ਕਵਿਪਨ. ਕਵ੍ਯਿਪਣਾ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਕਰਕੇ ਸਭ ਛੰਦ ਕਬਿੱਤ (ਕਵਿਤ੍ਰ) ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਦੰਡਕ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਨਹਰ" ਅਥਵਾ "ਮਨਹਰਣ" ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੧ ਅੱਖਰ. ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ, ਚੌਥਾ ਸੱਤ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਸਮ ਵਰਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ, ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਬਣਾਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਭਾਵੇਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਲੱਛਣ ਹੀ ਕਬਿੱਤ ਦਾ ਪੂਰਣ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਨਿਯਮ ਭੀ ਥਾਪੇ ਹਨ:–

(੧) ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਲਘੁ, ਅਰਥਾਤ ਜਗਣ ਰੂਪ ਇੱਕ ਪਦ ਨਾ ਹੋਵੇ.
(੨) ਤਗਣ ਰੂਪ ਇੱਕ ਪਦ ਭੀ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਵਰ-ਜਿਤ ਹੈ.
(੩) ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਤਗਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.
(੪) ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਦ, ਜੋ ਮਗਣਰੂਪ ਹੋਵੇ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ.
(੫) ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਅਰਥਾਤ ਭਗਣ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਏ.
(੬) ਚਾਰੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਠੀਕ ਗਿਣਤੀ ਪੁਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਏ, ਇਹ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਧਾ ਸ਼ਬਦ ਪਿਛਲੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਨਾਲ, ਅੱਧਾ ਅਗਲੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ.
(੭) ਸਮ ਪਦ ਨਾਲ ਸਮ, ਵਿਖਮ ਪਦ ਨਾਲ ਵਿਖਮ, ਮਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਸਮ ਨਾਲ ਵਿਖਮ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਛੰਦ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ.

ਉਦਾਹਰਣ–

(ੳ) ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਛਤ੍ਰੀਪਤਿ ਛੈਲਰੂਪ ਛਿਤਿਨਾਥ,
ਛੈਣੀਕਰ ਛਾਯਾਬਰ, ਛਤ੍ਰੀਪਤਿ ਗਾਈਐ. ××
(ਗਜਾਨ)
(ਅ) ਵਿਸ੍ਵਪਾਲ ਜਗ੍ਵਕਾਲ ਦੀਨਦਯਾਲ ਵੈਰੀਸਾਲ,
ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਜਮਜਾਲ ਤੇ ਰਹਿਤ ਹੈ. ××
(ਅਕਾਲ)
(ੲ) ਸੋਧ ਹਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਵਿਰੋਧ ਹਾਰੇ ਦਾਨੋ ਬਜ਼ੈ,
ਬੋਧ ਹਾਰੇ ਬੋਧਕ ਪ੍ਰਬੋਧ ਹਾਰੇ ਜਾਪਸੀ. ××
(ਅਕਾਲ)

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਘਨਾਛਰੀ ਭੀ ਕਬਿੱਤਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਿਣੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਘਨਾਛਰੀ.

ਕਬਿੰਦ੍. ਸੰ. ਕਵੀਂਦ੍. ਕਵਿਰਾਜ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕਵਿ.

ਕਬਿਲਾਸ. ਸੰ. ਕੈਲਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਲਸ (ਚਮਕ) ਰਹੇ ਬਿੱਲੌਰ ਸਮਾਨ ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਕੈਲਾਸ. ਇਹ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਪਹਾੜ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ. "ਕੋਟਿ ਮਹਾਦੇਵ ਅਰੁ ਕਬਿਲਾਸ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਕਬੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਦਾ. ਕਭੀ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ।
੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਵਿ. ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਬੀਸ. ਵਿ–ਕਵੀਸ਼. ਕਵਿਰਾਜ. ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼.

ਕਬੀਰ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੪੫੫ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਬਨਾਰਸ ਕੋਲ ਲਹਿਰ-ਤਲਾਉ ਦੇ ਪਾਸ ਨਵੇਂ ਜਨਮੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਲੀ (ਨੀਰੂ) ਜੁਲਾਹੇ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੀਮਾ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮੰਨਕੇ ਪਾਲਿਆ.

ਯੋਗਜ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਬੀਰ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ ਝੁਕਾਉ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵੱਲ ਸੀ. ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਲੋਈ ਨਾਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਮਾਲ ਪੁਤ੍ਰ ਉਪਜਿਆ.

ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਕੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਏਹ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਨਿਪੁਣ ਹੋਗਏ. ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪੂਰਣ ਗਜ਼ਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁਚਾਇਆ.

ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਦੀ ਸੰਮਤ ੧੫੪੭ ਵਿੱਚ ਜਦ ਬਨਾਰਸ ਆਇਆ, ਤਦ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਤਾਂਧ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਕਲੇਸ਼ ਪਹੁਚਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ–"ਭੁਜਾ ਬਾਂਧਿ ਭਿਲਾ ਕਰਿ ਭਾਰਿਓ." (ਗੌਂਡ) ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਅਸਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਿੱਤ ਉੱਪਰ ਹੋਇਆ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣਾ ਏਹ ਬਚਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ–ਕਾਸ਼ੀ ਮਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ ਅਤੇ ਮਗਹਰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਅਪ੍ਰਗਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ–ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਕੁਛ ਕਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਗਹਰ (ਜੋ ਗੋਰਖਪੁਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵਲ ੧੫ ਮੀਲ ਪੁਰ ਹੈ) ਜਾ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੫ ਵਿੱਚ ਵਿਨਸ਼੍ਵਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅੰਤਰਧਾਨ ਹੋਏ

ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਕਬੀਰ-ਚੌਰਾ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਲਹਿਰ ਤਲਾਉ ਤੇ ਭੀ ਆਪ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ.

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾਸ ਅਤੇ ਸੁਰਤ ਗੋਪਾਲ ਆਦਿ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕਬੀਰਬੀਜਕ" ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਰੀਵਾ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰਬੀਜਕ ਧਰਮ ਦਾਸ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਮਤ ੧੫੨੧ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਆਪ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਛੋਡਿ ਬਿਖਿਆ-ਰਸੁ." (ਸ੍ਰੀ) ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ । ੨ ਅ. ਕਬੀਰ. ਵਿ–ਵਡਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ. "ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂੰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ.

ਕਬੀਰਪੰਥੀ. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਕਬੀਰ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ। ੨ ਜੁਲਾਹੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਕਬੀਰਪੰਥੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ ਚਮਾਰ ਰਵਿਦਾਸੀਏ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇਹਨ.

ਕਬੀਰਬੰਸੀ. ਕਬੀਰ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ। ੨ ਜੁਲਾਹੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਕਬੀਰਬੰਸੀ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਕਬੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ. "ਭਇਓ ਕਬੀਰੁ ਉਦਾਸੁ"(ਸ:)

ਕ਼ਬੀਲਾ. ਅ. ਕ਼ਬੀਲ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁਟੰਬ. ਕੁਨਬਾ. ਟੱਬਰ. "ਗੁਰੂ ਕਬੀਲਾ ਲੇਤ ਲੰਘਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਬੂਜ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬੋਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਬਜ਼ੁਲ ਵਸੂਲ. "ਕਬੂਜ ਲਿਖਾ ਕਾਜੀ ਤੇ ਲਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੭)

ਕਬੂਤਰ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ਬੂਤ਼ਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਪੋਤ. ਦੇਖੋ, ਕਪੋਤ.

ਕਬੂਤਰਬਾਜ਼. ਕਬੂਤਰ ਰੱਖਣ, ਉਡ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਲੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਬੂਤਰੀ. ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਕਪੋਤੀ.

ਕਬੂਦ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ਬੂਦ਼ ਵਿ–ਨੀਲਾ. "ਸੋਸਨਿ ਕਾਸਨਿ ਕਬੂਦ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਹਾੜ.

ਕਬੂਲ. ਅ. ਕ਼ਬੂਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਵੀਕਾਰ. ਮਨਜ਼ੂਰ. "ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਕੋ ਨ ਕਬੂਲ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਜ਼ੀਨ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਥੈਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਜਰੂਰੀ ਵਸਤੁ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਕਬੂਲਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਹਸਨਪੁਰ.

ਕਬੂਲਿ. ਕ਼ਬੂਲ (ਮਨਜ਼ੂਰ) ਕਰਕੇ. "ਪਹਿਲਾ ਮਰਣ ਕਬੂਲਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕਬੋਜ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬੋਜ.

ਕਬੋਤ. ਦੇਖੋ, ਕਪੋਤ.

ਕਬੰਧ. ਸੰ. ਕਬन्ध. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੜ. ਸਿਰ ਬਿਨਾ ਦੇਹ. "ਲਰਤ ਕਬੰਧ ਤੁਰਕ ਗਨ ਸੰਗੇ."* (ਪੰਪ੍) ੨ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੩ ਜਲ। ੪ ਰਾਹੁ। ੫ ਉਦਰ. ਪੇਟ। ੬ ਇੱਕ ਮੁਨਿ । ੭ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ। ੮ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵਜ੍ਰ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਟੁੱਟਕੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਧੱਸ ਗਿਆ ਸੀ. ਦੰਡਕ ਬਣ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵੱਢਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਕਭੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਦੇ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ. ਕਦਾਪਿ.

ਕਮ. ਫ਼ਾ ਕ਼ ਵਿ–ਘੱਟ. ਨਜ਼ੂਨ.

ਕਮਸਰੇਟ. ਅੰ. Commissariat. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨਾ. ਰਸਦ ਰਸਾਨੀ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ.

ਕਮਖ਼ਾਬ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਮ਼ਖ਼ਾਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤ੍, ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਣਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਅਤੇ ਪੇਟਾ ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਵਸਤ੍ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕੀਮਖਾਬ ਭੀ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕਮਖ਼ਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਖ਼ਜਾ.

ਕਮੱਗਰ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਮ਼ਗ਼ਰ ਕਮਾਨਗਰ. ਕਮਾਨ (ਧਨੁਖ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕ਼ਮਚੀ. ਤੁ ਕ਼ਮਚ਼ੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਲੀ ਛਟੀ.

ਕਮੱਛਿਆ } ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਖ਼ਜਾ.
ਕਮਛ਼ਜਾ }

ਕਮਜਾਤ } ਫ਼ਾ ਕ਼ਮ਼ਜ਼ਾਤ ਕਮਜ਼ਾਤ. ਵਿ–ਨੀਚ.
ਕਮਜਾਤਿ } ਕਮੀਨਾ. "ਖਸਮ ਵਿਸਾਰਹਿ ਤੇ ਕਮਜਾਤਿ." (ਸੋਦਰੁ)

ਕਮਜ਼ੋਰ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਮ਼ਜ਼ੋਰ ਵਿ–ਨਿਰਬਲ.

ਕਮਠ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੱਛੂ। ੨ ਸੋਹ. ਸ਼ੱਲਕੀ। ੩ ਬਾਂਸ.

ਕਮਠਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਬਾਦਾ. ਕਮਾਨਚਹ. ਛੋਟੀ
ਕਮਠੀ } ਕਮਾਣ.

ਕਮਤਰ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਮ਼ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਘੱਟ.

ਕਮਤਰੀਨ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਮ਼ਤ਼ਰੀਨ ਵਿ–ਅਤ੍ਯੰਤ ਹੀ ਘੱਟ. ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟੀਆ. "ਮਨ ਕਮੀਨ ਕਮਤਰੀਨ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਕਮਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਜ਼ੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਹੇਠੀ. "ਕਿਮ ਕਮਤਾ ਅਪਨੀ ਚਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ–ਕਮਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਮੱਤਾ. "ਸੋ ਭਰੈ ਜਿਨਿ ਪਾਪ ਕਮਤੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕਮੱਤਾ. ਵਿ–ਕਮਾਇਆ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. "ਜੰਗਲ ਅੰਦਰ ਜਾਇਕੈ ਪਾਖੰਡ ਕਮੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਮੱਧ. ਦੇਖੋ, ਕਬੰਧ. "ਧਾਵਤ ਅੱਧ ਕਮੱਧ ਅਨੇਕਾ." (ਗਜਾਨ)

ਕਮਨੀ }
ਕਮਨੀਯ } ਸੰ ਕਮਨੀਯ. ਵਿ–ਚਾਹਨੇ ਲਾਇਕ. ਜਿਸ
ਕਮਨੀਵ } ਦੀ ਕੰ (ਇੱਛਾ) ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਕਮਬਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਮ਼ਬਖ਼ਤ ਵਿ–ਕਮ (ਘੱਟ) ਹੈ ਬਖ਼ਤ (ਭਾਗ) ਜਿਸ ਦਾ.ਬਦਨਸੀਬ. ਭਾਗਹੀਨ. ਮੰਦਭਾਗੀ.

ਕਮਬਖ਼ਤੀ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਮ਼ਬਖ਼ਤੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਦਨਸੀਬੀ.

* ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ਕਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੂਰਵੀਰ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਧੜ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਾਗਸਹੀਨਤਾ.

ਕਮਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਮੁਕ। ੨ ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਲੱਕ. ਕਟਿ। ੩ ਕਮਰਬੰਦ. ਕਮਰਕਸਾ। ੪ ਅ ਕ਼ਮਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਕਮਰਕਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਰ ਕਸਣ ਦਾ ਪਟਕਾ। ੨ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਪਲਾਸ ਦਾ ਗੂੰਦ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ.ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਨਾਲ ਕਮਰ ਦਾ ਦਰਦ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਮਰਖ. ਸੰ. ਕਰ੍ਮਰਙ੍ਗ–ਕਰ੍ਮਰੰਗ.ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਾਂਕਦਾਰ ਖੱਟੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ,ਜੋ ਅਚਾਰ ਅਤੇ ਚਟਨੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. L. Averrhoa Carambala.

ਕਮਰਬਸਤਾ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਕਟਿਬੱਧ. ਕਮਰਕਸਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਤਿਆਰ.

ਕਮਰਬੰਦ ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ
ਕਮਰਬੰਦੁ ਵਸਤ੍ਰ. ਕਮਰਕਸਾ. "ਕਮਰਬੰਦੁ ਸੰਤੋਖ ਕਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਪੇਟੀ। ੩ ਵਿ–ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ.

ਕਮਰਾ. L. Camera. ਯੂ. Kamara. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਠੜੀ. ਕੋਠਾ.

ਕਮਰੀ. ਵਿ–ਕਮਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਲੱਕ ਦਾ। ੨ ਕਮਲੀ. ਦਿਵਾਨੀ. "ਜੂਤਿਨ ਸੋਂ ਕਮਰੀ ਕਰ ਭਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੧) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਬਲ. ਕੰਬਲੀ. "ਤਨ ਊਪਰ ਕਮਰੀ ਸਿਤ ਲੀਨਾ."(ਨਾਪ੍) ੪ ਧੋਤੀ। ੫ ਤਣੀਦਾਰ ਅੰਗਰਖੀ। ੬ ਅ ਕ਼ਮਰੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਚਾਂਦ੍.

ਕਮਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਲ ਫੁੱਲ. ਜਲਜ. "ਹਰਿ ਚਰਣਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਜਲ। ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਡੇਲਾ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਨਗਣ–।।।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਭਜਨ । ਕਰਨ । ਦੂਖਨ । ਦਰਨ ॥

(ਅ) ਛੱਪਯ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ। ੫ ਕਮਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ (ਲੱਛਮੀ)."ਸਕਲ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਕਮਲ ਬਿਧੇ ਸਮਾਤ." (ਭੁਗੁ ਕ)

ਕਮਲਸੁਤ. ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜੋ ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਹੈ.

ਕਮਲ ਕੁਸੁਮ. ਕੋਲ ਫੁੱਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਗਮਾਲਾ.

ਕਮਲਜ
ਕਮਲ ਤਨਯ
ਕਮਲਤਾਤ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜੋ ਕਮਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍.

ਕਮਲ ਤਾਤ ਤਾਤ. ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਨਾਰਦ."ਕਮਲ ਕੇ ਤਾਤ ਕੇ ਤਾਤ ਸੰਗ ਨਾਰਿ ਲੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਨਾਰਦ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਲਯੋਗਣੀਆਂ ਲੈਕੇ.

ਕਮਲਤ੍ਰਾਣ. ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਲ. ਝੀਲ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਮਲਨਯਨ
ਕਮਲਨੈਨ ਵਿ–ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍. "ਕਮਲਨੈਨ ਅੰਜਨ ਸਿਆਮ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫)

ਕਮਲਪੁਤ
ਕਮਲਪੁਤ੍ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਸੁਤ। ੨ ਵਿ–ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍. "ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲਪੁਤ, ਮੀਨ ਬਿਆਸਾ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੋਲ ਦਾ ਪੁਤ ਹੈ, ਵ੍ਯਾਸ ਮਤਸ੍ਯਜੋਦਰੀ ਦਾ.

ਕਮਲਪ੍ਰਗਾਸ
ਕਮਲਬਿਗਾਸ ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ ਦੀ ਡੋਡੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਦਿਲ, ਉਸ ਦੇ ਖਿੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ਼. "ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਭਇਆ ਗੁਰ ਪਾਇਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) "ਕਮਲ ਬਿਗਾਸ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਮਲਬੰਧੁ. ਸੂਰਜ, ਜੋ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਮਿਤ੍ ਹੈ.

ਕਮਲਵਿਗਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲ ਬਿਗਾਸ. "ਕਮਲ ਵਿਗਸੈ ਸਚੁ ਮਨ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਕਮਲਾ. ਵਿ–ਦੀਵਾਨਾ. ਪਾਗਲ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਕਮਲ. ਜਲਜ. "ਕੁਟੰਬ ਦੇਖ ਬਿਗਸਹਿ ਕਮਲਾ ਜਿਉ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ. ਰਮਾ. "ਕਮਲਾ ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਕਮਲਾ ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਹੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਮਾਇਆ ਦੇ ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ, ਸੋਦਾਈ ਭ੍ਰਮ ਕਰਕੇ ਭੈਭੀਤ ਹੋਰਿਹਾ ਹੈ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ. * "ਕਮਲਾ ਨਾਮ ਦਾਸ ਇਕ ਆਹਾ." (ਨਾਪ੍) ੫ ਦੇਖੋ, ਕੌਲਾ ੪.

ਕਮਲਾਸਨ. ਕਮਲ ਉੱਪਰ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਕਮਲਾਹ ਗੜ੍ਹ. ਰਿਆਸਤ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ੨੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਨਾਮਕ ਕਿਲਾ ਰਾਜਾ ਮੰਡੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਡੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੯੭ ਵਿੱਚ ਕਮਲਾਹਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ.

ਕਮਲਾਕਾਂਤ
ਕਮਲਾਕੰਤ ਕਮਲਾ (ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ) ਦਾ ਕਾਂਤ (ਪਤਿ) ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾਸ਼ੀ ਹੈ. "ਕਮਲਾਕੰਤ ਕਰਹਿ ਕੰਤੂਹਲ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਮਲਾਛਣਿ. ਸੰ. ਕਮਲਾਕ੍ਸ਼ੀ. ਵਿ–ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ. "ਕ੍ਰੋਰਿ ਕ੍ਰਲਾਪ ਕਰੈ ਕਮਲਾਛਣਿ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੫) ਕਰੋੜ (ਕੋਟਿ) ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਮਲਨੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਲਾਪ.

ਕਮਲਾਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਕੰਤ. "ਕਮਲਾਪਤਿ ਕਵਲਾ ਨਹੀ ਜਾਨਾ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਕਮਲਾਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਾਵਤੀ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ)

ਕਮਲੀ. ਵਿ–ਦੀਵਾਨੀ. ਸਿਰੜੀ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਬਲ. "ਲੈ ਕਮਲੀ ਚਲਿਓ ਪਲਟਾਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਕਮਲਿਨ੍. ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਕਮਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਅਲਮਸਤ.

ਕਮਲੇਸ. ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਕਮਲਾ (ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਵਿਸ਼ਨੁ । ੩ ਮਾਇਆਪਤਿ ਕਰਤਾਰ.

ਕਮਲੇਹਿ. ਕਮਲ ਦੀ ਹੈ. "ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਜਲ ਕਮਲੇਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਮਲੋਹਾ. ਪਹਾੜ ਦੀ ਘੁੱਗੀ, ਜੋ ਸੰਦਲੀ ਰੰਗ ਦੀ ਕਬੂਤਰ ਦੇ ਕੱਦ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੋਕ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਮਾਸ ਹਰੀਅਲ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੱਟਣਾ. ਕਿਰੈਤ ਕਰਕੇ ਧਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. ਅਭ੍ਯਾਸਣਾ. "ਆਪਿ ਕਮਾਉ ਅਵਰਾ ਉਪਦੇਸ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਕਿਸੇ ਲਾਗੀ ਦਾ, ਵਿਰਤੀਸੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ.

ਕਮਾਊ. ਵਿ–ਖੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਅਭ੍ਯਾਸੀ. ਅਮਿਲ.

ਕਮਾਂਊਂ. ਸੰ. ਕਾਮਰੂਪ. ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਭ੍ਰਾਗ. "ਕਾਸੀ ਬੀਚ ਜਏ ਤੇ ਕਮਾਊਂ ਜਾਇ ਮਰੇ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਊਂ ੨.

ਕਮਾਊਂ ਗਢ (ਗੜ੍ਹ). ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਦੁਰਗ (ਕਿਲਾ). "ਫਟਕ ਸੀ ਕੈਲਾਸ ਕਮਾਊਂ ਗਢ." (ਅਕਾਲ)

ਕਮਾਇਓ
ਕਮਾਇਅੜਾ
ਕਮਾਇਅੜੇ ਖੱਟਿਆ. ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ੨ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. "ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਕਮਾਇਅੜੈ ਸੋ ਆਇਓ ਮਾਥੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

* ਇਹ ਕਮਲੀਏ (ਗੌਦੜੀਏ) ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਮਲਾ ਅਤੇ ਕਮਲੀਆ ਇੱਕ ਹੀ ਸਮਝੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਲਮਸਤ.

ਕਮਾਇਣ
ਕਮਾਇਣੁ ਸੰਗਜਾ–ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਕਰਮ. ਅਮਾਲ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਕਮਾਉਣ ਕਰਕੇ. ਕਮਾਨੇ ਸੋ. "ਪਾਪੀ ਪਚਿਆ ਆਪਿ ਕਮਾਇਣੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕਮਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਖੱਟੀ । ੨ ਘਾਲ. ਮਿਹਨਤ । ੩ ਅਭ੍ਯਾਸ. ਅਮਲ. "ਪੂਰੈ ਗੁਰੂ ਕਮਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਕਾਮ–ਆਈ. ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਅਪਨਾ ਕੀਆ ਕਮਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੫ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਠੂਠੀ. ਚੂੰਗੜਾ. (ਕੁ–ਮਯ). "ਪੋਥੀ ਪੁਰਾਣ ਕਮਾਈਐ । ਭਉ ਵਟੀ ਇਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸਰੂਪ ਦੀਵੇ ਲਈ ਠੂਠੀ ਹੈ.

ਕਮਾਈਐ. ਕੁ–ਮਯ(ਠੂਠੀ)ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਈ.

ਕਮਾਸਿ. ਕਮਾਵਸਿ. "ਕਿਆ ਇਹ ਕਰਮ ਕਮਾਸਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਮਾਹੀ. ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਮਾਓ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਓ. "ਕੁਰਾਣੁ ਕਤੇਬ ਦਿਲ ਮਾਹਿ ਕਮਾਹੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਮਾਚ. ਇੱਕ ਰਾਗ. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖਮਾਚ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਕਮਾਚਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਇਹ ਸ਼ਾੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗ੍ਰਹਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ.
"ਗੂਜਰਿ ਅਰ ਕਮਾਚ ਧਨਵੰਤੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਨ.

ਕ਼ਮਾਣਚਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਨਚਾ.

ਕਮਾਣਾ. ਵਿ–ਕਮਾਇਆ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦ ਹੋਇਆ. "ਐਥੈ ਕਮਾਣਾ ਸੁ ਅਗੈ ਆਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਖੱਟਿਆ। ੩ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਮਾਸ ਕਮਾਣਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਕਮਾਣੀ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ । ੨ ਕਮਾਈ. ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਨੀ.

ਕਮਾਣੈ. ਕਮਾਉਣ ਤੋਂ. "ਕੂੜਿ ਕਮਾਣੈ ਕੂੜੋ ਹੋਵੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਮਾਤਾ. ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਸਭ ਲਾਥੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਮ–ਆਤਾ. ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ. "ਸਭ ਤੇਰੋ ਕੀਆ ਕਮਾਤਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਮਾਤਿ. ਕੰਮ (ਇਸਤਮਾਲ) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਾਧ ਕਮਾਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਮਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ (ਜ਼ਮੀਨ) ਦਾ ਮਦ. ਇੱਖ. "ਤੋਇਅਹੁ ਅੰਨ ਕਮਾਦ ਕਪਾਹਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਕਮਾਂਦਾ. ਕਮਾਉਂਦਾ.

ਕਮਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਦ.

ਕਮਾਨ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਮ–ਆਨ. ਖ਼ਮ (ਟੇਢ) ਵਾਲਾ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ. ਧਨੁਖ. ਕਾਰਮੁਕ । ੨ ਕਮਾਇਆ. ਕੀਤਾ. "ਦੁਇ ਮਾਸ ਰਾਜ ਕਮਾਨ." (ਗਜਾਨ) "ਨਾਨਕ ਕਿਰਤ ਕਮਾਨ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਅੰ.Command. ਹੁਕਮ. ਆਗ੍ਯਾ.

ਕਮਾਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕਮੱਗਰ.

ਕਮਾਨਚਾ. ਫ਼ਾ ਛੋਟੀ ਕਮਾਨ। ੨ ਕਬਾਦਾ. ਨਰਮ ਕਮਾਨ। ੩ ਤੁਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਕਮਾਣ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਬਰਮੇ ਨੂੰ ਭ੍ਰਮਾਕੇ (ਘੁੰਮਾਕੇ) ਛੇਕ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਕਮਾਨਜਨਾਉ
ਕਮਾਨਜਨਜ ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ. ਬਾਣ, ਜੋ ਕਮਾਣ ਤੋਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.(ਸਨਾਮਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਮਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਣੀ। ੨ ਫ਼ਾ کمانی ਧਾਤੁ ਦੀ ਲਚਕਦਾਰ ਝੁਕਾਈ ਹੋਈ ਤੀਲੀ ਪੱਤਰਾ ਆਦਿਕ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਜੋ ਦਬਾਉ ਪੈਣ ਤੋਂ ਦਬ ਜਾਵੇ, ਅਰ ਦਬਾਉ ਦੇ ਹਟਣ ਪੁਰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਆਜਾਵੇ. ਅੰ. Spring.

ਕਮਾਮ. ਅ. کمام ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਸ਼ਗੂਫ਼ੇ। ੨ ਅ. قوام ਕ਼ਵਾਮ. ਮਿਲਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਇਨਸਾਫ। ੪ ਸਤਜ. ਸੱਚ। ੫ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ਰਬਤ.

ਕਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਆਰ ੫.

ਕਮਾਲ. ਅ. کمال ਵਿ–ਪੂਰਣ. ਤਮਾਮ. "ਕਰੀਮੁਲ ਕਮਾਲ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਉਪਜਿਓ ਪੂਤ ਕਮਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ। ੪ ਈਰਾਨ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇੱਕ ਅਫ਼ਹਾਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ, ਦੂਜਾ ਖ਼ਜੰਦ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੬੩੯ ਹਿਜਰੀ, ਦੂਜੇ ਦਾ ੮੮੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਕਮਾਲਦੀਂ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਅ)

ਕਮਾਲਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ, ਥਾਣਾ ਦਿੜ੍ਹਬਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ. ੭੫ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫੀ ਅਤੇ ੭੫ ਵਿੱਘੇ ਦਾਮੀ ਸਰਕਾਰ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਸੰਗਤੀਵਾਲੇ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ. ਅੱਗੋਂ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ੬ ਮੀਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਭਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੋਂ ੭ ਕੋਹ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ ਤਸੀਲ ਥਾਨਾ ਜਗਰਾਉਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਸਾਢੇ ਛੀ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਹਰਾਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਕਮਾਵਹਿ. ਕੰਮ (ਇਸਤਾਮਾਲ) ਵਿੱਚ ਲਾਵਹਿ. "ਹੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਰਸ ਕਸ ਬਹੁਤੁ ਕਮਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਉਣਾ.

ਕਮਾਵਦੜਾ / **ਕਮਾਵਦੜੋ** ਕ੍ਰਿ–ਕਮਾਉਂਦਾ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ. "ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ ਕਮਾਵਦੜੋ ਜਨਮਹਿ ਸੰਸਾਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਮਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਕਮਾਉਣਾ.

ਕਮਿਛਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਖਜਾ.

ਕਮਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮੱਤਾ. "ਸੇ ਕਰਮ ਕਮਿਤਾ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਕਮੀ. ਫ਼ਾ کمی ਸੰਗਜਾ–ਘਾਟਾ. ਨਜੂਨਤਾ.

ਕਮੀਆ. ਨਜੂਨਤਾ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੨ ਕਮੀ ਹੈ. "ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੋ ਕਹੁ ਕਾਕੀ ਕਮੀਆ ?"(ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਮੀਜ. ਅ. قمیص ਕ਼ਮੀਸ. ਕੁੜਤਾ. L. Camisia. ਫ੍ਰੈ. Chemise.

ਕਮੀਨ / **ਕਮੀਨਾ** / **ਕਮੀਨੋ** ਫ਼ਾ کمین ਵਿ–ਥੋੜਾ. ਤੁੱਛ। ੨ ਅਦਨਾ. ਘਟੀਆ. ਨੀਚ. "ਮਨ ਕਮੀਨ ਕਮਤਰੀਨ!" (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਬਿਨਸੇ ਤਨ ਤੇ ਸਬ ਕਾਮ ਕਮੀਨੋ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਕਮੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ. "ਕਹਿ ਕਮੀਰ ਕੁਲ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਤਜਿ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਮੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕਮੰ. ਕੰਮ। ੨ ਘੱਟ. ਦੇਖੋ, ਕਮ.

ਕਮੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ. "ਕੋਟਿ ਕਮੇਰ ਭਰਹਿ ਭੰਡਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਕਮੋ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬੋ.

ਕਮੋਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ.

ਕਮੋਦਕੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਗਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੌਮੋਦਕੀ. "ਕਮੋਦਕੀ ਹਾਥ ਕੇ ਬੀਚ ਸੱਭਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਮੋਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦਨੀ.

ਕਮੰਡਲ / **ਕਮੰਡਲੁ** ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਕ (ਜਲ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ. ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ. ਟੂਟੀਦਾਰ ਲੋਟਾ। ੨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਜਲਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਦਰਿਆਈ ਖੋਪੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚਿੱਪੀ. "ਰਾਜਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਘੁਨਾਥ ਕੇ ਬੈਰ ਕੁਮੰਡਲ ਛੋਡ ਕਮੰਡਲ ਲੀਨੇ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ) "ਹਾਥ ਕਮੰਡਲੁ ਕਾਪੜੀਆ ਮਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਮੰਦ. ਫ਼ਾ کمند ਸੰਗਜਾ–ਫਾਂਸੀ. ਫੰਧਾ. "ਕਾ ਵਰਣਾਦਿ ਬਖਾਨਕੇ ਮੰਦ ਬਹੁਰ ਪਦ ਦੇਹੁ। ਹੋਵਤ ਨਾਮ ਕਮੰਦ ਕੇ ਚੀਨ ਚਤੁਰ ਚਿਤ ਲੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਖ਼ਮੰਦ. ਖ਼ਮਦਾਰ ਰੱਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਤਿਗੀਤਾ.

ਕਮੰਧ. ਦੇਖੋ, ਕਬੰਧ. "ਕਮੰਧ ਅੰਧ ਉੱਠਹੀਂ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਕਮ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨਭਾਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਰ.

ਕਮ੍ਰਾਟ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਲ.

ਕ਼ਯ. ਅ. قے ਉਛਾਲੀ. ਵਮਨ. ਡਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਛਰਦਿ.

ਕ਼ਯਾਸ. ਅ. قیاس ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁਮਾਨ. ਅਟਕਲ। ੨ ਵਿਚਾਰ. ਖ਼ਿਆਲ.

ਕ਼ਯਾਸਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਦਾਜ਼ਨ. ਅਟਕਲ ਸੇ. ਅਨੁਮਾਨ ਤੋਂ.

ਕ਼ਯਾਫ਼ਹ / **ਕ਼ਯਾਫਾ** ਅ. قیافہ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਤੋਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੁਣ ਭਾਵ ਆਦਿ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕ਼ਯਾਮ. ਅ. قیام ਕ਼ਾਯਮੀ. ਇਸਥਿਤੀ। ੨ ਖੜੇਹੋਣਾ.

ਕ਼ਯਾਮਤ. ਅ. قیامت ਸੰਗਜਾ–ਇਸਥਿਤੀ. ਕ਼ਾਯਮੀ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਲੈ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਰਦੇ ਉਠ ਖੜੇ (ਕ਼ਾਯਮ) ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਕ਼ਾਯਮੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ਼ਯਾਮਤ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਕਯਾਮਤ ਕੇ ਹੀ ਦਿਵਸ ਮੇ ਸਭੋ ਨਬੇੜਾ ਹੋਇ." (ਮਗੋ) .ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੩੨ ਆਯਤ ੫ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਲੈ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫੈਸਿਲਾ ਖ਼ੁਦਾ ਕਰੇਗਾ.

ਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ. "ਕਰ ਕੰਪਹਿ ਸਿਰ ਡੋਲ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਕਰ ਕਰਿ ਟਹਲ ਰਸਨਾ ਗੁਣ ਗਾਵਉ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ। ੨ ਕਿਰਣ. "ਚੰਡ ਕੇ ਬਾਨ ਕਿਧੋਂ ਕਰ ਭਾਨਹਿ ਦੇਖਕੈ ਦੈਤ ਗਈ ਦੁਤਿ ਦੀਆ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਮੁਆਮਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ. ਟੈਕਸ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁ ੨। ੪ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ. "ਕੁੰਚਰੁ ਤਦੂਐ ਪਕਰਿ ਚਲਾਇਓ ਕਰ ਊਪਰੁ ਕਢਿ ਨਿਸਤਾਰੇ."(ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਓਲਾ. ਗੜਾ। ੬ ਵਿ–ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ, ਸੁਖਕਰ, ਦੁਸ਼ਕਰ ਆਦਿ. ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੭ ਪ੍ਰਤਜ–ਕੀ. ਕਾ. ਦਾ. "ਜਾ ਕਰ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨਹਿ ਜਨਿਅਤ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੮ ਕਲ (ਚੈਨ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪਰਤ ਨ ਛਿਨ ਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੮) ੯ ਦੇਖੋ, ਕੜ. "ਕਰ ਤੋਰਜੋ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿਜ ਹਾਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੦ ਕਰਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਸੰ. ਕੁਰੁ. "ਕਰ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਸਾਧ ਸਿਉਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰਉ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਾ. "ਕਰਉ ਸੇਵਾ ਗੁਰੁ ਲਾਗਉ ਚਰਨ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮ. ਕ਼ਦਮ. ਡਿੰਘ. ਡੇਢ ਗਜ਼ ਪ੍ਰਮਾਣ. "ਕਰਉ ਅਢਾਈ ਧਰਤੀ ਮਾਂਗੀ ਬਾਵਨ ਰੂਪਿ ਬਹਾਨੈ."(ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕਰਉਂ. ਕਰਦਾ ਹਾਂ.

ਕਰਉਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰੌਤੀ.

ਕਰਉਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰੌਲੀ.

ਕਰਆਜ. ਸੰ. ਕਰਜ. ਨਹੁੰ. ਨਾਖ਼ੂਨ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹਰਨਾਖਸ ਫਾਰੇ ਕਰਆਜ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਰਈਆ. ਦੇਖੋ, ਕਰੈਯਾ.

ਕਰਸ. ਸੰ. कर्ष. ਸੰਗਜਾ–ਖਿੱਚਣਾ. ਹਲ ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੋਲਾਂ ਮਾਸ਼ਾ ਭਰ ਤੋਲ.

ਕਰਸਕ. ਸੰ. ਕਸ਼ੰਕ. ਵਿ–ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਰਸਾਣ। ੨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ.

ਕਰਸਨ / **ਕਰਸਨਿ** ਕਰਨਗੇ. ਕਰੇਂਗੇ. "ਕਰਸਨਿ ਤਖਤ ਸਲਾਮ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਕਸ਼ੰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਖਿੱਚਣਾ. ਖੈਂਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼.

ਕਰਸਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸਾਯਲ.

ਕਰਸ਼ਾਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗੁਲੀ, ਜੋ ਹੱਥ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਹੈ. "ਕਰਸਾਖਾ ਇਕਸਾਰ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਰਸਾਯਰ / **ਕਰਸਾਯਲ** ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲਾ ਹਿਰਨ. "ਘਾਇਲ ਏਕ ਪਰੇ ਤਰਫੈਂ ਸੁ ਮਨੋ ਕਰਸਾਯਲ ਸਿੰਘ ਬਿਡਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰਸੀ. ਕਰੇਗਾ. ਕਰਿਸ਼ਜਤਿ.

ਕਰਸ਼ਮਾ. ਫ਼ਾ کرشمہ ਸੰਗਜਾ–ਅਣੋਖਾ ਕਰਮ। ੨ ਜਾਦੂ.

ਕਰਹਲ / **ਕਰਹਲਾ** / **ਕਰਹਲੁ** ਸੰ. ਕ੍ਰਮੇਲ. ਅ. قرمل ਕ਼ਿਰਮਿਲ. ਸਿੰਧੀ. ਕਰਹੋ. ਅੰ. Camel. ਸੰਗਜਾ–ਊਟ. ਸ਼ੁਤਰ. ਦੀਰਘਜੰਘ. "ਬੇਲਿ ਬਾਲਹਾ ਕਰਹਲਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) "ਜੈਸੇ ਕਰਹਲੁ ਬੇਲਿ ਰੀਝਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) "ਅਸ੍ਵ ਨਾਗ ਕਰਹਲ ਆਰੂੜਿਤ ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸਾ ਗਾਜੇ." (ਸਲੋਹ) ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਉੱਠਾਂ ਤੇ ਲੱਦਕੇ ਲੈਜਾਈਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉੱਠ ਸਦਾ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਇਸੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਚੌਰਾਸੀ ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਊਠ ਆਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, "ਕਰਹਲੇ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸ਼ਬਦ–"ਕਰਹਲੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਰਹਲੇ. ਦੇਖੋ, ਕਰਹਲ.

ਕਰਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿਹਾਂ.

ਕਰਹਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਾਹਨੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਲਾਪ ਦੀ ਆਵਾਜ. "ਸੁੰਭ ਸੁਣੀ ਕਰਹਾਲੀ ਸ੍ਰਵਣਤਬੀਜ ਦੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਥਾਣਾ ਚੂਹੜਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੧੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ੧੪ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਕਰਹੁ. ਕਰੋ. "ਕਰਹੁ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਵਾਓ. ਕਰਾਓ. "ਹਰਿ ਜੀਉ ! ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸਨ ਨਾ ਕਰਹੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ. ਚੀਸ. ਟਸਕ. "ਕਰਕ ਕਰੇਜੇ ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਭੀਖਨ) ੨ ਬਿਜਲੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਕੜਕ. ਕੜਾਕਾ। ੩ ਸੰ. ਕਮੰਡਲੁ। ੪ ਅਨਾਰ। ੫ ਮੌਲਸਰੀ। ੬ ਕਰੀਰ। ੭ ਕਚਨਾਰ। ੮ ਸੰ. ਕਕੰ. ਕੇਕੜਾ। ੯ ਚੌਥੀ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕੇਕੜੇ ਜੇਹੀ ਹੈ. Capricornus। ੧੦ ਸੰ. ਕਕੰਸ਼. ਵਿ–ਕੌੜਾ. ਕਠੋਰ. "ਕਰਕ ਸਬਦ ਸਮ ਵਿਖ ਨ ਵਿਖਮ ਹੈ."(ਭਾਗੁ ਕ) ੧੧ ਓਲਾ. ਗੜਾ.

ਕਰਕਸ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕ ੧੦.

ਕਰਕਟ. ਸੰਗਜਾ–ਕੂੜਾ. ਸੰਬਰਣ। ੨ ਸੰ. ਕਕੰਟ. ਕੇਕੜਾ, ਜੋ ਜਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਿੱਛੂ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਗੋਲਾਕਾਰ ਲੱਕੜ ਦਾ ਜੋੜਾ. "ਕਰਕਟ ਪਾਈ ਝੰਬੀਐ." (ਭਾਗੁ) ਖੂਹ ਦੇ ਚੱਕ ਵਾਂਙ ਗੋਲਾਕਾਰ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬਣਾਕੇ ਦਾਣੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਥੰਬੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਖਰਣ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ । ੪ ਕਰਕ ਰਾਸ਼ਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕ ੯.

ਕਰਕਟੀ. ਸੰ. ਕਰ੍ਕਟੇ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਿੜੀ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਕੜੀ.

ਕਰਕਨ. ਦੇਖੋ, ਕੜਕਨ. "ਅਤਿ ਕਰਕਨ ਜਿਹ ਕੀ ਕਿਲਕਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਕਰਕਰ. ਸੰ. ਕਕੰਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੁੰਦ੍ਰੀ ਲੂਣ। ੨ ਫ਼ਾ ਪ੍ਰਬਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ੩ ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਨਾਥ। ੪ ਭਿੰਗ. ਹੱਡੀ. ਅਸ੍ਥਿ.

ਕਰਕਰਹਿ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕਰ ੩ ਅਤੇ ਕਰਿਕਰਹਿ.

ਕਰਕਰਤਾ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਯਾਕਰਤਾ. ਅਭ੍ਯਾਸੀ. ਅ੍ਯਾਮਿਲ. "ਕਰਕਰਤਾ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰੰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਰਕਰਾ. ਭੁਰਭੁਰਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕਰਕਰਾ । ੩ ਪੋਨਾਪਾਕ. ਕਕੰਰ (ਪੋਨੇ) ਦੀ ਮਿਠਾਈ. ਪੋਨੇ ਦਾ ਕੜਾਹ. "ਭਾਤੁ ਪਹਿਤਿ ਅਰੁ ਲਾਪਸੀ ਕਰਕਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਰਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਓਲਾ. ਗੜਾ. ਹਿਮਉਪਲ (ਹਿਮੋਪਲ)। "ਕਰਕਾ ਕੋ ਬਰਖਾਇ ਬਿਸਾਲਾ."(ਨਾਪ੍)

ਕਰਕਾਰੁ. ਸੰ. ਕ੍ਕਾਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੋਨਾ. ਹਲਵਾ ਕੱਚੂ.

ਕਰਕੇ. ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ. "ਮੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸਰ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ"। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦ੍ਵਾਰਾ. ਵਸੀਲੇ ਤੋਂ. "ਗੁਰੁ ਕਰਕੇ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ."

ਕਰਖ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ਼ ਅਤੇ ਕਰਖਣ. "ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ ਕਰਖ ਮਨ ਲੀਨਾ." (ਨਾਪ੍) ਮਨ ਖਿੱਚ ਲੀਤਾ। ੨ ਅ ਬਗ਼ਦਾਦ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਕਰਖਣ. ਸੰ. ਕਰ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਹਲ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਓਰੇ ਕੱਢਣੇ.

ਕਰਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰਖ਼੍ਤ ਵਿ–ਕਠੋਰ. ਕਰੜਾ। ੨ ਖੁਰਦਰਾ । ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਖਿਤ.

ਕਰਖਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਖਣ.

ਕਰਖਾ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੭੭ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਬਾਰਾਂ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਨੌ ਪੁਰ ਅੰਤ ਯਗਣ.

ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਵੀਰ ਰਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ–

"ਢਾਢਿਸੈਨ ਢਾਡੀ ਭਰ ਲਯੋ। ਕਰਖਾ ਵਾਰ ਉਚਾਰਤ ਭਯੋ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)"ਗਾਏ ਜੈ ਕਰਖਾ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਰਖਾ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੇ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਜਾਦਾ ਹੋਣ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਰੋਚਕਤਾ ਅਧਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਰਣੋੱਧਿਤ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਉਡਤ ਨਭ ਗਰਦ, ਮੁਖ ਜਰਦ ਨਿਤ ਕ਼ੁਮਤ ਰਵਿ,
ਉਦਧਿ ਉਰ ਦਰਦ, ਦਲ ਦਬਤ ਲੰਕਾ,
ਅਚਲ ਵਡ ਭਗਤ,ਸ਼ਿਵ ਜਗਤ ਨਹਿ ਲਗਤ ਲਿਵ,
ਖਗਤ ਭੁਯ ਭੁਗਤ, ਬਿਧਿ ਦਗਤ ਸ਼ੰਕਾ,
ਅਹਿਪ ਹਿਯ ਧੜਕ,ਪਿਠ ਕਮਠ ਲੁਠ ਕੜਕ ਉਠ,
ਖੜਕ ਸੁਨ ਭੜਕ, ਹਰ ਖ੍ਰਿਖਭ ਝੰਕਾ,
ਬਿਕਟ ਭਟ ਕਟਕ, ਰਿਪੁ ਠਟਕ ਤਨ ਤਜਤ ਜਬ,
ਗਜਤ ਗੁਰੁਸਿੰਘ, ਭਲ ਬਜਤ ਡੰਕਾ."
(ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

੨ ਵਿ–ਕਸ਼ੰਣ ਕੀਤਾ. ਖਿੱਚਿਆ.

ਕਰਖਿਤ. ਸੰ.ਕਰ੍ਸ਼ਿੰਤ.ਵਿ–ਖਿੱਚਿਆ.ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕਰਗ ਦੇਖੋ, ਕਰੰਗ.
ਕਰੱਗ

ਕਰਗਸ. ਫ਼ ਕ੍ਰਗ੍ਸ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਿਰਝ. ਗਿੱਧ."ਕਰਗਸ ਮੀਨ ਕਛੂ ਲੁਮਰੀ." (ਸਲੋਹ) ਲਹੂ ਦੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਗਿਰਝ ਮੱਛ ਅਤੇ ਲੁਮੜੀ ਕੱਛੂ ਹਨ.

ਕਰਗਹ. ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਕਰਘਾ. ਫੰਘੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਣੀ ਫਸਾਈਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ ਕ੍ਰਗਹ ਕਰਗਾਹ ਅਥਵਾ ਕਾਰਗਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਰਖ਼ਾਨਾ. "ਧਰਨਿ ਅਕਾਸ ਕੀ ਕਰਗਹ ਬਨਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਰਗਹਿ. ਕਰ (ਹੱਥ) ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ."ਚਰਣ ਸਰਣਾਗਤ ਕਰਗਹਿ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕਰਗੀਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ. "ਕਸੋਂ ਨ ਕਰੋਂ ਸਿੱਖਨ ਕਰਗੀਰੀ ?" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਰਘਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਗਹ ੧। ੨ ਤੱਕੜੀ ਦੇ ਛਾਬੇ ਨਾਲ ਬੱਧੀ ਰੱਸੀਆਂ। ੩ ਡੰਡੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਡੋਰਾ,ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ ਤੱਕੜੀ ਉਠਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕਰ ਚਰਨ ਮਸਤਕ ਮੇਲ ਲੀਨੇ. (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਕਰ (ਛਤ੍ਰੀ) ਚਰਨ (ਸ਼ੂਦ੍) ਮਸਤਕ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਸਾਰੇ ਮੇਲ ਲੀਨੇ. "ਚਾਰ ਵਰਣ ਇਕ ਵਰਣ ਕਰਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਚਰਣਾਂ (ਸ਼ੂਦ੍ਰਾਂ) ਨੂੰ ਮਸਤਕ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਬਣਾਕੇ.

ਕਰਛਾ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਰਚ-ਕਰਰਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੜਛਾ–
ਕਰਛੀ ਕੜਛੀ."ਰਿਸ ਤੇ ਕਰਛਾ ਤਪਤ ਉਠਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਜੂਠੀ ਕਰਛੀ ਪਰੈਸਨ ਲਾਗਾ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਕਰਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੌਂਹ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਨਾਖੂਨ. "ਕਰਜ ਅਰੁਣ ਜਿਮ ਨਗ ਹੈਂ ਸੂਚੇ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਅ ਕ੍ਰਜ਼. ਕ੍ਰਜ. ਰਿਣ. ਉਧਾਰ. "ਹਮ ਕਰਜ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਸਾਢੇ." (ਗਉ ਮ:੪) ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਰਿਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਸਾਢੇ੨.

ਕਰਜੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਜ ੨. "ਕਰਜੁ ਉਤਾਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰ ਜੋੜਿ. ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਾਹਿਹੁ.

ਕਰ ਝਾਰ. ਦੇਖੋ, ਝਾਰ.

ਕਰਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਂਉਂ. ਕਾਕ। ੨ ਹਾਥੀ ਦੀ ਕਨਪਟੀ. ਗੰਡ੍ਸ੍ਥਲ.

ਕਰਟੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਨਪਟੀ ਤੋਂ ਮਦ ਟਪਕਦਾ ਹੈ.

ਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਰਣ. ਮੁੱਖ ਹੇਤੁ. ਸਬਬ। ੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ੪ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੫ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਹਥਿਆਰ। ੬ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਜਾ ਕਾਰਕ। ੭ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਵਵ ਬਾਲਵ ਆਦਿ ਗਿਆਰਾਂ ਕਰਣ, ਜੋ ਤਿਥੀਆਂ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਹੈ । ੮ਸੰ. ਕਣ੍. ਕੰਨ. "ਕਰਣ ਦੇਹੁ ਨਹਿ ਨਿੰਦਾ ਓਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)। ੯ ਕੁਆਰੀ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਵਸੁਸ਼ੇਣ" ਸੀ. ਇਹ ਵਡਾ ਦਾਨੀ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਸੀ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਭੋਜਰਾਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੁੰਤੀ ਨੂੰ ਦੁਰਵਾਸਾ ਨੇ ਰੀਝਕੇ ਅਜਿਹਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦਸ੍ਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਸਕੇ. ਕੁੰਤੀ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਤੋਂ ਕਵਚ ਕੁੰਡਲਧਾਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ ਜੰਮਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਤੀ ਨੇ ਲੋਕਲਾਜ ਕਰਕੇ ਤੁਲਹੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਅਸ਼੍ਵ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਵਹਾ ਦਿੱਤਾ.

ਅਧਿਰਥ ਸੂਤ ਨੇ ਨਦੀ ਤੋਂ ਕੱਢਕੇ ਬਾਲਕ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਾਧਾ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ.ਕਰਣ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੀ.ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਦਮਾਵਤੀ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਲਿਨੀ ਸੀ. "ਭਏ ਕਰਣ ਸੈਨਾਪਤੀ ਛਤ੍ਰਪਾਲੰ। ਮਚਯੋ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੋਧੰ ਮਹਾ ਬਿਕਰਾਲੰ." (ਜਨਮੇਜਯ) ੧੦ ਨੌਕਾ ਦਾ ਤਿਕੋਣਾ ਤਖ਼ਤਾ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਤਵਾਰ। ੧੧ ਅ ਕ੍ਰਣ. ਵਾਹ੍ਦ. ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ (ਅਦ੍ਵਤੀ). "ਕਰਣ ਕਰੀਮ ਨ ਜਾਤੋ ਕਰਤਾ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫)

ਕਰਣ ਆਧਾਰ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ. ਕਰਤਾਰ.

ਕਰਣਸਸਕੁਲੀ. ਸੰ. ਕਣ੍ਸ਼ਸ਼੍ਕੁਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਨ ਦੇ ਸੁਰਾਖ਼ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਸਿੱਪੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਾਸ ਦਾ ਭਾਗ। ੨ ਕੰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਕਵਾਨ. ਸਮੋਸਾ.

ਕਰਣਹਾਰ ਵਿ–ਕਰਤਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ.
ਕਰਣਹਾਰੁ "ਕਰਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਹਿਰਦੈ ਵੂਠਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕਰਣਹਾਰੁ ਜੋ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਸਾਈ ਵਡਿਆਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰਣ ਕਰਾਵਣਹਾਰ. ਵਿ–ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕਰਣ ਕਰਾਵਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਰਣਕਰੇਣ. ਵਿ–ਕਾਰਣ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜੋ ਤਤ੍ਵ ਆਦਿਕ ਹਨ,ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਕਰਤਾ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਹੋਰ ਨਾਹੀ ਕਰਣਕਰੇਣ." (ਮਾਝ ਦਿਨਰੈਣ)

ਕਰਣ ਕਾ ਥੇਹ. ਬਨੇਸਰ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਤਾਲ ਦੀ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਖੂੰਜੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਣ ਦੇ ਥੇਹ* ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਥਨੇਸਰ ਨੰ: ੫.

ਕਰਣਕਾਰਣ ਦੇਖੋ, ਕਰਣਕਰੇਣ. "ਕਰਣਕਾਰਣ
ਕਰਣਕਾਰਨ ਸਮਰਥੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨)
੨ ਸਾਖਜਾਤ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਕਾਰਣ। ੩ ਸਾਧਨ ਦਾ ਕਾਰਣ.

ਕਰਣਦੈਵ. ਦੇਵ (ਪ੍ਰਤਾਪੀ) ਕਰਣ. ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਕਰਣ. "ਕਰਣਦੇਵ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲਉ ਅਰਿ ਜੀਤਕੈ ਬਹੁ ਸਾਜ." (ਗਜਾਨ) ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਕਰਣ ਦੀ ਤਰਾਂ ਅਰਿ ਜੀਤਕੈ.

ਕਰਣਧਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਲਾਹ. ਨਾਵਕ. ਕਣ੍ਡੀ (ਪਤਵਾਰ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਪਤਵਾਰ ਘੁਮਾਕੇ ਨੌਕਾ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਤਵਾਰ.

ਕਰਣਪਲਾਹ ਸੰ. ਕਾਰੁਣ੍ਯ ਪ੍ਰਲਾਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–
ਕਰਣਪਲਾਵ ਦੁੱਖ ਦੀ ਪੁਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕਰੁਣਾ (ਦਯਾ) ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ. ਕੀਰਣੇ. "ਕਰਣਪਲਾਹ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਕਰਣਪਲਾਵ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕਰਣਪੂਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਰੀਂਹ ਦਾ ਬਿਰਛ । ੨ ਨੀਲਾ ਕਮਲ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ. ਕਾਨਫੂਲ.

ਕਰਣਵੇਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਨ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ. ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੀਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸੋਲਵੇਂ ਤੀਕ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਨ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਸਲਾਈ ਨਾਲ, ਛਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੂਈ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ ਦਾ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸੂਏ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਨੱਕ ਕੰਨ ਵਿੰਨ੍ਹਣੇ ਮਨਾ ਹਨ.

ਕਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ–ਕਰਣੀਯ. ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰ ਰਹਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਰਜ. "ਤੁਧ ਆਪੇ ਕਾਰਣ ਆਪੇ ਕਰਣਾ."* ਵਡ ਮ: ੫) ੪ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. "ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਣਾ ਕੀਓ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਕਰੁਣਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਕਤੈ ਕਰਣਾ ਨ ਉਪਰਜਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਰਣਾਟ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼।
ਕਰਣਾਟਕ ੨ ਕਰਣਾਟ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਕਰਣਾਂਤਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਰਜੁਨ. ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਣ ਦਾ ਅੰਤ ਕੀਤਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਣਾਮਯ ਵਿ–ਕਰੁਣਾਮਯ. ਬਹੁਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲਾ.
ਕਰਣਾਮੈ ਕ੍ਰਿਪਾਰੂਪ. ਮਿਹਰਬਾਨ. "ਕਰਤਾਰ ਕਰਣਾਮੈ ਦੀਨ ਬੇਨਤੀ ਕਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਰਣਾਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਣ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਅਰਜੁਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਣਾਲਯ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁਣਾਲਯ.
ਕਰਣਾਲੈ

ਕਰਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਰਤੂਤ. "ਜਿਹ ਕਰਣੀ

* 'ਕ਼ਲਤ ਦਾ ਥੇਹ' ਨਾਉਂ' ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕ਼ਰਣ ਨਾਲ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਸੀ.

* ਆਪੇ ਕਰਾਉਣਾ, ਆਪੇ ਕਰਣਾ ਭੀ ਅਰਥ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋਵਹਿ ਸਰਮਿੰਦਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਘਾਲ. ਮਿਹਨਤ. ਕਮਾਈ. "ਜਹ ਕਰਣੀ ਤਹਿ ਪੂਰੀ ਮਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਰਾਜ (ਮਿਅ਼ਮਾਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਵਿ– ਕਰਣੀਯ. ਕਰਣ ਲਾਇਕ. "ਕਰਣੀ ਕਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਈ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਕਰਿਣੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕਰਨੀ ੩.

ਕਰਣੀਯ. ਵਿ–ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਕਰਣੇ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣ। ੨ ਕਰਤਵ੍ਯ.

ਕਰਣੈ. ਕਰਣ ਯੋਗ ਦਾ. "ਕਰਤੇ ਕੈ ਕਰਣੈ ਨਾਹੀ ਸੁਮਾਰੁ." (ਜਪੁ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕਰਤੱਬਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ.

ਕਰਣੈਹਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਹਾਰ. "ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਧਾਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਰਣੰਤ. ਸੰ. ਕਰ੍ਣਾਨ੍ਤ. ਕਰਣ (ਕੰਨ) ਅੰਤ (ਤੀਕ). ੨ ਕੰਨ ਦਾ ਅੰਤ. ਕੰਨ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਸਿਰਾ. "ਸਾਫ ਸਮਸੁ ਕੇ ਕਚ ਬਿਚ ਚੀਰੇ । ਦਿਸਿ ਦੋਨੋ ਕਰਣੰਤ ਉਚੀਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਚੀਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਕੰਨਾ ਪੁਰ ਉੱਚੇ ਲਪੇਟ ਲਏ.

ਕਰਣੰਦਰਿ. ਕਰਣ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦੇ ਅੰਦਰਿ. ਦੇਹ ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੰਦਰਿ.

ਕਰਤ. ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਰਤਵ੍ਯ. ਕਰਮ. "ਨਾਨਾ ਕਰਤ ਨ ਛੂਟੀਐ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਕਰਤਾ. "ਹੋ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਤ ਮਇਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਾ ਗੋਬਿੰਦ। ੪ ਸੰ. ਕਰ੍ਤ--ਕਰ੍ਤ. ਛੇਦ. ਵਿਭਾਗ। ੫ ਟੋਆ. ਗਰਤ । ੬ ਅ਼ ﻗﺮﺕ ਕੱਰਤ. ਬਾਰੀ. ਦਫ਼ਹ. ਨੌਬਤ.

ਕਰਤਗਿ } ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਤਗਜ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਗਜ.
ਕਰਤਗਜ }

ਕਰਤੱਤ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤ੍ਰ--ਕਰ੍ਤ੍ਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਪਨ. ਕਰਤਾ ਦਾ ਧਰਮ.

ਕਰਤਨ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤਨ–ਕਤੰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਟਣਾ । ੨ ਸੂਤ ਕੱਤਣਾ । ੩ ਕਰਣ ਵਾਲਿਆਂ. ਕਰਤਿਆਂ. "ਕਰਤਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਕਹੀਅਹਿ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਰਤਬ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤ੍ਯ–ਕਤੰਵ੍ਯ. ਵਿ–ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਕਰਣ ਲਾਇਕ. "ਸਰਬ ਕਰਤਬ ਮਮੰਕਰਤਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਤਿਸ ਕੇ ਕਰਤਬ ਬਿਰਥੇ ਜਾਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਰਤਰੀ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤਰੀ–ਕਤੰਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੈਂਚੀ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾ ਅਤੇ ਕਰਤ੍ਰੀ.

ਕਰਤਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਥ ਦਾ ਤਲਾ. ਹਥੇਲੀ. "ਨਵ ਨਿਧਿ ਕਰਤਲ ਤਾਂਕੈ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) "ਅਸਟ ਸਿਧਾਨ ਠਾਕੁਰ ਕਰਤਲ ਧਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਸੰ. ਕਰ੍ਤ੍ਰ–ਕਤ੍ਰੁੰ. ਛੇਦਕ. "ਰਿਦ ਅੰਤਰ ਕਰਤਲ ਕਾਤੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਕ਼ਾਤਿਲ ਛੁਰੀ ਹੈ.

ਕਰਤਲ ਕਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਲ ੨.

ਕਰਤਲਿ } ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਉੱਪਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–
ਕਰਤਲੀ } ਹਥੇਲੀ. ਮੁੱਠੀ. "ਖਟ ਦਰਸਨ ਕਰਤਲੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੇ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਕਰਲਿਆ ਹੈ.

ਕਰਤਵ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਬ.

ਕਰਤਾ } ਸੰ. ਕਰ੍ਤ੍ਰੁ–ਕਤ੍ਰੁੰ. ਵਿ–ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਕਰਤਾਰ } ਰਚਣ ਵਾਲਾ. "ਕਰਤਾ ਹੋਇ ਜਨਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਹਗੁਰੂ. ਜਗਤ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਕਰਤਾਰੋ ਮਮ ਕਰਤਾਰੰ." (ਨਾਪ੍) ਕਰਤਾਰ ਮੇਰਾ ਕਰਤਾ ਹੈ.

ਕਰਤਾਰ ਚਿੱਤ ਆਵੈ. ਵਾ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. ਜਦ ਕੋਈ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤਦ ਇਹ ਵਾਕ ਉਚਾਰਦੇ ਸਨ.

ਕਰਤਾਰਨ. ਕਰ (ਕਿਰਣਾਂ) ਤਾਰੁਣ (ਸੂਰਜ) ਦੀਆਂ. ਅਗ੍ਯਾਨਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰੁਣ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ. "ਕਰਤਾਰਨ ਸੋ ਸੁਭ ਵਾਕ ਵਿਲਾਸ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਕਰਤਾੜਨ. ਕਰਤਾਲੀ (ਤੋੜੀ). "ਬਿਹੰਗ ਵਿਕਾਰਨ ਕੋ ਕਰਤਾਰਨ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਤਾਰਨ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਕਰਤਾਰ–ਹਨ. ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਹਨ. ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਸ਼ਕਰਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਨਗਰ,ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇਸ਼ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਵਿੱਚ ਰਹਾਇਸ਼ ਕੀਤੀ. *

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

"ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਕਰਤਾਰਪੁਰ
ਭੇਖ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ।
ਪਹਿਰ ਸੰਸਾਰੀ ਕੱਪੜੇ
ਮੰਜੀ ਬੈਠ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ."
(ਵਾਰ ੧)

ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਵਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਦੋਦਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀ ਚੰਦ (ਕਰੋੜੀਮੱਲ)ਦਾ ਉੱਦਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਪਿੰਡ ਵਸਾਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਵਾਈ. ਇਸੇ ਨਗਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਵਿੱਚ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ਹਨ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਚਿਰੋਕਣਾ ਰਾਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ 'ਦੋਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ' ਅਥਵਾ (ਡੇਰਾ ਨਾਨਕ) ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ (ਦੋਹਰਾ) ਭੀ ਨਵਾਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ੩੭੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਕੋਹਲੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ੭੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ ੨੧ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ "ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੇਰਕਾ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ"ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ,ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ੩੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭੀ ਦੋਹਰੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ.

ਇਸ ਥਾਂ ਇਤਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(੧) ਚੋਲਾ ਸਾਹਿਬ.

{੨} ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੀਆਂ
{੩} ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ.

(੪) ਦੋਹਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਧਿ ਹੈ.

(੫) ਧਰਮਸਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.

(੬) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੬੫੧ (ਸਨ ੧੫੯੩) ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਅਕਬਰ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਸ਼ਾਹਜਾਦਾ ਸਲੀਮ (ਜਹਾਂਗੀਰ) ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦਾ ਪੱਟਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸੰਮਤ ੧੬੫੫ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਕਬਾ ੯੬੪੬ ਘੁਮਾਉਂ,੭ਕਨਾਲ, ੧੫ ਮਰਲੇ ਦਰਜ ਹੈ. ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਰਈਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹਨ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਸਥਾਨ ਦਰਸ਼ਨ ਯੋਗ ਹਨ:–

(੧) ਸ਼ੀਸ਼ਮਹਲ. ਇਹ ਮਕਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਸਜਾਇਆ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰੁਵਸਤੂਆਂ ਹਨ:–

(ੳ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ.

(ਅ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਖੜਗ, ਜੋ ਛੀ ਸੇਰ ਪੱਕੇ ਤੋਲ ਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਖ਼ਾਨ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

(ੲ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਖੰਡਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ੧੬੫੪."

(ਸ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਗੁਟਕਾ.

(ਹ) ਸੋਲੀ ਅਤੇ ਟੋਪੀ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ.

(ਕ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਝੰਡਾ).

(ਖ) ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ.

(ਗ) ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਸੋਜ਼ਨੀ.

(ਘ) ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਓਢਣ ਦਾ ਸ਼ਾਲ.

(ਙ) ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦੜੀ (ਕੰਥਾ).

(੨) ਖੂਹ ਮੱਲ੍ਹੀਆਂ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਏਕਾਂਤ ਬੈਠਕੇ ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ.

(੩) ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ ਅਤੇ ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਇੱਕ ਦੀਵਾਨਖਾਨਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੱਕੇ ਸ੍ਤੂਨ ਦੀ ਥਾਂ ਟਾਲ੍ਹੀ ਦਾ ਥੰਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ ਹੋਗਿਆ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਕਈ ਮੰਜ਼ਿਲੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਨਜਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

(੪) ਗੰਗਸਰ ਕੁਆ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੫੬ ਵਿੱਚ ਲਗਵਾਇਆ.

(੫) ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੬) ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੩.

(੭) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਉੱਚਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬੈਠਕੇ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਕਰਤਬ ਦੇਖਦੇ. ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਭੀ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

(੮) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ੨. ਇੱਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੯) ਨਾਨਕੀਆਣਾ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਭਸਮ ਲਿਆਕੇ ਸਮਾਧਿ ਬਣਾਈ ਹੋਵੇ.

(੧੦) ਬੇਰਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਇੱਕ ਬੇਰੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਭੀ ਮਿਲਣ ਆਏ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

(੧੧) ਮਾਤਾ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ. ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਪਾਸ ਪੱਕੇ ਬਾਗ ਅੰਦਰ ਹੈ.

(੧੨) ਵਿਵਾਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਹੈ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੮੧੪ (ਸਨ ੧੭੫੬) ਵਿੱਚ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅੱਗ ਲਾਕੇ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਇਆ ਸੀ.

(ਟ) ਸ਼ਤਿਸੰਗ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ. ਭਾਵ ਸ਼ਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ. "ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ ਕਰਤਾ ਵਸੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰਤਾਰਿ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. "ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕੀਓ ਕਰਤਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ. "ਜੋ ਭਾਣੀ ਕਰਤਾਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰਤਾਰੀ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੈ। ੨ ਕਰਤਾਲੀ. ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਤਾੜੀ. "ਬਿਧੇ ਬਿਹੰਗਨ ਕੋ ਕਰਤਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਵਿਸ਼ੇਰੂਪ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਉਡਾਉਣ ਲਈ ਹੱਥ ਦੀ ਤਾੜੀ (ਤੋੜੀ) ਹੈ.

ਕਰਤਾਰੇ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤਾ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. "ਠਾਢਿ ਪਾਈ ਕਰਤਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਰਤਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮ੍ਮਟ. ਝਾਂਝ. ਖੜਤਾਲ. "ਕਰ ਕਰਤਾਲ ਪਖਾਵਜ ਨੈਨਹੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਹੱਥ ਖੜਤਾਲ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਪਖਾਵਜ। ੨ ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਪਰਸ੍ਪਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਰਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰੀ ੨.

* ਇੱਥੇ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਹਾਟਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ–ਅਚਲਵਟਾਲੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਆਦਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

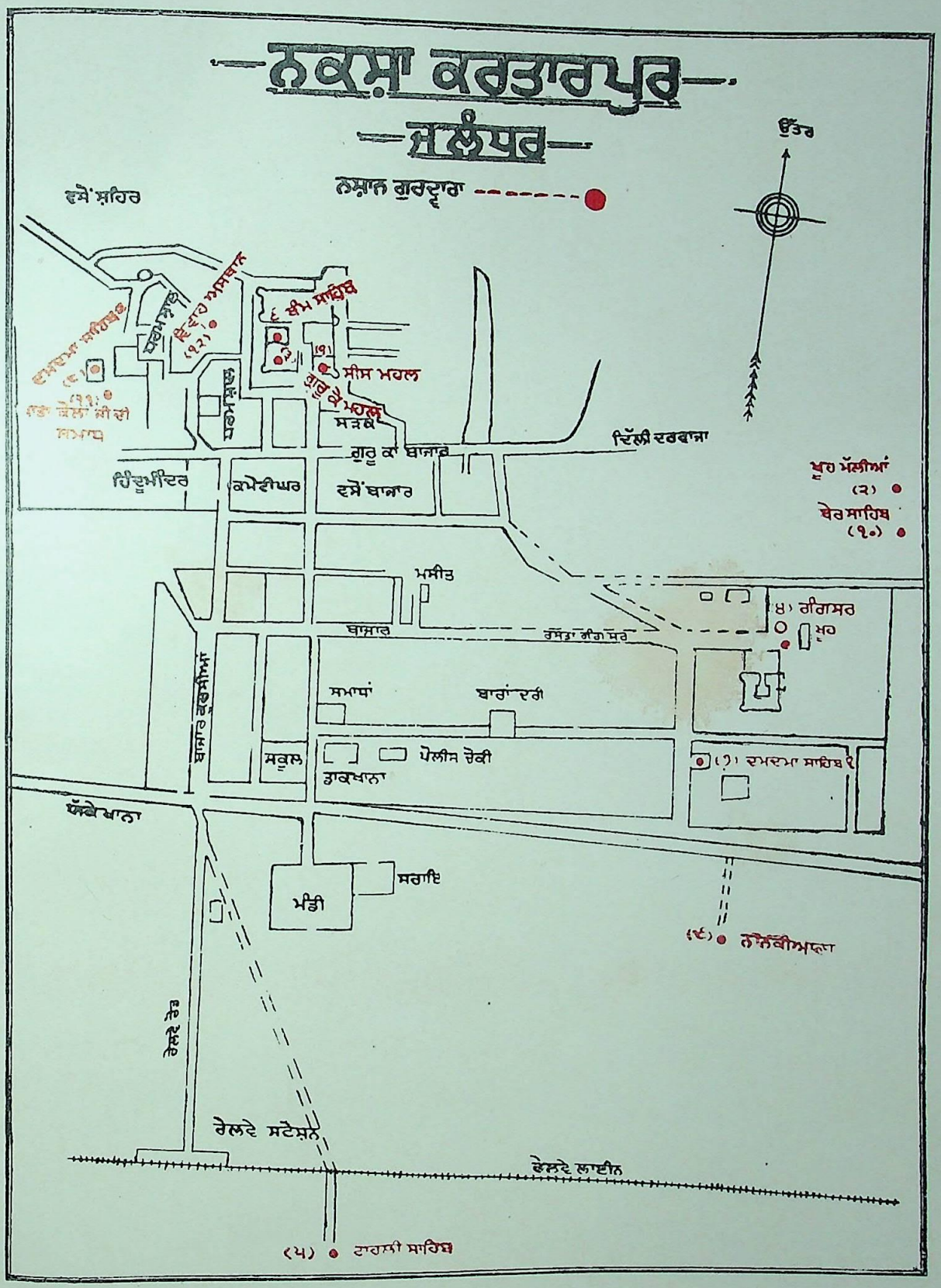

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 302

ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ—ਕਰਤਾਰਪੁਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

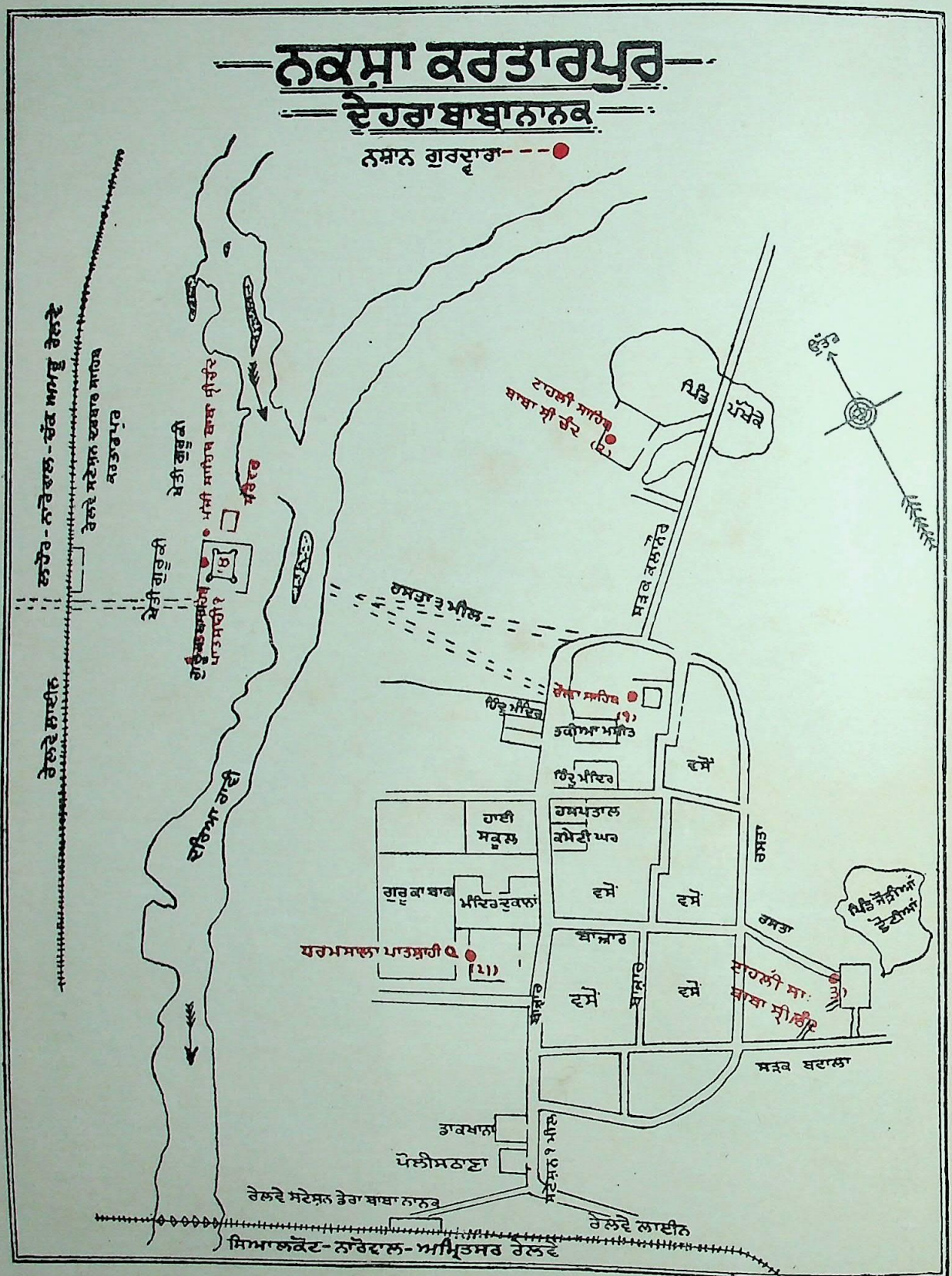

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਤਿਆ. ਵਿ–ਕਾਰਿਤ. ਕਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਓਸ ਦਾ ਸਭੁ ਗਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਕਾਰਿਤ ਸਭ ਨਿਸਫਲ ਹੋਇਆ.

ਕਰਤਿਕਜਾਨੀ. ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ (ਖੜਾਨਨ) ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਨਮੋ ਕਰਤਿਕਜਾਨੀ ਸਿਵਾ ਸੀਤਲਾਯੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਰਤੂਤ } ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤ੍ਰੁ.ਕਰਣੀ. "ਕਰਤੂਤਿ ਪਸੂ
ਕਰਤੂਤਿ } ਕੀ ਮਾਨਸ ਜਾਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ਵਰਜਿਤ ਨਾਲ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਭੀ ਕਰਤੂਤ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ– "ਚੰਗੀ ਕਰਤੂਤ ਕੀਤੀ ਹੈ!" (ਲੋਕੋ)

ਕਰਤੋਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਆਸਾਮ ਦੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਰੰਗਪੁਰ ਪਾਸ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਪਾਰਬਤੀ ਦਾ ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੱਥ ਪੁਰ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਜਲ ਲਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਦੀ ਬਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਨਾਸਾ.

ਕਰਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤ੍ਰ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਕ। ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਸਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਆਸਰਾ। ੩ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੪ ਕਰ੍ਤ੍ਰੀ. ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ.

ਕਰਦ. ਵਿ–ਕਰ (ਟੈਕਸ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੱਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰ. ਕਰ੍ਦ–ਕਦੰ. ਚਿੱਕੜ. ਕੀਚ। ੪ ਫ਼ਾ ਕ੍ਰ ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ। ੫ ਫ਼ਾ ਕ੍ਰ ਕਾਰਦ. ਛੁਰੀ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ। ੬ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਨਿਜ ਕਰਤੇ ਸਤਗੁਰ ਕੋ ਦਈ। ਯਾਂਤੇ ਕਰਦ ਨਾਮ ਵਿਦਤਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਰ ਇਹ ਵਜ਼ੁਤਪੱਤੀ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ.

ਕਰਦਹ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰ ਕੀਤਾ. ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਕਰਦਨ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰ੍ਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਕਰਨਾ. "ਗੁਸਲ ਕਰਦਨ ਬੂਦ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਕਰਦਭੇਟ. ਕ੍ਰਿਪਾਨਭੇਟ. ਦੇਖੋ, ਭੇਟ ਕਰਨਾ.

ਕਰਦਮ. ਸੰ. ਕਰ੍ਦਮ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ. ਕੀਚ. "ਕਰਦਮੰ ਤਰੰਤ ਪਪੀਲਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਪਾਪ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਛਾਇਆ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇਵਹੂਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਕਪਿਲਮੁਨਿ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਲ। ੪ ਫ਼ਾ ਕ੍ਰ੍ਦਮ ਮੈਂ ਕੀਤਾ.

ਕਰਦਲ. ਕ੍ਰੰਦਨ. ਪੁਕਾਰਨਾ. ਚਿੱਲਾਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਤ ਦਲ. ਦਲਨ ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰ. ਕੁਦਰ–ਕ੍ਰਿਦਰ. ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ। ੪ ਉਦਰ. ਪੇਟ। ੫ ਦੇਖੋ, ਦਲ ੪.

ਕਰਦੀ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰ੍ਦੀ ਤੈਂ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਰਦਨ ਹੈ.

ਕਰਦੇਮ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰ੍ਦੇਮ ਅਸੀਂ ਕੀਤਾ. "ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਕਰਦੰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਦਨ.

ਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣ. "ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ ਵਾਰੀ, ਸੁਮਤਿ ਕਰਨ ਵਾਰੀ, ਕਮਲ ਕਰਨ ਵਾਰੀ ਗਤਿ ਹੈ ਕਰਿਨ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲੀ, ਉੱਤਮ ਬੁੱਧਿ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਚਾਲ ਹੈ ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ। ੨ ਕਰਣ. ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਅੱਖ ਨੱਕ ਕੰਨ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਕਰਨ ਸਿਉਇਛਾ ਚਾਰਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਕਰਣ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਨੂੰ ਸ੍ਵ (ਆਪਣੀ) ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕ਼ਾਬੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਣ ੧੧.

ਕਰਨਕਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣ ਕਾਰਣ.

ਕਰਨਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਧਾਰ.

ਕਰਨਪਲਾਹ } ਦੇਖੋ, ਕਰਣਪਲਾਹ.
ਕਰਨਪਲਾਵ }

ਕਰਨਪੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਪੂਰ. "ਕਰਨਪੂਰ ਬਰ ਬੇਸਰ ਕੀਨੇ." (ਨਾਪ੍)

ਕਰਨਫੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਨਾ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਫੁੱਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਰਣਾ. ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਅ਼ਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੱਟੇ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੩ ਖੱਟੇ ਦੇ ਫੁੱਲ. "ਕਹਿਨਾ ਕਹਿਨਾ ਫੁਲ ਹੈਨ ਸੁਗੰਧਿ ਗੁਰੂ ਕਰਨਾ ਕਰਨਾ ਕਰਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮੂੰਹ ਦੀ ਕਹਿਣੀ ਕਾਹਣੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧਿ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਰਣੀ ਕਰਨੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸੁਗੰਧਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਰਣਾ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਰਨਾਇ.

ਕਰਨਾਇ } ਸੰ. ਕਾਰੁਣ੍ਯ–ਕਾਰੁਣ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–
ਕਰਨਾਈ } ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ. ਰਹਮ. "ਛੋਰਦਯੋ ਮੁਹਿ ਕੈ ਕਰਨਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅ ਕ੍ਰ੍ਨ ਕ਼ਰਨਾ. ਤੁਰ੍ਹੀ. "ਭ੍ਰਫ ਸੋਂ ਮੁਰਲੀ ਕਰਨਾਈ." (ਨਾਪ੍) "ਸੈਖ ਚੋਲ ਕਰਨਾਇੰ ਗਾਜੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ੪੭) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Cornet.

ਕਰਨਾਟਕ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਾਟਕ। ੨ ਹਥਫੇਰੀ. ਹੱਥ ਦੀ ਫੁਰਤੀ.

ਕਰਨਾਲ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲ੍ਹਾ, ਜੋ ਅੰਬਾਲੇ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਣ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ (ਕਰਣਾਲਯ).

ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸਨ ੧੭੦੯ ਵਿੱਚ ਕਰਨਾਲ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮਹੱਲਾ ਠਠੇਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਹੱਥ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ ਦੇ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਹਥਨਾਲ" ਹੈ.

ਕਰਨਿ. ਕਣੰ (ਕੰਨ) ਵਿੱਚ. ਕਾਨ ਮੇ. "ਕਦੇ ਨ ਕਰਨਿ ਧਰਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਮੰਨੇ ਕਾ ਬਹਿ ਕਰਨਿ ਵੀਚਾਰੁ." (ਜਪੁ) ੩ ਕੀਤੇਗਏ ਹਨ.

ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣੀ. "ਕਹਾ ਕਹਉ ਮੈ ਅਪਨੀ ਕਰਨੀ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਿਨੀ। ੩ ਕਣੰ (ਕੰਨਾਂ) ਕਰਕੇ. ਕਾਨੋਂ ਸੇ. "ਕਰਨੀ ਸੁਨੀਐ ਜਸੁ ਗੋਪਾਲ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਕਰਨੀਨਾਮਾ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਾਜੀ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ ਨਾਲ ਜੋ ਗੋਸ਼ਟਿ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ "ਕਰਨੀਨਾਮਾ" ਹੈ.

ਕਰਨੈਸੇ. ਵਾ–ਕਰਣ–ਜੈਸੇ. ਕਰਣ ਦੀ ਤਰਾਂ. "ਕ੍ਰੁਧਕੈ ਜੁੱਧ ਕਰਜੋ ਕਰਨੈਸੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਕਰਣ ਸੇ. ਕਰਣ ਨਾਲ. "ਪਾਰਥ ਜਸੋਂ ਰਿਸਕੈ ਕਰਨੈਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰਨੰਦਰਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣੰਦਰਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੰਦਰਿ.

ਕਰਪ. ਸ੍ਰੀ. ਕਪੰਟ. ਸੰਗਜਾ–ਚੀਥੜਾ. ਲੀਰ. ਟੱਲੀ। ੨ ਵਸਤ੍ਰ. ਲਿੰਗਜ਼ਾ। ੩ ਗੇਰੂਰੰਗਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਕਰਪਟੰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿਪਟੰਬੁ.

ਕਰਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਵਤ.

ਕਰਪਫਾ. ਕਰੀ ਹੈ. ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰ. "ਜਪਿ ਸੋਭਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਪਫਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਕਰਪਰ. ਸੰ. ਕਪੰਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਆਲਾ. ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕਪਾਲ. ਖੋਪਰ.

ਕਰਪਲਵ. ਸੰ. ਕਰਪੱਲਵ. ਸੰਗਜਾ–ਉਂਗਲੀ. ਹੱਥ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ.

ਕਰਪਲਵ ਸਾਖਾ ਬੀਚਾਰੈ. (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਬਿਰਛ ਦੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਖ਼ਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ.

ਕਰਪੱਲਵੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਂਗਲਾਂ ਉੱਪਰ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ. ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਰਪੱਲਵੀ ਕਲਪੀ ਗਈ ਹੈ. ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੰਕੇਤ ਥਾਪਕੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਪੱਲਵੀ ਇਹ ਹੈ:–

"ਅਹਿਫਨ ਕਮਲ ਚਕ੍ਰ ਟੰਕਾਰ।
ਤ੍ਰਯੁ ਪੱਲਵ ਯੌਵਨ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ।
ਉਂਗਲੀ ਅੱਛਰ ਚੁਟਕੀ ਮਾਤ।
ਰਾਮ ਕਹਤ ਲਛਮਨ ਸੇ ਬਾਤ."

ਸੱਪ ਦੇ ਫਣ ਵਾਂਙ ਹੱਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਊੜੇ ਦੀ ਸਤਰ, ਕਮਲ ਆਕਾਰ ਹੱਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੱਕੇ ਦੀ ਪੰਕਤਿ, ਚਕ੍ਰ ਆਕਾਰ ਉਂਗਲੀ ਘੁਮਾਉਣ ਤੋਂ ਚੱਚੇ ਦੀ ਸਤਰ, ਘੜਿਆਲ ਨੂੰ ਹਥੌੜੀ ਲਾਉਣ ਵਾਂਙ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਟ ਦੀ ਸਤਰ. ਬਿਰਛ ਵਾਂਗ ਹੱਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੱਤੇ ਦੀ ਸਤਰ, ਪੱਤ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪੱਪੇ ਦੀ ਪੰਕਤਿ ਅਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਨ ਤੋਂ ਯੱਯੇ ਦੀ ਸਤਰ ਦਾ ਬੋਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਉਂਗਲੀ ਤੋਂ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਚੁਟਕੀ ਤੋਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਮਝਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਯਥਾ–ਜੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਸਮਝਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਲ ਵਾਂਙ ਹੱਥ ਕਰੋ, ਇਸ ਤੋਂ ਕੱਕੇ ਦੀ ਸਤਰ ਸਮਝੀ ਗਈ. ਗੱਗਾ ਇਸ ਸਤਰ ਵਿੱਚ ਤੀਜਾ ਅੱਖਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤੀਜੀ ਉਂਗਲੀ ਖੜੀ ਕਰੋ, ਇਸ ਤੋਂ ਗ ਦਾ ਬੋਧ ਹੋਇਆ. ਰੱਫੇ ਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੰਜਵੀਂ ਹੈ,ਇਸ ਲਈ ਪੰਜ ਚੁਟਕੀਆਂ ਬਜਾਓ. ਦੂਜਾ ਅੱਖਰ ਰਾਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰੋ ਇਸ ਤੋਂ ਯੱਯੇ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੋਇਆ–ਰਾਰਾ ਦੂਜਾ ਅੱਖਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਦੂਜੀ ਉਂਗਲ ਖੜੀ ਕਰੋ. ਰਾਰੇ ਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਛੀਵੀਂ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਛੀ ਚੁਟਕੀਆਂ ਬਜਾਓ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ. ਐਸੇ ਹੀ ਸਭ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਮਝ ਲਓ.

ਕਰਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਠ ਦੇ ਦਸਤੇ ਵਾਲਾ ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ, ਜੋ ਨੇਜੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਚਲਾਇਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਰ (ਹੱਥ) ਦੀ ਪਾ (ਰਖਜਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਿਮਟਾ. ਦਸ੍ਯੁਪਨਾਹ (ਦਸਤਪਣਾ). ੩ ਦਸਤਾਨਾ.

ਕਰਪਾਤੀ. ਸੰ. ਕਰਪਾਤ੍ਰਿਨ–ਕਰਪਾਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਜੋ ਹੱਥ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਤ੍ਰ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪਾਤ੍ਰ ਦਾ ਤਜਾਗੀ. "ਮੌਨ ਭ੍ਰਦਿਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਰਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ। ੨ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੀਣਾ ਜਾਂ ਪੀਣਵਾਲਾ.

ਕਰਪਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹਿਸੂਲੀਆ. ਟੈਕਸ ਬਟੋਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.

ਕਰਪਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਪੱਲਵੀ.

ਕਰਪੂਰ. ਸੰ. ਹਾਥੀ, ਜੋ ਕਰ (ਸ੍ਰੁੰਡ) ਨਾਲ ਉਦਰ ਪੂਰਣ ਕਹਦਾ ਹੈ. "ਕਰਪੂਰਗਤਿ ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਦੂਜੋ ਕਵਨ ?" (ਗਜਾਨ) ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਪੂਰਗਤਿ ਲਿਖ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. "ਕ੍ਰੰਬੁਗ੍ਰੀਵ ਕਰਪੂਰਗਤਿ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰ. ਕਪੂੰਰ. ਕਾਫ਼ੂਰ. ਕਪੂੰਰ (ਕਪੂਰ) ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. "ਕਰਪੂਰ ਪੁਹਪ ਸੁਗੰਧਾ." (ਗਾਥਾ) ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰ.

ਕਰਬ. ਕਰਨਾ. "ਬਹੁਰ ਜੱਗ ਕੋ ਕਰਬ ਮਿਟਾਯੋ." (ਅਰਹੰਤਾਵ) ੨ ਅ ਕ੍ਰ੍ਬ ਸੰਗਜਾ–ਗ਼ਮ. ਰੰਜ. ਸ਼ੋਕ। ੩ ਦੁੱਖ। ੪ ਬੇਚੈਨੀ.

ਕਰਬਲਾ. ਅ ਕ੍ਰ੍ਬਲਾ ਇ਼ਰਾਕ਼ ਅ਼ਰਬ (Mesopotamia) ਵਿੱਚ ਦਰਿਆ ਫ਼ਰਾਤ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ੧੦ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ਸਨ ੬੮੦ ਨੂੰ ਚੌਥੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਹਜਰਤ ਅ਼ਲੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੁਸੈਨ, ਯਜ਼ੀਦ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ, ਵਡੀ ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸੈਨ.

ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਵਡਾ ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ੬੦੦੦੦ ਸੀ. ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਗੁੰਬਜਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਮੁਰਦੇ ਦੱਬਣੇ ਪੁੰਨਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਮੁਰਦੇ ਲੈਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਧਨੀ ਲੋਕ ਉਸ ਥਾਂ ਮੁਰਦੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਖ਼ੈਰਪੁਰ ਦੇ ਮੀਰ। ੨ ਉਹ ਅਹਾਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ੀਏ (ਦਹੇ) ਦੱਬੇ ਜਾਣ.

ਕਰਬਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.

ਕਰਬੂਰ. ਸੰ. ਕਰ੍ਬੂਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਜਲ। ੪ ਪਾਪ। ੫ ਦੈਤ੍ਯ. ਰਾਖਸ. "ਕਰਬੂਰ ਬਿਨਾਸੀ." (ਭਾਵਰਸਾਂਮ੍ਰਿਤ)

ਕਰਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਊਠ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ. "ਕਰਿਕਰਭ ਬਿਸਾਲ ਕਰ." (ਨਾਪ੍) ਕਰਭ ਦਾ ਕਰ (ਸ੍ਰੁੰਡ), ਉਸ ਜੇਹੀ ਲੰਮੀ ਬਾਹਾਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੩.

ਕਰਭਿਖ. ਰਾਜਾ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਕਰਭੀ. ਕਰਭ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਕਰਮ. ਸੰ. ਕ੍ਰ੍ਮ. ਸੰਗਜਾ–ਡਿੰਘ. ਕ਼ਦਮ. ਡਗ. ਭੇਚ ਗਜ਼

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਮਾਣ. ਤਿੰਨ ਹੱਥ* ਦੀ ਲੰਬਾਈ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੰਮ ਕੈ ਗਨਉ ਏਕ ਕਰਿ ਕਰਮ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਕਮੰ. ਕੰਮ. ਕਾਮ. ਜੋ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਸੋ ਕਰਮ. "ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ."(ਸੁਖਮਨੀ)

ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਰਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ–

(ੳ) ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ, ਜੋ ਹੁਣ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ. †

(ਅ) ਪ੍ਰਾਰਬਧ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ.

(ੲ) ਸੰਚਿਤ, ਉਹ ਜੋ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਭੋਗਿਆ।

੩ ਵਿ–ਕਮਿੰਨ–ਕਰਮੀ. ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਉਣ ਕਰਮ ਕਉਣ ਨਿਹਕਰਮਾ ?" (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਰ ਮੇਂ(ਹੱਥ ਵਿੱਚ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਰਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਮੁਖਖੀਰੀ ੫ ਅ੍ਮਲ. ਕਰਣੀ. "ਮਨਸਾ ਕਰਿ ਸਿਮਰੰਤੁ ਤੁਝੈ × × × ਬਾਚਾ ਕਰਿ ਸਿਮਰੰਤੁ ਤੁਝੈ × × × ਕਰਮ ਕਰਿ ਤੁਅ ਦਰਸ ਪਰਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੬ ਅ੍ ੯ ਉਦਾਰਤਾ। ੭ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ. "ਨਾਨਕ ਰਾਖਿਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਖੇ ਕਰਿ ਕਰਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਏਦੂ ਊਪਰਿ ਕਰਮ ਨਹੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਰਮਇੰਦ੍ਰਯ } ਦੇਖੋ, ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ.
ਕਰਮਇੰਦ੍ਰੀ }

ਕਰਮ ਸਿੰਘ. ਰਾਣੀ ਆਸਕੋਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੮੫੫ (੧੬ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੯੮) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪੰਦਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੨ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦ (੩੦ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੧੩) ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜ-ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪੂਰਣ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਸੂਰਵੀਰ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਇਸ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੱਕੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਜਮੀਨ ਜਗੀਰਾਂ ਲਾਈਆਂ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੩ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ.

ਕਰਮਹੀਣ } ਵਿ–ਅਭਾਗੀ. ਬਦਨਸੀਬ.
ਕਰਮਹੀਨ }

ਕਰਮਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਮੁਕ.

ਕਰਮਕਾਂਡ. ਸੰ. ਕਰ੍ਮਕਾਂਡ.ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਉਹ ਕਾਂਡ (ਭਾਗ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਕੇਹੜੇ ਕਰਮ ਵਿਹਿਤ ਹਨ ਕੇਹੜੇ ਨਿਸ਼ਿੱਧ,ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕੇਹੜੇ ਕੇਹੜੇ ਕਰਮ ਕਿਸ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ,ਇਤਯਾਦਿਕ ਵਰਣਨ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ. "ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਬਹੁ ਕਰਹਿ ਅਚਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਕਰਮਕਾਂਡੀ. ਕਰਮਕਾਂਡ ਦਾ ਕਰਤਾ.ਦੇਖੋ,ਕਰਮਕਾਂਡ.

ਕਰਮਕਿਰਤ. ਕ੍ਰਿਤਕਰਮ. ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਐਮਾਲ. "ਕਰਮਕਿਰਤ ਕੀ ਰੇਖ." (ਬਾਵਨ)

ਕਰਮਖੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਉਹ ਅਵਸਥਾ (ਅਥਵਾ ਭੂਮਿਕਾ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਕਰਮਯੋਗ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ. ਅ੍ਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਦਰਜਾ. "ਕਰਮਖੰਡ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜੋਰੁ." (ਜਪੁ)

ਕਰਮਚਾ. ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ. "ਧੁਰਕਰਮਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

ਕਰਮਚਾਰੀ. ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮਦਾਰ. ਅਹਿਲਕਾਰ.

ਕਰਮਚੰਦ. ਚੰਦੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼। ੩ ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ, (ਜਦਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ ਠਹਿਰੇ) ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਕੇ ਪਰਮਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਕਰਮਜਾਰ } ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ।
ਕਰਮਜਾਲ } ੨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤਾਣਾ. "ਬਿਥਰਜੋ ਅਦ੍ਰਿਸਟ ਜਿਹ ਕਰਮਜਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਕਰਮਜੋਗ. ਸੰ. ਕਮੰਯੋਗ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਤ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਲਈ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਯਾਗਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਜ ਦੇ ਨਿਬਾਹੁਣ ਲਈ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ ਹੋਣਾ.

ਕਰਮਠ } ਸੰ. ਕਰ੍ਮਠ. ਵਿ–ਕਰਮਕਾਂਡੀ. ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ
ਕਰਮਠੀ } ਦਾ ਕਰਤਾ. "ਮਹਾਂ ਕਰਮਠੀ ਮਹਾਂ ਸੁਜਾਨੂੰ." (ਦਿਲੀਪ)

ਕਰਮਣਾ. ਸੰ. ਕਰ੍ਮਣਾ. ਤ੍ਰਿਤੀਆ. ਕਰਮ ਸੇ. ਕਰਮ ਕਰਕੇ. "ਰਿਦ ਕਰਮਣਾ ਬਚਸਾ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਮਨ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ.

ਕਰਮਣੋ. ਵਿ–ਕਮਿੰਨ੍. ਕਰਮੀ। ੨ ਕਮੰਣਜ. ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਇਕ੍. ਕਰਮ ਕਰਨ ਯੋਗਜ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕਮੰਨ੍.ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੰਮ.

ਕਰਮਦਕ. ਵਿ–ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ.

ਕਰਮ ਧਰਮ. ਵਿ–ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ, ਸੁਰਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਿਉ ਪਾਈਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਰਮਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਣਾ. "ਮਨਸਾ ਬਾਚਾ ਕਰਮਨਾ ਮੈ ਦੇਖੇ ਦੋਜਕ ਜਾਤ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਕਰਮਨਾਸਾ. ਸੰ. ਕਰ੍ਮਨਾਸ਼ਾ. ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਜਿਲੇ ਦੇ ਕੈਮੋਰ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਮਿਰਜ਼ਾ-ਪੁਰ, ਗਾਜ਼ੀਪੁਰ ਆਦਿਕ ਜਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ੧੪੬ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਚੌਸਾ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਦੀ ਲਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਵਣ ਦੇ ਮੂਤ੍ਰ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤਾਵਲੰਬੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.* "ਚਲਤ ਚਲਤ ਕ੍ਰਮਨਾਸਾ ਸਲਤਾ। ਤਹਾਂ ਆਇ ਹੇਰਜੋ ਜਲ ਚਲਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਸਨਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਕਰਮਨਾਮ. ਕਰਮ (ਕ੍ਰਿਯਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਦੀ ਕਲਪਨਾ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪਈ ਹੋਈ ਅੱਲ."ਕਰਮ-ਨਾਮ ਬਰਨਤ ਸੁਮਤਿ." (ਜਾਪੁ)

ਕਰਮਪੇਡ. ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਰੂਪ ਬਿਰਛ.

ਕਰਮਫਲ. ਕੰਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ.

ਕਰਮਬਧ. ਕਰਮਬੱਧ. ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ. "ਕਰਮਬਧ ਤੁਮ ਜੀਉ ਕਹਿਤ ਹੋ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬਧ (ਨਾਸ਼).

ਕਰਮਬਿਧਾਤਾ. ਸੰ. ਕਰ੍ਮਬਿਧਾਤ੍ਰ. ਵਿ–ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਇਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. "ਸਭਨਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ਕਰਮਬਿਧਾਤਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕਰਮਭਾਗ. ਵਿ–ਸੌਭਾਗਜਕਰਮ. "ਕਰਮਭਾਗ ਸੰਤਨ ਸੰਗਾਨੇ ਕਾਸਟ ਲੋਹ ਉਧਾਰਿਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕਰਮਭਾਵਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ। ੨ ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ ਭਵਿਤਵਜਤਾ (ਭਾਵੀ).

ਕਰਮਭੀਰੁ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਇਰ. ਵਿਘਨ ਅਤੇ ਵਿਪਦਾ ਤੋਂ ਡਰਕੇ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਰਮਭੂਮਿ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼. ਵਿੰਧਯਾਚਲ ਅਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਦੇਸ਼. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭੋਗੀਦੇ ਹਨ. ਬਾਕੀ ਸਭ ਦੇਸ਼ ਭੋਗ-ਭੂਮਿ ਹੈ. "ਕੇਤੀਆ ਕਰਮਭੂਮਿ ਮੇਰ ਕੇਤੇ." (ਜਪੁ) ੨ ਸਿੱਖਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਦੇਹ. "ਕਰਮਭੂਮਿ ਬੀਜਨ ਸੋ ਖਾਵਨ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕਰਮਭ੍ਰਸ੍ਟ. ਵਿ–ਕਰਮ ਤੋਂ ਪਤਿਤ.

ਕਰਮਮਣੀ. ਸ਼ੁਭਕਰਮ ਰੂਪ ਰਤਨ। ੨ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮਨੌਤ. ਕਰਮਾਭਿਮਾਨ.

ਕਰਮਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਜੋਗ.

ਕਰਮਰਤ. ਵਿ–ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਕਰਮਕਾਂਡੀ. "ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ਕਰਮਰਤ." (ਬਾਵਨ)

ਕਰਮਰੇਖ } ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ
ਕਰਮਰੇਖਾ } ਰੇਖਾ. ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਲਿਖਿਤ. ਮੱਥੇ ਦਾ ਲੇਖ.

ਕਰਮਵਿਪਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਸੂਰਜ ਦਾ ਆਪਣੇ ਰਥਵਾਹੀ ਅਰੁਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. "ਕਰਮਵਿਪਾਕ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਰਮਵੀਰ. ਵਿ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦੁਰ. ਜਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਵਿਘਨਾਂ ਅਤੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਕਰਮਾ. ਵਿ–ਕਰਮੀ. ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ. ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਉਨ ਉਹ ਕਰਮਾ। ਜਾਕੈ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਹਰਿਨਾਮਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰਮਾਉ. ਕਰਮ। ੨ ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼. ਘਾਲ. ਕਰਣੀ. "ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਸਾਚਾ ਭੇਟੀਐ ਭਾਈ, ਪੂਰਾ ਤਿਸੁ ਕਰਮਾਉ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਰਮਾਕਾਰੀ. ਵਿ–ਕਰਮਕਰਤਾ. ਕਰਮਕਾਂਡੀ."ਸੁਣਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਮਾਕਾਰੀ!" (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਰਮਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਮਤ ਅਤੇ ਕਰਾਮਾਤ.

ਕਰਮਾਂਤ. ਵਿ–ਕਰਮ ਦਾ ਅੰਤ. ਕੰਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ.

ਕਰਮਾਂਤਕ. ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਕ (ਨਾਸ਼ਕ) ਗਜਾਨ. "ਗਿਆਨੁ ਭਇਆ ਤਹ ਕਰਮਹਿ ਨਾਸ." (ਭੈਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਰਮਾਤਾ. ਵਿ–ਕਰਮਰਤ. ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ. "ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕ ਕਰਮਾਤਾ."(ਬਾਵਨ) ੨ ਸੰ. ਕਰ੍ਮਾਤ੍ਰਾ. ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਰਮਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਮਤ ਅਤੇ ਕਰਾਮਾਤ. "ਨਾਨਕ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਤੁਠੈ ਜੋ ਮਿਲੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਧਿਗੁ ਸਿਧੀ ਧਿਗੁ ਕਰਮਾਤਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਕਰਮਾਨ. ਸੰ. ਕਰ੍ਮਾਨ੍ਯ. ਵਿ–ਕਰਮ ਕਰਨ ਯੋਗਜ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਤਾਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਨਖ਼ਾਹ. ਤਲਬ। ੩ ਕਰਮ ਗਣ. ਕਰਮਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਿਹਫਲ ਸਭ ਕਰਮਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਰਮਾਬਾਈ. ਦੱਖਣ ਦੇ ਖਾਜਲ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਡਿਤ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੁਭਗਤਿ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਤਯਾਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੈਸ਼ਨਵ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਕਰਮਾਬਾਈ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਵਿੱਚ ਭਗਤਿਗਜਾਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਵਿਤਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੁਣ ਭੀ ਵ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਵਿੱਚ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਜਗੰਨਾਥ ਪਾਸ ਭੀ ਹੈ. ਭਗਤ-ਮਾਲ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਖਾਣ ਲਈ ਜਗੰਨਾਥ ਜੀ ਖ਼ੁਦ ਗਏ ਸਨ. "ਕਰਮਾਬਾਈ ਕਰੀ ਖੀਚਰੀ ਜਿਮ ਅਚਵੀ ਤੁਮ ਰੂਪ ਮੁਰਾਰਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਰਮਾਬਾਹਰਾ. ਵਿ–ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਰਹਿਤ। ੨ ਬਦਨਸੀਬ। ੩ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਨਾਨਕ ਕਰਮਾਬਾਹਰੇ ਦਰਿ ਢੋਅ ਨ ਲਹਿਨੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

---

*ਦਿੱਲੀ, ਹਿਸਾਰ, ਅੰਬਾਲਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ੫੭ ਇੰਚ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਮਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ੫੪ ਇੰਚ ਦੀ ਹੈ. ਐਸੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਕੁਝ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. † ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ ਕਰਮ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ—ਇੱਕ ਨਿਤਰ, ਜੋ ਰੋਜ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਇਸਨਾਨ, ਜਪ, ਪਾਠ ਆਦਿ. ਦੂਜਾ ਨੈਮਿਤਕ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਸਬਬ ਕਰਕੇ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੇ ਉਤਸਵ ਅਤੇ ਮਰਣੇ ਪਰਣੇ ਆਦਿ ਸਮਿਆਂ ਪੁਰ ਕੀਤੇ ਪਾਠ ਦਾਨ ਜੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰਮ.

* ਦੇਖੋ, ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਾਕਰ:—
कर्मनाशा जलस्पर्शात करतोया विलङ्घनात
गण्डिका बाहुतरणाद्धर्म्मः क्षरति कीर्त्तनात ॥
ਕਰਮਨਾਸ਼ਾ ਦਾ ਜਲ ਛੁਹਣ ਤੋਂ, ਕਰਤੋਯਾ ਨਦੀ ਦੇ ਉੱਪਰਦੀਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ, ਗੰਡਿਕਾ ਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਤਰਣ ਤੋਂ, ਆਪਣਾ ਜਸ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਧਰਮ (ਪੁੰਨ) ਨਾਸ਼ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਮਾਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰ (ਕਿਰਣ) ਮਾਲਾ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ. ਕਰਮਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਮਾਲਾ.

ਕਰਮਾਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਮਾਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਰੀਆਂ ਪੁਰ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ।

ਕਰਮਾਵਿਸ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ. "ਭੋਨ ਰੰਗੀਨ ਬਨਾਇ ਮਨੋ ਕਰਮਾਵਿਸ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਰਮਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਜਿਸ ਨੋ ਕਰਮਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਰਮ। ੩ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ "ਕਰਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਨ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਰਮਿਆ. ਸੰ. ਕ੍ਰਮਾਗਤ. ਵਿ–ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਕਿਰਤ ਰੇਖ ਕਰਿ ਕਰਮਿਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕਰਮਕਰਤਾ। ੩ ਕਰਮਕਾਂਡੀ.

ਕਰਮਿਸ੍ਠ. ਸੰ. ਕਰ੍ਮਿਸ੍ਠ. ਵਿ–ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ.

ਕਰਮੀ. ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ. ਕਰਮੋਂ ਸੇ. "ਕਰਮੀ ਸਹਜੁ ਨ ਊਪਜੈ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਕਰਮਕਰਤਾ। ੩ ਕਰਮਕਾਂਡੀ। ੪ ਕਰੀਮ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ. "ਜਿਸ ਨੋ ਕਰਮੁ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਮਿਹਰ ਕਰੇ.

ਕਰਮੁਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਮੁਕ. "ਕਰਮੁਕੰ ਉਧੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਧਨੁਖ.

ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਸੰ. ਕर्मेन्द्रिय. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਮੂੰਹ, ਗੁਦਾ ਅਤੇ ਲਿੰਗ.

ਕਰਮੋ. ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਅਤੇ ਮੋਹਰਬਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ,ਜਿਸ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪੈਰੋਕੇ ਖਿਡਾਵੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਲਈ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਮਿਲਵਾਈ ਸੀ. "ਧਿਕ ਧਿਕ ਕਰਮੋ ਕੀਨ ਕੁਕਰਮੋ, ਹਤੇ ਬਾਲ ਕਯਾ ਕਰ ਮੋ ਆਇ ?" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਰਯਾਰ. ਕਰਵਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. "ਆਨ ਪਰਜੋ ਕਰਯਾਰ ਨਿਕਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੧) ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.

ਕਰਰਾ ਵਿ–ਕਰੜਾ. ਕਠੋਰ। ੨ ਰੁੱਖਾ. ਬੇਲਿਹਾਜ.
ਕਰਰੋ "ਕਰਰੋ ਧਰਮਰਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਰਲ ਸਿੰਧੀ. ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. "ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ
ਕਰਲਾ ਇਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕਰਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
੨ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੋਇ ਉਠੀ ਕਰਲੈ ਪਾਹਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨)
੩ ਪਹਾ–ਤਮਾਸ਼ਾ। ੪ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਨਾਚ.

ਕਰਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਰ (ਮਹਿਸੂਲ–ਟੈਕ੍ਸ) ਲਾਉਣਾ। ੨ ਕਾਰੁਨਸ੍ਪ੍ਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਲਾਪ ਅਤੇ ਕੁਰਲਾਉਣਾ. "ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਰਲਾਪ. ਸੰ. ਕਾਰੁਣ੍ਯਪ੍ਲਾਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਖ ਭਰੀ ਪੁਕਾਰ. ਐਸਾ ਵਿਲਾਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਜਾਵੇ.

ਕਰਵ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਰਮ (ਕਦਮ–ਡ੍ਡਿੰਘ) ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਦੁਇ ਕਰਵਾਂ ਕਰ ਤਿੰਨ ਲੋਅ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਅੰ. Curve. ਮੋੜ. ਵਿੰਗ. ਖ਼ਮ.

ਕਰਵਟ ਸੰ. ਕਰਵर्ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੱਥ ਦੇ ਸਹਾਰੇ
ਕਰਵਟੁ ਨਾਲ ਪ੍ਰੈਂਮ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਸਵਾੜਾ. ਪਾਸਾ ਪਰਤਣਾ. "ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ ਨ ਕਰਵਟ ਤੇਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨ ਨਾਲੋਂ ਕਰਵਤੁ (ਆਰਾ) ਭਲਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਕਵੰਟ. ਬਾਜ਼ਾਰ. ਮੰਡੀ.

ਕਰਵਤ ਸੰ. ਕਾਯਕ–ਕਰਪਤ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਰਾ.
ਕਰਵਤੁ ਲੱਕੜੀ ਚੀਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਦੰਦੇਦਾਰ ਸੰਦ.
ਕਰਵਟੁ "ਮਨੋ ਰੂਖ ਕਟੇ ਕਰਵਤੁਨ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਕਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਰਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਟ ਮਰਦੇ ਸਨ. "ਅਰਧ ਸਰੀਰ ਕਟਾਈਐ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤੁ ਧਰਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਰਵਾ. ਕਦਮਾਂ. ਡ੍ਡਿੰਘਾਂ. "ਦੁਇ ਕਰਵਾ ਕਰ ਤਿੰਨ ਲੋਅ." (ਭਾਗੁ) ਵਾਮਨ ਨੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਦੋ ਕਦਮ ਕੀਤੇ। ੨ ਵਿ–ਕੜਵਾ. ਕਟੁ. ਕੌੜਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਲੋਟਾ. ਸੰ. ਕਕੀ. ਮੱਘਾ. "ਕਾਚੈ ਕਰਵੈ ਰਹੈ ਨ ਪਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) "ਕਰਵੈ ਹੋਇ ਸੁ ਟੋਟੀ ਰੇਬੈ." (ਭਾਗੁ) ਜੋ ਲੋਟੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹੀ ਟੂਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.

ਕਰਵਾਇ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਟੁਤਾ. ਕੜਵਾਈ. ਕੌੜੱਤਣ।
ਕਰਵਾਈ ੨ ਦੂਜੇ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਰਵਾਰ ਸੰ. ਕਰਬਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੋਂਹ (ਨਾਖੂਨ)
ਕਰਵਾਲ ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਦਾ ਬਾਲ (ਪੁੜ) ਹੈ। ੨ ਤਲਵਾਰ,ਜੋ ਨਾਖੂਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜੇਹੀ ਖ਼ਮਦਾਰ ਹੈ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ. "ਕਰਵਾਰ ਉਭਾਰਤ ਵਾਰ ਕਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਕਾਲਾਯੁਧ ਕਰਵਾਰ." (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰੜਾ ਵਿ–ਕਠੋਰ. "ਕਰੜਾ ਮਨਮੁਖ ਗਾਵਾਰੁ."
ਕਰੜੀ (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਔਖਾ–ਔਖੀ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ, "ਗੁਰੁ ਪੀਰਾਂ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਮਹਾਂ ਕਰੜੀ ਸੁਖਸਾਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ. "ਸਭੁ ਤਜੀ ਮਨੈ ਕੀ ਕਾਮਕਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)"ਗ਼ਾਰਨਿ ਚੰਦਕਰਾ ਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗੋਪੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਜੇਹੀ.

ਕਰਾਂ ਉਪਰਿ. ਵਿ–ਹੱਥ ਉੱਪਰ. ਭਾਵ, ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਇਹ ਪਦ 'ਹਸ੍ਤਮਲਕ ਵਤ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਯ ਹੈ."ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਕਰਾਂ ਉਪਰਿ ਹਰਿ ਚੇਤਿਆ,ਸੋ ਪਾਇਨਿ ਮੱਥਦ੍ਆਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਹਸ੍ਤੀ (ਹੋਂਦ) ਵਿੱਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ.

ਕਰਾਇਹ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜੋਹਾ ਕਰਾਇਹ ਤੇਹਾ
ਕਰਾਈ ਹਉ ਕਰੀ ਵਖਿਆਨੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)
੨ ਤੂੰ ਕਰਾਵੇਂ। ੩ ਕਰਾਈਂ. ਮੈਂ ਕਰਾਵਾਂ.

ਕਰਾਸਿ ਕਰਾਵਸ੍ਸੇ. ਕਰਾਵੇਗਾ। ੨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ.
ਕਰਾਸੀ

ਕਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਕੜਾਹ. "ਕਹਸੋ ਕਿ ਤੇਰੇ ਉਦਰ ਮੋਂ ਗੁਰੁ ਕੇਰ ਕਰਾਹੁ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹਨਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾ ਸੰਦ, ਜੋ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਖਿੱਚਕੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਅ. ਕ਼ਰਾਹ. ਬੀਜਿਆ ਖੇਤ। ੫ ਬੀਜਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਖੇਤ। ੬ ਨਿਰਮਲ ਜਲ। ੭ ਫ਼ਾ. ਕ਼ਰਾਹ. ਕਿਨਾਰਾ। ੮ ਹੱਦ. ਸੀਮਾ.

ਕਰਾਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਕ੍ਰੰਦਨ. ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਨਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ. ਕ਼ਰਾਹ. ਕੁਹਰਾਮ। ੨ ਕਰਾਹ ਸੰਦ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ.

ਕਰਾਹਤ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕ੍ਰੰਦਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਰਾਹਤ ਹੈਂ ਗਿਰਿ ਸੇ ਗਜ ਲੰਗੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਅ. ਕ਼ਰਾਹ਼ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘ੍ਰਿਣਾ. ਗਲਾਨਿ.

ਕਰਾਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹਣਾ.

ਕਰਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕੜਾਹਾ. "ਦੀਰਘ ਕਰਾਹੇ ਲੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਰਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਕੜਾਹੀ. "ਕਰਾਹੀ ਚਾਰੁਕੈ ਲੀਨੈ ਬਰੇ ਪਕਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੨) ੨ ਦੁਰਗਾ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਿਮਿੱਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੜਾਹ.

ਕਰਾਹੀਯਤ. ਅ. ਕ਼ਰਾਹ਼ਤ ਮਕਰੂਹ ਜਾਣਨਾ. ਗਲਾਨੀ (ਘ੍ਰਿਣਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕਰਾਕੁਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਲ.

ਕਰਾਗਉ. ਕਰਾਂਗਾ. ਕਮਾਵਾਂਗਾ. "ਜਿਉ ਮਿਲੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪਨਾ ਤੇ ਬੋਲ ਕਰਾਗਉ."(ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰਾਂਗੁਰ. ਕਰ–ਅੰਗੁਲਿ. ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲ. "ਗਹਿ ਤ੍ਰਾਤ ਕਰਾਂਗੁਰ." (ਨਾਪ੍) ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲ ਫੜਕੇ.

ਕਰਾਚੀ ਬੰਦਰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਕਰਾਚੀ ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਘਾਟ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸਨ ੧੯੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ.

ਕਰਾਚੁਰ ਫ਼ਾ ਕ਼ਰਾਚੁਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. "ਕਰਾਚੋਰ ਕਰਧਰ ਚਮਕਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਕਰਾਚੋਲ ਕਿਰਪਾਨ ਕੋ ਲੀਜਹੁ ਨਾਮ ਸੁਧਾਰ." (ਸਨਾਮਾ)
ਕਰਾਚੋਰ
ਕਰਾਚੋਲ

ਕਰਾਂਝ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੰਦ ਧਾ. "ਓਇ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮੂਏ ਕਰਾਂਝਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਕ਼ਰਾਬਤ. ਅ. ਕ਼ਰਾਬ਼ਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ਼ੁਰਬ (ਨੇੜੇ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਮੀਪਤਾ. ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕ਼ਰਾਬੀਨ. ਤੁ ਕ਼ਰਾਬੀਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋੜੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਲੰਮਾ ਪਿਸਤੌਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗੋਲੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰ. Carbine.

ਕਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ. "ਸੋ ਪਾਏ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਕਰਾਮ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਅ. ਕ਼ਰਾਮ. ਕਿਰਾਮ. ਕਰੀਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਕਰਾਮਤ. ਅ. ਕ਼ਰਾਮ਼ਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੩ ਸਿੱਧੀ. ਕਰਾਮਾਤ.

ਕਰਾਮਲ੍ਕ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਕਰਾਮਾਤ ਅ. ਕ਼ਰਾਮ਼ਤ ਕਰਾਮਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.
ਕਰਾਮਾਤਿ ਸਿੱਧੀਆਂ. ਉਹ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਣਹੋਣੀ ਬਾਤ ਹੋਸਕੇ. ਕਰਾਮਤ ਦਾ ਸਤ੍ਯ ਹੋਣਾ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਪੁਸ੍ਤਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਯਹੂਦੀ, ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੱਬੂਰ ਕਾਂਡ ੧੦੫ ਅਤੇ ਕ਼ੁਰਾਨ ਸ਼ੂਰਤ ਬਕਰ, ਆਯਤ ੯੭ ਅਰ ਸ਼ੂਰਤ ਅਰਾਫ਼, ਆਯਤ ੧੬੦.

ਕਰਾਮਾਤੀ. ਵਿ–ਕਰਾਮਾਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲਾ.

ਕਰਾਮੰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ.

ਕ਼ਰਾਯਨ. ਅ. ਕ਼ਰਾਇ਼ਨ ਕ਼ਰੀਨਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ. ਚਿੰਨ੍. ਲੱਛਣ.

ਕਰਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. "ਸਰਤਾ ਕੇ ਗਿਰੇ ਕਰਾਰਾ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) "ਕਰਾਰਨ ਤੇ ਬਢ ਮਾਨਹੁ ਨੀਰਧਿ ਕੋਪਕੈ ਗਾਜਸ੍ਹੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾੜ। ੩ ਦਰਾਰ. ਖੁੱਡ. ਤੇੜ. ਬਿਲ. "ਮਾਨੋ ਪਹਾਰ ਕਰਾਰ ਮੋਂ ਚੋਂਚ ਪਸਾਰ ਰਹੋ ਸਿਸੁ ਸਾਰਕ ਜੈਸੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਅ. ਕ਼ਰਾਰ. ਸ੍ਥਿਰਤਾ. ਠਹਿਰਾਉ। ੫ ਧੀਰਜ. "ਕਿਛੁ ਪਕੜੇ ਕਰਾਰ." (ਨਸੀਹਤ) ੬ ਪ੍ਰਤਿਗ਼ਾ. ਵਾਦਾ। ੭ ਤਸੱਲੀ. ਸੰਤੋਖ.

ਕਰਾਰਕੰਦਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਨਾਰੇ (ਕੰਢੇ) ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਾਰਨਿ. ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. ਤਟਿਨੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਾਰਾ. ਵਿ–ਚਰਪਰਾ. ਚਟਪਟਾ. ਮਿਰਚ ਲੂਣ ਆਦਿਕ ਤਿੱਖੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ। ੨ ਧੀਰਜ (ਕਰਾਰ) ਵਾਲਾ. "ਗਾਵਹਿ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ." (ਜਪੁ) ੩ ਧੀਰਜ (ਤਸੱਲੀ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ."ਬਿਨ ਗੁਰਸਬਦ ਕਰਾਰੇ."(ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੪ ਔਖਾ. ਵਿਖੜਾ. "ਆਗੈ ਪੰਥ ਕਰਾਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਿਰੇ) ੫ ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼. "ਖੜਗ ਕਰਾਰਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ੬ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਚਿੱਤ. ਉਤਸਾਹੀ. "ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਰਾ ਹੋਇਕੈ ਕਮਾਂਵਦਾ ਹੈ." (ਭੁਗਤਾਵਲੀ) ੭ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ.

ਕਰਾਰੀ. ਕਰਾਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ। ੨ ਇਸਥਿਤੀ. "ਟੂਕ ਦਮ ਕਰਾਰੀ ਜਉ ਕਰਉ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ–ਦ੍ਰਿੜ. ਮਜਬੂਤ. "ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਭੀਤ ਕਰਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਔਖੀ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. "ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਕਾਰ ਕਰਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਪ੍ਰਤਿਗ਼ਾ. ਇਕਰਾਰ. "ਹਮ ਸੋਂ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰੈਂ ਕਰਾਰੀ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਕਰਾਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਭਯਾਨਕ. ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਕਰਾਲਾ. ਪਹਾ–ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਨਾਚ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਤਮਾਸ਼ਾ. ਖੇਲ। ੩ ਸੰ. ਅਨੰਤਮੂਲਾ ਬੂਟੀ। ੪ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੫ ਕਰਾਲ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਕਰਾਵਣਿ. ਕਰਾਉਣ ਲਈ. "ਹਰਿ ਕੰਮ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਰਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਕ੍ਰ–ਕ੍ਰਿ (ਨਾਸ਼)ਕਰਾਉਣਾ. ਲੈ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿ ਧਾ. "ਆਪਿ ਉਪਾਵਨ ਆਪਿ ਸਧਰਨਾ। ਆਪਿ ਕਰਾਵਨ ਦੋਸ ਨ ਲੈਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਆਪ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਆਪ ਅਧਾਰ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ (ਪਾਲਨਾ),ਆਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਲੈਣਾ. ਭਾਵ–ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ.

ਕਰਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾੜ.

ਕਰਿ. ਕਰ (ਹੱਥ) ਵਿੱਚ. ਕਰ ਮੇਂ. "ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਬਸਹਿ ਜਿਸੁ ਸਦਾ ਕਰਿ." (ਫੁਨਹੇ ਮ:੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਰਕੇ."ਕਰਿ ਅਨਰਥ ਦਰਬੁ ਸੰਚਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਸੰ. करिन्. ਹਾਥੀ, ਜੋ ਕਰ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਏਕਹਿ ਕਰ ਕਰਿ ਹੈ ਕਰੀ, ਕਰੀ ਸਹਸ ਕਰ ਨਾਹਿ." (ਵਿੰਦ) ਇੱਕੇ ਹੱਥ (ਸੁੰਡ) ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਕਰੀ (ਬਾਂਹ ਵਾਲਾ) ਆਖੀਦਾ ਹੈ, ਹਜਾਰ ਹੱਥ ਵਾਲਾ (ਸਹਸ੍ਰਵਾਹੁ) ਕਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਕਰਿਸ਼ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ਼੍ਮਾ.

ਕਰਿਹਾਂ. ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਿਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਟਿਦੇਸ਼. ਕਮਰ. "ਬਰ ਕਰਿਹਾਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕੇਹਰਿ ਸੋ ਕਰਿਹਾਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਰਿਕਰਹਿ. ਕਰਕਰ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ. "ਸਗਲ ਭਾਤਿ ਕਰਿਕਰਹਿ ਉਪਾਇਓ." (ਬਾਵਨ) ਦੇਖੋ, ਕਰਕਰ.

ਕਰਿਕੁੰਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਘੜੇ ਜੇਹੀ ਉੱਭਰਵੀਂ ਥਾਂ. "ਕੇਹਰਿ ਜਜੋਂ ਕਰਿਕੁੰਭ ਵਿਦਾਰੇ." (ਸਲੋਹ)

ਕਰਿੰਗ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਿੰਗਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਝ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦਿਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. Cestrum Nocturnum.

ਕਰਿਜਵਾ. ਪੂ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲੇਜਾ. ਜਿਗਰ. "ਕਾਢ ਕਰਿਜਵਾ ਅਪਨ ਲਲਾ ਕੋ ਦੀਜਿਯੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਕਰਿੱਜੈ. ਕੀਜੈ. ਕਰੀਏ.

ਕਰਿਣੀ. ਸੰ. ਹਥਿਨੀ. ਕਰਿ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਕਰਿੰਦ. ਵਿ–ਕਰੀਂਦ੍ਰ. ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ.ਗਜਰਾਜ.

ਕਰਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਿੰਦਾ.

ਕਰਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿਣੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਿਪਟੰਬੁ. ਕਰ-ਪੁਟ-ਵਿੱਚ-ਅੰਬੁ. ਚੁਲੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ. "ਕਰਿਪਟੰਬੁ ਗਲੀ ਮਨ ਲਾਵਸਿ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਕਰਪੁਟ (ਚੁਲੀ) ਵਿੱਚ ਅੰਬੁ (ਪਾਣੀ) ਲੈਕੇ ਭੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ-ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦਾਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸੰਧਜਾ ਦੇ ਵੇਲੇ ਭੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਕਰਿਪਾਈ. "ਕਰਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣੀ ਕਰਿਪਾਈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਕਰਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਰਚਕੇ ਕਰਤੇ ਨੇ ਕਾਰ (ਕਰਤਵਜ) ਪਾਇਆ ਹੈ. ਭਾਵ–ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਰੀ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿ ੩। ੨ ਸੰਗਜਾ--ਬਾਂਹ. ਭੁਜਾ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਧਾਰਿ ਕਰੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਕਰੀਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੪ ਕਰੀਂ. ਕਰਾਂ. "ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੋਟ ਦਤੁ ਕਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਕੀਤੀ. ਕਰਨ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ "ਜਾਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਰੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਰੀਅਹੁ. ਕਰਾਈਓ. "ਹਰਿ ! ਸਾਕਤ ਸੇਤੀ ਸੰਗੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ." (ਵਾਰ ਗਉ੧ ਮ: ੪) ੨ ਕੀਜੀਓ.

ਕਰੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਣਧਾਰ. ਕਰ (ਚੱਪਾ) ਧਰੀਆ. ਮਲਾਹ. "ਤੁਹੀ ਦਰੀਆ ਤੁਹੀ ਕਰੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿ–ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਕਰੀਆ ਧ੍ਰਵਬੁਧਿ".((ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਰੀਅੰ. ਵਿ–ਕਰਤਾ. "ਹਰੀਅੰ ਕਰੀਅੰ." (ਜਾਪੁ) ਹਰਤਾ ਅਤੇ ਕਰਤਾ.

ਕਰੀਹ. ਅ. كريه ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ. ਬੁਰਾ। ੨ ਬਦ ਸ਼ਕਲ। ੩ ਕਰਾਹਤ (ਗਲਾਨਿ) ਯੋਗਜ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹਤ.

ਕਰੀਹਾ } **ਕਰੀਹਾਂ** } ਕਰਨ ਦੀ ਈਹਾ (ਇੱਛਾ). ੨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਰੀਹਾ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਿਹਾਂ.

ਕਰੀਕਰ. ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ.

ਕਰੀਕਰਬਾਹੁ. ਵਿ–ਕਰੀ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਕਰ (ਸੁੰਡ) ਜੇਹੀ ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਹਨ. ਭਾਵ–ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕਰੀਕਰਾਂਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜਗ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰੀਖਨ } **ਕਰੀਛਨ** } ਕ੍ਰਿ–ਕਸ਼ੰਣ. ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ.

ਕਰੀਜਾ. ਵਿ–ਕਰਨ ਯੋਗਜ.

ਕਰੀਟ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰੀਟ.

ਕਰੀਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਕਰੀਠਾ.

ਕਰੀਂਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿੰਦ.

ਕ਼ਰੀਨਾ. ਅ. قرينه ਸੰਗਜਾ–ਨਿਯਮ. ਤਰੀਕਾ। ੨ ਸਿਲਸਿਲਾ. ਕ੍ਰਮ। ੩ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਕਰੀਫਲ. ਕਰੀਰ ਦਾ ਫਲ. ਪੇਂਝੂ. "ਸੁਧਾ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਬਦਲੇ ਕਰੀਫਲ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕ਼ਰੀਬ. ਅ. قريب ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ। ੨ ਲਗ ਪਗ.

ਕਰੀਬੀ. ਵਿ–ਕੋਲ ਦਾ. ਨਜ਼ਦੀਕ ਦਾ. ਸਮੀਪੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇੜ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਰੀਬ.

ਕਰੀਮ. ਅ. كريم ਵਿ–ਕਰਮ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ੨ ਉਦਾਰ। ੩ ਬਜ਼ੁਰਗ.

ਕਰੀਮਬਖ਼ਸ਼. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ੌਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ.

ਕਰੀਮਾ. ਅ. كريما ਐ ਕਰੀਮ ! ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ! "ਕਰੀਮਾ ਰਹੀਮਾ ਅਲਾਹ ਤੂ ਗਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕਰੀਮਾਰ. ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰੀਮੁਲ ਰਹੀਮ. (ਜਾਪੁ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਅਤੇ ਦਯਾਲੂ. ਉਦਾਰ ਅਤੇ ਦਯਾਵਾਨ.

ਕਰੀਰ } **ਕਰੀਲ** } ਸੰ. ਕਰੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਂਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਗੋਭ। ੨ ਘੜਾ. ਕੁੰਭ। ੩ ਕਰੀਰ ਬਿਰਛ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੇਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਕਰੀਲੀ. ਵਿ–ਕਰੀਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕਾਰਣ ਕਰੀਲੀ." (ਅਕਾਲ)

ਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰ."ਅਹਿਕਰੁ ਕਰੇ ਸੁ ਅਹਿਕਰੁ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫) ਇਸ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਸੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫਲ ਪਾਵੇ। ੨ ਸੰ. ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰ ੩. "ਗਊ ਬਿਰਾਹਮਣ ਕਉ ਕਰੁ ਲਾਵਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਰੁੰਜੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੂੰਜੜਾ.

ਕਰੁਣ. ਵਿ–ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. ਦੁਖੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ.

ਕਰੁਣਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. ਦੁਖੀ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਰੁਣਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੋਪਾਲ ਦੀਨਬੰਧੁ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਰੁਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ। ੨ ਕਾਵਜ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਰਸ.

ਕਰੁਣਾਨਿਧਾਨ } **ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ** } ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਦਯਾ ਦਾ ਆਸਰਾ.

ਕਰੁਣਾਪਤਿ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਕਰੁਣਾਂਬੁਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅੰਬੁਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ).

ਕਰੁਣਾਮਇ } **ਕਰੁਣਾਮਏ** } **ਕਰੁਣਾਮਯ** } **ਕਰੁਣਾਮੈ** } ਕ੍ਰਿਪਾਰੂਪ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਭਗਤਵਛਲ ਕਰੁਣਾਮਯਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਤਾਕੋ ਦੂਖ ਹਰਿਓ ਕਰੁਣਾਮੈ." (ਮਾਰੂ ਮ:੯)

ਕਰੁਣਾਯਤਨ } **ਕਰੁਣਾਲਯ** } ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਆਯਤਨ (ਘਰ). ਦਯਾ ਦਾ ਆਲਯ (ਗ੍ਰਿਹ)."ਕਰੁਣਾਲਯ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਕਰੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁਣਾ.

ਕਰੁਨਾਜਲੀਸ. ਕਰੁਣਾ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦਾ ਜਲੀਸ (ਜਲਈਸ਼. ਸਮੁੰਦਰ). ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ. "ਸੁਨੋ ਅਰਜ ਦਾਸ ਕਰੁਨਾਜਲੀਸ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਕਰੁਨਾਮੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁਣਾਮਯ. "ਨਾਨਕ ਕਹਿਤ ਗਾਇ ਕਰੁਨਾਮੈ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਕਰੁਵਾ } **ਕਰੂਆ** } ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੜਵਾ. ਕੌੜਾ. "ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰੂਆ ਮੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਕਕੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਘੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੂਆਚੋਥ। ੩ ਸੰ. ਕਵਲ. ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ. "ਲਾਯਕ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ਮੁਖ ਕੀ ਕਰੂਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰੂਆਚੋਥ. ਸੰ. ਕਕੰਾਚਤੁਥੀਂ. ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੪. ਇਸ ਤਿਥਿ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਿਨੇ ਵ੍ਰਤ ਕਰਕੇ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕਰੂਏ ਦੀ ਟੂਟੀ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਅਰਘ ਦਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਵ੍ਰਤ ਉਪਾਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਹ ਵ੍ਰਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀਆਂ.

ਕਰੂੰਜੜਾ. ਸੰ. क्रव्यरटा–ਕ੍ਰੱਯਰਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵੇਚਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਲੈ ਲਓ ਸੌਂਦਾ, ਐਸਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਹੋਕਾ ਦੇਕੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਹੁਣ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਬਜੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਕਰੂਠ } **ਕਰੂਠੀ** } ਵਿ–ਕ੍ਰੂਰ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. ਕਠੋਰਮਨ. "ਮਨੋ ਫਾਗ ਖੇਲੈਂ ਪਿਸਾਚੰ ਕਰੂਠੀ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਕਰੂਪ } **ਕਰੂਪੀ** } ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂਪ. "ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਕਰੂਪੀ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਕਰੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੂਰ.

ਕਰੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰੂਰਾ.

ਕਰੂਰਾਛ. ਸੰ. ਕ੍ਰੂਰਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰੂਰ (ਭਯਾਨਕ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕ੍ਰੂਰ ਹੈ. ਸ਼ਨਿ ਗ੍ਰਹ। ੨ ਇੱਕ ਦੈਤ,ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਦੈਤ,ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਕਰੂਰਾਛ ਘਾਯਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ੪ ਸਰਵਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਯੰਨਾਦ) ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਕਰੂਰਾਛ ਭਟ." (ਸਲੋਹ)

ਕਰੇਹੁ. ਕਰੋ."ਕਾਰੀ ਏਹੁ ਕਰੇਹੁ."(ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਕਰੇਕੈ. ਕਰਕੇ. "ਨਦਰਿ ਕਰੇਕੈ ਆਪਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ)

ਕਰੇਜਾ. ਸੰ. यकृत–ਯਕ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲੇਜਾ.ਜਿਗਰ. "ਕਰਕ ਕਰੇਜੇ ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਭੀਖਨ) ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਨ (ਦਿਲ) ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਕਰੇਟੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਵਿੱਚ ਅਟਨ (ਵਿਚਰਣ) ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਾਰਸ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ.

ਕਰੇਂਦੜ. ਵਿ–ਕਰਤਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਪਾਪ ਕਰੇਂਦੜ ਸਰਪਰ ਮੁਠੇ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ)

ਕਰੇਂਦਾ. ਵਿ–ਕਰਿੰਦਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਰਦਾ. ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ.

ਕਰੇਰ } **ਕਰੇਰਾ** } ਵਿ–ਕਠੋਰ. ਕਰੜਾ. "ਮਾਨੋ ਲੁਹਾਰ ਲਿਯੇ ਘਨ ਹਾਥਨ ਲੋਹ ਕਰੇਰੇ ਕੋ ਕਾਮ ਸਵਾਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਾਰਾ.

ਕਰੇਰੈ. ਕਰੇ ਹੈ."ਧੂਰਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇਰੈ."(ਕਾਨ ਮ:੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਕਰੇਲਾ. ਸੰ. ਕਾਰਵੇੱਲ–ਕਾਰਵੇੱਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਨੋਕਦਾਰ ਪੱਤੀਆਂ ਦੀ ਬੇਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਗੁੱਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਸੈਲੇ ਸੁਆਦ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਕਾਰਵੇੱਲ ਦਾ ਫਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ੩ ਕਰੇਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸੁਰਮੇਦਾਨ.

ਕਰੇਵ. ਕਰੇ–ਇਵ। ੨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਕਰਣ ਕਰੇਵ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਕਰੇਵਾ. ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ, ਜੋ ਲੋਕਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਕਰੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤਸ਼ਰਕਰਾ.

ਕਰੈਯਾ. ਵਿ–ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਬਰ ਜੁੱਧ ਕਰੈਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰੋਟ. ਕਰ–ਓਟ. ਹੱਥ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਢਾਲ। ੨ ਖੰਦਕ. ਖਾਈ. "ਓਟਨ ਕੂਦ ਕਰੋਟਨ ਫਾਂਧ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸੰ. ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪੜੀ. ਕਪਾਲ.

ਕਰੋਟਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋਟ ੩. ਕਰੋਟ ਅਤੇ ਕਰੋਟਿ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹਨ.

ਕਰੋਟਿ ਓਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ, ਜੋ ਕਰੋਟਿ (ਖੋਪਰੀ) ਦੀ ਓਟ ਹੈ. ਖੋਲ. "ਛੇਦ ਕਰੋਟਨ ਓਟਨ ਕੋਟਿ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਰੋਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਰੋਟਿ (ਖੋਪਰੀ) ਰਖਦੀ ਹੈ. "ਕਮਛਜਾ ਕਰੋਟੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਰੋੜ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜ ਅਤੇ ਕਾਰੋੜ। ੨ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਬਰ੍ਹੇ ਅਤੇ ਗੁਰਨੈ ਪਿੰਡ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਰੋੜ ਗ੍ਰਾਮ ਆਕੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. "ਚਲੇ ਕਰੋੜ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਮਧਾਨ ਆਏ ਹਨ.

ਕਰੋਤਿ. ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੈਸੇ ਪਾਵਕ ਕਾਸਟ ਭਸਮੰ ਕਰੋਤਿ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧ.

ਕਰੋਧਿ. ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ. ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ. "ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨਗਰੁ ਬਹੁ ਭੁਰਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧੀ.

ਕਰੋਧੁ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁੱਸਾ. "ਕਾਮੁ ਕਰੋਧੁ ਕਪਟੁ ਬਿਖਿਆ ਤਜਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਰੋਪ. ਸੰ. ਕੋਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁੱਸਾ.

ਕਰੋਰ. ਸੰ. ਕੋਟਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੌ ਲੱਖ. ਕ੍ਰੋੜ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖਜਾ.

ਕਰੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੀ.

ਕਰੋਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੇੜਖਾਨੀ. ਤਾਨੇਜ਼ਨੀ. "ਕਰੈਂ ਕਰੋਲੀ ਨਿੱਤ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰੋਲੀ.

ਕਰੋੜ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋਰ.

ਕਰੋੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਰੋਗਾ. ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ। ੨ ਕ੍ਰੋੜ (ਕੋਟਿ) ਦਾਮ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਲੀ ਅਫ਼ਸਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੀ ੨.

ਕਰੋੜਿ. ਕੋਟਿ. ਸੌ ਲੱਖ. ਭਾਵ–ਬੇਅੰਤ. "ਕਰੋੜਿ ਹਸਤ ਤੇਰੀ ਟਹਿਲ ਕਮਾਵਹਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਰੋੜੀ ਵਿ–ਕੋਟਿਪਤਿ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਕਰੋੜਹਾ ਰੁਪਯਾ ਹੈ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸਨ ੧੫੭੫–੭੬ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸਲਤਨਤ ਨੂੰ (ਬੰਗਾਲ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਬਿਨਾ) ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਦਾਮ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ੧੮੨ ਇਲਾਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੰਡਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ "ਆਮਿਲ" ਜਾਂ "ਕਰੋੜੀ" ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਇੱਕ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਚਾਲੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਦਾਮ ੨੫੦,੦੦੦ (ਢਾਈ ਲੱਖ) ਰੁਪਯੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ੩ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ। ੪ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਉਪਾਧੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਭਰਮ ਪਾਖੰਡ ਨੂੰ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਰੋੜੀਮੱਲ ਭੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਗਰ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਇਸੇ ਨੇ ਧਨ ਖ਼ਰਚਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਿਲ ਤਥਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ੧.

ਕਰੋੜੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ. ਇਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ, ਜੱਟ ਕਰੋੜਾ ਸਿੰਘ ਬਰਕੀ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਿਸਲ ਕਰੋੜੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ. ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਛਲੋਦੀ ਸੀ. ਕਲਸੀਆ ਰਿਆਸਤ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰੂਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹੈ. ਕਰਨਾਲ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਧਨੌਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਅੰਬਾਲੇ ਜਿਲੇ ਦੇ ਲੋਦੇ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਭੀ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕਰੋੜੀਮੱਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੀ ੪.

ਕਰੋ. ਕਰਮ. ਡਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਕਰਉ. "ਕਰੋ ਅਢਾਈ ਧਰਤਿ ਮੰਗ." (ਭਾਗੁ) ਵਾਮਨ ਨੇ ਢਾਈ ਕ਼ਦਮ ਜ਼ਮੀਨ ਮੰਗਕੇ.

ਕਰੋਂਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋਂਦਾ. "ਬਦਰੀ ਖਦਰ ਕਰੋਂਜੇ ਜਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਰੰਜੂਆ. ਮੀਚਕਾ.

ਕਰੋਂਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਪਤ੍ਰਿਕਾ (ਆਰੀ) ਜੇਹੇ ਦੰਦੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ. "ਕਰੋਂਤੀ ਕਟਾਰੈ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਕਰੋਂਦਾ. ਸੰ. ਕਰਮਦੰਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿੰਬੂ ਜੇਹੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. L. Carissa carandas.

ਕਰੋਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਕਾਰੀ. "ਧਰ ਕਰ ਭੇਸ ਕਰੋਲ
ਕਰੋਲਾ ਕੋ ਗਈ ਤਵਨ ਕੇ ਧਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੯) ੨ ਵਿ–ਕਰਾਲ. ਭ੍ਯਾਨਕ.

ਕਰੋਲੀ. ਤੁ ਕ਼ਰੋਲੀ. ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ, ਲੰਮੀ ਛੁਰੀ. "ਕਰੋਲੀ ਕਿਨੀ ਕਾਢ ਪਹਿਲੂ ਬਿਦਾਰਜੋ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਈਸ ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਹਨ.

ਕਰੰਉ. ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਭਗਤਿ ਕਰੰਉ ਲਿਵ ਲਾਏ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਮ. ਕਦਮ. ਡਿੰਘ.

ਕਰੰਕ ਸੰ. ਕਙ੍ਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ
ਕਰੰਗ ਦਾ ਪਿੰਜਰ. "ਕਰੰਗੀ ਲਗਾ ਹੰਸ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਹੰਸਰੂਪ ਜੀਵ, ਜੋ ਮੋਤੀ (ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ) ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਵਿਸ਼ੇਰੂਪ ਕਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਭਦਾ ਹੈ. "ਕਰੰਗ ਬਿਖੁ ਮੁਖਿ ਲਾਈਐ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਕਰੰਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਸੇਵਾ ਕਰੰਜਨ." (ਭਾਗੁ)
ਕਰੰਜਨੋ ੨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੰਜਨੋ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਜਨ (ਸੇਵਕਾਂ) ਦੇ ਸਿਰ, ਕਰ (ਹੱਥ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕਰੰਜੁਵਾ ਸੰ. ਕਞ੍ਟਕਾਰਿਕਾ–ਕੰਟਕਰੰਜ. ਮੀਚਕਾ.
ਕਰੰਜੂਆ L.Caesalpinia Bondacella. ਇਹ ਕੰਡੇਦਾਰ ਪੌਦਾ ਬਹੁਤ ਕੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਮੀਚਕਾ ਤਾਪ ਬਵਾਸੀਰ ਕ੍ਰਿਮ ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਤੁਚਾ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸੋਜ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਬਾੜ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਲਾਈਦਾਹੈ.

ਕਰੰਡ. ਸੰ. ਕਰਣ੍ਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਟਾਰਾ. ਪਿਟਾਰੀ। ੨ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਛੱਤਾ। ੩ ਤਲਵਾਰ। ੪ ਹੰਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ.

ਕਰੰਤਾ. ਕਰਦਾ. "ਖਟਕਰਮ ਕਰੰਤਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰੰਤੇ ਕੀ ਆਗਿ.

ਕਰੰਤੇ ਕੀ ਆਗਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਤ੍ਵਗ੍ਨਿ. ਯਗ੍ਯ ਦੀ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਮਹਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀ ਹੈ. "ਗੰਗਾ ਕਾ ਉਦਕ ਕਰੰਤੇ ਕੀ ਆਗਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ ਅਗਨਿ. ਅਰਣੀ ਮਥਕੇ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਅੱਗ. ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਅਗਨੀ ਵਰਤਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਰਣੀ.

ਕਰੰਦਜ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੇਂਦੜ.

ਕਰੰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾਕੇ ਪੂਰਕਰੰਮਾ". (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਨਾਨਕ ਨਹੀ ਕਰੰਮ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਮ.

ਕਰੰਮਕਾਲ. ਕਾਲਕ੍ਰਮ. ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼. "ਕਰੰਮਕਾਲ ਯੋਂ ਭਈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਰੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੰਮ। ੨ ਵਿ–ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਨੀਚ ਕਰੰਮਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ. ਕਰਮੋਂ ਸੋ. "ਹਰਿ ਜਪੀਐ ਵਡੇ ਕਰੰਮਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਕਰ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੜ੍ਹਨਾ. ਤਪਣਾ. ਉਬਲਨਾ. ਸੰਤਾਪ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਕਰ੍ਹੈ ਨ ਬੁਰੈ ਨਾ ਮਨੁ ਰੋਵਨਹਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰ੍ਹੁ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਕੈਥਲ, ਥਾਣਾ ਪਹੋਏ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਅੰਨ੍ਹੇ ਪਿੰਗੁਲੇ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕੀਤਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਨੌਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਖੂਹ ਅਤੇ ਬਾਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਮਾਯਾ ਦਿੱਤੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਡੇਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ ਹੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ. ਇੱਕੋ ਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੁਅਸਥਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਹਿਲ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਕੈਥਲਪਤਿ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੪੨੫ ਰੁਪਯੇ, ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੫੫ ਰੁਪਯੇ ਅਤੇ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੧੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਤਿੰਨ ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਕਰ੍ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰ੍ਹਨਾ.

ਕਲ. ਸੰ. ਕ੍ਵਲ੍. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਗਿਣਨਾ, ਫੈਂਕਣਾ, ਜਾਣਾ, ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਲੈਣਾ, ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. "ਕਹਿਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਢਾਲਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਕਥਨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵਤ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਠੀ ਧੁਨਿ। ੪ ਵੀਰਜ. ਮਣੀ। ੫ ਕਲਾ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਿਨ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੋਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੬ ਭਾਗ. ਅੰਸ਼. ਹਿੱਸਾ. "ਕਲੀਕਾਲ ਮਹਿ ਇਕ ਕਲ ਰਾਖੀ." ਅਤੇ–"ਤ੍ਰੈਤੈ ਇਕ ਕਲ ਕੀਨੀ ਦੂਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੩) ੭ ਕਲਜ (ਕਲ੍ਹ). "ਚਰਣ ਨ ਛਾਡਉ ਸਰੀਰ ਕਲ ਜਾਈ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੮ ਚੈਨ. ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਮਨ ਕਲ ਨਿਮਖਮਾਤ੍ਰ ਨਹਿ ਪਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਕਲਾ. ਵਿਦ੍ਯਾ. "ਜਿਸੁ ਭੁਲਾਏ ਆਪਿ ਤਿਸੁ ਕਲ ਨਹੀ ਜਾਣੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਤੂ ਬੇਅੰਤੁ ਸਰਬ ਕਲ ਪੂਰਾ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪) ੧੦ ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲ(ਬੰਧਨ) ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਗੁਰ ਕੈ ਬਾਣਿ ਬਜਰ ਕਲ ਛੇਦੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੧੧ ਯੰਤ੍ਰ. ਮਸ਼ੀਨ. "ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਂਕੈ ਕਲ ਹਾਥਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੧੨ ਕਾਲੀ. ਯੋਗਿਨੀ. "ਕਲ ਸਨਮੁਖ ਆਵਤ ਭਈ ਜਾਂਹਿ ਬੇਖ ਬਿਕਰਾਲ." (ਨਾਪ੍) ੧੩ ਅਕਾਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜੋ ਕਲ ਕੋ ਇਕ ਬਾਰ ਧਿਐਹੈ." (ਚੌਪਈ) ੧੪ ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ. ਤੁਕ। ੧੫ ਦੇਖੋ, ਕਲਿ.

ਕਲਉ. ਕ੍ਲਮ. ਲੇਖਨੀ. "ਕਲਉ ਮਸਾਜਨੀ ਕਿਆ ਸਦਾਈਐ ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਕ਼ਲਮ ਦਵਾਤ ਮੰਗਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ?

ਕਲਸ. ਸੰ. ਕਲਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਦਰ ਦਾ ਮੁਕਟ, ਜੋ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਨਾਲ ਲਿੱਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਤੈ ਜਨ ਕਉ ਕਲਸ ਦੀਪਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਤੈਂ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਲਸ ਵਾਂਙ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਘੜਾ. "ਕਨਕ ਕਲਸ ਭਰ ਆਨੈ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਇਕ ਤੋਲ, ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਅੱਠ ਸੇਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁੱਲਾਸ ਭੀ ਹੈ.* ਇਹ ਛੰਦ ਦੋ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

*ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਗੁਰੁਸੋਭਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉ ਲੋਟਨ ਛੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੋ ਛੰਦ ਕਲਸ਼ (ਸਿਰ) ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ,ਉਸ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਦੂਜੇ ਛੰਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਸਿੰਘਾਵਲੋਕਨ ਨਆਯ ਕਰਕੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਚੌਪਈ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ "ਕਲਸ" ਛੰਦ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ–

ਆਦਿ ਅਭੈ ਅਨਗਾਧ ਸਰੂਪੰ,
ਰਾਗ ਰੰਗ ਜਿਹ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੰ,
ਰੰਕ ਭਯੋ ਰਾਵਤ ਕਹੁੰ ਭੂਪੰ,
ਕਹੁੰ ਸਮੁੰਦ ਸਰਿਤਾ ਕਹੁੰ ਕੂਪੰ,–
ਸਰਿਤਾ ਕਹੁੰ ਕੂਪੰ, ਸਮੁਦਸਰੂਪੰ,
ਅਲਖਬਿਭੂਤੰ ਅਮਿਤਗਤੰ,
ਅਦ੍ਵੈ ਅਬਿਨਾਸੀ, ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸੀ,
ਤੇਜ ਸੁਰਾਸੀ, ਅਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਤੰ,
ਜਿਹ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖੰ, ਅਲਖ ਅਭੇਖੰ
ਅਮਿਤ ਅਦ੍ਵੈਖੰ, ਸਰਬਮਈ,
ਸਬ ਕਿਲਵਿਖਹਰਣੰ ਪਤਿਤਉਧਰਣੰ,
ਅਸਰਣਸਰਣੰ, ਏਕ ਦਈ.
(ਗਜਾਨ)

(ਅ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਈ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕਲਸ ਛੰਦ ਰਚੇਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਰੂਪ ਇਸ ਥਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ.
ਚੌਪਈ ਅਤੇ ਸਵੈਯੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕਲਸ, ਯਥਾ–
ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਯਉ,
ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਬਿਗਤੁ ਧਿਆਯਉ,
ਤਿਸ ਭੇਟੇ ਦਾਰਿਦ੍ ਨ ਚੰਪੈ,
ਕਲਸਹਾਰੁ ਤਾਸੁ ਗੁਣ ਜੰਪੈ.–
ਜੰਪਉ ਗੁਣ ਬਿਮਲ ਸੁਜਨ ਜਨ ਕੇਰੇ,
ਅਮਿਅਨਾਮੁ ਜਾਕਉ ਫੁਰਿਆ,
ਇਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਸਬਦਰਸੁ ਪਾਯਾ,
ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਉਰਿ ਧਰਿਆ,
ਹਰਿਨਾਮ ਰਸਿਕੁ ਗੋਬਿੰਦਗੁਣਗਾਹਕੁ
ਚਾਹਕੁ ਤੱਤ ਸਮੱਤਸਰੇ,
ਕਵਿ ਕਲਸ ਠਕੁਰ ਹਰਿਦਾਸਤਨੈ,
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ.
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

(ੲ) ਨਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰ ਛੰਦ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕਲਸ. ਨਿਤਾ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.
ਉਦਾਹਰਣ–
ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ, ਸਾਚੈ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ, × ×
ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਏ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਏ,
ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ.
ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤ ਹੋਈ,
ਜਿਸੁ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਲਾਇਆ *. × × ×
(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕਲਸਹਾਰ. ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਕਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕਲਸਹਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਸੰ. ਕਲਸ਼ਹਾਰ. ਘੜਾ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਕਹਾਰ.

ਕਲਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸ ੨. "ਢਿਸਲੈ ਪਗ ਕਲਸਾ ਗਿਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਬਾਂਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇੱਕ ਰਾਤ ਰਹੇ. "ਉਤਰੇ ਕਲਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਜਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਲਸੀ. ਛੋਟਾ ਕਲਸ.

ਕਲਸੀਆ. ਲਹੌਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ ਦੇ ਕਲਸੀਆ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੮੨ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਅਤੇ ਕਰੋੜੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਕੇ ਇਸ ਨੇ ਪੰਥ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਹੁਣ ਰਾਜਾ ਕਲਸੀਆ ਜਿਲੇ ਅੰਬਾਲੇ ਵਿੱਚ ਛਛਰੌਲੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕਲਸੀਆ" ਹੈ.

ਰਾਜਾ ਕਲਸੀਆ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ:–

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ
|
ਸਰਦਾਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੇ: ਸਨ ੧੮੧੭
|
ਸ. ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੫੮
|
ਸ. ਲਹਿਨਾ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੬੯
|
ਸ. ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੮੩
|
ਸ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੮੬ | ਸ. ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੬੦੮
|
ਜ. ੧੬੦੨ ਰਾਜਾ ਰਵੀਸ਼ੰਰ ਸਿੰਘ

ਕਲਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸ.

ਕਲਹ. ਸੰ.ਗਜਾ–ਕਲੇਸ਼. ਝਗੜਾ। ੨ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮਿਆਨ.

ਕਲਹਨੀ. ਵਿ–ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਲੜਾਕੀ.

ਕਲਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਹ। ੨ ਯੋਗਿਨੀ. "ਕਲਹਾ ਨਾਮ ਸਨਾਮ ਤਨ ਧਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਯੁੱਧ ਦੀ ਦੇਵੀ.

ਕਲਹਾਂਤਰਿਕਾ } ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ,
ਕਲਹਾਂਤਰਿਤਾ } ਜੋ ਪਤਿ ਦਾ ਅਨਾਦਰ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਪਛਤਾਵੇ.

ਕਲਹਾਰ
ਕਲਹਾਰਾ
ਕਲਹਾਰੀ
ਕਲਹਿਨੀ } ਵਿ–ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਝਗੜਾਲੂ. ਲੜਾਕਾ.ਕਲੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.ਲੜਾਕੀ। ੨ ਕਲਹਾਂਤਰਿਕਾ ਨਾਇਕਾ.

ਕਲਹੰਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਹੰਸ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੩ ਕਦੰਬ ਬਿਰਛ.

ਕਲਕ. ਸੰ. ਕਲ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚੂਰਣ। ੨ ਨੁਗਦਾ। ੩ ਵਿਸ੍ਨੂ। ੪ ਪਾਪ। ੫ ਕੈਨ ਦੀ ਮੈਲ। ੬ ਪਾਖੰਡ। ੭ ਅ. ਕ਼ਲਕ਼. ਬੇਚੈਨੀ. ਘਬਰਾਹਟ। ੮ ਦੁੱਖ.

ਕਲਕੱਤਾ. ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ੮੬ ਮੀਲ ਪੁਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕਾਲੀਘਾਟ ਪਾਸ ਵਸਿਆ, ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਸੰਖ੍ਯਾ ਦੇ ਲਹਾਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ.* ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚਿਰਕਾਲ ਰਹਿਆ ਹੈ.ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (ਸਨ ੧੯੧੧) ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਜਾਰਜ ਪੰਜਮ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ.

ਕਲਕੱਤੇ ਵਿੱਚ ਵਡੀਸੰਗਤਿ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕਲਕੱਤਾ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੧੧੭੬ ਮੀਲ ਹੈ.

ਕਲਕਲ } ਸੰਗਜਾ–ਝਰਣੇ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਜਲ
ਕਲਕਲਾ } ਝਰਣ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਕੁਲਾਹਲ. ਸ਼ੋਰ.

ਕਲਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਕਾਲ. "ਖੁਸ਼ੀ ਭਯੋ ਕਲਕਾਲ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਯੌਂ ਕਹੈਂ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਕਾਲ ਦਾ ਕਾਲ. ਮਹਾਕਾਲ.

ਕਲਕਿ } ਸੰ. ਕਲ੍ਕਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ.
ਕਲਕੀ } "ਚੌਬਿਸਵੇਂ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰਾ." (ਕਲਕੀ)
ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘੋਰ ਕਲਿਯੁਗ ਆਉਣ ਤੋਂ ਸੰਭਲ ਨਗਰ (ਜਿਲਾ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ) ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁਯਸ਼ ਨਾਮਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟੇਗਾ,ਜੋ ਸਫ਼ੇਦ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਦਿਗਵਿਜੈ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰੇ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭਲ.

ਕਲਕੰਠ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਰ ਅਤੇ ਕੋਇਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਲ (ਰਸੀਲਾ) ਕੰਠ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ. ਸੁਰੀਲਾ.

ਕਲਖ } ਦੇਖੋ, ਕਲੁਖ। ੨ ਸੰ. ਕਸ਼ਿੰਤ. ਆਕ੍ਰਿਸ੍ਟ
ਕਲਖਾ } (ਆਕ੍ਰਿਸ੍ਟ).ਵਿ–ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਢੁਹਿਆ. "ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਖੜਗ ਕਲਖਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੩)

ਕਲਗਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਫੁੱਲ, ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਲੰਗਾ. ਗੁਲਕਲਗਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਗੰਜਾ.

ਕਲਗਾ ਸਿੰਘ. ਖ਼ਾ. ਗੰਜਾ.

ਕਲਗੀ. ਤੁ ਕ਼ਲਗ਼ੀ ਸੰਗਜਾ–ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜਾਊ ਪੰਛਦਾਰ ਇੱਕ ਭੂਖਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਬੋਦੀ.

ਕਲਗੀਧਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ,ਜੋ ਅਦਭੁਤ ਕਲਗੀ ਸੀਸ ਤੇ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ."ਅਬ ਆਨਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਵਾਸ ਕਿਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਲੇਡੀ Login ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਲਹੌਰ ਪੁਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕਬਜਾ ਹੋਇਆ,ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਡਾਕਟਰ Login ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਦੀ ਫ਼ਹਿਰਿਸ੍ਤ ਬਣਾਕੇ ਚਾਰਜ ਲਿਆ. ਤੋਸ਼ੇਖ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਲਗੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ. ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਬਜੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਆਈ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੁ ਕਿੱਥੇ ਹੈ.*

ਕਲੱਗ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕ ਲਾਗੇ. ਇੱਕ ਕਿਨਾਰੇ. ਇੱਕ ਪਾਸੇ.

ਕਲਘ. ਵਿ–ਘਾਤਕ ਕਾਲ. "ਪਕੜਿ ਖੜੇ ਸਭ ਕਲਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਕਲਜੁਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਕਾਲ ਅਤੇ ਯੁਗ.

ਕਲਤ
ਕਲਤੁ
ਕਲਤ੍ਰ } ਸੰ. ਕ਼ਲਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. "ਤਨੁ ਧਨੁ ਕਲਤੁ ਸਭੁ ਦੇਖੁ ਅਭਿਮਾਨਾ." ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਮਹਾ ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਗੁਰਿਸਾਚੈ ਲਾਇ ਤਰਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਚਿੱਤ੍ਰ. ਨਿਤੰਬ। ੩ ਭੁਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਲਿਤ. "ਸੰਪੈ ਹੋਤੁ ਕਲਤੁ ਧਨ ਤੇਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਕਲਿਤ (ਜਮਾ ਕੀਤਾ) ਧਨ.

ਕਲਦਾਰ ਰੁਪਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚੇਹਰੇ ਸ਼ਾਹੀ.

ਕਲਧਉਤ. ਦੇਖੋ, ਕਲਧੌਤ.

ਕ਼ਲਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਧਾਰੀ.

ਕਲਧੌਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਕਲਧੌਤ ਕੇ ਭੂਖਨ ਅੰਗ ਸਜੈ ਜਿਹ ਕੀ ਛਬਿ ਸੋਂ ਸਵਿਤਾ ਦਬਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੨ ਚਾਂਦੀ। ੩ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਕਲ (ਮੈਲ) ਧੋਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਨਿਰਮਲ.

ਕਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਣਨਾ। ੨ ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ। ੩ ਬੁਰਕੀ. ਗ੍ਰਾਸ। ੪ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਗਾਰਣਾ.

ਕਲਨਾਮਾ. ਸੋਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. "ਕਲਨਾਮਾ ਗੁਰੁਬਖਸ ਸਿੰਘ ਤੋਕੋ ਦੀਨੋ ਏਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਰੁੱਤ ੫, ਅ: ੨੪.

ਕਲਪ. ਸੰ. ਕ਼ਲ੍ਪ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਧਿ. ਕਰਨ ਯੋਗਯ ਕਰਮ। ੨ ਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯਗ੍ਯ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਧਿ ਦੱਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਸੌਕੇ ਅਤੇ ਫਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ,ਜੋ ੪੩੨੦੦੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ ਵਿੱਚ ਕਲਪ ਦੀ ਇੱਕ ਅਣੋਖੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਪਬਿਰਛ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਤਾ ਝੜਨ ਤੋਂ ਕਲਪ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੱਤੇ ਝੜਨ ਤੋਂ ਮਹਾਕਲਪ (ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਲੈ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੪ ਕਲਪਵ੍ਰਿਛ (ਬਿਰਛ). ੫ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅੰਤਰਿ ਕਲਪ ਭਵਾਈਐ ਜੋਨੀ."(ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਰੋਵੈ ਪੁਤ ਨ ਕਲਪੈ ਮਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੬ ਸਿੰਧੀ. ਕਲਪੁ. ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ.

ਕਲਪਸੂਤ੍ਰ. ਆਸ਼੍ਵਲਾਯਨ ਅਤੇ ਆਪਸਤੰਬ ਆਦਿ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਧਿ ਦੱਸੀ ਹੈ। ੨ ਜੈਨੀ ਸਾਧੁ ਭਦ੍ਰਵਾਹੁ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ.

ਕਲਪਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਪਨਾ. "ਮਨੁ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਆਸਣਿ ਬੈਸੁ ਜੋਗੀ, ਤਾ ਤੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਜਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਲਪਤਰੁ
ਕਲਪਦ੍ਰੁਮ } ਕਲਪ ਵ੍ਰਿਛ (ਬਿਰਛ). ਦੇਖੋ,ਸੁਰਤਰੁ.

* ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਤੁਕਾਂਤ 'ਪਾਯਾ' ਅਤੇ 'ਲਾਯਾ' ਹੈ.

* ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਕੱਤੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੩੨੭੫੪੭ ਹੈ.

*ਦੇਖੋ, Lady Login's recollections, page 80

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਲਪਦ੍ਰੁਮ ਅਨੁਜਾ. ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ, ਜੋ ਕਲ੍ਪਬਿਰਛ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ. "ਕਲ੍ਪਦ੍ਰੁਮ ਕੀ ਅਨੁਜਾ ਕਮਨੀ ਬਿਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੯) ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ (ਲਛਮੀ) ਕਮਨੀਯਤਾ (ਸ਼ੋਭਾ) ਬਿਨਾ ਹੋਗਈ.

ਕਲਪਧੇਨੁ. ਕਾਮਧੇਨੁ, ਜੋ ਸੰਕਲ੍ਪ ਕਰਨ ਪੁਰ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਕਲਪਨਾ. ਸੰ. ਕਲ੍ਪਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਚਣਾ। ੨ ਉਪਾਯ. ਯਤਨ। ੩ ਤਜਵੀਜ਼. ਯੁਕ੍ਤਿ। ੪ ਹੁੱਜਤ. ਤਰਕ। ੫ ਭਾਵਨਾ.

ਕਲਪਬਿਰਛ } ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.
ਕਲਪਵ੍ਰਿਕ }

ਕਲਪਾ. ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਲ੍ਪਾ. "ਤਾ ਪਰ ਕਲਪਾ ਰੁਚਿਰ ਬਿਛਾਵਾ." (ਨਾਪ੍) ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਤਲ੍ਪਾ ਦੀ ਥਾਂ ਕਲਪਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਕਲਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ. ਕਲ੍ਪਨਾ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ.

ਕਲਪੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਪ ੫.

ਕਲਫ. ਅ. كف ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਦਾਗ਼, ਜੋ ਕਾਲ੍ਹਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੇਹਰੇ ਪੁਰ ਦਾ ਦਾਗ਼। ੩ ਚਿੱਟੇ ਵਾਲਾਂ ਪੁਰ ਸਿਆਹੀ ਦਾ ਪੋਚਾ. ਖ਼ਿਜ਼ਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਮਾ.

ਕ਼ਲਬ. ਅ. قلب ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ.

ਕਲਬਲਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ. ਹੱਲਾ ਗੁੱਲ੍ਹਾ. ਅਜਿਹਾ ਸ਼ੋਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਨਿ ਸਪਸ਼੍ਟ ਨਾ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ. "ਕਲਬਲਾਟ ਹਮ ਨੈ ਸੁਨਪਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੁੱਖਭਰੀ ਪੁਕਾਰ.

ਕਲਬਿੰਕ. ਦੇਖੋ, ਕਲਵਿੰਕ.

ਕਲਬੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਬੂਤ.

ਕਲਭ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਊਠ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਧਤੂਰਾ.

ਕਲਭੀ. ਕਲਭ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਕ਼ਲਮ. ਅ. قلم ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਖਨੀ. ਲਿੱਖਣ. "ਕਲਮ ਜਲਉ ਸੁਣ ਮਸਵਾਣੀਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਬਿਰਛ ਦੀ ਟਾਹਣੀ, ਜੋ ਪਿਉਂਦ ਲਈ ਵੱਢੀਗਈ ਹੈ। ੩ ਕ਼ਲਮ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੁ। ੪ ਕਲਮਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਕਲਮ ਖੁਦਾਈ ਪਾਕੁ ਖਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਅਤਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹਿਣਾ ਖ਼ੁਦਾਈ ਕਲਮਾ ਹੈ। ੫ ਸੰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚਾਉਲ.

ਕਲਮਖ. ਸੰ. ਕਲ੍ਮਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਗ਼. ਕਲੰਕ। ੨ ਪਾਪ. ਦੋਸ਼.

ਕ਼ਲਮਜ਼ਨ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ਲਮਜ਼ਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ਼ਲਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਾਰੀ। ੨ ਮੁਸੱਵਰ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ। ੩ ਵਿ–ਕ਼ਲਮ ਫੇਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮੇਟਿਆ.

ਕ਼ਲਮਦਾਨ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ਲਮਦਾਨ ਕ਼ਲਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਸ੍ਥਾਨ. ਕ਼ਲਮ ਦਵਾਤ ਆਦਿਕ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬਕ੍ਸ (box).

ਕਲਮਰਿਪੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੁਰੀ. ਕ਼ਲਮਤਰਾਸ਼. ਚਾਕੂ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਲਮਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਮਲ.

ਕਲਮਲਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਜਾਕੁਲਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ੋਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣਾ. "ਕਲਮਲਾਤ ਇਕਠੇ ਭਟ ਭੀਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਕਈ ਹਜਾਰ ਸੁਭਟ ਕਲਮਲੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਲਮਲਿ. ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਮਲਿਨ. "ਕਲਮਲਿ ਹੋਈ ਮੈਦਨੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਕਲਮਾ. ਅ. كلمہ ਕਲਿਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖਮੰਤ੍ਰ. لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ "ਲਾ ਇਲਾਹ ਇੱਲਲਾਹੁ ਮੁਹੰਮਦੁਰਸੂਲੱਲਾਹ." ਅਰਥਾਤ–ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਪੂਜਨੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ, ਮੁਹੰਮਦ ਉਸ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਪੈਗੰਬਰ ਹੈ. "ਤਵ ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਕਲਮਾ ਉਚਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਪਦ. ਉਹ ਵਾਕ, ਜੋ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਬਾਤ. ਗੱਲ.

ਕਲਮਾਸ. ਸੰ. ਕਲ੍ਮਾਸ਼. ਵਿ–ਕਾਲ੍ਹਾ। ੨ ਚਿਤ੍ਰਕਬਰਾ। ੩ ਇੱਕ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਮਾਕ.

ਕਲਮਾਸਪਾਦ. ਸੰ. ਕਲ੍ਮਾਸ਼ਪਾਦ. ਵਿ–ਕਾਲੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਅਜੋਧ੍ਯਾ (ਅਜੁਧ੍ਯਾ) ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੌਦਾਸ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇ ਲਾਂਗਰੀ ਨੇ (ਜੋ ਇੱਕ ਛਲੀਆ ਰਾਖਸ ਸੀ) ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਾਸ ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਨੂੰ ਖਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਤੇ ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਰਾਖਸ ਹੋਜਾ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਭੀ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀ ਭਰੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਸੀ. ਰਾਣੀ ਮਦਯੰਤੀ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨੋਂ ਵਰਜਿਆ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਲਈ ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਲ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਕਾਲੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਗਿਆ.

ਕਲਮਾਕ } ਤੁ. آں ਕ਼ਲਮਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਤਾਰ
ਕਲਮਾਖ } ਦੇਸ਼। ੨ ਵਿ–ਤਾਤਾਰੀ. "ਰੂਮੀ ਜੰਗੀ ਇਰਮਨੀ ਹਬਸ਼ੀ ਤੇ ਕਲਮਾਕ." (ਮਗੋ)

ਕਲਮੀ. ਵਿ–ਕਲਮ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਲਮ ਦਾ ਪਿਉਂਦ.

ਕਲਮੁਰਗ਼ਾ. ਫ਼ਾ. كلمرغا ਘੋਗੜ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਗੀ ਇੱਲ੍ਹ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਮਦੀਨ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਜੋਹ ਹਾੜ ਵਿੱਚ ਦਰਖ਼ਤਾਂ ਉੱਤੇ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਕੇ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਘੋਗੜ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਖਾਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਮਸਤੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਬਿਨਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ, ਸਦਾ ਮੌਨਵ੍ਰਤ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਮਾਰਜੋ ਕਲਮੁਰਗ ਕਲੋਲ ਜਿਯ ਮੇ ਭਏ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਕਲਮੋਟ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਖੇੜਾਕਲਮੋਟ' ਭੀ ਹੈ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਂਦੀ ਲੁੱਟ ਲਈ ਸੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਗੁਰਪਲਾਹ ਇੱਥੋਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਖੇੜਾਕਲਮੋਟ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੧੩ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਕਲਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਹੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਸੰ. क्लुल्लु–ਵੱਲੁਰ। ੨ ਊਖਰ. ਪੱਥਰ ਜੇਹੀ ਕਰੜੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ੩ ਰੇਹੀ. ਸ਼ੋਰ. "ਕਲ੍ਰ ਕੇਰੀ ਕੰਧ ਜਿਉ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਿਰਿ ਢਹਿ-ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਸ਼ੋਰਾ. "ਕਲ੍ਰ ਸਿਰਿ, ਕਿਉਕਰਿ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘਸਿ ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਕਲ੍ਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਾਖੰਡ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕਲਰਕਵਲ. ਦੇਖੋ, ਕੱਲ੍ਰਕੋਲ.

ਕਲਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਰ. "ਕਾਹੇ ਕਲਰਾ ਸਿੰਚਹੁ ?" (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਕਲਰਿ. ਕੱਲ੍ਰ ਵਿੱਚ. ਊਖਰ ਮੇਂ. "ਕਲਰਿ ਖੇਤੀ ਬੀਜੀਐ ਕਿਉਂ ਲਾਹਾ ਪਾਵੈ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਲਵਤ } ਸੰ. ਕਰਪਤ੍ਰ. ਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਵਤ੍। ੨ ਕਰਪਤ੍ਰ (ਆਰੇ) ਨਾਲ. "ਕੰਚਨ ਫੈਨੇ
ਕਲਵਤਿ } ਪਾਸੇ ਕਲਵਤਿ ਚੀਰਿਆ" (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)
ਕਲਵਤੁ }
ਕਲਵਤ੍ }

ਕਲਵਾਰ } ਸੰ. ਕਲ੍ਯਪਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਲ੍ਯ (ਸ਼ਰਾਬ)
ਕਲਵਾਰਿ } ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ. ਕਲਾਲ. ਕਲ੍ਯਪਾਲੀ
ਕਲਵਾਰੀ } ਕਲਾਲੀ. "ਰੀ ਕਲਵਾਰਿ ਗਵਾਰਿ
ਕਲਵਾਲੀ } ਮੂਢਮਤਿ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) "ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਕਾਮ ਮਦ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਸ: ਮਰਦਾਨਾ) "ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਮਦ ਮੀਠਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਕਲਹਵਾਲੀ. "ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਸਰਾ ਨਿਬੇੜੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਕਲਹ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਾ ਨਾਲ ਮੁਕ੍ਦਮੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਕਲਵਿੰਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੜਾ. ਚਟਕ. "ਕੀਰ ਕਲਵਿੰਕ ਕੰਕ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਮਤੀਰਾ. ਤਰਬੂਜ. ਹਿੰਦਵਾਣਾ.

ਕਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਲਹ. ਲੜਾਈ ਦੀ ਦੇਵੀ. "ਤਬੈ ਕਲਾ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਾਈ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਝਗੜਾ. ਫ਼ਿਸਾਦ. ਕਲਹ। ੩ ਸੰ. ਅੰਸ਼. ਭਾਗ। ੪ ਸੋਲ੍ਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ੫ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਤੀਹਵੇਂ ਹਿੱਸੇ (ਅੰਸ਼) ਦਾ ਸੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ੬ ਸ਼ਕ੍ਤਿ. "ਧਰਣਿ ਅਕਾਸੁ ਜਾਕੀ ਕਲਾ ਮਾਹਿ". (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੭ ਬਾਜ਼ੀ. ਖੇਡ. "ਐਸੀ ਕਲਾ ਨ ਖੇਡੀਐ ਜਿਤੁ ਦਰਗਹਿ ਗਇਆਂ ਹਾਰੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੮ ਆਧਾਰ. "ਬਾਝੁ ਕਲਾ ਧਰ ਗਗਨ ਧਰੀਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੯ ਕਲ. ਮਸ਼ੀਨ। ੧੦ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੧੧ ਹੁਨਰ. "ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ." (ਬਾਵਨ) ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ੬੪ ਭੇਦ ਮੰਨਕੇ ਚੌਸਠ ਕਲਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਵਿੱਚ ੧੬, ਬਾਣ ਕਵੀ ਨੇ ੪੮, ਕਲਾਵਿਲਾਸ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ੬੪, ਅਤੇ ਲਲਿਤ ਵਿਸਤਰ ਵਿੱਚ ੮੪ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. ਜੋ ਅਸੀਂ ਲਿਖੀਏ ਤਦ ਸ਼ਾਯਦ ਸ਼ੈਂਕੜੇ ਕਲਾ ਹੋਜਾਣ. ਕਲਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ ਕਲਾ, ਚੌਸਠ ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸ਼ਬਦ.

ਕਲਾਂ. ਫ਼ਾ. کلاں ਵਿ–ਵੱਡਾ. ਬੜਾ। ੨ ਕਈ ਅਵਾਣ ਕਲਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਕਲਾਂ ਲਿਖਦੀਦੇ ਹਨ.

ਕਲਾਈ. ਸੰ. ਕਲਾਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਥ ਅਤੇ ਬਾਂਹ ਦੇ ਜੋੜ ਦਾ ਥਾਂ. ਵੀਣੀ.

ਕਲਾਕੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਸਰੀ ਦੀ ਬਣੀ ਮਿਠਾਈ. ਖੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਠਾਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦਾ ਖੋਆ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਲਾਣ } ਸੰ. ਕਲ੍ਯਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਸ਼ਲ. ਮੰਗਲ।
ਕਲਾਣਿ } ੨ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. ਅਸੀਸ। ੩ ਬਿਰਦ, ਜੋ ਕਲ੍ਯ(ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ) ਉਚਾਰਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਭੱਟ ਅਦਿਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਯਸ਼. "ਤੁਧੁ ਸਚੇ ਸੁਬਹਾਨ ਸਦਾ ਕਲਾਣਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਬਾਂਗਾਬੁਰਗੂ ਸਿੰਞੀਆ ਨਾਲੇ ਮਿਲੀ ਕਲਾਣ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਬੁਰਗੂ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਕਲਾਣ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਕੇ. ਮਹਿਮਾ ਗਾਕੇ. "ਸਚਾ ਖਸਮੁ ਕਲਾਣਿ ਕਮਲੁ ਵਿਗਸਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਲਾਧਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਅਕਲ ਕਲਾਧਰ ਸੋਈ". (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਉਹ ਅ–ਕਲ ਅਤੇ ਕਲਾਧਰ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਨਿਧਿ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ)

ਕਲਾਧਾਰੀ. ਵਿ–ਕਲਾ (ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਅਥਵਾ ਵਿਦ੍ਯਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੈਦੀਵੰਸ਼.

ਕਲਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਾਂ। ੩ ਫ਼ਾ. کلاں ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਜ. ਮੁਕੁਟ. "ਕਾਮ ਕੋ ਕਲਾਨ ਸਿਧਿ ਕੀਨੇ ਹੈ ਬਿਚਾਰਕੇ." (ਅਜਰਾਜ)

ਕਲਾਨਿਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਵਿ–ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਤਾਕ.

ਕਲਾਨੌਰ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤਖ਼ਤਨਸ਼ੀਨੀ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਰ ਇਹ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੭੨ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਕਲਾਨੌਰ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੁਹਰਾਬ ਖ਼ਾਂ ਫੌਜਦਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਿਖ ਹਾਕਿਮ ਥਾਪੇ.

ਕਲਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. "ਪਾਪ ਕਲਾਪ ਆਪ ਛਪਜੈਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ. "ਪੰਖ ਧਰਜੋ ਭਗਵਾਨ ਕਲਾਪੀ" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਭੱਥਾ. ਤੀਰਕਸ਼। ੪ ਕਮਰਬੰਦ। ੫ ਵਣਜਾਪਾਰ. ਵਣਿਜ.

ਕਲਾਪੀ. ਸੰ. ਕਲਾਪਿਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਪ। ੨ ਵਿ–ਤੁਰਕਸ਼ਬੰਦ. ਭੱਥਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ.

ਕਲਾਬੱਤੂ. ਫ਼ਾ. کلابتون ਕਲਾਬਤੂਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਇਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਤਾਰ.

ਕਲਾਬਾਜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਜ਼ੀ(ਖੇਲ)ਦੀ ਕਲਾ (ਵਿਦ੍ਯਾ).

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਛਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਕਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ. ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ.

ਕਲਾਮ ਅ [كلام] ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ
ਕਲਾਮੁ ਕਲਮੇ ਜੋੜੇਹੋਏ ਹੋਣ. ਗੁਫ਼ਤਗੂ. ਬਾਤ ਚੀਤ। ੨ ਕਥਨ. ਉਕਤਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਲਮ. "ਸਭਨਾ ਲਿਖਿਆ ਵੁੜੀ ਕਲਾਮ." (ਜਪੁ) "ਕਰਮੀ ਵਹੈ ਕਲਾਮ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਕਲਾਮੁੱਲਹ ਅ [كلام الله] ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ
ਕਲਾਮੁੱਲਾ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਲਾ ਦੀ ਕਲਾਮ (ਬਾਣੀ) ਕ਼ੁਰਾਨ. "ਕਲਾਮੁੱਲਹ ਕੀ ਆਨ ਤਿਹਾਰੇ" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮)

ਕਲਾਰ
ਕਲਾਰੀ
ਕਲਾਲ
ਕਲਾਲਨ
ਕਲਾਲਨਿ
ਕਲਾਲਨੀ
ਕਲਾਲੀ
ਸੰ. ਕਲਜਪਾਲ–ਕਲਾਲ. ਕਲਜਪਾਲੀ. ਕਲਾਲੀ. "ਏਕ ਬੂੰਦ ਭਰਿ ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੇਵਉ ਜੋ ਮਦੁ ਦੇਇ ਕਲਾਲੀ ਰੇ."(ਰਾਮ ਕਬੀਰ)ਕਲਾਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਤਮ ਪਰਾਇਣ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੈ। ੨ ਕਲਾਲ ਦੀ ਉਹ ਮੱਟੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਾਹਣ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਾਇਆ ਕਲਾਲਨਿ ਲਾਹਨਿ ਮੇਲਉ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਲਾਵਤ. ਕਲਾਵੰਤ. ਕਲਾਵਾਨ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਕਲਾ (ਵਿਦ੍ਯਾ) ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਗਵੈਯਾ. ਰਾਗ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ। ੨ ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ.

ਕਲਾਵਤਨੀ. ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਵੇਸ਼੍ਯਾ। ੩ ਪੰਡਿਤਾ.

ਕਲਾਵਾ. ਫ਼ਾ [کلاوہ] ਕੁਲਾਵਹ. ਸੰਗਜਾ–ਜੱਫੀ. ਕੌਗੀ। ੨ ਸੂਤ ਦਾ ਲੱਛਾ. ਗਲੋਟਾ.

ਕਲਾਵਾਨ
ਕਲਾਵੈਤ ਦੇਖੋ, ਕਲਾਵਤ.

ਕਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਪ। ੨ ਕਲਹ. ਝਗੜਾ. "ਹੋ ਕਲਿਮੂਲ ਕ੍ਰੋਧੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਚੌਥਾ ਯੁਗ. "ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣਾ ਕਰਹਿ ਧਿਙਾਣਾ ਕਲਿ ਲਖਣ ਵੀਚਾਰਿ" × × × "ਜੋ ਕੋ ਸਤੁ ਕਰੇ ਸੋ ਛੀਜੈ ਤਪ ਘਰਿ ਤਪੁ ਨ ਹੋਈ। ਜੋ ਕੋ ਨਾਉ ਲਏ ਬਦਨਾਵੀ ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ."(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)ਦੇਖੋ ਯੁਗ। ੪ ਯੋਧਾ. ਸੂਰਮਾ। ੫ ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਕਲਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇਮੁਹੀਂ" (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੬ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਲਈ ਭੀ ਕਲਿ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪੌਣ ਸਮਾਨ ਬਹੈਂ ਕਲਿਬਾਨ." (ਕਲਕੀ) ੭ ਸੰ. ਕਲਿ–ਕੌਲਿ. ਵਰ੍ਸ-ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ. ਕਲ੍ ਨੂੰ."ਖੇਲਣੁ ਅਜੁ ਕਿ ਕਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਲਿਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਜੇਰਾ.

ਕਲਿਅਵਤਾਰ. ਭਾਵ–ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ, ਜੋ ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਵੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਦਾਰ ੨.

ਕਲਿਆਣ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਆਨ ੨। ੨ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਯਾਣ.

ਕਲਿਆਣਮਯ
ਕਲਿਆਣਮੈ ਕਲ੍ਯਾਣ ਰੂਪ. ਮੰਗਲ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ. "ਕਲਿ-ਆਣਮੈ ਪਰਗਟ ਭਏ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਲਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਯਾਣ। ੨ ਕਲ੍ਯਾਣ ਠਾਟ ਦੀ ਓੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਕਈ ਭੇਦ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰ੍ਜਿਤ ਹਨ. ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਗ ਪ ਧ ਸ।
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਪ ਮੀ ਗ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਲਿਆਨ ਦਾ ਉਨਤੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ੨ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਚਾਲੂਕ੍ਯ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਕਲਿਸ੍. ਸੰ. ਕ੍ਲਿਸ਼੍. ਵਿ–ਕਲੇਸ਼ ਸਹਿਤ. ਦੁਖੀ। ੨ ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ.

ਕਲਿਹਾਰੀ. ਵਿ–ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਲੜਾਕੀ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਿਕਾਰੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. Aconitum Napellum. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਲਹੂ ਦੇ ਰੋਗ, ਬਵਾਸੀਰ, ਕਫ, ਖਾਂਸੀ, ਸੂਲ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਜਖਮ ਰਾਜੀ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਗਰਭ ਗਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਪਿੱਸੂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ.

ਕਲਿਕਲੇਸ. ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ (ਦੁੱਖ). "ਮਿਟਾਨੇ ਸਭਿ ਕਲਿਕਲੇਸ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸੋਲਵੀਂ ਕਲਾ। ੨ ਫੁੱਲ ਦੀ ਡੋਡੀ. ਕਲੀ. "ਦੁਤਿ ਕਲਿਕਾ ਰਦਨ ਮਨਿੰਦੁ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਚਿੱਟੀ ਕਲੀ ਦੇ ਮਾਨਿੰਦ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ.

ਕਲਿਕਾਲ. ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ.
(ੳ) ਸੂਰਤਾਈ ਆਂਧਰੇ ਮੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾਈ ਪਾਹਨ ਮੇ
ਨਾਸਿਕਾ ਚਨਾਨ ਮਧਯ ਨੌਨ ਰਹੀ ਹਾਟ ਮੇ,
ਧਮੰ ਰਹਯੋ ਪੋਥਿਨ ਵਡਾਈ ਰਹੀ ਵ੍ਰਿਕਨ ਮੇ
ਬੰਧ ਪ੍ਰਪਾ ਪਾਂਤਨ ਮੇ ਪਾਨੀ ਰਹਯੋ ਘਾਟ ਮੇ,
ਯਹਿ ਕਲਿਕਾਲ ਨੇ ਬਿਹਾਲ ਕੀਓ ਸਭ ਜਗ,
"ਨਾਯਕ" ਸੁਕਵਿ ਕੈਸੀ ਬਨੀ ਹੈ ਕੁਠਾਦ ਮੇ,
ਰਜ ਰਹੀ ਪੰਥਨ ਰਜਾਈ ਰਹੀ ਸ਼ੀਤਕਾਲ
ਰਾਜਾ ਭਯੇ ਨਾਈ ਅਰੁ ਰਾਈ ਰਹੀ ਭਾਟ ਮੇ.
(ਅ) ਮੀਰਜ਼ਾਦੇ ਪੀਰਜ਼ਾਦੇ ਅਸਲ ਅਮੀਰਜ਼ਾਦੇ
ਸਾਹਿਬ ਫ਼ਕੀਰਜ਼ਾਦੇ ਗੋਸ਼ੇ ਤਨ ਗੋ ਰਹੇ,
ਰਾਯਜ਼ਾਦੇ ਰਾਉਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਸਾਹੁਜ਼ਾਦੇ
ਕੁਲ ਕੇ ਅਸੀਲਜ਼ਾਦੇ ਤਾਜਪਨ ਖੋ ਰਹੇ,
"ਠਾਕੁਰ"ਕਹਿਤ ਕਲਿਕਾਲ ਕੇ ਕਹਿਰ ਬੀਚ
ਪਹਿਰ ਪਹਿਰ ਪੀਛੇ ਭਾਰੇ ਭ੍ਰਮ ਭੋ ਰਹੇ,
ਦਾਨ ਕਿਰਪਾਨ ਸਮੈ ਸਮਾਨ ਗੁਰੁਗ੍ਯਾਨ ਸਮੈ
ਸਭ ਜ਼ਾਦੇ ਮਿਟਕੈ ਹਰਾਮਜ਼ਾਦੇ ਹੋ ਰਹੇ.
(ੲ) ਕੂਰ ਭਯੇ ਕੁੱਵਰ ਮਜੂਰ ਭਏ ਮਾਲ੍ਦਾਰ
ਸੂਰ ਭਯੇ ਗੁਪਤ ਅਸੂਰ ਭਯੇ ਜਬਰੇ,
ਦਾਤਾ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਨ ਅਦਾਤਾ ਕਹੈਂ ਦਾਤਾ ਹਮ
ਧਨੀ ਭਯੇ ਨਿਧਨ ਨਿਧਨ ਭਯੇ ਗਬਰੇ,
ਸਾਚਿਨ ਕੀ ਬਾਤਨ ਪਤ੍ਯਾਤ ਕੋਊ ਜਗ ਮਾਂਝ
ਰਾਜ ਦਰਬਾਰਨ ਬੁਲੈਂਯੇਂ ਲੋਗ ਲਬਰੇ,
ਭਨਤ"ਪ੍ਰਬੀਨ"ਅਬ ਛੀਨ ਭਈ ਹਿੰਮਤ, ਸੋ
ਕਲਿਯੁਗ ਅਦਲ ਬਦਲ ਭਾਰੇ ਸਗਰੇ.
੨ ਬੁਰਾ ਸਮਾਂ. ਦੁਖਦਾਈ ਜ਼ਮਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ੩.*

ਕਲਿਕਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਚੀ.

ਕਲਿੰਗ. ਸੰ. ਕਲਿਙ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾਕੀ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਬੋਲਤ ਕਪੋਤ ਛ੍ਰਿੰਗ ਖੰਜਨ ਕਲਿੰਗ ਕਲ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਮਤੀਰਾ. ਤਰਬੂਜ਼। ੩ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਉੜੀਸਾ ਹੈ। ੪ ਇੰਦ੍ ਜੌਂ। ੫ ਸਰੀਂਹ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ.

ਕਲਿੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿੰਗ.

ਕਲਿੰਜਰ. ਕਾਲਿੰਜਰ. ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦਾ ਨਗਰ. ਇੱਥੇ ਕੀਰਤਬ੍ਰਹਮ ਚੰਦੇਲ ਰਾਜਾ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਪੁਰਾਨਾ ਕਿਲਾ ਹੈ, ਅਰ ਨੀਲਕੰਠ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਟਿਤੀਰਥ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਦੇਸ ਕਲਿੰਜਰ ਕੋ ਨਿਕਟ ਸੈਨ ਬਿਚੱਛਨ ਰਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੪੦) "ਕੋਭੇ ਸੀ ਕਲਿੰਜਰ, ਸਭਨ ਮੁਖ ਰਦਨ ਸੀ, ਨਾਨਕ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਸੋ ਤੇਖਸਿੰਘ ਗਾਨਿਯੇ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਕਾਲੰਜਰ.

ਕਲਿਜੁਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਕਾਲ ਅਤੇ ਯੁਗ. "ਕਲਿਜੁਗ ਉਧਾਰਿਆ ਗੁਰੁਦੇਵ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਿਯੁਗ ੨.

ਕਲਿਣੰ. ਕਲਿਆਣਮਯ. ਮੰਗਲਰੂਪ. "ਧਰਮ ਫੋਕ-ਟਣੇ ਸਭੈ ਇਕ ਕੇਵਲੰ ਕਲਿਣੰ ਬਿਨਾ." (ਕਲਕੀ)

ਕਲਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਨਮਾ ਕੀਤਾ. ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਰਿਆ। ੨ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਲਿਤ ਕ੍ਰੋਧ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਜਾਇਆ "ਆਸਤਰਨ ਬਰ ਮ੍ਰਦੁਲ ਕਲਿਤ ਕਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ.ਗ੍ਯਾਤ। ੫ ਮਨੋਹਰ.ਸੁੰਦਰ। ੬ ਦੇਖੋ,ਕਲਤ੍.

ਕਲਿੱਤਰ
ਕਲਿਤ੍ ਦੇਖੋ, ਕਲਤ੍.

* ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹੀ ਯੁਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਰਾਜਾ ਕਾਲਸ੍ਯ ਕਾਰਣੰ."

ਕਲਿੰਦ
ਕਲਿੰਦਕੰਨਜਾ
ਕਲਿੰਦੀ
ਕਲਿੰਦ੍
ਕਲਿੰਦ੍ਰੀ
ਸੰ. ਕਲਿਨ੍ਦ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੇੜਾ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਯਮੁਨਾ (ਜਮਨਾ) ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਲਿੰਦੀ ਅਤੇ ਕਲਿੰਦ-ਕੰਨਜਾ ਹੈ. "ਕਲਿੰਦ੍ ਕੇ ਸ੍ਰਿੰਗਹੁੰ ਤੇ ਨਿਕਸਜੇ ਅਹਿ ਕੇ ਫਨ ਕੋਪ ਭਰਜੇ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਲਿਪਤਰ
ਕਲਿਪਤਰੁ ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ ਅਤੇ ਕਲ੍ਪਤਰੁ. "ਏਕ ਨਾਮ ਕਲਿਪਤਰ ਤਾਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਕਲਿਪਤਰੁ ਰੋਗਬਿਦਾਰ ਸੰਸਾਰਤਾਪ ਨਿਵਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਕਲਿਭਗਵਤ. ਸੰ. ਕਲਿਭਾਗਵਤ. ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਭਗਤ.ਪਾਖੰਡੀ ਭਗਤ."ਕਲਿਭਗਵਤ ਬੰਦ ਚਿਰਾਮੰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਚਿਰ ਤੀਕ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਲਿਮਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. "ਕਲਿਮਲ ਭਾਰਨ ਮਨਹਿ ਸਧਾਰਨ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਕਲਿਮੂਲ. ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ਜੜ। ੨ ਕਲਹ ਮੂਲ. ਫ਼ਿਸਾਦ ਦੀ ਜੜ. "ਹੋ ਕਲਿਮੂਲ ਕ੍ਰੋਧੰ !" (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਲਿਯੁਗ. ਚੌਥਾ ਯੁਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ੩ ਅਤੇ ਯੁਗ। ੨ ਜਗੰਨਾਥ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਡਾ, ਜੋ ਵਡਾ ਪਾਖੰਡੀ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਦਾਚਾਰੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਕਲਿਯੁਗੀ. ਵਿ–ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ। ੨ ਉਪਦ੍ਰਵੀ. ਫਿਸਾਦੀ.

ਕਲੀ. ਕਲਿਯੁਗ. ਦੇਖੋ ਕਲਿ. "ਨਹਿ ਦੋਖ ਬਿਆਪਹਿ ਕਲੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਫੂਕਿਆ ਹੋਇਆ ਪੱਥਰ. ਚਿੱਟਾ ਚੂਨਾ। ੩ ਚਿਲਮ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੪ ਅੰਗਰਖੇ ਕੁੜਤੇ ਆਦਿਕ ਦੀ ਕਲੀ। ੫ ਤੁਕ. ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ.

"ਕਲੀ ਮਧ ਚਾਰ ਜਗੀਨ ਬਨਾਇ." (ਰੂਪਦੀਪ) ੬ ਕਲਿਕਾ. ਫੁੱਲ ਦੀ ਡੋਡੀ. "ਅਲੀ ਕਲੀ ਹੀ ਸੋਂ ਬਿਧਜੈ." (ਬਿਹਾਰੀ) ੭ ਵਿ–ਕਲ੍ਯਾਵਾਨ. ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ. "ਕਿ ਸਰਬੰ ਕਲੀ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੮ ਅ [كلي] ਕ਼ੁਲ੍ਹੀ. ਕਲਾ ਨਾਮਕ ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਧਾਤੁ. ਰਾਂਗਾ. ਬੰਗ. Stannum.

ਕਲੀਕਾਲ. ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਜ਼ਮਾਨਾ). "ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਮਿਟੇ ਕਲੇਸਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ੩ ਅਤੇ ਕਲਿਕਾਲ.

ਕਲੀਚਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੀਚਾ.

ਕਲੀਦ. ਫ਼ਾ [کلید] ਸੰਗਜਾ–ਕੁੰਜੀ. ਚਾਬੀ. ਤਾਲੀ.

ਕਲੀਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਤੀਰਾ. ਕਲਿੰਗ. ਤਰਬੂਜ਼ ਹਿੰਦ-ਵਾਣਾ. "ਖਰਬੂਜਾ ਔ ਕਲੀਦਾ ਸਜਲ ਬਿਕਾਰੀਐ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕਲੀਮ. ਅ [كليم] ਵਿ–ਕਲਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਕਤਾ. ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਕਿ ਸਰਬੰ ਕਲੀਮੈ." (ਜਾਪੁ) ਸਰਵਵਕਤਾ ਹੈ। ੨ ਅ [اقليم] ਇਕ੍ਲੀਮ. ਦੇਸ਼. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਅੰ Clime. "ਜਾਹਰ ਕਲੀਮ ਹਫਤਜ਼." (ਰਾਮਾਵ) ਸੱਤ ਵਲਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਹਿਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ.

ਕ਼ਲੀਯਹ. ਅ [قلیہ] ਸੰਗਜਾ–ਤਵੇ ਉੱਪਰ ਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ। ੨ ਭਾਵ–ਕੀਮਾ ਕਰਕੇ ਭੁੰਨਿਆਂ ਮਾਸ.

ਕਲੀਲ. ਅ [قليل] ਵਿ–ਥੋੜਾ. ਘੱਟ. ਕਮ.

ਕਲੀਵ. ਸੰ.ਕ੍ਲੀਵ. ਸੰਗਜਾ–ਨਪੁੰਸਕ. ਹੀਜੜਾ. "ਤਾਲਨ ਪੂਰ ਕਲੀਵ ਸੁ ਨਾਚਹਿ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਡਰਪੋਕ. ਕਾਇਰ.

ਕਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ਅਤੇ ਕਲੂ.

ਕਲੁਖ
ਕਲੁਖਾ
ਕਲੁਖਾਈ
ਸੰ. ਕਲੁਸ. ਸੰਗਜਾ–ਮਲੀਨਤਾ. ਮੈਲ। ੨ ਕਾਲਿਸ. ਕਾਲਖ। ੩ ਕਲੰਕ. ਦਾਗ। ੪ ਪਾਪ। ੫ ਕ੍ਰੋਧ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਲੁਚਰੈ. ਕਲੁ ਕਵਿ ਉਚਰੈ. "ਕਲੁਚਰੈ ਜਸੁ ਜੰਪਉ ਲਹਣੇ ਰਸਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਕਲੂ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ. "ਅਬ ਕਲੂ ਆਇਓ ਰੇ ! ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕਲੂਖ. ਦੇਖੋ, ਕਲੁਖ. "ਖੋਤ ਕਲੂਖਨ ਦੀਨਦਯਾਲ." (ਨਾਪ੍)

ਕਲੂਖਤ. ਸੰ. ਕਲੁਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਪਾਪੀ. ਦੋਸ਼ੀ । ੨ ਕਲੰਕੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕਲੁਸ਼ਤਾ. ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. ਮੈਲ. "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਕਲੂਖਤ ਹਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਲੂਨਾਸਨਿ. ਗੰਗਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਜੋ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲੂ (ਕਲੁਸ–ਪਾਪ) ਨਾਸ਼ਨੀ ਮੰਨੀ ਹੈ.

ਕਲੂਬ. ਅ ਕ਼ਲ਼ੂਬ. ਕਲ਼ਬ (ਦਿਲ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਕਲੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕਹਲੂਰ. "ਕਸਟਵਾਰ ਕੁੱਲੂ ਕਲੂਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭)

ਕਲੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ (ਕੰ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇ ਲੀਨ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. "ਪਿੰਧੀ ਉਭ ਕਲੇ ਸੰਸਾਰਾ" (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹਰਟ ਦੀ ਪਿੰਧੀ (ਆਪਧੀ–ਟਿੰਡਾਂ) ਵਾਂਙ ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਕਲੇਸ. ਸੰ. ਕ੍ਲੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ । ੨ ਝਗੜਾ। ੩ ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ। ੪ ਕ੍ਰੋਧ । ੫ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਕ੍ਲੇਸ਼ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ.
ੳ–ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਅਸਲੀਯਤ ਨਾ ਸਮਝਣੀ. ਉਲਟੀ ਸਮਝ.
ਅ–ਅਸ੍ਮਿਤਾ, ਦੇਹ ਧਨ ਸੰਬੰਧੀ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਹੰਤਾ.
ੲ–ਰਾਗ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ.
ਸ–ਦ੍ਵੇਸ਼, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ.
ਹ–ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼, ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਭੀ ਹਠ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮੌਤ (ਮਰਣ) ਤੋਂ ਡਰਨਾ.

ਕਲੇਸਰ / **ਕਲੇਸ੍ਵਰ** ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਬਿਭੌਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਨਾਮ ਕਲੇਸਰ ਬ੍ਰਹਮੇ ਧਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ ਅਤੇ ਗੁਵਿ ੧੦)

ਕਲੇਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੇਜਾ. "ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਡਿੰਗ. ਕਲੋ.

ਕਲੇਦ. ਸੰ. ਕ੍ਲੇਦ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਲਿਦ ਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿੱਲਾਪਨ। ੨ ਮੁੜ੍ਹਕਾ. ਪਸੀਨਾ। ੩ ਤਕਲੀਫ਼. ਦੁੱਖ। ੪ ਕ਼ਯ. ਵਮਨ. ਭਾਕੀ.

ਕਲੇਦਨ. ਸੰ. ਕ੍ਲੇਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ. ਤਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਸੀਨਾ (ਮੁੜ੍ਹਕਾ) ਦੇਣਾ.

ਕਲੇਵਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ । ੨ ਢਾਂਚਾ.

ਕਲੇਵਾ. ਕਲ੍ਯਾਹਾਰ. ਸਵੇਰਸਾਰ ਕੀਤਾ ਭੋਜਨ. ਹਾਜਰੀ.

ਕਲੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਹ। ੨ ਸੰ. ਕਾਲਿਕ. ਕਾਲ੍ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੩ ਕਾਲ. ਸਮਾਂ. "ਨੰਜਿ ਨ ਆਵਈ ਜਮਕੰਕਰ ਜਮਕਲੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ਜਮ ਦਾ ਦੂਤ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨੰਜ਼ਿ ਨ ਆਵਈ.

ਕਲੈਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲਾਪ. ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ. ਫੰਘਾਂ (ਖੰਭਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਕਲੈਰੀ. ਵਿ–ਕਲਾਪ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੋਰ.

ਕਲੋਹ. ਜਿਲਾ ਕਾਂਗੜੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਹਮੀਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਕਲੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਇਕਲੋਤਾ.

ਕਲੋਲ. ਸੰ. ਕੱਲੋਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਤਰੰਗ. "ਮਹਾ ਕਲੋਲ ਬੁਝਹਿ ਮਾਇਆ ਕੇ." (ਧਨਾ ਮ:੫) ੨ ਆਨੰਦ ਦੀ ਮੌਜ. ਮਨ ਦੀ ਉਮੰਗ.

ਕਲੋਂਜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਜੀਰਕ. ਕਾਲੀ ਜੀਰੀ. Nigella indica. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਅੰਬ ਆਦਿ ਦੇ ਅਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾਈਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਕਲੰਕ. ਸੰ. ਕਲङ्क. ਸੰਗਜਾ–ਐਬ.ਦੋਸ਼। ੨ਬਦਨਾਮੀ. ਅਪਯਸ਼। ੩ ਦਾਗ਼. ਧੱਬਾ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਕਾਲਾ ਦਾਗ਼ । ੫ ਰਸਾਯਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਕਲੀ ਆਦਿਕ ਰਸ. "ਧਾਤੁ ਮੈ ਤਨਿਕ ਹੀ ਕਲੰਕ ਭਾਰੇ ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਮੋਟ ਕਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕਲੰਕਾਰ. ਵਿ–ਕਲਾ (ਸ਼ਕਤਿ) ਕਰਤਾ. ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਯਾ ਹੁਨਰ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਲੰਕਾਰ ਰੂਪੇ."(ਜਾਪੁ)੨ਕਲੰਕਾਰਿ.ਕਲੰਕਦਾਵੈਰੀ.

ਕਲੰਕੀ. ਵਿ–ਕਲੰਕ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ. "ਪਰਸੁਰਾਮ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਹੋ ਕਿਲਕ ਕਲੰਕੀ ਅਤਿ ਅਹੰਕਾਰੇ". (ਭਾਗੁ)

ਕਲੰਗ. ਕਲੰਕ। ੨ ਸੰ. ਬ੍ਰਹ-ਪੁਤ੍ਰ ਨਦੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ, ਜੋ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕਲੰਗ ਦਰਿਆ.

ਕਲੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲੰਗ ਅਤੇ ਕਾਲੰਗਾ. ਕਲੰਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਹਰੇ ਕਲੰਗਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਇੱਕ ਫੁੱਲ, ਜੋ ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਲਕਲਗਾ.

ਕਲੰਜ. ਸੰ. ਕਲञ्ज. ਸੰਗਜਾ–ਤਮਾਖੂ. ਤਾਮ੍ਰਕੂਟ । ੨ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜੀਵ.

ਕਲੰਦਰ / **ਕਲੰਦਰੁ** ਫ਼ਾ ਕ਼ਲੂਂਦਰ ਅਥਵਾ ਕ਼ਲੂਂਦਰ ਵਿ–ਮਸ੍ਤ. ਬੇਪਰਵਾ। ੨ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਦਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦਾਲ. "ਆਉ ਕਲੰਦਰ ਕੇਸਵਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ ਤਨੁ ਵੇਸ ਕਲੰਦਰੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ਮਨ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕਲੰਦਰੀ ਵੇਸ ਹੈ।
ਤੁਹ ਬਾਂਦਰ ਨਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਕਲੰਦਰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.
ਜੋਗ ਤੋ ਜਾਨਲੀਓ ਤੁਮ ਊਧਵ,
ਆਸਨ ਸ੍ਵਾਸ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਨੈ,
ਪੂਰਕ ਰੇਚਕ ਕੁੰਭਕ ਕੀ ਗਤਿ,
ਐਨ ਲਗਾਵਤ ਠੀਕ ਠਿਕਾਨੈ,
ਪੈ ਜਸੁਧਾਸੁਤ ਕੇ ਜੋਊ ਕੌਤਕ,
ਕਸੋਂਕਰ ਤੂ ਰਿਦ ਅੰਤਰ ਆਨੈ।
ਮਾਨੀ ਮੁਨਿੰਦ੍ ਸੁ ਜਾਨੈ ਕਹਾਂ ਕਹੁ
ਬੰਦਰ ਭੇਦ ਕਲੰਦਰ ਜਾਨੈ. (ਦਾਸ)

ਕਲੰਬਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਗ, ਜੋ ਬੇਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੱਠਾਂ ਦਾ ਸਾਗ। ੨ ਕਮਲ. "ਚੰਦਨ ਧੂਪ ਕਦੰਬ ਕਲੰਬਕ ਦੀਪਕ ਦੀਪ ਤਹਾਂ ਦਰਸਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਚੰਦਨ, ਧੂਪ, ਕਦਮ ਅਤੇ ਕਮਲ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਚਮਤਕਾਰੀ ਦੀਪਕ ਤਹਾਂ ਦਰਸਾਏ.

ਕਲੰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮ. "ਹਾਥਿ ਕਲੰਮ ਅਰੰਮ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਕਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਲਜ.

ਕਲ੍ਹਨ. ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੀਸਵੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ "ਰਾਜਤਰੰਗਿਣੀ" ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੀਸਵੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ.

ਕਲ੍ਹਾਰਾਇ / **ਕਲ੍ਹਾਰਾਯ** ਰਾਇਕੋਟ (ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਜਗਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਦੇ ਤਿਹਾੜੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ. ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਉੱਚਪੀਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਰਾਇਕੋਟ ਪਹੁੰਚੇ. ਕਲ੍ਹੇ ਨੇ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਆਪਣਾ ਚਰਵਾਹਾ ਨੂਰੂ ਸਰਹਿੰਦ ਭੇਜਕੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਇਸੇ ਨੇ ਮੰਗਵਾਈ ਸੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਕਲ੍ਹਾਰਾਯ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੜਗ ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ. ਕਲ੍ਹੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਖੜਗ ਪਹਿਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਖੜਗ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ ਮੋਇਆ. ਕਲ੍ਹੇ ਦੀ ਬਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਰਾਯਕੋਟ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹਨ, ਇੱਕ ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਖੋਲਣ ਦੀ ਰੇਹਲ. ਦੇਖੋ, ਟਾਹਲੀਆਣਾ ਅਤੇ ਰਾਯਕੋਟ.

ਕਲ੍ਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਵੇਰਾ, ਭੋਰ, ਤੜਕਾ। ੨ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ । ੩ ਬੀਤਿਆ ਦਿਨ । ੪ ਸ਼ਰਾਬ। ੫ ਸ਼ਰਾਬਖਾਨਾ। ੬ ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਕਬਿ ਕਲ੍ਹ ਸੁਜਸ ਗਾਵਉ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਕਲ੍ਹਜਸਹਾਰੁ. ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਕਲ੍ਹਜਸਹਾਰੁ ਤਾਸੁ ਗੁਣ ਜੰਪੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਲ੍ਹਜਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਲ.

ਕਲ੍ਹਜਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਗਲ. ਸ਼ੁਭ। ੨ ਸ੍ਵਰਗ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਹਿਆਨ ੨.

ਕਲ੍ਹਜਾਣਰਾਇ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਬੰਦੀਦਯ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂ ਬਾਬਾ.

ਕਲ੍ਹਜਾਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ, ਜੋ ਕਲ੍ਹਜਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਮੰਨੀ ਹੈ। ੨ ਮਾਤਾ ਕੌਟ ਕਲ੍ਹਜਾਣੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰਾਯ.

ਕਲ੍ਹਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਹਜਾਣ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਹਾਣ. ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. ਦੁਆ. "ਇਉਂ ਸੁਨ ਹਰਖ ਉਠਜੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਉਚਰਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲ੍ਹਜਾਨਾ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਹ ਪਰ ਪੁਨ ਪਰਕੇ। ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਕਰੇ ਜਗਗੁਰੁ ਕੇ। ਸੁਭ ਗੁਣ ਸੈਗ ਕੀਨ ਪਰਸੰਸਾ। ਨਿਪਜਜੋ ਵੇਦੀਕੁਲ ਅਵਤੰਸਾ." (ਨਾਪ੍)

ਕਲ੍ਹਜਾਨਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ ਧਨ ਅਤੇ ਕਾਠ ਆਦਿਕ ਲੈਣ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਗਿਆ. ਮੰਡੀ ਦੇ ਮਕਾਮ ਤੇ ਇਸ ਪੁਰ ਭਾਰੀ ਵਿਪਦਾ ਆਈ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਜਨਮਅਸ਼ਮੀ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਨਾ ਰੱਖਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਜਾਕੇ ਪੂਜਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਮੰਡੀਪਤਿ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਹ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਜਾਣਕੇ ਭਾਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰੰਤੂ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਵਚਨ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਲ੍ਹਜਾਨੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈਕੇ ਅਪਰਾਧ ਬਖ਼ਸ਼ਵਾਇਆ. ਭਾਈ ਕਲ੍ਹਜਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੩ ਬਿੰਦਰਾਉ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਧਰਮਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬਲਵੰਤ ਖਾਂ.

ਕਲ੍ਹਜੁਚਰੈ. ਕਲ੍ਹਜ ਕਵਿ ਉਚਰੈ. "ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲ੍ਹਜੁਚਰੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਲ੍ਹਜੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਵਰ. "ਕਾਮ ਜੁ ਨੈ ਕੋਰਿਕ ਕਲ੍ਹਜੋਰਾ ਕੈਧੋਂ ਕਰੇ ਹੈਂ". (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਾਨੋ ਕਾਮ ਨੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ.

ਕੱਲਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਰ.

ਕੱਲਰਕੋਲ. ਊਖਰ ਵਿੱਚ ਕਮਲ. ਭਾਵ–ਮੰਦ ਜਗਾ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਦਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਨੀਚਕੁਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੋਣਾ. "ਕੱਲਰਕੋਲ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ" (ਭਾਗੁ)

ਕੱਲਾ. ਵਿ–ਇਕਲਾ. ਤਨਹਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਕੱਲਹ. ਸੰਗਜਾ–ਗਲ੍ਹ ਅਤੇ ਗਰਦਨ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਭਾਗ. ਗੰਡ.

ਕਵ. ਸੰ. ਕ੍ਰ. ਧਾ. ਕਵਿਤਾ ਕਰਨਾ. ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ. ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚਣੀਆਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਵਿ.

ਕਵਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਕਾ.

ਕਵਚ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਕੰ (ਹਵਾ) ਨੂੰ ਰੋਕੇ, ਸੰਜੋਆ. ਜ਼ਿਰਹ। ੨ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍. "ਰਾਮ ਕਵਚ ਦਾਸ ਕਾ ਸੰਨਾਹੁ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੩ ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ. ਨੌਬਤ.

ਕਵਚ ਸੰਨਾਹ. ਕਵਚ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਕਵਚ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਵਚਨੀ. ਕਵਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਵਚਾਂਤਕ } ਕਵਚ (ਸੰਜੋਏ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ
ਕਵਚਾਂਤਕਰ } ਵਾਲਾ ਖੜਗ,ਤੀਰ ਨੇਜਾ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਵਚੀ. ਵਿ–ਕਵਚ ਵਾਲਾ. ਸੰਜੋਆਧਾਰੀ.

ਕਵਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਵਚ.

ਕਵਣੀ. ਕੋਝੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ. "ਕਿਸਹੁ ਨ ਕਵਣੀ ਪੁੰਨ ਤੇ ਕਬ ਹੀ ਨ ਕਜੋਂਹੀ ਦੇਂਹਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਕਵੱਡੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੰਂਡੂ ਖੇਡ. ਦੋ ਟੋਲੇ ਬਣਾਕੇ ਖਿਡਾਰੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾੜਾ (ਲਕੀਰ) ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ. ਲਕੀਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਦਾ ਆਦਮੀ 'ਕਵਡੀ ਕਵਡੀ' ਇੱਕਸਾਹ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਕੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੁਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਫੜਾਈ ਖਾਧੇ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਆਪਣੀ ਟੋਲੀ ਨਾਲ ਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇ,ਤਦ ਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਹੀ ਚਤੁਰਾਈ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾ ਸਾਹ ਪਰਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਛੁਹ ਲੈਣਾ ਅਰ ਆਪ ਫੜਾਈ ਨਾ ਖਾਣੀ.

ਕਵਣ } ਸਰਵ–ਕ: ਜਨ. ਕੋ ਜਨ. ਕੌਣ. "ਤਿਨ
ਕਵਣੁ } ਕਵਣੁ ਖਲਾਵੈ ਕਵਣੁ ਚੁਗਾਵੈ ?" (ਸੋਦਰੁ)

ਕਵਤਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਤਕ. "ਕਲਹਿ ਕਵਤਕ ਕਰ ਭਾਰੀ." (ਕਲਕੀ)

ਕਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤਾ। ੨ ਕਾਵਯ ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਕਵਿ. "ਕਵਤੇ ਭੀ ਜਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕਵਨ } ਦੇਖੋ, ਕਵਣ. "ਕਵਨ ਗੁਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ
ਕਵਨੁ } ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ?" (ਗਉ ਮ: ੫) "ਕਵਨੁ ਸੁਜਨ ਜੋ ਸਉਦਾ ਜੋਰੈ ?" (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਵਰ. ਦੇਖੋ, ਕੌਰਵ. "ਪਰਨਾਰੀ ਕੇ ਹੇਤ ਕਟਕ ਕਵਰਨ ਕੋ ਘਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧) ੨ ਗ੍ਰਾਸ. ਲੁਕ੍ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਲ। ੩ ਸੰ. ਲੂਣ। ੪ ਖੱਟਾ ਰਸ। ੫ ਜ਼ੁਲਫ਼ ਅਲਕ.

ਕਵਰਾ. ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੌੜਾ. "ਪੰਚ ਬਿਆਧਿ ਤਿਆਗੈ ਕਵਰੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਵਰੀ. ਕੋਝੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ। ੨ ਕੌੜੀ. ਕਟੁ। ੩ ਸੰ. ਗੁੱਤ. ਬੇਨੀ.

ਕਵਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਕੀ. ਗ੍ਰਾਸ. "ਭਰਜੋ ਕਵਲ ਕਰ ਆਨਨ ਪਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਕਮਲ. "ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਵਲ ਰਿਦ ਧਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਕਵਲ ਖਿਰੇ ਮੁਖ ਕਵਲ ਸੁਧਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਕਮਲ ਸਮਾਨ ਖਿੜੇ ਮੁੰਹ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਸ ਪਾਏ.

ਕਵਲਨੈਨ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਨਯਨ. "ਕਵਲਨੈਨ ਮਧੁਰ-ਬੈਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਵਲਪਰਗਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਪ੍ਰਗਾਸ. "ਕਵਲ ਪਰਗਾਸ ਭਏ ਸਾਧ ਸੰਗੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਕਵਲਯ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯ.

ਕਵਲਾ. ਲਛਮੀ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾ. "ਕਵਲਾ ਚਰਨ ਸਰਨ ਹੈ ਜਾਂਕੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕਵਲਾਸ. ਕੈਲਾਸ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਬਿਲਾਸ. "ਕਵਲਾਸ ਮੈ ਧਜਾਨ ਛੁਟਜੈ ਹਰ ਕਾ." (ਓਂਡੀ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ.

ਕਵਲਾਸਨ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਸਨ.

ਕਵਲਾਸਪਤਿ. ਕੈਲਾਸਪਤਿ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮ ਕਵਲਾਸਪਤਿ.

ਕਵਲਾਸ੍ਯ } ਕਮਲ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦੀ
ਕਵਲਾਸ੍ਰੀ } ਨਾਭਿ ਵਿੱਚੋਂ ਕਮਲ ਉਪਜਿਆ ਹੈ. "ਮਨ ਮੈ ਕਵਲਾਸ੍ਰੀ ਜੋ ਗਜਾਨਾ." (ਅਰਹੋਤ੍ਰਵ)

ਕਵਲਾਕੰਤ } ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਕੰਤ ਅਤੇ ਕਮਲਾਪਤਿ.
ਕਵਲਾਪਤਿ } "ਹਰਿਜਸ ਸੁਣਹਿ ਤਿਸੁ ਕਵਲਾ-ਕੰਤਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕਵਲੁ. ਗ੍ਰਾਸ. ਲੁਕਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਲ. "ਕਾਲੈ ਕਵਲੁ ਨਿਹੰਜਨ ਜਾਨੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਜੋ ਨਿਹੰਜਨ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਲ ਦਾ ਗ੍ਰਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ.

ਕਵਾ. ਅ. قوّے ਕ਼ੁਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ੁੱਵਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇ.

ਕਵਾਉ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਆਉ. ਵਾਕ੍ਯ. ਹੁਕਮ. "ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਕਵ ਧਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇ. "ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦ ਕਵਾਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਹਰੂਪ ਪੋਸ਼ਾਕ.

ਕਵਾਇ. ਅ. قبا ਕ਼ਬਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੋਸ਼ਾਕ. ਅਮੀਰ ਦਾ ਲਿਬਾਸ. "ਗੁਰਿ ਦੀਬਾਣਿ ਕਵਾਇ ਪੈਨਾਈਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਗਲਹੁ ਕਵਾਇ ਖੋਲ ਪਹਿਨਾਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਵਾ.

ਕ਼ਵਾਇਦ. ਅ. قواعد ਕ਼ਾਇਦਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਨਿਯਮ। ੨ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਕਸਰਤ ਫੌਜਾਂ,ਜਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਕਰੈਂ ਕਵਾਇਦ ਵਿਦਯਾ ਸੰਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇ. "ਕਹਾਂ ਸੁ ਲਾਲ ਕਵਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਵਾਚੀ. ਵਿ–ਕਵਚਧਾਰੀ. ਕਵਚੀ. "ਭਯੋ ਰੇਨੁਕਾ ਤੇ ਕਵਾਚੀ ਕੁਠਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਵਾਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਕ (ਹਵਾ) ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਕਰੇ, ਕਪਾਟ. ਤਖ਼ਤਾ. ਪਟ. ਕਿਵਾੜ.

ਕਵਾਦ } ਅ. قوّاد ਕ਼ੱਵਾਦ. ਵਿ–ਭੜੁਆ. ਨਿਰਲੱਜ.
ਕਵਾਦਾ } ਬੇਗ਼ੈਰਤ. "ਦਰਗਹਿ ਹੋਨ ਖੁਆਰ ਕਵਾਦੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਰਹਨੁਮਾ. ਆਗੂ. "ਦਿਲ ਮਹਿ ਸੋਚਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕਵਾਦੇ ! ਭਿਸਤ ਦੋਜਕ ਕਿਨਿ ਪਾਈ ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ! ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਬਾਦਾ.

ਕਵਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿਕਵਿ. "ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕਵਾਦਿ ਤਿਲੋਚਨ." (ਨਾਪ੍)

ਕਵਾਯਦ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇਦ.

ਕਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ੱਵਾਲ.

ਕਵਾਵ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਉ. "ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭ ਹੋਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਵ ਧਾ.

ਕਵਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਬਾੜ। ੨ ਕਪਾਟ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਟ.

ਕਵਿ. ਦੇਖੋ, ਕਵ ਧਾ. ਜੋ ਰਚਨਾ ਕਰੇ, ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਕਰੇ ਸੋ ਕਵਿ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ:–

ਪਾਠ ਚੁਰਾਵੈ ਭਾਰਯਾ, ਅਰਥ ਚੁਰਾਵੈ ਪੂਤ,
ਭਾਵ ਚੁਰਾਵੈ ਮੀਤ ਸੋ, ਸੁਤੇ ਕਹੈ ਅਵਧੂਤ.
ਅੱਧੋ ਹੈ ਮੂਲ ਭਲੀ ਤੁਕ ਭਾਰ ਸੁ
ਅਛਰ ਪੜ੍ ਹੈਂ ਦੇਖਕੈ ਜੀਜੈ,
ਛੰਦ ਹੈਂ ਫੂਲ ਨਵੋ ਰਸ ਸੋ ਫਲ ਦਾਨ ਕੋ
ਬਾਰਿ ਸੋਂ ਸੀਂਚਬੋ ਕੀਜੈ,
"ਦਾਨ" ਕਹੈ ਯੋਂ ਪ੍ਰਬੀਨਨ ਸੋਂ ਸੁਬਰੀ
ਕਵਿਤਾ ਸੁਨਕੈ ਰਸ ਪੀਜੈ,
ਕੀਰਤਿ ਕੇ ਬਿਰਵਾ ਕਵਿ ਹੈਂ ਇਨ ਕੋ
ਕਬਹੂੰ ਕੁਮਲਾਨ ਨ ਦੀਜੈ.
ਕਹਾਂ ਗੁਰੁ ਕਰਨ ਦਧੀਚਿ ਬਲਿ ਬੇਨੁ ਕਹਾਂ
ਸਾਕੇ ਸਾਲਿਵਾਹਨ ਕੇ ਅਜਹੂੰ ਲੌ ਗਾਏ ਹੈਂ,
ਕਹਾਂ ਪ੍ਰਿਥੁ ਪਾਰਥ ਪੁਰੂਰਵਾ ਪੁਹਮਿਪਤਿ
ਹਰੀਚੰਦ ਪੂਰਨ ਔ ਭੋਜ ਵਿਦਤਾਏ ਹੈਂ,
ਕਹੈ "ਮਤਿਰਾਮ" ਕੋਊ ਕਵਿਨ ਕੋ ਨਿੰਦੋ ਮਤ
ਕਵਿਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਬ ਦੇਸਨ ਮੈ ਛਾਏ ਹੈਂ,
ਢੂੰਢ ਦੇਖੋ ਤੀਨ ਲੋਕ ਅਮੀ ਹੈ ਕਵਿਨ ਮੁਖ
ਕੇਤੇ ਮੂਏ ਮੂਏ ਰਾਜਾ ਕਵਿਨ ਜਿਵਾਏ ਹੈਂ.

੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਾਲਮੀਕਿ। ੩ ਸ਼ੁਕ੍ਰ। ੪ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੫ ਪੰਡਿਤ। ੬ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵੈਦ੍ਯ ਨੂੰ ਕਵਿ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕਵਿਕ } ਸੰ. ਕਵਿਕਾ. ਲਗਾਮ. ਦਹਾਨਾ. ਕੜਿ-
ਕਵਿਕਾ } ਆਲਾ. "ਮੁਖਬਲ ਅਸੁ ਕਵਿਕਾ ਜਿਵ ਮਾਨੀ." (ਨਾਪ੍) ਮੁੰਹਜ਼ੋਰ ਘੋੜੇ ਲਈ ਕੜਿਆਲੇ ਤੁੱਲ ਮੰਨੀਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੜਿਆਲਾ.

ਕਵਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤ੍ਵ. "ਪੋਥੀ ਗੀਤ ਕਵਿਤ ਕਿਛੁ ਕਦੇ ਨ ਕਰਨਿ ਧਰਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਵਿਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਵਿਤ੍ਵ. ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ.

ਕਵਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਕਬਿੱਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤ੍ਵ.

ਕਵਿਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਿਤ੍ਰਾ.

ਕਵਿਤ੍ਵ. ਸੰ. ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ. ਕਵਿਤਾ। ੨ ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ। ੩ ਕਵਿਪੁਣਾ.

ਕਵਿਪ੍ਰਿਯਾ. ਹਿੰਦੀਸਾਹਿਤ੍ਯ ਦੇ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕਵਿ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥ.
"ਪ੍ਰਗਟ ਪੰਚਮੀ ਕੋ ਭਯੋ ਕਵਿਪ੍ਰਿਯਾ ਅਵਤਾਰ,
ਸੋਰੈਂ ਸੈ ਅੱਠਾਨਵੇਂ ਫਾਗੁਨ ਸੁਦਿ ਬੁਧਵਾਰ."

ਕਵਿਰਾਜ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕਵਿ। ੨ ਵਾਲਮੀਕਿ। ੩ ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰ੍ਯ। ੪ ਵ੍ਯਾਸ। ੫ ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ। ੬ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ। ੭ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ। ੮ ਵੈਦ੍ਯਰਾਜ. ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਵੈਦ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿ ੬.

ਕਵੀ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿ। ੨ ਕ੍ਰਮਦ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ. ਭੁਮ੍ਹਲ. "ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਿਵੈਯਾ ਕੋ ਕਵੀਕੈ ਪਹਿਚਾਨੀਐ." (ਅਕਾਲ) "ਕਉਲੁ ਤੂ ਹੈ ਕਵੀਆ ਤੂ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
੩ ਅ. قوی ਕ਼ਵੀ. ਕ਼ੁੱਵਤ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਕ੍ਤਿਵਾਲਾ. ਬਲਵਾਨ.

ਕਵੀਅਣ. ਸੰ. ਕਵਿਜਨੈ: ਕਵਿ ਲੋਗੋਂ ਨੇ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ. "ਸੁਜਸ ਕਲਜ ਕਵੀਅਣ ਬਖਾਣਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਕਵੀਸਰ } ਕਵਿ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਰਾਜ.
ਕਵੀਸ੍ਵਰ }

ਕਵੇ. ਸੰ. ਕੰਵ: ਕਵੀ ਦਾ. ਕਵੀ ਦੇ. "ਗੀਤ ਨਾਦ ਕਵਿਤ ਕਵੇ ਸੁਣਿ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿ-ਕਾਵ੍ਯ ਸੁਣਕੇ.

ਕਵੈਧ. ਦੇਖੋ, ਕਬੰਧ.

ਕਵ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਹਵ੍ਯ. ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਹਨ ਕਰਕੇ (ਸੱਦਕੇ) ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਅੰਨ ਅਥਵਾ ਹਵਨ। ੨ ਉਹ ਅੰਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿਤਰਾਂ ਲਈ ਪਿੰਡ ਆਦਿਕ ਬਣਾਏ ਜਾਣ। ੩ ਪਿਤ੍ਰਿਲੋਕ। ੪ ਵਿ–ਸ੍ਤੁਤਿ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕ਼ੱਵਾਲ. ਅ. قوّال ਗਵੈਯਾ. ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਕ਼ੱਵਾਲੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ੌਲ ਹੈ.

ਕੜ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋੜਾਂ ਦਾ ਕੜਾ। ੨ ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼. "ਕੜਿ ਬੰਧਨ ਬਾਂਧਿਓ ਸੀਸ ਮਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਬੰਧਨ. "ਮਾਇਆਮੋਹ ਨਿਤ ਕੜੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕੜਾਕਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕੜਨਾ.

ਕੜਈਐ. ਕੜ੍ਹੀਏ. ਤਪੀਏ. ਰਿੱਝੀਏ. ਦੁਖੀ ਹੋਈਏ. "ਤਾ ਮੇਰੇ ਮਨੁ, ਕਾਇਤੁ ਕੜਈਐ ?" (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਕੜਕ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਜਲੀ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਕੜਾਕਾ.

ਕੜਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੜਕਾਰ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਬਿਜਲੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ। ੨ ਭਯੰਕਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. "ਸਿਰਿ ਕੜਕਿਓ ਕਾਲ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕੜਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੜਕੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਉਣਾ. ਤੋੜਨਾ. ਭੰਨਣਾ. "ਜਿੰਦੁ ਨਿਮਾਣੀ ਕਢੀਐ ਹਡਾਂ ਕੂੰ ਕੜਕਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੜਖਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਖਾ.

ਕੜਛਾ } ਦੇਖੋ, ਕਰਛਾ ਕਰਛੀ. "ਕੜਛੀਆ ਫਿਰੰਨਿ,
ਕੜਛੀ } ਸਾਉ ਨ ਜਾਣਨਿ ਸੁਵੀਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਕੜਨ } ਕ੍ਰਿ–ਜਕੜਨਾ. ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੜਨਾ.
ਕੜਨਾ } "ਤਾ ਕਾਇਤੁ ਕੜੀਐ ?" (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਕ੍ਰ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੁੱਖ ਅਥਵਾ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਬੇਸੁਧ ਹੋਣਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ ਸੇ ਕੜਿਨ ਸਵਾਹੀ." * (ਵਾਰ

* ਸੇ ਕੜਿ ਨ ਸਵਾਹੀ." ਉਹ ਕੜ੍ਹਕੇ (ਤਪਕੇ) ਸੁਆਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਉਹ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਸਦਾ (ਸਵੈਂਦਾ) ਹੀ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਮਰਾ. ਕ੍ਰਿਦੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਦੂਰ. ਕਿਨਾਰੇ.

ਕੜਮੁੜ. ਅਨੁ. ਕੜਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਕੋਲਦਾੜ ਕੜਮੁੜੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰ ਦੀ ਹੁੱਡ ਕੜਾਕਾ ਖਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੜਵਾ. ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੌੜਾ.

ਕੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਟਕ. ਕੰਗਣ. ਕੰਕਨ। ੨ ਰੋੜ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕਠੋਰ ਕੜ। ੩ ਕੜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕੁੰਡਾ। ੪ ਵਿ–ਕਰੜਾ. ਕਠੋਰ. ਸਖ਼ਤ.

ਕੜਾਸਣੁ ਮਰਾ. ਕੜਾਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ
ਕੜਾਸਨ ਦਾ ਆਸਨ। ੨ ਸੰ. ਕਟਾਸਨ. ਕੁਸ਼ਾ ਦਾ ਆਸਨ. "ਕਾਇਆ ਕੜਾਸਣੁ ਮਨੁ ਜਾਗੋਟੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਦੇਖੋ, ਜਾਗੋਟੀ.

ਕੜਾਹ. ਸੰ. ਕਟਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਕੜਾਹਾ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੁੰਡੇਦਾਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੁੰਹ ਦਾ ਬਰਤਨ। ੨ ਕੜਾਹੇ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅੰਨ. ਹਲੂਆ.

ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਖਮਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਜੋ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸਣ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ ਭੀ ਹੈ.

ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ:–

"ਕੜਾਹ ਕਰਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸੁਨ ਲੀਜੈ–
ਤੀਨ ਭਾਗ ਕੋ ਸਮਸਰ ਕੀਜੈ,
ਲੋਪਨ ਆਗੈ ਬਹੁਕਰ ਦੀਜੈ,
ਮਾਂਜਨ ਕਰ ਕ੍ਰਿੰਜਨ ਧੋਵੀਜੈ,
ਕਰ ਸਨਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਬਹੈ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਕਹੈ.
ਕਰ ਤਿਆਰ ਚੋਕੀ ਪਰ ਧਰੈ,
ਚਾਰ ਓਰ ਕੀਰਤਨ ਬਹਿ ਕਰੈ.
ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੋ ਬਾਂਟ ਹੈ ਮਨ ਮੇ ਧਾਰੇ ਲੋਭ,
ਕਿਸਿ ਥੋੜਾ ਕਿਸਿ ਅੱਗਲਾ ਸਦਾ ਰਹੈ ਤਿਸ ਸੋਗ."
(ਤਨਖਾ)

"ਪਾਵਨ ਤਨ ਪਾਵਨ ਕਰ ਥਾਨ,
ਘ੍ਰਿਤ ਮੈਦਾ ਲੈ ਖੰਡ ਸਮਾਨ,
ਕਰ ਕੜਾਹ ਜਪੁ ਪਾਠ ਸੁ ਠਾਨੈ,
ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ.

ਕੜਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਾਹ. "ਤਪਤ ਕੜਾਹਾ ਬੁਝਿ ਗਇਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤਪੇ ਮਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕੜਾਹੀ. ਛੋਟਾ ਕੜਾਹਾ। ੨ ਕੜਾਹ. ਹਲੂਆ. "ਧੁਰੋਂ ਪਤਾਲੋਂ ਲਈ ਕੜਾਹੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਦੇਵੀ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਕੜਾਹ.

ਕੜਾਹੀਆ. ਵਿ–ਕੜਾਹ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕੜਾਕੜ. ਅਨੁ. ਕੜਕੜ ਸ਼ਬਦ. ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਕੜਾਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੜਕਾਰ। ੨ ਖ਼ਾ.ਫ਼ਾ.ਕਾ. ਲੰਘਨ. "ਸਿੰਘ ਕੜਾਕੇ ਸੋਂ ਰਹੈਂ ਦੂਏ ਤੀਏ ਦਿਨ ਖਾਂਹਿ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ੩ ਕਰੜੀ ਧੁਪ ਪੈਣੀ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ.

ਕੜਾਬੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਬੀਨ.

ਕੜਾਮਾਨਕਪੁਰ. ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਨੇਸਰ ਅਤੇ ਬਨੀਬਦਰਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਆਕੇ, ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਮਲੂਕਦਾਸ ਨਾਮਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਬਾਬਤ ਕ੍ਰੁਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ. "ਕੜੇ ਸੁ ਮਾਨਕ ਪੁਰ ਕੇ ਰਾਹੁ। ਗਮਨੈ ਸਤਿਲਾਹੁ ਬੇਪਰਵਾਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੜਿ. ਕੜਕੇ. ਕਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕੜ ੨। ੨ ਕੜ (ਰਿੰਥ) ਕੇ. ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਕੇ. "ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਕੜੈ ਕੜਿ ਪਚਿਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕੜਿਆ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਿਆ. ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ. "ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ, ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਬਿਨਾ ਲੋਕ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਹੌਮੈ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਕੜਿਆ. ਤਪਿਆ. ਰਿੱਝਿਆ.

ਕੜਿਆਲ ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ
ਕੜਿਆਲਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਗਾਮ. ਇਸ ਲਗਾਮ ਪੁਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੋਲ ਸਿਰ ਦੇ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਪੁਰ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਚੁਭ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਮੂੰਹ-ਜੋਰ ਘੋੜੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਲਗਾਮ.

ਕੜਿਨ. ਦੇਖੋ, ਕੜਨ.

ਕੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਾ. ਸ਼ਹਤੀਰ ਪੁਰ ਕੜਾ (ਟੇਚਾ) ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਾਠ। ੨ ਸੰਗੁਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕੁੰਡਾ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਿਆਨ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਕੁੰਡਾ. "ਕੜੀਆਂ ਅਰ ਚਪੜਾਸ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਵਿ–ਕਠੋਰ. ਕਰੜੀ.

ਕੜੀਆਲ ਦੇਖੋ, ਕੜਿਆਲਾ. "ਕੜੀਆਲੁ ਮੁਖੇ
ਕੜੀਆਲੁ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਰਾਮ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ)

ਕੜੁ. ਦੇਖੋ, ਕੜ ੩.

ਕੜੂਆ. ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੌੜਾ. "ਮੀਠੇ ਕਉ ਕਉੜਾ ਕਹੈ, ਕੜੂਏ ਕਉ ਮੀਠਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੜੂਚਾ. ਸੰ. ਕੂਚੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੂਚਾ. "ਮੂੰਹ ਕੜੂਚੇ ਘਾਹ ਦੇ ਛਡ ਘੋੜੇ ਰਾਹੀਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਘਾਸ ਦੇ ਕੂਚੇ (ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਗਊ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ) ਲੈਲਏ.

ਕੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਿੱਝਣਾ। ੨ ਤਪਣਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ। ੩ ਵਾਰ ਵਾਰ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. "ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੜੈ ਕਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੜੈ ਰਸਗੀਤਿ ਚੀਤ ਸੁਨੋ ਸੁਇ ਚਾਖੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੜ੍ਹੀ. ਵਿ–ਕੜ੍ਹੀ ਹੋਈ. ਰਿੱਝੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੇਸਣ. ਦੀ ਸਲੂਣੀ ਅਥਵਾ ਮੈਦੇ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਲਾਪਸੀ.

ਕਾ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ. ਦਾ. "ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ਜਿਸ ਕਾ ਸਭਕੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ–ਕ: ਕਿਆ. "ਕਹੁ ਜਨ, ਕਾ ਨਾਹੀ ਘਰ ਤੁਹਾਕੇ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਕੋਈ. "ਕਾ ਵਿਰਲੀ ਜਾਇ ਵੁਠੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਕਿਸ. "ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ਕਾ ਪਹਿ ਜਾਈਐ ?" (ਜੇਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਵਿ–ਕਿੰਚਿਤ. ਕੁਛ. ਕੁਝ. "ਤਿਨਾ ਭੁਖ ਨ ਕਾ ਰਹੀ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਲੋਭੀ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜੈ ਜੋ ਕਾ ਪਾਰਵਸਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਕਾਂ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਕ. ਕਾਗ. "ਜਿਉ ਸੁੰਞੈ ਘਰਿ
ਕਾਉ ਕਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)
ਕਾਂਉ

ਕਾਂਉ ਉੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਾਕ ਦੇ ਉਡਾਉਣ (ਕਾਂ ਉਡਾਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸ਼ਕੁਨ (ਸਗਨ). ਘਰ ਪੁਰ ਬੈਠੇ ਕਾਂਉ ਨੂੰ ਜੋ ਬਿਨਾ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਦੇ ਕੇਵਲ ਮੁਖ ਤੋਂ, ਵਿਦੇਸ਼ ਗਏ ਸੰਬੰਧੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਿਤਵਕੇ, ਉਡ੍ਡਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਾਗ ਉਡ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧੀ ਛੇਤੀ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਾਂਉ ਨਾ ਉਡ੍ਡੇ, ਤਦ ਮੰਨੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਗ ਉਡ੍ਡਾਉਣਾ.

ਕਾਂਉਂ-ਕੇ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ,ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਜਗਰਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ੪ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਪੁਰ ਹੈ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਧਵਾਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ.

ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ੧੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਉ. ਵਿ–ਕੁਬ. "ਚੋਰੀ ਆਈ ਢਿਲ ਨ ਕਾਊ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਸਰਵ–ਕੋਈ.

ਕਾਉ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਉ. "ਜਿਉ ਸੁੰਞੈ ਘਰਿ ਕਾਉ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਕਾਅਬਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਾ.

ਕਾਇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਾਹੇ. ਕਿਉਂ. "ਕਾਇ ਪਾਪ
ਕਾਂਇ ਕਮਾਈਐ ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਕਾਂਇ ਪਟੋਲਾ ਪਾਤ੍ਰਤੀ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਤੂ ਕਾਂਇ ਗਰਬਹਿ ਬਾਵਲੀ ?" (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਿਉਂਕਰ. "ਕੈਸ ਮੁੜਾਏ ਕਾਂਇ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸਰਵ–ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸੀ. ਕਿਸ. "ਜਗਜੀਵਨੁ ਜੁਗਤਿ ਨ ਮਿਲੈ ਕਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਕਾਯ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ.

ਕਾਇਅਉ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਉ. "ਕਾਇਅਉ ਧੂਪ ਦੀਪ ਨਈਬੇਦਾ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਕਾਇਆ ਸੰ. ਕਾਯ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਤੂੰ
ਕਾਂਇਆ ਕਾਇਆ ਮੈ ਰੁਲਦੀ ਦੇਖੀ ਜਿਉ ਧਰ ਊਪਰਿ ਛਾਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲ ਗ੍ਰਸੈ ਨਹਿ ਕਾਂਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਕਾਇਆ ਸਰੀਰ. ਸ਼ਰੀਰਕਾਯ. ਸ਼ਰੀਰ (ਬਿਨਸਨਹਾਰ) ਦੇਹ. "ਕਾਇਆ ਸਰੀਰੈ ਵਿਚਿ ਸਭੁਕਿਛੁ ਪਾਇਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਾਇਆਕਲਪ. ਸੰ. ਕਾਯਕਲ੍ਪ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਧਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੁੜ ਜਵਾਨੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰੇ. "ਕਾਇਆਕਲਪ ਕੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਦੇ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ. ਖ਼ੁਦੀ. "ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਜਾਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ ਭਸਮ ਕਰੋ.

ਕਾਇਆਭੋਗੀ. ਵਿ–ਕਾਯ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. "ਜਾਂ ਜਤੁ ਜੋਗੀ ਤਾਂ ਕਾਇਆਭੋਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਾਇਆਰਤ. ਵਿ–ਦੇਹਾਭਿਮਾਨੀ. ਦੇਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਇਆਰਤ ਬਹੁ ਰੂਪ ਰਚਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕਾਇਸ ਸੰਗਜਾ–ਝਗੜਾ. ਦੰਗਾ. "ਰਾਹ ਜਾਂਦੀ ਲੈ
ਕਾਂਇਸ ਕਾਇਸ ਮੋਲ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਕਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਿਕ.

ਕਾਇਚੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਲਈ. ਕਾਹੇ ਤੋ. "ਕਾਇਚੇ ਭਰਮ ਭੁਲਾ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਕਾਇਤ ਸੰ. ਕਸ੍ਮੈਹਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ.
ਕਾਇਤੁ ਕਾਹੇ ਤੇ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਅਗੈਦੇ ਜੋ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਇਬ ਸੰ.ਕਾਯਸ੍ਥ.ਵਿ–ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ।
ਕਾਇਬੁ ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵਾਤਮਾ। ੩ ਜ਼ਮੀਰ. ਵਿਵੇਕਸ਼ਕ੍ਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਬੁਚੇਤੂ। ੪ ਇਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ। ੫ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸ਼ੂਦ੍ਰੀ ਤੋਂ ਛਤ੍ਰੀ ਪਿਤਾ ਕਰਕੇ ਉਪਜੀ ਹੈ. ਔਸ਼ਨਸ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਸ਼: ੩੫ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–ਕਾਕ ਤੋਂ ਚਪਲਤਾ, ਯਮਰਾਜ ਤੋਂ ਕ੍ਰੂਰਤਾ, ਸਥਪਤਿ (ਤਖਾਣ) ਤੋਂ ਕੱਟਣਾ ਲੈਕੇ "ਕਾਯਸ੍ਥ" ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਕਾਇਬੁਚੇਤੂ. ਕਾਯਸ੍ਥਚੈਤਨ੍ਯ. ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚੇਤਨਸੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਰ, ਵਿਵੇਕਸ਼ਕ੍ਤਿ ਅਥਵਾ Conscience ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਘਰੀ ਘਰੀ ਕਾ ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ ਕਾਇਬੁਚੇਤੂ ਨਾਊ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਹੈ.

ਕਾਇਦਾ. ਅ. ਕ਼ਾਇਦਹ. ਨਿਯਮ. ਅਸੂਲ। ੨ ਰੀਤਿ. ਦਸ੍ਤੂਰ.

ਕਾਇਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਨਾਤ.

ਕਾਇਨੁ. ਅ. ਹੁਪੁ ਕ਼ਿਯਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ਯਨਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਲੋਂਡੀਆਂ. ਦਾਸੀਆਂ. "ਬੀਬੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਉਲਾ ਸਿਉ ਕਾਇਨ ਤੇਰਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਲਕਮੀ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਦਾਸੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਕਾਇਮ } ਅ. قائم ਕ਼ਾਯਮ. ਵਿ–ਸਿਥਰ. ਠਹਿ-
ਕਾਇਮੁ } ਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਾਇਰ ਅਥਵਾ **ਕਾਇਰੁ.** ਸੰ. ਕਾਤਰ. ਵਿ–ਡਰਪੋਕ. ਭੀਰੁ. ਕਮਹਿੰਮਤ. "ਮਨਮੁਖੁ ਕਾਇਰੁ ਕਰੂਪੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਕਾਇਰਤਾ. ਸੰ. ਕਾਤਰਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੀਰੁਤਾ. ਕਮ-ਹਿੰਮਤੀ. ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ. ਕਾਤਯੰ.

ਕਾਇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਰ.

ਕਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਲ.

ਕਾਈ. ਸਰਵ–ਕੋਈ. "ਊਨ ਨ ਕਾਈ ਬਾਤਾ." (ਰਾਮ ਮ:੫) "ਵਾ ਕਉ ਬਿਆਧਿ ਨ ਕਾਈ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਕੁਛ.ਕੁਝ."ਬਿਨਸਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ ਕਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧)੩ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੈਲ, ਜੋ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਛਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ."ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ਅਵਿਦਯਾ ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਕਾਈ. ਆਵਰਣ ਦੋਸ਼.

ਕਾਏ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਾਹੇ. "ਕਾਂਏਂ ਆਨ
ਕਾਂਏਂ } ਆਨ ਰੁਚੀਐ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਾਸ. ਸਰਵ–ਕਿਸ. ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਸਟ ਕਾਸ ਖਟ ਧਰਣਿ ਕਿਯ." (ਕਲਕੀ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਤਹਿ ਉਡਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠਲੇ ਲੋਕ ਛੀ ਰਹਿ ਗਏ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲੇ ਲੋਕ ਅੱਠ ਬਣ ਗਏ।
੩ काश्. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ. ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ।
੪ ਸੰਗਜਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੫ ਕਾਹੀ ਘਾਸ. ਕਾਸ। ੬ ਸੰ. काश. ਦਮਕਸ਼ੀ. ਦਮੇ ਦਾ ਰੋਗ. "ਮੰਦਾਗਨਿ ਕਾਸ." (ਸਲੋਹ) ੭ ਸੰ. काष. ਸਾਣ ਦਾ ਪੱਥਰ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ। ੮ ਤੁ قاش ਕ਼ਾਸ਼. ਭੌਂਹ. ਅਬਰੂ। ੯ ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੧੦ ਫਾੜੀ. ਫੰਕ। ੧੧ ਫ਼ਾ کاش ਵਜ–ਅਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ। ੧੨ ਈਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਭਾਵੇ। ੧੩ ਸ਼ੋਕ.

ਕਾਸਉ. ਕਿਸ ਸੇ. "ਇਹੁ ਦੁਖੁ ਕਾਸਉ ਕਹਉ ਰੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਸਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਕਾ.

ਕਾਸਕਾਰ } ਫ਼ਾ کاشغر ਕਾਸ਼ਗਰ. ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ
ਕਾਸਕਾਰੀ } ਦੇ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ. "ਕਾਸ-
ਕਾਸਗਰ } ਕਾਰ ਕੋ ਸਾਹਿਕ ਜਨਿਯਤ." (ਚਰਿਤ
ਕਾਸਗਾਰੀ } ੫) ੨ ਕਾਸਗਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਕਬੋਜ ਕਾਸਕਾਰੀ ਕੇ." (ਕਲਕੀ)

ਕਾਸਟ. ਸੰ. ਕਾਸ਼੍ਠ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਠ. ਲੱਕੜ. "ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ ਹਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਦੇਖੋ. ਕਸ਼੍ਠ."ਪ੍ਰੇਤ-ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਕਾਸਟੁ ਭਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਸਟਕੁੰਦਨੀ } ਬੰਦੂਕ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਠ ਦਾ
ਕਾਸਟਪ੍ਰਿਸਟਣਿ } ਕੁੰਦਾ ਹੈ.ਕਾਠ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਾਲੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਾਸਟਬੇਸਟੰ. ਦੇਖੋ, ਬੇਸਟੰ.

ਕ਼ਾਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼੍ਠਾ.

ਕਾਸਟੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਟ.

ਕਾਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ کاشت ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਖਿ. ਖੇਤੀ.

ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ. ਫ਼ਾ کاشتکار ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸਾਨ. ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰ. ਰਾਹਕ.

ਕਾਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ کاشتن ਕ੍ਰਿ–ਬੀਜਣਾ.

ਕਾਸਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਹੇਤੁ. "ਐਸੀ ਬੁੱਧਿ ਕਾਸਤੇ ਹੋਈ ?" (ਨਾਪ੍)

ਕਾਸਦ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਦ.

ਕਾਸਨੀ. ਫ਼ਾ کاسنی ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼ਨੀਲ ਜੇਹੇ ਫੁੱਲ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੀਜ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦਤਰ ਹੈ. Cichorium Intybus. ਇਹ ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਤੋਂ ਹੋਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਕਾਸਨੀ ਰੰਗਾ. ਕਾਸਨੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ.

ਕਾਸਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਪੀ.

ਕਾਸਮ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਮ.

ਕਾਸਮਬੇਗ. ਕਾਸਿਮਬੇਗ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਸਿਪਹ-ਸਾਲਾਰ ਲਲਾਬੇਗ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਗੁਰੂਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੈਨਾਨੀ ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਦੇ ਬਰਛੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਕਾਸ਼ਮੀਰ. ਵਿ–ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ. ਕਸ਼ਮੀਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੇਸਰ। ੩ ਫਾਰਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸ਼ਮੀਰ.

ਕਾਸਰਾ. ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ. "ਦੀਪਕ ਦੀਪਾ ਕਾਸਰਾ ਗੁਰੂਦੁਆਰੇ ਹੁਕਮੀਬੰਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਾਸਾ. ਫ਼ਾ کاسہ ਕਾਸਹ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਆਲਾ. "ਕਰਿ ਕਾਸਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਭੂਖ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਹਥੀ ਕਾਸੇ ਲਕੀ ਫੁਮਣ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਾਂਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਂਸਜਪਾਤ੍ਰ. ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ। ੨ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਥਾਲ। ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋਸੇ ਹੋਏ ਥਾਲ ਨੂੰ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ "ਖਾਂਸਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕਾਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਈ। ੨ ਵਿ–ਕਸਾਈ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਾਲਾ. "ਕਲਿਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਾਂਸਾਗਰ. ਕਾਂਸਜਕਾਰ. ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਠਠੇਰਾ. ਕਸੇਰਾ.

ਕਾਸਾਰ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਟੋਭਾ. ਛੱਪੜ। ੨ ਘੀ ਵਿੱਚ
ਕਾਸਾਰੁ } ਆਟਾ ਭੁੰਨਕੇ ਸੁੱਕੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਈ ਪੰਜੀਰੀ * "ਭਾਤੁ ਪਹਿਤਿ ਅਰੁ ਲਾਪਸੀ ਕਰਕਰਾ ਕਾਸਾਰੁ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸਰਾ. ਚਾਉਲ ਅਤੇ ਤਿਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਭੋਜਨ.

ਕਾਸਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀ.

ਕਾਸਿਉ. ਕਿਸ ਸੇ. ਕਿਸ ਨੂੰ.

ਕਾਸਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀਕ.

ਕਾਸਿਕਾ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਸ਼ੀ ਪੁਰੀ। ੨ ਪਾਣਿਨੀਯ ਵਜਾਕਰਣ ਉੱਪਰ ਵਾਮਨ ਅਤੇ ਜਯਾ-ਦਿੱਤ ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ. ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਟੀਕਾ. "ਕਹੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾਸਿਕਾ ਸਰਬ ਮੱਥੈਂ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਕਾਸਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਸਾਗਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਸਗਰ.

ਕਾਸਿਕੀਸ. ਕਾਸ਼ਿਕ–ਈਸ਼. ਕਾਸ਼ਿਕੇਸ਼. ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਰਾਜਾ. "ਜਿਣਜੋ ਕਾਸਿਕੀਸੰ." (ਗਜਾਨ)

ਕਾਸਿਦ. ਅ. قاصد ਕ਼ਾਸਿਦ. ਵਿ–ਕ਼ਸਦ. (ਇਰਾਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਲਕਾਰਾ। ੩ ਦੂਤ.

ਕਾਸਿਪੀ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਜਪੀ.ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰ. "ਜੇ ਕਰੈਂ ਪਤ੍ਰ ਕਾਸਿਪੀ ਸਰਬ." (ਦੱਤਾਵ) ਜੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਾਗਜ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰੀਏ। ੨ ਡਿੰਗ. ਗਰੁੜ, ਜੋ ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੈ.

ਕ਼ਾਸਿਮ. ਅ. قاسم ਵਿ–ਤਕ਼ਸੀਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਕਾਸਿਮਬੇਗ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਮਬੇਗ.

ਕਾਸੀ } ਸੰ. ਕਾਸ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਾਣਸੀ. ਬਨਾਰਸ.
ਕਾਂਸੀ } ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਅਤੇ ਮਹਾਤੀਰਥ ਹੈ. ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ. ਕਾਸੀ ਗੰਗਾ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੯੮੪੪੭ ਸੀ. "ਨਾ ਕਾਸੀ ਮਤਿ ਉਪਜੈ ਨਾ ਕਾਸੀ ਮਤਿ ਜਾਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੩)

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਸ਼ੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਚਿਰ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੈ. ਹਰੇਕ ਮਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾ-ਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਹੰਮਦਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵੇਸ਼੍ਵਰ ਨਾਥ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਤੋੜਕੇ ਇੱਕ ਵਡੀ ਮਸੀਤ ਚਿਣਵਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਭੀ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਮਹੱਲਾ ਆਸਭੈਰੋ ਵਿੱਚ "ਵਡੀ ਸੰਗਤਿ" ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ ੧੭੨੨ ਵਿੱਚ ਪਧਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਤੇਰਾਂ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਏਕਾਂਤ ਧਜਾਨਪਰਾਇਣ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ. ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਅਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋੜੇ ਇੱਥੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕਰਾ-ਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭, ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਧਨ ਖਰਚਕੇ ਇੱਕ ਸ਼ੀਸ਼ਮਹਿਲ ਬਣਵਾਇਆ ਅਤੇ ਦੋ ਰੁਪਯੇ ਰੋਜ ਦਾ ਲੰਗਰ ਲਗਾਇਆ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਕੁਝ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਲੇਢੂਪੁਰਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਈ ਈਸਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ-ਗਈ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਜਾਯਦਾਦ ਨੂੰ, ਮੁੜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਵਡੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਕਰ-ਵਾਇਆ ਹੈ.

(ਅ) ਲਕਸਾ ਮਹਾਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ ਗੁਰ-ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਡੇ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

(ੲ) ਜਗਤ ਗੰਜ ਵਿੱਚ "ਛੋਟੀ ਸੰਗਤਿ" ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਢਿੱਲੀ ਹੈ.

(ਸ) ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਗੰਗਾ ਪਾਰ ਛੋਟੇ ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸੋਲਾਂ ਵਿੱਘੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਡੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜਣ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਹਰੋਰਾ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਚਾਲੀ ਥਾਂ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
੨ ਕਾਂਸਜ. ਕੈਂਹਾਂ। ੩ ਕਾਂਸਜ (ਕਾਂਸੀ) ਦਾ ਵਾਜਾ. "ਕਾਸੀ ਫੂਟੀ ਪੰਡਿਤਾ ! ਧੁਨਿ ਕਹਾ ਸਮਾਈ ?" (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਵਿ–ਚਮਤਕਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ ੩. "ਕਾਸੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਚਰਾਵਤ ਗਾਊ ਮਿਲਿ ਹਰਿਜਨ ਸੋਭਾ ਪਾਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਕਾਸੀਕ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਿਕ. ਵਿ–ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ. ਕਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਨੁ ਮੈ ਕਾਸੀਕ ਜੁਲਹਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਾਸੀਪੁਰ. ਦੇਖੋ ਕਾਸੀ। ੨ ਸੀ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਕਰੋਂਦ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. "ਫਟਕ ਸੀ ਕੈਲਾਸ ਕਮਾਊਂਗਢ ਕਾਸੀਪੁਰ." (ਅਕਾਲ)

ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ. ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਰਚਿਤ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ–

---

*घृते तप्ते विनिःक्षिप्य कटाहे पाचयेन्मनाक्
ततस्तत्र विनिःक्षिप्य खण्डं भागसमं पचेत
ततश्चाकृष्य तत पात्रे क्षिप्त्वा सम्यक् सुचिक्कणे
चतुरस्त्री कृतं ह्येतत भवेत कासार संज्ञकम्.
(ਵ੍ਰਿਹਦਾਭਿਧਾਨ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਰਸੁਰਾਮੋਵਾਚ
ਅਤ੍ ਛਤ੍ਰਵਾਇ ਦੋਊ ਕਰ ਜੁਰਵਾਇ, ਦਸੋ-
ਨਖ ਮੁਖ ਦਸਾਇ ਅਪਨੋਕੈ ਛਿਟਕਾਯੋ ਹੈ,
ਮੀਚਨ ਭੁਰਾਇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਤਰਾਇ, ਆਜ
ਹੈਗਯੋ ਸਿਪਾਹੀ ਮੋਸੋ ਤਾਂਹੀ ਕੋ ਤੂੰ ਜਾਯੋ ਹੈ,
ਕਹੈ ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ ਤਬ ਰਾਮ ਸੋਂ ਪਰਸੁਰਾਮ
ਸਿੱਖ ਬਾਮਦੇਵ ਜੂ ਕੇ ਨੀਕੇ ਕੈ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ,
ਜਾਂਕੀ ਸੋਹੈਂ ਖਾਤ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਾਤ
ਤਾਂਹੀ ਪੈ ਮੈ ਦਸਨ ਤਿਨੂਕਾ ਪਕਰਾਯੋ ਹੈ.

ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਵਾਚ
ਫਾਰਤੋ ਕਪੋਲ ਬੋਲ ਬੇਲਤਹੀ ਬਾਮੁਨ ਕੇ
ਭਾਰਤੋ ਉਖਾਰ ਦਾੜ੍ ਜਮੀ ਜੋ ਬਦਨ ਮੈਂ,
ਜੀਤ ਬੀਰਖੇਤ ਪਠੈਦੇਤ ਜਮਲੋਕ ਤੋਹਿ
ਲੇਤੋ ਸਭ ਛਤ੍ਰਿਨ ਕੋ ਬੈਰ ਏਕ ਛਿਨ ਮੈਂ,
ਕਹਾਂ ਕਰੋਂ ਹਤਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਅਬ ਜੋ ਤਿਹਾਰੇ ਹਤ
ਸੁਭਟ ਕਹਾਇ ਰਨ ਨਾਚੋ ਹੋਤ ਰਨ ਮੈਂ,
ਯਹੈ ਜਾਨ ਨਾਤੋ ਹੋ ਬਚਜੋ ਹੈਂ ਏਕ ਬਾਮੁਨ ਕੇ
ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ ਸਮਝ ਸਮਝ ਕਰ ਮਨ ਮੈਂ.
ਦੇਖੋ, ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਕਾਸੁ. ਕਿਸ ਸੇ. ਕਾ ਸੋਂ. ਕੀਹ ਨੂੰ. "ਤੁਂ ਕਹੀਐ ਕਾਸੁ ?" (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਰਧ ਉਰਧ ਮੁਖਿ ਲਾਗਉ ਕਾਸੁ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਅਰਧ (ਜੀਵ) ਉਰਧ (ਈਸ਼੍ਵਰ) ਵਿੱਚ ਮੁਖਿਕਾਸ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੋ ਮੁੱਖ ਆਕਾਸ਼ਵਤ ਹੈ) ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕਾਸੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸੇਰਾ.

ਕਾਸ੍ਮ੍. ਸੰ. ਕਾਸ੍ਮ੍. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਠ. ਲੱਕੜ.

ਕਾਸ੍ਮਾ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਦ. ਸੀਮਾ । ੨ ਦਿਸ਼ਾ.
ਕਾਸ੍ਮਾ } ਤਰਫ਼। ੩ ਅਠਾਰਾਂ ਪਲ ਦਾ ਸਮਾਂ.ਸੁਸ਼ਰੁਤ-ਸੰਹਿਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਨਿਮੇਸ਼ (ਨਿਮਖ) ਦੀ ਅੱਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਦੇ ਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਨਿਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਸ੍ਮਾ ਹੈ। ੪ ਦਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਬੇਟੀ, ਜੋ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ। ੫ ਇਸਥਿਤੀ. ਕ੍ਯਾਇਮੀ.

ਕਾਸ਼੍ਯਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼੍ਯਪੀ.

ਕਾਹ. ਕਜਾ. ਕੀ. "ਕਾਹ ਭਯੋ ਦੋਊ ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਕੈ ਬੈਠ ਰਹਯੋ ?" (ਅਕਾਲ) ੨ ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸੇ । ੩ ਫ਼ਾ. ਕਾਹ ਘਾਸ. ਫੂਸ । ੪ ਅ. ਕ਼ਾਹ. ਤਾਬੇਦਾਰੀ। ੫ ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੬ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ.

ਕਾਂਹ. ਕਿਸੇ. ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਂਹੀ ਘਾਸ.ਕਾਸ਼.

ਕਾਹਸਿ. ਸੰ. ਕਾਸ਼. ਕਾਹੀਂ ਘਾਹ. "ਕੁਕਹਿ ਕਾਹਸਿ ਫੂਲੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਭਾਵ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ ਹੋਗਏ.

ਕਾਹਤੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਿਉਂ-ਕਰ. ਕੋ ਹੇਤੁ.

ਕਾਹਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਦਾ ਅਹਨ (ਦਿਨ). ਕਲਪ। ੨ ਕਾਨ੍. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਕਾਹਨਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ.

ਕਾਹਰੁ. ਵਿ–ਕਹਰ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਾਲਾ. "ਕੁਪਜੋ ਮਾਹਰੁ ਕਾਹਰੁ ਰੂਪ ਧਾਰੈ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਕਾਹਲ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਾਕੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ. "ਚਿਤ ਮੋ ਅਤਿ ਕਾਹਲ ਹੋਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਛੇਤੀ। ੩ ਸੰ. ਵਡਾ ਢੋਲ। ੪ ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ। ੫ ਅ. ਕ਼ਾਹਿਲ. ਵਿ–ਸੁਸਤ.

ਕਾਹਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਫੁਰਤੀ। ੨ ਫ਼ਾ. ਕ਼ਾਹਿਲ ਸੁਸਤੀ। ੩ ਸੰ. ਜੁਆਨ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕਾਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਧੀ. ਕਾਹ. ਹਮਲਾ. ਧਾਵਾ. ਭਾਵ-ਦੌਗਾ. "ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਨਾਲਿ ਕਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਕਹਣ ਯੋਗਜ ਪ੍ਰਸੰਗ. ਕਥਨੀਯ ਵਾਰਤਾ. "ਅਵਰ ਨ ਦੂਜਾ ਕਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਘਾਟਾ. "ਤ੍ਰਿਨ ਸਿਰਿ ਚੂਕਾ ਕਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਕਾਹੀਦਨ.

ਕਾਹਾਹਾ. ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਹੂਲ ਪਵੈ ਕਾਹਾਹਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਾਹਿ. ਸਰਵ–ਕਿਆ. ਕ੍ਯੋਂ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਬ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ." (ਭੈਰ) ੨ ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਤੋਂ. "ਮਾਗਉ ਕਾਹਿ ਰੰਕ ਸਭ ਦੇਖਉ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਾਹੇ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਸਿਮਰਤ ਕਾਹਿ ਨ ਰਾਮ?" (ਸ. ਮ: ੯) "ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਹੀ ?" (ਤਿਲੰ ਮ: ੯)

ਕਾਹਿਲ } ਦੇਖੋ, ਕਾਹਲ ਅਤੇ ਕਾਹਲੀ.
ਕਾਹਿਲੀ }

ਕਾਹੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਬਾਹਰਿ ਨਾਵਹੁ ਕਾਹੀ ?" (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਕਾਂਹੀਂ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਸ਼. ਕਾਂਹੀਂ ਘਾਸ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸੀਸ. ਫੋਲਾਦ ਦਾ ਜੌਹਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਰ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. "ਚਿਤ ਕਠੋਰ ਨ ਭਿਜੈ ਕਾਂਹੀਂ." (ਭਾਗੁ)

ਕਾਹੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰਿ-ਘਟਣਾ। ੨ਘਟਾਉਣਾ.

ਕਾਹੂ. ਸਰਵ–ਕਿਸੇ ਨੂੰ. "ਭ੍ਰੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਤੇ. ਕਿਸੇ ਥਾਂ. "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਅਨਤ ਨ ਕਾਹੂ ਜਾਇ."(ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ) ੩ ਕਿਆ. ਕੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਾਹੂ ਪਰਵਾਹਾ ਜਉ ਸੁਖਸਾਗਰ ਮੈ ਪਾਇਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਫ਼ਾ ਇੱਕ ਔਖਧ, ਜੋ ਨਜ਼ਲੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. Lactuca Stiva. ਕਾਹੂ ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਦੀ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ, ਅਤੇ ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਹੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕ੍ਯੋਂ. ਕਿਸ ਲਈ. ਕਥੰ.
ਕਾਹੇਕਉ } ਕਿਸ ਹੇਤੁ. "ਸੋ ਕਾਹੇ ਨ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿ-
ਕਾਹੇਕੂ } ਪਾਲ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ, ਦੂਜਾ ਕਾਹੇਕੂ ?" (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਕਾਹੋ. ਕੀ ਹੈ. "ਤੁਂਕੋ ਅਚਰਜ ਕਾਹੋ ?"(ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਉ.

ਕਾਕਉ. ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਕੋ। ੨ ਕਿਸ ਦਾ. "ਕਾਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾਸਿਉ ਬਲਬੰਚਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਾਕਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਕੀ. ਕਾਉਂ ਦੀ ਮਦੀਨ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਕਿਣੀ.

ਕਾਕਤਾਲੀਯ ਨ੍ਯਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਯਾਯ.

ਕਾਕਪਕ } ਸੰਗਜਾ–ਕਾਂਉ ਦੇ ਪੰਖਾਂ (ਖੰਭਾਂ) ਜੇਹੇ
ਕਾਕਪੱਖ } ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਕੇਸ਼. ਜੁਲਫ। ੨ ਪਟੇ.
ਕਾਕਪੱਛ } "ਬਹੁ ਬੈਸਨਕ ਕੇ ਸੁਤ ਤਿਹ ਥਾਏ । ਕਾਕਪੱਖ ਜਿਨ ਸੀਸ ਬਨਾਏ." (ਨਾਪ੍)

ਕਾਕਪਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ. ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਕਿਲਾ ਦੇ ਅੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਂਉਂ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਕਢਦਾ ਹੈ.

ਕਾਕਬਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਉਂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਅੰਨ.

ਕਾਕਭਸੁੰਡ } ਸੰ. ਕਾਕਭੁਸ਼ੁਣ੍ਡਿ. ਕੁਸ਼ੁੰਡਿ ਨਾਮਕ ਇੱਕ
ਕਾਕਭੁਸੁੰਡਿ } ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਲੋਮਸ਼ ਰਿਖਿ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਕਰਕੇ ਕਾਂਉਂ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਚਿਰਜੀਵੀ ਹੋਕੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. "ਕਾਕਭੁਸੁੰਡਿ ਤੇ ਆਦਿ ਰਿਖੀਸ੍ਵਰ." (ਨਾਪ੍) "ਬਹੁ ਬਿਹੰਗ ਹੈਂ ਅਨ-ਗਨ ਜਹਿੰਵਾ।ਕਾਕਭੁਸੁੰਡ ਵਿਰਾਜੈ ਤਹਿੰਵਾ ॥"(ਨਾਪ੍)

ਕਾਕਮ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਾਕ਼ੁਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਬੂਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖਲੜੀ. ਸੰਬੂਰ ਦੀ ਖਲੜੀ ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਅਤੇ ਗਰਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਅਤਲਸ ਜਰੀ ਕਾਕਮ."(ਸਲੋਹ)

ਕਾਕਰੀ. ਸੰ. ਕਕੱਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਕੜੀ. ਖੱਖੜੀ.

ਕਾਂਕਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਕਰ. ਬਜਰੀ.

ਕਾਕਲਾ } ਸੰਗਜਾ–ਅਣਪੱਕਿਆ ਬੇਰ ।
ਕਾਕੜਾ } ੨ ਓਲਾ. ਗੜਾ, ਬੇਰ ਜੇਹਾ ਹੈ ਆਕਾਰ ਜਿਸ ਦਾ। ੩ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ, ਜੋ ਕਾਕਲੀ (ਮਿੱਠੇ ਸੁਰ) ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਕਾਕਾ. ਕਿਸ ਦਾ. ਕਾਂਕਾ. "ਕਹਹੁ ਕੋਊ ਹੈ ਕਾਕਾ ?" (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ. ੩ ਪੁਤ੍। ੪ ਡਿੰਗ ਅਤੇ ਸਿੰਧੀ. ਕਾਕੋ. ਚਾਚਾ. ੫ ਕਾਕੋਲੀ ਦਵਾ। ੬ ਲਾਲਝੀ. ਪੁੰਘਚੀ। ੭ ਮਕੋਯ.

ਕਾਂਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕਾ ੧.

ਕਾਕਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਹ ਕੌਡੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦਮੜੀ। ੨ ਵਿ–ਕੌਡੀਆਂ ਪਹਿਰਣ ਵਾਲੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਤਲਾ ਦੇਵੀ.

ਕਾਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਨਜਾ। ੨ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੩ ਡਿੰਗ–ਅਤੇ ਸਿੰਧੀ. ਚਾਚੀ। ੪ ਸੰ. ਕਾਕ (ਕਾਂਉ) ਦੀ ਮਦੀਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਾ ਅਤੇ ਕੀ. ਕਿਸ ਕੀ. "ਕਾਕੀ ਮਾਈ ਕਾਕੋ ਬਾਪ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਂਕੀ. ਕਿਸ ਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਕੋ.

ਕਾਕੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਰ (ਸ੍ਵਰ) ਦੇ ਦਬਾਉ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੋਧਨ ਕਰਨਾ."ਕਾਕੁਃਵਿਕਾਰੋ ਯਃ ਸ਼ੋਕ-ਭੀ�त्यादिभिर्ध्वनेः " (ਅਮਰਕੋਸ਼) ਦੇਖੋ, ਵਕ੍ਰੋਕ੍ਤਿ। ੨ ਵਸੰਗ. ਤ੍ਰੁਟਨ.

ਕ਼ਾਕੁਮ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕਮ.

ਕਾਕੁਲ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਲ ਸੰਗਜਾ–ਜੁਲਫ. ਅਲਕ। ੨ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਲਟ.

ਕਾਕੂਕ੍ਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੁ ਅਤੇ ਵਕ੍ਰੋਕ੍ਤਿ.

ਕਾਂਕੇ. ਕਿਸ ਕੇ. ਕਿਸ ਦੇ.

ਕਾਕੋ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਂਕੋ.

ਕਾਂਕੋ. ਕਿਸ ਕੋ. ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਕਿਸ ਦਾ. "ਕਾਂਕੋ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸੰਪਤਿ ਕਾਂਕੀ." (ਸਾਰ ਮ. ੯)

ਕਾਕੋਲ. ਪਹਾੜੀ ਕਾਂਉਂ.

ਕਾਂਕਾ. ਸੰ. ਕਾਙ੍ਕ੍ਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ.

ਕਾਖ. ਸੰ. ਕਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੱਕਾ ਘਾਸ. ਤ੍ਰਿਣ. ਕੱਖ. "ਹੀਰਾ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲਕੁ ਹੈ ਭਾਰੀ ਬਿਨੁ ਗਾਹਕੁ ਮੀਕਾ ਕਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ਗਾਹਕ ਬਿਨਾ ਇੱਕ ਕੱਖ ਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਂਖ। ੩ ਫ਼ਾ ਉੱਚਾ ਮਕਾਨ.

ਕਾਂਖ. ਸੰ. ਕੁਕ੍ਸ਼ਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੱਖ. ਬਗਲ. ਕੱਛੀ. "ਕਾਂਖ ਕਿਤਾਬਹਿ ਗੁਨੀਗਹੇਰਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਮਾਤਾ ਦੀ ਕੁੱਖ. ਗਰਭ ਅਸਥਾਨ. "ਜਨੁਕਰ ਜਣੇ ਨ ਕਾਂਖ ਤੇ ਆਏ ਨਹਿ ਸੰਸਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੫) ਮਾਨੋ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਨੰਸੇ ਹੀ ਨਹੀਂ.

ਕਾਖਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਖ.

ਕਾਂਖਾ } ਦੇਖੋ, ਕਾਂਕਾ.
ਕਾਂਖਿਆ }

ਕਾਖੀ } ਸੰ. ਕਾਙ੍ਕ੍ਸ਼ਿਨ–ਕਾਂਕ੍ਸ਼ਿਨ੍. ਵਿ–ਚਾਹੁਣਵਾਲਾ.
ਕਾਂਖੀ } ਇੱਛਾਵਾਨ. "ਕਾਖੀ ਏਕੈ ਦਰਸ ਤਿਹਾਰੋ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਨਾਮ ਕੇ ਜਨ ਕਾਂਖੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਾਖੈਘੰਡੈ. ਕ-ਖ-ਗ-ਘ-ਙ ਅੱਖਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ. "ਕਾਖੈਘੰਡੈ ਕਾਲ ਭਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਕਾਗ. ਦੇਖੋ, ਕਾਉ ਅਤੇ ਕਾਗਉ.

ਕਾਗਉ. ਕਾਂਉ ਤੋਂ. ਕਾਕ ਸੰ. "ਕਾਗਉ ਹੋਇ ਨ ਊਜਲਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਕਾਗ ਉਡਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਉਂ ਉਡਾਉਣਾ. "ਕਾਗ ਉਡਾਵਤ ਭੁਜਾ ਪਿਰਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਪਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਕਾਉਂ ਉਡਾਂਦੇ ਬਾਂਹ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਪੈਗਈ ਹੈ.

ਕਾਗਹੁ. ਕਾਗ (ਕਾਉਂ) ਤੋਂ. "ਕਾਗਹੁ ਹੰਸ ਕਰੇਇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਾਗਜ. ਅ ਫ਼ ਕਾਗ਼ਜ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਗਦ. ਕ਼ਿਰਤਾਸ. ਪੇਪਰ paper. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ ਕਦ ਬਣਿਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਢ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਗ਼ੈਬਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਸੈਨਾਨੀ"ਨਿਯਰਖੁਸ" ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਕਾਗਜ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੋਜਪਤ੍ ਤਾੜਪਤ੍ ਲੱਕੜ ਪੱਥਰ ਧਾਤੁ ਦੇ ਪਤ੍ ਦੰਦ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਅਤੇ ਚੰਮ ਆਦਿ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਕਰੀਬ B. C. ੯੫ ਵਿੱਚ ਰੂੰ ਅਤੇ ਉੰਨ ਤੋਂ ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਕੱਢੀ. ਅਰਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਦ ਸਨ ੭੦੪ ਵਿੱਚ ਸਮਰਕੰਦ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਤਦ ਚੀਨੀ ਕੈਦੀਆਂ ਤੋਂ ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਿੱਖੀ. ਅਰਬ ਤੋਂ ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ,ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ, ਇਟਲੀ ਤੋਂ ਸਪੇਨ, ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਜਰਮਨੀ, ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਫ੍ਰਾਂਸ, ਅਤੇ ਫ੍ਰਾਂਸ ਤੋਂ ਚੌਦਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ ਬਣੌਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਫੈਲੀ.

ਕਾਗਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਸੀ.ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਲ ਫ੍ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੂਈ ਰਾਬਰਟ Louis Robert ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੦੪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ. ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਕਾਗਜ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਕਾਗਜੀ. ਵਿ–ਕਾਗਜ ਦਾ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਾਗਜ ਜੇਹਾ ਪਤਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਛਿਲਕਾ. ਜਿਵੇਂ ਕਾਗਜੀ ਨੇਂਬੂ ਅਤੇ ਕਾਗਜੀ ਅਖ਼ਰੋਟ ਆਦਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਗਜੀਆ.

ਕਾਗਜੀਆ. ਵਿ–ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਨਸ਼ੀ. ਮੁਹਾਂਸ਼ਿ. "ਕਾਗਜੀਏ ਰਸ ਕੋ ਅਤਿ ਹੀ ਸੁ ਮਨੋ ਗਨਤੀਕਰ ਜੋਰਦਯੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਾਗਤ ਦੇਖੋ, ਕਾਗਜ. "ਬਸੁਧ ਕਾਗਦ ਬਨਰਾਜ ਕਲਮਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)
ਕਾਗਦ

ਕਾਗਦਕੁੱਟ. ਸ਼ਣ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਕੁੱਟਕੇ ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.ਕਾਗਜਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟੀ ਨੂੰ ਕੁੱਟਕੇ ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਗਦਿ. ਕਾਗਜਾਂ ਕਰਕੇ."ਤਿਨ ਹਰਿਚੰਦ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਪੜਿ ਰਾਜੈ ਕਾਗਦਿ ਕੰਮ ਨ ਪਾਈ". (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮ (ਮਹਿਮਾ) ਕਾਗਜਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਦੀ. ਭਾਵ–ਤਹਿਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਜਾਂਦੀ। ੨ ਕਾਗਜ ਪੁਰ. "ਕਾਗਦਿ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਕਾਗਦੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਗਜ ਅਤੇ ਕਾਗਦ. "ਕਾਗਦੁ ਲੂਣੁ ਰਹੈ ਘ੍ਰਿਤ ਸੰਗੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਕਾਗਭਸੁੰਡ
ਕਾਗਭੁਸੁੰਡਿ ਦੇਖੋ, ਕਾਕਭੁਸੁੰਡਿ.

ਕਾਗਰ
ਕਾਗਰਾ
ਕਾਗਰੁ
ਕਾਗਲੁ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਗਜ. "ਕਾਗਰ ਨਾਵ ਲੰਘਹਿ ਕਤ ਸਾਗਰੁ ?" (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਦੂਜਾ ਕਾਗਲੁ ਚਿਤਿ ਨ ਜਾਣਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਾਗਜ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਅਰਥ ਭੀ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਾਟੇ ਕਾਗਰ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਇਸ ਥਾਂ ਬਹੀ ਖਾਤੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ."ਕਹਿ ਕਾਗਲੁ ਦਸਿ ਰਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਇਸ ਥਾਂ ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ (ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ) ਅਰਥ ਹੈ.

ਕਾਂਗੜ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਦੇ ਥਾਣੇ ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਡੇਢ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਰਾਇਜੋਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਰਾਇਜੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ" ਇਸੇ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕਿ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਦਰ ਕਸਬਹ ਕਾਂਗੜ ਕੁਨਦ." (ਜਫਰ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਾਇਜੋਧ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਕਟਾਰ ਹੁਣ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸ਼ਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਤੋਂ ਕਾਂਗੜ ੧੬ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਫਰਨਾਮਾ ਸਾਹਿਬ.

ਕਾਗੜਦੀ
ਕਾਗੜਦੀਰਾ ਸੰਗੀਤਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਸੈਤ੍ਰੀ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਕਾਗੜਦੀ ਕੁਪੜੇ ਕਪਿ ਕਟਕ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸੰਗੀਤਛੰਦ.

ਕਾਂਗੜਾ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਨਗਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕਟੋਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਨਗਰ "ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ" ਹੈ.

ਕਾਂਗੜੇਸ. ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ). "ਤਬੈ ਕੋਪਿਓ ਕਾਂਗੜੇਸੈ ਕਟੋਚੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਗੇਸ਼. ਕਾਕ–ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਾਕਭੁਸੁੰਡਿ.

ਕਾਚ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਚ. ਕੱਚ ਕਚ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਚਮਕਨਾ ਹੈ. "ਕਾਚ ਬਿਹਾਝਨ ਕੰਚਨ ਛਾਡਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੋਮ। ੩ ਲਾਖ। ੪ ਵਿ–ਕੱਚਾ. ਅਪਕ੍ਵ. "ਕਾਚ ਗਗਰੀਆ ਅੰਭ ਮਝਰੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਵਿ–ਕੱਚਾ. ਨਾਪਾਇਦਾਰ. "ਕਾਚ ਕੋਟਿ ਰਚੰਤਿ ਤੋਯੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਾਂਚ. ਦੇਖੋ, ਕਾਚ ੧। ੨ ਗੁਦਾਚਕ੍ਰ। ੩ ਧੋਤੀ ਦਾ ਉਹ ਪੱਲਾ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਟੰਗਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਲੈਜਾਕੇ ਟੰਗੀਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਕਕ੍ਸ਼ਾ.

ਕਾਚਕਰਮਿ. ਵਿ–ਕੱਚੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਖੰਡੀ. ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਚਕਰਮਿ ਨ ਜਾਤ ਸਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਪਾਖੰਡੀ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਸਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ.

ਕਾਂਚਨ. ਸੰ. ਕਾਞ੍ਚਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. ਕੰਚਨ। ੨ ਵਿ–ਸੁਵਰਣ ਦਾ.

ਕਾਚਮਾਚ. ਮਕੋ. ਮਕੋਯ. ਗਿੱਦੜਦਾਖ.

ਕਾਚਾ. ਵਿ–ਕੱਚਾ. ਅਪਕ੍ਵ. ਜੋ ਪੱਕਿਆ ਨਹੀਂ. ਜਿਵੇਂ ਕੱਚਾ ਫਲ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੱਚਾ ਭਾਂਡਾ. "ਕਾਚੈ ਕਰਵੈ ਰਹੈ ਨ ਪਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਕੱਚਾ ਘੜਾ ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ। ੨ ਸ਼੍ਰੱਧਾਹੀਨ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ. "ਮੁਕਤਿ ਭੇਦ ਕਿਆ ਜਾਣੈ ਕਾਚਾ ?" (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਹਿਦੇ ਕਚੇ ਸੁਣਦੇ ਕਚੇ." (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਅਗਯਾਨੀ, ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਅ਼ਮਲ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ. "ਕਾਚੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਕਤ ਨ ਹੂਆ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਕਪਟੀ. ਛਲੀਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਤ ਪੱਕੀ ਨਹੀਂ. "ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸਿ ਕਾਚੇ ਕਚਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ੫ ਬਿਨਸਨਹਾਰ, ਜੋ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ. "ਕਾਚਾ ਧਨੁ ਸੰਚਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੬ ਭਿੰਗ. ਕਾਇਰ. ਭੀਰੁ. ਡਰਪੋਕ.

ਕਾਚੀ. ਕੱਚੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਚਾ.

ਕਾਂਚੀ. ਸੰ. ਕਾਞ੍ਚੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੜਾਗੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਧਾਤੁ ਦੀ ਤੜਾਗੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੁੰਗਰੂ ਲੱਗੇ ਹੋਣ. ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਿਕਾ। ੨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸੱਤ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰੀ, ਜੋ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਚੇਂਗਲਪਟ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਚੋਲ ਅਤੇ ਪਲ੍ਲਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਕਾਂਜੀਵਰੰ (Conjeeveram) ਹੈ. ਕਾਂਚੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਾਂਤੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਤੀ.

ਕਾਚੀਨਗਰੀ. ਨਾਪਾਇਦਾਰ ਨਗਰੀ. ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.

ਕਾਚੀਪਿੰਡੀ. ਵਿ–ਕੱਚੀ ਦੇਹ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਪਕਾਇਆ ਨਹੀਂ. "ਕਾਚੀਪਿੰਡੀ ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਉਦਰੁ ਭਰੈ ਜੈਸੇ ਢੋਰੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਚ. ਕੰਚ. "ਆਚੁ ਕਾਚੁ ਫਰਿਪਾਹੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਅਰਚਿ (ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ) ਵਿੱਚ ਕੰਚ ਚਲਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਕਾਂਚੁਰੀ. ਸੰ. ਕਞ੍ਚੁਲਿਕਾ–ਕੰਚੁਲਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਜ. ਸੱਪ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੋਈ ਤੁਚਾ. "ਤਜਿ ਜਾਹੁਗੀ ਜਿਉ ਕਾਂਚੁਰੀ ਭੁਯੰਗ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਾਚੂ. ਤੁ. ਚਾਕੂ. ਕਲਮਤਰਾਸ਼.

ਕਾਛ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਣਤੀ। ੨ ਬਸੋਂਤ। ੩ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ। ੪ ਨਟ ਦਾ ਵੇਸ਼. "ਤਉ ਨੈ ਕਾਛ ਕਾਛ ਅਨੁਹਾਰਾ." (ਰਘੁਰਾਜ) ੫ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪਹਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਟ ਜਯੋਂ ਕਾਛ ਬੇਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਛਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਛੀ (ਕਛ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕੁੰਜੜਨੀ. "ਕਾਛਨ ਏਕ ਤਹਾਂ ਮਿਲਗਈ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਛਨਾ.

ਕਾਛਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਿਣਨਾ। ੨ ਬਸੋਂਤਣਾ। ੩ ਲਿਬਾਸ ਦਾ ਪਹਿਰਨਾ. "ਅਨਿਕ ਸ੍ਵਾਂਗ ਕਾਛੇ ਭੇਖਧਾਰੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਨਟ ਦਾ ਵੇਸ਼ ਧਾਰਨਾ। ੫ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਗਾਰਨਾ. "ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਾਹਨ ਕਾਛਨ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਮੰਡਲੀਕ ਬੋਲ ਬੋਲਹਿ ਕਾਛੇ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਮੰਡਲੀਕ ਬੋਲ ਬੋਲਹਿ.

ਕਾਛਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਕਛਨੀ. "ਕਟਿ ਕਮਨੀਯ ਪੈ ਕਰਤ ਕਲ ਕੇਲਿ ਐਸੀ ਕਾਛਨੀ ਕਲਾ-ਨਿਧਿ ਕਲਾ ਸੀ ਕਾਨੁ ਪਸਾਰੇ ਕੀ." (ਗ੍ਯਾਲ)

ਕਾਛਰ
ਕਾਛੜ ਸੰ. ਕਾਞ੍ਛ–ਕੱਛ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਾਮਨ.

ਕਾਂਛਾ. ਚਾਹ. ਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਕ੍ਸ਼ਾ. "ਕਾਂਛਾ ਇਹੈ ਸਦਾ ਉਰ ਅੰਤਰ." (ਸਲੋਹ) "ਮੋਰ ਜਿਮ ਵਾਕ ਆਛੇ ਜੀਵਨ ਕੋ ਭੱਛ ਕਾਂਛੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਛਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਛੀ। ੨ ਕਤਰ ਬਸੋਂਤਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਪੋਸ਼ਾਕ. "ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਬਨਾਈ ਕਾਛਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਦੋਹ ਪੋਸ਼ਾਕ ਹੈ। ੩ ਕੱਛ (ਬਸੋਂਤ) ਕੇ.

ਕਾਛਿ ਕੂਛਿ. ਕਤਰ ਬਸੋਂਤਕੇ. ਕਾਟ ਤਰਾਸ਼ ਕਰਕੇ। ੨ ਸਿੰਗਾਰ ਸਵਾਰਕੇ. "ਕਾਛਿ ਕੂਛਿ ਤਨੁ ਦੀਨਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਾਛੀ. ਮਿਣੀ. ਬਸੋਂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਛਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੱਛ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਜੜਾ. ਰਾਈਂ. ਮਾਲੀ. "ਕਾਛੀ ਨੋ ਪੋਤ ਤੇ ਤੂਤ ਗਿਰਾਏ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਾਛੂ. ਵਿ–ਕਾਛ (ਮਿਣਤੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੇਤ ਦੀ ਕੂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਛੀ ੨.

ਕਾਛੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਛਨਾ। ੨ ਸਜੇਹੋਏ. ਸੁੰਦਰ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੇ.

ਕਾਛੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਛਨਾ। ੨ ਭਿੰਗ. ਕਿਆ ਹੈ ? ਕੀ ਹੈ ?

ਕਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਖਚੁ. ਕਾਠ ਦਾ ਹਥੌੜਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿੱਲੇ ਗੱਡੀਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਕਾਰ੍ਯ. ਕੰਮ. "ਕਾਜ ਹਮਾਰੇ ਪੂਰੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਜਣਾ. ਢਕਣਾ. "ਤਉ ਮੁਖ ਕਾਜਿ ਲਜੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਤਾਂ ਲੱਜਾ ਨਾਲ ਮੁੰਹ ਕੱਜ (ਢਕ) ਲਿਆ। ੪ ਭਿੰਗ. ਸ਼੍ਰਾਧ. ਮਹੋਛਾ. "ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਵੀਆਹਿ ਸੁਹਾਵੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਯਜਨ (ਪੂਜਨ) ਸ਼੍ਰਾਧ, ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਸੁਹਾਵੈ। ੫ ਸਿੱਧੀ. ਪ੍ਰੀਤਿਭੋਜਨ. ਜਿਆਫ਼ਤ। ੬ ਤੁ ਕਾਜ. ਮੱਘ. ਜੰਗਲੀ ਬੱਤਕ। ੭ ਕੁੜਤੇ ਕੋਟ ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਦਾਮ ਅੜਾਉਣ ਦੇ ਛਿਦ੍ (button-hole) ਨੂੰ ਭੀ ਕਾਜ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕਾਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਕਾਜੀ ਅਰੁ ਕਾਜਨ ਮਨ ਜਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਜਰ
ਕਾਜਲ
ਕਾਜਲੁ ਸੰ. ਕੱਜਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਰਮਾ. ਸਿਆਹੀ. "ਕਾਜਰਕੋਠ ਮਹਿ ਭਈ ਨ ਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ ਸਭੈਕਿਛੁ ਸਾਜਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) "ਕਾਜਲੁ ਹਾਰੁ ਤਮੋਲ ਰਸੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕਾਜਾ. ਅ. ਘੋੜੇ ਕਾਯਜ਼ਹ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਲਗਾਮ ਦੇਕੇ ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਫਰਾਕੀ ਅਥਵਾ ਕਾਠੀ ਨਾਲ ਖਿੱਚਕੇ ਬੈਠ੍ਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦਾਣਾ ਅਤੇ ਘਾਹ ਨਾ ਚਰ ਸਕੇ. "ਜਬਹਿ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਮਨ ਸਮਝਾਯੋ। ਕਾਜਾ ਕਰਨ ਬਾਜਿ ਸਮ ਭਾਯੋ." (ਨਾਪ) ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਸਾਲਾ ਚਾਰਕੇ ਕਾਜਾ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਜਮਾ ਠੀਕ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਾਜਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਜ। ੨ ਕਾਰ੍ਯੰ ਮੇ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ। ੩ ਸ਼੍ਰਾਧ ਮੇ। ੪ ਕਾਰਾਮਦ. "ਤੇਰੈ ਕਾਜਿ ਨ ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਜ ਮਾਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਾਜੀ. ਅ. ਕ਼ਾਜ਼ੀ. ਕ਼ਜ਼ਾ (ਫ਼ੈਸਲਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਨ ਵਾਲਾ, ਜੱਜ."ਕਾਜੀ ਹੋਇਕੈ ਬਹੈ ਨਿਆਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਕਾਜੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁਲਾ ਕਰਹਿ ਸਲਾਮ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕਾਯੰ ਦੀ. ਕੰਮ ਦੀ. "ਕੀਮਤਿ ਅਪਨੇ ਕਾਜੀ."(ਗਉ ਮ:੧)

ਕਾਂਜੀ. ਸੰ. ਕਾਞ੍ਜਿਕ–ਕਾਂਜਿਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖੱਟਾ ਰਸ, ਜੋ ਰਾਈ ਆਦਿਕ ਦੇ ਮੋਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪਾਚਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਕਾਜੁ. ਕਾਯੰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਜ. "ਤਿਤੁ ਬਿਗਰਸਿ ਕਾਜੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕਾਜੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਜਣਾ. "ਪੜਦੇ ਸਭ ਕਾਜੇ."(ਰਾਮ ਮ: ੫) ਪੜਦੇ ਕੱਜੇ (ਢਕੇ).

ਕਾਜੈ. ਕਾਯੰ ਹੈ। ੨ ਕਾਰਾਮਦ. "ਜੋ ਜਾਨਹਿ ਤੂ ਅਪੁਨੇ ਕਾਜੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਂਝਲਾ. ਦੇਖੋ, ਝਿੜਾਸਾਹਿਬ.

ਕਾਟ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬਸੋਂਤ. ਤਰਾਸ਼। ੩ ਘਾਉ. ਜ਼ਖ਼ਮ। ੪ ਸੰ. ਗਹਿਰਾਈ. ਡੂੰਘਿਆਈ। ੫ ਰਕਮ ਦੀ ਮਿਨਹਾਈ (deduction). ਜਿਵੇਂ–ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਰੁਪਯੇ ਮਹੀਨਾ ਕਾਟ.

ਕਾਟਕੂਟ. ਕੱਟ ਵੱਢ. ਬਸੋਂਤ ਤਰਾਸ਼। ੨ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਾਟਨ } ਸੰ. ਕਰ੍ਤਨ–ਕਤੰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਵੱਢਣਾ. ਕੱਟਣਾ.
ਕਾਟਨਾ } "ਅਤਿ ਤੀਖਨ ਮੋਹ ਕੀ ਫਾਸ, ਕਾਟਨਹਾਰ ਜਗਤਗੁਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਂਟਾ. ਸੰ. ਕੰਟਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੰਡਾ.

ਕਾਟਿ. ਕੱਟਕੇ. "ਕਾਟਿ ਜੇਵਰੀ ਜਨ ਲੀਏ ਛਡਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫)

ਕਾਟਿ ਕੂਟਿ. ਕੱਟ ਵੱਢਕੇ.ਕੁੱਟਕੇ ਅਤੇ ਕੱਟਕੇ."ਕਾਟਿ ਕੂਟਿਕੈ ਡਾਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਟੀ } ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ. ਕੱਟ ਦੇਵੇ. ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ. ਕੱਟਦਾ
ਕਾਟੇ } ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਟਨਾ. "ਨਾਕਹੁ ਕਾਟੀ ਕਾਨਹੁ
ਕਾਟੈ } ਕਾਟੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਾਟੋ. ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.

ਕਾਠ. ਸੰ. ਕਾਸ਼੍ਠ. "ਕਾਠ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਬਪੁਰੀ ?" (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਠ ਕੀ ਰੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਰੋਟੀ ਕਾਠ ਕੀ.

ਕਾਠਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਠਗੜ੍ਹ । ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ। ੩ ਖ਼ਾ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ.

ਕਾਠਮਾਰਨਾ. ਕਾਠ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿੱਚ ਲੱਤ ਫਸਾਕੇ ਸੰਦ੍ਹਾ ਮਾਰਨਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਇਹ ਕਰੜੀ ਸਜਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਲੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਮਲਾ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਠ ਮਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਕਾਠਮੰਡਪ } ਦੇਖੋ, ਕਠਮੰਡੂ.
ਕਾਠਮੰਡੂ }

ਕਾਠਾ. ਵਿ–ਕਾਠ ਜੇਹਾ ਕਰੜਾ । ੨ ਕਾਠ ਦਾ । ੩ ਜੋ ਪਿਉਂਦੀ (ਪਿਵੰਦੀ) ਨਹੀਂ. ਜਿਵੇਂ–ਕਾਠਾ ਅੰਬ, ਕਾਠਾ ਬੇਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼੍ਠਾ.

ਕਾਂਠਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੰਢਾ. ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਠਾ.

ਕਾਠਿਯਾਵਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀਆਵਾੜ.

ਕਾਠੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ੀਨ, ਜੋ ਕਾਠ ਦਾ ਬਣਾਕੇ ਉੱਪਰੋਂ ਚੰਮ ਅਥਵਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਾਸ਼੍ਠ. ਕਾਠ. ਇੰਧਨ. ਲੱਕੜ. "ਕਾਠੀ ਧੋਦਿ ਜਲਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਤਨੁ ਭਇਆ ਕਾਠੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ ਬਾਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਪਿੰਜਰ। ੪ ਸੰ. ਕਾਸ਼੍ਠਾ. ਸ੍ਥਿਤੀ. ਠਹਿਰਾਉ. "ਕਾਠੀ ਛਿੰਨ ਛਿੰਨ ਛਿੰਨ ਤਣੀਏ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਲਗ ਅਲਗ ਹੈ.

ਕਾਠੀਆ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀਆਵਾੜ.

ਕਾਠੀਆਵਾੜ. ਕਾਠੀਆ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਸੁਰਾਸ੍ਟ੍ਰ ਦੇਸ਼. ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਕੱਛ ਦੀ ਖਾੜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਖੰਭਾਤ ਦੀ ਖਾੜੀ ਤੀਕ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੨੨੦ ਮੀਲ, ਚੌੜਾਈ ੧੬੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਕਬਾ ੨੦,੯੮੨ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੨,੫੪੨,੫੩੫ ਹੈ.

ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ,ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸੁੰਦਰ ਕਾਠ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ. "ਜਹਾਂ ਹੁਤੋ ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜਾ। ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਾਠੀਵੈਡ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਫੈਡ (ਤਕਸੀਮ),ਜੋ ਹਰ ਘੋੜੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕੋਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਜੋ ਮੁਲਕ ਸੌ ਸਵਾਰ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਦ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਿਨਾਰੇ ਰੱਖਕੇ, ਹਰੇਕ ਕਾਠੀ (ਘੋੜੇ) ਪਿੱਛੇ ਇੱਕੋਜੇਹਾ ਸੌ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ.

ਕਾਠੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠ.

ਕਾਠੈ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੰਢੇ. ਕਿਨਾਰੇ। ੨ ਪਾਸ਼ੇ. ਇੱਕ
ਕਾਂਠੈ } ਤਰਫ. "ਕਾਠੈ ਰਹਿਗਇਓ ਰਾਮ."(ਸ.ਕਬੀਰ)

ਕਾਂਡ. ਸੰ. ਕਾਣ੍ਡ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਿਰਛ ਦਾ ਟਾਹਣਾ। ੨ ਦਰਖ਼ਤ ਦਾ ਧੜ. ਪੋਰਾ। ੩ ਬਾਂਸ ਅਥਵਾ ਗੰਨੇ ਦੀ ਪੋਰੀ, ਜੋ ਦੋ ਗੱਠਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਭਾਗ ਹੈ। ੪ ਸਰਕੜਾ. ਸ਼ਰਕਾਂਡ। ੫ ਹਿੱਸਾ. ਵਿਭਾਗ. ਜਿਵੇਂ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾਂਡ। ੬ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣ, ਅਧ੍ਯਾਯ ਅਥਵਾ ਬਾਬ. ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਸੱਤ ਕਾਂਡ। ੭ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੮ ਜਲ। ੯ ਥਮਲਾ. ਖੰਭਾ। ੧੦ ਮੌਕਾ. ਅਵਸਰ। ੧੧ ਪੱਥਰ। ੧੨ ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੧੩ ਵਿ–ਬੁਰਾ. ਮੰਦ.

ਕਾਂਡੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਕਾਂਡ ਹਨ. "ਗਣਿ ਗਣਿ ਜੋਤਿਕੁ ਕਾਂਡੀ ਕੀਨੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵੇਦ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ. ਸੰ. ਕਾਣ੍ਡਿਕਾ. "ਵੇਦਾਂ ਕੀ ਕਾਂਡੀਆਂ ਮੈ ਕਹਾ ਥਾ." (ਜਸਭਾਮ)

ਕਾਢ. ਨਵੀਂ ਤਜਵੀਜ਼. ਦਿਲ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਬਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਢਿ.

ਕਾਢਕੁ. ਵਿ–ਤਜਵੀਜ਼ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ. ਨਵੀਂ ਜੁਗਤ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. "ਮਤੜੀ ਕਾਢਕੁ ਆਹਿ ਪਾਵ ਧੋਵੰਦੇ ਪੀਵਸਾਂ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਜੋ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧਿ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚਾਰ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਕਾਢਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੱਢਣਾ. ਨਿਕਾਲਨਾ । ੨ ਸੂਈ ਅਥਵਾ ਕੁਲਮ ਨਾਲ ਚਿਤ੍ਰ ਖਿੱਚਣਾ। ੩ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਦਿਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ। ੪ ਵੱਖ ਕਰਨਾ. ਜੁਦਾ ਕਰ੍ਨਾ. ਮਖਸੂਸ ਕਰਨਾ.

ਕਾਢਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਕੋੜਾ. ਮੋਟੇ ਸਿਰ ਵਾਲਾ ਕੀੜਾ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਢੱਕ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਢੱਕਮਕੋੜਾ ਸਦਦੇ ਹਨ। ੨ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਗੋਤਾ ਮਾਰਕੇ ਡੁੱਬੀ ਵਸਤੁ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੀਤਾ ਉਧਾਰ.

ਕਾਂਢਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. "ਮਹਾ ਤਰੰਗ ਤੇ ਕਾਂਢੈ ਲਾਗਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਾਢਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਾਢ੍ਹਾ. ਕ੍ਰਾਥ. "ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੰਤਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੰਢੇ. ਕਿਨਾਰੇ. "ਬਿਖ ਭੁਬਦਾ ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਕੱਢਕੇ. ਨਿਕਾਲਕੇ. "ਕਾਢਿ ਖੜਗੁ ਗੁਰਗਿਆਨ ਕਰਾਰਾ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਕਾਂਢਿਆ } ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢਨਾ ੪। ੨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ.
ਕਾਂਢੀ } "ਸੇਵਕ ਸੇਈ ਕਾਂਢਿਆ." (ਵਡ ਛੰਤ
ਕਾਢੀਅਹਿ } ਮ: ੫) ੩ ਕਥਿਤ. ਕਹਿਆ
ਕਾਂਢੀਐ } ਹੋਇਆ. "ਚਹੁ ਜੁਗਾਂ ਕਲਿਕਾਲੀ ਕਾਂਢੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਿ-ਯੁਗ ਕਲੰਕਿਤ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੪ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕਹੀਦਾ ਹੈ. "ਸਭ ਕਿਛੁ ਤਾਂਕਾ ਕਾਢੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਆਸਕੁ ਕਾਂਢੀਐ ਸਦਹੀ ਰਹੈ ਸਮਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨)

ਕਾਂਢੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਢਾ। ੨ ਕਹੇਗਏ. "ਰਾਮ, ਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਲੇ ਕਾਂਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਾਣ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਜ਼ੂਨਤਾ. ਕਮੀ। ੨ ਵਿੰਗ. ਟੇਢ। ੩ ਹੁਕ੍ਮਤ। ੪ ਇਹਸਾਨ। ੫ ਸੰ. ਕਾਣਾ. ਇੱਕ ਨੇਤ੍ਰ ਰਹਿਤ.

ਕਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣ ੫। ੨ ਕਾਂਉਂ. ਕਾਕ. ਕਾਂਉਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਣਾ ਪੈਣ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਜਯੰਤ ਨੇ ਕਾਂਉਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਕੇ ਸੀਤਾ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਲਹੂ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਅੱਖ ਤੀਰ ਨਾਲ ਭੰਨੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਉਂ ਦੀ ਭੋਲੀ ਇੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਾਂਉਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਨਿਰਮੂਲ ਪਾਈ ਹੈ। ੩ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਦੋ ਨੇਤ੍ ਮੰਨਕੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.ਯਥਾ,"ਹਿੰਦੂ ਅੰਨਾ ਤੁਰਕੂ ਕਾਣਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦੋਵੇਂ ਤ੍ਯਾਗ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਦੁਨੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਮਝਕੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਇਸ ਲਈ ਕਾਣੇ ਹੋਗਏ. ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਾਧਾਰਣ ਗੀਤਿ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਪੁਸ੍ਟੀ ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟ (ਗੋਸ੍ਟਿ) ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ:–

"ਅੰਧੇ ਕਾਣੇ ਦੋਜਕੀ ਦੋਜਕ ਪੜਨੀ ਜਾਇ,
ਕਾਣੇ ਦਾ ਛਡ ਸੰਗ ਤੂ ਅੰਧੇ ਨਾਲ ਨ ਪਾਇ,
ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਪਰਵਾਨ,
ਅਗਨਿਤ ਲੰਘੇ ਉੱਮਤੀ ਸੱਚ ਨਾਮ ਪਰਧਾਨ."

ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸ਼:: ੩੪੮ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ ਅਤੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸੁਜਾਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਾਣਾ ਹੈ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੈ ਉਹ ਅੰਧਾ ਹੈ.

ਕਾਣਿ.ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਕਾਣ ਅਤੇ ਕਾਨ. "ਕਾਣਿ ਕਢਨ ਤੇ ਚੁਕਿਪਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਕਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣ.

ਕਾਤ. ਅ [ق] ਕ਼ਾਤ੍ਅ.ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਤੀ. ਛੁਰੀ. "ਕਾਤ ਨਿਕਾਰ ਹੈ ਬਿਦਰਦ ਕਾਟਨ ਲਗਜੋ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਤਨਾ.

ਕਾਂਤ ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਭਰਤਾ. ਪਤਿ । ੨ ਚੰਦ੍ਮਾ। ੩ ਕੇਸਰ। ੪ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ। ੫ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੬ ਕ (ਸੁਖ) ਦਾ ਅੰਤ.

ਕਾਤਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਨਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਤਰੀ ਹੋਈ ਲੀਰ. ਵਸਤ੍ ਬਸੋਂਤਣ ਸਮੇਂ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕਤਰਿਆ ਟੁਕੜਾ. "ਕਾਤਣ ਕਤਰੈ ਕਤਰਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਕਾਤਨਾ. ਸੰ. ਕੱਤ੍ਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੱਤ੍ਣਾ. "ਬਿਰਧਾ ਵਸਤ੍ ਕਰਜੋ ਜੋ ਕਾਤ". (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਾਤਨੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਹ ਪਿਟਾਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੱਤਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਕੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਕਤੰਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕਾਤਨੀ ਤੂਲਰੁ ਸੂਤ ਜਿ ਪਾਹੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਕੱਤਣੀ, ਤੂਲ (ਰੂੰ) ਅਰੁ (ਅਤੇ) ਸੂਤ ਜੋ ਪਾਸ ਹੈ.

ਕਾਂਤਪਖਾਣ. ਸੰ. ਕਾਂਤਪਾਸ਼ਾਣ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚੁੰਬਕ. ਕਾਂਤਮਣਿ. Loadstone. ਦੇਖੋ, ਮਿਕਨਾਤੀਸ.

ਕਾਤਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਿਬ.

ਕਾਤਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਤਰੀ ਹੋਈ ਲੀਰ। ੨ ਪਤਲੀ ਠੀਕਰੀ, ਜੋ ਚਕਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਬਾਲਕ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਜੋ ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਉੱਪਰ ਤਰ ਜਾਵੇ ਸੋ ਕਾਤਰ. ਛਿਛਲੀ। ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਕਾਦਿਰ,ਡਰਪੋਕ. "ਸੂਰ ਤੇ ਕਾਤਰ ਕੂਰ ਤੇ ਚਾਤਰ." (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਤੁ [ق] ਕ਼ਾਤ੍ਰ. ਖੱਚਰ.

ਕਾਤਰਤਾ } ਸੰ. ਕਾਤਯੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਾਇਰਪੁਣਾ.
ਕਾਤਰਯ } ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ. ਭੀਰੁਤਾ."ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕ਼ਾਤਲ. ਅ [ق] ਕ਼ਾਤਿਲ. ਵਿ–ਕ਼ਤਲ ਕਰਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲਾ.ਵਧ ਕਰਤਾ.ਘਾਤਕ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ.

ਕਾਂਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਰਯਾ.ਜੋਰੂ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕਾਂਤਾਮਣਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਤਪਖਾਣ.

ਕਾਂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ. ਸ਼ੋਭਾ। ੨ ਇੱਛਾ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਕ.

ਕਾਤਿਬ. ਅ [كاتب] ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ. ਲੇਖਕ. ਲਿਖਾਰੀ.

ਕਾਤੀ. ਸੰ. ਕੱਤੌਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੈਂਚੀ. "ਸੋ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਛੁਰੀ. "ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਾਂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਤਿ। ੨ ਕਾਂਚੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਾਂਤੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਕਾਸੀ ਕਾਂਤੀ ਪੁਰੀ ਦੁਆਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਕਾਂਚੀ ੨। ੩ ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਪੁਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਂਤੀਪੁਰ ਹੈ.ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਠਮਾਂਡੂ ਹੈ।

ਕਾਤੀ ਤੀਸ ਬਤੀਸ. ਤੀਹ ਅਥਵਾ ਬੱਤੀ ਕੈਂਚੀਆਂ. ਭਾਵ–ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ, ਜੋ ਕੈਂਚੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਕਤਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ. "ਜੈਸੇ ਕਾਤੀ ਤੀਸ ਬਤੀਸ ਹੈ ਵਿਚਿ ਰਾਖੈ ਰਸਨਾ ਮਾਸ ਰਤੁ ਕੇਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਾਤਯਾਯਨ. ਵਿ–ਕਤ ਰਿਖੀ ਦੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਕਤਵੰਸ਼ੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੌਤਸੂਤ੍ਰ, ਗ੍ਰਿਹ੍ਯਸੂਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰਸੂਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਹਨ। ੩ ਗੋਭਿਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਤਯਾਯਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹ੍ਯਸੰਗ੍ਰਹ ਅਤੇ ਕਰਮਪ੍ਰਦੀਪ ਰਚੇ ਹਨ। ੪ ਵਰਰੁਚਿ ਕਾਤਯਾਯਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਣਿਨਿ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਜਾਖ੍ਯਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਰਤਿਕ ਰਚੇ ਹਨ. ਇਹ ਬੀ. ਸੀ. ਚੌਥੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕਾਤਯਾਯਨੀ. ਯਾਗਜ਼ਵਲਕ੍ਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕਤ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਸੀ। ੨ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਘੋਰ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਪੂਜਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ। ੩ ਵਿ–ਕਤ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ.

ਕਾਥ. ਦੇਖੋ, ਕਥਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਥ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਵਾਥ। ੪ ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ. "ਅਕਥ ਕਥ ਕਾਥ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਕਾਥਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਥ. ਕੱਥਾ."ਚੂਨਾ ਐ ਸੁਪਾਰੀ ਕਾਥਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਕਥਾ. "ਸੁਨੀ ਨ ਜਾਈ ਸਚੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾਥਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਾਥਿ. ਕਥਾ. "ਗੁਰੁਮੁਖਿ ਅਕਥੋ ਕਾਥਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਕਥਨੀਯ. ਕਥਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਕਥਨ ਕਰਕੇ. ਆਖਕੇ.

ਕਾਥੂਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਤੂਰੀ ਅਤੇ ਕਥੂਰੀ. "ਕਾਥੂਰੀ ਕੋ ਗਾਹਕੁ ਆਇਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਾਦਰ. ਅ [قادر] ਕ਼ਾਦਿਰ. ਵਿ–ਕੁਦਰਤ ਵਾਲਾ. ਸਰਬਸ਼ਕਤਿਮਾਨ. "ਸੋ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰ ਕਰੀਮ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਬਹੁਤ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਾਤਰ(ਕਾਇਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਦਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਕਾਦਰਾ. ਅ [قادرة] ਕ਼ਾਤਿਰਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਚਿਪਕਿਆ ਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ਰ. ਅੰਗਰਖਾ. ਤਣੀਦਾਰੱ ਜਾਮਾ.

ਕਾਂਦਰੋ. ਫ਼ਾ [كاندر] ਕਿ–ਅੰਦਰ–ਓ. ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ.

ਕਾਦਾਚਿਤਕ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਦੇ ਕਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਦਿਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਦਰ.

ਕ਼ਾਦਿਰ ਮੁਤ੍ਲਿਕ਼. ਫ਼ਾ [قادر مطلق] ਵਿ–ਪੂਰੀ ਕੁਦਰਤ ਵਾਲਾ. ਸਰਬਸ਼ਕਤਿਮਾਨ.

ਕਾਦੀ. ਅ [قاضی] ਕ਼ਾਜ਼ੀ. ਅ਼ਰਬੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਦਾਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕਾਦੀ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਮਲੁ ਖਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਵਖਤੁ ਨ ਪਾਇਓ ਕਾਦੀਆ." (ਜਪੁ)

ਕਾਦੀਵਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਲੋਲ ਭਾਈ.

ਕਾਦੰਬ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਦੰਬ ਬਿਰਛ ਦਾ. ਕਦੰਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੰਸ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਗੰਨਾ.

ਕਾਦੰਬਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ। ੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੩ ਕਦੰਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਈਜਾਦ ਹੈ। ੪ ਵਾਣ ਭੱਟ ਦੀ ਰਚੀ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਦੰਬਰੀ ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਜੋ ਹੰਸ ਗੰਧਰਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਣ ੬.

ਕਾਦੰਬਿਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਦੰਬ (ਕਲ ਹੰਸ ਅਥਵਾ ਬਗੁਲਿਆਂ) ਵਾਲੀ ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਘਟਾ। ੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਕਾਦੂਵੇਯ. ਸੰ. ਕਦ੍ਰੂ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਨਾਗ. ਦੇਖੋ, ਕਦ੍ਰੂ.

ਕਾਧ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਧ. ਦੀਵਾਰ। ੨ ਕੰਨ੍ਹਾ. ਸ੍ਕੰਧ.

ਕਾਂਧ ਕੰਧਾ. "ਫਾਟੇ ਨਾਕਨ ਟੂਟੇ ਕਾਧਨ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਕਾਂਧ. ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਕਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਣੰ. ਕੰਨ. "ਮੰਤੁ ਦੀਓ ਹਰਿ ਕਾਨ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਕਾਨਾ. ਸਰਕੜੇ ਦਾ ਕਾਂਡ. "ਦੀਸਹਿ ਦਾਧੇ ਕਾਨ ਜਿਉ."(ਸ. ਕਬੀਰ) ਜਲੇ ਹੋਏ ਕਾਨੇ ਤੁੱਲ ਦੀਸਹਿਂ। ੩ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਤਾਣੀ ਦੇ ਕਾਨੇ. "ਦੁਆਰ ਊਪਰਿ ਝਿਲਕਾਵਹਿ ਕਾਨ."(ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੪ ਕਾਨ੍ਹ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ."ਗਾਵਹਿ ਗੋਪੀਆ ਗਾਵਹਿ ਕਾਨ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਦੇਖੋ, ਕਾਣ, ਕਾਣਿ ਅਤੇ ਕਾਨਿ। ੬ ਤੀਰ. ਬਾਣ. "ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਕਾਨ ਲਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੭ ਫ਼ਾ [كان] ਖਾਣਿ. ਆਕਰ। ੮ ਤੁ [كن] ਕ਼ਾਨ. ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ.

ਕ਼ਾਨਅ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾ ੪.

ਕਾਨਕਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਕਟਾ.

ਕਾਨਕੁਬਜ. ਸੰ. ਕਾਨਜਕੁਬ੍ਜ. ਕਨੌਜ ਸ਼ਹਿਰ. "ਕਾਨਕੁਬਜਏਸ੍ਵਰ ਕੋ ਜਿਨਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭)

੨ ਕਨੌਜ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਫਰੁਖਾਬਾਦ ਦਾ ਜਿਲਾ। ੩ ਕਨੌਜੀਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਰਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–

ਰਾਜਰਿਖੀ ਕੁਸ਼ਨਾਭ ਨੇ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਅਪਸਰਾ ਤੋਂ ਸੌ ਕੰਨ੍ਯਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਦ ਲੜਕੀਆਂ ਜੁਆਨ ਹੋਈਆਂ, ਤਦ ਵਾਯੁ (ਪੌਣ) ਦੇਵਤਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣ ਲੱਗਾ. ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਬਿਨਾ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਰਦੀਆਂ. ਇਸ ਪੁਰ ਪੌਣ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੱਬੀਆਂ ਕਰਦਿੱਤੀਆਂ. ਕੁਸ਼ਨਾਭ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਬੜੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਹਮਦੱਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਬੜਾਪਨ ਦੂਰ ਹੋਗਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਬੀਆਂ ਕੰਨ੍ਯਾ ਤੋਂ ਗੋਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕਾਨਜਕੁਬਜ" ਹੋਗਿਆ.

ਕਾਨ ਧਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗ਼ੌਰ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ. ਧ੍ਯਾਨ ਦੇਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨਾ."ਕਹਿਓ ਨ ਕਾਨੁ ਧਰੈ."(ਦੇਵ ਮ:੯)

ਕਾਨਨ. ਕੰਨਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਕੰਨਾ ਨਾਲ. ਕਾਨੇ ਸੇ. "ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ ਸੁਨਿਓ ਨਹਿ ਕਾਨਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੯) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਗਲ. ਬਣ. ਵਨ.

ਕਾਨਨੇਸ਼. ਕਾਨਨ (ਜੰਗਲ) ਦਾ ਈਸ਼. ਜੰਗਲੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਬਣ ਦਾ ਦੇਵਤਾ। ੩ ਜੰਗਲ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ। ੪ ਭਾਰੀ ਜੰਗਲ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਬਣਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੋਵੇ. "ਬਸੈ ਕਾਨਨੇਸੰ." (ਦੱਤਾਵ)

ਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲੌ ਤਾਨ ਕਮਾਨ. ਵਾ–ਕਮਾਣ ਦਾ ਇਤਨਾ ਖਿੱਚਣਾ ਕਿ ਸੱਜਾ ਹੱਥ (ਤੀਰ ਦੀ ਬਾਗਡ਼ ਵਾਲਾ) ਕੰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਲੱਗੇ. ਭਾਵ–ਕਮਾਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖਿੱਚ.

ਕਾਨਰਾ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੮ ਭੇਦ ਗਾਇਕਾਂ
ਕਾਨੜਾ ਨੇ ਕਲਪੇ ਹਨ–ਦਰਬਾਰੀ, ਨਾਯਕੀ, ਮੁਦ੍ਰਾ, ਕਾਸ਼ਿਕੀ, ਵਾਗੇਸ਼੍ਰੀ (ਵਾਗੀਸ਼੍ਵਰੀ), ਨਟ, ਕਾਫੀ, ਕੋਲਾਹਲ, ਮੰਗਲ, ਸ਼ਯਾਮ, ਟੰਕ, ਨਾਗਧ੍ਵਨਿ, ਅਭਾਨਾ, ਸ਼ਾਹਾਨਾ, ਸੂਹਾ, ਸੁਘਰ, ਹੁਸੈਨੀ ਅਤੇ ਜਯਜਯੰਤਿ.

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਠਾਟ ਦਾ ਸ਼ਾੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਛੀ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਸੁਰ ਹਨ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਦੁਰਬਲ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਨਾ ਸ਼ ਰ ਮ ਪ ਧਾ ਨਾ ਸ਼.

ਅਵਰੋਹੀ–ਸ਼ ਧਾ ਨਾ ਪ ਗਾ ਮ ਰ ਸ਼.

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਅਠਾਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਕਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਣ. ਸਰਕੜੇ ਦਾ ਕਾਂਡ. ਯੂ. Kanna ਅਤੇ Kanni. ਸਰਕੜਾ ਅਤੇ ਕਾਹੀ। ੩ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਔਬ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਖ ਚੁਰਾਵੇ. "ਅਵਰਨ ਹਸਤ ਆਪ ਹਹਿ ਕਾਨੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਅ [قانع] ਕ਼ਾਨਅ. ਸੰਤੋਖੀ. ਸ਼ਾਬਿਰ.

ਕਾਨਾਫੂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨਾਫੂਸੀ.

ਕਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣ ਅਤੇ ਕਾਣਿ. "ਜਿਹ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਹੀ ਤੁਹਿ ਕਾਨਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਕਾਨੀ. ਕਾਣੀ. ਇੱਕ ਅੱਖ ਵਾਲੀ। ੨ ਤੀਰ ਦੀ ਬਾਂਸੀ. ਭਾਵ–ਤੀਰ. "ਜੋ ਕਰ ਇਕ ਕਾਨੀ ਕਬਿ ਛੋਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾ ੨। ੩ ਚੁਭ੍ਵੀਂ ਗੱਲ, ਜੋ ਤੀਰ ਜੇਹੀ ਰੜਕੇ। ੪ ਕੰਨਾਂ ਕਰਕੇ. ਕੰਨਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੁਨਹੁ ਜਸੁ ਕਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੫ ਕੰਨਾ ਵਿੱਚ. "ਕਾਨੀ ਕੁੰਡਲ ਗਲਿ ਮੋਤੀਅਨ ਕੀ ਮਾਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਨੂ. ਸ਼ਰਕਾਂਡ. ਕਾਨਾ. "ਜਿਉ ਭਵ ਦਧਾ ਕਾਨੂ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕੰਨ. ਕਣੰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ ਧਰਨਾ.

ਕਾਨੂਗੋ. ਫ਼ਾ [قانونگو] ਕ਼ਾਨੂਨਗੋ. ਮਾਲ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਲ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ,ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ.

ਕ਼ਾਨੂਨ. ਅ [قانون] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸਤੂਰ. ਕਾਇਦਾ. ਨਿਯਮ। ੨ ਨੀਤਿਪ੍ਰਬੰਧ. ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਇੰਤਿਜਾਮ ਦੇ ਨਿਯਮ। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਾਰਦਾਰ ਬਾਜਾ, ਜੋ ਤਾਨਸੇਨ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਜਾਰਸੇਨ ਗਵੈਯੇ ਨੇ ਈਜਾਦ ਕੀਤਾ.

ਕਾਨੂਨੀ. ਵਿ–ਕ਼ਾਨੂਨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ਼ਾਨੂਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ। ੩ ਕਾਨੂਨ ਨਾਮਕ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਨੂਵਾਣ ਦਾ ਛੰਭ. ਕਾਨੂਵਾਣ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ) ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਝੀਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਚਸ਼ਮੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ. ਸਬਜ਼ੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਜੰਗਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭੀੜਾ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘ ਅਕਸਰ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵਨਦੁਰਗ ਸੀ. ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਕਾਨੂਵਾਣ ਦੇ ਛੰਭ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਕਾਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾ। ੨ ਸਰਵ–ਕਿਸੇ. ਕਿਸ ਨੂੰ. "ਕਹੋਂ ਔਰ ਕਾਨੇ ?" (ਰਮਾਵ)

ਕਾਨ੍ਹ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ ੧੧.

ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ. ਬਾਵਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੇਹਣ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਲੇਪਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਨਗਹਲੀ ਨਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਜਾਮੇ ਪੁਰ ਛਿੱਟਾ ਪੈਗਿਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਤਮਾਚਾ ਮਾਰੋ. ਇਸ ਪੁਰ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਤਮਾਚੇ ਮਾਰੇ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸਾਂ ਇੱਕ ਤਮਾਚੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰੇ ? ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਭ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਪੋ. ਇਸ ਪੁਰ ਸਭ ਚੁੱਪ ਹੋਗਏ. ਅਜਬ ਸਿੰਘ ਕੰਧਾਰ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਰਪੀ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ. ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਸਾਖਾ ਸਿੰਘ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

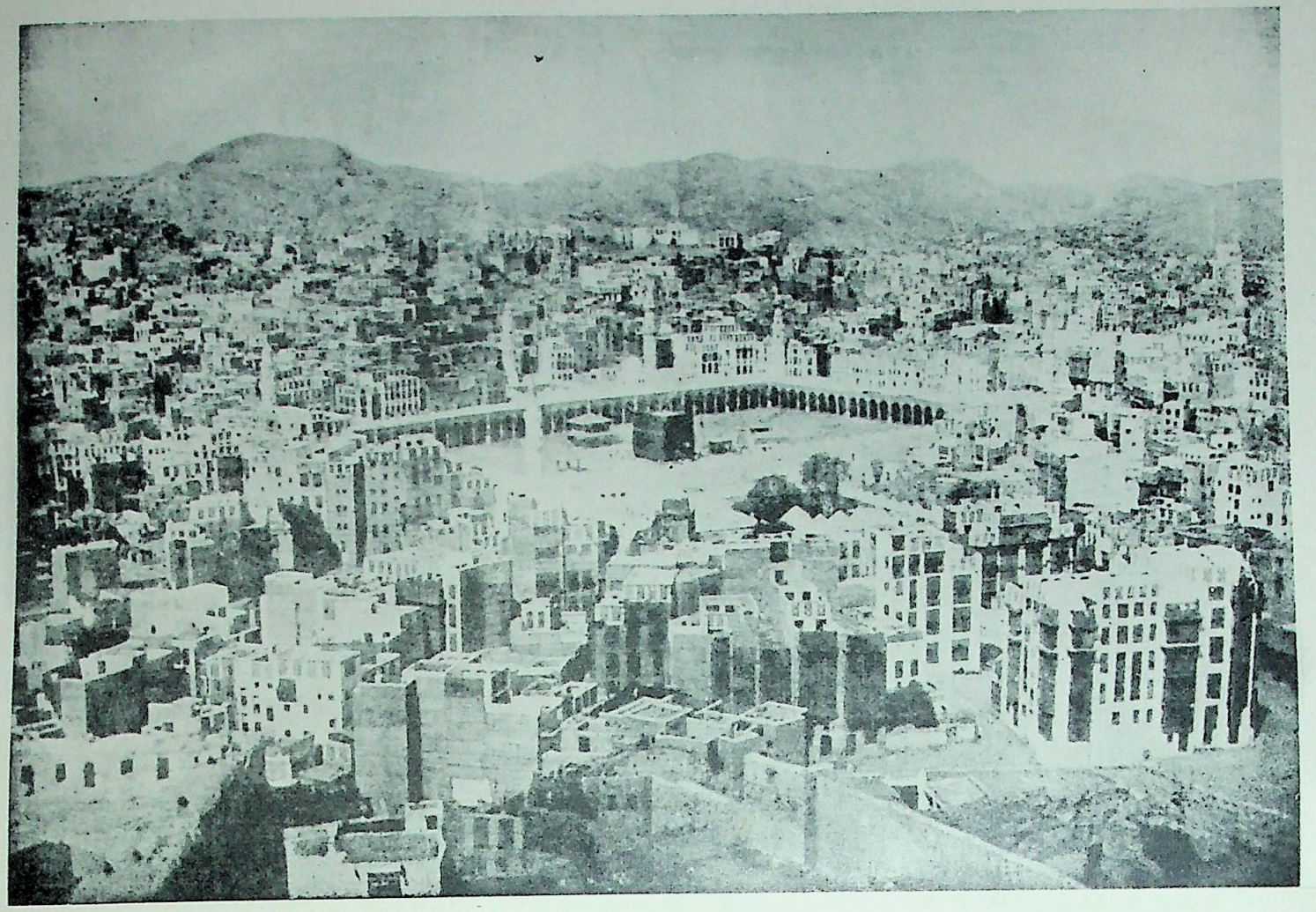

ਪੰਨਾ 319

ਕਾਬਾ ਅਤੇ ਮੱਕਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਡਾ ਸਿਦਕੀ ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕਾਨ੍ਹੁੜਿਯਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਯਮੁਨਾ. "ਨੀਰ ਬਹੈ ਨਹਿ ਕਾਨ੍ਹੁੜਿਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਰੁਕਮਣੀ ਆਦਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ੩ ਰਾਧਿਕਾ. ਰਾਧਾ.

ਕਾਨ੍ਹੁਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ. ਕਾਨ੍ਹ.

ਕਾਨ੍ਹੁਰਾ. ਕਾਨੜਾ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨੜਾ। ੨ ਇੱਕ ਵਾਜਾ. ਕਾਨ੍ਹੂਨ. "ਨਾਦ ਨਫੀਰੀ ਕਾਨ੍ਹੁਰੇ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਅਨੇਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੮)

ਕਾਨ੍ਹਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕਾਨ੍ਹ। ੨ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ. ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਲਿਖਵਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਕਾਨ੍ਹਾ, ਸ਼ਾਹਹੁਸੈਨ, ਛੱਜੂ ਅਤੇ ਪੀਲੋ ਇਹ ਚਾਰੇ ਭਗਤ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਵਾਉਣ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਸੁਣਾਓ. ਇਸ ਪੁਰ ਕਾਨ੍ਹਾ ਭਗਤ ਬੋਲਿਆ–

"ਓਹੀ ਰੇ ਮੈ ਓਹੀ ਰੇ,
ਜਾਂਕਉ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਾ ਗਾਵੈਂ
ਖੋਜਤ ਖੋਜ ਨ ਕੋਈ ਰੇ,
ਜਾਂਕੋ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਸੇਵੈਂ,
ਸੇਵੈਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਰੇ,
ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਅਰਾਧੈਂ
ਕਰਦੇ ਜਾਂਕੀ ਸੇਵਾ ਰੇ,
ਕਹਿ ਕਾਨ੍ਹਾ ਮਮ ਅਸ੍ਰ ਸਰੂਪ
ਅਪਰੰਪਰ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ਰੇ."

ਪੀਲੋ ਭਗਤ ਨੇ ਕਹਿਆ–

"ਅਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੇ ਭਲੇ ਜੋ ਜਮਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁਏ,
ਚਿੱਕੜ ਪਾਂਵ ਨ ਡੋਬਿਆ ਨਾ ਆਲ੍ਹੁਦ ਭਏ."

ਛੱਜੂ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ:–

"ਕਾਗਦ ਸੈਦੀ ਤਊ ਨ ਤ੍ਰਿਯਾ ਨਿਹਾਰ,
ਯੌਂਹੀ ਮਾਰ ਲਿਜਾਵਸੀ ਜਥਾ ਬਲੋਚਨ ਧਾਰ."

ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਕਹਿਆ:–

"ਸੱਜਣਾ ! ਬੋਲਣ ਦੀ ਜਾਇ ਨਾਹੀਂ,
ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇੱਕਾ ਸਾਂਈਂ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖ ਸੁਣਾਈਂ,
ਇੱਕੋ ਦਿਲਬਰ ਸਭ ਘਟਿ ਰਵਿਆ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਕਦਾਈਂ
ਕਹੈ ਹੁਸੈਨ ਫਕੀਰਨਿਮਾਣਾ ਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਲਿ ਜਾਈਂ."

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਧਾਂਤ ਅਨੁਕੂਲ ਵਾਕ ਨਾ ਦੇਖਕੇ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ. ਕਾਨ੍ਹੂ ਭਗਤ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਪ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਕੇ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤਜਾਗੋਂਗੇ. ਨਿਰਾਸ ਹੋਕੇ ਚਾਰੇ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਆਏ. ਕਾਨ੍ਹਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਘੁੜਬਹਿਲ ਤੋਂ ਭਿਗਕੇ ਮਰਗਿਆ.

ਕਾਨਜਕੁਅਰ. ਕਾਨ੍ਹ (ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ) ਕੁਮਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਦੇਵ। ੨ ਕਰਤਾਰ.ਵਾਹਿਗੁਰੂ."ਕਾਨਜਕੁਅਰ ਨਿਹਕਲੰਕ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਾਨਜਕੁਬਜ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਕੁਬਜ.

ਕਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਟ. ਤਰਾਸ਼। ੨ ਗੁੰਦ ਜੇਹੀ ਇੱਕ ਚੇਪ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੁਲਬੁਲ ਆਦਿਕ ਪੰਖੀ ਫਾਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕਾਪਹਿ. ਕਿਸ ਪਾਸ। ੨ ਕੱਪਦਾ (ਕੱਟਦਾ) ਹੈ.

ਕਾਪਟ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਪਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਪਟੀ.

ਕਾਂਪਨਾ. ਸੰ. ਕੰਪਨ. ਸੰਗਜਾ–ਥਰਥਰਾਨਾ. ਕੰਬਣਾ.

ਕਾਂਪਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਬਣੀ. ਕਾਂਬਾ. ਕੰਪਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕੇਤਕ ਆਨ ਕਾਂਪਨੀ ਚਢੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਕਾਪਰ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜਾ. "ਬਹੁ ਭੋਜਨ ਕਾਪਰ ਸੰਗੀਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਾਪਰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦੀ. "ਕਾਪਰਦੀ ਕੇ ਕੰਠ ਚੜ੍ਹੈ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੩) ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂਗੇ.

ਕਾਪਰੁ } ਦੇਖੋ, ਕਾਪਰ. "ਕਾਪਰੁ ਤਨਿ ਨ ਸੁਹਾਵੈ."
ਕਾਪੜ } (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਕਾਪੜ ਛੋਡੇ ਚਮੜ ਲੀਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਾਪੜੀ } ਸੰ. ਕਾਪੰਟਿਕ. ਵਿ–ਚੀਥੜੇਧਾਰੀ.
ਕਾਪੜੀਆ } ਟੱਲੀਆਂ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਅਥਵਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ ਕਾਪੜੀ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਾਂਇ ਕਮੰਡਲੁ ਕਾਪੜੀਆ ਰੇ, ਅਠਸਠਿ ਕਾਇ ਫਿਰਾਹੀ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅਤੇ ਬਾਂਗਰ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਭੂਮ ਕਾਪੜੀਏ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ। ੩ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਈ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਭੂਨੇ ਪੱਤਲਾਂ ਬਣਾਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਝਾੜੂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਕਾਪੜੁ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜ. "ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਕਾਪੜੁ ਅੰਗਿ ਚੜਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਕਾਪਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪਣਾ. ਕੱਪਿਆ. ਵੱਢਿਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੇਪ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੁਲਬੁਲ ਆਦਿਕ ਪੰਛੀ.ਫਾਹੀਦੇ ਹਨ.

ਕਾਪਾਲਿਕ } ਸੰ. ਵਿ–ਕਪਾਲ (ਖੋਪਰੀ) ਧਾਰਨ
ਕਾਪਾਲੀ } ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਸ਼ੈਵ ਮਤ, ਜੋ ਭਿੱਖਿਆ ਲਈ ਖੋਪਰੀ ਰਖਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਕਾਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੱਟਕੇ. ਕੱਪਕੇ. "ਬੰਧਨ ਸਗਲ ਕਾਪਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨, ਮ: ੫) ੨ ਸੰ.ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਸੰ. ਕ੍ਰਾਪਿ. ਕਿਸੀ ਥਾਂ. ਕਹੀਂਇਕ.

ਕਾਪੁਰਸ } ਸੰ. ਕਾਪੁਰੁਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਚਪੁਰਖ.
ਕਾਪੁਰਖ } ੨ ਨਿਕੰਮਾ। ੩ ਕਾਇਰ. ਭੁਰਪੋਕ। ੪ ਨਪੁੰਸਕ. ਪੁਰੁਸ਼ਤ੍ਵ ਰਹਿਤ. ਨਾਮਰਦ. "ਜਿਉ ਕਾਪੁਰਖ ਪੁਚਾਰੈ ਨਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਫ਼. ਅ [ق] ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪਰਬਤ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਗਰ Black sea. ਅਤੇ ਕੈਸਪੀਅਨ ਸਾਗਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ Caucasus ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਉਂ "ਲੋਕਾਲੋਕ" ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਫਸੀਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਘੇਰ ਰੱਖੀ ਹੈ। ੩ ਅ਼ਰਬੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅੱਖਰ.

ਕਾਫਰ. ਅ [كافر] ਕਾਫ਼ਿਰ. ਵਿ–ਕੁਫਰ ਧਾਰਨਵਾਲਾ. ਨਾਸ੍ਤਿਕ. ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਾ ਸ਼ੁਕਰਾ. ਕ੍ਰਿਤਘਨ। ੩ ਇੱਕ ਜਾਤਿ,ਜੋ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ "ਕਾਫ਼ੇਰਿਯਾ" ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ.

ਕਾਫ਼ਰਿਸ੍ਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫਿਰਸਤਾਨ.

ਕਾਫਲਾ. ਅ [قافلة] ਕ਼ਾਫ਼ਿਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ (ਯਾਤ੍ਰੂਆਂ) ਦਾ ਟੋਲਾ. ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ.

ਕਾਫਿਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫਰ.

ਕਾਫਿਰਸਤਾਨ. ਸੰ. ਕਪਿਸ਼.* ਚਿਤਰਾਲ, ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਕੁਸ਼ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੬੦ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੬੦੦੦੦੦ ਹੈ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਹੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਕਾਫ਼ੇਰਿਯਾ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਕਾਫ਼ਿਰ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਕਾਫਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫਲਾ.

ਕਾਫੀ. ਅ [كافي] ਵਿ–ਕਫ਼ਾਯਤ(ਸਰਫਾ)ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਜਮੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਗਿਨੀ, ਜੋ ਕਾਫੀ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਂਧਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਨੂੰ ਧਮਾਰ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ, ਕਿੰਤੂ ਆਸਾ, ਤਿਲੰਗ, ਸੂਹੀ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖੀਗਈ ਹੈ।

੪ ਗੀਤ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਣਾ. ਅ਼ਰਬੀ ਵਿੱਚ "ਕ਼ਾਫ਼ੀ" [قافي] ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਚਰ. ਅਨੁਗਾਮੀ. ਛੰਦ ਦਾ ਉਹ ਪਦ, ਜੋ ਸ੍ਥਾਈ (ਰਹਾਉ) ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਹੋਰ ਤੁਕਾਂ ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜੋੜੀਆਂ ਜਾਣ, ਅਤੇ ਜੋ ਮੁੜ ਮੁੜ ਗੀਤ ਦੇ ਤਾਲ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਪੁਰ ਆਵੇ, ਸੋ "ਕਾਫ਼ੀ" ਹੈ. ਇਹ ਛੰਦ ਦੀ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ.ਸੂਫ਼ੀ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਭਰੇ ਪਦ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਸਾਰੀ ਮੰਡਲੀ ਮੁਖੀਏ ਦੇ ਕਹੇ ਪਦ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕ਼ਾਫ਼ੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੀਆਂਬਖ਼ਸ਼ ਦੀ ਕ਼ਾਫ਼ੀ:–

ਮਿਠੜੀ ਪੌਨ ਮੋਰ ਮਨ ਭਾਵੇ,
ਕੋਇਲ ਮਸ੍ਤ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਨਾਵੇ,
ਕੈਸੇ ਗੀਤ ਪਪੀਹਾ ਗਾਵੇ,
ਝਿਮ ਝਿਮ ਮੇਘ ਮਲਾਰੇ. ×××

ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪਦ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਹਨ, ਅੰਤ ਦਾ ਰਹਾਉ (ਕ਼ਾਫ਼ੀ) ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੈ.

(ਅ) ਬੁਲ੍ਹੇਸ਼ਾਹ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਦੀਆਂ ਕ਼ਾਫ਼ੀਆਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਜੋ ਚੌਪਈ ਦਾ ਰੂਪ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ:–

ਉਠ ਜਾਗ ਘੁਰੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ,–
ਤੂੰ ਏਸ ਜਹਾਨੋਂ ਜਾਵੇਂਗੀ,
ਫਿਰ ਕਦਮ ਨ ਏਥੇ ਪਾਂਵੇਂਗੀ,
ਇਹ ਜੋਬਨ ਰੂਪ ਲੁਟਾਂਵੇਗੀ,
ਤੂੰ ਰਹਿਣਾ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ.–
ਮੁੱਹੋਂ ਆਈ ਬਾਤ ਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,–
ਉਹ ਸ਼ੋਹ ਅਸਾਥੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ,
ਬਿਨ ਸ਼ੋਹ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ,
ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ,
ਇਹ ਜਾਨ ਪਈ ਦੁਖ ਸਹਿੰਦੀ ਹੈ.–

(ੲ) ਕਈਆਂ ਨੇ "ਤਾਟੰਕ" ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਹੀ "ਕ਼ਾਫ਼ੀ" ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਫੀ ਖਾਸ ਛੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਗਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਹੈ। ੫ ਅ਼ਰਬ ਮਿਸਰ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਕੋਯ ਜੇਹੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਭੂੰਨਕੇ ਆਟਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਅਤੇ ਉਸ ਚੂਰਣ ਨੂੰ ਚਾਯ (ਚਾਹ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਬਾਲਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ. ਕਾਹਵਾ.

ਕਾਫੀਆ } ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤਜਾਨੁਪ੍ਰਾਸ. [قافية] ਦੇਖੋ,
ਕਾਫ਼ੀਯਹ } ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ.

ਕਾਫੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰ.

ਕਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵਣ। ੩ ਤੁ [قاب] ਕ਼ਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲ. ਵਡੀ ਰਿਕਾਬੀ.

ਕਾਂਬ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਕ. ਕਾਉਂ. "ਜਾਇ ਪਹੁਚਹਿ ਖਸਮ ਕਉ ਜਉ ਬੀਚਿ ਨ ਖਾਹੀ ਕਾਂਬ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਾਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੁਸੰਗਤਿ ਹੈ। ੨ ਕਾਂਬਖਾਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਘਨਪੈਣਾ ਭੀ ਹੈ.

ਕਾਬਰਣਾਦਿ. ਕ–ਵਰਣ–ਆਦਿ. "ਕਾਵਰਣਾਦਿ ਬਖਾਨਕੈ ਮੰਦ ਬਰਣ ਪਦ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਕਾ ਅੱਖਰ ਕਹਿਕੇ ਫੇਰ ਮੰ ਅਤੇ ਦ ਅੱਖਰ ਦੇਓ, ਇਸ ਤੋਂ 'ਕਮੰਦ' ਸ਼ਬਦ ਬਣੇਗਾ.

ਕਾਬਰੀ } ਸੰ. ਕੰਬਲ. ਸੰਗਜਾ–"ਕਾਬਰੀ ਪਟੰਬਰ ਕੋ
ਕਾਂਬਰੀ } ਬਦਲੇ ਉਢਾਈਐ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਸਾਕਤ ਕਾਰੀ ਕਾਂਬਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਾਬਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਿਲ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ.

ਕਾਬਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੁਲੀ.

ਕਾਂਬਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਬਲ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਓਢੈ ਕਾਂਬਲੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕ਼ਾਬਲੀਯਤ. ਅ [قابلية] ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ਾਬਿਲ (ਯੋਗਜ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਲਿਆਕ਼ਤ. ਯੋਗਜਤਾ.

ਕਾਬਾ. ਅ [كعبة] ਕਅ਼ਬਹ. ਅ਼ਰਬ ਦੇ ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ, ਜੋ ਇਸਲਾਮੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹਜਰਤ ਆਦਮ ਨੇ ਬਣਾਇਆ. ਨੂਹ ਵਾਲੇ ਤੂਫਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭਿਗ-ਪਿਆ, ਅਤੇ ਮੁੜ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਉਸਾਰਿਆ. ਫੇਰ ਕਈ ਵੇਰ ਡਿੱਗਾ ਅਤੇ ਬਣਿਆ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦ.

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਉਂਜਾਨਕ" ਭੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਬੁਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ.

ਸਨ ੧੦੪੦ ਵਿੱਚ ਰੂਮ ਦੇ ਉਸਮਾਨੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ "ਸੁਲਤਾਨ ਮੁਰਾਦ ਚੌਥੇ" ਨੇ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਬਣਾਇਆ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਕਾਇਮ ਹੈ.

ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦੀ ਬਾਹੀ ਜਿੱਥਰ ਦਰਵਾਜਾ ਹੈ ੩੩ ਗਜ ਲੰਮੀ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਦੀ ੩੧ ਗਜ, ਉੱਤਰ ਦੀ ੨੨ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ੨੦ ਗਜ ਹੈ. ਬੁਲੰਦੀ ੩੫ ਫੁਟ ਹੈ. ਚਿਣਾਈ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ. ਕੁਰਸੀ ਦੋ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਹੈ. ਛੱਤ ਚਪਟੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖ਼ਾਸ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਸਮੇਂ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜਦ ਯਾਤ੍ਰੀ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦਾ ਜੋ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਕੋਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ੫ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ "ਸੰਗੇ ਅਸਵਦ" (ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ) ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਜੀ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ. ਦੱਖਣ ਦੇ ਕੋਣੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਥਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਰੁਕਨੁਲਯਮਾਨ" ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਤ੍ਰੀ ਲੋਕ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਛੁੰਹਦੇ ਹਨ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਪਾਸ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਇੱਕ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਾਲਾ ਗਹਿਰਾ ਮਕਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀ ਖੜੇ ਹੋਸਕਦੇ ਹਨ. ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਥਾਂ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਇਸਮਾਈਲ ਸਮੇਤ ਈਸ਼ੂਰ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਕਾਬੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਰਕ੍ਰਿਮਾਂ (ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ) ਲਈ ਖੁਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਵਲਗਣ (ਚਹਾਰਦੀਵਾਰੀ) ਹੈ. ਕਾਬੇ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਸਿਆਹ ਰੇਸ਼ਮੀ ਗਿਲਾਫ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.* "ਗੰਗ ਬਨਾਰੱਸ ਹਿੰਦੂਆਂ ਮੁੱਸਲਮਾਣਾ ਮੱਕਾ ਕਾਬਾ." (ਭਾਗੁ) "ਕਾਬਾ ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)ਦੇਖੋ, ਅਸਵਦ,ਇਬਰਾਹੀਮ ਹੱਜ, ਮੱਕਾ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ.

ਕਾਬਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵ੍ਯ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਕਬਿ ਕਾਬਿ ਬਿਚਾਰਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕਾਬੇ ਮੇਂ. ਕਾਬੇ ਵੱਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਾ. "ਨਿਵਾਜੈਂ ਬੂਕੇ ਹੈਂ ਮਨੋ ਕਾਬਿ ਕਾਜੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਮਾਨੋ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਕਾਜੀ ਬੂਕੇ ਹਨ.

ਕਾਬਿਜ. ਅ. ਕ਼ਾਬਿਜ. ਵਿ–ਕ਼ਬਜ਼ (ਕ਼ਾਬੂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਮੈਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ.

ਕ਼ਾਬਿਲ. ਅ. ਕ਼ਾਬਿਲ ਵਿ–ਕ਼ਾਬਲੀਯਤ (ਯੋਗਜਤਾ) ਵਾਲਾ. ਯੋਗਜ. ਲਾਇਕ਼.

ਕਾਬੁਲ. ਸੰ. ਕੁਭਾ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਨਦੀ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਅਟਕ ਪਾਸ ਆਕੇ ਸਿੰਧੁਨਦ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਬੁਲ ਹੈ. ਲੋਗਰ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਸੇ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕਾਬੁਲ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਕਾਬੁਲ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ੧੮੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੫੭੮੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਦਵੀ "ਅਮੀਰ" ਹੈ.†

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇਹੋਏ ਸੰਮਤ ੧੫੭੬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਇਆ. "ਜਹਿਂ ਕਾਬੁਲ ਕੋ ਨਗਰ ਸੁਹਾਵਾ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਦੁਖਬਨ ਦਾਵਾ." (ਨਾਪ੍)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਿੱਖਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੇਖੀਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕਾਬੁਲੀ. ਵਿ–ਕਾਬੁਲ ਦਾ. ਕਾਬੁਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਬੁਲੀਬੇਗ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਹਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਖੜਗ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ.

ਕਾਬੁਲੀਮੱਲ. ਅਹ਼ਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦਾ ਸਨ ੧੭੬੨ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਲਹੌਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ, ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਖੋਹਕੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ.

ਕ਼ਾਬੂ. ਤੁ. ਵਿ–ਵਸ਼. ਅਧੀਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਧਿਕਾਰ. ਇਖ਼ਤਯਾਰ.

ਕਾਂਬੋਜ. ਵਿ–ਜੋ ਕੰਬੋਜ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬੋਜ.

ਕਾਮ. ਸੰ. ਕਮੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਮ. ਕਾਯੰ. "ਉਤਮ ਊਚਾ ਸਬਦ ਕਾਮ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ.ਕਾਮ (ਕਮ੍ ਧਾ–ਚਾਹਨਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ,) ਕਾਮਦੇਵ. ਮਨੋਜ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਅੰਧ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਛਾ. ਕਾਮਨਾ. "ਮੁਕਤਿਦਾਯਕ ਕਾਮ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਸੰਕਲਪ. ਫੁਰਣਾ. "ਤਿਆਗਹੁ ਮਨ ਕੇ ਸਗਲ ਕਾਮ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੫ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ "ਕਾਮ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਮਪਾਲ ਅਨੁਜਨਨੀ ਆਦਿ ਭਨੀਜੀਐ।
ਜਾਚਰ ਕਹਿਕੈ ਪੁਨ ਨਾਇਕ ਪਦ ਦੀਜੀਐ।
ਸਤ੍ ਸਬਦ ਕੋ ਤਾਂਕੇ ਅੰਤ ਉਚਾਰੀਐ।
ਹੋ ਸਕਲ ਤੁਪਕ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਮੰਤ੍ ਵੀਚਾਰੀਐ।
(ਸਨਨਾਮਾ)

ਕਾਮ (ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ) ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਬਲਰਾਮ,ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਜ (ਛੋਟੇ ਭਾਈ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ। ੬ ਵੀਰਯ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਰੇਤ. ਮਨੀ. "ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਮ ਗਿਰਿਆ." (ਜਸਾ) ੭ ਵਿ–ਮਨੋਹਰ. ਦਿਲਕਸ਼. "ਕਾਮਨੈਨ ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ." (ਸਲੋਹ) ੮ ਕਾਰਾਮਦ. ਭਾਵ–ਲਾਭਦਾਇਕ. "ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੯ ਫ਼ਾ ਕ਼ਾਮ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਰਾਦ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ। ੧੦ ਤਾਲੂਆ.

ਕਾਮ ਆਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣੇ. "ਕਾਮਸੂਤ ਅਜਸੁਤ ਕੋ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੨) ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆਗਿਆ.

ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਗੁਣ, ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਯੋਗਜਤਾ, ਭੋਗ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟਿ ਦੇ ਸਾਧਨ ਆਦਿਕ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਕਾਤ੍ਸ੍ਯਾਯਨ, ਨੰਦੀਸ਼ੁਰ ਅਤੇ ਵਾਤਸ੍ਯਾਯਨ ਮੰਨੇਗਏ ਹਨ। ੨ ਕੋਕਸ਼ਾਸਤ੍.

ਕਾਮਹਾਰ. ਵਿ–ਕਾਮਵਾਲਾ. ਕਾਮੀ. "ਮੈਗਲ ਜਿਉ ਫਾਸਸਿ ਕਾਮਹਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਮਕ. ਸੰ. ਕਾਮੁਕ. ਵਿ–ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ. ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ. "ਕਾਮਕ ਮੰਤ੍ ਕਸੀਰੇ ਕੇ ਕਾਮਨ."(ਵਿਚਿਤ੍) ਕਾਮੁਕ ਮੰਤ੍ ਦਮੜੀ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ.

ਕਾਮਕਰਾ. ਕਾਮਕਲਾ. ਕਾਮ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ। ੨ ਸੰਕਲਪ-ਸ਼ਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾ। ੩ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਿ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ.

ਕਾਮਕਰੀ. ਸੰ. ਕਾਮਜਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਿਰਤ."ਕਾਮਕਰੀ ਸਭ ਤਿਆਗਿਕੈ ਹਉ ਸਰਣਿ ਪਰਉਗੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਾਮਕਾਰ. ਵਿ–ਕਾਰਕੁਨ."ਮੈ ਆਪ ਕਾ ਹੌਂ ਕਾਮਕਾਰ." (ਸਲੋਹ)

ਕਾਮਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮੁਕੀ। ੨ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਿ.

ਕਾਮਕੇਲ } ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਕ੍ਰੀੜਾ. ਕਾਮਕਲੋਲ. ਭੋਗ
ਕਾਮਕੇਲਿ } ਵਿਲਾਸ। ੨ ਵਿ–ਲੰਪਟ. ਅੱਯਾਸ਼.

ਕਾਮਕੰਦਲਾ. ਇੱਕ ਵੇਸ਼ਯਾ, ਜੋ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮਾਧਵਾਨਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ ੯੧.

ਕਾਮਖਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਕ੍ਸ਼ੀ.

ਕਾਮਗਹੇਲੀ. ਵਿ–ਕਾਮਗ੍ਰਸਿਤ. ਕਾਮ ਦੀ ਫੜੀ ਹੋਈ. "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਕਾਮਗਹੇਲੀਏ !" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕਾਮਗਾਮੀ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ੍ਵੇਂਢਾਚਾਰੀ। ੩ ਕਾਮਗਾਮਿਨੀ. ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਵਾਲੀ. "ਗੋਰਜਾ ਕਾਮਗਾਮੀ." (ਚੰਡੀ੨)

ਕਾਮਗਾਰ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ਾਮ੍ਗ਼ਾਰ ਵਿ–ਕਾਮਯਾਬ. ਮਤਲਬ ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਮਗ੍ਰਿਹ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਯੋਨਿ. ਮਦਨਗ੍ਰਿਹ. ਭਗ.

ਕਾਮਚਾਰੀ. ਵਿ–ਇੱਛਾਚਾਰੀ. ਆਪਣੀ ਕਾਮ (ਇੱਛਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਯਥੇੱਛਾਚਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਰੁੜ.

ਕਾਮਚੋਲਨਾ. ਕਾਮ (ਅਨੰਗ) ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ। ੨ ਕਾਮਨਾ ਰੂਪ ਵਸਤ੍. "ਕਾਮਚੋਲਨਾ ਭਇਆ ਹੈ ਪੁਰਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਮੱਛਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਕ੍ਸ਼ੀ.

ਕਾਮਝਾਮ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮਝਾਮ.

ਕਾਮਣ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਣ੍. ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਨੁ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਨਾ. ਮੰਤ੍ਰਜਪ. "ਕਾਮਣ ਟੂਣੇ ਔਸੀਆਂ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਟੂਣਾ. ਤੰਤ੍. "ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਾਮਣਿ ਕਰੈ ਤਉ ਪਿਆਰੇ ਕਉ ਪਾਵੈ."(ਤ੍ਰਿਲੋ ਮ:੧)ਜੋ ਕਾਮਿਨੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰੇ। ੩ ਸੰ. ਕਾਮ੍ਮਣ–ਕਾਮੰਣ. ਤੰਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰਣ ਮੋਹਨ ਵਸ਼ਿਕਰਣ ਆਦਿਕ ਲਈ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਾਧਨ.

ਕਾਮਣਿ. ਸੰ. ਕਾਮਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਕਾਮਣਿ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਈ ਖੋਟੀ ਅਵਗੁਣਿਆਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਮਣਿਆਰਿ } ਵਿ–ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ,
ਕਾਮਣਿਆਰੀ } ਕਾਮਣ. "ਡੂੰਡੀ ਕਾਮਣਿ ਕਾਮਣਿਆਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) "ਕਾਮਣਿਆਰੀ ਕਾਮਣ ਪਾਏ ਬਹੁਰੰਗੀ ਗਲਿ ਤਾਗਾ."(ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਕਾਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣਿ. "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮੇਰੀ ਕਾਮਣੀ ਧਾਰਿਉਤਾਰਾ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਕਾਮਣ੍. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣ.

ਕ਼ਾਮਤ. ਅ. ਕ਼ਾਮ੍ਤ਼ ਸੰਗਜਾ–ਡੀਲ. ਕੱਦ.

ਕਾਮਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਕਾਮਦ. ਵਿ–ਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮਨਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ.

ਕਾਮਦਾ. ਵਿ–ਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਅਹਿਰਾਵਣ ਦਾ ਇਸ੍ਟ ਸੀ. "ਧਰਜੋ ਧਜਾਨ ਉਰ ਕਾਮਦ ਦੇਵੀ." (ਤੁਲਸੀ)

ਕਾਮਦਾਰ. ਕਾਰਦਾਰ. ਅਹਿਲਕਾਰ. "ਕਾਹੂੰ ਕਾਮਦਾਰ ਹੋਇ ਬਡੋ ਬਿਵਹਾਰ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਾਮਦਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਹਿਲਕਾਰੀ.

ਕਾਮਦੂਤ. ਉੱਦੀਪਨ ਵਿਭਾਵ। ੨ ਵਸੰਤ.

ਕਾਮਦੇਵ. ਰਤਿ ਦਾ ਪਤਿ, ਮਨੋਜ. ਅਨੰਗ. ਮਦਨ. ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, L. Cupid.

ਕਾਮਧੇਨ }
ਕਾਮਧੇਨੁ } ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਗਊ,
ਕਾਮਧੈਨ } ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿਜ਼ਕਣ ਸਮੇਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਇਹ ਮਨਚਿਤਵੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਸਦਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਅਨਿਕ ਬਸੁਧਾ ਅਨਿਕ ਕਾਮਧੇਨ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) "ਕਾਮਧੇਨੁ ਸੋਹੀ ਦਰਬਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਕਾਮਧੈਨ ਬਸਿ ਜਾਕੇ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦਕ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਸੁਰਭਿ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਬੇਟੀ ਰੋਹਿਣੀ ਜਨਮੀ. ਰੋਹਿਣੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਸੂਰਸੇਨ ਵਸੁ ਦੇ ਵੀਰਯ ਕਰਕੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਈ ਵੇਤਾਲ ਕਾਮਧੇਨੁ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਬੈਲ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਡੇ ਕੁੱਦ ਦਾ ਬੈਲ ਜਨਮਿਆ ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵਾਹਨ ਹੋਇਆ।

੨ ਕਪਿਲਾ ਨਾਮਕ ਕਾਮਧੇਨੁ ਇੱਕ ਗਊ,ਜੋ ਮਨਚਿਤਵੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਗਾਂ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਗੁ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸ

---

* ਇਹ ਗਿਲਾਫ ਮਿਸਰ ਤੋਂ ਬਣਕੇ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਹੱਜਾਜ਼ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਣਵਾਕੇ ਮੰਗਵਾਇਆ ਹੈ.

†ਹਾਲਤਮਾਨ ਅਮੀਰ ਅਮਾਨੁੱਲਾ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (king) ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਸੋਂ ਜਮਦਗ੍ਨਿ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਜਦ ਕਾਤੵਵੀਯੰ ਨੇ ਜਮਦਗ੍ਨਿ ਮਾਰਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲੀਗਈ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰ੍ਤ ਪੁਰਾਣ.

ਕਾਮਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ. ਵਾਸਨਾ। ੨ ਅਭਿਲਾਖਾ ਦੀ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ.

ਕਾਮਨਾਰਥੀ. ਸੰ. ਕਾਮਯਾਰ੍ਥਿਨ੍. ਵਿ–ਕਾਮਨਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾਨੁਸਾਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਨਾਰੂਪ ਰਥ ਵਾਲਾ ਕਾਮਦੇਵ.

ਕਾਮਨਿ } ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣਿ ਅਤੇ ਕਨਕਾਮਨੀ. "ਕਾਮਨਿ
ਕਾਮਨੀ } ਚਾਹੈ ਸੁੰਦਰ ਭੋਗ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਮਪਾਲ. ਬਲਭਦ੍ਰ. ਬਲਰਾਮ, ਜੋ ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਖੇਡਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਕਾਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਮਪਾਲ ਅਨੁਜਨਨੀ ਜਾਚਰ ਨਾਇਕ ਸਤ੍. (ਸਨਾਮਾ) ਕਾਮ (ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ) ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਬਲੱਰਾਮ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ, ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਕਾਮਬਖ਼ਸ਼. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਕਾਮ (ਮੁਰਾਦ) ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੬੬੭ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੭੦੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਕਾਮਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਬਾਣ। ੨ ਪੰਜ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮ ਦੇ ਤੀਰ ਪੰਜ ਹਨ.

ਕਾਮਰਿਪੁ. ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ.

ਕਾਮਰੀ. ਕੰਬਲ. "ਪੀਸਨ ਪੀਸਿ ਓਢਿ ਕਾਮਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਕਾਮਰੂ. ਕਾਮਰੂਪ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਕਾਮਰੂਪ. ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਭੂਟਾਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਪੁਰ ਇੱਕ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਇਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਮੰਤ੍ਰ ਸੰਤ੍ਰ ਟੂਣੇ ਆਦਿਕ ਲਈ ਵੜਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਨਗਰ ਗੋਹਾਟੀ ਹੈ। ੨ ਕਾਮਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਮਰੂਪੀ. ਵਿ–ਕਾਮ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ. ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ। ੨ ਕਾਮਨਾ (ਇੱਛਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਮਲ. ਅ. ਕਾਮਿਲ. ਵਿ–ਪੂਰਾ. ਨਜ਼ੁਨਤਾ ਰਹਿਤ. ਕਮਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਕਾਮਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਟਕਾ.

ਕਾਮਲੀ. ਕੰਬਲ. ਲੋਈ.

ਕਾਮੜੀ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਮਾ. ਸੇਵਕ। ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸਾਧੂ ਦਾ ਭੇਖ ਧਾਰਕੇ ਜੋ ਚਮਾਰ ਭਜਨ ਗਾਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਮੜੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

ਕਾਮਾ. ਵਿ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਮਾਊ. ਖੱਟੂ। ੩ ਕਾਮਿਨੀ. ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਤਾ ਸਮ ਨਹੀ ਕਾਮ ਕੀ ਫੌਮਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬) ੪ ਕਾਮਕੰਦਲਾ. ਮਾਧਵਾਨਲ ਦੀ ਪਿਆਰੀ. "ਕੰਚੁਕੀ ਕਾਮਾ ਕਸੀ ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੧) ੫ ਕਾਮਨਾ. ਇੱਛਾ. "ਕਾਮਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪੂਰੀ ਕਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਾਮਾਂਕੁਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮ ਦਾ ਅੰਕੁਸ਼ ਲਿੰਗ.

ਕਾਮਾਕੀ } ਕਾਮ (ਸੁੰਦਰ) ਅੰਕ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲੀ.
ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ } ਸ਼ੁਲੱਚਨਾ। ੨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਯੋਨਿਪੀਠ, ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ. ਕਾਮਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੋਹਾਟੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਨੀਲਾਚਲ ਪੁਰ ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਨਦ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਦੀ ਯੋਨਿ (ਭਗ) ਪੂਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਤੀ.

ਕਾਮਾਤੁਰ. ਵਿ–ਕਾਮ (ਮਦਨ) ਕਰਕੇ ਆਤੁਰ(ਰੋਗੀ). ੨ ਕਾਮ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ. ਕਾਮਪੀੜਿਤ.

ਕਾਮਾਨੀ. ਕਮਾਈ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ. "ਇਹੈ ਕਾਮਾਨੀ ਰੀਤਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਕਾਮਾਮਨ. ਕ੍ਰਿ–ਕਮਾਉਣਾ. ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. ਅਮਲ ਕਰਨਾ. "ਕਾਮਾਮਨ ਕਾ ਮਾਠਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਸਤ ਹੈ.

ਕਾਮਾਰਤ. ਵਿ–ਕਾਮ ਕਰਕੇ ਰੋਗੀ। ੨ ਅਨੰਗ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ.

ਕਾਮਾਰਥੀ. ਸੰ. ਕਾਮਾਰ੍ਥਿਨ੍. ਵਿ–ਕਾਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. "ਕਾਮਾਰਥੀ ਸੁਆਰਥੀ ਵਾਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) ੨ ਕਾਮਨਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਗਰਜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਕਾਮਾਰਿ. ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ.

ਕਾਮਾਰਿਜ. ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ.

ਕਾਮਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮੀ. "ਕਾਮਣਿ ਦੇਖਿ ਕਾਮਿ ਲੋਭਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕਾਮ (ਮਨਮਥ) ਕਰਕੇ. ਮਦਨ ਸੇ. "ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨਗਰੁ ਬਹੁ ਭਰਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਕੰਮ ਵਿੱਚ. ਕਾਮ ਸੇ. "ਨਰੁ ਮਰੈ ਨਰੁ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਕਾਮਿਨੀ. ਸੰ. ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ. "ਤਜਿ ਕਾਮ ਕਾਮਿਨੀ ਮੋਹ ਤਜੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਕਾਮਿਨੀਮੋਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਚਕੜਾ.

ਕਾਮਿਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਲ.

ਕਾਮੀ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਹੀ ਤਿਨਿ ਕਾਮੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ. ਕਾਮੋਂ ਸੇ. "ਹਰਿ ਤਿਸ ਕੀ ਕਾਮੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਕਾਮਨਾ. "ਤਿਆਗਿ ਸਗਲ ਕਾਮੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜ੍ਤਾਲ) ੪ ਸੰ. ਕਾਮਿਨ੍. ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ। ੫ ਕਾਮ (ਅਨੰਗ) ਦੇ ਅਸਰ ਵਾਲਾ. "ਕੁਚਿਲ ਕਠੋਰ ਕਪਟਿ ਕਾਮੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੬ ਅ. ਫ਼ੌ. ਸੈਨਿਕਬੱਧ ਯੋਧਾ. ਕਵਚਧਾਰੀ ਸੂਰਮਾ. "ਕਾਮੀ ਆਦਿ ਉਚਾਰਕੈ ਅਰਿ ਪਦ ਅੰਤ ਸੁ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਕਵਚਧਾਰੀ ਯੋਧਾ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ। ੭ ਸਿੱਧੀ. ਕਰਮਚਾਰੀ. ਅਹੁਦੇਦਾਰ.

ਕਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮ. "ਊਤਮ ਕਾਮੁ ਜਪੀਐ ਹਰਿਨਾਮੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਮਨੋਜ. ਮਦਨ. "ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਾਮੁਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚਿੜਾ. ਚਟਕ.

ਕਾਮੁਕੀ. ਸੰ. ਕਾਮੁਕਾ. ਵਿ–ਇੱਛਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗ. ਹਰਿਣੀ. ਕਾਲੇ ਮਿਰਗ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਕਹੁ ਮਿਰਗ ਹੈਕੈ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਮੋਹੈ। ਕਹੁ ਕਾਮੁਕੀ ਜਸੋਂ ਧਰੇ ਰੂਪ ਸੋਹੈ." (ਛਿਚਿਤ੍)

ਕਾਮੋਦਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਮੋਦਕੀ.

ਕਾਮ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਹੋਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕਰਮ ਜੋ ਕਿਸੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ ਕਰਮ.

ਕਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਮੂਲਧਨ. ਪੂੰਜੀ। ੩ ਸਮੁਦਾਯ. ਇਕੱਠ.

ਕਾਯਉ. ਕਾਯ (ਸ਼ਰੀਰ) ਹੀ। ੨ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਹੀ. "ਕਾਯਉ ਦੇਵਾ ਕਾਯਉ ਦੇਵਲ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਕਾਯਸ੍ਥ }
ਕਾਯਬ } ਦੇਖੋ, ਕਾਇਥ.

ਕਾਯਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਦਾ.

ਕਾਯਨ. ਅ. ਕ਼ਾਯਨ. ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਮੌਜੂਦ। ੨ ਤੁ ਕ਼ਾਯਨ. ਪਤਿ ਅਥਵਾ ਪਤਨੀ (ਵਹੁਟੀ) ਦਾ ਭਾਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਇਨੁ.

ਕਾਯਨਾਤ. ਅ. ਕ਼ਾਯਨਾਤ੍ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਯਨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਮਖ਼ਲੂਕ਼ਾਤ.

ਕਾਯਮ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਮ.

ਕਾਯਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਰ.

ਕਾਯਲ. ਅ. ਕ਼ਾਯਲ. ਵਿ–ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੰਨ ਲੈਣ (ਕ਼ਬੂਲ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਜਾਕ਼ੁਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਾਯਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬਹੁ ਕਾਯਲ ਮਮ ਚਿਤ ਹੋਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਾਯਵ੍ਯੂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਕਲ੍ਪਮਾਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਭੋਗ ਲੈਣੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਵੇ। ੨ ਯੋਗਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰ ਲੈਣੇ.

ਕਾਯਾ } ਦੇਖੋ, ਕਾਯ. "ਕਾਂਯਾ ਲਾਹਣਿ ਆਪੁ ਮਦ."
ਕਾਯਾਂ } (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮਰਦਾਨਾ) ਦੇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ
ਕਾਂਯਾ } ਸਾੜੇ ਦੀ ਮੱਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੌਮੈ ਮਦਿਰਾ (ਸ਼ਰਾਬ) ਹੈ.

ਕਾਯਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੇਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ.

ਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਯੰ. ਕੰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰਿ "ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ." (ਜਪੁ) ੨ ਵਿ–ਕਰਤਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ–ਚਰਮਕਾਰ, ਸੁਵਰਣਕਾਰ, ਲੋਹਕਾਰ ਆਦਿ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਇਵੇਂ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਮੀਨਾਕਾਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੰਮ. ਕਰਣੀਯ ਕਾਰਯ. "ਜਿਤਨੇ ਜੀਅਜੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨੇ ਤਿਤਨੇ ਸਿਰਿ ਕਾਰ ਲਿਖਾਵੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਧਰਮ ਦਾ ਟੈਕਸ. ਦਸਵੰਧ ਆਦਿਕ. "ਕਾਰ ਭੇਟ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਲਾਵਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ. "ਦੇਕੈ ਚਉਕਾ ਕਢੀ ਕਾਰ."* (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੬ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰਵਿਧਿ ਨਾਲ ਰਖਜਾ ਲਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਲੀਕ. "ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮਕਾਰ ਦੁਖ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੭ ਕਾਲ੍ਪ. "ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਕਾਰ ਕਰੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਕਾਰ ਕਰੀਠਾ। ੮ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨ ਕਾਮ ਹੈ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਨ ਲੋਭ ਹੈ ਨ ਕਾਰ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੯ ਅ. ਕ਼ੁਅ਼ੁਰ. ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਖੂਹ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ. ਖੂਹ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੀ ਗਾਰ. "ਖਨਤੇ ਕਾਰ ਸੁ ਫਹਿਰ ਨਿਕਰਹੀਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੧੦ ਫ਼ਾ ਜੰਗ. "ਖ਼ਸਮ ਰਾ ਚੁ ਕੋਹੋ ਕੁਨਦ ਵਕਤ ਕਾਰ." (ਜਫਰ) ੧੧ ਤੁ ਕ਼ਾਰ. ਬਰਫ਼। ੧੨ ਅ. ਕਾਲਾ ਰੰਗ.

ਕਾਰਸ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸ. "ਜੇ ਕਾਰਸ ਕੋ ਲਾਇ ਵਿਸੇਖੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਾਰਸਾਪਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਖਾਪਣ.

ਕਾਰਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਸੁਖਕਾਰਕ, ਦੁਖਕਾਰਕ ਆਦਿ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਾਕ੍ਯਰਚਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਜਾ ਅਥਵਾ ਸਰਵਨਾਮ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ. Case. ਕਾਰਕ ਛੀ ਹਨ–

ਕਰਤਾ, ਕਰਮ, ਕਰਣ, ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ, ਅਪਾਦਾਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕਰਣ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸ਼੍ਠੀ ਵਿਭਕਤੀ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਸਭੇ ਵਿਭਕਤੀਆਂ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ.†

ਉਦਾਹਰਣ–

(ੳ) ਕਰਤਾ–ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ.

(ਅ) ਕਰਮ–ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਇਆ.

(ਦ) ਕਰਣ–ਕਲਮ ਨਾਲ ਲਿਖੋ.

(ਸ) ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ–ਮੈਨੂੰ ਲਈ ਘੋੜਾ ਲਿਆਓ.

(ਹ) ਅਪਾਦਾਨ–ਗ੍ਰੰਥੀ ਤੋਂ ਪੋਥੀ ਲੈ ਆਓ.

---

* ਅਤ੍ਰ ਲਿਖੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਾਰ (ਰੇਖਾ) ਨਾ ਹੱਢੇ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਅੰਨ ਦਾ ਰਸ ਰਾਖਸ ਲੈਜਾਂਦੇ ਹਨ.

† ਫੇਰੀਂ (ਸਸ੍ਠੀ) ਵਿਭਕਤੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਹਰਣ ੜ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਕ) ਸੰਬੰਧ–ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰ ਹਿਤ ਆਇਆ.

(ਖ) ਅਧਿਕਰਣ–ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਰਕਦੀਪਕ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ (ਅ).

ਕਾਰ ਕਰੀਠਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲਸ ਅਤੇ ਕਰੜਾਪਨ. ਸਿਆਹੀ ਅਤੇ ਕਠੋਰਤਾ. "ਮਨਮੁਖ ਹੀਅਰਾ ਅਤਿ ਕਠੋਰ ਹੈ, ਤਿਨਿ ਅੰਤਰਿ ਕਾਰ ਕਰੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਕਾਲਾ ਕਲੂਠਾ. ਬਹੁਤ ਸਿਆਹ.

ਕਾਰਕੁਨ. ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਕੁਨ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਿੰਦਾ. ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਤਾ.

ਕਾਰਕੁਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਦਾਰੀ. ਅਹਿਲਕਾਰੀ. "ਹਰਿਨਾਮੈ ਕੀ ਹਮ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾਰਕੁਨੀ ਦਈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਕਾਰਖ } ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲਸ. ਕਾਲੁਸ. ਸਿਆਹੀ.
ਕਾਰਖਾ }

ਕਾਰਖ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਖ਼ਾਨਹ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਘਰ. ਕਾਰਯਾਲਯ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਕਾਰਖਾਪਣ } ਸੰ. ਕਾਰ੍ਸ਼ਾਪਣ ਅਤੇ ਕਾਰ੍ਪਿਕ. ਸੰਗਜਾ–
ਕਾਰਖਿਕ } ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਕਸੰ (੧੬ ਮਾਸ਼ੇ) ਸੋਨੇ ਅਥਵਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਮਾਸ਼ਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਰੱਤੀ ਦਾ ਸੀ। ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਰਖਿਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਮਕਤਬ ਆਇ ਏਕ ਕਾਰਖਿਕ ਦੀਨ ਕਾਲੂ, ਕਛੁਕ ਮਿਠਾਈ ਬਾਂਟ ਪਟੀਆ ਲਿਖਾਈ ਹੈ." (ਨਾਪ)

ਕਾਰਗਹ. ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਗਹ ਕਾਰਗਾਹ. ਕਾਰਖ਼ਾਨਾ। ੨ ਕਪੜਾ ਬੁਣਨ ਦੀ ਖੱਡੀ. "ਕਹਿਤ ਕਬੀਰ ਕਾਰਗਹ ਤੋਰੀ." (ਆਸਾ) ੩ ਕਰਘਾ. ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਤਾਣੀ ਦੀ ਕੰਘੀ.

ਕਾਰਗਰ. ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਗਰ ਵਿ–ਲਾਭਦਾਇਕ। ੨ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਗੁਜ਼ਾਰ ਵਿ–ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਰਚੋਬੀ. ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਚੋਬੀ ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਰਦੋਜ਼ੀ ਕਸ਼ੀਦਾ. ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਬੇਲ ਬੂਟਾ. "ਤਿਲਾ ਕਾਰਚੋਬੀ ਲਗੇ ਲਾਲ ਹੀਰਾ."(ਸਲੋਹ)

ਕਾਰਜ. ਸੰ. ਕਾਰ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਮ. ਧੰਧਾ. "ਕਾਰਜ ਸਗਲੇ ਸਾਧੇ."(ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ.

ਕਾਰਜਸਿੱਧਿ } ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰ੍ਯਸਿੱਧਿ. ਕਾਮਯਾਬੀ.
ਕਾਰਜਸੀਧ } ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ. "ਨਾਮ ਹਮਾਰੈ ਕਾਰਜਸੀਧ."(ਗੌਡ ਮ: ੫)

ਕਾਰਜ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਜ਼ਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗ. ਯੁੱਧ.

ਕਾਰਜੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਜ. "ਕਾਰਜੁ ਤੇਰਾ ਹੋਵੈ ਪੂਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੇਤੁ. ਸਬਬ. "ਜਿਨਿ ਕਾਰਣਿ ਗੁਰੁ ਵਿਸਾਰਿਆ."(ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਾਸਤੇ. ਲਿਯੇ. "ਰੋਟੀਆ ਕਾਰਣਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਯ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਕਾਰਣ ਕਰਤੇ ਵਸਿ ਹੈ."(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) "ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਾਰਣ ਕਰਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮੰਨੇ ਹਨ ਇੱਕ ਨਿਮਿੱਤ, ਜੇਹਾਕਿ ਕਪੜੇ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ, ਖੱਡੀ, ਨਲਕੀ ਆਦਿ. ਦੂਜਾ ਉਪਾਦਾਨ, ਜੇਹਾ ਕਪੜੇ ਦਾ ਸੂਤ, ਘੜੇ ਦਾ ਮਿੱਟੀ.

ਕਾਰਣਸ਼ਰੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦਮਯਕੋਸ਼. ਸੁਖ-ਪਤਿ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਉਹ ਕਲਪਿਤ ਸ਼ਰੀਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸੁਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਵਾਲੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਰਣਸ਼ਰੀਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਕਾਰਣਕਰਣ } ਦੇਖੋ, ਕਰਣਕਾਰਣ। ੨ ਕਾਰਣਾਂ
ਕਾਰਣਕਰਣੇਉ } ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਰਣਕਰਣ ਕਰੀਮ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਾਰਣਤਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਸ਼ਰੀਰ.

ਕਾਰਣਮਾਲਾ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਕਾਰਜ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਦਾ ਕਾਰਣ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ "ਕਾਰਣਮਾਲਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਹੇਤੁਮਾਲਾ" ਅਤੇ "ਗੁੰਫਾ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ।
ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥ ਮਲਿ ਨਾਉ। (ਜਪੁ)

ਸ਼੍ਰਵਣ ਮਨਨ ਦਾ ਕਾਰਣ, ਮਨਨ ਨਿਦਿਧਯਾਸਨ ਦਾ ਕਾਰਣ, ਨਿਦਿਧਯਾਸਨ ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤਕਾਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਿਹਾ.

ਸੇਵਾ ਤੇ ਮਨ ਨੰਮ੍ ਹੈ, ਨੰਮ੍ ਰਿਦੇ ਵਸ ਨਾਮ।
ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕਰ ਗਯਾਨ ਹੈ, ਗਯਾਨ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਕੋ ਧਾਮ।

ਕਾਰਣਿ. ਕਾਰਣ (ਸਬਬ) ਨਾਲ. ਵਾਸਤੇ. ਲਈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣ.

ਕਾਰਣਿਆਰੇ. ਵਿ– ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੋਧਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰ. "ਉੱਠੇ ਕਾਰਣਿਆਰੇ ਰਾਖਸ ਹੜਹੜਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਕਾਰਾ (ਉਪਦ੍ਵ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ.

ਕਾਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣ.

ਕਾਰਣੇ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਵਾਸਤੇ. ਲਿਯੇ. ਲਈ.

ਕਾਰਣੇਯ. ਵਿ–ਕਾਰਣੀਯ. ਕਰਾਉਣ ਯੋਗ.

ਕਾਰਤਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕ.

ਕਾਰਤਕਿਆਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕਿਆਨੀ.

ਕਾਰਤਕੇਯ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

ਕਾਰਤਵੀਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ.

ਕਾਰਤਿਕ. ਸੰ. ਕਾਰ੍ਤਿੱਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾਨਕਤ੍ ਵਾਲੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ, ਕੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.

ਕਾਰਤਿਕਿਆਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰ੍ਤਿੱਕੇਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸ੍ਵਾਮਿਕਾਰ੍ਤਿੱਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ.

ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਸੰ. ਕਾਰ੍ਤਿੱਕੇਯ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖੜਾਨਨ. ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੀਰਜ ਪਾਰਵਤੀ ਨਾਲ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਡਿਗਿਆ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੇ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਨੇ ਸਰਕੜੇ (ਸ਼ਰਕਾਂਡ) ਦੇ ਬੂਥੇ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਛੀ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਦਾ ਪਾਲਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਪਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਤਾਰਕਾਸੁਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਹੈ. ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਨੂੰ "ਤਾਰਕਾਰਿ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਰਤਿਕੇਯਪਿਤ. ਸ਼ਿਵ.

ਕਾਰਤੂਸ. ਫ੍ਰ. Cartouche-ਕਾਰਤੂਸ.* ਪੁਰਤ. ਕਾਰਤੂਸ਼. ਅੰ. Cartridge. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਗਜ ਅਥਵਾ ਧਾਤੁ ਦੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰੂਦ ਗੋਲੀ ਆਦਿਕ ਭਰਕੇ ਬੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਚਲਾਈਦਾ ਹੈ.

ਕਾਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਦਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਅਹਿਲਕਾਰ. ਕੰਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਫਾਹੁੜਾ. ਕੂੜਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ.

ਕਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣ. "ਮਾਇਆ ਕਾਰਨ ਬਿਦਿਆ ਬੇਚਹੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਮਾਇਆ ਵਾਸਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵੇਚਦੇ ਹੋ। ੨ ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਾਧਨ. "ਕਾਰਨ ਬਪੁਰਾ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਰਾਮ ਨ ਕਰੈ ਸਹਾਇ." (ਸ.ਕਬੀਰ) ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਾਧਨ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਬੇਚਾਰਾ ਕੀ ਕਰੇ? ੩ ਕਾਰਾਨ. "ਕਾਰਨ ਕੁਨਿੰਦ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਕਾਰਾਨ ਕੁਨਿੰਦਹ.

ਕਾਰਨਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਕਾਰਣ. "ਕਾਰਨਕਰਨ ਤੂੰ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਾਰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਿ.

ਕਾਰਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣੇ. "ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਆ ਕਾਰਨੇ."(ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

*ਫ੍ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ.

ਕਾਰਬਾਰ. ਫ਼ਾ. ਕਾਰ੍‌ਬਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਵਣਾਪਾਰ. ਲੈਣ ਦੇਣ.

ਕਾਰਬਾਰੀ. ਵਿ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਹਿਲਕਾਰ. ਮੁਖਤਾਰ.

ਕਾਰਮਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਕਾਰ (ਕੰਮ) ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਰਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ.

ਕਾਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਮਾ. "ਕਾਰਮਾ ਹਰਨ ਕਾਜ ਸਾਧਨ ਕਰਤ ਤੁਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਲਗਜੋ ਨਿਸੇਸਹਿ ਕਾਰਮਾ ਤਨ ਏਕ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦਾਗ ਲੱਗਿਆ.

ਕਾਰਮਾਦਿ. ਕਾਰਮੁਕ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਧਨੁਖ ਆਦਿਕ. "ਕਾਰਮਾਦਿ ਕ੍ਰੂਰ ਕੋਚ ਤੁੱਟ ਹੈਂ."(ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਾਰਮੁਕ } ਸੰ. ਕਾਰ੍ਮੁਕ–ਕਾਮੁੱਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਰੀ ਦੇ
ਕਾਰਮੰ } ਮਾਰਨ ਦਾ ਜੋ ਕੰਮ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਰਥ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਕਾਰਮੁਕ. ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਂਸ ਦੇ ਧਨੁਖ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਰਮੁਕ ਹੈ. "ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰ ਕਾਰਮੁਕ ਬਿਰੇ ਦਰੀਚੀ ਬੀਚ" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਬਿਸਿੱਖ ਕਾਰਮੰ ਕਸੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ਧਨੁਖ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਿਖ (ਤੀਰ) ਕਸੇ.

ਕਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਜ.

ਕਾਰਰਵਾਈ. ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਰਵਾਈ ਸੰਗਜਾ–ਯਤਨ. ਤਦਬੀਰ। ੨ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰਤਾ.

ਕਾਰਵਾਂ } ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਵਾਂ ਸੰਗਜਾ–ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ.
ਕਾਰਵਾਨ } ਫ਼ਾਫ਼ਿਲਾ. ਅੰ. Caravan.

ਕਾਰਵਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਵੀ। ੨ ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ.

ਕਾਰਵੀ. ਵਿ–ਕੌੜੀ. ਕਟੁ। ੨ ਸੰ. ਕਾਰ੍ਵੀ. ਅੱਲ ਕੱਦੂ। ੩ ਸੌਂਫ. ਬਾਦੀਆਂ। ੪ ਸੰ. ਕਰ੍ਕ–ਕਕੰ. ਮਟਕੀ. "ਕਾਂਇਆਂ ਕਾਚੀ ਕਾਰਵੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਰੂਆ.

ਕਾਰਵੇਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰੇਲਾ.

ਕਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉਪਦ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰ. "ਕਾਰਾ ਕਰਜੋ ਹਮਹੁੰ ਸੰਗ ਭਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ–ਕਾਲਾ. "ਤਿਸੁ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਕਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਧਨ. ਕੈਦ। ੪ ਪੀੜਾ. ਕਲੇਸ਼. ਕਸ਼ਟ. "ਕਾਰਾ ਤੁਝੈ ਨ ਵਿਆਪਈ." (ਬਾਵਨ) ੫ ਦੂਤੀ. ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕਾਰਾਗਾਰ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੇਲਖ਼ਾਨਾ. ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ
ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ } ਘਰ.

ਕਾਰਾਵਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਜੇਲ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. ਕੈਦਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਜੇਲਖ਼ਾਨਾ. ਕੈਦਖ਼ਾਨ.

ਕਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰੀਤਿ. ਢੰਗ. "ਜਿਨਾ ਕਾਰਿ ਨ ਆਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੩ ਮੁਵੱਸ਼ਰ. ਅਸ਼ਰ ਸਹਿਤ. "ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਜੀਅ ਆਈ ਕਾਰਿ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਰਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜੇਹਾ ਸ਼ਲੋਕ (ਛੰਦ) ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਥੋੜੇ ਅਤੇ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ। ੨ ਕਿਸੇ ਸੂਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜੋ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ. ਛੰਦਬੱਧ ਟੀਕਾ। ੩ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕਾਰਿੜਵ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰੰਡਵ.

ਕਾਰਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ ਕਾਰ੍‌ਿੰਦਹ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮਚਾਰੀ. ਕਾਰਕੁਨ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਾਯਜ਼ "ਸਤਿਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਾਰੀ ਏਹੁ ਕਰੇਹੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ਇਲਾਜ. ਉਪਾਯ. "ਵੈਦ ਕਿ ਜਾਣੈ ਕਾਰੀ ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਸੰਤਹੁ ਇਹਾ ਬਤਾਵਹੁ ਕਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ. "ਸੰਘਾਰ ਦਈ ਰਨ ਕਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੪ ਕਾਲੀਨਾਗ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਜਮੁਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਸੀ. "ਪ੍ਰਾਨ ਭਸੈ ਜਬ ਕਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਕਾਰ. ਰੇਖਾ. ਲੀਕ. "ਕਾਰੀ ਕਢੀ ਕਿਆ ਥੀਐ ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੬ ਵਿ–ਕਾਲੀ. ਸਿਆਹ. "ਕਾਜਰਕੋਠ ਮਹਿ ਭਈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨ ਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੭ ਸੰ. ਕਾਰਿਨ੍. ਵਿ– ਕਰਨ ਵਾਲਾ."ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਨਾਸਨਕਾਰੀ."(ਹਜਾਰੇ ੧੦) "ਅੰਤਰਿ ਸਬਦ ਰਵਿਆ ਗੁਣਕਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੮ ਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. "ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਨਗਰ ਮਹਿ ਕਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੯ ਫ਼ਾ ਕਾਰ ਆਸ਼ਰਵਾਲਾ. ਮੁਅੱਸਿਰ। ੧੦ ਗਹਿਰਾ.ਡੂੰਘਾ. "ਤਨ ਸੋਨ ਜਾਰੀ ਭਯੋ ਜਖਮ ਕਾਰੀ." (ਸਲੋਹ) ੧੧ ਅ਼ ਕ਼ਾਰੀ. ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ। ੧੨ ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ.

ਕਾਰੀਗਰ. ਫ਼ਾ ਕਾਰੀਗਰ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੁਨਰਮੰਦ.

ਕਾਰੀਗਰੀ. ਫ਼ਾ ਕਾਰੀਗਰੀ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਦਯਾ. ਹੁਨਰਮੰਦੀ.

ਕਾਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰੀਗਰ. ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਰ.

ਕਾਰੁਨਜ. ਸੰ. ਕਾਰੁਣ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ.

ਕਾਰੂ ਅ ਕਾਰੂੰ. Korah. ਇਸਰਾਈਲ **ਕਾਰੁ** ਵੰਸ਼ੀ ਯਸ਼ਹਰ (Izhar) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਧਨੀ ਅਤੇ ਕ਼ੰਜੂਸਾਂ ਦਾ ਸਰਤਾਜ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨੯, ਆਯਤ ੩੮ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ੨੮, ਆਯਤ ੭੬–੮੨. ਇਹ ਮੂਸਾ ਦੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ Talmud ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕ਼ਾਰੂੰ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁੰਜੀਆਂ ੩੦੦ ਖੱਚਰਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸੀ. ਇਹ ਧਨ ਦੇ ਮਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਹਜਰਤ ਮੂਸਾ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਕਾਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ. ਮੂਸਾ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਕਾਰੂੰ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਸਮੇਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗਰਕ ਹੋਗਿਆ.*

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਾਰੂੰ ਨੂੰ ਰੂਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਲਿਖਕੇ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਰੂਮ ਵਲਾਇਤ ਜਹਾਂ ਮਹਾਨਾ।
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾਰੂੰ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ××
ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਨੇ ਕੋ ਹੋਤਾ।
ਪੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਵੇਦੀਕੁਲਕੇਤਾ।
ਕਾਰੂੰ ਕੇਰ ਦੁਰਗ ਜਹਿਂ ਭਾਰੀ।
ਤਿਸ ਕੇ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ।" ××
(ਨਾਪ੍ਰ. ਉੱਤਰਾਰਧ, ਅ: ੧੬)

"ਨਸੀਹਤਨਾਮਾ" ਕਾਰੂੰ ਦੇ ਹੀ ਪਰਥਾਇ ਉਚਾਰਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
ਦੇਨ ਨਸੀਹਤ ਸਭ ਸੁਖ ਕਾਰੀ।
ਤ੍ਰਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧
ਕੀਚੈ ਨੇਕਨਾਮੀ ਜੋ ਦੇਵੈ ਖੁਦਾਇ।
ਜੋ ਦੀਸੈ ਜਿਮੀ ਪਰ ਸੋ ਹੋਸੀ ਫ਼ਨਾਇ।××
ਚਾਲੀ ਗੰਜ ਜੋੜੇ ਨ ਰਖਿਓ ਈਮਾਨ।
ਦੇਖੋ ਰੇ ਕਾਰੂੰ ! ਜੁ ਹੋਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ।"××
(ਨਾਪ੍ਰ. ਉ. ਅ: ੧੬)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਰੂਮ ਵਲਾਇਤ ਗਏ ਹਨ,ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਸਲੀਮ-ਖ਼ਾਨ ਅੱਵਲ ਸੀ.

ਕ਼ਾਰੂਰਾ. ਅ ਕ਼ਾਰੂਰਹ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਸ਼ੀ. ਬੋਤਲ। ੨ ਮੂਤ੍ਰ. ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਵੈਦ ਪਾਸ ਲੈਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਕਾਰੇ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ. ਕਾਮ ਮੇ। ੨ ਕਾਲੇ. ਸਿਆਹ. "ਕਾਰੇ ਊਭੇ ਜੰਤ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸਿਆਹ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੇ ਚੋਰ ਉਠ ਖੜੇ ਹੋਏ. ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਹ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਣ ਤੋਂ ਚੋਰ ਨਜਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ.

ਕਾਰੈ. ਕਾਰਜ ਮੇਂ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ। ੨ ਮੇਢਾ ਵਿੱਚ. "ਗੁਰਿ ਕਾਰੈ ਲਾਈਆ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕਾਰੋ. ਵਿ–ਕਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਰਾ.

ਕਾਰੋਜ. ਵਿ–ਕਰੋੜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੋਟਲੋਹਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਧਾਰ. "ਸੂ ਕਾਰੋਜ ਰਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਰੰਡ } ਸੰ. ਕਾਰਣ੍ਡਵ. ਸੰਗਜਾ–ਹੰਸ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ
ਕਾਰੰਡਵ } ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ. ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ ਦੀ ਬੱਤਕ. "ਹੰਸ ਕਾਰੰਡਵ ਮੀਨ ਖਗ ਨਾਨਾ." (ਸਲੋਹ)

ਕਾਰ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਜ੍ਹ. ਕ੍ਰਾਬ. ਜੋਖ਼ਾਂਦਾ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਮਨ ਦੀ ਤਪਤ. "ਕਾਰ੍ਯ ਸਦਾ ਰਹੈ ਮਨ ਮਾਹੀਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਾਟੈ ਸੋ ਕਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਮੌਤ. "ਕਾਲ ਕੈ ਫਾਸਿ ਸਕਤ ਸਰੁ ਸਾਂਧਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਯਮ। ੪ ਦੁਰਭਿੱਖ. ਦੁਕਾਲ. ਕਹਿਤ. "ਕਾਲ ਗਵਾਇਆ ਕਰਤੈ ਆਪਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੫ ਮਹਾਕਾਲ. ਜੋ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹਿਯੈ ਨ ਚਿਤਾਰਜੈ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੬ ਕਾਲਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸਿਆਹੀ. "ਕਾਲ ਮਤਿ ਲਾਗੀ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੭ ਵਿ–ਕਾਲਾ. ਸਿਆਹ. "ਨਿੰਦਕ ਕੋ ਮੁਖ ਹੋਏ ਕਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੮ ਸੰਗਜਾ–ਜਨਮਸਮਾਂ. ਜਨਮ. "ਕਾਲ ਬਿਕਾਲ ਸਬਦਿ ਭਏ ਨਾਸ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਨਮ ਮਰਣ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਗਏ। ੯ ਕਲ੍ਹ. ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ. "ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲ." (ਸ. ਮ: ੯) ਪਰਸੋਂ ਅੱਜ ਜਾਂ ਕਲ੍ਹ। ੧੦ ਲੋਹਾ। ੧੧ ਸ਼ਨਿਗ੍ਰਹ. ਛਨਿੱਛਰ। ੧੨ ਸ਼ਿਵ। ੧੩ ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ। ੧੪ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ. Tense. ਵਰਤਮਾਨ–ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਭੂਤ–ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਭਵਿਸ਼੍ਯ–ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ.

ਕਾਲਇੰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿੰਦੀ.

ਕਾਲਸ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲਿਮਾ. ਕਾਲਿਕਾ. ਸਿਆਹੀ। ੨ਕਲੁਸ. ਕਲੁਸ਼ਤਾ. ਮਲੀਨਤਾ। ੩ ਕਲੰਕ.

ਕਾਲਸੇਨ } ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ. ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ
ਕਾਲਸੈਣ } ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦੀ ਸੋਢੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਇਹ ਰਾਜਾ ਸਨ:–"ਕਾਲਸੈਣ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਭਯੋ ਭੂਪਾ। ××× ਕਾਲਕੇਤੁ ਦੂਸਰ ਭੂਅ ਭਯੋ। ਕ੍ਰੂਰਬਰਸ ਤੀਸਰ ਜਗ ਠਯੋ। ਕਾਲਧ੍ਵਜ ਚਤੁਰਥ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਹੈ। ×× ਕਾਲਕੇਤੁ ਅਰੁ ਕਾਲਰਾਯ ਭਨ। ਜਿਨ ਤੇ ਭਯੋ ਪੁਤ੍ਰ ਘਰ ਅਨਗਨ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਅ:੨)

ਕਾਲਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲਸ. ਕਾਲਿਮਾ. ਕਾਲਖ. "ਨੈਨ ਕੀ ਕਾਲਕ ਬੀਚਲ ਦੇਖ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੪) ੨ ਕਲੁਖ. ਪਾਪ। ੩ ਦਾਗ਼. ਕਲੰਕ। ੪ ਵਿ–ਕਾਲ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਾਲਕਵਰ } ਕਾਲ ਦਾ ਗ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਵਲ.
ਕਾਲਕਵਲ }

ਕਾਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਕਾ। ੨ ਸਿਆਹੀ.

ਕਾਲਕਾਕਾਲ } ਕਾਲ ਦਾ ਭੀ ਕਾਲ. ਸਭ ਨੂੰ ਲੈ
ਕਾਲਕਾਲ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਲ ਕਾ ਕਾਲ ਨਿਰੰਜਨ ਜਚਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਨਮੋ ਕਾਲ-ਕਾਲੇ." (ਜਾਪੁ)

ਕਾਲਕੂਟ } ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੂਟ। ੨ ਜੋ ਕਾਲ ਨੂੰ ਭੀ
ਕਾਲਕੂਤ } ਜਲਾ ਦੇਵੇ. ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਸ਼. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੀ ਕਾਲਕੂਟ ਕਹੀਦਾ ਹੈ.

ਕਾਲਕੇਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕਾਲਕੰਨਿਆ } ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਰਾ.
ਕਾਲਕੰਨਜਾ } ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸਥਾ. ਬੁਢਾਪਾ. "ਮਹਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਇਆ ਕਾਲਕੰਨਿਆ ਗ੍ਰਾਸਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਖਕੰਨਜਾ.

ਕਾਲਕ੍ਰਿਪਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤਲਵਾਰ. ਮਹਾਕਾਲ. "ਕਾਲਕ੍ਰਿਪਾਨ ! ਬਿਨਾ ਬਿਨਤੀ ਨ ਤਊ ਤੁਮ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈਕ ਰਿਝੈਹੋਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਲਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੇਂ ਦਾ ਫੇਰ. ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼. "ਕਾਲਕ੍ਰਿਯਾ ਐਸੀ ਤਬ ਭਈ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਲਕੇਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਵ਼ਕ਼ਤ ਗੁਜਾਰਨਾ. ਬੱਟ ਲੰਘਾਉਣਾ. ਵੇਲਾ ਟਪਾਉਣਾ.

ਕਾਲਖ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸ. "ਨਾਮਹੀਨ ਕਾਲਖ ਮੁਖਿ ਮਾਇਆ."(ਆਸਾ ਮ: ੪)"ਕਾਲਖ ਦਾਗ ਲਗਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਕਲੰਕ.

ਕਾਲਗ੍ਰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋਤਿਸ਼ੀ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗ੍ਰਸਤਾ ਹੈ। ੨ ਸਿਆਣਾ. ਦਾਨਾ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੁੱਕੜ. ਮੁਰਗਾ.

ਕਾਲਗ੍ਰਸ } ਵਿ–ਕਾਲਗ੍ਰਸਿਤ. ਕਾਲ ਕਰਕੇ
ਕਾਲਗ੍ਰਸਤ } ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਾਲ ਦਾ ਨਿਗਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਾਲਗ੍ਰਸ ਸੰਸਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਕਾਲਗ੍ਰਸਤ ਸਭ ਲੋਕ ਸਿਆਨੇ ਉਠਿ ਪੰਡਿਤ ਪੈ ਚਲੇ ਨਿਰਾਸਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕਾਲਜ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ. ਪਾਂਡ੍ਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਡਾ ਭਾਈ. ਕਾਲ (ਧਰਮ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. "ਕਾਲਜ ਧਰਮਜ ਸ਼ਲ੍ਯਜਰਿਪੁ." (ਸਨਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਜ। ੩ ਪਹਾ-ਸੰਗਲੀ ਕਾਲਾ ਮੁਰਗਾ.

ਕਾਲਜਮਨ } ਸੰ. ਕਾਲਯਵਨ. ਗੋਪਾਲੀ ਅਪਸਰਾ
ਕਾਲਜਮੁਨ } ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਗਾਰਗਸ਼ ਮੁਨੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ,
ਕਾਲਜਮੰਨ } ਜੋ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਯੂਨਾਨੀ ਰਾਜਾ ਸੀ.* ਇਹ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਪੱਕਾ ਦੋਸਤ ਸੀ. ਜਦ ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਾਲਯਮਨ ਮਥੁਰਾ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਤਦ ਜੰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇਸ ਅੱਗੇ ਭੱਜ ਗਏ. ਕਾਲਯਮਨ ਨੇ ਦੂਰ ਤਾਈਂ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾਊ ਬਚਾਕੇ ਇੱਕ ਕੰਦਰਾ ਵਿੱਚ ਧਸਗਏ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਚਕੁੰਦ ਰਾਜਰਿਖੀ ਸੁੱਤਾਪਿਆ ਸੀ. ਉਸ ਉੱਪਰ ਆਪਣਾ ਵਸਤ੍ਰ ਪਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਲੁਕਗਏ. ਕਾਲਯਮਨ ਨੇ ਮੁਚਕੁੰਦ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਾਣਕੇ ਲੱਤ ਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਚਕੁੰਦ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰੋਧਾਗ੍ਨਿ ਨਾਲ ਕਾਲਯਮਨ ਭਸਮ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਮੁਚਕੁੰਦ. "ਜਰਾਸੰਧਿ ਕਾਲਜਮੁਨ ਸੰਘਾਰੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ ਕਾਲਜਮੰਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਾਲਜਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ. "ਕਾਲਜਾਲ ਜਮ ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਕਾਲਝਰਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬੋਹੜੀ.

ਕਾਲਤ੍. ਦੇਖੋ, ਕਲਤ੍. "ਸੁਤ ਪਿਤੋ ਸਗਲ ਕਾਲਤ੍ ਮਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਾਲਤ੍ਰੈਦਰਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸੀ. "ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲਤ੍ਰੈਦਰਸੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕਾਲਦਾੜ. ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਦੀ ਦਾੜ੍. ਯਮਦਾਢ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾੜ੍ ਅਤੇ ਬਨੈਟੀ.

ਕਾਲਦੈਤ. ਕਾਲਰੂਪ ਦੈਤ੍ਯ. "ਕਾਲਦੈਤ ਸੰਘਾਰੇ ਜਮਪੁਰਿ ਗਏ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਕਾਲਧੁਜ } ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.
ਕਾਲਧ੍ਵਜ }

ਕਾਲਨਿ. ਵਿ–ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਜਗਉਪਜਾਵਨਿ ਪਾਲਨਿ ਕਾਲਨਿ." (ਨਾਪ੍)

ਕਾਲਨੁਜਾ. ਕਾਲ (ਧਰਮ) ਦੀ ਅਨੁਜਾ (ਛੋਟੀ ਭੈਣ), ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਮਾ)

ਕਾਲਨੇਮਿ } ਰਾਵਣ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਜੋ ਹਨੁਮਾਨ ਨੂੰ
ਕਾਲਨੇਮੁ } ਵਿਸ਼ਲ੍ਯਜਾ ਬੂਟੀ ਲਿਆਉਣੋਂ ਰੋਕਣਾ

* ਲੀਡੀਆ (Asia minor) ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕ੍ਰੁਸਸ (Croesus) ਜੋ ਸਨ ੫੬੦–੫੪੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਭੀ ਕ਼ਾਰੂੰ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.ਇਹ ਵਡਾ ਧਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਵੇਖਕੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਿਆਣੇ ਇਸ ਪਾਸ ਆ ਰਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੌਲਨ (Solon) ਇੱਕ ਵਡਾ ਗਿਆਨੀ ਸੀ. ਉਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰੁਸਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖੀ ਕੌਣ ਹੈ ? ਸੌਲਨ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਸੁਖ ਨਾਲ ਨਿਭੇ. ਜਦ ਫਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (Cyrus) ਨੇ ਕ੍ਰੁਸਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਲਨ ਦੀ ਸਿਖਯਾ ਯਾਦ ਆਈ ਅਰ ਉਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸੌਲਨ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ, ਜਦ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਕ੍ਰੁਸਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ, ਤਾਂ ਫਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ.

* ਡਾਕਟਰ ਸਪੂਨਰ (Spooner) ਇਸ ਨੂੰ ਪਲਸ਼ੀਆ ਦਾ ਰਾਜਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ੨ ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜੋ ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸੌ ਹੱਥ ਅਤੇ ਸੌ ਮੁਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੁਰਗ ਆਪਣੇ ਕਬਜੇ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਫਿਰ ਇਹੀ ਕੰਸ ਹੋਕੇ ਜਨਮਿਆ. "ਰਕਤਬੀਜ ਕਾਲਨੇਮੁ ਬਿਦਾਰੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਲਪਾਇ. ਸ਼ਮਾਂ ਪਾਕੇ. ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਚਾਲ ਅਨੁਸਾਰ। ੨ ਅਕਾਲ ਦੀ ਆਗਜਾ ਪਾਕੇ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਕਾਲ ਪਾਇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਪੁ ਧਰਾ."(ਚੋਪਈ)

ਕਾਲਪਿਤਾ. ਕਾਲ (ਧਰਮਰਾਜ) ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜ. (ਸਨਆ)

ਕਾਲਪੀ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਾਲਉਨ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸ਼ੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਲਿਖੀ ਹੈ. "ਸਹਿਰ ਕਾਲਪੀ ਮਾਹਿ ਬਸਤ ਤੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩) "ਮਾਯਾ ਯਹਿ ਕਾਲਪੀ ਕੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਕੋ ਕੂਜਾ." (ਦੇਵੀਦਾਸ)

ਕਾਲਪੁਰਖ. ਸੰਗਜਾ—ਯਮਦੂਤ. ਕਾਲ (ਧਰਮ) ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਕਾਲਪੁਰਖ ਕਾ ਮਰਦੈ ਮਾਨ."(ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਕਾਲਪੁਰਖ ਕੀ ਕਰੀ ਬਡਾਈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ. ਸਮੇਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਇੱਕ ਲਘੁ ਅੱਖਰ ਦੇ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇ ਉਹ ਨਿਮੇਸ਼ (ਅੱਖ ਦਾ ਝਮਕਣਾ) ਹੈ.
- ੧੫ ਨਿਮੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਸ਼੍ਠਾ.
- ੩੦ ਕਾਸ਼੍ਠਾ ਦੀ ਕਲਾ.
- ੨੦ ਕਲਾ ਦਾ ਮੁਹੂਰਤ.
- ੬੦ ਮੁਹੂਰਤ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ.
- ੧੫ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਪਕ (ਪੱਖ).
- ੨ ਪਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.
- ੨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਰਿਤੁ (ਰੁੱਤ).
- ੬ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਯਨ.
- ੨ ਅਯਨ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ.

ਅਮਰਕੋਸ਼ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—
- ੧੮ ਨਿਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਸ਼੍ਠਾ.
- ੩੦ ਕਾਸ਼੍ਠਾ ਦੀ ਕਲਾ.
- ੩੦ ਕਲਾ ਦਾ ਛਣ.
- ੧੨ ਛਣ ਦਾ ਮੁਹੂਰਤ.
- ੩੦ ਮੁਹੂਰਤ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਅਹੋਰਾਤ੍ਰ).*
- ੧੫ ਅਹੋਰਾਤ੍ਰ ਦਾ ਪਕ.
- ੨ ਪਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.
- ੨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਰਿਤੁ (ਰੁੱਤ).
- ੩ ਰਿਤੁ ਦਾ ਅਯਨ.
- ੨ ਅਯਨ ਦਾ ਸਾਲ.

ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਨੁਸਾਰ:—
- ੧੫ ਨਿਮੇਖ ਵਿਸਾ.
- ੧੫ ਵਿਸੇ ਦਾ ਚਸਾ.
- ੩ ਚਸੇ ਦਾ ਪਲ.
- ੬੦ ਪਲ ਦੀ ਘੜੀ.
- ੮ ਘੜੀ ਦਾ ਪਹਿਰ.
- ੮ ਪਹਿਰ ਅਥਵਾ ੬੦ ਘੜੀ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ.

ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੇਲੇ ਦੀ ਵੰਡ ਇਉਂ ਹੈ:—
- ੬੦ ਸੈਕੱਡ (second) ਦਾ ਮਿਨਟ (minute).
- ੬੦ ਮਿਨਟ ਦਾ ਘੰਟਾ (hour).
- ੩ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦਾ ਪਹਿਰ (watch).
- ੮ ਅੱਠ ਪਹਿਰ (੨੪ ਘੰਟਿਆਂ) ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ.†ਦੇਖੋ, ਕਲਪ ਅਤੇ ਯੁਗ.

ਕਾਲਫਾਸ. ਕਾਲ ਦੀ ਪਾਸ਼. ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀ. "ਕਾਲ-ਫਾਸ ਜਬ ਗਰ ਮੈਂ ਮੇਲੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯)

ਕਾਲਬ. ਅ ਕ਼ਾਲਬ. ਸੰਗਜਾ—ਸੰਚਾ. ਢਾਂਚਾ। ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ.

ਕਾਲਬਿਕਾਲ. ਜਨਮ ਮਰਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲ ੮ ਅਤੇ ਬਿਕਾਲ.

ਕਾਲਬੁਦ } ਫ਼ਾ ਕ਼ਾਲਬ ਸੰਗਜਾ—ਸੰਚਾ. ਢਾਂਚਾ.
ਕਾਲਬੂਤ }

ਕਲਬੂਤ. "ਕਾਲਬੂਤ ਕੀ ਹਸਤਨੀ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਹਾਥੀ ਦੇ ਫੜਨ ਲਈ ਹਥਣੀ ਦਾ ਕਾਲਬੂਤ ਬਣਾਕੇ ਘਾਸ ਨਾਲ ਢਕੇ ਹੋਏ ਡੂੰਘੇ ਟੋਏ ਪੁਰ ਖੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਮਦਮੱਤ ਹਾਥੀ ਆਕੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਡਿਗਕੇ ਫਸਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.

ਕਾਲਭਾਸ. ਸੰ. ਕਲਜਭਾਸ. ਸੰਗਜਾ—ਪਹਿ (ਪੁਹ) ਫਟਣ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਕਿ ਖੰ ਕਾਲਭਾਸੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੱਤ ਸਵੇਰ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਂਙ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ.

ਕਾਲਮਾਕੀ
ਕਾਲਮਾਖੀ
ਕਾਲਮਾਛਾ
ਕਾਲਮਾਛੀ

ਵਿ—ਕਲਮਾਸ (ਕਲਮਾਕ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਕਾਲਮਾਖੀ ਛੁਡੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ." (ਕਲਕੀ) ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਕ.

ਕਾਲਮੁਖ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੁਰ ਕਾਲਸ (ਕਾਲਖ) ਲਗੀ ਹੈ. ਕਲੰਕ ਸਹਿਤ. "ਤਉ ਕਾਲਮੁਖਾ ਉਠਿ-ਜਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਾਲਯਮਨ } ਦੇਖੋ, ਕਾਲਜਮਨ.
ਕਾਲਯਵਨ }

ਕਾਲਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਰ. "ਕਾਲਰ ਭੀਤ ਗਿਰੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ:੫) ੨ ਸ਼ੋਰਾ, ਜੋ ਕੱਲਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲਰ ਲਾਦਸਿ ਸਰ ਲਾਂਘਣਉ, ਲਾਭ ਨ ਪੂੰਜੀ ਸਾਥ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੧) ਸ਼ੋਰਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਖਰਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਾਲਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕਾਲਰਾਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਮੌਤ ਦੀ ਰਾਤ। ੨ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ। ੩ ਪ੍ਰਲੈ ਦੀ ਰਾਤ। ੪ ਦਿਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ. ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੩੦। ੫ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ. ਕਾਲਿਕਾ.

ਕਾਲਰਾਯ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕਾਲਰਿ. ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ. "ਕਾਲਰਿ ਬੀਜਸਿ ਦੁਰਮਤਿ ਐਸੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਉਗਦਾ ਨਹੀਂ. ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੁਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ.

ਕਾਲੜਾ
ਕਾਲੜੀ

ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਕਾਲੀ. ਸਿਆਹ.

ਕਾਲਾ. ਵਿ—ਸਿਆਹ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ੨ ਕਲੰਕੀ. ਦੋਸ਼ੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ—ਚੋਰ, ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲਿਆਂ ਕਾਲੇ ਵੰਨ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼। ੫ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀਆ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋਇਆ। ੬ ਡਿੰਗ. ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ.

ਕਾਲਾ ਹਰਣ. ਭਾਵ—ਵਿਸ਼ੇਲੰਪਟ ਜੁਆਨ ਪੁਰਖ. "ਤੂ ਸੁਣਿ ਹਰਣਾ ਕਾਲਿਆ ! ਕੀ ਵਾੜੀਐ ਰਾਤਾ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕਾਲਾਖ਼ਾਨ. ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਸਵਾ ਸੌ ਸਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇ ਸਾਬੀ ਪਠਾਣਾਂ ਵਾਂਙ ਨਮਕ-ਹਰਾਮ ਹੋਕੇ,ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ.

ਕਾਲਾਗਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ—ਕਾਲੀ ਜਹਿਰ. ਅਫੀਮ. ਅਹਿਫੇਨ.

ਕਾਲਾਂਤਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਦੂਜਾ ਸਮਾ। ੨ ਉਤਪੱਤੀ ਤੋਂ ਪਿਛਲਾ ਸਮਾ। ੩ ਵਿ—ਦੂਸਰੇ ਵੇਲੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਲਾਨੁਜਾਈਸ ਅਸਤ੍ਰ. (ਸਨਆ) ਕਾਲ (ਯਮ) ਦੀ ਅਨੁਜਾ (ਛੋਟੀ ਭੈਣ) ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼.

ਕਾਲਾਪਾਣੀ. ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਾਲਾ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਏਂਡੇਮਨ (ਅੰਡੇਮਨ) ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਦ੍ਵੀਪਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕਾਲਾ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਨਿਕਾਲੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਲਾਵਤਨੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ "ਕਾਲਾਪਾਨੀ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਕਾਲਾਬਾਰ. ਸੰਗਜਾ—ਹਜ਼ਾਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਛਾਉਣੀ, ਜੋ ਐਬਟਾਬਾਦ ਅਤੇ ਮਰੀ ਦੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ। ੨ ਮੀਆਂਵਾਲੀ ਜਿਲੇ ਦੀ ਈਸਾਖੇਲ ਤਸ਼ੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਿੰਧੁਨਦ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕੰਢੇ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਪੀਲੀ ਫਟਕੜੀ ਬਹੁਤ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਕਾਲਾਯੁਧ. ਕਾਲ (ਮਹਾਕਾਲ) ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰ) ਖੜਗ."ਕਰੀਕਰਾਂਤਕ ਕਸ੍ਮਰਿਪੁ ਕਾਲਾਯੁਧ ਕਰਵਾਰ। ਕਰਾਚੋਲ ਕਿਰਪਾਨ ਕੇ ਲੀਜਹੁ ਨਾਮ ਸੁਧਾਰ." (ਸਨਆ) ੨ ਕਾਲ (ਯਮ) ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਫਾਂਸੀ. (ਸਨਆ)

ਕਾਲਾਲੇਖ. ਕਲੰਕ ਵਾਲੀ ਲਿਖਤ. ਐਸੀ ਤਹਿਰੀਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾ ਪੁਰ ਦੋਸ਼ ਥੱਪੇ ਜਾਣ. "ਜੋ ਤੂ ਅਕਲ ਲਤੀਫ ਕਾਲੇ ਲਿਖ ਨ ਲੇਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਜਦ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਦੋਸ਼ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਫੇਰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੁਰੇ ਲੇਖ ਨਾ ਲਿਖ। ੨ ਖੋਟੇ ਕਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬੁਰੀ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ.

ਕਾਲਿ. ਕਾਲ ਕਰਕੇ. ਕਾਲ ਨੇ. "ਸਭ ਬਾਧੀ ਜਮ ਕਾਲਿ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਕਾਲਿਕ. ਸੰਗਜਾ—ਕਾਲਸ. ਕਾਲਿਮਾ. ਸਿਆਹੀ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਸਮੇਂ ਦਾ. ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀਨ ੨.

ਕਾਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਸਿਆਹੀ. ਕਾਲਸ। ੨ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਕਾਲੀ। ੩ ਜਲਭਰੀ ਮੇਘਮਾਲਾ। ੪ ਕਾਲਕੜਛੀ ਚਿੜੀ. ਸ਼ਜ਼ਾਮਾ। ੫ ਕਾਲ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੰਹਾਰ ਸ਼ਕਤਿ.

ਕਾਲਿਖ. ਸੰਗਜਾ—ਕਾਲਸ. ਕਾਲਖ. ਕਾਲਿਕਾ. ਸਿਆਹੀ। ੨ ਦਾਗ਼. ਕਲੰਕ.

ਕਾਲਿਜ. ਅੰ. College . ਸੰਗਜਾ—ਮਹਾ ਵਿਦਜਾਲਯ. ਉੱਚੀ ਵਿਦਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ.

ਕਾਲਿੰਜਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿੰਜਰ ਅਤੇ ਕਾਲੰਜਰ.

ਕਾਲਿਤ੍ਰ
ਕਾਲਿਤ੍ਰੀ } ਦੇਖੋ, ਕਲਤ੍ਰ.

---

* ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਦੂਜੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਾਮ (ਸ਼ੰਝ) ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਦੂਜੀ ਸੰਝ ਤਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਈਸਾਈ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

† ਇਸ ਸਮੇ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਤੇ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਭੀ ਗੇੜਾ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਤੇ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਚਕ੍ਰ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਨ—ਰਾਤ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਸਮੇ ਨੂੰ ੨੪ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਘੰਟਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਹਰ ਘੰਟੇ ਨੂੰ ੬੦ ਹਿੱਸਿਆਂ (ਮਿੰਟਾਂ) ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਫੇਰ ਹਰ ਮਿੰਟ ਨੂੰ ੬੦ ਹਿੱਸਿਆਂ (ਸੈਕੰਡਾਂ) ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ.

ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਠੀਕ ੩੬੫ ਦਿਨ ੫ ਘੰਟੇ ੪੮ ਮਿੰਟ ਅਤੇ ੪੬ ਸੈਕੰਡਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਚਕ੍ਰ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਲੀ ਸਾਲ ਇਤਨੇ ਹੀ ਚਿਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ, ਪਰ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਵਿਖਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਾਲ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ੩੬੫ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਕੇ ਹਰ ਚੌਥੇ ਸਾਲ ਨੂੰ ੩੬੬ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਉੱਪਰ ਬਚੇ ਘੰਟਾਂ ਤੇ ਸੈਕੰਡਾਂ ਦਾ ਵਾਧੂ ਸਮਾ ਭੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆਜਾਵੇ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਭੀ ਛਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਉਹੋ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਪੂਰਵ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਰਾਤ ਪੈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੇ ਧ੍ਰੁਵਮੰਡਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਅਤੇ ਦਿਨ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪੁਰ ਸੂਰਜ ਕਦੇ ਬਹੁਤੇ ਚਿਰ ਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੀਕ ਲੋਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਾਲਿੰਦ. ਵਿ–ਕਲਿੰਦ ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਕਾਲਿਦਾਸ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਵਿ, ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਅਹਾਤੇ ਦੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੰਗੀਗੋਭਾ ਪੰਚਥੂਪੀ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਅੱਖਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਲਿਦਾਸ ਨੂੰ ਈਸਵੀ ਪੰਜਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਕਾਲਿਦਾਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਡੀ ਮਨੋਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਵਿਰਾਜ ਕਹਿਣਾ ਅਤ੍ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇਸ ਕਵਿਰਾਜ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗ੍ਰੰਥ–ਸ਼ਕੁੰਤਲਾਨਾਟਕ, ਕੁਮਾਰਸੰਭਵ, ਨਲੋਦਯ, ਮਾਲਵਿਕਾਗਨਿਮਿਤ੍ਰ, ਰਘੁਵੰਸ਼, ਮੇਘਦੂਤ, ਵਿਕ੍ਰਮੋਵੰਸ਼ੀਯ ਆਦਿਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਾਲਿਦਾਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਵੇਦਨਿਧਾਨ। ਦਸਅਸ੍ਵ ਸਾਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਨ । ਕਰ ਕਾਲਿਦਾਸਵਤਾਰ। ਰਘੁਕਾਵ੍ਯ ਕੀਨ ਸੁਧਾਰ।" (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਵੀ ਹੋਏ ਹਨ.

ਕਾਲਿੰਦੀ
ਕਾਲਿੰਦ੍ਰਾ
ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ } ਕਲਿੰਦ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਨਦੀ, ਯਮੁਨਾ (ਜਮਨਾ). ੨ ਕਲਿੰਦ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਜਮੁਨਾ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਤਟ ਕਰੇ ਵਿਲਾਸਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਤਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਸਰਬ ਸੁਨਾਇ." (ਨਾਪ)

ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਅਨੁਜ ਤਨੁਜ. ਕਾਲਿੰਦੀ (ਯਮੁਨਾ) ਦਾ ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ ਭਾਈ) ਧਰਮਰਾਜ, ਉਸ ਦਾ ਤਨੁਜ (ਪੁਤ੍ਰ) ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਾਲਿਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਬ.

ਕਾਲਿਮਾ. ਕਾਲਿਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲ੍ਯਾਪਨ. ਸ੍ਯਾਹੀ. ਸ਼ਰਮਾਸਤਾ. ਕਾਲਖ। ੨ ਕਲਫ. ਖਿਜ਼ਾਬ.

ਗਈ ਵੈ ਤਰੁਨ ਅਬ ਤਰੁਨੀ ਨ ਨੇਹ ਕਰੈ
ਤਰਨੀ ਬੈਤਰਨੀ ਅੰਤਰਨੀ ਅਗਮ ਗੌਨ,
ਰਹੀ ਹੈ ਨ ਬਾਕੀ ਅਬ ਨਜਰ ਜੁਬਾਕੀ ਬਾਂਕੀ
ਰਸਿਕਸਭਾ ਮੋ ਬੈਠ ਰਸਨਾ ਤੋ ਚਾਹੈਂ ਮੌਨ,
ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਜੀ ਕੇ ਅਬ ਅਵਧਿ ਨਜੀਕੈ ਰਹੀ
ਊਜਰੇ ਭਏ ਹੈਂ ਕੇਸ ਊਜਰੇ ਬਿਸ੍ਰਾ ਕੇ ਭੌਨ,
ਕਾਲ ਕੀ ਬਲੀ ਪੈ ਮੁਖਕੰਜ ਕੀ ਕਲੀ ਪੈ
ਸਸਿਅੰਸ਼ੁ ਅਵਲੀ ਪੈ ਅਬ ਲੀਪੈ ਕਾਲਿਮਾ ਕੋ ਕੌਨ ?

੩ ਦਾਗ਼. ਕਲੰਕ.

ਕਾਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਕਾਲਿਕਾ. "ਚੰਡੀ ਦਯੋ ਵਿਦਾਰ, ਸ੍ਰੋਣ ਪਾਨ ਕਾਲੀ ਕਰਯੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੩ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਤੋਪ ਦਾ ਨਾਉਂ। ੪ ਇੱਕ ਸਰਪ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਜਮੁਨਾ ਤੋਂ ਨਿਕਾਲਿਆ. ਕਾਲੀਯ. "ਕਾਲੀ ਨਥਿ ਕਿਆ ਵਡਾ ਭਇਆ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੫ ਕਲ੍ਯ. ਕਲਜ. "ਮਤ ਜਾਣਹੁ ਆਜ ਕਿ ਕਾਲੀ."(ਧਨਾ ਮ: ੪) ੬ ਵਿ–ਸ੍ਯਾਹ. ਕਾਲਿਮਾ ਸਹਿਤ. ਕਾਲੀ. "ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਤੂ ਕਿਤ ਗੁਨਿ ਕਾਲੀ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ੭ ਕਲੰਕਿਤ. ਦੂਸ਼ਿਤ. "ਕਾਲੀ ਹੋਈਆ ਦੇਹੁਰੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਕਲਿ ਕਾਲੀ ਕਾਂਢੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੮ ਕਾਲੀਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜੈਸੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀਨ ੨। ੯ ਡਿੰਗ. ਅਫੀਮ. ਅਹਿਫੇਨ । ੧੦ ਕਾਲੀਂ. ਕਾਲੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ. ਭਾਵ–ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ. "ਕਾਲੀ ਜਿਨ੍ਹੀ ਨ ਰਾਵਿਆ ਧਉਲੀ ਰਾਵੈ ਕੋਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਾਲੀਆ. ਵਿ–ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਲੀਯ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤ੍ਯਾਰਾ. "ਸੰਤ ਕਾਲੀਆ ਧਰਤਿ ਬਿਦਾਰਉ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ਸੰਤ ਦੇ ਹਤ੍ਯਾਰੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਮਿਟਾਂਉਨਾ ਹਾਂ.

ਕਾਲੀਚਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੀਚਾ.

ਕਾਲੀ ਦਹ. ਜਮੁਨਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕਾਲੀਨਾਗ ਨੂੰ ਨੱਥਿਆ ਸੀ.

ਕਾਲੀਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਦਾਸ.

ਕਾਲੀਧਾਰ. ਭਾਵ–ਡੂੰਘੀ ਧਾਰਾ. ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾ ਜਲ ਸ਼ਿਆਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਬੂਡੈ ਕਾਲੀਧਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਾਲੀਨ. ਤੁ. ਕੌਲੀਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲੀਚਾ. ਉਭਰੀ ਹੋਈ ਉੱਨ ਅਥਵਾ ਸੂਤ ਦਾ ਬਿਛਾਉਨਾ । ੨ ਸੰ. ਕਾਲੀਨ. ਵਿ–ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਵੇਂ–ਸਮਕਾਲੀਨ* (ਹਮਅ਼ਸਰ).

ਕਾਲੀਨਬੀਆ
ਕਾਲੀਨਾਗ
ਕਾਲੀਨਾਥ } ਕਾਲੀਯ (ਕਾਲੀਨਾਗ) ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. ਯਮੁਨਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਸੱਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਨੱਥਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀ ੪.

ਕਾਲੀਪੋਸ਼. ਵਿ–ਸ਼ਿਆਹ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜੋ ਸ਼ਿਆਹ ਲਿਬਾਸ (ਹਰਵੇਲੇ ਮਾਤਮ ਜਾਣਕੇ) ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲੀਪੋਸ ਕਲੰਦਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਾਲੁ . ਦੇਖੋ, ਕਾਲ. "ਕਾਲੁ ਨ ਚਾਂਪੈ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂ। ੩ ਕਲ੍ਯੁ. ਕਲਜ. ਵੀਤ ਗਿਆ ਦਿਨ. "ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਕਰਿ ਗਇਓ ਕਾਲੁ ਤੈਸੇ ਜਾਤੁ ਆਜੁ ਹੈ." (ਜੈਜਾ ਮ:੯)

ਕਾਲੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕਲੁਖ, ਕਾਲਸ ਅਤੇ ਖਨਿ.

ਕਾਲੂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂ ਬਾਬਾ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ। ੩ ਬੰਮੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੪ ਇੱਕ ਕਹਾਰ, ਜੋ ਝਿਉਰਾਂ ਦਾ ਪੀਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਪਚਨੰਗਲ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਝਿਉਰ ਜਾਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂਨਾਥ.

ਕਾਲੂਖਤ
ਕਾਲੂਖੀ } ਵਿ–ਕਲੁਸ਼ਿਤ. ਕਲੰਕ ਸਹਿਤ. ਦੋਸ਼ੀ. ਕਾਲਸ ਸਹਿਤ. ਦਾਗ਼ੀ. "ਕਾਲੂਖਤ ਮੋਹ ਅੰਧਿਆਰ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਜਿਉ ਕਾਜਰ ਭਰਿ ਮੰਦਿਰ ਰਾਖਿਓ, ਜੋ ਪੈਸੇ ਕਾਲੂਖੀ ਰੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਕਾਲੂਚੰਦ. ਇਹ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂ ਬਾਬਾ.

ਕਾਲੂਚੰਦ ਕੇ ਦੁਲਾਰੇ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਲਡਾਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ.

ਗੋਰੀਯੇ ਅਹੀਰ ਰਾਈਂ ਗੂਜਰ ਲੁਹਾਰ ਨਾਊ
ਕੂੰਜਰੇ ਕਹਾਰ ਜਾਹਿ ਫੂਟੇ ਅੰਕ ਭਾਲ ਕੇ,
ਬਾਣੀਏ ਲਬਾਣੇ ਧੋਬੀ ਧੀਵਰ ਕਸੇਰੇ ਕਾਛੀ
ਧਾਨਕ ਤੰਬੋਲੀ ਕੋਲ੍ਹੀ ਤੇਲੀ ਮੰਦਚਾਲ ਕੇ,
ਬਾਢੀ ਭੁਠਿਆਰੇ ਬਾਰੀ ਧੁਨਾਂਏ ਮਲਾਹ ਮਾਲੀ
ਕੋਟਿ ਖੁੰਡ ਖੀਵਰ ਕੁਲਾਲ ਔਂ ਕਲਾਲ ਕੇ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਕਾਲੂਚੰਦ ਕੇ ਦੁਲਾਰੇ ਬਿਨਾ
ਤਾਰੇ ਕੌਨ ਸਾਰੇ ਨੀਚ ਬੀਚ ਕਲੂਕਾਲ ਕੇ.

ਕਾਯਥ ਸੁਨਾਰ ਸੂਜੀ ਖਾਤੀ ਬਰਿਯਾਰੇ ਬਿੰਦ
ਛੀਪੇ ਰੰਗਰੇਜ਼ ਜੋ ਨ੍ਯੈਯਾ ਪਾਪਤਾਲ ਕੇ,
ਪਟਵੈ ਪਟੋਲੀ ਕੋਰੀ ਕੁਨਬੀ ਮਦਾਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਨ੍ਰਿੱਤਕ ਮਲੇਛ ਪੁੰਜ ਖਾਤੇ ਜੀਵ ਪਾਲਕੇ,
ਚੂਹਰੇ ਚਮਾਰ ਚੁਰਹੇਰੇ ਔਂ ਖਟੀਕ ਭੂੰਮ
ਭੂਮਰੇ ਹਲਾਲਖੋਰ ਭੀਲ ਬੂਚੇ ਬਾਲਕੇ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਕਾਲੂਚੰਦ ਕੇ ਦੁਲਾਰੇ ਬਿਨਾ
ਤਾਰੇ ਕੌਨ ਸਾਰੇ ਨੀਚ ਬੀਚ ਕਲੂਕਾਲ ਕੇ.

ਕਾਲੂਨਾਥ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਨਿਬਾਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਯੋਗੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣਕੇ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਾਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂ ੪.

ਕਾਲੂਬ. ਫ਼ਾ ਕਾਲਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਅ਼ ਕ਼ਲੂਬ. ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਕ਼ਲਬ (ਦਿਲ) ਦਾ। ੩ ਅ਼ ਕ਼ਲੂਬ. ਫਿਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਪੁਰ ਕ਼ਾਇਮ ਨਹੀਂ. "ਕਾਲੂਬਿ ਅਕਲ ਮਨਿ ਗੈਰ ਨ ਮਾਨੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਚੰਚਲ ਅਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਭੂਮੀ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ. ਭਾਵ–ਮਰਣਾ ਕੁਲਾਵਿੱਤਾ ਹੈ.

ਕਾਲੂ ਬਾਬਾ.* ਮਾਤਾ ਬਨਾਰਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬੇਦੀ (ਵੇਦੀ) ਸ਼ਿਵਨਾਰਾਯਣ (ਅਥਵਾ ਸ਼ਿਵਰਾਮ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੪੬੯ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ਼ਨ.ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਹਾਂਤ ਤਲਵੰਡੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅ: ੬, ਅੰਕ ੫੭.

ਕਾਲੂਬਿ ਅਕਲ. ਚੰਚਲ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਉਲਟੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂਬ ੩.

ਕਾਲੇਸੰਝ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨੰਦਚੰਦ ਭਰੋਲੀ ਨਿਵਾਸੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੀਵਾਨ, ਜਦ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਚੁਰਾਉਣ ਕਰਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰੋਂ ਚੋਰੀਂ ਨੱਠਾ, ਤਦ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਠਹਿਰਿਆ. ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਜਾਸੂਸ ਸਮਝਕੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਮਾਰਕੇ ਮਰਵਾਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਾਲੇਸੰਝੇ ਸਸਕਾਰਿਆ ਗਿਆ. "ਕਾਲੇਸ਼ੰਝਾ ਢੂਕਜੋ ਜਾਇ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ ਇਮ ਧਰਮ ਗਵਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਨੰਦਚੰਦ.

ਕਾਲੇਖਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਲੁਸ਼ਤਾ. ਕਾਲਸ. ਕਾਲਖ. "ਤੁਾਂਕੇ ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ਕਾਲੇਖਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਾਲੇਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਾਖਾਨ.

ਕਾਲੇਖੰ. ਕਲੁਖਤਾ. ਕਾਲਖ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੇਖਾ. "ਤਿਲਕ ਕਵੈ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿ ਅੰਤਰਿ ਕਾਲੇਖੰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

ਕਾਲੋਸੀ. ਕੱਕਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯੋਧਾ ਅਰ ਗ਼ਜਾਨੀ ਦੇ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੀਤਾ.

ਕਾਲੰਕ. ਦੇਖੋ, ਕਲੰਕ। ੨ ਵਿ–ਕਲੰਕ ਸਹਿਤ. ਕਲੰਕੀ. "ਜਮਪੁਰਿ ਬਾਂਧਿਖਰੇ ਕਾਲੰਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਾਲੰਗ
ਕਾਲੰਗਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਲੰਕ. "ਤਾ ਕਉ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਕਾਲੰਗਾ." (ਗਉ ਮ: ੫).੨ ਵਿ–ਕਲਿੰਗ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਲੰਗਾ.

ਕਾਲੰਜਰ. ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਨੀਲਕੰਠ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਲਿੰਜਰ ਨਗਰ ਹੈ. ਮਹਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ ਨੇ ਸਨ ੧੦੨੨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪੁਰ ਧਾਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿੰਜਰ.

ਕਾਲ੍ਹ. ਸੰ. ਕਲ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੀਤਗਿਆ ਦਿਨ. ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ। ੨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਕਾਵ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵਸ। ੨ ਕਾਉਂ. ਕਾਗ. ਕਾਕ. "ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਾਵਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਕੀ. ਕਾਉਂ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਕਾਵਰ
ਕਾਂਵਰ } ਸੰ. ਕ–ਭਰ. ਕ (ਜਲ) ਭਰ (ਭਰਨਾ). ਕਹਾਰਯੰਤ੍ਰ. ਕੰਧੇ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਲਚਕੀਲੀ ਬਾਂਸ ਆਦਿਕ ਦੀ ਡੰਡੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਨਾਲ ਤਰਾਜ਼ੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਲੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਵਹਿੰਗੀ. ਇਹ ਜਲ ਢੋਣ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ ਲੈਜਾਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. "ਖੀਰ ਖੰਡ ਪਰਸਾਦ ਕਰਾਏ। ਬਹੁਤ ਸੁਕਾਵਰ ਸੰਗ ਚਲਾਏ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਕਾਵਰੂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਰੂਪ.

ਕਾਵਰੂਕੁਮਾਰੀ. ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ ਕੁਮਾਰੀ. ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ

---

* ਇਹ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਮਕਾਲਿਕ" ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਭੀ ਅਸ਼ੁੱਧ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

* ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ—ਕਲ੍ਯਾਣਰਾਇ, ਕਾਲੂ-ਚੰਦ ਅਤੇ ਕਾਲੂਰਾਇ ਭੀ ਆਏ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਵੀ. "ਕਾਵਰੂਕੁਮਾਰੇ ਅਧਮਉਧਾਰੇ." (ਅਕਾਲ)

ਕਾਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੨.

ਕਾਵੇਰੀ. ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ, ਜੋ ਪਸ਼ਚਿਮ ਘਾਟ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਵੇਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਦੀ ਹੋਕੇ ਵਹਿ ਰਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਰਧਗੰਗਾ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਵੇਖ਼ਜ਼ਾ। ੩ ਹਲਦੀ.

ਕਾਵ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਵਿ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਕਵਿਤਾ ਜੋ ਰਸਭਰੀ ਹੋਵੇ. ਰਸਾਤਮਕ ਵਾਕ੍ਯ.* ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਗਦ੍ਯ ਅਤੇ ਪਦ੍ਯ, ਅਰਥਾਤ ਵਾਰਤਿਕ ਅਤੇ ਛੰਦ, ਅਥਵਾ ਨਸ੍ਰ ਅਤੇ ਨਜ਼ਮ. ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਬਾਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜੋ ਵਾਰਤਿਕ ਅਤੇ ਛੰਦਰਚਨਾ ਰਸਾਤਮਕ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਤਦ ਉਹ 'ਕਾਵ੍ਯ' ਨਹੀਂ. ਗਦ੍ਯ ਅਤੇ ਪਦ੍ਯ ਦੇ ਗੁਣੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹੋਰ ਥਾਪੇ ਹਨ,ਸ਼੍ਰਵ੍ਯ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ.ਜੋ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸ਼੍ਰਵ੍ਯ, ਅਰ ਜੋ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਆਨੰਦ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ, ਜੈਸੇ ਨਾਟਕ ਆਦਿ। ੩ ਸ਼ੁਕ੍ਲ, ਜੋ ਕਵਿਕਰਮ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਰੋਲਾ.

ਕਾਵ੍ਯਗੁਣ. ਮਾਧੁਯ੍ਯ, ਓਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਹੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀਆਂ ਹਨ–ਮਧੁਰਾ, ਪਰੁਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੁੰਢਾ.

ਕਾਵ੍ਯਦੋਸ਼. ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ-ਹੋਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਚਣ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਵਿਤਾ ਦੂਸ਼ਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਲਈ ਜੁਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਹਿਤ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ:–

੧ ਸ਼ਬਦਹੀਨ, ਅਰਥਾਤ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਸਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਪਦ ਦੀ ਅਸਲ ਸ਼ਕਲ ਵਿਗਾੜ ਦੇਣੀ. ਯਥਾ:–

ਕਨਕ ਔ ਮਨਕ ਪੁਨ ਲੋਸ਼ਟੰ ਜਾਨੀਯੇ. ××
ਕਈ ਜੁੱਗ ਜਾਨੈ ਕਲੱਪੰ ਵਿਤਾਯੋ. ××
(ਗੁਵਿ ੧੦)

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਮਰ,ਰਾਮਦਾਸ ਅਰਜੰਨ. ××
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਰ ਸੰਤ ਕੁਪੇ ਨਹਿ ਪੋਸ ਜਏ. ××
ਨਖੱਤ ਗੁਰੂ ਰਵਿ ਲੱਖ ਲੁਟੇ. ××
ਤਾਂ ਮਧ ਏਕ ਸੁਧਾਸਰ ਸੈਹਰ,
ਲੈਹਰਦਾਰ ਅਪਾਰ ਹਮੈਸੇਂ. (ਪੰਪ੍)

ਐਸੇ ਹੀ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ–ਸੁੰਦਰ ਨੂ ਸੁੰਦ੍, ਸਰਵ ਨੂੰ ਸ੍ਵ, ਤੋਪਖਾਨਾ ਨੂੰ ਤੁਪਖਾਨਾ, ਧੋਬੀ ਨੂੰ ਧੁਬੀ, ਬਬਰ ਨੂੰ ਬੱਬਰ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂ ਪਰਤਾਪ ਅਤੇ ਨਗਰ ਨੂੰ ਨਗ੍ ਆਦਿਕ ਲਿਖਕੇ ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਪਦ ਇਸ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਏ, ਮਾਨੋ ਵਾਰਤਿਕ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਜਾਰਹੀ ਹੈ. ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਉਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗਤਿ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਛੰਦਗਤਿ ਠੀਕ ਰਖਦੇ ਹਨ.

੨ ਕਰਣਕਟੁ. ਅਰਥਾਤ ਐਸੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਪਦ ਵਰਤਣੇ, ਜੋ ਕੰਨਾ ਨੂੰ ਕੌੜੇ ਲੱਗਣ, ਯਥਾ:–

ਭਰ ਕੈ ਢਿੱਭ ਭਕਾਰਨ ਲੋਹੀਂ.

੩ ਅਸਮਰਥ. ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਪਦ ਵਰਤਣਾ ਜੋ ਮੰਦਅਰਥ ਭੀ ਦੇ ਸਕੇ, ਯਥਾ:–

ਰਾਸ ਮੱਧ ਮੋਹਨ ਜੂ ਤੀਅਨ ਸੋਂ ਖੇਲਹੀਂ.
ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:–
ਰਾਸ ਮੱਧ ਮੋਹਨ ਜੂਤੀਅਨ ਸੋਂ ਖੇਲਹੀਂ.

੪ ਨਿਰਥੱਕ. ਅਰਥਾਤ ਅਰਥਰਹਿਤ ਪਦ.ਕੇਵਲ ਛੰਦਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵਰਤਣੇ, ਯਥਾ–

ਪੂਰੀ ਊਰੀ ਰਸ ਭਰੀ ਕੜੀ ਕਚੋਰੀ ਸੰਗ.

੫ ਅਸ਼ਲੀਲ (ਅਸ਼੍ਲੀਲ). ਅਰਥਾਤ ਘ੍ਰਿਣਾ ਅਰ ਲੱਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਦ, ਯਥਾ:–

ਆਪ ਸੋਂ ਮਿਲਾਪ ਕਹੋ ਕੈਸੇ ਹੋਯ ਮਹਾਰਾਜ,
ਚੋਬਦਾਰ ਚੁਤੀਆ ਨ ਜਾਨਦੇਤ ਭੀਤਰੈਂ.
(ਭਗਵੰਤ ਕਵਿ)

*"ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਸੁਤ ਵੰਸ਼ੀ ਵਰ ਸਾਲੰਕ੍ਰਿਤ ਗੁਣਰੂਪ, ਭਾਵਾਦਿਰ ਰਸ ਗੀਤ ਯੁਤ "ਕਾਵ੍ਯ" ਉਤਤ ਰਵਿਰੂਪ." (ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)

੬ ਕਲਿਸ਼੍ਟ. ਅਰਥਾਤ ਅਜੇਹੇ ਔਖੇ ਪਦ, ਬੁਝਾਰਤ ਵਾਙੂੰ ਲਿਖਣੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਲਈ ਔਖ ਹੋਵੇ, ਯਥਾ–

ਨਿਸਅਰਿ ਨਿਰਖ ਘਨਜਸੁਤ ਹਰਖੋ.*

੭ ਪੰਗੁ ਅਥਵਾ ਯਤਿਭ੍ਰੰਗ. ਅਰਥਾਤ ਜਿਤਨੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਛੰਦ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘੱਟ ਪੁਰ ਹੋਣਾ, ਜਾਂ ਵਰਜਿਤ ਗਣ ਰੱਖਕੇ ਚਾਲ ਵਿਗਾੜ ਦੇਣੀ, ਜੈਸੇ ਜਗਣਾਤਮਕ ਪਦ ਦੋਹੇ ਦੇ ਆਦਿ.

੮ ਪੁਨਰੁਕ੍ਤ. ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਪਦ ਨੂੰ ਉਸੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਵਰਤਣਾ, ਯਥਾ–

ਜਾਂ ਨਰ ਕੋ ਨਹਿ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਸੋ ਨਰ ਪਸੂ ਸਮਾਨ.

੯ ਅੰਧ. ਅਰਥਾਤ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਰੀਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਪਦ ਵਰਤਣੇ, ਯਥਾ–

ਨਾਸਿਕਾ ਕਮਲ ਜੈਸੀ ਨੈਨ ਹੈਂ ਨਗਾਰੇ ਸੇ.

੧੦ ਬਧਿਰ. ਅਰਥਾਤ ਵਿਰੁੱਧ ਅਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਜੋੜਨਾ, ਯਥਾ–

ਜਾਯਾ ਸੋਂ ਮਿਲ ਤਾਤ ਬਖਾਨੀ.†

੧੧ ਮ੍ਰਿਤਕ. ਅਰਥਾਤ ਐਸੇ ਪਦ ਵਰਤਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਯ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਅਤੇ ਤੁਕਬੰਦੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਅਰਥ ਨਾ ਨਿਕਲੇ, ਯਥਾ–

ਆਨਨ ਮਾਨਨ ਸੋਹਤੇ ਤਾਨਨ ਭਾਨਨ ਜਾਨ.

੧੨ ਅਪਾਥੰ. ਅਰਥਾਤ ਐਸੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰੀ ਅਰਥ ਨਾ ਨਿਕਲੇ,ਯਥਾ–

ਜਲ ਬਰਸੈ ਘਨ ਗਗਨ ਤੇ ਸੂਰ ਹਰੈ ਅੰਧਾਰ.×××
ਨੇਤ੍ਰਨ ਸੋ ਜਨ ਪੇਖਤੇ ਸੁਨਤ ਕਾਨ ਸੋ ਬਾਤ.

੧੩ ਨਗਨ. ਅਰਥਾਤ ਅਲੰਕਾਰ ਰਹਿਤ ਕਵਿਤਾ.

੧੪ ਰਸਵਿਰੁੱਧ. ਵਿਰੋਧੀ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਣਾ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰ, ਅਥਵਾ ਹਾਸਨ ਨਾਲ ਭ੍ਯਾਨਕ ਰਸ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ.

੧੫ ਦੇਸ਼ਵਿਰੁੱਧ. ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਣਨ, ਯਥਾ–

ਗਿਰਿਸ੍ਰੇਂਗਨ ਪਰ ਕਮਲਨ ਸ਼ੋਭਾ,
ਮਰੁਥਲ ਰਾਜਹੰਸ ਮਨ ਲੋਭਾ.

੧੬ ਕਾਲਵਿਰੁੱਧ. ਅਰਥਾਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਲਟ ਰਚਨਾ, ਯਥਾ–

ਹਿਮਰਿਤੁ ਮੇਂ ਫੂਲੇ ਕਮਲ ਕੋਕਿਲਧੁਨਿ ਚਹੁੰ ਓਰ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇਹੋਏ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਾਵ੍ਯਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ:–

ਅੰਧ ਜੁ ਬਧਿਰ ਪੰਗੁ ਨਗਨ ਮ੍ਰਿਤਕ, ਪੁਨਰੁਕ੍ਤ
ਅਪਾਰਥ ਕੀ ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ,
ਵੈਰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਗਨ ਅਗਨ ਨਵੋ ਹੀ ਰਸ
ਵਿਵਿਧਾਲੰਕਾਰ ਹੂੰ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹਿ ਪਾਵਈ,
ਕੌਊ ਗੁਨ ਹੈ ਨ ਮੋ ਭਨਤ ਮੱਧ ਜਾਨੋ ਮਨ
ਗੁਨੀਅਨ ਹਾਸਯੋਗ ਅਟਪਟੀ ਜਾਵਈ,
ਏਕ ਗੁਨ ਯਾਮੇ ਸੋ ਵਿਦਿਤ ਸ਼੍ਰੁਤ ਸੰਤ ਸੁਨੋ!
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਸੁ ਨਿਰਮਲ ਭਾਵਈ.

ਕਾਵ੍ਯਲਿੰਗ. ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਾਲ ਅਰਥ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਕਰਨੀ, "ਕਾਵ੍ਯਲਿੰਗ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਅਰਥ ਸਮਰਥ ਯੁਕ੍ਤਿ ਕਰ ਹੋਯ,
ਕਾਵ੍ਯਲਿੰਗ ਕੋ ਲੱਛਨ ਸੋਯ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ

ਥਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ,
ਆਪੈਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨ ਸੋਇ. (ਜਪੁ)

ਥਾਪਿਆ ਅਤੇ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਲਈ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਯੁਕ੍ਤਿ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਵਯੰਭਵ ਹੋਣ ਕਾਰਣ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਸੁਰਤਰੁ ਸਰਸ,
ਹੈਂ ਸਭ ਮੰਗਲ ਖਾਨਿ,
ਦਾਰਿਦ ਵਿਘਨ ਨ ਫਜਾਪਈ
ਬਸਹਿਂ ਰਿਦੇ ਗਤਿਦਾਨ. (ਨਾਪ੍)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਰਸ ਪਰਸਕੈ
ਕੰਚਨ ਕਰੈ ਮਨੂਰ ਮਲੀਨਾ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰੁ ਮਿਲ ਪਲਟਜੈ ਜਨਮ ਮਮ

* ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕਮਲ ਖਿੜਿਆ.

† ਜਾਯਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਵਹੁਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਤ ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ.

ਸ਼ਕਤਿ ਕੀਟ ਜਿਮ ਡ੍ਰਿੰਗ.
(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਕਾਵ੍ਯਾਰਥਾਪੱਤਿ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ (ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਾ ਕਹੇ ਹੋਏ ਅਰਥ ਦਾ ਆਜਾਣਾ). ਜਿਸ ਥਾਂ ਐਸਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜੇ ਐਸਾ ਹੋਗਿਆ ਤਾਂ, ਇਹ ਹੋਣਾ ਕੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ,ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਏਹ ਕਰਨਾ ਕੀ ਔਖਾ ਹੈ ? "ਕਾਵ੍ਯਾਰਥਾਪੱਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਵਲਾ ਚਰਨ ਸਰਨ ਹੈ ਜਾਂਕੇ,
ਕਹੁ ਜਨ,ਕਾ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤਾਂਕੇ ? (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਅਜਾਮਲੁ ਪਿੰਗਲਾ ਲੁਭਤੁ
ਕੁੰਚਰੁ ਗਏ ਹਰਿ ਕੈ ਪਾਸ,
ਐਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਨਿਸਤਰੇ,
ਤੂ ਕਿਉ ਨ ਤਰਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ? (ਕੇਦਾ)

ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿੰਗ ਪਤੰਗ ਕੁੰਚਰ ਏਕ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸ.
ਪੰਚ ਦੋਖ ਅਸਾਧ ਜਾ ਮਹਿ ਤਾਕੀ ਕੇਤਕ ਆਸ ?
(ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਪੁਰੋ ਕਹਾਂ ਪਹਾਰਿਯੇ ਆਯਸ ਨਹਿ ਮਾਨੈ ?
ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਰ ਹੁਕਮ ਤਵ ਨਹਿ ਫੇਰਨ ਠਾਨੈ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਚਰ ਚਰੇ ਚਰ ਅਚਰ ਭਏ ਜਬ,
ਕਸ਼ ਗਨਤੀ ਨਰ ਬਪੁਰਨ ਕੀ ਤਬ ?
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੋ ਪਾਹਨ ਲੈ ਔਰ ਡੁਬੰਤੇ,
ਤੁਮਰੇ ਵਚਨਨ ਤੇ ਸੁ ਤਰੰਤੇ,
ਇਹ ਸਾਗਰ ਕਸ਼ ਤਰਨ ਦੁਹੇਲਾ?
ਤਾਰਹੁੰ ਭਵਜਲ ਕ੍ਰਿਰਿ ਸੁਹੇਲਾ. (ਨਾਪ੍)

ਕੌਰਵ ਪਾਂਡ੍ਵ ਹਠ ਕਰ ਨਿਸਠੁਰ
ਸੰਘਰ ਕਰ ਵਿਨਸੇ ਬਲਰਾਸ,
ਇਮ ਬਡ੍ਡਿਅਨ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਭਈ ਜਬ,
ਅਲ੍ਪਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕਾਸ?
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਾੜਾ / **ਕਾੜ੍ਹਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਵਾਥ. ਜੋਸ਼ਾਂਦਾ. ਉਬਾਲਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਰਸ.* ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫ਼ਿਕਰ. ਮਨ ਦਾ ਕੜ੍ਹਨਾ."ਤਾਂ ਭੁਓ ਕੇਹਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ?"(ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਕਾੜ੍ਹਾ ਛੋਡਿ ਅਚਿੰਤ ਹਮ ਸੋਤੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) "ਤਿਸੁ ਕਿ ਕਾੜ੍ਹਿਆ ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨, ਮ: ੫)

ਕਿ. ਵਿ–ਕਿਤਨਾ. ਕੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਚਰ। ੨ ਵ੍ਯ–ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਕਥਨ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ, ਜੈਸੇ–"ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ।" ੩ ਯਾ. ਅਥਵਾ."ਸਾਧੂ ਮਿਲੈ ਸਿਧਿ ਪਾਈਐ ਕਿ ਇਹੁ ਜੋਗ ਕਿ ਭੋਗ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਘਟ ਮਹਿ ਜੀਉ ਕਿ ਪੀਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੋਧਕ. ਕਿਆ. ਕੀ. "ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ?" (ਸੋਰ ਅ: ਮ. ੧) "ਸੂਰੁ ਕਿ ਸਨਮੁਖ ਰਨ ਤੇ ਭਰਪੈ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਸਰਵ–ਕਿਸ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰ-ਸਬਦੈ ਜਨਮ ਕਿ ਲੇਖਹਿ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਕਿਸ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ?

ਕਿੰ. ਸੰ. ਕਿਸ. ਵ੍ਯ–ਕਿਆ.ਕੀ."ਜੋਗੀ ਨ ਕਿੰ ਜਗੀ ਨ ਕਿੰ ?" (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) "ਕਿੰ ਕਰੀ ਬਿਕਾਰ ?" (ਸਾਰ ਪੜ੍ਤਾਲ ਮ: ੫)

ਕਿਉ / **ਕਿਉਕਰ** / **ਕਿਉਕੈ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਕਿਉ ਵਰਨੀ ਕਿਵ ਜਾਣਾ ?"(ਜਪੁ)"ਕਿਉ-ਕਰਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਮਾਰੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)"ਨਿਕਸਿਓ ਕਿਉਕੈ ਜਾਇ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਸਮਝਤ ਨਹਿ ਕਿਉ ਗਵਾਰ ?" (ਜੈਜਾ ਮ: ੯)

ਕਿਊਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਯੂਰ.

ਕਿਓ. ਦੇਖੋ, ਕਿਉ.

*ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ੬੪ ਤੋਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਉਬਾਲਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਦ ੧ ਤੋਲੇ ਪਾਨੀ ਰਹਿਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੱਗ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਘੱਟ ਵੱਧ ਤੋਲ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਿਅ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ.

ਕਿਅਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਵੇਂ. ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ। ੨ ਕਾ.ਕੀ. ਕੇ. "ਮਾਣਸਾ ਕਿਅਹੁ ਦੀਬਾਣਹੁ ਕੋਈ ਨਸਿ ਭੁਜਿ ਨਿਕਲੈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ। ੩ ਸੋ. ਤੋਂ.

ਕਿਆ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. ਕੀਆ. "ਮਨਮੁਖ ਲੂਣਹਰਾਮ ਕਿਆ ਨ ਜਾਣਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਕਾ. ਕੀ. ਕੇ. "ਤਿਸ ਕਿਆ ਗੁਣਾ ਕਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਅਤੁਲ ਨ ਜਾਈ ਕਿਆ ਮਿਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਅਤੁਲ ਕਰਤਾਰ ਕਿਸੀ ਤਰਾਂ ਮਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ੪ ਸਰਵ–ਕੜਾ. ਕੀ. "ਕਿਆ ਸੇਵ ਕਮਾਵਉ ਕਿਆ ਕਹਿ ਰੀਝਾਵਉ ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੫ ਵਜ–ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੋਧਕ.

ਕਿਆਸ. ਦੇਖੋ, ਕਯਾਸ.

ਕਿਆਕਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਉਂਕਰ. ਕੈਸੇ. "ਕਿਆਕਰਿ ਕਹਿਆਜਾਇ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਿਆਨੀ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਆਨ ਵਿ–ਕਯ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਈਰਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਜੈਸੇ–ਕਮਾਨੇ ਕਯਾਨੀ.

ਕਿਆਮ. ਦੇਖੋ, ਕਯਾਮ.

ਕਿਆਮਤ } ਦੇਖੋ, ਕਯਾਮਤ.
ਕਿਆਮਤ ਦਾ ਦਿਨ }

ਕਿਆਰ } ਸੰ. ਕੇਦਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮਨ. ਖੇਤ ਵਿੱਚ
ਕਿਆਰਾ } ਵੱਟ ਪਾਕੇ ਜਲ ਠਹਿਰਣ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਵਲਗਣ. ਜਲ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋ (ਸਿਰ) ਦਾਰ (ਪਾੜਿਆ ਜਾਵੇ). ਕਹੀ ਨਾਲ ਨੱਕਾ ਜਿਸ ਦਾ ਵੱਢੀਏ ਉਹ ਕੇਦਾਰ ਹੈ. "ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲ ਕਰਤ ਕਿਆਰੋ, ਹਰਿ ਸਿੰਚੈ ਸੁਧਾ ਸੰਜੋਰਿ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਿਆੜਾ ੩.

ਕਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਨਾਨਕਿਆਨੇ (ਨਨਕਾਣੇ)ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੁਰਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਖਾਧਾ ਖੇਤ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਕਰਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ.

ਕਿਆੜਾ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਕਾਟ (ਕ੍ਰਕਾਟ) ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਕਾਟੀ.
ਕਿਆੜੀ } ਸੰਗਜਾ–ਗਿੱਚੀ (ਗਰਦਨ) ਦਾ ਜੋੜ. ਗ੍ਰੀਵਾ ਦੀ ਸੰਧਿ. ਸਿੰਧੀ. ਕਿਯਾੜੀ. ਗਿੱਚੀ. ਸਿਰ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਸੰ. ਕੁਹੇੜੀਧਰ. ਨਮਗੀਰ. ਚੰਦੋਆ. "ਲਹਿਣੇ ਧਰਿਓਨੁ ਛਤ੍ਰ ਸਿਰਿ ਅਸਮਾਨਿ ਕਿਆੜਾ ਛਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਯਸ਼ ਦਾ ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿਆ ਗਿਆ। ੩ ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਆਰ ਕਯਾਰਾ. ਦੁੱਖ. ਤਕਲੀਫ਼। ੪ ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ.

ਕਿਨ. ਸਰਵ. ਕੌਣ. ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸੇ। ੨ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਿਸ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–"ਉਸ ਦੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਸ ਹੈ।" ੩ ਕੀਸ਼ (ਬਾਂਦਰ) ਲਈ ਭੀ ਕਿਸ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚਪੇ ਕਿਸੰ." ਅਤੇ–"ਜਿਣਜੋ ਕਿਸੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਿੰਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਸ਼ੁਕ.

ਕਿਸਕਿੰਧ. ਸੰ. ਕਿਸ਼ਕਿਨ੍ਧ. ਸੰਗਜਾ–ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਕਿਸਕਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਿਸਕਿੰਧਾ.

ਕਿਸਕਿੰਧਾ. ਕਿਸਕਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਨਚਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਬਾਲੀ ਅਤੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਬਲਾਰੀ ਤੋਂ ੬੦ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਨਗਰ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੋਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੀ ਕੋਣ ਵੱਲ ਪੰਪਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੰਪਾਸਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਅੰਜਨਾ ਪਰਬਤ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਕਿਸਟਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ.

ਕਿਸਤ. ਅ ਕ਼ਿਸ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੨ ਇਨਸਾਫ. ਨਆਯ। ੩ ਕਰਜ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਕਈ ਵਾਰ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੪ ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਸ਼ਤ. ਕਿਸ਼ਤ. ਫ਼ਸਲ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ. ਖੇਤੀ.

ਕਿਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਸ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਬੀਜਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਕਾਸ਼ਤਨ ਭੀ ਹੈ.

ਕਿਸ਼ਤੀ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਸ਼ਤੀ ਸੰਗਜਾ–ਨੌਕਾ. ਬੇੜੀ. ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ। ੨ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭਿਖਜਾਪਾਤ੍ਰ , ਜਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਰਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਲ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੋਏ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਰੱਖਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕਿਸਥੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਜਗਾ. ਕਿਸ ਅਸਥਾਨ. "ਕਿਸਥੈ ਹੋਵਹਿ ਰੋਜ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਕਿਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਕਿਸਨਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ.

ਕਿਸਨਦਾਸ. ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦਾ ਬਾਣੀਆਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਥੰਦੇ ਖਹਾਦਰ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਰ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣੋਂ ਬਚਾਇਆ.

ਕਿਸਨਬੱਲਭਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਬੱਲਭਾ.

ਕਿਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਗੰਗਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਝਿੰਗਣ ਗੋਤ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਿਆ। ੪ ਝੰਝੂ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਕਿਸਨਾਰਜੁਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਰਜੁਨ.

ਕਿਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਕਿਸਨੁ ਸਦਾ ਅਵਤਾਰੀ ਰੂਧਾ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਕਿਸਬਤ. ਅ ਕ਼ਸ੍ਬ ਕਮਾਉਣਾ. ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ.

ਕਿਸਮ. ਅ ਕ਼ਿਸ੍ਮ ਸੰਗਜਾ–ਭੇਦ. ਜਾਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਢੰਗ. ਭਾਂਤਿ.

ਕਿਸਮਤ. ਅ ਕ਼ਿਸ੍ਮਤ ਸੰਗਜਾ–ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਰਬਧ. ਨਸੀਬ। ੩ ਦੇਸ਼. ਪ੍ਰਾਂਤ. ਇਲਾਕਾ.

ਕਿਸ਼ਮਿਸ਼. ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਸ਼ਮਿਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਸੁੱਕੀ ਹੋਈ ਬੇਦਾਨਾ ਦਾਖ. ਸਾਉਗੀ.

ਕਿਸਰਿਯਾ. ਵਿ–ਕੇਸਰ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ। ੨ ਕੇਸਰ ਦੇ ਰੰਗ ਜੇਹਾ. ਕੇਸਰੀ."ਜਿਤ ਜਿਤ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਪਸਾਰਿਯੇ ਤਿਤਹਿ ਕਿਸਰਿਯਾ ਚੀਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦)

ਕਿਸ਼ਲਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਕਿੰਚਿਤ (ਥੋੜਾ) ਸ਼ਲ (ਚਲੇ). ਹਵਾ ਨਾਲ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਹਿੱਲਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. ਕੁਮਲ.

ਕਿਸ਼ਵਰ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਸ਼੍ਵਰ ਸੰਗਜਾ. ਮੁਲਕ. ਦੇਸ਼. ਵਲਾਇਤ.

ਕਿਸਾਸ. ਅ ਕ਼ਿਸ਼ਾਸ ਕ਼ਿਸਾਸ. ਖੂਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕ਼ਤਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਿਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਸਾਣ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਾਨ.

ਕਿਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਸ਼ਾਗ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ."ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਿਸਾਰ, ਜਨੁ ਜਟਾਧਾਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜੂੜੇ ਖੁੱਲਗਏ.

ਕਿਸਾਰਥ.ਕਿਸ–ਅਰਥ. ਕਿਸ ਕੰਮ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਕਿਸਾਰਥ ਕੋ ਇਹ ਜਾ ਹਮ ਘੋਰੀ ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਿਸੁ. ਸਰਵ–ਕੌਣ. ਕਿਸ ਨੂੰ. "ਕਿਸੁ ਹਉ ਸੇਵੀ, ਕਿਸੁ ਆਰਾਧੀ ?"(ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਕਿਸੁਕ. ਸੰ. ਕੌਸ਼ਿਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸ਼ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਨਦੀ. ਦਰਿਆ."ਮਾਰੂ ਮੀਹ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ਅਗੀ ਲਹੈ ਨ ਭੁਖ। ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ਸਾਇਰ ਭੁਰੇ ਕਿਸੁਕ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਮਰੁਭੂਮਿ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ, ਅਗਨੀ ਈਧਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ, ਸਮੁੰਦਰ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ (ਭੁਰਦਾ) ਨਹੀਂ। ੨ ਸਰਵ–ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿ। ੩ ਕਿਸੀ ਇੱਕ ਨੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਿੰਸ਼ੁਕ.

ਕਿੰਸ਼ੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿੰ (ਕੀ ਹੈ) ਸ਼ੁਕ (ਤੋਤੇ) ਦੀ ਚੁੰਜ ਜਿਸ ਅੱਗੇ ? ਕੇਸੂ. ਪਲਾਸ਼ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਕੇਸੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤੋਤੇ ਦੀ ਚੁੰਜ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਢੱਕ. ਪਲਾਹ। ੩ ਪਲਾਸ਼ ਦਾ ਪੱਤਾ.

ਕਿਸੁਖਾ. ਕੀ ਸੁਖ ਲਿਆ ? ਕਿਆ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ? "ਘਰ ਅਸਾਡਾ ਛਡਕੈ ਗੋਲੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਇ ਕਿਸੁਖਾ ?" (ਭਾਗੁ)

ਕਿਸੇਦਰੀ. ਪਤਲੀ ਕਮਰ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦਰੀ. "ਸੁਸੇਦ ਮੈ ਕਿਸੇਦਰੀ ਸੋਂ ਗਾਢੇ ਲਪਟਾਯੇ ਹੈ." (ਨਾਪ੍)

ਕਿਸ਼ੋਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–੧੧ ਤੋਂ ੧੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਬਾਲਕ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਬਛੇਰਾ। ੪ ਸੂਰਜ.

ਕਿੱਸਾ. ਅ ਕ਼ਿੱਸਹ ਕਿੱਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ. ਆਖ੍ਯਾਨ.

ਕਿਸ੍ਨਾ. ਜ਼ਰਦਾਲੂ ਦਾ ਸੁੱਕਿਆ ਫਲ, ਜੋ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰਨ ਅਤੇ ਖਟਾਈ ਲਈ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਕਿਹ. ਸਰਵ–ਕਿਸ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. "ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਫ਼ਾ ਕ਼ਿ ਵਜ–ਜੋ. ਕਿਉਂਕਿ। ੪ ਸਰਵ–ਕੋਨ. ਜੋ.

ਕਿਹਾਰੀ. ਵਿ–ਕੈਸੀ. ਕੇਹੀ. "ਓਇ ਪਲ ਘਰੀ ਕਿਹਾਰੀ ?" (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ–ਕੇਹੜੀ. ਕੌਨਸੀ.

ਕਿਹਿ. ਸਰਵ–ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਕਿਸ. "ਕਿਹਿ ਬਿਧਿ ਲਖਉ ਗੁਸਾਈ ?" (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਕਿਹੁ. ਵਿ–ਕੁਝ. ਕਿੰਚਿਤ. "ਕਿਹੁ ਚਲੈ ਨ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਸਭਕਿਹੁ ਤੇਰੈ ਵਸਿ ਹੈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. "ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਹੁ ਨ ਦੇਖਿਆ-ਜਾਇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਿੰਕਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਨੀ.

ਕਿੰਕਨਿਅਰਿ. ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ "ਕੰਕਜਾਨਰਿ" ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਿਖ-ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਕੰਕਜਾਨ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ.

ਕਿੰਕਨੀ. ਸੰ. ਕਿਙ੍ਕਿਣੀ-ਕਿੰਕਿਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਥੋੜਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੜਾਗੀ. ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਿਕਾ. ਘੁੰਗਰੂਆਂ ਵਾਲੀ ਤੜਾਗੀ. "ਕਿੰਕਨੀ ਸ਼ਬਦ ਬਨਤਕਾਰ ਖੇਲ ਪਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਿਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਰਿ.

ਕਿੰਕਰ. ਸੰ. ਕਿਙ੍ਕਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. ਉਹ ਸੇਵਕ ਜੋ ਨੀਚ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕਰ ਸਕੇ. ਭਾਵ–ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਭੀ ਕਰੇ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਖਸ ਜਾਤਿ.

ਕਿੰਕਰਣੀ. ਸੇਵਕਾਂ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚਾਕਰ ਹਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਿਕਰਿ. ਸੰ. ਕਿਙ੍ਕਰਾਲ–ਕਿੰਕਰਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿੱਕਰ. ਬਬੂਲ. Acacia Arabica. "ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਿੰਕਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਸ੍ਰਭ ਬਚਨ ਬੋਲ ਗੁਨ ਅਮੋਲ ਕਿੰਕਰੀ ਬਿਕਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਵਿਕਾਰ ਦਾਸੀ ਵਾਙ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਜਾਣਗੇ। ੨ ਕਿੰ–ਕਰੀ ? ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਕਿੰਕਰੀ. ਵਿ–ਕਿੰਕਿਣੀ (ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਿਕਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਨੀ. "ਕਿੰਕਰੀ ਕਾਲਕਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਿਕਾ ਕਿਕੀ. ਸਿੰਧੀ-ਕਾਕਾ ਕਾਕੀ.ਦੇਖੋ,ਕਕਾ ਕਿਕੀ.

ਕਿਕਾਣ } ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਜਾਨ.
ਕਿੰਕਾਣ }

ਕਿਕਾਣੀ. ਕੰਕਜਾਨ (ਘੋੜੇ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਰਸਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਿਕਾਨ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਜਾਨ. "ਮੁੰਡਹਿ ਤੁੰਡਹਿ ਕਿੰਕਾਨ ਰੁੰਡਹਿ ਚੀਰ ਪਲਾਨ ਕਿਕਾਨ ਧਸੀ ਵਸੁਧਾ ਮਹਿੰ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਿਕਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਾਣੀ । ੨ ਕੰਕਜਾਨ ਵਾਲਾ. ਘੁੜਚੜ੍ਹਾ.

ਕਿਕਿਓਨੁ. ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕੀ ਕੀਤੋ ਨੇ । ੨ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ. "ਦੁਨਿਆਈ ਆਖੈ ਕਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਕਿੰਕਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਨੀ.

ਕਿੰਕਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜਾ । ੨ ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ । ੩ ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ.

ਕਿਕੁਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਉਂਕਰ.

ਕਿੰਕੁਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰ. ਕਿੰਨਰੀ. ਕਿੰਗਰੀ. "ਕਿੰਕੁਰੀ ਅਨੂਪ ਵਾਜੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਿਕੂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. "ਤਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਕੂ ਹੋਇ ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਕਿਕੈ. ਵਿ–ਕੈਕਯ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. ਕੈਕਾ. "ਕਿਕੈ ਕਾਲੁਮਾਖੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੇਖੋ, ਕੈਕਯ.

ਕਿੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਰਿ.

ਕਿੱਕੁਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਉਂਕਰ. ਕਿਵੇਂ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਕਿੰਕਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਜਾਨ.

ਕਿੰਗ. ਕਿੰਗਰੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਕਿੰਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਨਰੀ.

ਕਿੰਗੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗੂਰਾ.

ਕਿੰਗੁਰੀ. ਦੇਖੋ,ਕਿੰਨਰੀ ੨ ਅਤੇ ੩."ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਜੈ ਕਿੰਗੁਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਰੂਪ ਵੀਣਾ.

ਕਿੰਗੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗੂਰਾ.

ਕਿਚਕਿਚੀ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਪੀਹਣੇ. ਦੇਖੋ, ਕਚੀਚੀ.

ਕਿੰਚਤ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਚਿਤ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਿੰਚਤ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਿੰਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਥੋੜੀ ਵਸਤੁ.

ਕਿਚਪਿਚਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਚੀਚੀ ਲੈਣੀ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਪੀਹਣੇ । ੨ ਕੀਚ (ਗਾਰੇ) ਨਾਲ ਪਾਰੇ ਜਾਣਾ. "ਕਿਚਪਿਚਾਇ ਜੋਧਾ ਮੱਡਹਿੰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਲਹੂ ਦੇ ਕੀਚ ਨਾਲ ਲਿਬੜਕੇ ਯੋਧਾ ਜੰਗ ਮੰਡਦੇ ਹਨ.

ਕਿੰਚਬੇਗ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਦਬੇਗ.

ਕਿਚਰ ਸੰ. ਕਿਯਚ੍ਚਿਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ.

ਕਿਚਰਕ ਕਬਤਕ. ਕਦ ਤੀਕ. "ਕਿਚਰੁ ਝਤਿ ਲੰਘਾਈਐ ਛਪਰੁ ਤੁਟੈ ਮੋਹੁ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਿਚਰਕੁ ਝੰਨੈ ਧੰਜੁ ?" ਅਰ

ਕਿਚਰੁ "ਕਵੈ ਭਾਂਡੈ ਰਖੀਐ ਕਿਚਰੁ ਤਾਂਦੀ ਨੀਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਿੰਚਲ ਸੰ. ਕਿੰਸ਼ੁਚਿਲਿਕ–ਕਿੰਚਿਲਿਕ. ਸੰਗਜਾ–

ਕਿੰਚਲਕ ਕੋਂਚੁਆ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੀਂਡੋਆ.

ਕਿੰਚਿਤ. ਸੰ. ਕਿੰਸ਼ਚਿਤ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ. ਜ਼ਰਾ ਸਾ.

ਕਿਚਿਰ ਦੇਖੋ, ਕਿਚਰੁ.

ਕਿਚਿਰੁ

ਕਿਛ ਵਿ–ਕਿੰਚਿਤ. ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ. "ਹਮ ਮੂਰਖ ਕਿਛੂ ਨ ਜਾਣਹਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕਿਛੁ ੨ ਸਰਵ–ਕੋਈ ਵਸਤੁ । ੩ ਕੋਈ ਬਾਤ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰਿਰਹਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਿਜਇ. ਕੀਜੀਏ. ਕਰੀਏ. "ਲਖ ਬਾਹੇ ਕਿਆ ਕਿਜਇ ?" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਿਜਬ. ਅ. ਕਿਜ਼ਬ. ਸੰਗਜਾ–ਝੂਠ. ਅਸਤ੍ਯ.

ਕਿਜਬਗੋ. ਫ਼ਾ. ਕਿਜ਼ਬਗੋ. ਵਿ–ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਅਸਤ੍ਯਵਕਤਾ.

ਕਿੰਜਲਕ. ਸੰ. ਕਿਞ੍ਜਲ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ ਦਾ ਪਰਾਗ । ੨ ਕਮਲਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰੀ । ੩ ਕਮਲ ਦੀ ਡੋਡੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਰਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਿਜੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸਾ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. "ਮੁਖ ਕਿਜੇਹਾ ਤਉ ਧਣੀ ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕਿਝ ਵਿ–ਕੁਛ. ਕਛੁ. "ਕਿਝੁ ਨ ਬੁਝੈ ਕਿਝੁ ਨ ਸੁਝੈ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਿਝੁ

ਕਿਣ. ਦੇਖੋ, ਕਿਨ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਣ.

ਕਿਣਕਾ ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਰਰਾ. ਕਿਨਕਾ. ਕਣਮਾਤ੍ਰ.

ਕਿਣੰਗਾ

ਕਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਧਰ. ਕੁਤ੍ਰ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੀਰਤਿ. ਯਸ਼. "ਜਿਹ ਬਰਣ ਜਾਤ ਨਹਿ ਕਿਤ ਅਨੰਤ." (ਦੱਤਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਿਤੁ.

ਕਿਤਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਯਤ. ਕਿਤਨਾ. ਕਿਸਕ਼ਦਰ.

ਕਿਤਕਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੁਤ੍ਰ ਕੁਤ੍ਰ. ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ । ੨ ਵਿ–ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਕਿਤ ਕਿਤ ਕੀਨ ਸਭ ਕਾਜ ਕੋ ਸੁਧਾਰ ਦੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਿਤਕੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਮਾਲੁ ਧਨੁ ਕਿਤਕੁ ਸੰਜਿਆਹੀ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਕਿਧਰ ਨੂੰ.

ਕਿਤਨਾ ਵਿ–ਕਿਯਤ. ਕੇਤਾ. "ਰਹਿਨ ਨਹੀ, ਗਹੁ

ਕਿਤਨੋ ਕਿਤਨੇ !" (ਗਉ ਮ: ੫) ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਕੜ (ਗਰਿਫ਼ਤ) ਕਿਤਨੀ ਹੈ !

ਕਿਤਵ. ਸੰ. ਵਿ–ਦ੍ਯੂ । ੨ ਪਾਗਲ । ੩ ਛਲੀਆ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਧਤੂਰਾ । ੫ ਜੁਆਰੀਆ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਜੂਏਬਾਜ਼ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹੈ– ਕਿੰ–ਤਵ ? (ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕੀ ਹੈ ? ਤੇਰਾ ਕੀ ਦਾਉ ਆਇਆ ਹੈ ?) ਇਸ ਕਾਰਣ "ਕਿਤਵ" ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਕਿਤੜਾ
ਕਿਤੜੀ
ਕਿਤੜੇ
ਕਿਤੜੇ ਵਿ–ਕਿਤਨਾ. ਕਿਤਨੀ. ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ. ਕਿੰਨੇ.

ਕਿਤਾ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਜਮ ਕਾਲ ਵਸਿ ਕਿਤਾ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) "ਸਭ ਪੁੰਨ ਤਿਨਿ ਕਿਤਾ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਕੰਮ. ਕਿੱਤਾ। ੩ ਵਿ–ਕਿਤਨਾ. ਕੇਤਾ । ੪ ਅ. ਕ਼ਿਤ੍ਅ. ਸੰਗਜਾ–ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਭਾਗ । ੫ ਛੰਦ ਦਾ ਭਾਗ. ਪਦਸਕਾਵਯ ਦਾ ਹਿੱਸਾ.

ਕਿਤਾਬ. ਅ. ਕ਼ਿਤਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਸ੍ਤਕ. ਗ੍ਰੰਥ । ੨ ਖ਼ਤ. ਪਤ੍ਰ. ਚਿੱਠੀ.

ਕਿਤਾਬਤ. ਅ. ਕ਼ਿਤਾਬ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਲਿਖਤ. ਤਹਰੀਰ.

ਕਿਤਾਬ ਮੁਕੱਦਸ. ਅ. ਕ਼ਿਤਾਬ਼ ਮੁਕ਼ੱਦਸ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਸ੍ਤਕ. ਧਰਮ ਦਾ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ, ਵੇਦ, ਬਾਈਬਲ, ਕ਼ੁਰਾਨ ਆਦਿਕ.

ਕਿਤਾਬੀ. ਵਿ–ਕਿਤਾਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ । ੨ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਲੇਖ । ੩ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ । ੪ ਲਿਖਤੀ. ਜਿਵੇਂ–"ਕਿਤਾਬੀ ਬੋਲੀ."

ਕਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕੀਰ੍ਤਿ. ਯਸ਼. "ਨਾਮ ਕਿਤਿ ਸੰਸਾਰ ਕਿਰਣ ਰਵਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਕਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੀਤੀ । ੨ ਵਿ–ਕਿਤਨੇ. "ਕਿਤੇ ਜੋਬਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਨੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸਰਵ–ਕਿਸੇ. "ਉਪਾਇ ਨ ਕਿਤੀ ਪਾਇਆਜਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਿਤੀਂ. ਵਿ–ਕਿਤਨੇ. "ਕਿਤੀਂ ਇਤੁ ਦਰੀਆਇ ਵੈਵਨਿ ਵਹਿੰਦਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਿਤੀਆਕੁ. ਵਿ–ਕਿਸਕ਼ਦਰ. ਕਿਤਨਾ. ਕਿਤਨੇ. "ਕਿਤੀਆਕੁ ਢੰਗ ਗੁਝਾ ਥੀਐ ਨ ਹਿਤ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਢੰਗ ਕਰੋ, ਪ੍ਰੇਮ ਗੁੱਝਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ.

ਕਿਤੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੁਤ੍ਰ. ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ. "ਜਾਹਿ ਨਿਰਾਸੇ ਕਿਤੁ ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਨਿ ਨ ਸੇਵਿਓ ਸੇ ਕਿਤੁ ਆਏ ਸੰਸਾਰ?" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸਰਵ–ਕਿਸ. "ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਪੁਰਖਾ ! ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ?" (ਸਿਧਗੋਸ਼ਟਿ) "ਪਾਈਐ ਕਿਤੁ ਭਤਿ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਈਏ ?

ਕਿੰਤੁ. ਸੰ. ਕਿਨ੍ਤੁ. ਵ੍ਰਜ–ਪਰ. ਲੇਕਿਨ । ੨ ਬਲਕਿ. ਸਗੋਂ.

ਕਿੰਤੂ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਤੁ.

ਕਿਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸੇ ਥਾਂ । ੨ ਵਿ–ਕਿਤਨੇ । ੩ ਸਰਵ–ਕਿਸੇ.

ਕਿੰਤੇ. ਸੰ. ਕਿਯੰਤਿ. ਵਿ–ਕਿਤਨੇ. "ਕਿੰਤੇ ਨਾਮਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਕਿਤੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸੇ ਥਾਂ. ਕੁਤ੍ਰ. "ਕਿਤੈ ਦੇਸਿ ਨ ਆਇਆ ਸੁਣੀਐ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਹੋਰੁ ਕਿਤੈ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਉਪਦੇਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਿਤੋ. ਵਿ–ਕਿਤਨਾ. ਕਿਯਤ। ੨ ਵ੍ਰਜ–ਜਾਂ. ਵਾ. ਅਥਵਾ. "ਕਿਤੋ ਚੀਤ ਥਾਰੇ ਭਓ ਭ੍ਰਮ ਭਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਦੇਖੋ, ਕਿਧੋਂ । ੩ ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਨਾਨਕ ਸਖਾ ਜੀਅ ਸੰਗਿ ਕਿਤੋ." (ਗਾਥਾ)

ਕਿੱਤ
ਕਿੱਤਿ
ਕਿੱਤਿਯੰ
ਕਿੱਤੀਯੰ ਸੰ. ਕੀਰ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਯਸ਼. ਨਾਮਵਰੀ. "ਦੇਵ ਦੈਤ ਕਿੱਤ ਬੁੱਝ ਹੈਂ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਜਿਨੈ ਕਿੱਤਿਯੰ ਜਿੱਤਿਯੰ ਫੇਜ ਤਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜਿਸ ਨੇ ਭਯੰਕਰ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਿ ਜਿੱਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ–ਨਾਮਵਰੀ ਪਾਈ ਹੈ.

ਕਿਥਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ. ਕਹਾਂ ਸੇ. "ਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈਕਹਿ ਰਹੈ ?" (ਵਾਰ ਬਸੰ)

ਕਿਥਾ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਥਾਂ. ਕਹਾਂ । ੨ ਕਿਸੀ

ਕਿਥਾਊ ਜਗਾ. "ਰਹਣੁ ਕਿਥਾਊ ਨਾਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਿਥੇ ਤੈਡੇ ਮਾਪਿਆ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਿਥੇ

ਕਿੱਥੇ

ਕਿੰਦਬੇਗ. ਇਹ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਕ਼ੁੰਦਬੇਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁੰਦ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਨੰਬਰ ੭ ਅਤੇ ੮. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿੰਚਬੇਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਿਦਾ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਕਿਦਾਂ

ਕਿਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਆਰ ਅਤੇ ਕੇਦਾਰ. "ਹੋਰ ਕਿਦਾਰ ਸੁ ਭਓ ਹਰਾਨਾ." (ਨਾਪ) ਖੇਤ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਗਿਆ.

ਕਿਦਾਰਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੰਡ ਮਦੂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਜੀਰਾਂ ਸਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਜੋੜਾ ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਯਥਾ–

"ਮਦੂੰ* ਉਤਰੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ* ਦਾਸਨ ਲਾਦਿ ਤੁਰੰਗ,××
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਇਸ ਥਲ ਆਏ,
ਸਿੱਖ ਕਿਦਾਰਾ ਮਿਲਜੋ ਸੁਭਾਏ,
ਹੁਤੀ ਹਜੀਰਾਂ ਗਰ ਮਹਿ ਤਾਹੀ,
ਦੇਤ ਵਿਖਾਦ ਮਿਟਤ ਸੋ ਨਾਹੀ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੫ ਅ: ੫੨)

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਦੇਖੋ, ਮਦੂ ੪ । ੨ ਝੰਬੀ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਗੀ ਸਿੱਖ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰਾ.

ਕਿਦਾਰੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਰਉਪ-

*ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਾਰੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰੀ.

ਕਿਦਿਹ. ਕਿਸ ਦਿਨ. ਕਿਸ ਰੋਜ਼.

ਕਿੰਦੁਕ. ਸੰ. ਕੰਦੁਕ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਂਦ. ਫਿੰਡ.

ਕਿਦੂ. ਸਰਵ-ਕਿਸ. "ਕਿਦੂ ਥਾਵਹੁ ਹਮ ਆਏ ?" (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਕਿਸ ਤੋਂ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਲਾਭ ਕਿਦੂ ਹੋਈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਕਿਦੂਰ. ਕਿਯਤ੍–ਦੂਰ. (ਕਿਯਦ੍ਦੂਰ) ਕਿਤਨੀ ਦੂਰ.

ਕਿਧਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਤਰਫ. ਕਿਸ ਪਾਸੇ.

ਕਿਧੋਂ / **ਕਿਧੋਂ** ਵਜ–ਅਥਵਾ. ਜਾਂ. ਵਾ. "ਕਿਧੋਂ ਦੇਵਕਨਜਾ ਕਿਧੋਂ ਬਾਸਵੀ ਹੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਮਾਨੋਂ. ਗੋਯਾ। ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਿਧੋਂ ਸ਼ਬਦ ਤਿਸ ਸਮੇਂ (ਉਸ ਵੇਲੇ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ. "ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ ਕਿਧੋਂ ਬ੍ਰਿਜਬਾਲਕ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਕਿਨ. ਸਰਵ–ਕਿਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲੀਐ ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਬਿਛੁਰੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਉਂ ਨਾ. ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ. "ਉਠ ਕਿਨ ਜਪਹਿ ਮੁਰਾਰਿ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਜਾਂ. ਅਥਵਾ. "ਸੁਰਗ ਵੈਕੁੰਠ ਕਿਨ ਦਰਬ ਲੀਜੈ." (ਗੂਵਿ ੧੦) ਸੁਰਗ,ਵੈਕੁੰਠ,ਅਥਵਾ ਧਨ ਲੀਜੇ। ੪ ਦੇਖੋ,ਕਿਨਿ.

ਕਿਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਣਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਰਰਾ. ਭ੍ਰਾਵ–ਪਲਮਾਤ੍ਰ. ਕ਼ਣ (ਖਿਨ) ਭਰ. "ਹਰਿਨਾਮੁ ਦਿੜਾਵਹੁ ਇਕ ਕਿਨਕਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕਿਨਖੇ. ਦੇਖੋ, ਖੇ.

ਕਿੰਨਰ. ਸੰ. ਕਿੰਨਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਨਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਧੜ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਘੋੜੇ ਦਾ. ਇਹ ਪੁਲਸ੍ਤ੍ਯ ਰਿਖੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ. ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੰਧਰਵ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਕਿੰਨਰ ਨਾਚ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸੁਰਗਲੋਕ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿੰਪੁਰੁਸ਼ ਭੀ ਹੈ. "ਕਿੰਨਰ ਗੀਧ੍ਰਬ ਗਾਨ ਕਰੈਂ ਗਨ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਿੰਨਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿੰਨਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਵਸਭਾ ਦੀ ਘੋੜੇਮੂੰਹੀ ਨਚਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਵੀਣਾ. ਦੋ ਤੂੰਬਿਆਂ ਵਾਲੀ ਤੰਤ੍ਰੀ. "ਕਹੁ ਕਿੰਨਰੀ ਕਿੰਨਰੀ ਲੈ ਬਜਾਵੈਂ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ) ੩ ਕਿੰਗਰੀ. ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕਤਾਰੀ ਵੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਗੁਰੀ.

ਕਿਨਾਹ. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ੨ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ.

ਕਿਨਾਤ / **ਕਿਨਾਯਤ** ਦੇਖੋ, ਕਨਾਯਤ. "ਹਰਹੁ ਈਰਖਾ ਕਰਹੁ ਕਿਨਾਯਤ." (ਨਾਪ੍)

ਕਿਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਨਾਰ.

ਕਿਨਾਰਾ. ਫ਼ਾ. ਕਨਾਰਹ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਢਾ. ਤਟ। ੨ ਪਾਸਾ. ਬਗ਼ਲ। ੩ ਗੋਟ. ਹਾਸ਼ੀਆ.

ਕਿਨਿ. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ੨ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਨਾਲ.ਕਿਉਂਕਰ. "ਕਿਨਿ ਕਹੀਐ ਕਿਉ ਦੇਖੀਐ ਭਾਈ, ਕਰਤਾ ਏਕੁ ਅਕਥੁ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿੰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਨਿ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਤਨੇ. ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ.ਕਿੰਨੇ. "ਖੋਵਟ ਕਿੰਨਿ ਗਏ."(ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ਭ੍ਰਾਵ ਕਿਤਨੇ ਪੇਸ਼ਵਾ (ਆਗੂ) ਹੋ ਗੁਜ਼ਰੇ.

ਕਿਨਿਬਿਧਿ. ਕਿਸ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਾਲ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. "ਕਿਨਿਬਿਧਿ ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ ਤੂਟਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿਨੇ. ਵਿ–ਕਿਤਨੇ। ੨ ਸਰਵ–ਕਿਸ ਨੇ.

ਕਿਨੇਹਾ / **ਕਿਨੇਹਿਆ** / **ਕਿਨੇਹੀ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸਾ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਕੈਸੀ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ. "ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਚਾਕਰੀ ਜਿਤੁ ਭੁਖ ਖਸਮ ਨ ਜਾਇ ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) "ਜਿਨਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਿਨੈ. ਸਰਵ–ਕਿਸੇ ਨੇ."ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਚਖਿ ਡੀਠੀ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਕਿੰਪੁਰਖ / **ਕਿੰਪੁਰੁਸ** ਸੰ. ਕਿੰਪੁਰੁਸ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਪੁਰੁਸ਼. ਦੇਖੋ,ਕਿੰਨਰ। ੨ ਜੰਬੂ ਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਅਤੇ ਹੇਮਕੂਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਕਿੰਪੁਰਖ ਖੰਡ ਪਰਵੇਸ ਜਾਈ."(ਨਾਪ੍) ੩ ਨੈਪਾਲ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਪੁਰੁਸ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੪ ਜੋਰ ਤੋਂ ਉਤ੍ਪੰਨ ਹੋਏ ਉਹ ਜੀਵ, ਜੋ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਬਨਮਾਨੁਖ ਅਤੇ ਬਾਂਦਰ ਆਦਿ.

ਕਿੰਪੁਰੁਸੇਸ਼. ਕਿੰਪੁਰੁਸ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਕੁਬੇਰ.

ਕਿਫ਼ਾਯਤ. ਅ. كفاية ਸੰਗਜਾ–ਕਾਫ਼ੀ (ਪੂਰਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭ੍ਰਾਵ। ੨ ਕਮਖ਼ਰਚੀ. ਮਿਤਵ੍ਯਯ.

ਕਿੰਬਦੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਵਦੰਤੀ.

ਕਿਬਲਾ. ਅ. قبلة ਕ਼ਿਬਲਾ.ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ.ਸੰਮੁਖ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰੀਏ, ਅਜਿਹਾ ਧਰਮ-ਮੰਦਿਰ. ਕਾਬਾ. ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ."ਮਨ ਕਰਿ ਮਕਾ,ਕਿਬਲਾ ਕਰਿ ਦੇਹੀ।ਬੋਲਨਹਾਰੁ ਪਰਮਗੁਰ ਦੇਹੀ."(ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਮੱਕਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਬਲਾ ਕਰ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇਹਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੂਜ੍ਯ ਹੈ. ਬੋਲਣਹਾਰੁ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਗੂ ਹੋਕੇ ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਗੁਰ (ਇਮਾਮ) ਹੈ.

ਕ਼ਿਬਲਾਆਲਮ. ਅ. قبلة عالم ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕ਼ਿਬਲਾ. ਜਿਸ ਵੱਲ ਸਾਰੇ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਗਤਪੂਜ੍ਯ ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਬਲਾ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਲੋਕ ਏਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮਨਾ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਕਿਬਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕੈਲਾਸ.

ਕਿੰਬਾ. ਵਜ– ਕਿੰਵਾ. ਜਾਂ. ਅਥਵਾ. ਯਦਿ. ਵਾ. "ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕਾ ਮਿਲੀ, ਕਿੰਬਾ ਹੋਇ ? ਮਹੋਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਜੋਤਿ ਮਿਲਗਈ, ਫਿਰ ਵਿਕਲਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਕਿਬੋਲਹਿ. ਕੁਬੋਲ ਸ਼ੇ. ਕੁਵਾਕ੍ਯ ਕਰਕੇ. "ਟੂਟੈ ਨੇਹੁ .ਕਿਬੋਲਹਿ ਸਹੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਕੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਕਿਮ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਮਿ. ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. ਕਿਵੇਂ.

ਕਿੰਮਤ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀਏ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਹਿੰਮਤ ਕਿੰਮਤ ਸਹਿਤ ਰਿਸਾਏ."

ਕਿਮਾਚ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਚ.

ਕ਼ਿਮਾਰ. ਅ. قمار ਸੰਗਜਾ–ਜੂਆ. ਜੂਧ. ਦ੍ਯੂਤ.

ਕ਼ਿਮਾਰਬਾਜ਼. ਫ਼ਾ. قمار باز ਵਿ–ਜੁਆਰੀ. ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਯੂਤਕਰ.

ਕਿਮਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਮ.

ਕਿਯੂਰ. ਕੁਜਬੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕੇਯੂਰ. "ਕੁਜ ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਸਜਤ ਕਿਯੂਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਕਿਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣਾ.

ਕਿਰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿੱਤਾ. ਪੇਸ਼ਾ. "ਕੋਈ ਦਲਾਲੀ ਕਿਰਸ ਕਮਾਏ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਖੇਤੀ. "ਜਮ ਚੂਹਾ ਕਿਰਸ ਨਿਤ ਕੁਰਕਦਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਕਸ਼ਣ (ਵਾਹੀ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਾ ਕੋ ਕਿਰਸ ਕਰੋਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੨)

ਕਿਰਸਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਕਰੇ. ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਵਲ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਵਾਨ. ਹਲਵਾਹ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ.

ਕਿਰਸਾਨੀ / **ਕਿਰਸਾਨੁ** / **ਕਿਰਸਾਨ** / **ਕਿਰਸਾਨੀ** ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਰਮ. ਕਾਸ਼੍ਤਕਾਰੀ. ਵਾਹੀ। ੨ ਖੇਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਸਾਣ. "ਕਿਰਸਾਨੀ ਕਿਰਸਾਨੁ ਕਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਜੈਸੇ ਕਿਰਸਾਣੁ ਬੋਵੈ ਕਿਰਸਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਖੇਤੀ ਬੀਜਦਾ ਹੈ. "ਕਿਰਸਾਨੀ ਜਿਉ ਰਾਖੈ ਰਖਵਾਲਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿਰਸ਼ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ਼ਮਾ.

ਕਿਰਕ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕ। ੨ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਜੋ ਕਿਰ ਕਿਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰੇ. ਰੇਤ ਅਥਵਾ ਬਾਰੀਕ ਕੰਕਰ. ਜਿਵੇਂ–ਆਟੇ ਵਿੱਚ ਕਿਰਕ ਹੈ.

ਕਿਰਖ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਤੀ. "ਜੈਸੇ ਕਿਰਖਹਿ ਬਰਸ ਮੇਘ." (ਮਾਲੀ ਮ: ਪ) "ਜਿਉ ਕਿਰਖੈ ਹਰਿ-ਆਇਓ ਪਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਕਿਰਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਸ਼ਣ (ਵਾਹੁਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਲ ਨਾਲ ਲਕੀਰਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ. ਵਹਾਈ। ੨ ਗੁਡਾਈ. ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿਕੰਮੇ ਘਾਹ ਨੂੰ ਕਸੰ (ਖਿੱਚ) ਲੈਣਾ. ਗੋਡੀ. "ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ ਦੁਸਟ ਕਿਰਖਾ ਕਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟੇ. ਨਦੀਨਾ ਕਰੇ। ੩ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਣੀ. ਰੇਖਾ ਕੱਢਣੀ. "ਲੇਖਾ ਧਰਮਰਾਇ ਕੀ ਬਾਕੀ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਿਰਖੈ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਬਾਕੀ ਪੁਰ ਹਰਿਨਾਮ ਜਪਕੇ ਟੇਢੀ ਲੀਕ ਫੇਰੇ.

ਕਿਰਖਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਖ.

ਕਿਰਚ. ਸੰਗਜਾ–ਚੱਡੀ ਕੰਚ (ਕੱਚ)ਆਦਿਕ ਦਾ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ. "ਪਰੀ ਕਿਰਚ ਕੁਛ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ. ਸੈਫ. "ਇਲਮਾਨੀਰੁ ਹਲੱਬੀ ਮਗਰਬਿ ਕਿਰਚ ਜੁਨੱਬੀ ਜਾਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਿਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਰੇਖਾ. ਅੰਸ਼ੁ. ਰਸ਼ਮਿ। ੨ ਸੂਰਜ.

ਕਿਰਣਧਰ. ਕਿਰਣ (ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਰੇਖਾ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਦੁਤਿਯ ਦਿਵਾਕਰ ਕਿਧੋਂ ਕਿਰਣਧਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਕਿਰਣਧਰ ਧਰ ਧਰ. ਕਿਰਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ ਅਥਵਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼, ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਿਰਣਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰੀ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਛੇਦਨ ਕਰਨਾ–ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਣਾ–ਰੇਖਾ ਕਰਨਾ–ਫੈਂਕਣਾ–ਅਲਗ ਕਰਨਾ ਆਦਿਕ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਕਿਰਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ. "ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਕੰਧ ਜਿਉ ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਕਿਰਿ ਢਹਿਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਿਰਣਿ / **ਕਿਰਣੀ** ਵਿ–ਕਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਸਹਜਿ ਭਾਇ ਸੰਚਿਓ ਕਿਰਣਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਬਾਣੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤਿਭਾਵ ਸੰਗ੍ਰਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩ ਸੂਰਜ. "ਸਰਵਰ ਕਮਲ ਕਿਰਣਿ ਆਕਾਸੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਕਿਰਣਾਂ ਨਾਲ। ੫ ਕਿਰਣਾਂ ਵਿੱਚ. "ਕੀਰਤਿ ਰਵਿ ਕਿਰਣਿ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਸਾਰਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੀ ਕੀਰਤਿ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ। ੬ ਨਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਕਿਰਕੇ (ਸ੍ਰਵਕੇ) ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਜਾਂਕੀ ਹੈ ਕਿਰਣੀ." (ਬੰਨੋ)

ਕਿਰਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ–ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮ. ਕੰਮ. "ਧਰਮਕਿਰਤ ਕਰ ਸੰਤਨ ਸੇਵੈ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕ੍ਰਿਤਿ. ਕਰਣੀ. ਕਰ੍ਤੂਤ. "ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਕਿਰਤ ਵਿਹਾਣੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ ਅੰਜੁਲੀ) ੩ ਵਿ–ਕ੍ਰਿਤ. ਕੀਤਾ-ਹੋਇਆ. ਕਰਿਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਿ.

ਕਿਰਤਸੰਜੋਗੀ. ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ. ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਭਾਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ. "ਕਿਰਤਸੰਜੋਗੀ ਵੈਤਰਾਜੁ ਚਲਾਇਆ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਿਰਤਕਰੰਮਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਤਕਰ੍ਮਾ. ਵਿ–ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਰਮ ਜਿਸ ਨੇ. "ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਕਿਰਤਕਰੰਮਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਕਿਰਤ ਕਿਰਤ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਿ ਕਿਰਤਿ.

ਕਿਰਤੱਗ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਨ.

ਕਿਰਤਘਣ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਘਨ.

ਕਿਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਨ.

ਕਿਰਤਨਿ. ਕ੍ਰਿਤਜੋਂ ਮੇਂ. ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ. "ਕਿਰਤਨਿ ਜੁਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ ਪੜ੍ਤਾਲ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਿਰਤਮ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਮ-ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ. ਵਿ-ਬਣਾਉਟੀ। ੨ ਕਲਪਿਤ. "ਕਿਰਤਮ ਨਾਮੁ ਕਥੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਵਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ. "ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੈ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕਿਰਤਰੇਖ. ਸੰਗਜਾ-ਕ੍ਰਿਤ (ਕੀਤੇਹੋਏ) ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਤ. ਕਰਮਰੇਖਾ. "ਕਿਰਤਰੇਖ ਕਰਿ ਕਰਮਿਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿਰਤਾ / **ਕਿਰਤਾਇ** ਸੰਗਜਾ-ਕ੍ਰਿਤਜ. ਕਰਮ. "ਸਾਧ ਸੇਵੇ ਸਦਾ ਕਰਉ ਕਿਰਤਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਤਾਸ. ਅ. ਕ਼ਿਰ੍ਤ਼ਾਸ. ਸੰਗਜਾ-ਕਾਗਜ. "ਕੁਟ ਕੁਟ ਸਣ ਕਿਰਤਾਸ ਬਣਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਕਿਰਤਾਰਥ / **ਕਿਰਤਾਰਥੁ** ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਾਰ੍ਥ-ਕ੍ਰਿਤਾਰ੍ਥੰ. ਵਿ-ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਪੂਰਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ. ਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਤ. "ਜਪ ਹਰਿ ਕਿਰਤਾਰਥ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਕਿਰਤਾਰਥੁ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕ਼ਿਰਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ-ਕਰਮ. ਕਰਣੀ. ਕਰਤੂਤ. "ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਬੀਛੁੜੇ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) ੨ ਮਿਹਨਤ. ਘਾਲ. "ਜਿਉ ਗੋਡਹੁ ਤਿਉ ਤੁਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਕਿਰਤਿ ਨ ਮੇਟਿਆਜਾਈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਇਸ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ੩ ਕੀਰਤਿ. ਜਸ. "ਕਿਰਤਿ ਸੰਜੋਗਿ ਸਤੀ ਉਠਿ ਹੋਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਕੇਵਲ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਤੀ ਹੋਗਈ.

ਕਿਰਤਿਕਿਰਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤਜ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਾਰਥ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਤਿਕਿਰਤਿ ਕਰੀ." (ਸਾਰ ਮ:੫ ਪੜ੍ਤਾਲ)

ਕਿਰਤੀ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਤਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਿਹ਼ਨਤੀ.

ਕਿਰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤ. "ਨਕਿ ਨਥ ਖਸਮ ਹਥ ਕਿਰਤੁ ਧਕੇ ਦੇ."(ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਤੁ। ੩ ਕ੍ਰਿਤਜ. ਕਰਮ। ੪ ਕ੍ਰਿਤ. ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਭਾਵ-ਕ੍ਰਿਤੋਪਕਾਰ. ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਮਾਊ ਪੀਊ ਕਿਰਤੁ ਗਵਾਇਨਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਿਰਦਗਾਰ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ਿਰ੍ਦ਼ਗ਼ਾਰ੍ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਕਿਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ਿਰ੍ਦ਼ਾਰ੍ ਸੰਗਜਾ-ਕਰਮ। ੨ ਅ਼ਮਲ. ਅਭ੍ਯਾਸ."ਕਾਇਆ ਕਿਰਦਾਰ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੫) ਦੇਹ ਨੂੰ ਅ਼ਮਲਾਂ ਵਾਲੀ ਕਰੋ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਦਰ.

ਕਿਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣ.

ਕਿਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣਾ.

ਕਿਰਪਛੇ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਛੇ.

ਕਿਰਪਣ / **ਕਿਰਪਨ** ਸੰ ਕ੍ਰਪਣ-ਕ੍ਰਿਪਣ. ਸੰਗਜਾ-ਕ੍ਰੰਜੂਸ. ਸੂਮ. "ਕਿਰਪਨ ਲੋਭ ਪਿਆਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਕਿਰਪਨ ਤਨ ਮਨ ਕਿਲਬਿਖ ਭਰੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਣ.

ਕਿਰਪਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਪਾ-ਕ੍ਰਿਪਾ. ਸੰਗਜਾ-ਮਿਹਰਬਾਨੀ. ਦਯਾ. "ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ਸਾ ਮਤਿ ਦੀਜੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਈ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਯਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. "ਮੋਹਨ ਦੀਨਕਿਰਪਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਤਉ ਮਿਲਿਓ ਜਉ ਕਿਰਪਾਈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਭਗਤ-ਵਛਲੁ ਕਿਰਪਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਸ. ਸੰ. ਕ੍ਰਪਾਸ਼-ਕ੍ਰਿਪਾਸ਼ਯ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਕਿਰਪਾਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਕਿਰਪਾਧ / **ਕਿਰਪਾਧਿ** ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾਬੁਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਹੱਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਹੋ ਹੋ ਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾਧਿ."(ਕਾਨ ਮ:੫)

ਕਿਰਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ। ੨ ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾਯਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ. ਦਯਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ. "ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜ੍ਤਾਲ)

ਕਿਰਪਾਨਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਦਰਿਆ. "ਦੀਜੈ ਸਾਧੂ-ਸੰਗਤਿ ਕਿਰਪਾਨਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ !

ਕਿਰਪਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਨ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ. ਰਹਮ ਨਾਲ. "ਮਿਲੀਐ ਗੁਰ-ਕਿਰਪਾਨਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਨਿਧ / **ਕਿਰਪਾਨਿਧਿ** ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਕਿਰਪਾਨਿਧਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨਦਇਆਲਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ। ੨ ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾ-ਵਾਨੀ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਾਲੀ. ਮਿਹਰਬਾਨ. "ਜਨ ਪਰ ਆਪ ਕਿਰਪਾਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਕਿਰਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਲ.

ਕਿਰਪਾਰੀਆ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਮਿਹਰਬਾਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੀਆ. "ਸੋਈ ਹੋਏ ਭਗਤ ਜਿਨਿ ਕਿਰਪਾਰੀਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਲ / **ਕਿਰਪਾਲੁ** ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦਯਾਲੁ. "ਕਿਰਪਾਲੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ."(ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕਿਰਪਾਵਤ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਵੰਤ. ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ. "ਪੂਰਿ-ਰਹੇ ਕਿਰਪਾਵਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪੀਸ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾ-ਈਸ਼. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪੀਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜ੍ਤਾਲ) ੨ ਈਸ਼-ਕ੍ਰਿਪਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਦਯਾ.

ਕਿਰਪੇਨ / **ਕਿਰਪੈਨ** ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾ-ਅਯਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. "ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਹੈਂ ਕਿਰਪੈਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਤਿਨਿ ਪਾਇਓ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪੈਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪੰਗਨਾ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅੰਗਨਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਤਿ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਂਗਿਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਂਗੀ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਗ. ਕ੍ਰਿਪਾਰੂਪ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ੪ ਸੰਗਜਾ-ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸ ਕਿਰਪੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪੰਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾਤ:-ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੇ."ਕਿਰਪੰਤ ਹਰੀਐ ਮਤਿ ਤਤਗਿਆਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਿਰਬਤੀ. ਵਿ-ਕਰਬ (ਚਿੰਤਾ) ਸਹਿਤ। ੨ ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. ਰੰਜੀਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਬ ੨, ੩ ਅਤੇ ੪. "ਮੁਖ ਤਿਨਾ ਦੇ ਕਿਰਬਤੀ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੋਇ." (ਮਗੋ)

ਕਿਰਮ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਰ੍ਮ਼ ਸੰ. ਕ੍ਰਮਿ-ਕ੍ਰਿਮਿ. ਸੰਗਜਾ-ਕੀੜਾ. ਕੀਟ। ੨ ਅਣੁਕੀਟ. ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. Becteria। ੩ ਲਹੂ ਵੀਰਯ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਸੂਖਮ ਬੀਜਰੂਪ ਜੀਵ, ਜੋ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਨ.* "ਰਕਤ ਕਿਰਮ ਮਹਿ ਨਹੀ ਸੰਘਾਰਿਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਭਾਵ-ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. ਕਮੀਨਾ.

ਕਿਰਮਚੀ. ਅ. ਕ਼ਿਰ੍ਮਿਜ਼ੀ. ਇੱਕ ਕਿਰਮ (ਕ੍ਰਿਮਿ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਲਾਲ ਰੰਗ.

ਕਿਰਮਾਇਣਾ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਮਿ (ਕੀੜੀਆਂ ਦਾ) ਅਯਨ (ਘਰ).ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕੀੜੇ ਪੈਗਏ ਹਨ. ਕੁਸ਼ੂ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਗਲਿਤ ਅੰਗ। ੨ ਅਣੁ ਕ੍ਰਿਮਿ (ਤੁੱਛ ਕੀਟ)ਉੱਪਰ."ਕਰਹੁ ਦਇਆ ਕਿਰਮਾਇਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਿਰਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਾਲਾ ੨.

ਕਿਰਲਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਕਲਾਸ-ਕ੍ਰਿਕਲਾਸ. ਸੰਗਜਾ-ਗਿਰਗਿਟ. ਸਰਟ.

ਕਿਰਲੀ. ਛਿਪਕਲੀ. ਗੋਹਕੋਪਾ. ਛੋਟਾ ਕਿਰਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਲਾ.

ਕਿਰਵਾ. ਸੰਗਜਾ-ਕੀੜਾ. ਕ੍ਰਿਮਿ.

ਕਿਰਾ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਰ੍ਹ ਸਰਵ-ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਦੇ ਲਈ.

ਕ਼ਿਰਾਂ. ਅ. ਕ਼ਰੀਬ ਹੋਣਾ. ਪਾਸ ਹੋਣਾ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ੀ ਪੁਰ ਕਈ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬਕਿਰਾਂ.

ਕਿਰਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾਯਾ.

*ਦੇਖੋ, ਗਰਭ.

ਕਿਰਾਖੀ. ਕਸ੍ਮੈਣ ਕੀਤੀ. ਖਿੱਚੀ. ਹਟਾਈ. ਮਿਟਾਈ. "ਜਿਉ ਸੂਰਜਿ ਰੈਣਿ ਕਿਰਾਖੀ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਕਿਰਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਜੰਗਲੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਭੀਲ. ਨਿਸ਼ਾਦ। ੨ ਭੂਟਾਨ ਸਿਕਿਮ ਆਦਿਕ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਕਿਰਾਤ ਦੇਸ਼। ੩ ਚਰਾਇਤਾ। ੪ ਅ. ਕ਼ਿਰ੍ਆ਼ਤ਼ ਕ਼ਿਰਾਤ. ਪੜ੍ਹਨਾ. ਪਠਨ.

ਕਿਰਾਤਾਰਜੁਨੀਯ. ਭਾਰਵੀ ਕਵੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਕਾਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵ੍ਯ.

ਕ਼ਿਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਿਰਾਂ.

ਕ਼ਿਰਾਨਸ਼ਾਹ. ਇਹ ਜ਼ਮਾਨਸ਼ਾਹ ਅਮੀਰਕਾਬੁਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਹੌਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ.

ਕਿਰਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਤਾਨ.

ਕਿਰਾਮ. ਅ. ਕ਼ਿਰ੍ਆ਼ਮ ਕਰੀਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਕਿਰਾਯਾ. ਅ. ਕ਼ਿਰ੍ਆ਼ ਸੰਗਜਾ-ਭਾੜਾ.

ਕਿਰਾਰ / **ਕਿਰਾੜ** ਸੰ. ਕਿਰਾਟ ਅਤੇ ਕ੍ਰਯਾਰ. ਸੰਗਜਾ-ਹਟਵਾਣੀਆਂ. ਲੈਣ ਦੇਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਪਾਰੀ। ੨ ਭਾਵ-ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਨਾਲ ਕਿਰਾੜਾ ਦੋਸਤੀ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰਵਾ ਮ:੧) ੩ ਕਾਇਰ. ਬੁਜ਼ਦਿਲ.

ਕਿਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕਿਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣਾ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਿਰਿ ਢਹਿਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਿਰਿਆ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ-ਕਰਮ. ਕੰਮ। ੨ ਆਚਾਰ। ੩ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਆਦਿਕ ਕਰਮ. "ਪਿੰਡ ਪਤਲਿ ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ ਕਿਰਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਿਰਿਆਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ-ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਆਚਰਣ. ਕਰਮਕਾਂਡ ਦਾ ਕਰਨਾ. "ਕਿਰਿਆਚਾਰ ਕਰਹਿ ਖਟਕਰਮਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਕਿਰਿਸ਼ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ਼੍ਮਾ.

ਕਿਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਿਆ.

ਕਿਰੀਆਨ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਭੋਰਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘਾਉ(ਜ਼ਖਮ) ਸੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਤਹਾਂ ਤਾਂਹਿ ਕਿਰੀਆਨ ਕੈ ਘਾਵ ਸੀਨਾ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਕਿਰੀਚਕ. ਦੇਖੋ, ਕੀਚਕ.

ਕਿਰੀਚਕਮਾਰ. ਸੰਗਜਾ-ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਰ.* ਅਜਿਹੀ ਮਾਰ, ਜੋਹੀ ਕਿ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਕੀਚਕ ਪੁਰ ਕੀਤੀ ਸੀ. "ਵੇਸ਼ਨਾ ਏਕ ਜਿਯਤ ਨਹਿ ਬਾਚੀ। ਐਸੀ ਮਾਰ ਕਿਰੀਚਕ ਮਾਚੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੬੮) ਦੇਖੋ, ਕੀਚਕ

ਕਿਰੀਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ । ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੪.

ਕਿਲ. ਸੰ. ਵਜ-ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ. ਯਕ਼ੀਨਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਸਤ੍ਯ. ਸੱਚ। ੩ ਝੂਠ। ੪ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੫ ਪਛਤਾਵਾ.

ਕਿਲਕ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਲ੍ਕ਼ ਸੰਗਜਾ-ਚੋਬੀ ਕਾਨੀ. ਕ਼ਲਮ। ੨ ਸੰ. ਕੀਲਕ. ਕੀਲ੍ਹਾ. ਮੇਖ. "ਅਬ ਲੇ ਖਰੇ ਕਰੀਰ ਤਰੁ ਕਿਲਕ ਲਗਜੈ ਪਗ ਜੈਹੈ." (ਰੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਕਿਲਕਾਰੀ ਲਈ ਭੀ ਕਿਲਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ."ਮਾਰ ਕਿਲਕ ਬਹੁ ਰੁਅ ਉਠਾਈ."(ਭਾਗੁ)

ਕਿਲਕਟੀ. ਸੰਗਜਾ-ਕਿਲਕਾਰੀ. ਚੀਕ.

ਕਿਲਕਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਨੂੰ "ਅਸਤਾ" ਅਤੇ "ਤੋਟਕ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜੈਸੇ ਪ੍ਰੇਖਨਹਾਰੀ ਦਾ ਦੁਗਣਾ ਰੂਪ ਭੁਸੈਗਾਪ੍ਰਯਾਤ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਤਿਲਕਾ ਦਾ ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਰੂਪ ਕਿਲਕਾ ਹੈ. ਲੱਛਣ--ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਸਗਣ, ।।ऽ ।।ऽ ।।ऽ ।।ऽ.

* ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ —"ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹੀ ਕਤਲਾਮ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਦਾਹਰਣ–
ਪਕਰੈਂ ਨਿਤ ਪਾਪ ਪਰਾਤ ਘਨੇ,
ਜਨ ਦੇਖਨ ਕੋ ਤਰ ਸ਼ੁੱਧ ਬਨੈ,
ਜਗ ਛੋਰ ਭੁਜਾ ਗਤਿ ਧਰੰਨ ਕੀ,
ਸੁ ਜਹਾਂ ਤੰਹਿ ਪਾਪਕ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰਚੁਰੀ. (ਕਲਕੀ)

ਕਿਲਕਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਲ ਕਿਲ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ
ਕਿਲਕਾਰੀ ਚੀਕ ਮਾਰਨੀ.

ਕਿਲਕਿੰਚਿਤ ਹਾਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ. "ਹੋਤ ਜਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਤ੍ਰਾਸ ਹਾਸ ਰਸ ਰੋਸ। ਤਾਂ ਸੋਂ 'ਕਿਲਕਿੰਚਿਤ' ਕਹਿਤ ਹਾਵ ਸਭੈ ਨਿਰਦੋਸ." (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਕਿਲਕਿਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਲ ਕਿਲ ਸ਼ਬਦ. ਆਨੰਦ ਬੋਧਕ ਧੁਨਿ. ਕਿਲਕਾਰੀ। ੨ ਭਿੰਗ–ਦੁਧੀਰਾ. ਮਾਹੀਗੀਰ.ਸੰ. ਕ੍ਰਕਾਲਿਕਾ–ਕ੍ਰਿਕਾਲਿਕਾ."ਜਸੋਂ ਕਿਲ-ਕਿਲਾ ਮਛਰੀਐ ਦੂ ਪਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬)

ਕਿਲਟਾ. ਪਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਗਾਉਦੁਮ ਟੋਕਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀਏ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਕਿਲਬਿਖ. ਪਾਪ. ਦੇਖੋ, ਕਿਲਵਿਖ. "ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਟੇ ਨਿਮਖ ਅਰਾਧਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ)

ਕਿਲਮਾਸਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਸਪਾਦ.

ਕਿਲਮਾਕ ਤਾਤਾਰੀ. Tartar. ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਕ.
ਕਿਲਮਾਖ "ਕਾਂਬੋਜ ਕਿਲਮਾਕ ਕਠਿਨ ਪਲ ਮੇ ਕਟਭਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭)

ਕਿਲਵਿਖ. ਸੰ. ਕਿਲ੍ਬਿਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਪ। ੨ ਗੁਨਾਹ. "ਕਿਲਵਿਖ ਉਤਰਹਿ ਸੁਧ ਹੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੩ ਰੋਗ.

ਕਿਲਾ. ਅ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਲਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਰਗ. ਗੜ੍.

ਕਿਲਾਲ. ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਕੀਲਾਲ. "ਕੀਨ ਸਨਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ੍ ਕਿਲਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕਿਲਾਲਜ. ਕੀਲਾਲ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਮਲ. ਜਲਜ."ਕਿਲਾਲਜ ਪੁੰਜ, ਦਿਵਾਕਰ ਕੋ ਬਿਨ ਜਸੋਂ ਅਕੁਲਾਏ." (ਨਾਪ੍)

ਕਿਲੋਖਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਖਰੀ.

ਕਿਲੋਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲੋਲ.

ਕਿੱਲ. ਛੋਟੀ ਮੇਖ. ਕੀਲ.

ਕ੍ਰਿੱਲਤ. ਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਲੀਲ (ਥੋੜਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ.

ਕਿੱਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀਲ. ਕੀਲਕ. ਕੀਲਾ. ਮੇਖ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ,ਜੋ ਏਕੜ ਤੁੱਲ ਹੈ.

ਕਿੱਲੀ. ਛੋਟਾ ਕਿੱਲਾ. ਕੀਲੀ.

ਕਿਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਵੇਂ. "ਕਿਵ-ਕਰਿ ਆਖਾ ਕਿਵ ਸਾਲਾਹੀ ?" (ਜਪੁ)

ਕਿੰਵਦੰਤੀ. ਸੰ. ਕਿੰਵਦਨ੍ਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਫਵਾਹ. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਹਾਉਤ. ਦੰਤਕਥਾ. ਪ੍ਰਵਾਦ. Rumour.

ਕਿਵਰਿਯਾ. ਪੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਵਾੜੀ. ਕਵਾਟ. ਪਟ. ਤਖਤੇ। ੨ ਤਾਕੀ. ਮੋਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਿਵਰੀਆ ੨.

ਕਿਵਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵਰਿਯਾ। ੨ ਕਿਵਾੜ ਪੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਿਰੇਬਰਦਾਰ. ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ.

ਕਿੰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਬਾ.

ਕਿਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਟ. "ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ ਖੋਲਿ ਕਿਵਾਰ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਕਿਵਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟੀ ਤਾਕੀ. ਮੋਰੀ। ੨ ਛੋਟੇ ਤਖਤੇ. ਕਿਵਾੜੀ। ੩ ਵਿ–ਕਿਵਾੜ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਡਿਹੁਡੀ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਅਫਸਰ. "ਕਾਮ ਕਿਵਾਰੀ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਰਵਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਕਾਮ ਕਿਲੇ ਦਾ ਜ਼ਮਾਦਾਰ ਹੈ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ਹਨ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜ-ਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟੈਕਸ, ਜੋ ਹਰ ਘਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਸੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਿਵਾੜ ਦੇਖੋ, ਕਪਾਟ ਅਤੇ ਕਵਾਟ.
ਕਿਵਾੜਾ

ਕਿਵਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵਾਰੀ.

ਕਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਮਿ. ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ.
ਕਿਵੈ "ਮਲੁ ਹਉਮੈ ਧੋਤੀ ਕਿਵੈ ਨ ਉਤਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕਿਵੈਹੈ. ਕਰਨਾ ਹੈ."ਤ੍ਰਯੋਦਸ ਬਰਸ ਗਏ ਫਿਰ ਐਹੈਂ। ਜਾਹੁ ਹਮੈ ਕਛੁ ਕਾਜ ਕਿਵੈਹੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਹੇ ਭਰਤ! ਜਾਓ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ੨ ਕੈਸੇ (ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ) ਹੈ ?

ਕਿਵੈ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵ। ੨ ਕਿਯੈ (ਕੀਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਹਰ ਕੋਪ ਕਿਵੈ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਕਿੜੀ. ਮੁਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੋਕਾ. ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਪੁਕਾਰ. ਪੈਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਕੈੜ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਕਿੜੀ ਪਵੈਦੀ ਮੁਹਾਇਓਨੁ."(ਸੋਰ ਅ:ਮ:੩)"ਕਿੜੀ ਪਵੈਦੀਈ ਖੜਾ ਨ ਆਪਿ ਮੁਹਾਇ." (ਸ.ਫਰੀਦ)

ਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿ. "ਬਗੋਯਦ ਕੀ ਮਨ ਫੋਜ ਕੋ ਸ਼ਾਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕਰੀ. ਕੀਤੀ. "ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸਰਵ–ਕਿਆ. "ਆਇਗਇਓ ਕੀ ਨ ਆਇਓ ?" (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਜਦ ਕਰਤਾਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ,ਤਦ ਕੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ? ਭਾਵ–ਕੁਝ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਕੀ ਵਿਸਰਹਿ ? ਦੁਖ ਬਹੁਤਾ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਜਨਮਤ ਕੀ ਨ ਮੂਓ ਅਭਾਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) "ਗਹਿਓ ਕੀ ਨ ਅੰਚਲਾ ?" (ਫੁਨਹੇ ਮ: ਪ)

ਕੀਂ. ਫ਼ਾ. ਕਿ–ਇਹੀਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਇਹ.

ਕੀਉ ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਬੈਧਪ ਹਰਿ ਏਕ, ਨਾਨਕ ਕੀਉ." (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ) "ਕੀਓ
ਕੀਓ ਸੀਗਾਰੁ ਮਿਲਣ ਕੈ ਤਾਈ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਘਰਿ ਕੀਅਉ
ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਗਾਸਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ)

ਕੀਅਹਿ. ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕੀਅਹਿੰ. ਕਰੀਦੇ ਹਨ. "ਤੇ ਕੀਅਹਿ ਪਰਵਾਣ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨)

ਕੀਅਲੋ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕਰਿਆ. "ਕੈਤ ਹਮਾਰੋ ਕੀਅਲੋ
ਕੀਆ ਖਸਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) "ਕੀਆ ਖੇਲੁ ਬਡ ਮੇਲੁ ਤਮਾਸਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੀਈ. ਕੀਤੀ. ਕਰੀ. "ਹਮ ਹਰਿ ਕੀ ਗੁਰੁ ਕੀਈ ਹੈ ਬਸੋਠੀ." (ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਕੀਏ. ਕੀਤੇ. ਕਰੇ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਧਨਵੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਰਨ ਤੋਂ. ਕਰਨੇ ਸੇ. "ਸੁਨਤਿ ਕੀਏ ਤੁਰਕ ਜਿ ਹੋਦਿਗਾ ?"(ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕੀਸ. ਸਰਵ–ਕਿਸ. ਕਿਸ ਨੂੰ."ਤਬ ਛਲ ਛਿਦ੍ ਲਗਤ ਕਹੁ ਕੀਸ ?" (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕੀਅਸ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਪੁਨ ਕਾਸੀ ਕੋ ਕੀਸ ਪਿਆਨਾ." (ਗੁਰਿ ੧੦) ੩ ਸੰ. ਕੇਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਂਦਰ."ਮਹਾਬਲੀ ਰਾਵਨ ਦਸ ਸੀਸ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਗਰਬ ਹਰਨੋ ਮਿਲ ਕੀਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਕ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਈਸ਼(ਸ੍ਵਾਮੀ) ਸੂਰਜ। ਪ ਪੰਛੀ (ਪਕੀ).

ਕੀਸਾਰ. ਸੰ. ਕਿੰਸ਼ਾਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੌਂ, ਧਾਨ ਅਤੇ ਕਣਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬੱਲੀ ਪੁਰ ਜੋ ਸੂਈ ਜੇਹੇ ਤਿੱਖੇ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਸਨੁ ਕੀਸਾਰਾ ਚਿਥਿਆ ਕਣੁ ਲਇਆ ਤਨੁ ਝਾੜਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਕੀਸਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੰਗੁਲੀ ਆਦਿ ਅੰਗ ਹਨ.

ਕੀਸ੍. ਫ਼ਾ. ਕੀ ਹੈ ? ਕਿ–ਅਸ੍ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰ. ਕਿਮਸ੍ਤ.

ਕੀਹ. ਕਿਆ. ਕੀ.

ਕੀਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ "ਬੁਲੈ ਬੈਣ ਕੀਹਾਂ ਕਰੇ ਘਾਇ ਜੀਹਾਂ ?" (ਰਾਮਾਵ) ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਜ਼ਖਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੨ ਪਹਾੜੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕੀਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਉਂ ਹੈ.

ਕੀਕ. ਕੀਤਾ. ਕੀਏ."ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਕਟੇ ਨਕ ਕੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਸਿਕੀਕ.

ਕੀਕਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਡਾਲ.

ਕੀਕਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼. ਇਸ ਥਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਕੀਕਟ ਜਾਤਿ ਵਸਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਘੋੜਾ। ੩ ਕੰਗਾਲ-ਪੁਣਾ. ਨਿਰਧਨਤਾ। ੪ ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ। ਪ ਵਿ–ਕੰਗਾਲ।

ਕੀਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਰਿ.

ਕੀਕੁਰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. ਕਿਵੇਂ. ਕਿੱਕੁਰ.
ਕੀਕੂੰ "ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀਕੂੰ ਨਿਭੈਗੀ ?" (ਜਸਭਾਮ)

ਕੀਚ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਦੰਮ. ਗਾਰਾ. ਚਿੱਕੜ. ਪੰਕ. "ਬਿਆ-ਪਤ ਮੋਹਕੀਚ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਕੀਚਈ. ਕੀਜਈ. ਕਰੀਏ. ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. "ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਚਈ ਨਾਨਕ, ਜਿਨਾ ਆਪਣਾ ਸੁਆਉ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨, ਮ: ਪ)

ਕੀਚਕ. ਸੰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੋਬਾ ਬਾਂਸ। ੨ ਕੇਕਯ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦਾ ਸਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਨਾਲ ਛੇੜਖਾਨੀ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਬਹੁਤ ਹਿੰਦੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿਰੀਚਕ ਅਤੇ ਕ੍ਰੀਚਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰੀਚਕ, ਕਿਰੀਚਕਮਾਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰੀਚਕ.

ਕੀਚੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀਚ. ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ. "ਕੀਚੜ ਹਾਥ ਨ ਬੂਡ਼ਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਕੁਕਰਮ ਹੈ.

ਕੀਚੜਿ. ਕੀਚੜ ਮੇਂ. ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ."ਕੀਚੜਿ ਆਟਾ ਗਿਰਿਪਰਿਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੀਚਿਤ. ਕੀਜੀਅਤ. "ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਕੀਚਿਤ ਭਿੰਨ." (ਬਾਵਨ)

ਕੀਚੇ ਕੀਜੈ. ਕਰੀਜੈ. ਕਰੋ. ਦੇਖੋ, "ਸੁਹੁਕੀਚੇ."
ਕੀਚੈ "ਹਰਿਰਸੁ ਕੀਚੈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਕੀਜਈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਚਈ.

ਕੀਜਹੁ. ਕਰੋ.

ਕੀਜਤੁ. ਕਰੀਦਾ ਹੈ."ਕਾਹੇ ਕੀਜਤੁ ਹੈ ਮਨਿਭਾਵਨ?" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਕੀਜਾ. ਕਰਿਆ. ਕੀਤਾ. "ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸੁਖ ਕੀਜਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ)

ਕੀਜੈ. ਕਰੀਜੈ. ਕਰੋ। ੨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਕੀਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀੜਾ. "ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਸਗਲ ਪੂਰਾਨ." (ਗੌਂਡ ਮ: ਪ) ੨ ਭਾਵ–ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ। ੩ ਵਿ–ਕਠੋਰ. ਸਖਤ। ੪ ਕੈਟਭ ਅਸੁਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੀਟ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸਹਸਬਾਹੁ ਮਧੁ ਕੀਟ ਮਹਿਖਾਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ, ਮਧੁ, ਕੈਟਭ ਅਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ। ਪ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮ.

ਕੀਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀੜਾ। ੨ ਵਿ–ਕਠੋਰ. ਕਰੜਾ.

ਕੀਟਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੇਸ਼ਮ, ਜੋ ਕੀਟ (ਕੀੜੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕੀਟਪਖਾਣੀ. ਵਿ–ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੀੜਾ. ਪਾਸ਼ਾਣ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੀੜਾ. "ਅਚਿੰਤਦਾਨ ਦੇਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਵਿਚਿ ਪਾਥਰ ਕੀਟਪਖਾਣੀ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੪)

ਕੀਟਭ. ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ. "ਤਾਂਤੇ ਮਧੁ ਕੀਟਭ ਤਨ ਧਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਕੀਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀੜੀ. ਚਯੁੰਟੀ. "ਇਕ ਬਿਹੰਗ ਇਕ ਕੀਟੀ ਰੀਤਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਭਾਵ–ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ. "ਕੀਟੀ ਪਰਬਤ ਖਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ। ੩ ਵਿ–ਨੰਮ੍. ਹਲੀਮ. "ਕੀਟੀ ਹੋਇਕੈ ਖਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੀਟੁ. ਦੇਖੋ, ਕੀਟ.

ਕੀਤ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. ਕ੍ਰਿਤ. "ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਆਪਨ ਕੀਤ." (ਨਟ ਮ: ਪ ਪੜਤਾਲ) "ਮਨ ਅਪਨੈ ਕਉ ਮੈ ਹਰਿਸਖਾ ਕੀਤ." (ਟੋਡੀ ਮ: ਪ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. ਕ੍ਰਿ. "ਕੀਤਾ ਪਾਇਐ ਆਪਣਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕੀਤਾ ਕਹਾ ਕਰੈ ਮਨਿ ਮਾਨ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਕੀਤੇ ਕਉ ਮੈਰੈ ਸੰਮਾਨੈ, ਕਰਣਹਾਰੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਜਾਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਕਰਣਾ. "ਕੀਤਾ ਲੋੜੀਐ ਕੰਮ ਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਆਖੀਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ. ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ (ਕੰਮ). ੨ ਕਰਿਆ ਕਰਾਇਆ. ਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਕਾਰਿਤ. "ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਓਸ ਦਾ ਸਭੁ ਗਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਕੀਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੀਰਤਿ. ਜਸ । ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਿ (ਕ੍ਰਿ) ਪ੍ਰਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼. "ਜਾਪ ਨ ਤਾਪ ਨ ਕਰਮ ਕੀਤਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ.

ਕੀਤੀਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ,ਦਿੱਤੀ."ਭੀੜੁ ਮੋਕਲਾਈ ਕੀਤੀਅਨੁ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)ਤੰਗਦਸ੍ਤੀ ਤੋਂ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਕਰਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਕੀਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕੀਤ. "ਏਕ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਕੀਤੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਕੀਤੋਈ ਕੀਤਾ (ਕਰਿਆ) ਹੈ. "ਸੈਨੋ ਜੋਗ ਕੀਤੋਈ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫)
ਕੀਤੋਸੁ
ਕੀਤੋਸੂ

ਕੀਤੋਨ ਉਸ ਨੇ ਕਰਿਆ ਹੈ. "ਕੀਤੋਨ ਅਪਣਾ ਪੰਥ
ਕੀਤੋਨੁ ਨਿਰਾਲਾ." (ਭਾਗੁ) "ਜੋਹਾ ਕੀਤੋਨੁ ਤੇਹਾ ਹੋਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕੀਤੋਮ ਮੈ ਕੀਤਾ । ੨ ਕਰਿਆ ਹੈ. ਕੀਤੋਸੁ.
ਕੀਤੋਮੂ "ਈਧਨੁ ਕੀਤੋਮੂ ਘਣਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਕੀਦ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਕੀਦ੍ਰਸ਼ ਅਤੇ ਕੀਦ੍ਰਸ਼. ਕੀਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਕੀਦ੍ਰਿਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਕੇਹਾ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਕੈਸਾ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ.

ਕੀਨ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਜਨਮ ਲੀਨ ਸਿਮਰਨ ਨਹਿ ਨਿਮਖ ਕੀਨ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੨ ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਮੁਚੁ ਮੁਚੁ ਗਰਭ ਗਏ ਕੀਨ ਬਚਿਆ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਬਹੁਤ ਗਰਭ ਗਿਰਗਏ ਇਹ ਕਿਉਂ ਬਚ ਰਿਹਾ ? ੩ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ. ਕਿਉਂ ਨਾ. "ਕੀਨ ਸੁਣੇਹੀ ਗੋਰੀਏ !" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਫ਼ਾ. ਕ਼ੀਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਸ਼ਮਨੀ। ੫ ਲੜਾਈ. ਜੰਗ। ੬ ਕਪਟ । ੭ ਦੇਖੋ,ਕੀਂ.

ਕੀਨਸਿ. ਕੀਤਾ ਹੈ."ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਭੁਰਜਾਇ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕਿਉਂ ਨ. ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ. "ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਗਤਿ ਕੀਨਸਿ ਹੋਗ ?" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੀਨਹ. ਦੇਖੋ, ਕੀਨਾ ੨.

ਕੀਨਹਕੋਸ਼. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੀਨਹ ਵਿ–ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੀਨਖਾਪ
ਕੀਨਖਾਬ } ਦੇਖੋ, ਕਮਖਾਬ.

ਕੀਨਾ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਸੋ ਪਾਏ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਫ਼ਾ. ਕ਼ੀਨ ਵੈਰ. ਬੁਗ਼ਜ. ਦੇਖੋ, ਕੀਨ ੪. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੀਨ ਭੀ ਉਹੀ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਕੀਨਾਰਾਮ
ਕੀਨਾਰਾਮੀਏ } ਦੇਖੋ, ਅਘੋਰੀ.

ਕੀਨੀ. ਕੀਤੀ. ਕਰੀ. "ਹਰਿ ਗਤਿ ਕੀਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਮਕੀਨ.

ਕੀਮ. ਅ. ਕ਼ਿਯਮ. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ੀਮਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਮੁੱਲ. "ਤਿਸ ਦੀ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕੀਮ ਨ ਸਕਾ ਪਾਇ ਸੁਖ ਮਿਤੀਹੁ ਬਾਹਰੇ." (ਜੈਤ ਵਾਰ)

ਕ਼ੀਮਤ. ਅ. ਕ਼ੀਮਤ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁੱਲ। ੨ ਕ਼ਦਰ। ੩ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਅਟਕਲ.

ਕੀਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ. "ਕੀਮਤਿ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਦੂਜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ ੩. "ਅਨਿਕ ਦੋਖ ਅਰੁ ਬਹੁਤ ਸਜਾਈ। ਤਾਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਕੀਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁੱਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਸਭ ਕੀਮਤਿ ਮਿਲਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ." (ਸੋਦਰੁ)

ਕੀਮਤੀ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੀਮਤੀ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ.

ਕੀਮਾ. ਅ. ਕ਼ੀਮਹ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ.

ਕੀਮਾਏ. ਕ਼ੀਮਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ. ਕ਼ਦਰਦਾਨ. "ਨਹਿ ਕੀਮਤਿ ਕੀਮ ਕੀਮਾਏ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕੀਮਾਹੁ. ਕ਼ੀਮਤ (ਮੁੱਲ) ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮ. "ਸੁਖ ਕੀਮਾਹੁ ਬਾਹਰੇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕੀਮਿਯਾ } ਯੂ. ਕ੍ਹੀਮਿਯਾ ਸੰਗਜਾ–ਰਸਾਯਨ. ਰਸਾਇਣ.
ਕੀਮੀਆ } Chemia. * ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਤਾਂਬੇ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਅਤੇ ਕਲੀ ਤੋਂ ਚਾਂਦੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਹੋਈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਰਸਾਇਨਵਿਦ੍ਯਾ (Chemistry) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਗਈ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਚਾਂਦੀ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਘਰ ਭਰ ਬੈਠੇ.

ਕੀਮੀਆਗਰ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੀਮੀਆ (ਰਸਾਇਣ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਸਾਯਨੀ.

ਕੀਮੁਖਤ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੀਮਤ ਸੰਗਜਾ–ਹਰੇ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ ਘੋੜੇ ਅਥਵਾ ਗਧੇ ਦਾ ਦਾਣੇਦਾਰ ਚਮੜਾ, ਜੋ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮਿਆਨਾਂ ਪੁਰ ਮੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ.

ਕੀਰ. ਸੰ. ਕੀਕਟ. ਵਿ–ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ । ੨ ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ । ੩ ਲੋਭੀ । ੪ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੀਰ. ਤੋਤਾ. ਸ਼ੁਕ. "ਕੀਰ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਗਨਿਕਾ." (ਗੁਰਸੋਭਾ) ੫ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼। ੬ ਵਿ–ਕਸ਼ਮੀਰੀ। ੭ ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਵਟ. ਮਲਾਹ.

ਕੀਰਣ. ਸੰ. ਕੀਰ੍ਣ.ਵਿ–ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ.ਵਿਖਰਿਆ। ੨ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕੀਰਣਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ.ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਰੋਣਾ. ਕ੍ਰੰਦਨ.

ਕੀਰਤ. ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਕਵਿ ਕੀਰਤ ਜੋ ਸੰਤ ਚਰਨ ਮੁਖਿ ਲਾਗਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਿ.

ਕੀਰਤਨ. ਸੰ. ਕੀਰ੍ਤਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਨ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ । ੨ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਸਹਿਤ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕੀਰਤਨ' ਹੈ "ਕੀਰਤਨ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤ ਰਹਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਨਸੋਹਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹਿਲਾ ਅਤੇ ਕੀਰਤਿ-ਸੋਹਿਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਸਮਾਪਤੀ. ਖ਼ਾਤਿਮਾ.

ਕੀਰਤਨਿ. ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ. ਕੀਰ੍ਤਨ ਮੇਂ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਇਹ ਮਨੁ ਰਾਤਾ."(ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਨੀਆ. ਵਿ–ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ."ਭਲੇ ਭਲੇ ਰੇ ਕੀਰਤਨੀਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਨ. "ਹਰਿਕੀਰਤਨੁ ਸੁਣੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਪੁਰ. ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤਸੀਲ ਊਨਾਂ ਬਾਙਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਹ ਨਗਰ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੬੮੩ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਤਾਰਾਚੰਦ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਕੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਆਬਾਦ ਕਰਵਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਵਸਣ ਦਾ ਵਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਏਹੋਏ "ਚਰਣਕਮਲ" ਠਹਿਰੇ ਅਤੇ ਸਾਂਈਂ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਸਨ.

ਕੀਰਤਪੁਰ ਰੋਪੜ* ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੩੧ ਮੀਲ ਹੈ.

ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(੧) ਸ਼ੀਸ਼ਮਹਲ. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸ੍ਤਿ-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਮਕਾਨ.ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਆਏ ਅਤੇ ਅੰਤ ਤੀਕ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹੇ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੱਛੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

(੨) ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਕ਼ਰੀਬ ਪੰਜ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(੩) ਖੂਹ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਇਹ ਕੂਆ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆਹੋਇਆ ਹੈ.

(੪) ਚਰਨਕਮਲ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪਹਾੜੀਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਏਧਰ ਆਏ ਹਨ. ਸਾਂਈ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਛੀ ਸੌ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ.

(੫) ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਡੇ ਭਾਰੀ ਚੁਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਘੋੜਿਆਂ ਲਈ ਦਾਣਾ ਭਿਉਂਕੇ ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰੀਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸਾਧਾਰਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਮਦਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ.

(੬) ਤਖ਼ਤਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਤਿਲਕ ਹੋਣ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ.

(੭) ਤੀਰਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੋਹਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰ-ਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਕੇਵਲ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਨਾਂਹੀ ਕੋਈ ਆਮਦਨ ਹੈ.

(੮) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ੨੫) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

(੯) ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਹ ਆਲੀ-ਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਹਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸੌ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੧੦) ਪਾਤਾਲਪੁਰੀ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਦੋ ਫ਼ਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸਤਲੁਜ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਵਿਭੂਤੀ ਭੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲਿਆਕੇ ਇੱਥੇ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਵਡਾ ਉੱਚਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ਼ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

* ਇਹ ਮਿਸਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਮਿਸਰੀ ਰਸਾਇਣ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਏ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇਹ ਹੋਗਿਆ.

* ਹੁਣ ਰੋਪੜ ਭੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

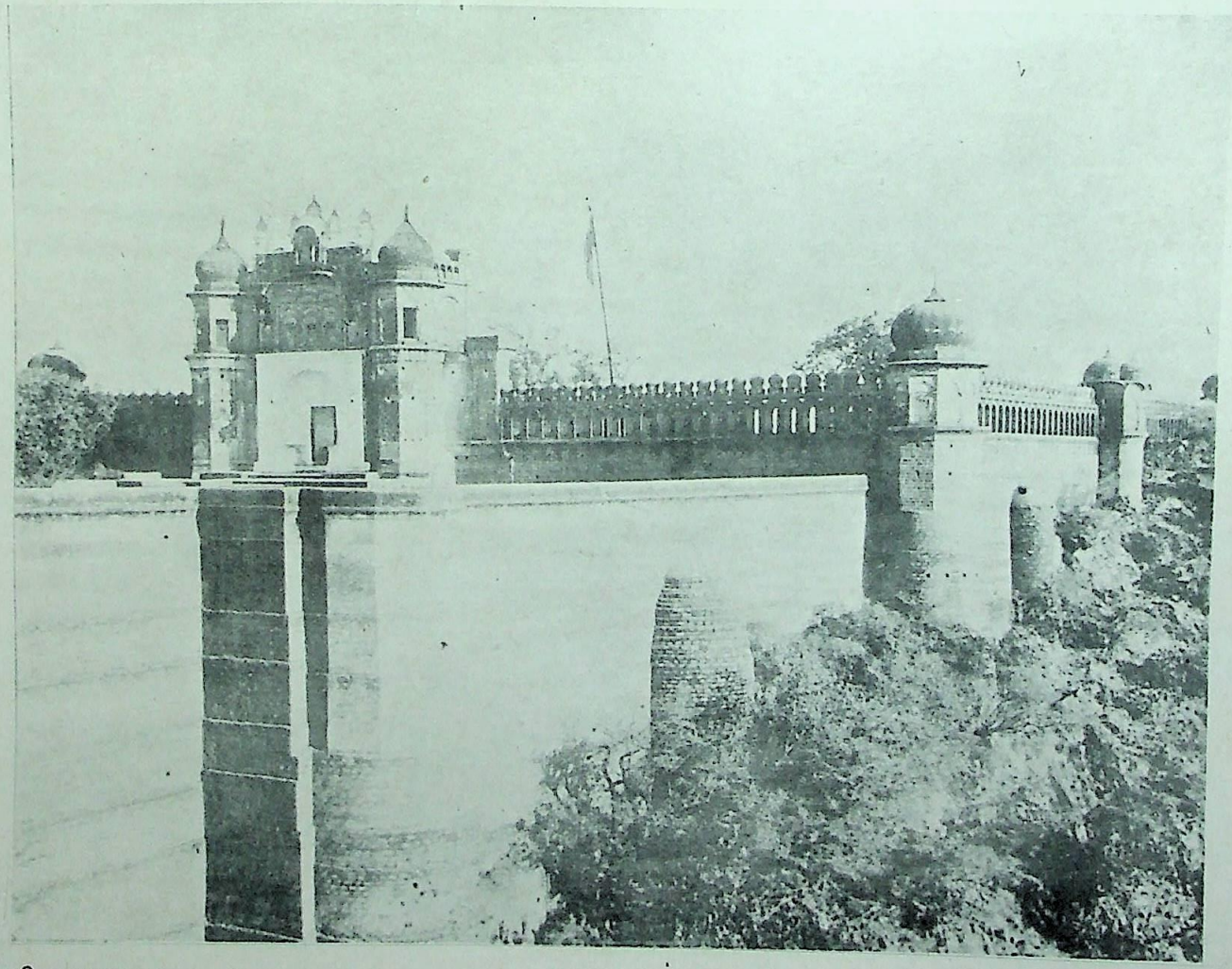

ਪੰਨਾ 332

ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ—ਕੀਰਤਪੁਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

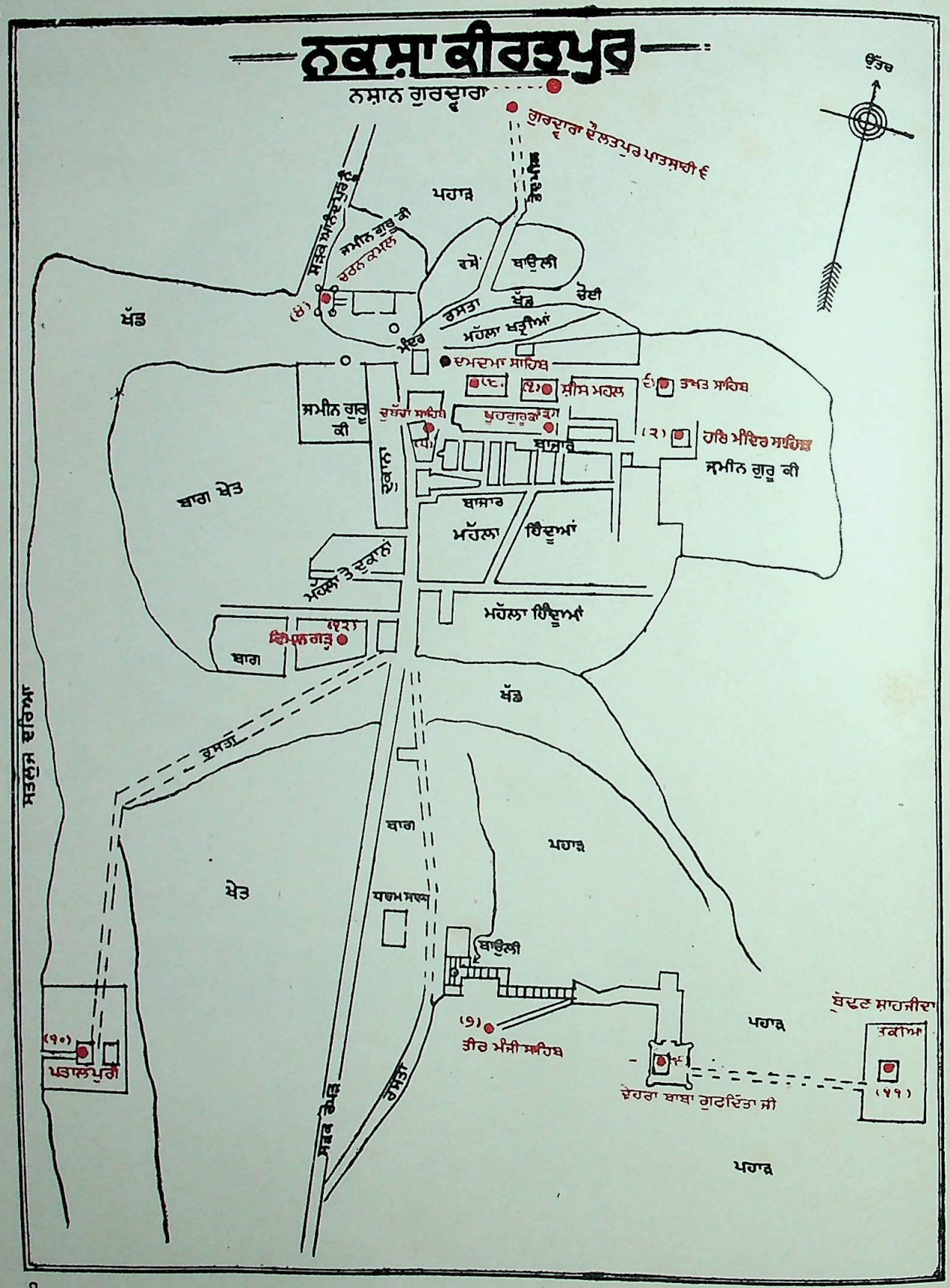

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਸੱਠ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈ.

(੧੫) ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਤਕੀਆ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਪਾਸ ਸਾਂਈ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਤਕੀਆ ਹੈ,ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਏ ਹਨ.

ਤਕੀਆ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਂਈ ਜੀ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਬਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਸਾਈਂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ, ਕੁੱਤੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਾਂਈ ਅੱਲਾਦਿੱਤਾ ਜੀ "ਚਰਨੋਲੀ" ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

(੧੨) ਵਿਮਾਨਗੜ੍ਹ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਚਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਵਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇਹੋਏ ਸੰਗਤਿ ਸਾਥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਨੰਦਪੁਰ ਲੈਗਏ ਸਨ.

ਕੀਰਤਿ. ਸੰ. ਕੀਰ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡ਼ਾਈ, ਨੇਕਨਾਮੀ, ਜਸ. "ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਕੀਰਤਿਸਤੰਭ. ਸੰ. ਕੀਰ੍ਤਿਸ੍ਤਮ੍ਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਥੰਮ੍ਹ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਯਸ਼ ਨੂੰ ਕ਼ਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ.

ਕੀਰਤਿਸ਼ਾਲੀ. ਸੰ. ਕੀਰ੍ਤਿਸ਼ਾਲਿਨ. ਵਿ–ਯਸ਼ਵਾਲਾ. ਕੀਰਤਿਮਾਨ.

ਕੀਰਤਿਸੋਹਿਲਾ. ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੋਹਿਲਾ" ਮੁੱਖ ਹੈ. ਬਹੁਤੇ ਕੀਰਤਨਸੋਹਿਲਾ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਆਰਤੀਸੋਹਿਲਾ ਭੀ ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ.

ਕੀਰਤਿਮਤ } ਵਿ–ਕੀਰਤਿਮੰਤ. ਕੀਰਤਿ ਵਾਲਾ.
ਕੀਰਤਿਮਾਨ } ਯਸ਼ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੰਸ ਨੇ ਜੰਮਦਾਹੀ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ. "ਪੁਤ੍ਰ ਭਯੋ ਵਸੁਦੇਵ ਕੇ ਕੀਰਤਿਮਤ ਤਿਹ ਨਾਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੀਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਿ.

ਕੀਰਤੀਆ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚੋਬਦਾਰ। ੨ ਵਿ–ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੀਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਣ.

ਕੀਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀੜਾ. ਕੀਟ। ੨ ਭਾਵ–ਤੁੱਛ. ਨੀਚ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੩) "ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਕਰੇ ਖਿਨਿ ਕੀਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਅ. ਕ਼ੀਰਾਨ. ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ. ਦੇਖੋ, ਸਪੀਅਲ ਅਤੇ ਮਖਤੂਲ. "ਤੁਮ ਮਖਤੂਲ ਸਪੇਦ ਸਪੀਅਲ, ਹਮ ਬਪੁਰੇ ਜਸ ਕੀਰਾ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੀਰਾਤ. ਅ. ਕ਼ੀਰਾਤ਼. ਦੋ ਰੱਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਚਾਰ ਗ੍ਰੇਨ. ਦੇਖੋ, ਜਗਾਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾਤ.

ਕੀਰੀ. ਕੀੜੀ. ਕੀਟੀ। ੨ ਭਾਵ–ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. "ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਭਾਵ–ਨਿਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ. "ਕੀਰੀ ਜੀਤੇ ਸਗਲਾ ਭਵਨ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੀਰੇਕਿਰਮ. ਕੰਗਾਲ ਅਤੇ ਨੀਚ. ਨਿਰਧਨ ਅਤੇ ਤੁੱਛ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮ ਅਤੇ ਕੀਰ. "ਹਮ ਕੀਰੇ ਕਿਰਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ." (ਸੋਦਰੁ)

ਕੀਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀਲਾ. ਮੇਖ. ਕਿੱਲ। ੨ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ. "ਸੋਹਤ ਜਜੋ�ਂ ਬੜਵਾਨਲ ਕੀਲਾ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਕ਼ੁਰਾਨੀ. ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇਵੇ. ਕੀਲਕ. "ਕੀਲ ਪਟਲ ਅਰਗਲਾ ਮਹਾਤਮ ਸਹਸ ਨਾਮ ਸੱਤਾ ਜੈ." (ਸਲੋਹ) ੫ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੬ ਥੰਮ੍ਹ. ਸ੍ਤੰਭ। ੭ ਅ. ਕ਼ੀਲ. ਸੁਖਨ. ਕਲਾਮ। ੮ ਫ਼ਾ. ਕ਼ੀਲ. ਕੀਲ. ਵਿ–ਟੇਢਾ। ੯ ਕੰਗਾਲ.

ਕੀਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀਲਾ. ਮੇਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੀਲ ੪.

ਕੀਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਕੀਲਕਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਮੇਖ ਗੱਡਣੀ.
ਕੀਲਨਾ } ਦੇਖੋ, ਕੀਲ ੪. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਦੁਖ ਦਰਦ ਠਾਕੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕ਼ੁਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕਾਬੂ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੀਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿੱਲਾ. ਮੇਖ. ਦੇਖੋ, ਕੀਲ.

ਕੀਲਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ,ਜੋ ਕੀਲ(ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ) ਨੂੰ ਅਲ (ਵਰਜਨ) ਕਰੇ. ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਮਰਥ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੀਲਾਲ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੩ ਕੀਲ (ਕਿੱਲੇ) ਨਾਲ ਜੋ ਰੋਕ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਪਸ਼ੂ.

ਕੀਲਾਲਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀਲਾਲ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਲਜ. ਕਮਲ.

ਕੀਲਿਕਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਖ. ਖੂੰਟੀ. ਕਿੱਲੀ।
ਕੀਲੀ } ੨ ਚੱਕੀ ਦੀ ਮੇਖ, ਜੋ ਮਾਨਵੀ ਦੇ ਛਿਦ੍ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਪਗ ਹੈਂ ਕੀਲਿਕਾ ਮਨ ਦਾਨੋ ਚਿਗ ਕੀਨ." (ਨਾਪ੍) ਕੀਲੀ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਦਾਣਾ ਪਿਸਣੋਂ ਬਚਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕ਼ੀਲੇਕ਼ਾਲ. ਅ. ਕ਼ੀਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਤ ਚੀਤ. ਗੱਲ ਬਾਤ.

ਕੀੜ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸਰੀਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. "ਮੂਲਾ ਕੀੜ ਬਖਾਣੀਐ." (ਕ਼ਾਗੁ)

ਕੀੜਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀਟ. ਕੀਟੀ। ੨ ਸਿਉਂਕ.
ਕੀੜੀ } ਦੀਮਕ. "ਇਟ ਸਿਰਾਣੇ ਭੁਇ ਸਵਣ ਕੀੜਾ ਲੜਿਓ ਮਾਸ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਵਿ–ਅਦਨਾ. ਤੁੱਛ. "ਕੀੜਾ ਥਾਪਿ ਦੇਇ ਪਾਤਸਾਹੀਂ" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕੀੜੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਊ ਮੱਝ ਦਾ ਉਹ ਦੁੱਧ,ਜੋ ਸੂਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਇਆ ਜਾਵੇ. ਇਸੇ ਦੁੱਧ ਦੀ 'ਬਹੁਲੀ' ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਕੁ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਗ ਪਗ (ਕਰੀਬ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ 'ਕ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–"ਸੌਕ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਮਾਲ ਖਰੀਦਿਆ ਹੈ।" ੨ ਸੰ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਗੁੰਜਾਰਨਾ। ੩ ਵ੍ਰਜ–ਨੀਚ। ੪ ਨਿੰਦਿਤ. ਇਹ ਅਵਜ਼ਯ ਸੰਗਜ਼ਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲੱਗਕੇ ਨਿੰਦਿਤ ਅਰਥ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਕੁਪੁਤ੍, ਕੁਕਰਮ ਆਦਿ। ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ.

ਕੁਅਤ. ਬਲ. ਜੋਰ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਵਤ. "ਦੁਹੂੰ ਹਾਥ ਕਰ ਕੁਅਤ ਪ੍ਰਹਾਰਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੬)

ਕੁਅਰ } ਸੰ. ਕੁਮਾਰ. ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ ਦਾ
ਕੁੰਅਰ } ਬੱਚਾ। ੨ ਰਾਜਕੁਮਾਰ. ਰਾਜਪੁਤ੍. "ਕਾਨ ਕੁਅਰ ਨਿਹਕਲੰਕ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੁਅਰਿ. ਸੰ. ਕੁਮਾਰੀ. ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਲੜਕੀ। ੨ ਰਾਜਪੁਤ੍ਰੀ. ਰਾਜਕੰਨਯਾ.

ਕੁਆਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੱਦ. ਪੁਕਾਰ. ਆਵਾਹਨ ਲਈ ਕ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ. ਕਥ. "ਜਿਨਾ ਨੈਣ ਨੀਂਦ੍ਰਾਵਲੇ ਤਿਨਾ ਮਿਲਣ ਕੁਆਉ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਵਾਉ.

ਕੁਆਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿੰਦਾ. ਕ (ਬੁਰਾ) ਆਹ੍ਵਾਨ (ਪੁਕਾਰਨਾ).ਬੁਰਾ ਕਹਿਣਾ.

ਕੁਆਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਵੱ. ਕਰੁਆ. ਮਟਕਾ. "ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਚਉਕਾ ਕੰਚਨ ਕੁਆਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ। ੩ ਅੱਸੂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ। ੪ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. "ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਸੀਗਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੫ ਘੀ ਕੁਆਰ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਮਾਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਬਾਈ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. L. Aloe Perfoliata.

ਕੁਆਰਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. "ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੂਤ ਹੈਂ ਜੁਗਲ ਕੁਆਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ.

ਕੁਆਰਿ } ਕੁਮਾਰੀ. ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ।
ਕੁਆਰੀ } ੨ ਕੰਨ੍ਯਾ. ਲੜਕੀ. "ਗਾਛਹੁ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜ ਕੁਆਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਰਾਜਕੁਆਰਿ ਪੁਰੰਦਰੀਏ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਬਿਨਾ ਵਿਆਹੀ ਕੰਨ੍ਯਾ. "ਜਾ ਕੁਆਰੀ ਤਾ ਚਾਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਲੌਂਡੀ. ਦਾਸੀ. "ਜਾਚੈ ਘਰਿ ਲਛਮੀ ਕੁਆਰੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਕਵਰੀ. ਕਵਲ. ਬੁਰਕੀ. "ਖਿੰਥਾ ਕਾਲ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ." (ਜਪੁ) ਦੇਹ ਨੂੰ ਕਾਲ ਦਾ ਗ੍ਰਾਸ ਜਾਣਨਾ ਇਹ ਖਿੰਥਾ ਹੈ.

ਕੁਆਲਿਉ } ਵਿ–ਕ਼ੁ(ਬੁਰੇ) ਆਲਯ (ਘਰ) ਦੀ. ਖੋਟੇ
ਕੁਆਲਿਓ } ਘਰ ਦੀ. ਨੀਚ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੀ. "ਖਰੀ ਕੁਆਲਿਓ ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਲਖਣੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੁਅੰਡ. ਸੰ. ਕੋਦੰਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ.

ਕੁਇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਅਰ. "ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ਕੁਇਰ ਰੁਲਾਇਆ."(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧).ਦੇਖੋ, ਕੋਰ.

ਕੁਇਰਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਅਰਿ.

ਕੁਇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਅਰ. ਰਾਜਪੁਤ੍ਰ. ਅਮੀਰਜ਼ਾਦਾ. "ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਫਿਰਗਈ ਕੁਇਰੁ ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੁਇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲਾ. "ਖਿੰਥਾ ਜਲਿ ਕੁਇਲਾ ਭਈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਖਿੰਥਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਕੁਈ. ਸਰਵ–ਕੋਈ. "ਅੰਨ ਪੈਣ ਥਿਰ ਨ ਕੁਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕੁਸ਼. ਸੰ. ਕੁਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਰਭ. ਦੱਭ। ੨ ਪਾਣੀ. ਜਲ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਕੁਸ਼ੁ. ਦੇਖੋ, ਲਵ ੬। ੪ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤ ਦ੍ਵੀਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ. "ਪਹੁਚੇ ਦੀਪ ਹੁਤੋ ਕੁਸ ਨਾਮੂ." (ਨਾਪ੍) ੫ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ। ੬ ਹਲ ਦਾ ਫਾਲਾ। ੭ ਫ਼ਾ. ਕ਼ੁਸ਼ ਮਾਰ. ਕਤਲ ਕਰ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ੁਸ਼ਤਨ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,ਜੈਸੇ–ਮਰਦਮਕੁਸ਼। ੮ ਫ਼ਾ. ਕ਼ੁਸ. ਭਗ. ਯੋਨਿ.

ਕੁਸਟ. ਕੁਸ਼੍ਠ. ਕੋੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼੍ਠ.

ਕੁਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਤਨ.

ਕੁਸਤ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੁਸ਼ਤ ਕ਼ੁਸ਼੍ਤ. ਮਾਰਿਆ. ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾ। ੨ ਸੰ. ਕ਼ੁਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ–ਕੁਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ਰੇਬ. ਛਲ. ਕਪਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤੁ.

ਕੁਸ਼ਤਗਾਂ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੁਸ਼ਤਗ਼ਾਂ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤੇਹੋਏ. ਕੁਸ਼ਤਹ ਕੀਤੇਹੋਏ.

ਕੁਸਤਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਤਜਤਾ. ਥੂਨਾਪਨ."ਕੁਸਤਤਾ ਕੋ ਭਲੇ ਸੂਤ ਭੇਦਜੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ,ਕੁਤਸਤਾ.

ਕੁਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੁਸ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਮਾਰਮੁੱਟਣਾ. ਕ਼ਤਲ (ਵਧ) ਕਰਨਾ.

ਕੁਸਤਨੀ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੁਸ਼ਤਨੀ ਕ਼ੁਸ਼੍ਤਨੀ. ਮਾਰਨੇ ਲਾਇਕ. "ਗੈਬਾਨ ਹੈਵਾਨ ਹਰਾਮ ਕੁਸਤਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਕੁਸ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੁਸ਼ਤਹ ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਤਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਤੁ ਦੀ ਭਸਮ. ਮਾਰੀ-ਹੋਈ ਧਾਤੁ.

ਕੁਸਤਿ. ਸੰ. ਕੁਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ। ੨ ਅਸਤਜਤਾ. ਥੂਨ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛਲ. ਕਪਟ ਆਦਿਕ ਕੁਤਸਿਤ (ਨਿੰਦਿਤ) ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ. "ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਕੂੜਿ ਕੁਸਤਿ ਭਰਿਆ ਗਲ ਤਾਂਈ." (ਗਉ ਛਿਤ ਮ: ੩)

ਕੁਸਤੀ. ਵਿ–ਝੂਠਾ। ੨ ਕੁਕਰਮੀ. ਸਦਾਚਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਭੁਣ ਕੁਸਤੀ ਗਾਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਫ਼ਾ. ਕ਼ੁਸ਼ਤੀ. ਕ਼ੁਸ਼ਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਲਯੁੱਧ. ਘੋਲ.

ਕੁਸਤੁ. ਸੰ. ਕੁ-ਸਤ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਦੀ. "ਮੁਹਹੁ ਕੂੜ ਕੁਸਤੁ ਤਿਨੀ ਢਾਹਿਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਨੀਚਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਕੂੜ ਕੁਸਤੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾਅਗਨਿ ਬੁਝਾਏ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੩ ਆਲਸ. ਉੱਦਮ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਭਾਵ। ੪ ਅਧਰਮ ਨਾਲ ਕਮਾਇਆ ਧਨ.

ਕੁਸ਼ਤੰਦਹ. ਫ਼ਾ ਕُشندہ ਵਿ–ਮਾਰਦੇਣ (ਵਧ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ.

ਕੁਸ਼ਧ੍ਵਜ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾ.

ਕੁਸਨਾ. ਦੇਖੋ,ਕੁਸ਼ਤਨ. "ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕੁਸ਼ਨਾਭ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਕੁਬਜ.

ਕੁਸਪਾਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸ਼ਪਵਿਤ੍ਰੀ. ਅਨਾਮਿਕਾ (ਚੀਚੀ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਉਂਗਲ) ਤੇ ਪਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੱਭ ਦਾ ਛੱਲਾ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵ ਅਤੇ ਪਿਤ੍ਰੁ-ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਗਿਆਨ ਜਨੇਊ ਧਿਆਨ ਕੁਸਪਾਤੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੁਸ਼ਪੁਰ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਕੁਸ਼ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ. ਕੁਸੂਰ। ੨ ਅਵਧ (ਔਧ) ਵਿੱਚ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ.

ਕੁਸਮ. ਸੰ. ਕੁਸੁਮ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲ. "ਪੁੰਡਰ ਕੇਸ ਕੁਸਮ ਤੇ ਧਉਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ਇਸ ਥਾਂ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। ੨ ਕੁਸੁੰਭ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੁਸਮ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਕੁਸਮ ਰੰਗ ਸਿੰਗ ਰਚ ਰਹਿਆ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਰੰਗੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੈ ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਪਾਟੁ ਘਿਉ ਪਾਕੁ ਹਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੫) ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਇਸ ਤਰਾਂ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲ, ਰੇਸ਼ਮ, ਘੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਦੇ ਪਾਸ ਛਿੱਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ.

ਕੁਸਮਬਿਚਿਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਸੁਮ-ਵਿਚਿਤ੍ਰਾ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਨ, ਯ, ਨ, ਯ. ।।।, ।ऽऽ, ।।।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤਿਨ ਬਨਬਾਸੀ ਰਘੁਬਰ ਜਾਨੇ,
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸੰਗੀ ਸੁਖ ਦੁਖ ਮਾਨੇ,
ਬਲਕਲ ਲੈਕੇ ਅਬ ਬਨ ਜੈਹੈਂ,
ਰਘੁਪਤਿ ਸੰਗੇ ਬਨਫਲ ਖੈਹੈਂ.
(ਰਾਮਾਵ)

ਕੁਸਮਯ ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾ ਵੇਲਾ. ਖੋਟਾ ਸਮਾਂ।
ਕੁਸਮਾ ੨ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਕੁਸਮਾਹੀ. ਕੁਸੁਮ–ਮਾਂਹੀਂ. ਫੁੱਲ ਵਿੱਚ. "ਉਰਝ ਪਰਿਓ ਕੁਸਮਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਭ੍ਰੋਰੇ ਵਾਂਙ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਗਿਆ.

ਕੁਸਮਾਂਜਲਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਮਾਂਜਲਿ.

ਕੁਸਮਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਕੂਖਮਾਂਡ.

ਕੁਸਮਾਯੁਧ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਮਾਯੁਧ.

ਕੁਸਮਾਵਲਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਮਾਵਲਿ.

ਕੁਸਮਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਮਿਤ. "ਕੁਸਮਿਤ ਬਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਵਿਲੋਕੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਪ੍ਫੁੱਲਿਤ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਲੋਕੈਂ (ਵੇਖਦੇ ਹਨ).

ਕੁਸਰਾਈ ਦੇਖੋ, ਕੁਸਲਤਾ. "ਤੁਮਰੇ ਤਨ ਹੈ ਕੁਸ-
ਕੁਸਰਾਤ ਰਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਸਲ. ਸੰ. ਕੁਸ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲ੍ਯਾਣ. ਮੰਗਲ. "ਇਨ ਬਿਧਿ ਕੁਸਲ ਹੋਤ ਮੇਰੇ ਭਾਈ !"(ਗਉ ਮ: ੫) "ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. "ਕੁਸਲ ਕੁਸਲ ਕਰਤੇ ਜਗ ਬਿਨਸੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ–ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ। ੪ ਪੰਡਿਤ.

ਕੁਸਲ ਖੇਮ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸ਼ਲ ਕ੍ਸ਼ੇਮ. ਕਲ੍ਯਾਣ ਅਤੇ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ. "ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਸਭ ਭਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਬਸਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕੁਸਲਤਾ ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸ਼ਲਤਾ. ਆਨੰਦਤਾ. ਮੰਗਲ ਦਾ
ਕੁਸਲਾਤ ਭਾਵ। ੨ ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ. "ਕਾਹੇ ਕੀ ਕੁਸਲਾਤ ਹਾਥ ਦੀਪ ਕੂਏ ਪਰੈ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੁਸਾ. ਸੰ. ਕੁਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਦਰਭ. ਦੱਭ. ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਬਾਂਇ ਲਿਪਾਇ ਕੁਸਾ ਬਿਛਵਾਈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਤਨ. "ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਮੈ ਕੁਠਾ (ਕੋਹਿਆ) ਜਾਵਾਂ। ੩ ਫ਼ਾ ਕُش ਕੁਸ਼ਾ. ਵਿ–ਖੋਲ੍ਹਨੇ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਦਿਲਕੁਸ਼ਾ.

ਕੁਸਾਇ. ਦੇਖੋ, ਆਲਮਕੁਸਾਇ। ੨ ਫ਼ਾ کُشا ਵਿ–ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸ਼ਾਇਸ਼. ਫ਼ਾ کشایش ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸ਼ਾਦਗੀ. ਖੁਲ੍ਹ. ਫ਼ਰਾਖੀ.

ਕੁਸਾਸਨ. ਸੰ. ਕੁਸ਼ਾਸਨ. ਕੁਸ਼ (ਦੱਭ) ਦਾ ਆਸਨ. ਇਹ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਵੇਲੇ ਵਿਛਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਕੁਸ਼ਾਸਨ. ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕੁਸ਼ਾਗ੍ਰਬੁੱਧਿ. ਵਿ–ਦੱਭ ਦੀ ਨੋਕ ਜੇਹੀ ਤਿੱਖੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਸੂਖਮ ਬੁੱਧਿ (ਤੇਜ਼ ਅਕ਼ਲ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸ਼ਾਦ. ਫ਼ਾ. ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ੨ کشادہ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਦੋਨੋ ਚਸ਼ਮ ਕੁਸ਼ਾਦ ਨਿਸ਼ਸਤਹਿਸਾਮੁਹੇ." (ਨਾਪ੍) ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਕੇ.

ਕੁਸ਼ਾਦਹ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਾਦ ੨.

ਕੁਸ਼ਾਦਗੀ. ਫ਼ਾ کشادگی ਸੰਗਜਾ–ਖੁਲ੍ਹ. ਤੰਗੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ। ੨ ਬੰਧਨ ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਕੁਸ਼ਾਦਨ. ਫ਼ਾ کشادن ਕ੍ਰਿ–ਖੋਲ੍ਹਣਾ। ੨ ਨਿਰਬੰਧ ਕਰਨਾ.

ਕੁਸ਼ਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਾਦ ੨.

ਕੁਸ਼ਾਮਤ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ. "ਕਾਂਹੁੰ ਕੁਸਾਮਤ ਕਰ ਖ਼ੁਸ਼ਲੇਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕੁਸ਼ਾਯੰਦਹਕਾਰ. ਫ਼ਾ کشایندہ کار ਵਿ–ਕੰਮ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਜ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕੰਮ ਦੀ ਕਠਿਨਾਈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸਾਲੀ। ੨ ਕੁਸ਼ੀਲ. ਵਿ–ਬੁਰੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. ਨੀਚ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਗਰੀਬ ਕੋ ਹਤੈਂ ਕੁਸਾਲੀ." (ਨਾਪ੍)

ਕੁਸਿਕ. ਸੰ. ਕੁਸ਼ਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਗਾਧਿ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ ਦਾ ਦਾਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਕੌਸ਼ਿਕ ਗੋਤ੍ ਚੱਲਿਆ.

ਕੁਸੀ. ਵਿ–ਕੁਸ਼ਵੰਸ਼ੀ. ਕੁਸ਼ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅਨੁਸਾਰ ਵੈਦੀ ਕੁਸ਼ ਦੀ ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਲਵ (ਲਉ) ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਲਵੀ. "ਲਵੀ ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਕੁਸੀ ਸਰਬ ਹਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਜਿਸ ਪਾਸ ਕੁਸ਼ (ਦੱਭ) ਹੈ. ਕੁਸ਼ਾਧਾਰੀ।
੩ ਸੰਗਜਾ–ਹਲ ਦਾ ਫਾਲਾ, ਜੋ ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਸੀ (ਪਾੜਦਾ) ਹੈ। ੪ ਕੁਸ਼ਕ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ ਰਿਖੀ.

ਕੁਸੀਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਆਜ. ਸੂਦ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ "ਕੁਸ਼ੀਦ" ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਕੁਸੁਧ. ਵਿ–ਅਪਵਿਤ੍. ਨਾਪਾਕ. "ਹਿਰਦਾ ਕੁਸੁਧ ਲਾਗਾ ਮੋਹ ਕੂਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) "ਕਾਇਆ ਕੁਸੁਧ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਲਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)
੨ ਅਸ਼ੁੱਧ. ਗ਼ਲਤ.

ਕੁਸੁਧਾ. ਵਿ–ਅਸ਼ੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਜੂਠਾ। ੨ ਕੁਸੂਧਾ. ਟੇਢਾ. "ਸੋਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਕੁਸੁਧੇ ਜਾਹਿ ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਸੁਧੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਧ.

ਕੁਸੁਪੁਰ. ਕੁਸ਼ਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੂਰ.

ਕੁਸੁੰਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸੁੰਭਾ. ਕੇਸਰ ਜੇਹੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ. ਅਗਨਿਸ਼ਿਖ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੩ ਥਾਰੀ. ਸੁਰਾਹੀ। ੪ ਸੰ. ਕੁਸੁੰਭ. ਸਰਪ ਆਦਿਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਹ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਜਮਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. Venom-bag.

ਕੁਸੁੰਭਰੰਗ. ਕੁਸੁੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ। ੨ ਭਾਵ–ਕੱਚਾ ਰੰਗ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਾਇਕਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ."ਰਚਨੰ ਕੁਸੁੰਭ-ਰੰਗਨਹ." (ਗਾਥਾ)

ਕੁਸੁੰਭੜਾ ਦੇਖੋ, ਕਸੁੰਭ ਅਤੇ ਕੁਸੁੰਭ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ
ਕੁਸੁੰਭੜੇ ਜੇਹੀ ਰੰਗਤ ਵਾਲਾ। ੩ ਭਿੰਗ–ਅਫ਼ੀਮ
ਕੁਸੁੰਭਾ ਦਾ ਟਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰਸ, ਜੋ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਂਙ ਚੁਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸੁੰਭੜਾ ੨.

ਕੁਸੁੰਭੀ. ਵਿ–ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਜੇਹਾ ਰੰਗੀਨ.

ਕੁਸੁਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲ. ਪੁਸ਼ਪ। ੨ ਰਜ. ਰਿਤੁ. ਹ਼ੈਜ਼.

ਕੁਸੁਮਸ਼ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸੁਮ (ਫੁੱਲਾਂ) ਦੇ ਸ਼ਰ (ਤੀਰਾਂ) ਵਾਲਾ, ਕਾਮਦੇਵ. ਕੁਸੁਮਾਯੁਧ.

ਕੁਸੁਮਚਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਧਨੁਖ ਵਾਲਾ, ਕਾਮ-ਦੇਵ. ਪੁਸ਼੍ਪਧਨ੍ਵਾ.

ਕੁਸੁਮਵਿਚਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਬਿਚਿਤ੍.

ਕੁਸੁਮਾਂਜਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸੁਮ (ਫੁੱਲ) ਅੰਜਲਿ (ਬੁੱਕ). ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਉਂਜਲ. "ਦੇਵ ਕੁਸੁਮਾਂਜਲਿ ਅਰਪੈਂ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਮੈਥਿਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਦਯਨ (ਉਦਯਨਾਚਾਰਯ), ਜੋ ਨਜਾਯ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਦੁਤੀ ਪੰਡਿਤ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ "ਕੁਸੁਮਾਂਜਲਿ" ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੌਧਮਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਈਸ਼੍ਵਰਸਿੱਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਯੋਗ ਹੈ.

ਕੁਸੁਮਾਯੁਧ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਕਾਮਦੇਵ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਾਣ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸੁਮਾਵਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ. ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ.

ਕੁਸੁਮਿਤ. ਵਿ–ਫੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਫੁੱਲਿਤ.

ਕੁਸੂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ ੩ ਅਤੇ ਲਵ ੬.

ਕੁਸੂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ। ੨ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਬਦਇੰਤਜ਼ਾਮੀ.

ਕੁਸੂਧਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਧਾ.

ਕੁਸੂਰ. ਕੁਸ਼ਪੁਰ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਤਸੀਲ ਅਤੇ N. W. R. ਦਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਕੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਸਾਉਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਤਹੀ ਤਿਨੈ ਬਾਂਧੇ ਦੁਇ ਪੁਰਵਾ। ਏਕ ਕੁਸੂਰ ਦੁਤੀਯ ਲਹੁਰਵਾ." ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੮੧੭ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਆਸਮਾਨ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ. ਸਨ ੧੮੦੭ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੁਸੂਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਨਾਲ ਕੁਸੂਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਮਿਲਾਇਆ। ੨ ਅ ਕ਼ُصُور. ਕੁਸੂਰ. ਦੋਸ਼. ਖ਼ਤ਼ਾ. ਗੁਨਾਹ. ਅਪਰਾਧ.

ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸ਼ (ਜਲ) ਪੁਰ ਸ਼ਯ (ਸੌਣ) ਵਾਲਾ, ਕਮਲ. "ਸੰਗ ਪਰਾਗ ਕੁਸੇਸਯ ਹੋਰਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਭਮੂਲ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ. ਕੁਮੁਦ। ੩ ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ.

ਕੁਸੈਲ. ਵਿ–ਬੁਰਾ ਸ਼ੈਲ. ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਤੇ ਜਲ ਅਤੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ. "ਚੇਟਕ ਸੇ ਚਿਤ੍ ਚਾਰੁ ਚੌਪਖਾ ਕੁਸੈਲ ਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨)

ਕੁਸੋਹਣਾ ਵਿ–ਕੁਰੂਪ. ਕੁਰੂਪਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ
ਕੁਸੋਹਣੀ ਭੈੜੀ ਹੈ. ਬਦਸ਼ਕਲ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ ਰਹਿਤ. ਕੁਸ਼ੋਭਨ. "ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਸੋਹਣੀ ਪਰਹਰਿ ਛੋਡੀ ਭਤਾਰ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕੁਸੰਗ ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰੀ ਸੁਹਬਤ. ਖੋਟਾ ਸਾਥ.
ਕੁਸੰਗਤਿ "ਕੁਸੰਗਤਿ ਬਹਹਿ ਸਦਾ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੁਸੰਗੀ. ਵਿ–ਕੁਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੁਰੀ ਸੁਹਬਤ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. "ਸੰਗਿ ਕੁਸੰਗੀ ਬੈਸਤੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਬੁਰਾ ਸਾਥੀ.

ਕੁਸੰਪ } ਸੰਗਜਾ–ਬਦਕ਼ਿਸਮਤੀ. ਦੁਰਭਾਗਜਤਾ ।
ਕੁਸੰਪਦ } ੨ ਨਿੰਦਿਤ ਸੰਪਦਾ. ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਅਨੀਤਿ ਨਾਲ ਕਮਾਈ ਮਾਇਆ.

ਕੁਸੰਭਾਇਲੇ. ਕੁਸੁੰਭਰੰਗ ਨਾਲ. "ਤੂ ਉਰਝਪਰਿਓ ਕੁਸੰਭਾਇਲੇ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਕੁਸ੍ਮ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤਕੁਸ੍ਮ.

ਕੁਸ੍ਮੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ੍ਮੀ.

ਕੁਸ੍ਮ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤਕੁਸ੍ਮ । ੨ ਕੁਠ ਨਾਉਂ ਦੀ ਦਵਾਈ. Costus speciosus. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕੁਸ੍ਮ (ਕੁਠ) ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਵੀਰਜ ਵਧਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਕਫ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਦੀ ਦੱਸੀ ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਜਾਦਾ ਖਾਧੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਹਿਰੀਲੀ ਵਸਤੁ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਇਹ ਕਈ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਸ੍ਮੀ. ਸੰ. कुष्ठिन्. ਵਿ–ਕੁਸ੍ਮ ਰੋਗ ਵਾਲਾ. ਕੋੜ੍ਹੀ. ਜੁਜ਼ਾਮੀ. Leper.

ਕੁਸ਼ੂ }
ਕੁਸ਼ੂਨ } ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤ, ਕੁਸ਼ਤਨ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਤੰਦਹ.
ਕੁਸ਼ੂੰਦਹ }

ਕੁਸ੍ਮਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤਿ.

ਕੁਹ. ਵਿ–ਕੁਛ. ਕੁਝ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਣਾ । ੩ ਸੰ. ਵਜ–ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ । ੪ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਬੇਰ.

ਕੁਹਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧੋਖਾ. ਫ਼ਰੇਬ । ੨ ਮੁਰਗੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ । ੩ ਠਗ । ੪ ਸੰ. ਕੁਹੁਕ. ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਕੁਹ ਕੁਹ ਧੁਨਿ. ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ. "ਕੁਹਕਨਿ ਕੋਕਲਾ ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਕੁਹੂਕ.

ਕੁਹਕਤ. ਕੁਹਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕ ੨. "ਕੁਹਕਤ ਕਪਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਕਪਟ ਬਾਂਗਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਕੁਹਕਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੁਕਬਾਣ.

ਕੁਹਕਿਅੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੁਕਿਅੜਾ.

ਕੁਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਤਨ. "ਜੀਆਂ ਕੁਹਤ ਨ ਸੰਗੈ ਪਰਾਣੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕੁ–ਹਨਨ. ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਸਲਮਾਂਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿਬਹਿ ਕਰਨਾ.

ਕੁਹਥੜਾ } ਵਿ–ਕੁਤਸਿਤ (ਨਿੰਦਿਤ) ਅਸਥਾਨ ।
ਕੁਹਥਾ } ੨ ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਛੁਹਿਣਾ ਗਲਾਨੀ (ਘ੍ਰਿਣਾ) ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ. ਕੁਹਥਰੀ ਥਾਂ. "ਵਸੰਦੋ ਕੁਹਥੜੈ ਥਾਇ." (ਜੈਤ ਵਾਰ) "ਕੁਹਥੀ ਜਾਈ ਸਿਟਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਬੁਰੀ ਜਾਇ (ਜਾਯ–ਜਗਾ) ਵਿੱਚ.

ਕੁਹਥੀਜਾਇ. ਨਿੰਦਿਤ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਥੜਾ.

ਕੁਹਨ } ਦੇਖੋ, ਕੁਹਣਾ । ੨ ਫ਼ਾ کہن ਅਥਵਾ کہنہ
ਕੁਹਨਾ } ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ. ਜੀਰਣ । ੩ ਡਿੰਗ. ਕੁਹਨ. ਧੂਰਤ. ਲੁੱਚਾ । ੪ ਈਰਖਾ ਵਾਲਾ.

ਕੁਹਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਛਿਦ੍ਰ. ਛੇਕ. ਸੁਰਾਖ਼ । ੨ ਟੋਆ. ਗੜ੍ਹਾ । ੩ ਗਲੇ ਦੀ ਨਲਕੀ. ਕੰਠ ਦਾ ਛਿਦ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਸੁਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਕਿਲਕਤ ਕੁਹਰ ਕਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਕਾਉਂ ਆਦਿਕ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ । ੫ ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀਰ.

ਕੁਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀੜ.

ਕੁਹਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹਿਰੀ. ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰੀ.

ਕੁਹ਼ਲ. ਅ. کحل ਸੰਗਜਾ–ਅੰਜਨ. ਕੱਜਲ । ੨ ਵਿ–ਅੱਖ ਨਾਲ ਹਾਵ ਭਾਵ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਿਲ.

ਕੁਹੜਾਮ. ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਕੋਸ਼ਲਜਾ ਜਨਮੀ. ਕਈ ਪਟਿਆਲਾਰਾਜ ਦੇ ਘੁੜਾਮ ਨਗਰ ਨੂੰ ਕੁਹੜਾਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਲ. "ਕੁਹੜਾਮ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿਯੇ ਸਹਰੰ । ਤਹਿ ਕੋਸਲਰਾਜ ਨ੍ਰਿਪੇਸ ਬਰੰ । ਉਪਜੀ ਤਿਂਹ ਧਾਮ ਸੁਤਾ ਕੁਸਲੰ । ਜਿਂਹ ਜੀਤਲਈ ਸਸਿਅੰਸੁ ਕਲੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕੁਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕ ਜਲ ਹਰਣ (ਲੈਣ) ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਟੋਆ. ਕੱਚਾ ਖੂਹ.

ਕੁਹਾਰਾ }
ਕੁਹਾਰੀ }
ਕੁਹਾੜਾ } ਸੰਗਜਾ–ਕੁਠਾਰ. ਕੁਠਾਰੀ ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰ.
ਕੁਹਾੜੀ }

ਕੁਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੁਹਕੇ. ਜਿਬਹਿ ਕਰਕੇ. "ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨਿ ਖਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਹਿਲ. ਸੰ. ਕੁਹਲਿ. ਵਿ–ਪਾਨ ਸਹਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ. ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਠ ਲਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਲ.

ਕੁਹਿਲਨ. ਵਿ–ਕੱਜਲ ਲਾਂਉਣ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹ਼ਲ. "ਲੰਙੀ ਕੁਹਿਲਨ ਆਵਈ ਪਰਵੇਲਿ ਪਿਆਰੀ." (ਭਾਗੁ) ਪਰਾਈ ਕਜਲਾਖੀ ਚਪਲਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਾਵੇਂ ਲੰਙੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸ਼ਈ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ.

ਕੁਹੀ. ਸੰ. ਕੁਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਜ਼ ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਜਾਹਚਸ਼ਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀਨ ਕੁਹੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਲਗੜ ਬਰੋਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸਿਫਤਾਂ ਬਹਿਰੀ ਜੇਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆ ਹਨ. ਇਹ ਮਦੀਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੋਹੀਲਾ ਹੈ: ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਸੁਰਖੀ ਮਿਲਿਆ ਕਾਲਾ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਾਕੀ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਛੀ ਨਹੀਂ, ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਰਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਸਿਖਾਈ ਹੋਈ ਕੁਹੀ ਚੰਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਝੀਲ ਵਿੱਚ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਣ ਇਹ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮੰਡਲਾਉਣ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਉਡਦੀਆਂ ਨਹੀਂ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਖੂਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਜਦ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਉਡਦੀਆਂ ਹਨ ਤਦ ਕੁਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪੱਰ ਚੱਕਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਉਹ ਡਰਦੀਆਂ ਫੇਰ ਝੀਲ ਤੇ ਹੀ ਆ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪਾਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਜ਼ ਵਾਂਙ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. FalcoPeregrinator. "ਸੀਹਾਂ ਬਾਜਾਂ ਚਰਗਾਂ ਕੁਹੀਆਂ ਇਨਾਂ ਖਵਾਲੇ ਘਾਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ । ੨ ਖ਼ਾ. ਦਾਤੀ (ਦਾਤ੍ਰੀ). ਘਾਹ ਵੱਢਣ ਦਾ ਦੰਦੇਦਾਰ ਸੰਦ.

ਕੁਹੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਹੀ ਪੰਛੀ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣਾ । ੨ ਖ਼ਾ. ਦਾਤੀ(ਦਾਤ੍ਰੀ) ਨਾਲ ਘਾਹ ਵੱਢਣਾ.

ਕੁਹੀਰ. ਸੰ. कुहेडी–ਕੁਹੇੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧੁੰਦ. ਪੌਣ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦੇ ਬਰੀਕ ਕਿਣਕੇ ਠੰਢ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੋਏ. ਕੁਹਰਾ. "ਜੈਸੇ ਕੁਹੀਰ ਨਿਵਾਰ ਕਰੈ ਹੁਇ ਸੂਰ ਉਦੈ ਮੁਖ ਤਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੁਹੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀ ਅਤੇ ਕੋਹੀਲਾ.

ਕੁਹੀੜ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀਰ । ੨ ਉਹ ਲੱਕੜ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਚੜਸ (ਚਰਸਾ) ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਚਕ੍ਰ (ਭੌਣ) ਰਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਹੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨਿ. ਕੁਹ ਕੁਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕ.

ਕੁਹੁਕਬਾਣ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤੀਰ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸੀਟੀ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਤੇਗ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਤਬਰਰੁ* ਕੁਹੁਕਬਾਣ ਅਨੰਤ." (ਚੰਡੀ ੨) ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਬਾਂਸ ਦੀ ਫੱਟੀਆਂ ਜੋੜਕੇ ਇਹ ਤੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਲਣ ਸਮੇਂ ਧੁਨਿ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕੁਹੁਕਿਅੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੁਕ. "ਮੋਰ ਕੁਹੁਕਿਅੜਾ ਸਬਦ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕੁਹੂ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੌਸ. ਅਮਾਵਸ. ਮਸਜਾ । ੨ ਮੋਰ ਅਥਵਾ ਕੋਕਿਲਾ (ਕੋਇਲ) ਦੀ ਧੁਨਿ । ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਬੁਲ (ਕੁਭਾ) ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕੁਹੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੁਹੂਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੁਕ.

ਕੁਹੂਕੰਠ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ, ਜੋ ਕੰਠ ਤੋਂ ਕੁਹੂ ਕੁਹੂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀ ਹੈ । ੨ ਵਿ–ਕੋਕਿਲਾ ਜੇਹਾ ਸੁਰੀਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਗਲਾ.

ਕੁਹੇਤ. ਸੰਗਜਾ–ਅਹਿਤ. ਸਨੇਹ ਦਾ ਅਭਾਵ । ੨ ਕਪਟ ਦਾ ਪਿਆਰ. ਉਹ ਹਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ.

ਕੁਹੇਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਕੋਹੀਲਾ.

ਕੁਹੇੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀਰ.

ਕੁਕਹ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਲਛੀ. ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਲੰਮਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. "ਕੁਕਹ ਕਾਹਸਿ ਫੁਲੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਪਿਲਛੀ ਅਤੇ ਕਾਂਹੀਂ ਫੁੱਲੀ ਹੈ. ਭਾਵ–ਰੋਮ ਚਿੱਟੇ ਹੋਗਏ ਹਨ । ੨ ਕੋਕਯੀ. ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਾਨ.

ਕੁਕਟ. ਸੰ. कुक्कुट–ਕੁੱਕੁਟ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ.

ਕੁਕਟੀ. ਸੰ. कुक्कुटी–ਕੁੱਕੁਟੀ. ਮੁਰਗੀ. ਕੁੱਕੜ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਕੁਕਨਸ }
ਕੁਕਨੁਸ } ਯੂ. ققنس ਕ਼ੁਕ਼ਨੁਸ. ਕੁਕਨੂ. ਆਤਸ਼ਜ਼ਨ. Phoenix. ਯੂਨਾਨੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕ਼ੁਕ਼ਨੁਸ ਪੰਛੀ ਬਹੁਤ ਰਾਗ ਆਲਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਭਸਮ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਭਸਮ ਤੋਂ ਅੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕ਼ੁਕ਼ਨੁਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਰ ਮਦੀਨ ਦਾ ਜੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੁਕਭ. ਦੇਖੋ, ਕਕੁਭਾ.

ਕੁੰਕਮ. ਸੰ. कुङ्कुम–ਕੁੰਕੁਮ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਸਰ. ਕਸ਼ਮੀਰਜ. ਕੁੰਗੂ. "ਕੁੰਕਮ ਤਿਲਕ ਭਾਲ ਮੇ ਕੀਨੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕੁਮਕੁਮਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਬਾਨ ਚਲੇ ਤੇਈ ਕੁੰਕਮ ਮਾਨਹੁ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਕੁਮਕੁਮਾ.

ਕੁਕਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਟਾ ਕਰਮ. ਨੀਚ ਕਰਮ. ਬੁਰਾ ਕੰਮ । ੨ ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਕੁਕਰਮ.

ਕੁਕਰਮੀ. ਵਿ–ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਕਰਾ. ਅੱਖ ਦੀ ਗੰਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਮ ਦੀ ਜੜ ਦੀ ਸੁੱਜੀ ਹੋਈ ਗਿਲਟੀ. ਰੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਰੇ.

ਕੁਕਰੀ. ਕੁੱਕੁਟੀ. ਮੁਰਗੀ । ੨ ਖੋਖਰੀ. ਨੈਪਾਲੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਮਦਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨੌਂਹ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਮਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ । ੩ ਸੂਤ ਦਾ ਗਲੋਟਾ. "ਬਿਖੇਰਤ ਹੈਂ ਕੁਕਰੀ ਬਿਸਤਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਕੜੀ.

ਕੁਕਰੇ. ਰੋਹੇ. ਸੰ. नेत्राशे–ਨੇਤ੍ਰਾਸ਼ੰ. Granular lid. جرب الاجفان. ਜਰਬੁਲਅਜਫ਼ਾਨ. ਅੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟੀਆਂ ਗਿਲਟੀਆਂ ਫੁੱਲਕੇ ਰੇਤੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਰੜਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹੋਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਕੇ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਉ ਹੈ ਕਿ–ਕਿਸ਼ਟੇ ਚਾਲੀ ਤੋਲੇ, ਹਰੜਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ ਤਿੰਨ ਤੋਲੇ, ਰਸੌਂਤ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਹਲਦੀ ਤਿੰਨ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਅਧ ਅਧ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਭਿਉਂਕੇ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਰੱਖ ਛੱਡੇ. ਫੇਰ ਸਭ ਨੂੰ ਮਲਕੇ ਪਾਣੀ ਛਾਣ ਲਵੇ ਅਤੇ ਫੋਕੜ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ. ਇਸ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਪਕਾਵੇ, ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਫਟਕੜੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਅਫੀਮ ਪਾ ਦੇਵੇ. ਜਦ ਗਾੜ੍ਹਾ ਰਸ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ

* ਤਬਰ-ਅਰੁ. ਤਬਰ ਅਤੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਕੇ ਮੁਖ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਰੱਖੇ. ਸਲਾਈ ਨਾਲ ਇਹ ਦਵਾ ਅੱਖੀਂ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਹੇ ਹਟਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਜਿਸਤ ਅਤੇ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਭਸਮ ਸੁਰਮੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸਲਾਈ ਨਾਲ ਅੱਖੀਂ ਪਾਉਣੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. ਸੋਣ ਵੇਲੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਧੋਣੀਆਂ ਅਤੇ ਗਰਦ ਤਥਾ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ ਰੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ.

ਕੁਕੜ ਕੁੱਕਟ. ਕੁੱਕੁਟੀ. ਮੁਰਗਾ. ਮੁਰਗੀ. "ਹੰਸਾ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਉਲਾਸਹਿ ਕੁਕੜ ਦੀ ਓਭਾਰੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਮੱਝੀ ਦੀ ਛੱਲੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਕੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਅੱਕ ਦਾ ਫਲ ਭੀ ਕੁਕੜੀ ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਕੀਜੈ. ਕੂਕੀਜੈ. ਪੁਕਾਰ ਕਰੀਜੈ। ੨ ਕੂਕਦਾ ਹੈ. ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ. "ਗੁਰੁ ਕਾਢੀਬਾਂਹ ਕੁਕੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਬਾਂਹ ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ.

ਕੁਕੁਭ. ਦੇਖੋ, ਕਕੁਭ। ੨ ਉੜੀਸੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਕੁੰਕੁਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਕਮ.

ਕੁੰਕੁਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਕੁਮਾ.

ਕੁੱਕ. ਛਿੱਲ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁੰਹੀਂ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵੱਲ ਕੁੱਕਾਂ ਦੇ ੨੨ ਪਿੰਡ ਹਨ.

ਕੁੱਕੜ ਦੇਖੋ, ਕੁਕਟ–ਕੁਕਟੀ.

ਕੁੱਕੜੀ

ਕੁੱਕਾ. ਕੁੱਕ ਗੋਤ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਕ.

ਕੁੱਕੁਟ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਟ.

ਕੁੱਕੋ. ਵਧਾਣ ਖੜ੍ਹੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਵਡਾ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਨੰਤਾ ਭੀ ਪਿਤਾ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪੁੰਜ ਸੀ.

ਕੁਕ੍ਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕੁਕ੍ਰਿਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਕਰਮ. "ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਜੋ ਜਗ ਮੇ ਕਰਹੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਨਾਸਨ-ਕਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕੁਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਕਰਤੂਤ. ਬਦਚਲਨੀ. "ਕੁਕ੍ਰਿਯਾ ਤਿਹ ਨਾਮ ਸੁ ਜੋਧ ਗਨੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੁਕਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੇਟ। ੨ ਕੋਖ. ਪੇਟ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ ਜੋ ਕਮਰ ਅਤੇ ਕੱਛੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ। ੩ ਗੁਫਾ. ਕੰਦਰਾ.

ਕੁੱਖ

ਕੁੱਖ ਹਰੀ ਹੋਣੀ. ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ. ਹਮਲ ਹੋਣਾ.

ਕੁੱਖਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਿ.

ਕੁਖ਼ਯਾਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਖ਼ਯਾਤਿ(ਸ਼ੁਹਰਤ). ਬਦਨਾਮੀ.

ਕੁਗਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ. ਦੁਰਦਸ਼ਾ। ੨ ਭੈੜੀ ਚਾਲ.

ਕੁਗਿਆਨੀ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ. ਉਲਟੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਯਥਾਰਥ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਰਵਗ੍ਯ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਸਠ ਕਠੋਰ ਕੁਚੀਲ ਕੁਗਿਆਨੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਕੁੰਗੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੰਗੂ (ਕੇਸਰ) ਰੰਗੀ ਇੱਕ ਕੀੜੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਣਕ ਜੌਂ ਆਦਿਕ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਿੰਦੀ ਹੈ. Ustilago Tritici.

ਕੁੰਗੂ. ਕੇਸਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਕਮ. "ਕਰਣੀ ਕੁੰਗੂ ਜੋ ਰਲੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਹੋਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੧) ੨ ਹਲਦੀ ਆਉਲਾ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਲਾਲ ਰੰਗ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮਾਂਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕੁਗੰਧ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਗੰਧ. ਬਦਬੂ. ਦੁਰਗੰਧ.

ਕੁਗੰਧਿ "ਅਧਿਕ ਕੁਗੰਧ ਨਿਪਤਿ ਜਬ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੬)

ਕੁਗ੍ਯਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਗਿਆਨੀ.

ਕੁਚ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਤਨ. ਮੰਮਾ. ਪਿਸ੍ਤਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਚ.

ਕੁੰਚ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚਨ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰੁਂਚੀ–ਕੁੰਚੀ. ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ. "ਸਾਪੁ ਕੁੰਚ ਛੋਡੈ ਬਿਖੁ ਨਹੀ ਛਾਡੈ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁਚਜ. ਸੰ. ਕੁਚਯੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਕਰਤੂਤ. ਬਦਚਲਨੀ। ੨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਬੁਰਾ ਢੰਗ.

ਕੁਚਜਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਚਯੰ: ਵਿ–ਕੁਚਯੀਂ ਵਾਲਾ. ਬਦਚਲਨ। ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਨਹੀਂ.

ਕੁਚਜੀ ਸੰ. ਕੁਚਯੀ. ਵਿ–ਕੁਚਯੀਵਤੀ. ਬੁਰੇ ਆਚਾਰ

ਕੁਚੱਜੀ ਵਾਲੀ. ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ "ਕੁਚਜੀ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ–"ਮੈਂ ਕੁਚਜੀ ਅੰਮਾਵਣ ਭੈਸੜੇ." ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਕੇ ਕੁਚੱਜੀ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ.

ਗੋਧਨ ਕੇ ਗ੍ਰਹ ਪਾਣੀ ਫੈਂਕਤ
ਕਬੀ ਉਠਾਇ ਨ ਗੋਬਰ ਫੋਸ,
ਲੋਨ ਫੁਰਾਵਤ ਬਰੀਯਾ ਮੈ ਧਰ
ਸੂਹਣ ਸੇਕਤ ਨਹ ਅਫਸੋਸ,
ਨੀਚੇ ਬੈਠ ਲਾਘੀ ਕਰ ਊਚੇ
"ਦਾਸ"ਖੜੀ ਫਿਰ ਲੜੇ ਪੜੋਸ,
ਨ੍ਹਾਵਣ ਬੈਠੀ ਛੋੜ ਦੀਦੈਯੋ
ਆਪ ਕੁਚੱਜੀ ਬੇੜ੍ਹੇ ਦੋਸ.
(ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)

ਕੁੰਚਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਂਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਕੋਚ. ਸੁਕੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕੁੰਚਰ. ਸੰ. ਕੁਂਜਰ–ਕੁੰਜਰ. ਹਾਥੀ.

ਕੁੰਚਰਇਸਨਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਮਲਰਹਿਤ ਕਰਮ. ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਖੇਹ ਸਿਰ ਪਾਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਵਸਾਖਸਾਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਚਰਣ. "ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਭਾਵ–ਨਿਸਫਲ ਕਰਮ.

ਕੁਚਰਚਾ. ਨਿੰਦਿਤ ਚਰਚਾ. ਸਾਰ ਰਹਿਤ ਬਹਿਸ. ਹੁੱਜਤਬਾਜ਼ੀ. "ਛਾਡਿ ਕੁਚਰਚਾ ਆਨ ਨ ਜਾਨਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕੁਚਰਜ. ਸੰ. ਕੁਚਯੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਆਚਾਰ. ਬਦਚਲਨੀ.

ਕੁੰਚਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੰਜਰੀ. ਹਥਣੀ. ਹਸ੍ਤਿਨੀ। ੨ ਕੁੰਚੀ. ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ. "ਕੁੰਚਰੀ ਜਸੋਂ ਅਹਿਰਾਜ ਤਸੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁੰਚਰੀਆ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚਰ. "ਤਲੈ ਕੁੰਚਰੀਆ ਸਿਰ ਕਨਿਕ ਛਤਰੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕੁੰਚੀ. ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ। ੩ ਵਿ–ਕੁੰਚਰ (ਹਾਥੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁਚਲ. ਸੰ. ਕੁਚਰ. ਵਿ–ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਇਕ ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ ਬਿਖਲੀਪਤੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਚਾਲੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਚਿਲ ਅਤੇ ਕੁਚੈਲ.

ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ. ਨਿੰਦਕ ਅਤੇ ਮਲੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਲ ਅਤੇ ਕੁਚੀਲ. "ਹਮ ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ ਅਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ਮਿਲਿ ਸਬਦੇ ਮੈਲ ਉਤਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੁਚਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਚੂਰਣ ਕਰਨਾ. ਦਰੜਨਾ. ਮਸਲਨਾ. ਫੇਹਦੇਣਾ. ਪਾਮਾਲ ਕਰਨਾ.

ਕੁਚਲਾ. ਸੰ. ਕਵੀਰ–ਕੱਚੀਰ ਅਤੇ ਕਾਸ੍ਮਕਾਰ–ਕਾਰਸ੍ਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਫਲ ਭੀ ਕੁਚਲਾ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. L. Strychnos Nuxvomica. ਕੁਚਲੇ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਈ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਬਵਾਸੀਰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਕੁੱਤੇ ਅਤੇ ਚੂਹੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਭੀ ਕੁਚਲੇ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੁਚਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਆਚਾਰ. ਬੁਰਾ ਚਲਨ. ਬਦਚਲਨੀ. "ਕਰਹੈਂ ਕੁਚਾਰ."(ਕਲਕੀ)

ਕੁਚਾਰੀ ੨ ਵਿ–ਬੁਰੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ. ਬਦਚਲਨ.

ਕੁਚਾਲ "ਗਹਿ ਮਾਰਜੋ ਪਿਤਸਤ੍ਰੂ ਕੁਚਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕੁਚਾਲੀ

ਕੁਚਿਤ. ਸੰ. ਕੁਤ੍ਸਿਤ. ਵਿ–ਪੋਚਦਾਰ. ਬਲ (ਵੱਟ) ਖਾਧਾ.ਪੁੰਘਰਾਲਾ. "ਅਲਕਾਂ ਕੁਚਿਤ." (ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ)

ਕੁਚਿਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਲ ਅਤੇ ਕੁਚੈਲ. "ਕੁਚਿਲ ਕਠੋਰ ਕਪਟ ਕਾਮੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕੁੰਚੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚ ੨। ੨ ਸੰਜੋ. ਕਵਚ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜੀ.

ਕੁਚੀਲ. ਸੰ. ਕੁਚੇਲ. ਵਿ–ਮੈਲੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਗੰਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ.

ਕੁਚੀਲਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਲਿਬਾਸ ਦੀ ਮਲੀਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚੀਲ ਅਤੇ ਕੁਚੈਲ.

ਕੁਚੈਲ ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ ਚੈਲ (ਵਸਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲਾ. ਮੈਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਚੈਲ

ਕੁਚੈਲਾ

ਕੁੱਚ. ਸੰ. ਕੂਚੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰੁਸ਼ (brush) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਜ਼ੁਲਾਹੇ ਦਾ ਕੁੱਚ.

ਕੁਛ. ਕੁਝ. ਦੇਖੋ, ਕਛੁ.

ਕੁਛੜ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਡ–ਝਬਲ. ਗੋਦੀ. ਉਛੰਗ. "ਕਰ ਪਿਆਰ ਪਿਉ ਕੁਛੜ ਲੀਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕੁਛੜਿ. ਕੁੱਛੜ ਵਿੱਚ.

ਕੁਛਿਤ. ਸੰ. ਕੁਤ੍ਸਿਤ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ. "ਮਨਮੁਖ ਕੁਚੀਲ ਕੁਛਿਤ ਬਿਕਰਾਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕੁਕ੍ਰਿਤਿ. ਰੇਹੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਕੱਲਰ. ਉਹ ਭੂਮਿ ਜੋ ਅੰਨ ਘਾਹ ਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ੩ ਭਾਵ–ਕੁਪਾਤ੍ਰ.

ਕੁਛੋਤ. ਵਿ–ਨਾ ਛੁਹਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਤੋਂ ਛਿੱਟ ਮੰਨੀਏ. ਦੇਖੋ, ਕਛੋਤਿ.

ਕੁੱਛ. ਕੁਝ. ਦੇਖੋ, ਕਛੁ.

ਕੁੱਛੜ

ਕੁੱਛੜਿ ਦੇਖੋ, ਕੁਛੜ ਅਤੇ ਕੁਛੜਿ.

ਕੁੱਛਿ

ਕੁੱਛੀ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਖ.

ਕੁਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਤੋਂ ਜ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ. "ਸਮਸ ਸਨੀ ਮੁਖ ਸਸਿ ਕੁਜ ਸਨਜੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦਾੜ੍ਹੀ ਸ਼ਨੀ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕਾਲੀ ਹੈ, ਮਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੰਗਲ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ–ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਰੋਸ਼ਨ ਹੈ ਪਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਮਾਨ ਚਿੱਟਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਮੰਗਲ ਜੇਹੀ ਲਾਲੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨ ਮੰਗਲਵਾਰ. "ਕੁਜ ਦਿਨ ਮੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਮਿਲਾਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਨਰਕਾਸੁਰ. ਭੌਮਾਸੁਰ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਾਹ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੇ ਨਰਕਾਸੁਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਜ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੌਮਾਸੁਰ.

ਕੁੰਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਝਾੜ ਅਤੇ ਬੇਲਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ, ਪਰ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਖ਼ਾਲੀ ਜੰਗਲ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਜੰਗਲ ਦੀ ਗਲੀ. ਸ਼ਿਅਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਆਦਿਕ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪਾਈਹੋਈ ਡੰਡੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚ ੨. "ਕੁੰਜਹਿ ਤਸਾਗ ਭੁਜੰਗ ਸਿਧਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਫ਼ਾ ☞ ਕੋਨਾ. ਗੋਸ਼ਾ. ਕਿਨਾਰਾ. ਗੁੱਠ। ੫ ਤੰਗ ਗਲੀ.

ਕੁੰਜਕ ਫ਼ਾ ☞ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਕੁੰਜਕਾ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜ ੪. ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਥੈਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਜਰੂਰੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਰੱਖਲੈਂਦਾ ਹੈ. "ਹਯਨ ਕੁੰਜਕ ਭ੍ਰਟ ਗਨ ਲਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕੁੰਜਕੁਟੀ. ਕੁੰਜ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਕੁਟੀਆ. ਸੰ. ਕੁੰਜਕੁਟੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜ ਅਤੇ ਕੁਟੀਰ.

ਕੁੰਜਗਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜ ੨. "ਕੁੰਜਗਲੀਨ ਮੇ ਖੇਲ ਮਚਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁੰਜਪੁਰਾ. ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਨ ਸੂਬੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ.

ਕੁੰਜਬਿਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜਵਿਹਾਰੀ.

ਕੁੰਜਮੇਦ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੰਜਰਮੇਧ. ਹਾਥੀ ਦੀ ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ
ਕੁੰਜਮੇਧ } ਵਾਲਾ ਯਗ੍ਯ. "ਹਯਾਦਿ ਕੁੰਜਮੇਦ ਰਾਜਸੂ ਬਿਨਾ ਨ ਭ੍ਰਮਣੰ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਕੁੰਜਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਕੁੰਜ (ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰੇ, ਹਾਥੀ. "ਏਕਲ ਮਾਟੀ ਕੁੰਜਰ ਚੀਟੀ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਜਰ ਅਸਨ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੰਜਰ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਭੋਜਨ. ਪਿੱਪਲ ਬਿਰਛ.

ਕੁੰਜਰਤ. ਅ [illegible] ਕ਼ੁਦਰਤ. "ਕੁੰਜਰਤ ਕਮਾਲ." (ਅਕਾਲ ੨੬੯)

ਕੁੰਜਰਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੰਜਰ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ.

ਕੁੰਜਰਾਰਿ ਨਾਦਨੀ. ਹਾਥੀ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਜਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਸ੍ਤਿਨੀ. ਹਥਣੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਵਿ–ਹਾਥੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁੰਜਵਿਹਾਰੀ. ਵਿ–ਬਣ ਦੀਆਂ ਗਲ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਕੁਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਤਾ, ਜੋ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੋਂ ਜਨਮੀ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. "ਕੁਜਾ ਆਮਦ ਕੁਜਾ ਰਫਤੀ ?" (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁਜਾਤ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਜਾਤੀ. ਨੀਚ ਜਾਤਿ।
ਕੁਜਾਤਿ } ੨ ਵਿ–ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂਪਿ.

ਕੁੰਜੀ. ਸੰ. ਕੁਞ੍ਚਿਕਾ–ਕੁੰਚਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਬੀ.ਤਾਲੀ. "ਕੁੰਜੀ ਜਿਨਿ ਕਉ ਦਿਤੀਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾਰੂਪ ਚਾਬੀ.

ਕੁੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੂਜਾ.

ਕੁਝ. ਵਿ–ਕਛੁ. ਕਿਛੁ. ਕੁਛ. ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ.

ਕੁਟ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁ. ਧਾ–ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ, ਠਗਣਾ, ਕਤਰਨਾ, ਗਰਮ ਕਰਨਾ, ਰਗੜਨਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਬਤ. ਕੂਟ। ੩ ਹਥੌੜਾ. ਘਨ। ੪ ਘਰ। ੫ ਕਿਲ੍ਹਾ. ਗੜ੍ਹ। ੬ ਬਿਰਛ। ੭ ਕਲਸ਼. ਘੜਾ। ੮ ਕੁਸ਼ (ਕੁਠ) ਨਾਮਕ ਔਧ। ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ ੨.

ਕੁੰਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਸ਼ਾ. ਕੂਟ. "ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸ ਕੁਮੇ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਕ਼ੈਂਡ. "ਹਰਿਜਨ ਅਮ੍ਰਿਤਕੁੰਟ ਸਰ ਨੀਕੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਕੁਟਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ ਮੁਨਿ, ਜੋ ਕੁਟ (ਘੜੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਦ੍ਵੈਣਾਚਾਰਯ. ਇਹ ਭੀ ਘੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੀਜ ਇੰਦ੍ਰਜੌ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਕੁੜਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕੁਟਜ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪੇਚਿਸ਼ (ਮਰੋੜੇ) ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. L. Holarrhena Antidysenterica.

ਕੁਟਣੀ } ਸੰ. ਕੁਟ੍ਟਨੀ–ਕੁੱਟਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੱਲੀ. ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੂਤੀ. "ਚੋਰਾਂ ਜਾਰਾਂ ਰੰਡੀਆਂ ਕੁਟਣੀਆਂ ਦੀ ਬਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਕੁਟਬਾਂਢਲਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਛਿੱਲਣ ਵਾਲਾ. "ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕੁਟਬਾਢਲਾ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਮੇਰੀ ਚਮਾਰ ਜਾਤਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਖੱਲ ਲਾਹੁਣ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਕੁਟਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟਿਲ.

ਕੁਟਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤਵਾਲ। ੨ ਕੋਟਪਾਲ. ਕੋਟ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਟਵਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤਵਾਲੀ. "ਦੂਤਾ ਭਾਨਉ ਇਹ ਕੁਟਵਾਰੀ ਮੇਰੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਕੋਟ (ਦੁਰਗ) ਪਾਲ ਦਾ ਕਰਮ.

ਕੁੰਟਾ. ਦੇਖੋ,ਕੁੰਡਾ। ੨ ਕੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਟ ੨. "ਸਹਜ ਕਥਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਕੁੰਟਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ,ਕੁੰਟੇ.

ਕੁਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੁੱਟਕੇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਰੋੜ. ਐਂਠ. ਵਲ। ੩ ਕੁਟੀਆ. ਝੋਂਪੜੀ.

ਕੁਟਿਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ। ੨ ਕਪਟੀ. ਛਲੀਆ। ੩ ਗੁੰਝਲਦਾਰ. "ਕੁਟਿਲ ਗਾਂਠ ਜਬ ਖੋਲੈ ਦੇਵ."(ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਗੱਠ.

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਕੁਟਿਲ ਲਿਖੇ ਹਨ– ਅਲਕ (ਜੁਲਫ਼), ਸੱਪ, ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨਹੁੰ, ਸੂਰ ਦੀ ਹੁੱਡ, ਤੋਤੇ ਦੀ ਚੁੰਜ, ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ, ਧਨੁਖ (ਕਮਾਨ).

ਕੁਟਿਲਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੇਢ. ਵਿੰਗ। ੨ ਕਪਟ. ਛਲ. "ਬੈਠਤ ਉਠਤ ਕੁਟਿਲਤਾ ਚਾਲਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਹਰਿ ਕਾਟੀ ਕੁਟਿਲਤਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕੁਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਅਥਵਾ ਫੂਸ ਦਾ ਘਰ. ਕੁਟੀਆ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੁਟਿ ਅਤੇ ਕੁਟੀ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ.

ਕੁਟੀਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ. ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜੋ ਬੇਦੀ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਤ੍ਯਾਗਦਾ ਅਤੇ ਸੰਧ੍ਯਾ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਦੇ ਘਰ ਭਿਖ੍ਯਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ. ਕੁਟੀਚਕ ਦਾ ਦਾਹਕਰਮ ਅਤੇ ਅੰਤ੍ਯਿਸ੍ਟਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੁਟੀਚਰ. ਛਲੀਆ. ਕਪਟੀ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ, ਜੋ ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰੇ. ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੂਰ. ਜੋ ਕੁਟ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਕੇ ਮੋਥੇ ਅਤੇ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਟੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਕੁਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਆਦਮੀ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ.

ਕੁਟੁੰਬ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟੰਬ.

ਕੁੰਟੇ. ਵਿ–ਕੂਟ (ਠੱਗੀ) ਵਾਲੇ. ਛਲੀਏ. "ਕ੍ਰਿਆ ਕੁੰਟੇ ਨਿਰਾਹਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜ੍ਹਤਾਲ)

ਕੁਟੇਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਆਦਤ. ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ. "ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਕੁਟੇਵ ਨਹਿ ਜਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੩) "ਕਠਿਨ ਕੁਟੇਵ ਨਾ ਮਿਟਤ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕੁਟੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਿ ਕੁਟੰਤਰ.

ਕੁਟੰਨਟ. ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਗਰਮੋਥਾ। ੨ ਇੱਕ ਬਾਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੋਵਟਮੋਥਾ ਹੈ। ੩ ਮਲਾਹ। ੪ ਖ਼ਿਊਰ. ਧੀਵਰ.

ਕੁਟੰਬ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਧ੍–ਕੁਟੁੰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਤਾਨ.ਔਲਾਦ। ੨ ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁੰਬਾ. "ਕੁਟੰਬ ਜਤਨ ਕਰਣੰ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਕੁਟੰਬੀ. ਵਿ–ਕੁਟੁੰਬ (ਪਰਿਵਾਰ) ਵਾਲਾ. ਕੁੰਬੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੁਟੰਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਟੰਬ ਦਾ.

ਕੁੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਰ. ਕੁਟਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਟਣਾ। ੨ ਕਈ ਧਾਤਾਂ ਕੁੱਟਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਇੱਕ ਧਾਤੁ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਭੁਰਭੁਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ."ਭੰਨਿਆਂ ਭ੍ਰਾਂਡਾ ਕੁੱਟ ਦਾ." (ਮਗੋ)

ਕੁੱਟਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੱਟਨ. ਦੱਲਾ. ਭੋਟੂ. ਭੜੂਆ. ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਵਿਚੋਲਾ.

ਕੁੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਾੜਨਾ. ਪੀਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟ ਧਾ.

ਕੁੱਟਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੱਲੀ. ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੂਤੀ. ਕੁੱਟਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟਨੀ.

ਕੁੱਟਮਿਤਹਾਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚੇਸ਼੍ਟਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰੰਜ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ.

ਕੁੱਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਤਰਾ. ਕਾਗਜ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਚੂਰਾ.

ਕੁਠ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ ੨.

ਕੁੰਠ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਣ੍ਠ. ਧਾ–ਘੇਰਨਾ. ਖੁੰਢਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਖੁੰਢਾ. ਕੁੰਦ। ੩ ਕੁੰਦਜਿਹਨ. ਖੁੰਢੀ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਕੁਠਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁਸ਼ਨ. ਕੁਹਣਾ.

ਕੁਠਰਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰੀ। ੨ ਕੋਠੜੀ. "ਏਕ ਕੁਠਰਿਯਾ ਬੀਚ ਰਾਵ ਕੋ ਰਾਖਿਓ."(ਚਰਿਤ੍ਰ੬੬)

ਕੁਠਾ. ਸਿੰਧੀ.ਵਿ–ਜ਼ਿਬਹਿ ਕੀਤਾ.ਕੁਸ਼੍ਰੁਤ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੱਟਿਆ ਜੀਵ. "ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਕੁਹਣਾ ੨.

ਕੁਠਾਉ }
ਕੁਠਾਇ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਥਾਂ. ਨਿੰਦਿਤ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਔਖੀ ਥਾਂ.
ਕੁਠਾਹਰ }

ਕੁਠਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਹਾੜਾ. ਪਰਸ਼ੁ. "ਕਾਚਿ ਕੁਠਾਰ ਖਸਮਿ ਸਿਰ ਕਾਟਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਬਿਰਛ। ੩ ਕੋਸ਼ੁ. ਕੋਠਾ. ਭੰਡਾਰ. ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ। ੪ ਸੰ. ਕੁਸ਼੍ਮਾਰਿ. ਕੋੜ੍ਹ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ."ਕਾਚਿ ਕੁਠਾਰ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੈਤਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਕੁਸ਼੍ਮਾਰਿ ਕਾੜ੍ਹਾ ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਕੁਠਾਰਿ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਹਾੜੀ. "ਕਾਟੀ ਕੁਟਿਲਤਾ
ਕੁਠਾਰੀ } ਕੁਠਾਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਲੀ. "ਇਨ ਅਖਲਿਨ ਕੀ ਕਰੈਂ ਕੁਠਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਭਾਵ–ਜਿਵੇਂ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿੱਚ ਧਾਤੁ ਗਾਲ ਦੇਈਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਭ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੀਏ। ੩ ਕੋਸ਼ਾਧਾਰੀ. ਕੁਠਾਰ (ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ) ਦਾ ਦਾਰੋਗ਼ਾ. ਮੋਦੀ। ੪ ਵਿ–ਕੁਹਾੜਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁਠਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰ। ੨ ਸੰ. ਬਾਂਦਰ। ੩ ਬਿਰਛ। ੪ ਸਸਤ੍ਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਕੋਸ਼.

ਕੁਠਾਲੀ. ਸੰ. ਕ–ਪ੍ਰਥਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਥਾਲੀ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਨਿਆਰ ਸੁਇਨਾ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿਕ ਧਾਤਾਂ ਢਾਲਦਾ ਹੈ.

ਕੁੰਠਿਤ. ਵਿ–ਖੁੰਢਾ. ਕੁੰਦ. "ਜਹਿਂ ਕੁੰਠਿਤ ਹੈ ਮਨ ਬਾਨੀ." (ਨਾਪ੍)

ਕੁਠੌਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਥਾਉਂ. ਬੁਰੀ ਜਗਾ। ੨ ਬੇਮੌਕਾ.

ਕੁੰਡ. ਸੰ ਕ੍ਰੁਣ੍ਡ੍. ਧਾ–ਰਖਨਾ ਕਰਨਾ. ਸੰਭਾਲਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਜਲ ਦੀ ਰਖਨਾ ਕਰੇ, ਟੋਆ. ਗਢਾ। ੩ ਹੋਜ. ਚਬੱਚਾ. "ਜੈਸੇ ਅੰਭ ਕੁੰਡ ਕਰਿ ਰਾਖਿਓ ਪਰਤ ਸਿੰਧੁ ਗਲਿਜਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਅੱਗ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਟੋਆ. (ਕੁਡ ਦਾਹੇ) ਹੋਮ ਲਈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਟੋਆ. ਦੇਖੋ, ਹਵਨਕੁੰਡ। ੫ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਦੇ ੮੬ ਗਰਤ,ਜੋ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ ਸ੍ਕੰਧ ੯ ਅ: ੩੭। ੬ ਹਿੰਦੂਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਤੀ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ.* ਦੇਖੋ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪, ਸ਼ਲੋ. ੨੩। ੭ ਕੁਟ (ਦਿਸ਼ਾ) ਲਈ ਭੀ ਕੁੰਡ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤਿੰਹ ਚਤੁਰ ਕੁੰਡ ਜਿਤਜੋ ਦੁਬਾਰ." (ਗ੍ਯਾਨ) "ਸੋ ਚਹੁ ਕੁੰਡੀ ਜਾਣੀਐ."(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ:੨) ੮ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰਸੀ 'ਕ਼ੁੰਦ' ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੁੰਡ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਕੁੰਡਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲੀਆ.

ਕੁੰਡਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੇਰਾ. ਦਾਇਰਾ. "ਰੇ ਨਰ ਗਰਭਕੁੰਡਲ ਜਧ ਆਛਤ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) "ਗਰਭਕੁੰਡਲ ਮਹਿ ਉਰਧਧਿਆਨੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਗੋਲਾਕਾਰ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਗਹਣਾ. ਤ੍ਰੈਗਲ. ਬਾਲਾ. "ਕਾਨੀ ਕੁੰਡਲ ਗਲਿ ਮੋਤੀਅਨ ਕੀ ਮਾਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੁੰਡਲਨੀ. ਸੰ. ਕੁੰਡਲਿਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾੜੀ, ਜੋ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਕਿਵਾੜਰੂਪ ਹੋਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕੁੰਡਲ (ਚੱਕਰ) ਮਾਰਕੇ ਸੱਪ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸੋਣ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕੁੰਡਲਿਨੀ' ਹੈ. ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਿਨੀ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਹ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਕੁੰਡਲਿਨੀ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਉਤਰਣ ਦੇਣਾ ਇਹੀ ਯੋਗੀ ਦੀ ਪੂਰਣ ਸਿੱਧੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਜੈਗਮਾ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਜਲੇਬੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ।

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੁੰਡ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਲ ਨੂੰ ਦਗਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਕੁਡਿ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਜਲਾਉਂਣਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਵਿਦਯਾ ਦੀ ਗੱਠ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਹੈ. ਮਨ ਦੀ ਚੰਚਲ. "ਕੁੰਡਲਨੀ ਸੁਤਝੀ ਸਤਸੰਗਤਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ. ਵਿ–ਗੋਲਾਕਾਰ.ਕੁੰਡਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ.

ਕੁੰਡਲਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲਨੀ.

ਕੁੰਡਲਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲੀਆ.

ਕੁੰਡਲੀ. ਵਿ–ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਤੁੰਗਲ ਪਹਿਨੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੇਰਾ. ਦਾਇਰਾ। ਤ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੇਖਾ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡਲ (ਘਰ) ਬਣਾਏਗਏ ਹਨ। ੪ ਸੱਪ। ੫ ਜਲੇਬੀ.

ਕੁੰਡਲੀਆ. ਕੁੰਡਲ ਪਹਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲ ੨. "ਕਾਨ ਕੁੰਡਲੀਆ ਬਸਤ੍ ਓਢਲੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕੁੰਡਲੀਆ. ਵਿ–ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਪ। ਤ ਕੁੰਡੀ. ਮੱਛੀ ਫਾਹੁਣ ਦੀ ਹੁੱਕ. "ਜਿਉ ਮੰਨ ਕੁੰਡਲੀਆ ਕੰਠਿ ਪਾਇ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਛੀ ਚਰਣ. ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚਰਣ ਦੋਹਾ, ਫਿਰ ਚਾਰ ਚਰਣ ਰੋਲਾ ਅਰਥਾਤ ਚੌਬੀਹ ਚੌਬੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ. ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਪੁਰ. ਦੋਹੇ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਸਿੰਘਾਵਲੋਕਨਨ੍ਯਾਯ ਕਰਕੇ ਰੋਲੇ ਦੇ ਮੁੱਢ, ਅਤੇ ਰੋਲੇ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਦੋਹੇ ਦੇ ਆਦਿ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਪਦਾਂ ਦਾ ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ ਹੋਕੇ ਆਉਣਾ ਹੀ "ਕੁੰਡਲੀਆ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਇਹ ਛੰਦ "ਕਲਸ਼" ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਓਨਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਣ, ਆਦਿਪੁਰਖ ਆਦੇਸ਼,
ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਬੇਕ ਸਸਿ, ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ਼,–
ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ਼, ਸ਼ੇਸ਼ ਪਹਿ ਕਹਿਤ ਨ ਆਵੈ,
ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਹਿ ਨੇਤ, ਬੇਦ ਬੰਦੀਜਨ ਗਾਵੈ,
ਆਦਿ ਮੱਧ ਅਰੁ ਅੰਤ, ਹੁਤੇ ਹੁਤ ਹੈ ਪੁਨ ਹੋਨਮ,
ਆਦਿਪੁਰਖ ਆਦੇਸ਼, ਚਰਣ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਓਨਮ. (ਭਾਗੁ ਕ)

(ਅ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਚਰਣ ਦਾ ਕੁੰਡਲੀਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚਰਣ ਦੋਹਾ, ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਚਰਣ ਰੋਲੇ ਦੇ, ਯਥਾ–

ਦੀਨਨ ਕੀ ਰੱਛਾ ਨਮਿਤ, ਕਰ ਹੈਂ ਆਪ ਉਪਾਯ,
ਪਰਮਪੁਰਖ ਪਾਵਨ ਸਦਾ, ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈਂ ਆਯ,–
ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈਂ ਆਯ, ਦੀਨਰੱਛਾ ਕੇ ਕਾਰਣ,
ਅਵਤਾਰੀਅਵਤਾਰ, ਧਰਾ ਕੇ ਭਾਰਉਤਾਰਣ. (ਕਲਕੀ)

(ੲ) ਸਿੰਘਾਵਲੋਕਨਨ੍ਯਾਯ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪਦ ਕੁੰਡਲੀਏ ਵਿੱਚ ਆਉਣ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ "ਯਮਕ" ਹੋਵੇ,ਤਦ ਛੰਦ ਦੀ ਹੋਰ ਭੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ.ਅਰਥਾਤ ਪਦ ਉਹੀ ਹੋਣ ਪਰ ਅਰਥ ਭਿੰਨ ਹੋਵੇ, ਯਥਾ–

ਹਾਲਾ* ਸੋਵਨ ਜਿਨ ਕਰੀ, ਕਾਲਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦੀਨ,
ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਕੋ ਖੋਜਕੈ, ਭਜੇ ਅੰਤ ਅਤਿ ਦੀਨ,–
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕੋ ਮਾਨ, ਤਾਨ ਨਿਜ ਤਨ ਕੋ ਖੋਜੈ,
ਬਿਖਬੇਲੀ ਕੋ ਬੀਜ, ਆਪਨੇ ਹਾਥਨ ਬੋਜੈ,
ਹਰਿਵਿਮੋਖ ਕੁਲਕਾਨ, ਤਜਾਗ ਕਰਤੇ ਮੁਖ ਕਾਲਾ,
ਸਹੈਂ ਨਿਰਾਦਰ ਨਿਤਜ, ਫਿਰੈਂ ਦਰ ਦਰ ਬਦਹਾਲਾ.

ਕੁੰਡਲੀਕ੍ਰਿਤ. ਕੁੰਡਲ–ਆਕ੍ਰਿਤਿ. ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ.ਕੁੰਡਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ. "ਕ੍ਰਮੰਤ ਕੁੰਡਲੀਕ੍ਰਿਤੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕੁੰਡਾ. ਕੁੰਡਾਂ. ਕੂਟ. ਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡ. "ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਢੂਢੀਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਾ। ਤ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਗੁਲ। ੪ ਅੰਕੁਸ਼. "ਨਾਨਕ ਹਸਤੀ ਕੁੰਡੈ ਬਾਹਰਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੫ ਕੜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚੀਜ ਅੜਾਈ ਜਾਵੇ.

ਕੁੰਡੀ. ਮੱਛੀ ਫਾਹੁਣ ਦੀ ਹੁੱਕ। ੨ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਅੜਾਉਣ ਦੀ ਛੋਟੀ ਸੰਗੁਲੀ। ਤ ਕੁੰਟੀਂ. ਦਿਸ਼ਾਓਂ ਮੇਂ. "ਚਹੁ ਕੁੰਡੀ ਚਹੁ ਜੁਗ ਜਾਤੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੪ ਡਿੰਗ. ਘੋੜਾ. ਬਾਂਕੀ ਚਾਲ ਵੇਲੇ ਅਗਲੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁੰਡਲ ਜੇਹੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਕੁੜੇਲ. ਵਿ–ਬੁਰੀ ਭੈੜ (ਸ਼ਕਲ) ਦਾ. ਬੇਢੰਗਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਵਿਓਂਤ (ਵਜੋਂਤ). ਕੁਢੰਗ.

*ਸ਼ਰਾਬ.

ਕੁਦਬ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰਾ ਢੰਗ. ਕੁਚਾਲ। ੨ ਵਿ–
ਕੁਦੰਗ } ਕੁਢਬਾ. ਕੁਢੰਗਾ. ਕੁਚਾਲੀ.

ਕੁਣਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕਾ। ੨ ਕਣਮਾਤ੍ਰ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ਭੋਰਾ। ਤ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਭੀ ਕੁਣਕ ਹੋਗਈ ਹੈ. "ਖਾਵੈ ਕੁਣਕਾ ਵੰਡਕੈ." (ਮਗੋ)

ਕੁਣੱਖਾ. ਵਿ–ਅੱਖ ਦੀ ਕੋਣ (ਕੋਏ) ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਟੇਢੀ ਨਜਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭੈਂਗਾ.

ਕੁਣਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੋਥ. ਪ੍ਰਾਣ ਬਿਨਾ ਦੇਹ.

ਕੁਣੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰ (ਜਲ) ਆਨਯਨ ਕਰੀਏ (ਆਣੀਏ) ਜਿਸ ਨਾਲ, ਅੰਜੁਲਿ. ਬੁੱਕ। ੨ ਗਡਵਾ. ਕਮੰਡਲੁ. "ਨਦੀਬਾਰਿ ਕਜੋਂ ਪੀਵੀਏ, ਕੁਣੀਆ ਨਾ ਲੇਤ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁ (ਜਮੀਨ) ਨੂੰ ਜੋ ਪੁੱਟਦਾ ਹੈ. ਕੁਦਾਲ। ੨ ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ. "ਭੁਨਸਾਰ ਭਈ ਪੁਨਿ ਕੁੰਤ ਕਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਤ ਨੇਜ਼ਾ. ਬਰਛਾ। ੪ ਚੂੰ. ਯੂਕਾ। ੫ ਜਲ. ਪਾਣੀ। ੬ ਕਮਲ। ੭ ਵਿ–ਭਯਾਨਕ. ਭਰਾਵਨਾ.

ਕੁਤਸਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਸਿਤ.

ਕੁਤਸਤਾ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਾ. ਹਜਵ।
ਕੁਤਸਾ } ੨ ਅਪਮਾਨ. ਨਿਰਾਦਰ.

ਕੁਤਸਿਤ. ਵਿ–ਕੁਤ੍ਸਿਤ. ਨਿੰਦਿਤ. "ਕਹੁ ਕੁਤਸਿਤ ਕਰਮ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਅਪਮਾਨਿਤ. ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾਹੋਇਆ.

ਕੁਤਕਾ. ਤੁ ਕੁਤ੍ਕਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਸੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ.

ਕੁਤਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ। ੨ ਅਗਨਿ। ਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੪ ਅਤਿਥਿ। ੫ ਗਊ। ੬ ਭਾਣਜਾ. ਭੈਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੭ ਦੋਹਤ੍ਰਾ। ੮ ਵਾਜਾ। ੯ ਦੱਭ ਘਾਸ। ੧੦ ਲੋਢਾ ਵੇਲਾ.

ਕੁਤਬ. ਅ ਕੁਤ੍ਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧ੍ਰੁਵ. ਪ੍ਰ. ਧਰਤੀ ਦਾ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਸਿਖਰ। ੨ ਉਹ ਕਿੱਲੀ,ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਚੱਕੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਤ ਸਰਦਾਰ. ਮੁਖੀਆ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੪ ਅ ਕੁਤ੍ਬ. ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਪੋਥੀਆਂ.

ਕੁਤਬਖ਼ਾਨ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਵੇਲੇ ਜਾਲੰਧਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ, –ਜੋ ਪੈਂਦੇ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸੇ ਨੇ ਪੈਂਦੇ ਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸੈਨਾ ਲੈਕੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੜਗ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਈ.

ਕੁਤਬਖ਼ਾਨਾ. ਪੁਸ੍ਤਕਾਲਯ. Library.

ਕੁਤਬਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ.

ਕੁਤਬਨੁਮਾ. ਫ਼ਾ ਕੁਤ੍ਬਨੁਮਾ ਧ੍ਰੁਵ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਯੰਤ੍ਰ (ਧ੍ਰੁਵਦਰਸ਼ਕ), ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਈ ਚੁੰਬਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਜਹਾਜ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. Mariner's Compass.

ਕੁਤਬਮੀਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ.

ਕੁਤਬਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਤਬਾ. "ਓਹ ਕੁਤਬਾ ਮੇਰਾ ਪੜਨਗੇ ਵਿਚ ਦੁਹਾਂ ਜਹਾਨਾ." (ਜੈਗਨਾਮਾ)

ਕੁਤੁਬੀ. ਅ ਕੁਤ੍ਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਫ਼ਿਰਕਾ। ੨ ਵਿ–ਕੁਤ੍ਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ. ਅ ਕੁਤ੍ਬੁੱਦੀਨ. ਵਿ–ਧਰਮ ਦਾ ਧ੍ਰੁਵ. ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਧਰਮ ਹੈ। ੨ ਜਾਲੰਧਰ ਦਾ ਜ਼ੋਲਿਮ ਹਾਕਿਮ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਸਹਿ ਕਸ਼ੂ ਦਿੱਤੇ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਏਹ ਬਿਆਸ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਆ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਫੂਕ ਦਿੱਤਾ। ਤ ਕਸੂਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੂਰ ੧। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਤੁਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ.

ਕੁਤੁਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ. ਕੁਤ੍ਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ ਇਸ ਪੁਰਾਖੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਥਾ ਦਿਉਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਧਨੀ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਾਈ. ਧਨੀ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਸੌਦਾਗਰ ਪਾਸ ਵੇਚਿਆ ਗਿਆ. ਸੌਦਾਗਰ ਨੇ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗ਼ੋਰੀ ਦੀ ਨਜਰ ਕੀਤਾ. ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਦੀ ਇਸ ਪੁਰ ਇਤਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਜਿੱਤਕੇ ਸਨ ੧੧੯੨ (ਸੰਮਤ ੧੨੫੦) ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਥਾਪਿਆ.ਸਨ੧੨੦੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣਕੇ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ. ਸਨ੧੨੧੦ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੋਲੋ ਖੇਡਦਾ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਲਹੌਰ ਮੋਇਆ.

ਦਿੱਲੀ ਪਾਸ ਕੁਤਬਮੀਨਾਰ, ਜੋ ੨੪੦ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਧੂਰੀ ਮਸਜਿਦ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁੱਵਤੁਲਇਸਲਾਮ ਹੈ,* ਇਹ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਨੇ ਹੀ ਬਣਾਉਣੇ ਆਰੰਭੇ ਸਨ. ਸਨ ੧੧੯੬ ਵਿੱਚ ਮਸਜਿਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ੨੭ ਹਿੰਦੂਮੰਦਿਰਾਂ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਅਤੇ ਜਮਾਈ (ਜਵਾਈ) ਸ਼ਮਸੁੱਦੀਨ ਅਲਤਿਮਸ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੁਤਬਮੀਨਾਰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ, ਪਰ ਮਸੀਤ ਅਜੇ ਭੀ ਅਧੂਰੀ ਪਈ ਹੈ.

ਕੁਤ੍ਰ. ਅ ਕੁਤ੍ਰ. ਮਧ੍ਯਰੇਖਾ. Diameter.

ਕੁਤਰਕ. ਸੰ. ਕੁਤਰ੍ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਦਲੀਲ. ਨਿਕੰਮੀ ਹੁੱਜਤ। ੨ ਬੁਰਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਮੰਦ ਸੰਕਲ੍ਪ.

ਕੁਤਰਨਾ. ਸੰ. ਕੱਤੰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਟਣਾ. ਵੱਢਣਾ. ਟੁੱਕਣਾ.

ਕੁਤਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਰੀਕ ਟੋਕਾ. ਕੁਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਇੱਕ ਕੀੜਾ,ਜੋ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਕੁਤਰਦਾ ਹੈ। ਤ ਕੁਤ੍ਤਰਾ. ਸੰ. ਕੁਕ੍ਕੁਰ. "ਦੇਖਤ ਕੁਤਰਾ ਲੈਗਈ ਬਿਲਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ। ੪ ਵਿ– ਕੁਤਾਰੂ. ਜੋ ਚੰਗਾ ਤਰਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਰੇ ਕਾਢੇ.

ਕੁਤਰੇਕਾਢੇ. ਕੁਤਾਰੂ ਕੰਢੇ ਲਾਦਿੱਤੇ. ਬਾਂਹ ਫੜਕੇ ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਏ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੁਤਰੇ ਕਾਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)†

ਕੁੰਤਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੰਤ (ਬਰਛੀ) ਜੇਹੀ ਨੋਕ ਵਾਲਾ, ਕੇਸ. "ਕੁੰਤਲ ਲਲਿਤ ਅਲਕ ਅਹਿਛੈਨੰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਜੌਂ, ਜੋ ਤਿੱਖੀਆਂ ਨੋਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤ ਹਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਾਲਾ ਬਰਛੀ ਜੇਹਾ ਤਿੱਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਮੁਰਗਾ, ਤਿੱਖੇ ਨੌਹਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕੁਤਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤਵਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਤਵਾਰ.

ਕੁਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੱਤਾ. ਕੂਕਰ. "ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਭਉਕੈ ਜਿਉ ਕੁਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਕੁਤਾਰੂ. ਵਿ–ਜੋ ਚੰਗਾ ਤਾਰੂ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਰਣ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਘੱਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਤੀ. ਕੂਕਰੀ. ਕੁੱਤੀ.

ਕੁਤੀਂ. ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੇ. ਕੂਕਰੋਂ ਨੇ। ੨ ਭਾਵ, ਨੀਚ ਪਾਂਮਰਾਂ ਨੇ. "ਰਤਨ ਵਿਗਾੜਿ ਵਿਗੋਏ ਕੁਤੀਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੁਤੀ. ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ੂਰਸੇਨ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੂਆ, ਰਾਜਾ ਪਾਂਡੁ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮਸੈਨ, ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਿਥਾ ਸੀ.ਕੁੰਤਿਭੋਜ ਜੋ ਬੇਔਲਾਦ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੂਰਸੇਨ ਤੋਂ ਪਾਲਣ ਲਈ ਕੰਨ੍ਯਾ ਲੈਲਈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ ਕੁੰਤੀ ਹੋਗਿਆ. "ਕੁੰਤੀ ਕੋ ਦੇਖਤਹੀ ਕਵਿ ਸ਼ਜਾਮ ਭਨੈ ਤਿਨ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਤੀਆ. ਕੂਕਰੀ. ਕੁੱਤੀ.

ਕੁੰਤੀਸੁਤ. ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ.

ਕੁੰਤੀਸੁਤ ਸੂਤ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਕੁੰਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ.

ਕੁੰਤੀਪਤਿ. ਰਾਜਾ ਪਾਂਡੁ. ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਬਾਪ.

ਕੁਤੂਹਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਸ਼ਚਰਯ. ਅਚਰਜ. ਅਚੰਭਾ. ਅਜੂਬਾ। ੨ ਖੇਡ. ਅਦਭੁਤ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਤ ਕਿਸੇ

*ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਸੀਤ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕ਼ੁਤ਼ੁਬੁਲ ਇਸਲਾਮ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

†ਸਾਧੂਦਾਈ ਗਿਆਨੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ–ਕੁੜੂੰਦੇ ਕਹੀਦੇ ਹਾਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਸਤੁ ਦੇ ਦੇਖਣ ਅਥਵਾ ਸੁਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ। ੪ ਆਨੰਦ ਦੀ ਖੇਡ.

ਕੁਤੂਰਾ. ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਛੋਟਾ ਕੁੱਤਾ. ਸੰ. ਕੁਕੁੰਰ.

ਕੁਤੇਮੁਹਾ / ਕੁਤੇਮੂਹਾਂ ਵਿ–ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਜਿਸ ਦਾ. ਕੂਕਰ-ਮੁਖਾ. ਭਾਵ–ਅਭੱਖ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਗੰਦਗੀ ਅਤੇ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇਮੁਹੀ ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਕੁੱਤੇਮੁਖੀ ਹੈ,ਜੋ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ. ਮੁਰਦਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਆਦਿਕ ਹੈ.

ਕੁਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ, ਕਿੱਥੋਂ. ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ. "ਤਨ ਨਿਜਰੂਪ ਕੁਤੇ ਤੁਮ ਲਹੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁੱਤਾ / ਕੁੱਤੀ ਦੇਖੋ, ਕੁਤਾ ਕੁਤੀ.

ਕੁਤੂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ.

ਕੁਥਰਾ. ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਥਿਰਾ (ਜ਼ਮੀਨ). ਮੈਲੀ ਥਾਂ। ੨ ਵਿ–ਮੈਲਾ.

ਕੁਥਾਉ / ਕੁਥਾਇ / ਕੁਥਾਨ ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਥਾਇ (ਅਸਥਾਨ). ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਥੇਮੋਕਾ. ਅਯੋਗਜ ਥਾਂ. "ਏਕ ਦਾਨ ਤੁਧ ਕੁਥਾਇ ਲਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) "ਖੋਟਾ ਕੁਥਾਇ ਨ ਜਾਣਨੀ ਸਦਾ ਚਿਤਵਹਿ ਵਿਕਾਰ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩) ੩ ਭਾਵ–ਖੋਟਾ ਰਿਦਾ.

ਕੁੰਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੂਹੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਬਰਦਮਾਨ.ਚਾਂਦਨੀ. ਕੁੰਦ ਦੇ ਫੁੱਲ. ਕਵਿਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਪੀਤ ਬਸਨ ਕੁੰਦ ਦਸਨ." (ਸ੍ਵਯੰਭੂ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਭੋਲਾ। ੨ ਕਮਲ। ੩ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਿਧਿ। ੪ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਕਕੁਦ (ਚੰਦ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੁੰਦ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸ਼੍ਰਿਖ਼ ਸਿਲੰਦ ਬਲੀ ਤਨ ਪੀਨ। ਜਿਨ ਕੀ ਕੁੰਦ* ਤੁੰਗ ਦੁਤਿ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਫ਼ਾ ਕੁੰਦ ਵਿ–ਖੁੰਢਾ। ੬ ਜੜ੍ਹਮਤਿ। ੭ ਦਾਨਾ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ। ੮ ਦਿਲੇਰ.

ਕੁਦਇਆ. ਨਿੰਦਿਤ ਦਇਆ. ਉਹ ਦਇਆ ਜੋ ਹਾਨਿਕਾਰਕ ਹੋਵੇ. ਮੱਛਰ, ਸੱਪ, ਚੂਹਾ, ਹਲਕਾਇਆ ਕੁੱਤਾ, ਡਾਕੂ, ਚੋਰ, ਵਿਭਚਾਰੀ ਆਦਿ ਪੁਰ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਬੇਰਹਮੀ. "ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕੁਦਸ. ਅ ਕੁਦ੍ਸ ਵਿ–ਪਾਕ. ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਕੁੱਦਣਾ. ਸੰ. ਕੂਦਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁੱਦਣਾ. ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਨੀਆਂ. ਉਛਲਨਾ.

ਕੁੰਦਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਲਿਸ ਸੁਵਰਣ. ਬਿਨਾ ਮੈਲ ਸੋਨਾ। ੨ ਨਿਰਮਲ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਪਤਲਾ ਪਤ੍ਰਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹੀਏ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਕੁੰਦਨਗਿਰਿ. ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਪਹਾੜ. ਸੁਮੇਰੁ.

ਕੁੰਦਨਪੁਰ / ਕੁੰਦਨਪੁਰਿ / ਕੁੰਦਨਪੁਰੀ ਕੁਣ੍ਡਿਨਪੁਰ. ਵਿਦਰਭ ਦੇਸ਼ (ਬੈਰਾਰ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ,ਜੋ ਅੰਬਰਾਵਤੀ ਦੇ ਪੂਰਵ ੪੦ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭੀਸ਼੍ਮਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਰੁਕਮਿਣੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. "ਕੁੰਦਨਪੁਰੀ ਨਗਰ ਨਿਯਰਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੦) ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੈਰਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੌਂਦਾਵਿਰ (Kondavir) ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ,ਇਹੋ ਪੁਰਾਤਨ ਕੁੰਦਨਪੁਰ ਹੈ.

ਕੁੰਦਨੀ. ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁਦਮ. ਕੂਦੰਨ. ਟੱਪਣਾ. ਉਛਲਨਾ. "ਕੁਦਮ ਕਰੈ ਗਾਡਰ ਜਿਉ ਛੇਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕੁਦਮ ਕਰੇ ਪਸੁ ਪੰਖੀਆ ਦਿਸੈ ਨਾਹੀ ਕਾਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ ਕੁਦ੍ਮ. ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ.

ਕੁੰਦਰ. ਅ ਕੁੰਦ੍ਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਉਨਾ. ਵਾਮਨ। ੨ ਮੋਟਾ ਗਧਾ। ੩ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ.

ਕੁਦਰਤ / ਕੁਦਰਤਿ ਅ ਕ਼ੁਦ੍ਰ਼ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ਼ਾਕ਼ਤ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਕੁਦਰਤਿ ਕਉਣ ਹਮਾਰੀ ?" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮਾਇਆ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾਸ਼ਕਤਿ. "ਦੂਜੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਤ੍ਰਿਠੈ ਚਾਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਦਰਤੀ. ਵਿ–ਕ਼ੁਦਰਤ ਵਾਲਾ. ਕ਼ਾਦਿਰ। ੨ ਕ਼ੁਦਰਤ ਨਾਲ. ਕ਼ੁਦਰਤ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਸ਼੍ਰਿਨਾਖਤੁ ਕੁਦਰਤੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਕ਼ੁਦਰਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ. "ਵਰਿਐ ਦਰਗਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕੁਦਰਤੀ ਨੂਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਕੁਦਰਤੁ / ਕੁਦਰਿਤ ਦੇਖੋ, ਕੁਦਰਤ.

ਕੁੰਦਲਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ੧੮.

ਕੁੰਦੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੱਪਰ। ੨ ਘਾਹ ਦਾ ਢੇਰ। ੩ ਨੀਰੇ ਦਾ ਕੂੰਪ। ੪ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਕੁੰਦਾ.

ਕੁੰਦਾ. ਕਾਠੀ ਦਾ ਹੰਨਾ. ਕਾਠੀ ਅੱਗੇ ਦਾ ਕੀਲਾ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾਮ ਅਟਕਾਈਦਾ ਹੈ. "ਚੜ੍ਹਿਕੈ ਘੋੜੜੈ ਕੁੰਦੈ ਪਕੜਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨, ਮ: ੫) ਅਣਜਾਣ ਸਵਾਰ ਤ੍ਰਿਗਣ ਦੇ ਤੁਰ ਤੋਂ ਕੁੰਦਾ (ਹੰਨਾ) ਫੜਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਹ-ਸਵਾਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੱਥ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਖੇਡਣੀ ਪੋਲੋ ਤੇ ਫੜਨੇ ਕੁੰਦੇ, ਇਹ ਚੰਗੀ ਸਵਾਰੀ ਹੈ। ੨ ਤੁ ਕ਼ੁੰਦਾਕ਼. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁੰਦ ਕੁੰਦਹ. ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਪਿੱਠ, ਜੋ ਕਾਠ ਦੀ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਅੰ. Stock। ੩ ਮੁਜਰਮ ਦੇ ਪੈਰ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਕਾਠ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠ ਮਾਰਨਾ.

ਕੁਦਾਉ / ਕੁਦਾਇ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁਰਾ ਦਾਉ. ਨਿੰਦਿਤ ਪੇਚ.

ਕੁਦਾਨ. ਖੋਟਾ ਦਾਨ. ਕੁਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਦਾਨ. ਜਿਸ ਦਾਨ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਾ ਪੁੱਜੇ.

ਕੁਦਾਮ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਦਾਮ ਸਰਵ–ਕੇਹੜਾ. ਕੌਣ। ੨ ਕੀ ਵਸਤੁ.

ਕੁਦਾਮੀ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਦਾਈ ਤੂ ਕੌਣ ਹੈ.

ਕੁਦਾਲ. ਸੰ. ਕੁੱਦਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ, ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ. ਬੇਲਚਾ। ੨ ਕਸੀ. ਕਹੀ.

ਕੁਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੁੱਦਕੇ. "ਕੁਦਿ ਕੁਦਿ ਚਰੈ ਰਸਾਤਲਿ ਪਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕੁੰਦੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਤੇਹੋਏ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ, ਮੂੰਗਲੀ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ, ਤਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਸੰਗ–ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਨਾਲ ਤਹਿ ਠੱਪਣੀ.

ਕੁਦੂਮ. ਅ ਕ਼ੁਦੂਮ ਆਉਣਾ. ਆਗਮਨ.

ਕੁਦੰਡ. ਧਨੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦੰਡ. "ਨਿਠੁਰ ਕੁਦੰਡ ਭੁਜਦੰਡ ਕੋ ਸਕੰਧ ਧਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁਰੀ ਨਜਰ. ਬਦਨਜਰ। ੨ ਕ੍ਰੋਧਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ। ੩ ਵਿ–ਕੁ(ਜਿਮੀਨ) ਵੱਲ ਨਜਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭੁਇਝਾਕਣਾ.

ਕੁਧਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲਹਬਾ. ਨਿਰਾਦਰ ਸਹਿਤ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਧੱਕਾ। ੨ ਖ਼ੌਫ਼ਨਾਕ ਠੋਕਰ. "ਨਤਰੁ ਕੁਧਕਾ ਦਿਵਦੀ ਹੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਕੁਧਾਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਹਾ. ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੁਧਾਤੁ" ਹੈ.

ਕੁਧਾਨ. ਖੋਟਾ ਧਾਨ. ਖੋਟੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਅੰਨ.

ਕੁਧਿੱਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੈੜੀ ਵਾਂਦੀ. ਬੁਰੀ ਬਾਣ. ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਧਿਤ (ਧ੍ਰਿਤ). "ਛੱਡ ਕੁਫੱਕੜ ਕੂੜ ਕੁਧਿੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕੁਧੀ. ਵਿ–ਕੁ (ਮੰਦ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੀ (ਬੁੱਧਿ). "ਦੀਸੈ ਕੁਧੀ ਸੁਮਤਿ ਕਾ ਬੋਧਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਨ. ਸਰਵ–ਕੌਣ. ਕੌਨ. "ਤੂ ਕੁਨ ਰੇ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਨ ਕਰ. "ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ." (ਤ੍ਰਿਲੋ ਮ: ੧) "ਦਿਲ ਮੇ ਨ ਜਰਾ ਕੁਨ ਵਾਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਰਾ ਵਹਿਮ ਨਾ ਕਰ। ੩ ਅ ਕ਼ੁਨ ਹੋਜਾ. ਭਵ. ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਨੇ 'ਕੁਨ' ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਬਣਗਈ. ਦੇਖੋ, ਏਕੋਹੰ ਬਹੁਸ੍ਯਾਂ.

ਕੁਨਸ / ਕੁੰਨਸ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਨਿਸ. "ਕੁਨਸਾਂ ਕੀਨੀ ਤੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਣਕਾ.

ਕੁਨੱਖਾ / ਕੁਨੱਖੀ ਦੇਖੋ, ਕੁਲੱਖਾ.

ਕੁਨਣਾਪੁਰ. ਭਿੰਗ. ਕੁੰਦਨ (ਸ੍ਮਰਣ) ਪੁਰ. ਸੁਣਨੇ ਦੀ ਨਗਰੀ ਲੰਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦਨਪੁਰ.

ਕੁਨਦ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਨ੍ਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਦਨ.

ਕੁਨਫ਼ਕਾਨ. ਅ ਕ਼ੁਨ੍ਫ਼ਯਕ਼ੂਨ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕੁਨ (ਹੋਜਾ), ਪਸ–ਉਹ ਫ਼ਕਾਨ (ਹੋਗਿਆ) ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਜਗਤਰਚਨਾ ਹੋਈ. ਇਹ ਪਦ ਮੱਕੇ ਦੀ ਮੋਸ੍ਜਦਿ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਕੁਨਫ਼ਿਕੁਨ. ਅ ਕ਼ੁਨ੍ਫ਼ਯਕ਼ੂਨ ਹੋਜਾ, ਐਸਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਪੁਰ ਉਹ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰਰਚਨਾ ਬਣਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਨਮ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਨ੍ਮ ਮੈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. ਮੈ ਕਰਾਂ. ਮੈ ਕਰਾਂਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਰਦਨ ਹੈ.

ਕੁੰਨਾ. ਮੁਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹਾਂਡੀ. ਮੱਘਾ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਦੇਗਚਾ. "ਕੁੰਨੇ ਹੇਠਿ ਜਲਾਈਐ ਬਾਲਣ ਸੰਦੈ ਥਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕੁੰਨੈ ਕੋਇਲਿਆਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਦਮਬੰਦ ਕੀਤੇ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ.

ਕੁਨਾਰਿ / ਕੁਨਾਰੀ ਨਿੰਦਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਵਿਭਚਾਰਿਣੀ. "ਮੈਲੀ ਕਾਮਣੀ ਕੁਲਖਣੀ ਕੁਨਾਰਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕੁਨਾਲੀ. ਕੁ–ਖ਼ਾਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਥਾਲੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਾਤ.

ਕੁਨਿ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹਾਂਡੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਲੇਉ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਨਾ.

ਕੁਨਿੰਦ / ਕੁਨਿੰਦਾ ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਨ੍ਦਹ ਕੁਨੰਦਾ. ਵਿ–ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਕਾਮ ਕੋ ਕੁਨਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੂਬੀ ਕੋ ਦਿਖੰਦਾ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਕੁਨੀ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਨੀ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ੨ ਤੂੰ ਕਰੇਂ। ੩ ਤੂੰ ਕਰੇਂਗਾ.

ਕੁੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਨਾ. ਛੋਟੀ ਹਾਂਡੀ. ਕੁੰਡੜੀ. ਸ਼ਿੰਧੀ–ਕੁਨਿ.

ਕੁਨੀਰ. ਨਿੰਦਿਤ ਜਲ. ਮੈਲਾ ਪਾਨੀ. ਅਰੋਗਤਾ ਦੇ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲਾ ਜਲ.

ਕੁਨੁ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਘੁਸੇਰੀ. ਚਕ੍ਰ.

ਕੁਪ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਧ੍. ਧਾ–ਗ਼ੁੱਸਾ ਕਰਨਾ–ਬੋਲਣਾ. ਚਮਕਣਾ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ)ਦਾ ਪਤੀ ਰਾਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਪ.

ਕੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਿਤ.

ਕੁਪਤਾ. ਵਿ–ਪਤ (ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ) ਰਹਿਤ. "ਬਖ ਮਾਰਨ ਦੁਸਟ ਕੁਪਤੇ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕੁਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਟਿੱਜਤੀ. ਅਪਮਾਨ। ੨ ਨਿੰਦਿਤ ਪਤੀ. ਵਿਭ੍ਚਾਰੀ. ਜੋ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪਤਿ. ਰਾਜਾ.

ਕੁਪਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਪੰਥ. ਨਿੰਦਿਤ ਰਾਹ. ਕੁਮਾਰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਪੱਥ.

ਕੁਪੱਥ. ਸੰ. ਕੁਪਥ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਪਥ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਬਦਪਰਹੇਜ਼ੀ। ੨ ਅਯੋਗਜ.

ਕੁਪਰਵਾਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਉਹ ਮਿਸਾਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ੍ਠੀ ਦੀ ਥਾਂ ਖੰਡਨ ਹੋਜਾਵੇ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਨਾ ਮਨਜੂਰ. "ਜਾ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ ਤਾ ਸਭੁ ਕੁਪਰਵਾਣ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੁਪਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਰਾਮ ਦਾ ਧਨ. ਨਿੰਦਿਤ ਤਰੀਕੇ

---

* ਇਹ ਅਵਾਦ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਪਾਠ ਬਦਲਿਆ ਹੈ. ਅਸਲ ਪਾਠ ਹੈ, "ਜਿਨ ਕੀ ਕ਼ੁਦ ਤੁੰਗ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. "ਕੌਡੀ ਗਨੀ ਕੁਪਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੯)

ਕੁਪਾਠ. ਨਿੰਦਿਤ ਪਾਠ। ੨ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ.

ਕੁਪਾਣਿ. ਨਿੰਦਿਤ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ.

ਕੁਪਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾ ਭਾਂਡਾ. ਕੁਭਾਂਡ। ੨ ਮੰਦ ਅਧਿਕਾਰੀ.ਅਨਧਿਕਾਰੀ। ੩ ਕੁ (ਮਿੱਟੀ) ਦਾ ਭਾਂਡਾ.

ਕੁਪਾਦ. ਮੰਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲਕੇ ਕਦੇ ਸਤਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ.

ਕੁਪਾਨ. ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਪਾਨ (ਪੀਣਾ). ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪੀਣਾ.

ਕੁਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੂਪਾਰ.

ਕੁਪਾਲ. ਕੁ(ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ)ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,ਰਾਜਾ.

ਕੁਪਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਕੋਪਿਤ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ੨ ਨਿੰਦਿਤ ਪਿਤਾ.

ਕੁਪਿਯਾ / **ਕੁਪੀਆ** ਸੰ. ਕੁਤੁਪ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੱਪੀ. ਚੰਮ ਸਾੜਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਆਦਿਕ ਪਾਂਉਂਦੇ ਹਨ. "ਏਕ ਬਾਂਸ ਕੋ ਕੁਪਿਯਾ ਕਸੀ ਸੁਧਾਰਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੩) ੨ ਵਿ–ਕੋਪ (ਕ੍ਰੋਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਸੈਲਾ.

ਕੁਪੀਨ. ਸੰ. ਕੌਪੀਨ. ਇਤਨਾ ਲੰਮਾ ਵਸਤ੍ਰ ਜੋ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਵਗਾਉਣ ਯੋਗਜ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਲਈਏ. ਇਹ ਵਸਤ੍ਰ ਲਿੰਗੋਟੀ ਅਤੇ ਕਮਰਕਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਸਤੁ ਬੰਧਿ ਕੁਪੀਨ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੁਪੁਤ੍ਰ / **ਕੁਪੂਤ** ਸੰਗਜਾ–ਨਾਲਾਇਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਨਿੰਦਿਤ ਬੇਟਾ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ.

ਕੁਪੰਖੀ. ਸੰ. ਕੁਪਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਪੰਛੀ, ਕਾਂਉਂ। ੨ ਘੋਗੜ.

ਕੁੱਪ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਚਮਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪ ਧਾ. ਘਾਹ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬੁਰਜ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ.ਢੇਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਿਰਕੀ ਲਾਕੇ ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਸਿਰ ਪੁਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਰਾਖੇ ਵਹਿਰ ਕੁੱਪ ਬੰਧਵਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. कक्षप–ਕਕ੍ਰਪ. ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੁੱਪ ਵਿੱਚ ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੁੱਪਾ. ਵਡੀ ਕੁੱਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਿਯਾ.

ਕੁੱਪਾਰੁੜ੍ਹਨਾ / **ਕੁੱਪਾਲੁੜ੍ਹਨਾ** ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਦਮੀ ਅਥਵਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਰਨਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ "ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਰਗਿਆ" ਐਸਾ ਕਹਿਣਾ ਅਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਥਾਂ ਆਖਦੇ ਸਨ–"ਕੁੱਪਾ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ." "ਕੁੱਪਾਰੁੜ੍ਹਜੋ ਸਭਨ ਸੁਨਪਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਭ ਨੇ ਸੁਣਲਿਆ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਮਰਗਿਆ.

ਕੁੱਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਿਯਾ.

ਕੁਪਜੋ. ਕੁਪਿਤ. ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਕੁਪਜੋ ਜੇਮ ਪਾਨੰ."(ਗਜਾਨ) ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਉਬਲਦਾਹੋਇਆ ਪਾਨੀ.

ਕੁਪਜੋਗ / **ਕੁਪ੍ਰਯੋਗ** ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਯੋਗ ਸੰਬੰਧ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਬੇਮੌਕਾ ਵਰਤਣਾ। ੨ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਸ਼ੁੱਧ ਮਿਲਾਪ. "ਕੁਪਜੋਗ ਸੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੦) ਨਾਟਕ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ.

ਕੁਪ੍ਰਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਰਵਾਣ.

ਕੁਫਕਰ / **ਕੁਫਕੜ** / **ਕੁਫਕੜੀ** ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਫ਼ਕ਼ੀਰ.ਪਾਖੰਡੀ ਸਾਧ. ਨਿੰਦਿਤ ਫ਼ਕ਼ੀਰੀ. ਪਾਖੰਡ ਦੀ ਫ਼ਕ਼ੀਰੀ। ੨ ਕੁਫ਼ਰ ਕਰਮ. ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ. ਨੀਚ ਕਰਮ. "ਲਗਾ ਕਿਤੁ ਕੁਫਕੜੇ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਕੁਫ਼ਰ. ਅ: كفر ਸੰਗਜਾ–ਸੱਚ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਨਾਸ੍ਰਿਕਤਾ. "ਮੁੱਲਾ ਭਾਖੈ, ਕਾਫਰਾ ! ਕਜੋਂ ਕੁਫਰ ਅਲਾਵਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੁਫਰਗੋ / **ਕੁਫਰਗੋਅ** / **ਕੁਫਰਗੋਇ** ਵਿ–ਨਾਸ੍ਰਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਫਰ ਅਤੇ ਕੁਫਰਾਣ.

ਕੁਫਰਾਣ / **ਕੁਫਰਾਨ** ਅ: كفران ਕੁਫ਼ਰਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਸ਼ੁਕਰੀ. ਨਮਕਹਰਾਮੀ. ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ. "ਕੁਫਰਗੋਇ ਕੁਫਰਾਣੈ ਪਇਆ ਦਝਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕੁਫਲ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਫਲ. ਬੁਰਾ ਨਤੀਜਾ। ੨ ਅ: قفل ਕੁਫ਼ਲ. ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦ੍ਰਾ). ਤਾਲਾ.

ਕੁਫਾਰ / **ਕੁਫਾਰੀ** ਅ: كفار ਕੁੱਫ਼ਾਰ. ਕਾਫ਼ਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਕੇਹੜਾ ਸੁਤਾ ਕੁਫਰ ਕੁਫਾਰੀ ?" (ਭਾਗੁ) ਕੇਹੜਾ ਨਾਸ੍ਰਿਕ ਨਾਸ਼ੁਕਰਾ ਸੁੱਤਾਪਿਆ ਹੈ ?

ਕੁਫੇਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਗੇੜ. ਕੁਚਕ੍ਰ.ਬੁਰੀ ਗਰਦਿਸ਼.

ਕੁਬਜ. ਸੰ. ਕੁਬ੍ਜ. ਵਿ–ਕੁੱਬਾ. ਕੁਬੜਾ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਕੁਬਜ ਕੁਰੂਪ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕੁਬਜਾ. ਸੰ. ਕੁਬ੍ਜਾ. ਵਿ–ਕੁੱਬੀ. ਕੁਬੜੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਸ ਦੀ ਇੱਕ ਦਾਸੀ, ਜੋ ਬਟਣਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਮਲਣ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਥੁਰਾ ਗਏ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਲੇਪ ਮੰਗਿਆ, ਇਸ ਨੇ ਕੰਸ ਦਾ ਬਟਣਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਲਿਆ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਰੀਝਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰ ਪੁਰ ਆਪਣਾ ਅੰਗੂਠਾ ਰੱਖ ਅਰ ਠੋਡੀ ਹੇਠ ਹੱਥ ਦੇਕੇ ਜੋ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਕੁਬੜਾਪਨ ਦੂਰ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਨੇਕਵਕ੍ਰਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਵਕ੍ਰਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਿਜਾ। ੩ ਕੈਕੇਯੀ ਦੀ ਦਾਸੀ ਮੰਥਰਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਖਾਉਣ ਪੁਰ ਕੈਕੇਯੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਤੋਂ ਭਰਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਮ ਲਈ ਵਣਵਾਸ ਮੰਗਿਆ ਸੀ.

ਕੁਬਲੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲੀਆਪੀੜ.

ਕੁਬਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਵਾਦੀ. ਭੈੜੀ ਬਾਂਣ. ਬੁਰੀ ਆਦਤ. ਬਦਖ਼ੋ.

ਕੁਬਾਣਿ / **ਕੁਬਾਣੀ** ਸੰਗਜਾ–ਕੌੜੀ ਬਾਣੀ. ਕੁਬੋਲ. "ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਲਵੈ ਕੁਬਾਣਿ." (ਸਿੱਧਗੋਸਟਿ) ਲਵੈ (ਬੋਲਦਾ ਹੈ) ਨਿੰਦਿਤ ਬਾਣੀ। ੨ ਮੰਦ ਕਵਿਤਾ. ਪਰਮਾਰਥ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਬਾਣੀ। ੩ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰਚਨਾ.

ਕੁਬਿਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜਾ. "ਕੁਬਿਜਾ ਉਧਰੀ ਅੰਗੁਸਟ ਧਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) "ਤਾਰੀਲੇ ਗਨਿਕਾ ਬਿਨੁ ਰੂਪ ਕੁਬਿਜਾ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁਬਿੰਦ. ਸੰ. ਕੁਵਿੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁਲਾਹਾ, ਜੋ ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਤਾਣੀ ਦੇ ਤਣਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿੰਦ (ਜਾਣਦਾ) ਹੈ, ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ.

ਕੁਬੁਧ. ਵਿ–ਮੂਰਖ. ਨੀਚਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਕੁਬੁਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਬੁੱਧਿ. ਖੋਟੀ ਮਤਿ. "ਕੁਬੁਧਿ ਭੂਮਣੀ ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਨੀਚ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਕੁਬੇਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਹੈ ਬੇਰ (ਦੇਹ) ਜਿਸ ਦਾ.* ਤਿੰਨ ਪੈਰ ਅਤੇ ਅੱਠ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. ਇਹ ਤ੍ਰਿਣਵਿੰਦੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਇਲਵਿਲਾ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਵਿਸ਼੍ਰਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪੁਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਲਕਾ ਹੈ. ਇਹ ਯਕ ਅਤੇ ਕਿੰਨਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ. ਕੁਬੇਰ ਰਾਵਣ ਦਾ ਮਤੇਰ ਭਾਈ ਹੈ.

ਕੁਬੋਲ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਬੋਲ. ਕੁਵਾਕਜ.ਕੌੜਾ ਵਚਨ.

ਕੁੱਬਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜ। ੨ ਅ: قبہ ਕੁੱਬਾ. ਗੁੰਬਜ. ਬੁਰਜ. ਗੁੰਬਜਦਾਰ ਇਮਾਰਤ.

ਕੁੱਬੇ. ਦੇਖੋ, ਟਾਹਲਾਸਾਹਿਬ.

ਕੁਬ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ ਹੈ ਵ੍ਰਿਤ (ਆਚਾਰ) ਜਿਸ ਦਾ. ਬਦਚਲਨ. "ਕੁਬ੍ਰਿਤਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਬਦਚਲਨਾਂ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਵ੍ਰਿੱਤ (ਘੇਰਾ). ਮਹੀਤ੍ਰ.

* ਕੋਤਰੋਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਨਿੰਦਿਤ ਸਰੀਰ ਹੈ.

ਕੁਬ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਨਿੰਦਿਤ ਉਪਜੀਵਿਕਾ। ੨ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ. ਦੁਰਦਸ਼ਾ.

ਕੁੰਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੜਾ. ਕਲਸ਼. "ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ, ਜਲ ਬਿਨੁ ਕੁੰਭ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਘੜੇ ਜੇਹਾ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿੱਸਾ. "ਕਟ ਕਟ ਗਿਰੇ ਗਜਨ ਕੁੰਭਸਥਲ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਚੌਸਠ ਸੇਰ ਭਰ ਵਜ਼ਨ। ੪ ਗਿਆਰਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਘੜੇ ਤੁੱਲ ਹੈ. Aquarius। ੫ ਯੋਗਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਠਹਿਰਾਈਦੇ ਹਨ. ਕੁੰਭਕ. "ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਕੁੰਭ ਕਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕ। ੬ ਭਵਿਸ਼ਯਤ-ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਕੁੰਭ ਅਕੁੰਭ ਸੇ ਜੀਤ ਸਭੈ ਜਗ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੭ ਕੁੰਭਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੮ ਵੇਸ਼ਜਾ ਦਾ ਪਤਿ। ੯ ਗੁੱਗਲ। ੧੦ ਇੱਕ ਪਰਵ. ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਦੇਵ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ, ਤਾਂ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ ਨਿਕਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੁੰਭ (ਘੜੇ) ਸਹਿਤ ਨਿਕਲੇ ਧਨੰਤਰ (ਧਨ੍ਹੰਤਰਿ) ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਧਨੰਤਰ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਘੜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੰਤ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਘੜੇ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਲੈਜਾ. ਜਦ ਜਯੰਤ ਕੁੰਭ ਲੈਕੇ ਤੁਰਿਆ, ਤਾਂ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਘੜਾ ਖੋਹ ਲਓ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਘੜੇ ਦੀ ਖੋਹਾ ਖੋਹੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਥਾਈਂ (ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ, ਪ੍ਰਯਾਗ, ਨਾਸਿਕ, ਉੱਜੈਨ) ਕੁੰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਡਿਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਚਾਰੇ ਥਾਂ ਕੁੰਭਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਬਰੋਬਰ ਹਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਕੁੰਭਪਰਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

(ੳ) ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਕੁੰਭ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਮੇਖ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ (ਗੰਗਾ) ਤੇ ਕੁੰਭਪਰਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ਅ) ਅਮਾਵਸਜਾ ਨੂੰ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਮੇਖ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ,ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਮਕਰ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਯਾਗ ਦਾ ਕੁੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ੲ) ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਅਮਾਵਸਜਾ ਨੂੰ ਕਰਕ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਗੋਦਾਵਰੀ (ਨਾਸਿਕ) ਪੁਰ ਕੁੰਭਪਰਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

(ਸ) ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਕੁੰਭ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਅਮਾਵਸਜਾ ਨੂੰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਧਾਰਾ (ਉੱਜੈਨ) ਦਾ ਕੁੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਿ. "ਕੁੰਭਿ ਜੋ ਕੇਦਾਰ ਨ੍ਹਾਈਐ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਭਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੱਥਾ ਤੋੜਨ ਵਾਲੀ, ਬਰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸ਼ੇਰ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾੜਦਾ ਹੈ ੩ ਵੱਟਾ. ਪੱਥਰ, ਜੋ ਘੜਾ ਭੰਨਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਕੁੰਭਸੁਤ. ਘੜੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਗਸ੍ਰ ਮੁਨਿ। ੨ ਵਸ਼ਿਸ੍ਰ। ੩ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਯੰ.

ਕੁੰਭਹਾ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾੜਨ ਵਾਲੀ, ਬਰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਅਰਿ.

ਕੁੰਭਕ ਅਥਵਾ **ਕੁੰਭਕੁ.** ਸੰ.कुम्भक.ਸੰਗਜਾ–ਕੁੰਭ ਘੜੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਕੇ ਭਰਨਾ, ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੰਭਕ ਹੈ.ਚੀਚੀ ਪਾਸ ਦੀ ਉਂਗਲ ਅਤੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਨੱਕ ਫੜਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਠਹਿਰਾਉਣੇ. "ਜਬ ਕੁੰਭਕੁ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ। ਤਹ ਬਾਜੇ ਅਨਹਦ ਬੀਣਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਕੁਮ੍ਹਾਰ, ਜੋ ਕੁੰਭ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕੁੰਭਕਮਲੁ. ਰਿਦਾਰੂਪ ਘੜਾ. ਘੜਾਰੂਪ ਰਿਦਾ. ਰਿਦੇ ਦਾ ਜੋ ਕਮਲ ਹੈ, ਉਹ ਘੜਾਰੂਪ. "ਕੁੰਭਕਮਲੁ ਜਲਿ ਭਰਿਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਵਾਸਨਾਰੂਪ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕੁੰਭਕਰਣ / **ਕੁੰਭਕਾਣ** / **ਕੁੰਭਕਾਨ** ਘੜੇ ਜੇਹੇ ਕੰਨਾ ਵਾਲਾ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਸੁਮਾਲੀ ਰਾਖਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੇਕਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਇਹ ਵਿਸ਼੍ਰਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਤਪ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਵਰ ਲੈਣ ਦਾ ਸਮਾ ਆਇਆ ਤਦ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਰਸਨਾ ਪੁਰ ਬੈਠਾਕੇ ਇਹ ਕਹਾਇਆ ਕਿ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸੁੱਤਾ ਰਹਾਂ, ਕੇਵਲ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ: ਇੱਕ ਦਿਨ ਖਾਣ ਲਈ ਜਾਗਾਂ. ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. "ਬਲੀ ਕੁੰਭਕਾਨੰ ਤਉ ਨਾਹਿ ਜਾਗਸਿ." (ਰਾਮਾਵ) "ਹਨੇ ਬਾਣ ਤਾਣੰ, ਬਿਣਤੋ ਕੁੰਭਕਾਣੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕੁੰਭਕਾਨਅਰਦਨ } ਕੁੰਭਕਰਣ ਨੂੰ ਪੀੜਨ ਵਾਲਾ.
ਕੁੰਭਕਾਨਅਰਿ } ਕੁੰਭਕਾਨ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ। ੨ ਤੀਰ. ਕੁੰਭਕਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਭਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੜਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਘੁਮਿਆਰ. ਕੁਜੀਗਰ. ਕੁਮ੍ਭਾਰ. ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਆਖਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਔਸ਼ਨਸੀ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸ਼. ੩੨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੈਸ਼ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁੰਭਕਾਰ ਹੈ.

ਕੁੰਭਕਾਰੀ. ਕੁੰਭਕਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਘੁਮਿਆਰੀ। ੨ ਮੈਨਸਿਲ (ਮਨ: ਸ਼ਿਲਾ) ਉਪਧਾਤੁ.ਲਾਲ ਹੜਤਾਲ.

ਕੁੰਭਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਣ ਵਾਲਾ. ਅਗਸ੍ਤ ਮੁਨਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਸੁਤ.

ਕੁੰਭਨਾਸਨੀ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਛੇਦਣ ਵਾਲੀ, ਬਰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਭਨੇਸਨੀ. ਕੁੰਭਿਨ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ), ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਕੁੰਭਿਨ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦਾ ਈਸ਼ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਭਪਰਵ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ੧੦.

ਕੁੰਭਪਿਤਾ. ਘੜੇ ਦਾ ਬਾਪ, ਚੱਕ. ਘੁਮਿਆਰ ਦਾ ਚਕ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਘੜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ. "ਕੁੰਭਪਿਤਾ ਸਮ ਧਰ ਤਥੈ." (ਗੁਵਿ ੬) ਜ਼ਮੀਨ ਚੱਕ ਵਾਂਙ ਫਿਰਣ ਲੱਗੀ.

ਕੁੰਭਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਉਹ ਟੋਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਲਟਕਾਕੇ ਤਾਣੀ ਬੁਣਦਾ ਹੈ. "ਚੀਰ ਬੁਨੈ ਕੁੰਭਲ ਤਿਸ ਪਾਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕੁਭਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੁਲ। ੨ ਕ੍ਰ (ਨਿੰਦਿਤ) ਭਾ (ਸ਼ੋਭਾ). ੩ ਕ੍ਰ (ਜਮੀਨ) ਦੀ ਭਾ (ਛਾਇਆ).

ਕੁਭਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਾਤ੍.

ਕੁਭਾਤਿ } ਵਿ–ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਦਾ. ਕੁਢੰਗਾ. "ਮੇਰਾ ਕਰਮ
ਕੁਭਾਤੀ } ਕੁਟਿਲਤਾ ਜਨਮ ਕੁਭਾਤੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ.

ਕੁਭਾਰ } ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ. "ਕੁੰਭਾਰ ਕੈ ਘਰਿ ਹਾਂਡੀ
ਕੁੰਭਾਰ } ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਭਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ਅਤੇ ਕੁੰਭੀ। ੨ ਕੁੰਭਪਰਵ ਦੇ ਸਮੇਂ. "ਕੁੰਭਿ ਜੋ ਕੇਦਾਰ ਨਾਈਐ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੁੰਭਪਰਵਾਂ ਪੁਰ ਇਸਨਾਨ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਨ੍ਹਾਈਏ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ੧੦। ੩ ਕੁੰਭਿਨੀ. ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. "ਸੈਨਾ ਚਤੁ ਰੰਗਨਿ ਰਚੀ ਪਾਇਕ ਰਥ ਹੈ ਕੁੰਭਿ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕੁੰਭਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਿਕਾ ੨.

ਕੁੰਭਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਸ਼੍ਯਾ. ਕੰਚਨੀ। ੨ ਕਾਯਫਲ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਕੁੰਭਿਕ. L. Pistia Stratiotes. ਇਹ ਪਾਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਗੰਧ (ਜੂ) ਤੋਂ ਕਟੂਏ (ਖਟਮਲ) ਨੱਠਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਨਾਲ ਨਲਾਂਇਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣ ਤੋਂ ਪੇਚਿਸ਼ ਹਟਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਖਾਂਸੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕਾਯਫਲ ਦੀ ਭਸਮ ਖਾਣ ਤੋਂ ਨਾਰਵਾ ਰੋਗ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਅਰਜੁਨ ਕੁੰਭਿਕਾ ਰੰਭਾ."(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕੁੰਭਿਦੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੰਭਿਨ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਦੁਰ (ਮੋਤੀ). ਗਜਮੁਕਤਾ. "ਮਨਿ ਮਾਲ ਮੁਕਤਾ ਕੁੰਭਿਦੁਰ." (ਸਲੋਹ)

ਕੁੰਭਿਨੀ. ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਭੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੰਭਿਨ੍. ਹਾਥੀ. ਹਸ੍ਤੀ. ਗਜ। ੨ ਮਗਰਮੱਛ। ੩ ਤਰਬੂਜ. ਮਤੀਰਾ। ੪ ਇੱਕ ਨਰਕ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਭੀਪਾਕ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੫ ਛੋਟਾ ਘੜਾ. ਮੱਘੀ. ਘੜੀ। ੬ ਇੱਕ ਪਰਵ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਧਕੁੰਭੀ ਭੀ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਕੁੰਭਯੋਗ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕੁੰਭ ਤੋਂ ਛੀ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਪਰਵ 'ਅਰਧਕੁੰਭ' ਹੈ. ਇਸੇ ਨੂੰ ਅਤਿਕੁੰਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ੧੦.

ਕੁੰਭੀਨਸੀ. ਸੁਮਾਲੀ ਰਾਖਸ਼ ਦੀ ਬੇਟੀ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦੀ ਮਾਂ ਕੈਕਸੀ ਦੀ ਸਕੀ ਭੈਣ ਸੀ. ਕੁੰਭੀਨਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਧੁ ਦੇਤ੍ਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਵਣਾਸੁਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮਥੁਰਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਕੁੰਭੀਪਾਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭੀ ੪. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਖਾਣਵਾਲੇ ਲੋਕ ਉਬਲਦੇਹੋਏ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੁੰਭੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਗਰਮੱਛ. ਨਾਕੂ.

ਕੁੰਭੇ. ਘੜੇ ਵਿੱਚ. "ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁੰਭੇਉ. ਕ੍ਰ–ਭਵ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਘੜਾ. "ਜਿਉ ਪਰਕਾਸਿਆ ਮਾਟੀ ਕੁੰਭੇਉ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਭੇਸ. ਕੁੰਭ–ਈਸ਼. ਹਾਥੀ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਕੁੰਭ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ. ਦੇਖੋ, ਸਸਨ.

ਕੁਮਹਲ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਯੋਗ ਅਸਥਾਨ. ਬੇਮੌਕਾ.
ਕੁਮਹਲੁ } "ਮਹਲੁ ਕੁਮਹਲੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮੂਰਖ ਅਪਣੇ ਸੁਆਇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਮਹਲ.

ਕੁਮਕ. ਤੁ ਕੁਮਕ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਹਾਇਤਾ। ੨ ਤਰਫਦਾਰੀ. ਪੱਖ. "ਜਬ ਹੀ ਕੁਮਕ ਆਪਨੀ ਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੯੭) "ਆਯੋ ਕੁਮਕ ਸੁਰਪਤਿ ਬਿਸੇਸ." (ਸਲੋਹ)

ਕੁਮਕਮਾ } ਤੁ ਕ਼ੁਮ੍ਕ਼ੁਮਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਦਾ ਗੜਵਾ.
ਕ਼ੁਮਕ਼ੁਮਾ } ੨ ਗੁਲਾਬਦਾਨੀ. "ਕੋ ਕੁਮਕੁਮਾ ਦੇਹਿ ਛਿਰੋਕਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਲਾਖ ਦਾ ਗੋਲਾ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਲ ਭਰਕੇ ਹੋਲੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਚਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਇਤਨਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਭੁਰਭੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਰਾ ਠੋਕਰ ਵੱਜਣ ਤੋਂ ਫੁੱਟਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਲਾਲ ਬਿਖਰਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਮਤ } ਨਿੰਦਿਤ ਬੁੱਧਿ. ਨੀਚ ਮਤਿ. "ਮਨ ਰੇ
ਕੁਮਤੜੀ } ਕਉਨ ਕੁਮਤਿ ਤੈ ਲੀਨੀ ?" (ਸੋਰ
ਕੁਮਤਿ } ਮ: ੯) ੨ ਕ੍ਰ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਜੇਹੀ ਬੁੱਧਿ. ਭਾਵ–ਜੜ੍ਹਮਤਿ.

ਕੁਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਤਿ। ੨ ਵਿ–ਮੰਦਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ. ਖੋਟਾ.

ਕੁਮਦ }
ਕੁਮਦਨੀ } ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ.
ਕੁਮਦੀ }

ਕੁਮਰਾਉ } ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.
ਕੁਮਰਾਵ }

ਕੁਮਰੀ. ਅ ਕੁਮਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁੱਗੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ.

ਕੁਮਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਹੁਤ ਮੁਰਝਾਨ ਹੋਣਾ. ਮੁਰਝਾਉਣਾ. "ਬਦਨ ਜਾਇ ਕੁਮਲਾਇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਹੰਸ ਗਇਆ ਕਾਇਆ ਕੁਮਲਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਕੁਮਲਾਹਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਹਗੜ੍.

ਕੁਮਲਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਲਾਉਣਾ.

ਕੁਮਲੈਣੀ. ਵਿ–ਕੁਮਲਾਈਹੋਈ. ਮੁਰਝਾਈ. "ਹਰਿ ਬਾਝਹੁ ਧਨ ਕੁਮਲੈਣੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕੁੰਮਾ. ਸੰ. ਕੁਮ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਛੂ. ਕੱਛਪ.

ਕੁਮਾਊਂ } ਦੇਖੋ, ਕਮਾਊਂ। ੨ ਸੰ. ਕੁਮਾਚਲ–
ਕੁਮਾਯੂੰ } ਕੁਮੌਚਲ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਿਮਾਣ ੬੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਤਿੱਬਤ, ਪੂਰਵ ਨੇਪਾਲ, ਦੱਖਣ ਬਰੇਲੀ ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰ ਰਾਜ, ਪੱਛਮ ਟੇਹਰੀ ਰਿਆਸਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ "ਪੰਚਕੂਟ" ਭੀ ਹੈ.

ਕੁਮਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਾਲਕ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ। ੩ ਕਾਤਿੱਕੇਯ. ਸ਼ਿਵਪੁਤ੍ਰ ਖੜਾਨਨ। ੪ ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ ਅਤੇ ਸਨਤ੍ਕੁਮਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਦਾ ਕੁਮਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੫ ਤੋਤਾ। ੬ ਸ਼ਿੰਧੁਨਦ। ੭ ਜੈਨਮਤ ਦਾ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਜਿਨਦੇਵ। ੮ ਮੰਗਲਗ੍ਰਹ। ੯ ਅਗਨਿ। ੧੦ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਸਾਈਸ। ੧੧ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਕੁਮਾਰਾ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਮੂਰ.

ਕੁਮਾਰਸੰਭਵ. ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਤਿੱਕੇਯ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਕਾਲਿਦਾਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਕਾਵ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵ੍ਯ.

ਕੁਮਾਰਗ. ਬੁਰਾ ਰਾਹ. ਖੋਟਾ ਰਸ੍ਤਾ। ੨ ਕ੍ਰ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਮਾਰਗ. ਜਿਸ ਰੇਖਾ ਤੇ ਜਮੀਨ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ.

ਕੁਮਾਰਲਲਿਤ } ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ,
ਕੁਮਾਰਲਲਿਤਾ } ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਰ, ਲ, ਗ. ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।, ऽ.
ਉਦਾਹਰਣ–
ਕਿਸੂ ਨ ਦਾਨ ਦੇਹਿੰਗੇ। ਸੁ ਸਾਧੂ ਲੂਟ ਲੇਹਿੰਗੇ. ×××
(ਕਲਕੀ)
੨ ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਜ, ਸ, ਗ. ।ऽ।, ।।ऽ, ऽ.
ਉਦਾਹਰਣ–
ਵਿਰੰਚਿ ਗੁੰਣ ਦੇਖੈ। ਗਿਰਾ ਗੁਣ ਨ ਲੇਖੈ. ×××
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਕੁਮਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ ੧੧.

ਕੁਮਾਰੀ. ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਕੁਮਾਰ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ ਕੰਨ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ ੧। ੨ ਪਾਰਵਤੀ. ਦੁਰਗਾ। ੩ ਅਣਵਿਆਹੀ ਕੰਨ੍ਯਾ। ੪ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ.

ਕੁਮਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ.

ਕੁਮਿਆਰਿ. ਕੁੰਭਕਾਰ (ਘੁਮਿਆਰ) ਨੇ. "ਜਿਉ ਚਕ੍ ਕੁਮਿਆਰਿ ਭਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛਤ ਮ: ੪)

ਕੁਮਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਮ੍ਹਾਰ.

ਕੁਮਿਤ } ਨਿੰਦਿਤ ਮਿਤ੍ਰ. ਕਪਟੀ ਮਿਤ੍ਰ. ਛਲੀਆ
ਕੁਮਿਤੁ } ਦੋਸ੍ਤ."ਅਹੰਮਤ ਅਨਰਤ ਕੁਮਿਤ ਹਿਤ."
ਕੁਮਿਤ੍ } (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਕੁਮਿਤ੍ਰਾ ਸੋਈ ਕਾਂਢੀਅਹਿ ਇਕ ਵਿਖ ਨ ਚਲਹਿ ਸਾਥਿ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ਨਾਨਕ ਸਭ ਕੁਮਿਤ੍." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰ (ਜਮੀਨ) ਨੂੰ ਮਿਤ (ਮਿਣਨ ਵਾਲਾ) ੩ ਕ੍ਰ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੂਰਜ.

ਕੁੰਮੀ. ਸੰ. ਕੁਮ੍ਮੀ–ਕੁਮ੍ਮੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਛਪੀ. ਕੱਛੂ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਕੁੰਮੀ ਜਲ ਮਹਿ ਤਨ ਤਿਸੁ ਬਾਹਰਿ." (ਆਸਾ ਪੀਨਾ)

ਕੁਮੁਦ. ਸੰ. ਕੁਮੁਦ: ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜੋ ਕ੍ਰ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਮੋਦ (ਆਨੰਦ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਮੂਲ. ਨੀਲੋਫਰ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਿੜਨ ਵਾਲਾ ਕਮਲ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਰਾਜਾ.

ਕੁਮੁਦਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ ੨. "ਚੰਦ ਕੁਮੁਦਨੀ ਦੂਰਹੁ ਨਿਵ ਸਸਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਭਮੂਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤਲਾਈ.

ਕੁਮੁਦਬੰਧੁ. ਕੁਮੁਦ (ਭਮੂਲਾਂ ਦਾ) ਮਿਤ੍ਰ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕੁਮੁਦ ਖਿੜਦੇ ਹਨ.

ਕੁਮੁਦਵਤੀ. ਕੁਮੁਦ ਨਾਗ ਦੀ ਪਤ੍ਨੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਸ਼ ਨੇ ਵਿਆਹਿਆ। ੨ ਭਮੂਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤਲਾਈ.

ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦਨੀ.

ਕੁਮੂਤ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ ਮੂਤ (ਵੀਰਜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਹਰਾਮੀ. "ਕੁਮੂਤ ਮੋ ਕੁਜਾਤਿ ਬੜੇ ਜਗ ਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਮੂਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਰ (ਮੂਲ) ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾ ਅਸਲ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ. "ਨਹੀ ਸੁਖ ਮੂਰ ਕੁਮੂਰ ਕੁਭਾਗੇ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਅਤਿ ਮੂਰਖ. ਮਹਾ ਮੂੜ੍ਹ.

ਕੁਮੂੜ ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ ਮੂਰਖ. ਮੂਰਖਰਾਜ. ਮੂਰਖ
ਕੁਮੂੜਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਰਵਗ੍ਯ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਬਿਆਪਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਕੁਬੁਧਿ ਕੁਮੂੜਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਕੁਮੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੈਤ.

ਕੁਮੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ. "ਅਨਿਕ ਧਰਮ ਅਨਿਕ ਕੁਮੇਰ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੁਮੇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮੇਰੁ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ.

ਕੁਮੈਤ. ਤੁ ਕੁਮੈਤ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਥਲਕ ਨਾਲ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਘੋੜਾ. ਲਾਖੀ ਰੰਗਾ ਘੋੜਾ.

ਕੁਮੋਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ.

ਕੁਮੰਡਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੰਡਲ. ਦੇਖੋ, ਕਮੰਡਲ.

ਕੁਮੰਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਮੰਤ੍ਰ. ਬੁਰੀ ਸਲਾਹ.
ਕੁਮੰਤ੍

ਕੁਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਬੁਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ ਸਲਾਹਕਾਰ. "ਮਿਠੀ ਗਲਣਿ ਕੁਮੰਤ੍ਰੀਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਕੁਮੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕਮੰਦ। ੨ ਵਿ–ਅਤਿਮੰਦ. ਮਹਾਨੀਚ.

ਕੁਮ੍ਹਾਰ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ. "ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਂਡੇ
ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ ਘੜੈ ਕੁਮ੍ਹਾਰਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) "ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਪੈਝੈ ਪਈ ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਯ. ਸਰਵ–ਕੋਈ. "ਧਯਮ ਕਰਮ ਪਰ ਹਲੈ ਨ ਕੁਯ ਹੈ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਕ੍. ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ.

ਕੁਯਸ਼. ਅਪਜਸ. ਬਦਨਾਮੀ.

ਕੁਰਸ. ਸੰ. ਬੁਰਾ ਰਸ। ੨ ਅਣਬਣ. ਰਸ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ। ੩ ਅ. ਕ਼ੁਰਸ. ਕੁਰਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਿੱਕੀ. ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੪ ਕੁਰਸੇ ਅ਼ਰਸ਼. ਕ਼ੁਰਸ ਅ਼ਰਸ਼ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਟਿੱਕੀ, ਸੂਰਜ। ੫ ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ. "ਨੂਰ ਅਰਸਹੁ ਕੁਰਸਹੁ ਬਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਅ਼ਰਸ਼ੇ ਕ਼ੁਰਸ ਤੋਂ ਨੂਰ ਬਖ਼ਦਾ (ਵਰਸਦਾ) ਹੈ.

ਕੁਰਸ ਅਰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਸ ੪ ਅਤੇ ੫.

ਕੁਰਸਜ਼ਰ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਰਸ ਜ਼ਰ ਕ਼ੁਰਸਜ਼ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਟਿੱਕੀ. ਭਾਵ–ਸੂਰਜ.

ਕੁਰਸੀ. ਅ. ਕ਼ੁਰਸੀ ਸੰਗਜਾ–ਚੌਕੀ। ੨ ਮਕਾਨ ਦੀ ਨਿਉਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਚੌਤਰਾ, ਜੋ ਫ਼ਰਸ਼ ਤੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Plinth. "ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਕੀ ਕੁਰਸੀ ਭਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪੀੜ੍ਹੀ. ਵੰਸ਼. ਨਸਲ. "ਕੁਰਸੀ ਅਪਰ ਬਕੁਰਸੀ ਤਾਂਈ। ਭੋਗਹਿੰ ਪਤਸਾਹੀ ਸੁਖ ਪਾਈ." (ਨਾਪ੍)

ਕੁਰਸੀਨਸ਼ੀਨ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਰਸੀ ਨਸ਼ੀਨ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ, ਮਾਨ ਯੋਗ੍ਯ ਦਰਬਾਰੀ.

ਕੁਰਸੀਨਾਮਾ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਰਸੀ ਨਾਮਹ ਸੰਗਜਾ–ਵੰਸ਼ਾਵ੍ਲਿਕ. ਸ਼ਜਰਾ.

ਕੁਰਹ. ਅ. ਕ਼ੁਰਹ ਸੰਗਜਾ–ਗੋਂਦ. ਪਿੰਡ। ੨ ਭੂਗੋਲ। ੩ ਮੰਡਲ.

ਕੁਰਕ਼. ਤੁ ਕ਼ੁਰਕ਼ ਵਿ–ਜ਼ਬਤ੍ ਕਰਨਾ। ੨ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਰਕਣਾ.

ਕੁਰਕਟ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੱਕੁਟ. ਮੁਰਗਾ. "ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਭਰਿ ਉਰਕਟ ਕੁਰਕਟ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਉਰਕਟ.

ਕੁਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਕਤਰਨਾ. ਕੱਟਣ ਵੇਲੇ ਕੁਰਕੁਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. "ਜਮ ਚੂਹਾ ਕਿਰਸ ਨਿਤ ਕੁਰਕੰਦਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ:੪)

ਕੁਰਕ਼ੀ. ਤੁ ਕ਼ੁਰਕ਼ੀ ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਬਤ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਕ.

ਕੁਰਖਤ. ਦੇਖੋ, ਕਰਖਤ.

ਕੁਰਖੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ.

ਕੁਰਤਾ ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਰ੍ਤਹ ਸੰਗਜਾ–ਕੁੜਤਾ. ਕੁੜਤੀ.
ਕੁਰਤੀ

ਕੁਰਨਸ ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਰ੍ਨ੍ਸ਼ ਕੋਰਨਿਸ਼. ਸੰਗਜਾ–
ਕੁਰਨਿਸ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ. "ਤੀਨ ਕੁਰਨਿਸੇਂ ਕਰ ਸਿਰ ਨਜਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੨)

ਕ਼ੁਰਬ. ਅ. ਕ਼ੁਰ੍ਬ੍ ਨੇੜੇ (ਪਾਸ) ਹੋਣਾ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜਾ (ਰੁਤਬਾ) ਅਰਥ ਭੀ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–"ਕੀ ਤੇਰਾ ਕੁਰਬ ਘਟਦਾ ਹੈ ?"

ਕ਼ੁਰਬਤ. ਅ. ਕ਼ੁਰ੍ਬ੍ਤ੍ ਸੰਗਜਾ–ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕੁਰਬਾਣ ਅ. ਕ਼ੁਰ੍ਬਾਨ੍ ਕ਼ੁਰਬਾਨ. ਉਹ ਕ੍ਰਿਯਾ
ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕ਼ੁਰਬ (ਨੇੜੇ) ਹੋਈਏ. ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ.
ਕੁਰਬਾਨ ਨਿਛਾਵਰ. "ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਨੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ. ਫ਼ਾ ਕ਼ੁਰ੍ਬਾਨ੍ ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਾਨ.

ਕੁਰਬਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਾਨ.

ਕੁਰਬਾਨੰਤੀ. ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ. "ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੰਤੀ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪੜ੍ਤਾਲ)

ਕੁਰਬੈਣੀ. ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਹਾਂ. ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਜਾਨਾ ਹਾਂ. "ਤਿਨ ਹਉ ਕੁਰਬੈਣੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕੁਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕੂਰਮ। ੨ ਸੰ. ਕ਼ੁਰ੍ਗ–ਕੁਰੁਮ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪੱਛਮੀ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਸਫ਼ੇਦਕੋਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਲੰਘਕੇ ਬੰਨੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਹਿੰਦਾਹੋਇਆ ਸਿੰਧੁਨਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਹਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕ੍ਰਮੁ" ਆਇਆ ਹੈ। ੩ ਕੁਰਮ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਿਆ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਖੁਰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਮ ਅਤੇ ਕੁਰਮਾਤ.

ਕੁਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼ਮਾ। ੨ ਅ. ਕ਼ੁਰ੍ਮ੍ ਕ਼ੁਰੁਮ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਰਮ (ਸਰਦਾਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਏ. "ਲਏ ਸੰਗ ਦੈਂਤਨ ਕੇ ਕੁਰਮਾ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਪੁਨ ਸੈਨ ਭਲੀ ਸਜਕੈ ਅਰਿਓ ਬਹੁ ਕੁਰਮਨ ਲੈ ਬਰ ਜੁੱਧ ਮਚਾਯੋ." (ਸਲੋਹ)

ਕੁਰਮਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸ਼ਮਾਇਤ. ਕੁਸ਼ਮਪੁਣਾ। ੨ ਕੁਸ਼ਮਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਬਹੁ ਹੋਰਿਨ ਤੇਂ ਅਰੁ ਬਨਾਹਨ ਤੇ ਕੁਰਮਾਤਨ ਤੇ ਅਤਿ ਸੋਊ ਖਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਹੋਲੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕੁਸ਼ਮੰਡਲੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਖੌਲ ਹੋਏ.

ਕੁਰਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਰੜਾ. ਚਾਬੁਕ. "ਕੁਰਰਨ ਮਾਰ ਅਧਿਕ ਤਿੰਹ ਮਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੫) ੨ ਅ. ਕ਼ੁਰ੍ਰਹ੍ ਕ਼ਰਹ਼ਾਇ. ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਚਿੱਟਾ ਹੋਇਆ ਬਰ੍ਗੀਚਾ. "ਕੁਰਰੇ ਬਿਖੈ ਏਕ ਮੁਗਲ ਕੀ ਬਾਲ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੮੭) ੩ ਬਾਗ. ਉਪਵਨ.

ਕੁਰਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁਰੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਬੁੜ–ਬੁੜਾਉਣਾ। ੨ ਖਿਝਣਾ. "ਕਨਕ ਦੇਖ ਕੁਰਰਾਤ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਲੇਤ ਦੇਤ ਆਪਨ ਕੁਰਰਾਨੇ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਕੁਰਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. ਕਰਾਕੁਲ। ੨ ਮੀਢੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਮੇਸੀ। ੩ ਕੂੰਜ.

ਕੁਰਲ. ਸਸਾਹਚਸ਼ਮ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਜਾਦਾ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਾਰ ਪੰਜ ਸੇਰ ਦੀ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਆਲਨੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਉਕਾਬ ਤੋਂ ਜਰਾ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੰਜੇ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪੂਛ ਦੇ ਖੰਭ ਸਫ਼ੈਦੀ–ਮਾਇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਜਾਦਾ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਮੁਰਗਾਬੀ ਅਤੇ ਸਹੇ ਦਾ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਰਲ ਨੂੰ ਸਿਖਾਕੇ ਲੂੰਬੜ ਅਤੇ ਹਰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਹਰਨ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ਼ਰਾਕ਼ੁਸ਼ ਭੀ ਹੈ.

ਕੁਰਲਾ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਰਲੀ. ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ ਗਲ੍ਹਾਂ (ਕਪੋਲਾਂ) ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਥਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁਰਲ ਕੁਰਲ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਖ਼ਾਲਸਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਪੁਲਿੰਗ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਕੁਰਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁਰਰੀ (ਕੂੰਜ) ਵਾਂਙ ਅਲਾਉਣਾ (ਆਲਾਪ ਕਰਨਾ). "ਬਾਬੁ ਪਿਆਰੇ ਕੋਇ ਨ ਸਾਰੇ ਏਕਲੜੀ ਕੁਰਲਾਏ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਅੰਬਰ ਕੂੰਜਾਂ ਕੁਰਲੀਆਂ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) ਭਾਵ, ਬੁਢਾਪੇ ਕਾਰਨ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਸਾਂ ਸਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ.

ਕੁਰਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਲਾ.

ਕੁਰਹਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਰਾਨਾ.

ਕੁਰਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਮਾਰਗ. ਨਿੰਦਿਤ ਰਾਹ. ਕੁਪੰਥ.

ਕੁਰਾਹੀ. ਵਿ–ਕੁਮਾਰਗ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਪੰਥੀ.

ਕੁਰਾਣ ਅ. ਕ਼ੁਰ੍ਆਨ੍ ਸੰਗਜਾ–ਕਿਤਾਬ. ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ੍ਯ
ਕੁਰਾਨੁ ਪੁਸ੍ਤਕ। ੨ ਅਰਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਲੇਖ
ਕ਼ੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਕੁਰਾਨ ਨਾਲ ਆਦਰ ਬੋਧਕ ਮਜੀਦ, ਸ਼ਰੀਫ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਲਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਸਯੂਤ਼ੀ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ੫੫ ਨਾਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ.

ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ੩੨੩੭੪੧, ਪਦ ੭੯੪੩੬, ਆਯਤਾਂ ੬੬੬੬ ਅਤੇ ਸੂਰਤਾਂ ੧੧੪ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਤ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਥਾਪਲਈਆਂ ਹਨ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅਲਿਫ਼, ਲਾਮ, ਮੀਮ ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਆਯਤਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਖ਼ੁਦਾ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ਆਲੇ ਇਮਰਾਂ, ਆਯਤ ੬.

ਕ਼ੁਰਾਨ ੨੩ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਤਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਜਿਬਰਾਈਲ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ, ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ, ਕਦੇ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਆਸਮਾਨ ਤੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਏਹ ਭੀ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚੇ "ਲੌਹ ਮਹ਼ਫ਼ੂਜ਼" ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂਹੋਈਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ "ਜ਼ੁਖ਼ਰੁਫ਼" ਆਯਤ ੪."ਵਖਤ ਨ ਪਾਇਓ ਕਾਦੀਆਂ ਜਿ ਲਿਖਨਿ ਲੇਖੁ ਕੁਰਾਣੁ." (ਜਪੁ) "ਪੜਹਿ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਦੁਹੂ ਮਿਲ ਭਾਂਤ ਅਨੇਕ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚਾਰਾ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਕੁਰਾਲੀ. ਇੱਕ ਕਸਬਾ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ–
(੧) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ.
(੨) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ.

ਕੁਰਿੰਦ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਗਾਲੀ. ਨਿਰਧਨਤਾ.

ਕੁਰੀ ਦੇਖੋ, ਕੁੜੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਗਡੰਡੀ.
ਕੁਰੀਆ ਪਹੀ. "ਛੋਡ ਦੁਬਿਧਾ ਕੀ ਕੁਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜ੍ਤਾਲ) ੩ ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ. "ਕੁਰੀਏ ਕੁਰੀਏ ਵੈਦਿਆ !" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਹੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾਂਦਿਆ !

ਕੁਰੀਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਰੀਤਿ. ਬੁਰੀ ਰਸਮ.

ਕੁਰੁ. ਭਰਤ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੰਵਰਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਰਾਣੀ ਤਪਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਕੁਰੁਵੰਸ਼ (ਕੌਰਵ) ਅਤੇ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੁਰੁਵੰਸ਼। ੨ ਕੁਰੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਕਰਣ ਦੀ ਆਗਜਾ. ਕਰ. ਜਿਵੇਂ–ਪਠਨੈ ਕੁਰੁ। ੪ ਭਾਤ. ਰਿੱਝੇ ਹੋਏ ਚਾਉਲ.

ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ. ਕੁਰੁ ਰਾਜਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੋ ਘੱਗਰ ਨਦੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਾਰਾਂ ਯੋਜਨ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ੩੬੫ ਤੀਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਲਜ ਪਰਵ ਦੇ ੫੩ ਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰੁ ਰਾਜਰਿਖੀ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਕਸ਼ੰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਸ਼ੰਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹਲ ਵਾਹੁਣਾ ਹੈ. ਯਗਜ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜੇ ਆਪ ਹਲ ਵਾਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਯੁੱਧ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਵਡੇ ਵਡੇ ਜੰਗ ਹੋਏ ਹਨ. ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਹੁਣ ਈ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ਅੰਬਾਲਾ ਅਤੇ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰਵਾਸੀ ਇਹ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਮਾਰੇ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੰਜ (ਮਿੱਝ) ਸਾਰੇ ਜਲ ਪੁਰ ਫੈਲਗਈ, ਪਰ ੪੮ ਕੋਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਚੌਕੜੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਮਿੰਜ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਹੈ. ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਥਨੇਸਰ ਸ਼ਬਦ.

ਕੁਰੁਖ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਰੁਹ. ਨਿੰਦਿਤ ਬਿਰਛ. ਇਰੰਡ। ੨ ਅੱਕ। ੩ ਬੁਰਾ ਰੁਖ (ਚੇਹਰਾ).

ਕੁਰੁਖੇਤ / **ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ** } ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ.

ਕੁਰੁਖੰਡ. "ਗੇ ਕੁਰੁਖੰਡ ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਠੌਰੰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿਮਾਲੇ ਦੇ ਉੱਤਰ ਭਾਗ ਨੂੰ ਉੱਤਰਕੁਰੁ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਭਾਗ ਨੂੰ ਦਕਿਣਕੁਰੁ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ.

ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ.

ਕੁਰੁਤਾ. ਵਿ–ਬੇਮੌਸਮਾ. "ਕੁਰੁਤਾ ਬੀਜ ਬੀਜੈ ਨਹਿ ਜੰਮੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਰਤਾ.

ਕੁਰੁਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮ ਅਤੇ ਖੁਰਮਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ. ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ.

ਕੁਰੁਰਾਇ / **ਕੁਰੁਰਾਜ** / **ਕੁਰੁਰਾਯ** } ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੁਰਯੋਧਨ. "ਤਹਾਂ ਭੀਮ ਕੁਰੁਰਾਜ ਸੋਂ ਜੁੱਧ ਮਚਜੋ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਕੁਰੁਵੰਸ਼. ਕੁਰੁ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕੁਲ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਰੁਵੰਸ਼ ਦਾ ਵ੍ਰਿਕ (ਸ਼ਜਰਾ) ਇਹ ਹੈ–

ਅਤ੍ਰਿ
|
ਚੰਦ੍ਰਮਾ
|
ਬੁਧ
|
ਆਯੁ
|
ਨਹੁਸ਼
|
ਯਦੁ * — ਪੁਰੁ
|
ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਣਿ — ਦੁਸ਼ਯੰਤ
|
ਦੇਵਰਾਤ੍ਰ — ਭਰਤ
|
ਅੰਧ੍ਰਕ — ਹਸ੍ਤਿਨ
|
ਸੂਰ — ਕੁਰੁ†
|
ਵਸੁਦੇਵ — ਸ਼ਾਂਤਨੁ
|
ਬਲਰਾਮ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ — ਭੀਸ਼ਮ। ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਯੰ
|
ਪ੍ਰਦਜੁਮਨ ਆਦਿ।

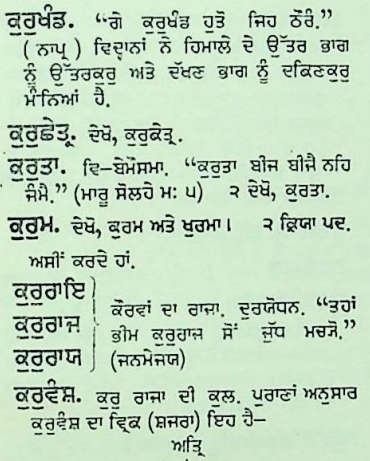

ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਧਵਾ ਰਾਣੀਆਂ ਅੰਬਿਕਾ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਿਕਾ, ਤੋਂ ਵਜਾਸ ਰਿਖੀ ਨੇ ਕੇਤ੍ਰਜ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ.

ਅੰਬਿਕਾ ਤੋਂ — ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਤੋਂ
|
ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ — ਪਾਂਡੁ §

* ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਯਾਦਵ" ਹੋਇਆ.
† ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੌਰਵ" ਹੋਇਆ ਹੈ.
§ ਇਸ ਤੋਂ ਪਾਂਡਵਵੰਸ਼ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ — ਪਾਂਡੁ
|
ਦੁਰਯੋਧਨ ਆਦਿ ਸੋ ਪੁਤ੍ਰ। ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਆਦਿ ਪੰਜ ਭਾਈ.

ਪਾਂਡੁ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇਤ੍ਰਜ ਹੋਏ–ਰਾਣੀ ਕੁੰਤੀ ਤੋਂ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮਸੇਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ. ਰਾਣੀ ਮਾਦ੍ਰੀ ਤੋਂ ਨਕੁਲ ਅਤੇ ਸਹਦੇਵ, ਪਰ ਵੰਸ਼ ਕੇਵਲ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਚੱਲਿਆ.

ਅਰਜੁਨ
|
ਅਭਿਮਨਜੁ
|
ਪਰੀਕਿਤ
|
ਜਨਮੇਜਯ.

ਕੁਰੂਪ. ਵਿ–ਬੁਰੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ.

ਕੁਰੂਪਿ. ਕੁਰੂਪਾ. ਭੱਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੀ. "ਪਹਿਲੀ ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਲਖਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕੁਰੇਸ. ਅ. قریش ਕ੍ਰੁਰੈਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਬ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੁਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਾਦਾ ਅਬਦੁਲ ਮੁਤੱਲਿਬ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ.

ਕੁਰੇਸੀ. ਵਿ–ਕੁਰੈਸ਼ ਵੰਸ਼ੀ. "ਕੰਧਾਰੀ ਕੁਰੇਸੀ ਜਾਨੈ." (ਅਕਾਲ)

ਕੁਰੇਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਵਿਖੇਰਨਾ. ਫਰੋਲਣਾ.

ਕੁਰੈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੇਸ.

ਕੁਰੰਕ / **ਕੁਰੰਗ** } ਸੰ. कुरङ्ग. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗ. ਹਰਿਣ. "ਕੁਰੰਕ ਨਾਦੈ ਨੇਹੁ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਤੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ਸੇ ਕੂਦਤ." (ਅਕਾਲ)

ਕੁਰੰਗਰਿਪੁ. ਸ਼ੇਰ. "ਜਾਹਿਂ ਕੁਰੰਗਨ ਕੇ ਰਿਪੁ ਸੀ ਕਟਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਰੰਡ. ਸੰ. कुरण्ड. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਡ (ਫੋਤੇ) ਵਧਣ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ. ਅੰਡਵ੍ਰਿੱਧਿ. "ਜੁਰ ਸੀਤ ਗੁਲਮ ਕੁਰੰਡ." (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਅੰਡਵ੍ਰਿੱਧਿ। ੨ ਸੰ. कुरुविन्द–ਕੁਰੁਵਿੰਦ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰੀਦੀ ਹੈ. ਉਸ ਦੇ ਚੂਰਣ ਨਾਲ ਲਾਖ ਆਦਿਕ ਮਿਲਾਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਿੱਖੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਣ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ कुरण्ट. ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਬਹੁਫਲੀ' ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਧਾਤੁ ਪੁਸ਼੍ਵ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਮ ਹੈ. Barleria Prionitis.

ਕੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਸਲ. ਵੰਸ਼. "ਕੁਲਹ ਸਮੂਹ ਸਗਲ ਉਧਰਣੰ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਆਬਾਦ ਦੇਸ਼। ੩ ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ। ੪ ਅ. ਕੁੱਲ. ਤਮਾਮ. ਸਭ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਲ. "ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਲ ਜਗਤ ਤਰਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਕੁਲਅੰਕੁਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਲ ਦਾ ਡਰ. ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖ਼ੌਫ਼.

ਕੁਲਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਿਸ.

ਕੁਲਹ. ਕੁਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕੁਲਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲ। ੨ ਫ਼ਾ کلاه ਕੁਲਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਟੋਪੀ. "ਕੁਲਹਾਂ ਦੇਦੇ ਬਾਵਲੇ ਲੈਂਦੇ ਵਡੇ ਨਿਲਜ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਤਾਜ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਬਨਾਵਉ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮੁਕੁਟ.

ਕੁਲਹਤ੍ਰਤਾ / **ਕੁਲਹਤਜਾ** } ਸੰਗਜਾ–ਕੁਲਘਾਤ. "ਕਈ ਬਾਣ ਕੁਲਹਤ੍ਰਤਾ ਕੋ ਚਲਾਏ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੁਲਹਾ. ਵਿ–ਕੁਲਘਾਤਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਲਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਭ.

ਕੁਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਕਰਤੇਂਦੂਆ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. L. strychnos Nux-vomica। ੨ ਕੁਚਲੇ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੩ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੱਪ। ੪ ਦੀਪਕ. ਦੀਵਾ। ੫ ਇਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕੁਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਭ, ਜ. ੬॥, ।੬।

ਉਦਾਹਰਣ–
ਧੰਧਕਤ ਇੰਦ। ਚੰਚਕਤ ਚੰਦ।
ਥੰਥਕਤ ਪੌਨ। ਭੰਭਜਤ ਮੌਨ॥ (ਦੱਤਾਵ)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਛਕਤ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ। ਸਭ ਸੁਰ ਗਾਜੇ
ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੇ। ਸਭ ਸੁਖ ਪਾਏ॥ (ਚੰਡੀ ੨)

(ੲ) ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪ੍ਰਸਿੱਧ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਗਹਿ ਬਹੁ ਬਰਿਯਤ। ਨਰਕਹਿਂ ਡਰਿਯਤ।
ਅਸ ਦੁਰਕਰਮੰ। ਛੁਟ ਜਗ ਧਰਮੰ॥ (ਕਲਕੀ)
ਪਾਪਨ ਭਰਜਨ। ਪੁਨਜਨ ਭਰ ਜਨ।
ਮਰਜਨ ਕਰ ਜਨ। ਕਰਤ ਅਮਰ ਜਨ॥ *
(ਚਕ੍ਰਧਰਚਰਿਤ੍ਰ ਚਾਰੁਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

੬ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾਪਦ ਆਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ "ਕੁਲਕ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੁਲਕਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ "ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ" ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਨ, ਯ. ।।।, ।੬੬.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਰਸਿਜ ਰੂਪੰ। ਸਭ ਭਟ ਭੂਪੰ।
ਅਤਿ ਛਬਿ ਸੋਭੰ। ਮੁਨਿਗਨ ਲੋਭੰ॥ (ਕਲਕੀ)

ਕੁਲਕੁਲ. ਫ਼ਾ قلقل ਅਨੁ–ਸੁਰਾਹੀ ਅਥਵਾ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਕਲਨ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ.

ਕੁਲਕਣ / **ਕੁਲਖਣ** } ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਲੱਛਨ. ਬੁਰੀ ਅਲਾਮਤ.

ਕੁਲਖਣਾ / **ਕੁਲਖਣੀ** / **ਕੁਲਖਨੀ** } ਵਿ–ਬੁਰ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ. ਬੁਰੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ. ਨਿੰਦਿਤ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਲੱਛਣ. "ਪਿਰ ਕਾ ਹੁਕਮ ਨ ਜਾਣਈ ਭਾਈ! ਸਾ ਕੁਲਖਣੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩) "ਪਹਿਲੀ ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਲਖਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕੁਲਖੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ. "ਮੋਹਨ ਆਏ ਹੈਂ ਕੁਲਖੇਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਲਖੇਤਿ. ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਤੇ. "ਜੇ ਓਹ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੈ ਕੁਲਖੇਤਿ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੁਲਘਾਤੀ / **ਕੁਲਘ੍ਰ** } ਵਿ–ਕੁਲਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੰਸ਼ਵਿਨਾਸ਼ਕ.

ਕੁਲਚਾ. ਫ਼ਾ کلچه ਖ਼ਮੀਰਦਾਰ ਫੁੱਲੀਹੋਈ ਛੋਟੀ ਰੋਟੀ.

ਕੁਲਜਨ. ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ. "ਕੁਲਜਨ ਮਧੇ ਮਿਲਜੋ ਸਾਰੰਗਪਾਨ ਰੇ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ.

ਕੁਲਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਭਚਾਰ ਲਈ ਕੁਲ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਅਟਨ (ਵਿਚਰਣ) ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਜੋ ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਸੋਂ ਤਿਯਾ ਰਾਖਤ ਰਤਿ ਕੀ ਚਾਹ। ਕੁਲਟਾ ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨਹੀਂ ਜੇ ਕਵੀਨ ਕੇ ਨਾਹ." (ਪਦਮਾਕਰ)

ਕੁਲਦੀਪ / **ਕੁਲਦੀਪਕ** } ਵਿ–ਕੁਲ ਦਾ ਦੀਵਾ. ਜੋ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰੇ. ਸੁਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੋਗ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਨਮਲਗਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਅਥਵਾ ਬੁਧ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਚੌਥੇ ਜਾਂ ਸੱਤਵੇਂ ਜਾਂ ਦਸਵੇਂ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਜਿਸ ਦੇ ਮੰਗਲ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪੁਰੁਸ਼ ਕੁਲ ਦਾ ਦੀਵਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸਮਝੋ.*

ਕੁਲਦੇਵ. ਕੁਲ ਦਾ ਪੂਜਜ ਦੇਵਤਾ.

ਕੁਲਦ੍ਰੋਹੀ. ਵਿ–ਕੁਲਘਾਤਕ. ਕੁਲ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਕੁਲਧਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਵੰਸ਼ ਦਾ ਧਰਮ. ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਰਮ.

ਕੁਲਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਸਰਦਾਰ।

* ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਭਰਜਨ (ਭੁੰਨਦਿੰਦੇ) ਹਨ। ਪੁੰਨਾਂ ਨਾਲ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਨ (ਦਾਸਾਂ) ਨੂੰ ਮਾਰਜਨ (ਸ਼ੁੱਧ) ਕਰਕੇ। ਅਮਰ ਕਰਦਿੰਦੇ ਹਨ।

* ਦੇਖੋ, ਲਗਨਚੰਦ੍ਰਿਕਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਉਹ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇਵੇ.

ਕੁਲਪਰਬਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ. ਕੁਲਾਚਲ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਲਿਖੀ ਹੈ–ਮਹੇਂਦ੍ਰ, ਮਲਯ, ਸਹ੍ਯ, ਸ਼ੁਕ੍ਤਿਮਾਨ, ਰਿਕ੍ਸ, ਵਿੰਧ੍ਯ ਅਤੇ ਪਾਰਿਪਾਤ੍ਰ. ਕਿਤਨੇ ਰਿਕ੍ਸ ਦੀ ਥਾਂ ਗੰਧਮਾਦਨ ਗਿਣਦੇ ਹਨ.

ਕੁਲਪਾਲਕ. ਵਿ–ਵੰਸ਼ (ਖ਼ਾਨਦਾਨ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਉਂ. ਕਾਕ। ੩ ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ। ੪ ਕਬੂਤਰ। ੫ ਕਾਯਸ੍ਥ (ਕਾਇਥ).

ਕੁਲਪੂਜ } ਵਿ–ਖ਼ਾਨਦਾਨ (ਵੰਸ਼) ਵਿੱਚ ਪੂਜਣ
ਕੁਲਪੂਜਯ } ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੰਸ਼ ਦਾ ਦੇਵਤਾ.

ਕੁਲਫ. ਅ. قُلْف ਕੁਫ਼ਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦ੍ਰਾ). ਤਾਲਾ. "ਕੁੰਜੀ ਕੁਲਫ ਪ੍ਰਾਣ ਕਰਿ ਰਾਖੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕੁਲਫਾ. ਫ਼ਾ. ਖ਼ੁਰਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਗ, ਜੋ ਕੁਝ ਖਟਾਈ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਉਗਦਾ ਹੈ. Potulaca oleracca. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਕੁਲਫਾ ਲਹੂ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਦੀ ਸੋਜ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਚਿਣਗ ਹਟਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਲਫ਼ੀ. ਅ. قُلْفِی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁੱਕੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਨੜੀ। ੨ ਬਰਫ ਜਮਾਉਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਜਮੀਹੋਈ ਬਰਫ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਦੁੱਧ ਆਦਿ.

ਕੁਲਬਹ. ਅ. قُلْبَہ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਲ. ਖੇਤੀ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਉਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਲ ਵਾਹ ਬੀਜ ਸਕੇ.

ਕੁਲਬਧੂ. ਸੰ. ਕੁਲਵਧੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਲੀਨ ਵਹੁਟੀ. ਚੰਗੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕੁਲਬਾਹੁ. ਵਿ–ਕੁਲ (ਵੰਸ਼) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਭੁਜਾ. ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਜੂ ਹਨ.

ਕੁਲਮੁਰਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮੁਰਗ.

ਕੁਲਾਹ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਹ। ੨ ਕ਼ –ਲਾਭ. ਨਿੰਦਿਤ ਲਾਭ. ਦੁਖਦਾਈ ਨਫ਼ਾ. "ਪੰਧੜੈ ਕੁਲਾਹ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਹੋਕੜੈ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਕੁਲਾਹਲ. ਸੰ. ਕੋਲਾਹਲ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਰ ਤੀਕ ਪਹੁਚਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੋਰ. ਰੌਲਾ.

ਕੁਲਾਚ } ਤੁ. قُلَاچ ਕੁਲਾਂਚ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਲ. ਕੁਦਾੜੀ.
ਕੁਲਾਂਚ } ਟਪੂਸੀ. "ਮਾਰ ਕੁਲਾਂਚ ਤਜੀ ਤਬ ਸਸੰਦਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕੁਲਾਚਨ ਦੈਕਰ ਯੁੱਧ ਕਰੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਲਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਪਰਬਤ.

ਕੁਲਾਚਾਰ. ਕੁਲ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਕੁਲ ਦਾ ਵਿਹਾਰ. ਕੁਲਰੀਤਿ.

ਕੁਲਾਤ. ਅ. قُلَّاط ਕ਼ੁਲਾਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਸ਼ਮਨੀ. ਵੈਰ. "ਤਿਸੁ ਵਿਹੁ ਵਾਤ ਕੁਲਾਤ ਮਨ ਅੰਦਰ ਗਣਤੀ ਤਾਤ ਪਰਾਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕੁਲਾਤੁ. ਬਦਮੁਲਕ਼ੀ.

ਕੁਲਾ ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਧਰਮ.

ਕੁਲਾਬਾ. ਅ. قُلَّاب ਕ਼ੁਲਬ (ਉਲਟਿਆ ਹੋਇਆ). ਲੋਹੇ ਦੀ ਚੂੜੀ. ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੋੜਕੇ ਬਣਾਈਹੋਈ ਚੂੜੀ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਨਹਿਰ ਦੇ ਨਲਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਲਾਬਾ ਹੈ। ੨ ਬੰਬਈ ਦਾ ਇੱਕ ਰੇਲ ਦਾ ਅੱਡਾ (terminus).

ਕੁਲਾਭ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਹ ੨.

ਕੁਲਾਯਤ. ਘੁਮਰੇਦੇ ਅਤੇ ਬਘੌਰ ਦੇ ਮੱਧ ਇਕ ਨਗਰ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਦੇੜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਨਗਰ ਕੁਲਾਯਤ ਸੁੰਦਰ ਥਾਇ । ×× ਦ੍ਵਾਦਸ ਦਿਵਸ ਬਸੇ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਲਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੰਭਕਾਰ. ਘੁਮਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ ਕੁੱਲਾਲ

ਕੁਲਾਲੀ. ਕੁਲਾਲ(ਕੁੰਭਕਾਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਘੁਮਿਆਰੀ.

ਕੁਲਿ. ਕੁਲ (ਵੰਸ਼) ਵਿੱਚ. "ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੂਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਨਿਮਲੁ.

ਕੁਲਿਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਜ੍ਰ. ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੨ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਆਘਾਤ। ੩ ਕੁਹਾੜਾ. ਪਰਸ਼ੁ। ੪ ਹੀਰਾ ਰਤਨ.

ਕੁਲਿਸ਼ਧਰ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍, ਕੁਲਿਸ਼ (ਵਜ੍)
ਕੁਲਿਸ਼ਪਾਣਿ } ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਜ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ.

ਕੁਲਿੰਗ. ਸੰ. ਕੁਲਿਙ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੂਹਾ। ੨ ਚਿੜਾ। ੩ ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਲਿੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਲਿੰਗ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿੰਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਲੰਗ। ੫ ਖੋਟਾ ਲਿੰਗ (ਚਿੰਨ੍ਹ). ੬ ਵਿ–ਖੋਟੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ.

ਕੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲ. "ਕੇਤੇ ਨਾਗਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਤੁ. قُلی ਕੁਲੀ. ਮਜ਼ਦੂਰ। ੩ ਗ਼ੁਲਾਮ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਲੀ.

ਕੁਲੀਨ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ. ਚੰਗੇ ਘਰਾਣੇ ਦਾ.

ਕੁਲੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੇਕੜਾ. ਕਰਕਟ.

ਕੁਲੰਗ. ਫ਼ਾ. ਕੁਲੰਗ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਰਸ। ੨ ਕੂੰਜ. "ਨਭ ਤੇ ਬਹਿਰੀ ਲਖ ਛੁਟਪਰੀ ਜਨੁ ਕੂਕ ਕੁਲੰਗਨ ਕੇ ਗਨ ਮੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕੁੱਲ. ਅ. کُل ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਪੂਰਾ.

ਕੁੱਲਾ. ਬੰਬੂ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ,ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੨ ਕੁਲਾਹ. ਟੋਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਹ ੨। ੩ ਪੱਟ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੀ ਸੰਧੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦ ਕੁਲੀਯਹ (ਗੁਰਦਹ) ਹੈ. ਪੱਟ ਦੀ ਸੰਧੀ ਤੋਂ ਗੁਰਦੇ ਨੇੜੇ ਹਨ. ਆਮ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਕੁੱਲੀ. ਘਾਸ ਫੂਸ ਦੀ ਛੱਪਰੀ. ਤ੍ਰਿਣਕੁਟੀਆ।
੨ ਅ. کُلّی ਵਿ–ਤਮਾਮ. ਸਭ.

ਕੁੱਲੂ. ਸੰ. ਕੁਲੂਤ. ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ ਵਿਪਾਸ਼ਾ (ਵਿਆਸ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ੭੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਫਲ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਗਿਣੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੁਵਖਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਸਮਯ. ਕੁਵੇਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਬਖ਼ਤ.

ਕੁਵਤ. ਅ. قُوَّت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ਼ਾਕ਼ਤ. ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ.

ਕੁਵਰ } ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ
ਕੁੱਵਰ } ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਰੇਸ਼.

ਕੁਵਰੇਸ਼. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਦ੍ਰੌਪਦਪਰਵ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ (ਉਲਥਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕੁਵਰੇਸ਼ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:–

ਸੰਬਤ ਸਤ੍ਰਹਸੈ ਅਧਿਕ ਬਾਵਨ ਬੀਤੇ ਔਰ,
ਤਾਂਮੇ ਕਵਿ ਕੁਵਰੇਸ਼ ਯਹ ਕਿਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਛੋਰ.
ਵਾਹੁਜ ਬੰਦੀਕੁਲ ਭਯੋ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅਨੂਪ,
ਜਿਨ ਮੇ ਪੂਰੇ ਪਾਇਯੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਰੂਪ.
ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ ਕਿਯੇ ਤਿਹੁਨ ਕੁਲ ਅੰਗਦ ਸ਼ੁਭਨਾਮ,
ਭਕਤ ਸਰੋਰੁਹ ਕੋ ਭਯੋ ਜੋ ਰਵਿ ਆਠੋਂ ਜਾਮ.
ਅੰਗਦ ਨਿਜ ਗੁਰੁਤਾ ਦਈ ਭੱਲੇ ਭਲੇ ਵਿਚਾਰ,
ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਨਿਜ ਸਕਲ ਦੀਨੋ ਜਗਤ ਉਧਾਰ.
ਅਮਰਦਾਸ ਅਪਨੇ ਸਕਲ ਗੁਰੁਤਾ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਗ਼ਾਨ,
ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਸਭ ਦਿਯੋ ਜੋ ਸੋਢੀਸੁਲਤਾਨ.
ਅਰਜੁਨ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨਾਮ ਹੂੰ ਅਰਜੁਨ ਜਗ ਪੁਰਹੂਤ,
ਜਿਨ ਜਗ ਜਸ ਅਰਜੁਨ ਕਿਯੋ ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਪੂਤ.
ਅਰਜੁਨ ਸੁਨੁ ਉਦਾਰਮਤਿ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਨਰਿੰਦ,
ਜਿਨ ਹਰਿ ਲੌ ਮਾਰੇ ਨਿਖਿਲ ਬੈਰੀ ਪ੍ਰਬਲ ਕਰਿੰਦ.
ਛੋਡਜੋ ਜਬ ਗੁਰੁਦੱਤ ਜੂ ਜਗਮਾਯਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ,
ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਤ ਹਰਿਰਾਯ ਕੋ ਦੀਨੋ ਗੁਰੁਤਾ ਭਾਰ.
ਭਯੋ ਸੁਨੁ ਹਰਿਰਾਯ ਕੋ ਗੁਰੁ ਅਤ੍ਰਿਸ੍ਮ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ੍ਨ,
ਤਜਜੋ ਜਬੈ ਤਿਨਹੂੰ ਜਗਤ ਤਬੈ ਕਰੀ ਯਹ ਪ੍ਰਸ੍ਨ.-
ਗੁਰੁਤਾ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਕੋ ਉਚਿਤ ? ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਏਕ,
ਨਾਰਾਯਨ ਜਾ ਪਰ ਕਿਯੋ ਭਕ੍ਤਿ ਸੁਧਾ ਕੋ ਸੇਕ.
ਨਿਜ ਜਨ ਕੈਰਵ ਸੁਖ ਕਰਨ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਚੰਦ,
ਜਿਨ ਭਵ ਪਾਰਾਵਾਰ ਕੇ ਦੂਰ ਕਿਯੇ ਦੁਖ ਦ੍ਵੰਦ.
ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਨਰਿੰਦ ਹੈ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਨੰਦ,
ਜਿਨ ਤੇ ਜੀਵਤਹੈਂ ਸਕਲ ਭੂਤਲ ਕਵਿ ਬੁਧਬ੍ਰਿੰਦ.
ਨਦੀ ਸਤਦ੍ ਤੀਰ ਤਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਾਮ,
ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੰ ਨਰਿੰਦ ਕੇ ਰਾਜਤ ਸੁਭਗ ਸੁਧਾਮ.
ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਬੀਚ ਮੇਂ ਬਰੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ,
ਤਹਾਂ ਸੁ ਕਵਿ ਕੁਵਰੇਸ਼ ਕੋ ਬਾਸ ਕਰੈ ਕੋ ਧਾਮ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਦੀ ਰੁੱਤ ੨ ਅ: ੫੧ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਹੁਤੋ ਕਵਿ ਜੋਇ,
ਭਯੋ ਬੁੱਦੇਲਖੰਡ ਮੇ ਸੋਇ.
ਤਿਸ ਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਵਰ ਹੈ ਨਾਮੂ,
ਸੋ ਭੀ ਰਚਤ ਗਿਰਾ ਅਭਿਰਾਮੂ.
ਤੁਰਕ ਕਰਨ ਨਵਰੰਗ ਚਿਤ ਚਹਜੈ,
ਗੁਨੀ ਅਧਿਕ ਹਿੰਦੁਨ ਮੇ ਲਹਜੈ.
ਜਬੈ ਕੁਵਰ ਸੁਧ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਾਈ,
ਤਜਾਗ ਦੇਸ਼ ਘਰ ਗਯੋ ਪਲਾਈ.
ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਨਿਤ ਚਲਕਰ,
ਪਹੁਚਜੋ ਆਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਹਿਤਕਰ.

ਕੁਵਲਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਜੋ ਵਲਯ (ਕੰਗਣ) ਜੇਹਾ ਭੂਸ਼ਣ ਹੋਵੇ. ਕਮਲ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨੀਲੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਦੋਹਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. "ਪਰਿਫੁੱਲਿਤ ਕੁਵਲਯ ਬਦਨ."(ਨਾਪ੍) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਕੰਗਣ ਸਮਾਨ ਗੋਲ ਆਕਾਰ। ੩ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ.

ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ. ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ੨੧੦੦੦ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ੧੦੦ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਧੁੰਧੁ। ੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ਤ੍ਰਜਿਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ , ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਿਤੁਧ੍ਵਜ ਸੀ. ਗਾਲਵ ਰਿਖੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਕੁਵਲਯ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਘੋੜਾ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮਦਾਲਸਾ.

ਕੁਵਲਾਸ਼੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ.

ਕੁਵਲਿਯਾ } ਸੰ. ਕੁਵਲਯਾਧੀਸ਼. ਕੁਵਲਯ
ਕੁਵਲੀਆਪੀੜ } (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਮੰਡਲ) ਦਾ ਜੋ ਆਪੀੜ (ਭੂਸ਼ਣ) ਹੈ. ਕੰਸ ਦਾ ਵਡਾ ਬਲ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਦਮੱਤ ਹਾਥੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਕੁਵਲੀਆਪੀੜ ਆਪਿ ਮਰਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕੁਵੱਲਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੱਲ (ਚੱਜ-ਢੰਗ) ਨਹੀਂ. ਕੁਚੱਜਾ.

ਕੁਵਾਕ }
ਕੁਵਾਕ੍ਯ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰਵਚਨ. ਖੋਟਾ ਬੋਲ। ੨ ਵਿ–
ਕੁਵਾਚ } ਜੋ ਬੋਲਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਾ ਹੋਵੇ,ਅਜਿਹਾ ਵਾਕ.
ਕੁਵਾਚ੍ਯ }

ਕੁਵਾਟ } ਸਿੰਧੀ–ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਮਾਰਗ. ਨਿੰਦਿਤ
ਕੁਵਾਟੜੀ } ਰਾਹ. "ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਕੁਵਾਟੜੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਦੂਜੀ ਛੋਡਿ ਕੁਵਾਟੜੀ ਇਕਸ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਕੁਵਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਬਾਦਾ.

ਕੁਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਿੰਦ.

ਕੁਵੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ.

ਕੁਵੈਂਡ. ਦੇਖੋ, ਕੋਵੈਂਡ.

ਕੁਵੈਂਡਲ. ਵਿ–ਕੁਵੈਂਡ (ਕੋਵੈਂਡ) ਧਾਰੀ. ਧਨੁਰਧਰ. "ਕੂਰ ਕੁਵੈਂਡਲ ਕੋ ਰਣਮੰਡਲ." (ਚਰਿਤ੍ ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਮੰਡਲ. ਭੂਮੰਡਲ.

ਕੁਵ੍ਰਿਤ } ਵਿ–ਬੁਰੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਵਾਲਾ. ਨਿੰਦਿਤ
ਕੁਵ੍ਰਿਤਾ } ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਬਦਮਾਸ਼.

ਕੁਵ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਖੋਟੀ ਜੀਵਿਕਾ. ਬੁਰੀ ਰੋਜ਼ੀ. ਹੁਰਾਮਖੋਰੀ. "ਅਸ ਕੁਵ੍ਰਿਤਿ ਬੀਰ ਦੁਰਧਰਖ ਅਤਿ." (ਪਾਰਸਾਵ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੁੱਵਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਤ.

ਕੁੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿੜਕਣ ਵਾਲੇ ਪਾਤ੍ਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਲੱਕੜ ਦਾ ਢੱਕਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਧਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਛਿਦ੍ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੜਨਾ.

ਕੁੜੱਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. trap.

ਕੁੜਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਤਾ.

ਕੁੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁਰਝਾਕੇ ਝੁਕਜਾਣਾ। ੨ ਸੁੱਕਕੇ ਕੁਰਜਾਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੜ੍ਹਨਾ.

ਕੁੜਮ. ਕੁਟੁੰਬਮਣਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨਿ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਕੁਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਨਜ ਹਨ. "ਕਿਸ ਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ ਕੁੜਮ ਸਕੇ ਨਾਲਿ ਜਵਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕੁੜ੍ਹਮ. ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ.

ਕੁੜਮਣੀ. ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨਿ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਕੁਲਾਂ (ਕੁਟੰਬਾਂ) ਵਿੱਚ ਮਣਿਰੂਪ ਹਨ.

ਕੁੜਮਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਟੰਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁੜਮਪੁਣਾ। ੨ ਸਗਾਈ. ਸਾਕ. "ਕੁੜਮ ਕੁੜਮਾਈ ਆਇਆ ਬਲਿਰਾਮ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕੁੜਾਣਾ. ਵਿ–ਕੁੜਿਆਹੋਇਆ. ਮੁਰਝਾਇਆ ਸੁੱਕਕੇ ਕੁਰਿਆ.

ਕੁੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੁੜ (ਮੁਰਝਾ) ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁੜਨਾ. "ਖੜ ਪਕੀ ਕੁੜਿ ਭਜੈ ਬਿਨਸੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ)

ਕੁੜਿਈਂ. ਕੁੜੀਆਂ ਕਰਕੇ. "ਕੁੜਿਈਂ ਰੰਨੀ ਧੰਮੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਕੰਨ੍ਯਾ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਮਾਂ (ਮਕਾਨਾ) ਕਰਕੇ.

ਕੁੜੀ. ਕੰਨ੍ਯਾ. ਲੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਯੂ. ਕੁਰੀ ਅਤੇ ਕੋਰੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਸੁਤਾ। ੩ ਖ਼ੰਗ ਵੱਲ ਕੁੜੀ ਨਾਉਂ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਹੈ.

ਕੁੜੀਮਾਰ. ਵਿ–ਕੰਨ੍ਯਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਕਈ ਲੋਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਖਰਚਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਾਮਾਦ ਨਾ ਬਣਾਉਣ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਮਾਰ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਖੋਟੀ ਰੀਤਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਘਟਗਈ ਹੈ. "ਮੀਨਾ ਔਰ ਮਸੰਦੀਆ ਮੋਨਾ ਕੁੜੀ ਜੁ ਮਾਰ। ਹੋਇ ਸਿੱਖ ਵਰਤਣ ਕਰੈ ਅੰਤ ਕਰੋਂਗਾ ਖ੍ਵਾਰ." (ਤਨਾਮਾ)

ਕੁੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸੜਨਾ. ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਰਿੱਝਣਾ.

ਕੂ / **ਕੂੰ** ਲਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. ਕੋ. ਨੂੰ. ਦਾ. ਦੀ. ਪ੍ਰਤਿ. ਤਾਂਈ. "ਪਸਣ ਕੂ ਸਚਾ ਧਣੀ."(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ:੫) "ਤਿਨਾ ਕੂੰ ਮਿਲਿਓਹ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਜਿੰਦੂ ਕੂੰ ਸਮਝਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਫ਼ਾ ਸੰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਲੀ. ਕੂਚਾ.

ਕੂਅਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੂਪ. ਕੂਆ. ਖੂਹ. "ਕੂਅਟਾ ਏਕੁ ਪੰਚ ਪਨਿਹਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਹ ਖੂਹਾ, ਪੰਜ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਕੂਅਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੂਜਨ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਬੋਲਣਾ.

ਕੂਆ. ਕੂਪ. ਖੂਹ.

ਕੂਆਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਖੂਹ,ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਕਰਗੰਗ ਅਤੇ ਛਿਹਰਟਾ। ੨ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਵਾਈ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਖੂਹ, ਆਦਿ.

ਕੂਈ. ਛੋਟਾ ਕੂਪ. ਖੂਹੀ.

ਕੂਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੂਕ. ਚੀਕ. ਚਿੰਘਾਰ. "ਉਠੀ ਕੂਹ ਜੂਹੰ ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਤਾਮੰ" (ਸਲੋਹ)

ਕੂਹਣੀ. ਸੰ. ਕਫੋਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਂਹ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਜੋੜ. ਆਰਕ (elbow).

ਕੂਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਕਾਰ. "ਜੇ ਦਰਿਮਾਂਗਤ ਕੂਕ ਕਰੈ ਮਹਲੀ ਖਸਮੁ ਸੁਣੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਘੋਸ਼ਣਾ. ਢੰਡੋਰਾ. "ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਕੀ ਫਿਰਿ ਕੂਕ ਨ ਹੋਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਕੂਕਣ. ਕੂਕੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਮਧਾਰੀਆਮਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੂਕਣਾ.

ਕੂਕਣਾ / **ਕੂਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪੁਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰੋਸ਼ਨ. "ਕਿਥੈ ਕੂਕਣ ਜਾਉ ?" (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣਿ)"ਕੋਸੋ ਕੋਸੋ ਕੂਕੀਐ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੂਕਰ. ਸੰ. ਕੁੱਕੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੱਤਾ. "ਕੂਕਰ ਸੂਕਰ ਕਹੀਐ ਕੁੜਿਆਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਨਹਿ.

ਕੂਕਰਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੋਰਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. "ਕੂਕਰਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਨ ਕਬ ਮਨ ਧਰਨੀ." (ਨਾਪ੍)

ਕੂਕਰਿ / **ਕੂਕਰੀ** ਕੁੱਕੁਰੀ. ਕੁੱਤੀ. "ਬੈਸਨਉ ਕੀ ਕੂਕਰਿ ਭਲੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਗਤ ਦੀ ਕੁੱਤੀ ਭਲੀ.

ਕੂਕਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਸਿੰਘ ੮.

ਕੂਕਿ. ਕੂਕ (ਚਿੱਲਾ) ਕੇ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਕੇ. "ਕੂਕਿ ਮੁਏ ਗਾਵਾਰਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਢੰਡੋਰਾ ਦੇਕੇ. "ਵੇਦ ਕੂਕਿ ਸੁਣਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਕੂਕੂ. ਫ਼ਾ ਸੰ ਅਨੁ–ਘੁੱਗੀ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ.

ਕੂਕੇਦਿਆ. ਪੁਕਾਰਦਿਆਂ. ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਇਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰੇਦਿਆਂ.

ਕੂਖਮਾਂਜ. ਦੇਖੋ, ਕਸਮਾਂਜ। ੨ ਕ੍ਸ਼ਾਰਤ–ਕੁਸ੍ਮਾਂਡ. ਰਾਖਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ. "ਮਤ੍ ਕੂਖਮਾਂਡ੍ਰ ਤਵਪ੍ਰਸਾਦ ਸ਼ਫਲੰ." (ਸਲੋਹ)

ਕੂਚ. ਸੰ. ਕੂਚੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਕੁੱਚ. "ਕੂਚ ਬਿਚਾਰੇ ਫੂਏ ਫਾਲ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਦਾੜ੍ਹੀ. ਰੀਸ਼। ੩ ਫ਼ਾ ਕੂਚ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ. "ਕਰਨਾ ਕੂਚ ਰਹਿਨੁ ਥਿਰੁ ਨਾਹੀ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੂਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੂਚੰ (ਕੁੱਚ) ਨਾਲ ਮਾਂਜਣਾ. ਕੂਚੀ ਫੇਰਨੀ.

ਕੂਚਬਿਹਾਰ. ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ,ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਤੋਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ.

ਕੂਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਆਤਾ. "ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਿ ਹੀ ਦੇ ਕੂਚਾ ਆਪੇ ਲਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੨ ਕੂਚੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਦਾ ਸੂਜਾ। ੩ ਫ਼ਾ ਕੂਚਹ ਗਲੀ. ਮਹੱਲਾ। ੪ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ.

ਕੂਚਾ ਦਿਲਵਾਲੀਸਿੰਘ. ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜੇ ਇੱਕ ਕੂਚਾ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਅਰੋੜੇ ਹਿੰਦੂ ਵਸਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਕੂਚੀ. ਛੋਟਾ ਕੂੱਚ (ਬੁਰਸ਼). ੨ ਮੁਸੱਵਰਾਂ ਦੀ ਰੰਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੂਚੀ। ੩ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰੰਗ ਫੇਰਨ ਦੀ ਕੂਚੀ। ੪ ਝਾੜੂ. ਬੁਹਾਰੀ.

ਕੂਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. "ਸੁੰਦਰ ਮਿਲ ਕੂਜ ਕਰੰਤਾ." (ਨਾਪ੍)

ਕੂੰਜ. ਸੰ. ਕ੍ਰੌਞ੍ਚ–ਕ੍ਰੌਂਚ. ਕਾਸ਼ਨੀਰੰਗਾ ਇੱਕ ਪੰਖੇਰੂ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.ਕੂੰਜ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਗ਼ਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਠੰਢੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਲੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਰਖਿਲੈ, ਕੂੰਜ ਪੜੈਗੀ ਖੇਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਇਸ ਥਾਂ ਕੂੰਜ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੌਤ ਹੈ.

ਕੂਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੁਨਿ ਕਰਨੀ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਗੀਤ.

ਕੂੰਜਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੂੰਜੜਾ. "ਰਜਕ ਕੂੰਜਰੇ ਪਾਨੀਹਾਰ." (ਨਾਪ੍)

ਕੂਜਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੂਜਾ. "ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੂਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾ ਥੀਓਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੂੰਜੜਾ. ਸੰ. ਕੁੰਜਅਟਾ (ਜੰਗਲ ਦੀ ਗਲੀਆਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਫਲ ਆਦਿਕ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਫਲ ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣਵਾਲਾ.

ਕੂੰਜੜੀ. ਕੂੰਜੜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਕੂੰਜ. "ਆਜ ਮਿਲਾਵਾ ਸੇਖਫਰੀਦ, ਟਾਕਿਮ ਕੂੰਜੜੀਆ." (ਆਸਾ) ਇਸ ਥਾਂ ਕੂੰਜਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਹੈ.

ਕੂਜਾ. ਅ ਸੰ ਕੂਜ਼ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਸਤੇ ਵਾਲਾ ਲੋਟਾ. ਗੀਗਾਸਾਗਰ. "ਪੁਰਾਬ ਖਾਮ ਕੂਜੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਪੁਰ–ਆਬ–ਖ਼ਾਮ ਕੂਜੈ. ਖ਼ਾਮ (ਕੱਚੇ) ਕੂਜ਼ੇ (ਦੇਹ) ਵਿੱਚ ਆਬ (ਚੇਤਨਸੱਤਾਰੂਪ ਜਲ) ਪੂਰਣ ਹੈ. "ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦਾ ਕੁੱਜਾ. "ਕੂਜਾ ਮੋਵਾ ਮੈ ਸਭਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਜੰਗਲੀ ਚਿੱਟਾ ਗੁਲਾਬ. "ਫੂਲ ਗੁਲਾਬ ਕੋਵੜਾ ਕੂਜਾ." (ਰਘੁਰਾਜ) ੪ ਸੰ. ਮੋਤੀਆ.

ਕੂੰਜੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜੀ. "ਸੰਤਨ ਹਥਿ ਰਾਖੀ ਕੂੰਜੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੂਜੀਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ,

ਕੂਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ। ੨ ਸੰ. ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਟਿੱਲਾ. "ਗਿਰਜੋ ਜਾਨੁ ਕੂਟਾਬਲੀ ਢਿੱਢ ਮੂਲੰ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ੩ ਪਹਾੜ. "ਜਮਨਾ ਤਟ ਕੂਟ ਪਰਜੋਂ ਕਿਹ ਭਾਂਤ ?" (ਨਾਪ੍) ੪ ਅੰਨ ਦਾ ਢੇਰ। ੫ ਹਥੌੜਾ। ੬ ਸੋਟੀ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਗੁਪਤੀ। ੭ ਛਲ. ਕਪਟ। ੮ ਗੁਪਤ ਭੇਤ। ੯ ਪਹੇਲੀ. ਬੁਝਾਰਤ। ੧੦ ਵਿ–ਝੂਠਾ। ੧੧ ਛਲੀਆ। ੧੨ ਬਣਾਉਟੀ. ਨਕ਼ਲੀ। ੧੩ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਤਿਤ.

ਕੂਟਸ੍ਥ. ਵਿ–ਕੂਟ (ਪਹਾੜ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਇਸਥਿਤ. ਅਚਲ. ਇੱਕਰਸ। ੨ ਅੰਦਰ ਗੁਪਤ. ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਕਿਮ ਕੂਟਸ੍ਥ ਲਹੈ ਨਿਰਧਾਰੇ ?" (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਕੂਟਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨ.

ਕੂਟਨ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁੱਟਣਾ. ਪੀਟਨਾ. ਤਾੜਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੱਲਾ. ਭੇੜੂ. "ਕੂਟਨ ਸੋਇ ਜੋ ਮਨ ਕਉ ਕੂਟੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੂਟਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਉਲਟਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਵਾਲਾ ਕੂਟਨ ਹੈ.

ਕੂਠ. ਦੇਖੋ, ਜੂਠ ਕੂਠ। ੨ ਕੁੱਠ ਨਾਉਂ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ੍ਠ ੨.

ਕੂੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡ। ੨ ਮਸਾਲਾ ਸਰਦਾਈ ਆਦਿਕ ਘੋਟਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਜੋ ਉੱਖਲੀ ਆਕਾਰ ਪੱਥਰ ਅਥਵਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਨੀਲਾਰੀ ਦੇ ਰੰਗ ਰੰਗਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੪ ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਪਾਣ ਰੱਖਣ ਦਾ ਬਰਤਨ. "ਛੂਟੈ ਕੂੰਡੈ ਭੀਗੈ ਪੁਰੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਕੂੰਡੇ ਪਦਾਰਥਭੋਗ, ਪੁਰੀਆ (ਨਲਕੀਆਂ) ਵਾਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਕੂਣ / **ਕੂਣਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੋਣ. ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਖੂੰਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੂਅਣਾ.

ਕੂਤ. ਅ ਸੰ ਕੂਤ. ਰੋਜ਼ੀ. ਖ਼ੁਰਾਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੂਵਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੂਤਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੂਤੁ.

ਕੂਤਣਾ / **ਕੂਤਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ. ਅਟਕਲਨਾ. ਜਾਂਚਣਾ। ੨ ਖੇਤ ਦੇ ਅੰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ.

ਕੂਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕੂਤਨਾ. "ਕੇਤੀ ਦਾਤਿ ਜਾਣੈ ਕੋਣੁ ਕੂਤੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ. ਆਕੂਤ (ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਕੂਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਦਣਾ.

ਕੂਨਾ / **ਕੂਨਾਰ** ਸਿੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਨਾ.

ਕੂਨ੍ਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰ (ਜਲ) ਦੇ ਆਨਯਨ (ਲਿਆਉਣ) ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਛੋਟੀ ਮਸ਼ਕ.

ਕੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁ (ਥੋੜਾ) ਹੋਵੇ ਅਪ੍ (ਜਲ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਖੂਹਾ ਜੋ ਤਾਲ ਅਤੇ ਨਦਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਥੋੜੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਕੂਪ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਿਰਾ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਕੂਪ ਤੇ ਮੇਰੁ ਕਰਾਵੈ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ਟੋਏ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਬਣਾਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ-ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ,ਗਗਨ ੬.

ਕੂਪਮੰਡੂਕ. ਖੂਹ ਦਾ ਡੱਡੂ. ਕੂਏ ਦਾ ਮੇਂਡਕ. ਭਾਵ-ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਆਪਣਾ ਥਾਂ ਛੱਡਕੇ ਬਾਹਰ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਬਾਹਰ ਦੀ ਕੁਝ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ. ਅਲਪਗਜ.

ਕੂਪਮੰਡੂਕ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਕੂਪਾਇਆ.* ਕੂਪਰੂਪ ਹੈ. "ਗ੍ਰਿਹ ਅੰਧ ਕੂਪਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕੂਪਾਰ. ਸੰਗਜਾ-ਕੂਪ. ਖੂਹਾ. ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਪਾੜ. "ਮੁਹਿ ਕਾਢੋ ਭੁਜਾ ਪਸਾਰਿ ਅੰਧ ਕੂਪਾਰੀਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਬਾਂਹ ਵਧਾਕੇ ਅੰਧੇਰੇ ਖੂਹ ਤੋਂ ਕੱਢੋ। ੨ ਅਕੂਪਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਅਕੂਪਾਰ.

ਕੂਬਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜਾ.

ਕੂਮ. ਕੂਮਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਧਰਮੰਕੁਰ, ਸੰਕੁਲ ਕੂਮ ਦਲੰ, ਜਿੰਹ ਸ਼ਾਖ ਬਢੀ ਸੁਮਤੀ ਸੁਖ ਭਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਕੂਮਲ. ਸੰਗਜਾ-ਕੋਮਲਦਲ. ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. "ਕਾਇਆ ਕੂਮਲ ਫੁਲ ਗੁਣ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਕੂਯਸ਼. ਫ਼ਾ کویش ਉਸ ਦਾ ਕੂਚਾ.ਉਸ ਦੀ ਗਲੀ.

ਕੂਰ. ਸੰਗਜਾ-ਕੂੜ. ਝੂਠ. ਅਸਤਜ. "ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਭੋਗ ਇਸ ਜੀਅ ਕੇ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਜਾਨੇ ਕੂਰ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ-ਕਾਇਰ. ਬੁਜਦਿਲ. "ਸੂਰ ਕੂਰ ਤਿਹ ਠਾਂ ਪਰਖੈਹੈਂ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਤੁੱਛ. ਘਟੀਆ. "ਕਹਾਂ ਕਿੰਨ੍ਹਨੀ ਕੂਰ ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੨) ੪ ਕ੍ਰੂਰ. ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਂਵਣਾ। ੫ ਦਯਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਰਹਮ। ੬ ਸੰਗਜਾ-ਕੂੜਾ. ਗੁੱਦੜ. ਕਤਵਾਰ. "ਕਬਹੂ ਕੂਰਨ ਚਨੇ ਬਿਨਾਵੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਕਦੇ ਕੂੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾਣੇ ਚੁਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੭ ਕੋਰ (ਅੰਧੇ) ਲਈ ਭੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੂਰ ਸਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰ.

ਕੂਰਮ. ਸੰ. ਕੂਮੰ. ਸੰਗਜਾ-ਕੱਛੂ ਕੁੰਮਾ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ। ੩ ਦਸ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਖੁਲਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੱਛੂਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ੫ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਇੱਕ ਦੇਵਰਿਖਿ. "ਮਛੁ ਕਛੁ ਕੂਰਮੁ ਆਗਿਆ ਅਉਤਰਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕੂਰਮਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕੂਰਮ ੪ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ.

ਕੂਰਮਾਪਾਲ / **ਕੂਰਮਾਪਾਲੁ** ਸੰ. ਕੂਮੰਪਲਜੰਕ. ਕੱਛੂ ਦੀ ਸੇਜਾ. ਕੱਛੂਰੂਪ ਪਲੰਘ. "ਕੂਰਮਾਪਾਲੁ ਸਹਸ੍ਰਫਨੀ, ਬਾਸਕੁ ਸੇਜਵਾਲੂਆ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੱਛੂ ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਪਲੰਘ, ਵਾਸੁਕਿਨਾਗ ਸੇਜਬੰਦ.

ਕੂਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਕੂਰਮ.

ਕੂਰਾ. ਵਿ-ਝੂਠਾ. ਅਸਤਜ. "ਬਿਨਸੈ ਭ੍ਰਮ ਕੂਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੇ ਰੋਗ ਕੂਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕੂਰੇ ਗਾਂਢਨ ਗਾਂਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਕੂੜਾ. ਕਤਵਾਰ. "ਕੇਤਕ ਕੂਰਾ ਕਰਹਿੰ ਸਕੇਲਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੂਖਮ ਕੀੜਾ. ਪੂਰਾ.

ਕੂਰਿ. ਕੂਰ ਸੇ. ਝੂਠ ਨਾਲ. ਅਸਤਜ ਕਰਕੇ. "ਨਹਿ ਮਿਲੀਐ ਪਿਰ ਕੂਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਕੂਰਤਾ. ਅਸਤਜਤਾ. ਝੂਠਪਨ. "ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੂਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੂਰੀ.

ਕੂਰੀ. ਵਿ-ਕੂੜੀ. ਝੂਠੀ.

ਕੂਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ। ੨ ਸੈਨਾ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ। ੩ ਪਹਾ.ਨਾਲਾ. ਛੋਟੀ ਨਦੀ. ਸੰ. ਕੁਲਜਾ. ਕੂਲ੍ਹ. "ਜਾਇ ਰਲਿਓ ਢਲਿ ਕੂਲਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕੂਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਜਾਇ ਰਲਿਓ.

ਕੂਲਘਾਰੀ. ਨਦੀ. ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਘਾਰਣ (ਖਾਰਣ) ਵਾਲੀ. "ਤਹਾਂ ਸ੍ਰੋਣ ਕੀ ਕੂਲਘਾਰੀ ਬਿਰਾਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਕੂਲਾ. ਵਿ-ਕੋਮਲ. ਨਰਮ. "ਸਘਨ ਬਾਸ ਕੂਲੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਕੋਮਲ ਬਿਰਛਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾੜ੍ਹੀ ਸੁਗੰਧਿ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਹੈ.

ਕੂਲਿ. ਕੂਲ੍ਹ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੂਲ ੩.

ਕੂਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੂਲ ੩.

ਕੂੜ. ਸੰਗਜਾ-ਕੂਟ. ਅਸਤਜ. ਝੂਠ. "ਕੂੜ ਕਪਟ ਕਮਾਵੈ ਮਹਾਦੁਖ ਪਾਵੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ ਖਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੂੜਕਬਾੜ. ਸੰਗਜਾ-ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ. ਸੰਬਰਣ ਅਤੇ ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਅਸਤਜ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਖ਼ਿਆਲ. "ਛੋਡਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੂੜਕਬਾੜਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕੂੜਾ. ਸੰਗਜਾ-ਕਤਵਾਰ. ਸੰਬਰਣ। ੩ ਵਿ-ਝੂਠਾ. ਕੂਟ ਸਹਿਤ. "ਕੂੜਾ ਲਾਲਚੁ ਛੋਡੀਐ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੂੜਾਵਾ / **ਕੂੜਾਵੀ** ਵਿ-ਝੂਠਾ. ਕੂੜਤਾ ਵਾਲਾ. ਅਸਤਜਤ ਸਹਿਤ. ਝੂਠੀ."ਹਭੇ ਸਾਕ ਕੂੜਾਵੇ ਡਿਠੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਕੂੜਿ. ਝੂਠ ਕਰਕੇ. ਝੂਠ ਨਾਲ. "ਕੂੜਿ ਵਿਗੁਤੀ ਤਾ ਪਿਰਿ ਮੁਤੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਕਪਟ। ੨ ਝੂਠੇ ਦਾ. "ਕੂੜਿ ਕੂੜੈ ਨੇਹੁ ਲਗਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਝੂਠੇ ਦਾ ਝੂਠ ਨਾਲ (ਭਾਵ-ਅਸਤਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ) ਸਨੇਹ ਲੱਗਾ.

ਕੂੜਿਆਰ. ਵਿ-ਅਸਤਜਵਾਦੀ. ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. "ਅਸੰਖ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਫਿਰਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਕੂੜਿਆਰਿ. ਝੂਠ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਝੂਠੀ. "ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੂੜਿਆਰਿ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੂੜਿਆਰੀ. ਝੂਠਾ. ਅਸਤਜਵਾਦੀ. "ਕੂੜਿਆਰੀ ਰਜੈ ਕੂੜਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕੂੜੀ. ਵਿ-ਝੂਠੀ. "ਕੂੜੀ ਰਾਸਿ ਕੂੜਾ ਵਾਪਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕੂੜ ਵਾਲਾ. ਝੂਠਾ. ਛਲੀਆ. "ਕੂੜੀ ਪੂਰੇ ਥਾਉ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੨) ਪਾਖੰਡੀ ਭਲਿਆਂ ਦਾ ਥਾਉਂ ਪੂਰਦਾ ਹੈ. ਸਚਿਆਰਾਂ ਦੀ ਜਗਾ ਮੱਲਬੈਠਦਾ ਹੈ.

ਕੂੜੁ. ਦੇਖੋ, ਕੂੜ. "ਕੂੜੁ ਰਾਜਾ ਕੂੜੁ ਪਰਜਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੂੜੇ. ਝੂਠੇ. ਅਸਤਜਵਾਦੀ। ੨ ਝੂਠ ਵਿੱਚ. "ਅਸੰਖ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਫਿਰਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਕੂੜੈ. ਝੂਠ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੂੜਿ ੨.

ਕੂੜੋ ਕੂੜ. ਵਿ-ਅਤਜੰਤ ਅਸਤਜ. ਝੂਠ ਹੀ ਝੂਠ. "ਕੂੜੋ ਕੂੜ ਕਰੇ ਵਾਪਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਕੇ. ਸਰਵ-ਕਿਆ. ਕੀ। ੨ ਕੋਈ. "ਜੇ ਤਿਸੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ ਤ ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੇ." (ਜਪੁ) ੩ ਪ੍ਰਤਜ. ਦੇ. ਕੇ. "ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕ ਅਨੰਤ." (ਜਪੁ) ੪ ਵਿ-ਕਈ. ਅਨੇਕ. "ਤਿਥੈ ਭਗਤ ਵਸਹਿ ਕੇ ਲੋਅ." (ਜਪੁ) ੫ ਵਜ-ਕੈ. ਅਥਵਾ. ਜਾਂ. "ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜ ਕੇ ਕਾਲ." (ਸ. ਮ: ੯) ਪਰਸੋਂ, ਅੱਜ ਜਾਂ ਕਲ੍ਹ.

ਕੇਉ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. "ਕੇਉ ਨਿਰਾਸਾ ਹੋਇ ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਕੇਉਟ. ਦੇਖੋ, ਕੇਵਟ.

ਕੇਉੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੇਵੜਾ.

ਕੇਊ. ਸਰਵ-ਕੋਈ. ਕੋਊ.

ਕੇਇ / **ਕੇਈ** ਸਰਵ-ਕੋਈ. "ਆਖਹਿ ਸਿ ਭਿ ਕੇਈ ਕੇਇ." (ਜਪੁ) "ਕੇਈ ਲਾਹਾ ਲੈਚਲੇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ੨ ਕੇਈਕੇਇ. ਵਿਰਲੇ.

ਕੇਸ. ਸੰ. ਕੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ-ਸਿਰ ਦੇ ਰੋਮ. "ਕੇਸ ਸੰਗਿ ਦਾਸ ਪਗ ਝਾਰਉ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ਕੇਸ,ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਕਾਰ (ਕੱਕਾ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਡਨ। ੨ ਕ (ਜਲ) ਦਾ ਈਸ਼. ਵਰੁਣ. ਜਲਪਤਿ। ੩ ਫ਼ਾ کیش ਕੇਸ਼. ਤ਼ਰੀਕ਼ਾ. ਰਿਵਾਜ. ਦਸ਼ਤੂਰ। ੪ ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ। ੫ ਧਰਮ. ਮਜਹਬ। ੬ ਖ਼ਲੀਜ ਫ਼ਾਰਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਾਪੂ.

ਕੇਸਉ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਵ. "ਪਿੰਡ ਪਤਲਿ ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ ਕਿਰਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਪਿੰਡ ਪੱਤਲ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮੇਰੀ ਕੇਸ਼ਵ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ.

ਕੇਸਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ-ਉਸਤਰਾ। ੨ ਰੋਮਨਾਸ਼ਨੀ.

ਕੇਸਕੀ. ਸੰਗਜਾ-ਛੋਟੀ ਪੱਗ,ਜੋ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਪਹਿਰੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੇਸਕੋਟ / **ਕੇਸਗੜ੍ਹ** ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ (ਉਲਥਾ) ਕਰਕੇ ਕੇਸਕੋਟ ਅਤੇ ਕੇਸਦੁਰਗ ਆਦਿਕ ਨਾਉਂ ਬਣਾਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੁਰਧਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਦਾਨ ਦੇਕੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਤੀਜਾ ਤਖਤ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਨ, ਉਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ 'ਕੇਸਗੜ੍ਹ' ਦੇਖੋ.

ਕੇਸਗੁੜ. ਦੇਖੋ, ਗੁੜਾਕੇਸ.

ਕੇਸਦੁਰਗ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਗੜ੍ਹ.

ਕੇਸਧਾਰੀ. ਵਿ-ਕੇਸ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਮੁੰਡਨ ਦਾ ਤਜਾਗੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਬਚਨ ਗੁਰੁਦੇਵ ਕੇ ਗਜਾਨ ਐਸੋ ਕੀਓ
ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਯੁਕਤਿ ਐਸੇ ਬਿਚਾਰੀ,
ਰਚੇ ਕਰਤਾਰ ਯੋਂ ਰਚੀ ਆਕਾਰ ਤੇ
ਜਪੈਗੀ ਜਾਪ ਸੁਭ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਸਾਰੀ,
ਤਤ੍ਵ ਕੋ ਧਾਰਕੈ ਜੀਤ ਬੋਲੀ ਫਤੇ
ਮਾਰ ਦੂਤਨ ਕੀਓ ਭਸਮ ਛਾਰੀ,
ਭਯੋ ਜੈਕਾਰ ਤ੍ਰੈਲੋਕ ਚੌਦੈਂ ਭਵਨ
ਅਚਲ ਪਰਤਾਪ ਗੁਰੁ ਕੇਸ਼ਧਾਰੀ.
(ਗੁਰੁਸ਼ੋਭਾ)

ਕੇਸ਼ਪਾਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ.

ਕੇਸਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਕੁੰਕੁਮ. ਕਸ਼ਮੀਰਜ. ਕੁੰਗੂ. "ਕੇਸਰ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗਮੈ ਹਰਣਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਲੰਮੇ ਰੋਮ.ਅਯਾਲ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰੀ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੇਸ਼ਰ ਭੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ੪ ਡਿੰਗ. ਮੌਲਸਰੀ. ਬਕੁਲ.

ਕੇਸਰੀ. ਵਿ-ਕੇਸਰ ਦੇ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ। ੨ ਕੇਸਰ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ-ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੪ ਘੋੜਾ। ੫ ਸਿੰਹ. ਬਬਰਸ਼ੇਰ. ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਕੇਸਰ (ਅਯਾਲ) ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੇਸਰੀ (केसरिन्) ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕੇਸ਼ਰੀ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਕੇਸਰੀਆ. ਸ਼ੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਰੀ ੫। ੨ ਵਿ-ਕੇਸਰਰੰਗਾ.

ਕੇਸਰੀਆਬਾਹੀ. ਸੰ. ਕੇਸਰਿਵਾਹਨੀ. ਦੁਰਗਾ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਹਨ ਸਿੰਘ ਹੈ. "ਕੇਸਰੀਆਬਾਹੀ ਕੌਮਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੇਸਰੀਚੰਦ. ਜਸਵਾਲ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਆਨੰਦ-ਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ਸਿੰਘ। ੨ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀ ਦਾ ਸਾਲਾ, ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਪਰਮਾਨੰਦ (ਪੰਮੇ) ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਕੇਸਰੀਬਾਹਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਰੀਆਬਾਹੀ.

ਕੇਸਵ. ਸੰ. ਕੇਸ਼ਵ. ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗਜ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਸ਼. ਸੁੰਦਰ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਕ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਈਸ਼ (ਸ਼ਿਵ), ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. "ਕੇਸਵ ਕਲੇਸਨਾਸ ਅਘ-ਖੰਡਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਕੇਸ਼ਿ ਦੈਤਜ ਦੇ ਮਾਰਣ

*कूपमिवाचरतीति कूपायते कूपायत इति कूपायः (तत्करोति तदाचष्टे) इतिणिच्.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ।* ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. †

ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ. ਵਿ–ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਵਿ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀਕਾਵਜ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਿਤ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਨਾਢਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ. ਸ਼ਿਵਸਿੰਘਸਰੋਜ ਵਿੱਚ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੨੪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕਾਵਜਗ੍ਰੰਥ ਕਵਿਪ੍ਰਿਯਾ, ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਆਦਿਕ ਕਵਿਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਆਦਰ ਯੋਗਜ ਹਨ. ਓਰਛਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ ਨੇ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ੨੧ ਗ੍ਰਾਮ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਰੇਸ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੇਸੇਦਾਸ ੨.

ਕੇਸਾਇਓ. ਸੰ. ਕੇਸ਼ੈ: ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ. ਕੇਸੋਂ ਸੇ. "ਚਰਨ ਝਾਰੀ ਕੇਸਾਇਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕੇਸ਼ਾਂਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਸਤਰਾ। ੨ ਰੋਮਨਾਸ਼ਕ ਚੂਰਣ. ਰੋਮਨਾਸਨੀ

ਕੇਸਿ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸੀ। ੨ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ.

ਕੇਸੀ. ਸੰ.ਕੇਸ਼ਿਨ–ਕੇਸ਼ੀ.ਵਿ–ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜੋ ਕੰਸ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਆਇਆ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਪਾਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹਰੇ. "ਕੇਸੀ ਕੰਸ ਮਥਨੁ ਜਿਨਿ ਕੀਆ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਨਿਰੁਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੇਸ਼ੀ ਹੈ,ਜੋ ਕੇਸ਼ (ਕਿਰਣਾਂ) ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ. "ਕੰਸ ਕੇਸੀ ਪਕੜਿ ਗਿਰਾਇਆ." (ਚੰਡੀ ੩) ੫ ਕੇਸਾਂ ਕਰਕੇ. "ਨਾ ਸਤਿ ਮੂੰਡ ਮੁਡਾਏ ਕੇਸੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ੧ ਮ: ੧) ਸੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਮੂੰਡ ਮੁਡਾਏ, ਨਾ ਕੇਸਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਕੇਸੀਸਨਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਕੇਸ ਸਨਾਨ.

ਕੇਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸੀ ੨. "ਕੰਸ ਕੇਸੁ ਮਰਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਕੰਸ ਕੇਸੁ ਚਾਂਡੂਰੁ ਨ ਕੋਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੇਸੂ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਸੁਕ.

ਕੇਸੋ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਵ. "ਕੇਸੋ ਕੀਓ ਨ ਮੀਤ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੇਸੋਗੋਪਾਲ. ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪਾਲਕ ਕੇਸ਼ਵ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਉੱਪਰ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਗਤਪਾਲਕ ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਵ ੨. "ਕੇਸੋਗੋਪਾਲ ਪੰਡਿਤ ਸਦਿਅਹੁ." (ਸਦੁ)

ਕੇਸ਼ੋੱਤਮਾ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀ. ਸੁਕੇਸ਼ੀ.

ਕੇਸੋਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਵਦਾਸ। ੨ ਇੱਕ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਦੇ ਹਜੂਰ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੁਰਗਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਗਿਆ.ਕੇਸੋਦਾਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਾਉਣੋਂ ਭੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਕੇਸੌ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਵ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕੇਸੌ ਜਗਿ ਜੋਗੀ." (ਬਿਲਾ)

ਕੇਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. "ਸੁਆਮੀ ਮਿਲੀਐ ਕੇਹ ?" (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ."ਇਕ ਬੂੰਦ ਨ ਪਵਈ ਕੇਹ."(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਪਵਈ। ੩ ਵਿ–ਕੁਝ. ਤਨਿਕ. "ਨਾਨਕ ਰੰਗੁ ਨ ਉਤਰੈ ਬਿਆ ਨ ਲਗੈ ਕੇਹ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੪ ਸਰਵ–ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਤਾਂਈ.

ਕੇਂਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ.। ੨ ਵਿ–ਕੁਛ. ਕੁਝ. "ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਆਨ ਨ ਕੇਂਹ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਕੇਹਰਾ. ਸਰਵ–ਕੇਹੜਾ. ਕੌਨਸਾ.

ਕੇਹਰਿ / ਕੇਹਰੀ ਸੰ.ਕੇਸਰੀ ਸਿੰਘ. ਕੇਸਰ (ਅਯਾਲ) ਵਾਲਾ. "ਅਜ ਕੈ ਵਸਿ ਗੁਰੁ ਕੀਨੋ ਕੇਹਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਅਜ ਨੰਮ੍ਰਭਾਵ, ਅਤੇ ਕੇਹਰਿ ਘਮੰਡ ਹੈ.

ਕੇਹਰੀਬਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਬਾਰ (ਜੰਗਲ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਹਰ (ਸ਼ੇਰ) ਹੋਣ."ਏਕ ਦਿਵਸ ਵਹ ਗਯੋ ਸ਼ਿਕਾਰਾ! ਜਾਂ ਦਿਸ ਹੁਤੀ ਕੇਹਰੀਬਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

ਕੇਹਰੋ / ਕੇਹੜਾ / ਕੇਹੜੋ ਸਿੰਧੀ. ਸਰਵ–ਕੌਨਸਾ. ਕੌਨ. "ਪ੍ਰਭ ਥਾਨੁ ਤੇਰੋ ਕੇਹਰੋ ?" (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸਾ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ। ੨ ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. "ਬੁਰਾ ਕਰੇ ਸੋ ਕੇਹਾ ਸਿਝੈ ?" (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਕੇਹਿ. ਸਰਵ–ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਤਿ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. ਕਿਵੇਂ. "ਗੁਣਹੀਣੀ ਸੁਖ ਕੇਹਿ?" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੇਹਿਆ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦਾ.

ਕੇਹੁ. ਸਰਵ–ਕੋਈ. "ਊਨ ਥਾਉ ਨ ਕੇਹੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕੇਹੇ. ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦੇ.

ਕੇਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਕੜਾ. ਕਰਕਟ. ਬਿੱਛੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਲਾਲਰੰਗੀ ਮੱਛੀ.

ਕੇਕਈ. ਸੰ. ਕੈਕੇਯੀ. ਕੇਕਯ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਸ਼੍ਵਪਤਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਭਰਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ.

ਕੇਕਈਨੰਦਨ. ਕੈਕੇਯੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਭਰਤ.

ਕੇਕਯ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੱਕਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਕੇਕਯ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੩ ਕੇਕਯ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕੱਕਾ ਦਾ. "ਅਸਿਤ ਕਰਣ ਪ੍ਰਭਾਸਤ ਕੇਕਯ." (ਰਾਮਾਵ) ਕੇਕਯ ਦੇ ਘੋੜੇ ਕਾਲੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਰਹੇ ਹਨ। ੩ ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਕੇਕਯੀ. ਦੇਖੋ, ਕੇਕਈ.

ਕੇਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਰ ਦੀ ਧੁਨਿ (ਆਵਾਜ਼).

ਕੇਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਰ. ਕੇਕਾਧੁਨਿ ਵਾਲਾ.

ਕੇਚਿਤ. ਸਰਵ–ਕੋਈ ਇੱਕ. ਕੋਈ ਕੋਈ.

ਕੇਜਮ. ਅ. قَضم ਕ਼ਜਮ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤਲਵਾਰ. ਖੜਗ. "ਜਾਪੇ ਛੱਪਰ ਛਾਏ ਬਣੀਆਂ ਕੇਜਮਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧੂਹੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਮਾਨੋ ਯੁੱਧਭੂਮਿ ਪੁਰ ਛੱਪਰ ਛਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਕੇਜਮਾ. ਤਲਵਾਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੇਜਮ ੨.

ਕੇਡਾ / ਕੇਡੀ ਕਿਤਨਾ-ਵਡਾ. ਕਿਤਨੀ ਵਡੀ.

ਕੇਤ. ਸਰਵ-ਕਿਯੰਤ. ਕਿਤਨੇ. "ਊਠਿ ਸਿਧਾਰੇ ਕੇਤ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਕਿਤਨੀ. ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ. "ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਕਹੁ ਕੇਤ ਚਲਾਈ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਗੁਣ ਨਾਇਕਾ ! ਗੁਣ ਕਹੀਐ ਕੇਤ ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਕਿਸੇ. "ਕਾਰਜ ਨਾਹੀ ਕੇਤ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੪ ਕਜੋਂ (ਕਿਉਂ). "ਤਾਂ ਡਰੀਐ ਕੇਤ ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੫ ਸੰ. ਘਰ। ੬ ਅਸਥਾਨ। ੭ ਬੁੱਧਿ। ੮ ਸੰਕਲਪ। ੯ ਅੰਨ। ੧੦ ਧੁਜਾ. ਝੰਡਾ. ਕੇਤੁ ਅਤੇ ਕੇਤ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਕਿਤੁ ੩.

ਕੇਤਕ. ਵਿ–ਕਿਤਨੇ। ੨ ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ. "ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕੇਤਕ ਬਾਤ ਹੈ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ* ਤਰਿਆ ਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਕਹੁ ਕੇਤਕ ਬਾਤ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕੇਤਕਿ / ਕੇਤਕੀ ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਕੇਵੜਾ. ਕੇਉੜਾ. L.Pandanus Odoratissimus। ੨ ਕੇਵੜੇ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਕ ਅਤੇ ਇਤਰ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਕੇਵੜਾ ਅਤੇ ਕੰਟਕ.

ਕੇਤਨਿ. ਵਿ–ਕੇਤ ਘਰ ਵਾਲੀ. "ਗੋਲਾ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਉਚਰ ਕੇਤਨਿ ਪਦ ਕਹੁ ਅੰਤ." (ਸਨਾਮਾ) ਗੋਲੇ ਦਾ ਹੈ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਬੰਦੂਕ. ਤੋਪ.

ਕੇਤੜਾ / ਕੇਤਾ / ਕੇਤਿਕ / ਕੇਤੀ ਸੰ. ਕਤਿ–ਕਿਯਤ. ਵਿ–ਕਿਤਨਾ. ਕਿਤਨੀ. ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ. "ਆਖਉ ਕੇਤੜਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੧) "ਜਲ ਮਹਿ ਕੇਤਾ ਰਾਖੀਐ ਅਭਅੰਤਰਿ ਸੂਕਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕੇਤੀ ਦਾਤਿ ਜਾਣੈ ਕੌਣੁ ਕੂਤੁ." (ਜਪੁ)

ਕੇਤੁ. ਕਿਸ. "ਕਰਿ ਅਨਰਥ ਦਰਬ ਸੰਚਿਆ ਸੋ ਕਾਰਜ ਕੇਤੁ ?" (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਿਸ਼ਾਨ. ਧੁਜਾ."ਜਿਨਿ ਦੁਖ ਕਾ ਕਾਟਿਆ ਕੇਤੁ." (ਧਨਾ ਮ:੫) ਭਾਵ–ਦੁਖ ਦਾ ਰਾਜ ਦੂਰ ਕਰਦਿੱਤਾ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਹ, ਜੋ ਸਿੰਹਿਕਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤਿ ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਨੌ ਗ੍ਰਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ੪ ਰੋਗ। ੫ ਪੂਛਲ ਤਾਰਾ. ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ. Comet। ੬ ਸਰਦਾਰ. ਮੁਖੀਆ। ੭ ਬਾਉਨਾ. ਵਾਮਨ। ੮ ਦੇਖੋ, ਕੇਤ.

ਕੇਤੁਮਾਛੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ, ਕਾਮ. मतस्यकेतु. ਮੱਛਕੇਤੁ. "ਸਜੀ ਸੈਨ ਆਛੀ, ਮਨੋ ਕੇਤੁਮਾਛੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਕੇਤੁਮਾਲ. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਬੁਦ੍ਵੀਪ ਦੇ ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖੰਡ. "ਕੇਤੁਮਾਲ ਜਹਿਂ ਖੰਡ ਸੁਹਾਵਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੇਤੇ / ਕੇਤੇਕਿ / ਕੇਤੇਕੇ ਵਿ–ਕਿਤਨੇ. ਕਿਤਨੇ ਇੱਕ. "ਕੇਤੇ ਇੰਦ ਚੰਦ ਸੂਰ ਕੇਤੇ." (ਜਪੁ) "ਜੀਵਨਾ ਵੀਚਾਰਿ ਦੇਖਿ ਕੇਤੇਕੇ ਦਿਨਾ ?" (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਕੇਤੈ. ਕਿਤਨੇ ਹੀ. ਅਨੇਕਾਂ. "ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਕਉ ਕਈ ਕੇਤੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕੇਤ੍ਰਾਯੁਧ. ਕੇਤੁ (ਧੁਜਾ) ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ). "ਸਕਲ ਮੀਨ ਕੇ ਨਾਮ ਕਹਿ ਕੇਤ੍ਰਾਯੁਧ ਕਹਿ ਅੰਤ." (ਸਨਾਮਾ) ਮੱਛ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲੈਕੇ ਅੰਤ ਕੇਤੁ ਅਤੇ ਆਯੁਧ ਪਦ ਦੇਓ. ਜਿਵੇਂ–ਝਖਕੇਤੁ, ਮਕਰਕੇਤੁ, ਮੱਛਕੇਤੁ, ਮਤਸਜਕੇਤੁ, ਮੀਨਕੇਤੁ-ਆਯੁਧ. ਕਾਮ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਤੀਰ.

ਕੇਦਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਤ। ੨ ਕਿਆਰਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ (ਜਲ) ਨੱਕਾ ਦਾਰ (ਵੱਢ) ਕੇ ਦਾਖ਼ਿਲ ਕਰੀਏ। ੩ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਗੜ੍ਹਵਾਲ (ਯੂ. ਪੀ) ਵਿੱਚ ਰੁਦ੍ਰਹਿਮਾਲੇ ਦੀ ਬਰਫਾਨੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਪੰਥ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤਲੇ ਇੱਕ ਟਿੱਲੇ ਉੱਤੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੧੧੭੫੩ ਫੁਟ ਹੈ. ਏਥੇ ਸਦਾ-ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਝੋਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਹਾਦੇਵ ਹੈ. ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਂਡਵਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਝੋਟਾ ਬਣਕੇ ਆਏ.*ਪੁਜਾਰੀ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਜੰਗਮ ਹਨ. "ਕੁੰਭਿ ਜਉ ਕੇਦਾਰ ਨ੍ਹਾਈਐ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) "ਕਪੜ ਕੇਦਾਰੈ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕੇਦਾਰਨਾਥ. ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰ ੩.

ਕੇਦਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰ ੩. "ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਕੇਲ ਕੇਦਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਕਲਜਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਤੀਵ੍ਰ ਦੋਵੇਂ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਨਿਸ਼ਾਦ ਭੀ ਦੋਵੇਂ ਹਨ. ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਤੀਵ੍ਰ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਦੁਰਬਲ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਸ਼ਰਗਮ–ਨ ਸ ਮ, ਗ ਪ, ਮੀ ਪ ਧ ਨਾ ਧ ਪ, ਸ਼ ਨਾ ਧ ਪ, ਮੀ ਪ ਧ ਪ ਮ, ਰ ਸ਼.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕੇਦਾਰੇ ਦਾ ਤੇਈਹਵਾਂ

---

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫, ਅ: ੧੬.

† अंशतो ये प्रकाशंते मम ते केश संज्ञिताः
सर्वज्ञाः केशवं तस्मात प्राहुर्मां द्विज सत्तमाः
(ਮਹਾਭਾਰਤ)

* ਅਪਰਾਧੀ.

* ਅਰਜੁਨ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਝੋਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਪਨਾਹ ਲਈ. ਧੜ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਧਸ ਗਿਆ ਕੇਵਲ ਪਿੱਠ ਬਾਹਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਚਾਰ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਹੋਂਦੀ ਹੈ- ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੁੰਗਨਾਥ ਤੇ, ਮੂੰਹ ਦੀ ਰੁਦ੍ਰਨਾਥ ਤੇ, ਨਾਭੀ ਦੀ ਮਧਜਮੇਸ਼੍ਵਰ ਤੇ, ਸਿਰ ਅਤੇ ਜਟਾਂ ਦੀ ਕਲਪੇਸ਼੍ਵਰ ਤੇ. ਇਹ ਪੰਜੇ ਅਸਥਾਨ ਪੰਜ ਕੇਦਾਰ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੰਬਰ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਿਦਾਰ.

ਕੇਦਾਰੀ. ਵਣਜੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਲੂੰਬਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ.

ਕੇਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧੁਰ (ਲੱਠ) ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ. ਘੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਥਾਂ. ਮਰਕਜ਼ the centre * of a circle.

ਕੇਨ. ਕੀਅਨ. ਕੀਤੇ. ਕਰੇ. "ਉਤਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਸ਼ਟਵ–ਕਿਸ ਨੇ. ਕਿਸ ਕਰਕੇ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਵਚਨ. "ਜੇਨ ਕੇਨ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ਹਰਿਜਸ ਸੁਨਹੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਜਿਸ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹਰਿਯਸ਼ ਸੁਣੋ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ "ਕੇਨ" ਪਾਠ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਗਈ ਹੈ, ਜ਼ਿਵੇਂ–ਸੋਦਰੁ, ਸੋਪੁਰਖੁ ਆਦਿਕ. ਕੇਨ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤਲਵਕਾਰ" ਭੀ ਹੈ.

ਕੇਯੂਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁਜਬੰਦ. ਅੰਗਦ. ਬਾਜ਼ੂਬੰਦ. ਬਹੁੱਟਾ.

ਕੇਰ. ਵਜ–ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਅਵ੍ਯਯ. ਦਾ. ਕਾ. "ਗੁਰ ਕੇਰ ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਧਾਰਲੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਂਗਟ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੇਰਸਾਹਿਬ । ੩ ਫ਼ਾ ਲਿੰਗ. ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ.

ਕੇਰਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ "ਜੈਸੁਖ", ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ, ਤਸੀਲ ਫਾਲੀਆ, ਥਾਣਾ ਪਿੰਡੀਬਹਾਉੱਦੀਨ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦੇ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ੪੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਲਾਈ, ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਤਲਾਉ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ.

ਇੱਥੇ ਵੈਸਾਖੀ ਚੇਤਚੌਦਸ ਅਤੇ ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਉਦਾਸੀ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚਿਲੀਆਂਵਾਲਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ੬ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕੇਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੀਣੰ ਕਰਨਾ. ਖਿੰਡਾਉਣਾ, ਵਿਖੇਰਨਾ। ੨ ਬਾਂਸ ਦੇ ਪੋਰ ਵਿੱਚਦੀਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਦਾਣੇ ਫੈਲਾਉਣੇ (ਬੀਜਣੇ).

ਕੇਰਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਕੰਨਯਾਕੁਮਾਰੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੋਕਰਣ ਤੀਕ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾਬਾਰ ਟ੍ਰਾਵਨਕੋਰ ਅਤੇ ਕਨਾਰਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਕਨਾਰਾ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਕਨਾਰੀ ਕਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੇਰ। ੨ ਕੇਰਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੩ ਫਲਿਤਜੋਤਿਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਰਲ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕੇਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਰਣ (ਕੀਣੰ-ਵਿਖੇਰਣ) ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਕੇਲਾ. ਕਦਲੀ । ੩ ਵਜ–ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਅਵ੍ਯਯ. ਕਾ. ਦਾ. "ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੇਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਕਤ ਕੀ ਮਾਈ ਬਾਪੁ ਕਤ ਕੇਰਾ." (ਗਉ ਮ:੧)

ਕੇਰਿਆ. ਕੀਣੰ ਕੀਤਾ. ਖਿੰਡਾਇਆ. ਵਿਖੇਰਿਆ। ੨ ਵਜ–ਦਾ. ਕਾ.

ਕੇਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਚੀ ਅੰਬੀ. ਅੰਬਿਯਾ। ੨ ਕੇਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. ਦੀ. ਕੀ. "ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਕੰਧ ਜਿਉ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕੇਰੇ. ਕੇਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇ. ਕੇ. "ਅਜਬ ਕੰਮ ਕਰਤੇ ਹਰਿ ਕੇਰੇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸਰਵ–ਕੇਹਰਾ (ਕੇੜਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕੇੜ੍ਹੇ. ਕੌਨਸੇ.

ਕੇਰ੍ਹੇ. ਸਰਵ–ਕਿਸ. "ਤੂ ਆਹੋ ਕੇਰ੍ਹੇ ਕੰਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕੇਹੜ੍ਹੇ. ਕੌਨਸੇ.

ਕੇਲ. ਸੰ. ਕੇਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰੀੜਾ. ਖੇਲ. "ਜਿਮ ਕੇਲ-ਹੀਣ ਕੁਮਾਰ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) "ਬਾਜ ਪਏ ਤਿਸੁ ਰਬ ਦੇ ਕੇਲਾਂ ਵਿਸਰੀਆਂ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕੇਲਾ. ਕਦਲੀ. "ਮਾਲੀ ਕੇ ਘਰਿ ਕੇਲ ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਕੇਲਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ. "ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਕੇਲ ਕੇਦਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਕੇਲਿਕ. ਕੈਲ. ਦੇਵਦਾਰ ਤੋਂ ਘਟੀਆ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ.

ਕੇਲਕੇਲਾਲੀ. ਵਿ–ਕੇਲਿ (ਖੇਲ) ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕੀਲਾਲੀ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ). ਜਿਸ ਦੀ ਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤੇ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਦੇਵਤਾ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ. "ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਕੇਲ-ਕੇਲਾਲੀ."(ਧਨਾ ਮ:੪)

ਕੇਲਾ. ਵਿ–ਇਕੇਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਿਰਲੇਪ. ਅਸੰਗ. "ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਕਰੇ ਸਦ ਕੇਲਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਦਲੀ. ਰੰਭਾ. L. Musa Sapientum. ਕੇਲੇ ਦਾ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਫਲ ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. "ਕੇਲਾ ਪਾਕਾ ਬਾਰਿ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਕੰਡੀਲੇ ਬਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕੇਲਾ ਮੰਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੇਲ.

ਕੇਲਾਲੀ. ਵਿ–ਕੀਲਾਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੇਲਕੇਲਾਲੀ। ੩ ਕੀਲਾਲ (ਜਲ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਬੱਦਲ. ਮੇਘ.

ਕੇਲਿ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀੜਾ। ੨ ਮੈਥੁਨ. ਇਸਤ੍ਰੀ-ਸੰਗ. ਰਤਿ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ. ਜਮੀਨ.

ਕੇਲੋਂ. ਸੰ. ਕਿਲਿਮ. ਸੰਗਜਾ–ਕੈਲ ਅਤੇ ਦੇਵਦਾਰੁ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ (ਦਰਜੇ ਦੀ) ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਲੱਕੜ, ਜੋ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਕੇਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ. "ਤੁਝੁ ਬਾਝੁ ਪਿਆਰੇ ਕੇਵ ਰਹਾ?" (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਕੇਵ ਨੈਣੀ ਦੇਖਦੇ ?" (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕੇਵਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੈਦਰਾ. ਗੁਫਾ। ੨ ਸੰ. ਕੈਵਤ੍ਰ. ਮਲਾਹ. ਨੌਕਾ (ਬੇੜੀ) ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕੇਵਡ / **ਕੇਵਡੁ** ਕਿਤਨਾ ਵਡਾ । "ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਭੀਠਾ ਹੋਇ ?" (ਸੋਦਰੁ)

ਕੇਵਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਇਕੇਲਾ. ਸਿਰਫ. "ਕੇਵਲ ਕਾਲਈ ਕਰਤਾਰ." (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦) ੩ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ੁੱਧ. ਖਾਲਿਸ. ਨਿਰੋਲ. "ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀਓ ਗੁਰਮੰਤੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਦਮਦਮੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਡੇਰਾ ਦਮਦਮੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਹਿਸਾਰ ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਰੋੜੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਾਲਾਂਵਾਲੀ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦੇ ਪਾਸੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਨੂਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣੀਹੋਈ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੪੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਕੇਵੜਾ. ਸੰ. ਕੇਵਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇਹ ਕੇਤਕੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਕੇਤਕੀ ਨਾਲੋਂ ਫੁੱਲ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਕ ਅਤੇ ਇਤਰ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੇਵੜਾ ਅਤੇ ਕੇਤਕੀ ਇੱਕ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਵੱਖ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਕੇਤਕੀ.

ਕੇਵਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵਾਰੀ.

ਕੇੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵੱਟ. ਬਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੇੜ੍ਹਾ.

ਕੇੜ੍ਹਾ ਸਰਵ–ਕੌਣ. ਕੌਨਸਾ.

ਕੈ. ਸਰਵ–ਕਿਤਨੇ. ਕਈ. "ਕੈ ਲੋਅ ਖਪਿ ਮਰੀਜਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਕਿਸ. "ਹਉ ਕੈ ਦਰਿ ਪੂਛਉ ਜਾਇ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕੈ ਸਿਉ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ?" (ਧਨਾ ਮ:੧) ੩ ਵਜ–ਅਥਵਾ. ਜਾਂ. "ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ, ਕੈ ਜਾਣੈ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਕੈ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਕੈ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਕਾ. ਕੇ. "ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੫ ਕਰਕੇ. ਕ੍ਰਿਤ੍ਵਾ. "ਕੈ ਪ੍ਰਦੱਖਨਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰਣਾਮ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਪ੍ਰਭੁ ਖੰਡ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਕੈ ਬਿਸਥਾਰ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੬ ਸੰ. ਤੋਂ. "ਮਦ ਮਾਇਆ ਕੈ ਅੰਧ." (ਸ. ਮ: ੬) "ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਜੋਨਿ ਕੈ ਅਜੋਨਿ ਭਏ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੭ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਯ.

ਕੈਂ. ਸਰਵ–ਕਿਸ. "ਤੁਧੁ ਨੋ ਛੋਡਿ ਜਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈਂ ਧਰਿ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਜਾਈਏ ?

ਕੈਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਜੋਂਕਰ. ਕਿਵੇਂ. "ਕਹੋ ਸੁ ਕੈਸ ਪਾਈਐ ?" (ਅਕਾਲ)

ਕੈਂਸ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਯਸ. ਥਗੜਾ. ਫ਼ਿਸਾਦ.

ਕੈਸਰ. ਅ ﻗﻴﺼﺮ ਕ਼ੈਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ. Caesar। ੨ ਰੂਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੂਮੀਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕੈਸਰ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਜਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ. ਸੋ ਰੂਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ "ਅਗਤੂਸ" ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕੈਸਰ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਥਵਾ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋਗਿਆ.

ਕੈਸਾ / **ਕੈਸਿਕ** / **ਕੈਸੀ** / **ਕੈਸੇ** / **ਕੈਸੋ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦਾ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. "ਕੈਸੇ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵੈ ?" (ਵਡ ਅ: ਮ: ੩) ਕੇਹੋ ਜੇਹੀ. ਕੇਹਾ। ੨ ਕੈਸੀ ਸ਼ਬਦ "ਜੈਸੀ" ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. "ਛਪਾ ਕਰ ਕੈਸੀ ਛਰਿ ਕਾਲਿੰਦੀ ਕੇ ਕੂਲ ਕੇ."(ਅਕਾਲ)

ਕੈਹਬਤ. ਦੇਖੋ, ਕਹਿਬਤ.

ਕੈਹਰ. ਦੇਖੋ, ਕਹਰ.

ਕੈਹਾ / **ਕੈਹਾਂ** ਸੰਗਜਾ–ਕਾਂਸ੍ਯ. ਕਾਂਸੀ. "ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) "ਕੈਹਾਂ ਕੰਚਨ ਤੁਟੈ ਸਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕੈਹੀ. ਸਰਵ–ਕਿਸੇ ਦਾ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ. "ਹਿਆਉ ਨ ਕੈਹੀ ਠਾਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਮਨ ਨਾ ਢਾਹ.

ਕੈਕ. ਸਰਵ–ਕਈ ਇੱਕ. "ਦਿਨ ਕੈਕ ਗਏ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ)

ਕੈਕਯੀ / **ਕੈਕੇਈ** / **ਕੈਕੇਯੀ** ਦੇਖੋ, ਕੇਕਈ.

ਕੈਕੈ. ਕਰਕੇ। ੨ ਕੈਕਯੀ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਜੀਤ ਜੁੱਧ ਦੈ ਬਰ ਲਏ ਕੈਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੨) ਕੈਕੇਯੀ ਨੇ ਦਸ਼ਰਥ ਤੋਂ ਦੋ ਵਰ ਲਏ.

ਕੈਖੁਸਰੋ. ਈਰਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ,ਜੋ ਕਿਆਨੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਇਹ ਕੈਕਾਊਸ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਸਯਾਬਸ਼ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕੈਖੁਸਰੋ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅੱਠਵੀਂ ਹਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਕੈਂਚੀ. ਤੁ ﻗﻴﭽﻲ ਸੰ. ਕਤੰਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਤਰਣੀ.

ਕੈਟਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਟਬੀਜਨਾ. ਖਦਜੋਤ. ਟਣਾਣਾ. ਜੁਗਨੂੰ. Glow-worm । ੨ ਮਧੁਦੈਤ ਦਾ ਭਾਈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਜਲ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚੋਂ (ਅਥਵਾ ਕੰਨ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ) ਦੋ ਦੈਤ ਉਪਜੇ, ਇੱਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੈਟਭ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਧੁ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਭਿਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਮਾਰਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ–

"ਸ਼੍ਰੁਤਮੈਲ ਤੇ ਦੈਤ ਰਚੇ ਜੁਗ ਤਾ. ×××
ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਨਾਮ ਭਏ ਤਿਨ ਕੋ. ××
ਜੁੱਧ ਕਰਜੋ ਤਿਨ ਸੋਂ ਭਗਵੰਤ,
ਨ ਮਾਰ ਸਕੈ ਅਤਿ ਦੈਤ ਬਲੀ ਹੈ,
ਸਾਲ ਭਏ ਤਿਨ ਪੰਚ ਹਜਾਰ,
ਦੁਹੂੰ ਲਰਤੇ ਨਹਿ ਬਾਂਚ ਟਲੀ ਹੈ,
ਦੈਤਨ ਰੀਝ ਕਹਜੋ–"ਵਰਮਾਂਗ",
ਕਹਜੋ ਹਰਿ–"ਸੀਸਨ ਦੇਹੁ,"ਭਲੀ ਹੈ,
ਧਾਰ ਉਰੁ ਪਰ ਚਕ੍ਰ ਸੋਂ ਕਾਟਕੈ,
ਜੋਤਿ ਲੈ ਆਪਨੇ ਅੰਗ ਮਲੀ ਹੈ."

* ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਯੂਨਨੀ Kentron ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਯੂਨਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੇਂਦ੍ਰ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਰਿਵੰਸ਼ ਦੇ ੫੨ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਦੋ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਏ, ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਪਾਏ ਤਦ ਉਹੀ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਹੋਗਏ. ਦੇਖੋ ਮਧੁ.

ਕੈਟਭਾਰਿ. ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜੋ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ ੨.

ਕੈਠਲ. ਜਿਲਾ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ. ਕਜੌਂਥਲ.

ਕੈਠੇ } ਬਾਂਗਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਥਾਂ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ.
ਕੈਠੈ } "ਬਾਹਰਿ ਕੈਠੇ ਜਾਇਓ ?" (ਗਉ ਮ: ੫) "ਦੇਹ ਨ ਹੋਤੀ ਤਉ ਮਨੁ ਕੈਠੈ ਰਹਿਤਾ ?" (ਸਿਧ-ਗੋਸਟਿ) ੨ ਸਰਵ–ਕਿਸ ਨੇ. "ਬਿਨ ਲਹਿਣੇ ਕੈਠੈ ਪਾਇਓ ਰੇ ?" (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕੈਂਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਪ. ਪੈਮਾਨਾ। ੨ ਢਾਂਚਾ. ਸਾਂਚਾ। ੩ ਪੋਠੋ. ਸਰਵ–ਕਿਸ ਦਾ.

ਕੈਤਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਤਵ (ਛਲ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਪਟ। ੨ ਜੂਆ। ੩ ਧਤੂਰਾ। ੪ ਹਰੀ ਮਣੀ. ਸਬਜ਼ਾ। ੫ ਵਿ–ਜੁਆਰੀਆ। ੬ ਕਪਟੀ.

ਕੈਤਵਾਪਨੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨੁਤਿ (ਅ).

ਕੈਥ. ਸੰ. ਕਪਿੱਥ, ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗਲੀ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿੱਥ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਇਥ.

ਕੈਥਲ. ਕਰਨਾਲ ਜਿਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਰਨਾਲ ਤੋਂ ੧੯ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ-ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੇ ਵਸਾਇਆ. ਹਨੁਮਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅੰਜਿਨਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਮ "ਕਪਿਸ਼ਥਲ" ਥਾਪਿਆ. ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਭਾਈ ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਦੇਸੂਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਲਕ ਮੱਲਕੇ ਕੈਥਲ ਨੂੰ ਸਨ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਾਲਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੋਤੇ ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕੀਤਾ. ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸੇ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਆਦਿਕ ਪੁਸਤਕ ਰਚੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. ਇਸ ਲਈ ੧੫ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੩ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਗਈ.*

ਕੈਂਥਲ ਵਿੱਚ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ–ਇੱਕ ਠੰਢਾਰ ਤੀਰਥ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ. ਬਾਹਰ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿੰਮ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਖਵਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਰੋਗੀ ਦਾ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਬਾਹਰ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸੈਂਤਾਲੀ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤੂ ਭਾਈ.

ਕੈਦ. ਅ. قید ਕ਼ੈਦ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਧਨ. ਬੰਦੀ.

ਕੈਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਦਾ। ੨ ਸਰਵ–ਕਿਸੇ ਦਾ. ਕਿਸੀ ਕਾ. "ਨਹਿ ਮੈ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੋਂ ਰਿਪੁ ਕੈਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੈਂਦਾ. ਕਹਿੰਦਾ. ਆਖਦਾ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੈਦਾ ੨. ਕਿਸੇ ਦਾ. ਕਿਸੀ ਕਾ.

ਕੈਦਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਕ਼ੈਦੀ. ਅ. قیدی ਵਿ–ਬੰਧੂਆ.

ਕੈਧਰ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਧਰ. ਕਿਸ ਤਰਫ. "ਤੁਧੁ ਨੋ
ਕੈਂਧਰਿ } ਛੋਡਿ ਜਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈਂਧਰਿ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕੈਧੋਂ } ਵਜ–ਮਾਨੋ. ਜਾਣੀਏ. ਗੋਯਾ.
ਕੈਧੋਂ }

* ਭਾਈ ਦੇਸੂਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਇਲਾਕਾ ਮੱਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਜਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਕਬਜੇ ਹੁਟ ਅਰਨੌਲੀ ਅਤੇ ਸੁੱਧੂਵਾਲ ਦੋ ਛੋਟੀਆਂ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਕਰਨਾਲ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਕੈਪਹਿ. ਕਿਸ ਪਾਸ. "ਦੂਸਰ ਕੈਪਹਿ ਜਾਵਉ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਿਸ ਪਾਸੋਂ. ਕਿਸ ਤੋਂ. "ਕੈ-ਪਹਿ ਦੀਖਿਆ ਲੇਵਾ ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਕੈਫ਼. ਅ. کیف ਸੰਗਜਾ–ਤੇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. "ਕੈਫ ਕੰਚਨੀ ਮੇ ਧਨ ਖੋਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨਸ਼ਾ. ਅਮਲ. "ਪੋਸਤ ਭਾਂਗ ਅਫੀਮ ਮੱਗਾਯ ਪਿਯੋ ਸਭ ਸ਼ੋਕ ਵਿਦਾ ਕਰਡਾਰਜੋ। ਮੱਤ ਹੈ ਚਾਰੋਈ ਕੈਫਨ ਸੋਂ ਸੁਤ ਇੰਦ੍ਰ ਕੇ ਸਿਉਂ ਇਮ ਬੈਨ ਉਚਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਜੌਂਕਰ. ਕੈਸੇ.

ਕੈਫਿਯਾ } ਵਿ–ਸ਼ਰਾਬੀ. ਮਦਮੱਤ. "ਰਾਜ ਕੈਫਿਯੇ
ਕੈਫੀ } ਕਮਾਵੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੫) "ਇੱਕ ਪਠਾਣ ਕੈਫੀ ਨੇ ਮੈਨੂ ਧੱਕਾ ਦੇਕੇ ਸੁੱਟਘੱਤਿਆ." (ਜਸਭਾਮ)

ਕੈਫੀਯਤ. ਅ. کیفیت ਕੇਫ਼ਿਯਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਲ. ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. ਸਮਾਚਾਰ.

ਕੈਬਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ. "ਤੁੱਪਕ ਤੜਾਕ। ਕੈਬਰ ਕੜਾਕ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕੈਮਰੀ. ਜੰਗਲੀ ਅੰਜੀਰ. ਫਗਵਾੜਾ. ਪਾਕਰ. ਸੰ. ਪਕੱਟੀ. L. Ficus Venosa.

ਕੈਮੁੱਤਿਕ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਕੈਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰੀਰ. ਕਰੀਲ.

ਕੈਰਉ. ਸੰਗਜਾ–ਕੌਰਵ. ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ ਲੋਕ. "ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕੈਰਉ ਕਰਤੇ ਦੁਰਜੋਧਨ ਸੇ ਭਾਈ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੈਰਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਮੁਦ. ਨੀਲੋਫਰ. "ਸਾਧਨ ਕੈਰਵ ਕੋ ਬਿਗਸਾਵਤ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸ਼ਤ੍ਰ. ਵੈਰੀ। ੩ ਜੁਆਰੀਆ। ੪ ਕੌਰਵ. ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ. "ਕੈਰਵ ਰਣ ਘਾਏ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੈਰੋ } ਕੌਰਵ. ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ. "ਕੈਰੋ ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ ਮਾਰੇ
ਕੈਰੋਂ } ਪ੍ਰਚੰਡ." (ਗਜਾਨ)

ਕੈਲ. ਦੇਖੋ, ਕੇਲ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਯਲ। ੩ ਕੁਮਲ. ਸ਼ਗੂਫਾ. ਲਗਰ.

ਕੈਲਾ. ਸੰ. ਕਿਯਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਭੂਰਾ ਘੋੜਾ.

ਕੈਲਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇ (ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ) ਬਲੌਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਲਸਕਣ ਵਾਲਾ, ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਪੱਛਮ ਅਤੇ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੀਨੀ "ਕਿਯੁਨਲਨ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਰਬਤ ਹੈ. ਤਿੱਬਤ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਕੇ ਹਜਾਰਾਂ ਯਾਤ੍ਰੁ ਇਸ ਦੀ ਪਰਦੱਖਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਣੋਂ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਗ).

ਕੈਲਾਖਰ. ਰਿਆਸਤ ਟੇਹਰੀ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੂਨ (ਪਹਾੜ ਦੀ ਘਾਟੀ) ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਭੀਤਰ ਬਸੈ ਕੈਲਾਖਰ ਕੀ ਦੂਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫)

ਕੈਲੀ. ਸੰ. ਕਪਿਲਾ. ਕਾਲੇ ਥਣਾਂ ਵਾਲੀ ਗਊ. ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਕਪਿਲਾ ਉਹ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੋਮ ਭੂਰੇ ਅਤੇ ਥਣ ਕਾਲੇ ਹੋਣ.
"ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈਲੀ ਘਾਤੁ ਕੰਵਕਾ ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ,
ਪਾਹਿ ਏਤੇ ਜਾਹਿ ਵੀਸਰਿ ਨਾਨਕਾ ਇਕੁ ਨਾਮੁ."
(ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨੀ ਅਤੇ ਗਊ ਦਾ ਵਧ, ਕੰਨਜਾ ਅਤੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਦਾ ਧਾਨ (ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਖਾਣਾ), ਇਹ ਪਾਪ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਉੱਤੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਿਸਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਨਾਮ ਦਾ ਭੁਲਾਉਣਾ ਮਹਾ ਪਾਪ ਹੈ.

ਕੈਲੇ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਣਾ, ਥਾਣਾ ਰਾਇਕੋਟ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਹੋਰ ਇਮਾਰਤ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਮੁੱਲਾਪੁਰ" ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ੧੦ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕੈਵਲ } ਸੰ. कैवल्य. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਵਲ (ਏਕਤਾ) ਦਾ
ਕੈਵਲਜ } ਭਾਵ. ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦਤਾ. ਪਰਮਗਤਿ. "ਕੈਵਲਦਾ ਉਚਰੇ ਸੁਭ ਬੈਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਖਾਲਿਸ-ਪਨ. ਨਿਰੋਲਤਾ.

ਕੋ. ਸਰਵ–ਕੋਨ. "ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਕਹਿ ਕੋ ਕੋ ਨ ਬੈਕੁੰਠਿ ਗਏ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕੋਈ. "ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਤੇਰੋ ਕੋ ਨ ਸਹਾਈ." (ਸਾਰ ਮ: ੯) "ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁਕੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਰਿ ਪ੍ਰਤਜਯ. ਕਾ. ਦਾ. "ਰਾਮ ਕੋ ਬਲ ਪੂਰਨ ਭਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਫ਼ਾ ਕਿ–ਓ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਉਹ.

ਕੋਉ } ਸਰਵ–ਕੋਈ. "ਕੋਊ ਸੁਘਰ ਨ ਕੋਊ ਮੂਰਾ."
ਕੋਊ } (ਬਾਵਨ)

ਕੋਆ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਖ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਕੋਣਾ। ੨ ਇੱਖ ਆਦਿਕ ਦੀ ਅੱਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਕੁਰ ਉਗਦਾ ਹੈ.

ਕੋਅੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦੰਡ "ਹਠ ਹੱਸੈਂ ਕੱਸੈਂ ਕੋਅੰਡੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕੋਅੰਡਜ. ਸੰ. कोदण्डयः ਤੀਰ, ਜੋ ਕੋਦੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋਅੰਡਜ ਦਾਇਨੀ. ਕੋਦੰਡ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਤੀਰ, ਉਸ ਦੇ ਦੇਣ (ਬਰਸਾਉਣ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋਅੰਡਨੀ. ਕੋਦੰਡ (ਧਨੁਖ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋਇ. ਸਰਵ–ਕੋਈ. "ਕੋਇ ਨ ਕਿਸਹੀ ਜੇਹਾ." (ਮਾਹੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਕੋਇਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਕਿਲਾ. "ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਤੂ ਕਿਤੁ ਗੁਨਿ ਕਾਲੀ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਗਜਾਸੂ ਲਈ ਕੋਇਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। ੩ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. "ਕੋਇਲ ਕੋ ਉਹ ਗੜ੍ਹਾ ਕਹਾਵੈ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲਾ.

ਕੋਇਲਾ ਅਥਵਾ **ਕੋਲਾ.** ਸੰ. कालाङ्गार–ਕਾਲਾਂਗਾਰ ਅਥਵਾ ਕੋਕਿਲ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਅੱਗ ਦਾ ਅੰਗਾਰ.* ਦੇਖੋ, ਅੰ. Coal. "ਕੋਇਲੇ ਪਾਪ ਪੜੇ ਤਿਸ ਊਪਰਿ ਮਨ ਜਲਿਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਸਰਵ–ਕੋਈ ਲੋਗ. ਕੋਈ ਸ਼ਖਸ. "ਮੁਕਤਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਕਿਲਾ.

ਕੋਈ. ਸਰਵ–ਕੋਪਿ. ਕੋਈਇੱਕ. "ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੋਈਕੋਇ. ਸਰਵ–ਵਿਰਲਾ ਕੋਈਇੱਕ. "ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਜਨੁ ਪਾਈਐ ਭਾਈ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈਕੋਇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕੋਏ. ਕੋਆ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਸਰਵ–ਕੋਈ. ਕੋਈ ਭੀ. "ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਏ." (ਅਨੰਦੁ)

ਕੋਸ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਹ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਸ ਦੀ ਦੂਰੀ (ਲੰਬਾਈ) ਗਊ ਦੇ ਕ੍ਰੋਸ਼ (ਰੰਭਣ) ਤੋਂ ਥਾਪੀ ਗਈ ਸੀ. ਅਰਥਾਤ ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਗਾਂ ਦੇ ਰੰਭਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਜਾਸਕੇ ਉਹ ਕੋਸ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਫੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅਨੇਕ ਤਰਾਂ ਦੀ ਕਲਪ ਲਈ. ਦੱਖ-ਣੀਆਂ ਦੇ ਕੋਸ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਕੋਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੀ ਮਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ੪੦੦੦ ਗਜ਼ ਅਥਵਾ ੮੦੦੦ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਾ ਕੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੋਸ ਦੇਸ਼ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ.† "ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ।

* ਜਿਤਨੀ ਬੋਝਲ ਲੱਕੜ ਦਾ ਕੋਇਲਾ ਹੋਵੇ ਉਤਨੀ ਹੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਂਚ ਵਧੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਪੱਥਰੀ ਕੋਇਲੇ ਦੀ ਆਂਚ ਲੱਕੜ ਦੇ ਕੋਇਲੇ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣੀ ਵਧਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਭੂਗਰਭਵਿਦਾ ਦੇ ਜਾਣੂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਢਹਿਕੇ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨਾਲ ਦੱਬੇ ਗਏ ਹਨ ਅਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਕਈ ਅੰਬ ਲੈਕੇ ਲੱਕੜ ਪੱਥਰ ਜੇਹੀ ਭਾਰੀ ਹੋਗਈ ਹੈ. ਹੁਣ ਕੋਇਲੇ ਦੀ ਖਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ.

† ੪੦੪੫ ਅਤੇ ੪੫੫੮ ਗਜ਼ ਦਾ ਭੀ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸੰ. ਕੋਸ਼. ਗਿਲਾਫ਼, ਪੜਦਾ। ੩ ਭੱਥਾ। ੪ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮਿਆਨ। ੫ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੬ ਅਭਿਧਾਨ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਜਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ. ਲ਼ੁਗਾਤ. Dictionary। ੭ ਆਂਡਾ। ੮ ਭਗ. ਯੋਨਿ। ੯ ਫੁੱਲ ਦੀ ਉਹ ਡੋਡੀ,ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਿਠਾਸ ਭਰੀਆਂ ਸੂਖਮ ਤਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਕਮਲ ਵਿਖੈ ਜਿਮ ਕੋਸ ਵਿਰਾਜੈ." (ਨਾਪ੍) ੧੦ ਵੇਦਾਂਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਪੁਰ ਗਿਲਾਫ਼ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪੜਦਾਰੂਪ ਹਨ:-

(ੳ) ਅੰਨ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਅਤੇ ਅੰਨ ਦੇ ਹੀ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਰੀਰ 'ਅੰਨਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ.

(ਅ) ਪੰਜ ਕਰਮਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, 'ਪ੍ਰਾਣਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ.

(ੲ) ਪੰਜ ਗਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ, 'ਮਨੋਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ.

(ਸ) ਪੰਜ ਗਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸਹਿਤ ਬੁੱਧਿ, 'ਵਿਗ੍ਯਾਨਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ.

(ਹ) ਸਤੋਗੁਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਆਵਰਣ "ਆਨੰਦਮਯ" ਕੋਸ਼ ਹੈ. ਕੋਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੋਸ਼ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ। ੧੧ ਫ਼ਾ. ਕ਼ੁ ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਨਗਾਰਾ, ਧੌਂਸਾ। ੧੨ ਫ਼ਾ. ਕ਼ੋਸ਼ ਕੋਸ਼. ਵਿ- ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼ੀਦਨ.

ਕੋਸਟ ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ੍ਟ. "ਭੋਜਨ ਕੋ ਕੋਸਟ ਭਰਾਯੋ"
ਕੋਸਠ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਕਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕੋਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਸੰ. ਕੁਤ੍ਸਨ. ਕੁਤ੍ਸਨ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ. ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ. ਨਿੰਦਣਾ.

ਕੋਸਤਭ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ੍ਤੁਭ.

ਕੋਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਣਾ.

ਕੋਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੋਸ਼ (ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ) ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ. ਕੋਸ਼ਾਧ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. "ਕੋਸਪ ਹੋਇ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਜੈਸੇ." (ਨਾਪ੍)
ਕੋਸ਼ਪਤਿ
ਕੋਸ਼ਪਾਲ

ਕੋਸਰੋ. ਕੋਸ ਮਾਤ੍. ਕੋਸ ਭਰ. "ਏਕ ਕੋਸਰੋ ਸਿਧਿ ਕਰਤ ਲਾਲੁ ਤਬ ਚਤੁਰ ਪਾਤਰੋ ਆਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਲਾਲ (ਪਿਆਰੇ) ਵੱਲ ਜਦ ਇੱਕ ਕੋਹਮਾਤ੍ ਸਫਰ ਤੈ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਚਤੁਰ ਪਤ੍ਰਹਾਰ (ਕਾਸ਼ਿਦ)ਆਮਿਲਿਆ. ਭਾਵ-ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ.

ਕੋਸਲ. ਸੰ. ਕੌਸ਼ਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਾਪਰਾ ਅਤੇ ਸਰਯੂ ਨਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਹੈ। ੨ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍.

ਕੋਸਾ. ਸੰ. ਕੋਸ਼੍ਣ. ਵਿ-ਥੋੜਾ ਗਰਮ. ਕਿੰਚਿਤ ਉਸ਼੍ਮ। ੨ ਫ਼ਾ. ਕ਼ੋਸ਼ਾ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੋਸ਼ਾਧ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼ਪ.

ਕੋਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ.

ਕੋਸ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪ੍ਰਯਤਨ. ਉੱਦਮ.

ਕੋਸੀਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੀਦ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸ.

ਕੋਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੋਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ-ਕੋਸ਼ਿਸ਼ (ਯਤਨ) ਕਰਨਾ.

ਕੋਸ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੌਨਾ। ੨ ਮੇਦਾ. ਪਕ੍ਵਾਸ਼ਯ. ਉਦਰ.

ਕੋਹ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ ੧. "ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ. ਕੋਪ। ੩ ਫ਼ਾ. ਕ਼ੋਹ ਪਰਬਤ. ਪਹਾੜ.

ਕੋਹਕ੍ਵਾਫ਼. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੋਹ ਕ੍ਵਾਫ਼ ਨਾਮਕ ਕੋਹ(ਪਹਾੜ). ਸੰ. ਲੋਕਾਲੋਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਕੋਹਤੂਰ. ਤੂਰ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਤੂਰ.

ਕੋਹਨੂਰ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੋਹਨੂਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੀਰਾ, ਜੋ ਨੂਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦਾ ਕੋਹ (ਪਹਾੜ) ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਣ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਪਾਸ ਫੇਰ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਪਾਸ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਹ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ-ਕੋਹਨੂਰ ਹੀਰਾ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੬੨੮ ਵਿੱਚ ਮੀਰਜੁਮਲਾ (ਗੋਲਕੁੰਡਾ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦੁੱਲਾ ਕ਼ੁਤ੍ਬਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ)ਨੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਨਜਰ ਕੀਤਾ.* ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੭੩੯ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਲੁੱਟ ਸਮੇਂ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਬਜੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੋਹਨੂਰ" ਥਾਪਿਆ. ੮ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੪੭ ਨੂੰ ਇਹ ਰਤਨ ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੋਤੇ ਸ਼ਾਹਰੁਖ ਮਿਰਜ਼ਾ ਤੋਂ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗਾ. ੧ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੧੩ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਸ਼ੁਜਾ ਅਮੀਰ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ੩੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਲਾਰਡ ਡ਼ਲਹੌਜ਼ੀ (Dalhousie) ਨੇ ੭ ਦਿਸੰਬਰ ਨੂੰ ਨਾਬਾਲਿਗ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਕਬਜੇ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ੬ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ ੧੮੫੦ ਨੂੰ ਕਰਨੈਲ ਮੈਕਸਨ Col. Mackson ਹੱਥ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਜਹਾਜ Medea ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੇ ਹੱਥ ਪਹੁੰਚਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਤੋਲ ੩੧੬ ਰੱਤੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਤਰਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ੧੦੨ ਰੱਤੀ ਰਹਿਗਿਆ ਹੈ. ਵਲਾਇਤ ਦੇ ਰਤਨਪਰੀਛਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤੀਸ ਲੱਖ ਪੌਂਡ ਜਾਚਿਆ ਹੈ.

ਕੋਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੁਹੇਲੀ. ਕੁਹੇਲਿਕਾ. ਧੁੰਦ । ੨ ਅੰਬ ਆਦਿਕ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਬੂਰ। ੩ ਬਿੰਬ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਪੱਕਣ ਪੁਰ ਬਹੁਤ ਲਾਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਜਨੁ ਫਲ ਕੋਹਰ ਲਾਲ ਉਦਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕੋਹਲੀ. ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਾਤੀ। ੨ ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਗੋਤ੍, ਜੋ ਖੁਖਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. "ਗੁਰਮੁਖ ਰਾਮੁ ਕੋਹਲੀ." (ਭਾਗੁ)

ਕੋਹੀ ਵਿ-ਕ੍ਰੋਧੀ। ੨ ਪਹਾੜੀਆ. ਕੋਹ (ਪਹਾੜ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.
ਕੋਹੀਆ

ਕੋਹੀਆਂ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੋਹੀਆਂ ਬਹੁਵਚਨ ਕੋਹੀ (ਪਹਾੜੀ) ਦਾ. ਪਹਾੜੀਲੋਕ.

ਕੋਹੀਲਾ. ਇਹ ਕੁਹੀ ਦਾ ਨਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀ.

ਕੋਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚਕਵਾ. ਸੁਰਖ਼ਾਬ. "ਅਰਿ ਕੋਕ ਕੁਲ ਸ਼ੋਕਵੰਤ." (ਸ਼ੋਖਰ) ੨ ਬਘਿਆੜ. ਭੇੜੀਆ। ੩ ਖਜੂਰ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੪ ਭੇੜੂ. ਮੇਂਢਕ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੋਥੀ "ਕੋਕ" ਹੈ. "ਕਹੁ ਕੋਕ ਕਾਵਨ ਅੰ ਪੁਰਾਨ ਕੋ ਪੜ੍ਹਤ ਮਤ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ. ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਕੋਕਨ. ਬਾੜਬੇਰੀ ਦਾ ਬੇਰ.

ਕੋਕਨਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ--ਲਾਲ ਕਮਲ. "ਜਿਮ ਦਲ ਕੋਕਨਦੰ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈਂ." (ਨਾਪ੍)

ਕੋਕਨਾਰ. ਫ਼ਾ. ਕ਼ੋਕਨਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪੋਸਤ ਦਾ ਡੋਡਾ.

ਕੋਕਬੰਦਰ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਘਾਟਾਂ ਨਾਲ
ਕੋਕਬੰਦੀ ਲਗਦਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਇਲਾਕਾ'ਕਾਨਕਨ', ਜਿਸ ਨੂੰ "ਕੋਕਨ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਕੋਕਨਬੰਦਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਕੋਕਬੰਦੀ. "ਕੁਜੇ ਹਾਬਸੀ ਹਾਲਬੀ ਕੋਕਬੰਦੀ." (ਕਲਕੀ)

ਕੋਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਰਮ."ਕਹਾਂ ਕਰਮ ਕੋਕਰਮ ਹੈ?" (ਅਕਾਲ)

ਕੋਕਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਕਿਲ.

ਕੋਕੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸੁੱਕੇਹੋਏ ਫਲ ਦੀ ਭੁਕੜੀ. "ਹੁਤੀ ਕੋਕੜਾਂ ਪੀਲੂ ਕੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕੋਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੇਖ. ਪਰੇਗ। ੨ ਤੁ. ਕ਼ੋਕਾ ਦਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ. ਆਇਆ ਦਾ ਬੇਟਾ. "ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕੋਕਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ." (ਜਸਭਾਮ)

ਕੋਕਿਲ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੋਇਲ. ਪਿਕ. "ਕੋਕਿਲ
ਕੋਕਿਲਾ ਹੋਵਾਂ ਅੰਬਿ ਬਸਾਂ." (ਗਉ ਮ: ੧)

*ਬਾਬਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਦੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੋਂਡਾਲੀਅਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਹੀਰਾ ਸਨ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੨ ਰਾਜਾ ਰਸਾਲੂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕੋਕਿਲਾ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਥਾਂ ਪਹਾੜੀ ਕਾਂਉਂ (ਕਾਕੋਲ) ਵਾਸਤੇ ਕੋਕਿਲ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕੋਕਿਲ ਕਾਕ ਜਹਾਂ ਕਿਲਕਾਰਹਿੰ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ੪ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਹਰੀਅਲ ਪੰਖੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕੋਕਿਲ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੋਖ ਸੰ. ਕੁਕਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਿ.
ਕੋਖਿ

ਕੋਚਬਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੂਚਬਿਹਾਰ.

ਕੋਛਰ ਗੋਦੀ. ਉਛੰਗ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਛੜ. "ਸਿਰੀਚੰਦ
ਕੋਛੜ ਨਿਜ ਕੋਛਰ ਪਾਯੋ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਭੀ ਕੋਛੜ ਹੈ.

ਕੋਝਾ. ਵਿ-ਭੁੱਦਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ.

ਕੋਟ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੁਰਗ. ਕਿਲਾ. "ਕੋਟ ਨ ਓਟ ਨ ਕੋਸ ਨ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ। ੩ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮੰਦਿਰ। ੪ ਸੰ. ਕੋਟਿ. ਕਰੋੜ. "ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੋਟ ਦਤੁ ਕਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਸੁਵਰਣ ਦੇ ਕੋਟਿ ਭਾਰ ਦਾਨ ਕਰੇ। ੫ ਭਾਵ- ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਬਹੁਤ. ਅਨੰਤ. "ਕੋਟਨ ਮੇ ਨਾਨਕ ਕੋਊ." (ਸ. ਮ: ੯) ੬ ਇੱਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਬਟਨਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Coat.

ਕੋਟ ਸਮੀਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸ਼ੀਲ ਬਾਣਾ ਭੁੱਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੬੭ ਘੁਮਾਉਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਝਿੜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਟਾਰਸਿੰਘਵਾਲਾ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਕੋਟਕਪੂਰਾ. ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਬੈਰਾੜ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾ ਠਹਿਰਕੇ ਮੁਕਤਸਰ ਵੱਲ ਗਏ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:-ਇੱਕ ਆਬਾਦੀ ਅੰਦਰ ਕੱਚੇ ਤਾਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੧੨੬ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਦੂਜਾ ਨਗਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦੋ ਮੀਲ ਕਰੀਬ "ਗੁਰੂਚਾਬ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਹੈ.

ਕੋਟਕਲਜਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰਾਇ.

ਕੋਟਕਾਗਰ. ਕਾਗਜ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਰਾਮਲੀਲ੍ਹਾ ਆਦਿਕ ਖੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਾਗਜ ਦਾ ਦੁਰਗ. "ਕੋਟਕਾਗਰ ਬਿਨਸ ਬਾਰ ਨਾ ਝੁਠਿਆ." (ਜੈਤ ਛੈਤ ਮ: ੫) ਝੂਠੇ ਕਾਗਜ ਦੇ ਕੋਟ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

ਕੋਟ ਕਾਂਗੜਾ. ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਕਿਲਾ। ੨ ਕਾਂਗੜਾ ਨਗਰ. ਇਸ ਨੂੰ ਨਗਰਕੋਟ (ਨਾਗਰਕੋਟ) ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੋਟਕੋਟੰਤਰ. ਅਰਬਾਂ ਹੀ. ਭਾਵ ਅਨੰਤ. ਕ੍ਰੋੜਹਾ। ੨ ਕੋਟਿ-ਕੋਟਿ-ਅੰਤਰ. "ਕੋਟਕੋਟੰਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸਨ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੩) ਕ੍ਰੋੜਹਾ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਨੰਤ ਪਾਪ ਮਨ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੋਟਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਕੇ ੨.

ਕੋਟਦ੍ਵਾਰ. ਕ਼ਿਲੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ੨ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ੩ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੇ ਜਿਲਾ ਪੌੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜੋ 'ਚਰਣਪਾਦੁਕਾ' ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਕੋਟਧਰਮੂ. ਦੇਖੋ, ਸੂਲੀਸਰ.

ਕੋਟਪਚਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ.

ਕੋਟਪਾਲ. ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੁਰਗਪਾਲ.ਕਿਲੇ ਦਾ ਰਾਖਾ। ੨ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ ਦੀ ਰਖਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਕੋਤ੍ਵਾਲ.

ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਚਾਸ ਕੋਟਿ (ਕ੍ਰੋੜ) ਯੋਜਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਜੋਜਨ ਕੋਟਪਚਾਸਾ । ਲੋਕ ਚਤੁਰਦਸ ਪੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸਾ." (ਸਲੋਹ) "ਤੇ ਤਸਕਰ ਜੋ ਨਾਮ ਨ ਲੇਵਹਿ ਵਾਸਹਿ ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਕੋਟਭਾਈ. ਜਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦਸ਼ਮਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:-

(੧) ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣ ਆਏ, ਬਾਣੀਏ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਗਏ ਸਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੰਗੀ ਸਿੰਘ, ਘੁੰਮੀ ਸਿੰਘ ਰੱਖੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਹੈ।

(੨) ਦੂਜਾ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਪਤਸਰੋਂ ਆਏ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੰਮਤ ੧੯੭੮ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭੀ ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਿੱਦੜਬਾਹਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਪੰਜ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਕੋਟ ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਾਨ. ਵਟਾਲੇ ਅਤੇ ਕਲਾਨੌਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਬੈਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਬਣਾਉਣੀ ਆਰੰਭੀ ਸੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਅਧੂਰੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਰਕਾਨੀਦਲ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ. ਬੈਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਜਾ ਮੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੀ ਹਵੇਲੀ.

ਕੋਟਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਿਰਛ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਖੁੱਡ. ਬਿਰਛ ਦਾ ਖੋਖਲਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਕੰਦਰਾ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਿਲੇ ਦੀ ਰਖਜਾ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਜੰਗਲ। ੩ ਡਿੰਗ–ਦਾਣੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਖਾਤਾ.

ਕੋਟਲਾ. ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇੱਕ ਕਟਾਰ ਅਤੇ ਢਾਲ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ, ਇੱਕ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੂਜਾ, ਬਾਹਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਲੇਰ-ਕੋਟਲਾ.

ਕੋਟਲਾਨਿਹੰਗ. ਦੇਖੋ, ਭੁੱਠਾਸਾਹਿਬ.

ਕੋਟਲੀਬਾਘਾ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਕ ਪਿੱਪਲ ਬਿਰਛ ਤਲੇ ਬੈਠੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੀ ਥਾਂ "ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ" ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੱਕਾ ਮਕਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨਾਮਧਾਰੀਆ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੬ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਚੇਤ੍ਰਚੇਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਏਮਨਾਬਾਦ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ.

ਕੋਟਲੇਹਰੀਆ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਕੋਟਲੇਹਰ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਸੱਦੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ਧਾਰ.

ਕੋਟਵਰੀਆ / **ਕੋਟਵਾਰ** ਦੇਖੋ, ਕੋਟਪਾਲ ੩. "ਵਿਚਿ ਮਨ ਕੋਟਵਰੀਆ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੫ ਪੜ੍ਹਤਾਲ) "ਅਬ ਕਹਾ ਕਰੈ ਕੋਟਵਾਰ ?"(ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਕੋਤਵਾਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਧਰਮਰਾਜ ਹੈ.

ਕੋਟਵਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੋਤਵਾਲ ਦਾ ਕਰਮ. "ਪਾਪ ਕਰੇ ਕੋਟਵਾਰੀ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੋਟਵਾਲ / **ਕੋਟਵਾਲੁ** ਦੇਖੋ, ਕੋਟਪਾਲ ਅਤੇ ਕੋਤਵਾਲ. "ਕੋਟਵਾਲੁ ਸੁਕਰਾਸਿਰੀ."(ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਸੁਕਰਾਸਿਰੀ.

ਕੋਟਾ. ਕ੍ਰੋੜਹਾ. ਕੋਟਿ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਉਧਰਹਿ ਸਗਲੇ ਕੋਟਾ."(ਸੋਰ ਮ:੫) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ (Kotah), ਜੋ ਹੁਣ ਬੀ.ਬੀ.ਅਤੇ ਸੀ.ਆਈ.ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਜੰਕੱਸ਼ਨ ਹੈ। ੩ ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ ਖੱਖੜੀ (ਕਕੜੀ) ਆਦਿਕ ਦੇ ਮਗ਼ਜ਼ ਭੁੰਨਕੇ ਸੁਪਾਰੀ ਦੇ ਚੂਰਣ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਇੱਕ ਨਮਕੀਨ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਅਮੀਰ ਭੋਜਨ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੋਟਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰੋੜ. ਸੌ ਲੱਖ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਖੋਜੰਤੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਸੰਖਜਾ। ੨ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਪੂਰਬਪੱਖ. "ਕਥੀ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ."(ਜਪੁ)ਕੋਟਿ (ਕ੍ਰੋੜਾਂ)ਹੀ ਕੋਟਿ (ਦਲੀਲਾਂ)ਨਾਲ ਕ੍ਰੋੜਹਾ ਵਕਤਿਆਂ ਨੇ ਆਖੀ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਕਥਿ। ੩ ਕਮਾਣ ਦਾ ਗੋਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟੀ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ.

ਕੋਟਿਕੁਟੰਤਰ / **ਕੋਟਿਕੋਟੰਤਰ** ਦੇਖੋ, ਕੋਟਕੋਟੰਤਰ. "ਕੋਟਿਕੁਟੰਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਹਰਿ ਖੋਵੈ." (ਬੈਰਾ ਮ:੪)

ਕੋਟਿਤੀਰਥ. ਕ੍ਰੋੜਹਾ ਤੀਰਥ. ਭਾਵ–ਅਨੰਤ ਤੀਰਥ। ੨ ਗੋਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਲ। ੩ ਮਥੁਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੀਰਥ। ੪ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੀਰਥ। ੫ ਉੱਜੈਨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਕਾਲ ਦੇ ਮੰਦਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਕੁੰਡ."ਕੋਟਿਤੀਰਥ ਮੱਜਨ ਇਸਨਾਨਾ ਇਸ ਕਲਿ ਮਹਿ ਮੈਲ ਭਰੀਜੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਕੋਟਿਤੇਤੀਸ. ਤੇਤੀਸਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ. "ਕੋਟਿਤੇਤੀਸਾ ਖੋਜਹਿ ਤਾਕਉ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸਕੋਟਿ.

ਕੋਟੀ. ਕਮਾਣ ਦਾ ਗੋਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਿ ੩. "ਗਹਿ ਕੋਟੀ ਦਏ ਚਲਾਇਕੈ। ਰਣ ਕਾਲੀ ਗੁੱਸਾ ਖਾਇਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ਕਮਾਣ ਦੇ ਗੋਸ਼ੇ ਨਾਲ ਫੜਕੇ ਰਾਖਸ ਚਲਾ ਦਿੱਤੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਟਿ ੨.

ਕੋਟੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਕੋਟੰਤਰ.

ਕੋਠ. ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼ੁ. "ਕਾਜਰਕੋਠ ਮਹਿ ਭਈ ਨ ਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕੱਜਲ ਦੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਆਦਿ ਵਿਹਾਰ ਹੈ.

ਕੋਠਰਾ / **ਕੋਠਰੀ** / **ਕੋਠਰੀਆ** / **ਕੋਠੜੀ** ਕੋਸ਼ੁ. ਕੋਠਾ. ਕੋਠੀ. "ਕੋਠਰੇ ਮਹਿ ਕੋਠਰੀ ਪਰਮ ਕੋਠੀ ਬੀਚਾਰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਸ਼ਰੀਰਕੋਠੇ ਅੰਦਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਕੋਠੜੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਤਮਵਿਚਾਰ ਕੋਠੀ.

ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼ੁ. "ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ."(ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦਾ ਪਹਾੜਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਚੌਂਚੇ ਪੁਨ ਊਠੇ ਜੋਰਨ ਕੋਠੇ ਗ੍ਰਾਮਕਾਰ ਪਟਵਾਰ." (ਨਾਪ)

ਕੋਠਾਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਦੱਖਣ, ਉੱਦੋਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਜਗਤਗੁਰੂ ਬਟਾਲੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਏਥੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਦੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨ ਦੇਖੋ, ਵੱਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਕਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਾਸਰਕੇ.

ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਭੁਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੈਤੋ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਅਤੇ ਭੁੱਚੋ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੫੩ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਸੋਢੀ ਕੇਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰੌਣਕ ਦਿੱਤੀ.

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੁਲਹੀ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਜਲ ਰਹੇ ਆਵੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਮੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਆਵਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ੧ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ੨ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ.

ਕੋਠਾ ਮਲੂਕਾ. ਜੈਤੋ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਰੂ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਵਾਨੇ ਨੂੰ, ਜੋ ਵਰਜਣ ਤੇ ਭੀ ਖੋਮੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਜਿਹਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲਗਏ.

ਕੋਠਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਲੀ. "ਜਿਉ ਕਨਕੋ ਕੋਠਾਰੀ ਚੜਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰੀ.

ਕੋਠੀ. ਛੋਟਾ ਕੋਸ਼ੁ. ਕੋਠੜੀ। ੨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਢੰਗ ਦਾ ਬੰਗਲਾ। ੩ ਵਪਾਰ ਦੀ ਦੁਕਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਹੁੰਡੀ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਹੋਵੇ। ੪ ਪਲੀਤੇ ਪਾਸ ਦਾ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰੂਦ ਭਰੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਭਰੀਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. "ਗਜ ਨਿਕਾਲ ਭਾਲਤ ਬਿਚ ਕਬੈਂ। ਕੋਠੀ ਕਿਤਕ ਬਨੀ ਲਖ ਤਬੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਭਾਵ–ਦੇਹ. "ਅੰਧੀ ਕੋਠੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੋਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੁਰਕਾਉ. ਵਿੰਗ. ਖ਼ਮ। ੨ ਕੋਟਿ. ਕਰੋੜ. "ਕੋਡ ਅਨੰਦੁ." (ਜਪੁ) "ਕੋਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਡਿ.

ਕੋਡਾ. ਵਿ–ਖੁਰਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕੋਡਿ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਨੰਦਤਾ ਸਹਿਤ.ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ.

ਕੋਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੂਣਾ. ਗੋਸ਼ਾ. ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਦੋ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਉਪਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸ਼ਾ। ੩ ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਬਾਲਦਾਰ ਕਮਾਨਚਾ. ਗਜ਼ । ੪ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰ। ੫ ਚੋਲ ਦਾ ਭੁੱਗਾ.

ਕੋਤਰ. ਏਕੋੱਤਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਉੱਪਰ.ਜਿਵੇਂ–ਕੋਤਰ (ਏਕੋੱਤਰ) ਸੌ.

ਕੋਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਕੋਤਰੀ.

ਕੋਤਲ. ਤੁ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ। ੨ ਖਾਲੀ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਅੱਗੇ ਚਲੇ। ੩ ਸੰ. ਕੁੰਤਲ (ਵੇਗ) ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ ਘੋੜਾ.

ਕੋਤਵਾਲ. ਸੰ. ਕੋਟਪਾਲ। ੨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ । ੩ ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਕੋਤਵਾਲ ਅਦਾਲਤੀ Magistrate ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਕੋਤਾ / **ਕੋਤਾਹ** ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ ਅਥਵਾ ਵਿ ਕੋਤਹ.ਵਿ-ਛੋਟਾ। ੨ ਕਮ. ਘੱਟ.

ਕੋਤਾਹੀ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਜ਼ੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਕਸਰ. ਘਾਟਾ.

ਕੋਥਰੀ / **ਕੋਥਲੀ** ਸਿੰਧੀ–ਕੋਥਿਰੀ. ਮਰਾ–ਕੋਥਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥੈਲੀ. ਗੁਥਲੀ. "ਰਾਮਰਤਨੁ ਮੁਖ ਕੋਥਰੀ ਪਾਰਖੁ ਆਗੈ ਖੋਲਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਗੋਮੁਖੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਹਿੰਦੂ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ.

ਕੋਦ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ਼. ਓਰ. "ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਬਦਤ ਚਹੁੰ ਕੋਦ." (ਨਾਪ)

ਕੋਦਉ. ਸੰ. ਕੋਦਵ ਅਥਵਾ ਕੋਦ੍ਰਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੋਦਰਾ. ਕੋਦੋ. ਕੋਧ੍ਰਾ. ਬਾਥੂ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਘਾਹ, ਜਿਹ ਦਾ ਦਾਣਾ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ ਅਥਵਾ ਪੀਹਕੇ ਆਟੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਾਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ. "ਕੋਦਉ ਕੋ ਭੁਸ ਖਈ ਹੈ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ)

ਕੋਦਕ. ਸੰ. ਕੂਦੰਕ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੂਦੰ (ਖੇਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. ਫ਼ਾ ਕੁਦਕ "ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਹੁ ਅੰਤਰ ਕੋਦਕ." (ਨਾਪ)

ਕੋਦਰਾ / **ਕੋਦਾ** / **ਕੋਦੇ** ਦੇਖੋ, ਕੋਦਉ.

ਕੋਦੰਡ. ਸੰ. ਕੋਦਣ੍ਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਕਰੇ. ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਚਰੜਾਵੇ, ਧਨੁਖ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਂਸ ਦਾ ਉਹ ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌ ਗੱਠਾਂ ਹੋਣ.

ਕੋਦ੍ਰਵ / **ਕੋਧਾ** / **ਕੋਧ੍ਰਾ** ਦੇਖੋ, ਕੋਦਉ. "ਹੰਸ ਉਡਰ ਕੋਧ੍ਰੈ ਪਇਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੋਧ੍ਰੈ. ਕੋਧ੍ਰੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ. ਕ੍ਰੋਦ੍ਰਵ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦਉ ਅਤੇ ਕੋਧ੍ਰਾ.

ਕੋਨ / **ਕੋਨਾ** ਦੇਖੋ, ਕੋਣ. "ਕੋਨੈ ਬੈਠੇ ਖਾਈਐ ਪਰਗਟ ਹੋਇ ਨਿਦਾਨ." (ਸ.ਕਬੀਰ) ੨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੋਨੇ. ਕੋਨਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਕੂਣੇ (ਗੋਸ਼ੇ) ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੋਨਾ.

ਕੋਪ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਗੁੱਸਾ. ਕ੍ਰੋਧ. "ਕੋਪ ਜਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕੋਪਰ. ਪੂ. ਕੁੰਡੇਦਾਰ ਬਾਲ. ਤਾਸ. "ਕੋਪਰ ਕਨਕ-ਕਲਸ ਬਹੁ ਬਾਰਾ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਕੋਂਪਲ. ਕੂਮਲ. ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. ਕੋਮਲ–ਪੱਲਵ। ੩ ਸੰ. ਕਪੱਰ. ਖੱਪਰੀ. ਖੱਪਰ. ਕਪਾਲ. "ਕੋਪਰ ਚੂਰ ਚਵਾਣੀ ਲੱਥੀ ਕਰੱਗਲੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ਖੋਪਰ ਅਤੇ ਚਵਾਣ (ਮੂੰਹ) ਨੂੰ ਚੂਰਨ ਕਰਕੇ ਤਲਵਾਰ ਪਿੰਜਰ ਤੀਕ ਉਤਰਗਈ.

ਕੋਪਰੀ. ਖੋਪਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਰ ੩.

ਕੋਪਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਰ ੨.

ਕੋਪਿ. ਸ਼ਰਵ–ਕੋਈ ਇੱਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਪੀ.

ਕੋਪਿਆ. ਵਿ–ਕੁਪਿਤ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ.

ਕੋਪਿਤ. ਵਿ–ਗੁੱਸੇ ਕੀਤਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ.

ਕੋਪਿਲਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾਗਿਆ. "ਮੁਝ ਊਪਰਿ ਸਭ ਕੋਪਿਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕੋਪਿਤ ਹੋਇਆ.

ਕੋਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਿ। ੨ ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧੀ. ਕੋਪ ਵਾਲਾ. ਗੁਸੈਲਾ.

ਕੋਪੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪੀਨ ਅਤੇ ਕੋਪੀਨ.

ਕੋਪੁ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪ. ਦੇਖੋ, ਹੰਸੁ.

ਕੋਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਕੋਫ਼ਤ. ਸੰਗਯਾ–ਸੱਟ. ਚੋਟ. ਜ਼ਰਬ। ੨ ਬਕੋਵਾਂ। ੩ ਲੋਹੇ ਉੱਪਰ ਚਾਂਦੀ ਅਥਵਾ ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਕੁੱਟਕੇ ਕੀਤਾ ਕੰਮ.

ਕੋਫ਼ਤਗਰ. ਫ਼ਾ ਕੋਫ਼ਤਗਰ ਕੁੱਟਕੇ ਚਾਂਦੀ ਸੁਇਨਾ ਆਦਿ,ਧਾਤੁ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕੋਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਕੋਫ਼ਤਨ ਕੁੱਟਣਾ.

ਕੋਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ ਕੋਫ਼ਤਾ ਵਿ–ਕੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਮਾਸ ਕੁੱਟਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਆਂਡੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਗੋਲ ਪਿੰਨਾ.

ਕੋਬ. ਫ਼ਾ ਕੋਬ ਕੁੱਟ. ਕੋਫ਼ਤਨ ਦਾ ਅਮਰ। ੨ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਕੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਸਰਕੋਬ (ਸਿਰ ਕੁੱਟਣ ਵਾਲਾ).

ਕੋਬਦ. ਫ਼ਾ ਕੋਬਦ ਕੁੱਟੇ. ਕੁੱਟਦਾ ਹੈ. ਕੁੱਟੂਗਾ.

ਕੋਬਿਦ. ਦੇਖੋ, ਕੋਵਿਦ.

ਕੋਮ. ਅ ਕੌਮ. ਸੰਗਯਾ–ਜਾਤੀ. ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਕੋਮਨ ਸਿਰਿ ਕੋਮਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੋਮਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਮੁਦੀ.

ਕੋਮਰ. ਦੇਖੋ, ਕੂਮਲ ਅਤੇ ਕੋਮਲ.

ਕੋਮਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਰਮ. ਮੁਲਾਯਮ. ਕਠੋਰਤਾ ਰਹਿਤ. "ਕੋਮਲ ਬਾਣੀ ਸਭ ਕਉ ਸੰਤੋਖੈ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਕੋਮਲ ਗਿਣੇ ਹਨ :– ਸੰਤਮਨ, ਪ੍ਰੇਮ, ਫੁੱਲ, ਮੱਖਣ, ਰੇਸ਼ਮ। ੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੩ ਸੰਗਯਾ–ਜਲ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਰ. ਰਿਖਭ (ਰਿਸ਼ਭ), ਗਾਂਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ, ਇਹ ਚਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਕੋਮਲਤਾ. ਸੰਗਯਾ–ਨਰਮੀ. ਕੁਲਾਪਨ। ੨ ਸੁੰਦਰਤਾ.

ਕੋਮਲਬੰਧਨ. ਸੰਗਯਾ–ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬੰਧਨ. "ਕੋਮਲ-ਬੰਧਨ ਬਾਂਧਿਆ." (ਰਾਮ ਮ:੫ ਰੁਤੀ) ੨ ਮੋਹਬੰਧਨ.

ਕੋਯ. ਦੇਖੋ, ਕੋਇ.

ਕੋਯਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲ.

ਕੋਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਆ.

ਕੋਰ. ਸੰਗਯਾ–ਕਿਨਾਰਾ. ਹਾਸ਼ੀਆ. ਵਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਈ ਗੋਠ। ੨ ਅੱਖ ਦਾ ਕੋਆ। ੩ ਕੋਟਿ. ਕ੍ਰੋੜ. "ਨਹੀ ਰਹਿਤ ਬਿਧਿ ਕੋਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) "ਲਾਖ ਲਾਖ ਕਈ ਕੋਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਮਰਾ. ਹਠ. ਜ਼ਿਦ। ੫ ਐਬ. ਦੋਸ਼. "ਤਉ ਤਨਿ ਕਾਈ ਕੋਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੬ ਵੈਰ। ੭ ਪੰਕਤਿ. ਕਤਾਰ। ੮ ਫ਼ਾ ਕੋਰ ਅੰਧਾ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ. ੯ ਕੱਲਰ. ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਨਾ ਹੋਸਕੇ। ੧੦ ਨਹਿਰੀ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਖੇਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ। ੧੧ ਅਕੋਰ (ਭੇਟਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਸਤ੍ਰੰ ਛੋਰ, ਦੈ ਦੈ ਕੋਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੧੨ ਵਿ–ਕੋਰਾ. "ਆਯੋ ਕੋਰ ਮੁੰਡਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭੬) ਕੋਰਾ ਸਿਰ (ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਲਵਾਏ) ਮੁੰਨਵਾ ਆਇਆ। ੧੩ ਅਣਲੱਗ. ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ. "ਏਕ ਚੋਲ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋਰ ਮੰਗਾਵਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੫) ੧੪ ਸਿੰਧੀ–ਫਲ ਦੀ ਗੁਠਲੀ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਅੰਬ ਦੀ ਗੁਠਲੀ.

ਕੋਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. ਕੂਮਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਰਿਕ.

ਕੋਰਚੀ. ਤੁ ਕੋਰਚੀ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. Chamberlain.

ਕੋਰਟ. General Court. ਇਹ ਅਙੁਤਬੇਲੇ ਨਾਲ ਲਹੌਰ ਆਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਸੀ. ਇਹ ਚੰਗਾ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹਿਆ ਆਦਮੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੪੧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਰੋਲਾ ਵੇਖਕੇ ਇਹ ਲਹੌਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਗਿਆ। ੨ ਅੰ. Court. ਅੰਗਣ. ਵੇਹੜਾ। ੩ ਰਾਜਦਰਬਾਰ। ੪ ਨਜਾਯਜ਼ਾਲਾ. ਕਚਹਿਰੀ.

ਕੋਰਨਿਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਨਿਸ.

ਕੋਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰਮਾ। ੨ ਤੁ ਕੋਰਮਾ ਸੰਗਯਾ–ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਿਆਹੋਇਆ ਮਾਸ.

ਕੋਰੜ. ਸੰਗਯਾ–ਉਹ ਦਾਣਾ ਜੋ ਰਿੱਝੇ ਨਾ, ਕੁੜਕੁੜੂ. "ਕੋਰੜ ਮੋਠ ਜਿਨੇਹਾ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:੫)"ਕੋਰੜ ਮੋਠ ਨ ਰਿਝਈ ਕਰ ਅਗਨੀ ਜੋਸ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਬਿਰਛ ਦੇ ਡਿਗੇਹੋਏ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਆਪੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਬੂਟਾ.

ਕੋਰੜਾ. ਸੰਗਯਾ–ਕਸ਼ਾ. ਚਾਬੁਕ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਆਨੰਦ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੭ ਅੱਖਰ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਛੀ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਸੱਤ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਰਗਣ––ऽ।ऽ–ਰੱਖੀਏ ਤਦ ਚਾਲ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਸੋ, ਸੁਨੋ ਵੀਰ ਖਾਲਸਾ,
ਤਜਾਗਦੇਹੁ ਮਨੋ, ਵਡਿਆਈ ਲਾਲਸਾ,
ਹੋਇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ, ਕਰੋ ਸੇਵਾ ਦੇਸ਼ ਕੀ,
ਚਾਹਤ ਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਯਦਿ ਜਗਤੇਸ਼ ਕੀ,

ਪਯਾਰ ਛੰਦ ਇਸੇ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਰ.

ਕੋਰੜੂ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰੜ.

ਕੋਰਾ. ਵਿ–ਅਣਛਿੱਜ.ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਣ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀ. "ਨਾਨਕ ਪਾਹੈ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਪੁਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. "ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧੁ ਨਰੁ ਕੋਰਾ ਹੋਇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੩ ਨਵਾਂ ਭਾਂਡਾ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਲ ਆਦਿਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ. ਅਣਲੱਗ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰੀ। ੪ ਲਿਹ਼ਾਜ਼ ਬਿਨਾ. ਰੁੱਖੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਯਾ–ਤੁਸ਼ਾਰ. ਹਿਮ. ਕੱਕਰ.

ਕੋਰਿ. ਸੰਗਯਾ–ਕੋਟਿ. ਕਰੋੜ. "ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਤੇਤੀਸ ਕੋਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਕੋਰਿਕ. ਕ੍ਰੋੜ–ਇੱਕ. ਕੋਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕਲਜੋਰਾ.

ਕੋਰੀ. ਕੋਰਾ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. "ਨਿਤ ਉਠਿ ਕੋਰੀ ਗਾਰਾ ਆਨੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਯਾ–ਹਿੰਦੂ ਜੁਲਾਹਾ. "ਕੋਰੀ ਕੋ ਕਾਹੂ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ,ਕੋਲੀ ੪। ੪ ਫ਼ਾ ਕੋਰੀ ਅੰਧਾਪਨ. ਕੋਰ (ਅੰਨ੍ਹਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕੋਲ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਮੀਪ. ਪਾਸ. ਨੇੜੇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਸੂਰ. "ਮਾਸਲ ਬਲੀ ਕੋਲ ਵਿਖਰਾਏ." (ਰੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਤਿ,ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਛਿੰਗ. ਘੜਨਾਵ. ਮੀਂਜੇ ਹੇਠ ਘੜੇ ਥੰਨੂਕੇ ਬਣਾਈ ਨੌਕਾ.

ਕੋਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਲਿਕ.

ਕੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲਾ.

ਕੋਲਾਹਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਹਲ.

ਕੋਲਿ. ਦੇਖੋ, ਕੋਲ ਅਤੇ ਕੋਲੀ.

ਕੋਲੀ. ਵਿ–ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਸਮੀਪੀ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. "ਹਰਿ ਨਿਕਟ ਵਸੈ ਹਰਿਕੋਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਕੋਲ (ਸੂਰ) ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਖੇਤੀਪਿਸ਼ਾ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈ-ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਛੂਤ ਜਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਹਿੰਦ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕੌਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹੈ। ੪ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦੇ ਜੁਲਾਹੇ ਭੀ ਕੋਲੀ ਕਹੀਦੇ ਹਨ. ਕੋਰੀ ਪਦ ਇਸੇ ਤੋਂ ਹੈ। ੫ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਈ ਗੁੱਜਰ ਭੀ ਕੋਲੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੋਹਲੀ। ੭ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਵਧ (ਯੂ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਬਸਤੀ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੁਪ੍ਰਬੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਨਾਨਾ ਸੀ. ਸੁਪ੍ਰਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ–ਮਾਯਾਦੇਵੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ (ਗੌਤਮੀ), ਸ਼ੁੱਧੋਦਨ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ.

ਕੋਲੂ. ਸੰਗਯਾ–ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਤੈਲਯੰਤ੍ਰ. ਕੋਲ੍ਹੂ. "ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੋਲੂਏ. ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਰਈਸ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕੋਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੋਲੂ.

ਕੋਵਿਦ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਜੋ ਕੁਛ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨਾ ਜਾਣੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਵੱਲ ਹੈ, ਸੋ ਕੋਵਿਦ. ਪੰਡਿਤ ਵਿਦ੍ਵਾਨ.

ਕੋਵਿਦਈਸ਼
ਕੋਵਿਦੀਸ਼
ਕੋਵਿਦੇਸ਼ } ਕੋਵਿਦ (ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਪੰਡਿਤਰਾਜ। ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਕਤਾ.

ਕੋਵੈਡ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦੰਡ.

ਕੋਵੈਡਜ. ਕੋਦੰਡ (ਧਨੁਖ) ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋਵੈਡਜਨੀ. ਕੋਦੰਡਜ (ਤੀਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋਵੈਡਨੀ. ਕੋਦੰਡ (ਧਨੁਖ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋੜ. ਸੰਗਯਾ–ਕੋਟਿ. ਕ੍ਰੋੜ. "ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵਤੇ ਕੋੜ ਤੇਤੀਸਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰੋੜ. ਸੂਰ. "ਧੋਲ ਧੜਹੜੰਜੈ, ਕਾਗੜਦੀ ਕੋੜੰਭਿ ਕੜਕੜੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਮ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਧਵਲ ਦਹਿਲਗਿਆ ਅਤੇ ਵਰਾਹ ਦੀ ਪਿੱਠ ਭੀ ਕੜਕਉੱਠੀ.

ਕੋੜਮਾ. ਸੰਗਯਾ–ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁੰਬਾ. "ਇਕ-ਵਾਕੀ ਕੋੜਮਾ ਵਿਚਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਕੋੜਿ. ਸੰਗਯਾ–ਕੋਟਿ. ਕ੍ਰੋੜ. "ਤੀਨ ਦੇਵ ਅਰੁ ਕੋੜਿ ਤੇਤੀਸਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਕੋੜੀ. ਸੰਗਯਾ–ਵੀਹ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਬੀਸੀ। ੨ ਕ੍ਰੋੜਹਾ. ਭਾਵ–ਅਨੰਤ. "ਨਾਨਕ ਕੋੜੀ ਨਰਕ ਬਰਾਬਰੇ ਊਜੜ ਸੋਈ ਥਾਉ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਕੋੜੈਭਿ. ਕ੍ਰੋੜ (ਸੂਰ) ਭੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋੜ ੨.

ਕੋੜ੍ਹ. ਸੰਗਯਾ–ਕੁਸ਼੍ਠ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤਕੁਸ਼੍ਠ.

ਕੋੜ੍ਹਾ
ਕੋੜ੍ਹੀ } ਵਿ–ਕੁਸ਼੍ਠੀ. ਜੁਜ਼ਾਮੀ. Leper.

ਕੋ. ਵਜ–ਦਾ. ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਉ. "ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਕੋ ਦੁਰੈਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੧) "ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੋ ਜੈਤਵਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਦ. ਕਬ. ਦੇਖੋ, ਕੋਲੇ.

ਕੋਸ. ਦੇਖੋ, ਕਉਸ. "ਇਕ ਪਗ ਪਨਹੀ ਨੌਕ ਬਝ, ਇਕ ਪਗ ਕੋਸ ਟਿਕਾਇ." (ਨਾਪ) ਇੱਕ ਪੈਰ ਜੁੱਤੀ ਇੱਕ ਪੈਰ ਖੜਾਉਂ. "ਧਰੀ ਨਿਸਾਨੀ ਕੋਸ ਦੀ, ਮੱਕੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅੰਦਰਿ ਪੂਜ ਕਰਾਈ." (ਭਾਗੁ)* ੨ ਸੰ. ਕੌਸ਼. ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੀੜੇ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਕੁਸ਼ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਸ਼-ਵੰਸ਼ੀ। ੪ ਫ਼ਾ ਕੌਸ. ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਨਗਾਰਾ. "ਦੈਰੇ ਦੈਰੇ ਦੀਹ ਧੌਸੜਾ, ਕੌਸ ਜੁਝੋਆ ਦੈ ਰੇ." (ਸਲੋਹ) ੫ ਅ ਕੌਸ. ਕਮਾਨ. ਧਨੁਖ.

ਕੌਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਿਕ.

ਕੌਸਤਕ. ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕੌਸਤੁਭ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸ਼ੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਹਿਯੇ ਕੌਸਤਕ ਮਨਿ ਧਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪ ਅਤੇ ੧੨੩) ਦੇਖੋ, ਕੌਸਤੁਭ.

ਕੌਸਤੁਭ. ਸੰ. ਕੌਸ੍ਤੁਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਸ੍ਤੁਭ (ਸਮੁੰਦਰ) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਗਵਾਨ ਗਲੇ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ.

ਕੌਸ਼ਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਸ਼ਲਤਾ. ਚਤੁਰਾਈ. ਦਾਨਾਈ। ੨ ਵਿ–ਕੌਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੌਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ. "ਕਾਹਿ ਕੋ ਕੌਸਲ ਕੂੱਖਿ ਜਯੋ ਜੂ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩) ੪ ਕੌਸ਼ਲ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ.

ਕੌਂਸਲ. ਅੰ. Councel. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਤ੍ਰ. ਸਲਾਹ। ੨ ਮੰਤ੍ਰੀਸਭਾ. Council.

ਕੌਸਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ.

ਕੌਸਲਿਸ / **ਕੌਸਲੇਸ਼** ਕੌਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਕੌਸ਼ਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ. "ਜੋਸ ਵਡੋ ਕਰ ਕੌਸਲਿਸੈ ਅਧਬੀਚਹਿ ਤੇ ਸਰ ਕਾਟਉਤਾਰੇ."(ਰਾਮਾਵ)

ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ. ਕੌਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਪੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕੌਸ਼ਿਕ. ਕੁਸ਼ਕ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਾਧਿ, ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ। ੨ ਕੁਸ਼ਕਵੰਸ਼ੀ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ। ੩ ਇੰਦ੍। ੪ ਉੱਲੂ। ੫ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ। ੬ ਨਿਉਲਾ। ੭ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ, ਜੋ ਕੋਸ਼ (ਖਜ਼ਾਨੇ) ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈ। ੮ ਅਥਰਵਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰਪਾਠ। ੯ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਕੁਸ਼੍ਠੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ,ਜਿਸ ਦੀ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਨਰਮਦਾ' ਸੀ.* ਦੇਖੋ, ਮਾਂਡਵ.

ਕੌਸ਼ਿਕੀ. ਦੇਖੋ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯਤਾ ਕੀ ਜੋ ਤਨੀਆ.

ਕੌਕਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਕਬੰਦਰ.

ਕੌਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਕਾ.

ਕੌਚ. ਸੰਜੋਆ. ਦੇਖੋ, ਕਵਚ. "ਕੌਚਨ ਕੌ ਝਟਦੈ ਕਟ-ਦੇਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਤ੍ਰ. "ਤੁਮੀ ਕੌਚ ਵਕਤ੍ਰੁਪਨੇ ਤੇ † ਉਚਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਕੌਚਬਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੂਚਬਿਹਾਰ.

ਕੌਚਬਿਦਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਵਚ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੨ ਕਵਚ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੩ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. "ਕੌਚ-ਬਿਦ੍ਯਾ ਅਭਿਦ੍ਯਾ." (ਗਜਾਨ)

ਕੌਚੀ. ਵਿ–ਕਵਚਿਨ੍. ਕਵਚਧਾਰੀ. "ਅਸੀ ਗਦੀ ਕੌਚੀ ਬਲਗਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਅਸਿ (ਤਲਵਾਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਗਦਾਧਾਰੀ ਅਤੇ ਕਵਚਧਾਰੀ.

ਕੌਡਾ. ਵਡੀ ਕੌਡੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਉਡਾ। ੩ ਆਦਮ-ਖ਼ੋਰ ਭੀਲ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਵਿੰਧ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾਕਾ ਮਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਬਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਜੇਹੀ ਪਲਟੀ ਕਿ ਰਾਕਸੀਕਰਮ ਛੱਡਕੇ ਦੇਵਤਾ ਬਣਗਿਆ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਇਆ.

ਕੌਡੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਡੀ.

ਕੌਡੀਆਰਾ / **ਕੌਡੀਆਲਾ** / **ਕੌਡਜਾਰਾ** ਇੱਕ ਸਰਪ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਕੌਡੀ ਜੇਹੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜਨੁ ਭਸਗਯੇ ਨਾਗ ਕੌਡਜਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭) ੨ ਜੂਆਰੀ, ਜੋ ਦਾਉ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕੌਡੀਆਂ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਕੌਣ. ਦੇਖੋ, ਕਉਣ.

ਕੌਤਕ. ਦੇਖੋ, ਕਉਤਕ.

ਕੌਤਕਹਾਰ / **ਕੌਤਕੀ** ਦੇਖੋ, ਕਉਤਕਹਾਰ.

ਕੌਂਤੇਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਕੁੰਤੀ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ। ੩ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤਿੰਨੇ ਹਨ.§ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਤੀ.

ਕੋਬ. ਕਾ–ਤਿਥਿ? ਕੇਹੜੀ ਤਿਥਿ ਹੈ?

ਕੋਬਾ. ਸੰ. ਕਤਿਬ: ਅਤੇ ਕਤਿਬੰ. ਕੈਵਾਂ. ਕਿਤਨੀ ਸੰਖ੍ਯਾ ਦਾ?

ਕੋਂਧ. ਸੰ. ਕਰੰਧ. ਕਿਰਨ (ਛਟਾ) ਨੂੰ ਜੋ ਧਾਰਣ ਕਰੇ. ਸੂਰਜ। ੨ ਬਿਜਲੀ.

ਕੋਂਧਨ. ਕ੍ਰਿ–ਚਮਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਂਧ. "ਜਿਮ ਕੋਂਧਤ ਸਾਵਣ ਬਿੱਜੁ ਘਟੈ." (ਸੂਰਜਾਵ)

ਕੋਂਧਿਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ. ਚਮਕਦਾਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੋਂਧ. "ਕੋਂਧਿਤ ਦਾਮਨਿ ਸਘਨ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੋਨ. ਦੇਖੋ, ਕਉਣ ਅਤੇ ਕਉਨੁ। ੨ ਅ ਕੁਂ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਸਾਰ. ਦੁਨੀਆ. ਜਹਾਨ.

ਕੋਪੀਨ. ਕਮਰਬੰਦ। ੨ ਲੰਗੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪੀਨ.

ਕੋਮ. ਅ ਕੁਂ ਕੌਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਸਮੁਦਾਯ। ੨ਜਾਤਿ। ੩ ਵੰਸ਼.

ਕੋਮ ਬਹੱਤਰ. ਅਰਬ ਦੀ ਬਹੱਤਰ ਕੌਮਾਂ. ਬਨੀ ਇਸਰਾਈਲ ਦੇ ਬਹੱਤਰ ਫਿਰਕੇ. "ਕੋਮ ਬਹੱਤਰ ਸੀਗ ਕਰ." (ਭਾਗੁ) ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਬਹੱਤਰ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲੀਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ.

ਕੋਮਾਰੀ. ਕੁਮਾਰ (ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ) ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਸਦਾ ਕੁਮਾਰਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ,ਦੁਰਗਾ. "ਕੇਸਰੀਆਬਾਹੀ ਕੋਮਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੋਮੁਦੀ. ਕੁਮੁਦ (ਭੌਮੂਲਾਂ) ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਚਾਂਦਨੀ. ਚਾਂਦਨੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਕੁਮੁਦ ਬਹੁਤ ਖਿੜਦੇ ਹਨ। ੨ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ। ੩ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਪਾਣਿਨਿ ਕ੍ਰਿਤ ਅਸ਼੍ਟਾਧ੍ਯਾਈ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਭੱਟੋਜਿਦੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੋਮੁਦੀ, ਜੋ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ੪ ਵਰਦਰਾਜ ਭੱਟ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਮਧ੍ਯਸਿੱਧਾਂਤ ਕੋਮੁਦੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੰਮਤ ੧੨੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ। ੫ ਵਰਦਰਾਜ ਭੱਟ ਕ੍ਰਿਤ ਲਘੁਸਿੱਧਾਂਤ ਕੋਮੁਦੀ. ਇਸ ਕੋਮੁਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਹਿਲੀ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜਾਦਾ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਕੋਮੁਦੀ। ੭ ਕੁਮੁਦ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸਭਾ। ੮ ਕੁਮੁਦ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦੀ ਗਦਾ ਕੌਮੋਦਕੀ.

ਕੌਮੋਦਕੀ. ਕੁਮੁਦ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦੀ ਗਦਾ.

ਕੌਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਵਲ. ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ. "ਪੂਰਬ ਕੌਰ ਨਿਕਾਰਕੈ ਪੰਚ, ਲਗੇ ਪੁਨ ਜੇਮਨ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਕੋਲਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. "ਪੌਰ ਖਰੇ ਹੁਇ ਕੌਰ ਲਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਕੌਰਵ (ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ."ਮਨ ਭੀਤਰ ਕੌਰਨ ਕੇਪ ਬਢਾਯੋ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕੈਰਵ. ਭੌਂਬੂਲ. ਨੀਲੋਫਰ. "ਕੌਰਨ ਕੇ ਮੁਖਰੇ ਮੁਕੁਲੈਂ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਕੁਮਾਰ. ਕੁੱਵਰ। ੬ ਉਸ ਸਿੰਘਣੀ ਦੀ ਉਪਾਧਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੈਸੇ ਸਿੰਘਣੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਕੌਰ ਸ਼ਬਦ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ "ਕੁੱਵਰਿ" (ਕੋਰਿ)* ਹੈ। ੭ ਸੰ. ਕੋਰ. ਅੰਗ ਦਾ ਜੋੜ. "ਕਟਗੇ ਕਹੂੰ ਕੌਰ ਅਰੁ ਚਰਮਾ." (ਗਜਾਨ)

ਕੌਰਉ / **ਕੌਰਓ** ਦੇਖੋ, ਕੌਰਵ. "ਛਾਡ ਚਲੇ ਰਨ ਕੌਰਉ ਜੈਸੇ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਭਏ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਕੌਰਓ ਪਾਂਡਵੇਯੰ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਕੌਰਪਾਲ. ਕੌਰਵ (ਕੁਰੁਵੰਸ਼) ਪਾਲ੍ਕ, ਦੁਰਯੋਧਨ. "ਉਤੈ ਕੌਰਪਾਲੰ ਧਰੈ ਛਤ੍ਰਿਧਰਮੰ." (ਗਜਾਨ)

ਕੌਰਵ. ਵਿ–ਕੁਰੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਆਦਿਕ. "ਕਟੈ ਕੌਰਵੰ ਦੂਰ ਸਿੰਦੂਰ ਖੇਤੰ." (ਗਜਾਨ) ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼.

ਕੌਰਾ. ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੌੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ. ਕੋਲਾ.

ਕੌਰਿ / **ਕੌਰੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੱਢੀ. ਅੰਕਵਾਰ. "ਭੁਰ ਕੌਰੀ ਮਹਿ ਲੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਉਤਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਵਸਤੁ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ (ਜੱਫੀ) ਵਿੱਚ ਆਜਾਵੇ। ੩ ਖੂਹ ਦਾ ਮਹਿਲ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਰਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜੈਸੇ ਕੂਆ ਖੋਦਕੈ ਸੁ ਵਸੁਧਾ ਧਸਾਇ ਕੋਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਕੌਡੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ। ੫ ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੌੜੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੌਰ ੬.

ਕੌਲ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲ। ੨ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਚਿਲਵਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਦ

---

*ਗੁਰੁ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਟੀਕ ਪੂਰਵਾਰਧ ਦੇ ੫੯ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ੨੬ ਵੇਂ ਛੰਦ ਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਫੁਟਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਹੋਰ ਲਿਖੀ ਬਾਤ ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਜੀ (ਕਮਾਲੀਏ ਵਾਲੇ) "ਉੱਚ" ਤੋਂ ਆਪ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਨ:—ਰਿਆਸਤ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਵਿੱਚ "ਉੱਚਸ਼ਰੀਫ਼" ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਜਗਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੱਯਦ "ਜਲਾਲ ਸਾਨੀ ਮਖ਼ਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ ਅੱਬੁਲ-ਫ਼ਤੇ" ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਨਕੀ ਦੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਸੱਯਦ ਸਾਹਿਬ ਸਨ. ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਰਬ ਤੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੱਕੇ ਸ਼ਰੀਫ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਹ ਉੱਚ' ਦੇ ਸ਼ਰੀਫ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ, ਤਦੋਂ "ਮਖ਼ਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ" ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਉੱਚੇ ਹੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ "ਲਾਲਜਤੀ" ਆਦਿਕ ਕਈ ਹਿੰਦੀ ਫਕੀਰ ਭੀ ਉੱਚੇ ਹੀ ਸਨ. ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬਾ ਫਿਰਿਆ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਧਰਮ ਵਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰਾਂ ਲਈ "ਮਖ਼ਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ" ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ. ਆਪ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ "ਰੁਕਨਲ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਜਦ ਹਰ ਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਮਿਲੇ, ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਬਰਕਤ ਵੇਖੀ,ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਦਿਕ ਬਣਗਏ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਗੀ, ਤਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੌਸ ਬਖਸ਼ੀ. ਫੌਸ ਉਸ ਖੜਾਂਦ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂੰਛੀ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਇਹ ਫੌਸ ਆਪ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਰੱਖੜੇ ਬੜੇ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਂਦੇ ਰਹੇ. ਜਦੋਂ ਆਪ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਓਹ ਫੌਸ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਆਏ. ਇਹ ਖੜਾਵਾਂ ਅੱਜ ਤਕ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉੱਚਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੇ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ. ਕਈ ਵੇਰ ਧਨਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਨਕਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਨਜਰਾਨਾ ਦੇਕੇ ਇਹ ਖੜਾਵਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉੱਚੇ ਦੇ ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕੱਦਸ ਚੀਜ ਸਮਝਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ.

*ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਰਮਦਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮਾਂਡਵ੍ ਰਿਖੀ ਜੋ ਚੋਰੀ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਸੂਲੀ ਟੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਿਕ ਦੇ ਪੈਰ ਦੀ ਠੋਕਰ ਵੱਜੀ, ਮਾਂਡਵ੍ਯ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਮਰਜਾਵੇ. ਨਰਮਦਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਅਨਸੂਯਾ ਦੇ ਸਮਝਾਉਣ ਤੋਂ ਨਰਮਦਾ ਨੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ. ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਮੋਏ ਰੋਸ਼ਿਕ ਨੂੰ ਅਨਸੂਯਾ ਨੇ ਜੀਵਨਦਾਨ ਦਿੱਤਾ.

†ਆਪਣੇ ਵਕਤ੍ (ਮੂੰਹ) ਤੋਂ.

§ ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ "ਕੌਂਤੇਯ" ਕਹਿਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਖ਼ਾਸ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

* ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਕਤੇ ਹਾਰੇ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਸਿਆਰੀ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਵੇਂ—ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਜੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਗੌਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਬੁੱਧ ਮੰਨਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸ਼ਫ਼ੇਦ ਪੋਸ਼ਾਕ ਨਜਰ ਕੀਤੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਕੇ ਨੀਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਾੜਕੇ ਏਹ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਦੇਹੋਏ–"ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਕਪੜੇ ਫਾੜੇ ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲ ਗਿਆ." ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਭਸਮ ਕਰਦਿੱਤੇ. ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦੇ ਬੁੱਟਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਭੀ ਕੌਲਵੰਸ਼ੀ ਹਨ। ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਗੀਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.ਕੁਲੀਨ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਮਮਾਰਗੀ.

ਕੋਲਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਕੋਲਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲਿਕ.

ਕੋਲਨਾਭਿ. ਵਿਸ਼ਨੁ, ਕਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ। ੨ ਉਹ ਤਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹਨ. "ਕੌਲਨਾਭਿ ਕੌਲ ਜਿਹ ਤਾਲ ਮੇ ਰਹਤ ਹੈਂ." (ਅਕਾਲ) ਜੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਕੌਲਨਾਭਿ ਆਖਦੇ ਹੋਂ, ਤਦ ਕੀ ਉਹ ਤਾਲ ਕੌਲਨਾਭਿ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹਨ?

ਕੋਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਰੰਗੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਸਿੰਦੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਉਹ ਬਮਲ੍ਹਾ ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਭਾਟ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਕਮਲਾ. ਲਛਮੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲਾ । ੪ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕੀ ਕਮਲਾ, ਜੋ ਕਾਜੀ ਰੁਸਤਮਖਾਂ ਮੁਸੰਗ (ਲਹੌਰ) ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਗੋਲੀ ਪਾਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਖਯਾ ਦੇਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਬਣਾਈ ਸੀ. ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਝੁਕਾਉ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੀ. ਗੁਰਮਹਿਮਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਈ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਿਆ, ਅਤੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਇਆ.ਕਮਲਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੯੬ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਉਸ ਥਾਂ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਕੌਲਸਰ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਮਲਾ ਦਾ ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੋਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੋਲਾ ੪.

ਕੋਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲਾਰ.

ਕੌਲਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਕੁਲ ਦਾ ਉਹ ਧਰਮ,ਜੋ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲਾ ਆਇਆ ਹੈ. ਕੁਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ । ੨ ਵਾਮਮਾਰਗੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੁਲਧਰਮ ਚਲਾਏ ਹਨ। ੪ ਸ਼ਾਕ੍ਤ ਧਰਮ। ੫ ਜੁਲਾਹਾ.

ਕੋਲੇ. ਕਦ ਤੀਕ. ਕਬਤਕ. ਕਬਲਗ.

ਕੌੜ ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੜਵਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧੀ. ਤ੍ਰੁੰਦ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਜਾਇਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੪ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ , ਜੋ ਬੈਰਾੜਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਪ੍ਰਬਲ ਸੀ.

ਕੌੜਾਮੱਲ. ਏਹ ਲਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਮੀਰਮੰਨੂ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸੀ.ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਗਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾਪੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਿੱਠਾ ਮੱਲ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਛੇਜ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਦੇਹੋਏ ਸਨ ੧੭੫੨ (ਸੰਮਤ ੧੮੧੦) ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਮੰਨੂ.

ਕੌ. ਸੰ. ਕਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ. "ਪਦੰ ਕੌ ਪਖਾਰੇ." (ਨਾਪ) ੨ ਮਸ੍ਤਕ. ਮੱਥਾ । ੩ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ. "ਕਹੁ ਕੌ ਵਿਤਾਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਅਗਨਿ । ੫ ਕਾਮ. ਮਨੋਜ । ੬ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ.

ਕੌਉ. ਕੋ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਉ. "ਜਿਨ ਕੌਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪) —

ਕੌਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਂਸ੍ਯ. ਕਾਂਸੀ ਧਾਤੁ। ੨ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਕਟੋਰਾ. ਛੰਨਾ । ੩ ਰਾਜਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਦ੍ਰਮਿਲ ਦੈਤ ਦੇ ਵੀਰਜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਮਥੁਰਾ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਮਾਮਾ ਅਤੇ ਵਡਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੀ. ਕੌਸ, ਜਰਾਸੰਧ ਮਗਧਪਤਿ ਦਾ ਜਮਾਈ (ਜਵਾਈ) ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਲਾਹਕੇ ਆਪ ਰਾਜਾ ਬਣਗਿਆ. ਕੌਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੇਵਕੀ, ਵਸੁਦੇਵ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਸੀ. ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕੌਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਸ ਲਈ ਕੌਸ ਨੇ ਦੇਵਕੀ ਅਤੇ ਵਸੁਦੇਵ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਲਿਆ, ਅਤੇ ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾਹੋਏ ਸਭ ਮਾਰਦਿੱਤੇ. ਅੱਠਵੇਂ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਆਏ, ਜੋ ਵਸੁਦੇਵ ਨੇ ਜੰਮਦੇਸਾਰ ਗੋਕੁਲ ਵਿੱਚ ਗੋਪਰਾਜ ਨੰਦ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁਚਾਦਿੱਤੇ, ਅਤੇ ਯਸ਼ੋਦਾ ਦੇ, ਜੋ ਉਸੇ ਦਿਨ ਲੜਕੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਕੌਸ ਨੂੰ ਲਿਆਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਪੱਥਰ ਪੁਰ ਪਟਕਾਕੇ ਮਾਰੀਗਈ. ਕੌਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉਪਾਉ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਧਨੁਖਯਗ੍ਯ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਕੌਸ ਨੂੰ ਕੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਪਛਾੜਮਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਨਾਨਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ. "ਦੁਆਪਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰਿ ਕੰਸ ਕਿਰਤਾਰਥੁ ਕੀਓ । ਉਗ੍ਰਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜੁ ਅਭੈ ਭੁਗਤਹਜਨ ਦੀਓ."(ਸ੍ਵੈਯੇ ਮ:੧ਕੇ)

ਕੰਸਅਰਿ ਕੰਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ.
ਕੰਸਸ਼ਤ੍ਰੁ

ਕੰਸਕਾਰ. ਕਾਂਸ੍ਯਕਾਰ. ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੱਸੇਰਾ. ਠਠੇਰਾ.

ਕੰਸਨਿਸੂਦਨ ਕੰਸ ਦੇ ਨਿਸੂਦਨ (ਮਾਰਨ) ਵਾਲਾ.
ਕੰਸਾਰਿ ਕੰਸ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਕੰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਸ.

ਕੰਕ. ਸੰ. ਕ਼. ਇੱਕ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਗਿੱਧ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੰਖ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕ੍ਰੌਂਚ ਨੂੰ ਕੰਕ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਕੰਕਨ ਪੰਖ ਬਿਲੰਦ ਲਗੇ ਜਿਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਬਹੁ ਗਿੱਧ ਕੰਕ ਬਾਯਸ ਪੁਕਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਛਤ੍ਰੀ। ੩ ਬਗੁਲਾ। ੪ ਧਰਮਰਾਜ। ੫ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ੨੭ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੬ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਦਾ ਉਪਨਾਮ, ਜਦ ਗੁਪਤਭੇਖ ਧਾਰਕੇ ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ.

ਕੰਕਣ ਸੰ. ਕ਼ਙ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੜਾ. ਕਟਕ. ਕੰਗਣ.
ਕੰਕਨ "ਹਾਰ ਹੋਰ ਕੰਕਨ ਘਣੇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ। ੩ ਗਹਿਣਾ. ਜੇਵਰ। ੪ ਕੰਗਣਾ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਦੁਲਹਾ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀਦਾ ਹੈ । ੫ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਰਚਿਤ ਹਨੂਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਤਬ ਜਾਨਕਿ ਕੋ ਹਰਿ ਕਾਨਨ ਟੇਰਿ
ਗਏ ਸਰ ਤੀਰ ਤ੍ਰਿਖਾ ਜਲ ਕੀ,
ਕਹਿ ਕੰਕਨ ਨੈਕ ਭਏ ਦ੍ਰਿਗ ਸ਼ੀਤਲ
ਸੰਪਤਿ ਦੇਖਿ ਰਤੋਪਲ ਕੀ,
ਅਲਿ ਕੋਸ਼ ਗਏ ਅਬਏ ਦਿਨਨਾਥ
ਨਈ ਛਵਿ ਤੋ ਨਲਿਨੀਦਲ ਕੀ,
ਮਨੁ ਮਿਤ੍ਰ ਵਿਯੋਗ ਪਰੇ ਮੁਰਬਾਇ
ਭਲੀ ਮੁਖਿ ਮੇਲਿ ਹਲਾਹਲ ਕੀ.

ਕੰਕਪਤ੍ਰੀ. ਤੀਰ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਕ ਪੰਛੀ ਦੇ ਪਤ੍ਰ (ਪੰਖ) ਲਗੇਹੋਏ ਹਨ. "ਛੂਟੇ ਕੰਕਪਤ੍ਰੀ." (ਸਲੋਹ)

ਕੰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਰ. "ਜਮਕੰਕਰ ਵਸ ਪਰਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਰੋੜ। ੩ ਪੱਥਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ । ੪ ਸੰ. ਕ਼ਙ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ. ਖ਼ਰਾਬ । ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਧਰਿੜਕ. ਮਠਾ। ੬ ਦਸ ਕ੍ਰੋੜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ.

ਕੰਕਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋੜੀ। ੨ ਬਜਰੀ.

ਕੰਕੜ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਰ.

ਕੰਕੜੀਆ. ਵਿ–ਕੰਕਾਲ (ਭੈਰਵ) ਰੂਪ. ਭੈਰਵ ਦਾ ਵੇਸ਼ ਜਿਸ ਨੇ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਕੰਕਰ (ਨਿੰਦਿਤ) ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੀ. ਕੰਕਰੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਮੁੰਡਮਾਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਲਹੂਟਪਕਦੀ ਖੱਲ ਪਹਿਨੀਹੋਈ ਹੈ. "ਕੰਕੜੀਆ-ਰੂਪ ਰਕਤਾਲੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੰਕਾਲ. ਸੰ. ਕ਼ਙਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੈਰਵ. ਭੈਰੋਂ। ੨ ਮਾਸ ਰਹਿਤ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਪਿੰਜਰ. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ skeleton.

ਕੰਕਾਲੀ. ਭੈਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਲ । ੨ ਹੱਡਾਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਕਾਲੀ। ੩ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਬੀਰਭੂਮ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਦਿਰ, ਜੋ ੫੨ ਪੀਠਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕੰਕਯਾਨ. ਕੰਕ (ਛਤ੍ਰੀ) ਦਾ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ). ਘੋੜਾ. ਤੁਰੰਗ। ੨ ਕੰਕ ਪੰਛੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ.

ਕੰਗ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ. "ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਦਾਨਵੀ ਸ਼ੂਲ ਹੋਈਆਂ ਕੰਗਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਅਟੁੱਕ ਟੁੱਕੇ ਅਕੰਗ ਕੰਗੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਕੰਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਕੰਗ ਕਦਿੱਤਾ (ਕਵਚ ਤੋੜਸੁੱਟੇ). ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਸੰ. ਕ਼ਙ. ਫੇਫੜਾ. ਫੁੱਫੁਸ.

ਕੰਗਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ.

ਕੰਗਣਪੁਰ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਤਸੀਲ ਚੂਨੀਆ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਖਾਸ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਸਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ "ਵਸਦੇ ਰਹੋ" ਕਹਿਕੇ ਇੱਥੋਂ ਕੂਚ ਕੀਤਾ. ਜਿਸ ਵਣ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਉਹ "ਮਾਲ ਸਾਹਿਬ" ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ੧ ਚੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕਦੇਕੇ.

ਕੰਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਨ ੪.

ਕੰਗਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਕੰਕਨ। ੨ ਸੰ. ਕ਼ਙੁਨੀ– ਕੰਗੁਣੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਾਲਕੰਗੁਣੀ.

ਕੰਗਨ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ.

ਕੰਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਨ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਕਨ ੧. "ਕਰ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨਾ ਪਹਿਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੰਗਮਾਈ. ਇਹ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ,ਜਿਲਾ,ਤਸੀਲ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ੧੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਹਰਿਆਣੇ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਦੋ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮੰਞ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਭਾਈ ਮੰਞ ਜੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੰਞ ਰਾਜਪੂਤ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਖੀਸਰਵਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਾਸਕ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤੀਰਥਾ" ਸੀ.

ਸੰਮਤ ੧੬੪੨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਤੋਂ ਭਾਈ ਤੀਰਥੇ (ਮੰਞ) ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਨਮੂਨਾ ਦੱਸਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਕੇ ਰੋਮਾਂਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਆਪ ਇੱਕ ਵੇਰ ਅੰਧੇਰੀ (ਹਨੇਰੀ) ਦੇ ਕਾਰਣ ਲੰਗਰ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਸਮੇਤ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿਗਪਏ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰੇਮਭੋਰ ਦੇ ਖਿੱਚੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਖੂਹ ਤੋਂ ਕੱਢਕੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਵਚਨ ਕੀਤਾ:–

"ਮੰਞ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਮੰਞ ਪਿਆਰਾ,
ਮੰਞ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ, ਜਗ ਲੰਘਣਹਾਰਾ."*

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਪਰੀਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਮੰਞ ਜੀ ਨੂੰ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਥ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਦਾਵ੍ਰਤ ਲਾਕੇ ਦੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ.

ਸੰਮਤ ੧੬੫੧ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕੰਗਮਾਈ ਨੂੰ ਚਰਣ ਪਾਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਈ ਮੰਞ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਜਾਣੀ. ਭਾਈ ਮੰਞ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਇਸ ਥਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਮਾਛੀਆਂ, ਗ੍ਰੀਬਪੁਰ, ਤੇ ਕੰਗ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

* ਇਹ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵੱਡਾ ਮੇਲਾ ਪਹਿਲੀ ਮਾਘ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਾਰਣ ਜੋੜਮੇਲ ਹਰ ਸੰਗਰਾਂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਕੰਗਰੋੜ. ਪਿੱਠ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਰੀਢ. Spine.

ਕੰਗਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਲ ੨. ਭੁੱਖ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਸ ਸੁੱਕਗਿਆ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਬਾਕੀ ਹੈ. ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਦਾ ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਕੰ (ਸੁਖ) ਨੂੰ ਗਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਕੰਗੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗਣੀ.

ਕੰਗੂਰਾ. ਫ਼ਾ. ﻛﻨﮕﻮﺭﻩ ਅਥਵਾ ﻛﻨﮕﻮﺭ ਕੁੰਗਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਟੀ. ਸ਼ਿਖਰ। ੨ ਮਕਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਤਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਕੰਘਾ. ਸੰ. ਕਙ੍ਕਤ–ਕੰਕਤ. ਕੇਸ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ-ਰੂਪ ਯੰਤ੍ਰ.

ਕੰਘਾ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੰਘਾ ਫੇਰਕੇ ਕੇਸ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਕੰਘੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਧਨ ਮਾਲ ਸੰਬਰ ਲੈਣਾ। ੩ ਸਿਰ ਭੰਨਣਾ.

ਕੰਘੀ. ਸੰ. ਕङ्कतिका–ਕੰਕਤਿਕਾ. ਛੋਟਾ ਕੰਘਾ। ੨ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਗੁਲੀਆਂ ਘੁੱਟਕੇ ਮਿਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ। ੩ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਰੱਛ ਦੀ ਕੰਘੀ.

ਕੰਘੀ ਮਾਰਣੀ / ਕੰਘੀ ਮਾਰਨੀ ਕ੍ਰਿ–ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਗੁਲਾਂ ਘੁੱਟਕੇ ਮਿਲਾਉਣੀਆਂ। ੨ ਦੋਵੇਂ ਗੋਡੇ ਜੋੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਗੁਲਾਂ ਮਿਲਾਉਣੀਆਂ। ੩ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਨਾ ਕਿ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣਾ। ੪ ਵਿਚਾਰਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ

ਕੰਙਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ. "ਹਾਰ ਕੰਙਣ ਧ੍ਰਿਗੁ ਬਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਰੁਤੀ)

ਕੰਚ. ਸੰ. ਕਾਚ. ਕੱਚ। ੨ ਕੰਚਨ (ਕਾਂਚਨ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੋਨਾ.

ਕੰਚਨ. ਸੰ. ਕਾञ्चन–ਕਾਂਚਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਤੋਲ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਕਚਨਾਰ। ੪ ਸੁਵਰਣਮੁਦ੍ਰਾ. ਅਸ਼ਰਫੀ. "ਤਿਉ ਕੰਚਨ ਅਰੁ ਪੈਸਾ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੫ ਚਮਕ. ਦੀਪ੍ਤਿ। ੬ ਸੁਵਰਣ ਨੂੰ ਇਸ਼੍ਟ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਿਭਚਾਰ ਦੀ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹੈ। ੭ ਵਿ– ਸੁਵਰਣ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਬਰੋ.

ਕੰਚਨ ਹਿਰਨ. ਕਾਂਚਨ (ਚਮਕੀਲਾ) ਹਿਰਣ੍ਯ (ਸੁਵਰਣ). ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨਾ). ਕੁੰਦਨ. ਸੋ ਵੈਨੀ ਦਾ ਸੁਣਿਨਾ. "ਲੋਹਾ ਕੰਚਨ ਹਿਰਨ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ?" (ਰਾਮ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ. ਸੁਵਰਣ ਜੇਹੀ ਚਮਕੀਲੀ ਦੇਹ. ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਕਰਕੇ ਸਾਧਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਰੀਰ. "ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਭਾਵ–ਅਮੋਲਕ ਦੇਹ। ੩ ਅਰੋਗ ਦੇਹ.

ਕੰਚਨਕੋਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਣਿਨੇ ਦਾ ਕੂਟ (ਪਹਾੜ) ਸੁਮੇਰੁ. "ਕੰਚਨਕੋਟ ਗਿਰਜੋ ਕਹੁ ਕਾਹਿ ਨ ?" (ਦੱਤਾਵ)

ਕੰਚਨਦੇਹੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਰੋਗ ਕੰਚਨਦੇਹੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕੰਚਨਪੁਸਪ / ਕੰਚਨਫੂਲ ਸੋਨੇ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਤੇ ਪਤਵੰਤੇ ਦੇ ਵਿਮਾਨ ਤੇ ਵਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸੋਨੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. "ਧਨ ਗਨ ਕੰਚਨ ਫੂਲ ਬਨਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੋਨੈਰੰਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਚੰਪਕ. ਚੰਬਾ.

ਕੰਚਨਬੇਲਿ. ਸੰ. ਕਾਂਚਨਪੁਸ਼੍ਪੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਵਰਣ ਜੇਹੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਵੇਲਿ. "ਕੰਚਨਬੇਲਿ ਗਿਰੀ ਇਕਬਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਬਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ। ੨ ਸੁਣਿਨੇ ਜੇਹੀ ਦੇਹ.

ਕੰਚਨਵਪੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨਕਾਇਆ। ੨ ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ. ਹਰਨਾਖਸ ਦਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਪੁ (ਸ਼ਰੀਰ) ਕੰਚਨ (ਸੋਨੇ) ਜੇਹਾ ਹੈ. ਇਹ ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ."ਕੰਚਨਵਪੁ ਭਾ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਕੰਚਨਵੰਨਾ. ਵਿ–ਕਾਂਚਨ (ਸੁਵਰਣ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨ. ਸੁਣਿਨੇ ਜੇਹੇ ਚਮਕੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. "ਕੰਚਨਵੰਨੇ ਪਾਸੇ ਕਲਵਤ ਚੀਰਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਕੰਚਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਚਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਉਪਾਸਿਕਾ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ. ਕੰਜਰੀ.

ਕੰਚਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ. "ਕੰਚਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੰਚੁਕੀ. ਸੰ. ਕञ्चुकी. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਲੀ. ਅੰਗੀਆ। ੨ ਸੰ. ਕञ्चुकिन्. ਰਨਵਾਸ ਦੀ ਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਜ਼ਨਾਨੀ ਡਿਉਢੀ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ. ਖ੍ਵਾਜਹਸਰਾ.

ਕੰਚੁਆ. ਸੰ. ਕञ्चुक–ਕੰਚੁਕ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੰਘਚੀ. ਲਾਲੜੀ. ਰੱਤਕ. "ਲਾਗੇ ਕੰਚੁਆ ਫਲ ਮੋਤੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਅਵਗੁਣ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਗੁਣ। ੨ ਕਰੰਜੂਆ. ਮੀਚਕਾ. ਕੰਡੇਦਾਰ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਰਗੜਕੇ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਆਏਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰੰਜੂਆ.

ਕੰਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਕਮਲ। ੨ ਅਮ੍ਰਤ। ੩ ਕੇਸ਼, ਜੋ ਕੰ (ਸਿਰ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਕੰਜ ਅਵਲਿ. ਦੇਖੋ, ਪੰਕਜਬਾਟਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਕੰਜਜਾਸੁ. ਕੰਜ(ਕਮਲ)ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ) ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਸੂਨੁ (ਪੁਤ੍ਰ) ਨਾਰਦ. "ਮੁਨਿ ਕੰਜਜਾਸੁ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸੰਗ ਲੀਨੇ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਨਾਰਦ ਯੋਗਿਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ.

ਕੰਜਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ ੬। ੨ ਬਾਜ਼ੂ ਸਿਰਕੀ ਬਣਾਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਸੰ. ਕञ्ज. ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੪ ਹਾਥੀ। ੫ ਪੇਟ. ਉਦਰ। ੬ ਮੋਰ। ੭ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ.

ਕੰਜਲਕ / ਕੰਜਲਕੀ ਕਮਲ. ਕਿੰਜਲਕ ਨਾਉਂ ਹੈ ਫੁੱਲ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਤਰੀਆਂ ਦਾ, ਜੋ ਡੋਡੀ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਿੰਜਲਕੀ. "ਕੰਜਲਕ ਨੈਨ ਕੰਬੁਗ੍ਰੀਵ." (ਗਜਾਨ)

ਕੰਜੂਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਣਚੂਸ. ਕ੍ਰਿਪਣ. ਸ੍ਤੂਮ. ਬਖੀਲ.

ਕੰਞਕਾ. ਕਨਜਕਾ. ਕਨਜਾ. "ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈਲੀਘਾਤ ਕੰਞਕਾ ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਕੰਟ / ਕੰਟਕ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਡਾ. ਕਾਂਟਾ. "ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਕੇਤਕਿ ਪੁਸਪ ਪ੍ਰੇਮ ਕੰਟ ਜਿਹ ਸੰਗ। ਮਨ ਮਲਿੰਦ ਕੋ ਵੇਧ ਕਰ ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸ਼ਉਮੰਗ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਅਪਕੰਟ ਅਤੇ ਮਕਰਕੰਟ। ੨ ਵਿ–ਦੁਖਦਾਈ, ਕੰਡੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਚੁਭੁਣ ਵਾਲਾ. "ਨਾਕੋ ਕੰਟਕ ਵੈਰਾਈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੩ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਕੰਟਕ ਅਲਾਪੀ. ਵਿ–ਕੌੜਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਭਵੀਂ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਕੰਟਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਟਿਕਾ.

ਕੰਟਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਡਿਆਰੀ. ਬਾਰੀਕ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੂਟੀ. "ਜੋ ਨਹਿ ਬੋਵੈ ਬੀਜ ਅਗਾਰੀ। ਕਸੋਂ ਕੰਟਕ ਦੁਖ ਦੇਇ ਕੰਟਾਰੀ?" (ਨਾਪ੍)

ਕੰਟਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਟਾਰੀ. ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਝਾੜੀ. "ਕਮਲ ਵਾਟਿਕਾ ਹੁਤੇ ਲਗਾਵਤ, ਉਦੈ ਕੰਟਿਕਾ ਥਿਰੀ ਸਭਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਕਾਂਟੇਦਾਰ ਲਗਾਮ. ਕੜਿਆਲਾ. "ਕਰੈ ਸੁ ਵਸਿ ਮੁਖ ਮਾਹਿ ਕੰਟਿਕਾ ਦੇਇਕੈ." (ਨਾਪ੍)

ਕੰਟੀਲਾ. ਵਿ–ਕੰਡੀਲਾ. ਕੰਡੇਦਾਰ.

ਕੰਠ. ਸੰ. ਕण्ठ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲਾ. ਗਲ। ੨ ਗ੍ਰੀਵਾ. ਗਰਦਨ. "ਕੰਠ ਰਮਣੀਜ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਲਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. "ਕੰਠੈ ਬੈਠੀ ਗੁਰਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ:੧) ੪ ਕੰਠਧੁਨਿ. "ਕੋਕਿਲ ਸੋ ਕੰਠ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਵਿ–ਹਿਫਜ਼. ਕੰਠਾਗ੍ਰ. "ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਕੰਠ ਕਰੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕੰਠਅਭੂਖਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਾਭ੍ਰਣ.

ਕੰਠਸਿਰੀ / ਕੰਠਸ਼੍ਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਜੜਾਊ ਗਹਿਣਾ. ਜੁਗਨੀ। ੨ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ.

ਕੰਠਗ੍ਰਹਿਤਾ. ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਵਾਲੀ, ਫਾਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੰਠਰਮਣਿ. ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਮਣੀਯ (ਸੁੰਦਰ) ਹੋਵੇ, ਮਾਲਾ. ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਕੰਠਰਿਪੁ. ਫਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਧਤੂਰਾ.

ਕੰਠਲਾ. ਕੰਠਮਾਲਾ. ਕੰਠ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਭੂਸ਼ਣ। ੨ ਰੁਦ੍ਰਾਕ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦਾ ਕੰਠਾ, ਜੋ ਸ਼ੈਵ ਸਾਧੁ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਅਕਪਟ ਕੰਠਲਾ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕੰਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਲਾ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. "ਕੰਠੈ ਬੈਠੀ ਗੁਰੁਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੰਠਾਗ੍ਰ. ਵਿ–ਹਿਫਜ਼. ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਯਾਦ.

ਕੰਠਾਭਰਣ / ਕੰਠਾਭਰਨ ਗਲ ਦਾ ਆਭਰਣ (ਗਹਿਣਾ). ਕੰਠ (ਗਲੇ) ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ.

ਕੰਠਾਭੂਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਾਭ੍ਰਣ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਤਿੰਨ ਭਗਣ, ਦੋ ਗੁਰੁ. ऽ।। ऽ।। ऽ।। ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

"ਭਤੰਕੁਮਾਰ ਨ ਔਹਨ ਕੀਜੈ,
ਜਾਹ ਘਰੈਂ ਨ ਹਮੈ ਦੁਖ ਦੀਜੈ,
ਰਾਜ ਕਹਯੋ ਜੁ ਹਮੈ ਹਮ ਮਾਨੀ,
ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ ਬਖੰ ਬਸੈਂ ਬਨਧਾਨੀ."
(ਰਾਮਾਵ)

ਕੰਠਿ. ਕੰਠ ਵਿੱਚ. "ਨਾਮਨਿਧਾਨੁ ਕੰਠਿ ਉਰਿ ਧਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਕੰਠ (ਗਲ) ਸਾਥ. ਛਾਤੀ ਨਾਲ. "ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਕੰਠਿ ਜਨ ਧਾਰੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੪) ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੰਢੇ. ਕਿਨਾਰੇ.

ਕੰਠਿਫੂਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਰ। ੨ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਜੜਾਊ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਗਲ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਫੁੱਲ ਆਕਾਰ ਦੀ ਜੁਗਨੀ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਲਟਕਦੀ ਹੈ."ਸਗਲ ਆਭ੍ਰਣ ਸੋਭਾ ਕੰਠਿਫੂਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕੰਠੀ. ਕੰਠ (ਗਰਦਨ) ਵਿੱਚ ਪਹਿਨੀਹੋਈ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਕਾਠ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. "ਕੰਠੀ ਕੰਠ ਕਾਠ ਕੀ ਭਾਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਕੰਠੀਰਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਵਡਾ ਰਵ (ਸ਼ਬਦ) ਹੋਵੇ.

ਕੰਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿੱਠ. ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਠ. "ਗੁਰਿ ਥਾਪੀ ਦਿਤੀ ਕੰਡ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਛੋਲੇ ਆਦਿਕ ਬੂਟਿਆਂ ਪੁਰ ਅਤੀ ਸੂਖਮ ਖਾਰੀ ਰਜ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਛੁਹਕੇ ਚੁਭਦੀ ਹੈ.

ਕੰਡਝਾੜਨੀ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁੱਟਕੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਕੰਡੇ ਝਾੜ ਦੇਣੇ। ੨ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹੌਸੈ-ਕੰਡਾ ਕੱਢਦੇਣਾ.

ਕੰਡਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਟਕ. ਕਾਂਟਾ. "ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੰਡਾ ਹੈ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਕੰਡਾ ਪਾਇ ਨ ਗਡਹੀ ਮੂਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਡਿਗੀ ਵਸਤੁ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਾਂਟੇਦਾਰ ਕੁੰਡਾ। ੩ ਤਰਾਜੂ ਦਾ ਕੰਟਕ,ਜੋ ਡੰਡੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤੁ ਵੱਲ ਝੁਕਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਤੋਲ ਤਰਾਜੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਛੋਟਾ ਤਰਾਜੂ."ਜਿਉਂ ਕੰਡੈ ਤੋਲੈ ਸੁਨਿਆਰਾ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੫ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੀ ਕਾਂਟੇਦਾਰ ਹੁੱਕ.

ਕੰਡਿਆਰੀ. ਸੰ. ਕण्टकारी–ਕੰਟਕਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਰੀਕ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਝਾੜੀ. ਛਮਕਨਮੋਲੀ. Solanum Jacquinii.

ਕੰਦ. ਸੰ. ਕਨ੍ਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੁਰਕ. ਖ੍ਵਾਜ. ਖੁਜਲੀ.

ਕੰਦਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਠ. ਤਟ. ਕਿਨਾਰਾ.

ਕੰਦੀ. ਵਿ–ਕੰਠ (ਕਿਨਾਰੇ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਠ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭੂਸ਼ਣ। ੩ ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜ. ਦਾਮਨੇਕੋਹ। ੪ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ.

ਕੰਤ. ਸੰ. ਕਾਨ੍ਤ–ਕਾਂਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਚਾਹੁਣ ਯੋਗਜ ਹੈ, ਸ੍ਵਾਮੀ, ਪਤਿ. "ਅਵਿਗੁਣਿਆਰੀ ਕੰਤ ਵਿਸਾਰੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਕੰਤਨਗਰ }
ਕੰਤਨਗਰ ਲੱਛਮੀ } ਕਹਲਗਾਂਉ. ਜਿਲਾ ਭਾਗਲਪੁਰ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਪੂਰਵ, ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਟਨਾਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕੰਤਮਹੇਲੀ. ਕਾਂਤ ਮਹਿਲਾ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕੰਤੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਤ. "ਜਾ ਉਨੀ ਚਲਸੀ ਕੰਤੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਕੰਤੀ. ਸੰ. ਕਾਨ੍ਤਾ–ਕਾਂਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ। ੨ ਵਿ–ਕਾਂਤਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਵਾਲੀ. "ਨਾਨਕ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਕੰਤੀ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਕਾਂਤ (ਪਤੀ) ਦੀ.

ਕੰਤੂਹਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤੂਹਲ. "ਕਮਲਾ ਕੰਤ ਕਰਹਿ ਕੰਤੂਹਲ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਸੰਤ ਮਰਾਲ ਕਰਹਿ ਕੰਤੂਹਲ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੰਥ. ਦੇਖੋ, ਕੰਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਥਾ । ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਥਾ. ਕਥਨ. "ਸੁਣਲੈਹੁ ਮਿਤ੍ ਸੰਛੇਪ ਕੰਥ." (ਅਜਰਾਜ)

ਕੰਥਾ. ਸੰ. ਕਨ੍ਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਦੜੀ. ਖਿੰਥਾ। ੨ ਕੱਚੀ ਕੰਧ। ੩ ਭਾਵ–ਦੇਹ.

ਕੰਦ ਅਥਵਾ **ਕੰਦੁ.** ਸੰ. ਕਨ੍ਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਤੀ ਦੀ ਕਦਿ (ਜੜ੍ਹ). ੨ ਗਾਜਰ ਗਠਾ ਆਦਿਕ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਅੰਦਰ ਹੋਣਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ. "ਚੁਣਿ ਖਾਈਐ ਕੰਦ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) "ਇਕਿ ਕੰਦੁ ਮੂਲੁ ਚੁਣਿ ਖਾਵਹਿ."(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਬੱਦਲ, ਜੋ ਕੰ (ਜਲ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕੰਦਨ (ਕਦਨ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ । ੫ ਫ਼ਾ ਕੁੰਦ. ਮਿਸ਼ਰੀ.

ਕੰਦਹ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਖੋਦਿਆ (ਉੱਕਰਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਕੰਦਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾਰ। ੨ ਕੰਦਮੂਲ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ। ੩ ਹਵਾ,ਜੋ ਕੰਦ (ਬੱਦਲ) ਨੂੰ ਹਾਰ (ਲੈਜਾਂਦੀ) ਹੈ.

ਕੰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਕਦਨ. "ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੰਦਨ ਵਿਘਨ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਫ਼ਾ ਕੁੰਦਨ ਪੁੱਟਣਾ. ਖੋਦਣਾ. ਖਨਨ.

ਕੰਦਬਿਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਾਰੀਕੰਦ.

ਕੰਦਮੂਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਬੂਟਾ,ਜੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਸਿੰਮਲ ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੜ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਭਾਜੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਦ ਅਤੇ ਮੂਲ. "ਕੰਦ ਮੂਲ ਆਹਾਰੋ ਖਾਈਐ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਕੰਦਰ. ਸੰ. ਕਨ੍ਦਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰ (ਸਿਰ) ਨੂੰ ਜੋ ਪਾੜੇ, ਅੰਕੁਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਦਰਾ. "ਰੂਖ ਬਿਰਖ ਕਰੈ ਕੰਦਰ ਵਾਸੁ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨੰ)

ਕੰਦਰਪ. ਸੰ. ਕੰਦਰ੍ਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕੰ (ਨਿੰਦਿਤ) ਦਰ੍ਪ (ਗ਼ਰਬ) ਹੋਵੇ, ਕਾਮ. ਮਨੋਜ.

ਕੰਦਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਦਰਾਰ. ਉਹ ਖੁੱਡ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਾਉ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਵੇ. ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਦਰਾ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸਅਸਥਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕੰਦਰੋ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਦਰੋ.

ਕੰਦਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰ (ਜਲ) ਉੱਪਰ ਹੈ ਦਲ (ਪਤ੍ਰ) ਜਿਸ ਦਾ. ਕਮਲ. "ਕੰਦਲ ਸੁਖਦ ਤਿਨਹੁ ਪਗ ਬੰਦ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਭੁਮੂਲ ਨੀਲੋਫਰ. ਕੁਮੁਦ। ੩ ਕ੍ਰਿਲੀਂਧ੍. ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜੋ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕੁਮਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਮਾਲ ਉੜ੍। ੪ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੫ ਬੋਪਰੀ. ਕਪਾਲ। ੬ ਨਿੰਦਾ। ੭ ਕਨਪਟੀ। ੮ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੯ ਅਦਰਕ। ੧੦ ਜਿਮੀਕੰਦ। ੧੧ ਅਪਸ਼ਕੁਨ (ਅਪਸਗਨ).

ਕੰਦਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਦਲ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ ਬਾਰੀਕ ਪੱਤਰਾ ਚਾਂਦੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਸ਼੍ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਿੱਧ ਅਤੇ ਚਾਰਣ ਦੇਵਤਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕੰਦਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਲਗੋਭਾ. ਕੌਲ ਫੁੱਲ ਦਾ ਬੀਜ। ੨ ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਝਾੜੀ, ਜੋ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੰਦੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਂਦ. ਫਿੰਡ, ਖੁੱਦੋ. ਖਿੰਨੂ। ੨ ਗਠਾ. ਪਿਆਜ਼. ਗੰਢਾ. "ਜਥਾ ਸੁ ਕੰਦੁਕ ਮੈ ਅਬ ਫੋਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕੰਦੋਈ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਦ (ਖੰਡ) ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹਲਵਾਈ.

ਕੰਦੂ. ਸ਼ੰਘਰ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਕੰਦੂਪ. ਕਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਰਪ. "ਕੰਦੂਪ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਲਵੈ ਨ ਧਰਹਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕਾਮ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਭਾਵ–ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਸਕਦੇ.

ਕੰਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੀਵਾਰ. ਭਿੱਤਿ। ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ, ਜੋ ਜੀਵਾਤਮਾ ਬਿਨਾ ਕੰਧ ਸਮਾਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈ. "ਉਡੈ ਨ ਹੰਸਾ ਪੜੈ ਨ ਕੰਧ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੩ ਜੜ੍ਹਮਤਿ. ਬੁੱਧਿਹੀਨ."ਪਾਹਨ ਕੀ ਪ੍ਤਿਮਾ ਕੋ ਅੰਧ ਕੰਧ ਹੈ ਪੁਜਾਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਕੰਧ. ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ. ਸੰ. ਕੰਧਰ. ਜੋ ਕੰ(ਸਿਰ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ."ਨਚੇ ਕੰਧ ਹੀਣੰ ਕਬੰਧੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੫ ਸੰ. ਸ੍ਕਨ੍ਧ–ਸ੍ਕੰਧ. ਕੰਨ੍ਹਾ ਮੋਢਾ. ਕੰਧਾ. "ਕੰਧਿ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰ ਘੜਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਲ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੰਧੁ। ੭ ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਮੇਘ. ਬਾਦਲ। ੮ ਉੜੀਸੇ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਭ੍ਯ ਜਾਤਿ.

ਕੰਧਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ। ੨ ਕੰ (ਸਿਰ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ । ੩ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ.

ਕੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧ ੫.

ਕੰਧਾਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍, ਜੋ "ਵਲ" ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਕਨ੍ਧਾਵਾਰ–ਸ੍ਕੰਧਾਵਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁੱਧ ਸਮੇਂ ਸੈਨਾ ਦਾ ਬਾਕਾਇਦਾ ਅਸਥਾਪਨ. "ਦੁਹਾਂ ਕੰਧਾਰਾ ਮੁਹਜੁੜੇ ਢੋਲ ਸੰਖ ਨਗਾਰੇ ਬੱਜੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਫ਼ਾ ਕੁੰਦਹਾਰ. ਸੰ. ਗਾਂਧਾਰ. ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ,ਜੋ ਚਮਨ ਤੋਂ ੬੨ ਮੀਲ, ਅਤੇ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ੩੧੩ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੩੪੬੨ ਫੁਟ ਹੈ. ਕੰਧਾਰ ਦੇ ਫਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਕੰਧਾਰੀ. ਵਿ–ਕੰਧਾਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ । ੨ ਕੰਧਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕੰਧਾਰ ਦਾ.

ਕੰਧਿ. ਕੰਨ੍ਹੇ ਉੱਪਰ. ਮੋਢੇ ਤੇ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧ ੫.

ਕੰਧੀ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਦੀ ਅਵਧਿ (ਹੱਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਦੀ ਦਾ ਕੰਢਾ. ਤਟ. ਕਿਨਾਰਾ. "ਕੰਧੀ ਉਤੈ ਰੁਖੜਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਅੰਧੇ ! ਤੁ ਬੈਠਾ ਕੰਧੀ ਪਾਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਤ੍ਰਿਖ ਮੁਈਆ ਕੰਧੀ ਪਾਸਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨਾਲ ਮੁਈਆ। ੨ ਵਿ–ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਪਰ ਇਸਥਿਤ. ਕਿਨਾਰੇ ਖੜਾ.

ਕੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧ । ੨ ਪੱਖ (ਪਛ). "ਤਿਨ ਕਾ ਕੰਧੁ ਨ ਕਬਹੂ ਛਿਜੈ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ.

ਕੰਨ ਅਥਵਾ **ਕੰਨੁ.** ਸੰ. ਕਰ੍ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਂਨ. ਸ਼੍ਰਵਣ. "ਦੇ ਕੰਨ ਸੁਣਹੁ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੫ ਪੈਪਾਇ) ੨.ਕੰਨ੍ਹਾ. ਕੰਧਾ. ਸ੍ਕੰਧ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨਿ । ੩ ਸੰ. ਕਰ੍ਕ–ਕਨ੍ਹ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਮਾਲਿਨੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਇਸੇ ਨੇ ਪਾਲੀ ਸੀ. ਰਾਜਾ ਦੁਸ਼ਸੰਤ ਨੇ ਕਨ੍ਹ ਦੇ ਹੀ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਿਆ ਸੀ. "ਸੰਸਨਾਰ ਅਰੁ ਕੰਨ ਰਿਖੀ." (ਜਸਭਾਮ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੰਨੁ.

ਕੰਨਸੋਇ. ਦੇਖੋ, ਕਣਸੋਇ.

ਕੰਨਹੁ. ਪਹਾ. ਪਾਸੋਂ. ਕੋਲੋਂ. ਵੱਲੋਂ. "ਇਹ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ਮੈ ਸਾਧੂ ਕੰਨਹੁ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕੰਨਖਜੂਰਾ. ਸੰ. ਖ੍ਰੁਕ੍ਰਾਰ੍ਯ–ਖਜੂੰਕਰਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਪਦ ਅਤੇ ਖਜੂਰਾ.

ਕੰਨਦੇਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧ੍ਯਾਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕੰਨ ਵਕਤਾ ਵੱਲ ਦੇਣਾ. "ਦੇ ਕੰਨੁ ਸੁਣਹੁ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਕੰਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੌਬਾ ਕਰਨਾ. ਕੰਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਮੈ ਫੇਰ ਇਹ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ. ਇਹ ਭਾਵ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਕੁਕਰਮ ਕਰਾਂ, ਤਦ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਪੁੱਟੇਜਾਣ। ੨ ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਝੂਠ ਬੋਲਕੇ ਜਾਂ ਪਤਿਤ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਸੱਜਾ ਕੰਨ ਛੁਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇਵਤਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੭ ਸ਼ਃ ੨੮–੨੯.

ਕੰਨਮਰੋੜਨਾ }
ਕੰਨਮੁਰਟਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਗੋਸ਼ਮਾਲੀ ਕਰਨੀ. ਕੰਨ ਮਰੋੜਕੇ ਹਦਾਇਤ ਕਰਨੀ ਕਿ ਇਹ ਕੁਕਰਮ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ. "ਕਰਿ ਪੀਰਹੁ ਕੰਨਮੁਰਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਕੰਨਰਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਗ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ. ੨ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ.

ਕੰਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੀਰਘ ਆੜੇ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ (ਾ). ੨ ਸ੍ਕੰਧ. ਕੰਨ੍ਹਾ. ਮੋਢਾ

ਕੰਨਾਫੂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾਫੂਸੀ.

ਕੰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨੀ। ੨ ਕੰਨ੍ਹੇ (ਕੰਧੇ) ਪੁਰ. "ਕੰਨਿ ਮੁਸਲਾ ਸੂਫ ਗਲਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਦੇਖਹੁ ਬੰਦਾ ਚਲਿਆ ਚਹੁ ਜਣਿਆ ਦੇ ਕੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਨਿਆ }
ਕੰਨਿਕਾ } ਦੇਖੋ, ਕਨ੍ਯਕਾ ਅਤੇ ਕਨ੍ਯਾ.

ਕੰਨਿਧਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰ (ਜਲ) ਦੀ ਨਿਧੀ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੰਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਹਾਸ਼ੀਆ। ੩ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ. ਕਾਨੇ ਮੇ. "ਕੰਨੀ ਥੁਜੇ ਦੇ ਰਹਾ ਕਿਤੀ ਵਗੈ ਪਉਣ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਕੰਨਾ ਨੂੰ. "ਕੰਨੀ ਸੁਤਕੁ ਕੰਨ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ."(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਪੱਲਾ ਕਤਰਵਾ ਲੈਣਾ. ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕਟਵਾ ਲੈਣੀ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਣਾ.ਪਹਿਲੂ–ਤਹੀ ਕਰਨੀ.

ਕੰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨ ਅਤੇ ਕੰਨ ਦੇਣਾ.

ਕੰਨੈ. ਪਹਾ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਸਮੀਪ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰਫ. ਦਿਸ਼ਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਨਾਰੇ. ਕੰਢੇ. "ਦਰਿਆਵੈ ਕੰਨੈ ਬਗੁਲਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਨੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸੋਂ. ਕੋਲੋਂ. "ਲਹੰਨਿ ਸੇ ਸਾਈਂ ਕੰਨੋ ਦਾਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕੰਨ ਤੋਂ. ਕਾਨ ਸੇ.

ਕੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨ੍ਹਾ । ੨ ਕਾਨ੍. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਘੜੀਆ ਸਭੇ ਗੋਪੀਆ ਪਹਰ ਕੰਨ੍ਹ ਗੋਪਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੰਨ੍ਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਕੰਧ. ਕੰਧਾ. ਮੋਢਾ.

ਕੰਨ੍ਹਿ. ਕੰਧਿਆਂ ਪੁਰ. ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ। ੨ ਕੰਨ੍ਹੇ (ਸ੍ਕੰਧ) ਨਾਲ.

ਕੰਨਜਕਾ }
ਕੰਨਜਾ } ਦੇਖੋ, ਕਨ੍ਯਕਾ ਅਤੇ ਕਨ੍ਯਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਨੌ ਕੰਨਜਾ.

ਕੰਨਜਾਦਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਿਨਾ ਧਨ ਆਦਿਕ ਲੈਣ ਦੇ ਕੰਨਜਾ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਨਾ. ਯੋਗਜ ਵਰ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੰਨਜਾ ਦੇਣੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੰਨਜਾਧਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਧਨ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੰਨਜ਼ਾ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੇ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਸਤ੍ਰ ਭੂਖਣ ਪਸ਼ੂ ਨਕ਼ਦੀ ਆਦਿਕ ਸਭ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ.

ਕੰਨਜਾਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਨਜ਼ਾ। ੨ ਕੰਨਜ਼ਾ ਜੇਹਾ ਲੱਜਾਵਾਨ ਅਤੇ ਭਰਪੋਕ ਜੋ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਨਜ਼ਾਰਾਸੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨ ੩.

ਕੰਪ } ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥਰਥਰਾਹਟ. ਕਾਂਬਾ. ਲਰਜ਼ਾ.
ਕੰਪਨ } "ਥਰਹਰ ਕੰਪੈ ਬਾਲਾ ਜੀਉ."(ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਕੰਪਨੀ. ਅੰ. Company. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਥਾ. ਟੋਲਾ. ਗਿਰੋਹ. ਮੰਡਲੀ। ੨ ਸੰਗਤਿ. ਸਾਥ। ੩ ਸਾਥੀ. ਹਮਰਾਹੀ। ੪ ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ। ੫ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ.

ਕੰਪਨੀ ਸਰਕਾਰ } ਦੇਖੋ, ਈਸ੍ਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ.
ਕੰਪਨੀ ਬਹਾਦੁਰ }

ਕੰਪਾਯਮਾਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਹਿਲਦਾਹੋਇਆ. ਕੰਬਦਾ-ਹੋਇਆ. ਕੰਪਿਤ.

ਕੰਪਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਕੰਬਾਉਣਾ. ਹਿਲਾਉਣਾ. ਹਲੂਣਨਾ.

ਕੰਪਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕੰਪਾਯਮਾਨ.

ਕੰਪਿਲਾ. ਵਿ–ਕੰਪਿਤ ਕਰਾਇਆ. ਹਿਲਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਕੰਪੂ. ਅੰ. Camp. ਲਸ਼ਕਰ ਦਾ ਡੇਰਾ. ਲਸ਼ਕਰਗਾਹ.

ਕੰਬ } ਦੇਖੋ, ਕੰਪ–ਕੰਪਨ. "ਤਿਸੁ ਕੰਬਹਿ ਧਾਪੈ."
ਕੰਬਣਾ } (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬਲ. "ਕੰਬਰ ਏਕ ਧਰੈ ਤਨ ਛਾਦਨ." (ਗੁਪ੍ਰਾ) ਦੇਖੋ, ਜਰਕੰਬਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਚਿਤਕਬਰਾ. ਛੱਬ ਖੜੱਥਾ। ੩ ਅ ਕ਼ੰਬਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਅ਼ਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਲਾਮ.

ਕੰਬਰਬੇਗ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਹਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਾਇਜੋਧ ਨੇ ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ.

ਕੰਬਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਨੀ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਦੁਸ਼ਾਲਾ. "ਕੰਬਲ ਬਾਂਧ ਅਡੰਬਰਕੈ."(ਚਰਿਤ੍ ੧੬੧) ੩ ਗਊ ਅਤੇ ਬੈਲ ਦੀ ਗਰਦਨ ਹੇਠ, ਝਾਲਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਲਟਕਦਾਹੋਇਆ ਚਮੜਾ. ਸਾਸ੍ਨਾ। ੪ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ.

ਕੰਬਲੜੀ } ਦੇਖੋ, ਕੰਬਲ. "ਪਾੜਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ
ਕੰਬਲੀ } ਕੰਬਲੜੀ ਪਹਿਰੇਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਚਲਾ ਤ ਕਿਜੈ ਕੰਬਲੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ. "ਨਾਮਾ ਜੈਦੇਉ ਕੰਬੀਰ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਕਹਿ ਕੰਬੀਰ ਕੳ ਸੰਗ ਨ ਸਾਥ." (ਭੈਰ) ੨ ਕੰ–ਵੀਰ. ਜਲਯੋਧਾ.

ਕੰਬੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਖ. "ਕੰਬੁਗ੍ਰੀਵ ਤੂੰ ਰੇਖ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ) ੨ ਹਾਥੀ.

ਕੰਬੁਗ੍ਰੀਵ. ਵਿ–ਕੰਬੁ (ਸੰਖ) ਜੇਹੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਜਲਕ ਅਤੇ ਕੰਬੁ.

ਕੰਬੋ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਕਮੋ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਗੁਜ਼ਰਾਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਂਬੀ ਨਗਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਕੰਬੋ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕੰਬੋਜ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਕੰਬੋਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਕੁਸ਼ ਪਹਾੜ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਕੰਮ. ਸੰ. ਕਮੰ.ਕਾਂਮ."ਹਰਿ ਕੰਮ ਕਰਾਵਨ ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕੰਮਲਾ } ਵਿ–ਕਮਲਾ–ਕਮਲੀ. ਸਿਰੜਾ–ਸਿਰੜੀ.
ਕੰਮਲੀ } "ਸਹੁ ਨੇੜੈ ਧਨ ਕੰਮਲੀਏ !" (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਬਲੀ.

ਕੰਮੜਾ. ਕਮੰ. ਕੰਮ. ਕਾਂਮ. "ਜਿਨੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹਿ ਗੁਣ ਤੇ ਕੰਮੜੇ ਵਿਸਾਰਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਮਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਕਮਾਨਾ. ਖੱਟਣਾ। ੨ ਅਮਲ
ਕੰਮਾਵਨ } ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਣਾ. ਅ਼ਮਲ ਕਰਨਾ. "ਸਰਾ ਸਰੀਅਤਿ ਲੈ ਕੰਮਾਵਹੁ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕੰਮਿ. ਕਾਮ ਮੇ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ. "ਅਮਲ ਜਿ ਕੀਤੇ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ ਦਰਗਹ ਆਏ ਕੰਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਮੀ. ਵਿ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਮੀ। ੨ ਕਾਂਮਾ। ੩ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ. ਕਾਮੇਂ ਸੇ. ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੰਮੜਾ.

ਕਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਆ.

ਕਜਾਮਤ. ਦੇਖੋ, ਕਯਾਮਤ.

ਕਜਾਰ } ਦੇਖੋ, ਕਿਆਰ–ਕਿਆਰਾ.
ਕਜਾਰਾ }

ਕਿਜਹੁ. ਤੋਂ. ਸੇ. "ਦਮ ਕਿਜਹੁ ਹੋਤੀ ਸਾਟ."(ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ਜੋ ਦਾਮ ਤੋਂ ਸਾਟ (ਵਟਾਂਦਰਾ) ਹੁੰਦਾ.

ਕਜੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸਵਾਸਤੇ. ਕਿਸ ਲਈ। ੨ ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ.

ਕ੍ਰਤਅਰਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਤੰ (ਕ਼ਤੰ) ਨਾਉਂ ਹੈ ਵਿਭਾਗ (ਵੰਡ) ਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਨਦੀ. ਨਦੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਦਿੰਦੀ ਹੈ. "ਕ੍ਰਤਅਰਣੀ ਪਦ ਆਦਿ ਕਹਿ ਜਾਚਰਨਾਥ ਉਚਾਰ। ਸਤ੍ ਉਚਰ ਕਰ ਤੁਪਕ ਕੇ ਲੀਜੈ ਨਾਮ ਸੁਧਾਰ." (ਸਨੋਮਾ) ਪਹਿਲੇ ਨਦੀ ਕਹੋ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਕ੍ਰਤਗਜ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਗਜ. "ਕਰਤ ਰਹੇ ਕ੍ਰਤਗਜ ਕਰੁਣਾਮੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗਜਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਕ੍ਰਿਪਾਮਯ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਕ੍ਰਿਤਗਜਤਾ ਸਹਿਤ ਕਰਮ ਕਰਤ ਰਹੇ। ੨ ਕ੍ਰਿਤਗਜ (ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ) ਕ੍ਰਿਪਾਮਯ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਜਾਣਕੇ ਕਰਮ ਕਰਤ ਰਹੇ. ਭਾਵ–ਜਦ ਪੁਰਖ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਗਜਾਤਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਕ੍ਰਤਬਿ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਤਵਸ.

ਕ੍ਰਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਕਲਪ. ਇੱਛਾ। ੩ ਵਿਵੇਕ. ਵਿਚਾਰ। ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੫ ਵਿਸਨੁ। ੬ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਦਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਲਖਿਲ੍ਯ ਰਿਖਿ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ੭ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਕ੍ਰਮ. ਸੰ. ਕਮੰ. ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜਪਹੀਨ ਤਪਹੀਨ ਕੁਲਹੀਨ ਕ੍ਰਮਹੀਨ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਮ. ਭੁਗ ਕ੍ਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.ਭਿੰਨਾ ਭਰਨੀ। ੩ ਤਰਤੀਬ. ਸਿਲਸਿਲਾ. ਪ੍ਰਣਾਲੀ। ੪ ਅ਼ਮਲ. ਅਭ੍ਯਾਸ. "ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹਰਿਗੁਣ ਨਹਿ ਗਾਏ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੫ ਦੇਖੋ, ਯਥਾਕ੍ਰਮ.

ਕ੍ਰਮਨਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਨਾਸਾ.

ਕ੍ਰਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਰੀਦਣਾ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ.

ਕ੍ਰਯ ਵਿਕ੍ਰਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਰੀਦ ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ. ਲੈਣ ਦੇਣ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਵੇਚਣਾ.

ਕ੍ਰਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਕਰਲਾਪ ਅਤੇ ਕਮਲਾਛਣਿ। ੨ ਕੁਰਰੀ ਪ੍ਰਲਾਪ. ਕੁਰਰੀ (ਕੂੰਜ) ਵਾਂਙ ਪੁਕਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕ੍ਰਵਾਰ } ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.
ਕ੍ਰਵਾਲ }

ਕ੍ਰਾਂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਦਬਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਲੈ ਹੋਇਆ.ਲੀਨ ਹੋਇਆ। ੪ ਲੰਘਿਆ. ਉਲੰਘਨ ਕੀਤਾ.ਪਾਰ ਹੋਇਆ."ਬਰਛੀ ਤਬ ਭੂਪ ਚਲਾਇਦਈ। ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਉਰ ਮੈ ਲਗ ਕ੍ਰਾਂਤ ਭਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜਾ। ੬ ਪੈਰ.

ਕ੍ਰਾਂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੨ ਭਿੰਘ ਭਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਉਹ ਰੇਖਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੂਰਜ ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਂਤਿਵ੍ਰੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਕਾਂਤਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਕ੍ਰਾਂਤਿਵ੍ਰੱਤ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਾਂਤਿ ੩.

ਕ੍ਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਰ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ.

ਕ੍ਰਾਰਕੰਦਨੀ. ਨਦੀ, ਜੋ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁੰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਗਲ ਕ੍ਰਿਆ ਮਹਿ ਊਤਮ ਕ੍ਰਿਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕ੍ਰਿਆਕੁੰਟ. ਕੁਟਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਾਖੰਡਰਚਨਾ। ੨ ਕੁਟ (ਪਰਵਤ) ਵਾਂਙ ਅਚਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਕ੍ਰਿਆਵਿਸੇਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਸ਼ੇਸਣ.

ਕ੍ਰਿਆਵਿਸੇਖ. ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਨਹੀਂ. "ਕ੍ਰਿਆਵਿਸੇਖ ਪੂਜਾ ਕਰੇਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ੨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਖ਼ਾਸ) ਕਮੰ.

ਕ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਕ੍ਰਸ਼–ਕ੍ਰਿਸ਼. ਵਿ–ਪਤਲਾ. ਮਾੜਾ। ੨ ਕਮਜ਼ੋਰ। ੩ ਸੂਖਮ. ਅਣੁਰੂਪ. "ਨਮੋ ਸਰਬ-ਦ੍ਰਿਸੰ। ਨਮੋ ਸਰਬਕ੍ਰਿਸੰ." (ਜਪੁ) ੪ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ–ਕ੍ਰਿਸ੍. ਧਾ–ਖਿੱਚਣਾ. ਆਕਰਸ਼ਣ ਕਰਨਾ। ੫ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸਿ–ਕ੍ਰਿਸਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੇਤੀ. "ਕ੍ਰਿਸ ਕਹੁੰ ਹੋਨ ਨ ਪਾਵੈ." (ਚੰਦ੍ਰਾਵ)

ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ. ਵਿ–ਰੇਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਹਲ ਨਾਲ ਲੀਕਾਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਸਾਨ. ਕਾਸ਼੍ਤਕਾਰ। ੩ ਬੈਲ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਤਾਨ. ਅੰ. Christian. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਈਸਾ Christ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਈਸਾਈ.

ਕ੍ਰਿਸਨ } ਸੰ. ਕ੍ਰਸ਼ਣ-ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਣ. ਵਿ–ਕਾਲਾ. ਸਿਆਹ.
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ } ਸ਼ਯਾਮ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਰਿਦਾ ਉਜੱਲ ਕਰਹਿੰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਿਸ੍ਨ ਤਰਬੇ ਨਿਮਿਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲੀ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਣ ਵਾਸਤੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੇਦਵ੍ਯਾਸ। ੩ ਅਰ੍ਜੁਨ। ੪ ਕੋਇਲ। ੫ ਕਾਉਂ। ੬ ਅੰਧੇਰਾ ਪੱਖ। ੭ ਕਲਿਯੁਗ। ੮ ਨੀਲ। ੯ ਲੋਹਾ। ੧੦ ਸੁਰਮਾ। ੧੧ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ, ਜੋ ਭੋਜਵੰਸ਼ੀ ਦੇਵਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ* ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਵਸੁਦੇਵ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਗੋਕਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨੰਦ ਗੋਪ ਦੇ ਘਰ ਯਸ਼ੋਦਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ.

ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਵਡੇ ਨੀਤਿਵੇਤਾ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਸਨ,ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਨਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੂੰ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਾਇਆ. ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਵਡਾ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ. ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਰਥਵਾਹੀ ਬਣਕੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦਿਵਾਈ. ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਦੇਕੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਕਾਇਰ ਹੁੰਦੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਲੜਾਈਆਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਥੁਰਾ ਛੱਡਕੇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪੀ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅੱਠ (ਰੁਕਮਿਣੀ, ਕਾਲਿੰਦੀ, ਮਿਤ੍ਰਵਿੰਦਾ, ਸਤ੍ਯਭਾ, ਨਾਗਨਿਜਿਤੀ, ਜਾਂਬਵਤੀ, ਸੁਸ਼ੀਲਾ, ਸਤ੍ਯਭਾਮਾ, ਲਛਮਣਾ) ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ੧੬੧੦ੰ ਹੋਰ ਭੀ ਦੱਸੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਰ ਫੰਧਕ (ਜੋ ਬਾਲੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ) ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੋਮ ਤੀਰਥ (ਪ੍ਰਭਾਸ) ਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ੧੨੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ.

ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਰਥ ਦੇ ਚਾਰ ਘੋੜੇ-ਸ਼ੈਵਜ,ਸੁਗ੍ਰੀਵ, ਮੇਘਪੁਸਪ ਅਤੇ ਵਲਾਹਕ ਸਨ ਅਤੇ ਰਥਵਾਹੀ ਦਾਰੁਕ ਸੀ.

*ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਦੀ ਇਹ ਗੋਦੀ ਲਈ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.ਦੇਖੋ,ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਅਤੇ ਦੇਵਕ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫ ਅ: ੧ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਜਗਤ ਦੀ ਰਖਜਾ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਕੇਸ਼ ਭੇਜੇ ਸਨ ਇੱਕ ਕਾਲਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋਏ, ਦੂਜਾ ਚਿੱਟਾ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਲਰਾਮ। ੧੨ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਮੰਡਲ ੭ ਸੂਕ੍ਰ ੯੬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਸ਼ੁਮਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਾਕੂ ਸੀ,ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੁਟੇਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ.ਅੰਤ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ। ੧੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅਤੇ ਲੈ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.* "ਏਕ ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਸਰਵ ਦੇਵਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਸੋਵੰਨ ਢਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮਾਲਾ ਜਪਹੁ ਤੁਸੀ ਸਹੇਲੀਹੋ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੧੪ ਸੰ.ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਮੋਤੀ। ੧੫ ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ. ਦਿਲ ਦਾ ਸੁਕੜਨਾ ਅਤੇ ਫੈਲਣਾ। ੧੬ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ (ਕਿਸਾਨ) ਦੇ ਥਾਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸਬਦ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਭਗਤ ਕੋ ਮੇਘਦ ਜਿਸਨੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕ੍ਰਿਸਾਣ ਰੂਪ ਭਗਤ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨ ਵਰਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ.

ਕ੍ਰਿਸਨਸਸੁਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਜਾਮਵੰਤ। ੩ ਰੁਕਮਿਣੀ ਆਦਿ ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਿਤਾ.

ਕ੍ਰਿਸਨਸਖਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ, ਅਰਜੁਨ.

ਕ੍ਰਿਸਨਕੋਰ / **ਕ੍ਰਿਸਨਕੋਰਿ** } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਕ੍ਰਿਸਨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰ ਸਾਧ ਦੋ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੋ ਸਾਧੁ (ਦੇਵਕੀ ਅਤੇ ਵਸੁਦੇਵ) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜਾਪ ਜਪਣਲੱਗੇ.

ਕ੍ਰਿਸਨਗੰਗਾ. ਦੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਪੱਛਮੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾਡੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੪੦੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕ੍ਰਿਸਨਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ.

ਕ੍ਰਿਸਨਬਰਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਵਰਤਮਾ.

ਕ੍ਰਿਸਨਬੱਲਭਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਬੱਲਭਾ (ਪਿਆਰੀ) ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) "ਕ੍ਰਿਸਨਬੱਲਭਾ ਤਟ ਇਕ ਰਹੈ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਕ੍ਰਿਸਨਬੱਲਭਾਈਸ ਸਸਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਬੱਲਭਾ (ਪਿਆਰੀ) ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ,ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਸਨਭਾਵ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਆਤਮ) ਭਾਵ. ਆਤਮਗਜਾਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ. "ਅਗਨਭਾਵ ਕਿਹ ਬਿਧ ਕਹੈਂ ਕ੍ਰਿਸਨ-ਭਾਵ ਕੇ ਸਾਥ ?"(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਗਨਭਾਵ(ਕਾਮਭਾਵ) ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨਭਾਵ (ਆਤਮਗਜਾਨਭਾਵ) ਨਾਲ ਗੋਪੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਕਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ?

ਕ੍ਰਿਸਨਲਾਲ. ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਡਿਤ ਹਰਿਲਾਲ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਲਾਲ। ੨ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਦੇ ੧੮ ਅਧਜਾਯ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੋਬਿੰਦਗੀਤਾ" ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਨਹੀਂ,ਕਿੰਤੂ ਕ੍ਰਿਸਨਲਾਲ ਦੀ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਸਨਵਰਤਮਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਵਰਤ੍ਮਾ. ਸੰਗਜਾ-ਕਾਲਾ ਹੈ ਰਸਤਾ ਜਿਸ ਦਾ, ਅਗਨਿ. ਧੂਏਂ ਤੋਂ ਜੋ ਪਹਿਚਾਣੀ ਜਾਵੇ. "ਕ੍ਰਿਸਨਵਰਤਮਾ ਬਨ ਅਘ ਕ੍ਰਿਸਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਾਪਰੂਪ ਬਣ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਅਗਨਿ ਹਨ.

ਕ੍ਰਿਸਨਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ-ਦ੍ਰੋਪਦੀ। ੨ ਮਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਰਾ। ੩ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੪ ਕਾਲੀ ਦਾਖ। ੫ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੬ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ। ੭ ਇੱਕ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਗੰਗਾ। ੮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ। ੯ ਸੇਠੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਮੁਜ਼ੰਗ (ਲਹੌਰ) ਰਹਿਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ੧੦ ਮਘਪਿੱਪਲੀ। ੧੧ ਵਿ-ਕਾਲਾ. ਪਾਪਾਤਮਾ."ਕਾਜੀ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਧਰਮਨਜਾਯ ਦਾ ਤਜਾਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਸਨਾਈਸ ਅਸਤ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ).

ਕ੍ਰਿਸਨਾਗ੍ਰਜ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮਿਆ (ਵਡਾ ਭਾਈ) ਬਲਰਾਮ. ਬਲਭਦ੍ਰ.

ਕ੍ਰਿਸਨਾਜਿਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਜਿਨ. ਕਾਲਾ ਅਜਿਨ (ਚਮੜਾ). ਕਾਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਖੱਲ। ੨ ਕਾਲੀ ਚਮੜੀ ਵਾਲਾ, ਹਰਿਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਸਨਾਂਤਕ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਜਰ ਨਾਮਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਕ੍ਰਿਸਨਾਭਿਸਾਰਿਕਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਹ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਾਸ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜਰ ਨਾ ਪੈਸਕੇ. "ਕਾਰੀ ਨਿਸ਼ਿ ਕਾਰੀ ਘਟਾ ਕਚ ਰਤਿ ਕਾਰੇ ਨਾਗ। ਕਾਰੇ ਕਾਨ੍ਹਰ ਪੈ ਚਲੀ ਅਜਬ ਲਗਨ ਕੀ ਲਾਗ." (ਜਗਦਬਿਨੋਦ)

ਕ੍ਰਿਸਨਾਰਜੁਨ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ। ੨ ਵਿ-ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਚਿੱਟਾ.

ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ ੧੧। ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਦਾ ਉਲਥਾਰੂਪ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਣਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ਇਹ ਹੈ-
"ਸਤ੍ਰੈਸੈ ਪੈਤਾਲਿ ਮੇ ਸਾਵਨ ਸੁਦਿ ਤਿਥਿ ਦੀਪ।* ਨਗਰ ਪਾਂਵਟਾ ਸੁਭ ਕਰਨ ਜਮੁਨਾ ਬਹੈ ਸਮੀਪ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ ੨੪੯੦)

ਕ੍ਰਿਸਨਿਨ. ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਕਾਲੀ ਧਾਰਾ ਵਾਲੀ ਯਮੁਨਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ ੧੧. "ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਬਲਭਦ੍ਰ ਗੁਰੁ-ਪਗ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ. ਫ਼ਾ کرشمہ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਹ. ਸੰਗਜਾ-ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ। ੨ ਕਟਾਕ। ੩ ਕਰਾਮਾਤ. ਸਿੱਧੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ਼੍ਮਾ.

ਕ੍ਰਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਿ.

ਕ੍ਰਿਸਾਣ / **ਕ੍ਰਿਸਾਨ** } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਣ. ਸੰਗਜਾ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਮਾਨ. ਕਸ਼ੰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ. ਹਲਵਾਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਾਨੁ ੨.

ਕ੍ਰਿਸਾਨਵਾ. ਕਿਸਾਨ ਲੋਕ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਾਰ. "ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸਾਨਵਾ ਭਾਗਿਗਏ ਲੈ ਬਾਧਿਓ ਜੀਉ ਦਰਬਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ-ਪੰਜਗਜਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਕ੍ਰਿਸਾਨੀ. ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ.

ਕ੍ਰਿਸਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਾਨ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ. ਅਗਨਿ.

ਕ੍ਰਿਸਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸਿ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਜਾ-ਖੇਤੀ। ੨ ਵਹਾਈ. ਵਾਹੀ.

ਕ੍ਰਿਸੋਦਰਿ / **ਕ੍ਰਿਸੋਦਰੀ** } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦਰੀ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਸ਼ (ਪਤਲੀ) ਕਮਰ ਵਾਲੀ.

ਕ੍ਰਿਸ੍ਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਕ੍ਰਿਸ੍ਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਾ ੨. "ਕ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਤੇ ਜਾਨਊ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਚੰਤੀ ਨਾਚਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਜੋ ਨੱਚਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਹਰਿਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ੍ਨਾ (ਮਾਯਾ) ਤੋਂ ਜਾਣੋ.

ਕ੍ਰਿਕਰ / **ਕ੍ਰਿਕਲ** } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਕਰ-ਕ੍ਰਿਕਰ. ਸੰਗਜਾ-ਮਸਤਕ ਦੀ ਉਹ ਪੌਣ (ਪ੍ਰਾਣ) ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਛਿੱਕ (ਨਿੱਛ) ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਖਾ. ਕਸ਼ੰਣ ਕੀਤਾ. ਖਿੱਚਿਆ. "ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਕ੍ਰਿਖਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਵਾਹਸਿੱਟੇ. ਜੜਾਂ ਪੁੱਟਦਿੱਤੀਆਂ.

ਕ੍ਰਿਖਿ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਿ.

ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਵਹਾਈ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ.

ਕ੍ਰਿਖੇ. ਕਸ਼ੰਣ ਕੀਤੇ. ਵਾਹੇ. ਪੁੱਟੇ. "ਸਭ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਪ ਕ੍ਰਿਖੇ."(ਨਟ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਛ / **ਕ੍ਰਿਛ੍ਰ** } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਛ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ-ਦੁੱਖ.ਪੀੜਾ। ੨ ਤਪਸਾ। ੩ ਵ੍ਰਤ. ਬਰਤ."ਕ੍ਰਿਛ ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ ਆਦਿਕ ਕਲਮਲਛੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ ਆਦਿਕ ਬਰਤ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ.

ਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ-ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਕਰਿਆ. "ਪੂਰਬਲੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮੁ ਨ ਮਿਟੈ ਰੀ ਘਰਗੇਹਣਿ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਸਤਯੁਗ। ੩ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੪ ਕਾਂਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਤ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਦਿਨੇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਹਾਰੀਅੰ." (ਗਜਾਨ) ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਾਂਤਿ (ਪ੍ਰਭਾ) ਫਿੱਕੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ੫ ਕੀਰਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ- "ਬਦੰਤ ਕ੍ਰਿਤ ਈਸ਼ਰੀ." (ਗਜਾਨ) ੬ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤੇਣ.

ਕ੍ਰਿਤਸਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ੍ਸਨ. ਵਿ-ਪੂਰਾ. ਤਮਾਮ. ਸਾਰਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਪਾਨੀ. ਜਲ.

ਕ੍ਰਿਤਸੰਜੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਸੰਜੋਗੀ.

ਕ੍ਰਿਤਕਾ. ਸੰ.ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾ.ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.ਇਹ ਨਛਤ੍ਰ-ਰੂਪਾ ਹੈ,ਇਸ ਵਿੱਚ ਛੀ ਤਾਰੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਕਾਤਿੰਕੇਯ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

ਕ੍ਰਿਤਕਾਰਯ / **ਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਤਯ** } ਵਿ-ਕਰਿਆ ਹੈ ਕਾਯੰ ਜਿਸ ਨੇ. ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ. ਜੋ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਤਗਜ਼. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਰ. ਵਿ-ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਵਿਸਾਰਦਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਤਘਨ / **ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨ** } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨ. ਵਿ-ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾਦੇਵੇ. ਇਹਸਾਨਫ਼ਰਾਮੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅਕਿਰਤਘਨ.

ਕ੍ਰਿਤਧਰ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਤ (ਫਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਲ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ. ਫਲਪ੍ਰਦਾਤਾ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀ ਸੂਰਤ ਕ੍ਰਿਤਧਰ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਕ੍ਰਤੁ (ਸ਼ਕਤਿ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ.

ਕ੍ਰਿਤਬਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ.

ਕ੍ਰਿਤਯੁਗ. ਸੰਗਜਾ-ਸਤਯੁਗ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ.

ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ. ਵਿ-ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਵਰਮ (ਕਵਚ) ਜਿਸ ਨੇ. ਸੰਜੋਆ ਪਹਿਨੇਹੋਏ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਕਨਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਵੀਰਯ ਦਾ ਭਾਈ। ੩ ਹ੍ਰਿਦਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ. ਵਿ-ਕੀਰਤਿ ਵਾਲੀ. ਸ਼੍ਲਾਘਿਤ. "ਤਵ ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਤੂੰ ਤੇਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸਲਾਹੀਗਈ ਹੈਂ। ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਲੀ. ਤਿੰਨ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਉਤਪੱਤਿ, ਪਾਲਨ, ਸੰਘਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਤ (ਕੀਤਾ) ਅਕ੍ਰਿਤ (ਨਾ ਕੀਤਾ). ਕਰਿਆ ਅਣਕਰਿਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਤੰਦੁਲ ਜੋਂ ਆਦਿਕ ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਜਾਯਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਖੰਡ ੨੪, ਸ਼: ੩.

ਕ੍ਰਿਤਾਂਜਲੀ. ਵਿ-ਕੀਤੀ ਹੈ ਅੰਜੁਲੀ ਜਿਸ ਨੇ. ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇਹੋਏ.

ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ. ਸੰਗਜਾ-ਕੀਤਾ ਹੈ ਅੰਤ ਜਿਸ ਨੇ, ਕਾਲ. ਯਮ। ੨ ਪ੍ਰਾਰਬਧ. ਕਰਮ। ੩ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਤੀਜਾ। ੪ ਦੇਵਤਾ। ੫ ਦੋ ਸੰਖਜਾ ਬੋਧਕ. ਦੋ। ੬ ਕ੍ਰਿਤ (ਸਤਯੁਗ) ਦਾ ਅੰਤ.

*"कृषिर्भूवाचकः शब्दः णश्च निर्वृत्ति वाचकः। तयोरैक्यं परंब्रह्म कृष्ण इत्यभिधीयते." (ਸ਼੍ਰੀਧਰ)

* ਸੰਮਤ ੧੭੪੫ ਸਾਵਨ ਸੁਦੀ ੭.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕ੍ਰਿਤਾਰ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿੰਤਨਕਾਰ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. "ਨਮਸਤੈ ਜਰਾਰੈ ਨਮਸਤੈ ਕ੍ਰਿਤਾਰੈ." (ਜਾਪੁ)

ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ } ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਾਰਥ. "ਤੀਨ ਸਮਾਏ ਏਕੁ
ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੁ } ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਦ ਮੱਖ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਏ, ਤਦ ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਸਮਾਏ. "ਹਰਿਨਾਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕੀਰਤਿ. "ਕਲਿ ਕ੍ਰਿਤਿ ਬਚਾਵਹਿਗੇ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਸੰ. ਕਰਤਾ ਦਾ ਵਜਾਪਾਰ. ਪੁਰਖ ਦਾ ਪ੍ਰਯਤਨ (ਕੋਸ਼ਿਸ਼).

ਕ੍ਰਿਤੀ. ਸੰ. ਕ੍ਰਤੂ–ਕ੍ਰਿੰ. ਵਿ–ਕਰਨਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਕਿ ਜਗਤੰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਤਿਮ–ਕ੍ਰਿਤੀ. ਪੰਡਿਤ. ਚਤੁਰ। ੩ ਯੋਗਜ. ਲਾਇਕ੍.

ਕ੍ਰਿਤੀਚਿਤ੍. ਵਿ–ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ. ਲਾਯਕ੍ ਮੁਸੱਵਰ.

ਕ੍ਰਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਤੁ.

ਕ੍ਰਿਤੁਆ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਰਕੇ ਬਣਾਕੇ. "ਕੀਰਤੰ ਕਲਿਕਰਮ ਕ੍ਰਿਤੁਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਤੇਣ. ਕਿਰਾਤੇਨ. ਕਿਰਾਤ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ) ਕਰਕੇ. "ਮ੍ਰਿਗੀਸ ਜਾਣੁ ਘੁਮਤੰ ਕ੍ਰਿਤੇਣ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤੀ ਸਰੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਮ੍ਰਿਗੀ ਦਾ ਈਸ਼ (ਹਰਿਣ) ਮਾਨੋ ਕਿਰਾਤ ਦੇ ਕਾਤਿਲ ਤੀਰ ਦਾ ਘਾਇਲ ਕੀਤਾ ਘੁਮੇਰੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ। ੨ ਕੀਰਤਿ. ਯਸ਼.

ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਰਣ ਯੋਗਜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਣ ਯੋਗਜ ਕਰਮ.

ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਮ. ਵਿ–ਬਣਾਉਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਮ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਸਤੂਰੀ। ੩ ਚੀਨੀ ਕਪੂਰ.

ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤੁਆ.

ਕ੍ਰਿਦਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੰਡਾਰ। ੨ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੩ ਘਰ। ੪ ਉਦਰ. ਪੇਟ.

ਕ੍ਰਿਪ. ਸੰ. ਕ੍ਰਪ੍. ਧਾ–ਕਲਪਨਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ (ਅਟਕਲਨਾ). ਸੁੰਦਰ ਹੋਣਾ. ਚਮਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ.

ਕ੍ਰਿਪਛੇ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਕਿ. ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰੇ ਇਨਾਯਤ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ. ਸੂਮ. ਬਖ਼ੀਲ.

(ੳ) ਦਾਨ ਬਿਨ ਦਰਬ ਨਿਦਾਨ ਠਹਰਾਤ ਕੌਨ
ਗਸਾਨ ਬਿਨ ਯਸ਼ ਅਪਯਸ਼ ਕਰ ਕਰਗੇ,
"ਕਵਿਰਾਯ" ਸੰਤਨ ਸੁਭਾਇ ਸੁਨੇ ਸੂਮਨ ਕੇ
ਧਰਮ ਬਿਹੂਨੇ ਧਨ ਧਰਾ ਧਰ ਧਰਗੇ,
ਕਾਮ ਆਏ ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਨ ਦਾਮ ਦੁਹੂੰ ਦੀਨਨ ਕੇ
ਧਾਮ ਗਾਡੇ ਗਾਡੇ ਸਬ ਗਬ ਗਰ ਗਰਗੇ,
ਬੋਰ ਬੋਰ ਬਿਰਦ ਬਡ਼ਾਈ ਬੇਸ਼ੁਊਰ ਕੇਤੇ
ਜੋਰ ਜੋਰ ਕ੍ਰਿਪਣ ਕਰੋਰਿ ਮਰ ਮਰਗੇ.

(ਅ)ਦਾਤਾ ਹਾਥ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਕਦਰ ਹੂੰ ਨ ਪਾਤੀ ਅਬ
ਮੇਰੇ ਹਾਥ ਆਈ ਹੈਂ ਬਧਾਈ ਬਾਂਟ ਬਾਵਰੀ!
ਖਾਨੇ ਦਰਖਾਨੇ ਤਹਿਖਾਨੇ ਬੀਚ ਬਾਸ ਦੈਹੋਂ
ਹੋਇ ਨਾ ਉਦਾਸ ਮੋਰੋ ਯਹੈ ਚਿਤ ਚਾਵਰੀ!
ਭਾਈ ਸੁਤ ਮੀਤਨ ਪੈ ਛੋਡੀ ਨਹਿ ਜਾਂਨ ਦੈਹੋਂ
ਵਾਂਧਵ ਸਪੂਰਨ ਕੋ ਆਪਨ ਸੁਭਾਵਰੀ!
ਦੈਹੋਂ ਨ ਖਵੈਹੋਂ ਮਰਜੈਹੋਂ ਤੋ ਸਿਖਾਯ ਜੈਹੋਂ
ਸੂਮ ਕਹੈ ਲੱਛਮੀ! ਤੂ ਬੈਠੀ ਗੀਤ ਗਾਵਰੀ!

(ੲ) ਸੋਨ ਲਗਜੋ ਜਬ ਰੈਨ ਮੇ ਸੂਮ ਕੋ
ਤਾਂਹਿ ਸਮੇ ਸੁਪਨਾ ਅਯੋ ਭੈਯਾ,
ਆਨ ਅਸੀਸ ਕਰੀ ਦਿਜ ਨੇ ਇਮ–
"ਰਾਜਿ ਰਖੈ ਤੁਮ ਕੋ ਜਗਮੈਯਾ,"
ਦੇਨ ਲਗਜੋ ਤਬ ਏਕ ਰੁਪੈਯਾ,
ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਸਮੇ ਅਖਿਯਾਂ ਖੁਲਗੈਯਾ,
ਆਹ! ਰੇ ਦੈਯਾ ਕਹਾਂ ਕਰਦੈਯਾ!
ਜੁ ਜਾਗ ਨ ਆਤੀ ਤੁ ਜਾਤ ਰੁਪੈਯਾ.

(ਸ) ਕਿਰਪਨ ਅਪਨੀ ਯੁਵਤਿ ਸੋਂ
ਰਤਿ ਮਾਨਤ ਅਲਸਾਯ।
ਮਤ ਕਹੁੰ ਪੁਤ੍ ਉਦਾਰ ਹ੍ਵੈ
ਦੈਹੈ ਦ੍ਰਵ ਲੁਟਾਯ.

(ਹ) ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਸੁਰ ਔ ਅਸੁਰ ਕਹੈਂ ਦਾਨਵ ਤੇ
ਦਾਈ ਕੋ ਸੁ ਧਾਯ ਦਾਲ ਪਹਿਤੀ ਲਹਤ ਹੈਂ,
ਦਰਪਨ ਮੁਕਰ ਔ ਦਾਖ ਤੇਂ ਮੁਨੱਕਾ ਕਹੈਂ
ਦਾਸ ਤੇਂ ਖਵਾਸ ਕਹਿ ਕਹਿ ਨਿਬਹਤ ਹੈਂ,
ਦੇਵੀ ਸੋਂ ਭਵਾਨੀ ਔਰ ਦੇਹਰਾ ਕੋ ਕਹੈਂ ਮਠ
ਰੈਨ ਦਿਨ ਘਾਸੀਰਾਮ ਯਾਹੀ ਤੋ ਚਹਤ ਹੈਂ,
ਦਾਨਾ ਸੋਂ ਚਬੈ ਨਾ ਤੜੈਂ ਹੀ ਦੀਪ ਕੋ ਚਰਾਗ ਕਹੈਂ
ਦੇਇਬੇ ਕੋ ਭਰ ਤੇਂ ਸੋ ਦਦਾ ਨ ਕਹਤ ਹੈਂ.

੨ ਕੀੜਾ। ੩ ਕਮੀਨਾ.

ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਜੂਸੀ. ਸੂਮਪੁਣਾ. ਬਖ਼ੀਲੀ.

ਕ੍ਰਿਪਣੇ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ. "ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਪਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਣ. "ਧਾਇ ਧਾਇ ਕ੍ਰਿਪਨ ਸ੍ਰਮ ਕੀਨੋ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰੀ ਹੈ ਮਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਫਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ. "ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਫਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ:੪) ਦੇਖੋ, ਫਾ.

ਕ੍ਰਿਪਲ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ.

ਕ੍ਰਿਪਲੇ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ. "ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਲੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਪਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ!" (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ. "ਨਹਿ ਭੀਖਮ ਦ੍ਰੋਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਰੁ ਦ੍ਰੋਣਜ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲ-ਤ੍ਰਯ ਦਰਸੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਕਪੰਰ (ਖੋਪਰੀਆਂ) ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਕਪੰਰਸਿੰਧੁ. ਰਣਭੂਮਿ. "ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲੀ ਗਰੱਜੀ ਕਰਾਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍) ਘੋਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀ ਗਰਜੀ.

ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਕ
ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਖ੍ਯ } ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰੇ ਇਨਾਯਤ. "ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਖ ਅਵਿਲੋਕਨ
ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਛ } ਕੀਨਉ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਾਕਰ. ਕ੍ਰਿਪਾ–ਆਕਰ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਨਿ.

ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ.

ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਅਥਵਾ **ਕ੍ਰਿਪਾਨ.** ਸੰ. ਕ੍ਰਪਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੂੰ ਫੈਂਕ ਦੇਵੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਰਹਮ ਨਾ ਆਵੇ. ਤਲਵਾਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਕਾਰ ਜੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਨੂੰ ਪਹਿਰਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ "ਜੇ ਜੇ ਹੁਤੇ ਅਕਟੇ ਵਿਕਟੇ ਸੁ ਕਟੇ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕਰਕੇ ਮਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਚਕ੍ਰਪਾਨਿ ਪਾਨਿ ਮੇ ਤਿਹਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ!
ਤੇਰੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਰੈ ਜਾਂ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨ ਹੈ.
(ਗ੍ਯਾਲ ਕਵਿ)

ਕੱਛ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨ ਕਬਹੂ ਤ੍ਯਾਗੈ।
ਸਨਮੁਖ ਲਰੈ ਨ ਰਣ ਤੇ ਭਾਗੈ.
(ਪ੍ਰਸ਼ਨੋੱਤਰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ)

੨ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜੋ ਕਬਿੱਤ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ (ਤੁਕਾਂ), ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ, ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਸਹਿਤ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ, ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ, ਤੇਈਹਵਾਂ ਅਤੇ ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ ਗੁਰੁ, ਅਤੇ ਅੱਠਵਾਂ, ਸੋਲਵਾਂ, ਚੌਬੀਹਵਾਂ ਅਤੇ ਬੱਤੀਹਵਾਂ ਲ਼ਘ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀਰਰਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ

ਸੈਨਾਪਤਿ ਕਾਲ਼ਖ਼ਾਨ, ਜੋਰਕੈ ਚਮੂ ਮਹਾਨ,
ਧਾਰ ਬਲ ਅਭਿਮਾਨ, ਭਟਜੋ ਹੈ ਮੈਦਾਨ ਆਨ,
ਰਿਸਕਰ ਪੈਂਦਾਖ਼ਾਨ, ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਸਮੁਹਾਨ,
ਸਿੰਘਨਾਦ ਉੱਚ ਠਾਨ, ਬੋਲਜੋ ਨਹਿ ਪੈਹੋਂ ਜਾਨ,
ਗਹਿਕੈ ਰਕਾਬ ਪਾਨ, ਰੋਕਲੀਨ ਹੈ ਕਿੰਕਾਨ,
ਹੋਤ ਭੂਮਿ ਪੈ ਗਿਰਾਨ, ਲਾਵਤ ਸ਼ਰੀਰਤਾਨ,
ਸ਼ਤ੍ਰੁਬਨ ਕੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ, ਵੀਰ ਸੋਚਿਵੇਸ਼ ਭਾਨ,
ਕਾਲਜੀਹ ਕੋ ਸਮਾਨ, ਝਾਰੀ ਸਿਰ ਪੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ.

ਕ੍ਰਿਪਾਣਪਾਣਿ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਪਾਣ (ਤਲਵਾਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਹਾਕਾਲ.

ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ। ੨ ਵਿ–ਕ੍ਰਿਪਾਨਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਣਧਾਰੀ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਕ੍ਰਿਤ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਸ, ਨ, ਲ, ।ऽ, ।।ऽ, ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜਹਿਂ ਤੀਰ ਛੁਟਤ। ਰਣਧੀਰ ਜੁਟਤ।
ਬਰ ਬੀਰ ਉਠਤ। ਤਨੁਤ੍ਰਾਣ ਤੁਟਤ॥
(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਦੱਤਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਮਧੁਭਾਰ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਕ੍ਰਿਤ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–
ਮੁਨਿ ਅਤਿ ਅਪਾਰ। ਗੁਣ ਗਣ ਉਦਾਰ।
ਵਿਦਜਾ ਵਿਚਾਰ। ਨਿਤ ਕਰਤ ਚਾਰ॥

ਕ੍ਰਿਪਾਨਦ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਨਦ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਧਾਰੀ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਮ੍ਰਿਤੀਆਸਿੰਘ. ਖ਼ਾਲਸਾ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ. ਤਲਵਾਰ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਆ)

ਕ੍ਰਿਪਾਨਪਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣਪਾਣਿ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ. ਭਵਾਨੀ. "ਦੀਨੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਜ੍ਰਪਾਨੀ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਪਾਨੀ." (ਨਾਪ੍)

ਕ੍ਰਿਪਾਨਭੇਟ. ਦੇਖੋ, ਭੇਟ ਕਰਨਾ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ } ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ } ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਦਿਆਲ ਬਖਸੰਦ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ! ਬਸਹੁ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਨੀਤ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ. "ਸਦਾ ਰਾਖਲੈ ਮੋ ਕ੍ਰਿਪਾਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ." (ਛੱਕੇ) ੨ ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ. "ਪਾਗ ਹੂੰ ਕੋ ਬਾਂਧਬੋ ਕਛੂਕ ਦਿਨ ਪੀਛੇ ਸੀਖਜੋ, ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੀਖਜੋ ਸਿੰਘ ਬਾਂਧਬੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ ਕੋ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਕ੍ਰਿਪਾਂਬੁਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅੰਬੁਦ (ਮੇਘ). ਦਯਾ ਦਾ ਬੱਦਲ. "ਜਾਨੁਕ ਬਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਂਬੁਦ ਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੪੪)

ਕ੍ਰਿਪਾਯਤਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਆਯਤਨ (ਘਰ).

ਕ੍ਰਿਪਾਰ
ਕ੍ਰਿਪਾਰਾ
ਕ੍ਰਿਪਾਰੀ
ਕ੍ਰਿਪਾਰੁ } ਵਿ–ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰੀ. ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲਾ. ਦਯਾਵਾਨ. "ਪ੍ਰਭੂ ਦਇਆਰ ਕ੍ਰਿਪਾਰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਹੋਹੁ ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੱਲੂ ਕਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਵਡਾ ਯੋਧਾ ਸੀ। ੩ ਕਟੋਚ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀਏ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਗਿਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦਿੱਤੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਚੰਦ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ.

ਕ੍ਰਿਪਾਲਚੰਦ. ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਾਮਾ. ਏਹ ਪਰਮ ਗੁਰਭਗਤ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਵਿਖਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ–

"ਤਹਾਂ ਮਾਤੁਲੇਯੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਕਰੁੱਧੰ." ××

੨ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਕਟੋਚ ਗੋਤ੍ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ ਕਟੋਚੀਆ ਭੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੯. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾਮ ਭੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਹੁਸੈਨੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੧.

ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ. ਨਾਮ ਦਾ ਰਸੀਆ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਮਹੰਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹਯਾਤ ਖ਼ਾਂ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਕੁਤਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਹੋਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਸਰੋਪਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ–

"ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਕੁਪਤੰ ਹੈ ਕੁੱਤਕੋ ਸੰਭਾਰੀ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਠੀ ਖ਼ਾਨ ਹੱਯਾਤ ਕੇ ਸੀਸ ਥਾਰੀ,
ਉਠੀ ਛਿੱਛ ਇੱਛੇ ਕੱਢਾ ਮਿੱਜ ਜੋਰੇ,
ਮਨੋ ਮਾਖਨੰ ਮੱਟਕੀ ਕਾਨ੍ਹ ਫੋਰੇ.''

ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਪਿੰਡ ਹੇਹਰ (ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ) ਹੈ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਉੱਚਪੀਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਹੇਹਰ ਪਹੁਚੇ, ਤਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਸਮੇਂ ਕਈ ਕੋਹ ਤੀਕ ਪਲੰਘ ਦਾ ਪਾਵਾ ਉਠਾਂਦੀਂ ਗਿਆ.

ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਪਾਯੁਕ੍ਤ. ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲਾ. ਮਿਹਰਬਾਨ.

ਕ੍ਰਿਪਾਵਤ
ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ
ਕ੍ਰਿਪਾਵੰਤ } ਵਿ–ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਵਤ.

ਕ੍ਰਿਪੀ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾ (ਅਥਵਾ ਕ੍ਰਿਪ). ਇਹ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਅਸ਼੍ਵਥਾਮਾ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਤਮ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭਰਦ੍ਵਾਜ(ਸ਼ਰਦਵਾਨ) ਦੇ ਤਪਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ 'ਗਜਾਨਪਦੀ' ਅਪਸਰਾ ਘੱਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਵੀਰਜ ਪਾਤ ਹੋਗਿਆ, ਇਹ ਵੀਰਜ ਸਰਕੜੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆ-ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਲੜਕਾ ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਉਪਜੀ. ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਰਾਜਾ ਨੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਤਦ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਈ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਘਰ ਲੈਆਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪੀ ਹੋਇਆ. ਜੁਆਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪੀ ਦ੍ਰੋਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਿਛਕ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਰਿਹਾ.

ਕ੍ਰਿਪੀਸੁਤ. ਕ੍ਰਿਪੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਅਸ਼੍ਵਥਾਮਾ. ''ਭੀਖਮ ਦ੍ਰੋਣ ਕ੍ਰਿਪਾਰੁ ਕ੍ਰਿਪੀਸੁਤ.'' (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਭੀਸ਼ਮ-ਪਿਤਾਮਾ, ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ, ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ ਅਤੇ ਅਸ਼੍ਵਥਾਮਾ.

ਕ੍ਰਿਮ
ਕ੍ਰਿਮਿ } ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮ. ''ਵਿਚਿ ਪਾਥਰ ਕ੍ਰਿਮ ਜੰਤਾ.'' (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਮਿਜਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਮਿਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੀੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਲਾਖ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮਚੀ.

ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ. ਵਿ–ਜੋ ਕੀਤਾ ਜਾਰਿਹਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕਰਮ, ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਿਆ। ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦਾ ਉਹ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਕਰਣਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ–ਆਉਣਾ, ਜਾਣਾ, ਲਿਖਣਾ ਆਦਿ. Verb.

ਕ੍ਰਿਯਾਚਤੁਰ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਚਤੁਰਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ. ਅਰਥਾਤ ਬਿਨਾ ਮੁਖ ਤੋਂ ਬੋਲੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਨਾਲ ਚਤੁਰਤਾ ਦਿਖਾਵੇ.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਚਕ ਸੰਗ੍ਯਾ. ਉਹ ਨਾਮ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾਬੋਧਕ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ–ਦੁਖਹਰਤਾ. ਮੁਕਤਿਦਾਤਾ ਆਦਿਕ.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਸ਼ੇਸਣ. ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਭਾਵ, ਰੀਤਿ ਅਥਵਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜਣਾਵੇ. ਜੈਸੇ–ਅਭੀ, ਹੁਣੇ, ਓਥੇ, ਐਸੇ ਆਦਿਕ. Adverb.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਸੇਖ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਆਵਿਸੇਖ.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਦਗਧਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਦਗ੍ਧਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਚੇਸ਼੍ਟਾ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ.

ਕ੍ਰੀਚਕ. ਦੇਖੋ, ਕੀਚਕ. ''ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨ ਕ੍ਰੀਚਕ ਹਰਖਾਨਾ.'' (ਨਾਪ੍)

ਕ੍ਰੀਛਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰੀਛਨ.

ਕ੍ਰੀਟ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰੀਟ.

ਕ੍ਰੀਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਕ੍ਰਯ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਖ਼ਰੀਦਿਆ.

ਕ੍ਰੀੜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਲ. ਖੇਲਨਾ। ੨ ਵਿਲਾਸ. ਮਸ਼ੌਲ ਕਰਨਾ.

ਕ੍ਰੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੀੜਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਰੂਪਾ ਅਤੇ ਮਾਧੋ ਦਾ ਰੂਪ ੧.

ਕ੍ਰੀੜਾਚਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਭੂਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਦਾ ਰੂਪ (੬).

ਕ੍ਰੁਸ਼. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਸ਼੍. ਧਾ–ਪੁਕਾਰਨਾ–ਰੋਣਾ–ਗਾਲ੍ਹੀ ਦੇਣਾ––ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ.

ਕ੍ਰੂਚ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਚ੍. ਧਾ–ਨਜ਼ਦੀਕ (ਨੇੜੇ) ਜਾਣਾ, ਟੇਢਾ ਘੁੰਮਣਾ,ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ,ਤੁੱਛ ਹੋਣਾ.ਰੁੱਖਾਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਗੁਲਾ। ੩ ਕੂੰਜ। ੪ ਕ੍ਰੌਂਚ ਪਰਵਤ। ੫ ਰੁੱਖਾਪਨ.''ਧਨੁ ਬ੍ਰਿਕੁਟੀ ਸੁ ਕ੍ਰੂਚ ਬਿਨ ਬਾਰੀ.''(ਨਾਪ੍)ਕੋਸ਼ ਰੁਖਾਸਣੇ ਬਿਨਾ.ਭਾਵ–ਮੁੱਲਾਇਮ.

ਕ੍ਰੁਧ੍. ਸੰ. ਧਾ–ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ.

ਕ੍ਰੁੱਧ. ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ. ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆਹੋਇਆ.

ਕ੍ਰੁੱਧ ਬਿਖੈਂ ਜਿਨ ਘੋਰ. ਵਾ–ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾ ਘੋਲ. (ਰਾਮਾਵ)

ਕ੍ਰੂਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿਰਦਈ. ਜ਼ਾਲਿਮ। ੨ ਤੱਤਾ. ਗਰਮ। ੩ ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼.

ਕ੍ਰੂਰਕਰਮਾ. ਵਿ–ਦਯਾ ਰਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ''ਅਬ ਆਨਾ.''(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇਕ ਸੂਰ੍ਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ.

ਕ੍ਰੂਰਬਰਸ
ਕ੍ਰੂਰਵਸੰ } ਇੱਕ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕ੍ਰੇਸ. ਕਲੇਸ਼.''ਕਉਸਲ ਕੇ ਛੋਰ ਕ੍ਰੇਸ.'' (ਰਾਮਾਵ) ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਛੱਡਕੇ.

ਕ੍ਰੇਟੁ. ਸ਼ਜਾਮਾ. ਕਾਲਕੜਛੀ. ''ਕੁਰਕਟ ਕ੍ਰੇਟੁ ਕਾਕ.'' (ਨਾਪ੍)

ਕ੍ਰੋਸ਼ਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਕਾਰਨਾ. ਚਿੱਲਾਨਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੁਸ਼੍.ਧਾ.

ਕ੍ਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧ. ''ਨ ਮੋਹੰ ਨ ਕ੍ਰੋਹੰ.'' (ਅਕਾਲ)

ਕ੍ਰੋਂਚ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੌਂਚ.

ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋਧ. ''ਕ੍ਰੋਧ .ਬਿਨਾਸੈ ਸਗਲ ਬਿਕਾਰੀ.'' (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕ੍ਰੋਧਿ
ਕ੍ਰੋਧੀ } ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧਿਨ੍. ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲਾ. ਗੁਸੈਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਠੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰੋਧਿ.

ਕ੍ਰੋਪ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪ. ''ਜੋ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਪ ਕਰੇਕਰਿ ਧਾਇਆ. (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕ੍ਰੋਪਿ. ਕ੍ਰੋਪ (ਕ੍ਰੋਧ) ਕਰਕੇ. ਕੁਪਿਤ ਹੋਕੇ. ''ਹਸਤੀ ਕ੍ਰੋਪਿ ਮੂੰਡ ਮਹਿ ਮਾਰਿਓ.'' (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਕ੍ਰੋਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਟਿ. ਕ੍ਰੋੜ. ਸੌ ਲਾਖ. ''ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨ ਨ ਹੋਰੇ.'' (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰੋੜ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਡ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰ। ੨ ਗੋਦ. ਅੰਕਵਾਰ। ੩ ਬਿਰਛ ਦੀ ਖੋੜ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜ.

ਕ੍ਰੌਂਚ. ਸੰ. ਕ੍ਰੌਞ.ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰਸ. ''ਕ੍ਰੌਂਚ ਸੁ ਆਰੁਣਚੂੜ ਪੁਕਾਰਤ.''(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਬਤ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਮੈਨਾਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰੌਂਚ ਪਰਬਤ ਅਜੇਹਾ ਮਸਤਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰੌਂਚ-ਦ੍ਵੀਪ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰੜਨ ਲੱਗਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕਾਤਿੱਕੇਯ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਗਏ, ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ਿਵਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਤੀਰ ਅਥਵਾ ਬਰਛੀ ਅਜੇਹੀ ਮਾਰੀ ਕਿ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਬਿਨ੍ਹਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖੜਗ ਨਾਲ ਕ੍ਰੌਂਚ ਦਾ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਵੱਢਦਿੱਤਾ. ''ਕ੍ਰੌਂਚ ਸੈਲ ਮੇ ਜਨੁ ਸ਼ਿਵ-ਨੰਦਨ ਬਰਛੀ ਮਾਰ ਧਸਾਈ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਮਧ ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕ੍ਰੌਂਚ ਦ੍ਵੀਪ ਵਿੱਚ ਸੀ। ੪ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤ ਦ੍ਵੀਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੌਂਚ ਪਹਾੜ ਹੈ. ਇਹ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੋਲਾਂ ਲੱਖ ਯੋਜਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ''ਕ੍ਰੌਂਚ ਨਾਮ ਤਿਹ ਦੀਪ ਕੋ ਨਰ ਸੁੰਦਰ ਸਮੁਦਾਯ.'' (ਨਾਪ੍) ੫ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੌਂਚਪਦਾ.

ਕ੍ਰੌਂਚਪਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੯.

ਕ੍ਰੌਂਚਬ੍ਯੂਹ
ਕ੍ਰੌਂਚਵ੍ਯੂਹ
ਕ੍ਰੌਂਚਾਬ੍ਯੂਹ } ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰੌਂਚ (ਸਾਰਸ) ਪੰਛੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸਮਾਨ ਫੌਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ. ਫੌਜ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰਾਂ ਖੜਾ ਕਰਨਾ, ਮਾਨੋ ਸਾਰਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣ ਗਈ ਹੈ. ''ਕ੍ਰੌਂਚਾਬ੍ਯੂਹ ਕਿਯੋ ਅਸੁਰਿਸ ਜਬ.'' (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਕ੍ਰੰਦ. ਸੰ.ਕ੍ਰਨ੍ਦ . ਧਾ–ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਘਬਰਾਉਣਾ, ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਨਾ.

ਕ੍ਰੰਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਣਾ. ਵਿਲਾਪ। ੨ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਦਾ ਹਾਹਾਕਾਰ.

ਕ੍ਰੰਮ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਮ. ''ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰੰਮ ਸੇਵੀਐ ਸਚਾ.'' (ਸ਼ਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕ੍ਲਿਸ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਸ੍ਯ.

ਕ੍ਲੇਦ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਦ.

ਕ੍ਲੇਦਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਦਨ.

ਕ੍ਵ. ਵ੍ਯ–ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਇ.

ਕ੍ਵਚਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੋਈ ਹੀ. ਬਹੁਤ ਘੱਟ. ਸ਼ਾਯਦ ਕੋਈ। ੨ ਕਹੀਂ (ਕਿਤੇ) ਭੀ. ''ਨਚ ਸੁਖੰ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯਤੇ ਕ੍ਵਚਿਤ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਕ੍ਵਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦੰਡ. ''ਕੁਰੁਰਾਵ ਕ੍ਵਾਂਡ ਭੇ ਮਾਰਜੋ.'' (ਚਰਿਤ੍ ੧੩੭) ਕੁਰੁ ਰਾਜਾ ਧਨੁਖ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ.

ਕ੍ਵਾਥ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾੜ੍ਹਾ. ਜੋਸ਼ਾਂਦਾ. ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਦਵਾ ਵਿੱਚ ਚੌਸਠ ਤੋਲੇ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ ਉਬਾਲਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਬਾਕੀ ਰੱਖਣਾ, ਵੈਦ੍ਯਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਵਾਥ ਦੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਦੱਸੀ ਹੈ.

ਕ੍ਵਾਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਹੀਂ ਭੀ. ਕਿਤੇ ਭੀ.

ਕ੍ਵਾਰ. ਦੇਖੋ,ਕੁਆਰ ੩. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ.''ਜਾਨਤ ਹੋਂ ਘਨ ਕ੍ਵਾਰ ਕੋ ਗਰਜਤ, ਬਰਸ ਨ ਆਇ.'' (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅੱਸੂ ਦਾ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦਾ ਹੈ, ਵਰ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ.

ਕ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ.

ਕ੍ਵੈ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਵ। ੨ ਸਰਵ–ਕੋਈ. ''ਨ ਸੁਭੁਟ ਠਾਢ ਕ੍ਵੈ ਰਹਜੋ.'' (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕ. ਸੰ. ਵ. ਇਹ ਅੱਖਰ ਕ ਅਤੇ ਸ਼ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੁੱਤ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ ਟਿੱਪੀ ਪਿੱਛੋਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ. ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਚਲਿਤ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਅਸੀਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਣ. ਦੇਖੋ, ਖਿਣ.

ਕਣਭੰਗੁਰ. ਦੇਖੋ, ਖਿਣਭੰਗਰ.

ਕਣਿਕ. ਵਿ–ਇੱਕ ਕਣ (ਲਮਹਾ) ਮਾਤ੍ ਰਹਿਣਵਾਲਾ.

ਕਤ. ਦੇਖੋ, ਛਤ. ''ਜਿਨ ਕੇ ਜਗ ਅਛਤ ਸੀਸ ਧਰੈ। ਤਿਨ ਕੋ ਤਨੁ ਸਛਤ ਕੋਨ ਕਰੈ.'' (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚਾਉਲ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਪੂਜੀਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸ–ਕਤ(ਜ਼ਖਮੀ)ਕੋਣ ਕਰਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਕਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ। ੨ ਨਾਸ਼.ਤਬਾਹੀ.

ਕਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਤ (ਘਾਵ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕਵਚ। ੨ ਹਿੰਸਾ (ਤਬਾਹੀ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਤ੍ਰਿਯ. ਛਤ੍ਰੀ। ੩ ਰਾਜਸ। ੪ ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ.

ਕਤ੍ਰਿ
ਕਤ੍ਰਿਯ
ਕਤ੍ਰੀ } ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ. ਸੰਗਜਾ–ਕਤ੍ਰ (ਬਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਜਾ ਵਰਣ, ਜੋ ਭੁਜਾ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭੁਜਾ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ.

ਕਪਣਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨੂੰ ਫੈਂਕ ਦੇਵੇ. ਬੋਧਮਤ ਦਾ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ। ੨ ਰਾਜਾ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ.

ਕਪਾ. ਦੇਖੋ, ਛਪਾ.

ਕਮਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗ੍ਯਤਾ. ਲਿਆਕ਼ਤ। ੨ ਸ਼ਕਤਿ. ਤਾਕਤ.

ਕਮਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਮਾ ਅਤੇ ਛਿਮਾ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਧਰਤੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਮੀ. ਦੇਖੋ, ਛਮੀ.

ਕਯ. ਦੇਖੋ,ਖੈ। ੨ ਖਈ ਰੋਗ.ਦੇਖੋ,ਖਈ ੩। ੩ ਪ੍ਰਲੈ। ੪ ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੫ ਰੋਗ। ੬ ਘਰ। ੭ ਹਿੰਸਾ.

ਕਯਾਹ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਹ.

ਕਯੀ. ਦੇਖੋ, ਖਈ ਅਤੇ ਕਯ। ੨ ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਦਮੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦਕ ਦੇ ਸਰਾਫ ਨਾਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਖਈਰੋਗ ਚੰਬੜਗਿਆ ਸੀ.

ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਖਰ.

ਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਖਰਣਾ.

ਕਾਂਤ. ਵਿ–ਕਿਮਾ (ਖਿਮਾ) ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਸਹਾਰਨਾ.

ਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰ.

ਕਾਲਨ. ਸੰਗਜਾ–ਧੋਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਲਨ. ਖੰਘਾਲਣਾ.

ਕਿਤਿ. ਦੇਖੋ, ਛਿਤਿ.

ਕਿਤਿਪ
ਕਿਤਿਪਤਿ
ਕਿਤਿਪਾਲ
ਕਿਤੀਸ
} ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ. ਭੂਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਛਿਤਿਪਤਿ.

ਕਿਪ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਛਿਪ੍ਰ.

ਕੀਣ. ਦੇਖੋ, ਖੀਣ ਅਤੇ ਛੀਣ.

ਕੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖੀਰ ਅਤੇ ਛੀਰ.

ਕੀਰਸਮੁਦ੍ਰ
ਕੀਰਸਾਗਰ
ਕੀਰਧਿ
ਕੀਰਨਿਧਿ
ਕੀਰੋਦ
} ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ ਕੱਢੇਗਏ ਸਨ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੀਵ. ਦੇਖੋ, ਖੀਵਾ.

ਕੁਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਛੁਦ੍ਰ.

ਕੁਧ. ਦੇਖੋ, ਖੁਧ.

ਕੁਧਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਧਾ.

ਕੁਧਾਤੁਰ. ਵਿ–ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ। ੨ ਭੁੱਖਰੋਗ ਦਾ ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ.

ਕੁਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤਜਭਾਮਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਧਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਕ੍ਵਾਕੁ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. "ਹੋਤ ਭਯੋ ਕੁਪ ਭੂਪ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਛੋਟੀ ਝਾੜੀ. Bush.

ਕੁਰ. ਧਾ–ਕਤਰਨਾ–ਚੀਰਨਾ-ਛੇਦਨਾ–ਲਕੀਰਖਿੱਚਣੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਸਤਰਾ। ੩ ਛੁਰਾ। ੪ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਖੁਰ। ੫ ਤੀਰ. ਬਾਣ.

ਕੇਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ। ੩ ਖੇਤ। ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ.

ਕੇਤ੍ਰਗਜ. ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵਾਤਮਾ, ਜੋ ਕੇਤ੍ਰ (ਦੇਹ) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਖੇਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਕੇਤ੍ਰਜ. ਵਿ–ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਕੇਤ੍ਰ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਪਾਂਡਵ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼.

ਕੇਤ੍ਰਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ.

ਕੇਪਕ. ਵਿ–ਫੈਂਕਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕੇਪਣ ਕਰੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰੰਥਕਰਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਅਥਵਾ ਆਪਣਾ ਪਾਠ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕੇਪਣ. ਸੰਗਜਾ–ਫੈਂਕਣਾ। ੨ ਭੇਗਣਾ. ਸੁੱਟਣਾ। ੩ ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਭੇਜਣਾ। ੪ ਨਿੰਦਾ. ਅਪਵਾਦ.

ਕੇਮ. ਦੇਖੋ, ਖੇਮ.

ਕੇਮਕਲਜਾਣ. ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਮੁਕਤਿ. ਮੰਗਲ ਅਤੇ ਮੋਕ (ਮੋਖ). ੨ ਕਲਜਾਣ ਰਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜੋ ਹਮੀਰ ਅਤੇ ਕਲਜਾਣ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੰਕਰਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕੋਣੀ. ਦੇਖੋ, ਛੋਣਿ.

ਕੋਭ. ਦੇਖੋ, ਛੋਭ.

ਖ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ। ੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ੪ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੫ ਸਿਫਰ. ਬਿੰਦੀ. ਨੁਕਤਾ। ੬ ਸੁਰਗ। ੭ ਸੁਖ। ੮ ਛਿਦ੍ਰ. ਛੇਕ. ਸੁਰਾਖ਼। ੯ ਕਰਮ। ੧੦ ਪੁਰ. ਨਗਰ। ੧੧ ਖੇਤ। ੧੨ ਗਜਾਨ. ਵਿਵੇਕ। ੧੩ ਬ੍ਰਹਮਾ.ਚਤੁਰਾਨਨ। ੧੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵ੍ਹ ਅਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਅੱਖਰ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਸਾਖੀ, ਮੋਖ, ਬਿਰਖ, ਵਿਖ ਅਤੇ ਖਟ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ.

ਖਉ. ਸੰ. ਕਯ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਾਸ਼. ਨਾਸ਼. "ਅਕਾਲ-ਮੂਰਤਿ ਜਿਸੁ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਖਉ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਖਿਨ ਮਹਿ ਖਉ ਭਈ ਹੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਰੋਗ. ਦੁੱਖ. "ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਦੂਰ ਕਰੈ ਖਉ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਯ.

ਖਉਸ
ਖਉਸੜਾ
} ਦੇਖੋ, ਕਉਸ ਅਤੇ ਕੌਸ.

ਖਉਫ
ਖਉਫੁ
} ਅ. خوف ਖ਼ੌਫ਼. ਸੰਗਜਾ–ਡਰ. ਭੈ. "ਖਉਫੁ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖਉਲਣਾ
ਖਉਲਨਾ
} ਕ੍ਰਿ–ਉਬਲਨਾ. ਰਿੱਝਣਾ. ਸੰ. ਕ੍ਵੇਲ੍ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੰਬਣਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਖੇਲਣਾ, ਜਾਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਖੌਲਨਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ। ੨ ਮਲਣਾ. ਮਰਦਨ ਕਰਨਾ. ਲਿੱਪਣਾ. "ਗਦਹੁ ਚੰਦਨਿ ਖਉਲੀਐ, ਭੀ ਸਾਹੂ ਸਿਉ ਪਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਖਊ. ਵਿ–ਕਯ (ਖੈ–ਨਾਸ਼) ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਊ.

ਖਅਉ. ਸੰ. ਕਯ. ਵਿਨਾਸ਼. ਖੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਅਉ.

ਖਇ. ਦੇਖੋ, ਕਯ.

ਖਇਆ. ਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਯ. "ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਸਭਿ ਹੋਏ ਖਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਇਆ. "ਅਹੰਰੋਗ ਸਗਲ ਹੀ ਖਇਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਹਿੰਸਕ. "ਮੁਏ ਦੁਸਟ ਜੋ ਖਇਆ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ਕਾਤਿਲ ਵਿਕਾਰ ਮਰਗਏ। ੪ ਖਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖਹਣਾ.

ਖਇਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖੈਕਾਲ.

ਖਈ. ਦੇਖੋ, ਕਯ. "ਕਲਮਲ ਤਿਸੁ ਖਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ. ਖਾਦਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਇਕਥਲ ਭੋਜਨ ਸਭਕੋ ਖਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਕਯ ਅਤੇ ਰਾਜਯਕਮਾ. ممّی ਤੁੱਮਾਦਿੱਕ. Consumption. ਪਹਿਲਾਂ ਨਜਲਾ ਹੋਕੇ ਖਾਂਸੀ ਅਤੇ ਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਨੇ ਸਨੇ ਫਿਫੜੇ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਅਤੇ ਜਖਮ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਖੰਘਾਰ ਨਾਲ ਲਹੂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਤਾਪ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਸਰੀਰ ਸੁਸਤ ਪੈਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਭੁੱਖ ਬੰਦ, ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਲਹੂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਾਲੀ ਘਟਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਫਿੱਕਾ ਪੈਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਨੀਂਦ ਘੱਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਦੀਨਤਾ ਚਿੰਤਾ ਡਰ ਸਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਧੜ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਪਸੀਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਮੱਠੀ ਮੱਠੀ ਸਿਰਪੀੜ ਰਹਿਣੀ, ਬੁਰੇ ਸੁਪਨੇ ਆਉਣੇ, ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸੋਜ ਹੋਣੀ, ਕਦੇ ਕਬਜ ਕਦੇ ਦਸਤ ਆਉਣੇ ਆਦਿਕ ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ.

ਖਈ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਬਹੁਤਾ ਮੈਥੁਨ, ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ, ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਮਿਹਨਤ, ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਨਾ, ਗੰਦੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਭੁੱਖ ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਤੇਹ ਆਦਿਕ ਦੇ ਵੇਗਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ, ਬਹੁਤ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਘਰ ਦਾ ਹਵਾਦਾਰ ਨਾ ਹੋਣਾ ਆਦਿ.

ਇਹ ਰੋਗ ਕਦੇ ਕਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੋਂ (ਮੌਰੂਸੀ) ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਖਈ ਦੇ ਰੋਗੀ ਦੀ ਛੂਤ ਤੋਂ ਭੀ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੋਗ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੜਜਾਵੇ ਫੇਰ ਨਿਕਲਨਾ ਔਖਾ ਹੈ. ਖਈ ਦਾ ਰੋਗੀ ਮਸੀਂ ੧੦੦੦ ਦਿਨ ਕਟਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਰਾਇ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਘਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਛੱਡਕੇ ਜੰਗਲ ਪਹਾੜ ਨਦੀ ਅਥਵਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਚੀਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਣ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਮੈਥੁਨ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਪਰਹੇਜ਼ ਰੱਖਣਾ ਲੋੜੀਏ. ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹਲਕੀ (ਦੁੱਧ ਸ਼ੋਰਵਾ ਆਦਿ) ਗਿਜਾ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸਾਹ ਰੱਖਣਾ ਲੋੜੀਏ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜੀ ਹੋਜਾਵਾਂਗਾ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਅਨਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਖਈ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ–

ਖਾਂਸੀ ਅਤੇ ਤਾਪ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤੋ, ਬਹੁਤ ਪਸੀਨਾ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵਰ ਔਖਧਾਂ ਤੋਂ ਬਚੋ. ਕਾਡਲਿਵਰ ਆਇਲ (Codliver oil) ਪੀਓ. ਬੰਸਲੋਚਨ, ਇਲਾਚੀਆਂ, ਸਤਗਿਲੋ, ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ, ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਰਕ ਮਿਲਾਕੇ ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਓ. ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਮਘਾਂ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਅਨਾਰ ਦਾ ਛਿੱਲ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਜੌਂਖਾਰ ਛੀ ਮਾਸੇ, ਗੁੜ ਅੱਠ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹਕੇ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ. ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਨਿੱਤ ਸੇਵਨ ਕਰੋ. "ਖਈ ਸੁ ਬਾਦੀ ਭਈ ਮਵੇਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਖਈਹੈ. ਖਾਜਾਊ. "ਮਾਨੁਸੁ ਬਪੁਰਾ ਮੂਸਾ ਕੀਨੋ ਮੀਚੁ ਬਿਲਈਆ ਖਈਹੈ ਰੇ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਈ.

ਖਏ. ਕਯ ਭਏ. ਨਾਸ਼ ਹੋਏ. "ਸੁਨਤ ਜਸੋ ਕੋਟਿ ਅਘ ਖਏ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਖਸ. ਸੰ. ਬ੍ਰਾਬ੍ਰ. ਧਾ–ਘਸਣਾ."ਸਿਲਾ ਸੰਗ ਖਸ ਚਾਲਤ ਨੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਿਲਾ ਨਾਲ ਖਹਿਕੇ ਪਾਣੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ। ੩ ਫ਼ਾ خس ਖ਼ਸ. ਉਸ਼ੀਰ. ਵੀਰਣਮੂਲ. ਪੰਨ੍ਹੀ ਦੀ ਜੜ, ਜੋ ਵਡੀ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਇਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀਆਂ ਟੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਖੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਖਸ ਟਾਟੀ ਕੀਨੇ ਛਿਰਕਾਵ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਖਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਹੈ. ਸਿਰਪੀੜ ਤਾਪ ਦਾਹ ਅਤੇ ਵਮਨ (ਕ਼ਯ) ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. L. Andropogon Muricatus। ੪ ਸੰ. ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਸ ਜਾਤੀ ਵਸਦੀ ਸੀ। ੫ ਖਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖਸੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. "किराता दरदाः खसाः" (ਮਨੁ) ੬ ਪਾਂਉ ਦਾ ਰੋਗ. ਪਾਮਾ.

ਖਸਕਣਾ
ਖਸਕਨਾ
} ਕ੍ਰਿ–ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟਲਣਾ. ਸਰਕਣਾ.

ਖਸਖਸ. ਸੰ. खस्खस. ਸੰਗਜਾ–ਪੋਸਤ ਦਾ ਬੀਜ. ਅਹਿਫੇਨਬੀਜ. ਫ਼ਾ خشخاش ਖ਼ਸ਼ਖ਼ਾਸ਼. ਅੰ. Poppy-seed. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਨਸ਼ਾ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖ਼ਸ਼ਟ. ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ੂ. ਵਿ–ਛੀਵਾਂ. ਛਠਾ। ੨ ਖਟ (ਸ਼ਟ-ਛੀ) ਦਾ ਅਨਥ ਬੋਧਕ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਦਸ ਅਸਟ ਖਸਟ ਸੂਵਨ ਸੁਨੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸੁਣੇ.

ਖਸਟਨੈਣ } ਛੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਰਾਦੈਤ. ਦੇਖੋ,
ਖਸਟਨੈਨ } ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਰਾ. "ਹਣਜੋ ਖਸਟਨੈਣੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਤੇਈਆ ਤਾਪ.

ਖਸਟਮ. ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ੂ. ਵਿ–ਛੀਵਾਂ. ਛਠਾ.

ਖਸਟਮਿ } ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੀਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਛਠ.
ਖਸਟਮੀ } "ਖਸਟਮਿ ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ ਕਹਹਿ." (ਗਉ
ਖਸਟਿ } ਥਿਤੀ ਮ: ੫) "ਖਸਟੀ ਖਟਦਰਸਨ
ਖਸਟੀ } ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਜੇ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧)
੨ ਇੱਕ ਦੇਵੀ,ਜੋ ਕਾਤਿੱਕੇਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਪੂਜਨ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਛੀਵੇਂ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਬਾਲਕ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੀਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਖਸਟੀ ਕੀਨ ਭਲੇ ਕੁਲਚਾਲੀ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਿ. ਸੱਠ. ਸਾਠ. "ਖਸਟਿ ਕੁਲ ਜਾਦਵ ਜੁੱਝੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਸੱਠ ਕੁਲ ਯਾਦਵਾਂ ਦੇ ਲੜ ਮੋਏ। ੫ ਸੱਠੀ ਦੇ ਚੌਲ.

ਖਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਸੋਟਨਾ (ਖੱਸਣਾ). ਖੋਹਣਾ. ਸਿੰਧੀ. ਖਸਣੁ. ੨ ਖਸਕਨਾ. ਸਰਕਨਾ. ਟਲਨਾ. ਜਗਾ ਤੋਂ ਹਟਣਾ. "ਬ੍ਰਿਥਾ ਸ੍ਰਮ ਖਸਤ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਵ੍ਰਥਾ (ਪੀੜਾ) ਅਤੇ ਬਕੇਵਾਂ ਹਟਦਾ ਹੈ। ੩ ਖਹਿਣਾ.ਘਸਣਾ.

ਖ਼ਸਤਨ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਸ੍ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਣਾ। ੨ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣਾ। ੩ ਕੰਗਾਲ ਹੋਣਾ.

ਖ਼ਸਤਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਸ੍ਤਹ ਵਿ–ਕ਼ੁਰਕ਼ੁਰਾ। ੨ ਰੋਗੀ। ੩ ਘਾਇਲ. ਜ਼ਖ਼ਮੀ. ਫੱਟੜ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਠਲੀ.

ਖਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ.

ਖਸਮ ਅਥਵਾ **ਖਸਮੁ.** ਅ ਖ਼ਸ੍ਮ ਖ਼ਸਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਆਕਾ. ਮਾਲਿਕ. "ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਚਲਈ ਨਾਲਿ ਖਸਮ ਚਲੈ ਅਰਦਾਸਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾਵ–ਜਗਤਨਾਥ. ਕਰਤਾਰ. "ਖਸਮ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਪਰਪਿਰ ਰਾਤੀ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ. "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਅਖਰ ਦੁਇ ਭਾਖਿ। ਹੋਇਗਾ ਖਸਮੁ ਤ ਲੇਇਗਾ ਰਾਖਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜੇ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਅਕਾਰਣ ਵੈਰੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਰਾਮ ਰਖਜਾ ਕਰੇਗਾ। ੫ ਤੁ ਖ਼ਸ੍ਮ ਖਿਸਮ. ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ੍ਤ। ੬ ਸੰਬੰਧੀ.ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ। ੭ ਫ਼ਾ ਖ਼ਸ਼੍ਮ ਖ਼ਸ਼ਮ. ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ.

ਖਸਮਾਹੁ. ਖਸਮ ਤੋਂ. ਖਸਮ ਸੇ. "ਸਭਿ ਆਏ ਹੁਕਮਿ ਖਸਮਾਹੁ."(ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ਖਸਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਆਏ.

ਖਸਮਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਸ੍ਮਾਨਹ ਖ਼ਸਮਾਨਹ. ਮਾਲਿਕ ਦੀ ਤਰਹਿ. ਭਾਵ–ਮਾਲਿਕੀ. ਸ੍ਵਤ੍ਵ. ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਿੰਧੀ. ਖਸਿਮਾਨੋ. ਰਹੁਮ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਉ ਖਸਮਾਨਾ ਕਰਿ ਪਿਆਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਕੰਤ ਹਮਾਰੋ ਕੀਅਲੋ ਖਸਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ,ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਖਸਮਿ. ਖਸਮ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਨੇ. "ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰ ਖਸਮਿ ਸਿਰ ਕਾਟਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਖਸਮ ਨੂੰ. ਖਸਮ ਦੇ. "ਖਸਮਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਖਸਮ ਦੇ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ.

ਖਸਮੁ. ਦੇਖੋ, ਖਸਮ. "ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਖਸਰਾ. ਚੇਚਕ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ. ਸੰ. ਮੰਬਰਜੂਰ. ਮਧੂਜੂਰ. ਮਧੋਰਾ. ਅ ਹ਼ਸ੍ਬਹ. ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਤਾਪ ਹੋਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਜਲਨ ਜੇਹੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੀਭ ਤਾਲੂਆ ਸੁਕਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਗਰਦਨ ਛਾਤੀ ਆਦਿਕ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਫੁਨਸੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.
ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ–
(੧) ਮੋਥਾ, ਸਜਾਹਤਰਾ, ਮੁਲੱਠੀ, ਦਾਖਾਂ, ਇੱਕੋ ਜੇਹੀਆਂ ਵਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ਲੈਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਾੜ੍ਹੇ, ਜਦ ਪਾਣੀ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਰਹੇ ਤਦ ਉਤਾਰ ਛਾਣਕੇ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਦੇਵੋ.
(੨) ਚੰਦਨ,ਖਸ,ਧਨੀਆਂ,ਬਾਲਛੜ,ਸਜਾਹਤਰਾ, ਮੋਥਾ, ਸੁੰਢ, ਇਹ ਸਮ ਤੋਲ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਲੈਕੇ ਕਾੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਪਿਆਵੋ.
(੩) ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਗਿਆਰਾਂ, ਮੁਲੱਠੀ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਖੁਬਕਲਾਂ ਦਿੱਕ ਤੋਲਾ, ਸੋਂਫ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਲੌਂਗ ਦਿੱਕ, ਅੰਜੀਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਅਧ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲੋ, ਜਦ ਪਾਈਆ ਪਾਣੀ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਉਤਾਰਕੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਛਾਣ ਲਵੋ. ਇਹ ਰਸ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਦੇਵੋ। ੨ ਅ ਖ਼ਸ੍ਰੁ ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਉਹ ਕਾਗਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਮਿਣਤੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਕਿਸੇ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਕੱਚਾ ਚਿੱਠਾ.

ਖਸਲਤ } ਅ ਖ਼ਸ੍ਲਤ ਖ਼ਸਲਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਭਾਉ.
ਖਸਲਤਿ } ਆਦਤ. ਵਾਦੀ. "ਮੂੰਢੈ ਦੀ ਖਸਲਤਿ ਨ ਗਈਆ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਖਸਿ. ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ. "ਜਬ ਭਾਵੈ ਲੇਇ ਖਸਿ." (ਸ ਕਬੀਰ) ਖਸੋਟ (ਖੋਹ) ਲਵੇ। ੨ ਖਹਿਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖਸ. "ਖਸਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਬਿਰੇ ਮਹੀਪ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖਸਿਯਾ } ਦੇਖੋ, ਖਸ ੫। ੨ ਵਿ–ਖੱਸੀ. ਅਖਤਾ.
ਖਸੀਆ } ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬਕਰਾ. ਛਾਗ. ਇਹ ਨਾਉਂ ਪੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਣ ਲਈ ਪਾਲੇਹੋਏ ਬਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੱਸੀ ਕਰਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਖਸਿਯਾ ਅਧਿਕ ਸੰਗ ਲੈ ਆਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੨) ੪ ਫੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼.

ਖਸੁ. ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ.

ਖਸੂਸਨ. ਅ ਖ਼ੁਸੂਸਨ ਖ਼ਸੂਸਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ.

ਖਸੋਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੋਹਣਾ. ਛੀਨਨਾ.

ਖਸੰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਸਮ.

ਖੱਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੋਹਣਾ. ਛੀਨਨਾ.

ਖੱਸੀ. ਅ ਖ਼ੱਸੀ.ਜਿਸ ਦਾ ਖ਼ਸੀਆ (ਅੰਡਕੋਸ਼–ਫੋਤਾ) ਨਿਕਾਲਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ–ਬਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਸਿਯਾ ੩.

ਖਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਸਟ.

ਖਸ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਖਸਟਿ.

ਖਸ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਸਟੀ.

ਖਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਸ.ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਿਘਸੰਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ੀ ਕਰਨੀ। ੩ ਲੜਨਾ ਭਿੜਨਾ.

ਖਹਦੀ. ਖਾਦਨ ਕੀਤੀ. ਖਾਧੀ. "ਆਪਿ ਖਹਦੀ ਫੇਰਿ ਦਬਣੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਆਪਿ ਖਾਧੀ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾ ਨੂੰ ਖ਼ੈਰਾਤ (ਵੰਡੀ) ਹੈ.

ਖਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਹਿਰਾ.

ਖਹੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਠ. ਜ਼ਿਦ. "ਖੋਇ ਖਹੜਾ ਭਰਮੁ ਮਨ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਰਿਹਾੜ.

ਖਹਿ. ਖਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖਹਣਾ.

ਖਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਹਣਾ.

ਖਹਿਰਾ. ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਤਾਰਾਚੰਦ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਹੀਰ ਚੰਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ "ਮਹਮਾ" ਨਾਮੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੩ ਖਹਿਰਾ ਗੋਤ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਚਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੭.

ਖਹਿਰੇ. ਖਹਿਰਾ ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ. ਦੇਖੋ, ਖਹਿਰਾ.

ਖਹੁ. ਦੇਖੋ, ਕਹ. "ਅੰਤਕਾਲ ਖਹੁ ਲਾਖਹੁ ਰੁੱਖੈ." (ਭਾਗੁ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਲਾਖ (ਲਾਕਾ) ਤੋਂ ਬਿਰਛ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖਹੁਰਾ. ਵਿ–ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰਦੜਾ। ੨ ਕੋੜਾ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਖਹੰਦਾ. ਵਿ–ਖਹਿੰਦਾ. ਲੜਦਾ. ਭਿੜਦਾ. "ਸੂਖ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਖਖ. ਦੇਖੋ, ਖੱਖ.

ਖਖਰ. ਸੰਗਜਾ–ਖ (ਘਰ) ਖਰ (ਤਾਮਸੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ). ਰੁਹਮੂੰ ਅਤੇ ਧਮੂੜੀਆਂ (ਭੁਰਿੰਡ ਅਤੇ ਤੰਦਈਆਂ) ਦਾ ਛੱਤਾ.

ਖਖੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕਕੜੀ. "ਖਖੜੀਆਂ ਸੁਹਾਵੀਆਂ ਲਗੜੀਆਂ ਅਕ ਕੈਠਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਕੌੜੇ ਤਾਮਸੀ ਮਿੱਠਤ ਵਾਲੇ ਹੋਏ.

ਖਖਾ. ਖਕਾਰ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਖ ਅੱਖਰ. "ਖਖਾ, ਖਰਾ ਸਰਾਹਉ ਤਾਹੂ." (ਭਾਵਨ)

ਖੱਖ. ਸੰ. ਖਕ੍ਖ. ਧਾ–ਹੱਸਣਾ. ਠੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਖੌਲ. ਠੱਠਾ। ੩ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਛਾਈਹੋਈ ਬਾਰੀਕ ਗਰਦ.

ਖੱਖਾ. ਦੇਖੋ, ਖਖਾ। ੨ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ,ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਖਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਿਆ ਹੈ. "ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੁਰਕ ਭਏ ਤਹਿ ਸਾਰੇ। ਹਿੰਦੂਨ ਹਾਹਾਕਾਰ ਉਚਾਰੇ। ਖੱਖੇ ਨਾਮ ਭਯੋ ਖਤ੍ਰੀਨ। ਭੰਭੇ ਨਾਮ ਦਿਜਨ ਕੋ ਚੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਜੋ ਗ (ਗਮਨ) ਕਰੇ, ਪੰਛੀ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਤਾਰਾ। ੫ ਦੇਵਤਾ। ੬ ਪਵਨ। ੭ ਟਿੱਡ. ਆਹਣ। ੮ ਬੱਦਲ। ੯ ਤੀਰ. ਬਾਣ। ੧੦ ਖੜਗ (ਕ੍ਰਿਪਾਣ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਖਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡੈ ਖਲਦਲ ਖੰਡੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਛਤ੍ਰੀ ਕੋਤਿਕ ਖਗਧਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਖਗਿ.

ਖਗਅਰਿ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਬਾਜ। ੨ ਤੀਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਖੜਗ. ਆਉਂਦੇ ਬਾਣ ਨੂੰ ਯੋਧਾ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟਦਿੰਦੇ ਸਨ. "ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਜੱਛ ਕੁਜੰਰ ਗਨ ਏ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਉਚਾਰ। ਫੁਨ ਅਰਿ ਸਬਦ ਉਚਾਰੀਐ ਜਾਨ ਤਿਸੈ ਤਰਵਾਰ." (ਸਨਾਮਾ)

ਖਗਤਨ. ਵਿ–ਪੰਛੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੰਛੀ ਦੀ ਹੈ ਦੇਹ ਜਿਸ ਦੀ. ਕਾਕਕੁਮ੍ਰਿ, ਗਰੁੜਾਦਿ। ੨ ਹੰਸ ਅਵਤਾਰ. "ਖਗਤਨ ਮੀਨਤਨ ਮ੍ਰਿਗਤਨ ਬਰਾਹਤਨ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਹੰਸਾਵਤਾਰ, ਮੱਛਾਵਤਾਰ, ਸ੍ਰਿਗੰਗਰਿਖਿ, ਵਰਾਹਾਵਤਾਰ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਨ.

ਖਗਨੀ. ਖੜਗ (ਤਲਵਾਰ) ਅਤੇ ਤੀਰ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖਗਪਤਿ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਗਰੁੜ। ੨ ਭਾਵ–ਮਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਬਿੱਤ ੨੩੦.

ਖਗਰਾਜ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਗਰੁੜ.

ਖਗਰੇਹ } ਗਰੁੜ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੁ.
ਖਗਾਸਨ } ਜੋ ਖਗ (ਪੰਛੀ) ਪੁਰ ਆਰੋਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮੂਰਤਿ ਲੈ ਨ ਕਰੈ ਖਗਰੇਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਿਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ ਲੈ ਨਾ ਕਰਲਵੇ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ.

ਖਗਾਂਤਕ. ਖਗ–ਅੰਤਕ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਾਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਗਅਰਿ.

ਖਗਾਧਿਪ. ਖਗ (ਪੰਛੀਆਂ) ਦਾ ਅਧਿਪ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਗਰੁੜ.

ਖਗਿ. ਖੜਗ (ਤਲਵਾਰ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਗ ੧੦. "ਰੋਗ ਦੋਖ ਅਘ ਮੋਹ ਛਿਦੇ ਹਰਿਨਾਮ ਖਗਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਖਗਿਸ } ਖਗ–ਈਸ਼. ਖਗ–ਇੰਦ੍ਰ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ
ਖਗਿੰਦ } ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ), ਗਰੁੜ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ.
ਖਗੇਸ } "ਖਗਿਸ ਕੇ ਸਰ ਲਾਗੇ."(ਚਰਿਤ੍ ੨੦੩)
ਖਗੇਂਦ੍ } "ਜੋ ਨਰ ਗ੍ਰਸੈ ਕਲੁਖ ਅਹੇਸਾ। ਜਾਂਹਿ ਸ਼ਰਨ ਸੋ ਨਾਸ ਖਗੇਸਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਦੇਵਰਾਜ. ਇੰਦ੍ਰ.

ਖਗੋਲ. ਸੰਗਜਾ–ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਮੰਡਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਾਂਙ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਗੋਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਰਹਿਆ ਹੈ. Celestial sphere.

ਖਗੋਲਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ ਦੇ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਅਸਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਯੋਤਿਸ਼. Astronomy.

ਖੱਗ. ਖੜਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਦੇਖੋ, ਖੜਗ. "ਖੱਗਨ ਖੜਾਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੁੱਪਕ ਤੜਾਕੇ ਤੁੰਗ." (ਰਾਮਦਾਸ)

ਖੱਗਖਜਾਤਾ. ਵਿ–ਖੜਗਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਖ਼ਜਾਤਿ (ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ. "ਦੋਊ ਖੱਗਖਜਾਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖੱਗਬਹਾਦੁਰ. ਖੱਗ (ਤੇਗ) ਬਹਾਦੁਰ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ (ਉਲਥਾ) ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਖੱਗਬਹਾਦੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਖੱਗਾ. ਵਿ–ਖੜਗ ਜੇਹਾ. ਖੜਗ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਰਾਂਹ ਪਲਾਸ ਆਦਿ ਦਾ ਫਲ, ਜੋ ਖੜਗ ਜੇਹੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖਚ. ਸੰ. ਖਚ੍. ਧਾ–ਸੰਪਦਾ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਖਿੱਚਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਜੜਨਾ.

ਖਚਣਾ / **ਖਚਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਣਾ–ਜੁੜਨਾ. (ਦੇਖੋ, ਖਚ ਧਾ)

"ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤਨੁ ਖਚਿਰਹਿਆ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) "ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੇਤੀ ਮਨ ਖਚਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਹਰਿਸੰਗਿ ਸੰਗਿ ਖਚੀਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਖਚਰ. ਵਿ–ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਚਰ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਛੀ. ਦੇਖੋ, ਖਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੱਚਰ। ੪ ਖਚਰਾਪਨ. ਖਚਰਊ.

ਖਚਰਊ. ਖਚਰਾਪਨ. ਕੁਟਿਲਤਾ ਛਲ. ਕਪਟ.

ਖਚਰਾ. ਵਿ–ਦੋਗਲਾ। ੨ ਨੀਚ. ਦੁਸ੍ਟ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ.

ਖਚਾ. ਦੇਖੋ, ਖਚ ਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਪਦਾ. ਸ਼ਾਨ ਸ਼ੌਕਤ. "ਅੰਦਰਹੁ ਬੋਬਾ ਕੂੜਿਆਰੁ ਕੂੜੀ ਸਭ ਖਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖਚਿ. ਖਚਿਤ ਹੋਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖਚਣਾ.

ਖਚਿਤ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆ. "ਮਨ ਖਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮਰਸ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਚ ਧਾ.

ਖੱਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਗੜਾ. ਕਲੇਸ਼। ੨ ਬਕਬਾਦ. ਖੱਪ.

ਖੱਚਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਧੇ ਅਤੇ ਘੋੜੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਨਸਲ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਤਰ.

ਖਜ. ਸੰ. ਖਜ੍. ਧਾ–ਰਿੜਕਣਾ–ਹਿਲਾਉਣਾ–ਮਿਟਾਉਣਾ.

ਖਜਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਜਲ. ਸ਼ਬਨਮ. ਓਸ. ਤ੍ਰੇਲ। ੨ ਅ ਖ਼ਜਿਲ. ਵਿ–ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਲੱਜਿਤ.

ਖਜ਼ਾਨਚੀ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਕੋਸ਼ਪ.

ਖਜਾਨਾ / **ਖਜੀਨਾ** ਅ ਖ਼ਜ਼ਾਨਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ. ਕੋਸ਼. ਧਨਾਗਾਰ. "ਨਾਮ ਖਜਾਨਾ ਭਗਤੀ ਪਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)"ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਮਾਲ ਖਜੀਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਖਜੂਰ. ਸੰ. ਖਰ੍ਜੂਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਛੁਹਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Phoenix sylvestris. "ਜਲ ਕੀ ਮਾਛੁਲੀ ਚਰੈ ਖਜੂਰਿ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਾਵ–ਅਣਬਣ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ੨ ਚਾਂਦੀ. ਰਜਤ. "ਕੰਚਨ ਔਰ ਖਜੂਰ ਦਯੋ ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਦਈ." (ਨਾਪ) ੩ ਬਿੱਛੂ. ਨੂਹਾਂ.

ਖਜੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਜੂਰ ੩। ੨ ਸੰ. ਖਰ੍ਜੂਕਰ੍ਣ. ਕੰਨਖਜੂਰਾ. ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਧਸਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੀੜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਤਪਾਦ ਸੰਗ੍ਯਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਤਪਦ. "ਸੀਸ ਪਟਕਤ ਜਾਂਕੇ ਕਾਨ ਮੋ ਖਜੂਰਾ ਧਸੈ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਕੰਨਖਜੂਰਾ.

ਖਜੂਰਿ. ਖਜੂਰ ਉੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਖਜੂਰ ੧। ੨ ਖਜੂਰ ਨਾਲ.

ਖਜੂਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਾਜੂਰ. ਖਜੂਰ ਦਾ ਫਲ. ਖੁਰਮਾ. ਛੁਹਾਰਾ. "ਰਬ ਖਜੂਰੀ ਪਕੀਆਂ ਮਾਖਿਅ ਨਦੀ ਵਹੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਤਭਰੇ ਵਾਕ ਖਜੂਰਾਂ ਅਤੇ ਹਰਿਗੁਣ ਚਰਚਾ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਨਦੀ ਹੈ.

ਖੱਜਲ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਖਜਲ ੨.

ਖਟ*. ਸੰ. ਖਟ੍. ਧਾ–ਚਾਹੁਣਾ–ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਢੂੰਡਣਾ, ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਟ੍. ਛੀ. ਸ਼ਸ਼. (Six). "ਏਕ ਘੜੀ ਖਟ ਮਾਸਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਛੀ ਸੰਖ੍ਯਾ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ. ਜੈਸੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਖਟ ਕਰਮ ਆਦਿ. "ਖਟ ਭੀ ਏਕਾ ਬਾਤ ਬਖਾਨਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਖਟ. ਅੰਧਾ ਕੂਆ (ਅੰਨ੍ਹਾ ਖੂਹ). ੫ ਕਫ. ਬਲਗਮ। ੬ ਹਲ. ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ। ੭ ਘਾਸ (ਘਾਹ). ੮ ਦੇਖੋ, ਖੱਟਣਾ। ੯ ਸਿੰਧੀ–ਖਾਟ. ਮੰਜਾ.

ਖਟਊਰਮਿ / **ਖਟਊਰਮੀ** ਸੰ. ਖਟ੍ਊਰ੍ਮਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੀ ਲਹਿਰਾਂ. ਛੀ ਤਰੰਗ. ਅਰਥਾਤ–ਭੁੱਖ, ਤ੍ਰਿਖਾ, ਸ਼ੋਕ, ਮੋਹ, ਬੁਢਾਪਾ ਅਤੇ ਮਰਣ। ੨ ਛੀ ਐਸ਼੍ਵਰਯ ਵਾਲਾ, ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਭਗਵਾਨ.

ਖਟਅੰਗ. ਸੰ. ਖਟ੍ਅਙ੍ਗ. ਛੀ ਅੰਗ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਛੀ ਅੰਗ ਇਹ ਹਨ–ਸਿਰ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ, ਛਾਤੀ, ਦੋ ਟੰਗਾਂ। ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ ਹਨ. "ਖਟਅੰਗ ਪਾਣਿ ਉਛਾਲੀਅੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਉਛਾਲਿਆ।

੩ ਨੀਤਿ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ:–

ੳ. ਸੰਧਿ (ਮੁਲਾਕਾਤ–ਸੁਲਹ).

ਅ. ਵਿਗ੍ਰਹਿ (ਜੰਗ).

ੲ. ਯਾਨ (ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ).

ਸ. ਆਸਨ (ਜਮਕੇ ਬੈਠਣਾ. ਮਤਲਬ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਆਸਨ ਜਮਾਉਣਾ).

ਹ. ਸੰਸ਼੍ਰਯ (ਕਿਸੇ ਬਲਵਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ).

ਕ. ਦ੍ਵੈਧੀਭਾਵ (ਫੋਟਕ ਪਾਉਣਾ).

੪ਵੇਦ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ:–

ੳ. ਸਿਛਾ (ਅਛਰਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਤੇ ਪਾਠ ਦੇ ਸੁਰ ਦਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਗ਼ਜਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ).

ਅ. ਕਲ੍ਪ–ਕ੍ਲ੍ਪ (ਮੰਤ੍ਰਜਾਪ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ).

ੲ. ਵ੍ਯਾਕਰਣ (ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ (ਵਰਤਾਉ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ).

ਸ. ਜਯੋਤਿਸ਼ (ਅਮਾਵਸ (ਮੱਸ) ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਆਦਿ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਗ਼ਜਾਨ ਹੋਵੇ).ǂ

ਹ. ਛੰਦ (ਪਦਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣੀਏ).

ਕ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ (ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ. ਵ੍ਯੁਤ੍ਪਤਿ ਸਹਿਤ ਨਾਮਾਂ. ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਵੈਦਿਕ ਕੋਸ਼).

ਖਟਸਾਸਤਾਂ / **ਖਟਸਾਸਤਰ** / **ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ** / **ਖਟਸਾਸ੍ਤ੍ਰ** ਸੰ. ਖਟ੍ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਹਿੰਦੂ-ਮਤ ਦੇ ਛੀ ਮੁੱਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਖਟ ਸਾਸਤ ਵਿਚਰਤ ਮੁਖਿ ਗਿਆਨਾ." (ਮਾਝ ਮ:ਪ) "ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਖਿਆਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਹਿਤ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ,ਪਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਏਹ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਇਹ ਹਨ:–

(੧) ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ–ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਣਾਦ ਮੁਨਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਛੀ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ੳ. ਦ੍ਰਵ੍ਯ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਅਗਨਿ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼, ਕਾਲ, ਦਿਸ਼ਾ, ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਮਨ.)

ਅ. ਗੁਣ (ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਸਪਰਸ, ਸੰਖ੍ਯਾ, ਪਰਿਮਾਣ, ਪ੍ਰਥਕਤ੍ਵ, ਸੰਯੋਗ, ਵਿਭਾਗ, ਪਰਤ੍ਵ, ਅਪਰਤ੍ਵ, ਗੁਰੁਤ੍ਵ, ਦ੍ਰਵਤ੍ਵ, ਸ੍ਨੇਹ, ਸ਼ਬਦ, ਬੁੱਧਿ, ਸੁਖ, ਦੁੱਖ, ਇੱਛਾ, ਦ੍ਵੇਸ਼, ਪ੍ਰਯਤਨ, ਧਰਮ, ਅਧਰਮ ਸੰਸਕਾਰ).

ੲ. ਕਰਮ. (ਉਤਕ੍ਸ਼ੇਪਣ, ਅਪਕ੍ਸ਼ੇਪਣ, ਆਕੁੰਚਨ, ਪ੍ਰਸਾਰਣ, ਗਮਨ.)

ਸ. ਸਾਮਾਨ੍ਯ (ਜਾਤਿ). ਪਰ ਅਤੇ ਅਪਰ.

ਹ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼. ਜਿਤਨੇ ਨਿਤ੍ਯ ਦ੍ਰਵ੍ਯ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਉਤਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਦਾਰਥ ਹਨ.

ਕ. ਸਮਵਾਯ (ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਕਾਰਯ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ).

ਏਹ ਛੀ ਪਦਾਰਥ ਨਿਤ੍ਯ ਅਤੇ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹਨ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਪਵਨ ਪਰਮਾਣੂ ਰੂਪ ਨਿੱਤ, ਅਤੇ ਸਥੂਲ ਰੂਪ ਅਨਿੱਤ ਹਨ. ਗੁਣ ਨਿਤ੍ਯ ਦ੍ਰਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਿਤ੍ਯ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨਿਤ੍ਯ ਦ੍ਰਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹਨ. ਅਰ ਕਰਮ ਸਭ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹਨ. ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਵਾਯ ਏਹ ਤਿੰਨੇ ਨਿਤ੍ਯ ਹਨ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਸਭ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹਨ. ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੀਵਾਤਮਾਂ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੈ. ਪਰਮਾਣੂਆਂ ਤੋਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਛੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪੂਰਣ ਗ਼ਜਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਨਵੇਂ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਭਾਵ ਨੂੰ ਭੀ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕਮਤ ਦੇ ਸੱਤ ਪਦਾਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

੨ ਨ੍ਯਾਯ. ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਗੌਤਮ ਰਿਸ਼ੀ ਹੈ. ਨ੍ਯਾਯਮਤ ਵਿੱਚ ਸੋਲਾਂ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨੇ ਹਨ–

ੳ. ਪ੍ਰਮਾਣ (ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼, ਅਨੁਮਾਨ, ਉਪਮਾਨ, ਸ਼ਬਦ)

ਅ. ਪ੍ਰਮੇਯ (ਆਤਮਾ, ਸ਼ਰੀਰ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ,ਅਰਥ, ਬੁੱਧੀ, ਮਨ, ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤੀ, ਦੋਸ਼, ਪ੍ਰੇਤ੍ਯਭਾਵ, ਫਲ, ਦੁੱਖ, ਮੁਕਤਿ)

ੲ. ਸੰਸ਼ਯ. (ਦੋ ਕੋਟਿ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੋਟਿ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਯ ਨਾ ਹੋਵੇ)

ਸ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ. (ਜਿਸ ਮਤਲਬ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਹ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ. (ਮਿਸਾਲ–ਨਜੀਰ)

ਕ. ਸਿੱਧਾਂਤ. (ਨਤੀਜਾ)

ਖ. ਅਵਯਵ. (ਪ੍ਰਤਿਗ਼ਜਾ, ਹੇਤੁ, ਉਦਾਹਰਣ, ਉਪਨਯ, ਨਿਗਮਨ.)

ਗ. ਤਰਕ (ਯੁਕਤਿ).

ਘ. ਨਿਰਣਯ. ਫੈਸਲਾ.

ਙ. ਵਾਦ (ਜਿੱਤ ਹਾਰ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਛੱਡਕੇ ਯਥਾਰਥ ਗ਼ਜਾਨ ਵਾਸਤੇ ਚਰਚਾ).

ਚ. ਜਲਪ (ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਕੇ ਚਰਚਾ).

ਛ. ਵਿਤੰਡਾ (ਕੇਵਲ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੱਖ ਭੇਗਣ ਵਾਸਤੇ ਛਲ, ਕਪਟ, ਈਰਖਾ, ਹਠ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਚਰਚਾ).

ਜ. ਹੇਤ੍ਵਾਭਾਸ (ਸਵ੍ਯਭਿਚਾਰ, ਵਿਰੁੱਧ, ਪ੍ਰਕਰਣ-ਸਮ,* ਸਾਧ੍ਯਸਮ† ਕਾਲਾਤੀਤ§).

ਝ. ਛਲ. ਦੂਸਰੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਕੇ ਪ੍ਰਤਿਵਾਦੀ ਦੇ ਵਚਨ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ.

ਞ. ਜਾਤਿ (ਅਸਦ ਉੱਤਰ) ਪ੍ਰਤਿਵੰਧੀ ਉੱਤਰ.

ਟ. ਨਿਗ੍ਰਹ ਸ੍ਥਾਨ‡ (ਅਰਥਾਤ-ਮਾਕੂਲ ਜਵਾਬ ਨਾ ਫੁਰਨਾ,ਜਾਂ ਉਲਟਾ ਫੁਰਨਾ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਰ ਹੋਜਾਵੇ).

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਤਤ੍ਵਗ਼ਜਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਨਾਸ਼ਰੂਪ ਹੈ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਭੇਦਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਦੇ ਇੱਕਠ ਤੋਂ ਸਥੂਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ.

(੩) ਸਾਂਖ੍ਯ. ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਪਲ ਮੁਨਿ ਹੈ. ਸਾਂਖ੍ਯਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੱਚੀ ਤਤ੍ਵ ਹਨ:–

ੳ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ (ਕੁਦਰਤ–Nature , ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਆਪ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣੀ, ਅਰ ਜੋ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਮ ਅਵਸਥਾਰੂਪ ਹੈ).

ਅ. ਮਹੱਤਤ੍ਵ (ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਖਮਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਛੇਭਕਾਰਣ ਜੋ ਤੱਤ ਉਪਜਿਆ ਅਰ ਜੋ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਇਸਥਿਤ ਹੈ).

ੲ. ਅਹੰਕਾਰ (ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ "ਹੌਮੈਂ" ਹੈ).

ਸ. ਪੰਜ ਤਨਮਾਤ੍ਰ (ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਸਪਰਸ਼, ਸ਼ਬਦ).

ਹ. ਗ਼ਜਾਰਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ (ਪੰਜ ਗ਼ਜਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਪੰਜ ਕਰਮਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਇੱਕ ਮਨ).

---

* ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਖਟੁ ਭੀ ਹੈ.

ǂ ਜਯੋਤਿਸ਼ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹ ਨਛਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਅਸਰ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਜੰਗ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਲਈ ਤਿਥਾਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਹੀ ਰੀਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

† ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ 'ਖਟੁਸਾਸਤ' ਭੀ ਹੈ.

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਤਪ੍ਰਤਿਪਕ ਭੀ ਹੈ.† ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਿੱਧ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. § ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਾਧਿਤ ਭੀ ਹੈ. ‡ ਏਹ ਬਾਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਯਾਯਦਰਸ਼ਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕ. ਪੰਜ ਮਹਾਭੂਤ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਅਗਨਿ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼).

ਖ. ਪੁਰੁਸ਼ (ਚੇਤਨ ਸ਼ਕਤੀ).

ਸਾਂਖ੍ਯਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਤ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਣਾਮਰੂਪ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਸਦਾ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਨੂੰ ਪੁਰੁਸ਼ ਦੀ, ਪੁਰੁਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੈ, ਇਕੱਲੇ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸਫਲ ਹਨ.

ਜੀਵਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਰੀਰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹਨ.

ਬੁੱਧੀ, ਅਹੰਕਾਰ, ਗ੍ਯਾਰਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਪੰਜ-ਤਨਮਾਤ੍ਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਸੂਖਮ (ਲਿੰਗ) ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਮ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾਰੂਪ ਹੈ. ਸਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰ ਕਰਮ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨ-ਵਾਸਨਾ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਵਿਛੜਕੇ ਦੂਜੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਪੂਲੈ ਤੀਕ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪੂਲੈ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਉਪਜਦਾ ਹੈ.

ਜਦ ਪੁਰਖ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸੰਤਾਪਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਇਸੇ ਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਕਤੀ ਹੈ.

(ਖ) ਪਾਤੰਜਲ ਅਥਵਾ ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਤੰਜਲੀ ਰਿਖੀ ਹੈ.ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਦੋ ਪਦਾਰਥ ਹਨ. ਪੁਰਖ ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਰੂਪ ਵਿਸ਼ੇ ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਹੈ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਜਗਤ ਦਾ ਉਪਾਦਾਨ ਅਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਵ੍ਰਿੱਤੀਆਂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਦ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਚਿੱਤਵ੍ਰਿੱਤੀ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਪੂਰਣ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਯੋਗ ਹੈ.

ਯਮ, ਨਿਯਮ,ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਤ੍ਯਾਹਾਰ, ਧਾਰਣਾ, ਧ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਸਮਾਧਿ ਕਰਕੇ ਅੰਤ੍ਹਕਰਣ ਦੀ ਮਲੀਨਤਾ ਮਿਟਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪੁਰੁਸ਼ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਜਾਣਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਕਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ਘ) ਮੀਮਾਸਾ. ਜੈਮਿਨੀ ਰਿਖੀ ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਪੂਰਣ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ਯਗ੍ਯ ਆਦਿਕ ਵੇਦ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹੀ ਧਰਮ ਹੈ. ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜੀਵ ਦੇਵਤਾ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿਕ ਉੱਚ ਪਦਵੀਆਂ ਲਭ੍ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਆਦਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਭੋਗਦੇ ਹਨ.

(ਙ) ਵੇਦਾਂਤ. ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਆਚਾਯੰ ਵੇਦਵ੍ਯਾਸ ਜੀ ਹਨ. ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋਵੇਗਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਅਤੇ ਮਲੀਨ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਜੀਵ ਹੈ. ਜੀਵ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੈ, ਪਰ ਉਪਾਧੀਭੇਦ ਕਰਕੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਭਾਸਦਾ ਹੈ. ਉਪਾਧੀਭੇਦ ਮਿਟਾਉਣ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਭੇਦਭਾਵ ਮਿਟਕੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੀ ਮੁਕ੍ਤਿ (ਕੈਵਲ੍ਯ ਮੋਕ੍ਸ਼) ਹੈ.

ਖਟਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਧ੍ਰ-ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਿਨ. ਵਿ–ਛੀ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਖਟਸੰਪਤਿ } ਸੰ. ਧ੍ਰ-ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ-ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ
ਖਟਸੰਪਦਾ } ਵਿਭੂਤਿ. ਪਰਮਾਰਥ ਸੰਬੰਧੀ ਔਸ਼ੁਰਯ.

੧ ਸ਼ਮ(ਮਨ ਦਾ ਨਿਗ੍ਰਹ).

੨ ਦਮ (ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦਮਨ).

੩ ਉਪਰਤਿ (ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮਤਾ).

੪ ਤਿਤਿਕ੍ਸਾ (ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਆਦਿਕ ਦੇ ਸਹਾਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ).

੫ ਸ਼੍ਰੱਧਾ (ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ).

੬ ਸਮਾਧਾਨਤਾ (ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ).

ਖਟਹ. ਛੀ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਤਟਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

ਖਟਕ. ਸ਼ੰਗਜਾ–ਖੜਕਾ. ਧੜਕਾ। ੨ ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ। ੩ ਸੰ. ਧ੍ਰ-ਸ਼ਟ੍ਕ. ਛੀ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਛੀ ਵਸਤਾ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੪ ਦੇਖੋ, ਖਟਕੜ ੩.

ਖਟਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁਭ੍ਣਾ। ੨ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਚੁਭਨਾ.

ਖਟਕਰਮ. ਸੰ. ਧ੍ਰ-ਕਰ੍ਮਨ੍. ਸ਼ੰਗਜਾ–ਛੀ ਕਰਮ. "ਕਰਿ ਕਿਰਿਆ ਖਟਕਰਮ ਕਰੈਤਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ਮਨੁ-ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਛੀ ਕਰਮ ਇਹ ਹਨ:– ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯਗ੍ਯ ਕਰਨਾ,ਯਗ੍ਯ ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ.

(ਅਧ੍ਯਯਨ, ਅਧ੍ਯਾਪਨ, ਯਜਨ, ਯਾਜਨ, ਦਾਨ, ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਹ).*

ਮਨੁ ਨੇ ਛੀ ਕਰਮ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਵੇਦ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ, ਤਪ, ਗ੍ਯਾਨ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਾਬੂ ਕਰਨੀਆਂ, ਅਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ।†

੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਟਕਰਮ ਇਹ ਹਨ :–

(ੳ) ਧੌਤੀ. ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਚੌੜੀ ਪੰਦ੍ਰਾ ਹੱਥ ਲੰਮੀ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤ੍ਰ ਦੀ ਪੱਟੀ, ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਿਉਂਕੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਹੱਥ ਰੋਜ ਨਿਗਲਣ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਹੱਥ ਨਿਗਲ ਲੈਣੀ, ਪਿਛਲਾ ਕਿਨਾਰਾ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਫੜ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ. ਅਜੇਹਾ ਕਰਣ ਨਾਲ ਆਂਦਰਾਂ (ਅੰਤੜੀਂ) ਦੀ ਸਫਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

(ਅ) ਨੇਤ੍ਰੀ. ਇੱਕ ਗਿੱਠ ਲੰਮਾ ਸੂਤ ਦਾ ਭੋਰਾ ਬਾਰੀਕ ਅਤੇ ਮੁਲਾਇਮ ਲੈਕੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ ਮੂੰਹ ਦੇ ਰਸਤੇ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਫੜਕੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਨੱਕ ਅਤੇ ਕੰਠ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ.

(ੲ) ਨੌਲਿ (ਨਿਉਲੀ). ਦੋਵੇਂ ਕੰਨੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰਕੇ ਪਿੱਠ ਦਾ ਵਲ ਕੱਢਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠਣਾ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਉੱਪਰ ਹੇਠ ਇਸ ਤਰਾਂ ਚਲਾਇਮਾਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਮਧਾਣੀ ਦੇ ਫਿਰਣ ਤੋਂ ਮਟਕੇ ਵਿੱਚ ਦਹੀਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

(ਸ) ਵਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਭੀ ਤਕ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਛੀ ਉਂਗਲ ਦੀ ਲੰਮੀ, ਉਂਗਲ ਜਿਤਨੀ ਮੋਟੀ ਖੋਖੀ ਬਾਂਸ ਦੀ ਨਲਕੀ ਲੈਕੇ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਗੁਦਾ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਜਲ ਖਿੱਚਕੇ ਅੰਤੜੀ ਸਾਫ ਕਰਨੀ.

(ਹ) ਤ੍ਰਾਟਕ.ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਟਕ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉੱਤੇ ਲਾਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂਈ ਇੱਕਰਸ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਆਕੇ ਨਜਰ ਬਕ ਨਾ ਜਾਵੇ.

(ਕ) ਭ੍ਰਸ੍ਤਾ (ਕਪਾਲਭਾਤਿ). ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਧੌਂਕਣੀ ਵਾਕਰ ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਉਤਾਰਨਾ।

੩ ਤੈਤ੍ਤਿਰੀਯਾਰਣ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਛੀ ਕਰਮ ਇਹ ਹਨ:– ਸ਼ਾਂਤਿ, ਵਸ਼ਿਕਰਣ, ਸ੍ਤੰਭਨ, ਵਿਦ੍ਵੇਸ਼ਣ, ਉੱਚਾਟਨ ਅਤੇ ਮਾਰਣ।

੪ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖਿ ਛੀ ਕਰਮ ਇਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:– ਜਪ, ਤਪ, ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ, ਦੇਵਪੂਜਨ, ਮੰਤ੍ਰਸਾਧਨ, ਸੰਨ੍ਯਾਸ।

੫ ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਖਟ ਕਰਮ ਇਹ ਦੱਸੇ ਹਨ:– ਸੰਧ੍ਯਾ, ਸ੍ਨਾਨ, ਜਪ, ਹਵਨ, ਵੇਦਪਾਠ ਅਤੇ ਦੇਵਪੂਜਨ.

ਖਟਕਰਮਾ ਤੇ ਦੁਗਣੇ. ਬਾਰਾਂ ਕਰਮ. ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਕਰਮ ੧ ਅਤੇ ਸ੍ਨਾਨ, ਜਪ, ਹਵਨ, ਦੇਵਪੂਜਨ, ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਤਪ, ਇਹ ਛੀ ਮਿਲਾਕੇ ਬਾਰਾਂ ਕਰਮ ਹੋਏ. "ਖਟ ਕਰਮਾ ਤੇ ਦੁਗਣੇ ਪੂਜਾ ਕਰਤਾ ਨਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਖਟਕਰਮੀ. ਧ੍ਰ-ਕਰ੍ਮਿਨ੍. ਵਿ–ਛੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

*ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੧੦, ਸ਼: ੭੫.
†ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੧੨, ਸ਼: ੮੩.

ਖਟਕੜ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜੀਂਦ ਅਤੇ ਧਮਧਾਨ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘੋੜੇ ਚੁਰਾਲਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਮੰਨੇ ਹੋਗਏ. ਚੋਰ ਪਛਤਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਕੁਕਰਮ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕੀਤਾ.

ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖਾਰਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਵਾਂ ਖੂਹ ਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਥਾਂ ਦੱਸਿਆ. ਉਸ ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਈ.

ਖਟਕੜ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਬਾਲਾ ਨਰਵਾਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਸੋਲਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ. ੨੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੯੫) ਨਕਦ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ।

੨ ਕੋਹਾਟ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਜਿਲੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਾੜ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਾ। ੩ ਖਟਕਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਅਫ਼ਗਾਨ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਨੂੰ ਖਟਕ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖਟਕਾ. ਸ਼ੰਗਜਾ–ਖੜਕਾ. "ਪਾਯਨ ਕੋ ਖਟਕੋ ਕਿਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੮) ੨ ਚਿੰਤਾ. ਧੜਕਾ. ਧੁਕਧੁਕੀ.

ਖਟਕਾਵ੍ਯ. ਧ੍ਰ-ਕਾਵ੍ਯ. ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਛੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਲਘੁਤ੍ਰਯੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਲਘੁਤ੍ਰਯੀ ਇਹ ਹਨ–ਕਵਿ ਕਾਲਿਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਰਘੁਵੰਸ਼, ਮੇਘਦੂਤ ਅਤੇ ਕੁਮਾਰਸੰਭਵ. ਵ੍ਰਿੱਧ ਤ੍ਰਯੀ ਹਨ:–ਮਾਘ ਕਵਿ ਦਾ ਮਾਘਕਾਵ੍ਯ (ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲਵਧ), ਸ੍ਰੀਹਰ੍ਸ਼ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਨੈਸ਼ਧਕਾਵ੍ਯ (ਨਲੋਪਾਖ੍ਯਾਨ) ਅਤੇ ਭਾਰਵੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਿਰਾਤਾਰਜੁਨੀਯ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀਆਂ ਉੱਪਰ ਮੱਲੀਨਾਥ ਨੇ ਉੱਤਮ ਟੀਕਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਖਟਗੁਣ. ਸੰ. ਧ੍ਰ-ਗੁਣ–ਸ਼ਡ੍ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਅੰਗ ੩.

ਖਟਚਕ੍ਰ. ਸੰ. ਧ੍ਰ-ਚਕ੍ਰ. ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮੰਨੇ-ਹੋਏ ਛੀ ਚਕ੍ਰ. "ਉਲਟ ਪਵਨ ਚਕ੍ਰ ਖਟ ਭੇਦੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

(ੳ) ਮੂਲਾਧਾਰ. ਗੁਦਾਮੰਡਲ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਧੋ ਮੁਖ ਦਾ ਚਾਰ ਪਾਂਖੁੜੀ ਵਾਲਾ ਪੀਲਾ ਕਮਲ ਹੈ.

(ਅ) ਸ੍ਵਾਧਿਸ੍ਠਾਨ ਚਕ੍ਰ. ਲਿੰਗ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਊਰਧਮੁਖ ਛੀਦਲ ਕਮਲ ਹੈ.

(ੲ) ਮਣਿਪੁਰਚਕ੍ਰ–ਨਾਭਿ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਊਰਧਮੁਖ ਦਸ ਪੱਤੀਆਂ ਦਾ ਕਮਲ ਹੈ.

(ਸ) ਅਨਾਹਤਚਕ੍ਰ–ਬਾਰਾਂ ਦਲ ਦਾ ਸੂਰਣਰੰਗਾ ਕਮਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

(ਹ) ਵਿਸ਼ੁੱਧ ਚਕ੍ਰ–ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਊਰਧਮੁਖ ਸੋਲਾਂ ਦਲ ਦਾ ਕਮਲ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਹੈ.

(ਕ) ਆਗ੍ਯਾਚਕ੍ਰ–ਭ੍ਰੋਂਹਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦੋ ਪਾਂਖੁੜੀਆਂ ਦਾ ਊਰਧਮੁਖ ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ ਹੈ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਯੋਗੀ ਇੱਕ ਸੱਤਵਾਂ ਚਕ੍ਰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ੍ਯੋਤਿਰੂਪ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਂਖੁੜੀ ਦਾ ਸਫੇਦ ਕਮਲ ਹੈ। ੨ ਖਟਚਕ੍ਰ ਵਾਲਾ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਛਠਿ ਖਟਚਕ੍ਰ ਛਹੁ ਦਿਸਿ ਧਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)

ਖਟਜ੍ਯੋਤਿ. ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ– ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ, ਬਿਜਲੀ, ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ.

ਖਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੱਟਣਾ. ਕਮਾਉਣਾ. ਲਾਭ ਲੈਣਾ. "ਜਾ ਤਉ ਖਟਣ ਵੇਲ ਤਾਂ ਤੂ ਰਤਾ ਦੁਨੀ ਸਿਉ."(ਸ.ਫਰੀਦ) "ਸਤਿ ਕੈ ਖਟਿਐ ਦੁਖ ਨਹੀ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਟਤਾਲ. ਇਹ ਅਠਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਤਾਲ ਹੈ.ਇਸ ਦਾ ੦ ਬੋਲ ਹੈ– ਧਾ ਤ੍ਰਿਕ ਧਿੰ ਧਿੰ, ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ, ਧਾ ਧਾ ਤਿ ਟਾ, ਧਿੰ ਧਿੰ, ਧਾ ਧਗ, ਨ ਧਾ ਤ੍ਰਿਕ.

ਖਟਤੁਰਸ. ਤੁਰਸ਼ੀ (ਖਟਿਆਈ) ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਖਟਰਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਦ. ਜੈਸੇ–ਖਟਮਿਠਾ, ਨਮਕੀਨਖੱਟਾ ਆਦਿ.

ਖਟਤੁਰਸੀ. ਖਟਤੁਰਸ਼ਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖਟਤੁਰਸ਼. "ਖਟ-ਤੁਰਸੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖਟਦਰਸ } ਖਡ੍ਰਦਰਸ਼ਨ. ਛੀ ਦਰਸ਼ਨ. ਛੀ ਸ਼ਾਸ੍ਵ. ਦੇਖੋ,
ਖਟਦਰਸਨ } ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ. "ਚਾਰ ਬੇਦ ਖਟਦਰਸ ਸਮਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਚਾਰਵੇਦ ਅਤੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸ੍ਵ ਲੇ ਹੋਜਾਣਗੇ. "ਖਟਦਰਸਨ ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ। ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਕਈ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਖਟਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ–ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ, ਜੈਨੀ, ਸੰਨਜਾਸੀ, ਵੈਰਾਗੀ ਅਤੇ ਮਦਾਰੀ. ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਪਰਮਾਣੀਕ (ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ) ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਜੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖੀਏ, ਤਦ ਕੋਈ ਭੀ ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਣ ਵਾਲੇ ਖਟਦਰਸਨ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਖਟ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵ ਖਟਕ.

ਖਟਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਟਨ.

ਖਟਨੇਮ. ਛੀ ਨੇਮਿ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਚਕ੍ਰ. ਖਟਚਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨੇਮਿ. "ਖਟਨੇਮ ਕਰਿ ਕੋਠੜੀ ਬਾਂਧੀ ਬਸਤੁ ਅਨੂਪੁ ਬੀਚ ਪਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਛੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ। ੨ ਖਟ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

ਖਟਪਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇ ਇੱਤਿਫ਼ਾਕੀ. ਨਾਚਾਕੀ। ੨ ਨੀਤਿ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਵਿਗੜਜਾਣਾ.

ਖਟਪਦ. ਸੰ. ਖਟ੍ਪਦ. ਸੰਗਜਾ–ਛੀ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲੀਆ ਅਤੇ ਛੱਪਯ.

ਖਟਪਦੀ. ਛੀ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ ਜੂੰ. ਯੂਕਾ। ੨ ਛਿਪਕਲੀ. ਕਿਰਲੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਸੱਦਸ। ੪ ਭੌਰੀ. ਭ੍ਰਮਰੀ.

ਖਟ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸ਼ਟ (ਛੀ) ਪ੍ਰਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਖਟਬੇਤਾ. ਵਿ–ਛੀ ਸ਼ਾਸ੍ਵਾਂ ਦਾ ਵੇੱਤਾ. ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਮੁਨਿਜਨ ਖਟਬੇਤੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਟਮਟੁ. ਛੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਮਠ, ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਹ. ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ ਅਤੇ ਖਟਚਕ੍ਰ. "ਖਟੁਮਟੁ ਦੇਹੀ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ."(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਖਟਮਲ. ਸੰਗਜਾ–ਖਟ੍ਵਾਮਲ. ਖਾਟ (ਮੰਜੇ) ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਟੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਾਂਝਣੂ (ਸਟ੍ਕੁਣ). ਕਟੂਆ.

ਖਟਮਿਠਾ. ਖਟਾਈ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿੱਠਾ ਰਸ.

ਖਟਮੁਖ. ਸੰ. ਖਣ੍ਮੁਖ. ਛੀ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਤਿੱਕੇਯ. ਖਡਾਨਨ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੀਰਯ ਸਰਕੁੜੇ ਦੇ ਬਾਣ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਛੀ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

ਖਟਮੁਖ ਵਾਹਨ. ਕਾਤਿੱਕੇਯ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਮੋਰ.

ਖਟਰਸ. ਸੰ. ਖਟ੍ਰਸ. ਰਸਨਾ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਣ ਯੋਗਜ ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਵਾਦ–ਮਿੱਠਾ, ਸਲੂਣਾ, ਚਰਪਰਾ–ਤਿੱਖਾ, ਕਸੈਲਾ, ਖੱਟਾ ਅਤੇ ਕੌੜਾ. "ਬਹੁਰਸ ਸਾਲਣੇ ਸਵਾਰਦੀ ਖਟਰਸ ਮੀਠੇ ਪਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਖਟਰਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਬਖੇੜਾ. ਝਗੜਾ. ਛੀ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਅਲਾਪ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਰਸ ਨਾ ਆਵੇ. ਬਕਬਾਦ. ਖੱਪ। ੨ ਛੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ.

ਖਟਰਿਤੁ } ਖਟ੍ਰਿਤੁ. ਛੀ ਰੁੱਤਾਂ. ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਦੋ
ਖਟਰੁਤ } ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਛੀ ਮੌਸਮ. ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਵਸੰਤ, ਜੇਠ ਹਾੜ ਗ੍ਰੀਖਮ, ਸਾਉਣ ਭਾਦੋਂ ਪਾਵਸ, ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ ਸਰਦ, ਮੱਘਰ ਪੋਹ ਹਿਮ ਅਤੇ ਮਾਘ ਫੱਗੁਣ ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ.*

ਰੁਤਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਮਾਹ ਚੇਤੁ
ਵੈਸਾਖ ਸੁਖਮਾਸ ਜੀਉ,
ਹਰਿਜੀਉ ਨਾਹੁ ਮਿਲਿਆ ਮਉਲਿਆ
ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਾਸ ਜੀਉ,
ਘਰ ਨਾਹੁ ਨਿਹਚਲੁ ਅਨਦੁ ਸਖੀਏ
ਚਰਨਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁਲਿਆ,
ਸੁੰਦਰੁ ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੁ ਬੇਤਾ
ਗੁਣਗੋਵਿੰਦ ਅਮੁਲਿਆ,
ਵਡਿਭਾਗਿ ਪਾਇਆ ਦੁਖੁ ਗਵਾਇਆ
ਭਈ ਪੂਰਨ ਆਸ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੇਰੀ
ਮਿਟੀ ਜਮ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਜੀਉ.

ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤਿ ਅਤਿ ਗਾਖੜੀ
ਜੇਠ ਅਖਾੜੈ ਘਾਮੁ ਜੀਉ,
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ ਦੁਹਾਗਣੀ, ਦ੍ਰਿਸਟਿ
ਨ ਕਰੀ ਰਾਮ ਜੀਉ,
ਨਹ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵੈ ਮਰਤ ਹਾਵੈ
ਮਹਾ ਗਾਰਬਿ ਮੁਠੀਆ,
ਜਲ ਬਾਝੁ ਮਛੁਲੀ ਤੜਫੜਾਵੈ
ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ਰੁਠੀਆ,
ਕਰਿ ਪਾਪ ਜੋਨੀ ਭੈਭੀਤ ਹੋਈ
ਦੇਇ ਸਾਸਨ ਜਾਮ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤ ਨਾਨਕ ਓਟ ਤੇਰੀ
ਰਾਖੁ ਪੂਰਨਕਾਮ ਜੀਉ.

ਰੁਤਿ ਬਰਸੁ ਸੁਹੇਲੀਆ
ਸਾਵਣ ਭਾਦਵੇ ਆਨੰਦ ਜੀਉ,
ਘਣ ਉਨਵਿ ਵੁਠੇ ਜਲ ਥਲ
ਪੂਰਿਆ ਮਕਰੰਦ ਜੀਉ,
ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬ ਠਾਈ
ਹਰਿਨਾਮ ਨਵਨਿਧਿ ਗ੍ਰਹਿ ਭਰੇ,
ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
ਕੁਲ ਸਮੂਹਾ ਸਭਿ ਤਰੇ,
ਪ੍ਰਿਅਰੰਗਿ ਜਾਗੇ ਨਹ ਛਿਦ੍ਰ ਲਾਗੇ
ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿਕੰਤੁ ਪਾਇਆ
ਸਦਾ ਮਨਿਭਾਵੰਦੁ ਜੀਉ.

ਰੁਤਿ ਸਰਦ ਅਡੰਬਰੋ ਅਸੂ
ਕਤਿਕੇ ਹਰਿਪਿਆਸ ਜੀਉ,
ਖੋਜੰਤੀ ਦਰਸਨੁ ਫਿਰਤ, ਕਬ
ਮਿਲੀਐ ਗੁਣਤਾਸ ਜੀਉ,
ਬਿਨੁ ਕੰਤ ਪਿਆਰੇ ਨਹ ਸੂਖ ਸਾਰੇ
ਹਾਰ ਕੰਙਣ ਧ੍ਰਿਗੁ ਬਨਾ,
ਸੁੰਦਰਿ ਸੁਜਾਣਿ ਚਤੁਰਿ ਬੇਤੀ
ਸਾਸ ਬਿਨੁ ਜੈਸੇ ਤਨਾ,
ਈਤ ਉਤ ਦਹ ਦਿਸ ਅਲੋਕਨ
ਮਨਿ ਮਿਲਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਪਿਆਸ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਧਾਰਿ ਕਿਰਪਾ
ਮੇਲਹੁ ਪ੍ਰਭ ਗੁਣਤਾਸ ਜੀਉ.

ਰੁਤਿ ਹਿਮਕਰ ਸੀਤਲ ਹਰਿ
ਪ੍ਰਗਟੇ ਮੰਘਰ ਪੋਹਿ ਜੀਉ,
ਜਲਨਿ ਬੁਝੀ ਦਰਸੁ ਪਾਇਆ
ਬਿਨਸੇ ਮਾਇਆਧ੍ਰੋਹ ਜੀਉ,
ਸਭ ਕਾਮ ਪੂਰੇ ਮਿਲਿ ਹਜੂਰੇ
ਹਰਿਚਰਣ ਸੇਵਕਿ ਸੇਵਿਆ,
ਹਾਰ ਡੋਰ ਸੀਗਾਰ ਸਭਿ ਰਸ
ਗੁਣ ਗਾਉ ਅਲਖ ਅਭੇਵਿਆ,
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਾਂਛਤ
ਜਮੁ ਨ ਸਾਕੈ ਜੋਹਿ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮੇਲੀ
ਤਹ ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹ ਜੀਉ.

ਸਿਸੀਅਰੁ ਰੁਤਿ ਮਨਿਭਾਵਤੀ
ਮਾਘੁ ਫਗਣੁ ਗੁਣਵੰਤ ਜੀਉ,
ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਗਾਉ ਮੰਗਲੋ
ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਏ ਹਰਿਕੰਤ ਜੀਉ,
ਗ੍ਰਿਹਿ ਲਾਲ ਆਏ ਮਨਿ ਧਿਆਏ
ਸੇਜ ਸੁੰਦਰਿ ਸੋਹੀਆ,
ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਭਏ ਹਰਿਆ
ਦੇਖਿ ਦਰਸਨ ਮੋਹੀਆ,
ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ ਇਛ ਪੁੰਨੀ
ਮਨਿ ਜਪਿਆ ਨਿਰਮਲਮੰਤ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਕਰਹੁ ਰਲੀਆ
ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਸ੍ਰੀਧਰਿ ਕੰਤ ਜੀਉ.
(ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)

ਖਟਲਕਣ } ਪੂਰਣਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਛੀ ਸਿਫਤਾਂ.
ਖਟਲਖਣ } "ਖਟਲਖਜਣ ਪੂਰਨੰਪੁਰਖਹ."
ਖਟਲਖਜਣ } (ਸਹਸ ਮ: ੫)

(੧) ਸਰਵਵਜਾਪੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਧਜਾਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ (ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ) ਜਪਣਾ.

(੨) ਨੇਕ ਤ੍ਰਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਗਜਾਨ ਨੂੰ ਅਚਲ ਰੱਖਣਾ.

(੩) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਪੁਰ ਦਯਾ ਕਰਨੀ.

(੪) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਵਾਂਙ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਮੰਨਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੌਲਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ.

(੫)ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਗਤਿ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਤ੍ਰ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਦੇਣਾ.

(੬) ਨੰਮ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਭ ਦੀ ਚਰਣਧੂੜਿ ਬਣਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਸੁਣਨੀ.

ਖਟਲਿੰਗ. ਛੀ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ:–

(ੳ) ਉਪਕ੍ਰਮਉਪਸੰਹਾਰ. ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਤਮਹੀਦ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੇ ਲਿਆਕੇ ਸਮਾਪਤੀ.

(ਅ) ਅਭਜਾਸ. ਵਾਰ ਵਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਵਿਚਾਰ.

(ੲ) ਅਪੂਰਵਤਾ. ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਅਨੋਖਾਪਨ.

(ਸ) ਫਲ. ਨਤੀਜਾ. ਸਿੱਧਾਂਤ.

(ਹ) ਅਰਥਵਾਦ. ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਰੁਚਿ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਕ.

(ਕ) ਉਪਪੱਤਿ. ਦਲੀਲ (ਯੁਕ੍ਤਿ). ਮੰਤ੍ਰਿਕ.

੨ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਅਜੰਤ (ਅਚ੍-ਅੰਤ) ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹਲੰਤ (ਹਲ੍–ਅੰਤ) ਪੁੱਲਿੰਗ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ. ਜਿਵੇਂ–ਅਜੰਤ ਪੁੱਲਿੰਗ ਰਾਮ, ਅਜੰਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਰਮਾ, ਅਜੰਤ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ ਧਨ. ਹਲੰਤ ਪੁੱਲਿੰਗ ਰਾਜਨ੍, ਹਲੰਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਸ੍ਰਜ੍ (ਮਾਲਾ), ਹਲੰਤ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ ਸ਼੍ਰੇਯਸ੍ (ਕਲਜਾਣ).

ਖਟਵਦਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮੁਖ.

ਖਟਵਰਗ. ਸੰ. ਖਵਰ੍ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਛੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਛੀ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਛੀ ਵਿਕਾਰ–ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਮਦ, ਮਾਤਸਯੰ (ਹਸਦ–ਈਰਖਾ).

ਖਟਵਿੰਸ਼. ਖਵਿੰਸ਼. ਛੀ ਅਤੇ ਵੀਹਵਾਂ. ਛੱਬੀਸਵਾਂ.

ਖਟਵਿੰਸ਼ਤ } ਸੰ. ਖਵਿੰਸ਼ਤ-ਖਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਛੱਬੀ. ਛੀ
ਖਟਵਿੰਸ਼ਤਿ } ਅਤੇ ਵੀਹ. ੨੬.

ਖਟਵਿਕਾਰ. ਖਵਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਊਰਮਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਟਵਰਗ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਛੀ ਹਾਲਤਾਂ–ਨਿੰਮਣਾ, ਜੰਮਣਾ, ਵਧਣਾ, ਘਟਣਾ, ਬਦਲਣਾ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ. "ਜਨਮ ਅਸ੍ਤਿ ਅਰੁ ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਪ੍ਰਣਾਮਾ। ਖੀਣ ਹੋਨ ਮਰਨੋ ਦੁਖ ਧਾਮਾ। ਖਟ ਵਿਕਾਰ ਆਤਮ ਮਹਿ ਨਾਹੀਂ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਹੋਰ ਖਟ ਵਿਕਾਰ–ਜਨਮ, ਮਰਨ, ਭੁੱਖ, ਤੇਹ, ਹਰਖ, ਸ਼ੋਕ. "ਖਟ ਵਿਕਾਰ ਜਨਮਹਿ ਅਰੁ ਮਰਨੇ। ਇਹ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਦੋਨਹੁ ਵਰਨੇ। ਛੁਧਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਦੁਇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੇਰ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਨ ਕੇ ਜੁਗ ਹੇਰ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੱਟੀ ਕਰਾਉਣੀ. ਲਾਭ ਦਿਵਾਉਣਾ। ੨ ਸਮਾਉਣਾ. "ਏਕ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਦੁਇ ਨ ਖਟਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਖੁਦਵਾਉਣਾ. ਪਟਵਾਉਣਾ. "ਪੂਰਨ ਤਾਲ ਖਟਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਖਟਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਸ਼ੀ. ਖੱਟਾਪਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਟਾਉਣਾ.

ਖਟਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਖੱਟਾ ਰਸ. ਖੱਟਾਪਨ.

ਖਟਾਨਾ. ਸਮਾਇਆ. ਮਿਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖਟਾਉਣਾ. "ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲ ਆਇ ਖਟਾਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਮਿਲਿ ਜਲ ਜਲਹਿ ਖਟਾਨਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖੱਟ ਧਾ.

ਖਟਾਨੀ. ਪਸੰਦ ਆਈ. ਰੁਚੀ. "ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮਨਿ ਮੀਠ ਖਟਾਨੀ." (ਗਉ ਮ:੫) "ਤਉ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਖਟਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਮਨਿ ਤਨਿ ਚਰਨ ਖਟਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖੱਟ ਧਾ.

ਖਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਖਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖਟੀਆ. ਸੰ. ਖਟ੍ਵਾ–ਖਟ੍ਵਾ. ਮੰਜਾ. ਖਾਟ। ੨ ਸੰ. ਖਾਟਿ–ਖਾਟਿ. ਸਿੜ੍ਹੀ. ਮੁਰਦਾ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਅਰਥੀ.

* वसन्त, ग्रीष्म, वर्षा (प्रावृष), शरद, हेमन्त, शिशिर.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਖਟੀਆ ਲੇਗਏ ਭਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਇਤਨਕੁ ਖਟੀਆ ਗਠੀਆ ਮਟੀਆ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਇਤਨੀ ਮਾਇਆ ਖੱਟੀ ਹੈ ਇਤਨੀ ਪੱਲੇ ਹੈ ਇਤਨੀ ਦੱਬੀਹੋਈ ਹੈ.

ਖਟੀਐ. ਕਮਾਈਏ. ਲਾਭ ਲਈਏ। ੨ ਖ਼ਸਾਤਿ (ਅਸ਼ਹੂਰੀ) ਕਰੀਐ. "ਦੇਹੀ ਖਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ੩)

ਖਟੀਕ. ਸੰ. ਖਟ੍ਟਿਕ–ਖੱਟਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਬਗਰ. ਚੰਮ ਰੰਗਣ ਅਤੇ ਕੁੱਪੇ ਆਦਿਕ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਖਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖਟ.

ਖਟੁਸਾਸਤ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਤ੍ .

ਖਟੁਮਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮਟੁ.

ਖਟੂਆ. ਵਿ–ਖੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਖੱਟੂ। ੨ ਖਟਕਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ. "ਬਿਚਰਹਿ ਅਨਿਕਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਖਟੂਆ."(ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀਮੁਖਵਾਕ ਮ: ਪ) ੩ ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ .

ਖਟੋਲਾ
ਖਟੋਲੀ
ਖਟੋਲੋ ਛੋਟਾ ਖਟ੍ਟਾ (ਮੰਜਾ). ਮੰਜੀ। ੨ ਖਾਟ ਦੀ ਚੌਖਟ. "ਚਿੰਤ ਖਟੋਲਾ ਵਾਣ ਦੁਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸੇਜਾ। ੪ ਭ੍ਰਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਅਤਿ ਨੀਕੀ ਮੇਰੀ ਬਨੀ ਖਟੋਲੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ)

ਖੱਟ. ਸੰ. ਖਟ੍ਵਾ–ਖਟ੍ਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੰਜਾ. ਖਾਟ। ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੁਲਹਨਿ ਅਤੇ ਦੁਲਹਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸਾਮਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖਅੰਗ ਖਾਟ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਟ। ੪ ਸੰ. ਖਟ੍ . ਧਾ–ਚਾਹੁਣਾ-ਚੁਭਣਾ-ਖੋਜਣਾ। ੫ ਸੰ.ਖਟ੍ –ਖੱਟ੍ .ਧਾ–ਢਕਣਾ-ਘੇਰਨਾ। ੬ ਸੰ. ਘਟ੍ਟ੍–ਸ਼ੱਟ੍ . ਧਾ–ਰਹਿਣਾ–ਜ਼ੋਰ ਕਰਨਾ-ਦੇਣਾ-ਮਾਰਨਾ.

ਖੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਮਾਉਣਾ. ਲਾਭ ਲੈਣਾ.

ਖੱਟਰ. ਵਿ–ਖੱਟੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਕ੍ਲੇਦ ਸਹਿਤ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਗਊ ਮਹਿੰ ਜੋ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਲੱਤਾਂ ਮਾਰੇ.

ਖੱਟਾ. ਵਿ–ਤੁਰਸ਼. ਅਮ੍ਲ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਨੀਂਬੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ, ਜੋ ਖੱਟੇ ਰਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.Sour lime. ਇਸ ਦੀ ਬਾੜ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਸ ਆਲੂ ਗਾਗਟੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.ਇਸ ਉੱਤੇ ਸੰਗਤਰੇ ਮਾਲ੍ਟੇ ਆਦਿ ਦਾ ਪਿਉਂਦ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. L. Citrus acida.

ਖਡ. ਸੰ. ਖਣ੍ . ਧਾ–ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ–ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੱਡ.

ਖਡਿ. ਖੱਡ (ਖੁੱਡ) ਵਿੱਚ. "ਚੂਹਾ ਖਡਿ ਨ ਮਾਵਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਖਡੀ. ਦੇਖੋ, ਖੱਡੀ.

ਖੜੂਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੜ੍ਹਾ. ਟੋਆ। ੨ ਬਿਲ. ਖੁੱਡ.

ਖੜੂਰ
ਖੜੂਰੁ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਵੈਰੋਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਤਰਨਤਾਰਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. "ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਵਤ ਭਏ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਅਵਾਸ." (ਨਾਪ੍)

ਇਸ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਕਿੱਲੇ ਦਾ ਕਰੀਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਨਾਨ ਲਈ ਜਲ ਦੀ ਗਾਗਰ ਲੈਆਉਂਦੇ ਠੋਕਰ ਖਾਕੇ ਡਿਗਪਏ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਛੱਬੀਸੇ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(੧) ਤਪਿਆਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਤਪ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਸ ਪਾਸ ਇੱਕ ਤ੍ਰਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ.

(੨) ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਉਹ ਚਬੂਤਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵੇਲ੍ਹ ਮਿਲਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੩) ਦੇਹਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਸਾਹਿਬ.

(੪) ਮੱਲ ਅਖਾੜਾ. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਮੱਲਯੁੱਧ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਕਸ਼ਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ.

ਖੱਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੁੱਡ. ਬਿਲ। ੨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਖਾਡੀ.

ਖੱਡੀ. ਉਹ ਟੋਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਲਟਕਾਕੇ ਜੁਲਾਹਾ ਤਾਣੀ ਬੁਣਦਾ ਹੈ.

ਖਣ. ਸੰ. ਖਨ੍. ਧਾ–ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਖੋਦਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੰ. ਖਣ–ਛਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਲ. ਲਮਹਾ. "ਉਧਾਰੇ ਇਕ ਖਣੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨: ਮ: ਪ) ੩ ਸੰ. ਖਣ੍ਡ–ਖੰਡ. ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਛੱਤ ਦੇ ਉਹ ਹਿੱਸੇ ਜੋ ਦੋ ਸ਼ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਖਨ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਖਣਿ. ਦੇਖੋ, ਖਨਿ.

ਖਣੇ. ਛਣ ਮੇ. ਪਲ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਖਣ ੨। ੨ ਪੁੱਟੇ. ਦੇਖੋ, ਖਨ ਧਾ.

ਖਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਾਤਾ. ਟੋਆ. ਖਾਤ. "ਪਨ੍ਨਿ ਮਾਰ ਖਤ ਭਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੯੪) ਜੁੱਤੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਦਿੱਤਾ। ੨ ਵੈਰ. ਵਿਰੋਧ। ੩ ਈਰਖਾ। ੪ ਅ਼ ਖ਼ਤ਼.* ਲਿਖਤ. ਤਹਿਰੀਰ। ੫ ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ। ੬ ਚਿੱਠੀ। ੭ ਅ਼ ਖ਼ਤ. ਵਿਘਨ. ਰੋਕ ਟੋਕ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. "ਇਸੁ ਹਰਿਧਨ ਕਾ ਕੋਈ ਸਰੀਕ ਨਾਹੀ, ਕਿਸੈ ਕਾ ਖਤ ਨਾਹੀ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੮ ਖੋਹਣਾ. ਛੀਨਨਾ.

ਖਤਨਾ. ਅ਼ ਖ਼ਤਨਹ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨਤ.

ਖਤਪਾਟਣਾ
ਖਤਫਟਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਪਾਟਣਾ. ਭਾਵ–ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚੀਰੀਪਾਟੀ। † ੨ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਪਰਚਾ ਪਾੜਿਆ ਜਾਣਾ. ਭਾਵ–ਲੇਖਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ. "ਨਾ ਹਰਿ ਭੁਜਿਓ ਨ ਖਤੁ ਫਟਿਓ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖ਼ਤਮ. ਅ਼ ਖ਼ਤ੍ਮ . ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਮੁਹਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖਤਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੋਤ੍ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ. ਸ਼ੋਚ ਜਾਣਾ। ੨ ਅ਼ ਖ਼ਤ਼ਰ. ਭਰ. ਡੀ। ੩ ਆਸ਼ੰਕਾ. ਸੰਸਾ. "ਖਤਰਾ ਨ ਕੀਜੈ ਪਤੀਜੈ ਸਦੀਵ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖਤਰੇਟਾ. ਛਤ੍ਰੀ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਛਤ੍ਰੀਪੁਤ੍ . "ਸਤ੍ ਕੀ ਸੈਨ ਤਰੰਗਨਿ ਤੁੱਲ ਹੈ ਤਾਸੋ ਤੁਰੰਗ ਤਰੇ ਖੱਤਰੇਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨)

ਖਤਰੰਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਤ੍ਰੀਸਮਾਜ.

ਖਤਾ. ਛਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾੜ੍ਹੀ. ਰੀਸ਼। ੨ ਅ਼ ਖ਼ਤ਼ਾ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੁੱਲ. ਚੂਕ. "ਖਾਲਿਕ! ਖਤਾ ਨ ਕਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਐ ਕਰਤਾਰ! ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਾ ਚੁੱਕੇ। ੩ ਗੁਨਾਹ. ਅਪਰਾਧ. "ਅਸੀਖ ਖਤੇ ਖਿਨਿ ਬਖਸਨਹਾਰਾ." (ਬਾਵਨ) "ਅਸੀ ਖਤੇ ਬਹੁਤ ਕਮਾਵਦੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੪ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਰ, ਜੋ ਚੀਨ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਤੂਰਾਨ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ.

ਖਤਾਬ. ਅ਼ ਖ਼ਿਤ਼ਾਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਖਾਤ੍ਰਿਬ (ਸੰਬੋਧਨ) ਕਰਕੇ ਕਹਿਣਾ। ੨ ਪਦਵੀ. ਉਪਾਧਿ. ਲਕ਼ਬ. Title.

ਖਤ੍ਰਾਬਖ਼ਸ਼. ਅ਼ ਗ਼ੱਫ਼ਾਰ ਵਿ–ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਅਪਰਾਧ ਕ੍ਸ਼ਮਾਪਨ ਕਰਤਾ.

ਖਤਿਯਾ
ਖਤੀਆ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਾਤਾ. ਟੋਆ. ਗੜ੍ਹਾ. "ਖਤਿਯਾ ਪਰੇ ਰਾਵਜੂ ਪਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੯੪) ੨ ਚਿੱਠੀਰਸਾ. ਖ਼ਤ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ.

* ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਖਤੁ ਭੀ ਹੈ.

† ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਰਣ ਦੀ ਖਬਰ ਜਿਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਪਾੜਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖ਼ਤੀਬ. ਖ਼ੁਤਬਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਤਬਾ.

ਖਤੁ. ਦੇਖੋ, ਖਤ.

ਖਤੰਗ. ਸੰ. ਖਡ੍ਗ–ਕਤ੍ਤਾਂਗ. ਘਾਇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅੰਗ ਜਿਸ ਤੋਂ, ਤੀਰ. "ਬਾਢੜ ਘੱਤੀ ਸੂਰਿਆਂ ਵਿਚ ਖੇਤ ਖਤੰਗਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਘਾਇਲ. ਫੱਟੜ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਬਹਾਦੁਰ. ਦਿਲੇਰ। ੪ ਫ਼ਾ خَدَنگ ਖ਼ਦੰਗ. ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਮਾਣ ਅਤੇ ਤੀਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੫ ਖ਼ਦੰਗ ਦਾ ਬਣਿਆ ਧਨੁਖ ਅਥਵਾ ਤੀਰ. "ਲੀਏ ਕਰ ਚਕ੍ਰ ਵਕ੍ਰ ਗੋਫਨ ਖਦੰਗਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਖਤੰਗੀ. ਵਿ–ਧਨੁਖਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਤੰਗ ੪ ਅਤੇ ੫.

ਖੱਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ.

ਖਤ੍ਰ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰ–ਕਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਕ੍ਸ਼ਤ (ਘਾਵ ਅਥਵਾ ਹਿੰਸਾ) ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ, ਸੋ ਕਤ੍ਰ. ਰਾਜ੍ਯ। ੨ ਯੋਧਾ. "ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਪਰੈ ਜਹਿਂ ਖਤ੍ਰ ਬਰੈ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਖਤ੍ਰਹਾਣ. ਵਿ–ਕਤ੍ਰ (ਰਾਜ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ.

ਖਤ੍ਰਖੇਤਾ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯਕੇਤ੍ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਛਤ੍ਰੀਸ੍ਤਾਨ. ਅਸਲ ਛਤ੍ਰੀ. "ਦੋਊ ਖਤ੍ਰਖੇਤਾ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਖਤ੍ਰਾਣ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯਸ੍ਤਾਨ. ਛਤ੍ਰੀਕੁਲ ਦਾ.

ਖਤ੍ਰਿਅੰਤਕਰ. ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ (ਯੋਧਾ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ.

ਖਤ੍ਰਿਯਾਂਕ ਖੇਲਕ. ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ (ਯੋਧਾ) ਦੇ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਲਟਕਣ ਵਾਲਾ, ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖਤ੍ਰਿਯਾਣ
ਖਤ੍ਰਿਯਾਨ ਵਿ–ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯਸ੍ਤਾਨ. ਛਤ੍ਰੀਕੁਲ ਦਾ। ੨ ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ–ਯਾਨ. ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਘੋੜਾ.

ਖਤ੍ਰਿਯਾਰਿ. ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ (ਯੋਧਾ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ.

ਖਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ–ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਜਾ ਵਰਣ. "ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਸੂਦੁ ਬੈਸੁ ਉਧਰੈ ਸਿਮਰਿ ਚੰਡਾਲ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ਪ) ੨ ਯੋਧਾ. ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਭੈ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਖਤ੍ਰੀ ਸੋ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੂਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੩ ਬਹੁਤ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਖਤ੍ਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭਿੰਨ ਅਰਥ ਹਨ, ਪਰੰਤੁ ਐਸਾ ਨਹੀਂ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਵੰਸ਼ ਲਿਖੇ ਹਨ,ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਦੂਜਾ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ ਹਨ.

ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਖਤ੍ਰੀ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇਹੋਏ ਹਨ–ਬਾਰ੍ਹੀ,ਖੁਖਰਾਣ, ਖੁੰਜਾਹੀ ਅਤੇ ਸਰੀਨ.

ਬਾਰ੍ਹੀ ਬਾਰਾਂ ਗੋਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਖੁਖਰਾਣ ਅੱਠ ਗੋਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ,* ਖੁੰਜਾਹੀ ਬਵੰਜਾ ਅਤੇ ਸਰੀਨ ਵੀਹ ਗੋਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇਹੋਏ (ਵਿਭਕ੍ਤ) ਹਨ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਘਰ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀ–ਸੋਨ, ਸੋਹਰਾ, ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਮੰਨਾ ਹਨ. ਛੀ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ–ਬਹਿਲ, ਧੋਨ, ਚੋਪੜਾ, ਸਹਗਲ, ਤਲਵਾੜ ਅਤੇ ਪੁਰੀ ਹਨ. ਪੰਜ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ–ਬਹਲ, ਬੇਰੀ ਸਹਗਲ, ਵਾਹੀ ਅਤੇ ਵਿੱਜ ਹਨ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਵੇਦੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਤ੍ਰੇਹਣ (ਅਥਵਾ ਤੇਹਣ), ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਭੱਲੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਣ ਕਰਕੇ ਸੋਢੀ ਗੋਤ੍ ਜੋ ਮਾਨ ਯੋਗ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਸਰੀਨ ਜਾਤਿ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ.

ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਚਲੀਆਈ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖ਼ਲਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਬਹੁਤ ਖਤ੍ਰੀਸਿਪਾਹੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇਗਏ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਤਨ ਕੀਤਾ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ

* ਸੂਰੀ, ਚੱਢੇ, ਕੋਹਲੀ, ਮੋਹੀ, ਸਾਹਣੀ, ਭਸੀਣ, ਅਣਦ, ਸਭਰਵਾਲ, ਕਵੀਆਂ ਨੇ-ਤਲਵਾੜ, ਟੈਨਟ, ਸੱਟਚੋਪੜਾ, ਧੋਨ, ਕੱਕੜ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਭੀ ਖੁਖਰਾਣਾਂ ਅੰਦਰ ਗਿਣੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

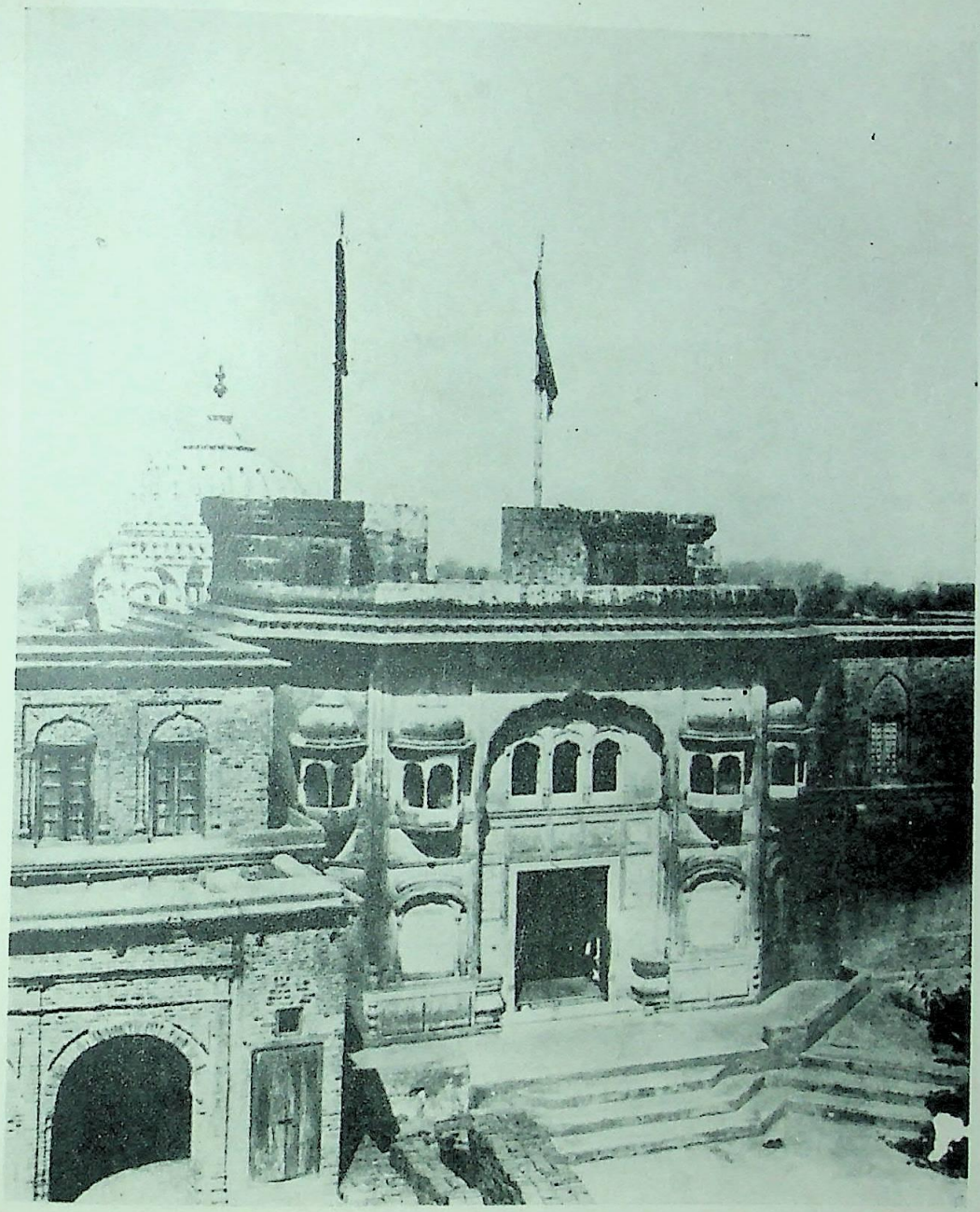

ਪੰਨਾ 366 ' ਖਡੂਰਸਾਹਿਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਰੀਨ (ਸ਼ਰਹ–ਆਈਨ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ) ਹੋਇਆ. ਵਿਪਵਾ-ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਜਨੰਦ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਨਾ ਮਿਹਰਾ ਆਦਿ ਖੜ੍ਸੀ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖੜ੍ਸੀ ਜੋ ਢਾਈ ਕੋਹ ਪੁਰ ਜਾ ਮਿਲੇ ਉਹ ਢਾਈ ਘਰ, ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪੁਰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਬਾਰ੍ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜਗਾ ਦੇ ਖੜ੍ਸੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦੂਰੀ ਤੇ ਮਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਜਾ ਬਹੁਜਾਈ (ਬੁੰਜਾਹੀ) ਹੋਈ.

ਖੜ੍ਸ. ਫ਼ੜ੍ਸੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼. ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਕੀਨੇ ਸੁ ਜੋਰ ਖੂਨੀ ਖੜ੍ਸ." (ਮਨੁਰਾਜ)

ਖਦ. ਸੰ. ਖਦ੍ . ਧਾ–ਖਾਣਾ–ਮਾਰਨਾ–ਸੰਤਾਪ ਦੇਣਾ–ਨਿਬਰ (ਕਾਇਮ) ਰਹਿਣਾ–ਢਕਣਾ.

ਖ਼ਦਸ਼ਾ. ਅ. خدشہ ਸੰਗਜਾ–ਛਿੱਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦਿਲ ਨੂੰ ਛਿੱਲਣ ਵਾਲੀ ਚਿੰਤਾ। ੩ ਸੰਸਾ.

ਖਦਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਦਰਾਨਾ.

ਖਦਾਨ. ਖੋਦਿਆ ਹੋਇਆ ਅਸਥਾਨ, ਟੋਆ. ਗਰਤ.

ਖਦਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੈਰ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਕੈਥ. L. Acacia Catechu ; ੨ ਇੰਦ੍। ੩ ਚੰਦ੍ਮਾ.

ਖਦੇਰਨਾ / **ਖਦੇੜਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਖੋਦਣਾ. ਧਕੇਲਣਾ। ੨ ਤਾਕ਼ੁਬ (ਪਿੱਛਾ) ਕਰਕੇ ਦੌੜਾਉਣਾ. "ਬਹੁਤ ਕੌਸ ਤਿਹ ਮ੍ਰਿਗਹਿ ਖਦੇਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੪੪)

ਖਦੰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਤੰਗ ੪ ਅਤੇ ੫.

ਖਦੰਗਨੀ. ਖਤੰਗ ਵਾਲੀ. ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ.

ਖੱਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖਰਦਰਾ ਵਸਤ੍, ਜੋ ਦੇਸੀ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖਦਯੋਤ / **ਖਦ੍ਯੋਤਨ** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਜੋ ਦ੍ਯੋਤ (ਚਮਕਦਾ ਹੈ) ਸੂਰ੍ਜ। ੨ ਪਟਬੀਜਨਾ. ਜੁਗਨੂੰ.ਟਨਾਣਾ. ਟਿਟਾਣਾ. ਅੱਗ ਦੀ ਚਿੰਗਾੜੀ ਵਾਂਙ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉੜ੍ਦਾ ਹੈ. ਸਲ੍ਹਾਬੇ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਖਦ੍ਯੋਤ ਅਤੇ 'ਰਿੰਗਣ੍ਜੋਤਿ' ਇੱਕ ਹੀ ਸ਼ਮਸ਼ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਭੇਦ ਹੈ. ਰਿੰਗਣ੍ਜੋਤਿ ਉਡ੍ਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਰਿੰਗਮਾਣ ਹੋਇਆ ਚਮਕਦਾ ਹੈ.

ਖਨ. ਸੰ. ਖਨ. ਧਾ–ਪਾੜ੍ਨਾ. ਖੋਦ੍ਣਾ. ਖੁਣ੍ਨਾ. ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੰਡ. ਟੁਕ. "ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਖਨ ਖੰਨੀਐ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਖੰਡ ਖੰਡ, ਭਾਵ–ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਂਦਾ ਹਾਂ। ੩ ਫ਼ਾ. ਖ਼ਨ. ਘਰ. ਖ਼ਾਨਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੪ ਮੰਜ਼ਿਲ. ਛਤਾਉ ਦਾ ਦਰਜਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ 'ਖਣ' ਹੈ.

ਖਨਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਖੋਦਣ (ਪੁੱਟਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੂਹਾ। ੩ ਸੰਨ੍ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚੋਰ.

ਖਨਖੰਨੀਐ. ਦੇਖੋ, ਖਨ ੨.

ਖਨਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ–ਖੋਦਣਾ. ਖੁਣ੍ਨਾ. ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਪਾੜ੍ਨਾ. ਚੀਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਨ ਧਾ.

ਖਨਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਖਨਯਿਤ੍ਰੀ. ਖੋਦਣ ਦਾ ਸੰਦ, ਕਹੀ. ਕਸੀ. "ਵ੍ਰਿਧ ਵਚ ਤੇ ਖਨਨੀ ਲੈ ਹਾਥ। ਟੱਕ ਲਗਾਯ ਚਿਤਵ ਗੁਰੁਨਾਥ."* (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖਨਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖੰਨਲੀ.

ਖਨਵਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਖੰਡ੍ਨਵਾਦ. ਉਹ ਚਰਚਾ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਵੇ. "ਚਉਦਹਿ ਖਨਵਾਦੇ." (ਭਾਗੁ) ਚੌਦਾਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਖੰਡ੍ਨਵਾਦ.

ਖਨਵਾਰਾ / **ਖਨਵਾਰੀ** ਵਿ–ਖਨਨ(ਖੋਦਣ)ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖਾਨਿ ਖੋਦਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ (Miner). "ਜੈਸੇ ਖਨਵਾਰਾ ਖਾਨਿ ਖਨਤ ਹਨਤ ਘਨ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਜਸੋਂ ਖਨਵਾਰੀ ਪਾਵਹਿ ਹੀਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਖਨਿ. ਕ੍ਰਣ ਮੋ. ਪਲ ਵਿੱਚ। ੨ ਖਨਨ ਕਰਕੇ. ਖੋਦਕੇ. ਖੁਰਚਕੇ. "ਕਾਲੁਖ ਖਨਿ ਉਤਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਨਿ. ਕਾਨ. ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਥਾਂ (Mine).

ਖਨਿਜ. ਖਾਨਿ (ਕਾਨ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਾਤੁ, ਉਪਧਾਤੁ ਅਤੇ ਰਤਨ ਆਦਿਕ.

ਖਨੀ. ਖਨਨ ਕੀਤੀ, ਖੋਦੀ. ਖੁਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਨਿ.

ਖਪ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਪ੍. ਧਾ–ਪ੍ਰੇਰਨਾ–ਭੇਜਣਾ–ਫੈਂਕਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍. ਧਾ–ਫੈਂਕਣਾ, ਨਸ਼੍ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਨਾ, ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ, ਖਿੱਚਣਾ, ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ 'ਖਪਣਾ' ਅਤੇ 'ਖੱਪ' ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਖਪਟ. ਵਿ–ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਖਪਟ ਖਲ ਗਰਜਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਵਿਕਾਰ ਗਰਜਤ। ੨ ਕੁਰੂਪ. ਬਦਸ਼ਕਲ। ੩ ਦੁਬਲਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ। ੪ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪਟ (ਵਸਤ੍) ਹੈ. ਨੰਗ ਧੜੰਗਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖਪੁਟ.

ਖਪਟੀ. ਵਿ–ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖਰ-ਪਾੜ. ਪਾੜੀ ਹੋਈ ਲੱਕੜ ਦਾ ਖੰਡ.

ਖਪਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖਪਟ। ੨ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਟੁ (ਨਿਪੁਣ) ਹੈ. ਖਗੋਲ ਦਾ ਗਜਾਤਾ.

ਖਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪ. "ਖਿਮਾ ਵਿਹੂਣੇ ਖਪਿਗਏ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਖਿਨ ਮਹਿ ਉਪਜੈ ਖਿਨਿ ਖਪੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਖ਼ਰਚ ਹੋਣਾ। ੩ ਜਜਬ ਹੋਣਾ। ੪ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਹੋਣਾ. ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣਾ. "ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਨਾ ਓਇ ਖਪਤੇ." (ਬਾਵਨ)

ਖਪਤ / **ਖਪਤਿ** ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਸ਼. ਵਿਨਾਸ਼. "ਓਪਤਿ ਖਪਤਿ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਖ਼ਰਚ. ਸਰਫ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਬਤ ਅਤੇ ਖਬਤੀ। ੪ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਪਤਿ ਸੂਰਜ.

ਖਪਰ. ਸੰ. ਕਪੱਰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਪਰੀ. ਸਿਰ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਜੋ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਖਪ੍ਪਰ. ਭਿਖ੍ਯਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਚੋਰ.

ਖਪਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀੜਾ. ਜੋ ਦਾਣੇ ਖਾਕੇ ਥੋਥੇ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਰਪਤ੍. ਚੌੜੇ ਫਲ ਦਾ ਤੀਰ. "ਤੀਖਨ ਖਪਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖਪਰਾਲੀ. ਖੱਪਰ (ਖੋਪਰੀ) ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਯੋਗਿਨੀ ਅਥਵਾ ਕਾਲੀ. "ਹੱਸੀ ਖਪਰਾਲੀ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਖਪਰੀ. ਖੋਪਰੀਧਾਰੀ। ੨ ਭਿਖ੍ਯਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪਰ. "ਖਲਝੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਚਰਮਪੋਸ਼, ਕਾਪਾਲਿਕ, ਦੰਡੀਸੈਨ੍ਯਾਸੀ, ਮ੍ਰਿਗਚਰਮਧਾਰੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ.

ਖਪਰੈਲ. ਵਿ–ਖਪਰਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪਰਾ ੨। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖਪਰਾਪਟੜੀ. ਆਵੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਚਪਟੀ ਅਤੇ ਗੋਲ ਇੱਟ. Tile. ਇਹ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਖਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਖ਼ਰਚ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪ ਧਾ.

ਖਪਿ. ਖਪਕੇ. "ਖਪਿ ਹੋਏ ਖਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਖਪੁਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨਹੁੰ (ਨਾਖੂਨ). ੨ ਦੇਖੋ, ਖਪਟ.

ਖੱਪ. ਦੇਖੋ, ਖਪ.

ਖੱਪੀ. ਖੱਪ (ਰੋਲਾ) ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ਫ਼ਕ਼ਾਨ / **ਖਫਗਾਨ** ਦੇਖੋ, ਦਹਲ.

ਖ਼ਫ਼ਗੀ. ਫ਼ਾ. خفگی ਸੰਗਜਾ–ਨਾਰਾਜਗੀ. ਰੰਜ. ਗ਼ੁੱਸਾ.

ਖ਼ਫ਼ਤਾਨ. ਤੁ. خفتان ਸੰਗਜਾ–ਕਵਚ (ਸ੍ਰੰਜੋ) ਦੇ ਹੇਠ ਪਹਿਨੀਹੋਈ ਕੁੜਤੀ.

ਖਫਨ. ਦੇਖੋ, ਕਫਨ.

ਖਫਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਫਨੀ.

ਖ਼ਫ਼ਾ. ਫ਼ਾ. خفا ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਗਲ ਘੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਨਾਰਾਜ਼. ਅਪ੍ਰਸੰਨ. ਨਾਖ਼ੁਸ਼.

ਖ਼ਫ਼ੀ. ਅ. خفی ਵਿ–ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ.

ਖ਼ਫ਼ੀਫ਼. ਅ. خفیف ਵਿ–ਹਲਕਾ. ਹੌਲਾ। ੨ ਥੋੜਾ. ਕਮ. ਘੱਟ. ਅਲਪ। ੩ ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ। ੪ ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ.

ਖੱਫਣ. ਦੇਖੋ, ਕਫਨ.

ਖ਼ਬਤ. ਅ. خبط ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਨਮਾਦ. ਪਾਗਲਪੁਣਾ.

ਖ਼ਬਤੀ. ਅ. خبطی ਵਿ–ਸੋਦਾਈ. ਸਿਰੜਾ.

ਖ਼ਬਰ. ਅ. خبر ਸੰਗਜਾ–ਸੁਧ. ਸਮਾਚਾਰ. ਹਾਲ। ੨ ਗ੍ਯਾਨ. ਸਮਝ. ਬੋਧ। ੩ ਇੱਤ੍ਰਿਲਾ. ਸੂਚਨਾ. "ਅਤ ਘਾਲਹੁ ਜਮਕੀ ਖਬਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਨਿਗਹਬਾਨੀ. ਨਿਗਰਾਨੀ. "ਸਿੰਚਨਹਾਰੈ ਏਕੈ ਮਾਲੀ। ਖਬਰਿ ਕਰਤੁ ਹੈ ਪਾਤ ਪਤ ਡਾਲੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖ਼ਬਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ. خبردار ਵਿ–ਸਾਵਧਾਨ. ਸੁਧਵਾਲਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ. ਫ਼ਾ. خبرداری ਸੰਗਜਾ–ਸਾਵਧਾਨਤਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ। ੨ ਖ਼ਬਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖਬਰਿ. ਦੇਖੋ, ਖਬਰ.

ਖਬਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੂਤ. ਖਬਰ (ਸਮਾਚਾਰ) ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਿੱਠੀ. ਸਮਾਚਾਰਪਤ੍ਰਿਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖ਼ਬਰ.

ਖਬਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਬਰ.

ਖਬੀਸ. ਅ. خبیث ਖ਼ਬੀਸ.ਵਿ–ਅਪਵਿਤ੍ . ਨਾਪਾਕ। ੨ ਦੁਸ਼੍. ਪਾਮਰ। ੩ ਜਿੰਨ. ਦੇਉ.

ਖਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਮੀਰ.

ਖੱਬਚੂ. ਵਿ–ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਸ੍ਤੁ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਥਾਂ ਖੱਬਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ.

ਖੱਬਲ. ਦੂਰਵਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਸ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ (ਤਿੜ੍) ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਸਬਜ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ. ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਵਲ ਲਈ ਅਤੇ ਗੋਂਦ ਖੇਡਣ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੱਬਲ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. L. Cynodon Dactylon. ਇਸ ਦੀ ਜੜ੍ ਦਾ ਰਸ ਜ਼ਖਮ ਦਾ ਅਤੇ ਬਵਾਸੀਰ ਦਾ ਲ਼ਹੂ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਲੋਦਰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਖੱਬਾ. ਸੰ. ਸਵ੍ਯ. ਵਿ–ਬਾਇਆਂ. ਚਪ.

ਖੱਬਾ ਸੱਜਾ. ਵਿ–ਬਾਯਾਂ ਦਾਯਾਂ (ਬਾਇਆਂ ਦਾਇਆਂ). ੨ ਭਾਵ–ਬੁਰਾ ਭਲਾ। ੩ ਏਧਰ ਓਧਰ.

ਖਭਾਰ / **ਖੱਭਾਰ** ਸੰਗਜਾ–ਕੋਭ. ਘਬਰਾਹਟ. "ਪਰਜੋ ਸਰਬ ਪਰਿਵਾਰ ਖਭਾਰੂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਭੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ, ਅਜੇਹੀ ਮੁਸੀਬਤ.

ਖ਼ਮ. ਫ਼ਾ. خم ਸੰਗਜਾ–ਟੇਢ. ਵਿੰਗ. ਝੁਕਾਉ। ੨ ਭੁਜਦੰਡ। ੩ ਸੰ.ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਨੂੰ ਜੋ ਮੀਯਤੇ (ਮਿਣ-ਲਵੇ) ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖਮਿ.

ਖ਼ਮਸ. ਅ. خمس ਵਿ–ਪੰਜ. ਪਾਂਚ.

ਖਮਸਾਨ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਲ. ਸੰਬੰਧ.

ਖ਼ਮਰ. ਅ. خمر ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ (ਮਦਿਰਾ), ਜੋ ਖ਼ਮੀਰ (ਸਾੜੇ) ਤੋਂ ਬਣਾਈਗਈ ਹੈ.

ਖਮਿ ਤੀਰ ਨਾਲ. ਬਾਣ ਸੇ। ੨ ਤੀਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਖਮ ੩. "ਬਧਿਕੁ ਉਧਾਰਿਓ ਖਮਿ ਪ੍ਰਹਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ਤੀਰ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਧਕ ਨੂੰ ਉਧਾਰਿਆ.

ਖ਼ਮੀਰ. ਅ. خمیر ਸੰਗਜਾ–ਉਢਾਨ. ਉਬਾਲ। ੨ ਗੁੰਨ੍ਹੇਹੋਏ ਆਟੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਢਾਨ। ੩ ਸ੍ਵਭਾਵ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ। ੪ ਸਾੜਾ.

*ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖ਼ਮੁਸ਼. ਫ਼ਾ خمش ਇਹ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਖ਼ਮੋਸ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਮੋਸ਼.

ਖ਼ਮੋਸ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ خموشاں ਖ਼ਮੋਸ਼ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਚੁਪਕੀਤੇ. ਮੌਨੀ. ਜਿਵੇਂ–ਸ਼ਹਰੇਖ਼ਮੋਸ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਮੋਸ਼ਸ਼ਹਰ.

ਖ਼ੱਮਾਰ. ਅ. خمار ਖ਼ਮਰ (ਸ਼ਰਾਬ) ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ਯ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਯ.

ਖ਼ਯਾਤ਼. ਅ. خیاط ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੈਤ਼ (ਤਾਗੇ) ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ. ਦਰਜ਼ੀ. ਕਪੜਾ ਸਿਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖ਼ਯਾਤ.

ਖ਼ਯਾਨਤ. ਅ. خیانت ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੈਨ (ਬਦਨਿਯਤੀ) ਦਾ ਭਾਵ. ਚੋਰੀ। ੨ ਧਰੋਹਰ ਵਿੱਚ ਬੇਈਮਾਨੀ.

ਖ਼ਯਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਿਆਲ.

ਖ਼ਯਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਿਆਲਾ.

ਖ਼ਯੋ. ਫ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਇਆ। ੨ ਖਹਿਆ. ਅੜਿਆ. "ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਗਹੇ ਹਰਿ ਸਾਮੁਹੇ ਆਇ ਖਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਖੰ (ਸੁਰਾਖ਼) ਵਡਾ ਹੋਵੇ, ਗਧਾ. ਦੇਖੋ, ਨੰ: ੧੧. "ਨਾਨਕ ਸੋ ਨਰ ਅਸਲਿ ਖਰ ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੰਤਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਦੂਖਣ (ਦੂਸ਼ਣ), ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. "ਦੂਖਣ ਔ ਖਰ ਦੈਤ ਪਠਾਏ." (ਰਾਮਾਵ) ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਦੰਡਕਬਣ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੩ ਕੈਂਡਾ. ਕੰਟਕ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ. ਖ਼ਾਰ. "ਤਿਸ ਖਰ ਧਾਰੇ ਦੇਹ ਪਰ ਯਾਂਤੇ ਸੋ ਮਲੀਨ ਹੈ." (ਨਾਪ) ਕਮਲ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਕੈਂਡੇ- ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ- ਹੋਏ ਹਨ। ੪ ਕਾਉਂ। ੫ ਬਗੁਲਾ. ਵਕ। ੬ ਵਿ–ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼. "ਖਰ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕਰ ਗਹੀ ਕਾਲ." (ਸਲੋਹ) ੭ ਤੱਤਾ. ਤਪ੍ਤ। ੮ ਬੇਰਹਮ. ਕਠੋਰ ਦਿਲ ਵਾਲਾ। ੯ ਸੰ. ਕ੍ਰ–ਕਰ੍. ਧਾ. ਖਰਣਾ. ਪਘਰਣਾ. "ਬਡੇ ਬਡੇ ਬੀਰ ਬਰ ਓਰਾ ਸਮ ਖਰਗੇ." (ਠਾਕੁਰ) ੧੦ ਸੰਗਜਾ–ਖਲ (ਖਲੀ) ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਖਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਖਰ ਕੋ ਟੁਕਰੋ ਹਾਥ ਹਮਾਰੇ ਪੈ ਧਰਸੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੯੨) ੧੧ ਫ਼ਾ ਖ਼ਰ. ਗਧਾ। ੧੨ ਸਾਜ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ. ਮਿਜ਼ਰਾਬ. ਚੋਬ. ਡੱਗਾ. "ਸੱਦ ਪਈ ਖਰ ਚਾਮੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ਚੰਮ (ਨਗਾਰੇ) ਉੱਤੇ ਖਰ (ਡੱਗੇ) ਦੀ ਸੱਟ ਪਈ. ਦੇਖੋ, ਖਰਚਾਮ। ੧੩ ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਗਜ਼। ੧੪ ਵਿ– ਵਡਾ। ੧੫ ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰਵਾ.

ਖਰਸ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਰਿਸ਼.

ਖਰਕ. ਦੇਖੋ, ਖੜਕ ੨। ੨ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਬੇਰੀ ਸਾਹਿਬ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਰਕ ਛੁਰਾ.

ਖਰਕਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਖਰਗਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖੜਗਸਿੰਘ.

ਖਰਕ ਛੁਰਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਨਰਵਾਣਾ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਚਾਨਾ ਅਤੇ ਘਸੋ ਤੋਂ ਨੰਜ਼ੇ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦੇ ਪਾਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੨੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਖਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜਕਾ. "ਧੁਨਿ ਸੰਖ ਬਜਾਯ ਕਰਸੋ ਖਰਕਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਗਧੇ ਲਈ ਭੀ ਖਰਕਾ ਸ਼ਬਦ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖ਼ਰਖ਼ਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰ੍ਖ਼ਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਝਗੜਾ. ਟੰਟਾ. ਬਖੇੜਾ। ੨ ਡਰ. ਭੈ. ਖ਼ੌਫ਼.

ਖਰਖਰਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰ੍ਖ਼ਰਹ ਸੰ. ਖਿੰਖਿਰੀ-ਖਿੰਖਿਰੀ. ਆਰੀ ਦੇ ਦੰਦੇ ਜੇਹੇ ਕੈਂਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੇ ਬਾਲ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਖਰੋ ਖਰਖਰਾ ਖਰੋ ਕਰੈਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਚੰਗਾ ਖਰਖਰਾ ਖੜਾ (ਖਲੋਤਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਖਰਗ. ਦੇਖੋ, ਖੜਗ. "ਤਬ ਬ੍ਰਿਜਭੂਸਨ ਖਰਗ ਗਹਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖਰਗਸਿੰਘ. ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਮਿਤ੍ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ, ਖੜਗਸਿੰਘ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖਰਗਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਇਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ–"ਖਰਗ ਰਮਸਤਨੁ ਗਰਮਿਤਾ ਸਿੰਘਨਾਦ ਘਮਸਾਨ। ਪੰਚ ਬਰਨ ਕੋ ਗੁਨ ਲਿਯੋ ਇਹ ਭੂਪਤਿ ਬਲਵਾਨ." ਦੇਖੋ, ਖੜਗਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਰਮਿਤਾ ਸ਼ਬਦ.

ਖ਼ਰਗੋਸ਼. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰ੍ਗੋਸ਼ ਗਧੇਕੈਨਾ, ਸ਼ਸ਼ਕ. ਸਹਾ.

ਖਰਚ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰ੍ਚ ਖ਼ਚ੍. ਅ. ਖ਼ਰ੍ਜ ਖ਼ਰਜ. ਸੰਗਜਾ– ਵ੍ਯਯ. ਖਪਤ. ਸਰਫ਼। ੨ ਤੋਸ਼ਾ. "ਖਰਚ ਬੰਨੁ ਓਗਿਆਈਆਂ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਖਰਚਾਮ. ਖਰ (ਡੰਡਾ) ਚਾਮ (ਚਮ੍). ਚਰਮਦੰਡ. ਚੰਮ ਦਾ ਡੱਗਾ. "ਚੋਟ ਪਈ ਖਰਚਾਮੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ਚੋਬਾਂ ਦੀ ਸੱਟ ਨਗਾਰਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪਈ. ਦੇਖੋ, ਖਰ ੧੨। ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਲੱਕੜ ਦੇ ਡੰਡੇ ਦੀ ਥਾਂ ਚੰਮ ਦਾ ਗੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆ ਡੇਢ ਫੁਟ ਦਾ ਡੰਕਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਇਆਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਚੰਮ ਦੇ ਖਰ (ਡੰਕੇ) ਦੀ ਚੋਟ ਪਈ। ੩ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਗਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਭਿੰਨ ਵਾਜਾ ਭੀ ਖਰਚਾਮ ਹੈ– "ਪੈ ਚੋਬ ਦਮਾਮਨ ਉਸਟ ਖਰੀ, ਖਰਚਾਮ ਅਨੇਕ ਬਜੈਂ ਝਨਕਾਰਾ." (ਸਲੋਹ) "ਖਰਚਾਮ ਅਸਪੀ ਕੁੰਚਰੀ ਸ਼ੁਤਰੀ." (ਸਲੋਹ) ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਰਚਾਮ (ਕਠੋਰ ਚੰਮ) ਵਾਲਾ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਨਗਾਰੇ ਜੇਹਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਘੋੜੇ, ਗਧੇ, ਸ਼ੁਤਰ, ਹਾਥੀ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ ਵਜਾਈਦਾ ਸੀ। ੪ ਗਸਤੀ ਖਰਚਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ–ਗਧੇ ਦੇ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਨਗਾਰਾ। ੫ ਗਧੇ ਦਾ ਚੰਮ.

ਖਰਚਾਮੀ. ਖਰਚਾਮ (ਡੰਕੇ) ਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਖਰਚਾਮ ਉੱਤੇ। ੩ ਵਡੇ ਨਗਾਰੇ ਤੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਖਰਚਾਮ.

ਖਰਚਿ. ਖ਼ਰਚ ਕਰਦੇ. ਖ਼ਰਚਦੇ. "ਖਾਤ ਖਰਚਿ ਕਛੁ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਖ਼ਰਚਕੇ.

ਖਰਜ. ਗਧੇ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਖੱਚਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੜਜ। ੪ ਖੜਜ (ਸ਼ਡ੍ਜ) ਸੁਰ ਵਾਲਾ ਤਾਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖਰਚ। ੬ ਸੰ ਖ਼ਰ੍ਜ਼. ਧਾ–ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ. ਖੜਕਾ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਖਰਜੰਦਾਲ. ਕਠੋਰ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ ਜੱਲਾਦ. "ਤੁਰਕ ਕਹੈਂ ਖਰਜੰਦਾਲ ਪੰਥ ਹੈ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਖਰਣਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਬਹਿਣਾ. ਵਗਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ.

ਖਰਦਰਾ. ਵਿ–ਖੁਰਦੜਾ. ਖਾਰਵਾਲਾ. ਖ਼ਾਰਦਾਰ.

ਖਰਦੂਖਨ. ਸੰ. ਖਰਦੂਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਧਤੂਰਾ. ਕਨਕ. ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਗਧਾ ਮਰਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਰ ਅਤੇ ਦੂਖਨ.

ਖਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਰਣਾ. "ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ. "ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਕਾਲਹਿ ਖਰਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਗ੍ਰਸਿ ਮੀਨਾ ਵਸਿਗਤ ਖਰਿਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) "ਜੰਜੀਰ ਬਾਂਧਿਕਰਿ ਖਰੇ ਕਬੀਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਖਰਬ. ਸੰ. ਖਰ੍. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਧਿ. ਲੀਲਾਵਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰੋੜ ਦਾ ਦਸ਼ ਗੁਣਾ ਅਰਬੁਦ, ਅਰਬੁਦ ਦਾ ਦਸ਼ ਗੁਣਾ ਅਬਜ, ਅਬਜ ਦਾ ਦਸ਼ ਗੁਣਾ ਖਰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਮਹਾਪਦਮ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਖਰਬ ਸੰਖਜਾ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖਜਾ. "ਲਾਖ ਅਰਬ ਖਰਬ ਦੀਨੋ ਦਾਨ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਾਮਨ. ਬਉਨਾ। ੩ ਵਿ–ਛੋਟਾ.

ਖਰਬੜ. ਮਰਾ. ਵਿ–ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ. ਸਮਤਾ ਬਿਨਾ। ੨ ਉੱਚ ਨੀਚ. "ਖਰਬੜ ਹੋਏ ਖੁਦੀ ਖੁਆਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਖਰਬਾਹਨ ਗਧੇ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੀਤਲਾਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ. ਖਰਵਾਹਨ. "ਖਰਬਾਹਨ ਉਹ ਛਾਰ ਉਡਾਵੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗਧੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨਵਾਲੀ ਸ਼ੀਤਲਾ ਦੇਵੀ. ਖਰਵਾਹਨੀ.

ਖਰਬਾਜ਼ੂ. ਦੇਖੋ, ਖਰਬੜ। ੨ ਸੰ. ਉਵ੍ਰੁ. ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ. "ਖਰਬਾਜ਼ੂ ਖੀਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਖਰਬੂਜਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰ੍ਬੂਜ਼ਹ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਖ਼ੁਰਪੁਜ਼ਹ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. ਸੰ. ਖਰ੍ਬੂਜ, ਉਵ੍ਰੁ ਅਤੇ ਦਸ਼ਾਂਗੁਲ. ਇਹ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਫਲ ਹੈ, ਜੋ ਬੇਲ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਦੇ ਖਰਬੂਜੇ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕਾਬੁਲੀ ਸਰਦਾ ਭੀ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਖਰਭਰ ਸੰਗਜਾ–ਕੋਲ੍ਹ. ਘਬਰਾਹਟ. ਖਲਭਲੀ.
ਖਰਭਰੀ ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ. "ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਜਗ ਖਰਭਰ ਪਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਕੇਹਰਿ ਗਰਜਨ ਤੇ ਜਸੋਂ ਕਰੀ। ਹੋਇ ਪੁੰਜ, ਤੱਦਪਿ ਖਰਭਰੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਰੌਲਾ. ਸ਼ੋਰ.

ਖ਼ਰਮਸਤੀ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰ੍ਮਸ੍ਤੀ ਸੰਗਜਾ–ਗਧੇ ਜੇਹੀ ਮਸ੍ਤੀ. ਊਧਮ। ੨ ਨਿਰਲੱਜ ਕਾਮਚੇਸ੍ਟਾ.

ਖਰਮੋਹਰਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰ੍ਮੋਹ੍ਰਹ ਸੰਗਜਾ–ਕੋਝੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ.

ਖਰਲ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਥੰਗ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ। ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਸੰ. ਖਲ੍. ਪੱਥਰ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀਨੁਮਾ ਕੂੰਡੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਰਮਾ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਬਾਰੀਕ ਪੀਸ਼ੀਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਗਯਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਰ ਅੱਠ ਆਨੇ ਤੋਂ ਲੈਂਕੇ ਦੋ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਕ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

ਖਰਵਾਹਨ } ਦੇਖੋ, ਖਰਬਾਹਨ.
ਖਰਵਾਹਿਨੀ }

ਖਰਵਾਰ. ਖਰਵਾਦਿਤ੍. ਦੇਖੋ, ਖਰਚਾਮ. "ਸੱਟ ਪਈ ਖਰਵਾਰ ਕਉ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਲ੍ਵਾੜਾ। ੩ ਸੰ. ਖਰਭਾਰ. ਉਤਨਾ ਭਾਰ ਜੋ ਗਧਾ ਉਠਾ ਸਕੇ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰ੍ਵਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮਨ ਚਾਰ ਸੇਰ ਪੱਕਾ ਭਾਰ 'ਖਰਵਾਰ' ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਖਰਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਲ੍ਵਾੜਾ.

ਖਰੜ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜਕਾ। ੨ ਗੋਂਡੇ ਪੁਰ ਦਾਣੇ ਆਦਿਕ ਲੱਦਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਣੀ ਦਾ ਖੁਰਦਰਾ ਵਸਤ੍। ੩ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ.

ਖਰਾ. ਵਿ–ਅਤਿ. ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ. "ਤੂ ਮੈ ਖਰਾ ਪਿਆਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਆਏ ਖਰੇ ਕਠਿਨ ਜਮਕੰਕਰ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਵਡੇ ਕਰੜੇ। ੨ ਖਾਲਿਸ ਸ਼ੁੱਧ. ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ. "ਖੋਟੇ ਕਉ ਖਰਾ ਕਹੈ, ਖਰੇ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੱਚਾ। ੪ ਨਿਸ਼ਕਪਟ. ਛਲ ਰਹਿਤ। ੫ ਖਲੋਤਾ. ਖੜਾ. "ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਕੋ ਖਰਾ ਨ ਹੋਸੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਖਰਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਖਰ (ਖੁਰਦਰੀ)ਆਸ(ਚੱਕੀ). ਅਥਵਾ– ਖਰ (ਵਡੀ)ਆਸ(ਚੱਕੀ). ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦੀ ਵਡੀ ਚੱਕੀ, ਜੋ ਬੈਲ ਆਦਿਕ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤ੍ਰਾਕ੍ਤ ਨਾਲ ਚਲਾਈਦੀ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ ਖ਼ਰਾਸ਼. ਖ਼ਰਾਸ਼. ਖ਼ਰੀਟ. ਰਗੜ.

ਖ਼ਰਾਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰਾਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਛਿੱਲਣਾ. ਖ਼ਰੀਟਣਾ.

ਖਰਾਸੋਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚੂਹੜਕਾਣਾ.

ਖਰਾਹਟ. ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ, ਤਸੀਲ ਪਾਕਪਟਨ ਥਾਣਾ ਟਿੱਬੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਕਪਟਨ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ.

ਖਰਾਜ. ਅ. خراج ਖਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਖਰਜ (ਨਿਕਾਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਆਮਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ. ਟੈਕਸ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਾਜ.

ਖਰਾਤ਼ } ਅ. خراط ਫ਼ਾ ਖ਼ਰ੍ਰਾਤ਼ ਸੰਗਜਾ–ਤਰਾਸ਼ਣ
ਖਰਾਦ } (ਛਿੱਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰਾ ਅਤੇ ਤਖਾਣਾ ਯੰਤ੍ ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਕਾਠ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗੋਲ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਘੜੀਦੀਆਂ ਹਨ. Lathe.

ਖ਼ਰਾਬ. ਅ. خراب ਵਿ–ਵੀਰਾਨ. ਉਜੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬੁਰਾ. ਮੰਦ.

ਖ਼ਰਾਬੀ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰਾਬੀ ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ। ੨ ਬੁਰਾਈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖਰਾਯਤ. ਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੈਰਾਤ. "ਕੋਤਿਕ ਦੇਤ ਫਕੀਰ ਖਰਾਯਤ." (ਨਾਪ੍)

ਖਰਾਰਿ } ਖਰ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਖਰ।
ਖਰਾਰੀ } ੨ ਧਤੂਰਾ,ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਧੇ ਗਧਾ ਮਰਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖਰਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਰਲ ੩. "ਚੁਨਾ ਸੂਖਮ ਪੀਸ ਖਰਾਲੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਖਰਲ ਵਿੱਚ.

ਖਰਾਲੇ. ਖਰਲ ਨਾਲ। ੨ ਖਰਲ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾਲ.

ਖਰਾਂਵ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜਾਉਂ. ਪਾਦੁਕਾ. "ਦੇਇ ਖਰਾਂਵ ਸਦਨ ਕੋ ਮੋਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਖਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖਰਨਾ ਅਤੇ ਖੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੜੀਆ.

ਖਰੀ. ਖਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਰਸਨਾ ਹਰਿਜਸ ਗਾਵੈ ਖਰੀ ਸੁਹਾਵਨੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਵਿਚ ਸਾਹੁਰੜੈ ਖਰੀ ਸੋਹੰਦੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)
੨ ਸੰ. ਖਰ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਗਧੀ। ੩ ਵਿ–ਖਰ(ਗਧੇ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. "ਅਸਪੀ ਸ਼ੁਤਰੀ ਬਜਤ ਅਸੇਖਾ। ਪੀਲ ਖਰੀ ਨੌਬਤ ਨਹਿ ਲੇਖਾ." (ਸਲੋਹ) ਅਸਪ, ਸ਼ੁਤਰ, ਪੀਲ, ਖਰ ਪੁਰ ਲੱਦੀਆਂ ਨੌਬਤਾਂ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ.

ਖਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਖੜੀਆ.

ਖ਼ਰੀਤ਼ਾ. ਅ਼ ਖ਼ਰੀਤ਼ਹ ਸੰਗਜਾ–ਥੈਲੀ। ੨ ਲਿਫਾਫਾ ਅਥਵਾ ਗੁਥਲੀ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਰਾਸਿਲਾ ਪਾਕੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਸ਼ਾਹੀ ਰਸਮੀ ਖ਼ਤ.

ਖ਼ਰੀਦ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰੀਦ ਸੰਗਜਾ–ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕ੍ਰਯ.

ਖਰੀਦਣਾ } ਫ਼ਾ ਖ਼ਰੀਦਨ. ਖ਼ਰੀਦਨ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ.
ਖਰੀਦਨਾ } ਸੰ. ਕ੍ਰਯਣ. "ਮੁੱਲਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ."(ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਖ਼ਰੀਫ਼. ਅ਼ ਖ਼ਰੀਫ਼ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ.

ਖਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਮੂਰਖ। ੩ ਬੇਰਹਮ। ੪ ਲੋਭੀ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਦੰਦ. ਦਾਂਤ। ੬ ਘੋੜਾ। ੭ ਸ਼ਿਵ। ੮ ਕਾਮਦੇਵ। ੯ ਅਹੰਕਾਰ.

ਖ਼ਰੂਜ. ਅ਼ ਖ਼ਰੂਜ਼ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਕਲਣਾ. "ਨਾਨਕ ਕੀਆ ਖਰੂਜ." (ਸਗੋ) ਦੇਖੋ, ਖਾਰਿਜ.

ਖਰੂਦ. ਸੰਗਜਾ–ਖਰਮਸ੍ਤੀ. ਖਰਊਧਮ.

ਖਰੇ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾ, ਖਰਨਾ ਅਤੇ ਖੜਨਾ.

ਖਰੇਖਰੇਏ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਰੇ ਪੁਰ ਖੜੇਹੋਏ. ਡੋਜੀ-ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ। ੨ ਖੜੇ ਹੋਇਆਂ. ਖਲੇ ਖਲੋਤੇ. "ਖਰੇਖਰੇਏ ਬੈਠਤ ਊਠਤ ਮਾਰਗ ਪੰਥਿ ਧਿਆਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਰੋਆ. ਖੜਾ. ਦੇਖੋ, ਖਲੋਤਾ.

ਖ਼ਰੋਸ਼. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰੋਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਰ. ਭੰਡ. ਰੌਲਾ.

ਖ਼ਰੋਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਰੋਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਣਾ. ਭੰਡ ਪਾਉਣੀ.

ਖਰੋਟ. ਦੇਖੋ, ਅਖਰੋਟ. "ਖਰੇ ਖਰੋਟ ਸੁ ਦਲਗਨ ਹਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖਰ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਖਹਿਰਾ.

ਖਲ. ਸੰ. ਖਲ੍. ਧਾ–ਬਟੋਰਨਾ–ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ–ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਕਰਨਾ–ਹਿੱਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖਲਹਾਨ. ਪਿੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਣੇ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਅਥਵਾ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਹਿਲਾਏਜਾਕੇ ਗਾਹੇ ਜਾਣ. "ਲੈ ਤੇਗੁਲੀ ਖਲ ਦਾਨਨ ਜਸੋਂ ਨਭ ਬੀਚ ਉਡਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖਰਲ। ੪ ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ੫ ਤਿਲ ਅਥਵਾ ਸਰੋਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਫੋਗ, ਜੋ ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੭ ਆਕਾਸ਼ ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ, ਤਮਾਲ ਬਿਰਛ।
੮ ਵਿ–ਨੀਚ. ਦੁਸ੍ਟ. "ਖਲ ਮੂਰਖ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਕਰਬੋ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੯ ਨਿਰਦਯ. ਬੇਰਹਮ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਖੱਲ.

ਖਲਹਲ } ਸੰਗਜਾ–ਘਬਰਾਹਟ. ਦਹਲ. ਵਜਾਕੁਲਤਾ.
ਖਲਹਲੁ } "ਦਿਲ ਖਲਹਲੁ ਜਾਕੈ ਜਰਦ ਰੂ ਬਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਖਲਭਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਵੰਨੀ (ਵਰਣ) ਜ਼ਰਦ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਲਲ.

ਖਲਹਾਨ } ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨. ਫ਼ਾ ਖ਼ਿਰਮਨ. "ਬਿਨੁ
ਖਲਹਾਨੁ } ਕਣ ਖਲਹਾਨੁ ਜੈਸੇ ਗਾਹਨ ਪਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਲਿਹਾਨ.

ਖ਼ਲਕ. ਅ਼ ਖ਼ਲਕ੍. ਸੰਗਜਾ–ਰਚਨਾ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀ. "ਖਾਲਿਕ ਖਲਕ, ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਣਾ. ਰਚਣਾ.

ਖਲਕਤ. ਅ਼ ਖ਼ਲਕ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਾਰ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀ.

ਖਲਖੰਡਕ } ਵਿ–ਦੁਸ਼੍ਮਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ।
ਖਲਖੰਡਨ } ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖਲਖੰਡਨੀ. ਵਿ–ਦੁਸ਼੍ਮਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪਾਣ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਖਲਖੰਡਨ (ਕ੍ਰਿਪਾਣ) ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖ਼ਲਜੀ. ਖ਼ਲਜ਼ੀ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖ਼ਲਜ ਨਗਰ ਹੈ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖ਼ਲਜੀ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲਜੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਸਨ ੧੨੯੦ ਤੋਂ ੧੩੨੦ ਤੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਖਲਨ. ਦੇਖੋ, ਸਖਲਨ। ੨ ਖਲੋਣਾ. ਖੜੇ ਹੋਣਾ। ੩ ਖਲਾਂ ਨੂੰ। ੪ ਖਲਾਂ ਨੇ.

ਖ਼ਲਫ਼. ਅ਼ ਖ਼ਲ੍ਫ਼ ਵਿ–ਪਿੱਛੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਚਰ। ੨ ਵਾਰਿਸ. ਮਾਲਿਕ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੪ ਬੇਟਾ. ਪੁਤ੍.

ਖਲਮਾਰਕ. ਵਿ–ਦੁਸ਼੍ਮ ਨੂੰ ਮਾਰਨਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖਲਮੂਰਖ. ਨੀਚ (ਦੁਸ਼੍ਟ) ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ ਵਿਦਯਾ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੮.

ਖਲਰਾ } ਦੇਖੋ, ਖਲੜਾ–ਖਲੜੀ। ੨ ਸੁਲਤਾਨ
ਖਲਰੀ } (ਸਖੀ ਸਰਵਰ) ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਗਲ ਪਹਿਰੀ ਖੱਲ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਖੂੰਡੀ ਲਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਖੂੰਡੀ ਖਲਰਾ ਗਲ ਮਹਿ ਧਰੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖ਼ਲਲ. ਅ਼ ਖ਼ਲ੍ਲ ਸੰਗਜਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੨ ਵਿਘਨ। ੩ ਖ਼ਰਾਬੀ. "ਖਲਲ ਨਿਜਦਲ ਪਰਜੋ ਸ੍ਵਾਮੀ." (ਸਲੋਹ)

ਖਲਵਾਇਆ. ਕ੍ਰਿ–ਖੜਾ ਕਰਵਾਇਆ. "ਭਗਤਾ ਅਰੀ ਖਲਵਾਇਆ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਖਾਦਨ ਕਰਵਾਇਆ. ਭੋਜਨ ਕਰਵਾਇਆ.

ਖਲਵਾਰਾ } ਖਲ (ਪਿੜ) ਦਾ ਵਲਗਣ. ਪਿੜਮੰਡਲ.
ਖਲਵਾੜਾ } ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨. ਖ਼ਿਰਮਨ. "ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾੜੈ ਕਿਆ ਬਾਉ ?" (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) "ਸਭ ਕੂੜੈ ਕੇ ਖਲਵਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ:੪)

ਖਲੜਾ } ਸੰਗਜਾ–ਚਰਮ. ਤੁਚਾ. ਖਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਲ।
ਖਲੜੀ } ੨ ਚੰਮ ਦੀ ਥੈਲੀ. "ਭਉ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਖਪਰੀ. "ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਖਲਾ. ਵਿ–ਖੜਾ. ਖਲੋਤਾ. "ਸਾਜਨੁ ਸਭਕੈ ਨਿਕਟਿ ਖਲਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਖਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਸੇ ਅਪਵਿਤ੍ ਅਮੇਧ ਖਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਖਲ ੮। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੱਲ.

ਖਲਾਸ. ਅ਼ ਖ਼ਲਾਸ. ਵਿ–ਨਿਰਬੰਧ. ਮੁਕਤ. ਆਜ਼ਾਦ. ਖਲਾਸਾ."ਦਰਗਹਿ ਹੋਇ ਖਲਾਸ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਖਲਾਸ ਚਮਾਰਾ." (ਗਉ)

ਖਲਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਖਲਾਸ ਅਤੇ ਖੁਲਾਸਾ.

ਖਲਾਸੀ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਲਾਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਹਾਈ. ਛੁਟਕਾਰਾ. ਮੁਕਤਿ. "ਤਿਸੁ ਭਈ ਖਲਾਸੀ ਹੋਈ ਸਗਲ ਸਿਧਿ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਜਹਾਜ ਦਾ ਉਹ ਨੌਕਰ, ਜੋ ਬੰਦਰ ਵਿੱਚ ਬੱਧੇ ਜਹਾਜ ਦਾ ਬੰਧਨ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ੩ ਤੰਬੂ ਦੇ ਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਖ਼ੇਮੇ ਅਤੇ ਕਨਾਤ ਨੂੰ ਲਪੇਟਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ.

ਖਲਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਖਲਾਸ. "ਜਿਨ ਕੋ ਸਾਧੂ ਭੇਟੀਐ ਸੋ ਦਰਗਹ ਹੋਇ ਖਲਾਸੁ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਖਲਾਫਤ. ਖਲੀਫਾ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਖਲੀਫਾ ਦਾ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਲੀਫਾ.

ਖਲਾਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਾਦਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਵਾਉਣਾ. "ਖਲਾਵੈ ਭੋਜਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਖਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਤਿਲ ਸਰਸੋਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਫੋਗ. "ਨਾ ਖਲਿ ਭਈ ਨਾ ਤੇਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਖਲ ਅਤੇ ਖਲਿ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਲ.

ਖਲਿਆ. ਖੜੋਤਾ. ਖੜਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੜੋਨ ਸਮੇਂ. ਖਲੋਤਿਆਂ. "ਸੋਵਤ ਬੈਸਤ ਖਲਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਖਲਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨ ਅਤੇ ਖਲਿਹਾਨ.

ਖਲਿਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੜੋਕੇ. ਖੜੇ ਹੋਕਰ. "ਖਲਿਇ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੨)

ਖਲਿਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨। ੨ ਸੰ. ਖਲਿਨੀ. ਪਿੜਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਕਈ ਖਲਾਂ (ਪਿੜ) ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ.

ਖਲਿਹਾਨਿ. ਖਲਹਾਨ (ਪਿੜ) ਵਿੱਚ. "ਕੋਈ ਵਾਹੇ ਕੋ ਲੁਣੇ ਕੋ ਪਾਏ ਖਲਿਹਾਨਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੧)

ਖਲਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਖਲਿਤ.

ਖਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨ ਅਤੇ ਖਲਿ। ੨ ਵਿ–ਖੜੋਤੀ. "ਹਥ ਜੋੜਿ ਖਲੀ ਸਭਿ ਹੋਈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)
੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੂੰਹ ਦੇ ਖ (ਛਿਦ੍) ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੀਨ (ਲੁਕੀ) ਹੋਵੇ, ਕਵਿਕਾ. ਲਗਾਮ. ਕੜਿਆਲਾ.

ਖ਼ਲੀਕ਼. ਅ਼ ਖ਼ਲੀਕ਼ ਵਿ–ਖ਼ੁਲਕ਼ (ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ) ਵਾਲਾ.

ਖ਼ਲੀਜ. ਅ਼ ਖ਼ਲੀਜ਼ ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਾਸੇ ਜਮੀਨ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪਾਸੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Bay। ੨ ਛੋਟਾ ਜਹਾਜ.

ਖਲੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖਰੀਤਾ.

ਖਲੀਤੀ. ਛੋਟਾ ਖਰੀਤਾ. ਥੈਲੀ. "ਰੀਤੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਤੇ ਰਹੀ ਜੋ ਬਿਨ ਕਾਮ, ਤੋ ਯੇ ਖਾਰਿਜ ਖਰਾਬ ਹਾਲ ਖਾਲ ਕੀ ਖਲੀਤਾਂ ਹੈ." (ਗ਼ਾਲ) ਦੇਖੋ, ਖਰੀਤਾ.

ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ. ਅ਼ ਖ਼ਲੀਫ਼ ਖ਼ਲਫ਼ ਪਦ ਤੋਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਣਾ. ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਆਪਣੀ ਗੈਰਹਾਜਿਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮੁਖੀਏ, ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. *

ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਾਰ ਸਨ:–

(੧) ਅ਼ਬੂਬਕਰ. ਇਹ ਹਿਜਰੀ ਸਨ ੧੧ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਰਸੂਲਅੱਲਾ, ੬੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਆਯਸ਼ਾ" ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਵਾ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਰਹਿਕੇ ੨੩ ਅਗਸ੍ਤ ਸਨ ੬੩੪ ਨੂੰ ਮਦੀਨੇ ਮਰਗਿਆ.

(੨) ਉ ਉਮਰ. ਖ਼ੱਤ੍ਤਾਬ ਦਾ ਪੁਤ੍. ਇਹ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੧੩ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੀਜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਹ਼ਫ਼ਸਾ" ਦਾ

* ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ ਨਾਯਬ ਭੀ ਹੈ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਆਦਮ ਅਤੇ ਦਾਊਦ ਲਈ 'ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ' ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨ ਆਯਤ ੨੮, ਅਤੇ ਸੂਰਤ ੩੮ ਆਯਤ ੨੫.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਅਮੀਰੁਲਮੋਮਿਨੀਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ. Alexandria ਦਾ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਭਸਮ ਕਰਦਿੱਤਾ, ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ, ਤਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜੋ ਕ਼ੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ਤਦ ਉਹ ਮਤਲਬ ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਆਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਣੀਆਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਨੇ ਜੈਰੂਸ਼ਲਮ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਮਸਜਿਦ (ਮਸੀਤ) ਬਣਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਠੀਕ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਈ-ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨੂਨ ਬਣਾਏ. ੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੬੪੪ ਨੂੰ ਜਦਕਿ ਇਮਾਮ ਉਮਰ ਸਵੇਰ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ,ਉਸ ਵੇਲੇ ਫਿਰੋਜ਼ ਗ਼ੁਲਾਮ ਨੇ ਖ਼ੰਜਰ ਨਾਲ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

(੩) عثمان ਉਸ਼ਮਾਨ. ਅੱਫ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੨੪ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ. ਉਸਮਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਰੁਕੀਆਹ ਅਤੇ ਉੱਮੁਕਲਸੂਮ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਅਬੂਬਕਰ ਦੇ ਬੇਟੇ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ੩੦ ਜੂਨ ਸਨ ੬੬੫ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕਰਦਿੱਤਾ.

(੪) علی ਅ਼ਲੀ. ਇਹ ਅਬੂਤਾਲਿਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੫੬੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਚੌਥਾ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਖ਼ਲਾਫ਼ਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਇਆ. ਕੂਫ਼ਾ ਦੇ ਮਕਾਮ ਅਬਦੁੱਰਹ਼ਮਾਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅ਼ਲੀ ਜਖਮੀ ਹੋਕੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੬੬੧ ਵਿੱਚ ਮਰਗਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਕ਼ਬਰ "ਨਜਫ਼" ਨਾਮਕ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਹੈ. ਇਮਾਮ ਅ਼ਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ੧੮ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ੧੮ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦੇ ਪੈਦਾ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰ–ਹਸਨ, ਹੁਸੈਨ ਅਤੇ ਮੁਹਸਿਨ ਸਨ.

ਇਹ ਚਾਰੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਚਾਰਯਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਪੰਜਵਾਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅ਼ਲੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਸਨ ਕੇਵਲ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਦਮਿਸ਼ਕ਼ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ੧੪ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਨ ੬੬੧ ਤੋਂ ਸਨ ੭੪੯ ਤੀਕ ਖ਼ਲਾਫ਼ਤ ਕੀਤੀ. ਫੇਰ ਖ਼ਲਾਫ਼ਤ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਿਮਾਂ ਪਾਸ ਚਲੀ ਗਈ, ਜੋ ਸਨ ੭੫੦ ਤੋਂ ਸਨ ੧੨੫੮ ਤੀਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬ਼ਜੇ ਰਹੀ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਖ਼ਲਾਫ਼ਤ ਰੂਮ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਗਈ.

੧੨ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਰੂਮ ਦੀ ਕੌਮੀਸਭਾ (The Grand National Assembly) ਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਵਾਹਿਦੁੱਦੀਨ ਤੋਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਖੋਹਕੇ ਅਬਦੁਲਮਜੀਦ ਨੂੰ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਬਣਾਇਆ,ਅਤੇ ਸਲਤ-ਨਤ ਦਾ ਕੰਮ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਦੇ ਹੱਥ ਕ਼ਬ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ, ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਦਾ ਆਗੂ ਉਸ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਾਰਚ ੧੯੨੪ ਵਿੱਚ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਦਾ ਭੋਗ ਹੀ ਪਾਦਿੱਤਾ.

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਰਬ, ਮਿਸਰ, ਫ਼ਾਰਸ, ਰੂਮ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਕਈ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖ਼ਲਜੀ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਅਕਬਰ ਆਦਿ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਲਿਖਦੇ ਸਨ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਦਾਰੁਲਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਸੁਨੀਮਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਕ਼ੁਰੈਸ਼ ਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਾਤਿ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ. ਸ਼ੀਅ਼ਹਮਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਦਾ ਅ਼ਲੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹੋਣਾ ਯੋਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

ਖ਼ਲੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਿਲਾਰੀ. ਖੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਟ। ੩ ਭੰਡ. ਮਸ਼ੱਲੀਆ.

ਖ਼ਲੀਲ. ਅ [خليل] ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ. "ਇਬਰਾਹੀਮ ਖ਼ਲੀਲ ਪਰੰਬਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ਼ਲੀਲ ਖ਼ਾਂ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਜ-ਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਦਾ ੫.

ਖਲੁ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ. ਸਵਾਲ। ੨ ਨਿਸ਼ੇਧ. ਖੰਡਨ। ੩ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੪ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ.ਨਿਰਸੰਦੇਹ. "ਇਨ ਦੂਤਨ ਖਲੁ ਬਧੁਕਰਿ ਮਾਰਿਓ." (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖਲੋਆ
ਖਲੋਇਅੜਾ
ਖਲੋਹਾ
ਖਲੋਤਾ
ਖੜਾ ਹੋਇਆ.ਖੜੋਤਾ. ਖੜਾ. "ਨਿਕਟਿ ਖਲੋਇਅੜਾ ਮੋਰਾ ਸਾਜਨੜਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਵਿਚਿ ਕਰਤਾਪੁਰਖੁ ਖਲੋਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਅਗੈ ਆਇ ਖਲੋਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਖਲਿਹਾਨ (ਪਿੜ) ਵਿੱਚ. "ਖੇਤਿ ਸਰੀਰਿ ਜੋ ਬੀਜੀਐ ਸੋ ਅੰਤਿ ਖਲੋਆ ਆਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ਜੋ ਖੇਤ ਬੀਜੀਐ, ਸੋ ਹੀ ਪਿੜ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ.

ਖਲੋਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜੋਵਨਾ.

ਖੱਲ. ਸੰ. ਖਲ੍ਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੋਆ। ੨ ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੩ ਮਸ਼ਕ. ਚਮੜੇ ਦਾ ਥੈਲਾ. "ਭਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ." (ਜਪੁ) ੪ ਚੰਮ. ਚਮੜਾ। ੫ ਸੰ. ਖਲ੍ਲ. ਦਵਾਈ ਪੀਹਣ ਅਤੇ ਕੁੱਟਣ ਦੀ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਦੀ ਉਖਲੀ. ਹਾਵਨ. ਖਰਲ.

ਖ਼ੱਲਾਕ਼. ਅ [خلّاق] ਵਿ–ਖ਼ਾਲਿਕ਼. ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਲਕ.

ਖੱਲੀ. [تشنّج] ਤਸ਼ੱਨੁਜ. Convulsions. ਇਹ ਵਾਤ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਰੋਗ ਹੈ. ਬਾਹਾਂ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੋਕੇ ਖੱਲੀਆਂ ਪੈਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੈਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੋਗ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰਾਯਣੀ ਆਦਿਕ ਤੇਲਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਾਲਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਜਾਣ। ੨ ਫੋੜੇ ਅਥਵਾ ਜਖਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਚੌੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਲਟੀਆਂ ਢੁੱਲਣ ਨੂੰ ਭੀ ਖੱਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖੱਲੂ. ਦੇਖੋ, ਖੱਲ । ੨ ਖੱਲ ਉਤਾਰਣ ਵਾਲਾ । ੩ ਖੱਲ ਦਾ, ਦੇ. "ਮੇਰੀ ਖੱਲੁ ਮੋਜੜੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੰਢਾਂਦੇ." (ਭਾਗੁ)

ਖਵ. ਦੇਖੋ, ਖਵਣ.

ਖਵਣ
ਖਵਣਾ
ਖਵਣੁ
ਕ੍ਰਿ–ਸਹਾਰਨਾ, ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਨਾ. "ਪ੍ਰਭ ਦਾਸ ਕਾ ਦੁਖ ਨ ਖਵਿਸਕਹਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਨਿੰਦਕ ਸਾਕਤ ਖਵ ਨ ਸਕੈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪) "ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਵੈਸ. "ਖਵੈ ਨ ਵੈਦਨਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਸਹਾਰੇ ਨਹੀ ਜਾਂਦੇ. "ਏਕੁ ਬੋਲ ਭੀ ਖਵਤੇ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਇੱਕ ਵਾਕ ਭੀ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੨ ਛਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨਾ. ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ। ੩ ਖਪਣਾ. ਜ਼ਜ਼ਬ ਹੋਣਾ. "ਆਵਣਹੁ ਆਪੈ ਖਵੈ ਦੁਧ ਕਉ ਖਪਣ ਨ ਦੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਖਵਲਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਵਾਉਣਾ. ਖੁਲਾਨਾ. "ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਖਵਲਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਵਾਸ. ਅ [خواص] ਖ਼ੱਵਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਾਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਮੰਤ੍ਰੀ ਨਫਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਹੀ ਸੇਵਕ। ੨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣ। ੩ ਅ [خواص] ਖ਼ੱਵਾਸ. ਸ਼ੇਰ। ੪ ਗ਼ੁਲਾਮ। ੫ ਲੁਟੇਰਾ. ਡਾਕੂ. "ਕੀਨੋ ਖਰਾਬ ਖਾਨੇ ਖਵਾਸ." (ਅਜਰਾਜ) ੬ ਫ਼ਾ [خواص] ਵਿ–ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਰਦਾਸੀਆ.

ਖਵਾਸੀ. ਫ਼ਾ [خواصی] ਖ਼ੱਵਾਸੀ. ਸੇਵਕ ਦਾ ਕਰਮ. ਸੇਵਾ. "ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਕਰਹਿ ਖਵਾਸੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਹੌਦੇ ਅਥਵਾ ਬੱਘੀ ਰਥ ਆਦਿਕ ਪਿੱਛੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਥਾਂ। ੩ ਖ਼ਵਾਸ ਲੋਕ. ਖਵਾਸਮੰਡਲੀ. "ਕਿਆ ਲਸਕਰ ਕਿਆ ਨੌਬ ਖਵਾਸੀ ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਖਵਾਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਵਾਉਣਾ. ਖਾਦਨ ਕਰਾਉਣਾ. "ਏਸ ਨੋ ਕੁੜ ਬੋਲਿ ਕਿ ਖਵਾਲੀਐ ?" (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਖਵਿ. ਦੇਖੋ, ਖਵਣ। ੨ ਸਹਾਰਕੇ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਕੇ.

ਖਵੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਸਰਕ਼ੜੇ ਜੇਹੀ ਛੋਟੀ ਬੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਖਵ੍ਹੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖਵੀਸ
ਖਵੀਸਨੀ
ਜਿੰਨ. ਦੇਉ. ਦੇਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਖਬੀਸ. "ਖਵੀਸਨੀ ਪਿਸਾਚਨੀ ਬਿਤਾਲ ਬੀਰ ਭੈਰਵੀ." (ਪੰਪ੍)

ਖ਼ਵੀਦ. ਫ਼ਾ [خويد] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੌਂ ਅਥਵਾ ਕਣਕ ਦਾ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਜੇ ਬੱਲੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ. ਖੁਦਿ.

ਖਵੀਨ. ਦੇਖੋ, ਖਾਵੀਨ.

ਖਵ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਖਵੀ.

ਖੜ ਅਥਵਾ **ਖੜ੍ਹ.** ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ। ੨ ਸੰ. ਖਣ੍ਡ–ਖਣ੍ਡ. ਧਾਨਾਂ ਦੀ ਪਰਾਲੀ. "ਖੜੁ ਖਾਵਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਹਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੧) ਸਿੰਧੀ. ਖੜੁ. ਖਲ. ਸਰਸ਼ਪ (ਸਰੋਂ) ਆਦਿ ਦਾ ਫੋਗ. ਖਲੀ। ੩ ਖੇਤੀ. "ਖੜੁ ਪਕੀ ਕੁਝ ਭੰਞੈ ਬਿਨਸੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੪ ਸੰ. ਖਟ੍–ਸ਼ਟ੍. ਛੀ."ਧਰਣਿ ਸੁਵੰਨੀ ਖੜ ਰਤਨ ਜੜਾਵੀ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ "ਖੜ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ. ਘਾਹਰੂਪੀ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜਾਊ ਭੂਮਿ. ਖਟਸੰਪੱਤਿ ਕਰਕੇ ਸੁਹਾਵੀ ਅੰਤਹਕਰਣਰੂਪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਖੜਸਨਿ. ਲੈਜਾਣਗੇ. "ਅਵਗਣ ਖੜਸਨਿ ਬੰਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ)

ਖੜਹੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੜਕਾਰ. ਖੜਕਾ.

ਖੜਕ. ਦੇਖੋ, ਖੜਕਾ । ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸ਼ੇਰੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਖਰਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਧਮਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਂਗਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਬੋਹੜ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਖਰਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਯਗ੍ਰੋਧ* ਵਿਸਾਲਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਡੇਰਾ ਗੁਰੁ ਭਾਲਾ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੜਕਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਖਰਗਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖੜਗਸਿੰਘ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਖੜਕਾ
ਖੜਕੁ
ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੜਖੜ ਸ਼ਬਦ. ਖੜਕਾਰ. "ਘੁੰਘਰ ਖੜਕੁ ਤਿਆਗਿ ਵਿਸੂਰੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਧੜਕਾ. ਖਟਕਾ. ਦਹਿਲ. "ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਖੜਕੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਖੜਗ. ਸੰ. ਖਡ੍ਗ–ਖੜ੍ਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਖੰਡਨ (ਭੇਦਨ) ਕਰੇ ਸੋ ਖੜਗ. ਦੇਖੋ, ਖਡ੍ਗ ਧਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. ਧਨੁਰਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜਗ ਚਾਰ ਅੰਗੁਲ ਚੌੜਾ ਅਤੇ ੫੦ ਅੰਗੁਲ ਲੰਮਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਖੜਗ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਹੱਥ) ੩੨ ਲਿਖੇ ਹਨ. "ਅਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੈ ਖੜਗ ਸੈਫ ਤੇਗ ਤਰਵਾਰ। ਰੱਛ ਕਰੋ ਹਮਰੀ ਸਦਾ ਕਵਚਾਂਤਕ ਕਰਵਾਰ."(ਸਨਾਮਾ) ੨ ਜਗਤਵਿਨਾਸ਼ਕ (ਲੈ ਕਰਨਵਾਲਾ) ਮੰਨਕੇ ਮਹਾ-ਕਾਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਖੜਗ ਆਇਆ ਹੈ."ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਕੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਖੜਗ ਗੋਦ ਮੈ ਤੁਮ ਕੋ ਪਾਯੋ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਗੈਂਡੇ ਦਾ ਸਿੰਗ। ੪ ਗੈਂਡਾ.

ਖੜਗਸਿੰਘ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੈਨਾ-ਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦਿੱਤੀ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਛਲ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. "ਤਿਹ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਮਿਤ੍ਰ ਇੱਕ ਖੜਗਸਿੰਘ ਤਿਹ ਨਾਮ । ਪੈਰੇ ਸਮਰ ਸਮੁਦ੍ ਬਹੁ ਮਹਾਰਥੀ ਬਲਧਾਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਖਰਗਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਰਮਿਤਾ ਸ਼ਬਦ । ੨ ਮਹਾ-ਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦਾਤਾਰਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੮੬੦ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੬੬ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਚਾਲਾਕ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤੋਂ ਲਾਹਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਥਾਪਿਆ. ਖੜਗਸਿੰਘ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਗਮ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿਕੇ ੨੯ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੮੬੭ ਨੂੰ ੩੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰਗਿਆ.

ਖੜਗਧਾਰੀ. ਵਿ–ਤਲਵਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ।

* ਨਯਗ੍ਰੋਧ. ਬੋਹੜ. ਵਟ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਾਲਸਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਣਧਾਰੀ। ੩ ਅਕਾਲ. ਮਹਾਕਾਲ.

ਖੜਗਧ੍ਵਜ. ਅਕਾਲ. ਖੜਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੁਰ. ਅਸਿਕੇਤੁ.

ਖੜਗਨੀ.ਸੰ. ਖड्गिनी. ਖੜਗ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ.)ਸਨਆ)

ਖੜਗਪਾਣਿ. ਤਲਵਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ, ਖ਼ਾਲਸਾ। ੨ ਅਕਾਲ. "ਖੜਗਪਾਣਿ ਖਲਦਲ ਬਲਹਰਣੰ." (ਗਜਾਨ)

ਖੜਗੀ. ਸੰ. खड्गिन. ਵਿ–ਖੜਗ (ਤਲਵਾਰ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ. ਖ਼ਾਲਸਾ। ੩ ਗੈਂਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੱਕ ਉੱਪਰ ਖੜਗ (ਸਿੰਗ) ਹੈ। ੪ ਸੰ. खड्गी. ਗੈਂਡੀ. ਗੈਂਡੇ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਖੜਗੁਣ. ਸੰ. षड्गुण–ਸ਼ੜ੍ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ ੩ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ ਅ: ੬੯। ੨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ, ਪਾਲਣਾ, ਸੰਘਾਰ ਕਰਨਾ, ਯਥਾਯੋਗਯ ਕਰਮਫਲ ਦੇਣਾ, ਖਿਮਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਵਗ੍ਯ ਹੋਣਾ. "ਖੜਗੁਣ ਈਸ੍ਵਰ ਪੁੰਨ ਅਤੁਲ ਬਲ." (ਦਿਲੀਪਰਾਜ)

ਖੜਗੀ. ਸੰ. षड्ग–ਸ਼ੜ੍ਗ. ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ. "ਖੜਗੀ ਅਸੇਖ ਵਿਦਜਾ ਵਿਸੇਖ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੜਗ.

ਖੜਜ. ਸੰ. षड्ज–ਸ਼ੜ੍ਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੁਰ, ਜੋ ਸ਼ਟ੍ (ਛੀ) ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨੱਕ, ਕੰਠ, ਛਾਤੀ, ਤਾਲੂਆ, ਜੀਭ ਅਤੇ ਦੰਦ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਖੜਜ ਸੁਰ ਬਣਦਾ ਹੈ.* ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੇ ਮੋਰ ਦੀ ਧੁਨੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ.

ਖੜਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਲ.

ਖੜਦੂਮ. ਵਿ–ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਦੁਮ (ਪੂਛ) ਜਿਸ ਨੇ. ਉਮੰਗ ਅਥਵਾ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਪਸ਼ੂ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਊਧਮ. ਖਰਮਸਤੀ.

ਖੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੈਜਾਣਾ. "ਅਵਗਣ ਖੜਸਨਿ ਬੰਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੨ ਖਲੋਣਾ. ਖੜੇ ਹੋਣਾ. "ਘਰਿ ਆਪਨੜੈ ਖੜੀ ਤਕਾਂ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਚੁਰਾਉਣਾ. ਹਰਣ.

ਖੜਪੈਂਚ. ਪੰਚ (ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ) ਛੀਵਾਂ. ਭਾਵ–ਪੰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਹੀ ਛੀਵਾਂ ਬਣਨ ਵਾਲਾ. ਮੱਲੋਮੱਲੀ ਦਾ ਮੁਖੀਆ. ਕੂਹਣੀਮਾਰ.

ਖੜਭੜ. ਦੇਖੋ, ਖਲਭਲ. "ਖੜਭੜ ਬੀਰੰ." (ਸੂਰਜਾਵ)

ਖੜਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਖੜ ੪.

ਖੜਾ. ਵਿ–ਖਲੋਤਾ. "ਖੜਾ ਪੁਕਾਰੇ ਪਾਤਣੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਖੜਾਉਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਦੁਕਾ. ਖਰਾਂਵ. ਪਊਏ.ਆਂਗਿਰਸ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ"ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਤਪਸ੍ਵੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਪਊਏ ਪਾਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਘਰ ਤੀਕ ਭੀ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਕਟਵਾਦੇਵੇ." ਦੇਖੋ, ਸ਼ਲੋਕ ੫੧.

ਖੜਾਂਸਹਾਰੀ. ਸੰ. षडंशहारिन. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਉਪਜ ਤੋਂ ਛੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਛੀਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਟਾਈ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਖੜਾਨਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਵਦਨ.

ਖੜਾਰੂ. ਵਿ–ਖੜਨ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲਾ. "ਕਾਲ ਖੜਾਰੂ ਆਇ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ਯਮ ਦੇ ਦੂਤ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਏ. ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ "ਕਾਲ ਖੜਾ ਰੂਆਏ." ਪਾਠ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ.

ਖੜਿ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਲੈਜਾਕੇ. "ਖੜਿ ਦਰਗਹਿ ਪੈਨਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ.

ਖੜੀਅਸਿ. ਲੈਜਾਂਈਏਂਗੇ. "ਬਿਨ ਬੂਝੇ ਸਭ ਖੜੀਅਸਿ ਬੰਧਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ.

ਖੜੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਮਿੱਟੀ. ਚਾਕ (chalk). ੨ ਵਿ–ਖੜਨ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲਾ.

ਖੜੁ. ਦੇਖੋ, ਖੜ.

ਖੜੇਸਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਤਪਸ੍ਵੀ, ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨ ਖੜਾ ਹੀ ਰਹੇ, ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਲੇਟੇ ਨਾ.

ਖੜੋਣਾ / **ਖੜੋਵਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਖੜੇ ਹੋਣਾ. "ਆਪਿ ਖੜੋਵਹਿ ਆਪਿ ਕਰ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਖੜੰਗ. ਸੰ. षडङ्ग . ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ.

ਖੜੰਗਯੋਗ. ਦਕ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਯੋਗ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ:– ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਧ੍ਯਾਨ, ਪ੍ਰਤ੍ਯਾਹਾਰ, ਧਾਰਣਾ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਧਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਯੋਗ ਖੜੰਗਯੋਗ ਹੈ। ੨ ਯੋਗ ਦੇ ਛੀ ਕਰਮ, ਜੋ ਯੋਗ-ਸਾਧਨ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਕਰਮ ੨.

ਖਾ. ਖਾਦਨੰਕੁਰੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਖਾਉ. ਖਾਹ.

ਖ਼ਾਂ. ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.ਦੇਖੋ, ਖਾਨ.

ਖਾਊ. ਵਿ–ਖਾਦਕ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗਜ਼ੱਪੂ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਮਾਲ ਖਾਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਰਿਸ਼ਵਤਖ਼ੋਰ.

ਖਾਇ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ. "ਭੋਗੀ ਹੋਵੈ ਖਾਇ." (ਸੂਹੀ ਮ:੧) ੨ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ. "ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਪਾਣਾ ਖਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖਵਾਇ. ਖੁਲਾਕੇ. "ਮਾਤਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਪੁਤੁ ਖਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੪ ਖਾਕੇ. "ਖਾਇ ਖਾਇ ਕਰੈ ਬਦਫੈਲੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਖਾਇਆ. ਖਾਦਨ (ਭਕ੍ਸ਼ਣ) ਕੀਤਾ. ਖਾਧਾ. "ਘਰਿ ਘਰਿ ਖਾਇਆ ਪਿੰਡੁ ਵਧਾਇਆ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਕਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਇਆ। ੩ ਮੁੱਕਿਆ. "ਸੋ ਦੀਆਂ ਨ ਜਾਈ ਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਫ਼ਾ ਖ਼ਾਫ਼ਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼. ਫ਼ੋਤ੍ਹ. "ਤੇਰੇ ਪਤਿ ਕੋ ਦਸ ਖਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੩) ੫ ਆਂਡਾ.ਬੈਜਾ.

ਖਾਇਆ ਮੰਨਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਕੇ ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਣਾ. ਖਾਕੇ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ ਹੋਣਾ. "ਕਹਿਆ ਸੁਣਹਿ ਨ ਖਾਇਆ ਮਾਨਹਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਖਾਇਕ / **ਖਾਇਕੁ** ਫ਼ਾ ਖ਼ਾਇਕ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟਿੱਡਾ. ਪਤੰਗਾ। ੨ ਸੰ. ਆਖ੍ਯਾਯਿਕ. ਕਥੱਕੜ. ਗਪੌੜੂ. "ਜੇ ਕੋ ਖਾਇਕੁ ਆਖਣਿ ਪਾਇ." (ਜਪੁ) "ਬਾਉ ਨਾਹੀ ਖਾਇਕਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਖਾਦਕ. ਖਾਊ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ.

ਖਾਇਣ. ਸੰ. खादन. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਾਣਾ। ੨ ਭੋਜਨ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸੁ ਖਾਇਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਖਾਈ. ਖਾਧੀ. ਛਕੀ. "ਬਿਖੈ ਠਗਉਰੀ ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਖਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਤ. ਪਰਿਖਾ. ਖਨਿ. ਕੋਟ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਠਹਿਰਣ ਲਈ ਖੋਦੀਹੋਈ ਖੰਦਕ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੈਰੀ ਅੰਦਰ ਦਾਖ਼ਿਲ ਨਾ ਹੋਸਕੇ. "ਲੰਕਾ ਸਾ ਕੋਟ ਸਮੁੰਦ ਸੀ ਖਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਖਾਣ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ–ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ. "ਲਹਬਰ ਬੁਝੀ ਖਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਲਹਬਰ.

ਖਾਸ. ਅ ਖ਼ਾਸ. ਵਿ–ਮੁੱਖ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ.ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ੨ ਫ਼ਾ ਖ਼ਾਸ਼ਿਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਛਾ. ਲੋੜ. "ਕਿਸੀ ਵਸੁ ਕੀ ਖਾਸ ਨ ਰਹੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖਾਸਾ. ਖਾਵੇਗਾ. ਖਾਵਸਿ."ਜੈਸਾ ਬੀਜਹਿ ਤੈਸਾ ਖਾਸਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ. ਪਾਲਕੀ. ਤਾਮਝਾਮ. ਸੁਖਪਾਲ. "ਖਾਸੈ ਕੋ ਉਚਵਾਇ ਚਲੈਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਫ਼ਾ ਖ਼ਾਸ਼ਹ. ਨੈਨਸੁਕ. ਪਤਲਾ ਵਸਤ੍। ੪ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਉਮਦਾ. "ਜਿਸ ਸਿਰਪਾਉ ਪਇਆ ਗਲਿ ਖਾਸਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਅਰੋਗ। ੬ ਅ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਖਾਂਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਸਾ.

ਖਾਸਿਯਤ. ਅ ਖ਼ਾਸ਼ਿਯਤ. ਖ਼ਾਸ ਬਾਤ। ੨ ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ। ੩ ਖ਼ਾਸ ਅਸਰ. ਤਾਸੀਰ.

ਖਾਂਸੀ. ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. काश ਅਤੇ कास. ਖ਼ਾਂ ਸੁਆਲ. Cough. ਖੰਘ. ਇਹ ਰੋਗ ਬਹੁਤ ਖਟਿਆਈਆਂ ਦੇ ਸੇਵਨ, ਤੱਤੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਖਾਕੇ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ, ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਧੂੜ ਨਾਸਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਜਾਣ, ਰੁੱਖੇ ਬੇਹੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ, ਗੰਦੇ ਥਾਂ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਰੇਜਸ਼ ਦੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪੁਰਾਣੇ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਜਦ ਬੀਮਾਰ ਕਮਜੋਰ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਠੰਢ ਲਗਣ ਤੋਂ ਬੀ ਖਾਂਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਜੜ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਉਤ ਹੈ–"ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਖਾਂਸੀ, ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹਾਂਸੀ."

ਖਾਂਸੀ ਦੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਅਵਾਜ ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਜੇ ਬਰਤਨ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਹ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਬਲਗਮ ਨਾਲ ਭਰਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਗਲ ਅਤੇ ਜੀਭ ਉੱਤੇ ਕੰਡੇਜੇਹੇ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਘਟਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਖਾਂਸੀ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਭੇਦ ਹਨ. ਸਿਆਣੇ ਹਕੀਮ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ–

(੧) ਬਾਂਸੇ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ.

(੨) ਮੁਲੱਠੀ, ਬਹੇੜੇ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਨਸ਼ਾਸਤਾ, ਕਤੀਰਾ ਗੂੰਦ, ਮਿਸ਼ਰੀ ਸਭ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੇ ਲੈਕੇ ਬਾਜ਼ਬੇਰੀ ਦੇ ਬੇਰ ਜਿੱਡੀ ਗੋਲੀ ਬਣਾਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਰਸਾ ਚੂਸਣਾ.

(੩) ਅਦਰਕ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ.

(੪) ਕਾਲ਼ੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਅਫੀਮ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਕੱਥ, ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਗੂੰਦ, ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਲੈਕੇ ਪੀਸਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ.*

ਖਾਸੀਯਤ. ਦੇਖੋ, ਖਾਸਿਯਤ.

ਖਾਹਿ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕੰਨੀ ਸੂਤਕ ਕੰਨ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਚੁਗਲੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਹ.

ਖਾਹਿਸ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਹਿਸ਼.

ਖਾਹੀ. ਵਿ–ਖਾਦਕ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਜੁਗਾ ਜੁਗੰਤਰਿ ਖਾਹੀ ਖਾਹਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾਲੁ.

ਖ਼ਾਕ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਾਕ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ. ਧੂਲਿ. ਧੂੜ. "ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾ ਪਾਖਾਕ." (ਤ੍ਰਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਜ਼ਮੀਨ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਖਾਕਛਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਨਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਰਸਤੇ ਦੀ ਖ਼ਾਕ ਛਾਣਨੀ, ਤਾਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰੁਪਯਾ ਪੈਸਾ ਮਿਲੇ। ੨ ਅਪਮਾਨ ਸਹਾਰਨਾ. ਸਿਰ ਸੁਆਹ ਪਾਉਣੀ. "ਕਉਡੀ ਕਉਡੀ ਕਉ ਖਾਕ ਸਿਰ ਛਾਨੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖ਼ਾਕਤੋਦਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਾਕ਼ਤੋਦਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਢੇਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗਾਰੇ ਦੀ ਪਤਲੀ ਕੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਕੀ ਬਾਰੀਕ ਮਿੱਟੀ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਜਿਤਨੀ ਲੈਸ* ਖ਼ਾਕਤੋਦੇ ਵਿੱਚ ਧਸੇ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਬਲ ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼ ਦਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕਰਜੋ ਖਾਕਤੋਦਾ ਸੁਧਰਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖ਼ਾਕਰੋਬ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਾਕ਼ਰੋਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਕ (ਧੂੜ ਕੂੜਾ ਆਦਿ) ਰੋਬ (ਸਾਫ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੰਗੀ. ਮਿਹਤਰ.

ਖ਼ਾਕਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਾਕ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਾਂਚਾ. ਨਕ਼ਸ਼ਾ.

ਖ਼ਾਕਿਸ੍ਤਰ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਾਕ਼ਿਸ੍ਤਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਖ. ਭਸਮ. ਸੁਆਹ.

ਖ਼ਾਕੀ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਾਕ਼ੀ ਵਿ–ਖ਼ਾਕ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਖ਼ਾਕ ਰੰਗਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ

* ਨਾਸਾ ਕਣ੍ਠਮੁਰਸ੍ਤਾਲੁ ਜਿਹ੍ਵਾ ਦਨ੍ਤਾਂਸ਼ ਸੰਸ੍ਪ੍ਰਿਤਃ
ਸ਼ਡ੍ਭ੍ਯਃ ਸੰਜਾਯਤੇ ਯਸ੍ਮਾਤ੍ ਤਸ੍ਮਾਤ੍ ਸ਼ਡ੍ਜ ਇਤਿ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਃ
(ਸੰਗੀਤ ਦਾਮੋਦਰ)

* ਇਹ ਗੱਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ.

* ਦੇਖੋ, ਲੈਸ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਭਸਮ ਮਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦਾਸ ਦੇ ਚੇਲੇ 'ਕੀਲ' ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ.

ਖ਼ਾਕੀਆਂ. ਖ਼ਾਕੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਭਾਵ–ਬੰਦੇ. ਲੋਕ. ਜਨ.

ਖਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਕ. "ਖਾਕੁ ਲੋੜੇਦਾ ਤੰਨਿਖੇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖਾਕੂ. ਖਾਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਦੁਲੈਂਕੇ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਹਨ. ਖਾਕ ਦੇ. "ਖਿਨ ਮਹਿ ਰੁਲਤਾ ਖਾਕੂ ਨਾਲਿ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਖ਼ਾਕ ਦਾ ਬਣਿਆਂਹੋਇਆ. "ਖਾਕੂ ਖਾਕ ਰਲੈ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਕ ੨. "ਖਾਕੂ ਜੇਡੁ ਨ ਕੋਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਖਾਖ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋਹਾਂ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਧਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਕ.

ਖਾਗ. ਦੇਖੋ,ਖੜਗ। ੨ ਖਗ. ਤੀਰ. ਜੋ ਖ(ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਗ (ਗਮਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਛੁਟਗਯੋ ਸਰਪ ਸਮ ਜਾਇ ਲਾਗ। ਜੱਟੂ ਭੁਜਾਨ ਕੇ ਬੀਚ ਖਾਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਾਚੀ. ਦੇਖੋ, ਖਚਿਤ.

ਖਾਜ ਅਥਵਾ **ਖਾਜੁ.** ਸੰ. ਖਾਦਜ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ. ਭੋਜਨ. ਖਾਜਾ. "ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) "ਜਿਨਹੁ ਅਖਾਜ ਖਾਜ ਲਖ ਪਾਏ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਖਜੁੰ. ਖੁਜਲੀ. جَلّ ਹਿੱਕਾ. Prurigo. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਮੈਲਾ ਰਹਿਣਾ, ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਪੱਕੀਹੋਈ ਗਿਜਾ ਨਾ ਖਾਣੀ, ਹਾਜਮੇ ਦਾ ਵਿਗੜਨਾ, ਜਿਗਰ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਰਿਤੁ ਦਾ ਰੁਕਣਾ ਆਦਿ. ਜਦ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਵਿਗਾੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਖਾਜ ਹੋਣ ਲਗਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਬਦਨ ਨੂੰ ਸਾਫ ਰੱਖੋ, ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾਓ ਪੀਓ. ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ, ਚਰਾਇਤਾ, ਮੁੰਡੀ ਬੂਟੀ, ਚਿੱਟਾ ਚੰਨਣ, ਛੋਟੀ ਹਰੜ, ਇਹ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮਾਸ਼ੇ, ਉਨਾਬ ਦੇ ਸੱਤ ਦਾਣੇ ਲੈਕੇ ਡੇਢ ਪਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਿਉਂ ਦਿਓ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਮਲ ਅਤੇ ਛਾਣਕੇ ਦੋ ਤੋਲਾ ਸ਼ਰਬਤ ਉਨਾਬ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਓ.

ਖਟਿਆਈ, ਲਾਲ ਮਿਰਚਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਰਹੋ. ਤੁਚਾ ਨੂੰ ਕੋਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਟਣੇ ਮਲੋ.

ਖਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ ੧.

ਖਾਜਿਨ. ਅ. خازن ਖ਼ਾਜ਼ਿਨ. ਵਿ–ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ.

ਖਾਜੀਨਿਆ. ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. ਭਾਵ–ਸਾਧੁਜਨ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜਿਨ. "ਸਚੁ ਤੇਰੇ ਖਾਜੀਨਿਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਖਾਜੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ.

ਖਾਜੈ. ਖਾਈਏ. "ਦੇ ਖਾਜੈ ਆਖਿ ਗਵਾਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇਵੇ ਸੋ ਖਾਜੈ, "ਮੈ ਦਾਤਾ ਹਾਂ" ਇਹ ਆਖਕੇ ਗਵਾਈਐ। ੨ ਦੇਕੇ (ਵੰਡਕੇ) ਛਕੀਏ, ਪਰ ਦਾਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰੀਏ. ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਨਾ ਆਖਦੇ ਫਿਰੀਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ.

ਖਾਟ. ਸੰ. ਖਟ੍ਵਾ. ਮੰਜਾ. ਪਲੰਗ. ਚਾਰਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Cot. "ਖਾਟ ਮਾਗਉ ਚਉਪਾਈ."(ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਖਾਟਣ } ਕ੍ਰਿ–ਖੱਟਣਾ. ਕਮਾਉਣਾ. ਲਾਭ ਲੈਣਾ.
ਖਾਟਨ } "ਖਾਟਣ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੋਜਗਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਧਨ ਖਾਟਨ ਕੀਜੈ ਬਿਧਿ ਰੂਰਿ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖਾਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. ਲਾਭ. "ਵਡਭਾਗੀ ਧਨ ਖਾਟਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੱਟਕੇ. ਕਮਾਕੇ. "ਮਾਈ ਖਾਟਿ ਆਇਓ ਘਰਿ ਪੂਤਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਥੀ. ਸੀੜ੍ਹੀ. ਸ਼ਵਰਥ.

ਖਾਟਿਓ. ਖੱਟਿਆ. ਕਮਾਇਆ. "ਰਾਮਰਤਨੁ ਧਨੁ ਖਾਟਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਖਾਟਿ ਖਾਟੁਲੀ. ਖੱਟੀ ਖੱਟਕੇ. ਧਨ ਕਮਾਕੇ. "ਕਹਾ ਕਰਹਿ ਰੇ, ਖਾਟਿ ਖਾਟੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਖਾਟੀ. ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਨਾਮਰਾਸਿ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਖਾਟੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਖੱਟੀ. ਤੁਰਸ਼। ੩ ਕੋੜੀ. "ਜੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖ ਖਾਟੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖ ਖਾਟੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਖਾਟੀ ਬਿਖ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ। ੨ ਹਲਾਹਲ. ਤੇਜ਼ ਜ਼ਹਿਰ.

ਖਾਟੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਟਿ ਖਾਟੁਲੀ। ੨ ਖਟੋਲੀ. ਛੋਟਾ ਮੰਜਾ.

ਖਾਟੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੱਟਕੇ. ਕਮਾਕੇ. "ਅਪਨੇ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ਖਾਟੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਖਾਟੰਗ. ਸੰ. षडङ्ग–ਸ਼ੜੰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ. "ਤਿਲਕ ਖਾਟੰਗਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਉੱਪਰ ਤਿਲਕ (ਮੱਥਾ, ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਅਤੇ ਛਾਤੀ). ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਅੰਗ ਪੁਰ ਭੀ ਤਿਲਕ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹਿ ਤਿਲਕ.

ਖਾਡ } ਸੰ. खण्ड–ਖੰਡ.ਸੰਗਜਾ–ਗੰਨੇ (ਇੱਖ) ਆਦਿ ਦੇ
ਖਾਂਡ } ਰਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਮਿੱਠਾ ਪਦਾਰਥ. ਚੀਨੀ,ਸਫ਼ੇਦ ਸ਼ੱਕਰ."ਖੀਰ ਖਾਡ ਘੀਉ ਨ ਭਾਵੈ."(ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਹਰਿ ਹੈ ਖਾਂਡ ਰੇਤ ਮਹਿ ਬਿਖਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਖੰਦਕ. ਖਾਈ. ਖਨਿ. ਪਰਖਾ.

ਖਾਂਡਵ } ਸੰ. खाण्डव. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ
ਖਾਂਡਵਵਨ } ਅਤੇ ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਂਡਵੀ ਨਗਰੀ ਦੇ ਉਜੜ ਜਾਣ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਸ਼ੀਰਾਜ ਦਾ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਵਨ (ਬਨ), ਜੋ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸ਼ਥ (ਪੁਰਾਣੀ ਦਿੱਲੀ) ਪਾਸ ਸੀ.* ਇਹ ਜੰਗਲ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਦਹਜਮੀ ਹੋਗਈ. ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਦੱਸਿਆਗਿਆ ਕਿ ਖਾਂਡਵਵਨ ਦੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਜੇ ਅਗਨਿ ਖਾਵੇ, ਤਦ ਹਾਜਮਾ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ. ਜਦ ਅਗਨੀ ਵਨ ਖਾਣ ਲੱਗਿਆ, ਤਾਂ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮੂਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਬੁਝਾਦਿੱਤੀਆਂ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਅਗਨਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਅਗਨਿ ਨੇ ਗਾਂਡੀਵ ਧਨੁਖ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਛੱਪਰ ਛਾਇਆ ਕਿ ਵਰਖਾ ਦਾ ਅਸਰ ਅਗਨੀ ਉੱਪਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਾਣਾਂ ਨਾਲ ਬੱਦਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤੇ.† "ਖਾਂਡਵ ਜਾਰਨ ਕੋ ਅਗਨੀ ਹਿਤ ਪਾਰਥ ਨੇ ਜਨੁ ਮੇਘ ਵਿਡਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਖੰਡ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੩ ਰਾਬ. ਸ਼ੀਰਾ। ੪ ਵਿ–ਖੰਡ ਦਾ.

ਖਾਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਾ.

ਖਾਡੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਤਿੰਨ ਪਾਸਿਓਂ ਖੁਸ਼ਕੀ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਵੇ. ਖ਼ਲੀਜ.

ਖਾਡੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖਡੂਰ. "ਫੇਰਿ ਵਸਾਇਆ ਫੇਰੁਆਣਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਖਾਡੂਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖਾਂਡਜੋ. ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ. ਟੁਕੜੇ ਕੀਤਾ. "ਭਗਵਾਨ ਅਖੰਡਨ ਖਾਂਡਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖਾਣ ਅਥਵਾ **ਖਾਣੁ.** ਦੇਖੋ, ਖਾਣਾ. "ਦਿਤਾ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਨਿ.

ਖਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਾਦਨ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ. ਭਕਣ. ਜੇਮਨਾ. "ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ."(ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭੋਜਨ. ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ. ਖਾਦਜ.

ਖਾਣਿ } ਸੰਗਜਾ–ਖਾਨਿ. ਕਾਨ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ
ਖਾਣੀ } ਉਤਪੱਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੰਡ. "ਤੇਰੀਆ ਖਾਣੀ ਤੇਰੀਆ ਬਾਣੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਉਤਭੁਜ ਸੇਤਜ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਜੰਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਖਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਣ.

*ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਂਡਵਵਨ ਅਸ਼੍ਵਰਥ ਨਦ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀ. ਅਰਥਾਤ ਜਿਲਾ ਮੁਜੱਫਰਨਗਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰਟ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਇਹ ਜੰਗਲ ਸੀ.

† ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਪਰਵ ਅ: ੨੨੫.

ਖਾਤ. ਖਾਂਦਾ. ਭਕਣ ਕਰਦਾ. "ਹਰਿਰਸ ਭੋਜਨ ਖਾਤ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਤਾ. ਗੜ੍ਹਾ. ਟੋਆ. "ਦੁਨੀਆ ਲਬੁ ਪਇਆ ਖਾਤ ਅੰਦਰਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀਆਂ) ੩ ਰੇਹ. Manure.

ਖਾਤਮਾ. ਅ. خاتمہ ਖ਼ਾਤਿਮਹ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤ. ਸਮਾਪਤਿ.ਓੜਕ.

ਖਾਤਰ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤਿਰ.

ਖਾਤਰਜਮਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤਿਰਜਮਾ.

ਖਾਤਾ. ਖਾਂਦਾ. ਭਕਣ ਕਰਦਾ."ਹਰਿਰਸ ਭੋਜਨ ਖਾਤਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਸਭਿ ਦੋਖਹਿ ਖਾਤਾ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖਾਤ. ਟੋਆ. "ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਖਾਤਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੩ ਬਾਣੀਏ ਦਾ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ। ੪ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਮੱਦ.

ਖਾਤਿਮ. ਅ. خاتم ਵਿ–ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅੰਤ ਕਰਤਾ.

ਖਾਤਿਮਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤਮਾ। ੨ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ.

ਖ਼ਾਤ਼ਿਰ. ਅ. خاطر ਸੰਗਜਾ–ਸਨਮਾਨ. ਆਦਰ। ੨ ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ। ੩ ਧਜਾਨ. ਤਵੱਜੋ."ਨਿਜ ਖਾਤਿਰ ਮੇ ਕਿਸੇ ਨ ਲਜਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਤਸੱਲੀ. "ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ ਪੀਰ ਤੁਮ ਦੀਰਘ ਜਿਸ ਤੇ ਮਮ ਖਾਤਿਰ ਹੈਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਦਿਲ। ੬ ਪੱਖ. ਪਾਸਦਾਰੀ.

ਖ਼ਾਤ਼ਿਰਜਮਅ਼ } ਅ. خاطرجمع ਸੰਗਜਾ–ਤਸੱਲੀ.
ਖਾਤਿਰਜਮਾ } ਸੰਤੋਖ. ਧੀਰਜ. "ਖਾਤਿਰਜਮਾ ਹੋਇ ਉਰਤਬਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਝੂਠ
ਖਾਤਿਰਨਿਸਾ } ਮੂਠ ਕਹੈਂ ਸਭ ਖਾਤਿਰ ਕੋ ਜਮਾ ਰਾਖ, ਜਮਾ ਹੋਇ ਘਰ ਮੇ ਤੋ ਖਾਤਿਰਜਮਾ ਰਹੈ." (ਨਿਪਟਕਵਿ) "ਖਾਨੇ ਕੋ ਹਮਾ ਰਹੈ ਨਾ ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਤਮਾ ਰਹੈ, ਜੋ ਗਾਂਠ ਮੇ ਜਮਾ ਰਹੈ, ਤੋ ਖਾਤਿਰਜਮਾ ਰਹੈ." (ਗ੍ਵਾਲ)

ਖਾਤੀ. ਸੰ. क्षत्तृ–ਕਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਤਖਾਣ. ਭਾਵ–ਸ਼ੂਦ੍ਰ. "ਨਾ ਇਹੁ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨਾ ਇਹੁ ਖਾਤੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. खातृ. ਵਿ–ਖੋਦਣ ਵਾਲਾ. ਪੁੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਖਾਤੇ (ਗ਼ਾਰ) ਵਿੱਚ. "ਅੰਨੇ ਪਵਣਾ ਖਾਤੀ ਟੋਵੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਖ਼ਾਤੂਨ. ਤੂ خاتون ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ ਨਾਰੀ. ਲੇਡੀ. ਖ਼ਾਨਮ. ਬੇਗਮ.

ਖਾਦ. ਸੰ. ਖਾਣਾ. "ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਸਗਲੇ ਖਾਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਖਾਦਜ. ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ. ਭੋਜਨ। ੩ ਰੇਹ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤ ੩.

ਖਾਦਮ. ਦੇਖੋ, ਖਾਦਿਮ.

ਖਾਦਰ. ਸੰ. निषद्वर–ਨਿਸ਼ਦਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ। ੨ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਦਾ ਗਾਰਾ ਰਹੇ। ੩ ਪਹਾੜ ਦੇ ਜੜ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਦਾਮਨੇ ਕੋਹ.

ਖਾਦਰੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ, ਤਸੀਲ ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ। ੨ ਖਾਦਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਖਾਦਰ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਖਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਖਾਦਜ.

ਖ਼ਾਦਿਮ. ਅ. خادم ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਿਦਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੇਵਕ. ਦਾਸ. "ਖਾਦਿਮ ਕੀਜੈ ਬਰਾ ਖੁਦਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨੌਕਰ. ਚਾਕਰ.

ਖ਼ਾਦਿਮਾ. ਖ਼ਾਦਿਮ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦਾਸੀ.

ਖਾਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਟੇ ਸੂਤ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਛਿੱਦਾ ਖੱਦਰ। ੨ ਵਿ–ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਖਾਦਿਨ੍.

ਖਾਦਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੋਜਨ. ਖਾਣ ਲਾਇਕ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਵਿ–ਖਾਣ ਯੋਗਜ. ਖਾਣੇਲਾਇਕ. "ਅਕਰਣੰ ਕਰੋਤਿ ਅਖਾਦਯ ਖਾਦਸੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਖਾਧਾ. ਖਾਦਨ ਕੀਤਾ. ਛਕਿਆ. "ਖਾਧਾ ਹੋਇ ਸੁਆਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਖਾਧਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖਾਧੈ. ਖਾਣ ਤੋਂ. ਖਾਨੇ ਸੇ. "ਕਿਆ ਖਾਧੈ ਕਿਆ ਪੈਧੈ ਹੋਇ ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਖਾਨ. ਫ਼ਾ خان ਖ਼ਾਨ.ਸੰਗਜਾ–ਰਈਸ.ਅਮੀਰ."ਸੁਲਤਾਨੈ ਖਾਨ ਮਲੂਕ ਉਮਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧) ੨ ਘਰ. ਖ਼ਾਨਹ. "ਕਾਹੂੰ ਗਰੀ ਗੋਦਰੀ ਨਾਹੀ ਕਾਹੂੰ ਖਾਨ ਪਰਾਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਪਾਟੀ ਗੋਦੜੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਯਦਾਰ ਘਰ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਰਾ। ੩ ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ. "ਜੈਸੇ ਘਰ ਲਾਗੈ ਆਗਿ ਭਾਗ ਨਿਕਸਤ ਖਾਨ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ। ੫ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਉਪਾਧਿ (ਪਦਵੀ). ੬ ਸੰ. ਖਾਣਾ. "ਸਭਿ ਖੁਸੀਆ ਸਭਿ ਖਾਨ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੭ ਦੇਖੋ, ਖਾਨਿ.

ਖ਼ਾਨਸ਼ਾਹ. ਭਾਈ ਫੇਰੂ (ਸੱਚੀ ਦਾੜੀ) ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ, ਜੋ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸੰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਖ਼ਾਨਸਾਮਾ. ਫ਼ਾ خانسامان ਅਮੀਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਮੀਰ ਦਾ ਰਸੋਈਆ. ਖਾਦਨ (ਖਾਣ) ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ਾਨਹ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਾ.

ਖ਼ਾਨਕਾਹ. ਫ਼ਾ خانگاه ਅਥਵਾ خانقاه ਸੰਗਜਾ–ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਧੂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ.

ਖਾਨਖਾਨਾ. ਫ਼ਾ خانخانان ਖ਼ਾਨਖ਼ਾਨਾਨ. ਮਹਲਸਰਾਇ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ। ੨ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਪਦਵੀ, ਜੋ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਸੈਨਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਮੀਰ, ਜੋ ਅਕਬਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦੁਲਰਹੀਮਖ਼ਾਨ। ੫ ਦਸ਼ਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇੱਕ ਅਮੀਰ, ਜੋ ਆਗਰੇ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਮੁਨਇਮ ਖ਼ਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੬੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. *

ਖ਼ਾਨਗੀ. ਫ਼ਾ خانگی ਵਿ–ਘਰੋਗੂ. ਘਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਘਰੋਲੂ। ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਜੰਗ ਨਾਲ ਵੇਸ਼ਜਾ (ਕੰਚਨੀ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੈ.

ਖਾਨਜਰਾਦ. زرادخانه ਜ਼ੱਰਾਦਖ਼ਾਨਹ. ਸ਼ਸ੍ਵਾਗਾਰ. ਸਿਲਹ਼ਖ਼ਾਨਹ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਜਰਾਦੀ.

ਖਾਨਜਰਾਦੀ. ਵਿ–ਜ਼ੱਰਾਦਖ਼ਾਨਹ ਦੀ. ਸ਼ਸ੍ਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਦੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਜਰਾਦ. "ਕਰਨ ਗੁਮਾਨ ਕਮਾਨਗਰ ਖਾਨਜਰਾਦੀ ਬਹੁਤ ਬਖੋਆ." (ਭਾਗੁ) ਕਮਾਨਗਰ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿਲਹਖਾਨੇ ਦੀ ਕਮਾਨ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਦੀ ਹੈ.

ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਫ਼ਾ خاندان ਸੰਗਜਾ–ਵੰਸ਼. ਕੁਲ.

ਖਾਨਦੇਸ. ਸੰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਤਪੁਰਾ ਦੀ ਪਰਬਤਮਾਲਾ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਸ਼ਚਿਮੀ ਖਾਨਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਧੂਲੀਆ ਅਤੇ ਪੂਰਵੀ ਦਾ ਜਲਗਾਉਂ ਹੈ.

ਖਾਨਪਰਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨ ਅਤੇ ਪਰਾਰਾ.

ਖਾਨਪਾਨ. ਕ੍ਰਿ–ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ.

ਖਾਨਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਨਰਾਇਨਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਟੋਕਾ ਪਾਸ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਟੋਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉੱਠ ਚੋਰੀ ਹੋਗਏ. ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਨ ਆਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ. ੧੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਹੈ, ਇਹ ਅਬਦੁਲਸਮਦ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਖ਼ਾਲਸਾਪੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਨੂ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਵਡਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ. ਖ਼ਾਨਬਹਾਦੁਰ ਸਨ ੧੭੩੯ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੭੪੫ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਖ਼ਾਨਮ. ਫ਼ਾ خانم ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. ਬੇਗਮ. "ਮੀਰ ਨ ਖਾਨਮ ਸੰਗਿ ਨ ਕੋਊ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਹਾਰਉ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਖਾਨਮਾਨ. ਫ਼ਾ خانمان ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਖ਼ਾਨਹ ਵ ਸਾਮਾਨ ਦਾ. ਘਰ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ.

ਖਾਨਰਜਾਦਾ. ਖਡੂਰ ਤੋਂ ਡੇਢ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.ਇਸ ਥਾਂ ਤਪੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਕੇ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਡੂਰ ਤੋਂ ਕੱਢੇਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਛਾਪਰੀ ਅਥਵਾ ਖਾਨਛਾਪਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਰੀ.

ਖਾਨਵਾਲ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖ਼ਰੀਦਕੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਸਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ.

ਖਾਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਦਨ. ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਫ਼ਾ خانه ਖ਼ਾਨਹ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ। ੪ ਭਾਵ–ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜੋਰੂ. ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ। ੫ ਇੱਕ ਬੈਰਾੜ, ਜੋ ਕਪੂਰੇ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਿਦਰਾਣਾ (ਮੁਕਤਸਰ) ਤਾਲ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਗਿਆ ਸੀ। ੬ ਡੱਲਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਛੁਰਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਗਜਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਖਾਨਾਇ. ਖ਼ਾਨਹ (ਘਰ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ. ਮਕਾਨਾਤ. "ਮਿਲਕ ਖਾਨਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) ੨ ਖ਼ਾਨ ਲੋਗ. ਉਮਰਾ.

ਖਾਨਿ } ਸੰ. ਖਨਿ ਅਤੇ ਖਾਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਰ.ਖਾਨ.
ਖਾਨੀ } ਕਾਨ. "ਵਚਨ ਭਨੇ ਗੁਨਖਾਨਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਯੋਨਿ ਦਾ ਵਿਭਾਗ. "ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਕੀਨੀ। ਉਤਭੁਜ ਖਾਨਿ ਬਹੁਰ ਰਚਦੀਨੀ." (ਚੌਪਾਈ) ੩ ਗਿਜਾ. ਭੋਜਨ. ਆਹਾਰ. "ਜੈਸੀ ਲਸਨ ਕੀ ਖਾਨਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖਾਨੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਖਾਨੇਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਵਾਲ.

ਖਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਖਪਤ. ਵਿਨਾਸ਼. "ਮਦ ਮਤਸਰ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਖਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਿਪ ਧਾ.

ਖਾਪਕ. ਵਿ–ਕੇਪਕ. ਫੈਂਕਨੇ ਵਾਲਾ. ਵਗਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. "ਖਾਪਕ ਹੈਂ ਸਭ ਤਾਪ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਖਾਪਟ. ਵਿ–ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਹਣਜੋ ਕਾਪਟੰ ਖਾਪਟੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਖਾਪਨ. ਕ੍ਰਿ–ਖਪਾਉਣਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਅੰਤਕਾਲ ਸੋਈ ਖਾਪਨਹਾਰਾ." (ਚੌਬੀਸਾਵ) ੨ ਕੇਪਣ. ਫੈਂਕਣਾ. ਵਗਾਹੁਣਾ.

ਖਾਪਰ } ਦੇਖੋ, ਖਪਰ ੨. "ਫੂਟੈ ਖਾਪਰੁ ਭੀਖ ਨ
ਖਾਪਰੁ } ਭਾਇ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਪਰ ੧. "ਖਿੰਥਾ ਜਲਿ ਕੋਇਲਾ ਭਈ ਖਾਪਰ ਫੂਟਮਫੂਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕੰਥਾ (ਦੇਹ) ਜਲਕੇ ਕੋਇਲਾ ਹੋਗਈ ਅਤੇ ਕਪਾਲ ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋਗਿਆ.

ਖਾਪੇ. ਖਪੇ. ਤਬਾਹ ਹੋਏ. "ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਖਾਪੇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਖ਼ਾਫ਼ੀਖ਼ਾਂ. خافی خان ਮੁੰਤਖ਼ਿਬਉਲ ਲੁਬਾਬ (ਤਾਰੀਖ਼ ਖ਼ਾਫ਼ੀ ਖਾਂ) ਦਾ ਲੇਖਕ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਮੁਹੰਮਦ ਹਾਸ਼ਿਮ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੫੧੯ ਤੋਂ ੧੭੧੮ ਤਕ ਦੇ, ਅਰਥਾਤ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਤੀਕ ਦੇ ਹਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਆਗਜਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਬਿਨਾ ਹੁਕਮ ਤਵਾਰੀਖ ਨਾ ਲਿਖੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਸਨ ੧੭੩੨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ.ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦਹਾਸ਼ਿਮ ਨੂੰ ਖ਼ਾਫ਼ੀਖਾਂ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਅਤੇ ਯੋਗਜ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ. ਵੀ. ਏ. ਸਮਿਥ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦੇ. 'ਖ਼ਾਫ਼' ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਖ਼ਾਫ਼ੀਖ਼ਾਨ ਸੀ.

ਖ਼ਾਫ਼ੀਖ਼ਾਂ ਨਿਰਪੱਖ ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬੰਦੇਬਹਾਦੁਰ ਦਾ ਭੀ ਹਾਲ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਦਾ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਖ਼ਾਬ. ਫ਼ਾ خواب ਸੰਗਜਾ–ਨੀਂਦ। ੨ ਸ੍ਵਪਨ. ਸੁਪਨਾ.

ਖਾਮ. ਫ਼ਾ خام ਖ਼ਾਮ.ਵਿ–ਕੱਚਾ."ਪੁਰਾਬ ਖਾਮ ਕੂਜੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਪੁਰ ਆਬ ਖ਼ਾਮ ਕੂਜ਼ਹ. ਕੱਚਾ ਮਟਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਹੈ। ੨ ਨਾਪਾਇਦਾਰ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ. "ਸੀਗਾਰ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਸਣ ਦੇਹੀ ਸਭ ਖਾਮ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਬੰਦ. "ਕਾਗਜ ਕਰਕੈ ਖਾਮ ਕੋ ਦੀਨੋ ਸਿੱਖ ਪਠਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਨਾਤਜਰਬੇਕਾਰ. "ਤਜ ਗੋਪਾਲ ਆਨ ਜੋ ਕਰਣੀ ਸੋਈ ਸੋਈ ਬਿਨਸਤ ਖਾਮ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਖਾਮਿ. ਸਿੰਧੀ. ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ। ੨ ਸਾੜਾ. ਜਲਣ. ਮਨ ਦਾ ਦਾਹ.

ਖ਼ਾਮੀ. ਫ਼ਾ خامی ਸੰਗਜਾ. ਕਮਜ਼ੋਰੀ। ੨ ਨਾਤਜਰਬੇਕਾਰੀ। ੩ ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. "ਭਯੋ ਹੁਕਮ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਖਾਮੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਕੱਚਾਪਨ.

ਖ਼ਾਮੋਸ਼. ਫ਼ਾ خاموش ਵਿ–ਚੁਪਕੀਤਾ. ਮੌਨੀ.

ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਸ਼ਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਹਰੇ ਖ਼ਮੋਸ਼ਾਂ. ਚੁੱਪਕੀਤਿਆਂ ਦਾ ਨਗਰ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਭੂਮਿ. ਕ਼ਬਰਿਸਤਾਨ.

ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ خاموشی ਸੰਗਜਾ–ਚੁੱਪ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਚੁੱਪ. ਮੌਨ.

ਖ਼ਾਯਨ. ਅ਼ خاین ਵਿ–ਖ਼ਯਾਨਤ (ਅਮਾਨਤ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਰੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ਾਯਫ਼. ਅ਼ خایف ਵਿ–ਖ਼ੌਫ਼ (ਡਰ) ਸਹਿਤ. ਭੈਭੀਤ.

ਖ਼ਾਯਾ. ਫ਼ਾ خایه ਸੰਗਜਾ–ਆਂਡਾ। ੨ ਫ਼ੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼.

ਖਾਰ. ਸੰ. ਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਰਾਰਸ. "ਆਨਰਸ ਸਭਿ ਖਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੁਆਹ. ਭਸਮ. "ਪਾਪ ਹੋਵਤ ਖਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਨਮਕ. ਲੂਣ। ੪ ਸੁਹਾਗਾ, ਸੱਜੀ, ਕਲਮੀਸ਼ੋਰਾ, ਜੋਂਖਾਰ, ਨਸਾਦਰ ਆਦਿ ਖਾਰੇ ਪਦਾਰਥ। ੫ ਵਿ–ਖਾਰਾ. "ਖਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਢੰਢੋਲੀਐ ਇਕੁ ਮਣੀਆ ਪਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਫ਼ਾ خار ਸੰਗਜਾ–ਕੰਡਾ। ੭ ਦ੍ਵੇਸ਼. ਵੈਰਭਾਵ। ੮ ਫ਼ਾ خوار ਖ਼੍ਵਾਰ. ਅਪਮਾਨ ਸਹਿਤ. "ਖਪਿ ਹੋਏ ਖਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਖਾਰਸਮੁਦ } ਸੰ. ਕਾਰਸਮੁਦ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਮਕੀਨ
ਖਾਰਸਮੁੰਦ } ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਖਾਰਸਮੁੰਦ੍ਰ
ਖਾਰਸਮੁੰਦ੍ਰ } ਢੰਢੋਲੀਐ ਇਕੁ ਮਣੀਆ ਪਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋੱਲੇ.

ਖਾਰਕ. ਸੰ ਕਾਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਛੁਹਾਰਾ. ਖ਼ੁਰਮਾ. "ਸੂਰਜਮਲ ਖਾਰਕ ਮੁਖ ਦੀਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਗਾਈ ਵੇਲੇ ਦੁਲਹਾ (ਲਾੜੇ) ਦੇ ਮੁਖ ਦੁਲਹਨ (ਲਾੜੀ) ਦੇ ਲਾਗੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਛੁਹਾਰਾ ਦੇਣਾ, ਸੰਬੰਧ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਖਾਰਜ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰਿਜ.

ਖਾਰਾ. ਵਿ–ਕਾਰਰਸ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨਿ (ਲਾੜੇ ਲਾੜੀ) ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਆਸਨ, ਜੋ ਫੇਰਿਆਂ ਸਮੇਂ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ. "ਮੋਤਿਨ ਕੇ ਚੌਕ ਕਰੇ ਲਾਲਨ ਕੇ ਖਾਰੇ ਧਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੂਖਨਿਵਾਰਨ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ–

(ੳ) ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਤਰਨਤਾਰਨ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਕਈ ਵੇਰ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਇੱਕ ਖੂਹ ਭੀ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਦਸ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ.

(ਅ) ਦੂਖਨਿਵਾਰਨ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਛਪੜੀ ਸੀ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਧੋਏ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪੱਕਾ ਤਾਲ ਬਣਵਾਇਆਗਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਸੌ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੀਗਈ. ਇਸ

* ਇਸ ਤੇ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਇਸ ਲਈ ਨਾਰਾਜ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝਕੇ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ "ਇਲਹਾਮਾਤ ਮੁਨਇਮੀ" ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਚਾਲੀ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਭੀ ਹੈ.

ਖਾਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ "ਭਾਈ ਕੇ ਮੱਟੂ" ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਨੁਸ਼ਹਿਰਾਂਵਿਰਕਾ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਪਾਸ ਬੈਠਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤਮਾਖੂ ਪੀਂਦੇ ਪੀਲੀਆਂ ਹੋਗਈਆਂ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ "ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ" ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਆਖਿਆ, ਭਾਈ, ਇਹ ਨਾਉਂ ਰਖਾਕੇ ਫੇਰ ਤਮਾਖੂ ਪੀਣ ਦਾ ਕੁਕਰਮ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਤਮਾਖੂ ਪੀਣਾ ਛੱਡਦਿੱਤਾ, ਪਿਛਲੀ ਭੁੱਲ ਪੁਰ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ੭ ਸਾਉਂਣ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ੧੫ ਮੀਲ ਹੈ.

ਖਾਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾਬ. "ਖਰਾਬਾ ਵੇਕਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਖਾਰਿਸ਼. ਫ਼ਾ خارش ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੁਜਲੀ. ਖਾਜ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ.

ਖਾਰਿਜ. ਅ. خارج ਵਿ–ਨਿਕਲਨੇ ਵਾਲਾ. ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਰੱਦ ਕੀਤਾ. ਖੰਡਿਤ.

ਖਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਟਾਰੀ. "ਪਤਿ ਕੁਸ੍ਰੀ ਕੋ ਧਰ ਵਿਚ ਖਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਖਾਰੇ ਜਲ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਖਾਰੀ ਲਗ ਲੱਛਮੀ ਸਗਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮੱਟੀ. ਚਾਟੀ. "ਭਾਰ ਦਈ ਦਧਿ ਕੀ ਸਭਿ ਖਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਵਿ–ਖਾਰੇ ਸੁਆਦ ਵਾਲੀ. "ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਹੋਤ ਕਤ ਖਾਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੫ ਸੰ.ਖਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਮਣ ਅਠਾਈ ਸੇਰ ਤੋਲ।* ੬ ਦਾਗ. ਧੱਬਾ.

ਖਾਰੀ ਬੀੜ. ਮਾਂਗਟ (ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ) ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਬੈਨੇ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-ਦੇਵ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਹੋਈ ਕਿ ਲਹੌਰ ਜਾਕੇ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦ ਬੱਧਵਾ ਲਿਆਓ. ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਰਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਲਾਕੇ ਇੱਕ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਵਾਧੂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦਿੱਤੀ. ਜਦ ਇਹ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ, ਤਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਮਿਲਾਉਣ ਕਾਰਣ "ਖਾਰੀ ਬੀੜ" ਰੱਖਿਆ. ਇਹ ਬੀੜ ਮਾਂਗਟ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬੈਨੇ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਹੈ. ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਜਾਦਾ ਉਤਾਰੇ ਇਸੇ ਬੀੜ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ, ਬੈਨੇ ਭਾਈ ਅਤੇ ਮਾਂਗਟ.

ਖਾਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਰਤ੍ਰਾ. ਖਾਰਾਪਨ. "ਕਰਮ ਕਰਿ ਖਾਰੁ ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਰ.

ਖਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖੱਲ। ੨ ਫ਼ਾ خال ਖ਼ਾਲ. ਤਿਲ. ਤੁਚਾ ਉੱਪਰ ਤਿਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਲਾ ਦਾਗ। ੩ ਲੀਕ. ਰੇਖਾ। ੪ ਪਾਣੀ ਬਹਿਣ ਦੀ ਨਾਲੀ। ੫ ਫੌਵਾਰਾ। ੬ ਚਸ਼ਮਾ। ੭ ਬੰਙਾ. ਨਸ਼ਾਨ। ੮ ਤੀਰ। ੯ ਦੂਤ. ਵਕੀਲ। ੧੦ ਅ. ਅਭਿਮਾਨ। ੧੧ ਬੱਦਲ। ੧੨ ਬਿਜਲੀ। ੧੩ ਲਗਾਮ। ੧੪ ਵਡਾ ਘੋੜਾ ਅਥਵਾ ਸ਼ੁਤਰ. "ਮਾਲ ਲਾਲ ਅਰ ਸਾਲ ਮੈ ਖਾਲ ਚਾਲ ਵਾ ਚਾਲ। ਸਿਦਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਐਨ ਢਿਗ ਇਹੀ ਸਿੱਖ ਕਾ ਸ੍ਯਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮਾਲ (ਧਨ ਸੰਪਦਾ), ਲਾਲ (ਪੁਤ੍ਰ), ਸਾਲ (ਸ਼ਾਲਾ–ਘਰ), ਖਾਲ (ਘੋੜੇ ਸ਼ੁਤਰ ਆਦਿ) ਵਾਹਨ ਅਥਵਾ ਪੈਦਲ ਵਿਚਰਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਪੱਲੇ ਰਹੇ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਇਹੀ ਮੰਗ ਹੈ.

ਖਾਲਸ. ਅ. خالص ਖ਼ਾਲਿਸ. ਵਿ–ਨਿਰੋਲ. ਸ਼ੁੱਧ. ਖਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਸ਼ੁੱਧਬ੍ਰਹ੍ਮ. "ਖਾਲਸ ਕੀ ਚਰਨੀ ਸਭ ਲਾਗੇ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸਾ.

ਖਾਲਸਾ. ਅ. خالصہ ਖ਼ਾਲਿਸਹ. ਵਿ–ਸ਼ੁੱਧ। ੨ ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ. ਨਿਰੋਲ. "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਨ ਭਏ ਖਾਲਸੇ* ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਜਿਹ ਜਾਨੀ." (ਸੋਰ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਜਮੀਨ ਜਾਂ ਮੁਲਕ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਅਥਵਾ ਜਿਮੀਦਾਰ ਦਾ ਸ੍ਵਤ੍ਵ ਨਹੀਂ। ੪ ਅਕਾਲੀਧਰਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ. ਸਿੰਘਪੰਥ। ੫ ਖਾਲਸਾਧਰਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ.

"ਜਾਗਤਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸਰ
ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ,
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸਜੈ
ਬ੍ਰਤ ਗੌਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ,
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਯਾ ਤਪ ਸੰਜਮ,
ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਨੈਕ ਪਛਾਨੈ,
ਪੂਰਨਜੋਤਿ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ
ਤਬ ਖਾਲਸਾ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ.
(੩੩ ਸ੍ਵੈਯੇ)

ਵਾਕ ਕੀਓ ਕਰਤਾਰ ਸੰਤਨ ਲੀਓ ਬਿਚਾਰ
ਸੁਪਨੈ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂਹਿ ਕਾਹਿ ਲਪਟਾਈਏ,
ਬਿਖਿਨ ਕੋ ਤਜੈ ਨੇਹ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿੱਖ ਲੇਹ
ਨਾਸੈ ਛਿਨ ਮਾਂਹਿ ਦੋਹ ਯਮਪੁਰੀ ਜਾਈਏ,
ਸੀਸ ਨ ਮੁੰਡਾਓ ਮੀਤ ! ਹੁੱਕਾ ਤਜ ਭਲੀ ਰੀਤਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਕਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਈਏ,
ਜੀਵਨ ਹੈ ਦਿਨ ਚਾਰ ਦੇਖ ਬੂਝ ਕੈ ਬਿਚਾਰ
ਵਾਹਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਕਹਾਈਏ.
(ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਸੋਜ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਮੌਜ
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਫੌਜ ਜੀਤ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ,
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਚਾਲ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਢਾਲ
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਘਾਲ ਭੋਗ ਮੋਖ ਦਾਨੀ ਹੈ,
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਜਾਨ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਆਨ
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਖਾਨ ਮੋਦ ਕੀ ਸੁਹਾਨੀ ਹੈ,
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਜਾਤਿ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਪਾਤਿ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬੰਦ ਸਿੰਘ ਬਾਨੀ ਜੋਂ ਬਖਾਨੀ ਹੈ,
(ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ)

ਪੂਜਾ ਏਕ ਅਦ੍ਰੁਯ ਅਕਾਲ ਕੀ ਹੈ ਇਸ੍ਮ ਜਹਾਂ
ਸਤ੍ਯਨਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਾਪ ਮੁਕ੍ਤਮਾਲ ਸਾ,
ਬਾਨੀਗੁਰੂ ਗ੍ਯਾਯਬੋ ਕੋ ਸੁਧੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਜੂ ਕੀ
ਖਾਯਬੇ ਕੋ ਭੋਜਨ ਕੜਾਹ ਨਕ੍ਦ ਮਾਲ ਸਾ,
ਕਹੈ "ਤੋਖਹਰਿ" ਭਏ ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਬਰਨ ਏਕ
ਦਰਨ ਮਲੇਛਨ ਕੋ ਧਾਰਜੋ ਵ੍ਯਪ ਕਾਲ ਸਾ,
ਦ੍ਵੈਮਤ ਕੋ ਸਾਲ† ਸਾ ਨਿਰਾਲਸਾ ਧਰਮ ਨੀਤਿ
ਲਾਲਸਾ‡ ਭਰਨ ਧਨ ਭਯੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ.

ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ. Khalsa College. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿੰਘਸਭਾ.

ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਵਾਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਗਜ਼ਗੱਜ ਬੋਲੇ' ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਜੋ ਵਾਕ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਭੁੱਲਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਬੋਲੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਥਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ:–

ਉਗਰਾਹੀ. ਭਿਖ੍ਯਾ. ਗਜਾ ਕਰਨਾ.
ਉਜਾਗਰ. ਦੀਵਾ. ਚਰਾਗ.
ਉਜਾਗਰੀ. ਲਾਲਟੈਣ.
ਅਸਵਾਰਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ। ੨ ਕੂਚ. ਪ੍ਰਸਥਾਨ। ੩ ਮੌਤ. ਮਰਣਾ.
ਅਸਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਖੋਲਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ.
ਅਸਵਾਰਾ ਕਰਨਾ. ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ. ਕੂਚ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਰਲੋਕਗਮਨ.
ਅਕਲਦਾਨ. ਸੋਟਾ. ਡੰਡਾ.
ਅਕਾਸਪਰੀ. ਬਕਰੀ.
ਅਕਾਸੀ ਦੀਵਾ. ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.
ਅਕਾਸੀ ਫੌਜ. ਸ਼ਹੀਦੀ ਫ਼ੌਜ. ਅਜਰੀਬੀ ਸੈਨਾ.
ਅਕਾਲ ਬਾਂਗ. ਸ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ.
ਅਕਾਲੀ. ਅਕਾਲ ਦਾ ਉਪਾਸਕ। ੨ ਨੀਲਾਬਾਣਾ ਧਾਰੀ ਸਿੰਘ. ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ.
ਅਖੰਡਪਾਠ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਹ ਪਾਠ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ, ਜਦ ਤੀਕ ਭੋਗ ਨਾ ਪਵੇ ਤਦ ਤੀਕ ਰੁਮਾਲ ਨਾ ਪਾਇਆਜਾਵੇ. ਇਹ ਪਾਠ ੧੩ ਪਹਿਰ ਤੋਂ ੧੬ ਪਹਿਰ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.
ਅਤੀ ਅਖੰਡਪਾਠ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਪਾਠੀਆ ਇੱਕੋ ਆਸਨ ਬੈਠਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਠ ਅਥਵਾ ਨੌ ਪਹਿਰ ਅੰਦਰ ਸਮਾਪਤ ਕਰੇ.
ਅਤੀ ਅਖੰਡਪਾਠੀ. ਇਕੱਲਾ ਪਾਠੀਆ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਇੱਕ ਆਸਨ ਬੈਠਕੇ ਸਮਾਪਤ ਕਰੇ.
ਅਬੱਕ. ਮਰੀਅਲ ਟੱਟੂ. ਜੋ ਘੋੜਾ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.
ਅਬੱਕ ਸਵਾਰੀ. ਜੁੱਤੀ. ਜੋੜਾ.
ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ. ਘੁਰੜੇ ਮਾਰਨੇ.
ਅਫਲਾਤੂਨ. ਰਜਾਈ. ਲੇਫ.
ਅਫਲਾਤੂਨੀ. ਦੁਲਾਈ.
ਅਰਦਾਸਾ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਵਿਨਯ.
ਅਰਦਾਸੀਆ. ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ.
ਅਰਾਕਣ / ਅਰਾਕੀ } ਘੋੜਾ. ਘੋੜੀ। ੨ ਟੈਰ. ਟੈਰਾ.
ਅੜਿੰਗ ਬੜਿੰਗ ਹੋਣਾ. ਲੇਟਣਾ. ਸੌਂਜਾਣਾ.
ਆਹੂ ਲਾਹੁਣੇ. ਕਤਲਾਮ ਕਰਨੀ. ਵੱਢ ਟੁੱਕ.
ਆਕੜਭੰਨ. ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ.
ਆਕੀ ਹੋਣਾ. ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ. ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ.
ਆਨੰਦ. ਪੂਰਣ ਤ੍ਰਿਪਤ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ.
ਐਰਾਪਤ. ਢੋਟਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਭੀ ਹੈ.
ਅੰਗ ਸੰਗ. ਸਹਾਇਕ. ਸਾਥੀ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.
ਅੰਗੀਠਾ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ.
ਅੰਜਨੀ. ਰਾਤ। ੨ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ.
ਅੰਨਮਤੀਆ. ਸਿੰਘਧਰਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.
ਅੰਨ੍ਹਾ. ਮੂਰਤੀਪੂਜਕ ਹਿੰਦੂ.
ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. ਤੜਕਾ.
ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ. ਸਲੂਣੀ ਕੜ੍ਹੀ.
ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ.
ਇੱਕਟੈਗੀ ਬਟੇਰਾ. ਬੈਂਗਣ. ਬਤਾਊਂ.
ਇੰਦ੍ . ਮੇਘ. ਬੱਦਲ.
ਇੰਦ੍ਜਲ. ਬਰਖਾ ਦਾ ਪਾਣੀ.
ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ. ਹਵਾ. ਪੌਣ. ਵਾਯੁ.
ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਸੁਹਾਵੀ ਹਵਾ ਛੁੱਹਦੀ ਹੈ.
ਇਲਾਚੀ. ਫੁਲਾਹੀ। ੨ ਫੁਲਾਹੀ ਦੀ ਦਾਤਣ.
ਸ਼ਹੀਦ. ਧਰਮ ਲਈ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ.
ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ. ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਅਤੇ ਦਾਹ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.
ਸ਼ਹੀਦੀ. ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੋਧ. ਕੁਦਰਤੀ ਦੁੱਖ. ਅਕਾਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਈ ਪੀੜਾ। ੨ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਤਾੜਨਾ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇਗ. ਭੰਗ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਦੇਗ। ੨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਲੰਗਰ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ। ੨ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾ ਲਈ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਭੋਜਨ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਫੌਜ. ਸ਼ਹੀਦਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ। ੨ ਅਕਾਲ ਦੀ ਗੁਪਤ ਫੌਜ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਾਰ. ਸ਼ਹੀਦਸਿੰਘਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਤਾੜਨਾ. ਕੁਕਰਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖ.
ਸੱਚਖੰਡ. ਗੁਰਪੁਰ। ੨ ਖਾਲਸਾਦੀਵਾਨ। ੩ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਬਿਚਲਨਗਰ. ਹਜੂਰਸਾਹਿਬ.
ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸਾ. ਗੁਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ.
ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਸ੍ਰਤਿਗੁਰੂ.
ਸਜਣਾ. ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ।

* ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮਨ ਸੋਲਾ ਸੇਰ ਆਗੀ ਹੈ.

* ਭਏ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਅਰਥ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਸਾਹਿਬ 'ਖਲਾਸੇ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਖਾਲਸੇ' ਸ਼ਬਦ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਫ਼ਲਕਸ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪਾਠ ਖਾਲਸੇ ਹੈ.

† ਮੱਲ. ‡ ਇੱਛਾ. ਕਾਮਨਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨੇ.
ਸੱਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ। ੨ ਬਟਕਾ ਕੁਝ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜੈਕਾਰਾ.
ਸਦਾਗੁਲਾਬ. ਕਿੱਕਰ. ਬਬੂਲ.
ਸਦਾਗੁਲਾਬ ਦਾ ਮੁਖਮਾਂਜਣਾ. ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਦਾਤਣ.
ਸਫਾਜੰਗ. ਟਕੂਆ. ਕੁਹਾੜੀ.
ਸਬਜ ਪੁਲਾਉ. ਸਾਗ.
ਸਬਜ ਮੰਦਰ. ਬਿਰਛ. ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਨਿਵਾਸ.
ਸ਼ਬਦ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਦ. ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਛੰਦ.
ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ.
ਸ਼ਬਦਭੇਟ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪੂਜਾ.
ਸਮੁੰਦਰ. ਦੁੱਧ.
ਸਮੁੰਦਰਧਾਰੀ. ਦੁਧਾਧਾਰੀ.
ਸਰਦਾਈ. ਘੋਟੀਹੋਈ ਭੰਗ। ੨ ਛੱਪੜ ਦਾ ਪਾਣੀ.
ਸਰਦੋਨਾ. ਠੰਢ. ਸ਼ੀਤ. ਪਾਲਾ.
ਸਰਦੋਨਾ ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰਦਾ ਹੈ. ਪਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਕਾਂਬਾ.
ਸਰਬਰਸ.ਲੂਣ.ਨਮਕ.ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮਰਸ ਭੀ ਹੈ.
ਸਰਬਲੋਹ. ਅਕਾਲਪੁਰਖ। ੨ ਲੋਹਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ.
ਸਰਬਲੋਹੀਆ. ਉਹ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਛਕਦਾ ਹੈ.
ਸਲੋਤਰ. ਮੋਟਾ ਕੁਤਕਾ. ਮਧਰਾ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਭੰਡਾ। ੨ ਭੰਗਘੋਟਣਾ.
ਸਵਾਇਆ. ਥੋੜਾ. ਕਮ. ਘੱਟ.
ਸਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਵਾਰ.
ਸਵਾਰ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਵਾਰ ਕਰਨਾ.
ਸਵਾ ਲੱਖ. ਇੱਕ. ਏਕ.
ਸਵਾ ਲੱਖ ਫੌਜ. ਇੱਕ ਸਿੰਘ.
ਸਾਉਗੀ. ਹਰਾ ਛੋਲੂਆ.
ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ. ਪੋਸਤ ਦਾ ਬੂਟਾ.
ਸਾਕਤ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ. ਮਾਇਆ ਦਾ ਦਾਸ। ੨ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਤਿਤ.
ਸਾਖਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕਤ.
ਸਾਰ. ਲੋਹਾ. ਫੌਲਾਦ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ.
ਸਾਵੀ. ਮੂੰਗੀ.
ਸ਼ਿਕਰੀ. ਨਕਚੂੰਢੀ. ਛੋਟਾ ਮੋਚਨਾ. ਕੰਡਾ ਕੱਢਣ ਦੀ ਚਿਮਟੀ.
ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਵਿਭਚਾਰੀ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ.
ਸਿੰਘ. ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ.
ਸਿੰਘਣੀ. ਸਿੰਘਮਤ ਦੀ ਨਾਰੀ.
ਸਿਰਖਿੰਡੀ. ਸ਼ੱਕਰ.
ਸਿਰਗੁੰਮ. ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਕੇਸ ਮੁਨਾਏ ਹਨ.
ਸਿਰਘਸਾ. ਮੋਨਾ. ਮੁੰਡਿਤ। ੨ ਜੈਨੀ ਸਾਧ. ਊਡੀਆ। ੩ ਸੰਨਜਾਸੀ.
ਸਿਰਜੋੜ. ਗੁੜ.
ਸ਼ੀਸ਼ਮਹਲ. ਟੁੱਟੀਹੋਈ ਛੰਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਆਕਾਸ਼ ਨਜਰ ਆਵੇ.
ਸੁਕਮਾਂਜ. ਨਿਰਾਹਾਰ. ਭੁੱਖਾ.
ਸੁਖਈ ਸਿੰਘ. ਭੰਗ ਘੋਟਕੇ ਪਿਆਉਣ ਵਾਲਾ.
ਸੁਖਦੇਈ. ਤੁਲਾਈ.ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਰੂੰਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ.
ਸੁਖਨਿਧਾਨ, ਸੁੱਖਾ } ਭੰਗ. ਵਿਜੀਆ.
ਸੁਚਾਲਾ. ਲੰਙਾ. ਲੁੱਡਾ.
ਸੁਚੇਤਾ. ਝਾੜਾ। ੨ ਪੰਜ ਇਸਨਾਨਾ.
ਸੁਚੇਤਾ ਤਾੜਨਾ. ਪੰਜ ਇਸਨਾਨਾ ਕਰਨਾ. ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ.
ਸੁਚੇਤੇ ਜਾਣਾ. ਸ਼ੌਚ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ. ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ.
ਸੁਜਾਖਾ. ਚਲਨੀ. ਛਾਲਨੀ। ੨ ਗਜਾਨੀ.
ਸੁੰਦਰੀ. ਝਾੜੂ. ਬੁਹਾਰੀ. ਬਹੁਕਰ.
ਸੁਨਹਰਾ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਰਬਲੋਹ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕੂੰਡਾ.
ਸੁਨਹਰੀਆ. ਉਹ ਗੁਰਭਾਈ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ.
ਸੁਰਗ. ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪਦਾ। ੨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ. ਸੁਖੁਪਤੀ.
ਸੁਰਗਦੁਆਰੀਆ. ਨਕਟਾ.
ਸੁਰਗਬਾਸ. ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਸੌਣਾ.
ਸੁਰਮਈ. ਸੁਰਮੇਰੰਗਾ. ਨੀਲਾ. ਕਾਲਾ.
ਸੁਰਮਈ ਦਾਲ਼ਾ. ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਰਿੱਧੀ ਦਾਲ। ੨ ਮਾਹਾਂ ਦੀ ਦਾਲ.
ਸੂਬੇਦਾਰ. ਝਾੜੂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ.
ਸੂਰਮਾ. ਅੰਧਾ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ.
ਸੋਉ. ਪਿਉਂਦੀ ਬੇਰ.
ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਕੰਨ. ਭੰਗ ਛਾਨਣ ਦੇ ਰੁਮਾਲ ਦੇ ਲੜ.
ਸੋਝਾ ਦੇਣਾ. ਮਾਂਜਣਾ. ਸਾਫ ਕਰਨਾ। ੨ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ। ੩ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਕੇ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਾ.
ਸੋਧ. ਸ਼ੁੱਧੀ.ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਲਾਕੇ ਕੀਤੀ ਸ਼ੁੱਧੀ.
ਸੋਧਣਾ. ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਤਾੜਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੁਲਕ ਫਤੇ ਕਰਨਾ। ੩ ਚੰਦਾ ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ.
ਸੰਖੀ. ਮਾਸ ਦੀ ਹੱਡੀ.
ਸੰਤੋਖਣਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਰੁਮਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਨਾ। ੨ ਕਾਰਜ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ.
ਸ਼੍ਰੀਸਾਹਿਬ. ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ.
ਹਜਾਰਮੇਖੀ. ਗੋਦੜੀ. ਟਾਕੀਆਂ ਵਾਲੀ ਗੋਦੜੀ.
ਹਜੂਰਸਾਹਿਬ. ਤਖਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਿਚਲਨਗਰ.
ਹਜੂਰੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਜੋ ਹਜੂਰਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.
ਹਜੂਰੀ ਪਰਨਾ. ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਤੌਲੀਆ. ਹੱਥ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨੇ. ਹੱਥ ਧੋਣੇ.
ਹਰਨ ਹੋਣਾ. ਭੱਜਣਾ. ਨੱਠਣਾ.
ਹਰਨੀ. ਮੱਖੀ। ੨ ਜੂੰ. ਯੂਕਾ.
ਹਰਾ. ਸੁੱਕਾ. ਖੁਸ਼ਕ.
ਹਰਾ ਕਰਨਾ. ਸੁਕਾਉਣਾ. ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ। ੨ ਧੋਣਾ. ਸਾਫ ਕਰਨਾ.
ਹਾਜਰੀ ਭਰਨੀ. ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਸੰਝ ਨੂੰ ਹਾਜਰ ਹੋਣਾ.
ਹਿਮੰਚਲ. ਹਜਮ. ਹਜਮ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ.
ਹਿਰਨਖੁਰੀ. ਭਗ. ਯੋਨਿ.
ਹੁਕਮਸੱਤ. ਮਰਣਾ. ਚਲਾਣਾ ਕਰਨਾ.
ਹੁੰਝਾ. ਤਹੱਮਤ. ਤੰਬਾ.
ਹੁੱਲਾਂ. ਇਲਾਚੀਆਂ.
ਹੋੱਲਾ ਖੇਡਣਾ. ਜੰਗ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡਣਾ.
ਹੋੱਲਾ ਮਹੱਲਾ.ਚੇਤ ਬਦੀ ੧ ਦਾ ਤਜੋਹਾਰ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਿੰਘ ਨਕਲੀ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ.
ਹੰਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਾਟਿਆ. ਲੀਰਾਂ ਹੋਇਆ.
ਹੰਨਾ. ਲਿੰਗ. ਇੰਦ੍ਰੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘੋੜਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਘੋੜਾ.
ਕਸਤੂਰਾ. ਸੂਰ.
ਕੱਚਾ ਪਿੱਲਾ. ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲਾ. ਸਿੰਘ-ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ.
ਕੱਚਾ ਬੋੱਲਾ. ਸਿੰਘਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋੱਲੀ। ੨ ਝੂਠਾ ਵਚਨ.
ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਬਾਣੀ। ੨ ਅਕਾਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਾਣੀ.
ਕਛਹਰਾ. ਕੱਛ.
ਕੱਟਾ. ਹਾਥੀ.
ਕਠੌਤਾ. ਕਾਠ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.
ਕਪੜਬੀਜ. ਬਜ਼ੇਵਾਂ.
ਕਮਰਕਸਾ ਕਰਨਾ. ਕਮਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਪਰਲੋਕਗਮਨ. ਮਰਣਾ.
ਕਮਰਕਸਾ ਖੁਲ੍ਹਾਉਣਾ. ਆਏ ਅਭ੍ਯਾਗਤ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ.
ਕਰਦੋਨਾ. ਛੋਟੀ ਕਰਦ.
ਕਰਾੜੀ. ਮੂਲੀ.
ਕਲਗਾ. ਰੰਜਾ.
ਕਲਗੀਧਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.
ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ. ਤਿਹਾਵਲ. ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ.
ਕੜਾਕਾ. ਭੁੱਖ. ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਮੁਸੀਬਤ.
ਕਾਜਾ. ਭੁੱਖਾ. ਅੰਨ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣਾ. ਨਿਰਾਹਾਰ.
ਕਾਜਾ ਖੋਲ੍ਹਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ.
ਕਾਜੀ. ਮੁਰਗਾ.
ਕਾਠਗੜ੍ਹ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ.
ਕਾਣਾ. ਤੁਰਕ. ਮੁਸਲਮਾਨ.
ਕਾਨੂੰਗੋ. ਖੂੰਡਾ. ਛਟੀ.
ਕਾਬੁਲੀ ਕੁੱਤਾ. ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ.
ਕਾਰਦਾਰ. ਫਾਹੁੜਾ.
ਕਾਰਭੇਟ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਿਮਿੱਤ ਬੰਧਾਨ ਦੀ ਪੂਜਾ.
ਕੀਰਤਨ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਣ.
ਕੁਹੀ. ਦਾਤੀ. ਦਾਤ੍ਰੀ.
ਕੁਹੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ. ਦਾਤੀ ਨਾਲ ਘਾਹ ਅਥਵਾ ਖੇਤੀ ਵੱਢਣੀ.
ਕੁੱਠਾ. ਮੁਸਲਮਾਨਰੀਤਿ ਨਾਲ ਜਿਬਹਿ ਕੀਤੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ.
ਕੁਣਕਾ. ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ਕਣਮਾਤ੍ਰ ਭੋਰਾ। ੨ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ.
ਕੁਤਬਦੀਨ. ਕੂਕਰ. ਕੁੱਤਾ.
ਕੁਰਹਿਤ. ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਆਚਾਰ.
ਕੁਰਲਾ. ਗਰਾਰਾ. ਚੁਲੀ.
ਕੁੜੀਮਾਰ.ਕੰਨਜਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੰਨਜਾ ਵੇਚਣਵਾਲਾ.
ਕੇਸਰ. ਹਲਦੀ. ਬਸਾਰ.
ਕੋਤਲ. ਮੰਜਾ. ਚਾਰਪਾਈ.
ਕੋਤਲਕਸ. ਵਿਛਾਈ। ੨ ਸੇਜਬੰਦ.
ਕੋਤਵਾਲ. ਚਾਕੂ. ਕਲਮਤਰਾਸ਼.
ਕੌਘਾ ਕਰਨਾ. ਸਿਰ ਭੰਨਣਾ. ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ। ੨ ਕੇਸ਼ ਸਾਫ ਕਰਨੇ.
ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਤਲਵਾਰ। ੨ ਕਰਦ.
ਖੱਸੀ ਫੌਜ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ.
ਖਜੂਰਾਂ. ਬੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਕੜੀਆਂ
ਖੜ੍ਹਗਕੇਤੁ. ਅਕਾਲ.
ਖੜੇ ਦਾ ਖਾਲਸਾ. ਹਾਜਿਰ ਨੂੰ ਛਾਂਦੇ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਗੈਰਹਾਜਿਰ ਦਾ ਖਾਲੀ ਰਹਿਣਾ.
ਖਾਰ ਸਮੁੰਦਰ. ਲੱਸੀ. ਤਕ੍ਰ. ਛਾਛ.
ਖਾਲਸਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ.
ਖਿਸਕੂ. ਲਿੰਗੋਟ. ਕੌਪੀਨ.
ਖਿਚੜ ਪੁਲਾਉ. ਖਿਚੜੀ। ੨ ਬੇਰੀ ਦੇ ਫੁੱਲ.
ਖੁਸ਼ਕ ਪੁਲਾਉ. ਚਬੀਣਾ. ਭੁੰਨੇ ਦਾਣੇ.
ਖੁਰਮਾ. ਬੇਰ.
ਖੇਤੀ. ਚਿਲਮ.
ਖੰਡ. ਸੁਆਹ. ਭਸਮ.
ਗਹਰਾ ਗੱਫਾ. ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਆਦਿ ਤਰ ਭੋਜਨ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਧਨ.
ਗਜਗਾਹ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ,ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਖੰਡਾ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਰਬਲੋਹ ਦੇ ਅਰਧਚੰਦ੍ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਦੁਮਾਲੇ ਉੱਪਰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ.
ਗੱਜਣਾ. ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਗਰਜਨਾ. ਸਿੰਘਨਾਦ ਕਰਨਾ.
ਗਧੀ. ਹੁੱਕਾ.
ਗਧੀ ਚੁੰਘਣੀ. ਹੁੱਕਾ ਪੀਣਾ.
ਗੱਫਾ.ਧਨ। ੨ ਉੱਤਮ ਤਰ ਭੋਜਨ। ੩ ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ.
ਗੱਫਾ ਲਾਉਣਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਕੇ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਛਕਣਾ.
ਗਰੜੇ. ਚਾਉਲ.
ਗੜ੍ਹ. ਜੰਗਲ. ਸ਼ੰਘਣਾ ਬਣ। ੨ ਵਾੜਾ. ਬਾਢਿਆਂ ਦਾ ਵਲਗਣ.
ਗੜ੍ਹ ਤੋੜਨਾ. ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ. ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਾੜ ਤੋੜਕੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ.
ਗਿੱਦੜ. ਕਾਇਰ. ਭਗੌੜਾ। ੨ ਕਮਾਈ ਨਾ ਕਰਕੇ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ.
ਗਿੱਦੜਰੰਗਾ. ਭਗਵੇਂ ਵਸਤ੍ਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਗੁਣਗ੍ਰਾਹੀ. ਛੱਜ.
ਗੁੱਦੜ. ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਲਾਈ.
ਗੁਪਤਾ. ਗੁੰਗਾ.
ਗੁਪਾਲ ਫਲ, ਗੁਪਾਲ ਲੱਡੂ } ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਆਂਡੇ.
ਗੁਬਿੰਦੀਆਂ. ਗਾਜਰਾਂ.
ਗੁਬਿੰਦੇ. ਖਰਬੂਜੇ.
ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ } ਗੁਰਧਾਮ. ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ.
ਗੁਰਮਤ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਜਹਬ। ੨ ਗੁਰੁ-ਸਿੱਧਾਂਤ.
ਗੁਰਮਤਾ. ਖਾਲਸਾਦਿਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਕੀਤਾ ਮੰਤ੍ਰ. ਮਸ਼ਵਰਾ.
ਗੁਰਮਤਾ ਸੋਧਣਾ. ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਨਾ. ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ.
ਗੁਰਮਰਜਾਦਾ. ਉਹ ਰੀਤਿ ਰਸਮ ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਰੀਤਿ.
ਗੁਰਮੁਖ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਰਹਿਤਵਾਨ. ਅਮਿਲ ਸਿੱਖ.
ਗੁਰਮੁਖੀ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚੀਹੋਈ ਲਿਖਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲਿਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.
ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰਾ. ਸਿੱਧੀ ਪੱਗ. ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘਾਂ ਜੇਹੀ ਸਜਾਈ ਹੋਈ ਦਸਤਾਰ.
ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾੜ੍ਹਾ. ਖੁਲ੍ਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰਮੁਖੀ ਪ੍ਰਸਾਦਾ. ਮੋਟੀ ਰੋਟੀ. ਮੰਨੀ.
ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਰਤਾਰਾ. ਇੱਕੋਜੇਹਾ ਛਾਂਦਾ. ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਵਰਤਾਰਾ.
ਗੈਬੀ ਫੌਜਾਂ. ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਪਤ ਫੌਜਾਂ.
ਗੋਪਾਲਖੈਦਨ. ਜਖਮ ਉੱਪਰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਲੇਪ. ਮਰਹਮ.
ਗੋਲਕ. ਗੁਰੂ ਨਿਮਿੱਤ ਅਰਪਿਆ ਧਨ, ਜੋ ਗਾਗਰ ਆਦਿ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.
ਗੰਗਾਜਲ. ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ.
ਗੰਢਲ. ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਰਹਿਤ ਕਰਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ. ਪਾਜੜ.
ਗਜਾਨੀ ਸਿੰਘ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ.
ਘਮਸਾਣ. ਜੰਗ. ਯੁੱਧ । ੨ ਝਗੜਾ. ਬਿਖੇੜਾ.
ਘੱਲੂਘਾਰਾ. ਭਯੰਕਰ ਯੁੱਧ। ੨ ਤਬਾਹੀ.ਸਰਬਨਾਸ਼.
ਘਾਣ. ਜੰਗ. ਯੁੱਧ.
ਘਾਲਾਮਾਲਾ. ਬਿਨਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦੇਣਾ। ੨ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸੋਧੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣਾ.
ਘੁਸਮੁਸਾ. ਕੰਨਾਬਾਤੀ. ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾ ਕਰਨਾ.
ਘੋੜਾ. ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਹੈਨਾ। ੨ ਜੋੜਾ. ਜੁੱਤੀ.
ਘੋੜਾ ਕਾਜੇ ਕਰਨਾ. ਯਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.
ਘੋੜਾ ਦੌੜਾਉਣਾ. ਮੈਥੁਨ (ਭੋਗ) ਕਰਨਾ.
ਚਕਰੀ. ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਚਕ੍ਰ.
ਚਕ੍ਰ. ਸਿਰ ਅਥਵਾ ਗਲ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਗੋਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆਜਾਂਦਾ ਸੀ.
ਚਟਣ ਪੁਲਾਉ. ਚਟਣੀ.
ਚਢਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਾਈ.
ਚਤੋੜਗੜ੍ਹ ਤੋੜਨਾ. ਪੋਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.
ਚਰਨਦਾਸੀ. ਜੁੱਤੀ। ੨ ਖੜਾਉਂ.
ਚਲਾਕਣ. ਰੰਥੀ.
ਚਲਾਕਾ. ਮੋਟਾ ਸੂਆ.
ਚਲਾਣਾ. ਮਰਣਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣੇ.
ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ. ਉਤਸਾਹ. ਉਮੰਗ। ੨ ਤਰੱਕੀ.
ਚੜ੍ਹਾਈ. ਕੂਚ. ਪ੍ਰਸਥਾਨ । ੨ ਧਾਵਾ. ਹਮਲਾ । ੩ ਚਲਾਣਾ. ਮਰਣ.
ਚਾਂਦਨੀ ਪੁਲਾਉ. ਜੁਆਰ (ਜਵਾਰ) ਭੁੰਨੀ ਹੋਈ.
ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਤੋੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ ਤੋੜਨਾ.
ਚਿਮਨੀ ਬੇਗਮ. ਅਫੀਮ.
ਚੀਤਾ. ਪੋਸ਼ਾਬ. ਮੂਤ੍ਰ.
ਚੀਤਾ ਕੁਦਾਉਣਾ / ਚੀਤਾ ਭੁਜਾਉਣਾ } ਪੋਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.
ਚੁਗਲ. ਪੋਸਤ ਦੇ ਛੋਭੇ.
ਚੁਗਲ ਮਲਨੇ. ਪੋਸਤ ਦੇ ਛੋਭੇ ਮਲਨੇ.
ਚੁਟਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਲੂਣ ਅਤੇ ਪੀਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਜਿਨਾਂ ਨਾਲ ਰੁੱਖੀ ਰੋਟੀ ਖਾਈਦੀ ਹੈ.
ਚੁੱਪ. ਖੰਭ.
ਚੁਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੌਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ.
ਚੁਰਾਸੀ. ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ.
ਚੁਲਾ. ਭੋਜਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਲ ਨਾਲ ਮੁਖ ਦੀ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਅੱਗੇ ਕ੍ਰਿਤਗਸਤਾ ਭਰੀ ਅਰਦਾਸ.
ਚੂਨਾ. ਆਟਾ.
ਚੂਰਮਾ. ਤੁੜੀ. ਭੋ. ਨੀਰਾ.
ਚੌਬਚੀਨੀ. ਲਾਲ ਮਿਰਚਾਂ.
ਚੌਕੀ. ਚਾਰ ਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ । ੨ ਕੀਰਤਨ-ਮੰਡਲੀ । ੩ ਮੁਕੱਰਿਰ ਵੇਲੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ । ੪ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ.
ਚੌਥਾ. ਲੂਣ. ਸਰਵਰਸ.
ਚੌਥਾਪੌੜਾ. ਮਜਹਬੀ ਸਿੰਘ. ਰੰਘੜੇਟਾ ਅਤੇ ਰਵਦਾਸੀਆ ਸਿੰਘ.
ਚੌਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ. ਬੋਲਾ. ਬਹਿਰਾ.
ਚੰਡੀ. ਅਗਨਿ। ੨ ਤਲਵਾਰ। ੩ ਲੜਾਈ.
ਛਕਣਾ. ਸਜਣਾ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ.
ਛਤ੍ਰਧਾਰ. ਅਫੀਮ. ਅਫਯੂਨ.
ਛਰਰਾ ਛੱਡਣਾ. ਖੜੇ ਖੜੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.
ਛਾਂਦਾ. ਵਰਤਾਰਾ. ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ.
ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ. ਭਿਗ ਪੈਣਾ.
ਛਾਵਣੀ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ.
ਛਿੱਲੜ. ਰੁਪੈਯਾ.
ਛੇਵਾਂ. ਤੇਲ.
ਜਹਾਜ. ਗੱਡਾ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ.
ਜਹਾਜ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਲਨਾ.
ਜੱਕਾ. ਦਹੀਂ. ਦਧਿ.
ਜਗਤਜੂਠ. ਹੁੱਕਾ.
ਜਗੀਨਾਬੀ. ਤਾਉੜੀ. ਹਾਂਡੀ.
ਜਥਾ. ਯੂਥ. ਟੋਲਾ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ.
ਜਥੇਦਾਰ. ਟੋਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ.
ਜਮਦੰਡ. ਮੁਖੀਏ ਸਿੰਘ (ਜਥੇਦਾਰ) ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਸਜਾ.
ਜਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ.
ਜਲਖਿੱਚ ਸਿੰਘ. ਕਹਾਰ. ਝਿਉਰ.
ਜਲਤੋਰੀ. ਮੱਛੀ.
ਜਲੇਬੀ. ਜੰਞ ਦੀ ਫਲੀ.
ਜੜਪੁੱਟ. ਮੋਚਨਾ.
ਜਾਨਭਾਈ. ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ.
ਜੈਕਾਰਾ. ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਸੱਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਸਿੰਘਨਾਦ. ਅਕਾਲਬਾਂਗਾ.
ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦੇਹ ਤਜਾਗਕੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ.
ਜੋੜਮੇਲ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਗੁਰਪਰਵ ਵਾਲੇ ਦਿਹਾੜੇ ਹੋਈ ਇਕਤ੍ਰਤਾ.
ਜੋੜਮੇਲਣੀ. ਸੂਈ। ੨ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ.
ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ. ਸੁਚੇਤੇ (ਸ਼ੌਚ) ਜਾਣਾ.
ਝਾਲਾ. ਅੱਗ.
ਝਾਲਾਵਮਣੀ. ਬੰਦੂਕ। ੨ ਤੋਪ.
ਝਟਕਾ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕਹਿਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਝਟਕੇਹੋਏ ਜੀਵ ਦਾ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ.
ਝੋਲਾ. ਵਡਾ ਥੈਲਾ.
ਟਹਲਾ. ਸੇਵਾ.
ਟਹਲੂਆ. ਪੈਰ ਝਾੜਨ ਦਾ ਰੁਮਾਲ. ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰਣਾ.
ਟਾਂਗੂ. ਬਿਰਛ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਦੇਖਕੇ ਖਬਰ ਦੇਵੇ.
ਟੁੱਕਰ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਗੁਜਾਰਾ.
ਟੇਢਗਿਆਨ. ਲੋਟਣਾ.
ਠਾਕੁਰ. ਅੰਡਕੋਸ਼. ਪਤਾਲੂ.
ਠਾਣਾ. ਆਸ਼੍ਰਮ. ਡੇਰਾ.
ਠੀਕਰ. ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.
ਠੀਕਰੀ. ਰੁਪੈਯਾ.
ਡੱਡੂ. ਮਟਕਾ. ਚਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਮਟਕਣਾ.
ਡਲਾ. ਸੂਰ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਬੋਟੀ.
ਡਾਇਣ. ਮਾਯਾ। ੨ ਵਿਭਚਾਰਿਨ ਇਸਤ੍ਰੀ.
ਡੋਕਲ. ਗੋਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕੱਛ. ਢਿੱਲੀ ਝੋਲੀ ਦੀ ਕੱਛ.
ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ. ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ. ਨਿਰਾਸਤਾ.
ਢਾਈ ਲੱਖ. ਦੋ ਸਿੰਘ.
ਢਾਲਾ. ਸਿਪਰ. ਢਾਲ.
ਢਾਲੇ ਹੇਠ. ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ.
ਤਹਤੋੜ. ਪਰਾਉਂਠਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿੱਚ ਘੀ ਲਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਕਕੇ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.
ਤਖਤ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ, ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਅਬਿਚਲਨਗਰ.
ਤੱਤਖਾਲਸਾ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਰਹਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਰਹਿਤਵਾਨ ਸਿੰਘ.
ਤਨਖਾਹ. ਧਰਮਦੰਡ। ੨ ਕੁਰਹਿਤ. ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ.
ਤਨਖਾਹੀਆ. ਕੁਰਹਿਤੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ.
ਤਰ ਪੁਲਾਉ. ਖੁਸ਼ਕ ਰੋਟੀ. ਬਿਨਾ ਘੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਗ ਦਾਲ ਦੇ ਭੋਜਨ.
ਤਰਾਤਰੀ. ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ. ਜਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜਾਦਾ.
ਤਾਂਬਾ. ਪੈਸਾ.
ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ. ਸੱਨਧ ਬੱਧ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਸਾਵਧਾਨ। ੩ ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ.
ਤਿਟੈਗੀ. ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦਾ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ.
ਤਿਮਰਲੰਗੀਆ. ਲੰਙਾ. ਲੂੰਡਾ.
ਤੁਰਕ. ਮੁਸਲਮਾਨ.
ਤੁਰਕਣੀ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ.
ਤੁਰਕਣੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਭੋਗਣੀ.
ਤੋੜਾ. ਸਰਬਲੋਹ ਦਾ ਜੰਜੀਰ, ਜੋ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਦੁਮਾਲੇ ਤੇ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਫੀਤਾ.
ਤੋੜਾ ਝਾੜਨਾ. ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣੀ.
ਥਹਿ ਪਈਆਂ. ਬੜੀਆਂ.
ਥਾਣੇਦਾਰ. ਗਧਾ. ਖੋਤਾ.
ਦਸਤਾਰਾ. ਪੱਗ.
ਦੱਛ. ਬੱਕਰਾ.
ਦਬੜੂ ਘੁਸੜੂ. ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲਾ। ੨ ਕਾਇਰ.
ਦਮੜਾ. ਰੁਪੈਯਾ. ਪੈਸਾ. ਨਕਦੀ.
ਦਾਈਆ. ਹਠ. ਪ੍ਰਣ। ੨ ਦਾਵਾ.
ਦਾਖ. ਪੀਲੂ. ਮਾਲ ਦੇ ਫਲ.
ਦਾਲਾ. ਦਾਲ.
ਦਾੜ੍ਹਾ. ਦਾੜ੍ਹੀ. ਰੀਸ਼.
ਦੀਦਾਰੇ. ਦਰਸ਼ਨ.
ਦੁਸਾਂਗਾ. ਪਜਾਮਾ. ਘੁਟੰਨਾ.
ਦੁਸ਼ਾਲਾ. ਕੰਬਲ. ਕੁਰਾ.
ਦੁਨਾਲੀ. ਸਲੰਘ. ਝਾਫੇ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਸੰਦ.
ਦੁਬਾਜਰਾ. ਇੱਕ ਇਸ਼੍ਟ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.
ਦੁਬੁਰਜੀ. ਸੁੱਥਣ. ਜਨਾਨਾ ਪਜਾਮਾ.
ਦੁਮਾਲਾ. ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਦਾ ਉੱਚਾ ਦਸਤਾਰਾ.
ਦੇਗ.ਲੰਗਰ.ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ। ੨ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਸਾਦ.
ਦੇਗ ਸਜਾਉਣੀ. ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.
ਦੇਗ ਮਸਤ. ਲੰਗਰ ਦਾ ਨਾ ਪੱਕਣਾ. ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ.
ਦੇਣਦਾਰ. ਧਰਮਦੰਡ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਤਨਖਾਹੀਆ.
ਧਨੰਤਰ. ਨਿੰਮ.
ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ. ਨੀਂਦ.
ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਨਾ. ਸੌਣਾ.
ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਤਾਪ.
ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.
ਧੂੜਕੋਟ. ਘੱਗਰਾ. ਲਹਿੰਗਾ.
ਨਹੋਰਨਾ ਸਿੰਘ. ਨਾਈ.
ਨੜੀਮਾਰ. ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ.
ਨਾਖਾਂ. ਗੋਲ੍ਹਾਂ.
ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ. ਝੰਡਾ. ਧ੍ਵਜਾ.
ਨਿਹਕਲੰਕ. ਘੜਾ. ਕੁੰਭ.
ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ. ਉੱਚੇ ਦੁਮਾਲੇ ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ.
ਨਿਰਬਾਣੀਆਂ. ਉਦਾਸੀਨ (ਉਦਾਸੀ) ਸਾਧੂ.
ਨਿਰੰਕਾਰੀ. ਨਿਰਾਕਾਰ ਦੇ ਪੂਜਣਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ.
ਨੀਲਵਰਣੀ. ਗਧੀ.
ਨੁਗਦਾ. ਭੰਗ ਛਾਣਨ ਪੁਰ ਜੋ ਰੁਮਾਲ ਵਿੱਚ ਫੋਗ ਬਚਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵੱਟੀਹੋਈ ਗੋਲੀ.
ਨੁਗਦਾ ਮਾਰਨਾ. ਨੁਗਦੇ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵੈਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈਕੇ ਕੰਧ ਅਥਵਾ ਬਿਰਛ ਨਾਲ ਮਾਰਨੀ. "ਆਇਆ ਨੁਗਦਾ,ਤੇਰੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁਗਦਾ" ਆਦਿਕ ਵਾਕ ਕਹਿਕੇ ਨੁਗਦਾ ਜੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ.
ਨੇਤ੍ਰਠੋਕਾ. ਸੁਰਮਾ. ਅੰਜਨ । ੨ ਸੁਰਮਚੂ.
ਪਟਕਾ. ਜੋ ਜੀਵ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ । ੨ ਪਟਕੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ.
ਪਤਾਲਮੋਚਨੀ. ਕਸੀ. ਕਹੀ.
ਪਰਸਰਾਮ. ਕੁਹਾੜਾ.
ਪਰਸਾ. ਜਲ.
ਪਰਸਾਦਾ. ਰੋਟੀ.
ਪਰਸਾਦਾ ਫੱਟੜ ਕਰਨਾ. ਰੋਟੀ ਭੰਨਣੀ.
ਪਰੀ. ਭੇਡ.
ਪਲੱਟਾ. ਖੁਰਚਣਾ.
ਪਾਹੁਲ. ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ.
ਪਾਜੜ. ਦੇਖੋ, ਗੰਢਲ.
ਪਾਲਕਾ. ਕਾਠੀ. ਜੀਨ.
ਪਾਲਕਾ ਸਜਾਉਣਾ. ਕਾਠੀ ਪਾਉਣੀ. ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ ਜੀਨ ਪਾਉਣਾ.
ਪੂਰੀ. ਬਣ ਦੇ ਪੱਤੇ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗਲ੍ਹੋਟ ਦੀ ਵੇਲ ਦੇ ਪੱਤੇ.
ਪੈਣਤੁਰੰਗ. ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਟੱਟੂ.
ਪੈਣਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਪੱਖਾ.
ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ. ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਜਇਸਨਾਨਾ, ਹੱਥ ਪੈਰ ਮੂੰਹ ਧੋਣਾ.
ਪੰਜਕਕਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੱਛ ਕੰਘਾ ਕੜਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.
ਪੰਜੱਖਾ, ਕਾਣਾ.
ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ, ਦਯਾਸਿੰਘ ਜੀ, ਧਰਮਸਿੰਘ ਜੀ, ਮੁਹਕਮਸਿੰਘ ਜੀ, ਹਿੰਮਤਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ। ੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ.
ਪੰਜਪੀਰੀਆ, ਵਿਸ਼ਨੂ, ਸੂਰਜ, ਸ਼ਿਵ ਗਣੇਸ਼, ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਈ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪੀਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.
ਪੰਜ ਮੁਕਤੇ, ਦੇਵਾਸਿੰਘ, ਰਾਮਸਿੰਘ, ਟਹਿਲਸਿੰਘ, ਈਸਰਸਿੰਘ, ਫਤੇ ਸਿੰਘ.
ਪੰਜ ਮੇਲ, ਮੀਣੇ, ਮਸੰਦ, ਧੀਰਮੱਲੀਏ, ਰਾਮਰਾਈਏ, ਸਿਰਗੁੰਮ.
ਪੰਜਰਤਨਾ, ਗਾਜਰ, ਮੂਲੀ, ਸਲਜਮ, ਬੈਂਗਣ, ਕੱਦੂ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਸਲੂਣਾ.
ਪੰਜ ਲੱਖ, ਪੰਜ ਸਿੰਘ.
ਪੰਜਵਾਂ, ਘੀ, ਘ੍ਰਿਤ.
ਪੰਜਾ, ਹੱਥ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦੁਮਾਲੇ ਤੇ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.
ਪੰਥ, ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ.
ਪੰਮਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ.
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ਸਿੰਘ, ਦਿਨ। ੨ ਮੀਨਾਰ.
ਫਤੇਕੁਮੈਤ, ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੋਟਾ.
ਫਤੇ ਗਜਾਉਣੀ, ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣੀ। ੨ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਮਰਨਾ.
ਫਤੇ ਗਜਾਗਿਆ, ਚਲਾਗਿਆ। ੨ ਮਰਗਿਆ। ੩ ਪਾਟ ਗਿਆ। ੪ ਢਹਿਗਿਆ.
ਫਿਰਨੀ, ਚੱਕੀ.
ਫਿਰਨੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਚੱਕੀ ਨਾਲ ਦਾਣੇ ਪੀਹਣੇ.
ਫੌਜ, ਰਮਤਾ ਇੱਕ ਸਿੰਘ.
ਫੌਜਾਂ, ਰਮਤੇ ਕਈ ਸਿੰਘ.
ਬਸਾਵਾ, ਤਵਾ.
ਬਸੰਤਕੌਰ, ਮੱਕੀ.
ਬਸੰਤਰ, ਅਗਨਿ.
ਬਟੇਰਾ, ਬੈਂਗਣ, ਬਤਾਊਂ.
ਬਦਾਣਾ, ਦੇਖੋ, ਬੇਦਾਣਾ.
ਬਦਾਮ, ਚਣਾ, ਛੋਲਾ.
ਬੱਬਰੂ, ਖ਼ਮੀਰੇ ਪਰਸਾਦੇ.
ਬਾਜ, ਖੁਰਪਾ, ਰੰਬਾ.
ਬਾਜ ਉਡਾਉਣਾ } ਖੁਰਪੇ ਨਾਲ ਘਾਹ ਖੋਤਣਾ. ਘਾਸ
ਬਾਜ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ } ਖੁਰਚਨਾ.
ਬਾਟਾ, ਬਾਟੀ, ਭੂੰਘਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਬਰਤਨ.
ਬਾਟੇ ਦਾ ਸਾਂਝੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਬਾਟੇ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ. ਸੁਨਹਿਰੀਆ.
ਬਾਮਣ, ਪਿੱਪਲ.
ਬਾਮਣੀ, ਖੀਰ, ਤਸਮਈ.
ਬਿਹੰਗਮ, ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ.
ਬਿਖਜਾ, ਤਮਾਖੂ (ਤੰਬਾਕੂ).
ਬਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘੀਆ, ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੰਘ। ੨ ਰਾਜਪੂਤ ਸਿੰਘ.
ਬਿਬੇਕ, ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ। ੨ ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁੱਧੀ.
ਬਿਬੇਕੀ, ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਿੰਘ। ੨ ਪੂਰੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
ਬਿਰਦ, ਲਿਬਾਸ। ੨ ਧਰਮਚਿੰਨ੍ਹ.
ਬਿਰਦਬਾਣਾ, ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਦਾ ਲਿਬਾਸ.
ਬਿਰਾਜਣਾ, ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ। ੨ ਲੇਟਣਾ.
ਬੁੰਗਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਨਿਹੰਗ-ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੁਮਾਲਾ.
ਬੁੱਧ ਅਵਤਾਰ, ਲੂਲਾ, ਟੁੰਡਾ.
ਬੂੰਦੀ, ਬੱਕੁਲੀਆਂ, ਉਬਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ.
ਬੇਦਾਣਾ, ਕਰੀਰ ਦਾ ਬਾਟਾ, ਕਰੀਰ ਦੇ ਫੁੱਲ.
ਬੇਮੁਹਤਾਜੀ, ਦੁਸਾਂਗੀ ਲੱਕੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਫਾ ਫਸਾਕੇ ਭੰਗ ਛਾਣੀਦੀ ਹੈ.
ਬੋਲਾ, ਬੋਲੀ, ਭਾਸ਼ਾ। ੨ ਵਚਨ, ਵਾਕ.
ਬੈਦਈ ਕੱਛ, ਗੋਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਢਿੱਲੀ ਕੱਛ, ਭੋਕਲ.
ਬ੍ਰਹਮਰਸ, ਇੱਖ, ਕਮਾਦ.
ਭਗਮੁਖੀ, ਕਣਕ, ਗੰਦਮ.
ਭਗੌਤਾ } ਖੜਗ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ, ਤਲਵਾਰ.
ਭਗੌਤੀ }
ਭਰਥਰੀ, ਢੱਟਾ, ਸਾਨ੍ਹ.
ਭਾਉਨੀ, ਸ਼੍ਰੱਧਾ.
ਭਾਈ, ਗੁਰਭਾਈ। ੨ ਗ੍ਰੰਥੀ। ੩ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪਦਵੀ.
ਭਾਜਾ, ਤਰਕਾਰੀ, ਭਾਜੀ.
ਭਾਣਾ, ਅਕਾਲ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਜ਼ਾ.
ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਦਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਮਰਣਾ.
ਭੁਇਸੂਰ, ਗੋਂਗਲੂ, ਸ਼ਲਜਮ.
ਭੁਜੰਗਣ } ਲੜਕੀ-ਲੜਕਾ। ੨ ਤਿਆਰ ਬਰ
ਭੁਜੰਗੀ } ਤਿਆਰ ਸਿੰਘਣੀ, ਸਿੰਘ.
ਭੁਟੇਰਾ, ਭੁੱਭਲ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਆਟੇ ਦਾ ਪਿੰਨਾ, ਬਿਨਾ ਤਵੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਆਟੇ ਦਾ ਗੋਲਾ.
ਭੂਤਨੀ, ਅੰਧੇਰੀ, ਝੱਖੜ। ੨ ਰੇਲ, ਟ੍ਰੇਨ.
ਭੌਂਸੂਰ, ਦੇਖੋ, ਭੁਇਸੂਰ.
ਮਸਤ, ਵਸਤੁ ਦਾ ਅਭਾਵ, ਘਾਟਾ। ੨ ਬੰਦ, ਦੇਖੋ, ਲੰਗਰ ਮਸਤ.
ਮਸਤਗੜ੍ਹ, ਉਹ ਮਸੀਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮਸੀਤ ਦੇ ਥਾਂ ਬਣਾਇਆ ਗੁਰਦੁਆਰਾ.
ਮਸਤਾਨਾ, ਪਾਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਮੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਰੋਗੀ.
ਮਸਾਣੀ, ਗੁਦਾ.
ਮਸਾਣੀ ਦਾ ਸੁਰ ਢਿੱਲਾ, ਮਰੋੜ ਦਸਤ ਆਦਿ ਦਾ ਹੋਣਾ.
ਮਸਾਲਾਂ, ਲੱਕੜਾਂ, ਈਂਧਨ। ੨ ਨੇਤ੍ਰ.
ਮਸੰਦ, ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਧਨ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਧਨ ਨੂੰ ਹੜੱਪਣ ਵਾਲਾ ਪੁਜਾਰੀ.
ਮਹਖਾਸੁਰ, ਦੇਖੋ, ਐਰਾਪਤ.
ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ, ਝਟਕੇ ਦਾ ਮਾਸ। ੨ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ.
ਮਖਮਲੀ ਫਰਸ, ਹਰੇ ਘਾਹ ਵਾਲੀ ਜਮੀਨ.
ਮਜਹਬੀ, ਚੂਹੜੇ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਰਖ.
ਮਨਮਤ, ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਕੀਤਾ ਕਰਮ.
ਮਨਮਤੀਆ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਮਰਜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਮਨਮੁਖ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਮਰਜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਮਰਚੌਨਾ, ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ.
ਮਰੋੜਚੁਲਾ, ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਮੂੰਹ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰਕੇ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਮਲਿਕਾ, ਬਿੱਲੀ.
ਮੜੋਲੀ, ਦੇਹ, ਸ਼ਰੀਰ.
ਮਾਰਾ ਬਕਾਰਾ, ਸਿੰਘਨਾਦ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਮਾਰੂ ਗਾਉਣਾ, ਰੋਣਾ, ਪਿੱਟਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੀ ਪੁਕਾਰ। ੨ ਚਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣੇ.
ਮਿਠਿਆਈ, ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ.
ਮਿੱਠਤ, ਬੇਰੀ.
ਮੀਣਾ, ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸੋਢੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ.
ਮੁਆਮਲਾ ਲੈਣਾ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਗਜਾ ਕਰਕੇ ਅੰਨ ਦੁੱਧ ਚੰਦਾ ਆਦਿ ਲੈਣਾ.
ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਕਸਣੀਆਂ, ਦਾੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਬੰਨਣਾ.
ਮੁਸਲੀਧਰ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
ਮੁਹੰਮਦੀ ਇਸਨਾਨ, ਕੱਛ ਬਿਨਾਂ ਨੰਗੇ ਨ੍ਹਾਉਣਾ.
ਮੁਹੰਮਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਸ਼ੁਤਰ, ਊਟ.
ਮੁਹੰਮਦੀ ਪੌਲਾ, ਉਸਤਰਾ.
ਮੁਖਮਾਂਜਣਾ, ਦਾਤਣ.
ਮੁਛਹਰਾ, ਮੁੱਛਾਂ.
ਮੁਤਹਿਰਾ, ਭੰਡਾ, ਸਰਦਾਈ ਘੋਟਣ ਦਾ ਸੋਟਾ.
ਮੁਰਗਾਈਆਂ, ਗੱਠਾ, ਗੰਢਾਂ, ਇੱਕ ਤਰਾਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤਰਕਾਰੀ.
ਮੂੰਹਤਾਣੀ, ਕੈਂਚੀ.
ਮੇਵੜਾ, ਅਰਦਾਸੀਆ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਮੈਦਾ, ਆਟਾ.
ਮੈਦਾਨ ਜਾਣਾ, ਸੁਚੇਤੇ ਫਿਰਨ ਲਈ ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ.
ਮੋਰਚਾ ਲਾਉਣਾ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ। ੨ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ.
ਮੋਰਧੁਜ, ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਧ, ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਉਦਾਸੀ.
ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪਲੰਗੀਰੀ। ੨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਚਬੂਤਰਾ.
ਰਹਣੀ, ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਰਹਣੀ ਬਹਣੀ, ਧਰਮਗੰਤਿ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ, ਮਜਹਬ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਆਚਰਣ.
ਰਹਤ, ਸਿੱਖਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਧਾਰਣਾ.
ਰਹਤਨਾਮਾ, ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ.
ਰਹਤੀਆ, ਰਹਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਵਦਾਸੀਏ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ.
ਰੱਜੀ, ਕੜਛੀ.
ਰਣਸਿੰਗਾ, ਪੱਦ, ਵਾਉਕਾ.
ਰਣਸਿੰਗਾ ਵਜਾਉਣਾ, ਪੱਦ ਮਾਰਨਾ.
ਰਾਮਚੌਕਾ, ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਚੌਕੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਚੌਕਾ ਮੰਨਣਾ.
ਰਾਮਜੰਗਾ, ਬੰਦੂਕ.
ਰਾਮਛੋਲ, ਬੋਕਾ.
ਰਾਮਬਾਗ, ਸੰਸਾਰ, ਵਿਸ਼੍ਰ। ੨ ਜੰਗਲ.
ਰਾਮਰਸ, ਲੂਣ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਬਰਸ ਅਤੇ ਰੂਪਰਸ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.
ਰਾਮਰੋਟੀ, ਉਹ ਜਗੀਰ ਜੋ ਕਿਲੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖਾਲਸੇ ਵਾਸਤੇ ਸੀ.
ਰਾਮਲੱਡੂ, ਮਤੀਰਾ.
ਰੁੱਪਾ, ਗਠਾ, ਪਿਆਜ਼.
ਰੂਪਕੌਰ, ਕਾਰ੍ਹਨੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਕਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ.
ਰੂਪਰਸ, ਲੂਣ, ਨਮਕ.
ਰੇਸ਼ਮ, ਸਣ, ਸਨਕੁਕੜਾ.
ਰੇਸ਼ਮੀ ਨਾਲਾ, ਸਣ ਦੀ ਰੱਸੀ ਦਾ ਨਾਲਾ.
ਰੋੜ, ਮੋਠ.
ਰੰਘੜ, ਤੂਤ। ੨ ਅਹੰਕਾਰੀ.
ਰੰਘੜੀ, ਮੱਕੀ ਦੀ ਛੱਲੀ। ੨ ਕੋੜਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.
ਲਖਨੇਤ੍ਰਾ, ਕਾਣਾ.
ਲਖਬਾਹਾਂ, ਇੱਕ ਬਾਹ ਵਾਲਾ, ਟੁੰਡਾ.
ਲੱਡੂ, ਟਿੰਡੋ.
ਲਵੇਰਾ, ਖੋਦਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ.
ਲਾਂਗਰਾ ਸਿੰਘ, ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਲਾਚਾ, ਉੱਨ ਦਾ ਆਸਨ.
ਲਾਚੀਦਾਣਾ, ਬਾਜਰਾ.
ਲੇਖੇ ਲਾਉਣਾ, ਵਰਤ ਲੈਣਾ, ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਵਰਤਾਕੇ ਛਕ ਲੈਣਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਖਰਚਣਾ.
ਲੋਹ, ਤਵੀ.
ਲੋਹ ਲੰਗਰ, ਤਵੀ ਅਤੇ ਦੇਗ, ਭਾਵ-ਖਾਨਪਾਨ ਦਾ ਸਾਮਾਨ.
ਲੰਗਰ ਮਸਤ } ਲੰਗਰ ਦਾ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਣਾ.
ਲੰਗਰ ਮਸਤਾਨਾ } ਰਸਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚੁਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਨਾ ਪੈਣੀ.
ਲੰਡੀ ਬੁੱਚੀ, ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਲੋਕ। ੨ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀ.
ਵਹੀਰ, ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਜਥਾ, ਰਹਿਤਵਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ, ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਟੋਲਾ.
ਵਹੀਰਪਾਉਣਾ, ਕੂਚ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਰਲੋਕਗਮਨ.
ਵਹੀਰੀਆ, ਵਹੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਵਹੀਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ.
ਵਟਾਊ, ਰਾਹੀ, ਪਾਂਧੀ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.
ਵਰਤਾਵਾ, ਵਡਾ ਕੜਛਾ। ੨ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ.
ਵੇਹਲੇ ਸਿਰ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਰੋਡਾ.

ਖਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਿਕ. "ਖਾਲਕ ਬਾਵਹੁ ਭੁਲਾ ਮੁਠਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ)

ਖਾਲਕਾ. ਹੇ ਖ਼ਾਲਿਕ! "ਸੁਣਿ ਬੇਨੰਤੀ ਖਾਲਕਾ!" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਖਾਲਕੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਿਕ.

ਖਾਲੜਾ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਥਾਣਾ, ਜੋ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੱਲੋ ਤੋਂ ੧੩ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਧਰਮਸਾਲ ਬਣੀਹੋਈ ਹੈ, ਨਾਲ ੪੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਖ਼ਾਲਾ. ਅ [خالہ] ਸੰਗਜਾ–ਮਾਸੀ. ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ। ੨ ਖ਼ਾਲੂ. ਮਾਸੜ.

ਖਾਲਿਸ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸ.

ਖਾਲਿਕ ਅ [خالق] ਖ਼ਾਲਿਕ. ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, **ਖਾਲਿਕੁ** ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ, ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਖ਼ਾਲੀ. ਅ [خالی] ਵਿ–ਛੁਛਾ। ੨ ਥੋਥਾ। ੩ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ. "ਖਾਲੀ ਚਲੈ ਧਣੀ ਸਿਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਛੋਟਾ ਖਾਲ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਿਣ ਲਈ ਹੋਵੇ। ੫ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦੀ ਉਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਜਿਸ ਤੇ ਜਰਬ (ਆਘਾਤ) ਨਾ ਆਵੇ.

ਖਾਲੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਾ.

ਖਾਵਣ. ਕ੍ਰਿ–ਖਾਣਾ. ਭਕਣ. ਛਕਣਾ.

ਖਾਵਨ ਸੰਦੜੇ ਸੂਲ. ਦੇਖੋ, ਸੰਦੜਾ.

ਖਾਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਾਣਾ. ਭਕਣ. ਛਕਣਾ. "ਤੇਰਾ ਦਿਤਾ ਖਾਵਣਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਖਾਵਤ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖਾਂਦੇਹੋਏ. "ਕੂਬੇ ਖਾਵਤ ਲਾਜ ਨ ਆਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਖਾਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ. "ਖਾਵਨਾ ਜਿਤੁ ਭੂਖ ਨ ਲਾਗੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਖਾਵਨੇ. ਖਾਂਦੇ ਹਨ. "ਜਿਦਰੁ ਪੈਨਨਿ ਖਾਵਨੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਖਾਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖਨਨ ਕੀਤਾ (ਖੋਦਿਆ ਹੋਇਆ) ਟੋਆ. ਗ਼ਾਰ। ੨ ਖਾਣ (ਖਾਨਿ). ਜਿਵੇਂ–ਲੂਣ ਦਾ ਖਾਵਾ.

ਖਾਵਾਰੇ. ਖ਼ਵਾਲਦਾ ਹੈ. ਖਵਾਂਉਂਦਾ ਹੈ."ਮਨਿ ਬੀਜਿਆ ਖਾਵਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਾਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਖਾਵੰਦ.

ਖਾਵੀਨ. ਫ਼ਾ [خاوین] ਖ਼ਵਾਨੀਨ. ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਖਾਵੀਨੀਅੰ ਖੇਤ ਮਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖਾਵੈ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਆਖਜਾ (ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ) ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ. "ਜੋ ਕੋ ਬਡਾ ਕਹਾਇ, ਬਡਾਈ ਖਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਖਾਵੰਦ. ਫ਼ਾ [خاوند] ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਮਾਰਤ ਹੈਂ ਤਾਂਕੋ ਲੈਕੈ ਖਾਵੰਦ ਕੋ ਨਾਮ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਪਤੀ. ਭਰਤਾ.

ਖਾੜਵ. ਸੰ. ਸ਼ਾਡਵ. ਸੰਗਜਾ–ਛੀ ਸੁਰ ਦਾ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ.

ਖਿਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਵਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿਮਕਣਾ.

ਖਿਅਉ. ਦੇਖੋ, ਖਅਉ.

ਖਿਅਤ. ਸੰ. ਖ੍ਯਾਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ. "ਨਗਰੀ ਨਗਰੀ ਖਿਅਤ ਅਪਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਕਥਨ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ.

ਖਿਆਹ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਕਯ (ਮਰਣ) ਦਾ **ਖਿਆਹੀ** ਅਹ (ਦਿਨ). ੨ ਉਹ ਸ਼੍ਰਾੱਧ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪੁਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਖਿਆਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਯਾਤਾ.

ਖਿਆਨ. ਸੰ. ਆਖ੍ਯਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ. ਇਤਿਹਾਸ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ (ਵਖਿਆਨ). "ਨਾਨਾ ਖਿਆਨ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਬਿਧਿ." (ਸੋਰ ਅਤੇ ਮਾਰੂ, ਰਵਿਦਾਸ)

ਖਿਆਨਤ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਯਾਨਤ.

ਖਿਆਲ. ਅ [خیال] ਖ਼ਯਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਕਲ੍ਪ. ਫੁਰਣਾ. "ਮਨ ਮੇ ਉਪਜਯੋ ਤਬੈ ਖਿਆਲ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਧ੍ਯਾਨ. ਚਿੰਤਨ. "ਏਕ ਖਿਆਲ ਵਿਖੇ ਮਨ ਰਾਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੁ) ੩ ਗਾਯਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਗੀਤ ਦਾ ਇੱਕ ਵਜ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ "ਮਿਤ੍ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ××ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂ ਸੱਥਿਰ ਚੰਗਾ ਭੱਠਿ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ." (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦)

ਖਿਆਲ੍ਹ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਖਿਆਲਾ ਨਾਉਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਿੰਡ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨੌਮੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਹੁਕਮ ਦੇਕੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਅਤੇ ਵੜ ਦਾ ਬਿਰਛ ਲਗਵਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ੧੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਖਿਆਲਾਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਕਟੋਰਾ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ.

ਖਿਆਲੁ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ. "ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਆਲੁਦਿਆ ਜਿਤੀ ਹੋਰੁ ਖਿਆਲੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖਿਸਕਣਾ **ਖਿਸਣਾ** **ਖਿਸਣੁ** **ਖਿਸਨਾ** **ਖਿਸਰਨਾ** **ਖਿਸਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣਾ. ਪਤਨ. ਤ੍ਰਿਗਣਾ. ਫਿਸਲਨਾ. ਹਟਣਾ. ਟਲਨਾ. "ਬਚਨੁ ਕਰੇ ਤੈ ਖਿਸਕਿਜਾਇ ਬੋਲੈ ਸਭੁ ਕਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਕਲਿਜੁਗ ਹਰਿ ਕੀਆ ਪਗ ਤੈ ਖਿਸਕੀਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਪਰਭਾਤੇ ਤਾਰੇ ਖਿਸਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਪਗ ਚਉਥਾ ਖਿਸਿਆ." (ਆਸਾ, ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਖਿਸਰਿਗਇਓ ਕੂਮਿ ਪਰ ਭਾਰਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਪਗਿ ਖਿਸਿਐ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਖਿਸੈ ਜੋਬਨੁ ਬਧੈ ਜਰੁਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਸਭ ਤਾਪ ਤਨ ਤੇ ਖਿਸਰਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) "ਚਰਣ ਕਰ ਖਿਸਰੇ ਤੁਚਾ ਦੇਹ ਕੁਮਲਾਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) "ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ। ਦਰਬ ਖਿਸਾਈ." (ਨਾਪ੍)

ਖਿਸਾਨ **ਖਿਸਾਨਾ** ਵਿ–ਖਿੰਨਮਨਾ. ਦੁਖੀ ਮਨ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਬਾਰੰਬਾਰ ਕਿਸੈ ਨੂੰ ਬੁਲਾਂਵਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਓਸ ਪਰ ਖਿਸਾਇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ." (ਭੁਗਤਾਵਲੀ) "ਗਯੋ ਮਘਵਾ ਉਠ ਧਾਮ ਖਿਸਾਂਦਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨ ਕੀਨੇ." (ਰਾਮਾਵ) "ਮੀਨ ਮੁਰਝਾਨੇ ਕੰਜ ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨੇ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਦੇਖਿ ਜਗਤ ਕੋ ਲੋਗ ਖਿਸਾਨਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੁ) ੨ ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ.

ਖ਼ਿਸਾਰਾ. ਅ [خسارہ] ਸੰਗਜਾ–ਤੋਟਾ. ਘਾਟਾ. ਨੁਕਸਾਨ.

ਖਿਸੈਦੋ. ਖਿਸਕਦਾ. ਫਿਸਲਦਾ."ਜਾਮਿ ਖਿਸੈਦੋ ਪੈਰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖ਼ਿਸ਼੍. ਫ਼ਾ [خشک] ਸੰ. ਇਸ਼੍ਕਾ. ਇੱਟ. ਈਂਟ.

ਖਿੰਖਰੀ. ਸੰ. ਖਿੰਖਿਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲੂਮੜੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲ਼ੀ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਲੂਮੜੀਆਂ ਹਨ.

ਖਿੰਗ. ਫ਼ਾ [خنگ] ਖ਼ਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਨੁਕ੍ਰਾ ਘੋੜਾ. ਉਹ ਘੋੜਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਸ਼ੁੰਮ ਗੁਲਾਬੀ ਬਲਕ ਨਾਲ ਚਿੱਟੇ ਹੋਣ."ਤਦ ਖਿੰਗ ਨਿਸੁਰ੍ਖ ਨਚਾਇਆ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਘੋੜਾ. ਅਸ਼੍ਵ. "ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਖਿੰਗ ਖਤ੍ਰੀ ਨਚਾਵੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੦) ੩ ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵ–ਸ਼ਿੰਗ. ਵਿ–ਬਹਾਦੁਰ. ਦਿਲੇਰ.

ਖਿੰਗਰ ਸੰਗਜਾ–ਖੰਘਰ. ਆਵੇ ਦੀ ਆਂਚ ਨਾਲ **ਖਿੰਘਰ** ਬਹੁਤ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਪਘਰਕੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪੱਥਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਡਿੱਟਾ.

ਖਿੰਚ. ਸੰਗਜਾ–ਖੈਂਚ. ਕ੍ਸ਼ਿਸ਼. "ਸੂਤ ਖਿੰਚੈ ਏਕੈਕਾਰੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਿੰਚਤਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਖੈਂਚਤਾਨ. ਕ੍ਸ਼ਮਕਸ਼ੀ। ੨ ਪ੍ਰਬਲ ਖਿੱਚ. "ਐਸੀ ਮਾਧੋ ਖਿੰਚਤਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖਿਚਰੀ **ਖਿਚੜੀ** ਸੰ. ਕ੍ਰਸਰਾ–ਕ੍ਰਿਸਰਾ. ਚਾਉਲ ਅਤੇ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਭੋਜਨ। ੨ ਚਾਵਲ ਮੂੰਗੀ ਅਥਵਾ ਮਾਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਅੰਨ. ਸੰ. ਖਿਚਾ–ਖਿਚਾ। ੩ ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਤਿੰਨ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਇਕੱਠੇ ਕਰਣ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੈ.

ਖਿੰਚਿ. ਦੇਖੋ, ਖਿੰਚ। ੨ ਖਿੱਚਕੇ।

ਖਿੰਚੋਤਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਖੈਂਚਤਾਨ. ਕ੍ਸ਼ਮਕਸ਼. ਹਠ ਦੀ ਖਿੱਚ.

ਖਿੰਚੋਤਾਣਿ. ਖੈਂਚਤਾਨ ਮੇ. ਕ੍ਸ਼ਮਕਸ਼ ਨਾਲ. "ਖਿੰਚੋਤਾਣਿ ਵਿਗੁਚੀਐ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਖਿੰਜ. ਸੰਗਜਾ–ਖੈਂਚ. ਕਸਾਉ। ੨ ਉਹ ਰੱਸੀ ਅਥਵਾ ਬੱਧਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਿੱਚ ਪਾਈਜਾਵੇ। ੩ ਹਠ ਦੀ ਖਿੱਚ.

ਖਿੰਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੈਂਚਨਾ. "ਗਰੀਬਾਂ ਉਪਰਿ ਜਿ ਖਿੰਜੈ ਦਾੜੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਜੋ ਗਰੀਬਾਂ ਉੱਪਰ ਮਰਦਊ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਦਾੜ੍ਹੀ ਪੁਰ ਹੱਥ ਫੇਰਦਾ ਹੈ.

ਖਿਜਮਤ ਅਥਵਾ **ਖਿਜਮਤਿ.** ਅ [خدمت] ਖ਼ਿਦਮਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੇਵਾ। ੨ ਚਾਕਰੀ. "ਖਿਜਮਤਿ ਕਰੀ ਜਨ ਬੰਦਾ ਤੇਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਖਿਜਮਤਗਾਰ ਫ਼ਾ [خدمتگار] ਖ਼ਿਦਮਤਗਾਰ. **ਖਿਜਮਤਦਾਰ** ਖ਼ਿਦਮਤਗੁਜ਼ਾਰ. ਖ਼ਿਦਮਤ ਕਰਨਵਾਲਾ. ਸੇਵਕ. ਟਹਲੂਆ. "ਹਉ ਬੰਦੀ ਪ੍ਰਿਯ ਖਿਜਮਤਦਾਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਿਜਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਖਿਜਮਤ.

ਖਿਜਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਦਮਤੀ.

ਖਿਜਰ. ਅ [خضر] ਖ਼ਿਜ਼ਰ. ਵਿ–ਹਰਿਤ. ਹਰਾ. ਸਬਜ਼। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਬਜ਼ੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਵਰੁਣ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਬੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੂਹ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਸਾ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਖਿਜਰਖਾਂਨ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਜਹ ਮਰਦੂਦ.

ਖਿਜਰਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜ.

ਖਿਜਾਂ. ਫ਼ਾ [خزاں] ਖ਼ਿਜ਼ਾਂ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ. ਪਤਝਾੜ ਦਾ ਮੌਸਮ. ਪਤਝੜ. ਦੇਖੋ, ਖਟਰਿਤੁ.

ਖਿਜਾਬ. ਅ. ਖ਼ਿਜ਼ਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਲਫ ਅਤੇ ਕਾਲਿਮਾ.

ਖ਼ਿਜਾਲਤ. ਅ [خجالت] ਸੰਗਜਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. "ਦਵੀਦੰ ਪੁਰ ਖਿਜਾਲਤ." (ਸਲੋਹ) ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਕੇ ਨੱਠਾ.

ਖਿਜੋਤਾਣ **ਖਿੰਜੋਤਾਣਿ** **ਖਿੰਜੋਤਾੜ** ਦੇਖੋ, ਖਿੰਚੋਤਾਣ ਅਤੇ ਖਿੰਚੋਤਾਣਿ. "ਖਿੰਜੋਤਾਣ ਕਰੈਂ ਬੇਤਾਲੇ." (ਭਾਗੁ) "ਨਹਿ ਖਿੰਜੋਤਾੜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

ਖਿਝ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਿੜ੍. ਰੋਸ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖਿਦ ਧਾ ਹੈ.

ਖਿਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿੜ੍ਨਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ.

ਖਿੰਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੀਂਡੇ ਹੋਣਾ. ਬਿਖਰਣਾ. ਫੈਲਣਾ. "ਬਹੁਤੇ ਰਾਹ ਮਨ ਕੀ ਮਤੀ ਖਿੰਡੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਖਿੜਾਰ **ਖਿੜਾਰੀ** ਵਿ–ਖੇੜਣ ਵਾਲਾ. ਖਿਲਾਰੀ. "ਸਜੋਂ ਪਤੰਗ ਹੈ ਭੋਰ ਅਧੀਨਾ। ਚਹੈ ਖਿੜਾਰ ਕਰਖ ਤਬ ਲੀਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਖਿਣ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਲਮਹਾ. ਲਹ੍ਜ਼ਾ. ਪਲ. ਖਿਨ.

ਖਿਣਭੰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਣਭੰਗੁਰ.

ਖਿਣੇ. ਕ੍ਸ਼ਣਮਾਤ੍ ਮੇ. ਖਿਨ ਵਿੱਚ. "ਦਰਬਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਰੀਤੇ ਇਕ ਖਿਣੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਖਿਤ. ਦੇਖੋ, ਖਿਤਿ.

ਖਿਤਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਂਤੀ.

ਖਿਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਤਾਬ.

ਖਿਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਸਭ ਕਿ (ਰਹਿੰਦੇ) ਹਨ। ੨ ਨਿਵਾਸ. ਰਹਾਇਸ਼.

ਖਿਤਿਪਤਿ **ਖਿਤਿਪਾਲ** **ਖਿਤਿਰਾਇ** ਕ੍ਸ਼ਿਤਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਭੂਪਤਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਜਿਮੀਦਾਰ.

ਖਿੰਥ **ਖਿੰਥੜ** ਸੰ. ਕਨ੍ਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਦੜੀ. ਗੁੱਦੜ। ੨ ਲੀਰਾਂ ਦਾ ਚੋਲਾ। ੩ ਕੱਚੀ ਕੰਧ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੪ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.

ਖਿੰਥੜਿ. ਖਿੰਥਾ ਨੂੰ. "ਖਿੰਥੜਿ ਮੋਖਾਂ ਅਗਲੀਆਂ ਜਿੰਦੁ ਨ ਕਾਈ ਮੋਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤ੍ਰੋਪੇ ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿੰਦ ਦੀ ਰੋਕ ਦਾ ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ.

ਖਿੰਥਾ. ਕੰਥਾ. ਗੋਦੜੀ. "ਜੋਗੁ ਨ ਖਿੰਥਾ ਜੋਗੁ ਨ ਭੰਡੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਖਿੰਥਾ ਜਲਿ ਕੁਇਲਾ ਭਈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖਿਦ. ਸੰ. ਖਿਦ੍. ਧਾ–ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਭੈ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਘਬਰਾਉਣਾ.

ਖਿਦਮਤ }
ਖਿਦਮਤਗਾਰ } ਦੇਖੋ, ਖਿਜਮਤ ਅਤੇ ਖਿਜਮਤਦਾਰ.

ਖ਼ਿਦਮਤੀ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਿਦ੍ਮਤੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੋਹਫਾ. ਪੇਸ਼ਕਸ਼. ਨਜਰਾਨਾ। ੨ ਭਾਵ–ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਦਾ ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਸਿਹਲਾਬਚੀਂ. ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਲਮਚੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਿਲਮ ਦੀ ਸੁਆਹ ਨੂੰ ਇਹ ਚੁਗ ਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਚਿਲਮਚੀ.

ਖਿਦਰ. ਸੰ. ਖਿਦਿਰ. ਵਿ–ਦੀਨ. ਕੰਗਾਲ। ੨ ਤੁਪੀਆ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਅ. ਖ਼ਦਰ. ਬਰਖਾ। ੫ ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸ। ੬ ਨਿੰਦ੍ਰਾ. ਨੀਂਦ.

ਖਿਦਰਾਣਾ }
ਖਿਦਰਾਨਾ } ਖਿਦਿਰਾਯਨ. ਖਿਦਿਰ (ਤਪਸ੍ਵੀ) ਅਯਨ (ਘਰ). ਤੁਪੀਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸਅਸਥਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਸਰ.

ਖਿਦਰਾਬਾਦ. ਰਾਣੀ ਦੇ ਰਾਇਪੁਰ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਗਰ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਖਰੜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕੋਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਜੰਗ ਹੋਣਾ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

"ਰੋਪਰ ਨਿਕਟ ਅਹੈ ਪੁਰ ਔਰ।
ਖਿਦਰਾਬਾਦ ਵਸੈ ਤਿਸ ਠੌਰ।

ਤਿਸ ਹੀ ਦਿਸਿ ਦਲ ਗਯੋ ਪਲਾਈ।
ਜਾਹਿ ਖਾਲਸਾ ਪੀਠ ਦਬਾਈ।"
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਿੰਧਰਾ }
ਖਿੰਧੜਾ }
ਖਿਧੋਲੜਾ } ਦੇਖੋ, ਖਿੰਥੜ ਅਤੇ ਖਿੰਥਾ. "ਸੁਨ ਦੋਨਹੁ ਖਿੰਧਰੇ ਤਨ ਧਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਅਲੁ ਜੂਈ ਕੁਰਿਆ ਨੀਲਾ ਕਾਲਾ ਖਿਧੋਲੜਾ
ਖਿੰਧੋਲਾ } ਤਿਨਿ ਵੇਮੁਖਿ ਵੇਮੁਖੈ ਨੋ ਪਾਇਆ."
ਖਿੰਧੋਲੀ } (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗਜਾਨੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸਿਆਹ ਰੰਗ ਦੇ ਚੋਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਧਰਮਸਾਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਜੋ ਹਾਕਮ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਉਹ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਕੇ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਕਿਮ ਉਸ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਭਾਵ ਸਮਝਲੈਂਦਾ. ਇਹ ਬਹੁਤਿਆਂ ਕਰਕੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਣ ਮੈਲੇ ਅਤੇ ਜੂੰਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਇਸ ਤੁੱਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਮੁਖ (ਬੇਮੁਖ) ਮਰਵਾਹੇ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵਿਮੁਖ ਤਪੇ ਫਕੀਰ ਦੇ ਗਲੇ ਖਿੰਧੋਲਾ ਪਵਾਇਆ.

ਖਿਨ. ਕ੍ਸ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਖਿਣ. "ਖਿਨ ਪਲ ਨਾਮ ਰਿਦੇ ਵਸੈ ਭਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਖਿੰਨ. ਸੰ. ਖਿਨ੍ਨ. ਵਿ–ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਅਪ੍ਰਸੰਨ. "ਬਦਨ ਖਿੰਨ ਦੁਤਿ ਨਹੀਂ ਉਦੋਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਉਦਾਸ। ੩ ਦੀਨ.

ਖਿਨਭੰਗਨ }
ਖਿਨਭੰਗੁਨਾ } ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਣਭੰਗੁਰ. "ਖਿਨਭੰਗਨ ਦੇਹਾਦਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) "ਖਿਨਭੰਗੁਨਾ ਕੈ
ਖਿਨਭੰਗੁਰ } ਮਾਨਿ ਮਾਤੇ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਖਿਨਵਾਰ. ਕ੍ਸ਼ਣਮਾਤ੍ਰ ਮੇਂ. ਪਲ ਵਿੱਚ. "ਬਿਨਸਜਾਇ ਖਿਨਵਾਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਖਿਨਾਹੁ. ਕ੍ਸ਼ਣਮਾਤ੍ਰ ਮੇਂ. ਪਲਭਰ ਵਿੱਚ. "ਦੂਖ ਦਰਦ ਤਿਹ ਮਿਟਹਿ ਖਿਨਾਹੂ." (ਬਾਵਨ)

ਖਿਨਿ. ਕ੍ਸ਼ਣ (ਖਿਣ) ਵਿੱਚ.

ਖਿਨੀ. ਕ੍ਸ਼ਣਮਾਤ੍ਰ. ਪਲਭਰ. "ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਖਿਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ)

ਖਿਨੁ. ਦੇਖੋ. ਖਿਣ. "ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਖਿਨੂਆ. ਕ੍ਸ਼ਣਮਾਤ੍ਰ. ਪਲਭਰ. "ਆਪਨ ਰਾਮ ਨ ਚੀਨੈ ਖਿਨੂਆ." (ਦੇਵ ਮ: ਪ)

ਖਿਪ. ਦੇਖੋ. ਕ੍ਸ਼ਿਪ। ੨ ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍ਤ. ਫੈਂਕਿਆ ਹੋਇਆ. "ਰਿਪੁਖਿਪ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਵੈਰੀ ਕਰਕੇ ਫੈਂਕੀਹੋਈ ਫਾਂਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਿੱਪ। ੪ ਦੇਖੋ, ਖਿਪ੍.

ਖਿਪਣਕ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਪਣਕ.

ਖਿਪਣੀ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ੇਪਣ (ਸੁੱਟਣ) ਵਾਲੀ. ਫੈਂਕਣੇਵਾਲੀ. "ਰਿਪਣੀ ਆਦਿ ਉਚਾਰਕੈ ਖਿਪਣੀ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ। ਨਾਮ ਤੁਪਕ ਕੇ ਹੋਤ ਹੈਂ ਲੀਜਹੁ ਸਮਝ ਸੁਜਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ਵੈਰੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ.

ਖਿੱਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਸ. ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਦੀ ਛੱਤ ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕੜੀਆਂ ਉੱਪਰ ਪਾਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਛਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਖਿਪ੍. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍ ਅਤੇ ਛਿਪ੍.

ਖ਼ਿੱਫ਼ਤ. ਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੌਲਾਪਨ. ਹੌਲੱਤਣ। ੨ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ.

ਖਿਮ. ਦੇਖੋ, ਖਿਮਾ. "ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰੋ ਖਿਮ ਕਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ਖਿਮਾ (ਕ੍ਸ਼ਮਾ) ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨੋ.

ਖਿਮਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕ੍ਸ਼ਣਪ੍ਰਭਾ (ਬਿਜਲੀ) ਦਾ ਚਮਕਣਾ. ਲਿਸ਼ਕਣਾ. "ਖਿਮੀ ਦਾਮਿਨੀ ਜਾਨੁ ਭਾਦੋਂ ਮਝਾਰੈ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਖਿਮਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲੀ ਚਿੱਤ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਸਮਾਈ. ਬੁਰਦਬਾਰੀ. "ਖਿਮਾ ਵਿਹੂਣੇ ਖਪਿਗਏ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ. ਜਮੀਨ.

ਖਿਮੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਮਕਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮੀ. ਵਿ–ਖਿਮਾ ਵਾਲਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਲ. ਬੁਰਦਬਾਰ. ਸਮਾਈ ਵਾਲਾ.

ਖਿਯਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ। ੨ ਅ. ਖ਼ਯਾਲ. ਸ਼ੈਲ (ਘੋੜੇ) ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਘੋੜਚੜਾ. "ਹਨਜੋ ਏਕ ਖਾਨੰ ਖਿਯਾਲੰ ਖਤੰਗੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖਿਰ. ਸੰ. ਕਰ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਏ ਅਖਰ ਖਿਰਿਜਾਹਿਗੇ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿੜਨਾ। ੩ ਫ਼ਾ ਖ਼ਿਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ.

ਖਿਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿੜਕਾ.

ਖਿਰਕੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿੜਕੀ.

ਖਿਰਖਿਰ. ਅਨੁ. ਅੱਟਹਾਸ. ਖਿੜ ਖਿੜ ਧੁਨਿ. "ਬਦਨੈ ਬਿਨੁ ਖਿਰ ਖਿਰ ਹਾਸਤਾ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਮਨ, ਬਿਨਾ ਮੁਖ ਅੱਟਹਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ.

ਖਿਰਣ }
ਖਿਰਨਾ } ਦੇਖੋ, ਖਰਣਾ.

ਖਿਰਨੀ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਰਿਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੌਲਸਰੀ ਦੀ ਕ੍ਸ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ੀਰ (ਦੁੱਧ) ਦਾਰ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਕੱਦ ਅਤੇ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਨਿਮੋਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Mimusops Elengi (ਅਥਵਾ–Kauki).

ਖਿਰਤ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਰਿਤ. ਵਿ–ਟਪਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੩ ਝੜਿਆ। ੪ ਪਤਿਤ. "ਖਖਾ, ਖਿਰਤ ਖਪਤ ਗਏ ਕੇਤੇ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਖ਼ਿਰਦ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਿਰ੍ਦ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ.

ਖਿਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿਲਨਾ. ਖਿੜਨਾ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਕਰਣ. ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ। ੩ ਖਿਸਕਣਾ। ੪ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਕੁਰਕੇ ਖੈ ਹੋਜਾਣਾ.

ਖਿਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਣੀ.

ਖਿਰਫਤ. ਅ. ਖ਼ੁਰ੍ਫ਼ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਚਕ ਕਹਾਣੀ. ਦਿਲ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਥਾ.

ਖ਼ਿਰਮਨ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਿਰ੍ਮਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨਾਜ ਦਾ ਪਿੜ। ੨ ਅੰਨ ਦਾ ਢੇਰ.

ਖਿਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾਜ "ਖਿਰਾਜ ਨਾ ਮਾਲ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਗਨੀਮੁਲ ਖਿਰਾਜ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਖ਼ਿਰਾਮਦ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਿਰਾਮ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ. ਸੋਹਣੀ ਚਾਲ ਚਲੇ, ਚਲੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਿਰਾਮੀਦਨ.

ਖ਼ਿਰਾਮਾਂ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਿਰਾਮਾਂ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਲਟਕ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਿਰਾਮੀਦਨ.

ਖ਼ਿਰਾਮੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਖ਼ਿਰਾਮੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਨਾ. ਬਾਂਕੀ ਗਤਿ ਨਾਲ ਜਾਣਾ.

ਖਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰ। ੨ ਕਰਕੇ. ਨਾਸ਼ ਹੋਕੇ। ੩ ਖਿੜ (ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋ) ਕੇ। ੪ ਖਿਸਕਕੇ. ਟਲਕੇ.

ਖਿਲ. ਸੰ. ਖਿਲ੍. ਧਾ–ਚੁਗਣਾ–ਬੀਨਣਾ–ਦਾਣੇ ਚੁਗਣੇ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਬਾਕੀ. ਸ਼ੇਸ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਿਲਨਾ। ੪ ਅ. ਖ਼ੈਲ. ਖਯਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰੋਹ. ਜਮਾਤ। ੫ ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਖਾਨਾ। ੬ ਦੇਖੋ, ਖਿੱਲ। ੭ ਅਖਿਲ (ਤਮਾਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਖਿਲ ਹੈ.

ਖਿਲਉਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਵਸ੍ਤੁ ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇ. ਖਿਡੌਣਾ. ਖਿਲੌਨਾ "ਲੇਗਨ ਰਾਮ ਖਿਲਉਨਾ ਜਾਨਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਖਿਲਸ. ਅ. ਖ਼ਿਲ੍ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਖਿਲਕ. ਅ. ਖ਼ਲਕ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਲਾ. ਪੈਰਾਹਨ. "ਤਿਹ ਛਿਨ ਖਿਲਕ ਅਕਾਸ ਤੇ ਉਤਰਜੋ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਆਇ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਪਾਟੀਹੋਈ ਗੋਦੜੀ.

ਖਿਲਕਤ. ਅ. ਖ਼ਲ੍ਕ਼ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਦੁਨੀਆਂ। ੨ ਉਤਪੱਤੀ. ਪੈਦਾਯਸ਼.

ਖਿਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਕ.

ਖਿਲਖਾਨਾ. ਅ. ਖ਼ੈਲ਼ਖ਼ਾਨ਼ ਖ਼ਯਲਖ਼ਾਨਹ. ਕੁਲ ਅਤੇ ਘਰ. "ਖਿਲਖਾਨਾ ਬਿਰਾਦਰ ਹਮੁ ਜੰਜਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਲ ੨, ੩, ੪ ਅਤੇ ਖੇਲਖਾਨਾ.

ਖਿਲਜੀ. ਦੇਖੋ, ਖਲਜੀ.

ਖਿਲਤ. ਖੇਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਖੇਲਤ. "ਖਿਲਤ ਅਖੇਟਕ ਇਹਨਾਂ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੩) ੨ ਅ. ਖ਼ਿਲ੍ਅ਼ਤ. ਖ਼ਿਲਅ਼ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਤੋਂ ਉਤਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਜਿਸਮ ਤੋਂ ਵਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਕੇ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਖਿਲਤ ਦਾ ਅਰਥ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਲਿਬਾਸ. ਪੋਸ਼ਾਕ। ੪ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ, ਜੋ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ੫ ਅ. ਖ਼ਿਲ਼ਤ਼. ਖ਼ਿਲਤ਼. ਮਿਲਾਹੋਈ ਵਸ੍ਤੁ। ੬ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਤਤ੍ਵ–ਵਾਤ, ਪਿੱਤ, ਕਫ. ਯੂਨਾਨੀ ਹਿਕਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚਾਰ ਖਿਲਤ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਖ਼ੂਨ ਖ਼ੂਨ ਲਹੂ, ਸਫ਼ਰਾ ਸਫ਼ਰਾ ਪਿੱਤ, ਬਲ਼ਗ਼ਮ ਬਲ਼ਗ਼ਮ ਕਫ, ਸੌਦਾ ਸੌਦਾ ਲਹੂ ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ ਦੇ ਜਲਜਾਣ ਤੋਂ ਜੋ ਸਿਆਹ ਮਾਦਾ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੌਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਦੀ (ਵਾਤ) ਸਮਝੋ.

ਖਿਲਤਾ. ਅ. ਖ਼ਿਰ੍ਕ਼ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ਕ਼ੀਰੀ ਚੋਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਰੀਤਾ.

ਖਿਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿੜਨਾ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਮੀਦਾਰਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੋਡੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੇਲਨਾ.

ਖਿਲਵਤ. ਅ. ਖ਼ਲ੍ਵਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਏਕਾਂਤ. ਤਨਹਾਈ. ਇਕੱਲ.

ਖਿਲਵਾਰ. ਵਿ–ਖਿਲਾਰੀ. ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. "ਖੇਲ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਸੰਤ ਬਡੇ ਖਿਲਵਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਖਿਲਾ. ਵਿ–ਖਿੜਿਆ. ਵਿਕਸਿਤ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ । ੨ ਖੋਲ੍ਹਿਆ. ਖੋਭਿਆ. "ਹਰਿ ਖੋਲ ਸਭਿ ਖਿਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਖਿਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੇਲਾਨਾ. ਖਿਡਾਉਣਾ। ੨ ਖਵਾਉਣਾ. ਛਕਾਉਣਾ.

ਖਿਲਾਣ. ਵਿ–ਖੇਲਨੇ ਵਾਲਾ. ਖਿਲਾਰੀ. "ਬੀਰ ਚਾਲਾਕ ਖੱਰੀ ਖਿਲਾਣੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖ਼ਿਲਾਫ਼. ਅ [خلاف] ਵਿ–ਵਿਰੁੱਧ. ਉਲਟਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਗੜਾ। ੩ ਅਨਜਥਾ. ਝੂਠ. "ਨ ਖਿਲਾਫ ਤੁਝ ਸੰਗ ਗਾਊਂ." (ਨਾਪ੍)

ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ. ਅ [خلافت] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦਾ ਕੰਮ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ.

ਖਿਲਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਖੇਰਨਾ. ਖਿੰਡਾਉਣਾ। ੨ ਫੈਲਾਉਣਾ.

ਖਿਲਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲਾਰੀ.

ਖਿਲਾਵਣਹਾਰ / **ਖਿਲਾਵਣਹਾਰੇ** ਵਿ–ਖੇਡਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੇਲਾਨੇ ਵਾਲਾ.

ਖਿਲਿਆ. ਖਿੜਿਆ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਇਆ. "ਪਰਗਾਸੁ ਭਇਆ ਕਉਲ ਖਿਲਿਆ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਖਿਲੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਉਨਾ.

ਖਿੱਲ. ਸੰਗਯਾ–ਭੁੱਜਕੇ ਖਿੜੀਹੋਈ ਦਾਣਾ ਆਦਿ ਵਸਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿਲ.

ਖਿੱਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਸੀ. ਮਖੌਲ. ਠੱਠਾ। ੨ ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਖਿੜਜਾਣ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੇਸ਼ਟਾ.

ਖਿਵਣ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਖਿਮਕਣਾ. "ਖਿਵੈਤ ਖਿੱਜੁ ਜ੍ਵਾਲਿਕਾ." (ਗਜਾਨ) ਚਮਕੈਤ ਵਿਦਜੁਤ ਜ੍ਵਾਲਾ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਾਟ ਚਮਕਦੀ ਹੈ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਖਿਵੈ ਚੰਦੋਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖਿੜਕਾ / **ਖਿੜਕੀ** ਸ੍ਰੀ. ਖਡਕ੍ਕਿਕਾ–ਖਡੁੱਕਿਕਾ. ਸੰਗਯਾ–ਤਾਕੀ. ਮੋਰੀ. ਦਰੀਚਾ. ਬਾਰੀ. "ਖਿੜਕੀ ਊਪਰਿ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤੀਜ਼ੇਦਾਰ ਕਪਾਟ ਨੂੰ ਭੀ ਖਿੜਕਾ ਅਤੇ ਖਿੜਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ

ਖਿੜਖਿੜ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਖਿਰ.

ਖਿੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ। ੩ ਹੱਸਣਾ.

ਖੀਉ / **ਖੀਓ** ਸ੍ਰੀ. ਛੀਵ. ਵਿ–ਮਦਮੱਤ. ਮਤਵਾਲਾ. ਮਖ਼ਮੂਰ. ਖੀਵਾ. "ਉਹੀ ਪੀਓ ਉਹੀ ਖੀਓ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸ੍ਰੀ. ਛਯ. ਨਾਸ਼. "ਸਹਿਜੈ ਬਿਖਿਆ ਛਈ ਖੀਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖੀਸ. ਸੰਗਯਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੨ ਰੋਸ. ਗੁੱਸਾ। ੩ ਸ੍ਰੀ. ਕਿਸ੍ਕ–ਕਿਸ੍ਕ. ਵਿ–ਨਸ੍ਯ. "ਆਜ ਕਾਲ ਮੈ ਹੋਤ ਖੀਸ." (ਗੂਵਿ ੧੦)

ਖੀਸਾ. ਫ਼ਾ [خیسہ] ਕੀਸਹ. ਸੰਗਯਾ–ਕੁੜਤੇ ਕੋਟ ਆਦਿਕ ਦੀ ਜੇਬ (ਗੁੱਥੀ).

ਖੀਂਘਰ. ਦੇਖੋ, ਖੰਘਰ.

ਖੀਚ / **ਖੀਂਚ** ਸੰਗਯਾ–ਖਿੱਚ. ਖੈਂਚ । ੨ ਹਠ. ਜ਼ਿਦ. ਅੜੀ.

ਖੀਚਤਨੀ / **ਖੀਂਚਤਾਨ** ਸੰਗਯਾ–ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਬਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੈਂਚਾ ਖੈਂਚੀ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਦੇ ਅਣਬਣ ਅਰਥ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ.

ਖੀਚਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਚੜੀ. "ਖੂਬ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ" (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖੀਚਾ. ਸੰਗਯਾ–ਦੇਖੋ, ਖੀਚ। ੨ ਅੰਤਰਾ. ਵਿੱਥ. ਭੇਦ. "ਬੀਚ ਨ ਖੀਚਾ, ਹਉ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਮੇਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੀਜ. ਸੰਗਯਾ–ਅਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਨਾਰਾਜਗੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਝ.

ਖੀਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਾਰਾਜ ਹੋਣਾ. ਖਿਝਣਾ.

ਖੀਝ / **ਖੀਝਨਾ** ਦੇਖੋ, ਖਿਝ, ਖੀਜ ਅਤੇ ਖੀਜਨਾ. "ਜਿਨ ਕੀ ਰੀਝ ਖੀਝ ਬਿਨ ਮੋਘੂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਤੇ ਕੋਪ ਅਸੋਘ (ਸਫਲ) ਹੈ.

ਖੀਣ / **ਖੀਣਾਂ** ਸੰ. ਛੀਣ. ਵਿ–ਪਤਲਾ. ਦੁਬਲਾ । ੨ ਘਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਬਿਰਧੁ ਭਇਆ ਤਨੁ ਖੀਣ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੩ ਨਸ੍ਯ. "ਖੀਣ ਪਦਾਰਥ ਘਰ ਕੇ ਹੋਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ ਖੀਣਾ." (ਪ੍ਰਭਾ)

ਖੀਂਧ / **ਖੀਂਧਾ** ਸੰਗਯਾ–ਕੈਥਾ। ੨ ਜੁੱਲੀ. "ਊਪਰ ਕਉ ਮਾਗਉ ਖੀਧਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) "ਖੀਂਧ ਏਕ ਰਾਜਾ ਪਰ ਧਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮੩)

ਖੀਨ. ਦੇਖੋ, ਖੀਣ. "ਜਲਹਿ ਬਿਨ ਖੀਨ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਖਿਨ੍ਨ–ਖਿੰਨ. ਦੁਖੀ. ਵਜ਼ਾਕੁਲ. "ਖਾਤ ਪੀਵਤ ਸਵੈਤ ਸੁਖੀਆ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਤ ਖੀਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮੀਨਾ ਜਲਹੀਨ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਛੁਰਤ ਮਨੁਤਨੁ ਖੀਨ ਹੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਖੀਨਸੂਆ. ਵਿ–ਛੀਣਹੋਇਆ. "ਤਨੁ ਖੀਨਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਖਿੰਨ (ਉਦਾਸ) ਹੋਇਆ.

ਖੀਨਖਾਫ / **ਖੀਨਖਾਬ** ਦੇਖੋ, ਕਮਖਾਬ. "ਖੀਨਖਾਫ ਲਾਗੈ ਜਰੀ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿਫੰਤੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਖੀਨਖਾਬ ਕੇ ਥਾਨ ਘਨੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੀਜਾ. "ਨੈਨਹੁ ਨੀਰ ਬਹੈ ਤਨੁ ਖੀਨਾ." (ਸੋਰ ਭ੍ਰੀਖਨ) ੨ ਖਿੰਨ. ਉਦਾਸ. ਨਾਰਾਜ. "ਕਾਹੂ ਨ ਕਰਤੇ ਕਛੂ ਖੀਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੀਨੀ. ਵਿ–ਛੀਣ (ਨਾਸ਼) ਹੋਈ। ੨ ਖਿੰਨ ਉਦਾਸ ਹੋਈ.

ਖੀਰ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਰ. ਜੋ ਛੀ (ਕਮਜ਼ੋਰੀ) ਨੂੰ ਹਟਾਵੇ, ਸੋ ਛੀਰ. ਦੁੱਧ. ਦੁਗਧ. "ਖੀਰ ਅਧਾਰ ਬਾਰਿਕੁ ਜਬ ਹੋਤਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਰਿਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਚਾਉਲ. ਤਸਮਈ. ਪਾਯਸ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਰੌਨ. "ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੀਰ ਪਿਆਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) "ਖੀਰ ਸਮਾਨਿ ਸਾਗੁ ਮੈ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖੀਰੁ.

ਖੀਰਸਮੁੰਦ / **ਖੀਰਸਮੁਦ੍** ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸੌਂਦੇ ਹਨ. ਕ੍ਸ਼ੀਰਸਮੁਦ੍. ਇਸੇ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਕੱਢਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਖੀਰਾ. ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਖੀਰ."ਮੁਖਿ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰੋ ਖੀਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਉਹ ਪਸ਼ੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੀਰ (ਦੁੱਧ) ਦੇਦ ਹੋਣ । ੩ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਰਕ. ਸੰਗਯਾ–ਕੱਕੜੀ ਦੀ ਕ੍ਸ਼ਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੌਸਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Cucumis sativus। ੪ ਫ਼ਾ [خیرہ] ਵਿ–ਬੇਸ਼ਰਮ. ਨਿਰਲੱਜ। ੫ ਬੇਅਦਬ. ਗੁਸਤਾਖ। ੬ ਦਿਲੇਰ। ੭ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ. ਚਕਿਤ। ੮ ਸੰਗਯਾ–ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹੋਇਆ ਧੁੰਧਲਾਪਨ. ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚੁੰਧਿਆਉਂਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਖੀਰੁ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਖੀਰ. "ਖੀਰੁ ਪੀਐ ਖੋਲਾ-ਦੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੨ ਕ੍ਸ਼ੀਰਸਮੁੰਦਰ. "ਰਤਨੁ ਉਪਾਇ ਧਰੇ ਖੀਰੁ ਮਥਿਆ." (ਆਸਾ ਮ:੧)

ਖੀਲੈ. ਖੇਲਦਾ ਹੈ. ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਖੇਲੈ. "ਖੀਲੈ ਬਿਗਸੈ ਤੇਤੋ ਸੋਗ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਖੀਵ. ਸੰ. ਛੀਵ. ਵਿ–ਮਸ੍. ਮਖਮੂਰ. ਮਦਮੱਤ.

ਖੀਵਨ / **ਖੀਵਨਾ** / **ਖੀਵਨਿ** ਕ੍ਰਿ–ਛੀਵਨ (ਨਸ਼ਈ) ਹੋਣਾ.ਅਮਲ ਨਾਲ ਮਸ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖੀਵ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸ ਖੀਵਨਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਖੀਵਾ. ਸੰ. ਛੀਵ. ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਖੀਵ."ਖੀਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁਧਾਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਤਾ ਮਨੁ ਖੀਵਾ ਜਾਣੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੀਵਾ ਕਲਾਂ.

ਖੀਵਾ ਕਲਾਂ. ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦੀ ਬਰਨਾਲਾ ਨਜਾਮਤ, ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ੧੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਖੀਵੀ. ਖੀਵਾ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੀਵੀ ਮਾਤਾ.

ਖੀਵੀਸਹੁ / **ਖੀਵੀਪਤਿ** ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ. ਦੇਖੋ,ਖੀਵੀ ਮਾਤਾ.

ਖੀਵੀ ਮਾਤਾ. ਲਹਿਣਾ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ) ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਲ੍ਹਾ, ਜੋ ਖਡੂਰਨਿਵਾਸੀ ਦੇਵੀਚੰਦ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੫੭੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੩੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਹਰਾ ਖਡੂਰ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. "ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਸਹੁ ਸੋਇ, ਜਿਨਿ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖੁਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗੁੰਮ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਾਉਣਾ. ਕੁਲ੍ਹਾਉਣਾ. "ਜਿਸਹਿ ਖੁਆਏ ਤਿਸੁ ਕਉਣੁ ਕਹੈ ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਦੂਜੈਭਾਇ ਖੁਆਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਦੂਜੈਭਾਇ ਖੁਆਏ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)"ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਖੁਆਏ ਕਰਤਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਫੈਲਾ ਉਂਬਾਉਣਾ. ਘੁਸਾਉਣਾ.

ਖੁਆਇਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਭੁਲਾਏ. "ਇਕਿ ਦੂਜੈਭਾਇ ਖੁਆਇਅਨੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਖੁਆਈਅਹਿ. ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਮਹਰੂਮ ਕਰਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਖੁੰਝਾਈਦਾ ਹੈ. ਘੁਸਾਈਦਾ ਹੈ. "ਇਕਨਾ ਵਖਤ ਖੁਆਈਐ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਨਮਾਜ ਦਾ ਵੇਲਾ ਘੁਸਾਈਦਾ ਹੈ.

ਖੁਆਜਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਜਹ.

ਖੁਆਬ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਬ.

ਖੁਆਬੀ. ਵਿ–ਖ਼ਾਬੀ. ਉੱਨਿਦ੍ਰਿਤ. ਉਨੀਂਦਾ.

ਖੁਆਰ. ਫ਼ਾ [خوار] ਖ਼ਾਰ. ਵਿ–ਬੇਕ਼ਦਰ. "ਮਰਿ ਖੁਆਰ ਸਾਕਤਨਰ ਥੀਵੈ. (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਬਿਨਾ ਇਤਿਬਾਰ. ਭਰੋਸੇ ਰਹਿਤ। ੩ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਗ਼ਮਖ਼ਾਰ.

ਖੁਆਰੀ. ਫ਼ਾ [خواری] ਸੰਗਯਾ–ਖ਼ੁਆਰੀ. ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ. "ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸਦਾ ਖੁਆਰੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਕਮਜ਼ੋਰੀ.

ਖੁਆਰੈ. ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਕੋਊ ਪਾਨ ਖੁਆਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਖੁਇ. ਸੰਗਯਾ–ਖੁਤ੍ਰਾ. ਕੁੱਲ. ਚੂਕ. "ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੁੱਲਕੇ. "ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ਖੁਇ ਉਝੜਿ ਪਾਇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪)

ਖੁਇਦ. ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦ.

ਖੁਈ. ਭੁੱਲੀ. ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋਈ. "ਦੂਜੈਭਾਇ ਖੁਈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਖੁਸ. ਸੰਗਯਾ–ਖੋਹਣ (ਖਸੋਟਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਖੁਸਿ ਖੁਸਿ ਲੈਂਦਾ ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ੨ ਫ਼ਾ [خوش] ਖ਼ੁਸ਼. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ. ਆਨੰਦ। ੩ ਪਸੰਦ। ੪ ਅੱਛਾ. ਚੰਗਾ.

ਖੁਸ਼ਸਿਯਰ. ਫ਼ਾ [خوش سیر] ਵਿ–ਚੰਗੀ ਆਦਤ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਾਲਾ.

ਖੁਸ਼ਹਾਲ. ਫ਼ਾ [خوشحال] ਵਿ–ਅੱਛੇ ਹਾਲ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਦਸ਼ਾ ਵਾਲਾ । ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਆਨੰਦ. "ਬੈਠਕ ਮੇਂ ਬੈਠਜੋ ਖੁਸਹਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ. ਫ਼ਾ [خوشحالی] ਸੰਗਯਾ–ਉੱਤਮ ਦਸ਼ਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚੰਗੀ ਹ਼ਾਲਤ.

ਖ਼ੁਸ਼ਕ. ਫ਼ਾ خشک ਵਿ–ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ. ਸੁੱਕਾ. ਤਰਾਵਤ ਬਿਨਾ। ੨ ਰੁੱਖਾ.

ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ. ਫ਼ਾ خوش خبری ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੁਭ ਸਮਾਚਾਰ. ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ. "ਹਲੇ ਯਾਰਾ, ਹਲੇ ਯਾਰਾ ਖ਼ੁਸਖਬਰੀ ?" (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ੂ. ਫ਼ਾ خوشخو ਵਿ–ਭਲੇ ਸੁਭਾਉਵਾਲਾ.

ਖ਼ੁਸ਼ਜ਼ੁਬਾਂ. ਫ਼ਾ. خوش زبان ਵਿ–ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਕਲਾਮ.

ਖ਼ੁਸ਼ਤਰਕ. ਫ਼ਾ خوشترک ਵਿ–ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ। ੨ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼.

ਖ਼ੁਸ਼ਨੂਦ. ਫ਼ਾ خوشنود ਵਿ–ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਖ਼ੁਸ਼ਨੂਦੀ. ਫ਼ਾ خوشنودی ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਖ਼ੁਸਬੂ
ਖ਼ੁਸਬੋ
ਖ਼ੁਸਬੋਇ } ਫ਼ਾ خوشبو ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਗੰਧ. ਸੁਵਾਸ.

ਖ਼ੁਸਰ. ਫ਼ਾ خسر ਸੰ. ਸ਼੍ਵਸ਼ੁਰ. ਸਹੁਰਾ. ਸਸੁਰ. ਧਰਮਪਿਤਾ.

ਖ਼ੁਸਰਾ. ਫ਼ਾ خواجہ سرا ਖ਼੍ਵਾਜਹਸਰਾ. ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਪੁੰਸਕ, ਅਥਵਾ ਅੰਡਕੋਸ਼ (ਫ਼ੋਤੇ) ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਬਣਾਉਟੀ ਨਪੁੰਸਕ ਹਰਮ (ਅੰਤਹਪੁਰ) ਦੇ ਦਾਰੋਗੇ ਥਾਪੇਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਲਈ ਖੁਸਰਾ ਸ਼ਬਦ ਨਪੁੰਸਕ ਬੋਧਕ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਬਿੰਦੁ ਰਾਖਿ ਜਉ ਤਰੀਐ ਭਾਈ ! ਖੁਸਰੈ ਕਿਉ ਨ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਖ਼ੁਸਰੋ. خسرو ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਮਹਾਰਾਜਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖ਼ੁਸ਼ਰੂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਖ਼ੁਸਰੋ ਸੁਲਤ੍ਰਾਨ. ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ (ਸ਼ਾਹ ਬੇਗਮ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੫੮੭ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋਕੇ ਲਹੌਰ ਤੇ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਸੂਬੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਵੜਨ ਵੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ. ਖੁਸਰੋ ਚਨਾਬ ਤੇ ਫੜਿਆਗਿਆ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖੁਸਰੋ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਿਲਵਾਦਿੱਤੀਆਂ. ਇਹ ਚਿਰ ਤੀਕ ਕੈਦ ਰਹਿਕੇ ਸਨ ੧੬੨੨ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਚੰਦੂ ਨੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰਕੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖ਼ੁਸਰੋ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਖ਼ੁਸ਼ ਲਕ਼ਾ. ਫ਼ਾ خوش لقا ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੁਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ خوشا ਵਜ–ਅੱਛਾ ਹੈ. ਮੁਬਾਰਿਕ ਹੈ. ਖ਼ੂਬ ਹੈ.

ਖ਼ੁਸ਼ਾਇ. ਫ਼ਾ خوش آئے ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ. ਸ੍ਵਾਗਤ. Welcome। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਾਇ.

ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ. ਫ਼ਾ خوشامد ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਝੂਠੀ ਵਡਿਆਈ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖ਼ੁਸਾਲ. ਫ਼ਾ خوشحال ਖ਼ੁਸ਼ਹ਼ਾਲ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ. ਆਨੰਦ. "ਮਾਦਰ ਖੁਸਾਲ ਖਾਤਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਖ਼ੁਸ਼ਾਲਸਿੰਘ. ਇਕਰੀ ਪਿੰਡ (ਪਰਗਨਾ ਮੇਹਰਟ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਗੌੜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੮੬੪ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ) ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਧੌਂਕਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਲਟਨ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਡੀਲ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੇਹਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਏਹ ਜਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਾ. ਖੁਸ਼ਾਲਾ ਝਟ ਖ਼ੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਬਣਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਰਾਮਲਾਲ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਭੀ ਰਾਮਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤੇਜਸਿੰਘ ਬਣਾਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਏਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਡਿਹੁਡੀ ਦਾ ਜਮਾਦਾਰ ਹੋਗਿਆ. ਖੁਸ਼ਾਲਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੪੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੧੮੦ ਪਿੰਡ ਕਈ ਜਿਲਿਆਂ (ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ, ਸਿਆਲਕੋਟ, ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਹਨ. ਆਮਦਨ ੧੨੦੦੦੦ ਹੈ.

ਖ਼ੁਸਾਲੀ. ਫ਼ਾ خوشحالی ਖ਼ੁਸ਼ਹ਼ਾਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਦਸ਼ਾ. ਅੱਛੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਖ਼ੁਸਿ. ਖੋਹਕੇ. ਖਸੋਟਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸ ੧.

ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ خوشی ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਖੁਸੀ ਖੁਆਰ ਭਏ ਰਸ ਭੋਗਣ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਪਸੰਦ. "ਰਹਿਤ ਕੋ ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਜੋ ਸਿਖਾਨੋ ਲੋਚੈ ਸੋ ਗੁਰ ਖੁਸੀ ਆਵੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਖੁੱਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਲਝਣਾ। ੨ ਬਿਖਰਨਾ। ੩ ਠਗਾ ਹੋਣਾ.

ਖੁਹਦੀ. ਵਰਤਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚੀਹੋਈ. ਸ਼ੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਰਹਦੀਖੁਹਦੀ.

ਖੁਖਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਖੋਖਰਾਇਣ.

ਖੁਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰਗੀਰ.

ਖੁਜਤ. ਖੋਜਤ. ਖੋਜਦਾ। ੨ ਫ਼ਾ خجت ਖ਼ੁਜਤ, ਅਥਵਾ ਖ਼ਜਤ.* ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਮਚੇਸ਼੍ਟਾ. "ਖੁਜਤ ਤੁਰਕ ਨਾ ਕੀਜਿਯੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਭਾਵ–ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕਾਮਭੋਗ ਨਾ ਕਰੀਏ.

ਖੁਜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ ੨.

ਖੁਜੀਆ. ਵਿ–ਖੋਜਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਜੀ. "ਖੋਜ ਥਕੇ ਸਭ ਹੀ ਖੁਜੀਆ." (ਅਕਾਲ)

ਖੁਝ. ਸੰ. तृणध्वज–ਤ੍ਰਿਣਧ੍ਵਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਂਸ. ਵੰਸ਼. "ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਨਿਵਾਸ ਨ ਖੁਝੈ." (ਭਾਗੁ) ਬਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਨਹੀਂ ਵਸਦੀ.

ਖੁੰਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੁੱਲਣਾ. ਖ਼ਤ੍ਰਾ ਕਰਨੀ. "ਵਾਦ ਕਰੇਂਦੜ ਖੁੰਝੈ." (ਭਾਗੁ)

ਖੁਟਹਰ. ਵਿ–ਖੋਟਹਾਰ. ਖੋਟ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ. "ਮਨ ਖੁਟਹਰ, ਤੇਰਾ ਨਹਿ ਬਿਸਾਸੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੁਟਾਈ
ਖੁਟਿਆਈ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਟਾਪਨ. ਦੋਸ਼. ਬੁਰਿਆਈ. "ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਇਮ ਸੁਨੀ ਖੁਟਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੁਟੇਰਾ. ਵਿ–ਖੋਟ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ.

ਖੁਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੱਡ. ਬਿਲ. "ਖੋਦੀ ਖੁਡ ਨਹਿ ਕੈਸੇ ਲਹਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਢ.

ਖੁਡਾਲ ਅਕਬਰਵਾਲੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਮਾਨਸਾ, ਥਾਣਾ ਬੋਹਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਰਸੇ ਠਹਿਰੇਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨਬੀਬਖ਼ਸ਼ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸੁਨਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਸੀ, ਭੋਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. ਉਹ ਲੜਕੀ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਸਿੱਖ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਕਲੰਕਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭੋਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਨਬੀਬਖ਼ਸ਼ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਉਹ ਭੋਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਸਾਧਾਰਣਜੇਹਾ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੫੦ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰੇਟਾ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦੋ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਖੁੱਡ. ਬਿਲ. ਖੱਡ. ਦੇਖੋ, ਖੁਡ.

ਖੁੰਢ. ਸੰ. मुण्डक–ਮੁੰਡਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੂਠ. "ਸੁਸਕ ਖੁੰਢ ਸੋਂ ਲਗਕਰ ਠਾਢੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦਰਖ਼ਤ ਦਾ ਪੋਰਾ. ਧੜ ਦੀ ਮੋਟੀ ਲੱਕੜ। ੩ ਭਾਵ–ਬੇਲਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੰਨੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਰਸ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. "ਖੁੰਢਾਂ ਅੰਦਰਿ ਰਖਿਕੈ ਦੇਨਿ ਸੁ ਮਲ ਸਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਖੁੰਢਾ. ਸੰ. कुण्ठ–ਕੁੰਠ. ਵਿ–ਮੁੜੀਹੋਈ ਧਾਰ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਦ.

ਖੁਣਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨ ਦੀ ਖਿੰਨਤਾ. ਰਿਸ. ਕ੍ਰੋਧ. "ਖਾਧੀ ਖੁਣਸ ਜੋਗੀਸਰਾਂ." (ਭਾਗੁ) "ਵੇਖ ਚਲਿਤ੍ਰ ਜੋਗੀ ਖੁਣਸਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਖੁਣਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿੰਨਮਨਾ ਹੋਣਾ. ਖਿਝਣਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਣਸ.

ਖੁਣਨਾ. ਸੰ. ਖਨਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਦਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੂਈ ਨਾਲ ਤੁਚਾ (ਜਿਲਦ) ਖਣਕੇ ਨਾਉਂ ਆਦਿਕ ਉਕਰਨਾ. Tattoo

ਖ਼ੁਤਨ. ਫ਼ਾ ختن ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੀਨੀ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਸਤੂਰੀਮ੍ਰਿਗ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਖੁਤਬਾ. ਅ਼ خطبہ ਖ਼ੁਤ਼ਬਹ. ਵਜਾਖਜਾਨ (ਵਖਿਆਨ). ਕਥਨ। ੨ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ (ਜੁਮੇ) ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਈਦ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਜੋ ਇਮਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ 'ਖ਼ੁਤ਼ਬਾ' ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਵਡੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਖ਼ੁਤਬਾ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ "ਖ਼ਤ਼ੀਬ" (ਉਪਦੇਸ਼ਕ) ਨੂੰ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਉੱਚੇ ਥੜੇ (ਮਿੰਬਰ) ਉੱਪਰ ਖੜੋਕੇ ਖ਼ੁਤਬਾ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰਸੂਲ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਲਈ ਦੁਆ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਜਦ ਤੋਂ ਬਗ਼ਦਾਦ ਅਤੇ ਰੂਮ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਚੱਲੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਖ਼ੁਤਬਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗਪਿਆ, ਜੇਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–"ਖੁਤਬਾ ਜਾਇ ਪੜਾਇੰਦਾ." (ਵਾਰ ੨੬)

ਖੁੱਥਾ. ਵਿ–ਖੁੱਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪੁੱਟਿਆ. ਨਿਰਮੂਲ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਖੁਥਾ.

ਖੁੱਥੀ. ਵਿ–ਖੁੱਸੀਹੋਈ. ਉਲਝੀਹੋਈ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਪੱਯਾਂ ਦੀ ਥੈਲੀ. ਬਾਸਨੀ। ੩ ਥਾਨਾਂ ਦੀ ਢੇਰੀ. ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਅੰਬਾਰ. "ਜੇ ਖੁੱਥੀ ਬਿੰਡਾ ਬਹੈ, ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਬਜਾਜ." (ਭਾਗੁ)

ਖ਼ੁਦ. ਫ਼ਾ خود ਵਜ–ਆਪ. ਸ੍ਵਯੰ. "ਖੁਦ ਖਸਮ ਬਡਾ ਅਤੋਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਖੁੰਦਕਾਰ. ਫ਼ਾ خوندکار ਖ਼ੁੰਦਕਾਰ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਖਖੇ ਖੁੰਦਕਾਰ ਸਾਹ ਆਲਮ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) "ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਕੀ ਏਕ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਖੁੰਦਕਾਰਾ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਖ਼ੁਦਾਵੰਦਗਾਰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਭੀ خوندگار ਖ਼ੁੰਦਗਾਰ (ਖ਼ੁੰਦਗਾਰ) ਹੈ.

ਖੁੰਦਕਾਰਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਖੁੰਦਕਾਰ ! ਹੇ ਖੁੰਦਗਾਰ !

ਖ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ خودکشی ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਤਮਘਾਤ. ਆਤਮਹਤਜ਼ਾ.

ਖੁਦਖਸਮ. ਆਪਣੇਆਪ (ਸ੍ਵਯੰ) ਜੋ ਮਾਲਿਕ ਹੈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸ੍ਵਾਮਿਪਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. "ਖੁਦਖਸਮ ਬਡਾ ਅਤੋਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਖ਼ੁਦਖ਼ੁਦਾਇ. ਆਪਣੇਆਪ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ ਕਰਤਾਰ. "ਖੁਦਖੁਦਾਇ ਬਡ ਬੇਸੁਮਾਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖੁਦਗਰਜ. ਫ਼ਾ خودغرض ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼. ਵਿ–ਆਪਣਾ ਮਤ਼ਲਬ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਾਰਥੀ.

ਖੁਦਰ.ਰਜੀ. ਫ਼ਾ خودغرضی ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਵਾਰਥਤਾ.

ਖੁੰਦਗਾਰ. ਫ਼ਾ. ਖ਼ੁਦਾਵੰਦਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਦਕਾਰ ਅਤੇ ਖੁਦਾਵੰਦਗਾਰ.

ਖ਼ੁਦਨੁਮਾ. ਫ਼ਾ خودنما ਵਿ–ਆਪਣਾਆਪ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਮਗ਼ਰੂਰ. ਅਹੰਕਾਰੀ. ਖ਼ੁਦਪਸੰਦ। ੨ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੁਦਨੁਮਾਈ. ਫ਼ਾ خودنمائی ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਪਣੇਆਪ

* ਜ਼ਬ–ਧਰ. ਯਤਭੰਗ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ੇਖ਼ੀ। ੨ ਖ਼ੁਦਪਸੰਦੀ.

ਖ਼ੁਦਪਸੰਦ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਪਸੰਦ ਵਿ–ਆਪਣੀ ਹੀ ਗੱਲ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੁਦਪਰਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਪਰਸ੍ਤ ਵਿ–ਖ਼ੁਦਪਸੰਦ. ਆਤਮ-ਅਭਿਮਾਨੀ.

ਖ਼ੁਦਬਖ਼ੁਦ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਬਖ਼ੁਦ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਪਣੇਆਪ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ.

ਖ਼ੁਦਮੁਖ਼ਤਾਰ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਮੁਖ਼ਤਾਰ ਵਿ–ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਬਾਉ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਖ਼ੁਦਰਵੀ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਰਵੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖ਼ੁਦਾ } ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ੁਦ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.
ਖ਼ੁਦਾਇ } ਸ੍ਵਯੰਭੂ, ਕਰਤਾਰ. "ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖ਼ੁਦਾਇਆ. ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ. "ਖੁਨਕ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ! "ਸਚੁ ਖੁਦਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਖ਼ੁਦਾਈ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਾਈ ਵਿ–ਖ਼ੁਦਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ. "ਅਲਹ ਅਗਮ, ਖੁਦਾਈ ਬੰਦੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਮੁਲਾ, ਕਹਹੁ ਨਿਆਉ ਖੁਦਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਿਕੀ. ਸਾਹਿਬੀ। ੩ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਚੇਤਨਸੱਤਾ. "ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਖੁਦਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ੪ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਉਪਾਸਕ, ਮੁਸਲਮਾਨ. "ਤਿੰਹ ਗ੍ਰਿਹ ਰੋਜ ਖੁਦਾਈ ਆਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੯) ੫ ਖ਼ੁਦਵਾਈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਪਟਵਾਈ. "ਗਹਰੀ ਕਰਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੬ ਪੁੱਟਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ. ਪਿੰਡ ਸ਼ਜਾਅਗੜ੍ਹ (ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਭਾਈ ਨੱਥਾਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸੁਖਦੇਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸੰਸਕਾਰ ਵੇਲੇ ਜਸਵੈਤਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆਗਿਆ. ਇਹ ਵਡੇ ਡੀਲ ਵਾਲਾ, ਸੁੰਦਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਚੰਦਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ.

ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਸਿਰਕਰਦਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਜਸਵੈਤਸਿੰਘ ਕੁਰੜੀ* ਦਾ ਥਾਨੇਦਾਰ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਡਾਕੂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਦਬਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਰਤਗਈ.

ਕੁਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਬਾ ਡਾਗਸਿੰਘ ਜੀ, ਨੌਹੰਗਾਬਾਦ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨੇ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਜਸਵੈਤਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਣ ਸੰਤ ਹੋਗਏ. ਆਪ ਦਾ ਕੰਠ ਵਡਾ ਸੁਰੀਲਾ ਸੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਜੇਹੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਕਿ ਪੱਥਰ ਜੇਹੇ ਦਿਲ ਭੀ ਮੋਮ ਬਣਜਾਂਦੇ.

ਬਾਬਾ ਜਸਵੈਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ, ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ, ਹਜਰੋ, ਪੈਰਾਬਾਦ, ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ, ਪਸ਼ੌਰ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ, ਕਾਬੁਲ, ਬੁਖਾਰਾ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅਨੇਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਣਾਇਆ.

ਬਾਬਾ ਜਸਵੈਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਾਟੜਾ ਟਹਿਲਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਅਲੀ,ਆਪਣੇ ਗੁਰਭਾਈ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਜਸਵੈਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ "ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ" ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ.

ਚਿੱਲੀਆਂਵਾਲੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਪਿੱਛੋਂ ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਜਾਣਕੇ ਛੱਡਦਿੱਤਾ.

ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਲਾਹੌਰ ਚੂਨਮੰਡੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ-ਖਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਇਆ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਆਪ ਪਾਸ ਸਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਰਹੀ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੧੮ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

* ਕੁਰੜੀ ਸ਼ਜਾਅਗੜ੍ਹ ਪਾਸ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਖ਼ੁਦਾਤਾਲਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਾਤਾਲਾ ਕਰਤਾਰ,ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ.

ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ. ਦੇਖੋ, ਲੋਹ.

ਖ਼ੁਦਾ ਨਖ੍ਵਾਸ੍ਤਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਾਨਖ੍ਵਾਸ੍ਤਾ ਵਜ–ਵਾਹਗੁਰੂ ਐਸਾ ਨਾ ਕਰੇ ! ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਭਾਵੇ !

ਖ਼ੁਦਾਜੀ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਦਾਈ.

ਖ਼ੁਦਾਵੰਦ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦਾਵੰਦ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਖ਼ੁਦਾਵੰਦਗਾਰ. ਫ਼ਾ. ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਖ਼ੁਦੀ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਦੀ ਸੰਗਜਾ–ਹੌਮੈ. ਅਹੰਤਾ. "ਖੁਦੀ ਮਿਟੀ ਤਬ ਸੁਖ ਭਏ." (ਬਾਵਨ) "ਖੁਦੀ ਮਿਟੀ ਚੂਕਾ ਭੈਭਰਮਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਆਪਣਾਆਪ.

ਖੁਧ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਧ੍. ਧਾ–ਭੁੱਖ ਲੱਗਣੀ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਿਤ ਹੋਣਾ.

ਖੁਧਾ } ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁੱਖ. ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ.
ਖੁਧਿ } "ਖੁਧਿਆ ਨਿਦ੍ਰਾ ਕਾਲੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਨ ਨਹੀ ਖੁਧਿਆ."
ਖੁਧਿਆ } (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਲੋਭ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. "ਜਪਿ ਹਰਿਨਾਮ ਮਿਟੀ ਖੁਧਿ ਤਾਸੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਖੁਧਿਆਰਥ } ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾਰ੍ਥ–ਕ੍ਸ਼ੁਧਾਵਾਨ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾਤੁੰ–ਕ੍ਸ਼ੁਧਾ-
ਖੁਧਿਆਰਥੀ } ਵਾਨ੍. ਵਿ–ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾ
ਖੁਧਿਆਵੰਤ } ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ. ਭੁੱਖਾ. "ਜਿਉ ਮਹਾ ਖੁਧਿਆਰਥ ਭੋਗ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਖੁਧਿਆਵੰਤ ਨ ਜਾਣਈ ਲਾਜ ਕੁਲਾਜ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੫)

ਖੁਨਸ } ਖਿੰਨਮਨਸ੍ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਣਸ–ਖੁਣਸਣਾ.
ਖੁਨਸਨਾ } "ਖੁਨਸੈ ਜਰਜੋ ਨ ਜਾਇ ਪ੍ਰਤਾਪੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੁਨਕ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਨਕ ਵਿ–ਸ਼ੀਤਲ. ਠੰਢਾ. "ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇਆ."(ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ:੧) ੨ ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਖੁਨਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਠੰਢ. ਸ਼ੀਤਲਤਾ.

ਖੁਨਾਕ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਨਾਕ਼ ਇੱਕ ਰੋਗ.ਸੰ.ਗਲਰੋਧ,ਤਾਲੁਛਿਦ੍ ਅਤੇ ਗਲਰੋਹਿਣੀ.Croup. ਖੁਨਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਹ ਘੁਟਣਾ. ਸੋ ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਦਮ ਘੁਟਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਤਾਲੂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਹੋਕੇ ਸਾਹ ਦੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਲਈ ਤੰਗੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਨਜਲੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੱਠਾ ਮੱਠਾ ਤਾਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਵਾਜ ਭਾਰੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭੋਜਨ ਗਲੇ ਹੇਠ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. ਗਲਾ ਸੁੱਜਕੇ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਖੁਨਾਕ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਾਪ ਭੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਗ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਛੇਤੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣਾ ਲੋੜੀਏ. ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ–

ਨਰਮ ਜੇਹਾ ਜੁਲਾਬ ਲੈਣਾ, ਕਾਲੇ ਤੁਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਜਾਂ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪੀਣਾ, ਹਰੜਾਂ ਦੇ ਛਿੱਲ ਅਤੇ ਪਿੱਤਪਾਪੜੇ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ. ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲਕੇ ਨਲਕੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲ ਵਿੱਚ ਭਾਪ ਦੇਣੀ. ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅੰਬਲਤਾਸ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪੀਣਾ ਆਦਿ.

ਖੁਨਾਮੀ. ਨਾਮ ਖੋਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਨਾਮੀ (ਬਦਨਾਮੀ)ਹੋਵੈ.ਅਪਰਾਧ.ਕ਼ਸੂਰ."ਕੌਨ ਖੁਨਾਮੀਪਿਖੀ ਹਮਾਰੀ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ–ਅਪਰਾਧੀ. ਕ਼ਸੂਰ-ਵਾਰ. "ਦੁਹੀ ਸਰਾਈ ਖੁਨਾਮੀ ਕਹਾਏ."(ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਖੁਨਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਨਿੰਦਾ ਖ਼ੁਨੀਦਾ. ਵਿ–ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਤ। ੨ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਕਾਲਖ ਕਰਿੰਦਾ ਖੁਰਾਸਾਨ ਕੋ ਖੁਨਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਆਨਿੰਦਾ. ਪੜ੍ਹਨਵਾਲਾ। ੪ ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਕ.

ਖ਼ੁਫ਼ਤਹ ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਫ਼ਤਹ ਵਿ–ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ. ਸ਼ੁਪ੍ਤ.

ਖ਼ੁਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਫ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਸੌਣਾ. ਸ਼ਯਨ.

ਖ਼ੁਫ਼ਿਯਾ } ਅ ਖ਼ੁਫ਼ੀਯ ਵਿ–ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ.
ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ }

ਖੁੰਬ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਤ੍ਰੁ–ਕਾਰਾਂਬੁ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ. ਖਾਰ ਦਾ ਜਲ। ੨ ਧੋਬੀ ਦਾ ਉਹ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ ਉੱਪਰ ਵਸਤ੍ਰ ਚਿਣਕੇ ਤੇਜ ਭਾਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਲ ਅਲਗ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਭੈ ਵਿਚ ਖੁੰਬਿ ਚੜਾਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਧ–ਕੁੰਪ. ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਉਦਭਿਜ ਵਸਤੁ, ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਗੋਲ ਸਿਰ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਖੁੰਬ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ L. Agaricus Campestris.

ਖੁੰਬਿ. ਖੁੰਬ ਉੱਪਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਬ. ੨.

ਖੁਭ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਭ–ਕ੍ਸ਼ੁਭ੍. ਧਾ–ਰਿੜਕਣਾ–ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੁਭਣਾ.

ਖੁਭਣ. ਸੰਗਜਾ–ਧਸਣ. ਗੜਣ. ਜਿਲ੍ਹਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਭਣ.

ਖੁਭਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਧਸਣਾ. ਗੜਣਾ. "ਨਦੀ ਤਰੰਦੀ ਮੈਡਾ
ਖੁੰਭਣਾ } ਖੋਜੁ ਨ ਖੁੰਭੈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)
ਖੁਭਨਾ } ਸੰਸਾਰਨਦੀ ਤਰਦੇ ਮੇਰਾ ਪੈਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਜਲ੍ਹਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਧਸਦਾ.

ਖੁਭੜੀ. ਖੁਭੀ. ਧਸੀ. ਗੜੀ. "ਖੁਭੜੀ ਕੁਥਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਖ਼ੁਮ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਮ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਮੱਟ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਟੰਮਕ.

ਖੁਮਰ. ਅ ਖ਼ਮਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ.

ਖੁਮਾਰ. ਅ ਖ਼ੁਮਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਖਮਰ (ਸ਼ਰਾਬ) ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਕਲਾਲ। ੨ ਖੁਮਾਰ. ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤੋੜ. ਅਮਲ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਬੇਚੈਨੀ.

ਖੁਮਾਰੀ } ਸੰਗਜਾ–ਖਮਰ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦਾ ਨਸ਼ਾ. ਮਸ੍ਤੀ.
ਖੁਮਾਰੋ } ਕ੍ਰੀਵਤਾ. "ਜੈਸੇ ਖੋਂਦ ਖੁਮਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ,ਖੋਂਦ. "ਹਰਿਰਸ ਰਪਿਓ ਖੁਮਾਰੋ" (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਖੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਛੁਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ ਹੁੰਦਾ. ਹੈ. ਸੁੰਮ. ਖੁਰੀ। ੨ ਭਾਵ–ਨਖ. ਨੋਂਹ "ਇਕਨਾ ਪੈਰਨ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ:੧) ਇਕਨਾ ਦੇ ਪੈਰਾਹਨ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਪਾਟਗਏ ਹਨ, ਭਾਵ–ਢੋਜੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬੇਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੩ ਉਸਤਰਾ. ਦੇਖੋ–ਕ੍ਰ. "ਬਚਨ ਕੀਓ ਕਰਤਾਰ ਖੁਰ ਨਹਿ ਲਾਈਐ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੪ ਦੇਖੋ, ਖੁਰਸ਼ੀਦ.

ਖੁਰਸ਼. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਰਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਖਾਨ ਪਾਨ. ਖ਼ੁਰਾਕ.

ਖੁਰਸ਼ੀਦ } ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਰਸ਼ੀਦ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁਰ (ਸੂਰਜ)
ਖੁਰਸ਼ੈਦ } ਸ਼ੈਦ (ਚਮਕੀਲਾ). ਪ੍ਰਭਾਕਰ.

ਖੁਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਖੁੜਕ. ਧਕਧਕੀ. ਚਿੰਤਾ. "ਮਨ ਤੇ ਖੁਰਕ ਨ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਜ ੨। ੩ ਸੰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਚ.

ਖੁਰਗੀਨ } ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਰ੍ਗੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁ (ਪਸੀਨੇ)
ਖੁਰਗੀਰ } ਨੂੰ ਗੀਰ (ਫੜਨ ਵਾਲਾ) ਤਹਿਰੂ. ਕਾਠੀ ਹੇਠ ਲਗਿਆ ਨਮਦਾ ਅਥਵਾ ਜੀਨ ਹੇਠ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤ੍. "ਤਿਨ ਕੇ ਤੁਰੇ ਜੀਨ ਖੁਰਗੀਰ ਸਭਿ ਪਵਿਤ੍ ਹਹਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਲਗਜੋ ਜੀਨ ਬੀਚੈ ਖੁਰਗੀਨੈ ਪਰੋਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੁਰਚਣ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰਚਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੁਰਚਕੇ ਕੱਢੀਹੋਈ ਅਥਵਾ ਪਕਾਈਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਤਾਉੜੀ ਹੇਠ ਜਮਿਆਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਦਾ ਮਾਵਾ, ਅਤੇ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਦੁੱਧ ਦਾ ਖੋਆ. ਦੇਖੋ, ਖੋਆ.

ਖੁਰਚਣਾ } ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਰਚਯਨ. ਕ੍ਰਿ–ਤਿੱਖੇ ਸੰਦ ਨਾਲ
ਖੁਰਚਨਾ } ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਖੁਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛਿੱਲਣਾ. ਘਰੇੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੁਰਚਣ ਦਾ ਸੰਦ.

ਖੁਰਜੀ } ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਰ੍ਜੀਨ ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੀਨ ਉੱਪਰ
ਖੁਰਜੀਨ } ਰੱਖਿਆ ਥੈਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਪਣਾ ਜਰੂਰੀ ਸਾਮਾਨ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਸਫ਼ਰ-ਖ਼ਰਚ। ੩ ਗਧੇ ਦਾ ਪਲਾਣ.

ਖੁਰਦ. ਫ਼ਾ [خرد] ਖੁਰਦ.ਵਿ–ਛੋਟਾ। ੨ ਟੁਕ ਟੁਕ.ਖੰਡ ਖੰਡ। ੩ ਫ਼ਾ [خورد] ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਖਾਧਾ.

ਖੁਰਦਸ੍ਰ. ਖਾਲਿੱਤਾ ਹੈ. "ਖੁਰਦਸ੍ਰ ਜਾਂ ਜਿਗਰ ਰਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਖੁਰਦਨ.

ਖੁਰਦਹਈ. ਫ਼ਾ [خوردہ ای] ਤੈਂ ਖਾਧਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰਦਨ.

ਖੁਰਦਨ. ਫ਼ਾ [خوردن] ਕ੍ਰਿ–ਖਾਣਾ. ਭਕਣ. ਪੀਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਕੰਮ.

ਖੁਰਦਨੀ. ਫ਼ਾ [خوردنی] ਖਾਣ ਯੋਗ ਵਸ੍ਤੁ. ਖੁਰਾਕ. "ਦੁਨੀਆ ਮੁਰਦਾਰਖੁਰਦਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਖੁਰਦਰਾ / **ਖੁਰਦੜਾ** ਦੇਖੋ, ਖਰਦਰਾ.

ਖੁਰਪਾ. ਸੰ. ਕੁਰਪ੍. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਕੁਰ (ਉਸਤਰੇ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਕੱਟੇ. ਰੰਬਾ. ਘਾਹ ਖੁਰਚਣ ਅਤੇ ਗੋਡੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ.

ਖੁਰਪੁਜ਼ਾ. ਫ਼ਾ [خرپزہ] ਦੇਖੋ, ਖਰਬੂਜਾ.

ਖੁਰਫ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਫਾ.

ਖੁਰਬਾਰ. ਖੁਰ (ਸੁੰਮ) ਦੀ ਧੁਨਿ. ਸੁੰਮ ਦੀ ਆਵਾਜ. ਸੰ. ਕੁਰਰਾਵ. "ਘੋਰਨ ਕੀ ਖੁਰਬਾਰ ਬਜੈ ਕ੍ਰਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖੁਰਮਾ. ਫ਼ਾ [خرما] ਸੰਗਜਾ–ਛੁਹਾਰਾ. "ਖਜੂਰ ਤੇ ਟੂਟ ਪਰੰ ਖੁਰਮਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਛੁਹਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ. "ਮੋਦਕ ਖੁਰਮੇ ਬਹੁ ਮਿਸ੍ਰਾਨਾ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕੁਰੁਮ ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਨਗਰ ਲਈ ਭੀ ਸਿੱਖਪੁਸ੍ਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਰਮਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਅਬ ਚਲ ਖੁਰਮੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਮ.

ਖੁਰਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ੁ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਖਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇੱਕ ਭੋਜਨਰੀਤਿ. ਇਕੱਠੀ ਮਿਠਾਈ ਸਭ ਅੱਗੇ ਢੇਰ ਲਗਾਕੇ ਰੱਖਣੀ. ਹੁਣ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰਾਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਲੱਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਸੰ. ਫੋਂਜੀ ਕਵਾਇਦ ਦੀ ਥਾਂ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦਸਾ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ.

ਖੁਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖੁਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍. ਪੈਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. "ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਜਾਨਜੋ ਨਹਿ ਜਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖੁਰਾਸਾਨ. ਸੰ ਅਤੇ ਫ਼ਾ [خراسان] ਇੱਕ ਦੇਸ਼,ਜੋ ਈਰਾਨ ਦੇ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰਾਤ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹਦ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਹਨ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੰਧੁ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖੁਰਾਸਾਨ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ."ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਖੁਰਾਕ. ਫ਼ਾ [خوراک] ਸੰਗਜਾ–ਅਹਾਰ. ਭੋਜਨ. ਗਿਜਾ। ੨ ਸੰ. ਖੁਰ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੁ.

ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੈਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਟਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਫੇਰ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਫਿਰਕੇ ਪੈਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ. ਭਾਵ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਮੰਡਲ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ.

ਖੁਰਾਂਟ. ਵਿ–ਚਾਲਾਕ. ਖਚਰਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖੁਰਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰਾਨ ੧.

ਖੁਰਾਣਾ. ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸ਼ਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਕੋਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਅਕੋਈ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

ਖੁਰਾਨ. ਫ਼ਾ [خونخوار] ਖੂੰਰਾਂ. ਵਿ–ਲਹੂ ਵਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੂੰ-ਰੇਜ. "ਖੰਡੇ ਅੰਡ ਖੂੰਨੀ ਖੁਰਾਨ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੁਰਾਸਾਨ.

ਖੁਰਾਨੀਦਨ. ਫ਼ਾ [خونخواندن] ਕ੍ਰਿ–ਖਵਾਉਣਾ.ਖਿਲਾਨਾ.

ਖੁਰਾਫ਼ਾਤ. ਅ [خرافات] ਸੰਗਜਾ–ਖੁਰਾਫ਼ਤ (ਬਕਵਾਸ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਵ੍ਰਿਥਾ ਬਾਤਾਂ.

ਖੁਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਪਾਏ ਦਾ ਪੈਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰ। ੨ ਖੁਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍. ਖੁਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਜੋੜੇ ਦੀ ਅੱਡੀ। ੪ ਜੋੜੇ ਦੀ ਅੱਡੀ ਹੇਠ ਲਗੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਨਾਲ। ੫ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ, ਦੌੜ. ਭਜ। ੬ ਨਦੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਧਾਰ। ੭ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਰਿ. ਖੁਰ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੁ.

ਖੁੱਰਮ. ਫ਼ਾ [خرم] ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼.

ਖੁਲ. ਸੰਗਜਾ–ਖੁਲ੍ਹ. ਆਜ਼ਾਦੀ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰਤਾ.

ਖ਼ੁਲਸ. ਅ [خلص] ਖ਼ੁਲਸ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ. ਖ਼ਾਲਿਸ. ਨਿਰੋਲ.

ਖੁਲਹਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਖਲਹਾਨ. "ਜਮ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਖੁਲਹਾਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਖੁਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਟੰਗ ਅਤੇ ਪੈਰ ਦਾ ਜੋੜ. ਮੁਰਚਾ। ੨ ਅ [خلق] ਖ਼ੁਲਕ਼. ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਆਦਤ.

ਖ਼ੁਲਦ. ਅ [خلد] ਸੰਗਜਾ–ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣਾ. ਨਿੱਤ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ। ੨ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੩ ਸੁਰਗ. ਬਹਿਸ਼੍ਤ.

ਖੁਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਣਾ. ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ."ਮਾਇਆ-ਫਾਸ ਬੰਧ ਬਹੁ ਬੰਧੈ, ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਖੁਲ ਖੁਲਨੈ." (ਨਟ ਮ: ੪) "ਖੁਲੈ ਹਟ ਹੋਆ ਵਾਪਾਰੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ. ਪੜ੍ਦੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ.

ਖੁਲਰ. ਵਡੇ ਸਰੀਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀਗੋਤ੍ਰ. "ਨਈਆ ਖੁਲਰ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਖੁਲੜਾ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਾਦਾ. ਖੁਲ੍ਹਾ. "ਖੁਲੜੇ ਕਪਾਟ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਬੰਧਨਰਹਿਤ. ਮੁਕ੍ਤ.

ਖੁਲਾ. ਵਿ–ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ.ਮੁਕ੍ਤ. ਆਜ਼ਾਦ। ੨ ਫ਼ਰਾਖ਼. ਖੁਲ੍ਹਾ.

ਖ਼ੁਲਾਸ. ਅ [خلاص] ਖ਼ੁਲਾਸ.ਖ਼ਲਾਸ (ਨਿਰਬੰਧ)ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ–ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਮੁਕ੍ਤ.

ਖ਼ੁਲਾਸਤੁਲਤਵਾਰੀਖ. ਬਟਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੁਜਾਨ-ਰਾਇ ਦਾ ਸਨ ੧੬੯੭ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ. ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ,ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਨਗਰਾਂ ਤੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜੁਗਰਾਫੀਆ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ. ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਉਪਮਾ ਕੀਤੀਹੋਈ ਹੈ.

ਖੁਲਾਸਾ. ਅ [خلاصہ] ਖੁਲਾਸ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰ. ਸੰਖੇਪ. ਨਿਚੋੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੁਲਾਸ। ੩ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਤਜਾਗਣ ਵਾਲਾ. "ਰਹਿਤ ਤਜਾਗ ਤਿਨ ਨੇ ਕਰੀ ਭਏ ਖੁਲਾਸੇ ਸੋਇ."(ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਖੁਲਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਖਵਾਉਣਾ.

ਖੁਲੀ. ਖੁਲ੍ਹਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ.

ਖੁੜਕ. ਸੰਗਜਾ–ਖਟਕਾ. ਧੜਕ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫ਼ਿਕਰ.

ਖੁੜਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖੁਡਾਲ ਅਕਬਰ ਵਾਲੀ.

ਖੂ. ਫ਼ਾ [خو] ਸੰਗਜਾ–ਸੁਭਾਉ. ਆਦਤ. ਖ਼ਸਲਤ.

ਖੂੰ. ਫ਼ਾ [خوں] ਸੰਗਜਾ–ਖੂਨ. ਲਹੁ. ਦੇਖੋ, ਖੂਨ.

ਖੂਹ / **ਖੂਹਟਾ** ਸੰਗਜਾ–ਕੂਪ. ਖੂਹਾ. "ਤੇ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਖੂਹ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਅੰਤਰਿ ਖੂਹਟਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਿਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ:੩)

ਖੂਹਣ / **ਖੂਹਣਿ** ਸੰ. ਸ਼ਬੌਹਿਣੀ–ਅਛੌਹਿਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. ਹਾਥੀ ੨੧੮੭੦, ਰਥ ੨੧੮੭੦, ਘੋੜੇ ੬੫੬੧੦ ਅਤੇ ਪਿਆਦੇ ੧੦੯੩੫੦. ਕੁੱਲ ਜੋੜ ੨੧੮੭੦੦. "ਖਿਮਾ ਵਿਹੂਣੇ ਖਪਿਗਏ ਖੂਹਣਿ ਲਖ ਅਸੰਖ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਖੂਹ ਦਾ ਡੱਡੂ. ਦੇਖੋ, ਕੂਪਮੰਡੂਕ.

ਖੂਹੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਕੂਪ. ਕੂਈ. "ਓਹ ਜਿ ਦਿਸੈ ਖੂਹੜੀ ਕਉਨ ਲਾਜ ਵਹਾਰੀ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਸੰਸਾਰ ਖੂਹੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸੋਰੂਪ ਜਲ ਭਰਣ ਲਈ ਕੌਣ ਲੱਜ (ਜੀਵਨਯਾਤ੍ਰਾ) ਵਹਾ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਖੂਹਾ / **ਖੂਹੀ** ਵਡਾ ਕੂਪ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਕੂਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਧਣ ਖੂਹੀ.

ਖ਼ੂਕ. ਫ਼ਾ [خوک] ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰ. ਸ਼ੂਕਰ. "ਖ਼ੂਕ ਮਲਹਾਰੀ ਗਜ ਗਦਹਾ ਬਿਭ੍ਰੁਤਧਾਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਖੂੰਖਾਰ / **ਖੂੰਖ੍ਵਾਰ** ਫ਼ਾ [خونخوار] ਵਿ–ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਯੰਕਰ. ਭਰਾਵਨਾ. "ਜੁਟੇ ਦਲ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਖੂੰਖਾਰ ਦੋ ਸ੍ਰ ਜੰਗ ਚਹ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਦਯਾ ਰਹਿਤ. ਕ੍ਰੂਰ. ਬੇਰਹਮ.

ਖੂੰਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਨ.ਕਿਨਾਰਾ. ਗੁੱਠ.

ਖੂੰਟ. ਸੰਗਜਾ–ਕੂਟ. ਕੁੰਟ. ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ.

ਖੂੰਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿੱਲਾ. ਮੇਖ.

ਖੂੰਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿੱਲੀ. ਮੇਖ.

ਖੂੰਡਨ. ਸੰਗਜਾ–ਖੰਡਨ.ਛੇਦਨ। ੨ ਨੋਚਨਾ. ਠੂੰਗਣਾ. "ਤਲੀਆਂ ਖੂੰਡਹਿ ਕਾਗ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਖੂੰਡਾ. ਵਿ–ਕੁੰਠਿਤ. ਮੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਖ਼ਮਦਾਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਐਸਾ ਸੋਟਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਖ਼ਮਦਾਰ ਹੈ. ਕੁੰਠਿਤ ਸਿਰ ਵਾਲਾ.

ਖੂੰਡੀ. ਖੂੰਡਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਖੂੰਡੀ ਦੀ ਖੇਡਾਰੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸਖੀਸਰਵਰ (ਸੁਲਤਾਨ) ਦੀ ਹੁੱਕ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਗਲ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਖੂੰਡੀ ਖਲਰਾ ਗਲ ਮਹਿ ਧਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਖੂਦ. ਫ਼ਾ [خود] ਖੁਦ. ਧਾਤੁ ਦੀ ਪੋਟੀ। ੨ ਫੋਲਾਦੀ ਪੋਟੀ. "ਪਾਖਰ ਚਿਲਤਹ ਖੂਦ."(ਸਲੋਹ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦ.

ਖੂਧ. ਦੇਖੋ, ਖੁਧ.

ਖੂਧਾ. ਵਿ–ਕੂਧਾਰਤ. ਭੁੱਖਾ. "ਆਵਤ ਪਹੀਆ ਖੂਧੇ ਜਾਹਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਖੂਨ. ਫ਼ਾ [خوں] ਖ਼ੂਨ. ਸੰਗਜਾ–ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ। ੨ ਵ੍ਯ. ਹਤ੍ਯਾ."ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਖੂਨਾ. ਸੰ. ਚਯੋਨਾ–ਕਯੋਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਜੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. "ਖਖਾ ! ਖੂਨਾ ਕਹੁ ਨਹੀ ਤਿਸੁ ਸਮ੍ਰਥ ਕੇ ਪਾਹਿ." (ਬਾਵਨ)

ਖੂਨੀ. ਵਿ–ਖੂਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤ੍ਯਾਰਾ। ੨ ਜਾਲਿਮ। ੩ ਲਹੂਰੰਗਾ.

ਖੂਬ. ਫ਼ਾ [خوب] ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਉਮਦਾ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. "ਖੂਬ ਤੇਰੋ ਨਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਭਲਾ. ਚੰਗਾ.

ਖੂੰਬ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਭ. "ਭਾਦੋਂ ਮਾਸ ਖੂੰਬ ਜੁਗ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਬੱਗ. ਫੋਨ. "ਚਲੀ ਬਹਿ ਸੋਣਤ ਉਪਰ ਖੂੰਬੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ. ਫ਼ਾ [خوبصورت] ਖੂਬਸੂਰਤ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੂਬਕਲਾਂ. ਫ਼ਾ [خوبکاں] ਖ਼ਾਕਸੀ. ਰਾਮਸਰੋਂ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਹ੍ਯੂਕੋਮ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋਰਕੀ ਆਦਿ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. Sisysmbrium Irio.

ਖੂੰਬਚਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਚਾ.

ਖੂੰਬਰਾ / **ਖੂੰਬਰਾਜੁ** ਸੰ. ਚਮਾਸ਼੍ਰਜ–ਕ੍ਸ਼ਾਕ੍ਸ਼ਜ. ਸੰਗਜਾ–ਛਤ੍ਰਾ (ਜਮੀਨ) ਅਤੇ ਅਭ੍ਰ (ਬੱਦਲ) ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਛਤ੍ਰਾਕ. ਗੰਗਨਪੁਲ. ਬਰਸਾਤੀ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪਦਥਰੋੜਾ. "ਜੈਸੇ ਭਾਦਉ ਖੂੰਬਰਾਜੁ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖ਼ੂਬਾਂ. ਫ਼ਾ [خوباں] ਖ਼ੂਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਭਾਵ–ਮਾਸ਼ੂਕ. ਪਿਆਰਾ.

ਖ਼ੂਬਾਨੀ. ਫ਼ਾ [خوبانی] ਖੁਰਮਾਨੀ. Apricot. ਆੜੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਜਰਦਾਲੂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖੂਬੀ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੂਬੀ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਣ । ੨ ਭਲਿਆਈ. ਨੇਕੀ. "ਬੈਰ ਖੂਬੀ ਕੋ ਦਿਹੈਦਾ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਖੂਬੀਦਿਹ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੂਬੀ ਦਿਹ ਵਿ–ਨੇਕੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਖੂਲਿ. ਦੇਖੋ, ਖੂਲ੍ਹ.

ਖੂਲੀ. ਖੁਲ੍ਹੀ. "ਖੂਲੀ ਗੰਠਿ,ਉਠੋ ਲਿਖਿਆ ਆਇਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੱਠ ਖੁਲਗਈ.

ਖੂਲੇ. ਖੁਲਗਏ.

ਖੂਲੈ. ਖੁਲ੍ਹੈ. "ਕਿਉ ਖੂਲੈ ਗਲਜੇਵੜੀ ?" (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਖੂਲ੍ਹਿ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਲ–ਛੁੱਲ. ਵਿ–ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. "ਮਨਮੁਖ ਖੂਲ੍ਹਿ ਮਹਾਬਿਖ ਖਾਇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਪੁਰ, ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕਾ. ਪੂਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ.

ਖੂਲ੍ਹੈ. ਖੁਲ੍ਹਗਏ. "ਖੂਲ੍ਹੈ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਖੇ. ਸਿੰਧੀ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ. ਕਾ. ਕੀ. ਦਾ. ਦੇ. "ਧੂੜੀ ਮਜਨ ਸਾਧ ਖੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਤਾਰੇ ਸੰਗ ਜਨ ਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਕੋ. ਨੂੰ. ਤਾਂਈਂ. "ਜੋ ਡੁਬੰਦੋ ਆਪ ਸੋ ਤਰਾਏ ਕਿੰਨ ਖੇ ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਖੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼. "ਖੇ ਕਂਹਿ ਗਯੋ ਧਰਨਿ ਪਸਗਯੋ !" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਸੰ. ਖੇ. ਆਕਾਸ਼ ਮੇਂ. "ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਤਿਉ ਵਰਤਾਰਾ ਜਗ ਖੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਖੇ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਦਾਮਨੀ (ਬਿਜਲੀ) ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਣਕ੍ਸ਼ੁਗੁਰ (ਪਲ ਵਿੱਚ ਮਿਟ-ਜਾਣ ਵਾਲਾ) ਜਗਤ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ.

ਖੇਈ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ.

ਖੇਸ. ਅ ਖ਼ੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਮੋਟੀ ਬੁਣਤੀ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਓਢਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜੈਹਾ ਦੇਸ ਤੈਹਾ ਭੇਸ। ਤੇਜ ਲੁੰਗੀ ਮੋਢੇ ਖੇਸ." (ਰਤਨਮਾਲ) ੨ ਫ਼ਾ ਖ਼ੇਸ਼ ਆਪਣਾਆਪ। ੩ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਸੰਬੰਧੀ. "ਅੱਵਲ ਖੇਸ਼, ਬਾਦਹੂ ਦਰਵੇਸ਼." (ਲੋਕੋ)

ਖ਼ੇਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੇਸ਼ਤਨ ਆਪਣਾਆਪ.

ਖੇਹ ਸੰਗਜਾ–ਧੂਲਿ. ਧੂੜ. ਰਜ. ਗਰਦ. "ਜਿਉ ਧਰਨੀ ਮਹਿ ਖੇਹ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
ਖੇਹੁ ੨ ਮਿੱਟੀ. "ਖੇਹੁ ਸੇਤੀ ਰਲਿਗਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਵਿਸ੍ਠਾ. ਗੰਦਗੀ. "ਖੇਹ ਤੇਰਾ ਬਦਨ ਚਢਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਰੂ)
ਖੇਹੂ

ਖੇਚਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਖੇ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਆਕਾਸ਼ਚਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਗ੍ਰਹ। ੫ ਪਵਨ. ਪੌਣ। ੬ ਦੇਵਤਾ। ੭ ਵਿਮਾਨ। ੮ ਪੰਛੀ। ੯ ਬੱਦਲ। ੧੦ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ। ੧੧ ਤੀਰ. ਵਾਣ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਚਰੀ ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਖੇਚਰ ਕੁਚਰ ਤੁਲਸੀਮਾਲਾ."(ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਖੇਚਰੀ. ਵਿ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗਿਨੀ. "ਭਰੈਤ ਪੜ੍ ਖੇਚਰੀ."(ਰਮਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖੇਚਰੀਮੁਦ੍ਰਾ.

ਖੇਚਰੀਮੁਦ੍ਰਾ. ਹਠਯੋਗ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਣਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ–ਮਾਲਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਖਿੱਚਕੇ ਜੀਭ ਇਤਨੀ ਲੰਮੀ ਕਰਨੀ ਕਿ ਮੁੜਕੇ ਤਾਲੂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਈ ਜਾਸਕੇ. ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਜੀਭ ਅੜਾਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਰੋਕਣ ਨਾਲ ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਟਪਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਯੋਗੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਉੱਪਰ ਡਿਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸਨ ਲਗਾਕੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਲਪੇਟਕੇ ਬੈਠਣਾ ਖੇਚਰੀਮੁਦ੍ਰਾ ਹੈ.

ਖੇਚਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਹਨਤ। ੨ ਔਖ। ੩ ਬਕੇਵਾਂ.

ਖੇਚਾਰੀ. ਵਿ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਚਰ. "ਖੇਚਾਰੀ ਪਾਤਾਲ ਮਹੀਚਰ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਰੂ)

ਖ਼ੇਜ਼. ਫ਼ਾ ਖ਼ੇਜ਼ੀਦਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਉਠ। ੨ ਵਿ–ਉਠਾਉਣਵਾਲਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਜ਼ਰਖ਼ੇਜ਼.

ਖ਼ੇਜ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੇਜ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਉਠਣਾ.

ਖੇਟ. ਸੰ. ਖੇਟ੍. ਧਾ–ਖਾਣਾ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੇ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਅਟਨ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਹ ਤਾਰੇ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ। ੩ ਖੇੜਾ. ਪਿੰਡ। ੪ ਸ਼ਿਕਾਰ. ਅਹੇਰ। ੫ ਤ੍ਰਿਣ. ਸੁੱਕਾ ਘਾਹ। ੬ ਲਾਠੀ. ਸੋਟੀ। ੭ ਘੋੜਾ। ੮ ਢਾਲ. ਸ਼ਿਪਰ। ੯ ਚਮੜਾ. ਚੰਮ.

ਖੇਟਕ. ਸੰਗਜਾ–ਢਾਲ. ਸ਼ਿਪਰ. ਚਰਮ.

ਖੇਡ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਲ। ੨ ਬਾਜ਼ੀ.

ਖੇੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਡ ਦਾ ਅਖਾੜਾ. ਰੰਗਭੂਮਿ। ੨ ਖੇਮ-ਕਰਨ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਦੁਰਗਾ-ਭਗਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਚਾਰਕ ਥਾਪਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ। ੩ ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

ਖੇੜਾਰ ਵਿ–ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੇਲਾਰੀ. ਖਿਡਾਰੀ.
ਖੇੜਾਰੀ

ਖੇਤ ਅਥਵਾ **ਖੇਤੁ.** ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ। ੨ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਅੰਨ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ. "ਖੇਤ ਖਸਮ ਕਾ ਰਾਖਾ ਉਠਿਜਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਖੇਤ ਹੀ ਕਰਹੁ ਨਿਬੇਰਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੪ ਉਤਪੱਤ੍ਹੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜੋਰੂ. "ਰੰਚਕ ਰੇਤ ਖੇਤ ਤਨ ਨਿਰਮਿਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੬ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੭ ਇੰਦ੍ਰਿਯ। ੮ ਸੁਪਾਤ੍ਰ. ਅਧਿਕਾਰੀ. "ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੯ ਰਣਭੂਮਿ. ਮੈਦਾਨੇਜੰਗ. "ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿਮਰੈ ਕਬਹੁ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੧੦ ਤੀਰਥਅਸਥਾਨ.

ਖੇਤਪਾਲ ਦੇਖੋ, ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ.
ਖੇਤਰਪਾਲ

ਖੇਤਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਕੇਦਾਰ. ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਕੇਦਾਰ. "ਲੁਣਿ
ਖੇਤਾਰੁ ਮਿਣਿਆ ਖੇਤਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਖੇਤਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਖੇਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਤ (ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਖੇਤ ਦੀ ਉਪਜ. ਪੈਲ੍ਹੀ. "ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾੜੈ ਕਿਆ ਥਾਉ ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਕਿਸਾਨੀ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ.

ਖੇਤੀ ਪੱਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਲ੍ਹੀ ਅਤੇ ਸਾਗ ਤਰਕਾਰੀ.

ਖੇਤੁ ਦੇਖੋ, ਖੇਤ.
ਖੇਤ੍

ਖੇਤ੍ਰਗ੍ਯ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਜ੍ঞ. ਵਿ–ਖੇਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸਾਨ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. ਅੰਤਰਜਾਮੀ.

ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਪਾਲ. ਵਿ–ਖੇਤ ਦਾ ਰਾਖਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੇਤ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਭੈਰਵ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਭੇਦ, ਜੋ ਕਾਲੀਦੇਵੀ ਦਾ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਹੈ। ੪ ਰਣਭੂਮਿ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. "ਉਡੈ ਖੇਤ੍ਰਪਾਲੰ ਬਕੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖੇਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖੇਤੀ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਿਨ੍. ਖੇਤਵਾਲਾ। ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਖੇਦ. ਦੇਖੋ, ਖਿਦ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ. "ਖੇਦ ਮਿਟੇ ਸਾਧੂ ਮਿਲਤ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਸ਼ੋਕ। ੪ ਘਬਰਾਹਟ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖੇਦਨਾ.

ਖੇਦਤ. ਸੰ. ਖੇਦਿਤ. ਵਿ–ਦੁਖੀ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਦੁਖਾਇਆ। ੨ ਖੇਦੰਤ:, ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇਹੋਏ. "ਖੇਦਤ ਹੈਂ ਅਨਛੇਦ ਪੁਕਾਰੈ." (ਅਕਾਲ)

ਖੇਦਨ. ਸੰ. ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਬਕਾਨ.

ਖੇਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਦਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਖਦੇੜਨਾ,ਧਕੇਲਨਾ. "ਤਿਨੈ ਖੇਦਕੈ ਬਾਰ ਕੈ ਬੀਚ ਡਾਰੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖਦੇੜਕੇ ਵਾੜ ਵਿੱਚ ਵਾੜਦਿੱਤੇ.

ਖੇਦਿਆ. ਦੁਖ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਧਕੇਲਿਆ. ਪਰਾਸ੍ਤ ਕੀਤਾ. ਹਰਾਇਆ. "ਖਟਦਰਸਨ ਕਉ ਖੇਦਿਆ." (ਭਾਗੁ)

ਖੇਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ.

ਖੇਪ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲ ਦੀ ਭਰਤੀ. ਵਣਿਜ ਦੀ ਵਸਤੁ."ਲਾਦਿ ਖੇਪ ਸੰਤਹਿ ਸੰਗਿ ਚਾਲ."(ਸੁਖਮਨੀ) "ਨਿਬਹੀ ਨਾਮ ਕੀ ਸਚੁ ਖੇਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੇਪ.

ਖੇਪਣ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੇਪਣ.

ਖੇਮ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਮ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਸ਼ਲ. ਮੰਗਲ। ੨ ਮੁਕਤਿ. ਮੋਕ. "ਖੇਮ ਸਾਂਤਿ ਰਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਖੇਮਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦੀਵੰਸ਼.

ਖੇਮਕਰਨ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਕੁਸੂਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਸਬਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਯੌਕਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ, ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਬੈਮ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ "ਬੈਮ ਸਾਹਿਬ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ।

੨ ਖੇਮਕਰਨ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਗੁਰੂਸਰ" ਹੈ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਾਰਣਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਸੀ, ਹੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੬੦ ਤੋਂ ਲਾਲਾ ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ ਰਈਸ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ਹੈ.

ਮਹੰਤ ਨਿਰਮਲਾਸਿੰਘ ਹੈ. ਹਾਜ਼ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸ੍ਟੇਸ਼ਨ ਖੇਮਕਰਨ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਦੋ ਫ਼ਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਹੈ.

ਖੇਮਕਲ੍ਯਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੇਮਕਲ੍ਯਾਣ.

ਖੇਮ ਕੁਸਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲ੍ਯਾਣ ਅਤੇ ਮੰਗਲ. "ਖੇਮ ਕੁਸਲ ਭਇਆ ਇਸਨਾਨਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਖੇਮਾ. ਅ ਖ਼ੈਮਹ. ਸੰਗਜਾ–ਤੰਬੂ. ਡੇਰਾ. "ਸ੍ਰਤਿ-ਗੁਰਿ ਖੇਮਾ ਤਾਣਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਭਾਵ–ਸਿੱਖਧਰਮ ਰੂਪ ਖ਼ੈਮਾ.

ਖੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇੜਾ। ੨ ਹੀਰ ਦਾ ਪਤਿ. ਸੈਦਾ. "ਅਬਹੀ ਯਹ ਖੇਰਾ ਕੋ ਦੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੮) ਦੇਖੋ, ਹੀਰ। ੩ ਖਿਰਨੀ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤੂਤ ਨੀਮ ਆਮ ਖੇਰਾ ਜਾਨੀਐ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਖੇਲ. ਸੰ. ਕ੍ਰੀਲ ਅਤੇ ਖੇਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਡ. ਕ੍ਰੀੜਾ. "ਖੇਲ ਸੰਕੋਚੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਫ਼ਾ ਖ਼ੈਲ. ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ। ੩ ਗੌਤ. ਵੰਸ਼. "ਬਾਵਨ ਖੇਲ ਪਠਾਨ ਤਹਿਂ ਸਭੈ ਪਰੇ ਅਰਰਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੭) ਦੇਖੋ, ਬਾਵਨ ਖੇਲ। ੪ ਦਾਸ. ਅਨੁਚਰ. ਸੇਵਕ.

ਖੇਲਖਾਸੀ. ਖ਼ਾਸ–ਖ਼ੈਲ. ਹਾਜ਼ਰਬਾਸ਼ ਸੇਵਕ. "ਛਪਨ ਕੋਟਿ ਜਾਕੇ ਖੇਲਖਾਸੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਖੇਲਖਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੈਲ-ਖ਼ਾਨਹ. ਪ੍ਧਾਨ ਕੁਲ. ਉੱਤਮ ਵੰਸ਼। ੨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਗਰੋਹ. ਭਾਵ–ਕੁਟੁੰਬੀ. "ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਹੈ ਖੇਲਖਾਨਾ। ਚਉ-ਰਾਸੀ ਲਖ ਫਿਰੈ ਦਿਵਾਨਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ ਗ੍ਰਿਹਸਥਾਸ਼੍ਰਮੀ ਅਤੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜਾਤਿ ਦੇ ਜੀਵ ਖ਼ਾਨਹਬਦੋਸ਼ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲ ਅਤੇ ਖਾਨਾ.

ਖੇਲਣ ਕ੍ਰਿ–ਖੇਡਣਾ. ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨੀ. "ਜਉ ਤਉ
ਖੇਲਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖੇਲਨ.

ਖੇਲਤ. ਖੇਡਦਾ ਹੋਇਆ. "ਹਸਤ ਖੇਲਤ ਤੇਰੇ ਦੇਹੁਰੇ ਆਇਆ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਖੇਲਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰੀਲਨ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀੜਾ. ਖੇਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਲਨਾ ੧.

ਖੇਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕ੍ਰੀਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੇਡਣਾ. ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖਿਲੌਨਾ. ਖਿਡੌਣਾ. ਖੇਡਣ ਦੀ ਵਸਤੁ. "ਖੇਲਨੇ ਕਾਰਨ ਸੁੰਦਰ ਖੇਲਨੈ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਰੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖੇਲਾਂਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜਗ, ਜੋ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਦਿੰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖੇਲਾਰੀ. ਵਿ–ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੇਡਾਰੀ.

ਖੇਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੇਲਕੇ. ਖੇਡ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਡ. ਕ੍ਰੀੜਾ.

ਖੇਲੁ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲ.

ਖੇਵ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ. "ਅਨਿਲ ਬੇੜਾ ਹਉ ਖੇਵਿ ਨ ਸਾਕਉ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਤੇਜ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ–ਵਾਸਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਕਾਰਣ ਸੰਸਾਰੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ.

ਖੇਵਟ | **ਖੇਵਟੂ** } ਸੰ. ਕੈਵਰ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਮਲਾਹ. ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰ ਖੇਵਟ ਸਬਦਿ ਤਰਾਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਵੰਞੀ ਹਾਥਿ ਨ ਖੇਵਟੂ ਜਲੁ ਸਾਗਰੁ ਅਸਰਾਲੁ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਕੇਪਕ. ਫੈਂਕਨੇ ਵਾਲਾ. "ਅੰਕੁਸ ਗਜਾਨ ਰਤੈਨੁ ਹੈ ਖੇਵਟੂ ਵਿਰਲਾ ਸੰਤ." (ਸ ਕਬੀਰ) ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਅੰਕੁਸ਼ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸੰਤ ਹੈ.

ਖੇਵਨ | **ਖੇਵਨਾ** } ਸੰ. ਕੇਪਣ. ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਚੱਪਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣਾ. ਚੱਪਾ ਚਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵ। ੨ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਵਿਤਾਉਣਾ. "ਕਿਨਹੀ ਤੈਤੁ ਮੰਤੁ ਬਹੁ ਖੇਵਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਤੈਤੁ ਮੰਤੁ ਵਿੱਚ ਕਾਲ ਕੇਪਣ ਕੀਤਾ (ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ). "ਬੂਠੈ ਰੰਗਿ ਖੁਆਰੁ ਕਹਾਂ ਲਗੁ ਖੇਵੀਐ ?" (ਫੁਨਹੇ ਮ. ੫)

ਖੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਵਾਟ.

ਖੇਵਾਟ | **ਖੇਵਾਟੂ** } ਦੇਖੋ, ਖੇਵਟ. "ਆਪੇ ਸਾਗਰ ਬੋਹਿਥਾ, ਆਪੇ ਹੀ ਖੇਵਾਟ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਖੇੜਾ. ਸੰ. ਖੇਟ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਡ. ਗ੍ਰਾਮ. "ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਬਸਿਆ ਸਤ ਕਾ ਖੇੜਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਭੁੰਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.

ਖੇੜਾ ਕਲਮੋਟ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮੋਟ.

ਖੇੜੀ. ਸੰ. ਖਰਾਯਸ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਕਾ ਲੋਹਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੁਹਾੜੀ ਦਾਤੀ ਆਦਿਕ ਸੰਦ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੨ ਛੋਟਾ ਪਿੰਡ. ਮਾਜਰੀ। ੩ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ, ਥਾਣਾ ਮੋਰਿੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗੌਰੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦਾ ਧਨ ਚੁਰਾਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਸਮੇਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਰਕਾਂ ਹੱਥ ਫੜਾਇਆ ਸੀ. ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਕੇ ਗੌਰੂ ਨੂੰ ਕਰਣੀ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਾਇਆ. ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਹੇੜੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹੇੜੀ.

ਖੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖਾਕੇ. ਖਾਦਨ ਕਰਕੇ. "ਏਕ ਕਹੈਂ ਹਮ ਖੈ ਮਰ ਹੈਂ ਬਿਖ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਕਯ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਾਸ. "ਸਗਲ ਬਿਆਧਿ ਮਨ ਤੇ ਖੈ ਨਸੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ. ਘਾਟਾ. "ਜਾਕੇ ਭਗਤ ਕਉ ਨਾਹੀ ਖੈ." (ਬਸੰ ਮ:੫) ੪ ਖਈ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਖਈ ੩.

ਖੈਹੜਾ. ਦੇਖੋ, ਖਹੜਾ.

ਖੈਕਾਰ. ਸ਼੍ਰਿੰਪੋ. ਪਰਸਪਰ (ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ) ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ਾਚਾਰ. ਕੁਸ਼ਲਪ੍ਰਸ਼ਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੈਕਾਲ.

ਖੈਕਾਲ | **ਖੈਕਾਲੁ** } ਵਿ–ਕਯ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨਵਾਲਾ, ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਕਯਕਾਰ. "ਝੂਠ ਬੁਰਾ ਖੈਕਾਲੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਯ (ਮਰਣ) ਦਾ ਕਾਲ (ਸਮਾਂ). ਅੰਤਕਾਲ. "ਖੈਕਾਲ ਸਿਰ ਦੁਨੀ ਆਈਐ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਲੈ. ਕ਼ਯਾਮਤ. "ਦੋਜਕ ਭਿਸਤ ਨਹੀ ਖੈਕਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਖੈਂਚ. ਸੰਗਜਾ–ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼। ੨ ਅੜੀ.

ਖੈਂਚਨਾ | **ਖੈਂਚਬ** } ਕ੍ਰਿ–ਖਿੱਚਣਾ. ਆਕਰ੍ਸ਼ਣ ਕਰਨਾ.

ਖੈਬਰ. ਅ [خیبر] ਖ਼ੈਬਰ. ਅ਼ਰਬ੍ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜੋ ਮਦੀਨੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ.ਇਸ ਥਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੁਤਾਹ ਦੀ ਰਸਮ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ੨ ਜਿਲਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੱਧ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਘਾਟੀ, ਜੋ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤਸਾਰੇ ਹਮਲੇ ਇਸੇ ਦਰੇ ਰਾਹੋਂ ਹੋਏ ਹਨ.

ਖੈਰ. ਅ [خیر] ਖ਼ੈਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਲਾਈ. ਨੇਕੀ । ੨ ਅਮਨ. ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਊਹਾਂ ਖੈਰ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਦਾਨ. ਖ਼ੈਰਾਤ. "ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਤੀਜੀ ਨਮਾਜ਼ ਖੁਦਾ ਅਰਥ ਖ਼ੈਰਾਤ (ਦਾਨ) ਹੈ.

"ਇਸ਼ਕ ਮੁਸ਼ਕ ਖਾਂਸੀ ਅਰੁ ਖੁਰਕ ਬਖਾਨੀਐ । ਖੂਨ ਖੈਰ ਮਦਪਾਨ ਸੁ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਮਾਨੀਐ । ਕਸ ਕੋ ਕਰਈ ਸਾਤ ਛੁਪਾਏ ਛਪਤ ਨਹਿ । ਹੋ ! ਹੋਵਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਿਦਾਨ ਸੁ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਮਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੪)

੪ ਸੰ. ਖਦਿਰ ਬਿਰਛ. Mimosa Catechu.

ਖੈਰਖਾਹ | **ਖ਼ੈਰਖ੍ਵਾਹ** } ਫ਼ਾ [خیرخواہ] ਵਿ–ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. "ਖੈਰਖਾਹ ਹਮ ਦੋਨਹੁ ਕੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ਼ੈਰਾਤ. ਅ [خیرات] ਖ਼ੈਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦਾਨ ਪੁੰਨ. ਨੇਕੀਆਂ.

ਖੈਰਾਬਾਦ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ.

(੧) ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪਲਾਸ ਬਿਰਛ ਪਾਸ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਏਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਬਹੁਤ ਸੰਘਣੇ ਦਰਖ਼ਤ ਹਨ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੬ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(੨) ਕਲ੍ਪਬਿਰਛ. ਇਹ ਭੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕਾਬੁਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਭਾਕੁਅਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਈ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾਕੇ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਏ.

ਇੱਕ ਬੜਾ ਪੱਕੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ੬ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਅਹਾਤਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਅਟਕ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ.

ਖੈਰਿ | **ਖੈਰੀ** } ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੈਰਾਤ. ਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖਹਦੀ."ਚਉਥੈ ਖੈਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਚਉਥੀ ਨਮਾਜ਼ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ.

ਖੈਲ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਲਲ.

ਖੈਲਭੈਲ. ਖਲਲ–ਭੈਦਾਇਕ. ਭਯੰਕਰ ਵਿਘਨ। ੨ ਹਲਚਲ. ਭਾਵਾਂ ਭੋਲ. "ਖੈਲਭੈਲ ਪਰਤ ਖਲਨ ਘਰਬਾਰ ਹੈ." (ਹੰਸਰਾਮ)

ਖੋ. ਦੇਖੋ, ਖੋਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ [خو] ਸੰਗਜਾ–ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਖੋਉ. ਵਿ–ਖੋਣ ਵਾਲਾ.

ਖੋਆ. ਸੰ. ਕੁਦ–ਪਯ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰਚਣੇ ਨਾਲ ਤਾੜਿਆਹੋਇਆ ਦੁੱਧ. ਮਾਵਾ. ਖੋਇਆ. ਖੋਯਾ. ਆਂਚ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਜਲਾਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਪਿੰਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਦੁੱਧ. ਇਸ ਦੀਆਂ–ਪੇੜੇ, ਗੁਲਾਬਜਾਮਣਾਂ,ਕਲਾਕੰਦ ਆਦਿ–ਅਨੇਕ ਮਿਠਾਈਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. ਗਾੜ੍ਹੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਖੋਆ ਵੱਧ, ਅਤੇ ਪਤਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਮਹਿ (ਮੱਝ) ਦੇ ਮਣ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਨੌ ਸੇਰ, ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਸਵਾ ਅੱਠ ਸੇਰ, ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਸੇਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਖੋਏ ਨੂੰ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨ ਲਈਏ ਤਦ ਚਿਰਤੀਕ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਖੋਆ ਪੁਸ਼੍ਟਿਕਾਰਕ ਅਤੇ ਮਨੀ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਚਿਕਨਾ ਅਰ ਭਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀ ਹਜਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ. "ਖੋਆ ਪਯ ਤਪਤਾਇ ਬਨਾਵਹਿਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੋਇ. ਫ਼ਾ [خوے] ਸੰਗਜਾ–ਸੁਭਾਉ. ਆਦਤ. ਬਾਂਣ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਅਭਿਮਾਨੁ ਖੋਇ ਖੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਤੁਮ ਖੋਇ ਤੁਰਕ ਕੀ ਜਾਨੈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਣਾ. "ਖੋਇ ਖਹੜਾ ਭਰਮੁ ਮਨ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਖੋਕੇ. ਗਵਾਕੇ.

ਖੋਇਓ. ਗਵਾਇਆ. "ਖੋਇਓ ਮੂਲ, ਲਾਭ ਕਹਿ ਪਾਵਸਿ ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਖੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਖੋਇਓ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਆ.

ਖੋਇਦ. ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦ.

ਖੋਈ. ਗਵਾਈ. "ਖੋਈ ਹਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੀ. ਮੁਕਾਈ. "ਲਿਖਦਿਆ ਲਿਖਦਿਆ ਕਾਗਦ ਮਸੁ ਖੋਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਖੋਸਣਾ | **ਖੋਸਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਖਸੋਟਨਾ. ਖੋਹਣਾ.

ਖੋਂਸਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੁਸੇੜਨਾ. ਟੰਗਣਾ. "ਮੁਰਲੀ ਕਟਿ ਖੋਂਸਲਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖੋਸਲਾ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍.

ਖੋਂਸੜਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਂਸੜਾ.

ਖ਼ੋਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ [خوشہ] ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਟਾ. ਬੱਲੀ। ੨ [خوش] ਵਜ–ਖ਼ੂਬ ਹੈ ! ਅੱਛਾ ਹੈ ! ਵਾਹ ਵਾਹ !

ਖੋਸਾ ਕੋਟਲਾ. ਜਿਲਾ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਜ਼ੀਰਾ, ਥਾਣਾ ਧਰਮਕੋਟ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ,. ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਭਰਗੂ' ਤੋਂ ਦੀਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ੬ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਢਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

ਸੰਮਤ ੧੯੬੫ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਸੀ.ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੮ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਗਰ-ਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਅਤੇ ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖੋਹ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਚਵੀ. ਹੱਡਭੰਨਣੀ। ੨ ਗੁਹਾ. ਕੰਦਰਾ. "ਗਿਰਿ ਕੀ ਖੋਹਨ ਮੇ ਵਿਚਰੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖੋਹਣਾ. "ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੪ ਦੇਖੋ, ਖੋਣਾ. "ਸਚਿਸਬਦਿ ਮਲ ਖੋਹੁ."(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਖੋਹਣਾ | **ਖੋਹਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਖਸੋਟਣਾ. ਛੀਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਹ ੩। ੨ ਉਖੇੜਨਾ. ਨੋਚਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ. "ਗਲ੍ਹਾਂ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਖੋਹੇਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਖੋਹੀਂ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਹ. ਕਾਸ਼. ਕਾਹੀਂ। ੨ ਅੱਚਵੀ. ਹੱਡਭੰਨਣੀ। ੩ ਖਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ.

ਖੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਖੋਹ ੪.

ਖੋਹੇਨਿ. ਉਖੇੜਦੀਆਂ (ਪੁੱਟਦੀਆਂ) ਹਨ. ਦੇਖੋ,ਖੋਹਣਾ। ੨ ਖੋਂਹਦੇ ਹਨ.

ਖੋਖਨੀ. ਕੁਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖੋਖਰੀ ੨."ਛੁਰੀ ਖੋਖਨੀ ਸੈਫ ਲਾਂਬੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੋਖਰ. ਵਿ–ਖੋਖਲਾ. ਥੋਥਾ. "ਖੋਖਰ ਲਕਰਾ ਪਰ ਮਹਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੁੱਡ. ਬਿਲ. "ਖੋਖਰ ਸ਼ਹਿਤ ਬ੍ਰਿੱਛ ਇਕ ਜੋਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਖੁਖਰਾਣ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ . ਦੇਖੋ,ਖਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਖੋਖਰਾਇਣਾ ੪ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ , ਤਲਵੰਡੀਪਤਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਸੇ ਗੋਤ ਦੀ ਸੀ. "ਜਹਿਂ ਰਾਨੀ ਖੋਖਰ ਮਧ ਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍) ੫ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍। . ੬ ਖੋਖਰ ਜਾਤਿ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ.

ਖੋਖਰਾ. ਵਿ–ਥੋਥਾ. ਖ਼ਾਲੀ। ੨ ਬੋਦਾ. ਜੀਰਣ.

ਖੋਖਰਾਇਣ. ਸੰਗਜਾ–ਖੁਖਰਾਣ (ਖੋਖਰ ਜਾਤਿ) ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ. ਖੋਖਰਸਮਾਜ । ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਖ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ.

ਖੋਖਰੀ. ਖੋਖੜਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨੈਪਾਲੀਆਂ ਦਾ ਅਰਧ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਕੁਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖੋਜ ਅਤੇ **ਖੋਜੁ.** ਸੰਗਜਾ–ਢੂੰਡ. ਤਲਾਸ਼. "ਬੰਦੇ ਖੋਜੁ ਦਿਲ ਹਰਿ ਰੋਜ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੈਰ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਗੁਰਮਤਿ ਖੋਜ ਪਰੇ ਤਬ ਪਕਰੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਗੁਰਮਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਖੋਜ ਪਿੱਛੇ ਜਦ ਪਏ, ਤਦ ਫੜਲਏ. ਦੇਖੋ, ਬਾਛਰ ਖੋਜ। ੩ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਖੋਜ ਰੋਜ ਕੇ ਹੇਤ ਲਗ ਦਯੋ ਮਿਸ੍ਰ ਜੂ ਰੋਇ." (ਖਾਮ) ੪ ਚਰਣ. ਪੈਰ. "ਨਦੀ ਤਰੰਦੜੀ ਮੈਡਾ ਖੋਜ ਨ ਖੁੰਭੈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ:੫)

ਖੋਜਕ. ਵਿ–ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੋਜੀ.

ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ. خواجہ ਖ਼੍ਵਾਜਹ ਅਨਵਰ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਅਹਿਲਕਾਰ. "ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ ਬਿਸਮੈ ਧਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੬) ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਅਨਵਰ.

ਖੋਜਣਾ | **ਖੋਜਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਢੂੰਡਣਾ. ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਟੋਲਣਾ. ਭਾਲਣਾ. "ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ) "ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖੋਜ ਪੈਣਾ | **ਖੋਜ ਲੈਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪੈਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਪੈੜ) ਪਿੱਛੇ ਜਾਣਾ। ੨ ਅਨੁਗਾਮੀ ਹੋਣਾ. ਪੈਰਵੀ ਕਰਨੀ। ੩ ਤਾਕੁਬ ਕਰਨਾ. "ਸਾਕਤ ਖੋਜ ਪਇਆ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਖੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸਰਾ. "ਖੋਜੇ ਜਹਾਂ ਅਨੇਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੨) "ਪਤਿਹੱਂ ਤੋਰ ਖੋਜਾ ਕਰਡਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੬) ੨ ਫ਼ਾ خواجہ ਖ਼੍ਵਾਜਹ. ਮਾਲਿਕ. ਸਰਦਾਰ। ੩ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਖਲੋਜਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਖੋਦਾ ੨.

ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ. ਦੇਖੋ, ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ ਅਤੇ ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਅਨਵਰ.

ਖੋਜਿ. ਖੋਜਕੇ. "ਸੇਵੇ ਸਿਖੁ ਸੁੋ ਖੋਜਿ ਲਹੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਰਸਤੇ.ਕਦਮ ਬਕਦਮ. "ਹਮਰੇ ਖੋਜਿ ਪਰਹੁ ਮਤ ਕੋਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਖੋਜੀ. ਵਿ–ਖੋਜਨੇ ਵਾਲਾ. "ਖੋਜੀ ਉਪਜੈ ਬਾਦੀ ਬਿਨਸੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੈੜੂ. ਖੋਜ (ਪਦਚਿੰਨ੍ਹ) ਦਾ ਗਜਾਤਾ. ਸੁਰਾਗ਼ਰਸਾਂ.

ਖੋਜੁ. ਦੇਖੋ, ਖੋਜ.

ਖੋਟ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋਸ਼. ਐਬ। ੨ ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ. "ਖੋਟੁ ਨ ਕੀਚਈ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਖਣ-ਹਾਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਲੰਗੜਾ. ਲੰਙਾਂ. ਭੁੱਡਾ। ੪ ਸੰ. ਖੋਟ੍. ਧਾ–ਲੰਗੜਾਉਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ. ਖਾਣਾ (ਭਕਣ ਕਰਨਾ).

ਖੋਟਸਰੀਆ. ਵਿ–ਖੋਟ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ ਸਿੱਕਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਖੋਟਸਰੀਓ ਨਿਕਾਰਜੋ ਚਾਹੀਐ ਨਗਰ ਹੂੰ ਤੈਂ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਖੋਟਸਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਟੀ ਟਕਸਾਲ. ਖੋਟਾ ਸਿੱਕਾ ਬਣਨ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਭਾਵ–ਕੁਸੰਗਤਿ.

ਖੋਟਸਾਲੀ. ਵਿ–ਖੋਟੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ. "ਖੋਟਸਾਲੀ ਸਿੱਕੈ." (ਭਾਗੁ)

ਖੋਟੜਾ. ਖਰਲ ਜਾਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼, ਜੋ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹੁਤ ਵਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਬਰਮਦਾਸ ਹੈ ਖੋਟੜਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਵਿ–ਖੁਟਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ.

ਖੋਟਾ. ਵਿ–ਦੋਸ਼ੀ. ਐਬੀ. "ਖੋਟੇ ਸਚੀ ਦਰਗਹਿ ਸੁਟੀਅਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਮਿਲਾਉਟ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਖਾਲਿਸ ਨਹੀਂ. "ਖੋਟੇ ਕਾ ਮੁਲ ਏਕੁ ਦੁਗਾਣਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਦੁਗਾਣਾ.

ਖੋਟਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਟਾਪਨ.

ਖੋਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖੋਟ.

ਖੋਡ. ਸੰਗਜਾ–ਖੱਡ. ਬਿਲ.

ਖੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੇਪਣ. ਸੁੱਟਣਾ. ਵਗਾਹੁਣਾ। ੨ ਗਵਾ-ਉਣਾ. ਗੁੰਮ ਕਰਨਾ.

ਖੋਤ. ਖੋਵਤ. ਖੋਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮਲੁ ਸਗਲੀ ਖੋਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਭੈ ਭਰਮ ਦੁਤੀਆ ਸਗਲ ਖੋਤ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੋਤਾ. ਗਧਾ. "ਜੈਸੇ ਭਾਰਬਾਹਕ ਖੋਤ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫)

ਖੋਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਰ. ਗਧਾ। ੨ ਭਾਵ–ਮੂਰਖ. ਬੇਸਮਝ.

ਖੋਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੋਤਕੇ. ਖੋਦਕੇ. ਖੁਣਕੇ. "ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਢੈ ਖੋਤਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਖਨਨ ਕਰਕੇ ਰਤਨ ਕਢਦਾ ਹੈ.

ਖੋਦ. ਦੇਖੋ, ਖੋਦਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੋਂਦ। ੪ ਫ਼ਾ خود ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ. ਖੋਲ. ਸ਼ਿਰਤ੍ਰਾਣ.

ਖੋਂਦ. ਸੰ. ਫ਼ੌਂਡ–ਕੌਦ੍. ਦਾਖ ਦਾ ਰਸ। ੨ ਅੰਗੂਰੀ ਸ਼ਰਾਬ. "ਉਬਟ ਚਲੰਤੇ ਇਹੁ ਮਦੁ ਪਾਇਆ ਜੈਸੇ ਖੋਂਦ ਖੁਮਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸ਼ਹਿਦ. ਮਧੁ.

ਖੋਦਣਾ | **ਖੋਦਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਖਨਨ. ਪੁੱਟਣਾ. ਉਖੇੜਨਾ.

ਖੋਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਦਣ (ਪੁੱਟਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਖੋਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਵਾਲ ਨਾ ਉਗਣ. ਇਸ ਨੂੰ ਖੋਜਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖੋਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੋਦਕੇ. "ਬਸੁਧਾ ਖੋਦਿ ਕਰਹਿ ਦੁਇ ਚੂਲੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਖੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਣਾ.

ਖੋਪਰ | **ਖੋਪਰੀ** | **ਖੋਪੜ** | **ਖੋਪੜੀ** ਸੰ. ਖਪੰਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਕਪਾਲ.

ਖੋਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਰੀਏਲ ਦੀ ਗਿਰੀ। ੨ ਬੈਲ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਢਕਣ ਦਾ ਟੋਪਾ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਰੀਏਲ ਦੀ ਨੂਠੀਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਖੋਭ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਭ. ਖੁਭਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਭ ਅਤੇ ਛੋਭ.

ਖੋਭਣ. ਸੰ. ਕੋਭਣ. ਵਿ–ਕੋਭਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਘਬਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ,ਖੋਭਣਾ.

ਖੋਭਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਸਾਉਂਣਾ. ਚੋਭਣਾ.

ਖੋਯਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਆ.

ਖੋਰ. ਸੰਗਜਾ–ਫੋਗ. ਅਸਾਰ. "ਕਰਖ ਲਈ ਸਭ ਸ਼ਕਤਿ ਜਬ ਰਹਿਗਜੋ ਪੀਛੇ ਖੋਰ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਭੀੜੀ ਗਲੀ। ੩ ਖੋੜ. ਗੁਫਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖੋਰ। ੪ ਵੈਰਭਾਵ. ਕੀਨਾ। ੫ ਮਾਰਗ. "ਨਭ ਓਰ ਖੋਰ ਨਿਹਾਰਕੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੬ ਸੰ. ਵਿ–ਲੰਙਾ. ਲੰਗ। ੭ ਫ਼ਾ خور ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਅਸੰਖ ਚੋਰ ਹਰਾਮ-ਖੋਰ." (ਜਪੁ)

ਖੋਰਹਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਹਰਾਮਖੋਰ.

ਖੋਰਰ. ਵਿ–ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰ੍ਹਵਾ. "ਜਿਮ ਖੋਰਰ ਪਾਥਰ ਪੈ ਚਰਨਾਠੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖੋਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਕੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ। ੨ ਆਵੇ ਦੀ ਪੱਕੀਹੋਈ ਮਿੱਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਸਮ ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਖੋਖਲਾ. ਪਿੱਲਾ। ੪ ਫ਼ਾ خورا ਖ਼ੋਰਾ. ਲਾਇਕ. ਯੋਗਜ। ੫ ਫ਼ਾ خورہ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਸ਼ਕਰਖ਼ੋਰਾ.

ਖੋਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾਈ. ਬਦੀ. "ਮੋਟੀ ਲਾਗੀ ਖੋਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਭੀੜੀ ਗਲੀ.

ਖੋਰੀ. ਵਿ–ਖੋਰ (ਵੈਰਭਾਵ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਕਰਹਿ ਹਰਾਮਖੋਰੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖੋਰਾ ੫। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਭੀੜੀ ਗਲੀ। ੪ ਖ਼ੁਮਾਰੀ. "ਮਨ ਬੀਧੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਖੋਰੀ." (ਨਟ ਮ: ੫) "ਮਨ ਖਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਖੋਰੀ" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੫ ਕਮਾਦ ਦਾ ਫੋਗ. ਪੱਛੀ. ਤੱਥਾ. "ਜੈਸੇ ਊਖ ਦੇਇ ਕਰ ਖੋਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਖੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖੋਰ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਬਾਦਾਮ ਆਦਿ ਮੇਵਿਆਂ ਦੀ ਮਿਠਾਈ.

ਖੋਲ. ਦੇਖੋ, ਖੋਲਨਾ। ੨ ਫ਼ਾ خول ਖ਼ੋਲ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਲਾਫ। ੩ ਛਿਲਕਾ। ੪ ਕਵਚ. ਸੰਜੋ. "ਖੋਲ ਖੰਡੇ ਅਪਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੫ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ.

ਖੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੜਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾ. "ਜਿਨਿ ਭ੍ਰਮੁਪਰਦਾ ਖੋਲਾ ਰਾਮ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੋ ਮਿਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨਾ। ੩ ਬੰਧਨ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਮੁਕ੍ਰਕਰਨਾ। ੪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ। ੫ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ.

ਖੋਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਨਾ ਛੱਤ, ਢੱਠੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦਾ ਕੋਠਾ। ੨ ਕਾਣਾ. ਏਕਾਕੀ। ੩ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ.

ਖੋਲਿ | **ਖੋਲ੍ਹਿ** ਖੋਲ੍ਹਕੇ. ਕੁਸ਼ਾਦਾ ਕਰਕੇ. "ਖੋਲਿ ਕਪਟ ਗੁਰਿ ਮੇਲੀਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਕਪਾਟ ਖੋਲਕੇ ਮੇਲੀਆ. "ਦਰਸਨ ਦੀਜੈ ਖੋਲ੍ਹਿ ਕਿਵਾਰ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਖੋਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗੁਆਂਉਣਾ. ਗੁੰਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਿਟਾ-ਉਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ. "ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਮਾਨਸਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਖੋਵਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੯)

ਖੋਵਤ. ਖੋਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖੋਵਣਾ.

ਖੋੜ. ਸੰਗਜਾ–ਖੱਡ. ਬਿਲ. ਦੇਖੋ, ਖੋੜਿ। ੨ ਮਿਆਨ. ਕੋਸ਼। ੩ ਮਰਾ. ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀੜਾ। ੪ ਦੋਸ਼. ਐਬ। ੫ ਖੋੜਸ (ਸੋਲਾਂ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਖੋੜ ਸੀਗਾਰ ਕਰੈ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਜੈਸੇ ਕੁਲਵਧੂ ਅੰਗ ਰਚਤ ਸਿੰਗਾਰ ਖੋੜ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ ਸਿੰਗਾਰ.

ਖੋੜਸ. ਸੰ. षोडश–ਸ਼ੋੜਸ਼. ਵਿ–ਸੋਲਵਾਂ। ੨ षोडशन. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਲਾਂ. ਦਸ ਅਤੇ ਛੀ ੧੬.

ਖੋੜਸਪੂਜ | **ਖੋੜਸੋਪਚਾਰ** ਸੰ. षोडशोपचार. ਪੂਜਨ ਦੇ ਸੋਲਾਂ ਸਾਮਾਨ–ਆਵਾਹਨ, ਆਸਨ, ਪੈਰ ਧੋਣੇ, ਮੁਖ ਧੋਣ ਲਈ ਜਲ, ਆਚਮਨ, ਸਨਾਨ, ਵਸਤ੍ਰ, ਭੂਸ਼ਣ, ਸੁਗੰਧ (ਚੰਦਨ), ਫੁੱਲ, ਧੂਪ, ਦੀਪ, ਨਈਵੇਦਜ (ਨੈਵੇਦਜ), ਨਮਸਕਾਰ, ਦਕਣਾ ਅਤੇ ਵਿਦਾਯਗੀ. "ਖੋੜਸੋਪਚਾਰ ਕਰ ਪੂਜਾ ਕੁਲਪੂਜ ਹੂੰ ਕੀ." (ਹਨੂ)

ਖੋੜਾ. ਸੰ. षोढा–ਸ਼ੋਢਾ. ਵਜ–ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਛੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ। ੨ ਮਰਾ–ਸੰਗਜਾ–ਪਾਬੰਦੀ. ਬੰਧਨ.ਨਿਯਮ. "ਤੀਨ ਖੋੜਾ ਨਿਤ ਕਾਲ ਸਾਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਤਿੰਨ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਤ੍ਰਿਕਾਲ-ਸੰਧਜਾ ਅਥਵਾ ਮਨ ਵਾਣੀ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ. ਦੇਖੋ, ਬੀਸ ਸਪਤਾਹਰੋ.

ਖੋੜਿ. ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ. ਗੁਫਾ ਮੇ. ਦੇਖੋ, ਖੋੜ. "ਖਖਾ ਇਹੈ ਖੋੜਿ ਮਨ ਆਵਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਏਕਾਗ੍ਰ ਹੋਇਆ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ.

ਖੋੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਪੇਚ ਦੀ ਤਹਿ.

ਖੋੜੁ. ਸਿੰਧੀ. ਢੇਰ. ਅੰਬਾਰ.

ਖੌ. ਦੇਖੋ, ਖਉ.

ਖੌਸੜਾ. ਜੁੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ. "ਕਰੈਂ ਖੌਸੜੇ ਮਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੌਹੀ. ਕਾਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਖੋਹੀਂ. "ਖੌਹੀ ਖਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਇਤ ਓਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੌਂਚਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਢੇ ਛੀ ਦਾ ਪਹਾੜਾ। ੨ ਫ਼ਾ خوانچہ ਖ਼੍ਵਾਨਚਾ. ਛੋਟਾ ਖ਼੍ਵਾਨ. ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਥਾਲ ਅਥਵਾ ਛਾਬੜਾ.

ਖੌਜ. ਅ خوض ਖ਼ੌਜ. ਸੰਗਜਾ–ਘੁਸ ਜਾਣ (ਪੈਠਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ.

ਖੌਫ. ਦੇਖੋ, ਖਉਫ.

ਖੌਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿਲਕ. ਟਿੱਕਾ. "ਮਾਥੇ ਚੰਦਨ ਖੌਰ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਹਨੂ) ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਟਿੱਕਾ ਜੋ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਟੇਢਾ ਧਨੁਖ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਕੌਰ. ਕੁਰ (ਉਸਤਰੇ) ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਮੁੰਡਨ. ਹਜਾਮਤ.

ਖੋਰੂ. ਸੰਗਜਾ–ਖਰੂਦ. ਊਧਮ। ੨ ਖੁਰ ਨਾਲ ਗਰਦ ਉਡ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਵੱਟੇ ਖੋਰੂ ਕਰਗਏ." (ਬੰਨੋ)

ਖੋਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਉਲਨਾ.

ਖੰ. ਸੰ. ਖਮ੍. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼. "ਖੰ ਪੌਨ ਬਿਨ੍ਹਿ ਪਾਣੀ ਛੋਨੀ ਪੰਚ ਤੱਤ ਜਾਣੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਖ.

ਖੰਕਰੀ } ਵਿ–ਕਯ (ਵਿਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲੀ.
ਖੰਕੜੀਯ } "ਖੰਕੜੀਯ ਕਾਲ ਕ੍ਰੂਰਾਪ੍ਰਭਾ."(ਕਲਕੀ)

ਖੰਕਾਲ } ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਲ ਅਤੇ ਕੰਕਾਲੀ। ੨ ਸ਼ਿਵ ਦਾ
ਖੰਕਾਲੀ } ਇੱਕ ਭੈਰਵ, ਜੋ ਭੈਰਵ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ. "ਕਲ ਨਾਰਦ ਖੰਕਾਲ ਜਮਗਣ ਜੂਹ ਬਿਤਾਲ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਖੰਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਭੈਰਵੀ. ਖੰਕਾਲੀ. "ਅਨਗੀਜ ਅਭੁਜਾ ਖੰਕਾਲੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਖੰਗ. ਕ੍ਰਯ–ਅੰਗ. "ਕਿਤੇ ਖਿੰਗ ਖੰਗੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੮) ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਘੋੜੇ ਕੱਟਦਿੱਤੇ। ੨ ਖਈ ਰੋਗ ਦਾ ਅੰਗ, ਖਾਂਸੀ. ਖੰਘ.

ਖੰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਖੰਘਰ.

ਖੰਘ. ਦੇਖੋ, ਖਾਂਸੀ। ੨ ਕੰਠ. ਹਲਕ.

ਖੰਘਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੇਜ਼ ਪਚਾਵੇ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਢਲਕੇ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਭਿੱਟਾ, ਜੋ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖੰਘਾਰ. ਸੰ. ਖੋਟ ਕਯਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਟ(ਬਲਗਮ) ਦਾ ਕੰਠ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣਾ. ਖੰਘਾਰ। ੨ ਖੰਘ ਦੇ ਕਾਰਣ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀਹੋਈ ਬਲਗਮ.

ਖੰਘਾਲਨਾ. ਸੰ. ਸੰਕਾਲਨ. ਕ੍ਰਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖੰਘੂਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੰਘ (ਕੰਠ) ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਸ੍ਵਾਸ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ.

ਖੰਘੂਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਠ ਦਾ ਉੱਚਾ ਸੁਰ, ਜੋ ਬਲਗਮ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ.

ਖੰਜ. ਸੰ. ਖਞ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਗਲਾ. ਪੰਗੁ.

ਖੰਜਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖੰਜਰੀ. "ਢੋਲ ਢੋਲਕ ਖੰਜਕਾ ਡਫ." (ਗਜਾਨ)

ਖੰਜਨ. ਸੰ. ਖञਨ. ਸੰਗਜਾ–ਮਮੋਲਾ. ਖੰਜਰੀਟ. ਕਣਾਟੀਰ. Montacilla alba. ਚਿੜੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਵੀ ਇਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਮੀਨ ਮੁਰਝਾਨੇ ਕੰਜ ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨੇ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਸ੍ਰੀਗੁਰੁ ਪਗ ਸੋਭਾ ਵਿਮਲ ਪਿੰਜਰ ਸਰ ਪਹਿਚਾਨ। ਮਨ ਖੰਜਨ ਤਹਿਂ ਪਾਇਕੈ ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਨ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਵਿ–ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕਾਲ ਬਿਕਾਲ ਭਰਮ ਭੈ ਖੰਜਨ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖਜ ਧਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਸ਼ਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੨.

ਖ਼ੰਜਰ. ਫ਼ਾ ਖ਼ंਜਰ ਸੰ. ਨਖਰ–ਨਖਰ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਕਟਾਰੀ। ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਧੁਬੜੀ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖੰਜਰ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ 'ਖੰਜਰ' ਨਾਮ ਹੋਇਆ. "ਖੰਜਰ ਤਾਂਕੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੰਜਰੀ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਡਫ. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕਰਚਕ੍' ਭੀ ਹੈ.

ਖੰਜਰੀਟ. ਸੰਗਜਾ–ਮਮੋਲਾ. ਦੇਖੋ ਖੰਜਨ.

ਖੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਖੰਡਾ. ਖੜਗ. "ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ." (ਗੁਰਦਾਸ ਕਵਿ) ੨ ਸੰ. ਖਣ੍ਡ. ਟੁਕੜਾ. "ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਭੋਜਨੁ ਕੀਨੋ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ. "ਨਉ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਫਿਰੈ ਚਿਰ ਜੀਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਨਜੂਨਤਾ. "ਅਬਿਨਾਸੀ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਖੰਡ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੬ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਸ਼. "ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਵਹਿ ਵਣ ਖੰਡ ਵਾਸਾ."(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੭ ਸਫ਼ੇਦ ਸ਼ੱਕਰ. ਚੀਨੀ. "ਸਕਰ ਖੰਡ ਨਿਵਾਤ ਗੁਜ਼." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੮ ਕਾਂਡ. ਭੂਮਿਕਾ. ਦਰਜਾ. ਮੰਜ਼ਲ. "ਗਿਆਨਖੰਡ ਮਹਿ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਚੰਡ." (ਜਪੁ) ੯ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ. "ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਮ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਸਹਜੀ ਚਰਨੀ ਖੰਡ." (ਰਤਨਮਾਲ) ੧੦ ਸੰ. ਯਣਡ–ਸ਼ੰਡ. ਨਪੁੰਸਕ. ਹੀਜੜਾ.

ਖੰਡਸ. ਵਿ–ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ. "ਖਲਖੰਡਸ ਹੈਂ." (ਜਾਪੁ)

ਖੰਡਸਿ. ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਖੰਡਨ ਕਰੇਗਾ. "ਕਾਹੇ ਨ ਖੰਡਸਿ ਅਵਗਨੁ ਮੇਰਾ ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਖੰਡਸੁਰੰ. ਖੰਡ–ਅਸੁਰੰ. ਅਸੁਰ (ਦੈਤ) ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ. "ਤੇਜਤੁਰੰਗੀ ਖੰਡਸੁਰੰ." (ਅਕਾਲ)

ਖੰਡਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੰਡਨ ਹੋਇਆ ਘਰ. ਖੰਡਿਤ ਗ੍ਰਿਹ.

ਖੰਡਕ. ਵਿ–ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖੰਡਣ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਨ. "ਖੰਡਣੰ ਕਲਿਕਲੇਸਹ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਖੰਡਤ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਿਤ.

ਖੰਡਧਾਰ. ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਦਾ. "ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੋਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ." (ਗੁਰਦਾਸ ਕਵਿ)

ਖੰਡਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋੜਨਾ. ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ. "ਤੁਮ ਪਾਪਖੰਡਨ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਰੱਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਨੈਸ਼ਿਧ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਕਰਤਾ ਸ਼੍ਰੀਹਰ੍ਸ਼ ਦਾ ਰਚਿਆ ਨ੍ਯਾਯਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. 'ਖਾਦ੍ਯਖੰਡਨ'.

ਖੰਡਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ (ਫ਼ੌਜ), ਜੋ ਖੰਡਾ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਿ–ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਖੰਡਪਤਿ. ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮੰਡਲੇਸ਼ੁਰ.

ਖੰਡਮੰਡਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ. ਭੂਗੋਲ ਅਥਵਾ ਖਗੋਲ. "ਤਿਥੈ ਖੰਡਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡ." (ਜਪੁ) ਉੱਥੇ ਕਈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿਭਾਗ ਹਨ.

ਖੰਡਲ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧੂਖੰਡਲ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਖੰਡਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਹੋਣ. "ਸਗਲੇ ਭੂਮੰਡਲ ਖੰਡਲ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਹੀ ਆਢੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਟੁਕੜਾ. ਭਾਗ.

ਖੰਡਲ ਮੰਡਲ ਮੰਡਲ ਮੰਡਾ. (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਖੰਡਾਂ ਵਾਲਾ ਮੰਡਲ (ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਖੰਡ ਹਨ) ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਮੰਡਲ (ਦੇਸ਼) ਜਿਸ ਨੇ ਸਜਾਏ ਹਨ.

ਖੰਡਲੀ. ਵਿ–ਖੰਡਨਕਰਤਾ. "ਪਾਪਖੰਡਲੀ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਖੰਡਾ. ਦੋਧਾਰਾ ਖੜਗ, ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਹੱਥ ਉਤੰਗੀ ਖੰਡਾ ਧੂਹਿਆ." (ਕਲਕੀ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ। ੨ ਮਾਇਆ, ਜੋ ਖੰਡ (ਦ੍ਵੈਦ ਪਦਾਰਥ) ਰਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ. "ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸਾਜਕੈ ਜਿਨਿ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਉਪਾਯਾ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਖੰਡਾ ਪਖਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੰਗ ਲਈ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਤਲਵਾਰ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਮਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹਥਿਆਰ ਪਖਾਰਨਾ.

ਖੰਡਿ. ਖੰਡ (ਦੇਸ਼) ਵਿੱਚ। ੨ ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ. "ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡਿ ਖੰਡਿ ਸੋ ਜਾਣਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ. "ਭਵਰੁ ਵਸੈ ਭੈ ਖੰਡਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ਜਿਗਜਾਸੁ ਰੂਪ ਭ੍ਰਮਰ, ਭੈ ਮਿਟਾਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ.

ਖੰਡਿਸ. ਖੰਡ–ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਪਤਿ. "ਖੰਡਿਸਨ ਖੰਡਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੦)

ਖੰਡਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਟੁਕੜੇ ਕੀਤਾ। ੨ ਰੱਦ ਕੀਤਾ। ੩ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਛੁੱਟਗਏ ਹਨ.

ਖੰਡਿਤਨਿੰਦ੍ਰਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਨੀਂਦ ਘਟਗਈ ਹੈ. ਥੋੜੀ ਨੀਂਦ ਵਾਲਾ."ਖੰਡਿਤਨਿੰਦ੍ਰਾ ਅਲਪ ਅਹਾਰੰ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਿਦ੍ਰਾਦੋਸ਼. Pollutio nocturna.

ਖੰਡਿਤਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ.

ਖੰਡਿ ਮੰਡਲ. ਖੰਡ ਦੇ ਮੰਡਲ. ਖੰਡ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇਲਾਕੇ.

ਖੰਡੂ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡ। ੨ ਖੰਡਿਤ ਹੈ ਓਸ੍ (ਬੁਲ੍ਹ) ਜਿਸ ਦਾ.

ਖੰਡੂਰ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਥਾਣਾ ਦਾਖਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਵਾਂ ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ. ੧੦–੧੫ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ "ਗੁਰੂਸਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਡੂਰ.

ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ.

ਖੰਡੇਧਾਰ. ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰਾ. ਭਾਵ–ਸੂਖਮ ਅਤੇ ਔਖਾ. "ਇਹੁ ਮਾਰਗ ਖੰਡੇਧਾਰ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੰਡਧਾਰ.

ਖੰਡੇਲਾ. ਵਿ–ਖੰਡੇ ਵਾਲਾ. ਖੜਗਧਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਖੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸੰਦ.

ਖ਼ੰਦਹ ਰੂ. ਫ਼ਾ ਖ਼ंदहरू ਹੱਸਮੁਖ. ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੰਦਕ. ਅ ख़ंदक़ संगजा–ਖਾਈ. ਪਰਿਖਾ.

ਖ਼ੰਦਾ. ਫ਼ਾ ख़ंदा ਸੰਗਜਾ–ਹਾਸੀ. ਹਾਸਸ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਵਿ–ਪੁੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਕੰਦਨ (ਪੁੱਟਣ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਾ ਅਤੇ ਕੰਦਨ। ੩ ਬੂ ਲੈਕੇ ਖੁੱਭ ਪੁੱਟਣਵਾਲਾ ਕੁੱਤਾ। ੪ ਕੀਰਦ(ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਪਸ਼ੁ. ਲਵੇਰਾ.

ਖ਼ੰਦਾਂ. ਫ਼ਾ ख़ंदाँ ਵਿ–ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਹੱਸਣ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੰਦੀਦਨ. ਫ਼ਾ ख़ंदीदन क्रि–ਹੱਸਣਾ.

ਖੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਖੰਦਾ ੪.

ਖੰਨ. ਸੰ. ਖੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਟੁਕ. ਟੁਕੜਾ.

ਖੰਨਖੰਨੀਐ. ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ. ਭਾਵ–ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ੨ ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋਈਏ.

ਖੰਨਲੀ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯਤੈਲਾ–ਕੁਣਤੜੈਲਾ. ਉਹ ਲੀਰ, ਜੋ ਤੇਲੀ ਦੇ ਕੋਲ੍ਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਂਦੀ ਹੈ. "ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਭਾਵ–ਵਿਸ਼ੇ ਪਰਾਇਣ ਮਲੀਨ ਬੁੱਧਿ.

ਖੰਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖੰਡਾ. ਖੜਗ. ਸਿੰਧੀ. ਖਨੋ. "ਖੰਨਾ ਸਗਲ ਰੇਣ ਛਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਅੱਧਾ ਖੰਡ (ਟੁਕੜਾ).

ਖੰਨੀ. ਵਿ–ਅੱਧੀ. ਖੰਡਿਤ. ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ.

ਖੰਨੀਐ. ਖੰਡ (ਟੁਕ) ਹੋਈਏ. ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ. "ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਵਿਟਹੁ ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾ." (ਵਡ ਮ: ੧) ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ.

ਖੰਭ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਅਭ੍ਰ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰੇ. ਪੰਖ. ਪਰ. "ਖੰਭ ਵਿਕਾਂਦੜੇ ਜੇ ਲਹਾਂ." (ਸ੍ਰਵਾ ਮ: ੫) "ਜਿਨਿ ਤਨੁ ਸਾਜਿ ਦੀਏ ਨਾਲਿ ਖੰਭ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਭ੍. ਥਮਲਾ. ਸਤੂਨ. ਥੰਮ੍.

ਖੰਭ ਲੱਗਣੇ. ਭਾਵ–ਉਡਾਰੂ ਹੋਣਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਕੇ ਪੁਰਖਾਰਥੀ ਬਣਨਾ। ੩ ਆਪਣੇ ਵਿਤ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਓਛਾਪਨ ਦਿਖਾਉਣਾ.

ਖੰਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਭ੍. ਥਮਲਾ. ਸਤੂਨ. ਸ੍ਤੂਪ. ਥੰਮ੍ਹਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖੰਭਾਰ. ਛੋਭ. ਦੇਖੋ,ਖੱਭਾਰ.“ਨ੍ਰਿਪਦ੍ਵਾਰ ਭਾਰੀ ਖੰਭਾਰਾ.” (ਸਲੋਹ)

ਖੰਭਾਵਤੀ. ਪੰਖਾਂਵਾਲੀ, ਪਰੀ. ਹੂਰ. “ਕਿ ਖੰਭਾਵਤੀ ਹੈ.” (ਦੱਤਾਵ)

ਖੰਭੀ. ਵਿ–ਖੰਭਾਂ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਖੀ, ਪਰਿੰਦ । ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਾਂਖੁੜੀ । ੪ ਚਰਖੇ ਦੀ ਫੱਟੀ. “ਜਿਉ ਚਰਖਾ ਅਠਖੰਭੀਆ.” (ਭਾਗੁ)

ਖਜੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕੜੀ ਅਤੇ ਖੜੀ. “ਬ੍ਰਹਮਨ ਬੈਸ ਸੂਦ ਅਰੁ ਖਜੜੀ.” (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖਜਾਹ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਹ. “ਖਜਾਹ ਭਯੋ ਜਿਸ ਦਸੋਸ ਹਮਾਰੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਜਾਤ } ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੨ ਕਿਹਾ
ਖਜਾਤਾ } ਗਿਆ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. “ਸਰੱਬੰ ਖਜਾਤਾ.” (ਜਾਪੁ) ੩ ਸਪਸ਼੍ਟ. ਸਾਫ. “ਜੋ ਹੋਰੀ ਸੋ ਭਾਖੀ ਖਜਾਤਾ.” (ਨਾਪ੍)

ਖਜਾਤਿ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ।
ਖਜਾਤੀ } ੨ ਉਸਤਤਿ. ਤਾਰੀਫ । ੩ ਨਾਮਵਰੀ. “ਆਨਦਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਜਿ ਖਜਾਤੀ.” (ਨਾਪ੍) ੪ ਕਹਨਾਵਤ. ਅਖਾਣ। ੫ ਕ੍ਰਮ (ਸ਼੍ਰੇਕ) ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਖਜਾਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ–ਅਸਤ੍ਯਖਜਾਤਿ, ਆਤਮਖਜਾਤਿ, ਅਨ੍ਯਸਥਾਖਜਾਤਿ, ਅਖ੍ਯਾਤਿ ਅਤੇ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ-ਖਜਾਤਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਨਿਰਨਾ ਇਉਂ ਹੈ:–

(ੳ) ਸ਼ੂਨ੍ਯਵਾਦੀ ਅਸਤ੍ਯਖਜਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਰ ਜਗਾ ਭੀ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ ਹੈ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਅਸਤ੍ਯਖਜਾਤਿ ਹੈ.

(ਅ) ਕ੍ਸ਼ਣਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨਵਾਦੀ ਆਤਮਖ੍ਯਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਸੱਚਾ ਸੱਪ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਬੁੱਧਿ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਬੁੱਧਿ ਕ੍ਸ਼ਣਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਹੈ. ਆਤਮ (ਕ੍ਸ਼ਣਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਬੁੱਧਿ) ਦਾ ਸੱਪਰੂਪ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ ਆਤਮਖ੍ਯਾਤਿ ਹੈ.

(ਏ) ਨੈਯਾਯਿਕ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਅਨ੍ਯਥਾ-ਖ੍ਯਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਰਮੀ ਆਦਿ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੱਚਾ ਸੱਪ ਹੈ, ਕ੍ਰਮੀ ਆਦਮੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਹੀ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਨ੍ਯਥਾ ਭਾਨ ਹੋਣਾ ਅਨ੍ਯਥਾ-ਖ੍ਯਾਤਿ ਹੈ.

(ਸ) ਸਾਂਖ੍ਯ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਕਰ* ਅਖ੍ਯਾਤਿ ਬਾਬਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਜਦ ਰੱਸੀ ਦਾ ਇਦੰ (ਇਹ) ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਸਾਮਾਨ੍ਯਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਪ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ (ਯਾਦ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦ “ਇਹ ਸੱਪ ਹੈ” ਇਹ ਭਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅੰਸ਼ਾਂ ਹਨ–‘ਇਦ’ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਅਤੇ ‘ਸੱਪ ਹੈ’ ਇਹ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗ੍ਯਾਨਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਭੈ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਤਿਮਰ ਆਦਿ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਗ੍ਯਾਨਾਂ ਦੇ ਅਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਅਖ੍ਯਾਤਿ ਆਖੀਦਾ ਹੈ.

(ਹ) ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਵਾਲੇ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯਖ੍ਯਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਲਕੇ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਯ ਤੇ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਵਿਸ਼ਯ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਭੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ ਸਕਣ. ਜਿੱਥੇ ਕਭ ਅੰਧੇਰਾ (ਹਨੇਰਾ) ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਧੁੰਦ ਆਦਿ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਕੇ ਭੀ ਰੱਸੀ ਦੀ ਅਸਲ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਰ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਰੱਸੀ ਦੇ ਆਵਰਣ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਰੱਸੀ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਕ੍ਸ਼ੋਭ ਹੋਕੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੀ ਸੱਪ ਦੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸੱਪ, ਜੋ ਸੱਚਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਮਿਟਜਾਣਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਰੱਸੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਸੱਪ ਦਾ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਸੱਪ ਸੱਚ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਜੋ ਸੱਪ ਅਸਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੰਧ੍ਯਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਕਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਜਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਤ ਭੀ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤ ਅਸਤ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਹੈ. ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਦੀ ਖਜਾਤਿ (ਪ੍ਰਤੀਤਿ) ਅਨਿਰਵਚ-ਨੀਯਖਜਾਤਿ ਹੈ.

* ਇੱਕ ਮੀਮਾਂਸਕ.

ਖਜਾਤੀਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਖਜਾਤਿ ੫.

ਖਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਆਖਜਾਨ ਅਤੇ ਖਿਆਨ.

ਖਜਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ.

ਖਜੇਮ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੇਮ ਅਤੇ ਖੇਮ.

ਖ੍ਵਾਸਤ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਸ੍ਤ ਵਿ–ਚਾਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਵਾਸਤਨ.

ਖ੍ਵਾਸਤਗਾਰ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਸ੍ਤਗ਼ਾਰ ਵਿ–ਚਾਹੁਣ ਵਾਲ. ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖ੍ਵਾਸਤਨ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਸ੍ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਚਾਹੁਣਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਮੰਗਣਾ.

ਖ੍ਵਾਹ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਹ ਵ੍ਯ–ਅਥਵਾ. ਜਾਂ ਵਾ। ੨ ਵਿ–ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਖ਼ੈਰਖ੍ਵਾਹ. ਬਦਖ੍ਵਾਹ । ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਹ. ਰੁਚਿ. ਮੰਗ.

ਖ੍ਵਾਹਦ ਗੁਜ਼ਸ਼੍. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਹ੍ਦ ਗੁਜ਼ਸ਼੍ਤ ਵੀਤ ਜਾਊਗਾ. ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਵੇਗਾ.

ਖ੍ਵਾਹਾ. ਚਾਹਿਆ. ਲੋੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਵਾਹ. “ਨਾ ਬਰ ਆਪ ਕਹੁ ਕਛੁ ਖ੍ਵਾਹਾ.” (ਨਾਪ੍)

ਖ੍ਵਾਹਾਂ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਹਾਂ ਵਿ–ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ.

ਖ੍ਵਾਹਿਸ਼. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਹ਼ਿਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ.

ਖ੍ਵਾਹਿੰਦਹ } ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਹਿੰਦਹ ਵਿ–ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ।
ਖ੍ਵਾਹਿੰਦਾ } ੨ ਮੰਗਤਾ. ਯਾਚਕ.

ਖ੍ਵਾਜਹ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਜਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ । ੨ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਬਜ਼ੁਰਗ। ੪ ਧਨੀ। ੫ ਹਾਕਿਮ.

ਖ੍ਵਾਜਹ ਖਿਜਰ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਵਾਜਖਿਜਰ.

ਖ੍ਵਾਜਹ ਮਰਦੂਦ. ਮਰਦੂਦ (ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ) ਧਿੱਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਖ੍ਵਾਜਹ (ਸਰਦਾਰ). ਖ਼ਿਜ਼ਰਖ਼ਾਨ ਸ਼ੇਰ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਮਲੇਰੀਆ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ.

“ਕਿ ਆਂ ਖ੍ਵਾਜਹ ਮਰਦੂਦ ਸਾਯਹ ਦੀਵਾਰ।
ਬਮੈਦਾਂ ਨ ਆਮਦ ਬਮਰਦਾਨਹਵਾਰ ” (ਜਫਰ)

ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਖਾਲਸਾਦਲ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰੋਪੜ ਪਾਸ ਹੋਈ ਸੀ.

ਖ੍ਵਾਜਖਿਜਰ } ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਜ਼ਹ ਖ਼ਿਜ਼ਰ. ਇੱਕ
ਖ੍ਵਾਜਖਿਦਰ } ਨਬੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਜਰ। ੨ ਹਰਿਆਵਲ ਦਾ ਪਤਿ. ਸਬ੍ਜ਼ੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਜਲਪਤਿ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. Neptune. ਦੇਖੋ, ਵਰੁਣ । ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਹਪੀਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਿੰਦਪੀਰ ਅਤੇ ਦਰਯਾਪੰਥੀ.

ਖ੍ਵਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਵਾਜਹ। ੨ ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਖ੍ਵਾਜਾ ਅਨਵਰ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਜ਼ਹ ਅਨ੍ਵਰ ਇਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਕਾਲਾਖ਼ਾਂਨ ਅਤੇ ਪੈਂਦਾਖ਼ਾਂਨ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਛੀਵੇਂ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲੜਨ ਆਇਆ ਸੀ. ਜੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਸੂਸ ਹੋਕੇ ਭੇਤ ਲੈਣ ਪਹੁਚਿਆ ਸੀ. ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਇਹ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖੱਜ ਜਨਾਵਰ.

ਖ੍ਵਾਜਾ ਖਿਜਰ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਵਾਜਖਿਜਰ.

ਖ੍ਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਵਾਜਹ ਮਰਦੂਦ.

ਖ੍ਵਾਂਦਨ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਂਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਪੜ੍ਹਨਾ. ਪਠਨ.

ਖ੍ਵਾਂਦਾ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਂਦਹ ਪੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ. ਪਠਿਤ.

ਖ੍ਵਾਨ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਥਾਲ। ੨ ਉਹ ਵਸਤ੍, ਜਿਸ ਪੁਰ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਵੇ.

ਖ੍ਵਾਨੀ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਨੀ ਤੂ ਪੜ੍ਹੇਂ. ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ.

ਖ੍ਵਾਬ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਂਦ. ਨਿਦ੍ਰਾ। ੨ ਸੁਪਨ. ਸੁਪਨਾ.

ਖ੍ਵਾਬਗਾਹ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਬ੍ਗਹ ਅਥਵਾ ਖ੍ਵਾਬ੍ਗਾਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੌਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਸੌਣ ਦਾ ਕਮਰਾ. ਸ਼ਯਨਾਗਾਰ.

ਖ੍ਵਾਬੀ. ਵਿ–ਉੱਨਿਦ੍ਰਿਤ. ਉਨੀਂਦਾ. “ਚੌਂਕ ਪਰੈ ਤਮ ਮੋ ਭਰ ਖ੍ਵਾਬੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖ੍ਵਾਰ. ਫ਼ਾ ਖ੍ਵਾਰ ਵਿ–ਖ਼ਰਾਬ। ੨ ਬਰਬਾਦ.

ਖ੍ਵੈ. ਦੇਖੋ, ਖੋਵਨਾ. “ਖ੍ਵੈਹੋਂ ਧਰਮ ਮਲੇਛ ਕੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਖੋਵਾਂਗਾ ਮਲੇਛ ਦਾ ਧਰਮ। ੨ ਖੋਕੇ. ਗਵਾਕੇ.

ਗ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੀਤ । ੨ ਗਣੇਸ਼। ੩ ਗੰਧਰਵ। ੪ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ. ਗੁਰੂ ਮਾਤ੍ਰਾ। ੫ ਜਦ ਇਹ ਅੱਖਰ ਸਮਾਸ ਵਿੱਚ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਗਮਨ ਕਰਤਾ (ਜਾਣ ਵਾਲਾ) ਆਦਿ. ਜਿਵੇਂ–ਸਾਮਗ (ਸਾਮਵੇਦ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਖਗ (ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ).

ਗਉ. ਸੰ. ਗਮਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਾਣਾ। ੨ ਭਾਵ–ਮਰਨਾ। ੩ ਆਵਾਗਮਨ. “ਅਭਉ ਲਭਹਿ ਗਉ ਚੁਕਹਿ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਆਵਾਗੌਣ ਮਿਟਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪ ਕਦਮ. ਡਿੰਘ. “ਮਨੁ ਕੇ ਨਲ ਕੇ ਚਲਤੇ ਨ ਚਲੀ ਗਉ.” (ਦੱਤਾਵ) ਮਨੁ ਅਤੇ ਨਲ ਆਦਿਕ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਕਦਮ ਭੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਚੱਲੀ. “ਭਰੋਂ ਤਿਰਛੀ ਤੁਮ ਗਉਹੈਂ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੫ ਦੇਖੋ, ਗੌ.

ਗਉਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਾਰਥ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ. “ਗਉਂ ਪਿਹਾਵੇ ਜੋਂ, ਭਾਵੇਂ ਗਿੱਲੇ ਹੀ ਹੋਣ.” (ਲੋਕੋ) ੨ ਘਾਤ. ਦਾਉ.

ਗਉਸ. ਦੇਖੋ, ਗੌਸ.

ਗਉਹ. ਦੇਖੋ, ਗਉ ੪ ਅਤੇ ਗਹੁ.

ਗਉਹਰ } ਫ਼ਾ ਗੌਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਤੀ. “ਗਉਹਰ
ਗਉਹਰੁ } ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਉਜੀਆਰਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) “ਗੁਰੁ ਗਉਹਰ ਦਰੀਆਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਨਦ ਹੈ । ੨ ਖ਼ਾਨਦਾਨ। ੩ ਸੰ. ਗਹ੍ਵਰ–ਗਹੂਰ. ਵਿ–ਸੰਘਣਾ। ੪ ਗਹਿਰਾ. ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ. “ਆਪੇ ਹੀ ਗਉਹਰ.” (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਉਹਾਟੀ. ਆਸਾਮ ਦੇ ਕਾਮਰੂਪ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ "ਪ੍ਰਾਗਜਯੋਤਿਸ਼ਪੁਰ' ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭਗਦੱਤ (ਨਰਕਾਸੁਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ) ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ ਸੀ.

ਗਉਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੌਗਾ.

ਗਉਣ } ਸੰ. ਗਮਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਾਣਾ. ਫਿਰਨਾ.
ਗਉਨੁ } "ਗਉਣ ਕਰੇ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ਕਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਨਮੋ ਸਰਬਗਉਣੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਆਵਾ-ਗਮਨ. "ਚੂਕਾ ਗਉਨੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਆਤਮਗਉਣੁ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੌਣ.

ਗਉਤਮ. ਦੇਖੋ, ਗਉਤਮ ਅਤੇ ਗੌਤਮ.

ਗਉਨ. ਗਮਨ. ਦੇਖੋ, ਗਉਣ. "ਜਮਮਗਿ ਗਉਨ ਅਕੇਲੀ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਗਉਨਗਗਨ.

ਗਉਨਗਗਨ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼ਗਤਿ. ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ (ਗਮਨ). ੨ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਦਿ ਨਛਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਵਤਾ। ੪ ਗਗਨਗੁਣ. ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਗੁਣ ਸ਼ਬਦ. "ਗਉਨਗਗਨ ਜਬ ਤਬਹਿ ਨ ਹੋਤਉ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਗਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਉਨ ਅਤੇ ਗੌਨਾ.

ਗਉਰ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰ। ੨ ਗੌਰੀ. ਗੌਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ, ਪਾਰਵਤੀ. "ਫੇਰ ਦਈ ਤਨ ਦਉਰਕੈ ਗਉਰ ਕਉ ਘਾਇਲਕੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੌਰਵ.

ਗਉਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾ.

ਗਉਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਵੰਸ਼ੀ ਇੱਕ ਸੱਜਨ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰਾ। ੨ ਵਿ–ਗੌਰਵਤਾ ਵਾਲਾ. ਵਜ਼ਨਦਾਰ. ਭਾਰੀ. "ਨਿਵੈ ਸੁ ਗਉਰਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਤੂ ਗਉਰਾ ਹਮ ਹਉਰੇ ਹੋਛੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗਉਰਾਂ ਅਤੇ ਗੌਰੀ.

ਗਉਰਾਂ. ਗੌਰੀ. ਗੌਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ, ਪਾਰਵਤੀ.

ਗਉਰੀ. ਗੌਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਉੜੀ.

ਗਉਰੀਸੁਤ. ਗੌਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਗਣੇਸ਼। ੨ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੰ: ੪.

ਗਉਰੀਪਤਿ. ਗੌਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਭਰਤਾ ਸ਼ਿਵ.

ਗਉਰੋ. ਭਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਰਾ ੨. "ਹਉ ਹਉਰੋ ਤੂ ਠਾਕੁਰ ਗਉਰੋ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗਉੜ. ਦੇਖੋ, ਗੌੜ.

ਗਉੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰੇਚਨ ਅਤੇ ਗੌਰਾ.

ਗਉੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗੌੜੀ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਗਿਨੀ, ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦੀ ਔੜਵ ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ. ਦਿਸ ਦੀ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ. ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰਾ ਮੀ ਪ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮੀ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਤੀਜਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਯਥਾ–ਗੁਆਰੇਰੀ, ਚੇਤੀ, ਦੱਖਣੀ, ਦੀਪਕੀ, ਪੂਰਬੀ, ਬੈਰਾਗਣ, ਮਾਝ, ਮਾਲਵਾ ਅਤੇ ਮਾਲਾ. ਦੂਜੇ ਰਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸੰਕੀਰਣ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਭੇਦ ਬਣਗਏ ਹਨ. ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਗੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਸ਼ਪਸ਼੍ਟ ਕਰਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਦੇ.

ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ. ਇਹ ਔੜਵ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾੜਜ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣ. ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਸ਼ਾੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹ ਸੁਰ ਸ਼ਾੜਜ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਗਉੜੀਮਾਲਾ. ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਸ਼ਾੜਜ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਗਊ. ਸੰ.ਗੌ.ਗੋ. ਸੰਗਜਾ–ਬੈਲ। ੨ ਗਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Cow। ੩ ਭਾਵ–ਗਰੀਬ. ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ. "ਗਊ ਕਉ ਚਾਰੈ ਸਾਰਦੂਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਮਹਾ ਹਿੰਸਕ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਗਰੀਬ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਊਗ੍ਰਾਸ. ਸੰ. ਗੋਗ੍ਰਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਗਊ ਨਿਮਿੱਤ ਸ਼੍ਰਾਧ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਸਮੇਂ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਗ੍ਰਾਸ. ਗੋਬਲਿ.

ਗਊਚਰਾਹਾ. ਗਾਈਆਂ ਚਾਰਣਵਾਲਾ. ਜੋ ਗਊਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਣ ਲਈ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਜਾਵੇ.

ਗਊਚਰਿ. ਗਊ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿ.

ਗਊਚੋਣੀ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰ ਟਪਕਾਉਣੀ. "ਗਗਨਮੰਡਲ ਗਊ ਜਿਨਿ ਚੋਈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨੌ)

ਗਊਤਮ. ਦੇਖੋ, ਗੌਤਮ. "ਗਊਤਮ ਸਤੀ ਸਿਲਾ ਨਿਸਤਰੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੌਤਮ.

ਗਊਮੁਖ. ਵਿ–ਗਊ ਵਾਂਙ ਚੁਪਕੀਤਾ। ੨ ਮੂੰਹ ਦਾ ਨਰਮ ਪਰ ਦਿਲੋਂ ਖੋਟਾ. "ਗਊਮੁਖ ਬਾਘ ਜੈਸੇ ਬਸੈ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ ਬਿਖੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੌਮੁਖ.

ਗਇ. ਸੰ. ਗਜ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ. "ਹੈ ਗਇ ਬਾਹਨ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਜ.

ਗਇਅ. ਗਇਆ. ਗਤ. ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਗਏ. "ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ ਤਿਨ ਕੇ ਗਇਅ." (ਸ੍ਰਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗਇਅਮੁ. ਗਿਆ. ਵੀਤਿਆ. ਮੋਰਾ ਗਿਆ. "ਪਿਰੁ ਬਿਨੁ ਜੋਬਨੁ ਬਾਦਿ ਗਇਅਮੁ." (ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਮ: ੧) ਸਿੰਧੀ. ਵਿਅਮੁ.

ਗਇਆ. ਦੇਖੋ, ਗਇਅਮੁ. "ਮੇਰਾ ਸਗਲ ਅੰਦੇਸਰਾ ਗਇਆ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਯਾ. "ਗੰਗਾ ਗਇਆ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਕਾਮਾ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਗਇਆ ਪਿੰਡ ਭਰਤਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਇੰਦ } ਦੇਖੋ, ਗਜੇਂਦ੍ ਅਤੇ ਗਯੰਦ.
ਗਇੰਦ੍ }

ਗਈ. ਵੀਤੀ. ਗੁਜ਼ਰੀ। ੨ ਬਿਗੜੀ. "ਗਈਬਹੋੜੁ ਬੰਦੀਛੋੜੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਗਾਵੇਗਾ. "ਤਬ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਗਈਹੈ ?" (ਗੂਜ ਕਬੀਰ)

ਗਈਆ. ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਨ ਕਰੈਯਾ। ੨ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. ਗਾਇਆ. "ਨਾਮ ਕਿਧੌਂ ਤੁਮਰੋ ਸਭ ਹੀ ਜੁਗ ਗਈਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਗਾਂਇਆਂ. ਗਊਆਂ। ੪ ਮਿਟਗਈ. ਚਲੀਗਈ. ਦੂਰਹੋਈ.

ਗਈਬਹੋਰ } ਵੀਤੀ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਿਗੜੀ
ਗਈਬਹੋੜੁ } ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗਈਬਹੋਰ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜੁ." (ਤੁਲਸੀ) ਦੇਖੋ, ਗਈ ੨.

ਗਈਯਰ. ਗਜਵਰ. ਗਜਰਾਜ. "ਚਾਲ ਚਲੈ ਜਿਮ ਗਈਯਰ ਮਾਤੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਏ. ਵੀਤੇ. ਗੁਜ਼ਰੇ। ੨ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ. ਗਾਏ. "ਗਏ ਜੀਤ ਕਰਖਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ਜਿੱਤ ਦੇ ਕਰਖਾ ਛੰਦ ਗਾਏ। ੩ ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋਏ. "ਆਪੁ ਗਏ ਔਰਨ ਹੂੰ ਖੋਵਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗਸ਼. ਅ. غش ਗ਼ਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਮੂਰਛਾ. ਬੇਹੋਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਮੂਰਛਾ.

ਗਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ. گشت ਗਸ਼੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਫ੍ਰਮਣ (ਫਿਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ. گشتن ਕ੍ਰਿ–ਫਿਰਨਾ. ਫ੍ਰਮਣ। ੨ ਹੋਣਾ.

ਗਸ਼ਤਮ. ਫ਼ਾ. گشتم ਮੈਂ ਫਿਰਿਆ. "ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰ ਹਵਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਮੈ ਹੋਇਆ.

ਗਸ਼ਤੀ. ਫ਼ਾ. گشتی ਗਸ਼੍ਤੀ. ਵਿ–ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਫ੍ਰਮਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ. ਬੇੜੀ.

ਗਸ਼ਤੰਦ. ਫ਼ਾ. گشتند ਫਿਰੇ। ੨ ਹੋਏ. ਭਏ.

ਗਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਗਸ਼.

ਗਹ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ ਧਾ. "ਕਰ ਗਹ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਫ਼ਾ. گہ ਸੰਗਜਾ–ਥਾਂ. ਗਾਹ. ਜਗਾ। ੩ ਵਕ਼ਤ. ਵੇਲਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਦੀ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. "ਗਹ ਕਲੰਦਰ ਮੋਸ਼ਵਦ." (ਦੀਵਾਨ ਗੌਯਾ)

ਗਹਗਹਾ. ਵਿ–ਗੂੜ੍ਹਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. "ਜਿਉ ਉਬਲੀ ਮਜੀਠੈ ਰੰਗੁ ਗਹਗਹਾ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਪੱਕਾ. ਪਾਇਦਾਰ.

ਗਹਗਚ. ਵਿ–ਚੂਨੇ ਵਾਂਙ ਹੈ ਪਕੜ ਜਿਸ ਦੀ. ਖਚਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਰਿਫ਼ਤ. ਪਕੜ.

ਗਹਗਚਿ. ਪਕੜ (ਗਰਿਫ਼ਤ) ਵਿੱਚ. "ਗਹਗਚਿ ਪਰਿਓ ਕੁਟੰਬ ਕੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਹਗੱਡ. ਵਿ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆ.

ਗਹਡੜੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਰਤ. ਉਹ ਟੋਆ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੇ ਫੜਨ ਲਈ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਖੋਦਿਆ ਅਤੇ ਘਾਹ ਨਾਲ ਢਕਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ–ਜਗਤ. "ਗਹਡੜੜਾ ਤ੍ਰਿਣਿ ਛਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਤ੍ਰਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸੁਖ ਹੈ.

ਗਹਡਿਓ } ਫਸਿਆ. ਗਰਿਫਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ.
ਗਹਡਿਆ } "ਗਹਡਿਓ ਮੂੜ ਨਰ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਗਡਿਆ.ਧਸਿਆ.

ਗਹਣ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਣ. ਸੰਗਜਾ–ਫੜਨਾ। ੨ ਰੂਪ ਰਸ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰ. ਗਹਨ. ਵਿ–ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. "ਤਿਨ ਕੀ ਗਹਣਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) "ਅਪਣੀ ਗਹਣਗਤਿ ਆਪੇ ਜਾਣੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਥਾਹ. ਗਹਿਰਾਈ. "ਹਮ ਨਹ ਜਾਣੀ ਹਰਿ ਗਹਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੫ ਦੇਖੋ, ਗਹਣੁ.

ਗਹਣਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਭੀਰਗਤਿ. ਅਥਾਹਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਹਣ.

ਗਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ. ਫੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭੂਸ਼ਣ. ਜੇਵਰ. "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਗਹਣਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਨਾਮੁ ਸਚੇ ਕਾ ਗਹਣਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਭੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਭੂਸ਼ਣ। ੩ ਧਰੋਹਰ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਧਰੋਹਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਰਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਗਹਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਰੇਹਨ. "ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਹੀ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ! ਕਿਆ ਕੋ ਕਢੈ ਗਹਣਾ ?" (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਬਖ਼ਸ਼ੇਂ, ਤਦ ਕੀ ਕੋਈ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਗਿਰੇ ਰੱਖਕੇ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਗਹਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਮੁਸ਼ੱਕ਼ਤ. ਮਿਹਨਤ। ੨ ਮਸ਼ਕ਼ੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਗਹਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ। ੨ ਕਠਿਨ. ਔਖਾ। ੩ ਦੁਰਗਮ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਪਹੁਚਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ੪ ਸੰਘਣਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਥਾਹ. ਗਹਰਾਈ। ੬ ਜਲ। ੭ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼. "ਮਿਥਿਆ ਗਹਨ ਗਹੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੮ ਦੇਖੋ, ਗਹਣ ੧. "ਕੰਠ ਗਹਨ ਤਬ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰਾ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ)

ਗਹਨਈਆ. ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੈਯਾ। ੨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਗਹਿਨਿਆਂ (ਭੂਸ਼ਣਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਹਿਨੋਂ ਮੇ ਸੋ. ਦੇਖੋ, ਗਹਨ ਗਹਨਈਆ.

ਗਹਨ ਗਹਨਈਆ. ਗਹਿਣਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਗਹਿਣਾ. ਭੂਸ਼ਣਾਂ ਮੇ ਸੋ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਭੂਸ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਮੋਤੀਚੂਰ.

ਗਹਨਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਹਣਗਤਿ ਅਤੇ ਗਹਨ.

ਗਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਹਣਾ ੩. "ਰਵਿ ਸਸਿ ਗਹਨੈ ਦੇਉ ਰੇ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਗਿਰੋ ਰਖਦਾ ਹਾਂ.

ਗਹਬਰ } ਸੰ. ਗਹ੍ਵਰ–ਗਹੁਰ, ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਤਿ ਸੰਘਣਾ
ਗਹਬਰਾ } ਬਣ(ਵਨ),ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਲਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. "ਗਹਬਰ ਬਨ ਘੋਰ,ਗਹਬਰ ਬਨ ਘੋਰ ਹੋ !"(ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ:੫) ੨ਔਖਾ ਥਾਂ,ਜਿਸ ਜਗਾ ਪਹੁਚਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ੩ ਗੁਫਾ ਕੰਦਰਾ। ੪ ਦੇਖ਼.ਪਾਖੰਡ। ੫ ਗੰਭੀਰ ਅਰਥ। ੬ ਜਲ। ੭ ਵਿ–ਗੁਪ੍ਤ। ੮ ਗੂੜ੍ਹਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. "ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਗਹਬਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਗਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਦਲਾਪਨ। ੨ ਗ਼ੁਬਾਰ. ਆਸ-ਮਾਨ ਵਿੱਚ ਛਾਈਹੋਈ ਗਰਦ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ੧. "ਮਹਾਂ ਗਹਰ ਬਨ ਤਹਿ ਇਕ ਲਹਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੬) ਗਹੁਰ ਜੰਗਲ ਦੇਖਿਆ.

ਗਹਰਗਹੁ. ਦੇਖੋ, ਗਹਰਿਗਹੁ

ਗਹਰਗੰਭੀਰ } ਵਿ–ਦੁਰਗਮ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ. ਗਹੁਰ
ਗਹਰਗੰਭੀਰਾ } ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਠਿਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ.

ਗਹਰਗੰਭੀਰਾ ਗਉਹਰ. ਦੁਰਗਮ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਮੋਤੀ। ੨ ਭਾਵ–ਬ੍ਰਹਮਵੀਚਾਰਰੂਪ ਅਗਾਧ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਰਤਨ. "ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੈ ਨਾਨਕ ਕੁਰਬਾਣੀ ਜੋ ਗਹਰਗੰਭੀਰਾ ਗਉਹਰ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗਹਰਵਾਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਗਹਰਵਾਰ ਚੋਹਾਨ ਗਹਲੋਤ ਦੌਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੧)

ਗਹਰਾ. ਸੰ. ਗਹ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ। ੨ ਗੰਭੀਰ. ਡੂੰਘਾ.

ਗਹਰਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਹੁਰਤਾ,ਗੰਭੀਰਤਾ. ਡੂੰਘਿਆਈ.

ਗਹਰਿਗਹੁ. ਗੰਭੀਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ. ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ. "ਗਹਰਿਗਹੁ ਹਦਰਥਿ ਦੀਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਹੁਜ਼ਰਤ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ) ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਦਿੱਤਾ.

ਗਹਰੀ. ਵਿ–ਡੂੰਘੀ. "ਗਹਰੀ ਕਰਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ," (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗਾੜ੍ਹੀ."ਗਹਰੀ ਬਿਭੂਤ ਲਾਇ ਬੈਠਾ ਤਾੜੀ. (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਗਹਲ. ਭੁਦੇੜ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਭੁਦੇੜ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮੋਹਰਾਜ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ-ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੨੫ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ੨ ਭਿੰਗ. ਨਸ਼ਾ. ਮਾਦਕ. ਅਮਲ.

ਗਹਲੜਾ } ਵਿ–ਗਹਲ (ਨਸ਼ੇ) ਵਿੱਚ ਚੂਰ. ਮਖਮੂਰ.
ਗਹਲੜੇ } ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ। ੨ਦੀਵਾਨਾ।
ਗਹਲਾ } ੩ ਸਿੰਧੀ. ਗਹਿਲੋ–ਗਹੇਲੋ. ਲਾਪਰਵਾ. ਗ਼ਾਫ਼ਿਲ। ੪ ਮੂਰਖ.

ਗਹਲੋਟ } ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ
ਗਹਲੋਤ } ਮੇਵਾੜ ਦੀ ਸ਼ਿਸ਼ੋਦੀਆ (ਸ਼ਿਸ਼ੋਦਯਾ) ਕੁਲ ਹੈ.

ਗਹਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ.

ਗਹਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ੨ ਫੜਿਆ। ੩ ਫ਼ਾ. ਗਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਾ. ਥਾਂ। ੪ ਖਲਹਾਨ (ਪਿੜ) ਗਾਹੁਣ ਲਈ ਕੰਡੇਦਾਰ ਮੋਗ੍ਹਾ, ਜੋ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਬਾਰੀਕ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਗਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੈਲੀ ਦੇ ਗਾਹਣ ਦਾ ਕਰਮ ਕਰਵਾਉਣਾ। ੨ ਫੜਾਉਣਾ. ਪਕੜਾਨਾ.

ਗਹਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਗਰਿਫ਼ਤ. ਪਕੜ.

ਗਹਾਵਾ. ਵਿ–ਗਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਗਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ. ਪਕੜਿਆ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. "ਲਖ ਇਨ ਸਾਚ ਕਰੇ ਜੁ ਗਹਾਵਾ। ਅੰਤਕਾਲ ਤਿਹ ਹੁਇ ਪਛਤਾਵਾ." (ਨਾਪ੍)

ਗਹਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਿਫ਼ਤ. ਪਕੜ. ਗ੍ਰਹਣ. "ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਲੇਵਹੁ ਨਾਮ ਦੇਵਹੁ." (ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ: ੫) ੨ ਲਾਗ. ਲਗਾਉ. "ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਗਹਿ ਰਹੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) "ਪਿਰ ਸੇਤੀ ਅਨਦਿਨੁ ਗਹਿ ਰਹੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਹਿਕੇ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ. ਫੜਕੇ. "ਗਹਿ ਕੰਠ ਲਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ: ੫)

ਗਹਿਓ } ਪਕੜਿਆ. ਫੜਿਆ। ੨ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ.
ਗਹਿਆ } ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. "ਮਨ ਰੇ, ਗਹਿਓ ਨ ਗੁਰਉਪਦੇਸੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿਰੇ ਰੱਖਿਆ ਪਦਾਰਥ. ਰੇਹਨ ਰੱਖੀ ਵਸਤੁ.

ਗਹਿਣਾ } ਦੇਖੋ, ਗਹਣਾ.
ਗਹਿਨਾ }

ਗਹਿਬਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ.

ਗਹਿਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਹਨ। ੨ ਸੰਘੱਟ. ਸਮੁਦਾਯ. ਭੀੜ.

ਗਹਿਮਾਗਹਿਮ. ਬਹੁਤ ਭੀੜ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿਮ ੨। ੨ ਵਡੀ ਰੌਨਕ.

ਗਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ. "ਸੀਤਲ ਛਾਇਆ ਗਹਿਰ ਫਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਹਿਰਗਭੀਰ
ਗਹਿਰਗਭੀਰੁ
ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ } ਦੇਖੋ, ਗਹਰਗੰਭੀਰ. "ਵਡੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਗਹਿਰਗੰਭੀਰਾ ਗੁਣੀਗਹੀਰਾ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੇ ਪਿੰਡ

ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੀਏ
ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੁ } 'ਠਾਣਾ' ਵਿੱਚ ਚੇਤ ਬਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਸੁੱਖੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਾਨ੍ਹਚੰਦ ਤਖਾਣ ਦੇ ਘਰ ਬਿਸਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਮਤਾਬਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਕੇ ਬਿਸਨਦਾਸ ਕਹਾਇਆ. ਇਹ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਡੇ ਅਖਾੜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਸੰਮਤ ੧੯੪੪ ਵਿੱਚ ਰੋਪੜ ਡੇਰਾ ਜਮਾਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਰੰਭਿਆ. ਬਿਸਨਦਾਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਨਾਉਂ "ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ" ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ–
"ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਅਥਾਹ ਸੁਆਮੀ ਅਤੁਲੁ ਨ ਜਾਈ ਕਿਆ ਮਿਨਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਅਥਾਹੁ ਹਾਥ ਨ ਲਭਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੁ ਅਥਾਹੁ ਤੂ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਅਮੋਲੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਸਾਗਰ ਰਤਨਾਗਰ ਅਵਰ ਨਹੀ ਅਨਪੂਜਾ."(ਸਾਰ ਅ:ਮ:੧) "ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਬੇਅੰਤ ਗੋਵਿੰਦੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਬਿਸਨਦਾਸ ਦੇ ਚੇਲੇ 'ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੀਏ' ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਰੋਪੜ (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਗਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਹਰੀ। ੨ ਗਹਿ (ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ) ਰੀ (ਅਰੀ !) ਦੇਖੋ, ਪੈਓਹਰੀ.

ਗਹਿਰੀਗੰਭੀਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪੈਓਹਰੀ.

ਗਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਗਹਲ.

ਗਹਿਲੜੇ } ਦੇਖੋ, ਗਹਲਾ. "ਗਰਬ ਗਹਿਲੜੇ
ਗਹਿਲਾ } ਮੂੜੜੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਗਹਿਲਾ ਰੂਹ ਨ ਜਾਣਈ ਸਿਰੁ ਭੀ ਮਿਟੀ ਖਾਇ."(ਸ.ਫਰੀਦ) "ਕਿਆ ਸੋਵਹਿ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਿ ਗਾਫਲ ਗਹਿਲਿਆ?' (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗਹਿਲੀ. ਵਿ–ਦੀਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਹਲ ਅਤੇ ਗਹਲਾ। ੨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਗੁਣਗਹਿਲੀ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਗਹਿਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ. "ਉਰ ਆਮੋਦ ਸੰਗ ਭੇ ਗਹਿਵਰ." (ਨਾਪ੍)

ਗਹੀ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ. "ਗਹੀ ਓਟ ਸਾਧਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਗ੍ਰਹਣ-ਕਰਤਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਲੰਪਟ. "ਕੋਟਿ ਗਹੀ ਕੋ ਪਾਪ ਨਿਵਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਗਹੀਜੈ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀਜੈ. "ਛੋਡਿ ਮਾਨ ਹਰਿਚਰਣ ਗਹੀਜੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗਹੀਰ. ਵਿ–ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ। ੨ ਫ਼ਾ ਗਹਗੀਰ. ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਹਿੱਲਣ ਵਾਲਾ."ਗੱਜੇ ਗਹੀਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਅੜੀਅਲ ਘੋੜਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਹੀਰੁ.

ਗਹੀਰਉ } ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਕੜਨ ਵਾਲਾ.
ਗਹੀਰਾ } ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਰਤਾ. "ਮਨਹਿ ਗਹੀਰਉ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਉ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਅਥਾਹ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ.

ਗਹੀਰੁ. ਸਿੰਧੀ. ਵਡਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਹੀਰ.

ਗਹੀਲਾ } ਸੰ. ਗ੍ਰਹ੍ਯਾਲੁ–ਗ੍ਰਿਹ੍ਯਾਲੁ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ.
ਗਹੀਲੀ } ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਪਤਿਤਉਧਾਰਨ ਬਿਰਦ ਗਹੀਲਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਗ੍ਰਾਹਕ. "ਮਹਾਪੁਰਖ ਤੁਮ ਗੁਨੀਗਹੀਲਾ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਫੜਨ ਵਾਲੀ. "ਗਰਬਿ ਗਹੀਲੀ." (ਅਕਾਲ) ਅਭਿਮਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਵਾਲੀ.

ਗਹੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾੜ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਟੋਆ, ਜੋ ਮੋੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਰਿਫ਼ਤ. ਪਕੜ. "ਰਹਿਨ ਨਹੀ ਗਹੁ ਕਿਤਨੋ !" (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਜਰ ੫। ੩ ਸੰ. ਆਗ੍ਰਹ. ਹਠ. ਜ਼ਿਦ. "ਦੂਰਿ ਕਰਹੁ ਆਪਨ ਗਹੁ ਰੇ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੪ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ. "ਗਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗਹੁਰ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਰੀ. ਚਿਰ. "ਚਲਹੁ, ਨਹਿ ਗਹੁਰ ਕਰੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਗਉਹਰ.

ਗਹੇ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੇ. ਪਕੜੇ. ਗ੍ਰਸੇ. ਦੇਖੋ, ਗਹਨ.

ਗਹੇਹੀ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ ਹੈ. "ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਓਟ ਗਹੇਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਗਹੇਰਾ. ਵਿ–ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਗਹੁਰ. "ਸਾਹਿਬ ਗੁਣੀਗਹੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਘਣਾ ਬਣ. "ਮਨ ਰੇ, ਸੰਸਾਰ ਅੰਧਗਹੇਰਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਫੜਨ ਵਾਲਾ.

ਗਹੇਲੜੇ
ਗਹੇਲਾ
ਗਹੇਲੀ
ਗਹੇਲੋ } ਦੇਖੋ, ਗਹਲਾ. "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਕਾਮ-ਗਹੇਲੀਏ !" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਗਰਬ-ਗਹੇਲੀ ਮਹਿਲੁ ਨ ਪਾਵੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਗਹੈ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਾਹੈ। ੩ ਅਵਗਾਹੈ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਗਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਗਹੈਯਾ. ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੈਯਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਕੜਨ (ਫੜਨ) ਵਾਲਾ.

ਗਹੑ. ਸੰ. ਗਰ੍ਹ. ਧਾ–ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ. ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ.

ਗਹੑਣ. ਸੰ. ਗਰ੍ਹਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨੀ. ਨਿੰਦਣਾ.

ਗਹੑਿਤ. ਸੰ. ਗਰ੍ਹਿਤ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ.

ਗਹੂਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ.

ਗਕਤ. ਦੇਖੋ, ਗਿੰਦ.

ਗੱਕਰ } ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਕੱਕਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ.
ਗੱਕਰੀ } ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ "ਕੇਕਯ" ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੱਖੜੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੱਖਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਭੁੱਖਰੀ ਕੰਧਾਰੀ ਗੌਰ ਗੱਖਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਗਗਣ ਗ (ਗੰਧਰਵਾਂ) ਦਾ ਗਣ (ਸਮੁਦਾਯ).

ਗਗਣੁ ੨ ਆਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗਗਨ। ੩ ਗੂਹਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਗਗਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਮਨ ਕਰੀਏ, ਆਕਾਸ਼. "ਗਗਨਮੈ ਥਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੈ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਬਿੰਦੀ. ਸਿਫਰ। ੩ ਸੁੰਨਾ ਥਾਂ. ਪੁਲਾੜ। ੪ ਅਬਰਕ. ਅਭ੍ਰਕ। ੫ ਸੁਰਗ। ੬ ਪਵਨ. ਵਾਯੁ. ਹਵਾ. "ਊਪਰਿ ਕੂਪ ਗਗਨ ਪਨਿਹਾਰੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਕੂਪ, ਪਵਨ (ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਸਾਧਨਾ) ਪਨਿਹਾਰੀ। ੭ ਭ੍ਰਾਵ–ਸਰਵਵਜਾਪੀ ਕਰਤਾਰ. "ਗਗਨ ਗੰਭੀਰੁ ਗਗਨੰਤਰਿ ਵਾਸੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੮ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਗਗਨਿ ਨਿਵਾਸਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੯ ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ ਦਾ ਰੂਪ ੧। ੧੦ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਕਾਸ਼ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਗਗਨ ਅਕਾਸ. ਗਗਨ (ਆਸਮਾਨ) ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ (ਚਮਕੀਲੇ ਗ੍ਰਹ). ਦੇਖੋ, ਆਕਾਸ ਅਤੇ ਕਾਸ. "ਜਿਨਿ ਧਰ ਧਾਰੀ ਗਗਨ ਅਕਾਸ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਗ੍ਰਹਗਣ ਅਤੇ ਆਕਾਸ.

ਗਗਨਕੁਸੁਮ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲ. ਭਾਵ–ਅਣਹੋਣੀ ਬਾਤ. ਅਸੰਭਵ ਗੱਲ। ੨ ਅਲੰਕਾਰਰੂਪ ਕਰਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਤਾਰੇ.

ਗਗਨਗੰਭੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਾਕਰ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੈ.

ਗਗਨਚਰ ਵਿ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ।
ਗਗਨਚਾਰੀ ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ। ੩ ਸੂਰਜ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੫ ਨਛਤ੍ਰ। ੬ ਤੀਰ। ੭ ਬੱਦਲ। ੮ ਪਵਨ। ੯ ਦੇਵਤਾ.

ਗਗਨਨਗਰ ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਗਗਨ-
ਗਗਨਨਗਰਿ ਨਗਰਿ ਇਕ ਬੂੰਦ ਨ ਬਰਖੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗਗਨਪੁਰ ਦੇਖੋ, ਗਗਨਨਗਰ. "ਰਹੈ ਗਗਨਪੁਰਿ
ਗਗਨਪੁਰਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਮੈਸਰਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)
ਗਗਨਪੁਰੁ ੨ ਆਕਾਸ਼ਵਤ ਪੂਰਣ, ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿ ਗਗਨਪੁਰੁ ਪਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਰਾਜਮੰਦਿਰ. ਕਈ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਗਗਨਮੰਡਲ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ । ੨ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਗਗਨਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰੋਪੈ ਥੰਮੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ:੧)

ਗਗਨਾਂਗਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗਗਨ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੀ ਅੰਗਨਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਅਪਸਰਾ. ਹੂਰ. ਪਰੀ.

ਗਗਨਾਂਬੁ. ਸੰ. ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਅੰਬੁ (ਜਲ). ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ. Rain-water. ਸੁਸ਼ਰੁਤ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗਗਨਿ. ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ. "ਤੂ ਜਲਿ ਥਲਿ ਗਗਨਿ ਪਯਾਲਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਗਗਨ ੮.

ਗਗਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗਗਨ. "ਗਗਨੁ ਰਹਾਇਆ ਹੁਕਮੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗਗਨੰਤਰਿ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ । ੨ ਆਕਾਸ਼
ਗਗਨੰਦਰਿ ਸਮਾਨ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ. "ਗਗਨੰਤਰਿ ਵਾਸ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਗਗਨੰਤਰਿ ਵਾਸਿਆ ਗੁਣ ਪਰਗਾਸਿਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਗੜਾ। ੨ ਕਲਸਾ. ਘੜਾ.

ਗਗਰੀ ਦੇਖੋ, ਗਾਗਰ. "ਕਾਚ ਗਗਰੀਆ
ਗਗਰੀਆ ਅੰਭ ਮਥਰੀਆ." (ਆਸਾ ਮ:੫)

ਕੱਚੀ ਗਾਗਰ ਤੋਂ ਭ੍ਰਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਗਗੜਾ ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੋਕ, ਤੂੰਬੀ ਅਤੇ
ਗਗੜੀ ਸਿੰਗੀ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਲਹੂ ਕਢਦੀ ਹੈ. "ਜਸੋਂ ਗਗੜੀ ਤੁਮਰੀ ਤਨ ਲਾਯਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਗਾ ਗ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਗੱਗਾ ਅੱਖਰ.
ਗੱਗਾ "ਗੱਗਾ ਗੋਬਿਦਗੁਣ ਰਵਹੁ." (ਬਾਵਨ)

ਗੱਗੋਬੂਹਾ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ (ਖੁਦਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਟੜੇ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਹੈ. ਪੰਜ ਜੋਨ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰਸਿੰਘ.

ਗਚ ਅਥਵਾ **ਗਚੁ.** ਫ਼ਾ ਗ਼ਚ ਸੰਗਜਾ–ਚੂਨਾ. ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਦਾ ਮਸਾਲਾ। ੨ ਪੱਕੀ ਚਿਣਾਈ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਅਤੇ ਭਾਟਦਾਰ ਛੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਲੇਪ (ਪਲਸਤਰ–plaster) ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗਚ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਵਰਤੀਂਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਸਤਾਂ ਜਿਸ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ,ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੀਵਾਰਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਜੋ ਗਚ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਰੇਤਾ, ਸੰਗਮਰਮਰ ਦਾ ਚੂਰਨ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਚੂਨਾ (Gypsum) ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਬਾਹਰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਗਚ ਇਤਨਾ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰ ਸੁਖਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਭੀ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਲੇਪ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਘੋਟਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਆਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ. ਅੱਜ ਕਲ ਇਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਮੈਂਟ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਭੀ ਇਸਤਆਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰੇਤ ਅਤੇ ਬਰੀਕ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਪਲਾਸਟਰ ਆਵ ਪੈਰਿਸ (Plaster of Paris) ਦੇ ਤੀਜੇ ਪੋਚ ਨੂੰ ਭੀ ਗਚ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਗਚ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਭੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੀ ਕਦਰ ਵਾਲ ਭੀ ਰਲਾਏ-ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਗਚ ਅਤਿ ਕਰੜਾ, ਪਧਰਾ ਤੇ ਕੂਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਘਰ ਗਚ ਕੀਤੇ ਬਾਗੇ ਬਾਗ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)"ਕਾਚੀ ਢਹਗਿ ਦਿਵਾਲ ਕਾਹੇ ਗਚੁ ਲਾਵਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੱਚ.

ਗਚਕਾਰੀ ਸੰਗਜਾ–ਜੜਤੀ. ਜੜਾਉ. "ਅਜਰਨ
ਗਚਗੀਰੀ ਬਿਧੇ ਮਣਿਨ ਗਚਕਾਰੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਚੂਨੇ ਦੀ ਚਿਣਾਈ. ਚੂਨੇ ਦੀ ਪਕਤ ਵਾਲੀ ਇਮਾਰਤ. "ਗਜ਼ ਮੰਦਰ ਗਚਗੀਰੀਆਂ ਕਿਛੁ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਗਚਨ. ਕ੍ਰਿ–ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਜੜਨਾ। ੨ ਜੋੜਨਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਬਚਨ ਚੀਨ ਤਾਮੈ ਗਚੋਂ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਪ੍ਰਭਾ ਕਰਤਾਰ ਇਹੀ ਮੈ ਗਚੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਚੁ. ਦੇਖੋ, ਗਚ.

ਗੱਚ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੨ ਦਿਲ ਦੀ ਹਵਾੜ। ੩ ਵਿ–ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. ਮਖਮੂਰ.

ਗਛ. ਦੇਖੋ, ਗੱਛ.

ਗਛਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਜਾਣਾ. ਗਮਨ. "ਗਛਿਣ ਨੈਣ
ਗਛਨਾ ਭਾਰੇਣ." (ਗਾਬਾ) ਦੇਖੋ, ਗੱਛ ਅਤੇ ਨੈਣਭਾਰ.

ਗੱਛ. ਸੰ. ਗਾਛ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਮ (ਗਸ੍) ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿਕ (ਬਿਰਛ). ਦਰਖ਼ਤ। ੩ ਜੈਨੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ (ਖ਼ੁਭ). ੪ ਬੁਛਾੜ. ਵਾਛੜ. "ਪਰੀ ਗੱਛ ਤੀਰੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਗਜ. ਸੰ. ਗਜ਼੍. ਧਾ–ਮਦ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ, ਜੋ ਮਦ ਨਾਲ ਗਰਜਦਾ ਹੈ. "ਕੋਪ ਭਰਜੋ ਗਜ ਮੱਤ ਮਹਾਂ ਭਰ ਸੁੰਡ ਲਏ ਭਟ ਸੁੰਦਰ ਸੋਊ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ, ਜੋ ਦੇਵਲ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਬਣਗਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਰੁਣ ਦੇ ਤਲਾਉ ਵਿੱਚ ਤੋਂਦੁਏ ਨੇ ਗ੍ਰਸਲੀਤਾ. ਜਦ ਨਿਰਬਲ ਹੋਕੇ ਡੁੱਬਣ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਕਰਤਾਰ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਗਜ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟੇਗਏ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੮, ਅ: ੨. "ਗਜ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਿਓ ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ." (ਗਉ ਮ: ੯) ਦੇਖੋ, ਗਜੇਂਦ੍ਰ। ੪ ਗਣੇਸ਼. "ਕਹੁ ਗੁਰ ਗਜ ਸਿਵ ਸਭਕੋ ਜਾਨੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਗਜਾਸੁਰ. ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਮਹੇਸ਼ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਨਾਰਦ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਦਾ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਗਜ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖੱਲ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰੀ.* ਦੇਖੋ, ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ, ਗਣੇਸ਼ਖੰਡ, ਅ: ੧੦। ੬ ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ। ੭ ਅਠਤਾਲੀ ਉਂਗਲ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਣਤੀ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ ਗ਼ਜ. "ਮਨੁ ਮੇਰੋ ਗਜੁ ਜਿਹਵਾ ਮੇਰੀ ਕਾਤੀ."(ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਗਜ਼ ਦਾ ਮਾਪ ਬਹੁਤ ਬਦਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਕਈ ਭੇਦ ਹਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਗਜ਼ ੧੬ ਗਿਰੇ ਅਥਵਾ ੩੬ ਇੰਚ ਦਾ ਹੈ. ਗਜ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਹੱਥ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੮ ਸਰੰਦਾ ਸਾਰੰਗੀ ਆਦਿ ਬਜਾਉਣ ਲਈ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਕਮਾਨਚਾ ਅਤੇ ਖੈਂਚੂ ਕਸਣ ਜਾਂ ਸਾਫ ਕਰਣ ਦਾ ਸਰੀਆ."ਛਣਕੰਤ ਲਗਤ ਗਜ ਫੇਰ ਫੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਦੇਖੋ, ਗਜਣਾ। ੧੦ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇੱਕ ਥਾਂ "ਗਜ" ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਹਮੈ ਨ ਗਜਸੈਨਾ ਮੋ ਦੀਜੈ। ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਰਾਖ ਕਰਿ ਲੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੯੫) ਸਾਨੂੰ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਨਾ ਕਰੋ.

ਗਜ ਇਕੀਸ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਗਜਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਗਜ ੩ ਅਤੇ ਗਜੇਂਦ੍. "ਗਜਇੰਦ੍ ਧਿਆਇਓ ਹਰਿ ਕੀਓ ਮੋਖ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਗਜਸਿੰਘ. ਭੰਮਸੈਨ ਕਹਲੂਰੀਏ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੨.

ਗਜਹਸਤੀ. ਵਿ–ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਹਸ੍ਤ ਜਿਸ ਨੇ, ਅਜਿਹਾ ਹਾਥੀ. ਸ਼ੁੰਡ ਉਠਾਏਹੋਏ ਹਾਥੀ. "ਗਜਹਸਤੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਉਧਾਰੀਅਲੈ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗਜ ਨੇ ਸ਼ੁੰਡ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਲੈਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਖਸ਼ਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਜ ੩। ੨ ਮਦਮੱਤ ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਗਜ. "ਗਜਹਸਤੀ ਦੀਨੋ ਚਮਕਾਰਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਜਕ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਜ਼ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਨੁਕਲ. ਚਾਟ ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਿਆਈ.

ਗਜਗਤਿ ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ। ੨ ਹਾਥੀ
ਗਜਗਮਨ ਜੇਹੀ ਚਾਲ. ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਚਾਲ ਗਜ ਜੇਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਜਗਾਮਿਨੀ.

ਗਜਗਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ ਦਾ ਗਾਹਿਣਾ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਕੂਖਣ. "ਤੁਰਗ ਨਚਾਵਤ ਯੁਤ ਗਜਗਾਹਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜੋਧਾ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਕੂਖਣ, ਜੋ ਜਿਗਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਜੀਗਾਹ ਬੰਧੇ, ਪੁਨਾ ਭਾਗ ਜਾਨੋ !" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗਜਗਾਹ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਫੇਰ ਨੱਠਣਾ ! ੩ ਹਾਥੀ ਦਾ ਝੁੱਲ। ੪ ਹਾਥੀ ਦਾ ਹੌਦਾ.

ਗਜਗਾਮਿਨੀ ਵਿ–ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀ.
ਗਜਗੌਣੀ ਹਸ੍ਤੀ ਸਮਾਨ ਹੈ ਗਮਨ ਜਿਸ ਦਾ.
ਗਜਗੌਨੀ "ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ ਕਟਿ ਛਾਜਤ ਗਜ-ਗੌਣੀ." (ਰਾਮਾਵ) "ਗੌਰ ਰੰਗ ਕੈਚਨ ਗਜਗੌਨੀ." (ਨਾਪ੍)

ਗਜਣਾ. ਸੰ. ਗਰ੍ਜਨ–ਗਜੰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗੱਜਣਾ. ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨੀ.

ਗਜਦਸ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਗਜਧਰ. ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਜੰਗਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਡਿੰਗ.

*"ਪਹਿਨੈ ਹਾਥੀ ਮੌਹ ਖੱਲ ਭਉਰੁ ਵਾਇ ਕਰੈ ਹੈਰਾਣੈ."(ਭਾਗੁ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਰਜੀ. ਕਪੜੇ ਸਿਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਮਿਣਨ ਲਈ ਗਜ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੪ ਸਰੰਦਾ ਸਾਰੰਗੀ ਤਾਊਸ ਆਦਿ ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗਜਨਵ. ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:–

੧ ਗਜਨਵ ਗਜਦਸ ਗਜਇਕੀਸ ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਤਨਾਈ,
੨ ਸਾਠ ਸੂਤ ਨਵਖੰਡ ਬਹਤਰਿ ਪਾਟੁ ਲਗੋ ਅਧਿਕਾਈ,
੩ ਗਈ ਬੁਨਾਵਨ ਮਾਹੋ*। ਘਰ ਛੋਡਿਐ ਜਾਇ ਜੁਲਾਹੋ,
੪ ਗਜੀ ਨ ਮਿਨੀਐ ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ ਪਾਚਨੁ ਸੇਰ ਅਢਾਈ,
੫ ਜਉ ਕਰਿ ਪਾਚਨੁ ਬੇਗਿ ਨ ਪਾਵੈ ਥਰਗੁ ਕਰੈ ਘਰਹਾਈ,
੬ ਦਿਨ ਕੀ ਬੈਠ ਖਸਮ ਕੀ ਬਰਕਸ ਇਹ ਬੇਲਾ ਕਤ ਆਈ ?
੭ ਛੂਟੇ ਕੂੰਡੇ ਭੀਗੈ ਪੁਰੀਆ ਚਲਿਓ ਜੁਲਾਹੋ ਰੀਸਾਈ.
੮ ਛੀਛੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ ਨਤਰੁ ਰਹੀ ਉਰਝਾਈ,
੯ ਛੋਡਿ ਪਸਾਰੁ ਈਹਾ ਰਹੁ ਬਪੁਰੀ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਮਝਾਈ. (੫੪)

ਭਾਵ–

੩ ਜਦ ਜੁਲਾਹਾ (ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੀਵ) ਘਰ (ਦੇਹ) ਛੱਡਕੇ ਜਾਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਮਾਹੁ (ਸੰਸਕਾਰਤਮਕ ਵ੍ਰਿੱਤਿ) ਤਾਣੀ ਤਣਵਾਉਣ ਲਈ ਪਹੁਚੀ. ਅਰਥਾਤ–ਦੂਜਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਹੋਈ.
੧ ਨੌ ਗਜ (ਨੌ ਗੋਲਕ) ਦਸ ਗਜ (ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ) ਇੱਕੀ ਗਜ (ਪੰਜ ਤਤ੍ਵ, ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਯ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ) ਇਹ ਪੂਰੀ ਚਾਲੀ ਗਜ ਦੀ ਤਾਣੀ ਤਣੀ.
੨ ਸੱਠ (ਨਾੜੀਆਂ) ਨੌ ਟੋਟੇ (ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋੜ) ਤਾਣੇ ਦਾ ਸੂਤ, ਬਹੱਤਰ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾੜੀਆਂ) ਪੇਟਾ ਲਾਇਆ.
੪ ਕੀ ਇਹ (ਸ਼ਰੀਰਰੂਪ) ਤਾਣੀ ਗਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਣੀ ਅਤੇ ਤੋਲੀਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀ ਢਾਈ ਸੇਰ ਪਾਣ (ਨਿਤ੍ਯ ਦੀ ਖੁਰਾਕ) ਹੈ.
੫ ਜੇ ਢੁਤੀ ਪਾਣ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਜੁਲਾਹਾ ਘਰ ਢਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਥਗੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਦੇਹ ਤ੍ਯਾਗਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ ਤ੍ਯਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
੬ ਹੇ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ! ਦਿਨੇ ਕਿਉਂ ਵੇਹਲੀ ਬੈਠੀ ਹੈਂ ? ਇਹ ਵੇਲਾ ਫਿਰ ਕਦੋਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ?
੭ ਹੁੰਡਿਆਂ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਵਿੱਚ ਨਲੀਆਂ (ਵਾਸਨਾ) ਭਿੱਜੀਆਂ ਛੱਡਕੇ ਜੁਲਾਹਾ ਖਿਝਕੇ ਚਲਣ ਨੂੰ ਤ੍ਯਾਰ ਹੈ.
੮ ਖਾਲੀ ਨਲਕੀ (ਪ੍ਰਾਣਨਾੜੀ) ਵਿੱਚੋਂ ਤੰਤੁ (ਸ੍ਵਾਸ) ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਨਾ ਤਰੁ (ਪ੍ਰਾਣਗ੍ਰੰਥਿ) ਲਪੇਟੀ ਰਹੀ ਹੈ.
੯ ਹੇ ਬੇਚਾਰੀ ਮਾਹੋ ! ਪਸਾਰ ਛੱਡਕੇ ਇੱਛਾ (ਈਹਾ) ਰਹਿਤ ਹੋਜਾ, ਕਬੀਰ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ.†

ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ. ਅ. غزنی ਵਿ–ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨੀ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹ਼ਮੂਦ.

ਗਜਨਾਲ. ਉਹ ਬੰਦੂਕ (ਛੋਟੀ ਤੋਪ), ਜੋ ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰੀ ਤੋਪ.

ਗਜਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰ. ਗਜੀ. ਹਥਣੀ। ੨ ਬੱਲਭ-ਪੁਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਗਜ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ। ੩ ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਫ਼ਾ غزنی ਗ਼ਜ਼ਨੀ. ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਮਹਮੂਦ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਹ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੯੨ ਮੀਲ ਅਤੇ ਕੰਧਾਰ ਤੋਂ ੨੨੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਬੁਲੰਦੀ ੭੨੭੯ ਫੁਟ ਹੈ.

ਗਜਨਜਰਿ. ਗਜਨੀ (ਗਜਸੈਨਾ) ਦੀ ਵੈਰਣ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸ਼ੇਰ, ਜੋ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਜਪਤਿ. ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਇੰਦ੍। ੨ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਸਿਰੋਮਣਿ ਹਾਥੀ.

ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ. ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਸੁਖਚੈਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੩੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜਕੋਰਿ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਏ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਕੁੱਖੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੀਬੀ ਰਾਜਕੋਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਿਕ ਸਮਝਿਆਗਿਆ. ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਮੱਲਕੇ ਜੀਂਦ ਨਗਰ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ. ਸਨ ੧੭੮੯ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਫੀਦੋਂ ਹੋਇਆ.

ਗਜਪਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਹਾਵਤ. ਹਾਥੀਵਾਨ.

ਗਜਪੁਰ. ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਪੁਰ.

ਗਜਬ. ਅ. غضب ਗ਼ਜਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੨ ਆਫ਼ਤ. ਉਪਦ੍ਰਵ। ੩ ਭਾਵ–ਆਸ਼ਚਰਯ (ਅਚਰਜ).

ਗਜਬਦਨ. ਦੇਖੋ, ਗਜਵਦਨ.

ਗਜਬਾਹਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍, ਜਿਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਹੈ.

ਗਜਬੇਲਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਬੇਲਿ.

ਗਜਮੁਕਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਮੋਤੀ (ਮੁਕ੍ਤਾ). ਕਵਿ ਮੱਲਿਨਾਥ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅੱਠ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੋਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਗਜ, ਮੇਘ, ਵਰਾਹ, ਸ਼ੰਖ, ਮੱਛ, ਸਰਪ, ਸ਼ਿੱਪੀ ਅਤੇ ਬਾਂਸ। ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਉਭਰਿਆ ਗੋਲ ਮਾਸ. ਕੁੰਭ.

ਗਜਮੁਖ. ਗਣੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗਜਵਦਨ.

ਗਜਮੇਧ. ਹਾਥੀ ਦੀ ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਯਗ੍ਯ (ਜੱਗ).

ਗਜਮੋਤੀ } ਦੇਖੋ, ਗਜਮੁਕਤਾ. "ਕਨਿਕ
ਗਜਮੋਤੀਆ } ਮਾਣਿਕ ਗਜਮੋਤੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗਜਰਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਹੈ ਰਥ (ਵਾਹਨ) ਜਿਸ ਦਾ, ਇੰਦ੍। ੨ ਉਹ ਰਥ ਜੋ ਹਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਵੇ. ਤਖ਼ਤਰਵਾਂ.

ਗਜਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਾਜਰ ਦਾ ਫੇਜਾ। ੨ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰ ਪਹਿਨੀਦਾ ਹੈ. "ਬੇਸਰ ਗਜਰਾਰੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਗਜਰਾਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਡਾ ਹਾਥੀ। ੨ ਐਰਾਵਤ ਹਸ੍ਤੀ। ੩ ਇੰਦ੍, ਜੋ ਐਰਾਵਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ.

ਗਜਰਿ. ਗਜ-ਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗਜਾਰਿ.

ਗ਼ਜ਼ਲ. ਅ. غزل ਚਾਰ, ਅੱਠ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਘੰਟੇ ਪੁਰ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਉਤਨੀ ਸੰਖ੍ਯਾ ਦੀ ਕੀਤੀਹੋਈ ਘੰਟਾਧੁਨਿ. "ਗਜਲ ਬਜਾਈ ਨਹੀ ਅਜਲ ਬਜਾਈ ਹੈ." (ਦਾਸ ਕਵਿ) ੨ ਅ਼ਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਗ਼ਜ਼ਲ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾ-ਲਾਪ. ਭਾਵ–ਪ੍ਰੇਮਪੂਰਿਤ ਕਾਵ੍ਯ. ਪਰੰਤੂ ਖ਼ਾਸ ਇੱਕ ਛੰਦ ਦੀ ਜਾਤਿ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਅਨੰਤ ਭੇਦ ਹਨ. ਜੈਸੇ ਸਵੈਯਾ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਦਾ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਰੂਪ ਹਨ. ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ "ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ" ਵਿੱਚ ੧੦ ਅਤੇ ੧੨ ਪਦ ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁਝ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਭੀ ਭੇਦ ਹਨ. ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਜਸਤ* ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਰੂਪ:–

ੳ. ਦਸ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੭ ਅਥਵਾ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਜਸਤ ਪਦ ਦਾ ਤੁਕਾਂਤ ਮਿਲਦਾ, ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਅੱਖਰ ਪੁਰ ਸਮਾਪਤੀ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦੀਨ ਦੁਨਿਯਾ ਦਰ ਕਮੰਦੇ ਆਂ ਪਰੀ ਰੁਖ਼ਸਾਰੇ ਮਾ,
ਹਰ ਦੋ ਆ਼ਲਮ ਕ਼ੀਮਤੇ ਯਕ ਤਾਰ ਮੂਯੇ ਯਾਰੇ ਮਾ.
ਗਾਹੇ ਸੂਫ਼ੀ ਗਾਹੇ ਜ਼ਾਹਦ ਗਹ ਕ਼ਲੰਦਰ ਮੇਸ਼ਵਦ,
ਰੰਗਹਾਯੇ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਦਾਰਦ ਬੁਤੇ ਅ਼ੱਯਾਰੇ ਮਾ.
(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਅ. ਬਾਰਾਂ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਜਸਤ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਅੱਖਰ ਪੁਰ ਪਦਾਂਤ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਖ਼ੁਸ਼ਸ੍ਤ ਊਮ੍ ਕਿ ਦਰ ਯਾਦ ਬਿਗੁ਼ਜ਼ਰਦ, ਵਰਨਹ
ਚਿ ਹਾਸਲਸ੍ਤ ਅਜ਼ੀਂ ਗੁੰਬਦੇ ਕਬੂਦ ਮਰਾ.×××
(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ੲ. ਦਸ ਚਰਣ, ਟੌਂਕ (ਤਾਕ) ਚਰਣ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ੨੪ ਅਤੇ ਜਸਤ ਪਦਾਂ ਦੀਆਂ ੨੭. ਜਸਤ ਪਦਾਂ ਦਾ ਤੁਕਾਂਤ ਮਿਲਦਾ. ਲਘੁ ਅੱਖਰ ਪੁਰ ਪਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੋਯਾ ਨਿਗਾਹੇ ਯਾਰ ਕਿ ਮਖ਼ਮੂਰ ਗਸ਼੍ਤਹ ਏਮ
ਕੈ ਖ਼੍ਵਾਹਸ਼ੇ ਮਯ ਰੰਗੀਨ ਪੁਰ ਅਸਰਾਰ ਮੇਕੁਨੇਮ.×××
(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਸ. ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਭੀ ਅਨੇਕ ਵ੍ਯੰਜਨ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:–

ਅੱਠ ਚਰਣ, ਟੌਂਕ (ਤਾਕ) ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ੨੭, ਅਤੇ ਜਸਤ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ੨੬. ਜਸਤ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦਾ ਮੇਲ ਅਤੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਤਾਕ ਪਦਾਂ ਦਾ ਯਮਕ ਅਣਮੇਲ ਅਤੇ ਅੰਤ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮਿਟਗਈ ਮਨ ਕੀ ਬੁਰਾਈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨੇ ਕੀਨੋ ਨਿਵਾਸ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਈ ਜਨਮ ਮਰਣਾ ਕਟਗਿਆ.
ਸਭਿਨ ਸੇ ਕੀਨੀ ਮਿਤਾਈ ਦੂਰ ਕੀਨੋ ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ,
ਹੈਂ ਦਿਖਾਤੇ ਸਗੋ ਭਾਈ ਪਟਲ ਭ੍ਰਮ ਕਾ ਫਟਗਿਆ.

ਗਜਵਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਜ(ਹਾਥੀ) ਦਾ ਹੈ ਵਦਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ, ਗਣੇਸ਼. ਗਜਾਨਨ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼.

ਗਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੱਜਕੇ (ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਬੋਲਕੇ) ਮੰਗੀਹੋਈ ਭਿਖ੍ਯਾ. ਗਦਾ (ਮੰਗਤੇ) ਦੀ ਕਿਰਤ.

ਗਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਰਜਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਗਰਜ (ਗੱਜ) ਕੇ ਬੁਲਾਉਣਾ, ਜੈਸੇ–ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਉਣਾ.

ਗਜਾਇਧ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਯੁਧ.

ਗਜਾਇਬ. ਅ. غضائی ਗ਼ਜ਼ਾਬੀ. ਵਿ–ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਗ਼ਜ਼ਬਨ ਦਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਪੂਰਿਆ. "ਗਜਾਇਬ ਗਨੀਮੇ." (ਜਾਪੁ)

ਗਜਾਸੁਰ. ਗਜ ਨਾਮਕ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਜ ੫.

ਗਜਾਧਿਪੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਜ ਅਧਿਪਤਿ. ਐਰਾਵਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍. "ਗਜਾਧਿਪੀ ਨਰਾਧਿਪੀ ਕਰੰਤ ਸੇਵ ਹੈਂ ਸਦਾ." (ਅਕਾਲ) ਇੰਦ੍ ਅਤੇ ਕੁਬੇਰ ਸਦਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ.

ਗਜਾਨਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਹੈ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ, ਗਣੇਸ਼.

ਗਜਾਪੁਰ. ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ. "ਬਰ ਬੀਰ ਗਜਾਪੁਰ ਮੇ ਚਲਜੈਯੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ.

ਗਜਾਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਗਜਮੇਧ.

ਗਜਾਯਬ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਇਬ.

ਗਜਾਯੁਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਪ੍ਰੇਰਣ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਅੰਕੁਸ਼. "ਬਰਛੀ ਬਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਗਜਾਯੁਧ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਯੋਧਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅੰਕੁਸ਼ ਭੀ ਵਰਤਦੇ ਸਨ.

---

* ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ "ਮਾਹੋ" ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਣਾ ਅਤੇ ਸੂਤ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਥਾਂ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ.

† ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਦੇ ਫੇਰ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹੋ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ. ਸ਼ਾਯਦ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋਵੇ.

* ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਜਿਸਤ ਭੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਜਾਰਿ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਜ–ਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ,
ਗਜਾਰੀ } ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੨ ਸ਼ਾਲ ਬਿਰਛ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਗਜਿਆ. ਗਰਜਿਆ. ਗਰਜਨ ਕੀਤਾ. "ਗੁਰਸਬਦੀ ਗੋਬਿੰਦ ਗਜਿਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਜੈਕਾਰ ਗਜਾਇਆ.

ਗਜਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਜੇਂਦ੍ਰ. "ਕਰੈ ਗਜਿੰਦ ਸੁੰਡ ਕੀ ਚੋਟ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਜਿੰਦਾ. ਵਿ–ਗਰਜਨ ਕਰਿੰਦਾ। ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਗੁਜ਼ੀਨਿੰਦਾ. ਚੁਣਨਵਾਲਾ. ਇੰਤਖ਼ਾਬਕੁਨਿੰਦਾ. "ਜੋਤ ਜੋਬ ਕੋ ਗਜਿੰਦਾ ਜਾਨ." (ਗਜਾਨ)

ਗਜੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਜ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਹਥਣੀ। ੨ ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਆ) ਦੇਖੋ, ਹਥੀ। ੩ ਵਿ–ਹਾਥੀ ਵਾਲਾ। ੪ ਗਜ਼ਾਂ ਨਾਲ. ਗਜ਼ੋਂ ਸੇ. "ਗਜੀ ਨ ਮਿਨੀਐ ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗਜੁ. ਦੇਖੋ, ਗਜ.

ਗਜੇਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਗਜੇਨ੍ਦ੍ਰ. ਵਿ–ਗਜ–ਇੰਦ੍ਰ. ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਹਾਥੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਐਰਾਵਤ. ਸੁਰਗ ਦਾ ਹਾਥੀ। ੩ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ, ਜੋ ਦੇਵਲ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸ਼ਾਪ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਬਣਗਿਆ ਅਤੇ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਤਲਾਉ ਵਿੱਚ ਤੇਂਦੂਏ ਨੇ ਗ੍ਰਸਲੀਤਾ ਸੀ. ਜਦ ਨਿਰਬਲ ਹੋਕੇ ਡੁੱਬਣ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਕਮਲ ਸੁੰਡ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਈਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਅਰਪਦੇਹੋਏ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਤੇਂਦੂਏ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਗਜਰਾਜ ਨੂੰ ਮੁਕ੍ਤ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਕਥਾ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਇੰਦ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ * ਰਾਜਾ ਦਾ ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ ਮੁਨਿ ਦੇ ਸ਼ਾਪ ਨਾਲ ਭੀ ਗਜੇਂਦ੍ਰ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ. ਦੇਖੋ, ਗਜਇੰਦ੍ਰ.

ਗਜ਼ੀਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁੱਖ. ਤਕਲੀਫ਼। ੨ ਸ੍ਤਦਮਾ. ਚੋਟ. ਸੱਟ.

ਗਜੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗਜਿੰਦਾ। ੨ ਵਿ–ਗਰਜਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਗਜ ਗਾਜੀ ਕੋ ਗਜੰਦਾ." (ਗਜਾਨ)

ਗੱਜਣ. ਸ਼ੀਹੋਂ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰਜਨ.

ਗੱਜਲ. ਦੇਖੋ, ਝਾੜਸਾਹਿਬ.

ਗੱਜਾਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਸਰ ੧.

ਗੱਜੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੈਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. "ਛੰਜੂ ਗੱਜੂ ਮੁਹਰੂ ਰੰਧਾਵਾ ਤੇ ਸੁਜਾਨਾ ਸੂਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗੱਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਜ. ਹਾਥੀ। ੨ ਗੰਜ. ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੩ ਵਿ–ਦਿਲੇਰ. ਹੌਸਲੇਵਾਲਾ. "ਗੱਜ਼ ਆਨ ਜੁੱਟਦੈਂ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗਟਕ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨੁ. ਦੁੱਧ ਆਦਿਕ ਪੀਣ ਸਮੇਂ
ਗਟਕਾ } ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. ਗਟਗਟ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਘੁੱਟ ਭਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜਿਉ ਗੁੰਗਾ ਗਟਕ ਸਮਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) "ਰਸ ਰਸਿਕ ਗਟਕ ਨਿਤ ਪੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) "ਹਰਿ ਪੀਆ ਰਸ ਗਟਕੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਗਟਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੁੱਟ ਭਰਨਾ. ਪੀਜਾਣਾ. ਗਟਗਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇਹੋਏ ਪੀਣਾ। ੨ ਨਿਗਲਣਾ. ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਜ਼ਾਜ਼ ਲਾਏ ਛਕਜਾਣਾ. "ਡਾਲਾ ਸਿਉ ਪੈਡਾ ਗਟਕਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗਟਕਾਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਗਟਕਾ. "ਕਵਿ ਮਾਖਨ
ਗਟਕਾਰਾ } ਕੇ ਗਟਕਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਗਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਕ੍ਤਿ. "ਬਗਪੰਤਿ ਲਸੈ ਜਨੁ ਦੰਤ ਗਟਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਗੰਥਿ. ਗੰਠ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਡੋਡੀ.

* ਗੁਰੁਸੋਭਾ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰਦੌਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ- "ਇੰਦ੍ਰਦੌਨ ਰਾਜਾ ਇਕ ਹੋਤਾ."

ਗਟਾਕ } ਦੇਖੋ, ਗਟਕਾ. "ਅੰਧੇ ਖਾਵਹਿ ਬਿਸੂ ਕੇ
ਗਟਾਕਾ } ਗਟਾਕ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਹਰਿਰਸ ਗਟਾਕ ਪੀਆਉ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਿਣਤੀ. ਬਤੌਤ. "ਮਨ ਗਿਨਤ ਗਟੀ ਕਿਮ ਵਿਘਨ ਠਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਚਿੰਤਾ। ੩ ਨਰਦ. ਗੋਟੀ। ੪ ਗੰਠ. ਗ੍ਰੰਥਿ। ੫ ਖੇਤੀ. ਜੋਲਾਨ. ਪਗਬੰਧਨ. "ਅਉਗੁਣਾ ਦੀਆਂ ਪੈਰੀਂ ਗਟੀਆਂ ਪਉਂਦੀਆਂ ਹਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗੱਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਟ. ਭੱਟਾ। ੨ ਹਲਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਖੰਡ ਜਾਂ ਗੁੜ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਜਮਾਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕੱਢੀਹੋਈ ਮੋਟੀ ਤਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਰੇਵੜੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਟਾ.

ਗਠ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗਾਂਠ. ਗੰਢ। ੨ ਜੋੜ. ਸੰਢ. ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸੰਧਿ.

ਗਠਕਟਾ
ਗਠਕਤਰਾ } ਗੰਢ ਕਤਰਨ ਵਾਲਾ, ਠਗ। ੨ ਧੋਖੇਬਾਜ਼.
ਗਠਕੱਪ

ਗਠਜੋੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨ (ਲਾੜੇ ਲਾੜੀ) ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਜੋੜਨਾ. ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਮਿਲਾਕੇ ਗੰਠ ਦੇਣੀ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਸਪਰ (ਆਪੋਵਿੱਚੀਂ) ਪੱਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਰਹੋ.

ਗਠਨ. ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਨ. ਕ੍ਰਿ–ਗੰਢਣਾ. ਗ੍ਰੰਦਣਾ. ਜੋੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਣਾਵਟ. ਜੜਤ.

ਗਠਰੀ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਢ (ਗ੍ਰੰਥਿ) ਦੇਕੇ ਬੰਨ੍ਹੀਹੋਈ
ਗਠੜੀ } ਪੰਡ. ਪੋਟ.

ਗਠਾ. ਸੰ. ਪਲਾਣ੍ਡੁ–ਪਲਾਂਡੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਢਾ. Allium Sepa. (Onion) ਪਿਆਜ. ਖ਼ਾ. ਕੁੱਪਾ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਲਾਲ ਗਠੇ ਨਾਲੋਂ ਚਿੱਟਾ ਗਠਾ ਘੱਟ ਗਰਮ ਹੈ. ਇਹ ਵੀਰਜ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੋੜਾ ਕਫਕਾਰਕ, ਵਾਤ ਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਬਲਦਾਇਕ ਹੈ. ਆਂਦ ਦੀ ਮੈਲ ਵਿੱਚ ਪਏ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਵਬਾਈ ਹਵਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸੁੰਘਣ ਤੋਂ ਕਯ ਬੰਦ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪੈੜੇ ਵਿੱਚ ਗਠੇ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਗਠਾਉਣਾ } ਵਿ–ਗੰਠ ਲਗਵਾਉਣਾ. ਸਿਲਾਉਣਾ.
ਗਠਾਨਾ } ਜੋੜ ਲਵਾਉਣਾ. "ਲੋਗੁ ਗਠਾਵੈ ਪਨਹੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਠਿਯਾ } ਗਠਕਤਰਾ. ਠਗ। ੨ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਗੰਠਾਂ
ਗਠੀਆ } (ਜੋੜਾਂ) ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਸੰਧਿਵਾਤ. نقرس ਨਕ੍ਰਸ. Gout. ਗੰਠ (ਗੰਢਾਂ–ਜੋੜਾਂ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਇਹ ਹਵਾ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਬਾਦੀ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ. ਸਰੀਰ ਸ੍ਰਸਤ ਹੋਕੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਅਤੇ ਸੋਜ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੀੜ ਨਾਲ ਤਾਪ ਭੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗਠੀਆ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਲਾਜ ਕਰਣਾ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹਨ–

ਬਹੁਤ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਕਸਰਤ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਚਿਕਨੇ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ, ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਲੱਗ ਜਾਣੀ, ਸਰਦ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਕਰਨੀ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਫਿਰਨਾ, ਆਤਸ਼ਕ ਅਤੇ ਸੁਜਾਕ ਦਾ ਜਹਿਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਕੱਚੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਪੋਸ਼ਾਬ ਦੇ ਰੋਗ ਹੋਣੇ ਆਦਿਕ. ਇਹ ਰੋਗ ਮੌਰੂਸੀ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਠੀਏ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ:–

(ੳ) ਤੁੰਮੇ ਦੀ ਜੜ, ਮਖਪਿੱਪਲ, ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ, ਗੁੜ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਮਿਲਾਕੇ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ. ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਰੋਜ ਜਲ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ.

(ਅ) ਇਰੰਡ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਜੋੜਾਂ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ.

(ੲ) ਸੁਰੰਜਾਂ ਮਿੱਠੀਆਂ, ਅਸਗੰਧ, ਬਿਧਾਰਾ, ਸ਼ੁੰਢ, ਸੋਂਫ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹ ਛਾਣਕੇ, ਬਰੋਬਰ ਦੀ ਖੰਡ ਪਾਕੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ. ਇੱਕ ਪੁੜੀ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕ ਸੇਰ ਨੂੰ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਛਕਣੀ.

(ਸ) ਯੋਗਰਾਜ ਗੁੱਗਲ ਵਰਤਣੀ.

(ਹ) ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ, ਤਿਲਾਂ ਦਾ, ਕਾਫੂਰੀ, ਕੁੱਠ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਨਾਰਾਯਣੀ ਤੇਲ ਜੋੜਾਂ ਉੱਪਰ ਮਲਣਾ.

(ਕ) ਅਸਗੰਧ ਦਾ ਚੂਰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਫੱਕਣਾ।

੩ ਗਾਂਠ ਮੇਂ. ਗੰਢ ਵਿੱਚ. "ਇਤਨਕੁ ਖਟੀਆ ਗਠੀਆ ਮਟੀਆ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਐਨੀਂ ਮਾਇਆ ਖੱਟੀ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਪੱਲੇ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਦੱਬੀਹੋਈ ਹੈ

ਗਠੀਲਾ. ਵਿ–ਗੱਠਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਗ੍ਰੰਥਿਤ. ਗੁਥਿਆ ਹੋਇਆ.

ਗਠੇਤ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਸੰਧਿ।
ਗਠੇਤੀ } ੨ ਗੰਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗੱਠਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੱਕੋੜ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਪੁਲੰਦਾ। ੨ ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਦਾ ਮੁੱਠਾ। ੩ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗੱਠਾ ਬਿਸਵਾਸੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ ਅਤੇ ਮਿਣਤੀ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਠਾ.

ਗਡ. ਸੰ. ਗਦ੍. ਧਾ– ਵਹਿਣਾ–ਟਪਕਣਾ–ਸਿੰਜਣਾ–ਢਕਣਾ–ਲੁਕੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਕ. ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੩ ਖਾਈ. ਖੰਦਕ. ਗੜ੍ਹਾ. ਟੋਆ। ੪ ਵਿ. ਫਰਕ। ੫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੱਛੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰ Cod. "ਇਹੁ ਮਨ ਲਹਿਰੀ ਗਡ ਬਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸੈਕਲਪ ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ਮੱਛੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੬ ਨੇਜ਼ਾ. ਭਾਲਾ। ੭ ਗਰੁੜਾ. ਚਾਵਲ. "ਗਡਸਤੁਯੇ। ਦਧਿਸਤੁਯੇ." (ਗਜਾਨ) ੮ ਦੇਖੋ, ਗਡੁ.

ਗਡਸ. ਸੰ. ਗਦ੍ਯ– ਗੱਦ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਰਲੀ। ੨ ਘੁੱਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਡ ੭.

ਗਡਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੜ੍ਹਾ. ਖੋਦਿਆਹੋਇਆ ਟੋਆ. "ਦੇ ਕਰਿ ਗਡਹਾ ਗਾਡੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਏਕੈ ਸ੍ਰਮ ਕਰਿ ਗਾਡੀ ਗਡਹੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਗੜ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਗੱਡੀ.

ਗਡਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਸਣ. ਜਿਲ੍ਹਣ. ਖੁਭਣ.

ਗਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਸਣਾ. ਖੁਭਣਾ। ੨ ਮਿਲਣਾ. ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣਾ. "ਵਿਚਿ ਸਚੇ ਕੂੜੁ ਨ ਗਡਈ." (ਵਾਰ ਗਉ ਮ: ੪)

ਗਡ ਬਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਡ ੫। ੨ ਧਸਗਿਆ.

ਗਡਦਾਰ. ਵਿ–ਗਡ (ਨੇਜ਼ਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਲਾਬਰਦਾਰ. "ਮੱਤ ਕਰੀ ਗਡਦਾਰਨ ਜੈਸੇ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਡਬਡ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਲਟ ਪੁਲਟ। ੨ ਹੇਠ ਉੱਪਰ। ੩ ਘਚਾਪੀਚ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੜਬੜ.

ਗਡਰੀਆ. ਸੰ. ਗਡ੍ਰਿਕ–ਗੱਡਰਿਕ. ਭੇਡਾਂ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਡਵਾ. ਦੇਖੋ, ਗੜਵਾ. "ਦੂਧ ਕਟੋਰੈ ਗਡਵੈ ਪਾਨੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਡਵਾਰ. ਨੇਜ਼ੇ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਡਦਾਰ। ੨ ਗੱਡਣ ਵਾਲਾ.

ਗਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗਡਹਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੱਡਾ.

ਗਡਾਈ. ਮਿਲਾਈ. "ਵਸਤੁ ਮਾਹਿ ਲੇ ਵਸਤੁ ਗਡਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗੱਡਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਗਡਾਰ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਕਟਾਸੁਰ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬਕਈ ਬਕ ਔਰ ਗਡਾਰ ਤ੍ਰਿਣਾਵਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵਕੀ (ਪੂਤਨਾ), ਵਕਦੈਤ, ਸ਼ਕਟਾਸੁਰ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ। ੨ ਡਿੰਗ. ਗੋਂਡੇ ਦਾ ਰਾਹ. ਪਹਾ.

ਗਡਾਵੜ. ਦੇਖੋ, ਗਡਬਡ. "ਹੋਇ ਗਡਾਵੜ ਜੁੱਧ ਮਚਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਗਡਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਧਾਰਣਾ। ੨ ਵਿ–ਗਾਢ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਪੱਕਾ. "ਸੋ ਨਿਬਾਹੁ ਗਡਿ, ਜੋ ਚਲਾਊ ਨ ਬੀਐ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ ਪੈਯਲ ਬੈਲ. ਕੰਮ ਦੇ ਹੈ ਕਰਕੇ ਲੈਣਵਾਲਾ ਬੈਲ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗੱਡਕੇ. ਗਾਡਕਰ.

ਗਡਿਆ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਧਸਾਇਆ. ਠੋਕਿਆ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਮਿਲਾਇਆ. ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਇਆ. "ਪਾਪੀ ਸਿਉ ਤਨੁ ਗਡਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਪਾਪੀ ਤਨੁ ਸਿਉ ਗਡਿਆ.

ਗਡੀ. ਦੇਖੋ, ਗੱਡੀ.

ਗਡੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾੜੀ. ਗੱਡੀ. ਬਹਿਲੀ. "ਪੰਚ ਬੈਲ ਗਡੀਆ ਦੇਹ ਧਾਰੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਬੈਲ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਹਨ.

ਗਡੀਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਗੱਡਾ। ੨ ਰੇੜ੍ਹਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਕੇ ਬੱਚੇ ਤੁਰਨਾ ਸਿਖਦੇ ਹਨ. "ਰਾਹ ਸਿਖਾਵਨ ਕਾਜ ਗਡੀਹਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਡੀਰ. ਸੰ. ਗਾਂਡਿਵ–ਗਾਂਡਿਵ. ਸੰਗਜਾ–ਗੱਨਾਂ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ. ਬਾਂਸ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਕਮਾਣ। ੨ ਕਮਾਣ. ਸ਼ਰਾਸਨ. ਧਨੁਖ. "ਅਹਿਨਿਸ ਰਹੈ ਗਡੀਰ ਚੜਾਇ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨੇ) ਭਾਵ–ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਸਦਾ ਧਨੁਖ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਗਡੀਰਣ ਗਡੀਰਨਾ ਗਡੀਰਾ ਦੇਖੋ, ਗਡੀਹਰ ੨. "ਹਾਥ ਗਡੀਰਨ ਪੈ ਧਰਕੈ ਪਦ ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਉਠਾਵਨ ਲਾਗੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਛੋਟੀ ਗੱਡੀ. ਬਹਿਲੀ. "ਗਨ ਗਡੀਰਨੈ ਪਰ ਹੈਂ ਚੀਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਡੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਲਿ. ਰਜ। ੨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਪਤਲਾ ਤਣਾ। ੩ ਵਿ–ਗਹਿਰਾ. ਡੂੰਘਾ।੪ ਸੰ. ਕੁੰਬਾ। ੫ ਬੋਝਾ.

ਗਡੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਗੜਵਾ. ਲੋਟਾ। ੨ ਕਮੰਡਲੁ. "ਅੰਗਨ ਮੇ ਸਜ ਹੋਂ ਭੁਗਵੇ ਪਟ ਹਾਥ ਬਿਖੇ ਗਡੂਆ ਗਹਿਲੈਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੭)

ਗਡੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਸਾਉਣਾ. ਖੁਭਾਉਣਾ. ਗੱਡਣਾ.

ਗੱਡਾ ਗੱਡੀ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕਟ. ਸ਼ਕਟੀ. ਦੋ ਪਹੀਆਂ ਦਾ ਛਕੜਾ, ਜੋ ਬੋਝ ਲੱਦਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਛੋਟੀ ਗਾਡੀ (ਗਾੜੀ) ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਭੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਪਦ ਪਹੀਏਦਾਰ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਆਮ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਗਢ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਈ. ਖੰਦਕ। ੨ ਕਿਲਾ. ਦੁਰਗ. "ਕਿਉ ਲੀਜੈ ਗਢੁ ਬੰਕਾ ਭਾਈ ?" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਗਢਨ ਗਢਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਘੜਨਾ. "ਪਾਖਾਨ ਗਢਿਕੈ ਮੂਰਤਿ ਕੀਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਸੋਨਾ ਗਢਤੇ ਹਿਹੈ ਸੁਨਾਰਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ.

ਗਢਵਾਲ. ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕੁਮਾਊਂ ਡਿਵੀਜਨ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ। ੨ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਬਦਰੀਨਾਰਾਯਣ ਅਤੇ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਆਦਿਕ ਹਿੰਦੂਧਾਮ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ' ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ.

ਗਢਿਕੈ. ਘੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗਢਨ.

ਗਢਿਯਾ ਗਢੀਆ ਵਿ–ਘੜਨਵਾਲਾ. ਗਠਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੜੀਆ ੩.

ਗਢੁ. ਦੇਖੋ, ਗਢ.

ਗਢੰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਘਾੜਤ। ੨ ਬਣਾਉਟੀ ਗੱਲ. ਕਪੋਲਕਲਪਨਾ.

ਗਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ। ੨ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਗਿਣਤੀ–ਰਥ ੨੭, ਹਾਥੀ ੨੭, ਘੋੜੇ ੯੧, ਅਤੇ ਪੈਦਲ ੧੩੫। ੩ ਜਾਤੀ। ੪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦਾਸ, ਜਿਵੇਂ–ਯਮਗਣ, ਸ਼ਿਵਗਣ, ਆਦਿ. "ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਸਿਧ ਅਰੁ ਸਾਧਿਕ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੫ ਵਯਾਕਰਣ ਦੇ ਕ੍ਰਾਦਿ ਅਦਾਦਿ ਆਦਿ ਦਸ ਗਣ। ੬ ਨੌ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ "ਗਣ" ਸੰਗਜਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਕਈ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹਨ. ਉਹ ਨੌ ਗਣ ਇਹ ਹਨ–

ੳ. ਅਨਿਲ (ਪਵਨ) ਉਣੰਜਾ.
ਅ. ਆਦਿਤ੍ਯ (ਸੂਰਯ) ਬਾਰਾਂ.
ੲ. ਆਭਾਸ੍ਵਰ, ਚੌਸਠ.
ਸ. ਸਾਧ੍ਯ, ਬਾਰਾਂ.
ਹ. ਤੁਸ਼ਿਤ, ਛੱਤੀ.
ਕ. ਮਹਾਰਾਜਿਕ, ਦੋ ਸੌ ਵੀਹ.
ਖ. ਰੁਦ੍ਰ, ਗਿਆਰਾਂ.
ਗ. ਵਸੁ, ਅੱਠ.
ਘ. ਵਿਸ਼੍ਵੇਦੇਵਾ, ਦਸ.

੭ ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਪਿੰਗਲ) ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਗਣ ਹੈ. ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅੱਠ ਹੈ:–

ਮਗਣ	ऽऽऽ	ਸਰਵਗੁਰੁ
ਭੁਗਣ	ऽ।।	ਆਦਿਗੁਰੁ
ਜਗਣ	।ऽ।	ਮਧ੍ਯਗੁਰੁ
ਸਗਣ	।।ऽ	ਅੰਤਗੁਰੁ
ਨਗਣ	।।।	ਸਰਵਲਘੁ
ਯਗਣ	।ऽऽ	ਆਦਿਲਘੁ
ਰਗਣ	ऽ।ऽ	ਮਧ੍ਯਲਘੁ
ਤਗਣ	ऽऽ।	ਅੰਤਲਘੁ

੮ ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ:–ਟਗਣ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਠਗਣ ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਡਗਣ ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਢਗਣ ਤਿੰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਣਗਣ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ। ੯ ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਅਭਿਜਿਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਗਣੇਸ਼ (ਗਣ–ਈਸ਼, ਗਣ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ) ਹੋਇਆ.

ਗਣਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਜੋਤਿਸੀ, ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗਣਨਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਰਜਨ. ਇਹ ਧੁਨਿ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ. "ਸਾਂਹ ਤੁਰਿਆ ਗਣਣਾਇਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਗਣਤ ਗਣਤੀ ਸੰਗਜਾ–ਗਣਨਾ. ਗਿਣਤੀ. "ਗਣਤ ਗਣਾਵੈ ਅਖਰੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਗਣਤੀ ਗਣੀ ਨ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਚਿੰਤ ਅੰਦੇਸਾ ਗਣਤ ਤਜਿ ਜਨ ਹੁਕਮ ਪਛਾਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਿਪਾਹੀ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਦਿ ਦੀ ਹਾਜਿਰੀ ਦੀ ਗਣਨਾ (ਗਿਣਤੀ). "ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਗਣਤੈ ਘੁਸੀਐ ਦੁਧੇਦੁਧ ਵਿਹਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੩)

ਗਣਤੈ. ਗਿਨਤੀ ਨਾਲ. "ਗਣਤੈ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਪਾਈਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਗਣਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਗਣ ੬.

ਗਣਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ. ੨ ਹਿਸਾਬ.

ਗਣਨਾਇਕ ਗਣਨਾਥ ਗਣਨਾਯਕ ਗਣਪ ਗਣਪਤਿ ਗਣਰਾਜ ਸੰਗਜਾ–ਗਣ (ਸਭ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਨਾਥ। ੨ ਗਣੇਸ਼। ੩ ਸ਼ਿਵ.

ਗਣਰਾਜ ਰਦਨ. ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਰਦਨ (ਦੰਦ). ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਦੰਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼.

ਗਣਾ. ਸੰ. ਗਣ੍ਯ–ਗਣਨ. ਵਿ–ਗਿਣਨ ਯੋਗ. ਸ਼ੁਮਾਰ ਦੇ ਲਾਇਕ. "ਜਿਨਿ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਆਏ ਤਿਸਹਿ ਗਣਾ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਗਣਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਾਉਣਾ. ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਭਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਵਾਉਣਾ. "ਅਣਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਗਣਾਧਿਪ. ਸੰਗਜਾ–ਗਣ–ਅਧਿਪ. ਸਭ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਗਣ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਗਣੇਸ਼। ੩ ਸ਼ਿਵ.

ਗਣਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਿਣਤੀ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਗਣਨ ਕਰਕੇ. "ਗਣਿ ਗਣਿ ਜੋਤਕੁ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ.

ਗਣਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਣ (ਬਹੁਤ) ਪਤੀਆਂ ਵਾਲੀ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵੇਸ਼ਯਾ. ਕੰਚਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਨਕਾ। ੨ ਹਥਣੀ. ਗਜੀ. ਅਨੇਕ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਗਣਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਗਿਣਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਿਸਾਬ। ੩ ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੋਵੇ.

ਗਣਿਤਗਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਸਾਬ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਜਜੋਤਿਸੀ। ੨ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਗਜਾਤਾ. ਹਿਸਾਬੀ. Mathematician.

ਗਣਿਤ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਇਲਮ. Science of Computation (Mathematics).

ਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗਣਨਾ. "ਗਣਤ ਨ ਜਾਇ ਗਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਗਣਨਾ (ਗਿਣਤੀ) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ.

ਗਣੇਸ. ਸੰ. ਗਣੇਸ਼. ਦੇਵਗਣ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇਵਤਾ.* ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਪਾਰਵਤੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਆਏ. ਜਦ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ,ਤਦ ਪਾਰਵਤੀ ਨੇ ਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਖਿਆ. ਜਦ ਸ਼ਨੀ ਦੀ ਨਜਰ ਪਈ, ਤਦ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਿਰ ਉਡ੍ਰਗਿਆ. ਪਾਰਵਤੀ ਰੋਣ ਲੱਗੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇੱਕ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਕੇ ਬਾਲਕ ਦੇ ਧੜ ਨਾਲ ਜੋੜਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾਉਂ ਗਣੇਸ਼ ਥਾਪਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਭ ਕਾਰਯਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਇਸ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰੋ.

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਵਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਬਣਾਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਪਹਿਰੇ ਲਈ ਬੈਠਾਇਆ, ਸ਼ਿਵ ਜਦ ਆਏ ਤਾਂ ਬਾਲਕ ਨੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣੋਂ ਰੋਕਿਆ, ਇਸ ਪੁਰ ਮਹਾਦੇਵ ਨੇ ਬਾਲਕ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਦਿੱਤਾ. ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਵਿਲਾਪ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਨਾਉਂ ਗਣੇਸ਼ ਥਾਪਿਆ.

ਗਜਮੁਖ ਦੈਤ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਰ ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਗਜਮੁਖ ਨੂੰ ਵੇਧਨ ਕਰਕੇ ਚੂਹਾ ਬਣਾਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਵਾਰੀ ਹੇਠ ਰੱਖਿਆ.

ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ.ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ, ਇਸ ਪੁਰ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਪਈ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਦਿੱਤਾਹੋਇਆ ਕੁਹਾੜਾ ਗਣੇਸ਼ ਪੁਰ ਚਲਾਇਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੰਦ ਕੱਟਿਆਗਿਆ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਏਕਦੰਤ–ਏਕਰਦਨ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਗਣੇਸ਼ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ 'ਵਰੇਣ੍ਯ' ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਰਾਣੀ 'ਪੁਸ਼ਪਕਾ' ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਗਣੇਸ਼ ਜੰਮਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਰਾਜਾ ਡਰਗਿਆ ਅਤੇ ਪਾਰਸ਼੍ਵ ਮੁਨਿ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਪਾਸ ਸੁੱਟ ਆਇਆ. ਮੁਨਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਦੀਪਵਤਸਲਾ' ਨੇ ਪਾਲਿਆ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦ੍ਵੈਮਾਤੁਰ ਹੈ. ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੪ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਣੇਸ਼-ਚਤੁਰਥੀ ਹੈ. ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੪ ਭੀ ਗਣੇਸ ਚਤੁਰਥੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਗਣੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਾਰੀ ਹੈ. * ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਵ੍ਯਾਸ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਲਿਖਦਾ ਸੀ. ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖ, ਚਕ੍ਰ, ਅੰਕੁਸ਼ ਅਤੇ ਪਦਮ † ਰਖਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼-

* ਗਣੇਸ਼ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੇਖੋ, ਗਣ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ੯.

* "ਸਾਰਸ੍ਵਤੀ ਵਕਤਾ ਕਹੈ ਤੁਮ ਕੋਟਿ ਗਣੇਸ ਕੇ ਹਾਥ ਲਿਖੈ ਹੋਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

† ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਪਦਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕਮਲ ਸਮਝਕੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਹੱਥ ਫੋਲ ਫੁੱਲ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਦਮ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰਜ ਵਾਂਙ ਫੈਂਕੇ ਦੇ ਸਿਰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹੀ ਪਦਮ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਕ੍ਰ ਅਤੇ ਗਨੇਸ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ (ਗਣ–ਈਸ਼) ਹੈ.

ਗਣੇਸ਼ਚਕ੍ਰ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਯੰਤ੍ਰ ਚਕ੍ਰ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਉਪਾਸਕ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਆਟੇ ਸੰਧੂਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਣਾਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਗਣੇਸ਼ਚਕ੍ਰ ਬਾਰਾਂ ਜਾਂ ਅੱਠ ਦਲ ਦੇ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਛੀ ਕੋਣ ਦਾ ਸੰਘਾੜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ‡–

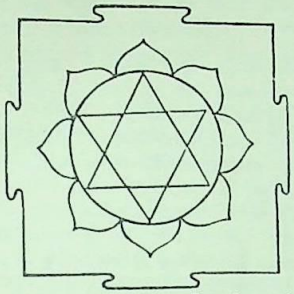

ਇਸ ਦਾ ਪੀਠਮੰਤ੍ਰ ਹੈ–"ਗੰ ਸਵੰਸ਼ਕ੍ਰਿ ਕਮਲਾਸਨਾਯ ਨਮ:"

ਯਾਗਜਵਲ੍ਕਜ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਗਣਪਤਿ ਕਲਪ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਦ੍ਰਾਸਨ § ਹੇਠ ਸ੍ਵਸ੍ਤਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ

ਲਿਖਕੇ ਗਣੇਸ਼ਪੂਜਨ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰੇ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਭੀ ਹੈ ਕਿ "ਗਣਪ: ਸ੍ਵਸ੍ਤਿਕੇ ਪੂਜਜ:"

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਗਣੇਸ਼ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਹੀ ਜਿਕਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬੇਣੀ ਭਗਤ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ–

"ਮਿਲ ਪੂਜਸਿ ਚਕ੍ਰਗਣੇਸੰ." (ਪ੍ਰਭਾ)

ਗਣੇਸ਼ਚੌਥ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ.

ਗਤ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲਾਭ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ. ਜਿਵੇਂ–ਹਸ੍ਤਗਤ। ੩ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਮਿਟਿਆ. "ਗਰਬਗਤੰ ਸੁਖ ਆਤਮ ਧਿਆਨ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਦੂਖ ਰੋਗ ਭਏ ਗਤ ਤਨ ਤੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਵੀਤਿਆ. ਗੁਜ਼ਰਿਆ। ੫ ਦੇਖੋ, ਗਤਿ.

ਗਤ ਅਵਗਤ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ.

ਗਤਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗਦਾਯੁੱਧ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਗ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਡੰਡਾ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.ਇਸ ਪੁਰ ਚੰਮ ਦਾ ਖੋਲ ਚੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਗਤਕਾ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਵਿੱਚ ਫਰੀ (ਛੋਟੀ ਢਾਲ) ਲੈਕੇ ਦੋ ਆਦਮੀ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਤਕਾ.

ਗਤਾ. ਗਤਿ. ਲੀਲਾ. "ਗਹਿ ਨ ਸਕਾਹ ਗਤਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ਸ਼ਬਦ.

ਗਤਾਗਤ. ਵਿ–ਗਤ–ਆਗਤ. ਗਿਆ ਆਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਵਾਗਮਨ. ਗਮਨਾਗਮਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਗ (ਸ)

ਗਤਾਗਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਮਦਰਫ਼ਤ. ਜਾਣਾ ਆਉਣਾ. "ਮਨ ਕੀ ਗਤਾਗਤੀ ਜੋ ਜਾਨੈ." (ਨਾਪ੍)

ਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਮ੍ ਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਮਨ. ਚਾਲ. "ਕਰਪੂਰ* ਗਤਿ ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਦੂਜੋ ਕਵਨ ?" (ਗਜਾਨ) ੨ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਪਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ਗਿਆਨ ਵਿਦਜਾ. "ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਜਾਨਹੁ ਆਪੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਘਰੈ ਮਹਿ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇ਼ਲਮ। ੪ ਪ੍ਰਾਪਤੀ. "ਗੁਰ ਕੈ ਦਰਸਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੫ ਮੋਕ. ਮੁਕਤਿ. "ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਤਿ ਪਾਈਐ." (ਸ: ਮ:੯) ੬ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਇਸਥਿਤਿ. ਟਿਕਾਉ."ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ ਤੇਲਕ ਕੇ ਕਪਿ ਜਿਉ ਗਤਿ ਬਿਨੁ ਰੈਨਿ ਬਿਹਈਹੈ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ੭ ਸ਼ੁੱਧੀ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਮੁਇਆ ਜੀਵਦਿਆ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਜਾ ਸਿਰਿ ਪਾਈਐ ਪਾਣੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਹੀ ਜੀਉ."(ਸੋਰ ਮ: ੧) ੮ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. "ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤੁਮਹੀ ਜਾਨੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਰੇ ਮਨ ! ਕਉਨ ਗਤਿ ਹੋਇਹੈ ਤੇਰੀ ?" (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੯ ਵਿਧਿ. ਤਰੀਕਾ. ਢੰਗ. ਜੁਗਤਿ. "ਰਾਮਭਜਨ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਜਾਨੀ."(ਸੋਰ ਮ: ੯) ੧੦ ਸਿਤਾਰ ਦੀ ਸਰਗਮ ਦਾ ਜੋੜ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਬੋਲ. ਦੇਖੋ ਜਤਿ ੩। ੧੧ ਦਖ਼ਲ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ੧੨ ਲੀਲਾ.ਖੇਲ. "ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ ਜਾਨੈ."(ਬਿਹਾ ਮ:੯) ੧੩ ਨਤੀਜਾ. ਫਲ। ੧੪ ਵਿ–ਗਤ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਅੰਤਰ-ਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ." (ਜਪੂ) ਅੰਤਰਗਤ ਤੀਰਥ (ਆਤਮਤੀਰਥ) ਵਿੱਚ ਮਲਕੇ (ਮੈਲ ਉਤਾਰਕੇ) ਨ੍ਹਾਉ. ਭਾਵ–ਬਾਹਰਲੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਗਤਿ ਨਹੀਂ.

ਗਤਿ ਅਪਗਤਿ
ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ
ਗਤਿ ਅਵਿਗਤਿ } ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਮੰਦ ਗਤਿ. ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਹੇਠ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਊਚਨੀਚ ਗਤਿ. ਚੜ੍ਹਾਉ ਉਤਰਾਉ. "ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ ਤੂੰਹੈ ਜਾਣਹਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗਤਿਕੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪੂ ਕਰਕੇ. ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ.

ਗਤਿਚਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਗ (ਸ)

ਗਤਿਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਕ (ਮੁਕਤਿ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਕਰਤਾਰ। ੨ ਮੁਕਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ। ੩ ਭਾਵ–ਮੋਖ ਅਤੇ ਭੋਗ.

ਗਤਿਬਿਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਵਾਨਗਤਿ.

ਗਤਿਮਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਗਜਾਨ ਦੀ ਅਵਧਿ. ਆਤਮ-ਵਿਦਜਾ ਦੀ ਹੱਦ। ੩ ਗਜਾਨ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ. "ਗਤਿਮਿਤਿ ਸਬਦੇ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੩ ਲੀਲਾ ਦਾ ਅੰਤ. "ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮਹੀ ਜਾਨੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ. "ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਘਰੈ ਮਹਿ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਮੁਕਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ. "ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਗਤਿਵਿਦਜਾ. ਚਾਲ (ਰਫ਼ਤਾਰ) ਜਾਣਨ ਦਾ ਇਲਮ. ਇਸ ਵਿਦਜਾ ਤੋਂ ਰੌਸ਼ਨੀ, ਆਵਾਜ਼, ਪੌਣ ਦੀ ਲਹਿਰ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤਰੰਗ, ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ, ਪੈਦਲ ਰਸਾਲੇ ਆਦਿਕ ਫੋਜਾਂ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਗਤਿਵਿਦਜਾ ਦਾ ਗਜਾਤਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਗਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ. "ਲਾਲਨ ਰਾਵਿਆ ਕਵਨੁ ਗਤੀ ਰੀ ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਕਿਸ ਰੀਤਿ (ਢੰਗ) ਰਾਵਿਆ?

ਗਤੁ. ਨਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗਤ. "ਅਪਿਓ ਪੀਓ ਗਤੁ ਥੀਓ ਭਰਮਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਗਾਤੁ–ਗਾਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. ਰਾਹ. "ਜਰਾ ਮਰਣ ਗਤੁ ਗਰਬ ਨਿਵਾਰੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਗਤੇ. ਚਲੇਗਏ. "ਮੁਖ ਭਾਖ ਗਤੇ ਨ ਪਿਖੈਂ ਦੁਖ ਦੀਨਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਬੀਤੇ. ਗੁਜਰੇ.

ਗੱਤਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਬੋਟੀ. "ਸਰੋਣ ਮਾਸ ਗੱਤਲੇ." (ਪੰਪ੍) ੨ ਟੂਕ. ਖੰਡ

ਗੱਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲੱਕੜੀ ਅਥਵਾ ਕ਼ਾਗ਼ਜ਼ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ, ਜੋ ਪੋਥੀ ਦੀ ਰਖਜਾ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗਥ. ਦੇਖੋ, ਗਥੁ.

ਗਥਈ. ਗਤ ਭਏ. ਨਾਸ਼ ਹੋਏ. "ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਗਥਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਗਥੁ
ਗੱਥ } ਪ੍ਰਾ. ਗਥ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂੰਜੀ. ਮੂਲਧਨ. "ਬਿਨ ਨਾਵੈ ਗਥੁ ਗਇਆ ਗਵਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੩ ਗਾਥਾ. ਕਥਾ.

ਗਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ। ੨ ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ. "ਵਿਪ੍ਰ ਜਾਤਿਮਦ ਵਿਦਜਾਮਦ ਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਅੰਧ ਅਧਿਕ ਦ੍ਵੈ ਗਦ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ। ੪ ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ। ੫ ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਧਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਗੱਦ.

ਗਦਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗਧਾ. ਗਰਦਭ. "ਪਹਿਰਿ ਚੋਲਨਾ ਗਦਹਾ ਨਾਚੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ। ੨ ਸੰ. ਵੈਦ, ਜੋ ਗਦ (ਰੋਗ) ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ."ਯਾ ਗਦ ਕੋ ਗਦਹਾ ਕਜਾ ਕਰਿਯੈ ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੨) "ਅਤਿ ਹਾਸੀ ਗਦਹਾ ਕੋ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੮) ਵੈਦ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਖ਼ੌਲ ਹੋਇਆ.

ਗਦਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਦਭੀ. ਗਧੀ. "ਗਦਹੀ ਹੁਇਕੈ ਅਉਤਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਦਹੁ. ਸੰਗਜਾ–ਗਧਾ. ਗਰਦਭ। ੨ ਗਧੇ ਨੂੰ. "ਗਦਹੁ ਚੰਦਨਿ ਖਉਲੀਐ ਭੀ ਸਾਹੂ ਸਿਉ ਪਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਗਦਗਦ. ਸੰ. ਗਦ੍ਗਦ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜਿਹੀ ਗਦ (ਆਵਾਜ਼), ਜੋ ਸਾਫ ਨਾ ਸਮਝੀਜਾਵੇ. ਸ਼ੋਕ ਜਾਂ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਰੁਕੇਹੋਏ ਕੰਠ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਧੁਨਿ. "ਗਦ-ਗਦ ਬਾਨੀ ਭਈ ਮਹਾਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਗਦਰ. ਅ. ਗ਼ਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਵਫ਼ਾਈ। ੨ ਹਿਲਚਲ। ੩ ਉਪਦ੍ਰਵ। ੪ ਵਿਦ੍ਰੋਹ. ਬਗ਼ਾਵਤ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚੌਦਹ ਦਾ ਗਦਰ.

ਗਦਰੀ. ਵਿ–ਗ਼ਦਰ (ਬਗ਼ਾਵਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਧਪੱਕੀ. ਦੇਖੋ, ਗੱਦਰ. "ਕਾਚੀ ਗਦਰੀ ਪਾਕ ਖਰੀ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਦਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਦਗਰ (ਮੁਗਦਰ). ਮੂਸਲ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਧਰ. "ਗਰੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੨ ਫ਼ਾ ਫ਼ਕ਼ੀਰ. ਮੰਗਤਾ.

ਗਦਾਈ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਗਤਾਪਨ. ਭਿਖਜਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗਦਾਸੁਰ. ਗਦ ਨਾਮਕ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਧਰ.

ਗਦਾਹਵ. ਗਦਾ–ਆਹਵ. ਗਦਾਯੁੱਧ. ਗਦਾ ਨਾਲ ਆਹਵ (ਲੜਾਈ) ਕਰਨੀ. "ਜੈਸੇ ਗਦਾਹਵ ਕੀ ਵਿਧਿ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਦਾਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੌਮੋਦਕੀ ਗਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੇਤਿਰਕ ਨਾਮਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਵਰ ਲੈਕੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਵਿੱਚ ਅਜਿਤ ਹੋਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਦੁਖਾਏ ਦੇਵਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਾਸ ਗਏ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂ ਕੋਈ ਕਰੜਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਿਆਕੇ ਦੇਓਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੇਤਿਰਕ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਾਂਗਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ 'ਗਦਾਸੁਰ' ਦੀ ਵਜ੍ਰ ਜੇਹੀ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਮੂਸਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੇਤਿਰਕ ਮਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਗਦਾ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਦੇ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਗਦਾਧਰ' ਹੋਇਆ.

ਗਦਾਯੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਹਵ.

ਗਦਿਤ. ਵਿ–ਕਹਿਆਹੋਇਆ. ਕਥਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਥਨ. ਬਿਆਨ.

ਗਦੀ. ਵਿ–ਗਦਾਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਦ (ਰੋਗ) ਵਾਲਾ. ਰੋਗੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਹੱਥ ਗਦਾ ਰਖਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਭੀਮਸੈਨ। ੫ ਦੁਰਯੋਧਨ. (ਸਨਾਮਾ) ੬ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੭ ਹਨੂਮਾਨ। ੮ ਦੇਖੋ, ਗੱਦੀ.

ਗਦੂਦ. ਅ. ਗ਼ਦੂਦ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਵਚਨ (ਗ਼ੁੱਦਹ) ਦਾ. ਗਿਲਟੀਆਂ. ਫੋੜੇ. "ਮਲੇਰਿਯਨ ਮੇ ਥੋ ਬਡੋ ਗਦੂਦ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ਭਾਵ–ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਚੋਭ.

ਗਦੇਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੂਈ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੋਟਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਹੇਠ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ. ਗੱਦਾ.

ਗੱਦ. ਅਨੁ. ਗਦਾਕਾ. ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਚੀਜ ਦੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਗਾਂਵ ਦੀ ਹੱਦ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਠੱਡਾ. ਤੇਖਾ. ਸੀਮਾਚਿੰਨ੍ਹ. "ਸੈਲਪਤੀ ਦੋਹਾਨ ਮੇ ਲਗਜੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗੱਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਗਦਾ.

---

‡ गणेश पूजयेत पीठे पद्मे षट् कोण कर्णिके।
धरा गृहावृते रम्ये मन्त्री रम्योपचारकैः
(ਮੰਤ੍ਰਮਹੋਦਧਿ, ਤਰੰਗ ੨)

§ ਦੇਖੋ, ਭਦ੍ਰਾਸਨ ਸ਼ਬਦ.

* ਕਰ (ਸ਼੍ਰੰਡ) ਨਾਲ ਜੋ ਪੇਟ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਥੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੂਸਲ. "ਸੁਣੇ ਗੱਦ ਸੱਦੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਗਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਦਜ.

ਗੱਦਰ. ਵਿ–ਅਧਪੱਕਾ.

ਗੱਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗਦੇਲਾ.

ਗੱਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਗਦੇਲਾ। ੨ ਰਾਜਾ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ। ੩ ਮਹੰਤ ਦਾ ਆਸਨ। ੪ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦ੍ਵਿਜ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਜੋ ਜਨੇਊ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਗੁਰੂਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗਧੀਲਾ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੫ ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਭੇਡ ਗਧੇ ਆਦਿਕ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਹੈ.

ਗੱਦੀਆਲ. ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੧੩ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਖੇੜਾ ਕਲਸੋਟ ਨੂੰ ਛਡ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ.

ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ. ਵਿ–ਗੱਦੀ ਉੱਪਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਮਹੰਤ.

ਗੱਦੋਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਧਾ. ਖੋਤਾ. ਗਰਦਭ.

ਗਦ੍ਯ. ਵਿ–ਕਥਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਕਹਿਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਰਤਿਕ ਕਾਵ੍ਯ. ਨਸ਼ਰ.

ਗਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਦੰਭ. ਖੋਤਾ। ੨ ਭਾਵ–ਵਿਦ੍ਯਾ ਬੁੱਧਿਹੀਨ. ਮੂਰਖ.

ਗਧੀ ਚੁਘਣੀ. ਖ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੁੱਕਾ ਪੀਣਾ. ਨੜੀ ਜਾਂ ਨਲੀ ਨਾਲ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਧੂਆਂ ਖਿੱਚਣਾ.

ਗਨ. ਦੇਖੋ, ਗਣ। ੨ ਗਣਨਾ. ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ. "ਦੋ ਅਵ ਗਨ ਕਤ ਜਾਹੀ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਨ.

ਗਨਕ. ਦੇਖੋ, ਗਣਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਣਿਕਾ ਅਤੇ ਗਨਕਾ. "ਪੜਿ ਸੁਆ ਗਨਕ ਉਧਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਗਨਕਾ. ਸੰ. ਗਣਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਸ਼ਯਾ. ਕੰਚਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਣਿਕਾ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗਨਿਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਪਿੰਗਲਾ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਰਾਤ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਮੀ ਪੁਰਖ ਨਾ ਮਿਲਿਆ. ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਵੀਤਣ ਪੁਰ ਮਨ ਨੂੰ ਪਛਤਾਵਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਖ਼ਿਆਲ ਉਪਜਿਆ ਕਿ ਜੋ ਇਤਨਾ ਧ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਜੋੜਦੀ, ਤਦ ਕੇਹਾ ਉੱਤਮ ਫਲ ਹੁੰਦਾ. ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਭ ਕੁਕਰਮ ਛੱਡਕੇ ਕਰਤਾਰਪਰਾਇਣ ਹੋਈ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਇਆ. ਇਸੇ ਗਨਿਕਾ ਨੂੰ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਲਪਿਆ ਸੀ. "ਅਜਾਮਲੁ ਪਿੰਗੁਲਾ ਲੁਭ੍ਤ ਕੁੰਚਰੁ ਗਏ ਹਰਿ ਕੈ ਪਾਸਿ." (ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਦੂਜੀ ਗਨਿਕਾ ਉਹ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਤੋਤਾ ਦੇਕੇ ਹਰਿਨਾਮ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਨਾਮਅਭ੍ਯਾਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ ਹੋ ਗਈ. "ਗਨਿਕਾ ਉਧਰੀ ਹਰਿ ਕਹੈ ਤੋਤ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) "ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਨਕਾ ਸੀ ਉਧਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ਦੇਖੋ ਗਨਿਕਾ.

ਗਨਕਾਪ੍ਸਿੰਗੀ. ਵੇਸ਼ਯਾਗਾਮੀ. ਗਣਿਕਾ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ.

ਲਾਜ ਕੋ ਨ ਲੋਸ਼ ਰਹੈ ਘਰ ਮੇ ਕਲੇਸ਼ ਰਹੈ
ਛਲ ਕੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਰਹੈ ਮੂੜ ਮਤਿਭੰਗੀ ਕੋ,
ਕੁਲ ਕੋ ਨ ਮੋਹ ਰਹੈ ਵਾਮ ਸੋ ਵਿਛੋਹ ਰਹੈ
ਪਾਰਸ ਕੀ ਟੋਹ ਰਹੈ ਯਾ ਰਸ ਉਮੰਗੀ ਕੋ,
ਸਾਚ ਸੋ ਨ ਮੇਲ ਰਹੈ ਝੂਠ ਸੋ ਝਮੇਲ ਰਹੈ
ਹਾਰ ਨ ਹਮੇਲ ਰਹੈ ਉੱਧਤਅਨੰਗੀ ਕੋ,
ਸਾਜੀ ਨਿਤ ਸੇਜ ਰਹੈ ਧਨ ਕਾ ਨ ਹੇਜ ਰਹੈ
ਤਨ ਕਾ ਨ ਤੇਜ ਰਹੈ ਗਨਕਾਪ੍ਸਿੰਗੀ ਕੋ.

ਗਨਕਾਵਾੜਾ. ਗਣਿਕਾ (ਵੇਸ਼ਯਾ) ਦਾ ਹਾਤਾ. ਕੰਚਨੀਆਂ ਦਾ ਅੱਡਾ. ਚਕਲਾ. "ਗਨਕਾਵਾੜੇ ਜਾਇ ਖਲੋਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਗਨਣ } ਦੇਖੋ, ਗਣਨ ਅਤੇ ਗਣਨਾ. "ਗਨਣ ਨ
ਗਨਣੁ } ਜਾਈ ਕੀਮ ਨ ਪਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)
"ਤੁ ਦੁਖੀਆ ਮਹਿ ਗਨਣੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਗਨਮਿਨ. ਦੇਖੋ, ਗਨਿਮਿਨਿ.

ਗਨਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਨਲਾ.

ਗਨਿ. ਗਿਣਕੇ. ਗਣਨਾ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗਨਿਮਿਨਿ.

ਗਨਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗਣਿਕਾ ਅਤੇ ਗਨਕਾ. "ਤਾਰੀਲੇ ਗਨਿਕਾ ਬਿਨ ਰੂਪ ਕੁਬਿਜਾ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਨਿ ਮਿਨਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਿਣ ਮਿਣਕੇ. ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ. "ਗਨਿ ਮਿਨਿ ਦੇਖਹੁ ਮਨੈ ਮਾਹਿ ਸਰਪਰ ਚਲਨੋ ਲੋਗ." (ਬਾਵਨ)

ਗਨੀ. ਗਣਨਾ ਕਰਾਂ. ਗਿਣਾਂ. ਮੈਂ ਗਿਣਾਂ. "ਤਬ ਬੰਧ ਮੁਕਤਿ ਕਹੁ ਕਿਸ ਕਉ ਗਨੀ?" (ਸੁਖਮਨੀ) "ਵਿਚਿ ਵਰਤੈ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਝੂਠ ਕਹੁ ਕਿਆ ਗਨੀ ?" (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੨ ਅ਼ ਗ਼ਨੀ. ਧਨਵਾਨ. ਧਨੀ. "ਊਹਾ ਗਨੀ ਬਸਹਿ ਮਾਮੂਰ."(ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਜਿਨਿ ਤੂ ਧਿਆਇਆ ਸੋ ਗਨੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇਹੋਏ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ੯੯ ਅਥਵਾ ੧੦੦ ਗੁਣਵਾਚਕ ਨਾਮਾ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਮ. "ਕਰੀਮਾ ਰਹੀਮਾ ਅਲਾਹ ਤੂੰ ਗਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਨੀਆ. ਗਿਣੀਗਈ ਹਾਂ. ਸ਼ੁਮਾਰ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹਾਂ. "ਨਾਮਿ ਜਿਸੈ ਕੈ ਊਜਲੀ ਤਿਸੁ ਦਾਸੀ ਗਨੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਗਿਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਣਿਕ.

ਗ਼ਨੀਖ਼ਾਂ. غنیخاں ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਨਬੀਖ਼ਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੁਝ ਕਾਲ ਨੌਕਰ ਰਹੇ ਸਨ. ਜਦ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਆਏ, ਤਦ ਏਹ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਲੰਘ ਉਠਾਕੇ ਹੋਰਦ ਪਿੰਡ ਤੀਕ ਸਾਥ ਰਹੇ. ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਨੀਖ਼ਾਂ ਅਤੇ ਨਬੀਖ਼ਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ.

ਸਿੱਖਰਿਆਸਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਬੰਧਾਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭੀ ਹਰਤਰਾਂ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗ਼ਨੀਮ. ع غنیم ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੁਟੇਰਾ. ਡਾਕੂ। ੨ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਗ਼ਨੀਮਤ. ع غنیمت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ. ਬਿਨਾ ਮਿਹਨਤ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ ਧਨ.

ਗਨੀਮੁਲ ਸਿਕਸਤੈ. (ਜਾਪੁ) ਗ਼ਨੀਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਨਿੰਦਹ (ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ) ਹੈ. ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗ਼ਨੀਮੁਲ ਖ਼ਿਰਾਜ ਹੈ. (ਜਾਪੁ) ਗ਼ਨੀਮਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਿਰਾਜ (ਮੁਆਮਲਾ) ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗ਼ਨੀਮੁਲਗੁਦਾਜ਼. ਫ਼ਾ غنیم الگداز ਵਿ–ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਘਾਰਨ (ਗਾਲਨ) ਵਾਲਾ.

ਗਨੀਵ. ਵਿ–ਗਣਨੀਯ. ਗਣਨ. ਸ਼ੁਮਾਰ ਦੇ ਲਾਇਕ. "ਸਦੀਵ ਗਨੀਵ ਸੁਹਾਵਨੇ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਨੀ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਨੀਮਤ. "ਗਨੀਵ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ, ਸਚੇ ਪਾਤਸਾਹ !" (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਗਨੇਸ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ.

ਗਨੇਸਹਿ. ਗਣੇਸ਼ (ਗਜਾਨਨ ਦੇਵਤਾ) ਨੂੰ. "ਮੈ ਨ ਗਨੇਸਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਊ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਨ੍ਯ. ਸੰ. ਗਯ. ਵਿ–ਗਿਣਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਲਾਇਕ.

ਗਪ. ਦੇਖੋ, ਗੱਪ.

ਗਪਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਨਿਗਲਨਾ। ੨ ਚੱਟਮ ਕਰਨਾ.
ਗਪਕਨਾ }

ਗਪਿਯਾ } ਗੱਪੀ. ਗਪੋੜੂ। ੨ ਗਾਲੜੀ. ਕਥੱਕੜ.
ਗਪੀਆ } "ਗਪੈਂ ਕਹਿਤ ਗਪਿਯਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੯)

ਗਪੋੜਾ. ਝੂਠਾ ਵਾਕ. ਅਸਤ੍ਯ ਕਲਪਨਾ.

ਗਪੋੜੂ. ਵਿ–ਗੱਪੀ. ਕਥੱਕੜ। ੨ ਝੂਠਾ. ਅਸਤ੍ਯਵਾਦੀ.

ਗੱਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾ. ਗਲ੍ਪ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਵਾਦ. ਝੂਠੀ ਗੱਲ. ਅਸਤ੍ਯ ਕਲਪਨਾ। ੨ ਫ਼ਾ گپ ਬਾਤ. ਗੱਲ। ੩ ਸ਼ੇਖ਼ੀ ਮਾਰਨੀ.

ਗਫ. ع کف ਕਫ਼. ਵਿ–ਸੰਘਣਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. ਅਵਿਰਲ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੋ ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਸੀਤਾ ਵਸਤ੍.

੨ Viscount Hough Gough. ਇਹ ਜਾਰਜ ਗਫ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ ੧੭੭੯ ਵਿੱਚ ਆਇਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੯੪ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਲਿਆਕਤ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਪਾਈ. ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ (ਕਮਾਂਡਰਿਨਚੀਫ਼) ਬਣਿਆ. ਸਨ ੧੮੪੫–੪੬ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਦਕੀ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਹਰ ਅਤੇ ਸਬਰਾਉਂ ਦੇ ਮਕਾਮ ਇਸ ਨੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ. ਸਨ ੧੮੪੮–੪੯ ਦੇ ਆਖੀਰੀ ਸਿੱਖਜੰਗ ਚਿਲੀਆਂਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗਫ਼ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਸਰ ਚਾਰਲਸ ਨੇਪੀਅਰ(Sir Charles Napier) ਨੂੰ ਜੰਗੀਲਾਟ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾਗਿਆ, ਪਰ ਨੇਪੀਅਰ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗਫ਼ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਲੜਾਈ ਜਿੱਤਲਈ ਅਤੇ ਪਿਛਲਾ ਧੋਣਾ ਧੋਦਿੱਤਾ.

ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਵਡੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲੀ. ਗਫ਼ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੮੬੯ ਵਿੱਚ ਹੋਈ.

ਗ਼ਫ਼ਲਤ. ع غفلت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੁੱਲ. ਪ੍ਰਮਾਦ। ੨ ਅਣਗਹਿਲੀ. ਲਾਪਰਵਾਹੀ. ਅਸਾਵਧਾਨਤਾ.

"ਗਫਲਤ ਕਰੇਗੇ ਤੁ ਖਾਵੈਗੇ ਮਾਰ." (ਨਸੀਹਤ)

ਗਫਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੱਫਾ. ਧਨ। ੨ ਲਾਭ। ੩ ਲੁਕਮਾ. ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ. "ਦੈਤ ਕਰੇ ਸਭ ਏਕ ਗਫਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗ਼ਫ਼ੂਰ. ع غفور ਵਿ–ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਮੁਆਫ਼) ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਗੱਫਾ. ਦੇਖੋ, ਗਫਾ.

ਗ਼ੱਫ਼ਾਰ. ع غفار ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਮੁਆਫ਼) ਕਰਨਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਐ ਖਾਲਿਕਾ ਗੱਫਾਰ." (ਸਲੋਹ)

ਗ਼ਾਬਨ. ع غبن ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਰੀਦ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ। ੨ ਖ਼ਯਾਨਤ। ੩ ਮਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗਬਰ. ع غبر ਗ਼ਾਬਰ. ਵਿ–ਪਾਸਦੀਂ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਕੋਲੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ਼ਿਬਰ. ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ. ਦ੍ਵੇਸ਼। ੩ ਫ਼ਾ گبر ਗਬਰ. ਅਗਨਿਪੂਜਕ. ਆਤਿਸ਼ਪਰਸ੍ਤ.

ਗ਼ਾਬੀ. ع غبی ਵਿ–ਮੰਦਮਤਿ. ਮੋਟੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ. ਨਮਦਾਬੁੱਧ.

ਗਬੁ. ਸੰ. ਗਰ੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਏਤਾ ਗਬੁ ਅਕਾਸਿ ਨ ਮਾਵਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਗੱਬਰ. ਵਿ–ਗਰ੍ਵੰਧਰ. ਅਭਿਮਾਨੀ। ੨ ਧਨ ਦੇ ਮਦ ਨਾਲ ਮਸ੍ਤ.

ਗਭ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਗ. ਯੋਨਿ। ੨ ਗਰਭ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹਮਲ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭ.

ਗਭਣ } ਸੰ. ਗਰ੍ਭਿਣੀ. ਵਿ–ਹਾਮਿਲਾ. "ਮਾਂ ਗਭਣ
ਗਭਣਿ } ਜੀਅ ਜਾਣਦੀ." (ਭਾਗੁ)

ਗਭਰੂ. ਗਰਵ–ਰੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਵ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦਾ, ਜੁਆਨ. ਤਰੁਣ. "ਕਿਆ ਗਭਰੂ ਕਿਆ ਬਿਰਧ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਭੀਰ ਸ਼ੰ. ਅਪਾਰ. ਵਿ–ਗੰਭੀਰ. ਡੂੰਘਾ. ਅਥਾਹ.

ਗਭੀਰੁ "ਗਰਮਤਿ ਗਭੀਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਗਹਰਗਭੀਰ ਗਹਨਾਪਕਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਅਤਿਗਭੀਰ ਗਹਿਰਗਭੀਰ ਹੈ." (ਮ੍ਰ ਮ: ੫)

੨ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਹੇਠ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਭੇਤਾ, ਨਾਵੀਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਰ ਹੋਈ (ਗਭੀਰ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਲਹੁ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲਹੁਮਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ, ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਨਾਸੂਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਲੋੜੀਏ, ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਦਵਾਈ ਗਭੀਰ ਲਈ ਉੱਤਮ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੈ–

ਸ਼ਮੰਦਰਬੱਜ, ਚਰਾਇਤਾ, ਨਿੰਮ ਦਾ ਪੰਚਾਂਗ,* ਆਉਲੇ, ਭੋਰਾ, ਬਾਬਚੀ, ਵੜੀ ਹਰੜ, ਬਹੇੜਾ, ਆਸ਼ਵੰਦ, ਪੁਨਰਨਵਾ, ਸੋਕਾਲੂ, ਦੇਵਦਾਰ, ਗਲੋਇ, ਇੰਦ੍ਰਯਣ, ਮੁੰਡੀ, ਸੁਹਾਂਜਨਾ ਅਤੇ ਪਲਾਸਬੀਜ, ਇਹ ਸ਼ਮਾਨ ਵਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ਲੈਕੇ ਪੀਸਕੇ ਚੂਰਣ ਬਣਾਵੋ, ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਨਿੱਤ ਸੱਜਰੇ ਜਲ ਨਾਲ ਵਰਤੋ.

ਉੱਪਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਤੇਲ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ– ਮਦਰਾਂ ਦੀ ਦਾਲ ਅਤੇ ਕਪੂਰ ਦੋਂਕੇ ਤੇਲ ਦੋ ਲੈਕੇ ਗਊ ਦੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਪਤਾਲਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਦਪਕਾ ਲਵੋ. ਦੋ ਹੋਲੇ ਇਹ ਤੇਲ ਢੰਢੇ ਨਾਲ ਨਾਸੂਰ ਤੇ ਲਾਵੋ.

ਗਮ. ਸ਼ੰ. ਧਾ– ਜਾਣਾ, ਮਿਲਨਾ, ਨਕਲ ਕਰਨੀ, ਤੁਰਜਾਣਾ, ਸੁਣਨਾ. ੨ ਸੰਗਗਤਾ–ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. ੩ ਗਮਨ. "ਅਮ ਦਿਸ ਤੇ ਲੇ ਗਮਹੁ ਉਪਾਯਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਗਮਜ. ੫ ਅ. ਗ਼ਮ. ਰੰਜ, ਦੁੱਖ. ੬ ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ. "ਸਾਸਨਾ ਤੇ ਬਾਲਕ ਗਮ ਨ ਕਰੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੭ ਦੇਖੋ, ਗਮੁ.

ਗਮਕ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਗਤਾ–ਸਬਬ. ਹੇਤੁ. ਕਾਰਣ। ੨ ਵਿ–ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਗਤਾ–ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰ ਦਾ ਕੰਪ. ਸੰਗੀਤ-ਦਾਮੋਦਰ ਵਿੱਚ ਗਮਕ ਦੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ– ਕੰਪਿਤ, ਸਫੁਰਿਤ, ਲੀਨ, ਭਿੰਨ, ਸਥਵਿਰ, ਆਹਤ ਅਤੇ ਆਂਦੋਲਿਤ. ਸੰਗੀਤਸਾਰ ਵਿੱਚ ਗਮਕ ਦੇ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਭੇਦ ਕਲਪੇ ਹਨ। ੫ ਗੰਭੀਰ ਧੁਨਿ. ਡੂੰਘੀ ਆਵਾਜ਼.

ਗਮਖਾਰ
ਗਮਖੇਰ
ਗ੍ਰਾਮਖ੍ਵਾਰ ਫ਼ਾ ਗ਼ਮਖ਼ਾਰ ਵਿ–ਸਹਨਸ਼ੀਲ। ੨ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰਾਮਗੀਨ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਮਗ਼ੀਨ ਵਿ–ਚਿੰਤਾਤੁਰ. ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ। ੨ ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ.

ਗ੍ਰਾਮਜ਼ਹ. ਅ. ਗ਼ਮਜ਼ਹ ਸੰਗਗਤਾ–ਸੈਨਤ. ਇਸ਼ਾਰਾ. ਅੱਖ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ.

ਗਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਮਸਤਾ. "ਅਸ ਨਹਿ ਗਮਤਾ ਮੋਰਨ ਕਰਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਆਗਜਾ ਮੋੜਨ ਦੀ ਗਮਜਤਾ (ਸਮਰਥ) ਨਹੀਂ.

ਗਮਨ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਗਤਾ–ਜਾਣਾ, ਚਲਨਾ, ਯਾਤ੍ਰਾ (ਸਫਰ) ਕਰਨਾ.

ਗਮਨਾਗਮਨ. ਆਉਣ ਜਾਣ, ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਆਉਣਾ. ਆਮਦ ਰਫ਼ਤ। ੨ ਜਾਵ–ਮਰਣਾ ਤੇ ਜੰਮਣਾ.

ਗਮਰ
ਗਮਰੁ ਅ. ਗ਼ਮਰ. ਵਿ–ਬਹਾਦੁਰ. ਜਵਾਂਮਰਦ। ੨ ਉਦਾਰ। ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉ। ੪ ਸੰਗਗਤਾ–ਗੁਰੁਤ੍ਵ. ਵਡਿਆਈ, ਬਜ਼ੁਰਗੀ, "ਜਾਕੈ ਕਾਮਿ ਤੇਰਾ ਵਡ ਗਮਰੁ." (ਰਹੁ ਅ: ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ, ਗੁਮਰ.

ਗਮਲਾ. ਸੰਗਗਤਾ–ਉਖਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਚਿੱਕ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਲਾਈਦੇ ਹਨ। ੨ ਬੂਟੇ ਦਾ ਆਲਬਾਲ (ਥੰਵਲਾ).

ਗਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੋਹਣਾ, ਗੁਆਉਣਾ, ਗੁਮ ਕਰਨਾ.

ਗਮਾਗਮ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਗਤਾ–ਜਾਣਾ ਆਉਣਾ। ੨ ਸਿਮਾਰ. ਜਗਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਹਿਮਾਗਹਿਮ. "ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧਿ ਗਮਾਗਮ ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

ਗਮਾਰਾ. ਚਿੱਕ ਸਾਉਣੀ ਦਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਦਾਣਾ ਲਬੇਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜਕੇ, ਸਦ ਕੁਝ ਉੱਚਾ ਹੋਜਾਵੇ, ਪਲਵਾਹਕੇ ਮਿਮੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦੇਵੀਏ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਸਥਨ ਖਾਦ ਕਰਕ ਆਦਿ ਫਸਲ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗਮੀ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਮੀ ਸੰਗਗਤਾ–ਗਮ (ਸ਼ੋਕ) ਦੀ ਦਸ਼ਾ.

ਗਮੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਗਤਾ–ਸ਼ੋਕ. ਦੇਖੋ, ਗਮ.

ਗਮਨ. ਸ਼ੰ. ਵਿ–ਜਾਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਗਮਨਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਗਮਯਤਾ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਗਤਾ–ਪਹੁੰਚ। ੨ ਸਮਝਦਾਰੀ. ਸ਼ਕਤਿ.

ਗਮਯੇਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸਾ. ਦੇਖੋ, ਉਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸਾ (ਅ)

ਗਯ. ਸੰਗਗਤਾ–ਪੁੰ. ਰਾਧ. ਪੁਰ. ਰੀਮ। ੨ ਸ਼ੰ. ਘਰ। ੩ ਆਕਾਸ਼। ੪ ਪ੍ਰਾਣ। ੫ ਧਨ। ੬ ਪੁਤ੍ਰ। ੭ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮੂਰਤਰਯ ਰਾਜਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਯਗਜਅਸਥਾਨ ਗਯਾ ਤੀਰਥ ਹੈ। ੮ ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਸੁਰ, ਜੋ ਵਡਾ ਧਰਮੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਗਯਾਸੁਰ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਤਪ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੀਝਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇਣ ਗਏ. ਗਯ ਨੇ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਜੋ ਮੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਉਹ ਵੈਕੁੰਠ ਜਾਵੇ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਲਈ. ਗਯਾਸੁਰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪੁਰ ਫਿਰਣ ਲੱਗਾ ਉਸ ਦੀ ਵਡੀ ਦੇਹ ਨੂੰ (ਜੋ ੧੨੫ ਯੋਜਨ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ੬੦ ਯੋਜਨ ਚੌੜੀ ਸੀ) ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਵੈਕੁੰਠ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਜਾਂਦੇ. ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ-ਰਾਜ ਦਾ ਦਫਤਰ ਬੰਦ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਗਯ ਤੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਆਪਣਾ ਸ਼ਰੀਰ ਸਾਨੂੰ ਦੇਦੇ. ਉਸ ਨੇ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਦੇ ਚਟਾਨ ਹੇਠ ਦੱਬਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਗਯ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਤੇਰਾ ਦੇਹ ਦੱਬਿਆ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਭੁਰਾਵੇਗਾ ਉਹ ਆਪ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੈਕੁੰਠ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਰੇਗਾ. ਇਸੇ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਯਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਯਾ। ੯ ਪ੍ਰਾ. ਗਜ. ਹਾਥੀ.

ਗਯਉ. ਚਲਾਗਿਆ. ਦੂਰ ਹੋਇਆ. "ਗਯਉ ਦੁਖ ਦੂਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗਯਨੀ. ਸੰਗਗਤਾ–ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਯਾ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਗਤਾ–ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੁਰੀ, ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਟਨੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਫਲਗੂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਿਤਰਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਪਿੰਡਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਆਸਾ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ "ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕ ਨਾਮੁ" ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗਯ ੭ ਅਤੇ ੮.

ਗਯਾਸ. ਅ. ਗ਼ਿਯਾਸ. ਸੰਗਗਤਾ–ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ। ੩ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਫਰਿਆਦ.

ਗਯਾਸੁੱਦੀਨ. ਗ਼ਿਯਾਸੁੱਦੀਨ. ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਇਕ.

ਗਯਾਸੁੱਦੀਨ ਤੁਗ਼ਲਕ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਗਯਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਯ ੮.

ਗਯਾੜਿ
ਗਯਾੜੀ ਦੇਖੋ, ਗਜਾੜਿ.

ਗਯਾਰਵ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਰਵ.

ਗਯੰਦ. ਸ਼ੰ. ਚਿੱਕ ਕੱਟ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੱਟਾਂ ਦੇ ਸ਼ਕੈਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਤੁਮ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਨ ਗਯੰਦ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਚਿੱਕ ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਕ੍ਰੋਦ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੦. ੩ ਗਜੰਦ. ਗਜਸਰਖ. ਵਡਾ ਹਾਥੀ.

ਗਰ. ਸੰਗਗਤਾ–ਗਲਾ. ਕੰਠ. "ਅਕਲ ਗਰਿ ਸਬ ਗਤ ਸੈ ਮੇਲੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯) "ਸੁਗਆਮੀ ਗਰ ਮਿਲੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਗਰਨਾ. ਗਲਣਾ. ਪਿਘਲਣਾ. "ਗਰ ਗੈਲ ਗਈ ਜਿਮਿ ਆਤਮ ਜੋਤਾ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਸੰ. ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਰ. "ਗਰ ਬੰਦ ਕਸਾਈ." (ਸਲੋਹ) ਜਿਵ ਨੇ ਜ਼ਹਿਰ ਬੰਦ ਵਿੱਚ ਕਸਾਈ। ੪ ਫ਼ਾ ਗ਼ਰ. ਮਤ੍ਰਯ–ਇਹ ਅੱਖਰ ਦੀ ਅੰਤ ਆਕੇ ਫਾਰਸ (ਫਾਰਸੀ) ਆਦਿਕ ਅਗਯਾ ਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਕਾਰੀਗਰ, ਸੌਦਾਗਰ, ਕਾਰੀਗਰ ਆਦਿ। ੫ ਫ਼ਾ. ਵਰ–ਅਗਰ ਦਾ ਸੰਖੇ. ਯਦਿ. ਜੇ. "ਤੁਧੁ ਗਰ ਨਮਰ ਹਸੂ ਲਗਮਰ ਕ ਘਲ." (ਸਵੈਯੇ)

ਗਰਸਨਾ. ਸ਼ੰ. ਗ੍ਰਸਨ. ਸੰਗਗਤਾ–ਨਿਗਲਨਾ। ੨ ਗ੍ਰਹਣ. ਪਕੜ. ਜਕੜਿਤ

ਗਰਹ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ. "ਗਰਹ ਨਿਕਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੈ ਅਪਣਾ ਨਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਆਪਣ ਗਰਹ ਬੁਝਿ ਰਾਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਗਰਹਰ. ਗਰ (ਜ਼ਹਿਰ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਔਸ਼ਧ। ੨ ਭਿੰਡਾ. ਨਰਮਾਦੇ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਗਰਹਿ. ਗ੍ਰਹਿ ਮੈਂ. ਗਲੇ. "ਜੋ ਪੈ ਕਰਮ ਲਿਖੇ ਲਾਲਚ ਸਿਉ ਤੇ ਫਿਰਿ ਗਰਹਿ ਪਰਿਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹ.

ਗਰਕ. ਅ. ਗ਼ਰਕ ਸੰਗਗਤਾ–ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ–ਡੁੱਬਿਆਹੋਇਆ. ਪਤਿਆਹੋਇਆ. ਗਲਤੀਦ। ੩ ਲੀਨ. "ਗਰਕ ਹੋਨ ਛਿਤਿ ਛਿਦ੍ਰ ਨ ਪਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਤਬਾਹ. ਬਰਬਾਦ. "ਮਿਲੈ ਜੋਰੀ ਗਰਕ ਕੁਛ ਲਾਰੀ ਨ ਥਾਵ." (ਨਸੀਹਤ)

ਗਰਕ੍ਹ ਹੂੰ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਰਕ਼ ਵਿ–ਲਹੂ ਲੁਹਾਣ. ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਤਰ.

ਗ੍ਰਾਰਕ੍ਵਾਬ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਰਕ਼ਾਬ ਸੰਗਗਤਾ–ਗਰਕ. ਆਬ. ਡੁਬਾਊ. ਡੋਭੂ ਪਾਣੀ। ੨ ਵਿ–ਡੁੱਬਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਲੀਨਹੋਇਆ.

ਗਰਕੰਠੀ. ਕੰਠ (ਗਲ) ਵਿੱਚ ਗਰ (ਜ਼ਹਿਰ) ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਨੀਲਕੰਠ ਸ਼ਿਵ.

ਗਰਗ. ਸੰ. ਗਰ੍ਗ–ਗਰਗੀ ਰਿਤੱਚ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਜਯੋਤਿਸ਼ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਆਕਾਸ਼ਰਾਜ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਗ੍ਰੋਸ਼ਟਨਾਰੀ ਤੋਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ. ਇਹ ਜਾਦਵਾਂ ਦਾ ਕੁਲਗੁਰੂ ਸੀ. ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮਕਰਣ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵਸੁਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨੰਦ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. "ਚਾਰਯੁਦੇਵ ਤਬ ਗਰਗ ਜੋ ਨਿਕਟ ਸੁ ਕਹੀ ਬਨਾਇ। ਗੋਕਲ ਜੰਦਹਿ ਜੋ ਭਵਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੈ ਤੁਮ ਜਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਗਰਜ. ਦੇਖੋ, ਗਰਜਨ। ੨ ਅ. ਗ਼ਰਜ਼. ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤ੍ਲਬ। ੩ ਚਾਹ. ਇੱਛਾ। ੪ ਜਰੂਰਤ. ਲੋੜ.

ਗਰਜਨ. ਸੰ. ਗਰ੍ਜਨ. ਸੰਗਗਤਾ–ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦ. ਜੈਸੇ ਬੱਦਲ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਗੱਜਣਾ. "ਫੇਲੈ ਪਾਵਨਾ ਗਗਨ ਗਰਜੈ." (ਸ੍ਰਿਧ-ਗੋਸਟਿ)

ਗਰਜਮੰਦ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਰਜ਼ਮੰਦ. ਵਿ–ਮਤ੍ਲਬੀ. ਗਰਜ਼ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਰੂਰਤ ਵਾਲਾ। ੩ ਖ਼ੁਦਗਰਜ.

ਗਰਜਾਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬੋਤਾਸਿੰਘ.

ਗਰਜਿਤ. ਵਿ–ਗੱਜਦਾ ਹੋਇਆ.

ਗਰਜੀ. ਵਿ–ਗਰਜ (ਜਰੂਰਤ) ਵਾਲਾ. ਲੋੜ ਵਾਲਾ. "ਅਰਜੀ ਸਿਖ ਕੀ ਰਾਵਰ ਮਰਜੀ। ਸੈ ਗਰਜੀ ਇਕ ਸੇਵਾ ਗਰਜੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਰਠਾ ਸੰ. ਗ੍ਰਥਿਤ. ਵਿ–ਮਾਰਿਆਗਿਆ।
ਗਰਠੇ ੨ ਦਬਾਇਆਗਿਆ। ੩ ਸੰ. ਗ੍ਰਸਿਤ. ਗ੍ਰਸਿਆਹੋਇਆ. ਗ੍ਰਸੇਹੋਏ. "ਜਮਕਾਲਿ ਗਰਠੇ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਗਰਤ. ਸੰ. ਗਰ੍ਤ–ਗਤੰ. ਸੰਗਗਤਾ–ਖਾਤਾ. ਟੋਆ. "ਗਰਤ ਪਰਤ ਗਹਿਲੇਹੁ ਅੰਗੁਰੀਆ." (ਰਹੁ ਮ: ੫) "ਗਰਤ

*ਜੜ, ਛਿੱਲ, ਪੱਤੇ, ਫੁੱਲ ਅਤ ਫਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਘੋਰ ਅੰਧ ਤੇ ਕਾਢਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਰਤ. "ਸਭ ਮੈ ਗਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹੈਨ." (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਲਤ.

ਗਰਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਗਰ (ਜ਼ਹਿਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਗਦੰ. ਤੁੰਦ. ਤੇਜ਼ਮਿਜ਼ਾਜ। ੩ ਫ਼ਾ گرد ਸੰਗਜਾ–ਧੂਲਿ. ਰਜ. ਗੁਬਾਰ। ੪ ਨਫ਼ਾ. ਲਾਭ। ੫ ਆਨੰਦ.

ਗਰਦਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਿਸ਼.

ਗਰਦਨ. ਫ਼ਾ گردن ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰੀਵਾ.

ਗਰਦਨ ਮਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਲਵਾਰ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਫਾਸੀ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੈ ਗਰਦਨਮਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗਰਦਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਗਲ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ। ੨ ਗਿਰੇਬਾਨ। ੩ ਘੋੜੇ ਦੇ ਜ਼ੀਨ ਪੁਰ ਗਰਦ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਾਇਆ ਵਸਤ੍ਰ। ੪ ਫ਼ਾ. ਵਿ– ਗਰਦਨ ਮਾਰਨੇ ਯੋਗਜ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਨ ਮਾਰਨਾ.

ਗਰਦਪ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਭ.

ਗਰਦਭ. ਸੰ. गर्दभ. ਸੰਗਜਾ–ਗਦੰ (ਨਿੰਦਿਤ ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਗਧਾ.

ਗਰਦਭੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਦਭ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. ਗਧੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਭ.

ਗਰਦਾਨ. ਫ਼ਾ گردان ਸੰਗਜਾ–ਲਪੇਟ. ਗੇੜਾ. ਘੁਮਾਉ। ੨ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਭਕ੍ਰਿ ਅਤੇ ਲਕਾਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੀਗੇ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸੰ. ਗਰ (ਵਿਸ) ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣੀ.

ਗਰਦਿਸ਼. ਫ਼ਾ گردش ਸੰਗਜਾ–ਚੱਕਰ. ਘੁਮਾਉ. ਗੇੜਾ। ੨ ਸਮੇਂ ਦਾ ਫੇਰ.

ਗਰਦੀ. ਫ਼ਾ گردی ਤੂੰ ਫਿਰੇਂ. ਤੂੰ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ. ਤੂੰ ਫਿਰੇਂਗਾ.

ਗਰਦੀਦਨ. ਫ਼ਾ گردیدن ਕ੍ਰਿ–ਫਿਰਨਾ. ਚਕ੍ਰ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਦਲੀ. ਤਬਦੀਲੀ. "ਜੁਗਗਰਦੀ ਜਬ ਹੋਵਹੇ." (ਭਾਗੁ)

ਗਰਦੀਦਮ. ਫ਼ਾ گردیدم ਮੈਂ ਫਿਰਿਆ (ਚੱਕਰ ਲਾਇਆ).

ਗਰਦੂੰ. ਫ਼ਾ گردوں ਸੰਗਜਾ–ਪਹੀਆ. ਚਕ੍ਰ। ੨ ਆਕਾਸ਼. "ਬਾਜਿ ਸਮੇਤ ਉਡਜੋ ਗਰਦੂੰ ਮਹਿੰ." (ਸਲੋਹ)

ਗਰਦੂੰਚਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਦੂੰ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪੰਛੀ। ੩ ਬੱਦਲ.

ਗਰਦੇਜ. ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਗਰਦੇਜ਼ ਹੈ.

ਗਰਦੇਜਾਚਾਰੀ } ਗਰਦੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ.
ਗਰਦੇਜੀ } ਗਰਦੇਜ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਹੁਸੈਨੀ ਸੈਯਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਭੀ ਗਰਦੇਜ਼ੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਬਾਗ਼ਦਾਦੀ ਹੈ.

ਗਰਧਪ } ਗਧਾ. ਖੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਭ. "ਗਰਧਪ ਵਾਂਗੂ ਲਾਹੇ ਪੇਟ." (ਗਉ ਮ: ੫)
ਗਰਧਬ } "ਗਰਧਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਸਮ ਸੰਗਿ ਹੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕੂਕਰ ਸੂਕਰ ਗਰਧਭ
ਗਰਧਭ } ਪਵਹਿ ਗਰਭਜੋਨੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਗਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਗਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿ ਧਾ। ੨ ਗਲਨਾ. ਤ੍ਰੱਕਣਾ. ਸੜਨਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ.

ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਦਸੂਹਾ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ "ਬੋਦਲ" ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਵਡਾ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਇੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਲਈ ਆਏ ਤਾਂ ਗਰਨੇ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਕੁਝ ਸਮਾ ਵਿਰਾਜੇ.

ਇਸ ਪਿੰਡ (ਬੋਦਲ) ਦੇ ਚੂਹੜ ਮਿਰਾਸੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਕਰ. ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਬਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਹੁਣ "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ" ਸਤਿਕਰਤਾਰੀਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਜੋਧਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਮਿਸਲ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇ ਦਾ ਗਰਨੇ ਦਾ ਬਿਰਛ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ (ਪਰਕੰਮਿਆ) ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ੧੩ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ,ਜੋ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ੧੦ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਈ ਪ੍ਰੇਮਕੌਰ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ,ਜਿੱਥੇ ਆਏ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭੀ ਹੈ.

ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਰਨਾਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਹੈ.

ਗਰਬ ਅਥਵਾ **ਗਰਬੁ** ਸੰ. गर्व–ਗਵੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਭਿਮਾਨ.ਅਹੰਕਾਰ. "ਕਬੀਰ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੀਐ." (ਸ:) ੨ ਅਵਗਜਾ ਦਾ ਭਾਵ. "ਓਨਾ ਅਹੰਕਾਰ ਬਹੁ ਗਰਬੁ ਵਧਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ਮ: ੩) "ਜਿਤੁ ਹਉਮੈ ਗਰਬ ਨਿਵਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਕ ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ। ੪ ਅ. غرب ਗ਼ਰਬ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਗ਼ਰੂਬ ਹੋਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਮਗ਼ਰਬ. ਪਸ਼ਿਮ. ਪੱਛੋਂ.

ਗਰਬਸਿ. ਗਰਬ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਹਾਂ ਨਰ ਗ਼ਰਬਸਿ ਥੋਰੀ ਬਾਤ'" (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਗਰਬੇਗਾ.

ਗਰਬਸੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਹੌਮੈਭਾਵ। ੨ ਗਰਵ ਅਤੇ ਅਸੂਯਾ. ਅਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਈਰਖਾ (ਹ਼ਸਦ). "ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਤਜਿ ਗਰਬਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗਰਬਹ } ਗਰਬਦਾ ਹੈ. ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.
ਗਰਬਹਿ }

ਗਰਬਗੁਬਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਅੰਧੇਰੀ। ੨ ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨਰੂਪ ਗੁਬਾਰ (ਘੱਟੇ) ਵਾਲਾ.

ਗਰਬਗੁਮਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਖਿਆਲ. ਹੌਮੈ ਦਾ ਸੰਕਲਪ. ਦੇਖੋ, ਗੁਮਾਨ.

ਗਰਬਗੰਜਨੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਕਵਿਰਾਜ ਦਾ ਰਚਿਆ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਵਜ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਦਿਖਾਏ ਹਨ. ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

"ਉਦੈਸਿੰਘ ਬਡ ਭੂਪ ਬਹਾਦਰ,
ਕਵਿ ਬੁਲਾਇ ਰਾਖਿਓ ਢਿਗ ਸਾਦਰ.
ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਗੁਰੁਬਾਨੀ,
ਸਰਵ ਸਿਰੋਮਣਿ ਜਪਜੀ ਜਾਨੀ.
ਅਰਥ ਗੰਭੀਰ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨੇ,
ਅਸ ਲਖਿ ਕਵਿ ਸੋਂ ਵਚਨ ਬਖਾਨੇ,–
ਅਲੰਕਾਰ ਯੁਤ ਟੀਕਾ ਰਚਿਯੇ,
ਨਿਰਨੈ ਅਰਥ ਧਰਹੁ ਮਤਿ ਖਚਿਯੈ.

ਟੀਕੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤਿ ਦਾ ਸੰਮਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਸੰਮਤ ਰਸ ਬਸੁ ਬਸੁ ਰਸਾ ਚੇਤ ਚਾਂਦਨੀ ਦੂਜ." ਅਰਥਾਤ ੧੮੮੬ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੨.

ਗਰਬਨਿਵਾਰਣ } ਵਿ–ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਗਰਬਪ੍ਰਹਾਰੀ } "ਗਰਬਨਿਵਾਰਣ ਸਰਬਸਧਾਰਣ ਕਿਛੁ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗਰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਗੜਬੜ.

ਗਰਬਵਤੀ. ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨਿਨੀ. "ਗਰਬਵਤੀ ਕਾ ਨਾਹੀ ਠਾਉ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਰਬਾਈ. ਗਰਬ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਰਬ ਨਾਲ. ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਕੇ. "ਗਰਬੈ ਗਰਬਾਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਗੌਰਵ. ਭਾਰੀਪਨ. ਗਰੁਵਾਈ. ਗੁਰੁਤਾ.

ਗਰਬਿ }
ਗਰਬੀ } ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨੀ. ਗਰਵਵਾਲਾ. ਗਰਵਿਤ.
ਗਰਬੀਲਾ }

ਗਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਗਰਬ.

ਗਰਬੇਣ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਗਵੰ ਕਰਕੇ. ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ. "ਗਰਬੇਣ ਅਗਜਾਨਣੋ." (ਗਾਥਾ)

ਗਰਬੈ. ਗਰਵ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਗਰਬੈ ਸੋ ਪਚਸੀ ਪਿਆਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗਰਭ. ਸੰ. गर्भ. ਅ. ਹ਼ਮਲ. ਆਦਮੀ ਦੇ ਵੀਰਜ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਕਤ ਦੇ ਅਣੁਕੀਟਾਂ(Spermatozoon and Ovum) ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬੱਚੇਦਾਨ ਅੰਦਰ ਛੋਟਾ ਅੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਇੱਕ ਝਿੱਲੀ (ਜੇਰ) ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਸਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੱਠ ਦਸ ਦਿਨ ਲੈਕੇ ਜਨਮਦਾ ਹੈ.

ਗਰੁੜਪੁਰਾਣ ਦੇ ਛੀਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਗਰਭ ਦੇ ਬਣਨ ਵਧਣ ਆਦਿ ਦਾ ਹਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ੪੯ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੀਰਜ ਵੱਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰ, ਮਾਤਾ ਦੀ ਰਿਤੁ ਜਾਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਪੁੰਸਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।* ੨ ਕੁਕਿ. ਕੁੱਖ। ੩ ਬੱਚਾ। ੪ ਅੰਨ। ੫ ਅਗਨਿ। ੬ ਨਦੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ। ੭ ਗੁਪਤ ਅਸਥਾਨ.

ਗਰਭਅਗਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਭਾਸ਼ਯ ਦੀ ਤਪਤ. "ਗਰਭ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਿਨਹਿ ਉਬਾਰਿਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਰਭਸ੍ਰਾਵ } ਗਰਭ (ਹਮਲ) ਦਾ ਸ੍ਰਵ (ਚੁਇ-
ਗਰਭ ਹਿਰਣਾ } ਜਾਣਾ) اسقاط حمل ਇਸਕ਼ਾਤ਼ ਹ਼ਮਲ. Abortion. ਕੱਚਾ ਗਰਭ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਇਹ ਹਨ–ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੈੜਾ ਰੋਗ ਹੋਣਾ, ਅਚਾਨਕ ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨਾ, ਡਰਨਾ, ਡਿਗਕੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣੀ, ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰੇਹ ਕੱਟਣੀ, ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਪੇਚਿਸ਼ ਹੋਣੀ, ਗਰਭਾਸ਼ਯ (ਰਿਹ਼ਮ) ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੁੱਲਜਾਣਾ, ਬਹੁਤ ਪੈਂਡਾ ਕਰਨਾ, ਗਰਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਗਰਭ ਸਮੇਂ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਪੈੜੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਣੀ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ–

(੧) ਇਸਤ੍ਰੀ ੧੫ ਮਹੀਨੇ ਤੀਕ ਪਤੀ ਦਾ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜਦ ਗਰਭ ਠਹਿਰਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਮੈਥੁਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਰੱਖੇ.

(੨) ਗਰਭ ਠਹਿਰਣ ਪੁਰ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਖਾਵੇ. ਚਰਪਰੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਚੀਜਾਂ ਛੱਡਦੇਵੇ.

(੩) ਬਨਾਰਸੀ ਆਉਲੇ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਵਰਕ ਲਾਕੇ ਖਾਵੇ.

(੪) ਅਨਾਰਸ਼ਰਬਤ ਜਾਂ ਚੰਦਨ ਦੇ ਬੁਰਾਦੇ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਵੇ.

(੫) ਸਫੇਦਚੰਦਨ ਦਾ ਬੁਰਾਦਾ, ਕੌਲਡੋਡੇ ਦੀ ਗਿਰੂ, ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਵੰਸਲੋਚਨ, ਲੋਧਪਠਾਨੀ, ਸੁੱਕੇ ਆਉਲੇ, ਕਤੀਰਾ ਗੂੰਦ, ਸਤਾਵਰ, ਸੰਘਾੜੇ ਦੀ ਗਿਰੀ, ਮੁਲੱਠੀ ਦਾ ਆਟਾ, ਕਚੂਰ, ਮੋਚਰਸ, ਸਤ ਈਸਬਗੋਲ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਕੁਸ਼ਤਾ ਫੌਲਾਦੀ ਆਬੀ, ਸਭ ਚੀਜਾਂ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੀਆਂ ਲੈਕੇ ਪੀਸਕੇ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕ ਸੰਝ ਨੂੰ ਖਾਵੇ. ਜਦ ਗਰਭ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾਂ ਛੱਡਦੇਵੇ. "ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਠਰਾਹਾ ਅਤੇ ਗਰਭਪਾਤ.

ਗਰਭਕੁੰਟ } ਸੰਗਜਾ–ਗਰਭਾਸ਼ਯ (ਰਿਹ਼ਮ). ਬੱਚੇ-
ਗਰਭਕੁੰਡ } ਦਾਨ. "ਗਰਭਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ." (ਬਾਵਨ)

ਗਰਭਕੁੰਡਲ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਭ ਦਾ ਘੇਰਾ. ਗਰਭਾਸ਼ਯ. "ਰੇ ਨਰ, ਗਰਭਕੁੰਡਲ ਜਬ ਆਛਤ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਗਰਭਜੋਨਿ. ਗਰਭਾਸ਼ਯ ਅਤੇ ਉਦਭਿੱਜ ਸ੍ਵੇਦਜ ਆਦਿ ਯੋਨਿ। ੨ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿੰਮਣਾ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. "ਸੋ ਨਰੁ ਗਰਭਜੋਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਗਰਭਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭਿਣੀ.

ਗਰਭਦਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਪਤਦਾਨ. ਪੇਠੇ ਆਦਿਕ ਦੇ

* ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅੰਦਰ ਛੁਪਾਕੇ ਧਨ ਦਾਨ ਕਰਨਾ. "ਸੋਨਾ ਗਰਭਦਾਨ ਦੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਰਭਪਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹਮਲ ਦਾ ਡਿਗਣਾ. ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗਰਭ ਦਾ ਗਿਰਨਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰਾਵ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭਸ੍ਰਾਵ.

ਗਰਭਵਤੀ. ਵਿ–ਹਾਮਿਲਾ. ਗਰਭਿਣੀ. ਗੱਭਣ.

ਗਰਭਵਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ. ਰਿਹ੍ਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਗਰਭਵਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲ ਨਹਿ ਜਾਤੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗਰਭਾਸ. ਸੰ. ਗਭੀਸ਼ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਭ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਜਰਾਯੁ. ਬੱਚੇਦਾਨ.

ਗਰਭਾਸਿ. ਗਭੀਸ਼ਯ ਮੇਂ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ. "ਹੁਕਮਿ ਪਇਆ ਗਰਭਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) "ਫਿਰ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਗਰਭਾਧਾਨ. ਸੰ. ਗਰ੍ਭਾਧਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਭ ਧਾਰਣ. ਗਰਭ (ਹਮਲ) ਦਾ ਠਹਿਰਨਾ.

ਗਰਭਿ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ. "ਗਰਭਿ ਨਾਹੀ ਬਸੰਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਗਰਭਿਣੀ. ਸੰ. ਗਰ੍ਭਿਣੀ. ਵਿ–ਗਰਭ ਵਾਲੀ. ਗੱਭਣ. ਹ੍ਰਾਮਿਲਾ.

ਗਰਭਿਤ. ਵਿ–ਗਭਿੰਤ. ਗਰਭ ਸਹਿਤ। ੨ ਭਰਿਆ-ਹੋਇਆ. ਪੂਰਿਤ. ਜਿਵੇਂ–"ਇਹ ਵਾਕਜ ਸਾਰਗਭਿੰਤ ਹੈ." (ਲੋਕੋ)

ਗਰਮ. ਫ਼ਾ گرم ਵਿ–ਤੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਘਰਮ। ੨ ਸੰ. ਗਰਿਮਨ. ਭਾਰੀ. ਵਜ਼ਨਦਾਰ. "ਕਿਤੇ ਬਰਮ ਪੈ ਚਰਮ ਰੁਪ ਗਰਮ ਬਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਗਰਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦਾ ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ, ਜੋ ਸਰਦੇ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਗ੍ਰੀਸ਼ਮ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਰਿਮਾ.

ਗਰਮਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਉਸ਼ਨਤਾ. ਤੱਤਾਪਨ. ਸੇਕ. ਗਰਮੀ.

ਗਰਮਿਤਾ. ਸੰ. ਗਰਿਮਾ–ਗਰਿਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁਤ੍ਵ. ਭਾਰੀਪਨ। ੨ ਇੱਕ ਸਿੱਧੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਿਧਿ। ੩ ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਮਹਤ੍ਵ. "ਖਰਗ ਰਮਜਤਨੁ ਗਰਮਿਤਾ ਸਿੰਘਨਾਦ ਘਮਸਾਨ।* ਪੰਚ ਬਰਨ ਕੋ ਗੁਨ ਲਿਯੋ ਇਹ ਭੂਪਤਿ ਬਲਵਾਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਖਰਗਸਿੰਘ ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਗੁਣ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਗਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਮਾਈ। ੨ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤ.

ਗਰਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰੜਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ. ਸਤਲੁਜ.

ਗਰਰਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਰ ਗਰਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਗਰੜਾਟ.

ਗਰਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗਰ (ਨਿਗਲ) ਜਾਵੇ, ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਸ਼. "ਗਰਲ ਨਾਸ ਤਨਿ ਨਠਯੋ ਅਮਿਉ ਅੰਤਰਗਤਿ ਪੀਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਗਰਲਧਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਹਿਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਸਰਪ. ਸੱਪ। ੩ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲਾ ਜੀਵ.

ਗਰਵ. ਦੇਖੋ, ਗਰਬ,

ਗਰੜ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ.

ਗਰੜਧ੍ਵਜ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਧ੍ਵਜ.

ਗਰੜਾ. ਵਿ–ਡੱਬਖੜੱਬਾ. ਗਰੁੜ ਜੇਹੇ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਾ.

ਗਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗਲਾ. ਕੰਠ. "ਆਨ ਅਫੀਮ ਗਰੋ ਤਿਹ ਗਹਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩੧) "ਗਯੋ ਗਰਾ ਭਰ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਰਾ. ਘਾਟੀ। ੩ ਵਿ–ਗਰਿਆ. ਗਲਿਆ. ਸੜਿਆ.

ਗਰਾਂ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ. "ਗਰਾਂ ਓਰ ਕਹਿ ਯੋਂ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਾਂ.

* ਖਰਗ (ਖਗ੍ਰ), ਰਮਜਤਨੁ (ਬਰੰਗ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ), ਗਰਮਿਤਾ (ਮਹਤ੍ਵ-ਬਜ਼ੁਰਗੀ), ਸਿੰਘ ਜੇਹਾ ਗਰਜਨਾ, ਘਮਸਾਨ (ਜੰਗ).

ਗਰਾਸ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾ। ੨ ਪਕੜ. ਗਰਿਫ਼ਤ. ਗ੍ਰਸਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਗਰਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ। ੨ ਸੰ. ਗ੍ਰਾਹ. ਜਲਹਸ੍ਤੀ. ਤੇਂਦੁਆ. "ਗਜ ਗਰਾਹ ਤੇ ਛੂਟਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੩ ਕੈਦੀ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਦਸ੍ਤਾ। ੫ ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ (ਫੜਨ) ਵਾਲਾ.

ਗਰਾਪ / **ਗਰਾਫ** / **ਗਰਾਬ** ਅੰ. Grape-shot. ਗ੍ਰੇਪਸ਼ਾਟ. ਅੰਗੂਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਛਰਰਾ. ਰੌਣਾ. "ਤੋਪ ਗਰਾਫ ਸਾਥ ਬਹੁ ਦੰਭੈਂ." (ਪੰਪ੍ਰ) ਤੋਪ ਦੇ ਰੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੰਭਦੇ (ਘਾਇਲ ਕਰਦੇ) ਹਨ.

ਗਰਾਮ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਡ. ਗਾਂਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਾਮ.

ਗਰਾਮਨੋ. ਸੰ. ਗਾਮਿਨ–ਗਾਮਿਨ੍. ਵਿ–ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਗਾਮੀ. "ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਥ ਪਰਗਰਾਮਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਗੁਰੂ ਪਾਰ ਜਾਣਵਾਲਾ ਬੋਹਿਥ (ਵਹਿਤ੍ਰ–ਜਹਾਜ) ਹੈ. ਭਾਵ–ਅਧਵਿੱਚ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ.

ਗ਼ਰਾਰਹ / **ਗਰਾਰਾ** ਫ਼ਾ غرارہ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗ਼ਰਗ਼ਰਹ ਹੈ. ਕੁਰਲਾ. ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ ਕੁਲ ਕੁਲ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੰ. Gurgle। ੨ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਜਾਮੇ ਨੂੰ ਭੀ ਗਰਾਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗਰਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰਾਬ। ੩ ਸੰ. ਗ੍ਰਾਵਨ–ਗ੍ਰਾਵਨ. ਪੱਥਰ. ਚਟਾਨ. "ਕਾਟਿਓ ਬੰਧ ਗਰਾਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਪੱਥਰ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਤੋੜਦਿੱਤਾ. ਭਾਵ–ਅਗਜਾਨ.

ਗਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਲਕੇ. ਪਿਘਲਕੇ. "ਓਰਾ ਗਰਿ ਪਾਨੀ ਭਇਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਗਲ ਵਿੱਚ. ਗਲੇ.

ਗਰਿਸਤ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਸਤ.

ਗਰਿਸ੍ਵ. ਸੰ. ਗਰਿਸ੍ਵ. ਵਿ–ਵਡਾ ਭਾਰੀ. ਬਹੁਤ ਵਜ਼ਨਦਾਰ। ੨ ਬਹੁਤ ਮਾਨਜ. "ਗੁਸਾਈ ਗਰਿਸ੍ਵ ਰੂਪੇਣ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਬਲਵਾਨ ਦਾਨਵ.

ਗਰਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ گیرندہ ਗੀਰਿੰਦਾ. ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਗ਼ਾਰਤ ਕੁਨੰਦਾ. "ਗਨੀਮਨ ਗਰਿੰਦਾ." (ਅਕਾਲ)

ਗਰਿਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ گرفت ਸੰਗਜਾ–ਪਕੜ.

ਗਰਿਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ گرفتن ਕ੍ਰਿ–ਪਕੜਨਾ. ਫੜਨਾ.

ਗਰਿਮਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰਮਿਤਾ ਅਤੇ ਅਸਟ ਸਿਧਿ.

ਗਰੀ. ਵਿ–ਗਲੀਹੋਈ. "ਕਾਹੂੰ ਗਰੀ ਗੋਦਰੀ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਿਰੂ (ਗਿਰੀ). ਮਗ਼ਜ਼. "ਬਦਾਮਨ ਗਰੀ ਸਮਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਖੋਪਾ. ਨਰੀਏਲ ਦਾ ਮਗ਼ਜ਼. "ਗਰੀ ਭੁਹਾਰੇ ਖਾਂਦੀਆਂ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਗਲੀ. ਵੀਥੀ. "ਖੇਲਤ ਕੁੰਜ ਗਰੀਨ ਕੇ ਬੀਚ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਗਰੀ ਬਜਾਰ ਬਿਲੋਕਤ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਭ੍ਰਮਤ ਲਾਖ ਗਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਗਰੀਬ ਅਬਵਾ **ਗਰੀਬੁ.** ਅ غریب ਗ਼ਰੀਬ. ਵਿ–ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. ਪਰਦੇਸੀ। ੨ ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ। ੩ ਦੀਨ। ੪ ਅਸਮਰਥ. "ਨਾਨਕ ਗਰੀਬੁ ਢਹਿ-ਪਇਆ ਦੁਆਰੇ." (ਸੂਹੀ ਅ:ਮ: ੪)

ਗਰੀਬਦਾਸ / **ਗਰੀਬਦਾਸੀਆ** ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਭੁਡਾਣੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਧਨਖੜੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਰੀਬਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਬੇਟੇ ਦੋ ਬੇਟੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ.

ਦਾਦੂਪੰਥੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਗਰੀਬਦਾਸ ਤੇ ਅਜੇਹਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡਕੇ ਸੰਤਮੰਡਲੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਗਿਆ ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪੂਜਜ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭਗਤਿ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ. ਗਰੀਬਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਾਧੂ ਗਰੀਬਦਾਸੀਏ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗਰੀਬਦਾਸੀਏ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ "ਸਤ ਸਾਹਿਬ" ਸ਼ਬਦ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਜਾ 'ਸਤਸਾਹਿਬੀਏ' ਭੀ ਹੈ.

ਗਰੀਬਨਿਮਾਜ / **ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ਼** ਫ਼ਾ غریب نواز ਵਿ–ਦੀਨਾਂ ਉੱਪਰ ਦਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗ਼ਰੀਬਪਰਵਰ. ਫ਼ਾ غریب پرور ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾਂ ਕਰਨਵਾਲਾ.

ਗਰੀਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀਵਾਨ.

ਗਰੀਬਾਨੋ. ਵਿ–ਗ਼ਰੀਬੀਵਾਲਾ. ਹਲੀਮ. ਨੰਮ੍ਰ. "ਏਕ ਮਹਲਿ ਗਰੀਬਾਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗਰੀਬੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰੀਬਪਨ. ਕੰਗਾਲਤਾ। ੨ ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ. "ਗਰੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਗਰੀਬੁ. ਦੇਖੋ, ਗਰੀਬ.

ਗ਼ਰੀਬੁਲਪਰਸ੍ਵ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨਵਾਲਾ. "ਗਰੀਬੁਲਪਰਸਤੈ." (ਜਾਪੁ)

ਗਰੀਯ / **ਗਰੀਯਸ** / **ਗਰੀਯਾਨ** ਸੰ. ਗਰੀਯਸ੍. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ। ੨ ਗੌਰਵ (ਗੁਰੁਤ੍ਵ) ਵਾਲਾ. ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਸਹਿਤ.

ਗਰੀਵਹ. ਫ਼ਾ گریوہ ਸੰਗਜਾ–ਟਿੱਲਾ. ਟਿੱਬਾ. ਢੇਰ। ੨ ਭੌਰ. ਰੱਸੀ.

ਗਰੀਵੇ ਕਮਾਨ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਾਣ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰੀਵਹ.

ਗਰੁਆਈ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁਤ੍ਵ. ਭਾਰੀਪਨ. ਵਜ਼ਨਦਾਰੀ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗੀ.

ਗਰੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਜੋ ਰੁਤ (ਆਵਾਜ਼) ਕਰੇ, ਪੰਖ. ਖੰਭ. ਪਛ.

ਗਰੁਤਮੰਤ. ਗਰੁਤ (ਪੰਖਾਂ) ਵਾਲਾ, ਪੰਛੀ. ਪਰਿੰਦ। ੨ ਗਰੜ.

ਗਰੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ. "ਗਰੁਰ ਗਰੂਰ ਤਜਜੋ ਬਾਜ਼ ਸਭ ਬਾਜ਼ ਆਏ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਗਰੁਵ / **ਗਰੁਵਾ** ਵਿ–ਗੌਰਵ. ਭਾਰੀ. "ਬਖਸੈ ਮੈ ਜੁ ਗਰੁਵ ਅਪਰਾਧੂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗਰੁੜ. ਸੰ. ਗਰੁਡ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਸ਼ਜਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਵਾਹਨ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਧੜ ਪੰਛੀ ਦਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੈ. ਮਹਾ-ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗਰੁੜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਲੈਆਇਆ, ਤਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਰੀਵਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਵਰ ਮੰਗ. ਗਰੁੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਾ ਆਪ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰਹਾਂ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇਹ ਬਾਤ ਮੰਨ ਲਈ, ਪਰ ਗਰੁੜ ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੈ. ਗਰੁੜ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਮੈਥੋਂ ਕੋਈ ਵਰ ਲੈਲਓ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸਵਾਰੀ ਬਣਜਾ. ਹੁਣ ਚਿੰਤਾ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੇਠ ਹੋਣਾਪਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਵਡੀ ਵਿਚਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਰੁੜ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਧੁਜਾ ਉੱਪਰ ਰਹੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਵਾਹਨ ਭੀ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਉੱਪਰ ਭੀ ਹੋਇਆ. "ਗਰੁੜ ਚੜੇ ਆਏ ਗੋਪਾਲ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜੁ.

ਗਰੁੜਗੰਗਾ. ਬਦਰੀਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਥਰੀ ਘਰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਸੱਪ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਗਰੁੜਦੁਗਾਰ. ਸੰ. ਗਰੁਡੋਗਾਰ–ਗਰੁੜੋਦਗਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਪ ਦਾ ਵਿਹੁ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਰੁੜ ਦੇ ਉਦਗਾਰ (ਡਕਾਰ) ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਗਰੁੜਧੁਜ / **ਗਰੁੜਧ੍ਵਜ** ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਉੱਤੇ ਗਰੁੜ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅੱਡਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ.

ਗਰੁੜਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਗਰੁੜਾ. ਸੰ. ਗਾਰਿਤ੍ਰ. ਓਦਨ. ਰਿੱਝੇਹੋਏ ਚਾਵਲ. "ਗਰੁੜਾ ਖਾਣਾ ਦੁਧ ਸਿਉ ਗਾਡਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਨਰਮ. ਪਘਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਭਾਰ ਅਠਾਰਹਿ ਮੇਵਾ ਹੋਵੈ ਗਰੁੜਾ ਹੋਵੈ ਸੁਆਉ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸੁਆਉ ੮.

ਗਰੁੜਾਸਨ. ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਸਨ (ਨਿਸ਼ਸ੍ਤ) ਗਰੁੜ ਪੁਰ ਹੈ। ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੈਠਕ.

ਗਰੁੜਾਰੀ ਸੰ. ਗਾਰੁਡਿਕ–ਗਾਰੁੜਿਕ. ਗਰੁੜਮੰਤ੍ਰ ਦੇ
ਗਰੁੜੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੱਪ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸਰਪ ਦੀ ਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ. "ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਮੁਖਿ ਗਰੁੜਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਵਿੱਚ ਵਿਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ.

ਗਰੁੜ. ਸੰ. ਗਾਰ੍ਡ–ਗਾਰੁੜ. ਗਰੁੜ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਐਸਾ ਸੱਪ ਦਾ ਵਿਹੁ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ। ੨ ਸੱਪ ਦਾ ਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ. "ਘਸਿ ਗਰੁੜ ਸਬਦ ਮੁਖਿ ਲੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਗਾਰੁੜ ਚੱਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਲੀਠਾ. "ਗਰੁੜ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ, ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਹਰਿ ਮਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਗਰੁੜੋਦਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਦੁਗਾਰ.

ਗਰੂ ਵਿ–ਗੌਰਵ. ਗੁਰੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਭਾਰੀ.
ਗਰੂਓ "ਗਰੂਮੁਖ ਦੇਖਿ ਗਰੂ ਸੁਖ ਪਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
ਗਰੂਅ

ਗਰੂਅਮਤ ਵਿ–ਗੌਰਵ (ਗੁਰੁਤ੍ਵ) ਸਹਿਤ ਹੈ ਮਤ
ਗਰੂਅਮਤਿ (ਸਿੱਧਾਂਤ) ਜਿਸ ਦਾ। ੨ ਵਡੀ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਮਤਿ ਉੱਚੀ ਵਾਲਾ. ਆਲਾ ਦਿਮਾਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਗਰੂਅਮਤ ਨਿਰਵੈਰ ਲੀਣਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ ਗਰੂਅਮਤਿ," (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਗਰੂਆ. ਦੇਖੋ, ਗਰੂਅ. "ਸੋਈ ਨਰ ਗਰੂਆ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯)

ਗ਼ਰੂਰ. ਅ. غُرور ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ਰੇਬ. ਧੋਖਾ। ੨ ਘਮੰਡ. ਗਰਵ. ਹੰਕਾਰ. "ਹੋਰ ਮੁਚੁ ਗਰੂਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਗਰੂਰ.

ਗਰੂਰੀ. ਵਿ–ਗ਼ਰੂਰ (ਅਹੰਕਾਰ) ਵਾਲਾ. ਘਮੰਡੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਰੂਰਤਾ. ਅਹੰਕਾਰ.

ਗਰੇਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀਵਾਨ.

ਗਰੇਵਾਲ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਗਰੇ. ਗਲਾ. ਕੰਠ. "ਗਰੇ ਰੁਕਗਯੋ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰੇ.

ਗਰੋਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਲ. ਮਿਲਾਪ। ੨ ਸਨੇਹ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਜਬ ਦਿਜ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿ ਪੜ੍ਹਤ ਤਬ ਮੋ ਸੋਂ ਹੁਤੋ ਗਰੋਹ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਫ਼ਾ. ਗਰੋਹ ਝੁੰਡ. ਸਮੁਦਾਯ। ੪ ਜਥਾ. ਟੋਲਾ. ਯੂਥ.

ਗਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥ. "ਅਸੰਖ ਗਰੰਥ ਮੁਖਿ ਵੇਦਪਾਠ." (ਜਪੁ)

ਗਰੰਥਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

ਗਰੰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥੀ.

ਗਰ੍. ਦੇਖੋ, ਗਹੰ.

ਗਰ੍ਹਣ. ਦੇਖੋ, ਗਹੰਣ.

ਗਰ੍ਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿੰਤ.

ਗਲ. ਸੰ. ਗਲ੍. ਧਾ–ਖਾਣਾ, ਨਿਗਲਣਾ, ਗਲਣਾ, ਟਪਕਣਾ, ਚੁਇਣਾ, ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲਾ. ਕੰਠ। ੩ ਕਪੋਲ. ਦੇਖੋ, ਗੱਲ. "ਗਲਾ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਖੁਹੇਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਗਲਾ ੨.

ਗਲਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੋਰਾ। ੨ ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾ, ਜੋ ਗਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਲਈਦਾ ਹੈ. "ਘੀਸ ਗਲਉਰੇ ਲਿਆਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਗਲਉਰੀ. ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੀੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਉਰਾ ੨.

ਗਲਹਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਧਕੇਲਣ ਲਈ ਗਲ ਪੁਰ ਅੱਧੇ ਚੰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਰੱਖਿਆਹੋਇਆ ਹੱਥ. ਅਰਧਚੰਦ੍.

ਗਲੱਕੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲ (ਕੰਠ) ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਲਿਪਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੱਫੀ. ਗਲੱਫੜੀ.

ਗਲਗੱਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਠ ਦੀ ਗਰਜ. ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ. ਸਿੰਘਨਾਦ. "ਜੋਧਾ ਗਲਗਜੰਸੈ." (ਰਾਮਾਵ) "ਗਲਗਜਹਿੰਗੇ."(ਕਲਕੀ)

ਗਲਗਲ. ਨੇਂਬੂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਫਲ. ਇਸ ਦਾ ਅਚਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੈਦ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰਸ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. Citrum Medica.

ਗਲਚਮੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਚਮੜੀ.

ਗਲਣ ਸੰ. ਗਲਨ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ.
ਗਲਣਾ ੨ ਸੜਨਾ. ਤੁੱਕਣਾ। ੩ ਬਰਬਾਦ ਹੋਣਾ. ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲ੍ ਧਾ। ੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਚੋੜੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਚਾਟੇ ਨੂੰ ਭੀ ਗਲਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗਲਣਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਸਣ. ਖੁਭਣ. ਜਿਲ੍ਹਣ। ੨ ਵਾਣੀ. ਗਲ (ਕੰਠ) ਦੀ ਧੁਨਿ. ਬਾਤ. ਗੱਲ. "ਮਿਠੀ ਗਲਣਿ ਕੁਮੰਤ੍ਰੀਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਗਲਣੀ. ਚੋੜੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਚਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਣਾ ੪.

ਗਲਤ. ਗਲਿਤ–ਗਲਿਤ. ਵਿ–ਪਤਿਤ ਹੋਇਆ. ਡਿਗਿਆ। ੨ ਗਲਿਆ. ਸੜਿਆ। ੩ ਚੁਇਆ. ਟਪਕਿਆ। ੪ ਪਘਰਿਆ. ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਗਲਤ ਭਏ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੫ ਅ. غلط ਗ਼ਲਤ਼. ਅਸ਼ੁੱਧ. ਨਾਦੁਰਸ੍ਤ.

ਗਲਤਾਨ. ਫ਼ਾ. غلطان ਗ਼ਲਤ਼ਾਨ. ਵਿ–ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਲੋਟਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਖਚਿਤ. ਲਿਵਲੀਨ. "ਮਨ ਤਨੋ ਗਲਤਾਨ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ-ਨਾਮ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਭਏ ਗਲਤਾਨ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਗਲਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲ–ਵਲਿਤ. ਗਲ ਨੂੰ ਵਲਿਤ (ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ) ਚਾਦਰ. ਕੁੜਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਲਪੇਟੀਹੋਈ ਚਾਦਰ. ਅਥਵਾ–ਗਲਤ੍ਰੀ. ਗਲ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਫ਼ਾ. غلط ਗ਼ਲਤ਼ਹ। ੨ ਫ਼ਾ. غلطی ਗ਼ਲਤ਼ੀ. ਭੁੱਲ. ਅਸ਼ੁੱਧੀ.

ਗ਼ਲਤ੍ਹੀਦਨ. ਫ਼ਾ. غلطیدن ਕ੍ਰਿ–ਲੋਟਣਾ। ੨ ਲੋਟਣਾ.

ਗਲਤੁ. ਦੇਖੋ, ਗਲਤ.

ਗਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲਣਾ. "ਹਰਿਬਿਸਰਤ ਤੇਰੇ ਗਣ ਗਲਿਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਗਲਫਰੋਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੱਲਾਂ (ਬਾਤਾਂ) ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਖਬਰ। ੨ ਭੰਡ. ਮਖ਼ੌਲੀਆ

ਗਲਫਰੋਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਖਬਰੀ। ੨ ਭਾਂਡਪਨ. ਭੰਡਪੁਣਾ. "ਓਹ ਗਲਫਰੋਸੀ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗ਼ਲਬਾ. ਅ. غلبہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ਼ਾਲਿਬ (ਪ੍ਰਬਲ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਦਬਾਉ. ਦਾਬਾ.

ਗਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰੀਵਾ. ਗਲ. ਗਰਦਨ. "ਗਲਾ ਬਾਂਧਿ ਦੁਹਿਲੇਇ ਅਹੀਰ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗੱਲ (ਬਾਤ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗੱਲਾਂ. "ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਣੇਰੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੩ ਗੱਲ (ਕਪੋਲ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗਲ੍ਹਾਂ. "ਗਲਾ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਖੁਹੇਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੪ ਓਲਾ. ਗੜਾ. ਹਿਮਉਪਲ. "ਗਲਿਆਂ ਸੇਤੀਂ ਮੀਹ ਕੁਰੁੱਤਾ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਮੋਰਾ. ਸੁਰਾਖ਼. ਛਿਦ੍. ਮੋਘਾ. ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਰਾ। ੬ ਅੰਨ ਦਾ ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਜੋ ਖ਼ਰਾਸ ਅਥਵਾ ਚੱਕੀ ਦੇ ਗਲ (ਮੂੰਹ) ਵਿੱਚ ਆਸਕੇ। ੭ ਅ. غلہ ਗ਼ੱਲਹ. ਅਨਾਜ. ਦਾਣਾ. ਅੰਨ. "ਗਲਾ ਪੀਹਾਵਣੀ." (ਭਾਗੁ) ੮ ਵੱਗ. ਪਸ਼ੁਝੁੰਡ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. "ਫਿਟਾ ਵਤੈ ਗਲਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਛਿੱਟਿਆ (ਅਪਮਾਨਿਤ) ਪਸ਼ੁਝੁੰਡ ਫਿਰਰਿਹਾ ਹੈ.

ਗਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਕਹਿਣਾ. ਗਲੇ ਤੋਂ ਅਵਾਜ ਕੱਢਣੀ.

ਗਲਾਈ. ਵਿ–ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਕਹੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਲਵਾਈ। ੩ ਗਲਵਾਈ ਦੀ ਉਜਰਤ.

ਗਲਾਸ. ਸੰ. ਗਲ੍ਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਚ (ਕੱਚ) ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ Glass। ੨ ਬਲੌਰ ਦਾ ਬਰਤਨ। ੩ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੱਲ ਸ਼ਾਹਦਾਨੇ ਚੇਰੀਫਲ (Cherry) ਨੂੰ ਭੀ ਗਲਾਸ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬੇਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਸਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗਲਾਹ. ਸੰ. ग्लाह–ਗ੍ਲਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਜੀ ਦਾ ਦਾਉ। ੨ ਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ੍ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਵਸ੍ਤੁ. "ਪ੍ਰਥਮ ਗਲਾਹ ਦਰਬ ਕੋ ਲਾਵਾ." (ਨਾਪ੍)

ਗਲਾਜਤ. ਫ਼ਾ. غلاظت ਗ਼ਲਾਜ਼ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਦਗੀ. ਨਾਪਾਕੀ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ.

ਗਲਾਟੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਲ ਲਿਪਟਕੇ. "ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਗਲਾਟੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗਲਾਢੇ. ਗਲਗਏ. ਗਲਿਤ ਭਏ. "ਮਨਮੁਖ ਗਰਭਿ ਗਲਾਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗਲਾਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਕਹਿਣਾ. ਗਲ (ਕੰਠ) ਤੋਂ ਧੁਨਿ ਦਾ
ਗਲਾਨਾ ਕੱਢਣਾ। ੨ ਵਿ–ਕਥਿਤ. ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਗਲ ਦਾ. ਕੰਠ ਦਾ. ਗ੍ਰੀਵਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਤੇਤੇ ਬੰਧ ਗਲਾਣੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲਾਂਵਾਂ. ਗਿਰੇਬਾਨ.

ਗਲਾਨਿ. ਸੰ. ग्लानि–ਗ੍ਲਾਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘ੍ਰਿਣਾ. ਨਫ਼ਰਤ.

ਗਲਾਂਵਾਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਿਰੇਬਾਨ। ੨ ਗਲਬੰਧਨ. ਤੋਂਕ. ਗਲੇ ਦੀ ਰੱਸੀ. "ਘਤਿ ਗਲਾਵਾ ਚਾਲਿਆ ਤਿਨਿ ਦੂਤਿ."(ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) "ਲੈ ਚਲੇ ਘਤਿ ਗਲਾਵਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਤਸਕਰ ਪਾਇ ਗਲਾਵੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗਲਿ. ਗਲ (ਗ੍ਰੀਵਾ) ਮੇ. ਗਲੇ ਵਿੱਚ. "ਗਲਿ ਜੇਵੜੀ ਹਉਮੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਗਲੇ ਸੇ. ਛਾਤੀ ਨਾਲ. "ਗਲਿ ਲਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਗਲਿਚਮੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋਕ. ਜਲੌਕਾ। ੨ ਚਿੱਚੜੀ. ਚਰਮਕ੍ਰਿਮਿ. "ਗਲਿਚਮੜੀ ਜਉ ਛੋਡੈ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ.

ਗਲਿਤ. ਵਿ–ਗਲਿਆਹੋਇਆ. "ਗਲਿਤ ਅੰਗ ਪੰਛੀ ਤਥੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਲਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤ ਰੋਵਰ.

ਗਲਿਤਕੁਸਟ ਉਹ ਕੋੜ੍ਹ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਗਲਿਤਕੁਸ੍ਮ ਲਹੂ ਰਾਧ ਆਦਿ ਚੁਇਪਵੇ ਅਤੇ
ਗਲਿਤਕੁਸ੍ਮ ਅੰਗ ਝੜਨ ਲੱਗਪੈਣ. ਸੰ. ਗਲਿਤ ਕੁਸ੍ਠ. Lepprosy. ਵਡਾਰੋਗ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਜ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾੜ ਹੋਣਾ, ਆਤਸ਼ਕ ਰੋਗ ਹੋਣਾ, ਗਲੀ ਸੜੀ ਮੱਛੀ ਆਦਿ ਖਾਣੀ, ਕੁਸ੍ਠ ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਦੀ ਛੂਤ ਲੱਗਣੀ, ਲਹੂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ, ਮਲ ਮੂਤ੍ ਵਮਨ ਦਾ ਵੇਗ ਰੋਕਣਾ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਲਹੂ ਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਭਰਾਵਨੀ ਹੋ-ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੇ ਸੋਜ ਆਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪੀਪ ਪੈਕੇ ਅੰਗ ਝੜਨ ਲਗਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਨੱਕ ਬਹਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਰ ਪੱਘਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਬਦਬੂ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ੧੮ ਭੇਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਲਬਹਰੀ ਪਾਂਉਂ ਓਬਲ ਦੰਦ ਆਦਿਕ ਭੀ ਗਿਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਭੈਦਾਇਕ ਇਹ ਗਲਿਤਕੁਸ੍ਮ ਹੈ. ਜਦ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੁਸ੍ਮ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਤਦ ਬਿਨਾ ਢਿੱਲ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਤਜਰਬੇ-ਕਾਰ ਹਕੀਮ ਵੈਦ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਉ ਇਹ ਹਨ–
(੧) ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਵਾਸੋਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੁਲੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ.
(੨) ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲਕੇ ਉਸ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ.
(੩) ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਣੇ.
(੪) ਜਖਮਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਮਰਹਮ-ਪੱਟੀ ਲਾਉਣੀ.
(੫) ਬ੍ਰਹਮਡੰਡੀ, ਗੋਰਖਮੁੰਡੀ, ਚਰਾਯਤਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਗੰਧਕ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਾਉਣਾ.
(੬) ਉਸ਼ਬੇ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪਿਆਉਣਾ.
(੭) ਚਾਲ ਮੋਗਰਾ ਆਯਲ Chaulmoogra oil ਪੰਜ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੁੱਜੇ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਮਲਣਾ.
(੮) ਨਿੰਮ ਦਾ ਤੇਲ ਦਸ ਦਸ ਬੂੰਦਾਂ ਪਿਆਉਣਾ.
(੯) ਬਾਇਬੜਿੰਗ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਪੀਲੀ ਹਰੜ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਖੱਸੀ ਆਉਲੇ ਸੱਤ ਤੋਲੇ, ਚਿੱਟੀ ਤ੍ਰਿਥੀ ਸੋਲਾਂ ਤੋਲੇ, ਇਹ ਔਖਧਾਂ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਪੀਸ ਕਪੜਛਾਣ ਕਰਕੇ ਦੁਣੇ ਤੋਲ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਸੁਪਾਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਨਿੱਤ ਦੇਣੀ. "ਗਲਿਤਕੁਸ੍ਠ ਉਪਜਾ ਦੁਸਟਨ ਤਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਗਲਿਤਗੈਵਰ. ਵਿ–ਗਲਿਤ (ਦਪਕਰਿਹਾ) ਹੈ ਮਦ ਜਿਸ ਦਾ, ਐਸਾ ਗਜਵਰ. ਜਿਸ ਦੇ ਗੰਡਸਥਲਾਂ ਤੋਂ ਮਦ ਚੁਇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਐਸਾ ਉੱਤਮ ਹਾਥੀ (ਹਾਥੀ). "ਗਲਿਤਗੈਵਰ ਜਸੋਂ ਜੁੱਟੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਗਲਿਤ ਦੁਰਦ ਮਦ ਚੜ੍ਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗਲਿੰਦਾ. ਵਿ–ਗਾਲਨ ਵਾਲਾ.

ਗਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਥੀ, ਬੀਹੀ, ਘਰਾਂ ਕੋਠਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰਸਤਾ. "ਸਿਰ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੋਰੀ ਆਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਮੋਰੋ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਹੁ ਮਿਲੈ ਕਿਤੁ ਗਲੀ?" (ਦੇਵ ਮ: ੪) ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਲੰਘਣ ਦਾ ਦਰਾ ਅਤੇ ਘਾਟੀ ਦੀ ਵਾਸੋਂ ਜਿਵੇਂ–ਘੋੜਾਗਲੀ, ਛਾਂਗਲਾਗਲੀ, ਨਥੀਆਗਲੀ ਆਦਿ। ੨ ਵਿ–ਸੜੀ. ਤੁੱਕੀ. ਗਲਿਤ। ੩ ਗੱਲੀ. ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ. ਬਾਤੋਂ ਸੋ. "ਗਲੀ ਹੋ ਸੋਹਾਗਣਿ ਭੈਣੇ!" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ:੧) "ਗਲੀ ਸੈਲ ਉਠਾਵਤ ਚਾਹੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੪ ਗਲੀਂ. ਗਲਾਂ ਵਿੱਚ. "ਇਕਨਾ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗਲੀਂ / ਗਲੀਈ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ. ਬਾਤੋਂ ਸੋ. "ਗਲੀ' ਸੁ ਸਜਣ ਵੀਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਗਿਆਨੁ ਨ ਗਲੀਈ ਢੂਢੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਗਲੀ ੪.

ਗਲੀਚਾ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਾਲੀਚਾ ਅਤੇ ਗ਼ਾਲੀਚਾ ਸੰਗਜਾ–ਉੱਨ ਅਥਵਾ ਸੂਤ ਦਾ ਬੇਲਬੂਟੇਦਾਰ ਮੋਟਾ ਗੁਦਗੁਦਾ ਵਸਤ੍, ਜੋ ਫ਼ਰਸ਼ ਪੁਰ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ.

ਗਲੀਜ. ਅ ਗ਼ਲੀਜ਼. ਵਿ–ਅਪਵਿਤ੍। ੨ ਮੈਲਾ. ਗੰਦਾ। ੩ ਮੋਟਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ.

ਗਲੂਆ / ਗਲੂਆਰਾ ਸੰਗਜਾ–ਗਲਾ. ਮੋਘਾ. ਛਿਦ੍. ਸੁਰਾਖ. "ਗੋਲਨ ਕੇ ਹੈਗੇ ਗਲੂਆਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਲੇ. ਗਲਗਏ. ਤ੍ਰੁੱਕੇ. ਸੜੇ. "ਹੰਕਾਰੀਆ ਨਾਨਕ ਗਰਬਿ ਗਲੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਨਿਗਲੇ. ਗਿਲੇ. "ਮਾਨ ਮੁਨੀ ਮੁਨਿਵਰ ਗਲੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਗਲ ਨਾਲ. ਕੰਠ ਸੋ. "ਲਾਗੁ ਗਲੇ ਸੁਨੁ ਬਿਨਤੀ ਮੋਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗਲੇਫ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਲਾਫ। ੨ ਲਿਹਾਫ. ਰਜਾਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਲੇਫਣਾ.

ਗਲੇਫਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਚਣੇ ਇਲਾਚੀ ਸੌਂਫ ਬਦਾਮ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖੰਡ ਨਾਲ ਚਕਕੇ (ਪਾਗਕੇ) ਮਿਠਾਈ ਬਣਾਉਣੀ। ੨ ਲਪੇਟਣਾ.

ਗਲੋਈਐ. ਕਥਨ ਕਰੀਏ. ਗਲ (ਕੰਠ) ਤੋਂ ਆਲਾਪ ਕਰੀਐ. "ਹਰਿਗਾਲ ਗਲੋਈਐ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ:੪)

ਗਲੋਹੀ. ਗਲਾਈ. ਕਥਨ ਕੀਤੀ. "ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਸਿਉ ਗਾਲ ਗਲੋਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗਲੋਗੱਡ. ਸੰ. ਗੁਲ੍ਮਗਡ–ਗੁਲ੍ਮਗਡ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ ਦਾ ਦੁਰਗ. ਫੌਜ ਦੇ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਕਿਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਦੁਰਗਵਜੂਹ. "ਗਲੋਗੱਡ ਢੋਰੈਂ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਗਲੋਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਖੇ ਪੁਰ ਕੱਤਕੇ ਸੂਤ ਦਾ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਪਿੰਨਾ, ਜੋ ਆਂਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗਲੋਟੀਆ ਖੁਰਦ. ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਡਸਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾਂ ਪੁਰ ਅਚਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬੋਹੜ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ੧੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਗਲੋਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲੋਲ. "ਪੰਦ੍ਰਏ ਗਲੋਲੰ ਪਾਸ ਅਸੋਲੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਵਣ ਦੇ ਪੰਦ੍ਰਵੇਂ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਗੁਲੋਲ ਅਤੇ ਸੋਲਵੇਂ ਵਿੱਚ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ) ਹੈ.

ਗਲੋਲਾ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਲੋਲਹ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਲਾਕਾਰ ਪਿੰਡ। ੨ ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ. "ਅਮਲ ਗਲੋਲਾ ਕੂੜ ਕਾ ਦਿਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਝੂਠ ਦਾ ਮਾਵਾ ਮਾਇਆ ਨੇ ਦਿੱਤਾ। ੩ ਗੁਲੇਲਾ.

ਗਲੋਰਾ. ਚਿਹਨਾ (ਚੀਕਾ) ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਮਸੰਦ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਂਸੀ ਅਤੇ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਇੱਕ ਵੇਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਗਲੋਰੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਤਰਕਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਾ.

ਗਲੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਉਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.

ਗਲੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗਲਹਥਾ. "ਮਾਰ ਗਲੰਘ ਨਿਕਾਰਾ." (ਨਾਪ)

ਗਲ੍ਹ / ਗੱਲ੍ ਸੰ. ਗਲ੍ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕਪੋਲ. ਰੁਖਸਾਰ. ਗੰਡ ।
ਗਲਜ. ਗਲ (ਕੰਠ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਬਾਤ. ਗੁਫ਼ਤਗੂ। ੩ ਸੰ.ਗਲ੍ਹ ਧਾ ਦੋਸ਼ ਦੇਣਾ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ.

ਗੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾ ੭.

ਗਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੈਲ. ਬਲਦ.

ਗਵਜ਼ਨ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਵਜ਼ਨ ਸੰਗਜਾ–ਬਾਰਹਸਿੰਗਾ. ਖ਼ੇਖਾਰ.

ਗਵਣ / ਗਵਣੁ ਦੇਖੋ, ਗਮਨ. "ਸੰਗ ਨ ਸਾਥੀ ਗਵਨੁ ਇਕੇਲਾ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਆਵਾਗਮਨ. "ਚਾਹੈ ਕਾਟੇ ਮਿਟੇ ਗਵਨ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ. ਮੈਥੁਨ.
ਗਵਨੁ ਸੰਭੋਗ. "ਤਿਹ ਸਾਥ ਗਵਨ ਕੈਸੇ ਕਰ ਕਰਿਯੈ?" (ਚਰਿਤ੍ ੩੧) ੪ ਸੰ. ਗੌਣ. ਵਿ–ਜੋ ਮੁੱਖ ਨਹੀਂ. ਸਾਮਾਨਜ. "ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਗਾਏ, ਗਵਨ ਕਰਕੇ ਗਾਏ ਹੈਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗਵਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੈਲ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਮ੍ਰਿਗ. ਗੌਮ੍ਰਿਗ. ਰੋਝ. ਨੀਲਗਾਇ। ੨ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਇੱਕ ਬਨਚਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਵਜ਼ਨ.

ਗਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੌਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੌਰਵ.

ਗਵਰਨਮਿੰਟ / ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਅੰ. Government. ਸੰਗਜਾ–ਹੁਕੂਮਤ. ਅਧਿਕਾਰ । ੨ ਹੁਕਮਰਾਂ ਸਰਕਾਰ। ੩ ਰਾਜ. ਸਲਤਨਤ.

ਗਵਰਨਰ. ਅੰ. Governor. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਕਿਮ. ਹੁਕਮਰਾਂ। ੨ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ। ੩ ਕਿਸੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਧਿਕਾਰੀ.

ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ. ਅੰ. Governor General. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਗਵਰਨਰ (ਹਾਕਿਮ) ਹੋਣ. ਮੁਲਕੀ ਲਾਟ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਸਨ ੧੭੭੩ ਵਿੱਚ ਵਾਰਨਹੇਸਟਿੰਗਸ (Warren Hastings) ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਗਵਰਮਿੰਟ. ਦੇਖੋ, ਗਵਰਨਮੇਂਟ.

ਗਵਰਾ. ਵਿ–ਗੌਰਾ. ਗੌਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਉਰਾ.

ਗਵਰਾਜ. ਸੰ. ਸਾਂਨ੍. ਵੱਟਾ । ੨ ਗਵਿਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਧੇਨੁ, ਜੋ ਸਭ ਗਊਕੁਲ ਦੀ ਰਾਜਾ ਹੈ. "ਨਿਕਸੀ ਗਵਰਾਜ ਸੁ ਧੇਨੁ ਭਲੀ." (ਸਮੁਦ੍ਮਥਨ)

ਗਵਰਿ / ਗਵਰੀ ਦੇਖੋ, ਗਉੜੀ । ੨ ਗੌਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ. "ਆਨ ਗਵਰਿ ਕੰਹਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਤ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੫੫)

ਗਵਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਂਹ. ਭੈਂਸ. ਮਹਿਸੀ । ੨ ਜੰਗਲੀ ਬੋਟਾ। ੩ ਬੋਟੇ ਦਾ ਸਿੰਗ.

ਗਵਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੋਣਾ. ਗੁੰਮ ਕਰਨਾ. ਗੁਆਉਣਾ. "ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨ ਗਵਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਧਾ ਮਨਮੁਖਿ ਗਵਾਇਆ," (ਸੋਪੁਰਖੁ) "ਮਾਊ ਪੀਊ ਕਿਰਤ ਗਵਾਇਨ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ ਵਿਤਾਉਣਾ. "ਬੇਦ ਪੜੇ ਪੜਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਗਵਾਉਣਾ.

ਗਵਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਾਇਨ ਕਰਾਕੇ । ੨ ਗਵਾ (ਖੋ) ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਉਣਾ.

ਗਵਾਸਿ / ਗਵਾਸੀ ਗਾਵੇਗਾ. ਗਾਇਨ ਕਰੇਗਾ । ੨ ਸੰ. ਗਮਿਸ਼੍ਯਸਿ–ਗਮਿਸ਼੍ਯਸ੍ਯਸੀ. ਗਮਨ ਕਰਾ ਦੇਂਗਾ. ਗਵਾਦੇਂਗਾ। ੩ ਗੁਵਾ ਦੇਵੇਗਾ. "ਤਿਨ ਕਾ ਭਉ ਸਭੁ ਗਵਾਸੀ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਗਵਾਹ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਵਾਹ ਸੰਗਜਾ–ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਕੀ (ਸਾਖੀ). ਸ਼ਾਹਦ. ਉਗਾਹ.

ਗਵਾਹੀ. ਫ਼ਾ ਗ਼ਵਾਹੀ ਸੰਗਜਾ–ਸਾਕ੍ਸ਼ਯ (ਸਾਖ). ਸ਼ਹਾਦਤ. ਉਗਾਹੀ.

ਗਵਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਵਰਗਾ ਛਿਦ੍, ਜੋ ਮਕਾਨ ਦੀ ਪਰਦੇਦਾਰ ਤਾਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਝਰੋਖਾ। ੨ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਵ (ਕਿਰਣਾਂ) ਆਉਣ ਜਿਸ ਸੁਰਾਖ ਵਿੱਚਦੀਂ। ੩ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ। ੪ ਚਾਂਦਮਾਰੀ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਲ ਦੀ ਅੱਖ ਜੇਹਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, Bull's eye. ਇਸੇ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਸ਼ਬਦ ਗੁਲਜਰੀ ਹੈ.

ਗਵਾਝਾ. ਵਿ–ਗਵਾਚਿਆ. ਖੋਇਆਗਿਆ. ਨਸ੍ਟ ਹੋਇਆ. "ਸਭ ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ ਗਵਾਖਾ." (ਸੈਤ ਮ: ੪)

ਗਵਾਂਢ. ਸੰਗਜਾ–ਪੜੋਸ.

ਗਵਾਂਢੀ. ਵਿ–ਪੜੋਸ ਦਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੜੋਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਪੜੋਸੀ.

ਗਵਾਤੇ. ਗਵਾਦਿੱਤੇ. ਖੋਏ. "ਜਪਿਐ ਪਾਪ ਗਵਾਤੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗਵਾਧਾ. ਵਿ–ਵਿਨਸ਼੍ਟ.ਦੇਖੋ, ਗਵਾਝਾ। ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ. ਗਾਉਂਦਾ. "ਗੁਣਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਵਾਧਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਗਵਾਧੂ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਧਾ ੧. "ਸਭਿ ਪਾਪ ਗਵਾਧੂ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਗਵਾਰ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਮਨਰ. ਪੇਂਡੂ. ਦੇਹਾਤੀ.ਭਾਵ–ਅਸਭ੍ਯ. "ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਫ਼ਾ ਗ਼ਵਾਰ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਅਨੁਕੂਲ ਪਸੰਦ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖ਼ੁਸ਼ਗਵਾਰ. ਨਾਗਵਾਰ.

ਗਵਾਰਾ. ਗਵਾਰ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨ. "ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਕੀ ਨ ਜਪਸਿ ਗਵਾਰਾ ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਮਾਰਾ। ੩ ਫ਼ਾ ਗ਼ਵਾਰਾ. ਵਿ–ਅਨੁਕੂਲ. ਪਸੰਦ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ.

ਗਵਾਰੀ. ਗਵਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਨਾਰਾਇਣ ਨਿੰਦਸਿ ਕਾਇ ਕੁਲੀ ਗਵਾਰੀ ?" (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਗੋਪੀ. ਗੋਪਾਲਿਕਾ. ਗਵਾਲਨ. "ਪਟ ਸਾਜਨ ਕੋ ਸਜਕੈ ਸੁ ਗਵਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਵਾਰੀਏਰ
ਗਵਾਲਿਯਰ
ਗਵਾਲੀਅਰ } ਸੰ. ਗੋਪਾਦ੍ਰਿ. ਮੱਧਭਾਰਤ (ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਵਡਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਦੀ ਰੱਖੇਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਕਿਲਾ ੩੦੦ ਫੁਟ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਉੱਪਰ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕਿਲੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੧$\frac{3}{4}$ ਮੀਲ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੨੮੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਕੰਧ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੩੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਚੰਦੂ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਕਾਰਣ† ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਕਿਲੇ ਕੁਝ ਸਮਾ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:–

"ਗੜ ਚੜਿਆ ਪਤਸਾਹ ਚੜਾਇਆ."

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਹੀ-ਕੈਦੀ ਰਿਹਾ ਕਰਵਾਏ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਬੰਦੀਛੋੜ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲਈ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਚਾਲਾਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ "ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਾਤਾ" ਦਾ ਥਾਂ ਬਣਾਕੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਲਈ ਹੈ.

ਗਵਾਲੰਭ. ਗਵ (ਬੈਲ) ਦਾ ਆਲੰਭ (ਵਧ). ਗੋਸਵ ਅਥਵਾ ਗੋਮੇਧ ਯਗਜ. ਬਹੁਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਯਗਜ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪਰਾਸ਼ਰਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–"ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ, ਗਵਾਲੰਭ, ਸੰਨਜਾਸ ਧਾਰਣ, ਸ਼੍ਰਾਧ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਦੇਣਾ, ਦੇਵਰ ਤੋਂ ਭਰਜਾਈ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੰਜ ਮਨਾ ਹਨ."*

"ਗਵਾਲੰਭ ਅਜਮੇਧ ਅਨੇਕਾ." (ਰਾਮਾਵ)
"ਗਵਾਲੰਭ ਬਹੁ ਜੱਗ ਕਰੇ ਬਰ."(ਰਘੁਰਾਜ)

ਗਵਾਵਣਾ
ਗਵਾਵਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਖੋਣਾ. ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ.ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ. "ਮਤ ਤੂੰ ਆਪਣਾਆਪ ਗਵਾਵਹੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਚਲੇਜਾਣਾ. ਵੰਞਣਾ. "ਜੋ ਘਰ ਛਡਿ ਗਵਾਵਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਗਾਇਨ ਕਰਵਾਉਣਾ.

ਗਵਿਆ. ਗਾਵਿਆ. ਗਾਇਆ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. "ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਗਵਿਆ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤਾ.ਢੂੰਡਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਵੇਸਣ.

ਗਵਿਤਾ. ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ. ਖੋ ਦੀਆ. "ਸਭ ਗਿਆਨ ਗਵਿਤਾ." (ਗੂਜ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਗਾਇਕ. ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗਵੈਯਾ.

ਗਵੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਊ. ਗਾਂ. ਗੋ.

ਗਵੀਜੈ. ਦੇਖੋ, ਗਵੀਜੈ.

ਗਵੇ. ਦੇਖੋ, ਗਵੈ. ਸੰ. गच्छेत. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਦਰਗਹ ਗਵੇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਵੇਸਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਢੂੰਢਣਾ. ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਅਨ੍ਵੇਸਣ.

ਗਵੈ. ਗਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਵੇ। ੨ ਜਾਵੇ. ਪਹੁਚੇ. "ਹਰਿਦਰਗਹ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਗਵੈ ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਨ ਕਰੈਯਾ. ਗਾਇਕ.

ਗਵਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਗਊ ਦਾ. ਗਊ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਗਵਜ.

ਗੜ. ਦੇਖੋ, ਗਢ. "ਹਰਿਚਰਣ ਸਰਣ ਗੜ ਕੋਟਿ ਹਮਾਰੈ."(ਸੂਹੀ ਮ: ੫)"ਗੜ ਚੜਿਆ ਪਤਸਾਹ ਚੜਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲਿਯਰ। ੨ ਘਟਨ. ਘੜਨਾ."ਲੋਸਟ ਕੋ ਜੜ ਗੜ ਬੋਹਿਥ ਬਨਾਈਅਤ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਨੇਜ਼ਾ. ਭਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਡ. "ਪੱਟਿਸ ਲੋਹਹਥੀ ਪਰਸੰ ਗੜ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਫੋੜਾ.

ਗੜਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਰਜਨਾ. ਗੜ ਗੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

† ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਗੀਰ.
*अश्वालम्भं गवालम्भं संन्यासं पलपैतृकम्
देवराच्च सुतोत्पत्तिं कलौ पञ्च विवर्जयेत.

ਗੜਗੱਜ. ਸੰਗਜਾ–ਗੜਗੜ ਸ਼ਬਦ ਸਹਿਤ ਗਰਜ. ਗੜਾ (ਓਲਾ) ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੇਘ ਦੀ ਗਰਜ। ੨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕੜਕ। ੩ ਵਿ–ਕੜਕ. ਘੋਰ ਨਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੜਗੱਜੀਅਨ ਗਾਹਿਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੨)

ਗੜਗੱਜ ਬੋੱਲੇ. ਸੰਗਜਾ–ਕੜਾਕੇਦਾਰ ਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋੱਲੇ.

ਗੜਗਣੀ. ਗਡ (ਨੇਜਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਭਾਲਾ ਧਾਰਿਣੀ. "ਖੜਗਣੀ ਗੜਗਣੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗੜਗੰਗਾ. ਮੇਰਟ ਦੇ ਜਿਲੇ ਗੜ੍ਹਮੁਕਤੇਸ਼੍ਵਰ ਨਗਰ ਪਾਸ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਗੰਗਾ. "ਗੜਗੰਗਾ ਕੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਿਤਨੇ ਗਰੁੜਗੰਗਾ ਨੂੰ ਗੜਗੰਗਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਗੰਗਾ.

ਗੜਤ. ਸੰਗਜਾ–ਘੜਤ. ਘਾੜਤ। ੨ ਵਿ–ਘਟਿਤ. ਘੜਿਆਹੋਇਆ.

ਗੜਤਾ. ਘਟਨ ਕਰਤਾ. ਘੜਨ ਵਾਲਾ.

ਗੜਦਾਰ. ਗਡ (ਨੇਜਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਲਾਬਰਦਾਰ. "ਗੜੇਦਾਰ ਮਾਨੋ ਕਰੀ ਮੱਤ ਕੀ ਜਜੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੨੦)

ਗੜਨ. ਸੰ. ਘਟਨ. ਘੜਨਾ.

ਗੜਨਹਾਰਾ. ਵਿ–ਘਟਨ ਵਾਲਾ. ਘੜਨ ਕਰਤਾ. "ਜੇ ਇਹੁ ਮੂਰਤਿ ਸਾਚੀ ਹੈ ਤਉ ਗੜਨਹਾਰੇ ਖਾਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੜੱਪਣਾ
ਗੜੱਪਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਨਿਗਲਜਾਣਾ. ਗ੍ਰਾਸ ਕਰਨਾ.

ਗੜੱਪੂ. ਵਿ–ਗ੍ਰਾਸ ਕਰਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਗਿਰਣ (ਨਿਗਲਣ) ਵਾਲਾ.

ਗੜਬੜ. ਸੰਗਜਾ–ਉਲਟ ਪੁਲਟ। ੨ ਬਕਬਾਦ. "ਗੜਬੜ ਕਰੈ ਕੌਡੀ ਰੰਗ ਲਾਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਰਿੱਝਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਇਹ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ.

ਗੜਬਾ. ਸੰ. गडुक–ਗਡੁਕ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਟਾ. ਗਡਵਾ. ਗੜਵਾ.

ਗੜਵਈ. ਗੜਵਾ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ. ਗੜਵੇਦਾਰ ਨਫ਼ਰ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਗੜਵਈ ਡੋਗਰਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ, ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਘਰ ਬਿਗੜ ਜਾਣ ਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੰ: ੫.

ਗੜਵਾ. ਦੇਖੋ, ਗੜਬਾ.

ਗੜਵਾਰ. ਵਿ–ਗਢ (ਦੁਰਗ) ਵਾਲਾ. ਕਿਲੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਿਲੇਦਾਰ. ਕਿਲੇ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ। ੩ ਨੇਜ਼ਾ ਬਰਦਾਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਢਵਾਲ.

ਗੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਓਲਾ. ਹਿਮਉਪਲ. "ਆਪੇ ਸੀਤਲੁ ਠਾਰ ਗੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਰਮਗੜ੍ਹ.

ਗੜਾਡੀਲ. ਅੰ. Grenadier. ਬੰਮ ਦਾ ਗੋਲਾ ਫੈਂਕਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੱਦਾਵਰ ਸਿਪਾਹੀ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਗਿਰਾਂ–ਡੀਲ ਭੀ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ.

ਗੜਾੜ. ਸੰਗਜਾ–ਗਡ (ਨੇਜਾ) ਆਰ (ਕੰਡੇ) ਵਾਲਾ. ਉਹ ਬਰਛਾ ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਦਹ ਦਿਸ ਛੂਟਤ ਤੋਪ ਸਾਯਕ ਵਜ੍ਰ ਗੜਾੜ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰ. वडवाग्नि–ਵੜਵਾਗ੍ਰਿ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਘੋੜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਸੱਤ ਸਮੁੰਦ ਗੜਾੜ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਸਮਾਇ ਨ ਪੇਟ ਭਰਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭੀ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਡਾ ਮੋਘਾ (ਗ਼ਾਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਗਰਕ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਸਮੁੰਦਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ.

ਗੜਿ. ਘੜਕੇ. ਘਟਨ ਕਰਕੇ। ੨ ਗੜ (ਦੁਰਗ)ਮੇਂ. ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ. "ਗੜਿ ਦੋਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕੀ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਗੜਿਓ
ਗੜਿਆ } ਗਠਨ ਕੀਤਾ. ਰਚਿਆ. ਘੜਿਆ.

ਗੜੀ. ਛੋਟਾ ਗਢ (ਕਿਲਾ).

ਗੜੀਅਲ. ਬੁੰਜਾਹੀ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਗੁੜੀਅਲ ਹੈ. "ਗੜੀਅਲ ਮਥਰਾਦਾਸ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਗਡ (ਨੇਜ਼ਾ) ਧਾਰੀ. ਭਾਲਾਬਰਦਾਰ.

ਗੜੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ। ੨ ਬਰਛੀ. "ਗੜੀਆ ਭਸੁੱਡੀ ਭੈਰਵੀ ਭਾਲਾ ਨੇਜਾ ਭਾਖ."(ਸਨਾਮਾ) ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਨਿਵਾਸੀ ਸਾਂਈ ਸ਼ਾਹਦੌਲਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂਘਰ ਦਾ ਸ਼੍ਰੱਧਾਲੂ (ਮੋਤਕਿਦ) ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਢੀਆ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੜੁ. ਦੇਖੋ, ਗਢ ਅਤੇ ਗੜ. "ਜਿਨਿ ਭਰਮਗੜੁ ਤੋੜਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਗੜੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੜਦਾਰ.

ਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਗਢ ਅਤੇ ਗੜ.

ਗੜ੍ਹਸ਼ੇਰ ਅਥਵਾ **ਸ਼ੇਰਗੜ੍ਹ.** ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸਸਰਾਮ ਸਬ ਡਿਵੀਜਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਰੱਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕ ੭.

ਗੜ੍ਹਚਿਲਾਨ ਅਥਵਾ **ਗੜ੍ਹ ਚਿਰੋਲੀ.** ਦੇਖੋ, ਰਾਮਸਿੰਘ ੩.

ਗੜ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਗਢ। ੨ ਗਰਤ. ਟੋਆ. ਗਢਾ.

ਗੜ੍ਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਕਿਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਾ ੩ ਅਤੇ ਗੜ੍ਹੀਨਜ਼ੀਰ.

ਗੜ੍ਹੀਨਜ਼ੀਰ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਕੈਥਲ, ਥਾਣਾ ਗੂਲ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਖਨਖ਼ਾਂ ਪਠਾਣ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ,ਜਿੱਥੇ ਭੀਖਨਖ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਠਹਿਰਾਕੇ ਯੋਗ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਕਰਾਈ. ੧੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ੧੮ ਮੀਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ.

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ, ਓਦੋਂ ਇਹ ਜਮੀਨ ਸਮਾਨੇ ਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਮਾਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਾ.

ਗਾ. ਸੰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ–ਗਮਨ ਕਰਨਾ–ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨਾ–ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਤੁਤਿ. ਤਾਰੀਫ਼। ੩ ਗਾਇਨ। ੪ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ (ਭਵਿਸ਼ਜਤ) ਦਾ ਬੋਧਕ. "ਜੀਅਰੇ ਜਾਹਿਗਾ ਮੈ ਜਾਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਗਾਮ (ਗ੍ਰਾਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨਾਹਿ ਲਖੈਂ ਹਮ ਕੋ ਜਨ ਗਾ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪਿੰਡ ਦੇ.

ਗਾਂ. ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ। ੨ ਗਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨ ੬. "ਬੱਚਗਾਂ ਕੁਸ਼ਤਹ ਚਾਰ." (ਜਫਰ)

ਗਾਉ. ਦੇਖੋ, ਗਾਉਣਾ. "ਗਾਉ ਗਾਉ ਰੀ ਦੁਲਹਨੀ ਮੰਗਲਚਾਰ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਫ਼ਾ ੬੮ ਬੈਲ.

ਗਾਂਉ
ਗਾਉਂ } ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ. ਪਿੰਡ. "ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗਾਂਉ ਸਉ ਪਾਏ."(ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਨਾਨਕ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਉਂ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਾਉਣਾ. ਸੰ. ਗਾਯਨ. ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਆਲਾਪ.

ਗਾਊ. ਗਾਵੇਗਾ. ਗਾਇਨ ਕਰੇਗਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਵੱਗ. ਚੌਣਾ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਚਰਾਵਤ ਗਾਊ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ. ਪਿੰਡ. "ਮਾਝ ਬਨਾਰਸ ਗਾਊ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸ.

ਗਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਊ. ਗਾਂ. "ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ, ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ."ਗਾਇ ਸਮੇਤ ਸਭੋ ਮਿਲ ਕੋਰਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਗਾਇਨ. "ਗਗੈ ਗੋਇ ਗਾਇ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ ਗਲੀ ਗੋਬਿਦੁ ਗਰਬਿ ਭੁਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ:੧)ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਗੋਇ (ਬਾਣੀ) ਗਾਉਣੋਂ ਛੱਡੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੋਵਿਦੁ (ਵੇਦਵੇੱਤਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ। ੫ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ. ਗਾਕੇ. "ਨਾਨਕ ਕਹਿਤ ਗਾਇ ਕਰੁਨਾਮੈ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੬ ਛਾ ਗਾਹ. ਜਗਾ. ਥਾਂ. "ਤੁਝੈ ਕਿਨਿ ਫਰਮਾਈ ਗਾਇ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਇਹ ਥਾਂ ਦੱਸੀ ਹੈ?

ਗਾਇਕ. ਸੰ. ਗਾਯਕ. ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗਵੈਯਾ.

ਗਾਇਣ } ਸੰ. ਗਾਯਨ. (ਗੈ ਧਾ–ਗਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ,
ਗਾਇਣੁ } ਅ ੁ ਗਿਨਾ). ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾਉਣਾ. ਗਾਨਾ. "ਸਾਧ ਮੋਲਿ ਹਰਿ ਗਾਇਣੁ ?"(ਭੈਰ ਮ: ੪) ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਤਾ.ਗਵੈਯਾ."ਕਬ ਕੋਊ ਮੋਲੈ ਪੰਚ ਸਤ ਗਾਇਣ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਗਾਇਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰੇ ਉਹ ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਤੁਤਿ ਕਰਦੇਹੋਏ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣੇ ਕਾਰਣ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਫੇਰ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਨੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤ੍ਰਿ-ਗਾਯ ਦਾ ਉਲਟ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਤ੍ਰੈ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ. ਤ੍ਰਿਪਦਾ. "ਸੰਧਿਆ ਤਰਪਣ ਕਰਹਿ ਗਾਇਤ੍ਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦ੍ਵਿਜ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕਤ੍ਰਿਯ, ਵੈਸ਼ਜ) ਜਪ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਗਾਯਤ੍ਰੀ :–

"ਤਤ੍ਸਵਿਤੁਰ੍ਵਰੇਣ੍ਯੰ ਭਰ੍ਗੋ ਦੇਵਸ੍ਯ ਧੀਮਹਿ,ਧਿਯੋ ਯੋਨਃ ਪ੍ਰਚੋਦਯਾਤ"

ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ–ਜੋ ਸੂਰਜਦੇਵਤਾ ਸਭ ਨੂੰ ਜਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਹੈ, ਵੰਨਤੀ ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ, ਪਾਪਨਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਬੁੱਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ.

ਪਦ੍ਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵੇਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਯਗ੍ਯ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰ ਭੇਜਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ ਬਿਨਾਂ ਯਗ੍ਯ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ. ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀਆਂ (ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ ਆਦਿਕ) ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ. ਜਦ ਇੰਦ੍ ਖਾਲੀ ਆਇਆ, ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਆ. ਇੰਦ੍ ਨੇ ਮਰਤ੍ਯ ਲੋਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਗਵਾਲਨ (ਗੋਪੀ) ਲੈ ਆਂਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗਾਂਧਰਵ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਯਗ੍ਯ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ.

ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਇਉਂ ਦਸ੍ਰਿਆ ਹੈ ਕਿ–ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਸਿੰਗ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹੈ. ਲਾਲ ਵਸਤ੍ਰ, ਗਲੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ, ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡਲ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਮੁਕੁਟ ਹੈ.

ਵੇਦ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੇ ਲੱਤ ਮਾਰਕੇ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੱਥਾ ਭੇਨ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਜ਼ਖ਼ਮ ਵਿੱਚੋਂ ਵਖਟਕਾਰ ਦੇਵਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਗਏ. ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲੋਪਾ।

੨ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਉਹ ਜਾਤਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਛੀ ਛੀ ਅੱਖਰ (ਅਤ ਕੁੱਲ ੨੪ ਅੱਖਰ) ਹੋਣ, ਜੈਸੇ– ਸ੍ਰਸ੍ਟਿਵਦਨਾ ਅਤੇ ਸੋਮਰਾਜੀ.

ਗਾਇਨ. ਸੰ. ਗਾਯਨ. ਸੁਰ ਦਾ ਆਲਾਪ. ਗਾਉਣਾ. "ਸੁਨ ਗੰਧਰਬ ਗਾਇਓ ਨਹੀ." (ਸ: ਮ: ੯) ੨ ਗਾਯਕ. ਗਵੈਯਾ. "ਗਾਵਹਿ ਗਾਇਨ ਪ੍ਰਾਤ." * (ਮਾ. ਸੰਗੀਤ)

ਗਾਇਨਪਾਤ੍ਰ. ਗਾਉਣਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਭਾਵ–ਗਵੈਯਾ. ਰਾਗੀ. "ਗਾਵਹਿ ਗਾਇਨਪਾਤ੍ਰ." (ਰਾਗਮਾਲਾ)

ਗਾਇਨਿ. ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਗਾਯਕਾ. "ਸੁਨ ਗਾਇਨਿ ਤੈਂ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੭੬)

ਗਾਇਬ. ਗਾਯਕ. ਗਵੈਯਾ. "ਗਾਇਬ ਪੇਖ ਤ੍ਰਿਮੈਂ ਗਨ ਗੰਧ੍ਰਬ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਗਾਉਣਾ. ਗਾਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਯਬ.

ਗਾਈ. ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ. "ਨਹਿ ਕੀਰਤਿਪ੍ਰਭ ਗਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਗਾਈਆਂ. ਗਊਆਂ. "ਗਾਈਪੁਤਾ ਨਿਰਧਨਾ ਪੰਥੀ ਚਾਕਰੁ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਚਹੁ ਵੇਛੋੜਾ.

ਗਾਈਪੁਤ. ਬੈਲ. ਦੇਖੋ, ਗਾਈ ੨.

ਗਾਸੀ. ਗਾਵਸਿ. ਗਾਵੇਗਾ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੀਰ ਦੀ ਕਾਨੀ. ਗਾਂਸੀ। ੩ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ. "ਅਖੀਆਂ ਸਮ ਗਾਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਤੇਰੀ ਹਾਸੀ ਹਸੈ ਗਾਸੀ ਸੀ ਲਗਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਅ ਗਾਸੀ. ਵਿ–ਜਰਜਰਾ ਬੋਦਾ.

ਗਾਸੀਆ. ਅ ਗ਼ਾਸ਼ਿਯਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ (ਚਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ). ਗਿਲਾਫ. ਉਢਾਡ। ੨ ਜ਼ੀਨਪੋਸ਼. ਕਾਠੀ ਉੱਤੇ ਪਾਇਆ ਵਸਤ੍.

ਗਾਹ. ਸੰ. ਗਾਹ੍. ਧਾ–ਨਸ਼੍ ਕਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ, ਹਿਲਾਉਣਾ, ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨਾ, ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਗਾਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਲਾਟੂ ਮਧਾਣੀਆਂ ਅਨਗਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਗ੍ਰਹਣ. ਅੰਗੀਕਾਰ. "ਅਖਰੀ ਗਿਆਨੁ ਗੀਤ ਗੁਣਗਾਹ." (ਜਪੁ) ੪ ਸੰ. ਗਾਹ. ਗੰਭੀਰਤਾ. ਡੂੰਘਿਆਈ। ੫ ਛਾ ਜਗਾ. ਥਾਂ.

ਗਾਹਕ ਅਥਵਾ **ਗਾਹਕੁ.** ਸੰ. ਗ੍ਰਾਹਕ. ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ-ਕਰਤਾ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਰੀਦਾਰ. "ਸਾਚੇ ਕਾ ਗਾਹਕੁ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਜਾਣ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਗਾਹਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗ੍ਰਾਹਕਤਾ. ਖ਼ਰੀਦਾਰੀ। ੨ ਵਿ–ਗ੍ਰਾਹਕ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ. "ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲੈਗੋ ਗਾਹਕੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਾਹਕੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਕ.

ਗਾਹਣ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਣਾ। ੨ ਸੰ. ਗਾਹ–ਅਨ੍. ਥੋੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ. ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਘੱਟ ਹੋਵੇ.

ਗਾਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁਚਲਣਾ. ਮਸਲਣਾ. "ਕਣੁ ਨਾਹੀ ਤੁਹ ਗਾਹਣ ਲਾਗੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਜਲ ਵਿੱਚ ਗੋਤਾ ਮਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹ ਧਾ। ੩ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵਿਚਾਰਣਾ. ਸਤਸ ਅਸਤਸ ਨਿਖੇੜਨਾ.

ਗਾਹਣੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਣ.

ਗਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਣ ਅਤੇ ਗਾਹਣਾ. "ਬਿਨੁ ਕਣ ਖਲਹਾਨੁ ਕੈਸੇ ਗਾਹਨ ਪਾਇਆ ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਬਿਖੈਦਲ ਸੈਤਨ ਤੁਮਰੈ ਗਾਹਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨਾ. "ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਹਰਿਗੁਨ ਗਾਹਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗਾਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਣਾ.

ਗਾਹਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਨ.

ਗਾਹਰਾ } ਵਿ–ਗਹ੍ਵਰ. ਗਹਿਰਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸ਼ਿਪਲਾ।
ਗਾਹਰੇ } ੨ ਗੰਭੀਰ. ਅਚਾਹ. "ਬਹੁ ਬੇਅੰਤ ਅਤਿ ਬਡੇ ਗਾਹਰੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਗਾਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾਥਾ. ਕਥਾ. "ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗ ਸਦਾ ਗੁਣਗਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਗਾਯਨ. ਗਾਨ. "ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਨਿਤ ਗਾਹਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ.ਜੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿ ਤੁਕ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਚਾਰ ਪਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪਹਿਲੇ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਅਠਾਰਾਂ, ਤੀਜੇ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਅਰ ਚੌਥੇ ਪਦ ਦੀਆਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਆਰਯਾ" ਭੀ ਹੈ.*

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪਦ ਪਦ੍ਮੰ
ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਵ੍ਂਦ ਵੰਦਨੀਯੰ ਭੂ:।
ਵੰਦੇਹੰ ਸੁਖਹੇਤੋਮੰਨਸਾ ਵਾਚਾ ਸ਼ਰੀਰੇਣ।

(ਅ) ਦੇਖੋ, ਗਾਹਾ ਦੂਜਾ.

ਗਾਹਾ ਦੂਜਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਗਾਹਾ ਦੂਜਾ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਗਾਹਾ ਛੰਦ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ ਹੈ:–
ਦੋ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੭ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੪ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਪੁਰ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮਾਤਵੈ ਮਦਿਅੰ ਕੁਨਾਰੰ, ਅਨਰਤੰ ਧਮੰਞੋ ਤ੍ਰਿਆਇ।
ਕੁਕਰਮਞੋ ਕਥਿਤੰ ਬਦਿਤੰ, ਲੱਜਞੋਹ ਤਜਤੰ ਨਰੈ."
(ਕਲਕੀ)

ਗਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਨ. "ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਹਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਹ ੫. "ਤਸਕਰ ਫੈਸਹਿ ਗਾਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਲਾਹੁਲਾਹਿ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਾਹਕੇ। ੪ ਵਿਚਾਰਕੇ. ਖੋਜ ਕਰਕੇ.

ਗਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹ। ੨ ਗਾਇਨ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਨ ੨. "ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਗੁਣ ਗਾਹੁ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਗਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਣਾ.

ਗਾਹੇ. ਗਾਹਨ ਕਰੇ। ੨ ਅਵਗਾਹੇ। ੩ ਛਾ ੮੬ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਕਭੀ. ਕਦੇ. "ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗਾਹੈ. ਗਾਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹ ਧਾ। ੨ ਅਵਗਾਹਨ (ਖੋਜ) ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਸੋ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਹੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗਾਹੰਪਤ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰ੍ਹਪਤ੍ਯ.

ਗਾਖਣ } ਸੰ. ਗਵੇਸ਼ਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਜ. ਤਲਾਸ਼.
ਗਾਖਣਾ } "ਨ ਗੱਲੀਂ ਗਾਖੀਐ." (ਭਾਗੁ) "ਰਸ
ਗਾਖਨਾ } ਜਾਨਤ ਸੋ ਨਰ ਜੋ ਰਸ ਗਾਖੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਨਿਰਣੇ ਕਰਨਾ. "ਸਾਦਹੁ ਗੁਣ ਗਾਖੈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਦੇਖਭਾਲ. ਛਾਨਬੀਨ. "ਸਹੈ ਕਸੌਟੀ ਮਨ ਕੋ ਗਾਖੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਾਖਰਾ } ਵਿ–ਕਠਿਨ. ਔਖਾ. ਔਖੀ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ।
ਗਾਖਰੀ } ੨ ਦੁਰਗਮ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਾਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ੩ ਦੁੱਸਹ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਣਾ ਔਖਾ
ਗਾਖਰੋ } ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰ. ਗਾਢ੍ਰ–ਗੌਕੁਰ ਤੋਂ
ਗਾਖੜਾ } ਬਣਿਆ ਹੈ. ਗੌਕੁਰ ਨਾਉਂ ਹੈ ਕੁੱਖੜੇ ਦੇ
ਗਾਖੜੀ } ਕੰਢੇ ਦਾ. ਗੌਕੁਰ (ਗੌਖਰੂ) ਵਾਲਾ ਮਾਰਗ,
ਗਾਖੜੇ } ਗਾਖਰਾ. "ਘੁਮਨਘੇਰਿ ਅਗਾਹ ਗਾਖਰੀ," (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗਾਖੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਗਾਖਰੋ, ਸੰਜਮਿ ਕਉਨੁ ਛੁਟਿਓ ਰੀ ?" (ਆਸਾ ਮ:੫) "ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤਿ ਗਾਖੜੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਰੁਤੀ) "ਵਿਛੋਹੋ ਮੈਗੁਰ ਖਰੇ ਨ ਵੰਞਨਿ ਗਾਖੜੇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਊਚਉ ਪਰਬਤ ਗਾਖੜੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਭ ਔਗੁਨ ਤੇ ਗੁਰਬ ਗਾਖੜੇ, ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਨਹਿ ਗਾਵਤ." (ਸਲੋਹ)

ਗਾਂਗ. ਸੰ. ਗਾਤ੍ਰ. ਵਿ–ਗੀਗਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਗੀਗਾ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੀਸ੍ਮਪਿਤਾਮਾ। ੩ ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ.

ਗਾਗਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਕੰਦ. ਅਰਵੀ. ਇਹ ਕਚਾਲੂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਗਾਗਟੀ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਪਤੌੜ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਬੀਜੀ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਵਿੱਚ ਪੁੱਟੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਗਾਂਗਨਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੌਨਾ. ਮੰਗਲਸੂਤ੍ਰ. ਵਿਆਹ
ਗਾਂਗਨੇ } ਅਤੇ ਜੁੱਧ ਸਮੇਂ ਹੱਥ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਰਖ੍ਸ਼ਾ

---

* ਅਜਾਕਲ ਮਿਰਜਿਤ ਦਾ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ, ਗਰਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਵਖਰ ਹੈ.

*ਪਿੰਗਲਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਨੇ ਆਰਯਾ ਛੰਦ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ ਹੈ–ਪ੍ਰਥਮਾਰਧ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਰਗਣ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ, ਫੇਰ ਲਘੁ ਅਥਵਾ ਚਾਰ ਲਘੁ. ਉੱਤਰਾਰਧ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਅਸ਼ਟਗਣ ਇੱਕ ਲਘੁ ਜੋੜੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਲੱਛਣ ਪੂਰਵਾਰਧ ਸਮਾਨ ਹੈ. ਜਿਸ ਛੰਦ ਦੇ ੧, ੩, ੫ ਅਤੇ ੭ ਵੇਂ ਅਸ਼ਟਗਣ ਜਗਣ ਹੋਣੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਰਥ ਭੋਰਾ. "ਹਾਥ ਗਾਂਗਨੋ ਯਾ ਪਰ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਾਗਰ ਸੰ. ਗਗੰਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਜਲ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਪਾਣੀ ਭਰਣ ਵੇਲੇ ਗਰ ਗਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਕਲਸ਼. ਘੜਾ. "ਟੂਟਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੀ ਤਾ ਕਉ ਜਿਉ ਗਾਗਰਿ ਜਲ ਫੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) "ਨਿਤ ਉਠਿ ਕੋਰੀ ਗਾਗਰਿ ਆਨੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਗਾਗਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਢਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਹਿਰੇ ਹਨ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਚੰਗੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਸੇਵਾਸਿੰਘ ਜੀ ਵਜ਼ੀਰ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੩੩ ਵਿੱਚ ਕਰਾਈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੭੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਭੋਦ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਗਾਂਗਾ. ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੇਲੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਣ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਫਤੇ ਪਾਈ ਸੀ. "ਗੋਸ਼ਟਿ ਗਾਂਗੋ ਤੇਲੀਐ ਪੰਡਿਤ ਨਾਲ ਹੋਵੈ ਜਗ ਦੇਖੈ। ਖੜੀ ਕਰੈ ਇਕ ਅੰਗੁਲੀ ਗਾਂਗਾ ਦੁਇ ਵੇਖਾਲੈ ਰੋਖੈ। ਫੇਰ ਉਚਾਇ ਪੰਜਾਂਗੁਲਾਂ ਗਾਂਗਾ ਮੁੱਠ ਹਲਾਇ ਅਲੋਖੈ। ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਉਠ ਚੱਲਿਆ ਪੰਡਿਤ ਹਾਰ ਕੁਲਾਵੈ ਢੋਖੈ। ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਅੰਗ ਦੁਇ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਪੰਜ ਮਿਲਨ ਸਰੋਖੈ।
ਅੱਖੀਂ ਦੋਵੈਂ ਭੈਨਸਾਂ ਮੁੱਕੀ ਲਾਇ ਹਲਾਇ ਨਿਮੋਖੈ।
ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤ ਸੁਰਤ ਵਿਸੋਖੈ॥"

ਜਦ ਵਡੇ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਮੂਰਖ ਦੀ ਅਸਮਤਾ ਆਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਖਾਉਤ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ–"ਕਿੱਥੇ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਗਾਂਗਾ ਤੇਲੀ." (ਲੋਕੋ)

ਗਾਂਗੇਯ ਸੰ. ਗਾਙ੍ਗੇਯ. ਵਿ–ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਗੰਗਾ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. "ਗਾਂਗੇਵ ਭ੍ਰਾਨੁਜ ਕਹਿ ਮਾਰਜੋ." (ਨਰਾਵ) ਭੀਸ਼ਮ ਅਤੇ ਕਰਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ.

ਗਾਂਗੇਵ ਦੇਖੋ, ਗਾਂਗੇਯ.

ਗਾਛ
ਗਾਛਹੁ
ਗਾਛੈ
ਗਾਛੇ ਦੇਖੋ, ਗੱਛ. "ਗਾਛਹੁ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜਕੁਆਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਜੋ ਦਿਸਟੈ ਸੋ ਗਾਛੈ." (ਦੇਵ ਮ: ਪ)

ਗਾਜ. ਸੰ. ਗਜ਼ੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ. ਕੜਕ। ੨ ਬਿਜਲੀ, ਜੋ ਗਜਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੩ ਢੰਘਾਰ. ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਦੀ ਚੀਕ. "ਜੈਸੇ ਗਜਰਾਜ ਗਾਜ ਮਾਰਤ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਫ਼ਾ ਗਾਜ਼. ਜਗਾ. ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ। ਪ ਸੰ. ਵਿ–ਗਜ ਸੰਬੰਧੀ. ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੬ ਗਜ ਸਮੁਦਾਯ. ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ.

ਗਾਜਰ. ਸੰ. ਗਞ੍ਜਰ–ਗਜ਼ੰਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਲੀਜੇਹਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜੋ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਗਾਜਰ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਗੁਰਦੇ ਤੇ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਯਰਕਾਨ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. L. Daucus Carota. ਅੰ. Carrot। ੨ ਫ਼ਾ ਗਾਜ਼ਰ. ਹੌਬੀ. ਰਜਕ. "ਗਾਜਰ ਹੁਤੇ ਤੀਰ ਪਰ ਬਾਰੀ." (ਨਾਪ)

ਗਾਜਰਾਜ. ਗਾਜ (ਬਿਜਲੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਇੰਦ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਗਜ ਸਮੁਦਾਯ (ਗਾਜ), ਉਸ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਹਸ੍ਤੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਗਾਂਜਾ. ਸੰ. ਗਞ੍ਜਿਕਾ–ਗੰਜਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਦੀਨ ਭੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲੀ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਮਾਖੂ ਵਾਂਙ ਚਿਲਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ. ਅੰ. Hemp. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ.ਗਾਂਜਾ. ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਪੱਠੇ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਸੁਸਤ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗ਼ਾਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ غازی ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ. ਕੰਚਨੀ। ੨ ਨਟਣੀ। ੩ ਅ, ਧਰਮਵੀਰ. "ਹਠਜੋ ਜੀਤਮੱਲੀ ਸੁਗਾਜੀ ਗੁਲਾਬੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ। ਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੈਨਾਪਤਿ. ਮੁਖੀਆ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ.

ਗ਼ਾਜ਼ੀਆਬਾਦ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਮੇਰਟ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਸਫ਼ਜਾਹ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗ਼ਾਜ਼ੀਉੱਦੀਨ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਈਸ੍ਟ ਇੰਡੀਅਨ, ਨਾਰ੍ਥ ਵੈਸ੍ਟਰਨ ਅੰਤੇ ਆਵਧਰੁਹੇਲਖੰਡ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਹੈ.

ਗ਼ਾਜ਼ੀਪੁਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾ ਗਾਧਿ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਗਾਧਿਪੁਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਮਸੂਦ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਲਪਿਆ ਹੈ.

ਗ਼ਾਜ਼ੀਮਰਦ.* ਫ਼ਾ غازی مرد ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਹਾਦੁਰ ਪੁਰੁਸ. ਯੋਧਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਘੋੜਾ.

ਗਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਟਾਕਾ. ਅਨੁ. ਗਟ ਗਟ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਪੀਣ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਰਸਹਰਿ ਗਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪਤ੍ਰਤਾਲ)

ਗਾਟਾ. ਸ਼ੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰੀਵਾ. ਗਰਦਨ. "ਊਚੋ ਕਰ ਗਾਟਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗਾਠ
ਗਾਂਠ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ. ਗਿਰਹ. "ਹਉਮੈ ਬਿਨਠੀ ਗਾਠੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਂਠਨਾ. "ਹਉ ਬਿਨੁ ਗਾਂਠੇ ਜਾਇ ਪਹੂਚਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਾਂਠਕਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਠਕਤਰਾ.

ਗਾਂਠਨਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਨ. ਕ੍ਰਿ–ਗੁੰਦਣਾ. ਗੱਠਣਾ. ਗੰਢ ਦੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਠ ੨.

ਗਾਂਠਰੀ
ਗਾਂਠਲੀ
ਗਾਂਠੜੀ ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ। ੨ ਗਠੜੀ. "ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਜੋ ਪੂਰੈ ਕਹਿਓ ਸੋ ਛੀਕਿ ਗਾਂਠਰੀ ਬਾਂਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) "ਜਾਕੋ ਲਹਿਣੋ ਮਹਾਰਜਰੀ ਗਾਂਠੜੀਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ਪ) ਜਿਸ ਨੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਠ ਤੋਂ ਲੈਣਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਠੁਲੀ.

ਗਾਂਠੜੀਓ. ਗੱਠ ਵਿੱਚੋਂ. ਗਾਂਠ ਸੇ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਠੜੀ.

ਗਾਠਾ
ਗਾਠਿ
ਗਾਂਠਿ
ਗਾਠੀ
ਗਾਂਠੀ ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ. ਗਾਂਠ. ਗੰਢ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਗਾਠਿ ਨ ਛੂਟਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਹੈ ਕੋਊ ਐਸਾ ਮੀਤੁ ਜਿ ਤੋਰੈ ਬਿਖਮ ਗਾਂਠਿ?" (ਫੁਨਹੇ ਮ: ਪ) "ਗਾਂਠੀ ਭਿਨਿਭਿਨਿ ਭਿਨਿ ਤਣੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੨ ਗੱਠ ਵਿੱਚ. ਗ੍ਰੰਥੀ ਮੇ. "ਗਾਂਠਿ ਨ ਬਾਂਧਉ ਬੇਚਿ ਨ ਖਾਉ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਟਕਾ ਚਾਰ ਗਾਂਠੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਗਾਂਠੀਛੋਰਾ. ਠਗ, ਜੋ ਪੱਲੇ ਬੱਧਾ ਧਨ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਗ੍ਰੰਥਿਚੋਰ.

ਗਾਂਠੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਠਲੀ. "ਆਜ ਕਾਲ ਖੁਲੈ ਤੇਰੀ ਗਾਂਠੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) ਭ੍ਰਾਵ–ਪ੍ਰਾਣਗ੍ਰੰਥਿ (ਗੱਠ) ਤੋਂ ਹੈ.

ਗਾਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਢਾ. ਗਡੰ. ਟੋਆ। ੨ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਖੁਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਦਕੇ ਛੋਟਾ ਟੋਆ ਬਣਾਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਡ ੩। ੩ ਗਾਢਾ. ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ.

ਗਾਡਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਡੰ ਕਰਨਾ. ਟੋਆ ਖੋਦਣਾ। ੨ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਦੱਬਣਾ. ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ. "ਉਹਿ ਲੈ ਜਾਰੇ ਉਹਿ ਲੈ ਗਾਡੇ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਗਾਢਾ ਸੰਬੰਧ ਕਰਨਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਿਨ ਸਿਉ ਗਾਡਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਗਾਡਰ
ਗਾਡਰੀ ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੇਡ. ਸੰ. ਗਡ੍ਡਰ–ਗੱਡੂਰੀ. "ਗਾਡਰ ਲੈ ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਰਿ ਪੂਜੀ." (ਰਹੁ ਮ: ਪ)

*ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਰਥ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ਾਜ਼ੀ ੧–੪–੫.

ਗਾਡਰੋ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੀਢਾ. ਛੱਤਰਾ.ਦੇਖੋ, ਗਾਡਰ.

ਗਾਡਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੰਡਾ. ਸ੍ਖੰਡ. ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਗਾਡਾ ਚਲੈ ਨ ਹਾਡਾ ਹਲ ਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖੰਡਾ ਭਾਵੇਂ ਚਲ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਰਾਜਪੂਤ ਮੈਦਾਨੋਂ ਨਹੀਂ ਹੱਲਦਾ। ੨ ਗੱਡਾ. ਸ਼ਕਟ. "ਗਾਡੇ ਲਾਦੇ ਫ਼ਾਰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਗੜ੍ਹਾ. ਟੋਆ. ਗਰਤ। ੪ ਸ਼ਕਟਾਸੁਰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਗਾਡਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਕਟਾਸੁਰ। ਪ ਵਿ–ਗਾਢਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ. "ਕਹਾਂ ਸੁ ਤੇਗਬੰਦ ਗਾਡੇ ਰੜਿ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ, ਜੋ ਰੜ (ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ) ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸਨ, ਕਿੱਥੇ ਹਨ ?

ਗਾਂਡਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਡਦੰਡ. ਗੰਨਾ. ਪੋਨਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਗਾਂਠਿ (ਗੱਠਾਂ) ਹੋਣ. ਪੋਰੀਆਂ ਵਾਲਾ. "ਰਸ ਕੋ ਗਾਂਡੋ ਚੂਸੀਐ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਾਡਿ. ਮਿਲਾਕੇ. "ਗਰੁੜਾ ਖਾਣਾ ਦੁਧ ਸਿਉ ਗਾਡਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਗਾਂਡਿਵ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਡੀਵ.

ਗਾਡੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਤ੍ਰੀ. ਗੱਡੀ. ਬਹਿਲੀ. "ਧੂੜਿਮਣੀ ਗਾਡੀ ਚਾਲਤੀ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਡਨਾ। ੩ ਗੱਡੀਹੋਈ. "ਗਾਡੀ ਹੁਇ ਠਾਢੀ ਤਹਿਂ ਐਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗਾਂਡੀਸਾਖਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਦਾ ਪਾਸ ਦੀ ਉਹ ਗਿਲਟੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਬਿਲਾਈ ਦੇ ਸੁਰੀਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਮੁਸਕਬਿਲਾਈ ਗਾਂਡੀਸਾਖਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕਬਿਲਾਵ.

ਗਾਡੀਰਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੜਕ ਦਾ ਰਸਤਾ. ਉਹ ਮਾਰਗ ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੱਡੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਸਕੇ। ੨ ਭ੍ਰਾਵ–ਸਿੱਖਧਰਮ, ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਚੱਲਕੇ ਕੋਈ ਔਕੜ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ. "ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਡੀਰਾਹ ਚਲਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਗਾਂਡੀਵ. ਸੰ. ਗਾਣ੍ਡੀਵ. ਵਿ–ਗਾਂਡਿ (ਗੱਠਾਂ) ਵਾਲਾ. ਗੰਢਦਾਰ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਧਨੁਖ, ਜੋ ਗੱਠਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਨੁਖ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਬਣਾਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਰੁਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ. ਜਦ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਖਾਂਡਵਬਣ ਦਾਹ ਸਮੇਂ ਅਗਨਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਅਗਨਿ ਨੇ ਵਰੁਣ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਇਹ ਧਨੁਖ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਗਾਂਡੀਵ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਾਰਾਂਗਾ। ੩ ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਂਸ ਦਾ ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਦੇ ਗੱਠਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਿਸ ਧਨੁਖ ਪੁਰ ਰੋਦੇ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ, ਉਹ ਭੀ ਗਾਂਡੀਵ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਗਾਂਡਿਵ ਅਤੇ ਗਾਂਡੀਵ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ.

ਗਾਂਡੀਵਧਰ. ਅਰਜੁਨ, ਜੋ ਗਾਂਡੀਵ ਧਨੁਖ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਗਾਂਡੀਵੀ.

ਗਾਡੀਵਾਨ. ਗੰਤ੍ਰੀਵਾਹ. ਗਾਡੀਆ. ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗਾਂਡੀਵੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਡੀਵਧਰ.

ਗਾਡੇ ਰੜਿ. ਦੇਖੋ, ਗਾਡਾ ਪ.

ਗਾਡੋ. ਦੇਖੋ, ਗਾਡਾ ੨. "ਧੁਰ ਤੂਟੀ ਗਾਡੋ ਸਿਰਡਾਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਗੱਡਾ ਸ਼ਰੀਰ, ਅਤੇ ਧੁਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੱਠ ਹੈ.

ਗਾਂਡੋ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਡਾ.

ਗਾਢ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਕਟ. ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਗਾਢ ਪਰੀ ਬਿਰਹੀ ਜਨ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ। ੩ ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸਿਘਨਾ। ੪ ਡੂੰਘਾ. ਗਹਿਰਾ। ਪ ਕਠਿਨ. ਔਖਾ। ੬ ਮਜਬੂਤ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ.

ਗਾਂਢ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਢ. ਜੋੜ. ਗੱਠ.

ਗਾਂਢਣਾ
ਗਾਢਨ ਕ੍ਰਿ–ਗ੍ਰੰਥਨ.ਗੁੰਦਣਾ. ਪਰੋਣਾ। ੨ ਜੋੜਨਾ. "ਟੂਟੀ ਗਾਢਨਹਾਰ ਗੋਪਾਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕੂਰੇ ਗਾਢਨ ਗਾਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਟੂਟਾ ਗਾਂਢਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ਪ)

ਗਾਢਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਢ. "ਗਾਢੇ ਗਢਾਨ ਕੇ ਤੋੜਨਹਾਰ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਅਕਾਲ) ਮਜਬੂਤ ਕਿਲਿਆਂ ਦੇ ਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਢਨ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਟੂਟੇ ਗਾਢੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਗਾਣਪਤ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਗਣਪਤਿ (ਗਣੇਸ਼) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਉਪਾਸਕ.

ਗਾਣਵਾ. ਵਿ–ਗਿਣਤੀ ਦਾ. ਗਿਣਵਾਂ. ਗਿਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਿੰਧੀ. ਗਾਣਵੋ. "ਜੋ ਦਿਹ ਲਧੇ ਗਾਣਵੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਗਿਣੇ ਹੋਏ ਦਿਨ, ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਗਿਣਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਦਿਨ.

ਗਾਣਵੇ. ਦੇਖੋ, ਗਾਣਵਾ.

ਗਾਤ. ਸੰ. ਗਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਬਿਨਸਿਜੈਹੈ ਤੇਰੋ ਗਾਤ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੨ ਅੰਗ. "ਮੈਨ ਕੇ ਤੋਮੈ ਹੈਂ ਸਭ ਗਾਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਗਤਿ. ਮੁਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ. "ਨਾਥ ਨਰਹਰਿ ਕਰਹੁ ਗਾਤ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗਾਤਰਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗਾਤ੍ਰ (ਸ਼ਰੀਰ) ਪੁਰ ਤਲਵਾਰ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਪੇਟੀ, ਜੋ ਜਨੇਊ ਵਾਂਙ ਮੋਢੇ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰੀਦੀ ਹੈ. "ਜਰੀ ਗਾਤਰਾ ਜਹਿਂ ਗੁਲਜਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗਾਤਿ. ਮੁਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ. "ਭਈ ਹਮਾਰੀ ਗਾਤਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. ਅਵਸ੍ਥਾ. "ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਈ ਤਾਂਕੀ ਗਾਤਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੩ ਗਾਤ੍ਰ. ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਕ.

ਗਾਤੀ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗਾਤ੍ਰ (ਸ਼ਰੀਰ) ਉੱਪਰ ਲਪੇਟੀ ਚਾਦਰ. ਕੁੜਤੇ ਆਦਿਕ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇਹ ਪੁਰ ਲਪੇਟਿਆ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ. "ਜਾਨਹੁ ਆਪਨ ਗਾਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਜਗਤਿ. "ਹਰਿ ਧਿਆਵਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਤੀ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰਿ ਧਿਆਓ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਗਜਗਤੀ (ਸੰਬੰਧੀ) ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਾਤ੍ਰ.

ਗਾਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ। ੨ ਗੀਤ। ੩ ਗਵੈਯਾ। ੪ ਕ੍ਸ਼ਮਰ. ਭੋਰਾ। ੫ ਗੰਧਰਵ। ੬ ਧਨ. ਦੌਲਤ.

ਗਾਤੇ. ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ. ਗਾਂਉਂਦੇ। ੨ ਮੁਕਤਿ. ਨਜਾਤ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ. "ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ਗਾਤੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਗਤਿ ਹੈ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਏਕਸ ਤੇ ਮੋਰੀ ਗਾਤੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਅੰਗ.

ਗਾਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਗਾਤ੍ਰ. ਗਾਇਕ. ਗਵੈਯਾ.

ਗਾਧ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗਾਇਨ. ਗਾਉਣਾ। ੨ ਸਤੋਤ੍ਰ. ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਗੀਤ. "ਸੁਣ ਨਾਨਕ ਜੀਵੈ ਗਾਧ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਗਾਥਾ. ਕਥਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਾਥੁ.

ਗਾਧਕ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਕ। ੨ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਾਥਾ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਤੁਤਿ. ਉਸਤਤਿ. "ਗਾਥਾ ਗਾਵੈਤਿ ਨਾਨਕ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਕਥਾ. ਪ੍ਰਕਰਣ. ਕਹਾਣੀ. "ਰਾਚ ਕਰਤ ਝੂਠੀ ਲਗਿ ਗਾਥਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਿਕ (ਐਤਿਹਾਸਿਕ) ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਦਾਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ. "ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਨ ਗੋਤ੍ਰ ਗਾਥਾ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਰਯਾ ਅਤੇ ਗਾਹਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਾ। ੫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪਾਲ੍ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲੇ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. 'ਲਲਿਤ-ਵਿਸ੍ਤਰ' ਆਦਿਕ ਬੌਧ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ "ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ" ਅਤੇ "ਗਾਥਾ" ਇਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਕਈ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਗਾਥਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਅਲਪ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗਾਥੁ. ਪ੍ਰਾ. ਗਥ–ਗੱਥ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਪੂੰਜੀ ਮੂਲ੍ਧਨ. "ਮਹਾਰਾਜਰੋ ਗਾਥੁ ਵਾਹੂ ਸਿਉ ਲੁਭੜਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਥ.

ਗਾਦ. ਸੰ. ਗਾਧ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਲ ਦੇ ਹੇਠ ਦਾ ਥੱਲਾ। ੨ ਜਲ ਤੇਲ ਆਦਿਕ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠੀਹੋਈ ਮੈਲ.

ਗਾਦਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗਿੱਦੜ। ੨ ਕਾਤਰ. ਕਾਇਰ. ਭਰਪੋਕ.

ਗਾਂਦਲਾ. ਵਿ–ਗੀਧਲਾ, ਜੋ ਸਾਫ ਨਹੀਂ.

ਗਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਗੱਦੀ. "ਗੁਰਗਾਦੀ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੰਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗਾਧ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਲ ਦਾ ਥੱਲਾ. ਥਾਹ। ੨ ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਹ। ੩ ਚਾਹ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ. "ਨ ਆਧ ਹੈ ਨ ਗਾਧ ਹੈ ਨ ਬਜਾਧ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਸਨਾਨ. ਗੁਸਲ.

ਗਾਂਧਰਵ. ਸੰ. ਗਾਨ੍ਧਰ੍ਵ. ਵਿ–ਗੀਧਰਵ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ। ੩ ਘੋੜਾ। ੪ ਮਨੁਸ੍ਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਅੱਠ ਵਿਆਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿਆਹ. ਅਰਥਾਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਣ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਸੰਜੋਗ.

ਗਾਂਧਰਵ ਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਉਪਵੇਦ.

ਗਾਂਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾਰ। ੨ ਵਿ–ਗਾਂਧਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਕੰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਾਰ। ੩ ਰਾਗ ਦੇ ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੀਜਾ ਸੁਰ। ੪ ਸਿੰਦੂਰ (ਸੰਦੂਰ).

ਗਾਂਧਾਰੀ. ਗਾਂਧਾਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੁਬਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕੌਰਵਵੰਸ਼ੀ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ੍ਟ੍ਰ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਰਯੋਧਨ ਆਦਿ ਸੌ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੁਹਸ਼ਲਾ ਜਨਮੀ, ਜੋ ਸਿੰਧੁ ਦੇ ਰਾਜਾ ਜੈਦਰਥ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ ਸੀ. ਗਾਂਧਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵੇਖਕੇ ਆਪਣੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਭੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਰੱਖੀ. ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਪਤੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਹੈ,ਤਦ ਮੇਰਾ ਨੇਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ.

ਗਾਧਿ. ਕੁਸ਼ਿਕਵੰਸ਼ੀ ਕੁਸ਼ਾਂਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਕਨੌਜ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਲਈ ਕਨੌਜ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਾਧਿਪੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗਾਧਿਸੁਤ, ਗਾਧਿਜ, ਗਾਧਿਤਨਯ, ਗਾਧਿਨੰਦਨ, ਗਾਧਿਪੁਤ੍ਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ, ਜੋ ਗਾਧਿ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. "ਗਾਧਿਤਨੈ ਪਰਖਜੋ ਹਰਿਚੰਦ." (ਨਾਪ੍)

ਗਾਧਿਪੁਰ. ਕਨੌਜ. ਦੇਖੋ, ਗਾਧਿ.

ਗਾਂਧੀ. ਸ਼. ਗਾਂਧਿਕ. ਸੁਗੰਧ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਗੰਧਵਣਿਕ.

ਗਾਂਧ੍ਰਬੀ. ਸ਼. ਗਾਨ੍ਧਰ੍ਵੀ–ਗਾਂਧਵੀ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗੰਧਰਵ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਗੰਧਰਵ ਦੀ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗੰਧਰਵ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗਾਨ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗੀਤ। ੨ ਗਾਉਣਾ। ੩ ਸ੍ਵਰ. ਧੁਨਿ। ੪ ਗਜਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਗਾਨ ਧਾਨ ਧਰਤ ਹੀਸੈ ਚਾਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਗਜਾਨ ਧਜਾਨ ਧਰਤ ਹਿਯੇ ਚਾਹ। ੫ ਫ਼ਾ ਗ਼ਾਨ ਵਿ–ਯੋਗਜ. ਲਾਇਕ। ੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋ ਅੱਖਰ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਇਹ ਬਹੁਵਚਨ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਬੱਚਾ ਦਾ ਬੱਚਗਾਨ, ਰਾਜਾ ਦਾ ਰਾਜਗਾਨ ਆਦਿ.

ਗਾਨਬੰਧੁ. ਅਦਭੁਤਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਰਦ ਰਿਖੀ ਦਾ ਉਸਤਾਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਈ.

ਗਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨ। ੨ ਗੌਪਨ (ਰਖਜਾ) ਲਈ ਮੰਤ੍ਰਵਿਧੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਬੱਧਾ ਡੋਰਾ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗਾਨਾ ਵਿਆਹ, ਯੁੱਧ, ਯਗ੍ਯ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰਪ੍ਰਯੋਗ ਆਦਿ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੩ ਗੀਨਾ. "ਮੀਠ ਰਸ ਗਾਨੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਵਿਆਹ ਅਥਵਾ ਜੰਗ ਲਈ ਹੱਥ ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਤ੍ਯਾਰ ਹੋਣਾ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਅਥਵਾ ਅਪਸਰਾਲਾੜੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ. "ਜਾਂ ਆਇਆ ਹੁਕਮ ਅਕਾਲ ਦਾ ਹਥ ਬੱਧਾ ਗਾਨਾ." (ਜੰਗਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗਾਨਾ ੨.

ਗਾਨੀ. ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ. "ਤੀਨੋਂ ਗਾਨੀ ਬਰਬੰਡਿਕਾ." (ਨਾਪ੍) ਤੋਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਤੋਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਲਵੰਤਿਕਾ.

ਗਾਨੇ. ਗਾਨਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ. ਗਾਏ। ੩ ਗੀਨਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨਾ ੩.

ਗਾਫਲ, ਗ਼ਾਫ਼ਿਲ ਅ. غافل ਵਿ–ਬੇਖਬਰ. ਗ਼ਫ਼ਲਤ ਵਾਲਾ. ਸੁਸ੍ਤ. ਆਲਸੀ. "ਕਹਿ ਗਾਫਲ ਸੋਇਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੯) "ਬਖੀਲ ਗਾਫਿਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗ਼ਾਫ਼ਿਲਸ਼ਿਕਨ. ਫ਼ਾ غافل شكن ਵਿ–ਗ਼ਾਫਿਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਆਲਸੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨਵਾਲਾ.

ਗਾਮ. ਸੰ. ਗਮਨ. ਗਤਿ. ਚਾਲ. "ਚਲ ਕੇ ਗਜਗਾਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਗਵਨ. ਗਾਇਨ. ਗਾਨ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰ. ਗ੍ਰਾਮ. ਵਿ–ਸਮੁਦਾਯ. "ਮਿਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਣ ਗਾਮ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਪਿੰਡ. ਗਾਂਵ. ਗ੍ਰਾਮ. "ਗਾਮ ਕਿਸੀ ਮੋ ਸੋ ਨਹਿ ਰਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਫ਼ਾ ਗ਼ਮ ਕ੍ਦਮ. ਪੈਰ। ੬ ਘੋੜੇ ਦਾ ਲਗਾਮ। ੭ ਘੋੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਚਾਲ. ਕਦਮ ਕਦਮ ਸਾਧਾਰਣ ਚਾਲ.

ਗਾਮਚਾ, ਗਾਮਚੀ ਫ਼ਾ ਗ਼ਮਚਹ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਅਤੇ ਜਿੱਟੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਭਾਗ. "ਅਲਪ ਗਾਮਚੀ ਸੁੰਮ ਬਡੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਛੋਟੀ ਗਾਮਚੀ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ ਮਜਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗਾਮਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਗਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਮਨਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਮੀ.

ਗਾਮਨਿ, ਗਾਮਨੀ, ਗਾਮਿਨੀ ਸੰ. ਗਾਮਿਨੀ. ਵਿ–ਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਤੁਰਣ ਵਾਲੀ. "ਨਹਿ ਸੰਗ ਗਾਮਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਗਾਮੀ. ਸੰ. ਗਾਮਿਨ੍. ਵਿ–ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗਾਮਿਨੀ. "ਗੌਰਜਾ ਕਾਮਗਾਮੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ਕਾਮ (ਮਨੋਹਰ) ਚਾਲ ਵਾਲੀ ਗਿਰਿਜਾ। ੩ ਸੰਗਮ ਕਰਤਾ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ. "ਗੋਤਮਨਾਰਿ ਉਮਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ। ਸੀਸਧਰਨ ਸਹਸਭਗ ਗਾਮੀ." (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ) ਗੌਤਮਨਾਰਿਗਾਮੀ ਸਹਸ ਭਗ, ਉਮਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ਸੀਸਧਰਨ. ਅਰਥਾਤ–ਕਾਮ ਦੇ ਵਸ਼ਿ ਇੰਦ੍ ਦੇ ਸੌ ਭਗ ਹੋਈ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਵਸ਼ਿ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹੱਥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਕਪਾਲੀ ਚਿਮਟਗਈ.

ਗਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਮ.

ਗਾਯ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇ.

ਗਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਕ.

ਗਾਯਕਵਾਰ, ਗਾਯਕਵਾੜ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬੜੌਦਾ ਦੀ ਪਦਵੀ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ 'ਦਾਮਾਜੀ ਗਾਯਕਵਾੜ' ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ.

ਗਾਯਤ. ਅ. غايت ਗ਼ਾਯਤ. ਵਿ–ਅਤ੍ਯੰਤ. ਨਿਹਾਯਤ. ਅਧਿਕ. ਹੱਦੋਂ ਵਧਕੇ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ। ੩ ਨਤੀਜਾ। ੪ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ.

ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ.

ਗਾਯਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਨ.

ਗ਼ਾਯਬ. ਅ. غايب ਵਿ–ਗ਼ੈਬ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ). ਲੋਪ. ਅੰਤਰਧਾਨ। ੨ ਗ਼ੈਰਹਾਜਿਰ.

ਗ਼ਾਯਬਖ਼ਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ੈਬਾਨਾ.

ਗਾਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗਾਦ. ਗੀਧਲਾਪਨ। ੨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੀ ਮੈਲ ਕੀਚ ਆਦਿ। ੩ ਗਰਵ. ਅਹੰਕਾਰ. "ਮਨ ਮਹਿ ਧਰਤੇ ਗਾਰ." (ਦੇਵ ਮ:੫) "ਮਾਇਆ-ਮਤ ਕਹਾਲਉ ਗਾਰਹੁ ?" (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੪ ਗੜ੍ਹ. ਗਢ. ਕਿਲਾ. ਦੁਰਗ. "ਕੋਊ ਬਿਖਮ ਗਾਰ ਤੇਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਗਾਲ੍ਹੀ. ਗਾਲ. ਦੁਸ਼ਨਾਮਦਹੀ. "ਗਾਰ ਦੈਨਹਾਰੀ ਬੋਲਹਾਰੀ ਭਾਰੀ ਸੋਤ ਕੋ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੬ ਦੇਖੋ, ਗਾਲ੍ਹਨਾ. "ਗਾਰ ਗਾਰ ਅਖਰਬ ਗਰਬ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੭ ਦੇਖੋ, ਗਾਰੁ। ੮ ਫ਼ਾ غار ਗ਼ਾਰ. ਟੋਆ. ਖਾਤਾ. "ਸੈਸਾਰ ਗਾਰ ਬਿਕਾਰ ਸਾਗਰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੯ ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੱਡ. ਕੰਦਰਾ। ੧੦ ਫ਼ਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

گاو ਪ੍ਰਤਜ. ਇਹ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਸਬਬ (ਕਾਰਣ), ਵਾਨ (ਵਾਲਾ), ਯੋਗਜ (ਲਾਯਕ) ਆਦਿਕ ਅਰਥ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਰੋਜ਼ਗਾਰ, ਯਾਦ-ਗਾਰ ਆਦਿ. "ਗੁਨਹਗਾਰ ਲੂਣਹਰਾਮੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਗਾਰਹੁ. ਗਰਵਹੁੱ. ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਂ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰ ੩.

ਗਾਰਕ. ਵਿ–ਗਾਲਕ. ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ. "ਗਨੀਮਨ ਕੋ ਗਾਰਕ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਗਾਰਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ. ਪ੍ਰਲੈ. "ਭਯੋ ਸਮਾ ਇਨ ਗਾਰਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਾਰਗੀ ਸੰ. ਗਾਰ੍ਗੀ. ਗਰਗ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕੰਨਜਾ, ਜੋ ਵਡੀ ਪੰਡਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਮੈਤ੍ਰੇਯੀ ਦੀ ਭੂਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾਈ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਬ੍ਰਿਹਦਾਰਣਜਕ ਉਪਨਿਸਦ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵੇਦਾਂਤਚਰਚਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ। ੩ ਯਾਗਜਵਲਕ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗਾਰਤ. ਅ. غارت ਗ਼ਾਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ–ਨਸ੍ਟ. ਬਰਬਾਦ. ਤਬਾਹ.

ਗਾਰਨ / **ਗਾਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਗਾਲਨਾ. "ਤਨੁ ਜਉ ਹਿਵਾਲੇ ਗਾਰੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗ਼ਾਰਤ ਕਰਨਾ "ਸੰਤ ਉਬਾਰ ਗਨੀਮਨ ਗਾਰੈ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਘਸਿ ਕੁੰਕਮ ਚੰਦਨ ਗਾਰਿਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਂਙ ਜੀਵਾ-ਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ.

ਗਾਰਬ. ਸੰ. ਗਬੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਭਿਮਾਨ. ਅਹੰਕਾਰ.

ਗਾਰਬਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ. ਗਰਬ ਕਰਕੇ. "ਕਾਇਤੁ ਗਾਰਬਿ ਹੰਢੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮਨ, ਤੂ ਗਾਰਬਿ ਅਟਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਗਾਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਬ. "ਚਾਕਰ ਲਗੇ ਚਾਕਰੀ ਨਾਲੇ ਗਾਰਬੁ ਵਾਦ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨)

ਗਾਰਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਤੂ.

ਗਾਰਵ / **ਗਾਰਵੁ** ਦੇਖੋ, ਗਾਰਬ। ੨ ਗੌਰਵ. ਗੁਰੁਤਾ. ਵਡਿਆਈ. "ਧਨਹਿ ਕਿਆ ਗਾਰਵੁ ਦਿਜੈ ?" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਗਿਰਿਵ੍ਰਜ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗਿਰਿ-ਵ੍ਰਜ (ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਉਂ ਰਾਜਗ੍ਰਿਹ ਹੈ) ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਮਗਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. "ਗਾਰਵ ਦੇਸ ਬਸਤ ਹੈ ਜਹਾਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੦)

ਗਾਰੜੀ / **ਗਾਰੜੁ** / **ਗਾਰੜੂ** ਸੰ. गारुड–ਗਾਰੁੜ. ਗਰੁੜਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਗਜਾਤਾ। ੨ ਸਰਪਵਿਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਜਾਣੂ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਗਾਰੜੂ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਦਸਨ ਬਿਹੂਨ ਭੁਯੰਗੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਗਾਰੁੜੀ ਨਿਵਾਰੰ." (ਗਾਥਾ) ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਠਾਕਿਆਹੋਇਆ ਸਰਪ, ਡੰਗਣ(ਦੰਸ਼ਨ) ਬਿਨਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਗਰੁੜਮੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਰਪਵਿਖ ਦੂਰ ਕਰਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਗਾਰੜੁ ਗੁਰਗਿਆਨ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਗਾਰੁੜੀ. ਗਰੁੜਵਿਦਜਾ. "ਕਹੂੰ ਬੈਠਕੈ ਗਾਰੜੀਗ੍ਰੰਥ ਬਾਚੈਂ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਗਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੀਚ. ਪੰਕ. ਚਿੱਕੜ। ੨ ਗਾਲੀਆਂ. "ਛੋਹਿਓ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿਕਰਿ ਗਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਗਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰੀ। ੨ ਗਾਲਕੇ.

ਗਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਨਾ.

ਗਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਲੀ. ਦੁਸ਼ਨਾਮਦਹੀ। ੨ ਬਦ-ਦੁਆ. ਸ੍ਰਾਪ (ਸ਼ਾਪ). "ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਲਿ ਲਾਗੀ ਗਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਗਾਰੁੜ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰੜੀ. "ਜ਼ਾਜ਼ੈ ਗਾਰੁੜ ਤੁਮ ਸੁਣਹੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਸਰਪਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਿਨਾਮ ਗਾਰੁੜ (ਗਰੁੜਮੰਤ੍ਰ) ਸੁਣਹੁ.

ਗਾਰੁੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰੜੀ.

ਗਾਰੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਨਾ.

ਗਾਰੂ. ਸੰਗਜਾ–ਗੜ੍ਹੀ. ਛੋਟਾ ਕ਼ਿਲਾ. "ਗੁਰਿ ਬਿਖਮ ਗਾਰੂ ਤੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਗ਼ਾਰ. ਪਹਾੜੀ ਖੁੱਡ. ਕੰਦਰਾ. "ਬਿਖਮ ਗਾਰੂ ਕਰੁ ਪਹੁਚੈ ਨਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗਾਰੂਪਤਜ. ਸੰ. गार्हपत्य. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਿਹਪਤੀ (ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ), ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ. ਉਹ ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦੇਵ ਪਿਤ੍ਰਿ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਾਲ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੱਲ. ਬਾਤ. "ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਸਿਉ ਗਾਲ ਗਲੋਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸਭ ਰੈਨਿ ਸਮ੍ਹਾਲਹਿ ਹਰਿਗਾਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) "ਕੋਈ ਆਨਿ ਸੁਨਾਵੈ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿਗਾਲ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਗਾਲੀ. ਸ਼੍ਰਾਪ (ਸ਼ਾਪ). ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਲਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਾਲ੍ਹ.

ਗਾਲਕ. ਵਿ–ਗਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼ਕ.

ਗਾਲਨ. ਕ੍ਰਿ–ਗਾਲਣਾ। ੨ ਟਪਕਾਉਣਾ. ਚੁਆਉਣਾ.

ਗਾਲਬ. ਅ. غالب ਗ਼ਾਲਿਬ. ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ. ਜੋਰਾਵਰ। ੨ ਵਿਜਯੀ. ਫਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕ਼ਾਲਬ (ਸੰਚੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਗਾਲਬ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਗੁਲਿਕਾ ਗਾਲਬ ਮਹਿ ਢਲਵਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਉਰਦੂ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਗਾਲਵ.

ਗਾਲਭ. ਦੇਖੋ, ਗਾਲਵ.

ਗਾਲਵ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗਾਲਵ ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕਾ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰੁਦਕਿਣਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦੱਛਣਾ ਲੈਣੋ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਗਾਲਵ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹਠ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਖਿਝਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਦੱਖਣਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਤਦ ਅੱਠ ਸੌ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਘੋੜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਕਾਲੇ ਹੋਣ ਮੈਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ. ਗਾਲਵ ਨੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗਰੁੜ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ. ਗਰੁੜ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤੀ ਪਾਸ ਲੈਗਿਆ. ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਘੋੜੇ ਮੰਗੇ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਅਜੇਹੇ ਘੋੜੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਪੁਤ੍ਰੀ 'ਮਾਧਵੀ' ਨੂੰ ਤੂੰ ਲੈਜਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਹੋਜਾਵੇਗਾ. ਗਾਲਵ ਮਾਧਵੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਰਾਜਾ ਹਰਯਸ਼੍ਵ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਕੰਨਜਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜੇ ਦਿਓ. ਹਰਯਸ਼੍ਵ ਨੇ "ਸੁਮਨਾ" ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਮਾਧਵੀ ਗਾਲਵ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ. ਫੇਰ ਰਿਖੀ ਕਾਸ਼ੀ-ਪਤਿ ਰਾਜਾ ਦਿਵੋਦਾਸ ਪਾਸ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਭੀ "ਪ੍ਰਤਰਦਨ" ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਗਾਲਵ ਨੂੰ ਮਾਧਵੀ ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ. ਫਿਰ ਗਾਲਵ ਨੇ ਮਾਧਵੀ ਉਸ਼ੀਨਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਨੇ "ਸ਼ਿਵੀ" ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਮਾਧਵੀ ਗਾਲਵ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ. ਜਦ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਇਸ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦੇ ਘੋੜੇ ਮਿਲਦੇ ਨਾ ਦਿੱਸੇ, ਤਦ ਗਰੁੜ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਗਾਲਵ ਨੇ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮਾਧਵੀ ਅਤੇ ਛੀ ਸੌ ਘੋੜੇ ਦੇਕੇ ਗੁਰਦੱਛਣਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਮਾਧਵੀ ਤੋਂ "ਅਸ਼੍ਰਕ" ਨਾਮੀ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਗਾਲਵ ਨੇ ਮਾਧਵੀ ਮੁੜ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦੇ ਜਾ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ. "ਗਾਲਵ ਆਦਿ ਅਨੰਤ ਮੁਨੀਸਰ ਬ੍ਰਹਮਹੂੰ ਤੇ ਨਹਿ ਜਾਤ ਗਨਾਯੇ." (ਦੱਤਾਵ)

ਗਾਲੜੀ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੱਪੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਗਾਲਾਇ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾਉਣਾ. "ਇਕ ਫਿਕਾ ਨ ਗਾਲਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਫਿੱਕਾ ਬੋਲ ਨਾ ਕਹੁ.

ਗਾਲਾਇਓ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਕਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾਉਣਾ. "ਕਿਆ ਗਾਲਾਇਓ ਭੂਛ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਭੂਛ.

ਗਾਲਿ / **ਗਾਲੀ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਾਲਕੇ. ਗਲਾਕੇ. "ਹਿਵੈ ਗਾਲਿ ਗਾਲਿ ਤਨੁ ਛੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੱਲ. ਬਾਤ. "ਬਿੰਦਕ ਗਾਲਿ ਸੁਣੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਗਾਲੀ ਬਿਆ ਵਿਕਾਰ, ਨਾਨਕ ਧਣੀ ਵਿਹੂਣੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਗਾਲੀ ਕੂੜੀਆ ਬਾਝ ਪਰੀਤਿ ਕਰੇਇ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੧) ੩ ਗੱਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗੱਲਾਂ. ਬਾਤਾਂ. "ਸੇ ਗਾਲੀ ਰਬ ਕੀਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਰਿ. ਗੱਲੀਂ. ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ. ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ. "ਗਾਲੀ ਹਰਿਨੀਹੁ ਨ ਹੋਇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੫ ਸੰ. ਗਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਲ. ਦੁਸ਼ਨਾਮਦਹੀ. ਸ਼ਾਪ (ਸ੍ਰਾਫ). "ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਪਿਆਰੇ, ਤਿਨਿ ਕੁਲਿ ਲਾਗੈ ਗਾਲਿ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੬ ਬਦਨਾਮੀ. ਕਲੰਕ. ਧੱਬਾ. "ਤੇਰੇ ਕੁਲਹਿ ਨ ਲਾਗੈ ਗਾਲਿ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਗਾਲ੍ਹ. ਸੰ. गल–ਗੱਲ. ਸੰਗਜਾ–ਕਪੋਲ. ਰੁਖ਼ਸਾਰ. ਗੰਡ.

ਗਾਲ੍ਹ ਬਜਾਨਾ / **ਗਾਲ੍ਹ ਮਾਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸ਼ੇਖ਼ੀ ਮਾਰਨੀ. "ਆਵਤ ਹੈਂ ਚਲੇ ਗਾਲ੍ਹ ਬਜਾਵਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸ਼ਿਵਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ (ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਅੰਗੂਠਾ ਪਾਕੇ) ਬਕਰੇ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣੀ.

ਜਦ ਸਤੀ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਦੇਖਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਕ ਦੇ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਸੜ੍ਹਗਈ, ਤਦ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਗਣ ਵੀਰਭਦ੍ਰ ਨੇ ਆਕੇ ਯੱਗ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਕ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਕ ਦੇ ਧੜ ਪੁਰ ਬਕਰੇ ਦਾ ਸਿਰ ਜੜਕੇ (ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ) ਜ਼ਿੰਦਾ ਕੀਤਾ. ਦਕ ਦੀ ਬਕਰੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਿਵ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕ ਗਲ੍ਹ ਬਜਾ-ਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗਾਵ. ਗਾਇਨ. ਗਾਨ. "ਗਾਵ ਲੇਹ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਗਾਵ: ਪ੍ਰਿਥਮਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗਾਈਆਂ. ਗਊਆਂ. "ਗਾਵ ਸਭ ਆਨੀ." (ਨਰਾਵ) ੩ ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ. "ਬਿਖੈਬਿਆਧਿ ਕੇ ਗਾਵ ਮਹਿ ਬਾਸੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਫ਼ਾ گاو ਬੈਲ. ਬਲਦ. "ਅਮਿਤ ਗਾਵ ਲਵਗਨ ਕੇ ਭਰੇ." (ਦੱਤਾਵ) ਬੇਅੰਤ ਬੈਲ ਲੌਂਗਾਂ ਦੇ ਲੱਦੇਹੋਏ.

ਗਾਂਵ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ.

ਗਾਵਸਿ / **ਗਾਵਸੀ** ਗਾਵੇਗਾ। ੨ ਗਾਂਉਂਦਾ. ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ.

ਗਾਵਹਿ. ਗਾਂਉਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਾਵਹਿਂ. ਗਾਂਉਂਦੇ ਹਨ. "ਗਾਵਹਿ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਦੇਵੀ." (ਜਪੁ)

ਗਾਵਹੀ. ਗਾਂਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਾਵਹੀਂ. ਗਾਂਉਦੇ ਹਨ.

ਗਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਨ.

ਗਾਵਣਹਾਰਾ. ਵਿ–ਗਾਉਣਵਾਲਾ. ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਕ. "ਕੇਤੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ." (ਜਪੁ)

ਗਾਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਨ। ੨ ਵਿ–ਗਾਇਨ ਯੋਗਜ. ਗਾਨੇ ਲਾਇਕ. "ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਪਰਭਾਤਿ ਤੂਹੈ ਹੀ ਗਾਵਣਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗਾਵਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਇਨਵਿਦਜਾ। ੨ ਕੀਰਤਨ. "ਗਾਵਣਿ ਗਾਵਹਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਵਨਿ.

ਗਾਵਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਾਉਂਦਾਹੋਇਆ. "ਗਾਵਤ ਸੁਣਤ ਸਭੇ ਹੀ ਮੁਕਤੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗਾਵ ਤਕੀਆ / **ਗਾਵ ਤਕੀਯਹ** ਫ਼ਾ گاؤتکیہ ਸੰਗਜਾ–ਵਡਾ ਸਿਰ੍ਹਾਨਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿੱਠ ਲਾਕੇ ਬੈਠੀਏ. ਗਾਵਾ.

ਗਾਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਇਨ. ਗਾਉਣਾ.

ਗਾਵਨਹਾਰਾ. ਗਾਉਣਵਾਲਾ. ਗਾਇਕ. ਗਵੈਯਾ.

ਗਾਵਨਿ. ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਗਾਂਉਦੇ ਹਨ. "ਗਾਵਨਿ ਪੰਡਿਤ ਪੜਨਿ ਰਖੀਸਰ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਵਣਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਾਵਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਵਨਿ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਾਇਨ (ਗਾਉਣ) ਦੀ ਰੀਤੀ. "ਗਾਵਨੀ ਨੀਕੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਗਾਵਨੋ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਇਨ. ਗਾਉਣਾ। ੨ ਵਿ– ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕੋਈ ਰਾਮਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਨੋ। ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਪਗ ਲਾਵਨੋ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਗਾਵਰ. ਫ਼ਾ ਗਾਵ਼ ਬੇਦੀਨ. ਕਾਫ਼ਿਰ."ਉਰਝਿਰਹਿਓ ਰੇ ਬਾਵਰ ਗਾਵਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਵਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਹੁਰ.

ਗਾਵਰਾ } ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ. ਗਾਂਵ. "ਬਚਾਇ-
ਗਾਂਵੜਾ } ਲਯੋ ਗਾਵਰਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਵ ਤਕੀਆ। ੨ ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ. "ਦੇਹੀ ਗਾਵਾ ਜੀਉ ਧਰ ਅਹਿਤਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਦੇਹੀ (ਸ਼ਰੀਰ) ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੀਵਾਤਮਾ ਵਿਸਵੇਦਾਰ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਗਵਯ. ਵਿ–ਗਊ ਦਾ. ਗੌ ਸੰਬੰਧੀ. ਗੌਕਾ. "ਗਾਵਾ ਗੋਬਰ ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭੦) ੪ ਗਾਵਾਂ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਂ. "ਜਬ ਦੇਖਾ ਤਬ ਗਾਵਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਾਵਾਇਦਾ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਂਦਾ. "ਆਪੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਇਦਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗਾਵਾਈ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਈ। ੨ ਗਾਇਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗਾਉਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੪ ਸੰ. ਗਵੇਸ਼ਯ ਗ੍ਰੀਮ ਕਰਵਾਈ. ਮਿਟਵਾਈ.

ਗਾਵਾਏ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਏ। ੨ ਖੋਏ. ਗਵਾਏ. "ਹਲਤ ਪਲਤ ਦੋਵੈ ਗਾਵਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਗਾਵਾਹਾ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਗੁਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਵਾਹਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਗਾਇਨ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਲਾਇਕ ਹੈ.

ਗਾਵਾਹਾ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਵਾਇਆ.

ਗਾਵਾਰ } ਦੇਖੋ, ਗਵਾਰ. "ਕਾਚਾ ਧਨੁ ਸੰਚਹਿ ਮੂਰਖ
ਗਾਵਾਰੁ } ਗਾਵਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਗਾਵਾਵਹਿ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਵਹਿ। ੨ ਗਵਾ (ਖੋ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਗਵਾਵਹਿ. ਖੋਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਧਰਮੀ ਧਰਮ ਕਰਹਿ ਗਾਵਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗਾਵਿਆ. ਗਾਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਾਇਆ-ਹੋਇਆ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. "ਸਹਜੇ ਗਾਵਿਆ ਬਾਇ ਪਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਗਾਵਿਸ. ਸੰਗਜਾ–ਗਵ (ਬੈਲ) ਪੁਰ ਦਿਸਥਿਤਹੋਈ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਾਵਿਸਇਸ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗਾਵਿਸ.

ਗਾਵਿਸਇਸਣੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗਾਵਿਸ.

ਗਾਵੀਏ } ਗਾਇਨ ਕਰੀਏ. ਗਾਈਏ.
ਗਾਵੀਐ }

ਗਾਵੀਜੈ. ਗਾਇਨ ਕਰੀਜੈ. ਗਾਈਏ.

ਗਾਵੀਤਾ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. "ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵੀਤਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਗਾੜ. ਸੰ.ਗਾਢ. ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ. "ਲਗੋ ਪਾਪ ਗਾੜੰ." (ਜਨਮੇਜਯ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘਾਤ. ਘਟਨ. ਭਾਵ–ਕਾਵਸਰਚਨਾ. "ਪੜਤ ਪੜਤ ਥਕੇ ਮਹਾਕਵਿ ਗਾੜਤ ਗਾੜ ਅਨੰਤ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਵਿਪੱਤਿ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਗਾੜ ਪਰੀ ਗਜ ਪੈ ਜਬ ਹੀ," (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਮਠਭੇੜ. ਹੱਥੋਪਾਈ. "ਗਾੜ ਪਰੀ ਇਹ ਭਾਂਤ ਤਹਾਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੬) ਪ ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੰਠ. "ਸਤ ਗਾੜਨ ਕੋ ਬਲ ਜੋ ਨਰ ਕਰ ਸੋ ਹਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੪) ਜੋ ਸੌ ਗੰਠਾਂ ਵਾਲਾ ਬੱਲਮ(ਨੇਜ਼ਾ) ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਧਾਰੇ। ੬ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ, ਜੋ ਓਰਕਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਹੈ। ੭ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵਾਲੀ ਪਹਾੜੀ। ੮ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋਇਆ ਲੂਣ.

ਗਾੜਾ. ਵਿ–ਗਾਢ. ਸੰਘਣਾ. ਘਨਾ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ। ੩ ਪਹਾ–ਚੌਗਲਾ, ਜੋ ਅਸਲ ਨਸਲ ਦਾ ਨਹੀਂ। ੪ ਵਿਭਚਾਰੀ. "ਆਪਿ ਸਤਵੰਤਾ ਆਪਿ ਗਾੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ, ਗਾੜ.

ਗਾੜੂ. ਵਿੱਜ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਸੱਚਾ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਹੋਇਆ.

ਗਿ. ਆਉਣਵਾਲੇ ਸਮੇਂ (ਭਵਿਸ਼ਤ) ਦਾ ਬੋਧਕ. ਆਵੇਗੀ. "ਆਵਗਿ ਆਗਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੀ.

ਗਿਆ. ਵਿ–ਗਤ. ਚਲਾਗਿਆ। ੨ ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਮਿਟਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਯਾ.

ਗਿਆਸ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਆਰਸ. ਏਕਾਦਸ਼ੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਗਜਾਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਬ੍ਰਹਮਨ ਗਿਆਸ ਕਰਹਿ ਚਉਬੀਸਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ੨੪ ਏਕਾਦਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਰਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਗ੍ਰਾਸ–ਜ਼ਾਸ.* ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਸਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਯਾਸ.

ਗਿਆਸੁੱਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਗਯਾਸੁੱਦੀਨ.

ਗਿਆਤ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਤ–ਜ਼ਾਤ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ. ਮਾਲੂਮ.

ਗਿਆਤਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਤਾ. ਵਿ–ਜ਼ਾਨ੍ਤ੍ਰ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਯਾਨੀ। ੨ ਗਾਤ੍ਰ ਨੂੰ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ. "ਕਿਆ ਜਲਿ ਬੋਰਿਓ ਗਿਆਤਾ?" (ਗਉ ਗਬੀਰ) ਜਲ ਵਿੱਚ ਗਾਤ ਡੋਬਣ ਤੋਂ ਕੀ ਹੈ ?

ਗਿਆਤੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਤਿ–ਜ਼ਾਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਸੰਬੰਧੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਗੋਤ ਦਾ ਹੈ. ਬਾਪ ਦਾਦੇ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ.

ਗਿਆਨ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਨ–ਜ਼ਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਣਨਾ. ਬੋਧ. ਸਮਝ. ਇਲਮ. "ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨ ਨ ਆਇਓ ਮਿਰਤਕੁ ਹੈ ਸੰਸਾਰ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਗਯਾਨਰੂਪ ਹੈ.

ਗਿਆਨਅੰਜਨ } ਸੰਗਜਾ–ਗਯਾਨਾਂਜਨ. ਗਯਾਨ-
ਗਿਆਨਅੰਜਨੁ } ਰੂਪ ਸੁਰਮਾ. "ਗਿਆਨਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ, ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੁ ਬਿਨਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਗੁਰ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਿਆਨਹੀਣ } ਵਿ–ਗਯਾਨ ਰਹਿਤ. ਅਗਯਾਨੀ.
ਗਿਆਨਹੀਨ } "ਗਿਆਨਹੀਣੰ ਅਗਿਆਨਿ ਪੂਜਾ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਗਿਆਨਖੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਗਯਾਨ ਅਵਸਥਾ. ਆਤ੍ਮ-ਬੋਧ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ. ਗਯਾਨਭੂਮਿਕਾ." "ਗਿਆਨਖੰਡ ਮਹਿ ਗਿਆਨੁ ਪਰਚੰਡੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਗਯਾਨਕਾਂਡ.

ਗਿਆਨਮਤੀ. ਵਿ–ਗਯਾਨ ਸਹਿਤ ਹੈ ਮਤਿ (ਬੁੱਧਿ) ਜਿਸ ਦੀ. "ਗਿਆਨਮਤੀ ਪਛਾਤਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਗਿਆਨਰਾਉ } ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਸਾਰੇ
ਗਿਆਨਰਾਇ } ਗਯਾਨਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਭ ਗਯਾਨ ਉਤ੍ਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਗਿਆਨਰਾਉ ਜਬ ਸੈਜੈ ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਗਿਆਨਵੰਤ. ਵਿ–ਗਯਾਨਵਾਨ. "ਗਿਆਨਵੰਤ ਕਉ ਤਤੁਵੀਚਾਰ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਗਿਆਨੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਨਿਨ. ਗਯਾਨੀ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਯਾਤਾ. ਆਲਿਮ. "ਆਪ ਬੀਚਾਰੈ ਸੁ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਆਪੈ ਜਾਹੁ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ, ਲਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ। ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨ ਰੇ ਮਨਾ, ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨ." (ਸ: ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਯਾਨੀ.

ਗਿਆਰਸਿ. ਸੰਗਜਾ–ਗਯਾਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਏਕਾਦਸ਼ੀ.

ਗਿਆਰਹ. ਗਯਾਰਾਂ. ਏਕਾਦਸ਼. "ਗਿਆਰਹ ਮਾਸ ਪਾਸ ਕੈ ਰਾਖੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਗਿਆਰਹ ਗੇੜਾ ਸਿੱਖ. ਗਯਾਰਾਂ ਵਾਰ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ. "ਗਿਆਰਹਿ ਗੇੜਾ ਸਿੱਖ ਸੁਣਿ ਗੁਰਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਦਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੀ ਕਿ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਤਿਨਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗਯਾਰਾਂ ਵਾਰ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੨ ਕਈ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਯਾਰਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ–

੧ ਓ ਤੋਂ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ–ਤੀਕ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ.

ਗਿਆਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਰਹ.

ਗਿਆਰਾਂ ਸ਼ਿਵ } ਦੇਖੋ, ਰੁਦ੍ਰ.
ਗਿਆਰਾਂ ਰੁਦ੍ਰ }

ਗਿਆੜਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਘਣੀ ਝਾੜੀ। ੨ ਕੰਦਰਾ. ਗੁਹਾ. ਗੁਫਾ. ਗਿਰਿਦਰਾਰ.

ਗਿਸਟ. ਸੰ. ਵਿਤਸ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿੱਠ. ਬਾਲਿਸ਼ਤ. ਗਜ਼ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ. "ਕਿਤੇ ਭੋਚ ਗਿਸਟੇ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਗਿੰਗਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਲੇ ਅੰਗੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਲੋ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੁਰਗਾ. "ਗਿੰਗਲੀ ਹਿੰਗਲੀ ਪਿੰਗਲਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗਿੱਚੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਦਨ (ਗ੍ਰੀਵਾ) ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ.

ਗਿਜਾ. ਅ ਜ਼ ਗਿਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖੁਰਾਕ. ਭੋਜਨ.

ਗਿਜ਼ਗਿਜ਼. ਦੇਖੋ, ਗੁਜ਼ਗਿਜ਼.

ਗਿਝਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਗ੍ਰਿਧ (ਲੋਭ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਲਲਚਾ-
ਗਿਝਨਾ } ਉਣਾ. ਚਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਧਾ. "ਸ੍ਵਾਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਗਿਝਾਇਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗਿਟਕ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਟਿਕਾ. ਫਲ ਦੀ ਗੁਠਲੀ. "ਬਦਰੀਫਲ ਕੀ ਗਿਟਕ ਬਤੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗਿੱਟਾ. ਸੰ. ਗੁਲ੍ਫ. ਪਾਦਗ੍ਰੰਥਿ. ਟਖਨਾ.

ਗਿਠ. ਦੇਖੋ, ਗਿਸਟ.

ਗਿਡ. ਸੰ. ਕਿੱਟ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇੜ੍ ਦੀ ਮੈਲ। ੨ ਗਿਰਨਾ. ਪਤਨ. ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਗਿਣਤ } ਦੇਖੋ, ਗਣਤ ਅਤੇ ਗਣਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖ੍ਯਾ.
ਗਿਣਤੀ }

ਗਿਣਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਣਨਾ.

ਗਿੰਦ. ਸੰ. ਕਨ੍ਦੁਕ–ਕੰਦੁਕ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਂਦ. ਫਿੰਡ. ਖਿੱਦੋ. "ਜਮੁਨਾ ਕੇ ਕੂਲਿ ਖੇਲੁ ਖੇਲਿਓ ਜਿਨ ਗਿੰਦ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗਿਦੜ } ਸੰਗਜਾ–ਗੀਦਰ. ਸ੍ਰਿਗਾਲ. ਦੇਖੋ, ਗੀਦਰ.
ਗਿਦ੍ਦੂਆ } "ਗਿਦ੍ਦੂਆ ਮਸਾਨਬਾਸ ਕਰਜੋਦੀ ਕਰਤ ਹੈਂ." (ਅਕਾਲ)

ਗਿੰਦੂਆ. ਦੇਖੋ, ਗਿੰਦ.

ਗਿੰਦੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੀਦੋੜਾ.

ਗਿੱਦੜ. ਦੇਖੋ, ਗਿਦੜ.

ਗਿੱਦੜਦਾਖ. ਦੇਖੋ, ਮਕੋ.

ਗਿੰਧ. ਸੰਗਜਾ–ਗਯਿਦ. ਹਾਥੀ। ੨ ਦਿੱਗਜ ਹਸ੍ਤੀ. "ਗੀਗਕਤ ਗਿੰਧ." (ਦੱਤਾਵ) ਚਿੰਘਾਰਦੇ ਹਨ ਦਿੱਗਜ.

ਗਿਧਾ. ਵਿ–ਲੋਭੀ ਹੋਇਆ. ਦਿੱਡ੍ਢਾਵਾਨ ਹੋਇਆ. ਲਲਚਾਇਆ. ਸੰ. ਗ੍ਰਧ੍–ਗ੍ਰਿਧ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਚਾਹਣਾ–ਲੋਭ ਕਰਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗਿਧਾ ਅਥਵਾ ਗ੍ਰਿਧ ਹੈ. "ਸੂਰਿਆਂ ਦੇ ਤਨ ਲਾਈਆਂ ਗੋਸਤ ਗਿਧੇਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਖ਼ਰੀਦਿਆ. ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ। ੩ ਸੰ. ਗੀਤ–ਤਾਲ. ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਾੜੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਤਾਲ। ੪ ਗਿਤ–ਧ੍ਰਾਨ.

*ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਅੱਖਰ ਜਮਾ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੁਕਲ ਪੰਜਾਬੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ ਹੈ. ਇਸ ਅੱਖਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣਾ ਔਖ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਚਾਰ ਥਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੋਵੇ ਬਹਰ ਗਲਤ "ਗਯਾ" ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਨੁ–ਗਿਤ ਗਿਤ ਧੁਨਿ.

ਗਿੱਧ. ਸੰ. ਗ੍ਰਸ–ਗ੍ਰਿਧ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਿਰਝ, ਜੋ ਮਾਸ ਦਾ ਲੋਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਲ, ਖੰਭ ਕਾਲੇ, ਚੁੰਜ ਮੁੜਵੀਂ ਨੋਕਦਾਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਨਜਰ ਵਡੀ ਤੇਜ ਹੈ, ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਦੂਰੋਂ ਮੁਰਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਡਿਗਦਾ ਹੈ. ਗਿੱਧ ਆਪ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕੇਵਲ ਮੁਰਦਾਰ ਤੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. Vulture. ਦੇਖੋ, ਕਰਗਸ.

ਗਿਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਣਨਾ.

ਗਿਨਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਣਤੀ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫ਼ਿਕਰ.

ਗਿਬਣਾ / **ਗਿਬਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਗਰਵ ਕਰਨਾ। ੨ ਸ਼ੇਖ਼ੀ ਮਾਰਨੀ.

ਗਿਬਰ. ਦੇਖੋ, ਗਬਰ.

ਗਿਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿ। ੩ ਸੰ. ਗਿਰ੍. ਵਾਕਜ. ਬਾਣੀ.

ਗਿਰਸਤ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਸ੍ਥ–ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ. ਵਿ–ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਘਰਬਾਰੀ. "ਨਾਮ ਵਸਿਆ ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਪਰਵਾਣ ਗਿਰਸਤ ਉਦਾਸਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਮਕ਼ਬੂਲ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਆਸ਼੍ਰਮ। ੩ ਵਿ–ਗ੍ਰਸਿਤ. ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ. "ਰੋਗਗਿਰਸਤ ਚਿਤਾਰੇ ਨਾਉਂ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਰੋਗਗ੍ਰਸਿਤ ਚਿਤਾਰੇ ਨਾਉ.

ਗਿਰਸਤਿ / **ਗਿਰਸਤੀ** / **ਗਿਰਸਤੁ** } ਸੰ. ਗ੍ਰਹਸ੍ਥਿਨ–ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥੀ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਘਰਬਾਰੀ. ਗ੍ਰਿਹੀ. "ਗਿਰਸਤੀ ਗਿਰਸਤਿ ਧਰਮਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਆਸ਼੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਸਤ. "ਤਜੈ ਗਿਰਸਤੁ ਭਇਆ ਬਨਵਾਸੀ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਗਿਰਹ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹ–ਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.। ੨ ਗ੍ਰਿਹਸਥਾਸ਼੍ਰਮ. "ਵਿਚੇ ਗਿਰਹ ਉਦਾਸ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਫ਼ਾ گرہ ਗੱਠ. ਗ੍ਰੰਥਿ. "ਗਿਰਹਾ ਸੇਤੀ ਮਾਲੁ ਧਨੁ." (ਜਪੁ) "ਮੋਹਮਗਨ ਲਪਟਿਓ ਭ੍ਰਮਗਿਰਹ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਤਿੰਨ ਉਂਗਲ ਪ੍ਰਮਾਣ (ਗਜ਼ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਹਿੱਸਾ). ੫ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ.

ਗਿਰਹਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹ ੨, ਅਤੇ ਗਿਰਿਹਾ.

ਗਿਰਹੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਨ–ਗ੍ਰਿਹੀ. ਵਿ–ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਗਿਰਹੀ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਦਾਸੀ ?" (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਗ੍ਰਹ ਹੀ. ਘਰ ਹੀ. "ਗਿਰਹੀ ਮਹਿ ਸਦਾ ਹਰਿਜਨ ਉਦਾਸੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਗਿਰਹੁ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹ–ਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰ. "ਏਕ ਗਿਰਹੁ ਦਸ ਦੁਆਰ ਹੈਂ ਜਾਕੇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ. ਗ੍ਰਿਹੀ. "ਇਸ ਭੇਖੈ ਥਾਵਹੁ ਗਿਰਹੁ ਭਲਾ, ਜਿਥਹੁ ਕੋ ਵਰਸਾਇ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਗਿਰਗਟ / **ਗਿਰਗਿਟ** } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਕਲਾਸ. ਕਿਰਲਾ. ਸਰਟ. ਗਲਗਤਿ.

ਗਿਰਜਾ. ਪੁਰਤ–ਇਗ੍ਰਿਜਿਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ. ਚਰਚ। ੨ ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾ.

ਗਿਰਝ. ਦੇਖੋ, ਗਿੱਧ. "ਦੇਹੀ ਗਿਰਝਨ ਖਾਈ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਿਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਗਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਗਲ-ਜਾਣਾ.

ਗਿਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡਿਗਣਾ. ਪਤਿਤ ਹੋਣਾ. "ਗਿਰਤ ਕੂਪ ਮਹਿ ਖਾਹਿ ਮਿਠਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਣ.

ਗਿਰਦ. ਫ਼ਾ گرد ਵਜ–ਆਸਪਾਸ. ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚੁਫੇਰੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੇਰਾ. "ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਪਹਿਰ ਗਿਰਦ ਤਿੰਹ ਕੀਓ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਗਿਰਦਨਵਾ / **ਗਿਰਦਨਵਾਰਾ** / **ਗਿਰਦਨੁਵਾਹ** } ਫ਼ਾ گردنواح ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. "ਜਾਨਤ ਗਿਰਦਨਵਾ ਇਹ ਸਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਹੁਣ ਲਿਖ ਘੱਲੋ ਵਲ ਰਾਜਿਆਂ ਜੋ ਗਿਰਦਨਵਾਰਾ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਗਿਰਦਾ. ਫ਼ਾ گرده ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੇਰਾ. ਵਲਗਣ. "ਗਿਰਦਾ ਕਰਕੈ ਤਿਹ ਕੋ ਤਿਸਟੈਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. "ਲਵਪੁਰ ਕੋ ਗਿਰਦਾ ਸਭ ਮਿਲੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਹਾਸ਼ੀਆ. ਗੋਟ. "ਗਿਰਦਾ ਵਸਤ੍ਰ ਵਰਣ ਵਰ ਨਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਗੋਲ ਤਕੀਆ. ਗਾਵਾ.

ਗਿਰਦਾਨ. ਫ਼ਾ گردان ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਪੇਟ. ਘੇਰਾ.

ਗਿਰਦਾਬ. ਫ਼ਾ گرداب ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੱਕਰ. ਭੌਰੀ. ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ.

ਗਿਰਦਾਵਰ. ਫ਼ਾ گردآور ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਲੀ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਜੋ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਿਰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਰ.

ਗਿਰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਾਰੀ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਣੀਆਂ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸਤਜਵਕਤਾ ਅਤੇ ਪਰਮ ਗਜਾਨੀ ਸੀ.

ਗਿਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡਿਗਣਾ. ਪਤਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਣ.

ਗਿਰਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਨਾਰ.

ਗਿਰਫਤਹ. ਫ਼ਾ گرفته ਗਰਿਫ਼ਤਹ. ਪਕੜਿਆ-ਹੋਇਆ. ਗ੍ਰਿਹੀਤ. "ਮਮ ਸਰਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਹ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗਿਰਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਵਰ.

ਗਿਰਵੀ. ਫ਼ਾ گروی ਵਿ–ਗਿਰੋ ਰੱਖਿਆਹੋਇਆ. ਗਹਿਣੇ ਪਾਇਆ. ਰੇਹਿਨ.

ਗਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਣੀ. ਕਲਾਮ। ੩ ਜੀਭ. ਰਸਨਾ। ੪ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਗਿਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਗਰਾਂ। ੨ ਫ਼ਾ گراں ਵਿ–ਭਾਰੀ. ਬੋਝਲ। ੩ ਮਹਿੱਘਾ (ਮਹਿੱਗਾ). ੪ ਵਡਮੁੱਲਾ.

ਗਿਰਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਨ। ੨ ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ. "ਓਨਾ ਘਰ ਨ ਗਿਰਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਵੁਠਾ ਘੁਘਿ ਗਿਰਾਉ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਗਿਰਾਂਉਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ. ਨਗਰ। ੨ ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ.

ਗਿਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡੇਗਣਾ. ਗੇਰਨਾ। ੨ ਢਾਹੁਣਾ.

ਗਿਰਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਾਮ. ਨਗਰ. "ਸਚੈ ਕੋਟਿ ਗਿਰਾਇ ਨਿਜਘਰਿ ਵਸਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੨ ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ.

ਗਿਰਾਸ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾਂ. "ਬਿਖੁ ਖਾਣਾ ਬਿਖੁ ਪੈਨਣਾ ਬਿਖੁ ਕੇ ਮੁਖਿ ਗਿਰਾਸ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਰੋਜ਼ੀ. ਨਿੱਤ ਦਾ ਭੋਜਨ। ੩ ਨਿਗਲਨਾ. ਗ੍ਰਸਣਾ. "ਸਸਿ ਕੀਨੋ ਸੂਰ ਗਿਰਾਸਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੋਖਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ ਜੋ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਗ੍ਰਸਲੀਤਾ. ਇਹ ਯੋਗਮਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ੪ ਭਾਵ–ਸਤੋਗੁਣ ਨੇ ਤਮੋਗੁਣ ਮਿਟਾਦਿੱਤਾ.

ਗਿਰਾਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ। ੨ ਗ੍ਰਸਲੀਤੀ.

ਗਿਰਾਸੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਾਸ. ਲੁਕਮਾ। ੨ ਰੋਜ਼ੀ "ਆਪੇ ਦੇਇ ਗਿਰਾਸੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗਿਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹ. "ਪਰੰਦਏ ਨ ਗਿਰਾਹ ਜਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾ। ੩ ਰੋਜ਼ੀ. ਨਿੱਤ ਦਾ ਭੋਜਨ. "ਜਿਉ ਜਿਉ ਸਚੇ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਦੇਇ ਗਿਰਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਗਿਰਾਹੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਾਸ. "ਤੀਜੇ ਮੁਹੀ ਗਿਰਾਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਗਿਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਾਉਣਾ.

ਗਿਰਾਨੀ. ਸਗਜ਼ਾ–ਅਜੀਰਣ. ਮੇਦੇ ਦਾ ਭਾਰੀਪਨ. ਅਣਪਚ। ੨ ਫ਼ਾ گرانی ਮਹਿੱਗਾਈ। ੩ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ.

ਗਿਰਾਪਤਿ / **ਗਿਰਾਪਿਤੁ** } ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਪਤਿ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਗਿਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਾਉ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰਾਪ.

ਗਿਰਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਾਮ. ਨਗਰ. "ਫਿਰਆਇਓ ਦੇਹ ਗਿਰਾਮਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਾਮ.

ਗਿਰਾਂਮਾਯਹ. ਫ਼ਾ گرانمایه ਵਿ–ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ. ਵਡਮੁੱਲਾ.

ਗਿਰਾਮੀ. ਫ਼ਾ گرامی ਵਿ–ਬਜ਼ੁਰਗ.

ਗਿਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਬਤ. ਪਹਾੜ. "ਗਿਰਿ ਬਸੁਧਾ ਜਲ ਪਵਨ ਜਾਇਗੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦਸਨਾਮੀ ਸੰਨਜਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਅੰਤ "ਗਿਰਿ" ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਸਨਾਮ ਸੰਨਜਾਸੀ

ਗਿਰਿਸੁਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰਵਤੀ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਗਿਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹਾ। ੨ ਸੰ. ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਵਜ੍ਰ ਨਾਲ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜਾਂ) ਨੂੰ ਚੂਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਜ੍ਰ.

ਗਿਰਿਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰਵਤੀ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਗਿਰਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ. "ਬੈਠ ਤਬੈ ਗਿਰਿਜਾ ਅਰੁ ਦੇਵਨ ਬੁੱਧਿ ਇਹੈ ਮਨ ਮੱਧ ਵਿਚਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਗੰਗਾ ਨਦੀ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਪਹਾੜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ. "ਗੰਗਾ ਗਿਰਿਜਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪੁਤ੍ਰ ਸਬਦ ਪੁਨ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ)

ਗਿਰਿਜਾਸੁਤ / **ਗਿਰਿਜਾਨੰਦਨ** } ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼। ੨ ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ। ੩ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸ਼ਮ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਿਰਿਜਾਪਤਿ. ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਭਰਤਾ ਸ਼ਿਵ.

ਗਿਰਿਜਾਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾਸੁਤ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮ-ਮਾਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ, ਜੋ ਗਿਰਿਜਾ (ਗੰਗਾ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾ ੨.

ਗਿਰਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀਂਦ੍ਰ.

ਗਿਰਿਧਰ / **ਗਿਰਿਧਾਰੀ** } ਗੋਵਰਧਨ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਦੇ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਗੋਪ, ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹਰ ਸਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਣੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਰੋਕਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੂਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਗੋਪਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਸ਼ੂ ਸਭ ਰੋੜ੍ਹਦਿਓ. ਜਦ ਗਵਾਲੇ ਵਰਖਾ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਗਏ ਅਤੇ ਘਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਡੁਬਦੇ ਦੇਖੇ, ਤਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਗੋਵਰਧਨ ਪਹਾੜ ਉਂਗਲ ਤੇ ਛਤਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਠਾਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਾਰੀ ਲਾਲ। ੪ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿਰਾਯ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਉਨੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ 'ਹਰਿਦਾਸ' ਸੀ. ਇਹ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਬਹੁਤ ਵਿਰਕਤ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ. ਗਿਰਿਧਰ ਦੇ ਕੁੰਡਲੀਏ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹਨ.

ਸਾਂਈ ਗਿਰਿਧਰ ਗਿਰਿ ਧਰਜੋ
ਗਿਰਿਧਰ ਕਹਿ ਸਭਕੋਇ।
ਹਨੂਮਾਨ ਗਿਰਿਵਰ ਧਰਜੋ
ਗਿਰਿਧਰ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ।
ਗਿਰਿਧਰ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ
ਹਨੂ ਦ੍ਰੋਣਾਗਿਰਿ ਲਜਾਯੋ।
ਤਾਂਤੇ ਕਨਕਾ ਗਿਰਜੋ ਸੋਊ
ਲੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਠਾਯੋ।
ਕਹਿ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿਰਾਯ
ਵਡਿਨ ਕੀ ਯਹੀ ਵਡਾਈ।
ਥੋਰੇ ਹੂੰ ਜਸ ਹੋਤ
ਵਡੇ ਪੁਰਖਨ ਕੋ ਸਾਂਈ॥

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਜੋ ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਛੇ ਪਛੁਤਾਇ।
ਕਾਮ ਬਿਗਾਰੇ ਆਪਨੋ ਜਗ ਮੇ ਹੋਤ ਹੱਸਾਇ।
ਜਗ ਮੇ ਹੋਤ ਹੱਸਾਯ ਚਿੱਤ ਮੇ ਚੈਨ ਨ ਆਵੇ।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਨਮਾਨ ਰਾਗ ਰੱਗ ਮਨਹਿ ਨ ਭਾਵੇ।
ਕਹਿ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿਰਾਯ ਦੁੱਖਕਛੁ ਟਰਤ ਨ ਟਾਰੇ।
ਖਟਕਤ ਹੈ ਜਿਯ ਮਾਂਹਿ ਕਿਯੇ ਜੋ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ।

ਗਿਰਿਧਾਰੀ ਲਾਲ. ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜੋ ਚਿਰ ਤੀਕ ਕਲਗੀਧਰ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ "ਪਿੰਗਲਸਾਰ" ਉੱਤਮ ਛੰਦਗ੍ਰੰਥ ਹੈ.

"ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਬਿੰਦਸਿੰਘ ਮੀਰ ਪੀਰ ਸੁਖਮੰਡ।
ਰਾਜ ਮਧਯ ਗਿਰਿਧਰ ਕਰਜੋ ਪਿੰਗਲਸਾਰ ਅਖੰਡ."
(ਪਿੰਗਲਸਾਰ)

ਗਿਰਿਨਾਸਨਿ. ਨਦੀ, ਜੋ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਿਰਿਨਾਸਨਿਪਤਿ ਸਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. ਪਰਬਤੋਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਿਰਿਨਾਰ. ਸੰ. ਗਿਰਿਨਗਰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ੩੫੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਇਸ ਉੱਪਰ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ, ਗੋਰਖ, ਕਾਲਿਕਾ ਅਰ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਜਗਤ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦੇਹੋਏ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਗਿਰਿਫ਼ਤਨ. ਦੇਖੋ, ਗਰਿਫ਼ਤਨ.

ਗਿਰਿਮੇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰੁਗਿਰਿ.

ਗਿਰਿਰਾਇ / **ਗਿਰਿਰਾਜ** ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੁ.

ਗਿਰਿਵਰ. ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਹਰਿਆਈ ਅਤੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ। ੨ ਹਿਮਾਲਯ। ੩ ਸੁਮੇਰੁ। ੪ ਵਾਰਿਗੀਰ. ਬੱਦਲ. ਮੇਘ. "ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ, ਤਉ ਹਮ ਮੋਰਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਪਾਂਵਟੇ ਦੇ ਪਾਸ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਬਹੈ ਨਦੀ ਇਕ ਨਾਮ ਗਿਰੀ ਹੈ। ਦਿਸਿ ਦੂਜੇ ਰਵਿਸੁਤਾ ਢਰੀ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਪਹਾੜੀ ਨਦੀਆਂ ਹਨ. ਇੱਕ ਸਿਮਲੇ ਅਤੇ ਚਾਯਲ ਦੇ ਮੱਧ ਭੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੪ ਗਿਰੁ. ਮਗਜ਼। ੫ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਪਹਾੜੀਆ.

ਗਿਰੀਆ. ਫ਼ਾ ਗ੍ਰਿਯਹ. ਗਿਰੀਯਹ. ਰੁਦਨ. ਵਿਲਾਪ. "ਸੁਭ ਅਮਲਾ ਥੀਂ ਬਿਗੈਰ ਗਿਰੀਆ ਕਰਦੇ ਹਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗਿਰੀਆਂ. ਫ਼ਾ ਗ੍ਰਿਯਾਂ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਦਾ। ੨ ਰੋਂਦੂ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਿਰੀਸ. ਸੰ. ਗਿਰੀਸ਼. ਗਿਰਿ–ਈਸ਼. ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਕੈਲਾਸ਼ਪਤਿ ਹੈ. "ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਬਿਹੀਨ ਗਿਰੀਸਾ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਮਾਲਯ। ੪ ਸੁਮੇਰੁ.

ਗਿਰੀਸਤਨ. ਫ਼ਾ ਗ੍ਰਿਸ੍ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਰੋਣਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ.

ਗਿਰੀਂਦ੍. ਗਿਰਿ–ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀਸ.

ਗਿਰੀਵਾਨ / **ਗਿਰੇਬਾਨ** / **ਗਿਰੇਵਾਨ** ਫ਼ਾ ਗ੍ਰੀਵਾਂ ਗਿਰੇਬਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁੜਤੇ, ਕੋਟ ਆਦਿਕ ਦਾ ਗਲਾਵਾਂ. "ਆਪਨੜੇ ਗਿਰੀਵਾਨ ਮਹਿ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਿ ਦੇਖੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ–ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ. ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਐਬ ਦੇਖ। ੨ ਗੀਰਵਾਣ (ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਗਿਰੀਵਾਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਗਿਰੀਵਾਨਵਾਚਾ ਅਤਿ ਗੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ) ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੀ ਹੈ.

ਗਿਰੇ. ਫ਼ਾ ਗ੍ਰੇ ਵਿ–ਗਿਰਵੀ. ਗਿਰਵੀ ਪਾਇਆ. ਰੇਹਨ.

ਗਿਰੇਂਟ. ਡਿਗਦਾ ਹੈ. ਪਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਿਹੰਤ ਗਿਰਿ ਪਤਿ ਪਾਤਾਲੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗਿਰੇਦਾ. ਵਿ–ਗੇਰਣ ਵਾਲਾ. ਡੇਗਣ ਵਾਲਾ. "ਗਾਲਬ ਗਿਰੇਦਾ." (ਗਜ਼ਨਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੀਰੇਦਾ.

ਗਿਰੇਬਾਰੀ. ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਅਤੇ ਬਾਰਿ (ਜਲ). ਥਲ ਅਤੇ ਜਲ. "ਗਿਰੇਬਾਰੀ ਵਡ ਸਾਹਿਬੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਸਮੁੰਦਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ। ੨ ਫ਼ਾ ਗ੍ਰੇਵਾਰ. ਗਿਰੀਵਾਰਾ. ਹਾਰ. ਮਾਲਾ.

ਗਿਲ. ਸੰ. ਗਿਲ੍. ਧਾ–ਨਿਗਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਮਿੰਗਲ ਗਿਲ। ੨ ਵਿ–ਨਿਗਲਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਫ਼ਾ ਗ੍ਹਿਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ। ੪ ਚਿੱਕੜ.

ਗਿਲਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਉਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.

ਗਿਲਹਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾਲ੍ਹੜ. ਕਾਟੇ.

ਗਿਲਜ਼ਈ / **ਗਿਲਜ਼ਾ** ਮਤੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. ਪੁਸ਼ਤੋ (ਪਸ਼ਤੋ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ "ਗ਼ਲੇਜ਼ੀ" ਹੈ. "ਕਾਬੁਲ ਕੇ ਗਿਲਜੇ ਜਿਨ ਕਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਿਲਨ. ਸੰ. ਗਿਰਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਗਲਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲ ਧਾ.

ਗਿਲਮ. ਫ਼ਾ ਗ੍ਹਿਲੀਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਂਨ ਦਾ ਗਰਮ ਕਾਲੀਨ. "ਗਿਲਮ ਗਲੀਚੇ ਫਰਸ ਬਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗ਼ਿਲਮਾਨ. ਅ. غِلمان ਗ਼ੁਲਾਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਰਗ (ਬਹਿਸ਼੍ਤ) ਦੇ ਜਵਾਨ ਲੜਕੇ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮੌਮਿਨਾ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਲਈ ਮਿਲਣਗੇ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਰਾਨ ਪਾਰਾ ੨੭, ਸੂਰਤ ਤੋਰ ੫੨, ਰੁਕੂਅ ੧.

ਗਿਲਾ. ਫ਼ਾ ਗ੍ਹਿਲਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਕਾਯਤ. "ਕਰੋ ਨ ਗਿਲਾ ਸੁਨਤ ਇਸ ਬੈਨ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਗੁੱਛੇ ਤੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਦਾਣਾ। ੩ ਦੋ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਰਸਤਾ. ਦਰਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਿੱਲਾ.

ਗਿਲਾਜਤ. ਅ. غلاظت ਗ਼ਿਲਾਜ਼ਤ. ਮੋਟਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ–ਮੋਟਾਈ. ਗਾੜ੍ਹਾਪਨ। ੨ ਭਾਵ–ਮੈਲ. ਗੰਦਗੀ.

ਗਿਲਾਨ / **ਗਿਲਾਨਿ** ਦੇਖੋ, ਗਲਾਨਿ. "ਗਈ ਗਿਲਾਨਿ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਗ਼ਿਲਾਫ਼. ਅ. غِلاف ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਦਾ। ੨ ਉਛਾੜ. ਢਕਣ ਦਾ ਵਸਤ੍.

ਗਿਲਿਸਤ. ਬਾਲਿਸ਼੍ਤ. ਗਿੱਠ. ਦੇਖੋ, ਗਿਸਟ. "ਸ੍ਵਾ ਗਿਲਿਸਤ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੀ ਚੋਟੀ ਸਿਰ ਕੇਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਿਲਿੰਦਾ. ਵਿ–ਨਿਗਲਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਲ.

ਗਿਲੀ. ਵਿ–ਗਿੱਲੀ. ਆਰਦ੍. "ਗਿਲੀ ਗਿਲੀ ਰੋਡੜੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦ੍ਵੀਹੋਈ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ। ੨ ਨਿਗਲੀਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਗਿਲ। ੩ ਫ਼ਾ ਗ੍ਹਿਲੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ. ਖ਼ਾਕੀ.

ਗਿਲੋ. ਦੇਖੋ, ਗੁਡੂਚੀ.

ਗਿਲੋਟ. ਸੰ. ਗਿਲੋਡ੍ਸ. ਆਲੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਕੰਦ. ਇਸ ਦੀ ਬੇਲ ਝਾੜੀਆਂ ਉੱਪਰ ਫੈਲਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਖੱਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਬੇਲ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚੋਂ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਗੋਲ ਆਲੂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਗਿਲੋਲਾ. ਗਿਲ (ਮਿੱਟੀ) ਦਾ ਓਲਾ. ਗੁਲੇਲਾ. ਗੁਲੇਲ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਗੋਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਲੋਲਾ.

ਗਿਲੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਉਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.

ਗਿਲ੍ਹੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲਗੰਡ. ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਲੇ ਦਾ ਮਾਸ ਫੁੱਲਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗ੍ਰੰ ਗ੍ਹੁਤਰ. Goiter. ਪਹਾੜ ਆਦਿ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚੂਨੇ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਰੋਗ ਜਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗਲ ਫੁੱਲਕੇ ਵਡੀ ਰਸੌਲੀ ਜੇਹੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਣ ਤੋਂ ਗਲ ਹੇਠ ਮਾਸ ਲਟਕਣ ਲਗਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਿਲ੍ਹੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ. ਪਾਣੀ ਉਬਾਲ ਅਤੇ ਫ਼ਿਲਟਰ ਕਰਕੇ ਪੀਵੇ. ਸਣ ਦੇ ਬੀਜ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੀਹਕੇ ਕੋਸੇ ਕੋਸੇ ਗਿਲ੍ਹੜ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੇ. ਪਲਾਸ (ਢੱਕ) ਦੀ ਜੜ ਚਾਉਲਾਂ ਦੇ ਧੋਣ ਨਾਲ ਰਗੜਕੇ ਲੇਪ ਕਰੇ. ਦਾਰੁਹਲਦੀ, ਸੁਹਾਗਾ ਬਰੋਕ ਪੀਹਕੇ ਘੀਕੁਆਰ ਦੇ ਪੱਠੇ ਤੇ ਛਿੜਕਕੇ ਬੰਨ੍ਹੇ. ਗਿਲ੍ਹੜਪਤ੍ਰ* ਅਤੇ ਕਾਲ੍ਹੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਸੰਝ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਫੱਕੇ.

ਗਿੱਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਮੀ. ਤਰਾਵਤ. ਗਿੱਲਾਪਨ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍। ੩ ਗਿੱਲ ਜਾਤਿ ਦੇ ਵਸਾਏ ਅਨੇਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਗਿੱਲ ਕਲਾਂ.

ਗਿੱਲ ਕਲਾਂ. ਨਾਭਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ੭੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਹੰਤ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਗਿੱਲ ਮਿਲਣੀ. ਅਜੇਹੀ ਵਰਖਾ ਹੋਣੀ ਕਿ ਜਮੀਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਵਰਖਾ ਦੀ ਗਿੱਲ ਦਾ ਮਿਲ ਜਾਣਾ. ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਵਹਾਈ ਅਤੇ ਵਿਜਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਰ ਤੀਕ ਸੋਕਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

ਗਿੱਲਾ. ਵਿ–ਗੀਲਾ. ਭਿੱਜਿਆਹੋਇਆ. ਤਰ. ਨਮਦਾਰ.

ਗਿੜਗਿੜਾਉਣਾ / **ਗਿੜਗਿੜਾਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਗਿੜ ਗਿੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਬਹੁਤ ਦੀਨਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ. ਘਿਘਿਆਉਣਾ.

ਗਿੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡਿਗਣਾ. ਪਤਨ.

ਗਿੜਵੜ. ਦੇਖੋ, ਗਿੜਵਰ. "ਗਚੁ ਜਿ ਲਗਾ ਗਿੜ-ਵੜੀ ਸਖੀਏ ਧਉਲਹਰੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਚੂੰਨੇ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਦੇ ਉੱਚੇ ਧੌਲਰ.

ਗਿੜਵੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿੜਵੜ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ੬ ਅਤੇ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ੨.

ਗਿੜਾਉ / **ਗਿੜਾਇ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਿਰਾਉ. ਪਾਤ. "ਸੁਖ ਛੋਗਕੇ ਗਿੜਾਇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗਿੜਿਮੁੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਡਿਗਕੇ ਅਤੇ ਲੋਟਣੀ ਖਾਕੇ. ਚਕ੍ਰਦੇਕੇ. "ਗਿੜਿਮੁੜਿ ਪੁਰਹਿ ਤਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਮੁੜਘਿੜਕੇ.

ਗੀ. ਗਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਜਿਵੇਂ–ਜਾਵੇਗੀ,ਆਵੇਗੀ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਣੀ. ਕਲਾਮ। ੩ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਗੀਓ. ਗਿਆ. ਦੂਰਹੋਇਆ. ਚਲਾਗਿਆ. "ਤਾਪ ਸੰਤਾਪ ਮੇਰਾ ਬੈਰ ਗੀਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੀਅ. ਸੰ. ਗੇਯ–ਗੇਯ. ਵਿ–ਗਾਉਣ ਲਾਇਕ. ਗਾਨੇ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੀਤ. "ਇਕਨਾ ਨਾਦ ਨ ਬੇਦ, ਨ ਗੀਅ ਰਸੁ, ਰਸ ਕਸ ਨ ਜਾਣੰਤਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦਸ੍ਵਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਗਾਂਧਰਵ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਸਸਾਧਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ.

ਗੀਅਰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੀਅ.

ਗੀਆ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜੋ ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਅਤੇ ਗੀਤ੍ਯਾਲਿਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਗੀਹਨਿ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਣੀ–ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਘਰ ਵਾਲੀ. ਔਰਤ. ਜੋਰੂ. "ਘਰ ਕੀ ਗੀਹਨਿ ਚੰਗੀ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ)

ਗੀਗਾ. ਡਿੰਗ. ਬਾਲਕ. ਅਞਾਣ। ੨ ਗੀ (ਬਾਣੀ) ਤੋਂ ਅਗਜ (ਅਗ੍ਯਾਨੀ). ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ.

ਗੀਡ. ਦੇਖੋ, ਗਿਡ. "ਗੀਡ ਬਹਿਤ ਜਿਹ ਪਿਖਤ ਗਿਲਾਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਗੀਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ ਛੰਦ ਅਥਵਾ ਵਾਕ.

*ਇਹ ਇੱਕ ਪੌਧੇ ਦਾ ਪੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਨਮਕੀਨ ਜ਼ੀਲ੍ਹਾ ਦੇ ਜ਼ਿਲਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣਾ ਗਾਵੈ ਗੀਤ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਵਡਾਈ. ਯਸ਼। ੩ ਉਹ, ਜਿਸ ਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਇਆ ਜਾਵੇ.

ਗੀਤਗੋਬਿੰਦ } **ਗੀਤਗੋਵਿੰਦ** } ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਯਸ਼ ਦਾ ਗੀਤ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਕੀਰਤਨ. "ਸਹੀਆ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤਗੋਬਿੰਦ ਅਲਾਇ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) ੨ ਗਾਯਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਗੋਵਿੰਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਅਜੇਹਾ ਜਯਦੇਵ ਕਵਿ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਤਿ ਮਨੋਹਰ ਛੰਦ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਪੁਰ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜਯਦੇਵ.

ਗੀਤਨਾਦ } **ਗੀਤਬਾਦ** } ਗੀਤ (ਗਾਉਣਾ) ਬਾਦ (ਵਾਦਨ). ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਜਾਉਣਾ. "ਗੀਤਨਾਦ ਹਰਖ ਚਤੁਰਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) "ਗੁਰਰਸੁ ਗੀਤ ਬਾਦ ਨਹੀਂ ਭਾਵੈ ਸੁਣੀਐ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਗਵਾਇਆ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀਰਸ ਭਿੰਨਾ ਗਾਉਣਾ ਵਜਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ, ਉਸ ਨੇ ਆਤਮ-ਰਸ ਗਵਾ ਲੀਤਾ.

ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਚੌਦਾਂ ਚੌਦਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਰਗਣ ੬।੬.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪਛਿਰਾਜ ਰਾਵਨ ਮਾਰਕੈ,
ਰਘੁਰਾਜ ਸੀਤਹਿ ਲੈਗਯੋ ।
ਨਭ ਓਰ ਖੋਰ ਨਿਹਾਰਕੈ,
ਸੁ ਜਟਾਯੁ ਸਿਯ ਸੰਦੇਸ ਦਯੋ।
ਤਬ ਜਾਨ ਰਾਮ ਗਏ ਬਲੀ,
ਸਿਯ ਸਤਯ ਰਾਵਨ ਹੀ ਹਰੀ।
ਹਨੁਵੰਤ ਮਾਰਗ ਮੋ ਮਿਲੇ,
ਤਬ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਰੀ। (ਰਾਮਾਵ)

੨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਛੰਦ ਦੀ "ਗੀਯਾ-ਮਾਲਤੀ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਰਗਣ ੬।੬.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੁ ਕਲਪਤਰੁ ਕਰ ਸ਼ਾਖ ਸੁੰਦਰ,
ਫੂਲ ਫਲ ਯੁਤ ਸੋਭਤੀ ।
ਛਬਿ ਲਲਿਤ ਲਹਿ ਲਹਿ ਲਖਤ ਜਿਹ ਜਗ,
ਅਮਰ ਹੂੰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਲੋਭਤੀ।×××
(ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਗੀਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੀਤ. ਛੰਦ। ੨ ਯਸ਼. "ਗੁਣ ਗੀਤਾ ਨਿਤ ਵਖਾਣੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ਦੇਖੋ, ਗੀਤ। ੩ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਭੀਸ਼ਮ ਪਰਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੮ ਅਧਯਾਯ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲੋਕਸੰਖਯਾ ੭੦੦ ਹੈ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨੇਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਕੇ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰਜੁਨ ਸੰਵਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਜਗੋਤਿਸਰ" ਹੈ. ਹੁਣ ਉੱਥੇ ਸੁੰਦਰ 'ਗੀਤਾਭਵਨ' ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ।

੪ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੪ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰਿ ਊਸਰਹਿ, ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਇ ਜੜਾਉ।
ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੂ ਅਗਰ ਚੰਦਨਿ, ਲੀਪਿ ਆਵਹਿ ਚਾਉ।
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸ ਤੋ, ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ।
ਹੱਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ, ਬੇਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ।
(ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

(ਅ) ਗੀਤਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਤੇਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੇਵੀਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਣਾ,
ਹਰਿ ਸਿਮਰੀ ਦਿਨ ਸਭਿ ਰੈਣ।
ਆਪ ਤਿਆਗਿ *ਸਰਣੀ ਪਵਾਂ,
ਮੁਖਿ ਬੋਲੀ ਮਿਠੜੇ ਵੈਣ। ×××
(ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣਿ)

ਗੀਤਾਮਾਲਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ.

* ਛੰਦ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ 'ਤਯਾਗਿ' ਹੈ.

ਗੀਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਇਨ। ੨ ਗਾਇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ.

ਗੀਤਿਕਾ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪–੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦਾਸ ਚਖੁ ਭੇ ਕੁਮੁਦ ਕੇ ਸਮ, ਚੰਦ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰੰ."

(੨) ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪–੧੧ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖ ਮਨੋਪਿਮੰ, ਸਤਿਆਦਿ † ਭਾਵਰਤੰ,
ਪਰਮਦਭੁਤੰ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰੰ, ਜਦਿ ਚਿੰਤ ਸਰਬਗਤੰ.
(ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

(੩) ਗਣਛੰਦ ਗੀਤਿਕਾ ਇਉਂ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਸ, ਜ, ਜ, ਭ, ਰ, ਸ, ਲ, ਗ. ।।ऽ, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ।।, ऽ।ऽ, ।।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਸੁਮਤੀ ਨਿਵਾਸਤ
ਸੋ ਕਭੀ ਦੁਖ ਪਾਤ ਨਾ ।
ਜਿਨ ਹੈ ਰਟੀ ਗੁਰੁ ਕੀ ਗਿਰਾ
ਨਹਿੰ ਸੋ ਸਹੈਂ ਯਮਯਾਤਨਾ।

ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਇਹ ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਣਹਿਸਾਬ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ.

ਗੀਦਰ } **ਗੀਦੜ** } ਜਿਸ ਦੀ ਗੀ (ਬਾਣੀ) ਦਰ (ਡਰਾਵਣੀ) ਹੈ. ਗਿੱਦੜ. ਸ੍ਰਿਗਾਲ। ੨ ਭਾਵ–ਕਾਇਰ. ਡਰਪੋਕ.

ਗੀਦੀ. ਫ਼ਾ گیدی ਵਿ–ਡਰਪੋਕ. ਭੀਰੁ. ਕਾਇਰ. "ਅਬ ਗੀਦੀ ਜਾਨੋ ਨਹਿ ਪਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੀਧ. ਦੇਖੋ, ਗਿੱਧ। ੨ ਵਿ–ਲਲਚਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਗਿਧਾ. "ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਇਹੁ ਮਨੂਆ ਗੀਧ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਗੀਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਲਚਾਉਣਾ. ਇੱਛਾਵਾਨ ਹੋਣਾ. ਚਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਧ ਧਾ. "ਨਾਨਕ ਗੀਧਾ ਹਰਿਰਸ ਮਾਹਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਰਸਨਾ ਗੀਧੀ ਬੋਲਤ ਰਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਰਾਮ ਰਸਾਇਨਿ ਜੋ ਨਰ ਗੀਧੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗੀਧਾ } **ਗੀਧੇ** } ਦੇਖੋ, ਗੀਧਨਾ.

ਗ਼ੀਨ. ਫ਼ਾ گین ਪ੍ਰਤਯ–ਪੂਰਣ. ਭਰਿਆਹੋਇਆ. ਵਾਨ. ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਗ਼ਮਗੀਨ, ਰੰਗੀਨ ਆਦਿ.

ਗੀਬਤ. ਅ غیبت ਗ਼ੀਬਤ. ਸੰਗਜਾ–ਗ਼ੈਰਹਾਜਿਰੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਹੋਈ ਬਦਨਾਮੀ। ੨ ਨਿੰਦਾ.

ਗੀਯਾਮਾਲਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਗੀਰ. ਫ਼ਾ گیر ਪ੍ਰਤਯ. ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਦਾਮਨਗੀਰ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਦਿ. "ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰ-ਗੀਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਣੀ. ਬੋਲੀ.

ਗੀਰਬਾਣ } **ਗੀਰਵਾਣ** } ਸੰ. ਗੀਰ੍ਵਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਗੀਰ (ਵਾਣੀ) ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੀਰ. ਭਾਵ–ਵਾਕ ਨਾਲ ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਪੂਰਣ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ੧੫੭.

ਗੀਰਵਾਣੇਸ਼. ਗੀਵਾਣ–ਈਸ਼. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰ. ਸੁਰਪਤਿ.

ਗੀਰਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗੀਰਵਾਣ.

ਗੀਰੀ. ਫ਼ਾ گیری ਪਕੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ. ਇਸ ਦਾ ਮਸਦਰ (ਧਾਤੁ) ਗਰਿਫ਼ਤਨ ਹੈ.

ਗੀਰੰਦਾ. ਫ਼ਾ گیرندہ ਵਿ–ਗ੍ਰਾਹਕ. ਲੈਣਵਾਲਾ. ਪਕੜਨ ਵਾਲਾ.

ਗੀਲਾ. ਵਿ–ਗਿੱਲਾ. ਆਰਦ੍ਰ.

† ਛੰਦ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾਸੰਖਯਾ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ 'ਸਤਯਾਦਿ' ਹੈ.

ਗੀਲਾਨ. ਫ਼ਾ. ਫ਼ਾਰਸ (ਪਰਸ਼ੀਆ) ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ,* ਜਿਸ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ.

ਗੁ. ਸੰ. ਧਾ–ਮਲ ਤਯਾਗਣਾ. ਝਾੜੇ ਫਿਰਨਾ। ੨ ਅਸਪਸ਼੍ਟ ਬਾਣੀ ਬੋਲਨਾ. ਐਸਾ ਵਾਕ ਕਹਿਣਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਨਾ ਸਮਝੇ ਜਾਣ। ੩ ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਾ ਗੁ ਭਵਿਸ਼ਯਤ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੜੀਅਗੁ.

ਗੁਆ. ਦੇਖੋ, ਗੁਆਉਣਾ। ੨ ਗਵਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਫ਼ਾ گوے ਗੋਯ. ਗੇਂਦ. "ਮਾਤ ਕੁਨੇਮ ਜਿ ਜੰਗ ਗੁਆਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜੰਗ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਜੋ ਅਹਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ.

ਗੁਆਉ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਨ. ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋ. "ਏਵੈ ਕਰੈ ਗੁਆਉ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਆਉਣਾ.

ਗੁਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੋਣਾ. ਗੁਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਗਵਾਉਣਾ.

ਗੁਆਈ. ਗਾਇਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਗਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਾਬਾ ਪੂਜੀਐ, ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁਆਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਗੁਆਦਿੱਤੀ. ਖੋਈ। ੩ ਫ਼ਾ گویائی ਗੋਯਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਵਕਤ੍ਰਿਤਾ. ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਦੀ ਸਾਮਰਥਯ (ਸ਼ਕ੍ਤਿ).

ਗੁਆਹ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਹ.

ਗੁਆਹਮ. ਗੋਯ–ਅਹਮ. "ਮਾਤ ਕੁਨੇਮ ਜਿ ਜੰਗ ਗੁਆਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜੰਗਰੂਪ ਖੁੱਦੋ ਦੀ ਜਰੂਰੀ ਖੇਡ ਮਾਤ ਕਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ.

ਗੁਆਤਾ. ਗਵਾਇਆ. ਖੋਇਆ.

ਗੁਆ ਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਆ ਬੰਦਰ. "ਗੁਆ ਬੰਦਰ ਇਕ ਰਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੯)

ਗੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਰ। ੨ ਗੋਪਾਲ. ਗਊਪਾਲਕ. ਗਵਾਲਾ. "ਹਮ ਗੋਰੂ ਤੁਮ ਗੁਆਰ ਗੁਸਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੁਆਲ. ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ. ਅਹੀਰ.

ਗੁਆਲਨਿ } **ਗੁਆਲਨੀ** } ਗੋਪਾਲਿਕਾ. ਗੋਪੀ. ਅਹੀਰਨਿ.

ਗੁਆਲੀਅਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੀਅਰ.

ਗੁਸਈਆ } **ਗੁਸਈਆਂ** } ਸੰ. गोस्वामिन्–ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਜਗਤਨਾਥ. ਕਰਤਾਰ. "ਕੋਈ ਸੇਵੈ ਗੁਸਈਆ ਕੋਈ ਅਲਾਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਇੰਦ੍ਰਿਯਜਿਤ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਉਪਾਧਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਸਾਂਈਂ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਗੁਸਤਾਖ਼. ਫ਼ਾ گستاخ ਵਿ–ਚਾਲਾਕ. ਸ਼ੋਖ਼। ੨ ਬੇਅਦਬ.

ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ. ਫ਼ਾ گستاخی ਸੰਗਜਾ–ਬੇਅਦਬੀ. ਅਵਗਜਾ। ੨ ਚਾਲਾਕੀ. ਸ਼ੋਖ਼ੀ.

ਗੁਸਲ. ਅ غسل ਗ਼ੁਸਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸਨਾਨ. ਮੱਜਨ. "ਗੁਸਲ ਕਰਦਨ ਬੂਦ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਸਾ. ਅ غصہ ਗ਼ੁੱਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਸ਼. ਕ੍ਰੋਧ. ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ. "ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਗੁਸਾਇਨਿ. ਸੰ. ਗੋਸ੍ਵਾਮਿਨੀ. ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆ. "ਗੰਗ ਗੁਸਾਇਨਿ ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਸਾਈ } **ਗੁਸਾਂਈ** } ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆਂ "ਗੁਸਾਈ, ਪਰਤਾਪੁ ਤੁਹਾਰੋ ਡੀਠਾ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਨਜਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ। ੩ ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਮਾਤ.

ਗੁਸੈਲਾ. ਵਿ–ਗੁੱਸੇ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਾਲਾ.

ਗੁੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਾ.

ਗੁਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

* ਇਹ Caspian ਅਤੇ Euxine ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖੜਾਨਨ। ੨ ਇੱਕ ਭੀਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸ਼੍ਰਿੰਗਵੇਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰਿੰਗਵੇਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਹਨਾ.

ਗੁਹਜ. ਸੰ. ਗੁਹ੍ਯ–ਗੁਹਜ. ਵਿ–ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ. "ਗੁਹਜ ਗਲ ਜੀਅ ਕੀ ਕੀਚੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) "ਗੁਹਜਕਥਾ ਇਹੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਣੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਝ. ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਤ-ਪਰਜ ਸ਼ਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਛਲ. ਕਪਟ। ੪ ਗੁਦਾ, ਭਗ ਅਤੇ ਲਿੰਗ, ਜੋ ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਹਨ.

ਗੁਹਨ } ਸੰ. ਗੁਾਫਨ–ਗੁੰਫਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁੰਦਣਾ.
ਗੁਹਨਾ }

ਗੁਹਯ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਜ ਅਤੇ ਗੁਹਜ.

ਗੁਹਰ. ਫ਼ਾ ਗੌਹਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮੋਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਰ.

ਗੁਹਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਫਾ. ਕੰਦਰਾ। ੨ ਹਿਰਦਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ। ੩ ਮਾਯਾ.

ਗੁਹਾਂਗਨੀ } ਸੰ. ਗੁਹਜ ਅੰਜਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਖ ਦੀ
ਗੁਹਾਂਜਨੀ } ਪਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੋਣਵਾਲੀ ਫੁਨਸੀ.

ਗੁਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ. ਹਾਕ. "ਦਰ ਪਰ ਤਿਸੁ ਗੁਹਾਰ ਸੁਨਾਈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਗਊ ਹਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਖੋਜ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਟੋਲੀ. ਵਾਹਰ. "ਗੁਹਾਰ ਲਾਗ ਤੁਰਤ ਛੁਡਾਵਈ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਪੀਛੇ ਪਰੀ ਗੁਹਾਰ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗੁਹਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਮਯ ਅੰਬਾਰ. ਗੋਹੇ ਦਾ ਢੇਰ. ਪਾਥੀਆਂ ਦਾ ਢੇਰ.

ਗੁਹਾਰੂ. ਵਿ–ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਕ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਹਾਰ (ਤਾਕੁਬ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ) ਦਾ ਸਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਾਰ ੨.

ਗੁਹਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਹਨਾ। ੩ ਗੁੰਦਕੇ. ਗੁੰਫਨ ਕਰਕੇ.

ਗੁਹੀ. ਗੁੰਦੀ. ਪਰੋਈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਨ ਅਤੇ ਗੁਥਨ. "ਮੁੰਡਮਾਲ ਅਨੇਕ ਗੁਹੀ ਸਿਵ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਕਵਿਤਾ ਕਵਿ ਕੇ ਮਨ ਮੱਧਿ ਗੁਹੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਵਗੁਹੀ.

ਗੁਹੀਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਗੋਹਾ. ਗੁਹਾਰਾ। ੨ ਗੋਹ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਲਾਲ ਸਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੋਧਿਕਾਤਮਜ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਹ (ਗੋਧਾ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਡਿੰਗ. ਗੋਧੇਰਕ.

ਗੁਹ੍ਯ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਜ.

ਗੁਹ੍ਯਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਯਕ੍ਸ਼ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਗੁਪਤ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗੁਹ੍ਯਕੇਸ਼੍ਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਹ੍ਯਕ (ਯਕ੍ਸ਼ਾਂ) ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਕੁਬੇਰ.

ਗੁਹ੍ਯਾਰਥ. ਗੁਪਤ ਅਰਥ. ਭਾਵਾਰਥ. "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਹ੍ਯਾਰਥ ਬਖਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗੂੰਗ. ਫ਼ਾ ਗੁੰਗ. ਵਿ–ਗੂੰਗਾ. ਜੋ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕੇ. "ਕਹਾਂ ਬਿਸਨੁਪਦ ਗਾਵੈ ਗੂੰਗ ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੂਗਾ. ਇੱਕ ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤ, ਜੋ ਵੀਸਵੀ ਗਜ਼ਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਛੱਡਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਪ ਦੀ ਜਹਿਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਸਥਾਨ (ਮਾੜੀ) ਬਣਾਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਦੋਂ ਬਦੀ ੯ ਨੂੰ (ਜੋ ਗੂਗੇ ਦਾ ਜਨਮਦਿਨ ਹੈ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੂਜਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗੂਗੇ (ਅਥਵਾ ਗੋਗੋ) ਦਾ ਜਨਮ ਬੀਕਾਨੇਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਓਡੇਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਤੈਹਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਕਬਰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਕਥਾ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਵਾਛਲ ਨਾਮਕ ਰਾਜਪੂਤਕੰਨ੍ਯਾ ਨੂੰ ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੇ ਸੰਤਾਨ ਲਈ ਗੁੱਗਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁੱਗੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਗੁੱਗੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਿਰਿਯਾਲ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਵਾਦਿਯਾ ਸੀ.

ਗੂੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੂੰਗ. "ਗੂੰਗਾ ਬਕਤ ਗਾਵੈ ਬਹੁ ਛੰਦ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ. ਭਾਵ–ਅਕਹਿ ਕਥਾ. ਜਿਸ ਬਾਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਅਨੁਭਵ ਕਰੀਏ, ਪਰ ਕਥਨ ਨਾ ਹੋਸਕੇ, ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ."ਹਰਿਰਸ ਸੋਈ ਜਾਣਦੇ ਜਿਉ ਗੂੰਗੇ ਮਿਠਿਆਈ ਖਾਈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) "ਜਿਨਿ ਇਹ ਚਾਖੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗੁੱਗਲ. ਸੰ. ਗੁਾਗੁਲ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਦਰਖ਼ਤ, ਜੋ ਕਾਠੀਆਵਾੜ, ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗੁੱਗਲ ਬਿਰਛ ਦੀ ਗੂੰਦ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਧੂਪ ਦੇਵ-ਮੰਦਿਰਾਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁੱਗਲ ਗਠੀਏ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ.
L. Balsamodendron mukul.

ਗੁੱਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਗਾ.

ਗੁੱਗੁਲ } ਦੇਖੋ, ਗੁੱਗਲ.
ਗੁੱਗੁਲੁ }

ਗੁੰਚਹ. ਫ਼ਾ ਗੁੰਚਹ ਅਥਵਾ ਗੁੰਚਾ ਸੰਗਜਾ–ਕਲੀ. ਫੁੱਲ ਦੀ ਡੋਡੀ.

ਗੁੰਚਹ ਖ਼ੰਦ. ਫ਼ਾ ਗੁੰਚਹ ਖ਼ੰਦ ਵਿ–ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ ਵਾਂਙ ਹੱਸਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਖ ਖਿੜੇ ਫੁੱਲ ਸਮਾਨ ਹੈ.

ਗੁਚਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਤਾ. ਟੁੱਬੀ. "ਵੇਸ਼ਜਾ ਸਕਲ ਗੁਚਕਿਯਨ ਖੰਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੮)

ਗੁੰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਚਹ.

ਗੁੱਛ } ਸੰ. ਗੁਚ੍ਛ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ.
ਗੁੱਛਾ } ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼ ਨੂੰ ਲੱਗੇਹੋਏ ਬਹੁਤ ਫਲ. ਮੈਸੇ–ਅੰਗੂਰਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ। ੨ ਗੁੰਦਨਾ. ਛੱਬਾ.

ਗੁੱਛੀ. ਛੋਟਾ ਗੁੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਛ। ੨ ਸਰਦ ਥਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਖੁੰਬ. ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ ਰੱਖਦੇ ਅਤੇ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਨਾਈ ਦੀ ਗੁਥਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਨ ਦਾ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੂੰਜ. ਸੰ. ਗੁਜ੍ਜ. ਧਾ–ਗੂੰਜਾਰ ਕਰਨਾ. ਅਸਪਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. "ਗੂੰਜ ਰਹਿਤ ਤਿੰਹ ਪਰ ਸਦਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੩ ਪ੍ਰਤਿਧ੍ਵਨਿ. ਗੂੰਜ.

ਗੁਜਸ਼ਤਹ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤਹ ਗੁਜਸ਼ਤਹ. ਵਿ–ਵਿਤੀਤ. ਗੁਜ਼ਰਿਆਹੋਇਆ. ਬੀਤਿਆ। ੨ ਮੋਇਆ. ਮ੍ਰਿਤ

ਗੁਜਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤਨ ਗੁਜਸ਼ਤਨ. ਕ੍ਰਿ–ਬੀਤਣਾ। ੨ ਮਰਨਾ।

ਗੂੰਜਤ. ਗੂੰਜ–ਕਰਤ. ਦੇਖੋ, ਗੂੰਜ. "ਗੂੰਜਤ ਸ੍ਰਿੰਘ ਭਕਾਰਤ ਕੋਲ." (ਰਾਮਾਵ) ਗਰਜਦੇ ਹਨ ਸ਼ੇਰ.

ਗੂੰਜਦ. ਫ਼ਾ ਗੁੰਜਦ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸਮਾਵੇ. ਸਮਾਵੇਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਗੁੰਜੀਦਨ.

ਗੂੰਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗੂੰਜਾਰ ਕਰਨਾ. ਗੂੰਜਣਾ. ਦੇਖੋ,ਗੂੰਜ.

ਗੁਜਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜ਼ਰ ਅਤੇ ਗੁੱਜਰ.

ਗੁਜ਼ਰ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਰ ਸੰਗਜਾ–ਗਤਿ. ਨਿਕਾਸ। ੨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਪਹੁਚ। ੩ ਨਿਰਵਾਹ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ. "ਮਾਫਕ ਗੁਜਰ ਤਹਾਂ ਧਨ ਪਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗੁਜ਼ਰਦ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਰਦ ਬੀਤਦਾ ਹੈ. ਬੀਤੇ. ਬੀਤੇਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਗੁਜਸ਼ਤਨ ਹੈ.

ਗੁਜਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਸ਼ਤਨ.

ਗੁਜਰਾਤ. ਸੰ. ਗੁਰ੍ਜਰ–ਗੁਜ੍ਜਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਗਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਛ, ਕਾਠੀਆਵਾੜ, ਪਾਲਨਪੁਰ ਅਤੇ ਦਮਾਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਗੁਜਰਾਤੀ ਹੈ। ੨ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਨਗਰ ਦੀ ਬਣੀਹੋਈ ਤਲਵਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ–ਵਡੀ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਗੁਜਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਛੋਟੀ ਗੁਜਰਾਤ। ੩ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਲਾਲਾਮੂਸਾ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ. ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਾਬੁਲੀ ਦਰਵਾਜੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹਟਦੇਹੋਏ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸੁਨਿਆਰਾਂ ਦੀ ਗਲੀ ਭਾਈ ਲਾਲਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੱਸੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲਿਖੇਹੋਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੫੪ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ. ਖਾਲਸਾ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਸਜਿਆ ਹੈ.

ਗੁਜਰਾਤ ਪਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਜੰਗ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਦੇਖੋ, ਗੜ੍ਹੀਆ ੩ ਅਤੇ ਦੇਲਾਬ੍ਹਾਹ.

ਗੁਜਰਾਤੀ. ਵਿ–ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ। ੨ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸਿੰਧ ਦੀ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵਪਾਸ ਸੰਗਜਾ ਭੀ ਹੈ. ਗ੍ਰਹਿਣਦਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਨਿੰਦਿਤ ਦਾਨ ਇਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ। ੪ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਬਣੀਹੋਈ ਤਲਵਾਰ.

ਗੁਜ਼ਰਾਨ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰਵਾਹ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ.

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਗੁੱਜਰਾਂ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਝ ਕਾਲ ਖ਼ਾਨਪੁਰ ਭੀ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਹ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੪੨ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਾਹਾਂਸਿੰਘ ਦੀ ਇੱਥੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੁਜਰਾਵੈ. ਪਹੁਚਾਵੈ. ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰੇ. "ਮੋ ਗਰੀਬ ਕੀ ਕੋ ਗੁਜਰਾਵੈ ?" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਜਰੀ. ਗੁੱਜਰ (ਗੁਜ੍ਜਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਗੂਜਰੀ। ੨ ਗੁਜਸ਼ਤਨ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ. ਬੀਤੀ. ਗੁਜਰੀ। ੩ ਮਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਸ਼ਤਹ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ.

ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ.* ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਲਾਲਚੰਦ ਸੁਭਿਖੀਏ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ, ਮਾਤਾ ਬਿਸਨਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਬੇਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ੧੫ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਫੜੇਹੋਏ ਸਰਹਿੰਦ ਪਹੁਚੇ ਹਨ, ਤਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸਨ. ਪੋਤਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਸੁਣਕੇ ੧੩ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇਹ ਤਜਾਗਕੇ ਗੁਰਪੁਰਿ ਪਧਾਰੇ. ਜਿਸ ਬੁਰਜ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫ਼ਤੇਸਿੰਘ ਜੀ ਨਜਰਬੰਦ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ "ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਦਾ ਬੁਰਜ" ਹੈ. ਆਪ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਜੋਤਿਸਰੂਪ ਪਾਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਫਤੇਗੜ੍ਹ.

ਗੁੰਜਾ. ਸੰ. ਗੁਞ੍ਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਤੀ. ਲਾਲਡ਼ੀ. ਰੱਤਕ. ਘੁੰਘਚੀ. Abrus precatorius। ੨ ਨਗਾਰਾ. ਪਟਹ, ਜੋ ਗੂੰਜਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗੁੰਜਾਇਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਜਾਯਸ਼.

ਗੁੰਜਾਸ਼੍ਹ. ਫ਼ਾ ਗੁੰਜਾਸ਼੍ਹ. ਗੁਞ੍ਜਾਸ਼੍ਹ. ਛੱਡਦਿੱਤਾ. ਨਿਰਬੰਧ (ਰਿਹਾ) ਕੀਤਾ.

ਗੁੰਜਾਸ਼੍ਤਨ. ਫ਼ਾ ਗੁੰਜਾਸ਼੍ਤਨ ਗੁਞ੍ਜਾਸ਼੍ਤਨ. ਛੱਡਣਾ. ਤਜਾਗਣਾ। ੨ ਰਿਹਾ (ਨਿਰਬੰਧ) ਕਰਨਾ.

ਗੁੰਜਾਨ. ਫ਼ਾ ਗੁੰਜਾਨ ਵਿ–ਸਮਾਉਣਾ. ਬਿਨਾ ਵਿੱਥ.

* ਬਹੁਤ ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੂਜਰੀ ਮਾਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ੁੱਧ ਨਾਮ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਵਿਰਲ.

ਗੁਜ਼ਾਫ਼. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਾਫ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਬਕਵਾਸ। ੨ ਝੂਠ ਫ਼ਰੇਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ. ਗਪੌੜੇ.

ਗੁੰਜਾਯਸ਼. ਫ਼ਾ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਅਵਕਾਸ, ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਅਸਥਾਨ. ਜਗਾ.

ਗੁਜ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਾਰ ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ—ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰ.

ਗੁੰਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਜਨ.

ਗੁਜ਼ਾਰਦਨ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਾਰਦਨ ਗੁਜਾਰਦਨ,ਕ੍ਰਿ—ਛੱਡਦੇਣਾ. ਰਿਹਾ (ਨਿਰਬੰਧ) ਕਰਨਾ। ੨ ਗੁਜ਼ਾਰਦਨ. ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ। ੩ ਅਦਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਣਾ.

ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਵਿਤਾਉਣਾ. ਕੱਟਣਾ। ੨ ਅਦਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਾਰਦਨ ੨. "ਸੁਬਹਿ ਨਿਵਾਜ ਸਰਾਇ ਗੁਜਾਰਉ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਗੁਜ਼ਾਰਮ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਾਰਮ ਮੈ ਛੱਡਾਂ. ਮੈ ਛਡਦਾ ਹਾਂ. ਮੈਂ ਛੱਡਾਂਗਾ.

ਗੁਜ਼ਾਰਾ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਾਰਹ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਜ਼ਰਾਨ. ਨਿਰਵਾਹ। ੨ ਨਿਰਵਾਹ ਲਈ ਮਿਲਿਆ ਧਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ.

ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਵਿਨਯ. ਬੇਨਤੀ.

ਗੁਜ਼ਾਰਿੰਦਹਕਾਰ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ਾਰਿੰਦਹ ਕਾਰ ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਜ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗੁੰਜਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਗੂੰਜਦਾਹੋਇਆ.

ਗੁੰਜੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਗੁੰਜੀਦਨ ਕ੍ਰਿ—ਸਮਾਉਣਾ. ਖਟਾਨਾ (ਮਿਲ ਜਾਣਾ).

ਗੁਜ਼ੀਰ. ਫ਼ਾ ਗੁਜ਼ੀਰ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਚਾਰਾ. ਇਲਾਜ। ੨ ਤਦਬੀਰ. ਯੁਕ੍ਤਿ.

ਗੁੱਜਰ. ਸੰ. ਗੁਰ੍ਜਰ. ਗੋਚਾਰਕ. ਅਹੀਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇਸ਼। ੪ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀਆ ਸੀ. "ਗੁੱਜਰ ਜਾਤਿ ਲੁਹਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁੱਜਰਵਾਲ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਥਾਣਾ ਭੋਹਲੋਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਲਾ ਰਾਇਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਭੋਰ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਗੁਰੂਸਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ੭੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਚੇਤਚੋਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ.

ਗੁਝ ਸੰ. ਗੁਹ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹ੍ਯ. "ਗੁਝੜਾ ਲਧਮੁ ਲਾਲ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਨਾਮ-ਰਤਨ ਲੈ ਗੁਝਾ ਰਖਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਗੁਝੀ ਭਾਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)
ਗੁਝੜਾ
ਗੁਝਾ
ਗੁਝੀ
ਗੁੱਝਾ
ਗੁੱਝੀ
੨ ਫਿਫੜੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੌਮੋਨੀਆ (Pneumonia) ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗੁੱਝਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨੌਮੋਨੀਏ ਨੂੰ ਗੁੱਝਾ ਆਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗੁਝਕ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹ੍ਯਕ.

ਗੁਟਇ. ਗੁਟਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਟਕਣਾ.

ਗੁਟਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਅਨ੍. ਕਬੂਤਰ ਆਦਿਕ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਵੋਲਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼. "ਪਰਨ ਪਖਾਵਜ ਗੁਟਕ ਵੋਲਕਾ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਘੁੱਟ ਭਰਣ ਸਮੇਂ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. ਗਟਾਕਾ.

ਗੁਟਕਣਾ ਕ੍ਰਿ—ਗੁਟਕ ਗੁਟਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ।
ਗੁਟਕਨਾ ੨ ਗਟ ਗਟ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪੀਣਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਅ ਧਾਰਾ ਰਸ ਗੁਟਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗੁਟਕਾ ਸੰ. ਗੁਟਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ।
ਗੁਟਿਕਾ ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗੋਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਹਰ ਥਾਂ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਮੰਤ੍ਰਵਟੀ. "ਗੁਟਕੈ ਬਲਕੈ ਬਹੁ ਉਡਜਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੮੫) "ਗੁਟਕਾ ਮੁੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਕੈ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰ ਜਾਇ ਖਲੋਵੈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪੋਥੀ.

ਗੁੱਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਨਾਰੀਅਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਗੋਲਾਕਾਰ ਪਿੰਡ. ਖੋਪਾ. ਨਰੀਏਲ ਦੀ ਗਿਰੀ। ੨ ਵਿ—ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. ਮਖ਼ਮੂਰ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਥਵਾਂ ਫੁੱਲ। ੪ ਅਧਖਿੜਿਆ ਫੁੱਲ.

ਗੁਠ. ਸੰ. ਗੁਠ੍. ਧਾ—ਘੇਰਨਾ—ਲਪੇਟਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗੋਟ ਅਤੇ ਗੋਠ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਗੁਠਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਫਲ ਦੀ ਗਿਟਕ (ਗੁਟਿਕਾ), ਜਿਸ ਨੂੰ ਛਿੱਲ ਅਥਵਾ ਗੁੱਦੇ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਠ.

ਗੁੱਠ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕੋਣ. ਕਿਨਾਰਾ. ਖੂੰਜਾ.

ਗੁੰਡਕ. ਸੰ. ਗੁਣ੍ਡਕ. ਵਿ—ਮੈਲਾ. ਗੰਦਾ। ੨ ਲੁੱਚਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗੁੰਡਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਗੁੜਗੁੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁੜ ਗੁੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਢੱਡ. "ਮੁਚੰਗ ਸਨਾਈ ਗੁੜਗੁੜੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੨) ੨ ਹੁਕੜੀ.

ਗੁੜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਠਲੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੋੜ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬਲ. ਗੋੜ੍ਹਿਆਂ ਪਰਨੈ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੋੜ੍ਹਿਆਂ ਪਰਨੈ ਫਿਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅੰਗਣ ਬੀਚ ਫਿਰੈਂ ਗੁੜਲੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗੁੜਾ ਅਥਵਾ **ਗੁੱਡਾ.** ਸੰਗਜ਼ਾ—ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਾਠ ਵਸਤ੍ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਬੁਤ, ਜੋ ਖੇਡਣ, ਭੰਡਣ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰਸਿੱਧੀ ਲਈ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. "ਦਾਬ ਖਾਟ ਤਰ ਗਈ ਗੁਜ਼ਾਨ ਬਨਾਯਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੩੩) ੨ ਚਰਖੇ ਦਾ ਮੁੰਨਾ.

ਗੁੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਡਕ. "ਗੁੰਡਨ ਸਾਥ ਕਰੈ ਗੁਜਰਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੮੭)

ਗੁੜਿਯਾ
ਗੁੜੀਆ
ਗੁੱਡੀ
ਸੰਗਜ਼ਾ—ਪੁਤਲੀ. ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਈ ਕਾਠ ਵਸਤ੍ ਆਦਿ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਮੂਰਤਿ. "ਗੁੜੀਆ ਰਹੀ ਸੰਭਾਲਤੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਪਤੰਗ. ਚੰਗ.

ਗੁਣ ਅਥਵਾ **ਗੁਣੁ.** ਸੰ. ਗੁਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ. ਸਿਫ਼ਤ. "ਗੁਣ ਏਹੋ ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਇਹੀ ਸਿਫ਼ਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ੨ ਸ਼ੀਲ. ਸਦਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਨੇਕ ਐਮਾਲ. "ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) "ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਜਨਮੁ ਵਿਣਾਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਗੁਣ. "ਰਜ ਗੁਣ ਤਮ ਗੁਣ ਸਤ ਗੁਣ ਕਹੀਐ ਏਹ ਤੇਰੀ ਸਭ ਮਾਇਆ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਐਸੋ ਗੁਣ ਮੋਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕੀਨ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੫ ਰੱਸੀ. ਤਾਗਾ. ਭੋਰਾ. "ਗੁਣ ਕੈ ਹਾਰ ਪਰੋਵੈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਗੁਣਰੂਪ ਗੁਣ (ਤਾਗੇ) ਨਾਲ ਹਾਰ ਪਰੋਵੈ. "ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ੬ ਕਮਾਣ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. "ਕੋਦਿ ਦੋਇ ਧਾਰੀ ਧਨੁਖ ਗੁਣ ਬਿਨ ਗਹਿਤ ਨ ਕੋਇ." (ਵ੍ਰਿੰਦ) ੭ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ। ੮ ਨੀਤਿ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਅੰਗ। ੯ ਨਜਾਯਮਤ ਦੇ ਚੋਬੀਸ ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੧੦ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ-ਓਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ, ਮਾਧੁਰਯ, ਤਿੰਨ ਗੁਣ। ੧੧ ਵਿਦਯਾ, ਹੁਨਰ ਆਦਿ ਔਸਾਫ਼. "ਤੇ ਨਰ ਅਸਲਿ ਖਰ, ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੇਤਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੧੨ ਤਾਸੀਰ. ਅਸਰ। ੧੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ। ੧੪ ਰਤਨ. "ਸਰੀਰਿ ਸਰੋਵਰਿ ਗੁਣ ਪਰਗਟਿ ਕੀਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੧੫ ਫਲ. ਲਾਭ. "ਜਿਨੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹ ਗੁਣ, ਤੇ ਕੰਮੜੇ ਵਿਸਾਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੧੬ ਤਿੰਨ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਣ ਤਿੰਨ ਹਨ। ੧੭ ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ। ੧੮ ਇਨਸਾਫ਼. ਨਿਆਉਂ. ਨਯਾਯ. "ਅਦਲੁ ਕਰੇ ਗੁਣਕਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗੁਨ। ੧੯ ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨ. "ਉਨ ਤੇ ਦੁਗੁਣ ਦਿੜੀ ਉਨ ਮਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨੦ ਫੁੱਲ. ਪੁਸ਼੍ਪ. "ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਮ ਗੁਣ ਸਾਖ ਤਰੋਵਰ ਨਿਤ ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਬ੍ਰਹਮਬਿਰਛ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਸ਼ੁਭਗੁਣ ਗੁਣ (ਫੁੱਲ) ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰੋ। ੨੧ ਵਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਗੁਣ—ਅ, ਏ, ਓ.

ਗੁਣਆਦਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜੜ ਹੈ. "ਮਨਆਦਿ ਗੁਣਆਦਿ ਵਖਾਣਿਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ)

ਗੁਣਸਾਖੀ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ (ਕਰਮਾਂ) ਦਾ ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ (ਸਾਖੀ—ਗਵਾਹ). "ਧਨੁ ਗੁਪਾਲ ਗੁਣਸਾਖੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣਸਾਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਗੁਣਸਿੰਧੁ.

ਗੁਣਸਾਂਝ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਕਤ. "ਗੁਣ ਕੀ ਸਾਂਝ ਸੂਖ ਊਪਜੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਸਾਂਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੋੜਿ ਅਵਗੁਣ ਚਲੀਐ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਗੁਣਸਾਂਝੀ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ (ਭਿਆਲੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਕਤ. "ਗੁਣ-ਸਾਂਝੀ ਤਿਨਿ ਸਿਉ ਕਰੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗੁਣਸਾਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣਾ.

ਗੁਣ ਸੰਘਰੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਘਰੈ.

ਗੁਣਹੀਣ ਵਿ—ਗੁਣਰਹਿਤ. ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ.
ਗੁਣਹੀਨ "ਗੁਣਹੀਣ ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਚੱਲੇ (ਜਿਹ) ਬਿਨਾ.

ਗੁਣ ਕਾਮਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣ.

ਗੁਣਕਾਰੀ. ਵਿ—ਗੁਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਜਣੁ ਗੁਣਕਾਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣਕਾਰੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਲਾਭਦਾਇਕ। ੩ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਯਾਯਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣ ੧੮.

ਗੁਣਗ. ਸੰ. ਗੁਣਜ੍ਞ—ਗੁਣਗਜ. ਵਿ—ਗੁਣਗਜਾਤਾ. ਗੁਣ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਗੁਣਗਾਹਿਲਾ. ਵਿ—ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਗੁਣਗ੍ਰਾਹੀ.

ਗੁਣਗਾਹ ਵਿ—ਗੁਣਗ੍ਰਾਹਕ.
ਗੁਣਗਾਹਕ

ਗੁਣਗਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ. ਗੁਣਕੀਰਤਨ.

ਗੁਣਗਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਣਗ੍ਰਾਮ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਗੁਣਪੁੰਜ. ਗੁਣਖਾਨਿ. "ਕਲਿਆਨਰੂਪ ਮੰਗਲ ਗੁਣਗਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਗੁਣਗਾਇਨ. ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ. "ਮਿਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਣਗਾਮ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਗੁਣਗੀਤ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗੀਤ.
ਗੁਣਗੀਤਾ "ਗਾਵੋ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣਗੀਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਗੁਣਗੀਤਾ ਨਿਤ ਵਖਾਣੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ)

ਗੁਣਗੁਣਾ. ਵਿ—ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅ਼ਰਬੀ ਗ਼ੁੰਨਹ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਗੁਣਗਜ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਗ. "ਗੁਣਗਜ ਨਾਮਕੀਰਤਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗੁਣਗ੍ਰਾਹਕ ਵਿ—ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਗੁਣਗ੍ਰਾਹੀ ਕ਼ਦਰਦਾਨ.

ਗੁਣਚੋਰ. ਭਿੰਗ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨ. ਅਹਿਸਾਨਫਰਾਮੋਸ਼.

ਗੁਣਤਾਸ. ਦੇਖੋ, ਤਾਸ.

ਗੁਣਧਾਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਮੂਲ ਗੁਣ. ਉਹ ਗੁਣ ਜੋ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੋਵੇ। ੨ ਪੰਜ ਧਾਤੁ (ਤੱਤਾਂ) ਦੇ ਗੁਣ. ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ ਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ. "ਤਰਕਸ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਸਾਂਗ ਤੇਗ ਬੰਦ ਗੁਣਧਾਤੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਪੰਜ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਪੰਜ ਧਾਤੁਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਹੈ. "ਬੰਦ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਣਨ ਸੰ. ਗੁਯਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਜ਼ਰਬ ਦੇਣੀ. Multiply । ੨ ਭਾਵ—ਲੇਖਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਚਰਚਾ ਲਈ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੋਚਣੀ. "ਪੜਹਿ ਗੁਣਹਿ ਤੈ ਬਹੁਤੁ ਪੁਕਾਰਹਿ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਗੁਣਨਿਧਾਨ, ਗੁਣਨਿਧਾਨੁ, ਗੁਣਨਿਧਿ ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ. "ਗੁਣਨਿਧਾਨ ਅਪਾਰ ਠਾਕੁਰ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਗੁਣਨਿਧਿ ਗਾਇਆ ਸਭ ਦੂਖ ਮਿਟਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਸ੍ਰਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਗੁਣਨਿਧਾਨੁ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਗੁਣਬਾਣੀ. ਵਿ—ਗੁਣਭਰੀ ਬਾਣੀ. ਗੁਣਦਾਇਕ ਬਾਣੀ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਬੋਲੈ ਗੁਣਬਾਣੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਗੁਣਬਾਦ. ਸੰ. ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਣ ਕਥਨ. ਤਾਰੀਫ਼. ਵੜਿਆਈ. "ਰਮਣ ਕੋ ਰਾਮ ਕੋ ਗੁਣਬਾਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗੁਣਬੰਧ. ਵਿ—ਗੁਣਬੱਧ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ. ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਣਬੰਧੁ.

ਗੁਣਬੰਧੁ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਨਬੰਧੁ.

ਗੁਣਬ੍ਰਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਰੱਜ਼ੁਬ੍ਰਮ. ਜੈਸੇ ਗੁਣ (ਰੱਸੀ) ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਦਾ ਭ੍ਰਮ. ਭਾਵ—ਮਿਥਜ਼ਾ ਭ੍ਰਮ. "ਗੁਣਭ੍ਰਮ ਭਾਗਾ ਤਉ ਮਨ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੁਣਰਾਸਿ. ਵਿ—ਗੁਣਪੁੰਜ. ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ। ੨ ਗੁਣਰੂਪ ਪੂੰਜੀ. "ਗੁਣਰਾਸਿ ਬੰਨਿ ਪਲੈ ਆਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣਵਾਚਕ ਸੰਗਜ਼ਾ. ਗੁਣ ਵਾਚਕ ਨਾਮ. ਜੈਸੇ—ਸ਼ੀਤਾਂਸ਼ੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ, ਅਤੇ ਤਪਤਾਂਸ਼ੁ ਸੂਰਜ ਦਾ ਨਾਉਂ.

ਗੁਣਵਾਨ, ਗੁਣਵੰਤ, ਗੁਣਵੰਤੜਾ, ਗੁਣਵੰਤੜੀ, ਗੁਣਵੰਤਾ, ਗੁਣਵੰਤੀ ਵਿ—ਗੁਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਵਤੀ. "ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ." (ਵਡ ਮ: ੧) "ਗੁਣਵੰਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਇਆਲੁ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਗੁਣਵੰਤ ਨਾਹ ਦਇਆਲੁ ਬਾਲਾ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ "ਗੁਣਵੰਤੀ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸੁਹੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ—"ਜੋ ਦੀਸੈ ਗੁਰਸਿਖੜਾ"—ਲਿਖਕੇ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦੀ ਅਮੋਲਕ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਗੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨ। ੨ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਪਦਾਰਥ ਅਥਵਾ ਅੰਗ.

ਗੁਣਾਗੁਣ. ਗੁਣ ਅਤੇ ਅਵਗੁਣ. ਸ਼ੁਭ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁਭ ਸਿਫ਼ਤ.

ਗੁਣਾਢ, ਗੁਣਾਢਜ ਸੰ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਆਢ੍ਯ (ਯੁਕ੍ਤ). ਪੂਰਣ ਗੁਣੀ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਸਹਿਤ। ੨ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ "ਵ੍ਰਿਹਤਕਥਾ ਸਰਿਤ ਸਾਗਰ" ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ੩੧੫ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਗੁਣਾਤੀਤ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆਹੋਇਆ. ਮਾਯਾ ਦੇ ਗੁਣ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਤੋਂ ਪਰੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ. ਕਰਤਾਰ.

ਗੁਣਾਧਾਰ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ.

ਗੁਣਾਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨਿਧਿ.

ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਬਾਦ.

ਗੁਣਾਯਨ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ).

ਗੁਣਾਰਾਸ, ਗੁਣਾਰਾਸਿ ਦੇਖੋ, ਗੁਣਰਾਸਿ। ੨ ਗੁਣਰੂਪ ਪੂੰਜੀ. ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਰਾਸਿ (ਮੂੜੀ).

ਗੁਣਾਲਯ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ).

ਗੁਣਿ. ਗੁਣ (ਸਿਫਤ) ਕਰਕੇ. "ਇਹ ਗੁਣਿ ਨਾਮ ਸੁਖਮਨੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਣਿਤ. ਵਿ—ਗੁਣਨ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਜ਼ਰਬ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕੀਤਾ.

ਗੁਣੀ. ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ. ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ. "ਅਵਗੁਣ ਗੁਣੀ ਬਖਸਾਇਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਗੁਥਿਨ. ਗੁਣ ਵਾਲਾ. ਸਿਫਤ ਵਾਲਾ. "ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਏ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਚਿੱਲੇ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕਮਾਨ. ਧਨੁਖ.

ਗੁਣੀਆ. ਵਿ—ਗੁਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਵਾਨ. "ਗੁਣੀਆ ਗੁਣ ਲੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਗੁਣਨ ਕਰਤਾ. ਜ਼ਰਬ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਰਾਜ ਅਤੇ ਤਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ ਦਾ ਗਜ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਣੀਕੇ. ਨਾਭੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਾਮਤ ਅਮਲੋਹ, ਬਾਣਾ ਨਾਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਸਤਾਸੀ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਗੁਣੀਗਹੀਰ, ਗੁਣੀਗਹੀਰਾ, ਗੁਣੀਗਹੇਰਾ ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ. "ਵਡੋ ਮੇਰੋ ਸਾਹਿਬਾ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰਾ ਗੁਣੀਗਹੀਰਾ." (ਸੋਦਰੁ) "ਤੂੰ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਣੀਗਹੇਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗੁਣੀਤਾ. ਵਿ—ਗੁਣਿਤ. ਜ਼ਰਬਦਿੱਤਾ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ੨ ਗੁਣਧਰਤਾ. ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ. "ਬੇਅੰਤ ਗੁਣੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣੀਨਿਧਾਨ, ਗੁਣੀਨਿਧਾਨੁ ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਤਾਂ ਪਾਈਐ ਗੁਣੀਨਿਧਾਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਗਾਵੀਐ ਗੁਣੀਨਿਧਾਨੁ." (ਜਪੁ)

ਗੁਣੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣ.

ਗੁਣੰਤ. ਗੁਣਨ ਕਰੰਤ. ਹਿਸਾਬ ਲਾਉਂਦੇ. ਜ਼ਰਬਦਿੰਦੇ. "ਗੁਣੰਤ ਗੁਨੀਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗੁਤਾਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗਊ ਮਹਿ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਅੰਨ ਅਤੇ ਨੀਰਾ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਚਾਰਾ.

ਗੁੱਤ. ਗ੍ਰਥਿਤ. ਗੁੰਫਿਤ. ਗੁੰਦੀਹੋਈ ਬੋਨੀ. ਭੋਰੀ ਵਿੱਚ ਗੁੰਦੀਹੋਈ ਕੇਸ਼.

ਗੁੰਥਨ. ਸੰ.ਸ੍ਨਥਨ-ਗ੍ਰੰਥਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਜੋੜਨਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਗੁੰਦਣਾ.

ਗੁਥਰੀ, ਗੁਥਲਾ, ਗੁਥਲੀ, ਗੁੱਥੀ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਥੈਲੀ. ਝੋਲੀ. ਥੈਲਾ. ਝੋਲਾ ਬਟੂਆ.

ਗੁਦ. ਸੰ.ਗੁਦ੍. ਧਾ—ਖੇਡਣਾ. ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਦਾ. ਮੂਲਦ੍ਵਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਦ.

ਗੁਦਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰ.

ਗੁਦਰਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰਾਨ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਿ ਤਹਾਂ ਗੁਦਰਾਣੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਗੁਦਰਾਵੈ. ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰਾਵੈ.

ਗੁਦਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੋਦੜੀ. ਕੰਥਾ। ੨ ਵਿ—ਗੁਜ਼ਰੀ. ਵੀਤੀ. "ਸਗਲੀ ਰੈਣਿ ਗੁਦਰੀ ਅੰਧਿਆਰੀ, ਸੇਵਿ ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਿਰੇ) ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਵੀਤੀ.

ਗੁੰਦਰੀ. ਵਿ—ਗੁੰਦੀਹੋਈ. ਗ੍ਰਥਿਤ. "ਹੀਰਨ ਪਾਂਤਿ ਮਨੋ ਗੁੰਦਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਗੁਦਰੈ. ਗੁਜ਼ਰੈ. ਵੀਤਦਾ ਹੈ. "ਬ੍ਰਗੜਾ ਕਰਦਿਆ ਅਨੁਦਿਨ ਗੁਦਰੈ."(ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪)

ਗੁਦੜ ਅਥਵਾ **ਗੁਦੜੁ.** ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੋਦੜਾ. ਜੁੱਲਾ. ਪਾਟੀ ਲੀਰਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਭਾਰੀ ਲਿਹਾਫ਼ (ਲੇਫ). "ਜਿਨ ਪਟੁ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰਿ ਗੁਦੜੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਮਲ ਜਾਹਰਾ ਰੁੱਖੇ। ੨ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ.

ਗੁਦੜਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪੜੋਤੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਯਾਲਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਤ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਬਾਰਗ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹੰਤ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ.

ਗੁਦੜਾ, ਗੁਦੜੀ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੋਦੜਾ—ਗੋਦੜੀ. ਜੁੱਲਾ—ਜੁੱਲੀ.

ਗੁਦੜੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਦੜ.

ਗੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਦਾ.

ਗੁਦਾਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਗੁਦਾਖ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ—ਪਘਰਨਾ. ਦ੍ਰਵਣਾ.

ਗੁਦਾਜ. ਫ਼ਾ ਗੁਦਾਜ. ਵਿ—ਪਘਰਾਉਣ (ਗਾਲਣ) ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦਿਲਗੁਦਾਜ.

ਗੁਦਾਗ਼ਿੰਦਹ. ਫ਼ਾ ਗੁਦਾਗ਼ਿੰਦਹ ਵਿ—ਪਘਰਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਵਣ ਵਾਲਾ.

ਗੁਦਾਰਣਾ, ਗੁਦਾਰਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗੁਜਾਰਨਾ. ਵਿਤਾਉਣਾ. "ਸੁਖੇ ਸੁਖਿ ਗੁਦਾਰਨਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਸੰਗਿ ਗੁਦਾਰਿਆ ਸਾਕਤ ਮੂੜ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਲੰਘਾਉਣਾ. ਹੋਂਦੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ. "ਜਿਨਿ ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰਿ ਗੁਦਾਰੇ, ਸੋ ਪੂਰਾ ਇਹ ਕਲੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੁਦਾਰੀ ਗੁਜਾਰੀ. ਵਿਤਾਈ. "ਇਵ ਹੀ ਕਰਤ ਗੁਦਾਰੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗੁਦਾਰੈ. ਗੁਜਾਰਦਾ ਹੈ. ਵਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਬਿਖਈ ਦਿਨ ਰੈਨਿ ਇਵਹੀ ਗੁਦਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗੁੱਦ, ਗੁੱਦਾ ਸੰ. ਗੋਦੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਫਲ ਦਾ ਨਰਮ ਭਾਗ, ਜੋ ਛਿਲਕੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗੁੱਦਾ ਭਖਜੋ ਖਪਰ ਸਿਰ ਧਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੧) ੩ ਗਿਰੀ. ਮਗ਼ਜ਼.

ਗੁੰਧਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ.

ਗੁਧਾ. ਵਿ—ਗ੍ਰਥਿਤ. ਗੁੰਦਿਆ। ੨ ਗੁੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਗ੍ਰਿਧ (ਇੱਛਾ) ਵਾਨ ਹੋਇਆ. ਲੁਬਧ ਭਇਆ. "ਨਾਨਕ ਰਸਿ ਗੁਧਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗੁਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣ। ੨ ਉਪਕਾਰ. "ਇਕ ਗੁਨ ਨਹੀ ਮੂਰਖ ਜਾਤਾ ਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਲਾਭ. "ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਪੜੇ ਕੋ ਇਹ ਗੁਨ." (ਗਉ ਮ: ੯) "ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਜੇਵਰੀ ਬਾਧਿਓ ਤੇਰੋ ਜਨ। ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਛੂਟਿਬੋ ਕਵਨ ਗੁਨ ?" (ਆਸਾ) ਇਸ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟਣ ਵਿੱਚ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ ? ੪—ਪ ਰੱਸੀ ਅਤੇ ਵਸ਼ਫ. "ਮਨ ਬਾਂਧੋ ਹਮਾਰੋ ਮਾਈ,ਕਵਲ ਨੈਨ ਅਪਨੇ ਗੁਨ." (ਮਾਰੂ ਮੀਰਾਬਾਈ ਬੈਨੰ) ਕਮਲਨੈਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਰੂਪ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਮਨ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ੬ ਮਹਿਮਾ. ਯਸ਼. "ਹਰਿਜਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵੈ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪) ੭ ਨਤੀਜਾ. ਸਿੱਧਾਂਤ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕਿਛੁ ਗੁਨ ਬੀਚਾਰ." (ਭੈਰ) ੮ ਕਮਾਣ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. "ਤੀਰ ਚਲਜੋ ਗੁਨ ਤੇ ਛੁਟਕਾਯੋ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੯ ਗੋਣ. ਸਾਮਾਨਯ. ੧੦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ.

ਗੁਨਹ. ਫ਼ਾ ਗੁਨਹ ਅਥਵਾ ਗੁਨਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਅਪਰਾਧ. ਦੋਸ਼. ਪਾਪ. "ਗੁਨਹ ਉਸ ਕੇ ਸਗਲ ਆਡੁ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) "ਪਿਛਲੇ ਗੁਨਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਖਸਿਲਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਗੁਨਹਗਾਰ. ਫ਼ਾ ਗੁਨਹਗਾਰ ਅਥਵਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰ. ਵਿ—ਅਪਰਾਧੀ. ਦੋਸ਼ੀ. ਪਾਪੀ. "ਗੁਨਹਗਾਰ ਲੁਣਹਰਾਮੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਗੁਨਹਾ. ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਨਹ. "ਗੁਨਹਾ ਬਖਸਨਹਾਰੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਨਹੀ. ਵਿ—ਗੁਨਾਹੀ. ਅਪਰਾਧੀ। ੨ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨਾਲ. ਗੁਨਾਹੋਂ ਸੇ. "ਗੁਨਹੀ ਭਰਿਆ ਮੈ ਫਿਰਾਂ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਗੁਨਕੈ. ਹਿਸਾਬ ਕਰਕੇ. ਸੋਚਕੇ. ਵਿਚਾਰਕੇ. "ਸੈਯਦ ਗੁਨਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਗੁਨਗੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਗੁਣਾ.

ਗੁਨਗਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਗਜ. "ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਗੁਨ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਜ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)
"ਅਚੁਤ ਗੁਨਗਸੈ ਪੂਰਨੰ ਬਹੁਲੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗੁਨਚਾਰ. ਗੁਣ ਅਤੇ ਆਚਾਰ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਕਰਮ.
"ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗੁਨਚਾਰ ?" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)
੨ ਗੁਣ ਭਰੇ ਆਚਾਰ (ਕਰਮ).

ਗੁਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨਾ। ੨ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਮਨਨ.
"ਨਾਨਕ ਪੜਨਾ ਗੁਨਣਾ ਇਕੁ ਨਾਉ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩)

ਗੁਨਨਿਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨਿਧਾਨ. "ਗੁਨਨਿਧਾਨ ਬੇਅੰਤ ਅਪਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਨਬੰਧ. ਵਿ–ਗੁਣਬੱਧ. ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਬੱਧਾ-ਹੋਇਆ. ਗੁਣਰੂਪ ਗੁਣ (ਰੱਸੀ) ਕਰਕੇ ਬੰਧਾਯਮਾਨ.
"ਮੈ ਗੁਨਬੰਧ ਸਗਲ ਕੀ ਜੀਵਨਿ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)
੨ ਰਜ ਸਤ ਤਮ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਧਾ.

ਗੁਨਬੰਧੁ. ਵਿ–ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ.

ਗੁਨਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਤਿਤਿ. ਖ਼ਾਸ਼ਹ.
"ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕਾ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ)
੩ ਲਾਭ. ਫ਼ਾਇਦਾ. "ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਕਰਬੇ ਕੋ ਹੈ ਗੁਨਾਉ ਇਹ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਗੁਨਾਇਨ. ਵਿ–ਗੁਣ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ). ਦੇਖੋ, ਗੁਣਾਯਨ. "ਦੋਂਉ ਮੈ ਉਪਾਇਨ ਗੁਨਾਇਨ ਸੁ ਹੋਇ ਜਬ." (ਨਾਪ੍)

ਗੁਨਾਹ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖੋ, ਗੁਨਹ.

ਗੁਨਾਕਰ. ਵਿ–ਗੁਣ–ਆਕਰ. ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨਿ.
"ਕਹੈਂ ਗੁਨਾਕਰ ਬਾਨੀ ਸਾਚੀ." (ਨਾਪ੍)

ਗੁਨਾਢ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਾਢ੍ਯ. "ਗੁਨਾਢ ਕੀਏ ਇਕਤ੍ਰ." (ਗਜਾਨ)

ਗੁਨਿਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਿਤ। ੨ ਵਿਚਾਰਿਆ (ਸੋਚਿਆ) ਹੋਇਆ। ੩ ਲੈ ਤਾਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ. "ਅਨਿਕ ਗੁਨਿਤ ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ."
(ਭੈਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਧੁਨਿਤ.

ਗੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣੀ. "ਗੁਨੀ ਰਹੈ ਗੁਨ ਗਾਈ." (ਰਉ ਮ: ੯)

ਗੁਨੀਆ. ਵਿ–ਗੁਣਵਾਨ. "ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਗੁਨੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਣੀਆ.

ਗੁਨੀਐ. ਗੁਣਨ ਕਰੀਐ. ਹਿਸਾਬ ਕਰੀਏ।
੨ ਵਿਚਾਰੀਏ. "ਕਿਆ ਪੜੀਐ ਕਿਆ ਗੁਨੀਐ ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਗੁਣਾਂ ਦਾ. "ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ ਗੁਨੀਐ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗੁਨੀਗਹੀਰ, ਗੁਨੀਗਹੀਰਾ, ਗੁਨੀਗਹੇਰਾ, ਗੁਨੀਗਹੇਰੋ, ਗੁਨੀਯਗਹੀਰਾ ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਗੁਣੀਗਹੀਰ. "ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਨੀਗਹੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਊਚੋ ਗੁਨੀਗਹੇਰੋ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਨੀਚਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ ਭਇਓ ਗੁਨੀਯਗਹੀਰਾ."(ਆਸਾ ਪੰਨਾ)

ਗ਼ੁਨੂਦਗੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਊਂਘ. ਨੀਂਦ. ਤੰਦ੍ਰਾ.

ਗ਼ੁਨੂਦਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ–ਊਂਘਣਾ.

ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗੁੰਦਨ ਕਰਨਾ. ਮਸਲਣਾ. ਮਲਣਾ.

ਗੁਪ. ਸੰ. ਗੁਪ੍. ਧਾ–ਰਕ੍ਸ਼ਾ (ਰਖਸ਼ਾ) ਕਰਨਾ, ਬਚਾਉਣਾ, ਲੁਕੋਣਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਣਾ, ਘਬਰਾਉਣਾ.

ਗੁਪਸਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗੁਪਸਾ.

ਗੁਪਸਿ. ਗੁੰਫਸਿ. ਗੁੰਫਨ (ਗੁੰਦਣਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਫੂਲ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਗੁਪਸਿ ਮਾਲ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗੁੰਫ.

ਗੁਪਤ. ਸੰ. ਗੁਪ੍ਤ. ਵਿ–ਰਕ੍ਸ਼ਿਤ. ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਕੀਤਾ-ਹੋਇਆ। ੨ ਲੁਕਿਆਹੋਇਆ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ. "ਗੁਪਤ ਕਰਤਾ ਸੰਗਿ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)
੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਸ਼ਯ ਜਾਤਿ ਦੀ ਉਪਾਧਿ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੈਸ਼ਯਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪਿੱਛੇ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ ਦੀ ਅੱਲ ਗੁਪਤ ਹੋਈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਘਟੋਤਕਚ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਵਡਾ ਉੱਦਮੀ ਸੀ. ਘਟੋਤਕਚ ਦਾ ਬੇਟਾ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੁਮਾਰਦੇਵੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਨ ੩੨੦ ਵਿੱਚ ਮਗਧ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਕੇ ਨੀਤਿਬਲ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਾਟਲੀ-ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮੁਦ੍ਰਗੁਪਤ ਭੀ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਨ ੩੩੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਟਲੀਪੁਤ੍ਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਭੀ ਥਾਪੀ.

ਧ੍ਰੁਵਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸਮੁਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦੂਜਾ, (ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਭੀ ਹੈ) ਮਹਾ ਤੇਜਸ੍ਵੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਨ ੩੮੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੇ ਉੱਜ੍ਜਯਨ ਮਾਲਵਾ, ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਸੁਰਾਸ੍ਟ੍ਰ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ. ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਖੀਆਂ ਜੋ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਸੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਭਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਕਾਲੀਦਾਸ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਇਸੇ ਦੇ ਸਮੇ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਮਾਰਗੁਪਤ ਸਨ ੪੧੩ ਅਥਵਾ ੪੧੫ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗੁਪਤਵੰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਘਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ.

ਕੁਮਾਰਗੁਪਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਕੰਦਗੁਪਤ ਸਨ ੪੫੫ ਵਿੱਚ ਹੂਨ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਜਿੱਤਿਆਗਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਪਤਵੰਸ਼ ਦਾ ਅਖ਼ੀਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਕੁਲ ਦੇ, ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰਾਜੇ ਅਰ ਸਰਦਾਰ ਨਰਸਿੰਹਗੁਪਤ, ਕੁਮਾਰਗੁਪਤ ਦੂਜਾ ਆਦਿਕ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਨੁਗੁਪਤ ਸਨ ੫੧੦ ਵਿੱਚ ਅਖ਼ੀਰੀ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਇਸ ਗੁਪਤਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਿੱਚ ਸਨ ੩੨੦ ਤੋਂ ੪੫੫ ਤੀਕ ਰਿਹਾ.

ਗੁਪਤ ਸੰਮਤ ਜੋ ਸਨ ੩੨੦ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ ਇਸ ਕੁਲ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋਗਿਆ। ੫ ਰਾਜਾ ਦਾ ਅੰਤਹਪੁਰ. ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਹਿਲ। ੬ ਜੇਲਖ਼ਾਨਾ. ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਘਰ। ੭ ਛੁਤ ਪ੍ਰੇਤ. "ਸੰਗਤ ਗੁਪਤਨ ਕੀ ਹੈ ਜੇਤੀ। ਲਾਲੋ ਕੋ ਪਗ ਪੂਜਹਿ ਤੇਤੀ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਤੁ)

ਗੁਪਤਸਰ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਕੋਟਭਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਛੱਤੇਆਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਏ, ਤਾਂ ਨੌਕਰਾਂ ਨੇ ਤਨਖ਼ਾਹ ਮੰਗੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਘੋੜਾ ਠਹਿਰਾਲਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀਆਂ ਦੀ ਲੱਦੀਹੋਈ ਖੱਚਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਢਾਲੀ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਠ ਆਨੇ ਸਵਾਰ, ਚਾਰ ਆਨੇ ਪੈਦਲ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਗਿਣਕੇ ਤਲਬ ਵਰਤਾਦਿੱਤੀ. ਪੰਜ ਸੌ ਸਵਾਰ ਅਤੇ ਨੌ ਸੌ ਪਿਆਦਾ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਦਾਨਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਭੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਲੈ ਲੈ. ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਸਿੱਖੀ ਬਖ਼ਸ਼ੋ. ਹੋਰ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਮੇਰੇ ਘਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਭਾਈ ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਨੇ ਮਾਥੇ ਦੀ, ਅਤੇ ਤੈਂ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਰੱਖਲਈ ਹੈ.

ਜੋ ਮਾਯਾ ਤਨਖ਼ਾਹ ਦੇਕੇ ਬਚੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਦੱਬ ਦਿੱਤੀ. ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬੈਰਾੜ ਚੋਰਾਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਨਾ ਲੱਭੀ, ਤਦੇ ਨਾਉਂ 'ਗੁਪਤਸਰ' ਹੋਇਆ.

ਮੰਦਰ ਪੁਰਾਣਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਿਹੰਗ-ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੬ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਅਤੇ ਛੱਤੇਆਣੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਿੱਦੜਬਾਹਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ੯ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਹਮੀਸ਼ਾਹ.

ਗੁਪਤ ਸੰਮਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪.

ਗੁਪਤਦਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਦਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ, ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਗੁਪਤਵੈਸ਼੍ਯ ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪.

ਗੁਪਤਾ. ਸੰ. ਗੁਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਕੁਕਰਮ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ–ਭੂਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਲੁਕੋਵੇ; ਵਰਤਮਾਨ ਗੁਪਤਾ, ਜੋ ਜ਼ਮਾਨੇ ਹਾਲ ਦੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਲੁਕੋਵੇ; ਭਵਿਸ਼ਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੋ ਆਉਣਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਰਤੂਤ ਨੂੰ ਪੋਸ਼ਬੰਦੀ ਨਾਲ ਲੁਕੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ।
੨ ਵਿ–ਪੋਸ਼ੀਦਾ. ਗੁਪਤ. "ਗੁਪਤਾਹੀਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਭਇਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਖ਼ਾ. ਗੁੰਗਾ.

ਗੁਪਤਾਹੀਰਾ. ਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤਾ ੨.

ਗੁਪਤਾਰਘਾਟ. ਗੁਪ੍ਤਘਾਟ. ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਪਾਸ ਸਰਯੂ ਨਦੀ ਦਾ ਉਹ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵੈਕੁੰਠ ਗਏ.

ਗੁਪਤਿ, ਗੁਪਤੀ ਸੰ. ਗੁਪ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਖ਼ਜਾ. ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ। ੨ ਲੁਕੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗੁਫਾ. ਕੰਦਰਾ। ੪ ਉਹ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਸੋਟੀ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ੫ ਵਿ–ਪੋਸ਼ੀਦਾ. ਗੁਪਤ. "ਗੁਪਤੀ ਬਾਣੀ ਪਰਗਟ ਹੋਇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਸੇ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ ਤੌਰ ਪੁਰ. "ਗੁਪਤੀ ਖਾਵਹਿ ਵਟਿਕਾ ਸਾਰੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਗੁਪਤੋਤ੍ਪੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਉਤਪੱਕਾ (ਅ).

ਗੁਪਲਾਕ, ਗੁਪਲੀਆ ਵਿ–ਗੋਪਾਲਕ. ਗਊ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤਨਾਥ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮ ਰਵਿਓ ਗੁਪਲਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)
੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਗੁਪਾਲ. ਵਿ–ਗੋਪਾਲਕ. ਗਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ੩ ਜਗਤਨਾਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖੋ, ਗੋ। ੪ ਗੁਲੇਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਗੋਸਾਈਂ ਕਹਲੂਰੀਏ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਗੁਪਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸੁਣਕੇ ਕ੍ਰੀਮਤੀ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਖਿਲਤ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋਕੇ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ, ਤਦ ਗੁਰੂਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣੀ ਸੀ। ੨ ਗੁਪਾਲ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਗੋਪਾਲ ! "ਤੁਮਰੀ ਓਟ ਗੁਪਾਲਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗੁਪੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੋਪੀ. ਗਵਾਲਨ. ਗੋਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਪੀਆ.

ਗੁੰਫ. ਸੰ. ਗੁਮ੍ਫ਼ ਧਾ–ਗੁੰਦਣਾ. ਰਚਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁੱਛਾ। ੩ ਗੁੰਦਣ ਪਰੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਕਾਵ੍ਯ-ਰਚਨਾ. "ਗਾਥਾ ਗੁੰਫ ਗੋਪਾਲ ਕਥੈ." (ਗਾਥਾ)

ਗ਼ੁਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਆਖਿਆ.

ਗੁੰਫਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਫਿਤ.

ਗੁਫ਼ਤਗੂ, ਗੁਫ਼ਤਗੋ ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਰਤਾਲਾਪ. ਬਾਤ-ਚੀਤ. ਗੱਲਬਾਤ.

ਗੁਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ–ਕਹਿਣਾ. ਕਥਨ. ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ.

ਗੁਫ਼ਤਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਮੈਂ ਆਖਿਆ. ਮੈਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਮੈ ਆਖਦਾ ਹਾਂ. "ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗੁਫ਼ਤਾਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਿਆਨ.

ਗੁਫਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੋਪੀਆ. ਦੇਖੋ, ਗੋਫਨ. "ਮੁਦਗਰ ਗੁਫਨ ਗੁਰਜ ਗੋਲਾਲੇ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗੁੰਫਨ. ਸੰ. ਗੁਮ੍ਫਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁੰਦਣਾ. ਪਰੋਣਾ. "ਹਰਿ-ਗੁਣ ਗੁੰਫਹੁ ਮਨਿਮਾਲ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਮਨਿਮਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੋਸ਼ ਹੈ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ.

ਗੁਫਾ. ਸੰ. ਗੁਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਦਰਾ। ੨ ਭੋਰਾ. ਤਹਖ਼ਾਨਾ. "ਜਟਾ ਭਸਮ ਲੇਪਨ ਕੀਆ ਕਹਾ ਗੁਫਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਹਿ ਬਾਸ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਵ–ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਇਸ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਹਰਿ ਜੀਉ ਗੁਫਾ ਅੰਦਰਿ ਰਖਿਕੈ ਵਾਜਾ ਪਵਣੁ ਵਜਾਇਆ." (ਅੰਨੰਦੁ)

ਗੁੰਫਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਛ. "ਸੋਜਬੰਦ ਗੁੰਫੇ ਬਣ ਜਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਾਰਣਮਾਲਾ ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਭੀ ਗੁੰਫਾ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਮਾਲਾ.

ਗੁੰਫਿਆ } ਵਿ–ਗੁੰਦਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਉਲਝਿਆ.
ਗੁੰਫਿਤ } ਫਸਿਆ. "ਪੰਕਜ ਫਾਥੇ ਪੰਕ ਮਹਾਂ ਮਦ ਗੁੰਫਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ਪ)

ਗੁੰਬਜ } ਫ਼ਾ ਗੁੰਬਜ਼ ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਜ। ੨ ਮੇਹਰਾਬ।
ਗੁੰਬਦ } ੩ ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ। ੪ ਪਿਆਲਾ। ੫ ਆਸਮਾਨ.

ਗੁੰਬਦੇ ਕਬੂਦ. ਫ਼ਾ ਗੁੰਬਦੇ ਕ਼ਬੂਦ ਸੰਗਜਾ–ਨੀਲਾ ਗੁੰਬਦ. ਭਾਵ–ਆਸਮਾਨ.

ਗੁਬਾਰ ਅਥਵਾ **ਗੁਬਾਰੁ.** ਅ਼ ਗ਼ੁਬਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਦ। ੨ ਅੰਧੇਰੀ ਦਾ ਛਾਇਆਹੋਇਆ ਘੱਟਾ. "ਭਰਮ ਗੁਬਾਰ ਮੋਹ ਬੰਧ ਪਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) "ਗੁਰੁ ਤੇ ਮਾਰਗ ਪਾਈਐ ਚੂਕੈ ਮੋਹ ਗੁਬਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਅੰਧਕਾਰ. ਅਨ੍ਹੇਰਾ (ਹਨੇਰਾ).

ਗੁਬਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਬਾਰ। ੨ ਅੰਧਕਾਰ. "ਬਾਬੁ ਗੁਰੁ ਗੁਬਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਚੌੜੇ ਮੁੰਹ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਤੋਪ. ਗੁਬਾਰਾ ਫਟਵੇਂ ਗੋਲੇ ਫੈਂਕਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਨੇੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਦ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚਸ਼ਮਾ। ੫ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡ਼ਣ ਵਾਲਾ ਥੈਲਾ. ਬੈਲੂਨ। ੬ ਵਿ–ਗੁਬਾਰ (ਅਗਜਾਨ) ਵਾਲਾ. ਅਗਜਾਨੀ. "ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਗੁਬਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਗੁਬਾਰਿ. ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ. "ਫਿਰਤਉ ਗਰਬ ਗੁਬਾਰਿ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ਪ) ੨ ਗਰਦ (ਘੱਟੇ) ਨਾਲ.

ਗੁਬਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧੇਰੀ. ਅਨ੍ਹੇਰੀ (ਹਨੇਰੀ). ੨ ਅੰਧਕਾਰ ਦਸ਼ਾ। ੩ ਵਿ–ਅਗਜਾਨੀ. "ਜਿਨਿ ਕੀਏ ਤਿਸੈ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖ ਗੁਬਾਰੀ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਗੁਬਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਬਾਰ.

ਗੁਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਿੰਦ. "ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਗੁਬਿੰਦ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗੁਬਿੰਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ, ਜੋ ਗੋਵਿੰਦ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ. "ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰਵੀ ਭਾਨੁਵੀਯੰ ਗੁਬਿੰਦੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਵਿ–ਗੋਵਿੰਦ (ਕਰਤਾਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਗੁਮ. ਫ਼ਾ ਗੁਮ ਵਿ–ਗੁਪਤ. ਲੁਕਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਅਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਜੋ ਜਾਹਿਰ ਨਹੀਂ। ੩ ਖੋਇਆਹੋਇਆ. ਗਵਾਚਿਆ.

ਗੁਮਟਾਲਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਬਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੀਰਸ਼ਿਕਾਰ ਨੇ ਅਵਾਣਪੁਣੇ ਫੜ੍ਹਲਿਆ ਸੀ.

ਗੁਮਟੀ } ਸੰਗਜਾ–ਮਕਾਨ ਦੀ ਉੱਪਰਲੀ ਅਟਾਰੀ.
ਗੁੰਮਟੀ } ਮੰਮਟੀ ਅਥਵਾ ਮੁਮਟੀ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਫੂਲਵੈਂਸ਼ੀ ਲੋਂਢਘਰੀਏ ਸਰਦਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੈਂਸ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੰਡਸਾਹਿਬ। ੪ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਪੜਾ, ਜੋ ਮੋਟੀ ਬੁਣਤੀ ਦਾ ਸਾਦਾ ਅਤੇ ਧਾਰੀਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਮਰ. ਦਿਲ ਦਾ ਸਾੜ. ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਚਾਹ। ੨ ਅ਼ ਗ਼ੁਮਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁਦਾਇ. ਭਾਰੀ ਗਰੋਹ। ੩ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ. ਜਲ ਦੀ ਭੌਰੀ.

ਗੁਮਰਾਹ. ਫ਼ਾ ਗੁਮਰਾਹ ਰਾਹ ਭੁੱਲਿਆਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਰਸਤਾ ਖੋਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੨ ਪਰਮਾਰਥੋਂ ਘੁੱਥਾ.

ਗੁਮਾਇ. ਦੇਖੋ, ਗੋਮਾਯੁ.

ਗੁਮਾਸ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ. ਗੁਮਾਸ਼ਤਹ ਵਿ–ਮੁਕ੍ਰਰ ਕੀਤਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਏਜੰਟ (agent). ੩ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਮੁਨਸ਼ੀ.

ਗੁਮਾਣ } ਫ਼ਾ ਗੁਮਾਨ ਖ਼ਿਆਲ. ਸੰਕਲਪ. "ਹਉਮੈ
ਗੁਮਾਨ } ਜਾਇ ਗੁਮਾਨ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੩)

੨ ਸ਼ੱਕ. ਭਰਮ। ੩ ਭਾਵ–ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਮੈਂ ਦਾਨੀ ਹਾਂ,ਮੈਂ ਤਪੀਆ ਹਾਂ,ਇਹ ਹੌਮੈ ਦਾ ਸੰਕਲਪ. "ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਗੁਮਾਨੀ. ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਫਿਰਹਿ ਗੁਮਾਨੀ ਜਗ ਮਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ) "ਮਰਤੇ ਫੂਟਿ ਗੁਮਾਨੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਹੰਤਾ. ਹੌਮੈਭਾਵ. "ਤਿਆਗਹੁ ਮਨਹੁ ਗੁਮਾਨੀ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਗੁਮਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਮਾਨ.

ਗੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਜ਼. ਸਿਆਹਕੰਦ. "ਜੈਸੇ ਭਾਂਤ ਮਾਖਿਕਾ ਗੁਰ ਸੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੮) ੨ ਸੰ. ਗੁਰ. ਧਾ–ਯਤਨ ਕਰਨਾ, ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਨਾ, ਨੁਕ਼ਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ, ਉਭਾਰਨਾ, ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ।

੩ ਸੰ. ਗੁਰु–ਗੁਰੁ. ਸੰਗਜਾ–ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗ੍ਰੀ (ਗ੍ਰ) ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਨਿਗਲਣਾ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਣਾ. ਜੋ ਅਗਜਾਨ ਨੂੰ ਖਾਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤਤ੍ਵਗਜਾਨ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰ, ਗੁਰੁ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ, ਯਥਾ–"ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) "ਸੁਖਸਾਗਰੁ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) "ਅਪਨਾ ਗੁਰੂ ਧਿਆਏ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) ੪ ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼ਕ. ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਚਾਰਯ। ੫ ਮਤ ਦਾ ਆਚਾਰਯ. ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਛਿਅ ਘਰ ਛਿਅ ਗੁਰ ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ। ੬ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਕਾ ਹੇਤ ਅਪਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੭ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਵਗੁਰੁ. "ਕਹੁ ਗੁਰ ਗਜ ਸਿਵ ਸਭਕੋ ਜਾਨੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੮ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ. "ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ, ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਕੁੰਭ ਨ ਹੋਇ। ਗਿਆਨ ਕਾ ਬਧਾ ਮਨੁ ਰਹੈ, ਗੁਰ (ਮਨ) ਬਿਨੁ ਗਿਆਨ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

੯ ਵਿ–ਪੂਜ੍ਯ. "ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਗੁਰ ਹੋਇਆ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) ੧੦ ਵਡਾ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਕਉਨ ਨਾਮ ਗੁਰ ਜਾਕੈ ਸਿਮਰੈ ਭਵਸਾਗਰ ਕਉ ਤਰਈ ?" (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੧੧ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁ.

ਗੁਰਉਪਦੇਸ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂਪਦੇਸ਼. ਗੁਰਸਿਖਜਾ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. "ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਹੈ ਏਕੋ, ਗੁਰਉਪਦੇਸ ਚਲਾਏ." (ਆਸਾ ਫ਼ੀਤ ਮ: ੪) "ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ ਕਰਿ ਹਾਰ ਉਰਿ ਧਾਰੀਐ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਗੁਰਉਪਦੇਸਿ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਨਾਲ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਉਪਦੇਸਿ ਜਪੀਐ ਮਨਿ ਸਾਚਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ)

ਗੁਰਉਪਦੇਸੁ. ਗੁਰੂਪਦੇਸ਼. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰੁਸ਼ਿਕ੍ਸ਼ਾ. "ਗੁਰਉਪਦੇਸੁ ਸੁਨਿਓ ਨਹਿ ਕਾਨਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੯)

ਗੁਰਅੰਸ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੁਵੰਸ਼ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵੰਸ.

ਗੁਰਏ. ਸੰ. ਗੁਰਵੇ. ਚਤੁਰਥੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਗੁਰੂ ਤਾਈਂ. ਗੁਰੂ ਨੂੰ."ਆਦਿ ਗੁਰਏ ਨਮਹ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਰਸਤਿਗੁਰ. ਵਿ–ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸਦਗੁਰੁ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਾਰਯ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਗੁਰ ਸ਼ਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖ ਅਖਾਏ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗੁਰਸਨਹ. ਫ਼ਾ ਗੁਰਸਨਹ ਵਿ–ਭੁੱਖਾ. ਕੁਧਾਤੁਰ.

ਗੁਰਸਨਗੀ. ਫ਼ਾ ਗੁਰਸਨਗੀ ਸੰਗਜਾ–ਭੁੱਖ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾ.

ਗੁਰਸਬਦ.* ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਾਕ.

ਗੁਰਸਬਦੀ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ. "ਗੁਰਸਬਦੀ ਸਾਲਾਹੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਗੁਰਸਬਦੁ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਕ.

"ਗੁਰਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ." (ਆਸਾ ਫ਼ੀਤ ਮ: ੪)

ਗੁਰਸਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਖਸਭਾ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ. "ਗੁਰਸਭਾ ਏਵ ਨ ਪਾਈਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਗੁਰਸਰ. ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ. "ਤੇ ਨਾਏ ਸੰਤੋਖ ਗੁਰਸਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਗੁਰਸਾਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁਕਥਾ। ੨ ਸਾਕੀ ਰੂਪ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਗੁਰਸਿਖਜਾ. "ਗੁਰਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇ ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਸਾਖੀ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰਸਿਖ } ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਨੁ-
ਗੁਰਸਿਖੜਾ } ਗਾਮੀ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ! ਚਲਹੁ ਗੁਰ-ਚਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) "ਜੋ ਦੀਸੈ ਗੁਰਸਿਖੜਾ ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਗੁਰੂ ਹੀ ਉਚਾਰੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੁਧਾਰੈ ਰੀਤਿ
ਗੁਰੂ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜਾਂਕੋ ਭ੍ਰੁਤ ਐਂ ਭਵਿੱਖ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੋ ਕਹੈ ਸੇਵ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੋ ਦੀਸੈ ਭੇਵ
ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੋ ਪੂਜੈ ਦੇਵ ਉਚੋ ਏਵ ਪਿੱਖ ਹੈ,
ਗੁਰੁਪੰਥ ਹੀ ਕੋ ਦਾਨੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਹਾਨੀ ਜਾਨੀ
ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੀ ਸੁੱਧ ਵਾਨੀ ਆਛੀ ਭਾਂਤਿ ਲਿੱਖ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਸੋ ਨਾ ਮਾਨੈ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਜੂ ਕੇ ਧਾਮ ਢੋਈ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਪਜਾਰੋ ਜੋਈ ਸੋਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੈ।
(ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ)

ਸੱਤਕਰਤਾਰ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨਹਾਰੋ,
ਪੂਜੈ ਨਾਹਿ ਮਾਯਾ ਵਿਧਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਕੋ,
ਉੱਦਮ ਸੋ ਲੱਛਮੀ ਕਮਾਵੈ ਆਪ ਖਾਵੈ ਭੁਲੈ,
ਔਰਨ ਖੁਲਾਵੈ ਕਰੈ ਨਿਤ ਚਿਤਦੇਸ਼ ਕੋ,
ਵਾਦ ਵੈਰ ਈਰਖਾ ਵਿਕਾਰ ਮਨ ਲਾਵੈ ਨਾਹਿ,
ਪਰ ਚਿਤ ਖੋਦ ਸਹੈ, ਦੋਵੈ ਨ ਕਲੇਸ਼ ਕੋ,
ਸਦਾਚਾਰੀ ਸਾਹਸੀ ਸੁਹ੍ਰਿਦ ਸਤਸ੍ਵ੍ਰਤਧਾਰੀ,
ਐਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਰਤਾਜ ਹੈ ਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਕੋ.

੨ ਗੁਰੁਸਿਖਜਾ ਲਈ ਭੀ ਗੁਰਸਿਖ ਸਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਗੁਰਸਿਖ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਿਲਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰਸੁਖੁ. ਵਡਾ ਸੁਖ. ਆਤਮਆਨੰਦ. "ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਗੁਰਸੁਖੁ ਪਾਈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਮੁਕਤਿ.

ਗੁਰਸੇਵ } ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁਸੇਵਾ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਟਹਿਲ.
ਗੁਰਸੇਵਾ } "ਗੁਰਸੇਵ ਨ ਭਾਈ ਚੋਰ ਚੋਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) "ਗੁਰਸੇਵਾ ਤਪਾਂ ਸਿਰਿ ਤਪੁ ਸਾਰੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਗੁਰਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ। ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਗੁਰੁਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਕ੍ਤਿ ਕਮਾਈ, ਤਦ ਹੀ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਪਸ਼ੂ ਵਾਂਗ ਵਿਤਾਏ, ਭਾਵ–ਆਦਮੀ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਗੁਰੁਸੇਵਾ ਰਹਿਤ ਪਸ਼ੂ ਹੈ.

ਗੁਰਸੰਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਸੰਗਤਿ.

ਗੁਰਸੰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਪੱਧਤਿ ਦਾ ਸਾਧੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਸੰਤ.

ਗੁਰਸੰਤ ਸਭਾ. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ. "ਗੁਰਸੰਤ ਸਭਾ ਦੁਖ ਮਿਟੈ ਰੋਗੁ" (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਗੁਰਹਟੀ } ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਗੁਰਗੱਦੀ, ਜੋ
ਗੁਰਹੱਟ } ਧਰਮ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦੀ ਹੱਟ ਹੈ. "ਤਖਤਿ ਬੈਠਾ ਗੁਰਹਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੩ ਸਿਖਜਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ. "ਬੇਦ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰਹੱਟ ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰਹਾਈ. ਦੇਖੋ, ਹਾਈ. "ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਗੁਰ ਗੁਰਹਾਈ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਰੁਘਾਤਕ.

ਗੁਰਹਿ. ਗੁਰੂ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਨੇ. "ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੇਹਿਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਗੁਰਹਿਗਾਰ. ਵਿ–ਗੁਨਹਗਾਰ. ਦੋਸ਼ੀ. ਪਾਪੀ। ੨ ਗੁਰੁਗ੍ਰਿਹਾ ਅਨੁਸਾਰ. ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਤ਼ਾਬਿਕ. "ਰਾਮ ਨ ਛੋਡਉ ਗੁਰਹਿਗਾਰ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

* ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ 'ਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਜਦ ਸਮਾਸ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਹ ਪ੍ਰਾਯ ਲੋਪ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਸਿਖ, ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰਸੇਵਾ, ਗੁਰਦਾਸ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ, ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਉੱਕੜ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਕੜ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਉੱਕੜ ਸਹਿਤ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਅਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰਕਰਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਰਹਿਤ, ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੀ ਧਾਰਣਾ. "ਗੁਰਕਰਣੀ ਬਿਨੁ ਭਰਮੁ ਨ ਭਾਗੈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)
੨ ਉੱਚੀ ਕਰਣੀ.

ਗੁਰਕਾਰ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਮ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ. "ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗੁਰਕਿਰਪਾ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਗੁਰਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਗੁਰਗ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਘਿਆੜ. ਭੇੜੀਆ.

ਗੁਰਗਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਮ (ਮਾਰਗ) ਗੁਰੂ-ਮਾਰਗ. "ਗੁਰਗਮ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਵੈ ਭੇਦੁ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਗੁਰੂ–ਆਗਮ. ਗੁਰੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਗੁਰਗਮ ਪ੍ਰਮਾਣਿ ਅਜਰੁ ਜਰਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ) ੩ ਵਿ–ਗੁਰੂ ਗਮਨ. ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ. ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਾਇਕ.

ਗੁਰਗਮਿ. ਗੁਰੁਮਾਰਗ ਸੇ. ਗੁਰੁਆਗਮ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਕਰਕੇ. "ਗੁਰਗਮਿ ਭੇਦ ਸੁ ਹਰਿ ਕਾ ਪਾਵਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭)

ਗੁਰਗਾ. ਭੇੜੀਏ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦਾਉ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਾਰਥੀ ਆਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਗ। ੨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੈਰੋ. ਗੁਰੁਗ.

ਗੁਰਗਾਬੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਖੜਾਉਂ ਅਤੇ ਜੁੱਤੀ.

ਗੁਰਗਿਆਨ / **ਗੁਰਗਿਆਨੁ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ ਗ੍ਯਾਨ. "ਗੁਰਗਿਆਨ ਦੀਪਕ ਉਜਿਆਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੨ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ, ਜੋ ਸਭ ਗ੍ਯਾਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ. "ਗੁਰਗਿਆਨੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਗੁਰਗੋਪ / **ਗੁਰਗੋਪਕ** ਵਿ–ਨਿਗੁਰਾ. ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਛੁਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਆਪ ਹੀ ਸਰਵਗ੍ਯ ਬਣਦਾ ਹੈ।
੨ ਗੁਰਨਿੰਦਕ. ਦੇਖੋ, ਗੌਪਨ.

ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ. "ਰਹਿਓ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਗੋਬਿੰਦਰੂਪ ਗੁਰੂ। ੩ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ (ਸਰਵਗ੍ਯ) ਗੁਰੂ. ਕਰਤਾਰ.

ਗੁਰਘਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਘਰ.

ਗੁਰਚਰਣ / **ਗੁਰਚਰਨ** ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣ. ਗੁਰੁਪਾਦ. "ਗੁਰ-ਚਰਨ ਲਾਗੀ ਸਹਜਿ ਜਾਗੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਗੁਰਚਰਨ ਸਰੇਵਹਿ ਗੁਰਸਿਖ ਤੋਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਗੁਰਚਾਲ / **ਗੁਰਚਾਲੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਰੀਤਿ. ਗੁਰੁਮਤ ਦੀ ਮਰ-ਯਾਦਾ. "ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ ਚਲਹੁ ਗੁਰ-ਚਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਗੁਰਜ. ਫ਼ਾ [illegible] ਗੁਰਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਦਾ ਜੇਹਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿਉ ਗੁਰਜ ਉਠਾਈ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰਜਗਤ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤਗੁਰੁ. "ਗੁਰਜਗਤ ਫਿਰਣ ਸੀਹ ਅੰਗਾਰਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਫੇਰੂ ਦੇ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਰੂਪ (ਸੁਪੁਤ੍ਰ) ਜਗਤਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ.

ਗੁਰਜਦਾਰ. ਵਿ–ਗਦਾਧਰ. ਗੁਰਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਚੋਬਦਾਰਾਂ ਤੁੱਲ ਇੱਕ ਜਮਾਤ, ਜੋ ਗੁਰਜ ਰਖਦੀ ਸੀ. "ਗੁਰਜਦਾਰ ਦੈ ਦੀਨੇ ਸੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜਬਰਦਾਰ।
੩ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ, ਜੋ ਗੁਰਜ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰਜਨ / **ਗੁਰਜਨੁ** ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਜਨ. "ਨਾ ਹਰਿ ਭਜਿਓ ਨਾ ਗੁਰਜਨੁ ਸੇਵਿਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਗੁਰਜਬਰਦਾਰ / **ਗੁਰਜਮਾਰ** ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜਦਾਰ. ਗੁਰਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਇਹ ਬਕ਼ਾਇਆ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਜ ਦੀ ਮਾਰ ਭੀ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਜ-ਧਾਰੀ ਫ਼ਕੀਰ ਭੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਗੁਰਜਾਂ ਮਾਰਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਕੇ ਧਨ ਮੰਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗੁਰਜੋਤਿ. ਮਹਾਨ ਜੋਤਿ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼). ਆਤਮਿਕ ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਗੁਰਜੋਤਿ ਅਰਜੁਨ ਮਾਹਿ ਧਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ)

ਗੁਰਝ / **ਗੁਰਝਨ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਲਝਨ. ਉਲਝੀਹੋਈ ਗੱਠ. "ਸ਼ਾਕਤ ਸੂਤੁ ਬਹੁ ਗੁਰਝੀ ਭਰਿਆ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਗੁਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਤਾ.

ਗੁਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁੜ੍ਹਤੀ. "ਗੁਰਤੀ ਆਦਿ ਦੇਂਹਿ ਸੁਖ ਕੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰਦਛਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ. "ਤੋ ਪ੍ਰਥਮੈ ਗੁਰ-ਦਛਨਾ ਦੀਜੈ। ਪਾਛੈ ਸ਼੍ਰਵਣ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਕੀਜੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗੁਰਦਰਸਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ। ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ.

ਗੁਰਦਰਸਨਿ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਤੋਂ. "ਗੁਰਦਰਸਨਿ ਉਧਰੈ ਸੰਸਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੋਂ.

ਗੁਰਦਰਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਰਸਨ. "ਗੁਰਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਮਨਿ ਹੋਇ ਬਿਗਾਸੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਰਦਰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਰਸਨ. "ਗੁਰਦਰਸੁ ਪਾਇਆ ਅਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗੁਰਦਰਿਆਉ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਦਰੀਆਉ.

ਗੁਰਦਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਅੰ. Kidney. ਪੇਟ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਗਿਆਰਵੀਂ ਪਸਲੀ ਦੇ ਹੇਠ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਗੁਰਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਦਾਰ ਗਿਲਟੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਲਹੂ ਵਿੱਚੋਂ ਰੰਗੀਦਾ ਅੰਸ਼ ਕੱਢਕੇ ਮੂਤ (ਪੇਸ਼ਾਬ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਮਸਾਨੇ ਅੰਦਰ ਭੇਜਣਾ ਹੈ.

ਗੁਰਦਾਸ. ਵਿ–ਗੁਰੁਦਾਸ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ. "ਆਦਿ ਬ੍ਰਿੰਧ ਗੁਰਦਾਸ ਗਨ ਚਹੁੰ ਦਿਸਿ ਮੇ ਗੁਰਦਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ, ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜਿਓਂ ਭਾਈ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੌਥੇ ਸਤਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ੧੬੩੬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪੰਜਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ. ਸਿੱਖਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਫੈਲਾਏ. ਲਹੌਰ, ਆਗਰਾ, ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਵਾਇਆ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ (੪੦ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ੫੮੬ ਕਬਿੱਤ ਭੁੰਡਾਰ ਹੈ. ਇਹ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਉੱਤਮ ਭੁੰਡਾਰ ਹੈ. ਇਹ ਆਖਣਾ ਅਤਿਉਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ਼ਿੱਖੀ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਭੌਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੮, ਸੰਮਤ ੧੬੯੪ ਨੂੰ ਗੋਇੰਦ-ਵਾਲ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤਾ।
੩ ਬਹਿਲੋ ਵੰਸ਼ੀ ਗੁਰਦਾਸ ਮਸੰਦ,ਜੋ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਦਾ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸੀ. ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾ।
੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ੪੧ ਵੀਂ ਵਾਰ ਜੋੜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਹੈ–"ਪ੍ਰੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ ×× ਵਾਹ ਵਾਹ! ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ." ਆਦਿ।
੫ ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਰਯਾਯ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਰੇਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ੪੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਅਬਦੁਲਸਮਦਖ਼ਾਨ ਨੇ ਵੀਹ ਹਜਾਰ ਫੌਜ ਨਾਲ ਘੇਰਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫੜਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ.

ਗੁਰਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ। ੨ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜੋ ਨਾਭਾਰਿਆਸ਼ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੫੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ. ਗੁਰੂਦੱਤ ਬਾਬਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੬੭੦ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਡਰੋਲੀ (ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਜਨਮੇ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਪਾਈ. ੨੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੬੮੧ ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰਾਮੇ ਸਿਲ੍ਹ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਨੰਤੀ ਜੀ ਨਾਲ ਵਟਾਲੇ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ.

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਯੋਗਿਰਾਜ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰਵਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਚਾਰ ਚੇਲੇ ਕਰਕੇ ਉਦਾਸੀਨਮਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫੈਲਾਇਆ.

ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੬੯੫ * ਨੂੰ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ, ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਦਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਦੇਹਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ.

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਪਦਵੀ ਮਿਲਣ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਣ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਂਈ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਇਹ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਕੇ ਉਦਾਸੀਨ ਮਤ ਦੀ ਮਹੰਤੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ.

ਗੁਰਦੀਖਿਆ. ਗੁਰੁਦੀਕ੍ਸ਼ਾ. ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਧਰਮਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. "ਬਿਨ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਕੈਸੇ ਗਿਆਨ?" (ਭੈਰ ਮ: ਪ) "ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਜਿਹ ਮਨਿ ਬਸੈ ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ." (ਬਾਵਨ)

ਗੁਰਦੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰੁਦੁਆਰਿ। ੨ ਗੁਰੁਘਰ. ਗੁਰੁਗ੍ਰਿਹ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਜ਼ਿਰੀਏ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ। ੩ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਅਥਵਾ ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਤਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ-ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਨਾਮ "ਧਰਮਸਾਲਾ" ਰਿਹਾ ਹੈ.* ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਦੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਦੀ "ਹਰਿਮੰਦਿਰ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਥਾਪੀ ਅਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀ "ਗੁਰਦੁਆਰਾ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ, ਆਤਮਜਿਗ੍ਯਾਸਾ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਗ੍ਯਾਨ-ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਆਚਾਰਯ, ਰੋਗੀਆਂ ਲਈ ਸ਼ਫ਼ਾਖ਼ਾਨਾ, ਭੁੱਖਿਆਂ ਲਈ ਅੰਨਪੂਰਣਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਦੀ ਪਤ

---

*ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੯੨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਤੇ ਅੰਤਲੇ ਖਾਲੀ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਕਈ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਮੇ ਸਮੇ ਸਿਰ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ. "ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਵਨ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ" ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੬੯੫ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਹੈ.

* "ਮੈ ਬਧੀ ਸਚੁ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ। ਗੁਰਸਿਖਾ ਲਹਦਾ ਭਾਲਿਕੈ। ਪੈਰ ਧੋਵਾ ਪਖਾ ਫੇਰਦਾ ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਗਾ ਪਾਇ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਪ) "ਪੂਰਬ ਧਰਮਸਾਲ ਥਨਵਾਹਾ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਹਮ ਹੋ ਲੈਜਾਹੁ." (ਨਾਪ੍ਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋਹਮਈ ਦੁਰਗ, ਅਤੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਬੁਢੇਦਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਧਯਾਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਗੁਰਦੁਆਰੀਆ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਜੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ. ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਾਰਾ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਕਰਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਭੀ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਹੋਇਆ ਅਰ ਕੌਮ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲੋਪ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਬਿਗੜਦੀ ਗਈ ਅਰ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੋਈ ਕਿ ਸਿੱਖਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਗੁਰਧਾਮ ਰਹਿਗਏ.

ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜਾਯਦਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਘਰੇਗੀ ਬਣਾਲਿਆ ਅਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕੰਮ ਹੋਣ ਲੱਗੇ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਨਾ ਲੱਜਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ.

ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨਾਲ ਜਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਜਥੇ ਧਰਮ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਬਣਾਏ, ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਸਭਾਵਾਂ ਅਰ ਖਾਲਸਾਦੀਵਾਨ ਬਣਾਕੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭਿਆ. ਖਾਲਸੇਅਖ਼ਬਾਰ, ਖਾਲਸਾਸਮਾਚਾਰ ਆਦਿਕ ਅਖ਼ਬਾਰ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉੱਤਮ ਲੇਖ ਨਿਕਲਨ ਲੱਗੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੌਮ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆਈ.

ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ "ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ" ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਭੀ ਇਸੇ ਯਤਨ ਦਾ ਫਲ ਹੈ. ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਬਣਨ ਦਾ ਹਾਲ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾਂ ਭੀ ਯੋਗਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ–

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰਾਂ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕੌਮ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਾ ਹੋਣਕਰਕੇ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ.

੧੨ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਬਰਾਦਰੀ ਸ਼ਹਿਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਹਿਣਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਅਛੂਤ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਗਏ, ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਮੱਠ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਕੀਤਾਗਿਆ, ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸੇਵਾ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜਗਏ. ਹਾਜ਼ਿਰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤਖ਼ਤਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸੋ ੨੫ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਸੇਵਾ ਲਈ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਸਰਬਰਾਹ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਗਈ। ਨੱਠੇਹੋਏ ਪੁਜਾਰੀ ਸਰਬਰਾਹ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਭੀ ਹਾਜਿਰ ਨਾ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਡਿਪਟੀਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ੯ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਨ, ਆਰਜ਼ੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਦਿੱਤੀ.

ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿ ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਅਜਿਹੀ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ੧੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਵੇ। ੧੫–੧੬ ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਪੰਥਕ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਨੇ ੧੭੫ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿ ਕਮੇਟੀ ਚੁਣੀ,ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਰੱਖਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ੧੨ ਦਸੰਬਰ ਸੰ: ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਹੋਈ। ਇਸ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਚੁਣੇਗਏ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਬਕਮੇਟੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨੀਯਤ ਕੀਤੀਗਈ. ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ੩੦ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਾਈਗਈ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਬਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਚੋਣ ਜੁਲਾਈ ੧੯੨੧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਗਈ। ਚੁਣੇਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ੧੪ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ੨੭ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਹੋਈ.

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਧਰਮਭਾਵ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭਿਆ ਅਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਵਿਘਨ ਪਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੇਹੱਦ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਪਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ:–

੨੫ ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਜਦਕਿ ਸ੍ਰੀ ਤਰਨਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਕ ਸ਼ਿੰਘਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰਹੀ ਸੀ, ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕਦਮ ਛਵੀਆਂ ਸੋਟਿਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੧੭ ਸਿੰਘ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ, ਭਾਈ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਹੁਕਮਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਗਏ.

ਸ਼੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਨਰਾਇਣਦਾਸ ਦੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵੇਖਕੇ ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਨਰਲ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਵਿੱਚ ੨੪ ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ੪, ੫ ਅਤੇ ੬ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਕੀਤਾਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰੇ. ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਕੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਜੰਗ ਦਾ ਸ਼ਾਮਾਨ ਜਮਾਕਰਨਾ ਆਰੰਭਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ੨੦ ਫਰਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ੧੫੦ ਸ਼ਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਥਾ,ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਲੈਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਡੀ ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਗੋਲੀਆਂ,ਛਵੀਆਂ ਅਤੇ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰੇਗਏ,ਕੁਝ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਸਾੜੇਗਏ. ਇਸ ਭਯੰਕਰ ਘਟਨਾ ਪਿੱਛੋਂ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੇ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਦੇਦਿੱਤੀਆਂ.

ਕੁਝ ਗ਼ਲਤਫ਼ਹਿਮੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ੭ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖ਼ਾਨੇ ਦੀ ਚਾਬੀਆਂ ਡਿਪਟੀਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਲੈਲਈਆਂ, ਜਿਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁਆਮਲਾ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ ਜਾਣਾ ਪਿਆ,ਅੰਤ ਨੂੰ ੧੯ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਚਾਬੀਆਂ ਸਰਦਾਰ ਖੜਕਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ.

੮ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਦੀ ਲੱਕੜਾਂ ਬਾਬਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ (ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ) ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਇਤਨਾ ਵਧਿਆ ਕਿ ੧੨ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਸਖ਼ਤ ਮਾਰਕੁਟਾਈ ਹੋਈ. ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਰ ਗੰਗਾਰਾਮ ਨੇ ਇਹ ਝਗੜਾ ੧੭ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਸ਼ਾਂਤਕੀਤਾ. ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਗਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੫੬੦੫ ਤਕ ਪੁੱਜਗਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੩੫ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ.*

ਇਸ ਸੁਧਾਰਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਰੂਰੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਕੰਮ ਹੋਇਆ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀਗਈ. ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਹਰੇਕ ਫਿਰਕੇ ਅਰ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਵੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਕਾਰਸੇਵਾ ੧੭ ਜੂਨ ਸਨ ੧੯੨੩ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀਗਈ. ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖਣ ਯੋਗਜ ਸੀ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਿਲੀ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ੧੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੜਤਾਲੀਆ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਅਸਗਰਅਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਾਂ ਅਤੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫ੍ਰੈਂਸ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਇਹ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚੇ ਰਹਿਗਈ। ੧੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮੀਆਂ ਫ਼ਜ਼ਲਹੁਸੈਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ-ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਿਲ ਦੇ ਬਣਨ ਤਕ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੀਯਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਛੱਡਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਿਲ ੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਕਾਰਰਵਾਈ ਭੀ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਈ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਵਡੀ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੰ: ੮ ਸਨ ੧੯੨੫ The Sikh Gurdwara Act, 1925.(Punjab Act No VIII of 1925) ਪਾਸ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਨਜੂਰੀ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ੨੮ ਜੁਲਾਈ ੧੯੨੫ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ੧ ਨਵੰਬਰ ੧੯੨੫ ਤੋਂ ਅਮਲ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ.

ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੇਂਟ੍ਰਲਬੋਰਡ Central Board ਦੇ ਚੁਣੇਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ੪ ਸਿਤੰਬਰ ੧੯੨੬ ਨੂੰ ਟਾਊਨਹਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਅਤੇ ੧੪ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇਗਏ. ਪੂਰੇ ਸੇਂਟ੍ਰਲਬੋਰਡ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ੨ ਅਕਤੂਬਰ, ੧੯੨੬ ਨੂੰ ਟਾਊਨਹਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੇਂਟ੍ਰਲਬੋਰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਨੋਟੀਫ਼ੀਕੇਸ਼ਨ ਤਾਰੀਖ ੧੭ ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੭ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਲਿਆ. ਪੁਰਾਣੀ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨਵੀਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ੨੭ ਨਵੰਬਰ, ੧੯੨੬ ਨੂੰ ਚਾਰਜ ਦੇਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ੪ ਦਸੰਬਰ ੧੯੨੬ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ ਚਾਰਜ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰਦਿੱਤਾ.

ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਾਰੇ ਜਥੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ, ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਦੁਵਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਰਨਾ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ ਰੂਪ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜਦ ਤੀਕ–

(ੳ) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਗ੍ਯਾਤਾ, ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ,

(ਅ) ਜਦ ਤੀਕ ਉਦਾਸੀ, ਨਿਹੰਗ, ਨਿਰਮਲੇ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਆਦਿਕ ਫਿਰਕੇ ਤਅੱਸੁਬ ਛੱਡਕੇ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈ ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਕ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ,

(ੲ) ਜਦ ਤੀਕ ਮਾਯਾ ਦੇ ਜਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਕੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ, ਤਦ ਤੀਕ 'ਸੁਧਾਰ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਬੰਧ' ਸ਼ਬਦ ਕੇਵਲ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚਹੀ ਰਹਿਣਗੇ.

ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ–

ਬਾਹਰ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬੁਝਤ ਜਲ ਸਰਿਤਾ ਕੈ,
ਨਾਉ ਮੈ ਜੋ ਆਗ ਲਾਗੀ ਕੈਸੇ ਕੈ ਬੁਝਾਈਐ ?
ਬਾਹਰ ਸੋ ਭਾਗ ਓਟ ਲੀਜੀਅਤ ਕੋਟਗੜ੍ਹ,
ਗੜ੍ਹ ਮੈਂ ਜੋ ਲੂਟਲੀਜੈ, ਕਹੋ ਕਤ ਜਾਈਐ ?
ਚੋਰਨ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਗਹੇ ਨਰਿੰਦ,
ਮਾਰੇ ਮਹੀਪਤਿ ਜੀਉ ਕੈਸੇਕੈ ਬਚਾਈਐ ?
ਮਾਯਾਛਰ ਛਰਪਤ ਹਾਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਜਾਵੈ,
ਤਹਾਂ ਜੋ ਮਾਯਾ ਬਿਆਪੈ, ਕਹਾਂ ਠਹਿਰਾਈਐ ?
(ਕਬਿੱਤ ੫੪੪)

ਗ਼ੀਬਕਰਤਾ ਦੀ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਸੁੱਧਭਾਵ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾ ਛੇਤੀ ਆਵੇ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ,*

* ਹੋਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਥਾਂਵਾਂ ਇਸ ਸੁਧਾਰਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਛੱਡਿਆਗਿਆ ਹੈ.

* ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਥਾਪੇਗਏ ਸਨ. ਗੁਰੂਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ –

"ਨਿਸ਼ਸ਼ਕ ਇਹ ਵਿਚਾਰਤੇ ਭਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸੇਵਕ ਕਿਹ ਕਾਜੇ,
ਥੋਦੀ ਸੋਥੀ ਕੋ ਕਿਉਂ ਸੇਵਾ। ਐਸ ਉਚ ਮਨੈ ਨਿਜ ਭੇਵਾ.
ਕਰਤ ਵਿਚਾਰ ਏਹ ਨਹਿਗ੍ਰਾਹੀ। ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸੇਵਾ ਨਿਪੁਨਾਈ."
(ਅ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, † ਸੰਤ ਅਲਮਸਤ ਜੀ, ‡ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਜੀ, § ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ॥ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ¶ ਜੇਹੇ ਗ੍ਰੰਥੀ, ਪੁਜਾਰੀ ਅਤੇ ਮਹੰਤ ਵੇਖੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕੀਤੇ ਅਕਾਲੀ-ਧਰਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਝੁਲੇ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ੩.

ਗੁਰਦੁਆਰਿ
ਗੁਰਦੁਆਰੈ } ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ. "ਕਿਉ ਸੋਹੈ ਗੁਰਦੁਆਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ. "ਜਗ ਜੀਤਉ ਗੁਰਦੁਆਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) "ਗੁਰਦੁਆਰੈ ਹਰਿਕੀਰਤਨੁ ਸੁਣੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗੁਰਦੇਉ
ਗੁਰਦੇਵ } ਦੇਵਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਗੁਰੁਦੇਵ. "ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਇਸ੍ਟ ਦੇਵਤਾ. ਪੂਜ੍ਯ ਦੇਵ। ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਗੁਰਦੇਵਏ. ਗੁਰੁਦੇਵਾਯ. ਚਤੁਰਥੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਗੁਰੁਦੇਵ ਤਾਈਂ. ਦੇਵਰੂਪ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਿ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਏ ਨਮਹ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ
ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ੩.

ਗੁਰਨੇ ਕਲਾਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਤਸੀਲ ਸੁਨਾਮ, ਥਾਣਾ ਮੂਨਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਛੋਟਾ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩੦੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰਨੇ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ.

ਗੁਰਪਗ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣ. ਗੁਰੁਪਾਦ. "ਗੁਰਪਗ ਝਾਰਹਿ ਹਮ ਬਾਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਗੁਰਪਰਸਾਦ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਕ੍ਰਿਪਾ).

ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ
ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ } ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਕਰਕੇ. ਗੁਰੁ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਨ ਹੋਇ ਸੰਤਾਪੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ) "ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਏਕੋ ਜਾਣਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰਪਰਗਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੁਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ। ੨ ਆਤਮਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩ ਵਿ–ਵਡਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧਕੇ ਹੈ.

ਗੁਰਪਰਵਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੁਪ੍ਰਮਾਣ. ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਗੁਰੂ. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ. "ਸੋਇਆ ਗੁਰਪਰਵਾਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਗੁਰਪਲਾਸ
ਗੁਰਪਲਾਹ } ਉਹ ਪਲਾਸ (ਢੱਕ), ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਔਰੰਗ ਲਿਖੇ ਗੁਰਪਲਾਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ:–

ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਬੰਗੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਸੋਤ੍ਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ. ਇਸ ਪਲਾਸ ਹੇਠ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਸ਼ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਵੀਹ ਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬੰਗਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ। ੨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ੨ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਲਾਸ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ੩ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਸਰਾਲੇ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਲਾਹ। ੪ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਲਾਸ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਭਬੋਰ ਤੋਂ ਹਟਦੇਹੋਏ ਕਲਗੀਧਰ ਕ੍ਸ਼ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਬਾਬੂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਰੀ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਪੱਚੀ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੋਜੋ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਗੁਰਪਾਗ. ਗੁਰਪਗ. ਗੁਰੁਚਰਣ. "ਮਸਤਕ ਭਾਰਿ ਗੁਰਪਾਗਿਓ." (ਗਉ ਮ:੫) ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਉੱਪਰ.

ਗੁਰਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪੁਰ.

ਗੁਰਪੁਰਬ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪਰਬ. "ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰੀਦੇ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੁਪ੍ਰਸਾਦ. ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਯਾ.

ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ. "ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ. ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਜਾਗਹੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਣਾਲੀ.

ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਰ, ਥਾਣਾ ਬੰਗੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ" ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ "ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ" ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਇੱਥੇ ਜਲ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਸੀ, ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਲਗਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਟੱਕ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਲਾਇਆ ਅਤੇ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ' ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਲਾਦਿੱਤੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਵਾਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਹੁਣ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਸਮੇਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਰੂਸੀ ਬਣਾਲਿਆ ਹੈ, ਹੱਕ ਮਾਲਕਾਨਾ ਅਤੇ ਚੁਕੋਤ੍ਰਾ ਆਪ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਹਨ. ੧੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਜੇ ਭੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ.

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਕੁਲਬਮ ਅਬਦੁੱਲਾਸ਼ਾਹ" ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ.

ਗੁਰਬਖਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਬਖਸ.

ਗੁਰਬਖਸ਼ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਬਖਸ਼ਸਿੰਘ.

ਗੁਰਬਚਨਾਤ. ਗੁਰੁਵਚਨਾਤ੍. ਪੰਚਮੀ. ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਚਨ ਤੋਂ. "ਗੁਰਬਚਨਾਤ ਕਮਾਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗੁਰਬਚਨਿ
ਗੁਰਬਚਨੀ } ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ. "ਗੁਰਬਚਨਿ ਧਿਆਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾ ਅਗਮੁ ਹਰਿ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ:੪) "ਗੁਰਬਚਨੀ ਸੁਖੁ ਊਪਜੈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਗੁਰਬਤ. ਅ [illegible] ਬੇਵਤ੍ਨੀ. ਪਰਦੇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨਿਰਧਨਤਾ. ਕੰਗਾਲੀ। ੩ ਓਪਰਾਪਨ. ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਗੁਰਬਤ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਨਹਿ ਖੁਲੀ ਹਮਾਰੀ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਗੁਰਬਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਗੁਰਬਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿੱਲੀ। ੨ [illegible] ਗੁਰਬਾ. ਗ਼ਰੀਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਗੁਰਬਾਣੀ
ਗੁਰਬਾਨੀ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਈ ਹੈ. "ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਗੁਰਬਾਣੀ ਹਰਿਨਾਮ ਸਮਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਬਾਣੀ.

ਗੁਰਬਿਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ.

ਗੁਰਬੰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵੰਸ਼.

ਗੁਰਭਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਭਾਵ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ। ੨ ਗੁਰੁਸਿੱਧਾਂਤ। ੩ ਗੁਰੁਭਕ੍ਤਿ. ਗੁਰੁਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਗੁਰਮਹਲ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਦਿਰ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੩ ਆਤਮਪਦ। ੪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ.

ਗੁਰਮਹਲੀ. ਗੁਰੁਮਹਲ ਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਪਰਮਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. "ਗੁਰਮਹਲੀ ਸੋ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵੈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਰਮਣੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿੰਤਾਮਣਿ, ਜੋ ਸਭ ਮਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ–ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ. "ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਸਚੀ ਗੁਰਮਣੀਆ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਗੁਰਮਤ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ। ੨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਥਾਪਿਆ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਯਮ.

ਗੁਰਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤਾ.

ਗੁਰਮਤਿ
ਗੁਰਮਤੀ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਸੰਮਤਿ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਇ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿੱਛਾ। ੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਸੀਹ੍ਤ. "ਗੁਰਮਤਿ ਲੇਹੁ ਤਰਹੁ ਭਵ ਦੁਤਰੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਗੁਰੁਮਤ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਇਆ ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਗੁਰਮਤੀ ਮਨੁ ਨਿਜਘਰਿ ਵਸਿਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਗੁਰਮਨਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮਨਾਰਿ.

ਗੁਰਮਾਰੀ. ਸਰਹਿੰਦ ਪੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਾਰੀ.

ਗੁਰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮੁਖ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੁਖ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਚੇਹਰਾ. "ਗੁਰਮੁਖ ਦੇਖ ਸਿੱਖ ਬਿਗਸਾਵਹਿੰ." (ਗੂਪ੍ਸੂ) ੩ ਓਹ ਪੁਰਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਮੁਖ ਹੈ, ਕਦੇ ਵਿਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. "ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਉ ਮਨਮੁਖ ਅੜੇ ਭੂਬੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨)

ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਤੀ.

ਗੁਰਮੁਖਾ
ਗੁਰਮੁਖਾਂ } ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ. "ਗੁਰਮੁਖਾ ਹਰਿਧਨੁ ਖਟਿਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਗੁਰਮੁਖਿ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ. ਭਾਵ–ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਦੰ." (ਜਪੁ) ੨ ਗੁਰੁਮੁਖਤਾ ਕਰਕੇ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੀਐ ਮਨਮੁਖਿ ਵਿਛੁਰੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੁਗਤਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੫ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰੂ ਨੇ. ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨੇ. "ਓਮੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀਓ ਅਕਾਰ." (ਬਾਵਨ) ਓਮੰ (ਬ੍ਰਹਮ) ਆਦਿਗੁਰੂ ਨੇ। ੬ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਗੁਰਮੁਖੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ, ਜੋ ਸ਼ਾਰਦਾ ਅਤੇ ਟਾਂਕਰੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖਵਾਕ੍ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ "ਗੁਰਮੁਖੀ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜਾਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਭੀ ਸੱਦੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਨੇ ਰਚੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਲਿਖੀ "ਪੱਟੀ" ਜੋ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ

† ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ, ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੇ. ਇਹ ਨਿੱਤ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ. ‡ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜਿਆ, ਅਲਮਸਤ ਜੀ ਨਾਨਕਮਤੇ ਬਹੁਤ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਾਨਕਮਤੇ ਪਹੁਚਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਦੂਰਕਰਾਉਂਤੀਆਂ ਸਨ.

§ ਇਹ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਥਾਪੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਭਾਵ ਨਾਲ ਜਲ ਛਕਾਕੇ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਮੱਲਮਪੱਟੀ ਕਰਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ.

॥ ਸ੍ਰੀਮਤ ੧੭੨੯ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਮੁਤਅੱਸਬ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਭੀ ਵਾਹ ! ਵਾਹ ! ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ. ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਥਾਣਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

¶ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਸਮੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਥਾਪਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿਨਾਲ ਨਿਬਾਹੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

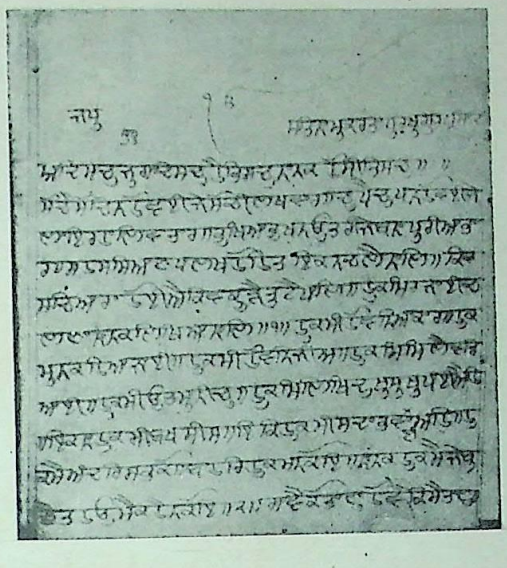

ਨੰ: ੧ ਅਤੇ ੨ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਹਨ. ਦਸ੍ਤਖਤ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਭੇਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਵੇਂ ਅੱਖਰ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਹੋਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖਾਰੀ ਅਜੇਹੇ ਅੱਖਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਨੰ: ੧ ਭਾਈ ਬੁਟਾਸਿੰਘ ਹਕੀਮ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਫੋਟੋ ਹੈ, ਅਤੇ ਨੰ: ੨ ਜਿਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਫੋਟੋ ਹੈ, ਉਹ Mr. H. T. Colebrooke ਨੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਅਰਪੀ ਸੀ, ਜੋ ਲੰਡਨ ਦੇ ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਗਈ ਡਾਕਟਰ ਟ੍ਰੰਪ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੮੮੩ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਪਾਸ ਇਸ ਦੀ ਕਾਪ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ. ਏਚੀਸਨ ਸਾਹਿਬ (Sir Charles Aitchison) ਲਫਟੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਾਖੀ ਦਾ ਅਕਸੀ ਉਤਾਰਾ (Surveyor General of India ਦੀ ਮਾਰਫਤ) ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਸਨ ੧੮੮੫ ਵਿੱਚ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਰ ਮੁਖੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭੇਟ ਕੀਤਾਗਿਆ.

(੨)

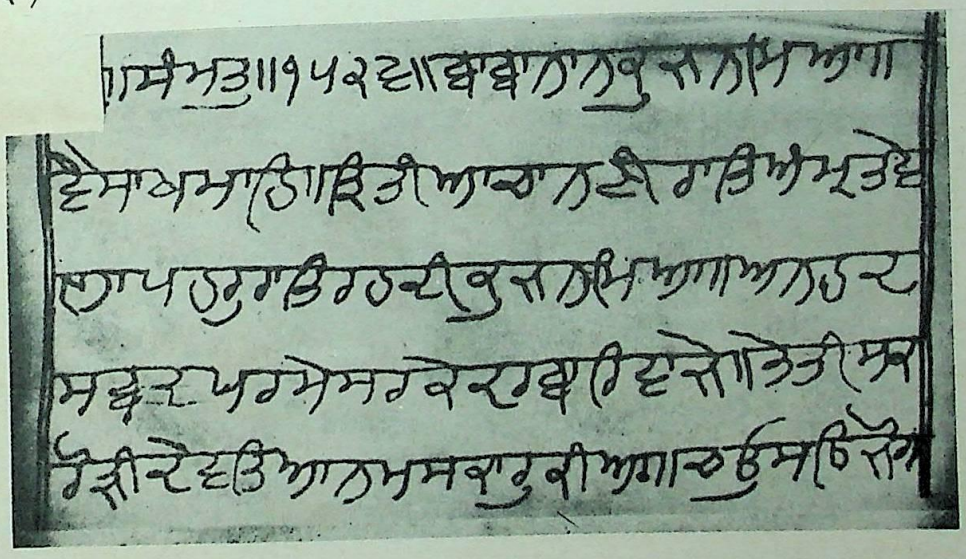

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(੩)

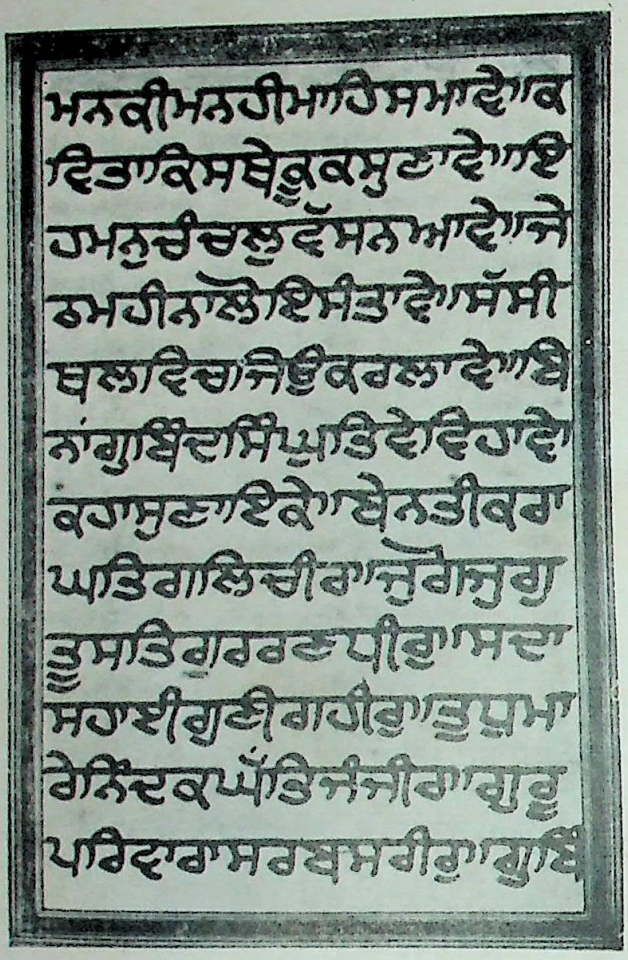

ਨੰ: ੩. ਸੰਮਤ ੧੭੯੫ ਅਤੇ ੧੮੧੦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਮਦਮੇ ਨਿਵਾਸੀ ਗਜਾਨੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਇਹ ਕਾਂਇਆਂ ਪਲਟੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਮਦਮੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਅੱਖਰ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਮੰਨੇਗਏ ਹਨ.ਟਾਈਪ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ, ਪੱਥਰ ਦੇ ਛਾਪੇ (Lithograph) ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੪)

ਨੰ: ੪. ਸੰਮਤ ੧੮੭੬ ਵਿੱਚ ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਲਿਖਾਰ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਲਿਖਣੇ ਸਿੱਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣੇ ਅਰੰਭੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪਿਆ. ਲਾਲਾ ਧਨੀਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ ਇਹ, ਟਾਈਪ ਭੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

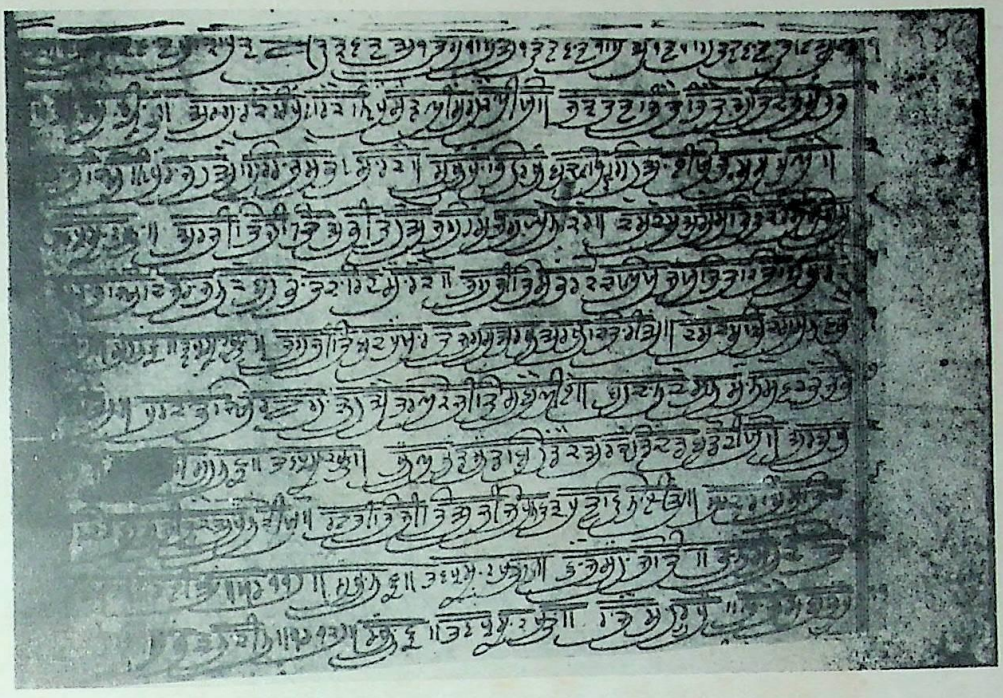

(੫)

ਨੰ: ੫. ਇਹ ਸ਼ਿਕਸਤਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਚ ਹੈ। ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਜੀ ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਾਵਜ ਲਿਖਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਏਕਤ੍ਰ ਕੀਤੀ ਦਸ਼ਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਜਿਲਦ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ੭੪੬ਵੇਂ ਸਫੇ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਇਹ ਫੋਟੋ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਤ੍ਰਾ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਹੈ। ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅੱਖਰ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੂਜੀ ਸਤਰ ਤੋਂ ੧੧ ਵੀਂ ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ ਹੇਠ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਅੱਖਰ ਜਿਲਦ ਵਿਚ ਦਬ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ.....ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ ਅਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਲਿਖਤੀ ਅਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹੀ ਪਾਠ ੫੫੬ ਤੋਂ ੫੬੨ ਅੰਗ ਤਕ ਹੈ।

.....ਦ । ਤਵਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਅਰ ਮਾਰਕੈ ਰਿਪ ਟਾਰਕੈ ਨ੍ਰਿਪਮੰਡਲੀ ਸੰਗ ਕੈ ਲੀਯੇ ॥ ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਜਿਤੈ ਤਿਤੈ ਅਤਿ ਦਾਨ ਮਾਨ ਭ ੨
.....ਸੁਰਰਾਜ ਜਜੋਂ ਨ੍ਰਿਪਰਾਜ ਹੂੰ ਗਿਰਿਰਾਜ ਸੋ ਭਟ ਮਾਰਕੈ ॥ ਸੁਖ ਪਾਇ ਹਰਖ ਬਢਾਇਕੈ ਗ੍ਰਿਹ ਆਇਯੋ ਜਸ ਸੰਗ ਲੈ ॥ ੩
.....ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਥਤਾ ॥ ਅਰਿ ਜੀਤਿਜੀਤਿ ਅਭੀਤ ਹੈ ਜਗ ਹੋਮ ਜੱਗ ਘਨੇ ਕਰੇ ॥ ਦੇਸ ਦੇਸ ਅਸੇਸ ਭਿਛਕ ਰੋਗ ਸੋਗਸ ੪
.....ਕੁਰਰਾਜ ਜਜੋਂ ਦਿਜਰਾਜਨਕ ਬਹੁ ਭਾਤ ਦਾਰਿਦ ਮਾਰਕੈ ॥ ਜਗ ਜੀਤਿ ਸੰਭਰ ਕੋ ਚਲਯੋ ਜਯ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਥਾਰਕੈ ੫
.....੪੧੦ ॥ ਮੋਹਨਛੰਦ ॥ ਤਵਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਜਗਜੀਤਿ ਬੇਦ ਪਜ਼ਾਰ ਤੇ ਜਗ ਸੁਅਰਥ ਅਰਥ ਚਿਤਾਰੀਅੰ ॥ ਦੇਸ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਮਾਨਵ ਭੇ ੬
.....ਕਾਰਅੰ ॥ ਧਰਦਾੜ ਜਜੋਂ ਰਣਗਾੜ ਹੂੰ ਤਿਰਲੋਕ ਜੀਤਿ ਸਬੈ ਲੀਏ ॥ ਬਹੁ ਦਾਨ ਦੈ ਸ਼ਨਮਾਨ ਸੇਵਕ ਭੋਜ ਭੇ ੭
.....ਤੀ ਏ ॥ ਮੋਹਨ ਛੰਦ ॥ ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਖਲ ਖੰਡ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡਕੈ ਅਰ ਦੀਠਿ ਦੰਡ ਬਡੋ ਦੀਯੇ ॥ ਅਰਬ ਖ ੮
.....ਦਿਰਬ ਸੁ ਜੀਤ ਕੈ ਅਪਨੋ ਕੀਯੋ ॥ ਰਣ ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਅਜੀਤ ਜੋਧਨ ਛਤ੍ਰ ਪਤ੍ਰ ਛਿਨਾਈਅੰ ॥ ਸਰਦਾਰ ਬਿਸ੍ਰਤਿ ਚਾ ੯
.....ਰ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਈਅੰ ॥ ੫੪੧੧ ॥ ਮਥਾਨ ਛੰਦ ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਛਾਜੈ ਮਹਾ ਜੋਤਿ ॥ ਭਾਨੰ ਮਨੋ ਦੋਤਿ ॥ ੧੦
.....ਦੀਨ ॥ ਮਿਲ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨ ॥ ੫੪੧੨ ॥ ਮਥਾਨ ਛੰਦ ॥ ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਰਾਜੈ ਮਹਾ ਰੂਪ ॥ ਲਾਜੈ ਸਬ ਭੂਪ ॥ ੧੧

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

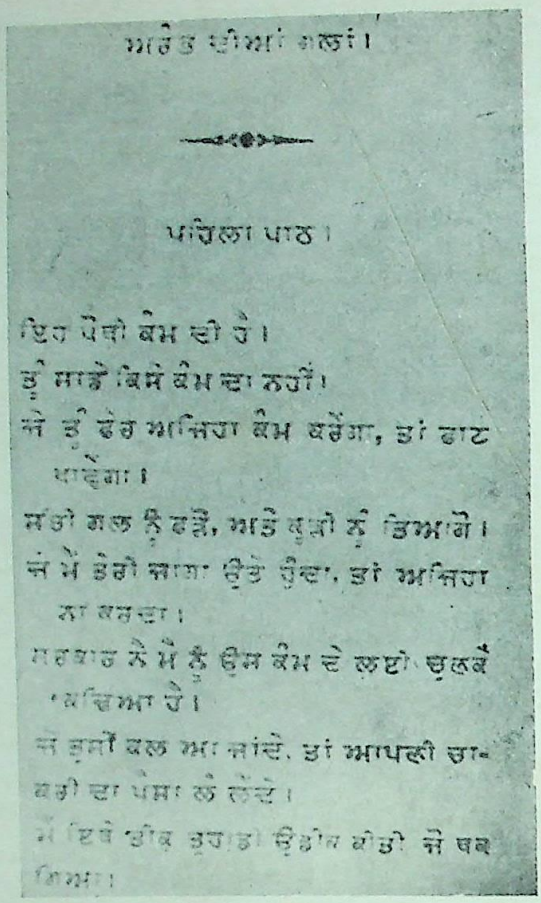

ਅਰੰਭ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ।

ਪਹਿਲਾ ਪਾਠ।

ਇਹ ਪੋਥੀ ਕੰਮ ਦੀ ਹੈ।
ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ।
ਜੇ ਤੂੰ ਫੇਰ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰੇਂਗਾ, ਤਾਂ ਡਾਂਟ ਪਾਵੇਂਗਾ।
ਸੱਭੀ ਗਲ ਨੂੰ ਫੜੋ, ਅਤੇ ਬੁਰੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗੋ।
ਜੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਜਗਾ ਉਤੇ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਦਾ।
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੈਂ ਨੂੰ ਉਸ ਕੰਮ ਦੇ ਲਈ ਚੁਣਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਲ ਆ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਚਾਕਰੀ ਦਾ ਪੈਸਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ।
ਮੈਂ ਇਥੇ ਠੀਕ ਦੁਪਹਿਰ ਉਹਨੂੰ ਕੀਤੀ ਜੋ ਥਕ ਗਿਆ।

ਨੰ: ੬. ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਟਾਈਪ (Type) ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰਵਰਕ (Title-page) ਇਉਂ ਹੈ—

IDIOMATIC SENTENCES

IN

ENGLISH AND PANJABI

LODIANA.

Printed at the American Presbyterian

Mission Press.

1846.

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹੀਰਾਨੰਦ ਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੱਜਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਟਾਈਪ ਦੇ ਅੱਖਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਅਤੇ ਪਰਤੱਖ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਅਤੇ ੜ ਅੱਖਰ, ਜੋ ਬਿਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਸ ਏ ਓ ਙ ਕ ਖ ਗ ਘ ਚ ਛ ਜ ਝ ਞ ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ ਤ ਥ ਦ ਧ ਨ ਪ ਫ ਬ ਭ ਮ ਯ ਰ ਲ ਵ ੜ ਹ ਅ.

ਜਦ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਰਦਾ ਅਤੇ ਟਾਂਕਰੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਲਾਂ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ.

ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਜਿਸਤਰਾਂ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ–

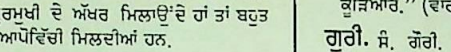

ਗੁਰਮੁਖੀਂ. ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ.

ਗੁਰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖ.

ਗੁਰਮੰਤ ਗੁਰਮੰਤੁ ਗੁਰਮੰਤੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰ. ਧਰਮ ਦਾ ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ (ਮਹਾ ਵਾਕ੍ਯ), ਜੋ ਧਰਮ (ਮਜਹਬ) ਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਮਜਹਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣਿਆਹੋਇਆ ਬੀਜਰੂਪ ਧਰਮ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ." "ਜਿਨਿ ਜਪਿਓ ਗੁਰਮੰਤੁ." (ਸ: ਮ: ੯) "ਚਲਤ ਬੈਸਤ ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਰਿਦੈ ਚਿਤਾਰਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁੜਾ ਚਿਤਾਰਿ ਨਾਨਕ ਦੁਖ ਨ ਥੀਵਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਗੁਰਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰੂਰ. ਹੰਕਾਰ. ਘਮੰਡ.

ਗੁਰਰਸੁ. ਆਤਮਰਸ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੈ। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰਸ. "ਗੁਰਰਸੁ ਗੀਤ ਬਾਦ ਨਹੀ ਭਾਵੈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਗੁਰਰਸਨਾ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ. "ਗੁਰਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੋਲਦੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪)

ਗੁਰਰਾਂ. ਫ਼ਾ غُرّاں ਵਿ–ਕੜਕਣ ਵਾਲਾ. ਗਰਜਨੇ ਵਾਲਾ.

ਗੁਰਰਾਨਾ ਗੁਰਰੀਦਨ ਫ਼ਾ غُرّیدن ਕ੍ਰਿ–ਗਰਜਣਾ ਕੜਕਣਾ। ੨ ਗਰੜਾਉਣਾ.

ਗੁਰਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗਲੀ ਬਕਰਾ.

ਗੁਰਵਾਹੁ. ਗੁਰੂ ਧਨਜ (ਧੰਨ) ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕਹੈ ਗੁਰਵਾਹੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੁਰਵਾਕ. ਗੁਰੁਵਾਕ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਵਾਕੁ.

ਗੁਰਵਾਕਿ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਕ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਵਾਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਭਾਇ ਚਲੈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗੁਰਵਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਵਾਕ. "ਗੁਰਵਾਕੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦਾ ਚਾਨਣ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਗੁਰਵਿਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ.

ਗੁਰਵੀਚਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੁਸਿੱਧਾਂਤ. ਗੁਰੁਵਿਵੇਕ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ.

ਗੁਰਵੀਚਾਰਿ. ਗੁਰੁਵਿਵੇਕ ਸੇ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ. "ਤਰੀਐ ਗੁਰਵੀਚਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਗੁਰੜਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਗੁਰਰਾਨਾ.

ਗੁਰਾਹਾ ਵਿ–ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਗੁਰੂ ਦਾ.

ਗੁਰਾਣਾ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ. "ਮਿਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਗੁਰਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਗੁਰਾਲਾ. ਗੁਰੁ–ਆਲਯ. ਗੁਰੁਘਰ। ੨ ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੩ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਸੁਰਤ ਸੰਕੋਚ ਬਸੂ ਖੁਲ ਤਾਲਾ। ਧਸਤੋ ਮੱਧ ਜਹਿੰ ਸੁਖਦ ਗੁਰਾਲਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਗੁਰਿ. ਗੁਰੂ ਨੇ. "ਗੁਰਿ ਕਟੀ ਮਿਹੰਡੀ ਜੇਵਡੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)"ਗੁਰਿ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਗੁਰੁਭਿ: ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ. ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ੩ ਗੁਵੀ. ਵਡੀ ਭਾਰੀ.

ਗੁਰਿਆਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੁਤਾ. ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ. "ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਈ ਗੁਰਿਆਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰਿਆਣੀ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਲਾ.

ਗੁਰਏ ਖੇਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੋਖੇਲ.

ਗੁਰਿਬਾਬੈ. ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਨੇ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ. "ਗੁਰਿਬਾਬੈ ਫਿਟਕੈ ਸੋ ਫਿਟੈ, ਗੁਰਿ ਅੰਗਦਿ ਕੀਤੇ ਕੂੜਿਆਰੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗੁਰੀ. ਸੰ. ਗੌਰੀ. ਵਿ–ਗੌਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ. "ਗੁਰੀ ਗੌਰਜਾ."(ਚੰਡੀ ੨) ਗੌਰੀ ਗਿਰਿਜਾ। ੨ ਗੁਵੀ. ਭਾਰੀ. ਵਡੀ.

ਗੁਰੀਆ. ਵਿ–ਗੁਰੂ ਵਾਲੀ. ਗੌਰਵ ਵਾਲੀ. ਵਡੀ ਭਾਰੀ. ਗੁਵੀ. "ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੀਆ ਮੋਹਨ ਲਾਲਨਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਭਾਈ ਗੋਂਦੇ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਗੁਰੀਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ."ਕਾਬੁਲ ਮੇ ਗੁਰੀਆ ਗੁਰੂ ਕੋ ਏਕ ਸਿੱਖ ਹੁਤੋ." (ਗ੍ਰਾਲ)

ਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰ ੩। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼੍ਟਾ. ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਾਰਯ. "ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਬਰਮਾ." (ਜਪੁ) "ਤਿਨਿ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕਦੇਉ ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦੱਸੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਖ਼ੈਰਾਤੀਗੁਰੁ. ਖ਼ੈਰਾਤੀ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਆਪ ਜੇਹਾ ਕਰਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੇਕ ਕ੍ਰਿਮਿ ਨੂੰ ਨਹੀਂ.

(ਅ) ਪਾਰਸ ਗੁਰੁ. ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,ਪਰ ਪਾਰਸਰੂਪ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

(ੲ) ਵਾਮਨਚੰਦਨ ਗੁਰੁ. ਖ਼ਾਸ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਦੇ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲਾ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰੀ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਬਾਂਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

(ਸ) ਦੀਪਕ ਗੁਰੁ. ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਹੀ ਦੂਜੇ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਜੋਤਿਵਾਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵ੍ਯਿਹਸਪਤਿ। ੪ ਉਸਤਾਦ. ਵਿਦਸਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ.ਲਘੁ ਨਾਲੋਂ ਦੂਣਾ ਸਮਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਾਸਤੇ ਲੱਗੇ ਉਹ "ਗੁਰੁ" ਹੈ. ਕੰਨਾ, ਬਿਹਾਰੀ, ਦੋਲੈਂਕੇ, ਏਲਾਂ, ਦੁਲਾਈਆਂ, ਹੋੜਾ, ਕਨੌੜਾ, ਬਿੰਦੀ (ਅਨੁਸ੍ਵਾਰ ਅਥਵਾ ਟਿੱਪੀ) ਵਿਸਰਗ, ਇਜਾਫ਼ਤ ਅਤੇ ਅਧਿਕ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ ਗੁਰੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਦ ਵਿੱਚ ਦੁੱਤ (ਦ੍ਵਿਤ੍ਵ) ਅੱਖਰ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਭੀ ਗੁਰੁ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ "ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਮਿਤ੍ਰੁ" ਵਿੱਚ "ਸ਼" ਅਤੇ "ਮਿ" ਗੁਰੁ ਹਨ. ਜੋ ਸੰਯੋਗੀ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਲਘੁ ਉੱਪਰ ਉੱਚਾਰਣ ਸਮੇਂ ਦਬਾਉ ਨਾ ਪਵੇ, ਤਦ ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਲਘੁ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਕ੍ਰਿਪੁ ਅਤੇ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਪਦ ਦਾ "ਕ੍ਰ" ਅਤੇ "ਕ੍ਹ" ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ.

ਕਦੇ ਕਦੇ ਛੰਦ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਲਘੁ ਨੂੰ ਗੁਰੁ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਅਤੇ ਲਿਖੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–"ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਤੂ ਸਰਨ." ਇਸ ਵਾਕ ਵਿੱਚ "ਤੂ" ਲਘੁ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਛੱਪਯ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ "ਤੂੰ" ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ "ਰੱਛਾ ਹੋਇ ਤੁਹਿ ਸਭ ਕਾਲਾ। ਦੁਸ਼੍ ਅਰਿਸ਼੍ ਟਰਹਿਂ ਤਤਕਾਲਾ." ਇਸ ਥਾਂ ਕਾਲ ਅਤੇ ਤਤਕਾਲ ਦਾ "ਲ" ਦੀਰਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੁਰੁ ਦੇ ਨਾਮ ਗ, ਗੁ, ਗੌ, ਦੀਹ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਹਨ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੋ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਇਹ "ऽ" ਹੈ।

੬ ਪਿਤਾ। ੭ ਰਾਜਾ। ੮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੯ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੧੦ ਵਿ–ਵਜ਼ਨਦਾਰ. ਭਾਰੀ। ੧੧ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ। ੧੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਅਹਬ ਅਥਵਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਤਾਲਿਕਾ (ਕੁੰਜੀ).

ਗੁਰੁਆਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਧਰਮ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗੁਰੁਅੰਕਸੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੁਅੰਕੁਸ਼. ਗੁਰੂ ਦਾ ਭੈ. ਗੁਰੂਆਗ੍ਯਾ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗੁਰੁਅੰਕਸੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਰੁਸਤਗੁਰ ਗੁਰੁਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਤਗੁਰ.

ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਬਦ ਅਤੇ ਗੁਰਸਬਦੁ.

ਗੁਰੁਸਬਦੀ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰੁਸਬਦੀ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਨਿਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ.

ਗੁਰੁਸਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਸਰ.

ਗੁਰੁਸਰ ਮਨੀਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਸਰ ਮਨੀਕਰਣ.

ਗੁਰੁਸਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਾਖੀ.

ਗੁਰੁਸਿਖ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖ, ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਖ.

ਗੁਰੁਸੁਖ ਗੁਰੁਸੁਖੁ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੁਖੁ.

ਗੁਰੁਸੁਤ. ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ.

ਗੁਰੁਸੂਰਯਪ੍ਰਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ.

ਗੁਰੁਸੇਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੇਵਾ.

ਗੁਰੁਸੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ.

ਗੁਰੁਸੰਗਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ। ੨ ਸਿੱਖਸਮਾਜ.

ਠਾਢੇ ਕਰ ਜੋਰਕੈ ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੋਂ ਪੁਕਾਰੈਂ ਦੂਤ
ਆਛੀ ਗੁਰੁਸੰਗਤਿ ਜੁ ਹੂਈ ਹੈ ਪਤੀਜਿਯੇ,
ਬੇਰੀ ਪਾਂਯ ਡਾਰਕੈ ਲਪੇਟਕੈ ਜੰਜੀਰੈਂ ਹਾਥ
ਕੰਠ ਤੋਕ ਪਾਯ ਹਿਯੇ ਆਗ ਧਾਰ ਲੀਜਿਯੇ,
ਫਾਸੀ ਕਟਿ ਨਾਕ ਦੰਡ ਕਾਂਧਨ ਪੈ ਖੰਡੇ ਧਾਰ
ਸ੍ਵੌਨਨ ਮੈ ਪਿੰਜਰੇ ਔ ਬਹੀ ਧੌਂਇ ਪੀਜਿਯੇ,
ਸੋਸ ਨਰਕਾਵਲੀ ਬਟੋਰਕੈ ਉਠਾਯ ਮੁੰਡ
ਡਾਰੀ ਭੀਮ ਗੈਲ ਮੈ ਨਿਸ਼ੰਕ ਸੈਲ ਕੀਜਿਯੇ.
(ਸੰਤ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ)

ਗੁਰੁਸੰਤ ਗੁਰੁਸੰਤੁ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.ਵਡਾ(ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ) ਸੰਤ. "ਗੁਰੁਸੰਤੁ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਪੰਥੀ. ਗੁਰੁਮੁਖ ਸਿੱਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੰਤ.

ਗੁਰੁਕਰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਕਰਣੀ.

ਗੁਰੁਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਕਾਰ.

ਗੁਰੁਕੁਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੁਵੰਸ਼. ਗੁਰੂ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ.

ਗੁਰੁਕੋਮੁਦੀ. ਰਾਮਨਾਰਾਯਣ ਕ੍ਰਿਤ ਇੱਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਅਵਤਾਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਗੁਰੁਗਮ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਗਮ.

ਗੁਰੁਗਿਰਾ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ. ਦਸਾਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ.

ਗੁਰੁਗਿਰਾ ਕਸੌਟੀ. ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਰੂਪ ਘਸਵੱਟੀ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਮੇਰਾ ਲਿਖਿਆ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਅਥਵਾ ਧਰਮਸੰਬੰਧੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦੀ ਘਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਰੀਖ੍ਯਾ ਕਸੌਟੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਹਰੇਕ ਲੇਖ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪਰਖਣ ਤੋਂ ਯੋਗ੍ਯ ਅਥਵਾ ਅਯੋਗ੍ਯ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤਸੁਧਾਕਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ.

ਗੁਰੁਗੁਰੁ. ਵਿ–ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ. ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਗੁਰੁਗੁਰੁ ਏਕੋ ਵੇਸ ਅਨੇਕ" (ਸੋਹਿਲਾ) "ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਰੁਗੁਰੁ ਮਿਲਾਉ."(ਬਸੰ ਮ:੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਗੁਰੁਗੋਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ.

ਗੁਰੁਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ। ੩ ਗੁਰੁਸੰਪ੍ਰਦਾਯ. ਗੁਰੁਪੱਧਤਿ.

ਗੁਰੁਗ੍ਰੰਥ. ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗ੍ਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰੁਘਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਗ੍ਰਿਹ ੩. "ਗੁਰੁਘਰ ਕੀ ਮਰਯਾਦਾ ਪੰਚਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰੁਘਰਨੀ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ. "ਗੁਰੁਘਰਨੀ ਦਾਮੋਦਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰੁਚੰਦ੍ਰੋਦਯ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ.

ਗੁਰੁਜਗਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜਗਤ ਅਤੇ ਜਗਤਗੁਰੂ.

ਗੁਰੁਜਨ. ਸੰ. ਗੁਰਜਨ (ਬਜ਼ੁਰਗ) ਲੋਕ. ਮਾਤਾ. ਪਿਤਾ, ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਆਦਿ. "ਗੁਰੁਜਨ ਕੀ ਵਿੱਜਤ ਬਹੁ ਕਰਨੀ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਗੁਰੁਜੋਤਿ }
ਗੁਰੁਜੋਤਿ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜੋਤਿ.

ਗੁਰੁਤਲਪੀ. ਸੰ. ਗੁਰੁਤਲ੍ਪਿਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਜਾ ਪੁਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਤਾ ਤੁੱਲ ਪੂਜਯ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. "ਗੁਰੁਤਲਪੀ ਕਪਟੀ ਹੈ ਜੋਈ। ਬਡ ਤਨਖਾਹੀ ਜਾਨਹੁ ਸੋਈ." (ਤਨਾਮ)

ਗੁਰੁਤਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਰੀਪਨ। ੨ ਵਡਾਪਨ, ਮਹਤ੍ਵ.
ਗੁਰੁਤ੍ਵ } "ਗੁਰੁਤਾ ਗੁਰੁ ਸਹਿ ਸਕੈ ਸੁ ਨਾਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਰਮ. ਗੁਰੂਪਣਾ। ੪ ਗੁਰਿਆਈ. ਗੁਰੂਪਦਵੀ. "ਗੁਰੁਤਾ ਨ੍ਯਿਪਤਾ ਦੋਊ ਸਿਧ ਬਿਧਿ." (ਗੁਰੁਪਦ)

ਗੁਰੁਦਕਿਣਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਭੇਟਾ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਥਵਾ
ਗੁਰੁਦਖਣਾ } ਧਰਮਸਿਖ੍ਯਾ ਪਾਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪੀ ਨਕਦੀ ਵਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਵਸਤੁ.

ਗੁਰੁਦੱਤ ਬਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ.

ਗੁਰੁਦਰਸਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਰਸਨ.

ਗੁਰੁਦਰਿਆਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਰਿਆ (ਨਦ) ਰੂਪ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ. "ਗੁਰੁਦਰੀਆਉ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਿਲਿਆ ਦੁਰਮਤਿਮੈਲੁ ਹਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)
੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਨਦਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ. ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਾਉਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੁਦਰੀਆਉ (ਵਰੁਣ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਸੱਚਖੰਡ ਲੈਗਿਆ ਸੀ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਰਸਮ ਨੂੰ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣਦੇ ਹਨ.

ਗੁਰੁਦਾਸ. ਦੇਖੋ,ਗੁਰਦਾਸ ੨। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ.

ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ.

ਗੁਰੁਦਾਸ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਾਸ ੨।

ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ. ਵਿ–ਗੁਰੁਦੱਤ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ.

ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ.

ਗੁਰੁਦੀਕਾ }
ਗੁਰੁਦੀਖਿਆ }
ਗੁਰੁਦੀਖਜਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੰਤ੍ਰੋਪਦੇਸ਼. ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਛੀਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ
ਗੁਰੁਦੀਛਾ } ਗੁਰੁਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੁਦੀਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢੇ ਕੇ ਪਗ ਲਾਗੇ। ਗੁਰੁਦੀਖਿਆ ਦੀਨੀ ਮਤਿ ਪਾਗੇ."

ਗੁਰੁਦੁਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ.

ਗੁਰੁਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੇਵ। ੨ ਅਕਾਲ, ਜੋ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ. "ਧਰਮ ਹੇਤ ਗੁਰੁਦੇਵ ਪਠਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਗੁਰੁਦੇਵਏ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੇਵਏ.

ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਗ੍ਰਿਹ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ। ੩ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ. ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ। ੪ ਹਰਿਮੰਦਿਰ. "ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਅਰੁ ਗੁਰੁਧਾਮੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ }
ਗੁਰੁਧਾਮ }

ਗੁਰੁਨਾਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਖਨਨੀ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਦੇਵ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕਚੰਦ੍ਰੋਦਯ. ਦੇਵਰਾਜ ਕਵਿ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨੋਹਰ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਹੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ. ਇਸ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਜੀ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਨੇ ਉੱਤਮ ਟੀਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਗੁਰੁਪਚਾਸਾ. ਗੁਰੁਪੰਚਾਸ਼ਿਕਾ. ਗੁਰੁਮਹਿਮਾ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਸਤੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸੇਖਰ ਅਤੇ ਗ੍ਵਾਲ.

ਗੁਰੁਪਤਨੀ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਲਾ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗੁਰੁਪਦਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਭੱਲਾਵੰਸ਼ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰੁਸਿੰਘ ਜੀ (ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ) ਕ੍ਰਿਤ ਦਸਾਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਛੰਦਬੱਧ ਇਤਿਹਾਸ. ਇਸ ਦਾ ਦਸਮ ਮੰਡਲ ਛਪ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮੇਰਸਿੰਘ.

ਗੁਰੁਪਰਨਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਣਾਲੀ.

ਗੁਰੁਪਰਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਪਵ੍. ਉਹ ਤਯੋਹਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਗੁਰੁਸੰਬੰਧੀ ਮੰਗਲਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਪਰਬ.

ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ.

ਗੁਰੁਪੁਰ. ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਰ.
ਰਾਜੈਂ ਸੁਰ ਹ੍ਯਾਂ ਤੋ ਇਹਾਂ ਸਾਧੁ ਸੁਰ ਰਾਜੈਂ ਸਦਾ
ਸੁਧਾ ਹੈ ਵਹਾਂ ਤੋ ਹਸਾਂ ਸੁਧਾਸਰ ਦਰਸ ਹੈ।
ਪਾਨ ਕਿਜੇ ਵਾਂਕੇ ਹੋਤ ਅਮਰ ਸੁ ਮਰਦੁੰਕੈ
ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਯਹ ਸਭ ਕੋ ਪਰਸ ਹੈ।
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਯੋਗਿਨਿ ਕੋ ਦੁਰਲਭ ਕਹਾ ਹੈ ਵਹ
ਯੋਗੀ ਭੋਗੀ ਦੋਊਨ ਕੋ ਹੋਤ ਹਸਾਂ ਹਰਸ ਹੈ।
ਹ੍ਯਾਂ ਹੈ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਹਸਾਂ ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਮੰਦਿਰ ਹੈ
ਯਾਂਤੇ ਗੁਰੁਪੁਰ ਸੁਰਪੁਰ ਤੇ ਸਰਸ ਹੈ।

ਗੁਰੁਪੁਰਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਪੁਰੁਸ. ਗੁਰੁਭਗਤ. ਗੁਰੁਸੇਵਕ। ੨ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਪੁਰੁਸ਼) ਰੂਪ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ. "ਗੁਰੁਪੁਰਖ ਅਜਨਮਾ." (ਜਪੁ ਮ: ੪)

ਗੁਰੁਪ੍ਰਸਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਯਾ.

ਗੁਰੁਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ.

ਗੁਰੁਪ੍ਰਣਾਲੀ }
ਗੁਰੁਪ੍ਰਨਾਲੀ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਵੰਸ਼ਾਵਲੀ। ੨ ਉਹ ਪੁਸ੍ਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਲੀ.

ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨੌ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਛੰਦਬੱਧ ਇਤਿਹਾਸ, ਜੋ ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸਾਂ, ਛੀ ਰੁੱਤਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਐਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਸ਼ (ਕਿਰਣ–ਅਰਥਾਤ ਅਧ੍ਯਾਯ) ੧੧੫੨ ਹਨ, ਅਰ ਕਥਾ ਦੀ ਵੰਡ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:–
੧ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.
੨ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.
੩–੪ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.
੫–੬–੭–੮ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.
੯–੧੦ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.
੧੧–੧੨ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.
ਛੀ ਰੁਤਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਐਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਥਾ.
ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਸੂਰਯਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ.

ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼. ਮਹਾਦੇਵ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ਦਾਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤ੍ਯਾਗਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਤਥਾ ਗੁਰਅਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਥਾਪਿਆ. "ਇੱਕ ਗੁਰੁਬਖਸ ਸਾਧੁ ਫਿਰਾ ਖਰਸੋ। ਤਿਸੈ ਦਿਲੋਕਤ ਵਾਕ ਉਚਰਸੋ। ਬਸੋ ਇਹਾਂ ਤੁਮ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਕਰ ਸੇਵਾ ਨਿਜ ਜਨਮ ਸੁਧਰੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਰਾਇ। ੨ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ। ੩ ਜੌਨਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਸ਼ੀ ਠਹਿਰਨ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਹ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ.

ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕੁੰਵਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ। ੩ ਭੈਰੋਵਾਲ ਦਾ ਕਲਾਲ, ਜਿਸ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਇਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੪ ਸ਼ਹੀਦ ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ. ਇਹ ਲੋਲ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਤੀਹਕੁ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ.ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ-ਬੁੰਗੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੈ। ੫ ਦੀਵਾਨ ਮਤੀਦਾਸ ਦਾ ਭਤੀਜਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸਿੱਖ ਸੀ.

ਗੁਰੁਬਖਸ਼ਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਬਖਸ ੧.

ਗੁਰੁਬਾਣੀ }
ਗੁਰੁਬਾਨੀ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਬਾਣੀ. "ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕ ਜਨ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)
ਸੁਧਾ ਕੀ ਤਰੰਗਿਨੀ ਸੀ ਰੋਗ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਨੀ ਹੈ
ਮਹਾਸ੍ਵੱਤ ਰੰਗਨੀ ਮਹਾਨ ਮਨ ਮਾਨੀ ਹੈ।
ਕਿਧੌਂ ਯਹਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਮਾਨਸਵਤੰਸਨੀ ਹੈ
ਗੁਨਿਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਸਰਬ ਜਗ ਜਾਨੀ ਹੈ।
ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਮੋਹਯਾਮ ਮੰਦਨੀ ਹੈ
ਰਿਦੈ ਕੀ ਅਨੰਦਨੀ ਸਦੀਵ ਸੁਖਦਾਨੀ ਹੈ।
ਪ੍ਰੇਮ ਪਟਰਾਨੀ ਸਜਾਨੀ ਗਜਾਨ ਕੀ ਜਨਨਿ ਜਾਨੀ
ਗੁਨੀ ਭਨੀ ਬਾਨੀ ਤਾਂਕੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਨੀ ਹੈ।
(ਨਾਪ੍)
੨ ਕਰਤਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਬਾਣੀ. "ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਸੁਣੈ ਗੁਰੁਬਾਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰੁਬਾਬਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਗੁਰੁਬਿਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ.

ਗੁਰੁਬੰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵੰਸ਼.

ਗੁਰੁਭਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਭਾਵ. ਗੁਰੁਪ੍ਰੇਮ. ਗੁਰੁਭਾਵਨਾ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਗੁਰੁਭਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ (ਨਾਤੇ) ਕਰਕੇ ਭ੍ਰਾਤਾ. ਗੁਰੂਰੂਪ ਪਿਤਾ ਦਾ ਜੋ ਸਿੱਖ (ਪੁਤ੍ਰ) ਹੈ. "ਗੁਰੁਭਾਈ ਸੰਤੁਸਟ ਕਰ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰੁਮਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਸਿੱਧਾਂਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਥਾਪੇਹੋਏ ਨਿਯਮ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ.

ਗੁਰੁਮਤ ਪਾਰਿਜਾਤ. ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ ਪੰਡਿਤ ਹਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗ੍ਰੰਥ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਮਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਗੁਰੁਮਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਮੰਤ੍ਰ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਗੁਰੁਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸੰਮਤੀ ਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁਰੁਮਤਾ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ. ਜੋ ਗੁਰੁਮਤੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰੇ ਉਹ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਗੁਰੁਮਤੇ ਅਕਾਲ-ਬੁੰਗੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਖ਼ਤ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰੁਮਤੇ ਲਈ ਜਾਤੀ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਗੁਰੁਮਤਿ } ਗੁਰੁਸੰਮਤਿ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਇ ।
ਗੁਰੁਮਤੀ } ੨ ਗੁਰੁਮਤਿ ਸੇ. ਗੁਰੁਮਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤਿ.

ਗੁਰੁਮਾਂਗਟ. ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ । ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਂਗਟ.

ਗੁਰੁਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸਾ ੨.

ਗੁਰੁਮਾਰੀ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੱਖਿਆ, ਜਦ ਦੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਉਸ ਥਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਫਤੇਗੜ੍ਹ.

ਗੁਰੁਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖ । ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋਹਨ । ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਰੁਮੁਖ ਸਿੱਖ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਓ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਪਾਸ ਭੇਜਕੇ ਇਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਣ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖਾਰੀ ੨.

ਗੁਰੁਮੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ.

ਗੁਰੁਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਗੜੀ ਦਾ ਉਹ ਬੰਧੇਜ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਦੱਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਮੂਰਤੀ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੁਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰੇ ਦਾ ਗਜ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੁਮੰਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ.
ਗੁਰੁਮੰਤ੍ਰੜਾ }

ਗੁਰੁਰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਰਸੁ.

ਗੁਰੁ ਰਤਨਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਮਾਪ੍ਰਕਾਸ.

ਗੁਰੁਵਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਗੁਰੁ (ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ) ਦਾ ਦਿਨ. ਵੀਰਵਾਰ.

ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਦੋ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ.

ਛੀਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਕਰਤਾ ਕਵੀ ਜੀ* ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਨਕਿਆਨੇ ਸਾਹਿਬ ਨਾਨਕਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਹ ਕਥਾ ਭਾਈ ਭਗਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ (ਕਵਿ ਦੇ) ਗੁਰਦੇਵ ਧਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਸੁਣੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਛੰਦਰਚਨਾ ਮੈ ਕੀਤੀ ਹੈ.

"ਸਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਬੀਤੇ ਤਬੈ ਬਰਖ ਪਝੱਤਰ ਜਾਨ।
ਸਾਵਨ ਮਾਸ ਇਕੀਸ ਦਿਨ ਗਯੋ ਸੁਖਦ ਪਹਿਚਾਨ।
ਸੁਦੀ ਪੱਖ ਦਿਨ ਪੰਚਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਰਸਾਦ।
ਪਾਇ ਭੋਗ ਗੁਰੁਗਾਥ ਕਾ ਕਰ ਕਵਿਤਾ ਅਹਿਲਾਦ।"

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਯਾਯ ੨੧ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤਸੁਧਾਕਰ ਕਲਾ ੪ ।

੨ ਦਸ਼ਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇਸ਼ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ (ਆਨੰਦਪੁਰ) ਦੇ ਗਜ਼ਾਨੀ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਮਤ ੧੮੫੪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ੩੦ ਅਧਯਾਯ ਹਨ.

"ਸੰਮਤ ਸਹਿਸ ਪੁਰਾਨ ਕਹਿਤ ਤਬ। ਅਰਧ ਸਹਿਸ ਪੁਨ ਚਾਰ ਗਨਤ ਸਬ। ਕ੍ਵਾਰ ਵਦੀ ਪੰਚਮਿ ਰਵਿਵਾਰਾ। ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਲੀਨੋ ਅਵਤਾਰਾ." ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤ ਸੁਧਾਕਰ ਕਲਾ ੧੫.

ਗੁਰੁਵੰਸ਼. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੁਲ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਵੇਦੀ, ਤੇਹਣ (ਤ੍ਰੇਹੁਣ), ਭੱਲੇ ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ । ੨ ਸਿੱਖਸਮਾਜ.

ਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰ ਅਤੇ ਗੁਰੁ । ੨ ਪੂਜਨ. "ਇਸੁ ਪਦ ਜੋ ਅਰਥਾਇ ਲੇਇ ਸੋ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਰੂਆ. ਦੇਖੋ, ਗਰੂਆ.

ਗੁਰੂਆਣਾ. ਵਿ–ਗੁਰੂ ਦਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਵੈਰੋਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਭਰੋਵਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਟੋਭੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ "ਛਾਪਰੀ" ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਸੜਕ ਪੱਕੀ ਹੈ ।

੩ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ ਵਿੱਚ ਕਸਬਾ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਅਗਨਿਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਟੋਭੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ, ਸਾਧਾਰਣ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ "ਭੱਠ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਸਰਦੀ ਦੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਭੱਠ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਸਨ ।

੪ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ, ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿੰਦਵੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਬਾਹਰਵਾਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਮੋਈਹੋਈ ਗਊ ਜਿਵਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ੨੦ ਮੀਲ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਹੈ. ਪੱਚੀ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ । ੫ ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕ ਟਬਰਾ.

ਗੁਰੂਸਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਤਾਲ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ ਉਹ ਇੱਥੇ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ:–

੧. ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮੇਹਰਾਜ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਡੇਰਾ ਜਮਾਕੇ ਸ਼ਾਹੀਸੈਨਾ ਨਾਲ ਤੀਜਾ ਜੰਗ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਤਾ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਦਮਦਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਦਬਾਏਹੋਏ ਹਨ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤੰਬੂ ਸੀ ਉੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾਪਤੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਮਹੰਤ ਭਾਈ ਗੱਜਾਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਰਾਗ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਹੋਏ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨਾਂ ਦੇ ਤਾਊਸ ਦਾ ਆਲਾਪ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ.

੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਦਮਦਮੇਂ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਇੱਕ ਤਾਲ. ਇਹ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੩ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਲੱਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

੪ ਪਿੰਡ ਸਰਾਵ (ਸਰਾਵਾਂ) ਅਤੇ ਬਹਿਬਲ ਦੇ ਮੱਧ ਇੱਕ ਗੁਰਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਹੋਈ ਹੈ. ਇੱਕ ਹਲ ਦੀ ਜਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ, ਇੰਤਜਾਮ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ.

੫ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ, ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਕੱਚਾ ਤਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋ ੪੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰੁਮਾਣਾ ਅਲਬੇਲਸਿੰਘ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ ।

੬ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਅੱਠ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੀ ਢਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਕਰਸਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ ।

੭ ਰਾਜ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਦੇ ਥਾਣਾ ਦਯਾਲਪੁਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾਫੂਲ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਏਥੇ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਏ ਹਨ. ਇਹ ਗੁਰੂਸਰ ਪਿੰਡ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਿੱਛੋਂ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ੭੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

੮ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਅਜਨਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਲੋਪੋਕੇ ਦਾ ਪਿੰਡ "ਬੈਰਾੜ ਮਾਦੋਕੇ" ਹੈ. ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਤਾਲ ਹੈ. ੧੮ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਮੇਲਾ ੧–੨–੩ ਜੇਠ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇੱਕ ਬੀਸ ਇੰਚ ਲੰਮਾ ਕਟਾਰ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰੂਸਰਸਤਲਾਣੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

੯ ਦੇਖੋ, ਅਜਿੱਤ ਗਿੱਲ ।
੧੦ ਦੇਖੋ, ਸਧਾਰ ੨ ।
੧੧ ਦੇਖੋ, ਖੇਮ ਕਰਨ ।
੧੨ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਜਰਵਾਲ ।
੧੩ ਦੇਖੋ, ਚਕਰ ।
੧੪ ਦੇਖੋ, ਢਿੱਲਵਾਂ ਕਲਾਂ ।
੧੫ ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕਪੁਰ ।
੧੬ ਦੇਖੋ, ਪੱਤੋ ੨ ।
੧੭ ਦੇਖੋ, ਭੁੱਚੋ ।
੧੮ ਦੇਖੋ, ਮਹਿਰੋਂ ।
੧੯ ਦੇਖੋ, ਰਹਿਸਮਾ ।
੨੦ ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤਗੜ੍ਹ ।
੨੧ ਦੇਖੋ, ਲੋਪੋ ।
੨੨ ਦੇਖੋ, ਵਜੀਦਪੁਰ ।

ਗੁਰੂਸਰਸਤਲਾਣੀ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਘਰਿੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੁਸ਼ਿਆਰਨਗਰ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਲਹੌਰੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਂਦੇ ਇੱਕ ਕੱਚੇ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਠਹਿਰੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੁੰਦਰ ਪੱਕਾ ਬਣਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਰਿਆਸਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਬਹੁਤ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਅਤੇ ਧਰਮਅਸਥਾਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਅਤੇ ਹਰ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰੂਸਰਸਤਲਾਣੀ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤਲਾਣੀ.

ਗੁਰੂਸਰਮਨੀਕਰਣ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਦਮਦਮਾ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਦੇ ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਵੀਹ ਕਦਮ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਚਰਣ ਪਰਸਨ ਦਾ ਮਾਨ ਹੈ.

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨੌ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਨ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਗੁਰੂਹਰਸਹਾਇ } ਸੋਢੀ ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਬਾਬਾ
ਗੁਰੂਹਰਿਸਹਾਇ } ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਛੀਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਨ, ਜੋ ਮਹੰਮਦਪੁਰ (ਤਸੀਲ ਚੂਣੀਆਂ, ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨੇ ਤਅੱਸੁਬ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਜਬਤ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡੋਂ ਕੱਢਦਿੱਤਾ. ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਜੰਗਲ (ਮਾਲਵੇ) ਵਿੱਚ ਬੈਰਾੜਾਂ ਅਤੇ ਡੋਗਰਾਂ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਆ ਬੈਠੇ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਡੋਗਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ, ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਬੈਰਾੜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੇਫਿਕਰੀ ਹੋਜਾਵੇਗੀ.

ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਨੇ ਚੌਵੀਹ ਹਜਾਰ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਰਸਹਾਇ ਦੇ ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂਹਰਸਹਾਇ* ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਲੁਦਿਆਨਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਮੈਕਲੋਡਗੰਜ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਲੇ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਸਹਾਇ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਵਾਬ ਮਮਦੋਟ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਹਨ. ਗੁਰੂ

* ਇਨ੍ਹਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਗੁਪਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਗੁਰੁਮਤ ਸੁਧਾਕਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ.

* ਮੁੱਖ ਮੁੱਖ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ "ਗੁਰੂ" ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਲੈਂਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਰਸਹਾਇ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਪੈਂਤੀ ਪਿੰਡ ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀਅਤ ਦੇ ਹਨ. ਸੋਢੀ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਮਾਲਾ ਹੈ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਦਸਦੇ ਹਨ. ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਜੋ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਦਰਸਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਸਵਾ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਅੰਬ. ਦੇਖੋ, ਲੰਬੇ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਕਾ। ੨ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਖੇਮਚੰਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩੬ ਘੁਮਾਉਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ੨੭ ਘੁਮਾਉਂ ਹੋਰਨਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਅਤੇ ਦਿਵਾਲੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵੱਲਾ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਖੂਹ. ਉਹ ਖੂਹ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਲਗਵਾਇਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਸ਼ਕਰਗੰਗ ਅਤੇ ਛਿਹਰਟਾ ਆਦਿਕ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ. ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ.ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕੁਝ ਖੁਦਵਾਈ ਕਰਵਾਕੇ ਉਸ ਪਾਸ ਜੋ ਬਸਤੀ ਵਸਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ' ਸੀ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਨਾਉਂ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਰੱਖਿਆ, ਪਰੰਤੂ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ. ਉਹ ਬਾਗ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਾਇਆ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਾਗ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ:–

੧ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਅਤੇ ਕੋਲਸਰ ਦੇ ਮੱਧ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਵਾਇਆਹੋਇਆ ਬਾਗ।

੨ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ।

੩ ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬਾਗ।

੪ ਦੇਖੋ, ਘੁੱਕੇ ਵਾਲੀ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੀੜ. ਦੇਖੋ, ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਹੌਰ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਅਦਭੁਤ ਸ਼ਹਿਰ ਰਚਦਿੱਤਾ.ਇਹ ਥਾਂ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਜ਼ਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੨੮ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ੧੮ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇ ਤੋਂ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜਲ ਦਾ ਸੋਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਬਰਛਾ ਮਾਰਕੇ ਕੱਢਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜੀਤੋ ਮਾਤਾ.

ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ.

ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਹਲੀਆਂ / ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ, ਥਾਣਾ ਮਾਹਲਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਗੋਂਦਪੁਰ" ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ "ਪੁਰਹੀਰਾਂ" ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਸੈਲਾ ਖੁਰਦ" ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਪੱਛਮ, "ਫਗਵਾੜੇ" ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਵੱਡਾ ਮੇਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਧਾਰਣ ਜੋੜ ਮੇਲ ਹਰ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨੂੰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩ ਕਨਾਲ ੧੪ ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਛਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬੱਧੇ ਸਨ ਉਹ (ਇੱਕ ਕਿੱਕਰ, ਛੀ ਟਾਹਲੀਆਂ) ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਕੀ ਰੋੜ. ਦੇਖੋ, ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ.

ਗੁਰੂਕੇ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਕ, ਚੇਲੇ ਜਾਂ ਬੇਟੇ। ੨ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜਾਂ ਵਿੱਚ "ਕੋਟ ਗੁਰੂ" ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸੋਢੀ ਬਨਮਾਲੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ (ਅਭੈਰਾਮ ਅਤੇ ਜੈਰਾਮ) ਨੇ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੧੪੪੯ ਵਿੱਘੇ ਕੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਆਮਲਾ ੧੧੦੦) ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ. ਬੀ. ਬੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਇਹ ਪਿੰਡ ਡੇਢ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ / ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਜਾਂ ਸੁਪਤਨੀਆਂ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮੰਦਿਰ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਇਹ ਹਨ :–

੩ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਬਣਾਏਹੋਏ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ।

੪ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ।

੫ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮਹਲ।

੬ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਕਾਨ।

੭ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਹਲ।

੮ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਚੇ ਮੰਦਿਰ.

ਗੁਰੂਗੁਰ / ਗੁਰੂਗੁਰੁ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ. ਕਰਤਾਰ. "ਅਨਦਿਨੁ ਜਪਉ ਗੁਰੂਗੁਰ ਨਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਉਪਦੇਸ ਗੁਰੂਗੁਰ ਸੁਨੈ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਗੁਰੂ ਚਿੱਤ ਆਵੈ. ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮਾਈ ਬੀਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਹੈ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰ ਚਿੱਤ ਆਵੈ.

ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ / ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਰਡਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਰਿਯੇ (ਰਾਹੀਂ). "ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ ਦੇਵਸੀ."(ਓਅੰਕਾਰ) "ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ ਸੋਈ ਬੂਝੈ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰੂਪਦੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰਸਿਖਜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਓਪਦੇਸ਼.

ਗੁਰੂ ਮਾਂਗਟ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਮੁਜ਼ੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਹੌਰ ਛਾਵਨੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਜ਼ੰਗ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਮਾਘ ਬਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੂਰ. ਦੇਖੋ, ਗਰੂਰ.

ਗੁਰੇਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਗ੍ਰੇਖ਼ਤਨ ਭੱਜਣਾ. ਦੌੜਨਾ। ੨ ਟਲਣਾ.

ਗੁਰੇਖੇਲ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਲੀਖੇਲ. ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕਾਸਿਮਖੇਲ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਹੈ. "ਗੁਰੇਖੇਲ ਮਹਮੰਦ ਲੇਜਾਕ ਧਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਗੁਰੇਜ਼. ਫ਼ਾ ਗ੍ਰੇਜ਼ ਟਲਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਭੱਜਣਾ. "ਕਾਨ੍ਹ ! ਗੁਰੇਜ ਮਕੁਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ.

ਗੁਰੇਜ਼ਦ. ਫ਼ਾ ਗ੍ਰੇਜ਼ਦ ਭੱਜਦਾ ਹੈ. ਨੱਠਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੇਜ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਗ੍ਰੇਜ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਨੱਠਣਾ. ਭੱਜਣਾ। ੨ ਟਲਜਾਣਾ.

ਗੁਰੰਡ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੰਡ। ੨ ਡਿੰਗ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼. ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ.

ਗੁਲ. ਫ਼ਾ ਗੁਲ ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲ. ਪੁਸ਼ਪ. "ਗੁਲ ਮੇ ਜਿਮ ਗੰਧ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੩ ਲੋਹਾ ਤਪਾਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਲਾਇਆਹੋਇਆ ਦਾਗ. ਚਾਬੂਆ. "ਨਿਜ ਤਨ ਗੁਲਨ ਨ ਖਾਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੬) ੪ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਜਲਕੇ ਵਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੫ ਅ. ਗੁਲ਼ ਗ਼ੁਲ. ਸ਼ੋਰ. ਰੌਰ. ਰੋਲਾ. "ਦਾਨਵ ਕਰੈਂ ਗੁਲ." (ਸਲੋਹ)

ਗੁਲ ਅੱਬਾਸ. ਫ਼ਾ ਗੁਲ ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਗੁਲਾਬਾਂਸ. ਗੁਲਬਾਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਕੀਮ ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬੀਜ ਅਤੇ ਜੜ ਨੂੰ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ, ਬੀਜ ਸਰਦ ਤਰ ਅਤੇ ਜੜ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਗੁਲਬਾਂਸੇ ਦੀ ਜੜ ਮਣੀ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ ਅਤੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਲੱਕ ਦੀ ਪੀੜ ਮਿਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਫੋੜੇ ਫੁਨਸੀ ਨੂੰ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਲੂਣ ਨਾਲ ਰਗੜਕੇ ਲੇਪ ਕੀਤੇ ਦੱਦ (ਧਦ੍) ਹਟਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੁਲਸਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗੁਲ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਮੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ. "ਗੁਲਸਤ੍ਰਾਣ ਅੰਗੁਸ੍ਠ ਮਝਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਲਸ਼ਨ. ਫ਼ਾ ਗੁਲਸ਼ਨ ਸੰਗਜਾ–ਫੁਲਵਾੜੀ. ਪੁਸ਼ਪਵਾਟਿਕਾ। ੨ ਬਾਗ. ਉਪਵਨ.

ਗੁਲ ਹੋਜਾਣਾ / ਗੁਲ ਕਰਨਾ ਬੁਝਜਾਣਾ. ਬੁਝਾਉਣਾ. ਜਿਵੇਂ– ਦੀਵਾ ਗੁਲ ਹੋਗਿਆ, ਚਰਾਗ ਗੁਲ ਕਰਦੇਓ.

ਗੁਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਿਕਾ.

ਗੁਲਕਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਈ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਪੁਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ। ੨ ਰੰਗ ਅਥਵਾ ਚਿਤ੍ਰਕੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗੁਲਕ਼ੰਦ. ਫ਼ਾ ਗੁਲ ਕ਼ੰਦ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਲ (ਗੁਲਾਬ) ਦੇ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਕੰਦ (ਖੰਡ) ਤੋਂ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਚੇਤੀ ਗੁਲਾਬ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਸੇਵਤੀ (ਸਫ਼ੇਦ ਗੁਲਾਬ) ਦੀ ਗੁਲਕੰਦ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਗੁਲਖ਼ਾਂ. ਸ਼ੈਦਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਪੈਂਦੇਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਅਤਾਉੱਲਾਖਾਂ ਸਹਿਤ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਹੋਗਿਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਸ ਨੇ ਨਦੇੜ ਦੇ ਮਕਾਮ ਮੌਕਾ ਪਾਕੇ ਜਦ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧਰਮੋਪਦੇਸ਼ ਕਰਰਹੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਕਟਾਰ ਮਾਰਿਆ ਅਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਾਰਿਆਗਿਆ. ਅਤਾਉੱਲਾ ਨੂੰ ਭਾਈ ਲੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਦੀ ਹੈ.

ਗੁਲਗੁਲਾ. ਵਿ–ਕੋਮਲ. ਨਰਮ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਕਵਾਨ। ੩ ਫ਼ਾ ਗ਼ੁਲ਼ਗ਼ੁਲਹ. ਸ਼ੋਰ. ਰੌਲਾ. "ਉਠਾਯੋ ਗੁਲਗੁਲੋ ਇਸ ਤੌਰ." (ਪ੍ਰਪੰਪ੍ਰ) ੪ ਦੰਤਕਥਾ. ਜਨਵਾਦ.

ਗੁਲਗੂਨਾ. ਫ਼ਾ ਗੁਲਗੂਨਹ ਗੁਲਗੂਨਹ. ਵਿ–ਫੁੱਲ ਦੇ ਰੰਗ ਜੇਹਾ । ੨ ਗੁਲਾਬਰੰਗਾ । ੩ ਸੰਗਜਾ–ਚੇਹਰੇ ਤੇ ਮਲਨ ਦਾ ਵਟਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਰੰਗ ਹੋਜਾਵੇ.

ਗੁਲਗੋਲਾ / ਗੁਲਗੋਲੀ ਵਿ–ਗੋਲਿਆਂ ਦਾ ਗੋਲਾ. ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਿਕਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਲਗੋਲੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੪) "ਹਮ ਤਿਸ ਕੀ ਗੁਲਗੋਲੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਗੁਲਚਿਹਰ. ਵਿ–ਫੁੱਲਵਦਨ. ਫੁੱਲਜੇਹਾ ਮੁਖ । ੨ ਖਿੜਿਆਹੋਇਆ ਚੇਹਰਾ। ੩ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਮੁਖਵਾਲਾ. ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹੇ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲਾ. "ਵੈਹ ਗੁਲਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ?" (ਰਾਮਾਵ)

ਗੁਲਜਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਕ ੪.

ਗੁਲਜਾਰ. ਫ਼ਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਜਗਾ. ਪੁਸ਼ਪਵਾਟਿਕਾ. ਫੁਲਵਾੜੀ.

ਗੁਲਜਾਰਸਿੰਘ. ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਗੀ ਸੀ. ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਛੀ ਕਿਲੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਸ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਕੋਲ ਹੈ.

ਗੁਲਬੁਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁੰਥਲ. ਪੋਲਗੱਠ। ੨ ਪੇਚਦਾਰ ਔਖੀ ਬਾਤ। ੩ ਬੁਝਾਰਤ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯਕੂਟ.

ਗੁਲਬੁਣਨਾ / **ਗੁਲਬੁਨਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਉਲਝਾਣਾ. ਗੁੰਥਲ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ.

ਗੁਲਬੁੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. ਚੁੱਲ੍ਹਝੜੀ.

ਗੁਲਦਸਤਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਚੁੱਢਾ.

ਗੁਲਦਾਨ. ਚੂਲਦਾਨ. ਚੁੱਲ੍ਹ ਰੱਖਣ ਦਾ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਕੱਚ ਚੀਨੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਗੁਲਦੁਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਬੁਲਬੁਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ ਹੇਠ ਚੁੱਲ੍ਹ ਜੇਹਾ ਲਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਗੁਲਫ. ਸ਼ੈ. ਗੁਲ੍ਫ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿੱਟਾ। ੨ ਪਜਾਮੇ ਦੀ ਮੁਹਰੀ ਪੁਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹਾਸ਼ੀਆ. "ਗੁਲਫ ਲਗੇ ਹੋਵਹਿ ਬਹੁ ਚੋਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗੁਲਫ਼ਾਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕਿ–ਗੁਲ (ਗੁਲਾਬ) ਜੇਹੇ ਫ਼ਾਮ (ਰੰਗਵਾਲਾ). ਗੁਲਾਬੀ.

ਗੁਲਬਦਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਧਾਰੀਦਾਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਜਾਮੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਭੀ ਪਹਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।
੨ ਵਿ–ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਮਲ ਸ਼ਰੀਰ (ਬਦਨ). "ਵਹ ਗੁਲਬਦਨ ਕਹਾਂ ਹੈ ?" (ਰਾਮਾਵ)

ਗੁਲਬਾਂਸ / **ਗੁਲਬਾਂਸਾ** / **ਗੁਲਬਾਂਸੀ** ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਅੱਬਾਸ.

ਗੁਲਬਾਗ. ਕਾਹੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰੋਮੀ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਰੁਪਯਾ ਖ਼ਰਚਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਗੁਲਬਾਗ ਅਤੇ ਦਿਲਬਾਗ ਨਾਉਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲੈ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਲਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨੇ ਜਬਰਨ ਖੋਹ ਲਏ. ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਵਡੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਇਹ ਘੋੜੇ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਲਿਆਏ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਹੇਲਾ ਅਤੇ ਜਾਨਭਾਈ ਰੱਖਿਆ.

ਗੁਲਾਮ. ਗ਼ੁਲਾਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹਉ ਗੁਲਾਮ ਤਿਨਾ ਕਾ ਗੋਲੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗੋਲਾ ਹਾਂ। ੨ ਸੰ. ਗੁਲ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਿੜਾ. ਜਾੜਾ. ਇੱਕ ਜੜ ਤੋਂ ਹੋਈਆਂ ਕਈ ਸ਼ਾਖਾਂ। ੩ ਫੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ੯ ਹਾਥੀ, ੯ ਰਥ, ੨੭ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ੪੫ ਪੈਦਲ *। ੪ ਪੇਟ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਵਾਉਗੋਲਾ (ਵਾਤਗੁਲਮ ਅਤੇ ਰਕਤਗੁਲਮ). "ਜੁਰ ਸੀਤ ਗੁਲਮ." (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਵਾਉਗੋਲਾ.

ਗੁਲਾਮਗੁਲਾਮ. ਵਿ–ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. "ਨਾਨਕ ਹਾਟ ਵਿਹਾਝਿਆ ਹਰਿ ਗੁਲਾਮ ਗੁਲਾਮੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗੁਲਰ. ਦੇਖੋ, ਉਦੁੰਬਰ ਅਤੇ ਗੁਲਰ.

ਗੁਲ ਲਾਲਹ / **ਗੁਲ ਲਾਲਾ** ਫ਼ਾ [illegible] ਗੁਲ–ਲਾਲਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਲਹ (ਬੰਧੂਕ–ਦੁਪਹਿਰੀਏ) ਦਾ ਫੁੱਲ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲਹ.

ਗੁਲ ਲਾਲਾ ਰੰਗ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਲਾਲਹ (ਬੰਧੂਕ) ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਬਹੁਤ ਲਾਲ। ੨ ਭਾਵ–ਲਹੂ ਨਾਲ ਰੰਗੀਨ.

ਗੁਲ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੱਲਾ. "ਆਪੁ ਗੁਲ੍ਹਾ ਚਿੜੀ ਕਾ ਚੁਗਣੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਇੱਕ ਅੱਧ ਦਾਣਾ. ਭਾਵ–ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਲਾ.

ਗੁਲਾਨਾਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਗੁਲਨਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨਾਰ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੨ ਵਿ–ਅਨਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ।

* ੨੭ ਹਾਥੀ, ੨੭ ਰਥ, ੯੧ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ੧੩੫ ਪੈਦਲ. ਇਤਨੀ ਫੌਜ ਦੀ ਭੀ ਗੁਲਮ ਸੰਗ੍ਯਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

੩ ਸੁਰਖ਼ ਰੰਗ, ਜੋ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਹੈ.

ਗੁਲਾਬ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਰਬਲਕਮਲ. Rose. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਨੇਕ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਹਨ. ਗੁਲਕੰਦ, ਅਰਕ ਅਤੇ ਇਤਰ ਲਈ ਚੋਤੀ ਗੁਲਾਬ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਲਾਬ ਅਫ਼ਸ਼ਾਨੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਗੁਲਾਬ ਛਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗੁਲਾਬ ਅਫ਼ਸ਼ਾਨਿਯੇ ਦਸ੍ਤੇ ਮੁਬਾਰਿਕ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ) ਬਰਕਤ ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਗੁਲਾਬ ਛਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਬਾ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਜਮੱਲ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬਰਾਇ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੁਰਾਲ ਅਕਬਰਵਾਲੀ।
੪ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੮੯ ਵਿੱਚ ਚੌਚੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਗੌਰੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪਿਤਾ ਰਾਯਾ (ਰਾਇਆ) ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਸੇਖਵ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੇਖਮ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਚੁਣੀਆਂ ਥਾਣਾ ਸਰਾਇਮੁਗਲ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.* ਆਪ ਨੇ ਸੰਤ ਮਾਨਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੀ ਦੀਕ੍ਸਾ ਲਈ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਤਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ,† ਅਰ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾ ਰਹਿਕੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕੀਤਾ. ਪੰਡਿਤ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਕੇ ਦੇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਆਪ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੩੪ ਵਿੱਚ ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਤ, ਸੰਮਤ ੧੯੩੫ ਵਿੱਚ ਮੋਕ੍ਸ਼ਪੰਥ, ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ ਵਿੱਚ ਅਧ੍ਯਾਤਮਰਾਮਾਇਣ ਦਾ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੯੪੯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੋਧਚੰਦ੍ ਨਾਟਕ ਰਚਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਨ, ਜੋ ਵੀਰਖਾਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੋਂਥੋਂ ਨਸ੍ਟ ਹੋਗਏ।

੫ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਭੋਗਰਾ. ਅਸਮੈਲਪੁਰ ਭਿਉਲੀ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਪੁਰ ਹੈ) ਕੇਸਰੀ ਭੋਗਰੇ ਦੇ ਘਰ ਸਨ ੧੭੮੮ ਵਿੱਚ ਧਨਾਨਸਿੰਘ, ਸਨ ੧੭੯੭ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ, ਸਨ ੧੮੦੧ ਵਿੱਚ ਸੁਚੇਤਸਿੰਘ ਜੰਮੇ. ਇਹ ਭੋਗਰੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਏ. ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਦੇ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਧਨਾਨਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਬਣਕੇ ਗੜ੍ਹਵਈ ਤੋਂ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਭਿਹੁਦੀ ਵਾਲਾ ਬਣਗਿਆ, ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ. ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਭੀ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ. ਧਨਾਨਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਪਣ੍ਛ ਰਾਜ ਕਰਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੈ.

ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵਡੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਗੀ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਅਤੇ ੭੫ ਲੱਖ ਰੁਪਯੇ ਬਦਲੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੫੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

੬ ਗਿੜਵੜੀ ਨਿਵਾਸੀ ਮਹਾਨ ਪੰਡਿਤ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ ਸੰਤ ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤਾਰਾਸਿੰਘ।

ਗੁਲਾਬਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੇ ਬੀਬੀ.

ਗੁਲਾਬਦਾਸ. ਰਟੌਲ ਪਿੰਡ ਜੋ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਮੀਰੇ ਰਟੌਲ ਜੱਟ ਦੇ ਘਰ ਦੇਸੋ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੬੬ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਕੁਸੂਰਨਿਵਾਸੀ ਹੀਰਾਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਗਿਆ. ਨਾਭੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਧਨੌਲੇ ਪਿੰਡ ਬਾਵਾ ਧਨਾਨਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਵ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਹਰਿਦਾਸ (ਗਿਰਿਧਰ) ਕਵਿ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਕਵਿਤਾ ਰਚਣ ਲੱਗਾ. ਫੇਰ ਭਾਈ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਨਿਰਮਲੇ ਤੋਂ ਵੇਦਾਂਤ ਪੜ੍ਹਕੇ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਬਣਗਿਆ.ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਲਾਬਦਾਸੀਏ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡੇਰਾ ਚੌਠਿਆਂਵਾਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੁਸੂਰ ਪਾਸ ਹੈ. ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਦੇ ਰਚੇਹੋਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਲਾਸ" ਪੁਸ੍ਤਕ ਹੈ. ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੨ ਸੰਮਤ ੧੯੩੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ।
੨ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਾਝੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਨਿਰਬਾਣਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੯੫੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲੇ ਸਨ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਰ ਲਿਖਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾਨ ਕਰਨੇ ਆਪ ਦਾ ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਕੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਾਈ.

ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਈ ਚੇਲੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਪੰਡਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦਾਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਜੀ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਉਦਾਸੀਪੰਥ ਵਿੱਚ ਰਤਨ ਰੂਪ ਹਨ.

ਗੁਲਾਬਦਾਸੀਆ / **ਗੁਲਾਬਦਾਸੀਏ** ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਨੰ: ੧ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੇ.

ਗੁਲਾਬਦਾਨੀ / **ਗੁਲਾਬਪਾਸ਼ੀ** ਸੁਰਾਹੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਗੁਲਾਬ ਛਿੜਕਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਪੁਰ ਬਰੀਕ ਛੇਕਾਂ ਵਾਲਾ ਢਕਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਵਰਸਦੀਆਂ ਹਨ.

ਗੁਲਾਬਰਾਇ. ਸੂਰਜਮੱਲ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਦੀਪਚੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ (ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੜੋਤਾ), ਜੋ ਸ਼ਜਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਸਮੇਤ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਦਾਸ ਮਹੰਤ ਨੇ ਇਸ ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ, ਯਥਾ–

"ਤਿਨ ਇਕ ਦਿਨ ਅਵਿਲੋਕਜੋ ਆਨ।
ਬਿਰਜੋ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਗੁਰਥਾਨ।
ਸਹੀ ਨ ਗਈ ਅਵਗਜਾ ਹੋਰ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਜੋ ਤਿਸ ਵੇਰ।
ਥਾਨ ਬਨਾਵਹੁ ਆਪਨ ਦੂਜਾ।
ਤਹਾਂ ਬੈਠ ਲੀਜੈ ਸਭ ਪੂਜਾ."

ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਨਹੀਂ ਚੱਲੀ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸ਼ਜਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਲਾਦ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜਮਲ.

ਗੁਲਾਬਾ. ਮਾਛੀਵਾੜਾ (ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਸੰਦੀ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ. ਉੱਚਪੀਰ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਇਸੇ ਦੇ ਘਰ ਪਹਿਰਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਛੀਵਾੜਾ.

ਗੁਲਾਬਾਂਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਅੱਬਾਸ. ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੌਸਮ ਲਾਲ ਅਤੇ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਗੁਲਾਬੂ. ਇਹ ਤਮਾਖੂ ਵੇਚਣਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਾਣੀਆਂ ਸੀ. ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਜਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਧਰਮਵੀਰਤਾ ਵੇਖੀ, ਤਾਂ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਲੇ ਬੈਦੇਬਹਾਦੁਰ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੈਦਾਬਹਾਦੁਰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਹਾੜਾਂ ਵੱਲ ਚਲਾਗਿਆ. ਗੁਲਾਬੂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆਗਿਆ ਅਤੇ

* ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ ਮੰਡਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰ ਸੇਖਵ ਅਭਿਰਾਮ।
ਰਾਯਾ ਜਨਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਗ ਜਨਨੀ ਗੌਰੀ ਨਾਮ ॥ (ਸੋਖਪੰਥ)
ਸੇਖਵ (ਸੇਖਮ) ਪਿੰਡ ਪੱਤੋਕੀਰੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ. ਕੱਚੀਕੋਠੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਕੋਹ ਦੇ ਫ਼ਾਸਲੇ ਹੈ. ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੂਹ ਭੀ ਸੇਖਵ ਵਿੱਚ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ.

† "ਵਿਦ੍ਯਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਗ੍ਯਾਨ ਸੁਖ ਦਾਇਕ ਫਲ ਸੁਖ ਚਾਰ।
ਮਾਨਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਦਾ ਧੰਦੋਂ ਪਾਦ ਉਦਾਰ." (ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਤ)
"ਭਾਰਤ ਭੂਮਿ ਪੁਨੀਤ ਪਦ ਤਪੋ ਗਯਾਨ ਅਵਤਾਰ।
ਮਾਨਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਕੋ ਨਮੋ ਤਾਰਣ ਕਰੁਣਾ ਸਾਰ."
(ਪ੍ਰਬੋਧਚੰਦ੍ ਨਾਟਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਕੈਦ ਰਿਹਾ. ਜਦ ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਕੈਦ ਹੋਕੇ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਲਾਬੂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਗੁਲਾਮ. ਅ. غلام ਗ਼ੁਲਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੁੱਟ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਆਇਆ ਜਾਂ ਮੁੱਲ ਲਿਆਹੋਇਆ ਸੇਵਕ.* ਗੋੱਲਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਵੈਰੀ ਦੇ ਫੜੇਹੋਏ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਨੋ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਕੈਦ ਕਰਲੈਂਦੇ ਸਨ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਜਾਂਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦੇ, ਜਾਂ ਡੰਗਰਾਂ ਵਾਂਙ ਵੇਚ ਛਡਦੇ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਖਰੀਦੇ ਜਾਂ ਫੜੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. †

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗ਼ੁਲਾਮ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਸਨ ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਲਕੀਅਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਸਭ ਤਰਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਭੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਸੀ.

ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਦੇ ਗੁਲਾਮੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜੋਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਕੁਝ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸਲਾਮੀ ਕੌਮਾਂ ਆਬਾਦ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਬਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਮੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ, ਅਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤਕੜੇ ਪੈਰ ਜਮਾਕੇ ਸਨ ੧੮੬੫ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਲਈ ਸਭਜ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਲੋਪ ਹੋਗਈ. ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਭੀ ਜਾਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, Ingram ਕ੍ਰਿਤ History of Slavery and Serfdom (1895).

ਗੁਲਾਮ ਅਹ੍ਮਦ / **ਗੁਲਾਮ ਅਹਿਮਦ** ਵਿ–ਅਹ੍ਮਦ (ਮੁਹੰਮਦ) ਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ (ਦਾਸ). ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਦੀਆਂ ਨਿਵਾਸੀ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ੁਲਾਮ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਦੇ ਘਰ ਚਰਾਗ਼ਬੀਬੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਸਨ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗੁਲਾਮਅਹਮਦ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਮਹਦੀ ਦੱਸਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਪੈਗੰਬਰ ਦਾ ਆਉਣਾ ਹਦੀਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਸੂਰਤ ਜਮੀਅ੍ਹਦੀ ਆਯਤ ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਂਹੀ ਹਾਂ. ਕਿਤਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰੋ ਹੋਗਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ. ਮਿਰਜਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਹਮਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਦੋ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਅਹਮਦ ਨਾਉਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਤੇ ਮਿਰਜਾ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਹੈ. ੮ ਮਈ ਸਨ ੧੯੦੮ ਨੂੰ ਇਸ ਆਗੂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕਾਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਮਿਰਜਾ ਜੀ ਪਿੱਛੋਂ ਹਕੀਮ ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਮੰਨਿਆਗਿਆ. ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਰਜਾ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮਹਮੂਦ ਅਹਮਦ ਹੁਣ ਅਹਮਦੀ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਹੈ.

ਗੁਲਾਮੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਲਾਮਪੁਣਾ. ਦਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਮ.

ਗੁਲਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਲ ਲਾਲਹ. ਗੁਲਦੁਪਹਿਰੀ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੨ ਵਿ–ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਰੰਗਾ. "ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਲਾਲ ਗੁਲਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਗੁਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਲਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੰਘਾੜੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਰੰਗੀਨ ਆਟਾ, ਜੋ ਹੋਲੀ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਆਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਫਾਗੁਨ ਮੇ ਸਖੀ ਡਾਰ ਗੁਲਾਲ ਸਭੈ ਹਰਿ ਸੇ ਬਨ ਬੀਚ ਰਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਵਿ–ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਜੇਹਾ ਸੁਰਖ਼। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਲੁ.

ਗੁਲਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਲਾਲਾ.

ਗੁਲਾਲੁ. ਵਿ–ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਜੇਹਾ ਸੁਰਖ਼. "ਲਾਲੁ ਗੁਲਾਲੁ ਗਹਬਰਾ ਸਚਾ ਰੰਗੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. कीलाल–ਕੀਲਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ. ਜਲ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਕੱਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਗੱਗਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਕੰਦੁਕ ਦੀ ਥਾਂ ਗੇਂਦ, ਅਕ੍ਰਦ–ਅਗਦੁ, ਜ਼ਕਾਤ–ਜਗਾਤ, ਆਕਾਸ਼–ਆਗਾਸ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼–ਪਰਗਾਸ, ਧਿਕ੍–ਧਿਗੁ, ਭਕ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭਗਤ ਆਦਿ. "ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਮਲੁ ਅਲਿਪਤੁ ਹੈ ਸੈ ਹਥਾ ਵਿਚਿ ਗੁਲਾਲੁ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਸੈਂਕੜੇ ਹੱਥ ਡੂੰਘੇ ਕੀਲਾਲ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਅਲੇਪ ਕਮਲ ਹੈਂ.

ਗੁਲਿਸਤਾਂ. ਫ਼ਾ گلستان ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਬਾਗ। ੨ ਸ਼ੈਖ਼ਸਾਦੀ ਦੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਕਿਤਾਬ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਲਥਾ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ ਦੇ ਕਵੀ ਭਾਈ ਬਸੰਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਛੰਦਬੱਧ ਉੱਤਮ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਗੁਲਿਸਤ੍ਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ.

ਗੁਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ। ੨ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ. "ਗੋਲੇ ਗੁਲਿਕਾ ਲਾਗਹਿਂ ਆਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ. "ਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਬੱਧੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਗੁਲੂ. ਫ਼ਾ گلو ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲ. ਕੰਠ. ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ.

ਗੁਲੂਬੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਆਦਿਕ ਵਸਤ੍ਰ.

ਗੁਲੇਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਠੈ ਗੁਲੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਟੋਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼। ੩ ਕਾਂਗੜੇ ਜਿਲੇ ਦੀ ਡੇਰਾ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਹਰੀਚੰਦ ਕਟੋਚੀਏ ਨੇ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਉਂ ਹੈ–

ਇੱਕ ਵਾਰ ਹਰੀਚੰਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦਾ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿਗਪਿਆ. ਜਦ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਇਆ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਰਾਜਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਹਰੀਚੰਦ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਖੂਹੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਤਦ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਚਲਾਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਲੇਰ ਨਗਰ ਵਸਾਕੇ ਜੁਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲੱਗਾ.

ਗੁਲੇਰਾ / **ਗੁਲੇਰੀਆ** ਵਿ–ਗੁਲੇਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲੇਰ ੩.

ਗ਼ੁਲੇਲ. ਫ਼ਾ غلیل ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਧਨੁਖ.

ਗੁਲੇਲਚੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਲੇਲ ਧਾਰਣ ਅਥਵਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ.

ਗੁਲੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੋਲਾ ਅਤੇ ਗਿਲੋਲਾ.

ਗੁੱਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਕੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਹ ਨਰਮ ਗੋਲਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਦਾਣੇ ਲੱਗੇਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਲਕੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਚਿਕਨਾ ਅਤੇ ਸਾਰ ਭਾਗ। ੩ ਘੋੜੇ ਦੀ ਦੁਮ ਦਾ ਦੰਡ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬਾਲ ਜੜੇਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਗ਼ੁਲ. ਸ਼ੋਰ. ਜੈਸੇ ਹੱਲਾ ਗੁੱਲਾ। ੫ ਗੁਲਾਮ ਜਾਂ ਗੋਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜਿਵੇਂ–ਤਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਾਨ ਦਾ ਗੁੱਲਾ। ੬ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਰੋਟੀ.

ਗੁੱਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਰੋਟੀ। ੨ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਟੀ, ਜੋ ਜੋਂ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦੀ ਪੰਜ ਛੀ ਇੰਚ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਮੱਧਭਾਗ ਤੋਂ ਇੰਚ ਡੇਢ ਇੰਚ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁੱਲੀਡੰਡਾ ਹੈ। ੩ ਛਿੱਲ ਉਤਾਰਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਫ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਲਸਨ ਆਦਿ ਦੀ ਗਠੀ। ੪ ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਛਿੱਲਕੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਾਰਰੂਪ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਗੋਲ ਅਕਾਰ ਦੀ ਪੋਰੀ.

ਗੁਲੀਡੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਲੀ ੨.

ਗੁਵਰਧਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਰਧਨ.

ਗੁਵਾਰ / **ਗੁਵਾਰਿ** / **ਗੁਵਾਰੀ** ਦੇਖੋ, ਗਵਾਰ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਪੀ. ਗੋਪਾਲਿਕਾ. "ਸਾਜਨ ਕੋ ਸਜਕੈ ਸੁ ਗੁਵਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗੁੜ. ਸੰ. ਗੁਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਖ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਕਾੜ੍ਹਕੇ ਗੰਡ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਪਿੰਡ. ਕੰਦਸਿਆਹ. ਗੰਡੋਲ.

ਗੁੜਗੁੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਡਗੁਡੀ। ੨ ਹੁੱਕੀ. ਛੋਟਾ ਹੁੱਕਾ. ਗੁੜਗੁੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ.

ਗੁੜਣਾ / **ਗੁੜਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਮਨਨ. ਵਿਚਾਰਨਾ। ੨ ਯਾਦ ਕਰਨਾ. "ਪੜਣਾ ਗੁੜਣਾ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਾਰ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਗੁੜਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਗੁੜ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੀਹੋਈ ਘੁੱਟੀ, ਜੋ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਸਫਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੰਮਣਘੁੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੱਟੀ.

ਗੁੜਫਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁੜ ਜੇਹੇ ਮਿੱਠੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ. ਪੀਲੂ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਮਾਲ. ਵਣ.

ਗੁੜਾਕਾ. ਸੰ. गुडाका. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਦ੍ਰਾ. ਨੀਂਦ. ਊਂਘ. "ਹੋਤ ਗੁੜਾਕਾ ਤਿਨ ਤਨ ਰੋਗੂ." (ਨਾਪ੍) "ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸਿ ਤਜੀ ਗੁੜਾਕਾ." (ਨਾਪ੍)

ਗੁੜਾਕੇਸ. ਸੰ. गुडाकेश. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਰਜੁਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁੜਾਕਾ (ਨੀਂਦ) ਜਿੱਤਲਈ ਹੈ। ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਵਿ–ਸੰਘਣੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ.

ਗੁੜੀਅਲ. ਦੇਖੋ, ਗੜੀਅਲ ੧.

ਗੁੜੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁੜ. "ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਦਿਲਿ ਕਾਤੀ ਗੁੜੁ ਵਾਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਛੁਰੀ ਅਤੇ ਵਾਤ (ਮੂੰਹ) ਵਿੱਚ ਗੁੜ. ਦਿਲੋਂ ਖੋਟਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਿੱਠਾ.

ਗੁੜੂਚੀ. ਸੰ. गुडूची. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਿਲੋ. ਗਿਲੋਯ. ਅਮ੍ਰਿਤਾ. ਜ਼ੁਰਾਰਿ. Cocculus Cordifolius. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਤਾਪ, ਖਾਂਸੀ, ਪੀਲੀਆ (ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ), ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ, ਖ਼ੂਨੀ ਬਵਾਸੀਰ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਗੁੜੰਬਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁੜ ਅਤੇ ਅੰਬ (ਆਮ੍) ਦਾ ਰਸ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਭੋਜਨ.

ਗੂ. ਸੰ. गू. ਧਾ–ਮਲ ਤਜਾਗਣਾ. ਸੁਚੇਤੇ ਫਿਰਨਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗੂਹ (ਗੂੰਹ) ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਗੂਆਹਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਾਟੀ. "ਨਰਕਾਸੁਰ ਰਾਜਾ ਬਡੋ ਗੂਆਹਟੀ ਕੋ ਰਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੩)

ਗੂਆਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਆ ਬੰਦਰ.

ਗੂਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਦਗੀ. ਮਲ. ਦੇਖੋ, ਗੂ. "ਗੂਹ ਪੜਿ ਸਗਵੀ ਮਲੁ ਲਾਇ ਮਨਮੁਖੁ ਆਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗੂੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਗ. "ਚਾਖਿ ਗੂੰਗਾ ਮੁਸਕਾਵਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ. "ਜਿਨਿ ਇਹ ਚਾਖੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗੂੰਜ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਜ.

ਗੂੰਜਣਾ / **ਗੂੰਜਨਾ** ਦੇਖੋ, ਗੁੰਜਨ.

ਗੂਜਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਜਰ.

ਗੂਜਰੀ. ਸੰ. ਗੁਜੰਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁੱਜਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਗੂਜਰੀ ਜਾਤਿ ਗਵਾਰ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰੀਮਾਤਾ। ੩ ਟੋਡੀ ਠਾਟ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾੜਵ ਰਾਗਿਣੀ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰਾ ਗਾ ਮੀ ਧਾ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧਾ ਮੀ ਗਾ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਗੂਜਰੀ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਗੂਜਰੀਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ.

ਗੂਝਾ / **ਗੂਝੀ** ਦੇਖੋ, ਗੁਝਾ–ਗੁਝੀ. "ਗੂਝੀ ਭਾਹਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

---

* "ਬੈਖਤੀਦੁ ਕਿਆ ਕਰੇ ਚਤੁਰਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਮੁਲਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

† ਧਾੜਵੀ ਲੋਕ ਭੀ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਮੁਟਿਆਰ ਤੀਮੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਫੱਢਕੇ ਲੈਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਵੇਚਦਿੰਦੇ ਸਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੂਟ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ ਘੋੜਾ. ਬਾਉਂਨਾ ਘੋੜਾ.

ਗੂਡਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੇਮਾ. ਤੰਬੂ.

ਗੂਡੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਡੀ। ੨ ਪਤੰਗ. ਚੰਗ. "ਆਨੀਲੇ ਕਾਗਦੁ ਕਾਟੀਲੇ ਗੂਡੀ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗੂਢ. ਸੰ. ਵਿ–ਗੁਪੂ. ਲੁਕਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਛੇਤੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ ਐਸਾ ਵਾਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੂੜ ੨.

ਗੂਢਾਰਥ. ਸੰ. ਗੂਢਾਰ੍ਥ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਪਤ ਅਰਥ.

ਗੂਢਾਰਥ ਦੀਪਿਕਾ. ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੰਕਰ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਟੀਕਾ ਕਰੀਬ ਸੰਮਤ ੧੯੪੦ ਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਗੂਢੋਕ੍ਰਿ. ਗੁਪਤ ਕਥਨ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਹਿਣਾ ਹੋਰ ਪਰਥਾਇ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ, ਪਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਰ ਵੱਲ ਕਰਨਾ "ਗੂਢੋਕ੍ਰਿ" ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ" ਭੀ ਹੈ.

ਵਜਾਜਹਿਂ ਪਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਪਰਮ ਚਾਤੁਰੀ ਸੰਗ,
ਅਲੰਕਾਰ ਗੂਢੋਕ੍ਰਿ ਤਹਿਂ ਵਰਣਤ ਕਵਿ ਨਵਰੰਗ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਭੂਸ਼ਣ)

ਜਹਿਂ ਸਮਝਾਯੈ ਔਰ ਕੋ ਡਾਰ ਔਰ ਪੈ ਬਾਤ,
ਸੋ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ ਨਾਮ ਕਵਿ ਵਰਣਤ ਰਸ ਸਰਸਾਤ.
(ਅਲੰਕਾਰਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਉਦਾਹਰਣ–

(੧) ਸਿੰਮਲ ਰੁਖ ਸਰਾਇਰਾ ਅਤਿ ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਮੁਚੁ,
ਓਇ ਜਿ ਆਵਹਿ ਆਸ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ਨਿਰਾਸੇ ਕਿਤੁ?
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

(੨) ਹੰਸਾ ਵੇਖ ਤਰੰਦਿਆ ਬਗਾ ਭਿ ਆਇਆ ਚਾਉ,
ਡੁਬਿ ਮੁਏ ਬਗ ਬਪੁੜੇ ਸਿਰ ਤਲਿ ਉਪਰਿ ਪਾਉ.
(ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

(੩) ਦਾਦੁਰ, ਤੂ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ,
ਭਖਸਿ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ,
ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਲਖਸਿ ਰੇ.
(ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

(੪) ਕਬੀਰ ਸਮੁੰਦੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਜਉ ਅਤਿ ਖਾਰੋ ਹੋਇ,
ਪੋਖਰਿ ਪੋਖਰਿ ਢੂਢਤੇ ਭਲੋ ਨ ਕਹਿਹੈ ਕੋਇ.
(ਸ. ਕਬੀਰ)

(੫) ਸਾਰਸ ਕੇ ਨਾਦਨ ਕੋ ਬਾਦ ਨਾ ਸੁਨਤ ਕਹੂੰ
ਨਾਹਕ ਹੀ ਬਕਬਾਦ ਦਾਦੁਰ ਮਹਾ ਕਰੈਂ,
"ਸ਼੍ਰੀ ਪਤਿ" ਸੁ ਕਵਿ ਜਹਾਂ ਔਜ ਨਾ ਸਰੋਜਨ ਕੋ
ਫੂਲੈਂ ਨ ਭੱਭੂਲ ਜਾਂਹਿ ਚਿੱਤ ਦੈ ਚਹਾ ਕਰੈਂ,
ਬਕਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ਕੀ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈ ਰਾਜਧਾਨੀ
ਕਾਈ ਸੋਂ ਕਲਿਤ ਪਾਨੀ ਹੇਰਤ ਹਹਾ ਕਰੈਂ,
ਘੋਂਘਨ ਕੇ ਜਾਲ ਜਾਂਮੇ ਨਰਈ ਸਿਵਾਰ ਤਾਂ ਮੇ
ਏਸੇ ਪਾਪੀ ਤਾਲ ਕੋ ਮਰਾਲ ਲੇ ਕਹਾਂ ਕਰੈਂ ?

(੬) ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪਾਤ ਕੋਨੇ ਕਾਮ ਕੇ ਨ ਠਹਰਾਤ
ਦੇਖੇ ਛੁਟ ਛਾਂਹ ਮਨ ਕੈਸੇਕੈ ਰਸਾਈਏ,
ਪੈਨੇ ਪੈਨੇ ਕੰਟਕ ਬਿਲੋਕਕੈ ਬਢਤ ਸੂਲ
ਮੂਲ ਹੂ ਮੇ ਠੌਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਕੋ ਨ ਪਾਈਏ,
"ਲਾਲ" ਕਵਿ ਫੂਲੇ ਫੂਲ ਰਸ ਰੂਪ ਗੰਧ ਬਿਨ
ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਨਾ ਫਲ ਮੁਖ ਕੈਸੇਕੈ ਲਗਾਈਏ,
ਤੁਮ ਹੀ ਕਹੌ ਨ ਹੇ ਬਬੂਰ ਕਹਾਂ ਧਾਰੀ ਮੌਨ?
ਕੌਨ ਆਸ ਰਾਖ ਰਾਵਰੇ ਕੇ ਪਾਸ ਆਈਏ ?

(੭) ਸੁਨੀਏ ਵਿਟਪ ਪ੍ਰਭੁ ! ਪੁਹਪ ਤਿਹਾਰੇ ਹਮ
ਰਾਖੀਏ ਹਮੈ ਤੋ ਸ਼ੋਭਾ ਰਾਵਰੀ ਬਢਾਇ ਹੈਂ,
ਤਜਹੋਂ ਹਰਖ ਤੇ, ਨ ਚਾਰੋ ਕਛੁ ਆਪ ਸਨ
ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਜਾਂਇ ਤਹਾਂ ਦੂਨੀ ਛਬਿ ਪਾਇ ਹੈਂ,
ਸੁਰਨ ਚਢੈਂਗੇ ਸੁਰਨਰ ਨ ਚਢੈਂਗੇ ਸੀਸ
ਸੁਕਵਿ "ਰਹੀਮ" ਹਾਥ ਹਾਥ ਹੀ ਬਿਕਾਇ ਹੈਂ,
ਦੇਸ਼ ਮੇ ਰਹੇਂਗੇ ਪਰਦੇਸ਼ ਮੇ ਰਹੇਂਗੇ, ਕਾਹੂੰ
ਭੇਸ ਮੇ ਰਹੇਂਗੇ ਪਰ ਰਾਵਰੇ ਕਹਾਇ ਹੈਂ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਭੂਖਣ ਭਾਈ ਬਸੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸਤਸਈ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੁਝ ਦੋਹੇ ਗੂਢੋਕ੍ਰਿ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣਰੂਪ ਅੱਗੇ ਲਿਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ–

ਹੰਸ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਮਿਲ ਹੈਂ ਹੰਸ ! ਰਸਾਲ ਫਲ, ਸੀਤਲ ਜਲ ਸੁਭ ਛਾਂਹ,
ਵੇ ਮੁਕਤਾ ਬਿਨ ਮਾਨਸਰ, ਮਿਲੈਂ ਆਨ ਸਰ ਨਾਹ.
ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਮੋਂ ਕਰੈਂ, ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰ ਨਿਰਬਾਹ,
ਤੂ ਨ ਸਿੰਧੁ ਤਟ ਜਾਂਨ ਕੀ, ਕਰੈਂ ਹੰਸ ! ਚਿਤ ਚਾਹ.
ਬਿਨ ਮੁਕਤਾ ਪੁਖਰੀਨ* ਮੈ, ਕਬ ਲਗ ਹੋਇ ਨਿਭਾਉ,
ਕਗਲਨ ਬਗਲਨ ਮਾਂਝ ਮਿਲ, ਹੰਸ!ਨ ਲੋਗ ਹਸਾਉ.
ਤੂ ਮਰਾਲ ! ਬੈਠਤ ਕਹਾਂ, ਪੰਖ ਸਵਾਰ ਸਵਾਰ ?
ਯਹਾਂ ਖੀਰ ਅਰੁ ਨੀਰ ਕੋ, ਰਹਿਤ ਭਾਉ ਇਕਸਾਰ.

ਕਿੰਸ਼ੁਕ †ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਨਹਿ ਪਰਾਗ ਮਕਰੰਦ ਨਹਿ, ਨਹਿ ਸੁਗੰਧਿ ਸੁਖ ਮੂਲ,
ਮਤ ਕਿੰਸ਼ੁਕ ਉਰ ਐਂਠ ਕਰ, ਆਏ ਭ੍ਰਮਰ ਜੁ ਭੂਲ.
ਤੂ ਨ ਗਰਬ ਕਿੰਸ਼ੁਕ ਕੁਸਮ, ਹੈ ਮੁਹਿ ਅਧਿਕ ਸੁਗੰਧ.
ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਮੱਡਰਾਤ ਜੋ, ਯਹ ਮਧੁਕਰ ਮਦਅੰਧ ?

ਗਜ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਕਤ ਕੁਟੇਵ‡ ਤੋਕੋਂ ਪਰੀ, ਅਰੇ ਕਰੀ ! ਮਤਿਕੂਰ,
ਅਬ ਆਨਜੋ ਅਨੁਵਾਯ ਤੂ, ਅਬ ਮੇਲਤ ਸਿਰ ਧੂਰ.

ਕਾਕ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਕਿਤੋ ਕਾਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਤੂ, ਕਿਤੋ ਲਾਡ ਦੈ ਯਾਂਹਿ.
ਜਬ ਕਬ ਕੋਕਿਲ ਕੇ ਬਚਾ, ਮਿਲੈਂ ਕੋਕਿਲਨ ਮਾਂਹਿ.

ਸਿੰਘ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਹਨਤ ਮੇਂਡਕਨ ਕੋ ਕਹਾਂ, ਰੇ ਅਜਾਨ ਮ੍ਰਿਗਰਾਇ ?
ਮਾਰ ਮੱਤ ਗਜਰਾਜ ਕੋ, ਸਭ ਪਰਿਵਾਰ ਅਘਾਇ.
ਸਿੰਘ ਤੋਰ ਪਿਤ ਮਾਤ ਨੇ, ਬ੍ਰਿਥਾ ਲਡਾਯੋ ਲਾਡ,
ਅਜਅੰਡਨ ਕੋ ਤਕਤ ਤੂ, ਗਜਗੰਡਨ§ਕੋ ਛਾਡ.

ਆਮ੍ਰ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਤੂ ਰਸਾਲ ਸਭ ਕੋ ਸੁਖਦ, ਦੇਤ ਸਫਲ ਰਸ ਭੀਨ,
ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਨਹਿ, ਤੋਹਿ ਕਬੈ ਪਤਹੀਨ ॥.

ਰਸਨਾ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਰਸਨਾ ! ਤੁਵ ਅਸ ਨਾ ਕੋਊ, ਸੀਲਵੰਤ ਸ ਹੁਲਾਸ,
ਕਠਿਨ ਦਸਨਮੈ ਦਿਵਸ ਨਿਸ, ਕਰਤ ਵਯਸ ਭਰ ਵਾਸ.
ਅਰੀ ਜੀਹ, ਪਗਿਯਾ¶ ਕਹਿਤ, ਬੋਲ ਬੈਨ ਰਸਬੋਰ,
ਤੋਰ ਕੁਰਖਤੀ ਤਨਕ ਸੀ, ਕਰੈ ਕੁਬਖਤੀ ० ਮੋਰ.

ਅਧਰ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਕਢਨ ਦੇਹੁ ਮਤ ਬਦਨ ਤੇ, ਅਰੇ ਅਧਰ!ਅਸ ਬੋਲ,
ਨਾਹਕ ਬਸਤ ਪਰੋਸ ਤੁਹ, ਕੂਟੇ ਜਾਹਿਂ ਕਪੋਲ.

ਅੱਕ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਅਰਕ ! ਥਲੀ०ਕੇ ਮਾਂਝ ਨਿਜ,ਭਲੀ ਸੁ ਬੈਸ ਬਿਤਾਉ,
ਤੂ ਆਂਬਨ ਕੇ ਮੁਲਕ ਮੈ,ਮਤ ਨਿਜ ਪਤ ਉਤਰਾਉ.

ਬਕ (ਬਗਲਾ) ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਖੀਰ ਨੀਰ ਬਿਲਗਾਵਤੋ, ਜੋ ਬਕ ਮੇਂਡਕ ਖਾਇ,
ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤ ਹੰਸ ਕੋ, ਮੁਕਤਾ ਚੋਗ ਚੁਗਾਇ?
ਅਰੇ ਪਥਿਕ,ਤੁਵ ਦ੍ਰਿਗਨ ਮੈ, ਰਹਜੋ ਸਾਧੁ ਸ਼ੁਭ ਸੂਝ,
ਯਾ ਬਕ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰ ਤੂ, ਮੁਹਿ ਮੇਂਡਕ ਤੇ ਬੂਝ.

ਗਰਧਭ (ਗਧਾ) ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤੁਹਿ ਪੀਠ ਪਰ, ਲਦੀ ਕਿਤਾਬ ਹਜਾਰ,
ਤੂ ਨ ਮੁਲਾਨੋ ਹੋਇ ਖਰ, ਗੂਨ ਪਲਾਨੋ ਡਾਰ.
ਰੇ ਗਰਧਭ, ਯਾਂਤੇ ਕਹਿਤ ਗਰਧਭ ਤੋਹਿ ਜਹਾਨ,
ਸੀਖਜੋ ਰੰਚ ਨ ਗਜਾਨ ਤੈਂ ਹੋਤ ਇਤੇ ਬਡ ਕਾਨ.

ਬਿੜਾਲ (ਬਿੱਲਾ) ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਕਿਤੋ ਕਠਿਨ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰ ਕਰ, ਪਰਸੈਂ ਜਾਇ ਕਿਦਾਰ,
ਮਿਟੈ ਮੰਜਾਰ ਨ ਬਿਨ ਕਿਯੇ, ਮੂਖਕ ਮਾਸ ਅਹਾਰ.

ਉੱਲੂ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਤਵ ਅਖਿਯਨ ਮੈ ਮਿਤ੍ਰ* ਕੀ ਰਹੀ ਨ ਜਬ ਪਹਿਚਾਨ,
ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ ਸਭ ਜਗਤ ਤੁਹਿ,ਨਾਮ ਉਲੂਕ ਬਖਾਨ.

ਬਾਗਵਾਨ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਰੇ ਮਾਲੀ,ਤੁਹਿ ਫਲਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਨ ਲਖਾਇ,
ਤੈਂ ਸਾਖਾਮ੍ਰਿਗ† ਵਿਪਨ ਕੇ ਰਾਖਾ ਦਏ ਬਨਾਇ.
ਮਾਲੀ ! ਜਿੰਹ ਖਾਲੀ ਉਦਰ ਤਿਹ ਫਲ ਦੇਹ ਜਰੂਰ!
ਰਹਜੋ ਅਘਾਇ ਅੱਗੂਰ ਸੋਂ ਖਾਵਤ ਤਾਂਹਿ ਖਜੂਰ.
ਤਹਿਂ ਨ ਰਾਖ ਮਾਲੀ ਅਰੇ,ਜਹਿ ਫਲ ਭਰੇ ਪਿਯੂਖ,
ਯਾ ਬਾਨਰ ਕੋ ਸੌਂਪ ਤੂ, ਬਰ ਗੂਲਰ ਕੇ ਰੂਖ.
ਕੋਕਿਲ ਕੇਕੀ ‡ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨ ਸੁਹਾਤ ਨਹਿ ਤੋਹਿ,
ਮਾਲੀ, ਲਾਲੀ ਭਾਲ ਕੀ, ਅਬ ਕਛੁ ਕਾਲੀ ਹੋਹਿ,
ਅਰੇ ਬਾਗਵਾਰੇ, ਕਰਤ ਕਤ ਰਤਨਾਰੇ § ਨੈਨ ?
ਜੋ ਨ ਮਧੁਰ ਫਲ ਦੇਤ ਤੂ, ਬੋਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਬੈਨ.

ਬਿੱਲ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਰਾਖ ਆਪਨੇ ਪਾਸ ਤੂ ਬਿਲ ਅਪਨੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼,
ਤੋਰ ਫਲਨ ਕੇ ਸਹਿਨ ਕੋ,ਨਹਿਨ ਮੋਰ ਬਲ ਸੀਸ.
ਫੋਰਤ ਸਿਰ ਜਾਚਕਨ ਕੋ, ਦੈ ਫਲ ਅਤਿ ਬੇਸ੍ਵਾਦ,
ਬਿਲ, ਮੁਹਿ ਸਾਚ ਬਤਾਉ ਤੂ, ਕਿਯੋ ਕੌਨ ਉਸਤਾਦ?

ਸੁਲਤਾਨ (ਸਰਵਰ) ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਤੂ ਪਰਧਨ ਹਰਵਾਇ ਕਰ,ਖਾਇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਿਤ ਹੋਹਿ,
ਆਯਤ ਕਵਨ ਕੁਰਾਨ ਕੀ, ਆਵਤ ਪਢਨੀ ਤੋਹਿ?
ਪਾਵਤ ਧਾਂਨ ਕੁਧਾਂਨ ਜਹਿਂ, ਤੁਰਤ ਮਨਾਵਤ ਈਦ,
ਜੈਸੋ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨ ਹੈਂ, ਤੈਸੇ ਤੋਰ ਮੁਰੀਦ.

ਇੱਖ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਚੂਮੈਂ ਚਾਟੈਂ ਊਖ ਤੁਹਿ, ਕਿਤੋ ਲਾਇ ਹਿਯ ਹੇਤ,
ਬਿਨ ਕਾਟੇ ਕੂਟੇ ਬਿਨਾ, ਤੂ ਨ ਕਬੈ ਰਸ ਦੇਤ.

ਬਕਰੀ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਅਜਾ, ਤਿਹਾਰੇ ਪੂਤ ਕੋ,ਜਬ ਕਬ ਸਿਰ ਧੜ ਹੈ ਨ,
ਤੂ ਲਖਦਾਤਾ* ਕੋ ਕਹੈਂ, ਕਿਤੋਂ ਚੂਰਮਾ ਦੈਨ.
ਅਹੋ ਅਜਾ, ਤਵ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕੋ ਕਹੋਂ ਕਹਾਂ ਮਤ ਕੂਰ,
ਮੇਂਗਨ ਗਨ ਤੈਂ ਪੂਰਕਰ, ਦੀਨੋ ਦੂਧ ਜਰੂਰ.
ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਸਠ ਸ੍ਵਾਨ ਤੁਹਿ, ਦੇਤ ਅਜਾ ਅਤਿ ਤ੍ਰਾਸ,
ਤੂ ਫਰਯਾਦੀ ਜਾਹ ਜਿਨ, ਭੂਖੇ ਭਿੜਹਨ ਪਾਸ.†
ਅਜਾ, ਤੋਰ ਪਰਵਾਰ ਮੈਂ, ਬਢੈ ਕਿਤੀ ਕਿਨ ਰਾਰ,
ਤੂ ਨ ਜਾਇ ਭਿੜਹਾਨ ਢਿਗ ਨਜਾਉ ਲੈਨ ਨਿਰਧਾਰ.
ਅਜਾ, ਤਿਹਾਰੇ ਪੂਤ ਕੋ ਮਿਟੈ ਆਪ ਹੀ ਘਾਇ,
ਤੂ ਮਤ ਹਟਵਾਯੋ ਚਹੈਂ, ਸ੍ਵਾਨਨ ਤੇ ਚਟਵਾਇ.

ਮਲਾਹ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਲਾਵਤ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰ ਤੂ ਬਹੀਜਾਤ ਜਲਜਾਨ,‡
ਤੋਰ ਮਲਾਹੀ ਲੈਨ ਕੇ, ਮੈ ਮਲਾਹ ! ਕੁਰਬਾਨ.

ਬਾਂਦਰ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਤੂ ਦੇਖਜੋ ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਪਿ, ਮਟਕਾਵਤ ਦ੍ਰਿਗ ਦੋਇ,
ਹਾਵ ਭਾਵ ਲਖ ਰਾਵਰੇ, ਰੀਝਤ ਲਖਜੋ ਨ ਕੋਇ.

ਦੀਪਕ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਅਰੇ ਦਿਯੋ,§ ਤੈਂ ਕਰਦਿਯੋ ਉਜਿਆਰੋ ਘਰ ਮਾਹਿ,
ਤੋਰ ਪਗਨ ਤਰ ਕੋ ਕਬੈ, ਮਿਟਤ ਅੱਧੇਰੋ ਨਾਹਿ.
ਜਬ ਦੀਪਕ ਬਾਰੋ¶ ਹੁਤੋ, ਥੋ ਉਜਿਯਾਰੋ ਗੇਹ,
ਬਡੋ ¶ਹੋਯਕਰ ਤੈਂ ਕਿਯੋ, ਬਡ ਅੰਧਯਾਰੋ ਏਹ.

ਭੈਂਸ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਮਹਿਖ ਤਿਹਾਰੇ ਬਡਨ ਕੀ ਰਹੀ ਸਦਾ ਯਹਿ ਬਾਨ,
ਪਾਛੇ ਪਾਨੀ ਪਿਯਤ ਸਭ ਪਾਇ ਪ੍ਰਥਮ ਘਮਸਾਨ.

ਚਾਤਕ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਸਭ ਮੇਘਨ ਕੋ ਜਾਚ ਜਿਨ, ਚਾਤ੍ਰਕ ! ਚੋਂਚ ਪਸਾਰ,
ਏ ਬਰਸਾਵਨਹਾਰ ਨਹਿ, ਏ ਤਰਸਾਵਨਹਾਰ.

ਚੂਹਾ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਬਿਘਨਬਿਨਾਸਨ¶ ਕੋ ਬਨਜੋ, ਤੂ ਬਾਹਨ ਸਿਰਤਾਜ,
ਬਿਘਨ ਕਰਤ ਨਿਸ ਦਿਨ ਫਿਰਤ,ਰੇ ਮੂਖਕ ਨਿਰਲਾਜ.

ਸੂਰ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਰੇ ਸੂਕਰ, ਕਤ ਫਿਰਤ ਤੂ ਦ੍ਵੈਕ ਦਸਨ ਸਿਤ ਕਾਢ?
ਗਜਮੁਕਤਾ ਚਾਬਨ ਚਹਿਤ, ਵੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਦਾਢ.
ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਢਿਗ ਰਾਖ ਤੁਹਿ, ਕਰਤ ਸਿੰਘ ਚਿਤਚਾਹ.
ਰੇ ਬੈਰਾਹ, ਸਿਖਾਵਮਤ, ਚਲਨ ਯਾਹਿ ਬੇਰਾਹ ‡
ਰੇ ਸੂਕਰ ਧਸ ਤਾਲ ਮੈ, ਤੂ ਮਾਰਤ ਖੁਰਤਾਲ,
ਆਵਹਿਂ ਮੰਜੁ ਮਰਾਲ ਤੋ ਕਹਾਂ ਕਾਟ ਹੈਂ ਕਾਲ ?
ਬਨਜੋ ਸਚਿਵ ਜੋ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਥੋਰੋ ਖਾਹ ਨਿਲਾਜ,
ਲਖ ਮੋਟਾਪਨ ਨਹਿ ਕਰੈ, ਖੋਟਾਪਨ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ.
ਲਖਜੋ ਬਹੁਤ ਦਰਯਾਵ ਮੈ, ਤੈਰਤ ਯੁਤ ਪਰਵਾਰ,
ਨਹਿ ਸੂਕਰ, ਤਵ ਪੂਛ ਗਹਿ, ਭਯੋ ਮੁਸਾਫਰ ਪਾਰ.

ਮੀਰਾਂ ਪੀਰ ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ

ਖੇਲਤ ਤੂ ਪਰਤ੍ਰਿਯਨ ਮੇ, ਢੋਲ ਬਜਾਇ ਸੁਛੰਦ,
ਤੂ ਕਹੁ ਕਿਨ ਪੀਰਾਨ ਮੈ, ਰੇ ਮੀਰਾਂ ਮਤਿਮੰਦ?

ਗੂਢੋੱਤਰ. ਗੁਪਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਾਲਾ ਜਵਾਬ. ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਵਾਲਾ ਉੱਤਰ. ਅਰਥਾਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਪਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਚਮਤਕਾਰ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ.

ਸਾਭਿਪ੍ਰਾਯ ਸੁ ਭਾਵ ਜਹਿਂ ਉੱਤਰ ਦੈ ਪਰਬੀਨ,
ਗੂਢੋੱਤਰ ਵਰਣਨ ਕਰੈਂ ਜੇ ਕਬਿੱਤ ਰਸ ਲੀਨ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹੇ ਯਾਚਕ, ਤੂ ਸਬਰ ਕਰ ਤਜਾਗੋ ਭੋਜਨ ਆਸ,
ਦੋ ਕੋ ਦੈਕਰ ਖਾਤ ਹੈਂ, ਯੇ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਦਾਸ.

---

* ਫੱਪਸੀਆਂ. † ਕੇਸੂ. ਪਲਾਸ਼ ਦਾ ਫੁੱਲ. ‡ ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ.
§ ਹਾਥੀ ਦੀ ਕਨਪਟੀ. ਗਲ੍ਹ ਅਤੇ ਗਰਦਨ ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ.
|| ਪੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਖੇਪਤ. ¶ਪਗੜੀ. ਦਸਤਾਰ. ०ਕਮਬਖ਼ਤੀ.

० ਰੇਗਿਸਤਾਨ. ਮਰੁਦੇਸ਼. *ਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਅਰਥ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਹੈ. † ਬਾਂਦਰ. ‡ ਮੋਰ. § ਲਾਲ.

* ਸੁਲਤਾਨ ਪੀਰ. † ਭੇੜੀਏ (ਬਘਿਆੜਾਂ) ਪਾਸ.
‡ ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ. § ਦੀਪਕ. ¶ ਬਾਲਿਆ ਅਤੇ ਬਾਲਕ.
¶ ਵਡਾ ਹੋਕੇ. ਬੁਝਕੇ. ¶ ਗਣੇਸ਼. ‡ਬੁਰੇ ਰਾਹ. ਕੁਮਾਰਗ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਿਸੇ ਮੰਗਤੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ, ਕੀ ਇਸ ਦੇਵਾਲੇ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਭੋਜਨ ਮਿਲੇਗਾ ? ਇਸ ਦਾ ਗੂਢ ਉੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੁਜਾਰੀ ਦੋ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਦੋਵੇਂ ਤਖਤੇ ਦੇਕੇ (ਕਿਵਾੜ ਬੰਦ ਕਰਕੇ) ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਮਾਂਜਾਰ ਇਹਨਾਂ ਇਕ ਆਯੋ,
ਤੁਮ ਕੋ ਹੋਰ ਅਧਿਕ ਭਰਪਾਯੋ.
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੫)

ਮਾਂਜਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਬਿੱਲਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਜਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਨਾਲ ਗੂਢੋੱਤਰ ਦਿੱਤਾ.

ਗੂਣ. ਸ਼ੰ. ਗੋਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਖੱਚਰ ਬੈਲ ਆਦਿਕ ਪੁਰ ਸਾਮਾਨ ਲੱਦਣ ਦੀ ਥੈਲੀ. ਬੋਰੀ.

ਗੂਣਾ. ਵਿ–ਗੂਣਨ ਕੀਤਾ. ਜ਼ਰਬ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਗੂਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਮਾਰੇ ਦਾ ਨੀਰਾ.

ਗੂਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਤ. "ਹਾਥ ਕੋ ਪਸਾਰ ਗਹੀ ਛੋਰੀ ਤਬ ਗੂਤ ਨਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗੂਥਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਥਨ.

ਗੂਦ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰ ਦਾ ਗੁੱਦਾ. ਭੇਜਾ. "ਗੂਦ ਪਰਸੋ ਤਿਹ ਕੋ ਇਮ, ਜਸੋਂ ਸਵਦਾਗਰ ਕੋ ਟੂਟਰਗੋ ਮਟ ਘੀ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕਿਸੇ ਫਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਗੁੱਦਾ.

ਗੂੰਦ. ਸੰ. ਗੁੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਂਦ. Gum. ਬਿਰਛ ਦਾ ਲੇਸਦਾਰ ਰਸ, ਜੋ ਕਾਗਜ ਆਦਿਕ ਜੋੜਨ ਤਥਾ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁੰਦਣਾ। ੩ ਗ਼ੀਜ. "ਗੋਲਨ ਕੀ ਗੂੰਦ ਦੁੰਦ ਬੂੰਦ ਮਨੋ ਬਾਰਿ ਹੈ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਗੂੰਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਆਟਾ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਬੁਲਬੁਲ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਗੁੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬੇਸੁਧ.

ਗੂੰਧਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ. "ਕੁਮ੍ਹਾਰੈ ਏਕੁ ਜੁ ਮਾਟੀ ਗੂੰਧੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁੰਦਣਾ.

ਗੂਨ. ਦੇਖੋ, ਗੂਣ। ੨ ਫ਼ਾ ਗੂੰ ਸੰਗਜਾ–ਰੰਗ. ਗੂੰ। ੩ ਤਰਹਿ. ਕ਼ਿਸਮ. ਪ੍ਰਕਾਰ. ਭਾਂਤ.

ਗੂਨਾਗੂਨ. ਫ਼ਾ ਗੂਨਾਗੂਨ ਵਿ–ਰੰਨਸੁਵੰਨਾ. ਰੰਗ-ਬਰੰਗਾ. ਚਿਤ੍ਰਵਿਚਿਤ੍ਰ। ੨ ਤਰਹਿ ਤਰਹਿ ਕਾ.

ਗੂਪ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ.

ਗੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਲੰਦਾ. ਗੱਠਾ. "ਤ੍ਰਿਣ ਗੂਲ ਬਹਾਇਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੬) ੨ ਫ਼ਾ ਗੂਲ ਉੱਲੂ. ਘੂਕ। ੩ ਮੂਰਖ। ੪ ਛੋਟਾ ਤਾਲ। ੫ ਅ਼ ਗੂਲ ਗ਼ੂਲ. ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ। ੬ ਅ. ਛਲੇਭਾ. ਜਿੰਨ. ਭੂਤ. "ਗਨ ਰੁਦ੍ ਗੂਲ ਭਕਾਰਹੀਂ." (ਸਲੋਹ)

ਗੂਲਰ. ਸੰ. ਉਦੁੰਬਰ. ਬੜ (ਬੋਹੜ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਿੱਲ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ, ਫਲ ਅੰਜੀਰ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਛਾਇਆ ਬਹੁਤ ਸ਼ੰਘਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉਦੁੰਬਰ.

ਗੂੜ. ਸੰ. ਗੂਢ. ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਗੂਢ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਛੜੀ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦਾ ਵਿਲਾਸ ਭੋਗ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਪੁਤ੍ਰ .ਦੇਖੋ, ਔਸ਼ਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼. ੨੮."ਗੂੜ ਗਉੜ ਨ ਭੀਲ ਭੀਕਰ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਭੀਕਰ.

ਗੂੜਉ
ਗੂੜਾ
ਗੂੜ੍ਹ
ਗੂੜ੍ਹਉ
ਗੂੜ੍ਹਾ

ਵਿ–ਗੂਢ. ਗੁਪਤ। ੨ ਗੁਪਤ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਵਾਕ. "ਸੁਣ ਮੁੰਧੇ ਹਰਣਾਖੀਏ ਗੂੜਾ ਵੈਣੁ ਅਪਾਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੩ ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗੂਢ.

ਗੂ. ਗਏ. "ਜੁ ਗੋ ਰਾਜਦੁਆਰੈ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ (ਭਵਿਸ਼ਤ) ਦਾ ਬੋਧਕ. "ਹਰਿ ਜੂ ਹਰਿ-ਮੰਦਿਰ ਆਵਹਿਂਗੇ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਯ। ੪ ਦੇ. ਕੇ. "ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਤਿਨਗੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਗੋਇ. ਦੇਖੋ, ਗੋਯ.

ਗੋਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ.

ਗੋਹਣਿ
ਗੋਹਿਨੀ

ਸੰ. ਗੋਹਿਨੀ ਅਤੇ ਗੁਹਿਧੀ–ਗੋਹਿਨੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ ਵਾਲੀ. ਵਹੁਟੀ. ਜੋਰੂ.

ਗੋਹੀ. ਸੰ. ਗੁਹਿ.ਸੰਗਜਾ–ਗੋਹ (ਘਰ)ਵਾਲਾ. ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ.

ਗੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਗੋਹ.

ਗੋਹੂੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਧੂਮ. ਗੰਦਮ.ਕਣਕ.

ਗੋਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗੌਂਡਾ.

ਗੋਤੀ. ਫ਼ਾ ਗ਼ੋਤੀ ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾ. ਵੇਲਾ. ਜ਼ਮਾਨਾ। ੨ ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ.

ਗੋਤੀ ਫ਼ਰੋਜ਼. ਫ਼ਾ ਗ਼ੋਤੀਫ਼ਰੋਜ਼ ਸੰਗਜਾ–ਗੋਤੀ(ਜਹਾਨ) ਨੂੰ ਅਫਰੋਜ਼ (ਚਮਕਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਸੂਰਜ.

ਗੋਂਦ. ਸੰ. ਕੰਦੁ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਦੁਕ. ਗੋਂਡੁਕ. ਫਿੰਡ. ਖਿੱਦੋ। ੨ ਸੰ. ਗਯੰਦ. ਹਸ੍ਤੀ. ਹਾਥੀ. "ਨਨਾਦ ਗੋਂਦ ਬ੍ਰਿੰਦਯੰ." (ਗਜਾਨ)

ਗੋਂਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਪੌਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੋਂਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਫੁੱਲ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਸਦਬਰਗ. L. Tagetes erecta. ਇਹ ਕਈ ਰੰਗਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਵਿੱਚ ਖਿੜਦਾ ਹੈ.

ਗੋਯ. ਸੰ. ਗੇਯ. ਵਿ–ਗਾਉਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਾਇਕ. ਗਵੈਯਾ। ੩ ਸੰ. ਜ਼ੇਯ–ਗਜੇਯ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਸਮਝਣੇ ਲਾਇਕ.

ਗੋਰਣਾ
ਗੋਰਨਾ

ਕ੍ਰਿ–ਗੀਟੰ. ਸਿੱਟਣਾ. ਗਿਰਾਉਂਣਾ। ੨ ਢਾਹੁਣਾ.

ਗੋਰੀ
ਗੋਰੂ

ਸੰ. ਗੌਰਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਰਿ (ਪਰਬਤ) ਦੀ ਲਾਲ ਮਿੱਟੀ. "ਗੋਰੀ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਘੋਲੀ ਗੋਰੂ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਧੂ ਗੇਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਤ੍ਯਾਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਗੋਰੂਆ. ਸੰ. ਗੈਰਿਕ. ਵਿ–ਗੇਰੂ ਦਾ. ਗੇਰੂਰੰਗਾ। ੨ ਗੇਰੂ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆਹੋਇਆ.

ਗੋਰੂਬਾਬੁੜਾ. ਵਾ–ਗੇਰੂਆ (ਗੇਰੂਰੰਗਾ) ਆਬ (ਜਲ) ਉਤਰਿਆ. "ਵਹੀ ਰੱਤ ਬੁਲਾਰੀ ਜਸੋਂ ਗੋਰੂਬਾਬੁੜਾ." (ਚੰਡੀ ੩) ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਲਹੂ ਇਉਂ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਗੇਰੂਰੰਗਾ ਜਲ ਬਲਾਰਾਂ (ਕੁਲ੍ਹਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਡਿਗਦਾ ਹੈ.

ਗੋਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ ਦਾ ਧੜ. ਪੋਰਾ. ਗੋਲਾਕਾਰ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਮੋਟੀ ਲੱਕੜ। ੨ ਫ਼ਾ ਗੋਲ ਗੀਲਾਨ ਦਾ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੀਲਾਨ। ੩ ਅੰ. galley ਉਹ ਤਖਤੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਟਾਈਪ ਦੇ ਅੱਖਰ ਜੋੜੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਗੋੜ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਫੇਰਾ. ਘੁਮਾਉ. ਗੇੜਾ.

ਗੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੁਮਾਉਣਾ. ਗੇੜ ਚਕ੍ਰ ਦੇਣਾ। ੨ ਗੇਰਨਾ. ਸਿੱਟਣਾ.

ਗੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੇੜ। ੨ ਪੁਨਰਾਵ੍ਰਿੱਤੀ. ਹਟ ਹਟਕੇ ਆਉਣਾ ਅਥਵਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. "ਲਖੁ ਲਖੁ ਗੋੜਾ ਆਖੀਅਹਿ ਏਕ ਨਾਮੁ ਜਗਦੀਸ." (ਜਪੁ) ੩ ਵਾਰ. ਦਫ਼ਅ਼ਹ. "ਓਸ ਨੋ ਸੁਖੁ ਨ ਉਪਜੈ, ਭਾਵੈ ਸਉ ਗੋੜਾ ਆਵਉ ਜਾਉ."(ਵਾਰ ਵਡ ਮ:੩) ੪ ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਚਕ੍ਰ.

ਗੋ. ਦੇਖੋ, ਗਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਯਾਨ. "ਤੇਰੇ ਗੁਨ ਗੋਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗੋਠ. ਸੰਗਜਾ–ਗਠਨ. ਬਿਓਂਤ. ਵਜੋਂਤ. ਤਜਵੀਜ਼. "ਤਿਨ ਬੈਠ ਗੋਠ ਇਕੈਠ ਹ੍ਵੈ." (ਰਮਾਵ)

ਗੋਂਡਾ. ਸੰ. ਗਣ੍ਡਕ–ਗੰਡਕ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜਗ. ਨੱਕ ਪੁਰ ਸਿੰਗ ਰੱਖਣਵਾਲਾ ਜੰਗਲੀ ਭੈਂਸੇ ਜੇਹਾ ਪਸ਼ੁ. Rhinoceros."ਗੋਂਡਾ ਮਾਰਿ ਹੋਮ ਜਗੁ ਕੀਏ ਦੇਵਤਿਆ ਕੀ ਬਾਣੇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਗੈਂਡੇ ਦੇ ਚਮੜੇ ਦੀ ਢਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਬਹੁਤ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਤੀਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਘਾਉ ਤੋਂ ਰਖਜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਹਿੰਦੁਸਤ ਵਿੱਚ ਗੈਂਡੇ ਦੇ ਸਿੰਗ ਦਾ ਅਰਘਾ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਭਾਈ ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਦੇਸੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਚਾਹਲ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਜੱਟ, ਜੋ ਭਿੱਖੀ ਪਿੰਡ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ.

ਗੌਣ. ਸੰਗਜਾ–ਗਗਨ. ਆਕਾਸ਼। ੨ ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ. ਸੂਰਗਾਦਿਕ ਲੋਕ. "ਖੋਜਿ ਤਿਠੇ ਸਭਿ ਗੌਣ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣ) ੩ ਗਮਨ. ਚਾਲ. "ਗਜਗੌਣੀ." (ਰਮਾਵ)

ਗੌਣਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਗਨਮੰਡਲ. "ਹੰਸ ਗਇਆ ਗੌਣਾਰੇ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) "ਚੰਦ ਸੂਰਜੁ ਗੌਣਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗੌਣਾਰੇ. ਗਗਨ ਨੂੰ. ਆਕਾਸ਼ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਗੌਣਾਰ.

ਗੌਣਿ. ਗਗਨ ਮੇਂ. ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ. "ਗੌਣਿ ਚੜੀ ਬਿਲਲਾਇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਗੌਣੀ. ਵਿ–ਗਾਮਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗੌਣ ੩। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗੌਨ. ਦੇਖੋ, ਗੌਣ. "ਉਰੁਧਤਾਪ ਲੈ ਗੌਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਉਗ੍ਰ ਤਪ ਅਤੇ ਸਿੱਧਿਬਲ ਨਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ.

ਗੌਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੌਣਾਰ.

ਗੌਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗੌਣੀ.

ਗੌਬ. ਅ ਗ਼ੌਬ ਗ਼ੈਬ. ਵਿ–ਗੁਪਤ. "ਅਲਹੁ ਗੌਬ ਸਗਲ ਘਟ ਭੀਤਰਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੌਬਰ. ਦੇਖੋ, ਗੌਵਰ.

ਗੌਬਾ. ਵਿ–ਗੌਬ (ਗੁਪਤ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਗੌਬਾਨ
ਗੌਬਾਨਾ

ਫ਼ਾ ਗ਼ੌਬਾਨ ਗ਼ਾਯਬਾਨਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੁਕਕੇ. ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ. "ਗੌਬਾਨ ਹੈਵਾਨ ਹਰਾਮ ਕੁਸਤਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਅ ਗ਼ੌਬੀਨ. ਵਿ–ਮੂਰਖ. ਬੁੱਧਿ ਰਹਿਤ. "ਬਦਫੈਲੀ ਗੌਬਾਨਾ ਖਸਮੁ ਨ ਜਾਣਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਠਗਿਆਹੋਇਆ। ੪ ਸਿੱਧੀ. ਗੌਬਾਣੋ. ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ.

ਗੌਬੀ. ਵਿ–ਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਗੌਬ। ੨ ਗੁਪਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਗੁਪਤ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ.

ਗੌਬੀ ਫੌਜਾਂ. ਖ਼ਾ. ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੈਨਾ. ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਪਤ ਫ਼ੌਜਾਂ.

ਗ਼ੈਬੁਲਗ਼ੈਬ. ਅ ਗ਼ੈਬ ਗ਼ੈਬ ਵਿ–ਗੁਪਤ ਤੋਂ ਗੁਪਤ. ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਅਲਖ. "ਕਿ ਗੈਬੁਲਗੈਬ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਗੌਯਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਜਵਰ. ਉੱਤਮ ਹਾਥੀ.

ਗੈਰ. ਅ ਗ਼ੈਰ ਗ਼ੈਰ. ਵਿ–ਅਨ੍ਯ. ਦੂਸਰਾ। ੨ ਓਪਰਾ. ਬੇਗਾਨਾ। ੩ ਬਿਨਾ. ਸਿਵਾਯ.

ਗੈਰਹਾਜਰ
ਗੈਰਹਾਜਿਰ

ਅ ਗ਼ੈਰਹ਼ਾਜ਼ਿਰ ਗ਼ੈਰਹਾਜਿਰ. ਵਿ–ਅਨੁਪਸ੍ਥਿਤ. ਜੋ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ. ਗ਼ਾਯਬ.

ਗੈਰਤ
ਗੈਰਤਿ

ਅ ਗ਼ੈਰਤ ਗ਼ੈਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਮ. ਲੱਜਾ. "ਫਿਰ ਗੈਰਤਿ ਅੰਦਰਿ ਪਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗ਼ੈਰਪਰਸ੍ਤੀ. ਫ਼ਾ ਗ਼ੈਰਪ਼ਰਸ੍ਤੀ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ.

ਗੈਰਮਹਲ
ਗੈਰਮਹਿਲ

ਓਪਰਾ ਘਰ. ਭਾਵ–ਆਪਣੇ ਇਸ੍ਟ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਗੈਰਮਹਿਲ ਜਾਣਾ ਮਨ ਮਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਬਿਨਾ ਘਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਮਹਿਲਾ ਅੰਦਰਿ ਗੈਰਮਹਿਲ ਪਾਏ, ਭਾਣਾ ਬੁਝਿ ਸਮਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਗ਼ੈਰਮਨਕੂਲਾ. ਅ ਗ਼ੈਰਮਨ੍ਕੂਲ ਸੰਗਜਾ–ਸਥਿਰ ਸੰਪਦਾ. ਜੋ ਵਿਕ੍ਰੁਤਿ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਮਕਾਨ, ਬਾਗ਼ ਆਦਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

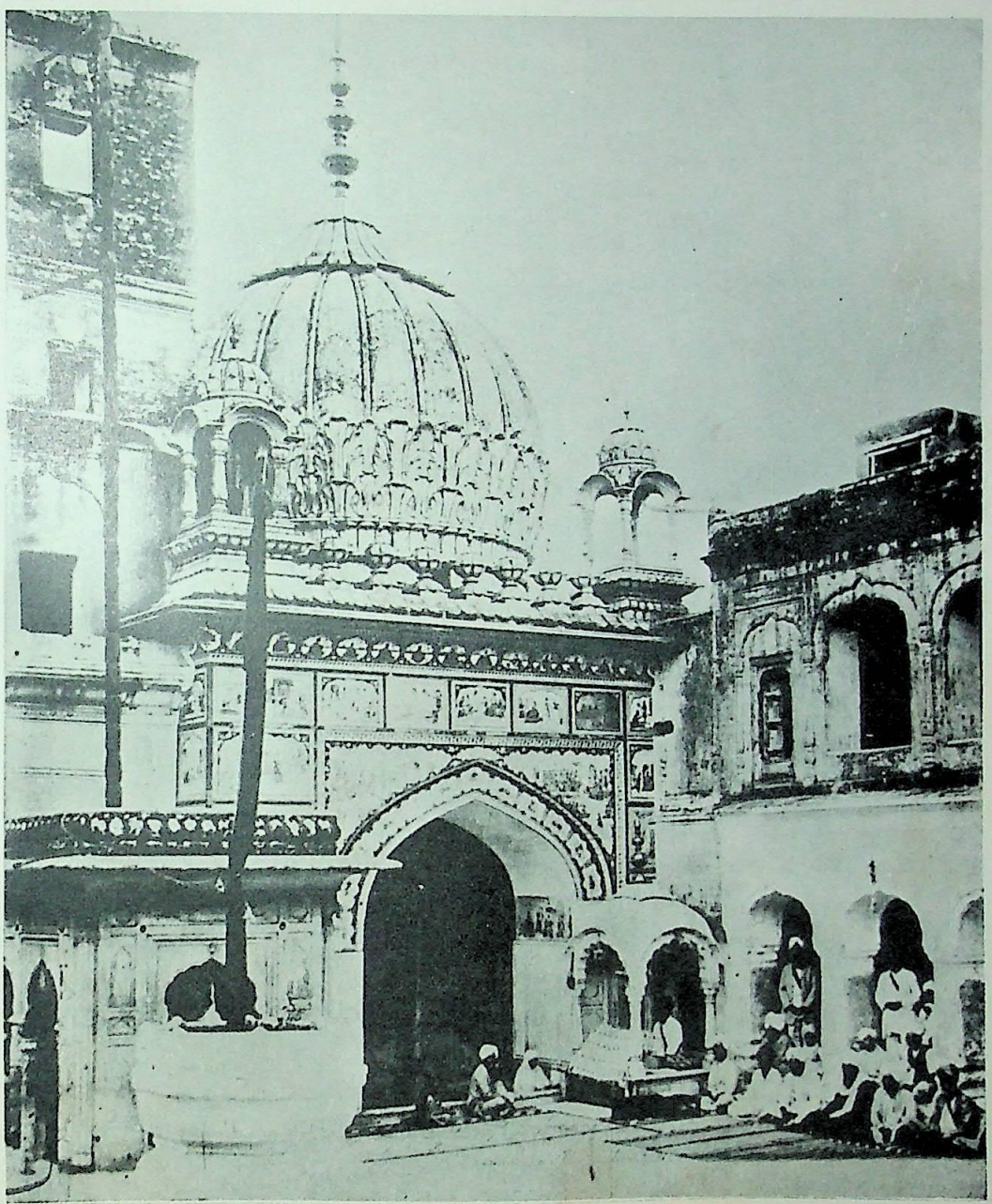

ਪੰਨਾ 427

ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ---ਗੋਇੰਦਵਾਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

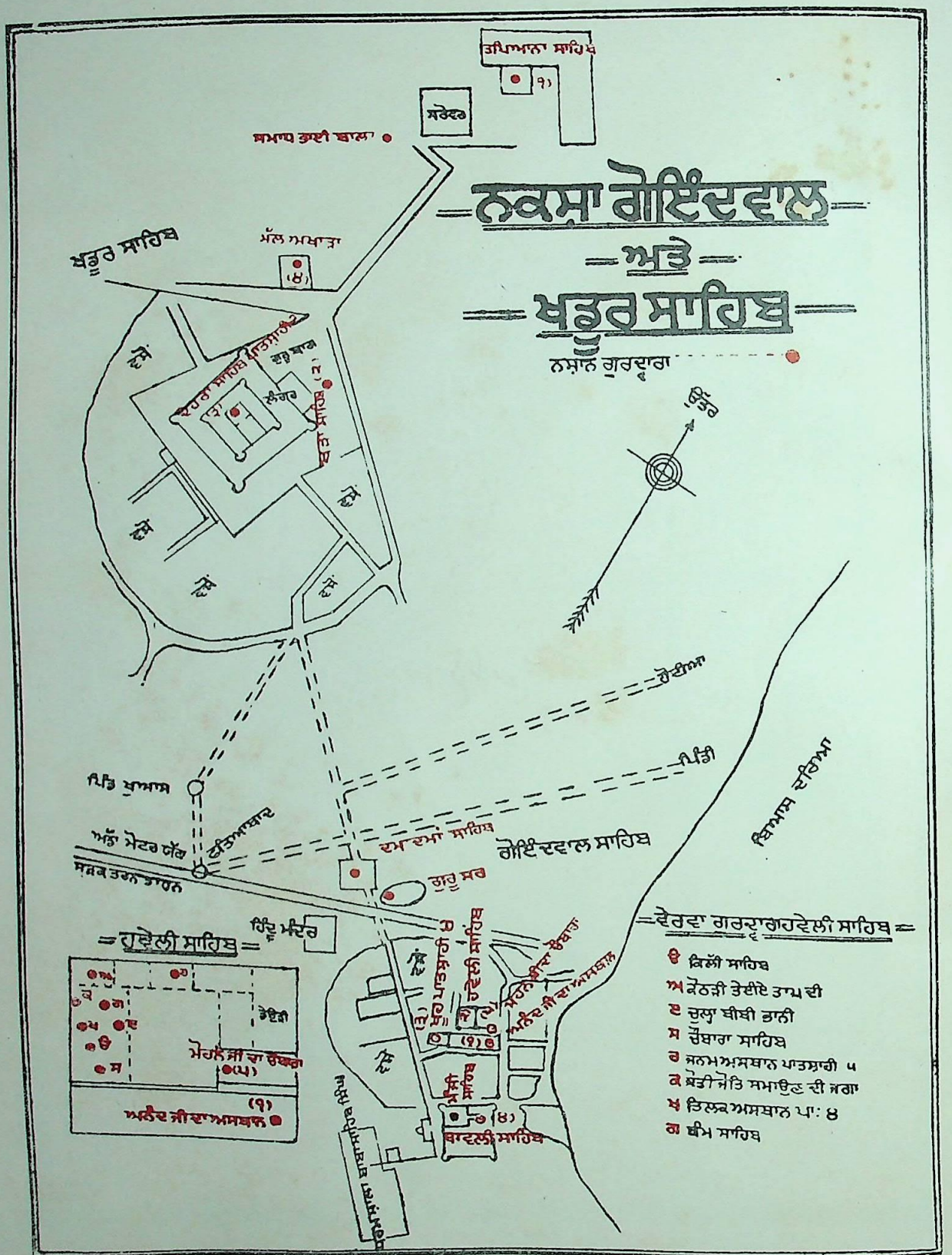

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੈਰਵ. ਵਿ–ਗੇਰੂ (ਗੈਰਿਕ) ਰੰਗਾ. ਗੇਰੂਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਯ (ਗਜ) ਦਾ ਰਵ (ਸ਼ਬਦ). ਹਾਥੀ ਦੀ ਆਵਾਜ.

ਗ਼ੈਰਵਜਹਿ. ਫ਼ਾ [غیرواجب] ਵਿ–ਅਕਾਰਣ. ਵ੍ਰਿਥਾ. "ਭਾਨ ਸਗਲ ਗੈਰਵਜਹਿ ਭਰਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੈਰਿਕ. ਦੇਖੋ, ਗੇਰੂ ਅਤੇ ਗੇਰੂਆ.

ਗੈਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਸੰਤ ਕੀ ਗੈਲ ਨ ਛੋਡੀਐ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਪਿੱਛਾ. ਤਾਕੁਬ. "ਊਹਾ ਗੈਲ ਨ ਛੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਰੀਸ. ਪੈਰਵੀ. "ਉਨ ਕੀ ਗੈਲਿ ਤੋਹਿ ਜਿਨ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੈਲਿ

ਗੈਲੂ

ਗੈਵਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਜਵਰ. ਗਯਵਰ. ਉੱਤਮ ਹਥੀ. "ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) "ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਬਹੁ ਰੰਗੇ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)ਸਿੰਧੀ.ਗੱਘੜੁ.

ਗੈਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗੈਬਾਨ.

ਗੋ. ਭੁਵਿਸ਼ਤ (ਆਉਣਵਾਲੇ ਸਮੇਂ) ਦਾ ਬੋਧਕ. ਗਾ. "ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖ ਪਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ:੪) ੨ ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਰਾਜਾ ਕੇ ਘਰ ਸਾਂਝੀਗੋ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਗਉ. ਗਾਂ। ੪ ਕਿਰਣ. ਰਸ਼੍ਮਿ. "ਗੋ ਮਰੀਚਿ ਕਿਰਣੱਛਟਾ." (ਸਨਾਮਾ) ੫ ਇੰਦ੍ਰਿਯ। ੬ ਬਾਣੀ। ੭ ਵੇਦ। ੮ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੯ ਨੇਤ੍ਰ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ। ੧੦ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੧੧ ਬਿਜਲੀ। ੧੨ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ। ੧੩ ਮਾਤਾ। ੧੪ ਜੀਭ. ਰਸਨਾ। ੧੫ ਘੋੜਾ। ੧੬ ਸੂਰਜ। ੧੭ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੧੮ ਤੀਰ। ੧੯ ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਕ। ੨੦ ਆਕਾਸ਼। ੨੧ ਸ੍ਵਰਗ। ੨੨ ਜਲ। ੨੩ ਵਜ੍ਰ। ੨੪ ਖਗ. ਪੰਛੀ। ੨੫ ਬਿਰਛ। ੨੬ ਫ਼ਾ [گو] ਵਜ–ਯਦ੍ਯਪਿ. ਅਗਰਚਿ। ੨੭ ਵਿ–ਕਥਨ ਕਰਤਾ. ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਦਰੋਗ਼ਗੋ. ਬਦਗੋ। ੨੮ ਗੁਫ਼ਤਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਕਹੁ. ਕਥਨ ਕਰ.

ਗੋਉ. ਵਿ–ਗੋਪਨਕਰਤਾ. ਲੁਕੋਣਵਾਲਾ.

ਗੋਆ. ਗੋਪਕ ਪੱਤਨ. ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ੬੨ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਜਾਦਾ ਤੋਂ ਜਾਦਾ ੪੦ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਸਨ ੧੫੧੦ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗੇਜ਼ਾਂ (Portuguese) ਨੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈਸਾਈ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਗੋਆ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਗੋਆਹੱਟੀ ਦੇਖੋ, ਗਉਹਾਟੀ। ੨ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ.

ਗੋਆਹਾਟੀ

ਗੋਆ ਬੰਦਰ. ਸੰ. ਗੋਪਕ ਪੱਤਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਆ.

ਗੋਆਲਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਪਾਲ. ਗੋਪਾਲਕ. ਗਊ

ਗੋਆਲੀਆ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ, ਅਹੀਰ. "ਗੋਪੀ ਕਾਨੁ ਨ ਗਊ ਗੋਆਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਗੋਪੀ ਨੈ ਗੋਆਲੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਜੋਗੀਅੰਦਰ)

ਗੋਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋ (ਬਾਣੀ)."ਗਗੈ ਗੋਇ ਗਾਇ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਣੀ ਛੱਡੀ ਹੈ। ੨ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ). "ਗੋਰਖ ਸੋ ਜਿਨ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ," (ਰਾਮ ਮ: ੧) "ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਜੋਗੀਅੰਦਰ) ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਉਠਾਈਹੋਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਦਾ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਪੁਰ ਲਿਆਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਫ਼ਾ [گوی] ਗੋਯ. ਗੇਂਦ. ਫਿੰਡ. "ਸੀਸ ਕਾਟਿ ਕਰਿ ਗੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਗੜ੍ਹਾ. ਟੋਆ.

ਗੋਇਣ. ਸੰ. ਗਵੇਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋ ਜੇਹਾ ਏਣ (ਮ੍ਰਿਗ). ਰੋਝ. ਗਵਯ. "ਸਸੇ ਸਸਾਲ ਗੋਇਣੰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਵਜ਼ਨ.

ਗੋਇਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਯਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਵਿੰਦ. "ਜਿਥੈ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪੀਐ ਮੇਰੇ ਗੋਇਦਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਮੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ.

ਗੋਇੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਿੰਦ."ਗੁਣ ਗੋਇੰਦ ਨਿਤ ਗਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਜੋ ਇੰਦ੍ (ਗਿੱਲਾ) ਕਰੇ. ਵਰਖਾ ਕਰਤਾ। ੩ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੁ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੨੬ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚੋਲਾ ਹੋਕੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਧੂਏਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੈ. ਗੋਇੰਦ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੦੬ ਵਿੱਚ ਫਲੌਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੋਂਦ ਅਤੇ ਗੋਂਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੋਇੰਦਵਾਲ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਵੈਰੋਵਾਲ ਵਿੱਚ ਵਿਆਸ (ਵਿਪਾਸ਼ਾ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੋਇੰਦਾ (ਅਥਵਾ ਗੋਂਦਾ) ਨਾਮੀ ਮਰਵਾਹੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ.

ਇਸ ਗੁਰਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ:–

(੧) ਅਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਅਨੰਦ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ. ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਥਾਂ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਸੰਸਰਾਮ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੋਥੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਪਿੰਡ "ਅਹੀਆਪੁਰ" (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੂਜੀ ਪੋਥੀ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ.

(੨) ਹਵੇਲੀਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਚੌਬਾਰੇ ਦੀ ਕੀਲੀ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਖਲੋਤੇਹੋਏ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿੱਲੀ ਤੇ ਹੁਣ ਚਾਂਦੀ ਚੜ੍ਹਾਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਲਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੈਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵਾਪਿਸ ਭੀ ਇਸੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਲਿਆਏ. ਇਸ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬਰਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਿਆਈ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਝਾਕਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸੀ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਚੁਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਚੁਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਉਹ ਖੰਮ੍ਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਖਲੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਪਾਸ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਅਤੇ ਮਹਾਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇੱਕ ਕੋਠੜੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਫੁਡਾਕੇ ਲੈਗਿਆ ਸੀ. *

ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਹੋਈ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵੱਲੋਂ ੧੯ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਭਿਉਂਵੀ ਬਣਾਈਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਚੋਲਾ ਭੀ ਹੈ.

(੩) ਖੂਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ. ਚੌਥੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਲਵਾਇਆ ਖੂਹ,ਜੋ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੪) ਬਾਵਲੀਸਾਹਿਬ. ਚੌਰਾਸੀ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਵਾਪੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੧੬ ਵਿੱਚ ਲਗਵਾਈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਕਈ ਸ਼ਰ੍ਧਾਲੂ ਹਰੇਕ ਪੌੜੀ ਤੇ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਪਾਠ ਚੌਰਾਸੀ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕਰਣ ਤੋਂ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ੧੧੫੫) ਰੁਪਏ ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਟੋਡੇਵਾਲ, ਦੁੱਗਲ-ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਫਤੇਚੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵੱਲੋਂ ੩੩੫) ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੫੪) ਰੁਪਏ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਖਡੂਰਸਾਹਿਬ, ਕਾਵਾਂ, ਅੱਕਬਰਪੁਰਾ, ਮਿਆਣੀਖੱਖ,ਝਬੇਰ, ਵੈਰੋਵਾਲ, ਹੁੰਦਾ, ਆਦਿਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਮਕਾਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਫਤੇਆਬਾਦ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਪਹਿਲੇ ਸਰਾਧ (ਸ਼੍ਰਾੱਧ) ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੫) ਮੋਹਨ ਜੀ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਬਾਜਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਵੇਲੀਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਾਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਚੌਬਾਰੇ ਪਾਸ ਖਲੋਕੇ "ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਮਹਿਲ ਅਪਾਰਾ" ਸ਼ਲੋਸ਼ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲਈਆਂ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਮਕਾਨ ਦੋਮੰਜਿਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਗੋਇੰਦਾ. ਫ਼ਾ [گوینده] ਵਿ–ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਪਤਚਰ. ਭੇਤੀਆ. ਗੁਪਤ ਦੂਤ। ੩ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦ ੩। ੫ ਦੇਖੋ, ਗੋਂਦਾ.

ਗੋਇਨ. ਰੋਝ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇਣ. "ਗੋਇਨ ਸੂਕਰ ਰੀਛ ਬਡੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗੋਇਲ ਮਰਾ. ਗੋਂਵਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋ ਆਲਯ.

ਗੋਇਲੜਾ ਗਊਆਂ ਦਾ ਘਰ. ਗਵਾਲਯ। ੨ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੌਸਮ ਹਰਾ ਘਾਹ ਚਰਣ ਲਈਂ ਗਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦੱਖਿਆ ਜਾਵੇ. "ਐਥੈ ਗੋਇਲੜਾ ਦਿਨ ਚਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਅ [غول] ਗ਼ੁਅਲ. ਵਿ–ਸੁਗਮ. ਆਸਾਨ. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਗੋਇਲ ਗੋਲੇ." (ਭਾਗੁ)

ਗੋਇਲਿ. ਗਾਈਆਂ ਦੀ ਚਰਾਂਦ ਵਿੱਚ.ਦੇਖੋ, ਗੋਇਲ ੨. "ਗੋਇਲਿ ਆਇਆ ਗੋਇਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਗੋਇਲੀ. ਵਿ–ਗੋਇਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ. "ਜਿਉ ਗਾਈ ਕਉ ਗੋਇਲੀ ਰਾਖਹਿ ਕਰਿ ਸਾਰ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੋਈ. ਗੁਪਤ ਕੀਤੀ. ਗੋਪਨ ਕਰੀ। ੨ ਭਾਵ–ਲੈ ਕੀਤੀ. "ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸਿਰਜਿ ਸਭ ਗੋਈ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੩ ਗੁਪਤ. ਗੂਢ. "ਗਿਰੀਵਾਨ ਵਾਚਾ ਅਤਿ ਗੋਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਵਭਾਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਗੂਢ ਹੈ. ਭਾਵ–ਸਮਝਣੀ ਔਖੀ ਹੈ। ੪ ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋ ੬. "ਮਨਮੁਖ ਗੋਈਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਠੀ ਕੜ੍ਹੀ. ਲਾਪਸੀ। ੬ ਫ਼ਾ [گوی] ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਤੂੰ ਕਹੇਂ. ਤੂੰ ਕਹੇਂਗਾ.

ਗੋਏਮ. ਫ਼ਾ [گویم] ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ. ਅਸੀਂ ਕਹੀਏ. ਅਸੀਂ ਕਹਾਂਗੇ.

ਗੋਸ. ਫ਼ਾ [گوش] ਗੋਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਨ. "ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸਾਹਗੋਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਗੋਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਾਹਗੋਸ਼.

ਗੋਸਈਆ. ਹੇ ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆ. "ਹਰਿ ਰਾਖੁ ਮੇਰੇ ਗੋਸਈਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗੋਸਟ ਸੰ. ਗੋਸ੍ਠ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਊਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਣ

ਗੋਸਟਿ ਦਾ ਥਾਂ. ਗੋਸ਼ਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਗੋਸ੍ਠੀ. ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ। ੩ ਭਾਵ–ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਾਰਤਾਲਾਪ. ਚਰਚਾ. "ਗੋਸਟਿ ਗਿਆਨ ਨਾਮ ਸੁਣਿ ਉਧਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਗੋਸਤ. ਫ਼ਾ [گوشت] ਗੋਸ਼੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਸ. "ਕੂਤਾਂ ਇੱਲਾਂ ਕਾਗਾਂ ਗੋਸਤ ਭੱਖਿਆ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਗੋਸਨਸੀਨੀ. ਫ਼ਾ [گوشه نشینی] ਗੋਸ਼ਹਨਸ਼ੀਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠਣਾ. ਏਕਾਂਤਵਾਸ. "ਗੁਰਮੁਖ ਗੋਸਨਸੀਨੀ ਰਹਿਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਗੋਸਪੰਦ. ਫ਼ਾ [گوسپند] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਰੀ. ਅਜਾ. ਛੇਲੀ.

ਗੋਸਲਾਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰ-

* ਚੁਦੀ ਲਾਲੋ ਜੀ ਵਡੇ ਹੈਦ੍ਰ ਸਨ, ਇਸ ਕੋਠੜੀ ਅੰਦਰ ਤਾਪ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਔਖਧਾਲਯ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ

ਗੋਸਵ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੰਭ.

ਗੋਸਾ. ਫ਼ਾ گوشہ ਗੋਸ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਣਾ. ਕਿਨਾਰਾ. ਨੁੱਕਰ। ੨ ਕਮਾਣ ਦਾ ਸਿਰਾ. ਕੋਟਿ.

ਗੋਸਾਈ } ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆਂ ਅਤੇ ਗੁਸਾਈਂ.
ਗੋਸਾਂਈ } "ਗੋਸਾਈ ਸੇਵੀ ਸਚੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਗੋਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਘਰ. ਗਊਵਾੜਾ.

ਗੋਹ. ਦੇਖੋ, ਗੋਧਾ. "ਏਕ ਗੋਹ ਕੋ ਲਯੋ ਮੰਗਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੦) ਚੋਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਗੋਹ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਉਸ ਦੀ ਕਮਰ ਨੂੰ ਰੱਸਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਮਕਾਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਗੋਹ ਪਤਨਾਲੇ ਦੇ ਸੁਰਾਖ਼ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਜਮਾਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਰੱਸੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਚੋਰ ਮਕਾਨ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਹਾ.

ਗੋਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਮਯ. ਗੋਬਰ. "ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਵਿਸਟਾ ਖਾਇ ਮੁਖਿ ਗੋਹੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) "ਗੋਹੈ ਅਤੈ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀੜਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗੋਹਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਾਟੀ ਅਤੇ ਭੌਮਾਸੁਰ.

ਗੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਾਰ.

ਗੋਕਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਂ ਦਾ ਕੰਨ। ੨ ਇੱਕ ਨਗਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਤੀਰਥ, ਜੋ ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕਰਵਾਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਗੋਆ ਤੋਂ ੩੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ 'ਮਹਾਬਲੇਸ਼ੁਰ' ਹੈ. ਹਿੰਦੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲਿੰਗ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਗਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ.

ਗੋਕਲ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਕੁਲ. ਗੋਵੰਸ਼।
ਗੋਕੁਲ } ੨ ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਵੱਗ। ੩ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਗੋਪਰਾਜ ਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇੱਥੇ ਗਊਆਂ ਚਾਰਦੇਰਹੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ "ਮਹਾਬਲ" ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਗੋਖਰੂ. ਸੰ. ਗੋਕੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੱਖੜਾ, ਜੋ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪੁਰ ਛੁਰੇ ਵਾਂਙ ਚੁਭਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਗੋਕੰਟਕ। ੨ ਗਊ ਦਾ ਖੁਰ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ.

ਗੋਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਰਖਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਗੋਖਾ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਮਹਤਮ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ੮੮ ਵੇਂ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦਾਰਜਿਲਿੰਗ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ "ਗੋਖ" ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਖਨਨ ਕਰੀਏ (ਖੋਦੀਏ) ਜਿਸ ਨਾਲ, ਨਖ. ਨਾਖ਼ੂਨ। ੫ ਕੁਦਾਲ.

ਗੋਖੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੋਖਰੂ.

ਗੋਖੂ. ਮਹਿਤਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.

ਗੋਗੜ. ਸੰਗਜਾ–ਗੌਰਵ ਉਦਰ. ਭਾਰੀ ਪੇਟ. ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਢਿੱਡ.

ਗੋਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਗਾ.

ਗੋਗਿਰਦ. ਫ਼ਾ گوگرد ਸੰਗਜਾ–ਗੰਧਕ. ਗੰਧਰਕ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਕ.

ਗੋਗ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗਊਗ੍ਰਾਸ.

ਗੋਘਨ } ਸੰ. ਵਿ–ਗਊ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੋਹਤਜਾ
ਗੋਘ੍ਨ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਤਿਥਿ. ਪਰਾਹੁਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੀ ਕਿ ਪਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਲਈ ਗੋਹਤਜਾ ਕੀਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਅਤਿਥਿ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੋਘ੍ਨ ਪੈਗਿਆ. "अथापि ब्राह्मणाय वा राजन्याय वा अभ्यागताय वा महोक्षं वा महाजं वा पचेदेवमस्यातिथ्यं कुर्वन्तीति." (ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪)

ਅਰਥਾਤ–ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਂ ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅਭਯਾਗਤ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਉਨ੍ਹਾ ਵਾਸਤੇ ਵਡਾ ਬੈਲ ਜਾਂ ਵਡਾ ਬਕਰਾ ਪਕਾਵੇ, ਇਸ ਤਰਾਂ ਮਿਹਮਾਨਦਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ.

ਗੋਚਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਪਦਾਰਥ। ੪ ਗਊਆਂ ਦੇ ਚਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ (ਚਰਾਂਦ).

ਗੋਚਰਮ. ਸੰ. ਗੋਚਮੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਂ ਅਥਵਾ ਬੈਲ ਦੀ ਖੱਲ. ਵੈਸ਼ਯ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਗਾਂ ਅਥਵਾ ਬਕਰੇ ਦਾ ਚਰਮ ਪਹਿਰਣਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ, ਅ: ੧੧। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਾਪ. ਡੇਢ ਸੌ ਗਜ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਚੌੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੜਸ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ੨੧੦੦ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਇਤਨਾ ਹੀ ਚੌੜਾ "ਗੋਚਰਮ" ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ.

ਗੋਚਰਾ. ਵਿ–ਅਧੀਨ. ਵਸ਼ੀਭੂਤ. "ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਤੁਧੈ ਹੀ ਗੋਚਰੇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਗੋਚੰਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੰਦਨ. ਗੋਸ਼ੀਸ਼ੰ ਚੰਦਨ. ਸੁਸ਼੍ਰੁਤ ਨੇ ਇਸ ਚੰਦਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਗੋਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਗਊ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਘੀ ਆਦਿਕ। ੩ ਹਿੰਦੂ-ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸੰਕਰ ਜਾਤਿ। ੪ ਫ਼ਾ گوز ਗੋਜ਼. ਅਪਾਨਵਾਯੁ. ਵਾਉਕਾ. ਪੱਦ.

ਗੋਜ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਗਵਜ਼ਨ.

ਗੋਜੀ. ਗੋਜਵੀ. ਗੋਧੂਮ (ਗੰਦਮ) ਅਤੇ ਜੌਂ ਮਿਲੇਹੋਏ ਅੰਨ। ੨ ਗੋਜ਼ੀ. ਪਾਦੜ.

ਗੋਟ. ਸੰਗਜਾ–ਮਗਜੀ. ਕਿਨਾਰਾ. ਗੋਠ. ਦੇਖੋ, ਗੁਠ ਧਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਟੀ.

ਗੋਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਥਵਾ ਰੁਪਹਿਰੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਫੀਤਾ, ਜੋ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗੋਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਤਰੰਜ ਚੌਪੜ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੁਹਰਾ ਅਤੇ ਨਰਦ. "ਬਨਾਕਰ ਸੂਰਤਾਂ ਗੋਟੀ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਸਾਰ ਪਾਸਾ ਕਰ." (ਸਲੋਹ)

ਗੋਠ. ਦੇਖੋ, ਗੋਟ ੧ ਅਤੇ ਗੁਠ ਧਾ। ੨ ਚੌਕੜੀ (ਚਪਲੀ) ਲਾਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗੋਡ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਡਾਈ. ਗੋਡੀ। ੨ ਗੋਡਾ. ਜਾਨੁ. "ਸੋਵਨੁ ਹੋਇਗੋ ਲਾਂਬੇ ਗੋਡ ਪਸਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗੋਂਡ. ਸੰ. गोण्ड. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਭੀਲਾਂ ਤੁੱਲ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਤੁੰਨਲ. ਜਿਸ ਦੀ ਤੁੰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਬਾਹਰ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਗੋਡਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਗੁੱਡਣਾ. ਖੋਦਣਾ। ੨ ਧਸਾਉਣਾ.
ਗੋਡਨਾ } ਖੁਭਾਉਣਾ। ੩ ਉਕਸਾਉਣਾ. ਭੜ-ਕਾਉਣਾ। ੪ ਦੁਖਾਉਣਾ. ਤੰਗ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੂੜੀ। ੫ ਨਦੀਨ ਕੱਢਣਾ. ਖੇਤੀ ਦੀ ਗੁਡਾਈ ਕਰਨੀ. "ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਕਰਹੁ ਬਸੋਲੇ ਗੋਡਹੁ ਧਰਤੀ ਭਾਈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਇਹ ਦੋ ਕੁਦਾਲ ਬਣਾਓ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਜ਼ਮੀਨ ਗੋਡੋ.

ਗੋਣ. ਦੇਖੋ, ਗੂਣ। ੨ ਸੰ. ਬੈਲ.

ਗੋਤ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਤਾ. ਟੁੱਬੀ। ੨ ਗੁਤਾਵਾ. ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਚਾਰਨ ਲਈ ਤੂੜੀ ਆਦਿਕ ਪੱਠਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ-ਇਆ ਅੰਨ. "ਜੈਸੇ ਗਊ ਕਉ ਗੋਤ ਖਵਾਈਦਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਸੰ. ਗੋਤ੍ਰ. ਕੁਲ. ਵੰਸ਼. ਖ਼ਾਨਦਾਨ.

ਗੋਤਕੁਨਾਲਾ } ਸੰਗਜਾ–ਗੋਤ੍ਰਸ਼ਾਲੀ. ਨਵੀਂ
ਗੋਤਕੁਨਾਲੀ } ਵਿਆਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੁਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਖਾਣ ਦੀ ਰੀਤਿ. "ਇਸ ਕੋ ਭਯੋ ਨ ਗੋਤਕੁਨਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੋਤਮ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗੋਤਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੋ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਨਾਲ ਤਮ (ਅੰਧਕਾਰ) ਨਾਸ਼ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੨ ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਕਪਾਦ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ੬੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਨਜਾਯ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ੫੩੨ ਸੂਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਨਜਾਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਕਪਾਦ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੋਤਮ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ।

੪ ਗੋਤਮ. ਗੋਤਮ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ "ਸ਼ਰਦ੍ਵਤ" ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਅਹਲਜਾ ਦਾ ਪਤਿ ਅਤੇ ਜਨਕ ਦੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸਤਾਨੰਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਹਲਜਾ ਮਹਾ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਇੰਦ੍ਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਿਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਮੁਰਗਾ ਬਣਾਕੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਂਗ ਦਿਵਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੋਤਮ ਅਗੇਤਾ ਹੀ ਨਦੀ ਪੁਰ ਨ੍ਹਾਉਂਣ ਚਲਾਗਿਆ. ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਅਹਲਜਾ ਨਾਲ ਕੁਕਰਮ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਗੋਤਮ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਲਾਰੂਪ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋਣ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖਈ ਰੋਗ ਲਾਦਿੱਤਾ.

ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੧ ਅ: ੪੭–੪੮ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਅਹਲਜਾ ਖੁਦ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਇੰਦ੍ਰ ਗੋਤਮ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਰਿਖੀ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਉਸ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜਿਰੀ ਵਿੱਚ ਅਹਲਜਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ. ਜਦ ਘਰੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਨਿਕ-ਲਦਾ ਸੀ ਤਦ ਗੋਤਮ ਮਿਲਗਿਆ. ਰਿਖੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੇ ਪਾਪੀ! ਤੂੰ ਨਪੁੰਸਕ ਹੋਜਾ. ਇਤਨਾ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਫੋਤੇ ਝੜਗਏ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ, ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਾ "ਕਵਜਵਾਹਨ" ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਮੀਢਾ ਬਲਿਦਾਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਫੋਤੇ ਤੋੜਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਜੜੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਪੁੰਸਕਪੁਣਾ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਖੱਸੀ ਮੀਢਾ ਬਲਿਦਾਨ ਦੇਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੋਇਆ.

ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਰਿਖੀ ਨੇ ਅਹਲਜਾ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ (ਗਾਯਬ) ਹੋਕੇ ਇਸ ਆਸ਼੍ਰਮ ਪਈਰਹੁ ਅਰ ਕੇਵਲ ਪਵਨ ਆਹਾਰ ਕਰ, ਜਦ ਤਕ ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤੇਰੀ ਇਹੀ ਦਸ਼ਾ ਰਹੇਗੀ. ਰਾਮ ਦੀ ਚਰਣਰਜ ਛੁਹਿਣ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰੇਂਗੀ. ਸੋ ਜਦ ਰਾਮ ਗੋਤਮ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਆਏ, ਤਦ ਅਹਲਜਾ ਪਹਿਲੇ ਜੇਹੀ ਬਣਕੇ ਗੋਤਮ ਨੂੰ ਮਿਲੀ. "ਗੋਤਮਨਾਰਿ ਅਹ-ਲਿਆ ਤਾਰੀ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਅਹਲਿਆ। ੫ ਇੱਕ ਪਰਬਤ, ਜੋ ਨਾਸਿਕ ਪਾਸ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ.

ਗੋਤਮਨਾਰਿ. ਅਹਲਜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ ੪ ਅਤੇ ਅਹ-ਲਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਮਾਪਤਿ ਅਤੇ ਸੀਸਧਰਨਿ.

ਗੋਤਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ ੨.

ਗੋਤਮੀ ਸਿਲਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਡੁਬਦਾ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਲੰਕਾ ਜਾਣ ਲਈ ਗੋਤਮੀ ਸਿਲਾ ਦਾ ਹੀ ਪੁਲ ਬੱਧਾ ਸੀ.

ਗੋਤਮੁ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ ੪.

ਗੋਤਾ. ਅ਼ فرد ਗ਼ੋਤ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਟੁੱਬੀ. ਡੁਬਕੀ.

ਗੋਤਾਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ। ੨ ਚਾਰ ਜਾਤੀਆਂ. ਚਾਰ ਕ਼ਿਸਮਾਂ. ਭਾਵ–ਅਨੇਕ ਭੇਦ. "ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਹੋਤ ਕਨਿਕ ਅਨੇਕ ਧਾਤੁ, ਕਨਿਕ ਸੇ ਅਨਿਕ ਨ ਹੋਤ ਗੋਤਾਚਾਰ ਜੀਉ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਫੇਰ ਸੋਨੇ ਤੋਂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ. ਭਾਵ ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਅਨੇਕ ਵਰਣ ਸਿੱਖ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

ਗੋਤੀ. ਵਿ–ਗੋਤ ਦਾ. ਗੋਤ੍ਰੀਯ.

ਗੋਤੀਤ. ਵਿ–ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਤੋਂ ਅਤੀਤ (ਪਰੇ). ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ. ਅਗੋਚਰ.

ਗੋਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਤ੍ਰ (ਰਖਜਾ) ਕਰੇ. ਪਵੰਤ. ਪਹਾੜ। ੨ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੩ ਕੁਲ. ਖ਼ਾਨਦਾਨ। ੪ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. ਝੁੰਡ। ੫ ਨਾਮ। ੬ ਸੰਪੱਤਿ. ਵਿਭੂਤਿ। ੭ ਵਨ. ਜੰਗਲ। ੮ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ.

ਗੋਤ੍ਰਪਾਲ. ਵਿ–ਗੋਤ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਤ੍ਰਾਖਜਾ. ਗੋਤ ਦਾ ਨਾਮ। ੨ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਕੁਲਰੀਤੀ.

ਗੋਦ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਡ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਦੀ. ਉਛੰਗ। ੨ ਸੰ. ਗੋਦ. ਵਿ–ਗਊ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੋਂਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁੰਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿਉਂਤ. ਤਜਵੀਜ਼। ੩ ਗੁੰਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦ ੩.

ਗੋਂਦਨੀ. ਦੇਖੋ, ਇੰਗੁਦੀ.

ਗੋਂਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ.

ਗੋਂਦਰੀ / **ਗੋਂਦੜੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਰੀਦਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁੰਦੀਹੋਈ ਓਚਨੀ. ਰੂਈਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ. ਰਜਾਈ. "ਕਾਹੂ ਗਰੀ ਗੋਂਦਰੀ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੋਂਦੜੀਆ. ਗੋਂਦੜੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾ। ੩ ਭਾਈ ਗੋਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਵਡਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸੀ. ਇਹ ਨਿੱਤ ੨੧ ਪਾਠ ਜਪੁ ਦੇ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਮਦਮੇ ਉਤਰੇ, ਤਦ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ ਪਧਾਰੇ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲਿਆ.

ਗੋਂਦਾ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ । ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਕਾਬੁਲ ਭੇਜਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਧਨਾਨ ਵਿੱਚ ਚਰਣ ਫੜਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਿਰ ਤੀਕ ਕੀਰਤਪੁਰ ਬੈਠੇ ਅਚਲ ਕਰ-ਰੱਖਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸਿੱਖਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੀਆ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੀਆ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਾ। ੪ ਮੂਲੋਵਾਲ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਜੱਟ, ਜੋ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਥਾਪਿਆ। ੫ ਦੇਖੋ, ਗੁੰਦਾ.

ਗੋਦਾਵਰਿ / **ਗੋਦਾਵਰੀ** ਗੋ (ਸੁਰਗ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਪੂਰਵੀ ਘਾਟਾਂ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਅੰਬਕ (ਤ੍ਰਯੰਬਕ) ਪਾਸੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੯੯੮ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ. ਅਬਿਚਲਨਗਰ (ਹਜ਼ੂਰਸਾਹਿਬ) ਇਸੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. "ਗੰਗਾ ਜਉ ਗੋਦਾਵਰਿ ਜਾਈਐ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) "ਸੁਰ ਸੁਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾ-ਵਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਣੋਖੀ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੀਰਥ ਕਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਇੱਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਾਮੀ ਨੂੰ ਮਿਲਗਈ. ਬ੍ਰਾਹ-ਮਣੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਮ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੇ ਜੋਰਾਵਰੀ ਭੋਗ ਕੀਤਾ. ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਪਰੁਪੁਰਖ ਦੇ ਵੀਰਯ ਨੂੰ ਤਜਾਗ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਤੁਰਤ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਗਿਆ. ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਰੋਂਦੀਹੋਈ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਾਸ ਆਈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ. ਪਤੀ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤਜਾਗ ਕਰਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਨੇ ਤਪ ਅਤੇ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸੰਸਾਰ ਪੁਰ ਵਹਿਣ ਲੱਗੀ.

ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਉਪਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੌਤਮਰਿਖੀ, ਇਕ ਮੋਈਹੋਈ ਗਊ ਦੇ ਜਿੰਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਜਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਲਿਆਇਆ, ਉਸੇ ਤੋਂ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਗੌਤਮੀ ਹੋਇਆ.

ਗੋਦੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਦ.

ਗੋਧਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਉਰੂਪ ਧਨ. ਗਊਆਂ ਦਾ ਵੱਗ. "ਬੇਨੁ ਬਜਾਵੈ ਗੋਧਨ ਚਰੈ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗੋਵਰਧਨ ਪਹਾੜ. "ਚੱਛਨ ਗੋਧਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕਾਨ ਉਠਾਯਲਯੋ ਗਿਰਿ ਗੋਧਨ ਜੈਸੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਗੋਧਯੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਧੇਯ. ਗੋਧਾ (ਗੋਹ) ਦੇ ਚੰਮ ਦਾ ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ. ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਪਹਿਰਿਆਹੋਇਆ ਚਮੋਟਾ. "ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਫ਼ਗੋਧਯੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਗੋਧਾ ੨.

ਗੋਧਰ. ਗੋ (ਕਿਰਣ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਿਰਣਧਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੪ ਗੋ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜਲਧਰ. ਬੱਦਲ.

ਗੋਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਹ. ਕਿਰਲੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ। ੨ ਕਮਾਣ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਦੀ ਚੋਟ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਖੱਬੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਚਮੜਾ. "ਬਧੇ ਗੋਧਾਂਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਬੱਧੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਬਧੇ (ਵਧਕਰੇ) ਅਵਧਜ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਗੋਹ ਦੇ ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਬੰਨ੍ਹੇਹੋਏ ਸਨ.

ਗੋਧੂਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਦਮ. ਕਣਕ। ੨ ਨਾਰੰਗੀ। ੩ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਭਾਪ.

ਗੋਧੂਲਿਵੇਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਦਾ ਵੇਲਾ, ਜਦ ਗਾਈਆਂ ਚਰਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਤੋਂ ਗਰਦ ਉਠਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਧੇਨੁਧੂਰਿ ਵੇਲਾ.

ਗੋਨ / **ਗੋਨਿ** ਦੇਖੋ, ਗੂਣ. "ਗਿਆਨ ਗੋਨ ਭਰਭਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੁਤ.

ਗੋਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਊ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੋਪਾਲਕ. ਗਵਾਲਾ। ੨ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਪਨ.

ਗੋਪਤਾ. ਵਿ–ਗੋਪ੍ਤਾ. ਰਕਕ. ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਾਸਨ ਕੋ ਗੋਪਤਾ ਸੁ ਨੰਦ ਕੋ ਉਬਾਰੈ ਕਜੋਂ ਨ?" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗੋਪਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾਂ ਦਾ ਪੈਰ। ੨ ਗਊ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਲੱਗਾ ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਗੋਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਖਜਾ। ੨ ਲੁਕਾਉਣਾ. ਦੁਰਾਉ। ੩ ਜੁਗੁਪਸਨ. ਨਿੰਦਣਾ. "ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਗੋਪਿਆ ਆਪਣਾ ਤੇ ਨਰ ਬੁਰਿਆਰੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਜੋ ਗੁਰ ਗੋਪੈ ਆਪਣਾ ਸੁ ਫ਼ਲਾ ਨਾਹੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਗੁਪ ਧਾ.

ਗੋਪਨੀਯ. ਵਿ–ਛੁਪਾਉਣ ਲਾਇਕ਼। ੨ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਯੋਗਜ.

ਗੋਪਪਤਿ. ਵਿ–ਗਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਪਾਈ.

ਗੋਪਲਾ. ਗੋਪਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਾਲ ੫. "ਨ੍ਪੈ ਗੋਪਲਾਯੰ ਖਰੋ ਖੇਤ ਗਾਜੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਗੋਪਾ. ਗੋਪ੍ਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਛੁਪਾਉਣ (ਲੁਕੋਣ) ਵਾਲਾ। ੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਪ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਅਹੀਰਨ। ੫ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਯਸ਼ੋਧਰਾ ਭੀ ਹੈ.

ਗੋਪਾਸ੍ਟਮੀ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੮, ਜਿਸ ਦਿਨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਗਾਈਆਂ ਚਾਰਣੀਆਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਤਜੋਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਗਾਈਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਪਹਿਨਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੋਪਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਜਗਤਪਾਲਕ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹੋ ਗੋਬਿੰਦ ਹੋ ਗੋਪਾਲ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਜਗੰਨਾਥ ਗੋਪਾਲ ਮੁਖਿ ਭਣੀ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੫) ੩ ਗਵਾਲਾ. ਗੋਪ. ਅਹੀਰ। ੪ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਪਾਧਾ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਬੈਠਾਇਆ ਸੀ. "ਜਾਲਿ ਮੋਹ ਘਸਿਮਸਿ ਕਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਪਰਥਾਇ ਉਚਰਿਆ ਹੈ। ੫ ਗੁਲੇਰ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ,ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਲਾ. ੬ ਫ਼ਾ ਗੁਰਜ. ਗਦਾ. ਧਾਤੁ ਦਾ ਮੂਸਲ। "ਹਮਹ ਖੰਜਰੋ ਗੁਰਜ ਗੋਪਾਲ ਨਾਮ."(ਹਕਾਯਤ ੧੦)

ਗੋਪਾਲਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਸਰ.

ਗੋਪਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਪੀ. ਗਵਾਲਨ. ਅਹੀਰਨ.

ਗੋਪੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਪ (ਗੋਪਾਲਕ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਗਵਾ-ਲਨ. ਅਹੀਰਨ. "ਘੜੀਆਂ ਸਭੇ ਗੋਪੀਆ ਪਹਰ ਕੰਨ੍ਹ ਗੋਪਾਲ," (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾਵ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਨਾਚੰਤੀ ਗੋਪੀ ਜਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ। ੪ ਇੱਕ ਭਾਰਦ੍ਵਾਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਇਆ.

ਗੋਪੀਆ. ਦੇਖੋ, ਗੋਫਣ.

ਗੋਪੀਚੰਦ. ਬੰਗਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੰਗਪੁਰ (ਰੰਗਵਤੀ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਭਰਥਰੀ (ਹਰਿਭਰਤ੍ਰਿ) ਦੀ ਭੈਣ ਮੈਨਾਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਪਾਟਮਦੇਵੀ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ. ਇਹ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਰਾਜ ਤਜਾਗਕੇ ਜਲੰਧਰ ਨਾਥ ਯੋਗੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਇੱਕ ਜੋਗੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਹੋਈ. "ਬੋਲੈ ਗੋਪੀਚੰਦ ਸਤਿ ਸਰੂਪ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਗੋਪੀਚੰਦਨ. ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਗੋਪੀਤਾਲ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਵਿਯੋਗਦੁੱਖ ਨਾਲ ਗੋਪੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਾਗੇ ਸਨ. ਇਸ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਗੋਪੀਚੰਦਨ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਵੈਸ਼ਨਵ ਲੋਕ ਇਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਦੇ ਉੱਤਰਖੰਡ ਦੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੩੦ ਅਤੇ ੬੮ ਵਿੱਚ ਗੋਪੀਚੰਦਨ ਦਾ ਵਡਾ ਮਹਾਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕਿਨ ਹੂੰ ਤਿਲਕ ਗੋਪੀਚੰਦਨ ਲਾਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਗੋਪੀਨਾਥ / **ਗੋਪੀਪਤਿ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਸਨ, ਜੋ ਗੋਪੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ। ੨ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ. "ਗੋਪੀਨਾਥ ਸਗਲ ਹੈ ਸਾਥੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗੋਪੀਪਤਿ ਸਸਿ. ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ੬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਚੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਆਇਆ ਹੈ. •ਗੋਪੀਪਤਿ (ਕ੍ਰਿਸਨ) ਸਸਿ (ਚੰਦ).

ਗੋਪੁੱਛ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਊ ਦੀ ਪੂਛ। ੨ ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ.ਗੋਲਾਂਗੂਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਦੁੰਮ ਗਾਂ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ.

ਗੋਪੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਨ.

ਗੋਪ੍ਯ. ਵਿ–ਛੁਪਾਉਣ ਯੋਗਯ. ਗੋਪਨੀਯ। ੨ ਰਖਜਾ ਯੋਗਜ.

ਗੋਫਣ / **ਗੋਫਨ** ਸੰ. ਗੋਫਣਾ ਅਤੇ ਛਿੰਦਿਪਾਲ. ਗੋਪੀਆ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਗੋਲਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ. "ਗੋਫਣ ਗੁਰਜ ਕਰਤ ਚਮਕਾਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਗੋਬਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਵਿਟ. ਗੋਮਯ. ਗੋਹਾ.

ਗੋਬਰਧਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਰਧਨ.

ਗੋਬਰਾਗਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਹੇ ਦੀ ਅੱਗ.

ਗੋਬਰਿ. ਗੋਬਰ ਕਰਕੇ. ਗੋਹੇ ਨਾਲ. "ਗੋਬਰਿ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗੋਬਰੀ. ਵਿ–ਗੋਹੇ ਦੀ. ਗੋਹੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਬਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀਹੋਈ ਮਿੱਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੇਪਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਗੋਬਿਦ / **ਗੋਬਿੰਦ** ਸੰ. ਗੋਵਿੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਊ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁ-ਚਾਉਣਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ। ੨ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗਜ ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲਕ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਗੋ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਿੰਦ (ਲੱਭਿਆ ਜਾਵੇ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਅਨਹੁ ਨ ਬੀਸਰੈ ਗੁਣਨਿਧਿ ਗੋਬਿਦਰਾਇ." (ਬਾਵਨ) "ਗੁਣਗਾਇ ਗੋਬਿੰਦ ਅਨਦੁ ਉਪਜੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖਕੌਮ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤ੍ਸ਼ਾਹ, ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪਟਨੇ ਸ਼ਹਿਰ, ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ (੨੩ ਪੋਹ) ਛਨਿਛਰਵਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ (੨੨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੬੬੬) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ੧੨ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨(੧੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੬੭੫)ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਵਿਰਾਜੇ.

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਵਡਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਣ ਪੰਡਿਤ ਹੋਗਏ. ਆਪ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਕਵੀ ਆਕੇ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਾਭ ਕਰਦੇ. ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਸੰਕਲਪ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਪੁਸ੍ਤਕਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਕੋਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਹੋਵੇ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਇਲਮ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਆਲਿਮਾਂ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ.

ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਰਦਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਧਾਰੀਆਂ ਦੀ "ਖ਼ਾਲਸਾ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਥਾਪੀ. ਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਨਜਾਯ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਕੇ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮਜਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਸੇ ਜਾਣਕੇ, ਆਪ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਅਕਾਲੀਧਰਮ ਦਾ ਵਡੇ ਉਤਸਾਹ ਅਤੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਰੰਭਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਅਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ,ਅਕਾਰਣ ਹੀ ਵੈਰੀ ਹੋਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ੍ਵਰਖਜਾ ਲਈ ਕਈ ਜੰਗ ਕਰਨੇਪਏ.

ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਤੁਰਕੀਸੈਨਾ ਨੇ ਝੂਠੀ ਕ਼ਸਮ ਖਾਕੇ ਆਪ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਇਆ. ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕ਼ਿਲੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਤੁਰਤ ਹਮਲਾ ਕਰਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਅਰ ੫੨ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ, ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ, ਮਿਸਰ ਦੇ ਕੁਤਬਖ਼ਾਨੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਦਿੱਤੀ.

ਆਪ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਅਤੇ ਧੀਰਯ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕਰਦੇਹੋਏ ਸ਼ਤ੍ਰ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਮਰੁਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚੇ.ਉਸ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਅਲੌਕਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਭੂਤਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਵਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਮੰਗਲਰੂਪ ਮਾਲਵਾ ਬਣਾਇਆ. ਅਨੰਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਤੇ ਵੀਰਤਾ ਦੀ ਸੰਥਾ ਦੇਕੇ ਆਤਮਗਜਾਨ ਅਤੇ ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਉੱਚਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ.

ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਪਿਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾਮਾ ਤੁੱਲ ਆਪ ਦੇ ਧਰਮਵੀਰ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ-ਬਾਬਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਜੀ, ਜ਼ੋਰਾਵਰਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਫਤੇਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੰਜਕੇ ਆਪ ਦੇ ਲਾਏ-ਹੋਏ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਮੁਰਝਾਉਂਦੀ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕੀਤਾ.

ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫ (੮ ਕੱਤਕ) ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ (੭ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੦੮) ਨੂੰ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਾਦੇੜ ਸ਼ਹਿਰ ਪਾਸ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੁਤਾ ਦੇਕੇ ਅਦੁਤੀ ਪੇਸ਼ਵਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ.

ਆਪ ਨੇ ੩੨ ਵਰ੍ਹੇ ੧੦ ਮਹੀਨੇ ੨੬ ਦਿਨ ਗੁਰੁਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੧ ਵਰ੍ਹੇ ੯ ਮਹੀਨੇ ੧੫ ਦਿਨ ਭੋਗੀ.

ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਬਤ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ "ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੁਖ਼ਾਲਸਾ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

"ਇਸ ਭਾਰਤਭੂਮਿ ਮੇਂ ਸਹਸ੍ਰੋਂ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤਥਾ ਲਕੋਂ ਦੇਸ਼ ਸੰਰਕਕ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਹੂਏ ਹੈਂ, ਪਰੰਤੁ ਐਸਾ ਏਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮਰਕਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਅਪਨਾ ਸਰਵਸ੍ਵ ਹਵਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਸ਼ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਭੀ ਦਿਯੇ ਹੋਂ.×××

"ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਪਰ ਆਤੀ ਹੂਈ ਅਨੇਕ ਤਰਹ ਕੀ ਆਪੱਤਿਯੋਂ ਕੇ ਹਾਰਕ, ਯਾ ਮ੍ਰਿਤਪ੍ਰਾਯ ਆਰਯ-ਸੰਤਾਨ ਕੇ ਪੁਨਹ ਪ੍ਰਾਣਸੰਚਾਰਕ, ਯਦਿ ਕੋਈ ਮਹਾ-ਪੁਰੁਸ਼ ਹੈਂ, ਤੋ ਸਿੱਖਸਮਾਜ ਕੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਤਥਾ ਸ਼ਾਸਕ ਧਰਮਗੁਰੂ ਯੇਹੀ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੀ ਹੂਏ ਹੈਂ.

"ਆਪਹੀ ਕੇ ਸਦੁਪਦੇਸ਼ ਸੇ ਚਾਰੋਂ ਵਰਣ ਪਰਸਪਰ ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ ਸੇ ਵਜਵਹਾਰ ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਥੇ, ਆਪ ਹੀ ਕੀ ਸੰਪੂਰਤਿ ਮਹਾ ਸ਼ਕ੍ਰਿ ਸੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿੱਖਸਮਾਜ ਕੀ ਯੁੱਧ ਕੇ ਵਿਸ਼ਯ ਮੇ ਸਰਵਤ: ਅਗ੍ਰੇਸਰ ਗਣਨਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਕੇ ਬਲਵੀਰਯ ਸਾਹਸ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੇ ਨਿਰਾਸ਼੍ਰਿਤ ਆਰਯਸੰਤਾਨ ਕਾ ਆਰਯਾਵਰਤ ਮੇਂ ਸ਼ੇਸ਼ਤ੍ਵ ਦੀਖਪੜਤਾ ਹੈ.×××

"ਇਸ ਭਾਰਤਭੂਮਿ ਪਰ ਅਨੇਕੋਂ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਧਰਮਗੁਰੂ ਹੂਏ ਹੈਂ, ਤਥਾ ਆਗੇ ਭੀ ਹੋਂਗੇ, ਤਥਾਪਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਸੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਧਰਮਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਨਾ ਦੇਬਾਰਾ ਇਸ ਦੁਨਿਯਾ ਮੇਂ ਦੁਰਘਟ ਹੈ.×××

"ਸ੍ਵਉਦਰਪੋਸ਼ੀ ਅਨੇਕ ਮਨੁਸ਼ਜ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਹੋ ਕਰ ਮਰਣਦਸ਼ਾ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤੇ ਹੈਂ, ਤਥਾਪਿ ਅਪਨੇ ਨਿਰਮਲ ਯਸ਼: ਕਾਯ ਸੇ ਕਲਪਾਵਧਿ ਜੀਨੇ ਵਾਲੇ ਯਹ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੀ ਹੈਂ. ਜਬ ਤਕ ਸੁਬੁੱਧ ਆਰਯਪ੍ਰਜਾ ਰਹੇਗੀ, ਤਬ ਤਕ ਇਨ ਕੇ ਅਵਰਣਨੀਯ ਉਪਕਾਰੋਂ ਕੋ ਸਨਮਾਨ ਪੂਰਵਕ ਚਿੰਤਨ ਕਿਯਾ ਕਰੇਗੀ.

"ਧਨਜ ਦੇਸ਼, ਧਨਜ ਕਾਲ, ਧਨਜ ਭੂਮਿ, ਧਨਜ ਨਗਰ, ਧਨਜ ਗ੍ਰਿਹ ਤਥਾ ਧਨਜ ਵਹ ਮਾਤਾ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ ਸਕਾਸ਼ ਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੈਸੇ ਮਹਾਪੁਰੁਸ਼ੋਂ ਕਾ ਪ੍ਰਾਦੁਰਭਾਵ ਹੋਤਾ ਹੈ."

(ਅਧਜਾਯ ੪੭)

ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਹਗੜ੍ਹ। ੨ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਣਵਾਇਆ ਇੱਕ ਕਿਲਾ. ਇਹ ਸਨ ੧੮੦੫-੯ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੩ ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਇਸ ਕਿਲੇ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਥਾਪੀ। ੪ ਪਿੰਡ ਦੌਧਰ (ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ) ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.ਇੱਥੇ ੧ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੧੪ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਨਿਕਲੇ. ਪਹਿਲੇ ਪੁਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ "ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਈਹਾਂ ਰਮੇ" ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ "ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਮੀ ਆਏ." ਦੂਜਾ ਮੁਹਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੈ,ਜਿਸ ਪੁਰ "ਨਾਨਕ" ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਤਾ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਗੁਰ-ਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਜਿੱਤਵਾਲ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ।

੫ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਅਮਲੋਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਪਹਿਲੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਮਤ ੧੯੭੯ ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਰਿਹਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੋਬਿੰਦ-ਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ. ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਰਾਣਵਾਂ.

ਗੋਬਿੰਦਗੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਲਾਲ.

ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ. ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਘਾਟ,ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੀਰਥ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਮਾਨਸਾ, ਥਾਣਾ ਬੋਹਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਜਦੋਂ ਖੁਡਾਲ ਤੋਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭੋਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਸਰਸੇ ਨੂੰ ਮੁੜੇ, ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ.

ਦੋਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਹੁਣ ਵਡਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋਰਹੀ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾਤੇਬਾਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਕੁੰਠ. "ਗੋਬਿੰਦਵਾਲ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ ਸਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸਤਿਸੰਗ.

ਗੋਬਿੰਦਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਧੁਜਨ.ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ. "ਗੋਬਿੰਦਲੋਕ ਨਹੀ ਜਨਮਹਿ ਮਰਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗੋਬਿੰਦਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ.

ਗੋਬਿਦੁ. ਵਿ–ਗੋ–ਵਿਦੁ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗਜਾਤਾ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ। ੨ ਵਿਸ਼੍ਵ ਦਾ ਗਜਾਤਾ। ੩ ਗੋ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਦਾ ਗਜਾਤਾ. ਅੰਤਰਯਾਮੀ. "ਗੋਬਿੰਦੁ ਗਾਵਹਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਗੋ (ਵੇਦ) ਵਿਦੁ (ਜਾਣਨ) ਵਾਲਾ. ਵੇਦਵੇੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇ ੩.

ਗੋਬੰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਗਊਆਂ ਦੀ ਕੁਲ. ਗੋਵੰਸ਼.

ਗੋਭ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਕੁਰ. ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਭੇਦਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਨਿਕਲੇ. ਨਵੀਂ ਨਿਕਲੀ ਲਗਰ.

ਗੋਭੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸਰਦੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਜਾਤੀਆਂ (ਗੱਠ ਗੋਭੀ, ਫੁੱਲ ਗੋਭੀ, ਬੰਦ ਗੋਭੀ ਆਦਿ) ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਭ. "ਜਿਮ ਗੋਭੀ ਤੂਰਨ ਹੈ ਉਤਪਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੋਮ. ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਗੋਮੁਖ ਅਤੇ ਗੋਮੁਦ੍ਰੀ ਦਾ. "ਧਰਾ ਗੋਮ ਗੱਜੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਗੋਮਤੀ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਪੀਲੀਭੀਤ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਪੁਰ ਦੀ ਝੀਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਖੇੜੀ, ਲਖਨਊ, ਜੌਨਪੁਰ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ੫੦੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਮਕ਼ਾਮ ਜਿਲਾ ਗਾਜ਼ੀਪੁਰ ਵਿੱਚ) ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਮਿਲਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਵਾਸ਼ਿਸ੍ਠੀ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਨਦੀਆਂ ਹਨ.* "ਹਜ ਹਮਾਰੀ ਗੋਮਤੀ ਤੀਰ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਗੋਮਤੀ ਸਹਸ ਗਊ ਦਾਨ ਕੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗੋਮੰਤ ਪਰਬਤ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ.

ਗੋਮਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਹਾ. ਗੋਬਰ.

ਗੋਮਾਇ. ਗਿੱਦੜ. ਦੇਖੋ, ਗੋਮਾਯੁ.

ਗੋਮਾਂਸ. ਸੰਗਜਾ–ਗਊ ਦਾ ਮਾਂਸ. ਦੇਖੋ, ਗੋਘਨ। ੨ ਹਠਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋ ਨਾਮ ਜੀਭ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਸ ਅਭਜਾਸ ਨਾਲ ਮੋੜਕੇ ਤਾਲੂਏ ਨਾਲ ਲਗਾਕੇ ਕੰਠ ਦਾ ਛਿਦ੍ਰ (ਸੁਰਾਖ਼) ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਗੋਮਾਂਸ ਹੈ.

ਗੋਮਾਯ / **ਗੋਮਾਯੁ** } ਸੰ. ਮੰਦ ਗੋ (ਬਾਣੀ) ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਗਿੱਦੜ। ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਗੋਮੁਦ੍ਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਗੋਮਾਯ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਮੁਦ੍ਰੀ.

ਗੋਮੁਖ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਣਸ਼੍ਰਿੰਗ. ਰਣਸਿੰਘਾ. "ਸ਼੍ਰਦ੍ਰਾ ਮਰ੍ਮਾਂ ਮੇਂਧ੍ਯ: ਪਣਵਾਣਾਂ ਗੋਮੁਖਾ: (ਮਹਾਭਾਰਤ, ਦ੍ਰੋਣ ਪਰਵ, ਅ: ੮੨) ੨ ਇੱਕ ਸੰਖ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ ਗਊ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਮਨ ਦਾ ਖੋਟਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਿੱਠਾ (ਜਾਂ ਚੁਪਕੀਤਾ) ਆਦਮੀ.

ਗੋਮੁਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਰਗੀ ਇੱਕ ਕੰਦਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਗੋਤਰੀ ਗੰਗਾ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਗਊ-ਮੁਖ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਮਾਲਾ ਫੇਰਨੀ ਹਿੰਦੂ ਪੁੰਨਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਮੁਖ ੨.

ਗੋਮੁਦ੍ਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਡੱਫ.

ਗੋਮੂਤ੍ਰਾਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਵੇਂ ਚਲਦੇਹੋਏ ਬੈਲ ਦਾ ਮੂਤ੍ਰ ਸਰਪ ਦੀ ਗਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੁੱਲ. "ਪੁਨ ਗੋਮੂਤ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਇੱਕ ਗਣਿਤ.

ਗੋਮੇਦ / **ਗੋਮੇਦਕ** } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੌ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੰਗੋਲ। ੨ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ (ਜਜ਼ੀਰਹ).

ਗੋਮੇਧ. ਸੰਗਜਾ–ਗਊ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਜੱਗ (ਯੱਗਜ਼), ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ 'ਗੋਸਵ' ਹੈ. ਕਾਤਜਾਯਨ ਸ਼੍ਰੋਤ ਸੂਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜੱਗ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ-ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਯਗਜ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੰਭ.

ਗੋਮੈ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਮਯ. ਗੋਬਰ. "ਗੋਮੈ ਸੇ ਲੇਪਨ ਛਿਤਿ ਕਰਕੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

*ਇੱਕ ਦ੍ਵਾਰਵਤੀ ਪਾਸ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੋਮਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਵਾਰ. ਰੋਝ. ਨੀਲਗਾਇ.

ਗੋਯਜੁਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਮੇਧ. ਯਜੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧਿ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੰਭ ਅਤੇ ਗੋਮੇਧ.

ਗੋਯਮ. ਗੋਮੁਖ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸੰਖ ਗੋਯਮ ਗੱਜੀਐਂ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਗਜਾਨਾਂ ਗੋਯਮ ਦਾ ਅਰਥ ਰਣਸਿੰਘਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਫ਼ਾ ਮੈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ.

ਗੋਯਾ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਕਥਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਮਾਨੋ. ਜਾਣੀਓਂ. ਜਨੁ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਛਾਪ (ਤਖੱਲੁਸ). "ਹਰਫ਼ੇ ਗ਼ੋਰ ਅਜ਼ ਹਕ਼ ਨ ਯਾਇਦ ਹੋਚਗਾਹ, ਬਰ ਲਬੇ ਗੋਯਾ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਗੋਰ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਗਲ। ੨ ਕ਼ਬਰ. "ਜਾਕਾ ਬਾਸਾ ਗੋਰ ਮਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਅ. ਗ਼ੋਰ. ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਅਤੇ ਹਰਾਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘੋਰ ਹੈ. "ਗੋਰ ਗਰਦੇਜੀ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਹਰਾਤ ਤੋਂ ੧੨੦ ਮੀਲ ਪੂਰੱਵ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੀ। ੫ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ, ਜੋ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹੁਤ ਹੈ.

ਗੋਰਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਊ ਦਾ ਰਸ, ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਮੱਖਣ। ੨ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਰਸ. ਭੋਗ ਦਾ ਆਨੰਦ.

ਗੋਰਸਤਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ਼ਬਰਿਸਤਾਨ.

ਗੋਰਖ ਅਥਵਾ **ਗੋਰਖੁ.** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਰਕ੍ਕ, ਕਰਤਾਰ. "ਗੋਰਖ ਸੋ ਜਿਨਿ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੨) ੨ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਰਕ੍ਕ, ਆਤਮਾ. "ਊਪਰਿ ਗਗਨੁ ਗਗਨ ਪਰਿ ਗੋਰਖੁ, ਤਾਕਾ ਅਗਮੁ ਗੁਰੂ ਪੁਨਿ ਵਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ, ਉਸ ਪੁਰ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੋ ਅਗਮਰੂਪ ਹੈ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ (ਸਤਿਗੁਰੂ). ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪਾਲਕ ਵਿਸਨੁ. "ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਬਰਮਾ." (ਜਪੁ) ਗੁਰੂ ਹੀ ਸ਼ਿਵ ਵਿਸਨੁ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ। ੪ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਗੋਰਖਨਾਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਗੋਰਖਪੁਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਗੋਰਖ ਨੂੰ ਮਛਿੰਦ੍ (ਮਤਸ੍ਯੇਂਦ੍) ਨਾਥ ਦਾ ਚੇਲਾ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਗੋਰਖਨਾਥ ਦੀ ਨੌ ਨਾਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਨਪਟਾ ਪੰਥ ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. "ਜੋਗੀ ਗੋਰਖ ਗੋਰਖ ਕਰਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਪੁਨ ਹਰਿ ਗੋਰਖ ਕੋ ਉਪਰਾਜਾ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੫ ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ.

ਗੋਰਖਪੁਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਗੋਰਖਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡ.

ਗੋਰਖਪੁਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਰਖਨਾਥ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਗੋਰਖ ਦਾ ਨਾਦੀ ਪੁਤ੍. "ਗੋਰਖਪੂਤ ਲੁਹਾਰੀਪਾ ਬੋਲੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਗੋਰਖਪੰਥੀ. ਜੋਗੀ. ਗੋਰਖ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਗੋਰਖ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗੋਰਖਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਮਤਾ.

ਗੋਰਖਰ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੱਛਮੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਗਧੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਸ਼ੂ, ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Zebra.

ਗੋਰਖਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਗਨਾ। ੨ ਗੋਰਖਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ.

ਗੋਰਖੁ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰਖ.

ਗੋਰਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਲ.

ਗੋਰਾ. ਵਿ–ਗੋਰ. ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਲਾ. "ਗੋਰੇ ਗੋਰੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਹਿਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਕਿ ਛੁੱਟੇਤ ਗੋਰੈ । ਕਿ ਬੁੱਠੇਤ ਓਰੈ." (ਕਲਕੀ) ਗੋਲੇ ਛੁੱਟੇ, ਮਾਨੋ ਓਲੇ (ਗੜੇ) ਵਰਸਗਏ। ੩ ਭੂਗੋਲ. ਗੋਲਾਕਾਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ. "ਗੋਰਾ ਆਦਿ ਉਚਾਰਨ ਕੀਜੈ." (ਸਨਾਮਾ)

ਗੋਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਲੀ. ਗੋਲਿਕਾ. "ਛੂਟੈ ਬਾਣ ਗੋਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਗੌਰੀ. ਦੁਰਗਾ. ਪਾਰਵਤੀ। ੩ ਵਿ–ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ–ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕੁਰਾਯਾ. ਵਹੁਟੀ. "ਗੋਰੀ ਸੇਤੀ ਰੁਤੈ ਭਤਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਛੈਲ ਲਘੰਦੇ ਪਾਰਿ ਗੋਰੀ ਮਨੁ ਧੀਰਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ਇਸ ਥਾਂ ਛੈਲ ਬ੍ਰਹਮਵੇੱਤਾ ਅਤੇ ਗੋਰੀ ਜਿਗਜਾਸੂ ਹੈ। ੪ ਚਿੱਟੀ. "ਪਾਨੀ ਮੈਲਾ ਮਾਟੀ ਗੋਰੀ। ਇਸ ਮਾਟੀ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਜੋਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਮਾਂ ਦੀ ਰਕਤ ਮੈਲੀ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੀਰਯ ਚਿੱਟਾ। ੫ ਜ਼ੀਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਗ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਗੋਰ ੪। ੬ ਬਾਦਾਮੀ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਗਾਂ.

ਗੋਰੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਵੱਗ. ਚੋਣਾ. "ਹਮ ਗੋਰੂ ਤੁਮ ਗੁਆਰ ਗੁਸਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਚਿੰਗ. ਦੇ ਕੋਹ ਦਾ ਮਾਨ (ਮਾਪ). ਅੱਧਾ ਯੋਜਨ.

ਗੋਰੋਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾਂ ਅਥਵਾ ਬੈਲ ਦੇ ਪਿੱਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੋਰੋਚਨ ਦੀ ਅਸ੍ਥਗੰਧ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. L. Bezoar. ਕੀਮੀਆਂ ਨਾਲ ਏਹ ਬਣਾਉਟੀ ਭੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗੋਰੰਗ. ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਗੋਰੰਡ. ਭੁਵਿਸ਼ਸਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਗੁਰੰਡ, ਗੋਰਿੰਡ ਅਤੇ ਗੋਰੰਡ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦੇ ਨਾਉਂ ਆਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰੇਗੀ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੋਰਨਿਵਾਸੀ ਗੋਰੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੋਰੀ ਮੁੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਈ ਸਿੱਖ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੁਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਖ਼ਿਆਲ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਯੂਰਪ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੰਡ ਕਲਪਿਆ ਹੈ.

ਗੋਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਗੋਲਾਕਾਰ. ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ. ਗੇਂਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਲਾਕਾਰ ਛੇਂਦ ਦਾ ਟੋਲਾ. "ਗੋਲ ਚਮੂ ਕੋ ਸੰਗ ਲੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਫ਼ਾ ਗ਼ੋਲ। ੩ ਗੋਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਗ਼ੁਲਾਮ. ਮੁੱਲ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ਦਾਸ. "ਕਰ ਦੀਨੋ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਗੋਲ ਅਮੋਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ ਗੋਲਾ ਕਰਦਿੱਤਾ. "ਸਤਗੁਰ ਕੇ ਗੋਲ ਗੋਲੇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ਗੋਲਿਆਂ ਦੇ ਗੋਲੇ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ। ੪ ਭਿੰਗ. ਗੁਸਲ. ਇਸਨਾਨ.

ਗੋਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਲਾਕਾਰ ਵਸਤੁ. ਗੋਲ ਪਿੰਡ। ੨ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਡੂੰਡਾ। ੩ ਵਿਧਵਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਾਰ ਦਾ ਪੁਤ੍. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪, ਸ਼ਲੋ. ੨੩। ੪ ਨੇਤ੍ ਕੰਨ ਆਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਛਿਦ੍, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੫ ਫ਼ਾ ਗ਼ੋਲਕ ਅਥਵਾ ਨ਼ਕ਼ਦੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਾਤ੍. "ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਗਰੀਬ ਕੀ ਰਸਨਾ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੋਲਕ ਜਾਣੇ." (ਰਹਿਤ ਭਾਈ ਦਯਾਸਿੰਘ) "ਗੋਲਕ ਰਾਖੇ ਨਾਹਿ ਜੋ ਛਲ ਕਾ ਕਰੈ ਵਪਾਰ." (ਤਨਾਮਾ)

ਗੋਲਕ ਰੱਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਦਸਵੰਧ ਆਦਿ ਦਾ ਧਨ ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲਕ ੫.

ਗੋਲਕੁੰਡਾ / **ਗੋਲਕੰਡਾ** ਸੰ. ਕਾਲਕੁੰਡ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਅਤੇ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਰਵਦਰਸ਼ਨ ਸਾਰਸੰਗ੍ਰਹ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦਨਗਰ ਰੱਖਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੧੫੧੯ ਤੋਂ ਸਨ ੧੬੮੭ ਤਕ ਕੁਤਬਸ਼ਾਹੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ.* ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜੇਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ. ਹੁਣ ਇਹ ਨਜ਼ਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ. "ਹਨੈ ਬੀਰ ਬੀਜਾਪੁਰੀ ਗੋਲਕੰਡੀ." (ਕਲਕੀ)

ਗੋਲਪੁਰਾ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਜਗਾਧਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ ਬਲਾਸਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਗੋਲਪੁਰਾ ਬਾਗ਼ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਨੌ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਗੋਲ ਬੀਆਬਾਨੀ. ਉਹ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕਿਤੇ ਜਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਸਾਯ-ਬੇਰੀਆ ਦਾ ਸੁੰਨਦੇਸ਼। ੩ ਜ਼ੂਲੇ ਬੀਆਬਾਨ. ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਪਾਣੀ. ਉਹ ਛਲਾਵਾ (mirage) ਜੋ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਜਾ ਭਜਾਕੇ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਗੋਲ ਬੀਆਬਾਨੀ ਮੇ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਮਾਰ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭)

ਗੋਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਲਾਕਾਰ ਪਿੰਡ। ੨ ਤੋਪ ਦਾ ਗੋਲਾ. "ਗੋਲਾ ਗਿਆਨ ਚਲਾਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਗੋਲਾ. ਗ਼ੁਲਾਮ. "ਤੂੰ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾਸ ਤੇਰਾ ਗੋਲਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਗ਼ੁਲਾਮ। ੪ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਦੀ ਗੋਲਾ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ। ੫ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਭੀ ਗੋਲੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਗੋਲਾਆਲਯ
ਗੋਲਾਕੇਤਨਿ
ਗੋਲਾਧਰਣੀ
ਗੋਲਾਲਯ
ਗੋਲਾਲਿਆਲੀ
ਗੋਲੇ ਗੋਲੀ ਦਾ ਘਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੋਲਾ ਕੱਸਿਆਜਾਵੇ. ਗੋਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੀ. ਤੋਪ. ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਕੇਤਨਿ.

ਗੋਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਗੋਲਾ. ਗੁਲਿਕਾ। ੨ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵੱਟੀ। ੩ ਦਾਸੀ. ਮੁੱਲ ਲਈ ਟਹਿਲਣ. ਗੋਲੀ.

ਗੋਲੀ ਦੀ ਮਾਰ. Musket shot. ਜਦ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਭਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਮਾਰ ਦੋ ਸੌ ਗਜ਼ ਤੀਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਸੌ ਗਜ ਦੀ ਦੂਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੋਲੀ ਦੀ ਮਾਰ ਠਹਿਰਿਆ. ਫੇਰ ਜਸੇਂ ਜਸੇਂ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਮਾਰ ਵਧਦੀ ਗਈ ਤਸੇਂ ਤਸੇਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿੱਥ ਦੀ ਦੂਰੀ ਭੀ ਵਧਦੀ ਗਈ.

ਗੋਲੇਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲੇਰ ਅਤੇ ਗੁਲੇਰੀਆ.

ਗੋਲੋਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਡੇ ਗੋ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਵਾਲਾ ਲੋਕ, ਜੋ ਵੈਕੁੰਠ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਪਚਾਸ ਕ੍ਰੋੜ ਯੋਜਨ ਹੈ. ਗੋਲੋਕ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਰਾਧਾ ਅਤੇ ਗੋਪੀਆਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਵਿਰਜਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਰਤਨਾਂਜੜੇ ਮਹਿਲ ਹਨ. ਜੋ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ.

ਗੋਲੰਦਾਜ਼. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਪਚੀ. ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨੂੰ ਫੈਂਕਣ (ਵਰਸਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਗੋਲਅਦਾਜ.

ਗੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਮ.

ਗੋਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਕਥਨ. ਗੋ (ਬਾਣੀ) ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. "ਮੁਖ ਗੋਵਹਿ ਗਿਆਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੋਵਰਧਨ. ਸੰ. ਗੋਵਰ੍ਧਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਊਆਂ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਤੇ (ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮਥੁਰਾ ਜਿਲੇ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇਸ ਉੱਪਰ ਗਊਆਂ ਚਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਜਦ ਇੰਦ੍ ਨੇ ਗੋਪਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਹਟੀ ਦੇਖੀ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਮੂਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਵ੍ਰਿਜ ਨੂੰ ਡੋਬਣਾ ਚਾਹਿਆ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਗੋਵਰਧਨ ਛਤਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਠਾਕੇ ਗੋਪ ਅਤੇ ਗਊਆਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕੀਤੀ. "ਗੁਰ-ਮਤਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਗੋਵਰਧਨ ਧਾਰੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੧) ਗੋਵਰਧਨ ਉੱਤੇ "ਹਰਿਦੇਵ" ਨਾਮਕ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ। ੨ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਜਿਲੇ ਨਾਸਿਕ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਗੋਵਰਧਨਧਾਰੀ. ਵਿ–ਗੋਵਰਧਨ ਪਹਾੜ ਦੇ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਰਧਨ.

*ਬਾਹਮਨੀ ਸ਼ਲਤਨਤ ਦੇ ਟੁੱਟ ਉੱਤੇ ਤਿੰਨ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਹੋਏ ਸਨ--ਅਹਿਮਦਨਗਰ, ਬੀਜਾਪੁਰ ਅਤੇ ਗੋਲਕੰਡਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੋਵਲੀਆ. ਗੋਪਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਾਲ. "ਬਾਪ ਗੋਵਲੀਆ ਬਲਿ ਜਾਸਉ." (ਬੰਨੋ)

ਗੋਵਿਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ. "ਗੋਵਿਦ ਨਾਮ ਮਜੀਠਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗੋਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ. "ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਆਖਹਿ ਗੋਪੀ ਤੈ ਗੋਵਿੰਦ." (ਜਪੁ) ੩ ਘੋਈ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ.

ਗੋਵਿੰਦਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਗੋਵਿੰਦਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਗੋਵਿੰਦ ! ੨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ.

ਗੋਵਿਦੁ / **ਗੋਵਿੰਦੁ** } ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ. "ਗੋਵਿਦੁ ਗੁਣੀਨਿਧਾਨ ਹੈ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ, ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗੋੜ੍ਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਜੀਹੋਈ ਰੂਈ ਦਾ ਗੋਲ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੂਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਗੋ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਊ. ਗਾਂ। ੨ ਗਮਨ ਕਰਨਵਾਲੀ (ਚਲਨੇਵਾਲੀ) ਵਸਤੁ.

ਗੋਂ. ਦੇਖੋ, ਗਉਂ.

ਗੋਸ. ਅ. غوث ਗ਼ੋਸ. ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਰਿਆਦ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨਫ਼ਕ਼ੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਦਰਜਾ. "ਬਿਰਾਜੈਂ ਕਟੇ ਅੰਗ ਬਸਤ੍ਰੋਂ ਲਪੇਟੇ। ਜੁਮੇ ਕੇ ਮਨੋ ਰੋਜ ਮੇ ਗੋਸ ਲੇਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਕਿਤਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਸ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਧਜਾਨ-ਪਰਾਇਣ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਵਿਖੇਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਗੋਸੀਆ. ਵਿ–ਗੋਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੋਸ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਸ.

ਗੋਹ. ਦੇਖੋ, ਗਹੁ.

ਗੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਰ। ੨ ਸੰ. ਗਾਈਆਂ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਗਾਈਆਂ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗੋਹਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਾਟੀ.

ਗੋਗਾ. ਅ. غوغا ਗ਼ੋਗ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਨਸਮੁਦਾਯ. ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ। ੨ ਫ਼ਾ. ਸ਼ੋਰ. ਭੰਡ ਰੌਲਾ। ੩ ਅਫ਼ਵਾਹ. ਜਨਸ਼੍ਰੁਤਿ.

ਗੋਛਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੋਛਾ.

ਗੋਡ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਣਜਾਤਿ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ ਰਿਸਭ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਗ੍ਰਹਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ, ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਮੱਧਮ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੋਪਹਿਰ (ਮਧਜਾਨ) ਹੈ.

ਸਰਗਮ–ਸ ਰ ਮ ਮ ਪ ਧਾ ਸ ਧਾ ਨ ਪ ਮ ਗਾ ਮ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੋਡ ਦਾ ਸਤਾਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ੨ ਮਧਜ ਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋੜ। ੪ ਗੁੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ.

ਗੋਂਡ. ਦੇਖੋ, ਗੋਡ ੧.

ਗੋਣ. ਦੇਖੋ, ਗਉਣ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਸਾਮਾਨਜ. ਸਾਧਾਰਣ. ਜੋ ਮੁੱਖ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਸਹਾਇਕ। ੪ ਗੋਣੀ ਲੱਛਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਅਰਥ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੋਵੇ.

ਗੋਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲਛਣਾ (ਲੱਛਣਾਂ) ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ.ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਗੁਣ ਦੂਸਰੇ ਥਾਂ ਆਰੋਪਣਾ, ਜੈਸੇ–"ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨੋ ਵਾਸ ਸੁਵਾਸ ਕਰੈ ਲਾਖੀਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਗੋਤਮ. ਗੋਤਮਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਗੋਤਮ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ ਗੋਤਮ। ੨ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਮਾਯਾਦੇਵੀ ਪੁਤ੍ਰ ਜਣਨ ਤੋਂ ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਮਰਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਮਤੇਈ ਗੋਤਮੀ ਨੇ ਪਾਲਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਗੋਤਮ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬੁਧ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ ੪.

ਗੋਤਮੀ. ਸੰ. ਵਿ–ਗੋਤਮ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਗੋਤਮ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਅਹਲਜਾ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ ਦੀ ਵਹੁਟੀ। ੪ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ,ਜੋ ਗੋਤਮ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਗੋਤਮ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦੀਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਦਾਵਰੀ.

ਗੋਨ. ਦੇਖੋ, ਗਉਣ ਅਤੇ ਗੋਣ। ੨ ਅੰ. Gown. ਲੰਮਾ ਚੋਲਾ.

ਗੋਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵਿਰਾਗਮਨ. ਦੁਲਹਨ (ਲਾੜੀ) ਦਾ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦੂਜੀਵਾਰ ਆਉਣਾ. ਮੁਕਲਾਵਾ.

ਗੋਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਗੋਰਾ. ਚਿੱਟਾ। ੨ ਪੀਲੇ ਰੰਗਾ। ੩ ਲਾਲ ਰੰਗਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੫ ਕੇਸਰ। ੬ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੭ ਹੜਤਾਲ। ੮ ਅ. غور ਗ਼ੋਰ. ਸੋਚ. ਵਿਚਾਰ। ੯ ਖ਼ਿਆਲ. ਧਜਾਨ.

ਗੋਰਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੁਤ੍ਵ. ਭਾਰੀਪਨ। ੨ ਗੋਰਾਪਨ.

ਗੋਰਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਰੀਪਨ। ੨ ਵਡਾਈ. ਮਹਤ੍ਵ। ੩ ਸਨਮਾਨ.ਇੱਜ਼ਤ। ੪ ਵਿ–ਗੁਰੂ ਦਾ.

ਗੋਰਵਤਾ / **ਗੋਰਵਤਾਈ** } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਡਿਆਈ. ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੨ ਭਾਰੀਪਨ. ਗੁਰੁਤ੍ਵ. "ਵਿਸਮਿਤ ਪਿਖ ਗੁਰੁ ਗੋਰਵਤਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੋਰਾ. ਵਿ–ਗੁਰੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਭਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਰਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਪਾਰਵਤੀ। ੪ ਹਲਦੀ। ੫ ਭਾਈ ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਭਾਈ ਗੋਰਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚੌਰਬਰਦਾਰ ਜੱਸੇ ਨੂੰ, ਠੱਠਾ ਕਰਨ ਪੁਰ ਰੰਜ ਹੋਕੇ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ਾਲਿਆ। ੬ ਗੋਰੋਚਨਾ. "ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਗੋਰਾ ਚੋਆ ਚੰਦਨ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਗੋਰੋਚਨ.

ਗੋਰਾਂਗ. ਗੋਰੇ ਹਨ ਅੰਗ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਿਵ, ਮਹਾਦੇਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੈਤਨਜ.

ਗੋਰਾਬਾਦਲ. ਚਤੌੜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਾ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੯.

ਗੋਰਿ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੀ.

ਗੋਰਿਸੋ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਸ਼ਹੁ (ਪਤਿ) ਸ਼ਿਵ. ਗਿਰਿਜਾਪਤਿ. "ਐਸ ਗੋਰੀਸੋ ਗਾਹ ਗਗਨ ਸਰ ਲਾਯਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)

ਗੋਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਵਤੀ.ਗਿਰਿਜਾ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੩ ਹਲਦੀ। ੪ ਵਰੁਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਤੁਲਸੀ। ੬ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਨਜਾ। ੭ ਗਉੜੀ ਰਾਗਿਨੀ। ੮ ਵਿ–ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ.

ਗੋਰੀਸ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੀਨਾਥ.

ਗੋਰੀਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਗਉਰੀਸੁਤ.

ਗੋਰੀਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤੀਜਾਂ.

ਗੋਰੀਨਾਥ / **ਗੋਰੀਪਤਿ** } ਗੋਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਪਤਿ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੋਰੀ ਹੈ। ੩ ਰਾਜਾ,ਜੋ ਗੋਰੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਪਤਿ ਹੈ.

ਗੋਰੀਪੁਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼। ੨ ਸ੍ਵਾਮਿਕਾਰਤਿਕੇਯ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਉਰੀਸੁਤ.

ਗੋਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਚੈਤਨਜ.

ਗ਼ੋਲ. ਦੇਖੋ, ਗੂਲ ੫.

ਗੋੜ. ਸੰ. ਗੋਡ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਵ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਉੜੀਸੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਗੋੜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਾਤਿ। ੪ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੫ ਵਿ–ਗੁੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ.

ਗੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉੜੀ। ੨ ਸੰ. गौडी. ਸੰਗਜਾ–ਗੁੜ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ। ੩ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਰਚਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਓਜ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਟਵਰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.* ਗੋੜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਵਿ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਨ.

*"ਵਿਕਟ ਫਟ ਕਟਕ ਰਿਪੁ ਨਟਕ ਤਨ ਤਸਤ ਜਥ ਗਸਤ ਗੁਰੁਸਿੰਘ ਫਲ ਬਸਤ ਭੰਗਾ." (ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਤਾਬਰ)

ਗੰਉ. ਸੰਗਜਾ–ਗਮਨ. ਗਤਿ. "ਵਹਿਣ ਤਿਦਾਊ ਗੰਉ ਕਰੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਉਂ.

ਗੰਗ. ਸੰ. ਗੰਗਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ ਨਦੀ. "ਗੰਗ ਬਨਾਰਸਿ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ। ੨ ਨਦੀ, ਜੋ ਸਦਾ ਗਮਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਗੰਗ ਤਰੰਗ ਅੰਤ ਕੋ ਪਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜੋ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਕਨੌਰ (ਜਿਲੇ ਇਟਾਵੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੫੩੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸੀ ਅਰ ਵੀਰਬਲ, ਖ਼ਾਨਖ਼ਾਨਾ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਰਖਦਾ ਸੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ ਗੰਗਾਪ੍ਰਸਾਦ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਗੰਗ ਲਿਖਦਾ ਸੀ। ੪ ਗੁਰਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ.

ਗੰਗਈ. ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗੂਸਾਹ.

ਗੰਗਸਰ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੫੬ ਵਿੱਚ ਲਗਵਾਇਆ ਵਡਾ ਚੌੜਾ ਖੂਹ। ੨ ਜੈਤੋ (ਰਾਜ ਨਾਭਾ) ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਦਾ ਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਜੈਤੋ.

ਗੰਗਸਿੰਧ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਗੰਗਾਸਾਗਰ (ਟੂਟੀਦਾਰ ਗੜਵੇ) ਨੂੰ ਗੰਗਸਿੰਧ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਗੰਗਸਿੰਧ ਅਪਨੇ ਕਰ ਧਾਰਤ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਗੰਗਕਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧ.

ਗੰਗ ਜਮਨ. ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਯਮੁਨਾ. "ਗੰਗ ਜਮਨ ਜਉ ਉਲਟੀ ਬਹੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ.

ਗੰਗਧਰ. ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਗੰਗਾ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗੰਗਾਧਰ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਸਮਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਗੰਗਧਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ ਦਾ ਧਾਰਣ. "ਮਹੇਸ ਗੰਗਧਾਨ ਕੋ." (ਅਕਾਲ)

ਗੰਗਧਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੨ ਗੰਗਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਹਿਮਾਲਯ। ੪ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਝਾਲਾਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. "ਗੰਗਾ ਕੈਸੀ ਗੰਗਧਾਰ." (ਅਕਾਲ) ੫ ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਧਰ ੩.

ਗੰਗਨਿ / **ਗੰਗਨੀ** } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗੰਗਭੇਟਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਸੰਗਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗੰਗਾ. ਸੰ. गङ्गा. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਅਤਿਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਗੋਮੁਖ ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ (ਜੋ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ੧੮੦ ਮੀਲ ਉੱਪਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੧੩੮੦੦ ਫੁਟ ਹੈ) ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਜਲਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੀਹੋਈ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਭਾਰੀ ਨਦੀ ਬਣਜਾਂਦੀ ਹੈ.ਅਨੇਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ੧੫੫੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਦੇ ਸੰਗਮ ਪੁਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. "ਜਨ ਕੇ ਚਰਨ ਤੀਰਥ ਕੋਟਿ ਗੰਗਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਗੰਗਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਮਨ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਜਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਵਾਮਨ ਦਾ ਪੈਰ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਤਕ ਪਹੁਚਿਆ, ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਧੋਕੇ ਜਲ ਕਮੰਡਲੁ ਵਿੱਚ ਪਾਲਿਆ ਅਤੇ ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਤੋਂ ਛੱਡਿਆ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜਟਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਗਕੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਉੱਤੇ ਵਹਿਆ.

ਵਾਲਮੀਕੀਯ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਬਤ ਦੇ ਘਰ, ਸੁਮੇਰੁ ਦੀ ਕੰਨਜਾ ਮੇਨਕਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਉਮਾ ਦੋ ਭੈਣਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵੀਰਯ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ, ਪਰ ਗੰਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ ਅਤੇ ਗਰਭ ਨੂੰ ਸਿੱਟਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਕਮੰਡਲੁ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੀ. ਫੇਰ ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਕਮੰਡਲੁ ਤੋਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪੁਰ ਆਈ.

ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਭੀਸ਼ਮ (ਪਿਤਾਮਹ) ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਾਂਗੇਯ ਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜਨ੍ਹੁਸੁਤਾ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜਗਤ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੰਗਾ (ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ) ਪੁਰ ਪਹੁਚੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਮਿਥਯਾ ਖਿਆਲ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਸਤ੍ਯ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਾਇਆ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਭੀ ਅਸਥਾਨ ਸਤੀਘਾਟ ਪੁਰ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ।

੩ ਸ਼ਹਿਗਲ਼ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਸੀ. ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਦੇਸ਼ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੪ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੱਬਾ ਸੁਰ (ਇੜਾ). "ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨ ਮਿਲਾਵਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜਮੁਨਾ ਪਿੰਗਲਾ (ਸੱਜਾ ਸੁਰ) ਹੈ.*

ਗੰਗਾਏਸ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਤਿ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ। ੨ ਗੰਗਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗੰਗਾਏਸ ਈਸ ਸਸਤ੍ਰ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਗੰਗਾਸਤ. ਗੰਗਾ (ਪ੍ਵਾਹ) ਸ਼ਤ (ਸੌ) ਸ਼ਤਦ੍ਵ. ਸਤ-ਲੁਜ. "ਤਰੇ ਨਦੀ ਗੰਗਾਸਤ੍ਰ ਰਾਜੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਗੰਗਾਸਾਗਰ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਪਿਲ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸਗਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. "ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਭੇਟੀ ਸੰਗਮੁ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਟੂਟੀ ਵਾਲਾ ਲੋਟਾ.

ਗੰਗਾਸੁਤ. ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ.

ਗੰਗਾਜਮਨੀ. ਵਿ–ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਸੁਵਰਣ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਕੰਮ। ੩ ਮਾਂਹ ਅਤੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿਲਵੀਂ ਦਾਲ.

ਗੰਗਾਜਮੁਨਾ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੜਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ੪.

ਗੰਗਾਜਲ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਾਣੀ. "ਗੰਗਾਜਲ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਨਿਰਮਲ. ਸ਼ੁੱਧ. "ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਲ ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਤੋਂ ਝਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਦੇਰ ਤੀਕ ਬਿਨਾ ਸੜੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਗੰਗਾਜਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. Bernier ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾਜਲ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਜਾਣਕੇ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਪੀਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਉੱਠਾਂ ਦੀ ਡਾਕ ਮੁਕੱਰਰ ਸੀ. ਸ਼ਰਾ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਭੀ ਗੰਗਾਜਲ ਵਰਤਦਾ ਸੀ.

ਗੰਗਾਜਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾਜਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਲਹਿਰੀਏਦਾਰ ਬੁਣਤ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਗੰਗਾਤਾ. ਗੰਗਾ–ਯਾਤ੍ਰਾ। ੨ ਗੰਗਾ ਦੇ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. "ਮੂੰਡਿ ਮੁੜਾਇਐ ਜੇ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ, ਹਮ ਗੁਰੁ ਕੀਨੀ ਗੰਗਾਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰੀ ਭੱਦਣ ਕਰਾਂਉਦੇ ਹਨ.

ਗੰਗਾਦ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ ਨਿਕਲ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ) ਵਿੱਚੋਂ. ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. "ਗੰਗਾਦ੍ਰੀ ਜਮੁਨਾਦ੍ਰੀ ਹਠੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੨)

ਗੰਗਾਧਰ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਧਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੨। ੩ ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਗੋਪਾਲਪਾਰਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ.

ਗੰਗਾਨੀਰ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਜਲ.

ਗੰਗਾਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਸੁਤ। ੨ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਕਨਖਲ ਦੇ ਪੰਡੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਗੰਗਾਪੁਤ੍ਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ.

*ਇੜਾ ਖਸਕਦੀ ਗੰਗਾ ਪਿੰਗਲਾ ਯਸੁਨਾ ਨਦੀ (ਹਠਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ)

ਗੰਗਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਿ ਸੁਤਰਿ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸ਼ਮ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਤ (ਰਥਵਾਹੀ) ਕ੍ਰਿਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗੰਗਾਮਾਤਾ. ਮਉ(ਅਥਵਾ ਮੌ)ਨਿਵਾਸੀ ਕ੍ਰਿਸਨ(ਕਿਸਨ) ਚੰਦ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ, ਧਨਵੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ੨੩ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੩੬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਹਾਵੀਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ. ੧੫ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਕਾਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਹ ਤ੍ਯਾਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਦੇਹਰਾ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੌਉ.

ਗੰਗਾਰਾਮ. ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਅੰਨ ਲੰਗਰ ਲਈ ਅਰਪਿਆ ਸੀ. ਭਾਈ ਮੂਲਚੰਦ (ਸਿਧੀਚੰਦ ਖਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ) ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਸੁਨਾਮ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਹਨ, ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ। ੨ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ. "ਹਠਯੋ ਮਾਹਰੀ ਚੰਦਯੋ ਗੰਗਰਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਭੀ ਲੋਕ ਗੰਗਾਰਾਮ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਗੰਗਾ-ਰਾਮ ਆਦਿ ਨਾਉਂ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਗੰਗਾਲਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਾਕਰ ੨.

ਗੰਗਿਆਰ. ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ. "ਰਸਤੈ ਮੋ ਮਿਲਜੋ ਖਤ੍ਰਕਸਿੰਘ ਗੰਗਿਆਰ." (ਪ੍ਰਪੰਪ੍)

ਗੰਗੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਗ਼ਜਾਨੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

੩ ਖੇੜੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਪਟੀ ਨੌਕਰ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤ੍ਯਾਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਅਰ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁਚਿਆ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੁਰਾਕੇ ਸਵੇਰੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕਾਂ ਦੇ ਫੜਾਉਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾ ਲੈਆਇਆ ਅਤੇ ਤੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਵਾਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਭਿਜਵਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ. ਥੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਗੰਗੂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਖੇੜੀ ਦਾ ਬੋਹ ਕੀਤਾ. ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਬਸਤੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਹੇੜੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹੇੜੀ ਅਤੇ ਖੇੜੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ.

ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ / **ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ** ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਗੰਗੂਦਾਸ ਬਸੀ ਖਤ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸਰਮੌਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ "ਦਾਉਂ" (ਜਿਲ੍ਹਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੜੋਤਾ ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਵਡਾ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਹਾੜੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਦਾ ਝੰਡਾ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਝੂਲਦਾ ਹੈ. ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਖਟਕੜ ਕਲਾਂ (ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੰਗੇਰੀ. ਸੰ. ਜਲਅਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲਜੁਲੂਹਾ. ਮਕੜੀ ਜੇਹਾ ਜੀਵ, ਜੋ ਜਲ ਪੁਰ ਵਡੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. "ਜਲੰ ਜਸੋਂ ਗੰਗੇਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਗੰਗੇਵ / **ਗੰਗੇਵਪਿਤਾਮਹ** ਸੰ. ਗਾਙ੍ਗੇਯ–ਗਾਂਗੇਯ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸ਼ਮ,ਜੋ ਕੌਰਵ ਪਾਂਡੁਵਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾਮਹ (ਦਾਦਾ) ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ. "ਸੋਈ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਗੰਗੇਵਪਿਤਾਮਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਗੰਗੋਤਰੀ / **ਗੰਗੋਤ੍ਰੀ** ਸੰ. ਗਙ੍ਗਾਵਤਾਰ–ਗੰਗਾਵਤਾਰ. ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ,ਜਿੱਥੇ ਗੰਗਾ ਉੱਪਰੋਂ ਉਤਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਜਲ ਲੋਕ ਬੋਤਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੀਕ ਵੇਚਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਜਗਾ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੧੦੩੧੯ ਫੁਟ ਹੈ ਅਤੇ ਗੌਮੁਖ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਪੁਰ ਠਿਠਾਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈ.

ਗੰਗੋਦਕ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ ਦਾ ਉਦਕ (ਜਲ). ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ੨੨.

ਗੰਗੋਵੈ. ਗੰਗ–ਹੋਵੈ. ਗੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਿਲਿ ਗੰਗ ਗੰਗੋਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਗੰਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਟੱਟਣ ਪੁਰ ਬਾਲਾਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਖਲ੍ਵਾਟ। ੨ ਸੰ. ਗਞ. ਅਵਗਜਾ. ਅਨਾਦਰ। ੩ ਖਾਨਿ. ਕਾਨ। ੪ ਪਾਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ। ੫ ਦੁਕਾਨ. ਹੱਟ। ੬ ਬਜਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਕਟੜਾ। ੭ ਸ਼ਰਾਬਖਾਨਾ। ੮ ਗਾਈਆਂ ਬੈਨ੍ਹਣ ਦਾ ਘਰ। ੯ ਫ਼ਾ ਗੰਜ ਢੇਰ. ਅੰਬਾਰ। ੧੦ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੧੧ ਚੰਗੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਜਿਵੇਂ–ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ.

ਗੰਜਕ / **ਗੰਜਖ** ਵਿ–ਗੰਜ (ਅਨਾਦਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੋਲ-ਗੰਜਖ ਬਖਾਨੀਐ." (ਗਜ਼ਾਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਗਰੋਹ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗੰਜਣਾ / **ਗੰਜਨ** / **ਗੰਜਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ. "ਗਰਬਗੰਜਨ ਸਰਬ-ਭੰਜਨ." (ਜਾਪੁ)

ਗੰਜਫਾ. ਫ਼ਾ ਗੰਜਫ਼ਹ ਅਥਵਾ ਗੰਜਿਫ਼ਹ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਸ਼ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਲ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਖੇਲ. ਗੰਜਫ਼ੇ ਦੇ ਅੱਠ ਰੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰਬਾਤ–ਤਾਜ, ਸਫ਼ੇਦ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ, ਗੁਲਾਮ, ਸੁਰਖ, ਬਰਾਤ, ਕਮਾਚ ਅਤੇ ਚੰਦ. ਹਰੇਕ ਰੰਗ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਪੱਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਚੌਪਾਈ ਘੜ ਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿ–

"ਤਾਜ ਸਫ਼ੇਦ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਗੁਲਾਮ,
ਜਸੋਂ ਬਹੁਤੇ ਤਸੋਂ ਆਵੈਂ ਕਾਮ.
ਸੁਰਖ ਬਰਾਤ ਕਮਾਚੇ ਚੰਦ,
ਜਸੋਂ ਥੋੜੇ ਤਸੋਂ ਮਾਚੇ ਜੰਗ."

ਗੰਜਬਖ਼ਸ਼ / **ਗੰਜਬਖ਼ਸ਼ੀਏ** ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਫ਼ਕ਼ੀਰ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਗੰਜਬਖ਼ਸ਼ੀਏ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੰਜਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਗੰਜ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੰਜ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਦੁਕਾਨ.

ਗੰਠ. ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਿ. ਸੰਗਜਾ–ਗੱਠ. ਗਿਰਹ। ੨ਜੋੜ.

ਗੰਠਕਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਠਕਤਰਾ.

ਗੰਠਨ. ਕ੍ਰਿ–ਗੰਢਣਾ. ਗੱਠਣਾ. ਗੂਥਨ.

ਗੰਠੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗਠੜੀ. ਗ੍ਰੰਥਿ. "ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਖੋਲਉ ਗੰਠੜੀ ?" (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਹਿ ਗੰਠੜੀਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਗੰਠਿ / **ਗੰਠੀ** ਸੰਗਜਾ–ਗੱਠ. ਜੋੜ. "ਟੂਟੈ ਗੰਠਿ ਪੜੈ ਵੀਚਾਰੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗੰਢਕੇ. ਗੱਠਕੇ. "ਲੋਕ ਗੰਠਿ ਗੰਠਿ ਖਰਾ ਬਿਗੂਚਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਗਠੜੀ. ਪੋਟ। ੪ ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗਾਂਠ. "ਨਾਨਕ ਸਹਸੈ ਗੰਠਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਤੂੰ ਗੰਠੀ ਮੋਰੁ ਸਿਰਿ ਤੂੰ ਹੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗੰਡ. ਸੰ. ਗਣ্ਡ. ਸੰਗਜਾ–ਕਪੋਲ. ਗਲ੍ਹ। ੨ ਕਨਪਟੀ. ਗਲ੍ਹ ਅਤੇ ਕੰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਥਾਂ. "ਦਾਨ ਗਜਗੰਡ ਮਹਿ ਸੋਭਤ ਅਪਾਰ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਗੋਲ ਘੇਰਾ। ੪ ਚੱਕੀ ਦਾ ਉਹ ਗੋਲ ਘੇਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਟਾ ਅਟਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਗੈਂਡਾ। ੬ ਫੋੜਾ। ੭ ਗੱਠ. ਗਾਂਠ। ੮ ਖੂਹ ਦਾ ਚੱਕ। ੯ ਮਿੱਟੀ, ਚੂਨੇ ਜਾਂ ਕਾਠ ਦਾ ਵਡਾ ਗੋਲ ਭਾਂਡਾ, ਜੋ ਥਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਇੱਖ ਦੇ ਰਸ ਦੀ ਚਾਸਣੀ ਪਾਕੇ ਗੁੜ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਚੱਕ.

ਗੰਡਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜ੍ਗ. ਤਲ੍ਵਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਡਾ। ੩ ਗੈਂਡਾ। ੪ ਵਿ–ਮੂਰਖ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੰਡਕਾ. ਸੰ. ਗਣ्डਕਾ ਅਥਵਾ ਗਣ्डਕੀ—ਗੰਡਕੀ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਨੈਪਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਪਤਗੰਡਕੀ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟਨੇ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਗੋਲ ਪੱਥਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. "ਪੂਜੈਂ ਹਮ ਤੁਮੈ, ਨਹਿੰ ਪੂਜੈਂ ਸੁਤਗੰਡਕਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਵਰਾਹਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੰਡਕੀ ਨੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹਾ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰਰੂਪ ਹੋਕੇ ਜਨਮ ਲੈ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮਰੂਪ ਹੋਕੇ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ.

ਇਹ ਭੀ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਦੋ ਗੰਡਾਂ (ਕਨਪਟੀਆਂ) ਤੋਂ ਪਸੀਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਚਿੱਟਾ ਦੂਜਾ ਕਾਲਾ. ਕਾਲੇ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਤੋਂ ਗੰਡਕੀ ਹੋਈ। ੨ ਗੰਡੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਗੰਡੇਂਡੀ.

ਗੰਡਕਾਸੁਤ. ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸੁਤਗੰਡਕਾ ਅਤੇ ਗੰਡਕਾ.

ਗੰਡ ਕਾ ਬੋਹ. ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤੇ ਪਿੰਡ ਕੋਲ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਬੋਹ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਤਿੱਤਰ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ. "ਬੋਹ ਗੰਡ ਕੋ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੰਡਕੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਡਕਾ.

ਗੰਡਕੀਸਿਲਾ. ਗੰਡਕੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਕਾਲੀ ਸ਼ਿਲਾ, ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ. "ਲਲਿਤ ਵਿਲੋਚਨ ਦਲ ਉਤਪਲ ਸੋ। ਤਾਰੇ ਸ਼ਯਾਮ ਗੰਡਕੀਸਿਲ ਸੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀ ਧੀਰੀਆਂ ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਜੇਹੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਗੰਡਕਾ.

ਗੰਡਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਜੀਰਾਂ.

ਗੰਡਾ. ਸੰ. ਗਣ्डਕ—ਗੰਡਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰ ਕੌਡੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ। ੩ ਵਿਘਨ. ਰੁਕਾਵਟ.

ਗੰਡਾਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਡਕ (ਤਲਵਾਰ) ਜੈਸਾ. ਗੰਡਕ ਸਾ. ਛਵੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਾਰਾ ਕੁਤਰੀਦਾ ਹੈ.

ਗੰਡੂਆਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛਾਜਲੀ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਗੰਡੇਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਨੇ (ਪੋਨੇ) ਦੀ ਕੱਟੀ ਅਤੇ ਛਿੱਲੀ ਹੋਈ ਗੰਡ (ਗੱਠ).

ਗੰਢ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋੜ. ਮੇਲ. ਸੰਬੰਧ। ੨ ਗੱਠ. ਗ੍ਰੰਥਿ। ੩ ਮਿਤ੍ਰਤਾ. "ਮਨਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਖਹੁ ਗੰਢ ਲਾਵਣ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਗੰਢੁ.

ਗੰਢਣਾ ਕ੍ਰਿ—ਜੋੜਨਾ. ਗ੍ਰੰਥਿ ਦੇਣੀ. ਗੁਥਨ. ਗੁੰਥਨ. "ਗੰਢੇਦਿਆ ਛਿਅ ਮਾਹ ਤੁਡੇਦਿਆ ਹਿਕੁ ਖਿਨੈ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਗੰਢਨਾ ਗੰਢਣੁ ਗੰਢੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਗੰਢਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਠਾ. ਪਿਆਜ. ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਗੱਠ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਠਾ.

ਗੰਢਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ. "ਛੀਜੈ ਦੇਹ ਖੁਲੈ ਇਕ ਗੰਢਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੱਠ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤੋਂ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੰਢਕੇ. ਗੱਠਕੇ.

ਗੰਢੀ. ਗ੍ਰੰਥੀ. ਗੱਠ. ਗਿਰਹ.

ਗੰਢੀਛੋਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਠਗ, ਜੋ ਗੱਠ ਵਿੱਚੋਂ ਧਨ ਛੁਡਾਲੈਂਦਾ (ਖੋਲ੍ਹਲੈਂਦਾ) ਹੈ.

ਗੰਢੁ. ਦੇਖੋ, ਗੰਢ। ੨ ਸੰਬੰਧ. ਜੋੜ. "ਪੂਤੀ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਸੰਸਾਰਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਸਾਚੈ ਨਾਲਿ ਤੇਰਾ ਗੰਢੁ ਲਾਰੀ."(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੋਸ੍ਤੀ. "ਜਿਚਰੁ ਪੈਨਨਿ ਖਾਵਦੇ ਤਿਚਰੁ ਰਖਨਿ ਗੰਢੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਗੰਢੂਆਂ. ਦੇਖੋ, ਗੰਡੂਆਂ.

ਗੰਤਾ. ਸੰ. ਗਨ੍ਤ੍—ਗੰਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਾਣਵਾਲਾ. "ਸਰਬੰਗੰਤਾ." (ਜਾਪੁ) ਸਭ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗਜ਼ਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਸਰੰਸਾਸਤ੍ਰ ਗੰਤਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਸ਼ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਧਨੁਰਵੇਦ) ਦਾ ਗਜ਼ਾਤਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ.

ਗੰਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਗਨ੍ਤ੍ਰੀ. ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਾਈਏ. ਗੱਡੀ ਆਦਿਕ ਸਵਾਰੀ। ੨ ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲੀ.

ਗੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੈਲ. ਮਲੀਨਤਾ। ੨ ਗੰਦਗੀ. ਗੂੰਹ.

ਗੰਦਗੀ. ਫ਼ਾ ਗੰਦਗੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਸ੍ਠਾ। ੨ ਮੈਲ. ਮਲਿਨਤਾ.

ਗੰਦਮ. ਕਣਕ. ਦੇਖੋ, ਗੋਧੂਮ.

ਗੰਦਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਭ. ਲਗਰ. "ਫਰੀਦਾ ਏ ਵਿਸੁ ਗੰਦਲਾਂ ਧਰੀਆਂ ਖੰਡੁ ਲਿਵਾੜਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਗੰਦਲਾ. ਵਿ—ਮੈਲ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ. ਗੰਦਲਾ.

ਗੰਦਾ. ਫ਼ਾ ਗੰਦਹ ਵਿ—ਮੈਲਾ. ਮਲੀਨ. "ਗੰਦੇ ਭੂਮਿ ਪਈਆਸੁ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ; ੫)

ਗੰਦਾਧੂਆਂ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੈਲਾ (ਅਪਵਿਤ੍ਰ) ਧੂਆਂ.
ਗੰਦਾਧੂਮ } ਤਮਾਖੂ ਦਾ ਧੂੰਆਂ. "ਗੰਦਾਧੂਮ ਵੰਸ ਤੇ ਤਜਾਗਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੰਦੇਰਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੰਡ (ਕੰਦ) ਰੋਟਿਕਾ. ਇਸ ਰੋਟੀ
ਗੰਦੇੜਾ } ਦਾ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕਕ੍ਰਿਯਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪੁਰ ਦੱਖਣਾ ਸਮੇਤ ਵੰਡਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ "ਗੰਦੇੜਾ ਫੇਰਨਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗੰਧ. ਸੰ. ਗਨ੍ਧ. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ—ਮਾਰਨਾ—ਜਾਣਾ—ਮੰਗਣਾ—ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੱਕ (ਨਾਸਿਕਾ) ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਗੁਣ. ਬੂ. ਬਾਸ. ਮਹਕ. "ਸਹਸ ਤਵ ਗੰਧ ਇਵ ਚਲਤ ਮੋਹੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਗੰਧਰਕ। ੪ ਅਹੰਕਾਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਗੰਧੁ।

ਗੰਧਈਆ. ਵਿ—ਸੁਗੰਧਿਤ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ. "ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਸੁਗੰਧ ਗੰਧਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਾਂਧੀ. ਗੰਧ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗੰਧਸਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇਤਰ। ੨ ਡਿੰਗ, ਚੰਦਨ.

ਗੰਧਹਸ੍ਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਹਾਥੀ ਜਿਸ ਦੇ ਗੰਡਾਂ ਤੋਂ ਮਦ ਟਪਕਦਾ ਹੈ.

ਗੰਧਕ. ਸੰ. ਗਨ੍ਧਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਧਰਕ. ਗੋਰਿਚਦ. Sulphur. ਇਹ ਖਾਨਿ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਖਲੜੀ (ਤ੍ਵਚਾ) ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਰਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੈਦ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਵਿ—ਸੂਚਕ. ਜਤਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਗੰਧ (ਬੂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗੰਧਣ. ਸੰ. ਗਨ੍ਧਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਿਲੇਰੀ। ੨ ਹਿੰਸਾ। ੩ ਚੁਗ਼ਲੀ. ਚੁਗ਼ਲਖ਼ੋਰੀ.

ਗੰਧਣਵੈਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਿਲੇਰੀ ਦੇ ਬਚਨ। ੨ ਚੁਗ਼ਲੀ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਣ. "ਗੰਧਣਵੈਣ ਰਤਾ ਹਿਤਕਾਰੀ, ਸਬਦੈ ਸੁਰਤਿ ਨ ਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਗੰਧਬਿਲਾਈ } ਸੰ. ਗਨ੍ਧਬਿਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਸ਼ਕ-
ਗੰਧਬਿਲਾਵ } ਬਿਲਾਈ. ਮੁਸ਼ਕਬਿਲਾਈ ਦੇ ਚਿੱਤੜ ਪਾਸ ਇੱਕ ਗਿਲਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲੇਸਦਾਰ ਪੀਲਾ ਪਦਾਰਥ ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਵੈਦ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਗੰਧਮਾਦਨ. ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਜੰਗਲ ਭੀ ਗੰਧਮਾਦਨ ਕਿਹਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪਹਾੜ ਕੈਲਾਸ ਪਾਸ ਹੈ. ਜੁਗਰਾਫੀਏ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ (Geographical Dictionary) ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਰੁਦ੍ਰਹਿਮਾਲਯ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਦਰਿਕਾਸ਼੍ਰਮ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੂਟ। ੩ ਕੁਮਰ(ਭੇਰਾ), ਜੋ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਪੁਰ ਮਸਤ ਹੈ.

ਗੰਧਮ੍ਰਿਗ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਸਤੂਰਾ. ਉਹ ਮ੍ਰਿਗ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਕਸਤੂਰੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸਤੂਰੀ.

ਗੰਧਰਬ. ਸੰ. ਗੰਧਰ੍ਵ. ਵਿ—ਜੋ ਸੁਗੰਧ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਅਥਵਾ ਜੋ ਗਾਇਨਵਿਦ੍ਯਾ ਧਾਰਣ ਕਰੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਵਲੋਕ ਦਾ ਗਵੈਯਾ. ਅਥਰਵਵੇਦ ਵਿੱਚ ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੬੩੩੩ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਗੰਧਰਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ:—

ਹਾਹਾ, ਹੂਹੂ, ਚਿਤ੍ਰਰਥ, ਹੰਸ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਵਸੁ, ਗੋਮਾਯੁ, ਤੁੰਬਰੁ ਅਤੇ ਨੰਦਿ. ਪੁਰਾਣਕਲਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਦਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ "ਮੁਨਿ" ਅਤੇ "ਪ੍ਰਧਾ" ਕਸ਼੍ (ਕਥ) ਰਿਖੀ ਨੇ ਵਿਆਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਗੰਧਰਵ ਹਨ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਤੋਂ ਹੈ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਅਰਿਸ੍ਟਾ" ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਗੰਧਰਵ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ੩ ਕਸਤੂਰੀ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ। ੪ ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ। ੫ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ। ੬ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਤਿ। ੭ ਘੋੜਾ। ੮ ਪ੍ਰਾਣ। ੯ ਦਿਨ.

ਗੰਧਰਬਨਗਰ } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸ਼ੈਂਦ੍ । ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ
ਗੰਧਰਬਪੁਰ } ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਗੰਧਰਵ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗੰਧਰਬਵੇਦ. ਸੰ. ਗਾਨ੍ਧਰ੍ਵਵੇਦ—ਗਾਂਧਰ੍ਵਵੇਦ. ਇੱਕ ਉਪਵੇਦ, * ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ. ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਇਸ ਉਪਵੇਦ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕ਼ਰਤ ਮੁਨਿ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਾਮਵੇਦ ਨਾਲ ਖਾਸ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਗੰਧਰਬੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਧਰ੍ਵੀ. ਗੰਧਰਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਮਮ ਹੈ ਗੰਧਰਬੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੰਧਰਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦਨ। ੨ ਗੁੱਗਲ.

ਗੰਧਲਾ. ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਗੰਦਲਾ.

ਗੰਧਵਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਗੰਧ ਗੁਣ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵ੍ਯਾਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਤ੍ਯਵਤੀ,ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਤ੍ਸ੍ਯਗੰਧਾ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਜਾਲਿਕ ਮਲਾਹ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਰਾਸ਼ਰ ਰਿਖੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਏ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਛੀ ਦੀ ਬਦਬੂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸੁਗੰਧ ਵਸਾਈ ਅਤੇ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਵ੍ਯਾਸਰਿਖੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਤ੍ਸ੍ਯਗੰਧਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੰਧਵਤੀ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ਰਾਬ। ੪ ਚਮੇਲੀ.

ਗੰਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਕਲੀ.

ਗੰਧਾਗਿਰਿ. ਗੰਧਮਾਦਨ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਮਾਦਨ.

ਗੰਧਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਾਵਰ, ਕੋਹਾਟ, ਬੁਨੇਰ ਆਦਿ ਇਲਾਕਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੂਰਵ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ੧੨੦ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ੧੦੦ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਅਥਰਵਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਂਧਾਰ.

ਗੰਧਾਰਾ. ਵਿ—ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ.

ਗੰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਧਾਰੀ.

ਗੰਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਗੰਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਧ। ੩ ਸੰ. ਰੋਹਿਤ (ਤ੍ਰਿਣਕੁਕੁਮ) ਘਾਹ.

ਗੰਧੀ. ਸੰ. ਗਾਨ੍ਧਿਕ—ਗਾਂਧਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੱਤਾਰ. ਗਾਂਧੀ। ੨ ਸੰ. ਗਨ੍ਧੀ. ਕਸਤੂਰੀਮ੍ਰਿਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਦਗੀ. "ਚਿੰਜੁ ਭਰੀ ਗੰਧੀ ਆਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਗੰਧੀਲਾ. ਵਿ—ਗੰਧਲਾ. ਮੈਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਧੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਬਾਉਰੀਆਂ ਜੇਹੀ

* ਜਿਵੇਂ ਰਿਗਵੇਦਾਦਿਕ ਚਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ, ਉਸ ਤਰਾ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਗਾਂਧਰਵਵੇਦ' ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਮੰਥੀ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਆਜਾਂਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇੱਕ ਜਾਤੀ. ਇਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਪੈਰ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਾਡਾ ਵਡੇਰਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਜਦ ਤੀਕ ਮੁੜ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਸੀਂ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪੱਗ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਾਂਗੇ. ਗੀਧੀਲੇ ਗਧੇ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਸਿਰਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਗੀਧੁ. ਦੇਖੋ, ਗੀਧ। ੨ ਗੀਦ. ਬਦਬੂ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੁਹਿ ਗੀਧੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਦੁਖਦਾਈ ਵਾਕ. ਨਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗੀਧ ਧਾ. "ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਬੋਲਨਿ ਗੀਧੁ." (ਰਾਮ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਗੀਧ੍ਰਬ. ਦੇਖੋ, ਗੀਧਰਬ. "ਗੀਧ੍ਰਬ ਕੋਟਿ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਗੀਧ੍ਰਬਾਨਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ. "ਜਾਣ ਗੀਧ੍ਰਬਾਨਗਰੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਗੀਧ੍ਰਬਿਸ. ਗੀਧਰਵ-ਈਸ਼. ਗੀਧਰਵਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਗੀਧਰਬ.

ਗੀਨ ਗੀਨਲਾ ਬਿਰਛ ਦਾ ਪੋਰਾ. ਗੋਲੀ. "ਵੱਢੇ ਗੀਨ ਤਖਾਣੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਖੰਡ.ਟੁਕੜਾ. "ਸਿਰ ਧੜ ਬਾਹਾਂ ਗੀਨਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਗੀਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਜ਼ (ਗੱਠ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਖ ਅਥਵਾ ਪੌਂਡੇ ਦਾ ਕਾਂਡ। ੨ ਗਣਨਾ. ਸ਼ੁਮਾਰ. "ਤੁਇਅਹੁ ਤ੍ਰਿਭੁਵਣ ਗੀਨਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਗੀਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਖ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਪੋਰੀ ਦਾ ਨਰਮ ਗੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੰਨ੍ਹੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ ਗੀਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਅੱਖ ਦੀ ਕੌਰ. ਪਲਕਾਂ ਦਾ ਮੂਲ। ੪ ਗੱਡੀ ਦੇ ਪਹੀਏ ਦੀ ਪੁੱਠੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਡ.

ਗੀਭਨ. ਸੰ. ਗਾਯਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥੱਲਾ. ਥਾਹ.

ਗੀਭਰੀ. ਵਿ–ਗੀਭੀਰਤਾ ਵਾਲੀ।

ਗੀਭੀਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਗਹਰਾ. ਡੂੰਘਾ. ਅਥਾਹ. "ਗੀਭੀਰ ਧੀਰ ਨਾਮ ਹੀਰ." (ਰਾਮ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਜਾਣਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਭਾਰੀ. ਵੱਡਾ. ਜੈਸੇ–ਗੀਭੀਰਨਾਦ, ਗੀਭੀਰ ਸੂਰ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਲ। ੫ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਗਭੀਰ ੨.

ਗੀਭੀਰੀ. ਵਿ–ਗੀਭੀਰਤਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੀਭੀਰਤਾ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਓਹਰੀ.

ਗੀਮ. ਦੇਖੋ, ਗੰਮਿ ਅਤੇ ਗੰਮਜ.

ਗੀਮਤ. ਦੇਖੋ, ਗੰਮਿਤ ਅਤੇ ਗੰਮਜਤਾ। ੨ ਮਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੌਜ. ਬਹਾਰ। ੩ ਆਨੰਦ ਵਿਨੋਦ। ਗਮਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਫਰ. "ਗੀਮਤ ਕਰਤੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਏ। ਲਵਪੁਰ ਮਾਹੀਂ ਚਲਕਰ ਆਏ." (ਨਾਪ)

ਗੀਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਮਜਤਾ.

ਗੀਮਿ. ਸੰ. ਗਮ੍ਯ. ਵਿ–ਗਮਨਯੋਗ੍ਯ. ਜਾਣ ਲਾਇਕ. "ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਰਬ ਥਾਨ ਗੀਮਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਲਭਨ। ੩ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਲਾਇਕ.

ਗੀਮਿਆ. ਵਿ–ਪਹੁੰਚਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਮ ਧਾ। ੨ ਗਾਵਿਆ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਮਜਾ.

ਗੀਮਿਤ. ਸੰ. ਗਮਿਤ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਗਮ ਧਾ. "ਗਿਆਨ ਗੁਰੁ ਗੀਮਿਤ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗੀਮਜ. ਦੇਖੋ, ਗੰਮਿ. "ਤੈ ਲੋਕ ਗੀਮਜੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗੀਮਜਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹੁੰਚ. ਦਖ਼ਲ.

ਗੀਮਜਾ. ਸੰ. ਗਮਜਾ. ਵਿਆਹੀਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਧਰਮ-ਪਤ੍ਨੀ),ਜੋ ਗਮਨ (ਭੋਗਣ) ਯੋਗਜ ਹੈ। ੨ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਵੇਸ਼ਜਾ ਨੂੰ ਗਮਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੀਜ. ਸੰ. ਜ਼ (ਜ). ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਜ਼ਾਨ. ਸਮਝ। ੨ ਪੰਡਿਤ। ੩ ਵਿ–ਗਜ਼ਾਤਾ. ਜਾਣਨਵਾਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਗੁਣਗੀਜ, ਰਸਗੀਜ.

ਗੀਪ. ਸੰ. ਗ੍ਰਪ੍. ਧਾ–ਜਾਣਨਾ. ਸਮਝਣਾ. ਸਿਖਾਉਣਾ. ਸਮਝਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖਣਾ. ਤਾੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਪਿਆਂ.

ਗੀਸ. ਸੰ. ਗ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾਣਨਾ.

ਗੀਸਾਤ. ਸੰ. ਗ਼ਾਤ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ. ਮਾਲੂਮ.

ਗੀਸਾਤਯੋਵਨਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਯੋਵਨ ਆਏ ਦਾ ਗੀਸਾਨ ਹੋਵੇ.

ਗੀਸਾਤਵ੍ਯ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਗੀਸਾਤਾ. ਸੰ. ਗ਼ਾਤ੍ਰ-ਗੀਸਾਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਗੀਸਾਤਿ ਗੀਸਾਤੀ ਸੰ. ਗ਼ਾਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਪ ਦਾਦੇ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਬਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਪੁਰਖ. "ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਨ੍ਹਨ ਔਰ ਜਿ ਗੀਸਾਤੀ." (ਨਾਪ੍) "ਏਕ ਗੀਸਾਤਿ ਕੋ ਰਹਾ ਨ ਕੋਈ." (ਕਲ੍ਹਕੀ) ੨ ਗ਼ਾਤ੍ਰ. ਗੀਸਾਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗੀਸਾਤਾ.

ਗੀਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨ.

ਗੀਸਾਨਇੰਦ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਗੀਸਾਨਕੂਪ. ਦੇਖੋ, ਗੀਸਾਨਵਾਪੀ.

ਗੀਸਾਨਗੀਮ੍ਯ. ਗੀਸਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਗੀਸਾਨਚਕ੍ਸ਼ੁ. ਸੰ. ਗ਼ਾਨਚਕ੍ਸ਼ੁਸ੍. ਵਿ–ਗੀਸਾਨਰੂਪ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਆਤਮਗੀਸਾਨੀ। ੨ ਅੰਨ੍ਹੇ (ਅੰਧ) ਨੂੰ ਭੀ ਗੀਸਾਨਚਕ੍ਸ਼ੁ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗੀਸਾਨਦੇਵ. ਵਿੱਠਲਪੰਥ ਨਾਮਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਆਲੰਦੀ ਗ੍ਰਾਮ (ਦੱਖਣ) ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ. ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਸਨ ੧੨੭੫ ਵਿੱਚ ਗੀਸਾਨਦੇਵ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਵਿ ਅਤੇ ਆਤਮਗੀਸਾਨੀ ਪੁਰਖ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਦੇਵ.

ਗੀਸਾਨਬੱਧ. ਵਿ–ਗੀਸਾਨ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਵਾਸਤਵ ਗੀਸਾਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਇਕ ਨਰ ਗੀਸਾਨਬੱਧ ਜੇ ਹੋਂਇ। ਤਿਨ ਕੀ ਸ਼ੋਧ ਕਰੇ ਨਹਿ ਕੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਗੀਸਾਨਮਯ. ਵਿ–ਗੀਸਾਨ ਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਵਡੇ ਗੀਸਾਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.

ਗੀਸਾਨਰਤਨਾਵਲੀ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਜੋ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਗੀਸਾਨਵਾਨ. ਵਿ–ਗੀਸਾਨ ਵਾਲਾ. ਗੀਸਾਨੀ.

ਗੀਸਾਨਵਾਪੀ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੂਹ, ਜੋ ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਨਾਲ ਖੋਦਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੀਸਾਨ ਹੀ ਜਲਰੂਪ ਹੋਕੇ ਵਹਿਆ ਹੈ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਨਾਰਸ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਦ 'ਵਿਸ਼੍ਵਨਾਥ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ' ਕੁੱਦਕੇ ਗੀਸਾਨਕੂਪ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਗਪਿਆ.* ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਵਿਸ਼੍ਵਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਤੋੜਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਮਸਜਿਦ ਬਣਵਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਵਿਦਯਮਾਨ ਹੈ.

ਗੀਸਾਨਵੰਤ. ਵਿ–ਗੀਸਾਨਵਾਨ. ਗੀਸਾਨੀ.

ਗੀਸਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨੀ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ। ੩ ਉਹ ਪੁਰਖ ਜਿਸ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਪਰੀਖਯਾ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਗੀਸਾਤਾ, ਸਿੱਖਪੰਡਿਤ.†

ਗੀਸਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਗੀਸਾਪਕ. ਸੰ. ਗ਼ਾਪਕ. ਵਿ–ਜਤਲਾਨੇ ਵਾਲਾ. ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੀਸਪ ਧਾ.

ਗੀਸਾਪਨ. ਸੰ. ਗ਼ਾਪਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਤਲਾਨਾ. ਸਮਝਾਉਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ.

ਗੀਸਾਰਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੀਸਾਰ੍ਵੀਂ ਤਿਥਿ, ਏਕਾਦਸ਼ੀ.

ਗੀਸਾਰਹ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਰਹ.

ਗੀਸਾਰਵ. ਵਿ–ਗੀਸਾਰਵਾਂ. ਏਕਾਦਸ਼. "ਗੀਸਾਰਵ ਬਰਖ ਵਿਤੀਤ ਭਯੋ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗੀਸਾੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆੜਕੀ.

ਗੀਸੇਯ. ਦੇਖੋ, ਗੀਯ ੨.

ਗੁਸ. ਸੰ. ਗ੍ਰਸ੍. ਧਾ–ਖਾਣਾ. ਨਿਗਲਣਾ. ਘੇਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲਗੁਸ. "ਪਰੇ ਕਾਲਗੁਸ ਕੂਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਸਟ. ਦੇਖੋ, ਗਰਿਸ੍. "ਹੇ ਪਪੀਲਕਾ ਗੁਸਟੇ !" (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗੁਸਤ. ਸੰ. ਗ੍ਰਸਿਤ-ਗ੍ਰਸ੍ਤ. ਵਿ–ਗ੍ਰਸਿਆਹੋਇਆ. ਘੇਰਿਆਹੋਇਆ. ਫੜਿਆਹੋਇਆ. "ਜਿਉ ਗੁਸਤ ਬਿਖਈ ਧੰਧ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਗ੍ਰਹਸ੍ਥ–ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰਬਾਰੀ. ਗ੍ਰਿਹ (ਘਰ) ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਸਤਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਬਡੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਗੁਸਤਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਸਣ ਵਾਲੀ ਫਾਂਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਗੁਸਤਿ. ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਤ ੨. "ਸਖੀ ਸਹੇਰੀ ਮੇਰੈ ਗੁਸਤਿ ਅਨੰਦ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਗੁਸਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ.

ਗੁਸਨ ਗੁਸਨਾ ਸੰ. ਗ੍ਰਸਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਣਾ. ਨਿਗਲਣਾ. "ਕਾਇਆ ਕਾਕ ਗੁਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪਕੜਨਾ. ਫਸਾਉਂਣਾ. ਗ੍ਰਹਣ. "ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਤੀ ਰੰਗਰਾਤਿਆ ਤਾਤੇ ਗਰਭਿ ਨ ਗੁਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫਸਣਾ.

ਗੁਸਿਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਤ.

ਗੁਹ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹ੍. ਧਾ–ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ,ਲੈਣਾ, ਪਕੜਨਾ (ਫੜਨਾ),ਅਟਕਾਉਣਾ, ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਹਣ (ਗਰਿਫਤ) ਸ਼ਕਤਿ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ ਪਿੰਡ. ਅਰਥਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਚਾਹੇ ਬੇਅੰਤ ਗ੍ਰਹ ਹਨ, ਪਰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਜੋਤਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਨੌ ਗ੍ਰਹ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿਆਹ ਯਗ੍ਯ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਵਗ੍ਰਹ। ੩ ਹਠ. ਜਿਦ। ੪ ਉੱਦਮ। ੫ ਗ੍ਯਾਨ। ੬ ਨੌ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਗ੍ਰਹ ਨੌ ਮੰਨੇ ਹਨ. "ਸੂਨ ਸੂਨ ਗ੍ਰਹ ਆਤਮਾ ਸੰਮਤ ਆਦਿ ਪਛਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਅਰਥਾਤ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦। ੭ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੮ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹ.

ਗੁਹਣ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਕੜਨਾ। ੩ ਅਰਥ ਦਾ ਸਮਝਣਾ। ੪ ਸੂਰਜ,ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਆਵਰਣ (ਪੜਦੇ) ਵਿੱਚ ਆਜਾਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਅਥਵਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕੀਏ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਰਾਹੁ ਅਤੇ ਕੇਤੁ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਗ੍ਰਸੇ ਜਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਚੰਦ੍ਰਗ੍ਰਹਣ, ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਅਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਮੱਧ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਸੂਰਜਗ੍ਰਹਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੂਰਜਗ੍ਰਹਣ ਕੇਵਲ ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਗ੍ਰਹਣ ਕੇਵਲ ਪੂਰਣਿਮਾ (ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ) ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਵਿਪਦਾ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਦਾਨ ਜਪ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਅਸ਼ੁੱਧਿ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਰਹੇਜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭ੍ਰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ.

"ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਮਜਨ ਕਰਿ ਸੂਚੇ,
ਕੋਟਿ ਗ੍ਰਹਣ ਪੁੰਨ ਫਲ ਮੂਚੇ."
(ਗਉ ਮ: ੫)

---

* ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਪੁੱਟਕੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਦਿੱਤਾ.

† ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਆਪਣੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ (ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ) ਇਉਂ ਦਸਦੇ ਹਨ—ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੀਵਾਨਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖਜਾਨਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਗੁਰਦਿਆਲਸ੍ਰਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਮੋਲਸਿੰਘ, ਕੋਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁਰਤਸਿੰਘ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ. ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਰਾਮਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਅੰਤਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਚੰਦਾਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਥਾ ਲਈ. ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸੁਰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਸੰਤਸਿੰਘ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਨੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹੇ, ਭਾਈ ਸੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਾਟੜਾ ਕਵਿਰਾਜ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਵੀਰਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਬਾਰ ਜਾਰੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗ੍ਰਹਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ.

ਗ੍ਰਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹਣ.

ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਵਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

ਗ੍ਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹ.

ਗ੍ਰਹਿਓ. ਗ੍ਰਸਿਆ। ੨ ਗ੍ਰਿਹ (ਘਰ) ਦਾ. "ਗ੍ਰਹਿਓ ਸੇਵਕ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਹਿਤ. ਵਿ–ਗ੍ਰਿਹੀਤ. ਫੜਿਆਹੋਇਆ. "ਸਤਜ ਰਹਿਤ ਪਾਪ ਗ੍ਰਹਿਤ." (ਕਲਕੀ)

ਗ੍ਰਹਿਤਾ. ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਗ੍ਰਹਿਤਾ.

ਗ੍ਰਹਿਮੇਧੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਮੇਧਿਨ. ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ, ਜੋ ਬਲਿਦਾਨ (ਕੁਰਬਾਨੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਘਰਬਾਰੀ. "ਇਹ ਆਸ੍ਰਮ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰਹਿਮੇਧੀ ਕਾ ਹੋਵੈਗਾ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗ੍ਰਹੇਸੁਰ / **ਗ੍ਰਹੇਸੁਰੀ** ਗ੍ਰਿਹੇਸ਼੍ਵਰ-ਗ੍ਰਿਹੇਸ਼੍ਵਰੀ. ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਿਕਾ. ਗ੍ਰਿਹ–ਈਸ਼੍ਵਰ-ਗ੍ਰਿਹ-ਈਸ਼੍ਵਰੀ.

ਗ੍ਰਜਸਤਾਨ. ਗਰਦੇਜ਼ਸਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦੇਜ. "ਗ੍ਰਜਸਤਾਨ ਗਾਜੀ." (ਕਲਕੀ)

ਗ੍ਰਬਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰੰਦਣਾ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਗ੍ਰੰਨ੍ਹਣਾ.

ਗ੍ਰਦੇਜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦੇਜ ਅਤੇ ਗਰਦੇਜੀ.

ਗ੍ਰਭ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭ. "ਤੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਵਹਿ ਗ੍ਰਭਜੋਨੀ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਗ੍ਰਭ੍. ਧਾ–ਪਕੜਨਾ, ਜਮਾ ਕਰਨਾ, ਲੈਣਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪਕੜ. ਗਰਿਫ਼ਤ.

ਗ੍ਰਭਿ. ਗਰਭ ਮੇਂ. "ਜੀਉ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰਭਿ ਵਾਸੇ." (ਬਾਵਨ)

ਗ੍ਰਾ. ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਗ੍ਰਾਹਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਰਗ੍ਰਾ ਬੋਰਹਾ." (ਸਨਾਮਾ) ਸਰ (ਤੀਰ) ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿੱਲਾ.

ਗ੍ਰਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾ। ੨ ਭਾਵ–ਅਹਾਰ. "ਗ੍ਰਾਸ ਦੇਹੁ ਪਰ ਬਾਸ ਨ ਦੇਉ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਸਾਸ ਗ੍ਰਾਸ ਕੋ ਦਾਤੋ ਠਾਕੁਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗ੍ਰਾਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਸਨਾ. "ਜਮਹਿ ਗ੍ਰਾਸੇ ਬੇਟ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਾਸਿ. ਗ੍ਰਾਸ ਕਰਦੇ. ਭਾਵ–ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਾਸ. "ਸਾਸਿ ਗ੍ਰਾਸਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਅਹਾਰ ਕਰਦੇ। ੨ ਗ੍ਰਸਕੇ. ਗ੍ਰਸਨ ਕਰਕੇ. "ਹਉਮੈ ਗ੍ਰਾਸਿ ਇਕਤੁ ਬਾਇ ਕੀਏ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਗ੍ਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਗਰਾਹ ੨.

ਗ੍ਰਾਹਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਰੀਦਾਰ. ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਗਾਹਕ। ੩ ਫੈਧਕ। ੪ ਬਾਜ, ਜੋ ਤਿੱਤਰ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫੜਲੈਂਦਾ ਹੈ.

ਗ੍ਰਾਹਜ / **ਗ੍ਰਾਹਜਿ** / **ਗ੍ਰਾਹਜੁ** ਸੰ. ਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. ਵਿ–ਲੈਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਲਾਇਕ. "ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਸਭ ਕਿਛੁ ਗ੍ਰਾਹਜ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸੰਚਿ ਬਿਖਿਆ ਲੇ ਗ੍ਰਾਹਜੁ ਕੀਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਸ੍ਰਤਿ ਸੰਤੋਖੁ ਗ੍ਰਾਹਜਿ ਲਯੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਜਾਣਨ ਲਾਇਕ.

ਗ੍ਰਾਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਕੀ. ਗ੍ਰਾਸ। ੨ ਸੰ. ਗ੍ਰਾਹਿਨ. ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਫੜਨ ਵਾਲਾ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਾਹਜ.

ਗ੍ਰਾਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਂਵ. ਪਿੰਡ. "ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਸਭ ਫਿਰਿਆ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੩ ਰਾਗ ਦੀ ਸ੍ਰਰਗਮ ਦੀ ਦਿਸ੍ਰਥਿਤੀ ਦਾ ਮੂਲਰੂਪ ਸੁਰ (ਸੁਰ). ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ, ਮਧ੍ਯਮ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਤਿੰਨ ਗ੍ਰਾਮ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨਾਉਂ 'ਨੰਦਨਾਵਰਤ,' 'ਸੁਭਦ੍ਰ' ਅਤੇ 'ਜੀਮੂਤ' ਹਨ. ਸ਼ੜਜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਜੋ ਬਾਕੀ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਫੈਲਾਉ ਕਰੀਏ ਤਦ ਸ਼ੜਜ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਮੱਧ੍ਯਮ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣੋ. ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਚਮ ਤੀਸਰਾ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ.

ਕਈ ਸੰਗੀਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ 'ਮੰਦ੍ਰ' ਗ੍ਰਾਮ ਸ਼ੜਜ ਹੈ, ਮਧ੍ਯਮ 'ਮਧ੍ਯ' ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਾਦ 'ਤਾਰ' ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ.

ਗ੍ਰਾਮਪਾਲ / **ਗ੍ਰਾਮਾਧੀਸ਼** ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਡ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਵਿਸਵੇਦਾਰ। ੨ ਨੰਬਰਦਾਰ.

ਗ੍ਰਾਮੀਣ / **ਗ੍ਰਾਮੀਨ** ਵਿ–ਦੇਹਾਤੀ. ਪੇਂਡੂ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਲੋਕ. "ਕਹੈਂ ਸੁ ਮਾਨੈ ਨਹਿ ਗ੍ਰਾਮੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗ੍ਰਾਮ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਿੰਡ ਦਾ. ਪੇਂਡੂ। ੨ ਗੱਵਾਰ. ਮੂਰਖ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕਾਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੱਵਾਰੂ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਜਾਣ। ੪ ਪਿੰਡ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਧੇ ਸੂਰ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂ.

ਗ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ, ਭਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਿਸ੍ਟ. "ਗਦਾ ਗ੍ਰਿਸਟ ਪਾਣੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਗਿੱਠ. ਦੇਖੋ, ਗਿਸਟ. "ਮੁਸ੍ਟਿ ਅੰਗੁਸਟ ਗ੍ਰਿਸ੍ਟੰ ਪ੍ਰਮਾਣੰ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਗ੍ਰਿਸ੍ਤ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰੁਸ਼. ਭਾਰਯਾ (ਜੋਰੂ) ਸਾਥ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਆਸ਼੍ਰਮ. "ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਸ੍ਤ ਉਦਾਸ ਰਹਾਈ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) ੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗ੍ਰਸਿਤ ਦੀ ਥਾਂ ਗ੍ਰਿਸ੍ਤ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗ੍ਰਿਹ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ. "ਗ੍ਰਿਹ ਬਨ ਸਮਸਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਕੁਟੁੰਬ. ਕੁੰਬਾ. ਪਰਿਵਾਰ. "ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਹ ਗੁਰਬਚਨਿ ਉਦਾਸੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਨਵਗ੍ਰਹ.

ਗ੍ਰਿਹਸਤ / **ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ** / **ਗ੍ਰਿਹਸਥ** / **ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ** / **ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ** ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਸ੍ਤ. ਗ੍ਰਿਹਸਥਆਸ਼੍ਰਮ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥਾਸ਼੍ਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. "ਗ੍ਰਸਤਨ ਮੇ ਹੂੰ ਬਡੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਿਹਣੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਣੀ–ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ ਵਾਲੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ.

ਗ੍ਰਿਹਧਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦਾ ਧਰਮ. ਗ੍ਰਿਹਸਥਾਸ਼੍ਰਮ ਦਾ ਧਰਮ. "ਗ੍ਰਿਹਧਰਮ ਗਵਾਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨ ਭੇਟੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਗ੍ਰਿਹਬਸਤ੍ਰ. ਤੰਬੂ. ਦੇਖੋ, ਬਸਤ੍ਰਗ੍ਰਿਹ। ੨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੱਤਿਆ ਅਤੇ ਬੁਣਾਇਆ ਵਸਤ੍ਰ.

ਗ੍ਰਿਹਭਉਣ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਹਚਕ੍ਰ. ਸੂਰਜਾਦਿ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ। ੨ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਗੇੜਾ. "ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਉਣੁ। ਸੁਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਗ੍ਰਿਹਭਉਣ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਿਹਮੇਧੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹਮੇਧੀ.

ਗ੍ਰਿਹਾਰਥ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਾਰ੍ਥ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਿਹ (ਘਰ) ਦੇ ਅਰ੍ਥ (ਪਦਾਰਥ). ਗ੍ਰਿਹਾਰ੍ਥ। ੨ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ. "ਪ੍ਰਿਗ ਸਨੇਹੰ ਗ੍ਰਿਹਾਰਥਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਿਹਿ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਘਰ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ.

ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਘਰਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹਣੀ.

ਗ੍ਰਿਹੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਨ. ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ. ਘਰਬਾਰੀ. "ਜੋਗੀ ਗ੍ਰਿਹੀ ਪੰਡਿਤ ਭੇਖਧਾਰੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ੨ ਗ੍ਰਿਹ–ਹੀ. ਘਰ ਹੀ. "ਗ੍ਰਿਹੀ ਅੰਤਰਿ ਸਾਚਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਗ੍ਰਿਹੀਤ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹੀਤ. ਵਿ–ਪਕੜਿਆ (ਫੜਿਆ) ਹੋਇਆ। ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਮਨਜੂਰ ਕੀਤਾ। ੩ ਹਾਸਿਲ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਕੀਤਾ.

ਗ੍ਰਿਹੀਤ੍ਵਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹੀਤ੍ਵਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ. ਫੜਕੇ. "ਗ੍ਰਿਹੀਤ੍ਵਾ ਜਥੈ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੈ ਅਪਾਰੈ." (ਪਾਰਸ੍ਰਾਵ)

ਗ੍ਰਿਹੁ. ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹ. "ਧੰਨੁ ਸੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਗਟੀ ਆਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਗ੍ਰਿਹਸਥ. "ਜਉ ਗ੍ਰਿਹੁ ਕਰਹਿ ਤ ਧਰਮੁ ਕਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਘਰ ਵਾਲਾ. ਪਤਿ. "ਗ੍ਰਿਹੁ ਵਸਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨਾ ਹਉ ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਗ੍ਰਹ੍. ਮੰਗਤਾ. ਭਿਖਾਰੀ. ਘਰ ਮੰਗਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰੀਜਨ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਜ੍ਞਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾਜਰ। ੨ ਸ਼ਲਗਮ ੩ ਲਸਨ.

ਗ੍ਰਿਧ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਧ੍. ਧਾ–ਚਾਹਣਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਲਲਚਾਉਣਾ.

ਗ੍ਰਿਧ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਰਝ. ਗੀਧ. ਗਿੱਧ. ਮਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਲਲਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਧ.

ਗ੍ਰੀਖਮ. ਸੰ. ਗ੍ਰੀਸ਼੍ਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਖ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਰੁੱਤ. ਨਿਦਾਘ. ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੀ ਰੁੱਤ. "ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤਿ ਅਤਿ ਗਾਖੜੀ ਜੇਠਿ ਅਖਾੜੈ ਘਾਮ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਟਰਿਤੁ.

ਗ੍ਰੀਵ. ਗਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੀਵਾ. ਸਮਾਸ ਹੋਣ ਪੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਗ੍ਰੀਵਾ ਦੀ ਥਾਂ ਗ੍ਰੀਵ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਸੁਗ੍ਰੀਵ. ਸੁੰਦਰ ਗ੍ਰੀਵਾ (ਗਰਦਨ) ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰੀਵਾਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਜਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਫਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਿ–ਗਲ਼ ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰੀਵਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਦਨ. ਗਲ। ੨ ਸੰਘੀ. ਘੰਡੀ.

ਗ੍ਰੀਵਾਅਰਿ. ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ) ਖੜਗ ਨਾਲ਼ ਗਰਦਨ ਕੱਟੀਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਫਾਂਹੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਗ੍ਰੋ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿ. ਗੋਹ. "ਧਨ ਦਾਰਾ ਸੰਪਤਿ ਗ੍ਰੋਹ." (ਬਸੰ ਮ: ੯) "ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਦੇਹ ਗ੍ਰੋਹ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਗ੍ਰੋਹਣ / **ਗ੍ਰੋਹਣਿ** ਘਰ ਵਾਲੀ ਵਹੁਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹਿਣਿ. ਗੋਹਣਿ. "ਸੁਨਤ ਸੋਕ ਕੀਨਸ ਯੁਤ ਗ੍ਰੋਹਣ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗ੍ਰੰਥ. ਸੰ. ਗ੍ਰਨ੍ਥ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰੰਥਣ. ਗੁੰਦਣਾ। ੨ ਪੁਸ੍ਤਕ (ਕਿਤਾਬ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਜਮੂੰਨ ਗੁੰਦੇਗਏ ਹਨ.

ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ. ਸਾਰੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਮਹਾਮਾਨ੍ਯ ਪੁਸ੍ਤਕ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸ੍ਰਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ (ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਾਉਣਾ ਆਰੰਭਿਆ. ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਭਗਤ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪ੍ਤ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਸਾਲ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਬੀੜਾਂ (ਜਿਲਦਾਂ) ਦੇਖੀਆਂਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ:–ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ. (੨) ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ. (੩) ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ:–

(੧) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਜਿਲਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕ਼ਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਤੀਕ ੩੦ ਰਾਗ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਪੌੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਮੁੰਦਾਵਨੀ ਤੀਕ ੫੭੫੧ ਹੈ. ਇਹ ਬੀੜ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਿਲਦ ਕਿਤਾਬੀ ਅਰ ਸਾਰੇ ਪਤ੍ਰੇ ੯੭੫ ਹਨ,* ਹਾਸ਼ੀਆ ਹਰੇਕ ਪਤ੍ਰੇ ਦਾ ਨਵਾਂ ਚੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕ਼ਲਮ ਤੋਂ ਜਪੁ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਨੇ ੫੪੧ ਪੁਰ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਸ੍ਹਖ਼ਤ ਹਨ.

ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ–"ਰਹੁ ਰਹੁਰੀ ਬਹੁਰੀਆ"–ਅਤੇ–"ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ ਨ ਕਰਵਟ ਤੇਰੀ"–ਦੇ ਮੱਧ–"ਦੇਖਹੁ ਲੋਗਾ"–ਨੰਬਰ ੩੫ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਕੇ ਹਰਤਾਲ ਨਾਲ਼ ਕਟਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਹੈ. ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਕੇ ਫੇਰ ਉੱਪਰ

* ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਗ ੩ਤਕਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਸੰਸ੍ਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਜੇ ਸਫੇ ਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਲਮ ਫੇਰੀਹੋਈ ਹੈ.

ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਈ ਖਾਲੀ ਪੜ੍ਹੇ ਛੱਡਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਗਲਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੜ੍ਹੇ ਅਜੇਹੀ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਹਨ ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜੈਸੇ ਪੰਨਾ ੬੦ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸਾ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪੜ੍ਹੇ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹਨ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ੭ ਪੜ੍ਹੇ ਖਾਲੀ ਹਨ, ਆਦਿ. ਅਰ ਨੌਵੇਂ ਮਹਲ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ।

(੨) ਮਾਂਗਟ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਮੰਗਕੇ ਅਥਵਾ ਲਹੌਰ ਜਿਲਦ ਬੰਧਵਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਨਕਲ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤੀਸ ਹੀ ਰਾਗ ਹਨ ਅਰ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੫੭੫੭ ਹੈ. ਇਹ ਬੀੜ ਹੁਣ ਮਾਂਗਟ (ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਹੈ. ਜਿਲਦ ਕਿਤਾਬੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਹੈ. ਪੜ੍ਹੇ ੪੬੭ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਗਟ.

ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਹੈ—

(ੳ) ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ਵਿੱਚ–"ਅਉਧੂ ਸੋ ਜੋਗੀ ਗੁਰੁ ਮੇਰਾ। ਇਸ ਪਦ ਕਾ ਜੋ ਕਰੈ ਨਿਬੇਰਾ।" ਸ਼ਬਦ ਹੈ.*

(ਅ) ਰਾਮਕਲੀ ਵਿੱਚ ਮ:੫–"ਰੁਣਝੁਣਝਣਾ"–ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਥਾਂ, ਪੂਰੇ ਚਾਰ ਪਦ ਹਨ.

(ੲ) ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

(ਸ) ਸਾਰੰਗ ਵਿੱਚ–"ਛਾਡਿ ਮਨ, ਹਰਿਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗ"–ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

(ਹ) ਅੰਤ ਵਿੱਚ–"ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਲਖ ਮਹੰਮਦਾ"–"ਏਸੁ ਕਲੀਓਂ ਪੰਜ ਭੀਤੀਓਂ"–ਅਤੇ–"ਦਿਸਟਿ ਨ ਰਹੀਆ ਨਾਨਕਾ"–ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕ ਹਨ.

(ਕ) "ਬਾਇ ਆਤਸ ਆਬ"–ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਸੋਲਾਂ ਪਦਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

(ਖ) "ਆਸਨ ਸ਼ਾਪ ਨਿਰਾਲਮ ਰਹੈ"–ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਕੇ–"ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਬੈਰਾਗੀ ਸੋਈ"–੨੫ ਪਦਾਂ ਦੀ ਰਤਨਮਾਲਾ ਨਾਮਕ ਬਾਣੀ ਹੈ.

(ਗ) ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸਿਵਨਾਭਿ ਰਾਜੇ ਕੀ ਵਾਰਤਿਕ ਪਾਠ ਹੈ.

(ਘ) ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ–ਲਿਖੀ ਹੈ. ਜੇ ਰਾਮਕਲੀ ਅਤੇ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਨੰਬਰ ਛੱਡਦੇਈਏ, ਤਦ ਕੇਵਲ ਸੱਤ ਨੰਬਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਭੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਅਸਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤਰੇ ੭੪੧ ਹਨ. ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਹਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੂਜਰੀ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਹੋਰ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ–

ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਰਸੀ ਕਾਇ ਰੇ
ਚਿੰਤਾ ਅਚਿੰਤ ਕਲਪਤਰੋ ॥
ਕੋਣ ਪਾਸਿ ਹਉ ਮਾਗਤ ਆਛਉ
ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਜੈ ਲਾਛ ਬਰੋ ॥ ੧ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦੇ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਨੁ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਚਉ
ਨਾਮ ਵਖਾਣਉ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਸੀ
ਸਨਿਆਸੀ ਸਿਵ ਰਾਚੀਲੇ ॥
ਤਾਚੀ ਦਾਸੀ ਮਹਾ ਅਸਟ ਸਿਧਿ
ਨਾਹੀ ਕਾਜੁ ਹਮਾ ਤਿਸੁ ਸੇਤੀ ॥ ੨ ॥
ਧਾਤੁਰਬਾਜੀ ਰਸਾ ਉਪਜੀਲੇ
ਤਜਿਲੇ ਏਹ ਕੁਬੁਧੀ ॥
ਮਨਿ ਭੀਤਰਿ ਬੀਚਾਰਿ ਨ ਦੇਖਹਿ
ਗੋਬਿੰਦਭਗਤਿ ਭਲੀ ਰਸੁ ਸੁਧੀ ॥ ੩ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਰੀ ਬਾਤ ਸੁਣੀਜੈ
ਕਹੁ ਕਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਨੈਣੀ ॥
ਗੋਬਿੰਦਨਾਮ ਚਰਿਤ ਸਦਾ ਹਰਿ
ਗੋਬਿੰਦੁ ਸਦਾ ਸੰਤ ਕੀ ਬੈਣੀ ॥ ੪ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਰੀ ਭਾਉ ਭਾਗਵਤੁ
ਮਾਨ ਮਛਰ ਮਦ ਰਹਤਾ ॥
ਬਦਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸੁਨਿ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ
ਮਾਗਉ ਜੋ ਸੰਸਾਰਿ ਬਿਰਕਤਾ ॥ ੫ ॥

ਐਸੇ ਹੀ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਸੰਮਤ ੧੯੪੨ ਦੀ ਲਿਖੀਹੋਈ ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਛੀ ਨੰਬਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ– "ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਜਾਂਕੀ ਹੈ ਕਿਰਣੀ ਧਰਤੀ ਜਾਕਾ ਬੇਟੋ."

(੩) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਦੇ ਮਕ਼ਾਮ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨–੬੩ ਵਿੱਚ ਜੋ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਕੰਠ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਲਿਖਵਾਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਸਮੇਤ ੩੧ ਰਾਗ ਹਨ, ਅਰ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਪੌੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਜਪੁ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੀਕ ਗਿਣਤੀ ੫੯੬੭ ਹੈ.

ਇਸ ਵਿੱਚ–"ਸੋਪੁਰਖੁ"–ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਰ ੧੧੫ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਲੋਕ "ਬਲ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ"–ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਰਠਿ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤੁਕ ਪਹਿਲਾਂ "ਖਲਾਸੇ" ਪਾਠ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ "ਖਾਲਸੇ" ਸ਼ਬਦ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਠ "ਖਾਲਸੇ" ਹੈ. ਇਹ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਜਿਲਦ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਕੁਪਰਹੀੜੇ ਦੇ ਜੰਗ "ਵਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ" ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ-ਦਲ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜਾਂਦੀਰਹੀ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਕਾਪੀਆਂ ਹੋਚੁਕੀਆਂ ਸਨ.*

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪਦ, ਸ਼ਬਦ, ਸਲੋਕ, ਛੰਤ, ਪੌੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਅਮਰਦਾਸ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ.	੯੬੯
ਅਰਜਨ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ	੨੩੧੨
ਅੰਗਦ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ (ਕੇਵਲ ਸਲੋਕ) . .	੬੩
ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ, ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ੩, ਪਦ .	੮
ਸਧਨਾ	੧
ਸੁੰਦਰ, ਰਾਮਕਲੀ ਸਦੁ, ਪਦ . . .	੬
ਸੂਰਦਾਸ†.	੨
ਸੈਣ	੧
ਕਬੀਰ ਜੀ.	੫੩੪
ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ, ਸਲੋਕ. . .	੧
ਜੈਦੇਵ	੨
ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ	੧੧੫
ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ	੫
ਪੰਨਾ	੪
ਨਾਨਕਦੇਵ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ.	੬੪੭
ਨਾਮਦੇਵ	੬੨
ਪਰਮਾਨੰਦ.	੧
ਪੀਪਾ	੧
ਫਰੀਦ ਜੀ.	੧੨੩
ਬੇਣੀ	੩
ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯੇ.*	੧੨੩
ਭੀਖਨ	੨
ਮਰਦਾਨਾ, ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ ਵਿੱਚ ਸਲੋਕ.	੩
ਰਵਿਦਾਸ.	੪੦
ਰਾਮਦਾਸ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ	੬੩੮
ਰਾਮਾਨੰਦ	੧

ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਗ੍ਰਸਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਰਾਂ ਪੁਰ ਨੌਂ ਧੁਨੀਆਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਧੁਨੀਆਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਹੀ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.

ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਨਾਲ "ਗੁਰੂ" ਸ਼ਬਦ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਤੋਂ ਲਾਉਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁਤਾ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ.

ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਭੀ "ਗੁਰੂ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਸ਼ਬਦ.

ਕਵਿਕੁਲ ਦੇ ਰਤਨ ਸੰਤ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਆਨੰਦ ਕੋ ਘਰ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਸਰ ਹੈ ਕਿ
ਦੇਵਨ ਕੋ ਤਰ* ਹੈ ਕਿ ਗਜਾਨ ਕੋ ਸਮਾਜ ਹੈ,
ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੋ ਕਾਲ ਹੈ ਕਿ ਰੀਤਿ ਹੀ ਕੀ ਪਾਲ ਹੈ ਕਿ
ਭਾਰਤੀ ਕੋ ਮਾਲ ਹੈ ਕਿ ਭੁਵ ਕੋ ਜਹਾਜ ਹੈ,
ਵੇਦ ਕੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਜੋ ਰੂਪ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੈ ਕਿ
ਮੋਖ ਹੂੰ ਕੋ ਕਾਂਤਿ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੀ ਵਿਰਾਜ ਹੈ,
ਰਾਗਨ ਕੋ ਬਾਗ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਕੋ ਭਾਗ ਹੈ ਕਿ
ਧਰਾ ਕੋ ਸੁਹਾਗ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥਮਹਾਰਾਜ ਹੈ.

(ਅ) ਏਕ ਹੀ ਚਢਾਏ ਫਲ ਚਾਰੋਂ ਫਲ ਦੇਤ ਜੋਈ
ਯਾਮੈ ਕੋਟਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਚੀਤਿ ਆਛੇ ਧਸਗੇ,
ਪਾਤਕੀ ਮਲੀਨ ਅਕੁਲੀਨ ਛੀਨ ਦੀਨਨ ਕੇ
ਜਾਂਕੇ ਨੈਕ ਦੇਖਤੇ ਕਰੋਰੇਂ ਪਾਪ ਨਸਗੇ,
ਆਲਸੀ ਅਭਾਗੀ ਛੀਰੁ ਭੋਗਨ ਕੇ ਰਾਗੀ ਮੂਢ
ਬਾਨੀ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੋ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮਸੁਧਾ ਰਸਗੇ,
ਫਸਗੇ ਫਬੀਲੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਜੋ ਨਿਹਾਰੇ ਨੈਨ
ਗ੍ਰੰਥਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਹਮਾਰੇ ਮਨ ਬਸਗੇ.

(ੲ) ਤੋਲੋ ਹੀਯੇ ਧੀਰਜ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੇ ਬਸੇਰੋ ਕੀਨ
ਜੋਲੋ ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ ਨ ਕਟਾਛਬਾਨ ਮਾਰਜੋ ਹੈ,
ਤੋਲੋ ਤਮ ਤੋਮ ਹੈ ਜਹਾਨ ਮੈ ਘਨੇਰੋ ਨੀਚ
ਜੋਲੋ ਮਾਰਤੰਡ ਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਬਿਥਾਰਜੋ ਹੈ,
ਤੋਲੋ ਦੁਖ ਦਾਰਦ ਸੋਂ ਦੀਨਤਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤ
ਜੋਲੋ ਦੇਵਤਰੁ ਕੇ ਸਮੀਪ ਨ ਪਧਾਰਜੋ ਹੈ,
ਤੋਲੋ ਪੀਨ ਪਾਪਨ ਕੇ ਭੁੰਡਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਗਾਜੈਂ
ਜੋਲੋ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਨ ਨਿਹਾਰਜੋ ਹੈ.

(ਸ) ਧੰਨਜ ਕੁਲ ਗੋਤ੍ਰ ਤਾਂਕੋ ਜਨਨੀ ਜਨਕ ਧੰਨਜ
ਪੂਜਨੀਯ ਸੋਈ ਚੰਦ੍ ਸੂਰਜ ਵਰਨ ਕੋ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੈ ਪ੍ਰਨਾਮ ਤਾਂਕੋ
ਹੋਤਭਾ ਪ੍ਰਮੋਦ ਵਾਂਕੋ ਲਾਖੋਂ ਹੀ ਵਰਨ ਕੋ,
ਨੈਕ ਜੋ ਨਿਹਾਰੈ ਕੋਟਿ ਪਾਤਕ ਪਲੈਹੈਂ ਬੇਗ
ਚਾਰੋਂ ਫਲ ਦੇਤ ਚੋਖੇ ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਵਰਨ ਕੋ,
ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸੋਂ ਅਭੀਤਹ੍ਵੈ ਉਚਾਰਜੋ ਜਾਸ
ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਕੋ ਏਕ ਹੀ ਵਰਨ ਕੋ.

(ਹ) ਸ਼ੁੱਨ ਕੰਠ ਕੀਏ ਖੁਸ਼ੀ ਮੋਜ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਬੇਸ਼
ਗੀਨ ਜੋ ਅਨਾਦਿ ਕੀ ਝਟਾਕ ਹੀਏ ਖੋਲਹੈ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਭਾਗ ਭਾਲ ਕੇ ਭਲਾਈ ਭੂਰਿ
ਧੁੰਸਕੈ ਅਘੋਘ ਭਾਰੀ ਮੋਦ ਮੈ ਝਕੋਲਹੈ,
ਕੁਲਤੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੂਪ ਭੀਤਿ ਕੋ ਜੁ ਭੇਨ ਭੀਮ
ਪ੍ਰੇਮਸੁਧਾ ਸਿੰਧੁ ਮੈ ਧਕੇਲ ਜੀਵ ਘੋਲਹੈ,
ਹ੍ਵੈਰਹਰੋਜੋ ਅਲੋਲ ਚੀਤ ਛੋਰਕੈ ਕਲੋਲ ਬੋਲ
ਏਕ ਏਕ ਬੋਲ ਗ੍ਰੰਥਨਾਥ ਕੋ ਅਮੋਲਹੈ.

(ਕ) ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭੁਰੋਸੋ ਹੈ ਜਮੀਨ ਕੋ ਜਮਾਨੇ ਬੀਚ
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭੁਰੋਸੋ ਜੋਰ ਚਾਕਰੀ ਜਹਾਜ ਪੈ,
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭੁਰੋਸੋ ਭਾਰੀ ਸ਼ਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੀਤ
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭੁਰੋਸੋ ਹੈ ਕੁਟੰਬੀ ਕਰੈਂ ਕਾਜ ਪੈ,
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭੁਰੋਸੋ ਦੇਵਵਾਨੀ ਅਰੁ ਪਾਰਸੀ ਕੋ
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭੁਰੋਸੋ ਸੰਤਗੀਰੀ ਕੀ ਮਿਜਾਜ ਪੈ,
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭੁਰੋਸੋ ਚਾਰੁ ਚਾਤੁਰੀ ਚਲਾਕੀ ਚੋਖ
ਮੋਕੋ ਤੋ ਭੁਰੋਸੋ ਏਕ ਗ੍ਰੰਥਮਹਾਰਾਜ ਪੈ.

(ਖ) ਦਰਸ ਪਰਸ ਕੀਨੇ ਗ੍ਰੰਥਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਕੇ
ਪਾਪ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਪੁੰਨਰੂਪ ਧਾਰਤੇ,
ਦਾਰਦ ਘਨੇਰੇ ਸੋ ਅਨੇਕਧਾ ਵਿਭੂਤਿ ਹੋਤ
ਹੋਤ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ ਆਛੇ ਭਾਰੀ ਅੰਧਕਾਰ ਤੇ,
ਮੰਦਧੀ ਸੁਬੁੱਧ ਹ੍ਵੈ ਛਨੇਕ ਮੈ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ
ਰੋਗ ਤੇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਦੁਰਾਚਾਰ ਤੇ,
ਜੇਤੇ ਰਿਪੁ ਭੁੰਡਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਅਪਕਾਰੀ ਨੀਚ
ਤੇਤੇ ਮੀਤ ਹ੍ਵੈਕੈ ਨੀਤ ਕਾਜ ਕੋ ਸਵਾਰਤੇ.

* ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਹੋਰ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ.

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਕਾਬੁਲ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਪਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬੁਲ ਇਹ ਜਿਲਦ ਨਹੀਂ ਹੈ.

† ਸਾਰੰਗ ਵਿੱਚ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਤੁਕ ਹੈ–"ਛਾਡਿ ਮਨ, ਹਰਿਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗ."

* ਦੇਖੋ, ਬੁੱਟ ਨੰ: ੩.

* ਤੁਰ. ਕਲਪਵ੍ਰਿਛ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਗ) ਹੋਤੋ ਜਬੈ ਭੋਰ ਤਬੈ ਹੋਤ ਹੈ ਅਨੇਰੋ ਦੂਖ
ਚੋਰਨ ਕੋ ਖੁੰਡ ਕੋ ਚਕੋਰਨ ਕੀ ਪਾਲ ਕੋ,
ਹੋਤੋ ਜਬੈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਕਾਸ ਮੈ ਪ੍ਰਕਾਸ ਤਬੈ
ਹੋਤ ਹੈ ਸੰਕੋਚ ਕੰਜ ਪੰਥ ਸਜਮਾਬਾਲ ਕੋ,
ਹੋਤ ਹੈ ਚਢਾਈ ਜਬੈ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿੰਘਨ ਕੀ
ਤਬੈ ਭੂਮੀ ਹੀਯੋ ਹਾਲੈ ਦੁੱਜਨ ਕਰਾਲ ਕੋ,
ਹੋਤ ਹੈ ਸੁ ਪਾਠ ਜਬੈ ਗ੍ਰੰਥਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਕੋ
ਤਬੈ ਕਾਲੋ ਹੋਤੋ ਮੁਖ ਕਾਲ ਕਲਿਕਾਲ ਕੋ.

(ਘ) ਜੇਤੇ ਦੇਵ ਰਾਛਸ ਅਧੀਨ ਹੈਂ ਅਧੋਨ ਹੂੰ ਤੇ
ਜਾਂਹਿ ਕੀ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਬੀਚ ਜਾਗਤੀ ਸੁ ਜੋਤ ਹੈ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਜਾਂਕੇ ਨੈਸਕ ਹੂੰ ਧਜਾਨ ਧਾਰੇ
ਪਾਪ ਜੋ ਬਿਦਾਰੇਜਾਤ ਪੁੰਨ ਤੋ ਉਦੋਤ ਹੈ,
ਭਾਨੁ ਸੋ ਪਧਾਰੇ ਜਹਾਂ ਟਾਰੇ ਅੰਧਕਾਰ ਕਲੂ
ਭੂਲੇ ਹੂੰ ਨਿਹਾਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦੂਖੀ ਰੋਤ ਹੈ,
ਸ਼ਾਕਾ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਬਿਲੋਕੀ ਜਬੈ
ਬਾਕੀ ਦੀਸ ਦੂਸਰੇ ਕੀ ਲਾਲਸਾ ਨ ਹੋਤ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ–

(ਙ) ਅੰਨ ਕੋ ਬੱਧੇਜ ਬਾਂਧ ਆਸਨ ਕੋ ਸਾਧ ਬੇਸ਼
ਗਾਤ ਕੋ ਅਲੋਲ* ਸੂਧਿ ਏਕ ਚਾਲ ਲੀਜਿਯੇ,
ਚੀਤ ਕੋ ਨਿਰੋਧਕੈ ਪ੍ਰਬੋਧਕੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ
ਗਾਦੀ ਨ ਵਿਛਾਯ ਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਹਾਥ ਦੀਜਿਯੇ,†
ਖਾਂਸੀ ਫ੍ਰੇਧ ਵਾਰਤਾ ਜੰਭਾਈ ਔ ਡਕਾਰ ਛੀਂਕ
ਹਾਸੀ ਸੀਂਚ ਮੰਦਪੌਨ‡ ਥੂਕ ਨਾ ਕਰੀਜਿਯੇ,
ਸਾਤ੍ਵਕੀ ਸੁਭਾਇ ਸੋਂ ਅਕਾਲ ਸੋਂ ਲਗਾਇ ਧਯਾਨ
ਗ੍ਰੰਥਜੂ ਕੋ ਪਾਠ ਪਸਾਰੇ, ਐਸੀ ਭਾਂਤ ਕੀਜਿਯੇ.
(ਸੰਤ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ)

ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦਾਂ (ਬੀੜਾਂ) ਦੇ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

ਗ੍ਰੰਥਕਰਤਾ } ਵਿ–ਗ੍ਰੰਥਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਰੰਥ
ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ } ਬਣਾਉਣਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰੰਥਚੁੰਬਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪੋਥੀ ਚੁੰਮਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸਿੱਧਾਂਤ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾ ਬਹੁਤ ਪੋਥੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ-ਵਾਲਾ। ੨ ਪੂਰਣ ਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਅਨੇਕ ਪੋਥੀਆਂ ਫਰੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰੰਥਿ. ਸੰ. ग्रन्थि. ਸੰਗਜਾ–ਗੱਠ. ਗਾਂਠ। ੨ ਗਠੜੀ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਗਿਲਟੀ। ੪ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਅਤੇ ਸੋਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਠੀਆ। ੫ ਕੁਟਿਲਤਾ। ੬ ਮਾਯਾ-ਜਾਲ.

ਗ੍ਰੰਥਿਛੇਦਕ. ਸੰਗਜਾ–ਠਗ. ਗਠਕਤਰਾ। ੨ ਆਤਮ-ਗ੍ਯਾਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਗੱਠ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਗ੍ਰੰਥੀ. ਸੰ. ग्रन्थिन्. ਵਿ–ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ੨ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨਵਾਲਾ। ੩ ਗੱਠਦਾਰ. ਗੰਢੀਲਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਿੱਖ।

ਗ੍ਰੰਲਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾਨਿ.

ਗ੍ਵਾਰ } ਸੰਗਜਾ–ਗੋਪਾਲ. ਗੋਪਾਲਿਕਾ. ਗੋਪ.
ਗ੍ਵਾਰਨਿ } ਗੋਪੀ. ਗਵਾਲਾ. ਗਵਾਲੀ.
ਗ੍ਵਾਰਨੀ }

ਗ੍ਵਾਰੀਏਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੀਅਰ.

ਗ੍ਵਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ. ਅਹੀਰ। ੨ ਮਥੁਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਭੱਟਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਤਨ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਕਾਲ ਲਹੌਰਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿੰਦ ਅਵਸਥਾ ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਵਿਤਾਈ. ਗ੍ਵਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਮਨੋਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੧੭ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਪਚਾਸਾ (ਪੰਚਾਸ਼ਿਕਾ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਹਨ:–

ਪਢਕੈ ਤਿਹਾਰੀ ਬਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਨ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ!
ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਜਨ ਹੋਯਰਹੈਂ ਅਗ ਮੈ,
ਸਾਧੁ ਮੈ ਨ ਸ਼ੇਰਪਨ ਸ਼ੇਰ ਮੈ ਨ ਸਾਧੁਪਨ,
ਦੋਊਪਨ ਦੇਖਿਯਤ ਆਪ ਹੀ ਕੇ ਮਗ ਮੈ,
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਅਦਭੁਤ ਬਾਤੈਂ ਕਹੋਂ ਕੌਨ ਕੌਨ,
ਭੌਨ ਭੌਨ ਜਾਹਰ ਜਹੂਰ ਪਗ ਪਗ ਮੈ,
ਸਿੱਖ ਜੇ ਤਿਹਾਰੇ ਸਭ ਸੰਗਜਾ ਮਾਹਿ ਸਿੰਘ ਭਏ,
ਸਮਰ ਮੈ ਸਿੰਘ ਭਏ ਸਿੰਘ ਭਏ ਜਗ ਮੈ.
ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਣ:–
ਪਾਨ ਸੁ ਭਰੀ ਹੈ ਖਰਸਾਨ ਪੈ ਧਰੀ ਹੈ ਖਰੀ,
ਸ਼ਾਨ ਸੋ ਬਰੀ ਹੈ ਮਾਨਬਰੀ ਚਕ੍ਰ ਆਨ ਹੈ,
ਭਾਨੁ ਕੇ ਸਮਾਨ ਤੇਜ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਭਾਨ ਜਰ,
ਭਾਨ ਭਾਨ ਭਾਰੇ ਰਹੀ ਤਿਨ ਮੁਖ ਭਾਨ ਹੈ,
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਰਣ ਵਿਵਧਾਨ ਨ ਰਹਿਨਦੇਤ,
ਬੰਕਤਾ ਵਿਧਾਨ ਭਰੀ ਅੰਤਰ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਹੈ,
ਚਕ੍ਰਪਾਨਿ ਪਾਨ ਪੈ ਤਿਹਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ,
ਤੇਰੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਰੈ ਜਾਂ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨ ਹੈ.

ਗ੍ਵਾਲਨਿ } ਦੇਖੋ, ਗ੍ਵਾਰ–ਗ੍ਵਾਰਨੀ.
ਗ੍ਵਾਲਨੀ }
ਗ੍ਵਾਲਾ }

ਗ੍ਵਾਲਿਯਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੀਅਰ.

ਘ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੰਟਾ। ੩ ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਘਾਮ. ਧੁੱਪ। ੫ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ। ੬ ਮਾਰਨਾ. ਤਾੜਨਾ। ੭ ਵਰ੍ਹਾ. ਸਾਲ.

ਘਈ. ਘਾਇਲ ਕੀਤੀ. ਘਾਈ. "ਦ੍ਰਿਗ ਸਾਇਕ ਕੇ ਜਨੁ ਘਾਇ ਘਈ ਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ੨ ਵ੍ਰਿਜ. ਵਿ–ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਦੀ ਭੌਰੀ. ਜਲਚਕ੍ਰ। ੪ ਥੂਨੀ. ਥੰਭੀ. ਥੰਮ੍ਹੀ.

ਘਸ. ਸੰ. ਧਸ੍. ਧਾ–ਘਸਾਉਂਣਾ.ਰਗੜਨਾ। ੨ ਸੰ.ਘਸ੍. ਧਾ–ਖਾਣਾ (ਭਕ੍ਸਣ ਕਰਨਾ).

ਘਸਣਾ } ਸੰ. ਘਰ੍ਸਣ–ਘਸੰਣ. ਕ੍ਰਿ–ਰਗੜਨਾ.ਘਿਸਨਾ।
ਘਸਨ } ੨ ਡਿੰਗ. ਖਾਣਾ (ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ). ਦੇਖੋ, ਘਸ੍ ਧਾ.

ਘਸਮਰ. ਸੰ. ਘਸ੍ਮਰ. ਵਿ–ਖਾਊ. ਭਕ੍ਸਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖਾਦੜ.

ਘਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਗੜ। ੨ ਘਸਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਘਸ ਧਾ.

ਘਸਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘਸਣਾ.

ਘਸਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘਸਾਕੇ. ਘਸ੍ਸੰਣ ਕਰਕੇ. ਰਗੜ੍ਕੇ. "ਘਸਿ ਚੰਦਨ ਚੋਆ ਬਹੁ ਸੁਗੰਧ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) "ਤਿਸ ਘਸਿ ਘਸਿ ਨਾਕ ਵਢਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਘਸਿਆਰਾ } ਵਿ–ਘਾਸ ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਘਾਹ ਖੋਤ੍ਕੇ
ਘਸਿਹਾਰਾ } ਲਿਆਉਣਵਾਲਾ. ਘਾਸਹਾਰਕ.

ਘਸਿਚੰਦਨੁ. ਚੰਦਨ ਘਸਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਉੱਤੇ, ਉਰਸਾ. "ਘਸਿਚੰਦਨੁ ਜਸੁ ਘਸਿਆ." (ਕਲਿ ਮ:੪)

ਘਸੀਐ. ਘਸ੍ਸੰਣ ਕਰੀਐ. ਘਸਾਈਐ। ੨ ਭਾਵ–ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰੀਏ.

ਘਸੀਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਇਸ ਤਰਾਂ ਖਿੱਚਣਾ ਕਿ ਕੋਈ
ਘਸੀਟਨਾ } ਵਸਤੁ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਰਗੜ (ਘਸ੍ਸੰਣ)
ਹੁੰਦੀਜਾਵੇ.

ਘਹਰਨ } ਕ੍ਰਿ–ਗੰਭੀਰ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਗਰਜਣਾ.
ਘਹਰਨਾ } "ਜਬ ਹੀ ਸੰਖਸ਼ਬਦ ਘਹ੍ਰਾਏ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਬੱਦਲ ਦਾ ਗਰਜਣਾ.

ਘਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘਰ ਰਹਿਣਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ. "ਸਹਜ ਘਰ ਘਹਿਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਘੈਣਾ.

ਘਹਿਰਣਾ } ਦੇਖੋ, ਘਹਰਨਾ.
ਘਹਿਰਨ }

ਘੱਕਾਕੋਟਲੀ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ੍ਹੀਸਾਹਿਬ ੩.

ਘਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘਘਰਾ.

ਘਘਰ. ਦੇਖੋ, ਘੱਘਰ.

ਘਘਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘੇਰਦਾਰ ਵਸਤ੍, ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇੜ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਘਾਘਰਾ. ਲਹਿੱਗਾ.

ਘਘਾ. ਪੰਜਾਬੀ ਘ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਘ ਅੱਖਰ. "ਘਘਾ ਘਾਲਹੁ ਮਨਹਿ ਏਹ ਬਿਨ ਹਰਿ ਦੂਸਰ ਨਾਹਿ." (ਬਾਵਨ) "ਘਘੈ ਘਾਲ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਘਾਲੈ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਘਘਿਆਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘਿਘਿਆਉਣਾ.

ਘਘੂਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘੁੱਘੂ (ਉੱਲੂ) ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਘੋਗਾ.

ਘੱਘਰ. ਸੰ. ਦ੍ਰਘ੍ਟਨੀ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਦ੍ਰਘ੍ਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ ਸਹਿਤ ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਗ ਨਾਲ ਜਲ ਚਲਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਸਰਮੌਰ (ਨਾਹਨ) ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਅੰਬਾਲੇ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਨੂ-ਮਾਨਗੜ੍ ਪਾਸ ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਦੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਰਘਰਾ.

ਘੱਘਰੀਸਾਸਤ੍ਰ. ਘੱਘਰ–ਈਸ਼–ਅਸਤ੍. ਘੱਘਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਂਸੀ. (ਸਨਆ)

ਘਚੋਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘਚ ਘਚ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਜਲ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਘਚ ਘਚ ਸ਼ਬਦ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਜਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਮਿਲਾਉਣਾ.

ਘਚੋਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਰ. ਗੁਲ. ਭੰਡ ਰੌਲਾ. ਗੜਬੜ. "ਸਬਦ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪)

ਘਟ. ਸੰ. ਧਟ੍. ਧਾ–ਹੋਣਾ, ਕਰਨਾ, ਘੋਟਣਾ, ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘੜਾ. ਕਲਸ਼ਾ. "ਭਭ੍ਕੈਤ ਘਟੰ ਅਤਿ ਨਾਦ ਹੁਯੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਘਟ ਫੂਟੇ ਕੋਊ ਬਾਤ ਨ ਪੂਛੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਦਿਲ. ਮਨ. ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ. "ਘਟ ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਘਟ ਘਟ ਵਾਸੀ ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਘਾਟੀ. ਦਰਾ। ੬ ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਉਭਰਿਆਹੋਇਆ ਸਿਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ, ਕੁੰਭ। ੭ ਬੱਤੀ ਸੇਰ ਤੋਲ। ੮ ਘਟਿਕਾ. ਘੜੀ. "ਅਉ-ਘਟ ਕੀ ਘਟ ਲਾਗੀ ਆਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਵਿਪਦਾ ਦੀ ਘੜੀ ਆਲੱਗੀ। ੯ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਘਟਾ। ੧੦ ਵਿ–ਘੱਟ. ਕਮ. "ਘਟਿ ਫੂਟੇ ਘਟ ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ਦੇਹ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੧੧ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪੇਟ (ਉਦਰ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਘਟ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਭੁੱਖ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮੇਰਾ ਘਟ ਮਿਲਗਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਬਾਬ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਬਜਾਵਾਂ?" ਪੇਟ ਸੁਕੜਕੇ ਪਿੱਠ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗਾ ਹੈ.

ਘਟਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਘੜੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸ੍ਤ.

ਘਟਕਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਘਟ (ਕੁੰਭ) ਕਾਨ. ਰਾਵਣ ਦਾ ਭਾਈ ਕੁੰਭਕਰਣ. "ਘਟਕਾਨਹੁ ਸੇ ਪਲ ਬੀਚ ਪਛਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਘਟਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਘਟ (ਘੜਾ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਭਕਾਰ. ਕੁਮ੍ਹਾਰ.

* ਚੰਚਲਤਾ ਬਿਨਾ. ਅਚਲ. † ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਫੂਲਣੀ ਅਤੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ. ‡ ਅਪਾਨਵਾਯੁ. ਗੋਜ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਘਟਜ. ਘੜੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸ੍ਤ.

ਘਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਮ ਹੋਣਾ.ਨਜੂਨ ਹੋਣਾ."ਘਟੈ ਲਲਨਾ ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਹੀਤੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਟਨਾ.

ਘਟਤਨਯ. ਦੇਖੋ, ਘਟਸੁਤ.

ਘਟਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮੀ. ਨਜੂਨਤਾ. ਘਾਟਾ.

ਘਟਦੀਪਕ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਰੀਰ ਦਾ ਦੀਵਾ. ਦਿਲ ਦਾ
ਘਟਦੀਪਕੁ ਦੀਵਾ. ਜੀਵਾਤਮਾ । ੨ ਆਤਮ-ਗਜ਼ਾਨ. ਤਤ੍ਵਬੋਧਰੂਪ ਦੀਪਕ. "ਘਟਦੀਪਕੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਘਟਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੋਣਾ. ਹੋਂਦ ਦਾ ਭਾਵ । ੨ ਘੜਿਆਜਾਣਾ.

ਘਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਟਣਾ. "ਨਹ ਬਚਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ-ਸਾਰ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ–ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਜੋੜਨਾ। ੩ ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਦਸਾ. ਵਾਰਦਾਤ. ਜਿਵੇਂ–ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਆਦਿ.

ਘਟਪੁਤ੍ ਦੇਖੋ, ਘਟਸੁਤ.
ਘਟਪੂਤ

ਘਟਭਵ ਘੜੇ ਤੋਂ ਉਪਜਣ ਵਾਲਾ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ.
ਘਟਯੋਨਿ ਦੇਖੋ, ਅਗਸ੍ਤ.

ਘਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਘਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਮੇਘਮਾਲਾ. "ਦਹ ਦਿਸ ਛਤ੍ਰ ਮੇਘਘਟਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਟਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘੱਟਾ.

ਘਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਮ ਕਰਨਾ. ਘੱਟ ਕਰਨਾ । ੨ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਮਨ ਭੇਗਣਾ । ੩ ਗਣਿਤ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਘੱਟ ਕਰਨਾ. ਮਨਫ਼ੀ (minus) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਘਟਾਊ. ਵਿ– ਘੜੇ ਦਾ. ਘੜੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. **"ਜਿਉ ਜਲ ਘਟਾਊ ਚੰਦ੍ਰਮਾ."** (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਘੜੇ ਦੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਜੈਸੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ। ੨ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਘੜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. "ਸੁਖ ਘਟਾਊ ਜੂਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਸੁਖ ਦੇ ਘੜੀਮਾਤ੍ਰ ਹੈ.

ਘਟਾਕਬਾਨ. ਘਟਾ–ਕਮਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਸ. "ਘਟਾਕਬਾਨ ਉਝੀਯੈ." (ਗਜ਼ਾਨ) ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ ਜੇਹੀ ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ ਹੈ.

ਘਟਾਕਾਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਆਕਾਸ਼. ਘੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪੁਲਾੜ। ੨ ਭਾਵ–ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਘਟਾਘਟ. ਘਟ ਘਟ ਮੇਂ. ਹਰੇਕ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ । ੨ ਦੇਹਵਾਨ ਅਤੇ ਦੇਹ ਰਹਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ. "ਬਸੈ ਘਟਾਘਟ ਲੀਪ ਨ ਛੀਪੈ." (ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘਟਾਟੋਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਉਮੜਕੇ ਟੋਪ ਤੁੱਲ ਆਕਾਰ । ੨ ਮੇਘਾਡੰਬਰ.

ਘਟਾਨਾ. ਵਿ–ਘਟਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਘਟ (ਮਨ) ਦਾ. ਚਿੱਤ ਸੰਬੰਧੀ. "ਹਭ ਰਸ ਮਾਣੇ ਭੋਗ ਘਟਾਣੇ." (ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਘਟਿ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ. ਮਨ ਅੰਦਰ. "ਤਿਤੁ ਘਟਿ ਦੀਵਾ ਨਿਹਚਲੁ ਹੋਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) "ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਚੀਨਾ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਘੜੇ ਅੰਦਰ. "ਘਟਿ ਮਹਿ ਸਿੰਧੁ ਕੀਓ ਪਰਗਾਸ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਤੁੱਛ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ (ਆਤਮਾ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ. "ਜਿਚਰੁ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸਾਸਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ. "ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ ਰਵਿਆ ਸਭ ਠਾਈ, ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਈਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਮਨ ਤਨ ਮੇਂ.

ਘਟਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੜੀ. ੨੪ ਮਿਨਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ, ਘੜੀ ਅਤੇ ਚਉਸਠ ਘੜੀ। ੨ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੱਘੀ. ਛੋਟਾ ਘੜਾ.

ਘਟਿ ਘਟਿ. ਹਰੇਕ ਦਿਲ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ."ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹਰਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਦੇਖਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਘਟੀ. ਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਘਟਿਕਾ ਅਤੇ ਘੜੀ। ੨ ਵਿ–ਕਮ ਹੋਈ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਚਨਾ. "ਰਿਖਿ ਪੂਜਿ ਘਟੀ ਸਭ ਪਾਪਘਟੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਘਟੀਆ. ਵਿ–ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਦਾ । ੨ ਕਮੀਨਾ. ਅਦਨਾ.

ਘਟੀਯੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਰਟ. ਅਰਘੱਟ. ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਲ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੜੀਆਂ (ਟਿੰਡਾਂ) ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੜੀ। ੩ ਘਟਿਕਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਧਾਤੁ ਰੇਤੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਹ ਯੰਤ੍ਰ , ਜੋ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਨ ਦੱਸੇ. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ ੩.

ਘਟੁ. ਦੇਖੋ, ਘਟ. "ਘਟੁ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਅਗਲੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਹ ਬਿਨਸੈ.

ਘਟੋਤਕਚ. ਸੰ.ਘਟੋਤ੍ਕਚ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿੜਿੰਬਾ (ਹਿਡਿੰਬੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਰਣ ਨੇ ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪.

ਘਟੋਤਕਚਅਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਣ। ੨ ਬਰਛੀ. "ਲਛਮਨ ਔਰ ਘਟੋਤਕਚ ਏ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਉਚਾਰ। ਪੁਨ ਅਰਿ ਭਾਖੋ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਨਿਕਸੈਂ ਨਾਮ ਅਪਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਲਛਮਣ ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਘਟੋਤਕਚ ਮੋਇਆ ਸੀ.

ਘਟੋਦਭਵ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੜੇ ਤੋਂ ਉਦਭਵ (ਪੈਦਾ)ਹੋਇਆ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸ੍ਤ.

ਘੱਟ. ਵਿ–ਕਮ. ਨਜੂਨ। ੨ ਸੰ. ਧ੍ਰਾ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਫੈਲਾਉਣਾ, ਮਾਂਜਣਾ, ਵਿਗਾੜਨਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਾਟ. ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਅਤੇ ਇਸਨਾਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਘੱਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਰਦ. ਧੂੜ.

ਘਠਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਘਸਿਆ. "ਖਾਦਿਆ ਖਾਦਿਆ ਮੁਹ ਘਠਾ." **(ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)**

ਘਣ. ਸੰ. ਧਾਗ੍. ਧਾ. ਚਮਕਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ । **ਲਿੰਗ ਮੋਘ.ਬੱਦਲ.** ਦੇਖੋ. ਘਨ."ਘਣ ਵਰਸਹਿ ਰੁਤਿ ਆਏ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) "ਘਣ ਉਨਵਿ ਵੁਠੈ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ."ਮੈ ਜੇਹੀ ਘਣ ਚੋਰੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਲੁਹਾਰ ਦਾ ਹਥੌੜਾ। ੫ ਅਹਰਣ.

ਘਣਹਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਣਹਰ. ਮੇਘ. "ਘਣਹਣਘੋਰੰ। ਜਨੁ ਬਣ ਮੋਰੰ." (ਸੂਰਜਾਵ) ੨ ਘਨਕਾਰ. ਘਨਘੋਰ.

ਘਣਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਬਹੁਤਾ. ਅਧਿਕ. "ਰਹਸੁ ਉਪਜੈ ਮਨਿ ਘਣਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਸੰਘਣਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ.

ਘਣੀ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਬਹੁਤੀ । ੨ ਸੰਘਣੀ. ਗਾੜ੍ਹੀ.

ਘਣੀਅਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਨ. ਹਥੌੜਾ. "ਘਣੀਅਰ ਮਾਰੇ ਤਿਤ ਤਾਲ ਜਿਉ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ) ੨ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. ਦੇਖੋ, ਘਨਹਰ.

ਘਣੇਰਾ ਵਿ–ਬਹੁਤਾ. ਬਹੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਘਣਾ ਅਤੇ
ਘਣੇਰੀ ਘਣੀ. "ਮਿਤ੍ ਘਣੇਰੇ ਕਰਿਬਕੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕਿਸੈ ਥੋੜੀ ਕਿਸੈ ਹੈ ਘਣੇਰੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੩)

ਘਣੇ. ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਡਿੰਗ. ਵਿ–ਬਹੁਤਾ. ਅਧਿਕ. "ਘਣੇ ਘਣੇ ਘਣੇ ਸਦ ਲੋੜੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਘਣੰਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਮਕ. ਝਣਕਾਰ. ਘੰਟਾ ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਘਣੰਕ ਘੁੰਘਰੂ ਸੁਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਬੱਦਲ ਦੀ ਘਨਘੋਰ.

ਘਤਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਾਉਂਣਾ. ਡਾਲਨਾ। ੨ ਫੈਂਕਣਾ.
ਘਤਣੁ ਸੁੱਟਣਾ. "ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਸਭਿ ਡਰ ਸੁਟਿ ਘਤੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਭੇਜਣਾ.

ਘਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸੁੱਟਕੇ. "ਕਿਥੈ ਵੰਞਾ ਘਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਡਾਲਕੇ. ਪਾਕੇ. "ਘਤਿ ਗਲਾਵਾ ਚਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਭੇਜਕੇ.

ਘੱਤਾ. ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਤਾ ਦੋ ਚਰਣ ਦਾ ਛੰਦ ਹੈ. ਲੱਛਣ-ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਉੱਤਮ ਕਰਣੀ, ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਣੀ,
ਹੈ ਯਹਿ ਵਰਣੀ, ਸਿੱਖਨ ਰੀਤੀ.×××

(੨) ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਨੇ ਘੱਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ– ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਸ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਤਿੰਨ ਲਘੁ, ਅਰਥਾਤ ਨਗਣ ।।।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਨਿੰਦਾ ਕੋ ਤਜਾਗੀ, ਗੁਰੁਅਨੁਰਾਗੀ, ਗੁਰੁਸਿਖ ਧਾਰੀ ਸਦਗੁਨ. ×××

੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਘੱਤਾ ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਦਾ ਛੰਦ ਹੈ. ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੧–੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਦੂਜੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੮–੮ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੮–੮ ਅਤੇ ੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਲਘੁ. ਇਹ ਭੇਦ ਵਿਖਮਤਰ ਛੰਦ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਧਰਮ ਨ ਕਰਹੀਂ ਏਕ, ਅਨੇਕ ਪਾਪ ਕੈਹੈਂ ਸਭ।
ਲਾਜ ਬੋਚ ਤੰਹਿ, ਫਿਰੈ ਸਗਲ ਜਗ।
ਪਾਪ ਕਮੈਹੈਂ, ਦੁਰਗਤਿ ਪੈਹੈਂ, ਪਾਪਸਮੁੰਦ ਜੈਹੈਂ ਨਹੀਂ ਤਰ."
(ਕਲਕੀ)

ਘਨ. (ਸੰ. ਹਨ੍–ਅਪ) ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਦਲ. ਮੇਘ. "ਜੋਰ ਘਟਾ ਘਨ ਆਏ ਸਖੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿਕ ਧਾਤੁ ਦਾ ਵਾਜਾ. "ਗੀਤ ਨਾਗ ਘਨ ਤਾਲ ਸਿ ਕੁਰੇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮੁਦਗਰ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਮੂਸਲ. "ਜਹਿ ਆਵਟੇ ਬਹੁਤ ਘਨ ਸ਼ਾਬ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਹੜ੍ਹ । ੫ ਅਹਰਣ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਲੁਹਾਰ ਘੜਦਾ ਹੈ। ੬ ਮੋਥਾ। ੭ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੮ ਲੋਹਾ।
੯ ਕਪੂਰ। ੧੦ ਅਭ੍ਰਕ। ੧੧ ਵਿ–ਸ਼ੰਘਣਾ. "ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਏਕੁ ਬਗੀਚਾ ਪੇਡੁ ਘਨ ਕਰਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੧੨ ਸਮੂਹ. ਤਮਾਮ. ਸਭ. "ਭੂਖੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਘਨ ਸ਼ਾਬ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੧੩ ਕਠੋਰ. ਸਖ਼ਤ. ਕਰੜਾ। ੧੪ ਠੋਸ. ਨਿੱਗਰ। ੧੫ ਬਹੁਤ. ਅਨੇਕ. "ਬਿਕਾਰ ਘਨ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਘਨਸਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ। ੨ ਕਪੂਰ. "ਚੰਦਨ ਸੋਂ ਘਨਸਾਰ ਮਿਲੇ." (ਹਨੂ) ੩ ਚੰਦਨ.

ਘਨਸਿੰਘ. ਫਾਜਿਲਕਾ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਇਸ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ.

ਘਨਸੁਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ, ਜੋ ਮੇਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਸੁਤ ਧਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲਧਰ, ਮੇਘ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਸੁਤ ਧਰ ਧੁਨਿ ਤਾਤ ਅਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਨ-ਸੁਤਧਰ (ਮੇਘ) ਧੁਨਿ (ਨਾਦ), ਤਾਤ (ਪਿਤਾ) ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰ. ਮੇਘਨਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰਾਵਣ, ਉਸ-ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨੱਸੁਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਦਲ ਜੇਹੀ ਗੰਭੀਰ ਆਵਾਜ਼. ਘਨਸੁਰ. "ਬਹੁਰੋ ਘਨਸਜਾਮ ਘਨੱਸੁਰ ਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਘਨਸ਼ਜਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਜੋ ਬੱਦਲ ਜੇਹਾ ਸ਼ਜਾਮਰੰਗ ਹੈ। ੨ ਕਾਲਾ ਬੱਦਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ.

ਘਨਹਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲਧਰ. ਬੱਦਲ. "ਘਨਹਰ ਘੋਰ
ਘਨਹਾਰ ਦਸੋ ਦਿਸਿ ਬਰਸੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਜਬ ਉਨਵੈ ਘਨ ਘਨਹਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ਜਦ ਘਨ (ਗਾੜ੍ਹਾ) ਘਨਹਾਰ (ਬੱਦਲ) ਉਮੜਦਾ ਹੈ.

ਘਨਕਲਾ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੬੩ ਮਾਤ੍ਰਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਵਾਂ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ,
ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤੁ ਦੁਖ ਮਿਟੈ ਹਮਾਰਾ,
ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਵਹੁ,
ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ਰਾਮ.×××
(ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਜੀਵਾ ਸੋਇ ਤੁਮਾਰੀ,
ਤੂੰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਠਾਕੁਰ ਅਤਿ ਭਾਰੀ,
ਤੁਮਰੇ ਕਰਤਬ ਤੁਮਹੀ ਜਾਣਹੁ,
ਤੁਮਰੀ ਓਟ ਗੁਪਾਲਾ ਜੀਉ.×××
(ਮਾਝ ਮ: ੫)

੨ ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਚੌਥੀ ਯਤਿ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਕੁੱਲ ੬੨ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਵੇਕੀ ਵੇਕੀ ਜੰਤ ਉਪਾਏ,
ਦੁਇ ਪੰਦੀ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ,
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ,
ਸੱਚਨਾਮ ਜਪਿ ਲਾਹਾ ਹੈ.×××
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਬਸਾਓ,
ਧਰਮਕਿਰਤ ਕਰਿ ਛਕੋ ਛਕਾਓ,
ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਪੈ ਤਨੁ ਧਨੁ ਵਾਰੋ,
ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਰੀਤੀ ਹੈ.×××

੩ ਤੀਜਾ ਰੂਪ–ਚੌਥਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ਕੁੱਲ ੬੧ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਏਕੋ ਤੂ ਹੈ,
ਬਾਣੀ ਤੇਰੀ ਸ੍ਰਵਣਿ ਸੁਣੀਐ,
ਦੂਜੀ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਪਸਿ ਕਾਈ,
ਸਗਲ ਤੁਮਾਰੀ ਧਾਰਣਾ.×××
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ ਮੈ ਪਾਪਾਂ ਪੱਟੀ,
ਬਹਿੰਦਾ ਕੂੜ ਕਪਟ ਦੀ ਹੱਟੀ,

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰੀ ਦੁਵਿਧਾ ਕੱਟੀ,
ਨਰਕਹੁੰ ਪਕੜ ਨਿਕਾਲਿਆ.
ਕੋਠੀ ਅੰਧੀ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ,
ਚੋਤੇ ਖਾਂਦਾ ਮਾਯਾ ਮਾਹੀਂ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੱਚੇ ਨੋ ਸਾਲਾਹੀ,
ਚਾਨਣ ਕਰਿ ਵੇਖਾਲਿਆ.
ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੇਰੀ ਨੂਰ ਝਮੱਕੈ,
ਮੱਥਾ ਕੌਲਾਂ ਵਾਂਗ ਟਹੱਕੈ,
ਸ਼ਰਨ ਤੇਰਿ ਜਮ ਜੋਹ ਨ ਸਾਕੈ,
ਸੇਵਕ ਕੇ ਰਖਵਾਲਿਆ.
ਸਾਧੂਜਨ ਗੁਰਦਰਸਨ ਕੀਤਾ,
ਧੋ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੁ ਦਾ ਪੀਤਾ,
ਨਾਮਦਾਨ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ਦੀਤਾ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪਿਆਲਿਆ.
(ਗੁਵਿ ੬)

ਘਨ ਕੋਦੰਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ਰਚਾਪ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ.

ਘਨਘੋਖ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਦਲ ਦੀ ਘੋਸ਼ (ਧੁਨਿ). ਮੇਘ
ਘਨਘੋਰ ਦੀ ਗਰਜ. "ਘਨਘੋਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੋਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਘਨਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਨ (ਬੱਦਲ) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਜਲ.

ਘਨਜਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਨਜ (ਜਲ), ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਕਮਲ.

ਘਨਜਧਰਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਨਜ (ਜਲ), ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਨਵਾਲਾ ਮੇਘ. ਜਲਧਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਤਾਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਲ. "ਜਸੋਂ ਸਫਰੀ ਘਨਤਾਤ ਬਿਨਾ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਘਨਤਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੨ ਕਰਤਾਲ. ਖੜਤਾਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘਨ.

ਘਨਨਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਘ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਮੇਘ ਜੇਹੀ ਗੰਭੀਰ ਆਵਾਜ਼। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਘਨਾਦ.

ਘਨਨਾਦਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਦਲ ਵਾਂਙ ਕੜਕਣ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨ ਨਿਸੁਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਨ (ਬੱਦਲ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿ:ਸ੍ਵਨ (ਸ੍ਵਰ) ਮੇਘਨਾਦ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਪਾਲ. ਵਰਣਿਕਛੰਦ "ਰੂਪਘਨਾਛਰੀ," ਗਣ-ਛੰਦ ਹੋਕੇ "ਘਨਪਾਲ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਧਾਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ:–ਰ, ਤ, ਨ, ਨ, ਰ, ਜ, ਰ, ਨ, ਭ, ਨ, ਗ, ਲ. ऽ।ऽ, ऽऽ।, ।।।, ।।।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।।।, ऽ।।, ।।।, ऽ, ।. ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਾਨਤੋ ਨਾ ਅੰਤ ਜਿੰਹ, ਨਿਗਮ ਪੁਰਾਣ ਵੇਦ,
ਹਾਰ ਹਾਰ ਸ਼ੇਸ਼ਮਤਿ, ਪਾਯ ਨ ਸਕਤ ਜਾਂਹਿ।
ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੋ ਕਾਲ ਅਜ, ਅਮਰ ਦਯਾਲੁ ਦੇਵ,
ਪੂਜਤੋ ਤ੍ਰਿਜੇਸ਼ਹਰਿ, ਲਾਯ ਚਿਤ ਹਿਤ ਤਾਂਹਿ.×××

ਘਨਪ੍ਰਿਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਰ। ੨ ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ.

ਘਨਬੂੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਵਾਤਿਬੂੰਦ. "ਆਸ ਘਨਬੂੰਦ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਿਯ ਗੁਨਗਾਨ ਹੈ."(ਭਾਗੁ ਕ)

ਘਨਰਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ। ੨ ਕਪੂਰ। ੩ ਗਾੜ੍ਹਾ ਰਸ.

ਘਨਵਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਵਨ. ਵਾਯੁ. ਹਵਾ, ਜੋ ਬੱਦਲ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲੈਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਘਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਣਾ.

ਘਨਾਕਰੀ ਇਹ ਛੰਦ, 'ਕਬਿੱਤ' ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ
ਘਨਾਛਰੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ, ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

(ੳ) ਨਿਕਸਤ ਮਜਾਨ ਤੇ ਹੀ,ਛਟਾ ਘਨ ਮਜਾਨ ਤੇ ਹੀ,
ਕਾਲਜੀਹ ਲਹ ਲਹ, ਹੋਯਰਹੀ ਹਲ ਹਲ।
ਲਾਗੈ ਅਰਿ ਗਰ ਗੋਰੈ, ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਸਿਰ,
ਧਰਤ ਨ ਧੀਰ ਚਾਰੋਂ, ਚੱਕ ਪਰੈਂ ਚਲ ਚਲ.××
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਾਂ ਦਾ ਭੀ ਘਨਾਛਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ,ਯਥਾ:–

ਤਿਹ ਜਨ ਜਾਚਹੁ ਜਗਤ੍ ਪਰ ਜਾਨੀਅਤੁ,
ਬਾਸੁਰ ਰਯਨਿ ਬਾਸੁ ਜਾਕੋ ਹਿਤੁ ਨਾਮ ਸਿਉ।
ਪਰਮ ਅਤੀਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰੰਗਸੋ,
ਬਾਸਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਪੈ ਦੇਖੀਅਤੁ ਧਾਮ ਸਿਉ.××
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

(ਅ) ਘਨਾਛਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਰੂਪ-ਘਨਾਕਰੀ". ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ, ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਦੀਰਘ, ਅਤੇ ਬਤੀਹਵਾਂ ਲਘੁ. ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਉਜਾਗਰ ਸਗਲ ਜਗ,
ਜਾਹਰ ਜਹੂਰ ਜਹਾਂ ਜੋਤਿ ਹੈ ਜਬਰ ਜਾਂਨ।
ਖੰਡੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਖਰ ਖੜਗ ਕੁਵੰਡ ਧਰੇ,
ਖੰਜਰ ਤੁਫੰਗ ਪੁੰਜ ਕਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਂਨ।
ਸਕਤੀ ਸਰੋਹੀ ਸੈਫ ਸਾਂਗ ਜਮਦਾੜ੍ਹ ਚਕ੍ਰ,
ਢਾਲੇ ਗਨ ਭਾਲੇ ਰਿਪੁ ਘਾਲੇ ਛਿਪ੍ ਜੰਗ ਠਾਂਨ।
ਚਮਕਤ ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਘੋਰ ਰੂਪ ਕਾਲਿਕਾ ਕੋ,
ਬੈਦਨਾ ਕਰਤ ਕਵਿ ਜੋਰ ਪਾਨਿ ਤਾਂਹਿ ਥਾਨ।
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੰਪਤਿ ਅਤੋਟ ਜਾਂਕੋ ਕੰਚਨ ਰਚਿਤ ਕੋਟ,
ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਕਾਮ ਕਾਮਿਨੀ ਕਰਤ ਰਾਗ।
ਪਾਕ ਕਰੋ ਪਾਵਕ ਪਿਲਾਇ ਪਾਨੀ ਪਾਨੀਪਤਿ,
ਸੇਜਾ ਰਚੇ ਸੁਰਪਤਿ ਪਵਨ ਬੁਹਾਰੇ ਬਾਗ।
ਜੀਵਨ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍ ਇੱਕ ਕਰਤਾਰ ਸੇਵ ਬਿਨ,
ਦੀਸ ਨ ਬਚਾਇ ਸਕੇ ਕਾਮ ਕੀ ਜਰਤ ਆਗ।
ਕਾਲ ਤੇ ਨ ਡਰੇ ਲਰ ਮਰੇ ਤਾਂਕੇ ਸੀਸ ਬੈਠ,
ਮੂਛਨ ਪੈ ਪੂਛ ਫੇਰ ਉੱਚ ਨ ਸਵਾਰੇਂ ਕਾਗ।
(ਸਿਫਾ ਸੁਧਾਸਰ)

ਦੇਖਕੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਾਪ ਤਪਨ ਕੋ ਮੰਦ ਹੋਤ,
ਤਰੁਨ ਹਰਨ ਤੇਜ ਕਾਲ ਕੀਨ ਛੀਨ ਛੀਨ।
ਸਸਿਮੁਖੀ ਪਿਕਬੈਨੀ ਸੁੰਦਰੀ ਕੁਰੰਗਨੈਨੀ,
ਸੁਰੀ ਨਰੀ ਕਿੰਨਰੀ ਪ੍ਰਬੀਨ ਲੀਨ ਬੀਨ ਬੀਨ।
ਜੀਵਨ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍ ਜਾਂਕੇ ਕੰਚਨ ਰਚਿਤ ਗੜ੍ਹ,
ਯੁਵਾ ਜੋਰ ਰਾਮ ਬੈਰ ਰਾਵਨ ਸੇ ਪੀਨ ਪੀਨ।
ਸ਼ਿਵ ਸੇ ਸਹਾਈ ਭਾਈ ਜਾਂਕੇ ਕੁੰਭਕਾਨਨ ਸੇ,
ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸੇ ਸੁਪੂਤ ਬਿਕੇ ਕੌਡੀ ਤੀਨ ਤੀਨ.
(ਸਿਫਾ ਸੁਧਾਸਰ)

(ਏ) ਘਨਾਛਰੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ"ਜਲਹਰਣ." ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ.ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਅਤੇ ਬਤੀਹਵਾਂ ਦੀਰਘ. ਉਦਾਹਰਣ–

ਦੇਵਨ ਕੇ ਧਾਮ ਧੂਲਿ ਧੂੰਸਨ ਕੈ ਧੇਨੁਨ ਕੋ,
ਧਰਾਧਰ ਦੋਹ ਧੂਮ ਧਾਮ ਕਲੂ ਧਾਂਕ ਪਰਾ।
ਸਾਹਿਬ ਸੁਜਾਨ ਫਤੈਸਿੰਘ ਦੇਗ ਤੇਗ ਧਨੀ,
ਦੇਤ ਜੋ ਨ ਕ੍ਰਾਤਨ ਸੋਂ ਸੀਸ ਕਰ ਪੁੰਨ ਹਰਾ।
ਚਾਰੋਂ ਦਿਸਾ ਸਿੰਧੁ ਲੌ ਅਭਾਵ ਕੈ ਮੁਯਾਦ ਬ੍ਹਿੰਦ,
ਹਿੰਦੁ ਊਚ ਨੀਚਨ ਮੈਂ ਹੋਤੀ ਇਸਲਾਮੀਸ਼ਰਾ।
ਲੋਪ ਹੋਤੀ ਸ਼ਰਮ ਔ ਮਰਮ ਨ ਪਾਤੇ ਧੀਰ,
ਕਰਮ ਪਲਾਤੋ ਵਜੋਮ ਧਰਮ ਧਸਾਤੋ ਧਰਾ।
(ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਕਾਕਰ)

(ਸ) ਘਨਾਛਰੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਰੂਪ ਹੈ"ਦੇਵਘਨਾਕਰੀ." ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੩ ਅੱਖਰ, ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਨੌ ਪੁਰ,ਅੰਤ ਨਗਣ ।।।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਿੰਘ ਜਿਮ ਗਾਜੈਂ ਸਿੰਘ, ਸੇਨਾਸਿੰਘ ਘਟਾ ਅਰੁ,
ਬੀਜਰੀ ਜਸੋਂ ਖੱਗ ਉਠੈਂ, ਤੀਖਨ ਚਮਕ ਚਮਕ.××

ਘਨਾਂਤਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਨ–ਅੰਤਕਰ. ਪਵਨ, ਜੋ ਮੇਘ ਨੂੰ ਉਡਾਦਿੰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਾਨੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਘਣਾ ਆਨੰਦ. ਜਿਸ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਵਿੱਥ ਨਹੀਂ. ਆਤਮਆਨੰਦ । ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਘਨਾਨੰਦ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਵੈ." (ਨਾਪ੍) "ਘਨਾਨੰਦ ਪੂਰਨ ਇਕਸਾਰ." (ਨਾਪ੍)

ਘਨਿ. ਘਨ (ਮੇਘ) ਨੇ. ਬੱਦਲ ਨੇ. "ਘਨਿ ਹਰਿ ਬਰਸਿ ਸਗਲ ਜਗੁ ਛਾਇਆ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਹਰਿ (ਜਲ) ਵਰਸਕੇ.

ਘਨਿਸ੍ਯ ਸੰ. ਧਨਿਯ ਵਿ–ਗਾੜ੍ਹਾ.ਸੰਘਣਾ। ੨ ਪਾਸ
ਘਨਿਸ੍ਯ ਦਾ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ.

ਘਨੀ. ਦੇਖੋ, ਘਣੀ. "ਕਾਰਜੁ ਸਾਢੇ ਤੀਨਿ ਹਥ ਘਨੀ ਤ ਪਉਨੇ ਚਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਹੱਥ ਜ਼ਮੀਨ ਕ਼ਬਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੈ.

ਘਨੀਅਰ. ਦੇਖੋ, ਘਨਹਰ.

ਘਨੇਰਾ ਬਹੁਤਾ. ਬਹੁਤੀ. "ਬਿਨਸਹਿ ਪਾਪ
ਘਨੇਰੀ ਘਨੇਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਕਰਸਹ ਅਉਧ ਘਨੇਰੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਇਸ ਥਾਂ ਵਰੰਗ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ ਕਰਾਂਗੇ.

ਘਨੈ. ਦੇਖੋ, ਬਨੈ.

ਘਨੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਘਨ੍ਹੈਯਾ। ੨ ਖੁੱਲਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਨ੍ਹੈਯਾ.

ਘਨੇ. ਦੇਖੋ, ਘਣੇ.

ਘਨੇਪਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਨ (ਬੱਦਲ) ਦਾ ਉਪਲ (ਪੱਥਰ) ਓਲਾ. ਗੜਾ.

ਘਨੌਲਾ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਨੌ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨਾਹਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਰ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

ਘਨੌੜ ਜੱਟਾਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ, ਥਾਣਾ ਦਿੜ੍ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਥਾਈ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਘਨ੍ਹੈਯਾ. ਘਨ ਜੇਹਾ ਸ਼ਯਾਮ ਰੂਪ, ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਨ੍ਹੈਯਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਨ੍ਹੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਦੇਖੋ, ਕਨ੍ਹੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ.

ਅਬ. ਦੇਖੋ, ਅਬੁ.

ਅਬਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੀਰਜ ਤਜਾਗਣਾ. ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਣਾ.

ਅਬਰਾਹਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜਾਕੁਲਤਾ. ਅਸ਼ਾਂਤਿ.

ਅਬਾਕ / **ਅਬਾਕਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨੁ. ਅਬ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਲਾਠੀ ਆਦਿ ਫੇਰਨ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਪੈਰ ਜੇਹੇ ਨਰਮ ਥਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. "ਘਾਗੜਦੀ ਅਬਾਕ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਅਬੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰਦ੍ਵਜ. ਗ੍ਰਿਹਦ੍ਵਜ. ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ. "ਦਿਹੁ ਦੀਵੀ ਅੰਧਘੋਰ ਘਬੁ ਮੁਹਾਈਐ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਬੁਦਬੁ. ਗ੍ਰਿਹਦ੍ਵਜ. ਦੇਖੋ, ਦਬੁ.

ਅਮ. ਦੇਖੋ, ਘਰਮ.

ਅਮਸਾਣ / **ਅਮਸਾਨ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਗ. ਯੁੱਧ । ੨ ਭਯਾਨਕ ਲੜਾਈ। ੩ ਵਿਸਾਦ. ਉਪਦ੍ਵ.

ਅਮਕ / **ਅਮਕਾਰ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਮ ਘਮ ਧੁਨਿ.ਘਮਾਕਾ.

ਅਮਰੋਦਾ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਲਾਲੀ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਪੁਰ ਅਮਰੋਦਾ ਸੁਨਿਯਤ ਜਹਾਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਅਮਾਕਾ / **ਅਮੰਕ** / **ਅਮੰਕਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨੁ. ਧਮਾਕਾ । ੨ ਛਣਕਾਰ. "ਘੁੰਘਰੂ ਘਮੰਕਤ ਸ੍ਰਜਾਏ ਬੀਚ ਗਰ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਘਮਕਾਰ.

ਅਮੰਚਕ੍ਰ. ਸੰ. ਯਞ੍ਚਕ੍ਰ–ਘਮੰਚਕ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ. ਮਾਰਤੰਡ. "ਘਮੰਚਕ੍ਰ ਚਕ੍ਰੰ ਫਿਰੀ ਰਾਮ ਦੋਹੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਓਥੋਂ ਤੀਕ ਰਾਮ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਚੱਲੀ.

ਅਮੰਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਭਿਮਾਨ. ਅਹੰਕਾਰ.

ਅਮੰਡ ਚੰਦ. ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਕਟੋਚ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ.

ਅਮੰਡਿਤ / **ਅਮੰਡੀ** ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨੀ. ਅਹੰਕਾਰੀ. "ਰਣ ਮੰਡ ਉਦੰਡ ਘਮੰਡਿਤ ਚੰਡ." (ਨਾਪ੍)

ਅਰ ਅਥਵਾ **ਅਰੁ.** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਿਹ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ. "ਘਰ ਮਹਿ ਸੂਖ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਸੂਖਾ."(ਆਸਾ ਮ:੫) ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਘਰ ਮਹਿ ਪੰਚ ਵਰਤਦੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ੩ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹਨ, ਦਸ਼ੰਨ. "ਛਿਅ ਘਰ ਛਿਅ ਗੁਰ ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ."(ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ.ਖਟ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ। ੪ ਰੁਤਬਾ. ਪਦਵੀ. "ਸੋ ਘਰੁ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਉਹ ਰੁਤਬਾ ਗੁਰੂ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੫ ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਘਰ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਦੂਜਾ ਸੁਰ ਅਤੇ ਮੂਰਛਨਾ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਹੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਰਗਮਪ੍ਧਸੁਸਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਕਾਰ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ੧ ਤੋਂ ੧੭ ਤੀਕ ਘਰ ਲਿਖੇ ਹਨ.ਇਸ ਤੋਂ ਗਵੈਯੇ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਇਤਨਵੇਂ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸੁਰਪ੍ਸੁਸਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਓ। * ੬ ਮਨ. ਦਿਲ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਘਰ ਭੀਤਰਿ ਘਰੁ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੭ ਘਰ ਵਾਲੀ. ਵਹੁਟੀ. ਜੋਰੂ. "ਘਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਚੰਗੇਰਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾਰ) ੮ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਧਾਨ ਅੰਗ ਅਤੇ ਨਾੜਾਂ. "ਬਹਤਰਿ ਘਰ ਇਕੁ ਪੁਰਖੁ ਸਮਾਇਆ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਕਬੀਰ) ੯ ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ. ਤੁਕ. "ਦਸ ਦੁਇ ਲਘੁ ਵਸ ਘਰ ਘਰ." (ਰੂਪਦੀਪ) ਬਾਰਾਂ ਲਘੁ ਪ੍ਤਿਚਰਣ ਹੋਣ। ੧੦ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼. ਖ਼ਾਨਦਾਨ. "ਉਹ ਆਦਮੀ ਵਡੇ ਘਰ ਦਾ ਹੈ." (ਲੋਕੋ)

* ਜ਼ੁਕ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਘਰ (ਸ੍ਰਰਪ੍ਸੁਸਾਰ) ਹੁਣ ਰਾਗੀ ਕੁਲਾ ਬੈਠੇ ਹਨ.

੧੧ ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ ਦਾ ਖ਼ਾਨਾ. "ਉਸ ਦੇ ਤੀਜੇ ਘਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਗ੍ਰਹ ਪਏ ਹਨ." (ਲੋਕੋ) ੧੨ ਦੇਖੋ, ਘੜਨਾ. "ਕੇਤਕ ਆਨਹਿ ਤਾਲ ਨਜੀਕੇ। ਕੋ ਘਰ ਘਰ ਲਾਵਤ ਹੈਂ ਨੀਕੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਘੜ ਘੜਕੇ ਲਾਂਉਂਦੇ ਹਨ.

ਅਰਉਚਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਚ ਅਸਥਾਨ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਹੈ ਨਿਵਾਸ ਜਿਸ ਦਾ, ਸੋਮ. ਬੱਦਲ. ਦੇਖੋ, ਉੱਚਾ ਘਰ ਅਤੇ ਨਿਰਣਉ.

ਅਰਅਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜਾ ਅਰਿ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. "ਅਰਅਰਿ ਨਾਦਨਿ ਆਦਿ ਕਹਿ." (ਸਨਾਮਾ) ਸਿੰਘਨਾਦਿਨੀ ਬੰਦੂਕ਼.

ਅਰਸਨ. ਸੰ. ਘਸ਼ੰਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਿਸਨਾ. ਘਸਾਉਂਣਾ. ਰਗੜਨਾ। ੨ ਘਸੀਟਣਾ.

ਅਰਹਾਈ. ਵਿ–ਅਰਬਿਗਾੜੂ. ਅਰਪੱਟੂ. ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬਗਰੁ ਕਰੈ ਅਰਹਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਅਰਹਿ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ. ਗ੍ਰਿਹ ਮੇਂ ਹੀ. "ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ਅਰਹਿ ਲਹਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਅਰ ਕਾ ਕਾਜ / **ਅਰ ਕਾ ਕੰਮ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਾਸ ਆਪਣਾ ਕੰਮ. ਨਿਜ ਦਾ ਕੰਮ. ਭਾਵ–ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਕਾਰਜ. ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਣ ਦਾ ਕੰਮ. "ਘਰ ਕਾ ਕਾਜੁ ਨ ਜਾਣੀ ਰੂੜਾ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ.

ਅਰ ਕਾ ਮਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਰਮਪਤ੍ਨੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. "ਘਰ ਕਾ ਮਾਸ ਚੰਗੇਰਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਅਰ ਕੀ ਗੀਹਨਿ / **ਅਰ ਕੀ ਨਾਰਿ** ਧਰਮਪਤ੍ਨੀ. ਵਿਵਾਹਿਤਾਇਸਤ੍ਰੀ. "ਘਰ ਕੀ ਗੀਹਨਿ ਚੰਗੀ." (ਧਨਾ ਪੰਨਾ) "ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਬਹੁਤ ਹਿਤ ਜਾ ਸਿਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਅਰ ਕੀ ਬਿਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਅਤੇ ਮੂਸਾ.

ਅਰ ਕੇ ਜਠੇਰੇ ਕੀ ਚੂਕੀ ਕਾਣਿ. (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਾਣ ਚੁੱਕੀ.

ਅਰ ਕੇ ਦੇਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਲਦੇਵਤਾ. "ਘਰ ਕੇ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਕੀ ਛੋਡੀ ਗੁਰ ਕੋ ਸਬਦੁ ਲਇਓ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਬਜ਼ੁਰਗ.

ਅਰ ਕੈ ਕੰਮਿ. ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਘਰ ਕਾ ਕੰਮ. "ਮੋਰੇ ਹਰਮ ! ਤੋੜਿ ਬੈਧਨ ਮਾਇਆ, ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ ਹਮ ਲਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਸੋ ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ ਹਰਿ ਲਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਅਰਖਨ. ਦੇਖੋ, ਘਰਸਨ. "ਦੁਖ ਥੇ ਜੁ ਜਿਤੇ ਸਭ ਹੀ ਘਰਖੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਮਿਟਗਏ.

ਅਰਖੋਊ. ਵਿ–ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ ਧਨ ਖੋਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਘਰਪੱਟੂ.

ਅਰਗੇਹਣਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਵਾਹਿਤਾ.ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪੂਰਬਲੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਨ ਮਿਟੈ ਰੀ ਅਰਗੇਹਣਿ !" (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਅਰਗੋਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਾਨਹਜ਼ਾਦ ਗ਼ੁਲਾਮ. ਘਰ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਦੀ ਔਲਾਦ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕੀਨੇ ਅਰ-ਗੋਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਅਰਘਰਾ. ਧ੍ਰੁ. ਪੀ. ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਕੁਮਾਊਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਸਰਜੂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਗੋਗਰਾ.

ਅਰਘਾਲਕ. ਵਿ–ਘਰਉਜਾੜੂ. ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਅਰ ਘਾਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੂਡੀ.

ਅਰਣਿ / **ਅਰਣੀ** ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਣੀ–ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਘਰਵਾਲੀ. ਵਹੁਟੀ.

ਅਰਦਰ / **ਅਰਦ੍ਵਾਰ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰ ਅਤੇ ਭਿਹੁਡੀ. ਭਾਵ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਰਾਜਦ੍ਵਾਰ. "ਘਰਦਰ ਫਿਰਿਥਾਕੀ ਬਹੁਤੇਰੇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਤਾਤਪਰਯ ਨੀਚ ਉੱਚ ਯੋਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ.

ਅਰਦੀਬਾਣੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੀਵਾਨਖ਼ਾਨਹ । ੨ ਨਜ਼ਾਯ-ਸ਼ਾਲਾ. ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਘਰ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਘਰ-ਦੀਬਾਣੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਅਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੜਨਾ. ਗਠਨ. "ਇਸੁ ਪਾਨੀ ਤੇ ਜਿਨ ਤੂ ਘਰਿਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਅਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਘਰਨੀ ਅਤੇ ਘਰਣੀ.

ਅਰਨੀਸ / **ਅਰਨੇਸ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰਨੀ ਦਾ ਈਸ਼. ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. "ਸ੍ਰੇਭਾ ਸਭ ਭਾਈ ਮਨ ਮੱਧ ਘਰਨੀਸ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਰਾਣੀ.

ਅਰਬਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਧਨਧਾਮ. ਘਰ ਦੀ ਸਭ ਸੰਪੱਤਿ. "ਗਿਰਹੀ ਜੋਗੀ ਤਜਿਗਏ ਘਰਬਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਅਰਬਾਰੀ. ਵਿ–ਗ੍ਰਿਹਸ਼ਥੀ. "ਇਕਿ ਉਦਾਸੀ ਇਕਿ ਘਰਬਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਘਰਬਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੁਇ." (ਭਾਗੁ)

ਅਰਬਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਘਰਬਾਰ.

ਅਰ ਬਾਲੂ ਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੇਤੇ ਦਾ ਘਰ. ਭਾਵ ਬਿਨਸਨ-ਹਾਰ ਦੇਹ ਅਤੇ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ.

ਅਰ ਭੀਤਰਿ ਅਰੁ. ਘਰ (ਦੇਹ) ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਮਨ ਅੰਦਰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. "ਘਰ ਭੀਤਰਿ ਘਰੁ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਰਮ. ਸੰ. ਘਮ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੁੱਪ. ਘਾਮ । ੨ ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ। ੩ ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ। ੪ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਅਨੁਸਾਰ ਘੀ, ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਉਹ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਯੱਗ ਸਮੇਂ ਪੀਣ ਲਈ ਗਰਮ ਕੀਤੇਜਾਵਨ.

ਅਰਮਹਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਮੌਕਾ.ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ.

ਅਰ ਮੰਦਰ. ਗ੍ਰਿਹ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰ. ਸਾਧਾਰਣ ਘਰ ਅਤੇ ਰਾਜਮੰਦਿਰ। ੨ ਘਰ ਅਤੇ ਨਗਰ. "ਘਰ ਮੰਦਰ ਖੁਸੀਆਂ ਤਹੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰ.

ਅਰਰ. ਦੇਖੋ, ਘਰੜ ਅਤੇ ਘਰੜਨਾ.

ਅਰਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘਰੜਕੇ. ਰਗੜਕੇ. ਘਸਾਕੇ. "ਭਾਵੈ ਲਾਂਬੇ ਕੇਸ ਕਰਿ ਭਾਵੈ ਘਰਿ ਮੁਡਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਖ਼ਾਹ ਜਟਾਧਾਰੀ ਹੋਜਾ, ਭਾਵੇਂ ਚੋਟੀ ਰਹਿਤ ਸੰਨਯਾਸੀ.

ਅਰਵਾਸੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ. ਮਨ ਦਾ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਅਚਲ ਹੋਣਾ. "ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਿਉ ਘਰਵਾਸੁ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਸਹਵਾਸ. ਇਸਤ੍ਰੀਸੰਗਮ. "ਪੁਸਰੇ ਕਿਆ ਘਰਵਾਸ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਗ੍ਰਿਹ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. ਘਰ ਦੀ ਰਹਾਇਸ਼.

ਅਰਵਾਲ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ.

ਅਰਵਾਲਾ / **ਅਰਵਾਲੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.ਪਤੀ.ਸ੍ਵਾਮੀ. ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ.

ਅਰੜ. ਅਧਰਿੜਕ. ਮਠਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਰੜਨਾ.

ਅਰੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘਸ਼ੰਣ. ਘਸਾਉਣਾ. ਰਗੜਨਾ. ਖੁਰਚਣਾ.

ਅਰੜਿ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਘਰੜਕੇ. ਘਸਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਘਰਰਿ.

ਅਰਾਉ. ਵਿ–ਘਰ ਦਾ. ਘਰੇਗੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘ੍ਰਾਉ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘਰਾਹੁ.

ਅਰਾਹੁ. ਘਰੋਂ. ਘਰ ਸੇ. "ਹਉਮੈ ਮੁਈ ਘਰਾਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਦਿਲੋਂ.

ਅਰਾਟ. ਸੰ. ਯਞ–ਘਰੱਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੱਕੀ. ਦਾਣਾ ਪੀਹਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪਨਚੱਕੀ ਦੀ ਘਰਾਟ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਘਰਾਣਾ } ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਕੁਲ. ਵੰਸ਼।
ਘਰਾਨਾ } ੨ ਵਿ–ਘਰ ਦਾ. ਘਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਘਰਾਵਲ. ਸੰਗਜਾ–ਘੜਿਆਲ. ਤਵੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਦਾ ਵਾਜਾ. "ਬਹੁ ਬਜਹਿ ਘਰਾਵਲ ਨਾਦੰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘਰਿ. ਘਰ ਵਿੱਚ. ਗ੍ਰਿਹ ਮੇ. "ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਤੇਰਾ ਭਰਵਾਸਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)"ਪਿਰ ਘਰਿ ਸੋਹੈ ਨਾਰਿ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਹ (ਸ਼ਰੀਰ) ਵਿੱਚ. "ਪਿੰਡਿ ਮੂਐ ਜੀਉ ਕਿਹ ਘਰਿ ਜਾਤਾ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਘਰਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ.

ਘਰਿਆਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘੜਿਆਲ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਰੂ. ਘੜਿਆਲੀਆ.

ਘਰਿਆਵਲ } ਦੇਖੋ, ਘਰਾਵਲ. "ਘਰਿਆਵਲ
ਘਰਿਯਾਰ } ਬਾਜਤ ਠਨਕਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘਰਿਯਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘਰਿਆਰੀ. "ਜਬ ਘਰਿਯਾਰੀ ਘਰੀ ਬਜਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੬)

ਘਰਿਵਾਸੁ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. "ਸਾਸੁ ਬੁਰੀ ਘਰਿਵਾਸੁ ਨ ਦੇਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਅਵਿਦਜਾ,ਆਤਮਪਦ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਰਵਾਸੁ.

ਘਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘੜੀ. ਘਟਿਕਾ. "ਆਧੀ ਘਰੀ ਆਧੀਹੂ ਤੇ ਆਧ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੱਘੀ। ੩ ਘਰ ਮੇਂ. "ਏਤੇ ਜੀਅ ਜਾਚੈ ਹਹਿ ਘਰੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘਰੀਅ. ਘੜੀਭਰ. ਘਟਿਕਾਮਾਤ੍ਰ. "ਰਾਮਨਾਮ ਬਿਨੁ ਘਰੀਅ ਨ ਜੀਵਉ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਅ ਪ੍ਰਤਜਯ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਭਰ (ਮਾਤ੍ਰ) ਹੈ.

ਘਰੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਨਿਆਰ ਦੀ ਕੁਠਾਲੀ। ੨ ਵਿ–ਘੜਨ ਵਾਲਾ.

ਘਰੀਆਲ. ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ.

ਘਰੀਮੀਕ. ਇੱਕ ਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਮੀਕ.

ਘਰੁ. ਦੇਖੋ. ਘਰ. "ਘਰੁ ਲਸਕਰੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਘਰੁ ਮਹਲੁ. ਦੇਖੋ, ਘਰਮਹਲ."ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਨ ਕਬਹੂ ਪਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਘਰੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਿਹ. ਘਰ. "ਬਲੂਆ ਕੇ ਘਰੂਆ ਮਹਿ ਬਸਤੇ."(ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਰੇਤੇ ਦਾ ਘਰ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.

ਘਰੇਲੂ. ਵਿ–ਘਰ ਦਾ. ਘਰੋਗੂ। ੨ ਘਰਪਾਲਤੂ.

ਘਰੈ. ਘਰ ਦੇ. "ਘਰੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਵਥੁ ਹੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਘਰ ਦੇ ਹੀ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ. "ਘਰੈ ਅੰਦਰਿ ਕੋ ਘਰੁ ਪਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਘੜਦਾ ਹੈ. "ਘਰੈ ਈਟਿਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੇਜਣਾ. "ਆਪਿ ਹਰਿ ਘਲੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ.

ਘੱਲਕਲਾਂ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਘੱਲ ਕਲਾਂ" ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਡਰੌਲੀ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਘੱਲਾਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਘੱਲੂਘਾਰਾ. ਤਬਾਹੀ. ਗ਼ਾਰਤੀ. ਸਰਵਨਾਸ਼ । ੨ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤਰਾਇ ਨਾਲ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕਾਨੂਵਾਣ ਦੇ ਛੰਭ ਪਾਸ ਹੋਈ ਹੈ, ਓਹ ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ, ਅਤੇ ੨੮ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ (੫ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੬੨) ਨੂੰ ਜੋ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਨਾਲ ਰਾਇਪੁਰ ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਪਾਸ ਕੁੱਪਰਹੀੜੇ ਦੇ ਮਕਾਮ ਹੋਈ, ਓਹ ਵਡਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਦੁੱਰਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਖੇਤ ਰਹੀ ਹੈ.

ਘਵਿੰਡੀ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿੱਚ ਜਿਮੀਦਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ "ਜਾਹਮਣ" ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਇਸੇ ਨੂੰ "ਲਹੂੜਾ ਸਾਹਿਬ" ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਹੂੜੇ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ ਇੱਥੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਸੀ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਇੱਕ ਵਣਜਾਰੇ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ,ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਭ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ. ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਮੈਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ ਹਾਂ ਜੇ ਹੁਕਮ ਦੇਓ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਆਵਾਂ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਚਲਾ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਜਾਹ, ਪਰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਮੰਗਕੇ ਰੋਟੀ ਨਾ ਖਾਵੀਂ. ਮਰਦਾਨਾ ਚਿਰ ਤੀਕ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਉਹ ਇਤਨੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ.

ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਲੜਕਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰਗਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਪਹਰੇ" ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ੨੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੱਧਾਂ ਦੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਜੱਲੋ" ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਗਿਆਰਾਂ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਘਵੇਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘੁਮੇਰ. ਗਿਰਦਣੀ. ਚੱਕਰ। ੨ ਸਿਰ ਦੀ ਘੇਰ. ਸਿਰ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸੁਗੰਧ ਦੀ ਮਹਿਕਾਰ. "ਫੁਲੇਲ ਘਵੇਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਘੜ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਲੇ ਦੀ ਫਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੜਨਾ। ੩ ਘਟ. ਘੜਾ.

ਘੜਤ. ਸੰਗਜਾ–ਗਢਤ. ਘਾੜਤ. ਬਣਾਉਟ. ਰਚਨਾ.

ਘੜਥਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘਟਸ਼ਥਲੀ. ਘੜੌਂਜੀ । ੨ ਪਿਆਉ. ਪੌ. ਪ੍ਰਪਾ. ਛਬੀਲ. "ਸਪਤ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਚੈ ਘੜਥਲੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਚਣਾ.ਬਣਾਉਣਾ. ਗਢਨ. "ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ." (ਜਪੁ). ੨ ਤਰਾਸ਼ਣਾ. ਛਿੱਲਣਾ.

ਘੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘਟ. ਕੁੰਭ. ਕਲਸ਼. "ਕੰਧਿ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰਿ ਘੜਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਘੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘੜਕੇ. "ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ ਜਿਨਿ ਆਵੀ ਸਾਜੀ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਘੜਿਆਲ. ਸੰਗਜਾ–ਘੰਟਾ–ਕਾਲ. ਵੇਲਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਘੰਟਾ। ੨ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਦੀ ਤਵੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵਸਤੁ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰ. पण्टिक–ਘੰਟਿਕ. ਮਗਰਮੱਛ. ਨਾਕੂ. ਨਿਹੰਗ. Alligator.

ਘੜਿਆਲ ਬੁੰਗਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਹੁਡੀ ਅੱਗੇ ਉਹ ਬੁੰਗਾ, ਜਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗਜਾਨ ਲਈ ਘੜਿਆਲ ਵਜਦਾ ਹੈ.

ਘੜਿਆਲੀ } ਘੜਿਆਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਘੜਿਆਲੀਆ }

ਘੜਿਆਲੁ. ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ । ੨ ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ ੩.

ਘੜੀ.* ਸੰਗਜਾ–ਘਟਿਕਾ. ਘਟੀ. ੨੪ ਮਿਨਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ. "ਏਕ ਘੜੀ ਆਧੀ ਘਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ ਘੜੀ। ੨ ਮੱਘੀ. ਕਲਸ਼ੀ. "ਲਾਜੁ ਘੜੀ ਸਿਉ ਤੂਟਿਪੜੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)ਦੇਹ ਘੜੀ,ਰੱਸੀ ਉਮਰ। ੩ ਘੜੀ ਘੰਟਾ ਆਦਿਕ ਸਮਾਂ (ਵੇਲਾ) ਮਾਪਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧੁਪਘੜੀ (Sundial)ਅਤੇ ਜਲਘੜੀ(Clepsydra) ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ 'ਗੋਲਾਧਯਾਯ' ਆਦਿ ਜੋਤਿਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਬਾਲੂਘੜੀ (Sand-glass) ਅਤੇ ਪਿੱਤਲ ਲੋਹੇ ਆਦਿਕ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਚਕ੍ਰਾਂ ਤੇ ਕਮਾਣੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕਲਦਾਰ ਘੜੀ (Clock,Time-piece, Pocket watch) ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ.

ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟਿਕਾਯੰਤ੍ਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈਨਰੀ ਡਿ ਵਿਕ (Henry de Wyck) ਨਾਮੇ ਜਰਮਨ ਨੇ ਸਨ ੧੩੭੯ ਵਿੱਚ ਈਜਾਦ ਕਰਕੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ, ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਾਰਲਸ ਪੰਜਵੇਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਆਦਿ ਘੜੀ ਦੀਆਂ ਸੁਧਾਰ-ਪੂਰਿਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਤਦ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਸਨ ੧੬੫੭ ਵਿੱਚ ਹਿਯੂਜਨਜ਼ (Huygens) ਨੇ, ੧੬੬੬ ਵਿੱਚ ਹੁਕ (Hooke) ਨੇ, ੧੭੧੫ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੈਹਮ (Graham) ਨੇ, ਅਰ ੧੭੨੬ ਵਿੱਚ ਹੈਰੀਸਨ (Harrison) ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ. ਹੁਣ ਆਮ ਤੌਰ ਪੁਰ ਤਿਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ–ਜੇਬ ਘੜੀਆਂ,* ਕੰਧ ਘੜੀਆਂ, ਅਰ ਮੁਨਾਰ ਘੜੀਆਂ. ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਯਾ ਕੁਝ ੨ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇੱਕ ਕਲਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕੋਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਜੀ ਯਾ ਚਾਬੀ ਦੇਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਲ੍ਹੇਟੀਹੋਈ ਕਮਾਣੀ, ਜੋ ਚਕ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰਕਤ ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਰ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਢਿੱਲੀ ਹੋਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਖੁਲ੍ਹ ਚੁਕੀ ਅਰ ਸੱਤਾਹੀਨ ਹੋਗਈ ਸੀ, ਮੁੜਕੇ ਵਲ੍ਹੇਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਅਨੇਕ ਘੜੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਭੀ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ.

ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਲੰਡਨ ਦੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਘਰ ਦੇ ਮੁਨਾਰੇ ਪੁਰ, ਅਤੇ ਲੰਡਨ ਦੇ ਬਿਲੌਰ ਮਹਲ (Crystal Palace) ਦੀ ਕੰਧ ਪੁਰ ਹਨ. ਕਈ ਕਾਲ-ਗੇਟ ਫੈਕਟ੍ਰੀ, ਨਜ਼ੂਯਾਰਕ (ਅਮ੍ਰੀਕਾ) ਦੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਘੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਘਰ (ਲੰਡਨ) ਦੇ ਮੁਨਾਰੇ ਦੀਆਂ ੩੬੦ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਖਰ ਪੁਰ "ਬਿਗ-ਬੈਨ" ਨਾਮੇ ਘੜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਰੀਬਨ ੫੫ ਸਾਲ ਹੋ ਚੱਲੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਅਦਭੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਹੀ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਮਲੂਮ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਘੜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਮੁਖ (Dial) ਹਨ. ਪ੍ਰਤਜੇਕ ਦਾ ਕੁਤਰ ੨੩ ਫੁਟ ਹੈ. ਮਿੰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਚੌਦਾਂ ਚੌਦਾਂ ਫੁਟ ਲੰਮੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਲੰਗਰ (Pendulum) ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੰਜ ਮਣ ਪੱਚੀ ਸੇਰ (੪੫੦ ਪੌਂਡ) ਹੈ ਹਰ ਇੱਕ ਹਿੰਦਸਾ (ਅੰਗ) ਦੋ ਫੁਟ ਲੰਮਾ ਹੈ. ਮਿੰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿੱਥਾਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਫੁਟ ਮੁਰੱਬਾ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਘੜਿਆਲ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ੩੭੮ ਮਣ ਪੱਕੇ (ਸਾਢੇ ੨੩ ਟਨ) ਹੈ, ਅਰ ਜਿਸ ਹਥੋੜੇ ਨਾਲ ਇਹ ਖੜਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਭੀ ਦੋ ਮਣ ਪੱਕੇ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵੇਰ ਚਾਬੀ ਲਗਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਚਾਬੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ (੧੯੨੭ ਵਿੱਚ) ਇੱਕ ਅਤਜੰਤ ਅਦਭੁਤ ਘੜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਅਜੂਬਾ ਕਿਹਾਗਿਆ ਹੈ, ਆਸਟ੍ਰੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਵੀਐਨਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਗੀਤ ਘੜੀ ਹੈ, ਅਰ ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਇੱਕ ਹਿੰਦਸਾ ੬ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ. ਯੂਰਪ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਬੁਤ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਰੱਖੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਘੰਟਾ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਝਟ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੁਤ ਸਨਮੁਖ ਆ ਜਾਂਦਾ, ਅਰ ਠੀਕ ਘੰਟਾ ਭਰ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਗੋਚਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਜੇਕ ਬੁਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਗੀਤ ਭੀ ਵਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਚਤੁਰ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੇ ਘਟਿਕਾਯੰਤ੍ਰ (ਘੜੀਆਂ) ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਕਾਢਾਂ ਕੱਢਕੇ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਸ ਦੀ ਕਾਇਆਂ ਪਲਟੀ ਹੈ ਉਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਘੜੀਅਲ. ਇੱਕ ਪਟੂਆ (ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ

---

* गुर्वक्षरैः खेन्दुमितै रसुस्तैः षड्भिः पलस्याद् घटिका खषड्भिः । (ਜਨੋਤਿਸ)
ਦਸ ਗੁਰੂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਟ–ਸ੍ਵਾਸ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਛੀ ਪ੍ਰਾਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਲ, ਸੱਠ ਪਲ ਦੀ ਇੱਕ ਘੜੀ.

† ਜੇਬ ਘੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਰਨਬਰਗ (Nurunberg-Bavaria) ਦੇ ਕਾਰੀਗਰ ਪੀਟਰਹੋਲ (Peter Hole) ਨੇ ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੱਢੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲਾ) ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨਸਿੱਖ ਸੀ। ੨ ਵਿ–ਘੜਨਵਾਲਾ.

ਘੜੀਆਲ } ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ. "ਘੜੀਆਲ ਜਿਉ
ਘੜੀਆਲੁ } ਭੁਖੀ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਦਰਵਾਜੈ ਜਾਇਕੈ ਕਿਉ ਡਿਠੋ ਘੜੀਆਲੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਘੜੂਅਲੋ. ਡਿੰਗ–ਸੰਗਜਾ–ਕਲਸ਼. ਘੜਾ. ਘਟ.ਕੁੰਭ. "ਜਿਉ ਆਕਾਸੈ ਘੜੂਅਲੋ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭਰਿਆ." (ਗੂਜ ਨਾਮਦੇਵ) ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਆਕਾਸ ਵਿੱਚ ਘੜਾ. ਦੇਖੋ, ਨੈਜਰਿਆ.

ਘੜੂਕਾ. ਇਹ ਘਟੋਤਕਚ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਘਟੋਤਕਚ. "ਮਚਯੋ ਯੁੱਧ ਜਜੋਂ ਕਰਨ ਸੰਗੰ ਘੜੂਕੇ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਘੜੋਟਾ } ਸੰਗਜਾ–ਘਟ. ਘੜਾ. ਮੱਘਾ. ਮਟਕਾ।
ਘੜੋਲਾ } ੨ ਛੋਟਾ ਘੜਾ.

ਘੜੌਂਚੀ } ਘਟ (ਘੜਾ) ਉੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ.
ਘੜੌਂਜੀ } ਘੜਵੰਜੀ.

ਘਾ. ਘਾਤਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਘਾਹ (ਘਾਸ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਓਰ. ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. "ਹੱਉ ਇਤ ਘੂਮਤ ਪ੍ਰੇਮ ਛਕੀ,ਅਤਿ ਘੋਰਤ ਹੈ ਉਹ ਘਾ ਘਨ ਕਾਰੋ."(ਅਸਫੋ) ੪ ਘਾਵ (ਜ਼ਖ਼ਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਘਾਂ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾ. ਓਰ. ਤਰਫ. "ਰਾਹ ਲਾਗ ਦੁਹੁ ਘਾਂ ਤੇ ਹੋਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗ ਦੇਣ ਦੀ ਰਸਮ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋਈ. "ਗਏ ਉਹ ਘਾਂ ਨਿਕਰ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ਤੀਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲਗਏ. "ਫੇਰਤ ਹੈਂ ਗੁਰ ਕੇ ਚਹੁੱ ਘਾਂਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਘਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਘਾਤ. ਜ਼ਖ਼ਮ. ਫੱਟ. "ਨਹਿ ਘਾਉ ਕਟਾਰਾ ਕਰਿ ਸਕੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਆਘਾਤ. ਚੋਟ. "ਪਰਿਓ ਨੀਸਾਨੈ ਘਾਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਨਸ਼ਾਨੇ ਉੱਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਰ ਪਿਆ.

ਘਾਇ. ਦੇਖੋ, ਘਾਉ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘਾਤ ਕਰਕੇ. ਵਧ ਕਰਕੇ. ਮਾਰਕੇ."ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਘਾਇਕ. ਵਿ–ਘਾਤਕ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘਾਇਲ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਘਾਤ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਖ਼ਮੀ. ਫੱਟੜ.

ਘਾਈ. ਦੇਖੋ, ਘਾਹੀ। ੨ ਘਾਇਲ ਕੀਤੀ.ਦੇਖੋ,ਘਾਉ.

ਘਾਂਈ. ਦੇਖੋ, ਘਾਂ.

ਘਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਿਣ.ਘਾਹ.ਕੱਖ. ਦੇਖੋ,ਅੰ grass। ੨ ਰਗੜ. ਘਸਣ (ਘਸ਼ੰਣ) ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਅੱਟਣ. "ਧਨੁਖਘਾਸ ਇਨ ਸਭਹਿਨ ਹਾਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘਾਸ ਮੂੰਹ ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘਾਹ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ.

ਘਾਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘਸ਼ੰਣ (ਘਸਣ) ਤੋਂ ਹੋਈ ਰੇਖਾ. ਘਸੀਟ. ਰਗੜ। ੨ ਭਾਵ–ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਰੀਤਿ। ੩ ਘਾਸ ਖੋਦਣਵਾਲਾ. ਘਸਿਆਰਾ. ਘਾਹੀ. "ਜੇ ਰਾਜ ਬਹਾਲੇ ਤਾਂ ਹਰਿਗੁਲਾਮ, ਘਾਸੀ ਕਉ ਹਰਿਨਾਮ ਕਢਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੪ ਸੰ. ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ.

ਘਾਸੀਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ.

ਘਾਹ. ਦੇਖੋ, ਘਾਸ ੧. "ਸੀਹਾ ਬਾਜਾ ਚਰਗਾ ਕੁਹੀਆ ਏਨਾ ਖਵਾਲੇ ਘਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਘਾਹ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੀਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ. ਇਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਗਊ ਹਾਂ. ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਆਪ ਦੀ ਤਾਬੇਦਾਰੀ ਕਰਾਂਗਾ.

ਘਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਘਾਸੀ ੩.

ਘਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਘਾਸ ਅਤੇ ਘਾਹ। ੨ ਭਾਵ–ਅਦਨਾ. ਤੁੱਛ. ਕਮੀਨਾ. ਕੱਖ ਜੇਹਾ. "ਨਦਰਿ ਉਪਠੀ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹੁ ਕਰਾਇਦਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਘਾਕੀ. ਵਿ–ਘਾਤਿਕਾ. ਘਾਤ ਕਰਨਵਾਲੀ. "ਸੈਨਾ ਅਰਿ ਘਾਕੀ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਘਾਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘਘਰਾ.

ਘਾਗਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਗਾ. ਕੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ. ਮੰਡਲ.

ਘਾਘ. ਕੱਨੌਜ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਵਡਾ ਚਤੁਰ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਜੋਤਿਸਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਹ ਸਨ ੧੬੯੬ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੨ ਭਾਵ–ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ। ੩ ਚਾਲਾਕ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਘਾਘਰਾ } ਦੇਖੋ, ਘਘਰਾ. "ਪਰਦੇਸੀ ਕੈ ਘਾਘਰੈ ਚਹੁ
ਘਾਘਿਰੋ } ਦਿਸਿ ਲਾਗੀ ਆਗਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਘਾਘਰਾ ਦੇਹ ਹੈ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇ ਚੋਲੇ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੈ.

ਘਾਟ ਅਥਵਾ **ਘਾਟੁ.** ਸੰਗਜਾ–ਘਾੜਤ. "ਘਾਟ ਘੜਤ ਭਜੋ ਸ੍ਵਰਨ ਕੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੦) ੨ ਸੰ. ਘੱਟ. ਜਲਮਾਰਗ. ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਦਾ ਰਸਤਾ. "ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਕੇ ਅੰਤਰੇ ਸਹਜ ਸੁੰਨ ਕੇ ਘਾਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਹੈ। ੩ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ. "ਆਪੇ ਗੁਰੁ, ਚੇਲਾ ਹੈ ਆਪੇ, ਆਪੇ ਦਸੇ ਘਾਟੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਮਨ ਦੀ ਘਾੜਤ. ਸੰਕਲਪ. ਖ਼ਯਾਲ. "ਤਾਲ ਮਦੀ ਰੇ ਘਟ ਕੇ ਘਾਟ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੫ ਅਸਥਾਨ. ਜਗਹਿ. "ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਘਟਿ ਘਟੇ ਘਟਿ ਹਰਿ ਘਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੬ ਵਿ–ਘੱਟ. ਕਮ. ਨਜੂਨ. "ਘਾਟ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਕਹਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੭ ਦੇਖੋ, ਘਾਠ.

ਘਾਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮੀ. ਤੋਟਾ। ੨ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤਾ. ਘੱਟ. "ਘਾਟਾ ਰੋਕਲੇਹੁ ਦਿਨ ਠਾਢੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਘਾਠਾ.

ਘਾਟਿ. ਘਾਟ (ਰਾਹ) ਵਿੱਚ. ਮਾਰਗ ਮੇ. "ਜਾਉ ਨ ਜਮ ਕੈ ਘਾਟਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਜੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਧਿ.

ਘਾਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤਲਾ ਖੱਦਰ। ੨ ਪਹਾੜੀ ਰਾਹ. ਪਰਬਤ ਦਾ ਦਰਾ. "ਘਾਟੀ ਚੜਤ ਬੈਲ ਇਕੁ ਥਾਕਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਪਾਪਰੂਪੀ ਬੈਲ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਜਾਸਰੂਪ ਘਾਟੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੁਣ ਸਫਰ ਕਰਨੋਂ ਠਹਿਰਗਿਆ ਹੈ.

ਘਾਟੀਂ. ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਚੀਤ.

ਘਾਟੁ. ਦੇਖੋ, ਘਾਟ.

ਘਾਟੇ ਘਾਟ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਸਤੇ ਰਸਤੇ. ਰਾਹੇ ਰਾਹ। ੨ ਹਰੇਕ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ। ੩ ਤੋਟਾ ਹੀ ਤੋਟਾ. ਘਾਟਾ ਹੀ ਘਾਟਾ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਘਾਟੇ ਘਾਟ."(ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਘਾਟੈ. ਘਟਦਾ ਹੈ. ਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ ਜਸੁ ਘਾਟੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਘਾਟੋ. ਦੇਖੋ, ਘਾਟਾ.

ਘਾਠ. ਸੰ. ਵਾਟਜ. ਸੰਗਜਾ–ਛਿਲਕਾ ਉਤਾਰਕੇ ਭੁੰਨੇ-ਹੋਏ ਜੌਂ.

ਘਾਠਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁੰਨੇਹੋਏ ਜੌਂ (ਘਾਠ) ਉਬਾਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਢਿਆਹੋਇਆ ਗਾੜ੍ਹਾ ਜਲ. ਆਸ਼ੇ ਜੌ.

ਘਾਠੋ. ਸੰਗਜਾ–ਘਾਟਾ। ੨ ਵਿਪੱਤਿ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਤਾਤ ਭਯੋ ਜਬ ਘਾਠੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਪਈ.

ਘਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਘਨ. ਗਾੜ੍ਹਾ ਚਿੱਕੜ, ਜੋ ਲਿਪਾਈ ਲਈ ਬਣਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕੋਲ੍ਹੂ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੀੜਨ ਲਈਂ ਵਸਤੁ ਸਮੋਂ ਸਕੇ, ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੩ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ. "ਇਸ ਕਾ ਬਾਪ ਮੁਯੋ ਵਿਚ ਘਾਣ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੪ ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਕੁੱਲ.

ਘਾਣਿ } ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਘਾਣ ੪."ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਵਾਏ
ਘਾਣੀ } ਦੁਖਾ ਘਾਣਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਘਾਣ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਦੇਖੋ, ਘਾਣ ੨. "ਲੇਖਾ ਧਰਮ ਭਇਆ ਤਿਲੁ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਣ ੧. "ਰਣ ਵਿਚ ਘੱਤੀ ਘਾਣੀ ਲੋਹੂ ਮਿੰਜ ਦੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਘਾਣੀ. ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ.

ਘਾਣੀ ਪੀੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਤਜੰਤ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਘਾਣੀ ਵਾਂਙ ਪੀੜਨ ਕਰਨਾ. ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਸਾਰ ਤਜਾਗਕੇ ਅਸਾਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ. "ਘਾਣੀ ਪੀੜਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਏ ਛਡਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਤੇਲੀ ਘਾਣੀ ਪੀੜਕੇ ਤੇਲ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵਿੱਚ ਖਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਘਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਹਾਰ. ਚੋਟ। ੨ ਤੀਰ. ਬਾਣ। ੩ ਮਾਰਨਾ. ਹਤਜਾ. "ਕਰੈ ਸੁ ਘਾਤ ਘਾਤ ਕੋ ਪਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦਾਉ. ਪੇਂਚ. "ਐਸ ਘਾਤ ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਘਾਤਕ }
ਘਾਤਕੀ } ਵਿ–ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤਜਾਰਾ.
ਘਾਤਿਕ }
ਘਾਤੀ }

ਘਾਤੀਆ } ਵਿ–ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤਜਾਰਾ। ੨ ਦਾਉ
ਘਾਤੁਕ } ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਘਾਤਦੇਖਣ ਵਾਲਾ.

ਘਾਮ } ਸੰ. ਧਰ੍ਸ–ਘਮੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਪਤ. ਤਾਪ.
ਘਾਂਮ } "ਚੰਦਨ ਚੰਦ ਨ ਸਰਦ ਰੁਤਿ ਮੂਲ ਨ ਮਿਟਈ
ਘਾਮਾ } ਘਾਮ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਧੁੱਪ. ਆਤਪ.
ਘਾਮੁ } "ਜੈਸੇ ਤਾਪਤੇ ਨਿਰਮਲ ਘਾਮਾ। ਤੈਸੇ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਾਪੁਰੋ ਨਾਮਾ." (ਗੌਂਡ) ਜੈਸੇ ਨਿਰਮਲ ਘਾਮਾ (ਧੁੱਪ) ਤੋਂ ਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਨਾਮ ਬਿਨ ਨਾਮਾ ਸੰਤਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਮੁੜ੍ਹਕਾ. ਪਸੀਨਾ.

ਘਾਯ. ਦੇਖੋ, ਘਾਇ। ੨ ਘਾਉ. ਫੱਟ.

ਘਾਯਲ. ਦੇਖੋ, ਘਾਇਲ.

ਘਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਹਾਉ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਕਟਕੇ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਘਾਰਾ। ੨ ਘਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਘਾਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤਿਤੇ ਘਾਰ ਘਾਲੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ਉਤਨੇ ਹੀ ਘਰ ਗਾਲੇ। ੩ ਇੱਕ ਰੋਗ. ~ ਸਦਰ. Giddiness. ਘਾਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਨੂੰ ਘੁਮੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਅੰਧੇਰਾ ਛਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਲਹੂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਮੇਦੇ ਦੀ ਕਮਜੋਰੀ, ਕਬਜ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਜਾਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਦਿਲ ਅਤੇ ਗੁਰਦੇ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਬਹੁਤ ਰੋਣਾ, ਰਿਤੁ ਬਹੁਤ ਆਉਣੀ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚਿਰ ਤੀਕ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤੜੀ ਸਾਫ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਮਲ ਜਮਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੇਦਾ ਗੰਦਾ ਹੋਣਾ ਨਾ ਪਾਵੇ, ਹਲਕੀ ਗਿਜਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਫਲ ਖਾਧੇ ਜਾਣ. ਚਿੱਟਾ ਚੰਨਣ ਨੌ ਮਾਸ਼ੇ ਗੁਲਾਬ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਪੀਣਾ, ਧਨੀਆ ਗੁਲਾਬ ਵਿੱਚ ਰਗੜਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ, ਆਉਲੇ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਵਰਕ ਲਾਕੇ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਣਾ, ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ.

ਘਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੁਰਾਖ਼. ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਜਲ ਜਦ ਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਕਮਜ਼ੋਰ ਚਿਣਾਈ ਨੂੰ ਘਾਰਕੇ ਰਸਤਾ ਕਰਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈਂ ਬਣਾਇਆ ਛੱਪਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੂਲ-ਘਾਰੀ। ੪ ਵਿ–ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਹਤਜਾਰੀ. "ਮੇਦ ਏਸਣੀ ਆਦਿ ਉਚਰੀਐ। ਘਾਰੀ ਅੰਤ ਸਬਦ ਕਹੁ ਧਰੀਐ." (ਸਨਾਮਾ) ਮੇਦਾ (ਮੇਦਿਨੀ) ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ), ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਘਾਰੀ) ਬੰਦੂਕ.

ਘਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ। ੨ ਸੇਵਾ. ਟਹਿਲ. "ਘਾਲ ਸਿਆਣਪ ਉਕਤਿ ਨ ਮੇਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਮਿਹਨਤ. ਮੁਸ਼ੱਕਤ. "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਕਰਣੀ. ਕਮਾਈ. "ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤੁਮਰੀ ਘਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੫ ਵਿਨਾਸ਼. ਵਧ। ੬ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਉਬਾਲਣ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਪਾਣੀ. ਹੰਘਾਲ. ਆਵਟਣੁ.

ਘਾਲਕ. ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਕ. ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਸਰਬ ਪਾਲਕ ਸਰਬ ਘਾਲਕ ਸਰਬ ਕੋ ਪੁਨ ਕਾਲ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਡਾਲਨੇਵਾਲਾ. ਪਾਉਣਵਾਲਾ। ੪ ਭੇਜਣ ਵਾਲਾ.

ਘਾਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੇਜਣਾ. ਘੱਲਣਾ. "ਮਤ ਘਾਲਹੁ ਜਮ ਕੀ ਖਬਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ. ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ. "ਆਪਿ ਗਏ ਅਉਰਨ ਹੂੰ ਘਾਲਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਘਾਲਹਿ ਥਕਿਪਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਾ. ਵਾਰ ਕਰਨਾ.

CC-0. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਇਸੈ ਤੁਰਾਵਹੁ ਘਾਲਹੁ ਸਾਦਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੫ ਭਾਲਨਾ. ਪਾਉਣਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਜਿਸ ਕਾ ਸਾ ਤਿਸੁ ਘਾਲਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੬ ਸੰਗਜਾ– ਕਮਾਈ. "ਇਹੁ ਭਗਤਾ ਕੀ ਘਾਲਣਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਘਾਲਤ. ਮਿਹ਼ਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਆਨ ਸੈਜਾਰ ਬਿਬਾ ਸ੍ਰਮ ਘਾਲਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਲਤਾ ਹੈ.

ਘਾਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ.

ਘਾਲਿ. ਘਾਲ (ਮਿਹਨਤ) ਕਰਕੇ. "ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ:੧) ੨ ਭਾਲਕਰ. ਪਾਕੇ.

ਘਾਲਿਓ. ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ. ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ. "ਬੂਡੀ! ਘਰ ਘਾਲਿਓ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਘੱਲਿਆ. ਭੇਜਿਆ। ੩ ਭਾਲਿਆ. ਪਾਇਆ.

ਘਾਲਿਓਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਲੈ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸਮੇਟਿਆ ਹੈ. "ਆਪੇ ਰਚਨੁ ਰਚਾਇ ਆਪੇ ਹੀ ਘਾਲਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ੩ ਉਸ ਨੇ ਕਮਾਇਆ ਹੈ.

ਘਾਲਿਆ. ਸ਼ੇਵਿਆ. ਕਮਾਇਆ. "ਤੇਰਾ ਘਾਲਿਆ ਸਭ ਥਾਇਪਾਈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਲਿਓ.

ਘਾਲਿਕ. ਦੇਖੋ, ਘਾਲਕ.

ਘਾਲੀ. ਘਾਲ (ਸੇਵਾ) ਲਈ. "ਸੋ ਕੰਮ ਸੁਹੇਲਾ ਜੋ ਤੇਰੀ ਘਾਲੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ। ੩ ਭਾਲੀ: ਪਾਈ। ੪ ਘੱਲੀ. ਭੇਜੀ। ੫ ਘਾਲ (ਸੇਵਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘਾਲੀਅਨੁ. ਪਾਈਦੇ ਹਨ। ੨ ਘਾਲਣਾ ਕੀਤੀ. "ਆਪੇ ਸੇਵ ਘਾਲੀਅਨੁ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਘਾਲੈ. ਘਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਲਤਾ ਹੈ. "ਹਮਰੀ ਭੂਮਿ ਕਉਨੁ ਘਾਲੈ ਪੈਰ ?" (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਕਮਾਵੇ. ਘਾਲਨਾ ਕਰੇ. "ਘਾਲ ਸੇਵਕ ਜੋ ਘਾਲੈ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੪ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੋੜਦਾ ਹੈ. "ਪਰ ਨਾਰੀ ਸਿਉ ਘਾਲੈ ਧੰਧਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘਾਵ. ਦੇਖੋ, ਘਾਉ.

ਘਾਵਰਿਯਾ / **ਘਾਵਰੀਆ** ਘਾਵ (ਜ਼ਖ਼ਮ) ਦੀ ਦਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੱਰਾਹ. "ਪਹੁਚਜੋ ਘਾਵਰਿਯਾ ਕੇ ਘਰ ਮੋ." (ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ)

ਘਾੜਤ / **ਘਾੜਤਿ** ਦੇਖੋ, ਘੜਤ. "ਘਾੜਤ ਤਿਸ ਕੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਘਾੜੂ. ਵਿ–ਘੜਨ ਵਾਲਾ.

ਘਿਉ / **ਘਿਅ** ਸੰ. ਘ੍ਰਤ–ਘ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਘੀ. "ਘਿਉ ਮੈਦਾ ਖਾਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩). "ਘਿਅ ਪਟ ਭਾਂਡਾ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਘੀ ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਿੱਟੜ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ.

ਘਿਅਂਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘ੍ਰਿਤਭਾਂਡ. ਘੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਘਿਆਲੀ. ਵਿ–ਘ੍ਰਿਤ ਵਾਲੀ. ਘੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀਹੋਈ. "ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੀਰ ਘਿਆਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਘਿਇ. ਸੰਗਜਾ–ਘ੍ਰਿਤ. ਘੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘ੍ਰਿਤ ਸੇ. ਘੀ ਨਾਲ. "ਤਿਤੁ ਘਿਇ ਹੋਮ ਜਗ ਸਦ ਪੂਜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਘਿਸਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਘਸ਼ੰਣ ਕਰਕੇ (ਘਸਕੇ) ਚਲਣਾ. "ਬੈਠਜੋ ਘਿਸਰ ਘਿਸਰ ਕਰ ਚਾਲਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਘਿਸੁਆ. ਸੰਗਜਾ–ਅਲਾਤ. ਮੁਰਿਆੜ. ਚੁਆਤੀ. "ਘਿਸੁਆ ਜਨੁ ਫੇਰਤ ਹੈਂ ਲਰਕਾ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਘਿਘ. ਸੰਗਜਾ–ਦੀਨਤਾ. ਆਜਿਜ਼ੀ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ. ਵਜਾਕੁਲਤਾ. "ਘਿਘਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ. (ਨਾਪ੍)

ਘਿਘਿਆਉਣਾ / **ਘਿਘਿਆਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਦੀਨਤਾ ਸਹਿਤ ਬੋਲਣਾ. ਲੇਲ੍ਹੜੀਆਂ ਕੱਢਣੀਆਂ. ਕੰਠ ਦੇ ਬੈਠਵੇਂ ਸੁਰ ਨਾਲ ਹੇਠਲਾ ਬੁਲ੍ਹ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਦੀਨਤਾ ਭਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ."ਵਿਨਯ ਕਰੈ ਘਿਘਿਆਇਕੈ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਘਿਣ / **ਘਿਣਾ** ਸੰ. ਘ੍ਰਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਾ. ਹਜਵ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ। ੩ ਗਲਾਨੀ. ਘਿਨ.

ਘਿਣਾਵਣਾ. ਵਿ–ਘ੍ਰਿਣਾ ਯੋਗਜ. ਗਲਾਨੀ ਲਾਇਕ। ੨ ਨਿੰਦਾ ਯੋਗਜ.

ਘਿਣਾਵਣੇ. ਘ੍ਰਿਣਾ (ਗਲਾਨੀ) ਕਰਨ ਤੋਂ. "ਨਾ ਤੂੰ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬਹੁਤ ਘਿਣਾਵਣੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਘਿਣਾਵਣਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਘਿਤਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹੀਤ–ਗ੍ਰਿਹੀਤ. ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ। ੨ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ. ਪਾਇਆ. ਲੀਤਾ. "ਕਿਉ ਵੈਵੈ ਘਿਤਾ ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?

ਘਿਧਾ / **ਘਿਧੀ** ਗ੍ਰਿਹੀਤ. ਦੇਖੋ, ਘਿਤਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਗਿਧਾ. ਖ਼ਰੀਦਿਆ. ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰੀਤ. "ਮੁਲਿ ਨ ਘਿਧਾ, ਮੈਕੂ ਸ੍ਰਤਿਗੁਰ ਦਿਤਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਗ੍ਰਿਹੀਤਾ. "ਬਾਹ ਪਕੜਿ ਠਾਕੁਰ ਹਉ ਘਿਧੀ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਘਿਨ. ਦੇਖੋ, ਘਿਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਿੱਨ.

ਘਿਨਣਾ / **ਘਿਨਣੁ** ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਲੈਣਾ. "ਕਿਆ ਕਿਆ ਘਿੰਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) ੨ ਖ਼ਰੀਦਣਾ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ. "ਸਸਤ ਵਖਰੁ ਤੂੰ ਘਿੰਨਹਿ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)"ਧੰਭ ਵਿਕਾਂਦੜੈ ਜੋ ਲਹਾ ਘਿੰਨਾ ਸਾਵੀ ਤੋਲਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਘਿੱਨ ਧਾ.

ਘਿਨਾਰ. ਇਹ ਗਿਰਿਨਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਨਾਰ। ੨ ਵਿ–ਘ੍ਰਿਣਾ (ਗਲਾਨਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘਿੱਨ. ਸੰ. ਘਿਨ੍ਣ. ਧਾ–ਲੈਣਾ,ਪਕੜਨਾ (ਗ੍ਰਹਣ).

ਘਿਰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੇਰਾ. ਚੱਕਰ. ਗੇੜਾ। ੨ ਗ੍ਰਿਹ.ਘਰ.

ਘਿਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ। ੨ ਸਿਰ ਦਾ ਘੁੰਮਣਾ. ਸਿਰ ਫਿਰਨਾ. ਸੰ. ਘੂਰ੍ਣਨ.

ਘਿਰਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਖ਼ੀ। ੨ ਸੂਤ ਕੱਤਣ ਦਾ ਲਾਟੂ। ੩ ਘੁਮੇਰੀ. ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ.

ਘਿਰਤ / **ਘਿਰਤੁ** ਸੰ. ਘ੍ਰਤ–ਘ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਘੀ. "ਪੰਜਵਾਂ ਪਇਆ ਘਿਰਤੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਘਿਰੀਆ. ਵਿ–ਘਿਰਿਆਹੋਇਆ (ਹੋਈ). "ਬਿਖਨਾ ਘਿਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਕਰਕੇ ਪਰਿਵਾਰਿਤ.

ਘੀ / **ਘੀਉ** / **ਘੀਅ** ਸੰਗਜਾ–ਘ੍ਰਿਤ."ਦਾਲ ਸੀਧਾ ਮਾਗਉ ਘੀਉ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ)

ਘੀਆ. ਘ੍ਰਿਤ. ਘੀ. "ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਘੀ ਜੇਹੀ ਗੁੰਦ ਵਾਲਾ ਕੱਦੂ.

ਘੀਸ. ਸੰਗਜਾ–ਘਸ਼ੰਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਲੀਕ. ਰਗੜ. ਘਸੀਟ. "ਗਹਿ ਗੋਡਨ ਤੇ ਤਬ ਘੀਸ ਦਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਘੀਸਤ ਘੀਸਤ ਊਖਲਹਿ ਕਾਨ੍ਹ ਉਧਾਰਤ ਸਾਧੁ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਚੂਹੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਘੀਸ ਚੂਹੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਘੀਸ ਗਲਯੋਰੇ ਲਿਆਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਛੀਲੁ.

ਘੀਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਸੀਟਣਾ.

ਘੀਜ. ਸੰ. ग्राह्य–ਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. ਗ੍ਰਾਹਯ. ਵਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗਜ. ਧਾਰਣ ਲਾਇਕ. "ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਅਸਨੇਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਘੀਜਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਘੁ. ਸੰ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ (ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨਾ).

ਘੁਸ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਖ਼ਲ। ੨ ਸੰ. ਘ੍ਰੁ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ, ਓਢੋਰਾ ਦੇਣਾ, ਵਧ (ਕ਼ਤਲ) ਕਰਨਾ.

ਘੁਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਸਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਭੁੱਲਣਾ. ਚੂਕਨਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਗਣਤੈ ਘੁਸੀਐ, ਦੁਖੇਦੁਖਿ ਵਿਹਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੩)

ਘੁਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਸਪਸ਼੍ਟ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੁਸਰਨਾ.

ਘੁਸਰਨਾ / **ਘੁਸੜਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਧਸਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਪੈਠਨਾ. "ਬਹਿਜਾਇ ਘੁਸਰਿ ਬਗੁਲਾਰੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਬਗੁਲੇ ਜੇਹੇ ਪਾਖੰਡੀ ਪਰਮਹੰਸਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਘੁਸੜਕੇ ਬੈਠਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਘੁਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਸਾਉਣਾ. ਗੱਡਣਾ। ੨ ਭੁਲਾਉਣਾ। ੩ ਟਾਲਣਾ. ਖੁੰਝਾਉਣਾ. "ਆਵਤ ਵਖਤ ਘੁਸਾਵਤ ਨਾਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਘੁਸਿ. ਘੁਸਕੇ. ਧਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਘੁਸਰਨਾ.

ਘੁਸੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਸਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਅਜਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਰਾਜਾਸਾਂਸੀ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਚਾਰ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ 'ਸਹਿੰਸਰੇ' ਵਿੱਚ ਸਨ.

(੧) ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੂੰ ਸਹਿੰਸਰੇ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਲੈਆਈ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਦਿਨ ਰਹੇ. ਦਰਬਾਰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਸੌ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ।ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਗ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਗ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਗਵਾਇਆ ਸੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ"ਗੁਰੂ ਕੀ ਰੋੜ' ਸੀ. ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਤੇਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਲੰਗਰ ਲਈ ਲੱਕੜਾਂ ਕੱਟਣ ਪੁਰ ਝਗੜਾ ਹੋਕੇ ਇਤਨੀ ਤਵਾਲਤ ਹੋਈ ਕਿ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ੧੨ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੋਰਚਾ ਲਾਉਣਾਪਿਆ,ਜੋ ੧੭ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ.*

(੨) ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋ ਤੋਂ ਆਕੇ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਕਾਲ ਰਹੇ. ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਰੋੜ ਵਿੱਚ ਬਾਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਆਗਜਾ ਦਿੱਤੀ.

ਘੁਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁਘ.

ਘੁੰਗਚੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁੰਜਾ. ਰੱਤਕ. ਲਾਲੜੀ.

ਘੁੰਗਟ. ਸੰ. ਅਵਗੁੰਠਨ. ਮੁਖ ਢਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘੁੰਡ ਕੱਢਨਾ। ੨ ਮੂੰਹ ਢਕਣ ਦਾ ਵਸਤ੍. ਨਕ਼ਾਬ.

ਘੁੰਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਣੀ.

ਘੁੰਗਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਲ.

ਘੁੰਗਰਾਰਾ. ਵਿ–ਖ਼ਮਦਾਰ. ਪੇਚਦਾਰ. "ਕਚ ਘੁੰਗਰਾਰੇ." (ਰਮਾਵ) ੨ ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਵਾਲਾ.

ਘੁੰਗਰਾਲ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਲ.

ਘੁੰਗਰੂ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰੂ.

ਘੁੱਗ. ਦੇਖੋ, ਘੁਘ.

ਘੁੱਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਾਖ਼ਤਾ (dove).

ਘੁਘ. ਵਿ–ਸੰਘਣਾ.ਸਘਨ. "ਵੂਠਾ ਘੁਘ ਗਿਰਾਉ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਪਿੰਡ ਸੰਘਣਾ ਵਸਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਠ ਦਾ ਸੁਰ. ਗਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼.

ਘੁੰਘਚੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਚੀ.

ਘੁੰਘਟ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਟ.

ਘੁੰਘਟ ਖੋਲ੍ਹਣਾ / **ਘੁੰਘਟ ਲਾਹੁਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਲੋਕਲਾਜ ਤਜਾਗਣੀ। ੨ ਨਿਰਲੱਜ ਹੋਣਾ.ਦੇਖੋ, ਘੁਘਟ.

*੧੨ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ੧੭ ਨਵੰਬਰ ੧੯੨੨ ਤਕ ਕੁੱਲ ੫੬੦੫ ਸਿੱਖ ਕੈਦ ਹੋਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨੰ: ੩.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਘੁੰਘਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਕੁਲੀ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਿਆ-ਹੋਇਆ ਅੰਨ.

ਘੁੰਘਣੀਆਸਿੰਘ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਭਰਤੇ ਪਿੰਡ (ਰਾਜ ਫਰੀਦਕੋਟ) ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਦ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਸਿਰ ਘੁੰਘਣੀਆਂ ਚੁਕਵਾਕੇ ਲਿਆਇਆ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਲੜਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ. ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਅਜੇ ਨਾਉਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਘੁੰਘਣੀਆਸਿੰਘ ਨਾਉਂ ਥਾਪਿਆ.

ਘੁਘਨਾ. ਵਿ–ਸ਼ਘਨ. ਸ਼ੰਘਣਾ। ੨ ਘੂਕ (ਉੱਲੂ) ਸਮਾਨ. ਘੁਘੂ ਦੀ ਤਰਾਂ. "ਮਾਇਆ ਮਗਨ ਕ੍ਰਮਤ ਘੁਘਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਘੁੰਘਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੋਂਚ. ਵਲ. ਖ਼ਮ। ੨ ਘੁੰਘਰੂ. ਛੁਦ੍ਘੰਟਾ. "ਧੁਨੰ ਘੁੰਘਰਾਣੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਘੁੰਘਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਲ। ੨ ਵਿ–ਪੋਂਚਦਾਰ. ਖ਼ਮਦਾਰ. ਮਰੋੜੀਦਾਰ.

ਘੁੰਘਰਾਰਾ. ਵਿ–ਪੋਂਚਦਾਰ. ਮਰੋੜੀਦਾਰ. ਵਲਦਾਰ.

ਘੁੰਘਰਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੰਘਰੂਆਵਲਿ. ਘੁੰਘਰੂ (ਛੋਟੇ ਘੰਟੇ) ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ, ਅਜਿਹਾ ਕ੍ਰਸਣ.

ਘੁੰਘਰਾਲਾ. ਵਿ–ਘੁੰਘਰਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਰਾ.

ਘੁੰਘਰੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਘੰਟਾ. ਮੰਜੀਰ. "ਘੁੰਘਰੂ ਵਾਜੈ ਜੇ ਮਨੁ ਲਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਜੈਸੇ ਲੈ ਤਾਰ ਨਾਲ ਨ੍ਰਿੱਤ ਸਮੇਂ ਘੁੰਘਰੂ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਮਨ ਭੀ ਲਗਜਾਵੇ.

ਘੁਘਿ } ਦੇਖੋ, ਘੁਘ.
ਘੁਘੁ }

ਘੁਘੂ. ਸੰ. ਘੂਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਲੂ. "ਘੁਘੂ ਸੁਝ ਨ ਸੂਝਈ." (ਭਾਗੁ) ਘੁਘੂ (ਉੱਲੂ) ਨੂੰ ਸੂਝ (ਸੂਯੰ) ਨਹੀਂ ਸੂਝਦਾ (ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ).

ਘੁੰਘੂ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰ.

ਘੁਟ. ਸੰ. ਘ੍ਰਟ. ਧਾ–ਲੋਟਣਾ (ਪਰਤਣਾ), ਬਦਲਣਾ, ਮਾਰਨਾ (ਵਧ ਕਰਨਾ), ਰੋਕਣਾ, ਰਖਣਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ. ਘੂਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘੁੱਟਣਾ. "ਤੇ ਸਾਕਤ ਨਰ ਜਮਿ ਘੁਟੀਐ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਘੁਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਨਿਪੀਡਨ. ਦਬਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–
ਘੁਟਨਾ } ਜ਼ਾਨੂ. ਗੋਡਾ.

ਘੁਟਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘੋਟਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਘੁਟਿ. ਘੁੱਟ (ਨਿਪੀੜ) ਕੇ. "ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਾਵਣੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਘੁਟੁੰਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਟਨਿਆਂ (ਗੋਡਿਆਂ) ਦੇ ਢੱਕਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਪਜਾਮਾ.

ਘੁਟੁਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘੁਟਨੇ ਬਲ. ਗੋਡਣੀਏਂ. "ਕਾਨ੍ਹ ਚਲੇ ਘੁਟੁਆ ਘਰ ਭੀਤਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਘੁੱਟਣਾ. ਨਿਪੀੜਨ. ਦੇਖੋ, ਘੁਟਣਾ ੧.

ਘੁੱਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਜਿਸ ਔਖਧ ਦੀ ਘੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੰਮਣਘੁੱਟੀ. ਗੁੜ੍ਹਤੀ. "ਘੁੱਟੀ ਵੱਟੀ ਦੇਇ ਨਿਹਾਰੇ." (ਭਾਗੁ) ਘੁੱਟੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ–ਵਡੀ ਹਰੜ, ਸਨਾ, ਇੰਦ੍ਰਜੌ, ਅੰਮਲਤਾਸ ਦੀ ਗੁੱਦ, ਜਵਾਇਣ, ਸੋਂਫ ਅਤੇ ਮੁਨੱਕਾ ਦਾਖ.

ਘੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਟ.

ਘੁੰਡੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਰੋੜੀ. ਵੱਟ. "ਘੁੰਡੀ ਬਿਨ ਕਿਆ ਗੰਠਿ ਚੜਾਈਐ ?" (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਟਨ ਅਥਵਾ ਭੋਡੀ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਮਰੋੜੀ. ਜੈਸੇ ਕੁੜਤੇ ਆਦਿ ਦੀ ਘੁੰਡੀ। ੩ ਗੁਲਝਣ. ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ੪ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਈ ਗੱਠ.

ਘੁਣ } ਸੰ. ਘ੍ਰਾਣ. ਧਾ–ਘੁੰਮਣਾ, ਫਿਰਨਾ, ਲੋਟਣਾ।
ਘੁਨਾ } ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜ੍ਰਕੀਟ. ਲਕੜੀ ਦਾ ਕੀੜਾ. "ਜਿਉ ਘੁਣ ਖਾਧੀ ਲੱਕੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਘੁਨਾਕਰ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਘੁਥਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਚੂਕਨਾ. ਖ਼ਤਾ ਖਾਣੀ. ਘੁੱਸਣਾ.
ਘੁਥਨਾ } "ਖਸਮਹੁ ਘੁਥੀਆ ਫਿਰਹਿ ਨਿਮਾਣੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ)

ਘੁਥਾ. ਵਿ–ਘੁੱਸਿਆ ਹੋਇਆ. ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਥਾ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨)

ਘੁੰਦਾ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਕੋਠੇ ਅਤੇ ਮਲੂਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਦ ਇੱਕ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਧ ਪਹਿਰੇਬਰਦਾਰ ਦੇ ਵਰਜਣ ਤੇ ਭੀ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਰਗਿਆ. ਉਸ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਦਾ ਮਹੰਤ ਘੁੰਦਾ ਬਾਜਕ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ, ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸੁੱਖੂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੂ ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੋਂਛੂ ਧਾਰਣਾ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਕੇ ਸੁਣਾਏ. ਦੇਖੋ, ਬਾਜਕ.

ਘੁਨ. ਦੇਖੋ, ਘੁਣ.

ਘੁੰਨਾ. ਵਿ–ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲਾਲਚੀ. ਸੰ. ਘ੍ਰਾਣ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਲੈਣਾ.

ਘੁਪ. ਵਿ–ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸ਼ੰਘਣਾ.

ਘੁਮਘਾ. ਕ੍ਰੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ. "ਹਮ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਸਦ ਘੁਮਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਘੁਮਜਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁਫੇਰੇ ਫਿਰਜਾਣਾ. ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਨੀ. ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਵਾਰ ਦੇਣਾ. "ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ ਕਉ ਘੁਮਿਜਾਇਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) "ਹਉ ਵਾਰੀ ਘੁਮਾਜਾਂਵਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਘੁਮਡਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਘਟਾ ਦਾ ਉਮਡਣਾ. ਘਨ ਦਾ ਉਮਡ
ਘੁਮਡਨਾ } ਕੇ ਆਉਣਾ.

ਘੁੰਮਣ. ਦੇਖੋ, ਘੂਮਨ.

ਘੁੰਮਣਘੇਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿਰ (ਦਿਮਾਗ) ਦਾ ਚੱਕਰ. ਘੁਮੇਰੀ. ਘੇਰੀ। ੨ ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਭੌਰੀ. ਗਿਰਦਾਬ. ਭੱਵਰ. Whirlpool। ੩ ਸਮੁੰਦਰੀ ਵਾਵਰੋਲੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਪ੍ਰਬਲ ਘੁਮਾਉ. ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਜਹਾਜਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਕਲਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਰ ਨੇਪੀਅਰ ਸ਼ਾ (Sir Napier Shaw) ਨੇ ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤੱਤੇ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਉੱਪਰ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਗਰਮ ਹਵਾ ਜੋ ਭਾਵੀ ਨਮਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਟਕਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹੋਰ ਭੀ ਨਮਦਾਰ ਅਤੇ ਤੱਤੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਗਰਮੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਹੋਕੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਟਕੀਹੋਈ ਵਾਉ ਨੂੰ ਫੈਲਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਐਉਂ ਉਹ ਹਵਾ ਘੱਟ ਸੰਘਣੀ ਹੋਕੇ ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਉਠਦੀ ਹੈ. ਉੱਠਣ ਨਾਲ ਉਹ ਕੁਝ ਕੁਝ ਠੰਢੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਨਮੀ ਜੰਮਕੇ ਬੱਦਲ ਬਣਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਜੇਹਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਗੁੱਝੀ ਗਰਮੀ ਨਿਕਲਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੀ ਸੰਘਣਾਈ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਥੱਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਝ ਖਾਲੀ ਜੇਹੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਉਸ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਭ੍ਰਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੁਫੇਰੇ ਦੀ ਹਵਾ ਪ੍ਰਬਲ ਵੇਗ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ ਪ੍ਰਤਿ ਘੰਟਾ ੧੦੦ ਤੋਂ ੩੦੦ ਮੀਲ ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹੀ ਚੱਕਰਦਾਰ ਹਵਾ (Cyclone) ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਘੁੰਮਣਘੇਰਿ. ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿੱਚ। ੨ ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ.

ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ.

ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ, ਭ੍ਰਮਰੀ. ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ. "ਘਰ ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ਭਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਘੁੰਮਣਾ } ਦੇਖੋ, ਘੂਮਨ.
ਘੂਮਨ }

ਘੂਮਨਘੇਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਅਤੇ ਘੂਮਨਘੇਰ.

ਘੂਮਰ } ਦੇਖੋ, ਘੂਮਰ.
ਘੁੰਮਰ }

ਘੁੰਮਰਆਰਿ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਰਿਆਰਿ.

ਘੂਮਰਿ. ਦੇਖੋ, ਘੂਮਰ.

ਘੂਮਰਿਆਰਿ } ਵਿ–ਘੁਮੇਰੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਚੱਕਰ
ਘੁੰਮਰਿਆਰਿ } ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਗੇੜੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਘਮੰਵਾਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਭਾਪ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਜਲ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਧੁੰਦ. ਨੀਹਾਰ. "ਘੁੰਮਰਿਆਰਿ ਸਿਆਲੀ ਬਣੀਆਂ ਕੇਜਮਾਂ." (ਚੰਡੀ ਵਾਰ) ਮਾਨੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਆਲ ਦੀ ਧੁੰਦ ਛਾਈ ਹੈ, ਅਜੇਹੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਯੁੱਧਭੂਮਿ ਨੂੰ ਢਕਰਹੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੇਜਮ.

ਘੁਮਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਭੌਰੀ। ੨ ਘੁਮਡੀ. ਉਮਡੀ. "ਸਜਮ ਘਟਾ ਘੁਮਰੀ ਘਨਘੋਰਕੈ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਘੁਮਰੇਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਮਿਆਰ (ਕੁੰਭਕਾਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਧੋਬਨ ਘੁਮਰੇਰੀ ਚਮਰੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਘੁਮਵਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਘੁਮਾਕੇ ਕ੍ਰੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨਾ. ਸਿਰਵਾਰਨਾ ਕਰਨਾ.

ਘੁਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਾਂਉਂ.

ਘੁਮਾਉ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਾਂਉਂ। ੨ ਚੱਕਰ. ਫੇਰਾ. ਗੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮ। ੩ ਵਿੰਗ. ਟੇਢ.

ਘੁਮਾਂਉਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ, ਜੋ ਅੱਠ ਕਨਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ.

ਘੁਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫੇਰਨਾ. ਗੇੜਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਕ੍ਰੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਸਿਰ ਅਥਵਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੇਰਨਾ. "ਹਉ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਟਹੁ ਘੁਮਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ) "ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਟਹੁ ਘੁਮਾਈਆ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਘੁਮਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਉਹ ਲੱਕੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੰਤੂਆਂ (ਤਾਗਿਆਂ) ਦੇ ਸਿਰੇ ਫਸਾਕੇ ਉਹ ਤਾਣੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਘੁਮਿ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਘੁਮਕੇ. ਲੋਟਕੇ. ਪਰਤਕੇ. "ਜੋ ਜਾਣਾ ਮਰਿਜਾਈਐ ਘੁਮਿ ਨ ਆਈਐ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਜੋ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀਆ ਤਿਨਾ ਨ ਮਾਰੇ ਘੁਮਿ." (ਸ: ਫਰੀਦ)

ਘੁਮਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਮਿਆਰ.

ਘੁੰਮੀਸਿੰਘ. ਪਿੰਡ ਕੋਟਭਾਈ (ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਪਧਾਰੇ, ਤਦ ਰੰਗੀ ਅਤੇ ਘੁੰਮੀ ਬਾਣੀਏ ਹਾਜਿਰ ਹੋਏ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ.

ਘੁਮੇਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿਰ ਨੂੰ ਆਇਆ ਚੱਕਰ. ਗਿਰ-
ਘੁਮੇਰੀ } ਦਨੀ.

ਘੁਮੇਰੂ. ਵਿ–ਘੁਮਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਲਾਟੂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੁਮਾਕੇ ਸੂਤ ਕੱਤਿਆਜਾਵੇ.

ਘੁਮੰਡਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਘਮੰਡਚੰਦ.

ਘੁਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਰਜ. ਧੁਨਿ। ੨ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੁਰਸਾਰ। ੩ ਸੰ. ਘ੍ਰ. ਧਾ–ਡਰਕੇ ਚਿੱਲਾਉਣਾ.

ਘੁਰਸਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੜ (ਘੋਟਕ) ਸ਼ਾਲਾ. ਅਸ੍ਤਬਲ. ਤਬੇਲਾ. "ਘੁਰਸਾਰਹਿੰ ਘੋਰ ਬੰਧਾਇਹੌਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੫)

ਘੁਰਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਘੁਰ ਘੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.
ਘੁਰਕਨਾ } ੨ ਘੂਰਨਾ. ਝਿੜਕਣਾ. "ਕੋਪ ਸਮੇ ਨਿਜ ਨਾਹ ਕੋ ਘੁਰਕਤ ਆਠੋ ਜਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ ੪)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਘੁਰਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਿੜਕੀ. ਧਮਕੀ.

ਘੁਰਣਾ / **ਘੁਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਗਰਜਣਾ. "ਘੁਰਨ ਘਟਾ ਅਤਿ ਕਾਲੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ) "ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਘੁਰਾ. ਗ੍ਰਿਹਵਨ. ਵਨਗ੍ਰਿਹ.

ਘੁਰਰਾਟਾ / **ਘੁਰੜਾਟਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਰ ਘੁਰ ਦੀ ਆਹਟ. ਘੋਰ-ਨਿਦ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਘਰ ਘਰ ਧੁਨੀ.

ਘੁਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਘਰ. "ਹੋਇ ਸਤਾਣਾ ਘੁਰੈ ਨ ਮਾਵੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਘੁਰਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੁਰਰਾਟਾ.

ਘੁਲਣਾ / **ਘੁਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨੀ. ਮੱਲਜੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਿਲਣਾ. ਰਲਣਾ. "ਜੋ ਕੀਚਨਿ ਲਖ ਉਪਾਵ ਤਾ ਕਹੀ ਨ ਘੁਲੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:ਪ) ੩ ਹੱਲ ਹੋਣਾ। ੪ ਚਲਣਾ.

ਘੁਲਾਵੈਗੋ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਨਘੇਰਿ.

ਘੁੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋਟਕ. ਘੋੜਾ. ਅਸ਼.

ਘੁੜਸਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋਟਕਸ਼ਾਲਾ. ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਅਸਤਬਲ.

ਘੁੜਚੜ੍ਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਵਾਰ. ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਸਵਾਰਹੋਇਆ ਪੁਰਖ.

ਘੁੜਦੌੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਭਾਜ। ੨ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਭਾਜ ਪਰਖਣ ਦੀ ਖੇਡ.

ਘੁੜਨਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦੇ ਪੈਰ ਲੱਗਿਆ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤਨਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੁੜਨਾਲਿਕਾ.

ਘੁੜਨਾਲਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਤੋਪ, ਜੋ ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਲੈਜਾਣ ਲਈ ਘੋੜੇ ਜੋਤੇ ਜਾਣ.

ਘੁੜਬਹਿਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਬਹਿਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਜੋਤੇ ਜਾਵਨ. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਰਥ.

ਘੁੜਵਾਲ. ਸੰ. ਘੋਟਕ ਪਾਲ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਈਸ.

ਘੁੜਾਣੀ. ਇਲਾਕਾ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਰਾਮਰਾਈਏ ਗੁਰਨਿੰਦਕ ਮਸੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁਲਾਕੀਸ਼ਿੰਘ ਰਾਗੀ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਕੇ ਦੁਤ੍ਕਾਰਾ ਭੰਨਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ੁਰਤੀਏ ਮਸੰਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੋਲਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਘੁੜਾਮ. ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੧੨ ਕੋਹ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਥਾਂ ਵਡੇ ਅਹੁਕਾਰੀ ਪਠਾਣ ਵਸਦੇ ਸਨ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੬ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਕੀਤਾ.

ਘੁਸ / **ਘੁੰਸ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਿਸ਼ਵਤ. ਵੱਢੀ.

ਘੁਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ (ਸੁਖੁਪਤੀ) ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਸੁੱਤਾ ਘੁਕ." (ਪ੍ਰਾਪਿ) ੨ ਸੰ. ਉੱਲੂ. ਉਲੂਕ.

ਘੁਕਾਰਿ. ਘੁਕ (ਉੱਲੂ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਉਂ. ਕਾਕ.

ਘੁੰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰ.

ਘੁਘਟ / **ਘੁੰਘਟ** ਅਵਗੁੰਠਨ. ਘੁੰਡ. ਨਕ਼ਾਬ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਟ. "ਰਹੁ ਰਹੁ ਰੀ ਬਹੁਰੀਆ ਘੁੰਘਟੁ ਜਿਨ ਕਾਢੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਜਬ ਨਾਚੀ ਤਬ ਘੂਘਟ ਕੈਸਾ ?" (ਤੁਖਾ ਮ: ੧) "ਘੂਘਟੁ ਖੋਲਿ ਚਲੀ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਘੁਘਰ / **ਘੁੰਘਰ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੰਘਰੂ. ਛੋਟਾ ਘੰਟਾ. "ਘੂਘਰ ਬਾਂਧਿ ਭਏ ਰਾਮਦਾਸਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ)

ਘੁਟ / **ਘੁੱਟ** ਦੇਖੋ, ਘੁਟ.

ਘੁਟਲਾ. ਘੁੱਟਲੈਂਦਾ. ਘੁੱਟ ਭਰਦਾ. "ਬਨ ਚੋਖਤਾ ਮਾਖਨ ਘੁਟਲਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਮਾਖਨ.

ਘੁਟਾ. ਘੁੱਟ ਭਰਿਆ. ਪੀਤਾ. "ਹਰਿਰਸ ਘੁਟਾ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ)

ਘੁਟੀਐ. ਘੁੱਟ ਭਰੀਏ. ਭਾਵ–ਪਾਨ ਕਰੀਏ. "ਹਰਿਰਸ ਘੁਟੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ ਪੜਤਾਲ)

ਘੁਪ. ਦੇਖੋ, ਘੁਪ। ੨ ਸਘਨ ਅੰਧਕਾਰ. ਗਾੜ੍ਹਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ. "ਤਮ ਅਗਿਆਨ ਮੋਹਤ ਘੁਪ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ਪ) ੩ ਉਲੂਕ. ਘੂਕ. ਉੱਲੂ.

ਘੁਮਣ. ਸੰ. ਘੂर्ण. ਧਾ–ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਘੁਮਨਾ, ਘੁਮੇਰੀ ਲੈਣੀ.

ਘੁਮਣਘੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਨਘੇਰੀ.

ਘੁਮਣਾ / **ਘੁਮਨ** ਸੰ. ਘੂर्णन. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਏਧਰ ਓਧਰ ਫਿਰਨਾ. ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਣਾ.

ਘੁਮਨਘਿਰੀਆ / **ਘੁਮਨਘੇਰ** / **ਘੁਮਨਘੇਰਿ** / **ਘੁੰਮਨਘੇਰੀ** / **ਘੁਮਨਿਘੇਰਿ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੰਮਣਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ. "ਘੁਮਨਘੇਰ ਅਗਾਹ ਗਾਖਰੀ ਗੁਰਸਬਦੀ ਪਾਰ ਉਤਰੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) "ਘੁਮਨਘੇਰਿ ਮਹਾ ਅਤਿ ਬਿਖੜੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ਪ) "ਘਰੁ ਘੁਮਨਿਘੇਰਿ ਘੁਲਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ. ਘੁਮੇਰੀ. ਗਿਰਦਨੀ। ੩ ਭਾਵ–ਅਵਿਦਯਾ ਦਾ ਕੁਲੇਖਾ। ੪ ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜਾ.

ਘੁਮਰ / **ਘੁਮਰਿ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਮੇਰੀ. ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰਨਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਚ (ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ), ਜੋ ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰਕੇ (ਘੁਮੇਰੀ ਪਾਕੇ) ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿਜਸ ਘੁਮਰਿ ਪਾਵਹੁ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਘੁਰ. ਸੰ. घृ. ਧਾ–ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰੋਧਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਤੱਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਘੁਰਣ. ਸੰ. घूर्ण. ਧਾ–ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰਨਾ, ਘੁੰਮਣਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ.

ਘੁਰਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘੂਰਣ ਧਾ.

ਘੁਰਮ. ਦੇਖੋ, ਘੂਰਣ ਧਾ। ੨ ਘੁਮੇਰ. ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ। ੩ ਨਸ਼ੇ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਚਕਰਾਇਆ ਸਿਰ.

ਘੁਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁੜਾ.ਸੰਬਰਣ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ. "ਘੁਰਾ ਲਟਕਣ ਜਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੀਤ.

ਘੁਲਨ. ਕ੍ਰਿ–ਘੁਲਣਾ. ਹੱਲ ਹੋਣਾ. ਮਿਲਣਾ. ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ. "ਘੁਲਹਿ ਤਉ ਮਨ ਜਉ ਆਵਹਿ ਸਰਨਾ." (ਬਾਵਨ) "ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਘੁਲੀਐ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ਪ) "ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਤਿਸੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਘੁਲੈ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਘੀਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘ੍ਰਿਤ. ਘੀ. "ਦਹੀ ਵਿਲੋਈ ਘੀਉ ਕਢਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਘੀਉਰ. ਦੇਖੋ, ਘੀਵਰ.

ਘੀਇਜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੀਈਆ.

ਘੀਈ. ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੇੜ੍, ਜੋ ਘੀ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਘੀ ਦਾ ਵਪਾਰੀ। ੨ ਘੀ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ.

ਘੀਈਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਖਣ ਆਂਦਾ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਫੇਂਟਕੇ ਘੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਰਿੜ੍ਹਕਣ ਸਮੇਂ ਨਰਮ ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਲੱਸੀ ਉੱਪਰੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਪਿੰਨਾ. ਘੀਯਾ. "ਮਖਨੀ ਲੈ ਘੀਈਆ ਤਿਹ ਕਰਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੩੨)

ਘੀਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਚਲਾਪਨ। ੨ ਖਿਝ। ੩ ਕਚੀਚੀ.

ਘੋਸਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਟਾ ਡੰਡਾ. ਕੁਤਕਾ। ੨ ਉਹ ਸੋਟਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘਸੁੰਨ ਕਰੀਏ. ਘੱਟਣਾ.

ਘੋਪ / **ਘੋਬ** ਫਤਹਜੰਗ ਅਤੇ ਪਿੰਡੀਘੇਬ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਕੈਂਬਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.* "ਧੰਨੀ ਘੋਬ ਕਿ ਪੋਠੋਹਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਘੋਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਮੇਰੀ. "ਤੀਨ ਆਵਰਤ ਕੀ ਚੂਕੀ ਘੋਰ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ) ਤ੍ਰਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਘੁਮਣਵਾਨੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸਿਰ (ਆਤਮਾ) ਨੂੰ ਘੁਮੇਰੀ ਮਿਟਗਈ. ਅਰਥਾਤ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਆਪਣਾ ਫਰਜ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਮੁਕ੍ਤਾਤਮਾ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਗਈ। ੨ ਵਲਗਣ। ੩ ਚੌਫੇਰਾ. ਚੌਗਿਰਦਾ.

ਘੋਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਰੋਕਣਾ. ਵਲਨਾ.

ਘੋਰਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਮੇਰੀ. ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ। ੨ ਇੱਕ ਗੋਲਾਕਾਰ ਯੰਤ੍, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੇਰਕੇ ਸੂਤ ਵੱਟੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਚਰਖੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਰਖੀ.

ਘੋਰੜ. ਇੱਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍. ਭਗਵਾਨਦਾਸ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ (ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸੇ ਗੋਤ੍ ਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

ਘੇਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸੀਮਾ (ਹੱਦ). ੨ ਦਾਇਰਾ. ਚੱਕਰ. ਮੰਡਲ (Circumference). ੩ ਚੁਫੇਰਿਓਂਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਕ਼ਬਜ਼ਾ. "ਮੂਆ ਕਰਤ ਜਗ ਘੇਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਧਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕਰਦਾ.

ਘੇਵਰ. ਸੰ. ਘ੍ਰਿਤਭਰ. ਘ੍ਰਿਤਪੂਰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਘੀ ਲਗਕੇ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸ਼ਹਿਦ ਦੇ ਛੱਤੇ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਘੇਵਰ ਸੇਤ ਸਿਤਾ ਬਹੁ ਪਾਏ." (ਨਾਪ੍)

ਘੈਕੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘਾਇਲ (ਜ਼ਖ਼ਮੀ) ਕਰਕੇ. "ਘਾਇਨ ਕੋ ਸੰਗ ਘੈਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮਾਰਕੇ. ਘਾਤ ਕਰਕੇ.

ਘੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੱਲਣਾ. ਭੇਜਣਾ। ੨ ਘਾਇਲ ਕਰਨਾ.

ਘੈਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਛਾਈ ਹੋਈ ਗਹਿਰ। ੨ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਚਰਚਾ. ਬਦਨਾਮੀ.

ਘੋਸ. ਦੇਖੋ, ਘੁਸ ਧਾ ਅਤੇ ਘੋਖ ਸ਼ਬਦ.

ਘੋਸਲਾ / **ਘੋਂਸਲਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਾਸ–ਆਲ੍ਹਯ. ਘਾਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਘਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਛੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਹਲ੍ਹਣਾ. "ਘੋਸਲਾ ਮੇ ਅੰਡਾ ਤਜ ਉਡਤ ਅਕਾਸਚਾਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਘੋਖ. ਸੰ. ਘੋਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਰਜਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ. "ਹੋਤ ਘੋਖ ਜਿਹ ਗਰਜ ਸੁਹਾਵਤ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਅਹੀਰਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਗਾਈਆਂ ਘੋਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ (ਰੰਭਦੀਆਂ) ਹਨ। ੩ ਬੰਗਾਲੀ ਕਾਯਸ੍ਥਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਘੋਖਣਾ / **ਘੋਖਨ** / **ਘੋਖਨਾ** ਸੰ. ਘੋਸ਼ਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਸੂਚਨਾ ਕਰਨੀ. ਮੁਨਾਦੀ. "ਸਿਖਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਘੋਖਿਕੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਨੰ: ੪ ਦਾ ਅਰਥ। ੨ ਗਰਜਨ. ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ. "ਘਨ ਘੋਖਨ ਜਸੋਂ ਘਹਿਰਾਵਹਿਂਗੇ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ. "ਘੋਖੇ ਸਾਸਤ੍ ਬੇਦ ਸਭ." (ਬਾਵਨ) "ਘੋਖੇ ਮੁਨਿਜਨ ਸਿਮ੍ਰਤਿ ਪੁਰਾਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) "ਚਾਰੇ ਕੁੰਭਾਂ ਘੋਖਾ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ੪ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਘੋਖਣਾ ਦਾ ਅਰਥ ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ.

ਘੋਖਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਖਣਾ.

ਘੋਖਿ. ਘੋਸ਼ਣ ਕਰਕੇ. ਪੁਕਾਰਕੇ. "ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਹਿ ਘੋਖਿ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਘੋਖਣਾ.

ਘੋਖੇ. ਦੇਖੋ, ਘੋਖਣਾ.

ਘੋਗੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਮੈਲਖਾਣਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਗਿਰਝ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮੁਰਗ। ੨ ਭਾਵ–

* ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਭੱਖ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਬੇਅਕਲ.

ਘੋਗਾ. ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ, ਜਿਸ ਦੀ ਹੱਡੀ ਛੋਟੇ ਸੰਖ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸੰ. ਕੰਬੁਕ। ੨ ਨਨਹੇੜੀ ਪਿੰਡ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੇਮੁਖ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਆਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਬਖ਼ਸ਼ਾਇਆ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਨਹੇੜੀ.

ਘੋਘਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ ਪੁਰ ਤਰਨ ਲਈ ਹਵਾ ਨਾਲ ਭੁਰਿਆ ਚੰਮ ਦਾ ਥੈਲਾ. ਇਹ ਥੈਲਾ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਗਣ ਵੇਲੇ ਭੀ ਲੋਕ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਵਜਦੀ. "ਬਾਂਧ ਘੋਘਰੇ ਪਵਨ ਲਖ ਕੂਦਤ ਭਯੋ ਬਨਾਯ." (ਚਰਿਤ੍ ੭੨)

ਘੋਘੜ. ਦੇਖੋ, ਘੋਗੜ.

ਘੋਘਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਗਾ.

ਘੋਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਿੱਚ। ੨ ਦਬਾਉ. ਦਾਬਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘੋਟਣਾ। ੪ ਸੰ. ਘੋੜਾ. ਅਸ਼੍ਵ.

ਘੋਟਕ. ਵਿ–ਘੋਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜਾ.

ਘੋਟਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਰਗੜਨਾ. ਪੀਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘੁਟ ਧਾ।
ਘੋਟਣੁ ੨ ਦੇਖੋ, ਘੋਸਲਾ ੨ ਅਤੇ ਘੋਟਨਾ ੨.

ਘੋਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਟਣਾ ਅਤੇ ਘੁਟ ਧਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੋਟਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋਟੀਏ. "ਭਾਂਗਘੋਟਨਾ ਹਾਥ ਸੰਭਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੮੦)

ਘੋਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋਟਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਘੋਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਘੋਟਿਮ. ਘੋਟਨੇ ਸੇ. ਘਸਾਉਣ ਤੋਂ. "ਘੋਟਿਮ ਕਾਲੜੀ ਮਸੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਘੋਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਸੋਟੀ ਵਿੱਚ ਗੋਪ ਰੱਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਗੁਪਤੀ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼. ਵਧ. "ਜਿਨੈ ਸਤ੍ਰੁ ਘੋਪੰ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਘੋਪਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇਚੋਬਾ ਤੰਬੂ. ਉਹ ਤੰਬੂ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚੋਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ੨ ਉਹ ਥਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਮ ਰੁਕੇ, ਸਾਹ ਹੁੱਟ ਹੋਵੇ.

ਘੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋਟ. ਘੋੜਾ. "ਮ੍ਰਿਗ ਪਕਰੇ ਬਿਨ ਘੋਰ ਹਥੀਆਰ." (ਭੈਰ ਮ: ਪ) "ਘੋਰ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਅਸਵਾਰ?" (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ। ੩ ਭਯੰਕਰ. ਭਰਾਉਣਾ. "ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੪ ਦਯਾਹੀਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਰਹਮ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਜਨ. ਗੱਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੋਰ ਬੋਲਤ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਸੁਨਿ ਘਨਹਰ ਕੀ ਘੋਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੬ ਧ੍ਵਨਿ. ਗੂੰਜ. "ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਜਿੰਤ੍ਰ ਤਹਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੭ ਦੇਖੋ, ਘੋਲਨਾ. "ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਗੁਲਾਬ ਕਪੂਰ ਘੋਰ." (ਕਲਕੀ) "ਹਲਾਹਲ ਘੋਰਤ ਹੈਂ." (ਰਮਾਵ)

ਘੋਰਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਹਯਸੇਨਾ. ਰਸਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਰ ੧. "ਚਾਰੋਂਦੀ ਘੋਰਨ ਘਾਯਲਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਘੋਰੈ ਚਰਿ ਭੈਸ ਚਰਾਵਨ ਜਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੁਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੋਰ ੫. "ਧੁਨਿ ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਘੋਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ.

ਘੋਰਾਂਤਕ ਧੁਨਿਨੀ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਅੰਤ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘੋਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜੀ. ਘੋਟਿਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਘੋਰੀ.

ਘੋਰੰਧਾਰ. ਘੋਰ–ਅੰਧਕਾਰ. ਭਯਾਨਕ ਅੰਧੇਰਾ. "ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰੰਧਾਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ:੩) ੨ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ. ਭਾਵ–ਅਗ੍ਯਾਨ.

ਘੋਲ. ਦੇਖੋ, ਘੋਲਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਧਰਿੜਕ. ਮਠਾ। ੩ ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ. ਤਕ੍ਰ.

ਘੋਲਘੱਤਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਵਾਰਨੇ ਹੋਣਾ. ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਣਾ. ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਰਕੇ ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਨੇਹੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਆਫ਼ਤਾਂ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਪੀਣਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦਾਹੋਇਆ ਸਨੇਹੀ ਦਾ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿਘੁਮਾਈ ਤਿਸੁ ਸਚੇ ਗੁਰਦਰਬਾਰੇ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) "ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਘੁਮਾਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਆਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਘੋਲਘੁਮਾਉਣਾ ਦੇਖੋ, ਘੋਲਘੱਤਣਾ.

ਘੋਲਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਾਣੀ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਦ੍ਰਵ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ. ਹੱਲ ਕਰਨਾ. "ਘੋਲੀ ਗੋਰੁ ਰੰਗੁ ਚੜਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)
ਘੋਲਨਾ

ਘੋਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘੋਲਕੇ. ਮਿਲਾਕੇ. ਹੱਲ ਕਰਕੇ. "ਘੋਲਿ ਮਹਾ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਹ ਪੀਆ." (ਬਾਵਨ)

ਘੋਲੀਆ. ਵਾਰਨੇ ਹੋਇਆ. "ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਸਦੁ ਘੁਮਿ ਘੋਲੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਘੋਲਘੱਤਣਾ.

ਘੋੜੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋਟਕ. ਘੋੜਾ. "ਚੜ੍ਯੋ ਘੋੜੜੈ ਕੁੰਦੇ ਪਕੜਹਿ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦਾ.

ਘੋੜਾ. ਸੰ. ਘੋਟ. ਘੋਟਕ. ਅਸ਼੍ਵ. ਤੁਰਗ. "ਘੋੜਾ ਕੀਤੋ ਸਹਜ ਦਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰੰਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹਨ:–

ਚਿੱਟਾ–ਕਰਕ.
ਚਿੱਟਾ ਪੀਲਾ–ਧੌਂਗਾ.
ਪੀਲਾ–ਹਰਿਯ.
ਦੁਧੀਆ–ਸੇਰਾਹ.
ਕਾਲਾ–ਖੁੰਗਾਹ.
ਲਾਲ–ਕਿਯਾਹ.
ਕਾਲੀ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟਾ–ਉਗਾਹ.
ਕਬਰਾ–ਹਲਾਹ.
ਪਿਲੱਤਣ ਨਾਲ ਕਾਲਾ–ਤ੍ਰਿਯੁਹ.
ਕਾਲੇ ਗੋਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਪੀਲਾ–ਕੁਲਾਹ.
ਲਾਲੀ ਦੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਪੀਲਾ–ਉਕਨਾਹ.
ਨੀਲਾ–ਨੀਲਕ.
ਗੁਲਾਬੀ–ਰੇਵੰਤ.
ਹਰੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਪੀਲਾ–ਹਾਲਕ.
ਛਾਤੀ ਖੁਰ ਮੁਖ ਅਯਾਲ ਪੂਛ ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਹੋਣ–ਅਸ਼੍ਵਮੰਗਲ.
ਪੂਛ ਛਾਤੀ ਸਿਰ ਦੋਵੇਂ ਪਸਵਾੜੇ ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਹੋਣ–ਪੰਚਭਦ੍.

(ਡਿੰਗਲਕੋਸ਼)

ਘੋੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋਟਿਕਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੨ ਕਾਠ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਵਸਤ੍ਰ ਸੁਕਾਈਦੇ ਹਨ। ੩ ਕਾਠੀ ਆਦਿਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਤਿਪਾਈ। ੪ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮ. ਦੇਖੋ, ਘੋੜੀਆਂ। ੫ ਘੋੜੀ ਦੀ ਰਸਮ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗੀਤ। ੬ ਸਿਰੈਦਾ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਸਾਜਾਂ ਦੀ ਉਹ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਤਾਰਾਂ ਰੱਖੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਸੁਰਧਰੀ। ੭ ਸੇਮੀਆਂ ਵੱਟਣ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ.

ਘੋੜੀਆਂ. ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਡੇਰਾ ਦੇਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਵਿਆਹ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੁਲਹਾ (ਲਾੜੇ) ਨੂੰ ਘੋੜੀ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਕਰਾਕੇ ਦੁਲਹਨਿ (ਲਾੜੀ) ਦੇ ਘਰ ਲੈਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘੋੜੀ ਦੀ ਰਸਮ ਹੈ.* ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਗੀਤ ਗਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ "ਘੋੜੀਆਂ" ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਰੀਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਕੁਰੀਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ "ਘੋੜੀਆਂ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸੁਖਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ. "ਦੇਹ ਤੇਜਹਿ ਜੀ ਰਾਮ ਉਪਾਈਆ." ਆਦਿ.

ਘੋੜੇਵਾਹਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਘੰਘੋਰਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਜਲ ਨੂੰ ਹਿਲਾਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ
ਘੰਘੋਲਨਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਜਲ ਹਿਲਾਕੇ ਮੈਲਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੈਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜਲ ਵਿੱਚ ਥਕਥੋਲਣਾ.

ਘੰਟ. ਸੰ. ਧਾਤੁ. ਧਾ–ਬੋਲਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕ.

ਘੰਟਕ. ਘੰਟਾ. ਟੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ. "ਘੰਟਕ ਜਸੋਂ ਸੁਨਕੈ ਬਰ ਬਾਨੀ। ਰਹੈ ਠਾਢ ਚਿਗ ਮ੍ਰਿਗਹਿ ਸਮਾਨੀ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕਹੇਰਿ.

ਘੰਟਕਹੇਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਹੇਰੀ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ) ਦੀ ਘੰਟੀ. ਘੰਟਾਹੇੜਾ. ਮ੍ਰਿਗ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਘੰਟਾ. "ਛਲਬੋ ਕਹੁ ਘੰਟਕਹੇਰਿ ਬਜਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਘੰਟਾ ਬਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਗ ਉਸ ਵੱਲ ਚਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਲੂਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧੁਨੀ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ.

ਘੰਟਕਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ.

ਘੰਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੱਲ. ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਦਾ ਮੂਧੇ ਭੁਕੇ (ਗਲਾਸ) ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਉਭਰੇਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਢਾਲਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਅੰਦਰੋਂ ਇੱਕ ਲਟਕਦੀਹੋਈ ਹਥੌੜੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਹਥੌੜੀ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਨਿੱਕੇ ਘੰਟੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਿਸਰ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਅਰ ਨਿਨੀਵੇ (Nineveh) ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭੇ ਹਨ. ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਘੰਟੇ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਘੰਟੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੇਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਜਦੇ ਆਏ ਹਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਘੰਟਾ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਮੂਦ ਗਜਨਵੀ ਨੇ ਚੂਰ ਚੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਲੁੱਟਿਆ.

ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਘੰਟਾ ਮਾਸਕੋ (ਰੂਸ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਚੁਤਾਲੀ ਮਣ ਪੱਕੇ (੧੯੮ ਟਨ) ਹੈ ਇਹ ਸਨ ੧੭੩੩ ਵਿੱਚ ਢਾਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸੇ ਸ਼ਹਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਘੰਟਾ ਹੈ,ਜਿਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਚੁਰਾਸੀ ਮਣ ਪੱਕੇ (੧੩੮ ਟਨ) ਹੈ. ਬਰਮਾ, ਪੈਕਿੰਗ (ਚੀਨ), ਕੋਲਾਨ (ਜਰਮਨੀ), ਵੀਐਨਾ ਅਤੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਜਨਦਾਰ ਤੇ ਕੱਦਾਵਰ ਘੰਟੇ ਹਨ. ਇੰਗਲਿਸ਼ਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਘੰਟਾ ਕੁੱਲ ਚਾਰ ਸੌ ਅਠਤਾਲੀ ਮਣ ਪੱਕੇ (੧੬ ਟਨ) ਦਾ ਹੈ, ਜੋ "ਸੇਂਟ ਪਾਲ" ਨਾਮੇਂ ਮਹਾਨ ਗਿਰਜੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. "ਘੰਟਾ ਜਾਕਾ ਸੁਨੀਐ ਚਹੁ ਕੁੰਟ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ਭਾਵ–ਅਨਹਤ ਨਾਦ। ੨ ਢਾਈ ਘੜੀ ਦਾ ਸਮਾ. ੬੦ ਮਿਨਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਮਾਂ. Hour. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ। ੩ ਘੰਟੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਯੰਤ੍ਰ. Clock. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ ੯: ੩.

ਘੰਟਾਹੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕਹੇਰਿ.

ਘੰਟਾਕਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੰਗਲ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਜੋ ਮੇਧਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਗਣ ਸੀ. ਇਹ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਜੋਨਿ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਜੈਨੀ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਪੰਡਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਿਸ਼ਾਚ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਭ੍ਰਾਤ ਸੀ. ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿਤੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਕੰਨਾ ਨਾਲ ਘੰਟੇ ਲਟਕਾਕੇ ਰਖਦਾ ਸੀ। ੩ ਸਰਵਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਰਯਨਾਦ) ਦਾਨਵ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ. "ਘੰਟਾਕਰਣ ਭਟ." (ਸਲੋਹ)

ਘੰਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ.

ਘੰਟਿਕਾ. ਸੰ. ਧਾਤੁ. ਘਟ–ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੰਟੀ. ਟੱਲੀ। ੨ ਕੈਂਠ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਘੰਡੀ. ਸੰਘੀ.

ਘੰਟੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ ੧.

ਘੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੰਟਾ. ਟੱਲ। ੨ ਕੈਂਠ ਦੀ ਨਲਕੀ. ਘੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ ੨। ੩ ਸੰ. ਧਾਤੁ. ਭੁੰਡ. ਕੁਮਰ। ੪ ਵਿਸ਼ਈ. ਪਾਮਰ. "ਬਧ ਮਾਰਨਿ ਸਭ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿੰਦਕ ਘੰਡਾ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੫ ਸ਼ਰਾਰਤੀ। ੬ ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ.

ਘੰਡ ਵੱਜਣਾ. ਕੰਠ ਦੀ ਨਾਲੀ (ਘੰਟਿਕਾ) ਵਿੱਚ ਬਲਗਮ ਫਸਕੇ ਸਾਹ ਨਾਲ ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ.

ਘੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਡ ੪। ੨ ਘੰਟਾ. "ਘੰਡਾਹੇੜਾ ਮਿਰਗ ਜਿਉ." (ਭਾਗੁ) ਜਿਵੇਂ ਅਹੇੜੀ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ) ਦਾ ਘੰਟਾ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਚਾਲ ਰੋਕਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਘੰਡਾਹੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕਹੇਰਿ ਅਤੇ ਘੰਡਾ ੨.

ਘੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ ੨.

ਘ੍ਯ. ਸੰ.ਵਿ–ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਮਿਟਾਉਣਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨ–ਕਰੀਖੇ. ਗੋਘ੍ਨ–ਗਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘ੍ਰਾ. ਸੰ. ਧਾ–ਸੁੰਘਣਾ, ਉਮਣਾ.

ਘ੍ਰਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਧ. ਬ੍ਰ. ਸੰ. ਘ੍ਰੋਯ. ਦੇਖੋ, ਘ੍ਰਾ ਧਾ. "ਜਿਉ ਉਦਿਆਨ ਕੁਸਮ ਪਰਫੁਲਿਤ ਕਿਨੈ ਨ ਘ੍ਰਾਉ ਲਇਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਘ੍ਰਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘ੍ਰਾ (ਗੰਧ) ਲੈਣ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਨਾਸਿਕਾ. ਨੱਕ. "ਘ੍ਰਾਣ ਵਿਲੋਚਨ ਪੋਂਛੈਂ ਚੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ–ਸੁੰਘਿਆ ਹੋਇਆ. ਘ੍ਰਾਤ.

ਘ੍ਰਾਤ. ਸੰ ਵਿ–ਸੁੰਘਿਆ ਹੋਇਆ.

ਘ੍ਰਾਮ. ਸੰ.ਧਰ੍ਮ–ਘਮੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਮੀ। ੨ ਧੁੱਪ। ੩ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੪ ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ. "ਨ ਘ੍ਰਾਮ ਹੈ ਨ ਘਾਮ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਘ੍ਰਿ. ਸੰ. ਧ੍ਰ. ਧਾ–ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਟਪਕਣਾ (ਚੁਇਣਾ).

ਘ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਧ੍ਰਸ੍. ਧਾ–ਪੀਸਣਾ, ਕੁੱਟਣਾ, ਘਸਾਉਣਾ.

ਘ੍ਰਿਣ. ਸੰ. ਧ੍ਰਾਣ. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ), ਗਲਾਨੀ ਕਰਨਾ.

ਘ੍ਰਿਣਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਲਾਨੀ. ਨਫ਼ਰਤ। ੨ ਨਿੰਦਾ। ੩ ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਤਜਿ ਤਾਤ ਘ੍ਰਿਣਾ ਬਨ ਬੀਚ ਨਿਕਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਘ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੀ. ਘਿਉ. "ਕਾਗਦੁ ਲੂਣੁ ਰਹੈ ਘ੍ਰਿਤ ਸੰਗੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਘ੍ਰਿਤ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਛਿੜਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਚੋਪੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਚਮਕੀਲਾ.

ਘ੍ਰਿਤਚੀ / ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਸੰ. ਧ੍ਰਿਤਾਚੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਵ੍ਯਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵੀਰਯ ਪਾਤ ਹੋਇਆ ਸੀ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਦੇਵ ਜਨਮਿਆ. ਚ੍ਯਵਨ ਰਿਖੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਿਤਿ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਰੁਰੁ ਨਾਮਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਕੁਸ਼ਨਾਭ ਨੇ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੌ ਕੰਨ੍ਯਾ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕਨੌਜ. ਭਰਦ੍ਵਾਜ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਅਪਸਰਾ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀਰਯ ਡਿਗਪਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀਰਯ ਦ੍ਰੋਣਿ (ਡ੍ਰੋਨੀ) ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਜਨਮਿਆ. "ਬ੍ਰਿਖਭਾਨੁਸੁਤਾ ਕੀ ਬਰਾਬਰ ਮੂਰਤਿ ਸ਼ ਸ਼ਾਮ ਕਹੈ ਸੁ ਨਹੀ ਘ੍ਰਿਤਚੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਸਿੰਧੁਸੁਤਾ ਰੁ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਤ੍ਰਿਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਬੇਟੀ ਲੱਛਮੀ ਅਤੇ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ। ੨ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਘੀ ਟਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕੜਛੀ। ੩ ਨਿਘੰਟੁ ਵਿੱਚ ਰਾਤ (ਰਾਤ੍ਰੀ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਹੈ। ੪ ਉਹ ਰਾਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰੇਲ ਪਵੇ. ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ.

ਙ

ਙ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਅਤੇ ਨਾਸਿਕਾ (ਨੱਕ) ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੋਗ ਦੀ ਚਾਹ. ਭੋਗਇੱਛਾ। ੩ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸੇ। ੪ ਭੈਰਵ ਦੇਵਤਾ.

ਙਙਾ. ਸੰਗਜਾ–ਙ ਅੱਖਰ। ੨ ਙ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਦੇਖੋ, ਙੰਙਾ.

ਙਣ. ਦੇਖੋ, ਙਨਨਾ.

ਙਣਤੀ / ਙਣਨਾ ਸੰਗਜਾ–ਗਣਨਾ. ਗਣਿਤ.ਹਿਸਾਬ.ਸ਼ੁਮਾਰ. "ਙਣਤੀ ਙਣੀ ਨਹੀ ਕੋਊ ਛੂਟੈ." (ਬਾਵਨ)

ਙਣਿ. ਗਿਣਕੇ. ਗਣਨਾ ਕਰਕੇ. "ਙਣਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ." (ਬਾਵਨ)

ਙਣੀ. ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ. ਗਿਣੀ। ੨ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ. ਗਣਨ ਦ੍ਵਾਰਾ.ਦੇਖੋ, ਙਣਤੀ.

ਙਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਙ੍ਰਾਸ.

ਙਿਆਤਾ. ਵਿ–ਗਜਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਙਙਾ ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ ਹੋਇ ਙਿਆਤਾ." (ਬਾਵਨ)

ਙਿਆਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗਜ਼ਾਨ. ਬੋਧ. ਇਲਮ. "ਅਨਿਕ ਭੇਖ ਅਰੁ ਙਿਆਨ ਧਿਆਨ." (ਬਾਵਨ)

ਙਿਆਨੀ. ਵਿ–ਗਜਾਨੀ. ਗਜਾਨਵਾਨ. "ਭਗਤ ਙਿਆਨੀ ਸੋਇ." (ਬਾਵਨ)

ਙਿਆਨੁ. ਦੇਖੋ, ਙਿਆਨ.

ਙੁ. ਸੰ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਙੰਙਾ. ਙ ਅੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਙਙਾ. "ਙੰਙਾ ਙਿਆਨੁ ਨਹੀ ਮੁਖਬਾਤਉ." (ਬਾਵਨ)

ਙ੍ਰਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ। ੨ ਨਿਗਲਣਾ. ਗ੍ਰਸ ਲੈਣਾ. "ਙੰਙਾ ਙ੍ਰਾਸੈ ਕਾਲ ਤਿਹ." (ਬਾਵਨ)

ਙ੍ਰਿਹਾਲ. ਵਿ–ਭੋਕ੍ਤਾ. ਭੋਗਣਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਙ ੨. "ਙ੍ਰਿਅਸਤ੍ਰ ਙ੍ਰਿਹਾਲੰ." (ਗਸਾਨ) ਙ ਅੱਖਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਤੂੰ ਭੋਕ੍ਤਾ (ਭੋਗਣਵਾਲਾ) ਹੈਂ। ੨ ਗਜਾਨੀ ਙ੍ਰਿਹਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਚ

ਚ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਗਜ਼ਾਰਵਾਂ (ਯਾਰ੍ਹਵਾਂ) ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤਾਲੁਏ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਕਾ. ਦਾ. "ਸ੍ਰਿੰਘਚ ਭੋਜਨ ਜੋ ਨਰ ਜਾਨੈ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ.ਵ੍ਯ–ਪੁਨਹ. ਔਰ. ਫਿਰ। ੪ ਨਿਸ਼ਚਾ.ਯਕ਼ੀਨ। ੫ ਤੁੱਲ. ਮਾਨਿੰਦ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ। ੭ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੮ ਕੱਛੂ। ੯ ਚੋਰ। ੧੦ ਦੁਰਜਨ. ਖੋਟਾ ਆਦਮੀ। ੧੧ ਸ਼ਿਵ। ੧੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ, "ਵਿੱਚ" ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਜਿਵੇਂ–ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂਚ ਇਹ ਕੰਮ ਹੋਜਾਊਗਾ. (ਲੋਕੋ)

ਚਉ. ਚਵਣੁ ਦਾ ਅਮਰ. ਆਖ. ਕਥਨਕਰ. ਕਹੁ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ. "ਤੂੰ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉ। ੩ ਚਤੁਰ. ਚਾਰ. "ਸੇਖਾ, ਚਉ ਚਕਿਆ ਚਉ ਵਾਦਿਆ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਚਉਚਕਿਆ ਅਤੇ ਚਉਵਾਇਆ। ੪ ਚਾਉ: ਉਮੰਗ. ਉਤਸਾਹ. "ਲਖਜੋ ਆਜ ਕਸ ਹੈ ਚਉ ਬਾਢਜੋ." (ਨਾਪ੍)

ਚਉਸਠ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠਿ.

ਚਉਸਠ ਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ.

ਚਉਸਠ ਚਾਰ. ਅਠਾਸਠ. "ਭਰੇ ਜੋਗਣੀ ਪਤ੍ਰ ਚਉਸੱਠ ਚਾਰੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ.

ਚਉਸਠਿ. ਸੰ. ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ੍–ਚਤ੍ਵਾਰ੍ਯਸ਼ਿ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਸੱਠ–੬੪.

ਚਉਸਠਿ ਘਰੀ / ਚਉਸਠਿ ਘੜੀ ਦਿਨ ਰਾਤ. ਅੱਠ ਪਹਿਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਅੱਜਕਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀਆਂ ੬੦ ਘੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ੨੪ ਮਿਨਟ ਦੀ ਘੜੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ੨੨॥ ਮਿਨਟ ਦੀ ਘੜੀ ਮੰਨੀਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ੬੪ ਘੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ. "ਆਠ ਜਾਮਿ ਚਉਸਠਿ ਘਰੀ ਤੁਅ ਨਿਰਖਤ ਰਹੈ ਜੀਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਚਉਸਰ / ਚਉਸਾਰ ਸੰ. ਚਤੁਸ੍ਸਾਰਿ–ਚਤੁੱਸਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰ ਪੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਖੋਲ। ੨ ਚਾਰ ਨਰਦਾਂ ਦਾ ਬਾਜ਼ੀ. ਚੌਪੜ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪੜ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ.

ਚਉਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸੀ ਵਸਤ੍, ਜਿਸ ਦਾ ਚਾਰ ਸੌ ਤੰਤੁ (ਤੰਦ) ਤਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚਉਹਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜੋ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੱਟਾਂ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਚੌਕ। ੨ ਚੌਪੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ.

ਚਉਹਠ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ.

ਚਉਹਾਣ / ਚਉਹਾਨ ਦੇਖੋ, ਚੌਹਾਨ.

ਚਉਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਕ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ.

ਚਉਕਸ. ਦੇਖੋ, ਚੌਕਸ.

ਚਉਕਸਾਈ / ਚਉਕਸੀ ਦੇਖੋ, ਚੌਕਸਾਈ ਅਤੇ ਚੌਕਸੀ.

ਚਉਕਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੌਕੜੀ. ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਚਾਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾ ਇਕੱਠ. "ਜੁਗਨ ਕੀ ਚਉਕਰੀ ਫਿਰਾਏਈ ਫਿਰਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜੀ.

ਚਉਕੜ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰ ਕੌਡੀਆਂ (ਕੌਡਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਗੰਡਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜ ਖਰਚਣਾ। ੩ ਚਾਰ ਤਾਰ (ਤੰਦਾਂ) ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਡੋਰਾ.

ਚਉਕੜ ਖਰਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਾਰ ਕੌਡੀਆਂ ਖਰਚਣੀਆਂ. ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ, ਲਾੜੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਕੇ ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਆਦਿ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਾਕ ਦਾ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁੱਛ ਧਨ ਖ਼ਰਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ. "ਚਲ ਕਰ ਚਉਕੜ ਖਰਚਨ ਕਰੀਐ." (ਨਾਪ੍)

ਚਉਕੜਿ. ਚਾਰ ਕੌਡੀਆਂ ਤੋਂ. "ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜਨੇਊ ਚਾਰ ਕੌਡਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਲ ਮੰਗਵਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜ.

ਚਉਕੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਕੋਣੀ ਥੜੀ। ੨ ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ). ੩ ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. ਭਾਵ–ਮੰਡਲੀ. "ਦੁਸਟਚਉਕੜੀ ਸਦਾ ਕੂੜ ਕਮਾਵਹਿ." (ਸੋਰ ਮ:੩) ੪ ਬੱਘੀ ਦੇ ਚਾਰ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੫ ਚਾਰੇ ਯੁਗਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ। ੬ ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਚੁੱਕਕੇ ਮਾਰੀਹੋਈ ਛਾਲ. ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਚਉਕੜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੭ ਚਪਲੀ. ਪਥਲੀ. ਚਉਕੜੀ ਮਾਰਕੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਚਉਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰਕੋਣਾ(ਚੌਗੁੱਠਾ) ਵੇਹੜਾ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਚਾਰ ਦਾ ਟੋਲਾ। ੩ ਚਾਰ ਸੰਖਜਾ ਬੋਧਕ ਅੰਗ। ੪ ਰਸੋਈ ਦਾ ਚਾਰ ਕੋਣਾ ਮੰਡਲ (ਘੇਰਾ). "ਗੋਬਰੁ ਜੂਠਾ ਚਉਕਾ ਜੂਠਾ."(ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੫ ਰਸੋਈ ਦੇ ਥਾਂ ਪੁਰ ਕੀਤਾ ਲੇਪਨ. "ਦੇਕੈ ਚਉਕਾ ਕਢੀ ਕਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੬ਚਾਰ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ। ੭ ਦੋ ਉੱਪਰਲੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੇਠਲੇ ਦੰਦ. "ਚਿਬੁਕ ਚਾਰੁ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਛੂ ਚੌਕਾ ਚਮਕਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਉਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰ ਪਾਵਿਆਂ ਵਾਲਾ ਆਸਨ। ੨ ਚਾਰ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. "ਚਉਕੀ ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਚਾਰ ਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ. "ਗਾਵਤ ਚਉਕੀ ਸਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚੌਕੀਆਂ। ੪ ਭਜਨਮੰਡਲੀ, ਜੋ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਦੀਹੋਈ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵੇ.

ਚਉਕੈ. ਚੌਕੇ ਵਿੱਚ. "ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜਨੇਊ ਚਉਕੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਪਹਿਰਿਆ.

ਚਉਖੰਨ. ਚਾਰ–ਖੰਡ. ਚਾਰ ਟੂਕ. "ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਚਉਖੰਨੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਭਾਵ–ਮੈਂ ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ੨ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ. "ਕੋੜਮੜਾ ਚਉਖੰਨੀਐ ਕੋਇ ਨ ਬੇਲੀ." (ਭਾਗੁ) ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕੁਟੰਬੀ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੱਥ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰੰਗ ੩.

ਚਉਖੰਨੀਐ. ਦੇਖੋ, ਚਉਖੰਨ.

ਚਉਖੰਨੀਐ ਵੰਞਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਾਰ ਟੂਕ ਹੋਣਾ. ਭਾਵ–ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਨਾ. ਭਾਵ–ਵਾਰਨੇ ਹੋਣਾ.

ਚਉਗਣ / **ਚਉਗਨ** } ਦੇਖੋ, ਚਉਗੁਣ.

ਚਉਗਾਨ. ਦੇਖੋ, ਚੌਗਾਨ.

ਚਉਗਿਰਦ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. ਚੁਫੇਰੇ. "ਚਉਕੀ ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮਕਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲੋਕਾਲੋਕ ਪਰਬਤ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਲੋਕ.

ਚਉਗਿਰਦੋਂ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ. ਚੁਫੇਰਿਓਂ. "ਧਾਏ ਰਾਖਸ ਰੋਹਲੇ ਚਉਗਿਰਦੋਂ ਭਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਚਉਗੁਣ / **ਚਉਗੁਨ** } ਸੰ. ਚਤੁਗੁੰਣ. ਵਿ–ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ. ਚਹਾਰ ਚੰਦ.

ਚਉਘਰ / **ਚਉਘੜ** } ਦੇਖੋ, ਚਉਝੜ. "ਚੂਹੜ ਚਉਘੜ ਲਖ-ਨਊ." (ਭਾਗੁ)

ਚਉਚਕਿਆ. ਚਾਰ ਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਉਕਾਸਿਆ. ਭਾਵ–ਦੁਸ਼੍ਮੰਡਲੀ ਕਰਕੇ ਭੜਕਾਇਆਹੋਇਆ. "ਸ਼ੇਖਾ ! ਚਉਚਕਿਆ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਚਉਝੜ. ਬੁੰਜਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਚਉਘੜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਚੰਦੂ ਚਉਝੜ ਸੇਵ ਕਮਾਈ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਚਉਘੜ.

ਚਉਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਪਾਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਘਾਹ ਚਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਵੱਗ. "ਚਉਣੇ ਸੁਇਨਾ ਪਾਈਐ ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ ਖਾਵੈ ਘਾਸੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਚਤੁਰ ਗੁਣ. ਚੌਗੁਣਾ. ਚਹਾਰ ਚੰਦ.

ਚਉਣੀ. ਚਾਰ ਗੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਣੀ.

ਚਉਤਰਾ / **ਚਉਤਾ** } ਫ਼ਾ ਵ੍ਹ ਸੰਗਜਾ–ਚੌਤਰਹ. ਚਬੂਤਰਾ. ਸੰ. ਚਤ੍ਵਰ. ਥੜਾ। ੨ ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ. "ਸ਼ਾਹ ਚਉਤਰੇ ਜਾਇ ਜਤਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੧) "ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਚਉਤੈ ਆਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਚਉਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਤਾਲ.

ਚਉਤਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰ ਤਾਰ ਦਾ ਗੀਤ, ਅਥਵਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਬੋਲ। ੨ ਰਬਾਬ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਅਥਵਾ ਚਾਰ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਜਾ। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਬੁਣਤੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਚਾਰ ਤੰਦਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚਉਤੀ / **ਚਉਤੀਸ** } ਸੰ. ਚਤੁਸ੍ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ੍. ਤੀਹ ਉੱਪਰ ਚਾਰ–੩੪.

ਚਉਤੀਸ ਅਖਰ / **ਚਉਤੀਸ ਅਛਰ** } ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਸਲ ਅੱਖਰ ੩੪ ਹਨ:–

अ इ उ, क ख ग घ ङ, च छ ज झ ञ, ट ठ ड ढ ण, त थ द ध न, प फ ब भ म, य र ल व स ह. ਬਾਕੀ ਜੋ ਅੱਖਰ ਹਨ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹਨ. ਜੈਸੇ–ਕ ਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰ, ਜ ਵ ਤੋਂ ਜ਼, ਤ ਰ ਤੋਂ ਤ੍ਰ ਆਦਿਕ. ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੀ ਸੱਸੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਰੂਪ ਹਨ.* "ਨਾਨਾ ਖਿਆਨ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਬਿਧਿ ਚਉਤੀਸ ਅਖਰ (ਅਛਰ) ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚਉਤੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚਉਤੀ.

ਚਉਤੁਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਪਦ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਹਰੇਕ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਅੰਗ ਹੋਵੇ.

ਚਉਥ. ਸੰ. ਚਤੁਥੰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤਿਥਿ. "ਚਉਥਹਿ ਚੰਚਲ ਮਨ ਕਉ ਗਹਹੁ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ)

ਚਉਥੜਾ / **ਚਉਥੜੀ** / **ਚਉਥਾ** } ਵਿ–ਚਤੁਥੰ. ਚੌਥਾ. ਚੌਥੀ. ਚਾਰਵਾਂ. "ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਮਾਇਆਮੋਹੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਉਥਾਪਦ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਹਰਿ ਚਉਥੜੀ ਲਾਵ ਮਨਿ ਸਹਜੁ ਭਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਚਉਥਾਪਦ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਗ੍ਰਤ ਸ੍ਵਪਨ ਸੁਖੁਪਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਗਜਾਨਪਦ. ਤੁਰੀਯ(ਤੁਰੀਆ)ਅਵਸ੍ਥਾ. ਗਜਾਨ ਅਵਸ੍ਥਾ. "ਚਉਥੇ ਪਦ ਕਉ ਜੋ ਨਰੁ ਚੀਨੈ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਚਉਥਿ. ਚਤੁਥੰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਥ. "ਚਉਥਿ ਉਪਾਏ ਚਾਰੇ ਬੇਦਾ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧)

ਚਉਥੀ. ਚਉਥਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਚਉਦਸ. ਸੰਗਜਾ–ਚਤੁਦੰਸ਼. ਚੌਦਾਂ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਦਸ–੧੪.

ਚਉਦਸਿ. ਸੰ. ਚਤੁਦੰਸ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਦਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਚੌਦੇਂ. "ਚਉਦਸਿ ਚਉਦਹ ਲੋਕ ਮਝਾਰਿ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ)

ਚਉਦਹ. ਚਤੁਦੰਸ਼. ਚੌਦਾਂ. "ਚਉਦਹ ਭਵਨ ਤੇਰੇ ਹਟਨਾਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਚਉਦਹ ਰਤਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਰ (ਖੀਰ) ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਕੱਢੇ ਚੌਦਾਂ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨ. "ਚਉਦਹ ਰਤਨ ਨਿਕਾਲਿਅਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚਉਦਹ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

ਚਉਦਹ ਵਿਦਜਾ. ਚਾਰ ਵੇਦ, ਛੀ ਵੇਦਾਂਗ, ਨਜਾਯ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਦਾਂ ਦਾ ਗਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੩ ਅ: ੬. ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਉਦਾਂ ਵਿਦਜਾ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:–

"ਸ੍ਰੀ ਅੱਖਰ ਜਲਤਰਨ ਚਕਿਤਸਾ ਔਰ ਰਸਾਇਨ,
ਜੋਤਕ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ਰਾਗ ਖਟ ਰਾਗਨਿ ਗਾਇਨ,
ਕੋਕਕਲਾ ਵਜਾਕਰਨ ਔਰ ਬਾਜੰਤ੍ਰ ਬਜਾਇਨ,
ਤੁਰਹਿ ਤੋਰ ਨਟ ਨ੍ਰਿੱਤ ਔਰ ਸਰ ਧਨੁਖ ਚਲਾਇਨ,
ਗਜਾਨ ਕਰਨ ਔ ਚਾਤੁਰੀ ਏਤ ਨਾਮ ਵਿਦਜਾ ਵਰੇ,
ਏਹ ਚਤੁਰਦਸ ਜਗਤ ਮੇ ਚਤੁਰ ਸਮਝ ਮਨ ਮੇ ਧਰੇ."
(ਜਸਭਾਮ)

ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹਿ ਵਿਦਜਾ ਅਤੇ ਵਿਦਜਾ ਸ਼ਬਦ.

ਚਉਦਹਿ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ। ੨ ਚਤੁਦੰਸ਼ੀ. ਚੌਦੇਂ ਤਿਥਿ. "ਚਉਦਹਿ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਪ੍ਰਭ ਆਪਿ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਚਉਦਣੋਚਕ. ਚਤੁਦੰਸ਼ ਚਕ੍ਰ (ਮੰਡਲ). ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ. "ਚੱਚਕ ਚਉਦਣੋਚਕੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਚਕਿਤ (ਹੈਰਾਨ) ਹੋਗਏ। ੨ ਚੌਦਵਾਂ (ਚਤੁਦੰਸ਼ਮ) ਲੋਕ.

ਚਉਦਾ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ. ਬੋਲਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉ ਅਤੇ ਚਵਣੁ. "ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੁਖਿ ਚਉਦਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚਉਦਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚਉਦਿਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਿਆਂ. "ਆਸ ਪੂਰੀ ਹਰਿ ਚਉਦਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ.

ਚਉਦੋ. ਵਿ–ਚਵਣੁ (ਉੱਚਾਰਣ) ਯੋਗਜ. ਕਥਨੀਯ. "ਚਉਦੋ ਮੁਖਿ ਅਲਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਾ.

ਚਉਂਧ / **ਚਉਂਧਨਾ** } ਦੇਖੋ, ਚੌਂਧ ਅਤੇ ਚੌਂਧਨਾ.

ਚਉਧਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਊ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਹਲਧਰ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ। ੨ ਸੰ. चतुर्धुरीण–ਚਤੁਧੁੰਰੀਣ. ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀਆ. "ਚਉਧਰੀ ਰਾਉ ਸਦਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਉਂਧਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਧਿਤ.

ਚਉਪ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪ.

ਚਉਪਈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ.

ਚਉਪਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਤੁਸ੍ਪਦਾ. ਚਾਰ ਪਦਾਂ ਵਾਲਾ ਛੰਦ. ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪਦ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਗੂਜਰੀ ਵਿੱਚ–"ਕਿਰਿਆ ਚਾਰ ਕਰਹਿ ਖਟ ਕਰਮਾ"–ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਦ ੨.

ਚਉਪਦਾ ਦੁਪਦਾ. ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਅੰਗ ਵਾਲਾ ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਦੋ ਪਦੇ ਹੋਣ, ਅਰਥਾਤ ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪਦ.

---

* ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅੱਖਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਉਹ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਅਰ ਦੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੇਂ ਅੱਖਰ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਚਉਤੀਸ ਅੱਖਰ ਇਹ ਹਨ.—

अ इ उ ऋ, क ख ग घ, च छ ज झ, ट ठ ड ढ, त थ द ध न, प फ ब भ म, य र ल व श ष स ह.

ऌ ਦਾ ਕੰਮ ॠ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਅਤੇ ऌ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ. ङ ञ ण ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀਦੇ. ए अ ਇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, ऐ अ ਏ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, ओ अ ਉ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, औ अ ਓ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, क्ष ਕ ਸ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, ज्ञ ਜ ਵ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, त्र ਤ ਰ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ. ਵੇਦਾਂ ਦਾ ੩੦ ਅੱਖਰ ਲੌਕਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਉਪਰ
ਚਉਪੜ
ਚਉਪੜਿ } ਸੰ. चतुष्पट–ਚਤੁਸ਼੍ਪਟ ਚਾਰ ਪਾਟ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਪਰ ਖੇਡਣ ਦਾ ਖੇਡ. "ਹਉਮੈ ਚਉਪੜਿ ਖੇਲਣਾ ਝੂਠੇ ਅਹੰਕਾਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਰਮ ਧਰਮ ਤੁਮ ਚਉਪੜਿ ਸਾਜਹੁ ਸਤੁ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਸਾਰੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚਉਸਰ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ.

ਚਉਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ। ੨ ਚਾਰਪਾਈ. ਮੰਜੀ। ੩ ਵਿ–ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ. "ਖਾਟ ਮਾਗਉ ਚਉਪਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਪਾਵੇ ਬਿਨਾ ਤਖ਼ਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਖਾਟ ਹੈ.

ਚਉਬਾਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਉੱਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਾ ਘਰ. "ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਚਉਬਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਚਉਬਾਰੇ. ਚਉਬਾਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਸੇ ਅਸਥਲ ਸੋਇਨਚਉਬਾਰੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਸੋਨੇ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੁਫੇਰੇ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. "ਪਵਨ ਕੋਟਿ ਚਉਬਾਰੇ ਫਿਰਹਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੩ ਚਉਬਾਰੇ ਵਿੱਚ.

ਚਉਬੀਸ
ਚਉਬੀਹ } ਦੇਖੋ, ਚੌਬੀਸ.

ਚਉਬੋਲਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ਇਹ ਚੌਪਈ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ਦਾ ਰੂਪ ੩। ੨ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਤੁਕਾਂਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਣ. ਚਾਰ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸਵੈਯੇ ਦੀ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਚਉਬੋਲਾ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਗਈ ਹੈ, ਯਥਾ:–

ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਸਰਾਸਨ ਲੈ
ਰਿਸ ਠਾਨ ਘਨੀ ਰਨ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ,
ਬੀਰਨ ਮਾਰ ਦੁਸਾਰ ਗਏ ਸਰ
ਅੰਬਰ ਤੇ ਬਰਸੇ ਜਨੁ ਓਰੇ,
ਬਾਜਿ ਗਜੀ ਰਥ ਸਾਜ ਗਿਰੇ ਧਰ
ਪੱਤਿ ਅਨੇਕ ਸੁ ਕੌਨ ਗਨਾਵੈ,
ਫਾਗੁਨ ਪੌਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਹੇ
ਬਨਪਤ੍ਰਿਨ ਕੇ ਮਨੁ ਪਤ੍ਰ ਉਡਾਨੇ.

੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ "ਚਤੁਰੰਗ" ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਚਉਬੋਲਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਣ ਗੀਤ, ਸਰਗਮ, ਤਰਾਨਾ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਹੋਣ, ਉਹ ਚਤੁਰੰਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਵ੍ਰਿੰਦਾਬਨੀ ਸਾਰੰਗ* ਦਾ ਚਤੁਰੰਗ†:–

"ਚਤੁਰੰਗ ਗੁਨੀਅਨ ਮਿਲਿ ਗਾਈਏ ਬਜਾਈਏ ਰਿਝਾਈਏ। ਗੁਨੀਅਨ ਕੇ ਆਗੇ ਲੈ ਕੋ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿਖਾਈਏ.

ਨ ਸ ਰ ਮ ਰ ਮ ਪ ਧ, ਪ ਮ ਰ ਮ ਰ ਸ ਨ ਸ.

ਦਿਰ ਦਿਰ ਤਾ ਨਾ ਨਾ ਦਿਰ ਤਾ ਨਾ, ਨਾ ਤਾ ਰੇ ਨਾ ਤੋਮ ਤਾਨਾ.

ਧਿਰ ਧਿਰ ਧੁਮ ਕਿਟ ਤਕ੍ਰਾਨ ਧਾ, ਤਕ੍ਰਾਨ ਧਾ ਧੁਮ ਕਿਟ ਤਕ੍ਰਾਨ ਧਾ ਧਾ."

੪ ਜਿਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀਆਂ) ਹੋਣ ਉਹ ਭੀ "ਚਉਬੋਲਾ" ਹੈ. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ, ਮੁਲਤਾਨੀ, ਡਿੰਗਲ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਪਾਈ-ਜਾਂਦੀ ਹੈ:–

ਗਾਜੇ ਮਹਾਂ ਸੂਰ ਘੂੰਮੀ ਰਣੰ ਹੂਰ
ਭ੍ਰਮੀ ਨਭੰ ਪੂਰ ਬੇਖੰ ਅਨੂਪੰ,
ਵਲੇ ਵਲੀ ਸਾਂਈਂ ਜੀਵੀਂ ਜੁਗਾਂ ਤਾਈਂ
ਤੈਂਡੇ ਘੋਲੀ ਜਾਈਂ ਅਲਾਵੀ ਤ ਐਸੇ,
ਲਗੋਂ ਲਾਰ ਥਾਨੇ ਬਰੋ ਰਾਜ ਮ੍ਹਾਨੇ
ਕਹੋਂ ਔਰ ਕਾਂਨੇ ਹਠੀ ਛਾਡ ਥੇਸੋ,
ਬਰੋ ਆਨ ਮੋਕੋ ਭਜੋਂ ਆਜ ਤੋਕੋ
ਚਲੋ ਦੇਵਲੋਕੋ ਤਜੋ ਬੇਗ ਲੰਕਾ.
(ਰਾਮਾਵ)

੫ ਉਹ ਛੰਦ ਭੀ ਚਉਬੋਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚੌਥੇ ਪਦ ਦੇ ਆਦਿ ਸੰਬੋਧਕ ਪਦ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਅੜਿੱਲ ਦਾ ਭੇਦ ੫। ੬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਚਾਰ‡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਪਰਥਾਇ ਬੋਲ (ਵਚਨ) ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ "ਚਉਬੋਲਾ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ, ਚਾਹੋ ਛੰਦ ਇਸ ਦਾ ਦੋਹਾ ਹੈ, ਯਥਾ:–

ਮੂਸਨ ਮਸਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਰਹੀ ਜੁ ਅੰਬਰਿ ਛਾਇ,
ਬੀਧੇ ਬਾਂਧੇ ਕਮਲ ਮਹਿ ਭਵਰ ਰਹੇ ਲਪਟਾਇ.
(ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫)

੭ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ "ਤਾਟੰਕ" ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਚਉਬੋਲਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਾਟੰਕ। ੮ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਚਰਣ ਦਾ ਚਉਬੋਲਾ ਛੰਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੪ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਧਜਾਯ ਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰ,
ਸੂਰਵੀਰਤਾ ਚਿੱਤ ਧਰੋ,
ਆਲਸ ਕਾਇਰਤਾ ਕੰਜੂਸੀ,
ਕਦੀ ਨ ਇਨ ਕਾ ਸੰਗ ਕਰੋ.

ਚਉਮੁਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਤੁਮੁੰਖ. ਚਾਰ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਵਿ–ਚਾਰਮੂਹਾਂ. "ਚਉਮੁਖ ਦੀਵਾ ਜੋਤਿ ਦੁਆਰ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਭਾਵ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਤਮਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਚਉਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ. ਦੇਖੋ, ਚਉਰਢੂਲ। ੨ ਦਿਸ਼ਾ. ਓਰ. ਤਰਫ਼. "ਸਭਨਾਂ ਚਉਰਾਂ ਵਿਖੇ ਆਸਣ ਥਾਪੇ." (ਮਗੋ)

ਚਉਰਢੂਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੌਰ (ਚਾਮਰ) ਦਾ ਢੋਰਨ (ਫਿਰਣਾ). ਚੌਰ ਫੇਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਚਉਰਢੂਲ ਜਾਂਚੈ ਹੈ ਪਵਣੁ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਉਰਾਸੀ
ਚਉਰਾਸੀਹ } ਸੰ. ਚਤੁਰਸ਼ੀਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੌਰਾਸੀ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਅੱਸੀ ੮੪। ੨ ਭਾਵ ਆਵਾਗਮਨ. ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ ਦਾ ਗੇੜਾ.

ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧ. "ਸਿਧ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਖੇਲਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਚਉਰਾਸੀਹ ਨਰਕ. ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ, ਜੋ ਮਹਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਨਰਕ ਰੂਪ ਹੈ. "ਚਉਰਾਸੀਹ ਨਰਕ ਸਾਕਤ ਭੋਗਾਈਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਨਰਕ.

ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ.

ਚਉਰਾਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਰਾਹ (ਰਸਤੇ) ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ. ਚਤੁਸ਼੍ਪਥ.

ਚਉਰਾਨਵੇ. ਚਤੁਨੰਵਤਿ. ਨੱਵੇ ਉੱਪਰ ਚਾਰ–੯੪.

ਚਉਵਾਇਆ. ਵਿ–ਚਾਰ ਦਾ ਬਜਾਇਆ. ਭਾਵ–ਆਪਣੀ ਅ਼ਕ਼ਲ ਤੋਂ ਖ਼ਾਰਿਜ ਅਤੇ ਚਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਾਜੇ ਵਾਂਙ ਬਜਾਉਣ ਤੋਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. "ਸੇਖਾ! ਚਉਚਕਿਆ ਚਉਵਾਇਆ!" (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. ਚੁਫੇਰੇ. "ਪਉਣ ਫਿਰੈ ਚਉਵਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਚਉਵੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚੌਬੀਸ.

ਚਉੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਡ। ੨ ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਡ ਧਾ। ੩ ਰੜਾ. ਰੌੜ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੌੜ ੨। ੫ ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ. ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੇ ਚਉੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. (ਲੋਕੋ)

ਚਉੜਚਪੱਟ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸਫਾਈ. ਭਾਵ–ਸਰਵਨਾਸ਼. ਪੂਰੀ ਤਬਾਹੀ.

ਚਉੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੜੇ. ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ. "ਰੇ ਨਰ, ਨਾਵ ਚਉੜਿ ਕਤ ਬੋੜੀ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚਉੜੂ. ਵਿ–ਰੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਸਰਸਬਜ਼ ਥਾਂ ਨੂੰ ਕੱਲਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਬਾਹ ਕਰਤਾ। ੨ ਲਾਡਲਾ। ੩ ਇੱਲਤੀ.

ਚਊ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਲ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦਾ ਫਾਲਾ ਜੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪਾੜਦਾ ਹੈ.

ਚਊਣ
ਚਊਣਾ
ਚਊਣੀ
ਚਊਨ
ਚਊਨਾ
ਚਊਨੀ } ਵਿ–ਚਤੁਗੁੰਣ. ਚੌਗੁਣਾ. ਚਹਾਰਚੰਦ. ਚੌਗੁਨੀ. ਚਹਾਰ ਗੁਨੀ. "ਦੂਣ ਚਊਣੀ ਦੇ ਵਡਿਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦੂਨ ਚਊਨ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍)

ਚਈਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਉ. ਉਮੰਗ। ੨ ਚਾਹ. ਇੱਛਾ. ਰੁਚੀ. "ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਖਨ ਕੋ ਬਹੁਤ ਮਨਿ ਚਈਆ" (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਚੈਯਾ। ੪ ਵਿ–ਚਾਉਵਾਲਾ. ਉਤਸਾਹੀ.

ਚਸ. ਸੰ. चष्–ਚਸ਼੍. ਧਾ–ਮਾਰਸੁੱਟਣਾ, ਦੁੱਖਦੇਣਾ, ਖਾਣਾ.

ਚਸਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੀਸ. ਕਰਕ. ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ। ੨ ਸੰ. ਚਸ਼ਕ. ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਸ਼ਹਿਦ. ਮਧੁ.

ਚਸਕਾ
ਚਸਕਾਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਵਾਦੀ। ੨ ਰਸਨਾ ਦੇ ਸਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ। ਦੇਖੋ, ਚਸ ਧਾ ਅਤੇ ਚਸਕ ੨.

ਚਸਪਾਂ. ਫ਼ਾ چسپاں ਵਿ–ਚਿਮੜਿਆ (ਚਿਪਕਿਆ) ਹੋਇਆ। ੨ ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ. ਢੁੱਕਵਾਂ.

ਚਸਪੀਦਨ. ਫ਼ਾ چسپیدن ਕ੍ਰਿ–ਚਿਪਕਾਉਣਾ. ਚਮੋੜਨਾ.

ਚਸ਼ਮ. ਫ਼ਾ چشم ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਕੁ. ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੨ ਨਜ਼ਰ. ਨਿਗਾਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ.

ਚਸ਼ਮਦੀਦ. ਫ਼ਾ چشمدید ਵਿ–ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ. "ਬੰਦੇ! ਚਸਮਦੀਦੰ ਫਨਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਚਸ਼ਮਨੁਮਾਈ. ਫ਼ਾ چشم نمائی ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਖ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੋਪਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਲ ਤੱਕਣਾ.

ਚਸ਼ਮਪੋਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ چشم پوشی ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਪਰਾਧ ਕਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੇਖਕੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚਸ਼ਮਾ. ਫ਼ਾ چشمہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ। ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੋਤ. ਉਮਾਹੂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੋਹਾ। ੩ ਸੂਈ ਦਾ ਨੱਕਾ। ੪ ਐਨਕ. "ਲਾਇ ਚਸਮੇ ਜਹ ਤਹਾ ਮਉਜੂਦ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ਗਜ਼ਾਨ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਰੂਪ ਚਸ਼ਮਾ.

ਚਸ਼ਮਾਏ ਕੌਸਰ. ਫ਼ਾ چشمۂ کوثر ਚਸ਼ਮਾਏਕੌਸਰ. ਬਹਿਸ਼੍ਤ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਰੰਗ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ ਹੈ.

ਚਸ਼ਮਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਚੋਹਾਸਾਹਿਬ ੨.

ਚਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ. "ਸੇਵ ਕਰੀ ਪਲ ਚਸਾ ਨ ਵਿਛੁੜਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਚਸਿਆ. ਚਸਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਵਿਸੁਏ ਚਸਿਆ ਘੜੀਆ ਪਹਰਾ ਥਿਤੀ ਵਾਰੀ ਮਾਹੁ ਹੋਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਚਸਿਆਂ ਨਾਲ.

ਚਸ਼ੀਦਹ. ਫ਼ਾ چشیدہ ਚੱਖਿਆ. ਖਾਧਾ.

ਚਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ چشیدن ਕ੍ਰਿ–ਚੱਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਸ ਧਾ.

ਚਸੂਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਸਾਮਾਤ੍ਰ. ਚਸਾਭਰ. "ਉਸ ਤੇ ਘਟੈ ਨਹੀ ਰੁਚਿ ਚਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਹ. ਸੰ. चह्. ਧਾ–ਠਗਣਾ, ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਣਾ, ਪੀਹਣਾ.

ਚਹਚਹਾ. ਵਿ–ਮਨਭਾਉਂਦਾ. ਪਸੰਦ। ੨ ਸ਼ੋਖ਼.

ਚਹਬੱਚਾ. ਫ਼ਾ چہچہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਹਬੱਚਾ. ਹੌਜ਼. ਕੁੰਡ. "ਚਹਬੱਚਾ ਮੇ ਨ੍ਹਾਨ ਸਿਧਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਚਹਮਚ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. "ਗੁਰਮੁਖ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਚਹਮੱਚੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਭੀੜ ਭੜੱਕਾ.

ਚਹਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਸਵ. ਚਾਉ. ਆਨੰਦ। ੨ ਗਾਰਾ. ਚਿੱਕੜ.

ਚਹਲਕ਼ਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਲਕ਼ਦਮੀ.

ਚਹਲਪਹਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੌਨਕ਼। ੨ ਧੂੰਮਧਾਮ.

ਚਹਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਲ੍ਹਾ.

ਚਹਾ. ਵਿ–ਚਾਹਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ. Snipe.

ਚਹਾਰ. ਫ਼ਾ چہار ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਰ. ਸੰ. ਚਤ੍ਵਾਰ੍.

ਚਹਾਰਮ. ਫ਼ਾ چہارم ਵਿ–ਚੌਥਾ.

ਚਹਾਰਮੀ. ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੋਂ ਚੌਥਾ ਹ਼ਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਚੌਥਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥ ੩.

---

* ਇਹ ਔੜਵ ਸਾੜਵ ਰਾਗ ਹੈ. ਰਿਸਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਰ ਸ.

† ਚਤੁਰੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਗਵੈਯੇ ਤਾਲ ਸੁਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਕੇ ਜੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਿੰਗਲ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਘੱਟ ਧਨਾਨ ਰਖਦੇ ਹਨ.

‡ ਸੰਮਨ, ਮੂਸਨ, ਜਮਾਲ, ਪਤੰਗ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਹਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਗ਼. ਧੱਬਾ. "ਤਨ ਕੋ ਚਹਿ ਨਹਿ ਲਾਗਨ ਪਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਹਕੇ.

ਚਹਿਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਹਕਾਰ.

ਚਹੁ. ਦੇਖੋ, ਚਹਿ। ੨ ਚਹਾਰ. ਚਾਰ. "ਚਹੁ ਛਿਅ ਮਹਿ ਸੰਨਿਆਸੀ."(ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ:੧) ਦਸ ਫ਼ਿਰਕ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਨਜਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨਜਾਸੀ. "ਸੇਈ ਸੁਖੀਏ ਚਹੁਜੁਗੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਚਾਰ ਨੂੰ. ਚਾਰ ਨੇ. "ਅਸਟਦਸੀ ਚਹੁ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਚਹੁੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਰੋਂ. ਚਾਰੇ.

ਚਹੁ ਉਮਾਹਾ ਹੋਇ. (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਨਾਗਾਂ, ਮਿਰਗਾਂ, ਮੱਛੀਆਂ, ਰਸੀਆਂ.

ਚਹੁਕੁੰਡੀ. ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ. ਚਤੁਰ ਕੂਟ ਮੇ. "ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਿਆ ਸੁ ਚਹੁਕੁੰਡੀ ਜਾਪੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਚਹੁਚਕ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. "ਚਹੁਚਕੀ ਕੀਅਨੁ ਲੋਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚਹੁਛਿਅ. ਦਸ. ਦੇਖੋ, ਚਹੁ ੨.

ਚਹੁਬਦਨ ਕੋ ਜਾਨ. ਚਾਰ ਵਦਨ (ਮੁਖ) ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਹੰਸ. "ਚਹੁਬਦਨ ਕੋ ਜਾਨ ਹੈ." (ਨਾਪ੍)

ਚਹੁ ਵੇਛੋੜਾ ਹੋਇ. (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਗਾਈ-ਪੁੱਤਾਂ, ਨਿਰਧਨਾ, ਪੰਥੀ, ਚਾਕਰ.

ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੈਲ ਜੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਵੱਗ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਦੇ ਹਨ. ਕੰਗਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਥਵਾ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਿਦੇਸ਼ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਰਾਹੀ ਮਿਲਕੇ (ਸੜਕਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ) ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਠਿਕਾਣੇ ਬੈਠਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਮੁਹਿੰਮ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲਜਾਂਦੀ, ਇਸਲਈ ਛਾਵਨੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ.

ਚਹੂੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਰੋਂ. ਚਾਰੇ.

ਚਹੂਘਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ.

ਚਹੂਚਕ
ਚਹੂੰਚਕ } ਦੇਖੋ, ਚਹੁਚਕ.

ਚਹੇੜੂ. ਦੇਖੋ, ਛਹੇੜੂ.

ਚਹੋਰਾ
ਚਹੋੜਾ } ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਾਵਲ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚਕ. ਸੰ. चक्. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ, ਹਟਾਉਣਾ (ਨਿਵਾਰਨ ਕਰਨਾ), ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. ਚਕ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾ. "ਚਕ੍ਰ ਬਕ੍ਰ ਫਿਰੈ ਚਤੁਰ ਚਕ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਰਥ ਦਾ ਪਹੀਆ. "ਰਥ ਕੇ ਚਕ ਕਾਟਗਿਰਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕੁੰਭਕਾਰ (ਕੁੰਭਾਰ) ਦਾ ਚਕ੍ਰ. "ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਚਕੁ ਕੁਮਿਆਰ ਭਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੫ ਖੂਹ ਦਾ ਚਕ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਣ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਪੁਨ ਕਾਸਟ ਕੋ ਚਕ ਘਰਵਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਵਿ–ਚਕਿਤ. ਹੈਰਾਨ. "ਲਗਜੋ ਭਾਲ ਮੇ ਰਹਜੋ ਚਕ." (ਰਾਮਾਵ) ੭ ਦੇਖੋ, ਚੱਕ.

ਚਕਈ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਚਕ੍ਰ. ਚਕਰੀ. "ਕਰਤੇ ਚਕਈ ਮਨੋ ਛੂਟਚਲੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਕਹੀ। ੩ ਸੰ. ਚਕ੍ਰਵਾਕੀ. ਚਕਵੀ. "ਚਕਈ ਜਉ ਨਿਸਿ ਬੀਛੁਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਚਕਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਲਾਟੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚਕਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਡੋਰਾ ਲਪੇਟਕੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਛੱਡੀਦਾ ਹੈ ਅਰ ਉਹ ਚਕ੍ਰ ਖਾਕੇ ਫੇਰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਚਕਹੀ ਜਨੁ ਆਵਤ ਹੈ ਕਰ ਮੇ ਫਿਰ ਧਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਕਚਉਂਧ. ਦੇਖੋ, ਚਕਚੌਂਧ.

ਚਕਚੂੰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਚਚੂੰਧਰ.

ਚਕਚੂਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰ (ਚੱਕੀ) ਵਿੱਚ ਪੀਠਾ ਚੂਰਣ (ਆਟਾ). ੨ ਆਟੇ ਵਾਂਙ ਪੀਠੀ ਵਸਤੁ. "ਮਾਰ ਕੈ ਧੂਰ ਕਿਯੇ ਚਕਚੂਰ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਚਕਚੌਂਧ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜੇਹੀ ਚਮਕ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਚੁੰਧਿਆ ਜਾਣ. ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ। ੨ ਵਿ–ਚਕਿਤਾਂਧ. ਹੈਰਾਨ. "ਚਕਚੌਂਧ ਰਹੇ ਜਨ ਦੇਖ ਸਭੈ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਚਕਚੌਂਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਧਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਚਮਕ. ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ। ੨ ਹੈਰਾਨੀ. ਚਿੱਤਭ੍ਰਮ.

ਚਕਟੀ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਾਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਔਖਧ। ੨ ਤੀਵ੍ਰ ਇੱਛਾ. ਅਤਜੰਤ ਰੁਚਿ. "ਸਾਧੁ ਜਨਾ ਪਗ ਚਕਟੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਚਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ. ਉਚਾਨਾ. ਉਠਾਉਣਾ. ਊਰਧ ਕਰਣ। ੨ ਉਭਾਰਨਾ. ਭੜਕਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਚਕਿਆ.

ਚਕਤ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਤ.

ਚਕਤੀ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਟਾਕੀ. ਥਿਗਲੀ। ੨ ਅਰਧ-ਚੰਦ੍ਰ ਆਕਾਰ ਦੀ ਛੁਰੀ. "ਚਕਤੀ ਚਪੜਾ ਅਸਿ ਧਾਰ ਸਿਪਰ." (ਸਲੋਹ)

ਚਕਫੇਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਗੇੜਾ. "ਮਾਤ੍ਰ ਬੂੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਕੁ ਫੇਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਮਾਤ੍ਰ.

ਚਕਮਕ. ਤੁ چقماق ਚਕ਼ਮਾਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਰੜਾ ਪੱਥਰ,ਜੋ ਲੋਹੇ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਘਸਕੇ ਅੱਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. Flint. ਪਹਿਲਾਂ ਪਥਰੀਦਾਰ ਬੰਦੂਕਾਂ (ਪਥਰਕਲਾ) ਇਸੇ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ. ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਹਥੋੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਚਕ਼ਮਾਕ਼ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਜਦ ਕਲਾ ਦੱਬੀ ਜਾਂਦੀ ਤਦ ਪੱਥਰ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਕੇ ਅੱਗ ਦਿੰਦਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਲੀਤੇ ਦੀ ਬਾਰੂਦ ਮੱਚ ਉਠਦੀ. "ਚਕਮਕ ਕੀ ਸੀ ਆਗ." (ਹਨੂ)

ਚਕਰ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਜਗਰਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਯਵੀਕੋਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂਸਰ' ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲੋਪੋਕੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੰਮੇ ਤੋਂ ਏਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ,ਚਕ੍ਰ.

ਚਕਰਤਨ
ਚਕਰਦਨ } ਫ਼ਾ چاک کردن ਚਾਕ ਕਰਦਨ. ਖੰਡਨ. ਚੀਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ."ਸੁੰਭ ਚਕਰਤਨ." (ਅਕਾਲ) "ਧੂਮਰਾਛ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਚਕਰਦਨ." (ਨਾਪ੍)

ਚਕਰਾਉਣਾ
ਚਕਰਾਉਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਚਕਿਤ ਹੋਣਾ. ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਸਿਰ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਵਾਂਙ ਘੁੰਮਣਾ.ਚੱਕਰ ਖਾਣਾ.

ਚਕਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਭੌਰੀ. ਜਲ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ. ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ। ੨ ਛੋਟਾ ਚਕ੍ਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰੀ.

ਚਕਰੈਲ. ਵਿ–ਚਾਕਰੀ ਕਰਨਵਾਲਾ. ਨੌਕਰੀਪੇਸ਼ਾ। ੨ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਫਿਰਤੂ ਘਿਰਤੂ. "ਇਹ ਚਕਰੈਲ ਫਿਰਤ ਥੇ ਰਹੇ." (ਪੰਪ੍)

ਚਕਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਠ ਜਾਂ ਪੱਥਰ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ,ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਰੋਟੀ ਬੇਲੀਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਇ਼ਲਾਕ਼ਾ. ਜਿਲਾ. ਦੇਸ਼ਮੰਡਲ। ੩ ਵਿਭ-ਚਾਰਿਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਅੱਡਾ.

ਚਕਵਾ
ਚਕਵੀ } ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰਵਾਕ. ਚਕ੍ਰਵਾਕੀ. ਕੋਕ. ਸੁਰਖ਼ਾਬ. Ruddy goose ਅਥਵਾ Brahminy duck. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਨੂੰ ਕਾਵਜਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਵਿਛੁੜਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਚਕਵੀ ਸੂਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਕਾਸ. ਸੰ. चकास्. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ).

ਚਕਾਚਾਕ. ਫ਼ਾ چکاچاک ਅਨੁ. ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਭਿੜਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ.

ਚਕਾਬਜੂਹ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਵਜੂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਫੌਜ ਦਾ ਤੁੰਮਲ. ਇਸ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਵੈਰੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਸੀ. Maze. ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਭਿਮਨਜੁ ਚਕ੍ਰਵਜੂਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਫਸਕੇ ਮੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਕ਼ਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ:–

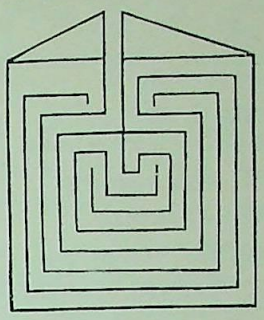

ਚਕਿ. ਚਕਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹੈਰਾਨ. "ਚਕਿ ਚਕਿ ਰਹੈਂ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਮੁਨਿ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੁੱਕਕੇ ਉਠਾਕੇ.

ਚਕਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਡਰਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਹੈਰਾਨਹੋਇਆ.

ਚਕਿਯਾ. ਪੂ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਚੱਕੀ. ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. "ਚਕਿਯਾ ਕੇ ਸੇ ਪਟ ਬਨੇ ਗਗਨ ਭੂਮਿ ਪੁਨ ਦੋਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੧)

ਚਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਚੱਕੀ. "ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਵਿ–ਚੱਕੀ. ਚੁੱਕੀ. ਉਠਾਈ। ੩ ਭੜਕਾਈ. ਉਭਾਰੀ. ਉਕਸਾਈ.

ਚਕੀਆ. ਪੂ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਯਾ.

ਚਕੀਝੋਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਚੱਕੀ ਚਲਾਉਣੀ. ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਲਈ ਚੱਕੀ ਗੇੜਨੀ। ੨ ਝਗੜਾ ਛੇੜਨਾ. "ਪੂਤ ਕੁਪੂਤ ਚਕੀ ਉਠਿ ਝੋਈ." (ਭਾਗੁ)

ਚਕੀਦਨ. ਫ਼ਾ چکیدن ਕ੍ਰਿ–ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ (ਚੋਣਾ).

ਚਕੀਰਾ
ਚਕੀਰਾਹਾ } ਸੰਗਜਾ–ਚੱਕੀਰਾਹਾ ਪੰਛੀ. ਚਿੜੀ–ਤ੍ਰਖਾਣ. ਇਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਚੱਕੀ ਰਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਸੰਦ ਜੇਹੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ ਹੈ. Lap wing. ਅ਼ ਸ਼ ਹੁਦਹੁਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲੇਮਾਨ.

ਚਕੁ. ਦੇਖੋ, ਚਕ.

ਚਕੋਤਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਲ ਕੱਦੂ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਵਡੇ ਕ਼ੱਦ ਦਾ ਨਿੰਬੂ. ਜੰਬੀਰ. ਮਾਤੁਲੰਗ. Citrus Decumana.

ਚਕੋਤਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਚਗਤ (ਉੱਲੂ).

ਚਕੋਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰ (ਖੇਤ) ਦੀ ਕੂਤ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਨਕ਼ਦੀ ਮੁਕ਼ੱਰਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਵੰਡਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਨਕ਼ਦ ਲਗਾਨ.

ਚਕੋਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜੀ ਤਿੱਤਰ, ਜੋ ਲਾਲ ਟੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Greek partridge. ਇਸ ਦੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੱਸੀ ਹੈ. ਜਜੋਤਸ੍ਰਾ-ਪ੍ਰਿਯ. "ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੰਦ ਚਕੋਰ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਚਕੋਰ ਪਾਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ ਚਕੋਰ ਅੱਗੇ ਰਖਦੇ, ਜੇ ਚਕੋਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ, ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਖਾਂਦੇ ਸਨ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਹੋਵੇ,ਤਦ ਚਕੋਰ ਦੇ ਦੇਖਣਸਾਰ ਨੇਤ੍ਰ ਲਾਲ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਤੁਰਤ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਚਕੋਰ ਦਾ ਨਾਮ "ਵਿਸ਼ਦਸ਼ੰਨਮ੍ਰਿਤਜੁਕ" ਹੈ.

ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚਕੋਰ ਨੂੰ ਅੰਗਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੇਹਾ ਕਿ–"ਚੁੰਚਨ ਚਾਪ ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ ਡੋਲਤ ਚਾਰੁ ਚਕੋਰ ਅੰਗਾਰਨ ਭੋਰੈਂ." (ਕੇਸ਼ਵ) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਕੋਰ ਰਿੰਗਣਜੋਤਿ (Glow-worm) ਖਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਭੁਲੇਵੇਂ ਅੰਗਾਰ ਨੂੰ ਚੁਗਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਅਤੇ ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੧। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੁਕੋਰ

ਚਕੋਰੀ. ਚਕੋਰ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਚਕੰਤ. ਚਕਿਤ (ਹੈਰਾਨ) ਹੋਵੰਤ. "ਚਕੰਤ ਚਾਰੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ." (ਗਜਾਨ)

ਚੱਕ. ਸੰਗਜਾ–ਉਕਸਾਵਟ. ਭੜਕਾਉ। ੨ ਦੋ ਜਿੱਪਰਲੇ ਦੋ ਹੇਠਲੇ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਵੱਢੀਹੋਈ ਦੰਦੀ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩ ਪਿੰਡ. ਗਾਂਵ। ੪ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਵਸਤੁ, ਜੈਸੇ ਕੁਮ੍ਹਾਰ ਦਾ ਚੱਕ. ਖੂਹ ਦਾ ਚੱਕ. ਸ਼ੱਕਰ ਗੁੜ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਗੰਡ ਆਦਿ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰਭੂਸ਼ਣ, ਜੋ ਗੋਲਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. "ਚਾਰ ਚੱਕ ਸਿੱਖੀ ਵਿਸਤਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੭ ਦੇਖੋ, ਚਕ.

ਚੱਕ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪਰਤਾਪ.

ਚੱਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਕਣਾ ਅਤੇ ਚੁੱਕਣਾ.

ਚੱਕਪ੍ਰੇਮਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੈਰਾਸਾਹਿਬ.

ਚੱਕ ਫਤੇਸਿੰਘ / ਚੱਕ ਫਤੇਸਿੰਘਵਾਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਨਥਾਣਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫੂਸਮੰਡੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੪ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲਾ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ "ਬੁਰਜ ਸ੍ਰੀਗੁਰਸਿੰਘ ਵਾਲਾ" ਭੀ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਕੁਗਰੂ ਦਾ ਪੋਤਾ ਰਾਮਸਿੰਘ, ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈਗਿਆ ਸੀ.

ਚੱਕਭਾਈਕੇ. ਚੱਕ ਫਤੇਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੀ ਕਈ ਚੱਕ ਭਾਈ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੁਦ੍ਧਲਾਡੇ ਪਾਸ ਸੰਮਤ ੧੮੬੯ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭਗਤੂ-ਵੰਸ਼ੀ ਭਾਈ ਮਸੱਦਾਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈਕੇ ਮਾਲਿਕ ਹਨ.

ਚੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਚਕਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰ.

ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ. ਜ਼ਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਪਿਰਾਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇਹੋਏ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਆਏ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਥਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਘਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲੀ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਓਮਨਾਬਾਦ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ। ੨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ, ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ ਅਤੇ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇ ਸੱਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸਨ.

ਚੱਕਵੈ. ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ.

ਚੱਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਡੀ ਚੱਕੀ. ਪੱਥਰ ਦਾ ਵਡਾ ਚਕ੍ਰ.

ਚੱਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖੋ, ਚਕੀ। ੨ ਚੌਥੇ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕੇ ਵਿਆਸਾ (ਵਿਪਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੩ ਦੁੱਖੇ ਦੀ ਚਰਬੀਲੀ ਚੱਕੀ.

ਚੱਕੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਕੂ. ਕ਼ਲਮਤਰਾਸ਼.

ਚਕ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਕਵਾ. ਚਕ੍ਰਵਾਕ. ਸੁਰਖ਼ਾਬ। ੨ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੩ ਦੇਸ਼. ਮੰਡਲ. "ਚਕ੍ਰਪਤਿ ਆਗ੍ਯਾਵਰਤੀ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. "ਚਤੁਰ ਚਕ੍ਰ ਵਰਤੀ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਸੈਨਾ, ਫ਼ੌਜ. "ਭੇਦਕੈ ਅਰਿਚਕ੍ਰ." (ਸਲੋਹ) ੬ ਰਥ ਦਾ ਪਹੀਆ. "ਸੜੈਦਨ ਚਕ੍ਰ ਸਬਦ ਦਿਸਿ ਨੋਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੭ ਦੇਦੇਦਾਰ ਗੋਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਵੈਰੀ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਘੁਮਾਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.* "ਚਕ੍ਰ ਚਲਾਇ ਗਿਰਾਇ ਦਯੋ ਅਰਿ." (ਚੰਡੀ ੧) ੮ ਘੁਮਿਆਰ (ਕੁਮ੍ਭਕਾਰ) ਦਾ ਚੱਕ। ੯ ਆਗ੍ਯਾ. ਹੁਕੁਮਤ. "ਚਤੁਰ ਦਿਸ ਚਕ੍ਰ ਫਿਰੈ." (ਅਕਾਲ) ੧੦ ਰਾਜਾ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੧੧ ਦੇਹ ਦੇ ਛੀ ਚਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ। ੧੨ ਜਲ ਦੀ ਭੌਰੀ. ਘੁੰਮਣ-ਵਾਲੀ "ਸੁੰਞਤ ਨੀਰ ਮੈ ਚਕ੍ਰ ਜਯੋਂ ਚਕ੍ਰ ਫਿਰੈ ਨਤਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੧੩ ਸਾਮ੍ਪ੍ਰਦਾਯਿਕ ਅਨਸਾਰ ਮੱਥੇ ਅਤੇ ਅੰਗੁਲਾਂ ਤੇ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਰੇਖਾ. "ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰ ਬਰਣ ਜਾਤਿ." (ਜਾਪੁ) ੧੪ ਵਾਮਮਾਰਗੀਆਂ ਦਾ ਭੈਰਵਚਕ੍ਰ, ਕਾਲੀਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਪੂਜਨ ਸਮੇਂ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਮੰਡਲ (ਦਾਇਰਾ). "ਚਕ੍ਰ ਬਣਾਇ ਕਰੈ ਪਾਖੰਡ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੧੫ ਪਾਖੰਡ. ਦੇਖੋ। ੧੬ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਕੀਤਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍. "ਕਰਿ ਇਸਨਾਨ ਤਨਿ ਚਕ੍ਰ ਬਣਾਏ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਦੇਹੀ ਧੋਵੈ ਚਕ੍ਰ ਬਣਾਏ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੧੭ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਗਤਿ (ਗਰਦਿਸ਼). ਗ੍ਰਹਚਕ੍ਰ. ੧੮ ਵਲਗਣ. ਘੇਰਾ. Circle.

ਚਕ੍ਰਕ / ਚਕ੍ਰਕਾ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਿਕਾ.

ਚਕ੍ਰਖਟ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ.

ਚਕ੍ਰਗਣੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸਚਕ੍ਰ.

ਚਕ੍ਰਚਿਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਨ੍ਹਚਕ੍ਰ.

ਚਕ੍ਰਜੀਵਕ / ਚਕ੍ਰਜੀਵੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਘੜਨ ਦਾ ਚੱਕ ਫੇਰਕੇ, ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੁੰਭਕਾਰ (ਘੁਮਾਰ).

ਚਕ੍ਰਣੀ. ਚਕ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਕ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਤ.

ਚਕ੍ਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਚਕਰਦਨ.

ਚਕ੍ਰਤੀਰਥ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਤੀਰ੍ਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿੱਖਮੂਕ(ਰਿਸ਼ਯਮੂਕ) ਪਰਬਤ ਪਾਸ ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਤੀਰਥ.

੨ ਗੁਜਰਾਤ (ਦੱਖਣ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਸ ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ (ਛੇਤ੍ਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਤੀਰਥ. "ਚਕ੍ਰਤੀਰਥ ਜਾਇ ਫੰਡ-ਉਤ੍ਰ ਕੀਆ." (ਜਸਭਾਮ) ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਤੀਰਥ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ, ਪ੍ਰਭਾਸਖੰਡ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ ਚਕ੍ਰ ਧੋਤਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਚਕ੍ਰਤੀਰਥ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਸੱਖਰ ਪਾਸ ਸਾਧੂਬੇਲਾ ਗੁਰੁਅਸਥਾਨ ਭੀ ਚਕ੍ਰਤੀਰਥ ਹੈ। ੪ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਰਥ.

ਚਕ੍ਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਚਕਰਦਨ.

ਚਕ੍ਰਧਰ. ਵਿ–ਚਕ੍ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ ਜੋ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ। ੪ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਚਕ੍ਰ (ਦੇਸ਼) ਦਾ ਪਤਿ ਹੈ। ੫ ਇ਼ਲਾਕੇ ਦਾ ਹ਼ਾਕਿਮ। ੬ ਕੁੰਭਕਾਰ. ਕੁਮ੍ਹਾਰ। ੭ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸੰਸਾਰਚਕ੍ਰ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ. "ਭੁਜ ਚਕ੍ਰਧਰ ਸਰਣੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੮ ਸਰਪ, ਜੋ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ.

ਚਕ੍ਰਧਰਚਰਿਤ੍ਰ ਚਾਰੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਕਵਿ ਵਰ ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆਹੋਇਆ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੀਕਾ. ਇਹ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸੰਮਤ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਕੇ ੧੯੨੬ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਨੰ: ੩.

ਚਕ੍ਰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਧਰ.

ਚਕ੍ਰਪਾਣਿ. ਵਿ–ਚਕ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਧਰ.

ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਵਰ੍ਤਿਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਰੇ ਚਕ੍ਰ (ਦੇਸ਼ ਮੰਡਲ) ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤੇ. ਮਹਾਰਾਜਾ-ਧਿਰਾਜ. ਸ਼ਾਹਾਨਸ਼ਾਹ. ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਸੈਨਾ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਬਿਨਾ ਰੋਕ ਟੋਕ ਭੂਗੋਲ ਪੁਰ ਫਿਰੇ.

ਚਕ੍ਰਵਾਕ / ਚਕ੍ਰਵਾਕੀ ਦੇਖੋ, ਚਕਵਾ-ਚਕਵੀ.

ਚਕ੍ਰਵੈ. ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ. "ਮਾਂਧਾਤਾ ਗੁਣ ਰਵੈ ਜੇਨ ਚਕ੍ਰਵੈ ਕਹਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਚਕ੍ਰਵਯੂਹ. ਦੇਖੋ, ਚਕਾਬ੍ਯੂਹ.

ਚਕ੍ਰਾਂਕਿਤ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਾਙ੍ਕਿਤ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਚਿੰਨਾਂ ਨਾਲ ਅੰਕਿਤ (ਚਿੰਨ੍ਹਸਹਿਤ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹ. ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਛਾਪੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ, ਜੋ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਅਥਵਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਧਾਤੁ ਦੀ ਮੁਹਰ ਤਪਾਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਅ: ੨੫੧.

ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਕਰੀ. ਛੋਟਾ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਚਕਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਗੋਭੇ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਚੌਪਣੀ। ੩ ਚੱਕੀ. ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ। ੪ ਭੌਰੀ. ਜਲ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ। ੫ ਚਰਚਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼, ਮੁੜਘਿੜ ਦਲੀਲ ਦਾ ਉਸੇ ਥਾਂ ਆਜਾਣਾ ਅਤੇ ਯੁਕਤੀ ਦਾ ਅੱਗੇ ਨਾ ਵਧਣਾ.

ਚਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਤ.

ਚਕ੍ਰੀ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਿਨ. ਵਿ–ਚਕ੍ਰਵਾਲਾ। ੨ ਸ੍ਰੀਗੁਰਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਚਕਵਾ। ੫ ਚਕ੍ਰ-ਵਰਤੀ ਰਾਜਾ। ੬ ਘੁਮਿਆਰ। ੭ ਸਰਪ। ੮ ਜਾਸੂਸ. ਮੁਖ਼ਬਿਰ। ੯ ਤੇਲੀ। ੧੦ ਗਧਾ। ੧੧ ਕਾਂਉਂ। ੧੨ ਰਥ ਦਾ ਸ੍ਵਾਰ। ੧੩ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ.

ਚਕ੍ਸ. ਸੰ. ਚਕ੍ਸ੍. ਧਾ–ਸ੍ਪਾਫ ਬੋਲਣਾ, ਦੇਖਣਾ, ਚੁਸਣਾ.

ਚਕ੍ਸੁ. ਸੰ. ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਖ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਉਂ 'ਆਮੂ' (Oxus) ਹੈ.

ਚਖ. ਸੰ. ਚਖ੍-ਚਸ੍. ਧਾ–ਖਾਣਾ (ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ). "ਆਘਾਏ ਰਸ ਚਖਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਚਕ੍-ਚਕ੍. ਧਾ–ਸ੍ਪਾਫ ਬੋਲਣਾ, ਦੇਖਣਾ, ਚੁਸਣਾ। ੩ ਸੰ. ਚਕ੍ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੪ ਫ਼ਾ ਜੰਗ. ਜੁੱਧ। ੫ ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ। ੬ ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼.

ਚਖਣਾ / ਚਖਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਸੁਆਦ (ਚਸ) ਲੈਣਾ. "ਚਖਿ ਅਨਦ ਪੂਰਨ ਸਾਦ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਚਖਮਕ. ਦੇਖੋ, ਚਕਮਕ.

ਚਖਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੱਖਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚਖਣਾ.

ਚਖੀ. ਵਿ–ਉੱਤਮ ਚਕ੍ਸੁ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲਾ, ਮ੍ਰਿਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੱਖੀ.

ਚਖ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਚ਼ੀਦਨ. ਲੜਨਾ, ਝਗੜਨਾ.

ਚਖੁ. ਚਕ੍ਸੁ. ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ.

ਚਖੰਗੀ. ਵਿ–ਚਕ–ਅੰਗੀ. "ਚੰਚਲਾ ਚਖੰਗੀ." (ਅਕਾਲ) ਬਿਜਲੀ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਅੰਗ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਬਿਜਲੀ ਸਮਾਨ ਲਿਸਕਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚੱਖੀ. ਦੇਖੋ, ਚਖ ਧਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਜ਼ ਆਦਿਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਚਾਟ ਲਈ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਮਾਸ ਚਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੱਖੀ ਥੋੜੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੇਟ ਨਾ ਭਰੇ. "ਚੱਖੀ ਬਾਜ ਦੇਤ ਬਿਗਸਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚਗਤਾ / ਚਗਤਾਈਖ਼ਾਂ / ਚਗੱਤਾ ਚੰਗੀਜ਼ਖਾਂ ਤਾਤਾਰੀ ਮੁਗ਼ਲ ਦਾ ਬੇਟਾ ਚਗ਼ਤਾਈਖ਼ਾਂ, ਸਨ ੧੨੨੭ ਵਿੱਚ ਬਲਖ਼, ਬਦਖ਼ਸ਼ਾਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਹ਼ਮੂਦਖ਼ਾਂ ਮੁਗ਼ਲ ਦੀ ਭੈਣ ਬਾਬਰ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ.ਨਾਨਕੇ ਗੋਤ੍ ਕਰਕੇ ਬਾਬਰਵੰਸ਼ੀ ਚਗਤਾਈ ਅਥਵਾ ਚਗੱਤਾ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਸਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਗੱਤਾ.

ਚਗਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਫੇਰਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਭਾਵ–ਜੂਠੀ ਅਤੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਵਸਤੁ। ੩ ਫ਼ਾ ਚ਼ਗ਼ਲ. ਚਮੜੇ ਦੀ ਬੋਕੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਨਾਨ ਸਮੇਂ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਜਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਜੂਠੀ ਵਸਤੁ ਅਤੇ ਕਮੀਨੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਚਗਲ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਗਾਰ.

ਚਗੁਨ. ਵਿ–ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ. ਚੌਗੁਣਾ. "ਦਿਨਪ੍ਰਤੀ ਚਾਹ ਚਿਤ ਚਗੁਨ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚਗ਼ੂਨ. ਦੇਖੋ, ਚਗੁਨ। ੨ ਫ਼ਾ ਚ਼ੂਨ. ਕੈਫ਼ੀਯਤ. ਕੈਹਾ ਅਤੇ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੈ,ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਬੇਚਗ਼ੂਨ.

ਚਚਹਜਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਛਛ ਹਜਾਰ.

ਚਚਕ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਣੇਚਕ। ੨ ਸ਼ਿਕਰੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਪਕ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਸ਼ਿਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਰਾ.

ਚਚਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਲਾਇਮਾਨ. ਅਨਿਸ਼੍ਚਿਤ.

ਚਚਰਚਰੀ. ਸੰ. ਚਰ੍ਚਰੀਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਂਗ. ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੇ

* ਇਸ ਵੇਲੇ ਚਕ੍ਰ ਦੀ ਧਾਰ ਵੈਦਦਾਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਚਕ੍ਰ ਸਭ ਵੈਦਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿੰਗਾਰਣ ਦੀ ਰਚਨਾ. "ਚਚਰਚਰੀ ਕੰਕਨ ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ ਮਹਿਦੀ ਬਨੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚਚਰੀਆ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਹੈ, ਯਥਾ:–

"ਹੋ, ਛੰਦ ਚਚਰੀਆ ਮਾਂਹਿ ਨਿਸ਼ੰਕ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੈ."

ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਚਰਚਰੀ, ਚੰਚਰੀ, ਚੰਚਲੀ ਅਤੇ ਵਿਬੁਧਪ੍ਰਿਯਾ ਆਏ ਹਨ. ਲੱਛਣ– ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਰ, ਸ, ਜ,ਜ, ਭ, ਰ. ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ।, ।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਆਇਓ ਤ੍ਰਿਹਕਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਯਗਜ ਕੋ ਥਲ ਦੇਖਕੈ,
ਤਾਹਿੰ ਪੂਛਤ ਬੋਲਕੈ ਰਿਖਿ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਵਿਸੇਖਕੈ,
ਸੰਗ ਸੁੰਦਰ ਰਾਮ ਲਛਮਣ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸੁ ਹਖੰਈ,
ਬੈਠਕੈ ਸੁਇ ਰਾਜਮੰਡਲ ਵਣੰਈ ਸੁਖ ਵਖੰਈ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਚੰਚਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੬ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੨–੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਸਹਿਤ, ਚੌਥਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤਜਾਗਦਿਉ ਮਨੋ ਪਾਪ,ਕੀਜੈ ਸਭ ਸੋ ਮਿਲਾਪ,
ਜਾਪੋ ਕਰਤਾਰ ਜਾਪ, ਸਾਂਤਚਿਤ ਹੋਇਕੈ,
ਦੇਸ਼ ਸਾਥ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰ, ਜਾਤੀਅਭਿਮਾਨ ਟਾਰ,
ਵਿਦ੍ਯਾ ਕਰਕੈ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਅਭਿਮਾਨ ਖੋਇਕੈ. ×××.

ਇਸ ਦਾ ਅਤੇ ਕਵਿੱਤ (ਮਨਹਰ) ਦਾ ਇਤਨਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਅਤੇ ਮਨਹਰ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਮੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਤੁਕ ਇਉਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ–"ਤਜਾਗ ਦਿਓ ਮਨੋ ਪਾਪ, ਕੀਜੈ ਸਭੀ ਸੋ ਮਿਲਾਪ, ਜਪੋ ਕਰਤਾਰ ਜਾਪ, ਸਾਂਤਚਿੱਤ ਹੋਇਕੈ." ਤਦ ਮਨਹਰ ਤਾਂ ਰਹੇਗਾ, ਪਰ ਚੰਚਰੀ (ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ) ਨਹੀਂ ਕਹਾਵੇਗਾ.

ਚਚਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਚਾ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ। ੨ ਚੱਚਾ ਅੱਖਰ. "ਚਚਾ ਚਰਨਕਮਲ ਗੁਰ ਲਾਗਾ." (ਬਾਵਨ)

ਚ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੪ ਚਰਚਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਲੀ ਅਲਿ ਮੋਰ ਚਚਾ ਗੁਨ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਭੌਰਾ ਭੌਰੀ ਕਮਲ ਦੀ ਗੁਨਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੋਰ ੩.

ਚਚਾਫੋਗੋ. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸਸਰਾਮ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਸੇਠ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਨਵਾਂ ਘਰ ਬਣਾਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਨਾ ਕਰਨ, ਮੈ ਨਹੀਂ ਵਸਾਂਗਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਚਰਣ ਪਾਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

"ਗਮਨੈ ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ ਅਗਾਰੀ।
ਸਹਸਰਾਵ ਕੋ ਪਹੁਚ ਮਝਾਰੀ।
ਚਚਾਫੋਗੋ ਕੋ ਘਰ ਗਏ।
ਕਰੀ ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ ਪੂਰਤ ਭਏ।" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਚੀਂਡਾ. ਸੰ. ਚਚਿੰਡ. ਇੱਕ ਬੇਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਕੜੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲੰਮਾ ਫਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚਿੱਟੇ ਦਾਗ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ.Snake gourd.

ਚਚੁੰਧਰ / ਚਚੁੰਦਰ / ਚਚੁੰਧਰ ਸੰ. ਛਛੂਦਰਿ–ਛੱਛੂੰਦਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੂਹੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੜੀ ਦੁਰਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੱਪ ਚਕਚੁੰਦਰ ਨੂੰ ਫੜ ਲਵੇ, ਤਦ ਦੁਰਗੰਧ ਕਾਰਣ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਕੋੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਤਦ ਚਕਚੁੰਧਰ ਸੱਪ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਭੰਨਦਿੰਦੀ ਹੈ. "ਗਹੀ ਫਨੀ ਚਚੁੰਧਰੰ ਤਜੀ ਨ ਖਾਇ ਯੋਂ ਭਯੋ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਛਛੂੰਦਰ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਜੋ ਚਚੁੰਧਰ ਵਾਂਙ ਨੱਠੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ.

ਚਚੇਰਾ. ਵਿ–ਚਾਚੇ ਦਾ. ਚਾਚੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ, ਜਿਵੇਂ– ਚਚੇਰਾ ਭਾਈ.

ਚਛ. ਨੇਤ੍ਰ . ਦੇਖੋ. ਚਕ੍ਸ਼, ਚਖ ਅਤੇ ਚੱਛੁ.

ਚਛਰਾਸੁਰ / ਚੱਛਰ ਸੰ. ਚਕ੍ਰਵ੍ਯੂਹ–ਚਕ੍ਰਹੰਨ. ਇੱਕ ਦੈਤ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਨਾਲ ਹੀ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ੨ ਸੰ. ਚਿਕ੍ਸ਼ੁਰ–ਚਿਕ੍ਰੁਰ. ਇੱਕ ਦੈਤ ਜਿਸ ਦਾ ਯੁੱਧ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ, ਸਕੰਧ ੫, ਅ:੧੪."ਚਛਰਾਸੁਰ ਮਾਰਣ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਚਿੱਛੁਰ.

ਚੱਛੁ. ਸੰ. ਚਕ੍ਸ਼ੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੇਤ੍ਰ . ਅੱਖ. ਚਸ਼ਮ.

ਚਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਅਤੇ ਜੇਹਲਮ (ਵਿਤਸ੍ਤਾ) ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੋਆਬ। ੨ ਸੰ. ਚਯ–ਚਯੰ. ਕਰਨ ਯੋਗ ਕਰਮ. ਆਚਾਰ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ. "ਚਜ ਆਚਾਰ ਕਿਛੁ ਬਿਧਿ ਨਹੀਂ ਜਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚਜੁ.

ਚਜੁ. ਦੇਖੋ, ਚਜ ੨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਜੁ. "ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਦਜੁ ਅਚਾਰੁ ਸਿਖੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਚਟ. ਸੰ. ਚਟ੍. ਧਾ–ਬਰਸਣਾ, ਲਪੇਟਣਾ, ਤੋੜਨਾ, ਉੱਚਾਟਨ ਕਰਨਾ, ਉਘੇੜਨਾ। ੨ ਸੰ. ਝਟਿਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਛੇਰਨ. "ਤ੍ਰਿਯ ਰੋਵਤ ਕੁਟਵਾਰ ਕੋ ਤਟ ਚਟ ਕੂਕੀ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੬) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਚਟੁ. ਚੱਟਾ. ਚਾਟੜਾ. ਚੋਲਾ । ੪ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ.

ਚਟਸਾਰ / ਚਟਸਾਲ / ਚਟਸਾਲਾ ਸੰ. ਚਟਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਟ (ਚੋਲਿਆਂ) ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਘਰ. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ. ਮਦਰਸਾ। ੨ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. Boarding house.

ਚਟਸਾਲਿ. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ. "ਚਟਸਾਲਿ ਬਾਲਕੁ ਪਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਬੰਨੋ)

ਚਟਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰੇਮ. ਲਗਨ। ੨ ਚਮਕ. ਭੜਕ । ੩ ਚਪਲਤਾ. ਫੁਰਤੀ। ੪ ਚਟ ਚਟ ਧੁਨਿ. ਪਾਟਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ੫ ਸੰ. ਚਿੜਾ.

ਚਟਕਣਾ / ਚਟਕਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਾਟਣਾ. ਚਟਪਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਟਕਣਾ. ਪਛਾੜਨਾ. "ਛਿਤਿ ਪੈ ਚਟਕੋ ਚਟਕੀਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੩ ਉਤਰਨਾ.

ਚਟਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਆਦ. ਚਸਕਾ। ੨ ਚਟ ਚਟ ਸ਼ਬਦ. ਚਿਰੜਾਟ। ੩ ਸੰ. ਚਿੜੀ. ਚਟਕ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਚਟਕੀਲਾ. ਵਿ–ਚਮਕਦਾਰ। ੨ ਚਾਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਚਟਕਨਾ ੨। ੩ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ। ੪ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਉਪਬਨ ਮੋ ਗੁਲਾਬ ਚਟਕੀਲੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਟਣਾ / ਚਟਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਜੀਭ ਲਗਾਕੇ ਖਾਣਾ. ਚਾਟਨਾ. ਲੇਹਨ. "ਸਿਲ ਜੋਗ ਅਲੂਣੀ ਚਟੀਐ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਸਿਲ.

ਚਟਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੱਟਣ ਯੋਗ਼ ਪਦਾਰਥ. ਲੇਹ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ। ੨ ਪੋਦੀਨਾ, ਖਟਾਈ, ਨਮਕ, ਮਿਰਚ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਚਰਪਰਾ ਚੱਟਣ ਲਾਇਕ ਭੋਜਨ.

ਚਟਪਟ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. ਫੌਰਨ. "ਚਟਪਟ ਕੀਜੈ." (ਰਮਾਵ)

ਚਟਪਟਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਣਾ. ਘਬਰਾਉਣਾ। ੨ ਛੇਤੀ ਕਰਨੀ. ਕਾਹਲੇ ਪੈਣਾ। ੩ ਤੜਫਣਾ। ੪ ਚਟ ਚਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. "ਚਟਪਟਾਇ ਤ੍ਰਿਣ ਜਸੋਂ ਜਰਸੋ." (ਖਮ)

ਚਟਪਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਾਵਲੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ। ੩ ਕਰਾਰੀ ਅਤੇ ਸਵਾਦੀ ਚੀਜ਼.

ਚਟਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਉਣਾ।

ਚਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਟੜਾ. ਚੋਲਾ. ਚਟੁ। ੨ ਚਾਟਾ. ਮਟਕਾ। ੩ ਉਂਜਲ. (ਅੰਜਲਿ). ਬੁੱਕ."ਸ੍ਰਤਿ ਚਟੇ ਸਿਰਿ ਛਾਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਚੱਟਾ.

ਚਟਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਉਣਾ । ੨ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖਵਾਉਂਣੀ. "ਕਾਹੂੰਕੋ ਮੁਹਰੈਂ ਚਟਵਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੫)

ਚਟਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘਾਹ ਅਥਵਾ ਤੀਲ੍ਹੀਆਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਆਸਨ.ਸਫ.

ਚਟਾਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਗ਼. ਧੱਬਾ। ੨ ਚਟਾਕਾ. ਚਟ ਚਟ ਧੁਨਿ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. "ਚਟਾਕ ਚੋਟੈਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਟਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਮੈਦਾਨ. ਚਿਟਾਨ. ਸੈਲ ਪੱਥਰ.

ਚਟਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਉਣਾ.

ਚਟਾਰਾ. ਸੰ. ਚਾਟਕੇਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿੜੇ ਦਾ ਬੱਚਾ. "ਚਿਰਗਟ ਫਾਰਿ ਚਟਾਰਾ ਲੈਗਇਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਚਟਾਰਾ ਸੂਖਮ (ਲਿੰਗ) ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਗਟ.

ਚਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੱਟੀ. ਜੁਰਮਾਨਾ. "ਬਧਾ ਚਟੀ ਜੋ ਭੁਰੇ, ਨਾ ਗੁਣੁ ਨਾ ਉਪਕਾਰੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨) ਹਾਕਮ ਦਾ ਬੱਧਾ ਜੋ ਚੱਟੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਣ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਨਹੀਂ.

ਚਟੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਟੀ. ਮੱਟੀ। ੨ ਚਟੁਗਣ. ਚਾਟੜੇ. ਚੋਲੇ. ਦੇਖੋ, ਚਟੁ."ਚਟੀਆ ਸਭੇ ਬਿਗਾਰੇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਟੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਜ਼ਾਰਾ ਵਾਕ੍ਯ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ। ੩ ਵ੍ਰਤੀ ਪੁਰੁਸ਼ ਦਾ ਆਸਨ। ੪ ਉਦਰ. ਪੇਟ। ੫ ਚਾਟੜਾ. ਚੋਲਾ। ੬ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਚਟੁਕਾਰ. ਸੰ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦੀ.

ਚੱਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਟੜਾ. ਚੋਲਾ। ੨ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਚਿਣਕੇ ਲਾਇਆ ਢੇਰ। ੩ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਛੇਰਨ. "ਕਰ ਤਉ ਅਪਨੇ ਬਲ ਕੋ ਤਨ ਚੱਟਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਟੀ ੧। ੨ ਲੋਹਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚਟਣਾ । ੩ ਬਦਰੀਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਦੇ ਪੜਾਉ ਨੂੰ ਚੱਟੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚਠ / ਚੱਠ ਸੰ. ਚੈਤ੍ਯਸ਼੍ਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੈਤ੍ਯ (ਘਰ) ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰਿ (ਯਗਜ) ਜੱਠ. ਘਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਯਗਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. "ਚੱਠ ਅਰੰਭੀ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੱਠਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ. ਚੱਠਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ "ਚੱਠਿਆਂ ਦੀ ਵਾਰ" ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਇਸ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਸਾਏ ਕਈ ਪਿੰਡ, ਚੱਠਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਚੜਾ / ਚੜ੍ਹਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਟੁ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ. "ਤਿਨ੍ਹਾ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਦੀ ਕਿਛੁ ਚੜਾ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਕਮਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪੱਟਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਕ੍ਰੋਲ੍ਹਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੌੜੇ.

ਚੱਤੇ ਗਾਟੇ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੱਤ ਦੇ ਜੋੜ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਗਰਦਨ ਭਾਰ ਸਿੱਟਣਾ. "ਕਹੈ ਮਰਦਾਨਾ ਯਾਂਕੋ ਮਾਰੋਂ ਚੱਤੇ ਗਾਟੇ ਕਰ." (ਨਾਪ੍)

ਚਢਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੜ੍ਹਤ.ਦੇਵਤੇ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ-ਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਭੇਟਾ. ਚੜ੍ਹਾਵਾ। ੨ ਧਾਵਾ. ਛੰਜਕਸ਼ੀ. ਚੜ੍ਹਾਈ.

ਚਦਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੜ੍ਹਨਾ. ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਆਰੋਹਣ ਕਰਨਾ. ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਜਾਣਾ। ੩ ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ.

ਚਢਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੜ੍ਹਾਉ. ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭਾਵ । ੨ ਵ੍ਰਿੱਧੀ. ਉੱਨਤੀ. ਤਰੱਕੀ.

ਚਢਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਆਰੋਹਣ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਲੈਜਾਣਾ. ਉੱਨਤ ਕਰਨਾ. "ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਕਾਸਿ ਚਢਾਵੈ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਚਢਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੜ੍ਹਾਈ. ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਫੌਜਕਸ਼ੀ। ੩ ਕੂਚ. ਰਵਾਨਗੀ। ੪ ਖ਼ਾ. ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ.

ਚਢਾਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਆਰੋਹਣ ਕਰਾਉਣਾ. "ਬੂਡ੍ਹਿਮੁਏ ਨਉਕਾ ਮਿਲੈ ਕਹੁ ਕਾਹਿ ਚਢਾਵਉ ?" (ਬਿਲਾ ਸ੍ਥਨਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਢਾਵਾ. ਸੰ.ਗਜ਼ਾ–ਚੜ੍ਹਾਵਾ. ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ-ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਭੇਟਾ। ੨ ਲਾੜੇ ਵੱਲੋਂ ਲਾੜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਪਹਿਰਣ (ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ) ਲਈ ਭੇਜੇ ਵਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੁਖਣ. ਵਰੀ.

ਚੱਢਾ. ਦੇਖੋ, ਚੱਡਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੱਢੇ.

ਚੱਢੇ. ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਖੁਖਰਾਣ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ. "ਜੱਟੂ ਭਾਨੂ ਤੀਰਥਾ ਚਾਇਚਈਲੇ ਚੱਢੇ ਚਾਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਚਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਖ ਦੀ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਸਮ. ਚਣ ਕਮਾਦ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਪੁਤ੍ਰ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ੩ ਨਿਪੁਣ. ਇਹ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਵਿਦਜਾਚਣ.

ਚਣਕ ਸੰ. ਚਣਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਲਾ. ਨੁਖੁਦ. ਚਨਾ.
ਚਨਾ ਦੇਖੋ, ਛੋਲਾ.

ਚਣਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਣਕਜ.

ਚਤਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰ.

ਚਤੁ ਸੰ. ਚਤੁਰ੍–ਚਤ੍ਰਾਰ੍. ਚਾਰ. ਚਹਾਰ.
ਚਤੁਆਰ "ਪਲਕੇ ਕਰੇ ਚਤੁ ਭਾਇ." (ਗਜ਼ਾਨ) ਮਾਸ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ. "ਵਰਤਹਿ ਜੁਗ ਚਤੁਆਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚਤੁਸਟਯ ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ੍ਟਯ.
ਚਤੁਸਟੈ

ਚਤੁਸਪਦੀ. ਸੰ. ਚਤੁਸ੍ਪਦੀ. ਸਾਮਾਨਜ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਪਦਾਂ ਵਾਲੇ ਛੰਦ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਇੱਕ ਸਗਣ ਇੱਕ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਵਪੈਯਾ" ਅਥਵਾ "ਚੌਪੈਯਾ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜਪਹੈਂ ਨ ਭਵਾਨੀ, ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ,
ਪਾਪਕਰਮ ਰਤਿ ਐਸੇ,
ਮਾਨਹੈਂ ਨ ਦੇਵੰ, ਅਲਖ ਅਭੇਵੰ,
ਦੁਰਕ੍ਰਿਤ ਮੁਨਿਵਰ ਜੈਸੇ,
ਚੀਨਹੈਂ ਨ ਬਾਤੰ, ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਰਾਤੰ,
ਧਰਮ ਨ ਕਰਮ ਉਦਾਸੀ,
ਜਾਨਹੈਂ ਨ ਬਾਤੰ, ਅਧਿਕ ਅਗਜਾਤੰ,
ਅੰਤ ਨਰਕ ਕਰ ਬਾਸੀ.
(ਕਲਕੀ)

ਚਤੁਸ੍ਟਯ ਸੰ. ਚਤੁਸ੍ਟਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਰ ਵਸ੍ਤੂਆਂ ਦਾ
ਚਤੁਸ੍ਟੈ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ). ਜਿਵੇਂ–ਚਤੁਸ੍ਟਯ ਸਾਧਨ, ਅਰਥਾਤ–ਵੈਰਾਗਜ, ਵਿਵੇਕ, ਖਟਸੰਪੱਤਿ ਅਤੇ ਮੁਮੁਕ੍ਸ਼ਤਾ.

ਚਤੁਸ੍ਸਾਧਨ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ੍ਟਯ.

ਚਤੁਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਾਲਾਕ। ੨ ਸਾਵਧਾਨ. ਆਲਸ ਰਹਿਤ. "ਜਾਨਹੁ ਚਤੁਰ ਸੁਜਾਨ." (ਸ. ਮ: ੯) ੩ ਨਿਪੁਣ. ਦਾਨਾ. ਸਿਆਣਾ. ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਵਿੱਚ ਤਾਕ। ੪ ਸੰ. ਚਤੁਰ੍. ਚਾਰ. "ਚਤੁਰ ਦਿਸਾ ਕੀਨੋ ਬਲ ਅਪਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਚਤੁਰ ਅਵਸਥਾ ਅਰਿ. ਚੌਥੀ ਉਮਰ ਬੁਢਾਪਾ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਥ ਅਵਸਥਾ ੨.

ਚਤੁਰਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਚਉਗੁਣ.

ਚਤੁਰਚਾਤੁਰ. ਵਿ–ਚਾਤੁਯੰ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ. ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਚਤੁਰਥ. ਵਿ–ਚਤੁਰ੍ਥ. ਚੌਥਾ.

ਚਤੁਰਥ ਅਵਸਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਜ਼ਾਨ ਅਵਸ੍ਥਾ, ਜੋ ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸ੍ਵਪਨ, ਸੁਖੁਪਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸ੍ਥਾ, ਜੋ ਚੌਥੀ ਹੈ–ਵਾਲਜ, ਕੁਮਾਰ, ਯੁਵਾ ਅਤੇ ਜਰਾ.

ਚਤੁਰਥ ਅਵਸਥਾ ਅਰਿ. ਚੌਥੀ ਅਵਸ੍ਥਾ ਜਰਾ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਮਕਰਧ੍ਵਜ ਆਦਿ ਰਸ, ਜੋ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਚਤੁਰਥਪਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. ਗਜ਼ਾਨ-ਅਵਸਥਾ। ੨ ਛੰਦ ਦਾ ਚੌਥਾ ਚਰਣ.

ਚਤੁਰਥਿ ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਥੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ
ਚਤੁਰਥੀ ਅਤੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤਿਥਿ. ਚੌਥ. "ਚਤੁਰਥਿ ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਸੁਨਿ ਸੋਧਿਓ ਤਤੁਬੀਚਾਰੁ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਚਤੁਰਦਸ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਦਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੌਦਾਂ. ਦਸ਼ ਅਤੇ ਚਾਰ ੧੪. "ਚੰਤੁਰਦਸ ਹਾਟ ਦੀਵੇ ਦੁਇ ਸਾਖੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ.

ਚਤੁਰਦਸ ਹਾਟ. ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਦਸ.

ਚਤੁਰਦਸ ਵਿਦਜਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ ਵਿਦਜਾ.

ਚਤੁਰਦਸੀ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਦਸ਼ੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਅਤੇ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਦਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਚੌਦੱ.

ਚਤੁਰਦਾਸ. ਕਾਸ਼ੀਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਵਿਦਜਾਅਭਿਮਾਨੀ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਪੂਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਕੇ ਆਤਮਗਜ਼ਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਚਤੁਰਧਾ. ਸੰ. ਚਤੁਧਾ. ਵਿ–ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ.

ਚਤੁਰਪਦੀ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸਪਦੀ.

ਚਤੁਰਬਕਤ੍ਰ . ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਵਕ੍ਤ੍ਰ . ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਰ ਮੁਖ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਸੁ ਕੋਟਿ ਚਤੁਰਬਕਤ੍ਰੰਣੈ." (ਗਜ਼ਾਨ)

ਚਤੁਰਬਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਕੀਤਾ.

ਚਤੁਰਬਾਹੀ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਬਾਹ੍ਵੀ–ਚਤੁਬੀਂਹ੍ਵੀ. ਵਿ–ਚਾਰ ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਰ ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਮੂਰਗਾ.* ੩ ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਬਾਹੀ. ਚਾਰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਗੱਡੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਮਿਲਕੇ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ.

ਚਤੁਰਭੁਜ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਭੁਜ. ਵਿ–ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਹਨ। ੩ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਭੁਜ (ਪਾਲਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਚਤੁਰਭੁਜ ਪਾਈਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚਤੁਰਮਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚਾਤੁਰਮਾਸ.

ਚਤੁਰਮੁਖ. ਚਾਰ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਚਤੁਰਵਕ੍ਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਬਕਤ੍ਰ .

ਚਤੁਰਵਰਗ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਵਰ੍ਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁ-ਦਾਯ (ਇੱਕਠ)–ਅਰਥ, ਧਰਮ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਮੋਕ। ੨ ਗਜ਼ਾਨਪ੍ਰਬੋਧ ਅਨੁਸਾਰ–"ਇਕ ਰਾਜਧਰਮ ਇਕ ਦਾਨਧਰਮ। ਇਕ ਭੋਗਧਰਮ ਇਕ ਮੋਛਕਰਮ। ਇਹ ਚਤੁਰਵਰਗ ਸਭ ਜਗ ਭਣੰਤ."

ਚਤੁਰਵੇਦ. ਚਾਰ ਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਚਤੁਰਵੇਦੀ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਵੇਦਿਨ੍. ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗਜ਼ਾਤਾ। ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗਜ਼ਾਨ ਹੈ.

ਚਤੁਰਵ੍ਯੂਹ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਵ੍ਯੂਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕਠ. "ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਚਤੁਰਵ੍ਯੂਹ ਅਵਤਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ) ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ। ੨ ਵੈਸ਼ਨਵਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਬਲਰਾਮ, ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਅਤੇ ਅਨਿਰੁੱਧ.

ਚਤੁਰਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਤੁਰਤਾ. ਚਾਤੁਯੰ. "ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਪਾਇਆ ਕਿਨੈ ਤੂ." (ਅਨੰਦੁ)

ਚਤੁਰਾਂਗ ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਅੰ–ਚਤੁਰੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੌਜ ਦੇ
ਚਤੁਰਾਂਗਾ ਚਾਰ ਅੰਗ–ਹਾਥੀ, ਰਥ, ਘੋੜੇ, ਪੈਦਲ. "ਹਸ੍ਤਿ ਰਥ ਅਸ੍ਵ ਪਵਨਤੇਜ ਧਣੀ ਭੂਮਨ ਚਤੁਰਾਂਗਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਫ਼ੌਜ ਵਾਲਾ.

ਚਤੁਰਾਨਨ. ਚਾਰ ਹਨ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ, ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਚਤੁਰਿਯਾ. ਵਿ–ਚਾਤੁਯੰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਚਤੁਰਾ.

ਚਤੁਰੰਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੌਪੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਾਂਗ। ੩ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਸੈਨਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੪ ਸ਼ਤ੍ਰੰਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਘੋੜਾ, ਫ਼ੀਲ, ਸ਼ੁਤਰ ਅਤੇ ਪਿਆਦਾ ਚਾਰ ਅੰਗ ਹਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚਉਬੋਲੇ ਦਾ ਭੇਦ ੩.

ਚਤੁਰੰਗਿਣੀ ਵਿ–ਚਾਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–
ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਉਹ ਸੈਨਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਾਂਗ.

ਚਤੋਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤੋਨ.

ਚਤੌਰ ਚਤੁਰ੍ਕੋਟ–ਚਤੁਸ੍ਕੋਟ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ
ਚਤੌੜ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕ਼ਿਲਾ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ
ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ ਸਮੇਂ ਮੇਵਾਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਸਵਾ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਗਜ਼ ਹੈ. ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ੬੯੦ ਏਕੜ ਹੈ. ੫੦੦ ਫੁਟ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਪੁਰ ਇਹ ਇ੍ਮਾਰਤ ਬਣਾਈਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਕ਼ਿਲਾ ਮੋਰੀ ਰਾਜਪੂਤ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਹੈ.* ਇਸ ਪੁਰ ਬੱਪਾਰਾਵ ਨੇ ਸਨ ੭੩੪ ਵਿੱਚ ਕ਼ਬਜਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮੇਵਾਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸਨ ੧੫੬੭ ਤੀਕ ਰਿਹਾ.

ਇਸ ਕ਼ਿਲੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਮੇਵਾਰ-ਪਤਿ ਰਾਜਾ ਲਕ੍ਸ਼ਮਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਚਾ ਭੀਮਸਿੰਘ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਪਦਮਿਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਦਮਾਵਤੀ† ਦੇ ਲੈਣ ਲਈ ਅ਼ਲਾਉੱਦੀਨ ਖ਼ਿਲਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੩੬੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਕਿਲਾ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਜਦ ਅ਼ਲਾਉੱਦੀਨ ਅੰਦਰ ਗਿਆ, ਤਦ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦੀ ਚਿਤਾ ਦੀ ਭਸਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਅ਼ਲਾਉੱਦੀਨ ਨੇ ਇਹ ਕ਼ਿਲਾ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਖ਼ਿਜ਼ਰ-ਖ਼ਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਖ਼ਿਜ਼ਰਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ.

ਦੂਜਾ ਧਾਵਾ ਇਸ ਪੁਰ ਰਾਣਾ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੨੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਰਾਣਾ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੈਮਲ ਤਥਾ ਪੱਤੋ (ਫੱਤਾ) ਬੜੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਵਾਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਉਦਯਪੁਰ ਹੋਗਿਆ.

ਚਤੌੜ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਸਮਾਰਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪੁਰਾਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮਰਣ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਦੋ ਹਨ–

੧ ਰਾਨਾ ਕੁੰਭ,ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੪੩੩ ਤੋਂ ੧੪੬੯ ਤੀਕ ਮੇਵਾਰ ਦਾ ਪੈਂਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਕੀਰਤੀਸਤੰਭ, ਜੋ ਨੌ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ੧੨੦ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ.

੨ ਦੂਜਾ ਜੈਮਲ ਅਤੇ ਪੱਤੋ ਬਹਾਦੁਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਹੈ.* ਇਸ ਕ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਤੀਰਥੰਕਰ "ਆਦਿਨਾਥ" ਦਾ ਭੀ ਇੱਕ ਕੀਰਤੀਸਤੰਭ ਹੈ, ਜੋ ੮੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਚਤੌੜ ਨੂੰ ਚਿਤੌੜ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.†

ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ ਤੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖ਼ਾ. ਪੋਸ਼ਾਪ ਕਰਨਾ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਵਡੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਚਤੌੜ ਮਾਰੇਰਾ ਪਾਪ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਚਤ੍. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰ. "ਚਤ੍ ਚਕ੍ਰ ਕਰਤਾ." (ਜਾਪੁ) ਚਤੁਰ ਚਕ੍ਰ ਕਰਤਾ.

ਚਤ੍ਰਆਨ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਬਿਸ੍ਮੇਖ ਚਤ੍ਰਆਨ ਕੋ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਚਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੌਤਰਾ. ਥੜਾ। ੨ ਚੌਰਾਹਾ. ਚੁਰਸਤਾ। ੩ ਹੋਮ ਵਾਸਤੇ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਥਾਂ। ੪ ਚਤ੍ਵਾਰ. ਚਾਰ. ਚਹਾਰ.

---

* ਰਾਜਾ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਿਲੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚਿਤ੍ਰਕੋਟ ਅਥਵਾ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਕੋਟ ਭੀ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.
† ਇਹ ਹਮੀਰਸ਼ੰਕਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.

* ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ. † ਚਤੌੜ ਦੇ ਰਾਣਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਿੰਘ (ਸਾਂਗਾ) ਦੀ ਲੜਾਈ ਖਾਨੁਆ ਅਥਵਾ ਕਾਨੁਵਾ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ, (ਜੋ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਰਿਆਸਤ ਭਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ) ੧੬ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੫੨੭ ਨੂੰ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ. ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਾਣੇ ਨੇ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਰਾਣਾ ਸਾਂਗਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੫੨੯ (ਸੰਮਤ ੧੫੮੬) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

* ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਭੁਜੀ, ਚਾਰ ਭੁਜੀ, ਅਸ੍ਟਭੁਜੀ ਅਤੇ ਦਸ਼ਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 455 ਤਿਲਕ ਅਸਥਾਨ—ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 455 ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਤਲਗੜ੍ਹ—ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਕਸ਼ਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ

ਨਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ- - - - -

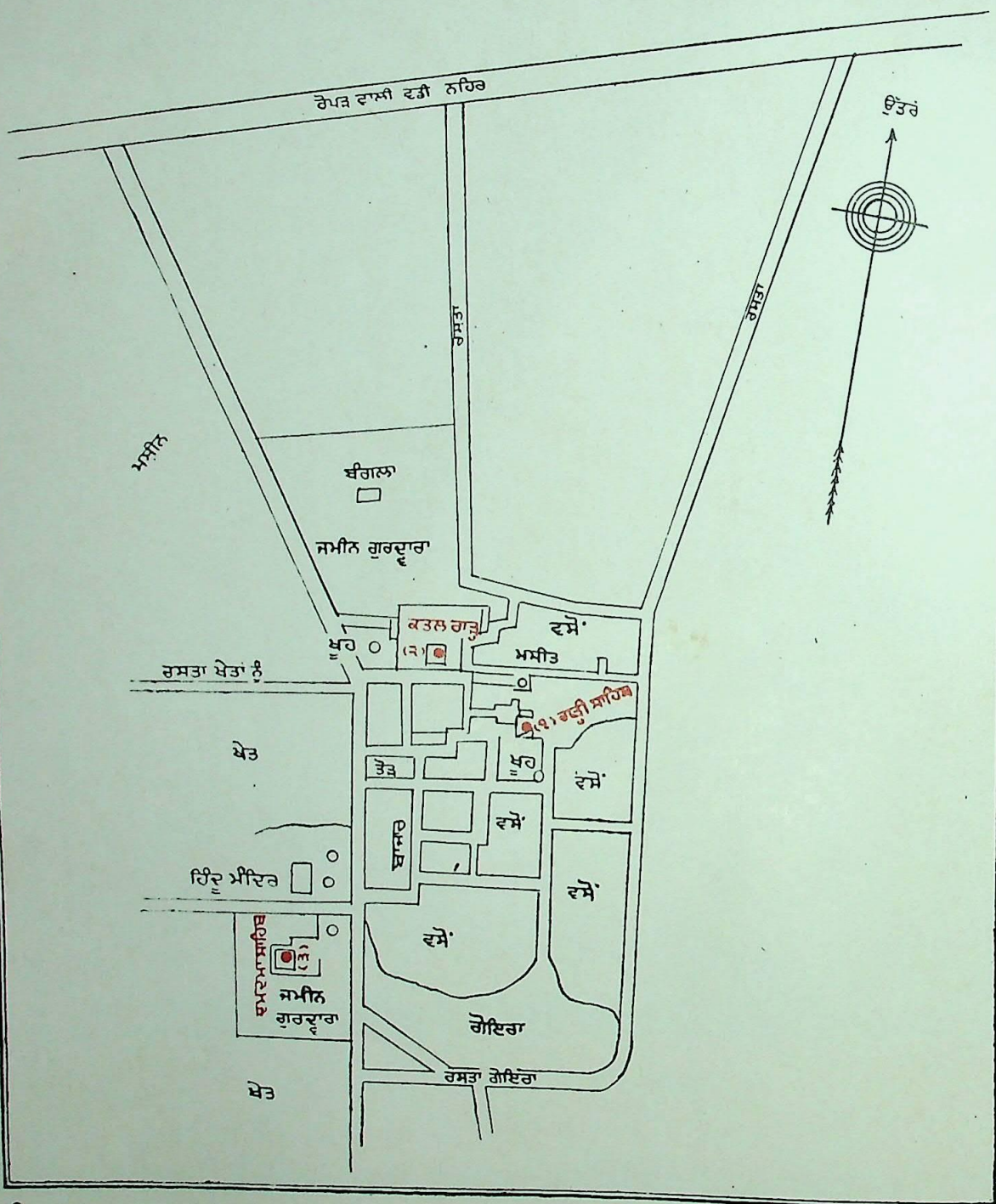

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਤ੍ਰਾਸ ਸੰ. ਚਤਸ੍ਰ–ਚਤ੍ਵਾਰ. ਚਤਸ੍ਰਿ–ਚਤ੍ਰਾਰ. ਚਾਰ.
ਚਤ੍ਰਾਰ ਚਹਾਰ.

ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼. ਸੰ. ਵਿ–ਚਾਲੀਸਵਾਂ.

ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਲੀਸ. ੪੦.

ਚਨਕ. ਦੇਖੋ, ਚਣਕ.

ਚਨਣਾਠੀ. ਚੰਦਨ–ਕਾਠੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਨਣ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਚਰਨਾਠੀ. "ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕਰੀ ਚਨਣਾਠੀਆ ਜੇ ਮਨੁ ਉਰਸਾ ਹੋਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੧)

ਚਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਣਾ ਅਤੇ ਛੋਲਾ. "ਜਿਉ ਕਪਿ ਕੇ ਕਰ ਮੁਸਟਿ ਚਨਨ ਕੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਕਬਹੁ ਕੂਰਨੁ ਚਨੇ ਬਿਨਾਵੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਨਾਇਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਚਾਂਦਨੀ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੌਸ਼ਨੀ.

ਚਨਾਬ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ.

ਚਨਾਰ. ਫ਼ਾ ਚਨਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ (ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ) ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Platanum Orientalis (Poplar) ਇਸ ਦੀ ਛਾਉਂ ਬਹੁਤ ਸੰਘਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੱਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਇਮਾਰਤ ਅਤੇ ਮੋਜ਼ ਕੁਰਸੀ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਨਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਲਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਆਂ ਚੁਨਾ ਸੋਖਤੇਮ ਖ਼ਾਂ ਆਤਿਸ਼. ਹਰ ਕਿ ਬਸ਼ੁਨੀਦ ਵੂੰ ਚਨਾਰ ਬਸੋਖਤ." (ਦੀਗੋ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਨਾਰ.

ਚਪ. ਸੰ ਚਪ੍. ਧਾ–ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ, ਸਮਝਾਉਣਾ, ਪੀਸਣਾ, ਕੁੱਟਣਾ, ਠਗਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਠ. ਜਿਦ। ੩ ਫ਼ਾ ਚਪ ਕਪਟ. ਫਰੇਬ। ੪ ਵਿ–ਖੱਬਾ. ਬਾਯਾਂ। ੫ ਵਿਰੋਧੀ। ੬ ਛਪ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਪ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ–"ਸਾਧ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਸੈਨ ਫਿਰੈਂ ਜਗ, ਸਤ੍ਰੁ ਸਭੈ ਅਵਿਲੋਕ ਚਪੈਂਗੇ." (ਅਕਾਲ) ੭ ਦੇਖੋ, ਭਾਨੁਸੁਅੰ.

ਚਪਕ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੌਜ ਦਾ ਖੱਬਾ ਭਾਗ.

ਚਪਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਪਟਾ.

ਚਪਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਪਟੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਣਾਉਟੀ ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ (ਲਿੰਗ). ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੯, ਫ਼ੈਦ ੫੨.

ਚਪਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਅੜਨਾ. ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕਰਨਾ।
ਚਪਨਾ ੨ ਜਮਜਾਣਾ। ੩ ਘਿਰਣਾ। ੪ ਖਿਝਣਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਾਰਸੀ "ਚਪ" ਹੈ.

ਚਪਰਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੋਣੀ ਅਥਵਾ ਪਰਤਲੇ ਤੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਧਾਤੁ ਦੀ ਤਖ਼ਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਹਿਕਮੇ ਅਥਵਾ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਪਰਾਸੀ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ. ਚਪੜਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚਪਰਾਸੀ.

ਚਪਰਾਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਦੇ ਚਪ (ਖੱਬੇ) ਰਾਸ੍ਹ (ਸੱਜੇ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਰਦਲੀ. ਚਪੜਾਸੀ। ੨ ਰਸਤਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ। ੩ ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ ਨਜਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਅਫ਼ਦਲੀਆ.

ਚਪਰਾਹੜਪੁਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-
ਚਪਰਾੜ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਬਰਫ਼ਾ ਮਾਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਜਲ ਕੱਢਿਆ. ਹੁਣ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰਹਿਸਮਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਸਮਾ.

ਚਪਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਚਲ. ਅਸ੍ਥਿਰ. "ਚਪਲਬੁਧਿ ਸਿਉ ਕਹਾ ਬਸਾਇ ?" (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਾ। ੩ ਮੱਛੀ.

ਚਪਲਤਾ
ਚਪਲਤਾਈ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਚਲਤਾ. ਚਾਲਾਕੀ.
ਚਪਲਤ੍ਵ

ਚਪਲਾ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਚਲਾ. ਨਾ ਇਸਥਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਜਲੀ। ੩ ਲਛਮੀ. ਮਾਇਆ। ੪ ਵੇਸ਼ਯਾ. ਕੰਚਨੀ। ੫ ਰਸਨਾ. ਜੀਭ.

ਚਪਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌਕੜੀ. ਪਥਲੀ. ਪੱਟ ਅਤੇ ਗਿੱਟੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਮੁਦ੍ਰਾ। ੨ ਕਸ਼ਮੀਰੀ (ਅਥਵਾ ਪਹਾੜੀ) ਜੁੱਤੀ, ਜੋ ਘਾਸ ਅਤੇ ਚੰਮ ਦੀ, ਖੜਾਊਂ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਚਪਲੰਗ. ਵਿ–ਚਪਲਾਂਗ. ਚਪਲ(ਚੰਚਲ)ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ. "ਤਾਹੀ ਸਮੇ ਚਪਲੰਗ ਤੁਰੰਗਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਪੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਫ਼ ਕੀਤੀਹੋਈ ਲਾਖ ਦਾ ਚਪਟਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਪਟੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਲੰਮੀ ਥੋੜੀ ਅਤੇ ਚੌੜੀ ਜ਼ਾਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਚਪੜਾ ਅਸਿ ਸਾਰ ਸਿਪਰ." (ਸਲੋਹ)

ਚਪੜਾਸ
ਚਪੜਾਸੀ ਦੇਖੋ, ਚਪਰਾਸ ਅਤੇ ਚਪਰਾਸੀ.

ਚਪਾਤੀ. ਫ਼ਾ ਚਪਾਤੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤਲੀ ਅਤੇ ਚੌੜੀ ਰੋਟੀ. ਮੰਡਾ.

ਚਪਿ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ (ਵੈਰ) ਕਰਕੇ। ੨ ਖਿਝਕੇ। ੩ ਅੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚੇਪਣਾ.

ਚਪੇਟ
ਚਪੇੜ ਸੰ. ਚਪੇਟ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਚਪ (ਸ਼ਮਖ਼ਾਉਣ) ਲਈ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ. ਧੱਫਾ. ਤ੍ਰਮਾਚਾ. ਥੱਪੜ

ਚਪੋਲ. ਫੁਰਤੀ ਦਾ ਹੱਲਾ. ਫੈਰੀ ਉੱਤੇ ਅਚਾਨਕ ਕੀਤੀ ਝਪਟ.

ਚੱਪਣੀ. ਘੜੇ ਹਾਂਡੀ ਆਦਿ ਦਾ ਮੂੰਹ ਢਕਣ ਦੀ ਠੂਠੀ। ੨ ਚੱਪਣ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਗੋਡੇ ਦੀ ਹੱਡੀ. Patella.

ਚੱਪਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌਥਾ ਪਾਦ. ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਾਪ। ੩ ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ। ੪ ਹੱਥ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ.

ਚਬੱਚਾ. ਫ਼ਾ ਚਾਹਬੱਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੂੰਡ. ਹੌਜ। ੨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਪੁਰ ਬਣਾਇਆ ਉਹ ਖ਼ਾਸ ਕੂੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਇਸਨਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੂੰਡਾਂ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ 'ਚਬੱਚਾਸਾਹਿਬ' ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ.

ਚਬੱਚਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਚਬੱਚਾ ੨ ਅਤੇ ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ.

ਚਬਣ
ਚਬਾਨਾ ਸੰ. ਚਵ੍ਹਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੰਦ ਜਾੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੀਸਣਾ. ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨੇ. ਚਾਬਨਾ. "ਸਾਰੁ ਚਬਿ ਚਬਿ ਹਰਿਰਸ ਪੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਚੱਬਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਰੂਪ ਦੰਦ. "ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤੰਨ ਸੇ ਸੁਣੀਅਰ ਬਹਿਗਏ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੰਦ, ਪੈਰ, ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੰਨ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿੱਚ ਹਾਰਕੇ ਬੈਠਗਏ.

ਚਬਿ. ਚਵ੍ਹਣ ਕਰਕੇ. ਚੱਬਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚਬਣ ੧.

ਚਬੀਣਾ
ਚਬੀਨਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਵ੍ਹਣ ਯੋਗ੍ਯ ਵਸਤੁ. ਭੁੰਨੇਹੋਏ ਦਾਣੇ ਆਦਿ.

ਚਬੂਤਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖੋ, ਚਉਤਰਾ.

ਚਬੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹ ਲਾਏ ਜੀਭ ਅਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਰਮ ਚੁਸ੍ਣਾ. ਪਪੋਲਨਾ.

ਚਬੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬੋਲਾ। ੨ ਵਿ–ਚਵ੍ਹਣ ਕੀਤਾ. ਚੱਬਿਆ। ੩ ਗਟਕਿਆ. ਪੀਤਾ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਲਾ ਚੁੱਪ ਚਬੋਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਚੱਬਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਢਾਈ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਸੰਗਰਾਣਾ" ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੱਟੀ ਨੂੰ ਵਰ ਇਸੇ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਰਾਣਾਸਾਹਿਬ.

ਚਮ. ਸੰ. ਚਮ੍. ਧਾ–ਖਾਣਾ, ਪਤਲਾ ਪਦਾਰਥ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ, ਆਚਮਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਚਰ੍ਮ (ਚੰਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਚਮਈਆ. ਵਿ–ਚੰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੈਯਾ (ਕਰਨ ਵਾਲਾ). ਚੰਮ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰਵਦਾਸ ਚਮਿਆਰ ਚਮਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਚਮਸ
ਚਮਸਾ ਸੰ. ਚਮਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮ (ਪੀਣ) ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਪਿਆਲਾ. ਵੈਦਿਕ ਯਗ੍ਯ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਚਮਚਾ.

ਚਮਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਤਕਾਰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੌਸ਼ਨੀ.

ਚਮਕਣਾ
ਚਮਕਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਲਸ਼ਕਣਾ (ਲਿਸ਼ਕਣਾ). ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ। ੨ ਭੜਕਣਾ.

ਚਮਕਾ. ਵਿ–ਚੌਕੰਨਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ਸਾਵਧਾਨ. "ਜੋ ਨਿਪ ਚਮਕਾ ਨਾ ਰਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੦)

ਚਮਕਾਰ
ਚਮਕਾਰੁ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਤਕਾਰ. ਪ੍ਰਕਾ. "ਚਮਕਾਰ ਬੀਜੁਲ ਤਹੀ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਭੜਕਾਉਣ (ਉਕਸਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਸਤੀ ਦੀਨੋ ਚਮਕਾਰ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਮਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਮਕਕੇ. "ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਚਮਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਮ ਦਾ ਕੋਰੜਾ. ਚੰਮ ਦੀ ਪਤਲੀ ਛਟੀ.

ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ, ਥਾਣਾ ਮੋਰਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(੧) ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਪਿੱਛੋਂ ੭ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਿਤ ਜਿਸ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੜ੍ਹੀ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੨੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸੇ ਥਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤਿਲਕ ਅਸਥਾਨ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ੨੫ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ।

(੨) ਕਤਲਗੜ੍ਹ. ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਯੁੱਧਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਜੀ ਅਲੌਕਿਕ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ੮ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਾਹਿਬਜਾਦਿਆਂ ਅਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ. ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੮ ਪੋਹ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੋ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਰਾਇਪੁਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਭੂਪਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਅਤੇ ਛੀ ਸੌ ਇਕਾਹਠ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

(੩) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ੧੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਧਰਮਵੀਰ ਜੀਵਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਭੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਚਮਕੰਨਿ. ਚਮਤਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਬਿਜੁਲੀਆ ਚਮਕੰਨਿ ਘੁਰਨਿ ਘਟਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਚਮਗਾਦਰ
ਚਮਗਿੱਦੜ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿੱਦੜ ਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਖ (ਖੰਭ) ਚੰਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਉਲਟਾ ਹੋਕੇ ਬਿਰਛ ਨਾਲ ਲਟਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਡ਼ਕੇ ਫਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. Flying fox (Bat).

ਚਮਚ
ਚਮਚਾ ਦੇਖੋ, ਚਮਸ. ਫ਼ਾ ਚਮਚਹ. ਛੋਟੀ ਕੜਛੀ.

ਚਮਚਿੱਚੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਮ (ਚਰਮ) ਨੂੰ ਚਿਮੜ(ਚੰਬੜ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ. ਇਹ ਖਲੜੀ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਲਹੂ ਪੀਂਦਾ ਹੈ. ਕਿਲਨੀ. ਚਰਮਕ੍ਰਿਮਿ (Tick). ੨ ਚਿੱਚੜ ਵਾਂਙ ਚਿਮੜ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਪਿੱਛਾ ਨਾ ਛੱਡੇ। ੩ ਗੁਣ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਔਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ.

ਚਮਜੂੰ. ਚਰਮਯੂਕਾ. ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਚਿਮੜਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜੂੰ. Tick louse.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਮਤਕਾਰ. ਸੰ. ਚਮਤ੍ਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਚਰਜ. ਅਚੰਭਾ। ੨ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਯ। ੩ ਕਰਾਮਾਤ. ਸਿੱਧੀ। ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਦਾਮਿਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਤਿਉ ਵਰਤਾਰਾ ਜਗਖੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੫ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਉਹ ਗੁਣ, ਜੋ ਸ਼ ਸ੍ਰੋਤਾ ਅਤੇ ਵਕਤਾ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਚਮਤਕਾਰੀ. ਵਿ–ਅਦ੍ਭੁਤ. ਅਨੋਖਾ। ੨ ਕਰਾਮਾਤੀ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ.

ਚਮਤਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਸ਼ਚਰਯ। ੨ ਅਨੂਠਾਪਨ। ੩ ਕਰਾਮਾਤ. ਸਿੱਧੀ.

ਚਮਨ. ਫ਼ਾ. ਚਮਨ੍ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਰੀ ਕਿਆਰੀ। ੨ ਫੁਲਵਾੜੀ. ਪੁਸ਼ਪਵਾਟਿਕਾ। ੩ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੁੱਦ ਤੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਚਾਈ ੫੩੧੧ ਫੁਟ ਹੈ.

ਚਮਰ. ਸੰ. ਚਰ੍ਮਨ–ਚਮਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਰਾ ਗਾਂ। ੨ ਸੁਰਾ ਗਊ (ਚਮਰੀ) ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਅਗ੍ਰਭਾਗ ਦੇ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ, ਚਾਮਰ. "ਤਾਂ ਪਰ ਹੋਤ ਚਮਰ ਛਬਿ ਭਾਰਾ." (ਨਾਪ) ੩ ਚਰਮ ਦਾ ਉਲਟ. "ਚਮਰਪੋਸ ਕਾ ਮੰਦਰ ਤੇਰਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਚਰਮਪੋਸ਼ ਦਾ ਤੇਰਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਭਾਵ ਚੰਮ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੈ ਦੇਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਜੀਵ ਜੰਤੁ। ੪ ਚਿਮੜ (ਚਿਮਟ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਚੰਮੜ (ਚੰਬੜ). "ਜਾਹਿ ਚਮਰ ਤੈ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੮)

ਚਮਰਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਮ ਦੀ ਰਗੜ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਛਾਲਾ ਅਥਵਾ ਘਾਉ.

ਚਮਰਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਮਕਾਰ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਚਮਿਆਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਚਮਰਟਾ ਗਾਂਠਿ ਨ ਜਨਈ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਚਮਰੇਟਾ.

ਚਮਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿੰਮੜਨਾ. ਚਿਪਕਨਾ.

ਚਮਰਪੋਸ. ਦੇਖੋ, ਚਮਰ ੩.

ਚਮਰਵਾ. ਵਿ–ਚਮਾਰ ਦਾ. ਚਰਮਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਚਮਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮੜਾ. ਚਮ੍. ਖੱਲ. ਤੁਚਾ। ੨ ਵਿ–ਚਮਿਆਰ ਦਾ. ਚਮਿਆਰਾ. "ਸਭਿ ਦੇਖ ਗਏ ਚਮਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ਚਮਾਰ (ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਖ ਦੂਰ ਹੋਗਏ. "ਉਹ ਦੇਵੈ ਦੋਰ ਹਾਥਿ ਚਮੁ ਚਮਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ਚਮਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਸਦਾ ਚੰਮ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੩ ਚਿੰਮੜਿਆ. ਚਿਮਟਿਆ. ਚਿਪਕਿਆ.

ਚਮਰੇਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਾਰ ਦਾ ਬਟਾ. ਚਮਾਰਪੁਤ੍ਰ.

ਚਮਰੇਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਮਕਾਰੀ. ਚਮਿਆਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਰੇਰੀ.

ਚਮੜ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਮ. ਚੰਮ. ਖੱਲ. "ਕਾਪੜੁ ਛੋਡੇ ਚਮੜਾ ਲੋਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਮਰਨਾ.

ਚਮੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਚਮੜੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਮ. ਖੱਲ. "ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਕਾਪਾਲਿਕ, ਦੰਡੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਧਾਰੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀ.

ਚਮਾਰ ਸੰ. ਚਰ੍ਮਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਚੰਮ ਲਾਹੇ, ਰੰਗੇ ਅਤੇ ਚੰਮ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾਵੇ. "ਮੁਕਤ ਭਇਓ ਚਮਿਆਰੋ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦ ਪੁਤ੍ਰ ਚਮਿਆਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੱਸ਼ਨਸੀ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼: ੪

ਚਮਿਆਲ. ਦੇਖੋ, ਚੰਬਿਆਲ.

ਚਮੁ. ਚਮ੍. ਚੰਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਮੂ.

ਚਮੁੱਟਾ. ਵਿ–ਚਿੰਮੜਿਆਹੋਇਆ. ਚਿਮਟਿਆ. "ਜਰੂ ਡਾਲਿ ਚਮੁੱਟੇ ਆਵਲੈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਚਮੁੰਡ ਦੇਖੋ, ਚਾਮੁੰਡਾ.

ਚਮੁੰਡਾ

ਚਮੂ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਚਮ (ਖਾ) ਜਾਵੇ. ਸੈਨਾ ਫ਼ੌਜ. "ਭਜੀ ਚਮੂ ਸਭ ਦਾਨਵੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਫੌਜ–੨੭੯ ਹਾਥੀ, ੭੨੯ ਰਥ, ੨੧੮੭ ਸਵਾਰ ਅਤੇ ੩੬੪੫ ਪਿਆਦੇ.

ਚਮੂਚਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਹਲਚਲ। ੨ ਫੌਜ ਦਾ ਕੂਚ.

ਚਮੂਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲ.

ਚਮੇਲੀ. ਸੰ. ਚੰਦ੍ਰਵੱਲੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਜੇਹੇ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬੇਲ. L. Jasminum grandiflorum. ਚਮੇਲੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਡੀ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ੧੨ ਮਹੀਨੇ ਖਿੜਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਫੁਲੇਲ ਅਤੇ ਇਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਚੰਪਕਵੱਲੀ" ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

ਚਮੋਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਮ (ਚਮ੍) ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਵਿ–ਚੰਮ ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ.

ਚਮੋਰਨ ਕ੍ਰਿ–ਚਿਪਕਾਉਣਾ. ਚਮੋੜਨਾ. ਸਾਥ ਲਾਉਣਾ. ਚਸਪਾਂ ਕਰਨਾ. ਜੋੜਨਾ. "ਦਸ ਨਾਰੀ ਅਉਧੂਤ ਦੇਨਿ ਚਮੋੜੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਵਧੂਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚਮੋੜਨਾ

ਚਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੂਹ. ਢੇਰ। ੨ ਕੋਟ. ਫ਼ਸੀਲ. ੩ ਨਿਉਂ. ਨੀਂ. ਬੁਨਿਯਾਦ। ੪ ਚੌਤਰਾ. ਥੜਾ.

ਚਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਚਿਣਨਾ. ਚਿਣਾਈ ਕਰਨੀ। ੩ ਚੁਗਣਾ. ਚੁਣਨਾ.

ਚਰ. ਸੰ. ਚਰ੍ . ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਵਿਚਰਨਾ, ਖਾਣਾ, ਭੱਛਣ ਕਰਨਾ, ਠਗਣਾ, ਟੁਣਾ ਕਰਨਾ,ਆਗਯਾ ਭੁੰਗ ਕਰਨਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਵਿਭੁਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਉੱਤਮ ਆਚਰਣ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਬਰ ਲੈਣ ਲਈ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ ਦੂਤ. ਜਾਸੂਸ। ੩ ਵਿ–ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਰਜ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾ.

ਚਰ ਅਚਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍। ੨ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਚਲ.

ਚਰਸ ਰਸ (ਜਲ) ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਚਮ੍ (ਚੰਮ). ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਸ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਸਾ.

ਚਰਸਾ

ਚਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਤ. ਜਾਸੂਸ। ੨ ਭਿਖਯਾ ਮੰਗਣਵਾਲਾ। ੩ ਰਾਹੀ. ਬਟੋਹੀ. ਪਥਿਕ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ "ਚਰਕਸੰਹਿਤਾ" ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੇਸਨਾਗ ਨੇ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਚਰ (ਦੂਤ) ਰੂਪ ਹੋਕੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਿਖੀਵੇਸ਼ ਧਾਰਕੇ,ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੫ ਚਰਕਸੰਹਿਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ। ੬ ਦੇਖੋ,ਚਰਗ ੨.

ਚਰਕਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਚਾਰਾ ਵੱਢਕੇ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਖੁਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀਨੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਭੀ ਚਰਕਟਾ ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਚਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਰ ਚਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਅਣਪਚ ਅਤੇ ਬਾਈ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਚਰ ਚਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮੈਲ ਦਾ ਭ੍ਰਿਗਣਾ। ੩ ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਦਸਤ ਲਗਣੇ.

ਚਰਖ. ਫ਼ਾ. ਚਰ੍ਖ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਖਰਾਦ। ੩ ਸਾਣ। ੪ ਖਗੋਲ.ਆਕਾਸ਼ਚਕ੍ਰ। ੫ ਗਜ਼ਨੀ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ। ੬ ਕਿਸੇ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅੱਗ ਪੁਰ ਗਲਕੇ ਚਕ੍ਰ ਖਾਜਾਣਾ.

ਚਰਖਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਰਦਾਰ ਚਰਖ. ਚਕ੍ਰ. "ਚਰਖਰ ਸੰਗੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਰਖੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਰਖੀ.

ਚਰਖਾ. ਫ਼ਾ. ਚਰ੍ਖ਼ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਸੂਤ ਕੱਤਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ . "ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਚਰਖਾ ਸਹੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਰਖਾ ਕੱਤਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰਯਾ (ਜੋਰੂ) ਨੂੰ ਸਹੇੜਨਾ (ਸਾਥੀ ਬਣਾਉਣਾ) ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨੀ. "ਅਬ ਸਹੇਰਬੋ ਚਰਖਾ ਚਹੀਐ। ਜਿਸ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਧਪਨੋ ਨਿਰਬਹੀਐ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚਰਖੀ. ਚਰਖੜੀ. ਚਰਖੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਲ ਯੰਤ੍, ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਸ਼ਰੀਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਅੱਧਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਲਟਕਦਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚਰਖੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘੁਮਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਤਦ ਲਟਕਦੇ ਹੋਏ ਅੰਗ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਚੂਰ ਹੋਜਾਂਦੇ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਚਰਖੀ ਚੜ੍ਹਕੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਵਕੀਲ ਸਬੇਗਸ਼ਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਯੰਤ੍ ਨਾਲ ਮਾਰੇ. "ਚਾੜ੍ਹ ਚਰਖੜੀ ਮਾਰੋ ਦੁਖ ਦੈ ਭਾਰੇ." ਅਤੇ–"ਸਿੰਘ ਚਰਖੀ ਪਰ ਚੜ੍ਹਵਾਏ." (ਪੰਪ੍) ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਚਕਰੀ. ਚਕ੍ਰ ਵਾਂਙ ਘੋੜੇ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚਰਖੀ ਫਿਰ ਗੋਰਹਿ ਅਸਵਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਛੋਟਾ ਚਰਖਾ.

ਚਰਖੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਰਖੀ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਖੀ ੧.

ਚਰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰ (ਵਿਚਰਣਾ) ਗ (ਆਕਾਸ਼). ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ,*ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫ਼ਾ. ਚਰ੍ਗ਼ ਅਤੇ ਅ. ਸ਼ਕ੍ਰ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਸਾਹਚਸ਼ਮ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਚਰਗ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਇੱਲ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੰਜੇ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਫੁਰਤੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅੱਖ ਇੱਲ ਨਾਲੋਂ ਵਡੀ ਹੁੰਦੀਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਨਹੀਂ, ਠੰਢੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਸਰਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਚੂਹੇ ਕਿਰਲੇ ਖਾਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਪਾਲਿਆਹੋਇਆ ਚਰਗ ਸਹੇ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੰਜ ਨੂੰ ਭੀ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਨਿਕੰਮਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਾਸ ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਚਰਗ ਮਦੀਨ ਹੈ,ਇਸ ਦਾ ਨਰ ਚਰਗੀਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਿਕੰਮਾ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍. "ਸੀਹਾ ਬਾਜਾ ਚਰਗਾ ਕੁਹੀਆ ਏਨਾ ਖਵਾਲੈ ਘਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਤਰਕ (ਤੁਰਕ੍ hyena) ਨੂੰ ਭੀ ਲੋਕ ਚਰਕ ਅਤੇ ਚਰਗ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚਰਗੀਲਾ. ਚਰਗ ਦਾ ਨਰ. ਦੇਖੋ, ਚਰਗ. ਚਰਗੀਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ.

ਚਰਚ. ਸੰ. ਚਰ੍ . ਧਾ–ਬੋਲਣਾ, ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਵਿਚਾਰਨਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਚਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਚਾ.

ਚਰਚਨ ਕ੍ਰਿ–ਲੇਪਨ. ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਦਾ ਪੋਚਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਗ੍ਰੰਥ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਦਾ ਤਿਲਕ ਕਰਨਾ.

ਚਰਚਨਾ

ਚਰਚਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ। ੨ ਸੰ. ਚਰ੍ਚਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫਾਗ ਦਾ ਗੀਤ. ਹੋਲੀ ਦਾ ਗਾਇਨ। ੩ ਭਫ। ੪ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਅਤੇ ਗਾਇਨ ਦੀ ਧੂਮ."ਕਰਤ ਕਰਤ ਚਰਚ ਚਰਚ ਚਰਚਰੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਪੂਜਕ ਲੋਕ ਚਰਚਨ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੫ ਗਿੱਧਾ। ੬ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਚਾਚਰੀ। ੭ ਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਚਰਚਾ. ਸੰ. ਚਰ੍ਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਣਨ. ਬਯਾਨ (ਬਿਆਨ). ਕਥਨ। ੨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚਰਚਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ–

(ੳ) ਵਾਦ, ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਕਰਕੇ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨੀ.

(ਅ) ਹਿਤ, ਬਿਨਾ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਕਰਨਾ.

(ੲ) ਜਲ੍ਪ, ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੀ ਪੁਸ੍ਟੀ ਲਈ ਦੂਜੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ.

(ਸ) ਵਿਤੰਡਾ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਪੱਖ ਭੁਗੱਣ ਵਾਸਤੇ ਛਲ ਕਪਟ ਈਰਖਾ ਹਠ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਚਰਚਾ।
੩ ਪੂਜਾ.ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲੇਪਨ।
੪ ਸ਼ੁਹਰਤ.ਅਫਵਾਹ.

*ਜੋ ਗਾਮਨ ਕਰਦਾ (ਉਡਦਾ ਉਡਦਾ) ਚਰੇ (ਖਾਵੇ), ਉਹ ਭੀ ਚਰਗ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਰਚਾ ਚਰਚ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਚਚੀਂ ਰੂਪ, ਚਚੀਂ (ਪੂਜਾ).

ਚਰਚਾਰ. ਸੰ. चर्चार्ह–ਚਚੀਂਹੰ. ਵਿ–ਪੂਜਨ ਯੋਗਜ। ੨ ਜਿਕਰ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ. "ਚਰਚਾਰ ਚਰਾਚਰਯੰ ਹੁਹਰੰ." (ਵਿਨਾ)

ਚਰਚਿਤ. ਸੰ. ਚਚਿੰਤ. ਵਿ–ਪੂਜਿਤ. ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਦੇ ਲੇਪ ਸਹਿਤ.

ਚਰਣ. ਸੰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਫਿਰਨਾ, ਵਿਚਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰ. ਪਾਦ. "ਚਰਣ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਰਿਦੈ ਸਮਾਣੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਛੰਦ ਦੀ ਤੁਕ. "ਤਿਥਿ ਹੋਇ ਕਲਾ ਪ੍ਰਥਮੇ ਚਰਣ." (ਰੂਪਦੀਪ) ੪ ਭੁੱਛਨ ਕਰਨਾ. ਖਾਣਾ। ੫ ਆਚਰਣ. ਸੁਭਾਵ. ਆਚਾਰ. "ਜਿਨ ਸਾਧੂ ਚਰਣ ਸਾਧਪਗ ਸੇਵੇ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਚਰਣਸਮੂਹ. ਸੰ. चरणयु समूह–ਚਰਣਜੁ ਸਮੂਹ. ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਸਰਵਵਜਾਪੀ. "ਮਾਈ ਰੀ, ਮਾਤੀ ਚਰਣਸਮੂਹ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਰਣਕਮਲ | **ਚਰਣਕਵਲ** ਵਿ–ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਚਰਣ. ਕਮਲ-ਰੂਪ ਚਰਣ. "ਚਰਣਕਮਲ ਮਨ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚੌਕੀਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਣਕੌਲ.

ਚਰਣਕੌਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਕਵਲ। ੨ ਜਿਲਾ ਜਾਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਥਾਣਾ ਬੰਗੇ ਵਿੱਚ ਜੀਂਦੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਕਈ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਘੋੜਾ ਇਸ ਥਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋਗਿਆ ਸੀ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਤਾਹਰਪੁਰ ਅਤੇ ਬੰਗੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਾਈ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਤਾਲਾਬ ਹੈ, ਜੋ ਸਰ-ਦਾਰ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਚੇਤਚੌਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੰਗੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਚਰਣਦਾਸ. ਰਿਆਸਤ ਅਲਵਰ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਡੇਹਰਾ" ਵਿੱਚ ਮੁਰਲੀਧਰ ਦੂਸਰ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੦ ਵਿੱਚ ਰਣਜੀਤ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲਕੇ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣਗਿਆ ਅਰ ਨਾਉਂ ਚਰਣਦਾਸ ਰਖਾਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਧਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਚਰਣਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੩੯ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਤੇ ਵਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਚਰਣਦਾਸੀਏ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਚਰਣਦਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਕਦੇਵ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਚਰਣਦਾਸੀਏ ਵਿਰਕਤ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦੋਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਅਤੇ ਚਰਣਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ "ਸ੍ਵਰੋਦਯ"ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ. ਵਿਭਚਾਰ, ਨਿੰਦਾ, ਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ "ਨਾਰੂ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ) ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰੋਦਾ।

੨ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਲਿਤ ਲੜਕਾ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰੇਲੇ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਭੁੱਜਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਜਾਗਕੇ ਦਾਸ ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਦੌੜ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਈ.

ਚਰਣਦਾਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੋਲੀ. ਟਹਿਲਨ। ੨ ਸਾਧੂ ਜੁੱਤੀ ਨੂੰ ਭੀ ਚਰਣਦਾਸੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਕਈ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਭਾਰਯਾ) ਨੂੰ ਭੀ ਚਰਣਦਾਸੀ ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਚਰਣਦਾਸੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਦਾਸ.

ਚਰਣਧੂੜਿ. ਚਰਣਧੂਲਿ. ਚਰਣਰਜ. "ਚਰਣਧੂੜਿ ਤੇਰੇ ਜਨ ਕੀ ਹੋਵਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਚਰਣਪ. ਚਰਣ ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਦਪ. ਜੜ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ.

ਚਰਣਪਾਦੁਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜਾਉਂ. ਪਊਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਨਪਾਦੁਕਾ.

ਚਰਣਬੰਦਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਦਪ੍ਰਣਾਮ. ਚਰਣਾਂ ਪੁਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚਰਣਬੰਦਨਾ ਅਮੋਲ ਦਾਸਰੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਰਣਰੇਣੁ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਣਰਜ. ਚਰਣਧੂੜਿ. "ਚਰਣ-ਰੇਣੁ ਗੁਰ ਕੀ ਮੁਖਿ ਲਾਗੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫਿਰਣਾ. ਵਿਚਰਣਾ. "ਗਗਨੁ ਰਹਾਇਆ ਹੁਕਮੇ ਚਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਫਿਰਣਾ (ਗਰਦਿਸ਼) ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਣ ਲਈ ਵਸਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਚਿਣਾਈ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਥਾਂ. ਖੁਰਲੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਣ. "ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣਾ."(ਭੈਰ ਮ: ੫) ੪ ਖਾਣਾ. ਭਕਣ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰ ਧਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰੀਦਨ.

ਚਰਣਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਣਕਜ.

ਚਰਣਾਠੀ. ਦੇਖੋ, ਚਨਣਾਠੀ.

ਚਰਣਾਮਤ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ.

ਚਰਣਾਮਤਿ. ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਜਮਤਿ. ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੱਧਾ. "ਰਾਖ ਲੈ ਰਾਜ ਬਿਖੈ ਚਰਣਾਮਤਿ."(ਰਾਮਾਵ) ਹੇ ਰਾਮ! ਰਾਜ ਕਾਜ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇਹੋਏ ਦੀ ਮੇਰੀ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਆਪਣੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲੈ. *

ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ.ਚਰਣੋਦਕ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਥਵਾ ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਜਲ. ਉਹ ਜਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋਤੇ ਹਨ. ਨੌ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਚਰਣਾਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚਰਣਪਾਹੁਲ ਅਤੇ ਪਗਪਾਹੁਲ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ.

ਚਰਣਾਯੁਧ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਣ ਹੀ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ.

ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ | **ਚਰਣਾਰਵਿੰਦ** ਵਿ-ਅਰਵਿੰਦ(ਕਮਲ)ਰੂਪ ਚਰਣ. ਚਰਣਕਮਲ. "ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਮਨ ਬਿਧਜੰ." (ਗਾਥਾ)

ਚਰਣਿ. ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ. ਪੈਰੋਂ ਸੇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁੱਖ। ੩ ਵਿ–ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ।

ਚਰਣੀ. ਦੂਜੀ ਵਿਭਕ੍ਰਿ. ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ. "ਚਰਣੀ ਲਾਗੈ ਤ ਮਹਲੁ ਪਾਵੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਚਰਣਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ. "ਚਰਣੀ ਚਲਉ ਮਾਰਗਿ ਠਾਕੁਰ ਕੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਸਪ੍ਰਮੀਂ. ਚਰਣੋਂ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਚਰਨੀ.

ਚਰਣੀਠਾ. ਸੰ. ਇਸ੍ਵ ਚਰਣ. ਪਜਾਰੇ ਚਰਣ. "ਬਲਿ ਬਲਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਣੀਠਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਰਣੋਦਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਉਦਕ (ਜਲ), ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ. "ਚਰਣੋਦਕ ਲੈ ਆਚਮਨ ਹਉਮੈ ਦੁਬਿਧਾ ਰੋਗ ਗਵਾਏ." (ਭਾਗੁ)

ਚਰਨ. ਦੇਖੋ,ਚਰਣ। ੨ ਚਰਣਾਂ. ਚੁਗਣਾ. "ਉਠਕੈ ਚਰਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਸਾਰੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਆਚਰਣ. ਆਚਾਰ. "ਸੰਤ ਚਰਨ ਚਰਨ ਮਨ ਲਾਈਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਸਾਧੂ ਦੇ ਚਰਨ (ਪੈਰ) ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਈਐ। ੪ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ. "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਆਪ ਚਰਨ ਕੋ। ਰਖਵਾਯੋ ਕਰ ਸੁਸ੍ਵ ਵਰਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਘੋੜਾ ਆਪਣੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਰੱਖਵਾਇਆ.

ਚਰਨਕਮਲ | **ਚਰਨਕਵਲ** ਦੇਖੋ, ਚਰਣਕਮਲ. "ਚਰਨਕਮਲ ਅਸਥਿਤ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਚਰਨਕਵਲ ਹਿਰਦੈ ਗਹਿ ਨਾਨਕ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚੌਕੀਆ.

ਚਰਨਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਦਾਸ। ੨ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸੱਚੀ ਦਾਰ੍ਹੀ ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ, ਜੋ ਵਡੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਚਰਨਪਾਹੁਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ. ਪਗਪਾਹੁਲ ਅਤੇ ਪਾਹੁਲ.

ਚਰਨਪਾਦੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਪਾਦੁਕਾ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਕਈ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਊਏ ਸਨਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ, ਕੋਟਦ੍ਵਾਰ, ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਢਾਕਾ.

ਚਰਨਬਧਿਕ. ਵਿ–ਚਰਣਵੇਧਕ. ਪੈਰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. "ਚਰਨਬਧਿਕ ਜਨ ਤੇਊ ਮੁਕਤ ਭਏ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਜਰ ੫.

ਚਰਨਰਵਾਰ | **ਚਰਨਰਵਾਲ** | **ਚਰਨਰੇਣੁ** | **ਚਰਨਰੇਨ** ਸੰਗਜਾ–ਚਰਣਰਜ. ਚਰਣਧੂਲਿ (ਧੂੜ). "ਬਾਛੈ ਚਰਨਰਵਾਰੋ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਚਰਨਰੇਨ ਬਾਂਛੈ ਨਿਤ ਨਾਨਕ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਚਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਆਰੋਹਣ ਕਰਨਾ. "ਮੰਦਰਿ ਚਰਿਕੇ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਚਰਿ ਸੰਤਨ ਨਾਵ ਤਰਾਇਓ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਲੱਭਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. "ਫਿਰਿ ਇਆ ਅਉਸਰੁ ਚਰੈ ਨ ਹਾਥਾ." (ਬਾਵਨ) ੪ ਉਦੇ ਹੋਣਾ. "ਆਸ ਚਕਵੀ ਦਿਨ ਚਰੈ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਰਨਾਠੀ. ਦੇਖੋ, ਚਨਣਾਠੀ.

ਚਰਨਾਮਤ | **ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ** ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ. "ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਪੀਲਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ. ਚਰਣਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਰਵਿੰਦ. "ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਬਸਾਇ ਹਿਰਦੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਰਨਾਰੇ. ਦ੍ਵਿਤੀਯਾ. ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ. ਚਰਣਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ੨ ਚਰਣਰੇਣੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਚਰਨਾਵੈ. ਸੰ. चरणमेव–ਚਰਣਮੇਵ. ਚਰਨ ਹੀ. ਕੇਵਲ ਚਰਨ. "ਮਨ ਅਵਰ ਨ ਭਾਵੈ ਚਰਨਾਵੈ ਚਰਨਾਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਚਰਨੀ. ਸਪ੍ਰਮੀ. ਚਰਨੋ ਮੇਂ. "ਗੁਰਚਰਨੀ ਮਨ ਲਾਗਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਣੀ ੩ ਸੰਗਜਾ–ਚਰਨਪਾਹੁਲੀ ਸਿੱਖ. ਦੇਖੋ, ਸਹਜੀ.

ਚਰਨੇਰੈ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਚਰਣਾ ਨੂੰ. "ਸੇਵਉ ਸਾਧ ਸੰਤ ਚਰਨੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਚਰਨੋਦਕ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣੋਦਕ.

ਚਰਨੋਲੀ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੨੮ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਰ ਦੋ ਮੀਲ ਤੋਂ ਭੀ ਘੱਟ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਦੁਆਬੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ.

ਚਰਪਟ. ਸੰ. ਚਪੰਟ. ਸੰਗਜਾ–ਚਪੇੜ. ਥੱਪੜ. ਧੱਫਾ। ੨ ਉਚੱਕਾ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਚੰਪਤ ਹੋਜਾਣ (ਭੱਜ ਜਾਣ) ਵਾਲਾ। ੩ ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜੋ ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ੍ਵਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਚਕ੍ਰਿਤ ਚਿੱਤ ਚਟਪਟ ਹੈ ਦਿਖਸਾ। ਚਰਪਟ ਨਾਥ ਤਦਿਨ ਸੇ ਨਿਕਸਾ."(ਪਾਰਸਾਵ) ੪ ਇੱਕ ਗੋਰਖਪੰਥੀ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਹੋਈ. "ਚਰਪਟੁ ਬੋਲੈ ਅਉਧੂ ਨਾਨਕ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) *

* ਚਰਪਟਨਾਥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਆਇਕ ਮੰਨੀਗਈ ਹੈ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕੁਝ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ :—

"ਸੇਲੀ ਨ ਬਾਂਧੋਂ ਨ ਪਹਿਰੋਂ ਮ੍ਰਿਗਾਨੀ।
ਖਿੰਥਾ ਨ ਓਢੋਂ ਜੋ ਹੋਇਸਾਇ ਪੁਰਾਨੀ।
ਬਿਭੂਤੀ ਨ ਚਕਾਓਂ ਜੋ ਉਤਰ ਉਤਰ ਜਾਇ।
ਖਰ ਵਾਕਰ ਲੇਟੇਗੀ ਮੇਰੀ ਬਲਾਇ।
ਦੁਆਰਾ ਦੇਖ ਧੂਣੀ ਨ ਪਾਉਂ।
ਸੰਧਿਆ ਦੇਖ ਸਿੰਝੀ ਨ ਬਜਾਉਂ।
ਗੁਹਿ ਗੁਹਿ ਕੂਕਰ ਨਿਆਈਂ ਮੰਗਣ ਨ ਜਾਉਂ।
ਭੇਖ ਕਾ ਜੰਗੀ ਰਚੇ ਨ ਕਰਾਉਂ." × × ×

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਹਨ–ਇੱਕ ੭, ੭, ੭, ऽ॥, ऽ, ऽ. ਇਹ "ਉਛਾਲ" "ਹੰਸਕ" ਅਤੇ "ਪੰਕ੍ਰਿ" ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਮੈਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਮੈਂ।
ਅੱਖਲ ਜੋਗੇ । ਅੱਚਲ ਭੋਗੇ ॥ (ਜਾਪੁ)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ऽ, ੭, ੭, ॥ऽ, ऽ, ऽ, ਯਥਾ:–
ਸਰਬੰ ਦੇਵੰ । ਸਰਬੰ ਭੇਵੰ ।
ਸਰਬੰ ਕਾਲੇ । ਸਰਬੰ ਪਾਲੇ ॥
(ਜਾਪੁ)

ਦੱਤਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਰੂਪ ਚਰਪਟ ਦਾ ਫੇਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ:–
ਗਲਿਤੰ ਜੋਗੀ । ਦਲਿਤੰ ਭੋਗੀ ।
ਭੁਗਵੇ ਭੋਸੰ । ਸੁਫਲੇ ਦੋਸੰ ॥

ਏ ਵਿ–ਚੌੜਾ ਅਤੇ ਚਪੇਤਲਾ.

ਚਰਪਟ ਛੀਗਾ. ਇਹ ਚਰਪਟ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ. ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰੁ. ਅਰਥਾਤ ਕੁੱਲ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਚਿਤ੍ਰੈ ਬਰਮਾ । ਚਾਰੰ ਚਰਮਾ।
ਬੀਰੰ ਬਰਣੰ । ਭੀਰੰ ਭੁਰਣੰ ॥
(ਰਾਮਾਵ)

੨ ਉੱਪਰਲਾ ਲੱਛਣ ਅਰਥਾਤ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਹੀ ਸਹੀ ਰੱਖਕੇ ਇਹ ਛੰਦ "ਅਕਵਾ","ਅਜਬਾ" "ਕੈਨਜਾ" ਅਤੇ "ਤਿਲਕਾ" ਦਾ ਭੀ ਰੂਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਯਥਾ:–
ਖੱਰੀ ਖਜਾਤਾ । ਗਜਾਨੰ ਗਸਾਤਾ ।
ਚਿਤ੍ਰੈ ਜੋਧੀ । ਜੁੱਧੰ ਕ੍ਰੋਧੀ ॥
(ਰਾਮਾਵ)

ਚਰਪਟਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਚਰਪਟ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਚਰਪਟ੍. ਦੇਖੋ, ਚਰਪਟ ੪.

ਚਰਪਰਾ. ਵਿ–ਤੀਛਣ. ਤਿੱਖਾ. ਮਿਰਚ ਆਦਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਦ ਜਿਸ ਰਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ. "ਮਧੁਰ ਸਲਵਣ ਤੁਰਸ਼ ਚਰਪਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਰਬ. ਸੰ. ਚਰ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਗਮਨ ਕਰਨਾ, ਖਾਣਾ, ਚੱਬਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਚਰ੍ ਵਿ–ਤੇਜ਼. ਤਿੱਖਾ। ੩ ਸੰਪਦਾ. ਗਾਜ਼ਾ। ੪ ਪ੍ਰਬਲ। ੫ ਚਿਕਣਾ. ਸ੍ਨਿਗਧ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਫਤੇ. ਜਿੱਤ. "ਅਰਬ ਖਰਬੰ ਪੁਰੈ ਚਰਬ ਸਰਬੰ ਕਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਰਬਣ } ਸੰ. ਚਰ੍ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਚਬੀਣਾ, ਭੁੰਨਿਆ-
ਚਰਬਨ } ਹੋਇਆ ਅੰਨ। ੨ ਚੱਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਬਾਨਾ, ਚਬਾਉਣਾ.

ਚਰਬਨੀ. ਵਿ–ਚੱਬਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਚਬਾਨੇ ਵਾਲੀ.

ਚਰਬਾਕ } ਵਿ–ਚਾਰੁ ਵਾਕਸ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਗੋ.
ਚਰਬਾਖ } ਚਰਬ ਜ਼ਬਾਨ. "ਦੂਤ ਗੋ ਚਰਬਾਖ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਫ਼ਾ ਚਾਰਬਾਂਗ. ਚਾਲਾਕ। ੩ ਮੁਸਤਇਦ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਚੋਕਸ.

ਚਰਬੀ. ਵਿ–ਚਰਬੀ ਵਾਲਾ. ਮੋਟਾ। ੨ ਚਰਬ (ਫਤੇ) ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ. ਦੇਖੋ, ਚਰਬ ੬. "ਸ੍ਰਰਬ ਚਰਬੀਅਨ ਚਰਬ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭) ੩ ਫ਼ਾ ਚਰ੍ ਸੰਗਜਾ–ਮਿੰਜ. ਵਸਾ. ਬਦਨ ਦੀ ਚਿਕਨਾਈ.

ਚਰਬੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਚਰੀਦਨ੍ ਕ੍ਰਿ–ਗ਼ਾਲਿਬ ਆਉਣਾ. ਫਤੇ ਪਾਉਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਰਹਿਣਾ.

ਚਰਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਅੰਤਿਮ. ਅਖ਼ੀਰੀ। ੨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ਚਿਮ ਦਿਸ਼ਾ। ੪ ਅੰਤ। ੫ ਸੰ. ਚਰ੍. ਚੰਮ. ਚਮੜਾ. ਤੁਚਾ. "ਲ੍ਹੈਪਨੰ ਰਕਤ ਚਰਮਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੬ ਢਾਲ, ਜੋ ਗੈਂਡੇ ਦੀ ਖੱਲ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ. "ਓਟ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਕਰ ਚਰਮਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਛੂਟੀ ਹਾਥ ਚਰਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍) ਹੱਥੋਂ ਢਾਲ ਛੁੱਟਗਈ.

ਚਰਮਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਮਾਰ.

ਚਰਮਖ. ਸੰ. ਚਮੀਂਢ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਖੇ ਦੇ ਤੱਕੂਲੇ ਦੀ ਆਧਾਰਰੂਪ ਕੀਲੀ.

ਚਰਮਛੇਦਕ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ. ਢਾਲ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਚਮਾਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਚਰਮਣ. ਸੰ. ਚਰ੍ਮਣ੍ਯ–ਚਮੰਣਜ. ਚੰਮ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਯਾ ਸਾਮਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਮ.

ਚਰਮਣੀ. ਢਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸ, ਐਸੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਰਮਦ੍ਰਿਸ੍. ਸੰਗਜਾ–ਭੌਤਿਕ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ. ਮਾਸ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. "ਚਰਮਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਮੂੰਦ, ਪੈਖੈ ਦਿੱਬਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਅਖ਼ੀਰ ਨਤੀਜਾ ਸੋਚਣਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ. ਅੰਤਿਮਫਲ ਨੂੰ ਦੇਖਣਵਾਲੀ ਵਿਚਾਰਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਚਰਮ.

ਚਰਮਨਗ. ਚਰਮ (ਪੱਛਮ) ਦਾ ਨਗ (ਪਹਾੜ). ਅਸਤਾਚਲ.

ਚਰਮਨ੍ਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਬਲ.

ਚਰਮਪੋਸ. ਵਿ–ਚੰਮ ਪਹਿਰਨਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੰਮ ਦਾ ਉਹ ਥੈਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀ ਬਰੂਦ ਗੋਲੀ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਲੱਕ ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਚਰਮ-ਪੋਸ." (ਜੈਗਨਾਮਾ)

ਚਰਮਰਿ. ਚਰਮ (ਢਾਲ) ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਖੜਗ. ੨ ਤੀਰ. ਵਾਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਰਯ. ਸੰ. ਚਰ੍ਯ. ਵਿ–ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਕਰਤਵ੍ਯ. ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਕਰਮ.

ਚਰਯਾ. ਸੰ. ਚਰ੍ਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਚਰਣ. ਆਚਾਰ. ਚਾਲ ਚਲਨ। ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੇਸ੍ਟਾ। ੩ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ੪ ਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਗਮਨ. ਜਾਣਾ.

ਚਰਰਜ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਣ-ਰਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਚਰਨਾ ਦੀ ਧੂਲਿ (ਧੂੜ). "ਜਨ ਚਰਰਜ ਮੁਖਿ ਮਾਥੈ ਲਾਗੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਚਰਵਾਹ }
ਚਰਵਾਰ } ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰਨ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਵੱਗ ਦਾ ਪਾਲੀ. ਗੋਪਾਲ।
ਚਰਵਾਰੋ } ੨ ਵਿ–ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਚੁਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਚਰਵਾਰੋ ਸਸਾਮ ਧੇਨੁ ਹੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੇਖੋ, ਚਰਵੇਦਾਰ.

ਚਰਵੇਦਾਰ. ਫ਼ਾ ਚਰਵਾਦਾਰ. ਚੁਪਾਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣਵਾਲਾ. ਪਾਲੀ. ਵੱਗ ਦਾ ਰਾਖਾ. "ਚਰਵੇਦਾਰ ਤਾਂਹਿ ਲੈਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੨)

ਚਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਾਰਨਾ. ਚੁਗਾਉਣਾ. "ਕਬਹੂੰ ਨ ਪਾਰ ਉਤਾਰਿ ਚਰਾਇਹੁ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. "ਭ੍ਰਸਮ ਜਰਾਇ ਚਰਾਈ ਬਿਭੂਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਰਾਇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਾਯਤਾ.

ਚਰਾਈ. ਚਾਰਨ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੨ ਚਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਾਉਣਾ ੨.

ਚਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਚਰਵਾਹ. "ਬਨਿ ਆਪੈ ਗਊਚਰਾਹ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਚਰਾਕ } ਫ਼ਾ ਚਰਾਗ਼ ਸੰਗਜਾ–ਦੀਵਾ ।
ਚਰਾਗ } ੨ ਭਾਵ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਕੋਟਿ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਕਰਹਿ ਚਰਾਕ." (ਭੈਰ ਮ: ਕਬੀਰ) "ਗੁਰੁ ਚਾਨਣ ਗਿਆਨਚਰਾਗ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਚਰਾਗਚੀ. ਫ਼ਾ. ਤੁ ਚਰਾਗ਼ਚੀ ਵਿ–ਚਰਾਗ਼ (ਦੀਵਾ) ਮਚਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਸ਼ਅ਼ਲਚੀ.

ਚਰਾਗਾਹ. ਫ਼ਾ ਚਰਾਗ਼ਾਹ ਸੰਗਜਾ–ਚਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਚਰਾਗ਼ੇਜਹਾਂ } ਫ਼ਾ ਚਰਾਗ਼ੇਜਹਾਂ ਸੰਗਜਾ–ਜਹਾਨ
ਚਰਾਗ਼ੇ ਫ਼ਲਕ } ਅਥਵਾ ਫ਼ਲਕ (ਜਗਤ) ਦਾ ਦੀਵਾ ਸੂਰਜ.

ਚਰਾਚਰ. ਚਰ ਅਤੇ ਅਚਰ. ਜੰਗਮ ਅਤੇ ਸ੍ਥਾਵਰ. ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ.

ਚਰਾਨ. ਚਰਨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਸੇਵਾ ਗੁਰਚਰਾਨ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਬਸਹਿ ਰਿਦੈ ਮੋਹਿ ਹਰਿ-ਚਰਾਨੈ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਚਰਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁਗਾਉਣਾ. ਚਾਰਨਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਲਗਾਉਣਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਰਾਵਹੁ ਰੰਗਨਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ. ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ. "ਗੋਬਿੰਦ ਪੂਜਾ ਕਹਾਂ ਲੈ ਚਰਾਵਉ?" (ਗੂਜ ਰਵਿਦਾਸ) ੪ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ. "ਬਾਸਨ ਮਾਂਜਿ ਚਰਾਵਹਿ ਊਪਰਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ.

ਚਰਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਵਾਹਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਾਵਾ.

ਚਰਿ. ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਕੇ. "ਗਊ ਚਰਿ ਸ੍ਰਿੰਘ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਗਾਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਫਲਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਚਰਿਓ } ਵਿ–ਚੁਗਿਆ. ਖਾਧਾ। ੨ ਲੱਭਿਆ.
ਚਰਿਆ } ਹਾਸਿਲ ਹੋਇਆ. "ਹਾਥ ਚਰਿਓ ਹਰਿ ਬੋਕਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਵਿਚਰਿਆ. ਫਿਰਿਆ. "ਖੋਜਤ ਚਰਿਓ ਦੇਖਉ ਪ੍ਰਿਅ ਜਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚਰ.

ਚਰਿਆਰ. ਵਿ–ਚਾਰ ਹੋਣ ਜਿਸ ਦੇ ਯਾਰ."ਚਰਿਆਰ ਨਾਰਿ ਅਠਖੇਲੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚਰਣ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰ.

ਚਰਿਕੈ. ਚੜ੍ਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾ ੨.

ਚਰਿਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਚਰਣ. ਕਰਤੂਤ। ੨ ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬਨਾਏ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਰੀਤਿ. ਰਸਮ। ੪ ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. ਹਾਲ.

ਚਰਿਤਾਰਥ. ਸੰ. ਚਰਿਤਾਰ੍ਥ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤਜ. ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ੨ ਸਫਲ। ੩ ਜੋ ਬਾਤ ਠੀਕ ਘਟੇ (ਆਯਦ ਹੋਵੇ).

ਚਰਿਤ੍. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਆਦਾ. ਪੈਦਲ. ਪਦਾਤਿ। ੨ ਕਰਨੀ. ਕਰਤੂਤ. ਆਚਾਰ। ੩ ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. ਹਾਲ। ੪ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਛਲ ਕਪਟ ਭਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ "ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖ੍ਯਾਨ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ "ਚਰਿਤ੍" ਹੀ ਹੈ.

ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੪੦੪ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ੪੦੫ ਹੈ. ਤਿੰਨ ਸੌ ਪਚੀਹ (੩੨੫) ਵਾਂ ਚਰਿਤ੍ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਲਿਖਕੇ ੩੨੫ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ* ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਈ † ਅਰ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਕੇ ਹਨੁਵੰਤਸਿੰਘ ਮਨੋਹਰ ਪੁਤ੍ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ.‡ ਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਰਾਣੀ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ, ਯੁਵਾ ਹਨੁਵੰਤਸਿੰਘ ਦਾ ਅਦਭੁਤ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਈ ਅਰ ਰਾਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਪਰ ਧਰਮੀ ਹਨੁਵੰਤਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਤੇਈ ਨੂੰ ਰੁੱਖਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਾਸ ਝੂਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾਕੇ ਪੁਤ੍ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤਾ.§ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੂੰ ਓ.ਲਾਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕਪਟ ਭਰੇ ਅਨੇਕ ਚਰਿਤ੍ ਸੁਣਾਕੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੱਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ.¶

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ,

---

* "ਚਿਤ੍ਰਾਵਤੀ ਨਗਰੀ ਵਿਖੇ ਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਏਕ."

† "ਰਹੀ ਅਪਸਰਾ ਰੀਝ ਰੂਪ ਲਖ ਰਾਇ ਕੋ."

‡ "ਏਕ ਪੁਤ੍ ਤਾਂਤੇ ਭਯੋ ਅਮਿਤ ਰੂਪ ਕੀ ਖਾਨਿ. ਮਹਾਰੁਦ੍ ਹੂੰ ਰਿਸ ਕਰੈ ਕਾਮਦੇਵ ਪਹਿਚਾਨਿ."

§ "ਓਡਛੈਸਜਾ ਕੋ ਹਿਤੂ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਤਿਹ ਨਾਮ । ਹਨਵਤ ਸ੍ਰਿੰਘਹਿ ਸੋ ਕਹੈ ਚਿਤਵਤ ਆਠੋਂ ਜਾਮ."
"ਵਾਂਛੀ ਕਹੀ ਨ ਨ੍ਰਿਪਸੁਤ ਮਾਨੀ। ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਤਬ ਭਈ ਖਿਸਾਨੀ."
"ਫਾਰ ਚੀਰ ਫਰ ਆਪਨੇ ਮੁਖ ਨਖਘਾਇ ਲਗਾਇ । ਰਾਜਾ ਕੋ ਦੋਖਿਤ ਕਿਯੋ ਤਨ ਕੋ ਚਿਹਨ ਦਿਖਾਇ."
"ਬਚਨ ਸੁਨਤ ਭ੍ਰੁੱਧਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਭਯੋ । ਮਾਰਨ ਹੇਤ ਸੁਤਹਿ ਲੈਗਯੋ."

¶ "ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਆਨ ਰਾਵ ਸਮਝਾਯੋ । ਤ੍ਰਿਯਚਰਿਤ੍ ਕਿਨਹੂੰ ਨਹਿ ਪਾਯੋ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਹਾਰਦਾਨਿਸ਼ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ, ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ,ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਕਥਾਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ,ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ, ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖੇਗਏ ਹਨ, ਅਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮ ਦੇ ਦਾਸ ਹੋਕੇ ਚਾਲਾਕ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਚਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫਸਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰਵਨਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ.੦

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਆਪਣੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਅਤੇ ਯੋਗਜ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਚ ਵਿੱਚ ਫਸਕੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਖੋਲੈਣਾ ਕੁਕਰਮ ਹੈ.

ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖ੍ਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੪.

ਚਰੀ. ਜਵਾਰ. ਜੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਰ। ੨ ਵਿ–ਖਾਧੀ ਹੋਈ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕੀਤੀ। ੩ ਚੜ੍ਹੀ. ਸ੍ਵਾਰ ਹੋਈ. "ਚੋਪ ਚਰੀ ਚਤੁਰੰਗ ਚਮੂ." (ਕਲ੍ਕੀ) ੪ ਲੱਭੀ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ. "ਅਚਿੰਤ ਚਰੀ ਹਬਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ਅਚਿੰਤਯ ਦੀ ਟੇਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ.

ਚਰੀਆ. ਵਿ–ਚਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਚਰੀਆ ਜੋਊ ਬਾਛੇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਵੱਛੇ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਚਰੀਐ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰੀਐ. ਖਾਈਏ। ੨ ਚੜ੍ਹੀਐ. ਸ੍ਵਾਰ ਹੋਈਏ "ਬੋਹਿਥਿ ਚਰੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚਰੀਦਨ. ਫ਼ਾ. چریدن ਕ੍ਰਿ–ਚਰਨਾ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਘਾਹ ਚਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਚਰ ਧਾ.

ਚਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਹੁਤਿ (ਅਹੁਤੀ) ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅੰਨ। ੨ ਉਹ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਦਾ ਅੰਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਉਬਲੇਹੋਏ ਚਾਵਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀਗਈ। ੪ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਚਰਾਗਾਹ। ੫ ਚਰਾਗਾਹ ਦਾ ਮਹਿਸੂਲ। ੬ ਯਗ੍ਯ (ਜੱਗ). ੭ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ.

ਚਰੂ. ਦੇਖੋ, ਚਰੁ.

ਚਰੈ. ਚਰਦਾ ਹੈ. "ਕੁਦਿ ਕੁਦਿ ਚਰੈ ਰਸਾਤਲਿ ਪਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਚੜ੍ਹੈ. ਮਿਲੈ. ਲੱਭੈ. "ਫਿਰਿ ਇਆ ਅਉਸਰੁ ਚਰੈ ਨ ਹਾਥਾ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਉਦੈ ਹੋਵੈ. "ਸੂਰ ਚਰੈ ਪ੍ਰਿਉ ਦੇਖੈ ਨੈਨੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੪ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ. "ਭਾਰ ਪਰਾਈ ਸਿਰਿ ਚਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਚਰੈਯਾ. ਵਿ–ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਰਵਾਹਾ। ੨ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚੜ੍ਹੈਯਾ. ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ.

ਚਰੋਂਜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰੋਂਜੀ.

ਚਰੰਜੀਵੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ. "ਬਾਪੁ ਹਮਾਰਾ ਸਦ ਚਰੰਜੀਵੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚਰੰਤਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਤ੍ਵ. ਚੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਹੁਰਕਤ. "ਸ੍ਥਾਵਰੈ ਸ੍ਥਿਰਤਤਾ, ਚਰੰ ਬਿਖੈ ਚਰੰਤਤਾ." (ਨਾਪ੍)

ਚਰੰਨ. ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣ. "ਦੇਖ ਚਰੰਨ ਅਘੰਨ ਹਰਸਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਚਰੰਨਿ. ਚਰਨੀਂ. ਪੈਰੀਂ. ਚਰਨੋਂ ਮੇਂ. "ਜੁ ਚਰੰਨਿ ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਲਾਵਤ ਹੈਂ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਚਰ੍ਹਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਅਰਪਣਾ. "ਮਨਹਿ ਚਰ੍ਹਾਵਉ ਧੂਪ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਚਰ੍ਹਾਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੜ੍ਹਾਵਾ. ਭੇਟਾ. ਪੂਜਾ. "ਕੋਊ ਚਰ੍ਹਾਵਾ ਲੂਟਤਭਯੋ." (ਨਾਪ੍)

ਚਰ੍ਹੈ. ਚੜ੍ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਰੈ.

ਚਲ. ਸੰ. ਚਲ੍. ਧਾ–ਹੱਲਣਾ, ਕੰਬਣਾ, ਠਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਟਲਣਾ, ਖੋਲਣਾ। ੨ ਵਿ–ਚੰਚਲ. ਨਾ ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਚਲ ਚਿਤ ਬਿਤ ਅਨਿਤ ਪ੍ਰਿਅ ਬਿਨ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਾ। ੪ ਮਨ. ਦਿਲ। ੫ ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੮। ੬ ਛਲ. ਕਪਟ। ੭ ਦੋਸ. ਐ਼ਬ.

ਚਲਗੋਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਲਗੋਜਾ.

ਚਲਚਿਤ / **ਚਲਚਿਤੁ** ਸੰ. ਚਲਚਿੱਤ. ਵਿ–ਚੰਚਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ. "ਚਲਚਿਤ ਵਿਤ ਕ੍ਰਮਾ ਕ੍ਰਮੰ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) "ਮਤਿ ਭੁਵੀ ਫਿਰਹਿ ਚਲਚਿਤੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਚਲਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਲ ਚਲਨ. ਕਰਤੂਤ. Charactor। ੨ ਗਮਨ. ਕੂਚ. ਭਾਵ–ਮਰਣ. "ਜਿਨਾਂ ਚਲਣ ਜਾਣਿਆ, ਸੇ ਕਿਉ ਕਰਹਿ ਵਿਥਾਰ ?" (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨) ੩ ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ। ੪ ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੫ ਡਿੰਗ. ਚਰਨ. ਪੈਰ. ਚੱਲਣ ਦਾ ਸਾਧਨਰੂਪ ਅੰਗ. "ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤੰਨ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੰਦ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ.

ਚਲਣਹਾਰ / **ਚਲਣਹਾਰਾ** / **ਚਲਣਹਾਰੁ** ਵਿ–ਚਲਾਇਮਾਨ। ੨ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਨਾ ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਚਲੇ ਚਲਣਹਾਰ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਸਭੁ ਜਗੁ ਚਲਣਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਚਲਣਵਾਰ. ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਚਲਣਹਾਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੱਲਣ ਦਾ ਵੇਲਾ. "ਅੰਤ ਸਖਾਈ ਚਲਣਵਾਰ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਮਨ. ਤੁਰਨਾ। ੨ ਠਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਟਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਲ.

ਚਲਣੁ. ਦੇਖੋ, ਚਲਣ ੨. "ਚਲਣੁ ਰਿਦੈ ਸਮਾਲਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਲਣ ੩. "ਆਗੈ ਚਲਣੁ ਔਰ ਹੈ ਭਾਈ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਚਲਤ. ਸੰ. ਚਰਿਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਿਤ੍ਰ. "ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਤ ਅਨੇਕ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਬਾਣੀਏ ਦਾ ਚਲਦਾ ਹਿਸਾਬ. ਬਨੀਏ ਦੀ ਉਧਾਰ ਦਿੱਤੀਹੋਈ ਰਕ੍ਮ ਅਥਵਾ ਵਸਤੁ। ੩ ਵਿ–ਚਲਾਇਮਾਨ. ਨਾ ਇਸਥਿਤ. "ਤਨ ਧਨ ਜੋਬਨ ਚਲਤ ਗਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਚਲਦਾ. ਗਮਨ ਕਰਦਾ.

ਚਲਤਉ. ਵਿ–ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਚੰਚਲ. "ਚਲਤਉ ਮਨੁ ਰਾਖੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਚਲਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਲਦਲ.

ਚਲਤੀਬਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਤਸਮਾਂ. ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਤ ਸਮੇਂ. ਮਰਨ ਵੇਲੇ. "ਚਲਤੀਬਾਰ ਤੇਰੇ ਕਛੁ ਨਾਹਿ."(ਬਸੰ ਅ:ਮ:੧)

ਚਲਤੋ / **ਚਲਤੋਂ** ਵਿ–ਚਲਾਇਮਾਨ. ਚੰਚਲ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨ. "ਚਲਤੋ ਠਾਕਿ ਰਖਹੁ ਘਰਿ ਆਪਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਚਲਦਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿੱਪਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਲ (ਪੱਤੇ) ਸਦਾ ਚੰਚਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਚਲਤਰੁ. L. Ficus religiosa. "ਸੋ ਚਲਦਲ ਕੋ ਤਰੁ ਤਤਕਾਲਾ। ਹਰੋ ਹੋਤਭਾ ਪਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ."(ਨਾਪ੍)

ਚਲਨ. ਦੇਖੋ, ਚਲਣ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਮਨ. ਗਤਿ. "ਚਰਨ ਚਲਨ ਕਉ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਚਲਨਹਾਰ / **ਚਲਨਹਾਰਾ** / **ਚਲਨਹਾਰੁ** ਦੇਖੋ, ਚਲਣਹਾਰ.

ਚਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਮਨ ਕਰਨਾ. ਤੁਰਨਾ. "ਚਲਾਂ ਤ ਜਿਮੇ ਕੈਬਲੀ." (ਸ.ਫਰੀਦ) ੨ ਵਸ਼ ਚਲਣਾ. ਜ਼ੋਰ ਪੁੱਗਣਾ. "ਦਾਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ ਕਿਆ ਚਲੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਜੀਵਜੰਤੁਨ ਕਾ ਚਲੀ ? ਚਿਤ ਲੇਤ ਚੋਰ ਸੁ ਮੈਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ ? ਮੈਨ (ਕਾਮ) ਦਾ ਭੀ ਚਿੱਤ ਚੁਰਾਲੇਂਦੀ ਹੈ.

ਚਲਨੀ. ਚੱਲਦੇ. ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦੇ. ਟਲਦੇ. "ਸਾਹੇ ਲਿਖੇ ਨ ਚਲਨੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ–ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ ਟਲਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਲਨੀ. ਚਾਲਨੀ. "ਚਲਨੀ ਮੇ ਜੈਸੇ ਦੇਖੀਅਤ ਹੈਂ ਅਨੇਕ ਛਿਦ੍ਰ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚਲਵੈਯਾ. ਵਿ–ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਚਾਲ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ. ਜਿਵੇਂ–ਚਲਵੈਯਾ ਘੋੜਾ.

ਚਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਲ੍ਹਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਜਲੀ। ੩ ਲਕਮੀ. ਮਾਇਆ।

ਚਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੋਰਨਾ. ਹੱਕਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਨਾ. ਗਮਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ. "ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਕਰਮਫਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਟਲਦਾ ਨਹੀਂ.

ਚਲਾਊ. ਵਿ–ਚਲਾਇਮਾਨ. ਜੋ ਥਿਰ ਨਹੀਂ. "ਸੋ ਨਿਵਾਰੂ ਗਡਿ ਜੋ ਚਲਾਊ ਨ ਥੀਐ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਚਲਾਇਹਿ. ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਤੂ ਚਲਾਇਹਿ ਤਿਵ ਚਲਹ ਸੁਆਮੀ."(ਅਨੰਦੁ)

ਚਲਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੩ ਜ਼ਿਕਰ. ਪ੍ਰਸੰਗ. "ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਕਹੁ ਕੇਤ ਚਲਾਈ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਆਦਮੀ ਦੀ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ?

ਚਲਾਹਾ. ਵਿ–ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਟਾਇਆ. "ਕਿਰਤ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਹਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਚਲਾਕ / **ਚਲਾਕੀ** ਦੇਖੋ, ਚਾਲਾਕ–ਚਾਲਾਕੀ.

ਚਲਾਣਾ. ਪ੍ਰ.ਬ੍ਹਾਨ. ਕੂਚ। ੨ ਖ਼ਾ. ਮਰਨਾ. ਦੇਹ ਤਿਆਗਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਪਰਲੋਕਗਮਨ.

ਚਲਾਵਾ. ਵਿ–ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਤਿ. ਚਾਲ. ਤੋਰ.

ਚਲਿ. ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਕੇ. ਚਪਲਤਾ ਸੇ. "ਮਨੁ ਦਹ ਦਿਸਿ ਚਲਿ ਚਲਿ ਭਰਮਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਚੱਲਕੇ. ਤੁਰਕੇ.

ਚਲਿਤ / **ਚਲਿਤ੍** ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ ਅਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰ. "ਚਲਿਤ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਪਿਆਰੇ." (ਆਸ ਮ: ੫)

ਚਲਿੰਦਾ. ਵਿ–ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਚਾਪ ਕੇ ਚਲਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ) ਧਨੁਖ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ। ੨ ਚਲਾਇਮਾਨ.

ਚਲੁੰਭ / **ਚਲੁੰਭਾ** ਦੇਖੋ, ਚੁਲੰਭ.

ਚਲੂਲ / **ਚਲੂਲਾ** / **ਚਲੂਲਿਆ** / **ਚਲੂਲੀ** / **ਚਲੂਲੁ** / **ਚਲੂਲੇ** ਚੂੰ–ਲੂਲੁ. ਮੋਤੀ ਤੁੱਲ. ਮੋਤੀ ਜੇਹੀ ਚਮਕ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੂੰ–ਲਾਲਹ. ਗੁਲਦੁਪਹਿਰੀਏ (ਲਾਲਹ) ਜੇਹਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸੁਰਖ. "ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ ਹਰੇ ਚਲੂਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਸੁੱਕੇ ਬਿਰਛ ਹਰੇ ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਗਏ. ਭਾਵ–ਵਡੇ ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਗਏ. "ਰੰਗ ਚਲੂਲੈ ਨਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਬਸਤ੍ਰ ਹਮਾਰੇ ਰੰਗ ਚਲੂਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਰੂੜੋ ਲਾਲ ਚਲੂਲੁ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਲੇਸਹਿ. ਚਲਿਸ਼੍ਯਤਿ. ਚਲੇਗਾ. ਜਾਵੇਗਾ.

ਚਲੰਤਾ. ਵਿ–ਅਸ੍ਥਿਰ. ਚਲਾਇਮਾਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਚਲਦਾ. ਤੁਰਦਾ। ੩ ਜਾਰੀ.

ਚਲੰਤੀਖੇਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਥਫੇਰੀ. ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਦੀ ਖੇਡ. "ਜੋਤਿਕ ਵੈਦ ਚਲੰਤੀਖੇਲੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚਲੰਥੋ / **ਚਲੰਥੋ** ਵਿ–ਗਮਨਸ਼ੀਲ. ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਕੀਰਤਿ ਸਾਥ ਚਲੰਥੋ." (ਗਾਥਾ)

ਚਲੰਭ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲੰਭ.

ਚਲ੍ਹਾ. ਫ਼ਾ. چلہ ਚਹਲਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਹ (ਚਾਹ–ਕੂਆਂ) ਲਾਯ (ਚਿੱਕੜ). ਖੂਹ ਪਾਸ ਦਾ ਚਿੱਕੜ। ੨ ਚਿੱਕੜ ਦਾ ਟੋਆ.

ਚਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰ. ਚਹਾਰ. "ਚੜੀ ਚਵਗਣਿ ਵੈਨੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ.

ਚਵਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕਾ.

---

੦ "ਕੋਟਿ ਕਸ੍ ਸ੍ਮਾਨੇ ਸਹੈ, ਕੈਸੋ ਦਹੈ ਅਨੰਗ,
ਨੈਕ ਨੇਹ ਨਹਿ ਕੀਜਿਯੇ ਤਊ ਤੁਰੁਨਿ ਕੇ ਸੰਗ. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੧)
"ਪੈਰੇ ਆਪਦਾ ਕੈਸਿਯੈ ਕੋਟਿ ਕਸ੍ ਸਹਿਲੇਤ,
ਤਊ ਸ੍ਰੁਘਰ ਨਰ ਇਸਤ੍ਰਿਅਨ ਭੇਦ ਨ ਅਪਨੋ ਦੇਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਵਗਣ ਵਿ–ਚੌਗੁਣਾ. ਚਤੁਰ੍ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਚਵ.
ਚਵਗਣਿ
ਚਵਗੁਣ
ਚਵਗੁਨ

ਚਵਣੁ. ਸ੍ਰਿਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਉੱਚਾਰਣ. "ਗੁਰ-ਬਾਣੀ ਨਿਤ ਨਿਤ ਚਵਾ."(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)"ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) "ਸਭਿ ਚਵਹੁ ਮੁਖਹੁ ਜਗੰਨਾਥ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) "ਸਚੁ ਚਵਾਈਐ," (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਚਵਿਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਸ੍ਰੁਠੇ ਬੈਣ ਚਵੈ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਏ ਜੀਉ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਚਵਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਤਾਲ। ੨ ਵਿ–ਚੌਤਾਲੀਸਵਾਂ. "ਸਤ੍ਰਹਿ ਸੈ ਚਵਤਾਲ ਮੋ ਸਾਵਨ ਸੁਦਿ ਬੁਧਵਾਰ। ਨਗਰ ਪਾਂਵਟਾ ਮੋ ਤੁਮੋ ਰਚਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਵਦਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌਦਾਂ, ਚਾਰ ਅਤੇ ਦਸ. ਚਤੁਰ੍ਦੱਸ–੧੪.

ਚਵਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ। ੨ ਦਹਿਲ. ਧੜਕਾ. "ਧਜਾਨ ਤਜ ਪਰਤ ਚਵਧ ਮੁਨਿ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਵਨ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਸਵਨ.

ਚਵਪੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ੍ਪਦੀ ਅਤੇ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਚਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਮਰ. ਚੌਰ. "ਪਵਨੁ ਚਵਰੋ ਕਰੈ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਚਵਰਾ. ਵਿ–ਚੌੜਾ. "ਮੁਖ ਚਵਰਾਯੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾ.

ਚਵਰਾਸੀ
ਚਵਰਾਸੀਹ ਸੰ. ਚਤੁਰਸ਼ੀਤਿ. ਚੌਰਾਸੀ. ਚਾਰਉੱਪਰ ਅੱਸੀ–੮੪. "ਚਵਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ ਉਪਾਈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਚਵਰਾਸੀਹ ਸਿੱਧ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧ.

ਚਵਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੋਨਿ.

ਚਵਰਾਯੋ. ਚੌੜਾ ਕੀਤਾ. ਪਸਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚਵਰਾ.

ਚਵਰੁ. ਚੌਰ. ਦੇਖੋ, ਚਵਰ. "ਕੇਸਾ ਕਾ ਕਰਿ ਚਵਰੁ ਢੁਲਾਵਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਚਵਾਂ. ਬੋਲਾਂ. ਕਥਨ ਕਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ.

ਚਵਾਉ
ਚਵਾਇਆ
ਚਵਾਈ
ਚਵਾਈਐ ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ. ਆਖਿਆ. ਆਖੀ. ਕਥਨ ਕਰੀਏ. ਆਖੀਏ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ.

ਚਵਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਵਣੁ (ਕਥਨ) ਦਾ ਅਸ਼ਥਾਨ. ਮੁਖ. "ਛੁੱਟੈ ਚਵਾਣ." (ਚੰਡੀ ੨) "ਕੋਪਰ ਚੂਰ ਚਵਾਣੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ਖੋਪਰੀ ਅਤੇ ਮੁਖ ਨੂੰ ਚੂਰਨ ਕਰਕੇ.

ਚਵਾਵੈ
ਚਵਿਆ ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ। ੨ ਚਬਾ ਜਾਵੈ. ਚਬੰਦ ਕਰੈ. "ਕੁਬੁਧਿ ਚਵਾਵੈ ਸੋ ਕਿਤੁ ਠਾਇ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਚਵੀ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ. "ਚਵੀ ਚਾਵਡੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਚਾਮੁੰਡਾ ਬੋਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਵ੍ਹੀ.

ਚਵੇ
ਚਵੈ
ਚਵੈਂਦਾ ਕਹੇ. ਆਖੇ. ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ.

ਚਵ੍ਹੀ. ਚੌਬੀਸ. ਚਤੁਰ੍ਵਿੰਸ਼ਤਿ–੨੪.

ਚਸ. ਦੇਖੋ, ਚਸ੍ਨਾ.

ਚਸ੍ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਸ. ਚਰਸਾ. ਚਰਮ ਦਾ ਥੈਲਾ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਰਸ। ੨ ਚਰਸ. ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਮਦੀਨ ਭੰਗ (ਸ੍ਰਿੱਧਪਤ੍ਰੀ– Canabis sativa) ਦੇ ਕੋਮਲ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਚੀਕਣੇ ਲੇਸ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਗਾਂਜੇ ਵਾਙ ਸ੍ਰਿੱਧਪਤ੍ਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ.ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਲਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਧੂਆਂ ਪੀਤਾ (ਛਿੱਕਿਆ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚਰਸ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾ ਮਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਪੁਰਖਾਰਥਹੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਚਸ੍ਸਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਸ ੧। ੨ ਦਸ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਜਿਵੇਂ–ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਹਲ ਵਾਹ ਬੀਜ ਸਕੇ, ਉਸ ਦੀ "ਹਲ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚਰ੍ਸਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਕੇ, ਉਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਰ੍ਸਾ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਚਰ੍ਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੱਧ ਘੱਟ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਚਰਮ.

ਚਸ੍ਸੀ. ਵਿ–ਚਰ੍ਸ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਰ੍ਸੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ.

ਚਸ੍ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਸ੍ਤ. ਭੇਟਾ . ਪੂਜਾ. ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪੀਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੨ ਕੂਚ. ਚੜ੍ਹਾਈ. ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ। ੩ ਫੌਜਕਸ਼ੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਫੌਜ ਦਾ ਕੂਚ.

ਚਸ੍ਤਸਿੰਘ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਮਲਵਈ ਸਿੱਖ ਦਾਨਸਿੰਘ ਦਾ ਭ੍ਰਾਈ। ੨ ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੋਢੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਦਾਦਾ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੨੯ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਨੇਕ ਧਰਮਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਵਡੀ ਰਿਆਸਤ ਬਣਾਲਈ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਆਪਣੀ ਹੀ ਬੰਦੂਕ ਪਾਟਜਾਣ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੩੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਸਿੰਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ. "ਚੜਿ ਦੇਹੜਿ ਘੋੜੀ." (ਵਡ ਘੋੜੀਆਂ) ੨ ਆਰੋਹਣ ਕਰਨਾ."ਚੜਿ ਬੋਹਥੈ ਚਾਲਸਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਖ਼ਾ. ਪਰਲੋਕਗਮਨ ਕਰਨਾ। ੪ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ। ੫ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਜਾਣਾ.

ਚੜ੍ਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੀਲ੍ਹ. ਇਲ੍ਹ. ਚਾਵ੍ਹਾ. "ਤਜਿ ਮਾਸ ਚੜਾ ਉਡ ਆਪ ਚਲੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਚੜ੍ਹਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਢ੍ਹਿੱਧੀ.ਉੱਨਤੀ. ਤਰੱਕੀ। ੩ ਸਮਰਪਨ. ਭੇਟਾ."ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿਕਰਮਿ ਚੜਾਉ."(ਵਾਰ ਆਸਾ) ਭਗਤਜਨ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਰਮਫਲ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ. ਭਾਵ–ਕਰਮ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ.

ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਰੋਹਣ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਸਵਾਰ ਕਰਾਉਣਾ। ੩ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ। ੪ ਪਹਿਰਨਾ. "ਕਾਪੜ ਅੰਗਿ ਚੜਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਚੜ੍ਹਾਊ. ਵਿ–ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਰਪਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਭਉ ਬੇੜਾ, ਜੀਅ ਚੜਾਊ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਚੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੜ੍ਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚੜਨਾ.

ਚੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜਾ। ੩ ਚਵਸੀ. ਚੜ੍ਹੇਗਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਮਨਾਇ ਲੈ ਤਾ ਰੂਪ ਚੜੀ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਚੜੀਐ. ਵਿ–ਵਧੀਆ. ਸਭ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦਾ. "ਸਭ ਦਾ ਖਸਮੁ ਹੈ ਸਭ ਚੁ ਤੂ ਚੜੀਐ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜਨਾ.

ਚੜੰਦਾ
ਚੜੰਦੀ ਵਿ–ਵਧੀਆ. ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦਾ.ਮੁੰਤਖ਼ਿਬ. ਚੁਣਿਆਹੋਇਆ. "ਇਕ ਦੂ ਇਕਿ ਚੜੰਦੀਆ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

ਚੜ੍ਹਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਚਸ੍ਤਸਿੰਘ ੨.

ਚੜ੍ਹਤ. ਦੇਖੋ, ਚਸ੍ਤ.

ਚੜ੍ਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੜਨਾ.

ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੜਾਉਣਾ.

ਚੜ੍ਹਾਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੇਟਾ. ਪੂਜਾ. ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਧਾਵਾ. ਕੂਚ। ੩ ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਲ੍ਹਨਿ (ਲਾੜੀ) ਲਈ ਭੇਜੇ ਵਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ

ਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਉ. ਉਮੰਗ। ੨ ਉਚਾਉਣ (ਉਠਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਯ.

ਚਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਤਸਾਹ. ਉਮੰਗ.ਆਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ. "ਮਨਿ ਚਾਉ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭ ਆਗਮੁ ਸੁਣਿਆ." (ਅਨੰਦੁ)

ਚਾਉ ਚਾਈਲਾ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਉਮੰਗ ਸਹਿਤ. "ਮਿਲਿ ਚਾਉ ਚਾਈਲੇ ਪ੍ਰਾਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਠਾਉਣਾ. ਉਚਾਉਣਾ. ਚੁੱਕਣਾ.

ਚਾਉਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੰਡੁਲ. ਚਾਵਲ. "ਚਾਉਲ ਪਸ਼ਮ ਦੇਸ਼ ਸਮ ਹੋਈ." (ਨਾਪ੍)

ਚਾਉਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਵਲਾ

ਚਾਉੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਪਲ੍ਯ. ਚੰਚਲਪੁਣਾ। ੨ ਇੱਲਤ.

ਚਾਉ. ਵਿ–ਚਾਉ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੰਬੀ ਗੌਤ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ੋਮੀ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ.ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕੀਤਾ.

ਚਾਓ. ਦੇਖੋ, ਚਾਉ ਅਤੇ ਬਿਚਿਤ੍ਰ.

ਚਾਇ. ਦੇਖੋ, ਚਾਉ ਅਤੇ ਚਾਯ. "ਸਦਾ ਚਾਇ ਹਰਿ ਭਾਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਤਮਾਸੇ ਬਹੁ ਬਿਧੀ ਚਾਇ ਲ੍ਰਗਿਰਹਿਆ," (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਠਾਕੇ. ਉਠਾਕਰ. ਚੁੱਕਕੇ. "ਹਾਥ ਚਾਇ ਦੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੯)

ਚਾਇਆ. ਚੁੱਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਉ. ਉਮੰਗ. "ਮਨਿ ਉਪਜਿਆ ਚਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਾਇਨੁ. ਸ੍ਰਿਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਕਹਿਣਾ ਅਥਵਾ ਕਹਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ। ੨ ਉਠਾਉਣਾ. ਚੁੱਕਣਾ.

ਚਾਈ. ਉਠਾਈ. ਉਚਾਈ. ਚੁੱਕੀ। ੨ ਵਿ–ਚਾਉ ਵਾਲਾ. ਉਮੰਗੀ. ਉਤਸ਼ਾਹੀ.

ਚਾਈਆ
ਚਾਈਲਾ ਵਿ–ਉਤਸਾਹੀ. ਆਨੰਦੀ. ਚਾਉਵਾਲਾ. "ਸਜਣੁ ਮੈਡਾ ਚਾਈਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਚਾਸ
ਚਾਸਨੀ ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ। ੨ ਫ਼ਾ ਚਾਸ਼ਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੱਖਣ ਦੀ ਵਸ੍ਤੁ। ੩ ਪਕਾਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸ਼ਰਬਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੋਬਕੇ ਜਲੇਬੀ ਆਦਿ ਮਿਠਾਈ ਬਣਾਈਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਚਸ ਧਾ। ੪ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਰੰਗਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਧਾਤੁ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ.

ਚਾਸਵਿਦਾਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਸ (ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ, ਹਲਵਾਹਕ. ਕਿਰਸਾਨ। ੨ ਲੋਹੇ ਦਾ ਫਾਲਾ, ਜੋ ਹਲ ਅੱਗੇ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ. "ਚਾਹਹਿ ਤੁਝਹਿ ਦਇਆਰ !" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਚਿਤ੍ਵਨ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰ. "ਚਾਹ ਰਹੈ ਚਿੱਤ ਮੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀ ਏਕ ਚਾਹ ਕੀ." (੫੨ ਕਵਿ) ੩ ਫ਼ਾ ਚ੍ਹ ਖੂਹ. ਕੂਪ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਾਯ.

ਚਾਹਕ
ਚਾਹਕੁ ਵਿ–ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾਵਾਨ. "ਚਾਹਕ ਤਤ ਸਮਤ ਸਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਤਤ੍ਵ ਦੇ ਚਾਹਕ ਅਤੇ ਸਮਤਾ ਦੇ ਸਰੋਵਰ। ੨ ਦੇਖਣਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ.

ਚਾਹਤ. ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ. ਤੱਕਦਾ ਹੈ.

ਚਾਹਨ
ਚਾਹਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਲੋੜਨਾ। ੨ ਦੇਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟੁਕ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ."ਮਨਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤ ਪੂਰਵੀ ਚਾਹਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚਾਹਲ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਜਿਲ੍ਹਾ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਕਈ ਵੇਰ ਆਏ. ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਭੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਸਾਧਾਰਣ ਜੇਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ੩੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ . ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਛਾਉਣੀ ਲਹੌਰ" ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਹੈ.

ਚਾਹਿ.ਦੇਖੋ, ਚਾਹ । ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ--ਲੋੜਕੇ । ੩ ਵੇਖਕੇ. ਤੱਕਕੇ.

ਚਾਹਿਏ / **ਚਾਹਿਯੇ** ਵ਼ਜ਼–ਚਾਹੀਏ.ਲੋੜੀਏ । ੨ ਉਚਿਤ(ਯੋਗਯ) ਹੈ.

ਚਾਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਚਾਹਲ.

ਚਾਹੀ. ਵਿ–ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾਵਾਨ । ੨ ਫ਼ਾ ਚਾਹ ਖੂਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ । ੩ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹ (ਖੂਹ) ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਚਾਹੀਏ / **ਚਾਹੀਯੇ** ਦੇਖੋ,ਚਾਹਿਏ.

ਚਾਹੇ. ਵ਼ਜ਼–ਯਾ. ਅਥਵਾ. ਖ਼ਾਹ. ਭਾਵੇਂ । ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਹਨਾ.

ਚਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰ. ਚੱਕ. "ਚਾਕ ਤੇ ਕ਼ੁੰਭ ਤੁਰੰਤ ਉਤਾਰਨੋ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪਹੀਆ । ੩ ਇੱਕ ਜੱਦ ਗੰਡ੍ਹ । ੪ ਫ਼ਾ ਚاک ਦਰਾਰ. ਤੇੜ । ੫ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ । ੬ ਤੁ ਚਾਕ ਵਿ–ਦ੍ਰਿੜ. ਮਜ਼ਬੂਤ । ੭ ਅਰੋਗ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਨਰੋਆ । ੮ ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾ. ਵੇਲਾ । ੯ ਅੰ. Chalk ਖੜੀਆ ਮਿੱਟੀ.

ਚਾਕ ਚਕਯ.ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਚਮਕ ਦਮਕ । ੨ ਉਜ੍ਜ਼ਲਤਾ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ.

ਚਾਕਚੌਧਰ. ਦੇਖੋ, ਚਕਚੌਧਰ ਅਤੇ ਚਚੌਧਰ. "ਕਿਤੇ ਚਾਕਚੌਧਰਚ ਜ਼ੋਕਾਕਬਾਹੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਚਾਕਰ.ਫ਼ਾ چاکر ਸੰਗਜਾ–ਨੌਕਰ. ਸੇਵਕ.

ਚਾਕਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਕਰ ਦਾ ਕਰਮ. ਨੌਕਰੀ. ਸੇਵਕੀ. "ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਤੀ ਚਾਕਰੀ ਤਿਨਿ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪)

ਚਾਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਾਕਰ. "ਚਾਕਰੁ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਜੋ ਚਲੈ ਖਸਮੈ ਭਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਚਾਕਰੇਮ. ਫ਼ਾ چاکرم ਚਾਕਰ ਹਸ਼ੈਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਅਸੀਂ ਨੌਕਰ ਹਾਂ.

ਚਾਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਚੱਕੀ. ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ . "ਚਾਕੀ ਚਾਟਹਿ ਚੁਨ ਖਾਹਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਚਰਖੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਜਮਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੁ । ੩ ਬੂਟੇ ਦਾ ਚਾਕੁਲ.

ਚਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਚਾਕ.

ਚਾਕੂ. ਫ਼ਾ چاقو ਚਾਕੂ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਲਮਤ੍ਰਰਾਸ਼. ਕਾਚੂ.

ਚਾਖ. ਦੇਖੋ, ਚਾਖਨਾ. ਸੰ. ਚਖ੍. ਖਾਣਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਖੁ.

ਚਾਖਤ. ਚਖਦਾਹੋਇਆ. ਸਵਾਦਲੈਂਦਾ । ੨ ਚੱਖਣਸਾਰ. ਚਖਦੇਹੀ. "ਚਾਖਤ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਬਿਸਮਾਦੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਚਕ੍ਸ਼ਾ. ਨੇਤ੍ਰ ਕਰਕੇ. ਅੱਖ ਨਾਲ. "ਪੇਖਤ ਚਾਖਤ ਕਹੀਐ ਅੰਧਾ." (ਸੂਹੀ ਮ:੫) ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਭੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ.

ਚਾਖਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੱਖਣਾ. ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸੁਆਦ ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਸ.

ਚਾਖਿ. ਚੱਖਕੇ. ਸੁਆਦ (ਜ਼ਾਯਕ਼ਾ) ਲੈਕੇ."ਚਾਖਿ ਗੂੰਗਾ ਮੁਸਕਾਵਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਾਖਿਅੜਾ.ਸੁਆਦ ਲਿਆ. ਚੱਖਿਆ. ਚਸਣ ਕੀਤਾ. "ਚਾਖਿਅੜਾ ਮੈ ਹਰਿਰਸ ਮੀਠਾ."(ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ:੪)

ਚਾਖਿਬਾ. ਚੱਖਿਆ. ਸੁਆਦ ਲਿਆ. "ਹਰਿਰਸੁ ਚਾਖਿਬਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਚਾਖੀ. ਚਸਣ ਕੀਤੀ. ਚੱਖੀ. "ਮਹਾ ਬਿਖਿਆਮਦ ਚਾਖੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੱਖੀ. ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪੁਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਮਾਸ ਦਾ ਚਸਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਬੋਟੀ. "ਬਾਜ ਨੂੰ ਗ੍ਯਾਰਨ ਕਾਨ੍ਹ ਦਈ ਜਬ ਚਾਖੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਾਖੁ. ਸੰ. ਚਾਕ੍ਸ਼–ਚਾਕ੍ਸ਼. ਵਿ–ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ. ਨੇਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਦਨਜ਼ਰ."ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਚਾਖੁ ਨ ਜੋਹੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਰਾਮ ਨਾਮ ਜੋ ਜਨ ਜਪੈ xxx ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਨਹ ਜੋਹਈ ਤਿਤੁ ਚਾਖੁ ਨ ਲਾਗੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਚਾਖੈ. ਚਖਦਾ ਹੈ. ਚਸਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸੁਆਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਸ । ੨ ਚਕ੍ਸ਼ (ਨੇਤ੍ਰ) ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖਦਾ ਹੈ. "ਸਬਦੁ ਦੀਪਕੁ ਵਰਤੈ ਤਿਹੁ ਲੋਇ। ਜੋ ਚਾਖੈ ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਚਾਂਗ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਕਾਰ. ਗੁਹਾਰ. ਸੱਦ. "ਕੂਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ." (ਸ. ਫ਼ਰੀਦ) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਬਹਾਦੁਰ । ੩ ਸੰ. चाङ्ग. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਉੱਜਲਤਾ ਅਥਵਾ ਸੁੰਦਰਤਾ.

ਚਾਗਾ / **ਚਾਂਗਾ** ਸੰ. चङ्ग. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ. "ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਚਾਗਾ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਚਾਂਗੇਦਿਆ. ਚਾਂਗਾਂ ਮਾਰਦਿਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਗ.

ਚਾਚਰ / **ਚਾਚਰੀ** ਦੇਖੋ, ਚਰਚਰੀ । ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਹ "ਸ੍ਰੁਹੀ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ.
ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਰ, ।ऽ।,ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਲੇਖ ਹੈ । ਅਭੇਖ ਹੈ ।
ਅਨਾਮ ਹੈ । ਅਕਾਮ ਹੈ ॥
(ਜਾਪੁ)

(ਅ) ਚਾਚਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਸ਼ਸ਼ੀ" ਛੰਦ. ਅਰਥਾਤ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਯਗਣ, ਯਥਾ:–

ਗੁਬਿੰਦੇ । ਮੁਕੰਦੇ । ਉਦਾਰੇ । ਅਪਾਰੇ ॥
(ਜਾਪੁ)

ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ:–

ਹਕਾਰੈਂ । ਪਚਾਰੈਂ । ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ । ਕ੍ਰਵਾਰੈਂ ॥

ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਰੂਪ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:–

ਤੁਫੈਗੈਂ । ਨਿਸੈਗੈਂ । ਉਠਾਈ । ਚਲਾਈ ॥

ਚਾਚਲ. ਸੰ. ਚਾਞ੍ਚਲ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਚਲਤਾ. ਚਪਲਤਾ । ੨ ਵਿ–ਅਤਿ ਚੰਚਲ । ੪ ਟੇਢਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ । ੫ ਸੰਗਜਾ–ਤਲਵਾਰ. ਖੜਗ. ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ ਤਿਰਛੀ ਹੈ. "ਚਾਚਰ ਚਮਕਾਰਨ" (ਅਕਾਲ)

ਚਾਚਰੋਚਰਿ. ਚਰਚਰੀ–ਉੱਚਰਿ. ਫਾਗ (ਹੋਲੀ) ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਰਚਰੀ ੨. "ਕਰੰਤ ਚਾਚਰੋਚਰਿ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਾਚੱਲ / **ਚਾਂਚਲ੍ਯ** ਸੰ. ਚਾਞ੍ਚਲ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਚਲਤਾ. ਚਪਲਤਾ. "ਅਚਾਚੱਲ ਮੰਗੈ." (ਦੱਤਾਵ) ਚੰਚਲਤਾ ਬਿਨਾ ਮੰਗ.

ਚਾਚਾਫੱਗੋ. ਦੇਖੋ, ਚਚਾਫੱਗੋ.

ਚਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਚੱਟਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਸੁਆਦ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ. "ਚਾਟਉ ਪਗ, ਚਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਚੱਟਣ ਯੋਗਯ ਲੇਹ੍ਯ ਪਦਾਰਥ । ੩ ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਘਾਤੀ । ੪ ਠਗ.

ਚਾਟਸਾਰ / **ਚਾਟਸਾਲ** / **ਚਾਟਸਾਲਾ** ਚਟੁਸ਼ਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਟਸਾਲ. "ਆਪੇ ਚਾਟਸਾਲ ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਧਾ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਚਾਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੀਭ ਨਾਲ ਚਟ ਚਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ. ਚੱਟਣਾ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਧਪਗ ਚਾਟੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਚਾਟੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਟੁ. ਚੋਟਕ. ਚੋਲਾ. ਸ਼ਾਗਿਰਦ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਚਟ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਹੋਰ ਵੱਲੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ, ਉਹ ਚਾਟੜਾ ਹੈ. "ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਧਾ, ਆਪੇ ਚਾਟੜੇ ਪੜਣ ਕਉ ਆਣੈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) "ਪਾਧਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀਐ ਚਾਟੜਿਆ ਮਤਿ ਦੇਇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਚਾਟਾ / **ਚਾਟੀ** ਸੰਗਜਾ–ਵਡਾ ਘੜਾ. ਤੌਲਾ. ਮੱਟੀ.

ਚਾਟੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿੱਠੀ ਗੱਲ । ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ.

ਚਾਂਡਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਲ । ੨ ਵਿ–ਚੰਡਾਲ ਦਾ.

ਚਾਂਡੂਰ / **ਚਾਂਡੂਰੁ** ਦੇਖੋ, ਚੰਡੂਰ. "ਕੈਸ ਕੇਸੁ ਚਾਂਡੂਰੁਨ ਕੋਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਾਣਕ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਣਿਆਂ (ਛੋਲਿਆਂ) ਦਾ ਬਣਿਆ-ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਬੇਸਣੀ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚਣਕ ਰਿਖੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਨੀਤਿਵੇਤਾ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਣਾਈ "ਚਾਣਕ੍ਯਨੀਤਿ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਪਟਨਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਮੌਰਯਵੰਸ਼ੀ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਨੁਗੁਪਤ ਹੈ. ਚਾਣਕ੍ਯ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ ਦੇ ਬਲ, ਨੰਦਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਬਣਾਇਆ. ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਤਕ੍ਸ਼ਿਲਾ ਨਗਰ ਚਾਣਕ੍ਯ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸ੍ਥਾਨ ਹੈ. ਚਾਣਕ੍ਯ ਦਾ ਕੌਟਿਲ੍ਯ ਨਾਮ ਭੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੌਟਿਲ੍ਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ ੨.

ਚਾਣਕ੍ਯਨੀਤਿ / **ਚਾਣਾਕਾ** ਚਾਣਕ੍ਯਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਚਣਾਕਾ, ਚਰਣਾਕਾ, ਚਾਣਾਕਾ ਆਦਿ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ ੨.

ਚਾਣੂਰ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡੂਰ । ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ.

ਚਾਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਘ ਤੋਂ ਚਤ (ਮੰਗਣ) ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਦਾ ਚਤ (ਯਾਚਨਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਾਤ੍ਰਕ. ਪਪੀਹਾ. ਬਬੀਹਾ. ਸਾਰੰਗ. ਤੋਕਕ. ਮੇਘਜੀਵਨ. L. Cuculus melanoleucus.

ਚਾਤਰ / **ਚਾਤੁਰ** ਸੰ. चातुर. ਵਿ–ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ । ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦੀ । ੩ ਸੰਗਜਾ–ਚੁਕੋਣੀ ਮਸਨਦ (ਗੱਦੀ). ੪ ਚਾਰ ਪਹੀਏ ਦੀ ਗੱਡੀ.

ਚਾਤੁਰਮਾਸ. ਸੰ. चातुर्मास्य. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ । ੨ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੧੨ ਤੋਂ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੨ ਤੀਕ ਦਾ ਸਮਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਠਹਿਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧਨੀ ਲੋਕ ਸਾਧੂ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਤਾਕਿ ਵਰਖਾ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ.*

ਚਾਤੁਰਾ. ਵਿ–ਚਤੁਰਾਈ ਵਾਲੀ. ਚਤੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਚਾਤੁਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਤੁਯ. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ । ੨ ਛਲ । ੩ ਵਿ–ਚਤੁਰਾਈ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ. "ਕਾਮੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਚਾਤੁਰੀ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਚਾਤ੍ਰਕ / **ਚਾਤ੍ਰਿਕ** ਸੰਗਜਾ–ਪਪੀਹਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਤਕ."ਚਾਤ੍ਰਿਕ! ਤੂ ਨ ਜਾਣਹੀ ਕਿਆ ਤੁਧੁ ਵਿਚਿ ਤਿਖਾ ਹੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਭਾਵ–ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ, ਜੋ ਹਰਿਰਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਰਸ ਵੱਲ ਧ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ.

ਚਾਤ੍ਰਿਕਚਿਤ. ਵਿ–ਚਾਤਕ (ਪਪੀਹੇ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ, ਸ੍ਵਾਤਿਬੂੰਦ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. "ਚਾਤ੍ਰਿਕਚਿਤ ਸੁਚਿਤ ਸੁ ਸਾਜਨ ਚਾਹੀਐ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਚਾਂਦ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍. ਚੰਦ੍ਰਮਾ । ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੁ.

ਚਾਂਦਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ੨ ਉਜਾਲਾ. ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਚਾਂਦਨਾ ਚਾਦਨੁ ਅੰਗਨਿ ਪ੍ਰਭੁਜੀਉ ਅੰਤਰਿ ਚਾਂਦਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਚਾਂਦਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ । ੨ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ, ਜੋ ਫ਼ਰਸ਼ ਪੁਰ ਵਿਛਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੩ ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਬੂਟਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ

*ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ, ਚਾਤੁਰਮਾਸ (ਚੌਮਾਸੇ) ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖ਼ਰਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਲਚਾਂਦਨੀ. L. Tabernaemontana Coronaria. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਲਨ ਤੋਂ ਖਾਜ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਚਾਂਦਨੀ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਜੋਹਾ ਰਸ ਅਤੇ ਜੜਾਂ, ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀਆਂ ਹਨ।
੪ ਸਾਯਵਾਨ (ਚੰਦੋਏ) ਨੂੰ ਭੀ ਚਾਂਦਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚਾਂਦਨੀਚੌਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੌਕ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਚਾਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਆਕੇ ਮਿਲਣ. ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰੌਨਕ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ. "ਤਿਨ ਕੋ ਚੌਕਚਾਂਦਨੀ ਮਾਰਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੩) ੨ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਾਬਾਦ (ਦਿੱਲੀ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ "ਸੀਸਗੰਜ" ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਚਾਂਦਮਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੀ ਗੁਲਜ਼ਦਾਰੀ (Bull's eye) ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚਾਦਰ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਚੱਦਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਸੰਵਜਾਨ। ੨ ਜਲਜੰਤ੍ਰ (ਫੁਹਾਰੇ) ਅੱਗੇ ਲਹਿਰੀਏਦਾਰ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰਦੀਂ ਪਾਣੀ ਡਿਗਦਾ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਆਬਸ਼ਾਰ. "ਨੀਰ ਝਰੈ ਕਹੁੰ ਚਾਦਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜਕੇ ਚਾਦਰ ਵਾਂਙ ਫੈਲਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਚਾਦਰ ਬਾਰ ਛੁਟਤ ਫੁਲਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚਾਦਰ ਕੀ ਲਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪਤਿ ਧਾਰਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਚਾਦਰ ਓਢੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹੁਣਾ. ਚਾਦਰ (ਆਚਰਣ) ਨੂੰ ਦਾਗ਼ ਨਾ ਲਗਣ ਦੇਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਬਚਾਲੈਣਾ. "ਚਾਦਰ ਕੀ ਲੱਜਾ ਤੈਂ ਰਖੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੨)

ਚਾਦਰ ਪਾਉਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰ ਆਪਣੀ ਚਾਦਰ ਪਾਕੇ ਭਾਰਯਾ (ਵਹੁਟੀ) ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚਾਦਰ ਲਾਹੁਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਪਤੀ ਦੀ ਉਹ ਚਾਦਰ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਓਢੀ ਹੈ, ਉਤਾਰ ਦੇਣੀ. ਭਾਵ–ਪਤੀ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਰਲੱਜ ਹੋਣਾ.

ਚਾਂਦਰਾਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਨਗਰ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਚਾਂਦਵਾਸੀ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਨਗਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਚਾਂਦਾ ਚਾਂਦਾਗੜ੍ਹ ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੀ.ਪੀ.)ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਚੰਦ੍ਰਪੁਰ ਹੈ. "ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਚਾਂਦਾਗੜ੍ਹ." (ਅਕਾਲ)

ਚਾਂਦਾਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ.

ਚਾਂਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਜਤ. ਰੂਪਾ. ਰੁੱਪਾ. ਇੱਕ ਚਿੱਟੀ ਧਾਤੁ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਅਤੇ ਭੂਖਣ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੨ ਸਿਰ ਦੀ ਟੱਟਰੀ. ਕੇਸ਼ਾਂ ਬਿਨਾ ਚਮਕਦੀਹੋਈ ਖੋਪਰੀ. "ਜਲ ਚੋਵਤ ਸਿਰ ਚਾਂਦੀ ਪਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚਾਂਦੀਕੋੜ੍ਹ. ਫੁਲਬਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵੇਤਕੁਸ੍ਠ.

ਚਾਂਦੂ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਲੋਕ. ਚੰਦ੍ਰਮੰਡਲ। ੩ ਤੀਹ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਾ ਅਤੇ ਅਸ਼ਿੱਲ ਦਾ ਰੂਪ ੪। ੫ ਚੰਦ੍ਰਮੁਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਵ੍ਯਾਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਾਜ ਸਾਜਿ.

ਚਾਂਦ੍ਰਮਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ.

ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਂਦ੍ਰ: ਅਯਜਤੇ ਅਨੇਨ. ਉਹ ਵ੍ਰਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ. ਇੰਦ੍ਰਵ੍ਰਤ. ਇਸ ਵ੍ਰਤ ਦੀ ਵਿਧੀ "ਮਿਤਾਕਰਾ" ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਹੈ– ਚਾਂਦਨੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸੰਝ ਸਮੇਂ ਮੋਰ ਦੇ ਅੰਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਸ ਖਾਵੇ. ਦੂਜ ਨੂੰ ਦੋ ਗ੍ਰਾਸ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਸ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਗ੍ਰਾਸ ਖਾਵੇ. ਫੇਰ ਅੰਧੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਚੌਦਾਂ, ਦੂਜ ਨੂੰ ਤੇਰਾਂ, ਐਸੇ ਹੀ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਧੇਰੀ ਚੌਦੱਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਸ ਖਾਵੇ ਅਤੇ ਅਮਾਵਸ ਦੇ ਦਿਨ ਕੁਝ ਨਾ ਖਾਵੇ. ਇਸ ਵ੍ਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਦਾ ਮਤ ਇੱਕੋ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਵਧਣ ਘਟਣ ਨਾਲ ਗ੍ਰਾਸਾਂ ਦਾ ਵਧਾਉਣਾ ਘਟਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਾ ਅਤੇ ਅਸ਼ਿੱਲ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਚਾਨਣ ਚਾਨਣਾ ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਉਜਾਲਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਬਾਹਰਿ ਦਿਸੈ ਚਾਨਣਾ, ਦਿਲਿ ਅੰਧਿਆਰੀ ਰਾਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ–ਬਾਹਰੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਹਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਨਣੁ.

ਚਾਨਣਿ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ. ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ "ਤਿਸ ਦੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਚਾਨਣੁ ਚਾਨਾਣੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਰੌਸ਼ਨੀ. ਉਜਾਲਾ. "ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਕਰਿ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਚਾਨਾਣੁ." (ਸੋਰ ਮ:੪) ੩ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਨਣ ੨। ੪ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਚਾਨਣੁ ਹੋਵੈ ਛੋਡੈ ਹਉਮੈ ਮੋਰਾ." (ਮਾਝ ਅ:ਮ: ੩)

ਚਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਂਸ ਦਾ ਧਨੁਖ. ਦੇਖੋ, ਚਪ ਧਾ। ੨ ਦਬਾਉ. ਦਾਬਾ. "ਕਾਲੁ ਨ ਚਾਪੈ ਦੁਖੁ ਨ ਸੰਤਾਪੈ," (ਮਾਝ ਅ:ਮ: ੩) "ਕਾਲੁ ਨ ਚਾਪੈ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਇਤ ਉਤ ਜਾਹਿ ਕਾਲ ਕੇ ਚਾਪੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਾਪਗੁਣ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨੁਖ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਚਿੱਲਾ. ਜ਼ਿਹ.

ਚਾਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਬਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਪ। ੨ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨਾ। ੩ ਪੈਂਡਾ ਕੱਟਣਾ. "ਬਾਟ ਚਾਪੈ ਜਾਤ ਹੈਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਾਪਣੀ. ਚਾਪ (ਧਨੁਖ) ਵਾਲੀ ਸ਼ੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਾਪਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਪਣਾ.

ਚਾਪਨ ਚਾਪਨਾ ਦੇਖੋ, ਚਾਪਣਾ.

ਚਾਪੀ. ਸੰ. ਚਾਪਿਨ. ਵਿ–ਚਾਪ (ਧਨੁਖ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ। ੩ ਚਾਬੀ. ਕੁੰਜੀ। ੪ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ. ਹੱਥ ਨਾਲ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਥਕਿਤ ਹੋਇ ਤਿਹ ਚਾਪੀ ਭਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਵਣ (ਚਰ੍ਵਣ) ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਚਬੀਣਾ. ਦਾਣੇ ਆਦਿ ਅੰਨ.

ਚਾਬਕ ਫ਼ਾ ਚਾਬੁਕ. ਵਿ–ਚੁਸ੍ਤ. ਚਾਲਾਕ। **ਚਾਬਕੁ** ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੋਰੜਾ. ਕਸ਼ਾ. "ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਇ ਚਾਬਕੁ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆ)

ਚਾਬਨ ਚਾਬਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਚਵੰਣ. ਚੱਬਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਬਨੁ.

ਚਾਬਨੁ. ਸੰਗਜਾ–ਚਵੰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਚਬੀਣਾ. "ਹਮ ਕਉ ਚਾਬਨੁ ਉਨ ਕਉ ਰੋਟੀ."(ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਬਨ.

ਚਾਬੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੰਜੀ. ਤਾਲੀ.

ਚਾਬੁਕ. ਦੇਖੋ, ਚਾਬਕ. "ਹਿਚਹਿ ਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਚਾਬੁਕ ਮਾਰਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚਾਬੁਕ ਹਕੇਬ. ਫ਼ਾ ਚਾਬੁਕ ਸਵਾਰ. ਵਿ–ਪੱਕਾ ਘੋੜਚੜ੍ਹਾ. ਸ਼ਹਸਵਾਰ.

ਚਾਬੂ. ਵਿ–ਚੱਬਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੱਬਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਚਬਾਨੇ ਲਾਇਕ. ਜਿਵੇਂ–ਮੱਕੀ ਚਾਬੂ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਚਾਂਭਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਸਤਣਾ. ਸਿਰ ਹੋਣਾ. ਬੇਅਦਬ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਲਨਾ.

ਚਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮੰ. ਚੰਮ. ਤੁਚਾ। ੨ ਢਾਲ. ਸਿਪਰ. "ਚਾਮ ਕੀ ਓਟ ਨਿਵਾਰਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਾਮਕਨ ਚਾਮਕਨਿ ਚਮਕਦੇ ਹਨ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ. "ਚਾਮਕਨਿ ਤਾਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਾਮ ਕੇ ਚਾਕਰ. ਸੁੰਦਰ ਚੰਮ ਵੇਖਕੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਜਾਣ ਵਾਲੇ. ਭਾਵ–ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦਾਸ, ਕਾਮੀ.

ਲੋਭੀ ਲਵਾਰ ਗੱਵਾਰ ਮਹਾਂ ਸਠ
ਭੋਖ ਬਨਾਯ ਚਹੈਂ ਸੁਖ ਧਾਮ ਕੇ,
ਸੀਸ ਮੁੰਡਾਯ ਅਸੀ ਸਮ ਹੋਵਤ
ਬਾਵਾ ਕੇ ਬਾਵਾ ਗੁਲਾਮ ਹੈਂ ਗਾਮ ਕੇ,
ਨਾਹ ਕਬੈ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖ "ਦਾਸ ਜੂ"
ਜੋ ਗੁਰੁਨਿੰਦਕ ਆਨਹੁੰ ਜਾਮ ਕੇ,
ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਮ ਕੋ ਕਾਮ ਕੇ ਨਾਂਹਨ
ਕਾਮ ਕੇ ਕੂਕਰ ਚਾਕਰ ਚਾਮ ਕੇ.

ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਮ ਦੇ ਸਿੱਕੇ. ਚਮੜੇ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਪੈਸੇ. ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਨਿਜਾਮ ਭਿਸ਼ਤੀ ਨੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਡੁਬਦੇ ਬਚਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਪਾਈ. ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਧਾਤੁ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਚੰਮ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ੨ ਭਾਵ–ਮਨਮੰਨੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ. "ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ ਚਲਾਇ ਲਏ ਤੁਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਾਹਿਬੀ ਪਾਇ ਅਜਾਨ ਕਹੁੰ ਤੁ
ਸੁਜਾਨਨ ਹੀ ਕੇ ਬੁਰੇ ਕਹੁੰ ਧਾਵੈ,
ਜੋ ਧਨ ਹਾਥ ਬੁਰੇ ਕੇ ਪਰੈ ਤੁ
ਭਲੇਨ ਹੂੰ ਕੇ ਕਹੁ ਕਾਮ ਨ ਆਵੈ,
ਜੋਗਿ ਬਦੈ ਤੁ ਬਨਾਯਕੈ ਖੱਪਰ
ਚੰਦਨ ਕਾਟ ਬਿਭੂਤ ਬਨਾਵੈ,
ਜੋ ਦਿਨ ਚਾਰ ਮਿਲੈ ਕਹੁੰ ਰਾਜ
ਚਮਾਰ ਤੁ ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ ਚਲਾਵੈ.

ਚਾਮਚੜਿੱਕ. ਸੰ. ਚਮੱਚਟਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਮ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੀ ਚਿੜੀ. ਇਹ ਚਮਗਾਦਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਨੂੰ ਅੰਧੇਰੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਡਕੇ ਮੱਛਰ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਚਾਮਰ. ਸੰਗਜਾ–'ਚਮਰੀ' ਗਊ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ. ਚੌਰ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੋਮਵੱਲਰੀ" ਅਤੇ "ਤੂਣ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ੧੫ ਅੱਖਰ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ. ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਸ਼ਤ੍ਰ ਅਸ਼ਤ੍ਰ ਲੈ ਸਕੋਪ ਬੀਰ ਬੋਲਕੈ ਸਬੈ,
ਕੋਪ ਓਪ ਦੈ ਹਠੀ ਸੁ ਧਾਯਕੈ ਪਰੈ ਤਬੈ,
ਕਾਨ ਕੇ ਪ੍ਮਾਨ ਬਾਨ ਤਾਨ ਤਾਨ ਛੋਰਹੀਂ,
ਜੂਝ ਜੂਝਕੈ ਮਰੈਂ ਨ ਨੈਕ ਮੁੱਖ ਮੋਰਹੀਂ.
(ਕਲਕੀ)

੩ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਚਾਮਰ ਸੇ ਰਣ ਚਿੱਛੁਰ ਸੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਚਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਚਾਮਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਲਯੋ ਤਬੈ ਚੁਕਾਇ ਨਾਥ ਤੋ ਨ ਜਾਨ ਚਾਮਰੰ." ਉਸ ਦਾ ਚਮੜਾ ਉਠਵਾਲਿਆ.

ਚਾਮਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮਰੀ ਗਊ. ਸੁਰਾ ਗਾਇ. Yak. ਇਹ ਤਿੱਬਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਚਾਮਰੋ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮੜਾ. ਚਰਮ. "ਪਵਨਿ ਅਫਾਰ ਤੋਰ ਚਾਮਰੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ.

ਚਾਮਰੰਗ. ਚਿਦ੍ਮਬਰੰ–ਚਿਦੰਬਰੰ ਜਾਂ ਚਿੱਤੰਬਲੰ. ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮਦਰਾਸ ਤੋਂ ਡੇਢ ਸੌ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਅਠਤੀਹਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚਾਮਰੰਗ ਕੇ ਦੇਸ ਮੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੬)

ਚਾਮਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਭਲਨਾ. "ਭਾਮਿਨੀ ਜੋ ਕਾਮਰਤ ਚਾਮਲੀ ਅਪਾਰ ਹੀ." (ਨਾਪ)

ਚਾਮੀਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮੀਕਰ (ਕ੍ਰਿਤਸ਼ੂਰ) ਨਾਮਕ ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪਦਾਰਥ. ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ.

ਚਾਮੁੰਡਾ. ਸੰ. ਚਾਮੁਣ੍ਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ। ੨ ਚੰਡ ਅਤੇ ਮੁੰਡ ਦੋ ਰਾਖਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਇੱਕ ਦੇਵੀ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਤਿਉੜੀ ਪਏ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕਾਲੀ ਅਤੇ ਡਰਾਉਣੀ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਫਾਹੀ ਅਰ ਮੋਢੇ ਤੇ ਇੱਕ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਾਰੀ ਗਦਾ ਸੀ, ਗਲ਼ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਖੱਲ, ਮੂੰਹ ਭਯਾਨਕ ਅੱਡਿਆ ਹੋਇਆ, ਜ਼ੁਬਾਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ, ਅੱਖੀਆਂ ਲਾਲ ਅਤੇ ਕਿਲਕਾਰੇ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੁਰਗਾ ਪਾਸ ਲੈ ਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਾਮੁੰਡਾ" ਰੱਖਦਿੱਤਾ.

ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੰਧਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਸ ਚਾਮੁੰਡਾ ਦਾ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਪਸ਼ੂ ਬਲਿ ਦਿੱਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਯੋਗਿਨੀ। ੪ ਇਲ੍ਹ. ਚੀਲ੍ਹ। ੫ ਗਿਰਝ. ਗਿੱਧ.

ਚਾਮੁੰਡਾਨੰਦਨ. ਚਾਮੁੰਡਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੈਰਵ ਦੇਵਤਾ.

ਚਾਯ. ਸੰ. ਚਾਯ੃. ਧਾ–ਜਾਣਨਾ, ਸਮਝਣਾ, ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ, ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਉ. ਉਮੰਗ. "ਸਦਾ ਚਾਯ ਮੁਖਿ ਮਿਸ੍ਟ ਬਾਣੀ." (ਸ੍ਰਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਚੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਚਾ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤੇ. ਚਾਯ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲ਼ਕੇ ਪੀਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁਣ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਯ ਪੀਣ ਦੀ ਆਦ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਕੱਢੀ ਹੈ. ਚੀਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਯ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਦੇ ਭੌਹਾਂ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ. ਫ਼ਾ ਚਾਯ. ਅੰ. Tea. L. Camellia Thea. ਚਾਯ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਗਰਮ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਿੱਤ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਚਾਰ. ਸੰ. ਚਤੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਹਾਰ. ਚਤੁਰ–੪. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਂਗੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਚਾਰ. ਗੁਪਤਦੂਤ. ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. "ਲੇ ਕਰ ਚਾਰ ਚਲਜੋ ਤਤਕਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਜੇਲ. ਕੈਦਖ਼ਾਨਾ। ੪ ਗਮਨ. ਜਾਣਾ। ੫ ਦਾਸ. ਸੇਵਕ। ੬ ਆਚਾਰ. ਰੀਤਿ. ਰਸਮ। ੭ ਪ੍ਰਚਾਰ. "ਚੇਤ ਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ." (ਅਕਾਲ) ੮ ਚਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ."ਲਖੀ ਤਿਹ ਪਾਵ-ਚਾਰ." (ਰਾਮਾਵ) ਪੈਰਚਾਲ। ੯ ਦੇਖੋ, ਚਾਰੁ। ੧੦ ਅਭਿਚਾਰ (ਮੰਤ੍ਰਪ੍ਰਯੋਗ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਜਬ ਲਗ ਮੰਤ੍ਰਚਾਰ ਤੈਂ ਕਰਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੯੪)

ਚਾਰ ਉਪਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਦਿਸ਼ਾ.

ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣੀਆਂ / ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕ੍ਰਿ–ਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਜੋੜਕੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋਣਾ. ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੇਮਭਰੀ ਨਜਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਨਾ. "ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਰਾਧੇ ਕਹੋਂ ਤੁਮ ਸੋਂ, ਅਬ ਚਾਰ ਭਈ ਤੁ ਬਿਚਾਰ ਨ ਕੀਜੈ." ਅਤੇ "ਚਾਰ ਭਈ ਤੁ ਬਿਚਾਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ? (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਾਰ ਅਗਨਿ / ਚਾਰ ਅਗਨੀਆਂ ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਨਦੀਆਂ। ੨ ਸੰਸ-ਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਗਨਿ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ–

ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਪਕਾਈਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ)

ਜਠਰਾਗਨਿ (ਮੇਦੇ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਾਧਾ ਭੋਜਨ ਹਜਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਦੇਖੋ, ਜਠਰਾਗਨਿ.

ਅਬਿੰਧਨਾਗਨਿ (ਜੋ ਜਲ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਵੜਵਾ ਅਗਨਿ)

ਆਕਰਜਾਗਨਿ, ਅਰਥਾਤ ਖਾਨਿ ਦੀ ਅੱਗ, ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨਾ). ੩ ਵੀਰਖਾ ਅਗਨਿ,ਹੌਸੈ ਅਗਨਿ, ਕ੍ਰੋਧ ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨਿ. "ਚਾਰੇ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰਿ ਮਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿਜਲੁ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੁਕ ਭੀ ਹੈ– "ਹਿੰਸਾ ਹਉਮੈ ਗਤੁ ਗਏ ਨਾਹੀ ਸਹਸਾ ਸੋਗੁ."ਇਸ ਤੋਂ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਸਾ, ਅਭਿ-ਮਾਨ,ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਇਹ ਚਾਰ ਅਗਨੀਆਂ ਹਨ.

ਚਾਰ ਅਚਾਰ. ਚਾਰ ਵਰਣ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਆਚਾਰ. "ਚਾਰ ਅਚਾਰ ਰਹੈ ਉਰਝਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਭ ਅਸੁਭ (ਵਿਹਿਤ ਨਿਸ਼ਿੱਧ) ਕਰਮ.

ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਾਰ ਦਰਜੇ–

(ੳ) ਬ੍ਰਹਮਚਰ੍ਯ, ਅਰਥਾਤ ਜਨੇਊ ਧਾਰਕੇ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ੨੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਰਹਿਣਾ.

(ਅ) ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੁਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ ਦੇਕੇ ਘਰ ਆਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਆਹਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥਜੀਵਨ ੫੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ.

(ੲ) ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਅਥਵਾ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਵਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ ਕਰਨਾ, ਅਰਥਾਤ ਬਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦੇਹੋਏ ਏਕਾਂਤ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ੭੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ ਰਹਿਣਾ.

(ਸ) ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਨ੍ਯਾਸ ਧਾਰਕੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ, ਅਰ ਭਿਖ੍ਯਾ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ. "ਚਾਰ ਵਰਨ ਚਾਰ ਆਸ੍ਰਮ ਹਹਿ, ਜੋ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ਸੋ ਪਰਧਾਨੁ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਚਾਰ ਅੰਗ ਨੀਤਿ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਨੀਤਿ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗ.

ਚਾਰ ਸਾਧਨ. ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਚਾਰ ਉਪਾਉ–ਵਿਵੇਕ, ਵੈਰਾਗ, ਖਟਸੰਪੱਤਿ ਅਤੇ ਮੁਮੁਕ੍ਸ਼ੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ੍ਸਾਧ.

ਚਾਰ ਸਿੱਧਿ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ। ੨ ਧਰਮ,ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਸਿੱਧਿ.

ਚਾਰਹ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਾ.

ਚਾਰਹਸਾਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ ਚਾਰਹਸਾਜ਼ੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੀਲਾ (ਬਹਾਨਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਤਨ ਕਰਨਾ.

ਚਾਰਕ. ਵਿ–ਚਲ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਵਾਹਾ। ੩ ਜਾਸੂਸ. ਦੂਤ.

ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ. "ਵੇਖ ਤੋਰੇਤ ਅੰਜੀਲ ਨੂੰ ਜ਼ੱਬੂਰੇ ਫ਼ੁਰਕਾਨ." (ਮਗੋ) ਦੇਖੋ, ਕਤੇਬ.

ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ. ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਉਪਨਿਸਦ, ਮਨੁ ਅਤੇ ਲਿਖਿਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਚਾਰ ਪਾਪ–ਬ੍ਰਹਮਹਤ੍ਯਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪੀਣਾ, ਚੋਰੀ, ਗੁਰੁਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ।* ੨ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਦਾ ਮਾਰਨਾ, ਗਊਵਧ, ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨਵਧ, ਕ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣਾ. "ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈਲੀ ਘਾਤੁ ਕੰਵਰਾ ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) "ਚਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ ਉਨਿ ਆਪ ਕੀਏ ਹੋਆ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ; ੫) ੩ ਖ਼ਾਲਸਾਮਤ ਅਨੁਸਾਰ–ਮੁੰਡਨ ਕਰਾਉਣਾ, ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ, ਤਮਾਖੂ ਆਦਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਕੁੱਠਾ ਖਾਣਾ, ਇਹ ਮਹਾਨ ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ ਹੰਨ.

ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ ੩.

ਚਾਰਗਾਹ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ੋੜਾ ਅਤੇ ਦੋ ਤਾਰਾਂ ਸੁਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ. ਧਾਤੁ ਦੀ ਸ਼ੁਦਰੀਆਂ ਦੇ ਥਾਂ, ਤੁੰਦ ਦੇ ਬੰਦ ਬੱਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਤਾਰ.

ਚਾਰਚੱਛੁ. ਵਿ–ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚਕ੍ਸ਼ (ਨੇਤ੍ਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਵਧਾਨ. ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ। ੨ ਸੰ. ਚਾਰਚਕ੍ਸ਼ੁ: ਚਾਰ (ਦੂਤ) ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ. ਗੁਪਤ ਦੂਤਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ.

ਚਾਰਚਰਣ / ਚਾਰਚਰਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸ਼ੁ. ਚੁਪਾਇਆ."ਚਾਰਚਰਨ ਕਹਹਿ ਬਹੁ ਆਗਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਚਾਰ ਭਾਗ. ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ। ੩ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਪਗ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ। ੪ ਛੰਦ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ.

ਚਾਰ ਚੋਕੀਆਂ. ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸਮੇਂ ਭਜਨ-ਮੰਡਲੀਆਂ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਥਾਪੀਹੋਈ ਚਾਰ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਰੀਤੀ–

੧ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਚੋਕੀ.

੨ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਚਰਨਕਵਲ ਦੀ ਚੋਕੀ. "ਚਰਨਕਵਲ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਨਿਤ ਧਿਆਏ"–ਸ਼ਬਦ ਗਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

੩ ਸੰਝ ਵੇਲੇ ਰਹਿਰਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਦਰ ਦੀ ਚੋਕੀ. "ਸੋਦਰ ਕੋਹਾ ਸੋ ਘਰ ਕੋਹਾ" ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

੪ ਚਾਰ ਘੜੀ ਰਾਤ ਵੀਤਣ ਪੁਰ ਕਲ੍ਯਾਨ ਦੀ ਚੋਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲ੍ਯਾਨ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

* ਲਿਖਿਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵਾਂ ਪਾਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਪਾਪ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਨੀ.

ਚਾਰਛਿਅ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਛੀ, ਦਸ. "ਇਹ ਬਿਖਿਆ ਦਿਨ ਚਾਰਛਿਅ." (ਬਾਵਨ) ਭਾਵ–ਚੰਦਰੋਜ਼ਾ. ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਲੌਂਦ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਮੌਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦ੍ਲਕੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ–ਜੋ ਇੱਕਰਸ ਨਾ ਰਹੇ.

ਚਾਰਜ. ਦੇਖੋ, ਆਚਾਰਯ.

ਚਾਰਜਸੁਨ੍ਹਾ. ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸੁਕ੍ਰ ੪.

ਚਾਰਜਾਮਾ. ਫ਼ਾ ਚਾਰਜਾਮਹ ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ੀਨ. ਨਮਦੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਕੋਮਲ ਆਸਨ.

ਚਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਸ਼੍ ਦੀ ਕੀਰਤਿ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੱਟ. ਬੰਦੀਜਨ. "ਜਿਸ ਕੋ ਜਸ ਬੇਦ ਪਢੈਂ ਸਮ ਚਾਰਣ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਚਰਣ (ਵਿਚਰਣ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਚੰਚਲ ਚਖ ਚਾਰਣ ਮੱਛ ਬਿਡਾਰਣ." (ਗਜਾਨ) ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਫਿਰਣਾ, ਮੱਛੀ ਦੀ ਚਪਲਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨ੍ਰਿਤ ਵੇਲ ਘੁੰਘਰੂ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹਾਸੀ ਦੇ ਵਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ 'ਚਾਰਣ' ਹੈ। ੫ ਵਿ–ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣੀ.

ਚਾਰਣੀ ਦੋਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੬.

ਚਾਰਣੋ. ਵਿ–ਚਰਣਾਂ ਦਾ. "ਨਾਨਕ ਬਿਰਹੀ ਚਾਰਣੋ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣ.

ਚਾਰ ਤਖਤ. ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਸਿੰਘਾਸਨ. ਅਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਵਿੱਚ, ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ; ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ; ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕੇਸ਼ਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਨੰਦੇੜ ਪਾਸ ਅਬਿਚਲਨਗਰ.

ਚਾਰ ਤਨਖਾਹਾਂ. ਧਰਮਦੰਡ ਯੋਗ੍ਯ ਚਾਰ ਪਾਪ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ ੩.

ਚਾਰ ਤਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਚੌਤਾਲ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਇਸ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਛੀ ਦੀਰਘ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਲਘੁ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਚਾਰ ਆਘਾਤ ਅਤੇ ਦੋ ਖਾਲੀ.

ਇਸ ਦਾ ਬੋਲ–

ਧਾ ਧਾ ਧਿਨਤਾ ਕੱਤਾ ਗੇਦਿਨਤਾ ਤੇ ਟੇਕਤਾ ਗੇਦਿ ਧਿਨ.

ਹੋਰ–

ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕ, ਤਿੰ ਤਾ ਤਿੰ ਤਿੰ, ਧਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕ, ਧਿੰ ਧਾ.

ਚਾਰਦਿਸ਼ਾ. ਪੂਵੰ (ਪੂਰਬ). ਮਸ਼ਰਿਕ੍. East. ਪਸ਼੍ਚਿਮ (ਪੱਛਮ). ਮਗ਼ਰਿਬ. West. ਉੱਤਰ. ਸ਼ੁਮਾਲ. North. ਦਖ਼ਿਣ (ਦੱਖਣ). ਜਨੂਬ. South.

ਚਾਰ ਦਿਨ / ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ / ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਪਰਾਹੁਣਾ / ਚਾਰ ਦਿਨ ਨੌਬਤ ਵਜ਼ਾਉਣੀ / ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਭਾਵ–ਚੰਦ ਰੋਜ਼. ਥੋੜੇ ਦਿਨਾ ਲਈ. ਥੋੜੇ ਦਿਨਾ ਦੀ ਖੇਡ. ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੁਕੂ-ਮਤ ਦਾ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣਾ. "ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕੋ ਪਾਹੁਨੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਚਾਰ ਦਿਨ ਅਪਨੀ ਨਉਬਤਿ ਚਲੇ ਬਜਾਇ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਮਾਨਿਕ ਨਗੀਨਿ ਲਾਲ ਹੀਰਨ ਕੇ ਘੋਲਹਰ
ਦੇਵਨ ਕੇ ਕਾਰੀਗਰ ਆਨਕੈ ਸਜਾਗਏ,
ਪੇਖਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਨਵੇਂ ਖੰਡ ਮੈ ਅਖੰਡ ਓਜ
ਦੇਖਤੇ ਪੁਤਾਪੈਂ ਮਾਰਤੰਡ ਸੇ ਲਜਾਗਏ,
ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਬੀਰ ਏਕੈ ਤੀਰ ਸੋਂ ਚਲਾਏ ਵਜੋਮ
ਚਾਪ ਕੇ ਚਢਾਏ ਖੁੰਡ ਬਾਹਨੀ ਭੁਜਾਗਏ,
"ਕੇਸ਼ਗੀਨਿਹਾਲ"ਕਹਾਂ ਝੂਲਤੇ ਨਿਸਾਨ ਵਾਂਕੇ ?
ਚਾਰ ਦਸੋਂਸ ਆਪਨੀ ਸੁ ਨੌਬਤ ਬਜਾਗਏ.

ਪਾਇ ਪ੍ਰਭੁਤਾਈ ਕਹੁ ਕੀਜਿਯੇ ਭਲਾਈ, ਭਾਈ !
ਛੋਡਿ ਜਦ੍ਧਤਾਈ ਬੈਨ ਮਾਨਿਯੇ ਕਵਿਨ ਕੇ,
ਜਸ ਅਪਜਸ ਰਹਿਜਾਤ ਪੁਹਮੀ ਕੋ ਬੀਚ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁਲਕ ਖਜਾਨਾ ਔਰ ਸ਼ਾਂਬ ਗਜੇ ਕਿਨ ਕੇ,
ਫੁਦ੍ ਛਿਤਿਪਾਲਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਰਾਵੈ ਕੌਨ ?
ਰਾਵਨ ਸੇ ਹੈਗਏ ਤ੍ਰਿਲੋਕਿ ਬਸਿ ਜਿਨ ਕੇ,
ਚੋਬਦਾਰ ਚਾਕਰ ਚਮੂਪਤਿ ਚਮਰ ਕਰੈਂ
ਮੰਦਿਰ ਮਤੰਗ ਯੇ ਤੁਮਾਸ਼ੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਕੇ.

ਚਾਰ ਦੀਵੇ. ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਚਾਰ ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗਧਰਮ. "ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ ਚਹੁ ਹਥਿ ਦੀਏ, ਏਕਾ ਏਕਾ ਵਾਰੀ." (ਬਸੰ. ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਚਾਰ ਵਰਣ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਧਰਮ.

ਚਾਰ ਧੂੰਏ
ਚਾਰ ਧੂੰਨੇ
ਚਾਰ ਧੂਨੇ } ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ.

ਚਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣ। ੨ ਅਹੇੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਚਾਰ ਨਦੀਆਂ. "ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭੁ ਕੋਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆਂ ਅਗਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)
ਹਿੰਸਾ–ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ.
ਹਿਤ (ਮੋਹ)–ਅਗਜਾਨਵਸ਼ਿ ਹੋਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸਨੇਹ.
ਲੋਭ–ਅਯੋਗ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ.
ਕ੍ਰੋਧ–ਅਕਾਰਣ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੜਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪੁਚਾਉਣੀ.

ਚਾਰ ਪਗ. ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਡਾਗ. ਚਾਰ ਅੰਗ–ਸੰਤੋਖ, ਜਤ, ਤਪ, ਨਾਮਕੀਰਤਨ. "ਪਗ ਚਾਰੇ ਧਰਮ ਧਿਆਨ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ–ਸਤ੍ਯ, ਤਪ, ਦਯਾ, ਦਾਨ–ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਪੈਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ.

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ. ਅਰਥ, ਧਰਮ, ਕਾਮ, ਮੋਕ੍ਸ਼.* "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਕੋ ਮਾਂਗੈ। ਸਾਧੂਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਕਾ ਦਾਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਚਾਰ ਪਾਤਕ
ਚਾਰ ਪਾਪ } ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ.

ਚਾਰ ਪੁਰਖ. ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੁਰੁਸ.
"ਨਰ ਏਕ ਅਕੀਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ
ਇਕ ਕੀਨ ਕਰੈ, ਇਕ ਕੀਨ ਜੁ ਜਾਨੈ,
ਏਕ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਭੇਦ ਜਨੈ
ਜੋਊ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ ਅਰਿਕੈ ਤਿਹ ਮਾਨੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਤੇ ਹੀ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਭੀ ਕਰੀਏ, ਤਦ ਭੀ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇ ਬਦਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਥਾਂ ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਰਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ–ਸ਼ਸ਼ਕ, ਹਰਿਣ, ਵ੍ਰਿਸਭ ਅਤੇ ਤੁਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖਜਾਤਿ.

ਚਾਰਪੈਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚਰਣ। ੨ ਦ੍ਵੰਦਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋ ਯੋਧਾ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜੁਟੇਹੋਏ ਦੋ ਸੂਰਮੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪੈਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਨ ਚਾਰਪੈਰ ਭਾਜਿਓ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਚਾਰ ਕ਼ਦਮ. ਚਾਰ ਡਿੰਘ.

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਚਾ.

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਗਤ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤ.

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਭੋਜਨ.

ਚਾਰ ਫਰਿਸ਼ਤੇ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ.

ਚਾਰਬਕਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰ ਹਨ ਵਕ੍ਤ੍ਰ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਭਰਜੇ ਚਾਰਬਕਤ੍ਰੈ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਚਾਰ ਬਰਣ
ਚਾਰ ਬਰਨ } ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਵਰਣ. "ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਾਰਿ ਆਸ੍ਰਮ ਹੈ."(ਕਾਨ ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਮ: ੪)

ਚਾਰਬਾਕ. ਵਿ–ਚੰਚਲ. ਚਾਲਾਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਵਾਕ.

*Prosperity, goodness, success, salvation.

ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ. ਪਰਾ, ਪਸ਼ਯੰਤੀ, ਮਧ੍ਯਮਾ, ਵੈਖਰੀ. ਮੂਲਾਧਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਪਰਾ, ਮੂਲਾਧਾਰ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ ਪਸ਼ਯੰਤੀ, ਹ੍ਰਿਦੇ ਤੋਂ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ ਮਧ੍ਯਮਾ, ਮੁਖ ਤੋਂ ਉੱਚਾਰਣ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ ਵੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ. "ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ਬਾਣੀ ਭੇਦਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ) "ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਹੈਨ–ਪਹਿਲੇ ਪਰਾ, ਦੂਜੀ ਪਸੰਤੀ (ਪਸ਼ਯੰਤੀ), ਤੀਜੀ ਮੱਧਮਾ (ਮਧ੍ਯਮਾ), ਚੌਥੀ ਬੈਖਰੀ (ਵੈਖਰੀ), ਪਰ ਸੋਈ ਬਾਣੀ ਵਿਸੇਖ ਹੈ ਜੋ ਯਕਦਿਲ ਹੋਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ." (ਜਸਭਾਮ)

ਚਾਰ ਬਾਰ ਨਾਇਕ ਪਦ
ਚਾਰ ਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਪਦ
ਚਾਰ ਬਾਰ ਪਤਿ ਪਦ } ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਕਈ ਵਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਯਥਾ– "ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤੰਗ ਭਣੀਜੈ। ਚਾਰ ਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਪਦ ਕੋ ਦੀਜੈ। ਅਰਿਣੀ ਤਾਂਕੇ ਅੰਤ ਬਖਾਨੋ। ਸਭ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਤੁਪਕ ਕੋ ਜਾਨੋ." (੧੨੫੦) ਮਾਤੰਗ ਨ੍ਰਿਪ ਨ੍ਰਿਪ ਨ੍ਰਿਪ ਅਰਿ. ਮਾਤੰਗ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਸ਼ਜਪ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸੈਨਾ,ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. ਇਵੇਂ ਹੀ ਨ੍ਰਿਪ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਤੇ ਨਾਇਕ-ਪਦ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਪਤਿ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕ ੧੨੮੪.

ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ. ਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ਕਤਿ. "ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਬਿਨਸਿਓ ਸਭ ਦੂਆ." (ਬਾਵਨ)

ਚਾਰ ਬਿਨਾਸੀ ਖਟਹਿ ਬਿਨਾਸੀ. (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਚਾਰ ਵਰਣ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਚਾਰ ਵੇਦ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਚਾਰ ਬੀਰ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀਰ ਰਸ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ. ਦਾਨ ਵੀਰ, ਧਰਮ ਵੀਰ, ਦਯਾ ਵੀਰ, ਯੁੱਧ ਵੀਰ. ਦੇਖੋ, ਵੀਰ ੭.

ਚਾਰ ਬੇਦ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਚਾਰਭਈ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣੀਆਂ.

ਚਾਰ ਭੂਖਣ. ਦੇਖੋ, ਭੂਖਣ.

ਚਾਰ ਭੂਖਣ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੂਖਣ.

ਚਾਰ ਮਗਜ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਹਾਰ ਮਗ਼ਜ਼. ਚਾਰ ਗਿਰੀਆਂ, ਜੋ ਸਰਦਾਈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀਆਂ ਹਨ–ਖੱਖੜੀ, ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ, ਕੱਦੂ ਅਤੇ ਤਰਬੂਜ ਦੀ ਗਿਰੀ.

ਚਾਰ ਮਜ਼ਬ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ। ੩ ਨਿਰੀਕਾਰੀ, ਮੂਰਤੀਪੂਜਕ, ਮਾਯਾ (ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ) ਉਪਾਸਕ, ਨਾਸ੍ਤਿਕ.

ਚਾਰ ਮਰੰਤਹ
ਚਾਰ ਮਰੰਤੇ } ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਰੰਤੇ.

ਚਾਰ ਮਾਲਾ. ਚਾਰ ਮਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਤੁਲਸੀ, ਕਮਲਗੱਟਾ ਅਤੇ ਸਫ਼ੇਦ ਚੰਦਨ ਦੀ। ਸ਼ਾਕ੍ਤਿਕਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਲਾਲ ਚੰਦਨ ਦੀ। ਸ਼ੈਵਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਰੁਦ੍ਰਾਕ ਦੀ। ਸੌਰ (ਸੂਰਯ ਉਪਾਸਕਾਂ) ਦੀ ਮਾਲਾ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਦੀ। "ਮਾਲਾ ਮੇਲੀ ਚਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਾਲਾ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਪਨੀਆਂ ਆਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ–ਕਾਸ੍ਠਮਾਲਾ, ਫਲਮਾਲਾ, ਧਾਤੁਮਾਲਾ ਅਤੇ ਰਤਨਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਪਮਾਲਾ.

ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ. ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਕਤਿ.
(੧) ਸਾਲੋਕ੍ਯ. ਆਪਣੇ ਇਸ੍ਟ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ.
(੨) ਸਾਮੀਪ੍ਯ. ਇਸ੍ਟ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਹੋਣਾ.
(੩) ਸਾਰੂਪ੍ਯ. ਇਸ੍ਟ ਦੇ ਤੁਲ੍ਯ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋਣਾ.
(੪) ਸਾਯੁਜ੍ਯ. ਉਪਾਸ੍ਯ ਨਾਲ ਉਪਾਸਕ ਦਾ ਜੁੜ ਜਾਣਾ. "ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ ਚਾਰੈ ਸਿਧਿ ਮਿਲਿਕੈ ਦੂਲਹ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ." (ਮਾਰੂ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਦ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ, ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਚਾਰੇ ਮੁਕਤੀਆਂ ਸਿੱਧ ਹੋਗਈਆਂ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਿ.

ਚਾਰ ਮੰਗਨਾ. ਚਾਰੁ–ਅੰਗਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਖਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਨਚਾਤ ਚਾਰ ਮੰਗਨਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਾਰ ਯਾਰ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਮਿਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ. ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਹਨ ਓਹੀ ਚਾਰ ਯਾਰ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ.

ਚਾਰਯਾਰੀ. ਸ਼ੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੨ ਹ਼ਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਚਾਰ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ। ੩ ਚਾਰ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ.

ਚਾਰ ਵਰਣ
ਚਾਰ ਵਰਨ } ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਵਰ੍ਗ. ਚਾਰ ਜਾਤੀਆਂ.* "ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਖਤ੍ਰੀ ਸ਼ੂਦ ਵੈਸ ਚਾਰਿ ਵਰਨ, ਚਾਰ ਆਸ੍ਰਮ ਹਹਿ, ਜੋ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ਸੋ ਪਰਧਾਨੁ," (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖ੍ਯਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਗੋਰਾ, ਕਾਲਾ ਆਦਿ ਵਰਣ (ਰੰਗ) ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸਨ, ਪਰੰਤੁ ਸਮੇ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਖ਼ਾਸ ਕੁਲ ਦਾ ਰੂਢੀ ਨਾਮ ਹੋਕੇ ਭਿੰਨ ਜਾਤੀ ਥਾਪੀ ਗਈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੨ ਅ: ੪. ਸ੍ਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਇਉਂ ਹਨ–

(ੳ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਛੀ ਕਰਮ ਹਨ–ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯਗ੍ਯ ਕਰਨਾ, ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਲੈਣਾ.

(ਅ) ਛਤ੍ਰੀ (ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ) ਦੇ ਚਾਰ ਕਰਮ ਹਨ–ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਯਗ੍ਯ ਕਰਨਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨੀ.

(ੲ) ਵੈਸ਼ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਰਮ ਹਨ–ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ, ਵਣਿਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨੀ.

(ਸ) ਸ਼ੂਦ੍ ਦਾ ਇੱਕ ਕਰਮ ਹੈ ਕਿ ਤੇਹਾਂ ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ. ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਵਰਣ ਦ੍ਵਿਜ ਕਹੀਦੇ ਹਨ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਜਨਮ ਹਨ, ਇੱਕ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ, ਦੂਜਾ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ. ਸੰਸਕਾਰਜਨਮ ਦਾ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਗਰਭਾਧਾਨ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਅੱਠਵੇਂ, ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ ਦਾ ਗ੍ਯਾਰਵੇਂ,ਵੈਸ਼ਯ ਦਾ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਜਨੇਊ ਸੰਸਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਧਾਰਕੇ ਤਿੰਨੇ ਵਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰ੍ਯ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵੇਦ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰ੍ਯ ਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਡੰਡਾ (ਦੰਡ)ਚੋਟੀ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਢੱਕ(ਪਲਾਸ਼)ਜਾਂ ਬਿੱਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਨੇਊ ਕਪਾਸ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ ਦਾ ਡੰਡਾ ਬਰੋਟੇ ਦਾ ਮੱਥੇ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਅਲਸੀ ਦੀ ਸਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਸ਼ਯ ਦਾ ਦੰਡ ਗੁੱਲਰ ਦਾ ਮੁਖ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਅਰ ਜਨੇਊ ਉੱਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਚਰਮ,ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ ਨੂੰ ਲਾਲ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਖਲੜੀ, ਵੈਸ਼ਯ ਨੂੰ ਗਊ ਅਥਵਾ ਬਕਰੇ ਦਾ ਚਰਮ ਓਢਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਰ੍ਮੀ, ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਵਰ੍ਮੀ, ਵੈਸ਼ਯ ਦੇ ਗੁਪ੍ਤ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾਸ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਵ੍ਰਿੱਧ ਗੌਤਮਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ–ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਹੀ ਵਰਣ ਹਨ. ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਜੋ ਭਾਵ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵਰਣ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਗਰਬ, ਵੈਰ, ਦੰਭ ਆਦਿ ਭਾਵ ਛਤ੍ਰੀ ਹਨ; ਛਲ, ਚੁਗਲੀ, ਝੂਠ ਆਦਿ ਭਾਵ ਵੈਸ਼ਯ ਹਨ; ਆਲਸ, ਝਗੜਾ, ਕਾਇਰਤਾ, ਡਰ, ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਆਦਿ ਸ਼ੂਦ੍ ਹਨ. ਜੋ ਵੇਦਪਾਠੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਾਇਰਤਾ, ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਆਦਿ ਭਾਵ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ,ਤਦ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੂਦ੍ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਐਸੇਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਬਾਬਤ ਸਮਝੋ.

* ਯਜੁਰ੍ਵੇਦ ਅ: ੧੩ ਦੇ ੧੧ ਵੇਂ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ–
ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋऽਸ੍ਯ ਮੁਖਮਾਸੀਦ੍ਬਾਹੂ ਰਾਜਨ੍ਯः ਕ੍ਰੁਤः।
ਉਰੂ ਤਦਸ੍ਯ ਯਦ੍ਵੈਸ਼੍ਯः ਪਦ੍ਭ੍ਯਾਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰੋऽਜਾਯਤ ॥
ਅਰਥਾਤ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਇਸ (ਪਰਮਾਤ੍ਮਾ) ਦਾ ਮੁਖ ਹੋਇਆ, ਬਾਂਹ ਛਤ੍ਰੀ ਕੀਤਾ, ਵੈਸ਼੍ਯ ਇਸ ਦਾ ਪੇਟ ਹੈ, ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਹਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਵਣ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ—"ਚਾਰ ਵਰਣ ਇਕਵਰਣ ਕਰਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਜਾਤਿ.

ਚਾਰਵਾਕ. ਸੰ, ਚਾਵੀਕ, ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦਾ ਚੇਲਾ ਇੱਕ ਮੁਨਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਸ੍ਰਿਕਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਰ "ਚਾਰਵਾਕ ਦਰਸ਼ਨ" ਰਚਿਆ. ਚਾਰਵਾਕ ਮਤ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਹ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕੋਈ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ. ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਭੋਗਣਾ ਹੀ ਮੁੱਖ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਜਕ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ. ਚਾਰ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਅਤੇ ਚੈਤਨਜ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਪੁਨਰਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੋਕਾਯਤ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਕਪਟਵੇਖ ਧਾਰਕੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਚਾਰ ਵਾਣੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ.

ਚਾਰਵੇਦ. ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਪੁਸ੍ਰਕ. ਰਿਗ੍, ਸਾਮ, ਯਜੁਰ੍ ਅਤੇ ਅਥਰਵ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਚਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ—ਚਯੀਂ. ਆਚਾਰ. "ਮਹਾ ਨਿਰਮਲ ਚਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਚਰਨ (ਖਾਣ) ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ। ੩ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੪ ਫ਼ਾ چارہ ਚਾਰਹ. ਸਹਾਇਤਾ। ੫ ਉਪਾਉ. ਯਤਨ. "ਜਿਉ ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਤਿਉ ਰਹਾ ਅਵਰ ਨਹੀ ਚਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੬ ਵਸ਼. ਜ਼ੋਰ. "ਜਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਚਾਰਾ."(ਸੁਖਮਨੀ)

ਚਾਰਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ—ਚਾਰਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਵਿ—ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀ.

ਚਾਰਿ. ਚਾਰੋਂ. ਚਾਰੇ. "ਜੇ ਵੇਦ ਪੜਹਿ ਜੁਗ ਚਾਰਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਚਹਾਰ. ਚਤ੍ਵਾਰ. "ਚਾਰਿ ਪੁਕਾਰਹਿ ਨਾ ਤੂ ਮਾਨਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਚਾਰਿਓ / **ਚਾਰਿਆ** } ਚੜ੍ਹਾਇਆ. "ਹਰਿ ਚਾਰਿਓ ਰੰਗ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ੨ ਚਰਾਇਆ. ਚੁਗਾਇਆ.

ਚਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਚੁਗ਼ਲੀ। ੨ ਚਯੀਂ. ਆਚਾਰ. ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਵਡਾਈ ਚਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰ.ਵਾਸਿ. ਪਿਆਦਾ. ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ। ੪ ਵਿ—ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਦੱਲੀ (ਕੁੱਟਨੀ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਚਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸਤਰ ਛੋਡ ਆਈ ਕਜੋਂ ਚਾਰੀ ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੧) ੬ ਚਲਦਾ (ਚਲਤਾ) ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਚਾਰੀ ਹੈ. "ਨਾ ਹਮਰੋ ਬਸ ਚਾਰੀ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਸਾਡਾ ਬਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ.

ਚਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਚਾਰੁ ?" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਗੁਰਿ ਮੇਲੀ ਗੁਣ ਚਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਜਾ—ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ। ੪ ਰੁਕਮਿਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੫ ਕੇਸਰ. ਜ਼ਾਫ਼ਰਾਨ. ਕਸ਼ਮੀਰਜ.

ਚਾਰੁਚਕੁ / **ਚਾਰੁਚੱਛੁ** / **ਚਾਰੁਨੇਤ੍ਰ** } ਵਿ—ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਚਕੁ (ਨੇਤ੍ਰ). ਮਨੋਹਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਮ੍ਰਿਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਾਰੁਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ੋਕ ੬.

ਚਾਰੇ. ਚੜ੍ਹਾਵੇ. ਅਰਪੇ. ਅਰਚਨ ਕਰੇ. "ਘਸਿ ਜਪੇ ਨਾਮ ਲੈ ਤੁਝਹਿ ਕਉ ਚਾਰੇ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ ਹੀ. "ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਮੁਖਾਗਰ ਪਾਨਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਚਰਾਵੇ. ਚੁਗਾਵੇ। ੪ ਸੰ. ਚਰੁ. ਸੰਗਜਾ—ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਚਾਰਿ ਨਦੀਆ ਅਗਨੀ ਤਨਿ ਚਾਰੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ਹਿੰਸਾ, ਮੋਹ, ਲੋਭ, ਕ੍ਰੋਧ ਚਾਰ ਅਗਨਿਨਦੀਆਂ ਤਨ (ਸ਼ਰੀਰ) ਨੂੰ ਚਰੁ ਵਾਂਙ ਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ.

ਚਾਰੇ ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਅਗਨਿ.

ਚਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ.

ਚਾਰੇ ਕੁੰਟਾਂ / **ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ** } ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ.

ਚਾਰੇ ਜਾਗੇ ਚਹੁ ਜੁਗੀ. ਵਾ—ਚਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰਾਮੀ ਗਜਾਨ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਚਾਰ ਯੁਗ (ਸਮਿਆਂ) ਵਿੱਚ, ਹੁਣ ਪੰਜਵਾਂ ਆਯਣ (ਸਰੂਪ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਦੀਵੇ.

ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਧਰੰਮ ਦੇ. (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਪਗ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ.

ਚਾਰੋ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਾ.

ਚਾਲ. ਸੰਗਜਾ—ਗਤਿ. ਗਮਨ। ੨ ਆਚਰਣ. ਰੀਤਿ. ਮਯੀਂਦਾ. "ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਸਚੀ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਤਿ.

ਚਾਲਸਉ. ਚਲਸਾਂ. ਚੱਲਾਂਗਾ.

ਚਾਲਸਿ. ਚਲੇਗਾ. "ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲਸਿ ਤੇਰੇ ਧਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਚਾਲਕ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ. ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.

ਚਾਲ ਚਲਨ. ਸੰਗਜਾ—ਆਚਾਰਵਿਹਾਰ. ਰੀਤਿ ਰਿਵਾਜ. ਚਰਿਤ੍ਰ. ਕਰਤੂਤ.

ਚਾਲਤ. ਚਲਦਾ. ਗਮਨ ਕਰਤਾ. "ਚਾਲਤ ਬੈਸਤ ਸੋਵਤ ਹਰਿਜਸ."(ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਲਦੇ ਹੋਏ.

ਚਾਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਤਿ. ਗਮਨ. ਤੁਰਨਾ.

ਚਾਲਨਹਾਰ / **ਚਾਲਨਹਾਰੁ** } ਵਿ—ਚਲਣਵਾਲਾ. ਅਸ੍ਥਿਰ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ.

ਚਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ—ਪ੍ਰਸਥਾਨ. ਰਵਾਨਗੀ। ੨ ਰਿਵਾਜ. ਦਸ੍ਤੂਰ.

ਚਾਲਾਕ. ਫ਼ਾ چالاک ਵਿ—ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ। ੨ ਚੰਚਲ. ਚਪਲ.

ਚਾਲਾਕਦਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ چالاک دست ਵਿ—ਫੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਛੇਤੀ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਚਾਲਾਕੀ. ਫ਼ਾ چالاکی ਸੰਗਜਾ—ਚਤੁਰਾਈ। ੨ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ। ੩ ਫੁਰਤੀ.

ਚਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ—ਚਾਲੀਸ. ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ—੪੦। ੨ ਡਾਟ ਲਾਉਣ ਦਾ ਢਾਂਚਾ। ੩ ਰੀਤੀ. ਚਾਲ. ਮਯੀਂਦਾ. "ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ, ਚਲਹੁ ਗੁਰਚਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੪ ਚੱਲੀ. ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਈ. "ਕਥਾ ਪੁਨੀਤ ਨ ਚਾਲੀ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ)

ਚਾਲੀਸ. ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ—੪੦.

ਚਾਲੀਸਾ. ਸੰਗਜਾ—ਚਾਲੀਸ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਚਾਲੀ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ। ੩ ਚਾਲੀਸਵੇਂ ਦਿਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਇਤ ਗੰਗਾ ਨੇ ਕਰ ਚਾਲੀਸਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਚਾਲੀਸ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜਪ-ਪ੍ਰਯੋਗ. "ਇਕ ਚਾਲੀਸਾ ਜੇ ਤੁਮ ਕਰੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਵਿ—ਚਾਲੀਸਵਾਂ.

ਚਾਲੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚਾਲੀਸ.

ਚਾਲੀਮੁਕਤੇ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤੇ.

ਚਾਲੂ. ਵਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ. ਅਸ੍ਥਿਰ. ਨਾਪਾਇਦਾਰ.

ਚਾਲੂਕਜ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲੰਕੀ.

ਚਾਵ. ਸੰਗਜਾ—ਚਾਉ. ਉਮੰਗ. "ਚਾਵ ਮੰਗਲ ਰਸ ਭਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ.

ਚਾਵੜ / **ਚਾਵੜਾ** } ਦੇਖੋ, ਚਾਮੁੰਡਾ.

ਚਾਵਰ. ਸੰਗਜਾ—ਚਾਵਲ. ਤੰਡੁਲ. "ਚਾਵਰ ਡਾਰਤ ਰੀਝ ਨ ਜੈਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੨ ਚਾਵੜ. ਚੌੜ. ਚਪਲਤਾ. ਇੱਲਤ। ੩ ਚਾਮਰ. ਚੌਰ। ੪ ਸੰ. ਚਾਮਰਿਕ. ਚੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚੌਰਬਰਦਾਰ. "ਛਤ੍ਰ ਨ ਪਤ੍ਰ ਨ ਚਉਰ ਨ ਚਾਵਰ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਚਾਵਲ. ਸੰਗਜਾ—ਧਾਨ ਦਾ ਬੀਜ. ਤੰਡੁਲ. ਚੌਲ. ਚਾਉਲ. "ਚਾਵਲ ਕਾਰਣੇ ਤੁਖ ਕਹੁ ਮੁਹਲੀ ਲਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:੫) ਤੁਖ ਕਾਰਣੇ ਚਾਵਲ ਕੋ ਮੁਹਲੀ.

ਚਾਵਲਾ. ਵਿ—ਚਾਉਵਾਲਾ। ੨ ਉਮੰਗ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਰਣ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ ਚਾਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਸੰਗਜਾ—ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਮਾਸ਼ (ਮਾਹਾਂ) ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਫਲੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. L. Dolichos Sinesis। ੪ ਅਰੋੜਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਚਾਵਲਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਹੈ.

ਚਾਵਲੀ ਮਸ਼ਾਇਕ / **ਚਾਵਲੀ ਮਸ਼ਾਯਖ਼** } ਜਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ, ਤਸੀਲ ਮੈਲਸੀ, ਬਾਣਾ ਸਾਹੋਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਚਿਸ਼ਤੀਆਂ" ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ੧੬ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰਰੀਬ ਹੈ. ਦੂਜੇ ਰਸਤੇ "ਮੀਆਂ ਚੰਨੂ" ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਸਾਧਾਰਣ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ.

ਚਾਵੜ. ਸੰਗਜਾ— ਚਪਲਤਾ. ਇੱਲਤ. ਚੌੜ.

ਚਾਵੜਾ / **ਚਾਵੰਡਾ** } ਦੇਖੋ, ਚਾਮੁੰਡਾ.

ਚਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਧਕੇਲਣਾ। ੩ ਪਹਿਰਾਉਣਾ। ੪ ਚੁਲ੍ਹੇ ਉੱਪਰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਰੱਖਣਾ। ੫ ਭੇਟਾ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ.

ਚਾੜੀ. ਸੰਗਜਾ—ਚਾਟ. ਰਿਸ਼ਵਤ. "ਲੋਕ ਮੁਹਾਵਹਿ ਚਾੜੀ ਖਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਚਾਟੁਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ. ਝੂਠੀ ਉਪਮਾਂ. "ਲਾੜੀ ਚਾੜੀ ਲਾਇਤਬਾਰੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਲਾੜੀ ਚਾੜੀ.

ਚਾੜੇ / **ਚਾੜੇਹ** } ਦੇਖੋ, ਚਾੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਵਿ—ਚੜ੍ਹਕੇ.ਵਧੀਆ. "ਹਿਕ ਦੂ ਹਿਕਿ ਚਾੜੇ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ:੫) ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਧਕੇ.

ਚਿ. ਸੰ. ਧਾ—ਢੂੰਢਣਾ, ਇੱਕਠਾ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨਾ, ਗਿਲਾਨੀ ਕਰਨਾ, ਦੇਖਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ چہ ਕਜਾ. ਕੀ. ਕਿਸ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਾਰ.

ਚਿਉੜਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿੜਵਾ.

ਚਿਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ چشت ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਚਿੰਸਤ. ਚਿੰਘਾਰਦਾ. ਚਿੰਕਾਰ ਕਰਦਾ. "ਚਿੰਸਤ ਹੈ ਬਰ ਚਿੰਸਤ ਬਾਰਨ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਘੋੜੇ ਹਿਣਕਦੇ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਚਿੰਘਾਰਦੇ ਹਨ.

ਚਿਸ਼ਤੀ. ਵਿ—ਚਿਸ਼ਤ ਨਗਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. ਦੇਖੋ. ਚਿਸ਼ਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ— ਅਬੂ ਇਸ਼ਾਕ ਚਿਸ਼ਤਨਿਵਾਸੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ. ਇਹ ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਜਮਾਤ ਹੈ.

ਚਿੰਸਨ. ਸੰਗਜਾ—ਹਾਥੀ ਦਾ ਚਿੰਘਾਰਨਾ. ਚੀਕਣਾ.

ਚਿਹ. ਸੰਗਜਾ—ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ. "ਸਤੀ ਪੁਕਾਰੈ ਚਿਹ ਚੜੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਜਿਦ. ਹਠ। ੩ ਫ਼ਾ چہ ਕਜਾ—ਕੀ.

ਚਿਹਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਾ.

ਚਿਹਨ / **ਚਿਹਨੁ** } ਸੰ. ਚਿੰਨ੍ਹ.ਸੰਗਜਾ—ਝੰਡਾ. ਧੁਜਾ। ੨ ਦਾਗ਼. ਲਾਂਛਨ। ੩ ਲੱਛਣ. ਅਲਾਮਤ. "ਸੋਹਾਗਣਿ ਕਾ ਕਿਆ ਚਿਹਨੁ ਹੈ ?" (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੪ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਣ ਜਾਤਿ."(ਜਾਪੁ)"ਤੂੰ ਵਰਨਾ ਚਿਹਨਾ ਬਾਹਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਚਿਹਰ. ਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ. "ਵੋ ਗੁਲਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ?" (ਰਾਮਾਵ) ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ?

ਚਿਹਰਾ. ਫ਼ਾ چہرہ ਸੰਗਜਾ—ਮੁਖ (Face). ੨ ਛਬਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ੋਭਾ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਹੁਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਣਾ.

ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚਕ੍ਰ ਨੋਕਰ ਰੱਖਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖਣੇ.

ਚਿਹਰੇਸ਼ਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਚੇਹਰੇਸ਼ਾਹੀ.

ਚਿਹਲ. ਫ਼ਾ ਚਿਹਲ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਲੀ. ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ-੪੦.

ਚਿਹਲਕ਼ਦਮੀ. ਫ਼ਾ ਚਿਹਲਕ਼ਦਮੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ਼ਬਰ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਕ਼ਦਮ ਪਿੱਛੇ ਹਟਕੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਚਾਲੀ ਕ਼ਦਮ ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਹੱਕ਼ ਵਿੱਚ ਦੁਆ ਮੰਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮਿਸ਼ਕਾਤ। ੨ ਭਾਵ–ਟਹਿਲਣਾ.

ਚਿਹਲਤਨਾ. ਫ਼ਾ ਚਿਹਲਤਨ ਉਹ ਚਾਲੀ ਆਦਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਬਦਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦਾਲ.

ਚਿਹਲਨਰ. ਚਾਲੀ ਮਨੁੱਖ. ਚਾਲੀ ਜੋਧਾ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਚਾਲੀ ਧਰਮਵੀਰ.

ਚਿਹਲਬਾਜੀ. ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਖੇਡ। ੨ ਚੋਹਲ-ਬਾਜੀ. ਦਿਲਲਗੀ. ਦੇਖੋ, ਚੋਹਲ. "ਖਲਕ ਚਿਹਲ-ਬਾਜੀ ਨ ਕੀਨਾ ਸਨੇਹ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚਿਹਲੀ. ਵਿ–ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਖਚਿਹਲੀ.

ਚਿਹਾ. ਫ਼ਾ ਚਿਹਾ ਕੀ. ਕਯਾ.

ਚਿਕ. ਤੁ ਚਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਪਤ੍ਲੀਆਂ ਛਟੀਆਂ ਦਾ ਝਰੋਖੇਦਾਰ ਪੜਦਾ, ਜੋ ਦਰਵਾਜੇ ਅੱਗੇ ਲਟਕਾਈਦਾ ਹੈ. "ਚਿਕਨ ਝਰੋਖੇ ਲਗੇ ਘਨੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਅੰ. Cheque. ਹੁੰਡੀ. ਟੋਂਕ.

ਚਿਕਣ ਸੰ. ਚਿਕ੍ਣ. ਵਿ–ਚਿਕਨਾ. ਚੰਧਾ. ਕੋਮਲ.

ਚਿਕਣਾ ਸ੍ਨਿਗਧ. ਸਾਫ਼.

ਚਿੰਕਣੀ. ਵਿ–ਚੀਕਣਵਾਲੀ. ਚਿੰਘਾਰਨਵਾਲੀ. ਚੀਤ-ਕਾਰ ਕਰਨਵਾਲੀ.

ਚਿਕਦ. ਫ਼ਾ ਚਿਕਦ ਟਪਕਦਾ ਹੈ. ਚੁਇੰਦਾ ਹੈ. ਟਪਕੇਗਾ. ਟਪਕੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਚਕੀਦਨ ਹੈ.

ਚਿਕਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣ। ੨ ਫ਼ਾ ਚਿਕਨ ਕਸ਼ੀਦਾ। ੩ ਕਸ਼ੀਦੇ ਵਾਲਾ ਵਸਤ੍.

ਚਿਕਨਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਕ੍ਣਤਾ. ਚਿਕਨਾਪਨ.

ਚਿਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣਾ.

ਚਿਕਨਿ ਵਿ–ਬਾਂਕਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਅਤੇ

ਚਿਕਨਿਯਾ ਚਿਕਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਯੌਂ ਛਲ ਛੈਲਿ ਚਿਕਨਿ ਸਨ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੪੫)

ਚਿਕਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕੁਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਕੜ.

ਚਿਕੜ. ਸੰ. ਚਿਕਿਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਾਰਾ. ਕੀਚ. ਪੰਕ.

ਚਿਕੜਿ. ਚਿੱਕੜ (ਗਾਰੇ) ਨਾਲ. "ਚਿਕੜਿ ਲਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾਂ ਤੁਟੈ ਪਥਰਬੰਧ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਚਿੱਕੜ (ਗਾਰੇ) ਵਿੱਚ.

ਚਿਕੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਗਾਰਾ ਜੋ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਇੱਕ ਲੱਕੜ, ਜੋ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਬਹੁਤ ਚਿਕਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕੰਘੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਚਿਕਾਰ. ਫ਼ਾ ਚਿਕਾਰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਾਰਜ. ਕਿਸ ਕੰਮ. "ਤਬ ਚਿਕਾਰੇ ਬਿਦਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਚਿੰਕਾਰ. ਸੰ. ਚੀਤ੍ਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੀਕ੍ਣਾ (ਚੀਕਣ) ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਚਿੱਲਾਹਟ। ੨ ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਚਿੰਘਾਰ.

ਚਿਕਾਰਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਤਾਰਦਾਰ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ

ਚਿੰਕਾਰਾ ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੰਜ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗਜ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਰੱਤਾ ਹਰਿਣ. ਲਾਲ ਮ੍ਰਿਗ. ਇਹ ਦੌੜਨ ਸਮੇਂ ਚੀਤਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੇਤਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਛਿਕ੍ਕਾਰ–ਛਿੱਕਾਰ.

ਚਿਕਿਤਸਕ. ਸੰ. ਚਿਕਿਤ੍ਸਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਕਿਤਸਾ (ਰੋਗ ਦੂਰਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੈਦ੍ਯ.

ਚਿਕਿਤਸਾ. ਸੰ. ਚਿਕਿਤ੍ਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇ਼ਲਾਜ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵੈਦ੍ਯਗੀ. ਵੈਦ੍ਯਕ.

ਚਿਕੀਰਸਾ ਸੰ. ਚਿਕੀਰ੍ਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ

ਚਿਕੀਰਖਾ ਇੱਛਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਖ਼ਾਹਿਸ਼.

ਚਿਕੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੇਸ਼. ਸਿਰ ਦੇ ਰੋਮ। ੨ ਪੇਟ-ਬਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ। ੩ ਛਛੂੰਦਰ. ਚਹੂੰਧਰ। ੪ ਕਾਟੋ. ਗਿਲਹਰੀ. ਗਾਲ੍ਹੜ.

ਚਿਕ੍ਣ ਚਿਕਣਾ. ਚੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣ. "ਚਿਕ੍ਨ

ਚਿਕ੍ਨ ਬਾਸਨ ਬੂੰਦ ਜਿਮ ਛੁਈ ਨ ਮਨ ਕਛੁ ਲਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚਿਖ ਸੰ. ਚਿਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਰਦਾ ਦਾਹ ਕਰਨ ਲਈ

ਚਿਖਾ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਚਿਣਿਆਹੋਇਆ ਢੇਰ. ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਛਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੱਕੜ ਚਿਤਾ ਲਈ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਰ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਚਿਤਾ ਪੁਰ ਮੁਧਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਮੂੰਹ ਲੇਟਾਉਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਚਿਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਲੱਕੜ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਚਿੰਗਾਰੀ ਦੇਖੋ, ਚਿਨਗਾਰੀ.

ਚਿੰਗਿਆੜੀ

ਚਿੰਘਾਰ ਦੇਖੋ, ਚਿੰਕਾਰ. ਕੂਕ. ਪੁਕਾਰ.

ਚਿੰਘਿਆੜ "ਚੀਟੀ ਕੀ ਚਿੰਘਾਰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੁਨਿਅਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਚਿਚੜ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਮਕ੍ਰਿਮਿ. ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ

ਚਿਚੜੀ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਤੁਚਾ (ਖੱਲ) ਨਾਲ ਚਿਮਟਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (tick). ੨ ਗੁਣ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਔਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਚਚਿੰਕਾ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ. "ਚਿਚੜੀ ਚਾਵਡਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਚਿੰਚਾ. ਸੰ. ਚਿਞ੍ਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਮਲੀ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ.

ਚਿੱਚੜ ਦੇਖੋ, ਚਿਚੜ–ਚਿਚੜੀ.

ਚਿੱਚੜੀ

ਚਿੱਛਰ ਦੇਖੋ, ਚਛ੍ਰਾਸੁਰ. "ਬਲੀ ਚਾਮਰੇਵੈ। ਹਠੀ

ਚਿੱਛੁਰ ਚਿੱਛੁਰੇਵੈ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਚਿੰਜੁ ਸੰ. ਚਞ੍ਚੁ–ਚੰਚੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁੰਜ. ਚੋਂਚ. "ਚਿੰਜੁ

ਚਿੰਜੁ ਭਰੀ ਗੰਧੀ ਆਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਚਿੰਜੁ ਬੋੜਨਿ ਨ ਪੀਵਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚਿਟ. ਸੰ. ਚਿਟ੍. ਧਾ–ਸੇਵਕ ਹੋਣਾ, ਦਾਸ ਬਣਨਾ.

ਚਿਟਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਟ ਚਿਟ ਧੁਨੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਛਿਟਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਚਿਟਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਯਥਾ–"ਚਿਟਕਾਰਨ ਸੋਂ ਭਿਰਹੈਂ ਤਿਹ ਜਾ." (੫੦੨) ਪਾਣੀ ਦੇ ਛੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਭਿੜਦੇ ਹਨ.

ਚਿਟਵਾ ਵਿ–ਚਿੱਟਾ. ਚਿੱਟੀ. ਉੱਜਲ. "ਮਨਹੁ

ਚਿਟਵੀ ਕੁਸੁਧਾ ਕਾਲੀਆ ਬਾਹਰਿ ਚਿਟਵੀਆਹ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਚਿਟਾ. ਵਿ–ਸਫ਼ੇਦ. ਨਿਰਮਲ. ਉੱਜਲ. "ਚਿਟੇ ਜਿਨ ਕੇ ਕਪੜੇ ਮੈਲੇ ਚਿਤੁ ਕਠੋਰ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੧)

ਚਿਟਾਨ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਨ.

ਚਿੱਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਟਾ.

ਚਿੱਟੇ ਬਾਜ਼ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਬਾਜ਼ ਹੱਥ ਤੇ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਸ਼ੇਤ ਬਾਜ਼ ਵਾਲਾ. ਬੱਗੇ ਬਾਜ਼ ਵਾਲਾ.

ਨੀਚ ਨੀਚ ਆਖਕੇ ਅਛੂਤ ਦੁਰਕਾਰਿਆਂ ਨੂੰ
ਕੌਣ ਚੁੱਕ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਂਙ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦਾ ?
ਇੱਕ ਘਰ ਹੋਣ ਜਿੱਥੇ ਬਾਰਾਂ ਚੁਲ੍ਹੇ ਵੱਖ ਵੱਖ
ਕੌਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਭਾਂਡੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆਉਂਦਾ ?
ਬਿਨਾ ਘਰ ਧਰ ਜੇੜ੍ਹੇ ਫਿਰਨ ਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ਹਰਿ
ਕੌਣ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬਹਾਉਂਦਾ ?
ਹੁੰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਚਿੜੇ ਬਾਜ਼ ਗਿੱਦੜ ਬਬਰ ਸ਼ੇਰ
ਚਿੱਟੇ ਬਾਜ਼ਵਾਲਾ ਜੇ ਨਾ ਜਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ?

ਚਿੱਠਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਨਖ਼ਾਹ ਦਾ ਹਿਸਾਬ. ਬਰਾਵ੍ਰਦ। ੨ ਲੰਮੀ ਚਿੱਠੀ. "ਚਿੱਠਾ ਖੋਲ ਜਾਨ ਸਭ ਆਸਯ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਕਾਗਜ.

ਚਿੱਠੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਖ਼ਤ੍. ਨਾਮਹ.

ਚਿੰਡੋਲ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡੋਲ.

ਚਿਣਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਗਾਰੀ. ਅਗਨੀ ਦਾ ਜ਼ਰਰਾ. ਸ੍ਫੁਲਿੰਗ. ਚਿਣਗ। ੨ ਇੱਕ ਮੁੜ੍ਹੇਰੂ. ਦੇਖੋ, ਚਿਨਗ ੨.

ਚਿਣਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਣਾਈ. ਉਸਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਣਨਾ.

ਚਿਣਨਾ. ਸੰ. ਚਯਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਸਾਰੀ ਕਰਨੀ. ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਗਾਰੇ ਚੂੰਨੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਇ਼ਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਚਿੰਣਕੇ ਢੇਰ ਲਾਉਣਾ.

ਚਿਤ. ਸੰ. ਚਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਰੇ ਚਿਤ, ਚੇਤਸਿ ਕੀਨ ਦਇਆਲ ?" (ਆਸਾ ਪੰਨਾ) ੨ ਸੰ. ਚਿਤ. ਧਾ–ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਯਾਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ੍ਯਾਨ. ਚੇਤਨਾ। ੪ ਵਿ–ਚਿੰਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਢੱਕਿਆਹੋਇਆ। ੬ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਿਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨ ੧੧। ੭ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤ ੨। ੮ ਚਿਤਵਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖਣ-ਸਾਰ. "ਲੀਨੋ ਮਨ ਮੇਰੋ ਹਰ ਨੈਨਕੋਰ ਚਿਤਹੀ." (ਚੰਡੀ ੧)ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਮਨ ਹਰਲੀਨੋ.

ਚਿੰਤ. ਸੰ. ਚਿਨ੍ਤ. ਧਾ–ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਸਮਰਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ. "ਚਿੰਤ ਗਈ ਲਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਏ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਈਰਖਾ. ਹਸਦ. "ਹਮ ਨਾਹੀ ਚਿੰਤ ਪਰਾਈ ਚੁਖ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਚਿਤਉਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜ.

ਚਿੰਤਕ. ਵਿ–ਚਿਤਵਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ.

ਚਿਤਕਬਰਾ. ਵਿ–ਚਿਤ੍ ਕਬੁੱਰ. ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ.

ਚਿਤਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. "ਤਜਿ ਚਿਤ੍ਰੈ ਚੇਤਹੁ ਚਿਤਕਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ਚਿਤ੍ ਜਗਤ, ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਕਰਤਾਰ.

ਚਿਤਕਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ. ਮੁਸੱਵਰੀ। ੨ ਚਿਤ੍ਰ-ਕਾਰ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤਕਾਰ.

ਚਿਤਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ. "ਚਿਤਗੁਪਤ ਕਰਮਹਿ ਜਾਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ਕਰਮ ਹੀ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਹਨ.

ਚਿਤਚਰਨ. ਵਿ–ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ. "ਚਿਤਚਰਨ ਨਾਮ." (ਜਾਪੁ)

ਚਿਤਚਾਰ. ਵਿ–ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਨ-ਭਾਵਨ.

ਚਿਤਚੋਰ. ਵਿ–ਚਿੱਤ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮਨਹਰ.

ਚਿੰਤਤ. ਸੰ. ਚਿੰਤਿਤ. ਵਿ–ਚਿਤਵਿਆ. "ਮਨਚਿੰਤਤ ਸਗਲੇ ਫਲ ਪਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੰਤਾਤੁਰ. ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ. "ਚਿੰਤਤ ਹੀ ਦੀਸੈ ਸਭੁਕੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਚਿਤਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਨ। ੨ ਸੰ. ਚੇਤਨ. "ਕਹਾਂ ਚਿਤਨ ਕੀ ਚੇਸਟਾ ?" (ਅਕਾਲ)

ਚਿੰਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮਰਣ. ਵਿਚਾਰ. ਧ੍ਯਾਨ. "ਸੁਭਚਿੰਤਨ ਗੋਬਿੰਦਰਮਣ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਚਿੰਤਪੂਰਣੀ ਚਿੰਤਾਪੂਰਣੀ.ਹਿੰਦੂਮੁਸ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ

ਚਿੰਤਪੂਰਨੀ ਚਿੰਤਿਤ (ਚਿਤਵੇ) ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਹੈ.* ਇਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਚਿੰਤਪੂਰਨੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜਧਾਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੋਲਾਸਿੰਘੀ (ਸੋਲਹ ਸ਼ਿੰਗੀ) ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਜਸਵਾਨ ਦੂਨ ਦੀ ਪੂਰਵੀ ਹੱਦ ਹੈ.

* ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ "ਛਿੰਨਮਸ੍ਤਾ" ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਿਤਬਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ ਅਤੇ ਬਿਤ। ੨ ਚਿੱਤਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਮਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ.

ਚਿੰਤਭਵਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੋਕਾਗਾਰ. ਰਾਜਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਮਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਕ ਸਮੇਂ ਬੈਠੀਦਾ ਹੈ.

ਚਿੰਤਭਵਨਿ. ਸ਼ੋਕਾਗਾਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਭਵਨ. "ਚਿੰਤਭੁਵਨਿ ਮਨ ਪਰਿਓ ਹਮਾਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਕੋਠਰੀ (ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ).

ਚਿਤਭ੍ਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤਭ੍ਰਮ. ਦਿਲ ਦਾ ਵਹਿਮ. "ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ ਚਿਤਭ੍ਰਮ ਸਖੀਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਚਿਤਮਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤਵਨ.

ਚਿਤਮਿਤਾਲਾ. ਵਿ–ਚਿਤ੍ ਵਿਚਿਤ੍. ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ. ਭੱਬਖੜੱਬਾ. ਦੇਖੋ, ਫੋਫਲਾ.

ਚਿਤਵਉ. ਚਿਤਵਨ ਕਰੋ. ਧ੍ਯਾਨ ਕਰੋ. "ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਚਿਤਵਉਂ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ.

ਚਿਤਵਹਿ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੋਚਦਾ ਹੈ. ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਜੋ ਚਿਤਵਹਿ ਸਾਧੁਜਨ ਸੋ ਲੇਤਾ ਮਾਨਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਚਿਤਵਤ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇਹੋਏ. ਵਿਚਾਰਦੇ. ਸੋਚਦੇਹੋਏ. "ਚਿਤਵਤ ਪਾਪ ਨ ਆਲਕੁ ਆਵੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤਵਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਤਨ. ਵਿਚਾਰ. ਧ੍ਯਾਨ. "ਚਿਤਵਉ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ. ਅਵਲੋਕਨ। ੩ ਨਿਗਾਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ.

ਚਿਤਵਨਿ / **ਚਿਤਵਨੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਚਾਰ. ਸੋਚ. "ਹਮਰੀ ਚਿਤਵਨੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ." (ਕਲਿ ਮ:੪) ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ.ਨਜ਼ਰ.ਨਿਗਾਹ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਿੰਤਨਸ਼ਕਤੀ (ਸੋਚ) ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਚਿਤਵਨਿ ਚਿਤਵਉ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬੈਰਾਗੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤਵਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ. ਚਿੱਤਾ. "ਜਸੋਂ ਚਿਤਵਾ ਮ੍ਰਿਗ ਪੇਖਕੈ ਦੌਰਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿਤਵੀ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੀ. ਵਿਚਾਰੀ। ੨ ਚਿਤ੍ਰਿਤ. ਚਿੱਤੀਹੋਈ. "ਕੋਠੈ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਪਾਸਹੁ ਚਿਤਵੀ-ਆਹਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਜੋ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਚਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ.

ਚਿਤਵੈ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ. "ਅਨਦਿਨੁ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਚਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਖਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤਾ.

ਚਿੰਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ਿਕਰ. ਸੋਚ. "ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੨) ੨ ਧ੍ਯਾਨ. ਚਿੰਤਨ. "ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਚਿਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੇਤੇ ਲਿਆਉਣਾ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਦੂਜੇ ਦਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਲਿਆਉਣਾ. ਚਿੱਤ ਖਿੱਚ ਲੈਣਾ. "ਸ਼ਹਿਰ ਚਿਤਾਇ ਲਿਆਉ." (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਮੰਗਣਾ.

ਚਿਤਾਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤ ਆਸ਼ਯ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਸ੍ਥਲ. "ਜਿਨ ਹਰਿਪ੍ਰੀਤਿ ਚਿਤਾਸਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ੨ ਚਿੱਤ–ਆਸ਼ਾ. ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਦਿਲੀ ਖ਼ਾਹਿਸ਼.

ਚਿੰਤਾਪੂਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਪੂਰਣੀ.

ਚਿੰਤਾਮਣਿ / **ਚਿੰਤਾਮਨਿ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਣਿ (ਰਤਨ), ਜੋ ਮਨਚਿਤਵੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਕਰੁਣਾਮਏ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਕਹਿਤ ਚੇਤ ਚਿੰਤਾਮਨਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਚਿਤਾਰਣ / **ਚਿਤਾਰਣਾ** / **ਚਿਤਾਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਚਿੱਤ ਧਾਰਣਾ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ. "ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਚਿਤਾਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਚਿਤਾਰਾ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ. "ਸਾਧੂਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਚਿਤਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ. "ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਚਿਤਾਰਿ, ਨਾਨਕ ਦੁਖ ਨ ਥੀਵਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧ੍ਯਾਨ। ੩ ਚਿੰਤਨਸ਼ਕਤਿ. "ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ, ਦੇਹੁ ਚਿਤਾਰਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤਾਰੀ. ਚਿਤਾਰਕੇ. ਸਿਮਰਕੇ. "ਹਰਿਜਨੁ ਜੀਵੈ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਿਤਾਵਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਤਨ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੂਚਨਾ. ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਚਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤਣ (ਚਿਤ੍) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੂਜਾ ਕਾਗਲੁ ਚਿਤਿ ਨ ਜਾਣਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜਾ ਕਾਗਜ ਲਿਖਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ. ਚਿੱਤ ਅੰਦਰ. "ਹਰਿਨਾਮੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ। ੪ ਸਮੂਹ. ਢੇਰ। ੫ ਚਿਣਾਈ. ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦੇ ਚਿਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੬ ਚੈਤਨ੍ਯਤਾ। ੭ ਦੂਰਗਾ। ੮ ਦੇਖੋ, ਭਾਕੀ ੩। ੯ ਨਿਰਵਿਕਲ੍ਪ ਗ੍ਯਾਨ.

ਚਿੰਤਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਤ.

ਚਿੰਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਤਾ. "ਚੂਕੈ ਮਨ ਕੀ ਚਿੰਤੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਤੇਰਾ. ਚਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ। ੨ ਕਾਠ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਉੱਤੇ ਟਕਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਿਪੈਂ ਚਾਰ ਪਾਏ। ਚਿਤੀਸੈ ਬਨਾਏ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਚਿੱਤ–ਈਸ਼. ਮਨ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਆਤਮਾ.

ਚਿਤੁਗੁਪਤ / **ਚਿਤੁਗੁਪਤੁ** ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ. "ਗਾਵਹਿ ਚਿਤੁ-ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਹਿ." (ਜਪੁ)

ਚਿਤੇ. ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ. ਰੰਗੀਹੋਏ. "ਚਿਤੇ ਦਿਸਹਿ ਧਉਲ-ਹਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਿਤੇਹੀਆ. ਚੇਤੇ ਹਾਂ. ਯਾਦ ਹਾਂ. ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹਾਂ. "ਹਉ ਕਿਸ ਚਿਤੇਹੀਆ ?" (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਿਤੇਨ. ਵਿ–ਜੜ੍ਤਾ ਰਹਿਤ. ਚੈਤਨ੍ਯ. ਸਾਵਧਾਨ. "ਗੁਰਿ ਕੀਏ ਸੁਚਿਤ ਚਿਤੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਚਿਤਵਨ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ. ਦੇਖਣਸਾਰ.

ਚਿਤੇਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. ਮੁਸੱਵਰ. "ਤਜਿ ਚਿਤ੍ਰੈ ਚਿਤੁ ਰਾਖਿ ਚਿਤੇਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ਚਿਤ੍ਰ ਜਗਤ ਅਤੇ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਕਰਤਾਰ ਹੈ.

ਚਿਤੇਰੀ. ਚਿਤ੍ਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੀ. ਵਿਚਾਰੀ.

ਚਿਤੇਰੇ. ਚਿਤੇਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ. ਯਾਦ ਕਰਕੇ. "ਮਨੁ ਜੀਵੈ ਪ੍ਰਭਨਾਮੁ ਚਿਤੇਰੇ." (ਵਡ ਮ: ੫)

ਚਿਤੈ. ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਚਿਤੈ ਬਿਕਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਚਿੱਤ ਦੇ. ਮਨ ਦੇ. "ਚਿਤੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭਕੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਚਿਤ੍ ਦੇ. ਮੂਰਤੀ ਦੇ. "ਚਿਤੈ ਅੰਦਰ ਚੇਤ ਚਿਤੇਰੈ." (ਭਾਗੁ) ਚਿਤ੍ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰ.

ਚਿਤੈਨੀ. ਚਿਤਵੀ. ਖ਼ਿਆਲ ਕੀਤੀ. ਸੋਚੀ. "ਸੋ ਕਰੇ ਜਿ ਮੋਰੈ ਚਿਤਿ ਨ ਚਿਤੈਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੇ ਕਦੇ ਚਿਤਵੀ ਨਹੀਂ। ੨ ਚੇਤਨਤਾ.

ਚਿਤੋਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਤ੍ਰਵਨ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਿਗਾਹ. "ਚਖਨ ਚਿਤੋਨ ਸੋ ਚੁਰਾਇ ਚਿਤ ਮੋਰੋ ਲਿਯੋ."(ਚਰਿਤ੍ ੧੨)

ਚਿਤੌਰ / **ਚਿਤੌੜ** / **ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ** ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜਗੜ੍.

ਚਿਤੰਨ. ਵਿ–ਚੈਤਨ੍ਯ. ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ. "ਜੋਊ ਪਾਰਿਜਾਤ ਨ ਚਿਤੰਨ ਗਡਿਦਾਨ ਨਹੀਂ." (ਨਾਪ੍) ਪਾਰਿਜਾਤ ਬਿਰਛ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮੁਕਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਚਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ। ੨ ਚੁਫ਼ਾਲ ਭਿਗਣ ਨੂੰ ਭੀ ਚਿੱਤ ਆਖੀਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਉਹ ਚਿੱਤ ਭਿੱਜਿਆ.

ਚਿੱਤਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਾਠ ਆਦਿ ਪੁਰ ਖੋਦਕੇ ਚਿਤ੍ ਬਣਾਉਣਾ.

ਚਿੱਤਭ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮ.

ਚਿੱਤਾ. ਚਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ.

ਚਿੱਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਸ਼ੁਹਰਤ। ੨ ਬੁੱਧਿਵ੍ਰਿੱਤਿ। ੩ ਦਲੀਲ. ਯੁਕ੍ਤਿ। ੪ ਤਜਵੀਜ਼. ਬਜ਼ੋਂਤ। ੫ ਭਕ੍ਤਿ. ਸ਼ਰ੍ਧਾ.

ਚਿੱਤੇਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜਗੜ੍.

ਚਿਤ੍. ਸੰ. ਚਿਤ੍ਰ. ਧਾ–ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਣਾ, ਅਚਰਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਦੇਖਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਖੀਹੋਈ ਤਸਵੀਰ. "ਚਚਾ ਰਚਿਤ ਚਿਤ੍ ਹੈ ਭਾਰੀ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਜਗਤਰੂਪ ਮੂਰਤਿ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਾ। ੪ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਇੱਕ ਅਲੰਕਾਰ.

ਰਚਨਾ ਵਰਣਨ ਕੀ ਜਹਾਂ ਕੀਜੈ ਅਧਿਕ ਵਿਚਿਤ੍,
ਕਵਿਅਨ ਕੋ ਮਤ ਜਾਨਿਯੋ ਅਲੰਕਾਰ ਸੋ ਚਿਤ੍.

ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਵ੍ਯ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਧਮ ਕਾਵ੍ਯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰੀ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦੀ, ਕੇਵਲ ਬਾਲਲੀਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਖੇਲਮਾਤ੍ਰ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਭਾਵੇਂ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਪੰਜ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਭੇਦ ਆਜਾਂਦੇ ਹਨ :–

ਵਰਣਚਿਤ੍, ਸ੍ਥਾਨਚਿਤ੍, ਆਕਾਰਚਿਤ੍, ਗਤਿਚਿਤ੍ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਚਿਤ੍.

(ੳ) ਵਰਣਚਿਤ੍ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਕ੍ਸ਼ਰਖੇਲ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੰਦਰਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਜਾਂ ਛੰਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਅਥਵਾ ਗੁਰੁ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਨਾ ਲਾਉਣੀ,*ਆਦਿ.

(ਅ) ਸ੍ਥਾਨਚਿਤ੍ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ † ਵਿਚਾਰਕੇ, ਇੱਕ ਥਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਅੱਖਰ ਇੱਕ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣੇ, ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਦਾ ਅੱਖਰ ਨਾ ਵਰਤਣਾ. ਇਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰੋਸ੍ਠ‡ ਭੀ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(ੲ) ਆਕਾਰਚਿਤ੍ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਕਮਲ, ਗਊ, ਚੋਰ ਆਦਿ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਲਿਖਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਛੰਦ ਲਿਖਣਾ, ਯਥਾ ਕਮਲਚਿਤ੍–

ਜਿਨ ਦਾਨ ਦੀਨ, ਤਿਨ ਮਾਨ ਲੀਨ,
ਗੁਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀਨ,ਜਨ ਜਾਨ ਖੀਨ.

(ਸ) ਗਤਿਚਿਤ੍ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਦ ਹੋਰ ਪਾਠ,ਪੁੱਠਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਦ ਹੋਰ ਪਾਠ*

---

* ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ :—
ਚਰਨ ਸਰਨ ਅਘ ਗਨ ਕਰ ਹਰਨ.

† ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਇਹ ਹਨ :—
ਅ ਹ ਵਿਸਰਗ(:) ਕ ਖ ਗ ਘ ਙ ਦਾ ਕੰਠ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.
ਦ ਸ਼ ਚ ਛ ਜ ਝ ਞ ਦਾ ਤਾਲੂ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.
ਸ ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ ਰ ਸ਼ ਦਾ ਮੂਰਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.
ਸ ਤ ਥ ਦ ਧ ਨ ਲ ਦਾ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.
ਉ ਪ ਫ ਬ ਭ ਮ ਵ ਦਾ ਹੋਠ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਵ ਦਾ ਦੰਦ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਹੈ.
ਙ ਞ ਣ ਨ ਮ ਦਾ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੈ. ਇਹ ਅੱਖਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਰਖਦੇ ਹਨ.

‡ਨਿਰੋਸ੍ਠ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਹੋਠ ਨਾ ਹਿੱਲਣ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਠਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਰਵਿਹੋਠਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.
ਉਦਾਹਰਣ —
ਕਲਗੀਧਰ ਧਰ ਦੁਖ ਹਰਨ, ਦਾਯਕ ਦਾਸ ਅਨੰਦ.

* ਯਥਾ:—ਦਾਸ ਖ਼ਾਸ ਤ੍ਰਿਖ ਖੇਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਥਵਾ ਸ਼ਿੱਧਾ ਪੁੱਠਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਪਾਠ ਰਹੇ † ਇਤ੍ਯਾਦਿ.

(ਹ) ਭਾਸ਼ਾਚਿਤ੍ਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਮਿਲਾਕੇ ਫੈਦਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ "ਭਾਸ਼ਾਸਮਕ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮੀਰਾ ਦਾਨਾ ਦਿਲ ਸੋਚ,
ਮੁਹਬਤੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸੈ ਸਚੁ ਸਾਹ ਬੈਦੀਮੋਚ.
ਦੀਦਨੇ ਦੀਦਾਰ ਸ਼ਾਹਿਬ ਕਛੁ ਨਹੀ ਇਸ ਕਾ ਮੋਲੁ,
ਪਾਕ ਪਰਵਦਿਗਾਰ ਤੂ ਖੁਦਿ ਖਸਮੁ ਵਡਾ ਅਤੋਲੁ,
ਦਸੂਗੀਰੀ ਦੇਹਿ ਦਿਲਾਵਰ ਤੂਹੀ ਤੂਹੀ ਏਕ,
ਕਰਤਾਰ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਣ ਖਾਲਕ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਟੇਕ.
(ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗਾਜੇ ਮਹਾਸੂਰ ਘੁੰਮੀ ਰਣੰ ਹੂਰ
ਕ੍ਰੰਮੀ ਨਭੰ ਪੂਰ ਬੇਖੰ ਅਨੂਪੰ,
ਵਲੇ ਵਲੀ ਸਾਂਈਂ ਜੀਵੀਂ ਜੁਗਾਂ ਤਾਈਂ
ਤੈਂ ਭੈ ਘੋਲੀ ਜਾਂਈ ਅਲਾਵੀ ਤ ਐਸੇ,
ਲਗੋ ਲਾਰ ਥਾਨੰ ਬਰੋ ਰਾਜ ਮਾਨੰ
ਕਹੋ ਔਰ ਕਾਨੰ ਹਨੀ ਛਾਡ ਬੇਸੋ,
ਬਰੋ ਆਨ ਮੋਕੋ ਭਜੋ ਆਜ ਤੋਕੋ
ਚਲੋ ਦੇਵਲੋਕੋ ਤਜੋ ਬੇਗ ਲੰਕਾ.
(ਰਾਮਾਵ)

ਆਫਤਾਬ ਸੇ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਤੁਮ ਹਿਮਕਰ ਸੇ ਅਤਿ ਸੀਤ,
ਧਰਤੀ ਵਾਂਙ ਖਿਮਾਂ ਨੂੰ ਧਰਦੇ ਰਹੋਂ ਸਦਾ ਨਿਰਭੀਤ.
ਪ ਚਿਤ੍ਰ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ " ਅਰਥਚਿਤ੍ਰ" ਭੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਭੁਯਾਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪਦ ਹੀ ਉੱਤਰ ਹੋਵੇ.

ਜਹਿਂ ਬੂਝਤ ਕਛੁ ਬਾਤ ਕੋ ਉੱਤਰ ਸੋਈ ਬਾਤ,
ਚਿਤ੍ਰ ਕਹਿਤ ਮਤਿਰਾਮ ਕਵਿ ਸਕਲ ਸੁ ਮਤਿ ਅਵਦਾਤ.
(ਲਲਿਤ ਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੌ ਕਹਿਯੇ ਜਲ ਤੇ ਸੁਖੀ, ਕਾ ਕਹਿਯੇ ਪਰ ਸ਼ਜਾਮ ?
(ਚਿਤ੍ਰਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਕੌ ਕਹਿਯੇ ਜਲ ਤੇ ਸੁਖੀ ?
ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ–ਕੋਕ ਹਿਯੇ ਜਲ ਤੇ ਸੁਖੀ.
ਕਾ ਕਹਿਯੇ ਪਰ ਸ਼ਜਾਮ ?
ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ–ਕਾਕ ਹਿਯੇ ਪਰ ਸ਼ਜਾਮ.

(ਅ) ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਦ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਅਰਥਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਸ਼ਾਸਨੋੱਤਰ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਨੇਕਨ ਕੋ ਇੱਕ ਉੱਤਰ ।
ਭੇਦ ਚਿਤ੍ਰ ਜਾਨੋ ਸ਼ਾਸਨੋੱਤਰ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੌ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਰਤਿਨਾਥ ਕੋ ? ਸ਼ਿਵਅਰਿ ਕੋ ਕਜਾ ਨਾਮ ?
ਕਿਹ ਬਿੰਨ ਜੀਵਨ ਦੁਖੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ 'ਕਾਮ'.
ਤਿੰਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾ ਦਾ ਉੱਤਰ "ਕਾਮ" ਪਦ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ. "ਕਾਮ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਹਾਦੇਵ,ਅਨੰਗ ਅਤੇ ਕੰਮ.

ਰਾਜਦ੍ਵਾਹ ਅਰੁ ਮਾਨਸਰ ਕਮਲ ਦੇਵਤਾਅੰਗ,
ਕਿਸ ਸੇ ਸ਼ੋਭਨ ਹੋਤ ਹੈਂ ? ਉੱਤਰ ਹੈ ਸਾਰੰਗ.

"ਸਾਰੰਗ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਚੌਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਦ੍ਵਾਰ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਨਾਲ ਸੋਭਦਾ ਹੈ, ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਰਾਜਹੰਸਾਂ ਸਾਥ, ਕਮਲ ਭੌਰਿਆਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਅੰਗ ਚੰਦਨ ਕਪੂਰ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ

੬ ਅਰਥਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ ਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਹ ਐਸੀ ਬੁਝਾਰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਵਸਤੁ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਬੁਝਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼੍ਟ ਨਾਮ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਕਾ ਮੇਲੁ,
ਚੰਚਲ ਚਪਲਬੁਧਿ ਕਾ ਖੇਲੁ,
ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰੁ,
ਬੁਝੁ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ."
(ਗਉ ਮ: ੧)

ਇਸ ਬੁਝਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਪੰਚ ਮਨਾਏ ਪੰਚ ਰੁਸਾਏ,
ਪੰਚ ਵਸਾਏ ਪੰਚ ਗਵਾਏ,*
ਇਨ ਬਿਧਿ ਨਗਰੁ ਵੂਠਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ.
(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਾਰਾ ਪਉਣਾ ਦੂਜਾ ਗਉਣਾ,
ਨਰ ਨਾਰੀ ਥੇ ਦੋਨੋ ਭਉਣਾ,
ਕੁਛ ਖਾਧਾ ਕੁਛ ਲੈਕੇ ਸਉਣਾ,
ਉੱਤਰ ਦੇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਉਣਾ ?

ਇੱਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਹੈ:–

ਜਾਣੇ ਸਾਰਾ ਦੇਵਤਨ ਪੌਣਾ ਮਾਣਸਦੇਹ,
ਦੁਵਿਧਾ ਦੂਜੀ ਕਰ ਗਮਨ ਨਰ ਨਾਰੀ ਹੈ ਖੇਹ,
ਉਭੈ ਲੋਕ ਭੁੰਚਦਾਂ ਫਿਰੈ ਖਾਧਾ ਖਰਚ ਜਮਾਲ,
ਪ੍ਰਲੈ ਭਈ ਸੋਂਣਾ ਹੂਆ ਉੱਤਰ ਤੁਮਰਾ ਬਾਲ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਾਨੀ ਮੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੇ ਜਾਂਕੇ ਹਾਡ ਨ ਮਾਸ,
ਕਾਮ ਕਰੇ ਤਰਵਾਰ ਕੋ ਫਿਰ ਪਾਨੀ ਮੇ ਬਾਸ.
(ਚਿਤ੍ਰਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਇਹ ਕੁੰਭਕਾਰ (ਕੁਮ੍ਭਿਆਰ) ਦਾ ਭੇਰਾ ਹੈ।

† ਇਸ ਨੂੰ "ਗਤਾਗਤ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:—ਹਯ ਗਜ ਰਥਿ ਨ ਹੈ ਨ ਥਿਰ ਜਗ ਯਹ.

* ਸਤ੍ਯ ਸੰਤੋਖ ਦਯਾ ਧਰਮ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਮਨਾਏ,
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਰੁਸਾਏ,
ਪੰਜ ਤੱਤ੍ਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਖਿਮਾ ਆਦਿ ਵਸਾਏ,
ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਸਯ ਗਵਾਏ.

ਚਿਤ੍ਰਸਾਲ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਚਿਤ੍ਰਸਾਲਾ ਸੁੰਦਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਣ।
੨ ਦੀਵਾਨਖ਼ਾਨਾ. ਮੂਰਤਿ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਜਿਆਹੋਇਆ ਮਕਾਨ. "ਚਿਤ੍ਰਸਾਲ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਮੰਦਰ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)"ਬੈਕੁੰਠਭਵਨ ਚਿਤ੍ਰਸਾਲਾ."(ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)
੩ ਉਹ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ. Studio.

ਚਿਤ੍ਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੀਤਾ. ਚਿੱਤਾ. ਗੁਲਦਾਰ ਬਾਘ

ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਚੁਪਾਇਆ ਜੀਵ, ਜੋ ਮਾਸ ਆਹਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਧਾਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਭੀ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. Leopard. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਦੂਲ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ।
੨ ਮੁਸੱਵਰ. ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਇੱਕ ਬੂਟੀ. ਚਿਤ੍ਰਾ. ਇਹ ਲਹੁ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਬਲਗਮ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. L. Plumbago Zeylanica।
੪ ਕੌੜਿਆਲਾ ਸੱਪ। ੫ ਏਰੰਡ.

ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਮੁਸੱਵਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਨਕਲਾ.

ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਸੱਵਰ।

ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਸੱਵਰੀ.

ਚਿਤ੍ਰਕੁਸ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਤਕੁਸ੍ਰ.
ਚਿਤ੍ਰਕੁਸ੍ਨ }

ਚਿਤ੍ਰਕੂਟ. ਮੱਧਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦੇ ਬਾਂਦਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਪਯਸ੍ਵਿਨੀ (ਮੰਦਾਕਿਨੀ) ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਹ ਜੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਕੂਟ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਹਾੜ ਪੁਰ ਰਾਮ, ਸੀਤਾ, ਅਤੇ ਲਛਮਨ ਬਨਬਾਸ ਸਮੇਂ ਕੁਟੀ ਬਣਾਕੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਭੀ ਇਸ ਪਹਾੜ ਪੁਰ ਹੈ.

ਚਿਤ੍ਰਕੰਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਗਲਾ, ਕਬੂਤਰ.

ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ. ਸੰ. ਚਿਤ੍ਰਗੁਪ੍ਤ. ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਕੀ ਆਤਮਾ. ਜ਼ਮੀਰ, ਜੋ ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਬਚੇਤ੍ਰ।
੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁਨਸ਼ੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ. ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ "ਚਿਤ੍ਰ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਹਿਸਾਬਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਯਮਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ (ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਨ੍ਹਾਉਣ ਵੜਿਆ) ਚੁੱਕ ਮੰਗਵਾਇਆ ਅਤੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਕੰਮ ਉਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ.

ਭਵਿਸ਼ਯਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਰਚਕੇ ਧ੍ਯਾਨਪਰਾਇਣ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚਿਤ੍ਰ (ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ) ਪੁਰੁਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕ਼ਲਮ ਦਵਾਤ ਸੀ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲਣ ਪੁਰ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੱਸੋ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕਾਯ (ਸ਼ਰੀਰ) ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਇਸ ਲਈ 'ਕਾਯਸ੍ਥ' ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ, ਅਰ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਲਿਖਣ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਕਾਯਸ੍ਥ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਡੇਰਾ ਇਹੀ ਹੈ.

ਗਰੁੜਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਪੁਰੀ ਜੁਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਯਮਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੨ (ਯਮਦ੍ਵਿਤੀਯਾ –ਭਾਈਦੂਜ) ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਕਾ ਕਾਗਦ ਫਾਰਿਆ ਜਮਦੂਤਾਂ ਕਛੂ ਨ ਚਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੇ ਮੁਕ਼ਾਬਲੇ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ.

ਚਿਤ੍ਰਜੋਧੀ. ਵਿ. ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬਡੇ ਚਿਤ੍ਰਜੋਧੀ ਕਰੋਧੀ ਕਰਾਲੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਚਿਤ੍ਰਦਰਸ਼ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇਖਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਆਉਣਾ. ਮੂਰਤਿ ਦੇਖਕੇ ਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸਨ.

ਚਿਤ੍ਰਧਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਧਨੀ. ਉੱਤਮ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ (ਮੁਸੱਵਰ). "ਮਾਨੋ ਲਿਖੀ ਚਿਤ੍ਰਧਨੀ." (ਹਨੂ)

ਚਿਤ੍ਰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਿਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਨਿਇਸ.

ਚਿਤ੍ਰਨਿਇਸ. ਚਿਤ੍ਰਾ ਨਕ੍ਸ਼੍ਰ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਤਮਅੰਤਕ ਪਰਕਾਸ ਸਕਲ ਜਿਸ। ਦਿਜਵਰ ਪ੍ਰਜਾਨਾਥ ਚਿਤ੍ਰਨਿਇਸ." (ਸ਼ਲੋਹ)

ਚਿਤ੍ਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ.

ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਭ੍ਰਗਣ, ਦੋ ਗੁਰੂ ऽ।, ऽ।, ऽ, ऽ. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੈਂ ਗੁਰਬਾਨੀ । ਸੀਖ ਧਰੈਂ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਕੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਰੰਤੇ । ਸਿੰਘ ਸਰੂਪ ਲਖੰਤੇ ॥

(੨) ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਭ੍ਰਗਣ ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਲਘੁ. ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ।, ऽ, ।. ਇਸ ਦੀ "ਚਕੋਰ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪਾਰ ਪਰੇ ਜਗਸਾਗਰ ਤੇ ਉਰ
ਤੇ ਪਰਦਾ ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਸਭ ਪਾਰ,
ਪਾਰਦ ਕੇ ਸਮ ਜੋ ਮਨ ਚੰਚਲ
ਤਾ ਮਹਿਂ ਮੂਲ ਵਿਕਾਰ ਉਪਾਰ,
ਪਾਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੈਂ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ
ਜੋ ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ,
ਪਾਰਸ ਜਯੋਂ ਛੁਇ ਜਾਤ ਜਿਨੈ
ਸਮ ਲੋਹ ਜੁ ਕੰਚਨ ਹੋਤ ਅਪਾਰ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚਿਤ੍ਰਪੁਤ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰੀ ਲਿਕਾ. ਲਿਖੀਹੋਈ ਮੂਰਤਿ.

ਚਿਤ੍ਰਭਾਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨੀ. ਅੱਗ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ। ੪ ਅੱਕ। ੫ ਮਣਿਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ.

ਚਿਤ੍ਰਰਥ. ਰੰਗਬਰੰਗੇ ਰਥਵਾਲਾ ਸੂਰਜ। ੨ ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੁਨਿ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਸ਼ਯਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੋਤਾ, ਜੋ ਗਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਚਿਤ੍ਰਰਿਖਾ } ਸੰ. ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ. ਵਾਣ (ਬਾਣਾਸੁਰ) ਦੇ
ਚਿਤ੍ਰਰੇਖ } ਮੰਤੀ ਕੁਸ਼੍ਮਾਂਡ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਤਸਵੀਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਿਤ੍ਰਰੇਖਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਅਲੌਕਿਕ ਵਿਦਯਾ ਜਾਣਦੀ
ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ ਸੀ. ਇਹ ਬਾਣ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਊਸਾ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਸਹੇਲੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਊਖਾ. "ਤੈ ਲਗ ਚਿਤ੍ਰਰਿਖਾ ਜੁ ਹੁਤੀ ਸੁ ਸਖੀ ਇਹ ਕੀ ਇਹ ਕੈ ਢਿਗ ਆਈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਚਿਤ੍ਰਰੇਖ ਤਬ ਸੋਚ ਜਨਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਮੁਸ੍ਵੱਵਰੀ। ੨ ਅਲੌਕਿਕ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਚਿਤ੍ਰਵਿਲਾਸ. ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰ੍ਯ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੇਲਾ। ੨ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਅਮ੍ਰਿਤਰਾਯ ਕਵਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਰਾਯ.

ਚਿਤ੍ਰਾ.ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ. ਇੱਕ ਨਛਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ 'ਤਾਰਾ' ਸੰਗ੍ਯਾ ਭੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ."ਚਿਤ੍ਰਾ ਕੇ ਸਮੇਤ ਚੰਦ ਆਨਦ ਬਲੰਦ ਕਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਮਜੀਠ। ੪ ਜਵਾਯਨ। ੫ ਸੂਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ। ੬ ਭ੍ਰਬਖੜੱਬੀ (ਚਿਤ੍ਰਕਬਰੀ) ਗਊ। ੭ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਇ੍ਲਾਕੇ ਵਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਭਟਲੀ। ੮ ਇੱਕ ਬੂਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ ੩.

ਚਿਤ੍ਰਾਂਗ. ਵਿ–ਭ੍ਰਬਖੜੱਬੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਅਬਲਕ੍. ਚਿਤ੍ਰਕਬਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤਲ. ਚਿਤ੍ਰਮ੍ਰਿਗ। ੩ ਕੌੜਿਆਲਾ ਸੱਪ.

ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦ. ਸਤ੍ਯਵਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ , ਜੋ ਭੀਸ਼੍ਮ ਦਾ ਮਤੇਰਾ ਭ੍ਰਾਈ ਸੀ.

ਚਿਤ੍ਰਿਣੀ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਗੀਤ ਕਵਿਤਾ ਰੁਚੈ ਅਚਲਚਿੱਤ ਚਲਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ, ਬਿਹਰਤ ਰਤਿ ਅਤਿ ਸੁਰਤ ਜਲ ਮੁਖ ਸੁਗੰਧ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ, ਵਿਰਲ ਲੋਮ ਤਨੁ ਮਦਨਗ੍ਰਿਹ ਭ੍ਰਾਵਤ ਸਕਲ ਸੁਵਾਸ, ਮਿਤ੍ਰਚਿੱਤ ਪ੍ਰਿਯ ਚਿਤ੍ਰਿਣੀ ਜਾਨਹੁ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ. (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਚਿਤ੍ਰੋੱਤਰ. (ਚਿਤ੍ਰ–ਤਸਵੀਰ, ਉੱਤਰ–ਜਵਾਬ) ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਚਿਤ੍ਰੋੱਤਰ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਤਸਵੀਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ.

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਿਖੇ ਮੂਰਤਿ ਵਿਖੇ ਉੱਤਰ ਹੈ ਤਸਵੀਰ,
ਚਿਤ੍ਰੋੱਤਰ ਤਾਂਕੋ ਕਹੈਂ ਕਵਿਜਨ ਮਤਿਗੰਭੀਰ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਚਾਤਕ ਕੀ ਤਸਵੀਰ,
ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਅਪਨੀ ਦਸ਼ਾ ਭੇਜੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੀਰ.
ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਘ ਭ੍ਰਾਨੁ ਲਿਖਦੀਨ,
ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਆਨੰਦ ਭੇ ਵਾਂਛਿਤ ਉੱਤਰ ਚੀਨ.

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਵਜਾਕ੍ਲਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਹਿਤ ਚਾਤ੍ਰਕ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਲਿਖੀ "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਗੁਰਦਰਸਨ ਤਾਈ। ਬਿਲਪ ਕਰੇ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ." ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬੱਦਲ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਲਿਖਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੱਲ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਦੇ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੁਮੇਘ ਤੋਂ ਸ੍ਵਾਤਿਬੂੰਦ ਮਿਲੇਗੀ.

ਕਿਤਨੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਚਿਤ੍ਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਸੂਕ੍ਸ਼ਮ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਭੇਦ ਕਲ੍ਪਿਆ ਹੈ.

ਚਿਥਣਾ. ਸੰ. ਚੀਣ੍. ਕ੍ਰਿ–ਚਬਾਉਣਾ. ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੀਸਣਾ। ੨ ਮਸਲਣਾ. ਦਰੜਨਾ. "ਸਣੁ ਕੀਸਾਰਾਂ ਚਿਥਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਚਿਦ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ.

ਚਿੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਤਾ. "ਭ੍ਰੈ ਬਿਨਸੇ ਉਤਰੀ ਸਭ ਚਿੰਦ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਿਕਰ. ਧ੍ਯਾਨ. "ਜਿਸਹਿ ਹਮਾਰੀ ਚਿੰਦ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਚਿੰਤਨ. ਵਿਚਾਰ. "ਬਾਲਿ ਬਿਨੋਦ ਚਿੰਦ ਰਸ ਲਾਗਾ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਚਿਦਜੜ ਗ੍ਰੰਥਿ. ਸੰ. ਚਿਜ੍ਜਡ ਗ੍ਰਨ੍ਥਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਗੱਠ. ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ. ਹੌਮੈ.

ਚਿੰਦਭਵਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਭਵਨ.

ਚਿੰਦੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਤਾ। ੨ ਚਿੰਤਨਸ਼ਕਤਿ.

ਚਿੰਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਤਾ. "ਮਨ ਵਿਆਪਿਆ ਚਿੰਦਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਚਿੰਤਨ. "ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਚਿੰਤਨ.

ਚਿਦਾਕਾਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਕਾਸ਼ ਵਤ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਨਿਰਲੇਪ ਕਰਤਾਰ.

ਚਿਦਾਤਮਾ. ਸੰ. ਚਿਦਾತ੍ਮਨ. ਚੇਤਨਸ੍ਵਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ.

ਚਿਦਾਨੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਆਨੰਦਰੂਪ ਬ੍ਰਹ੍ਮ.

ਚਿਦਾਭਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੇਤਨ (ਬ੍ਰਹ੍ਮ) ਦਾ ਆਭਾਸ (ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ) ਰੂਪ ਜੀਵਾਤ੍ਮਾ। ੨ ਮਹੱਤਤ੍ਵ ਅਥਵਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤ੍ਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ.

ਚਿਦਾਰ ਫ਼ਾ ਚਿਦਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜੇ ਦੇ
ਚਿਦਾਰਦ ਰੇਸ਼ਮੀ ਰੱਸੇ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਅਗਾੜੀ ਪਿਛਾੜੀ। ੨ ਫ਼ਾ ਚਿਦਾਰਦ. ਕੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ?"ਨਾਮ ਚਿਦਾਰਾ ?" (ਨਾਪ੍)

ਚਿੰਦਿਅੜਾ ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ. ਚਿਤਵਿਆ ?"ਮਨ
ਚਿੰਦਿਆ ਚਿੰਦਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)"ਮਨਚਿੰਦਿਆ ਸ੍ਰਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚਿੰਦੀ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੀ. ਚਿਤਵੀ। ੨ ਚਿੰਤਿਤ. ਚਿਤਵਿਆ. "ਮਨਚਿੰਦੀ ਸੋ ਫਲ ਪਾਇਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਚਿੰਦੇ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੇ. ਚਿਤਵੇ.

ਚਿਦ੍ਰੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੇਤਨਰੂਪ ਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਗ੍ਯਾਨਸ੍ਵਰੂਪ.

ਚਿਨਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਨਗਾਰੀ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਅਗਨੀ ਦਾ ਕਣ. ਝਫੁਲਿੰਗ। ੨ ਇੱਕ ਮੂਤ੍ਰਰੋਗ. "ਚਿਨਗ ਪ੍ਰਮੇਹ ਭ੍ਰਗਿੰਦ ਦਖੂਤ੍." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ਇਹ ਦੁਖਮੂਤ੍ਰੇ ਦਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮੂਤ੍ਰਾਘਾਤ" ਹੈ. عسرالبول ਉਸਰੁਲਬੋਲ. Dyasuria. ਇਹ ਰੋਗ ਗਰਮਖ਼ੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਮਿਰਚ ਆਦਿਕ ਤੇਜ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਹਾਜਤ ਰੋਕਣ, ਰਿਤੁ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਹੋਕੇ ਮੂਤ੍ਰ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਚਿਨਗ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੀਪ ਆਉਣ ਲਗਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ:–

(੧) ਭੁੱਖੜਾ, ਖਰਬੂਜੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਕਾਸਨੀ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ, ਬਹੁਫਲੀ ਅਤੇ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਈ ਘੋਟਕੇ ਪੀਣੀ. ਜੇ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਖਦਾ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਦੇਣਾ.

(੨) ਵੈਸਲੋਚਨ, ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਸਰਦਚੀਨੀ, ਸਤਬਰੇਜਾ, ਕੱਬ, ਇਹ ਸਭ ਸਮ ਵਜਨ ਪੀਸਕੇ ਭੇਚ ਭੇਚ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ. ਦੋ ਜਾਂ ਤ੍ਰਿੰਨ ਪੁੜੀਆਂ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਕੱਚੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੇਣੀਆਂ.

(੩) ਸੌਦਲ ਜਾਂ ਬਰੋਜੇ ਦਾ ਤੇਲ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ ਜਾਂ ਦੁੱਧ ਉੱਪਰ ਪੰਜ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਪਾਕੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿੰਨ ਵਾਰ ਪਿਆਉਂਣਾ.

(੪) ਕ੍ਸ਼ਤਾ ਸੰਗਯਹੂਦ (ਪੱਥਰਬੇਰ) ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਦੇਣਾ.

(੫) ਖਾਣ ਲਈ ਚਾਉਲ ਦੁੱਧ ਮੂੰਗੀ ਪਾਲਕ ਖਿਚੜੀ ਕੱਦੂ ਆਦਿ ਦੇਣਾ.

(ਅ) ਖੱਟੇ ਚਰਪਰੇ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਿੱਤ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਚਿਣਗਾਂ ਫੁੱਟਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ. ਸਿਰ ਪਿੱਠ ਅਤੇ ਪਸਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚਿਣਗਾਂ ਸੂਈ ਵਾਂਙ ਚੁਭਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਾਉ ਹੈ ਕਿ ਸਰੂੰ ਦਾ ਤੇਲ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਮਲਣਾ. ਸਫੇਦ ਚੰਦਨ, ਕਚੂਰ, ਧਨੀਆਂ, ਗੁਲਖੈਰਾ, ਕਾਸਨੀ, ਇਹ ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੀਸਕੇ ਵਟਣੇ ਦੀ ਤਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ. ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਬਜਕ੍ਸ਼ਾ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ, ਹਰੜ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ. ਦੁੱਧ ਚਾਉਲ ਖਿਚੜੀ ਆਦਿ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਖ਼ਾਣੀ.

ਚਿਨਗਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਨਗ.

ਚਿਨਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਣਾਈ. ਉਸਾਰੀ. "ਤਹਿਂ ਬਜਾਰ ਕੀ ਚਿਨਤੀ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਚਿਣਨਾ.

ਚਿਨਮਯ.ਸੰ. ਚਿਨ੍ਮਯ. ਵਿ–ਚੈਤਨ੍ਯਸ੍ਵਰੂਪ. ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ.

ਚਿਨਮਾਤ੍ਰ. ਸੰ.ਚਿਨ੍ਮਾਤ੍ਰ. ਵਿ–ਕੇਵਲ ਚੈਤਨ੍ਯ.

ਚਿਨਵਤ ਪੇਰੇਤੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ.

ਚਿਨਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਿਚਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ. "ਇਕ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਸੋਂ ਨ ਚਿਨਾਰ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਚਨਾਰ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਚਨਾਰ. "ਬਡੇ ਚਿਨਾਰ ਤਰੇ ਸੋਵਤ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੨੨)

ਚਿਨਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਿਚਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹਪਰੀਛਾ. "ਬਿਨਾ ਚਿਨਾਰੀ ਮਿਲ ਹੈ ਜੈਸੇ." (ਨਾਪ੍)

ਚਿਨੀ. ਫ਼ਾ ਚੁਨੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਐਸਾ. ਅਜੇਹਾ. "ਮਮ ਦੀ ਚਿਨੀ ਅਹਿਵਾਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਚਿੰਨ੍ਹ. ਸੰ. ਚਿਨ੍ਹ. ਧਾ–ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਲਕ੍ਸ਼ (ਲੱਛਣ).

ਚਿੰਨ੍ਹਚਕ੍ਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਨਿਸ਼ਾਨ). ਹੁਲੀਆ.

ਚਿਨਾਰ ਦੇਖੋ, ਚਿਨਾਰ–ਚਿਨਾਰੀ.
ਚਿਨਾਰੀ

ਚਿਨ੍ਹਿਤ. ਵਿ–ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ.

ਚਿਪਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਪ. ਲੇਸ। ੨ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸ਼ਿਕਰੇ ਦਾ ਨਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਸ਼ਿਕਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਪਾਲ੍ਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਰੀਨ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਚਿਪਕ ਧੁਤੀਐਂ ਜਾਤ ਨ ਗਨੀ."(ਚਰਿਤ੍ ੩੦੭)ਦੇਖੋ,ਸ਼ਿਕਰਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਚਿਪਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਚਿਮਟਨਾ. ਚਿਪਜਾਣਾ. ਜੁੜਨਾ।
ਚਿਪਕਨਾ ੨ ਢੁੱਲੀਹੋਈ ਵਸਤੁ ਦਾ ਦਬਕੇ ਪਤਲਾ ਹੋਜਾਣਾ.

ਚਿਪਟਾ ਸੰ. ਚਿਪਿਟ. ਵਿ–ਜੋ ਕਿਤੋਂ ਉਭਰਿਆ
ਚਿਪਟੀ ਹੋਇਆ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਬੈਠਵਾਂ. ਦਬੀ ਹੋਈ । ੨ ਪੱਧਰਾ. ਪੱਧਰੀ.

ਚਿਪੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਪੀ. ਦਰਿਆਈ ਨਲੇਰ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਖਨਾ ਲਈ ਰਖਦੇ ਹਨ. "ਹਾਥਨ ਮੇ ਚਿਪੀਆ ਗਹਿਲੈਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿੱਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁੱਟਕੇ ਜਾਂ ਦੱਬਕੇ ਚਿਪਿਟ ਕਰਨਾ. ਚਪਟਾ ਬਣਾਉਣਾ.

ਚਿੱਪੀ.ਦੇਖੋ, ਚਿਪੀਆ.

ਚਿਬੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠੋਡੀ. "ਚਿਬੁਕ ਅਮੋਲ ਛਬਿ ਹੋਰੇ ਤੇ ਲੁਭਾਵਈ." (ਨਾਪ੍)

ਚਿਭੜ. ਸੰ. ਚਿਭ੍ਭਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਰਾਵਨੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਬੇਲ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਅਤੇ ਖਟਮਿਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ 'ਰਾਇ ਚਿੱਭੜ' ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਚਿਭੜ ਨੂੰ ਚੀਰਕੇ ਸੁਕਾਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਲ ਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਖਟਿਆਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Cucumis utilissimus.

ਚਿਮਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿਪਕਣਾ। ੨ ਲਿਪਟਣਾ.

ਚਿਮਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਚਿਮਟਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸੰਦ,ਜੋ ਵਡੇ ਮੋਚਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.ਦਸ੍ਪਨਾਹ. ਇਹ ਰਸੋਈ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਫਕੀਰ ਭੀ ਹਥ ਰਖਦੇ ਹਨ.ਅੱਜਕੱਲ ਚਿਮਟੇ ਨਾਲ ਕਈ ਰਾਗਵਿਰੋਧੀ ਭ੍ਜਨਮੰਡਲੀਆਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਤਾਲ ਪੂਰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚਿਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਦਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੀਕ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਰੀ. ਢਿੱਲ.

ਚਿਰਕਾ ਵਿ–ਦੇਰ ਦਾ. ਬਹੁਤ ਦਿਨਾ ਦਾ. ਬਹੁਤ
ਚਿਰਕੀ ਸਮੇਂ ਦੀ.

ਚਿਰਗਟ. ਸੰ. ਚਟਕਗ੍ਹ. ਚਟਕਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਿੰਜਰਾ. ਚਿੜੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ. "ਚਿਰਗਟ ਫਾਰਿ ਚਟਾਰਾ ਲੇ ਗਇਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਪਿੰਜਰਾ ਦੇਹ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਰਾ.

ਚਿਰਜੀਵਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿਰ ਤੀਕ ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਵਿ–ਚਿਰ–ਜੀਵੀ. "ਚਿਰਜੀਵਨੁ ਉਪਜਿਆ ਸੰਜੋਗਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚਿਰਜੀਵੀ. ਸੰ. ਚਿਰਞ੍ਜੀਵਿਨ. ਵਿ–ਚਿਰ ਤੀਕ ਜੀਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਦੇਰ ਤਕ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਚਿਰਜੀਵੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਚਿਰਜੀਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਲੈ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ, ਅਸ਼ੱਥਾਮਾ, ਬਲਿ, ਹਨੂਮਾਨ, ਵਿਭੀਸਣ, ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ, ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਅੱਠ ਚਿਰਜੀਵੀ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੪ ਕਾਊਂ। ੫ ਸਿੰਮਲ ਬਿਰਛ.

ਚਿਰਤ. ਚਿਰਤ. ਖਿਝਦਾ. "ਜਬ ਚਿੱਤ ਚਿਰਤ। ਉਠ ਮੋਣ ਘਿਰਤ." (ਕਲਕੀ)

ਚਿਰੱਯਾ. ਵਿ–ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿੜੀਆ. ਪੰਛੀ. "ਨਭ ਕੇ ਉਡੱਯਾ ਕੋ ਚਿਰੱਯਾ ਕੈ ਬਖਾਨੀਐ. (ਅਕਾਲ)

ਚਿਰਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿਰੜਾਉਣਾ. ਚਿਰ ਚਿਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਚਿਰੜਾਇਆ.

ਚਿਰਵਾ. ਦੇਖੋ,ਚਿੜਵਾ."ਸੇਵਕੀਆਂ ਚਿਰਵੇ ਲਗੂਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿਰਾ. ਚਿੜਾ. ਚਟਕ। ੨ ਛਾ ਪ੍ਰ ਕਸੋਂ. ਕਿਸ ਵੇਲੇ.

ਚਿਹਾਇ. ਚਿਰ ਚਿਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਿੜ ਚਿੜ ਧੁਨੀ. "ਚਿਰਾਇ ਜਸੋਂ ਭੁਠੀ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਚਿੜ (ਖਿਝ) ਕੇ.

ਚਿਰਾਇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਾਯਤਾ.

ਚਿਰਾਈ. ਚੀਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੀਰਨ ਦੀ ਮਜ਼ੂਰੀ.

ਚਿਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਚਰਾਗ.

ਚਿਰਾਣਾ ਵਿ–ਚਿਰਕਾਲ ਦਾ. ਦੇਰੀਨਾ. "ਮਿਟਹਿ ਕਮਾਣੇ ਪਾਪ ਚਿਰਾਣੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਅਨਾਦਿ. "ਸਾਚਾ ਸਹਿਲ ਚਿਰਾਣਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖ ਚਿਰਾਣੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਚਿਰਪ੍ਰਾਣ. ਚਿਰਜੀਵੀ.

ਚਿਰਾਤ. ਚਿਰਕਾਲ ਤੋਂ। ੨ ਚਿੜਾਤ. ਖਿਝਦਾ ਹੈ. "ਚਿਰਾਤ ਬਸਾਤ ਕਛੂ ਨ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਿਰਾਨਾ ਵਿ–ਚਿਰਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਅਨਾਦਿ. **ਚਿਰਾਨੀ** "ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਚਿਰਾਨੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰਾਚੀਨ. "ਅਬ ਉਚਰੋਂ ਮੈ ਕਥਾ **ਚਿਰਾਨੇ** ਚਿਰਾਨੀ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਚਿਰਾਣਾ.

ਚਿਰਾਮੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਤ. ਦੇਰ ਤੀਕ. "ਕਲਿ–ਭਗਵਤ ਬੰਦ ਚਿਰਾਮੰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਚਿਰ ਤੀਕ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਚਿਰਾਯਤਾ. ਸੰ. ਚਿਰਤਿਕ੍ਤ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਪੁਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਸਤਾਮਾਲ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਕੌੜਾ ਅਤੇ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਬੁਖਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਮ ਦਵਾ ਹੈ. ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ.ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ–ਕਿਰਾਤ, ਭੂਨਿੰਬ, ਕਟੁ, ਰਾਮਸੇਨ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਹਨ. L. Agathotes Chirata.

ਚਿਰਾਯੁ ਵਿ–ਚਿਰਜੀਵੀ. ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ। **ਚਿਰਾਯੁਸ੍** ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ. **ਚਿਰਾਯੁਖ**

ਚਿਰਿ. ਸੰ. ਧਾ–ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਪੀੜਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋੜਾ. ਸ਼ੁਕ.

ਚਿਰੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਿਰੀਂ. ਚਿਰਕਾਲ ਤੋਂ "ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਮੇਲਿਅਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿੜੀ. ਚਟਕਾ.

ਚਿਰੀਂ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰੀ ੧.

ਚਿਰੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੇਰੀ. ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਿਯ ਚਿਰੀਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੜੀਆ. ਚਿੜੀ. ਚਟਕਾ.

ਚਿਰੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰੀਆ ੨. "ਚਿਰੀਯਾ ਬਨ ਮੋ ਚੁਹਕੈਂ ਤਬ ਲੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰ. "ਚਿਰੁ ਹੋਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰਿੰਗਪਾਨੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਚਿਰੇ. ਚਿੜੇ. ਖਿਝੇ. "ਚਿਰੇ ਚਾਰ ਢੂਕੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖਿਝਕੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਢੁੱਕੇ। ੨ ਚਿਰਾ (ਚਿੜਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਚਿਰੇਕਣਾ. ਵਿ–ਚਿਰਕਾਲ ਦਾ. ਦੇਰੀਨਾ.

ਚਿਰੋਂਜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਰ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਇੱਕ ਫ਼ਿਲਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮੇਵਾ. ਪ੍ਰਿਯਾਲ ਬਿਰਛ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਗਿਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਬਾਦਾਮ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Chironjia aspida. "ਦਾਖ ਚਿਰੋਂਜੀ ਮਿਰਚਾਂ ਆਦਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਿਰੰਕਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿਰਕਾਲ. ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ. ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਦ. "ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹੁ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਿਰੰਜੀਵ **ਚਿਰੰਜੀਵੀ** ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ ਅਤੇ ਚਿਰਾਯੁ.

ਚਿਲ. ਸੰ. ਚਿਲ੍. ਧਾ–ਕਪੜੇ ਪਹਿਹਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਲ.

ਚਿਲਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਲਿਸ਼ਕ.

ਚਿਲਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਮਕਣਾ. ਝਲਕਣਾ. ਲਿਸ਼ਕਣਾ। ੨ ਵਿ–ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ. ਚਮਕੀਲਾ. "ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਚਿਲਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੇਲਾ. ਸ਼ਿਸ਼ਜ. "ਚਿਲਕਾ ਹੈਹੈਂ ਅਧਿਕ ਸੁ ਔਰੈਂ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਚਿਲਕਿਓਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ. "ਕਰਿ ਆਵਾਗੌਣ ਚਿਲਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚਿਲਗੋਜ਼ਾ. ਛਾ ਗ਼ੋਜ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੀਲ (ਸਨੋਬਰ) ਦੇ ਫਲ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਮੇਵਾ. ਨਿਓਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਨੇਵਜਾ.

ਚਿਲਚਿਲਾਤ ਵਿ–ਚਿਮਚਿਮਾਤ. ਮੱਧਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ. "ਰਵਿ ਬੋਰਕ ਚਿਲਚਿਲਾਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੩) ੨ ਚਿੱਲਾਉਂਦਾ. ਪੁਕਾਰਦਾ. ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ.

ਚਿਲਤਹ **ਚਿਲਤਾ** ਛਾ ਤ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁੜਤੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਵਚ. ਖ਼ਫ਼ਤਾਨ. "ਚਿਲਤਾ ਕਰਕੈ ਸਭ ਸਾਜ ਹੀ ਸੋਂ ਬਰਨੋ ਹਥਿਆਰ." (ਗੁਰੁ–ਸੋਭਾ) "ਬਿਧਸੈ ਚਿਲਤਿਅੰ ਦ੍ਰੁਲ ਪਾਰੰ ਪਧਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖ਼ਫ਼ਤਾਨ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਪੈਟੀ ਦੇ ਤਸਮੇ ਤੋਂ ਤੀਰ ਪਾਰ ਹੋਗਿਆ. ਕਈ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ "ਚਿਲਕਤੰ"ਪਾਠ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਚਿਲਮ. ਛਾ ਚ਼ਿ ਪਿਆਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਰਸ ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਉੱਤੇ ਅੱਗ ਰੱਖਕੇ ਅਨੇਕ ਲੋਕ ਧੂੰਆਂ ਪੀਂਦੇ (ਖਿੱਚਦੇ) ਹਨ.

ਚਿਲਮਿਲਾ ਸੰ. ਚਿਲਮਿਲਿਕਾ. ਬਿਜਲੀ. **ਚਿਲਿਮਿਲਿ** ਵਿਦ੍ਯੁਤ. "ਚਿਲਿਮਿਲਿ ਝਿਮੀਆਰ ਦੁਨੀਆ ਫਾਨੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਙ ਚਲਾਇਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਹੈ। ੨ ਛਾ ਚ਼ਿਲਮ ਚਲਮਲਹ. ਬਿਨਾ ਸ਼ਬੂਤ.

ਚਿੱਲ. ਸੰ. ਚਿਲ੍ਲ. ਧਾ–ਖੇਲ੍ਹਣਾ, ਢਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਠਗਵਿਦ੍ਯਾ ਕਰਨਾ, ਛਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਲ੍ਹ. ਚੀਲ੍ਹ.

ਚਿੱਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਾਣ ਦਾ ਡੋਰਾ. ਗੁਣ. ਜ਼ਯਾ। ੨ ਪੱਗ ਦਾ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਪੱਲਾ। ੩ ਛਾ ਚ਼ਿੱਲਹ.ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਆਦਿ ਕਰਮ. ਚਾਲੀਸਾ.

ਚਿੱਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੱਟ. ਗ੍ਹੁਣ। ੨ ਸੰ. ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਚਿੱਲੀਆਂਵਾਲਾ. ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਫਾਲੀਆ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ੧੩ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਗਫ(Gough) ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਚਤੁਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਿੱਖਸੈਨਾ ਨਾਲ ਅਕਾਰਣ ਜੰਗ ਹੋਇਆ.* ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਅਠਾਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਰਦਾਰ, ਦੋ ਸੌ ਛਿਆਸੀ ਗੋਰੇ ਛੋਟੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ; ਅਠਾਰਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ੨੭੯ ਸਿਪਾਹੀ ਕੁੱਲ ੬੭੦ ਮੋਏ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਈਹੋਈ ਹੈ. † ਹੁਣ ਚਿੱਲੀਆਂਵਾਲਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਲਾਲਾਮੂਸਾ ਅਤੇ ਮਲਕਵਾਲ ਲੈਨ (Line)ਪੁਰ ਹੈ.

ਚਿੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਠ. ਜ਼ਿਦ। ੨ ਖਿਝਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰ. ਚਣ੍. ਧਾ–ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ.

ਚਿੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿਝਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿੜ.

ਚਿੜਵਾ. ਸੰ. ਚਿਪਿਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਿਉਂਕੇ ਜਾਂ ਥੋੜਾ ਉਬਾਲਕੇ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਕੇ ਚਪਟਾ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਚਾਵਲ. ਚਿਉੜਾ. ਇਹ ਪੂਰਬੀਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਜ਼ਾਰ ਭੋਜਨ ਹੈ.

ਚਿੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਟਕ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਖੇਰੂ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਚਿੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿਝਾਉਣਾ. ਕ੍ਰੋਧੀ ਕਰਨਾ. (ਸੰ. ਚਣ੍. ਧਾ–ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ). "ਦੁਸਟੁ ਦੈਤ ਚਿੜਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਚਿੜਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖਿਝਾਵਟ। ੨ ਵਿ–ਚਿੜਨ (ਖਿਝਣ) ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ. ਭਾਵ–ਤ੍ਯਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੋਤੀ. "ਓਨੀ ਤੁਪਕ ਤਾਣਿ ਚਲਾਈ, ਓਨ੍ਹੀ ਹਸਤਿ ਚਿੜਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਸਤ ਲੈਕੇ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਬਾਝ ਬਾਜ਼ੀ, ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਹਸ੍ਤਿਸੈਨਾ (ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ) ਅੰਕੁਸ਼ ਮਾਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਮੀਰ, ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹਾਥੀ ਕਦੇ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਤੋਪ ਅੱਗੇ ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ.

ਚਿੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਟਕਾ. ਚਿੜੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹ ਫੁਟੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਚੀ. ਕੀ. ਦੀ. "ਸੰਤਚੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤਕਥਾ ਰਸ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚੀਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁਹਕ. ਚਿੜੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਚੀਤਕਾਰ. ਚੀਕ. ਚੀਂ ਚੀਂ ਧੁਨਿ। ੩ ਛਾ ਜ਼ਿ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਕਨ. ਬਲ. ਸਲਵਟ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੀਨ। ੫ ਵਿ–ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਗੁਲਚੀਂ. ਫੁੱਲ ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ.

ਚੀਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਸਕ. ਪੀੜ ਦੀ ਚੋਭ। ੨ ਚੀਕ. ਚੀਤਕਾਰ. ਚਿੰਘਾਰ. "ਹਸਤਿ ਭਗਾਕੈ ਚੀਸਾ ਮਾਰੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਚੀਸਤਾਂ. ਛਾ ਜ਼ਿਸ੍ਤਾਂ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁਝਾਰਤ. ਪਹੇਲੀ। ੨ ਛਾ ਚ਼ਿਸ੍ਤਾਂ ਚੀਸ੍ਤ–ਆਂ. ਕੀ ਹੈ ਓਹ ?

ਚੀਹਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਕਾ.

ਚੀਹਾਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦੇ ਹਿਣਕਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ. "ਚੰਚਲੀਏ ਤਾਜੀ ਚੀਹਾਣੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚੀਕ. ਸੰ. ਚੀਕ੍. ਧਾ–ਸਹਾਰਨਾ, ਕਾਹਲੇ ਪੈਣਾ, ਉਤਾਵਲਾ ਹੋਣਾ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ, ਛੁਹਿਣਾ।

---

* ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇਖੋ, "Annexation of the Punjab" by Major Evans Bell.

† To Record
The names of the brave officers
Who fell in the great battle
Fought on the adjoining plain
13th January, 1849.
This cross is placed beside
Their tomb by Richard 6th
Earl of Mayo; Viceroy and Governor—General. 1871.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੀਤਕਾਰ. ਚਿੰਘਾਰ.

ਚੀਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੀਤਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਚਿੰਘਾਰਨਾ. ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣਾ.

ਚੀਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਣਾ। ੨ ਵਿ–ਚਿਕਣਾ. ਮੁਲਾਇਮ. ਕੋਮਲ। ੩ ਬਿੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣਾ.

ਚੀਕਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਕੜ. ਕੀਚ. ਪੰਕ. ਦੇਖੋ, **ਚੀਕੜ** ਚਿਕੜ. "ਚਿਰ ਗ੍ਰਮ ਕੀ ਚੀਕਰ ਬਿਬਰਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੀਕੜਿ. ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ. "ਮੋਹ ਚੀਕੜਿ ਫਾਥੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਚੀਕੜੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕੜ. "ਕਢਿ ਪਾਣੀ ਚੀਕੜੁ ਪਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਚੀਕ੍ਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਤਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਜ਼, ਜੋ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਕੈਥਲ ਥਾਣਾ ਗੁਲ੍ਹਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਨੈਰਤਕੋਣ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਲੋਰਾ.

ਚੀਂਘਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਰਦਾ ਜਲਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਲੀਮੀ ਲਾਠੀ. ਟੈਮਣ.

ਚੀਚਵਹੁਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰਵਧੂ. ਬੀਰਵਹੁਟੀ. ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੌਸਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਲਾਲ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਲੂੰਆਂ ਮਖ਼ਮਲ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Mylabris Cichrii. ਵੈਦ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਰੰਗ ਦੇ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਮੱਖ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਚੀਚਵਹੁਟੀ ਦਾ ਚੂਰਨ ਸੁੰਜੇਹੋਏ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਮਲਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਚੀਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ. ਕਨਿਸ੍ਠਿਕਾ.

ਚੀਚੂੰਗਲੀ. ਚੀਚੀ–ਅੰਗੁਲਿ (ਉਂਗਲ). "ਜਿਉਂ ਲਹੁੜੀ ਚੀਚੂੰਗਲੀ ਪੈਧੀ ਛਾਪ ਮਿਲੀ ਵਡਿਆਈ." (ਭਾਗੁ)

ਚੀਜ ਅਥਵਾ **ਚੀਜੁ.** ਫ਼ਾ ਚੀਜ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਤੁ. ਪਦਾਰਥ. ਦ੍ਰਵ੍ਯ. "ਏਕੁ ਚੀਜੁ ਮੁਝੈ ਦੇਹਿ, ਅਵਰ ਜਹਰ-ਚੀਜ ਨ ਭਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਭੋਜਨ. ਅੰਨ. ਆਹਾਰ. "ਧਰਤੀ ਚੀਜੀ ਕਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਵਿਚਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਉਸ ਰਸਮ ਵੱਲ, ਜੋ ਯਗ੍ਯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦੀ ਬਲਿ ਅਰਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਜਲਦਾਨ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਅੰਨਦਾਨ ਹੈ। ੩ ਚੋਜ (ਖੇਲ–ਕੌਤਕ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚੀਜ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚੀਜ ਕਰਨਿ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਹਰਿ ਬੁਝਨਿ ਨਾਹੀ ਹਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਚੀਜੀ. ਚੀਜਾਂ ਵਿੱਚ. ਵਸਤਾਂ ਅੰਦਰ. "ਹਰ ਚੀਜੀ ਜਿਨਿ ਰੰਗ ਕੀਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੨ ਫ਼ਾ. ਚੀਜ਼. ਕੋਈ ਵਸਤੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੀਜ ੨.

ਚੀਜੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਜ.

ਚੀਟਾ ਕੀਟ–ਕੀਟੀ. ਕੀੜਾ–ਕੀੜੀ. ਚਯੁੰਟੀ. "ਚੀਟੀ **ਚੀਟੀ** ਚੀਟਾ ਬਿਲ ਸੇ ਨਿਕਸ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਚੀਟੀ ਹੋਇ ਚੁਨਿ ਖਾਈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਨੀਮ੍ਰਤਾ ਤੋਂ ਹੈ. "ਚੀਟੀ ਤੇ ਕੁੰਚਰ ਅਸਥੂਲਾ." (ਚੌਪਈ)

ਚੀਣਾ. ਸੰ. ਚੀਨਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਸਾਂਉਣੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Panicum miliaceum. (ਅੰ. Common millet).

ਚੀਤ ਅਥਵਾ **ਚੀਤੁ.** ਸੰ. ਚਿਤ–ਚਿੱਤ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਉ ਲਾਗਿਰਹਿਓ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ."(ਧਨਾ ਮ:੫) ੨ ਯਾਦ. ਸਮਰਣ. ਚਿੰਤਨ. "ਮਨੂਆ ਡੋਲੈ ਚੀਤ ਅਨੀਤਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਅਨੀਤਿ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਮਨੂਆ ਡੋਲੈ। ੩ ਚਿਤ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚੀਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਅਨਿਕ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤਹਿ ਚੀਤ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ਚੀਤਗੁਪਤ. ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ.

ਚੀਤਕਾਰ. ਸੰ. ਚੀਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੀਕ. ਚਿੰਘਾਰ. "ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੈਂ ਚਾਵਭੈਂ ਚੀਤਕਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੬)

ਚੀਤਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤ ੩.

ਚੀਤਨਹਾਰ. ਵਿ–ਚਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਿਤੇਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੂਰ੍ਤੀਕਾਰ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. "ਕਿਨ ਓਇ ਚੀਤੇ ਚੀਤਨਹਾਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚੀਤਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਤ੍ਰਮ੍ਰਿਗ. ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਚਿੱਟੇ **ਚੀਤਲ** ਦਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮ੍ਰਿਗ. "ਚੀਤਰ ਔਰ ਸਸੇ ਬਹੁ ਮਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ. "ਬੀਤਰ ਚੀਤੇ ਅਰੁ ਸਿੰਘਾਤਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਖ਼ਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ. ਮੂਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੀਤ ੧. "ਨਿਰਮਲ ਭਏ ਚੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਚੇਤਨ. "ਮਨ ਮਹਿ ਮਨੂਆ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚੀਤਾ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਾਨਨ ਅਤੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਚੇਤਨ (ਕਰਤਾਰ). ੫ ਵਿ–ਚਿਤ੍ਰਿਤ. ਚਿੱਤਿਆ-ਹੋਇਆ.

ਚੀਤਾਕੁਦਾਉਣਾ ਖ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਮੂਤ੍ਰ **ਚੀਤਾਭਜਾਉਣਾ** ਤਜਾਗ ਕਰਨਾ.

ਚੀਤਿ. ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ. "ਚੀਤਿ ਚਿਤਵਉ ਮਿਟੁ ਅੰਧਾਰੇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੱਤ ਕਰਕੇ. ਦਿਲੋਂ.

ਚੀਤੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤ. ਚਿੱਤ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਅਰਪਉ ਅਪਨੋ ਚੀਤੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਚੀਤੇ. ਚਿੱਤੇ. ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤਨਹਾਰ। ੨ ਚਿਤ੍ਰਕ (ਚਿੱਤਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤਾ ੧.

ਚੀਥਨ ਦੇਖੋ, ਚਿਥਨਾ. **ਚੀਥਨਾ**

ਚੀਥਰਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਟੇ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ **ਚੀਥੜਾ** ਟੁਕੜਾ. ਪਰੋਲਾ. "ਚਾਕੀ ਕਾ ਚੀਥਰਾ ਕਹਾ ਲੈਜਾਹਿ ?" (ਸ਼ਸੰ ਕਬੀਰ)

ਚੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਚੀਦਨ ਚੁਗਣਾ. ਚੁਣਨਾ। ੨ ਇੰਤਖ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਛਾਂਟਣਾ.

ਚੀਦਾ. ਫ਼ਾ ਚੀਦਹ. ਵਿ–ਚੁਣਿਆਹੋਇਆ. ਮੁੰਤਖ਼ਿਬ. ਚੋਣਵਾਂ.

ਚੀਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਰਵ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹਿਮਾਲੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚੀਨਰਾਜ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ੫੪੪੫੯੮੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ–(ਆਬਾਦੀ) ੪੩੬੦੯੧੯੫੩ ਹੈ. ਚੀਨ ੧੮ ਵਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੀਨੀ ਲੋਕ ਬੁੱਧਮਤ ਦੇ ਹਨ. ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੇਕਿਨ (Pekin) ਹੈ."ਚੀਨ ਮਚੀਨ ਕੇ ਸੀਸ ਨਜਾਵੈਂ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ। ੩ ਚੀਣਾ ਅੰਨ। ੪ ਤਾਗਾ. ਸੂਤ। ੫ ਖ਼ੈਰੀ. ਧੁਜਾ। ੬ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਮਾਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਣ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੭ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੮ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੯ ਚੀਨਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਖ ! ਪਛਾਣ !

ਚੀਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਪਹਿਚਾਣਨਾ। ੨ ਜਾਣਨਾ. ਸਮਝਣਾ. "ਜਬ ਨਹੀ ਚੀਨਸਿ ਆਤਮ-ਰਾਮ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਜਿਨਿ ਆਤਮਤਤੁ ਨ ਚੀਨਿਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ੩ ਦੇਖਣਾ. ਵਿਚਾਰ-ਦ੍ਰਿਸ੍ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ.

ਚੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਨਨਾ। ੨ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਚੀਨੀ। ੩ ਲਾਲ ਅਤੇ ਚਿੱਟਾ. ਭਭਖੜੱਬਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੀਣਾ। ੫ ਚੀਨਨਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਵੇਖਿਆ. ਪਛਾਣਿਆ.

ਚੀਨਾਂਸ਼ੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੀਨ ਦਾ ਅੰਸ਼ੁਕ (ਵਸਤ੍). ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੋਂ ਚੀਨ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ੨ ਲਾਲ ਬਾਨਾਤ ਜੋ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਉਮਦਾ ਬਣਦੀ ਸੀ.

ਚੀਨਿ. ਦੇਖਕੇ। ੨ ਜਾਣਕੇ. ਸਮਝਕੇ. "ਸਬਦ ਚੀਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਆਤਮ ਚੀਨਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੀਨੀ. ਵਿ–ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਚੀਨ ਦਾ. ਚੀਨ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਣੇਦਾਰ ਸਾਫ਼ ਖੰਡ. ਮੈਲ ਬਿਨਾ ਉੱਤਮ ਖੰਡ। ੩ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਫ਼ੇਦ ਮਿੱਟੀ, ਜੋ 'ਕਿਛ਼ਭਿਚੀਨ' ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਰਤਨ ਸੁੰਦਰ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਚੀਨਾ ਮੱਟੀ. ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਕੇਓਲਿਨ" ਹੈ। ੪ ਚੀਨਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ.

ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ. ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੌਧ ਯਾਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਆਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੋ ਹਨ. Fa-hien ਅਥਵਾFa-Hian, ਜੋ ਸਨ ੩੯੯ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਨ ੪੧੪ ਤਕ ਸਫਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਸਨ ੪੦੧ ਤੋਂ ੪੧੦ ਤਕ ਜਿਸ ਨੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾਏ. ਇਹ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਆਇਆ ਸੀ. ਦੂਜਾ Hiuen-Tsang ਅਥਵਾ Hiwen Tsiang, ਜੋ ਸਨ ੬੨੯ ਵਿੱਚ ਦੇਸੋਂ ਤੁਰਿਆ ਅਰ ਸਨ ੬੩੦ ਵਿੱਚ ਗੀਧਾਰ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੬੪੩ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਹ ਸਨ ੬੦੦ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੬੬੪ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਾਬੁਲ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਆਏ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਲਈਆਂ ਹਨ.

ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ. ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਥਾਪਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚੀਨੀ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਚੀਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਗ਼ਜ਼ਾਨ. ਅਨੁਭਵ. "ਰਾਮਰਸਾਇਣੁ ਰਸਨਾ ਚੀਨ੍ਹੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚੀਨ੍ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੀਨ੍ਹ.

ਚੀਫ਼ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਸਭਾ.

ਚੀਮਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। ੨ ਚੀਮਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਅਤਰਸਿੰਘ ੨.

ਚੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੀਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਸੰ. ਵਸਤ੍. "ਕਾਇਆ ਕਚੀ. ਕਚਾ ਚੀਰ ਹੈਵਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਿੱਲ। ੪ ਗਊ ਦਾ ਥਣ। ੫ ਫ਼ਾ ਚੀਰ ਵਿ–ਦਿਲੇਰ. ਦਿਲਾਵਰ। ੬ ਵਿਜਈ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤਹ। ੮ ਬਜ਼ੁਰਗੀ. "ਸੈ ਚਿਦ੍ਰੂਪ ਚਿਰਜੀਵ ਸਦੈਵੀ ਚੀਰ ਨ ਜਾਨਤ ਕੋਇ ਤੁਮਾਰੀ." (ਸਲੋਹ)

ਚੀਰਹਦਸ੍ਮੀ. ਫ਼ਾ ਚੀਰਹ ਦਸ੍ਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਮੀ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ। ੨ ਪ੍ਰਬਲਤਾ. ਗ਼ਲਬਾ.

ਚੀਰਹਰਣ. ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚੁਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਸਤ੍ ਲੈਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਕਥਾ ਹੈ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਗੋਪੀਆਂ ਦੇ ਵਸਤ੍ ਚੁੱਕਕੇ ਬਿਰਛ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਸਨ.

ਚੀਰਣ. ਸੰ. ਚੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਕੱਟਿਆਹੋਇਆ. ਪਾੜਿਆ-ਹੋਇਆ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ. ਚਿਣਿਆਹੋਇਆ.

ਚੀਰਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਾੜਨਾ. ਦੋ ਖੰਡ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, **ਚੀਰਨਾ** ਚੀਰਣ.

ਚੀਰਾ. ਚੀਰਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਘਾਉ. ਫੱਟ। ੨ ਦੋ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਚੀਰਣ (ਅਲਗ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਸਰਹੱਦੀ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ। ੩ ਫ਼ਾ ਚੀਰ ਦਿਲੇਰੀ. ਬਹਾਦੁਰੀ। ੪ ਵਿਸ਼ੈ. ਫ਼ਤੇ। ੫ ਸਰਬੰਦ।* ੬ ਬਲ. ਸ਼ਕ੍ਤਿ. "ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਤੇਰਾ ਕੇਤਾ ਕੇਵਡੁ ਚੀਰਾ." (ਸੋਦਰੁ) "ਸਭ ਜਗੁ ਤਿਸ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਸਭ ਤਿਸ ਕਾ ਚੀਰਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਸਭ ਕੈ ਜਮ ਕੈ ਚੀਰੇ ਵਿਚਿ ਹੈ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) "ਹਰਿ ਜੀ ਸਚਾ ਸਚੁ ਤੂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰੈ ਚੀਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੭ ਵਿ–ਦਿਲੇਰ. ਬਹਾਦੁਰ। ੮ ਉੱਚਾ. ਵੱਡਾ। ੯ ਦਾਨਾ। ੧੦ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਚੀਰਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ–"ਲਿਖੈਂ ਤਾਸ ਚੀਰਾ." ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਣਾ.

---

* ਰਾਜਪੂਤਨੇ ਵੱਲ ਕਈਗਿੰਗੇ ਸਫ਼ੇਦ ਨੂੰ ਚੀਰਾ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਸਤ੍, ਲੜ (ਦਾਮਨ) ਆਦਿ ਅਰਥ ਜੋ ਚੀਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਇਹੀ ਫਾਰਸੀ ਲਫ਼ਜ਼ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚੀਰੀ. ਖ਼ਤ੍ਰ. ਚਿੱਠੀ. "ਚੀਰੀ ਆਈ ਚਿਲ ਨ ਕਾਊ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਜਿਨ ਕੀ ਚੀਰੀ ਦਰਗਹਿ ਪਾਟੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਆਗਜ਼ਾਪਤ੍ਰ. ਪਰਵਾਨਾ. "ਚੀਰੀ ਜਾਕੀ ਨਾ ਫਿਰੈ ਸਾਹਿਬੁ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ੩ ਸੰ. ਝਿੱਲੀ. ਬਿੰਡਾ.

ਚੀਰੀ ਪਾਟਣੀ. ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਣੀ. ਮ੍ਰਿਤਯੁ ਹੋਣੀ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੀਰੀ।

ਚੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਰ.

ਚੀਲ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਲ। ੨ ਇੱਕ

ਚੀਲ੍ਹ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ. ਚੀੜ. L. Pinus Longifolia. ਇਸ ਦੇ ਗੂੰਦ ਨੂੰ ਬਰੋਜਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨੇਵਜਾ.

ਚੀਵ. ਸੰ. ਚੀਵ੍. ਧਾ–ਪਹਿਰਨਾ, ਪਕੜਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਬੋਲਣਾ.

ਚੀਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੰਭਕਾਰ (ਘੁਮਿਆਰ) ਦਾ ਭੋਰਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੱਕ ਉੱਪਰੋਂ ਬਰਤਨ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਪਾਟਿਆ ਪੁਰਾਣਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਚੀਥੜਾ.

ਚੀੜ੍ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੇਸ. ਚੇਪ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ. ਚੀਲ੍ਹ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਰੋਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਸਰਲੀ ਊਚੇ ਥਲ ਬਹੁ ਚੀੜ੍ਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਚੀਲ੍ਹ ੨.

ਚੀੜ੍ਹਾ. ਵਿ–ਲੇਸਦਾਰ. ਚੇਪ ਵਾਲਾ.

ਚੁ. ਦੇਖੋ,ਚੂ. "ਚੁ ਕਾਰਜ਼ ਹਮਹ ਹ਼ੀਲਤੇ* ਦਰਗੁਜਸ਼੍ਤ." (ਜਫਰ) ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚੌ (ਚਾਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਚੁਹੱਤਰ, ਚੁਰਸਤਾ, ਚੁਰਾਸੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ.

ਚੁਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਟਪਕਾਉਣਾ. ਚਜ਼ੁਤ ਕਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਜ਼ੁ ਅਤੇ ਚਜ਼ੁਤ.

ਚੁਆਤਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਆਤਾ. ਮੁਆਤੀ. ਮੁਰਿਆੜ.

ਚੁਆਤੀ ਉਲਕਾ. ਚੁਮਾਤਾ.

ਚੁਇਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਟਪਕਣਾ. ਰਸਣਾ. ਚੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਜ਼ੁ.

ਚੁਈਜੈ. ਟਪਕੀਜੈ. ਚੋਈਜੈ। ੨ ਟਪਕਦਾ (ਸ੍ਰਵਦਾ) ਹੈ. ਚੁਇੰਦਾ ਹੈ."ਰਸੁਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦਸਵੈ ਚੁਈਜੈ."(ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚਜ਼ੁ.

ਚੁਸਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ। ੨ ਸੁੜ੍ਹਕਣਾ.

ਚੁਸਕੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਪਿਆਲੀ.

ਚੁਸਤ. ਫ਼ਾ ਚੁਸ੍ਤ. ਵਿ–ਕਸਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਪੱਕਾ। ੩ ਫੁਰਤੀਲਾ. ਆਲਸ ਰਹਿਤ.

ਚੁਸਨ. ਸੰ.ਚੋਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੂਸਣਾ. "ਸੋਜਤ ਚੁਸਨ." (ਅਕਾਲ)

ਚੁਹਕ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੜੀ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚੁਹ

ਚੁਹਕਾਰ ਚੁਹ ਸ਼ਬਦ."ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹ ਫੁਟੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਚੁਹਚ. ਦੇਖੋ, ਚੁਹਕਾਰ। ੨ ਵਿ–ਟਪਕਦਾ ਹੋਇਆ. ਚੁਇੰਦਾ.

ਚੁਹਚੁਹਾ. ਵਿ–ਤਰ.ਗਹਿਰਾ. ਗੂੜ੍ਹਾ.

ਚੁਹਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੂੰਢੀ.ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਸੰਨ੍ਹੀ ਵਾਂਙ ਮਾਸ ਨੂੰ ਨਿਪੀੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚੋਰ ਚਾਹਿਯੇ ਚਢਾਯੇ ਸੂਰੀ, ਚੁਹਟੀ ਲਗਾਇ ਛਾਡੀਐ ਤੋ ਕਹਾਂ ਮਾਰ ਹੈ ?" (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੁਹੱਤਰ. ਚਤੁ: ਸਪ੍ਤਿ. ਸੱਤਰ ਪੁਰ ਚਾਰ–੭੪.

ਚੁਹਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੜੀ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚੁਹਕਾਰ. "ਪ੍ਰਾਤ ਭਯੇ ਚੁਹਲਾਤ ਚਿਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਹਾਸੀ. ਮਖ਼ੌਲ। ੩ ਵਿਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚੋਹਲ.

ਚੁਹਲਬਾਜ਼. ਵਿ–ਮਸ਼ਖਰਾ. ਮਖੌਲੀਆ ।

* ਹ਼ੀਲਹ ਸ਼.

੨ ਵਿਲਾਸੀ.

ਚੁਹਲਬਾਜ਼ੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਸੀ. ਠਠੋਲੀ. ਦਿਲਲਗੀ.

ਚੁਹਾਣ. ਦੇਖੋ, ਚੌਹਾਨ.

ਚੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਮਰ ਦੀ ਨਾੜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟਲਣਾ. ਨਾੜੀ ਦਾ ਠਿਕਾਣਿਓਂ ਖਿਸਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕ ਧਾ। ੨ ਚੂਕ. ਭੁਲ. ਖ਼ਤ੍ਰਾ. "ਐਸ ਸਮੇ ਤੇ ਜੋ ਚੁਕਜਾਈ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਸਮਾਪਤੀ. ਅੰਤ. "ਸਗਲ ਚੁਕੀ ਮੁਹਤਾਈਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਚੁਕਣਾ.

ਚੁਕਈ. ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ. ਮਿਟਦਾ. "ਆਵਨੁ ਜਾਨੁ ਨ ਚੁਕਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:੧) "ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਨ ਚੁਕਈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਚੁਕਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚੋਕਸਾਈ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇਵਟ ਮਿਲਹਿ ਜਿਆਈ। ਮਤਿ ਨੌਕਾ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਚੁਕਸਾਈ." (ਨਾਪ੍)

ਚੁਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਨਾਉਣਾ. ਉਚਾਨਾ. ੨ ਭੁੱਲਣਾ. ਚੂਕਨਾ। ੩ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣਾ। ੪ ਮਿਟਣਾ.

ਚੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕਣਾ ੪. "ਚੁਕਾ ਨਿਹੋਰਾ ਸਖੀ ਸਹੇਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚੁਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੁਲਾਉਣਾ। ੨ ਉਠਵਾਉਣਾ. ਉਚਵਾਉਣਾ। ੩ ਮਿਟਾਉਣਾ. "ਮਾਇਆਮੋਹ ਚੁਕਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) "ਮਨ ਰੇ, ਦੁਜਾਭਾਉ ਚੁਕਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੪ ਮੁੱਲ ਤ੍ਰਯ ਕਰਨਾ. ਕੀਮਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ। ੫ ਹਿਸਾਬ ਮੁਕਾਉਣਾ.

ਚੁਕਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰ ਕਾਸ੍ਟ , ਚਤੁਸ੍ਕਾਸ੍ਟ. ਦਰਵਾਜੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਚਾਰ ਕਾਠਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ. ਦੇਹਲੀ, ਸੇਰਵਾ ਅਤੇ ਦੋ ਬਾਜ਼ੂ. ਚੌਖਟ.

ਚੁਕੋਣਾ ਵਿ–ਚਾਰਕੋਣਾਂ. ਚੌਰਸ. "ਚਹੁ ਦਿਸ ਬਨੀ

ਚੁਕੋਰ ਸੁਧਾਨ ਚੁਕੋਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੁਕ੍ਰੰਦਹ. ਫ਼ਾ ਚੁਕ੍ਰੁਂਦਹ. ਬਹੁਤ ਮਿਠਾਸ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਗਾਜਰ ਅਤੇ ਸ਼ਲਜਮ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਖੰਡ ਭੀ ਕਢਦੇ ਹਨ. L. Beta Vulgaris. ਅੰ. Beet.

ਚੁੱਕ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕ । ੨ ਸੰ. ਚ੍ਯੁਤ੍. ਧਾ–ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਦੁੱਖ ਹੋਣਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੁੜਕਾਉ. ਉਕਸਾਵਟ.

ਚੁੱਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਚਕਰਣ. ਉਠਾਉਣਾ। ੨ ਉਭਾਰਨਾ. ਭੜਕਾਉਣਾ.

ਚੁੱਕਾ. ਚੁੱਕਣਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਚੁੱਕਿਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖਕੇ ਜਿੰਨੀ ਵਸਤੂ ਆਸਕੇ. ਇਹ ਚੁਟਕਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਚੁਖ. ਵਿ–ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. ਅਲਪ. "ਜੋ ਗਲ ਕਪਹਿ ਚੁਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਜ਼ਰਾ ਜ਼ਰਾ. ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ. "ਮ੍ਰਿਗ ਪਕਰੇ ਘਰਿ ਆਣੇ ਹਾਟਿ। ਚੁਖ ਚੁਖ ਲੋਗਏ ਬਾਂਢੇ ਬਾਟਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੁਕ. ਖੰਡ. "ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਬਿੰਦ ਬਿੰਦ ਚੁਖ ਚੁਖ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੪ ਚਸਾ ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸਮਾਂ.

ਚੁਖਕ ਤਨਿਕਮਾਤ੍ਰ. ਥੋੜਾਸਾ. "ਚੁਖਕੁ ਲੈਕੇ

ਚੁਖਕੁ ਚੱਖਿਆ." (ਭਾਗੁ) ਕਣਕਮਾਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਚੱਖਿਆ.

ਚੁਖਚੁਖ. ਦੇਖੋ, ਚੁਖ ੩.

ਚੁਖਾ. ਤਨਿਕਮਾਤ੍ਰ. ਰੰਚਕਭਰ. "ਨਾਹੀ ਚਿੰਤ ਪਰਾਈ ਚੁਖਾ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਚੁਖੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ.

ਚੁੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰੋਹ. ਟੋਲਾ. "ਬਡੋ ਚੁੰਗ ਬਾਂਧੇ ਜਹਾਂ ਸਤ੍ਰੁ ਆਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਗੁਲ । ੩ ਦੇਖੋ, ਚੁੰਗਾ ੨ ਅਤੇ ਚੁੰਗੀ.

ਚੁਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁਣਨਾ. ਬੀਨਣਾ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਦਾਣੇ ਚੁਣਨਾ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਘਾਹ ਆਦਿ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਚਰਨਾ। ੨ ਇੰਤਖ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਚੁਣਨਾ.

ਚੁਗਦ. ਫ਼ਾ ਚੁਗ਼ਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਲੂ. ਉਲੂਕ. ਘੂਕ. ਦੇਖੋ, ਚੁਗਲ। ੨ ਭਾਵ–ਮੂਰਖ.

ਚੁਗਨਿ. ਚੁਗਦੇ ਹਨ. "ਕਕਰੁ ਚੁਗਨਿ ਥਲਿ ਵਸਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੁਗਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਲੂ. ਚਕੋਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਗਦ ੧. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਗਲ ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾ-ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਫ਼ਾ ਚੁਗ਼ਲ. ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨ ਸੁਣਈ ਕਹਿਆ ਚੁਗਲ ਕਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਜੈਸੇ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤ ਕੋ ਮੂਸਾ ਬਾਨ ਕਾਟਜਾਤ
ਵਾਯਸ ਵਿਟਾਰਜਾਤ ਕਲਸ਼ ਕੇ ਨੀਰ ਕੋ,
ਸਾਂਪ ਡਸਜਾਤ ਵਿਖ ਰੋਮ ਰੋਮ ਫੈਲਜਾਤ
ਕੁੱਤਾ ਕਾਟਖਾਤ ਰਾਹਚਲਤ ਫਕੀਰ ਕੋ,
ਕਹੈ "ਹਰਿਕੇਸ਼" ਜੈਸੇ ਬਿੱਛੂ ਡੰਕ ਮਾਰਜਾਤ
ਕਛੂ ਨ ਬਸਾਤ ਭਯੇ ਵਸਾਕੁਲ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ,
ਤੈਸੇ ਹੀ ਚੁਗਲ ਹੱਕ ਨਾਹਕ ਬਿਰਾਨੈ ਕਾਮ
ਦੇਤ ਹੈ ਬਿਗਾਰ ਕੈ ਨ ਡਰ ਰਘੁਬੀਰ ਕੋ.

ਚੁੰਗਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰੋਹ. ਟੋਲਾ. ਜਮਾਤ। ੨ ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗੁਲਾਂ ਦੀ ਗਰਿਫ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਚੌਗੁਲ। ੩ ਪੰਜਾ.

ਚੁਗਲੀ. ਫ਼ਾ ਚੁग़ली ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤੀ ਬੁਰਾਈ. ਗ਼ੈਰਹ਼ਾਜ਼ਿਰੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਨਿੰਦਾ. "ਨਿਤ ਚੁਗਲੀ ਕਰੈ ਅਣਹੋਂਦੀ ਪਰਾਈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਚੁਗਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਗਾ ੨.

ਚੁਗਾਠ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕਾਨ ਅਤੇ ਚੌਕਾਨ.

ਚੁਗ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ ਚुग़ार. ਚਗ਼ਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰਲੱਜ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਚੁਗਾਰਾ. ਵਿ–ਵਿਭਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਗਾਰ. "ਚੋਰ ਚੁਗਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਚੁੰਗੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰ ਅੰਗੁਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀ ਵਸਤੁ ਆਸਕੇ, ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਮਹ਼ਿਸੂਲ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲੱਪਭਰ ਲੈਣਾ। ੨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੋਂ ਆਈ ਵਸਤੂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਮਹ਼ਿਸੂਲ। ੩ ਵਿ–ਚੁੰਗ (ਟੋਲੀ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਚੁੰਗਦਾਰ. "ਬੰਧੇ ਚੁੰਗ ਚੁੰਗੀ ਚਲੇ ਖੇਤ ਆਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੨੦)

ਚੁੱਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਬੈਲ. ਚੌਗਾ। ੨ ਟੀਰਾ. ਭੈਂਗਾ. ਕੁਨੱਖਾ.

ਚੁੰਘਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਚੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ. ਚੂਸਨਾ. ਥਣ (ਸ੍ਤਨ)

ਚੁੰਘਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁੱਧ ਚੂਸਣਾ.

ਚੁੰਘਾਵੀ. ਚੁੰਘਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਦਾਈ. ਧਾਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਘਣਾ.

ਚੁੰਚਿਆ. ਚਯਨ (ਚੁਗਣ) ਵਾਲੀ. ਰਸ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਭਾਵ ਪਿੰਗਲਾ ਨਾੜੀ. "ਭਾਠੀ ਗਗਨੁ ਸਿੰਚਿਆ ਅਰੁ ਚੁੰਚਿਆ, ਕਨਕ ਕਲਸ ਇਕੁ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਭੱਠੀ ਹੈ, ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਨਾਲਾਂ ਹਨ, ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਨਕਕਲਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਸ ਟਪਕਕੇ ਜਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਚਿਆ.

ਚੁੰਚ. ਸੰ. ਚਞ੍ਚੁ–ਚੰਚੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਂਚ. ਚੁੰਜ."ਸੋ ਸਿਰਿ ਚੁੰਚ ਸਵਾਰਹਿ ਕਾਗ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚੁੰਚਗਿਆਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੇਵਲ ਕਹਿਣੀ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ. ਅਮਲ ਬਿਨਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨਚਰਚਾ. "ਜਗ ਕਉਆ ਮੁਖਿ ਚੁੰਚਗਿਆਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਚੁੰਚਗਿਆਨੀ. ਵਿ–ਕਹਿਣੀ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ. ਅਮਲ ਰਹਿਤ ਵਕਤਾ.

ਚੁਚਵਾਤ ਚੁਇੱਦਾ (ਚਜ਼ਵਨ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ. ਟਪਕਦਾ

ਚੁਚਾਤ ਹੈ। ੨ ਚੁਇੱਦਾਹੋਇਆ. ਟਪਕਦਾ. "ਸੋਂਨ ਸੋਂ ਏਕ ਫਿਰੈਂ ਚੁਚਵਾਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੁਚਾਨ. ਚੁਇਆ. ਟਪਕਿਆ. ਚਜ਼ਵਨ ਹੋਇਆ. "ਰਕਤ ਨੇਤ੍ਰ ਚੁਚਾਨ." (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਲਹੂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਟਪਕਿਆ.

ਚੁਚਜਾ. ਸੰ. ਚੁਚ੍. ਧਾ–ਅ਼ਰਕ਼ ਕੱਢਣਾ, ਇਸਨਾਨ ਕਰਨਾ.

ਚੁੰਜ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਚ.

ਚੁੰਜਵੀੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁੰਚ (ਚੁੰਜ) ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉੱਚ ਦਾ ਭਾਲ਼ਨਾ. ਚੁੰਜ ਪਾਂਉਣੀ. "ਖੀਰ ਨੀਰ ਨਿਰਨਉ ਚੁੰਜਵੀੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਚੁਟ. ਸੰ. ਚੁਟ੍ . ਧਾ–ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ, ਕਤਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁੱਟ.

ਚੁਟਕਾ. ਚੁਟਕੀ ਦਾ ਪੁਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਾ ੨.

ਚੁਟਕਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਟਕੀ ਦੀ ਧੁਨੀ। ੨ ਚੁਟ ਚੁਟ ਧੁਨੀ.

ਚੁਟਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਮਧ੍ਯਮਾ ਅੰਗੁਲਿ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕੀਤੀਹੋਈ ਧੁਨੀ. ਸੰ. ਛੋਟਿਕਾ। ੨ ਉਤਨੀ ਵਸਤੁ ਜੋ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਅੰਗੁਲਿ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ. ਜਿਵੇਂ–ਚੁਟਕੀਭਰ ਲੂਣ। ੩ ਚੁੰਢੀ.

ਚੁਟਾਏ. ਕੱਟੇ. ਕਤਰੇ. ਟੁੱਕੇ. ਦੇਖੋ,ਚੁਟ ਧਾ."ਤ੍ਰਸਾਏ, ਚੁਟਾਏ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚੁਟਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਟ ਚੁਟ ਧੁਨਿ। ੨ ਚਿੜੀ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ। ੩ ਚਾਰ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਟਾਲ੍ਹੀ (ਸ਼ੀਸ਼ਮ), ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਸੁਰਾਰ ਮੰਡਿਆਲੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਜਿਸ ਹੇਠ ਜਗਤਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜਦੇ ਰਹੇ. "ਨਾਮ ਚੁਟਾਲਾ ਯਾਹਿ, ਜੋਉ ਦਰਸ ਇੱਛਾ ਕਰੈ." (ਗੁਵਿ ੬) ਦੇਖੋ, ਮੰਡਿਆਲੀ.

ਚੁਟੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਟੀ. ਬੋਦੀ. ਸ਼ਿਖਾ. "ਹੋਇ ਬਡੀ ਤੁਮਰੀ ਚੁਟੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੋਟੀ.

ਚੁਟੀਆਉੜੁ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਟੀ (ਬੋਦੀ) ਵਾਲਾ ਉੜੁ (ਤਾਰਾ). ਧ੍ਰੁਮਕੇਤੁ."ਚੁਟੀਆਉੜੁ ਤੇਜ ਮਨੋ ਦਰਸਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੁੱਟ. ਸੰ. ਚੁਟ੍. ਧਾ–ਕਮ (ਅਲਪ) ਹੋਣਾ,ਥਾਹਹੋਣਾ, ਬਟੋਰਨਾ (ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ).

ਚੁੱਟੈ. ਚੁਟਕੀ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਚੁਟਕੀ ਮਾਤ੍। ੨ ਚੁਟਕੀ ਸੇ. ਚੁਟਕੀ ਨਾਲ. "ਦੇ ਚਾਵਲ ਚੁੱਟੈ." (ਭਾਗੁ) ਚੁਟਕੀ ਨਾਲ ਚਾਵਲਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਚੁਡ. ਸੰ. ਚੁਡ੍. ਧਾ–ਲਪੇਟਣਾ, ਘੇਰਨਾ, ਛਿਪਣਾ (ਲੁਕਣਾ).

ਚੁੱਡ. ਸੰ. ਚੁਡ੍ਡ. ਧਾ–ਵਰਤਣਾ, ਕਾਮਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭੁਗ. ਯੋਨਿ.

ਚੁੱਡੂ. ਵਿ–ਭਗਲੰਪਟ. ਕਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਡ.

ਚੁਣ. ਸੰ. ਚੁਣ. ਧਾ–ਕਤਰਨਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ (ਵਿਭਾਗ ਕਰਨਾ).

ਚੁਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁਗਣਾ। ੨ ਚਯਨ ਕਰਨਾ. ਚਿਣਨਾ। ੩ ਇੰਤਿਖਾਬ ਕਰਨਾ. ਚੋਣ ਕਰਨੀ.

ਚੁਣਿ. ਚੁਣਕੇ. ਛਾਂਟਕੇ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਚੁਣਿ ਸੁਟੀਅਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੁਤ. ਸੰ. ਚੁਤ. ਧਾ–ਗਿੱਲਾ ਹੋਣਾ, ਚੁਇਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਦਾ. ਮੂਲਦ੍ਵਾਰ. "ਸੋ ਚੁਤੀ ਸੋ ਵਾਤ ਮਿਲਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ਗੁਦਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਓਹੀ ਹੱਥ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਸੁਤ.

ਚੁਤਲ / **ਚੁਤੜ** ਸੰਗਜਾ–ਚੁਤ–ਤਲ. ਚੁਤ (ਗੁਦਾ) ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਾਸਪਿੰਡ. ਨਿਤੰਬ. ਚਿੱਤੜ.

ਚੁਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਤਾਲੀ.

ਚੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਤ ੨.

ਚੁਦ. ਸੰ. ਚੁਦ੍. ਧਾ–ਪ੍ਰੇਰਣਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਕਰਨਾ, ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ (ਕਾਹਲੀ) ਕਰਨੀ.

ਚੁੰਧ. ਸੰਗਜਾ–ਚਕ੍ਸ਼ (ਨੇਤ੍) ਨੂੰ ਅੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚਮਕ.

ਚੁੰਧਲਾਉਣਾ / **ਚੁੰਧਿਆਉਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ਼ ਅੱਖੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਤੇਜ਼ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾ ਸਹਾਰਕੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮਿਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਧ.

ਚੁਨਨਾ. ਇੰਤਿਖਾਬ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਣਨਾ. "ਮੇਲਤ ਚੁਨਤ ਖਿਨੁ ਪਲ ਚਸਾ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ਸਾਜਾਂ ਦਾ ਸੁਰ ਮੇਲਦੇ ਅਤੇ ਰਾਗ ਅਥਵਾ ਗੀਤ ਇੰਤਿਖਾਬ ਕਰਦੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਚੁਨਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁੰਨੀ. ਓਢਨੀ.

ਚੁਨਾ. ਫ਼ਾ ਚੂਨਹ ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਮਾਨਿੰਦ. ਜੇਹਾ.

ਚੁਨਾਚਿ. ਫ਼ਾ ਚੂਨਾਂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਥਾਚ. ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ. ਇਸ ਲਈ.

ਚੁਨਾਰ. ਸੰਮਿਲਿਤ ਪ੍ਰਾਂਤ (ਯੂ. ਪੀ) ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ 'ਚਰਣਾਦ੍ਰਿਗਢ' * ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਕੌਰ.

ਇਸੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਭਰਤ੍ਰਿਹਰਿ (ਭਰਥਰੀ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ, ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ਿਲਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਉਹ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹਨ.

ਚੁਨਿ. ਚੁਣਕੇ. ਚਯਨ ਕਰਕੇ. ਚੁਗਕੇ. "ਕੰਦ ਮੂਲੁ ਚੁਨਿ ਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗੁਣ ੨੦.

ਚੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਨੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਣਨਾ. "ਹਾਬੀ ਚੁਨੀ ਨ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹਾਬੀ (ਹੈਂਕਾਰੀ) ਤੋਂ ਚੁਗੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ.

ਚੁੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਨਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਨੀਆ.

ਚੁਨੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਨਰੀ. ਓਢਨੀ. ਚੁੰਨੀ. "ਓਢਕੈ ਲਾਲ ਚਲੀ ਚੁਨੀਆ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮਾਣਿਕ ਦੀ ਕਣੀ. ਚੂਨੀ. "ਕੰਚਨ ਮੇ ਚੁਨੀਆ ਚੁਨਿ ਖਾਚੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਬੱਤਕ (ਮੁਰਗਾਬੀ) ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ.

ਚੁਨੀਆਂਬੇਗਮ. ਫੀਮ ਖਾਣ ਵਾਲ਼ੇ, ਅਫੀਮ (ਅਫ਼ਯੂਨ) ਨੂੰ ਚੁਨੀਆਂਬੇਗਮ ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਚੁਪ. ਸੰ. ਚੁਪ੍. ਧਾ–ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ ਚਲਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ. ਮੌਨ। ੩ ਵਿ–ਖ਼ਾਮੋਸ਼. ਅਬੋਲਾ. ਮੌਨੀ.

ਚੁਪਕਾ / **ਚੁਪਕੀਤਾ** ਵਿ–ਮੌਨੀ. ਅਬੋਲਾ.

ਚੁਪੱਟ. ਸੰ. ਚਪੱਟ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਉਚ੍ਚਾਰ. ਉਚਾਈ ਨੀਚਾਈ ਬਿਨਾ. ਹਮਵਾਰ. ਪੱਧਰਾ। ੨ ਚਸੁਤਪਟ. ਬਿਨਾਪੜਦਾ. ਬੇਪੜਦ। ੩ ਕਿਵਾੜਾਂ ਬਿਨਾ ਦਰ.

ਚੁਪਰਾ. ਵਿ–ਚੋਪੜਿਆਹੋਇਆ. ਸਨੇਹ (ਤੇਲ) ਨਾਲ ਤਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਚੁਪਰੇ ਚਾਰੁ ਚਿਕਨੇ ਕੇਸ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਚੁਪਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਨੇ ਆਦਿ ਦਾ ਚੁਪਣ ਪਿੱਛੋਂ ਰਿਹਾ ਫੋਗ. "ਪਰੇ ਚੁਪਾਕ ਚੁਪ ਤਿੰਹ ਠਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵਿ–ਚੁਪਣ ਵਾਲਾ. ਚੋਸ਼ਣ ਕਰਤਾ.

ਚੁਪਾਤਾ. ਵਿ–ਚੁਪਕੀਤਾ. ਬਿਨਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ. "ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਪਾਤੇ ਹੀ ਚਲਦੇ ਰਹੇ." (ਜਸਭਾਮ)

ਚੁਪੈ. ਚੁਪ (ਮੌਨ) ਤੋਂ. ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਸੇ. "ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ." (ਜਪੁ) ਮੌਨ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਮਨ ਚੁੱਪ (ਸ਼ਾਂਤ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੨ ਚੁੱਪ ਹੀ. "ਚੁਪੈ ਚੰਗਾ ਨਾਨਕਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਚੁੱਪ ਹੀ ਭਲੀ ਹੈ.

ਚੁਫੇਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਰੇਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ.

ਚੁਫੇਰਗੜ੍ਹੀਆ. ਵਿ–ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਗੱਠ (ਜੋੜ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਹਰਦੇਗੀ ਚਮਚਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦੀ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ.

ਚੁੰਬ. ਸੰ. ਚੁਮ੍ਬ੍. ਧਾ–ਚੁੰਮਣਾ, ਚੂਸਨਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ.

ਚੁੰਬਕ. ਵਿ–ਚੁੰਮਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਖਾਸ ਧਾਤੁ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਅਯਸਕਾਂਤ. ਇਹ ਖਾਨਿ (ਖਾਣ) ਤੋਂ ਭੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸਾਇਨਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ਭੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਿਕਨਾਤੀਸ. Loadstone.(Magnet).

ਚੁਬੱਚਾ. ਦੇਖੋ, ਚਬੱਚਾ.

ਚੁਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਚਬੱਚਾ ੨। ੨ ਜਿਲ੍ਹਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਸਰਹਾਲੀ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਚੌਲ੍ਹੇਸਾਹਿਬ ਚਰਨ ਪਾਏ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਕ਼ਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਥਾਂਦੇ.

ਚੁਬੱਚਾ ਰਾਮਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰਲਪੁਰਾ.

ਚੁੰਬਨ. ਸੰ. ਚੁਮ੍ਬਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁੰਮਣਾ. ਚੁੰਮੀ ਲੈਣੀ. ਬੋਸਾ ਲੈਣਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹੋਠਾਂ ਦਾ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਚੁਬਰਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਚੌਥੇ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਚੌਥੇ ਵਰ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਸ਼੍ਰਾੱਧਕਰਮ.

ਚੁਬਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬਾਰਾ.

ਚੁਬਾਰਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੰ: ੪ ਅਤੇ ਛੀਟਾਂਵਾਲਾ.

ਚੁਬੈਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਚੁਭਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁੱਭੀ. ਗੋਤ੍ਹਾ. ਡੁੱਬੀ.ਦੇਖੋ, ਚੁਚਜ ਧਾ.

ਚੁਭਣਾ / **ਚੁਭਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਗੜ੍ਹਣਾ. ਧਸਣਾ। ੨ ਖਟਕਣਾ. ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੜਕਣਾ. "ਜਿਉ ਜਿਉ ਚਲਹਿ ਚੁਭੈ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." ਸੋਹਿਲਾ)

ਚੁੰਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਤ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਭਕੀ.

ਚੁਭਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਸਾਉਣਾ. ਗੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਚੋਭਣਾ.

ਚੁਭਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਬਾਲ.

ਚੁੱਭਾ / **ਚੁੱਭੀ** ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਚੁਭਕੀ.

ਚੁੰਮਕ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਬਕ. "ਚੁੰਮਕ ਭੋਲਤ ਬੀਚ ਮਨੋ ਜਲ ਲੋਹ ਕੀ ਸੂਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੁੰਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਬਨ.

ਚੁੰਮਾਂ. ਝਾਗੀ. ਬੋਸਾ। ੨ ਚੁੰਬਨ ਕਰਾਂ। ੩ ਚੁੰਬਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਚੁੰਮਾ ਪੈਰ ਮੂੰ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਚੁਮਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਤੁਰਮਾਸ.

ਚੁਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਆਤਾ. "ਜੂਲਿਤ ਹਾਥ ਮੇ ਗਹਜੋ ਚੁਮਾਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚੁਮਿ. ਚੁੰਮਕੇ. ਚੁੰਬਨ ਕਰਕੇ. "ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਪੈਰ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁੰਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਿਮੀਦੋਜ਼ ਚੁਲ੍ਹਾ। ੨ ਵਿ–ਪ੍ਚੁਰ (ਬਹੁਤ–ਅਧਿਕ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਸੰ. ਚੁਰ੍. ਧਾ–ਚੁਰਾਉਣਾ, ਜਲਣਾ, ਮੱਚਣਾ.

ਚੁਰਸਤਾ. ਸੰ. ਚਤੁਸ੍ਪਥ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਰਾਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ.

ਚੁਰਸਤੀਅਟਾਰੀ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਾਹੀਸੈਨਾ ਨਾਲ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੯੫ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ. ਇੱਥੇ ਚੌਰਾਹੇ ਤੇ ਇੱਕ ਅਟਾਰੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ.

ਚੁਰਟ. ਤੈਮਿਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ Shuruṭṭu ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਤਮਾਖੂ ਦਾ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਬੱਤੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪੱਤਾ. ਇਸੇ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬਣਾਲਏ, ਯਥਾ–Cheroot, Cherute, chiroot, Sharute, sharoot,Cheroot. ਚੁਰਟ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੀਗਾਰ Cigar ਅਤੇ Cigarette ਭੀ ਇਸੇ ਦੇ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੈਦੇਲਗੜ੍ਹ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਪਾਲਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਨ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਭਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਔਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ਅਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਪੱਠੇ ਜਿਗਰ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ ਘਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿੱਤ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੇਹਾ ਕਿ Imperial Econimic Committee ਦੀ ਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ– The annual consumption of cigarettes in India is now about 6, 500, 000, 000 as compared with under 1,000, 000. 000 before the war.

ਚੁਰਣ. ਸੰ. ਚੂਰ੍ਣ. ਧਾ–ਚੁਰਾਉਣਾ, ਮੂਸਨਾ, ਹਰਣ.

ਚੁਰਵਾ. ਪੁ. ਚੋਰ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਚੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲਾ. "ਚੁਰਾ ਕੀਨ ਮੁਖ ਹਾਥ ਪਖਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚੁਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੂ ਨੂੰ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਗਯਾਨ ਬਿਨਾ ਆਪਣੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਲੈਜਾਣਾ. ਹਰਣ.ਦੇਖੋ, ਚੁਰ ੩.

ਚੁਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਰਾਸੀ.

ਚੁਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਲੀ. "ਪੁਨ ਜਲਪਾਨ ਚੁਰੀ ਕਰਲੇਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਚੂੜੀ. ਬੰਗ.

ਚੁਰੂ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁੱਲ੍. ਦੇਖੋ, ਚੁਲੁਕ.

ਚੁਰੂਭਰ. ਚੁਲੀਮਾਤ੍.

ਚੁਰੂ ਭਰਿ. ਚੁਲੀ ਭਰਕੇ. "ਆਪਿ ਨ ਦੇਹਿ ਚੁਰੂ ਭਰਿ ਪਾਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚੁਰੈਯਾ. ਪੁ. ਵਿ–ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੂੜੀ. ਬੰਗ.

ਚੁਰੈਲ. ਦੇਖੋ, ਚੁੜੈਲ.

ਚੁਰੰਜਾ. ਚਤੁਸ੍ਪੰਚਾਸ਼ਤ. ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਚਾਰ–੫੪.

ਚੁਲ. ਸੰ. ਚੁਲ. ਧਾ–ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ, ਭਿਉਣਾ, ਡੋਬਣਾ.

ਚੁਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਲੁਕ. ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ। ੨ ਕੁਰਲੀ. ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਲੀਤਾ ਪਾਣੀ। ੩ ਕੁਰਲੀ ਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ."ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਮੁਖ ਹਾਥ ਪਖਾਰਹੁ । ਤਿਸ ਪਸਚਾਤੀ ਚੁਲਾ ਉਚਾਰਹੁ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਚੁਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:–

"ਦੇਵਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰੁ ਕਿਤੁ ਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹੀਐ,
ਜਿਸੁ ਰਖੈ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹੀਐ,
ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਵਸਿ ਸਭੁਨਾ ਇਕ ਧਰ,
ਪਾਲੇ ਬਾਲਕ ਵਾਗਿ ਦੇਕੈ ਆਪਿ ਕਰ,
ਕਰਦਾ ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਣੀਐ,
ਸਰਬਧਾਰ ਸਮਰਥ ਹਉ ਤਿਸੁ ਕੁਰਬਾਣੀਐ,
ਗਾਈਐ ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤੁ ਗਾਵਣਜੋਗਿਆ,
ਜੋ ਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ ਤਿਨੀ ਹਰਿਰਸੁ ਭੋਗਿਆ."
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

"ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ ਗੁਰੂ ਕਾ, ਟਹਿਲ ਭਾਵਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ,
ਤੇਰੀ ਦੇਗੋਂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਿਆ, ਦੇਗ ਸਵਾਈ ਤੇਗ ਫਤਹ, ਜੋ ਜੀਅ ਆਵੈ ਸੋ ਰਾਜੀ ਜਾਵੈ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚੱਤਿ ਆਵੈ." ਇਤ੍ਯਾਦਿ.

ਚੁਲਿਆਲਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੁਲਕਾ ਭੀ ਹੈ: ਲੱਛਣ–ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੯ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੩–੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੰਤ ਯਗਣ ।ऽऽ. ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਦੋਹਰੇ ਦੇ ਅੰਤ ਇੱਕ ਯਗਣ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਇਹ ਛੰਦ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਕਰ ਤਬੈ, ਪਦ ਪਰ ਧਾਰ ਲਿਲਾਰ
ਅਲਾਵੈ । ਸਤ੍ਯ ਵਚਨ ਤੁਮ ਕਹਿਤ ਹੋ,ਜੋ ਭਵ ਕੇ ਦੁਖ ਦਾਰਿ ਮਿਟਾਵੈ. (ਨਾਪ੍)

ਚੁਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਰਲੀ. ਮੂੰਹ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਲ। ੨ ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਲ ਆ ਸਕੇ। ੩ ਕਿਸੇ ਸੰਕਲ੍ਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦਾ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਤ੍ਯਾਗਣਾ."ਨਾਨਕ ਚੁਲੀਆ ਸੁਚੀਆ ਜੇ ਭਰਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ***ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਚੁਲੁਕ.

ਚੁਲੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਾੜ੍ਹਾ ਚਿੱਕੜ। ੨ ਛੋਟੀ ਹਾਂਡੀ। ੩ ਚੁਲੀ. ਅੰਜੁਲਿ.

ਚੁਲੁੰਪ. ਸੰ. ਚੁਲੁਮ੍ਪ . ਧਾ–ਕਤਰਨਾ, ਨਸ਼੍ ਹੋਣਾ, ਝੁਲਣਾ.

ਚੁਲੰਭ } ਸੰ. ਚਲਮ–ਚਲੰਭ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਮਾ ਸਮਾਨ
ਚੁਲੰਭੁ } ਸੀਤਲ. "ਮਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਚੁਲੰਭੁ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਤਰ. ਆਦ੍ੰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲ ਅਤੇ ਅੰਭ.

ਚੁਲ੍ਹ } ਸੰ. ਚੁਲ੍ਲਿ–ਚੁੱਲ੍ਹਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗ ਰੱਖਣ
ਚੁਲ੍ਹਾ } ਦੀ ਥਾਂ. ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਅੱਗ ਸਜਾਈ ਜਾਵੇ.

ਚੁੱਲ. ਸੰ. ਚੁਲ੍ਲ. ਧਾ–ਆਪਣਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ (ਮਨਸ਼ਾ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਵਿਲਾਸ ਕਰਨਾ.

ਚੁਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਇਣਾ.

ਚੁੜ. ਦੇਖੋ, ਚੁੜ.

ਚੁੜੱਤ. ਚੌੜਾਨ ਵੱਲ ਦਾ ਫੈਲਾਉ. Latitude.

ਚੁੜੈਲ } ਸੰਗਜਾ–ਭਾਇਣ. ਭੂਤਨੀ. ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰ-
ਚੁੜੈਲ } ਲੈਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁੜ । ੨ ਕਈਆਂ ਨੇ ਚੁੜੈਲ ਨੂੰ ਚੂੜਾ (ਜੂੜਾ) ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਉੱਚਾ ਜੂੜਾ ਹੋਵੇ. ਚੂੰਡੇ. ਭਾਇਣ ਦੇ ਸਿਰ ਉਲਝੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਲਾ (ਬਾਣੀ) ਚੰਡ (ਕੌਜ਼ੀ) ਹੈ. ਖੋਟੇ ਵਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ.

ਚੁ. ਫ਼ਾ �چ ਵ੍ਰਜ–ਜਬ, ਜਦ । ੨ ਤਬ. ਤਦ । ੩ ਇਸ ਤਰਾਂ. ਇਵੇਂ। ੪ ਵਾਂਙ. ਵਾਕਰ.

ਚੁੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁੰਕਾਰ. ਚੂੰ ਚੂੰ ਧੁਨਿ । ੨ ਫ਼ਾ چہ ਵਿ–ਤੁੱਲ. ਮਾਨਿੰਦ. ਸਮਾਨ। ੩ ਵ੍ਰਜ–ਜਬ. ਜਦ. "ਚੁੰ ਸ਼ਵਦ ਤਕਬੀਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਤਕਬੀਰ। ੪ ਕਿਸ ਤੁਰਹਿ. ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ.

ਚੁਸ. ਸੰ. ਚੁਸ੍. ਧਾ–ਚੂਸਣਾ, ਚੋਸਣ ਕਰਨਾ.

ਚੁਸਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਚੋਸਣ ਕਰਨਾ. ਜੀਭ ਅਤੇ ਹੋਠਾਂ ਦੇ
ਚੁਸਨਾ } ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਰਸ ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਸਾਰ ਖਿੱਚਲੈਣਾ.

ਚੁਹਣੀਆ. ਲਹੌਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਛਾਂਗਾਮਾਂਗਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੇਠੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਉਗਵੈਦਾ (ਗੋਬਿੰਦਾ) ਅਤੇ ਸਭਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਨਸਿੱਖ ਹੋਏ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁਣ ਬਸਾਖੀ ਤੇ ਸਲਾਮਤ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਹਨ.

ਚੁਹਮਾਰ. ਚੁਹੇਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸ਼ਕੋਰ.

ਚੁਹਰਾ. ਸੰ. ਚਤੁਤਹਰਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਭਿੰਗਿਆ ਮਲ ਮੂਤ੍ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਭੰਗੀ. ਚੁਹੜਾ. ਖ਼ਾਕਰੋਬ.

ਚੁਹੜ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੀਆ. ਪੁਰੀਏ ਦਾ ਭਾਈ ਇੱਕ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੂਣ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਕਦੇ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਤ੍ਯਵਕਤਾ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੨ ਸੇਠੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ । ੩ ਲਖਨਊ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਭੇਦ ਦੱਸਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ.

ਚੁਹੜਕਾਣਾ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਆਬਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ "ਖਰਾਸੈਦਾ" ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਜਗਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ–ਕਿ ਲਾਭ ਵਾਲਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ-ਭੁੱਖੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਣ ਲਈ ਪੂੰਜੀ ਖ਼ਰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੨੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ, ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧ ਅਤੇ ਕੱਤਕ-ਪੂਨ੍ਯਾ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚੁਹੜਕਾਣੇ ਤੋਂ ਕ੍ਰੀਬ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਚੁਹੜਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਾੜਸਾਹਿਬ.

ਚੁਹੜਾ } ਚੰਡਾਲ–ਚੰਡਾਲੀ. ਭੰਗੀ. ਖ਼ਾਕਰੋਬ. ਦੇਖੋ,
ਚੁਹੜੀ } ਚੁਹਰਾ. "ਪਰਨਿੰਦਾ ਘਟਿ ਚੁਹੜੀ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਚੂਹਾ } ਸੰਗਜਾ–ਮੂਸਾ–ਮੂਸੀ. "ਜਮ ਚੂਹਾ ਕਿਰਸ
ਚੂਹੀ } ਨਿਤ ਕੁਰਕਦਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਚੂਹੇਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੂਹਮਾਰ ਅਤੇ ਮੂਸ਼ਕੋਰ.

ਚੂਕ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁੱਲ. ਖ਼ਤ੍ਰਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਸਿਖਾ ਮਹਿ ਚੂਕ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਾਲਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਸਦਾਇਕ ਸਾਗ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਥੋੜਾ ਖੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਸੋਆ ਚੂਕ ਪੁਕਾਰਤ ਭਈ."(ਦੱਤਾਵ) ਮਾਲਣ (ਮਾਲਿਨੀ) ਨੇ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੋਆ ਚੂਕ (ਪਾਲਕ).ਦੱਤ (ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ) ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਖਜਾ ਲਈ ਕਿ ਜੋ ਸੋਇਆ (ਸੁੱਤਾ), ਉਹ ਚੁੱਕਿਆ । ੩ ਦੇਖੋ, ਚੂਕਣਾ.

ਚੂਕਈ. ਕੁਲਦਾ. ਖ਼ਤ੍ਰਾਖਾਂਦਾ। ੨ ਮਿਟਦਾ. ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕਈ.

ਚੂਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਭੁੱਲਣਾ । ੨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ.
ਚੂਕਨਾ } ਖ਼ਤਮ ਹੋਣਾ. "ਚੂਕਾ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)"ਜਬ ਚੂਕੈ ਪੈਚਪਾਤੁ ਕੀ ਰਚਨਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਅਭਾਵ ਹੋਣਾ. "ਪਛੋਤਾਵਾ ਨ ਮਿਲੈ ਜਬ ਚੂਕੈਗੀ ਸਾਰੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਚੁਲਾ ੨.

ਚੂੰਕਿ. ਫ਼ਾ چونکہ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਉਂਕਿ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ. ਇਸ ਹੇਤੁ.

ਚੂਖਾ. ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸੱਚੀਦਾੜ੍ਹੀ ਦਾ ਇੱਕ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਚੇਲਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਚੂਗਹਿ. ਚੁਗਦਾ ਹੈ. "ਉਜਲ ਮੋਤੀ ਚੂਗਹਿ ਹੰਸ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਹੰਸ ਵਿਵੇਕੀ, ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਸ਼ੁਭਗੁਣ.

ਚੂਘਨਾ } ਦੇਖੋ, ਚੁੰਘਣਾ. "ਲੇਲੇ ਕਉ ਚੂਘੈ ਨਿਤ
ਚੂੰਘਨਾ } ਭੇਡ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਲੇਲਾ ਜੀਵ ਅਤੇ ਭੇਡ ਮਾਇਆ.

ਚੂਚਕ. ਹੀਰ ਦਾ ਪਿਤਾ. "ਜੂਨ ਜਾਟ ਕੀ ਤਿਨ ਧਰੀ ਮ੍ਰਿਤਮੰਡਲ ਮੇ ਆਇ। ਚੂਚਕ ਕੇ ਉਪਜੀ ਭਵਨ ਹੀਰ ਨਾਮ ਧਰਵਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੮)ਦੇਖੋ, ਹੀਰ.

ਚੂਚਾ. ਕੁੱਕੜ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਇਹ ਚੂਜ਼ਹ ਦਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੂਜ਼ਾ.

ਚੂਚੀ. ਸੰ. ਚੂਚੁਕ–ਚੂਚੁਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਤਨ (ਮੰਮੇ) ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਭੋਡੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਚਾ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਚੁੱਧ ਚੂੰਘਦਾ ਹੈ. Nipple.

ਚੂਜ਼ਹ } ਫ਼ਾ چوزہ ਕੁੱਕੜ (ਮੁਰਗ਼ੇ) ਦਾ ਬੱਚਾ.
ਚੂਜ਼ਾ } Chicken.

ਚੂੰਡਨਾ.ਕ੍ਰਿ–ਚੰਦ ਅਥਵਾ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਨੋਚਣਾ.

ਚੂੰਡਾ.ਦੇਖੋ, ਚੂੜਾ.

ਚੂੰਡਾਬੰਡ } ਸੰਗਜਾ–ਚੂੜਾਵਿਭਾਗ. ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਵਾਜ
ਚੂੰਡਾਵੰਡ } ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੰਡ.ਤ੍ਰਕ੍ਸੀਮ ਜਾਯਦਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਤ੍ਰਰੀਕਾ ਕਿ ਪ੍ਰਤਿ ਚੂੰਡਾ(ਭ੍ਰਾਵ ਹਰ ਇੱਕ ਵਹੁਟੀ ਪਿੱਛੇ) ਸਮਾਨ ਹਿੱਸਾ ਕਰਨਾ. ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਵੰਡ ਕਰਨੀ, ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਦੋ ਵਹੁਟੀਆਂ ਹਨ ਪਹਿਲੀ ਦੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹੈ ਅਰ ਜਾਗੀਰ ਅਥਵਾ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਅੱਧੋ ਅੱਧ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਵੰਡਲੈਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪੱਗਵੰਡ.

ਚੂੰਡਿ. ਚੂੰਡਕੇ. ਨੋਚਕੇ । ੨ ਚੂੰਡਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. "ਕਾਗਾ ! ਚੂੰਡਿ ਨ ਪਿੰਜਰਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੂੰਢੀ. ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਸੰਨ੍ਹੀ ਵਾਂਙ ਨਿਪੀੜਨ (ਘੁੱਟਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਵੇਂ– ਚੂੰਢੀ ਵੱਢਣੀ.

ਚੂਣ. ਸੰ. ਚੂਰ੍ਣ. ਧਾ—ਖਿੱਚਣਾ, ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ.

ਚੂਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਬ ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਫਲ। ੨ ਸੰ. ਚ੍ਯੁਤਿ. ਭਗ. ਯੋਨਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚੂਤੜ. ਦੇਖੋ, ਚੁਤੜ.

ਚੂੰਦ ਅਜਦਹ. (ਰਾਮਾਵ) ਵਿਸਧਰ ਸੱਪ ਜੇਹੋ ਕ੍ਰੋਧੀ.

ਚੂਤੜ. ਦੇਖੋ, ਚੁਤੜ.

ਚੂਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਖ਼ਤੇ ਦੀ ਚੂਲ.

ਚੂਨ. ਸ਼. ਚੂਣ. ਸੰਗਜਾ–ਆਟਾ. ਪਿਸਾਨ. "ਚਾਕੀ ਚਾਟਹਿ ਚੂਨ ਖਾਹਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਚੂਨਾ, ਪੱਥਰ ਦੀ ਖਿੱਲ. "ਚੂਨ ਚਿਹਨ ਨ ਰਹਾਇ." (ਸ.ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਚੂੰ ੨

ਚੂਨਰੀ. ਸੰਗਜਾ– ਚੁੰਨੀ. ਓਢਣੀ. "ਚੂਨਰੀ ਨਵੀਨ ਲਾਲ." (ਨਾਪ੍)

ਚੂਨੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੂਨਰੀ। ੨ ਵਿ–ਚੋਸ਼ਣ (ਚੂਸਣ) ਵਾਲੀ. "ਜੀਭ ਰਸਾਇਣਿ ਚੂਨੜੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਚੂਨੀ.

ਚੂਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੂਨ. "ਦੁਧਿ ਸੋਰ ਮਾਗਉ ਚੂਨਾ." (ਸ੍ਰੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਫੂਕੇਹੋਏ ਕੰਕਰ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਦਾ ਚੂਰ੍ਹਾ. ੩ ਕ੍ਰਿ–ਚਸਵਨ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ.

ਚੂਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਣਿਕ ਦੀ ਕਣੀ. ਲਾਲ ਰਤਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਚੁੰਨੀ. ਚੁਨਰੀ.

ਚੂਨੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚੁਹਣੀਆਂ। ੨ ਚੂਨੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਚੂਨੀਮੰਡੀ. ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ.

ਚੂਪ. ਦੇਖੋ, ਚੁਪ. "ਸਹਜੇ ਚੂਪ ਸਹਜੇ ਹੀ ਜਪਨਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੂਪਨਾ.

ਚੂਪਣਾ
ਚੂਪਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਚੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ. ਚੂਸਣਾ.

ਚੂਪੀ. ਦੇਖੋ, ਚੂਪਣਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੂਪਕੇ. ਬਿਨਾ ਸ਼ੋਰ ਤੋਂ. "ਚੂਪੀ ਨਿਰਣਉ ਪਾਇਆ."(ਆਸਾ ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਅਧਮ ਚੌਡਾਲੀ ਅਤੇ ਦਾਦੀ.

ਚੂਰ ਅਥਵਾ **ਚੂਰੁ.** ਸੰ. ਚੂਰ੍. ਧਾ–ਜ਼ਲਾਉਣਾ, ਭਸਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੂਰਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨਿੰਦਾ ਤੇਰੀ ਜੋ ਕਰੈ ਸੋ ਵੰਞੈ ਚੂਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਚੂਰਣ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ਦੇਖੋ, ਚੂੜ. "ਮੋਤੀਚੂਰ ਬਡ ਗਹਿਨ ਗਹਿਨਈਆ."(ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਚੂਰਣ. ਸੰ. ਚੂਰ੍ਣ. ਧਾ–ਖਿੱਚਣਾ, ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ, ਪੇ੍ਰਨਾ, ਪੀਸਣਾ, ਦਬਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਟਾ. ਪਿਸਾਨ। ੩ ਪੀਸੀਹੋਈ ਦਵਾਈ. ਜੈਸੇ–ਹਾਜ਼ਮੇ ਦਾ ਚੂਰਣ ਆਦਿ। ੪ ਧੂਲਿ (ਧੂੜ). ਰਜ. "ਚੂਰਣ ਤਾਂ ਚਰਣਾ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਚੂਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੂਣਾ ਕਰਨਾ. ਪੀਸਣਾ. "ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਪੰਚ ਜੋ ਚੂਰੇ." (ਆਸਾ)

ਚੂਰਣਿ. ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਚੂਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚੂਰਨ. ਦੇਖੋ, ਚੂਰਣ.

ਚੂਰਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਕੇ ਮਿੱਠੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਪੰਜੀਰੀ ਜੇਹਾ ਭੁੱਖ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਘੀ ਵਿੱਚ ਮੋਣਦਾਰ ਮੈਦੇ ਦੀਆਂ ਟਿੱਕੀਆਂ ਭੁੰਨਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਖੰਡ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਭੀ ਚੂਰਮਾ ਬਣਦਾ ਹੈ.ਇਹ ਭੋਜਨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਨਿਮਿੱਤ ਅਰਪਦੇ ਹਨ ਅਰ "ਰੋਟ ਪ੍ਰਸਾਦ" ਬੋਲਦੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੂ ਹਨੂਮਾਨ ਅਤੇ ਭੈਰਵ ਨੂੰ ਚੂਰਮਾ ਅਰਪਦੇ ਹਨ.

ਚੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚੂੜਾ. "ਸੰਖ ਮੋਤੀਚੂਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਸਿੱਪ ਨੂੰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਮੋਤੀ ਬਣਾਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੂਰਮਾ. "ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੁ ਤਿਨਿ ਭੋਜਨ ਚੂਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਚੂਰਣ ਕਰੀਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਚੂਰਣ। ੪ ਵਿ–ਚੂਰਣ ਕੀਤਾ. ਪੀਸਿਆ.

ਚੂਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੂਰਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਘੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਕੁੱਟੀਹੋਈ ਹੋਣੀ। ੨ ਚੂੜੀ. ਬੰਗ.

ਚੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚੂਰ.

ਚੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਤਖ਼ਤੇ ਦਾ ਪਤਲਾ ਸਿਰਾ, ਜੋ ਸਰਦਲ ਦੇ ਛੇਕ ਵਿੱਚ ਧੁਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਤਖ਼ਤੇ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਟੇਟੂਏ ਪੁਰ ਟਿਕਦਾ ਹੈ. ਚੂਥੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਲ੍ਹ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਿਖਾ. ਚੋਟੀ. ਬੋਦੀ.

ਚੂਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲਿਆਲਾ.

ਚੂਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲ। ੨ ਪੱਟ ਅਤੇ ਉਦਰ ਦੀ ਸੰਧੀ. ਪੱਟ ਦਾ ਜੋੜ. ਚੂਕਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੁਲ੍ਹਾ.

ਚੂਲ੍ਹ
ਚੂਲ੍ਹਾ ਸੰ. ਚੁਲ੍ਹ ਅਤੇ ਚੁਲ੍ਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਸੋਈਘਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਮਚਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਬਸੁਧਾ ਖੋਦਿ ਕਰਹਿ ਦੁਇ ਚੂਲ੍ਹੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਚੂਵਨ. ਸੰ. ਚਸਵਨ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ.

ਚੂੜ
ਚੂੜਕ ਸੰਗਜਾ–ਚੋਟੀ. ਸ਼ਿਖਾ। ੨ ਕਲਗੀ। ੩ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ। ੪ ਕੰਕਨ. ਕੜਾ। ੫ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਇਆਹੋਇਆ ਕੜਾ. "ਚੂੜ ਚੜਾਇ ਹੈਂ ਦਾਂਤਨ ਦੋਊ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚੂੜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਟੀ. ਬੋਦੀ। ੨ ਮੋਰ ਆਦਿਕ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਕਲਗੀ। ੩ ਖੂਹ (ਕੂਪ) ਦੀ ਮਣ. ਮੋਂਚ। ੪ ਮਸਤਕ. ਮੱਥਾ। ੫ ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ। ੬ ਕੜਾ. ਕੰਕਨ. ਬਲਯ. "ਚੂੜਾ ਭੈਨੁ ਪਲੰਘ ਸਿਉ ਮੁੰਧੇ !" (ਵਡ ਮ: ੧)

ਚੂੜਾਮਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਕੁਟ (ਤਾਜ) ਦੀ ਮਣਿ (ਰਤਨ). ੨ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਰਤਨ। ੩ ਭਾਵ–ਸਰਤਾਜ.

ਚੂੜਿਕਾ. ਵਿ–ਮੁਕਟ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੂੜੀ. ਬੰਗ.

ਚੂੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਚੂੜਾ. ਕੰਗਣੀ. ਬੰਗ. "ਨਾ ਮਨੀਆਰੁ ਨ ਚੂੜੀਆ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਚੂੜੀਸਰੋਟ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਸਾ.

ਚੂੜੈਲ
ਚੂੜੈਲੀ ਦੇਖੋ, ਚੁੜੈਲ। ੨ ਵਿ–ਚੂੜਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲੀ. ਭੁਜਾ ਵਿੱਚ ਚੂੜਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਫਿਰ ਸੋਂਪੀ ਚੂੜੈਲੀਆਂ ਕੱਤਣ ਬਾਂਹ ਪਸਾਰ." (ਮਗੋ)

ਚੂੜਾ
ਚੂੜੀ ਦੇਖੋ, ਚੂਹਰਾ, ਚੂਹੜਾ ਅਤੇ ਚੂਹੜੀ.

ਚੇ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਸੰਬੰਧ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਤਾ. ਦਾ. ਕਾ. "ਨਦੀ ਚੇ ਨਾਬੈ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) "ਨਾਮੈ ਚੇ ਸ੍ਵਾਮੀ." (ਗੂਜਰੀ) ੨ ਵਜ–ਤੋਂ. ਤਾਂ. "ਤੁਮ ਚੇ ਪਾਰਸੁ ਹਮ ਚੇ ਲੋਹਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) "ਤੁਮ ਚੇ ਧਨੀ ਧਨਾਢ ਲਖਮੀਬਰ ਮਾਚੇ ਚੇਰੋ ਅਨੁਚਰ ਕਿੰਕਰ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਦੇਖੋ, ਚਿ ੩.

ਚੇਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚੇਸ੍ਟਾ. "ਕਹੁ ਚੇਸਟਾ ਚਾਰੁ ਚਿਤ੍ਰੈ ਸਰੂਪੰ." (ਅਕਾਲ)

ਚੇਸ੍ਟ. ਸ਼. ਚੇਸ੍ਟ. ਧਾ–ਚੇਸ੍ਟਾ (ਹੁਰਕਤ) ਕਰਨਾ, ਜਤਨ ਕਰਨਾ, ਝਗੜਾ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਰਨਾ, ਫਿਰਨਾ.

ਚੇਸ੍ਟਾ.* ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯਤਨ. ਉੱਦਮ। ੨ ਕਰਮ. ਕੰਮ। ੩ ਹੁਰਕਤ। ੪ ਤਲਾਸ਼. ਢੂੰਡ.

ਚੇਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ.

ਚੇਹਰਾ ਲਿਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨੌਕਰ ਭਰਤੀ ਹੋਣਾ. ਨੌਕਰ ਰੱਖਣ ਵੇਲੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਚਿਨ੍ਹ ਚਕ੍ਰ ਲਿਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਚੇਹਰਾਹੋਣਾ, ਚੇਹਰਾਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਚੇਹਰਾ ਲਿਖਾਉਣਾ ਆਦਿ ਪਦ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ.

ਚੇਹਰੇਸ਼ਾਹੀ
ਚੇਹਰੇਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪੱਯਾ ਉਹ ਰੁਪੱਯਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹੋਵੇ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ (ਕਲ) ਵਿੱਚ ਬਣਨ ਕਰਕੇ ਕਲਦਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚੇਚਕ. ਫ਼ਾ ـچیچک ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਤਲਾ. ਮਾਤਾ ਰੋਗ. Small-pox. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲਾ.

ਚੇਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਸ. ਸੇਵਕ। ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੩ ਭੈੜ. ਮਖ਼ੌਲੀਆ। ੪ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਇਕ ਅਤੇ ਨਾਇਕਾ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੇਟੂ. ਭੜੂਆ.

ਚੇਟਕ. ਸੰਗਜਾ–ਭੈੜਾਂ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ.ਕੌਤੁਕ। ੨ ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਦਾ ਖੇਲ. "ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕਿਯੇ ਕੁਕਾਜਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਕਿਨਹੂ ਸਿਧਿ ਬਹੁ ਚੇਟਕ ਲਾਏ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਲਗਨ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ੌਕ.

ਚੇਟਕਈਆ
ਚੇਟਕੀ ਵਿ–ਕੌਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਾਦੂਗਰ. "ਮਾਗਹਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਚੇਟਕ, ਚੇਟਕਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਸ਼ੌਕੀਨ.

ਚੇਤ. ਸ੍ਰੀ.ਚੇਤ. ਵਜ–ਯਦਿ ਅਗਰ, ਜੇ। ੨ ਸ਼ਾਯਦ। ੩ ਸੰ. ਚੇਤਸ੍. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਤ. ਦਿਲ. "ਭੇਤ ਚੇਤ ਹਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਮਿਲਿਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੪ਆਤਮਾ। ੫ ਗ੍ਯਾਨ. ਬੋਧ। ੬ ਵਿ–ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ. ਸਾਵਧਾਨ. "ਘਟਿ ਏਕ ਬਿਖੈ ਰਿਪੁ ਚੇਤ ਭਯੋ."(ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ੭ ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੈਤ੍। ੮ ਦੇਖੋ,ਚੇਤਾਈ। ੯ ਚੇਤਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਯਾਦ ਕਰ.

ਚੇਤਉ
ਚੇਤਹੁ ਚਿੰਤਨ ਕਰੋ.ਯਾਦ ਕਰੋ. ਸਮਰਣ ਕਰੋ.

ਚੇਤਕੀ. ਵਿ–ਚੈਤ੍ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਚੇਤੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਰੜ. ਹਰੀਤਕੀ. ਕਿਤਨੇ ਵੈਦ੍ਯ ਉਸ ਹਰੜ ਨੂੰ ਚੇਤਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਦਸਤ ਆਜਾਵੇ.

ਚੇਤਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ. ਯਾਦ ਕਰਨਾ. "ਅਗੋਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੇਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੈਤਨ੍ਯਰੂਪ ਆਤਮਾ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੩ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਾ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਬਾਬਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ. "ਵਿਪ੍ ਵਹਿਕ ਤੈਂ ਆਦਿਕ ਜਾਲ. ਚਲਆਏ ਚੇਤਨ ਦਿਜ ਨਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਵਿ–ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ। ੫ ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ. ਸਾਵਧਾਨ.

ਚੇਤਨਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੇਤਨ ਦਾ ਧਰਮ. ਚੈਤਨ੍ਯਤਾ.

ਚੇਤਨ ਬਟ
ਚੇਤਨ ਮਠ
ਚੇਤਨ ਵਟ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਭੇਜੇ ਸਿੱਖ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਇਹ ਥਾਂ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕ੍ਵਥੜੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਯਤਨਵਟੇਸ਼੍ਵਰ ਸ਼ਿਵਮੰਦਿਰ ਦੇ ਕਾਰਣ "ਯਤਨਵਟ" ਸੀ.

ਚੇਤਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁੱਧਿ. ਸ਼ਮਝ. "ਚੇਤਨਾ ਹੈ, ਤੁਉ ਚੇਤਲੈ." (ਤ੍ਰਿਲੋ ਮ: ੯) ਜੋ ਸਮਝ ਹੈ, ਤਦ ਚੇਤਲੈ। ੨ ਚੇਤਨਤਾ. "ਕਤਹੁ ਸੁਚੇਤ ਹ੍ਵੈਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ." (ਅਕਾਲ)

ਚੇਤਨੀ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ. "ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਗੇ. ਸੋਚਣਗੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੇਤਨੀਯ.

ਚੇਤਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਾਇਕ.

ਚੇਤਰ. ਦੇਖੋ, ਚੈਤ੍.

ਚੇਤਵਿਆ. ਵਿ–ਚਿਤਵਿਆ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ "ਮਰਣ ਕ੍ਰਿਆ ਤਬ ਚੇਤਵਿਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਚੇਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਚੇਤਾ ਵਤ੍." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਯਾਦ ਕਰਨਾ, ਜਮੀਨ ਦੀ ਵਤ੍ ਹੈ."ਗਗਨਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰਾਖੈ ਚੇਤਾ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨੰ) ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦਾ ਹੈ."ਦਾਸ ਜਾਨ ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਕਰੀਐ." (ਨਾਪ੍)

ਚੇਤਾਇਆ. ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਾਇਆ।

---

* ਹਿਤਾਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਪਰਿਹਾਰਾਰ੍ਥਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਚੇਸ੍ਟਾ.
ਅਰਥਾਤ
ਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤੀ ਅਤੇ ਅਹਿਤ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਹਰਕਤ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ੍ਟਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਚੇਤੇ ਆਇਆ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਫੁਰਿਆ.

ਚੇਤਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਚੇਤਨਤਾ। ੨ ਦਾਨਾਈ. ਸਮਝ. "ਚੇਤਾਈ, ਤਾ ਚੇਤ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਜੇ ਅ਼ਕ਼ਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਚੇਤ (ਚਿੰਤਨਕਰ).

ਚੇਤਾਵਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ. ਯਾਦਦਾਸ਼ੂ। ੩ ਵਿਗਜਾਪਨ. ਨੋਟਿਸ. "ਇਹੁ ਚੇਤਾਵਨੀ, ਮਤ ਸਹਿਸਾ ਰਹਿਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਚੇਤਿ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ. ਸਮਰਣ ਕਰਕੇ. "ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਖਾਹਿ ਤਿਨਾ ਸਫਲੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਚੈਤ੍ਰ ਮੇਂ. ਚੇਤ ਵਿੱਚ. "ਚੇਤਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਚੇਤਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਯਾਦ ਕਰ. "ਚੇਤਿ ਮਨਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚੇਤੀ. ਵਿ–ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਜੈਸੇ–ਚੇਤੀ ਗੁਲਾਬ ਆਦਿ.

ਚੇਤੁ. ਦੇਖੋ, ਚੇਤ.

ਚੇਤੂ / **ਚੇਤੋ** ਸੰਗਜਾ–ਚੈਤਨਜ ਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਥ ਚੇਤੂ। ੨ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਹ਼ਜ਼ੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮੀ ਜਾਣਕੇ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਮਾਤਾਜੀ ਲਈ ਚੇਤੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੇਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹ਼ਜ਼ੂਰ ਆਇਆ, ਤਦ ਚੇਤੂ ਦਾ ਪਾਜ ਖੁਲਗਿਆ.

ਚੇਤੰਨ / **ਚੇਤੰਨੁ** ਦੇਖੋ, ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਚੈਤਨਜ. "ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਸੁ ਚੇਤੰਨੁ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਚੇਦਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਵਿੱਚ ਚੰਦੇਰੀ ਨਗਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਇ਼ਲਾਕ਼ਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੈਦਜ ਅਤੇ ਤ੍ਰੈਂਪੁਰ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦੇਰੀ. ਇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ, ਜੋ ਖੋਟੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਕਾਰਣ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾ। ੨ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਚੇਦਿਨਾਥ / **ਚੇਦਿਪਤਿ** / **ਚੇਦਿਰਾਜ** ਚੇਦਿ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚੇਦਿ ਅਤੇ ਚੰਦੇਰੀ.

ਚੇਨਾਬ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ.

ਚੇਪ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿਪਕਾਉ. ਲੇਸ. ਚੀੜ੍ਹ.

ਚੇਰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇਰਲ ਭੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਮਾਲਾਬਾਰ ਕੋਚਿਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਵਨਕੋਰ ਦਾ ਇ਼ਲਾਕ਼ਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੇਰਾ. "ਹੁਤੋ ਰਸੋਈ ਚੇਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਰਸੋਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ ਸੀ.

ਚੇਰਾ. ਦਾਸ. ਸੇਵਕ। ੨ ਚੇਲਾ. ਚਾਟੜਾ.

ਚੇਰਿ / **ਚੇਰਿਕਾ** / **ਚੇਰੀ** / **ਚੇਰੁਲੀ** ਸੰ. ਚੇਟੀ. ਚੇਟਿਕਾ. ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਨਾਮੈ ਕੀ ਚੇਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਤਹਾਂ ਏਕ ਚੇਰਿਕਾ ਨਿਹਾਰੀ." (ਦੱਤਾਵ) "ਚੇਰੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਠਾਕੁਰ ਨਹੀ ਦੀਸੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਚੇਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਹੈ. "ਜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੁਲੀ ਸੋ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚੇਲ. ਦੇਖੋ, ਚੇਲਾ। ੨ ਸੰ. ਚੇਲ੍ਹ. ਧਾ–ਹਿੱਲਣਾ, ਹ਼ਰਕਤ ਕਰਨਾ. "ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਤੁਮਰੀ ਜੋ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਤਿਤੁ ਚੇਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ. ਕਪੜਾ.

ਚੇਲਕ / **ਚੇਲਕਾ** / **ਚੇਲਾ** ਚੇਟਕ. ਚਾਟੜਾ. ਸ਼ਿਸ਼ਜ. "ਸੁ ਸੋਭਿਤ ਚੇਲਕ ਸੰਗ ਨਰੰ." (ਦੱਤਾਵ) "ਜੋ ਗੁਰੁ ਗੋਪੇ ਆਪਣਾ ਕਿਉ ਸਿਝਹਿ ਚੇਲਾ ?" (ਭਾਗੁ) ੨ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਉਹ ਭਗਤ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਚੇਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਚੇਲਿਕਾ / **ਚੇਲੀ** ਚੇਲਕ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਅਥਵਾ ਪੀਰ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਦੱਸਕੇ, ਖੇਡਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਸ਼ਿਸ਼ਜਾ.

ਚੈ. ਦੇਖੋ, ਚਯ.

ਚੈਤ. ਦੇਖੋ, ਚੈਤਜ ਅਤੇ ਚੈਤ੍ਰ.

ਚੈਤਕੀ. ਸੰ. ਚੈਤਜ ਤਰੁ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੱਪਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੇਤਕੀ.

ਚੈਤਨਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ। ੨ ਗਜਾਨ। ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੪ ਬੰਗਾਲਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਨਦੀਆ (ਨਵਦ੍ਵੀਪ) ਵਿੱਚ ਜਗੰਨਾਥ ਮਿਸ਼੍ਰ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ਚੀਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸਨ ੧੪੮੫ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਵੈਸ਼ਨਵਮਤ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਮੰਨਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚੈਤਨਜ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਦੇ ਬੰਧਨਾ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਝ ਢਿੱਲਾ ਕੀਤਾ. ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇਹੋਏ ਚੈਤਨਜ ਦਾ ੪੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਭੀ ਚੈਤਨਜ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਬਹੁਤ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਚੈਤਨਜਦੇਵ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੌਰਾਂਗ ਭੀ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ। ੫ ਵਿ–ਸਚੇਤ. ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ। ੬ ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ਸਾਵਧਾਨ.

ਚੈਤਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਦਿਰ. ਮਹਿਲ। ੨ ਦੇਵਾਲਯ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ। ੩ ਯਗਜਸ਼ਾਲਾ। ੪ ਪਿੱਪਲ। ੫ ਨਗਰ ਦੀ ਹੁੱਦ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬਿਰਛ। ੬ ਬੌਧ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਠ। ੭ ਵਿ–ਚਿਤਾ (ਚਿਖਾ) ਨਾਲ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਦਾ.

ਚੈਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਉਹ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਾ ਨਛਤ੍ਰ (ਨਕਤ੍ਰ) ਹੋਵੇ. ਚਾਂਦ੍ਰ (ਚੰਦ ਦੇ) ਸੰਵਤ (ਸੰਮਤ) ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ.

ਚੈਤ੍ਰਰਥ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿਤ੍ਰਰਥ ਨਾਮਕ ਗੰਧਰਵ ਦਾ ਲਾਇਆਹੋਇਆ ਬਾਗ, ਜੋ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਕ਼ਬਜੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਕੁਰੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਚੈਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਖ. ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਹਰਿ ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਚੈਨ ਨ ਪਾਈਐ." (ਮਾਝ ਦਿਨ ਰੈਣ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਯਨ.

ਚੈਯਾ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਥਾਪਿਆਹੋਇਆ ਬਿਹਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮਸੰਦ. ਇਹ ਕੁਝ ਕਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭੀ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਚਾਉ (ਉਮੰਗ) ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਈਆ.

ਚੈਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੋਸ਼ਾਕ. ਪਹਿਰਣ ਯੋਗਜ ਬਣਿਆ-ਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ਰ. "ਧੋਇ ਸੁਕਾਇ ਚੈਲ ਲੈ ਆਵਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੈਲਧਾਵ. ਚੈਲ (ਵਸਤ੍ਰ) ਧੋਣ ਵਾਲਾ. ਧੋਬੀ.

ਚੋ. ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਤਜਯ. ਦਾ. ਕਾ. "ਸੰਤ ਚੋ ਮਾਰਗ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਆਤਾ. ਮੁਰਿਆੜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੋਣਾ.

ਚੋਆ. ਸੰਗਜਾ–ਟਪਕਿਆਹੋਇਆ ਜਲ। ੨ ਜਲ ਦੇ ਟਪਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਅਗਰ ਦੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ ਟਪਕਾਇਆਹੋਇਆ ਤੇਲ. ਅਗਰਸਾਰ। ੪ ਗੁਲਾਬ ਕੇਵੜੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅ਼ਰਕ਼। ੫ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲਾ, ਜੋ ਪਹਾੜ ਦੇ ਜਲ ਟਪਕਣ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਚੋਆ ਚੰਦਨ. ਅਗਰ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਚੰਦਨ। ੨ ਚੰਦਨ ਦਾ ਤੇਲ. ਇਤ਼ਰ. ਸੁਗੰਧਿਸਾਰ. "ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਲਾਈਐ ਕਾਪੜੁ ਰੂਪ ਸੀਗਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੋਇਆ. ਸੰ. ਚਜੋਤਿਤੰ. ਚੋਇਆਹੋਇਆ.

ਚੋਸ / **ਚੋਸਜ** ਸੰ. ਚੋਸ਼ਜ. ਵਿ–ਚੂਸਨੇ ਯੋਗਜ. ਚੂਪਣ ਲਾਇਕ਼। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੂਸਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ. ਜੈਸੇ–ਅੰਬ ਗੰਨਾ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਚੂਸ ਧਾ.

ਚੋਹਲ. ਹਾਸਜ ਵਿਲਾਸ. ਠੱਠਾ ਮਖ਼ੌਲ.

ਚੋਹਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ। ੨ ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ, ਥਾਣਾ ਦੀਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਰੋਹਤਾਸ* ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਨਾ ਤੋਂ ਕ਼ਰੀਬ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਰੋਹਤਾਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ, ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਚੋਹਾਸਾਹਿਬ" ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਗਤੂ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਇਸ ਥਾਂ ਪੱਥਰ ਚੁੱਕਕੇ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਜਲ ਦੇ ਸੋਤ ਪਾਸ ਇਕ ਛੋਟਾ ਤਾਲ ਹੈ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ "ਚਸ਼ਮਾ ਸਾਹਿਬ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ੨੬੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਅਤੇ ੨੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੈ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਭ. ਨੋਕੀਲੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਚੁਭਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਚੋਕਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਨ ਦਾ ਸੂੜ੍ਹਾ. ਛਾਣਸ.

ਚੋਖ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਸ਼. ਸੰਤਾਪ. ਜਲਨ. "ਕਰਕ ਸਬਦ ਅਸੰਤੋਖ ਚੋਖ ਸ੍ਰਮ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੋਖਣ. ਸੰ. ਚੋਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਚੂਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੂਸਣਾ.

ਚੋਖਤ / **ਚੋਖਤਾ** ਚੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ. ਚੁੰਘਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਖਣ. "ਥਨ ਚੋਖਤਾ ਮਾਖਨ ਘੂਟਲਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚੋਖਾ. ਸੰ. ਚੋਕ. ਵਿ–ਸਾਫ. ਸੁਥਰਾ. ਨਿਰਮਲ। ੨ ਕਾਫ਼ੀ (ਬਹੁਤ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਚੋਖਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਚਾਵਲ (ਚਾਉਲ).

ਚੋਖੀ. ਚੋਖਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਅਖਰ ਬਿਰਖ ਬਾਗ ਭੁਇ ਚੋਖੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਅਕਰ (ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ) ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਬਾਗ, ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੁਥਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਚੋਗ / **ਚੋਗੜੀ** ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਚੁਗਣ ਯੋਗਜ ਵਸਤੁ. ਦਾਣੇ ਆਦਿ ਅੰਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਛੀ ਚੁਗਣ. "ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿ ਚੋਗ ਬਿਸਥਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਫਾਥਾ ਚੁਗੈ ਨਿਤ ਚੋਗੜੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੋਗਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਗ। ੨ ਤੁ ਕ੍ਰ ਚੋਗ਼ਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਦਰਬਾਰੀ ਵਸਤ੍ਰ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਚੁਗ਼ਹ (ਚੁਗਾ) ਭੀ ਹੈ. ਲੈਟਿਨ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟੀ ਚਾਦਰ (ਗਾਤੀ) ਦੀ Toga ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਮੂਲ ਤੋਂ ਚੋਗਾ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਚੋਚ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਿੱਲ.

ਚੋਂਚ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਜ.

ਚੋਚਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਵ ਭਾਵ। ੨ ਨਖ਼ਰਾ. ਨਾਜ਼.

ਚੋਜ. ਸੰ. ਚੇਗੇਜ–ਚੇਤੋਜ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਉਤਸਾਹ। ੨ ਤਮਾਸ਼ਾ. ਕੌਤਕ. "ਸਭ ਤੇਰੇ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) "ਤਿਸ ਕਾ ਚੋਜ ਸਬਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਆਪਿ ਚੋਜਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੩ ਚਰ੍ਯਾ–ਚਯੀ. ਵਿਹਾਰ. ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚੋਜਵਿਡਾਣੀ. ਵਿ–ਵਿਡੰਬਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੌਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਖੇਲ ਅ਼ਕ਼ਲ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਹਰਿ ਧਿਆਵਹੁ ਚੋਜਵਿਡਾਣੀ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਚੋਜੀ. ਵਿ–ਵਿਲਾਸੀ. ਕੌਤੁਕੀ. "ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਚੋਜੀ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚੋਜ.

ਚੋਜੁ. ਦੇਖੋ, ਚੋਜ.

ਚੋਟ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਟ. ਆਘਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਟ ਧਾ. "ਚੋਟ ਸਹਾਰੈ ਸਬਦ ਕੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਨਗਾਰੇ ਪੁਰ ਚੋਬ ਦੀ ਸੱਟ. "ਰਣ ਚੋਟ ਪਰੀ ਪਗ ਦ੍ਵੈ ਨ ਟਲੇ ਹੈਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਚੋਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਖਾ. ਬੋਦੀ। ੨ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ। ੩ ਪਹਾੜ ਦਾ ਉੱਚਾ ਟਿੱਲਾ, ਮੰਦਿਰ ਬਿਰਛ ਮੁਨਾਰੇ ਆਦਿ ਦੀ ਟੀਸੀ.

ਚੋਣ. ਸੰਗਜਾ–ਚਯਨ. ਚੁਗਣਾ. ਇੰਤਿਖ਼ਾਬ.

ਚੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੋ ਲੈਣਾ. ਦੁਹਨ ਕਰਨਾ. ਚੁਆਉਣਾ. ਟਪਕਾਉਣਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਚੋਇ ਜੀਉ."

* ਇਹ ਨਗਰ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੋਹਤਾਸ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਚੁਇਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਭੀ ਚੋਣਾ ਹੈ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਵਿ–ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ, ਚੁਣਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਗੋਤ੍ਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਬਾਬਾ ਮੂਲਚੰਦ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ.

"ਭਾਖਤ ਜੈਰਾਮ ਚੋਣਾ ਗੋਤ ਮੂਲਾ ਨਾਮ ਤਿੰਹ
ਤਨੁਜਾ ਹੈ ਧਾਮ ਸੋ ਰੈਧਾਵੇ ਪਟਵਾਰੀਆ." (ਨਾਪ੍)

ਚੋਣੀ. ਵਿ–ਚੁਣਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਚੋਣਾ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ. ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਚੋਣਾ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਚੋਣੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਚੋਣੀ ਬਚਨ ਰੁਚਿਰ ਤਵ ਕਹੇ." (ਨਾਪ੍)

ਚੋਣੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਣੀ ੨.

ਚੋਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਣੀ. ਉਹ ਸੋਟੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਪੁਰ ਨੋਕਦਾਰ ਸੂਈ (ਆਰ) ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ. ਇਹ ਮੱਠੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਚਾਬੁਕ. ਕੋਰੜਾ.

ਚੋਦਨਾ.* ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰੇਰਨਾ। ੨ ਵਿਧਿ ਵਾਕ੍ਯ. ਉਹ ਵਾਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆਜਾਵੇ.

ਚੋਂਦਾ. ਟਪਕਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਣਾ.

ਚੋਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਸ਼ੀਦੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੋਪ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੋਬ.

ਚੋਪੜ. ਸੰ. ਮਲਾਈ. ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਾਲਾਈ.

ਚੋਪਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੋਬਦਾਰ.

ਚੋਪਰਾ / **ਚੋਪੜਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ–ਚੋਪੜਿਆਹੋਇਆ. ਚਿਕਨਾਈ ਨਾਲ ਪੋਚਿਆ.

ਚੋਪੜੀ. ਵਿ–ਘੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪੋਚੀਹੋਈ. ਚੁਪੜੀ. "ਦੇਖਿ ਪਰਾਈ ਚੋਪੜੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੋਪੜੀਪਰੀਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਜ਼ਾਹਰਾ ਪੋਚ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਦਰ ਦਰਵੇਸੀ ਗਾਖੜੀ ਚੋਪੜੀ ਪਰੀਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੋਬ. ਫ਼ਾ ਚੂਬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਕੜ। ੨ ਸੋਟੀ. ਲਾਠੀ. ਆਸਾ। ੩ ਖ਼ੇਮੇ (ਤੰਬੂ) ਦਾ ਥੰਭਾ। ੪ ਨਗਾਰਾ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ. "ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਨਗਾਰੇ ਪਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਚੋਬਚੀਨੀ. ਫ਼ਾ ਚੂਬਚੀਨੀ ਇੱਕ ਦਵਾਈ, ਜੋ ਬੇਲ ਦੀ ਜੜ ਹੈ. ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੋਬ (ਲੱਕੜ) ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਲਹੂ ਸ਼ਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਸਤਆਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Smilax China.

ਚੋਬਦਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਬ (ਆਸਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ. ਦੰਡਧਰ. ਵੇਤ੍ਰਪਾਣਿ. ਚੋਬਦਾਰ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਚੋਬਾ. ਵਿ–ਚੋਬ ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ–ਦੋ ਚੋਬਾ ਖ਼ੇਮਾ ਅਰ ਬੇਚੋਬਾ ਤੰਬੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੋਬਾ.

ਚੋਬੀ. ਵਿ–ਚੋਬ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਗਾਰਚੀ. ਨੱਕਾਰਹ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਚੋਬੀ ਧਉਸ ਬਜਾਈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਚੋਬੀਂ. ਚੋਬਾਂ ਨਾਲ.

ਚੋਭ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁਭਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨੋਕੀਲੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਚੁਭਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰੜਕ. ਕਰਕ. ਚੁਭ੍ਵੀਂ ਪੀੜ. "ਅਜੈ ਸੁ ਚੋਭ ਕਉ ਬਿਲਲ ਬਿਲਲਾਤੇ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੀਰਘਾ. ਭਾਹ. ਸ਼ਾਫ਼ਾ. "ਨ ਲੋਭੈ ਨ ਚੋਭੈ." (ਅਕਾਲ)

ਚੋਭਕ. ਵਿ–ਚੁਭਾਉਣ (ਚੋਭਣ) ਵਾਲਾ.

* ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਚੋਦ ਅਤੇ ਚੋਦਨਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀਰੇ ਅਰਥ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਬਣਗਏ ਹਨ.

ਚੋਭਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁਭਾਉਣਾ. ਨੋਕਦਾਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਧਸਾਉਂਣਾ.

ਚੋਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ. ਤਸਕਰ. ਦੁਜ਼ਦ. ਦੇਖੋ, ਚੁਰ ਧਾ. "ਅਸੰਖ ਚੋਰ ਹਰਾਮਖੋਰ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਚੋਰ। ੨ ਸੰ. ਚੌਯੰ. ਚੋਰੀ. ਦੁਜ਼ਦੀ. ਚੋਰ ਦਾ ਕਰਮ. "ਕਰਿ ਦੁਸਟੀ ਚੋਰ ਚੁਰਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੧੨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਚੋਰ ਦੀ ਥਾਂ ਚੋਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਚੋਰਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੁਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ. ਲੁਕਾਉ. ਚੋਰੀ. "ਤਿਸੁ ਪਾਸਹੁ ਮਨ ਕਿਆ ਚੋਰਈ ਹੈ." (ਗੌਡ ਮ:੪) ੨ ਚੁਰਾਉਂਦਾ.

ਚੋਰਘੋੜੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾਸੂਸ, ਜੋ ਵੇਸ਼ (ਭੇਖ) ਬਦਲਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਲਿਆਵੇ. "ਚੋਰਘੋੜੀਆ ਮੁਹਿਰੇ ਤੋਰਜੋ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਚੋਰਚਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੋਰ ਅਤੇ ਉਚੱਕਾ.

ਚੋਰਟਾ / **ਚੋਰਟੀ** ਵਿ–ਚੋਰੀ ਲਈ ਅਟਨ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲਾ–ਵਾਲੀ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). "ਕਬੀਰ ਮਾਇਆ ਚੋਰਟੀ." (ਸ:)

ਚੋਰਤਾਪ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਤਾਪ, ਜੋ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਉਤਰਜਾਵੇ.

ਚੋਰਪਹਿਰਾ. ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ ਰਖਜਾ ਲਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਪਹਿਰਾ. ਰਾਤ ਦੀ ਚੌਕੀਦਾਰੀ.

ਚੋਰਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੁਰਾਕੇ. ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ. "ਧਨੁ ਚੋਰਾਇ ਆਣਿ ਮੁਹਿ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਚੋਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਰ ਦਾ ਕਰਮ. ਚੌਯੰ. "ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਮੈ ਜਾਂ ਕਿਛੁ ਲੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਚੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਲਾ. ਪੈਰਾਹਨ। ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਇਹੀ ਅੰਤ ਕੋ ਚੋਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਕਵਚ. ਬਕਤਰ। ੪ ਕਾਰੋਮੰਡਲ ਸਾਹਿਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਅਤੇ ਕਾਵੇਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਂਚੀ ਸੀ।* ੫ ਚੋਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਚੋਲਣਾ / **ਚੋਲਨਾ** / **ਚੋਲੜਾ** / **ਚੋਲਾ** ਦੇਖੋ, ਚੋਲ ੧ ਅਤੇ ੨. "ਗੁਣਨਿਧਾਨੁ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਇਹ ਚੋਲੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਲਾਲ ਚੋਲਨਾ ਤੈ ਤਨਿ ਸੋਹਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਮੈਰੈ ਕੰਤੁ ਨ ਭਾਵੈ ਚੋਲੜਾ." (ਤਿਲੰ ਮ:੧) ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ.

ਚੋਲਾਸਾਹਿਬ. ਸਾਹਿਬ (ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਪਹਿਰਿਆਹੋਇਆ ਚੋਲਾ. ਉਹ ਜਾਮਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੋਲੇ ਇਹ ਹਨ–

(ੳ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਭੇਰਾ (ਦੇਹਰਾ) ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਿੱਚ ਬੇਦੀ ਕਾਬੁਲੀਮੱਲ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਚੋਲਾ,ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਸ਼ੀਦੇ ਨਾਲ ਕੱਢੀਹੋਈ ਹੈ. ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਚੋਲੇ ਦਾ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਿਮ* ਵੱਲੋਂ ਅਰਪੋਜਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਮਹੰਤ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਜੋ ਚੋਲੇਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਲਾ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੇਦੀ ਕਾਬੁਲੀਮੱਲ ਜੀ ਖ਼ੁਦ ਅਰਬ ਜਾਕੇ ਚੋਲਾ ਲਿਆਏ.

ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਅਰਬ, ਫ਼ਾਰਸ ਅਥਵਾ ਮਿਸਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਇਹ ਚੋਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਅਰਬੀ ਆਦਿ ਸਾਰੀ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਜਾਣਨਵਾਲੇ ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼ਾਦਿਕ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਲਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਚੋਲੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ੨੧–੨੨–੨੩ ਫੱਗੁਣ ਆਮ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਕਰਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(ਅ) ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਗਲੀ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅੰਗ ੧੯.

(ੲ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜਭਵਨ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ 'ਸ਼ਿਰੋਪਾਉ ਸਾਹਿਬ' ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ.

ਚੋਲੀ. ਛੋਟਾ ਚੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਲ। ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀ ਕਚੀ ਚੋਲੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਹਰਿਪ੍ਰੇਮ ਭਿੰਨੀ ਚੋਲੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਚੋਲੀਪੰਥ / **ਚੋਲੀਮਾਰਗ** ਵਾਮਮਾਰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜੋ ਪੂਜਨਚਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਸ਼ਰਾਬ,ਮਾਸ ਆਦਿ ਵਰਤਦਾ ਹੈ.ਪੂਜਨ ਸਮੇਂ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਈਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਲੀਆਂ ਉਤਾਰਕੇ ਇੱਕ ਮੱਟੀ ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਮਹੰਤ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਮੁਖੀ ਚੋਲਾ ਮੱਟੀ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਪਹਿਲੇ ਚੋਲੀ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੋਰ ਲੋਕ. ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਚੋਲੀ ਜਿਸ ਮਰਦ ਦੇ ਹੱਥ ਆਉਂਦੀਹੈ,ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਔਰਤ ਮੰਨੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਚੋਲੈ. ਚੋਲੇ ਮੇਂ. ਚੋਲੇ ਵਿੱਚ। ੨ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ. "ਸਾਧਨ ਸਭ ਰਸ ਚੋਲੈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਚੋਲ੍ਹਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ, ਬਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਭੈਣੀ ਸੀ. ਪੰਜਵੇਂ ਸਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਰਸਦਾਇਕ ਭੋਜਨ (ਚੋਲ੍ਹਾ) ਬਣਾਕੇ ਇੱਕ ਮਾਈ ਇੱਥੇ ਲਿਆਈ ਜਿਸ ਪਰਥਾਇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ "ਹਰਿ ਨਾਮ ਭੋਜਨ ਇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀਨੋ ਚੋਲ੍ਹਾ."(ਧਨਾ ਮ:੫) ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਚੋਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਗ੍ਰਾਮ ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਚੋਲ੍ਹੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਹੇ, ਤਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਆਕੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ੨ ਰਸਦਾਇਕ ਭੋਜਨ.ਉੱਤਮਗ੍ਰਿਜਾ.

ਚੋਵਤ. ਚੋਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਟਪਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੋਵਨ.

ਚੋਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਚਸਵਨ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ. "ਚੋਵਤ ਜਾਤ ਜਵਨ ਤੇ ਵਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯੪)

ਚੋਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਣਾ ਅਤੇ ਚੋਵਨ.

ਚੌ. ਦੇਖੋ, ਚਉ.

ਚੌਸਠ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ.

ਚੌਸਠ ਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ। ੨ ਸ਼ੁਕ੍ਰਨੀਤਿ ਵਿੱਚ ਚੌਸਠ ਕਲਾ (ਚਤੁਃਸ਼ਸ਼ਟਿ ਕਲਾ) ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:– ਹਾਵਭਾਵ ਸਹਿਤ ਨਾਚ,ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵਜਾਉਣਾ, ਵਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ ਸਜਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ, ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁੰਦਣਾ, ਜੂਆ ਆਦਿ ਖੇਲ, ਕਾਮ ਦੇ ਆਸਣਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਮਦਿਰਾ ਆਦਿ ਰਸਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ ਘਾਵ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਮੰਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰਸਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਵ੍ਰਿਛ ਲਾਉਣ ਪਾਲਣ ਦਾ ਹ੍ਰਿਲਮ, ਧਾਤੂਆਂ ਦਾ ਪਿਘਾਰਨਾ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਕਰਨਾ, ਗੁੜ ਆਦਿ ਰਸ ਪਕਾਉਣੇ, ਧਾਤੂ ਦੀ ਦਵਾ ਬਣਾਉਣੀ, ਮਿਲੀ ਧਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨਾ, ਧਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ, ਇਮਾਰਤ ਰਚਣਾ, ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਚਲਾਉਣਾ, ਮੱਲਯੁੱਧ, ਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਫੈਂਕਣਾ, ਫੌਜ ਦਾ ਕਿਲਾ ਰਚਣਾ, ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦਾ ਜੋਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ,ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਆਰਾਧਨ, ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਚਾਲ ਸਿਖਾਉਣਾ,ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਵਸ੍ਤੂਆਂ ਰਚਣੀਆਂ,ਕਾਠ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਣਾਉਣੇ, ਪੱਥਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰਚਣਾ,ਧਾਤੂ ਦੀ ਵਸਤੂ ਬਣਾਉਣੀ, ਖਾਨਿ (ਆਕਰ)ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ,ਤ੍ਰਲ ਬਾਵਲੀ ਕੂਪ ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਘਟੀਯੰਤ੍ਰ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਰਚਣੇ, ਜਲ ਪਵਨ ਅਗਨਿ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਰੋਗਾਦਿ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਰੱਸੀ ਵੱਟਣੀ, ਕਪੜਾ ਬੁਣਨਾ, ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਪਰਖ, ਅਸਲ ਅਤੇ ਬਨਾਵਟੀ ਧਾਤੂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਗਹਿਣੇ ਘੜਨੇ, ਲੇਪ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਨ, ਦੁੱਧ ਚੋਣਾ, ਕਪੜਾ ਸਿਉਣਾ, ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਤਰਨਾ, ਬਰਤਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਕਪੜੇ ਧੋਣ ਦਾ ਇ੍ਰਲਮ, ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰਣ ਦਾ ਵੱਲ ਮਾਲਿਸ਼ ਦੇ

* ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦ੍ਰਵਿੜ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਪੁਰਾਣ, ਆਦਿ ਖੰਡ, ਅ: ੬.

* ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਬਗਦਾਦ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਤਦ ਉੱਥੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ "ਇਸਮਾਈਲ ਸਫ਼ਵੀ" ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਗਦਾਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਢੰਗ, ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਦਾ ਗਯਾਨ, ਮੁਰੱਬੇ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣੇ, ਦਰਖ਼ਤ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਬਲ ਕਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਦੀ ਸਮਝ,ਬਾਂਸ ਤੂਤ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਾਣੂ ਰਚਣੇ, ਕੱਚ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣੇ, ਜਲ ਸਿੰਜਣਾ, ਜਲ ਸਾਫ ਕਰਨਾ, ਹਥਿਆਰ ਘੜਨੇ, ਪਸ਼ੁਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਫਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਮਝ,ਬੱਚੇ ਪਾਲਣਾ,ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖੜਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ, ਅਨੇਕ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਣਾ, ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਦਾ ਗਯਾਨ, ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਰਛਣ ਅਤੇ ਬੀੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਗਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਯਾ ਸ਼ਬਦ.

ਚੌਸਠਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ ਘੜੀ.

ਚੌਸਠ ਜੋਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ.

ਚੌਸਠ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ, ਚੌਸਠ ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਦਯਾ ਸ਼ਬਦ.

ਚੌਸਰ / ਚੌਸਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰ ਲੜੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ। ੨ ਚਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਖੇਲ, ਚੌਪੜ। ੩ ਵਿ–ਚਾਰ ਲੜੀਆਂ ਦਾ. ਚੌਲੜਾ. "ਚਮਕਤ ਚੌਸਰ ਹਾਰ ਉਦਾਰੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੌਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸੀ.

ਚੌਹਟ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ ਅਤੇ ਚਉਹਟਾ.

ਚੌਹਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਹਟਾ.

ਚੌਹੱਤਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਹੱਤਰ.

ਚੌਹਾਣ / ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਅਗਨਿਕੁਲ ਮੰਨੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.ਕਥਾ ਇਉਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਖਸਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਬੁਦ (ਆਬੂ) ਪਹਾੜ ਪੁਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਜੱਗ ਕੀਤਾ. ਜੱਗ ਦੇ ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ– ਪ੍ਰਮਾਰ, ਚੌਹਾਨ, ਸੋਲੰਕੀ ਅਤੇ ਪਰਿਹਾਰ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵੰਸ਼ ਚੱਲੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀ ਹਨ. ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸਨ. ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਇਸੇ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪੂਤ. "ਮੱਲਣ ਹਾਸ ਚੌਹਾਣ ਚਿਤਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਚੌਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਤੁ: ਕੋਣ (ਚੁਕੋਣਾ) ਸਹ੍ਹਨ. ਵੇਹੜਾ। ੨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਕੂਚੇ ਆਕੇ ਮਿਲਣ। ੩ ਗ੍ਰਹ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਚੁਕੋਣਾ ਯੰਤ੍ਰ। ੪ ਚਮਕ. ਭ੍ਰਰ ਸਹਿਤ ਕੰਪ. "ਚੌਕ ਪਰੀ ਤਬ ਹੀ ਇਹ ਯੌਂ ਜਿਮ ਚੌਕ ਪਰੈ ਤਮ ਮੋ ਭ੍ਰਰ ਖ੍ਵਾਬੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੌਂਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕਣਾ.

ਚੌਕਸ. ਵਿ–ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕਸਿਆਹੋਇਆ.ਸਾਵਧਾਨ, ਚੌਕੰਨਾ. ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ। ੨ ਚਾਕੁਸ. ਨਜ਼ਰਬਾਜ਼.

ਚੌਕਸਾਈ / ਚੌਕਸੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌਕਸਪਨ. ਸਾਵਧਾਨਤਾ. ਹੋਸ਼ਿਯਾਰੀ.

ਚੌਂਕਣਾ. ਚਮਕ ਪੈਣਾ. ਭ੍ਰਕਣਾ। ੨ ਅਚਾਨਕ ਜਾਗਣਾ.

ਚੌਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜੀ. "ਜੁਗਨ ਕੀ ਚੌਕਰੀ ਫਿਰਾਏ ਦੀ ਫਿਰਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਚੌਕੜ / ਚੌਕੜ ਖਰਚਨਾ ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜ ਅਤੇ ਚਉਕੜ ਖਰਚਨਾ.

ਚੌਕੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜੀ.

ਚੌਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕਾ.

ਚੌਕਾਠ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕਾਠ.

ਚੌਕੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕੀ.

ਚੌਕੀਦਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖ਼ਬਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਿਰੂ.

ਚੌਕੀਦਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਖਵਾਲੀ. ਪਹਿਰੇ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਚੌਕੀਦਾਰ ਦੀ ਤਨਖ੍ਵਾਹ ਅਥਵਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਚੌਕੀਭਰਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਹਿਰੂ ਵਾਂਙ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਪੁਰ ਜਾਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਸੋਣਾ ਅਤੇ ਰਾਤ੍ਰਿਜਾਗਰਣ (ਰਾਤਜਾਗਾ) ਕਰਕੇ ਗੁਣ ਗਾਂਉਣੇ.

ਚੌਖੂੰਟਾ. ਚਤੁਸ਼੍ਕੋਣ. ਵਿ–ਚਾਰ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁਕੋਣਾ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ.

ਚੌਖੰਨ / ਚੌਖੰਨੀਐ / ਚੌਖੰਨੀਐ ਵੰਞਣਾ ਦੇਖੋ,ਚਉਖੰਨ ਅਤੇ ਚਉਖੰਨੀਐ ਵੰਞਣਾ.

ਚੌਗਣ. ਦੇਖੋ, ਚਉਗੁਣ.

ਚੌਗੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਗੱਤਾ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ.

ਚੌਗਾਨ. ਫ਼ਾ ਚੌਗਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੁੱਦੋ ਖੂੰਡੀ ਦਾ ਖੇਲ। ੨ ਖੁੱਦੋ ਖੇਡਣ ਦੀ ਖੂੰਡੀ। ੩ ਖੁੱਦੋ ਖੂੰਡੀ ਖੇਡਣ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਮੈਦਾਨ। ੪ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਬ.

ਚੌਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਚਉਗੁਣ.

ਚੌਘਰ / ਚੌਘੜ ਦੇਖੋ, ਚਉਝੜ.

ਚੌਚ. ਦੇਖੋ, ਉਚ। ੨ ਬੁਥਨੀ. ਬੁਥੀ. "ਕੂਕਰ ਜਯੋਂ ਚੌਚ ਕਾਢ ਚਾਕੀ ਚਾਟਬੋ ਕੋ ਜਾਇ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੌਚੋਬਾ. ਵਿ–ਚਾਰ ਚੋਬਾਂ ਵਾਲਾ. "ਚੌਚੋਬਾ ਗ੍ਰਿਹ ਵਸਤ੍ਰ ਬਨਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪) ਚਾਰ ਚੋਬਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਿਹਵਸਤ੍ਰ (ਤੰਬੂ).

ਚੌਛੱਤਾ. ਵਿ–ਚਾਰ ਛੱਤਾਂ ਵਾਲਾ. ਚਾਰ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਮਕਾਨ.

ਚੌਝੜ. ਦੇਖੋ, ਚਉਝੜ.

ਚੌਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਗੁਣ ਅਤੇ ਚਉਣਾ.

ਚੌਣੀ. ਵਿ–ਚਤੁਰ ਗੁਣੀ. ਚੌਗੁਣੀ. "ਦੂਣੀ ਚੌਣੀ ਕਰਮਾਤ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚੌਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਤਰਾ.

ਚੌਤਰਾਸਾਹਿਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਹਿਬ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਚਬੂਤਰਾ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਲ੍ਹਾ ਪਿੰਡ (ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਤਸੀਲ ਭਟਿੰਡਾ) ਵਿੱਚ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਥੜਾ,ਜੋ ਜੈਤੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੭ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਸੱਪਣੀ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕੀਤਾ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੮੦ ਘੁਮਾਂਉ ਜਮੀਨ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚੌਤਰਾ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਤੇ ਜੀ.

ਚੌਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਤਾ.

ਚੌਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਤਾਲ.

ਚੌਤਾਲੀ / ਚੌਤਾਲੀਸ ਚਤੁਸ਼੍ਚਾਰਿੰਸ਼ਤ. ਚਾਲੀ ਉੱਪਰ ਚਾਰ ੪੪.

ਚੌਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਤੀ.

ਚੌਤੀਅੱਖਰ / ਚੌਤੀਸਅੱਖਰ ਦੇਖੋ, ਚਉਤੀਸ ਅੱਖਰ.

ਚੌਤੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਤੁਕਾ.

ਚੌਂਤੇ ਜੀ.* ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਥਾਣੇ ਫਗਵਾੜੇ ਦਾ ਪਿੰਡ ਬੇਬੇਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਚਾਰ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਚੌਂਤੇ ਜੀ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ੧੦੦ ਘੁਮਾਂਉਂ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ੭ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਚੌਥ. ਦੇਖੋ, ਚਉਥ। ੨ ਚਿੱਥਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫੋਹਣਾ. "ਏਕਹਿ ਘਾਇ ਚੌਥ ਸਿਰ ਡਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

* ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਚੌਤਰਾ (ਚਬੂਤਰਾ) ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੀ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਹੈ.

ਤ ਚਤੁਰਥਾਂਸ਼.ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਪਰਗਨੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚੋਥ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਲੈਕੇ ਕੁਝ ਫੌਜ ਰੱਖਕੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੱਖੇ. ਇਸ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਚੌਥ" ਅਤੇ ਮੁਆਫ਼ੀਦਾਰ ਨੂੰ "ਚੌਥਦਾਰ" ਆਖਦੇ ਸਨ.

ਚੌਥਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥ ੩.

ਚੌਥਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਥਾ.

ਚੌਥਾਈਆ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥਾਯਾ। ੨ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਕੇ ਖੇਤੀ ਵਪਾਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਚੌਥਾਪਦ. ਦੇਖੋ, ਚਉਥਾਪਦ.

ਚੌਥਾਯਾ ਅਥਵਾ ਚੌਥੈਯਾ ਤਾਪ. ਚਤੁਰਥ (ਚੌਥੇ) ਦਿਨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤਾਪ. "ਸੂਖਾ ਜ੍ਵਰ ਤੋਈਆ ਚੌਥਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਹ)

ਚੌਦਸ / ਚੌਦਸਿ ਦੇਖੋ, ਚਉਦਸ ਅਤੇ ਚਉਦਸਿ.

ਚੌਦਹ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚੌਦਹ ਦਾ ਗ਼ਦਰ. ਸ਼ੱਮਤ ੧੯੧੪ (ਸਨ ੧੮੫੭)* ਦਾ ਰਾਜਰੋਲਾ. ਫੌਜ ਦੀ ਬਗਾਵਤ. Mutiny. ਕਈ ਰਾਜਨੀਤਿ ਅਤੇ ਮਜਹਬੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾਰਾਜਗੀ ਤੋਂ ਇਹ ਝਗੜਾ ਛਿੜਿਆ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਗੜਬੜੀ ਹੋਈ. ੧੦ ਮਈ ਨੂੰ ਮੇਰਠ ਰਸਾਲਾ ਬਿਗੜ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ੩੪ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਗੋਰੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ. ਫੂਸ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਙ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਗਾਵਤ ਫੈਲਗਈ. ਬਹੁਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ,ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸ਼ਾਂਤ ਮਾਰੇਗਏ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਿਗੜੀਹੋਈ ਫੌਜ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁਲਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਾਲਿਕ ਮੰਨਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦਾ ਅੱਡਾ ਬਣਾਇਆ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੈਦ ਕੀਤਾਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਰੇਗਏ.

ਇਸ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਫੂਲਕੀਆਂ ਸਿੱਖਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਮਾਮ ਰਾਜੇ,ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਪੈਂਤੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਵਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਫਤੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਸਿੱਖਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੀ.੧੦ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੮ ਨੂੰ ਇਹ ਗਦਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਲਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ Lord Canning ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਵੇਲੇ ਹੋਈ ਹੈ.

ਚੌਦਹ ਭਵਨ. ਚਤੁਰਦਸ਼ ਭੁਵਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਤਆਕਾਸ ਅਤੇ ਸਾਤ ਪਤਾਲ, ਤਥਾ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

ਚੌਦਹ ਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨ.

ਚੌਦਹ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

ਚੌਦਹ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਚੌਦਹਿ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚੌਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਾ.

ਚੌਦਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚੌਦਾਂ ਗੁਣ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਅਤੇ ਵਕਤਾ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਵਕਤਾ ਦੇ ਗੁਣ.

ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨ.

ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ. ਸੱਤ ਆਕਾਸ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ, ਅਰਥਾਤ–

ਭੂ:, ਭੁਵ:, ਸ੍ਵ:, ਮਹ:, ਜਨ:, ਤਪ: ਅਤੇ ਸਤ੍ਯ. ਅਤਲ, ਸੁਤਲ, ਵਿਤਲ, ਗਭਸ੍ਤਿਮਤ (ਤਲਾਤਲ), ਮਹਾਤਲ, ਰਸਾਤਲ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਗ੍ਰੰਥ ਸਿੱਧਾਂਤਸਿਰੋਮਣਿ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਹੀ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਹੋਣੇ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ਚੌਦਾਂ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਚੌਂਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਚੁਡ੍ਢੀਂ ਰੌਸ਼ਨੀ,

* ਇਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਵੰਜਾ (ਸਤਾਵਨ) ਦਾ ਗਦਰ ਆਖਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾ ਸਹਾਰ ਸਕਣ.

ਚੌਂਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ. ਚਮਕਣਾ. "ਚੌਂਧਿਤ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਭਈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ (ਰੌਸ਼ਨ) ਹੋਗਈਆਂ.

ਚੌਧਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚੌਧਰੀ ਦਾ ਕਰਮ. ਨੰਬਰਦਾਰੀ. "ਚੌਧਰ ਕਰਹਿ ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦)

ਚੌਧਰਾਨੀ. ਚੌਧਰੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਚੌਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਧਰੀ। ੨ ਸੂਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮ-ਗ਼ਸਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਚੌਂਧੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚਮਕ। ੨ ਤੇਜ਼ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਿਚਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦਿਸ਼ਾਕ੍ਰਮ। ੪ ਕ੍ਰਮਦ੍ਰਿਸ੍ਟੀ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿਕ੍ਰਮ.

ਚੌਧੇ ਦਾ ਗਦਰ. ਦੇਖੋ, ਚੌਦਾ ਦਾ ਗ਼ਦਰ.

ਚੌਪ } ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚਾਉ ਦੀ ਉਮੰਗ ਹੁਲਾਸ. ਉੱਲਾਸ।
ਚੌਂਪ } ੨ ਸ਼ੌਕ.

ਚੌਪਈ. ਚਤੁਸ਼੍ਪਦੀ. ਚੌਪਾਈ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਸੱਤ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਜਯਕਰੀ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੁਣਿਐ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਇੰਦੁ ,
ਸੁਣਿਐ ਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹਣ ਮੰਦੁ,
ਸੁਣਿਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਨ ਭੇਦ,
ਸੁਣਿਐ ਸਾਸਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਵੇਦ.
(ਜਪੁ)

(ਅ) ਜੇ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤ ਜਗਣ ਹੋਵੇ, ਤਦ "ਗੁਪਾਲ" ਅਤੇ "ਭੁਜੰਗਿਨੀ" ਸੰਗਗ਼ਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੁਣਿਐ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਗਿਆਨੁ,
ਸੁਣਿਐ ਅਠਸਠਿ ਕਾ ਇਸਨਾਨੁ,
ਸੁਣਿਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ,
ਸੁਣਿਐ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ. (ਜਪੁ)

(ੲ) ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ, ਇਸ ਚੌਪਈ ਦਾ ਨਾਮ "ਰੂਪਚੌਪਈ" ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਜਗਣ ਅਤੇ ਤਗਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਜਿਹ ਚਿਹਨ ਨ ਬਰਨਾ,
ਅਬਿਗਤ ਦੇਵ ਅਛੈ ਅਨਭਰਮਾ,
ਸਬ ਕੋ ਕਾਲ ਸਭਿਨ ਕੋ ਕਰਤਾ,
ਰੋਗ ਸੋਗ ਦੋਖਨ ਕੋ ਹਰਤਾ.
(ਅਕਾਲ)

(ਸ) ਜੇ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ ਹੋਣ, ਤਦ "ਸ਼ਿਖਿਨੀ" ਸੰਗਗ਼ਾ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਖਿਨੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤ ਜਗਣ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਲੱਛਣ ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:–

ਨੈਨਹੁ ਦੇਖੁ ਸਾਧਦਰਸੋਰੈ,
ਸੋ ਪਾਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲੋਰੈ,
ਸੇਵਉ ਸਾਧਸੰਤ ਚਰਨੋਰੈ,
ਬਾਛਉ ਧੂਰਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੋਰੈ.
(ਕਾਨ ਮ: ਪ)

ਤਾਤ ਮਾਤ ਜਿਹ ਜਾਤ ਨ ਪਾਤਾ,
ਏਕ ਰੰਗ ਕਾਹੂ ਨਹਿ ਰਾਤਾ,
ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨਾ,
ਸਭ ਹੂੰ ਸਰਬਠੌਰ ਪਹਿਚਾਨਾ.
(ਅਕਾਲ)

੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਚੌਪਈ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਗ਼ਾ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੪੦ਪ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ–ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਸਤਜਸੰਧ ਅਤੇ ਦੀਰਘਦਾੜ੍ਹ ਦਾਨਵ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਘੋਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਜੋ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ ਨਿਕਲੀ, ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ "ਦੁਲਹਦੇਈ" ਨਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਪਜੀ. ਦੁਲਹਦੇਈ ਨੂੰ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਪਤੀ ਕੋਈ ਨਾ ਮਿਲੇ. ਇਸ ਪੁਰ ਉਸ ਨੇ ਵਡਾ ਕਠਿਨ ਤਪ ਕਰਕੇ ਦੁਰਗਾ (ਦੇਵੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਵੀ ਨੇ ਰੀਝਕੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਅਕਾਲ ਵਰੇਗਾ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਨੇ ਦੁਲਹਦੇਈ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਸ਼ਾਸਵੀਰਯ ਦਾਨਵ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕੇਂਗੀ, ਤਦ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ ਹੋ ਸਕੇਂਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੁਲਹਦੇਈ ਨੇ ਸ਼ਾਸਵੀਰਯ ਨਾਲ ਘੋਰ ਜੰਗ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਚਿਰ ਤੀਕ ਲੜਦੀ ਬਹੁਤ ਥਕਗਈ, ਤਦ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮਹਾਕਾਲ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਕੀਤਾ. ਦੁਲਹਦੇਈ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਾਕਾਲ ਨੇ ਮੈਦਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਭਯੰਕਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ. ਦੁਲਹਦੇਈ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਨੇ ਸ਼ਾਸਵੀਰਯ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ–"ਪੁਨ ਰਾਛਸ* ਕਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ."

ਇਸ ਅਲੰਕਾਰਪੂਰਿਤ ਕਥਾ ਦੇ ਅੰਤ–"ਕਵਿ ਉਵਾਚ ਬੇਨਤੀਚੌਪਈ"–ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇੱਕ ਵਿਨਯ (ਬੇਨਤੀ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ "ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਛਾ." ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਚੌਪਈ ਦਾ ਪਾਠ ਰਹਿਰਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਿੱਤ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਮਹਾਤਮਰੂਪ ਵਾਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–

"ਦੁਖ ਦਰਦ ਭੌ ਨਿਕਟ ਨ ਤਿਨ ਨਰ ਕੇ ਰਹੈ,
ਹੋ! ਜੋ ਯਾਕੀ ਇਕਬਾਰ ਚੌਪਈ ਕੋ ਕਹੈ."

ਚੌਪਸਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚੌਪਾਕਲੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਕੂਖਣ.

ਚੌਪਖਾ. ਵਿ–ਚਾਰ ਕੋਣਾ. ਚਾਰ ਪਹਿਲੂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚਾਰ ਲੜੀ ਦਾ ਹਾਰ। ੩ ਚੁਕੋਣਾ ਮਕਾਨ। ੪ ਚਾਰ ਖਣ ਦਾ ਮਕਾਨ.

ਚੌਪਟ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪੜ.

ਚੌਪਦ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪਦਾ। ੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੧–੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਵਲ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਚੌਪਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪਦਾ.

ਚੌਪਰ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪੜ। ੨ ਮੱਥਾ. ਭਾਲ. ਪੇਸ਼ਾਨੀ. "ਚਾਰੁ ਚਿਕੁਰ ਚੌਪਰ ਚਮਕਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੌਪਰਬਾਜ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚੌਪੜ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ. "ਚੌਪਰ-ਬਾਜ ਤੋਹਿ ਤਬ ਜਾਨੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੭)

ਚੌਪੜ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪੜ.

ਚੌਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪਾਈ ਅਤੇ ਚੌਪਈ.

ਚੌਪਾਸਿੰਘ. ਇਹ ਸੱਜਨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਖਿਡਾਵਾ ਅਤੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਗ਼ਸਾਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤਸੁਧਾਕਰ ਦੀ ਕਲਾ ੧੦.

ਚੌਪਾਯਾ. ਸ਼ੰ. ਚਤੁਸ਼੍ਪਦ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ. ਗਾਂ, ਮਹਿੰ (ਮੱਝ) ਆਦਿਕ ਮ੍ਰਿਗ.

ਚੌਪਾੜ. ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਟ(ਤਖਤੇ)ਹੋਣ. ਚੌਦਰੀ। ੨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਅਬਾਦੀ. ਸੱਥ.

ਚੌਪੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ਼ਪਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਾਯਾ.

ਚੌਫੇਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. ਚੁਫੇਰੇ.

ਚੌਬਟਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਹ ਥਾਂ,ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਬਾਟ (ਮਾਰਗ) ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ. ਚੁਰਸਤਾ. "ਚੌਰ ਚਾਹੀਐ ਚੜਾਯੋ ਸੂਰੀ ਚੌਬਟਾ ਮੋ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੌਬਰਸੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚੌਥੇ ਬਰਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸ਼੍ਰਾੱਧ-ਕਰਮ. ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚੌਬਾ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਵੇਦੀ. ਵਿ–ਚਾਰ ਵੇਦ ਦਾ ਗ਼ਸਾਤਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਮਥੁਰਾ ਆਦਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਪੰਡਾ.ਝੈ

ਚੌਬਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬਾਰਾ.

ਚੌਬਾਰਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਮਨਸੂਰਪੁਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅੰਕ ੪.

ਚੌਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੋਲਾ. ਬਹਿਰਾ.

* ਸ਼ਾਸਵੀਰਯ ਦਾਨਵ.

ਝੈ ਨੋਟ: ੨ ਅਤੇ ੩ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਚਤੁਰ੍ਵੇਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੀਰਥਾ ਦੇ ਪੁਸ਼ਾਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਚਾਰਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਹੁੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਚੌਬਿਸ } ਚਤੁਰ੍ਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਵੀਹ–੨੪.
ਚੌਬੀਸ }

ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਚੌਵੀਹ (ਚਤੁਰ੍ਵਿੰਸ਼ਤਿ) ਅਵਤਾਰ:–

ਮੱਛ, ਕੱਛਪ, ਵਰਾਹ, ਮੋਹਿਨੀ, ਨ੍ਰਿਸਿੰਹ, ਪਰਸ਼ੁ-ਰਾਮ, ਰਾਮਚੰਦ੍, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਬਲਰਾਮ, ਵਾਮਨ, ਬੁੱਧ, ਨਾਰਦ, ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ, ਕਪਿਲ, ਵ੍ਯਾਸ, ਹੰਸ, ਪ੍ਰਿਥੁ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ, ਨਰ, ਨਾਰਾਯਣ, ਹਯ-ਗ੍ਰੀਵ, ਵੈਵਸ੍ਵਤਮਨੁ, ਧਨੰਤਰਿ ਅਤੇ ਕਲਕੀ.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਿਖੀ-ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਇੱਕ ਮੁਖਬੰਧ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਅਬ ਚੌਬਿਸ ਉਚਰੋਂ ਅਵਤਾਰ,
ਜਿਹਿ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਕਾ ਲਖਾ ਅਖਾਰ. ××
ਜਬ ਜਬ ਹੋਤ ਅਰਿਸ੍ਟ ਅਪਾਰ,
ਤਬ ਤਬ ਦੇਹ ਧਰਤ ਅਵਤਾਰ.
ਕਾਲ ਸਭਿਨ ਕਾ ਪੈਖ ਤਮਾਸ਼ਾ,
ਅੰਤਹਿ ਕਾਲ ਕਰਤ ਹੈ ਨਾਸ਼ਾ. ××
ਜੋ ਚੌਬਿਸ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਏ,
ਤਿਨ ਭੀ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੁ! ਤਨਿਕ ਨ ਪਾਏ. ××
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਭ ਹੀ ਪਚਹਾਰੇ,
ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁਰ ਕਵਨ ਬਿਚਾਰੇ ?
ਚੰਦ ਸੂਰ ਜਿਨ ਕਰੇ ਬਿਚਾਰਾ,
ਤਾਂਤੇ ਜਨਿਯਤ ਹੈ ਕਰਤਾਰਾ.
ਏਕਪੁਰਖ ਜਿਨ ਨੈਕ ਪਛਾਨਾ,
ਤਿਨ ਹੀ ਪਰਮਤਤ੍ਵ ਕਹਿੰ ਜਾਨਾ." ×××

ਚੌਬੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚੌਬੀਸ.

ਚੌਬੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬੋਲਾ.

ਚੌਮਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਮਾਸ.

ਚੌਮੁਖ } ਦੇਖੋ, ਚਉਮੁਖ. "ਬਾਰ ਚੌਮੁਖੇ ਤਾਂ ਮਹਿੰ
ਚੌਮੁਖਾ } ਵੀਯਾ." (ਨਾਪ੍)

ਚੌਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚੌਰ. ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਵਸਤੁ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ। ੩ ਸੰ. ਚੌਲ. ਚੂੜਾ. ਮੁਕੁਟ.ਤਾਜ. "ਗਿਰੈਂ ਚੌਰ ਚਾਰੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਨਾਹਨਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ "ਚੌਰ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੧੧੬੨੨ ਫੁਟ ਹੈ.

ਚੌਰਸ. ਸੰ. ਚਤੁਰਸ਼੍.* ਵਿ–ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ. ਚੁਕੋਣਾ.

ਚੌਰਾ. ਵਿ–ਚੌਰ ਜੇਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੌੜਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚੌਰਾ ਪਦ ਕਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਥ। ੪ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੫ ਚਿੱਟੀ ਪੂਛ ਵਾਲਾ ਬੈਲ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਚਿਰਦਾੜ੍ਹੀਏ ਲਈ ਨਫਰਤ ਬੋਧਕ ਚੌਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਚੌਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਰਾਸੀ.

ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ. ਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀਆਂ ਦੀ ਬੈਠਕ ਤੋਂ ਚੁਰਾਸੀ ਆਸਨ ਚੁਣੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਅਸ਼ੁੱਧਾਯੋਗ ਦੇ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਆਸਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਠਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ–ਸਿੰਹਾਸਨ, ਹੰਸਾਸਨ, ਕੂਰੰਮਾਸਨ, ਮਾਂਡੂਕਾਸਨ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਆਸਣ। ੨ ਰਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਕੋਕ) ਵਿੱਚ ਭੀ ਯੋਗੀਆਂ ਵਾਂਙ ਮੈਥੁਨ ਦੇ ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ ਕਲਪੇ ਹਨ.

ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧ. ਯੋਗੀਆਂ (ਗੋਰਖਪੰਥੀਆਂ) ਦੇ ਮੰਨੇ-ਹੋਏ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਯੋਗੀ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚੌਰਾਸੀ ਹੈ. †

ਊਰਮਿ , ਅਸੁਨਾਥ , ਅਸੁਰਵਿਨਾਸੀ , ਅਨਹਦ-ਸ਼ਬਦੀ , ਅਬਿਨਾਸੀ , ਅਮਰਨਿਧਿ , ਅਮ੍ਰਿਭੋਗੀ , ਆਨੰਦਰੂਪੀ , ਆਪਸ੍ਵਰੂਪੀ , ਔਘੜ , ਈਸ਼ੂਰ , ਏਕਰੈਗੀ , ਏਕਾਂਗੀ , ਏਕਾਂਤਵਾਸੀ , ਸਮਾਰਤ , ਸਰਸ੍ਵਤੀ , ਸਾਗਰ , ਸਿੱਧਸੈਨ , ਸ਼ੀਤਲ , ਸੁਰਤਿ-ਸਿੱਧ , ਸ਼ੰਕਰ , ਸੰਭਲਕਾ , ਸ਼ੰਭੂ , ਸ੍ਵਰਸਿੱਧ , ਹਨੀਫਾ , ਹਰਸਨਿਧਿ , ਕਨਕ , ਕਨੀਫਾ , ਕਮਲ-

* ਇਹ 'ਚਤੁਰਸ੍' ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹੈ.

† ਬਹੁਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨਕ ਨਾਮਭੇਦ ਹਨ. ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਜੇ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕਲਪਿਤ ਨਾ ਹੁੰਦੇ, ਤਦ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੁੰਦਾ.

CC-0. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੈਨ, ਕਰਮਨਾਸੀ, ਕਲਾਵਿਲਾਸੀ, ਕਲੇਸ਼ਨਾਸੀ, ਕਾਲੇਂਦ੍ਰ, ਕੇਲਿਕਰਨ, ਕੇਵਲਕਰਮੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਕੁਮਾਰ, ਖਲਕਨਿਧਿ, ਖਿੰਥੜ, ਗਗਨਵਾਸੀ, ਗਿਰਿਧਰ, ਗਿਰਿਬੋਧ, ਗੁਫਾਬਾਸੀ, ਗੋਪਾਲ, ਗੋਵਰਧਨ, ਘਨਾਨੰਦੀ, ਚਤੁਰਬੈਨ, ਚਲਨਿਧਿ, ਜਾਲਕ, ਜੋਗਅਨੂਪੀ, ਜੋਤਿਮਗਨ, ਜੋਤਿਲਗਨ, ਝੰਗਰ, ਤਪਨ, ਤਰੰਗੀ, ਦਰਸ਼ਨਜੋਤਿ, ਦੁੱਖਨਾਸੀ, ਧੂਰਮ,ਨਿਤਜਸਿੱਧ, ਨਿਰਤ, ਪਰਵਤ, ਪਲਕਨਿਧਿ, ਪਲਾਸਭੋਗੀ, ਪੂਰਨ, ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ, ਬਿਹੰਗਮਜੋਗੀ, ਬਿੰਬਸਾਰ, ਬਿਮਲਜੋਤਿ, ਬ੍ਰਹਮ, ਬ੍ਰਹਮਭੋਗੀ, ਬ੍ਰਹਮਯੋਗੀ, ਭਰਥਰਿ, ਭੂਤਨਾਥ, ਭੰਗਰ, ਮਹਾ-ਯੋਗੀ, ਮਗਨਧਾਰ, ਮੁਕਤੇਸ਼ੁਰ, ਮੁਲਮੰਤ੍ਰੀ, ਯੋਗ-ਨਿਧਿ, ਰਾਮਸਿੱਧ, ਰੇਗਨਾਥ, ਲੋਹਾਰੀਪਾ, ਲੰਗਰ, ਵਿਸ਼ਨੁਪਤਿ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਕਰਮੀ.

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੀਵ
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ,ਅਰਥਾਤ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ੍ਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਜੀਵ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੌ ਲੱਖ ਜਲਵਾਸੀ, ਦਸ ਲੱਖ ਪੌਣ ਵਿੱਚ ਉਡ਼ਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ, ਬੀਸ ਲੱਖ ਦਿਸਥਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਿਰਛ ਆਦਿ, ਗਿਆਰਾਂ ਲੱਖ ਪੇਟਬਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਸਰਪ ਕ੍ਰਿਮਿ ਆਦਿ, ਤੀਸ ਲੱਖ ਚੌਪਾਏ ਅਤੇ ਚਾਰ ਲੱਖ ਮਨੁਖ-ਜਾਤਿ ਦੇ ਜੀਵ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਂਦਰ, ਬਨਮਾਨੁਖ ਆਦਿ ਸਭ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ. *

ਜੈਨੀਆਂ ਨੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਇਉਂ ਮੰਨੀ ਹੈ:-

੭ ਲੱਖ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਿੱਚ, ੭ ਲੱਖ ਜਲ ਵਿੱਚ, ੭ ਲੱਖ ਪੌਣ ਵਿੱਚ, ੭ ਲੱਖ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ, ੧੦ ਲੱਖ ਕੰਦ (ਗਾਜਰ ਮੂਲੀ ਆਦਿ) ਵਿੱਚ, ੧੪ ਲੱਖ ਝਾੜੀ ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਵਿੱਚ, ੨ ਲੱਖ ਦੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਤੁਚਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ੨ ਲੱਖ ਤਿੰਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਤੁਚਾ, ਮਖ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਰਖਦੇ ਹਨ, ੨ ਲੱਖ ਚਾਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਤੁਚਾ, ਮੁਖ, ਨੱਕ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਰਖਦੇ ਹਨ, ੪ ਲੱਖ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ੪ ਲੱਖ ਨਰਕ ਦੇ ਜੀਵ, ੧੪ ਲੱਖ ਮਨੁੱਖਜਾਤਿ, ਜੋ ਇੱਕ ਟੰਗੀਏ ਅਤੇ ਦੁਟੰਗੇ ਹਨ, ੪ ਲੱਖ ਚੌਪਾਏ ਪਸ਼ੁ.

ਚੌਰੰਗ. ਵਿ-ਚਾਰ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਚੌਰੰਗਾ। ੨ ਚਾਰ ਖੰਡ (ਟੁਕੜੇ) ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੱਥ, ਅਰਥਾਤ ਵਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ, ਦਾਣਾ ਚੁਗਦੇ ਬਕਰੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਪੁਰ, ਵੀਰਾਸਨ ਬੈਠਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਵਾਰ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗਰਦਨ, ਦੋਵੇਂ ਮੁਹਰਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਕਟ ਜਾਵੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਉਬੋਲਾ ਦਾ ਨੰ: ੩.

ਚੌੜ. ਦੇਖੋ, ਚਉੜ। ੨ ਸੰ. ਚੌੜ. ਉਭਰੀਹੋਈ ਥਾਂ. ਉੱਚੀ ਥਾਂ.

ਚੌੜਾ
ਚੌੜੀ ਵਿ-ਲੰਬਾਈ ਰੁਖ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ-ਦਿਸ਼ਾ(ਅ਼ਰਜ਼) ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆਹੋਇਆ,(ਹੋਈ).

ਚੌੜੋਤਰੀ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਕੋਤੜਿਆ ਚੋੜੋਤਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਚੌਉਰ. ਚੌਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ. "ਸੰਤ ਚੌਉਰ ਢੁਲਾਵਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਚੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਡਾ ਪਤੰਗ. ਤੁੱਕਲ. "ਸੈ ਨਹਿ ਤਾਂਹਿ ਚਢਾਇਵ ਚੰਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵਿ-ਚੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ। ੩ ਸੰ. ਵ੍ਯ. ਗਜਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਤੁ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਆਕਾਰ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੀਲ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੫ ਫ਼ਾ ਚੰਗ ਸਾਰੰਗੀ। ੬ ਪੰਜਾ. ਆਦਮੀ ਅਥਵਾ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਦੇ ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਪਕੜ.

ਚੰਗਾ ਚੰਗਨਾ. ਵਿ-ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. "ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਮਹਾਗਜਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਗ ੩.

ਚੰਗੜਾ
ਚੰਗੜੀ
ਚੰਗੜੀਆ ਵਿ-ਚੰਗਾ. ਚੰਗੀ. ਹੱਛਾ. ਹੱਛੀ. ਉੱਤਮ. "ਦੇਹ ਸੁ ਕੰਚਨ ਚੰਗੜੀਆ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆ)

* ਕੁਝ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ੪੨ ਲੱਖ ਜਲ ਦੇ ਅਤੇ ੪੨ ਲੱਖ ਖੁਰਜੀ ਦੇ ਜੀਵ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ਚੰਗਾ. ਵਿ-ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਸਿੱਧੀ. ਦਡ਼. "ਸੋ ਮੁਕਤ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚੰਗਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਅਰੋਗ. ਨਰੋਆ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬਹਿਲ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਚੰਗਾ ਭਾਟੜਾ. ਲੰਕਾ (Ceylon) ਨਿਵਾਸੀ ਮਾਧਵ ਭਾਟੜੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਚੰਗਾ ਨਾਮਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਮਾਧਵ ਦੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭਿਆ. ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀਜ ਵਿੱਚ "ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਜ਼ਿਵਨਾਭਿ ਰਾਜੇ ਕੀ" ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ.

ਚੰਗਿਆਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚੰਗਾਪਨ. ਭਲਿਆਈ. ਨੇਕੀ. "ਚੰਗਿਆਈ ਆਲਕੁ ਕਰੇ ਬੁਰਿਆਈ ਹੁਇ ਸੇਰੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਚੰਗਿਆੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚੂਣੰ ਅੰਗਾਰ. ਮਚਦੇਹੋਏ ਅੰਗਾਰ ਦੀ ਚਿਣਗ.

ਚੰਗੁਲ. ਫ਼ਾ ਚੰਗੁਲ ਪੰਜਾ। ੨ ਚਾਰ-ਅੰਗੁਲ.

ਚੰਗੇਜ਼. ਤੁ ਚੰਗੇਜ਼ ਵਿ-ਬਹੁਤ ਵਡਾ.

ਚੰਗੇਜ਼ਖ਼ਾਂ. ਤੁ ਚੰਗੇਜ਼ ਖ਼ਾਨ ਮੁਗ਼ਲਵੰਸ਼ੀ ਯੇਸੂਕੀ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਤਾਤਾਰ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੧੫੪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੨੨੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕ਼ਰਾਕ਼ੁਰਮ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਗਤਾਈਖਾਂ.

ਚੰਗੇਰ. ਸੰ. ਚਙ੍ਗੇਰਿਕ-ਚੰਗੇਰਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਡਾ ਅਤੇ ਚੌੜਾ ਟੋਕਰਾ. "ਅਸਨ ਚੰਗੇਰ ਸੀਸ ਪਰ ਧਰਕੈ." (ਨਾਪ੍)

ਚੰਗੇਰਾ. ਵਿ-ਚੰਗਾ. ਉੱਤਮ. "ਹਰਿ ਵਿਸਰਿਆ ਪੁਰਖ ਚੰਗੇਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚੰਗ ੩.

ਚੰਚ. ਸੰ. ਚਞ੍ਚ੍. ਧਾ-ਜਾਣਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਹਿੱਲਣਾ.

ਚੰਚਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸੁਰਹ ਗਊ (ਚਮਰੀ),ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ ਦਾ ਚੌਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਚਞ੍ਚਰਿ. ਕ੍ਰਮਰੀ. ਭੌਰੀ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ.

ਚੰਚਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ.

ਚੰਚਰੀਕ
ਚੰਚਰੀਟ ਸੰ. ਚਞ੍ਚਰੀਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. "ਸੋਵੈ ਹਿਤ ਲਾਈ ਚੰਚਰੀਕ ਜਸੋਂ ਲੁਭਾਈ ਉਰ ਜਾਨੈ ਗਤਿਦਾਈ ਏ ਚਰਨ ਜਲਜਾਤ ਹੈਂ." (ਨਾਪ੍) "ਚੰਚਰੀਟ ਛਬਿ ਹੋਰ ਭਏ ਅਬ ਲਗੈਂ ਦਿਵਾਨੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੨)

ਚੰਚਲ. ਵਿ-ਚਲਾਇਮਾਨ. ਜੋ ਸ੍ਥਿਰ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚ ਧਾ. "ਚੰਚਲ ਸੁਪਨੈ ਹੀ ਉਰਝਾਇਓ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਮਾਤੁਰ. "ਚੰਚਲ ਚੀਤ ਨ ਰਹਿਈ ਨਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਵਨ. ਹਵਾ.

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਚੰਚਲ ਲਿਖੇ ਹਨ:-
ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰਨ, ਘੋੜਾ, ਪੌਣ, ਬਾਂਦਰ, ਬਾਲਕ, ਬਿਜਲੀ, ਭੌਰਾ, ਮਨ, ਮਸੇਲਾ, ਵੇਸ਼੍ਯਾ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ.

ਚੰਚਲਚੀਤ. ਵਿ-ਚਲਚਿੱਤ. ਚਪਲ ਹੈ ਮਨ ਜਿਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚੰਚਰੀਕ. ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. "ਲਖ ਘਾਟੀ ਊਚੇ ਘਨੇ ਚੰਚਲਚੀਤ ਬਿਹਾਲ। ਨੀਚ ਕੀਚ ਨਿਮ੍ਰਿਤ ਘਨੀ ਕਰਨੀ ਕਮਲ ਜਮਾਲ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ਲੱਖਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾਹੋਇਆ ਭ੍ਰਮਰ, ਨੀਚ ਕੀਚ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇਹੋਏ ਕਮਲ ਦੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਖ਼ੂਬੀ ਪੁਰ ਬਿਹਾਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਚੰਚਲਚੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਾਮ. ਅਨੰਗ. "ਹਰਿਹਾਂ, ਚੰਚਲਚੋਰਹਿ ਮਾਰ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਮਨ. ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਚੰਚਲਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚਪਲਤਾ. ਅਸ੍ਥਿਰਤਾ.

ਚੰਚਲਾ. ਚੰਚਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਚਪਲ! "ਏ ਮਨ! ਚੰਚਲਾ!" (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਲਕਮੀ. ਮਾਇਆ। ੩ ਬਿਜਲੀ. ਤੜਿਤ। ੪ ਚੰਚਲ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਿਤ੍ਰ", "ਬਿਰਾਜ" ਅਤੇ "ਬ੍ਰਹਮਰੂਪਕ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ-ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਗੁਰੂ ਲਘੂ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ੧੬ ਅੱਖਰ ਅਥਵਾ-ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ, ਲ. ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।.

ਉਦਾਹਰਣ-
ਮਾਰਬੋ ਕੁ ਤਾਂਹਿ ਤਾਕ ਧਾਇ ਬੀਰ ਸਾਵਧਾਨ,
ਹੋਨਲਾਗ ਯੁੱਧ ਕੋ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਸਭੈ ਬਿਧਾਨ,
ਭੀਮ ਭਾਂਤ ਧਾਇਕੈ ਨਿਸ਼ੰਕ ਘਾਇ ਕਤੰ ਆਇ,
ਜੂਝ ਜੂਝਕੈ ਪਰੈਂ ਸੁ ਦੇਵਲੋਕ ਬਸੁ ਜਾਇ.
(ਕਲਕੀ)

ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਜ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ.

ਚੰਚਲਿ. ਚੰਚਲਤਾਵਾਲੀ. ਚੰਚਲਾ. "ਚੰਚਲਿ ਅਨਿਕ ਭਾਵ ਦਿਖਾਵਏ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚੰਚਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਿ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ.

ਚੰਚਾਲਿਕਾ
ਚੰਚਾਲੀ ਬਿਜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਾ ੩. "ਕਿ ਚੰਚਾਲਿਕਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ) "ਘਣ ਮੰਝੇ ਜੈਸੇ ਚੰਚਾਲੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਚੰਚੁ. ਸੰ. ਚਞ੍ਚੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚੁੰਜ. ਚੋਂਚ। ੨ ਦੇਖੋ ੩ ਵਿ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਚੰਡ. ਸੰ. ਚਣ੍ਡ. ਧਾ-ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਇਮਲੀ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੩ ਤਾਪ. ਗਰਮੀ। ੪ ਇੱਕ ਯਮਗਣ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸ਼ੰਦ। ੬ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ। ੭ ਸ਼ੁੰਭ ਅਸੁਰ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤਿ ਮੁੰਡ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਡਿਕਾ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਹੋਇਆ. "ਮੁੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡ ਉਤਾਰਦਯੋ ਅਬ ਚੰਡ ਕੋ ਹਾਥਲਗਾਵਤ ਚੰਡੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੮ ਯੋਗਨਿਦ੍ਰਾ. "ਛੁਟੀ ਚੰਡ ਜਾਗੇ ਬ੍ਰਹਮ." (ਚੰਡੀ ੧) ੯ ਚੰਡਿਕਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨਿਰਖ ਰੂਪ ਬਰ ਚੰਡ ਕੋ ਗਿਰਜੋ ਮੂਰਛਾ ਖਾਇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੧੦ ਵਿ-ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼। ੧੧ ਗਰਮ. "ਅਬ ਸੂਰਜ ਕੀ ਚੰਡ ਕਿਰਨ ਭੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੧੨ ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ. ਗੁਸੈਲਾ। ੧੩ ਘੋਰ. ਭਯਾਨਕ. ਡਰਾਵਣਾ. "ਚੰਡ ਕੋਪ ਕੈ ਚੰਡਿਕਾ ਏ ਆਯੁਧ ਕਰਲੀਨ." (ਚੰਡੀ ੧) ੧੪ ਸਿੱਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚੰਦ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਚੰਡਈਆ. ਵਿ-ਚੰਡ (ਘੋਰ) ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਵਾਲਾ. ਤਾਮਸੀ. "ਚੰਡਾਲ ਚੰਡਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਚੰਡਕਰ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਂਸ਼ੁ.

ਚੰਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਚੰਡ (ਤਿੱਖਾ) ਕਰਨਾ। ੨ ਤਾੜਨਾ.

ਚੰਡਰਸਾ. ਦੇਖੋ, ਅਕਰਾ.

ਚੰਡਾਇਲਾ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈਸਵੀ ਬਾਰਵੀਂ ਸ਼ਦੀ ਵਿੱਚ ਜਮੁਨਾ ਤੋਂ ਨਰਮਦਾ ਤੀਕ ਚੰਡਾਇਲ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਚੰਡਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚੰਡ (ਤਿੱਖਾ) ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੰਡ ਕਰਵਾਈ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਚੰਡਤਾ. ਕ੍ਰੂਰਤਾ. ਜੁਲਮ.

ਚੰਡਾਂਸ਼ੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚੰਡ (ਤਿੱਖੀਆਂ) ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਨਾਂ) ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ. ਚੰਡਕਰ.

ਚੰਡਾਰ
ਚੰਡਾਰਨੀ
ਚੰਡਾਰੀ ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਲ ਅਤੇ ਚੰਡਾਲੀ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਰ."(ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਬਸਇ ਸਰੀਰ ਕਰੋਧ ਚੰਡਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਚੰਡਾਲ. ਸੰ.ਚਾण्डाल-ਚਾਂਡਾਲ.ਸੰਗ੍ਯਾ-ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ.ਤਾਮਸੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਚੂੜ੍ਹਾ ਆਦਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦਾ। ੩ ਹਿੰਦੂਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਐਸ਼ਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼: ੮.

ਚੰਡਾਲਨੀ
ਚੰਡਾਲਿ
ਚੰਡਾਲੀ ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਚੰਡਾਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਇਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ. "ਪੈੜਾ ਜਾਤਿ ਚੰਡਾਲੀਆ." (ਭਾਗੁ)

ਚੰਡਿਕਾ
ਚੰਡੀ ਵਿ-ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਲੜਾਕੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੁਰਗਾ. ਚੰਡ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕੜਕ ਉਠੀ ਰਣ ਚੰਡੀ ਫੌਜਾਂ ਦੇਖਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੪ ਖ਼ਾ. ਅਗਨਿ. ਅੱਗ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੫ ਚੰਡੀ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ.

ਚੰਡੀਆ. ਧੀਰ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ–ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੨ ਜੱਟ ਅਤੇ ਬਲੋਚਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ.

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪੌੜੀਛੰਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਯੁੱਧਕਥਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਭਗੌਤੀ ਕੀ ਵਾਰ" ਭੀ ਹੈ.

ਚੰਡੀਪਾਠ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਥਾ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮ ਦਾ ਸੱਤ ਸੌ ਸ਼ਲੋਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਦੁਰਗਾਪਾਠ' ਅਤੇ 'ਦੁਰਗਾਸਪਤਸ਼ਤੀ' ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸਈ.

ਚੰਡੀਵਾਹਨ. ਚੰਡੀ (ਦੁਰਗਾ) ਦਾ ਵਾਹਨ, ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ. ਸਿੰਘ.

ਚੰਡੂ. ਅਫ਼ੀਮ ਤੋਂ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਨਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਧੂਆਂ ਤਮਾਖ਼ੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਮਦਕ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਕੰਮਾ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਚੰਡੂਰ. ਸੰ. ਚਾਣੂਰ. ਕੰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. "ਚੰਡੂਰ ਕੰਸ ਕੇਸੁ ਮਰਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟ.

ਚੰਡੋਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਕਈ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਗਨ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਲਗੀ ਜੇਹੀ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਟੋਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਆਲਣਾ ਘਾਹ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਅੰਨ ਅਤੇ ਟਿੱਡੀ ਕੀੜੇ ਹੈ. Lark. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਹਜ਼ਾਰਦਾਸਤਾਂ' ਭੀ ਆਖਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹਜ਼ਾਰਦਾਸਤਾਂ। ੨ ਸੰ. ਹਿੰਦੋਲ-ਹਿੰਦੋਲ. ਝੂਲਾ. ਝੂਟਣ ਦਾ ਮੰਚ (ਪੰਘੂੜਾ). ੩ ਝੰਪਾਨ. "ਐਯਹੁ ਆਪ ਚੰਡੋਲ ਚੜ੍ਹੈਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੨) ੪ ਚਤੁਰ ਹਿੰਦੋਲ. ਚਾਰ ਝੂਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਲੋਕ ਝੂਟੇ (ਹੁਟੇ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਚੰਦ. ਸੰ ਚਨ੍ਦ੍. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ, ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ।
੨ ਸੰ. ਚੰਦ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚਾਂਦ. "ਚੰਦ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਹਿ ਕਉਲਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਕ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਚੰਦ ਅਗਨਿ ਰਸ ਮਹੀ ਗਿਨ ਭਾਦੋਂ ਪੂਰਨਮਾਸ."* (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਅਰਥਾਪ ੧੬੩੧। ੪ ਚੰਦ੍ਰਸੂਰ. ਇੜਾ ਨਾੜੀ. "ਚੰਦ ਸਤ ਭੇਦਿਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਚੰਦਸਤ ੨। ੫ ਭਾਵ–ਆਤਮਾ. "ਚੰਦੁ ਗੁਪਤੁ ਗੀਣਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧) ਆਤਮਾ ਗੁਪਤ ਹੈ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ। ੬ ਚੌਹਾਨਵੰਸ਼ੀ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸਣ ਚੰਦਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ੬੯ ਅਧ੍ਯਾਵਾਂ ਦਾ "ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜਰਾਯਸੋ" ਨਾਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਜਪੁਤਵੈਸ਼ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਰੂਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੭ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਉਦਯੋਗ ਪਰਵ ਦਾ ਉਲਥਾਕਾਰ ਇੱਕ ਸੁਨਿਆਰਾ ਕਵਿ। ੮ ਫ਼ਾ ਵਿ–ਕੁਛ. ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਚੰਦ ਰੋਜ ਚਲਨਾ ਕਿਛੁ ਪਕਜ਼ੋ ਕਰਾਰ." (ਨਸੀਹਤ) ੯ ਕਿਤਨਾ. ਕਿਸਕ਼ਦਰ.

ਚੰਦਸਤ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ੪ ਅਤੇ ਸਤ। ੨ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਜੈਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:–

੧ ਚੰਦਸਤ ਭੇਦਿਆ ਨਾਦਸਤ ਪੂਰਿਆ ਸੂਰਸਤ ਖੋੜਸਾ ਦਤੁ ਕੀਆ।
੨ ਅਬਲ ਬਲੁ ਤੋੜਿਆ ਅਚਲ ਚਲੁ ਥਪਿਆ ਅਘੜੁ ਘੜਿਆ ਤਹਾ ਅਪਿਉ ਪੀਆ।
੩ ਮਨਆਦਿ ਗੁਣਆਦਿ ਵਖਾਣਿਆ।
੪ ਤੇਰੀ ਦੁਬਿਧਾਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੰਮਾਨਿਆ।
੫ ਅਰਧਿ ਕਉ ਅਰਧਿਆ ਸਰਧਿ ਕਉ ਸਰਧਿਆ ਸਲਲ ਕਉ ਸਲਲਿ ਸੰਮਾਨਿ ਆਇਆ।
੬ ਬਦਤਿ ਜੈਦੇਉ ਜੈਦੇਵ ਕਉ ਰੰਮਿਆ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਲਿਵਲੀਣੁ ਪਾਇਆ.

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ:–

* ਚੰਦ (੧), ਅਗਨਿ (੩), ਰਸ (੬), ਮਹੀ (੧).

੧ ਚੰਦ੍ਰਸੂਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਭੇਦਿਆ (ਪੂਰਕ ਕੀਤਾ), ਵੇਰ ਪੂਰਿਆ (ਕੁੰਭਕ ਕੀਤਾ), ਸੂਰਯਸੂਰ ਨਾਲ ਸੋਲਾਂ ਵਾਰ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਕੇ ਸ੍ਵਾਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤਾ (ਰੇਚਕ ਕੀਤਾ).
੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਬਲ ਤੋੜਕੇ ਨਿਰਬਲ ਕੀਤਾ, ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਅਚਲ ਕਰਕੇ ਥਾਪਿਆ, ਜੋ ਸੁਧਾ-ਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਚਿੱਤ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਾਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ.
੩ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਆਦਿ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਇਆ,
੪ ਇਸ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਦੁਬਿਧਾਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਲੀਨ ਹੋਗਈ.
੫ ਆਰਾਧਨ ਯੋਗਜ ਨੂੰ ਆਰਾਧਿਆ, ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਕੀਤੀ, ਜਲ ਨਾਲ ਜਲ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੋਗਈ.
੬ ਜੈਦੇਵ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਦ ਸਭ ਨੂੰ ਜੋ ਕਰਨਵਾਲੇ ਦੇਵ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਤਦ ਨਿਰਵਾਣ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨਤਾ ਹੋਈ.

ਚੰਦ ਸੂਰਜ. ਇੜਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ. "ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਪਾਏ ਗੀਚਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਚੰਦਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਕਲਾ.

ਚੰਦਕੋਰ. ਫਤੇਗੜ੍ਹ (ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦੇ ਰਈਸ ਸਰਦਾਰ ਜੈਮਲਸਿੰਘ ਕਨ੍ਹੈਯੇ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ (ਵਲੀਅਹਿਦ) ਖੜਕਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ. ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸਨ ੧੮੨੧ (ਸੰਮਤ ੧੮੭੯) ਵਿੱਚ ਕੋਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਹੌਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਰਹੀ.
ਰਾਜਾ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਸਨ ੧੮੪੨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਨੀ ਚੰਦਕੋਰ ਕਤਲ ਕੀਤੀਗਈ।
੨ ਸਰਦਾਰ ਰਾਮਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਨਾਭਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਜਸਵੈਂਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਜੋ ਵਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ, ਦਿਲੇਰ, ਰਾਜਕਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਅਤੇ ਕੁਲ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ ਸੀ. ਫੂਲ ਕੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ।
੩ ਕੋਰ ਹਿੰਮਤਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਭੁਤੀਜੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਰਈਸ ਰਾਓਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਦਸੌਂਧਾਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੩੪ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ੪ ਹਰੀਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਦੀ ਪਤ੍ਰੋਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬਨੇਸਰ ਦੇ ਰਈਸ ਸਰਦਾਰ ਫਤੇਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖੁਦਾਸਿੰਘ.

ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਤੋਗੁਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਉਦੈ ਹੋਣਾ. "ਮਿਟਿਆ ਅੰਧੇਰਾ ਚੰਦ ਚੜਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਜਿਸ ਵੱਲ ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲਗਜਾਣ. ਜਿਵੇਂ ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਲੋਕ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਵੱਲ ਸਭ ਦੀ ਨਜਰ ਖਿੱਚੀਜਾਣੀ। ੪ ਕਿਸੇ ਅਜੇਹੇ ਸਾਕੇ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਮੈਦ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਚੰਦ ਚੰਦਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ਅਤੇ ਚੰਦਾਕੀ.

ਚੰਦਨ. ਸੰ. ਚਨ੍ਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਠ, ਜੋ ਸਭ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਚਦਿ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੰਧ. ਸੰਦਲ. L. Santalum album. ਇਹ ਮੈਸੋਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਦੇ ਕਾਠ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤੇਲ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਇਤਰ ਬਣਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਘਸਾਕੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮੱਥੇ ਤੇ ਟਿੱਕਾ ਅਨੇਕ ਹਿੰਦੂ ਲਾਂਉਂਦੇ ਹਨ. ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸਿਰਪੀੜ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕੀਤਾ ਲੇਪ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪਿੱਤ ਤੋਂ ਹੋਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਦੇ ਕਾਠ ਤੇ ਚਿਤਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਬਣੇ ਕਲਮਦਾਨ ਡੱਬੇ ਆਦਿਕ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਚੰਦਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸਰਦ ਰੁਤਿ ਮੂਲਿ ਨ ਮਿਟਈ ਘਾਮ."(ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜੋ ਗੂਢ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਸਵੈਯਾ ਬਣਾਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਪਰ ਕਵਿ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਧੰਨਾਸਿੰਘ.

ਚੰਦਨਗਿਰਿ. ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੰਦਨ ਦੇ ਬਿਰਛ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਮਲਯ ਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮਲਯ.

ਚੰਦਨਰਾਇ / **ਚੰਦਨਰਾਯ** ਇੱਕ ਚੰਦੇਲਾ ਰਾਜਪੁਤ ਸਰਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੨। ੨ ਕਵਿ ਚੰਦਨ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧੰਨਾਸਿੰਘ.

ਚੰਦਨਾਚਲ / **ਚੰਦਨਾਦ੍ਰਿ** ਚੰਦਨ ਵਾਲਾ ਅਚਲ ਅਥਵਾ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ). ਦੇਖੋ, ਚੰਦਨਗਿਰਿ ਅਤੇ ਮਲਯ.

ਚੰਦਨਿ. ਚੰਦਨ (ਚੰਨਣ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਉਲਣਾ.

ਚੰਦ ਨੂੰ ਤਿਨਕਾ ਪਰਵਾਨ. ਕੌਸ਼ੀਤਕੀ ਉਪਨਿਸਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਚਾਂਦਨੀ ਦੂਜ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਘਾਹ ਦੇ ਦੋ ਪੱਤੇ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ।* ੨ ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਹੋਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਤੁੱਛਭੇਟਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਇਸ ਕਹਾਵਤ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਕਿ–ਜਿਵੇਂ ਦੂਜ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਚੰਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੰਦ ਦਿੱਤੀ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤ੍ਰ ਭੀ ਅਰਪੀਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਮੌਕੇ ਸਿਰ ਥੋੜੀ ਭੇਟਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਸਮਾ ਲੰਘ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵਡੀ ਪੂਜਾਭੇਟਾ ਭੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ.

ਚੰਦਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਊਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਚੰਦਮੱਲ. ਸ਼ਾਵਨਮੱਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਭੁਤੀਜਾ.

ਚੰਦਮੁਖੀ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ. ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਲੋਫਰ. ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਭੂਮੁਲ.

ਚੰਦਰਾ. ਸੰ. ਚਨ੍ਦ੍ਰਾਰਿ– ਚੰਦ੍ਰਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਹੁ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਵੈਰੀ। ੨ ਵਿ–ਰਾਹੁ ਜੇਹਾ ਦੁਖਦਾਈ. ਗ੍ਰਸਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਅੰਗੁਲੀਪਾਕਾ. ਬੁਰਨਾਮ.

ਚੰਦਰਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਹ ਰਾਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ। ੨ ਚਾਂਦਨੀ ਦੂਜ.

ਚੰਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਜੋ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਰਜਾਈ ਦੇ ਉੱਪਰਲਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਹੋਵੇ। ੩ ਫ਼ਾ ਚੰਦਾ ਉਗਰਾਹੀ। ੪ ਕਿਸੇ ਸਭਾ ਅਥਵਾ ਗ੍ਰੰਥ ਅਖ਼ਬਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਮਾਹਵਾਰੀ ਚੰਦਾ। ੫ ਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. "ਚੰਦਾ ਭੋਰ ਮੈ ਪਾਵਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੁੱਡੀ ਨੂੰ ਜਾਇ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਚੰਦਾਂ. ਫ਼ਾ ਚੰਦਾਂ ਕੁਝ ਜ਼ਯਾਦਹ. ਕੁਝ ਅੱਜਹਾ.

ਚੰਦਾਇਣੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਚਾਂਦਨਾ. ਰੋਸ਼ਨੀ. ਚਮਕ। ੩ ਆਕਾਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ). "ਨਿਸਿ ਦਾਮਨਿ ਜਿਉ ਚਮਕਿ ਚੰਦਾਇਣੁ ਦੇਖੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚੰਦਾਕੀ. ਸੰ. ਚਨ੍ਦ੍ਰਿਕਾ– ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾਅਗਨਿ ਬੁਝਾਨੀ, ਸਿਵ ਚਰਿਓ ਚੰਦ ਚੰਦਾਕੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਸ਼ਿਵ(ਕਲ੍ਯਾਣ ਰੂਪ) ਚੜ੍ਹਿਓ, ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਦੇਣਵਾਲਾ ਹੈ.

ਚੰਦਾਯਣ / **ਚੰਦਾਯਨ** ਦੇਖੋ, ਚੰਦਾਇਣੁ। ੨ ਬਧਕ(ਫੰਧਕ) ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ

* ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂ ਹਿੰਦੂ ਕਪ੍ਰੈ ਦਾ ਚੰਦ ਅਰਪਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹੀ ਲੇਖ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਪਾਸ ਆਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਚੰਦਿਰ. ਸੰ. ਚਨ੍ਦਿਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਹਾਥੀ.

ਚੰਦੀ } ਫ਼ਾ [چند] ਚੰਦ–ਈਂ. ਕਿਤਨੇ ਹੀ. ਕਿਤਨੇ.
ਚੰਦੀਂ } "ਚੰਦੀ ਹਜਾਰ ਆਲਮ ਏਕਲ ਖਾਨਾ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ.

ਚੰਦੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਲਹੌਰਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੇਲੇ ਮਾਲੀ ਅ਼ਹੁਦੇਦਾਰ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਲਿਖੀ ਕਿ ਇਸ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਨਾਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਕ ਲੈਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣਗਿਆ.

ਚੰਦੂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜਾਲ ਰਚਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਉੱਜਾਂ ਲਾਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਵਾਇਆ ਅਰ ਅਨੇਕ ਅਸਹਿ ਕਸ਼੍ਟ ਦਿਵਾਏ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. *

ਸੰਮਤ ੧੬੭੦ ਵਿੱਚ ਚੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਵਡੀ ਦੁਰਗਤਿ ਨਾਲ ਲਹੌਰ ਮੋਇਆ.

ਚੰਦੂਸ਼ਾਹੁ } ਚੰਦੂ ੨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.
ਚੰਦੂਸ਼ਾਹ } ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਪਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਾਹੁ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਾਹ ਹੈ.

ਚੰਦੇਰੀ. ਮੱਧਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ.) ਦੇ ਲਲਿਤਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਨਗਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਦ੍ਰਵਤੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਲਲਿਤਪੁਰ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.† ਇਹ ਚੇਦਿ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚੇਦਿ. ਚੰਦੇਰੀ ਵਿੱਚ ਚੰਦੇਲਾ ਰਾਜਪੂਤ ਯਜ਼ੋਵਰਮਾ ਨੇ ਸਨ ੯੮੨ ਤੋਂ ੧੦੧੨ ਤੀਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਚੇਦਿ ਤੋਂ ਚੰਦੇਰੀ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਬਾਬਰ ਨੇ ਇਸ ਪੁਰ ੨੦ ਜੂਨ ਸਨ ੧੫੨੬ ਨੂੰ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਚੰਦੇਰੀਨਾਥ } ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚੇਦਿਪਤਿ.
ਚੰਦੇਰੀਪਤਿ }

ਚੰਦੇਲ } ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਤ-
ਚੰਦੇਲਾ } ਪੱਤੀ ਇਉਂ ਦੱਸੀਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ–ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਹੋਮਰਾਜ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੋਮਵਤੀ ਜੋ ਵਡੀ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀ,ਇੱਕ ਦਿਨ ਰੀਗਾ-ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਗਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਹੋਮਵਤੀ ਨੂੰ ਗਰਭ ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ. ਹੋਮਵਤੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਚੰਦੇਲ ਛਤ੍ਰੀ ਹਨ.

ਦੂਜੀ ਕਲਪਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਰੀਚੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਤ੍ਰੈਯ ਤੋਂ ਚੰਦੇਲਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ, "ਚੰਦੇਲ ਚੌਪਿਯੇ ਤਬੈ ਰਿਸਾਣ ਧਾਤ ਭੇ ਸਬੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ.

ਚੰਦੋ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦੋ ਮਾਤਾ.

ਚੰਦੋਆ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਮਿਆਨਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਬਣੀ ਹੋਵੇ. "ਤਖਤਿ ਬੈਠਾ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਸ਼ਤਿਗੁਰ ਕਾ ਖਿਵੈ ਚੰਦੋਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰ ੪.

ਚੰਦੋ ਦੀਪਾਇਆ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ–ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਦੈ ਹੋਇਆ. "ਚੰਦੋ ਦੀਪਾਇਆ ਦਾਨਿ ਹਰਿ ਕੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਚੰਦੋ ਮਾਤਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੱਸ. ਬਾਬਾ ਮੂਲਚੰਦ ਚੋਣੇ ਦੀ ਧਰਮਪਤ੍ਨੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਚੰਦੋਵ } ਦੇਖੋ, ਚੰਦੋਆ. "ਕਿੰਤਿ ਚੰਦੋਵ ਦਸੋਂ ਦਿਸਿ
ਚੰਦੋਵਾ } ਤਾਨਸੈ."(ਪਾਰਸਾਵ) ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਚੰਦੋਆ.

* ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਸ਼ਬਦ ਫੁਟਨੋਟ ਸਮੇਤ.

† ਪੁਰਾਣੀ ਚੰਦੇਰੀ ਦੇ ਖੰਡਹਰ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹਨ.

ਚੰਦੌਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਫੌਜ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ.

ਚੰਦ੍. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚਾਂਦ। ੨ ਮੋਰ ਦੇ ਪੰਖ (ਖੰਭ) ਪੁਰ ਚੰਦ੍ ਜੇਹਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੩ ਜਲ। ੪ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੫ ਨੈਪਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਬਤ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਗਿਰਿ। ੬ ਕਪੂਰ। ੭ ਮੋਤੀ, ਜੋ ਗੁਲਾਬੀ ਝਲਕ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ੮ ਜੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੜਾ ਸ੍ਵਰ। ੯ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੧੦ ਅਰਧ-ਚੰਦ੍ ਬਾਣ. "ਕਿਤੈ ਚੰਦ੍ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਸੈਥੀ ਸੰਭਾਰੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੬) ੧੧ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਚੰਦ੍ਸੇਖਰ. ਸੰ. ਚਨ੍ਦ੍ਰਸ਼ੇਖਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਸਿਰ ਪੁਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੇਖਰ ੩.

ਚੰਦ੍ਸੇਖਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ, ਜੋ ਸ਼ੇਖਰ (ਸਿਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰਖਦੀ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਸੇਨੀ ਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਹਾਰ. ਨੌਲੱਖਾ ਹਾਰ. ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਜੜਾਊ ਹਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਮਣਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੂਰੇ ਚੰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਚੌਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਰ ਭੂਸ਼ਣ ਹੈ. "ਚੰਦ੍ਸੇਨਿਨ ਮਨਿਨ ਹੀਹਨ." (ਸਲੋਹ)

ਚੰਦ੍ਹੜਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਨੀ (ਉ)

ਚੰਦ੍ਹਾਸ } ਸੰ. ਚਨ੍ਦ੍ਰਹਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਹੈ
ਚੰਦ੍ਹਾਸੁ } ਹਾਸ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਜਿਸ ਦਾ, ਤਲਵਾਰ. ਖੜਗ. ਇਹ ਸਕੇਲੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਫੌਲਾਦ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਦਾ। ੨ ਰਾਵਣ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ. "ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਏਕੈਂ ਕਰ ਧਾਰੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਚਾਂਦੀ. ਰਜਤ। ੪ ਇੱਕ ਦੱਖਣ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ–ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਰਗਏ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਟਬੁੱਧਿ ਨੇ ਸਾਰੀ ਰਿਆਸਤ ਸਾਂਭਲਈ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਜੋਤਿਸ਼ੀ ਨੇ ਬਾਲਕ ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਟਬੁੱਧਿ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਮਾਰਣ ਲਈ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰਨੇ ਪਏ, ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕੀਤੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਦਨ ਦੇ ਨਾਮ ਚਿੱਠੀ ਚਿੱਤ੍ਰੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ ਦੇਦਿਓ. ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਲੈਕੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਕੇਵਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਨ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਗਿਆ. ਮਦਨ ਦੀ ਭੈਣ ਵਿਸਯਗਾ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਆਈ ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਤੇਪਏ ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖਕੇ ਪਤਿ ਧਾਰਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਲਿਆ. ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਵਿਸਯਗਾ ਵਡੀ ਦੁਖੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਕੱਜਲ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਸਯਗਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਕੇ ਚਲੀਗਈ. ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਜਾਗਕੇ ਮਦਨ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਚਿੱਠੀ ਦਿੱਤੀ. ਮਦਨ ਨੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. ਇਹ ਸਭ ਮਾਲੂਮ ਕਰਕੇ ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਟਬੁੱਧਿ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗਗਈ.ਉਸ ਨੇ ਚੰਡਾਲਾਂ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇਕੇ ਇਹ ਬਜੋਂਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੇਵਮੰਦਿਰ ਪੂਜਨ ਗਏ ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟਦਿੱਤਾ ਜ਼ਾਵੇ. ਦੈਵਯੋਗ ਨਾਲ ਮਦਨ, ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਹਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਚੰਡਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾਗਿਆ. "ਜਿਉ ਜਨ ਚੰਦ੍ਹਾਸ੍ ਦੁਖਿਆ ਧ੍ਰਿਸਟਬੁਧੀ, ਅਪਨਾ ਘਰੁ ਲੂਕੀ ਜਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਚੰਦ੍ਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਸੇਨੀ ਹਾਰ.

ਚੰਦ੍ਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚਾਂਦ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਮਸਤਕਭੂਸ਼ਣ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਸੰਧ."ਚੰਦ੍ਕ ਨਾਮ ਰਿਖੀ-ਸੁਰ ਏਕ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਕਪੂਰ.

ਚੰਦ੍ਕ ਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਚੰਦ੍ ਬਾਣ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ ੧੦.

ਚੰਦ੍ਕਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਸੋਲ੍ਹਵਾਂ ਭਾਗ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ–ਅਮ੍ਰਿਤਾ, ਮਾਨਦਾ, ਪੂਸ਼ਾ, ਪੁਸ਼੍ਟਿ, ਤੁਸ਼੍ਟਿ, ਰਤਿ, ਧ੍ਰਿਤਿ, ਸ਼ਸ਼ਿਨੀ, ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ, ਕਾਂਤਿ, ਜਯੋਤਸ੍ਨਾ, ਸ਼੍ਰੀ, ਪ੍ਰੀਤਿ, ਅੰਗਦਾ, ਪੂਰ੍ਣਾ ਅਤੇ ਪੂਰਣਾ. ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਇਹ ਹਨ–ਪੂਸ਼ਾ, ਯਸ਼ਾ, ਸੁਮਨਸਾ, ਰਤਿ, ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ, ਧ੍ਰਿਤਿ, ਚਿੰਦ੍ਰਿ, ਸੰਮਜਾ, ਮਰੀਚਿ, ਅੰਸ਼ੁਮਾਲਿਨੀ, ਅੰਗਿਰਾ, ਸ਼ਸ਼ਿਨੀ, ਛਾਯਾ, ਸ਼ੋਪੂਨੰਮੰਡਲਾ, ਭੁਸ਼੍ਟਿ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਾ।
੨ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੰਕਾਪਤਿ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਪਟਰਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ. "ਚੰਦ੍ਕਲਾ ਲੈ ਰਾਨੀ ਸੰਗਾ। ਆਵਾ ਭੂਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਉਮੰਗਾ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੫.

ਚੰਦ੍ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ.

ਚੰਦ੍ਕਾਂਤ } ਸੰ. ਚਨ੍ਦ੍ਰਕਾਨ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ
ਚੰਦ੍ਕਾਂਤਾ } ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰਵਦੀ ਹੈ। ੨ ਚੰਦਨ। ੩ ਕੁਮੁਦ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ.

ਚੰਦ੍ਕੁਮਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬੁਧ. "ਜਿਹ ਸਮ ਇੰਦ੍ ਨ ਚੰਦ੍ਕੁਮਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੭੩) ਬੁਧ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਗਿਰਿ. ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਾਈ ੮੫੦੦ ਫੁਟ ਹੈ। ੨ ਸ਼੍ਰੀਰੰਗ ਪੱਤਨ (Seringapatam) ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ,ਜਿੱਥੇ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਗੁਪਤ. ਸੰ. ਚਨ੍ਦ੍ਰਗੁਸ. ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੌਰਯ* ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਚਾਣਿਕ੍ਯ (ਵਿਸ਼ਨੁਗੁਪਤ) ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਮਹਾਨੰਦ ਅਤੇ ਨੰਦਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਾਟਲੀਪੁਤ੍ਰ (ਪਟਨੇ) ਵਿੱਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਬਿਹਾਰ, ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ. ਚੰਦ੍ਗੁਪਤ ਨੇ ਯੂਨਾਨੀ ਰਾਜਾ (Seleukos) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਮੁਦ੍ਰਾਰਾਕ੍ਸ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਗੁਪਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਇਹ B. C. ੩੨੨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ B. C. ੨੯੮ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਛੱਡਕੇ ਬਨਬਾਸੀ ਹੋਗਿਆ. ਚੰਦ੍ਗੁਪਤ ਦੀ ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਫ਼ੌਜ ੬੯੦੦੦੦ ਸੀ.† ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿੰਦੁਸਾਰ ਭੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਮਿਤ੍ਰਘਾਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪। ੩ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਚੰਦ੍ਗੁਪਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ.

ਚੰਦ੍ਚੂੜ. ਸੰ. ਚਨ੍ਦ੍ਰਚੂਡ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਚੂੜ (ਮੁਕੁਟ) ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਜੂੜੇ ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਵ. ਚੰਦ੍ਮੌਲਿ.

ਚੰਦ੍ਚੰਦ੍. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍. "ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਚੰਦ੍ਰੇ." (ਜਾਪੁ)

ਚੰਦ੍ਜੋਨਿ } ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ,
ਚੰਦ੍ਜੋਨਿ } ਚੰਦ੍ਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਚੰਦ੍ ਪਹਾੜ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਯੋਨਿ (ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ).

ਚੰਦ੍ਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਦਾਂਦਨੀ.

ਚੰਦ੍ਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਕਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਚੰਦ੍ਧਰਚਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਧਰ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪੰਛੀ.

ਚੰਦ੍ਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਚੰਦ੍ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ ੧੦.

ਚੰਦ੍ਬਿੰਬ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਅ਼ਕਸ.

ਚੰਦ੍ਬ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ, ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ ਅਤੇ ਰੋਜ.

ਚੰਦ੍ਭਗਾ. ਰਾਧਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪਜਾਰੀ ਸਹੇਲੀ. "ਚੰਦ੍ਭਗਾ ਜਿਹ ਨਾਮ ਸਖੀ ਕੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

* "ਚੰਦ੍ਗੁਪਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੁਰਾ" ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੁਲ ਦੀ ਸੰਗਜਾ ਮੌਰਯ ਹੋਈ.

† ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਦਲ ੬੦੦੦੦੦, ਹਾਥੀ ੯੦੦੦, ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹੇ ੩੦੦੦੦ ਸਨ. ਬਾਕੀ ਰਥ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਝਨਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ. "ਐਰਾਵਤੀ ਏਕ ਦਿਸਿ ਵਾਰੀ।××ਚੰਦ੍ਰਭਗਾ ਦਿਸਿ ਦੁਤਿਯ ਸੁਹਾਈ."(ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਨਨਿ. ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ (ਝਨਾਂ) ਨਦੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ. ਸੰ. ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗ ਨਾਮਕ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀਹੋਈ ਇੱਕ ਨਦੀ. ਚਨਾਬ. ਝਨਾਂ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸਿਕ੍ਨੀ* ਹੈ. ਲਾਹੁਲ ਪਾਸੋਂ ਚਨਾਬ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ. ਮੁੱਢ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ੧੧੫ ਮੀਲ ਪੁਰ ਤੰਦੀ ਪਾਸ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਦੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕੇ ਅਖਨੂਰ ਕਿਸ਼ਵਾਰ ਅਤੇ ਚੰਬਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਅਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸੈਰਾਬ ਕਰਦੀ ਝੰਗ ਦੇ ਜਿਲੇ ਜੇਹਲਮ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਅਰ ਸਿੰਧੁ ਪਾਸ ਰਾਵੀ ਨਾਲ ਇਕੱਠੀ ਹੋਕੇ ਮਿੱਠਨਕੋਟ ਦੇ ਮਕ਼ਾਮ ਸਿੰਧੁਨਦ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਏਸਾਯੁਧ. ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ } ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਧੂ ਜੱਟ, ਜੋ ਭਾਈ
ਚੰਦ੍ਰਭਾਨੁ } ਬਾਲੇ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ। ੨ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਅਮਾਵਸ ਦਾ ਜੰਮਿਆ ਆਦਮੀ ਸੁਸਤ ਅਤੇ ਦਰਿਦ੍ਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਆਲਸੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਪਜਾਰੀ ਗੋਪੀ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲੀ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਮਹੀਭਾਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਚੰਦ੍ਰਭਾਲਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਭਾਲ (ਮੱਥੇ) ਉੱਪਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਵਾ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸਸਿਸੇਖਰੀ.

ਚੰਦ੍ਰਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉੱਲਾਲਾ.

ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ. ਚਾਂਦ। ੨ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ.

ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਂਦ੍ਰਮਾਸ. ਚੰਦ ਦੇ ਹ਼ਿਸਾਬ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਅਮਾਵਸਜਾ ਤੀਕ ਤੀਸ ਤਿਥਿ ਦਾ ਸਮਾਂ.

ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦਮੁਖੀ.

ਚੰਦ੍ਰਮੌਲਿ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ.

ਚੰਦ੍ਰਮੰਡਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਘੇਰਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਟਿੱਕੀ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ.

ਚੰਦ੍ਰਵਤੀ. ਇਹ ਚੇਦਿ ਅਥਵਾ ਚੰਦੇਰੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦੇਰੀ.

ਚੰਦ੍ਰਵਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁਪਦ ੨.

ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਚਲੀਹੋਈ ਕਤ੍ਰੀ ਕੁਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯਾਦਵ, ਕੌਰਵ, ਪਾਂਡਵ ਪਰਮ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼.

ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਵਾਲਾ.

ਚੰਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦਰਾ। ੨ ਸੰ ਚਾਂਦ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ। ੩ ਗਿਲੋ. ਗੁੜੂਚੀ। ੪ ਚੰਦੋਆ. ਵਿਤਾਨ। ੫ ਅੰਗੁਲੀਪਾਕਾ. ਬੁਰਨਾਮਾ.

ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ. "ਵਰਤ ਕਰਹਿ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣਾ ਸੇ ਕਿਤੇ ਨ ਲੇਖੰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ.

ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ (ਚਾਂਦਨੀ) ਸਹਿਤ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ. "ਫਾਥੋਹੁ ਮਿਰਗ ਜਿਵੈ ਪੇਖਿ ਰੈਣਿ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਇਕ ਚਮਤਕਾਰੇ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਾਇਨ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ.

* ਇਸੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਕੇ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੇ Acesines ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਾਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ. "ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੀ ਚੰਦ੍ਰਾਗਿਰਿ." (ਅਕਾਲ)

ਚੰਦ੍ਰਾਨਨ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਨਨ (ਮੁਖ).

ਚੰਦ੍ਰਾਨਨੀ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹੇ ਮੁਖਵਾਲੀ.

ਚੰਦ੍ਰਾਯਣ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ.

ਚੰਦ੍ਰਾਵਲਿ } ਵਿੰਦੁਮਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਭਾਨੁ ਦੀ
ਚੰਦ੍ਰਾਵਲੀ } ਕੰਨਜਾ (ਇੱਕ ਗੋਪੀ), ਜਿਸ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੋਵਰਧਨਮੱਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਰੇਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. "ਜੁਜ ਮਹਿ ਜੋਰਿ ਛਲੀ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲਿ ਕਾਨ੍ਹ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜਾਦਮੁ ਭਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਦੀ ਲੜੀ. ਚੰਦ੍ਰਕੁਲ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ.

ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ. "ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗਨਖ ਕਾਂਤਿ ਜੋ ਰੁਚਿਰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਮਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਪੁਰ ਚੰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਟਿੱਕੀ। ੩ ਵਡੀ ਇਲਾਇਚੀ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. ਚਨਾਬ। ੫ ਚਮੇਲੀ। ੬ ਚੰਦ ਜੇਹੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ। ੭ ਵਜਾਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਰਾਮਾਸ਼੍ਰਮਾਚਾਰਯ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਚੰਦ੍ਰੀ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਚੰਦ੍ਰੋਤੁਜਿਯਾਰੋ. ਵਾ–ਚੰਦ੍ਰ–ਵਤ–ਉਜਿਯਾਰੋ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੧)

ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰ–ਉਦਯ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਵੈਦਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਸ, ਜੋ ਗੰਧਕ, ਪਾਰੇ ਅਤੇ ਸੁਇਨੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਸ਼੍ਟਿਕਾਰਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਚੰਦੋਆ. ਸਾਯਵਾਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ.

ਚੰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚਾਂਦ

ਚੰਨਣ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦਨ.

ਚੰਪ. ਸੰ. ਚਾਮ੍ਰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਚੰਪਤ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਚੰਪਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਪਾ. ਚੰਬੇ ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਫੁੱਲ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਭੌਰੇ ਮਸਤ ਹੋਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਪਾਂਉਦੇ ਹਨ. ਰੰਗ ਹਲਕਾ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣੇ ਪੁੰਨਕਰਮ ਹੈ. ਚੰਪੇ ਦਾ ਛਿੱਲ ਪੱਤੇ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਜੜ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵੈਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. L. Michelia Champaca। ੨ ਕੇਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ. ਚੰਪਾਕੇਲਾ.

ਚੰਪਕਮਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਬੇ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਰੁਕਮਵਤੀ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਭ, ਮ, ਸ, ਗ, ऽ॥, ऽऽऽ, ॥ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਦੀਰਘ ਰੋਰਾ ਦ੍ਰੈ ਦਿਸਿ ਹੋਵਾ,
ਚਾਹਤ ਹਾਥੀ ਕੋ ਤਬ ਢੋਵਾ,
ਸਿੰਘ ਭਏ ਘੋਰੇ ਅਸਵਾਰਾ,
ਲੋਹਗੜ੍ਹੀ ਕੋ ਦ੍ਵਾਰ ਨਿਹਾਰਾ.(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੰਪਤ. ਚਾਪਨ ਕਰਤ. ਦਬਾਉਂਦਾ. ਦਬਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਕਾਮਰੁ ਕ੍ਰੋਧ ਸੁ ਦਾਰਿਦ ਚੰਪਤ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਵਿ–ਭੱਜਿਆ. ਨੱਠਾ. ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ,ਚੰਪ ਧਾ.

ਚੰਪਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਪਕ। ੨ ਹਰਿਤ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਪ ਦੀ ਵਸਾਈਹੋਈ ਨਗਰੀ, ਜੋ ਅੰਗ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਇਹ ਭਾਗਲਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਪਾਵਤੀ ਭੀ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸ਼ਾਂਤਾ ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਲੋਮਪਾਦ ਇੱਥੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਸੂਰਜਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ ਭੀ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਚੰਪਾਸਿੰਘ. ਇਹ ਭਾਈ ਚੌਪਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਉਪ ਨਾਮ ਹੈ.

ਚੰਪਾਨੇਰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਪਾਂਚਮਹਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਬੜੋਦੇ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਚੰਪਾਪੁਰੀ } ਦੇਖੋ, ਚੰਪਾ ੨। ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ
ਚੰਪਾਵਤੀ } 'ਚਾਤਸੁਨਗਰ' ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ, ਜੋ ਜੈਪੁਰ ਤੋਂ ੨੪ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਚੰਪਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਪਲਾ.

ਚੰਪੂ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕਾਵਜ, ਜੋ ਛੰਦ ਅਤੇ ਵਾਰਤਿਕ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਵਾਂ ਹੋਵੇ. ਗਦਜ ਅਤੇ ਪਦਜਮਯ ਕਾਵਜ. ਨਸਰ ਅਤੇ ਨਜਮ ਦੀ ਮਿਲਵੀਂ ਰਚਨਾ.

ਚੰਪੈ. ਚਾਪਨ ਕਰਦਾ. ਦਬਾਉਂਦਾ. "ਤਿਸੁ ਭੇਟੇ ਦਾਰਿਦ੍ਰ ਨ ਚੰਪੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਚਾਪ.

ਚੰਬ. ਸੰ. ਚਾਮ੍ਰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ.

ਚੰਬਲ. ਸੰ. ਚਮੰਕਸ਼੍ਵ ਅਥਵਾ ਗਜਚਮੰ. صدفیہ ਸਦਫ਼ੀਯਹ. Psoriasis. ਇਹ ਰੋਗ ਤੁਚਾ (ਖਲੜੀ) ਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਜਾਦਾ ਪੈਰ ਉੱਪਰ, ਦੋਹਾਂ ਗਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਭੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਰੋਗ ਦੀ ਛੂਤ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਭੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੱਦ ਵਾਂਙ ਇਸ ਦੇ ਭੀ ਕੀੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਖੁਰਕ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਦਾ ਖੁਰਕਣ ਤੋਂ ਪੀਲਾ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਚੰਬਲ ਹੋਵੇ ਉਤਨੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ.

ਚੰਬਲ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ ਸਬੂਣਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਸਾਫ ਕਰੋ. ਊਟ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਲੇਡੇ ਦਸ ਸੇਰ,ਹਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਲਿੱਪੇ ਪੋਚੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਭਰਕੇ ਅੱਗ ਲਾਦੇਓ, ਪਿੱਤਲ ਦੀ ਬਾਟੀ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਤਰ ਕਰਕੇ ਟੋਏ ਉੱਪਰ ਮੂਧੀ ਮਾਰਦੇਓ, ਥੋੜੀ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੇ ਵਿਰਲ ਰੱਖੋ, ਕਿ ਅੱਗ ਨਾ ਬੁਝ ਜਾਵੇ ਅਰ ਥੋੜਾ ਧੂੰਆਂ ਨਿਕਲਦਾ ਰਹੇ. ਜਦ ਲੇਡੇ ਭਸਮ ਹੋਜਾਣ ਅਤੇ ਧੂੰਆਂ ਬੰਦ ਹੋਚੁਕੇ, ਤਦ ਬਾਟੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ਅਤੇ ਵੀਹ ਤੋਲੇ ਤਾਰੇਮੀਰੇ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਹਥੋੜੇ ਨਾਲ ਘਸਾਓ ਅਰ ਬਾਟੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਲਸ ਧੂੰਏ ਦੀ ਘਸਾਕੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਦੇਓ. ਇਸ ਤੇਲ ਨੂੰ ਸੀਸੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰੱਖੋ. ਚੰਬਲ ਤੇ ਗਰਮ ਇੱਟ ਦਾ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਸੇਕ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਤੇਲ ਚੋਪੜਦੇਓ. ਇੱਕ ਦੋ ਸਾਤੇ ਇਹ ਲੇਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਚੰਬਲ ਰੋਗ ਹਟਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਚਰਾਇਤਾ ਅਤੇ ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ ਪੀਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਹਰੜ ਦਾ ਛਿੱਲ ਦਸ ਤੋਲੇ, ਬਹੇੜੇ ਦਾ ਛਿੱਲ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਆਉਲੇ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ ਪਚਾਸੀ ਤੋਲੇ, ਰਿਉਂਦ ਚੀਨੀ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਸਾਰੇ ਕੁੱਟ ਛਾਣਕੇ ਬਦਾਮਰੋਗਨ ਨਾਲ ਝੱਸਕੇ ਦਾਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਟਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ. ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਤਵਾਰਾ ਨਿੱਤ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚੰਬਲ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਨਦੀ (चर्मण्वती–ਚਰਮਨ੍ਹਤੀ), ਜੋ ਇੰਦੌਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਜਨਪਾਵ ਪਰਵਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੬੫੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਇਟਾਵੇ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.†

ਚੰਬੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿਮਟਨਾ. ਚਿਪਕਨਾ. ਲਿਪਟਨਾ.

ਚੰਬਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਪਾ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਚੰਬਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦਾ ਜਿਲਾ ਅਰ ਕਾਂਗੜਾ ਹੈ. ਚੰਬਾ ਨਗਰ ਰਾਵੀ ਨਦੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਨ ੯੨੦ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਲਵਰਮਾ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ਸੜਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ੭੦ ਮੀਲ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਚਿਤ੍ਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ. ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ. "ਚੰਬੀ ਬੜਵਾ ਨਿਕਟ ਅਨਾਏ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੰਬਿਆਲ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ.

ਚੰਬਿਆਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਬੇ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ). ੨ ਚੰਬਿਆਲ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਵਿ–ਚੰਬੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਚੰਬੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚਮੇਲੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ੫.

ਚੰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮੰ. ਚਾਮ. ਤੁਚਾ. ਖੱਲ.

ਚੰਮਚੋਰ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਭਚਾਰੀ.

† ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਦ੍ਰੋਟ ਪਰਵ ਦੇ ੬੭ ਵੇਂ ਅ: ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਦੀ ਰੰਤਿਦੇਵ ਦੇ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਚੰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਵਗਦੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਭਰਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚੰਮੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿਮਟਨਾ. ਚਿਪਕਨਾ. ਲਿਪਟਣਾ.

ਚੰਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਮਾਰ. "ਮੋਰੀ ਜਾਤਿ ਬਿਖਿਆਤ ਚੰਮਾਰੰ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚੰਮਿ. ਚਮੰ ਮੇਂ. ਚਮੜੇ ਵਿੱਚ. "ਪਸੂ ਮਾਣਸਿ ਚੰਮਿ ਪਲੇਟੇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਚੰਮੁ. ਸਿੰਧੀ. ਚਮ੍ਹਾਂ. ਚੰਮ. ਚਾਂਮ. ਤੁਚਾ. "ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਚੰਮੁ ਤੇਰਾ ਹਡੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਚੰਮੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚਮੇਲੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ੫.

ਚਜਵਨ. ਪੁਲੋਮਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਗੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਤਦ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਰਾਖਸ ਘਰੋਂ ਚੁੱਕਕੇ ਲੈਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਗਰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬਾਲਕ ਨੇ ਰਾਖਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਤੇਜ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਗਰਭ ਤੋਂ ਚਜਵਨ (ਭ੍ਰਿਗਣ) ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਚਜਵਨ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਰਯਾਤਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੁਕੰਨਜਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਚਜਵਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਔਰਵ ਅਤੇ ਪੋਤਾ ਰਿਚੀਕ ਸੀ. ਰਿਚੀਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਮਦਗਨਿ ਅਤੇ ਜਮਦਗਨਿ ਦਾ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਝਰਨਾ.

ਚਜੁ. ਸੰ. ਧਾ–ਟਪਕਣਾ, ਚੁਇਣਾ, ਭਿਗਣਾ, ਪਤਨ ਹੋਣਾ.

ਚਜੁਤ. ਸੰ. ਚ੍ਯੁਤ. ਧਾ–ਸਿੰਜਣਾ, ਭਿਗੋਣਾ, ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਵਹਿਣਾ। ੨ ਵਿ–ਭਿਗਿਆਹੋਇਆ. ਪਤਿਤ। ੩ ਵਿਮੁਖ (ਬੇਮੁਖ). ੪ਟਪਕਿਆ–ਹੋਇਆ. ਚੁਇਆ.

ਚਜੁਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਿਰਾਉ. ਪਾਤ। ੩ ਭੁੱਲ. ਖ਼ਤ੍ਰਾ। ੪ ਗੁਦਾ। ੫ ਭਗ. ਯੋਨਿ.

ਚੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੁਇੰਦਾ. ਟਪਕਦਾ. ਝਰਦਾਹੋਇਆ। ੨ ਚੁਇਕੇ. ਟਪਕਕੇ. "ਚੈ ਚਲੀ ਆਸਵ ਧਾਰ." (ਨ੍ਰਿਪਬੋਧ)

ਛ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਬਾਰਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤਾਲੂਏ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਛੇਦਨ. ਖੰਡਨ। ੩ ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ। ੪ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ। ੫ ਟੁਕੜਾ.ਖੰਡ। ੬ ਵਿ–ਛੇਦਕ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਨਿਰਮਲ. ਸਾਫ। ੮ ਚੰਚਲ. ਚਪਲ। ੯ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਛੀ (ਸ਼ਟ)ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਛਤੀਹ। ੧੦ ਕ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ– ਛੇਡ, ਪ੍ਰਤੱਛ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ. *

ਛਉਹੀ. ਦੇਖੋ, ਛੋਹੀ.

ਛਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛੋਨਾ.

ਛਉਨੀ. ਦੇਖੋ, ਛੋਨਿ ਅਤੇ ਛਾਵਨੀ.

ਛਉੜ. ਸੰਗਜਾ–ਛਾਦਕ (ਢਕਣਵਾਲਾ) ਪੜਦਾ. ਨੇਤ੍ਰ ਦੀ ਨਜਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਆਦਿਕ ਆਵਰਣ. "ਭਰਮੈ ਕੇ ਛਉੜ ਕਟਿਕੈ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਧਰੇਹੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਛਉੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਭਨ(ਸ਼ੋਭਾਵਾਲੀ)ਇਸਤ੍ਰੀ. ਛਬਿ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ."ਬੇਮੁਖ ਸੁਖ ਨ ਦੇਖਈ ਜਿਉਂ ਛੁੱਟੜ ਛਉੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਛਇ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਾਸ਼. ਨਾਸ਼। ੨ ਖਈ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਕਯ.

ਛਇਓ. ਕਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਇਆ। ੨ ਛਾਦਨ ਕੀਤਾ. ਢਕਿਆ.

ਛਈ. ਕਯ ਭਈ. ਨਾਸ਼ ਹੋਈ. "ਚਿਤਚਿੰਤਾ ਅਬ ਸਗਲੀ ਛਈ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਯ ਰੋਗ.ਖਈ ਰੋਗ. "ਛਈ ਰੋਗ ਅਰੁ ਸੰਨਿਪਾਤ ਗਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਖਈ.

ਛਈਆ. ਵਿ–ਕਯ (ਛੈ) ਕਰਤਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੨ ਛਾਂਉਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਢਕਣ ਵਾਲਾ. ਆਛਾਦਕ.

ਛਈਮਈ. ਵਿ–ਛਾਯਾਮਯ. ਛਾਇਆਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਛਾਈ ਮਾਈ.

ਛਏ. ਕਯ ਭਏ. ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। ੨ ਛਾਏ. ਢਕੇ। ੩ ਸਜੇ. ਛਬਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਏ. "ਤਨ ਰੂਪ ਛਏ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਟ. ਛੀ. ਛੇ. "ਚਾਰ ਮਰੰਤਹ ਛਹ ਮੁਏ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਰੰਤੇ. "ਛਹੂੰ ਦਿਸ ਧਾਇ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਛੇਦਨ. ਕੱਟਣਾ. "ਖੜਗੇਸ ਸੁ ਸੀਸ ਛਹੇ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਹਬਰ. ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਬ੍. ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅਬਰ (ਬੱਦਲ). "ਇੰਦ੍ਰੈ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਵੁਠਾ ਛਹਬਰ ਲਾਇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩) ਝੜੀ ਲਾਕੇ ਵਰਸਿਆ.

ਛਹ ਮੁਏ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਰੰਤੇ.

ਛਹਵੀ. ਦੇਖੋ, ਛੋਹੀ.

ਛਹਿਣ. ਸੰਗਜਾ–ਛੰਭ. ਝੀਲ. ਉਹ ਨਿਵਾਣ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਰਖਾ ਦਾ ਜਲ ਬਹੁਤ ਜਮਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਚਿਰ ਤੀਕ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਹਿਣਾ.

ਛਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਯ ਹੋਣਾ. ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਗੁਪਤ ਹੋਣਾ. ਲੁਕਣਾ."ਹੋਇ ਅਛਲ ਛਲ ਮੰਦਰ ਛਹਿਣਾ." (ਭਾਗੁ) ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਹੋਕੇ ਛਲਰੂਪ ਪ੍ਰਪੰਚ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਨਾ ਚਾਹੁਣੀ.

ਛਹੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਛਾਇਆ. ਛਾਂਉਂ. ਸ਼ਾਯਾ. "ਧੂਪ ਨਹੀ ਛਹੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਛਹੁੰਦਿਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ. ਪਾਤਾਲ, ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਚੌਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ .ਭਾਵ–ਸਰਵ ਓਰ. ਦੇਖੋ, ਛਹ.

ਛਹੁੰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮੁਖ ਅਤੇ ਖੜਾਨਨ.

ਛਹੇ. ਦੇਖੋ, ਛਹ ੨.

ਛਹੇੜੂ. ਛਾਹ (ਛਾਛ) ਦਾ ਮੱਖਣ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਗਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਰਹਿਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਛਕ. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਿਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਛਕਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੱਕ.

ਛਕਛਕਾ. ਵਿ–ਛਕਾਛਕ. ਤ੍ਰਿਪਤ. ਸੰਤੁਸ਼੍ "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਛਕੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਛਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਅਘਾਨਾ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਸਜਨਾ. "ਛਕਿ ਛਕਿ ਬਜੋਮ ਬਿਵਾਨੰ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ.

ਛਕਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਛਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛਕਣਾ। ੨ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ. ਚਕਿਤ ਹੋਣਾ.

ਛਕਵਾਰੀ. ਵਿ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਛਕਣ ਵਾਲਾ. ਜਲਾ–ਹਾਰੀ."ਕਹੂੰ ਛਾਲਾ ਧਰੇ ਛੈਲ ਭਾਰੀ,ਕਹੂੰ ਛਕਵਾਰੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਛਕਣ ਵਾਲਾ. ਖਾਊ। ੩ ਬੋਭਾਵਾਨ। ੪ ਸ਼ਕੀਲ. ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ.

ਛਕੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕਟ. ਗੱਡਾ.

ਛਕਾ. ਦੇਖੋ, ਛਕਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛੱਕਾ.

ਛਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਵਾਉਣਾ. ਪਿਆਉਣਾ। ੨ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਗਾਰਨਾ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ.

ਛਕਿ. ਛਕਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਛਕਕੇ.ਦੇਖੋ, ਛਕਣਾ ੨. "ਛਕਿ ਕਿਨ ਰਹਹੁ ਛਾਡਿ ਕਿਨ ਆਸਾ ?" (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੩ ਸਜਕੇ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ. ਦੇਖੋ, ਛਕਣਾ ੩.

ਛਕਿਆ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕੀਤਾ. ਖਾਧਾ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ। ੩ ਸਜਿਆ. ਭੂਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ.

ਛਕਿਤ. ਵਿ–ਭੂਸ਼ਿਤ. ਸ਼ੋਭਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਹਿਤ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ. ਸੰਤੁਸ਼੍.

ਛਕੋਣ. ਛੀ ਕੋਣਾ. Hexagon. ਉਹ ਚੀਜ਼ ਜਿਸ ਦੇ ਛੈ ਕੋਣੇ ਹੋਣ.

ਛੱਕ. ਛਕ (ਸ਼ੋਭਾ) ਦਾ ਸਾਮਾਨ. ਨਾਨਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦੋਹਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤਾ ਵਸਤ੍ ਭੂਖਣ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ. ਨਾਨਕਛੱਕ.

ਛੱਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਛੀ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ (ਇਕੱਠ). ੨ ਛੀ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਮਜਮੂਆ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੱਕੇ, ਜੋ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਗਾਈਦੇ ਹਨ। ੩ ਜੂਏ ਦਾ ਇੱਕ ਦਾਉ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੌਡੀਆਂ ਸਿੱਟਣ ਤੋਂ ਛੀ ਕੌਡੀਆਂ ਚਿੱਤ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਛੱਕਾ ਛੁੱਟਣਾ / **ਛੱਕਾ ਛੁਟਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਕਰਮ ਛੁੱਟਣਾ. ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਦਾ ਮਿਟਜਾਣਾ. ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਠਿਕਾਣੇ ਨਾ ਰਹਿਣੇ। ੨ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨਾ. ਹਾਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੱਥੋਂ ਕੌਡੀਆਂ ਦਾ ਭ੍ਰਿਗਪੈਣਾ.

ਛੱਕੇ. ਛੱਕਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦੁਰਗਾਭ੍ਰਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਛੀ ਛੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਪਾਠ ਹੈ–"ਨਮੋ ਉਗ੍ਰਦੰਤੀ ਅਨੰਤੀ ਸਿਵੈਯਾ." ××× ਆਦਿ.

ਛਗਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਕਰਾ. ਛਾਗ. ਛੇਲਾ। ੨ ਛਾਗ (ਬਕਰੇ) ਦੀ ਖੱਲ। ੩ ਬਕਰੇ ਦੀ ਖੱਲ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਕੂਨ੍ਹਾ. ਛਾਗਲ.

ਛਛ / **ਛਛ ਹਜਾਰਾ** ਸੰਗਜਾ–ਜਿਲੇ ਅਟਕ ਦੀ ਅਟਕ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਸਿੰਧੂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕ਼ਾ, ਜੋ ੧੯ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ੯ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਚਚ ਹਜ਼ਾਰਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਤਖਤ ਹਜਾਰਾ ਛਛ ਹਜਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛਛਰੌਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸੀਆ.

ਛਛਾ. "ਛ" ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਛਛਾ ਅੱਖਰ. "ਛਛਾ ਛੋਹਰੇ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ." (ਬਾਵਨ)

ਛਛਾਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਹਚਹਾ. ਚਹਾ. ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਚਹਾ. "ਝੀਗੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਖਾਇ ਛਛਾਹਾ." (ਭਾਗੁ)

ਛਛੂੰਦਰ. ਸੰ. ਛੁਚ੍ਛੁਨ੍ਦਰਿ–ਛੁੱਛੂੰਦਰਿ. ਗੰਧਮੂਸ਼ਿਕਾ. ਚਕਚੂੰਧਰ. ਚਚੂੰਦਰ. ਚੁਹੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ ਦੁਰਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਛੁਹਜਾਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਭੀ ਚਿਰ ਤੀਕ ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਅੰ. Mole. ਦੇਖੋ, ਚਚੂੰਦਰ.

ਛਜ. ਸੰਗਜਾ–ਛਾਜ. ਛੱਜ. ਸੂਰਪ (ਸ਼ੂਰ੍ਪ).ਅੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੂੜਾ ਮਿੱਟੀ ਅਲਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. "ਚੂਹਾ ਖਡਿ ਨ ਮਾਵਈ ਤਿਕਲਿ ਬੰਨ੍ਹੈ ਛਜ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਛਜਨਾ.

ਛਜਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜਕਰਣ.

ਛਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਜਨਾ. ਛਬਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਛਜਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਛੱਜ. ਛਾਜਲੀ.

ਛਜਾ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜਾ. "ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਛਜਿ. ਸਿੰਧੀ. ਛਡਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਵਾਹ. ਹੜ੍. "ਅਮਿਉ

* ਪੋਂਢੂ ਪੰਜਾਬੀ ਛ ਨੂੰ ਸ ਅਤੇ ਸ਼ ਦੀ ਥਾ ਭੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ– ਛੜਪ ਫਤਾਬੀ ਅਤੇ ਛਵੀਲ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵੁਠਉ ਛਜਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਸਜਕੇ. ਛਬਿ ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ.

ਛੱਜ. ਦੇਖੋ, ਛਜ.

ਛੱਜਕਰਣ. ਵਿ–ਛੱਜ ਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਨ. ਛੱਜ-ਕੰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੱਜਕੰਨਾ ਮਨੁੱਖ ਅਥਵਾ ਦਾਨਵ. "ਛੱਜਾਦਿ ਕਰਣ ਏਕਾਦਿ ਪਾਵ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਹਾਥੀ.

ਛੱਜਰ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ. "ਪੈੜਾ ਸਿਖ ਛੱਜਲ ਤਿਸ ਜਾਤੀ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵਿ–ਛੱਜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਛੱਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਛੱਜ ਹੈ.

ਛੱਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ,ਜੋ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਵਧਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗਰਦਨਾ। ੨ ਸੱਯਾ. ਸੇਜਾ. ਛੰਜ.

ਛੱਜਾਦਿ ਕਰਨ. ਛੱਜਕਰਣ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜਕਰਣ.

ਛੱਜੂ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਭਗਤ,ਜੋ ਭਾਟੀਆ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ ਅਰ ਸ਼ਰਾਫ਼ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ.ਇਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਥਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਣਾਦਿੱਤਾ,ਜੋਹੁਣ ਮੇਯੋ ਹਾਸਪਿਟਲ(Mayo Hospital) ਪਾਸ ਰਤਨਚੰਦ ਦੀ ਸਰਾਂ ਦੇ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਛੱਜੂ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ. ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦਾਦੂਪੰਥੀ ਸਾਧੂ ਹਨ. ਛੱਜੂ ਭਗਤ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸ਼ੰਮਤ ੧੬੯੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਛੱਜੂ ਦੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਲੋਕ ਛੱਜੂ ਭਗਤ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਇਸੇ ਭਗਤ ਦੇ ਭਜਨ ਕਰਣ ਦਾ ਥਾਂ ਢਾਲ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਛੱਜੂ ਭਗਤ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹਾ ਅਤੇ ਛੱਜੂਪੰਥੀ। ੨ ਕੋਹਲੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. "ਛੱਜੂ ਗੱਜੂ ਮੁਹਰੂ ਰੰਧਾਵਾ ਤੇ ਸੁਜ਼ਾਨਾ ਬੀਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਪੰਜੋਖਰਾ (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਐਸਾ ਵਿਦ੍ਯਾਬਲ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੰਡਿਤ ਲਾਲਚੰਦ ਨੂੰ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਕੇ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਾਰਥ ਵਿੱਚ ਨਿਰੁੱਤਰ ਕੀਤਾ.

"ਗ੍ਰਾਮ ਹੋ ਪੰਜੋਖਰਾ ਦਿਲੀ ਕੋ ਜਾਤੇ ਮਗ ਮਾਹਿ
ਤਹਾਂ ਆਪ ਬੋਲੇ ਆਜ ਇਹਾਂ ਰਹਜੋ ਚਹਿਯੇ, × ×
ਗ੍ਰਾਲ ਕਵਿ ਕਹੈ ਛੱਜੂ ਝੀਵਰ ਤਹਾਂ ਕੋ ਹੁਤੋ
ਵਾਂਕੋ ਛਰੀ ਛ੍ਰਾਇ ਕਹਿਵਾਯੋ ਅਬੈਂ ਸਹਿਯੇ."
(ਗੁਰੁਪੰਚਾਸ)

ਛੱਜੂ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ. ਛੱਜੂ ਭਗਤ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜੂ ੧. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਖਾਣ ਹੈ ਕਿ–"ਜੋ ਸੁਖ ਛੱਜੂ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ, ਨਾ ਬਲਖ, ਨਾ ਬੁਖਾਰੇ." (ਲੋਕੋ) ਭਾਵ–ਆਪਣੇ ਘਰ ਜੇਹਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ.

ਛੱਜੂਪੰਥੀ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਛੱਜੂ ਦਾ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਮ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ (Montgomery) ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਪਾਕਪਟਨ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਮਲਕਹੰਸ ਹੈ. ਇਸ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਅਤੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜੂ ੧.

ਛਟ. ਦੇਖੋ, ਛੱਟ ਅਤੇ ਛੱਟੀ.

ਛਟਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛੁਟਣਾ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ। ੨ ਪਛਾੜਨਾ. ਪਟਕਣਾ. "ਮੂੰਡ ਛਟਕਤ ਮਿਤ੍ ਪੁਤ੍ ਹੂੰ ਕੇ ਸੋਕ ਸੋਂ." (ਅਕਾਲ)

ਛਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਭਾ. "ਲਿਯੇ ਬਰਛੀ ਕਰ ਬਿੱਜੁਛਟਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸ਼ੋਭਾ. ਛਬਿ। ੩ ਬਿਜਲੀ।

ਛਟਾਂਕ. ਸੰ. षट्क–ਸ਼ਟੰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੀ ਟੰਕ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸੇਰ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਪੰਜ ਤੋਲਾਭਰ. *

ਛਟਾਛਟ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝਟਿਤਿ. ਚਟਪਟ. ਤੁਰੰਤ.

* ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਦਾ ਛਟਾਂਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੁਣ ਦੇ ਦੋ ਤੋਲੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ.

ਛੋਰਨ.

ਛਟਿਕਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੜੀ. ਸੋਟੀ. ਪਤਲੀ ਲਾਠੀ।
ਛਟੀ ੨ ਦੇਖੋ, ਛੱਟੀ.

ਛਟੀਐ. ਛੱਟਾਂ (ਗੂਣਾਂ) ਦਾ. "ਬੰਨਿ ਭਾਰੁ ਉਚਾਇਨਿ ਛਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਛੱਟ. ਗੂਣ. ਬੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਛੱਟੀ.

ਛੱਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਿੱਟਾ. ਛੀਂਟਾ. ਜਲ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦ੍ਰਵ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਤੁਬਕਾ। ੨ ਜਲਬੂੰਦਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਦੇ ਬਰਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੋਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਬੀਜ ਦਾ ਵਿਖੇਰਨਾ। ੩ ਵਿ–ਮੁੰਚਿਤ. ਛੱਡਿਆ. "ਚਟਦੈ ਛੱਟਾ." (ਦੱਤਾਵ) ਝਟਿਤਿ (ਛੇਤੀ) ਛੱਡਿਆ.

ਛੱਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੂਣ. ਬੋਰੀ। ੨ ਖੱਚਰ ਗਧੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਲੱਦਣ ਦੀ ਉਹ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਿੱਠ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਭਾਗ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਪੁਰ ਬੋਝ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਟੀਐ.

ਛਠ. ਸ਼ਟ. ਛੀ. "ਰਾਤ ਕਰੀ ਛਠ ਮਾਸਨ ਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਛਠਿ.

ਛਠਮ ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਠ. ਵਿ–ਛੀਵਾਂ.
ਛਠਾ

ਛਠਿ ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਠੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੀ
ਛਠੀ ਛੀਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਛਠ. "ਛਠਿ ਖਟਚਕ੍ਰ ਛਹੂੰ ਦਿਸ ਧਾਇ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ। ੨ ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੀਵੀਂ ਤਿਥਿ। ੩ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੀਵੇਂ ਦਿਨ ਕੁਲਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਰਸਮ.

ਛਠੇ ਕਰਮ. ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

ਛੜਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਤ੍ਯਾਗਣਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ. "ਛਡਿਖੜੋਤੇ
ਛੜਨਾ ਖਿਨੈ ਮਾਹਿ ਜਿਨ ਸਿਉ ਲਗਾ ਹੇਤੁ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਰਿਹਾ ਕਰਨਾ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਕਰਨਾ। ੩ ਵਿ–ਤ੍ਯਾਗਣ ਯੋਗ੍ਯ. "ਜੋ ਛਡਨਾ ਸੁ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਛਡਿ. ਛੱਡਕੇ. ਦੇਖੋ, ਛਡਣਾ.

ਛਣ. ਸੰ. ਕਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਿਨ. ਲਹਜ਼ਾ. ਲਮਹ੍ਹਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਣਨਾ.

ਛਣਦਾ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ.

ਛਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਰਵਣ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਜੈਸੇ–ਗਰਭ ਛਣਨਾ। ੨ ਪੁਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਛਤ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰ। ੨ ਛਾਤ. ਛੱਤ. ਸਕ਼ਫ਼. ਮਕਾਨ ਦਾ ਢਕਾਉ। ੩ ਕ੍ਸ਼ਤ. ਘਾਉ. ਜ਼ਖ਼ਮ. "ਆਯੁਧ ਕੋ ਛਤ ਲਾਗ ਨ ਕੋਊ." (ਨਾਪ੍)

ਛਤਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਤ (ਜ਼ਖ਼ਮ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਲਹੂ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਲਾਲ ਵਰਣ. ਲਹੂਰੰਗ ਦੀ ਵਸਤੁ. (ਸਨਾਮਾ)

ਛਤਧਰ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰਧਰ। ੨ ਫੱਟੜ. ਦੇਖੋ, ਛਤ ੩.

ਛਤਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਵਰਾਂਡਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਛੱਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਵਾੜ ਨਾ ਹੋਣ. ਛਤੜਾ। ੨ ਛਤ੍ਰਕ. ਛਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਖੁੰਬ. ਪਦਬਹੇੜਾ. ਗੀਗਨਧੂਲ. "ਛਤ੍ਰ ਕੇ ਬਦਲੇ ਜੈਸੇ ਛਤਨਾ ਕੀ ਛਾਂਹ ਬੈਠੇ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਛਤਪ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਰਾਜਾ.

ਛਤਪਤ੍. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਪਤ੍.

ਛਤ ਬਨੂੜ. ਦੇਖੋ, ਛੱਤ ਬਨੂੜ.

ਛਤਰ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰ.

ਛਤਰਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰਧਾਰ.

ਛਤਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਛਤ੍ਰ. ਛਾਤਾ। ੨ ਰਥ ਅਥਵਾ ਅੰਬਾਰੀ ਦੀ ਛਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਛੱਤ। ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁੰਬਜ਼ਦਾਰ ਸਮਾਧ (ਮੜ੍ਹੀ) ਦੀ 'ਛਤਰੀ' ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰੀ.

ਛਤੜਾ. ਦੇਖੋ, ਛਤਨਾ। ੨ ਵਿ–ਛੱਤਿਆਹੋਇਆ. ਆਛਾਦਿਤ. "ਛਤੜੇ ਬਾਜਾਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਛੱਤਦਾਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀ, ਗਰਮੀ, ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਅਖੰਡ ਵਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਛਤੜਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸਾਧੁਸ੍ਰੰਗਤਿ ਹੈ.

ਛਤਾਬ ਫ਼ਾ شتاب ਸ਼ਿਤਾਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਫ਼ੌਰਨ.
ਛਤਾਬੀ ਤੁਰੰਤ.

ਛਤਾਰਾ. ਵਿ–ਛਤ੍ਰੇ (ਮੀਢੇ) ਦਾ. "ਬਿਨ ਸਿਮਰਨ ਜੈਸੇ ਸੀਂਗ ਛਤਾਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਵਾਜਾ। ੩ ਛੀ ਤੰਦਾਂ ਦਾ ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਡੋਰਾ.

ਛਤਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛੇ ਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਟਤਾਲ.

ਛਤਾਲਾ. ਵਿ–ਛੀ ਤਾਲ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ। ੨ ਭਾਵ–ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ. ਚਾਲਾਕ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੀ ਤਾਲ ਦਾ ਗੀਤ। ੪ ਕਤ–ਆਲਯ. ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦਾ ਘਰ. ਰਣਭੂਮਿ. ਮੈਦਾਨੇਜੰਗ. "ਸੁ ਬਾਸੈ ਛਤਾਲੰ." (ਕਲਕੀ)

ਛਤਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਤੀ. ਸੀਨਾ। ੨ ਛਤਰੀ. ਛੋਟਾ ਛਤ੍ਰ.

ਛਤੀ. ਦੇਖੋ, ਛਤੀਸ। ੨ ਕਤਿ. ਹਾਨਿ. ਨੁਕ਼ਸਾਨ। ੩ ਵਿ–ਕਤ (ਘਾਉ) ਵਾਲਾ. ਜ਼ਖ਼ਮੀ. ਫੱਟੜ.

ਛਤੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਤੀ. ਸੀਨਹ। ੨ ਛਤਰੀ.

ਛਤੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੀ ਅਤੇ ਤੀਸ. ਸ੍ਰਟਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ੍–੩੬.

ਛਤੀਸ ਪਖੰਡ. ਛਤੀਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਖੰਡ. ਭਾਵ ਅਨੇਕ ਤਰਾਂ ਦੇ ਪੈਂਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਖ਼ਾਸ ਗਿਣਤੀ ਪਾਖੰਡਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਨੰਤ ਪਾਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਹੈ. ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ "ਫਾਹਿਯਾਨ" ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੇਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਧ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ੯੬ ਪਾਖੰਡਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਅਨੇਕ ਪਾਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਹੈ. "ਖਟਦਰਸਨ ਬਹੁ ਵੈਰ ਕਰ ਨਾਲ ਛਤੀਸ ਪਖੰਡ ਚਲਾਏ." (ਭਾਗੁ)

ਛਤੀਹ. ਦੇਖੋ ਛਤੀਸ.

ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਛਤੀਹ (੩੬) ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤੁੱਲ ਰਸਦਾਇਕ ਭੋਜਨ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਖਾਣਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ੩੬ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਕਪੋਲਕਲਪਨਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਛਤੀਹ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ–"ਖਟ ਰਸ ਮਿਠਰਸ ਮੇਲਕੈ ਛਤੀਹ ਭੋਜਨ ਹੋਨ ਰਸੋਈ." ਇੱਕ ਇੱਕ ਰਸ ਦੇ ਛੀ ਛੀ ਭੇਦ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਅਰਥ ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੈ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ.

ਛਤੀਹ ਜੁਗ. ਛਤੀਸ (੩੬) ਯੁਗ ਦੇ ਕਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌ ਚੌਕੜੀਆਂ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਲ੍ਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਲੈ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਛਤੀਹ ਯੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਸੁੰਨਦਸ਼ਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਛਤੀਹ ਜੁਗ ਗੁਬਾਰੁ ਸਾ ਆਪੇ ਗਣਤ ਕੀਨੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) "ਜੁਗ ਛਤੀਹ ਗੁਬਾਰ ਕਰ." (ਭਾਗੁ)

ਛਤੀਹ ਭੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ.

ਛਤ੍ਰ. ਸੰ. ਛਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਤਾ. ਛਤਰੀ। ੨ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਚਿੰਨਰੂਪ ਛਤ੍ਰ (ਆਤਪਤ੍ਰ). "ਨਿਹਚਲੁ ਚਉਰ ਛਤ੍ਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਇਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਰ ਛਤ੍ਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਛੱਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਤ. ਛਾਯਾ. ਸਕ਼ਫ਼ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਛਾਦਿਤ ਹੈ। ੨ ਛਤ੍ਰ. ਆਤਪਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੱਤ ਬਨੂੜ.

ਛੱਤ ਬਨੂੜ. ਪਟਿਆਲਾਰਾਜ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਛੱਤ ਅਤੇ ਬਨੂੜ ਦੋ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਪਾਸ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਿਲਵਾਂ ਨਾਉਂ ਬੋਲਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਮਤ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ-ਦਲ ਨੇ ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਛੱਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਤ੍ਰ. ਛਾਤਾ. ਛਤਰੀ। ੨ ਛੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਜ਼ਾਰ,ਕੂਚਾ। ੩ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਅਥਵਾ ਭੁਰਿੰਡਾਂ ਦਾ ਘਰ.ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰਕ ੪। ੪ ਸਿਰ ਦੇ ਉਲਝੇਹੋਏ ਕੇਸ। ੫ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਵੱਲ ਸਿਰ ਦੇ ਲਮਕਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਛੱਤੀਸ. ਛੀ ਅਤੇ ਤੀਸ. ਦੇਖੋ, ਛਤੀਸ.

ਛੱਤੀਸਵਾਨੀ. ਵਿ–ਛੱਤੀਸਵਾਂ. "ਰਹਜੋ ਨਾਕ ਮੇ ਕੁਸ਼ ਛੱਤੀਸਵਾਨੀ." (ਜਨਮੇਜਯ) ਕੁਸ਼ ਦਾ ਛੱਤੀਸਵਾਂ ਭਾਗ ਬਾਕੀ ਰਹਿਗਿਆ.

ਛੱਤੇਆਣਾ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਕੋਟਭਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ 'ਗੁਪਤਸਰ' ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤਸਰ ਅਤੇ ਬਹਮੀਸ਼ਾਹ.

ਛਤਜੇ. ਕ੍ਰਤ (ਘਾਉ) ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ. ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ. ਘਾਇਲ ਕੀਤਾ. "ਸਹਸ੍ ਸਾਯਕੈ ਛਤਜੇ."(ਪਾਰਸਾਵ) ਹਜਾਰ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਘਾਇਲ ਕੀਤਾ.

ਛਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ,ਛਤ੍ਰ."ਛਤ੍ਰ ਨ ਪਤ੍ਰ ਨ ਚਉਰ ਨ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਛਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਘਰ. ਨਿਵਾਸ. "ਸੰਲਗਨ ਸਭ ਮੁਖ ਛਤ੍ਰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ:੫) ਆਕਾਸ਼ ਸਭ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਭ ਲਈ ਸੁਖਦਾਈ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਛਤ੍ਰਾਕਾਰ. ਘਟਾਟੋਪ. "ਦਹ ਦਿਸ ਛਤ੍ਰ ਮੇਘ ਘਟਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਕ੍ਰਿਯ. ਛਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਛਿਤੰਕੀਸ.

ਛਤ੍ਰਸਾਲ. ਬੁੰਦੇਲਾਵੰਸ਼ੀ ਚੰਪਤਰਾਇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੰਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਕੁਸ਼ਣ ਲਾਲ ਕਵਿ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੩੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੨ ਗੌਪੀਨਾਥ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੌਹਾਨਵੰਸ਼ ਦਾ ਕੁਸ਼ਣ ਬੁੰਦੀ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਸੀ. ਇਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਦਾਰਾ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੬੫੮ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਛਤ੍ਰਸਿਰ. ਵਿ–ਸਿਰ ਪੁਰ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਤਸਾਹੁ ਛਤ੍ਰਸਿਰ ਸੋਊ." (ਬਾਵਨ)

ਛਤ੍ਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਵੈਰ. ਛਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਖੁੰਬ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਛਤਰੀਦਾਰ ਬਿਰਛ। ੩ ਛਤਰੀ. ਛਾਤਾ। ੪ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਛੱਤਾ.

ਛਤ੍ਰਧਾਲਾ. ਛਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੁਲਵਾਉਣ (ਫਿਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਛਤ੍ਰਧਾਲਾ ਚਾਲ ਭਏ ਜਤ੍ ਕਤ੍ ਜਾਤ ਹੈਂ."(ਭਾਗੁ ਕ) ਜਦ ਰਾਜਾ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਜਾਵੇ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੋ ਲੋਕ ਹਨ, ਪਿੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਛਤ੍ਰਣੀ. ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਅਨੀ (ਫ਼ੌਜ). ੨ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ. (ਸਨਮਾ)

ਛਤ੍ਰਧਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਤ੍ਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਮਹਾਰਾਜਾ। ੨ ਛਤਰੀਬਰਦਾਰ. ਜੋ ਰਾਜੇ ਦਾ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ (ਹੱਥ ਰਖਦਾ)ਹੈ.

ਛਤ੍ਰਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰਧਰ। ੨ ਖਾ. ਅਫ਼ੀਮ. ਪੋਸਤ ਦੇ ਡੋਡੇ ਪੁਰ ਛਤ੍ਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਛਤ੍ਰਧਾਰ ਪਾਤਸਾਹੀ. ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਸ. "ਛਤ੍ਰਧਾਰ ਪਾਤਸਾਹੀਆਂ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰਧਰ.

ਛਤ੍ਰਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਤ੍ਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ। ੨ਵਿ–ਛਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ. "ਪੰਡਿਤ, ਸੂਰ, ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਰਾਜਾ, ਭਗਤ ਬਰਾਬਰਿ ਅਉਰੁ ਨ ਕੋਇ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਛਤ੍ਰਪਾਣਿ. ਵਿ–ਛਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਪਾਣਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਛਤ੍ਰਪਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਛਤ੍ਰਭੰਗ. ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਰਨਾ। ੨ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਗੜ ਜਾਣਾ। ੩ ਰੰਭੇਪਾ. ਵਿਧਵਾ ਹੋਣਾ.

ਛਤ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੀਢਾ. ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਮੀਢਾ। ੨ ਉਹ ਮੀਢਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਦੁਮ ਪੁਰ ਚਰਬੀ ਦੀ ਚੱਕੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਸੰ. ਖੁੰਬ. ਛਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਖੁੰਬ। ੪ ਧਨੀਆਂ। ੫ ਮਜੀਠ.

ਛਤ੍ਰਾਣਵੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਤ੍ਰਿਯ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਛਤ੍ਰਾਨੀ. ਕਤ੍ਰਿਯਾ (ਣੀ). "ਕਿ ਛਤ੍ਰਾਣਵੀ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਛਤ੍ਰਾਨੇਰ. ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਵਿੱਚ ਪੰਨੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਛਤ੍ਰਪੁਰ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਛਾਛ ਕੈਸੀ ਛਤ੍ਰਾਨੇਰ." (ਅਕਾਲ)

ਛਤ੍ਰਾਪਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਤ੍ਰਿਯਤ੍ਵ. ਛਤ੍ਰੀਪੁਣਾ.

ਛਤ੍ਰਾਲਿਕਾ. ਵਿ–ਛਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਹਾਰਾਨੀ. "ਕਿ ਛਤ੍ਰਾਲਿਕਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਛਤ੍ਰਿ } ਦੇਖੋ, ਕਤ੍ਰਿਯ. "ਕਿ ਛਤ੍ਰੰ ਛਤ੍ਰੀ ਹੈ."(ਜਾਪੁ)
ਛਤ੍ਰੀ }

ਕਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਛਤ੍ਰ ਹੈ.ਮਹਾਨ ਛਤ੍ਰੀ ਹੈ.

ਛਤ੍ਰੀਆਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਤ੍ਰਿਯ (ਛਤ੍ਰੀ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕਤ੍ਰਿਯਾ (ਣੀ).

ਛਤ੍ਰੀਬ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰ. ਕਤ੍ਰਿਯਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਤ੍ਰੀਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. "ਛਤ੍ਰੀਬ੍ਰਿੱਤਿ ਅਨਨਜੋਪਾਸਕ ਤਜਾਗੀ ਹਠੀ ਸੂਰ ਭੁਵਨੇਸ਼੍ਵਰ." (ਸਲੋਹ)

ਛਤ੍ਰੁ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰ. "ਲਹਿਣੇ ਧਰਿਓਨੁ ਛਤ੍ਰ ਸਿਰਿ" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਕਤ੍ਰਿਯਯੂਥ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. "ਬਾਰਹ ਜੋਜਨ ਛਤ੍ਰੁ ਚਲੈਬਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਛਦ. ਸੰ. ਕ੍ਰਦ੍. ਧਾ–ਢਕਣਾ, ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ, ਲੁਕੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਵਰਣ. ਪੜਦਾ। ੩ ਮਿਆਨ. ਨਯਾਮ. ਛਦਨ। ੪ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਪੰਖ (ਖੰਭ). ੫ ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ.

ਛਦਮ. ਸੰ. ਕ੍ਰਦ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਪਟ. ਛਲ। ੨ ਧੋਖਾ "ਇਹਾਂ ਨ ਚਲੈ ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਛਦਮ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ਲੁਕਾਉ. ਛਿਪਾਉ. "ਆਪਿ ਆਪੁ ਕੀਓ ਛਦਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੪ ਬਹਾਨਾ. ਹੀਲਾ.

ਛਦਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੈਦਾਮ.ਪੈਸੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ.ਚੌਵੀਹ ਦਾਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਛਦੰਬ. ਛਦਪਤ੍. ਤੇਜਪੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤੇਜਪਤ੍."ਕੁਲਕ ਤਿਲਕ ਚਲਦਲ ਸੁ ਛਦੰਬ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛਨ. ਦੇਖੋ, ਛਣ.

ਛਨਹਰੀ. ਵਿ–ਛੰਨ (ਗੁਪਤ) ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ."ਪਗ ਨੇਵਰ ਛਨਕ ਛਨਹਰੀ."(ਗੌਡ ਕਬੀਰ) ਝਾਂਜਰ (ਨੂਪਰ) ਦੀ ਛਨਕ, ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਬੈਠੇ ਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਛਣਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਛਣਕਣ ਵਾਲੀ। ੩ ਛਿਨਮਾਤ੍ ਵਿੱਚ ਹਰਨੇ ਵਾਲੀ.

ਛਨਕ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਨ ਛਨ ਸ਼ਬਦ. ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿ
ਛਨਕਾਰ } ਦਾ ਝਣਕਾਰ.

ਛਨਾਰ } ਦੇਖੋ, ਛਿਨਾਲ.
ਛਨਾਲ }

ਛਨਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕਣਿਕ.

ਛਨਿਛਰ ਸੰ. ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ. ਦੇਖੋ, ਸਨੀ. ਇੱਕ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ–ਸ਼ਨੈ ਸ਼ਨੈ (ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ) ਚਰ (ਚਲਨ) ਵਾਲਾ. Saturn। ੨ ਇਸ ਗ੍ਰਹ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਸਪਤਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ. Saturday.

ਛਨਿਛਰਵਾਰਿ. ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ ਵਾਰ ਨੂੰ. "ਛਨਿਛਰ ਵਾਰਿ ਸਉਣ ਸਾਸਤ ਬੀਚਾਰੁ."(ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭)

ਛਪ. ਦੇਖੋ, ਛਪਨਾ ਅਤੇ ਛਪਾ.

ਛਪਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਪਾ (ਕਪਾ) ਈਸ਼. ਰਾਤ੍ਰਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਰਜਨੀਪਤਿ. "ਰਵਸਤੁਯੇ । ਛਪਸਤੁਯੇ." (ਗਜਾਨ) ਤੂੰ ਸੂਰਜ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈਂ.

ਛਪਸਿ. ਛਿਪੇਗਾ. ਲੁਕੇਗਾ.

ਛਪਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿਪਕਲੀ. ਕਿਰਲੀ. ਗੁਹਗੋਧਾ.

ਛਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛਿਪਨਾ. ਗੁਪਤ ਹੋਣਾ. ਲੁਕਣਾ. "ਕਹੈ ਨਾਨਕ ਛਪੈ ਕਿਉ ਛਪਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਛਾਪੇ ਜਾਣਾ. ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਛਪਨ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਨ."ਛਪਨ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਪਣਾ.

ਛਪਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛਪਣਾ.

ਛਪਯ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ.

ਛਪਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਣਾਛਾਦਿਤ ਗ੍ਰਿਹ.ਫੂਸ ਦੀ ਛੱਤ
ਛਪਰਾ } ਵਾਲਾ ਘਰ. "ਬਾਬ ਥੂਨੀਆ ਛਪਰਾ ਥਾਮਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਧਮ ਚੌਢਾਲੀ.

ਛਪਰਿ. ਛੱਪਰ (ਛੰਨ) ਵਿੱਚ. ਛਪਰ ਅੰਦਰ. "ਕਿਚਰੁ ਝਤਿ ਲੰਘਾਈਐ ਛਪਰਿ ਤੁਟੈ ਮੋਹੁ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ–ਜਰਾ ਅਤੇ ਰੋਗਗ੍ਰਸਿਤ ਦੇਹ ਵਿੱਚ.

ਛਪਰੁ. ਦੇਖੋ, ਛਪਰ.

ਛਪੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਤਿਗਤੰ. ਟੋਭਾ. ਟੋਭੜੀ. ਕੱਚਾ ਤਾਲ. ਤਲਾਈ.

ਛਪੜਿ. ਛੱਪੜ (ਟੋਭੇ) ਵਿੱਚ. "ਛਪੜਿ ਨਾਤੈ ਸ਼ਗਵੀ ਮਲੁ ਲਾਏ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਛਪੜੀ. ਛੋਟਾ ਛਪੜ. ਟੋਭੜੀ. "ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਛਪੜੀ ਆਇ ਉਲਥੇ ਹੰਝ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸੰਸਾਰ ਕੱਲਰ ਦੀ ਛੱਪੜੀ ਹੈ, ਸੰਤ ਹੰਸ ਹਨ.

ਛਪਾ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ। ੨ ਸੰ. ਕਪਾ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. "ਉਡੁਗਨ ਅੰਕ ਲੈ ਛਪਾ ਸੀ ਆਨਪਰੀ ਹੈ." (ਸ਼ੇਖਰ)

ਛਪਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ. ਲੁਕਾਉ.

ਛਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛਿਪਾਨਾ. ਦੁਰਾਉ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਾਉਣਾ. ਛਾਪਾ ਲਵਾਉਣਾ. "ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਛਪਾਏ ਕਹਾਂ ? ਤਨ ਤਾਈਅਤ ਹੈ." (੫੨ ਕਵਿ)

ਛਪਾਕਰ. ਲੁਕੋਕੇ.ਛੁਪਾਕੇ। ੨ ਸੰ. ਕਪਾਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਪਾ (ਰਾਤ)ਵਿੱਚ ਕਰ (ਕਿਰਨਾਂ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਛਪਾਚਰ. ਸੰ. ਕਪਾਚਰ. ਕਪਾ (ਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਸ਼ਾਚਰ। ੨ ਚੋਰ। ੩ ਸੂਰ ਸੋਹ ਆਦਿਕ ਜੀਵ.

ਛਪਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛਪਾਉਣਾ.

ਛਪਾਵ. ਦੇਖੋ, ਛਪਾਉ. "ਕਰਜੋ ਛਪਾਵ ਮਹਿਦ ਛਲ ਠਾਨਜੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛਪਿ. ਕ੍ਰਿ ਵਿ–ਲੁਕਕੇ. "ਬਲ ਬੰਚ ਛਪਿ ਕਰਤ ਉਪਾਵਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਛਪੈ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਪਣਾ.

ਛਪੰਜਾ. ਸ਼ਟ੍ ਪੰਚਾਸ਼ਤ੍. ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਛੀ–੫੬.

ਛੱਪਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੈ ਅਤੇ ਪਚਾਸ. ਛਪੰਜਾ. ਸ਼ਟ੍ਪੰਚਾਸ਼ਤ–੫੬.

ਛੱਪਯ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਛੀ ਚਰਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਖਟਪਦ" ਅਤੇ "ਛੱਪਯ"ਹੈ.ਇਸ ਛੰਦ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਜਾਤੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ:–

(੧) ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਰੋਲਾ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੧–੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅੰਤ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਉੱਲਾਲ ਛੰਦ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੫–੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਕੁੱਲ ੧੫੨ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਤ ਤਮਹਰਨ
ਦਹਨ ਅਘ ਪਾਪ ਪ੍ਰਨਾਸਨ,
ਸਬਦਸੂਰ ਬਲਵੰਤ ਕਾਮ
ਅਰੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਾਸਨ,
ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿਕਰਣ ਸਰਣ
ਜਾਚਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ,
ਆਤਮਰਤ ਸੰਗ੍ਰਹਣ ਕਹਣ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਢਾਲਣ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਲਜ ਸ਼ਤਿਗੁਰ ਤਿਲਕੁ
ਸਤਿ ਲਾਗੈ ਸੋ ਪੈ ਤਰੈ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰੁਜਗਤ ਫਿਰਣ ਸੀ ਅੰਗਰਉ
ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਲਹਣਾ ਕਰੈ.
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

(੨) ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਲਾ, ਅੰਤ ਦੋ ਚਰਣ ਦੋਹਾ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ "ਰੋਲਹੰਸਾ" ਹੈ. ਕੁੱਲ ਮਾਤ੍ਰਾ ੧੪੪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਮਿਅਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਭ ਕਰੈ ਹਰੈ ਅਘ ਪਾਪ ਸ਼ਕਲ ਮਲ,
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿ ਕਰੈ ਸਭੈ ਬਲ,
ਸਦਾ ਸੁੱਖ ਮਨਿ ਵਸੈ ਦੁੱਖ ਸੰਸਾਰਹਿ ਖੋਵੈ,
ਗੁਰੁ ਨਵਨਿਧਿ ਦਰਿਆਉ ਜਨਮ ਹਮ ਕਾਲੁਖ ਧੋਵੈ,
ਸੁ ਕਹੁ ਟੱਲ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਐ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸਹਿਜਿਸੁਭਾਇ,
ਦਰਸਨਿ ਪਰਸਨੈ ਗੁਰੂ ਕੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਜਾਇ.
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

(੩) ਅੰਤ ਦਾ ਉੱਲਾਲ ਛੰਦ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ੧੪੮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਉੱਲਾਲ, ਦੋਹੇ ਦੇ ਅੰਤ ਦੋ ਲਘੁ ਅਥਵਾ ਇੱਕ ਗੁਰੁ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਤੇਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਯਥਾ:–

ਮੰਦ ਕਰਮ ਨਹਿ ਕੀਨ ਜਿਨ,
ਨ੍ਹਿਭੈ ਰਹਿਤ ਸੰਸਾਰ ਨਿਤ.
ਅਥਵਾ–
ਨ੍ਹਿਭੈ ਰਹਿਤ ਸੰਸਾਰ ਸੋ.

ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਛੱਪਯ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ. ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇਖੋ, 'ਗੁਰੁਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ' ਗ੍ਰੰਥ.

ਛੱਪੜ. ਦੇਖੋ, ਛਪੜ.

ਛਬ. ਸ਼ੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਛਬਿ। ੨ ਫ਼ਾ ـــ ਸ਼ਬ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਛਬਿ ੫.

ਛਬਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛਪਕੀ. ਛਿਪਕਲੀ. ਕਿਰਲੀ.

ਛਬਿ. ਸੰ. ਛਵਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਭਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ। ੨ ਪ੍ਰਭਾ. ਚਮਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਧੁਛਾਰ। ੪ ਡਿੰਗ. ਤੁਚਾ. ਖਲੜੀ। ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ਬ (ਰਾਤ) ਨੂੰ. ਰਾਤ ਵੇਲੇ. "ਪਹਰੂਅਰਾ ਛਬਿ ਚੋਰੁ ਨ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪਹਰਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰਾਤੀਂ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.*

ਛਬੀਸ ਸੰਗਜਾ–ਛੀ ਅਤੇ ਬੀਸ. ਸ਼ਡ੍ਵਿੰਸ਼ਤਿ–੨੬.
ਛਬੀਹ

ਛਬੀਲ. ਅ. سبیل ਸਬੀਲ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਹ. ਤ੍ਰੀਕ੍ਹਾ. ਢੰਗ। ੨ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ ੩ ਜਰੂਰਤ। ੪ ਪਉ. ਜਲ ਪੀਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੫ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਉ, ਜੋ ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆਸਿਆਂ ਲਈ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੬ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ.

ਛਬੀਲਾ ਵਿ–ਛਵਿ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਸੁੰਦਰ–
ਛਬੀਲੀ ਸੁੰਦਰੀ. "ਪਿਰੁ ਛੈਲ ਛਬੀਲਾ ਛਡਿ ਗਵਾਇਓ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਸੁੰਦਰ ਬਚਨ ਤੁਮ ਸੁਣਹੁ ਛਬੀਲੀ!" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਛੱਬਾ. ਸੰਗਜਾ–ਛਬਿ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰੇਸ਼ਮ ਅਥਵਾ ਜ਼ਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁੰਛਾ। ੨ ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਥਣ. ਲੁਲ੍ਹ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚਾਨਣੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰੇਸ਼ਮ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁਥਣ.

ਛੱਬੀ ਦੇਖੋ, ਛਬੀਸ.
ਛੱਬੀਹ

ਛਮ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁ. ਛਮਕਾਰ. ਛਮ ਛਮ ਧੁਨਿ. ਪਾਣੀ ਅਥਵਾ ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਮ. ਵਿ–ਛਿਮਾ ਵਾਲਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਲ. ਦੇਖੋ, ਸਦਾਛਮ.

ਛਮਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਘੀ ਤੇਲ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਤੜਕਾ
ਛਮਕਨਾ ਲਾਉਣਾ. ਤਪੋਹੋਏ ਘੀ ਵਿੱਚ ਵਸਤੁ ਦੇ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਛਮ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਮਕਾ.

ਛਮਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤੜਕਾ. ਘੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦਾਲ ਉਰਦ ਕੀ ਛਮਕ ਬਨਾਈ."

* ਅਨ ਉੱਪਰ ਚੌਕਸੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਛਬਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਦਾ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛਮ ਛਮ ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁ. ਛਣਕਾਰ. ਛਮ
ਛਮ ਛਮਕਾਰ ਛਮ ਧੁਨਿ. "ਲੇਤ ਭਵਾਰੀ ਛਮ ਛਮਕਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਛਮਛਰ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਾਚਰ–ਕ੍ਸ਼ਮਾਚਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪੁਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਰਤ੍ਯ. ਮਨੁੱਖ.

ਛਮਛਰੀ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਮਾਚਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮਨੁੱਖ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਛਮਾਚਰ ਅਤੇ ਛਮਿਛਰੀ.

ਛਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਮਾ ਅਤੇ ਖਿਮਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ.

ਛਮਾਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਮੁਹਰ. ਉਹ ਸੁਵਰਣਮੁਦ੍ਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਹੋਵੇ। ੨ ਵਿ–ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਛੇਮਾਹਾ.

ਛਮਾਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਅਥਵਾ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਛਿਮਾਹੀ । ੨ ਵਿ–ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਦਾ (ਦੀ).

ਛਮਾਚਰ. ਕ੍ਸ਼ਮਾਚਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਮਨੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਛਮਿਛਰੀ.

ਛਮਾਧਰ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਮਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਖਿਮਾਵਾਨ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ, ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਭੂਧਰ. ਪਹਾੜ.

ਛਮਾਧਰਿਸਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਛਮਾਪਨ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮਾਪਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਮੁਆਫ਼ੀ। ੨ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਾਉਣਾ.

ਛਮਿ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਛਮਿਇਸਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਛਮਿਛਰੀ. ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੇ ਫਿਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ. ਭਾਵ–ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ. "ਇਕ ਲੋਕੀ ਹੋਰੁ ਛਮਿਛਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਵਟਿ ਪਿੰਡੁ ਖਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਲੋਕੀ (ਦੇਵਤਿਆਂ) ਨਿਮਿੱਤ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਕ੍ਰਮਾਚਰ (ਪਿਤਰਾਂ) ਲਈ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕੀ । ੨ ਦੇਖੋ, ਜੈਨ.

ਛਮੀ. ਸੰ. ਛਮੀ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਮਾ(ਖਿਮਾ)ਵਾਨ. ਸਹਨਸ਼ੀਲ. "ਛਮੀ ਪੁਰਸ ਕੇ ਕਾਜ ਉਦਾਰਾ । ਨਸ੍ਰ ਹੋਤ ਜਿਮ ਅਗਨੀ ਪਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਕ੍ਸ਼ਮਾਪਨ ਕੀਤੀ. ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤੀ. "ਨਹਿ ਜਾਤ ਛਮੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਮੀਆ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਛਮੁਖ. ਸੰਗਜਾ–ਛੀ ਮੁਹਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ.

ਛਯ. ਸੰਗਜਾ–ਛੀ. ਸ਼ਟ. ਛੇ। ੨ ਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਛਯ ਅਤੇ ਖੈ.

ਛਯੋ. ਵਿ–ਛਾਇਆ. ਫੈਲਿਆ। ੨ ਕ੍ਸ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਕੀਤਾ. "ਸਾਧਨ ਰਾਖਕੈ ਸਤ੍ਰੁ ਛਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਰ. ਸੰਗਜਾ–ਛਲ. ਕਪਟ. "ਇਰਖਾ ਪਰੁਖਾ ਛਰ ਆਮਰਖਾ." (ਨਾਪ੍) ਈਰਖਾ, ਰੁੱਖਾਪਨ, ਛਲ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਰਨਾ.

ਛਰਹਰ. ਵਿ–ਕ੍ਰਰ ਕਰਤਾ. ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਘਾਇਕ. "ਛਰਹਰ ਅੰਗੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਛੋਹਲਾ. ਚਾਲਾਕ. ਫੁਰਤੀਲਾ.

ਛਰਹਰਾ ਵਿ–ਚੰਚਲ. ਫੁਰਤੀਲਾ. "ਛੈਲ ਛਰਹਰੋ
ਛਰਹਰੋ ਜ੍ਞਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੨੩) ੨ ਕੀਣਾਂਗ. ਪਤਲਾ. ਸੂਖਮ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ.

ਛਰਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਛਲ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ–ਛਲਣ ਵਾਲਾ. "ਛਰਤਾ ਮਤਿ ਕੋ ਲਖ ਚਾਤੁਰਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛਰਦ. ਸੰ. ਛ੍ਰਦ੍. ਧਾ– ਵਮਨ ਕਰਨਾ, ਕ੍ਯ (ਉਲਟੀ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਮਨ. ਕ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਛਰਦਿ.

ਛਰਦਿ. ਸੰ. ਛਰ੍ਦਿ. ਵਮਨ ਰੋਗ. ਉਲਟੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ. ਕ੍ਯ (ਕੈ). Vomiting. ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ ਦੇ ਕੋਪ ਤੋਂ, ਗੰਦੀ ਮੰਦੀ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣ ਤੋਂ, ਅਣਪਚ ਤੋਂ, ਘ੍ਰਿਣਾਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਸੁੰਘਣ ਤੋਂ ਛਰਦਿ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਠਹਿਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭੀ ਛਰਦਿ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਛਰਦਿ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ–

(੧) ਨਿੰਮ ਦੀ ਗਿੱਲੀ ਛਿੱਲ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਸੱਤ, ਲੌਂਗ ਇੱਕ, ਪੋਦੀਨਾ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਸੌਂਫ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਘੋਟਕੇ ਦੋ ਛਟਾਂਕ ਪਾਣੀ ਬਣਾਕੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪਾਕੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਵੇਰ ਤੋਲੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਪਿਆਓ.

(੨) ਸੌਂਫ ਦੇ ਅਰਕ ਵਿੱਚ ਜਹਿਰਮੁਹਰਾ ਜਾਂ ਦਰਿਆਈ ਖੋਪਾ ਘਸਾਕੇ ਚਟਾਓ.

(੩) ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜ, ਗੁਲਖੈਰਾ; ਨਾਗਰਮੋਥਾ, ਬੇਰ ਦੀ ਗੁਠਲੀ ਦੀ ਗਿਰੀ, ਮਘਾਂ, ਚਿੱਟਾ ਚੰਦਨ, ਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿੱਲਾਂ, ਲੌਂਗ, ਨਾਗਕੇਸਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌ ਸਮ ਵਜਨ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਸ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮਿਲਾਕੇ ਖਵਾਓ.

(੪) ਕੋਰੀ ਨੂਠੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਛੀ ਵਾਰ ਬੁਝਾਓ, ਇਹ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਦੇਓ.

(੫) ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁੰਘਾਓ.

(੬) ਸ਼ਰੀਰ, ਘਰ, ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਨਿਰਮਲ ਰੱਖੋ.

ਛਰਨ ਕ੍ਰਿ–ਛੜਨਾ. ਕੁਚਲਣਾ. ਦਰੜਨਾ. "ਤੁਹ
ਛਰਨਾ ਮੂਸਲਹਿ ਛਰਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧ ਦਰਪ ਛਰਨ ਕੋ." (ਨਾਪ੍) "ਚਾਵਰ ਜਸੇਂ ਰਨ ਮਾਹਿੰ ਛਰੇ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਛਲਨਾ. ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ। ੩ ਛੱਡਣਾ. ਤ੍ਯਾਗਣਾ. "ਤਿਸੁ ਪਾਛੈ ਬਚਰੇ ਛਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ)

ਛਰਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰ੍ਰਰਾ–ਕ੍ਰਰਹਰਾ. ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਕਰ ਹੋਕੇ (ਨਿਕਲਕੇ) ਹਰਣ (ਮਾਰਨ) ਵਾਲਾ. ਸ਼ਿੱਕੇ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਗੋਲੀ, ਜੋ ਬੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਚਲਾਈਦੀ ਹੈ. Shot.

ਛਰਰਾ ਛੱਡਣਾ. ਖ਼ਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.

ਛਰਾਇਆ ਦੇਖੋ, ਛਰਨਾ.
ਛਰਿਆ

ਛਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਛਰੀਆ.

ਛਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛਟੀ. ਪਤਲੀ ਸੋਟੀ. ਛੜੀ। ੨ ਛਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਛਰੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪੁਰਹੂਤ ਸਭਾ ਦੁਤਿ ਲੀਨ ਛਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਛਰੀਆ ਛੜੀ ਬਰਦਾਰ. ਚੋਬਦਾਰ. ਆਸਾ
ਛਰੀਦਾਰ ਬਰਦਾਰ. "ਕਿਸੂ ਨ ਛਰੀਆ ਕੋਊ
ਛਰੀਯਾ ਹਟਾਵੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਦੰਡਧਰ. ਕੋਤਵਾਲ. "ਸਿਵ ਸੋ ਛਰੀਆ ਫੁਨ ਰਾਖਤ ਕੋਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਛਲੀਆ. ਕਪਟੀ.

ਛਰੜੇ. ਛਲਸੇ. "ਛਲ ਸੋਂ ਜੁ ਛਰਜੇ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਛਰਨਾ.

ਛਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਲੁਕੋਕੇ ਕਪਟ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬਾਤ ਅਥਵਾ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ। ੨ ਧੋਖਾ. ਫ਼ਰੇਬ। ੩ ਨਜਾਯਮਤ ਅਨੁਮਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹੇਹੋਏ ਵਾਕ ਨੂੰ ਤੁਰਕ ਅਥਵਾ ਹਾਸੀ ਨਾਲ ਉਲਟੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ–ਸਾਡੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ–ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ ਸ਼ਰੀਰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਆਫ਼ਤ ਲਿਆ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੇ ਦੋ ਆਗਏ ਤਦ ਭਾਰੀ ਦੁਰਗਤਿ ਹੋਊ। ੪ ਪਲਮ. Gangrene. ਘਾਉ ਦਾ ਸੜਜਾਣਾ. "ਘਾਵ ਸੁਗਮ ਲਾਗੇ ਹੁਇ ਜੀਵਨ, ਛਲ ਤੇ ਬਚੈ ਨ ਪੂਨ ਨਸਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਵਿ–ਛਲਵਾਨ. ਛਲੀ. "ਛਲ ਬਪੁਰੀ ਇਹ ਕਉਲਾ ਡਰਪੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਛਲਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਦ੍ਰਵ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਛੱਲ। ੨ ਤਰੰਗ ਦੇ ਟਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ। ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਕ੍ ਲਈ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਛਲਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਲਕ੍.

ਛਲਛਿਦ੍. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਪਟ ਦਾ ਵਿਚਾਰ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ. "ਤਬ ਛਲਛਿਦ੍ ਲਗਤ ਕਹੁ ਕੀਸ ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਛਲਛੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ. ਕਪਟ ਦਾ ਜਾਲ .

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਛਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ.

ਛਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ. ਠਗਣਾ. "ਛਲਿਓ ਬਲਿ ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਛਲਨਾਗਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਰਪਣੀ, ਮਾਇਆ. "ਛਲਨਾਗਨਿ ਸਿਉ ਮੇਰੀ ਟੂਟਨਿ ਹੋਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਛਲਨੀ. ਵਿ–ਛਲਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਲਨੀ.

ਛਲਾਂਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਛਲ–ਅੰਗ. ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਉਛਾਲਨਾ. ਛਾਲ. ਟਪੂਸੀ. ਫਲਾਂਗ.

ਛਲਾਰ / ਛਲਿੰਦਾ ਵਿ–ਛਲਨ ਵਾਲਾ. ਛਲਕਾਰ. ਛਲਕਰਿੰਦਾ.

ਛਲੀ. ਵਿ–ਛਲੀਆ. ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਲਾ. ਤੁਚਾ. ਖਲੜੀ. "ਛਲੀ ਬਾਰਣੀਸੈ."(ਕਲਕੀ) ਗਜਰਾਜ ਦੀ ਖਲੜੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੱਲੀ.

ਛਲੀਆ. ਵਿ–ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਪਟੀ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼.

ਛਲੋਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੈਲ–ਓਟੀ. ਛਾਇਲ. ਓਢਨੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਚਾਦਰ.

ਛਲੋਟੀ ਸਿੱਟਣੀ / ਛਲੋਟੀ ਲਾਹੁਣੀ ਕ੍ਰਿ–ਛਾਇਲ ਤਜਾਗਣੀ,ਭਾਵ–ਪਤੀ ਦੀ ਚਾਦਰ ਸਿਰੋਂ ਲਾਹੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਦਰ ਲਾਹੁਣੀ। ੨ ਪਤੀ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹੋਏ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚਾਦਰ ਦਾਨ ਕਰਨੀ. ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ

ਛਲੰਗੀ. ਵਿ–ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਉਛਾਲਣ ਵਾਲਾ. ਕੁੱਦਣ ਵਾਲਾ. "ਉਛਲੇ ਛਾਲ ਛਲੰਗੀ." (ਕਲਕੀ)

ਛੱਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਛਲਕ ੧–੨। ੨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ (ਮੌਜ), ਜੋ ਕੰਢਿਆਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਕੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. Breaker.

ਛੱਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥੋਵੇ ਬਿਨਾ ਮੁੰਦਰੀ. ਉਹ ਅੰਗੂਠੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਥੋਵਾ ਨਹੀਂ.

ਛੱਲਿ. ਪ੍ਰਾ. ਛਿਲਕਾ.

ਛੱਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਕੀ ਦੀ ਕੁਕੜੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਛੱਲਿ (ਛਿਲਕਾ) ਹੋਵੇ। ੨ ਕੋਵੜੇ (ਕੋਤਕੀ) ਦਾ ਫੁੱਲ। ੩ ਸੂਤ ਦਾ ਗਲੋਟਾ, ਜੋ ਮੱਕੀ ਦੀ ਛੱਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਛਵਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛਾਇਆ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਛਤਵਾਉਣਾ. "ਕਾਪਹਿ ਛਾਨਿ ਛਵਾਈ ਹੋ ?" (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਛਵਿ. ਦੇਖੋ, ਛਬਿ.

ਛਵ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਛੋਹੀ.

ਛੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਕਾਠ ਦਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਡੰਡਾ। ੨ ਬਰਛੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਡੰਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰਿਆਂ ਪੁਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਫਲ ਹੋਣ। ੩ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਖੁਰ. ਸੁੰਮ. "ਪੂੜ ਉਤਾਹਾਂ ਘਾਲੀ ਛੜੀਂ ਤੁਰੰਗਮਾ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਲੱਤ। ੫ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਲੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਛੜਨਾ.

ਛੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਛਾੜਨਾ. ਕੁੱਟਣਾ। ੨ ਨਿਖੇਰਨਾ। ੩ ਛਿਲਕਾ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਧਾਨ ਜੌਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਉਖਲੀ ਵਿੱਚ ਮੂਹਲੇ ਨਾਲ ਕੁੱਟਣਾ.

ਛੜਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯਣ. ਵਿ–ਇਕੱਲਾ. ਸਾਥੀ ਬਿਨਾ। ੨ ਕੁਆਰਾ. ਜੋ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ.

ਛੜਿਆਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੜਵਾਲਾ ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਛੜ.

ਛੜੀ. ਛੜਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਟੀ. ਸੋਟੀ। ੩ ਗੁੱਗੇ ਪੀਰ ਦੀ ਧੁਜਾ (ਝੰਡਾ). ੪ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅਮਰਨਾਥ ਅਤੇ ਕੁੱਲੂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨਮਹੇਸ਼ ਦੀ ਧੁਜਾ ਨੂੰ ਭੀ "ਛੜੀ" ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਯਾਤ੍ਰੀਲੋਕ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਛੜੀ ਅਸਵਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਦੀ ਅਸਵਾਰੀ. ਬਿਨਾ ਧੂਮ ਧਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ. "ਗਮਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਸਵਾਰੀ ਛੜੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛੜੀਆ. ਵਿ–ਛੜਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਛੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਬਦਾਰ. ਆਸਾ ਬਰਦਾਰ.

ਛੜੀਦਾਰ / ਛੜੀਬਰਦਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਬਦਾਰ. ਆਸਾਬਰਦਾਰ. ਵੇਤ੍ਰਧਰ. "ਛੜੀਦਾਰ ਦਰਵਾਨ ਖਲੀਰਾਂ." (ਭਾਗੁ)

ਛਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਾਵਕ. ਬੱਚਾ। ੨ ਪਾਰਾ। ੩ ਵਿ–ਛੇਦਨ ਕਰਤਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਛਾਂ / ਛਾਉ / ਛਾਂਉਂ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਇਆ. ਸਾਯਹ. "ਪਹਿਲੋਦੇ ਜੜ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮੈ ਤਾ ਉਪਰਿ ਹੋਵੈ ਛਾਉ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਆਸਰਾ. ਰਕਾ. ਸਰਪਰਸ੍ਤੀ. "ਸਗਲਿਆ ਤੇਰੀ ਛਾਉ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) "ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਇਕਾ ਛਾਉ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕਸ.

ਛਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛੱਤਣਾ. ਛਾਇਆ ਕਰਨਾ। ੨ ਫੈਲਣਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਖਿਨੁ ਪੂਰਬਿ ਖਿਨੁ ਪਛਮਿ ਛਾਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ. "ਉਨਵਿ ਘਨ ਛਾਏ ਬਰਸੁ ਸੁਭਾਏ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਛਾਉਨੀ. ਦੇਖੋ, ਛਾਵਨੀ.

ਛਾਉੜ. ਦੇਖੋ, ਛਉੜ। ੨ ਛਾਂਉਂ. ਛਾਇਆ.

ਛਾਇ. ਦੇਖੋ, ਛਾਂਉਂ ਅਤੇ ਛਾਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛਾਕਰ. ਢਕਕੇ। ੩ ਫੈਲਕੇ.

ਛਾਇਆ. ਸੰ. ਛਾਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਛਿੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਛਾਉਂ. ਸਾਯਹ. "ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਰਖਸ਼ਾ (ਰਕਾ). "ਛਾਇਆ ਪ੍ਰਭਿ ਛੜ੍ਪਤਿ ਕੀਨੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਹਉ ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਛਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਛਾਇਆ ਛੂਛੀ ਜਗਤ ਭੁਲਾਨਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕਸ. ਭਾਵ–ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਆਪੇ ਮਾਇਆ ਆਪੇ ਛਾਇਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੫ ਅਸਰ. ਤਾਸੀਰ. "ਜੋ ਪਢਕਰ ਉਪਦੇਸ ਬਤਾਵੈ। ਆਪ ਨਹੀਂ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ। ਤਿਸ ਕੀ ਛਾਯਾ ਪਰਹਿ ਨ ਕਿਸ ਪੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੬ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ (ਸੰਜ੍ਞਾ) ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ. ਉਹ ਸੂਰਜ ਦਾ ਤੇਜ ਨਾ ਸਹਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜੇਹੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਛਾਯਾ" ਸੂਰਜ ਦੇ ਘਰ ਛੱਡਕੇ ਚਲੀਗਈ. ਛਾਯਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਵਰਣਿ ਅਤੇ ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ ਹੋਏ.

ਦਿਨਪਤਿ ਜਬੈ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਯੋ,
ਛਾਯਾ ਸਾਚ ਵ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਤਾਯੋ,
ਤੁਮਦਾਰਾ ਗਮਨੀ ਪਿਤ ਓਰ,
ਮੁਝ ਕੋ ਗਈ ਰਾਖ ਇਸ ਠੌਰ. (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦੇਖੋ, ਸੰਗਜ਼ਾ। ੭ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਆਵੇਸ਼. "ਭੈਵ ਲਖੇ ਕਿ ਪਰੀ ਤਿੰਹ ਛਾਯਾ." (ਨਾਪ੍) ੮ ਪ੍ਰਭਾ. ਦੀਪ੍ਤਿ. ਚਮਕ. ਕਾਂਤਿ. ਸ਼ੋਭਾ। ੯ ਸਮਾਨਤਾ. ਮਿਸਾਲ। ੧੦ ਕਿਸੇ ਰੀਤ ਅਥਵਾ ਕਾਵਜ ਦੇ ਭਾਵ ਦੀ ਝਲਕ। ੧੧ ਛਾਰ (ਸੁਆਹ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਛਾਇਆ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਮੁਖਿ ਛਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੧੨ ਵਿ–ਆਛਾਦਿਤ. ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. "ਗਹਡੜਾ ਤ੍ਰਿਣਿ ਛਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੧੩ ਛੱਤਿਆਹੋਇਆ. "ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਛਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੧੪ ਫੈਲਿਆ. ਵਿਸਤੀਰਣ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਛਾਇਆਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਯਾ (ਪ੍ਰਭਾ) ਕਰ. ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਛਾਯਾਕਰ। ੨ ਛਪਾਕਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਛਾਇਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਪੀਹੋਈ ਚਾਦਰ. "ਕਾਹੇ ਛੀਪਹੁ ਛਾਇਲੈ ਰਾਮ ਨ ਲਾਵਹੁ ਚੀਤੁ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਛਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਇਆ. ਛਾਂਉ. "ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕੀ ਛਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੨ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕਸ. "ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੩ ਛਾਰ. ਸੁਆਹ. "ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਛਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਖ਼ਾਕ. ਧੂਲਿ. "ਜਬ ਖਿੰਚੈ ਤਬ ਛਾਈ." (ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਦਾਗ. ਮੈਲ. "ਲਬੀ ਸਭ ਛਾਈ." (ਵਾਰ ਬਸੰ) ੬ ਵਿ–ਫੈਲੀ. ਵਿਸਤੀਰਣ ਹੋਈ. "ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਛਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛਾਈਮਾਈ / ਛਾਂਈਮਾਂਈ ਵਿ–ਛਾਯਾਮਯ. ਛਾਇਆਰੂਪ. ਭਾਵ–ਛਾਇਆ ਵਾਂਙ ਲੋਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਕਹਾ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ ਹਰਮਾ ਹੋਈਆ ਛਾਈਮਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਚਯਸ਼ੀ. ਨਾਸ਼ਰੂਪ.

ਛਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਛ. ਤਕ੍ਰ. ਲੱਸੀ. "ਧਉਲੇ ਦਿੱਸਨਿ ਛਾਹ ਦੁੱਧ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਛਾਇਆ. ਸਾਯਹ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸ.

ਛਾਂਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਇਆ."ਛੈ ਨ ਸਕੈ ਤਿਹ ਛਾਂਹ ਕੋ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕਸ। ੩ ਰਕਾ. ਰਖਸ਼ਾ। ੪ ਪਨਾਹ. ਓਟ. "ਹੌਂ ਜਿੰਹ ਬਸਤ ਬਾਂਹ ਕੀ ਛਾਂਹੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੭੮) ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚ.

ਛਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਛਾਹ.

ਛਾਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਇਆ."ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕੀ ਛਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੯) ੨ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਝਾਂਈ.

ਛਾਂਹੀ. ਦੇਖੋ, ਛਾਂਹ.

ਛਾਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿ। ੨ ਮਦ. ਨਸ਼ਾ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਬਲ. ਤ਼ਾਕ਼ਤ.

ਛਾਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛਕਕੇ. "ਛਾਕਿ ਸੁਧਾ ਬਲਵਾਨ ਭਏ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸਜਕੇ.

ਛਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੀਢਾ। ੨ ਬੱਕਰਾ. ਅਜ. ਦੇਖੋ, ਬਕਰਾ.

ਛਾਂਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਢਾਂਗ. ਕਿਸੇ ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਦੇ ਛੇਦਨ ਕੀਤੇ ਅੰਗ.

ਛਾਂਗਣਾ / ਛਾਂਗਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਛੇਦਨ ਕਰਨਾ. ਕੱਟਣਾ. ਸ਼ਾਖ਼ਤਰਾਸ਼ੀ ਕਰਨੀ.

ਛਾਗਰ / ਛਾਗਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਗ (ਬਕਰੇ) ਦੀ ਖੱਲ। ੨ ਬਕਰੇ ਦੀ ਖੱਲ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. "ਛਾਗਲ ਹੁਤੀ ਸੁ ਖਾਨੇ ਤੀਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛਾਗਵਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਗ (ਬਕਰਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਹਨ (ਸਵਾਰੀ) ਅਗਨਿ.

ਛਾਂਗਾ. ਵਿ–ਛੀ ਉਂਗਲਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਂਜੇ ਵਿੱਚ ਛੇ ਉਂਗਲਾਂ ਹੋਣ.

ਛਾਗੀ. ਸੰ. ਬਕਰੀ. ਅਜਾ.

ਛਾਛ. ਸੰ. ਫੈਫਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਕ੍ਰ. ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ. "ਛਾਛ ਕੈਸੀ ਛਤ੍ਰਾਨੇਰ." (ਅਕਾਲ)

ਛਾਛਕਾਮਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਕ੍ਰਪ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ੀਤਲਾ ਦੇਵੀ. "ਛਾਛਕਾਮਨੀ ਕੀ ਪੂਜਾ ਹਿਤ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩੭)

ਛਾਛਿ. ਛਾਛ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਛਾਛ। ੨ ਭਾਵ–ਅਸਾਰ. "ਛਾਛਿ ਪੀਐ ਸੰਸਾਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਵ–ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੋਗ. "ਕਿਉ ਮੋਟੈਗੋ ਛਾਛਿ ਤਿਹਾਰੀ ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਛਾਛੀ. ਕੋਹਲੀ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖ਼ਾਨਦਾਨ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਛਛ ਇ਼ਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਵਸਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਛ.

ਸਰਦਾਰ ਟਹਿਲਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ, ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ, ਛਤੇਸਿੰਘ ਆਦਿ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਵਡੇ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਨੇਕ ਇਲਾਕੇ ਫਤੇ ਕੀਤੇ.

ਛਾਜ. ਦੇਖੋ, ਛਜ। ੨ ਸਜਾਵਟ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ. ਛਵਿ. "ਸਭ ਛਾਜ ਸੁ ਸਾਜ ਦੀਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਾਜਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜਕਰਣ.

ਛਾਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਜਣਾ. ਛਵਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਛਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜਾ। ੨ ਗਾਜਰ ਆਦਿ ਕੰਦ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੱਤਾ। ੩ ਛੱਪਰ. ਛੰਨ। ੪ ਵਿ–ਸਜਿਆਹੋਇਆ. ਛਬਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਸਹਿਤ. "ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਪਰ ਛਾਜਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਛਾਂਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਖੇਰਨਾ. ਚੁਗਣਾ. "ਕਬਹੁ ਨ ਸਾਕੈ ਛਾਂਟਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਕੱਟਣਾ. ਤਰਾਸ਼ਣਾ.

ਛਾਂਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਮ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਬੱਧਰੀਆਂ ਦਾ ਚਾਬੁਕ.

ਛਾਂਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੁਣਕੇ. ਛਾਂਟਕੇ. "ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਢੇ ਹੈ ਛਾਂਟਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਛਾਡਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛੱਡਣਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ. ਤ੍ਯਾਗਣਾ.

ਛਾਡਿ. ਛੱਡਕੇ. ਤ੍ਯਾਗਕੇ. "ਛਾਡਿ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਛੱਡਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਛੱਡ. ਤ੍ਯਾਗ. "ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਛਾਡੈ. ਛਡਦਾ. ਤ੍ਯਾਗਦਾ. ਛਡਦੇ. "ਤੈਸੇ ਸੰਤਜਨਾ ਰਾਮਨਾਮ ਨ ਛਾਡੈ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਛਾਂਡੈ. ਛੰਡਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛੰਡਣਾ.

ਛਾਣਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂੜ੍ਹਾ. ਚੋਕਰ. ਆਟਾ ਛਾਣਨ ਤੋਂ ਚਾਲਨੀ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਫੂਸ. ਅੰਨ ਦਾ ਛਿਲਕਾ.

ਛਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛਿਦ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕੱਢਣਾ. ਚਾਲਨੀ (ਛਲਨੀ) ਅਥਵਾ ਵਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸੂਖਮ ਭਾਗ ਪਾਰ ਨਿਕਲ-ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਹਿੱਸਾ ਅੰਦਰ ਰਹਿਜਾਵੇ. "ਛਾਣੀ ਖਾਕੁ ਬਿਭੂਤ ਚੜਾਈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਨਿਖੇਰਨਾ. ਅਲਗ ਕਰਨਾ। ੩ ਖੋਜਕਰਨਾ. ਅਸਲੀਅਤ ਜਾਣਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ।

ਛਾਣਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਲਨੀ.

ਛਾਣਿ. ਛਾਣਕੇ. ਚੁਣਕੇ. "ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਹਰਿ ਕਾਢੇ ਛਾਣਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਛਾਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੱਤ. "ਚਹੁੰ ਦਰ ਪਰ ਕਰ ਕਰ ਇਕ ਛਾਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਦੁਬਲਾ. ਪਤਲਾ.

ਛਾਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਤ੍ਰ. ਛਤਰੀ.

ਛਾਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੀਨਾ. ਵਕ੍ਸ਼ਥਲ. Thorax. "ਛਾਤੀ ਸੀਤਲ ਮਨ ਸੁਖੀ." (ਬਾਵਨ)

ਛਾਤੀਬੇਝ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜੀਰਣ. ਬਦਹਜਮੀ। ੨ ਬਲਗ਼ਮ ਨਾਲ ਫਿਫਰੇ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰਾਂ ਦਾ ਰੁਕਣਾ. "ਛਾਤੀਬੇਝ ਹੋਤ ਦੁਖ ਭਾਰਾ." (ਨਾਪ੍) ਭਾਵ–ਹੌਮੈਰੂਪ ਛਾਤੀਬੇਝ.

ਛਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ. ਤ੍ਰਾਲਿਬੋਦਿ੍ਲਮ। ੨ ਸ਼ਹਿਦ, ਜੋ ਛਤ੍ਰ (ਛੱਤੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਕਾਤ੍ਰ. ਛਤ੍ਰਿਯ (ਛਤ੍ਰੀ) ਦਾ. "ਜੁੱਧ ਕਰਸੋ ਕਰਕੈ ਧ੍ਰਮ ਛਾਤ੍ਰਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਛਤ੍ਰੀਧਰਮ ਕਰਕੇ.

ਛਾਤ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜੀਫ਼ਾ. ਛਾਤ੍ਰ (ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ) ਦੇ ਵ੍ਰਿੱਤਿ (ਨਿਰਵਾਹ) ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਧਨ. Scholarship.

ਛਾਤ੍ਰਾਸ਼੍ਰਮ / **ਛਾਤ੍ਰਾਲਯ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਤ੍ਰ (ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀਆਂ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਬੋਰਡਿੰਗ ਹਾਊਸ (Boarding house).

ਛਾਦਕ. ਵਿ–ਆਛਾਦਨ (ਢਕਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਛੱਪਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਛੱਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਛੈਦਕ ਦੀ ਥਾਂ ਛਾਦਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਾਮ ਚਰਮ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਛਾਦਕ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ." ਚਰਮ (ਢਾਲ) ਛੈਦਕ, ਤੀਰ.

ਛਾਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਕਣਾ। ੨ ਪੜ੍ਹਦਾ। ੩ ਵਸਤ੍ਰ. "ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਕੀ ਆਸਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਪੱਤਾ। ੫ ਪੰਖ (ਖੰਭ).

ਛਾਂਦਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਬਾਂਟਾ. ਵਰਤਾਰਾ.

ਛਾਂਦੋਗ / **ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ** ਸੰ. ਛਾਨ੍ਦੋਗ੍ਯ. ਸਾਮਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪ-ਨਿਸ਼ਦ੍। ੨ ਸਾਮਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਭਾਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਠ ਭਾਗ (ਪ੍ਰਪਾਠਕਾਂ) ਵਿੱਚ ਉਪਨਿਸ਼ਦ੍ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰ੍ਯ ਦਾ ਉੱਤਮ ਭਾਸ਼ਯ ਹੈ. ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ੍ ਵਿੱਚ ਓਮ੍ (ਔਂ) ਦੀ ਵਡਾਖ਼ਯਾ, ਯੱਗਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਛਾਨ. ਦੇਖੋ, ਛਾਣਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਾਨਿ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਛਲ. ਠੱਗੀ.

ਛਾਨਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਨਣ ਦਾ ਯੰਤ੍. ਚਾਲਨੀ. ਛਲਨੀ.

ਛਾਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛਾਣਨਾ.

ਛਾਨਬੀਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਜਪੜਤਾਲ. ਡੂੰਘਾ ਵਿਚਾਰ. ਸਤ੍ਯ ਅਸਤ੍ਯ ਦਾ ਨਿਰਣਾ.

ਛਾਨਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ–ਛੰਨ. ਵਿ–ਲੁਕਿਆ. ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ. "ਸੋਈ ਅਜਾਣੁ ਕਹੈ ਮੈ ਜਾਨਾ, ਜਾਨਣਹਾਰੁ ਨ ਛਾਨਾ ਰੇ." * (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਛਾਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੰਨ. ਫੂਸ ਦਾ ਛੱਪਰ. ਫੂਸ ਨਾਲ ਛੰਨ (ਢਕਿਆ) ਮਕਾਨ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਛਾਨਿ ਪਰੀ ਘਰ ਊਪਰਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਕਾਪਹਿ ਛਾਨਿ ਛਵਾਈ ਹੋ?" (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਛਾਣਕੇ.

ਛਾਨੀ. ਵਿ–ਲੁਕੀਹੋਈ. ਗੁਪਤ. ਛੱਨ. "ਰਹੈ ਨ ਕਛੂਐ ਛਾਨੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਛਾਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਹਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਕਰਿਦੀਨੀ ਧੁਰ ਕੀ ਛਾਪ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਉਹ ਅੰਗੂਠੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਥੇਵੇ ਉੱਤੇ ਅੱਖਰ ਖੁਦੇਹੋਏ ਹੋਣ। ੩ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੪ ਕਵੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਨਾਉਂ. Nome de plume. ਤਖ਼ੱਲੁਸ. ਜੈਸੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਛਾਪ "ਗੋਯਾ" ਹੈ। ੫ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. Trade mark.

ਛਾਪਣ. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਣਾ। ੨ ਛਿਪਣਾ. ਲੁਕਣਾ. ਅੰਤਰਧਾਨਹੋਣਾ। ੩ ਭਾਵ–ਮਰਨਾ. "ਬਾਹੁੜਿ ਜਨਮ ਨ ਛਾਪਣ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਛਾਪਣਾ / **ਛਾਪਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ. ਉਭਰੇ ਅਥਵਾ ਖੁਦੇ-ਹੋਏ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਪੁਰ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਤੇ ਰੰਗਦਾਰ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਲਾਉਣਾ.

ਛਾਪਰ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਰ.

ਛਾਪਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਪਰੀ. ਫੂਸ ਦੀ ਕੁਟੀ. ਛੰਨ. "ਭਲੀ ਸੁਹਾਵੀ ਛਾਪਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਗੁਨ ਗਾਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਹੋਮੇ ਪ੍ਰੋਮੀ ਦੀ ਛਪਰੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ.

ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ-ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਏ ਹਨ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ੧੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਖਾਨਛਾਪਰੀ, ਖਾਨਰਜਾਦਾ ਅਤੇ ਚੱਕ ਮਹਿਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਛਾਪਰੀ ੧੦ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਹੈ.

ਛਾਪਰੁ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਰ. "ਛਾਪਰੁ ਬਾਂਧਿ ਸਵਾਰੈ ਤ੍ਰਿਣ ਕੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਛਾਪਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਡੇਦਾਰ ਮੋੜ੍ਹੀ। ੨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਛਿਪਕੇ ਕੀਤਾ ਧਾਵਾ. ਸ਼ਬਖ਼ੂ. "ਮਾਰੈਂ ਛਾਪਾ ਰਾਤ ਕੋ ਜੰਗਲ ਮੇ ਸੋ ਆਇ." (ਪੰਪ੍) ੩ ਛਾਪਣ (ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨ) ਦੀ ਕਲਾ. ਮੁਦ੍ਰਾਯੰਤ੍. Printing Press. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਾਪਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਕੱਢੀ, ਫੇਰ ਸਨ ੧੪੨੦ ਤੋਂ ੧੪੩੯ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੌਲੈਂਡ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰੱਕ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ੧੪੭੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ ਈਸ੍ਵੀ ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਗੋਆ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਛਾਪੇਖ਼ਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਦ੍ਰਾਯੰਤ੍ਰ ਸਨ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਕ਼ਾਇਮ ਹੋਇਆ. ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਛਾਪਾ ਭੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲਦਾ ਆਇਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਟਾਈਪ ਫ਼ੌਂਡਰੀ (Type Foundry) ਵਿੱਚ ਢਲੇ ਅਕ੍ਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਟਾਈਪ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੁਦਿ-ਆਨੇ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ, ਫੇਰ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਹੀਰਾਨੰਦ ਮਰਵਾਹ ਖਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸੁਡੌਲ ਅੱਖਰ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਢਲਵਾਏ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪੰਜ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟਾਈਪ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀਰਾਨੰਦ ਨੇ ਹੀ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੪੨੦ ਵਿੱਚ ਛਾਪਿਆ ਹੈ.* ਹੁਣ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਟਾਈਪ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਬਣਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਫ਼ੌਂਡਰੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਛਾਪਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੫ ਉਥਾਰਾ. ਸੁੱਤੇਹੋਏ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਇਆ ਦਾਬਾ. "ਸਭੁ ਜਗ ਦਬਿਆ ਛਾਪੈ." (ਮਲਾ-ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਉਥਾਰਾ। ੬ ਸਿੱਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਪਾਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਭਾਵੈ ਜਾਇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਦਗਧ ਦੇਹ ਕਰੈ ਛਾਪਾ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਛਾਬੜਾ / **ਛਾਬਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੱਕੜੀ (ਤਰਾਜ਼ੂ) ਦਾ ਪਲੜਾ. "ਜਿਹਬਾ ਡੰਡੀ ਇਹ ਘਟੁ ਛਾਬ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਟੋਕਰੀ. ਛੋਟਾ ਟੋਕਰਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਨਹੀਂ.

ਛਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਇਆ. ਛਾਉਂ. "ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੁਮ ਊਪਰਿ ਛਾਮ."(ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਰਕਾ. ਸਰਪਰਸ੍ਤੀ. ਹਿ਼ਫ਼ਾਜ਼ਤ. "ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਜਾਕੀ ਸਦ ਛਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਛਾਮਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਇਆ. ਸਾਯਹ. "ਇਹ ਬਿਰਖ-ਛਾਮਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਛਾਵਨੀ.

ਛਾਯਲ. ਦੇਖੋ, ਛਾਇਲ.

ਛਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਛਾਇਆ.

ਛਾਯਾਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਛਾਯਾ (ਪ੍ਰਭਾ) ਕਰ. ਸੂਰਜ. "ਲਖੇ ਛੈਲ ਛਾਯਾਕਰੇ ਤੇਜ ਲਾਜੈ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਛਤ੍ਰ। ੩ ਬਿਰਛ.

ਛਾਯਾਗ੍ਰਹਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਿਕਾ.

ਛਾਯਾਦਾਨ / **ਛਾਯਾਤ੍** ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਛੈਨੇ (ਕਟੋਰੇ) ਵਿੱਚ ਪਘਰਿਆ ਹੋਇਆ ਘੀ ਪਾਕੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਛਾਇਆ (ਪ੍ਰਤਿ-ਬਿੰਬ) ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਸੋਨਾ ਮੋਤੀ ਆਦਿ ਪਾਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਛਾਯਾਪਾਤ੍ਰ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾਨ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਖੋਟੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛੈਨਾ.

ਛਾਯਾਪੁਰਖ / **ਛਾਯਾਪੁਰੁਸ** ਯੋਗਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਪਾਰਵਤੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਨਿੱਤ ਆਪਣੀ ਛਾਂਉਂ ਨੂੰ ਏਕਾਗ੍ਰਮਨ ਅਤੇ ਇਕਟਕ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ

---

* ਅਵਿਜ੍ਞਾਤਂ ਵਿਜ੍ਞਾਨਤਾਂ ਵਿਜ੍ਞਾਤਮਵਿਜ੍ਞਾਨਤਾਮ੍.
(ਈਸ਼ਵਾਸ੍ਯ)

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿਲਦਾਂ ਬਾਬਤ ਚੇਤਬਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੯੪੫, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੪੨੦ ਨੂੰ ਦਫ਼ਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ:—

"ਇਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹਰ ਖ਼ਾਸ ਵ ਆਮ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਕੋਈ ਨਾ ਕਰਾਵੇ, ਜੋ ਕੋਈ ਇਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਿਅਦਬੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੌਕ ਪਰਲੌਕ ਵਿੱਚ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਦੋਣਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂਨ ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਕਈਇੱਕ ਦਫ਼ਾ ਬਮੂਜਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ.

ਦਸਤਖ਼ਤ
ਸਰਦਾਰ ਆਨਰੇਬਲ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ੀ. ਆਈ. ਈ., ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ,
ਮੇਜਰ ਰਸਾਲਦਾਰ, ਆਨਰੇਰੀ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਸਰਬਰਾਹ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਿੰਘਸਭਾ ਸ਼ੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੱਕਣ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਛਾਯਾਪੁਰੁਸ਼ ਹੈ. ਜੇ ਛਾਯਾਪੁਰੁਸ਼ ਦਾ ਸਿਰ ਨਜਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਤਦ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਪੈਰ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਤਦ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੇ ਹੱਥ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਤਦ ਭਾਈ ਮਰਦਾ ਹੈ. ਛਾਯਾਪੁਰੁਸ਼ ਦੀ ਮੈਲੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਸਣ ਤੋਂ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਤਯਾਦਿ। ੨ ਜਾਸੂਸ. ਜੋ ਛਾਂਉਂ ਵਾਂਙ ਸਾਥ ਰਹੇ. Detective.

ਛਾਯਾਯੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਧੁਪਘੜੀ. ਉਹ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਯਾ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੋਵੇ. Sun-dial. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ.

ਛਾਰ ਅਥਵਾ **ਛਾਰੁ.** ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰ. ਖਾਰਾ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਨਮਕ. ਲੂਣ। ੩ ਸੁਹਾਗਾ। ੪ ਸੱਜੀ। ੫ ਭਸਮ. ਸੁਆਹ. "ਸਿਰਿ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਵੈ ਛਾਰੁ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੬ ਰਜ. ਧੂਲਿ (ਧੂੜ). "ਛਛਾ! ਛਾਰੁ ਹੋਤ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾ." (ਬਾਵਨ) ੭ ਛਾਲ. ਟਪੂਸੀ. "ਮਾਰ ਛਾਰ ਗਾ ਅਗਨਿ ਮਝਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੮ ਛਾਇਆ. "ਉਲਟਤ ਜਾਤ ਬਿਰਖ ਕੀ ਛਾਰਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਛਾਰਹੁ. ਛਾਯਾ ਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਛਾਰ ੮.

ਛਾਰਕ. ਵਿ–ਛਾਰ (ਸੁਆਹ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਛੁਹਾਰਾ. ਖਜੂਰ ਦਾ ਫਲ.

ਛਾਰ ਕੀ ਪੁਤਰੀ / **ਛਾਰ ਕੀ ਪੁਤਲੀ** ਖ਼ਾਕ ਦੀ ਪੁਤਲੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁੱਡੀ. ਭਾਵ–ਦੇਹ. "ਛਾਰ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ." (ਬਾਵਨ)

ਛਾਰਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਤਾ. ਖਾਰਾਪਨ. "ਲਵਨ ਛਾਰਤਾ ਸਾਗਰ ਮਾਹੀ." (ਸਲੋਹ)

ਛਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਛਾਰ ੬. "ਹਉ ਚਰਨਕਮਲ ਪਗ ਛਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਰਾ. ਇੱਕ ਕਾਉਂ ਦੀ ਜਾਤਿ. "ਇੱਲ ਮਲਾਲੀ ਗਿੱਦੜ ਛਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਚੀਲ੍ਹ, ਸ਼ਜਾਮਾ ਚਿੜੀ, ਗਿੱਦੜ ਅਤੇ ਕਾਉਂ. ਵਹਿਮੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਥਵਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਛਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਛਾਰ ੫–੬.

ਛਾਲ. ਸੰ. ਛਿਲਕਾ. ਛਿੱਲ. ਬਲਕਲ। ੨ ਸੰ. उत्फाल–ਉਤ੍ਫਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਟਪੂਸੀ. ਕੁਦਾੜੀ. "ਸਭਨਾ ਛਾਲਾ ਮਾਰੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਛਾਲਨ. ਸੰ. ਕਾਲਨ. ਸੰਗਜਾ–ਧੋਣਾ। ੨ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮੈਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਝਕਝੋਲਣਾ.

ਛਾਲਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਲਨੀ ਅਤੇ ਛਲਨੀ.

ਛਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਛਿਲਕਾ. ਬਲਕਲ. ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਦੀ ਛਿੱਲ। ੨ ਫਫੋਲਾ. ਆਬਲਾ। ੩ ਖੱਲ. ਤੁਚਾ. "ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰ ਬੈਠੇ ਕਬੀਰ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਛਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਤਰੀ ਹੋਈ ਸੁਪਾਰੀ. ਕੱਟਿਆ-ਹੋਇਆ ਪੂੰਗੀਫਲ.

ਛਾਵ / **ਛਾਂਵ** ਸੰਗਜਾ–ਛਾਇਆ. ਸਾਯਹ. ਛਾਂਉ. "ਧੂਪ ਛਾਵ ਜੇ ਸਮਕਰਿ ਸਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਧੂਪ ਛਾਵ.

ਛਾਵਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੱਪਰਾਂ ਦੀ ਕ਼ਤ਼ਾਰ. ਛੰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ੨ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਫ਼ੌਜ ਲਈ ਛੱਪਰ ਛਾਏਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ। ੩ ਛਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਜਾਪਕਤਾ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਲਾਲਨ ਛਾਵਨੀ ਨੀਕੀ." (ਮਲਾ ਮ:੫ ਪੜਤਾਲ)

ਛਾਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਛਾਵਰ. ਵਾਰਨਾ. ਸਿਰਕੁਰਬਾਨੀ. "ਕੀਨੇ ਹਜਾਰ ਛਾਵਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਛਾਵਾਣ. ਫ਼ਾ سایوان ਸਾਯਵਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦੋਆ. "ਸਹਜ ਛਾਵਾਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਗਜਾਨ ਦਾ ਸਾਯਵਾਨ ਹੈ. "ਮਿਹਰ ਛਾਵਾਣਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ:੫) ੨ ਛਾਇਆ-ਵਣ. ਮਾਲ ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਇਆ. "ਸਤਹੁ ਖੇਤ ਜਮਾਇਆ ਸਤਹੁ ਛਾਵਾਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਕਿਆਰਾਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮਾਲਸਾਹਿਬ.

ਛਾਵੋ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਕ.

ਛਿ / **ਛਿਅ** ਛੇ. ਛੀ. ਸ਼ਟ੍. "ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਕੀ ਸੋਝੀ-ਪਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ / **ਛਿਅ ਗੁਰ** / **ਛਿਅ ਘਰ** "ਛਿਅ ਘਰ ਛਿਅ ਗੁਰ ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਛੀ ਰਿਖੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੀ ਉਪਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਛਿਅਚਾਰ. ਛੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਦਸ਼. ਭਾਵ–ਦਸ ਸੰਗਜਾ ਦੇ ਸੰਨਜਾਸੀ. "ਸੰਨਿਆਸੀ ਛਿਅਚਾਰ." (ਸਿਧ-ਗੋਸਟਿ) ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ.

ਛਿਅ ਜਤੀ. ਯਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਛੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਤਮਾ. ਹਨੂਮਾਨ, ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ, ਲਕਮਣ (ਲਛਮਨ), ਭੈਰਵ, ਗੋਰਖ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ. "ਛਿਅ ਜਤੀ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਦਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਮੈਂ ਜਤੀ ਹਾਂ, ਇਸ ਅਭਿਮਾਨ ਨੇ ਜਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦਾਸ ਬਣਾਲਿਆ. ਜਤੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਹੈ ਵਿਭਚਾਰ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਵਹੁਟੀ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਲਛਮਣ ਦੀ ਜਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ.

ਛਿਅ ਦਰਸਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਖਟਦਰਸਨ.

ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ. ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਛੀ ਅੰਗ. ਪੰਜ ਗਜਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ ਵਰਤਹਿ ਪੂਤ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਸਾਧੁਜਨ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਖਟਦਰਸ਼ਨ.

ਛਿਆਸਠ. ਸ਼ਟ੍ਸਸ਼੍ਰਿ. ਸੱਠ ਉੱਪਰ ਛੀ. ਛਿਆਹਟ–੬੬.

ਛਿਆਸੀ / **ਛਿਆਸੀਹ** ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਟ੍–ਅਸ਼ੀਤਿ. (ਸ਼ਡਸ਼ੀਤਿ). ਅੱਸੀ ਉੱਪਰ ਛੀ–੮੬.

ਛਿਆਸੀ ਜੂਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਛਿਆਸੀ ਹਜਾਰ ਯੋਜਨ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਵਿਸ੍ਵਾਰ ਛਿਆਸੀ ਹਜਾਰ ਯੋਜਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਹਸ-ਪਤਿ ਸੰਹਿਤਾ. ਸ਼. ੩੧. ਛਿਆਸੀ ਜੂਨ ਭਟਕਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਪੁਰ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਨਾ.

ਛਿਆਹਟ. ਦੇਖੋ, ਛਿਆਸਠ.

ਛਿਆਨਵੇ. ਸੰ. ਸੱਣਵਤਿ. ਛੀ ਅਤੇ ਨੱਵੇ–੯੬.

ਛਿਆਲੀ. ਸ਼ਟ੍ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ. ਚਾਲੀ ਉੱਪਰ ਛੀ–੪੬.

ਛਿਹੱਤਰ. ਸ਼ਟ੍ ਸਪ੍ਰਤਿ. ਸੱਤਰ ਅਤੇ ਛੀ–੭੬.

ਛਿਹਰਟਾ. ਇੱਕ ਵਡਾ ਖੂਹ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਛੀ ਹਰਟ (ਅਰਘੱਟ) ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਵਡਾਲੀ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੬੫੪ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵਡਾਲੀ ਗੁਰੂ ਕੀ.

ਛਿਕ. ਵਿ–ਪੱਕਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ਼। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼. ਕਸਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਪੰਜੇ ਦੂਤ ਕੀਤੇ ਵਸਿ ਛਿਕੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਛਿੱਕ.

ਛਿਕਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛਿੱਕ (ਨਿੱਛ) ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ. ਨਸਵਾਰ। ੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਬੇਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਸ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਛਿੱਕਾਂ (ਨਿੱਛਾਂ) ਆਉਂਦੀ-ਆਂ ਹਨ.

ਛਿਕਿ. ਘੁੱਟਕੇ. ਕਸਕੇ. "ਮੈ ਪਲੇ ਬਧਾ ਛਿਕਿ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਛਿਕੁਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੇਕਦਾਰ ਗੁਥਲੀ, ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੁਰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬੰਨ੍ਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਦਾਣਾ ਆਦਿ ਨਾ ਖਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਾ ਚੱਕ ਵੱਢ ਸਕੇ.

ਛਿੱਕ. ਸੰ. ਕ੍ਰਥਯੁ–ਕਵਥੁ. عطس ਅ਼ਤ਼ਸ. Sneezing. ਸਾਧਾਰਨ ਛਿੱਕਾਂ ਮਿਰਚ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧਾਂਸ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ, ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਤੱਕਣ ਤੋਂ, ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀ ਆਦਿਕ ਪਾਉਣ ਤੋਂ, ਨੱਕ ਦੀ ਗਿਲਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਹਾਨਿਕਾਰਕ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਛਿੱਕਾਂ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਮਜੋਰੀ, ਪੁਰਾਣੀ ਰੇਜ਼ਿਸ਼ (ਪੀਨਸ) ਅਤੇ ਵਾਤ ਕਫ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਰੋਗਰੂਪ ਮਹਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ. ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖਾਂਸੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਛਿੱਕਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਛਿੱਕਾਂ ਦਿਮਾਗ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਜੋ ਨਜਲੇ ਦੇ ਖਾਰਿਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਛਿੱਕਾਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ–ਸਰੋਂ ਦੇ ਤੇਲ, ਬਦਾਮਰੋਗਨ, ਜੈਤੂਨ ਦੇ ਤੇਲ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਨਸਵਾਰ ਲੈਣੀ. ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰਨੇ ਅਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੱਦੂ ਦਾ ਤੇਲ ਮਲਣਾ. ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਖਾਣੀ. ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ. ਬੀਹਦਾਣਾ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਉਨਾਬ ਪੰਜ ਦਾਣੇ, ਸਪਿਸਤਾਂ ਨੌ ਦਾਣੇ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਕੇ ਛਾਣਕੇ ਦੋ ਤੋਲੇ ਸ਼ਰਬਤ ਬਨਫਸ਼ਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਕੱਦੂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.

ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਛਿੱਕ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਅਨੇਕ ਫਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਯਥਾ–ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਛਿੱਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸ਼ੋਕ, ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ, ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਛਿੱਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਿੱਠੇ ਅੰਨ ਦਾ ਲਾਭ, ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਲਹ, ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਛਿੱਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਤਯਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ ਜਜੋਤਿਸਚਕ੍ਰ.

ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਛਿੱਕ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ. "ਭਾਖ ਸੁਭਾਖ ਵਿਚਾਰ, ਨਾ ਛਿੱਕ ਮਨਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਅਵਾਸੀ.

ਛਿੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਿੱਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੀਕਾ.

ਛਿੱਕੁਲ. ਇੱਕ ਸਜਾਹਚਸ਼ਮ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਗਰਮੀ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵੱਲ ਸਰਹੱਦੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਸ਼ੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੰਗ ਖਾਕੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਛਿੱਕੁਲ ਆਕਾਸ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕੇ ਥਾਂ ਬਹਿਰਾਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਚਲ ਭਾਸਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਕਿਰਲੀ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਡੀ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਡਿਗਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਚੂਹਮਾਰ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਛਿੱਕੁਲ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦਾ.

ਛਿੰਗ / **ਛਿੰਙ** ਸੰਗਜਾ–ਧਾਤੁ ਦੀ ਪਤਲੀ ਸੂਈ ਅਥਵਾ ਨੋਕਦਾਰ ਪਤਲਾ ਡੱਕਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਫਸਿਆ ਅੰਨ ਆਦਿ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. ਖ਼ਿਲਾਲ. Tooth-pick. "ਆਪੇ ਜਲ ਆਪੇ ਦੇ ਛਿੰਗਾ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਛਿਛਰਾ. ਪਲਾਸ (ਢੱਕ) ਦਾ ਬੂਟਾ। ੨ ਪਲਾਸ ਦਾ ਪੱਤਾ.

ਛਿੰਛਲਾ. ਵਿ–ਛਿੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ. ਕਾਲੀ, ਜੋ ਲਹੂ ਦੇ ਛਿੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿਬੜੀਹੋਈ ਹੈ.

ਛਿਛਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤਲੀ ਠੀਕਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕਾਤਰ. "ਚਲਾਵਤ ਹੈਂ ਛਿਛਲੀ ਲਰਕਾ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਛਿੱਛ. ਸੰਗਜਾ–ਛਿੱਟਾ. ਛੀਂਟਾ. ਦੇਖੋ, ਇੱਛੰ. "ਅਤਿ ਉੱਛਲ ਛਿੱਛ ਤ੍ਰਿਕੂਟ ਛਯੋ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਛਿੱਛਰਾ. ਦੇਖੋ, ਛਿਛਰਾ.

ਛਿਜ. ਦੇਖੋ, ਛਿਜਨਾ.

ਛਿੰਜ. ਦੇਖੋ, ਛਿੰਝ.

ਛਿਜਣਾ / **ਛਿਜਣੁ** / **ਛਿਜਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ ਛਿਜਣੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਟੁੱਟਣਾ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਕਯਣ' ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ. "ਨਾਨਕ ਖੇਤੁ ਨ ਛਿਜਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਇਕੁ ਛਿਜਹਿ ਬਿਆ ਲਤਾੜੀਅਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਿਤ ਹੀ ਕੰਮਿ ਨ ਛਿਜੀਐ ਜਾ ਹਿਰਦੈ ਸਚਾ ਸੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਤਿਨ ਕਾ ਕੰਧੁ ਨ ਕਬਹੂ ਛਿਜੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਛਿਜਣ ਵਾਲਾ. ਖੁਲ੍ਹਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਜੇ ਜਾਣਾ ਲੜੁ ਛਿਜਣਾ ਪੀਡੀ ਪਾਈਂ ਗੰਢਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਛਿਜੜਾ. ਵਿ–ਕਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖੁਲ੍ਹ-ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਛਿਜੰਤ } ਕਯੰਤੀ. ਕਯ ਹੋਵੰਤੀ. ਕੀਣ ਹੋਵੰਤ.
ਛਿਜੰਤਿ } "ਛਿਜੰਤ ਮਹਾਂ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਇਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਕਯੰ ਕੁਰਵੰਤਿ. ਕਯ ਕਰੰਤੀ. "ਨਹ ਛਿਜੰਤਿ ਤਰੰਗ ਤੋਯਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਸਮੁੰਦਰਜਲ ਦੇ ਤਰੰਗ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ.

ਛਿਜੰਦੜੀ } ਵਿ–ਕਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਘਟਣ ਵਾਲੀ. "ਦੇਹ ਛਿਜੰਦੜੀ ਓਨਮਥੂਨਾ, ਗੁਰੁ ਸਜਣ ਜੀਉ ਧਰਾਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ.
ਛਿਜੰਦਾ
ਛਿਜੰਦੀ

ਛਿੰਝ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਲਅਖਾੜਾ. "ਹਉ ਬਾਹੁੜਿ ਛਿੰਝ ਨ ਨਚਊ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਮੱਲਯੁੱਧ. ਘੋਲ. ਕੁਸ਼ਤੀ। ੩ ਮੱਲਯੁੱਧ ਵੇਖਣ ਲਈ ਜੁੜੇਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਸਭ ਹੋਈ ਛਿੰਝ ਇਕਠੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਛਿਟ. ਦੇਖੋ, ਛਿੱਟ.

ਛਿਟਕਨ. ਕ੍ਰਿ–ਛਿੜਕਣਾ. ਕੇਸਰ ਗੁਲਾਬ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਨੀ. ਤ੍ਰੌਕਣਾ. "ਵਸਤ੍ਰ ਮਨੋ ਛਿਟਕਾਇ ਜਨੇਤੀ ਸੇ ਚਵੈ." (ਸੂਰਜਾਵ) ੨ ਛੁਟਣਾ. ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਣਾ.

ਛਿਟਕਾਈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਕੇ. "ਚਲਿਓ ਗੋਨਿ ਛਿਟਕਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਛਿਟਕਾਏ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੋਲ੍ਹਕੇ. ਵਿਖੇਰਕੇ. "ਲਟ ਛਿਟਕਾਏ ਤਿਰੀਆ ਰੋਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਛਿਟਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿੱਟਿਆਂ ਦੀ ਬੁਛਾੜ । ੨ ਛਿੜਕਾਉ. ਛਿੜਕਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਕੇਸਰੋ ਲੈ ਛਿਟਕਾਰੈ."(ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਛੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ.

ਛਿਟਕੀ. ਛੁਟਗਈ. ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਈ। ੨ ਛਿੜਕੀ. ਤ੍ਰੌਕੀ.

ਛਿਟਰ } ਵਿ–ਛਿੱਟਿਆਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਛਿੱਟੇ
ਛਿਟੜ } ਲੱਗੇ ਹਨ. ਭਾਵ–ਦਾਗ਼ੀ. "ਵੇਖੇ ! ਛਿਟੜਿ
ਛਿਟੜਿ } ਥੀਵਦੋ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਛਿਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਟੀ. ਸ਼ਾਖ਼ਾ. ਟਾਹਨੀ। ੨ ਹੱਡੀ. ਪਸਲੀ."ਰਸਾਤਲ ਪਰਿਓ ਛਿਟੀ ਛਿਟੀ ਸਿਰਭਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੋਟੀ. ਛੜੀ.

ਛਿੱਟ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਬਕਾ. ਬੂੰਦ. ਕ਼ਤ੍ਰਾ। ੨ ਚਿੱਕੜ
ਛਿੱਟਾ } ਦਾ ਕਣਕਾ। ੩ ਚਿੰਗਾਰੀ. ਚਿਨਗ. "ਲੋਹ ਕੀ ਛਿੱਟ ਛੁੱਟੈ." (ਰਮਾਵ) ੪ ਵਿ–ਦਾਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਲੰਕਿਤ ਕਰਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਛਿਣ. ਦੇਖੋ, ਕਣ ਅਤੇ ਖਿਨ.

ਛਿਣਭੰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਖਿਨਭੰਗੁਰ.

ਛਿਤ. ਦੇਖੋ, ਛਿਤਿ.

ਛਿਤਪਤਾਧਿ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ਿਤਿਪਤਿ (ਰਾਜੇ) ਸਹਿਤ
ਛਿਤਪਤਾਢਯ } ਸੈਨਾ. ਉਹ ਫੌਜ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਰਾਜਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਛਿਤਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਛਿਤਿਪਤਿ.

ਛਿਤਰ. ਦੇਖੋ, ਛਿੱਤਰ.

ਛਿਤਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ. ਜੁਤਿਆਉਂਣਾ.

ਛਿਤਾਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ਿਤਿਪਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲਕ
ਛਿਤਾਲ } ਰਾਜਾ। ੨ ਖਟਤਾਲ. ਛੀ ਤਾਲ.

ਛਿਤਾਲਾ. ਵਿ–ਛੀ ਤਾਲ ਦੇ ਜਾਣਨਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਸ਼ਿਤਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਵਾਲਾ. ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ । ੩ ਚਾਲਾਕ. ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ. "ਤੇਜਵਾਨ ਬਲਵਾਨ ਛਿਤਾਲਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੦੨) ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੀ ਤਾਲ ਦਾ ਗੀਤ.

ਛਿਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਤਿ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ। ੨ ਇੱਕ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ. ਇੱਕ ਦੀ ਗਿਣਤੀ.

ਛਿਤਿਨਾਥ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ਿਤਿ (ਭੂਮਿ) ਪਾਲ. ਰਾਜਾ.
ਛਿਤਿਪਤਿ } ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ.
ਛਿਤਿਪਾਲ } "ਛੈਲਰੂਪ ਛਿਤਿਨਾਥ." (ਗਯਾਨ)
ਛਿਤੀਸ } "ਸੁਨ ਛਿਤੇਸ ! ਕਸ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੀ."
ਛਿਤੇਸ } (ਨਾਪ੍) ੨ ਕ੍ਸ਼ਿਤ੍ਯ. "ਰਾਮ ਛਿਤਿਪਾਲ ਪਰ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਸੂ) ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਬਲ.

ਛਿਤੰਕੀਸ.ਕ੍ਸ਼ਿਤਿ–ਇਕੀਸ. "ਕਰੀ ਛਤ੍ਰਹੀਣੰ ਛਿਤੰਕੀਸ ਬਾਰੰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਇੱਕੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਬਿਨਾ ਕੀਤੀ.

ਛਿੱਤਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ਿਤਿ–ਤ੍ਰ. ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਪਏ ਕੰਕਰ ਕੰਡੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੋੜਾ. ਜੁੱਤੀ। ੨ ਅੱਡੀ ਬਿਨਾ ਜੁੱਤਾ.

ਛਿਥਾ } ਵਿ–ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ । ੨ ਪਤਿਤ.
ਛਿੱਥਾ } ਕੀਣ ਸਥਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ.ਠਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ । ੩ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ.

ਛਿਦ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਦ੍ . ਧਾ–ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ,ਖੰਡ ਖੰਡਕਰਨਾ, ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਫੜਨਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ.

ਛਿੰਦ ਭਿੰਦ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍ਤਿ ਭਿਨ੍ਤਿ. ਕੱਟੇ ਵੱਢੇ. "ਛਿੰਦ ਭਿੰਦ ਬਹੁ ਘਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ." (ਨਾਪ੍) ਛਿੰਧਿ ਭਿੰਧਿ ਆਖਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਛਿਦਰ. ਦੇਖੋ, ਛਿਦ੍ .

ਛਿਦਿਰ. ਸੰ. ਤਲਵਾਰ। ੨ ਕੁਹਾੜਾ। ੩ ਅਗਨਿ.

ਛਿਦੁਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਛੇਦਨ ਕਰਤਾ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਛਿੱਦਾ. ਵਿ–ਛਿਦ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਵਿਰਲਾ. ਜੋ ਸੰਘਣਾ ਨਹੀਂ.

ਛਿਦ੍. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਦ੍.ਧਾ–ਸੁਰਾਖ਼ (ਛੇਕ) ਕਰਨਾ,ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਰਾਖ਼. ਛੇਦ। ੩ ਖੱਡ. ਬਿਲ। ੪ ਮੁਖ ਨਾਸਾ ਆਦਿ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦ੍ਵਾਰ "ਨਵੇ ਛਿਦ੍ ਸ੍ਰਵਹਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ੫ ਦੋਸ਼. ਐਬ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੇ ਸਗਲ ਛਿਦ੍ ਢਾਕੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਉ ਦੇਖੈ ਛਿਦ੍ ਤਉ ਨਿੰਦਕ ਉਮਾਹੈ."(ਬਿਲਾ ਮ:੫)"ਛਲੀ ਛਿਦ੍ਰੈ ਕੇਟਿ ਬਿਘਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੬ ਘਾਵ. ਜ਼ਖਮ. ਭਾਵ–ਨਾਸੂਰ ਆਦਿਕ. "ਕਾਇਆ ਰੋਗ ਨ ਛਿਦ੍ ਕਿਛੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੭ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਲੋਮਕੂਪ. ਮਸਾਮ. Pore.

ਛਿਦ੍ਦਰਸ਼ੀ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਦ੍ਰਦਰ੍ਸ਼ਿਨ. ਵਿ–ਪਰਾਇਆ ਦੋਸ਼ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਐਬਜ਼ੋ.

ਛਿੰਧਿਭਿੰਧਿ. ਦੇਖੋ, ਛਿੰਦ ਭਿੰਦ.

ਛਿਨ. ਸੰ. ਕਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਿਨ. ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ. "ਛਿਨ ਮਹਿ ਰਾਉ ਰੰਕ ਕਉ ਕਰਈ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਛਿਨੁ.

ਛਿੰਨ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਨ. ਵਿ–ਖੰਡਿਤ. ਕੱਟਿਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਛਿਨੁ.

ਛਿਨਕ. ਦੇਖੋ, ਛਿਨਿਕ.

ਛਿਨਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਟੁੱਟਣਾ । ੨ ਘਟਣਾ । ੩ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ.

ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਨ੍ਨਭਿਨ੍ਨ. ਵਿ–ਕੱਟਿਆ ਅਤੇ ਅਲਗ (ਵੱਖ) ਕੀਤਾ. ਵੱਢਕੇ ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ। ੨ ਨਸ਼੍ ਕ੍ਸ਼੍.

ਛਿਨਵੇ } ਸ਼ਟ੍–ਨਵਤਿ.ਨੱਵੇ ਉੱਪਰ ਛੀ.ਛਿਆਨਵੇ–
ਛਿਨਵੈ } ੯੬. "ਛਿਨਵੈ ਕਰੋੜੀ ਮੇਘਮਾਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਛਿਨਾ. ਵਿ–ਕਣ (ਖਿਨ) ਮਾਤ੍। ੨ ਕੀਣ.ਕੰਗਾਲ. "ਸੋ ਪੂਰਕਰੰਮਾ ਨਾ ਛਿਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਛਿੰਨਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਨ੍ਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ. ਕੰਚਨੀ। ੨ ਵਿ–ਪਾਟਿਆਹੋਇਆ. ਫਟਿਆ. "ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਗਿਲੇ. ਗੜ੍ਚੀ.

ਛਿਨਾਰ } ਸੰ. ਛਿੰਨਾ–ਨਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਛਿੰਨਾ. ਵਿਭ–
ਛਿਨਾਲ } ਚਾਰ ਕਰਨਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ."ਬਡੀ ਛਿਨਾਰ ਜਗਤ ਮੇ ਜਨਿਯਤ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪)

ਛਿਨਿਕ. ਕਣ–ਇਕ.

ਛਿਨੁ. ਦੇਖੋ, ਖਿਨ, ਖਿੰਨ, ਛਿਨ ਅਤੇ ਛਿੰਨ. "ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ਜਰਾ ਜਨਾਵੈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) "ਕਹਾ ਭੁਇਓ ਜਉ ਤਨੁ ਭਇਓ ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ?" (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਛਿੰਨੇ. ਛੀਨੇ. ਖੋਹੇ.ਕੀਣ ਕੀਤੇ."ਦਿੰਨੇ ਨਿਕਾਰ ਛਿੰਨੇ ਸੁ ਦੀਪ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਛਿਨੇਕ. ਕਣ–ਏਕ.

ਛਿਪਕਲੀ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਿਹਗੋਧਾ. ਛੱਤ ਨੂੰ ਚਿਪਕ–
ਛਿਪਕੀ } ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਰਲੀ.

ਛਿਪਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਲੁਕਣਾ. ਅੰਤਰਧਾਨ ਹੋਣਾ. ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ
ਛਿਪਨਾ } ਓਲ੍ਹੇ ਹੋਣਾ. ਅਸ੍ਤ ਹੋਣਾ.

ਛਿਪਾਉ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਰਾਉ. ਲੁਕਾਉ.
ਛਿਪਾਵ }

ਛਿਪ੍. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਤੁਰੰਤ. ਛੇਰਨ.

ਛਿਮਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ਮਾਪਨ. ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ.

ਛਿਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਮਾ ਅਤੇ ਖਿਮਾ.

ਛਿਮਾਹੀ. ਵਿ–ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੪ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਬੰਧਾਨ. "ਦਈ ਛਿਮਾਹੀ ਬਾਂਧ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੩)

ਛਿਮੀ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮਿਨ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਮਾ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਾਂਤਚਿੱਤ. "ਭਏ ਛਿਮੀ ਰਿਸ ਖੋਇ ਵਿਸੇਖੈ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਸੂ)

ਛਿਮਜੋ. ਕ੍ਸ਼ਮਾਪਨ ਕੀਤਾ. ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ। ੨ ਸਹਾਰਿਆ. ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ. "ਸੋਨ ਗਯੋ ਤਿਨ ਪਾਸ ਛਿਮਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਿਯ. ਦੇਖੋ, ਛਿਅ.

ਛਿਰਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛਿੜਕਨਾ.

ਛਿਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਛਿੜਕਾ. "ਵਾਹਗੁਰੂ ਕਹਿ ਛਿਰਕਾ ਦੀਨੋ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਛਿਲਕਾ.

ਛਿਰਕਾਵ. ਦੇਖੋ, ਛਿੜਕਾਉ.

ਛਿਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛਿੜਨਾ. "ਦਿਤ੍ਯਾਦਿਕ ਕਬਿ ਛਿਰੈ ਪ੍ਰਸੰਗ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਸੂ)

ਛਿਰਾਨੀ. ਛਿੜੀ. ਆਰੰਭ ਹੋਈ। ੨ ਚੱਲੀ. ਤੁਰੀ. "ਗਾਦਿ ਛਿਰਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਸੂ) ਗਾਈਆਂ ਚਰਨ ਲਈ ਘਰੋਂ ਛਿੜੀਆਂ.

ਛਿਲ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਲਾ. ਤੁਚਾ. ਬਲਕਲ. ਸੰ.
ਛਿਲਕ } ਛੱਲਿ.
ਛਿਲਕਾ }

ਛਿਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛਿੱਲ ਉਤਾਰਨਾ. ਉਚੇੜਨਾ. ਉਧੇੜਨਾ. ਛੀਲਨਾ.

ਛਿੱਲ. ਦੇਖੋ, ਛਿਲ। ੨ ਸਾਂਭ (ਸਾਂਢ) ਬਕਰੇ ਨੂੰ ਭੀ ਛਿੱਲ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਬੋਕ.

ਛਿੱਲੜ. ਦੇਖੋ, ਛਿਲਕਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਰੁਪਯਾ. ਰਜਤਪਣ.

ਛਿਵੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੀਮੇਂ. ਛੀਵੀਂ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ."ਛਿਵੈ ਕਾਮੁ ਨ ਪੂਛੈ ਜਾਤਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਛਿੜਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਕੀਰ (ਜਲ) ਕਣ (ਤੁਬਕਾ).ਕ੍ਸ਼ੀਰ–
ਛਿੜਕਨਾ } ਕਣ ਕੀਣੰ. ਜਲ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਭੇਗਣੇ. ਤ੍ਰੌਕਣਾ. ਪ੍ਰੋਕਣ.

ਛਿੜਕਾ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੱਟਾ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਫੁਹਾਰ. ਬੁਛਾੜ.

ਛਿੜਕਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਛਿੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਰੰਭ ਹੋਣਾ। ੨ ਤੁਰਨਾ. ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਉਛਲਨਾ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਕੁੱਦਣਾ। ੪ ਖਿਝਣਾ. ਚਿੜਨਾ.

ਛੀ.ਸੰਗਜ਼ਾ– ਛੇ. ਖਟ. ਸ਼ਟ੍.

ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍.ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਛੀਕ } ਦੇਖੋ, ਛਿਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਿੱਕ.
ਛੀਂਕ }

ਛੀ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

ਛੀਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰ. ਸ਼ਿਕ੍ਯ. ਛੱਤ ਨਾਲ ਲਟਕਾਇਆ ਟੋਕਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਰੱਖੀਦੇ ਹਨ. "ਛੀਕੇ ਪਰ ਤੇਰੀ ਬਹੁਤ ਭੀਠ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ ਸ੍ਵਰਗ ਆਦਿ ਲੋਕ। ੨ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਮੁਖ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਛਿਦ੍ਦਾਰ ਟੋਪਾ. ਛਿਕੁਲੀ.

ਛੀਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘੁੱਟਕੇ. ਖਿੱਚਕੇ. "ਮੈ ਛੀਕਿ ਗਾਂਠਰੀ ਬਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਛੀ ਜਤੀ. ਦੇਖੋ, ਛਿਅ ਜਤੀ ਅਤੇ ਜਤੀ.

ਛੀਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੀਣ ਹੋਣਾ. ਘਟਣਾ. "ਛੀਜੈ ਜੋਬਨੁ ਜਰੂਆ ਸਿਰਿ ਕਾਲ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਕਯ ਹੋਣਾ. ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ.

ਛੀਂਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿੱਟਾ. ਬੂੰਦ। ੨ ਬੇਲਬੂਟੇ ਵਾਲਾ ਵਸਤ੍ਰ. Chintz.

ਛੀਟਾਂਵਾਲਾ. ਛੀਟਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਨਸ੍ਰੁਪੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਨਸ੍ਰੁਪੁਰ.

ਛੀਣ } ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਣ. ਵਿ–ਕਮਜ਼ੋਰ। ੨ ਦੁਬਲਾ.
ਛੀਨ } ਪਤਲਾ। ੩ ਘਟਿਆਹੋਇਆ। ੪ ਮੋਇਆ। ੫ ਕੰਗਾਲ. ਨਿਰਧਨ। ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ਨੈ ਸ਼ਨੈ. ਮੰਦ ਮੰਦ. "ਬੀਨ ਬਜੰਤ ਛੀਨ." (ਰਾਮਾਵ) ੭ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ੨੫੩ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ "ਪੀਨ" ਦੀ ਥਾਂ ਛੀਨ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ–"ਦੇਹ ਛੀਨ ਤੇ ਉਠ ਨ ਸਕਤ ਭੁਯੇ." ਚਾਹੀਏ "ਦੇਹ ਪੀਨ ਤੇ." ਮੋਟਾ ਜਿਸਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ.

ਛੀਤ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਵੈਸ਼ਨਵ ਭਗਤ ਅਤੇ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਸ੍ਟਛਾਪ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਵੱਲਭਾਚਾਰਯ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਰਚੇ ਮਨੋਹਰ ਪਦ ਹੁਣ ਭੀ ਗਾਏ-ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਛੀਤ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੫੬੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਛੀ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵ ਖਟਕ.

ਛੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕੀਣ ਅਤੇ ਖੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛੀਨਣਾ.

ਛੀਨਖਰੇ } ਖੋਹਕੇ ਲੈਗਏ. ਖੋਹਲੀਤੇ.
ਛੀਨਖੜੇ }

ਛੀਨਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਸੋਟਣਾ. ਖੋਹਣਾ.

ਛੀਨਤਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਣਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮੀ. ਘਾਟਾ। ੨ ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ. ਨਿਰਧਨਤਾ. "ਦੀਨੋ ਜਿਨ ਦਾਨ ਪੁਨ ਛੀਨਤਾ ਉਦੋਤ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਦੁਬਲਾਪਨ.

ਛੀਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛੀਨਣਾ.

ਛੀਨਾ. ਛਿਨਭੁਰ. ਛਣਮਾਤ੍ਰ. "ਕਹੂੰ ਨ ਮਾਨਿਓ ਮਨ ਛੀਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਛਿੰਨ ਹੋਇਆ. ਕੱਟਿਆ. "ਬਜਰ ਕੁਠਾਰੁ ਮੋਹ ਹੈ ਛੀਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ. ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਇਸੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ.

ਛੀਨਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੀਨ (ਖਸੋਟ) ਕੇ. ਖੋਹਕੇ. "ਪਰ-ਧਨ ਛੀਨਿ ਅਗਿਆਨ ਹਰਿਓ ਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਛੀਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ. "ਬਸੈ ਘਟਾਘਟ ਲੀਪ ਨ ਛੀਪੈ." (ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਛਾਪਾ. ਚਿੰਨ. ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਕਾਹੇ ਛੀਪਹੁ ਛਾਇਲੈ ?"(ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਸ਼ਿਲ੍ਪ–ਸ਼ਿਲਪ. ਦਸ੍ਤਕਾਰੀ. ਹੁਨਰ। ੪ ਸਿੰਗਾਰਣ ਅਤੇ ਰੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਛੀਪਹੁ. ਦੇਖੋ, ਛੀਪ ੨.

ਛੀਪਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਛਾਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਛੀਪ ੩.
ਛੀਪਨਾ }

ਛੀਪਰੋ } ਸੰ. ਸ਼ਿਲ੍ਪਿਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸਤ੍ਰ ਪੁਰ ਬੇਲ ਬੂਟੇ
ਛੀਪਾ } ਛਾਪਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. ਛੀਂਬਾ. "ਆਢ
ਛੀਪੀ } ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) "ਨਾਮਦੇਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲੋਕ ਛੀਪਾ ਕਹੈ ਬੁਲਾਇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਛੀਪੈ. ਛਿਪਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛੀਪ ੧

ਛੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ.

ਛੀਬਾ } ਦੇਖੋ, ਛੀਪਾ."ਨਾਮਾ ਛੀਬਾ ਕਬੀਰ ਜੋਲਾਹਾ
ਛੀਂਬਾ } ਪੂਰੇ ਗੁਰੁ ਤੇ ਗਤਿ ਪਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੩)

ਛੀਰ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁੱਧ। ੨ ਜਲ.

ਛੀਰਸਮੁਦ੍ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ੀਰ (ਦੁੱਧ) ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ.
ਛੀਰਸਿੰਧੁ } ਕ੍ਸ਼ੀਰਾਬ੍ਧਿ."ਛੀਰ ਕੈਸੀ ਛੀਰਾਵਧਿ."
ਛੀਰਨਿਧਿ } (ਅਕਾਲ)
ਛੀਰਾਵਧਿ }

ਛੀ ਰੁੱਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਖਟਰਿਤੁ ਅਤੇ ਰਿਤੁ.

ਛੀਰੋਦਜਾ. ਕ੍ਸ਼ੀਰੋਦ (ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ) ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਈ) ਲੱਛਮੀ. ਕ੍ਸ਼ੀਰੋਦਜਾ.

ਛੀਲਕ. ਵਿ–ਛਿੱਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿਲਕਾ. ਛਿੱਲ. "ਗੋਲ ਸ ਛੀਲਕ ਜਨੁ ਜੁਗ ਕੇਲੇ."(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛੀਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛਿਲਕਾ ਉਤਾਰਨਾ. ਛਿੱਲਣਾ.

ਛੀਲਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿੱਲੜ. ਛਿਲਕਾ. "ਛੀਲਰ ਖਾਨ ਬਿਖੈ ਹਿਤ ਧਾਰੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਉਹ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਟੋਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਲਾ ਪਾਣੀ ਜਮਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਛੀਵ. ਭਿੰਗ. ਮਤਵਾਲਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਵ. ਦੇਖੋ, ਖੀਵਾ.

ਛੀ ਵਾਜੇ. ਦੇਖੋ, ਵਾਜਾ.

ਛੁਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਪਰਸ਼. ਛੁਹਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਹਿਸ.

ਛੁਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ. ਛੂਨਾ.
ਛੁਹਨਾ }

ਛੁਹਾਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫਾਰਕ. ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਅ੍ਰਬੀ ਖਜੂਰ ਦਾ ਫਲ. ਖ਼ੁਰਮਾ. "ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ਖਾਂਦੀਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖਾਰਕ.

ਛੁਕਟੀ. ਛੁੱਟੀ. ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਈ. ਮੁਕਤ ਭਈ. "ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਛੈ ਛੁਕਟੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਛੁਕਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਕਰਾ. ਸ਼ਾਕਵ. ਬੱਚਾ. "ਛੀਟਨ ਤੇ ਛੁਕਰਾਨ ਲਰਾਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛੁੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁੰਗ. ਟੋਲਾ. ਗਰੋਹ। ੨ ਘੁੰਗਰੂਦਾਰ ਅੰਗੂਠੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੁੰਗਣਾ.

ਛੁੰਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਤੇ ਖਿਚਣਾ. ਜਿਵੇਂ–ਪਜਾਮਾ ਛੁੰਗਣਾ.

ਛੁਛੁੰਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਛਛੁੰਦਰ.

ਛੁੱਛ. ਵਿ–ਛੂਛਾ. ਖ਼ਾਲੀ. "ਛੁੱਛ ਕਿਕਾਣ."(ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਸ੍ਵੱਛ. ਨਿਰਮਲ. ਸਾਫ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੂਛ ੩.

ਛੁਟ. ਸੰ. ਛ੍ਰ੍. ਧਾ–ਕਤਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ, ਢਕਣਾ.

ਛੁਟਕਤ. ਛੂਟਤ. "ਛੁਟਕਤ ਬਜਰਕਪਾਟ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਅਲਗ ਹੋਕੇ. ਤ੍ਯਾਗਕੇ. "ਛੁਟਕਤ ਹੋਇ ਰਵਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਤੋਥੋਂ ਛੁੱਟਕੇ ਜੀਵ ਰਵਾਲ (ਧੂੜ) ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਛੁਟਕਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁੱਟਣਾ. ਰਿਹਾਈ. "ਅਸੁਰ ਜਤਨ ਛੁਟਕਨ ਕੋ ਕੀਨੋ." (ਸਲੋਹ)

ਛੁਟਕਾਕੀ. ਵਿ–ਛੂਟਨੇ ਦਾ ਆਕਾਂਕ੍ਸ਼ੀ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. "ਕਿਵ ਛੂਟਹਿ ਹਮ ਛੁਟ-ਕਾਕੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਛੁਟਕਾਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਕਤਿ. ਰਿਹਾਈ. ਬੰਧਨ ਦਾ
ਛੁਟਕਾਰਾ } ਅਭਾਵ. "ਇਨ ਤੇ ਕਹਹੁ, ਕਵਨ ਛੁਟ-ਕਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਬਿਨ ਹਰਿਭਜਨ ਨਹੀ ਛੁਟ-ਕਾਰਾ." (ਬਾਵਨ)

ਛੁਟਕਾਵਨਿ. ਛੁੜਵਾਉਣ ਲਈ. ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰਾ-ਉਣ ਵਾਸਤੇ. ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ. "ਜਾ ਪਹਿ ਜਾਉ ਆਪ ਛੁਟਕਾਵਨਿ, ਤੇ ਬਾਧੇ ਬਹੁ ਫੰਧਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਛੁਟਕਿਓ. ਛੁਟਗਿਆ. ਮਿਟਗਿਆ. ਦੂਰਭਯਾ. "ਬਲ ਛੁਟਕਿਓ ਬੰਧਨ ਪਰੇ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਛੁਟਕੀ. ਛੁੱਟੀ. ਅਲਗ ਹੋਈ. ਟੁੱਟੀ. "ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰੀਤਿ ਛੁਟਕੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਈ. "ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਛੈ ਛੁਟਕੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ੩ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲੀ.

ਛੁਟਕੰਤ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਵੰਤ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਛੁੱਟਕੇ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਵਗਦਾ ਹੈ. "ਅਮ੍ਰਿਤ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਛੁਟਕੰਤ ਸਦ ਦ੍ਵਾਰ ਜਿਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਛੁਟਕਜਾ. ਛੁਟਗਿਆ. ਮਿਟਿਆ. "ਭਰਮ ਸਭ ਛੁਟ-ਕਜਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਛੁਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਬੰਧਨਰਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣਾ.
ਛੁਟਨਾ } ਖ਼ਲਾਸ ਹੋਣਾ.

ਛੁਟਪਨ. ਕ੍ਰਿ–ਛੋਟਾਪਨ. ਛੁਟਿਆਈ. ਲਘੁਤਾ। ੨ ਓਛਾਪਨ. ਤੁੱਛਤਾ.

ਛੁਟੜ } ਵਿ–ਤ੍ਯਾਗੀ ਹੋਈ. "ਜਿਉ ਛੁਟੜਿ ਘਰਿ
ਛੁਟੜਿ } ਘਰਿ ਫਿਰੈ ਦੁਹਚਾਰਣਿ ਬਦਨਾਉ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਛੁਟਾਨਾ. ਛੁਟਗਿਆ.ਬੰਧਨਰਹਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ਕ੍ਰਿ–ਛੁਡਾਉਣਾ. ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣਾ. "ਚਲੋ ਬੇਗ ਤਿਹ ਕਰਹਿ ਛੁਟਾਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਛੁਟਾਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁਟਕਾਰ. ਰਿਹਾਈ. ਖ਼ਲਾਸੀ.
ਛੁਟਾਰਾ } "ਅਹੰਬੁਧਿ ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਛੁਟਾਰ." (ਬਾਵਨ) "ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਨਹੀ ਹੋਤ ਛੁਟਾਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਛੁਟੀਵੇ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਤਿਨ ਪਿਛੈ ਸਭ ਜਗਤ ਛੁਟੀਵੇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਛੁਟੇਰਾ. ਤੁੱਛਤਰ. ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ.

ਛੁੱਟੜ. ਦੇਖੋ, ਛੁਟੜਿ.

ਛੁੱਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਖ਼ਸਤ. ਵਿਦਾਇਗੀ। ੨ ਮੁਕਤਿ. ਰਿਹਾਈ.

ਛੁਡ. ਸੰ. ਛ੍ਰ੍. ਧਾ–ਕਢਣਾ, ਲੁਕੋਣਾ,ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ.

ਛੁਡਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣਾ. ਮੁਕਤ ਕਰਾਉਣਾ.

ਛੁਤ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੂਤ. ਛਿੱਟ। ੨ ਛੋਹ. ਸਪਰਸ਼.
ਛੁਥ }

ਛੁੱਥਿਆਂ. ਛੁਹਣ ਤੋਂ. ਸਪਰਸ਼ ਸੇ. "ਹੱਥੀਂ ਕਾਲਖ ਛੁੱਥਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕਾਲਖ ਲੋਭ ਲੁਭਾਏ." (ਭਾਗੁ)

ਛੁਦ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਦ੍. ਧਾ–ਪੀਸਣਾ, ਕੁਚਲਣਾ.

ਛੁਦ੍. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਦ੍. ਵਿ–ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. "ਕਈ ਰੁਦ੍ ਛੁਦ੍ ਸਰੂਪ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਛੋਟਾ। ੩ ਨੀਚ. ਅਧਮ। ੪ ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ। ੫ ਕ੍ਰੂਰ. ਬੇਰਹਮ। ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਵਲ ਦੀ ਕਣੀ। ੭ ਧਤੂਰਾ। ੮ ਮੱਖੀ। ੯ ਮੱਛਰ.

ਛੁਦ੍ਘੰਟਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ੁਦ੍ (ਛੋਟੀ) ਘੰਟੀਆਂ
ਛੁਦ੍ਘੰਟਿਕਾ } (ਘੁੰਘਰੂਆਂ) ਵਾਲੀ ਤੜਾਗੀ.
ਛੁਦ੍ਪੀਠ } ਬਾਜਨੀ। ੨ ਘੁੰਘਰਾਲ. ਭੌਰੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋਤੇ ਛੋਟੇ ਘੁੰਘਰੂ, ਜੋ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ (ਨਾਚ) ਸਮੇਂ ਪੈਰ ਆਦਿ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਬੱਧੇ ਜਾਣ.

ਛੁਦ੍ਰਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਦ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਛੋਟੀ ਮੱਖੀ। ੨ ਨਟਣੀ। ੩ ਵੇਸ਼੍ਯਾ। ੪ ਛੋਟੀ ਦਾਖ.

ਛੁਧ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਧ੍. ਧਾ–ਭੁੱਖ ਲੱਗਣੀ, ਛੁਧਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛੁਧਾ.

ਛੁਧਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਭੁੱਖ.

ਛੁਧਾਤੁਰ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ੁਧਾ ਨਾਲ ਦੁਖੀ. ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵ੍ਯਾਕੁਲ.

ਛੁਧੰ. ਦੇਖੋ, ਛੁਧਾ। ੨ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਛੁਦੰ ਦੀ ਥਾਂ ਗ੍ਯਾਨਪ੍ਰਬੋਧ ਵਿੱਚ ਛੁਧੰ ਪਾਠ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਛੁਧੰ ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੰ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਦੇਖੋ, ਛੁਦ.

ਛੁਪ ਸੰ. ਛ੍ਰੁ. ਧਾ–ਛੁਹਣਾ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਆਛੋਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੁਪ. "ਹੋਤ ਭਯੋ ਛੁਪ ਭੂਪ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਛੁਭ. ਦੇਖੋ, ਛੋਭ ਅਤੇ ਛੋਭ.

ਛੁਭਿਤ. ਵਿ-ਕੁਭਿਤ. ਕੋਭ ਸਹਿਤ. ਖਬਰਾਇਆਹੋਇਆ.

ਛੁਰ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਰ. ਧਾ–ਕਤਰਨਾ, ਕੱਟਣਾ, ਤੋੜਨਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਰ.

ਛੁਰਕਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਛੁਰਿਕਾ. "ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਸੁਧਾਰੀ ਛੁਰਕਾਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਛੁਰਤ. ਛੁਟਤ. ਮਿਟਤ. "ਭਗਤਿਮਤਿ ਛੁਰਤ ਨਾਹੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਛੁਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ੁਰ (ਕੱਟਣ) ਦਾ ਹਥਿਆਰ. ਵਡਾ ਪੇਸ਼ਕ੍ਬਜ਼. "ਕ੍ਰੂੜ ਛੁਰਾ ਮੁਠਾ ਮੁਰਦਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਸ਼ੁਰ. ਉਸਤਰਾ। ੩ ਖੜ੍ਕੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਭਗਤੁ ਛੁਰਾ ਵਖਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ)

ਛੁਰਾਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਛੁਡਾਉਣਾ. "ਗੋਪ ਛੁਰਾਇਬੋ." **ਛੁਰਾਵਨ** (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਦੁਰਗ ਛੁਰਾਇ ਛਿਨਿਕ ਮੋ ਲਿਜਿਯੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੭੫)

ਛੁਰਿਕਾ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਰਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁਰੀ. ਛੋਟਾ ਛੁਰਾ. **ਛੁਰੀ** "ਛੁਰਿਕਾ ਬਿਬੇਕ ਲੇ ਹਾਥ." (ਪਾਰਸਾਵ) **ਛੁਰੁਪ੍ਰਕਾ** "ਹਥਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤਕਾਸਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਛੁਦ੍ ਮੀਨ ਛੁਰੁਪ੍ਰਕਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ਲਹੂ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਛੁਰੀਆਂ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਾਨੋ ਛੋਟੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹਨ.

ਛੁਲਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਕਣ (ਅੰਨ) ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਲਾਹੁਣਾ. **ਛੁਲਕਨਾ** ਉਖਲੀ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਪਾਕੇ ਮੂਸਲ ਨਾਲ ਛੜਨਾ.

ਛੁਲਛੁਲਾ. ਵਿ–ਓਛਾ. ਤੁੱਛ । ੨ ਹਲਕਾ. ਘਟੀਆ.

ਛੁੜਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛੁੱਟਣਾ. ਝਿਗਣਾ. ਪਾਤ ਹੋਣਾ. "ਏਥਹੁ ਛੁੜਕਿਆ ਠਉਰ ਨ ਪਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਟੁੱਟਣਾ. ਖੰਡਿਤ ਹੋਣਾ. "ਲਿਵ ਛੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ." (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਖ਼ਲਾਸ ਹੋਣਾ। ੪ ਹੱਥੋਂ ਛੁੱਟਣਾ.

ਛੁੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਛੁੜਕਨਾ ੪. "ਪਉੜੀ ਛੁੜਕੀ ਫਿਰਿ ਹਾਥਿ ਨ ਆਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਛੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਪਰਸ਼. ਛੁਹਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅਛੁ.

ਛੁਹਨ. ਦੇਖੋ, ਛੁਹਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੁਹਣਿ ਅਤੇ ਛੁਹਨਿ.

ਛੁਹਨਿ. ਅਲੋਹਣੀ. ਦੇਖੋ,ਖੁਹਣਿ."ਤੇਈਸ ਛੁਹਨਿ ਲੈ ਦਲ ਸੰਗ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛੁਚਕ. ਦੇਖੋ, ਛੁਛਕ.

ਛੁਛ. ਵਿ–ਛੁਛਾ. ਖ਼ਾਲੀ। ੨ ਤੁੱਛ. ਹਲਕਾ। ੩ ਇੱਕ ਹਾਲੋਂ ਜੇਹੀ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਭੁੱਜੀ ਵਾਤ-ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ.

ਛੁਛਕ. ਦੇਖੋ, ਸੂਤਕ। ੨ ਬਾਲਕ ਦੇ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਛੀਵੇਂ ਦਿਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛਠੀ. ਸ਼ਸ੍ਠੀ। ੩ ਪਤਲੀ ਛਟੀ. ਛਮਕੀ."ਖੇਲਨ ਮੋ ਜੀਉ ਤੇਰੋ, ਖਾਇ ਛੁਛਕਾਨ ਕੋ." (ਨਾਪ੍)

ਛੁਛਾ. ਵਿ–ਸੱਖਣਾ. ਖ਼ਾਲੀ. "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਛੁਛਾ ਘਟ ਬੋਲੈ." (ਗੌਂਡ) ੨ ਤੁੱਛ. ਘਟੀਆ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਸਗਲੇ ਮਦ ਛੁਛੇ." (ਰਾਮ) ੩ ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ.

ਛੁਛੀ. ਵਿ–ਊਣੀ. ਖ਼ਾਲੀ. ਜੋ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ. "ਛਾਇਆ ਛੁਛੀ ਜਗਤੁ ਭੁਲਾਨਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਓਛੀ. ਤੁੱਛ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟੀ ਕਟੋਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਆਦਿ ਘਸੇਹੋਏ ਪਦਾਰਥ ਰੱਖੀਦੇ ਹਨ। ੪ ਨੂਠੀ.

ਛੁਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਹਿਗੇ ਛੂਟਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਾਣ ਛੁਟਿ ਜਾਹਿੰਗੇ। ੨ ਰਿਹਾਈ. ਛੁਟਕਾਰਾ। ੩ ਹੁਮਲਾ. ਹੱਲਾ. ਧਾਵਾ. "ਪਜੇ ਪੰਥ ਕਰ ਛੁਟ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ੪ ਤ੍ਰੁਟਿ. ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੫ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਭੁੱਲ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕਿਸੇ ਪਾਠ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਛੁਟਸਿ. ਛੁਟੇਗਾ. ਛੁੱਟੇਂਗਾ. ਖ਼ਲਾਸ ਹੋਵੇਂਗਾ."ਛੂਟਸਿ ਮੂੜੇ ! ਕਵਣ ਗੁਨੀ ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਛੁਟਤ. ਛੁਟਦਾ ਹੈ. ਬੰਧਨਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਛੁਟਨ ਕ੍ਰਿ–ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ. ਰਿਹਾ ਹੋਣਾ. ਬੰਧਨ **ਛੁਟਨਾ** ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਫਾਸਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਭੁਕੋਊ ਜਾਨੈ, ਛੁਟਨ ਕੀ ਇਕੁ ਕੋਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਛੁਟਰ ਵਿ–ਛੁੱਟੜ. ਤਜਾਗੀਹੋਈ."ਛੁਟਰਿ ਤੇ ਗੁਰੁ **ਛੁਟਰਿ** ਕੀਈ ਸੁਹਾਗਨਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਊਠਿ ਸਿਧਾਇਓ ਛੁਟਰਿ ਮਾਟੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਜਦ ਜੀਵ ਚਲਾਗਿਆ, ਮਿੱਟੀ (ਦੇਹ) ਛੁੱਟੜ ਹੋਗਈ.

ਛੁਟਲਾ. ਵਿ–ਛੁੱਟਿਆਹੋਇਆ.ਖੁਲ੍ਹਿਆ."ਜੈਸੇ ਗਾਇ ਕਾ ਬਾਛਾ ਛੁਟਲਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਛੁਟੜ. ਦੇਖੋ, ਛੁਟੜ ਅਤੇ ਛੁਟਰ.

ਛੁਟਿ. ਛੁੱਟਕੇ.

ਛੁਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁਹਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਪਰਸ਼। ੨ ਭਿੱਟ. ਅਪਵਿਤ੍ ਦੇ ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਅਪਵਿਤ੍ਤਾ। ੩ ਸਪਰਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰੋਗ ਦੀ ਲਾਗ.

ਛੇ. ਦੇਖੋ, ਛੀ ਅਤੇ ਛੈ। ੨ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਪ੍ਤ੍ਯਯ.ਕਾ.ਕੇ. "ਪੂਰੇ ਮਾਨਸ ਤਿਨ ਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੋ-ਰਥ ਪੂਰਣ ਹੋਏ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭੀਤਰ. ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ. "ਧਾਰਿਓ ਹਰਿ ਉਰਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਛੇਆ. ਵਿ–ਕਯ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਛੇਆ ਨਿਤ ਦੇਖਹੁ ਜਗਿ ਹੈਰਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੀਣਤਾ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੩ ਵਿੱਥ. ਪਾੜਾ.

ਛੇਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੇਦਨ. ਖੰਡਨ. ਨਾਸ਼। ੨ ਛੇਕ. ਸੁਰਾਖ਼. ਛਿਦ੍.

ਛੇਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੇਦ. ਸੁਰਾਖ਼. ਰੰਧ੍. ਮੋਰੀ. "ਪਰਿਆ ਕਲੇਜੇ ਛੇਕੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਬੇੜਾ ਜਰਜਰਾ ਫੂਟੇ ਛੇਕ ਹਜਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਖੰਡਨ. ਨਿਸ਼ੇਧ. "ਛੇਕ ਛਾਡੇ ਛਤ੍ਰੀ, ਕਰ ਕਾਹੂੰ ਅਤ੍ ਨਾ ਧਰਜੋ." (ਕਵਿ ਪ੨) ੩ ਸੰ. ਪਾਲ੍ਤੁ ਪੰਛੀ। ੪ ਵਿ–ਚਤੁਰ.

ਛੇਕ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਛੇਕਾਨੁਪ੍ਰਾਸ.

ਛੇਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਨਾ। **ਛੇਕਨਾ** ੩ ਪੰਕਤੀ (ਪੰਗਤ) ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ. ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ। ੪ ਸੁਰਾਖ਼(ਛਿਦ੍) ਕਰਨਾ.

ਛੇਕਾਨੁਪ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ (ਓ)

ਛੇਕਾਪਨ੍ਹੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨ੍ਹੁਤਿ (ਕ)

ਛੇਕੁ. ਦੇਖੋ, ਛੇਕ.

ਛੇਕੋਕ੍ਤਿ.(ਛੇਕ–ਚਤੁਰ, ਉਕ੍ਤਿ–ਕਥਨ). ਜੋ ਲੋਕੋਕ੍ਤਿ ਨੂੰ ਗੂੜ੍ਹਭਾਵ ਲੈਕੇ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਤਦ "ਛੇਕੋਕ੍ਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਛੇਕ ਉਕ੍ਤਿ ਲੋਕੋਕ੍ਤਿ ਕੋ ਸਾਭਿਪ੍ਰਾਯ ਬਖਾਨ." (ਕਾਵ੍ਯਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਪਰਾਧੀ ਦੂਜਾ ਨਿਵੈ ਜੋ ਹੰਤਾ ਮਿਰਗਾਹਿ,
ਸੀਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ
ਜਾ ਰਿਦੈ ਕਸੁਧੇ ਜਾਹਿ ?
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੂ ਤੋਲੀਐ ਨਿਵੈ ਸੁ ਗਉਰਾ ਹੋਇ.
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ ਸੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਸੁਹਿਕੈ
ਜਗ ਕੀ ਬਹੁ ਛਾਂਤ ਹੈਂਸਾਈ,
ਤਜੈਂ "ਹਰਿਚੰਦ" ਜੂ ਜੋ ਜੋ ਕਹਜੋ
ਸੁ ਕਰਜੋ ਚੁਪ ਹ੍ਵੈਕਰ ਕੋਟਿ ਉਪਾਈ,
ਸੋਉ ਨਹੀਂ ਨਿਬਹੀ ਉਨ ਸੋਂ
ਅਰੁ ਤੋਰਤ ਬਾਰ ਕਛੂ ਨਹਿ ਲਾਈ,
ਸਾਚ ਭਈ ਕਹਨਾਵਤ ਯਾ ਅਰਿ !
ਊਚੀ ਦੁਕਾਨ ਕੀ ਫੀਕੀ ਮਿਠਾਈ.

ਛੇਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਾਜਰ ਆਦਿ ਕੰਦ ਦੇ ਪੱਤੇ। ੨ਦੇਖੋ, ਸੇਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੰਜਾ.

ਛੇਤੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ਿਤਾਬ. ਸਦਸੈ. ਫੌਰਨ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ.

ਛੇਤੂ .ਦੇਖੋ, ਕੇਤੂ. "ਵਿਪ੍ ਛੇਤੂ ਕੇ ਮਿਲ ਸਮੁਦਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛੇਦ. ਸੰ. ਛਿਦ੍. ਧਾ–ਕਤਰਨਾ, ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ। ੩ ਛੇਦਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖੰਡਨ. "ਛੇਦ ਦਿਯੋ ਜਿਨ ਸਤ੍ ਸਭੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਨਾਸ਼। ੫ ਅਲਗ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੬ ਛਿਦ੍. ਸੁਰਾਖ਼.

ਛੇਦਕ. ਵਿ–ਛੇਦਨ (ਕੱਟਣ) ਵਾਲਾ । ੨ ਅਲਗ (ਵੱਖ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਛੇਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੀਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਖੰਡਨ. "ਕਿਉ ਛੇਦੈ ਵੈਰਾਈਐ?" (ਸਿਧ-ਗੋਸਟਿ)

ਛੇਦਨੀਯ. ਵਿ–ਛੇਦਣ (ਕੱਟਣ) ਲਾਇਕ੍.

ਛੇਦਿ. ਛੇਦਕੇ. ਕੱਟਕੇ. "ਕਾਚਿ ਖੜਗੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਕਰਾਰਾ ਬਿਖੁ ਛੇਦਿ ਛੇਦਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਛੇਦਜ. ਵਿ–ਛੇਦਨ ਯੋਗਜ਼. ਕੱਟਣ ਲਾਇਕ.

ਛੇਦਜਤੇ. ਛਿਦਜਤੇ. ਛੇਦਨ ਹੁੰਦਾ. "ਨਾਨਕ ਰੋਮ ਨ ਛੇਦਜਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਛੇਧ. ਦੇਖੋ, ਛੇਦ. "ਬਡੇ ਭੂਪਤਿ ਰਾਜੇ ਹੈਂ ਛੇਧੇ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਛੇਧੇ. ਛੇਦਨ ਕੀਤੇ. ਦੇਖੋ, ਛੇਧ.

ਛੇਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁੱਧ ਪਾੜਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਪਨੀਰ.

ਛੇਪ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਕ੍ਸ਼ੇਪ. ਕਲੇਸ਼। ੨ ਨਿੰਦਾ। ੩ ਅਹੰਕਾਰ. "ਨਾਨਕ ਲੇਪ ਛੇਪ ਨ ਲਿਪਜਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੪ ਭੋਜਨ। ੫ ਲੰਘਣਾ। ੬ ਦੇਰੀ. ਚਿਰ.

ਛੇਪਕ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੇਪਕ ਅਤੇ ਕ੍ਸ਼ੇਪਣ. **ਛੇਪਣ**

ਛੇਮ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੇਮ ਅਤੇ ਖੇਮ. "ਬੂਝਕੈ ਛੇਮ ਸਰੀਰ ਕੀ ਤਾ ਛਿਨ." (ਨਾਪ੍)

ਛੇਮੋਚਿਤ. ਕ੍ਸ਼ੇਮ (ਮੋਕ੍ਸ਼) ਦੇ ਉਚਿਤ (ਯੋਗਜ਼). ਮੁਕਤਿ ਲਾਇਕ੍. "ਛੇਮੋਚਿਤ ਕਰੇ ਕਿਤੇ." (ਨਾਪ੍)

ਛੇਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਧ੍. ਸੁਰਾਖ਼. ਛਿਦ੍। ੨ ਛੇੜਖਾਨੀ. ਚਿੜਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਰ ਹੋਰਕੈ ਕੋਈ ਨ ਛੇਰ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਹੱਕਿਆਹੋਇਆ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਛੇੜ। ੪ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਹੁਕਮਨ ਮੰਗਵਾਇਆ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰਲੈਂਦੇ ਸਨ. "ਸਭੈ ਆਪਦੇਸੈ ਸੁ ਛੇਰੰ ਬੁਲਾਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਛੇਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੇਲਾ. ਬਕਰਾ. ਛਾਗ. "ਛੇਰਾ ਸਕਰ ਕਚਾਰੂ ਲਜਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੪) ਬਕਰਾ, ਸ਼ੱਕਰ, ਕਚਾਲੂ ਲਿਆਏ.

ਛੇਰਿ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੇਲੀ. ਬਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਛੇਲਿਕਾ। **ਛੇਰੀ** ੨ ਦੇਖੋ, ਛੇੜੀ.

ਛੇਰੀਂ. ਛੇਰ (ਛਿਦ੍ਰੋਂ) ਮੇਂ. ਸੁਰਾਖ਼ਾਂ ਵਿੱਚ. "ਛੇਰੀਂ ਭੁਰਸੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ) ਪਿੰਜਰੇ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਤੋਂ ਪੰਛੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ. ਭਾਵ–ਪਾਖੰਡਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀਂ.

ਛੇਲ ਸੰ. ਛੇਲਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੇਲਾ. ਮੇਮਣਾ. "ਕੁਦਮ ਕਰੇ ਗਾਡਰ ਜਿਉ ਛੇਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) **ਛੇਲਕ** ੨ ਬਕਰਾ. **ਛੇਲਾ**

ਛੇਲਿਕਾ ਸੰ. ਛੇਲਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਰੀ. ਅਜਾ. **ਛੇਲੀ**

ਛੇਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੇਦ । ੨ ਆਘਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਚੋਟ. ਸੱਟ। ੩ ਘਾਉ. ਜ਼ਖ਼ਮ. ਫੱਟ.

ਛੇਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਜੋ ਪਦਛੇਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਛੇਵਾਂ. ਸ਼ਸ੍ਠ. ਛਠਾ. "ਪੰਜ ਤਤੁ ਕਰਿ ਤੁਪੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਸਾਜੀ,ਕੋਈ ਛੇਵਾ ਕਰਿਉ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕੀਤਾ ਹੋਵੈ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਛੇੜ. ਦੇਖੋ,ਛੇਰ ੩। ੨ ਛੇੜਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਛੇੜਖਾਨੀ. ਛੇੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਕਸਾਵਟ

ਛੇੜਣ / **ਛੇੜਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਛੁਹਣਾ. ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਹੱਕਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਣਾ। ੩ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ। ੪ ਉਕਸਾਉਣਾ. ਉਭਾਰਨਾ। ੫ ਖਿਝਾਉਣਾ.

ਛੇੜੀ / **ਛੇੜੂ** ਵਿ–ਛੇੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ ਪਾਲੀ, ਜੋ ਚਰਾਉਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਛੇੜ (ਵੱਗ) ਨੂੰ ਲੈਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਛੈ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸ੍ਤ. ਹੈ. "ਦੁਤਰ ਮਾਇਆ ਛੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਛੀ. ਖਟ. ਸ਼ਟ੍. ਦੇਖੋ, ਛੈਮੁਖ। ੩ ਕ੍ਸ਼ਯ. ਨਾਸ਼. "ਸਤੁ ਭਏ ਛੈ." (ਸਲੋਹ)

ਛੈਹਰਟਾ. ਦੇਖੋ, ਛਿਹਰਟਾ ਅਤੇ ਵਡਾਲੀ ਗੁਰੂ ਕੀ.

ਛੈਣ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਅੰਤਕ. "ਕੁਲੱਛੈਣ ਕਰਮੰ." (ਗਜ਼ਾਨ) ਕੁਲਨਾਸ਼ਕ ਕਰਮ.

ਛੈਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਣਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਜਾ. ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਤਾਲ,ਜੋ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਤੀ ਕੀਰਤਨ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਵਜਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛੈਨਾ.

ਛੈਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੇਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਲੋਹਾ ਕੱਟਣ ਦੀ ਛੈਟੀ ਨਿਹਾਨੀ (ਟੰਕੀ).

ਛੈਨ. ਦੇਖੋ, ਛੈਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛੈਣਾ. "ਕਹੁ ਛੈਨ ਤੂਰੈਂ ਨਗਾਰੇ ਮਿਦੰਗੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਛੈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛੈਣਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ– ਛੀਣ ਹੋਣਾ.ਛਿੱਜਣਾ। ੩ ਛਾ ਜਾਣਾ. ਫੈਲਣਾ.

ਛੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਛੈਣੀ. "ਕਟ ਓਠ ਦਏ ਜਿਮ ਲੋਹ ਕੋ ਛੈਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਕ੍ਸ਼ਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ."ਛੈਨੀ ਸਤ੍ਰੁਨ." (ਸਲੋਹ)

ਛੈਮੁਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੜਾਨਨ, ਛੀ ਮੁਹਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍. ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ. "ਛੈਮੁਖ ਦੇਵਨ ਕੋ ਸੇਨਾਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਛੈਯਾ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਕਰਤਾ। ੨ ਛਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਫੈਲਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਲਕ. ਛੋਨਾ.

ਛੈਲ. ਵਿ–ਛਵਿ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਕੀਲ. ਸ਼ੋਭਨ. ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ. "ਆਏ ਬਨਕੈ ਛੈਲ ਬੁਲੰਦ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਬਾਂਕਾ। ੩ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਹਿਤ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁੰਦਰ ਜੁਆਨ ਪੁਰਖ. "ਛੈਲ ਲੰਘੰਦੇ ਪਾਰਿ ਗੋਰੀ ਮਨੁ ਧੀਰਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ਛੈਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਨ ਸਾਧੁ-ਜਨ ਹੈ.

ਛੈਲ ਛਬੀਲਾ. ਵਿ–ਸ਼ਕੀਲ ਅਤੇ ਛਵਿ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਹਿਤ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ. ਯੁਵਾ ਅਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ. "ਪਿਰੁ ਛੈਲ ਛਬੀਲਾ ਛਡਿ ਗਵਾਇਓ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਛੈਲਨਿ / **ਛੈਲੀ** ਵਿ–ਛੈਲ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਸੁੰਦਰੀ. ਸ਼ਕੀਲਾ."ਛਲਰੂਪੀ ਛੈਲੀ ਸਦਾ ਛਕੀ ਰਹਿਤ ਛਿਤਿ ਮਾਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦)

ਛੈਲੁ. ਦੇਖੋ, ਛੈਲ.

ਛੋਹ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰੋਧ. ਗ਼ੁੱਸਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੋਭ. "ਸਚੁ ਕਹੈ ਤਾ ਛੋਹੋ ਆਵੈ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:੫) ੨ ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ। ੩ ਮੋਹ.ਪਿਆਰ। ੪ ਛੁਹਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਛੂਤ. ਭਿੱਟ.

ਛੋਹਣ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੋਭਣ. ਕ੍ਸ਼ੋਭ ਸਹਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਛੁਹਿਣਾ. ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਛੋਹਨਿ / **ਛੋਹਨੀ** ਦੇਖੋ, ਖੁਹਣਿ. "ਛੋਹਨਿ ਭਈ ਅਸ੍ਰਦਸ ਅਨੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਅਠਾਰਾਂ ਅਕੌਹਿਣੀ ਫ਼ੌਜ ਇਕੱਠੀ ਹੋਗਈ.

ਛੋਹਰ / **ਛੋਹਰਾ** / **ਛੋਹਰਿ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਾਵਕ. ਛੋਕਰਾ. ਲੜਕਾ. ਛੋਕਰੀ. ਬਾਲਕੀ."ਸੰਤ੍ਰਜਨਾ ਕਾ ਛੋਹਰਾ ਤਿਸੁ ਚਰਣੀ ਲਾਗਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਛੋਛਾ ਛੋਹਰੇ

ਛੋਹਰੀ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ." (ਬਾਵਣ) "ਘਰ ਵਰੁ ਸਹਜੁ ਨ ਜਾਣੈ ਛੋਹਰਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਅਗ੍ਯਾਨਦਸ਼ਾ ਵਾਲੀ.

ਛੋਹਾਇਆ. ਛੋਭ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋਇਆ. "ਸਤਿ ਸੁਨਤ ਛੋਹਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਛੋਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਛੁਹਾਰਾ

ਛੋਹਿਓ. ਛੋਭਿਤ ਹੋਇਆ.ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਭਇਆ."ਕਵਨ ਚਿਹਨ ਸੁਨਿ ਊਪਰਿ ਛੋਹਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਛੋਹੀ. ਵਿ–ਛੋਭਵਾਨ. ਕ੍ਰੋਧੀ.

ਛੋਹੈ. ਛੁੰਹਦਾ (ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਾ) ਹੈ। ੨ ਛੋਭ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਛੋਕ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੋਕ। ੨ ਵਿ–ਛੋਕਿਆਹੋਇਆ. ਜਾਤਿਚ੍ਯੁਤ. "ਬਿਦਰ ਦਾਸੀਸੁਤ ਛੋਕ ਛੋਹਰਾ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਅੰਕ ਗਲਿ ਲਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਛੋਕਰਾ / **ਛੋਕਰੀ** ਸ਼ਾਵਕ.ਦੇਖੋ, ਛੋਹਰਾ–ਛੋਹਰੀ.

ਛੋਛਾ / **ਛੋਛੀ** ਵਿ–ਥੋਥਾ. ਖ਼ਾਲੀ। ੨ ਤੁੱਛ. ਘਟੀਆ. "ਛੋਛਾ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲੁ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਛੋਛੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹਿ ਨਿਕਸੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਛੋਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ। ੨ ਕ੍ਰਜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਰਕ੍ਮ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ। ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁਆਫ਼ੀ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਛੋਟ ਦੇ ਬਦਲੇ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਜਿਵੇਂ–ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਮੁਆਮਲਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਪੱਚੀ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵੱਧ ਛੋਟ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਛੋਟਦਾਰ ਦਾ ਫ਼ਰਜ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੈਨਾ ਰੱਖਕੇ ਸਲਤ਼ਨਤ ਦੀ ਯੋਗਜ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਰੱਖੇ।* ੪ ਵਿ–ਛੋਟਾ. "ਛੋਟ ਭਤੀਜ ਲਖੇ ਕਰਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛੋਟਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਛੋਟ ੩.

ਛੋਟਾ. ਵਿ–ਉਮਰ ਅਥਵਾ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਘੱਟ। ੨ ਓਛਾ. ਤੁੱਛ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ੌਟੀਰ੍ਯ–ਸ਼ੌਟੀਯੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਲ. ਪਰਾਕ੍ਰਮ. "ਕੋਟ ਨ ਓਟ ਨ ਕੋਸ ਨ ਛੋਟਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਛੋਟਾ ਅਖਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ.

ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਗਾ। ੨ ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਬਾਜਵਾ ਭਸਕਾ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੀਓਕੇ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪੇ ਨਾਮਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਕੁਝ ਕਾਲ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਸੋਲਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ੨੫–੨੬ ਹਾੜ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ 'ਭਾਰੋਵਾਲ' ਸੀ.

ਛੋਟਾ ਮਿਰਜਾਪੁਰ. ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਗੰਗਾ ਪਾਰ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼ੀ.

ਛੋਟਾਮੀਰ. ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਸੀ. "ਸਦਨ ਮੀਰਛੋਟੇ ਬਨਵਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਛੋਟਾਮੇਲ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ.

ਛੋਟਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁੱਟੀ. ਰਿਹਾਈ. ਮੁਕਤਿ. ਖ਼ਲਾਸੀ. "ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ ਹੋਵੈ ਤੇਰੀ ਛੋਟਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

* ਛੋਟ ਦੀ ਰਕ੍ਮ 'ਚੌਥ' ਵਾਂਙ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਛੋਟਦਾਰ ਦੀ ਹੈਸੀਯਤ ਅਤੇ ਰਾਜਭਗਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਸੀ.

"ਕ੍ਰਮਤੇ ਪੁਕਾਰਹਿ, ਕਤਹਿ ਨਾਹੀ ਛੋਟਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਛੋਟੀ. ਛੋਟਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਘੁ-ਸ਼ੰਕਾ. ਮੂਤ੍ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹੀ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ.

ਛੋਟੀ ਗੁਜਰਾਤ. ਗੁਜਰਾਤ (ਦੱਖਣ) ਦੀ ਬਣੀਹੋਈ ਸਕੇਲੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ੀਖਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਜੇ ਦੋ ਸ਼ੀਖਾਂ ਹੋਣ, ਤਦ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਵਡੀ ਗੁਜਰਾਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍.

ਛੋੜਣਾ / **ਛੋੜਨਾ** ਸੰ. ਵ੍ਯੋਡਨ–ਕ੍ਰੋਡਨ. ਕ੍ਰਿ–ਤ੍ਯਾਗਣਾ. ਪਕੜ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕਰਨਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ. ਮੋਚਨ. "ਛੋਡਹੁ ਕਪਟੁ ਹੋਇ ਨਿਰਵੈਰਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਛੋਡਾਇਸੀ. ਛੁਡਾਵੇਗਾ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਕਰਾਵੇਗਾ. "ਹਰਿ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਛੋਡਾਇਸੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਛੋਡਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੱਡਕੇ. ਤ੍ਯਾਗਕੇ. "ਛੋਡਿ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਆਛਾਦਿਤ. ਢਕਿਆਹੋਇਆ. ਗੁਪਤ. "ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਤਜਿ ਛੋਡਿ ਤਉ ਅਪਿਉ ਪੀਜੈ." (ਮਾਰੂ ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਛੁਡ ਧਾ। ੩ ਛੋਡਣਾ ਦਾ ਅਮਰ.ਛੱਡ."ਛੋਡਿ ਆਨ ਬਿਉਹਾਰ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਛੋਡਿ ਛਡਾਨਾ. ਛੱਡਕੇ ਚਲਾਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਜਗਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥ."ਉਨਖਿ ਧਰੈ ਜੋ ਛੋਡਿ ਛਡਾਨਾ." (ਬਾਵਣ)

ਛੋਡੀਲੇ. ਛੱਡਕੇ. ਤ੍ਯਾਗਕਰਕੇ. "ਛੋਡੀਲੇ ਪਾਖੰਡਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਛੋਣਿ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੋਣਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ. "ਭੁਜਾ ਦੰਡਕੈ ਛੋਣਿ ਛਤ੍ਰੀ ਛਿਨਾਈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ.

ਛੋਣਿਧਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ੋਣਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੂਪਤਿ. ਰਾਜਾ। ੨ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ.

ਛੋਣੀ. ਦੇਖੋ, ਛੋਣਿ.

ਛੋਣੀਕਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲਾ. "ਛੈਲਰੂਪ ਛਿਤਿਨਾਥ ਛੋਣੀਕਰ." (ਗਜ਼ਾਨ)

ਛੋਤ. ਦੇਖੋ, ਛੂਤ ਅਤੇ ਛੋਤਿ.

ਛੋਤਅਛੋਤਾ. ਵਿ–ਛਿੱਟੜਾਂ ਨੂੰ ਛੂਤਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਸ਼ੁੱਧਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ ਕਰਤਾ. "ਨਾਉ ਨਰਾਇਣ ਛੋਤ ਅਛੋਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਛੋਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੂਤ. ਭਿੱਟ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸੂਤਕ ਜਗ ਛੋਤਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਜਾਕੀ ਛੋਤਿ ਜਗਤ ਕਉ ਲਾਗੈ, ਤਾ ਪਰ ਤੁਹੀ ਢਰੈ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਛੋਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੂਰਾ. ਬੁਕਨੀ.

ਛੋਨਿ / **ਛੋਨੀ** ਦੇਖੋ, ਛੋਣਿ.

ਛੋਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤ੍, ਜੋ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਕਸ਼ੀਦੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਛੁਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ। ੩ ਸਪਰਸ਼. ਛੁਹਣਾ.

ਛੋਭ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੋਭ ਅਤੇ ਖੋਭ.

ਛੋਭਿਤ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ੋਭਿਤ. ਕ੍ਸ਼ੋਭ ਸਹਿਤ. ਘਬਰਾਇਆ-ਹੋਇਆ. ਵ੍ਯਾਕੁਲ। ੨ ਕ੍ਰੋਧੀ.

ਛੋਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਨਾਰਾ. ਸਿਰਾ. "ਜਰੀ ਛੋਰ ਦੈ ਬਹੁਤ ਲਗਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਮੁੱਢ. ਆਰੰਭ. "ਛੋਰਕਥਾ ਸਭ ਹੀ ਤਬ ਕਹਿਹੌਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਆਦਿਕਾਲ ਦੀ ਕਥਾ. ਦੇਖੋ, ਛੋਰਿ। ੩ ਛੱਡ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਛੱਡ.

ਛੋਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਛੋਡਨਾ. ਛੱਡਣਾ.

ਛੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਛੋਹਰਾ। ੨ ਛੱਡਿਆ. ਛੋੜਾ.

ਛੋਰਿ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਛੱਡਕੇ. "ਪਾਂਚਚੋਰੋਰੋ ਛੋਰਿ ਚੌਧਰੀ ਆਇਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੫੬) ੨ ਖੋਲ੍ਹਕੇ. "ਪਤਿਯਾ ਤਿਨ ਛੋਰਿ ਬਚਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੩੫) ਚਿੱਠੀ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਪੜ੍ਹਵਾਈ। ੩ ਮੁੱਢ (ਸ਼ੁਰੂ) ਤੋਂ. "ਹਮਰੀ ਕਥਾ ਛੋਰਿ ਤੇ ਕਹਿਯਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੨) ੪ ਮੁਫ਼ੱਲਸ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਛੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਛੋਹਰੀ । ੨ ਛੋੜੀ. ਤਜਾਗੀ। ੩ ਖੋਲ੍ਹੀ. "ਤੇਰੀ ਨ ਤੂਟੈ ਛੋਰੀ ਨ ਛੂਟੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਛੋਰੂ. ਦੇਖੋ, ਛੋਹਰਾ. ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. "ਹਮ ਛੋਰੂ ਥਾਰੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵੱਗ ਦੇ ਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਚਾਰਣ ਲਈ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਛੋਲ. ਸੰਗਜਾ–ਝਗੀਟ. ਰਗੜ । ੨ ਛਿੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਛਿਲਕਾ ਉਤਾਰਨਾ. "ਛੋਲ ਦੇਂਹੁ ਤੁਸ ਦੇਂਉ ਸਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਤੇਨੂੰ ਛਿੱਲਕੇ ਸਵਾਰ ਦੇਵਾਂਗ.

ਛੋਲਦਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਪਾਹੀ (soldier) ਦਾ ਛੋਟਾ ਖੇਮਾ. ਪਾਲ. ਮਾਲਾਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ choltry ਹੈ.

ਛੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛਿੱਲਣਾ. ਛਿਲਕਾ ਉਤਾਰਨਾ.

ਛੋਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਣਕ. ਚਣਾ. ਨਖੁਦ. Cicer Arientum. ਇਹ ਵਡਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅੰਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬੇਸਣ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਲਵੇਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.ਕਣਕ ਦੇ ਆਟੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪਕਾਈ ਮਿੱਸੀ ਰੋਟੀ ਬਹੁਤ ਪੁਸ਼੍ਟਿਕਾਰਕ ਹੈ.

ਛੋਹਨੀ } ਦੇਖੋ, ਖੁਹਣਿ.
ਛੋਹਿਨੀ }

ਛੋਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛਵ੍ਹੀ. ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਰੰਡਾਸਾ. "ਸੈਥੀ ਸੜਾਕ,ਛੋਹੀ ਛੜਾਕ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਛੌਂਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਾਲ ਤਰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਮਸਾਲੇ ਨਾਲ ਤੜਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਛਮਕਨਾ.

ਛੌਣੀ. ਦੇਖੋ, ਛੌਣਿ । ੨ ਦੇਖੋ, ਛਾਵਨੀ.

ਛੌਨਾ. ਸੰ. ਸੂਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਚਾ. ਬਾਲਕ "ਛਿਤਿ ਛੌਨਾ ਸਬੈ ਦੂਧਾਧਾਰੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇੱਕ ਗਣ.

ਛੌਨੀ. ਦੇਖੋ, ਛੌਣਿ.

ਛੌਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰ੍ਹੀ, ਮੱਕੀ ਆਦਿਕ ਪੈਲੀ ਕੱਟਕੇ ਗੁਹਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਲਾਇਆ ਅੰਬਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛੌਰ.

ਛੌਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਛੌਰ. ਦੇਖੋ, ਛੌਰ ੧.

ਛੌੜ. ਦੇਖੋ, ਛਉੜ.

ਛੌਗਾ. ਦੇਖੋ,ਛਾਂਗਾ.

ਛੌਛਾਰ } ਵਿ–ਕਚ ਹੋਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਰ.
ਛੌਛਾਰਾ } ਧੁੰਏਂ ਅਤੇ ਧੁੰਧਲਾਪਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ."ਤਹਿ ਦੀਪਕ ਜਲੈ ਛੌਛਾਰਾ."(ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)ਭਾਵ–ਆਤਮਾ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੰਚਲਾ. ਬਿਜਲੀ.

ਛੌਛਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਚਲਾ. ਬਿਜਲੀ। ੨ ਭੰਗ–ਹਾਥੀ. ਹਸੀ.

ਛੌਛਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਚਲਾ.ਬਿਜਲੀ."ਘਨ ਵਿਚ ਜਨੋਂ ਛੌਛਾਲੀ ਤੇਗਾਂ ਹੱਸੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਛੌਛਾਲ (ਗਜ) ਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. ਦੇਖੋ, ਛੌਛਾਲ ੨.

ਛੌੜਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਛਾਂਟਨਾ. ਨਿਰਾਲਾ (ਵੱਖ) ਕਰਨਾ ।
ਛੌੜਨਾ } ੨ ਛੱਡਣਾ. ਛੋਡਨਾ. "ਸਰ ਛੌੜਹਿਂਗੇ." (ਕਲਕੀ) "ਸੈਥੀਨ ਕੇ ਵਾਰ ਛੌੜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੩) "ਸਿਰ ਸੁੰਭ ਹੱਥ ਦੁ ਛੌੜੀਅੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਸ਼ੁੰਭ ਦੈਤ ਦਾ ਸਿਰ ਫੜਕੇ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਘੁਮਾਇਆ ਅਰ ਫੇਰ ਪਟਕਾਉਣ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਛੱਡਦਿੱਤਾ.

ਛੰਤ. ਸੰ. ਛਾਂਦ –ਛੰਦ. ਪਦਕਾਵਯ ਦਾ ਨਾਮ "ਛੰਦ" ਹੈ. ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਅਨੇਕ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਛੰਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਰਲੇਖ ਕੇਵਲ ਛੰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਜਾਨ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ.

(੧) ਹੁੱਲਾਸ ਦਾ ਭੇਦ ਰੂਪ ਛੰਤ (ਛੰਦ)–

ਅਨਦੋ ਅਨਦੁ ਘਣਾ ਮੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ਰਾਮ,
ਚਾਖਿਅੜਾ ਚਾਖਿਅੜਾ ਮੈ ਹਰਿਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਾਮ,–
ਹਰਿਰਸੁ ਮੀਠਾ ਮਨ ਮਹਿ ਵੂਠਾ
ਸਤਿਗੁਰ ਤੂਠਾ ਸਹਜੁ ਭਇਆ।*
ਗ੍ਰਿਹੁ ਵਸਿ ਆਇਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ।*
ਪੰਚ ਦੁਸ੍ਟ ਓਦਿ ਭਗਿ ਗਇਆ।*
ਸੀਤਲ ਆਘਾਣੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਬਾਣੇ
ਸਾਜਨ ਸੰਤ ਬਸੀਠਾ,
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਉ ਮਨੁ
ਮਾਨਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈਣੀ ਡੀਠਾ.
(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

(੨) ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ "ਛੰਦ" ਪਦ ਲਿਖਕੇ "ਹੈਸਗਤਿ" ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਗੁਰੁ ਤੇ ਵਿਛੜਾ ਸਿੱਖ, ਲੋਭੀ ਨਾਮ ਕਹੁ,
ਬਖਸ਼ੈ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿੰਦ, ਮੇਲੈ ਛਾਡਰਹੁ,
ਔਗੁਣਹਾਰੇ ਨੀਤ, ਚਲੇ ਨ ਸਾਚਮਗ,
ਲੰਪਟਭਏ ਕੁਟੈਬ, ਨ ਮਿਥਜਾ ਲਖਜੋ ਜਗ.

(੩) ਸੁਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ ਆਸਾ ਰਾਗ ਦੇ ਛੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫–੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ,ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੈ ਲੋਇਣਾ,
ਮਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਰਤੰਨਾ,
ਮਨੁ ਰਾਮਕਸਵਟੀ ਲਾਇਆ,
ਕੰਚਨੁ ਸੋਵਿੰਨਾ. ×××
(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

"ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਛੰਤ ਗੋਬਿੰਦ ਹਰਿ ਕੇ."
(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਛੰਦ. ਸੰ. ਕ੍ਰਾਂਦ. ਧਾ–ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ, ਢਕਣਾ, ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ, ਲਪੇਟਣਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕਾਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੱਖਰ, ਗਣ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਪਦ੍ਯ, ਨਜ਼ਮ । ੩ ਵੇਦ। ੪ ਉਹ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੋਵੇ, ਪਿੰਗਲ. ਇਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ , ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। ੫ ਅਭਿਲਾਖਾ. ਇੱਛਾ. "ਤੁਜੋ ਸਰਬ ਆਸਾ ਰਹੋ ਏਕ ਛੰਦੰ ." (ਦੱਤਾਵ) ੬ ਬੰਧਨ. "ਸਭ ਚੁਕੇ ਜਮ ਕੇ ਛੰਦੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੭ ਕਪਟ. ਛਲ । ੮ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਮਤਲਬ । ੯ ਢੱਕਣ. ਪੜਦਾ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਮੌਤ ਅਰ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਡਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਢਕਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੰਦ ਸੰਗਜਾ ਹੋਗਈ. ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਵੇਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਛੰਦ" ਪਿਆ.

ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ .ਸੰ.ਕ੍ਰਾਂਦ:ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ.ਛੰਦਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਪਿੰਗਲਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ. Prosody. ਇ੍ਲਮੇ ਅ੍ਰਰੂਜ.

ਛੰਦਖੇਲ. ਸੰਗਜਾ–ਯਮਕ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਪਹੇਲੀ ਆਦਿ ਰਚਨਾ."ਤੀਨਿ ਛੰਦੇ ਖੇਲੁ ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ, ਯਥਾ–ਕੇਲ ਬੇਲ ਤੇਲ ਆਦਿ.

ਛੰਦਬੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਛਲਰਚਨਾ. ਦਾਉ ਪੇਚ. "ਛੰਦ ਬੰਦ ਨਹਿ ਨੈਕ ਬਿਚਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਨਜ਼ਮ. ਪਦ੍ਯ ਕਾਵ੍ਯ.

ਛੰਦਮੁਨੀਸੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੁਨਿ. ਵੈਦਿਕ. ਰਿਸ਼ੀ. "ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਿਵ ਛੰਦਮੁਨੀਸੁਰ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਪਿੰਗਲਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਮੁਨੀ.

ਛੰਦਰੁਕਤਿ. ਵਾ-ਛੰਦ-ਅਰੁ-ਉਕਤਿ । ੨ ਛੰਦਨਿਰੁਕ੍ਤਿ.

ਛੰਦ ਵਡਾ.ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ"ਲਿਖਣ ਦੀ ਥਾਂ "ਛੰਦ ਵਡਾ" ਪਾਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ-ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ਮਾਤ੍ਰਾ,੧੬–੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਰਗਣ ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਉਚਾਕੈਰ
ਮ੍ਰਿਗ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਿਯੈ,
ਅਰਿ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰ ਤੁੱਪਕ
ਨਾਮ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨਿਯੈ,
ਨਹਿ ਭੇਦ ਯਾ ਮਹਿ ਨੈਕ ਹੈ
ਸਭ ਸੁਕਵਿ ਮਾਨਹੁ ਚਿੱਤ ਮੈ,
ਜਹਿਂ ਜਾਨਿਯੈ ਤਹਿਂ ਦੀਜਿਯੈ
ਪਦ ਛੰਦ ਔਰ ਕਬਿੱਤ ਮੈ.
(ਸਨਾਮਾ)

੨ ਦੰਡਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦੰਡਕ.

ਛੰਦਵਿਦ੍ਯਾ. ਜਿਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ ਛੰਦਰਚਨਾ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੋਵੇ. ਪਿੰਗਲਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ .

ਛੰਦਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ. ਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਛੰਦ ੫. "ਪਿਰੁ ਅਪਣਾ ਭਾਣਾ ਕਿਛੁ ਨੀਸੀ ਛੰਦਾ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ:੫)

ਛੰਦਾਬੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਛੰਦਬੰਦ ੧. "ਸ਼ਤਿਗੁਰ ਬੇਪਰਵਾਹੁ ਸਿਰੰਦਾ। ਨਾ ਜਮਕਾਣਿ ਨ ਛੰਦਾਬੰਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ.

ਛੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਛੰਦ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਾਂਦ੍. ਵਿ–ਮਨਭਾਵਨ. ਮਨੋਹਰ.

ਛੰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਛੰਦ ੬.

ਛੰਦੋਗ. ਦੇਖੋ, ਛਾਂਦੋਗ । ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਾਂਦੋਗ. ਵਿ–ਛੰਦ (ਵੇਦ) ਗ (ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ).

ਛੰਨ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਇ੍ਲਾਕੇ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਾਨ. ਵਿ–ਢਕਿਆਹੋਇਆ. ਗੁਪਤ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਛੱਪਰ. ਛਾਨ.

ਛੰਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਟੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਚਪੇਤਲਾ ਵਡਾ ਕਟੋਰਾ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦੁੱਧ ਲੱਸੀ ਪੀਣ ਅਤੇ ਖਿਚੜੀ ਆਦਿ ਅੰਨ ਖਾਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਛਾਯਾਦਾਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਛੰਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਛਾਯਾਪਾਤ੍ਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਾਯਾਦਾਨ.

"ਸਭ ਬਾਤ ਬਨਾਇ ਕਹੀ ਤੁਮਰੀ
ਤਬ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਹਠ ਭਾਰਾ ਰਹਾ,
ਜਬ ਕੀਨ ਰਸਾਈ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸੋਂ
ਤਬ ਤੋ ਤਨ ਨੈਕ ਦਿਸ਼ਾਰਾ ਰਹਾ,
ਕਵਿ ਦਾਸ ਖਿਸਾਰਾ ਕਢੋਂ ਸਗਰੋ
ਤਨ ਜੋ ਅਪਨਾ ਮਨ ਮਾਰਾ ਰਹਾ,
ਸਭ ਘੀ ਅਰੁ ਛੰਨਾ ਤੁਮਾਰਾ ਰਹਾ
ਪਰ ਬੀਚ ਕਾ ਮਾਲ ਹਮਾਰਾ ਰਹਾ."*
(ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ)

੨ ਛੰਨ (ਕ੍ਰਾਨ) ਢਕਿਆਹੋਇਆ. ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ.

ਛੰਨੀ. ਵਿ–ਛਾਨੀ. ਲੁਕੀਹੋਈ. "ਗੁਝੀ ਛੰਨੀ ਨਾਹੀ ਬਾਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਗੁਝ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛੰਨ ੨.

ਛੰਭ. ਸੰਗਜਾ–ਛ (ਘਰ) ਅੰਭ (ਜਲ). ਜਲ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਝੀਲ। ੨ ਨਮਕੀਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਝੀਲ. Lagoon.

ਛ. ਦੇਖੋ, ਛੈ.

ਛਾਹਾ. ਛੁਹਾਇਆ. ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤਾ. "ਨਿਜ ਕਰ ਸੀਖ ਤਬੈ ਮੁਖ ਛਾਹਾ." (ਨਾਪ)

ਛੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੁਹਕੇ. ਸਪਰਸ਼ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਪਰਸ਼. ਛੁਹਣਾ. "ਛੈ ਨ ਸਕੈ ਤਿਹ ਛਾਂਹ ਕੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

---

* ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕ੍ਰਾਸਟ ਬਾਰਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ, ਇੱਕ ਦਾਨਾਧਯਕ੍ਸ (ਦਾਨ ਦੇ ਦਰੋਗੇ) ਦੀ ਬਦਦਿਆਨਤੀ ਦੇਖਕੇ (ਮੈਂ ਛੰਨਾ ਅਤੇ ਘੀ ਬਾਦਕਾ ਨ੍ਹ ਦੇਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਮੋਨੇ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਅਰ ਮੰਤੀ ਆਦਿਕ ਆਪ ਰੱਖਲੈਂਦਾ ਸੀ), ਇਹ ਸਫੈਯਾ ਲਿਖਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲਈ ਯੋਗ੍ਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾਗਿਆ.

* ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ ਭਾਰ ਆਧਾ,ਗਾਧਾ ਅਤੇ ਗਾਧਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਤੇਰਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਤਾਲੂਆ ਹੈ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਨਮ। ੨ ਪਿਤਾ। ੩ ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ। ੪ ਮੁਕ੍ਤਿ. ਮੋਕ੍ਸ਼। ੫ ਤੇਜ। ੬ ਜਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ। ੭ ਵਿ– ਵੇਗਵਾਨ. ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੮ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੯ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਉਤਪੰਨ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਅਜਿਹੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਜਲਜ, ਦੇਸ਼ਜ ਆਦਿ। ੧੦ ਜਉ (ਯਦਿ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਅਗਰ, ਜੇ. "ਜਪੀਐ ਨਾਮ ਜ ਪੀਐ ਅੰਨ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਨਾਮ ਜਪਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ (ਯਦਿ) ਪਾਨ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਖਾਈਏ। ੧੧ ਯਸ਼ਸ ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨ ਦਨੋਤਿ ਜਸਮਰਣੇਨ ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੧੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਜਮ ਜੁਗ ਜੋਗ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੧੩ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ–ਜਸਰਥ। ੧੪ ਫ਼ਾ ؛ ਜ਼. ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਅਜ਼ ਦਾ.ਸੇ. ਤੋਂ.

ਜਉ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯਵ. ਜੌਂ. "ਜਉ ਕੀ ਭੂਸੀ ਖਾਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਵਜ–ਯਦਿ. ਅਗਰ. "ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ ਤਉ ਹਮ ਮੋਰਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਗਿਰਿਵਰ (ਵਾਰਿਗੀਰ–ਬੱਦਲ) ਹੋਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੋਰ ਹਾਂ.ਇੱਥੇ ਗਿਰਿਵਰ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਾੜ ਨਹੀਂ,ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਮੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਜਬ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ. "ਜਉ ਸੈਂਹੈ ਤਉ ਭਉ ਮਨ ਮਾਹੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ)

ਜਉਹਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੌਹਰੀ.

ਜਉਤ. ਵਜ–ਯਦਿ. ਅਗਰ. ਜੇਕਰ. "ਜਉਤ ਸਭ ਸੁਖ ਇਤ ਉਤ ਤੁਮ ਬੰਛਵਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਯਦਿ–ਤੁਮ. ਜੇ ਤੁਸੀਂ.

ਜਉਨ. ਦੇਖੋ, ਜੌਨ.

ਜਉਪੈ. ਵਜ–ਅਗਰ. ਯਦਿ. "ਜਉਪੈ ਹਮ ਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜਉਲਉ ਜਉਲਗੁ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬ ਤਕ. ਜਦ ਤੋੜੀ. "ਜਉ-ਲਉ ਭਾਉ ਅਭਾਉ ਇਹੁ ਮਾਨੈ, ਤਉ ਲਉ ਮਿਲਣੁ ਦੂਰਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਜਉਲਗੁ ਜੀਉ ਪਰਾਣ, ਸਚੁ ਧਿਆਈਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਜਉਲਾ. ਫ਼ਾ ਜੌਲਾਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੰਧਨ. ਬੇੜੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਮ ਕਟੇ ਕਿਵਾੜਾ, ਬਹੁੜਿ ਨ ਹੋਈਐ ਜਉਲਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਇਸੁ ਮਾਰੀ ਬਿਨੁ ਸਭੁਕਿਛੁ ਜਉਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਸਭ ਕੁਝ ਬੰਧਨਰੂਪ ਹੈ। ੨ ਅ. ਘੇਰਨਾ.ਵੇਸ਼ਟਨ ਕਰਨਾ. "ਹਰਿ ਵਸੈ ਨਿਕਟਿ, ਸਭ ਜਉਲਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ. ਭਾਵ–ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣਾ. "ਜਬ ਇਸ ਤੇ ਇਹੁ ਹੋਇਓ ਜਉਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਜਉ. ਵਜ–ਯਦਿ. ਜੇਕਰ.

ਜਉਧਿਸਟਰ. ਦੇਖੋ, ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ। ੨ ਸੰ. ਯੌ-ਧਿਸ੍ਠਿਰ. ਵਿ–ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਜਅੰਪ. ਜਪ. ਆਰਾਧਨ। ੨ ਸੰ. ਜਲ੍ਪਨਸ਼–ਜਲਪਨ. ਕਥਨ. ਦੇਖੋ, ਜਇਅੰਪਹਿ.

ਜਇ. ਸੰ.ਜ਼ਯ.ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਿੱਤ.ਫਤੇ.ਜੈ। ੨ ਦੇਖੋ,ਜਈ ੪.

ਜਇਆ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜੈਕਾਰ. "ਨਾਨਕ ਉਚਰੈ ਹਰਿ ਕੀ ਜਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਨਾਨਕ ਉਚਰੈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤ੍ਹ। ੨ ਵਿ–ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਨਮਿਆ. ਜਾਤ. "ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨੁ ਬਾਦ ਜਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਇਅੰਪਹਿ. ਜਲਪੈ. ਜਲਪਨ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੈ ਜੈ ਜਇਅੰਪਹਿ ਸਗਲ ਜਾਕਉ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜਲਪਨ। ੨ ਜਯ–ਆਲਾਪੈ. ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਜਇਬੋ. ਕ੍ਰਿ–ਜਨਮ ਲੈਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ. "ਮਰਿਜਇਬੇ ਕਉ ਕਿਆ ਕਰਹੁ ਅਭਾਗੇ ?" (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਜਾਣਾ. ਗਮਨ.

ਜਈ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਤਪੱਤੀ. "ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਈ ਕੀ ਜਈ ਉਪਜਾਈ." (ਨਾਪ) ੨ ਵਿ–ਉਪਜੀ. ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ੩ ਜਾਈ. ਜਾਂਦੀ. ਜਾਵੇ. ਮਿਟੇ."ਜਾਂਤੇ ਹਉਮੈ ਜਈਹੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਜਯਿਨ੍. ਵਿਜਯੀ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਜਯੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜਵੀ.

ਜਈਏ. ਜਾਈਏ. ਜਾਵੀਏ. "ਤਾਂਕੇ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਈਏ." (ਸਲੋਹ)

ਜਈਫ. ਅ ضعيف ਜ਼ਈਫ਼. ਵਿ–ਜ਼ੁਅ਼ਫ਼ ਵਾਲਾ. ਬੁੱਢਾ. ਵ੍ਰਿੱਧ। ੨ ਕਮਜ਼ੋਰ. ਨਿਰਬਲ. ਦੇਖੋ, ਜੋਫ.

ਜਏ. ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਉਪਜੇ. "ਕਾਸ਼ੀ ਬੀਚ ਜਏ, ਤੇ ਕਮਾਊਂ ਜਾਇ ਮਰੈ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬)

ਜਸ. ਵਿ–ਯਾਦ੍ਰਿਸ਼. ਜੈਸਾ. ਜੇਹਾ. "ਜਸ ਓਹੁ ਹੈ, ਤਸ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਜਸ ਦੇਖੀਐ ਤਰ-ਵਰ ਕੀ ਛਾਇਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਯਸ਼ਸ. ਛੀਵੀਂ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਜਿਸ ਨੂੰ. ਜਿਸ ਕੋ। ੩ ਸੰ. ਯਸ਼ਸ੍. ਯਸ਼. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੀਰਤਿ. ਵਡਿਆਈ. ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿਜਸ ਕਹਿਓ." (ਸ: ਮ: ੯) ੪ ਸਨਮਾਨ. ਇ੍ਜ਼ਤ। ੫ ਸੰ. ਜ੍ਰਸ੍. ਧਾ–ਛੱਡਣਾ, ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ, ਤਾਜ਼ਨਾ, ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨਾ.

ਜਸਕੀਰਤਿ. ਸਨਮਾਨ (ਆਦਰ) ਅਤੇ ਤਾਰੀਫ਼. ਦੇਖੋ, ਜਸ ੪. ਮਾਨ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ.

ਜਸਤ. ਜਿਸਤ. ਜਸਦ. ਸਮ.

ਜਸਤਾਈ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯਸ਼ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੀਰਤਿ. "ਭਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਜਸਤਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਸਦ. ਵਿ–ਯਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਿਸਤ ਧਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸਤ ੨। ੩ ਅ ਜਸਦ ਸ਼ਰੀਰ. ਬਦਨ. "ਚਢਜੋ ਬੀਰ ਰਸ ਜਸਦ ਅਪਾਰੇ." (ਪੰਪ੍)

ਜਸ਼ਨ. ਫ਼ਾ جشن ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਤਸਵ. ਜਲਸਾ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ। ੩ ਆਨੰਦ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਉਤਸਵ ਦਾ ਸਮਾਗਮ.

ਜਸਪਤਿ ਦੀਵਾਨ. ਏਹ ਕਲਾਨੌਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤਿਰਾਇ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਜਸਪਤਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਸੀ. ਜਕਰੀਆਖ਼ਾਨ ਸੂਬਾ ਲਹੌਰ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਏਮਨਾਬਾਦ ਛੋਟੇ ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਕਰਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਬਣਾਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਜਸਪਤਿ ਅਤੇ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਦੀ ਖਟਪਟੀ ਹੋਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ.

ਸੰਮਤ ੧੮੦੨ (ਸਨ ੧੭੪੪) ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਜਥੇ ਨਾਲ ਮੁਠ ਭੇੜ ਹੋਗਈ. ਨਿਬਾਹੂ ਸਿੰਘ ਰੰਘਰੇਟੇ ਨੇ ਬੱਦੋ ਕੀ ਗੁਸਾਈਆਂ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਜਸਪਤਿ ਦੇ ਹਾਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਲਿਆ. ਬਾਬਾ ਕਿਰਪਾਰਾਮ ਗੁਸਾਂਈ ਨੇ, ਜੋ ਜਸਪਤਿ ਦਾ ਕੁਲਗੁਰੂ ਸੀ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੇਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਲੈਕੇ ਸਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਜਸਪਤਿ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬੱਦੋ ਕੀ ਗੁਸਾਈਆਂ ਕੋਲ (ਜਿਲੇ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ) ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਖਪਤਿਰਾਇ.

ਜਸਪਦ. ਸੰ. ਸ਼ਪਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝਟ. ਫੌਰਨ. ਤੁਰੰਤ. "ਆਨਜੋ ਜਸਪਦ ਸਤਗੁਰੁ ਪਾਸ." (ਨਾਪ੍) ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਸਪਦਿ ਦੀ ਥਾਂ, ਜਸਪਦ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਜਸਪਾਲ ਭਾਈਕੇ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਲੁਦਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਢੁੱਡਾਰੀ ਕਲਾਂ" ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਇੱਕ ਜੋੜੀ ਤਖ਼ਤੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੋਹ (ਤਵੀ) ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੱਖ "ਸਾਗਰ ਮੱਲ" ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ.

ਇੱਕ ਵੇਰ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਦੀਨਮੁਹੰਮਦ ਦੁਰਾਹੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜ ਸਮੇਤ ਜਲੰਧਰ ਵੱਲ ਜਾਰਿਹਾ ਸੀ. ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨ ਹੁਕੂਮਤਰਾਇ ਸੀ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਭੇਰੇ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਇਆ. ਦੀਵਾਨ ਹੁਕੂਮਤਰਾਇ ਨੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਥੇ, ਅਤੇ ਇੱਕ 'ਗ਼ਰੀਬਨਗਰੀ' ਪਿੰਡ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਲਗਵਾਇਆ.

ਜਸਮਤ. ਯਸ਼ੋਦਾ. ਨੰਦ ਗੋਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਪਾਲਨ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ.

ਜਸਮਰਣੇਨ. ਯਸ਼–ਸ੍ਮਰਣੇਨ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਦੇ ਆਰਾਧਨ ਸੇ. "ਨ ਦਨੋਤਿ ਜਸ-ਮਰਣੇਨ ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ ਮਰਣ ਭਇਮੰ."(ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਜਸਮਾਤ. ਯਸ਼ੋਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸਮਤ. "ਜਸਮਾਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਈ ਮਨ ਮੇ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਯਸ਼ਮਾਤ੍. ਪੰਚਮੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਜਿਸ ਸੇ. ਜਿਸ ਤੋਂ.

ਜਸਰਥ. ਦਸ਼ਰਥ. ਅਯੋਧ੍ਯਾਪਤਿ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸਰਥ. "ਜਸਰਥ ਰਾਇ ਨੰਦੁ ਰਾਜਾ ਮੇਰਾ ਰਾਮਚੰਦੁ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਦਸ਼ਰਥ ਰਾਜਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਮੇਰਾ ਰਾਮਚੰਦੁ ਹੈ.ਭਾਵ–ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਉਪਾਸਨ ਦੇਵ.

ਜਸਰੋਟ. ਜਮਵਾਲ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. ਇਸੇ ਗੋਤ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਜਸਰੋਟਾ ਨਗਰ ਜੰਮੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਜਸਰੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸਰੋਟ.

ਜਸਰੋਟੀਆ. ਜਸਰੋਟ ਗੋਤ ਦਾ। ੨ ਜਸਰੋਟੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸਰੋਟ.

ਜਸਵਾਲ. ਕਟੋਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ "ਜਸਵਾਨ" ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਜਸਵੰਤ. ਵਿ–ਯਸ਼ (ਕੀਰਤਿ) ਵਾਲਾ. ਯਸ਼ਸ੍ਵੀ.

ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ. ਜੋਧਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜੋ ਗਜਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੬੯੪ (ਸਨ ੧੬੩੮) ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਸੀ ਫੇਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸੱਤਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਜਮਰੋਦ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਬਣਾਕੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਨ ੧੬੭੮ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.* ਇਸ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਆਲਮਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਚਤੁਰ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ, ਇਸ ਦਾ ਕੁਟੰਬ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਭੱਜ ਆਇਆ. ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ, ਕੇਵਲ ਟਿੱਕਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਲੁਕਕੇ ਬਚੇ. ਔਰੰਗ-ਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੋਧਪੁਰ ਇ੍ਆਸਤ ਸਨ ੧੭੧੧ ਵਿੱਚ ਵਾਪਿਸ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਫ਼ਰਰੁਖ ਸਿਯਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਟੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰਰੁਖ ਸਿਯਰ।

੨ ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਨਾਭਾ-ਪਤਿ ਦਾ ਰਾਣੀ ਰਾਜਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੭੫ ਵਿੱਚ ਬਡਬਰ ਪਿੰਡ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਮਤੇਈ ਮਾਈ ਦੇਸੋ, ਜੋ ਵਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਨੀਤਿਨਿਪੁਣ ਸੀ, ਰਾਜਪ੍ਬੰਧ ਕਰਦੀ ਰਹੀ. ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਵਡਾ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ. ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਣਾ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਰਮ ਸੀ. ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੨ ਮਈ ਸਨ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਛਿਆਹਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ

* ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦਿਵਾਕੇ ਮਾਰਿਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੁਦਾ ਸ਼ਿੰਘ.

ਜਸਾਮਤ. ਅ. جسامت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸਮ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਡੀਲ ਅਤੇ ਡੌਲ.

ਜਸਾਰੋਟ. ਜਸਰੋਟੇ ਦਾ. "ਜਸਾਰੋਟ ਰਾਜੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜਸਰੋਟੀਆ ਸੁਖਦੇਵ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸਰੋਟ.

ਜਸਿ. ਯਸ਼ (ਜਸ) ਤੋਂ. ਸੁਯਸ਼ ਸੇ. "ਸਭਿ ਕਿਲਬਿਖ ਹਰਿ ਜਸਿ ਜਾਲਾ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ੨ ਯਸ਼ਸ. ਜਿਸ ਦਾ.

ਜਸੀ / **ਜਸੀਆ** } ਵਿ–ਯਸ਼ ਵਾਲਾ. ਯਸ਼ਸ੍ਵੀ. ਤਾਰੀਫ ਵਾਲਾ. ਨੇਕਨਾਮ.

ਜਸੁ. ਦੇਖੋ, ਜਸ ੩. "ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਪਾਪ ਲਹਾਮ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਜਸ ੪. "ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਲੇਇ." (ਜਪੁ) ਮਾਨ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ.

ਜਸੁਦਾ / **ਜਸੁਧਾ** } ਸੰ. ਯਸ਼ੋਦਾ. ਵਿ–ਯਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੰਦ ਗੋਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ. "ਜਿਉ ਜਸੁਦਾ ਘਰਿ ਕਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ)

ਜਸੂਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਸ਼. ਕੀਰਤਿ. "ਦ੍ਰਿੜੀ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਭਗਤਿ ਹਰਿਜਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਯਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ਗਾਉਣਵਾਲਾ.

ਜਸੂਸ. ਦੇਖੋ, ਜਾਸੂਸ. "ਵਹ ਆਨ ਜਸੂਸ ਬਤਾਇ ਦਏ." (ਅਜੈਸਿੰਘ)

ਜਸੂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਸੂਸੀ.

ਜਸੋ. ਦੇਖੋ, ਜਸ। ੨ ਜਸੋਦਾ (ਯਸ਼ੋਦਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਜਸਵਾਲੀਆ ਜਸਰੋਟੀਆ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜਸੋ ਭੱਚਵਾਲੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜਸਰੋਟੀਆ ਅਤੇ ਭਚਵਾਲੀਆ.

ਜਸੋਦ / **ਜਸੋਦਾ** } ਯਸ਼ੋਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸੁਦਾ. "ਕਹਤ ਮਾ ਜਸੋਦ ਜਿਸਹਿ ਦਹੀ ਭਾਤ ਖਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਜਬੈ ਜਸੋਧਾ ਸੁਇ-

ਜਸੋਧ / **ਜਸੋਧਾ** / **ਜਸੋਮਤ** } ਗਈ ਮਾਯਾ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਨੰਦ ਜਸੋਮਤ ਮੋਹ ਬਢਾਇਕੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰਾ.

ਜੱਸਾਸਿੰਘ. ਆਹਲੂਵਾਲ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਬਦਰਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੭੧੮ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ. ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਮਿਸਲ ਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਨ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਕੇ ਇੱਕ ਗੁਰਜ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ. ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਭਾਰੀ ਮਾਨ ਸੀ. ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਨੇ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਯੋਧਾ ਨੇ ਸਨ ੧੭੪੮ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਸਲਾਬਤਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕ਼ਤਲ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਇਲਾਕ਼ਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕੀਤਾ ਅਰ ਸਨ ੧੭੪੯ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨੋਂ ਖ਼ਾਰਿਜ ਕਰਨ ਲਈ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾਮੱਲ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੭੫੩ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਫਤੇਹਬਾਦ ਪਰਗਣੇ ਪੁਰ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ. ਅਹ਼ਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫੜੇਹੋਏ ਹਿੰਦੂ ਮਰਦ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਕੇ ਇਸ ਨੇ "ਬੰਦੀਛੋੜ" ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਨੇ ਵਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ, ੨੨ ਜ਼ਖ਼ਮ ਖਾਕੇ ਭੀ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਲੈਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਅਰ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ * ਧਰਮਵੀਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨਿਰਮਾਨ, ਦਾਨੀ, ਦੇਸਹਿਤੈਸ਼ੀ ਅਤੇ ਵਡਾ ਸਦਾਚਾਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ (ਸਨ ੧੭੮੩) ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ. ਸਮਾਧਿ ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ।

੨ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਜੱਸਾਸਿੰਘ, ਜੋ ਗਯਾਨੀ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਧਨੀ ਅਤੇ ਵਡਾ ਹਿੰਮਤੀ ਸੀ. ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕਲੰਕ ਲਾਕੇ ਪੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਛੇਕਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਭਾਈਆਂ ਸਮੇਤ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਜਾ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਦਾ ਅਫਸਰ ਬਣਿਆ. ਜਦ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਤੈਮੂਰ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ ਅਤੇ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਨੱਠ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਕੇ ਪੰਥ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗ ਲਈ ਅਤੇ ਨੌਦਸਿੰਘ ਸੰਘਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮਰੌਣੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਬਣਾਇਆ. ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਨੇ ਇਸ ਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਢਾਹਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਮਰੌਣੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਸਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨਾਮ "ਰਾਮਗੜ੍ਹ" ਰੱਖਿਆ.

ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੇ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦੀਨਾਨਗਰ, ਬਟਾਲਾ, ਕਲਾਨੌਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ, ਕਾਦੀਆਂ,ਘੁਮਾਣ ਆਦਿ ਨਗਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹੁਕੂਮਤ ਬੈਠਾਈ, ਪਰ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਤਲੁਜੋਂ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਸਰਸੇ ਦਿਨ ਵਿਤਾਉਣੇ ਪਏ. ਸਨ ੧੭੮੩ ਤਕ ਇਹ ਸਰਸੇ ਵੱਲ ਰਹਿਕੇ ਦਿੱਲੀ ਮੋਰਟ ਤਕ ਮਾਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਪਾਸੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਛੁਡਾਉਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਉਸ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਮਹਿਮਾ ਫੈਲੀ. ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਨਿਡਰ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਅਹ਼ਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਨਾਲ ਜੋ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਜੰਗ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੦੨ (ਸੰਮਤ ੧੮੬੦) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋਧਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੮ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਣ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ.

ਜੱਸੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਜੋ ਤਾਲ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੀਲੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਸਹਿਤ ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹੇਹੋਏ ਲੰਘੇ ਅਰ ਸਾਰਾ ਲਿਬਾਸ ਬੱਗਾ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ "ਬੱਗਸਰ"ਹੋਇਆ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਗੁਜ਼ ਕੀਤਾ. "ਜੱਸੀ ਆਇ ਚਲੇ ਗੁਜ਼ ਖਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੬੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਪਥਰਾਲੇ ਵਿੱਚ, ਬੀਸ ਵਿੱਘੇ ਜੱਸੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਝਿੜੀ ਹੈ. ੧੬੦) ਰੁਪਯੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤ (ਬੀ.ਬੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ) ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਜਸਸ. ਜਿਸ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਜਸ ੨. "ਜਸਸ ਰਖੈਣ ਗੋਪਾਲਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਜਸ੍ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਸਵਾਲ. "ਉਤੈ ਬੀਰ ਧਾਏ ਸੁ ਬੀਰੰ ਜਸ੍ਵਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਜਹ / **ਜਹੁੰ** } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਹਾਂ. ਜਿੱਥੇ. ਜਿਸ ਥਾਂ. "ਜਹ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿਦਭਜਨੁ." (ਬਾਵਨ) "ਜਹੁੰ ਤਹੁੰ ਭਈ ਧਰਮਗਤਿ ਲੋਪੰ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਸੰ. ਜਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਜਾਗ. ਤਰਕ.

ਜਹਤ ਲਕਣਾ. ਸੰ. ਜਹਲ੍ਲਕ੍ਸ਼ਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਹਤਿ.

ਜਹਤ੍ਸ੍ਵਾਜਹਤਿ. ਸੰ. ਜਹਦ੍ਜਹਲ੍ਲਕ੍ਸ਼ਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਕਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਚਨ ਅਰਥ ਦਾ ਕੁਝ ਭਾਗ ਛੱਡਕੇ ਕੁਝ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀਏ. ਜੈਸੇ ਛਾਂਦੋਗ ਉਪਨਿਸਦ ਵਿੱਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ–"ਤਤ੍ਤ੍ਵਮਸਿ ਸ਼ੋ੍ਵਤਕੇਤੋ." ਹੇ ਸ਼ੋ੍ਵਤਕੇਤੁ ! ਉਹ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ. ਇਸ ਥਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸਰਵਗਮਤਾ ਅਰ ਸ਼ੋ੍ਵਤਕੇਤੁ ਦੀ ਅਲਪਗਮਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸਰਵਵਯਾਪਿਤਾ ਅਰ ਸ਼ੋ੍ਵਤਕੇਤੁ ਦੀ ਏਕਦੇਸ਼ਿਤਾ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਹੈ. ਇਸ ਲਕਣਾ ਦਾ ਨਾਮ "ਭਾਗ-ਤਜਾਗ" ਭੀ ਹੈ.

ਜਹਤਿ. ਸੰ. ਜਹ੍ਤ੍ਸ੍ਵਾਰ੍ਥਾ–ਜਹਤ੍ਸ੍ਵਾਰ੍ਥੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਕਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਦ ਆਪਣੇ ਵਾਚਨ ਅਰਥ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–"ਮੇਰਾ ਘਰ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਹੈ–ਮੈਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ." ਇਸ ਥਾਂ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤਜਾਗਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ.

ਜਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਜਾਗ. ਛੱਡਣਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ.

ਜ਼ਹ਼ਮਤ. ਅ. زحمت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਗ। ੨ ਦੁੱਖ.ਕਸ਼ੂ.

ਜ਼ਹ਼ਮਤੀ. ਵਿ–ਰੋਗੀ. "ਭਏ ਜਹਮਤੀ ਨੈਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੪)

ਜਹਰ. ਦੇਖੋ, ਜਹਿਰ.

ਜਹਲ. ਅ. جہل ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਵਿਦਜਾ. ਨਾਦਾਨੀ. ਬੇਸਮਝੀ. "ਮਾਈ ਬਾਪ ਪਰੈ ਹੈਂ ਜਹਲ ਮੈ." (ਹਨੂ)

ਜਹਾ / **ਜਹਾਂ** } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ. ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਮੇਂ. "ਜਹਾ ਸ੍ਵਨਿ ਹਰਿਕਥਾ ਨ ਸੁਨੀਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਜਹਾਂ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਤਹਾਂ ਦੁਖ ਜਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਫ਼ਾ. جہاں ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਹਾਨ. ਸੰਸਾਰ। ੩ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ.

ਜਹਾਕ. ਦੇਖੋ, ਜੁਹਾਕ.

ਜਹਾ ਕਹਾ / **ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ** } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ। ੨ ਭਾਵ–ਹਰ ਥਾਂ. ਸਭ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ. "ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤੂੰ ਵਰਤੰਤਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਜਹਾਂਗੀਰ. ਫ਼ਾ. جہانگیر ਵਿ–ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕ਼ਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਕਬਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਲੀਮ,ਜੋ ਬਿਹਾਰੀਮੱਲ ਕਛਵਾਹੇ ਦੀ ਕੰਨਜਾ ਮਰੀਅਮ ਜ਼ਮਾਨੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸਿਕਰੀ ਦੇ ਮਕਾਮ ੩੧ ਅਗਸ੍ਤ ਸਨ ੧੫੬੯ (ਸੰਮਤ ੧੬੨੭) ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ੨੪ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੦੫ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ, ਅਰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਹਾਂਗੀਰ ਰੱਖਿਆ.* ਇਸੇ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੇਮਸ ੧ (James I) ਵੱਲੋਂ ਪਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਕਪਤਾਨ ਹਾਕਿਨਸ (Hawkins) ਅਰ ਸਰ ਟਾਮਸ ਰੋ (Sir Thomas Roe)ਵਪਾਰ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਲਈ ਆਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਸੂਰਤ ਪਾਸ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੋਠੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਕ਼ਾਇਮ ਹੋਏ.

ਇਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਖ਼ੁਸਰੋ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਸੰਗੀ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੰਦੂ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖ਼ੁਸਰੋ ਦੇ ਹੱਕ ਦੁਆ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ.†

---

* ਜਿਸ ਪੁਰ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਸੀ—
ਸਿੱਕਹ ਜ਼ਦ ਦਰ ਜਹਾਂ ਬਫ਼ਜ਼ਲੇ ਅਕਾਲ,
ਮੁਲਕ ਅਹ਼ਮਦ ਗਰਿਫ਼ਤ ਜੱਸਾ ਕਲਾਲ.

* ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਹੈ—"ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਮੁਹ਼ੰਮਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਾਦਸ਼ਾਹ ਗ਼ਾਜ਼ੀ."

† ਭਾਵੇਂ ਜਾਹਿਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਖ਼ੋਜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੇਵਲ ਮਜਹਬੀ ਤਅੱਸ਼ੁਬ ਸੀ.

ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਤਖ਼ਤ ਬੈਠਣਲੱਗਿਆਂ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈ ਮਜਹਬ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਹਮਾਯਤ ਅਤੇ ਰਖ਼ਸ਼ਾ ਕਰਾਂਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਕਬਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸ਼ਰਾਵਿਰੁੱਧ ਖ਼ੁਲ੍ਹ ਅਤੇ ਰਵਾਦਾਰੀ ਵਰਤੀਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਤਰਾਂ ਚਲਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਾਂਗਾ. ਸੋ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਕੱਟਰ ਮੁਲਾਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖੇਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 'ਗ਼ਾਜ਼ੀ' ਕਹਾਇਆ.

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਭੀ ਅਸਰ ਵੇਖਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੋਂ ਜਰਿਆ ਨਾ ਗਿਆ. ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਨ ਜਲੂਸੀ ੧ ਦੇ ਹਾਲ ਦਿੱਦਿਆਂ ਖ਼ੁਸਰੋ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਲਿਖਦਿੱਤੀ ਹੈ,ਯਥਾ:—

"So many of the simple-minded Hindus, nay, many foolish Muslims, too, had been fascinated by his ways and teachings. He was noised about as a great religious and worldly leader. They called him Guru, and from all directions crowds of people would come to him and express great devotion to him. This busy traffic had been carried on for three or four generations. For many years the thought had been presenting itself to my mind either I should put an end to this false traffic, or that he should be brought within the fold of Islam." ਤੁਜ਼ਕ (ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਖ਼ਤ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਛੀ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ, ਇਸ ਨੇ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ. ਨੂਰਜਹਾਂ ਇੱਕ ਈਰਾਨ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ਯਾਸ ਦੀ ਬੇਟੀ ਸੀ. ਗ਼ਯਾਸ ਅਕਬਰ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੋਇਆ ਅਰ ਆਪਣੀ ਲਯਾਕਤ ਨਾਲ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਣਿਆ. ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਜਦ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਅਕਬਰ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਹ ਇੱਕ ਈਰਾਨੀ ਸਰਦਾਰ ਅਲੀਕੁਲੀ ਖ਼ਾਂ (ਸ਼ੇਰਅਫ਼ਗਨਖ਼ਾਂ) ਨਾਲ ਕੀਤਾਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਕਬਰ ਨੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾਗੀਰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਜਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ, ਤਦ ਸ਼ੇਰਅਫ਼ਗਨਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕ਼ਤਲ ਕਰਵਾਕੇ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਆਸਫ਼ਖ਼ਾਂ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇਕੇ ਵਡਾ ਮੁਸ਼ੀਰ ਬਣਾਇਆ.

ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੇ ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਠਪੁਤਲੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਨਾਚ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਯਥਾ—"ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਤਸ਼ਾਹ ਕੇ ਬੇਗਮ ਨੂਰਜਹਾਂ। ਵਸ਼ਿ ਕੀਨਾ ਪਤਿ ਆਪਨੋ ਇਹ ਰਸ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੮)

ਜਹਾਂਗੀਰ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੬੮੪ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦਾਹੋਇਆ ਦਮੇ ਰੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਕਾਰਣ (੨੮ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੨੭ ਨੂੰ) ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਮਰਗਿਆ. ਲਹੌਰ ਪਾਸ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਉਸ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਮਕਬਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨੂਰਜਹਾਂ.

ਜਹਾਜ਼. ਅ਼ جہاز ਸੰਗਜ਼ਾ—ਤਿਆਰੀ। ੨ ਉੱਠ ਦਾ ਪਲਾਣ। ੩ ਪੋਤ. ਜਲਯਾਨ. ਬੋਹਿਥ. ਬੇੜਾ. "ਗੁਰੁ ਜਹਾਜ ਖੇਵਟ ਗੁਰੂ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਦਬਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਹਵਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਚਲਦੇ ਸਨ, ਫੇਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਭਾਪ ਦੇ ਬਲ ਚਲਾਉਣੇ ਆਰੰਭੇ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ (Portuguese) ਦਾ ਜਹਾਜ ਸਨ ੧੪੯੮ ਵਿੱਚ ਗੋਆ ਦੇ ਬੰਦਰ ਆਕੇ ਲੱਗਾ, ਅਤੇ ਭਾਪ (ਵਾਸ਼ਪ) ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ਼ "Enterprize" ਸਨ ੧੮੮੫ ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤੇ ਪਹੁਚਿਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜਹੇਜ। ੫ ਭਾਵ—ਸਿੱਖਧਰਮ.

ਜਹਾਜ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਖ਼ਾ. ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ ਤਰਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨਾ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ.

ਜਹਾਜੀ. ਵਿ—ਜਹਾਜ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਜਹਾਦ. ਅ਼ جہاد ਜਿਹਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੨ ਵਿਧਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਜੰਗ. ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਧਰਮਯੁੱਧ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਜਹਾਦ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ੯, ਆਯਤ ੫–੬–੨੯.

ਜਹਾਂਦਾਰਸ਼ਾਹ. ਨਿਜ਼ਾਮਬਾਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਡਾ ਬੇਟਾ, ਜੋ ੮ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ ੧੬੬੩ ਨੂੰ ਜੰਮਿਆ ਅਤੇ ਬਾਪ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਭਾਈਆਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ੧੦ ਏਪ੍ਰਿਲ ੧੭੧੨ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਦੇ ਮਕ਼ਾਮ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਾਮਰ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਸੀ. ਸਨ ੧੭੧੩ (ਸੰਮਤ ੧੭੭੧) ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਰੁਖ਼ ਸਿਯਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਸਾਂਭੀ.*

ਜਹਾਂਦੀਦਾ. ਫ਼ਾ جہاندیدہ ਵਿ—ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ. ਤਜਰਬੇਕਾਰ. ਅਨੁਭਵੀ.

ਜਹਾਨ ਅਥਵਾ **ਜਹਾਨੁ.** ਫ਼ਾ جہان ਸੰਗਜ਼ਾ—ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ. "ਤਾਰਿਆ ਜਹਾਨੁ ਲਾਹਿਆ ਅਭਿਮਾਨੁ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜਹਾਨਖ਼ਾਨ. ਅਹ਼ਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਤੈਮੂਰ ਦਾ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਮੁਕ਼ੱਰਰ ਕੀਤਾਗਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੧੭੫੬ ਤੋਂ ੧੭੫੮ ਤਕ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪਿੰਡ ਗੋਲੇਰਵਾਲ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀਪਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀ ਧਰਮਵੀਰ ਦਯਾਲਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਜਹਾਨਤਾਬ } ਫ਼ਾ جہانتاب ਵਿ—ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ
ਜਹਾਨਤਾਬਾਂ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰੁਖਸਰ ਜਹਾਨਤਾਬਾਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਰੁਖ਼ਸਾਰ (ਕਪੋਲ) ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਸੂਰਜ.

ਜਹਾਨਾਬਾਦ. ਪੀਲੀਭੀਤ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਕ਼ਸਬਾ। ੨ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਾਬਾਦ (ਦਿੱਲੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਹਰ ਜਹਾਨਾਬਾਦ ਬਸਤ ਜਹਿਂ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਜੂ ਰਾਜ ਕਰਤ ਤਹਿਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੮) ੩ ਗਯਾ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵਪਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਸੀ.

ਜਹਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਨ.

ਜਹਾਨੈ. ਜਹਾਨ ਨੂੰ. ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤਿ. "ਸਾਂਝੀ ਸਗਲ ਜਹਾਨੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਜਹਾਂਪਨਾਹ. ਫ਼ਾ جہاں پناہ ਵਿ—ਜਗਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਜਹਾਲਤ. ਅ਼ جہالت ਸੰਗਜ਼ਾ—ਜਹਲ (ਨਾਦਾਨੀ) ਦਾ ਭਾਵ. ਬੇਸਮਝੀ. ਅਵਿਦਜ਼ਾ.

ਜਹਿ } ਦੇਖੋ, ਜੱਹ.
ਜਹਿਂ }

ਜਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਤਜਾਗਿਆਹੋਇਆ. ਛੱਡਿਆਹੋਇਆ.

ਜਹਿਮਤ } ਦੇਖੋ, ਜਹਮਤ ਅਤੇ ਜਹਮਤੀ.
ਜਹਿਮਤੀ }

ਜਹਿਰ. ਫ਼ਾ زہر ਜ਼ਹਿਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕ੍ਰੋਧ। ੨ ਵਿਸ਼. ਵਿਖ. ਮਹੁਰਾ. "ਆਨ ਜਹਿਰ ਚੀਜ ਨ ਭਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਜ਼ਹਿਰੀ. ਵਿ—ਜ਼ਹਿਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰੋਧੀ.

ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ. ਫ਼ਾ زہریلا ਵਿ—ਵਿਸ਼ੈਲਾ. ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅਸਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅਸਰ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ.

ਜਹਿਂਵਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿੱਥੇ. ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਮੇਂ. "ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਇੱਛਾ ਜਹਿਂਵਾ। ਵਿਚਰਹਿ ਬਾਲਕ ਮੇ ਮਿਲ ਤਹਿਂਵਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਜਹੀਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਹਾਂ. ਜਿਸ ਥਾਂ। ੨ ਜਹਾਂ ਹੀ. ਜਿੱਥੇ ਹੀ.

ਜਹੀਨ. ਅ਼ ذہین ਜ਼ਹੀਨ. ਵਿ—ਜ਼ਹਨ (ਬੁੱਧਿ) ਵਾਲਾ. ਚੰਗੇ ਚੇਤੇ ਵਾਲਾ. ਤਿੱਖੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ.

ਜਹੀਰ. ਅ਼ زحیر ਜ਼ਹ਼ੀਰ. ਵਿ—ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. ਗ਼ਮਗੀਨ. ਖ਼ਾਰ. 'ਹੱਕ ਬਿਗਾਨਾ ਜੋ ਰਖਨ ਸੋ ਹੋਸਨ ਬਹੁਤ ਜਹੀਰ.' (ਜਸਾ) "ਇਕਨਾ ਵਡੀ ਆਰਜਾ, ਇਕਿ ਮਰਿ ਹੋਹਿ ਜਹੀਰ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਰੋਗ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰ। ੩ ਅ਼ جبیر ਜਹੀਰ. ਉਹ ਵਕਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਰ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਸਪਸ਼੍ਟ ਹੋਵੇ. "ਦਿਸਨ ਬਡੇ ਜਹੀਰ." (ਮਗੋ)

ਜਹੀਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਵਜਾਖਜਾਨ ਸ਼ਕਤਿ. ਵਕਤ੍ਰਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਹੀਰ ੩. "ਤਦਬੀਰੀ ਜਹੀਰੀ ਅਕਲਗੀਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਹੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੌਹਰੀ। ੨ ਅਫ਼ੀਮ ਦੀ ਟਪਕਾਈ ਹੋਈ ਰੈਣੀ, ਜੋ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪੀਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਜਹੂਦ } ਦੇਖੋ, ਯਹੂਦੀ.
ਜਹੂਦੀ }

ਜਹੂਰ. ਅ਼ ظہور ਜ਼ਹੂਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ. "ਕਿ ਜਾਹਰ ਜਹੂਰ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਗਟ. ਜ਼ਾਹਿਰ.

ਜਹੂਰਾ. ਠਾਟ. ਦਿਖਾਵਾ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਜਹੂਰ.

ਜ਼ਹੇ. ਫ਼ਾ زہے ਵਜ—ਵਾਹ! ਖ਼ੂਬ! ਧਨਜ! "ਜ਼ਹੇ ਪਿਚਕਾਰੀਯੇ ਕਿ ਪੁਰ ਜ਼ਾਅ਼ਫ਼ਰਾਨੀ." (ਦੀਗੋ)

ਜਹੇਜ਼. ਅ਼ جہیز ਸੰਗਜ਼ਾ—ਦਹੇਜ਼. ਦਾਜ. ਕੰਨਜਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤਾ ਧਨ ਪਦਾਰਥ. ਇਹ ਜਹਾਜ਼ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ, ਅਲਫ਼ ਯੇ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ.

ਜਹੰਨਮ. ਅ਼ جہنم ਸੰਗਜ਼ਾ—ਨਰਕ. ਦੋਜ਼ਖ਼। ੨ ਦੁਖਦਾਇਕ ਥਾਂ.*

ਜਹ੍ਰੁ. ਦੇਖੋ, ਜਨ੍ਹੁ.

ਜਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ। ੨ ਰੁਕਾਵਟ. ਝਿਜਕ। ੩ ਫ਼ਾ زک ਜ਼ਕ. ਹਾਰ. ਪਰਾਜਯ। ੪ ਨਿਰਾਦਰ। ੫ ਡਰ। ੬ ਅ਼ ذکا ਜਕਾ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਅਗਨੀ. "ਜਕ ਜਾਰੇਈ ਮਰਤ ਹੈਂ."(ਅਕਾਲ) ੭ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧਿ.

ਜਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਝਿਜਕਣਾ. ਰੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਣਾ.
ਜਕਨਾ } ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜ਼ਕਰੀਆਖ਼ਾਨ. زکریاخاں ਦੇਖੋ, ਅਬਦੁਲਸਮਦਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨਬਹਾਦੁਰ.

ਜਕੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿੱਚਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਕਸਣੀਆਂ.

ਜਕੜਬੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਰੱਸਾ। ੨ ਜ਼ੰਜੀਰ। ੩ ਯਤੀ (ਜਤੀ) ਦਾ ਲਿੰਗੋਟ.

ਜਕਾ. ਦੇਖੋ, ਜਕ ੬ ਅਤੇ ੭.

ਜਕਾਖੇਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਖ਼ੈਬਰ ਵਿੱਚ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਜਕਾਤ. ਦੇਖੋ, ਜਗਾਤ.

ਜਕੀ } ਵਿ—ਸ਼ੱਕੀ. ਭਰਮੀ। ੨ ਹਠੀਆ.
ਜਕੀਆ } ਅੜੀਅਲ। ੩ ਅ਼ ذکی ਜ਼ਕੀ. ਸੂਖਮ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਦਾਨਾ.

ਜਕੀੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਜਕੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼। ੨ ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ. "ਬਿਖ ਸੰਚਹਿ ਲਾਇ ਜਕੀੜਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੩ ਜਕੜਨ ਦਾ ਸੰਦ ਸ਼ਿਕੰਜਾ.

ਜੱਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਜਮਾਉ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਜਮਕੇ ਠੋਸ ਹੋਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫਾਰਸੀ ਯਖ਼ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਕ.

ਜੱਕ ਤੱਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਸੰਸੇ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਜਕ੍. ਸੰ. ਧਾ—ਹੱਸਣਾ। ੨ ਖਾਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਯਕ.

ਜਖ. ਦੇਖੋ, ਜੱਖ, ਜਖਜ, ਜੱਛ ਅਤੇ ਯਕ. "ਜਖ ਕਿੰਨਰ ਗੁਣ ਭਨੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਯਖ.

ਜਖਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਖਾਨਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜਕ ਧਾ. "ਉਤਮ ਭਲੇ ਜਿਨਾ ਕੇ ਜਖਣ." (ਰਤਨਮਾਲਾ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਨਪਾਨ ਦੇ ਭਲੇ ਸੰਜਮ ਹਨ. ਭਾਵ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਸਨਾ ਕਾਬੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ.

ਜ਼ਖ਼ਮ. ਫ਼ਾ زخم ਸੰਗਜ਼ਾ—ਘਾਉ. ਘਾਵ. ਕਤ. ਫੱਟ.

ਜ਼ਖ਼ਮੀ. ਫ਼ਾ زخمی ਵਿ—ਘਾਇਲ. ਫੱਟੜ.

ਜਖ਼ਾਮਤ. ਅ ضخامت ਜ਼ਖ਼ਾਮਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਮੋਟਾਈ.

ਜਖੀਰਾ. ਅ਼ ذخیرہ ਜ਼ਖ਼ੀਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਵਸ੍ਤੂਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ। ੨ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੩ ਢੇਰ. ਅੰਬਾਰ। ੪ ਛੋਟੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਖੇਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਨੀਰੀ ਬੀਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਜੱਖ } ਦੇਖੋ, ਯਕ. "ਆਵਤ ਥੋ ਇਕ ਜੱਖ ਬਡੋ."
ਜਖਜ } (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਕਈ ਕੋਟ ਜਖਜ ਕਿੰਨਰ ਪਿਸਾਚ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਜਗ. ਸੰ. जगत. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਸੰਸਾਰ. ਦੁਨੀਆ. "ਜਗ

ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ ਕਿ—"ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਹਿੰਦੂ, ਬਲਕਿ ਕਈ ਬੇਸਮਝ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਸ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਤੇ ਸਿਖਜਾ ਉੱਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ. ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਵੀ ਆਗੂ ਦੇ ਤੌਰ ਪੁਰ ਉਸ ਦੀ ਬੜੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਫੈਲੀਹੋਈ ਸੀ. ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗਰੋਹ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਾਹਿਰ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਗਰਮਬਾਜ਼ਾਰੀ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਸੀ. ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਝੂਠੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵਾਂ, ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਵਾਂ.

* ਜਹਾਂਦਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਮੁਹ੍ਰੰਰਮ ੧੭, ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੧੧੨੫ ਨੂੰ ਹੋਈ.

* ਇਬਰਾਨੀ Gehenna ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਬਣਿਆ ਹੈ. Ge-Hinnom ਦੀ ਵਾਦੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਨਿਮਿੱਤ ਹੋਮ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਚੀਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਢੋਲ ਛੈਣੇ ਬਜਾਉਂਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ Gehenna ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿਉ ਝੂਠ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਬੇਧਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਜਨਸਮੁਦਾਯ. ਲੋਕ। ੩ ਯਗ੍ਯ (ਯਜ਼). ਯਾਗ. "ਜਗ ਇਸਨਾਨ ਤਾਪ ਬਾਨ ਖੰਡੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਗੀਡਾ ਮਾਰਿ ਹੋਮ ਜਗ ਕੀਏ." (ਵਾਰ ਮਲ੍ਹਾ ਮ: ੧) ੪ ਯਕ. "ਕੋਟਿ ਜਗ ਜਾਕੈ ਦਰਬਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਜਗ ਅਉਰੁ ਨ. ਜਗਤ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਨਹੀਂ. "ਜਗ ਅਉਰੁ ਨ ਯਹਿ ਮਹਾ ਤਮ ਮੈ ਅਵਤਾਰੁ ਉਜਾਗਰੁ ਆਨਿ ਕੀਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ) ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾ ਤਮ (ਘੋਰ ਕਲਿਕਾਲ) ਵਿੱਚ.

ਜਗਈ. ਜਾਗਦਾ ਹੈ. ਸਾਵਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਗਹ, ਜਗਹਿ ਫ਼ਾ ਜ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯ਼ ਜਾਯ–ਗਾਹ ਦਾ ਸ਼ੈਖੇਪ. ਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਠਿਕਾਣਾ.

ਜਗਜੀਵਣ, ਜਗਜੀਵਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨਰੂਪ ਹੈ. ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਜਗਜੀਵਣ ਸਿਉ ਆਪਿ ਚਿਤੁ ਲਾਏ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) "ਆਪੇ ਜਗਜੀਵਨ ਸੁਖਦਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਉਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ.

ਜਗਜੀਵਨਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ.

ਜਗਜੀਵਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜਗਜੀਵਨ.

ਜਗਜੋਨੀ. ਸੰ. ਜਗਦ੍ਯੋਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ। ੩ ਵਿਸ਼੍ਨੁ। ੪ ਜਗਤ ਨੂੰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. "ਯੋਂ ਵਿਚਾਰ ਬੋਲੇ ਜਗਜੋਨੀ." (ਨਾਪ੍)

ਜਗਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਣਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ।ISI ਮਧ੍ਯ ਗੁਰੁ.

ਜਗਤ. ਸੰ. ਜਗਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਵਨ. ਵਾਯੁ. ਹਵਾ। ੨ ਮੁਲਕ. ਦੇਸ਼. "ਸਤਜੁਗ ਕਾ ਅਨਜਾਯ ਸੁਣ, ਇਕ ਫੇੜੈ ਸਭ ਜਗਤ ਮਰਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਜੰਗਮ. ਫਿਰਨ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ। ੪ ਸੰਸਾਰ. ਵਿਸ਼੍ਵ. ਦੁਨੀਆਂ. "ਇਹ ਜਗਤ ਮੈ ਕਿਨਿ ਜਪਿਓ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ." (ਸ: ਮ: ੯) ੫ ਨਿਘੰਟੁ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਦਾ ਅਰਥ ਮਨੁੱਖ (ਆਦਮੀ) ਹੈ। ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਗਦੇ. ਜਾਗਦੇਹੋਏ. "ਮਹਾਰੁਦ੍ ਕੇ ਭਵਨ ਜਗਤ ਰਜਨੀ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੬) ੭ ਦੇਖੋ, ਜਗਤਸੇਠ.

ਜਗਤਉਧਾਰਣੁ, ਜਗਤਉਧਾਰਨ ਵਿ–ਜਗਤ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਜਗਤਉਧਾਰਨ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਅ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਤੈ ਜਗਤਉਧਾਰਣੁ ਪਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜਗਤਸੇਠ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਹਲਵਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਵਡਾ ਧਨੀ ਹੋਕੇ ਸੇਠ (ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ) ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨਸਿੰਘ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਜਗਤਸੇਤੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਪੁਲਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ। ੩ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੪ ਸਤਸੰਗ। ੫ ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਜਗਤ ਸੰਸਾਰ. ਵਿ–ਜਗਤ (ਚਲਾਇਮਾਨ) ਸੰਸਾਰ (ਦੁਨੀਆਂ). ਅਨਿਤ੍ਯ ਸੰਸਾਰ। ੨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ. "ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਸਭਕੋ ਵੇਖਦਾ ਜੋਤਾ ਜਗਤੁ ਸੰਸਾਰੁ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਜਗਤ.

ਜਗਤਕਸਾਈ. ਵਿ–ਦੇਸ਼ਘਾਤਕ। ੨ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤਕਾਸਾਈ.

ਜਗਤਕਰਤਾ. ਵਿ–ਸੰਸਾਰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਜਗਤਕਾਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤਕਸਾਈ. "ਹਥਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤਕਾਸਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜਗਤਗੁਰੁ, ਜਗਤਗੁਰੂ ਸੰ. ਜਗਦ੍ਗੁਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਤੁਮ ਕਹੀਅਤ ਹੌ ਜਗਤਗੁਰੁ ਸੁਆਮੀ". (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਵਿ–ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹਿਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮਿਲੁ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜਗਤਗੁਰੁ ਕੈਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਜਗਤਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ । ੪ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਹੰਤ ਭੀ ਜਗਤਗੁਰੂ ਅਖਾਂਵਦਾ ਹੈ.

ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਜਗਤਜੀਵਨ. ਦੇਖੋ, ਜਗਜੀਵਨ.

ਜਗਤਧਾਤਾ. ਸੰ. ਜਗਦ੍ਧਾਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਦਾ ਰਕ੍ਸ਼ਕ ਵਾਹਗੁਰੂ । ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੪ ਵਿਸ਼੍ਨੁ.

ਜਗਤਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ.

ਜਗਤਪਿਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਸਾਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਤਾ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਜਗਤਪਿਤਾ ਹੈ ਸਰਬ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਅਧਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ. "ਜਗਤਪਿਤਾ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਸੁਤ ਪਦ ਅੰਤ ਬਖਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ਜਗਤਪਿਤਾ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਸੁਤ (ਪੁਤ੍ਰ). ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਦਰਿਆ.

ਜਗਤਪਿਤਾਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤਪਿਤਾ ੨। ੨ ਨਾਰਦਮੁਨਿ। ੩ ਸਨਕਾਦਿ ਰਿਖੀ.

ਜਗਤਪ੍ਰਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਰੂਪ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪਵਨ. ਪੌਣ.

ਜਗਤਾ. ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸੀ। ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੩ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸੱਚੀਦਾੜ੍ਹੀ ਦਾ ਪੋਤਾਚੇਲਾ ਸੰਤ, ਜੋ ਵਡੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਜਗਤਾਗਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ–ਅਗ੍. ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ. "ਗਹੋ ਸਰਣ ਜਗਤਾਗਰ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਜਗਤਾਵਲਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤਸ਼੍ਰੇਣਿ. ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ. "ਜਗਤਾਵਲਿ ਕਰਤਾ." (ਗਜ਼ਾਨ)

ਜਗਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ। ੩ ਇੱਕ ਵੈਦਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਚਾਰ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ੪੮ ਅੱਖਰ. ਕਾਮਿਨੀ ਮੋਹਨਾ, ਤੋਟਕ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਆਦਿ ਛੰਦ ਸਭ "ਜਗਤੀ" ਜਾਤਿ ਦੇ ਹਨ.

ਜਗਤੀਸ. ਜਗਤ–ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਜਗਦੀਸ.

ਜਗਤੁ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤ. "ਨਿਜਕਰਿ ਦੇਖਿਓ ਜਗਤੁ ਮੈ, ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਾਹਿ." (ਸ: ਮ: ੯) ੨ ਲੋਕ. "ਜਗਤੁ ਭਿਖਾਰੀ ਫਿਰਤ ਹੈ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਜਗਤੁ ਸੰਸਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤ ਸੰਸਾਰ.

ਜਗਤੁੱਲਾ. ਭਾਊ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁੱਜਰ ਸਰਦਾਰ,ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਲੜਨ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਪਜਾਰੇ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮੋਇਆ.

ਜਗਤੂ. ਜਗਤ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਜਗਤੂ ਮਹਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਜਗਦੰਕਯ. ਤਿੰਨ ਲੋਕ.

ਜਗਤੂ ਗੁਰੂ. ਜਗਤ ਮਾਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਦਾ ਗੁਰੂ. "ਭਨਦਾਸ ਸੁ ਆਸ ਜਗਤੂਗੁਰੂ ਕੀ."(ਸਵੈਯੇ ਮ:੪ ਕੇ)

ਜਗਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਕ੍ਸ਼ਕ. ਪਾਲਕ.

ਜਗਦਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤਗੁਰੁ ਅਤੇ ਜਗਦ੍ਗੁਰੁ.

ਜਗਦਾਧਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਦਾ ਆਸਰਾਰੂਪ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪਵਨ. ਪੌਣ.

ਜਗਦੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਦਾ ਈਸ਼ (ਮਾਲਿਕ) ਕਰਤਾਰ. "ਸਦਾ ਭਜਹੁ ਜਗਦੀਸ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਜਗਦੀਸ ਈਸ. ਵਿ–ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ ਰਾਜੇ ਆਦਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਜਗਤ ਦੇ ਪੂਜ੍ਯ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਜ੍ਯ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਜਗਦੀਸ ਈਸ ਗੋਪਾਲ ਮਾਧੋ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜਗਦੀਸਰ, ਜਗਦੀਸੁਰ, ਜਗਦੀਸੁਰਾ, ਜਗਦੀਸ੍ਵਰ ਸੰ. ਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ.ਜਗਤਨਾਥ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਸਰਬਗੁਣ ਜਗਦੀਸਰੈ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)"ਜਗਦੀਸੁਰ ਚਰਨਸਰਨ ਜੋ ਆਏ." (ਕਲਿ ਮ: ੪) "ਸਦਾ ਆਨੰਦੁ ਜਪਿ ਜਗਦੀਸੁਰਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੪ ਪੜ੍ਤਾਲ) "ਧਨ ਚਰਣ ਰਖਜਾ ਜਗਦੀਸ੍ਵਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਜਗਦੀਪ. ਸੰ.ਜਗਦ੍ਦੀਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਸੂਰਜ.

ਜਗਦੰਬਾ. ਸੰ. ਜਗਦਮ੍ਬਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਦੀ ਅੰਬਾ (ਮਾਤਾ) ਮਾਇਆ। ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ। ੩ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਨੀ। ੪ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ.

ਜਗਦ੍ਗੁਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ਕ. ਜਗਤਪੂਜ੍ਯ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹੋ ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ ਗੋਬਿੰਦਹ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਜਗਦ੍ਗੁਰੋ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਜਗਧ. ਸੰ. ਜਗ੍ਧ. ਵਿ–ਖਾਧਾਹੋਇਆ. ਛਕਿਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੋਜਨ.

ਜਗਧਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤਧਾਤਾ.

ਜਗਧਿ. ਸੰ. ਜਗ੍ਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੋਜਨ. ਜ਼ਿਆਫ਼ਤ. ਅਹਾਰ.

ਜਗਨ. ਸੰ. ਯਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਜਨ। ੨ ਹਵਨ। ੩ ਯਗ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਯਜ ਧਾ. "ਜਗਨ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਰ ਅਫਾਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਅਸੁਮੇਧ ਜਗਨੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਸੰ. ਜਗਨ੍–ਜਗੀਨ੍. ਅਗਨਿ। ੫ ਜੰਤੁ. ਜੀਵ. "ਬੜੰਤ ਅਗਨੰ, ਜਲੰਤ ਜਗਨੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੬ ਦੇਖੋ, ਜਾਗਨ੍। ੭ ਦੇਖੋ, ਜਗਣ.

ਜਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗਨਾ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਜਗਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਜਗੰਨਾਥ। ੨ ਖੜ੍ਗ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. "ਸਭੈ ਨਾਮ ਜਗਨਾਥ ਕੇ ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਮੋ ਰਾਖ." (ਸਨਾਮਾ)

ਜਗਨਿਵਾਸ. ਸੰ. ਜਗਨ੍ਨਿਵਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਹਗੁਰੂ (ਕਰਤਾਰ),ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਜਗਨੈਣ. ਜਗਤ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਰੂਪ ਸੂਰਜ.

ਜਗਬਕਤ੍. ਯੁਗ–ਵਕਤ੍. ਯੁਗ (ਚਾਰ) ਹਨ ਵਕਤ੍ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ, ਬ੍ਰਹਮਾ. ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਜੁਗਬਕਤ੍ ਦੀ ਥਾਂ ਜਗਬਕਤ੍ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਜਗਬਕਤ੍ ਹੁਇ ਕਰੇ ਬੇਦ ਬਖਜਾਨ." (ਸਨਾਮਾ)

ਜਗਬੰਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਕਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਤਾਰ. "ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਜਗਬੰਦਨ." (ਜੈਤ ਮ: ੬) ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਜਗਮਗ, ਜਗਮਗਤ, ਜਗਮਗਿਤ ਵਿ–ਰੌਸ਼ਨ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ. "ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਵਿਰਾਜਈ ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਅਪਾਰ." *"ਜਗਮਗਤ ਤੇਜ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ." (ਅਕਾਲ)

ਜਗਮਾਤ, ਜਗਮਾਤਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਂ ਮਾਇਆ। ੨ ਸੰਸਾਰ ਰਚਣ ਵਾਲੀ ਅਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਜਗਮਾਤ ਕੋ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰੋ ਜਿਯ ਮੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਦੁਰਗਾ। ੪ ਜਗਤ ਦਾ ਜਨਮਦਾਤਾ, ਕਰਤਾਰ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹਮ ਪਰ ਜਗਮਾਤਾ." (ਚੌਪਈ) "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੫ ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. "ਸਭੈ ਨਾਮ ਜਗਮਾਤ ਕੇ ਲੀਜਹੁ ਸੁ ਕਵਿ ਵਿਚਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ੬ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਨੀ। ੭ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ.

ਜਗਮੋਹਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ

*ਇਹ ਪਾਠ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਬਿਚਲਨਗਰ (ਹਜ਼ੂਰਸਾਹਿਬ) ਦੀ ਮੁਹਰ (ਮੁਦ੍ਰਾ) ਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਾਇਆ "ਜਗਮੋਹਨੀ ਹਮ ਤਿਆਗਿ ਗਵਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼.ਚਮਤਕਾਰ। ੨ ਸੰ.ਕਵਚ. ਬਕਤਰ. ਸੰਜੋਆ.

ਜਗਰ ਮਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਗਮਗਾਹਟ. ਚਮਕ ਦਮਕ. "ਤੇਰੋ ਜਸ ਜਗਰ ਮਗਰ ਭਏ, ਸ਼ੋਭਾ ਗਈ ਮੇਰੁ ਕੀ."(ਹੰਸਰਾਮ)

ਜਗਰਾਉਂ / **ਜਗਰਾਵਾਂ** } ਜਿਲੇ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਲੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ੨੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਹਾਰਾਯ ਅਤੇ ਰਾਯਕੋਟ.

ਜਗਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾਗਰਣ. ਜਾਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਤਜਾਗਾ। ੨ ਜਗਹ. ਜਾਯਗਾਹ. ਥਾਂ. ਸ੍ਥਾਨ। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਸਮ.

ਜਗਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਜਾਗ ਉਠਣ। ੩ ਅਲੱਖ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉੱਚੀ ਪੁਕਾਰਨਾ. "ਗੋਰਖਨਾਥ ਜਗੈਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਜਗਾਵਨ.

ਜਗਾਤ / **ਜਗਾਤਿ** } ਅ. زکات ਅਥਵਾ زکوٰۃ ਜ਼ਕਾਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੁੱਧੀ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਮਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਧਰਮਅਰਥ ਜੋ ਹਿੱਸਾ ਕੱਢਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਜ਼ਕਾਤ" ਇਸ ਲਈ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਭਾਗ ਦੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਧਨ ਮਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਕਾਤ ਦੇਣਾ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਯਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ਬਕਰ, ਆਯਤ ੪੩.

ਜੋ ਮਾਲ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਕ਼ਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਕਾਤ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਪੁਰ ਨਹੀਂ. ਹਦੀਸਾਂ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਾਲ ਉੱਪਰ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਜ਼ਕਾਤ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਚਾਰ ਉੱਠ ਜਿਸ ਪਾਸ ਹੋਣ ਉਸ ਉੱਪਰ ਜ਼ਕਾਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੰਜ ਉੱਠ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭੇਡ ਜਾਂ ਬਕਰਾ ਹਰ ਸਾਲ ਜ਼ਕਾਤ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਦਸ ਉੱਠ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੋ, ਅਤੇ ਚਾਲੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚਾਰ ਬਕਰੇ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਏ. ਤੀਹਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗਊ ਭੈਸਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਕਾਤ ਨਹੀਂ. ਤੀਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਵੱਛਾ ਜ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਚਾਲੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਪਰ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਵੱਛਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਲਾਕੇ ਪੰਜ ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਜ਼ਕਾਤ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਘੋੜੇ ਜੰਗ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਜਾਂ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋਤੇ ਜਾਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਕਾਤ ਨਹੀਂ. ਦੋ ਸੌ ਦਿਰਹਮ* درہم ਤੋਂ ਘੱਟ ਚਾਂਦੀ ਉੱਪਰ ਜ਼ਕਾਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਤਦ ਪੰਜ ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਜ਼ਕਾਤ ਹੈ. ਬੀਸ ਮਿਸ਼ਕ਼ਾਲ† (مثقال) ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੁਇਨੇ ਤੇ ਜ਼ਕਾਤ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫ਼ੀ ਮਿਸਕਾਲ ਦੋ ਕ਼ੀਰਾਤ‡ (قیراط) ਜ਼ਕਾਤ ਹੈ. ਘਰ ਦੇ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਉੱਤੇ ਜੋ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਰ ਦੋ ਸੌ ਦਿਰਹਮ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਮੁੱਲ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਢਾਈ ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਜ਼ਕਾਤ ਹੈ, ਇਤਜਾਦਿ.

ਜ਼ਕਾਤ ਦਾ ਮਾਲ ਸੱਤ ਥਾਂਈਂ ਖਰਚਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:– (ੳ) ਫ਼ਕ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ. (ਅ) ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ. (ੲ) ਜ਼ਕਾਤ ਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ. (ਸ) ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ. (ਹ) ਮਕ਼ਰੂਜ਼ਾਂ (ਕ਼ਰਜ਼ਦਾਰਾਂ) ਨੂੰ. (ਕ) ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਨਾਮ ਅਥਵਾ ਧਰਮ ਦੇ ਜੰਗ ਲਈ. (ਖ) ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਨੂੰ। ੩ ਰਾਜ ਅਥਵਾ ਨਗਰ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਤੇ ਲਾਇਆ ਮਸੂਲ. Octroi. "ਜੇਜੀਆ ਡੰਨੁ ਕੋ ਲਏ ਨ ਜਗਾਤਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਜਗਾਤੀ / **ਜਗਾਤੀਆ** } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਕਾਤ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਮਹ਼ਿਸੂਲੀਆ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦੁਇ ਭਏ ਜਗਾਤੀ."(ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਜਗਾਤੀਆ ਮੋਹਣ ਮੁੰਦਣਿ ਪਈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜਗਾਦਿ. ਜਗਤ ਦੇ ਆਦਿਕਾਲ ਵਿੱਚ. "ਜਗਾਦਿ ਤੁਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਫੈਲਰਹਜੋ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩) ੨ ਜਗਤ ਦੀ ਆਦਿ. ਜਗਤ ਦਾ ਮੁੱਢ। ੩ ਯਗਜ਼–ਆਦਿ. ਯਗਜਾਦਿ ਕਰਮ. "ਜਗਾਦਿ ਆਦਿ ਧਰਮਣੰ." (ਗਜਾਨ)

ਜਗਾਧਰੀ. ਜਿਲੇ ਅੰਬਾਲੇ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਨੂੰਮਾਨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਅੰਦਰਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ੩ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ.

ਜਗਾਨਾ / **ਜਗਾਵਨ** } ਕ੍ਰਿ–ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਾਉਣਾ. "ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛਾਡਿਕੈ ਰਾਤਿ ਜਗਾਵਨ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਜਗਿ. ਜਗਤ ਮੇਂ. ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ. "ਜਗਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕੀਰਤਿ ਨਾਮ ਹੈ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਯੱਗਾਂ ਕਰਕੇ. ਯਗਜ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ। ੩ ਜਗਤ ਦੇ. "ਲਥਿਅੜੇ ਜਗਿ ਤਾਪਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੪ ਸੰ. जज्ञि–ਜਗਿਜ. ਗਜਾਤਾ. ਪੰਡਿਤ. "ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਸਭਿ ਭਰਮਦੇ ਨਿਤ ਜਗਿ ਤੋਟਾ ਸੈਸਾਰਿ."(ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ:੩)

ਜਗਿਸ੍ਵੀ. ਜੋਗੀਸ਼੍ਵਰ. ਯੋਗਿਰਾਜ. "ਮਸਤਕਰਨ ਇਕ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜਗਿਸ੍ਵੀ। ਤੇਜਵਾਨ ਬਲਵਾਨ ਤਪਸ੍ਵੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੦)

ਜਗਿਜੀਵਨੁ. ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜਿਉਣਾ. ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਤਾਉਣੀ. "ਜਗਿਜੀਵਨੁ ਐਸਾ ਸੁਪਨੇ ਜੈਸਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਗਜੀਵਨ.

ਜਗਿੰਦਾ. ਵਿ–ਜਗਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਚਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. "ਜੋਤ ਕੋ ਜਗਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ)

ਜਗੀ. ਜਾਗੀ. ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਈ। ੨ ਜੱਗ (ਯਗਜ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਜੱਗੀਂ. ਜੱਗਾਂ ਕਰਕੇ. "ਸਤਜੁਗਿ ਸਤੁ, ਤੇਤਾ ਜਗੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜਗੀਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਜਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗੀਰ.

ਜਗੀਰਦਾਰ. ਜਾਗੀਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਜਾਗੀਰ ਹੈ.

ਜਗੁ. ਦੇਖੋ, ਜਗ ਅਤੇ ਜਗਤ. "ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਜਨਸਮੁਦਾਯ. ਲੋਕ. "ਜਗੁ ਰੋਗੀ ਭੋਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਜਗੇਨ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਯਗਜ਼ੇਨ. ਯਗਜ਼ ਕਰਕੇ. "ਜੋਗੇਨ ਕਿੰ, ਜਗੇਨ ਕਿੰ ?" (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਜਗੇੜਾ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਥਾਣਾ ਡੇਹਲੋਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਹ਼ਮਦਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੮ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਜਗੋਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਂਨ ਦੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ ਦਾ ਗੁੰਦਕੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਰੱਸਾ, ਜੋ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਕਮਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟਦੇ ਹਨ. "ਸਹਜ ਜਗੋਟਾ ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੂਟਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਜੰਘਓਟਾ. ਜਾਂਘੀਆ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗੋਟੀ। ੩ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੋਕਾ.

ਜਗੋਲ / **ਜਗੋਲਾ** } ਫ਼ਾ زنگوله ਜ਼ੰਗੋਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੰਘਰੂ ਦਾ ਦਾਣਾ. ਘੁੰਗਰੂ. "ਉਕਾਬ ਬਸੀਨਨ ਕੋ ਸਜ, ਕੰਠ ਜਗੋਲਨ ਦ੍ਵਾਲ ਨਵੀਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਦੇ ਗਲ ਅਥਵਾ ਪੈਰ ਘੁੰਗਰੂ ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਰਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਜਾਨਵਰ ਦਹਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਉਡਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਘੁੰਘਰੂ ਦੇ ਖੜਕੇ ਨਾਲ ਬਾਜ਼ ਆਦਿਕ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲੱਭੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਜਗੰਨਥਈ / **ਜਗੰਨਾਥ** } ਸੰ. जगन्नाथ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਗਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਪਤਿ ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਜਗੰਨਾਥੁ } "ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਜਗੰਨਥਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪) "ਜਗੰਨਾਥ ਸਭ ਜੰਤ੍ਰ ਉਪਾਏ."(ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) "ਜਗੰਨਾਥੁ ਜਗਦੀਸੁ ਜਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਥਵਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਨਾਮ ਜਗੰਨਾਥ ਹੈ, ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉੜੀਸੇ ਵਿੱਚ ਕਟਕ ਦੇ ਜਿਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ "ਪੁਰੀ" ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ. ਕਈ ਯਾਤ੍ਰੀ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਓਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕਰਕੇ ਇਹ ਲੋਕ ਰਥਯਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਮਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੨ ਨੂੰ ਮਨਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਗੰਨਾਥ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ) ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਨੂੰ ਰਥ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਂਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ੧੬ ਪਹੀਏ ਦਾ ੪੮ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ. ਭਗਤ ਲੋਕ ਏਸ ਰਥ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ. ਜਗੰਨਾਥ ਦੇ ਰਥ ਨਾਲ ਦੋ ਰਥ ਹੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਚੌਦਾਂ ਪਹੀਏ ਦਾ ੪੪ ਫੁਟ ਉੱਚਾ, ਭਦ੍ਰਾ ਦਾ ੧੨ ਪਹੀਏ ਦਾ ੪੩ ਫੁਟ ਉੱਚਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਰਥ ਦੇ ਪਹੀਏ ਹੇਠ ਆਕੇ ਮਰਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ ਹੋਣੀ ਮੰਨਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਾਗਦੇ ਸਨ.

ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਜਗੰਨਾਥ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇੱਕ ਅਣੋਖੀ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ "ਜਰ" ਨੇ ਮਾਰਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹੀ ਪਿਆ ਪਿਆ ਸੜਗਿਆ, ਪਰ ਕੁਝ ਕਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਅਸਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਰੱਖਦਿੱਤਾ. ਉੜੀਸੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇੰਦ੍ਰਦਜ਼ੁਮਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਗੰਨਾਥ ਦਾ ਇੱਕ ਬੁਤ ਬਣਾਕੇ ਉਹ ਅਸਥੀਆਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਨ ਕਰੇ. ਇੰਦ੍ਰਦਜ਼ੁਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਮੰਨਕੇ, ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਮਿਸਤਰੀ, ਬੁਤ ਬਣਾਉਣ ਲਗਪਿਆ, ਪਰ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਰਤ੍ਰ ਕਰ ਲਈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਬਣਦੀਹੋਈ ਮੂਰਤਿ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ (ਪੂਰਣ) ਹੋਈ ਬਿਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖ ਲਵੇਗਾ, ਤਦ ਮੈ ਕੰਮ ਓਥੇ ਦਾ ਓਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ. ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਰਾਜਾ ਬੇਸਬਰਾ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਪਾਸ ਜਾ ਪੁੱਜਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਗੰਨਾਥ ਦਾ ਬੁਤ ਬਿਨਾ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹੀ ਰਹਿਗਿਆ. ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰਦਜ਼ੁਮਨ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਉਸ ਬੁਤ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਬਖ਼ਸ਼ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਵਾ ਕਰਕੇ ਜਗਤਮਾਨਜ ਥਾਪਿਆ.

ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਜਗੰਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਰਾਜਾ ਅਨੰਤਵਰਮਾ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਨ ੧੦੭੬ ਤੋਂ ਸਨ ੧੧੪੭ ਤੀਕ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਮੱਧ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਬਾਹਰ ਦਾ ਹਾਤਾ ੬੬੫ ਫੁਟ ਲੰਮਾ ੬੪੪ ਫੁਟ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ੨੪ ਫੁਟ ਦੀ ਉੱਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਉਚਿਆਈ ਕਲਸ ਤੀਕ ੧੯੨ ਫੁਟ ਹੈ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚਕ੍ਰ ਵਿਰਾਜਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨਿਰਲੱਜਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਵਾਮਮਾਰਗੀਆਂ ਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕ਼ਬਜ਼ੇ ਕਰਲਿਆ ਹੈ.*

ਜਗੰਨਾਥ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਦਾ "ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ" ਯਾਤ੍ਰੀ ਲੋਕ ਬਿਨਾ ਚਾਰ ਵਰਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਛੂਤ ਛਾਤ ਤਜਾਗਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਗਏ ਸਨ. "ਗਗਨਮੈ ਥਾਲ" ਧਨਾਸਰੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਥਾਂ ਉਚਰਿਆ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਲਿਯੁਗ ਪੰਡਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਪਾਖੰਡੀ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਿੱਥੇ ਟਿਕੇ ਸਨ ਉਸ ਜਗਾ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੰਗੁਮਟ" ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਾਵਲੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਲ ਮਿੱਠਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਜੱਗ. ਸੰ. यज्ञ–ਯਗਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਜਨ। ੨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਅਰਦਾਸ। ੩ ਕੁਰਬਾਨੀ. ਬਲਿਦਾਨ.

---

* ਚੌਥਾਹ ਰੱਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ.

† ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ਅਥਵਾ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ਾ ਭਰ ਤੋਲ. ‡ ਦੋ ਰੱਤੀ ਭਰ.

* ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੇਖੋ, "ਵੱਲਭ ਛਲ ਕਪਟ ਦਰਪਟ" ਗ੍ਰੰਥ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਕੀਜੀਐ ਅਬ ਜੱਗ ਕੋ ਆਰੰਭ." (ਗਯਾਨ)

ਜੱਗਖੰਭ } ਸੰਗਯਾ–ਯਗਯ–ਸ੍ਤੰਭ. ਯਗਯ ਦੇ ਥਾਂ
ਜੱਗਥੰਭ } ਕੀਤਾ ਉੱਚਾ ਸਤੂਨ. ਦੇਖੋ, ਯੂਪ. "ਪਗ ਪਗ ਜੱਗਖੰਭ ਕਹੁ ਗਾਡ਼ਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜੱਗਪੁਰਖ. ਸੰ. ਯਜ੍ਞਪੁਰੁਸ਼. ਸੰਗਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ . ੨ ਅਗਨਿ.ਅੱਗ। ੩ ਯਗਯ ਦੀ ਬਲੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਵਤਾ. "ਜੱਗ ਰੁੰਡ੍ਰਹੁ ਤੇ ਉਠੇ ਤਬ ਜੱਗ-ਪੁਰਖ ਕੁਲਾਇ." (ਰਾਮਾਵ) ਅਕੁਲਾਇਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ.

ਜੱਗਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ. ਇਹ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਦਾ ਤਯਾਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਭਗਤਿ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ.

ਜੱਗਾਸਿੰਘ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਫ਼ਰ.

ਜੱਗੁਪਵੀਤ. ਜਨੇਊ. ਦੇਖੋ, ਯਗਯੋਪਵੀਤ "ਜੱਗੁਪਵੀਤ ਗਰੇ ਜਿਮ ਪਾਵਨ."(ਗੁਪ੍ਰਸ੍ਨੋ)

ਜਗਜਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਗਯਾਸਾ.

ਜਗਜੁਪਵੀਤ. ਜਨੇਊ. ਦੇਖੋ, ਯਗਯੋਪਵੀਤ. "ਜਗਜੁਪਵੀਤ ਦੇਨ ਹਿਤ ਧਾਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਜਗਜੇਸ਼੍ਵਰ. ਸੰ. ਯਜ੍ਞੇਸ਼੍ਵਰ. ਸੰਗਯਾ–ਯਗਯ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੱਗਪੁਰਖ.

ਜਗਜੋਪਵੀਤ. ਦੇਖੋ, ਯਗਯੋਪਵੀਤ.

ਜਘਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਛੋਜ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਚਿੱਤੜ. ਨਿਤੰਬ। ੩ ਪੇਡ਼ੂ.

ਜਘਨਾ } ਦੇਖੋ, ਜਘਨਜ.
ਜਘਨੀ }

ਜਘਨਜ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਸ਼ੂਦ੍ . ੨ ਮੁੱਲ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦਾਸ. ਗ਼ੁਲਾਮ . ੩ ਵਿ–ਨੀਚ . ੪ ਕਮੀਨਾ। ੫ ਅੰਤਿਮ. ਪਿਛਲਾ.

ਜਚਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਾਂਚਨਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ. ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਫਬਨਾ. "ਜਾ ਉਹੁ ਨਿਰਮਲੁ, ਤਾ ਹਮ ਜਚਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭੀ ਨਿਰਮਲ ਫਬਦੇ ਹਾਂ। ੩ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. "ਕਾਲ੍ ਕਾ ਕਾਲ੍ ਨਿਰੰਜਨ ਜਚਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੪ ਸੰਗਯਾ–ਖ਼ਿਆਲ੍. ਸੰਕਲਪ. "ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਅਪਣੇ ਜਚਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੫ ਵਿ–ਯਾਚਕ. ਜਾਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਿਖਾਰੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਭਿ ਜਚਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਜਚਨੀ. ਸੰ. ਯਾਚਨੀਯ. ਵਿ–ਮੰਗਣ ਯੋਗ . ੨ ਉਹ ਵਸਤੁ ਜਿਸ ਲਈ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. "ਜੋ ਇਛੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ, ਸਭ ਘਰੈ ਵਿਚ ਜਚਨੀ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਜਚਨਾ.

ਜਚਾ. ਵਿ–ਯਾਚਕ. ਭਿਖਾਰੀ. "ਸਦਾ ਸਲਾਹੀਐ ਸਭ ਤਿਸ ਕੋ ਜਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਜਾਂਚਿਆ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਚਨਾ। ੩ ਫ਼ਾ ਜ਼ੱਚਾ. ਸੰਗਯਾ–ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਤਾਨ ਜਣੀ ਹੈ.

ਜੱਚਾ. ਦੇਖੋ, ਜਚਾ ੩.

ਜਛ } ਦੇਖੋ, ਯਕ.
ਜੱਛ }

ਜੱਛਹਰਿ. ਸਿੰਘ. ਸ਼ੇਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜੱਛ. "ਧਰਮ ਜੱਛਹਰਿ ਇਕ ਸੱਭਾਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਧਰਮਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਜੱਛਹਰਿ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਜੱਛਣੀ. ਯਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਯਕ੍ਸ਼ਿਣੀ.

ਜੱਛਪ } ਯਕ੍ਸ਼ਪਤਿ. ਯਕ੍ਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕੁਬੇਰ.
ਜੱਛਰਾਜ }

ਜਜ. ਦੇਖੋ, ਯਜ ਧਾ. "ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਪਰਥਾਇ ਸੁਹਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਯਜਨ (ਦੇਵਪੂਜਨ) ਅਤੇ ਵਿਵਾਹ ਆਦਿ ਪਰਥਾਇ (ਪ੍ਰਥਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਹਾਈ।
੨ ਸੰ. ਜਜ. ਯੋਧਾ. ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਹਾਦੁਰ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਯਾਫ਼ਤ। ੪ ਬਰਾਤ. ਜਨੇਤ.

ਜਜਨ. ਦੇਖੋ, ਯਜਨ.

ਜਜਬ. ਅ. ਜਜ਼ਬ. ਸੰਗਯਾ–ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੋਖਣਾ। ੩ ਮਿਲਜਾਣਾ.

ਜਜਬਾ. ਅ. ਜ਼ਜ਼ਬਹ. ਸੰਗਯਾ–ਦਿਲ ਦੀ ਖਿੱਚ। ੨ ਸੰਕਲਪ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ। ੪ ਇੱਛਾ. ਵਾਸਨਾ.

ਜਜਮ. ਦੇਖੋ, ਜਾਜਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਜਮਾਲਿਆ। ੩ ਅ. ਜ਼ਜ਼ਮ. ਵਿ–ਦ੍ਰਿੜ੍ (ਪੱਕਾ) ਸੰਕਲਪ.

ਜਜਮਾਨ } ਦੇਖੋ, ਯਜਮਾਨ. ਯਗਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਜਜਮਾਨੁ } ਜੋ ਪੁਰੋਹਿਤ ਤੋਂ ਯਗਯ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਕਰਤਾ,ਤੂ ਮੇਰਾ ਜਜਮਾਨ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) "ਸਾਈ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜਜਮਾਨ ਕੀ ਸਾ ਤੇਰੀ, ਏਤੁ ਧਾਨਿ ਖਾਧੈ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ ਗਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਜਜਮਾਲਾ } ਅ. ਜ਼ਜ਼ਮ. ਵਿ–ਜੁੜਾਮਵਾਲਾ. ਕ੍ਸ਼ਯ
ਜਜਮਾਲਿਆ } ਰੋਗ ਵਾਲਾ. ਕੋੜ੍ਹੀ। ੨ ਭਾਵ–
ਜਜਮਾਲੇ } ਵਿਸ਼ਈ ਪਾਂਮਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਗ ਤੋਂ ਰੋਗ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ. "ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲਿਆ."(ਵਾਰ ਆਸਾ)"ਸਚੈ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਪੱਕੇ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਜਮ ੩. "ਨਿਤ ਮਾਇਆ ਨੋ ਫਿਰੈ ਜਜਮਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਜਜਰ } ਸੰ. ਜਰ੍ਜਰ. ਵਿ–ਜੀਰਣ. ਪੁਰਾਣਾ. "ਇਹੁ
ਜਜਰਾ } ਸਰੀਰੁ ਜਜਰੀ ਹੈ ਇਸ ਨੋ ਜਰੁ ਪਹੁਚੈ
ਜਜਰੀ } ਆਏ." (ਵਡ ਮ: ੩ ਅਲਾਹਣੀ)
੨ ਬੁੱਢਾ। ੩ ਟੁੱਟਿਆ ਫੁੱਟਿਆ.

ਜਜਾ. ਜੱਜੇ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਜਕਾਰ। ੨ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. "ਜਜਾ ਜਾਨੈ ਹਉ ਕਛੁ ਹੂਆ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜੱਜਾ। ੪ ਅ. ਜ਼ਜ਼ਾ. ਪ੍ਰਤਿਬਦਲਾ। ੫ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ.

ਜਜਾਤਿ } ਦੇਖੋ, ਯਜਾਤਿ.
ਜਜਾਤੀ }

ਜਜਿ. ਦੇਖੋ, ਜਗਿ ਅਤੇ ਜਜ.

ਜਜੀਆ. ਦੇਖੋ, ਜੇਜੂਆ.

ਜਜੀਰਾ. ਅ. ਜ਼ਜ਼ੀਰਹ. ਸੰਗਯਾ–ਟਾਪੂ. ਦ੍ਵੀਪ. ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ,ਜਿਸ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇ.

ਜੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਜਜਾ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਾਤੀ। ੩ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵੱਲ ਦੇ ਸੂਰਜ-ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਥੋਲ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੋਤ੍. "ਹਮਜਾ ਜੱਜਾ ਜਾਣੀਐ, ਬਾਲਾ ਮਰਵਾਹਾ ਵਿਗਸੀਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਜਜ੍ਜੂ } ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ–ਧਰਮਰਾਜ.
ਜਜ੍ਜੂਟ }

ਜਟ. ਦੇਖੋ, ਜਟਾ. "ਤੁਟ ਨ ਖਟ ਨ ਜਟ ਨ ਹੋਮ ਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਨਾ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਿਵਾਸ, ਨਾ ਖਟਕਰਮ, ਨਾ ਜਟਾ ਧਾਰਣ, ਨਾ ਹੋਮਕਰਮ।
੨ ਦੇਖੋ, ਜਟੁ ਅਤੇ ਜੱਟ.

ਜਟਕਾ. ਵਿ–ਜੱਟ ਦਾ.

ਜਟਕੇ ਸੰਦ. ਉਹ ਸੰਦ (ਔਜ਼ਾਰ) ਜੋ ਜੱਟ ਦੇ ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਹਲ, ਸੁਹਾਗਾ, ਸਲੌਘ, ਤ੍ਰਿਗੁਲੀ, ਪੌਰ, ਪੰਜਾਲੀ, ਗੱਡਾ, ਕਹੀ, ਖੁਰਪਾ (ਰੰਬਾ) ਦਾਤ੍ਰੀ, ਛੱਜ.ਕਰਾਹ, ਕੁਹਾੜ੍ਹੀ,ਗੰਡਾਸਾ ਆਦਿ.

ਜਟਜ } ਸੰਗਯਾ–ਗੰਗਾ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜਟਾ ਤੋਂ
ਜਟਜਾ } ਉਪਜੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਟਜਾਸੁਤ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸ਼ਮ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਟਜਾਟ. ਜਟਾਜੂਟ. ਜਟਾ ਦਾ ਜੂੜਾ. "ਕਰਿ ਜਟ ਜਟਾ ਜਟਜਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜ੍ਤਾਲ)

ਜਟਧਾਰ. ਵਿ–ਜਟਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਸੰਗਯਾ–ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੁ. "ਦ੍ਰੜ੍ਹਧਾਰ ਜਟਧਾਰੈ ਪੇਖਿਓ ਵਰਤ ਨੇਮ ਤੀਰਥਾਏ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)
੩ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਜਟਾਧਰ। ੪ ਵਟ (ਬੋਹਡ਼).

ਜਟਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਟਾਧਰ । ੨ ਜਟਾ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਧਾਰਾ. ਗੰਗਾ. "ਜਾਪੈ ਚੱਲੇ ਰੱਤ ਦੇ ਸ਼ਲਲੇ ਜਟਧਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਜਟਨਿ. ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜਟਾ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਗੰਗਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਟਨਿਨ. ਜਟਨਿ (ਗੰਗਾ) ਵਾਲੀ. ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਟਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਮੇ ੩ ਅਤੇ ਲੰਮੇਜਟਪੁਰੇ.

ਜਟਭੁਕ. ਸੰ. ਜਟਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਟ (ਬਰੋਟਾ). "ਜਿਮਿ ਬਟਬੀਜ ਵਿਖੈ ਜਟਭੁਕ ਦਲ ਸਾਖਾ ਕਾਂਡ ਸਹਿਤ ਫਲ ਆਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਿਵੇਂ ਬੋਹਡ਼ ਦੇ ਬੀਜ ਵਿੱਚ ਪੱਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਡਾਹਣੇ ਅਤੇ ਫਲ ਸਮੇਤ ਜਟਭੁਕ (ਵਟ) ਹੈ.

ਜਟੱਲ. ਸੰਗਯਾ–ਜਟਕੀ ਗੱਲ. ਗੱਵਾਰੂ ਬਾਤ। ੨ ਭਾਵ ਗੱਪ. ਝੂਠੀ ਕਹਾਣੀ. ਮਨਕਲਪਿਤ ਬਾਤ.

ਜਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਸਿਰ ਦੇ ਉਲਝੇ ਅਤੇ ਰੱਸੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਕੇਸ਼.."ਜਟਾਮੁਕਟੁ ਤਨਿ ਭਸਮ ਲਗਾਈ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਬਾਰੀਕ ਤਣਾ। ੩ ਟਾਹਣੀ. ਸ਼ਾਖਾ। ੪ ਵੇਦਪਾਠ ਦੀ ਇੱਕ ਗੀਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪੜ੍ਹੇ ਪਦ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਅਗਲੇ ਪਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜਟਾਉ. ਸੰਗਯਾ–ਜਟਾ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਜਟਾ ਦਾ ਜੂੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਟਾਯੁ.

ਜਟਾਜੂਟ. ਸੰਗਯਾ–ਜਟਾ ਦਾ ਜੂੜਾ. "ਜਟਾਜੂਟ ਭੇਖ ਕੀਏ ਫਿਰਤ ਉਦਾਸ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਖ਼ਾ. ਵਿ–ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਦੇ ਰੋਮ ਨਹੀ ਕਟਦਾ."ਜਟਾਜੂਟ ਰਹਿਬੋ ਅਨੁਰਾਗਹੁ."(ਗੁਵਿ ੧੦)

ਜਟਾਣੀ. ਸੰਗਯਾ–ਜਟਾਧਰ(ਸ਼ਿਵ)ਦੀ ਰਾਣੀ ਦੁਰਗਾ. "ਮਾਰੇ ਵੀਰ ਜਟਾਣੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਜੱਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਵਿ–ਜੱਟ ਦੀ. ਜੱਟ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਜਟਾਧਰ } ਵਿ–ਜਟਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ .
ਜਟਾਧਾਰ } ੨ ਸੰਗਯਾ–ਸ਼ਿਵ। ੩ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੁ।
ਜਟਾਧਾਰੀ } ੪ ਹੁਣ ਉਦਾਸੀ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਆਦਿ ਮਤ ਦੇ ਬਹੁਤ੍ ਸਾਧੁ ਜਟਾ ਰਖਦੇ ਹਨ .
੫ ਵਟ (ਬੋਹਡ਼–ਬਰੋਟਾ) ਦਰਖ਼ਤ.

ਜਟਾਮੁਕਟ } ਜਟਾ ਦਾ ਮੁਕੁਟ. ਜਟਾ ਦਾ ਜੂੜਾ. ਦੇਖੋ,
ਜਟਾਮੁਕਟੁ } ਜਟਾ ੧.

ਜਟਾਯੁ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਨੈਸ਼ਨੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਥਵਾਹੀ ਅਰੁਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸੰਪਾਤੀ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਗਿਰਝਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਹ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੀਤਾਹਰਣ ਸਮੇਂ ਰਾਵਣ ਨਾਲ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ. "ਉਤ ਰਾਵਣ ਆਨ ਜਟਾਯੁ ਘਿਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਵਣ ਦੇ ਖੜਗ ਨਾਲ ਜਟਾਯੁ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਡਿੱਗਾ, ਜਦ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਸੀਤਾ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਸੀਤਾਹਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਾਗੇ। ੨ ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਜਟਾਯੁਅਰਿ } ਜਟਾਯੁ ਦਾ ਵੈਰੀ ਰਾਵਣ. (ਸਨਾਮਾ)
ਜਟਾਯੁਰਿਪੁ }

ਜਟਾਲ } ਵਿ–ਜਟਾਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਯਾ–ਸ਼ਿਵ.
ਜਟਾਲਾ } "ਉਘੇ ਜਣੁ ਨੇਜੇ ਜਟਾਲੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਨੇਜੇ ਮਾਨੋ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਹਨ.

ਜਟਾਵਲ } ਵਿ–ਜਟਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਸ਼ਿਵ।
ਜਟਾਵਲਾ } ੩ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਨਾਦੀਆ. ਉਹ ਬੈਲ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸ਼ਿਵ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਚੱਲ ਨਗਾਰੇ ਪੌਣ ਦੇ ਊਂਘਨ ਜਾਨੁ ਜਟਾਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ਜਿਵੇਂ ਨਾਦੀਆ ਬੜ੍ਹਕਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਗਾਰੇ ਆਦਿ ਦੀ ਗਰਜ ਹੋਰਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਊਂਘਨ। ੪ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੁ। ੫ ਵਟ (ਬੋਹਡ਼–ਬਰੋਟਾ).

ਜਟਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੜਿਆਹੋਇਆ. ਜੜਾਊ.

ਜਟਿਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਧੂਰਜਟੀ.

ਜਟਿਯਾ. ਵਿ–ਜਟਾਧਾਰੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੱਟੀ. ਜੱਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਜਟਿਯਾਰਾ. ਵਿ–ਜਟਾ ਵਾਲਾ. "ਪਨੰਥੂ ਕਦਮ ਸੁ ਵਟ ਜਟਿਯਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੬) ਜਟਾਵਾਲੇ ਬੋਹਡ਼.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਟਿਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਟਾਵਾਲਾ। ੨ ਔਖਾ ਮਜ਼ਮੂਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਟਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸੁਲਝਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ, ਕਠਿਨ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ੪ ਬਬਰ ਸ਼ੇਰ। ੫ ਸ਼ਿਵ.

ਜਟੀ. ਵਿ–ਜਟਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਟ. ਬੋਹੜ। ੩ ਪਿਲਖਨ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜੱਟੀ.

ਜਟੀਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਟਾਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ ਸ਼ਿਵ. "ਵਰੁਣ ਵਿਰੰਚਿ ਜਟੀਸ ਸੁਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਜਟੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਟਿਲ.

ਜਟੁ. ਦੇਖੋ, ਜੱਟ. "ਧੰਨਾ ਜਟੁ ਬਾਲਮੀਕੁ ਬਟਵਾਰਾ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਿਪਇਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਜਟੂਆ. ਵਿ–ਜਟਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਟਾਜੂਟ. ਜਟਾ ਦਾ ਜੂੜਾ. "ਬੈਧਹਿ ਬਹੁ ਜਟੂਆ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਜਟੇਟਾ. ਜੱਟ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਜੱਟਪੁਤ੍ਰ.

ਜੱਟ. ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਖ਼ ਹੈ. ਜੱਟ, ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਆਕੇ ਪੱਛਮੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੋਏ ਸਨ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਨਾਮ Jit-Jute-Getae ਆਦਿ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਫ਼ੌਜੀ ਕੰਮ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਜੱਟ ਕੱਦਾਵਰ, ਬਲਵਾਨ, ਨਿਸ਼ਕਪਟ, ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਭਗਤ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਜੱਟਾ. ਵਿ–ਜਟਾਧਾਰੀ. "ਭ੍ਰਮਤੇ ਜੱਟਾ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਐ ਜੱਟ !

ਜੱਟੂ. ਤਿਵਾੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੌਥਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੩ ਭੀਵਾ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੪ ਭੰਡਾਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸ਼ਾਹਦਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੫ ਜੌਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਤਪਾ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ। ੬ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇੱਕ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ।

ਜਠਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੇਟ. ਢਿੱਡ. "ਕਰਿ ਦੇਖ ਜਠਰ ਕਉ ਭੁਰਤੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਮੇਦਾ. ਪਕ੍ਵਾਸ਼ਯ। ੩ ਬੱਚੇਦਾਨ. ਗਰਭਾਸ਼ਯ. ਰਿਹ੍ਮ. "ਕਿਮ ਦੇਵਕਿ ਕੇ ਜਠਰੰਤਰਿ ਆਯੋ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩) ੪ ਵਿ–ਬੁੱਢਾ.

ਜਠਰਰੋਗ. ਸੰ. ਜਾਠਰ ਰੋਗ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਦੇ ਢਿੱਡ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਰੋਗ, ਦੇਖੋ, ਉਦਰਰੋਗ.

ਜਠਰਾਗਨਿ / **ਜਠਰਾਨਲ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੇਟ ਦੀ ਅਗ੍ਨਿ. ਮੇਦੇ (ਭ੍ਰਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ)ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ(blood heat), ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਪਚਦਾ ਅਤੇ ਦੇਹਰੂਪ ਕਲ ਚਲਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਲਹੂ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹਰਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ੯੮–੪ ਦਰਜੇ ਫਾਰਨਹਾਇਟ (Fahrn heit) * ਥਰਮਾਮੀਟਰ (Thermometer) ਦੀ ਹੈ.†

ਜਠੇਰਾ. ਸੰ. ਜਨੇਸ੍ਯ. ਵਿ–ਜੇਠਾ. ਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਠੇਰਾ.

ਜੱਠ. ਦੇਖੋ, ਚੱਠ.

ਜੜ. ਸੰ. ਜ੍ਰ.ਧਾ–ਜਮਜਾਣਾ, ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਗਡਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜੜਨਾ. "ਜਿਹ ਕੇ ਮਨ ਮੈ ਜਰਰਾਕੁ ਜੜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰ. ਜ੍ਰਫ. ਵਿ–ਅਚੇਤਨ. ਜੜ੍ਹ। ੪ ਮੰਦਬੁੱਧਿ. ਮੂਰਖ। ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ.

ਜਢ. ਦੇਖੋ, ਜਡ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਜਣ. ਦੇਖੋ, ਜਨ. "ਜਣ ਜਣ ਸਿਉ ਛਾਡੁ ਧੌਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਣਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਣੁ.

ਜਣਨ. ਸੰ. ਜਨਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਪੱਤੀ. ਪੈਦਾਇਸ਼। ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਜਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ. ਜਮਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਣਨ. "ਅਉਤ ਜਣੇਦਾ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਧੰਨ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਜਿਨ ਕੇ ਜਣੇ ਬਡੀਰੇ ਤੁਮ ਹਉ ਤਿਨ ਸਿਉ ਝਗਰਤ ਪਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਜਣਾ. ਜਨਾਂ ਦਾ। ੨ ਜਾਣਾਂ. ਗਿਣਾਂ. "ਬਿਰਥ ਜਨਮੁ ਜਣਾ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਆਦਮੀ.

ਜਣਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਯਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਸਮਝਾਉਣਾ। ੨ ਜਨਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਜਮਾਉਣਾ.

ਜਣਾਕਣਾ / **ਜਣਾਖਣਾ** ਹਰਯਕ (ਹਰੇਕ). ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ. ਦੇਖੋ, ਜਨਾਕਨਾ। ੨ ਆਮ ਆਦਮੀ.

ਜਣਾਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਣਾਉਣਾ.

ਜਣਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਣਕੇ. ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ. "ਜਿਉ ਜਨਨੀ ਸੁਤ ਜਣਿ ਪਾਲਤੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਜਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨੀ। ੨ ਵਜ–ਨਾ. ਜਿਨ. ਮਤ. "ਜਣੀ ਲਖਾਵਹੁ ਅਸੰਤ ਪਾਪੀ ਸਣਿ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਅਸੰਤ ਪਾਪੀ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰੋ। ੩ ਜਨਨ (ਪੈਦਾ) ਕੀਤੀ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਮਰਨੇ ਦਾ ਭੋਜਨ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਵੇਂ–ਗੰਦੋੜਾ ਲੱਡੂ ਆਦਿ ਵੰਡੇਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੫ ਭਿੰਗ. ਮਾਤਾ. ਜਨਨੀ.

ਜਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਾਨੋ. ਗੋਯਾ. ਜਾਣੀਓਂ. "ਜਿਸ ਨੋ ਵਿਸਰੈ ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ, ਤਿਸੁ ਲਾਖ ਬੇਦਨ ਜਣੁ ਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਜਣੇ. ਦੇਖੋ, ਜਣਨਾ। ੨ ਜਣ (ਜਨ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਜਿਵੇਂ–"ਦੋ ਜਣੇ ਆਏ."

ਜਣੇਦਾ / **ਜਣੇਦੀ** ਜਨਨ ਕਰੇਂਦਾ, ਕਰੇਂਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਣਨਾ. "ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੋ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਜਣੇ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਤਾ. ਜਨਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਣਾ.

ਜਣੰਤ. ਜਨਨ ਕਰੰਤ. ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਾਣੰਤ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਜਣੰਤ ਚਾਰ ਚਕ੍ਰਣੰ." (ਗਯਾਨ) ਚਾਰੋਂ ਚੱਕ ਜਾਣੰਤ.

ਜਤ. ਸੰ. ਯਤ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ. ਜਹਾਂ. "ਜਤ ਜਤ ਜਾਈਐ ਤਤ ਤਤ ਦ੍ਰਿਸਟਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਤੁ ਅਤੇ ਯਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੱਤ.

ਜਤਕਤ / **ਜਤਕਤਹ** / **ਜਤਕਤਾ** ਸੰ. ਯਤ੍ ਕੁਤ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ. ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ. "ਜਤਕਤ ਤੁਮ ਭਰਪੂਰ ਹਹੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਜਤਕਤਹ ਤਤਹ ਦ੍ਰਿਸਟੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਜਤ-ਕਤਾ ਤਤ ਪੇਖੀਐ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਜਤਨ. ਸੰ. ਯਤ੍ਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਪਾਯ. "ਜਤਨ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਕੇ ਕੀਏ."(ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਯਤ ਧਾਰਣ. ਇੰਦ੍ਰਿਯ-ਨਿਗ੍ਰਹਿ. "ਜਤਨ ਤਪਨ ਭ੍ਰਮਨ." (ਕਾਨ ਮ:੫)

ਜਤਬ੍ਰਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਤਵ੍ਰਤ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਯਮ ਦਾ ਨਿਯਮ. "ਦਾਨ ਦਯਾ ਦਮ ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਜਤਬ੍ਰਤ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਜਤਲਾਉਣਾ / **ਜਤਲਾਨਾ** / **ਜਤਾਉਣਾ** / **ਜਤਾਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਦ੍ਰਸੇਤਨ ਕਰਨਾ. ਗਯਾਤ ਕਰਾਉਣਾ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਾਉਣਾ. ਇਲਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. ਆਗਾਹ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਤਾ ਦੇਣਾ.

ਜਤਿ. ਦੇਖੋ, ਯਤਿ। ੨ ਜਾਤਿ. "ਜਤਿ ਮੇਰੀ ਪਤਿ ਮੇਰੀ ਧਨ ਹਰਿ ਨਾਮ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਯਨ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਤਿ (ਯਤਿ) ਹੈ. ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਭੀ ਜਤਿ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਡਾਕਟਰ ਚਰਨਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਬਾਣੀ ਬੋਧੁਰੇ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–ਜਤਿ, ਗਤਿ, ਸ਼ਾਬ, ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਜੋੜੀ ਦੇ ਕਰਤਬ ਹਨ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਗਤਿ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਅਰਥਾਤ ਗਤਿ ਵਾਕਰ ਉਂਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋੜੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਸਾਥ ਵਾਕਰ ਖੁਲਾਸਾ ਵਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਤਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਹਰਫ ਕੱਢਣ ਜੋ ਪਾਟਾਛਰ ਕਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਵਾਜ ਵੀ ਨਰਮ ਨਰਮ ਨਿਕਲੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਤਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਜਦ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਖੁਲ੍ਹੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਵਾਜ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਨਿਕਲੇ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੜ ਕੁੱਟ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਸਾਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ, ਘਰੁ ੧੦ ਜਤਿ।

੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਤ੍. ਜਿੱਥੇ. ਜਹਾਂ. "ਜਤਿ ਜਾਤ ਸਦਾ ਕਾਲ੍ਹ ਹਈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਜਤਿ ਪਤਿ. ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਪੰਕ੍ਤਿ. ਜਾਤਿ ਗੋਤ੍. ਜਿਵੇਂ ਜਾਤਿ ਖਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਗੋਤ੍ ਸੂਰੀ ਕਪੂਰ ਆਦਿ ਹਨ. "ਭਗਤਿ ਰਤੇ ਸੇ ਉਤਮਾ, ਜਤਿ ਪਤਿ ਸਬਦੇ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ.

ਜਤੀ. ਸੰ. ਯਤਿਨ੍. ਵਿ–ਯਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਤੀ ਸਤੀ ਕੇਤੇ ਬਨਬਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਨਿ. ਗੁਰਮੁਖ। ੩ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਛੀ ਜਤੀ ਗਿਣੇ ਹਨ–"ਅਬ ਜੋ ਜਤੀ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ। ਲਛਮਨ ਗੋਰਖ ਅਰੁ ਹਨੁਮਾਨਾ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਮ ਭੈਰਵ ਦੱਤ ਪਛਾਨੋ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਛਿਅ ਜਤੀ। ੪ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ. "ਨਾ ਇਹੁ ਜਤੀ ਕਹਾਵੈ ਸੋਊ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨਾ ਸੰਨਯਾਸੀ। ੫ ਜੈਨਮਤ ਦਾ ਸਾਧੂ.

ਜਤੀਲੀ. ਵਿ–ਜੱਤ (ਖੰਡ) ਵਾਲੀ. ਜਿਵੇਂ–ਜਤੀਲੀ ਭੇਡ। ੨ ਸੰ. ਜਯਿਤ੍ਰੀ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ. "ਜਤੀਲੀ ਤੁੰਦਮਤੇ." (ਅਕਾਲ)

ਜਤੁ. ਸੰ. ਯਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ. "ਜਤੁ ਪਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ. ਜਤੁ. ਗੂੰਦ। ੩ ਲਾਖ (ਲਾਕ਼ਾ).

ਜਤੈ ਕਾ. ਯਤ ਦਾ. "ਤ੍ਰੈਤੈ ਰਬੁ ਜਤੈ ਕਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜਤੋਲੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਜਤੰਨ / **ਜਤੰਨੁ** ਦੇਖੋ, ਜਤਨ. "ਸੋਈ ਜਤੰਨੁ ਬਤਾਇ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਜੱਤ. ਬਕਰੀ ਭੇਡ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਉਂਨ. ਖੰਡ.

ਜਤ੍ਰ. ਸੰ. ਯਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਹਾਂ. ਜਿੱਥੇ. "ਜਤ੍ਰ ਜਾਉ ਤਤ ਬੀਠਲੁ ਭੈਲਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਜਤ੍ਰਕਤਾ / **ਜਤ੍ਰਕਤ੍ਰ** / **ਜਤ੍ਰਤਤ੍ਰ** / **ਜਥਕਥ** ਸੰ. ਯਤ੍ਰ ਕੁਤ੍ਰ. ਯਤ੍ਰਤਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ. ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ. ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ. ਭ੍ਰਾਵ–ਹਰਥਾਂ. "ਪੇਖਿਓ ਜਤ੍ਰਕਤਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਜਤ੍ਰਕਤ੍ਰ ਤੂ ਸਰਬ ਜੀਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੯) "ਜਤ੍ਰਤਤ੍ਰ ਬਿਰਾਜਹੀ." (ਜਾਪੁ) "ਜਥਕਥ ਰਮਣੰ ਸਰਣੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਅਣਹ."(ਗਾਥਾ)

ਜਥਾ. ਦੇਖੋ, ਯਥਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੂਥ. ਗਰੋਹ. ਟੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਯੂਥ.

ਜਥਾਜੋਗ. ਦੇਖੋ, ਯਥਾਯੋਗ੍ਯ.

ਜਥਾਤਥ. ਦੇਖੋ, ਯਥਾਤਥ.

ਜਥਾਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਯਥਾਮਤਿ.

ਜਥਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਯਥਾਰਥ.

ਜਥਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਯਥਾਵਤ.

ਜਥੇਦਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਥਾ (ਯੂਥ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮੁਖੀਆ. ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਯੂਥਪ. ਇਹ ਪਦ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ. "ਜਥੇਦਾਰ ਜੋਕਛੁ ਕਹਿਦੇਤਾ। ਸੋਈ ਪੰਥ ਮਾਨ ਸਭ ਲੇਤਾ."(ਪੰਪ੍)

ਜਥੇਬੰਦੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਥੇ (ਯੂਥ) ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਥੇ ਦਾ ਮੇਲ. ਜਥੇ ਦਾ ਏਕਾ.

ਜਥੋਚਿਤ. ਜੈਸੇ ਮੁਨਾਸਿਬ. ਦੇਖੋ, ਯਥੋਚਿਤ. "ਦਿਜ ਸਿਰਪਾਉ ਜਥੋਚਿਤ ਜਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜਦ. ਸੰ. ਯਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ. ਜਦੋਂ। ੨ ਫ਼ਾ. ਜ਼ਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਟ. ਸੱਟ। ੩ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜੱਦ.

ਜਦਹੁ. ਦੇਖੋ, ਜਦ ੧. "ਜਦਹੁ ਆਪੇ ਬਾਟੁ ਕੀਆ ਬਹਿ ਕਰਤੈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

---

* ਇਹ French scale of measuring temperature ਹੈ. ਬਰਫ ਜੰਮਣ ਦੀ ਹਰਾਰਤ ਨੂੰ ੩੨ ਨੰਬਰ ਦੀ ਮੰਨਕੇ ਪਾਣੀ ਉਬਲਣ ਦੀ ਗਰਮੀ ੨੧੨ ਦਰਜੇ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਦਰਜੇ ਗਰਮੀ ਦੇ ਵੰਡਦਿੱਤੇਗਏ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ Centigrade ਸ਼ੰਗ੍ਰੇ (ਸਿਫ਼ਰ) ਤੋਂ ੧੦੦ (O—100)ਹੈ, ਅਤੇ ਤੀਜੀ Reaumer ਸ਼ੰਗ੍ਰੇ ਤੋਂ ੮੦ (O—80) ਹੈ. † ਦੇਖੋ, ਥਰਮਾਮੀਟਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਦਕਦ. ਸੰ. ਯਦਾਕਦਾ.ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਜਦਕਦੀ.ਜਬਕਭੀ.

ਜ਼ਦਨ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਚੋਟ ਮਾਰਨਾ. ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣਾ.

ਜਦਪਿ. ਵਜ–ਚਾਹੋ. ਭਾਵੇਂ. ਅਗਰਚੇ. ਦੇਖੋ, ਯਦਯਪਿ.

ਜਦਰ / **ਜਦਲ** ਅ਼ ਜਦ੍ਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਗ. ਯੁੱਧ. ਲੜਾਈ.

ਜਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਦ ਅਤੇ ਯਦਾ। ੨ ਫ਼ਾ. ਜ਼ਦਹ. ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਦਨ.

ਜਦਾਪਿ. ਸੰ .ਯਦਾਪਿ.ਦੇਖੋ, ਜਦਪਿ ਅਤੇ ਯਦਯਪਿ.

ਜਦਿ. ਸੰ. ਯਦਿ. ਵਜ–ਜੇ. ਅਗਰ । ੨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ. ਜਦੋਂ. "ਦੂਖ ਤਦੇ ਜਦਿ ਵੀਸਰੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਜਦਿ ਚਿੰਤ. ਸੰ. ਯਤ–ਅਚਿਨ੍ਤ੍ਯ. "ਜਦਿ ਚਿੰਤ ਸਰਬਗਤੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਜੋ ਚਿੰਤਨ ਰਹਿਤ ਹੈ.

ਜਦਿਨ. ਜਿਸ ਦਿਨ. ਜਿਸ ਰੋਜ਼. "ਜਦਿਨ ਰੋਸ ਵਹ ਆਇ ਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਦਿ । ੨ ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ. ਯਾਦਵ. "ਭਗਵਾਨ ਜਦੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜੱਦੀ.

ਜਦੀਦ. ਅ਼ ਜਦੀਦ੍ ਵਿ–ਨਵਾਂ. ਤਾਜ਼ਾ। ੨ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇ ਦਾ.

ਜਦੁ. ਸੰ. ਯਦੁ. ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਮ ਯਾਦਵ ਹੋਇਆ.ਦੇਖੋ,ਕੁਰੁਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਯਦੁ.

ਜਦੁਨਾਇਕ. ਯਦੁਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਜਦੁਨਾਇਕ ਨਾਇਕਾ. ਯਦੁਨਾਯਕ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਦੀ ਨਾਯਿਕਾ ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਦੁਨਾਥ. ਯਾਦਵਨਾਥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ.

ਜਦੁਨਾਥ ਕੀ ਦਾਰਾ. ਯਾਦਵਪਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਦੁਪਤਾਰਿ. ਯਾਦਵਪਤਿ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਤੀਰ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੨ ਜਰ ਨਾਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਜਦੁਪਤਿ / **ਜਦੁਰਾ** / **ਜਦੁਰਾਇ** ਯਾਦਵਪਤਿ ਅਤੇ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. "ਜਦੁਪਤਿ ਸੋਹਿ ਸਨਾਬ ਕੀਓ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਦੁਰਾਗ੍ਰਜ. ਯਦੁਰਾਜ–ਅਗ੍ਰਜ. ਯਦੁਰਾਜ(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮਣ ਵਾਲਾ ਬਲਭਦ੍ਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ. "ਹੇ ਜਦੁਰਾਗ੍ਰਜ ! ਹੇ ਜਸੁਧਾ-ਸੁਤ !" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਦੁਵੀ. ਵਿ–ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ. ਯਾਦਵੀ. "ਦੌਰ ਪਰਜੋ ਜਦੁਵੀ ਪ੍ਰਤਨਾ ਪਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਦੁਵੀ ਪ੍ਰਤਨਾ. ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਨਾ (ਫੌਜ). ਦੇਖੋ, ਜਦੁਵੀ.

ਜ਼ਦੂਦਨ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਦੂਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ. ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨੀ.

ਜਦੇਸ. ਯਾਦਵੇਸ਼. ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਈਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਦੇਸਨਿ. ਯਾਦਵੇਸ਼ (ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ) ਦੀ ਰਾਣੀ ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਦੇਸਰਿ. ਯਾਦਵ–ਈਸ਼–ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਜਦੁਪਤਾਰਿ.

ਜਦੋਂ. ਦੇਖੋ, ਜਦ ਅਤੇ ਜਦਹੁ.

ਜੱਦ. ਅ਼ ਜ਼ਦ੍ ਨਾਨਾ । ੨ ਦਾਦਾ. ਪਿਤਾਮਹ। ੩ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼। ੪ ਭਾਗ. ਨਸੀਬ। ੫ ਬਜ਼ੁਰਗੀ.

ਜੱਦੀ. ਅ਼ ਜ਼ਦ੍ਈ ਵਿ–ਕੁਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦਾਦੇਲਾਹੀ.

ਜਦ੍ਵੇਸ. ਯਾਦਵ ਈਸ਼. ਯਾਦਵੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ. "ਹੈ ਨ ਰਘ੍ਵੇਸ ਜਦ੍ਵੇਸ ਰਮਾਪਤਿ, ਤੈਂ ਜਿਨ ਕੋ ਵਿਸ੍ਰਨਾਥ ਪਛਾਨਜੋ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਜਨ ਅਥਵਾ **ਜਨੁ.** ਸੰ. ਜਨ੍ . ਧਾ–ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ, ਜਣਨਾ,ਪੈਦਾਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਉਤਪੰਨ.ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਕ. "ਓਇ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧੰਨਿ ਜਨ ਹਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ:੪) ੪ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. "ਸੂਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ." (ਅਨੰਦੁ) ੫ ਭਗਤ. ਸਾਧੁ. "ਦੁਸਟਾ ਸੇਤੀ ਪਿਰਹੜੀ ਜਨ ਸਿਉ ਵਾਦੁ ਕਰੰਨਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) ੬ ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. "ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਜਨੁ ਜਾਨੀਜੈ ਜਨ ਤੇ ਸੁਆਮੀ." (ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੭ ਪੁਰਖ. ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਸੰਤ ਸਰਨਿ ਜੋ ਜਨੁ ਪਰੈ ਸੋ ਜਨੁ ਉਧਰਨਹਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੮ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਪਰਲੇ ਸੱਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਲੋਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨਕਾਦਿ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਗੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੯ ਫ਼ਾ ਜ਼ਨ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ. "ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਗਾਦਰਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੧੦ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ. "ਖੀਵੀ ਨੇਕ ਜਨ ਜਿਸੁ ਬਹੁਤੀ ਛਾਉ ਪਤ੍ਰਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੧੧ ਮਾਰ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਇਹ ਅਮਰ ਹੈ ਜਦਨ ਦਾ. "ਮਜ਼ਨ ਤੇਗ਼ ਬਰ ਖ਼ੂਨ ਕਸ ਬੇਦਰੇਗ." (ਜਫਰ) ੧੨ ਪ੍ਰਤਜ–ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਤੇਗ਼-ਜ਼ਨ। ੧੩ ਜੋਨ (ਚਾਂਦਨੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਜਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਥਮੇ ਨਾਨਕ ਚੰਦੁ ਜਗਤ ਭੁਯੋ ਆਨੰਦੁ ਤਾਰਨਿ ਮਨੁਖਜ ਜਨ ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਗਾਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰਮਾਰੂਪ ਹੋਏ, ਤਾਰਾਰੂਪ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਨ (ਜੋਨ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਥਾਂ ਤਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ. ਤਾਰਾਗਣ (ਨਛਤ੍ਰ) ਅਤੇ ਤਾਰਣ (ਉੱਧਾਰਣ). ੧੪ ਜਾਣਨ ਲਈ ਭੀ ਜਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਆਦਿ ਅੰਤ ਜਿਨ ਜਨਲ੍ਯੋ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਣ ਲੀਤਾ। ੧੫ ਦੇਖੋ, ਜੱਨ.

ਜਨਈ. ਜਾਣਈ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਚਮਰਟਾ ਗਾਂਠਿ ਨ ਜਨਈ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਜਣਦਾ ਹੈ. ਜਨਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ.

ਜਨਸ੍ਥਾਨ. ਗੋਦਾਵਰੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਜਨਹੋ. ਜਾਣੋ. ਸਮਝੋ. "ਝੂਠ ਨਹੀ ਸਤਿਕੈ ਜਨਹੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਨਕ ਅਥਵਾ **ਜਨਕੁ.** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਨੁ. ਜਾਣੀਓ. ਮਾਨੋ. ਗੋਯਾ. "ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗ਼ਜਾਤਾ. ਗਿਆਨੀ. "ਜਨਕੁ ਸੋਇ ਜਿਨ੍ਹਿ ਜਾਣਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਜਨਕ ਉਧਾਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜਨਕ ਜਨਕ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘਾਸਨਿ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਗਿਆਨੀ ਜਨਕ ਸ਼ਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠੇ। ੩ ਸੰ. ਜਨਕ. ਵਿ–ਜਨਮਦਾਤਾ. ਜਣਨ ਵਾਲਾ. ਉਤਪੰਨ ਕਰਤਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਤਾ. ਬਾਪ. ਲੈਕਰ ਦੁਤਾਰਾ ਗਾਵੈ ਸੰਗਤਿ ਮੋਂ ਵਾਰ ਆਸਾ
ਪਕੜ ਦੁਧਾਰਾ ਵਾਹੈ ਸਤ੍ ਸਿਰ ਆਰਾ ਹੈ,
ਕੜਛਾ ਲੈ ਹਾਥ ਬਰਤਾਵਤ ਅਤੁੱਟ ਦੇਗ
ਕਠਿਨ ਕੋਦੰਡ ਵਾਣ ਵੇਧ ਕਰੈ ਪਾਰਾ ਹੈ,
ਭਕ੍ਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰੇਮ ਔ ਵੈਰਾਗ ਕੀ ਸੁਨਾਵੈ ਕਥਾ
ਚੜ੍ਹਕੈ ਤੁਰੰਗ ਜੰਗ ਦੇਵੈ ਲਲਕਾਰਾ ਹੈ,
ਤਤ੍ਵ ਗ੍ਯਾਨੀ ਦਾਨੀ ਜੋਧਾ ਗ੍ਰਿਹੀ ਤ੍ਯਾਗੀ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ
ਵਾਹ ਵਾਹ ! ਧਨ ਜ ਧਨ ! "ਜਨਕ" ਹਮਾਰਾ ਹੈ.

੫ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਸੀਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀਰਧ੍ਵਜ, ਜੋ ਆਤਮਤਤ੍ਵ ਦਾ ਵੇਤ੍ਤਾ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦਾ ਪੁੰਜ ਸੀ. ਇਹ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਸੀ. ਜਨਕ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ."ਜਪਿਓ ਨਾਮੁ ਸੁਕ ਜਨਕ ਗੁਰਬਚਨੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਮਿਥਿਲਾ ਦੇ ਪਤੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ "ਜਨਕ" ਖ਼ਿਤਾਬ ਹੋਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਜਨਕ ਨਾਉਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਵਾਲ੍ਮੀਕ ਕਾਂਡ ੧, ਅ: ੭੧ ਵਿੱਚ ਜਨਕਵੰਸ਼ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆਹੈ:–

ਪਹਿਲਾ ਮਿਥਿਲਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਨਿਮਿ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਥਿ, ਉਸ ਦਾ ਜਨਕ, (ਇਸੇ ਜਨਕ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ "ਜਨਕ" ਪਿਆ), ਜਨਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਉਦਾਵਸੁ, ਉਸ ਦਾ ਨੰਦਿਵਰਧਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਕੇਤੁ, ਉਸ ਦਾ ਦੇਵਰਾਤ ਹੋਇਆ (ਇਸ ਪਾਸ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਧਨੁਖ ਇਮਾਨਤ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਸੀਤਾ ਦੇ ਸ੍ਵਯੰਬਰ ਵੇਲੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਤੋੜਿਆ), ਦੇਵਰਾਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿਹਦ੍ਥ, ਉਸ ਦਾ ਮਹਾਵੀਰ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਧ੍ਰਿਤਿਮਾਨ, ਉਸ ਦਾ ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਟਕੇਤੁ, ਉਸ ਦਾ ਹਰਿਯਸ਼੍ਵ, ਉਸ ਦਾ ਮਰੁ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਂਧਕ, ਉਸ ਦਾ ਕੀਰਤਿਰਥ, ਉਸ ਦਾ ਦੇਵਮੀਢ, ਉਸ ਦਾ ਵਿਬੁਧ, ਉਸ ਦਾ ਮਹੀਧ੍ਰਕ, ਉਸ ਦਾ ਕੀਰਤਿਰਾਤ,ਉਸ ਦਾ ਮਹਾਰੋਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਰਣ੍ਹਰੋਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਹ੍ਰਸ੍ਵਰੋਮਾ ਹੋਇਆ. ਹ੍ਰਸ੍ਵਰੋਮਾ ਦੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਸੀਰਧ੍ਵਜ, ਜੋ ਰਾਮ ਅਤੇ ਲਛਮਣ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਕੁਸ਼ਧ੍ਵਜ, ਜੋ ਭਰਤ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ.

ਜਨਕ ਜਨਾਕ. ਵਿ–ਜਨਕ (ਪਿਤਾ ਕਰਤਾਰ) ਦੇ ਜਨਾਉਣ (ਗ਼ਜਾਨ ਕਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਬ੍ਰਹਮਗ਼ਜਾਨ ਦਾਤਾ."ਤੇ ਜਨ ਉਤਮ ਜਨਕ ਜਨਾਕ."(ਕਾਨ ਮ:੪)

ਜਨਕਜਾ / **ਜਨਕਤਨਯਾ** / **ਜਨਕਤਨੀਆ** / **ਜਨਕਦੁਹਿਤਾ** / **ਜਨਕਪੁਤ੍ਰੀ** ਸੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨਕਸੁਤਾ.

ਜਨਕਪੁਰ. ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦਾ ਨਗਰ ਮਿਥਿਲਾ.

ਜਨਕਰਾਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਹਮਗ਼ਜਾਨੀ ਜਨਕ ਜੇਹਾ ਰਾਜ. ਭੋਗ ਵਿੱਚ ਯੋਗ. "ਇਹੁ ਜਨਕਰਾਜ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤੁਝ ਹੀ ਬਣਿਆਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜਨਕਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨਕ ੫। ੨ ਜਨਕ(ਵਿਦੇਹ) ਜੇਹਾ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਅਸੰਗ. "ਤੂਤਾ ਜਨਕਰਾਜਾ ਅਉਤਾਰ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਜਨਕ (ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਰਾਜਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ). ਜੋਤਿਰੂਪ ਕਰਤਾਰ.

ਜਨਕਾਦਿ / **ਜਨਕਾਦਿਕ** ਜਨਕ–ਆਦਿ. ਗਿਣਨ ਸਮੇਂ ਜਨਕ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਉੱਤਮ ਪੁਰੁਸ.

ਜਨਕੁ. ਦੇਖੋ, ਜਨਕ.

ਜਨਕੈ. ਜਾਣਕੇ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਕੇ. "ਜੋ ਲਰਕਾ ਜਨਕੈ ਖਿਝ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਬੋਲੈ ਦਸਾਲੁ ਬਿਰਦ ਨਿਜ ਜਨਕੈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਜਨਨ ਕਰਕੇ. ਉਤਪੰਨ ਕਰਕੇ.

ਜ਼ਨਖ / **ਜ਼ਨਖ਼ਦਾਂ** ਫ਼ਾ ਜ਼ਨਖ਼ਦਾਂ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠੋਡੀ.ਚਿਬੁਕ.

ਜਨਖੇ. ਦੇਖੋ, ਖੇ। ੨ ਜਨਾਫ਼ਿ ਸੇ. ਭਗਤਜਨਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਕ੍ਸ਼ ਸੇ. "ਹਰਿ ਤਾਰੇ ਸੰਗਿ ਜਨਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਜਨਗੇ.ਜਨਾਂ ਦੀ. ਭਗਤਜਨਾਂ ਦੀ. "ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੀ ਪੈਜ ਜਨਗੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਜਨ–ਗੋਯ. ਗਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ ਜਨ. ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਸਾਧੁਜਨ.

ਜਨਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨ ਸਮੂਹ. ਲੋਕ । ੨ ਸੰ. ਜਨਿਤ੍ਰ. ਜਣਨ ਵਾਲਾ ਪਿਤਾ (ਜਨਿਤ੍). ੩ ਜਨਿਤ੍ਰੀ. ਮਾਤਾ. (ਜਨਿਕਾ).

ਜ਼ਨਦ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਨਦ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਦਨ.

ਜਨਨ. ਦੇਖੋ, ਜਣਨ.

ਜਨਨਿ / **ਜਨਨੀ** ਵਿ–ਜਣਨ ਵਾਲੀ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਵਾਲੀ. "ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਧੰਨੀ ਮਾਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. "ਜਨਨਿ ਪਿਤਾ ਲੋਕ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ." (ਸੋਦਰੁ) "ਜਿਉ ਜਨਨੀ ਸੁਤ ਜਣਿ ਪਾਲਤੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਲਿੰਗ.

ਜਨਪਤਿ. ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਰਾਜਾ। ੨ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ.

ਜਨਪਦ. ਭਗਤਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਣ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਸ਼. ਲੋਕ. ਮਲਕ। ੩ ਪ੍ਰਜਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਨਪਦੇਸ. ਜਨਪਦ (ਦੇਸ਼ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਜਾ), ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਨਪੰਚ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਜਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਜਨ.

ਜਨਪ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਸਭ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਣੀਆਂ। ੩ ਸੁਹਾਂਜਨੇ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਜਨਬ. ਫ਼ਾ [جنب] ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਤਲਵਾਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਆਰਮੇਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਨਬੀ.

ਜਨਬੀ ਜਨੱਬੀ [جنبی] ਜਨਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਜਨਬ ਦੀ ਬਣੀਹੋਈ ਤਲਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਨਬ. "ਸੈਫ ਸਰੋਹੀ ਜਾਤਿ ਜਨੱਬੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਨਮ. ਸੰ. ਜਨ੍ਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼. "ਜਨਮ ਸਫਲੁ ਹਰਿਚਰਣੀ ਲਾਗੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ.

ਜਨਮਅਸਟਮੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨਮਾਸ੍ਟਮੀ. "ਜਨਮ-ਅਸਟਮੀ ਕੋ ਦਿਨ ਆਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਨਮਸਾਖੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. ਸਵਾਨਿਹ ਉਮਰੀ. Biography। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਥਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੋ ਹਨ. ਇੱਕ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ, ਦੂਜੀ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ. ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਦਿੱਤੇ. ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਘਟਾ ਵਧਾਕੇ ਗ਼ੈਬ ਵਿਗਾੜਛੱਡੇ ਹਨ.ਦੇਖੋ, ਮਕਾਲਿਫ਼ Macauliffe ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਨ ੧੯੦੫ ਵਿੱਚ ਗੁਲਸ਼ਨਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੈਸ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਛਪਵਾਈ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ.

ਜਨਮਸਿ ਜਨਮਸੀ ਜਨਮੇਗਾ.

ਜਨਮਸਜ. ਦੇਖੋ, ਤਸਜ.

ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ.

ਜਨਮਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਨਮਦੇ ਹੀ. ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹੀ. "ਤੈ ਜਨਮਤ ਗੁਰਮਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਨਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਕ੍ਰਿ–ਜਨਮਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨ–ਮਤ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਤ। ੪ ਭਗਤਜਨਾਂ ਦਾ ਮਤ.

ਜਨਮਦ. ਸੰ. ਜਨ੍ਮਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਿਤਾ। ੨ ਅਗਜ਼ਾਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਵਾਗੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਨਮਦਿਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਮਣ ਦਾ ਦਿਨ. ਉਹ ਦਿਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ. ਰੋਜ਼ੇ ਪੈਦਾਯਸ਼.

ਜਨਮਪਤ੍ਰ ਜਨਮਪਤ੍ਰਿਕਾ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਪਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਨਮਸਮੇਂ ਦੇ ਦਿਨ ਤਿਥਿ ਸਾਲ ਯੋਗ ਕਰਣ ਨਛਤ੍ਰ ਰਾਸ਼ਿ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ. ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਚਿੱਠਾ.

ਜਨਮਪਦਾਰਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਦਾਰਥਰੂਪ ਜਨਮ. ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ. "ਜਨਮਪਦਾਰਥ ਸਫਲੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਜਨਮਭੂਮਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ. ਸ੍ਵਦੇਸ਼.

ਜਨਮਵਿਜੋਗ. ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ। ੨ ਜਨਮ ਅਤੇ ਦੇਹ ਨਾਲੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਜੁਦਾਈ(ਮਰਣ). ੩ ਉਮਰ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ. ਜੀਵਨਭਰ ਦਾ ਵਿਯੋਗ. "ਲਗਨਿ ਜਨਮਵਿਜੋਗ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਜਨਮਝੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ. "ਬਹੁੜਿ ਨ ਹੋਵੀ ਜਨਮਝੜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਜਨਮਝੀਆਹ. ਜਨਮਦੀਆਂ. ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ. "ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮਝੀਆਹ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਜਨਮਾਸ੍ਟਮੀ. ਸੰ. ਜਨ੍ਮਾਸ਼੍ਟਮੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਅੱਠੋਂ. ਭਾਦੋਂ ਬਦੀ ੮. "ਜਨਮਾਸ੍ਟਮੀ ਰਾਮ-ਨੌਮੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਜਨਮਾਂਤ ਜਨਮਾਂਤੁ ਜਨਮ ਅਤੇ ਅੰਤ (ਮਰਣ). ੨ ਜਨਮਾਂਤਰ. ਹੋਰ ਜਨਮ. "ਮੇਟਿਆ ਜਨਮਾਂਤੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜਨਮਾਧੇ. ਜਨਮ ਧਾਰਦੇ. "ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਜਨਮਾਧੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜਨਮਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਨਮਕੇ. ਜੰਮਕੇ. "ਜਨਮਿ ਮਰਹਿ ਜੂਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਜਨਮ ਮੇਂ. "ਪੂਰਬ ਜਨਮਿ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਆਏ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਜਨਮਿਮੂਏ. ਜਨਮੇ ਅਤੇ ਮਰੇ। ੨ ਜਨਮਦੇ ਹੀ ਮੋਏ। ੩ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥਹੀਨ ਵਿਤਾਈ ਹੈ. ਜਨਮਦੇ ਹੀ ਮੁਰਦਾ. "ਜਨਮਿਮੂਏ ਨਹਿ ਜੀਵਣ ਆਸਾ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਜਨਮੇਜ ਜਨਮੇਜਯ ਜਨਮੇਜਾ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੜੋਤਾ, ਅਭਿਮਨਜੁ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਪਰੀਕਿਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਯ, ਜੋ ਸਰਪਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੀ.* ਜਨਮੇਜਯ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪਰੀਕਿਤ ਨੂੰ ਤਕ੍ਸ਼ਕ ਨੇ ਕੱਟ (ਡਸ) ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ. ਜਨਮੇਜਯ ਨੇ ਬਾਪ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਰਪਮੇਧ ਯਗਜ਼ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਸਰਪ ਭਸਮ ਹੋਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਸ੍ਤੀਕ ਰਿਖੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਕੇ ਜਨਮੇਜਯ ਨੇ ਸਰਪਯਗਜ਼ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤਕ੍ਸ਼ਕ ਦੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ. "ਜਨਮੇਜ ਰਾਜ ਮਹਾਨ." (ਗਜਾਨ) "ਰੋਵਹਿ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ-ਗਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਜਨਮੇਜੈ. ਜਨਮੇਜਯ ਨੇ. "ਜਨਮੇਜੈ ਗੁਰਸਬਦ ਨ ਜਾਨਿਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਵਜ਼ਾਸ ਦਾ ਵਾਕ ਨਾ ਮੰਨਣ ਪੁਰ ਜਨਮੇਜਯ ਨੂੰ ਰੋਗ ਨੇ ਗ੍ਰਸਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਨਮੇਜਯ.

ਜਨਮੋਤਸਵ. ਜਨਮ-ਉਤਸਵ. ਜਨਮਦਿਨ ਦਾ ਉਤਸਾਹ. ਸਾਲਗਿਰਹ ਦਾ ਤਜੋਹਾਰ.

ਜਨਵਾਸਾ. ਜਨਜ (ਜਨੇਤ) ਦੇ ਵਾਸ ਦਾ ਸਥਾਨ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਬਰਾਤ ਠਹਿਰਾਈ ਜਾਵੇ.

ਜਨਵਾਡਾ ਜਨਵਾਰਾ ਜਨਵਾੜਾ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਿਦਰ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਈਸ ਰੁਸਤਮਰਾਇ ਅਤੇ ਬਾਲਾਰਾਇ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਕ਼ੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ.

ਜਨਵੇਸੁਰ. ਜਨਵਾੜੇ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਜਨਵਾਰੇ ਦਾ ਰਈਸ. ਦੇਖੋ, ਜਨਵਾੜਾ.

ਜਨਾ. ਪੁਰੁਸ਼. ਸ਼ਖ਼ਸ. "ਅਵਰਿ ਪੰਚ ਹਮ ਏਕ ਜਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਅਪਰ (ਵੈਰੀ) ਪੰਜ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਜਣਾ (ਇਕੱਲਾ). ੨ ਸੰ. ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼। ੩ ਵਿ–ਜਣਿਆਹੋਇਆ. ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ। ੪ ਜਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਸੰਤਜਨਾ ਸੁਨਹਿ ਸੁਭਬਚਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਦੇਖੋ, ਜਿਨਾ ੫.

ਜਨਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਣਾਉਣਾ.

ਜਨਾਉਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨਵਰ.

ਜਨਾਇਆ. ਗਜ਼ਾਤ ਕਰਾਇਆ. ਗਜ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਜਨਾਇਆ ਤਬ ਹੀ ਜਾਤਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਾਇਆ.

ਜਨਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਜਨਾਤ.

ਜਨਾਈ. ਸਮਝਾਈ. ਗਜ਼ਾਤ ਕਰਾਈ. "ਜੈਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜਨਾਈ ਰਸਨਾ ਤੇਤ ਭਨੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਾਈ। ੩ ਜਣਾਉਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ. ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਹੁੱਕ.

ਜਨਾਹ. ਦੇਖੋ, ਜਿਨਾ ੫.

ਜਨਾਕ. ਵਿ–ਜਾਣਨਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗਜ਼ਾਨਦਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨਕ ਜਨਾਕ.

ਜਨਾ ਕਨਾ. ਵਿ–ਹਰ ਏਕ. ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ. "ਸੁਨ ਰੀਝਤ ਹੈ ਸੁ ਜਨੋਰੁ ਕਨੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਜਣਾਖਣਾ.

ਜਨਾਜਾ. ਅ [جنازہ] ਜਨਾਜ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਥ. ਮੁਰਦਾ ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਮੁਰਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਢੂਕਣ ਦੱਬਣ ਆਦਿ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਵਿਮਾਨ.

ਜਨਾਤ. ਅ [جنات] ਜੱਨਾਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੈਨਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਬਗੀਚੇ. ਬਾਗ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿੱਨਾਤ। ੩ ਹਿੰ. ਗਜ਼ਾਨ ਕਰਾਤ.ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨਾਤ.

ਜਨਾਨਾ. ਹਿੰ. ਕ੍ਰਿ–ਜਤਾਨਾ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਜਮਾਉਣਾ। ੩ ਫ਼ਾ [زنانہ] ਵਿ–ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ.

ਜਨਾਬ. ਅ [جناب] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਦਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਮਹਾਸ਼ਯ. ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ. ਮਹੋਦਯ.

ਜਨਾਰਦਨ. ਸੰ. ਜਨਾਰ੍ਦਨ.ਵਿ–ਜਨਮ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. ਜਨਮ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪੁਨਰਜਨਮ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਲੋਕਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਜਨਾਵਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨਵਰ। ੨ ਪੰਛੀ. "ਗਜਾਨ ਜਨਾਵਰ ਕੀ ਲਈ ਬਾਜ ਹੈ ਚਾਖੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਨਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਤਪੱਤਿ. ਜਨਮ। ੨ ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੩ ਜਨਮਭੂਮਿ.

ਜਨਿਅਤ. ਜਾਨੀਅਤ. ਜਾਣੀਦਾ. "ਜਾਕੋ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨਹਿ ਜਨਿਅਤ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਜਨਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. "ਮੋਹ ਜਨਿਤ ਸੰਸੈ ਸਭ ਹਰਹੀਂ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾਹੋਇਆ.

ਜਨਿੰਦਾ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਜਾਤਾ। ੨ ਜਨਨ ਕਰਿੰਦਾ. ਉਤਪੰਨ ਕਰਤਾ.

ਜਨਿੰਦ੍. ਜਨ–ਇੰਦ੍. ਜਨੇਂਦ੍. ਜਨਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਨਰਪਤਿ. ਰਾਜਾ। ੨ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ. "ਸ੍ਰੀ ਜਨਿੰਦ੍ ਕੋ ਚੋਜ ਬਿਸਾਲਾ." (ਸਲੋਹ)

ਜਨਿਯਤ. ਜਾਣੀਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨਿਅਤ. "ਅਧਿਕ ਰੂਪ ਜਨਿਯਤ ਤਾਂਕੋ ਜਗ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੧) "ਜਗਤ ਭਯੋ ਤਾਂਤੇ ਸਭ ਜਨਿਯਤ." (ਚੌਬੀਸਾਵ)

ਜਨੀ. ਜਨੀਂ. ਜਨਾਂ ਨੇ. ਸੇਵਕਾਂ ਨੇਂ. "ਇਹ ਬੀਚਾਰੀ ਹਰਿਜਨੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੨ ਜਾਣੀ. ਸਮਝੀ. "ਮੂਰਖ ਬਾਤ ਜਨੀ ਨ ਕਛੂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰ. ਦਾਸੀ। ੪ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ.

ਜਨੀਂ. ਜਨਾਂ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਜਨੀ ੧.

ਜਨੀਆ. ਦੇਖੋ, ਜਨੀ ੩ ਅਤੇ ਰਾਮਜਨੀਆ.

ਜਨੀਯਤ. ਦੇਖੋ, ਜਨਿਅਤ, ਜਨਿਯਤ ਅਤੇ ਜਾਨੀਯਤ.

ਜਨੁ. ਸੇਵਕ. ਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਜਨ ੬. "ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਪੁਰੁਖ. ਮਨੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਜਨ ੭. "ਸੰਤ ਸਰਨਿ ਜੋ ਜਨੁ ਪਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਾਨੋ. ਜਾਣੀਓਂ. ਗੋਯਾ. "ਸ੍ਰੋਣਤ ਧਾਰ ਚਲੀ ਨਭ ਕੋ ਜਨੁ ਸੂਰ ਕੋ ਰਾਮ ਜਲਾਂਜੁਲਿ ਦੀਨੋ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਨਾਮ ਸੁਨਤ ਜਨੁ ਬਿਛੁਅ ਭਸਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ.

ਜਨੁਕ ਜਨੁਕਰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਣੀਓਂ. ਮਾਨੋ. ਗੋਯਾ. "ਜਨੁ-ਕਰ ਜਏ ਨ ਕਾਂਖ ਤੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੫) ਜਾਣੀਓ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ.

ਜਨੁਕੀਸ਼. ਜਨੁਕ–ਈਸ਼. ਮਾਨੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ. "ਆਪ ਹਾਥ ਜਨੁਕੀਸ ਸਵਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੨੦) ਮਾਨੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਰਚੀ ਹੈ.

ਜਨੁਵਨਿ. ਯੋ. ਜਾਨ੍ਹਵੀ (ਗੰਗਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਜਨੁਵਨਿ ਪਦ ਕੋ ਆਦਿ ਉਚਾਰੋ। ਜਾਚਰ ਕਹਿ ਨਾਯਕ ਪਦ ਡਾਰੋ। ਸਤ੍ ਸਬਦ ਕੋ ਬਹੁਰ ਭਣਿੱਜੈ। ਨਾਮ ਤੁਫੰਗ ਚੀਨ ਚਿਤ ਲਿੱਜੈ."(ਸਨਾਮਾ) ਜਾਨ੍ਹਵੀ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਯਕ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਜਨੂਆ. ਜਨਾਂ ਦੀ. ਭਗਤਾਂ ਦੀ. "ਧੂਰਿ ਪੁਨੀਤ ਤੇਰੇ ਜਨੂਆ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਜਨ (ਸੇਵਕ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਜਨੂਨ. ਅ [جنون] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੀਵਾਨਗੀ. ਪਾਗਲਪਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰੜ.

*ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਜਨਮੇਜਯ ਹੋਰ ਹੋਚੁਕੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਮੇਜਯ ੩ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਨੂਬ. ਅ [illegible] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸ਼ਾ.

ਜਨੂਬੀ. ਵਿ–ਜਨੂਬ (ਦੱਖਣ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੱਖਣੀ.

ਜਨੇਊ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯਗ੍ਯੋਪਵੀਤ. ਸੰਞ੍ਞ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਸੂਤ੍ਰ. "ਸਤ ਵਿਣ ਸੰਜਮ, ਜਤ ਵਿਣ ਕਾਹੇ ਜਨੇਊ ?" (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨੇਊ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਵੇਦਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕਪਾਹ ਲੈਣੀ, ਉਸ ਦੀ ਰੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੱਢਕੇ ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ ਉੱਤੇ ਬੈਠਕੇ ਲਾਟੂ ਫੇਰਕੇ ਸੂਤ ਕੱਤਣਾ. ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਲਟਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਲਾਟੂ ਆਪਣੇ ਚਕ੍ਰ ਨਾਲ ਤਾਗੇ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦਿੰਦਾਹੋਇਆ ਜਦ ਇਤਨਾ ਲੰਮਾ ਸੂਤ ਬਣਾ ਦੇਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਨੇਊ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੂਰਾ ਹੋਜਾਵੇ, ਤਦ ਉਸ ਤਾਗੇ ਨੂੰ ਤਿਹਰਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਡੋਰ ਵੱਟਣੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਹਰੀ ਤਿੰਨ ਡੋਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਗ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੋ ਅਗ੍ਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਜਨੇਊ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦ੍ਵਿਜਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਖੱਬੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਪਹਿਨਕੇ ਸੱਜੀ ਵੱਖੀ ਵੱਲ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਿਤ੍ਰਿਕਰਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸੱਜੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ.

ਮਨੁ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਜਨੇਊ ਕਪਾਸ ਦਾ, ਕਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਣ ਦਾ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨ ਦਾ ਮੀਢ ਦੀ ਉੱਨ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਜਨੇਊਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਹਰਿਣ ਦੀ, ਕਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਲਾਲ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਖੱਲ ਪਹਿਰਨੀ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਪਲਾਹ ਦਾ, ਕਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵਟ (ਬੋਹੜ) ਦਾ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੀਲੂ ਵ੍ਰਿਕ (ਮਾਲ) ਦਾ ਡੰਡਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ.

ਗਰਭ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਅੱਠਵੇਂ, ਕਤ੍ਰੀ ਦਾ ਗ੍ਯਾਰਵੇਂ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨ ਦਾ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਜਨੇਊਸੰਸਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਨਾਰਦ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ, ਕਤ੍ਰੀ ਦਾ ਗ੍ਰੀਖਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ਰਦ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜਨੇਊਸੰਸਕਾਰ ਹੋਣਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ.

ਜਨੇਊ ਦਾ ਹੱਥ / **ਜਨੇਊ ਦਾ ਵਾਰ** ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਰ, ਜੋ ਜਨੇਊ ਵਾਂਙ ਜ਼ਖ਼ਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰੇ. ਅਰਥਾਤ–ਖੱਬੇ ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਸੱਜੀ ਵੱਖੀ. ਠੀਕ ਸ਼ਰੀਰ ਚੀਰਕੇ ਦੋ ਟੁੱਕ ਕਰ ਦੇਵੇ.

ਜਨੇਸ਼. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਨ–ਈਸ਼. ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਜਨੇਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਰਾਤ. ਜੰਞ. ਦੇਖੋ, ਜਨਤ ੪ ਅਤੇ ੧੧.

ਜਨੇਤਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਿਤਾ. ਸੰ. ਜਨਿਤ੍ਰ (ਜਨਿਤ੍ਰ).

ਜਨੇਤੀ. ਬਰਾਤੀ. ਜਾਂਞੀ। ੨ ਡਿੰਗ. ਮਾਤਾ. ਸੰ. ਜਨਿਤ੍ਰੀ (ਜਨਿਤ੍ਰੀ).

ਜਨੇਂਦ੍ਰ. ਜਨ–ਇੰਦ੍ਰ. ਰਾਜਾ. ਨ੍ਰਿਪਤਿ। ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਜਨੇਵਨ. ਜਨੇਊਅਨ. ਜਨੇਊਆਂ ਨੂੰ. "ਤੁਮ ਤੋਰ ਜਨੇਵਨ ਦੇਹੁ ਅਬੈ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਜਨੈਕੈ. ਜਣਾਕੇ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਾਕੇ. "ਅਤਿ ਓਜ ਅਖੰਡ ਜਨੈਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਵਾਕੇ.

ਜਨੰਮ. ਦੇਖੋ, ਜਨਮ. "ਕੋਟਿ ਜਨੰਮ ਕਹਾ ਦੁਖ ਭਉ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਜਨੁ. ਸੰ. ਜਹ੍ਨੁ. ਇੱਕ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਪੁਰੁਰਵਾ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਹੋਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇਸ਼ਿਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਾਵੇਰੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨ੍ਹੁਸੁਤਾ.

ਜਨੁਸੁਤਾ / **ਜਨੁਕਨਜਾ** / **ਜਨੁਜਾ** / **ਜਨੁਤਨਿਯਾ** / **ਜਨੁਪੁਤ੍ਰੀ** ਜਹ੍ਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਗੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨ੍ਹੁ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਗੰਗਾ ਜਨ੍ਹੁ ਨੂੰ ਪਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗਈ, ਪੌਰ ਜਹ੍ਨੁ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਗੰਗਾ ਨੇ ਜਦ ਜਹ੍ਨੁ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਡੁਬੋਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਜਹ੍ਨੁ ਨੇ ਗੰਗਾ ਪੀਲਈ. ਫੇਰ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੀ, ਇਸ ਲਈ ਗੰਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਨ੍ਹੁਸੁਤਾ ਅਤੇ ਜਾਨ੍ਹਵੀ ਹੋਇਆ.

ਰਾਮਾਇਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਰਾਜਾ ਭਗੀਰਥ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਗੰਗਾ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਜਨੁ ਯਗ੍ਯ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਜਦ ਗੰਗਾ ਨੇ ਯਗ੍ਯਸ਼ਾਲਾ ਡੁਬੋ ਦਿੱਤੀ, ਤਦ ਗ੍ਰੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਜਹ੍ਨੁ ਨੇ ਗੰਗਾ ਪੀਲਈ. ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਜੰਨੁ ਨੇ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਕੰਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ, ਤਦ ਜਨ੍ਹੁਸੁਤਾ ਨਾਮ ਹੋਇਆ.

ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ ਪੱਛਮ, ਸੁਲਤਾਨਗੰਜ (E. I. Ry.) ਪਾਸ ਜਨ੍ਹੁ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜੱਨ. ਅ [illegible] ਜਨ. ਭਰਮ. ਸ਼ੱਕ. ਸੰਦੇਹ. ਬਦਗੁਮਾਨੀ.

ਜੱਨਤ. ਅ [illegible] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਬਜ਼ ਟਾਹਲੀਆਂ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਢਕੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਬਾਗ਼ੀ। ੨ ਸੁਰਗ ਦਾ ਬਾਗ਼ੀ। ੩ ਸੁਰਗ. ਬਹਿਸ਼ਤ.

ਜਨਜ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੨ ਬਾਜ਼ਾਰ। ੩ ਨਿੰਦਾ। ੪ ਜਨੇਤੀ. ਬਰਾਤੀ। ੫ ਜਾਮਾਤਾ. ਦਾਮਾਦ। ੬ ਬੇਟਾ। ੭ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੮ ਸ਼ਿਵ। ੯ ਜਨਮ। ੧੦ ਜਾਤਿ। ੧੧ ਜਨ (ਲੋਕਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੧੨ ਵਿ–ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਪਜਿਆ। ੧੩ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਅਥਵਾ ਜਾਤਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਜਪ. ਸੰ. ਜ੍ਞ. ਧਾ–ਜਪਨਾ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮੰਤ੍ਰਪਾਠ. "ਜਪਹੀਨ ਤਪਹੀਨ ਕੁਲਹੀਨ ਕਰਮਹੀਨ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜਪ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ–

(ੳ) ਵਾਚਿਕ, ਜੋ ਸ਼ਪਸ਼੍ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਅਰਥ ਸਮਝ ਸਕੇ.

(ਅ) ਉਪਾਂਸ਼ੁ, ਜੋ ਹੋਠਾਂ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਾਸ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕੇ.

(ੲ) ਮਾਨਸ, ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.*

ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜਪ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅਤੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਫਲ ਅਨੇਕ ਜਾਪਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਕਲ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੁਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ "ਸਰਧਾਪੂਰਕ" ਪੁਸ੍ਤਕ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੩ ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਵਾਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਪ ਕੀਤਾਜਾਵੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜਪੁ ਅਤੇ ਜਪੁਜੀ.

ਜਪਈ. ਜਪਦਾ. "ਨਾਮੁ ਨ ਜਪਈ ਕਿਉ ਸੁਖ ਪਾਵੈ?" (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਪਸਿ. ਜਪਦਾ. "ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਨ ਜਪਸਿ ਗਵਾਰਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਜਪੇਗਾ.

ਜਪਹ / **ਜਪਹਿ** / **ਜਪਹਿੰ** ਜਪਦਾ ਹੈ. ਜਪਦੇ ਹਨ.

ਜਪਹੁ. ਜਪੋ. ਜਪ ਕਰੋ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਹੁ ਜਪੁ ਰਸਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਜਾਣੋ. ਸਮਝੋ. ਦੇਖੋ, ਗਜਪ (ਜ੍ਞ) ਧਾ. "ਐਸਾ ਗਿਆਨ ਜਪਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਜਪਜੀ. ਦੇਖੋ, ਜਪੁ ਅਤੇ ਜਪੁਜੀ.

ਜਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਪਨ.

ਜਪਤ. ਜਾਪ ਕਰਤ. "ਜਪਤ ਜਪਤ ਭਏ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਬਤ. "ਸੋ ਸਭ ਜਪਤ ਕਰੋਂ ਘਰ ਬਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਪਨ / **ਜਪਨਾ** ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਪਣ ਦਾ ਕੰਮ. ਜਪ. "ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨ ਕਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) ੨ ਕ੍ਰਿ–ਜਾਪ ਕਰਨਾ। ੩ ਵਿ–ਜਪਨੀਯ. ਜਪ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. "ਨਾਨਕ ਜਾਪ ਜਪੈ ਹਰਿ ਜਪਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਜਪਨੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਪਮਾਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਜਪਮਾਲਾ. "ਮੋਕਉ ਦੇਹੁ ਹਰੇ ਹਰਿ ਜਪਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਜਪਨੀ ਕਾਠ ਕੀ ਕਿਆ ਦਿਖਲਾਵਹਿ ਲੋਇ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਗੌਮੁਖੀ. ਉਹ ਥੈਲੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਫੇਰੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਜਪਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਪਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਜੋ ਜਪ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ.

ਜਪਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜਪਨ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ ਜਪਉ ਦਿਨ ਰਾਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਜਪਨੇ. ਦੇਖੋ, ਜਪਨੀਯ. "ਹਰਿ ਕਾ ਜਾਪੁ ਜਪਹੁ ਜਪੁ ਜਪਨੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਹਰਿਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪੋ, ਜੋ ਜਪਨੀਯ ਜਪ ਹੈ.

ਜਪ ਭਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਪ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ. ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਭਾ. "ਮੁਏ ਜੀਵੇ ਹਰਿਜਪ ਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਜਪਮਾਲ / **ਜਪਮਾਲਾ** ਜਪ ਕਰਨ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਜਪਨੀ. ਸਿਮਰਨੀ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ–

(ੳ) ਕਰਮਾਲਾ (ਅੰਗੁਲੀਆਂ ਉੱਪਰ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ)

(ਅ) ਵਰਣਮਾਲਾ (ਅ ਤੋਂ ਕ ਤੀਕ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਾ ਕਲਪਨਾ, ਜਿਵੇਂ–ਓ ਤੋਂ ੜ ਤੀਕ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਅੱਖਰ ਥਾਪੀਏ).

(ੲ) ਅਛਮਾਲਾ (ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ), ਜੋ ਰੁਦ੍ਰਾਕ, ਕਮਲ ਦੇ ਬੀਜ, ਹਾਥੀਦੰਦ, ਸ੍ਫ਼ੀਕ ਦੇ ਟੁਕੜੇ, ਚੰਦਨ, ਤੁਲਸੀ, ਮੋਤੀ, ਬਿਲੋਰ, ਮੂੰਗਾ, ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਆਦਿ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਯੋਗਿਨੀਤੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਵਚਨ ਹੈ ਕਿ ਪੱਚੀ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਮੁਕਤਿਦਾਇਕ, ਸਤਾਈ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟਿਕਾਰਕ, ਤੀਸ ਦੀ ਧਨਦਾਇਕ, ਪਚਾਸ ਦੀ ਮੰਤ੍ਰਸਿੱਧੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੌ ਅੱਠ ਮਣਕੇ ਦੀ ਸਰਵਸਿੱਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–

ਅ ਆ ਇ ਈ ਉ ਊ ਋ ॠ ऌ ॡ ए ਐ ਓ ਔ ਅੰ ਅਃ
ਕ ਖ ਗ ਘ ਙ । ਚ ਛ ਜ ਝ ਞ । ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ ।
ਤ ਥ ਦ ਧ ਨ । ਪ ਫ ਬ ਭ ਮ । ਯ ਰ ਲ ਵ ਸ਼ ਖ
ਸ ਹ ਕ੍ਸ਼. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਹ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਲੋਮ, ਪ੍ਰਤਿਲੋਮ (ਸਿੱਧਾ ਪੁਠਾ) ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੌ ਗਿਣਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਦਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਅੱਖਰ (ਅ ਕ ਚ ਟ ਤ ਪ ਯ ਸ਼) ਲੈਣ ਤੋਂ ਅੱਠ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਸਰਵਮੰਤ੍ਰ-ਮਈ ੧੦੮ ਮਣਕੇ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹੈ.

ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਿ ਦੇ ਨੌ ਨੌ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਬਾਰਾਂ ਨਾਏਂ ੧੦੮ ਗਿਣਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਇੱਕ ਨਛਤ੍ਰ (ਨਕ੍ਸ਼੍) ਦੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਸਤਾਈ ਚੌਕੇ ੧੦੮ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ (ਤਸਬੀ) ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ੯੯ ਗੁਣਵਾਚਕ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਨਾਉਂ ਅੱਲਾ ਜਪਣ ਲਈ ੧੦੦ ਮਣਕੇ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਮਾਲਾ ਤਸਬੀ ਤੋੜਕੈ ਜਿਉਂ ਸਊ ਤਿਵੈ ਅਠੋਤਰ ਲਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੇਰੁ ਸਮੇਤ ੧੦੧ ਮਣਕੇ ਭੀ ਤਸਬੀ ਦੇ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤਸਬੀ.

ਈਸਾਈਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ "ਰੋਜ਼ਰੀ" (Rosary) ਡੇਢ ਸੌ ਕਾਠ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹਰੇਕ ਦਸ ਛੋਟੇ ਮਣਕਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਵਡਾ ਮਣਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤਰਾਂ ੧੩੫ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ੧੫ ਵਡੇ ਮਣਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਛੋਟੇ ਮਣਕਿਆਂ ਤੇ Ave Maria (ਧਨ੍ਯ ਮੇਰੀ) ਅਤੇ ਵਡੇ ਮਣਕਿਆਂ ਉਤੇ Pater Noster (ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ) ਜਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਚਵੰਜਾ ਮਣਕੇ ਦੀ ਮਾਲਾ ਭੀ ਈਸਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੈਪਲੇਟ (Chaplet) ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਵਡੇ ਮਣਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਨਾਮਸਿਮਰਣ ਦੀ ਉਹੀ ਰੀਤਿ ਹੈ, ਜੋ ਡੇਢ ਸੌ ਮਣਕੇ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪੁਰ ਹੈ. ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ (Roman Catholic) ਮਤ ਦੇ ਈਸਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਜਪਮਾਲਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ.

ਜੈਨੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ੧੧੧ ਮਣਕੇ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਨਾਮਜਪ ਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ. "ਹਰਿਮਾਲਾ ਉਰ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੈ. ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਹਿਰਦੈ ਜਪਨੀ ਜਪਉ ਗੁਣਤਾਸਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭) "ਮਨਿ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਜਪਮਾਲਾ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਮਾਲਾ.

ਜਪਮਾਲੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਪ ਕਰਨ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਪਮਾਲਾ. "ਧੋਤੀ ਟਿਕਾ ਤੈ ਜਪਮਾਲੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਵਿ–ਜਪਮਾਲਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਜਪਲਾ. ਜਪਲੀਆ. ਜਪਦਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਾਪ

* ਦੇਖੋ, ਹਾਫ਼ੀਜ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪, ਸ਼ ੪੦ ਤੋਂ ੪੪.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਪਲਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਜਪਾ. ਮੰਤ੍ਰਜਪ ਨਾਲ. ਜਪਦ੍ਵਾਰਾ. "ਹੋਮ ਜਪਾ ਨਹੀ ਜਾਣਿਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਲ਼ਦੁਪਹਿਰੀਆ। ੩ ਚੀਨੀ ਗੁਲਾਬ.

ਜਪਾਹਾ. ਜਪਨ ਯੋਗਜ਼. ਜਪ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਜਪਿਆ ਹੈ.

ਜਪਾਤ } ਜਪਦਾ ਹੈ. ਜਪਦੇ ਹਨ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋਈ
ਜਪਾਤਿ } ਜਪਾਤ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)
੨ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਜਪਾਨੀ. ਜਪਨੀਯ. ਜਪਣ ਯੋਗਜ਼. "ਤਿਨਿ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਜਪਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਾਨੀ.

ਜਪਾਵਣ } ਕ੍ਰਿ–ਜਪ ਕਰਾਉਣਾ. ਨਾਮ ਜਪਾਉਣਾ.
ਜਪਾਵਣਾ } "ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹਿ ਨਾਮ ਜਪਾਵੈ."
(ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਜਪਾਵਣਿਆ. ਜਾਪ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਤੂੰ ਆਪੇ ਨਾਉ ਜਪਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਜਪਿ. ਜਪਕੇ. ਜਪ ਕਰਕੇ. "ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਜਪਨ ਕਰ. ਜਾਪ ਕਰ. "ਜਪਿ ਜਨ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਿਨ ਰੈਣੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰ. ਜਪ੍ਯ. ਵਿ–ਜਪਨੇ ਯੋਗਜ਼. "ਜਪਿ ਜਗਦੀਸੁ ਜਪਉ ਮਨ ਮਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਜਪਿਆਂ. ਜਪ ਕਰਦਿਆਂ। ੨ ਜਪ ਕਰਨ ਤੋਂ। ੩ ਗਜਪਿਆਂ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਣ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਗਜਪ ਧਾ. "ਤੇ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ! ਜਿਨ ਜਪਿਆ ਗਤਿ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੪)

ਜਪਿੰਦਾ. ਜਪਕੁਨਿੰਦਾ. ਜਾਪਕ. "ਜਾਪ ਕੋ ਜਪਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ)

ਜਪੀ. ਜਪੀਂ. ਜਪਾਂ. ਜਪ ਕਰਾਂ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਜਪੀ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀ."(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਜਪਿਨ. ਵਿ–ਜਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਾਪਕ. "ਜਪੀ ਤਪੀ ਸਭ ਚਰਨੀ ਲਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਪੀਐ. ਜਪ ਕਰੀਐ. "ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਹਿਤ ਜਪੀਐ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜ-ਪੀਐ.ਜੇ ਪਾਨ ਕਰੀਏ. "ਜਪੀਐ ਨਾਮ ਜ ਪੀਐ ਅੰਨੁ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਨਾਮ ਤਦ ਜਪੀਐ ਜੇ ਪਾਨ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਖਾਈਏ. ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਦੇਹ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਅੰਨ.

ਜਪੀਸ. ਜਪ-ਈਸ਼. ਸਾਰੇ ਜਪਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਬਦ ਜਪੀਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਜਪੀਜੈ. ਜਪ ਕਰੀਜੈ. "ਜਿਨਿ ਧਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਹਰਿ, ਤਾਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪੀਜੈ ਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਜਪੁ. ਜਪੁ ਨਾਮਕ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਲੋਕ ਸਮੇਤ ੩੯ ਪਦ ਹਨ. "ਜਪੁਜੀ ਕੰਠ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਰਟੈ । ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਮਲ ਕਟੈ." (ਨਾਪ੍)* ੨ ਮੰਤ੍ਰਪਾਠ. "ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਧਰਮੁ ਨ ਕਮਾਇਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੩ ਜਪਜ. ਵਿ–ਜਪਣ ਯੋਗਜ਼.

ਜਪੁਜੀ. ਜਪੁ ਨਾਮਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਪੁ ੧.

ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਪੁ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ. ਨਿਸ਼ਾਨ-ਰੂਪ ਜਪੁ.

ਜਪੇਉ. ਵਿ–ਜਪਨੀਯ. ਜਪ ਕਰਨ ਯੋਗਜ਼. "ਗੁਰ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਜਪੁ ਜਪੇਉ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਜਪੇਨ. ਜਪਦੇ ਹਨ। ੨ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕਤਿ. ਜਪ ਕਰਕੇ. ਜਪ ਸੇ.

ਜਪੇਨਿ. ਜਪਦੇ ਹਨ. "ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪੇਨਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਜਪੇਰੈ. ਜਪਦਾ ਹੈ. ਜਪ–ਈਰ. ਜਪ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੇਰੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਜਪੈਨੀ. ਜਪ ਕਰਤਾ. ਜਾਪਕ। ੨ ਜਪਦੇ ਹਨ। ੩ ਜਪਨੀਯ. ਜਪ ਕਰਨ ਯੋਗਜ਼. "ਕੋ ਜਾਪੈ ਹਰਿਮੰਤ੍ਰ ਜਪੈਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਜਪੰਥ } ਕ੍ਰਿਯਾਸ਼ਨ. ਜਪੰਦਾ. ਜਪ ਕਰਦਾ. "ਦਿਨੁ
ਜਪੰਥਾ } ਰੈਨਿ ਜਪੰਥਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)
ਜਪੰਥਿ } ੨ ਜਪੰਤਿ. ਜਪਦੇ ਹਨ. "ਜੈ ਜੈਕਾਰ
ਜਪੰਥਿ ਨਰਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਜਪੰਦੜਾ } ਜਪ ਕਰਦਾ. ਜਪ ਕਰਦੀ. "ਨਾਮ-
ਜਪੰਦੜੀ } ਜਪੰਦੜੀ ਲਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜਪੰਨ. ਜਪਦੇ ਹਨ.

ਜਪੰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਪਨ. "ਕਾਹੇ ਕਉ ਕੀਜੈ ਧਿਆਨੁ ਜਪੰਨਾ ?" (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਪਨਾ.

ਜਪੰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਜਪੰਨ.

ਜਪ੍ਯੁ } ਜਪਿਆ. "ਜਪ੍ਯੁ ਜਿਨ੍ਹ ਅਰਜੁਨਦੇਵ
ਜਪ੍ਯਉ } ਗੁਰੂ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਜਾਣਿਆ।
੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਸਪ ਧਾ.

ਜਪ੍ਯੇਸ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਲਪੇਸ੍ਵਰ.

ਜਫਰ. ਅ [ظفر] ਜ਼ਫ਼ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ਤੇ. ਜਿੱਤ. ਵਿਜਯ। ੨ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਫਲਤਾ. ਕਾਮਯਾਬੀ। ੩ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲੇ) ਦਾ ਤਖ਼ੱਲੁਸ (ਛਾਪ) ਜ਼ਫ਼ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ੨.

ਜਫਰ ਨਾਮਾ. ਫ਼ਾ [ظفرنامہ] ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ. ਵਿਜਯ-ਪਤ੍ਰ. ਫ਼ਤੇ ਦਾ ਖ਼ਤ੍ਰ। ੨ ਤੈਮੂਰ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ਼, ਜੋ ਸ਼ਰਫ਼ੁੱਦੀਨ ਨੇ ਸਨ ੧੪੨੫ (ਸੰਮਤ ੧੪੮੨) ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਤ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਾਂਗੜ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਬਯਾਤ (ਬੈਤਾਂ) ਦੀ ਚਿੱਠੀ, ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਯਾਸਿੰਘ ਧਰਮਸਿੰਘ ਹੱਥ ਦੱਖਣ ਭੇਜੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ (ਵਿਜਯਪਤ੍ਰ) ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਨਜਾਯ ਅਤੇ ਅਯੋਗ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਤਥਾ ਹਿਤਭਰੀ ਸਿਖਯਾ ਹੈ.

ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ ਦਾ ਪਾਠ ਅਣਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਵਡੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਨੁਸਖ਼ੇ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪਾਠ ਸੋਧਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ ਛਪਵਾਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ.

ਜਫਰਨਾਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਰਾਜ ਨਾਭੇ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਦੀ ਕਾਂਗੜ ਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਕੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਜਫਰਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਹਲ ਦੀ ਜਮੀਨ ਮੁਆਫ਼ ਹੈ.

ਜਦੋਂ ਕਲਗੀਧਰ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿਆਲਪੁਰਾ ਆਬਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਜਮੀਨ ਕਾਂਗੜ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਫਰਨਾਮਾ ੩.

ਜਫ਼ਾ. ਅ [جفا] ਜ਼ੁਲਮ। ੨ ਦੁੱਖ. ਕਸ਼ੁ. "ਕਰ ਕੋਤਕ ਪੈ ਰਿਪੁ ਟਾਰ ਦਯੋ ਬਿਨ ਹੀ ਧਰਦੇ ਸਰ ਸਨਾਮ ਜਫਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜੱਫਾ.

ਜਫ਼ਾਕਸ਼. ਫ਼ਾ [جفاکش] ਵਿ–ਜ਼ੁਲਮ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਸ਼ੁ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਮਿਹਨਤੀ.

ਜੱਫਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਘੁੱਟਣ ਦੀ
ਜੱਫੀ } ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘੁੱਟਕੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ "ਜ਼ਫ਼ਾ"ਹੈ.

ਜਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਸ ਸਮੇਂ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ. "ਜਬ ਹਮ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਆਈ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਜਬਹ. ਦੇਖੋ, ਜਬ ਅਤੇ ਜਬ ਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਬਹ.

ਜਬਹੀ. ਦੇਖੋ, ਜਬ. "ਜਬਹੀ ਨਿਰਧਨ ਦੇਖਿਓ ਨਰ ਕਉ, ਸੰਗ ਛਾਡਿ ਸਭ ਭਾਗੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਜਬ ਕਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਦ ਕਦ. ਜਿਸ ਕਿਸ ਵੇਲੇ. "ਜਬ ਕਬ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਜਬਤ. ਅ [ضبط] ਜ਼ਬਤ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕ਼ਬਜ਼ੇ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਗ੍ਰਹ. ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਰੋਬਦਾਬ। ੪ ਪ੍ਰਬੰਧ.

ਜਬ ਤਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਦ ਤੋੜੀ. ਜਦ ਤੀਕ. ਜਦੋਂ ਤਾਈਂ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਤ ੨.

ਜਬਤੀ. ਫ਼ਾ [ضبطی] ਜ਼ਬਤ਼ੀ. ਜਬਤ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਜਬਤ.

ਜਬਰ. ਅ [زبر] ਜ਼ਬਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਿਖਣਾ। ੨ ਸਮਝਣਾ। ੩ ਧੀਰਯ। ੪ ਚਰਚਾ। ੫ ਫ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਪਰ. ਉੱਤੇ। ੬ ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ। ੭ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜੋ ਸ੍ਵਰ ਨੂੰ ਹ੍ਰਸ੍ਵ ਬਣਾਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਜੇਰ ਤੇ ਜਬਰ ਔਰ ਮਾਯਨੇ ਕਿਤਾਬਨ ਕੇ." (ਨਾਪ੍) ੮ ਅ [جبر] ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ। ੯ ਜਵਾਨ. ਯੁਵਨ੍। ੧੦ ਯੋਧਾ. ਬਹਾਦੁਰ। ੧੧ ਵਿ–ਅਤਿ. ਬਹੁਤ. "ਜੋਵਰ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੨ ਬੀਜਗਣਿਤ. ਅਲਜਬਰਾ.

ਜਬਰਜੰਗ. ਵਿ–ਯੋਧਾ. ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬਲ. ਵਰਿਆਮ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਦਾਲ. ਬਸ਼ੋਲਾ। ੩ ਜੰਬੂਰਾ. ਤੋਪ. ਗੁਬਾਰਾ. ਲੰਮੀ ਬੰਦੂਕ. ਜੰਜੈਲ. "ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਦਾ ਜਬਰਜੰਗ." (ਭਾਗੁ) "ਜਬਰਜੰਗ ਹਮ ਕਈ ਚਲਾਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) "ਤੁਪਕ ਭੁਨ ਜਬਰ ਜੰਗ ਹਥਨਾਲ." (ਸਨਾਮਾ)

ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ [زبردست] ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ਹੱਥ ਜਿਸ ਦਾ. ਕਰੜਾ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ. ਬਲੀ.

ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤਖ਼ਾਂ. [زبردست خان] ਲਹੌਰ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ, ਜੋ ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਂ ਸਰਹਿੰਦੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਫੜਨ ਆਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਦਾਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ.

ਜਬਰਨ. ਅ [جبرًا] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਲਪੂਵੱਕ. ਮੱਲੋਂਜੋਰੀ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ.

ਜਬਰਾਈਲ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ੪ ਅਤੇ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ.

ਜਬਲਉ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਦ ਤੋੜੀ. ਜਦ ਤੀਕ. "ਜਬ
ਜਬਲਗੁ } ਲਉ ਨਹੀ ਭਾਗ ਲਿਲਾਰ ਉਦੈ."
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਜਬਲਗੁ ਸਾਸ ਹੋਇ ਮਨ ਅੰਤਰਿ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਜਦ ਤੀਕ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਹੋਣ.

ਜ਼ਬਾਂ } ਫ਼ਾ [زباں] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸਨਾ. ਜੀਭ।
ਜ਼ਬਾਨ } ੨ ਭਾਸ਼ਾ. ਬੋਲੀ.

ਜਬਾਬ ਅਥਵਾ **ਜਬਾਬੁ.** ਅ [جواب] ਜਵਾਬ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਤਰ. "ਸਲਾਮੁ ਜਬਾਬੁ ਦੋਵੈ ਕਰੇ ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਥਾ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ.

ਜਬਾਬਦਿਹੀ. ਫ਼ਾ [جوابدہی] ਜਵਾਬਦਿਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਤ੍ਯੁੱਤਰ ਦੇਣਾ. "ਕਰੋ ਜਬਾਬਦਿਹੀ ਇਨ ਸੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਬਾਬੁ. ਦੇਖੋ, ਜਬਾਬ.

ਜੱਬਾਰ. ਅ [جبّار] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ। ੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ. ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤ.

ਜ਼ੱਬੂਰ. ਅ [زبور] ਵਿ–ਲਿਖਿਆਹੋਇਆ. ਲਿਖਿਤ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਹ਼ਰੀਰ. ਨਵਿਸ਼ਤ। ੩ ਹਜ਼ਰਤ ਦਾਊਦ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਸਮਾਨੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. Psalms of David. ਦੇਖੋ, ਕਤੇਬ ਅਤੇ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ.

ਜਮ. ਜਨਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜਮ ਕਾਲ ਸਿਰੋ ਨ ਉਤਰੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਜਨਮ ਅਤੇ ਮਰਣ ਸਿਰੋਂ ਨਾ ਉਤਰੈ। ੨ ਸੰ. ਯਮ. ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ. ਛਨਿੱਛਰ। ੩ ਨਿਤ੍ਯਕਰਮ। ੪ ਯੋਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਸ ਅੰਗ ਇਹ ਹਨ–ਅਹਿੰਸਾ, ਸਤ੍ਯ, ਚੋਰੀ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰ੍ਯ, ਦਯਾ, ਸ਼੍ਰੱਧਾਪਨ (ਕਪਟ ਦਾ

---

* ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਪੁ ਦੇ ਪਦ ੪੦ ਹਨ. ਉਹ ਸ਼ੁਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਸਲੋਕ ਮ: ੧ "ਦੁਇ ਦੀਵੇ ਚਉਦਹ ਹਟ ਨਾਲੇ"xxx ਜਪੁ ਦਾ ਪਾਠ ਗਿਣਦੇ ਹਨ. ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੇ ਸੇਵਕ —"ਇਹੁ ਜਪੁ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਬੋਲਿਆ ਬਖਾਨ."xxx ਇਹ ਪਦ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨਕਲਪਿਤ ਗੱਲਾਂ ਹਨ. ਜਿਤਨਾ ਪਾਠ ਜਪੁ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੁਕੰਮਲ ਬਾਣੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਭਾਵ), ਛਿਮਾ, ਧੀਰਜ, ਖਾਨਪਾਨ ਦਾ ਸੰਯਮ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੫ ਧਰਮਰਾਜ. "ਜਮ ਦਰਿ ਬਧਾ ਚੋਟਾ ਖਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਕਾਲ. ਪ੍ਰਾਣ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ. "ਜਮ ਕੀ ਕਟੀਐ ਤੇਰੀ ਫਾਸ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੭ ਫ਼ਾ [illegible] ਵੜਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ। ੮ ਭਾਵ–ਸੁਲੇਮਾਨ ਅਤੇ ਜਮਸ਼ੈਦ.

ਜਮਈਆ. ਜਮਾ (ਗਭਾ) ਲਈਆ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਸਾਈ ਹੈ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਜਮਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਜਮਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਜਵਾਈ. ਜਮਾਤਾ.

ਜਮਹ ਯਮ ਦਾ. ਕਾਲ ਦਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਤ ਜਮਹਿ ਨਹੀ ਦੁਖ ਜਮਹ." (ਗੌਡ ਨਾਮਦੇਵ) "ਦੂੜਾ ਆਇਓ ਜਮਹਿ ਤਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਯਮ ਨੂੰ. ਕਾਲ ਪ੍ਰਤਿ। ੩ ਜਨਮਦੇ ਹਨ. ਜਨਮਹਿੰ. "ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸਰਤ ਮਰਿ ਜਮਹਿ ਅਭਾਗੇ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਜਮਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜਮੈ.

ਜਮਹੂਰ. ਅ [illegible] ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਆਮ. ਸਾਮਾਨ੍ਯ. Republic.

ਜਮਹੂਰੀ. ਅ [illegible] ਸਭ ਦੀ. ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਜਿਵੇਂ–ਜਮਹੂਰੀ ਸਲਤ਼ਨਤ. Republican. (Democracy).

ਜਮਕ. ਦੇਖੋ, ਯਮਕ.

ਜਮਕਾਗਰ. ਯਮ ਦਾ ਕਾਗ਼ਜ਼. ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਦਫ਼ਤ਼ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਦਰਜ ਹਨ. "ਫਾਰੇ ਜਮਕਾਗਰ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਜਮ ਕਾ ਘਾਟ. ਯਮ ਮਾਰਗ. "ਜਾਉ ਨ ਜਮ ਕੈ ਘਾਟ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਜਮਕਾਲ ਸੰ. ਯਮਕਾਲ. ਦੋ ਕਾਲ. ਦੋ ਵੇਲੇ. ਜਨਮ ਅਤੇ ਮਰਣ ਦਾ ਸਮਾਂ. "ਜਮਕਾਲ ਤੇ ਭਏ ਨਿਕਾਣੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਜਮਕਾਲੁ ਤਿਸੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਮਾਰਕ ਯਮ. ਕਾਲ ਕਰਤਾ ਯਮ.

ਜਮਕਿੰਕਰ ਸੰ. ਯਮਕਿੰਕਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯਮ ਦਾ ਦਾਸ. ਯਮਗਣ. ਯਮਦੂਤ. "ਜਮਕੰਕਰ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰਿਅਨੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੪) "ਜਮ ਕੰਕਰੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਜਮਘਟ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੰਘੱਟ. ਭੀੜ। ੨ ਯਮ ਘੱਟ. ਯਮਮਾਰਗ.

ਜਮਘਾਟ. ਦੇਖੋ, ਜਮ ਕਾ ਘਾਟ.

ਜ਼ਮਜ਼ਮ. ਅ [illegible] ਮੱਕੇ ਨਗਰ ਕਾਬੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਖੂਹ, ਜੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਹਾਜਰਹ ([illegible]) ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਮਾਈਲ ਸਮੇਤ ਪਿਆਸੀ ਇਸ ਖੂਹ ਪਾਸ ਆਈ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੇਖਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਿਆ–"ਠਹਿਰ ਠਹਿਰ !" ਮਿਸਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮ ਦਾ ਅਰਥ ਠਹਿਰਨਾ ਹੈ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਜ਼ਮ" ਦਾ ਅਰਥ ਭਰਨਾ ਹੈ. ਇਸ ਖੂਹ ਦੇ ਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਤਿਸ਼ਪਰਸ੍ਤਾਂ ਦਾ ਕੁੰਡ ਸੀ, ਪਰ ਹਾਜਰਹ ਅਤੇ ਇਸਮਾਈਲ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਜਦ ਇਸ ਟੋਏ ਪਾਸ ਆਏ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦੇਖਕੇ ਨਿਰਾਸ ਹੋਏ, ਤਦ ਖ਼ੁਦਾ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇ, ਇਸ ਪੁਰ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਕੇ ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਨੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਈ.

ਹਾਜੀ ਲੋਕ ਜ਼ਮਜ਼ਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਈ ਇਸ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ. ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਜਿੱਕੁਰ ਗੰਗਾ-ਜਲ ਲੋਕ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਜ਼ਮਜ਼ਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪਾਣੀ ਖਾਰਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹੈ. ਮਰਣ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਜ਼ਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਾਉਣਾ ਭੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਮ ਹੈ.

ਜ਼ਮਜ਼ਮਾ. ਅ [illegible] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਰਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਜੋ ਉਹ ਅਗਨੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵੇਲੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ੨ ਰਾਗ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰ ਦਾ ਕੰਪ. ਕੰਠ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਤਾਰ ਤੋਂ ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਰ ਕੱਢਣਾ.

ਜਮਜਾਲ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯਮ ਦੀ ਫਾਹੀ. "ਨਿਤ ਜੋਹੇ ਜਮਜਾਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਫੰਧਕ ਦਾ ਜਾਲ.

ਜਮਜਾਲਿ. ਯਮ ਅਥਵਾ ਫੰਧਕ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ. "ਜਿਉ ਮਛੁਲੀ ਫਾਥੀ ਜਮਜਾਲਿ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਜਮਜੇਵਰਾ ਯਮ ਦੀ ਫਾਹੀ. ਯਮਫੰਦਾ. "ਚਹੁ ਦਿਸ ਪਸਰਿਓ ਹੈ ਜਮਜੇਵਰਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਜਮਜੇਵਰੀ

ਜਮਜੇਵੜਾ

ਜਮਜੰਦਾਰੁ. ਜੱਲਾਦ ਯਮ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਾਰ ਅਤੇ ਜੰਦਾਰ. "ਜਮਜੰਦਾਰੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਜਮਡੱਢ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਟਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾੜ੍ਹ. "ਜਮਡੱਢ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਨਿਕਾਰਹਿਂਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਜਮਡਾਂਡ ਯਮਦੰਡ. "ਮਿਲੈ ਜਮਡਾਂਡਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਜਮਡਾਂਡਾ

ਜਮਡਾਢ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾੜ੍ਹ.

ਜਮਡੰਡਾ ਯਮਦੰਡ. ਯਮ ਦਾ ਸੋਟਾ। ੨ ਯਮ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਸਜ਼ਾ. "ਜਮਡੰਡੁ ਸਹਹਿ ਸਦਾ ਦੁਖ ਪਾਏ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਜਮਡੰਡੁ

ਜਮਣ. ਦੇਖੋ, ਜਨਮਨ ਅਤੇ ਜੰਮਣਾ.

ਜਮਤ. ਜੰਮਦਾ. ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ। ੨ ਸੰ. ਜਾਮਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਪਣਾਇਤ. ਯਗ੍ਯਾਨਗਤ. "ਪੰਚ ਭੂਤ ਬਸਿ ਕੀਨੇ ਜਮਤ ਨ ਤ੍ਰਾਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਪੰਚ ਭੂਤ ਅਪਣਾਕੇ ਕਾਬੂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਡ਼ੈ ਵਿਖਾਕੇ ਨਹੀਂ.

ਜਮਤੁ. ਜਨਮਤ. ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. "ਬੇਸੁਆ ਕੇ ਘਰਿ ਪੂਤ ਜਮਤੁ ਹੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਜਮਦਗਨ ਸੰ. ਜਮਦਗ੍ਨਿ. ਭ੍ਰਿਗੁਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਰਿਚੀਕ ਅਤੇ ਸਤ੍ਯਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਜਮਦਗਨਿ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਤ੍ਯਵਤੀ ਛਤ੍ਰੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਗਾਧਿ ਨਾਮੇਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮੇ ਰਿਚੀਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਪ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦਿਵ੍ਯ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਵੇ. ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਹਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸਤ੍ਯਵਤੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਭੀ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਯੋਧਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਆਹਾਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਲਏ, ਇਸ ਲਈ ਰਿਚੀਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਮਦਗਨਿ ਤਾਂ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ,* ਤੇ ਗਾਧਿ ਛਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਮਦਗਨਿ ਨੇ ਜਦ ਸਾਰੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਲਿਆ, ਤਾਂ ਸੁਰਜ-ਵੰਸ਼ੀ "ਰੇਣੁ" ਅਥਵਾ "ਪ੍ਰਸੇਨਜਿਤ" ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਰੇਣੁਕਾ ਮੰਗੀ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਨ੍ਯਾ ਦੇਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਮਦਗਨਿ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ–ਰੁਮਨ੍ਵਾਨ, ਸੁਸ਼ੇਣ, ਵਸੁ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਵਸੁ ਅਤੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ.

ਜਮਦਗਨਿ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ ਗ਼ਾਜ਼ੀਪੁਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ "ਜ਼ਮਾਨੀਆ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜੋ ਜਮਦਗਨੀਯ ਤੋਂ ਵਿਗੜਕੇ ਬਣਿਆਹੈ. "ਗਾਵੈ ਜਮਦਗਨਿ ਪਰਸ ਰਾਮੇਸੁਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ, ਚ੍ਯਵਨ, ਪਰਸਰਾਮ ਅਤੇ ਰੇਣੁਕਾ.

ਜਮਦੱਢ ਸੰ. ਯਮਦੰਸ਼੍ਟ੍ਰਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਟਾਰ, ਜੋ ਯਮ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹ ਜੇਹਾ ਹੈ। ੨ ਬਿਛੂਆ.

ਜਮਦਾਰੁ ਖ਼ਮਦਾਰ ਨੋਕ ਵਾਲਾ ਪੇਸ਼ਕਬਜ.

ਜਮਦਾੜ੍ਹ ੩ ਦੋ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ ਕਟਾਰ. ਦੇਖੋ, ਛ਼ਸਤ੍ਰ.

ਜਮਦੀਪਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯਮਦੀਪਕ. ਯਮ ਨਿਮਿੱਤ ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੩ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਵਹੀਣ ਵਿੱਚ ਮਚਾਇਆ-ਹੋਇਆ ਦੀਵਾ.

ਜਮਦੂਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯਮਦੂਤ. ਯਮ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ. ਯਮਗਣ. "ਜਮਦੂਤ ਨ ਆਵੈ ਨੇਰੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

* ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਮਦਗਨਿ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਯੋਧਾ ਦੇ ਗੁਣ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਪੋਤੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਏ.

ਜਮਧਰ } ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾੜ੍ਹ.
ਜਮਧੜ }

ਜਮਧਾਣ. ਯਮ-ਧਾਨ. ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਯਮ (ਦੋ) ਨਗਾਰੇ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ (ਰੱਖੇ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਸੱਟ ਪਈ ਜਮਧਾਣ ਕਉ."(ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਚਮੰਧਿਆਨ-ਚਮੰਪਿਧਾਨ. ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਵਾਜਾ.

ਜਮਧਾਨੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯਮਧਾਨੀ. ਯਮ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ। ੨ ਜਮਧਾਣਾਂ (ਧੌਂਸਿਆਂ) ਉੱਪਰ. ਜਮਧਾਨੋਂ ਪਰ. "ਸੱਟ ਪਈ ਜਮਧਾਣੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੇਖੋ,ਜਮਧਾਣ.

ਜਮਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾੜ੍ਹ.

ਜਮਧਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾੜ੍ਹ। ੨ ਯਮ ਦੇ ਕ਼ਾਨੂਨ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਦਫ਼ਹ). "ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨਹੀ ਜਮਧਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਜਮਨ. ਦੇਖੋ, ਜਨਮਨ ਅਤੇ ਜੰਮਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਮੁਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਯਮਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਯਵਨ. "ਆਏ ਅਹੰਮੇਵ ਯੁਤ ਜਮਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਤੁਰਕ ਲੋਕ ਹੈਕਾਰ ਸਹਿਤ ਆਏ.

ਜਮਨਪਿਤਾ. ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜ. "ਜਮਨ-ਪਿਤਾ ਚੜ੍ਹ ਗਗਨ ਮਝਾਰਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਜਮਨਾ. ਸੰ. ਯਮੁਨਾ. ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਟੇਹਰੀ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕੇ ਹਿਮਾਲਯ ਤੋਂ ੧੦੮੫੦ ਫੁਟ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੯੬੦ ਮੀਲ ਵਹਿੱਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਯਮੁਨਾ ਵਿੱਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਯਮ ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. "ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਿਤ ਜਾਕੈ, ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮਨਾ ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਜਮਨਾਪਤਿ. ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਭਰਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ । ੨ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਮਨਾਪਤਿ ਆਯੁਧ. ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਮਨਾਪਿਤ. ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜ.

ਜਮਨੋਤਰੀ. ਯਮੁਨੋਤ੍ਰੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਵਿੱਚ ਬਾਂਦਰ-ਪੁੱਛ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜ,* ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਿੰਦਗਿਰਿ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਮਨਾ ਦਾ ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਉਤਰੀ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੈ.

ਜਮਪਾਸ. ਯਮਪਾਸ਼. ਯਮ ਦੀ ਫਾਹੀ.

ਜਮਪਾਸਿ. ਯਮਪਾਸ਼ ਮੇਂ. ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚ. "ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ,ਤੇ ਭਾਗਹੀਣ ਜਮਪਾਸਿ."(ਸੋਦਰੁ)

ਜਮਪੰਥ } ਯਮਮਾਰਗ. "ਜਮਪੰਥ ਬਿਖੜਾ." (ਗਉ
ਜਮਪੰਥੁ } ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜਮਬਾਹਣ } ਯਮ ਦਾ ਵਾਹਨ ਝੋਟਾ. "ਜਮਬਾਹਣ
ਜਮਬਾਹਨ } ਜਿਉ ਅਰੜਾਏ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਜਮਮਗਿ. ਯਮਮਾਰ੍ਗ ਮੇਂ. "ਜਮਮਗਿ ਨ ਜਾਵਹੁ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜਮਮਗੁ } ਯਮਮਾਰਗ. ਯਮਪੁਰੀ ਦਾ ਰਸਤਾ.
ਜਮਮਾਰਗ } "ਜਮਮਾਰਗ ਕੈ ਸੰਗੀ ਪਾਥ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਜਮਰਾ } ਯਮਰਾਜ. ਧਰਮਰਾਜ. "ਕਹਾਂ ਕਰੈ
ਜਮਰਾਇ } ਜਮਰਾ ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
ਜਮਰਾਜ }

* ਜਮਨਾ ਦੇ ਮੂਲਰੂਪ ਚਸ਼ਮੇਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਹੈ. ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਲੰਕਾ ਫੂਕਕੇ ਆਪਣੀ ਪੂਛ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਬੁਝਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਂਦਰਪੁੱਛ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Geographical Dictionary by Nundo Lal Dey

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਮਲ. ਦੇਖੋ, ਯਮਲ.

ਜਮਲਾਰਜਨ. ਸੰ. ਯਮਲਾਰ੍ਜੁਨ. ਯਮਲ (ਜੋੜਾ) ਅਰਜੁਨ (ਕਉ) ਬਿਰਛ ਦਾ.ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਲਕੂਵਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਈ ਮਣਿਗ੍ਰੀਵ ਕੈਲਾਸ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਿਰਲੱਜ ਹੋਏ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਪੁਰ ਨਾਰਦ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਿਰਛ ਹੋਕੇ ਮਾਤ (ਮਰਤ੍ਜ) ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਰਹੋ. ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਜੁੰਨ (ਕਉ) ਬਿਰਛ ਬਣਕੇ ਵ੍ਰਜਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਛਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਉੱਖਲੀ ਫਸਾਕੇ ਤੋੜਿਆ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਸ੍ਰਾਪ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਕੇ ਦੇਵਲੋਕ ਨੂੰ ਗਏ।

੨ ਨਲਕੂਵਰ ਅਤੇ ਮਣਿਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਜਮਲਾਰ੍ਜੁਨ ਹੋਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਰਜੁਨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਜੋੜਾ ਬਣੇ ਸਨ. "ਊਖਲ ਕਾਨ੍ਹ ਅਰਾਇ ਕਿਧੋਂ ਬਲਕੈ ਤਨ ਕੋ ਤਰੁ ਤੋਰਦਏ ਹੈਂ। ਤੋ ਨਿਕਸੇ ਤਿਨਤੇ ਜਮਲਾਰ੍ਜੁਨ ਕੈ ਬਿਨਤੀ ਸੁਰਲੋਕ ਗਏ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਮਵਾਹਨ. ਯਮਵਾਹਨ. ਯਮ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਝੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਬਾਹਣ.

ਜਮਵਾਰ. ਜਨਮਨਵਾਰ. ਜੰਮਣ ਦਾ ਸਮਾ। ੨ ਉਮਰ. ਅਵਸ੍ਥਾ. "ਤੀਨਿ ਵੇਸ ਜਮਵਾਰ ਵਿੱਚ." (ਭਾਗੁ) ਬਚਪਨ, ਜੁਆਨੀ, ਬੁਢਾਪਾ ਤਿੰਨ ਵੇਸ.

ਜਮਵਾਲ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਗੋਤ੍. ਜੰਮੂ ਦਾ ਰਾਜ ਜਮਵਾਲਾਂ ਦਾ ਥਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਜਮਾ. ਅ. ਜਮਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋੜ. ਮੀਜ਼ਾਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਰਹਿ। ੩ ਜਮਾ ਸ਼ਬਦ ਖ਼ਾਤਿਰਜਮਾ (ਤਸੱਲੀ) ਲਈ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਇਸ ਬਿਧਿ ਤਾਂਕੀ ਜਮਾ ਕਰਾਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਜਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਮਾਨ ੪. "ਜਮੀ-ਨੁਲ ਜਮਾਂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਜਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਨਮ ਕਰਾਉਣਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕਰਨਾ, ਜੈਸੇ–ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣਾ। ੩ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਸਾਉਣਾ। ੪ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ. ਉਗਾਉਣਾ.

ਜਮਾਇਣ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਯਨ.

ਜਮਾਇਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਦੁੱਧ ਦੀ ਲਾਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਜਮਕੇ ਦਹੀਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਜਮਾਉਣਾ.

ਜਮਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਤ.

ਜਮਾਈ. ਉਗਾਈ. ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਗਡ੍ਹਾਈ. "ਹਿਰਦੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲੇਹੁ ਜਮਾਈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ਨਾਮ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਮਾ (ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਸਾ) ਲਓ। ੩ ਸੰ. ਜਾਮਾਤ੍ਰਿ–ਜਾਮਾਤ੍ਰਿ. ਜਵਾਈ. ਦਾਮਾਦ.

ਜਮਾਣਾ ਵਿ–ਯਮ ਦਾ. ਯਮ ਦੀ. "ਚੁਕੀ ਕਾਣ
ਜਮਾਣੀ ਜਮਾਣੀ."(ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦੁਖ ਸਹੈ ਜਮਾਣੈ." (ਭਾਗੁ)

ਜਮਾਤ. ਅ. ਜਮਾਅਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਥਾ, ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲਾ। ੨ ਨਮਾਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ (ਕਤਾਰ).

ਜਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਈ ੩.

ਜਮਾਤੀ. ਵਿ–ਜਮਾਅਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਹਮਜਮਾਤੀ. ਬਰਾਬਰ ਦਾ."ਆਈਪੰਥੀ ਸਗਲ ਜਮਾਤੀ." (ਜਪੁ) ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਮਝਣਾ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੀਚ ਨਾ ਜਾਨਣਾ,ਆਈਪੰਥ ਦਾ ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਹੋਣਾ ਹੈ.

ਜਮਾਦਾਰ.ਵਿ–ਸਿਪਾਹੀ ਮਜਦੂਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਮੀਅਤ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੌਜ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ.

ਜਮਾਦਿ. ਯਮ–ਆਦਿ. ਜਮ ਆਦਿਕ. "ਇਛਸਿ ਜਮਾਦਿ ਪਰਾਭਯੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਪਰਾਭਯੰ.

ਜਮਾਨ. ਜਯਮਾਨ. ਜਯਵਾਨ. "ਸੰਤ ਜਮਾਨੇ ਆਦਿ ਅੰਤੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਜ਼ਾਮਿਨ. ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ. "ਨਹਿ ਉਰੈ ਖੇਤ ਹਮ ਹੈਂ ਜਮਾਨ." (ਨਾਪੂ) ੩ ਅ. ز۔ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ. ਕਾਲ। ੪ ਆਸਮਾਨ. "ਜਮੀਨ ਜਮਾਨ ਸਬਾਨ ਕੋ ਪੋਖੈ." (ਅਕਾਲ) "ਜਮੀਨ ਕੋ ਦੇਤ ਜਮਾਨ ਕੋ ਦੈਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਜ਼ਮਾਨਸ਼ਾਹ. ز۔ ਸ਼ਾਹ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਤੈਮੂਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਅਹ਼ਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੧੭੯੩ ਵਿੱਚ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੭੯੭ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਕਸ਼੍ਟ ਦਿੱਤੇ. ਜਦ ਇਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਫੈਲਗਈ ਹੈ, ਤਦ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਕਿਰਾਨਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਛੱਡਕੇ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਚਲਾ ਗਿਆ. ਸਨ ੧੮੦੦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਮਹ਼ਮੂਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਢਵਾਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ.

ਜਮਾਨਤ. ਅ. ضمانت ਜ਼ਮਾਨਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ.

ਜਮਾਨਾ. ਵਿ–ਯਮ ਦਾ. ਯਮ ਸੰਬੰਧੀ. "ਤਿਸ ਨਾਰੀ ਕੋ ਦੁਖ ਨ ਜਮਾਨੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਅ. زمانہ ਜ਼ਮਾਨਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ. "ਅਹੈ ਵਧ ਘਾਟੇ ਕੋ ਸੋਊ ਜਮਾਨਾ." (ਨਾਪੂ) ੩ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ.

ਜਮਾਨੈ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਨਾ। ੨ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ.

ਜਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੁਾਰ.

ਜਮਾਲ. ਅ. جمال ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ. "ਕਿ ਹੁਸਨੁਲ-ਜਮਾਲ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਖ਼ੂਬੀ. ਗੁਣ. "ਕਰਨੀ ਕਮਲ ਜਮਾਲ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲ-ਚੀਤ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ, ਅਤੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਮੀਆਂ ਜਮਾਲ ਨਿਹਾਲ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਫ਼ਕ਼ੀਰ, ਜੋ ਕਮਾਲ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਜਮਾਲਖ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਰੁਪਕਲਾ.

ਜਮਾਲਗੋਟਾ. ਸੰ. ਜਯਪਾਲ. L. Croton liglium. ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇਲ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੁਲਾਬ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.ਜਮਾਲਗੋਟਾ ਖ਼ੁਸ਼ਕ, ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਤੇ ਤਿੱਖਾ (ਤੀਕਣ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਵੈਦ੍ਯ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਤੂਬਤ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਦਾ,ਲਹੂ ਅਤੇ ਖਲੜੀ ਦੇ ਰੋਗ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਜਮਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਉਣਾ.

ਜਮਿ. ਯਮ ਨੇ. "ਜਮਿ ਪਕੜਿਆ ਤਬ ਹੀ ਪਛੁਤਾਨਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਜੰਮਕੇ. ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ. "ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰੈ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫)

ਜਮੀ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਮੀਨ। ੨ ਜਨਮੀ. ਉਪਜੀ। ੩ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੇ. ਯਮਾਂ ਨੇ। ੪ ਯਮੀ. ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ। ੫ ਯਮ (ਸਾਧਨ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਯਮਿਨ.

ਜਮੀਅ਼ਤ. ਅ. جمعیت ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਇਤ਼ਮੀਨਾਨ. ਤਸੱਲੀ.

ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ. ਫ਼ਾ. زمیندار ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਿਥਵੀਪਤਿ। ੨ ਜੱਟ। ੩ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜਮੀਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਸਵੇਦਾਰ ਹਨ. ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਆਮਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਗਰਾਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਜ਼ਮੀਂਦਾਰੀ. ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਹੁੱਕ਼ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਕਿਰਤ.

ਜ਼ਮੀਨ. ਫ਼ਾ زمین ਪ੍ਰਿਥਵੀ. ਭੂਮਿ. ਸੰ. ਜ੍ਯਾ–ਜਮਾ.

ਜਮੀਮਾ. ਅ. ضمیمہ ਜ਼ਮੀਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਧੂਪਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਇਆਹੋਇਆ ਕ੍ਰੋੜਪਤ੍ਰ. Appendix.

ਜਮੀਰ. ਅ. ضمیر ਜ਼ਮੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਵਿਵੇਕਸ਼ਕ੍ਤਿ. Conscience। ੨ ਦਿਲ। ੩ ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਤ.

ਜਮੁ. ਸੰ. ਯਮ. ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਧਰਮਰਾਜ. "ਜਿਨਿ ਜਮੁ ਕੀਤਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਜਮੁਨ. ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਮਨਾ. "ਦੁਤੀਆ ਜਮੁਨ ਗਏ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਤੀਰਥ ਯਮੁਨਾ ਪੁਰ ਗਏ। ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੰਗਲਾ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਸੂਰ. "ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨ ਮਿਲਾਵਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਜਮੁਨਨੀ. ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਮੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਨਾ.

ਜਮੁਨਾਦ੍ਰੀ. ਯਮੁਨਾ ਜਿਸ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ) ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ "ਕਲਿੰਦ" ਪਰਬਤ. ਦੇਖੋ,ਜਮਨੋਤ੍ਰੀ। ੨ ਕਲਿੰਦ ਪਹਾੜ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਦ੍ਰੀ.

ਜਮੁਨਾਪਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਵਰੁਣ. ਦੇਖੋ,
ਜਮੁਨਾਪਿਤ ਜਮਨਾਪਤਿ ਅਤੇ ਜਮਨਾਪਿਤ.

ਜਮੁਨਾਭ੍ਰਾਤ. ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਭਾਈ ਯਮ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਜੋੜੇ ਸੰਤਾਨ, ਯਮ ਅਤੇ ਯਮੁਨਾ ਹੋਏ.

ਜਮੁਨਿਨੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਜਮੁਨਨੀ.

ਜ਼ਮੁੱਰੁਦ. ਅ. زمرد ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਬਜ਼ਾ ਰਤਨ. ਮਰਕਤ ਮਣਿ. Emerald..

ਜਮੂਆ. ਯਮ। ੨ ਪ੍ਰਾਣ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੂਤ. "ਜਮੂਆ ਤਾਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਏ." (ਗੌਂਡ ਅ: ਮ: ੫)

ਜਮੂਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਟਵਟ੍. ਨਟ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲੜਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ,ਜੰਬੂਰਾ.

ਜਮੈ. ਜਨਮੈ. ਉਪਜੈ. ਉਗਦਾ ਹੈ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੀਜੈ ਸਚੁ ਜਮੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਜਮਾਅ਼ਤ. "ਜੋਗੀ ਦਿਗੰਬਰ ਜਮੈ ਸਣੁ ਜਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਅ. جمیع ਜਮੀਅ਼. ਬਿਲਕੁਲ "ਜਮੈ ਕਾਲੈ ਤੇ ਛੂਟੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਜਮੈਯਤ. ਦੇਖੋ, ਜਮੀਅ਼ਤ.

ਜਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਤ. ਫ਼ਤਹਿ."ਦੇਵ ਤੋਹਿ ਜਸ ਜਯ ਜਯ ਜਯ ਸੰਪਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸ਼ਦ (ਨਫ਼ਰ).ਦੇਖੋ, ਜਯ ਵਿਜਯ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ.

ਜਯਸਿੰਘ. ਕਛਵਾਹਾ ਵੰਸ਼ੀ ਅੰਬਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ ਅਰ "ਮਿਰਜ਼ਾ" ਖ਼ਿਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨ ੧੬੬੪ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਆਦਿ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਨੀਤਿਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਪਰਮ ਭਗਤ ਸੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੁੱਲਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰਵਾਈ ਜਯਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਯਪੁਰਪਤਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. *

੨ ਜਯਸਿੰਘ ਸ੍ਰਵਾਈ ਬਿਸਨਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸੇ ਨੇ ਜਯਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਕੇ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਦਲੀ. ਇਹ ਰਾਜਗੱਦੀ ਪੁਰ ਸਨ ੧੬੯੭ (ਸੰਮਤ ੧੭੫੫)† ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਜੋ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਰਾਜ ਲਈ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਆਜ਼ਮਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੱਖ ਲੀਤਾ. ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਯਸਿੰਘ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਜ਼ਬਤ ਕਰਕੇ ਜਯਪੁਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੈਯਦ ਹੁਸੈਨਅ਼ਲੀ ਖ਼ਾਂ ਮੁਕ੍ਰੱਰਰ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਕਾਮਬਖ਼ਸ਼ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨ ਗਿਆ, ਤਦ ਜਯਸਿੰਘ ਨੇ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੦੯ ਵਿੱਚ ਜਯਪੁਰ ਉੱਪਰ ਫਿਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਲਿਆ.

ਫ਼ਰਰੁਖ਼ਸਿਯਰ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਜਯਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ ਅਰ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿਵਾਈ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੪੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਮਰਣ

* "ਤਿਸ ਛਿਨ ਨ੍ਰਿਪ ਜਯਸਿੰਘ ਸ੍ਰਵਾਈ। ਸੁਨ ਦ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਭ ਕਹੋ ਬੁਝਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੧੦ ਅ: ੭੨)

† ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ ੧੭੨੧ ਵਿੱਚ ਜੋਤੀਜੋਤ ਸਮਾਏ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੁਰ ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਈਸ਼੍ਵਰੀਸਿੰਘ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਦੂਜਾ ਜਯਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਜੋਤਿਸ਼ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਸੀ. ਇਸੇ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗ੍ਰਹ ਰਾਸ਼ਿਚਕ੍ਰ (Observatory,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਦਿੱਲੀ, ‡ ਬਨਾਰਸ, ਮਥੁਰਾ, ਉੱਜੈਨ ਅਤੇ ਜਯਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹਨ. ਵੈਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ:-

ਭਾਰਾਮੱਲ (ਉਪਨਾਮ ਬਿਹਾਰੀਮੱਲ)
|
ਭਗਵਾਨਦਾਸ
|
ਮਾਨਸਿੰਘ
|
ਭਾਊਸਿੰਘ
|
ਮਹਾਸਿੰਘ
|
ਜਯਸਿੰਘ ਮਿਰਜ਼ਾ
|
ਰਾਮਸਿੰਘ
|
ਬਿਸ਼ਨਸਿੰਘ
|
ਜਯਸਿੰਘ ਸਵਾਈ
|
ਈਸ਼੍ਵਰੀਸਿੰਘ

ਜਯਸਿੰਘਪੁਰਾ. ਦਿੱਲੀ ਪਾਸ ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਯਸਿੰਘ ਦਾ ਜਿਸ ਥਾਂ ਕੈਂਪ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਥਾਂ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਗ੍ਰਾਮ, ਜੋ ਜਯਸਿੰਘ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜਯਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖਕੇ ਜਯਸਿੰਘਪੁਰੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ,ਜੋ ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਜਯਸਿੰਘ ਰੋਡ ਅਤੇ ਕੈਂਟੋਨਮੈਂਟ (Cantonement) ਰੋਡ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੱਠ ਅਸ਼ੋਕ ਰੋਡ ਵੱਲ ਹੈ. ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (New Delhi) ਵਸਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਯਸਿੰਘਪੁਰਾ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਦੇਵਮੰਦਿਰ ਆਦਿਕ ਕੁਝ ਮਕਾਨ ਰਹਿ-ਗਏ ਹਨ.

ਜਯਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ਦਾ ਭੇਦ ੧.

ਜਯਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ. ਰੂਪਦੀਪ ਪਿੰਗਲ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਵਿ.

ਜਯਘੰਟਾ. ਥਾਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਕਪੜੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਥਾਲਰ. ਵਿਜਯਘੰਟਾ. ਹਿੰਦੂਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਤੀ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਜਯਚੰਦ. ਗਹਰਵਾਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਠੌਰ ਰਾਜਪੂਤ,ਕਨੌਜ ਦਾ ਅਖ਼ੀਰੀ ਰਾਜਾ ਜਯਚੰਦ੍. ਇਹ ਵਿਜਯਚੰਦ੍ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦਚੰਦ੍ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਨੰਗਪਾਲ ਦਾ ਦੋਹਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਹਬੁੱਦੀਨ ਗ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੜਕਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਖੋਹਕੇ ਲੈਗਿਆ ਸੀ. ਪਾਨੀਪਤ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਮਾਰਿਆਗਿਆ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਯਚੰਦ ਨੂੰ ਭੀ ਦੇਸ਼ਘਾਤ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣਾ ਪਿਆ.ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰਕੇ ਭਜਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਮੋਇਆ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੨੫੨(ਸਨ੧੧੯੪)ਦੀ ਹੈ. ੨ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਰਾਜਾ,ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਜਯਜੀਵ. ਜਯਦਯਾ ਅਤੇ ਜਯਜੀਵ* ਪਦ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਸਲਾਮ ਅਤੇ ਫ਼ਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ,ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਜਯ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੀਵਿਤ ਰਹੇ. ਦੇਵ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਆਪਦੀ ਜੈ ਹੋਵੇ.ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਉੱਚਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੂੰ ਹੈ. ਵਡੀ ਕੁਲ ਦਾ ਰਾਜਪੂਤ ਕਦੀ ਛੋਟੀ ਕੁਲ ਨੂੰ 'ਜਯਦਯਾ' ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ. ਰਾਜਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਨੂਰ-ਪੁਰੀਏ ਨੇ ਰਾਜ ਖੁਹਾਕੇ ਤੰਗੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀਹੋਈ ਪੱਚੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਦੀ ਸਨਦ, ਰਾਜਾ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਯਾਨਸਿੰਘ, ਬੀਰਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜਯਦਯਾ ਅਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਬੀਰਸਿੰਘ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਚਕੁਲ ਦਾ ਜਾਣਕੇ ਮੀਏਂ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਯਦਯਾ ਕਦੇ ਆਖਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਜਯਤ੍ਧੁਨਿ. ਜੈਕਾਰ ਧੁਨਿ. ਜਯਧੁਨਿ. "ਭੂਮਿ ਭੂਰਿ ਉਠੀ ਜਯਤ੍ਧੁਨਿ." (ਗਯਾਨ)

ਜਯਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਜਯਜੀਵ.

ਜਯਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਜੈਦੇਵ.

ਜਯਪਤਾਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਤ ਦਾ ਝੰਡਾ. ਫ਼ਤੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਜਯਪਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ. ਫ਼ਤੇ ਦਾ ਖ਼ਤ੍। ੨ ਉਹ ਲਿਖਿਤ, ਜੋ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਫ਼ਰੀਕ ਵਿਜਈ ਨੂੰ ਲਿਖਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਜਯੰਪਤ੍ਰ ਪਾਯੋ ਸੁਖੰ ਪਾਂਡਵੈਂਨੈ." (ਗਯਾਨ)

ਜਯਪਾਲ. ਹਿਤਪਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਭ਼ਟਿੰਡਾ* ਸੀ. ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਨ ੯੮੬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ. ਫੇਰ ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਲਤ੍ਹਾਨ ਮਹੁਮੂਦ ਨੇ ੨੭ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੦੦੧ ਨੂੰ ਜਯਪਾਲ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸੈਂਕੜੇਆਂ ਸਮੇਤ ਕੈਦੀ ਕਰਲਿਆ. ਜਯਪਾਲ ਨੇ ਮਹੁਮੂਦ ਦੀ ਤਾਬੇਦਾਰੀ ਮੰਨਕੇ ਰਿਹਾਈ ਪਾਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਨੰਗਪਾਲ† ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇਕੇ ਚਿਤਾ (ਚਿਖਾ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਤ੍ਯਾਗਦਿੱਤੀ. ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਯਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤ ਅਤੇ ਜੱਟ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਯਪਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਿਤ ਉਗ੍ਰਭੂਤੀ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਉੱਤਮ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਰਚਿਆ ਹੈ।

੨ ਅਨੰਗਪਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯਪਾਲ ੨, ਜੋ ਸਨ ੧੦੧੩ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਲਤ੍ਹਾਨ ਮਹੁਮੂਦ ਨੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਨ ੧੦੨੨ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ. ਜਯਪਾਲ ਅਜਮੇਰ ਵੱਲ ਭੱਜਗਿਆ ਅਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਪੱਕੀ ਜਮਗਈ.

ਜਯਮਾਲਾ. ਜਿੱਤ ਦਾ ਹਾਰ. ਫ਼ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਜੋ ਮਾਲਾ ਵਿਜਈ ਦੇ ਗਲ ਪਹਿਰਾਈ ਜਾਏ. ੨ ਸ੍ਵਯੰਬਰ ਵਿੱਚ ਕਨ੍ਯਾ ਕਰਕੇ ਵਰ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਈ ਹੋਈ ਮਾਲਾ.

ਜਯ ਵਿਜਯ. ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਦੇ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਯ ਅਤੇ ਵਿਜਯ ਨੇ ਸਨਕਾਦਿ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਪਾਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੈਵੇਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਜਾਕੇ ਰਾਖਸ ਬਣੋ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਯ ਵਿਜਯ ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ, ਰਾਵਣ ਅਤੇ ਕੰਸ ਆਦਿ ਹੋਏ.

ਜਯਾ. ਸੰ. ਜਯਰੂਪਾ ਦੁਰਗਾ। ੨ ਹਰੀ ਦੁੱਬ। ੩ ਹਰੜ। ੪ ਧ੍ਰਜਾ. ਪਤਾਕਾ। ੫ ਭੰਗ. ਵਿਜਯਾ. ਬਿਜ੍ਯਾ.

ਜ਼ਯਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਯਾਨ.

ਜ਼ਯਾਦਹ. ਅ਼ ਜ਼ਾਯਦ ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼. ਬਹੁਤ. ਵੱਧ.

ਜ਼ਯਾਨ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਾਂ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਨਿ. ਨੁਕ਼ਸਾਨ. ਕ੍ਸ਼ਤਿ.

ਜਯਾਫਤ. ਅ ਜ਼ਯਾਫ਼ਤ. ਪਰਾਹੁਣੇ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਖਵਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਪ੍ਰੀਤਿਭੋਜਨ.

ਜ਼ਯਾਰਤ. ਅ ਜ਼ਿਯਾਰਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਲਾਕ਼ਾਤ. ਭੇਟ. ਦਰਸ਼ਨ."ਜਯਾਰਤ ਕਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਫਿਰ ਕਰਤਾਰ-ਪੁਰੇ ਨੂੰ ਆਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਜਯੀ. ਦੇਖੋ, ਜਈ ੪.

ਜਯੋ. ਜਨਮਿਆ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਜਣਿਆ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਯੋ ਤਿਨ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜਯੋਜਯ.

ਜਯੋਜਯ. ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜਯੋਜਯ ਜਗ ਮਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜਯੰਕਰ. ਜਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ. "ਜਗਤ ਜਯੰਕਰ ਮਾਨੀਐ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਯੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜੈਕਾਰ। ੨ ਜੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜਯੰਤ. ਸੰ. ਤ੍ਰਯਨ੍ਤ. ਵਿ–ਵਿਜਯੀ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਹੁਰੂਪੀਆ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍। ੪ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੫ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬੇਟਾ ਕਾਰਤਿਕੇਯ। ੬ ਅਕ੍ਰੂਰ ਯਾਦਵ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੭ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ। ੮ ਭੀਮਸੇਨ ਦਾ ਉਪਨਾਮ, ਜਦ ਉਹ ਲੁਕਕੇ ਵਿਰਾਟ ਰਾਜਾ ਦੇ ਘਰ ਰਿਹਾ ਸੀ.

ਜਯੰਤੀ. ਵਿ–ਜਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੁਜਾ. ਪਤਾਕਾ। ੩ ਹਲਦੀ। ੪ ਦੁਰਗਾ। ੫ ਸਾਲ-ਗਿਰਹ ਦਾ ਉਤਸਵ। ੬ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਤਿਥਿ,ਭਾਦੋਂ ਬਦੀ ੮ ਅਤੇ ਚੈਤ੍ਰਸੁਦੀ ੯.

ਜਯੰਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਜਯਪਤ੍ਰ.

ਜਰ. ਜਜ਼. ਮੂਲ. "ਭਾਰੋਂ ਜਰ ਹੀ ਉਖਾਰਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਜਲਨਾ. ਦਗਧ ਹੋਣਾ. "ਦੇਖਤ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਜਰ ਬਰ ਗਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜਰਨਾ. "ਜਰ ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਕਿਸਤੇ ਅਜਰੀ, ਅਸਪਾਇ ਗਏ ਸਗਰੀ ਉਰ ਮੇ ਜਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਸੰ. ਜਰਾ. ਬੁਢਾਪਾ. ਵ੍ਰਿੱਧਾਵ੍ਸ੍ਥਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਢਾਣਾ ਅਤੇ ਜਰੁ। ੫ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਤੀਰ ਮਾਰਕੇ ਦੇਹਾਂਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ੬ ਫ਼ਾ ਜ਼ਰ. ਜ਼ਰ. ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ. "ਮਾਤੇ ਮਤੰਗ ਜਰੇ ਜਰ ਸੰਗ." (ਅਕਾਲ) ੭ ਦੌਲਤ. "ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਪਰੀਦਏ ਨ ਗਿਰਾਹ ਜਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਗੱਠ ਵਿੱਚ ਧਨ ਨਹੀਂ। ੮ ਮੈਲ. ਜੰਗਾਲ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਧਾਤੁ ਦੀ ਮੈਲ.

ਜਰਸ. ਅ ਜ਼ਰਸ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੜਿਆਲ. ਘੰਟਾ. ਘੁੰਗਰੂ.

ਜਰਹ. ਅ ਜ਼ਰ੍ਹ ਜ਼ੱਰਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਣ. ਅਣੁ. ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਰਜਕਣ. ਕਿਣਕਾ.

ਜਰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਟਕਾ। ੨ ਲਕੜੀ ਆਦਿ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੩ ਅ ਜ਼ਰਕ਼ ਝੂਠ. ਅਸਤ੍ਯ. ੪ ਕਪਟ। ੫ ਫ਼ਾ ਜ਼ਰਕ ਜ਼ਰਕ. ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਦਾ ਪਤ੍ਰਾ.

ਜ਼ਰਕਸ਼ } ਫ਼ਾ ਜ਼ਰਕ਼ਸ਼. ਜ਼ਰੀਂਕਸ਼. ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ
ਜ਼ਰਕਸ਼ੀ } ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਲਮੇ ਸਤਾਰੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਪਟੰਬਰ ਜਰਕਸੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਝਟਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਪੈਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਰ ਜਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਜਰਕਬਰਕ. ਅ ਜ਼ਰਕ਼ੋ ਬਰਕ਼. ਟੀਪ-ਟਾਪ. ਬਾਹਰਲੀ ਚਮਕ ਦਮਕ. ਦੇਖੋ, ਜਰਕ ੫.

ਜ਼ਰਕੋਬ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਰਕ਼ੋਬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਰਕ ਕੁੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਜਰਕੰਬਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਰਕ–ਅੰਬਰ. ਸੁਵਰਣ ਦੇ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਵਸਤ੍ਰ. ਸ਼ਲਮੇ ਸਤਾਰੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਕਪੜੇ. "ਆਇ ਗਏ ਜਰਕੰਬਰ ਸੇ ਅਜ, ਅੰਬਰ ਸੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਬਰ ਕੀਨੈ." (ਅਜਰਾਜ) ਜ਼ਰਕ ਅੰਬਰ ਜੇਹੇ ਰਾਜਾ ਅਜ ਜਦ ਆਏ, ਤਦ ਕਪਾਸ ਵਸਤ੍ਰ ਜੇਹੇ ਰਾਜਾ, ਕੰਬਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਭਾਵ–ਸਜਾਹ ਹੋਗਏ.

ਜਰਖ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਘਿਆੜ. ਸੰ. ਤਰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਤਰਕ ੪.

ਜਰਖਬਾਹਨੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਕ (ਤਰਕੁ) ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਭਾਇਣ. ਦੇਖੋ, ਤਰਕ ੪.

ਜ਼ਰਖ਼ਰੀਦ. ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ. "ਅਸੀਂ ਤਾਬਿਆ ਤੇਰੀ ਜਰਖਰੀਦ." (ਜੈਗਨਾਮਾ) ੨ ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ ਗ਼ੁਲਾਮ.

ਜਰਖਲ. ਵਿ–ਜਰਜਰ. ਜਰ ਦਾ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ.

ਜ਼ਰਖ਼ੇਜ਼. ਫ਼ਾ ਜ਼ਰ੍ਖ਼ੇਜ਼ ਵਿ–ਧਨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭੂਮਿ. ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ.

ਜ਼ਰਗਰ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਰ੍ਗ਼ਰ ਜ਼ਰ (ਸੋਨੇ) ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੁਵਰਣਕਾਰ. ਸੁਨਿਆਰ.

ਜ਼ਰਗਰੀ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਰ੍ਗ਼ਰੀ ਸੁਵਰਣਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ. ਸੁਨਿ-ਆਰਪੁਣਾ.

ਜਰਜਰ } ਸੰ. ਜਰ੍ਜਰ–ਜਰ੍ਜਰਿਤ–ਜਰ੍ਜਰੀਕ. ਵਿ–
ਜਰਜਰਾ } ਜੀਰਣ. ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ. ਬਹੁਤ ਬੁੱਢਾ. ਟੁੱਟਿਆ ਫੁੱਟਿਆ. "ਬੇੜਾ ਜਰਜਰਾ

‡ ਇਹ Observatory ਸਨ ੧੭੧੦ ਵਿੱਚ ਜਯਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ.

* ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ "ਜਯਜੰਵ" ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਸੁਮੰਤ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਇਹ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਰਾਮਾਯਣ.

* ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭ਼ਟਿੰਡੇ ਨੂੰ "ਤਬਰਹਿੰਦ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਭ਼ਟਿੰਡੇ ਦਾ ਹੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਰੂਪ "ਬਠਿੰਡਾ" ਹੈ.
† ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਰਜਰੀ । **ਜਰਜਰੀਕ** } ਫੂਟੇ ਛੇਕ ਹਜਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਥੋੜੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.

ਜਰਠ. ਸੰ. ਵਿ–ਬੁੱਢਾ। ੨ ਪੁਰਾਣਾ। ੩ ਕਠੋਰ. ਕਰੜਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਬੁਢਾਪਾ.

ਜਰਠਾਇਆ } **ਜਰਠਿਆ** } ਬੁੱਢਾ ਹੋਇਆ. ਜਰਾਗ੍ਰਸਿਤ। ੨ ਬੋਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਜਰਠ.

ਜਰਣ } **ਜਰਣਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਜਰਨਾ. ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣੁ. "ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਇਆਨਪ ਜਰਤ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਹਜਮ ਕਰਨਾ। ੩ ਜਲਨਾ. ਦਗਧ ਹੋਣਾ. "ਹਾਡ ਜਰੇ ਜਿਉ ਲਾਕਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਰਤਾ ਦੇਖਿਕੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਜਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਜੀਰਾ। ੫ ਬੁਢਾਪਾ. ਜਰਾ. "ਗ੍ਰਸਤ ਜਾਤ ਬਲ ਜਰਣੀ." (ਮਾਰ ਮ: ੫) ੬ ਸੰ. ਜਣੰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੭ ਵ੍ਰਿਕ. ਦਰਖ਼ਤ.

ਜਰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣ ੫.

ਜਰਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਜਲਨਾ। ੨ ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਨਾ. ਬੱਲਣਾ.

ਜਰਤ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣਾ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਰਣ ੨। ੩ ਜਟਿਤ. ਜੜਾਊ. "ਪਨਹੀ ਗੁਰ ਕੀ ਜੋ ਜ਼ਰ ਜਰਤ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਜੜੀਹੋਈ। ੪ ਸੰ. ਜਰਤ. ਵਿ–ਬੁੱਢਾ। ੫ ਪੁਰਾਣਾ.

ਜਰਤਾ. ਜਲਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣ ੩। ੨ ਸਹਾਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣੁ ੨.

ਜਰਤਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਰਬਾਫ਼ਤਾ ਓਢਨੀ. ਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬੁਣੀਹੋਈ ਚਾਦਰ. "ਤੇੜ ਪਟੰਬਰ ਸਿਰ ਜਰਤਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਜ਼ਰਦ. ਫ਼ਾ. زرد ਵਿ–ਸੋਨੇ ਰੰਗਾ. ਪੀਲਾ. ਬਸੰਤੀ.

ਜ਼ਰਦਕ. ਫ਼ਾ. زردک ਗਾਜਰ.

ਜਰਦਗਵ. ਸੰ. ਜਰ੍ਦ੍ਗਵ . ਸੰਗਜਾ–ਬੁੱਢਾ ਬੈਲ । ੨ ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ.

ਜ਼ਰਦਰੂ. ਫ਼ਾ. زردرو ਵਿ–ਪੀਲੇ ਮੁੰਹ ਵਾਲਾ. ਲੱਜਾ ਅਤੇ ਭੈ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਫਿੱਕਾ ਹੈ। ੨ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ.

ਜਰਦਰੂਈ. ਫ਼ਾ. زردروئی ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ. ਮੁੰਹ ਤੇ ਪੀਲੱਤਣ ਛਾਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਜ਼ਰਦ ਰੂਬਾਨੀ. ਮੁਖ ਦੀ ਜ਼ਰਦ ਵੰਨੀ. ਚੇਹਰੇ ਦਾ ਪੀਲਾ ਵਰਣ. "ਦਿਲ ਖਲਹਲੁ ਜਾਕੈ ਜਰਦ ਰੂਬਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਜਾਂਕੈ ਦਿਲ ਖਲਹਲ, ਤਾਂਕੈ ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਰੰਗਤ ਪੀਲੀ.

ਜ਼ਰਦਾ. ਫ਼ਾ. زرد ਸੰਗਜਾ–ਬਸੰਤੀ ਰੰਗ ਦਾ ਪੁਲਾਉ.

ਜ਼ਰਦਾਲੂ. ਫ਼ਾ. زردالو ਸੰਗਜਾ–ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਆਲੂ. ਕਾਠੀ ਖ਼ੁਰਮਾਨੀ. ਇਹ ਮੇਵਾ ਠੰਢੇ ਪਹਾੜਾਂ ਪੁਰ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜ਼ਰਦੁਸ਼੍ਤ. ਫ਼ਾ. زرتشت ਪਾਰਸੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮਗੁਰੂ, ਅਤੇ "ਜ਼ੰਦ" ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੰਦ ੩ ਅਤੇ ਪਾਰਸੀ.

ਜਰਨ } **ਜਰਨਾ** } ਦੇਖੋ, ਜਰਣ. "ਜਰਹਿ ਨਹੀ ਉਰ ਜਰਹਿ ਕੁਚਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਕੁਚਾਲੀ ਸੜਦੇ ਹਨ. "ਆਪਨ ਬਿਛਉ ਆਪ ਹੀ ਜਰਨਾ."(ਬਿਲਾ ਮ:੫) ੨ ਸੜਨਾ. ਜਲਨਾ. "ਆਜ ਉਚਿਤ ਨਹੀ ਜਰਨ ਤਿਹਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੮੨) ੩ ਜੜਨਾ. "ਤਵਾ ਸੁ ਜਰਕੈ ਤਾਸ ਪੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੩੨)

ਜ਼ਰਨਿਗਾਰ. ਫ਼ਾ. زرنگار ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਜੜਿਆਹੋਇਆ. ਕੁੰਦਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਸੁਨਹਿਰੀ.

ਜਰਨੈਲ. ਅੰ. General. ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਵਡਾ ਸਰਦਾਰ.

ਜ਼ਰਪੋਸ਼. ਫ਼ਾ. زرپوش ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੁਲੰਮਾ. "ਗਹਿਣੇ ਜਿਉ ਜਰਪੋਸ ਦੇ." (ਭਾਗੁ)

ਜਰਫ. ਅ. ظرف ਜਰਫ਼. ਬਰਤਨ. ਪਾਤ੍। ੨ ਯੋਗਤਾ. ਲਾਯਕੀ. ਲਿਆਕਤ। ੩ ਹੌਸਲਾ. ਉਤਸਾਹ.

ਜਰਬ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋਪ. "ਚਢਾਵੋ ਗਿਰਿ ਪਰ ਜਰਬ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਅ. ضرب ਜਰਬ. ਸੱਟ. ਚੋਟ. ਆਘਾਤ.

ਜ਼ਰਬਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ. زربفت ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬੁਣਿਆਹੋਇਆ ਵਸਤ੍.

ਜਰਬਰਿ. ਜਲਬਲਕੇ. ਸੜਮੱਚਕੇ.

ਜ਼ਰਬਾਫ਼. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਰਬਫ਼ਤ. "ਜਰਬਾਫ ਦਿਵਾਵਤ ਹੈਂ ਦਿਜ ਜੋਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜ਼ਰਬਫ਼ਤ ਜੋੜੇ (ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ). ੨ ਫ਼ਾ. زرباف ਗੋਟਾ ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਬੇਲਬੂਟੇ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ.

ਜਰਬੀਲਾ. ਵਿ–ਜਰਬ (ਸੱਟ) ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭੜਕੀਲਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ. "ਜੋਬਨ ਜੋਤਿ ਜਗੇ ਜਰਬੀਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੧)

ਜਰਬੁਲਮਸਲ. ਅ. ضربالمثل ਜਰਬੁਲਮਸਲ. ਮਿਸ਼ਾਲ (ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ) ਲਈ ਕਥੀ ਹੋਈ ਕਹਾਵਤ. Proverb.

ਜਰਮ. ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ. "ਜਰਮ ਕਰਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਅੰ. Germ. ਅੰਕੁਰ. ਬੀਜ। ੩ ਅਸਲ ਮੂਲ। ੪ ਅਣੁਕੀਟ, ਜੋ ਲਹੂ ਜਲ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਜਰਮੇਖ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਰਮੇਖ. "ਰਾਵਨ ਬਾਗ ਕੀ ਮੂਲਹੁ ਤੇ ਜਰਮੇਖ ਉਖਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਰਰ. ਅ. ضرر ਜਰਰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਨੀ. ਨੁਕ਼ਸਾਨ। ੨ ਸੱਟ. ਚੋਟ.

ਜਰਰਾ. ਅ. ذرّہ ਜੱਰਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਣੁ. ਕਣਕਾ. ਜੌਂ ਦਾ ਸੋਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਜਵਾਰ. ਜੁਆਰ ਅਨਾਜ। ੩ ਵਿ–ਤੁਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੇ ਜਰਰਾਕੁ ਜਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ ਗਰੈ.

ਜਰਵਾਨਾ } **ਜਰਵ੍ਹਾਨਾ** } ਵਿ–ਜ਼ੋਰਾਵਰ. ਬਲਵਾਨ. "ਜਰੁ ਜਰਵ੍ਹਾਨਾ ਕੰਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) "ਸਭਹਿ ਨ ਸੀਸ ਕਾਲ ਜਰਵਾਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬) ੨ ਸੰ. ਜਰਾਵਾਹਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਢਾਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਕਾਲ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ। ੩ ਜਰਾਵਰਣ. ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ ਰੰਗ. ਸਫ਼ੇਦ ਰੋਮ. "ਜੋ ਜਰਵਾਨਾ ਪਰਹੈ ਜਰੁ ਵੇਸ ਕਰੇਦੀ ਆਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਰੋਮ ਕੋਈ ਪੁੱਟਦੇਵੇ ਜਾਂ ਰੰਗ ਲਵੇ, ਤਦ ਜਰਾ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਬਰਾਬਰ ਕਰਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਵੀਰਭਦ੍. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਮਹਾਵੀਰ ਗਣ, ਜੋ ਦਕ ਦਾ ਯਗ੍ਯ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟਹੋਇਆ. "ਜਾਗ ਸੁ ਸੈਮੀ ਜੁੱਧ ਨੂੰ ਜਰਵਾਨਾ ਜਨੁ ਮਿਰੜਾਇ ਕੈ."(ਚੰਡੀ ੩) ਜਾਗ(ਅਗਨੀ) ਰੂਪ ਕਾਲੀ ਜੁੱਧ ਲਈ ਜਨਮੀ, ਮਾਨੋ ਮਿਰੜਾਇ (ਮ੍ਰਿੜ–ਸ਼ਿਵ) ਤੋਂ ਵੀਰਭਦ੍ ਉਪਜਿਆ.

ਜਰਵੈਹੌਂ. ਜਲ੍ਹਵਾਊਂਗਾ. ਭਸਮ ਕਰਵੈਹੌਂ. "ਤਿੰਹ ਭੀਠਹਿ ਸੋਂ ਇਹ ਕੋ ਜਰਵੈਹੌਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਢਾਪਾ. "ਜਰਾ ਕਾ ਭਉ ਨ ਹੋਵਈ, ਜੀਵਨੁਪਦਵੀ ਪਾਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਤੱ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਰਾ ਕਾਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਚੌਸਠ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਸੰਸਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਰਰਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਰਾਸੰਧ.

ਜਰਾਉ. ਦੇਖੋ, ਜੜਾਉ. "ਜਰਾਉ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜਰਾਊ. ਦੇਖੋ, ਜੜਾਊ.

ਜਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਜੜਾਉ. "ਜਟਿਤ ਜੀਨ ਜਰਾਇ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਜੜਵਾਕੇ. ਜਟਿਤ ਕਰਾਕੇ। ੩ ਜਲਾਕੇ. ਭਸਮ ਕਰਕੇ। ੪ ਜਲਾਵੇ. "ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਕੋ ਨਹੀ ਮੰਦਰ ਦੇਇ ਜਰਾਇ." (ਸ:)

ਜਰਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਤ.

ਜਰਾਏ. ਜਲਾਏ. ਦਗਧ ਕੀਤੇ । ੨ ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਾਏ. ਸਹਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇਵੇ. "ਜਿਸਹਿ ਜਰਾਏ ਆਪਿ, ਸੋਈ ਅਜਰੁ ਜਰੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜਰਾਸਿੰਧ } **ਜਰਾਸੰਧ** } **ਜਰਾਸੰਧਿ** } ਸੰ. ਜਰਾਸ਼ਨ੍ਧ. ਜਰਾ ਰਾਖਸੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜੋੜਿਆ-ਹੋਇਆ ਮਗਧ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕੰਸ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਵੈਰੀ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਹਦਰਥ ਨੇ ਸੰਤਾਨ ਲਈ ਚੰਡਕੌਸ਼ਿਕ ਰਿਖੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਬ੍ਰਿਹਦਰਥ ਨੇ ਇਹ ਫਲ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਅੱਧਾ ਟੁਕੜਾ ਬਾਲਕ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਟੁਕੜੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿਟਵਾ ਦਿੱਤੇ. ਉਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਜਰਾ ਨਾਮ ਰਾਖਸੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਖੰਡ ਜੋੜਕੇ ਬੱਚਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਲਿਆ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਹਦਰਥ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਦੇਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਜਦ ਤੀਕ ਇਸ ਦਾ ਜੋੜ ਨਾ ਖੁਲ੍ਹੇਗਾ, ਤਦ ਤੀਕ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ.

ਜਰਾਸੰਧ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ 'ਅਸ੍ਤਿ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ' ਕੰਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਆਂਗਈਆਂ. ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੰਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਕੇ ਆਪ ਰਾਜ ਸਾਂਭਿਆ. ਜਦ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਕੰਸ ਮਾਰਕੇ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਮਥੁਰਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਥਾਪਿਆ, ਤਦ ਜਰਾਸੰਧ ਨੂੰ ਵਡਾ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ ਅਰ ਆਪਣੇ ਸਹਾਈ ਕਾਲ-ਯਵਨ (ਕਾਲਜਮਨ) ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਮਥੁਰਾ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਯਾਦਵਾਂ ਨੂੰ ਮਥੁਰਾ ਛੱਡਣੀ ਪਈ.

ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਦੇ ਰਾਜਸੂਯ ਯਗ੍ਯ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਅਰਜੁਨ ਅਤੇ ਭੀਮ ਜਰਾਸੰਧ ਦੇ ਘਰ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਣਕੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਮੰਗਿਆ. ਜਰਾਸੰਧ ਭੀਮ ਨਾਲ ਦ੍ਵੰਦਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲੱਗਾ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਤਿਣਕਾ ਚੀਰਕੇ ਭੀਮ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਜਰਾਸੰਧ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇ. ਭੀਮ ਨੇ ਜਰਾ ਰਾਖਸੀ ਦਾ ਲਾਇਆ ਜੋੜ ਖੋਲ੍ਹਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ. "ਜਰਾਸੰਧਿ ਕਾਲਜਮੁਨ ਸੰਘਾਰੇ." (ਗਊ ਅ: ਮ: ੧) "ਦੇਖ ਤਿਨੈ ਨ੍ਰਿਪ ਸਿੰਧਜਰਾ ਹਥਿਯਾਰ ਧਰੇ ਲਖ ਬੀਰ ਪਚਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਰਾਹ. ਅ. جرّاح ਜੱਰਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ ਵੈਦ੍ਯ. ਸਰਜਨ (Surgeon). "ਏਕ ਜਰਾਹ ਹੋਤ ਹੈਂ ਸਯਾਨੇ." (ਨਾਪ੍)

ਜਰਾਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜੱਰਾਹ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਜੱਰਾਹ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਜਰਾਤ. ਅ. زراعت ਜ਼ਰਾਅ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਤੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ.

ਜਰਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜੱਰਾਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਨਜਰਾਦੀ.

ਜਰਾਧਿ. ਜਰਾ ਆਦਿ ਆਧਿ (ਰੋਗ). "ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ ਮਰਣ ਭਇਅੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਜਰਾਨਾ. ਜਲਾਨਾ. ਦਗਧ ਕਰਨਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਯਾਰਾਨਾ.

ਜਰਾਫਤ. ਅ. ظرافت ਜ਼ਰਾਫ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁੱਧਿ. ਦਾਨਾਈ। ੨ ਹਾਸੀ. ਮਖ਼ੌਲ । ੩ ਚਿੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਜਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਜੁੱਰਾਬ.

ਜਰਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਬ. "ਜਾਲਮ ਜੁਲਮ ਨ ਜੋਰ ਜਰਾਬਾ." (ਭਾਗੁ) ਜ਼ਾਲਿਮ, ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜਰਬ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ.

ਜਰਾਮ. ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਧਾਮ ਜਰਾਮ ਨਾਨਕੀ ਦੋਊ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਜੈਰਾਮ.

ਜਰਾ ਮਰਾ. ਬੁਢਾਪਾ ਅਤੇ ਮੌਤ. "ਜਰਾ ਮਰਾ ਨਹ ਵਿਆਪਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਜਰਾਯੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਝਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਰਿਹ੍ਮ ਅੰਦਰ ਲਿਪਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਉਲ. ਜੇਰ। ੨ ਯੋਨਿ. ਭਗ। ੩ ਗਰਭ.

ਜਰਾਯੁਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਜੋ ਜੇਰ ਵਿੱਚ ਲਿਪਟਿਆ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ. ਜੇਰਜ.

ਜਰਾਰ. ਅ. ضرّار ਜੱਰਾਰ. ਵਿ–ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਪ੍ਰਬਲ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ। ੩ ਬਹਾਦੁਰ ਵੀਰ. "ਨਮਸਤੈ ਜਰਾਰੈ." (ਜਾਪੁ)

ਜਰਾਰਦਨ. ਵਿ–ਜਰਾ–ਅਦੰਨ. ਜਰਾ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਜਰਾਰਦਨ ਦੀਨਦਯਾਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਭਏ ਹੈਂ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁਧਾ.

ਜਰਾਰਿ } **ਜਰਾਰਿਪੁ** } ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ) "ਆਨ ਜਰਾਰਿ ਦਯੋ ਹਮ ਕੋ ਫਲ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੯) ਅਮ੍ਰਿਤਫਲ ਲਿਆਕੇ ਦਿੱਤਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਰਾਰਿਫਲ. ਅਮ੍ਰਿਤਫਲ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਰਿ.

ਜਰਾਵ. ਦੇਖੋ, ਜੜਾਉ.

ਜਰਾਵੈ. ਜਲਾਵੈ. "ਜਜਾ ਜਉ ਤਨ ਜੀਵਤ ਜਰਾਵੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਜੜਾਵੈ.

ਜਰਿ. ਜਰਾ ਨੇ. "ਜਰਿ ਜੀਤਿਆ ਸਿਰ ਕਾਲੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੨ ਜਰਾ ਕਰਕੇ. ਬੁਢਾਪੇ ਨਾਲ। ੩ ਜਲਕੇ. ਦਗਧ ਹੋਕੇ। ੪ ਸੰਗਜਾ—ਜਲਨ. ਦਾਹ. ਸੰਤਾਪ.

ਜਰਿਓ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣਾ। ੨ ਜਲਾਇਆ. ਦਗਧ ਕੀਤਾ. "ਪਾਵਕੁ ਜਰਿਓ ਨ ਜਾਤ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪਕੇ) ਅਗਨਿ ਤੋਂ ਜਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ.

ਜਰਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ—ਜੜੀ. ਬੂਟੀ। ੨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਡਾਕਿਨੀ.

ਜਰਿਯਾਖੇਲ. ਸੰਗਜਾ—ਡੂਤਨੀਆਂ ਦਾ ਖੇਡ. ਕਈ ਪਹਾੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਜਰਿਯਾ (ਦੇਵੀ) ਆਈ ਦੱਸਕੇ ਖੇਡਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁੱਛ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ."ਜਰਿਯਾਖੇਲ ਕੂਕ ਜਬ ਦੀਜੈ."(ਚਰਿਤ੍ ੧੭੮)

ਜਰੀ. ਜਰਾ (ਵ੍ਰਿੱਧ) ਅਵਸਥਾ. "ਆਵਤ ਨਿਕਟਿ ਬਿਖੰਮ ਜਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਮੌਤ. "ਸੁਨ ਹੈਤ ਜਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗੁਰਕਥਾ ਸੁਣਕੇ ਕਾਲ ਦਾ ਭੈ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਜੜੀ. ਬੂਟੀ. "ਹਰਤਾ ਜੁਰ ਕੀ ਸੁਖਪੁੰਜ ਜਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕਾਮ ਜਰੀ ਇਹ ਕੀਨ ਜਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਾਮ ਨਾਲ ਜਲੀ ਦੀ ਇਹ ਦਵਾਈ ਕੀਤੀ। ੪ ਵਿ—ਜਲੀਹੋਈ. ਦਗਧ ਹੋਈ। ੫ ਸਹਾਰੀ. ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ. "ਜਰੀ ਨ ਗੁਰਕੀਰਤਿ ਮਤਿ ਜਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਜਟਿਤ. ਜੜੀਹੋਈ.ਜੜਾਉ. "ਚਾਰੁ ਜਰਾਉ ਜਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਜ਼ਰ (ਸੁਵਰਣ) ਦੀ ਤਾਰ. ਜ਼ਰੀਂ. "ਜਰੀਦਾਰ ਅੰਬਰ ਪਟੰਬਰ ਸੁਹਾਇ ਬਣੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਰੀਆ. ਜੜੀ. ਬੂਟੀ। ੨ ਜਰਣ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ. "ਜਿਸੁ ਲਾਗੀ ਪੀਰ ਪਿਰੰਮ ਕੀ ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਰੀਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

੩ ਜਲਿਆ. "ਕੋਪ ਜਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਜਰਾ. ਬੁਢਾਪਾ. "ਨਹ ਮਰੀਆ ਨਹ ਜਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੫ ਜਾਲੀ. ਮੱਛੀ ਫਾਹੁਣ ਦਾ ਜਾਲ. "ਜਰੀਆ ਅੰਧ ਕੰਧ ਪਰ ਡਾਰੇ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਅੰਧ। ੬ ਅ [ਜ਼ਰੀਅ਼] ਜ਼ਰੀਅ਼ਹ. ਵਸੀਲਾ. ਸੰਬੰਧ. ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਜਰੀਐ. ਜਲੀਐ, "ਜਬ ਜਰੀਐ ਤਬ ਹੋਇ ਭਸਮ ਤਨ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਹਾਰੀਐ. ਬਰਦਾਸ਼੍ ਕਰੀਐ. "ਅੰਤਰ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਤਰਿ ਜਰੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਜਰੀਦਾ. ਅ [ਜ਼ਰੀਦ] ਵਿ—ਇਕੱਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਦਫ਼ਤਰ। ੩ ਅਖ਼ਬਾਰ.

ਜਰੀਦੋਜ. ਫ਼ਾ [ਜ਼ਰਦੋਜ਼] ਜ਼ਰਦੋਜ਼. ਵਿ—ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆਹੋਇਆ. ਜ਼ਰਬਾਫ਼ਤਹ. "ਜਰੀਦੋਜ ਫਿਰੈਂ ਬਿਜਨਾ ਸਭ ਪੈ." (ਨਾਪ੍)

ਜਰੀਨ. ਫ਼ਾ [ਜ਼ਰੀਂ] ਜ਼ੱਰੀਂ. ਵਿ—ਸੁਵਰਣ ਦਾ. ਸੁਨਹਿਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਸੋਨੇ ਦੀ ਤਾਰ ਆਦਿ.

ਜਰੀਨਾ. ਫ਼ਾ [ਜ਼ਰੀਨਹ] ਜ਼ੱਰੀਨਹ. ਵਿ—ਸੋਨੇ ਦਾ। ੨ ਸੁਣੰਮੁਦ੍ਰਾ. ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਆਦਿ. "ਤੁਮਹਿ ਖਜੀਨਾ ਤੁਮਹਿ ਜਰੀਨਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਜਰੀਫ. ਅ [ਜ਼ਰੀਫ਼] ਜ਼ਰੀਫ਼. ਵਿ—ਦਾਨਾ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਮਨ. ਖ਼ੁਸ਼ਦਿਲ। ੩ ਮਖ਼ੌਲੀਆ. ਮਸਖ਼ਰਾ.

ਜਰੀਬ. ਅ [ਜ਼ਰੀਬ] ਸੰਗਜਾ—ਜਮੀਨ ਮਿਣਨ ਦੀ ਜੰਜੀਰੀ ,ਜੋ ੪੫ ਫੁਟ ਅਥਵਾ ੧੫ ਗਜ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਸ਼ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਜਰੀਬ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੱਧ ਘੱਟ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਕੁੱਲੂ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ ੪੬ ਫੁਟ ੮ ਇੰਚ ਦੀ ਜਰੀਬ ਹੈ.

ਜਰੁ. ਦੇਖੋ, ਜਰ. "ਜਰੁ ਆਈ ਜੋਬਨਿ ਹਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜਰੂਆ. ਜਰਾ. ਬੁਢਾਪਾ."ਜੋਬਨ ਘਟੈ ਜਰੂਆ ਜਿਣੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) "ਖਿਸੈ ਜੋਬਨੁ ਬਪੈ ਜਰੂਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜਰੂਸ਼ਲਮ. ਅ [يروشلم] ਯਰੂਸ਼ਲਮ. Jerusalem. ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੈਲਸਟਾਈਨ (Palestine) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੈਤੁਲਮੁਕੱਦਸ (ਪਵਿਤ੍ਰਘਰ) ਆਖਦੇ ਹਨ. ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਉਮਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨ ੬੩੭ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਇੱਕ ਮਸੀਤ ਬਣਵਾਈ, ਜੋ "ਮਸਜਿਦੁਲਅਕ਼ਸਾ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਦੀ ਕਬਰ ਇਸ ਥਾਂ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਾਊਦ ਅਤੇ ਸੁਲੇਮਾਨ.

ਜਰੂਰ. ਅ [ضرور] ਜ਼ਰੂਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅਵਸ਼ਯ. ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ.

ਜਰੂਰਤ } ਅ [ضرورت] ਜ਼ਰੂਰਤ. ਸੰਗਜਾ—ਆਵਸ਼ਯ-
ਜਰੂਰਤਿ } ਕਤਾ. ਲੋੜ. ਹਾਜਤ. "ਜੈਸਾ ਕਰੈ ਕਹਾਵੈ ਤੈਸਾ ਐਸੀ ਬਨੀ ਜਰੂਰਤਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨)

ਜਰੇ. ਸਹਾਰੇ, ਬਰਦਾਸ਼੍ ਕਰੇ. "ਜਰੇ ਨ ਗਏ ਸੁਨੇ ਗੁਨ ਗੁਰ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜਲੇ. ਮੱਚੇ. "ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੁਇ ਜਰੇ ਚਰਾਗਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੩ ਜੜੇ. ਬੰਦ ਕੀਤੇ. ਡੇਰੇ. "ਜਰੇ ਕਿਵਾਰਾ."(ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਜਟਿਤ. ਜੜਾਊ. "ਭੂਖਨ ਰਤਨ ਜਰੇ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਸੜਜਾਵੇ. ਦਗਧ ਹੋਵੇ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰਸਬਦੈ ਜਨਮੁ ਜਰੇ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਰੰਗਾ. ਵਿ—ਜੁਲਿਤ—ਅੰਗਾ. ਜਲਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ (ਅੰਗ) ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ. "ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸਨ ਜਰੰਗਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਜਰੰਗਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਰਗਰੀ.

ਜੱਰਾਦ. ਅ [جرّاد] ਸੰਗਜਾ—ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਬਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅ [زرّاد] ਜ਼ੱਰਾਦ. ਸੰਜੋਆ (ਕਵਚ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਜਰਾਰ. ਅ [جرّار] ਵਿ—ਜ਼ੋਰਾਵਰ. ਬਲੀ. "ਧਾਏ ਜੱਰਾਰ ਵੀਰ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਯੋਧਾ. ਵੀਰ.

ਜਲ. ਸ਼. ਜਲ੍. ਧਾ—ਤਿੱਖਾ ਕਰਨਾ, ਧਨਵਾਨ ਹੋਣਾ, ਢਕਣਾ (ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ). ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—

ਪਾਣੀ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਢਕਦਾ ਹੈ. "ਜਲ ਬਿਹੂਨ ਮੀਨ ਕਤ ਜੀਵਨ ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਜੁਲ. ਲਾਟਾ. ਭਾਂਬੜ. "ਹਉਮੈ ਜਲ ਤੇ ਜਲਿ ਮੁਏ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ:੩) ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਲਾਟ ਨਾਲ ਜਲਕੇ ਮੋਏ। ੪ ਫ਼ਾ [جل] ਚੋਗ਼ੋਲ ਪੰਛੀ। ੫ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ. "ਜਲ ਤੇ ਥਲ ਕਰ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ—ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਥਾਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਮੁੱਠਾ. ਕ਼ਬਜ਼ਾ। ੭ ਤਾਗਾ. ਡੋਰਾ.

ਜਲਅਸ਼੍. ਦਰਿਆਈ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਾ.

ਜਲਅੰਭ. ਸ਼. ਜਲਾਸ਼੍—ਜਲੰਭ. ਜਲ ਨਾਲ ਅੰਭ (ਭਰਿਆਹੋਇਆ) ਤਾਲ. ਜਲਪੂਰਤਿ ਤਲਾਉ. "ਜਿਉ ਜਲਅੰਭ ਊਪਰਿ ਕਮਲ ਕਿਨਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਜਲਈ. ਜਲਦਾ ਹੈ. ਦਗਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲੀਈਂ.

ਜਲਸਾ. ਅ [جلسہ] ਸੰਗਜਾ—ਸਭਾ. ਦੀਵਾਨ । ੨ ਉਤ੍ਸਵ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ.

ਜਲਸਾਈ. ਸ਼. ਜਲਸ਼ਾਯਿ. ਸੰਗਜਾ—ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜੋ ਜਲ ਵਿੱਚ ਸੌਂਦਾ ਹੈ. ਨਾਰਾਯਣ.

ਜਲਸਾਂਈਂ. ਜਲਪਤਿ. ਵਰੁਣ.

ਜਲਸਿ. ਜਲੇਗਾ. ਦਗਧ ਹੋਊ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਜਲੀਸ਼ (ਵਰੁਣ) ਦੀ ਥਾਂ ਜਲਸਿ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੯੩੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਲਸੀ.

ਜਲਸੀ. ਜਲੇਗਾ. ਦਗਧ ਹੋਊ.

ਜਲਹਰ. ਸੰਗਜਾ—ਜਲਧਰ. ਮੇਘ. ਬੱਦਲ । ੨ ਜਲਹਾਰ. ਜਲ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲਹਰੁ.

ਜਲਹਰਣ. ਦੇਖੋ, ਘਨਾਕਰੀ ਦਾ ਰੂਪ (ਸ) ੨ ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਜਲਹਰਬਿੰਬ. ਸੰਗਜਾ—ਜਲਧਰ ਬਿੰਬ. ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ. ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇਹੋਏ ਜਲਕਣਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣਾ ਨਾਲ ਹੋਈ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਝਲਕ. "ਜਲਹਰਬਿੰਬ ਜੁਗਤਿ ਜਗੁ ਰਚਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ ਵਾਂਙ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਸੰਸਾਰ-ਰਚਨਾ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਲੋਪ ਹੋਣਵਾਲੀ ਹੈ। ੨ ਜਲ ਵਿੱਚ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਬਿੰਬ (ਅ਼ਕਸ).

ਜਲਹਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਜਲਧਰੀ. ਅਰਘੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਸ੍ਥਾਪਨ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜਲਹਰੁ. ਜਲਧਰ. ਮੇਘ. ਦੇਖੋ, ਜਲਹਰ. "ਜਲਹਰੁ ਬਰਸਨਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੨)

ਜਲਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ—ਕਹਾਰ. ਪਾਨੀਹਾਰ। ੨ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ.

ਜਲਕੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ—ਸਿਵਾਰ. ਪਾਨੀ ਦਾ ਜਾਲਾ.

ਜਲਕੰਟਕ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਟਕ. ਸ਼ਿੰਘਾੜਾ (ਸ਼ੈਘਾੜਾ).

ਜਲਕ੍ਰੀੜਾ. ਸੰਗਜਾ—ਜਲਖੇਲ. ਜਲਵਿਹਾਰ । ੨ ਤਾਰੀ. ਜਲ ਪੁਰ ਤਰਨਾ.

ਜਲਖਗ. ਸੰਗਜਾ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੰਛੀ. ਮੁਰਗ਼ਾਬੀ.

ਜਲਖੀਨਾ. ਵਿ—ਦਗਧ ਹੋਕੇ ਕੀਣ (ਨਾਸ਼) ਹੋਇਆ.

ਜਲਘਟਾਉ. ਘੜੇ ਦੇ ਜਲ ਵਿੱਚ. "ਹਭ ਸਮਾਣੀ ਜੋਤਿ ਜਿਉ ਜਲਘਟਾਊ ਚੰਦ੍ਰਮਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ—ਪਵਨ. ਪੌਣ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ ਘਟਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਜਲਘੜੀ. ਸੰਗਜਾ—ਜਲਘਟਿਕਾ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੜੀ. ਜਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਘੜੀ ਦਾ ਸਮਾ ਜਾਣਨ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. Water-clock. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ.

"ਭਾਰਤੀਯ ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ" ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਉਦਕ ਨਾਲਿਕਾ" ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੋ ਤਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ—

(ੳ) ਧਾਤੁ ਦੀ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਨਾਲੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਘੜੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਥੱਲੇ ਠੀਕ ਅੰਦਾਜੇ ਦਾ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ, ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਛੇਕ ਵਿਚਦੀਂ ਉਤਨਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਘੜੀ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅੰਗ ਤੀਕ ਪਹੁਚ ਸਕਦਾ.

(ਅ) ਧਾਤੁ ਦੀ ਇੱਕ ਹਲਕੀ ਕਟੋਰੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਠੀਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਛੇਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ.ਇਸ ਕਟੋਰੀ ਨੂੰ ਜਲਭਰੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ. ਜਦ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਕੇ ਕਟੋਰੀ,ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ, ਤਦ ਘੜੀ ਭਰ ਸਮਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ.

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਘੜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਸ ਕਟੋਰੀ ਅਤੇ ਛੇਕ ਦਾ ਆਕਾਰ ਅਜੇਹਾ ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਜੋ ਢਾਈਘੜੀ ਅਥਵਾ ਸੱਠ ਮਿਨਟਾਂਵਿੱਚ ਭਰਕੇ ਡੁੱਬੇ.

ਇਸ ਸਮੇਂ ਭੀ ਬਹੁਤ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂਵਿੱਚ ਜਲਘੜੀ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਹੈ.

ਜਲਚਰ. ਸੰਗਜਾ—ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ. ਕੱਛੂ, ਮੱਛੀ, ਨਾਕੂ ਆਦਿ.

ਜਲਚਰਕੇਤੁ. ਸੰਗਜਾ—ਕਾਮਦੇਵ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮੱਛ ਅਥਵਾ ਮਕਰ, ਉਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ. ਮੱਛਕੇਤੁ. ਮਕਰਕੇਤੁ.

ਜਲਚਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਮੱਛੀ.

ਜਲਚਾਰੀ. ਜਲਚਾਰਿਨ੍. ਦੇਖੋ, ਜਲਚਰ.

ਜਲਜ. ਵਿ—ਜਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਕਮਲ । ੩ ਵ੍ਰਿਛ (ਬਿਰਛ). ੪ ਘਾਹ । ੫ ਖੇਤੀ। ੬ ਮੋਤੀ. "ਜਲਜ ਅਬਿੰਧ ਸੁ ਤਾਹਿ ਅਹਾਰੰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਅਣਬਿੰਧ ਮੋਤੀ ਹੰਸ ਦਾ ਅਹਾਰ ਹੈ। ੭ ਮੱਛ। ੮ ਸ਼ੰਖ। ੯ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਜਲਜ ਕੁੰਦਨੀ. ਸੰਗਜਾ—ਜਲਜ (ਬਿਰਛ) ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਜਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਜਾ—ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਲ। ੨ ਜਲਜੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤਾਲ. (ਸਨਾਮਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਲਜਪੀਠ } ਸੰਗਜਾ–ਬੰਦੂਕ. ਜਲਜ(ਬਿਰਛ)
ਜਲਜਪ੍ਰਿਸਟਣੀ } ਦਾ ਹੈ ਕੁੰਦਾ ਜਿਸ ਦਾ.(ਸਨਾਮਾ) "ਖੜਗ ਕੰਠ, ਕਰ ਜਲਜਪੀਠ." ਅਤੇ–"ਜਲਜ ਪ੍ਰਿਸਟਣੀ ਗਰਜ ਅਪਾਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਜ਼ਲਜ਼ਲਾ. ਅ. زلزال ਅਥਵਾ زلزلہ ਸੰਗਜਾ–ਭੂਕੰਪ. ਦੇਖੋ, ਭੂਚਾਲ.

ਜਲਜਾਇ. ਦੇਖੋ, ਜਲਜਾਤ. "ਜਲਜਾਇ ਨੈਨ ਲਹਿ ਰੋਸ ਮਾਨ." (ਦੱਤਾਵ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕਮਲ ਰੋਸ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਲਜਾਵੇ ! ਦਗਧ ਹੋਵੇ !

ਜਲਜੱਾਛ. ਸੰ. जलजाक्ष.ਜਲਜ (ਕਮਲ) ਜੇਹੀ ਹੈ ਅੱਖ ਜਿਸ ਦੀ. ਕਮਲਨੈਨ.

ਜਲਜਾਤ. ਵਿ–ਜੋ ਜਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਲਜ.

ਜਲਜਿਯ } ਸੰਗਜਾ–ਜਲਜੰਤੁ. ਜਲਚਰ.
ਜਲਜੀਵ }

ਜਲਜੀਵੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧੀਵਰ. ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਛੀ। ੨ ਮੱਲਾਹ.

ਜਲਜੇਛਣ. ਵਿ–ਜਲਜ–ਈਕਣ. ਕਮਲਨੇਤ੍ਰ. ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਹਨ ਨੇਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ. "ਜਲਜੇਛਣ ਹੈਂ." (ਕਲਕੀ)

ਜਲਜੋਗਨ. ਸੰ. जलयोगिन्. ਜਲਜੀਵ. ਜਲਜੰਤੁ. ਤੰਦੂਆ. ਮਗਰਮੱਛ ਆਦਿ. "ਜਲਜੋਗਨ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਬਚਾਵੈ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਜਲਜਾਗ੍ਰਿ. ਬਿਜਲੀ. ਤੜਿਤ.

ਜਲਜੰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਜਲਜੀਵ.

ਜਲਜੰਮ. ਜਲ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਜਲਜ.

ਜਲਣ } ਸੰਗਜਾ–ਜਲਨ. ਦਾਹ. ਜ੍ਵਲਨ. "ਜਲਣਿ
ਜਲਣਿ } ਬੁਝੀ ਸੀਤਲ ਭਏ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਰੁਤੀ)

ਜਲਤ. ਜਲਦਾ. ਸੜਦਾਹੋਇਆ. ਜਲਦਿਆਂਹੋਇਆਂ. ਜਲਦੇਹੋਏ. "ਅਬ ਮੋਹਿ ਜਲਤ ਰਾਮਜਲੁ ਪਾਇਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਲਨ. ਦਾਹ. "ਰਾਮ-ਉਦਕਿ ਤਨੁ ਜਲਤ ਬੁਝਾਇਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ–ਜ੍ਵਲਿਤ. "ਜਲਤ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਨ ਆਪਿ ਉਧਾਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਮਚਦੀਹੋਈ ਅੱਗ ਵਿੱਚੋਂ ਜਨ ਉੱਧਾਰੇ.

ਜਲਤਰ. ਦੇਖੋ, ਜਲਤਰੰਗ. "ਡਫ ਝਾਂਝ ਢੋਲ ਜਲ-ਤਰ ਉਪੰਗ." (ਮਨੁਰਾਜ) ੨ ਜਲ ਉੱਪਰ ਤਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਠ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਤਰ ਪ੍ਰਿਸਟਣਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਕਾਠ ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. ਦੇਖੋ, ਜਲਤਰ ੨.

ਜਲਤਰੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲਵਾਦਯ. ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਚੀਨੀ ਦੀ ਛੋਟੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਬਾਈ (੨੨) ਕਟੋਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਪਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਡੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਜਲ ਵਾਲੀ ਕਟੋਰੀ ਦਾ ਸੁਰ ਉਤ-ਰਿਆ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਤਥਾ ਥੋੜੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਦਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਾਣੀ ਵੱਧ ਘੱਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੁਰ ਠੀਕ ਕਰਲਈਦਾ ਹੈ.ਅਚਲ ਠਾਟ ਬਣਾਕੇ ਲਕੜੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਮੂੰਗਲੀ ਅਥਵਾ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਬਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਲ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੌਜ. "ਜਲਤਰੰਗ ਅਗਨੀ ਪਵਨੈ ਫੁਨਿ ਤ੍ਰੈ ਮਿਲਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਰਕਤ ਵੀਰਯ ਦਾ ਸੰਗਮ,ਉਸਨਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣ,ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਜਲਤੀ. ਮਚਦੀ ਹੋਈ. ਜ੍ਵਲਿਤ. "ਜਲਤੀ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਜਲਦੀ (ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਜਲਤੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜਲਤੁਰਾ } ਸੰਗਜਾ–ਜਲਤੁਰਗ. ਦਰਿਆਈ ਘੋੜਾ.
ਜਲਤੁਰੰ }
ਜਲਤੁਰੰਗ }

ਜਲਤੋਰੀ. ਖ਼ਾ. ਮੱਛੀ.

ਜਲਤੰਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਾਹ. ਤੇਂਦੂਆ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦੂਆ। ੨ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦਾ ਜਾਲ. "ਜਿਉ ਜਲਤੰਤੁ ਪਸਾਰਿਓ ਬਧਕਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਜਲ ਥਲ. ਜਲ ਅਤੇ ਸ਼ਥਲ. ਤਰੀ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ. "ਜਲ ਥਲ ਬਨ ਪਰਬਤ ਪਾਤਾਲ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਜਲਸ਼ਥਲ. ਜਲ ਵਾਲਾ ਥਾਂ. ਨਦੀ, ਤਾਲ ਆਦਿ. "ਜਲਥਲ ਨੀਰਿ ਭਰੇ." (ਮਾਝ ਮ:੫)

ਜਲਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੩ ਅ. جلد ਵਿ–ਚੁਸ੍ਰ. ਚਾਲਾਕ। ੪ ਫ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਤੁਰੰਤ. ਫ਼ੌਰਨ। ੫ ਤੇਜ਼ੀ ਸੇ. ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ.

ਜਲਦਾਨੀ. ਵਿ–ਜਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸੰਬੰਧੀ,ਜੋ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਕਹਾਰ. ਭਿਸ਼ਤੀ. "ਜਲਦਾਨੀ ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਹਾਂਕਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਲਦੀ. ਦਗਧ ਹੁੰਦੀ. ਸੜਦੀ ਹੋਈ. "ਜਲਦੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਅਨਦਿਨੁ ਸਦਾ ਜਲ-ਦੀਆ ਫਿਰਹਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਫ਼ਾ جلدی ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਫੁਰਤੀ.

ਜਲ ਦੁੱਧ ਛਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਲ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਵੱਖ ਕਰਨਾ. ਭਾਵ–ਸਤਜ ਅਸਤਜ ਦਾ ਨਿਖੇੜਨਾ. ਇਨ-ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ.

ਜਲਧ } ਵਿ–ਜਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–
ਜਲਧਰ } ਮੇਘ. ਬੱਦਲ। ੩ ਸਮੁੰਦਰ। ੪ ਤਾਲ. ਝੀਲ.

ਜਲਧਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲਧਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲਧਾਰਾ. "ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੁਖਿ ਜੈਸੇ ਜਲਧਰਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਇਸ ਥਾਂ ਜਲਧਾਰਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਤਿਬੂੰਦ ਹੈ.

ਜਲਧਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰੁਣ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ (ਜਲਧਿ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਧਰਾਜ ਸਸਤ੍ਰ } ਸੰਗਜਾ–ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼,
ਜਲਧਰਾਜ ਹਥਿਆਰ } ਜੋ ਜਲਧਿਰਾਜ(ਵਰੁਣ)ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਧਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੨ ਹਿਮ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਛਿਦ੍ਰ ਕਰਕੇ ਤਪੀਏ ਸਾਧੂ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਟਪਕਾਈਹੋਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੩ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਪਿੱਪਲ ਵਿੱਚ ਟਪਕਾਈਹੋਈ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁੰਨਕਰਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰੜਾ.

ਜਲਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਜਲਧਿ ਬਾਂਧਿ ਧ੍ਰੂ ਥਾਪਿਓ ਹੋ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਧ੍ਰਵ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਲੱਠਰੂਪ ਸ਼ਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਧ੍ਰਵ ਨੂੰ ਅਟਲ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਦਸ ਸ਼ੰਖ ਦੀ ਗਿਣਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖਜਾ.

ਜਲਧਿਸੁਤ } ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਮ੍ਰਿਤ।
ਜਲਧਿਜ } ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ।
ਜਲਧਿਨੰਦ } ੪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਘੋੜਾ, ਧਨ੍ਹੰਤਰਿ ਆਦਿ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਜਲਧਿਸੁਤ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਜਲਨ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਲਨ. ਦਾਹ. ਤਪਤ। ੨ ਜਲਾਂ ਵਿੱਚ. ਜਲੋਂ ਮੇਂ. "ਜਲਨ ਥਲਨ ਬਸੁਧ ਗਗਨ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਜਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਗਧ ਹੋਣਾ. ਸੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਲਨ.

ਜਲਨਿ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨ ੧. "ਜਲਨਿ ਬੁਝੀ ਸੀਤਲ ਹੋਇ ਮਨੂਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਜਲਦੇ ਹਨ.

ਜਲਨਿਧ } ਸੰਗਜਾ–ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. "ਬਾਬੀਹਾ
ਜਲਨਿਧਿ } ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰੈ ਜਲਨਿਧਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ. "ਜਿਸੁ ਜਲਨਿਧਿ ਕਾਰਣਿ ਤੁਮ ਜਗਿ ਆਏ, ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਪਾਹੀ ਜੀਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਲਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਜਲਨੀ. ਜਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਨੀਧ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨਿਧਿ.

ਜਲਨੀਧੇ. ਜਲਨਿਧਿ ਵਿੱਚ. "ਹਰਿਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰਿ ਜਲਨੀਧੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਜਲਪ. ਸੰ. जल्प्. ਧਾ–ਬੋਲਣਾ, ਬਕਣਾ.

ਜਲਪਕ. ਸੰ. जल्पक. ਵਿ–ਬਕਬਾਦੀ. ਬਾਤੂਨੀ। ੨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਜਲਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਵਰੁਣ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ.

ਜਲਪਨ } ਸੰ. जल्पन. ਸੰਗਜਾ–ਬਕਬਾਦ।
ਜਲਪਨਾ } ੨ ਸ਼ੇਖ਼ੀ ਮਾਰਨੀ। ੩ ਚਰਚਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ–ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ.

ਜਲਫਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੰਘਾੜਾ.ਸੰਘਾੜਾ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਟਕ.

ਜਲਬਲ. ਦੇਖੋ, ਜਲਿਬਲਿ.

ਜਲਬਿੰਬ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਲਬੁਲਾ. ਬੁਦਬੁਦਾ। ੨ ਜਲ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ.

ਜਲਬਿਲਾ. ਉਦਵਿੜਾਲ. ਜਲਮਾਜਾਰ. ਊਦਬਿਲਾਵ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਬਿੱਲਾ. ਲੋਧ. ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਦ੍ਰ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Otter.

ਜਲਬੰਧੁ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛੀ. ਮੀਨ.

ਜਲਭਉਰਿ } ਸੰਗਜਾ–ਜਲਭ੍ਰਮਰਿ. ਜਲਾਵਤੰ. ਪਾਣੀ
ਜਲਭੌਰੀ } ਦਾ ਚਕ੍ਰ (ਘੁਮੇਰੀ). Whirlpool.

ਜਲ ਮਹਿ ਉਪਜੈ. ਵਾ–"ਜਲ ਮਹਿ ਉਪਜੈ ਜਲ ਤੇ ਦੂਰਿ। ਜਲ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਲ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਲ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦੂਰ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਜਲ ਵਿੱਚ ਵਜਾਪਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਆਤਮਾ ਦਾ ਹਰ ਥਾਂ ਚਮਤਕਾਰ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਤਮਾ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ.

ਜਲਮੁਘ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਮੋਚਨ (ਛੱਡਣ) ਵਾਲਾ ਮੇਘ. "ਭਏ ਸੇਤ ਜਲਮੁਘ ਜਲਹੀਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਜਲਯਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਨੌਕਾ. ਬੇੜੀ। ੨ ਜਹਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ ਅਤੇ ਜਹਾਜ ਸ਼ਬਦ.

ਜਲਯੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੜੀ. ਦੇਖੋ,ਘੜੀ ਅਤੇ ਜਲਘੜੀ। ੨ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਕਲ। ੩ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਲ. ਹਰਟ ਪੰਪ ਆਦਿ। ੪ ਫੱਵਾਰਾ (ਫੁਹਾਰਾ). ੫ ਜਲਤਰੰਗ ਵਾਜਾ.

ਜਲ ਰਸ ਸਨਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਸਨਨੀ. ਰਸ ਸਨਨੀ. ਜਲ ਸਹਿਤਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਰਸ (ਜਲ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਰਾਸਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ.

ਜਲਰਾਜ. ਜਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਵਰੁਣ.

ਜਲਰੁਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਮਲ. ਜਲਜ.

ਜਲਲਾਗ. ਦੇਖੋ, ਪਾਣੀਲਾਗ.

ਜਲਲੈ. ਸੰ. ਜਲ ਆਲਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਜਲ ਦਾ ਆਲਯ(ਘਰ)ਹੈ. "ਜਲਪਤਿ ਜਲਲੈ ਨਦੀਪਤਿ." (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਵਹ } ਅ. جلوہ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭਾ. ਚਮਕ.
ਜਲਵਾ } ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਜਲਵਾ ਸਰਵ ਸਰੀਰਨ ਜੋਊ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸ਼ੋਭਾ. ਆਭਾ। ੩ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਾ.

ਜਲਵਾਗਰ. ਫ਼ਾ جلوہ گر ਵਿ–ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੀਦਾਰੀ। ੩ ਸ਼ੋਭਾਵਾਲਾ। ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ.

ਜਲਾ. ਜਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਆਨ ਜਲਾ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਨ ਕਛੂਐ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲਾਉਣਾ। ੩ ਜ੍ਵਾਲਾ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ. "ਜੈਸੇ ਮੈਲ ਨ ਲਾਗੈ ਜਲਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਜਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜ੍ਵਲਨ. ਮਚਾਉਣਾ.ਦਗਧ ਕਰਨਾ.

ਜਲਾਸਰਾ } ਸੰ. ਜਲਾਸ਼੍ਰਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ.
ਜਲਾਸਰੇ } "ਨਮਸਤੰ ਜਲਾਸਰੇ." (ਜਾਪੁ) ਸਮੁਦ੍ਰ-ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਮਸਤੇ। ੨ ਵਿ–ਜਲ ਦਾ ਆਧਾਰ.

ਜਲਾਸ੍ਰੀ. ਵਿ–ਜਲ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਯ (ਆਧਾਰ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕੇਵਲ ਪਾਣੀ ਪੀਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਵੀ ੨.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਲਾਜਲ. ਸੰ. जलाञ्जल–ਜਲਾਂਚਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਬਰਣਾ. ਚਸ਼ਮਾ। ੨ ਨਾਲਾ. ਵਾਹਾ। ੩ ਫ਼ਾ. ਜ਼ਲਾਜਿਲ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹੀਹੋਈ ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੪ ਘੰਟੀਦਾਰ ਢੋਲ ਅਥਵਾ ਤੰਬੂਰ. "ਨੰਦੀ ਹਰ ਚੜ੍ਹੈ ਚਹੁੰ ਦਿਸ ਜਲਾਜਲ ਬਾਜਹੀਂ." (ਸਲੋਹ)

ਜਲਾਂਜਲਿ. ਸੰ. जलाञ्जलि. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਅੰਜਲਿ. ਚੁਲੀ. ਬੁੱਕ। ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤ੍ਰਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਹੋਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀ. ਹਾਰੀਤ ਰਿਖੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੰਦੇਹ" ਨਾਮਕ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ, ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਸੂਰਜ ਪੁਰ ਹਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਲ ਦੀ ਚੁਲੀ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਸਿੱਟਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਸਾਰੇ ਰਾਖਸ ਤਿਤਰ ਬਿਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਜਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਜੱਲਾਦ. "ਹੁਕਮ ਜਲਾਦਨ ਤਬੈ ਉਚਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਜਲਾਹਾਰੀ.

ਜਲਾਧਿਪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਪਤਿ
ਜਲਾਧਿਪਤਿ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਵਰੁਣ.

ਜਲਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜ੍ਵਾਲਨ. ਸਾੜਨਾ. ਦਗਧ ਕਰਨਾ. ਮਰਾਉਂਣਾ.

ਜਲਾਬਿਬ. ਜਲ ਦੇ ਤਰੰਗ."ਜਲਾਬਿੰਬ ਅਸਰਾਲ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲਬਿੰਬ.

ਜਲਾਲ. ਅ. جلال ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੇਜ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਅਜ਼ਮਤ. ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੩ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਅਤ ਫੂਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੋਨੋ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਵੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹਮਲੇ ਸੰਤ ਵਡੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ। ੪ ਉੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਫ਼ਕੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ.

ਜਲਾਲਖ਼ਾਨ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤਿ, ਜੋ ਹੁਸੈਨੀ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਰਾਜਕਰ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲੜਿਆ. "ਲਏ ਗੁਰਜ ਚੌਲੀ ਸੁ ਜਲਾਲਖਾਨੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਅ: ੧੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ.

ਜਲਾਲਤ. ਅ. جلالت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੨ ਸ਼ੋਕ਼ਤ.

ਜਲਾਲਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਦਾ ਆਲਯ(ਘਰ) ਸਮੁੰਦਰ.

ਜਲਾਲਾਬਾਦ. ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤ੍ਹਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਬੁਲ ਦੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ "ਚੋਹਾਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੋਹਾ ਸਾਹਿਬ। ੨ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਤੋਂ ਵੀਹ ਕੋਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੱਖਣ, ਜਿਲਾ ਮੁਜੱਫਰਨਗਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਹਜਾਰਖਾਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਲਾਲਖਾਨ ਪਠਾਣ ਨੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਨਗਰ 'ਖੇੜਾਮਨਿਹਾਰ' ਉਜਾੜਕੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਮਾਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਫਤੇ ਕੀਤਾ.

ਜਲਾਵਣੀ. ਵਿ–ਜਲਾਵਨੇ ਯੋਗ੍ਯ. ਜਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ. "ਜਿਹਵਾ ਜਲਉ ਜਲਾਵਣੀ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਲਾਵਤ੍ਰਨੀ. ਫ਼ਾ. جلاوطنی ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਸ਼ਨਿਕਾਲਾ. ਵਤ੍ਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਰਵਾਸਨ.

ਜਲਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਜਲਾਉਂਣਾ.

ਜਲਾਵਰਤ. ਸੰ. जलावर्त. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਆਵਤੀ (ਭੌਰੀ). ਜਲਚਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਜਲਭੌਰੀ.

ਜਲਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ੍ਵਾਲਾ. ਅਗਨਿ. "ਅੰਤਰਿ ਲਾਗੀ ਜਲਿ ਬੁਝੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਜਲਿ ਬੁਝੀ ਤੁਝਹਿ ਬੁਝਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਬਲਦੀ ਜਲਿ ਨਿਵਰੈ ਕਿਰਪਾ ਤੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਲਦ. ਸ਼ੀਘ੍ਰ. "ਹਬੁ ਨ ਲਾਇ ਕਸੁੰਭੜੈ ਜਲਿਜਾਸੀ ਢੋਲਾ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ਇਹ ਰੰਗ ਛੇਤੀ ਮਿਟ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੩ ਜਲ ਕਰਕੇ. ਜਲ ਨਾਲ. "ਜਲਿ ਮਲਿ ਕਾਇਆ ਮਾਂਜੀਐ ਭਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਜਲ ਵਿੱਚ. "ਚੋਰੈ ਜਲਿ ਮਾਛੁਲੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੫ ਜਲ (ਦਗਧ ਹੋ) ਕੇ.ਦੇਖੋ, ਜਲ ੩. "ਜਲਿਮੁਏ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਜਲਿਐ. ਜਲਨ ਤੋਂ. ਜਲਨੇ ਸੇ। ੨ ਜਲੇਹੋਏ ਨੇ. "ਜਿਨਿ ਜਲਿਐ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਜਲਿਸ. ਦੇਖੋ, ਜਲੀਸ.

ਜਲਿਥਲਿ. ਜਲ ਸ੍ਥਲ ਮੇ. ਜਲ ਥਲ ਵਿੱਚ. "ਜਲਿ ਥਲਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਗੋਸਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਜਲਿੰਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਦਾ ਇੰਦ੍ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਵਰੁਣ.
ਜਲਿੰਦੁ ਜਲੇਂਦ੍. ਜਲੇਸ਼.

ਜਲਿ ਬਲਿ. ਜ੍ਵਾਲਾ ਦੀ ਬਲਿ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਭੇਟਾ. "ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ੜ ਮੱਚਕੇ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰਸਬਦੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਤਾਤਾ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਜਲਿਮਲਿ. ਜਲ ਨਾਲ ਮਰਦਨ ਕਰਕੇ. ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਲਕੇ. ਦੇਖੋ, ਜਲਿ ਅਤੇ ਮਲਿ.

ਜਲੀਈਂ. ਜਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ. ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ. "ਏਨੀ ਜਲੀਈਂ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਜਲੀਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ–ਈਸ਼. ਜਲਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ. ਜਲੇਸ਼। ੨ ਜਲਪਤਿ, ਸਮੁੰਦਰ."ਸੁਨ ਅਰਜ ਦਾਸ ਕਰੁਣਾਜਲੀਸ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਹੇ ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ.

ਜਲੀਖਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲੇਖਾਂ ਅਤੇ ਯੂਸਫ. "ਰੂਮ ਸ਼ਹਰ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਸੁਤਾ ਜਲੀਖਾਂ ਨਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੧)

ਜਲੀਲ. ਅ. ذليل ਜਲੀਲ. ਵਿ–ਖ੍ਵਾਰ. ਬੇਇੱਜ਼ਤ. ਅਪਮਾਨਿਤ। ੨ ਅ. جليل ਜਲੀਲ. ਜਲਾਲ ਵਾਲਾ. ਵਡਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ. ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ.

ਜਲੂ. ਦੇਖੋ, ਜਲ. "ਜਲੂ ਮਥੀਐ ਜਲੁ ਦੇਖੀਐ ਭਾਈ!" (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਲੂਸ. ਅ. جلوس ਜੁਲੂਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੈਠਣਾ। ੨ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਣਾ। ੩ ਕਚਹਿਰੀ ਕਰਨ ਬੈਠਣਾ। ੪ ਸਜ ਧਜ ਦੀ ਸ੍ਵਾਰੀ ਅਤੇ ਇਕੱਠ. "ਮਹਾ ਜਲੂਸ ਚਹੁੰ ਦਿਸ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਲੂਸੀ ਸਨ ਕਿਸੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਥਵਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ
ਜਲੂਸੀ ਸਾਲ ਦੇ ਜਲੂਸ (ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ) ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ. ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਨੀ ਦਾ ਸਨ. ਗੱਦੀ ਬੈਠਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਲ ਸ਼ੁਰੂ, ਅਤੇ ਮਸਨਦ ਨਸ਼ੀਨ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਸੰਮਤ ੧੮੦੦ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਤਦ ਸੰਮਤ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਜਲੂਸੀ ਸਨ ਪੰਜ ਸਮਝੋ. ਜਲੂਸੀ ਸਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਈਸਵੀ ਅਤੇ ਹਿਜਰੀ ਆਦਿਕ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੈ.

ਜਲੇਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ–ਈਸ਼. ਵਰੁਣ.

ਜਲੇਖਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲੇਖਾਂ ਅਤੇ ਯੂਸਫ.

ਜਲੇਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਂਧਨ. ਅਗਨਿ ਜ੍ਵਲਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਕੀਏ ਜਲੇਤਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਜਲੇਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡੀ ਜਲੇਬੀ। ੨ ਅ. جلب ਵੇਚਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ.

ਜਲੇਬਦਾਰ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਾ. جلودار ਜਿਲੋਦਾਰ ਹੈ. ਜਿਲੌ (ਘੋੜੇ ਦੀ ਬਾਗ) ਦਾਰ (ਫੜਨ ਵਾਲਾ). ਜੋ ਅਮੀਰ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬਾਗ ਫੜਕੇ ਸਾਥ ਚਲੇ. ਜਿਲੌਬਰਦਾਰ. "ਕਿਤੜੇ ਲੱਖ ਜਲੇਬਦਾਰ ਗਾਡੀਵਾਨ ਚਲਾਇ ਗਡੀਰਾਂ." (ਭੈਰਾ)

ਜਲੇਬੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ. ਕਰਣਸ਼ਸ੍ਕੁਲੀ.

ਜਲੈ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨਾ. ਜਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਲਨ ਤੋਂ. ਜਲਨੇ ਸੇ. "ਜਲੈ ਨ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਜਲਾਵੈ. ਦਗਧ ਕਰੈ. "ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਭਾਹਿ ਨ ਜਲੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਜਲੋਦਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਵਿੱਚ ਜਲ (ਪਾਣੀ) ਪੈਜਾਣਾ. ਜਲੰਧਰ ਰੋਗ. ਇਸਤਿਸਕਾ. Dropsy. ਇਹ ਰੋਗ ਜਿਗਰ ਗੁਰਦੇ ਤਿੱਲੀ ਆਦਿ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ. ਅੰਦਰ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਲ ਵਾਲੀਆਂ ਝਿੱਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਦਾ ਪਾਣੀ ਫਿੱਟਕੇ ਜਮਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨੇ ਹਨ–

ਦਿਲ ਸੰਬੰਧੀ ਨਾੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਦਾ ਰਹਿਣਾ, ਰਕਤ ਵਾਹੀ ਨਾੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਕ ਹੋਣੀ, ਕਮਜੋਰੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਲਹੂ ਦਾ ਪਤਲਾ ਪੈਕੇ ਫਟ ਜਾਣਾ, ਖੂਨ ਵਿੱਚੋਂ ਫੋਲਾਦੀ ਹਿੱਸਾ ਘਟ ਜਾਣਾ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਦੇ ਤ੍ਯਾਗ ਪਿੱਛੋਂ ਬਹੁਤ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਗਿੱਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨੇ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਪਸੀਨਾ ਰੁਕ ਜਾਣਾ, ਹਾਜਮੇ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਮੇਂ ਜੱਚਾ ਦਾ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਜਲ ਪੀਣਾ, ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਮਵਾਦ ਦਾ ਗਲ ਸੜ ਜਾਣਾ ਆਦਿ.

ਜਲੋਦਰ ਰੋਗ ਜੋ ਦਿਲ ਅਤੇ ਫੇਫੜ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਜ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਪੇਟ ਤੇ ਉਪਰੰਤ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਜਿਗਰ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੋਜ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਟ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਗੁਰਦਿਆਂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਜ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਚੋਹਰੇ ਉੱਪਰ ਹੋਕੇ ਵਿਗਾੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੋਜਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਫਿਰਣ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਘਟਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਜੋ ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਲੋਦਰ ਹੋਵੇ ਤਦ ਸੋਜ ਸਾਧਾਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹਟਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਤੁਰਣ ਫਿਰਣ ਤੋਂ ਵਧਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਜਲੋਦਰ ਦਿਲ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵਡਾ ਭਯੰਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇਹੀ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ. ਜਲੋਦਰ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਉ ਇਹ ਹਨ–

(੧) ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਗਊ ਦੀ ਲੱਸੀ, ਅਰਕ ਸੌਂਫ, ਅਰਕ ਮਕੋ, ਉਠਣੀ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ.

(੨) ਕਬਜਕੁਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪਸੀਨਾ (ਮੂਤ੍ਰਕਾ) ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ.

(੩) ਛਿੱਲਹਰੜ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ, ਕੁਸ਼ਤਾ ਫੋਲਾਦ ਆਬੀ ਦੋ ਰੱਤੀ, ਗਊ ਦੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਵਰਤਣਾ.

(੪) ਫੋਲਾਦ, ਹਰੜ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਰੋਂਵਦ ਖ਼ਤਾਈ, ਕੜ੍ਹ, ਨਸਾਦਰ, ਇਹ ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਭੇਚ ਭੇਢ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁੜੀਆਂ ਰੋਜ ਗਊ ਦੀ ਲੱਸੀ ਜਾਂ ਅਰਕਮਕੋ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ.

(੫) ਛੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਿੱਲਾਂ ੨੧ ਵਾਰ ਬੋਹਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂਕੇ ਛਾਂਵੇਂ ਸੁਕਾਕੇ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਪੰਜ ਤਕ, ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਰੋਜ ਖਾਣੀਆਂ.

(੬) ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੌਲੀ ਤੁੰਬੀ ਵਿੱਚ ਸੌਂਫ ਅਤੇ ਮਕੋ ਦਾ ਅਰਕ ਭਰ ਰੱਖਣਾ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਕ-ਛਿੱਕਣੀ ਬੂਟੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਚੂਰਣ ਖਾਣਾ.

(੭) ਕਰੇਲੇ ਦਾ ਰਸ ਦੋ ਤੋਲੇ ਰੋਜ ਪੀਣਾ.

(੮) ਮਕੋ ਦੀ ਭੁਰਜੀ ਖਾਣੀ.

(੯) ਇੰਦ੍ਰਜੌ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਭੁੰਨੀਹੋਈ ਹਿੰਗ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਸੌਂਫ ਦੀ ਭੁਸਮ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਮਘਾਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਗਊ ਦੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਉਮਰ ਅਤੇ ਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਣਾ.

(੧੦) ਪੁਠਕੰਡਾ ਘੋਟਕੇ ਪੇਟ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ.

(੧੧) ਜਮਾਲਗੋਟੇ ਦੇ ਤੇਲ (Croton Oil) ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੂੰਦਾਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਖਾਣੀਆਂ.

(੧੨) ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਪੇਟ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਵਾਉਣਾ.

ਜਲੋਕਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਕ.

ਜਲੰਜਲ. ਜਲਹੀ ਜਲ. ਕੇਵਲ ਜਲ. "ਜਿਉ ਜਲਮੀਨ ਜਲੰਜਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲਾਂਜਲਿ.

ਜਲੰਤ. ਜਲਦਾ ਹੈ. ਸੜਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਲੰਤ.

ਜਲੰਧਰ. ਇੱਕ ਦੈਤ. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਕ੍ਰੋਧਅਗਨਿ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲੰਧਰ ਉਪਜਿਆ. ਇਹ ਇਤਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਰੋਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਵਜਾਕ਼ਲ ਹੋਗਈ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਜਦ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕਕੇ ਵਿਗਾਇਆ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਇਤਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਲ ਵਗਪਿਆ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਨਾਮ ਜਲੰਧਰ ਰੱਖਿਆ.

ਵਡਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ ਜਿੱਤਲਿਆ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਦੁਖੀ ਕਰਦਿੱਤੇ. ਇੰਦ੍ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜਲੰਧਰ ਨਾਲ ਲੜਨ ਨੂੰ ਗਏ. ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵ੍ਰਿੰਦਾ (ਜੋ ਕਾਲਨੇਮਿ ਦੀ ਕਨਜਾ ਸੀ)ਪਤਿ ਦੀ ਜੀਤ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਬੈਠੀ. ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਨੁ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਰਪ ਧਾਰਕੇ ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਪਾਸ ਗਏ, ਪਤਿ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਪੂਜਾ ਛੱਡਕੇ ਉਠ ਖੜੀ ਹੋਈ ਅਰ ਜਲੰਧਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮਾਰਿਆਗਿਆ. ਇਹ ਪ੍ਰਸਿਗ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਦਾ ਸਤ ਭੰਗ ਕੀਤਾ.

ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਪਤਿ ਨਾਲ ਸਤੀ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਦੀ ਭਸਮ ਤੋਂ ਤੁਲਸੀ, ਆਉਲਾ, ਪਲਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਿੱਪਲ ਚਾਰ ਬਿਰਛ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਤੁਲਸੀ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਖੀ। ੩ ਜਲੰਦਰ ਨੂੰ ਭੀ ਕਈ ਜਲੰਧਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੪, ਅ: ੫੦. "ਰੋਗ ਜਲੰਧਰ ਉਦਰ ਵਿਸਾਲਾ। ਪੀੜਾ ਦੇਤ ਮਹਾ ਸਭ ਕਾਲਾ." ਦੇਖੋ, ਜਲੋਦਰ। ੪ ਦੁਆਬੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇਹ ਦੇਸ਼ (ਤ੍ਰਿਗਤੰ) ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਲੰਧਰ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਢਕਿਆ-ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਜਲੰਧਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵ੍ਰਿੰਦਾ। ੨ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ. "ਜਲੰਧਰੀ ਤਾ ਦਿਨ ਤੇ ਨਾਮਾ। ਜਪੋ ਚੰਡਿਕਾ ਕੋ ਸਭ ਜਾਮਾ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਜਲੰਬਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ. ਦਰਿਆ.

ਜਲ੍ਹ. ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਸੁਮਤਿ ਜਲ੍ਹ ਜਾਣੀ ਜੁਗਤਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਜਲ੍ਹਣ } ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਜਲ੍ਹਨ ਤੀਰ
ਜਲ੍ਹਨ } ਬਿਪਾਸ ਬਨਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
੨ ਭਭ੍ਰਾਣਾ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਿੱਧੂ ਜੱਟ, ਜੋ ਵਡਾ ਖੁਲ੍ਹਾਸਾ ਭਗਤ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮਕੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਬਚਨ ਸਾਰ ਦੇ ਭਰੇਹੋਏ ਹਨ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਗਠੇ ਲਾ ਰਹੇ ਜਲ੍ਹਣ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਰੱਬ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਜਤਨ ਹੈ ? ਅੱਗੋਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ–"ਰੱਬ ਦਾ ਕੀ ਪਾਉਣਾ, ਓਧਰੋਂ ਪੁੱਟਣਾ ਤੇ ਐਧਰ ਲਾਉਣਾ." ਭਾਵ–ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਨ ਹਟਾਕੇ ਰੱਬ ਵੱਲ ਲਾਉਣਾ. ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਜਲ੍ਹਨ ਸਾਧ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਥਾਨ। ਤਹਿਂ ਲਗ ਪਹੁਚੇ ਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ। ਨਾਮ ਰਾਮਕੀ ਤਿਸ ਕੀ ਦਾਰਾ। ਹਰਖਤ ਉਰ ਪਿਖ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੭ ਅ: ੧੫)

ਜਲਜ } ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. ਦੇਖੋ, ਜਲ੍ਹ
ਜਲਜਨ } ਅਤੇ ਜਲ੍ਹਨ."ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੀ ਸਮ ਜਲਜਨ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸ ਬਨਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜੱਲਨ. ਦੇਖੋ, ਜਲ੍ਹਨ.

ਜੱਲਾਦ. ਅ [جلاد] ਸੰਗਜਾ–ਜਿਲਦ (ਖੱਲ) ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੋਰੜੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਧ (ਕਤਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜੱਲੋ. ਤੁਲਸਪੁਰ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਜਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੇਗ। ੨ ਚਾਲ. ਰਫ਼ਤਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਯਵ.

ਜਵਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਵੇਗਵਾਨ. ਚਾਲਾਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜਾ। ੩ ਸਰਵ–ਜੋਨ. ਜਿਸ ਨੇ. ਜੋ. "ਜਵਨ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗਤ ਬਨਾਯੋ." (ਚੌਪਈ) ੪ ਦੇਖੋ, ਯਵਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜੌਨ.

ਜਵਨਕਰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜੌਨ (ਚਾਂਦਨੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਜਵਨ ਕਰਨ ਕੀ ਭਗਤਿ ਬਖਾਨਹੁ। ਸੁਤ ਚਰ ਕਹਿ ਪੁਨ ਸਬਦ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ। ਤਾਂਕੇ ਅੰਤ ਸਤ੍ਰੁ ਪਦ ਦੀਜੈ। ਨਾਮ ਤੁਪਕ ਕੇ ਸਭ ਲਹਿ ਲੀਜੈ."(ਸ਼ਨਾਮਾ) ਚਾਂਦਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦੀ ਭੈਣ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਘਾ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਜਵਨਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਨਾਤ. ਪੜਦਾ.

ਜਵਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਹਵਾ ਅਤੇ ਜੁਬਾਂ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਲਦੁਪਹਿਰੀਆ. ਚੀਨੀਗੁਲਾਬ। ੩ ਜਵਾਸਾ. ਜਵਾਹਾਂ. "ਜਵਾ ਜੋਮਿ ਜਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਕੇਸਰ.

ਜਵਾਇਣ } ਦੇਖੋ, ਜਵਾਯਨ.
ਜਵਾਇਨ }

ਜਵਾਈ. ਸੰ. ਜਾਮਾਤ੍ਰ–ਜਾਮਾਤ੍ਰਿ. ਦਾਮਾਦ. ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤਿ. "ਕਿਸ ਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ ਕੁੜਮ ਸਕੇ ਨਾਲਿ ਜਵਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਜਵਾਸ } ਸੰ. ਯਵਾਸ, ਯਵਾਸਕ ਅਤੇ ਯਾਸਕ.
ਜਵਾਸਾ } L. Alhagi Maurorum.ਸੰਗਜਾ–ਜਵਾਹਾਂ. ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਘਾ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਪੈਣ ਤੋਂ ਸੜਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚੂੜੀਸਰੋਟ. ਖ਼ਸ ਦੀ ਟੱਟੀ ਵਾਂਙ ਇਸ ਦੀ ਟੱਟੀ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬੀਜ ਵਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਏ ਤਦ ਕੀੜਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ੨ ਸੰ. ਯਵਸ੍. ਵੇਗ. "ਠਾਨ ਜੰਗ ਕੋ ਜਵਾਸ." (ਪੰਪ੍)

ਜਵਾਹਰ. ਅ [جوہر] ਜੌਹਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਰਤਨ.

ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ। ੨ ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਜੜੀਆ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਆਗਰੇ ਪਧਾਰਨ ਸਮੇਂ ਸਤਸੰਗ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੩ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਦਾ ਮਾਮਾ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ੨੧ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਲਹੌਰ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਲਾਲਸਿੰਘ ਮੰਤ੍ਰੀ ਥਾਪਿਆ. ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਮਸਤੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ੧੦੨ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ "ਰਾਮਵਾਰ" ੧੩ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੮੫੪ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਪੌੜੀ–

"ਸੂਪਨਖਾ ਅਪਛਰਾ ਬਨੀ ਕਰ ਕਾਰਨ ਚਾਲਾ,
ਆਖੇ ਰਾਜੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸੁਨ ਰਾਉ ਛਤਾਲਾ,
ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਕਰ ਇਸਤਰੀ ਤਕ ਜੋਬਨ ਬਾਲਾ,
ਤੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਲੋੜੀਏ ਜਿਸ ਰਾਵਣ ਸਾਲਾ,
ਰਘੁਪਤਿ ਕਹਿ ਸੁਨ ਸੂਪਨਖ,ਇਹ ਗੱਲ ਨ ਮੰਨਾ
ਸਹਸ ਕਸਾਲੇ ਮਾਨਸਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਰੰਨਾ,
ਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ਰਾਖਸੀ ਬਨ ਆਈ ਬੰਨਾ,
ਪਲਕਾਂ ਉੱਤੋਂ ਜਾਨਕੀ ਮੁਹ ਕਰਦੀ ਵੰਨਾ,
ਲਛਮਨ ਨੱਕ ਉਤਾਰਿਆ ਨਾਲੇ ਦੋ ਕੰਨਾ.×××

ਜਵਾਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਸਾ। ੨ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਤਾਰੇ-ਮੀਰੇ ਨੂੰ ਭੀ ਜਵਾਹਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਜਵਾਨ. ਸੰ. ਯੁਵਨ੍. ਫ਼ਾ [جوان] ਸੰਗਜਾ ਅਤੇ ਵਿ–ਯੁਵਾ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਾਲਾ.

ਜਵਾਨਾਂ. ਜਵਾਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਜਵਾਨੀ. ਫ਼ਾ [جوانی] ਸੰਗਜਾ–ਯੌਵਨ. ਤਰੁਣਾਈ.

ਜਵਾਬ. ਦੇਖੋ, ਜਬਾਬ.

ਜਵਾਂਮਰਦ. ਫ਼ਾ [جوانمرد] ਵਿ–ਬਹਾਦੁਰ ਆਦਮੀ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ। ੨ ਜੁਆਨ ਆਦਮੀ.

ਜਵਾਂਮਰਦੀ. ਫ਼ਾ [جوانمردی] ਸੰਗਜਾ–ਵੀਰਤਾ. ਬਹਾਦੁਰੀ.

ਜਵਾਯਨ. ਸੰ. ਯਵਾਨੀ–ਯਵਾਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜਵਾਯਨ. ਜਮਾਇਣ. Ptychotis ajowan. ਫ਼ਾ. ਨਾਨਖ਼ਾਹ. ਇੱਕ ਸੋਏ ਜੇਹੀ ਔਖਧ, ਜੋ ਢਿੱਡਪੀੜ ਅਫਾਰਾ ਅਤੇ ਅਜੀਰਣ (ਬਦਹਜ਼ਮੀ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਜਵਾਯਨ ਪੰਜਾਬ ਜਾਦਾ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਮਸਾਨੇ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਇਹ ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਬੀਜੀ ਅਤੇ ਹਾੜ ਵਿੱਚ ਕੱਟੀ-ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕੱਦ ਧਨੀਏ ਦੇ ਬੂਟੇ ਜਿੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. "ਮੇਲ ਜਵਾਯਨ ਖਾਇ ਸੁ ਬਦਨਾ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਅਠਪਹਿਰੀ.

ਜਵਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਨ. ਜੁਆਰ. ਸੰ. ਜੁਣ੍ਹੰਹੁਯ. L. Sorghum Vulgare. (ਅੰ.Great millet.) ੨ ਅ [جزیرہ] ਪੜੋਸ। ੩ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਜਵਾਰਭਾਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਰਭਾਟਾ.

ਜਵਾਲ } ਅ [زوال] ਜ਼ਵਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਘਟਾਉ.
ਜਵਾਲੁ } ਅਵਨਤਿ. ਗਿਰਾਉ. "ਖਉਫੁ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਉਸ ਥਾਂ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ, ਨ ਗਿਰਾਉ ਦਾ ਤਰਸ (ਡੌ) ਹੈ।

੨ ਫ਼ਾ [زوال] ਥੈਲਾ। ੩ ਛਲ. ਧੋਖਾ। ੪ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਓਟ. ਪਰਦੇ ਬਿਨਾ. "ਜਵਾਲ ਦੁਹਾਂ ਨੈਣਾ ਨੂੰ ਨਚਾਵਣਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੨੮) ੫ ਅ [زوال] ਜਬਾਲ. ਜਬਲ (ਪਹਾੜ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਚੱਲੇ ਅਚਲ ਜਵਾਲ." (ਕਲਕੀ) ਪਹਾੜਾਂ ਜੇਹੇ ਅਚਲ ਯੋਧਾ ਹੱਲਗਏ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਲ.

ਜਵਿਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਿਤ੍ਰੀ.

ਜਵੀ. ਸੰ. ਯਵਿਨ. ਵਿ–ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ. "ਸੁਨਤ ਦੂਤ ਲੇ ਜਵੀ ਤੁਰੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜੌਂ (ਯਵ) ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਜੌਂ ਅਹਾਰੀ. "ਜਲਾਸ੍ਮੀ ਜਵੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਜਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜੌ ਖਾਣ ਵਾਲੇ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਜੌਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਾਜ. ਜਵੀ. ਇਸ ਦੀ ਖ਼ਵੀਦ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਰੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. L. Avena Sativa.

ਜਵੇਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ. "ਪਬਾਂ ਜਵੇਹਣੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ਪਹਾੜਾਂ ਵਰਗੇ.

ਜਵੇਹਰ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਹਰ. "ਲਾਲ ਜਵੇਹਰ ਮਾਣਕੀ ਗੁਰਭੰਡਾਰੈ ਸੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਵੇਹਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਵੇਹਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੌਹਰੀ. ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਜਵੇਹਰੀਂ. ਜਵਾਹਰਾਂ (ਰਤਨਾਂ) ਦਾ. "ਹਰਿਧਨੁ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰੀ ਸੋ ਗੁਰਿ ਹਰਿਧਨੁ ਹਰਿ ਪਾਸਹੁ ਦੇਵਾਇਆ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਜਵੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ.

ਜਵੈਧਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਜਵੈਧੇ ਗੋਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ.

ਜੜ. ਸੰ. ਜਡ. ਵਿ–ਅਚੇਤਨ। ੨ ਮੂਰਖ. ਜੜ੍ਹ. "ਜੜ ਬਾਮਨ ਇਨ ਰਸਨ ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਹਾਂ ਉਪਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਜੜ. ਮੂਲ ੪ ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਯਾਦ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜੜਨਾ.

ਜੜਤ. ਵਿ–ਜਟਿਤ. ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੜਾਉ. ਜੜਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਜੜਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਡ੍ਯ. ਜੜ੍ਹਤਾ. ਮੂਰਖਤਾ। ੨ ਅਚੇਤਨਤਾ। ੩ ਵਿ–ਜੜਨ ਵਾਲਾ.

ਜੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਟਿਤ ਕਰਨਾ. ਜਟਨ. ਕਿਸੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਠੋਕਕੇ ਬੈਠਾਉਣਾ.

ਜੜਭਰਤ. ਸੰ. ਜਡਭਰਤ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਭਰਤ ਨੇ ਇੱਕ ਮ੍ਰਿਗ ਪਾਲਿਆ, ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਮ੍ਰਿਗਯੋਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਹਰਿਣ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤਜਾਗਕੇ ਫੇਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮਿਆ. ਪੂਰਵਜਨਮ ਦਾ ਗਯਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਮੋਹ ਤੋੜਕੇ ਜੜ੍ਹਵਤ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਇਆ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ.

ਜੜਮੇਖ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਮੇਖ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ, ਬਾਗ਼ ਆਦਿ ਦੇ ਰਚਨ ਵੇਲੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਗੱਡੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬੁਨਿਆਦੀ ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਜੜਵਤ. ਵਿ–ਜਾਡ੍ਯਵੰਤ. ਪਾਲੇ ਦਾ ਜੜ੍ਹ ਕੀਤਾ. ਹੋਇਆ. "ਆਈ ਮਸਟਿ ਜੜਵਤ ਕੀ ਨਿਆਈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਤਰਾਂ. ਜਢ ਵਾਂਙ.

ਜੜਾ. ਵਿ–ਜੜ੍ਹਤਾ ਵਾਲਾ. ਮੂਰਖ. "ਕਵਨ ਸੁ ਸੁਰਤਾ ਕਵਨੁ ਜੜਾ ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ

ਜੜਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਰਤਨ ਆਦਿ ਦੇ ਜੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦ ਰਤੰਨੁ ਹੈ ਹੀਰੇ ਜਿਤੁ ਜੜਾਉ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਜਟਾ ਦਾ ਜੂੜਾ.

ਜੜਾਊ. ਵਿ–ਜਟਿਤ. ਜੜਿਆਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਤਨ ਜੜੇ ਹੋਣ.

ਜੜਾਵ. ਦੇਖੋ, ਜੜਾਉ ੧. "ਬਿਨ ਜੜੀਏ ਲੈ ਜੜਿਓ ਜੜਾਵਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਉਕ੍ਤਿ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਾਲ ਵਾਕ-ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਡਿਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ, ਆਮਿਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਹਕਰਣ ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਲਿਆ ਹੈ.

ਜੜਾਵੀ. ਵਿ–ਜਟਿਤ. ਜੜਾਉ ਵਾਲੀ. "ਧਰਣਿ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੁਵੰਨੀ ਖੜ ਰਤਨ ਜੜਾਵੀ," (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਘਾਸਰੂਪ ਰਤਨ ਨਾਲ ਜੜੀਹੋਈ.

ਜੜਿਤ. ਵਿ–ਜਟਿਤ. ਜੜਿਆਹੋਇਆ. ਜੜਾਊ.

ਜੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੂਟੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੜਨਾ.

ਜੜੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਤਨ ਜੜਨ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. ਦੇਖੋ, ਜੜਾਵ। ੨ ਜੀਂਦ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਪੰਜ ਗੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਹੋਈ ਹੈ–ਰੰਗੀ, ਜੜੀਆ, ਬੇਰੀਆ, ਝਾੜੀ ਅਤੇ ਖਿਚਰ.

ਜੜੁ. ਦੇਖੋ, ਜਡ ਅਤੇ ਜੜ.

ਜਾ. ਸ਼ਰਵ–ਜਿਸ. "ਜਾ ਦਿਨਿ ਬਿਸਰੈ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖੁਦਾਤਾ, ਸੋ ਦਿਨੁ ਜਾਤ ਅਜਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵ੍ਯ–ਯਦਿ. ਜਾਂ. ਅਗਰ. ਜੇ. "ਜਾ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ ਤਾਂ ਸਭ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ. "ਜਾ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੪ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੫ ਦੇਵਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਰਾਨੀ। ੬ ਵਿ–ਪੈਦਾ ਹੋਈ. ਉਤਪੰਨ. ਇਸ ਦਾ ਵਰਤ੍ਹਾਉ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਜਨਕਜਾ, ਗਿਰਿਜਾ ਆਦਿ। ੭ ਫ਼ਾ ਪ੍ਰ ਥਾਂ. ਜਗਾ. "ਕਿ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜਾ ਹੋ." (ਜਾਪੁ) ੮ ਬਜਾ (ਜਗਾਸਿਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੯ ਸਿੰਧੀ. ਦਾ. ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿੰਜਾ। ੧੦ ਜਾਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਜਾਹ.

ਜਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਾ ੨. "ਜਾਂ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਜਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਅਜ਼–ਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਉਸ ਤੋਂ.

ਜਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਤਪੱਤਿ. ਜਨਮ। ੨ ਜਾਵੇ. ਦੂਰ ਹੋਵੇ. ਜਾਵੈ. "ਮੋਹਣੀਆ ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਹੋਵਨਿ ਨਾਨਕ ਸਭੋ ਜਾਉ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਜਾਂਉਂ. ਜਾਵਾਂ, "ਜਾਉ ਨ ਜਮ ਕੈ ਘਾਟ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਜਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਕੇ. ਪਹੁਚਕੇ. "ਜਾਇ ਪੁਛਾ ਤਿਨ ਸਜਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਤਪੱਤੀ. ਜਨਮ. "ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ." (ਜਪੁ) ਹੈ, ਭਯਾ, ਹੋਸੀ, ਨਾ ਜਨਮੈ ਨ ਜਾਸੀ (ਮਰਸੀ).

੩ ਜਾਵੇ. ਮਿਟੇ. "ਜਿਤੁ ਭੁਖੈ ਖਸਮ ਨ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਜਾਂਦਾ. ਜਾਤਾ. "ਵਡਾ ਨ ਹੋਵੈ ਘਾਟਿ ਨ ਜਾਇ." (ਸੋਦਰੁ) ੫ ਫ਼ਾ ਜ਼ੇ ਜਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਾ. ਥਾਂ. "ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਦਰਗਹਿ ਮਿਲੈ ਤਿਸੈ ਹੀ ਜਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੬ ਦੇਖੋ, ਆਖੈ.

ਜਾਇਆ. ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਉਪਜਾਇਆ. "ਧਨੁ ਜਨਨੀ ਜਿਨਿ ਜਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਪਜਿਆ. "ਨਾ ਓਹ ਮਰੈ ਨ ਜਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ:੩) ੩ ਸੰ. ਜਾਯਾ. ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੪ ਜੋਰੂ. ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਯਾ ਨੰ: ੧. "ਤਹ ਮਾਤ ਨ ਬੰਧੁ ਨ ਮੀਤ ਨ ਜਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੫ ਅ ਜ਼ ਜਾਇਅ. ਵਿ–ਵਸਰਥ. ਨਿਸ਼ਫਲ। ੬ ਖ਼ਰਾਬ. ਨਿਕੰਮਾ.

ਜਾਇਕੈ. ਜਨਮਕੇ. ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ. "ਜੀਵਣੁ ਮਰਣਾ ਜਾਇਕੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਜਾਕੇ. ਪਹੁਚਕੇ. "ਜਾਇਕੈ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਾਇਬਾ. ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਜਾਤਾ ਥਾ. "ਹਜ ਕਾਬੈ ਹਉ ਜਾਇਬਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਜਾਇਦਾਤ } ਫ਼ਾ ਜ਼ਾਇਦਾਦ ਮਾਲ. ਅਸਬਾਬ. ਧਨ
ਜਾਇਦਾਦ } ਸੰਪੱਤਿ.

ਜਾਇਫਰ } ਦੇਖੋ, ਜਾਫਰ ੧.
ਜਾਇਫਲ }

ਜਾਇਬਾ } ਕ੍ਰਿ–ਜਾਣਾ. ਗਮਨ. ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ. "ਨਾ ਕਛੁ
ਜਾਇਬੋ } ਆਇਬੋ ਨਾ ਕਛੁ ਜਾਇਬੋ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਜਾਈ. ਜਾਂਦਾ. "ਇਹ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣ ਨ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਜਾਯ (ਥਾਂ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਥਾਵਾਂ. "ਸਭ ਤਿਸੈ ਕੀਆ ਜਾਈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ:੫) ੩ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ. ਜਣੀ। ੪ ਬੇਟੀ. ਪੁਤ੍ਰੀ। ੫ ਜਾਇਅ. ਵਸਰਥ.

ਜਾਏ. ਜਾਵੇ। ੨ ਜੰਮੇ. ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ੩ ਬੱਚੇ. "ਜਾਏ ਅਪਨੈ ਖਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਜਾਯ. ਸ੍ਥਾਨ. "ਬਾਗ ਮਿਲਖ ਸਭ ਜਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੫ ਜਾਇਅ. ਵਸਰਥ.

ਜਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਸ਼. ਕੀਰਤਿ. "ਜਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੰਦਰਿ ਹਰਿ ਹੋਤ ਜਾਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) "ਅਬਿਨਾਸੀ ਬਿਮਲ ਜਾਕੋ ਜਾਸ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਸੁ। ੩ ਜਾਵਸਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜਾਊਗਾ.

ਜਾ ਸਉ. ਜਿਸ ਸੇ. ਜਿਸ ਸਾਥ. "ਇਹੁ ਮਨ ਬਡਾ ਕਿ ਜਾ ਸਉ ਮਨ ਮਾਨਿਆ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਜਾਸਨ. ਵਿ–ਯਸ਼ਸ੍ਵਿਨ੍. ਕੀਰਤਿਮਾਨ. "ਆਪਹਿ ਸੁਨਤ ਆਪ ਹੀ ਜਾਸਨ." (ਬਾਵਨ) ਆਪ ਹੀ ਯਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਯਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਸਨਿ.

ਜਾਸਨਬਾਸਨ. ਵਿ–ਯਸ਼ਪਾਤ੍ਰ. "ਜਾਸਨਬਾਸਨ ਸਹਿਜਕੇਲ ਕਰੁਣਾਮੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਜਾਸਨਿ. ਜਾਵੇਂਗੇ. ਜਾਣਗੇ. "ਜਾਸਨਿ ਜਨਮੁ ਸਭੁ ਹਾਰਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਜਾਂ ਸਪੁਰਦ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ਜਾਨ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ. ਭਾਵ–ਮਰਗਿਆ.

ਜਾਸਾ } ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ. "ਹਉ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ
ਜਾਸਾਂ } ਕਉ ਜਾਸਾ." (ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਜਾਵਸਾਂ. ਜਾਵਾਂਗਾ.

ਜਾਸਿ } ਜਾਵਸੀ. ਜਾਵੇਗਾ. "ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸਾਥਿ
ਜਾਸੀ } ਕੋਈ ਜਾਸਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਜਾਦਿ ਨ ਜਾਸੀ ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ." (ਜਪੁ)

ਜਾਸੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਸ਼. ਕੀਰਤਿ. "ਜਿਸ ਕਾ ਜਾਸੁ ਸੁਨਤ ਭਵ ਤਰੀਐ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ. "ਹਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਜਾਵਸਾਂ. ਜਾਵਾਂਗਾ। ੪ ਸਰਵ–ਯਸ਼ਸ. ਜਿਸ ਨੂੰ. "ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਭਉ ਅਪਦਾ ਜਾਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਜਾਸੂਸ. ਅ ਜ਼ਾਸੂਸ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਸ (ਤਲਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੇਤ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਖਬਰ. ਖ਼ਬਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਸੂਸੀ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਾਸੂਸੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੇਤ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੁਖਬਰੀ. ਖ਼ਬਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ

ਜਾਹ. ਤ੍ਰਿਸ੍ਕਾਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਦੂਰ ਹੋ ! ਹਟ ! ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾ ੧੦। ੩ ਫ਼ਾ ਜ਼ਾਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਦਵੀ. ਅਧਿਕਾਰ. ਰੁਤਬਾ.

ਜਾਹਜਾਂਦੀ. ਪਦਵੀ ਜਾਂਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹ ੩."ਪਛੋਤਾਣ ਕਰਨ ਜਾਹ ਜਾਂਦੀ." (ਭਾਗੁ) ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਫਸੋਸ ਅਤੇ ਪਛਤਾਵੇ ਸਮੇਂ ਹੱਥ ਮਲਕੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜਾਹਦ. ਅ ਜ਼ਾਹਿਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਨੀਆ ਵੱਲੋਂ ਮੁਖ ਮੋੜਕੇ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਵੱਲ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅ ਜ਼ਾਹਦ. ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਧਰਮਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਜਾਹਿਦ. ਜਹਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜਾਹਮਣ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਡਾ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਚਰਣ ਪਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨੇੜੇ "ਚਾਹਲ" ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ. ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ-ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਰੋੜੀ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਾਸ ਇੱਕ ਛੱਪੜ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਵਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨਰੀਆ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਈ ਭਾਖੜੇ ਸੁਮਾਰਗ ਪਏ.

ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਬਧਾਵਾਸਿੰਘ ਨੇ ਆਰੰਭੀ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ. ਨਗਰਵਾਸੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ. ਵੈਸਾਖੀ ਅੱਤੇ ੨੦ ਜੇਠ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਟਾਰੀ, ਕਾਨਾ ਕਾਛਾ ਅਤੇ ਵਲਟੋਹਾ ਤੋਂ ੧੨–੧੩ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ.

ਜਾਹਰ. ਅ ظاہر ਜ਼ਾਹਿਰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟ. ਪ੍ਰਤੱਖ.

ਜਾਹਰਨਵੀ. ਸੰ. ਜਾਹ੍ਨਵੀ. ਗੰਗਾ. "ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੋ ਭਗੀਰਥਿ ਆਣੀ," (ਮਲਾ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਜਨ੍ਹੁਸੁਤਾ ਅਤੇ ਭਗੀਰਥ.

ਜਾਹਰਾ. ਅ ظاہرا ਜ਼ਾਹਿਰਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਕਰਕੇ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਮੇਂ. "ਨਾਨਕ ਕਾ ਪਾਤਿਸਾਹ ਦਿਸੈ ਜਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜਾਹਰਿ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਰ. "ਆਪੇ ਗੁਪਤੁ ਵਰਤਦਾ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਹਰਿ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਜਾਹਲ. ਅ ظاہل ਜ਼ਾਹਿਲ. ਵਿ–ਨਿਰਕਰ. ਅਨ-ਪੜ੍ਹ। ੨ ਬੇਖ਼ਬਰ.

ਜਾਹਾ. ਜਾਵੇ. ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਬਾਹਰਿ ਕਾਹੇ ਜਾਹਾ ਹੋ ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਜਾਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਨ.

ਜਾਹਿ. ਜਾਂਹਿ. ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਜਾਹਿ ਸਵਾਰੈ ਸਾਬ ਬਿਆਲ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਜੈਸਾ. ਜੇਹਾ. "ਮੋਰੁ ਕਰੋ ਤ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੁਹਿ ਜਾਹਿ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਮੋਰੇ ਜੇਹੇ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਣ ਤੋਂ ਮੋਰੁ ਕਰੋ। ੩ ਸਰਵ–ਜਿਸ ਨੂੰ. ਜਿਸੇ. "ਬੋਦ ਸਕੈ ਨਹਿ ਜਾਹਿ ਬਤਾਈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਜਿਸ ਨੇ. "ਅਘਾਸੁਰ ਕੀ ਸਿਰੀ ਜਾਹਿ ਫਾਰੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਾਂਹਿ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਿ.

ਜਾਹਿਗਾ. ਜਾਵੇਗਾ. ਜਾਵੇਂਗਾ. ਜਾਹਿੰਗਾ. "ਜੀਅ ਰੇ ਜਾਹਿਗਾ ਮੈ ਜਾਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਜਾਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਦ.

ਜਾਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਰ.

ਜਾਹਿਰਜਹੂਰ. ਅ ظاہر و باہر ਜ਼ਾਹਿਰ ਜ਼ਹੂਰ. "ਕਿ ਜਾਹਿਰ ਜਹੂਰ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਹੂਰ (ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ) ਜ਼ਾਹਿਰ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਹੈ. ਭਾਵ–ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਸ਼ੇ ਹੈ.

ਜਾਹਿਰਜਹੂਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਿਰਜਹੂਰ। ੨ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ "ਪੁਰ ਹੀਰਾਂ" ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ"ਜਾਹਿਰਜਹੂਰ"ਹੈ.ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਰਨੈਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਭੋਚ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ. ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਿੰਡਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸਨ ੧੯੧੫ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਲਗਾਈ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਜਾਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਲ.

ਜਾਹੀ. ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਦਿਨ ਆਵੈ ਸੋ ਦਿਨ ਜਾਹੀ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਜਾਂਦਾ. ਜਾਂਦੇ. "ਚਲਤੁ ਨ ਜਾਹੀ ਲਖਣੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ੩ ਸਰਵ–ਜਿਸ. "ਜਾਹੀ ਕੋ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੂੰ ਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ. ਜਹਾਂ. "ਜਾਹੀ ਓਰ ਜਾਊਂ ਅਤਿ ਆਦਰ ਤਹਾਂ ਹੀ ਪਾਊਂ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਜਾਹੁ. ਜਾਉ. ਦੇਖੋ, ਜਾਣਾ. "ਮੋ ਕਉ ਛੋਡਿ ਨ ਆਉ ਜਾਹੁ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਰਵ–ਜਿਸ. ਜਿਸ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹੁ ਕਾਹੂ.

ਜਾਹੁ ਟਾਹੁ. ਸਰਵ–ਜਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ."ਜਾਹੁ ਕਾਹੂ ਅਪੁਨੋ ਹੀ ਚਿਤਿ ਆਵੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਜਾਹ੍ਨਵੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨ੍ਹੁਸੁਤਾ ਅਤੇ ਜਾਹਰਨਵੀ.

ਜਾਕ. ਦੇਖੋ, ਯਕ। ੨ ਜ਼ਕਾਖੇਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਕਾਖੇਲ. "ਗੁਰੀਖੇਲ ਮਹਮੰਦਲੋ ਜਾਕ ਧਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਜਾਕਉ } ਦੇਖੋ, ਜਾ ਅਤੇ ਕਉ. ਸਰਵ–ਜਿਸ ਨੂੰ, ਜਿਸ
ਜਾਕਹੁ } ਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ. "ਜਾਕਉ ਅਪਨੀ
ਜਾਕਾ } ਕਰੈ ਬਖਸੀਸ."(ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਾਕਾ ਕੀਆ
ਜਾਂਕਾ } ਸਭੁਕਿਛੁ ਹੋਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ज़ांकि. ਫ਼ਾ ؎ ਅਜ਼-ਆਂ-ਕਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿਉਂਕਿ.

जाकिर. ਅ ؎ ਜ਼ਾਕਿਰ.ਵਿ-ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ.

जाकी
जांकी
जांके
जाकै
जांकै
ਜਿਸ ਦੀ. ਜਿਸ ਦੇ. "ਜਾਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇ." (ਗਉ: ਮ: ੫) "ਜਾਂਕੈ ਚਾਕਰ ਕਉ ਨਹੀ ਡਾਨ."(ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) "ਜਾਕੈ ਅੰਤਰਿ ਬਸੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

जाकैबसीसि. ਜਾਂਕੈ-ਅਬ-ਸੀਸ ਪੁਰ. "ਜਾਕੈ ਬਸੀਸਿ ਧਰਿਓ ਗੁਰਿ ਹਥੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

जाकै
जांकै
ਜਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ. "ਜਾਕੈ ਮੰਤ੍ਰੁ ਉਤਾਰੈ ਸਹਸਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

जाग. ਸੰਗਯਾ-ਜਾਮਣ. ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ ਦੀ ਲਾਗ। ੨ ਹਿੰ. ਅਗਨਿ. "ਜਾਗ ਜਰਾਵਤ ਨਗਰ ਕੋ." (ਵ੍ਰਿੰਦ) ੩ ਦੇਖੋ, ਯਾਗ। ੪ ਜਾਗਰਣ. ਜਾਗਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੫ ਜਗਹ. ਸ੍ਥਾਨ। ੬ ਫ਼ਾ ؎ ਜ਼ਾਗ਼. ਕਾਉਂ. ਕਾਗ.

जागसि. ਜਾਗੇਗਾ. "ਜਾਗਸਿ ਜੀਵਣ ਜਾਗਣਹਾਰਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

जागसेनि. ਸੰ. ਯਾਜ੍ਞਸੇਨੀ-ਯਾਗਸਸੇਨੀ. ਯਗਸਸੇਨ (ਦ੍ਰੁਪਦ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਦ੍ਰੌਪਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗਸੇਨਿ.

जागणा. ਕ੍ਰਿ-ਜਾਗਰਣ. ਨੀਂਦ ਤ੍ਯਾਗਣੀ। ੨ ਅਵਿਦ੍ਯਾਨੀਂਦ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੩ ਵਿ-ਜਾਗਦਾ. ਜਾਗਣ ਵਾਲਾ. "ਹਉ ਸੁਤੀ ਪਿਰੁ ਜਾਗਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

जागत. ਜਾਗਦਾ. "ਜਾਗਤ ਸੂਤਾ ਭਰਮਿ ਵਿਗੂਤਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ)

जागतजोति. ਸੰਗਯਾ-ਚੇਤਨਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜੋ ਜੜ੍ਹਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਹੈ. "ਜਾਗਤਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸਿ ਬਾਸਰ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

जागतु. ਸੰਗਯਾ-ਜਾਗਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ.ਜਾਗਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਗ੍ਯਾਨਅਵਸ੍ਥਾ। ੩ ਵਿ-ਗ੍ਯਾਨਅਵਸ੍ਥਾ ਵਾਲਾ. "ਜਾਗਤੁ ਜਾਗਿਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀਂ ਮ: ੧)

जागन
जागना
जागनु
ਦੇਖੋ, ਜਾਗਣਾ. "ਜਾਗਨਾ ਜਾਗਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿਕੀਰਤਨ ਮਹਿ ਜਾਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ:੫)

जागमेनि. ਦੇਖੋ, ਜਾਗਸੇਨਿ. ਅਦ੍ਯਾਰ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਜਾਗਸੇਨਿ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ- "ਜਾਗਮੇਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪਤਿ ਪਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰ। ਅਨੁਜ ਆਦਿ ਸੱਤੱਾਂਤ ਅਰਿ ਸਭ ਸਰ ਨਾਮ ਅਪਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦਿਉਂ ਹੈ- "ਯਾਗਸਸੇਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪਤਿ ਪਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰ। ਅਨੁਜ ਆਦਿ ਸੁਤਾਂਤ ਅਰਿ ਸਭ ਸਰ ਨਾਮ ਅਪਾਰ." ਯਾਗਸਸੇਨਿ (ਦ੍ਰੌਪਦੀ) ਦਾ ਪਤਿ ਯੁਧਿਸ਼ਿਰ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੂਤ (ਰਥਵਾਹੀ) ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰ.

जागर
जागरणे
जागरणु
ਸੰ. ਸੰਗਯਾ-ਨੀਂਦ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਜਾਗ। ੨ ਗ੍ਯਾਨਅਵਸ੍ਥਾ. "ਨਿਤ ਨਿਤ ਜਾਗਰਣੁ ਕਰਹੁ."(ਸਾਰ ਮ:੪ ਪੜ੍ਤਾਲ)

जागरत. ਸੰ. ਜਾਗਰਿਤ. ਸੰਗਯਾ-ਨੀਂਦ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ.

जांगल. ਸੰ. ਵਿ-ਜੰਗਲੀ. ਜੰਗਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਯਾ-ਉਹ ਦੇਸ਼, ਜਿੱਥੇ ਵਰਖਾ ਘੱਟ ਹੋਵੇ। ੩ ਤਿੱਤਰ, ਮ੍ਰਿਗ ਆਦਿ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ.

जांगलिक. ਸੰ. ਵਿ-ਜੰਗਲੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ-ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ. "ਜੰਗਲ ਕਰ ਜਾਂਗਲਿਕ ਵਿਸੇਸ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸਪੇਰਾ. ਸੱਪ ਫੜਨ ਵਾਲਾ.

जागा. ਸੰਗਯਾ-ਜਗਹ. ਥਾਂ। ੨ ਜਾਗਰਣ. ਜਾਗਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਵਿ-ਜਾਗਿਆ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਸੋਇਆ ਜਾਗਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

जागाइ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਜਗਾਕੇ। ੨ ਮਚਾਕੇ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕਰਕੇ. "ਪਰਮਜੋਤਿ ਜਾਗਾਇ." (ਸਵਾ ਮ:੧)

जागाइनु. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ-ਜਾਗਰਣ ਕਰਾਉਣਾ. ਜਗਾਉਣਾ। ੨ ਮਚਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕਰਨਾ.

जागाए. ਜਗਾਵੇ. ਨੀਂਦ ਦੂਰ ਕਰਾਵੇ. "ਜਿਸੁ ਤੇ ਸੁਤਾ ਨਾਨਕਾ ਜਾਗਾਏ ਸੋਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ:੧)

जागात. ਦੇਖੋ, ਜਗਾਤ.

जागाति
जागाती
जागातीआ
ਜ਼ਕਾਤ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਟੈਕਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਗਾਤੀ. "ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

जागि. ਜਾਗਕੇ. "ਜਾਗਤੁ ਜਾਗਿਰਹੈ ਗੁਰਸੇਵਾ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

जांगी. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ-ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਜਣ ਵਾਲਾ ਨਗਾਰਾ.

जागीर. ਫ਼ਾ ؎ ਸੰਗਯਾ-ਰਾਜੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਹ ਗਾਂਵ ਅਥਵਾ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਰਾਜੇ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਹੋਵੇ.

जागीरदार. ਜਾਗੀਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਆਫ਼ੀਦਾਰ.

जागु. ਦੇਖੋ, ਜਾਗ. "ਜਾਗੁ ਰੇ ਮਨ, ਜਾਗਨਹਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਜਾਗੁ ਸੋਇ ਸਿਮਰਨ ਰਸ ਭੋਗ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਜਾਵੇਗਾ. "ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਗੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

जागुता. ਜਾਗਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੀਂਦ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ. "ਕਾਪੜੀ ਕਉਤੇ ਜਾਗੂਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੫)

जागोटी. ਸੰਗਯਾ-ਜੰਘ-ਓਟੀ. ਕੌਪੀਨ. "ਕਾਇਆ ਕੜਾਸਨੁ ਮਨੁ ਜਾਗੋਟੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਦੇਖੋ, ਕੜਾਸਨ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਜਾਗੋਟੋ. ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਬੱਧੀ ਰੱਸੀ.

जागूणु. ਦੇਖੋ, ਜਾਗਰਣ. "ਭੈ ਭਾਇ ਜਾਗੇ ਸੇ ਜਨ ਜਾਗੂਣ ਕਰਹਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩)

जागृत. ਦੇਖੋ, ਜਾਗਰਤ। ੨ ਸੰ. ਵਿ-ਜਾਗਦਾ. ਜਾਗਿਆਹੋਇਆ.

जागि. ਸੰ.ਜਾਗ੍. ਧਾ. ਜਾਗਣਾ, ਨੀਂਦ ਨਾ ਲੈਣੀ.

जांघ. ਸੰ.ਜङ्घा-ਜੰਘਾ.ਸੰਗਯਾ-ਰਾਨ.ਗੋਡੇ ਅਤੇ ਕਮਰ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਭਾਗ. ਉਰੁ. ਪੱਟ.

जांघीआ. ਸੰਗਯਾ-ਜੰਘਾਂ ਪੁਰ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਪੁੱਟਵਾਂ ਵਸਤ੍ਰ. ਨੰਗੇਜ ਢਕਣ ਦਾ ਕਪੜਾ, ਜੋ ਛੋਟੀ ਕੱਛ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਵਾਨ ਅਤੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

जाच. ਦੇਖੋ, ਜਾਚਨਾ। ੨ ਜਾਂਚ. ਸੰਗਯਾ-ਪਰਖ. ਇਮਤਿਹਾਨ। ੩ ਤਹ੍ਰੀਕ਼ਾਤ। ੪ ਵੱਲ. ਤਰਕੀਬ.

जांच. ਦੇਖੋ, ਜਾਚ ੨ ਅਤੇ ੩.

जाचक. ਸੰ. ਯਾਚਕ. ਮੰਗਤਾ. ਸਵਾਲੀ. ਭਿਖਾਰੀ. "ਜਾਚਕ ਜਨ ਜਾਚੈ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨ."(ਸੁਖਮਨੀ)

जाचनु. ਸਿੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਚਨ.

जाचन
जाचना
ਸੰ. ਯਾਚਨ. ਮੰਗਣਾ. "ਜਾਚਉ ਸੰਤ-ਰਵਾਲ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਮੰਗ. ਯਾਚਨਾ."ਸਾਧ ਤੇਰੇ ਕੀ ਜਾਚਨਾ ਵਿਸਰੁ ਨ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਜਾਂਚਨਾ. ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਨਾ. ਅਟਕਲਨਾ। ੪ ਇਮਤਹ਼ਾਨ ਕਰਨਾ. ਪਰਖਣਾ.

जाचड़ी. ਸੰਗਯਾ-ਯਾਚਨਾ. ਮੰਗ. "ਜਾਚੜੀ ਸਾ ਸਾਰੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

जाचिक. ਦੇਖੋ, ਜਾਚਕ. "ਜਾਚਿਕ ਮੰਗੈ ਨਿਤ ਨਾਮੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

जाचै. ਯਾਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮੰਗਦਾ ਹੈ. "ਜਾਚਕ ਨਾਮੁ ਜਾਚੈ." (ਕਲਿ ਮ: ੫) ੨ ਜਾਂਚਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਚਨਾ ੩ ਅਤੇ ੪.

जांचै. ਸਰਵ-ਜਿਸ ਦੇ."ਜਾਂਚੈ ਘਰਿ ਕੁਲਾਲੁ ਬ੍ਰਹਮਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਜਾਚਨਾ ੩ ਅਤੇ ੪.

जाचेवै. ਯਾਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮੰਗਦਾ ਹੈ."ਜਾਚਕ ਸਦਾ ਜਾਚੇਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

जाचिंगना. ਸੰਗਯਾ-ਯਾਚਨਾ. ਭੀਖ. ਦਾਨ. "ਜਨੁ ਬਾਂਛੈ ਜਾਚਿੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਜਨ (ਪੁਰੁਸ਼) ਅਤੇ ਮੰਗਨਾ (ਸ੍ਤ੍ਰੀ) ਸਭ ਉਸ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ.

जाचिति. ਯਾਚਿਤ. ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ (ਮੰਗਦੇ) ਹਨ. ਯਾਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮੰਗਦਾ ਹੈ. "ਜਾਚਿਤਿ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

जाजक. ਯਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਯਾਜਕ.

जाजम. ਫ਼ਾ ؎ ਜਾਜਿਮ. ਸੰਗਯਾ-ਬੇਲਬੂਟੇਦਾਰ ਫ਼ਰਸ਼ ਦੀ ਚਾਦਰ. "ਜਾਜਮ ਅਰੁ ਸਤਰੰਜੀ ਸੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

जाजरा. ਦੇਖੋ, ਜਰਜਰਾ.

जाजरूर. ਫ਼ਾ ؎ ਜਾਯਜਰੂੱਰ. ਸੰਗਯਾ-ਪਾਯਖ਼ਾਨਾ. ਟੱਟੀ.

जाजरे. ਦੇਖੋ, ਜਰਜਰਾ.

जाजुल
जाजुॅल
ਸੰ. ਜਾਜ੍ਵਲ੍ਯ. ਵਿ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ-ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ.

जाजुॅलिका. ਸੰਗਯਾ-ਬਿਜਲੀ. ਛਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਜੁੱਲ. "ਕਿ ਜਾਜੁੱਲਿਕਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ)

जाञी. ਜੰਞ (ਜਨੇਤ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜਨੇਤੀ. ਬਰਾਤੀ. ਸੰ. ਜਨਜ. "ਆਪੇ ਜਾਞੀ ਆਪੇ ਮਾਞੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

जाट. ਦੇਖੋ, ਜੱਟ। ੨ ਜੂਟ. ਜੂੜਾ. "ਕਰਿ ਜਟ ਜਟਾ ਜਟ ਜਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜ੍ਤਾਲ) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ। ੪ ਹਲ ਦਾ ਓਰਾ. ਸਿਆੜ.

जाटरे
जाटड़ा
ਦੇਖੋ, ਜੱਟ. ਜਟੜਾ. "ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿਕੈ ਜਾਟਰੋ ਉਠਿ ਭਗਤੀ ਲਾਗਾ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

जाटु. ਦੇਖੋ, ਜੱਟ ਅਤੇ ਜਾਟ.

जाठर. ਸੰ. ਵਿ-ਜਠਰ (ਉਦਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਯਾ-ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੩ ਭੁੱਖ। ੪ ਜਠਰਾਗਨਿ.

जाठर रोग. ਜਠਰ (ਪੇਟ) ਦੇ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਉਦਰ ਰੋਗ.

जांड. ਦੇਖੋ, ਜੰਡ.

जाड़ा. ਜਾੜਾ. ਸ਼ੀਤ. ਦੇਖੋ, ਜਾਡ੍ਯ ੨. "ਆਗੈ ਘਾਮ ਪਿਛੈ ਰੁਤਿ ਜਾੜਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

जाड्य. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ-ਜੜ੍ਹਤਾ. ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਸ਼ੀਤ. ਠੰਢ. ਜਾੜਾ। ੩ ਸੁਸਤੀ.

जाण. ਸੰਗਯਾ-ਗ੍ਯਾਨ. ਸਮਝ. ਬੋਧ. "ਪੂਰੇ ਗੁਰੁ ਤੇ ਜਾਣੈ ਜਾਣ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਜਾਣਾ. ਗਮਨ। ੩ ਜਾਣਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਜਾਣ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜਾਣੁ.

जाणना. ਕ੍ਰਿ-ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਸਮਝਣਾ. "ਜਾਣਿਆ ਅਨੰਦੁ ਸਦਾ ਗੁਰੁ ਤੇ." (ਅਨੰਦੁ) "ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਸੁਆਮੀ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

जाणनि
जाणनी
ਜਾਣਦੇ ਹਨ. "ਮੂਰਖ ਸਚੁ ਨ ਜਾਣਨੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

जाणला. ਵਿ-ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਯਾਤਾ. "ਸਭੁਕਿਛੁ ਜਾਣਲਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

जाणा. ਵਿ-ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਯਾਨੀ. ਦਾਨਾ. "ਭਗਤ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਜਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ-ਗਮਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਜਾਣਦਾ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀ ਜਾਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

जाणाइआ. ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਵਾਇਆ. ਸਮਝਾਇਆ. "ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਜਾਣਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

जाणाइह. ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਣਾਵੇਂ. ਸਮਝਾਵੇਂ. "ਜਾ ਤੂ ਜਾਣਾਇਹ ਤਾ ਕੋਈ ਜਾਣੈ." (ਵਡ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਾਣਾਵੈ. ਗਯਾਨ ਕਰਾਵੈ. "ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਆਪਿ ਜਾਣਾਵੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜਾਣਿ. ਵਿ–ਵਿਦ੍ਵਾਨ. "ਗੁਰੁ ਕਉ ਜਾਣਿ ਨ ਜਾਣਈ, ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਚਜੁ ਅਚਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਣਕੇ. ਸਮਝਕੇ.

ਜਾਣੀ. ਵਿ–ਗਯਾਨੀ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਸਭ ਜੀਆ ਕਾ ਹੈ ਜਾਣੀ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) "ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਜਾਣ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ੩ ਸਮਝੀ. ਮਾਲੂਮ ਕੀਤੀ.

ਜਾਣੀਅ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਯਾਨੀ. ਗਯਾਤਾ. "ਜਾਣੀਅ ਅਕਲ ਗਤਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਅ–ਕਲ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਦੀ ਗਤਿ ਦਾ ਗਯਾਤਾ.

ਜਾਣੀਜਾਣੁ. ਵਿ–ਗਯਾਨਗਯਾਤਾ. ਸਰਵਗ੍ਯ.

ਜਾਣੀਯ. ਦੇਖੋ, ਜਾਣੀਅ। ੨ ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਜਾਣੁ. ਵਿ–ਗਯਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਭਿਠਾ ਸਦਾ ਨਾਲਿ ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਣੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)"ਅੰਧੀ ਦੁਨੀਆ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)
੨ ਕ੍ਰਿ–ਜਾਣਨਾ. "ਆਪੇ ਆਖਣੁ ਆਪੇ ਜਾਣੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਵਜ–ਮਾਨੋ. ਜੇਹਾ. "ਜਾਣੁ ਨ ਜਾਏ ਮਾਈਆਂ ਜੂਥੈ ਸੂਰਮੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਜਾਣ (ਗਮਨ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ. "ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਆ ਕਹਾ ਇਹੁ ਜਾਣੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੫ ਫ਼ਾ [جان] ਜ਼ਖ਼ਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਨੀ. ਨੁਕ਼ਸਾਨ. "ਵਾਹੋਦਾਹ ਜਾਣੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਤੀਰ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੀ ਨੁਕ਼ਸਾਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਟਕੇ ਉਸੇ ਪੁਰ ਆਵੇਗਾ, ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜੇਗਾ।
੬ ਅ [جان] ਜਾਨ. ਦੇਸ. ਵਿਕਾਰ. ਐਬ।
੭ ਦੇਖੋ, ਜਾਣ ੩.

ਜਾਣੂ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਯਾਤਾ.

ਜਾਣੇ. ਸ਼ਮਝੋ. ਮਾਲੂਮ ਕਰੋ। ੨ ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਯਾਤਾ."ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਜਾਣੇ."(ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਜਾਣੋਈ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਸਭਸੈ ਕਾ ਜਾਣੋਈ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਜਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਬਾਲ. ਅਯਾਲ. "ਮਸਤਕ ਕਰਨ ਜਾਤ ਦ੍ਰਿਗ ਗ੍ਰੀਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਨਮ। ੩ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਵਿ–ਜਨਮਿਆਹੋਇਆ. ਪੈਦਾਹੋਇਆ। ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਂਦਾ. ਗੁਜ਼ਰਦਾ. "ਜਾਤ ਅਕਾਰਥ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੬ ਜਾਣਵੈਲੇ. "ਆਵਤ ਸੰਗ ਨ ਜਾਤ ਸੰਗਾਤੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੭ ਸੰ. ਯਾਤ. ਵਿ–ਗੁਜ਼ਰਿਆ. ਮੋਇਆ. "ਜਾਤ ਜਾਇ ਦਿਜਬਾਲਕ ਦੋਊ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮੋਏਹੋਏ ਦਿਜਬਾਲਕ ਜਾਇਦੈਹੋਂ। ੮ ਸੰ. ਗਯਾਤ. ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ। ੯ ਅ [ثابت] ਜਾਤ. ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦੀ ਅਸਲਿਯਤ (ਅਸਲੀਅਤ). ਹਕ਼ੀਕ਼ਤ। ੧੦ ਜਾਨ. ਰੂਹ। ੧੧ ਜਾਤਿ. ਕੁਲ ਗੋਤ੍ਰ ਆਦਿ ਭੇਦ। ੧੨ ਸ਼ਖ਼ਸੀਯਤ.

ਜਾਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੱਚਾ। ੨ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ.

ਜਾਤਕਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ.

ਜਾਤਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾੜਨਾ. ਸਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਯਾਤਨਾ. "ਜੇ ਜੇ ਜਿਯ ਜਾਤਨ ਤੇ ਡਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਜਿਸ ਨਾਲ. ਜਿਸ ਸੇ. "ਜਾਤਨ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਕੋ ਖੰਡ੍ਯੋ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਾਤ ਨਜਾਤਿ. ਉੱਚ ਅਤੇ ਨੀਚ ਜਾਤਿ. "ਜਾਤ ਨਜਾਤਿ ਦੇਖਿ ਮਤ ਭਰਮਹੁ, ਸੁਕ ਜਨਕ ਪਰੀ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਜਾਤਨਾ. ਦੇਭ. ਤਾੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਯਾਤਨਾ.

ਜਾਤਪਾਤ. ਵਿ–ਜੰਮਿਆ ਅਤੇ ਡਿਗਿਆ. ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਮੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ.

ਜਾਤਰ. ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਸੇ. "ਜਾਤਰ ਜੱਛ ਕਿਨਰ ਅਸੁਰਨ ਕੀ ਸਭ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹਿਰਾਨੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਾਤਰੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ ਰੂਪ ਜਿਸ ਦਾ, ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਜਾਤਰੂਪ ਕੇ ਕਟਕ ਸੁਹਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਚਾਂਦੀ। ੩ ਵਿ–ਸੋਨੇ ਜੇਹਾ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਜਿਸ ਦਾ.

ਜਾਤਲਜੰਬ } ਅ [ثات لجنب] ਜਾਤੁਲਜੰਬ. ਸੰ.
ਜਾਤਲਜੰਮ } ਪਾਸ਼੍ਵ ਸ਼ੂਲ–ਪਾਰਸ਼੍ਵਸ਼ੂਲ. ਪਸਲੀ ਦੀ ਪੀੜ. Pleurisy. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਸਰਦੀ ਲੱਗਣੀ, ਮੀਂਹ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜਣਾ, ਗਿੱਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਣੇ, ਛਾਤੀ ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣੀ, ਪਸਲੀ ਟੁੱਟ ਜਾਣੀ, ਨਜ਼ਲੇ ਦਾ ਵਿਗੜ ਜਾਣਾ, ਨਿਮੋਨੀਆ Pneumonia ਰੋਗ ਦਾ ਹੋਣਾ ਆਦਿ.

ਪਹਿਲਾਂ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚ ਤੇ ਬੋਝ ਹੋਕੇ ਸਰਦੀ ਦਾ ਹਲਕਾ ਬੁਖਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਫੇਫੜੇ ਦੇ ਗਿਲਾਫ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਮੌਮੇ ਹੇਠ ਜਕੜਨ ਤੇ ਚੋਭ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਅਜੇਹਾ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਾਨੋ ਕੋਈ ਬਰਛੀ ਚੋਭਦਾ ਹੈ. ਸਾਹ ਖਿੱਚਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਥੋੜੀ ਖੁਸ਼ਕ ਖਾਂਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਥੋੜਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜ਼ੁਬਾਨ ਮੈਲੀ ਚੋਹਰਾ ਸੁਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਗ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਭੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ.
ਜਾਤਲਜੰਬ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ:–

(੧) ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਗਰਮ ਬਿਸਤਰ ਤੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਲਿਟਾਈ ਰੱਖਣਾ, ਬਹੁਤ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਨਾ ਲੈਣ ਦੇਣਾ.

(੨) ਛਾਤੀ ਤੇ ਕੁਕੜੀ ਦੇ ਆਂਡੇ ਦਾ ਪੁੜਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

(੩) ਸੇਕ ਦੇਣਾ, ਤਾਰਪੀਨ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ, ਪੋਸਤ ਦੀ ਟਕੋਰ ਕਰਨੀ, ਗਰਮ ਉੱਨੀ ਵਸਤ੍ਰ ਛਾਤੀ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ.

(੪) ਦਰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅਲਸੀ ਦੀ ਪੋਲਟਿਸ poultice ਬੰਨ੍ਹਣੀ.

(੫) ਗਰਮ ਸ਼ੋਰਵਾ ਪਿਆਉਣਾ.

(੬) ਕੁਸ਼ਤਾ ਬਾਰਾਂਸਿੰਗਾ ਦੋ ਦੋ ਰੱਤੀ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਉਣਾ.

(੭) ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਮੁਨੱਕਾ, ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਹਰੜ ਦੀ ਛਿੱਲ,ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਾੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪਿਆਉਣੇ.

(੮) ਚਿੱਟੀ ਫਟਕੜੀ ਦੀ ਖਿੱਲ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ, ਖੰਡ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਮਿਲਾਕੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਣੀ.

(੯) ਗੰਦ ਕਿੱਕਰ, ਮੋਥੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਅਲਸੀ, ਧਨੀਆ, ਜੌਂ, ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਕੁੰਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ ਅਜਿਹੇ ਘੋਟਣੇ ਕਿ ਲੇਸਦਾਰ ਹੋਜਾਣ, ਦਰਦ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਲੇਪ ਕਰਨਾ.

(੧੦) ਫਸਦ ਖੋਲ੍ਹਣੀ, ਸਿੰਗੀ ਅਤੇ ਗਲਾਸ ਲਾਉਣੇ ਭੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਅਞਾਣ ਲੋਕ ਬੇਲੋੜਾ ਲਹੂ ਕੱਢਕੇ ਡਾਢੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਜਾਤਵਾ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਯਾਤਾ. "ਸਭਸ ਦਾ ਜਾਤਵਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਯਾਤ੍ਵਾ. ਜਾਣਕੇ.

ਜਾਤਵੇਦ. ਸੰ. ਜਾਤਵੇਦਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ।
੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਜਾਤ (ਜਨਮੇ) ਹਨ, ਸਭ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਾਤਵੇਦ ਹੈ.

ਜਾਤਾ. ਵਿ–ਗਯਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਜਨਮ ਜਾਤਾ ਗਯਾਨ ਗਯਾਤਾ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਗਮਨ ਕਰਤਾ। ੩ ਜਾਣਿਆ. "ਜਿਨੀ ਘਰੁ ਜਾਤਾ ਆਪਣਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਜਿਨਿ ਜਾਤਾ ਸੋ ਤਿਸ ਹੀ ਜੇਹਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਾਤ੍ਰਾ. "ਹਰਿ ਕੀਈ ਹਮਾਰੀ ਸਫਲ ਜਾਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ। ੫ ਸੰ. ਕਨ੍ਯਾ. ਪੁਤ੍ਰੀ। ੬ ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼.

ਜਾਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ। ੨ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵੰਡ. ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵਾਲੀ ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਸਲੀ ਭੇਦ, ਭੌਗੋਲਿਕ ਭੇਦ, ਇਤਿਹਾਸੀ ਵੈਰ, ਕਿਰਤ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਭੇਦ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਹਨ. ਜਾਤਿ ਦੀ ਵੰਡ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦੇਂ ਵਧਕੇ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਭਰੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਜਾਣਕੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤਿ ਉਸ ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੈ. ਉੱਚ ਅਤੇ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਕੇਵਲ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਯਥਾ:–

ਜਾਣਹੁ ਜੋਤਿ, ਨ ਪੂਛਹੁ ਜਾਤੀ, ਆਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਹੋ।
(ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਆਗੈ ਜਾਤਿ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਇ।ਤੇਹਾ ਹੋਵੈ ਜੇਹੋ ਕਰਮ ਕਮਾਇ.
(ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਭੁਗਤਿ ਰਤੇ ਸੇ ਉਤਮਾ, ਜਤਿ ਪਤਿ ਸਬਦੇ ਹੋਇ,
ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹੈ,ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਕੀੜਾ ਹੋਇ.
(ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਕੋਈ,
ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੋਈ.
ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰਾ,
ਇਸ ਗਰਬ ਤੇ ਚਲਹਿ ਬਹੁਤੁ ਵਿਕਾਰਾ.
ਚਾਰੇ ਬਰਨ ਆਖੈ ਸਭੁ ਕੋਈ,
ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੇ ਤੇ ਸਭ ਓਪਤਿ ਹੋਈ.
ਮਾਟੀ ਏਕ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ,
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਂਡੇ ਘੜੈ ਕੁਮ੍ਹਾਰਾ.
ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਦੇਹੀ ਕਾ ਆਕਾਰਾ,
ਘਟਿ ਵਧਿ ਕੋ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰਾ.
ਕਹਤੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਜੀਉ ਕਰਮਬੰਧੁ ਹੋਈ,
ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ.
(ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਜਾਤਿ ਜਨਮੁ ਨਹ ਪੂਛੀਐ, ਸਚੁਘਰੁ ਲੇਹੁ ਬਤਾਇ,
ਸਾ ਜਾਤਿ, ਸਾ ਪਤਿ ਹੈ, ਜੇਹੋ ਕਰਮ ਕਮਾਇ.
(ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਗਰਭ੍ਵਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲੁ ਨਹੀ ਜਾਤੀ,
ਬ੍ਰਹਮਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਾਤੀ.
ਕਹੁਰੇ ਪੰਡਿਤ, ਬਾਮਨ ਕਬਕੇ ਹੋਏ,
ਬਾਮਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਨਮੁ ਮਤ ਖੋਏ.
ਜੌ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਜਾਇਆ,
ਤਉ ਆਨ ਬਾਟ ਕਾਹੇ ਨਹੀ ਆਇਆ?
ਤੁਮ ਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਹਮ ਕਤ ਸੂਦ?
ਹਮ ਕਤ ਲੋਹੂ ਤੁਮ ਕਤ ਦੂਧ?
ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ,
ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ ਹਮਾਰੈ.
(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕੋਊ ਭਗੋ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਯੋ,
ਭਯੋ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਯਤੀ ਅਨੁਮਾਨਬੋ,
ਹਿੰਦੂ ਔ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫ਼ਜ਼ੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫ਼ੀ,
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਭ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ.
ਦੇਹੁਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ, ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਮਾਜ ਓਈ,
ਮਾਨਸ ਸਭੈ ਏਕ, ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ.
ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਗੰਧ੍ਰਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ,
ਨਜਾਰੇ ਨਜਾਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਸੁਭਾਵ ਹੈ.
ਏਕੈ ਨੈਨ, ਏਕੈ ਕਾਨ, ਏਕੈ ਦੇਹ, ਏਕੈ ਬਾਨ,
ਖ਼ਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ਼ ਔ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਵ ਹੈ.
ਅੱਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ, ਪੁਰਾਨ ਔ ਕੁਰਾਨ ਓਈ,
ਏਕਹੀ ਸਰੂਪ ਸਭੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਵ ਹੈ.
(ਅਕਾਲ)

ਸਾਧੁ ਕਰਮ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕਮਾਵੈਂ,
ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਜਗਤ ਕਹਾਵੈਂ.
ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਜੇ ਜਗ ਮੈ ਕਰਹੀਂ,
ਨਾਮ ਅਸੁਰ ਤਿਨ ਕੋ ਜਗ ਧਰਹੀਂ.
(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਘਿਉ ਭਾਂਡਾ ਨ ਵਿਚਾਰੀਐ, ਭਗਤਾਂ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ਨ ਕਾਈ.
(ਭਾਗੁ, ਵਾਰ ੨੫)

ਪ੍ਰਿਥੀਮੱਲ ਅਰੁ ਤੁਲਸਾ ਦੋਇ,
ਹੁਤੇ ਜਾਤਿ ਕੇ ਭੰਮੋਲੇ ਸੋਇ,
ਸੁਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਤਬ ਚਲ ਆਏ,
ਨਮੋ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਢਿਗ ਜਾਏ.
ਉਰ ਹੰਕਾਰੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ:–
"ਏਕੋ ਜਾਤ ਹਮਾਰ ਤੁਮਾਰੀ."
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਭਨਜੋ ਸੁਨ ਸੋਇ:–
"ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਗੁਰੁ ਕੀ ਨਹਿੰ ਕੋਇ.
ਉਪਜਹਿੰ ਜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਜਗ ਮਾਹੀਂ,
ਇਨ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਾਚ ਸੋ ਨਾਹੀਂ,
ਬਿਨਸਜਾਤ ਇਹ ਜਰਜਰਿ ਹੋਇ,
ਆਗੇ ਜਾਤਿ ਜਾਤ ਨਹਿ ਕੋਇ.
'ਆਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ,ਅਗੈ ਜੀਉ ਨ ਵੈ,
ਜਿਨ ਕੀ ਲੇਖੈ ਪਤਿ ਪਵੈ,ਚੰਗੈ ਸੇਈ ਕੇਇ.'
ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਕ ਉਚਾਰ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਗੇ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰ ਸਿਧਾਰਾ.
ਉਪਜੈ ਤਨ ਇਤਹੀ ਬਿਨਸੰਤੇ,
ਆਗੇ ਸੰਗ ਨ ਕਿਸੇ ਚਲੰਤੇ.
ਸਿਮਰਜੋ ਜਿਨ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਦੀਵਾ,
ਸਿੱਖਨ ਸੇਵ ਕਰੀ ਮਨ ਨੀਵਾਂ,
ਤਿਨ ਕੀ ਪਤ ਲੇਖੇ ਪਰਜਾਇ,
ਜਾਤਿ ਕੁਜਾਤਿ ਨ ਪਰਖਹਿ ਕਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼. "ਫਾਂਧੀ ਲਗੀ ਜਾਤਿ ਫਹਾਇਨਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਗੋਤ੍ਰ. ਗੋਤ। ੫ ਚਮੇਲੀ। ੬ ਜਾਯਫਲ। ੭ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਮਖ਼ਲੂਕ਼ਾਤ. "ਜੋਤਿ ਕੀ ਜਾਤਿ, ਜਾਤਿ ਕੀ ਜੋਤੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਦੀ ਜੋ ਰੋਸ਼ਨ ਬੁੱਧਿ ਹੈ. "ਜਾਤਿ ਮਹਿ ਜੋਤਿ, ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾਤਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰਸ੍ਟਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰਸ੍ਟਾ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀ। ੮ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਭਾਵੋਕ੍ਤਿ.

ਜਾਤਿਅਹੁ. ਜਾਨੇ ਪੁਰ. ਜਾਣ ਤੋਂ। ੨ ਜਾਂਦੇਹੋਏ. "ਜਿਹ ਦਰ ਆਵਤ ਜਾਤਿਅਹੁ ਹਟਕੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ. ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਨੀਚ ਜਾਤਿ. "ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ ਨਾਮੁ ਜਿਨਿ ਧਿਆਇਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਊਚ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ. "ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੇਤੇ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ } ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣ
ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ } ਜਾਤਿ. ਮੁੱਖ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਦੋਗਲਾ ਜਾਤਿ। ੨ ਨੀਚ ਵਰਣ. "ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਜਾਤਿ ਪਤਿ } ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਗੋਤ੍ਰ. ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਉਸ
ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ } ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ. ਵਰਣ ਅਤੇ ਗੋਤ੍ਰ. ਜਾਤਿ ਅਰ ਕੁਲ. ਜਿਵੇਂ–ਜਾਤਿ ਛਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪਾਤਿ ਕਪੂਰ ਬੇਦੀ ਆਦਿਕ. "ਜਾਤਿ ਪਤਿ ਸਭਿ ਤੇਰੈ ਨਾਇ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਮਰੀ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਜਾਤਿ ਵਰਣ } ਕੁਲ ਅਤੇ ਵਰਣ. ਗੋਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਰਣ.
ਜਾਤਿ ਵਰਨ } ਜੈਸੇ ਵਰਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਗੋੜ, ਸਾਰਸ੍ਵਤ ਆਦਿ ਜਾਤਿ. "ਜਾਤਿ ਵਰਨ ਤੇ ਭਏ ਅਤੀਤਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਤਿ. "ਜਾਤੀ ਦੈ ਕਿਆ ਹਥ, ਸਚੁ ਪਰਖੀਐ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਯਾਤ੍ਰੀ. ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਉ ਤੁਮ ਤੀਰਥ, ਤਉ ਹਮ ਜਾਤੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਜਾਣੀ. ਸਮਝੀ. "ਗ੍ਰਿਹ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਜਾਤੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਗਤਿ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੀਂ ਜਾਤੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮੇਲੀ। ੫ ਮਾਲਤੀ। ੬ ਡਿੰਗ. ਹਾਥੀ। ੭ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੮ ਅ. ਜ਼ਾਤੀ. ਜਾਤੀ. ਵਿ–ਆਪਣਾ.ਨਿਜਕਾ.

ਜਾਤੀਆ. ਜਾਤੀਆਂ. ਜਾਣੀਆਂ. "ਸਭੇ ਗਲਾ ਜਾਤੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਜਾਤੀਯ. ਵਿ–ਜਾਤਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਤੀ ਸੁੰਦਰ. ਵਿ-ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ ਸੁੰਦਰ.ਅਸਲਿਓਂ ਚੰਗਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜਾ.

ਜਾਤੀਮਲਿਕ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸੋਢੀਆਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਯਾਰਾਮ ਭੀ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ. ਜਾਤੀ ਮਲਿਕ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੬੯੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਰਾਮ.

ਜਾਤੁ. ਸੰ. ਵਜ–ਕਦਾਚਿਤ.ਕਦੇ. ਜੇਕਦੀ। ੨ ਸ਼ਾਯਦ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਜਾਦੂ.

ਜਾਤੁਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਤੁ (ਜਾਦੂ) ਧਾਨ (ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ) ਜਾਦੂਗਰ। ੨ ਰਾਖਸ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਖਸਾਂ ਨੂੰ ਵਡਾ ਜਾਦੂਗਰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ

ਜਾਤੁਲਜੰਬ. ਦੇਖੋ, ਜਾਤਲਜੰਬ.

ਜਾਤੇ. ਜਾਂਦੇ. ਗਮਨ ਕਰਦੇ। ੨ ਜਾਣੇ. ਸਮਝੇ. "ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਾਹੂ ਜਾਤੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੩ ਜਬ ਸੇ. ਜਬ ਤੇ. "ਜਾਤੇ ਸਾਧੂਸਰਣਿ ਗਹੀ। ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਮਨਿ ਭਇਓ ਪ੍ਰਗਾਸਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਜਾਂ ਤੇ. ਜਿਸ ਸੇ. ਜਿਸ ਤੋਂ. "ਹੋਇ ਜਾ ਤੇ ਤੇਰੈ ਨਾਇ ਵਾਸਾ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੫ ਦੇਖੋ, ਯਾਂਤੇ.

ਜਾਤੋ. ਗਜਾਤ ਕੀਤਾ. ਜਾਣਿਆ. "ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੋ ਨਾਹੀ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫) ੨ ਜਾਂਦਾ. "ਜਾਤੋ ਜਾਇ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਵੈ ?" (ਗਉ ਮ: ੧)

ਜਾਤ੍ਰ. ਜਾਤਿ. "ਬਾਸੈ ਦ੍ਰਮ ਜਾਤ੍ਰ ਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਵ੍ਰਿਕਜਾਤਿ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਯਾਤ੍ਰਾ. "ਗਵਨ ਭਵਨ ਜਾਤ੍ਰ ਕਰਨ."(ਭੈਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਜਾਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਯਾਤ੍ਰਾ. "ਭਈ ਸਫਲ ਜਾਤ੍ਰਾ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਜਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਜੀਉਣ ਵਿਤਾਉਣਾ ਹੈ.

ਜਾਤ੍ਰੀ. ਸੰ. यात्रिन् ਵਿ–ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ। ੩ ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਖ਼ੂਪੁਰਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਂਗਟਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛਾਂਗਾ ਮਾਂਗਾ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭਰ.

ਜਾਤ੍ਵਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਤਵਾ। ੨ ਸੰ. ਗਜਾਤ੍ਵਾ. ਜਾਣਕੇ.

ਜਾਦ. ਦੇਖੋ, ਯਾਦ। ੨ ਫ਼ਾ زاد ਜ਼ਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਦਾਇਸ਼. ਉਤਪੱਤੀ। ੩ ਬੇਟਾ ਅਥਵਾ ਬੇਟੀ। ੪ ਵਿ–ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਖਾਨਹਜ਼ਾਦ। ੫ ਅ. ਸੰਗਜਾ–ਸਫ਼ਰਖ਼ਰਚ.

ਜਾਦਹ. ਅ. جادہ ਸੰਗਜਾ–ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ। ੨ ਵਿ–ਜਣਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖੋ, ਜਾਦਾ ੧.

ਜ਼ਾਦਨ. ਫ਼ਾ زادن ਕ੍ਰਿ–ਜਣਨਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ.

ਜਾਦਮ. ਯਾਦਵ. ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਜਾਦਮ ਭਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜਾਦਮਰਾਇ. ਯਾਦਵਰਾਜ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. * "ਹੀਨੜੀ ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ, ਜਾਦਮਰਾਇਆ !" (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਜਾਦਵ. ਦੇਖੋ, ਯਾਦਵ.

ਜਾਦਵੀ. ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ. "ਬਹੁਤ ਸੈਨ ਹਨ ਜਾਦਵੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਾਦਵੇਸ. ਯਾਦਵ–ਈਸ਼. ਯਾਦਵੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ ਜੀ.

ਜਾਦਾ. ਫ਼ਾ زادہ ਜ਼ਾਦਹ. ਵਿ–ਜਾਤ. ਜਣਿਆ-ਹੋਇਆ. ਜਿਵੇਂ–ਅਮੀਰਜ਼ਾਦਾ। ੨ ਅ. زیادہ ਜ਼ਜਾਦਹ. ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਾਦਹ.

ਜਾਦੂ. ਫ਼ਾ جادو ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ. ਤ੍ਰਿਲਸਮ। ੨ ਮੰਤ੍ਰਯੰਤ੍ਰ. ਟੂਣਾ.

ਜਾਦੂਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਕਰਤਾ.

ਜਾਦੋ. ਦੇਖੋ, ਯਾਦਵ.

ਜਾਦੋਜਾਇ. ਵਿ–ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ. ਲਗਾਤਾਰ ਗਮਨ ਕਰਤਾ. "ਹੁਕਮੈ ਜਾਦੋਜਾਇ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਾਦੋਰਾਇ } ਨਵਾਬ ਦੌਲਤਖ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਨਸ਼ੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ
ਜਾਦੋਰਾਯ } ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਹ਼ਿਸਾਬ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ੨ ਯਾਦਵਰਾਜ.ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਾਦਮਰਾਇ.

ਜਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜਨ. ਦਾਸ. "ਤਰੇ ਭਵਸਿੰਧੁ ਤੇ ਭਗਤ ਹਰਿਜਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਸੰ. ਯਾਨ. ਸਵਾਰੀ। ੩ ਫ਼ਾ زیاں ਜਯਾਨ. ਨੁਕ਼ਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੪ ਫ਼ਾ جاں ਰੂਹ. ਜਿੰਦ। ੫ ਪ੍ਰਾਣ। ੬ ਸੰ. ज्ञान–ਗਜਾਨ. "ਜਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੭ ਵਿ–ਜਾਨਕਾਰ. ਗਜਾਤਾ. "ਜਾਨ ਕੋ ਦੇਤ ਅਜਾਨ ਕੋ ਦੇਤ." (ਅਕਾਲ)

ਜਾਨਉ. ਜਾਣੋ. ਸਮਝੋ। ੨ ਜਾਨਉਂ. ਜਾਣਦਾ. "ਜਾਨਉ ਨਾਹੀ ਭਾਵੈ ਕਵਨ ਬਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੫)

ਜਾਨਸ਼ੀਨ. ਫ਼ਾ جانشین ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਕ਼ਾਯਮ ਮਕ਼ਾਮ.

ਜਾਨਹਾਰ. ਵਿ–ਬਿਨਸਨਹਾਰ. ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਨਹੁ. ਜਾਣੋ. ਸਮਝੋ। ੨ ਵਜ–ਮਾਨੋ. ਗੋਯਾ. ਜਾਣੀਓਂ.

ਜਾਨਕ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਜਾਤਾ। ੨ ਵਜ–ਮਾਨੋ. ਜਨੁ. ਗੋਯਾ.

ਜਾਨਕਾਰ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਜਾਨੀ.

ਜਾਨਕੀ. ਜਨਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀਤਾ.

ਜਾਨਕੀਨਾਥ }
ਜਾਨਕੀਪਤਿ } ਸੀਤਾਪਤਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ.
ਜਾਨਕੀਵਰ }

ਜਾਨਕੰਦਨੀ. ਫ਼ਾ جان کندنی ਸੰਗਜਾ–ਜਾਨ ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਹ਼ਾਲਤ.

ਜਾਨਣਹਾਰੁ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.ਗਜਾਨੀ."ਜਾਨਣਹਾਰੁ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਜਾਨਥ } ਜਾਨਤ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਬਿਨਸਤ ਸੋ
ਜਾਨਦ } ਨਿਹਚਲ ਜਾਨਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਸਗਲ ਗੁਣਾ ਬਿਧਿ ਜਾਨਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਗਜਾਨਦ. ਗਜਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਨਦਾਰ. ਫ਼ਾ جاندار ਵਿ–ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ. ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਨਨ. ਕ੍ਰਿ–ਜਾਣਨਾ. ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ.

ਜਾਨਨਹਾਰ } ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.ਗਜਾਤਾ."ਜਾਨਨ-
ਜਾਨਨਹਾਰੁ } ਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਬੀਨ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਜਾਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨਨ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਜਗੁ ਜਾਨਿਓ ਮਿਥਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਜਾਨਨੀਯ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਯੋਗਜ. ਗਜਾਤਵਜ. "ਜਾਨਨੀਯ ਬੁਧਿ ਕਰਕੈ ਜੋਊ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਾਨਪੁਰਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਦੀ ਬਾਰਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ ਦੇ ੩੫ ਵੇਂ ਅੰਸ਼ੁ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਜਾਨਪੁਰੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਬਾਂਗਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਅਰ ਇੱਥੋਂ ਆਗਰੇ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ.

"ਜਾਨਪੁਰੇ ਇਕ ਹੈ ਗੁਰੁਥਾਨਾ।
ਤਹਾਂ ਕਰਨ ਡੇਰਾ ਹਮ ਜਾਨਾ। ×××
ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਮਾਰਗ ਜੋਨ।
ਕਰਕੈ ਸੇਧ ਚਲੇ ਗੁਰੁ ਤੋਨ."

ਜਾਨਬ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨਿਬ.

ਜਾਨਬਾਹ. ਵਿ–ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਰਥ, ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦੇ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. "ਕੋਊ ਜਾਨਬਾਹੰ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਆਜਾਨੁਬਾਹੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਆਜਾਨੁਬਾਹੁ.

ਜਾਨਭਾਈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਬਾਗ। ੨ ਖ਼ਾਲਸਾ, ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਜਾਨਭਾਈ ਆਖਦਾ ਹੈ.

ਜਾਨ ਮਰਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰਾਲਜਾਨ.

ਜਾ ਨਮਾਜ਼. ਫ਼ਾ جانماز ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸੱਲਾ. ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਛਾਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀਏ.

ਜਾਨ ਮ੍ਰਿਗ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਜਾਨ.

ਜਾਨਵਰ. ਫ਼ਾ جانور ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ. ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੰਤੁ. ਜੀਵ.

ਜਾਨਵਿ } ਦੇਖੋ, ਜਨੁਸੁਤਾ ਅਤੇ ਜਾਹਰਨਵੀ
ਜਾਨਵੀ }

ਜਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਾਣਾ. ਗਮਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਜਾਣਿਆ. ਸਮਝਿਆ। ੩ ਫ਼ਾ جاناں ਜਾਨਾਂ. ਮਾਸ਼ੂਕ. ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

---

* ਕਾਮ ਦੇ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ.
इः=कामस्तस्य अः=आत्मा यः, तं यं=कामस्यात्मानं दुनोतिदवतिवा यदुः, यदुरेव यादवः=शिवस्तस्मिन् यादवे राजते स्वयं प्रकाशकूटस्थरूपेणेति यादवराजः शुद्धं ब्रह्म।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਾਨਾਤ. ਜਣਾਉਂਦਾ (ਲਖਾਉਂਦਾ) ਹੈ. "ਆਪਸ ਕਉ ਜਾਨਾਤ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਜਾਨਾਨਹ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਨਾਨਹ ਮਾਸ਼ੂਕ (ਪਿਆਰੇ) ਦਾ। ੨ ਪਿਆਰੇ ਵਾਂਙ.

ਜਾਨਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਣਕੇ. "ਜਾਨਿ ਅਜਾਨ ਭਏ ਹਮ ਬਾਵਰ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਜਨ (ਦਾਸ) ਨੂੰ. ਸੇਵਕ ਤਾਂਈਂ. "ਸਰਨਿ ਆਇਓ ਓਧਰੁ ਨਾਨਕ ਜਾਨਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਜੀਵਨ (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ਮੇਂ. ਜੀਵਨ ਭਰ. "ਸਗਲੀ ਜਾਨਿ ਕਰਹੁ ਮਉਦੀਫਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮਉਦੀਫਾ। ੪ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜਾਨੀ.

ਜਾਨਿਬ. ਅ ਜ਼ਾਨਿਬ ਤ੍ਰਫ਼. ਓਰ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ.

ਜਾਨਿ ਬੂਝਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਣਬੁੱਝਕੇ. ਸੋਚ ਸਮਝਕੇ. "ਜਾਨਿ ਬੂਝਿ ਅਪਨਾ ਕੀਓ ਨਾਨਕ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਜਾਨਿਯ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਯੋਗਯ. ਗ਼ਜ਼ਾਤਵਸ। ੨ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ. ਜਾਨਕਾਰ.

ਜਾਨੀ. ਜਾਣੀ. ਸਮਝੀ. "ਜਾਨੀ ਜਾਨੀ ਰੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕੀ ਕਹਾਨੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜਾਨ ਵਾਲਾ. "ਸਦੜੇ ਆਏ ਤਿਨਾ ਜਾਨੀਆਂ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ੩ ਜਾਂਞੀ. ਬਰਾਤੀ. ਦੁਲਹਾ. ਲਾੜਾ. "ਜਲਿ ਮਲਿ ਜਾਨੀ ਨਾਵਾਲਿਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ੪ ਜਾਤੇ. ਜਾਂਦੇ. "ਕਹੈ ਨ ਜਾਨੀ ਅਉਗਣ ਮੋਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ੫ ਫ਼ਾ ਜ਼ਾਨੀ ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਾਣਪ੍ਰਿਯ. "ਕਦ ਪਸੀ ਜਾਨੀ ! ਤੋਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੬ ਭਾਵ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਜਾਨੀ ਵਿਛੁੰਨੜੇ ਮੇਰਾ ਮਰਣੁ ਭਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ੭ ਅ. ਅਪਰਾਧੀ. ਮੁਜਰਮ। ੮ ਦਿਲੇਰ। ੯ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਹੋਇਆ. "ਜਾਨੀ ਕੋ ਇਕ ਜਾਨੀ ਬਿਨਾ। ਕਛੁ ਨ ਸੁਹਾਵੈ ਉਰ ਇਕ ਛਿਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੦ ਅ ਜ਼ਾਨੀ. ਜ਼ਾਨਾ. ਵਿ–ਵਿਭਚਾਰੀ. ਜ਼ਨਾਕਾਰ। ੧੧ ਸੰ. ਜ਼ਾਨਿਨ੍–ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ.

ਜਾਨੀਅਤ. ਜਾਣੀਦਾ. ਮਾਲੂਮ ਕਰੀਦਾ.

ਜਾਨੀਅੜਾ. ਜਾਨਧਾਰੀ. ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਜਾਨੀਅੜਾ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ੨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ। ੩ ਪ੍ਰਾਣਪ੍ਰਿਯ. ਜਾਨ ਜੇਹਾ ਪਿਆਰਾ. "ਜਾਨੀਅੜਾ ਹਰਿ ਜਾਨੀਅੜਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜਾਨੀਖਾਂ. ਦੇਖੋ, ਮੋਰੰਡਾ.

ਜਾਨੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ਼ਜ਼ਾਨ. "ਜਨੈ ਜਾਨੁ ਮੰਗਤਜਨ ਜਾਚੈ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੨ ਜਨ. ਦਾਸ. "ਸੋ ਸਚਾ ਹਰਿਜਾਨੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੩ਵਿ–ਗ਼ਜ਼ਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਆਪੇ ਸੁਰਤਾ ਆਪੇ ਜਾਨੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਵ੍ਯ–ਜਨੁ. ਮਾਨੋ. ਗੋਯਾ. "ਸੋ ਜਾਨੁ ਦੇਵ ਅੰਗਨਾ." (ਰਾਮਾਵ) ੫ ਜਾਨਣਾ (ਜਾਣਨਾ) ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਜਾਣ. "ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਜਾਨੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)
੬ ਸੰ. ਜ਼ਾਨੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਡਾ. ਘੁਟਨਾ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਾਨੂ ਲੈਟਿਨ Genu, ਗ੍ਰੀਕ Gonu.

ਜਾਨੁਸੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨੁਸੁਤਾ.

ਜਾਨੁਪਾਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗੋਡੇ ਪਰਣੇ. ਜਾਨੁ ਬਲ. "ਜਾਨੁਪਾਨ ਪਰੈ ਸਬੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਜਾਨੁਰੋਗ. ਗੋਡਿਆਂ ਦਾ ਦਰਦ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਸ੍ਟੁਕ ਸ਼ੀਰ੍ਸ਼ਿ. ਬਾਦੀ ਜਾਂ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਕਰਕੇ ਗੋਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਸ੍ਟੁ (ਚਿੱਦੜ) ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਸੋਜ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਚਲਣਾ ਫਿਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਇਹ ਉਪਾਉ ਹਨ–
ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਇਰੰਡੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਿਆਉਣਾ.
ਯੋਗਰਾਜ ਗੁਗਲ ਖਵਾਉਂਣੀ.
ਹਰੜ ਬਹੇੜੇ ਆਉਲੇ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਗੁੱਗਲ ਪਾਕੇ ਪਿਆਉਂਣਾ.
ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਤਰੀ ਨਾਲ ਗੁੱਗਲ ਖਵਾਉਂਣੀ.
ਗਿਲੋ, ਤ੍ਰਿਫਲਾ, ਦੋ ਦੋ ਤੋਲੇ ਕੁੱਟਕੇ ਕਾੜ੍ਹਾ ਬਣਾਕੇ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਗੁੱਗਲ ਨਾਲ ਪਿਆਉਂਣਾ.
ਸੁੰਢ, ਏਲੂਆ, ਗਉ ਦੇ ਮੂਤ੍ਰ ਜਾਂ ਸਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਗਰਮ ਲੇਪ ਕਰਨਾ.
ਨਾਰਾਯਣੀਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ. ਉੱਨੀ ਵਸਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਲੋਗੜ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. "ਜੀਲੁਪਾਵ ਪੁਨ ਜਾਨੁਰੋਗਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਜਾਨੂ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨੁ ੫। ੨ ਵਿ–ਜਾਣੂ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਪਹਿਚਾਨ ਵਾਲਾ.

ਜਾਨੂਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨੁਰੋਗ.

ਜਾਨੇ. ਜਿਸ ਨੇ। ੨ ਜਾਣੇ. ਸਮਝੇ.

ਜਾਨੈ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਤੁਮਰਾ ਅੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਜਨ (ਦਾਸ) ਦੇ. "ਹਰਨੀ ਆਇਪਵੈ ਹਰਿਜਾਨੈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਜਾਨੋ. ਜਾਣੇ. ਸਮਝੋ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਜਾਣਾ. "ਜਹ ਜਾਨੋ ਸੋ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜਾਨ੍ਹਵੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨੁਸੁਤਾ ਅਤੇ ਜਾਹਰਨਵੀ.

ਜਾਨਜਉ. ਜਾਣਿਆ. "ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨ ਜਾਨਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਪਣਾ. ਜਪ। ੨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਜਾਪ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਜਾਪ ਉਚਾਰ." (ਵਾਰ ੧) ੩ ਗ਼ਜ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਪ ਧਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਜੀ. "ਜਪ ਜਾਪ ਜਪੇ ਬਿਨਾ ਜੋ ਜੇਵੈ ਪਰਸਾਦ। ਸੋ ਵਿਸਟਾ ਕਾ ਕਿਰਮ ਹੁਇ." ××× (ਰਹਿਤ) ੫ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਿ। ੬ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਨ। ੭ ਦੇਖੋ, ਜਾਪੇ ੨.

ਜਾਪਈ. ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ. ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਹੁਕਮ ਨ ਜਾਪਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਏਵ ਭਿ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨)

ਜਾਪਸਿ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਵੇਗਾ. ਭਾਨ ਹੋਊ। ੨ ਜਾਣੇਗਾ। ੩ ਜਪੇਗਾ.

ਜਾਪਸੀ. ਜਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਾਪਕ. "ਪ੍ਰਬੋਧ ਹਾਰੇ ਜਾਪਸੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ ਜਾਪਸਿ.

ਜਾਪਹ / **ਜਾਪਹਿ** } ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਪ ਧਾ. ਜਾਪਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਦਰਗਹਿ ਜਾਪਹਿ ਸੋਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਜਪਦਾ ਹੈ. ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ. ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ. "ਜਾਪਹਿ ਜਾਉ ਆਪੁ ਛੁਟਕਾਵਨਿ, ਤੇ ਬਾਧੇ ਬਹੁ ਫੰਧਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਦੇਖੋ, ਜਾਪੈ.

ਜਾਪਹੁ. ਜਪੋ. ਜਾਪ ਕਰੋ. "ਮਨ, ਜਾਪਹੁ ਰਾਮ ਗੁਪਾਲ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਜਾਪਕ. ਵਿ–ਜਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਪੀਆ.

ਜਾਪਜੀ ਅਥਵਾ **ਜਾਪੁਜੀ.** ਜਾਪੁ. ਜਪੁਜੀ ਤੁਲ੍ਯ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਇਹ ਨਿਤ੍ਯ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕਿਤਨੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ "ਅਕਾਲ ਸਹਸ੍ਰਨਾਮ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜਾਪੁਜੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਛੰਦ ੧੯੯ ਹਨ, ਜੋ ਜਾਤਿਭੇਦ ਕਰਕੇ ੧੦ ਹਨ.*

ਜਾਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭਾਸਣਾ. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ। ੨ ਮਾਲੂਮ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਾਪਨ.

ਜਾਪਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਪਨੀ.

ਜਾਪਤ. ਜਪਦਾ ਹੈ. "ਬਿਨ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ. ਭਾਸਦਾ. "ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਤਾਹੂ ਕੋ ਜਾਪਤ." (ਬਾਵਨ)

ਜਾਪਦਾ. ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ. ਜਾਣੀਦਾ. "ਹਰਿਜੀਉ ਸਬਦੇ ਜਾਪਦਾ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਪ ਧਾ। ੨ ਜਪ ਕਰਦਾ.

ਜਾਪਨ. ਕ੍ਰਿ–ਜਪਣਾ. ਜਾਪ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਾਪਨ। ੩ ਸੰ. ਜਾਪਿਨ੍. ਜਪ ਕਰਤਾ. ਜਾਪਕ. "ਜਪ ਜਾਪਨ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਵ੍ਯ–ਜਾਣੀਓਂ ਮਾਨੋ. "ਮਾਰੇ ਜਾਪਨ ਬਿਜੁਲੀ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਜਾਪਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਪ ਕਰਨ ਦੀ ਮਾਲਾ।

* ਏਕਅਛਰੀ, ਹਰਿਬੋਲਮਨਾ, ਚਰਪਟ, ਚਾਚਰੀ, ਛਪੈ, ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ, ਮਧੁਭਾਰ, ਰਸਾਵਲ ਅਤੇ ਰੁਆਲ.

ਜਾਣੇਜਾਂਦੇ. ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੇ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗੁਣ ਨ ਜਾਪਨੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਜਪਦੇ ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਨੀਯ.

ਜਾਪਨੀਯ. ਵਿ–ਜਪਨੀਯ. ਜਪਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਜਾਪਯੋ. ਜਾਪਯ ਹੈ. ਜਪਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. "ਕਿ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜਾਪਯੋ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਜ੍ਞਾਪ੍ਯ (ਗ਼ਜ਼ਾਪਯ) ਹੈ. ਜਤਲਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਸੂਚਨ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ ਹੈ.

ਜਾਪਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਭੰਡਾਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਾਹਦਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ.

ਜਾਪਾਨ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਸਾਗਰ (Pacific Ocean) ਵਿੱਚ ਟਾਪੂਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਪੁਰ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਪਾਨੀ "ਨਿੱਪਾਨ" ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪੂਰਬੀ ਧਰਤੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਤਹ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਪਰਬਤ, ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਅਰ ਬੁਝੇ ਹੋਏ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਅਕਸਰ ਭੂਚਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਸ਼ਮੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਲ ਗਰਮ ਅਤੇ ਗੰਧਕ ਆਦਿਕ ਔਖਧਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਣਗਿਣਤ ਹਨ. ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਕਬਾ ੨੬੦, ੭੩੮ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੭੭,੦੦੫,੫੦੦ ਹੈ.†ਦਰਿਆ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਹਨ, ਪਰ ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਪ੍ਰਬਲ ਹਨ. ਹੁਨਾਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਬਰਫ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਘਲਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੜ੍ਹ ਆਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ (ਦਰਿਆ) ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ ਪਰ ਜਹਾਜ਼ਰਾਨੀ ਲਈ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ. ਆਬੋਹਵਾ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉੱਤਰੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ) ਹਰਾਰਤ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੰਜ ਦਰਜੇ (ਫ਼ਾਰਿਨਹਾਈਟ)* ਤਕ ਹੋਨਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਹੁਨਾਲ ਵਿੱਚ ਮਸਾਂ ੯੦ ਤਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ. ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ੪੨ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ, ਅਰ ੯੮ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਬਰਖਾ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ੪੦ ਇੰਚ ਅਰ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ੯੦ ਇੰਚ ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਥਾਈਂ ੧੫੦ ਇੰਚ ਤਕ ਭੀ ਅੱਪੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ.

ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਤਿਜਾਰਤ ਖੇਤੀ, ਰੇਸ਼ਮ, ਮੰਗਲ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਰਾਇਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ,ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਈਂ ਲੋੜ੍ਹਵੰਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬਹੁੱਮ ਨਹੀਂ ਪਹੁਚ ਸਕਦਾ.

ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਖਾਣਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਪਾਰ ਲਾਭ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਬਹੁਤ ਸਸਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਛੇਤੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਊਨੀ, ਸੂਤੀ, ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਜਾਜੀ, ਰੌਗ਼ਨੀ ਲੱਕੜ ਅਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਮ, ਸ਼ੀਤਲਪਾਟੀ ਦੀਆਂ ਚਿਕਾਂ, ਚਟਾਈਆਂ, ਅਤੇ ਪਰਦੇ, ਦਰੀਆਂ, ਗਲੀਚੇ, ਚੀਨੀ ਭਾਂਡੇ, ਬਾਂਸ ਅਤੇ ਬੈਤ ਦੇ ਸਾਮਾਨ, ਦੀਵਾਸਲਾਈਆਂ, ਕੱਚ, ਛਤਰੀਆਂ, ਪੱਖੇ, ਲੋਹੇ ਅਤੇ ਫੁਲਾਦ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਅਤੇ ਖਿਡਾਉਣੇ ਜਾਪਾਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਅਰ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਲਦੇ ਹਨ.

ਜਾਪਾਨੀ ਮੰਗੋਲ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਇਹ ਵਡੇ ਪ੍ਰਸੰਨਚਿੱਤ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਨਸ਼ਕਤਿ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਫ਼ਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਘੱਟ ਹੈ. ਸਭ੍ਯਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਪੱਕੇ ਹਨ. ਟੱਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਂ (ਮਨੁਖਾਂ) ਦਾ ਹੋਣਾ ਸਾਧਾਰਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਝਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਾਪਾਨੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਕੱਦ, ਆਰਯ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਸਾਧਾਰਣ ਲੰਬਾਈ ਪੰਜ ਫੁਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਯਾ ਦੋ ਇੰਚ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਤੀਵੀਆਂ ਅਕਸਰ ੪ ਫੁਟ ਅੱਠ ਇੰਚ ਲੰਮੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਤੀਵੀਆਂ ਦੀ ਕਾਠੀ (ਸ਼ਰੀਰਿਕ ਰਚਨਾ) ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਘਰ ਨੀਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੋ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਦਾ ਨਹੀਂ. ਕੁਰਸੀਆਂ ਮੇਜ਼ ਆਦਿਕ ਘੱਟ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਭੁੰਜੇ ਹੀ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ

† ਸਨ ੧੯੨੫ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਬਾਦੀ ੮੩,੪੪੮,੪੦੫ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ੬੨੫,੪੩੦ ਜਾਪਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹਨ.

* ਦੇਖੋ, ਜਠਰਾਗਨਿ ਸ਼ਬਦ ਨੋਟ ਸਮੇਤ ਅਤੇ ਥਰਮਾਮੀਟਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਨ. ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਚਾਉਲ ਖਾਂਦੇ ਅਰ ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਹਨ. ਸ਼ਾਰੀਰਿਕ ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨੀ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਿਸਰੀਆਂ ਵਾਂਙ ਅਤਿ ਨਿਯਮਨਿਸ਼ ਹਨ. ਖੁਲ੍ਹੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਉਬਲਦੇਹੋਏ ਜਲ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਕੋਈ ਸਭ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਸਮ ਹੀ ਭਾਵੇਂ ਤੁਚਾ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ ਜੋ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਦਾ ਹਨ. ਹੋਰ ਰੋਗ ਦਿਲ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਬਦਹਜ਼ਮੀ, ਕੋੜ੍ਹ ਅਤੇ ਢੀਲਪਾਦ ਹਨ. ਖੇਲਾਂ ਅਤੇ ਵਰਜ਼ਿਸ਼ ਲਈ ਕੁਸ਼ਤੀ, ਜਾਦੂਗਰੀ ਅਤੇ ਕੁੱਦ ਭੱਜ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ. ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਲਕਣ 'ਜੂ ਜਿਟਸੂ' (ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਐਸੀ ਦਾਉਪੇਚ ਵਾਲੀ ਕੁਸ਼ਤੀ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਤ੍ਰਾਣ ਤੇ ਜੋਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਾਤ ਲਈ ਖਰਚ ਹੋਵੇ) ਹੈ, ਜੋ ਮਸੀਹ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਭੀ ੨੫ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਦਸਦੇ ਹਨ.

ਤਾਲੀਮ, ਛੇ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਬਰਸ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਆਵਸ਼ਯਕ ਹੈ. ਮੁੱਢਲੇ ਮਦਰਸਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖ੍ਯਾ ਕਰੀਬਨ ਛੱਬੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ. ਹੁਨਰੀ ਮਦਰਸੇ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਛੇ ਸੌ ਹਨ. ਕਿੰਡਰਗਾਰਟਨ* ਦੇ ਮਦਰਸੇ ਛੇ ਸੌ ਪੈਂਤੀ ਹਨ. ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਤਿੰਨ ਸੌ ਵੀਹ ਹਨ. ਮੁੱਢਲੇ ਮਦਰਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਦਾਚਾਰ, ਜਾਪਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਗਣਿਤ, ਭੂਗੋਲਵਿਦ੍ਯਾ, ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿਕ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ, ਅਰ ਵਰਜ਼ਿਸ਼ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਉੱਚ ਮਦਰਸਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਉਪਰਲੇ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਚੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ, ਜਰਮਨ, ਰੇਖਾਗਣਿਤ, ਪਦਾਰਥਵਿਦ੍ਯਾ, ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਆਦਿਕ ਵਿਸੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ. ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਸੌ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਚ (ਹਾਈ) ਸਕੂਲ ਹਨ. ਰਾਜਧਾਨੀ (ਟੋਕੀਓ) ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹਾਵਿਦ੍ਯਾਲਯ ਭੀ ਹੈ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਤਾਨੀਆਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਟੋਕੀਓ ਵਿੱਚ ਤੀਮੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹਾਵਿਦ੍ਯਾਲਯ ਹੈ,ਜਿਸ ਨੂੰ "ਨਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵਵਿਦ੍ਯਾਲਯ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਟੋਕੀਓ, ਕਿਓਟੋ, ਟੋਹੋਕੂ, ਹੱਕੋਡੋ, ਅਰ ਕਿਊਸ਼ੀਓ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਅਰ ਰਾਜਕਿਤ ਵਿਸ਼੍ਵਵਿਦ੍ਯਾਲਯ ਹਨ.

ਜਾਪਾਨ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਮਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿੰਟੋ ਧਰਮ ਅਤੇ ਬੁੱਧਮਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਹਨ. ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਤ ਸ਼ਿੰਟੋ ਹੈ, ਬੁੱਧਮਤ ਸਨ ੫੫੨ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਕੋਰੀਆ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਧਾਰਮਿਕ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ.

ਸ਼ਿੰਟੋਮੰਦਿਰ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ, ਪਰ ਸੋਂਦਾ ਹਨ. ਬੌਧਮੰਦਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਨ. ਬੌਧ ਰੀਤੀਆਂ ਭੀ ਸ਼ਿੰਟੋ-ਰੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹਨ. ਵਡੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕਨਫ਼ੂਸੀਅਤ (Confucianism) ਦੇ ਅਨੁਯਾਯੀ ਭੀ ਹਨ.

ਜਾਪਾਨੀ. ਜਾਪਾਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਜਾਪਾਨ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਜਾਪਿ. ਜਪਣ ਦਾ ਅਮਰ. ਜਪ. "ਮਨ ਮਾਹਿ ਜਾਪਿ ਭਗਵੰਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਜਪੁ ਜਾਪਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ਸੰ. ਝਸ਼ਿ–ਗਜਪ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਨਕਾਰੀ. ਫ਼ਿਲਮ। ੩ ਬੁੱਧਿ। ੪ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੫ ਸਤੁਤਿ. ਤਾਰੀਫ. "ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੈ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੬ ਜਾਪਜ. ਜਪਣ ਯੋਗਜ.

ਜਾਪਿਐ. ਜਾਪਜ (ਜਪਣ ਯੋਗਜ) ਹੈ. "ਕਿ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜਾਪਿਐ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਣੈ ੨.

ਜਾਪੀ. ਸੰ. ਜਾਥਿ. ਵਿ–ਜਪਕਰਤਾ. ਜਾਪਕ. "ਨਾਨਕ ਜਾਪੀ ਜਪੁ ਜਾਪੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਜਾਪਜ (ਜਪਣ ਯੋਗਜ) ਜਪ ਦਾ ਜਾਪਕ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ. ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ. "ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਖਸਮ ਕਾ." (ਗਉ ਮ: ੧)

*Kindergarten ਜਰਮਨ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਾਗ਼. Kind(ਬੱਚਾ) Garten (ਬਾਗ਼).ਅਰਥਾਤ- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਫੁੱਲਾਂ ਆਦਿਕ ਖੇਡਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਐਥ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾ ਦਾ ਮਨ ਉੱਚਾਟ ਨਾ ਹੋਵੇ.ਇਹ Friedrich Frobel (1782-1852) ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ.

ਜਾਪੀਐ. ਜਪੀਐ. "ਸਾਚਾ ਨਾਉ ਓਥੈ ਜਾਪੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ੩ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ.

ਜਾਪੁ. ਦੇਖੋ, ਜਪ, ਜਪੁ ਅਤੇ ਜਾਪ. "ਜਾਪੁ ਤਾਪੁ ਗਿਆਨੁ ਸਭੁ ਧਿਆਨੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਜਪੁ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿੱਤ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਪਜੀ। ੩ ਜਾਪਜ. ਜਪਣ ਯੋਗਜ. "ਰਾਮਨਾਮ ਜਪ ਜਾਪੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਜਾਪੂ. ਧੁੱਟਾ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਬਸੀ (ਵਸੀ) ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. "ਜਾਪੂ ਵੰਸੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਜਾਪੈ. ਜਪਦਾ ਹੈ. "ਆਠ ਪਹਿਰ ਤੁਧੁ ਜਾਪੈ ਪਵਨਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਾਯ–ਆਪ. ਜਲਪ੍ਰਵਾਹ. ਨਾਲਾ. "ਜਾਪੈ ਚੋਲੇ ਰੱਤ ਦੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਵਰ–ਮਾਨੈ. ਜਾਣੀਦੈ. "ਜਾਪੈ ਦਿੱਤੀ ਸਾਈ ਮਾਰਨ ਸੁੰਞ ਦੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਦੇਖੋ, ਜਾਪੈ.

ਜਾਪੈ. ਜਪਦਾ ਹੈ. ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ."ਜਾਪੈ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਹ ਲੋਇ."(ਓਅੰਕਾਰ) "ਨਾਨਕ ਰਹਿਆ ਜਾਪੈ ਜਾਇ." (ਜਪੁ) ੩ ਜਾਣੀਏ. "ਕਿ ਜਾਪੈ ਸਾਹੁ ਆਵੈ, ਕਿ ਨ ਆਵੈ !" (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜਾਪਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਪਣ ਯੋਗਜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਤੋਤ੍ਰ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ। ੩ ਜ੍ਞਾਪ–ਗਜਾਪਜ. ਵਿ–ਜਤਲਾਉਣ ਯੋਗਜ. ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਲਾਇਕ.

ਜਾਫਤ. ਅ. ضبط ਜਬਾਫ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਵਤ. ਪ੍ਰੀਤਿ-ਭੋਜਨ। ੨ ਮੋਹਮਾਨੀ. ਆਤਿਥਜ. "ਜਾਫਤ ਕੈ ਹੇਤ ਧਨ ਦੀਨੋ ਹੇਤ ਕੀਨੋ ਬਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਾਫਰ. ਸੰ. ਜਾਤੀਫਲ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਯਫਲ. L. Myristica-moschata. "ਏਲਾ ਸੁ ਦਾਖ ਜਾਫਰ ਕਪੂਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਜਾਯਫਲ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਪੀੜ, ਸੰਨਿਪਾਤ ਅਤੇ ਸੂਲ ਆਦਿ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਫਲ।

੨ ظافر ਜਾਫ਼ਿਰ. ਵਿ–ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ.

ਜਾਫਰਬੇਗ. ਜਾਫ਼ਿਰਬੇਗ. ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਟਾਲੇ ਪਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਹਾਰ ਖਾਧੀ ਸੀ.

ਜਾਫਰਾਨ. ਅ. زعفران ਜ਼ਅ਼ਫ਼ਰਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਸਰ. ਕਸ਼ਮੀਰਜ। ੨ ਇੱਕ ਤਾਤਾਰੀ ਜਾਤਿ.

ਜਾਫਰੀ. ਅ. ظرف ਜ਼ਾਫ਼ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛਤੇ. ਜਿੱਤ. "ਜੰਗ ਜਾਫਰੀ ਦਿਹੰਦਾ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਅ. جعفری ਜਅ਼ਫ਼ਰੀ. ਗੌਂਦੇ ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫੁੱਲ, ਜੋ ਸੁਨਹਿਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਾਫਲ. ਦੇਖੋ, ਜਾਫਰ ੧. "ਜਾਫਲ ਸਤਗੁਰੁ ਸਬਦ ਕਰ, ਮੋਹ ਸੰਨਿ ਕਰ ਨਾਸ." (ਨਾਪ) ਜਾਤੀਫਲ ਸੰਨਿਪਾਤ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਜਾਂਫ਼ਿਜ਼ਾ. ਫ਼ਾ. جانفزا ਵਿ–ਜਾਨ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਨ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਬਸਤਾਨ. ਫ਼ਾ. زابلستان ਜ਼ਾਬੁਲਸਤਾਨ. ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਸੀਸਤਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਇਲਾਕ਼ਾ.

ਜਾਬਜਾ. ਫ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਗਹ ਜਗਹ. ਹਰ ਥਾਂ. ਥਾਂਓਂ ਥਾਂਈਂ.

ਜਾਬਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਬਿਤਾ.

ਜਾਂਬਮਾਲੀ. ਸੰ. ਜਾਮ੍ਬੁਮਾਲੀ–ਜੰਬੁਮਾਲੀ. ਪ੍ਰਹਸ੍ਤ ਰਾਖਸ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਸੀ. ਹਨੂਮਾਨ ਦੇ ਅਸ਼ੋਕ ਬਾਗ ਪੁੱਟਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਗਧਿਆਂ ਦੇ ਰਥ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ. ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ. "ਜਾਂਬਮਾਲੀ ਬਲੀ ਪ੍ਰਾਣਹੀਣੰ ਕਰਸੋ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜਾਂਬਵਤੀ. ਸੰ. ਜਾਮ੍ਬਵਤੀ. ਜਾਂਬਵਾਨ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਂਬ, ਵਿਜਯ ਆਦਿ ਦਸ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇ. ਦੇਖੋ, ਜਾਂਬਵੰਤ.

ਜਾਂਬਵਾਨ ਸੰ. ਜਾਮ੍ਬਵਾਨ–ਜਾਮ੍ਬਵਨ੍ਤ. ਰਿੱਛਾਂ ਦਾ
ਜਾਂਬਵੰਤ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਲੰਕਾ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਕ ਸੀ. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜਾਂਬਵਤੀ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੧ ਅ: ੧੭ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਵਾਸੀ (ਜੰਭਾਈ) ਲਈ, ਤਦ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਂਬਵਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਜਾਬਾਲਿ. ਇੱਕ ਵੈਦਿਕ ਰਿਖੀ.

ਜਾਬਿਤਾ. ਅ. ضابطہ ਜ਼ਾਬਿਤ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸਤੂਰ. ਤ੍ਰਰੀਕਾ. ਰਿਵਾਜ। ੨ ਕਾਨੂੰਨ.

ਜਾਬਿਰ. ਅ. ظ ਵਿ–ਟੁੱਟੇ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਧੱਕੇਬਾਜ.

ਜ਼ਾਬੁਲਸਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜਾਬਸਤਾਨ.

ਜਾਂਬੂਨਦ. ਸੰ. ਜਾਮ੍ਬੂਨਦ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਬੂਨਦ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨਾ). ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੁਮੰਦਰ ਪਰਬਤ ਪੁਰ ਇੱਕ ਜਾਮਣ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਹਾਥੀ ਜਿੱਡੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਜੰਬੂਨਦ ਵਗਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦਰਿਆ ਇਲਾਵ੍ਰਿਤ ਵਰ੍ਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ ਨਾਲ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਕੇ ਸੁਵਰਣ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਸੁਵਰਣ ਮਾਤ੍ਰ. ਸੋਨਾ. "ਜਾਂਬੂਨਦ ਕੈ ਫੂਲ ਲਗਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਯਮ. ਕਾਲ. "ਟਲਹਿ ਜਾਮ ਕੇ ਦੂਤ ਤਿਹ ਜੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਮਾਹਿ."(ਬਾਵਨ) ੨ ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ. "ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਜਨਮੈ ਮਰਿ ਜਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਯਾਮ. ਯਮ ਦਾ. ਯਮ ਦਾ ਦੂਤ. ਯਮਗਣ. "ਮੀਤ ਸਜਣ ਸਭ ਜਾਮ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) ਸਾਰੇ ਯਮਦੂਤਰੂਪ ਹਨ. "ਆਦਰ ਦੇਵਤ ਜਾਮ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ਯਮਗਣ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਆਦਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰਦਾਰ. ਸਰਕਰਦਾ। ੫ ਸੰ. ਯਾਮ ਸੰਗਜਾ–ਪਹਿਰ. ਤਿੰਨ ਘੰਟਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਾਲ। ੬ ਅ. جام ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਪਿਆਲਾ। ੭ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ.

ਜਾਮਜਮ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਮਜ਼ਮ। ੨ ਫ਼ਾ. جمشید ਈਰਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਮਸ਼ੇਦ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਅਣੋਖਾ ਪਿਆਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਗੋਲ ਅਤੇ ਖਗੋਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਜਾਮਣ ਸੰ. ਜਮ੍ਬੁ–ਜੰਬੁ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਮਨ੍ਹ. ਇੱਕ
ਜਾਮਨੁ ਫਲ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਟਮਿਠਾ ਸ੍ਵਾਦ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Eugenia-Jamholana.ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਚਿੱਟੀ ਭੀ ਹੈ.ਜਾਮਣ ਦਾ ਸਿਰਕਾ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ ਦੀ ਲਾਗ। ੩ ਕ੍ਰਿ–ਜਨਮਣਾ. ਜੰਮਣਾ. "ਜਾਮਣੁ ਮਰਣਾ ਦੀਸੈ ਸਿਰਿ ਊਭੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਾਮਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮਣ ੧। ੨ ਵਿ–ਜਨਮਕਾਲ ਦਾ. ਜਮਾਂਦਰੂ.

ਜਾਮਦਗਨਿ. ਸੰ. ਜਾਮਦਗ੍ਨਿ. ਜਮਦਗਨਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ. "ਭੁਯੋ ਜਾਮਦਗਨੰ ਦਿਸ੍ਸੈ ਆਵਤਾਰੰ." (ਪਰਸਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਜਮਦਗਨਿ.

ਜਾਮਨ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮਣ। ੨ ਅ. ضامن ਜ਼ਾਮਿਨ. ਜਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋੜਨਵਾਲਾ। ੩ ਜ਼ਿੰਮੇਹਵਾਰ। ੪ ਸਹਾਇਕ.

ਜਾਮਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਨਤ। ੨ ਸੰ. ਯਾਮਿਨੀ. ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰੀ। ੩ ਸੰ. ਯਾਵਨੀ. ਯਵਨ (ਯੂਨਾਨ)ਦੇਸ਼ ਦੀ. "ਕਹੂ ਜਾਮਨੀ ਤੋਰਕੀ ਬੀਰਵਿਦ੍ਯਾ." (ਅਜੈਸਿੰਘ)

ਜਾਮਨੀਭਾਖਾ. ਦੇਖੋ, ਯਾਵਨੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਜਾਮਨੂ ਦੇਖੋ, ਜਾਮਣੁ.

ਜਾਮਵਾਨ
ਜਾਮਵੰਤ } ਦੇਖੋ, ਜਾਂਬਵਾਨ.

ਜਾਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਤ੍ਰੀ. ਏਟੀ। ੨ ਫ਼ਾ. جامہ ਲਿਬਾਸ। ੩ ਵਸਤ੍ਰ. "ਜੋ ਰਤੁ ਲਗੈ ਕਪੜੈ ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਜਾਮਾ ਮੋਹਿ ਤੁਰਕ ਕੋ ਆਹੀ." (ਨਾਪ) "ਚਤੁਰਥ ਜਾਮਾ ਜਬ ਹਮ ਧਰਹੈਂ." (ਨਾਪ) ੫ ਅ. ضم ਜ਼ਾਮਅ਼. ਜਮਾ (ਇਕਤ੍ਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੬ ਮਸੀਤ ਆਦਿ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਜਮਾ ਹੋਣ.

ਜਾਮਾਤਾ. ਸੰ. ਜਾਮਾਤ੍ਰ. ਜਵਾਈ. ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤੀ. ਦਾਮਾਦ.

ਜਾਮਾਰਾਏ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰਾਸਾਹਿਬ.

ਜਾਮਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ. "ਸੁਖ ਮਨ ਮਹਿ ਆਇ ਵਸਿਆ ਜਾਮਿ ਤੈ ਫੁਰਮਾਇਆ." (ਵਡ ਛਿਤ ਮਃ ੧) ੨ ਯਦਿ. ਅਗਰ. ਜੇ. "ਜਾਮਿ ਨ ਭੀਜੈ ਸਾਚਨਾਇ." (ਬਸੰ ਮਃ ੧) ੩ ਸੰ. ਜਾਮਿ. ਅਪਨੇ ਸੰਬੰਧ ਅਥਵਾ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪ ਭੈਣ.

ਜਾਮੀ. ਜੰਮੀ. ਜਨਮੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਮ ਦੀ. ਯਮ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ. "ਜਾ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਖਾਨਕੈ ਮੀ ਪਦ ਅੰਤ ਬਖਾਨ। ਜਾਮੀ ਪਦ ਇਹ ਹੋਤ ਹੈ ਨਾਮ ਪਾਸ ਕੋ ਜਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਸਮਝ. ਗ੍ਯਾਨ. "ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਯਾ ਉਚਰੈਂ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਇਤ ਉਤ ਧਰਤ ਨ ਹਮ ਕਛੁ ਜਾਮੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਾਮੁਸ. ਅ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੋਟਾ. ਭੈਂਸਾ। ੨ ਸਰਵਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀਰਯਨਾਦ ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈਨਾਨੀ.

ਜਾਮੇਜਮ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮਜਮ ੨.

ਜਾਮੈ. ਜੰਮਦਾ ਹੈ. ਉਗਦਾ ਹੈ. "ਊਪਰਿ ਜਾਮੈ ਘਾਸ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਬਿਨ ਬੀਜੈ ਨਹੀ ਜਾਮੈ." (ਸਾਰ ਮਃ ੫) ੨ ਜਿਸ ਮੇਂ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ. "ਜਾਮੈ ਭਜਨੁ ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਹੀ." (ਬਿਲਾ ਮਃ ੬)

ਜਾਯ. ਬਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਾਇ.

ਜਾਯਕਹ ਅ [illegible] ਜਾਯਕ਼ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ. ਰਸਨਾ ਵਿੱਚ ਰਸ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥ੍ਯ। ੨ ਸੁਆਦ. ਰਸ.
ਜਾਯਕਾ

ਜ਼ਾਯਚਹ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ. ਜਨਮਪਤ੍ਰ। ੨ ਰਮਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਰ.

ਜਾਯਜ਼. ਅ [illegible] ਵਿ–ਦੁਰਸ੍ਤ. ਠੀਕ. ਯੋਗ੍ਯ. ਰਵਾ. ਉਚਿਤ.

ਜ਼ਾਯਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਜ੍ਯਾਦਾ। ੨ ਵਾਧੂ.

ਜਾਯਦਾਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਪੱਤਿ. ਸੰਪਦਾ.

ਜਾਯਫਰ
ਜਾਯਫਲ ਦੇਖੋ, ਜਾਫਰ ੧.

ਜ਼ਾਯਲ. ਅ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਰ ਹੋਣਾ. ਮਿਟਜਾਣਾ। ੨ ਵਿ–ਵਿਨਸ਼੍ਟ. ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ. "ਜਖਮੀ ਸੈਗ ਭੂਮਿ ਭੇ ਜਾਯਲ." (ਸਲੋਹ)

ਜਾਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ. ਹਿੰਦੂ-ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਯਾ ਕਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ. ਮਨੁ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਹੀ ਪੁਤ੍ਰਰੂਪ ਹੋਕੇ ਜਨਮਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਯਾ ਜਾਯਾ ਸਦਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੯ ਸ: ੮। ੨ ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੩ ਅ [illegible] ਜਾਇਆ. ਵਿ–ਜੰਮਿ. ਖੋਇਆਹੋਇਆ.

ਜਾਯੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਜਈ. ਫਤਹਮੰਦ। ੨ ਭਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਔਖਧ. ਦਵਾਈ.

ਜਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਾਲ. "ਬਿਚਰਜੋ ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਯ ਜਿਹ ਕਰਮਜਾਰ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ. ਵਿਭਚਾਰੀ. * "ਚੋਰ ਜਾਰ ਜੂਆਰ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀਐ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮਃ ੧) ੩ ਬੁੱਢਾ. ਜਰਾਗ੍ਰਸਿਤ। ੪ ਜਾਰਨ (ਜਲਾਨਾ) ਦਾ ਅਮਰ. ਜਲਾ। ੫ ਅ [illegible] ਪੜੋਸੀ। ੬ ਫ਼ਾ [illegible] ਜ਼ਾਰ. ਰੁਦਨ. ਵਿਲਾਪ। ੭ ਇੱਛਾ। ੮ ਜਗਾ. ਸ੍ਥਾਨ. ਐਸੀ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਗੁਲਜ਼ਾਰ। ੯ ਸਿੰਧੀ. ਜਾਰ. ਜਲਨ. ਦਾਹ। ੧੦ ਚਿੰਤਾ। ੧੧ ਰੂਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਖਿਤਾਬ (Czar). † ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਲੈਟਿਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ Caesar ਹੈ, ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਖਿਤਾਬ ਵ੍ਲਾਦਿਮੀਰ ਦੇ ਪੋਤੇ ਵ੍ਲਾਦਿਮੀਰ (Grand Duke Ivan III 1462-1505) ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਪੂਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਈਵਾਨ ਚੌਥੇ (Ivan IV) ਨੇ ਸਨ ੧੫੪੭ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ. ਜਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਹੈ. ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ– Czar, Zarr, Czaar, Czarr, Tzar ਅਤੇ Tsar.

* ਕਈ ਅਵਾਣ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ, ਜਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ 'ਯਾਰ' ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਯਾਰ ਦੀ ਥਾਂ 'ਜਾਰ' ਲਿਖਣਾ ਅਯੋਗ ਹੈ.

† ਇਸ ਵੇਲੇ ਰੂਸ ਦਾ ਕੋਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ, ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਾਸਨਤੰਤ੍ਰ ਹੈ.

ਜਾਰਉ. ਜਲਾਓ. ਦਗਧ ਕਰੋ. "ਜਾਰਉ ਤਿਸੈ ਜੁ ਰਾਮ ਨ ਚੇਤੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਜਾਰਸਿ. ਜਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਤਿਸ ਸਿਉ ਜੀਅਰਾ ਜਾਰਸਿ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮਃ ੫) ੨ ਜਲਾਵੇਗਾ.

ਜਾਰਕ. ਵਿ–ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦਗਧ ਕਰਤਾ.

ਜਾਰਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਾਰ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਅਸਲ ਬਾਪ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਜਾਰ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਹੈ. "ਸੁਤ ਪਿਤਮਾਰਕ ਜੋਗ ਲਖ ਭਯੋ ਹਿਯੋ ਮੇਂ ਸੋਗ। ਪੁਨ ਹੁਲਸਜੋ ਜਿਯ ਜੋਇਸੀ ਸਮਥੇ ਜਾਰਜ ਜੋਗ। (ਬਿਹਾਰੀ) ਜਜੋਤਿਸੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਤਮਾਰਕ ਯੋਗ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ, ਪਰ ਜਦ ਜਾਰਜ ਯੋਗ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਆਨੰਦ ਹੋਇਆ.

ਜਾਰਜ ਟਾਮਸ. ਦੇਖੋ, ਟਾਮਸ.

ਜ਼ਾਰਜ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਅਤ੍ਯੰਤ ਵਿਰਲਾਪ. "ਰੋਵੈ ਜਾਰ ਜਾਰ ਧੁਨੈ ਸੀਸ ਛਾਤੀ." (ਸਲੋਹ)

ਜਾਰਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਰਠਤਾ. ਬੁਢਾਪਾ. ਜਰਾ ਦਾ ਭਾਵ.

ਜਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਸ੍ਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਜੀਰਾ. ਜੀਰਕ.

ਜਾਰਤ. ਜਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਫੂਕਦਾ ਹੈ. "ਕੋਸ ਕੋਸ ਲਗ ਚਹੁ ਦਿਸ ਜਾਰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਅ [illegible] ਜ਼ਯਾਰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਲਾਕਾਤ. ਦਰਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਯਾਰਤ। ੩ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਅਥਵਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ.

ਜਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਜਾਰਣ.

ਜਾਰਨੀ. ਸੰ. ਜਾਰਿਣੀ. ਜਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਵਿਭਚਾਰਿਨੀ. "ਜੋ ਮਾਂ ਹੋਵੈ ਜਾਰਨੀ." (ਭਾਗੁ)

ਜਾਰਬਾਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜ੍ਵਾਲਾ (ਅਗਨਿ) ਨਾਲ ਭਸ੍ਮ ਕਰਕੇ. ਫੂਕ ਸਾੜਕੇ. "ਜਾਰਬਾਰ ਕਰ ਨਾਥ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੩)

ਜਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਲਾਕੇ. ਭਸ੍ਮ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲਾਨੇ ਵਾਲੀ ਅਗਨਿ। ੩ ਜ੍ਵਾਲਾ ਮੇਂ. ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ. "ਮੋਕਉ ਘਾਲਿ ਜਾਰਿ." (ਬਸੰਤ ਕਬੀਰ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਜਰਣ (ਜਲਾਉਣ) ਦਾ ਅਮਰ. ਜਲਾ. ਦਗਧਕਰ. "ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਬਿਰਹਾ ਨਹੀ ਸੋ ਪਿੰਜਰ ਲੈ ਜਾਰਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੨)

ਜਾਰੀ. ਜਲਾਈ. ਦਗਧ ਕੀਤੀ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਇਆ ਲੈ ਜਾਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ੍ਵਾਲੀ. ਛਾਹੀ. "ਖੈਂਚਤ ਦੈ ਕਰ ਬੀਵਰ ਜਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਜਾਰਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਾਨ ਕਹਜੋ ਹਮ ਖੇਲਹਿੰ ਜਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਾਮਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰੀਏ। ੪ ਦੇਖੋ, ਯਾਰੀ। ੫ ਅ [illegible] ਵਿ–ਚਲਦਾ. ਪ੍ਰਚਲਿਤ. "ਭਯੋ ਖੂਨ ਜਾਰੀ." (ਸਲੋਹ)

ਜਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰੱਖਾ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਤੰਤੂਆਂ (ਤੰਦਾਂ–ਤਾਗਿਆਂ) ਦੀ ਬਣਾਈਹੋਈ ਫਾਸੀ. "ਮਛੁਲੀ ਜਾਲ ਨ ਜਾਣਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧) ੩ ਪੀਲੂ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ. ਮਾਲ. ਬਣ. "ਜਾਲ ਬਿਰਛ ਕੀ ਛਾਯਾ ਹੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. "ਨਾਸ ਭਏ ਅਘ ਜਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਅਹੰਕਾਰ। ੬ ਅੱਖ ਦਾ ਜਾਲਾ. "ਧੁੰਧ ਜਾਲ ਪ੍ਰਬਾਲ ਖਾਂਸੀ." (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬਾਲ। ੭ ਅ [illegible] ਜਅ਼ਲ. ਝੂਠੀ ਬਣਾਉਟ। ੫ ਫ਼ਰੇਬ. ਧੋਖਾ. "ਜਾਲ ਅਨੇਕ ਨਿਸਾਚਰ ਕਰੈ." (ਸਲੋਹ) ੯ ਸਿੰਧੀ. ਜਾਲ. ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਜਾਲਉ. ਜਲਾਓ. "ਜਾਲਉ ਐਸੀ ਰੀਤਿ, ਜਿਤੁ ਮੈ ਪਿਆਰਾ ਵੀਸਰੈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮਃ ੧) ੨ ਜਾਲਉਂ. ਮੈਂ ਜਲਾਉਨਾ ਹਾਂ। ੩ ਮੈਂ ਜਲਾਵਾਂ.

ਜਾਲਸਾਜ. ਫ਼ਾ [illegible] ਜਅ਼ਲਸਾਜ਼. ਵਿ–ਜਅ਼ਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਛਲੀਆ. ਫ਼ਰੇਬੀ. ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਲਹ. ਫ਼ਾ [illegible] ਜ਼ਾਲਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਓਲਾ. ਗੜਾ. ਹਿਮੋਪਲ. ਕਰਕਾ.

ਜਾਲਹੁ. ਦੇਖੋ, ਜਾਲਉ। ੨ ਜਾਲੋ. ਤੁਸੀਂ ਜਲਾਓ.

ਜਾਲਕ. ਵਿ–ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦਗਧ ਕਰਤਾ. "ਕਲਮਲ ਸਗਲੇ ਜਾਲਕਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਃ ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ। ੩ ਸਮੂਹ. ਗਰੋਹ। ੪ ਕੇਲਾ। ੫ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਆਲ੍ਹਣਾ.

ਜਾਲਕਾ. ਹੇ ਜਾਲਨ ਵਾਲੇ! ਦੇਖੋ, ਜਾਲਕ ੧। ਦੇਖੋ, ਜਾਲਿਕਾ.

ਜਾਲਗ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬ ਤਕ. ਜੋ ਲੌ. "ਜਾ ਲਗ ਚਿਤ ਨ ਆਵਈ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੨) ੨ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਜਿਸ ਲਈ.

ਜਾਲਣ ਕ੍ਰਿ–ਜਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਈਂਧਨ।
ਜਾਲਣੁ ੩ ਸਿੰਧੀ. ਸਹਾਰਣਾ। ੪ ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਵਕ਼ਤ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. "ਜਾਲਣ ਗੋਰਾ ਨਾਲਿ ਉਲਾਮੇ ਜੀਅ ਸਹੇ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਜਾਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਲਾਉਣਾ. ਦਗਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਔਖਾ ਸਮਾ ਲੰਘਾਉਣਾ (ਵਿਤਾਉਣਾ).

ਜਾਲਪ. ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਸਕਯਥ ਸੁ ਸਿਰ ਜਾਲਪ ਭਟੈ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਮਃ ੩ ਕੇ) "ਜਾਲਪਾ! ਪਦਾਰਥ ਇਤੜੈ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਮਃ ੩ ਕੇ)

ਜਾਲਪਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਣੀ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਜਲਪਨ. "ਜਾਲਪਾ ਜਯੰਤੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਲਪ। ੩ ਜਾਲਪਾਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਪੂਜਨ ਦੁਰਗਾ. ਜਾਲਪੇਸ਼੍ਵਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਲਪੀਸ਼.

ਜਾਲਪਾਦ. ਹੰਸ ਬੱਤਕ ਆਦਿ ਉਹ ਜੀਵ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਝਿੱਲੀਦਾਰ ਹੋਣ. ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਲ ਹੋਵੇ. Web-footed.

ਜਾਲਪੀਸ਼ ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਜਿਲੇ ਜਾਲਪਾ-
ਜਾਲਪੇਸ਼੍ਵਰ ਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਤਿਸਤਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਜੇਸ਼੍ਵਰ ਭੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਲਪੀਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਮਾ ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਕਾਪੁਰਾਣ ਅ: ੭੭.

ਜਾਲਪ੍ਰਾਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਵਚ (ਸ੍ਰੰਜੋਆ), ਜੋ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੋਵੇ. ਇਹ ਵਸਤ੍ਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਹਿਨੀਦਾ ਹੈ.

ਜਾਲਮ. ਅ [illegible] ਜ਼ਾਲਿਮ. ਵਿ–ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਗ੍ਰਾਮ੍ਯ. ਗੱਵਾਰ. ਅਸਭ੍ਯ। ੩ ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ.

ਜਾਲਮਸਿੰਘ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੁਰਾਹੀਬਰਦਾਰ ਨਫਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਲਿਮ ੨.

ਜਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗਾਲ. ਮੈਲ. "ਲਹੈ ਮਨ ਕੀ ਜਾਲਾ." (ਵਡ ਛਿਤ ਮਃ ੧) ੨ ਜਾਲ. ਬੰਧਨ. "ਅਮਰ ਅਜੋਨੀ ਜਾਤਿ ਨ ਜਾਲਾ." (ਬਿਲਾ ਮਃ ੧ ਥਿਤੀ) "ਫਾਥੀ ਮਛੁਲੀ ਕਾ ਜਾਲਾ ਤੂਟਾ." (ਰਾਮ ਮਃ ੫) ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਆਵਰਣ. ਨਜਰ ਨੂੰ ਢਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬਾਰੀਕ ਝਿੱਲੀ। ੪ ਮਕੜੀ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜਾਲ। ੫ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੬ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਾਈ। ੭ ਆਲਾ. ਤਾਕ। ੮ ਵਿ–ਜਲਾਇਆ.

ਜਾਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਲਾਕੇ. ਦਗਧ ਕਰਕੇ. "ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ. "ਚਿੰਤਾ ਜਾਲਿ ਤਨੁ ਜਾਲਿਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਜਾਲ ਵਿੱਚ. ਜਲਤੈਤੁ ਮੇਂ. "ਝੂੰ ਕੈਸੇ ਆੜਿ ਫਾਥੀ ਜਾਲਿ ?" (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਾਲਿਕ. ਸੰ. ਜਾਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਦਾਰੀ. ਬਾਜੀਗਰ। ੩ ਮਕੜੀ.

ਜਾਲਿਕਾ. ਸੰ. ਫੰਦਾ. ਫਾਹੀ। ੨ ਕਵਚ. ਸ੍ਰੰਜੋਆ। ੩ ਮਕੜੀ। ੪ ਲੋਹਾ। ੫ ਬਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਜਾਲਿਮ. ਦੇਖੋ, ਜਾਲਮ। ੨ ਭਿੰਗ. ਪ੍ਰਬਲ. ਜੋਰਾਵਰ. ਇਸੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਾਲਿਮਸਿੰਘ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜਾਲਮਸਿੰਘ.

ਜਾਲੀ. ਛੋਟਾ ਜਾਲ. "ਜਾਲੀ ਰੈਨਿ ਜਾਲੁ ਦਿਨੁ ਹੂਆ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਜਲਾਈ. ਦਗਧ ਕੀਤੀ. "ਮਰਤੀ ਬਾਰ ਅਗਨਿ ਸੰਗਿ ਜਾਲੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੂਤ, ਰੇਸ਼ਮ, ਧਾਤੁ, ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦੀ ਛਿਦ੍ਦਾਰ ਰਚਨਾ। ੪ ਅ. ਜ਼ਅ਼ਲੀ. ਵਿ–ਬਣਾਉਟੀ. ਨਕ਼ਲੀ. ਜੋ ਅਸਲ ਨਹੀਂ। ੫ ਫ਼ਰੇਬੀ. ਜਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜਾਲੇਨਿ. ਜਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਤਨ ਏਵੈ ਜਾਲੇਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜਾਲੰਧਰ. ਵਿ–ਜਲੰਧਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖੋ, ਜਲੰਧਰ। ੩ ਗੋਰਖਨਾਥ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੇਲਾ. ਜਾਲੰਧਰਨਾਥ.

ਜਾਲੰਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਲੰਧਰੀ.

ਜਾਵਸਿ. ਜਾਵੇਗਾ.

ਜਾਵਕ. ਸੰ. ਮਹਾਵਰ. ਅਲਕ੍ਤਕ. ਇਸ ਨਾਲ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹੱਥ ਪੈਰ ਰੰਗਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਕਈ ਕਵੀ ਮੇਂਹਦੀ ਨੂੰ ਜਾਵਕ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਾਵਕ ਭਿੰਨ ਪਦਾਰਥ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਯਾਵਕ.

ਜਾਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਾਣਾ. ਗਮਨ ਕਰਨਾ.

ਜਾਵਤ. ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਯਾਵਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬ ਤਕ. ਜਦ ਤੋੜੀ."ਜਾਵਤ ਬ੍ਰਹਮ ਨ ਬਿੰਦ ਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੧)

ਜਾਵਦ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਤ ੨.

ਜਾਵਦੇਕ. ਸੰ. ਯਾਵਨ੍ਮਾਕ–ਏਕ–ਯਾਵਨਮਾਤ੍ਰ–ਏਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਸ ਕ਼ਦਰ ਹਨ, ਸਭ ਇੱਕ. "ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਦੀਰਘ ਸਮਾਨ ਲਘੁ ਜਾਵਦੇਕ, ਜਨਨਿ ਭਗਨਿ ਸੁਤਾ ਰੂਪਕੈ ਨਿਹਾਰੀਐ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਜਾਵਲ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ੈਗਾਰ. ਮੈਲ। ੨ ਸਿਵਾਲ.

ਜਾਵਲੀਪੁਰ. ਵਰਤਮਾਨ ਜੱਬਲਪੁਰ.

ਜਾਵਾ / **ਜਾਂਵਾਂ** ਜਾਂਵਾਂ. ਜਾਊਂ. "ਹਉ ਦਾਧੀ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਵਾ ?" (ਵਡ ਮ: ੧)

ਜਾਵਾਈ. ਜਮਾਤ੍ਰਿ. ਦਾਮਾਦ. ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤਿ. "ਪੁਤਾ ਭਾਤੀਈ ਜਾਵਾਈ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਜਾਵਾਲਿ. ਦੇਖੋ, ਜਾਬਾਲਿ.

ਜਾਵਿਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਜਾਤਿਪਤ੍ਰੀ. L. Myristica Fragrans. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਾਯਫਲ ਦੇ ਉੱਪਰਲਾ ਛਿਲਕਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੁਲਾਉ ਆਦਿ ਭੋਜਨਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ* ਹੈ. ਜਾਵਿਤ੍ਰੀ ਕਫ, ਮੁਖ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ, ਖਾਂਸੀ, ਵਮਨ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਕਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਪੱਠਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੁਰਤੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਮਸਾਨੇ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਿਹਮ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਜਾਵੀ. ਜਾਵੇਗੀ. ਦੂਰ ਹੋਊ. "ਤਿਨਾ ਭੂਖ ਸਭਿ ਜਾਵੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੨ ਜਾਣ ਵਾਲੀ.

ਜ਼ਾਵੀਯਹ. ਅ. زاوية ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੂਣਾ. ਕੋਨ. ਗੋਸ਼ਾ. ਨੁੱਕਰ.

ਜਾਵੇਦ. ਫ਼ਾ. جاوید ਵਿ–ਦਾਯਮੀ. ਨਿਤ੍ਯ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ਜਟਾ ਦਾ ਸੰਘੱਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਾੜੁ.

ਜਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਡਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾੜ ੧.

ਜਾੜੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾੜ੍. ਦੰਸ਼ਟ੍ਰਾ. ਪੀਹਣ ਵਾਲਾ ਦੰਦ.

ਜਿ. ਸਰਵ–ਜੋ. ਜੋਹੜਾ. "ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਦਾ ਸਚੁ ਹੈ ਜਿ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਜਿ ਮਤਿ ਗਹੀ ਜੈਦੇਵ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਜਿਸ. "ਜਿ ਦਿਹ ਨਾਲਾ ਕਪਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸੰ. ਜਿ. ਧਾ–ਜਿੱਤਣਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਰਹਿਣਾ.

* ਪੁਰਾਨੀ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਜਿਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਵ। ੨ ਮਨ. "ਜਿਉ ਮੋਹਿਓ ਉਨ ਮੋਹਨੀ ਬਾਲਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਜੈਸੇ. ਜਿਵੇਂ. ਜਿਸ ਤਰਾਂ. "ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਜਿਉ ਆਇਆ ਤਿਉ ਜਾਵਹਿ ਬਉਰੇ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਿਉਨਾਰ. ਸੰ. ਜੇਵਨਾਰ–ਜੇਮਨਾਹੰ. ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. "ਕਾਸ੍ਮਿਕਾ ਸਭ ਦੇਸ ਕੀ ਸਭ ਦੇਸ ਕੀ ਜਿਉਨਾਰ." (ਗ੍ਯਾਨ) ੨ ਭੋਜਨ। ੩ ਰਸੋਈ.

ਜਿਉਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੀਵ (ਜਲ) ਪ੍ਰਾਣੀ (ਜੰਤੁ). ਜਲਜੰਤੁ. ਮੱਛ ਆਦਿ. "ਜਿਉ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਲ ਬਿਨੁ ਹੈ ਮਰਤਾ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਜਿਉਰ. ਦੇਖੋ, ਜੇਵਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੜੌਰ.

ਜਿਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਵ। ੨ ਮਨ. ਚਿੱਤ। ੩ ਪ੍ਰਾਣੀ। ੪ ਜੀਵਨ.

ਜਿਆਂ. ਫ਼ਾ. زیاں ਜ਼ਯਾਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੁਕ਼ਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੨ زیں ਜ਼ਿਆਂ. ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਭਰਿਆ. ਤੁੰਦਖ਼ੂ. ਗੁਸੈਲਾ.

ਜਿਆਹੀ. ਜਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੀਵਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਜੇਮਨ ਕਰਾਹੀ. ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਨਿਤ ਆਦਰ ਕੈ ਸਭਿਨ ਜਿਆਹੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਜਿਆਦਹ / **ਜਿਆਦਾ** ਅ. زیادہ ਜ਼ਯਾਦਹ. ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼. ਬਹੁਤਾ.

ਜਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਜਯਾਨ.

ਜਿਆਫਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯਾਫਤ.

ਜਿਆਰਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯਾਰਤ ਅਤੇ ਜਾਰਤ ੨.

ਜਿਅੰ. ਦੇਖੋ, ਜੁਅੰ.

ਜਿਸ / **ਜਿਸਹ** / **ਜਿਸਹਿ** ਸਰਵ–ਜਿਸਪ੍ਰਤਿ. ਜਿਸੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ. "ਜਿਸ ਕਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਿਸਹਿ ਜਗਾਇ ਪੀਆਵੈ ਇਹੁ ਰਸੁ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਜਿਸਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮ. ਵਿਖਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਜੋ ਟੋਂਕ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਦੋ, ਚਾਰ, ਅੱਠ ਆਦਿ. ਜਸਤ। ੨ ਸੰ. ਜਸਦ. ਇੱਕ ਧਾਤੁ. ਜਸ੍ਤਾ. Zinc। ੩ ਦੇਖੋ, ਜ਼ਿਸ੍ਤ.

ਜਿਸਨ. ਸੰ. ਜਿਸ੍ਣੁ–ਜਿਸ੍ਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਇੰਦ੍. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਭਗਤ ਕੋ ਮੇਘਦ ਜਿਸਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਅਰਜੁਨ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਵਿ–ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ.

ਜਿਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸਨ ੧. "ਹੈ ਪਤਿ ਜਿਸਨਾ ਰੂਪ ਸਹੀ." (ਨਾਪ੍) ਵਿਸ਼ਨੁਰੂਪ.

ਜਿਸਨਾਂਤਕ. ਜਿਸ੍ਣੁ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੈਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਿਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸਨ.

ਜਿਸਨੁ ਅਨੁਜ. ਜਿਸ੍ਣੁ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ ਭਾਈ) ਵਾਮਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਿਸਨੁਈਸ / **ਜਿਸਨੁਏਸ** ਜਿਸ੍ਣੁ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਸ਼ਯਪ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਿਸਮ. ਅ. جسم ਜਿਸ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.

ਜਿਸੁ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸ. "ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖਡੇਰਾ ਢਹੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਜਿਸੈ. ਸਰਵ–ਜਿਸ ਨੂੰ. ਜਿਸ ਦੇ. "ਦੂਖ ਤਿਸੈ ਪਹਿ ਆਖੀਅਹਿ ਸੂਖ ਜਿਸੈ ਹੀ ਪਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਜ਼ਿਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ. زشت ਵਿ–ਬੁਰਾ. ਭੈੜਾ। ੨ ਭੱਦਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ.

ਜਿਸ੍ਮ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸਮ.

ਜਿਹ. ਸਰਵ–ਜਿਸ. ਜਿਸ ਦੇ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਧਰ ਊਪਰਿ ਸੁਖਿ ਬਸਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਨ ਜਿਹ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਜਿਸ ਸੇ. ਜਿਸ ਸਾਥ. "ਆਰ ਨਹੀ ਜਿਹ ਤੋਪਉ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ. ਜਹਾਂ. "ਜਿਹ ਪਉੜੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਜਸਾ–ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿੱਲਾ.* ਫ਼ਾ. ز ਜ਼ਿਹ. "ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰਪ ਨਿਹਾਰਕੈ

* ਮੌਞ, ਜੁੱਤੀ ਦੀ ਨੋਕ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਤੇ ਤਿੱਲਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, "ਜਿਹ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਜਿਹ ਅਗ੍ ਤਾਹਿ ਉਠਾਇ." (ਪਰੀਛਤਰਾਜ) ੫ ਵਜ–ਧਨਜ। ੬ ਸ਼ਾਬਾਸ਼। ੭ ਵਾਹ ਵਾਹ !

ਜਿਹਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਹ (ਚਿੱਲਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਿਹਧਰਸੁਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਹਧਰ (ਧਨੁਖ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਤੀਰ. "ਜਿਹਧਰ ਪ੍ਰਥਮ ਬਖਾਨ, ਤਿਹ ਸੁਤ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਿਯੇ। ਸਰ ਕੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਮਾਨ, ਚਤੁਰ ਚਿੱਤ ਮਹਿ ਜਾਨਿਅਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਨੂੰ ਧਨੁਖ ਅਤੇ ਭੱਥੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਦੇ ਦੈਵਤਕਾਂਡ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ.

ਜਿਹਧਿਰਿ. ਜਿਸ ਪਾਸੇ. ਜਿਧਰ.

ਜਿਹਨ. ਅ. ذہن ਜ਼ਿਹਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ.

ਜਿਹਬਾ / **ਜਿਹਵ** / **ਜਿਹਵਾ** ਸੰ. ਜਿਹ੍ਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਭ. "ਰੇ ਜਿਹਬਾ ! ਕਰਉ ਸਤ ਖੰਡ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਚਾਰ ਬੇਦ ਜਿਹਵ ਭਨੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜ੍ਤਾਲ) "ਜਿਹਵਾ ਏਕੁ ਕਵਨੁ ਗੁਨ ਕਹੀਐ ?" (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਜਿਹਵੇਕ. ਜਿਹਵਾ–ਏਕ. ਇੱਕ ਜੀਭ ਨਾਲ. "ਕਬ ਜਿਹਵੇਕ ਬਤੈਯੈ ?" (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਹਾ.

ਜਿਹਾਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਜਿਹਾਸੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਤ੍ਯਾਗਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ.

ਜਿਹਾਦ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਦ.

ਜਿਹੀਖਾ. ਸੰ. ਜਿਹੀਸ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਯਾਗ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਛੱਡਣ ਦੀ ਚਾਹ.

ਜਿਹੇ. ਦੇਖੋ, ਜੇਹੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜ਼ਹੇ.

ਜਿਹ੍ਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਟੇਢਾ। ੨ ਕੁਟਿਲ. ਕਪਟੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਧਰਮ। ੪ ਛਲ.

ਜਿਹ੍ਵ / **ਜਿਹ੍ਵਾ** ਦੇਖੋ, ਜਿਹਵਾ.

ਜਿਕਰ. ਅ. ذکر ਜ਼ਿਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸੰਗ। ੨ ਚਰਚਾ। ੩ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਿਮਰਣ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜਿੱਕੁਰ.

ਜਿਕਿਓਨੁ. ਵਾ–ਜੋ ਕੀਤੋਨ. ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਸਭ ਉਮਤਿ ਵੇਖਹੁ ਜਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਜਿਕੂੰ / **ਜਿੱਕੁਰ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਸ ਤਰਾਂ. ਜੈਸੇ. ਜਿਵੇਂ. ਜਿਉਂਕਰ.

ਜਿਗਰ. ਫ਼ਾ. جگر ਸੰ. यकृत–ਯਕ੍ਰਿਤ. ਅੰ. Liver. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਲੇਜਾ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਸੁਰਖੀ ਮਿਲਿਆ ਭੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਗਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਪਸਲੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਮੇਦੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਥੋੜਾ ਹਿੱਸਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਤੋਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੋਝ ਦਾ ਚਾਲੀਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਇਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਛੱਡਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਰੋਗੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ–ਹੌਸਲਾ. ਦਿਲੇਰੀ.

ਜਿਗਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੌਸਲਾ. ਧੀਰਜ. ਸਾਹਸ. ਦੇਖੋ, ਜੇਰਾ.

ਜਿਗਰੀ. ਫ਼ਾ. جگری ਵਿ–ਅੰਤਰੀਵ. ਦਿਲੀ। ੨ ਜਿਗਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਭਾਵ–ਪਿਆਰਾ. ਜਿਵੇਂ–ਓਹ ਜਿਗਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ.

ਜਿੰਗੜਾ. ਵਿ–ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.ਲੜਾਕੀ. "ਜਿੰਗੜਾ ਜਾਲਪਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਿਗਾ. ਤੁ. جیغہ ਜੀਗ਼ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭੂਖਣ ਜਿਗਾ ਅਤੇ ਕਲਗੀ ਰਾਜਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ.

"ਕੋਰਦਾਰ ਚਹੁੰ ਓਰਨ ਚੀਰੇ।
ਜਰੇ ਬਿਕੀਮਤ ਤਿਸ ਮਹਿ ਹੀਰੇ।
ਜਬਰ ਜੇਬ ਜੁਤ ਜਗਮਗਕਾਰੀ।
ਜਿਗਾ ਦਈ ਸਿਰ ਬੰਧ ਉਦਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜਿਗੀਸਾ / **ਜਿਗੀਖਾ** ਸੰ. ਜਿਗੀਸ਼ਾ–ਜਿਗੀਸ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੈ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ। ੨ ਉੱਦਮ. ਪੁਰਖਾਰਥ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਿਗਜਾਸਾ. ਸੰ. ਜਿਜ੍ਞਾਸਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਾਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਸਮਝਣ ਦੀ ਚਾਹ.

ਜਿਗਜਾਸੁ. ਸੰ. ਜਿਜ੍ਞਾਸੁ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗ਼ਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਹੈ.

ਜਿਘਤ੍ਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕ਼ਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ। ੨ ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਜਿਘਤ੍ਸੁ / **ਜਿਘਾਂਸੁ** ਸੰ. ਵਿ–ਮਾਰਣ (ਵਧ ਕਰਨ) ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ.

ਜ਼ਿਚ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਿਚ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੰਗ ਆਉਂਣਾ। ੨ ਥਕ-ਜਾਣਾ.

ਜਿਚਰ / **ਜਿਚਰੁ** / **ਜਿਚਿਰ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਾਵਤ–ਚਿਰ. ਜਬ ਤਕ. ਜਦ ਤੋੜੀ. "ਜਿਚਰ ਸਾਥੀ ਨਾਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਜਿਚਰੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸਾਸਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਜਿਜਿਯਾ / **ਜਿਜੀਆ** ਦੇਖੋ, ਜੇਜੀਆ.

ਜਿਠਾਈ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਜੇਸ਼੍ਠਪਨ. ਜੇਠਾਪਨ. ਬਜ਼ੁਰਗੀ. "ਤਾਤ ਕੀ ਜਿਠਾਈ." (ਨਾਪ)

ਜਿਠਾਣੀ / **ਜਿਠਾਨੀ** ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਜੇਸ਼੍ਠ ਦੀ ਰਾਣੀ. ਜੇਠ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. "ਦੇਰ ਜਿਠਾਣੀ ਮੁਈ ਦੁਖਿ ਸੰਤਾਪ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ.

ਜਿਠੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਠੇਰਾ. "ਘਰ ਕੇ ਜਿਠੇਰੇ ਕੀ ਚੂਕੀ ਕਾਣਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਾਣ ਮਿਟਗਈ.

ਜਿਣ. ਦੇਖੋ, ਜਿਣਿ ਅਤੇ ਜਿਨ। ੨ ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤੇ.

ਜਿਣਕਾ. ਵਿ–ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ. "ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਿਣਕਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਜਿਣਤਿਆ. ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ. ਫ਼ਤੇ ਕਰਦੇ. "ਗੁਰਸਿਖ ਲੈ, ਮਨ ਜਿਣਤਿਆ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਜਿਣਾਇਆ. ਜਿਣ (ਫ਼ਤੇ ਕਰਕੇ) ਆਇਆ। ੨ ਜਿਤਵਾਇਆ. ਫ਼ਤੇ ਕਰਵਾਇਆ.

ਜਿਣਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਤਕੇ. "ਮਨੁ ਜਿਣਿ ਪਾਸਾ ਢਾਲਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਜਿਣਿਜਾਇ. ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਫ਼ਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿਜਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਜਿਣੈ. ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ. ਫ਼ਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜੋਬਨੁ ਘਟੈ ਜਰੂਆ ਜਿਣੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ) ੨ ਸਰਵ–ਜਿਸ ਨੇ. "ਲਾਇ ਚਾਬਕੁ ਮਨੁ ਜਿਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੀਤਿਆ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ)

ਜਿਤ. ਸੰ. ਜਿਤ. ਵਿ–ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਸ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ–ਜਿਵੇਂ–ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ, ਸ਼ਤ੍ਰੁਜਿਤ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਜਿਤ. ਜਿੱਤਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜੀਤ. ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤੇ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਤ੍. ਜਿਧਰ. ਜਿਸ ਪਾਸੇ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜਿਤੁ.

ਜਿਤਉ. ਜਿੱਤਿਆ. ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨਾ. ਜਿਸ ਕ਼ਦਰ. ਯਾਵਤ.

ਜਿਤਕ / **ਜਿਤਕੁ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਾਵਤ. ਜਿਤਨਾ. ਜਿਤਨਾ ਇਕ. ਜਿਸ ਕ਼ਦਰ.

ਜਿਤਤੇ. ਜੀਤਦੇ. ਵਿਜਯ ਕਰਦੇ. "ਜਿਤਤੇ ਬਿਸ੍ਮ ਸੰਸਾਰਹ" (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਜਿਤਨਕੁ / **ਜਿਤਨਾ** / **ਜਿਤਨੋ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਜਿਤਕੁ.

ਜਿਤਵਾਰ. ਵਿ–ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਫ਼ਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬਡੇ ਜਿਤਵਾਰ ਸੁਲੱਛਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਜਿਸ ਦਿਨ। ੩ ਜਿਸ ਵੇਰ.

ਜਿਤੜਾ / **ਜਿਤੜੇ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨਾ. ਜਿਤਨੇ. ਯਾਵਤ. ਜਿਸ ਕ਼ਦਰ. "ਜਿਤੜੇ ਫਲ ਮਨਿ ਬਾਂਛੀਅਹਿ, ਤਿਤੜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਜਿਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਾਵਤ. ਜਿਸ ਕ਼ਦਰ. ਜਿਤਨਾ. ਜੇਤਾ। ੨ ਜਿੱਤਿਆ. ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ. "ਜਿਤਾ ਜਨਮੁ ਅਪਾਰੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਜਿਤਾਤਮਾ. ਸੰ. ਜਿਤਾਤ੍ਮਨ੍. ਵਿ–ਜਿਤੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾਆਪ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ.

ਜਿਤਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਿਤਾਉਣਾ. ਫ਼ਤੇ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਤਾਨਾ। ੩ ਜਿੱਤਿਆ. ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ. "ਜਗੁ ਤਿਨਹਿ ਜਿਤਾਨਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਜਿਤਾਰੀ. ਵਿ–ਜਿੱਤਣਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤੇ. "ਪੰਡੁਵਨ ਕੀ ਜਿਨ ਕਰੀ ਜਿਤਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੨੦)

ਜਿਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਧਰ. ਜਿਸ ਪਾਸੇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜੈ. ਜਿੱਤ। ੩ ਲਾਭ. ਨਫ਼ਾ.

ਜਿਤੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੇਤੀ. ਜਿਤਨੀ. ਜਿਸ ਕ਼ਦਰ. "ਜਿਤੀ ਹੋਰੁ ਖਿਆਲੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਯਿਤਿ–ਜਿਤਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤੇ। ੩ ਲਾਭ. "ਤਉ ਜਿਤੀ ਪਿੰਨਣੇ ਦਰਿ ਕਿਤੜੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ਤੈਨੂੰ ਲਾਭ ਹੈ ਕਦੀ ਦਰ ਮੰਗਕੇ.

ਜਿਤੀਆ. ਜੀਤਲੀਆ. "ਤਬ ਜਾਣੈ ਜਗੁ ਜਿਤੀਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਜੇਤਾ. ਵਿਜਯੀ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨੀਆਂ. ਜਿਸ ਕ਼ਦਰ.

ਜਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਜਿਤ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬਕਿ. "ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ ਸਾ ਘਾਲ ਬੁਰੀ ਕਿਉ ਘਾਲੀਐ ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਜਿਧਰ. ਜਿਸ ਪਾਸੇ. "ਜਿਤੁ ਕੋ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਹੀ ਲਾਗਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਜਿੱਥੇ. ਜਹਾਂ. "ਵਿਸਰਹਿ ਨਾਹੀ ਜਿਤੁ ਤੂ ਕਬਹੂ ਸੋ ਥਾਨੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੫ ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਸੇ. "ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ) ੬ ਸਰਵ–ਜਿਸ. "ਜਿਤੁ ਦਿਹਾੜੈ ਧਨ ਵਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖ ਹੋਇ ਘਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਜਿਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨੇ. ਜੇਤੇ.

ਜਿਤੇਂਦ੍ਰਿਯ / **ਜਿਤੇਂਦ੍ਰੀ** ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕ਼ਾਬੂ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਉੱਪਰ ਫ਼ਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਜਿਤੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਧਰ. ਯਤ੍. ਜਿਸ ਪਾਸੇ.

ਜਿਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨਾ. ਯਾਵਤ.

ਜਿਥੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ. ਜਿਸ ਸ੍ਥਾਨ ਮੇਂ. ਜਹਾਂ. "ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸੋ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜਿਥੈ ਕਿਥੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਤ੍ ਕੁਤ੍. ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ. "ਜਿਥੈ ਕਿਥੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਜਿਥੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਹਾਂ ਸੇ. ਜਿਸ ਸ੍ਥਾਨ ਤੋਂ.

ਜਿਦ. ਅ਼ ਜਿਦ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮੁਖ਼ਾਲਫ਼ਤ. ਵਿਰੋਧ। ੨ ਹਠ. ਦੁਰਾਗ੍ਰਹ। ੩ ਵਿਰੁੱਧ ਵਸਤੁ ਅਥਵਾ ਬਾਤ. ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਦੁੰਦ (ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ) ਪਦਾਰਥ.

ਜਿੰਦ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਿੰਦ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਣ। ੨ ਰੂਹ. ਜੀਵਨਸੱਤਾ. "ਜਿੰਦੁ ਵਹੁਟੀ ਮਰਣ ਵਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਮਨ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਉਹ ਰਸੁ ਜਾਣੈ ਜਿੰਦੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੪ ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਰਾਖੀ ਜਿੰਦੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਜਿੰਦਹ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਜ਼ਿੰਦਹ. ਵਿ–ਖੌਫ਼ਨਾਕ. ਭਯਾਨਕ। ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗੋਦੜੀ. ਕੰਥਾ.

ਜਿੰਦਹਪੀਰ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਪੀਰ.

ਜਿੰਦਹਪੀਲ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਿੰਦਹ ਪੀਲ. ਭਯਾਨਕ ਹਾਥੀ. ਖ਼ੂਨੀ ਹਾਥੀ.

ਜਿੰਦਕੌਰ. ਪਿੰਡ ਚਾੜ (ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਜਫਰਵਾਲ) ਨਿਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਮੰਨਾਸਿੰਘ ਅਉਲਖ ਜੱਟ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਮਹਾਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਲਹੌਰ ਦਾ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਆਉਣ ਪੁਰ ਕੁਝ ਗਲਤਫ਼ਹਿਮੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਮਹਾਰਾਨੀ ਨੂੰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਲਹੌਰੋਂ ਲੈਜਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਨਜਰਬੰਦ ਰੱਖਿਆ, ਫੇਰ ੧੯ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਚੁਨਾਰ (ਯੂ. ਪੀ. ਜਿਲਾ ਮਿਰਜਾਪੁਰ) ਦੇ ਕਿਲੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ. ਇੱਥੋਂ ਇਹ ਫਕੀਰੀ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਕੈਦੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਨੈਪਾਲ ਚਲੀਗਈ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਸਨਮਾਨ ਸਹਿਤ ਰਹੀ. ਸਨ ੧੮੬੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਕੌਰ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁਚੀ. ਉੱਥੇ ੧ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੬੩ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੪੬ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਲੰਡਨ ਹੋਇਆ. ਲਾਸ਼ ਦਾ ਦਾਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਅਹਾਤੇ ਦੇ ਨਾਸਿਕ ਨਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

੨੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੫੪ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ Bamba Dalip Singh ਨੇ ਨਾਸਿਕ ਤੋਂ ਭਸਮ ਲਿਆਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਪਾਸ, ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਅਟਾਰੀ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਕੇ, ਲਹੌਰ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਲੀਪਸਿੰਘ.

ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ / **ਜ਼ਿੰਦਗੀ** ਫ਼ਾ ਜ਼ਿੰਦਗ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗ਼ੀ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜੀਵਨ। ੨ ਉਮਰ. ਅਵਸ੍ਥਾ.

ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ.

ਜਿੰਦਪੀਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜ਼ਿੰਦਹ ਪੀਰ. ਖ਼ੁਆਜਹਖ਼ਿਜ਼ਰ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾਪੰਥੀ. ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖਰ ਪਾਸ ਸਿੰਧੁਨਦ ਦੇ ਟਾਪੂ ਵਿੱਚ ਜਿੰਦਪੀਰ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੂਜਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਹੁਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਭੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਿਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਤਜਾਕਰੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ. "ਹੋਆ ਜਿੰਦਪੀਰ ਅਬਿਨਾਸੀ." (ਭਾਗੁ)

ਜਿੰਦਵੜੀ. ਇਹ ਜੰਦਵੜੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਆਣਾ ਅਤੇ ਜੰਦਵੜੀ.

ਜਿੰਦੜੀ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦੁੜੀ.

ਜਿੰਦਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਾਲਾ. ਕੁਫ਼ਲ। ੨ ਫ਼ਾ ਜ਼ਿੰਦਹ. ਵਿ–ਜੀਉਂਦਾ. ਜੀਵਨ ਦਸ਼ਾ ਵਾਲਾ.

ਜਿੰਦਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਕੌਰ.

ਜ਼ਿੰਦਾਨ. ਫ਼ਾ ਜ਼ਿੰਦਾਨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜੇਲ. ਕਾਰਾਗਾਰ. ਬੰਦੀਖ਼ਾਨਾ.

ਜਿੰਦਾਰ / **ਜਿੰਦਾਰਿ** ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਿੰਦ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਪ੍ਰਾਣਾਂਤਕ. ਯਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੰਦਾਰ.

ਜਿਦਿਹ. ਜਿਸ ਦਿਨ. ਜਿਸ ਰੋਜ਼. "ਜਿ ਦਿਹ ਨਾਲਾ ਕਪਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜਿੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦ.

ਜਿੰਦੁੜੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਿੰਦ. ਜੀਵਨ। ੨ ਰੂਹ. ਚੇਤਨ-ਸੱਤਾ। ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ,ਮੋਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ !" (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜਿਦੂ. ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਸੇ. "ਗੁਰੁ ਸਾਲਾਹੀ ਆਪਣਾ ਜਿਦੂ ਪਾਈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਜਿੰਦੂ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਿੰਦ. ਰੂਹ. "ਜਿੰਦੂ ਕੂ ਸਮਝਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਜਾਨਧਾਰੀ. ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿੰਦੂ ਜਪਿ ਨਾਮੁ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਾਮ ਜਪ.

ਜਿਧਰ / **ਜਿਧਰਿ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਸ ਪਾਸੇ. ਜਿਸ ਓਰ. "ਜਿਧਰਿ ਰਬ ਰਜਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜਿਨ. ਸਰਵ–ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਜਿਨ ਜਾਨਿਆ ਸੋਈ ਤਰੇ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਜ–ਮਤ. ਨਾ. "ਗੁਰੁ ਸਨਮੁਖ ਜਿਨ ਮਿਥਜਾ ਭਾਖੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਜਿਨਿ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਿਨਿ ੩। ੩ ਜਿਧਰ. ਜਿਸ ਤਰਫ਼. "ਭੋਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਕੜੀ ਜਿਨ ਖਿੰਚੈ ਤਿਨ ਜਾਈਐ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਜਿਧਰ ਖਿੰਚੈ,ਤਿਧਰ ਜਾਈਐ। ੪ ਸੰ. ਵਿ–ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ. "ਅਬ ਮੋਤੇ ਏਦੀ ਜਿਨ ਜਾਈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੫ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਸੂਰਜ। ੭ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ। ੮ ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਗ਼ਾ ਹੋਈ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਚਲਾਇਆ "ਜੈਨ" ਮਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੯ ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੀਰਥੰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰਥੰਕਰ, ਪਾਰਸਨਾਥ ਅਤੇ ਰਿਖਭਦੇਵ.

ਜਿੰਨ. ਅ. جن ਸੰਗਜਾ–ਭੂਤ. ਪ੍ਰੇਤ. ਦੇਉ. "ਜੋਰੂ ਜਿੰਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਸ੍ਰੀਰਚਨਾ.

ਜਿਨਸ. ਅ. جنس ਸੰਗਜਾ–ਜਾਤੀ. ਕ਼ਿਸਮ. ਭਾਂਤਿ. "ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ." (ਸੋਦਰੁ) ੩ ਵਸ੍ਤੁ। ੩ ਸਾਮਗ੍ਰੀ। ੪ ਅਨਾਜ. ਗ਼ੱਲਾ. ਰਸਦ. "ਜਿੰਨਸ ਥਾਪਿ ਜੀਆ ਕਉ ਭੇਜੈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਜਿਨਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਿਨਸ। ੨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਾਰਸ੍ਵਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਨਸੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਵਿੱਚ ਨਕਦੀ ਦੇ ਥਾਂ ਜਿਨਸ ਲੈਣੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ.

ਜਿਨਹ / **ਜਿਨਹਿ** / **ਜਿਨਹੁ** ਸਰਵ–ਜਿਸ ਨੇ. "ਜਿਨਹਿ ਨਿਵਾਜੇ ਤਿਨਹੀ ਸਾਜੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਜਿਨਹੁ ਬਾਤ ਨਿਸੂਲ ਧੂਅ ਜਾਨੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜਿਨ ਕਿਨੈ. ਸਰਵ–ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ. "ਜਿਨ ਕਿਨੈ ਪਾਇਆ ਸਾਧੁਸੰਗਤੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਜਿਨਾ. ਸਰਵ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. "ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿਨਾਮਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ. "ਜਿਨਾ ਪਿਛੈ ਹਉ ਗਈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਇਕਮਨਿ ਸੇਵਿਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੪ ਜਿੱਤਿਆ. "ਜਨਮਪਦਾਰਥ ਸੋ ਜਿਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਅ. زنا ਜ਼ਿਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਭਚਾਰ. ਜਾਰੀ.

ਜਿਨਾਹ. ਸਰਵ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਨਾ ੫.

ਜ਼ਿਨਾਕਾਰੀ. ਫ਼ਾ زناکاری ਸੰਗਜਾ–ਵਿਭਚਾਰ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਗਮਨ ਅਤੇ ਪਰਪੁਰੁਸ਼ ਸੰਗ.

ਜਿਨਿ. ਸਰਵ–ਜਿਸ ਨੇ. "ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਵਜ–ਨਿਸ਼ੇਧ. ਮਤ. ਜਨਿ. ਜਿਨ. "ਉਨਕੀ ਗੈਲਿ ਤੋਹਿ ਜਿਨਿ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਧਨੁ ਦਾਰਾ ਸੰਪਤਿ ਸਗਲ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨੀ ਕਰਿ ਮਾਨਿ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਜਿਨਿੰਦ੍ਰ. ਵਿ–ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਜਿੰਨ–ਇੰਦ੍ਰ. "ਜੁਟੇ ਜਿਨਿੰਦ੍ਰ ਈਸ." (ਸਲੋਹ) ਭੂਤਨਾਥ ਸ਼ਿਵ ਜੁੱਟੇ। ੨ ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਤੀਰਥੰਕਰ. ਜਿਨੇਂਦ੍ਰ। ੩ ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ

ਜਿਨੀ. ਸਰਵ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜਿਨੂਰਾ / **ਜਿਨੂਰੀ** ਵਿ–ਜਿੰਨ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਸ਼ੈਤ੍ਰਾਨ ਮੂਰਤਿ. ਜਿੰਨਰੂਹਾ. "ਪੁਤ ਜਿਨੂਰਾ ਧੀਅ ਜਿਨੂਰੀ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੧)

ਜਿਨੇਹਾ. ਵਿ–ਜੈਸਾ. ਯਾਦ੍ਰਿਸ਼. "ਕੋਰੜ ਮੋਠ ਜਿਨੇਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜਿੱਨ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਨ.

ਜਿੱਨਾਤ. ਜਿੰਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਨ. "ਦੇਵ ਭੂਤ ਜਿੱਨਾਤ ਕਹਿ ਲੇਵਹਿ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੫)

ਜਿਪਈ. ਜੈ–ਪਾਈ. ਜੈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ੨ ਜਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ. "ਮਨਹਠਿ ਤਰਫ ਨ ਜਿਪਈ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨)

ਜਿਫ਼ੀ. ਅ. جفی ਜਫ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੰਡਵਤ (ਡੰਡੇ ਵਾਂਙ ਸਿੱਧਾ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਗਿਰਾਉਣਾ. "ਏਕ ਜਿਫੀ ਕਹਿ ਐਸੇ ਧਰਾ, ਇਕ ਕੂਕਤ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਿਬਹ / **ਜਿਬਾਹ** ਅ. ذبح ਜਿਬਹ੍ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਗਲ ਵੱਢਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਿੰਸਾ। ੨ ਉਹ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਗਲ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਜਿਬਾਯਸ. ਦੇਖੋ, ਜੇਬਾਯਸ਼.

ਜਿਬੈ. ਦੇਖੋ, ਜਿਬਹ.

ਜਿਭ. ਦੇਖੋ, ਜੀਭ.

ਜਿਮ. ਦੇਖੋ, ਜੀਮਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਮਿ.

ਜਿਮਤਿ. ਜੋ–ਮਤਿ. ਜੈਸੀ ਬੁੱਧਿ. "ਜਿਮਤਿ ਗਹੀ ਜੈਦੇਵ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਜਿਮਨ. ਅ. ضمن ਜ਼ਿਮਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਰਮਯਾਨ. ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ.

ਜਿਮਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਜੇਮਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਭੋਜਨ ਛਕਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜੀਮਨਾ.

ਜਿਮਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੈਸੇ. ਜਿਵੇਂ. ਜਿਸਤਰਾਂ. "ਜਿਮਿ ਅੰਧਕਾਰ ਸੂਰਯ ਹਰੈ." (ਸਲੋਹ)

ਜਿਮੀ / **ਜਿਮੀਂ** ਸੌ. ਜਮਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮੀਨ. "ਜਿਮੀ ਨਾਹੀ ਮੈ ਕਿਸੀ ਕੀ ਬੋਈ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਜਿਮੀਕੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕੰਦ ਸੂਰਨ. ਸ਼ੂਰਣ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਣ.

ਜਿਮੀਦਾਰ / **ਜਿਮੀਦਾਰੀ** ਦੇਖੋ, ਜਮੀਂਦਾਰ ਅਤੇ ਜਮੀਂਦਾਰੀ.

ਜਿਮੀਨ. ਦੇਖੋ, ਜਮੀਨ.

ਜਿਮੀਨਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਮੀਂਦਾਰ.

ਜਿਮੁ. ਦੇਖੋ, ਜਿਮਿ.

ਜਿਮੁਆਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਬੂਆ. ਜਾੜ੍ਹ (ਦਾੜ੍ਹ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਪੇਸ਼ਕ਼ਬਜ਼.

ਜਿਮ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਜਿਹ੍ਮ.

ਜਿੱਮਹ. ਅ. زمہ ਜ਼ਿੱਮਹ. ਸੰਗਜਾ–ਓਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਲੈਣਾ.

ਜਿੱਮਹਵਾਰ / **ਜਿੱਮੇਵਾਰ** ਫ਼ਾ ذمہ دار ਜ਼ਿੱਮਹਵਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਓਟਣ ਵਾਲਾ. ਜਵਾਬਦਿਹ.

ਜਿਯ. ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵ। ੨ ਮਨ. ਚਿੱਤ.

ਜਿਯਬ. ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵਨ. "ਰਹਜੋ ਜਿਯਬ ਜਗ ਥੋਰਾ." (ਸਲੋਹ)

ਜਿਯਰਾ / **ਜਿਯਰੋ** ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵ। ੨ ਮਨ.

ਜਿਯਾਰੋ / **ਜਿਯਾਰਜੋ** ਜਿਵਾਇਆ. ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. "ਸੁਨ ਰਾਨੀ ! ਤੈ ਮੋਹਿ ਜਿਯਾਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੮)

ਜਿਰਹ / **ਜਿਰਹਿ** ਅ. جرح ਜਰਹ੍. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਟਿ. ਹੁੱਜਤ. ਪੇਚਦਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ। ੨ ਫ਼ਾ زرہ ਜ਼ਿਰਹ. ਕਵਚ. ਬਕਤਰ. ਸੰਜੋ.

ਜਿਰਗਾ. ਤੁ جرگہ ਸੰਗਜਾ–ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ. ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਚੁਣਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ, ਜੋ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਜਮਾ ਹੋਵੇ.

ਜਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਰਹ.

ਜਿਰੇ / **ਜਿਰੈ** ਜਿਰਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਜਿਲਤ / **ਜਿਲਦ** ਅ. جلد ਸੰਗਜਾ–ਖੱਲ. ਤੁਚਾ। ੨ ਪੁਸ੍ਤਕ ਦੀ ਰਖਜਾ ਵਾਸਤੇ ਉੱਪਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਚਮੜਾ. "ਤਜਾਰ ਭਯੋ ਤਬ ਜਿਲਤ ਬੰਧਾਈ." (ਗੁਪਾਸੂ) ੩ ਪੁਸ੍ਤਕ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿ. ਜਿਵੇਂ–ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਜ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਜਿਲਦਗਰ. ਫ਼ਾ جلدگر ਸੰਗਜਾ–ਜਿਲਦ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਲਦਬੰਦ. ਜਿਲਦਸਾਜ਼.

ਜਿਲਵਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲਵਾ. "ਆਲਮ ਖੁਸ਼ਾਇ ਜਿਲਵਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜਿਲਾ. ਅ. ضلع ਜ਼ਿਲਅ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਗਨਾ. ਪ੍ਰਾਂਤ. "ਬਹੁਰੋ ਬਸ ਤੋਹਿ ਨ ਔਰ ਜਿਲੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਅ. جلا ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਮਿਟਾਉਣਾ। ੩ ਮੈਲ ਉਤਾਰਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ। ੪ ਦੇਸ਼ ਅਥਵਾ ਘਰ ਤੋਂ ਕੱਢਣਾ.

ਜਿਲਾਵਤਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜਲਾਵਤਨੀ.

ਜਿਲੌ. ਫ਼ਾ جلو ਘੋੜੇ ਦੀ ਬਾਗ। ੨ ਅ. جلاء ਜਿਲਾਅ. ਚਮਕ ਦਮਕ.

ਜਿਲ੍ਹਣ / **ਜਿੱਲਣ** ਸੰਗਜਾ–ਦਲਦਲ. ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਥਵਾ ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜਾਂ ਪਾਸ ਦੀ ਧਸਣ. ਗਡਣ. ਖੁਭਣ.

ਜਿੱਲਤ / **ਜਿੱਲੀ** ਅ. ذلت ਜਿੱਲਤ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਾਦਰ. ਅਪਮਾਨ. ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ. ਖ਼੍ਵਾਰੀ.

ਜਿਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੈਸੇ. ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਜਿਵੇਂ. "ਜਿਵ ਜਿਵ ਹੁਕਮੁ ਤਿਵੈ ਤਿਵ ਕਾਰ." (ਜਪੁ) "ਜਿਵ ਤੂ ਰਖਹਿ ਤਿਵ ਰਹਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਜੀਵ. "ਜਪਤ ਜਿਵੈ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜਿਹਵ.

ਜਿਵਹਰ. ਦੇਖੋ, ਜੌਹਰ। ੨ ਜੀਵ (ਪ੍ਰਾਣ) ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਜਿਵਹਾ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਸਾ. "ਲਾਦਿਓ ਕਾਲਰ ਬਿਰਖ ਜਿਵਹਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਵੇਹਾ.

ਜਿਵਨਾਰ. ਰਸੋਈ. ਭੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਜਿਉਨਾਰ. "ਬਡ ਹੋਤਭਈ ਜਿਵਨਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਾਸੂ)

ਜਿਵਰ. ਦੇਖੋ, ਜੇਵਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੇਵਰਾ. "ਜਿਵਰਨ ਸੋ ਤਿਹ ਦ੍ਰਿੜ ਗਹਿਲਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੬) ਰੱਸਿਆਂ (ਜੇਵੜਿਆਂ) ਨਾਲ ਜਕੜ ਲਿਆ.

ਜਿਵਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਿੰਦ ਪਾਉਣੀ. ਜੀਵਨ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਜੇਮਨ ਕਰਾਉਂਣਾ. ਖਵਾਉਂਣਾ

ਜਿਵਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜ਼ਿੰਦਹ ਕਰਕੇ। ੨ ਜੇਮਨ ਕਰਾਕੇ. ਭੋਜਨ ਛਕਾਕੇ. "ਲੋਗ ਜਿਵਾਇ ਬਚਨ ਇਮ ਭਾਖਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੫)

ਜਿਵਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਸਾ. "ਕੋ ਸਾਲ ਜਿਵਾਹੇ ਸਾਲੀ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਵੇਹਾ.

ਜਿਵਾਹੇ ਸਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ.

ਜਿਵਾਯੋ / **ਜਿਵਾਰਜੋ** ਜ਼ਿੰਦਹ ਕੀਤਾ. ਜੀਵਨ ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ। ੨ ਜਨਮਾਇਆ. ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. "ਪੂਤ ਆਨ ਕੋ ਆਨ ਜਿਵਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੦) ੩ ਜੇਮਨ ਕਰਾਇਆ. ਖਵਾਇਆ. "ਭੋਜਨ ਧਾਮ ਲਿਜਾਯ ਜਿਵਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਿਵਾਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਵਾਉਣਾ.

ਜਿਵਾਲੀਆ. ਵਿ–ਜ਼ਿੰਦਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੀਵਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੇਮਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭੋਜਨ ਵਰਤਾਉਂਣ ਵਾਲਾ.

ਜਿਵਾਲੇ. ਜੀਵਨ ਦੇਵੇ। ੨ ਜੀਵਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਜੇਮਨ ਕਰਾਵੇ. ਭੋਜਨ ਛਕਾਵੇ. "ਮੋ ਕਉ ਦੋਨਉ ਵਖਤ ਜਿਵਾਲੇ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਜਿਵੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੇਹਾ. ਉਸ ਜੇਹਾ. ਤਤ੍ਤੁਲਜ.

ਜਿਵੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਜਿਵੇਂ. "ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬੂੰਦ ਜਿਵੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜਿਵ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਹਵਾ.

ਜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵ. ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਬਇਆਲੀਸ ਲਖ ਜੀ ਜਲ ਮਹਿ ਹੋਤੇ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਮਨ. ਚਿੱਤ. "ਗੁਰਮਤੀ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਆ ਜੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਉਤਸਾਹ. ਹਿੰਮਤ। ੪ ਵਜ–ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਮੈ ਜੀ ਨਾਮਾ ਹੋਂ ਜੀ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਹਾਂ. ਜੀ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਥਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜਲ. "ਬਰਸੁ ਮੇਘ ਜੀ, ਤਿਲੁ ਬਿਲਮੁ ਨ ਲਾਉ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਜੀਂ. زین ਜ਼ੀਨ (ਕਾਠੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਫ਼ਾ. ਅਜ਼–ਈਂ (ਇਸ ਤੋਂ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਜੀਉ. ਵਜ–ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਜਿਚਰੁ ਵਸਿਆ ਕੰਤੁ ਘਰਿ, ਜੀਉ ਜੀਉ ਸਭਿ ਕਹਾਤ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਘਰ ਦੇਹ, ਅਤੇ ਕੰਤ ਜੀਵਾਤਮਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਜੀਉ ਏਕੁ ਅਰੁ ਸਗਲ ਸਰੀਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਕਬੀਰ) ੩ ਜਾਨ. "ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਾਸਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ. "ਜੀਉ ਸਮਪਉ ਆਪਣਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਲੀਪਤ ਜੀਉ ਗਇਓ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ ਮਨ, ਦਿਲ. "ਜੀਉ ਫ਼ਰਤ ਹੈ ਆਪਣਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)"ਹਮਰਾ ਖੁਸੀ ਕਰੈ ਨਿਤ ਜੀਉ."(ਧਨਾ ਪੈਨਾ) "ਜੂਠ ਲਹੈ ਜੀਉ ਮਾਂਜੀਐ." (ਗੂਜ ਮ: ੧) ੬ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜਾਨਵਰ। ੭ ਜਨਮ. "ਕਰਮਹਿ ਕਿਨ ਜੀਉ ਦੀਨ ਰੋ ?" (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਕਰਮ ਕਿਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ੮ ਸੂਰ (ਸੁਰ)."ਜਸ ਜੰਤੀ ਮਹਿ ਜੀਉ ਸਮਾਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੯ ਸ੍ਵਾਗਤ. ਖ਼ੁਸ਼-ਆਮਦੇਦ. "ਜੇ ਕੋ ਜੀਉ ਕਹੈ ਓਨਾ ਕਉ, ਜਮ ਕੀ ਤਲਬ ਨ ਹੋਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਜੀਉਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਅਦਾਨ.

ਜੀਉ ਧਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੀਰਯ ਦੇਣਾ. ਦਿਲ ਟਿਕਾਉਣਾ. ਹੌਸਲਾ ਦੇਣਾ. "ਗੁਰੂ ਸਜਣ ਜੀਉ ਧਰਾਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ. ਜਾਨ ਅਤੇ ਦੇਹ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਜਿਸਮ. "ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤਿਸ ਕਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਜੀਓਵਾਲਾ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੋਡ਼ਕੀ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਾਲ ਤੋਂ ਏਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਗਜ਼ਾ"ਅਗਾਜ਼ੀ ਪਿਛਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ" ਪੈਗਈ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜਨਮਦਿਨ ਤੇ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਜੀਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਣੀ ਜੀਵਨ. "ਸੈ ਤਉ ਮੋਲਿ ਮਹਗੀ ਲਈ ਜੀਅ ਸਟੈ."(ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਮਨ, ਚਿੱਤ. "ਜੀਅ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੂ ਅਪਨਾ ਧਰਤਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਜਲ. "ਫ਼ਰੀਦਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇਹੁ ਜੀਅਦਾਨ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩) ਇਸ ਥਾਂ "ਜੀਅ" ਦੋ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜਲ ਅਤੇ ਜੀਵਨ। ੪ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ੫ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੀਵ. "ਜੈਤੇ ਜੀਅ ਜੀਵਹਿ ਲੈ ਸਾਹਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੬ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੭ ਦੇਖੋ, ਜਿਅ.

ਜੀਅਉ. ਜੀਵੇ. ਚਿਰਜੀਵੀ ਹੋਵੇ. "ਜੀਅਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਉ ਦੇਨਹਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜੀਅਹੁ. ਦੇਖੋ, ਜੀਅਉ। ੨ ਜੀਅ (ਮਨ) ਤੋਂ. ਦਿਲ ਸੇ. "ਜੀਅਹੁ ਨਿਰਮਲ ਬਾਹਰਹੁ ਨਿਰਮਲ." (ਅਨੰਦੁ)

ਜੀਅਕਹ. ਸੰ. ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਰੋਜ਼ੀ. "ਉਚਰਣੰ ਸਰਬ ਜੀਅਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਸਭ ਕਥਨ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ੨ ਜੀਵ ਦਾ। ੩ ਜੀਵ ਨੂੰ.

ਜੀਅ ਜੀਅਨ. ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਰਤਾਰ । ੨ ਪਵਨ. ਹਵਾ.

ਜੀਅਜੰਤ / **ਜੀਅਜੰਤੁ** / **ਜੀਅਜੰਤੂ** ਜੀਵਜੰਤੁ. ਵਡੇ ਛੋਟੇ ਜੀਵ. ਸਰਵ ਜੀਵ. "ਜੀਅਜੰਤ ਸਗਲੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਜੀਅਜੰਤੂ ਕਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਜੀਅਣ / **ਜੀਅਣੁ** ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੀਅਨ.

ਜੀਅਦਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨਦਾਨ. ਸੱਚੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਦਾਤ. "ਜੀਅਦਾਨ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਜਾਨਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਜੀਵਦਾਨ। ੩ ਜਲ-ਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਅ ੩.

ਜੀਅ ਪਿੰਡੁ. ਦੇਖੋ, ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ. "ਜੀਅ ਪਿੰਡੁ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜੀਅਰਾ / **ਜੀਅੜਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਮਨ. ਚਿੱਤ. "ਹਰਿ ਬਿਨ ਜੀਅਰਾ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) "ਜੀਅੜਾ ਅਗਨਿ ਬਰਾਬਰਿ ਤਪੈ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਜੀਵ. ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਪਾਪੀ ਜੀਅਰਾ ਲੋਭ ਕਰਤ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਜੀਆ. ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ. ਜੀਆਂ. "ਜੀਆ ਕੁਹਤ ਨ ਸੰਗੈ ਪ੍ਰਾਣੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੇ. "ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜੀਉ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜੀਆਇਹ. ਜੀਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ. ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ. "ਕਾਹੂ ਬਿਹਾਵੈ ਜੀਆਇਹ ਹਿਰਤੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਾਲ ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ.

ਜੀਆਵਨਹਾਰਾ. ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਅਬ ਮੋਹਿ ਮਿਲਿਓ ਹੈ ਜੀਆਵਨਹਾਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਜੀਐ. ਜੀਵੇ. ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹੇ। ੨ ਜੀਵੀਐ. ਦੇਖੋ, ਸਮੰਜੀਐ.

ਜੀਇ. ਦੇਖੋ, ਜੀਉ ਅਤੇ ਜੀਅ। ੨ ਮਨ (ਚਿੱਤ) ਵਿੱਚ. "ਹਮਰੇ ਜੀਇ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਹੋਤ ਹੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਜੀਇਇਛਿਅੜਾ. ਵਿ–ਮਨਵਾਂਛਿਤ. ਮਨਲੋੜੀਂਦਾ. "ਜੀਇਇਛਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਜੀਸ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸ। ੨ ਜਾਸਾਂ. ਜਾਵਸਾਂ. "ਘੁਮਿ ਘੁਮਿ ਜ਼ੀਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੩ ਜੀ ਸੋ. ਦਿਲੋਂ.

ਜ਼ੀਸੁ. ਫ਼ਾ زیست ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ.

ਜ਼ੀਸੁਨ. ਫ਼ਾ زیستن ਕ੍ਰਿ–ਜਿਉਣਾ. ਉਮਰ ਵਿਤਾਉਣੀ.

ਜੀਹ / **ਜੀਹਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਹ੍ਵਾ. ਜੀਭ. ਰਸਨਾ. "ਏਕ ਜੀਹ ਗੁਣ ਕਵਨ ਬਖਾਨੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਅਰੀ ਜੀਹ ! ਪਗਿਯਾ ਕਹਿਤ, ਬੋਲ ਬੈਨ ਰਸਬੋਰ। ਤੋਰ ਕੁਰਖ਼ਤੀ ਤਨਿਕ ਤੈਂ ਹੋ ਕਮਬਖ਼ਤੀ ਮੋਰ." (ਬਸੰਤ ਸਤਸਈ)

ਜੀਹਾਂ. ਜਿਸ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕੀਹਾਂ.

ਜੀਹਿ. ਦੇਖੋ, ਜੀਹ.

ਜੀਗਣਾ / **ਜੀਂਗਨਾ** ਸੰ. ਜ੍ਰਯਣ–ਜ੍ਰਿੰਗਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁਗਨੂ. ਖਦਯੋਤ. ਪਟਬੀਜਨਾ. ਟਨਾਕਾ. "ਤਮ ਮੇ ਜਿਮ ਜੀਗਣ ਝਮਕੰਤੇ, ਧੁਖੈਂ ਪਲੀਤੇ ਪੁੰਜ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਜੁਗਨੂ. "ਨਿਸ ਮੇ ਚਮਕ ਜੀਂਗਨਾ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੀਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੈਣ ਦਾ ਪਤਿ. ਬਹਿਨੋਈ. "ਸੁਨ ਜੀਜਾ, ਬਾਤ ਸੁਜਾਨੈ." (ਨਾਪ੍)

ਜੀਜੀਐ. ਜੀਵੀਏ. "ਹਰਿ ਕੰਤ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਜੀਜੀਐ?" (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜੀਜੈ. ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ. "ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਨਾਨਕ ਜੀਜੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਜੀਵੀਜੈ.

ਜੀਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤੇ. "ਜੀਤ ਹਾਰ ਕੀ ਸੋਝੀ ਕਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜੀਤਿ ੩.

ਜੀਤਸਿੰਘ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੈਨਾਪਤਿ ਕਵਿ ਨੇ "ਗੁਰੁਸ਼ੋਭਾ" ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਜੀਤਸਿੰਘ ਰਣ ਮੇ ਮੱਡਸੇ ਹੋਤ ਪੜ੍ ਭਰਪੂਰ." ਦੇਖੋ, ਅਜੀਤਸਿੰਘ.

ਜੀਤਣੁ / **ਜੀਤਨ** / **ਜੀਤਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਜਿੱਤਣਾ. ਫ਼ਤੇ ਕਰਨਾ.

ਜੀਤਬ. ਕ੍ਰਿ–ਜਿੱਤਣਾ । ੨ ਜਿਉਣਾ. ਜ਼ਿੰਦਹ ਰਹਿਣਾ. "ਕਹਿਂ ਜੀਤਬ ਕਹਿਂ ਮਰਨ ਹੈ ?" (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਏਕ ਸਮੇ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ.

ਜੀਤਮੱਲ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ.

ਜੀਤਾ. ਜਿਉਂਦਾ. ਜੀਵਿਤ। ੨ ਜਿੱਤਿਆ. "ਨਾਨਕ ਗਿਆਨੀ ਜਗ ਜੀਤਾ, ਜਗਜੀਤਾ ਸਭੁਕੋਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਜਗਤ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਕ੍ਤਿਸੇ ਨੂੰ ਜਗਤ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ.

ਜੀਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਤਕੇ. "ਜੀਤਿ ਆਵਹੁ ਵਸਹੁ ਘਰਿ ਅਪਨੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਜੀ ਤੋਂ. ਦਿਲੋਂ. "ਬ੍ਰਮਭੀਤਿ ਜੀਤਿ ਮਿਟਾਵਹੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤਹ. ੪ ਹਾਨਿ. ਨੁਕ੍ਸਾਨ. ਕ੍ਸ਼ਤਿ.

ਜੀਤਿਆ. ਜਿੱਤਿਆ । ੨ ਜੀਤਿਆਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਉਂਦਿਆਂ. ਜੀਵਤਿਆਂ। ੩ ਜਿੱਤਿਆਂ.

ਜੀਤਿਆਂ. ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਜੀਤਿਆ ੨–੩.

ਜੀਤੋ ਮਾਤਾ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਹਰਿਜਸ ਸੁਭਿਖੀਏ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ੨੩ ਹਾੜ੍ ਸੰਮਤ ੧੭੩੪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ.

ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫ਼ਤੇਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਰਲੋਕਗਮਨ ੧੩ ਅੱਸੂ, ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਦਾ ਦੋਹਰਾ ਅਗੰਮਪੁਰ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਨਾਮ ਅਜੀਤੋ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸੰਸਕਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਅਜੀਤਕੌਰ ਨਾਮ ਸੀ.

ਜੀਂਦ. ਰੋਹਤਕ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਜਯੰਤਿ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਕਾਰਣ "ਜਯੰਤਿਪੁਰ" ਸੀ. ਫੂਲਫੈਂਸੀ ਪੁਤ੍ਰਾਪੀ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸਤਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਜੀਂਦ ਅਤੇ ਸਫੀਦੋਂ, ਸਨ ੧੭੫੫ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਕੀਤੇ ਅਰ ਸਨ ੧੭੬੬ ਵਿੱਚ ਜੀਂਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪਿਆ. ਸਨ ੧੭੭੫ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ "ਫ਼ਤੇਗੜ੍" ਨਾਉਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਕਿਲਾ ਰਚਿਆ.

ਭਾਵੇਂ ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਗਰੂਰ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਾਮ ਜੀਂਦ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਨੀ ਦੀ ਰਸਮ ਭੀ ਜੀਂਦ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੀਂਦ ਨਗਰ ਨੂੰ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਕੇ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰਪੁਰ ਪਿੰਡ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ-ਫ਼ੈਨਾ) ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਅਰਪਿਆ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਨਿੱਤ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ.

ਹੁਣ ਜੀਂਦ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਭਟਿੰਡੇ ਤੋਂ ੧੦੫ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੭੯ ਮੀਲ ਹੈ.

ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ

ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤੀਜਾ ਹੈ.* ਰਕਬਾ ੧੨੬੯ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੩੦੮, ੧੮੩ ਹੈ. ਆਮਦਨ ਸਤਾਈ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ.

ਜੀਂਦ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਨਗਰ (ਜੀਂਦ, ਸੰਗਰੂਰ, ਦਾਦਰੀ, ਸਫੀਦੋਂ) ਅਤੇ ੪੪੨ ਪਿੰਡ ਹਨ. ਆਬ-ਪਾਸ਼ੀ ਪੱਛਮੀ ਜਮਨਾ ਕਨਾਲ ਅਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਕਨਾਲ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ.†

ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਫੌਜ ੭੦੦ ਸਿਪਾਹੀ ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਸਰਵਿਸ ਪਲਟਨ ਦਾ, ੧੫੦ ਲੋਕਲ ਪਲਟਨ ਦਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਬਾਡੀ ਗਾਰਡ ਰਸਾਲਾ ੧੧੨, ਖੱਚਰ-ਬਾਟਰੀ Mule Battery ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ੨੭ ਹਨ. ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ੩੧੧ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ੫੦੯ ਹਨ.

ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ੨੫ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ, ੩੯ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਬਾਲਕਾਂ ਲਈ, ਅਤੇ ੪ ਗਰਲ ਸਕੂਲ ਹਨ.

ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਡਾ ਹਾਸਪਿਟਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੦ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੀਂਦ ਦਾ ਹਾਸਪਿਟਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੫ ਰੋਗੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਸੁੰਦਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ੧੦ ਡਿਸਪੈਨਸਰੀਆਂ (Dispensaries) ਹਨ.

ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ ਚੌਧਰੀ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਪੁਤ੍ ਸੁਖਚੈਨਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜੀਂਦ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਚੱਲੀ ਹੈ. ਸੁਖਚੈਨਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਆਗਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੩੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੭੫੧ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਸੁਖਚੈਨਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਂਭਿਆ ਅਰ ਜੁਆਨ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਬਲ੍ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਮੱਲੇ. ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਜੈਨਖ਼ਾਂ ਦੇ

* ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ. † 7, 6, 3 ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਤਦ੍ਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਭਾਈਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਫਤੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਾਲ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥ ਆਏ.

ਸਨ ੧੭੭੨ ਵਿੱਚ ਕੁਲਦੀਪਕ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਾਜ ਦੇ ਉੱਤਮ ਨਿਯਮ ਥਾਪੇ. ਇਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਰਾਜਕੌਰ ਦਾ ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਏ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬਕੇਸਰੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੀਬੀ ਰਾਜਕੌਰ ਦਾ ਨਾਮ ਵਡੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸਨ ੧੭੮੯ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ੫੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗਕੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰਗਿਆ, ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਭਾਗਸਿੰਘ ੨੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਲੇਕ (General Lake) ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਗੰਢੀ ਅਰ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ. ਸਨ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਾਣਜੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਾਜਾ ਭਾਗਸਿੰਘ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਕੀਲ ਬਣਕੇ ਗਿਆ ਕਿ ਜਸਵੰਤਰਾਉ ਹੁਲਕਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਮਿਲੇ. ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਰ ਕੰਪਨੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਵਾਨਾ ਅਤੇ ਗੋਹਾਨਾ ਇਲਾਕਾ ਮਿਲਿਆ.

ਸਨ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਭਾਗਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਇਹ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ੩ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੨੨ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ.

੩੦ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੨੨ ਨੂੰ ੧੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਜੀਂਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ. ਰਾਜਾ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਸਵਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜ ਕਾਜ ਵੱਲ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਦੇਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਤੇਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੩੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਜੀਦਪੁਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਰੀਬੀ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ, ਸਨ ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ ਜੀਂਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ.

ਰਾਜਾ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਨੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਵਡਾ ਕੱਦਾਵਰ, ਸ਼ੂਰਵੀਰ, ਦੂਰੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨੀਤਿਨਿਪੁਣ ਰਾਜਾ ਸੀ.*

ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੋਕੇ ਆਪ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜਾ. ਰਾਜਾ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਦਰੀ ਦਾ ਪਰਗਨਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਪਾਸ ਤੇਰਾਂ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅਰ ਸਨ ੧੮੬੩ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ.† ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ.

ਇਸ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੬ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਯੋਗਯ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੩੧ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਰ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗਯ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਕਨਾਲ ਜਾਰੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਸੰਗਰੂਰ ਉੱਤਮ ਸ਼ਹਿਰ ਬਣਗਿਆ. ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਨ ੧੮੭੬ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ. ਇਸ ਚਤੁਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੂਜੇ ਅਫਗਾਨ ਜੰਗ (ਸਨ ੧੮੭੬) ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੂੰ ਫੌਜ ਅਤੇ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ "ਰਾਜਾਏ ਰਾਜਗਾਨ" ਆਦਿਕ ਖ਼ਿਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ.

ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਟਿੱਕਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਨ ੧੮੮੩ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਪੋਤਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਰਨਬੀਰਸਿੰਘ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜਿਆ.

ਵਰਤਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਨਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੧੧ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੭੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਆਪ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਬਾਲਿਗ ਹੋਕੇ ਸਨ ੧੮੯੯ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ੧ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੦੯ ਨੂੰ ਕੇ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ.ψ ਅਤੇ ੧ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੧੬ ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ.‡ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ. ਸਨ ੧੯੧੧ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮੌਰੂਸੀ (hereditary) ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਨਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਨ ੧੮੯੭–੯੮ ਦੇ ਤੀਰਾ ਜੰਗ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੧੪ ਦੇ ਵਡੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਰਪਕੇ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਨਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਪੁਸ਼ਤਕਾਲਯ, ਸਕੂਲ, ਹਾਸਪਿਟਲ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣੇਹਨ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੦੧ ਵਿੱਚ ਲੁਦਿਆਨਾ ਧੂਰੀ ਜਾਖਲ ਰੇਲਵੇ ਬਣਾਈਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਖਰਚ ੩੮, ੧੩, ੬੬੧ ਰੁਪਯੇ ਹੋਇਆ ਅਰ ਇਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ.

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜੀਂਦ ਪਾਨੀਪਤ ਰੇਲਵੇ ਤੇ ੧੭,੦੦,੦੦, ਖਰਚ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਨਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਹੈ– ਕਰਨੈਲ ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ (Colonel His Highness) ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਦਿਲਬੰਦ, ਰਸੂਖ਼ੁਲ ਇਤਕ਼ਾਦ, ਦਉਲਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ੀਆ, ਰਾਜਾਏਰਾਜਗਾਨ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ (Sir) ਰਨਬੀਰਸਿੰਘ, ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ, ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ., ਕੇ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ., ਵਾਲੀਏ ਜੀਂਦ.

ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਦੀ ਸਲਾਮੀ ੧੩ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਜ਼ਾਤੀ ਸਲਾਮੀ ੧੫ ਤੋਪਾਂ ਹਨ.

ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨੀਤਿਸੰਬੰਧ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਾਟਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸੀ, ੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਇੰਡੀਆ ਨਾਲ ਏ. ਜੀ. ਜੀ. (Agent to the Governor General Panjab States) ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼. ੨ ਖੂਹ ਦੀ ਗਾਰ ਨੂੰ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੰਚ ਜੀਂਦ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਜੀਂਦਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੂਹ ਦੀ ਗਾਰ ਕੱਢਣੀ.

ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ. ਦੇਖੋ, ਜੀਂਦ.

ਜੀਂਦੋਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਕੌਲ.

ਜੀ ਧਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜੀਉ ਧਰਾਉਣਾ.

ਜੀਨ ਅਥਵਾ **ਜੀਨੁ.** ਫ਼ਾ زین ਜ਼ੀਨ. ਸੰਗਯਾ–ਕਾਠੀ. "ਤਿਨ ਕੇ ਤੁਰੇ ਜੀਨ ਖੁਰਗੀਰ ਸਭ ਪਵਿਤ ਹਹਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਦੇਹ ਪਾਵਉ ਜੀਨੁ ਬੁਝਿ ਚੰਗਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ੨ ਸੰ. ਚੰਮ. ਦਾ ਥੈਲਾ.

ਜ਼ੀਨਤ. ਅ زینت ਸੰਗਯਾ–ਸ਼ੋਭਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ. ਸਜਾਵਟ.

ਜੀਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਿਉਣਾ. ਜ਼ਿੰਦਹ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ زینہ ਸੰਗਯਾ–ਪੌੜੀ. ਸੀਢੀ.

ਜੀਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜੀਨ.

ਜੀਭ } ਦੇਖੋ, ਜਿਹਵਾ ਅਤੇ ਜਿਹ੍ਵਾ. "ਜੀਭ ਰਸਾਇਣਿ
ਜੀਭਾ } ਸਾਚੈ ਰਾਤੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਜੀਭ ਯੋਗ ਅਰੁ ਭੋਗ ਜੀਭ ਸਭ ਰੋਗ ਬਢਾਵੈ,
ਜੀਭ ਕਰੈ ਉਦਯੋਗ ਜੀਭ ਲੈ ਕੈਦ ਕਰਾਵੈ,
ਜੀਭ ਸੁਰਗ ਲੈ ਜਾਇ ਜੀਭ ਸਭ ਨਰਕ ਦਿਖਾਵੈ,
ਜੀਭ ਮਿਲਾਵੈ ਰਾਮ ਜੀਭ ਸਭ ਦੇਹ ਧਰਾਵੈ,
ਜੀਭ ਓਂਠ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰ ਬਾਟ ਸਿਹਾਰੇ ਤੋਲਿਯੇ,
"ਬੈਤਾਲ" ਕਹੈ ਵਿਕ੍ਰਮ ਸੁਨੋ! ਜੀਭ ਸੱਭਾਰੇ ਬੋਲਿਯੇ.

ਜੀਭੈ } ਜੀਭ ਤੋਂ. "ਜੀਭੈ ਬਾਝਹੁ ਬੋਲਣਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ
ਜੀਭੌ } ਮ: ੨) "ਇਕ ਦੂ ਜੀਭੌ ਲਖ ਹੋਹਿ." (ਜਪੁ)

ਜੀਮਗ. ਜੀ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਜਿਮ ਦਾ ਮਗ (ਰਸਤਾ) ਹੋਵੇ, ਸਰਪ. ਸੱਪ. "ਤਬ ਜੀਮਗ ਪਾਤਾਲ ਸਿਧਾਯਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਜੀਮਣਾ } ਸੰ. ਜ਼ਿਸ. ਧਾ–ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ।
ਜੀਮਨਾ } ੨ ਸੰ. ਜੇਮਨ. ਸੰਗਯਾ–ਭੋਜਨ ਭਕਣ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣਾ.

ਜੀਮੂਤ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਜੋ ਜੀ (ਪਾਣੀ) ਨੂੰ ਮੂਤ (ਬੰਨ੍ਹ) ਰੱਖੇ. ਬੱਦਲ. ਮੇਘ. "ਜੀਮੂਤ ਸਮੰ ਘਹਰਾਵਤ ਹੈ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਪਰਬਤ। ੩ ਸੂਰਜ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ। ੫ ਇੱਕ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਜੋ ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਪਛਾੜਿਆ ਸੀ.

ਜੀਮੂਤਵਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਮੇਘ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਮੇਘ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ ਰਾਜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ

ਜੀਮੂਤਵਾਹੀ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਧੂੰਆਂ. जीमूतवाहिन्.

ਜੀਯ. ਦੇਖੋ, ਜਿਯ ਅਤੇ ਜੀਅ.

ਜੀਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਾਲਾਕ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਜੀਰਾ. ਜੀਰਕ। ੩ ਖੜਗ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ। ੪ ਫ਼ਾ زیر ਸਾਜ਼ ਦੀ ਛੋਟੀ ਤਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਰ ਉੱਚਾ (ਤਿੱਖਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਜੀਲ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਜੀਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਜੀਰਾ. ਫ਼ਾ زیرہ ਜ਼ੀਰਹ. L. Cumminum Cyminum. ਸੌਂਫ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਬੀਜ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਡੇਢ ਦੋ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ ਮਸਾਲੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸਫੇਦ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚਿੱਟਾ ਸਰਦ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਗਰਮ ਹੈ.* ਦੋਵੇਂ ਜੀਰੇ ਪੇਟ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਆਂਤ ਦੀ ਮੈਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ. ਗੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਬਲਗਮ ਹਟਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਰਤੂਬਤ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਾ.

ਜੀਰਣ. ਸੰ. ਜੀਣੰ. ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਬਹੁਤ ਬੁੱਢਾ। ੩ ਪਚਿਆਹੋਇਆ. ਹਜ਼ਮ। ੪ ਸੰਗਯਾ–ਜ਼ੀਰਾ. ਜੀਰਕ। ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਜੀਰਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਕਸਰ ਜੀਰਣ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਨ। ੬ ਡਿੰਗ. ਜੁਆਰ. ਜਵਾਰ ਨਾਮਕ ਅੰਨ.

ਜੀਰਣਾਂਬਰ. ਜੀਣੰ–ਅੰਬਰ. ਸੰਗਯਾ–ਪੁਰਾਣੇ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ–ਪਾਣੇਹੋਏ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ.

ਜੀਰਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਣ। ੨ ਅਜੀਰਣ. ਅਨਪਚ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਣ ੫. "ਕਰਤ ਮਾਨ ਇਹ ਹੈ ਵਡ ਜੀਰਨ ××× ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਚੂਰਨ ਖਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਜੀਰ ਦੇਖੋ, ਜੀਰਕ.

"ਧਨਯ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਧਨਯ ਹੋ ਊਧਵ!
ਕਯੋਂ ਨ ਹਰੋਂ ਸਭ ਕੀ ਸਭ ਪੀਰਾ?
ਜਾਨਤ ਧਾਤੁ ਬਨਾਇ ਸਭੈ ਰਸ
ਨਾਰ† ਬਿਚਾਰ ਜਿਤੀ ਤਦਬੀਰਾ,
ਸਾਚ ਹੂੰ ਵੈਦ ਅਪੂਰਬ ਹੋਂ ਤੁਮ
"ਦਾਸ ਜੂ" ਫੋਰਤ ਕੰਠ ਮਤੀਰਾ,
ਲੋਗਨ ਰੋਗ ਭਏ ਤਬ ਹੀ ਸੁਨ
ਜੋਗ ਦਯੋ ਜਬ ਊਂਟਨ ਜੀਰਾ.‡

* "In person and presence he was eminently princely, and the stalwart Sikh race could hardly show a taller or stronger man. Clad in armour as he loved to be, at the head of his troops, there was perhaps no other Prince in India who bore himself so gallantly and looked so true a soldier. In character he was honest and just, and though his pride and restlessness led him to quarrel with his neighbours, yet the British Government has never had an ally more true and loyal in heart than Sarup Singh, who served it from affection and not from fear." The Rajas of the Punjab by L. H. Griffin p 374.

† Knight Grand Commander of the Star of India.

ψ Knight Commander of the Star of India. ‡ Knight Grand Commander of the Indian Empire.

* ਯੂਨਾਨੀ ਦੋਹਾਂ ਜੀਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

† ਨਾੜੀ. ਨਥਜ਼. ‡ "ਉੱਠਾਂ ਨੂੰ ਜੀਰਾ ਦੇਣਾ" ਇਹ ਵਾਕ ਇਵੇਂ ਹੀ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਬਨਾਤ ਦੀ ਟੋਪੀ ਅਤੇ ਭੇਡਾਂ ਨੂ ਬਨਫਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ. ਭਾਵ–ਅਨਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਵਸਤ ਦੇਣੀ. ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਤਰ ਮਾਨਿੰਦ ਗੋਪੀਆਂ ਨੂੰ ਊਧੋ ਨੇ ਜੋਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੀਰਾ ਦਿੱਤਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੀਂਦਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਬੀਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ.

ਪੰਨਾ 526

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 526 ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੀਰਾਣ. ਗੁਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਦੱਬਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਕ਼ਬਰਿਸਤਾਨ "ਜਾਇ ਸੁਤੇ ਜੀਰਾਣ ਮਹਿ ਥੀਏ ਅਤੀਮਾ ਗਡ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਅ. جیران ਜੀਰਾਨ. ਜਾਰ (ਪੜੋਸੀ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਪੜੋਸੀਲੋਕ.

ਜੀਰਾਣਿ. ਕ਼ਬਰਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਾਣ ੧. "ਸਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ ਜਾਇ ਸੁਤੇ ਜੀਰਾਣਿ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੧)

ਜੀਰਾਂਦਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੇਰਾ. ਜਰਣਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਲਤਾ. "ਦਰਵੇਸਾ ਨੋ ਲੋੜੀਐ ਰੁਖਾਂ ਦੀ ਜੀਰਾਂਦਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜੀਰਾਂਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਾਣ ੨.

ਜੀਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਇਸ ਦਾ ਚਾਵਲ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਜੀਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਕਲੋਂਜੀ (ਕਾਲੀ ਜੀਰੀ)ਨੂੰ ਭੀ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਜੀਲ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰ ੪। ੨ ਤੰਦ ਦੀ ਤਾਰ. "ਜੀਲ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਬਜੈ ਰਬਾਬ ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਜੀਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਈਸ੍ਵਰ ਜੀਵ ਏਕ ਇਮ ਜਾਨਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਆਤਮਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਜੀਵ ਜਿਤੇ ਜਲ ਮੈ ਥਲ ਮੈ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਵਗੁਰੂ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਜਲ. "ਜੀਵ ਗਯੋ ਘਟ ਮੇਘਨ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੭ ਜੀਵ੍. ਧਾ–ਜਿਉਣਾ, ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਲਈ ਕਮਾਉਣਾ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ.

ਜੀਵਉ. ਜੀਓ. ਜ਼ਿੰਦਹ ਰਹੋ। ੨ ਜੀਵਉਂ. ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ. "ਜੀਵਉ ਨਾਮ ਸੁਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ:੫)

ਜੀਵਸਾਂ. ਜੀਵਾਂਗਾ.

ਜੀਵਹਤਜਾ / **ਜੀਵਹਿੰਸਾ** } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਦਾ ਵਧ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਯੋਗ ਕਰਨਾ। ੩ ਜੀਵ ਮਾਰਣ ਦਾ ਦੋਸ਼.

ਜੀਵਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ। ੨ ਸੇਵਕ. ਨੌਕਰ। ੩ ਸਪੈਲਾ.

ਜੀਵਕਰਾ. ਜੀਵਨਕਲਾ. ਜੀਵਨਸ਼ਕਤਿ. "ਜਿੰਹ ਅਰਿ ਕਾਲਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਹੀ ਸਿਰ। ਤਿਨ ਕੇ ਰਹੀ ਨ ਜੀਵਕਰਾ ਫਿਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਜੀਵਣ. ਸੰ. ਜੀਵਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ. "ਜੀਵਣ ਸੰਗਮੁ ਤਿਸੁ ਧਣੀ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਲੁਹਾਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਨੂੰ ਇਸੇ ਨੇ ਖੁਰਪਾ ਬਣਾਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨ। ੪ ਸੰ. ਤ੍ਰਾਸਣ–ਜ੍ਰਿੰਭਣ. ਦੁਲੱਤਾ. ਠੋਕਰ. ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. "ਜੀਵਣ ਮਾਰੀ ਲੱਤ ਦੀ." (ਭਾਗੁ) ਮੱਕੇ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੈਰ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਵੇਖਕੇ ਲੱਤ ਦੀ ਠੋਕਰ ਮਾਰੀ.

ਜੀਵਣਪਦਵੀ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨਪਦਵੀ."ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਤਾਂ ਜੀਵਣਪਦਵੀ ਪਾਹਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਜੀਵਣੁ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਣ. "ਜੀਵਣੁ ਮਰਣਾ ਸਭ ਤੁਧੈ ਤਾਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਜੀਵਤ. ਸੰ. ਜੀਵਿਤ. ਵਿ–ਜ਼ਿੰਦਹ. ਜਿਉਂਦਾ."ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਊ ਮੂਏ ਸਰਾਧ ਕਰਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਜੀਵਤ ਕਉ ਮੂਆ ਕਹੈ."(ਗਉ ਅ: ਮ:੧) ੨ ਚੇਤਨ. "ਸੋ ਜੀਵਤ, ਜਿਹ ਜੀਵਤ ਜਪਿਆ." (ਬਾਵਨ) ਜਿਸ ਨੇ ਜੜ੍ਹ ਉਪਾਸਨਾ ਤਜਾਗਕੇ ਚੇਤਨ (ਕਰਤਾਰ) ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵਿਤ ਹੈ। ੩ ਉਪਜੀਵਿਕਾ (ਰੋਜ਼ੀ) ਲਈ ਭੀ ਜੀਵਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਕਾਹੂ ਬਿਹਾਵੈ ਸੋਧਤ ਜੀਵਤ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਜੀਵਤਮਰਣ / **ਜੀਵਤਮਰਨਾ** } ਜੀਵਿਤ ਮਰਣ. ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਰਜਾਣਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ–ਹੌਮੈ ਦਾ ਤਜਾਗ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਨਾਚੀਜ਼ ਜਾਣਕੇ ਸਭ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜਿ ਹੋਣਾ. "ਆਪੁ ਛੋਡਿ ਜੀਵਤਮਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਚਲਹੁ, ਜੀਵਤਿਆ ਇਵ ਮਰੀਐ."(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ:੪) "ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਹੋਈਐ ਸਭ ਰੇਣਾ,ਜੀਵਤਿਆ ਇਉ ਮਰੀਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਰਿ.

ਜੀਵਤ ਮਿਰਤਕ. ਸੰ. जीवन्मृत. ਵਿ–ਜੀਵਨ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੁਰਦਾ. ਉੱਦਮ ਦਾ ਤਜਾਗੀ. ਆਲਸੀ। ੨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ। ੩ ਹੌਮੈ ਦਾ ਤਜਾਗੀ. ਖ਼ੁਦੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਤ-ਮਰਨਾ.

ਜੀਵਤਮੁਕਤ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨਮੁਕਤ. "ਜੀਵਤਮੁਕਤ ਗੁਰਮਤੀ ਲਾਗੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਜੀਵਤਮ੍ਰਿਤਕ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਤਮਿਰਤਕ.

ਜੀਵਤੁ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਤ. "ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਤ੍. ਜੀਵਪਨ.

ਜੀਵਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨਦਾਤਾ, ਵੈਦਜ। ੨ ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੪ ਪਵਨ. ਪੌਣ। ੫ ਅੰਨ.

ਜੀਵਦੱਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜੀਵਦੜਾ / **ਜੀਵਦੜੋ** } ਵਿ–ਜੀਵਿਤ. ਜ਼ਿੰਦਹ. ਜਿਉਂਦਾਹੋਇਆ. "ਜੀਵਦੜੋ ਮੁਇਓਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜੀਵਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਅਦਾਨ.

ਜੀਵਦਾਪੁਰਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਿਤਪੁਰੁਸ਼. ਚੈਤਨਜ ਆਤਮਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਨਾਨਕ ਜੀਵਦਾਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇਆ ਅਮਰਾਪਦ ਹੋਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਵ ਸਤਕਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਤਥਾ ਕੌਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਧਯਾਨ ਹੈ.

ਜੀਵਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਣ। ੨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ. "ਜੀਵਨਸੁਖੁ ਸਭੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਜਲ. "ਦੇ ਜੀਵਨ ਜੀਵਨ ਸੁਖਕਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ੫ ਪਵਨ। ੬ ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ। ੭ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੮ ਪੁਤ੍ਰ। ੯ ਦੇਖੋ, ਅਜੂਬਾ। ੧੦ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਤਦਾਸ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਭੁੱਚੋ, ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ.

ਸੰਤਦਾਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ–ਰਾਮਸਿੰਘ, ਫਤੇਸਿੰਘ, ਬਖਤੂਸਿੰਘ, ਤਖਤੂਸਿੰਘ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤੂ.

ਜੀਵਨਸਿੰਘ.* ਇਹ ਵਡਾ ਬਹਾਦੁਰ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਜਦ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਚਮਕੌਰ ਵੱਲ ਆਏਹਨ, ਤਦ ਇਹ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ,ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਚਮਕੌਰ ਹੈ.

ਜੀਵਨਗਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨ ਦੀ ਯੁਕਤਿ. ਜਿਉਣ ਦਾ ਢੰਗ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ। ੩ ਵਿ–ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜੀਵਨਗਤਿ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜੀਵਨਚਰਿਤ / **ਜੀਵਨਚਰਿਤ੍ਰ** } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਾਲ. ਉਹ ਪੁਸ੍ਵਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਾਲ (ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ) ਹੋਵੇ. ਜਨਮਸਾਖੀ. ਸਵਾਨਿਹ ਉਮਰੀ. Biography.

ਜੀਵਨਜੀਆ. ਵਿ–ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ. ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਕਿਉ ਵਿਸਰੈ ਜਿ ਜੀਵਨ ਜੀਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਜੀਵਨਤਲਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨ ਦੀ ਇੱਛਾ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਹਿਸ਼. ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ. "ਜੀਵਨ-ਤਲਬ ਨਿਵਾਰਿ, ਸੁਆਮੀ !" (ਰਾਮ ਮ: ੧)

---

* ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਢੂਹੜਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ. ਗਜ਼ਾਨੀ ਗਜ਼ਾਨਸਿੰਘ ਨੇ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜੈਤਾ ਸੀ. ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੀਸ ਇਹ ਕੀਰਤਪੁਰ ਲਿਆਇਆ ਸੀ.

ਭਾਈ ਹਰਸਾਸਿੰਘ ਧੂਪੀਆ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੈਤਾ (ਜਗਤ ਸੇਠ) ਪਟਨੇ ਦਾ ਹਲਵਾਈ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਜੀਵਨਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੀਸ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ੍ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੀ.

ਜੀਵਨਦੇਵਾ. ਵਿ–ਜੀਵਨ(ਜ਼ਿੰਦਗੀ)ਪ੍ਰਦਾਤਾ."ਜੀਵਨ ਦੇਵਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੇਵਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜੀਵਨਪਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨ ਦਸ਼ਾ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ. "ਲਾਲਚ ਕਰੈ ਜੀਵਨਪਦ ਕਾਰਨ, ਲੋਚਨ ਕਛੂ ਨਾ ਸੂਝੈ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿ–ਜੀਵਨਪ੍ਰਦ. ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਜੀਵਨਪਦ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨਪਦਵੀ.

ਜੀਵਨਪਦਵੀ. ਓਹ ਪਦਵੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਫੇਰ ਮਰਣ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ. "ਅਬ ਮੋਹਿ ਜੀਵਨਪਦਵੀ ਪਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਸ੍ਵ ਸਤ-ਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ.

ਜੀਵਨਪੁਰਖੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨਰੂਪ ਕਰਤਾਰ.ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਵਜਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ."ਜੀਵਨਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿਰਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਜੀਵਨਮੁਕਤ. ਸੰ. जीवन्मुक्त ਵਿ–ਜੋ ਜੀਵਨ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਤਮਗਜ਼ਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਕਰਮ-ਜਾਲ ਅਤੇ ਆਵਾਗਮਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਵੇ."ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਜਿਸ ਰਿਦੈ ਭਗਵੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਮਾਨ ਮੋਹ ਦੋਨੋ ਕਉ ਪਰਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ। ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਕਹਾਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯) "ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਸੁ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਜੀਵਨਮੂਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨਬੂਟੀ. ਜੀਵਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ। ੨ ਭਾਵ–ਆਤਮਵਿਦਜਾ.

ਜੀਵਨਰੂਪ. ਪ੍ਰਾਣਰੂਪ. "ਜੀਵਨਰੂਪ ਸਿਮਰਣੁ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਜੀਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਿਉਣਾ. ਜ਼ਿੰਦਹ ਰਹਿਣਾ. "ਅੰਧੇ ! ਜੀਵਨਾ ਵੀਚਾਰਿ ਦੇਖਿ ਕੇਤੇਕੇ ਦਿਨਾ." (ਧਨਾ ਮ:੧) "ਜੀਵਨਾ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਸੁਨਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਸਦ ਜੀਵਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਜੀਵਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਰੋਜ਼ੀ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੰਤਜਨਾ ਕੀ ਜੀਵਨਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ. "ਮੈ ਗੁਨਬੰਧ ਸਗਲ ਕੀ ਜੀਵਨਿ, ਮੇਰੀ ਜੀਵਨਿ ਮੇਰੇ ਦਾਸ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਜੀਵਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨਕਥਾ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਾਲ. ਜਨਮਸਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨਚਰਿਤ੍ਰ.

ਜੀਵਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਉਣ ਯੋਗਜ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ। ੩ ਦੁੱਧ.

ਜੀਵੜ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ,ਮਾਣਕਚੰਦ ੨.

ਜੀਵੜਾ. ਵਿ–ਜੀਉਣ ਵਾਲਾ. ਜ਼ਿੰਦਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕਚੰਦ। ੩ ਮਾਣਕਚੰਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ.

ਜੀਵੜੇ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕਚੰਦ ੨.

ਜੀਵਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਿਕਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ. "ਚਾਕਰ ਹੈ ਜੀਵਾ ਸੁ ਚਲਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਧਨੁਖ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਚਿੱਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਲਾਂਗਰੀ ਭਾਈ ਜੀਵਾ. "ਰਹੁ ਰਾਜੀ ਬਨ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਜੀਵਾਂ. ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ. "ਜੀਵਾ ਤੇਰੈ ਨਾਇ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜੀਵਾਇਆ. ਜ਼ਿੰਦਹ ਕੀਤਾ। ੨ ਪਾਲਿਆ. "ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਿਕੈ ਕੁਟੰਬੁ ਜੀਵਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਜੀਵਾਈ. ਜ਼ਿੰਦਹ ਕੀਤੀ। ੨ ਜੀਵਾਈਂ. ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ.

ਜੀਵਾਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨਾਸ਼ਾ. ਜਿਉਣ ਦੀ ਆਸ.

ਜੀਵਾਸਿ. ਜੀਵੇਗਾ. "ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵੇ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ) ਬੀਤੀ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੁਰ ਧਿਕ ਹੈ.

ਜੀਵਾਤਮਾ. ਸੰ. जीवात्मन्. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਹ ਨੂੰ ਚੇਤਨ-ਸੱਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਾ. ਰੂਹ. ਪ੍ਰਤਜਗਾਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਆਤਮਾ.

ਜੀਵਾਨਦ. ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ. "ਉਹ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜੀਵਾਨਦ." (ਸਾਰ ਮ:੫) ੨ ਜੀਵਨਾਨੰਦ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਨੰਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੀਵਾਲਣਹਾਰਾ **ਜੀਵਾਲਨਹਾਰ** **ਜੀਵਾਲਨਹਾਰੁ** ਵਿ–ਜੀਵਨਪ੍ਰਦਾਤਾ. ਜ਼ਿਵਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਜੀਵਾਲਨਹਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰ ਅੰਕਸੁ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਣਹਾਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੩) ਮਦਮੱਤ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਅੰਕੁਸ਼ ਮਾਰਕੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ.

ਜੀਵਾਲਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਜਿਵਾਏ ਹਨ, ਜ਼ਿੰਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ. "ਰੋਗ ਮਿਟਾਇ ਜੀਵਾਲਿਅਨੁ."(ਬਿਲਾ ਮ:੫)

ਜੀਵਾਲੇ. ਜ਼ਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੀਵਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਜੀਆਂ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ਸੋਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਜੀਵਾਵਉ. ਜੀਵਾਵਉਂ. ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ. "ਦਰਸਨ ਪੇਖਿ ਜੀਵਾਵਉ." (ਬਿਲਾ ਮ:੫) ੨ ਜੀਵਾਂਉਂਦਾ ਹਾਂ.

ਜੀਵਿ. ਜੀਉਕੇ. ਜੀਵਨ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਕੇ. "ਜੀਵਿ ਜੀਵਿ ਮੁਏ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਜੀਵਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵਨਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ. ਰੋਜ਼ੀ.

ਜੀਵੀ. ਵਿ–ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੀਵਿਕਾ ਕਰਨਵਾਲਾ.

ਜੀਵੀਜੈ. ਜੀਵੀਏ. ਜੀਵੀਦਾ ਹੈ.

ਜੀਵੇਸ਼. ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਜੀਵੈ. ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ । ੨ ਜੀਵੇ. ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇ. "ਜੀਵੈ ਦਾਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਜੀਵੈਂਦਾ. ਜਿਉਂਦਾ. ਜ਼ਿੰਦਹ । ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਜੀਵੈਦਿਆਂ. ਜਿਉਂਦਿਆਂ. ਜੀਵਨ ਹੁੰਦਿਆਂ. "ਜੀਵੈਦਿਆ ਹਰਿ ਚੇਤਿਆ, ਮਰੈਦਿਆ ਹਰਿਰੰਗਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਜੀਵੈਧਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ . ਦੇਖੋ, ਜਵੈਧਾ.

ਜੁ. ਵਜ–ਯਾ: ਜੋ. "ਤੁਮ ਜੁ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕਉ ਨੰਦਨ," (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਅਗਰ. ਯਦਿ. ਜੇ। ੩ ਸਰਵ–ਜੋ ਲੋਕ. "ਗੁਰੁ ਜੁ ਨ ਚੇਤਹਿ ਆਪਨੋ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਜੁਆ. ਯੁਵਾ. ਜੁਆਨ. "ਬਾਲਿਕਾ ਬ੍ਰਿੱਧਣੀ ਅਉ ਜੁਆ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਜੁਹੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਵਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੜਛੀ. "ਜੁਆ ਜੱਗ ਧਾਰੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਜੁਆਇਆ. ਵਿ–ਯੁਕ੍ਤ ਹੋਇਆ. ਸੰਯੋਗੀ. ਸੰਪੰਧਿਤ. "ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੁਆਇਆ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਜੁਆਣ. ਦੇਖੋ, ਜੁਆਨ.

ਜੁਆਣੀ. ਵਿ–ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ. "ਤਰਲਾ ਜੁਆਣੀ ਆਪਿ ਭਾਣੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਯੁਵਨੋਂ (ਜਵਾਨੋਂ) ਨੇ.

ਜੁਆਨ. ਸੰ. ਯੁਵਨ. ਵਿ–ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾਵਾਨ. ਜਵਾਨ. ਤਰੁਣ.

ਜੁਆਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ. ਯੌਵਨ. ਤਰੁਣਾਈ. "ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧ ਫੁਨਿ ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ." (ਸ: ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਆਣੀ ੨.

ਜੁਆਂਮਰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਂਮਰਦੀ.

ਜੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਆਰ.

ਜੁਆਰਭਾਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਰਭਾਟਾ.

ਜੁਆਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟੀ ਜਵਾਰ. ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰੋਟੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਲੇਸਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਦਯੂਤਕਾਰ. ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਜੁਆਰੀ.

ਜੁਆਲ **ਜੁਆਲਾ** ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਲ ਅਤੇ ਜ੍ਵਾਲਾ. "ਗਿਰਿ ਤਰੁ ਜਲ ਜੁਆਲਾ ਭੈ ਰਾਖਿਓ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਜੁਆਲਾਧਰਣੀ **ਜੁਆਲਾਬਮਣੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅੱਗ ਵਮਨ ਕਰਦੀ (ਉਗਲਦੀ) ਹੈ.(ਸਨਾਮਾ)

ਜੁਆਲਾਮੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਲਾਦੇਵੀ.

ਜੁਆਂ. ਸੰ. ਯੁਵਨ–ਯੁਵਨ. ਵਿ–ਜਵਾਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–"ਯੁਵਨ" ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਯਕ੍ਸ਼ਾਂ ਜੇਹੀ ਹੈ. "ਜਿੰਹ ਜੰਪਹਿ ਕਿੰਨਰ ਜੱਛ ਜੁਅੰ." (ਅਕਾਲ)

ਜੁਸਤਜੂ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਜ ਭਾਲ. ਤਲਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਜੁਸਤਨ ਅਤੇ ਜੋਈਦਨ.

ਜੁਸਤਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ–ਟੋਲਣਾ. ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਢੂੰਢਣਾ.

ਜੁੱਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋਸ਼। ੨ ਅ [illegible] ਜੁੱਸ਼ਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਬਦਨ.

ਜੁਸ੍ਹ. ਸੰ. ਗੁਸ਼. ਵਿ–ਜੂਠਾ। ੨ ਸੇਵਿਤ. ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਆਨੰਦਦਾਇਕ. "ਜੁਸ੍ਹ ਪੁਸ੍ਹ ਰਿਸ੍ਹ ਅਤਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਭਟ ਜੁਸ੍ਹ." (ਸਲੋਹ)

ਜੁਹਦ **ਜੁਹਦੜੀ** ਅ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਾਕ੍ਤ। ੨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼. ਯਤਨ. "ਜੁਹਦ ਕਰਤ ਖੋਜਤ ਸਭ ਥਾਂਈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਘਾਲਣਾ. ਮੁਸ਼ੱਕ੍ਤ । ੪ ਅ [illegible] ਜੁਹਦ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਖ ਅਤੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ। ੫ ਭਗਤਿ.

ਜ਼ੁਹਦੀ. [illegible] ਵਿ–ਜੁਹਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਖ ਅਤੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ। ੨ ਭਗਤ। ੩ ਜੁਹਦ (ਮੁਸ਼ੱਕ੍ਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜੁਹਾਰਇ. ਜੁਹਾਰ (ਨਮਸ੍ਕਾਰ) ਕਰਕੇ. "ਪਦ ਕੂਪ ਕੋ ਜੁਹਾਰਇ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜੁਹਾਕ. [illegible] ਜ਼ੁਹ੍ਹਾਕ.* ਅਥਵਾ ਅਜ਼ਦਹਾਕ. ਇੱਕ ਵੜਾ ਜ਼ਾਲਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਫ਼ਾਰਸ (ਪਰਸ਼ੀਆ) ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਮਸ਼ੀਦ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ. "ਸੁਨ ਜੁਹਾਕ ਪਾਯੋ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜਬ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੨)

ਜੁਹਾਰ **ਜੁਹਾਰੁ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਗਧੀ–ਜੁਹਾਰੁ. ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸ੍ਕਾਰ। ੨ ਸਾਹਿਬ ਸਲਾਮ. ਆਪੋ ਵਿੱਚੀਂ ਸ਼ਿਸ਼ਾਚਾਰ. "ਸੂਰਗਸਿੰਘ ਸੁੰਦਰ ਭਏ ਤਾਂਕੀ ਰਹੈ ਜੁਹਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੮੧) ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਗਸਿੰਘ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਾਰ.

ਜੁਹੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਮੇਲੀ. ਸੰ. ਯੂਥੀ. L. Jasminum auriculatum। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕੁਹੀ ਦੀ ਥਾਂ ਜੁਹੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਬਾਜ ਜੁਹੀ ਲੀਨੋ ਗਨ ਆਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਕੁਹਾਂ.

ਜੁਹੀਰ **ਜੁਹੀਰੀ** ਦੇਖੋ, ਜਹੀਰ ਅਤੇ ਜਹੀਰੀ.

ਜ਼ੁਕਾਮ. ਅ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਜ਼ਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਜ਼ਲਾ.

ਜੁਕਿਤੀ. ਸੰ. ਯੁਕ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਲੀਲ। ੨ ਉਪਾਉ. ਯਤਨ. ਤਦਬੀਰ.

ਜੁਕਿਤੀਐ. ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੇ. ਤਦਬੀਰ ਨਾਲ. "ਤੂਟਸਿ ਮੋਹ ਜੁਕਿਤੀਐ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜੁਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੁਗ. ਜੋੜਾ. ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮੇਲ। ੨ ਜਗਤ. "ਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਸਤਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਹਰਿ ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਜੀ, ਸੋ ਜਨ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸੁਖ ਵਾਸੀ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੩ ਸਤਯੁਗ ਆਦਿ ਯੁਗ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ। ੪ ਚਾਰ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਯੁਗ ਚਾਰ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੫ ਵਿ–ਯੁਕ੍ਤ. ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ. "ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜੁਗ-ਜੋਗੀਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ਯੁਕ੍ਤਯੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗਜਾਨਯੋਗੀ.

ਜੁਗਹ ਜੁਗ. ਹਰੇਕ ਯੁਗ ਵਿੱਚ. ਸਦੈਵ. ਨਿਤ੍ਯ.

ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰਿ. ਯੁਗਯੁਗਾਂਤਰ ਮੇਂ. ਭਾਵ–ਸਰਵਕਾਲ ਮੇਂ. "ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰਿ ਭਗਤ ਤੁਮਾਰੇ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜੁਗਹ ਲਰ. ਯੁਗ ਪ੍ਯੰਤ. ਯੁਗ ਤੀਕ.

ਜੁਗਜੁਗ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗਹ ਜੁਗ.

*Issaac.

ਜੁਗਜੂਥ. ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਖੇਮਾ ਤਾਣਿਆ ਜੁਗਜੂਥ ਸਮਾਣੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਯਵਾਨ ਹੇਠ ਸਭ ਸਮਾਗਏ.

ਜੁਗਜੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਯੁਕ੍ਤਜੋਗੀ. "ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜੁਗ-ਜੋਗੀਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਜੁਗਣੇ. ਸ਼ਿਯੋਗ ਯੁਕ੍ਤ. "ਸਭ ਜਗ ਜੀਵਨ ਜੁਗਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਜੁਗਤ. ਸੰ. ਯੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ. ਸਾਥ. "ਸਰਬਦਾ ਸਰਬ ਜੁਗਤੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਗਤਿ.

ਜੁਗਤਸਿਵ. ਵਿ–ਸ਼ਿਵਯੁਕ੍ਤ. ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦਰਭਾਗ.

ਜੁਗਤਜੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਯੁਕ੍ਤ ੪.

ਜੁਗਤਾ. ਵਿ–ਯੁਕ੍ਤ. ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ. "ਜੁਗਤਾ ਜੀਉ ਜੁਗਹਜੁਗ ਜੋਗੰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਭਗਉਤੀ ਰਹਿਤ ਜੁਗਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ਭਗਤੀਆ ਭੁਗਤੀ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੨ ਬੱਧ. ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਤੁਣੁ ਸੁ ਮੁਕਤਾ ਕਉਣੁ ਸੁ ਜੁਗਤਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਹਿਤ. ਧਾਰਣਾ. ਯੁਕ੍ਤਿ. ਤਦਬੀਰ. "ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਜੁਗਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਯੁਕ੍ਤਿ ਕਰਕੇ. ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੇ. "ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਜੁਗਤਾਜੁਗਤ. ਯੁਕ੍ਤਾਯੁਕ੍ਤ. ਯੋਗ ਅਤੇ ਅਯੋਗ. ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ. ਮੁਨਾਸਿਬ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਮੁਨਾਸਿਬ. "ਸਗਰੀ ਜੁਗਤਾਜੁਗਤ ਨਿਹਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜੁਗਤਾਰਿ. ਵਿ–ਯੋਗ ਵਿੱਚ ਲਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਰ (ਲਿਵ). ਇੱਕ ਰਸ ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ. "ਤੁਹੀ ਮੁਕੰਦ ਜੋਗਜੁਗਤਾਰਿ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜੁਗਤਿ. ਸੰ. ਯੁਕ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਦਬੀਰ. "ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਤਰਕ. ਦਲੀਲ. "ਜੁਗਤਿਸਿੱਧ ਇਹ ਬਾਤ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਤ੍ਰਰੀਕ੍ਹ. ਢੰਗ. "ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੈ ਕਈ ਜਨਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜ਼ਾਮ. "ਜੀਅ ਜੁਗਤਿ ਜਾਕੈ ਹੈ ਹਾਥਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੫ ਯੋਗਸਤਾ. "ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਜੁਗਤਿ ਉਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਯੁਕ੍ਤਿ ਉਕ੍ਤਿ.

ਜੁਗਤਿਜੋਗੇਸੁਰ. ਵਿ–ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਯੋਗਸਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਗਾਵਹਿ ਜਨਕਾਦਿ ਜੁਗਤਿ-ਜੋਗੇਸੁਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਯੁਕ੍ਤ ੪.

ਜੁਗਤੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗਤਿ.

ਜੁਗਤੁ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗਤ । ੨ ਯੋਗਸ. ਉਚਿਤ. "ਸੋਈ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਪੂਜਣ ਜੁਗਤੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਜੁਗਤੇ. ਜੁੜੇਹੋਏ. ਯੁਕ੍ਤ. "ਸਦਾ ਅਲਿਪਤ ਜੋਗ ਅਰੁ ਜੁਗਤੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਾਲ. ਤਦਬੀਰ ਸੇ. "ਨਹਿ ਛੂਟੈਂ ਇਹ ਜੁਗਤੇ." (ਸਲੋਹ)

ਜੁਗਤੈ. ਯੁਗਪ੍ਯੰਤ. ਦੇਖੋ, ਤੈ.

ਜੁਗਨਿ. ਜੋਗਿਨ. ਯੋਗਿਨੀ. ਯੋਗ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. "ਮਹਾਰੁਦ੍ ਕੇ ਭਵਨ ਜੁਗਨਿ ਹੈ ਆਯਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੬)

ਜੁਗਨੀ. ਇੱਕ ਕੰਠਭੂਖਣ, ਜੋ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਡੋਰ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਲਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਜੁਗਨੂ. ਸੰ. ਜ੍ਵਲਾਗ–ਜ੍ਵਿੰਗਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਟਬੀਜਨਾ. ਖਦ੍ਯੋਤ. ਜੋਤਿਰਿੰਗਣ. ਟਣਾਣਾ. L. Lampyris noctiluca. ਜੁਗਨੂੰ ਦੀ ਪੂਛ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕਪਦਾਰਥ (phosphorus) ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨਰ ਜੁਗਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਦੀਨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਰੀਂਗਦੀ ਹੈ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਦੀਨ ਦੇ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਰ ਦਾ ਨਾਮ ਖਦ੍ਯੋਤ ਅਤੇ ਮਦੀਨ ਰਿੰਗਣਜੋਤਿ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਮ ਇੱਕ ਹੀ ਸਮਝ ਰੱਖੇ ਹਨ.

ਜੁਗਮ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗਮ.

ਜੁਗਰਾਜ. ਰਾਮੌਆਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਵਿਰਕ ਜੱਟ. ਜਦ ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮਹਾਸਿੰਘ ਭੰਗਕੋਰਿ ਆਦਿਕ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਲਈ ਫਿਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਖਿਦਰਾਣਾ ਤਾਲ ਪੁਰ ਜਾਣ ਲਈ ਦੱਸ ਪਾਈ ਸੀ.

ਜੁਗਰਾਫੀਆ } ਯੂ. γεωγραφία ਭੂਗੋਲਵਿਦਯਾ ਦਾ
ਜੁਗਰਾਫ਼ੀਯਹ } ਨਿਰਣਾ. ਭੂਗੋਲ ਸੰਬੰਧੀ ਗ੍ਰੰਥ. ਅੰ. eography.

ਜੁਗਲ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗਲ.

ਜੁਗਲ ਜਾਮਨੁ. ਯੁਗਲਜੰਬੁ. ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਮਣ. ਗੁਲਾਬ ਜਾਮਣ ਅਤੇ ਜਮੋਆ। ੨ ਕਾਲੀ ਅਤੇ ਚਿੱਟੀ ਜਾਮਣ.

ਜੁਗਵਤ. ਯੋਗਜਤਾਵੰਤ. "ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖਨ ਕੋ ਜੁਗਵਤ ਜਤਨ ਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਵਰਤਣ ਲਾਇਕ. ਇਸਤਆਮਲ ਕਰਨ ਯੋਗ. "ਜੈਸੇ ਟੂਟੇ ਨਾਗਬੇਲਿ ਸੇ ਵਿਦੇਸ ਚਲਜਾਤ, ਸਲਿਲ ਸੰਜੋਗ ਚਿਰੰਕਾਲ ਜੁਗਵਤ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਜੁਗਵੈ. ਯੋਗਜਤਾ ਸਹਿਤ. ਮੁਨਾਸਿਬ ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ. "ਜਨਨਿ ਜਤਨ ਕਰ ਜੁਗਵੈ ਜਠਰ ਰਖੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਜੁਗਾਹਾ. ਯੁਗਹਾ. ਅਨੇਕ ਯੁਗ। ੨ ਯੁਗ ਪ੍ਰਯੰਤ (ਤੋੜੀ). ੩ ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ। ੪ ਯੋਗ ਸੰ. ਯੋਗ ਵਿੱਚ. "ਆਪੇ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤ ਜੁਗਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਜੁਗਾ ਜੁਗੀਤਰਿ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗਹ ਜੁਗੀਤਰਿ. "ਜੁਗਾ ਜੁਗੀਤਰਿ ਖਾਹਿ ਪਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਜੁਗਾਦਿ. ਯੁਗ ਦੇ ਆਦਿ.ਯੁਗ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ. "ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਯੁਗਮ. ਦੁਜਾ. "ਜੁਗਾਦਿ ਗੁਰਏ ਨਮਹ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ.

ਜੁਗਾਵਈ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗਾਵਨ.

ਜੁਗਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਜੁੜਨਾ. ਮਿਲਨਾ। ੨ ਯੋਗਜ ਹੋਣਾ. "ਜੋਗ ਨ ਜੁਗਾਵਈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਯੋਗਜ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਜੁਗਾਵਲੀ. ਯੁਗਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ, ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਰਚਨਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਵੱਲੋਂ ਦੱਸੀਗਈ ਹੈ.

ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਯੁਗਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ "ਵਾਹਗੁਰੂ" ਨਾਮਅਭ੍ਯਾਸ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਜੁਗਾਵਲੀ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਭਾਈ ਬੁਟਾਸਿੰਘ ਹਕੀਮ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਨੇ ੧੩੪੧ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਜੁਗਿ. ਯੁਗ ਵਿੱਚ. "ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਨਿਰਮਲੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪) ੨ ਜਗਤ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗ.

ਜੁਗਿਜੁਗਿ. ਯੁਗ ਯੁਗ ਮੇਂ. ਹਰੇਕ ਯੁਗ ਵਿੱਚ. "ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸਾਚਾ ਏਕੋ ਦਾਤਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੩)

ਜੁਗੀਆ. ਯੋਗੀ। ੨ ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ.

ਜੁਗੁ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗ.

ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ. ਅਨੇਕ ਯੁਗ। ੨ ਯੁਗ ਯੁਗ ਮੇਂ.ਹਰੇਕ ਯੁਗ ਵਿੱਚ. "ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ: ੪)

ਜੁਗੁਪਸਾ. ਸੰ. ਜੁਗੁਪ੍ਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪ ਧਾ। ੨ ਘ੍ਰਿਣਾ. ਗਲਾਨਿ.

ਜੁਗੁਪਸਿਤ. ਸੰ. ਜੁਗੁਪ੍ਸਿਤ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ । ੨ ਘ੍ਰਿਣਿਤ. ਗਲਾਨਿ ਕੀਤਾਹੋਇਆ.

ਜੁਗੇਸ } ਯੋਗੇਸ਼੍ਵਰ. ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.ਯੋਗੀਸ਼੍ਵਰ।
ਜੁਗੇਸੁਰ } ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਗੋਰਖ। ੪ ਕਰਤਾਰ। ੫ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ.

ਜੁਗੀਤ. ਯੁਗਾਂਤ. ਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤ । ੨ ਪ੍ਰਲਯ (ਪਰਲੋਂ).

ਜੁਗੀਤਰ. ਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤਰ (ਵਿੱਚ). ੨ ਯੁਗਾਂਤਰ. ਦੂਜਾ ਜੁਗ. ਭਾਵ–ਕਈ ਯੁਗ. "ਜੈਸੇ ਜਲ ਅੰਤਰ ਜੁਗੀਤਰ ਬਸੈ ਪਖਾਨ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਜੁੱਗਣ } ਯੋਗਿਨੀ. ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਅਜ਼ਦਲ ਵਿੱਚ
ਜੁੱਗਣਿ } ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਘੋਰ ਦੇਵੀ. "ਜਯ ਜੰਪਹੁ ਜੁੱਗਣ ਜੂਹ ਜੁਅੰ." (ਅਕਾਲ)

ਜੁਛਾਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਸ਼ਾਂਦਾ.

ਜੁਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਜੁਰ ਵੇਦ. ਭਾਵ–ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਵਾਲਾ ਦ੍ਵਾਪਰ. "ਜੁਜ ਮਹਿ ਜੋਰਿ ਛਲੀ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਫ਼ਾ. ਜੁਜ਼. ਵ੍ਯ–ਬਗ਼ੈਰ. ਸਿਵਾ। ੩ ਅ. ਜੁਜ਼ਵ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਟੁਕੜਾ। ੪ ਸੰਚੀ. ਨੱਥੀ। ੫ ਫ਼ਾ. ਜਿਜ਼. ਦੁੰਬੇ ਦੀ ਚੱਕੀ ਦੀ ਭੁੰਨੀ ਹੋਈ ਚਰਬੀ. "ਸਾਲਨ ਔ ਬਿਰੀਆਂ ਜੁਜ ਤਾਹਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜੁਜ਼ਦਾਨ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਚੀਆਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਥੈਲਾ. ਬੰਸਤਾ.

ਜੁਜ਼ਬੰਦੀ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੱਥੀਆਂ (ਸੰਚੀਆਂ) ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਿਲਦਬੰਦੀ.

ਜੁਜਰ ਅਥਵਾ **ਜੁਜਰੁ.** ਯਜੁਰਵੇਦ."ਸਾਮ ਵੇਦੁ ਰਿਗੁ ਜੁਜਰੁ ਅਥਰਬਣੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਜੁਜਰੀ. ਯੁਗਮ ਜੋਰੀ. ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ. "ਬਹੁ ਬੈਨ ਬਿਨੈ ਭਨ ਹੈ ਜੁਜਰੀ." (ਨਾਪ) ੨ ਯਜੁਰਵੇਦ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ.

ਜੁਜਰੁ. ਦੇਖੋ, ਜੁਜਰ ਅਤੇ ਵੇਦ.

ਜੁਜਾਤ } ਦੇਖੋ, ਯਯਾਤਿ. "ਪੁਨ ਭਜੈ ਜੁਜਾਤ."
ਜੁਜਾਤਿ } (ਜਜਾਤਿ)

ਜੁਜਾਮ. ਅ. ਜੁਜਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਸ਼੍ਠ. ਕੋੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤਕੁਸ਼੍ਠ.

ਜੁਝ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ.

ਜੁਝਊਆ. ਵਿ–ਲੜਾਕਾ. ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੀਰ ਰਸ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਜਾ. "ਜੂਝੈ ਜੁਝਊਆ ਕੇ ਬਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੬)

ਜੁਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਲੜਮਰਨਾ.

ਜੁਝਾਊ. ਦੇਖੋ, ਜੁਝਊਆ. "ਦੁਹ ਦਿਸਿ ਬਜੈ ਜੁਝਾਊ ਬਾਜੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੁਝਾਊਰਾਗ. ਸੰਧੂਰੀਆ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਰਾਗ. ਵੀਰ ਰਸ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਵਾਲਾ ਰਾਗ। ੨ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗੀਤ.

ਜੁਝਾਰ. ਵਿ–ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੜਾਕਾ ਯੋਧਾ.

ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ. ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਪੂਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲਾਵਰਖ਼ਾਨ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੨। ੨ ਦੇਖੋ,ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਬਾਬਾ.

ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੪੭ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਧਰਮਵੀਰ ਸੁਪੁਤ੍ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਅਤੇ ੮ ਪੋਹ, ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੁੱਲਕੇ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਹ਼ਜ਼ੂਰੀ ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵੀਰਤਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

"ਜਬ ਦੇਖਿਓ ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਸਮਾ ਪਹੁਚਜੋ ਆਨ,
ਦੋਰਜੋ ਦਲ ਮੇ ਧਾਇਕੈ ਕਰ ਮੇ ਗਹੀ ਕਮਾਨ."

ਜੁੱਝ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ.

ਜੁੱਝਰ. ਵਿ–ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੁਝਾਰ.

ਜੁਟ. ਜੁੱਟ. ਜੋੜਾ. ਦੋ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਯੁਕ੍ਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਟੁ ੨.

ਜੁਟਸੀ. ਜੁੜਸੀ. ਮਿਲਸੀ. "ਮੇਰਾ ਮੁਖ ਸਾਕਤ ਸੰਗਿ ਨ ਜੁਟਸੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਜੁਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਟਾ ਦਾ ਜੂੜਾ। ੨ ਗੁਲਦਸ੍ਤਾ.

ਜੁਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਯੁਕ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਜੁੜਨਾ। ੨ ਪਰਸਪਰ
ਜੁਟਨਾ } ਭਿੜਨਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ.

ਜੁਟੁ. ਦੇਖੋ, ਜੁਟ। ੨ ਮੇਲ. ਸੰਬੰਧ. "ਨਾਸੈ ਸੰਗਿ ਜੁਟੁ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੫)

ਜੁਠ. ਸੰ. ਜੁਸ੍ਟ. ਵਿ–ਜੂਠਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੂਠ.

ਜੁਠਾਰਨਾ }
ਜੁਠਾਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਜੁਸ੍ਟ (ਜੂਠਾ) ਕਰਨਾ.
ਜੁਠਾਲਨਾ }

ਜੁੜਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੀਤਲਤਾ. ਠੰਢ। ੨ ਮਲੇਰੀਏ ਦੇ ਤਾਪ ਦੀ ਕੰਬਣੀ. ਸ਼ੀਤਜ੍ਵਰ ਦਾ ਕੰਪ.

ਜੁੜਾਨਾ. (ਸੰ. ਕ੍ਰੁਧ. ਧਾ–ਜੋੜਨਾ). ਵਿ–ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਯੁਕ੍ਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਾਡੇ (ਪਾਲੇ) ਨਾਲ ਸੁੰਗੜਿਆ। ੩ ਸ਼ੀਤਲ ਹੋਇਆ. ਠੰਢਾ ਹੋਇਆ.

ਜੁੜਾਨੀ. ਜੁੜੀ. ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ. "ਇਨ ਰੀਤਿ ਬਿਲੋਕ ਬਰਾਤ ਜੁੜਾਨੀ." (ਨਾਪ) ੨ ਸ਼ੀਤਲ ਹੋਈ. ਠੰਢੀ ਹੋਈ.

ਜੁੰਡੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੁੰਡ. ਟੋਲੀ.ਮੰਡਲੀ.ਦੇਖੋ, ਅੰ. Junto.

ਜੁਤ. ਵਿ–ਯੁਕ੍ਤ. ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਯੁਤ. ਸ਼ਾਮਿਲ. ਸਾਥ.

ਜੁਤਉ. ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ. ਯੁਕ੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਨ.

ਜੁਤਾ. ਯੁਕ੍ਤਹੋਇਆ. ਜੁੜਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁੱਤਾ.

ਜੁਤੇ. ਯੁਕ੍ਤ ਹੋਏ. ਜੋੜੇ. ਜੋਤਲਏ. ਜੋਤੇ. "ਚੜਿ ਜੋਨੀ ਜੁਤੇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਜੁੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁਤਾ। ੨ ਜੂਤਾ. ਜੋੜਾ. ਪਾਪੋਸ਼. "ਕਾਢ ਚਰਨ ਤੇ ਮਾਰਜੋ ਜੁੱਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੁਥ }
ਜੁੱਥ } ਸੰ. ਯੂਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰੋਹ. ਇਕੱਠ.

ਜੁਦਰੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੁਹਦ. ਘਾਲਣਾ. ਸੇਵਾ. ਮੁਸ਼ੱਕ਼ਤ. "ਪਾਇ ਲਗਉ ਨਿਤ ਕਰਉ ਜੁਦਰੀਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਜੁਦਾ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਅਲਗ. ਭਿੰਨ. ਵੱਖਰਾ.

ਜੁਦਾਈ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਯੋਗ. ਵਿਛੋੜਾ.

ਜੁਧ. ਦੇਖੋ, ਜੁੱਧ.

ਜੁਧਨਿ. ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਨੀ (ਸੈਨਾ). ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜੁਧਾਂਬਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੁੱਧ–ਅੰਬਰ. ਨਿਸ਼ਾਨ. ਪਤਾਕਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਫਰਹਰਾ. "ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਜੀਤ ਜੁਧਾਂਬਰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜਿੱਤਕੇ। ੨ ਬਕਤਰ. ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੜੀਆਂ ਦਾ ਕੁੜਤਾ.

ਜੁਧਿਸਟਰ. ਦੇਖੋ, ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ.

ਜੁਧਿਸਟਰਬੰਧੁਸੁਤਰਿ. ਯੋ. ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਦਾ ਭਾਈ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਤ (ਰਥਵਾਹੀ) ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜੁਧੀ. ਵਿ–ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਯੋਧਾ.

ਜੁੱਧ. (ਸੰ. ਯੁਧ੍. ਧਾ–ਜੰਗ ਕਰਨਾ). ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗ. ਯੁੱਧ.

ਜੁੱਧਸਾਲੀ. ਸੰ. ਯੁਦ੍ਧਸ਼ਾਲਿਨ੍. ਵਿ–ਯੁੱਧਕਰਤਾ. ਮਹਾਨਯੋਧਾ.

ਜੁੱਧਮਾਲੀ. ਵਿ–ਯੁੱਧ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਫ਼ਤੇ ਦਾ ਹਾਰ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਬੈ ਸਤ੍ਰੂ ਜੀਤੇ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧਮਾਲੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜੁਨੱਬੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨੱਬੀ.

ਜੁਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੂਨੀ. ਯੋਨਿ. "ਬਹੁੜਿ ਨ ਪਾਈਐ ਜੁਨੀਐ."* (ਸੁਹੀ ਛਿਤ ਮ: ੫)

ਜੁਨੀਐ. ਯੋਨਿ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਜੁਨੀ.

ਜੁਨੂਬੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨੂਬੀ.

ਜ਼ੁੱਨਾਰ. ਫ਼ਾ. ਜਨੇਊ. ਯਗ੍ਯੋਪਵੀਤ.

ਜ਼ੁੱਨਾਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ. ਜਨੇਊਧਾਰੀ. ਦ੍ਵਿਜ.

---

* ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਹ੍ਰਸ੍ਵ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਲੈ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਪਾਠ ਜੋਨੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਉਟ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਚਾਰਣ ਜੁਨੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਪਾਰਸੀ, ਜੋ ਜ਼ੈਦ ਨੂੰ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ਪਾਰਸੀ ਲੋਕ ਦ੍ਰਿਜਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਤਾਗਾ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਜੁਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਜੁਫ਼ਤ ਜੋੜਾ। ੨ ਜਿਸਤ (ਜਸਤ). even. ਦੋ, ਚਾਰ, ਅੱਠ ਆਦਿ। ੩ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪ ਵਿ–ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਜੁੰਬਸ਼. ਫ਼ਾ ਜੁੰਬਿਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਪ. ਹੁਰਕਤ. ਕਾਂਬਾ.

ਜੁਬਣ. ਵਿ–ਯੁਵਨ. ਜੁਆਨ. ਤਰੁਣ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਯੌਵਨ. ਯੁਵਾ ਅਵਸ੍ਥਾ. "ਜੁਬਣ ਮਯ ਮੱਤੀ." (ਦੱਤਾਵ) ਜੌਬਨ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ.

ਜੁਬਣਹੀਣ ਵਿ–ਯੌਵਨਹੀਨ. ਜੌਬਨਰਹਿਤ.
ਜੁਬਣਹੀਨ ਭਾਵ–ਬੁੱਢਾ. "ਜਿਮ ਜੁਬਣਹੀਣ ਲਪਟਾਇ ਨਾਰਿ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜੁਬਨ. ਦੇਖੋ, ਜੁਬਣ.

ਜੁਬਾ. ਵਿ–ਯੁਵਾ. ਜਵਾਨ.

ਜੁਬਾਂ ਰਸਨਾ ਅਤੇ ਬੋਲੀ (ਭਾਸ਼ਾ). ਦੇਖੋ, ਜਬਾਂ
ਜੁਬਾਨ ਅਤੇ ਜਬਾਨ. "ਸਮਸਤੁਲ ਜੁਬਾਂ ਹੈ."(ਜਾਪੁ)

ਜੁੰਬਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਜੁੰਬਸ਼.

ਜੁੱਬਣ. ਦੇਖੋ, ਜੁਬਣ ੨.

ਜੁੰਮਣ. ਕ੍ਰਿ–ਜਨਮਣਾ. ਜਨਮ ਲੈਣਾ। ੨ ਉਗਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਸਿੱਧੀ. ਜਾਣਾ. ਗਮਨ ਕਰਨਾ. "ਜੁੰਮੇ ਕਟਕ ਅਛ੍ਹਹਣੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ਕਈ ਅਛੋਹਿਣੀ ਦਲ ਚੱਲੇ.

ਜੁੰਮਣਹਾਰ. ਵਿ–ਜਾਵਣਹਾਰ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜੁੰਮਣ ੩. "ਢਲਿ ਢੁਲਿ ਜੁੰਮਣਹਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਜੁਮਲ ਅ ਜੁਮਲ ਸੰਗਜਾ–ਜੋੜ. ਮੀਜ਼ਾਨ.
ਜੁਮਲਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਜੋੜ ਦਾ ਅੰਗ
ਜੁਮਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਜੁਮਲਾ ਅਰ ਜੁਮਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਤਮਾਮ . ਸਭ.

ਜੁਮਲਾਰਜੁਨ. ਸ਼. ਯਮਲ–ਅਰ੍ਜੁਨ. ਅਰਜੁਨ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਲਾਰਜਨ.

ਜੁਮਾ. ਅ ਜੁਮਅਹ. ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਨ. ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਦਿਨ ਹੈ. ਇਹ ਉਹ ਦਿਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਦਮ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਲੈਗਿਆ ਸੀ. ਕ਼ਯਾਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਕ਼ਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਕੇ ਆਦਮੀ ਇਸੇ ਦਿਨ ਖ਼ੁਦਾ ਅੱਗੇ ਅਖ਼ੀਰੀ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਗੇ.

ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਜੁਮੇ ਦੇ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਵੇਲੇ ਇੱਕਮਨ ਹੋਕੇ ਖ਼ੁਤ਼ਬਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਪਾਪ ਜ਼ਰ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

"ਰੋਜ਼ੇ ਜੁਮਅਹ ਮੋਮਨਾਨੇ ਪਾਕਬਾਜ਼।
ਗਿਰਦ ਮੇ ਆਯੰਦ ਅਜ ਬਹਿਰੇ ਨਮਾਜ਼."
(ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

ਜੁੰਮਾ. ਅ ਜ਼ੁੰਮਹ. ਜ਼ਿੱਮਹ. ਓਟਨਾ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੁਸੈਨੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੧.

ਜੁਮਾ ਮਸਜਿਦ ਅ ਜਾਮਅ ਮਸਜਿਦ.
ਜੁਮਾ ਮਸੀਤ ਉਹ ਮਸੀਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਲਈ ਜਮਾ ਹੋਣ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਜਿਸ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀਆਂ ਮਸੀਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਸਨ ੧੬੫੦ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਦਿੱਲੀ ਦੀ, ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਸਨ ੧੬੭੩ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਲਹੌਰ ਦੀ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਜੁੰਮਿਓ. ਦੇਖੋ, ਜੁੰਮਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਬਣਿ.

ਜੁਮਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁਮਲਾ.

ਜੁੰਮੇ. ਦੇਖੋ, ਜੁਮਣ ੩.

ਜੁਮੇਰਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਰਵਾਰ. ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਵਾਰ.

ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ. ਫ਼ਾ ਜ਼ੁੰਮਹਵਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਓਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਓਟਲੈਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਜੁਰ. ਦੇਖੋ, ਜੁਰਨਾ। ੨ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਰ. "ਪਰਗੁਨ ਪਰਧਨ ਪਰਨ ਪ੍ਰਸੰਸਾ। ਜਰੈ ਨ ਇਹ ਜੁਰ ਲਖੋ ਨਿਸੰਸਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਜੁਰਅ੍. ਅ ਜ਼ਅ੍ ਸੰਗਜਾ–ਘੁੱਟ. ਘੁੰਟ.

ਜੁਰਅ੍ਹ. ਅ ਜ਼ਅ੍ਹ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਜੁਰਅ੍ (ਘੁੱਟ).

ਜੁਰਅਤ ਅ ਜ਼ੁਰ੍ਅਤ ਸੰਗਜਾ–ਹੌਸਲਾ. ਸਾਹਸ.
ਜੁਰਤ ਦਿਲੇਰੀ. "ਜੁਰਅਤ ਜਮਾਲ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) "ਮਮ ਜੁਰਤ ਨਾਹਿਨ ਏਤਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਜੁਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੁੜਨਾ. ਮਿਲਣਾ. ਏਕਤ੍ਰ ਹੋਣਾ. "ਧਿਆਇ ਨਿਤ ਕਰ ਜੁਰਨਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਜੁਰਮ. ਅ ਜ਼ੁਰ੍ਮ ਸੰਗਜਾ–ਅਪਰਾਧ. ਕ਼ਸੂਰ.

ਜੁਰਮਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਜ਼ੁਰ੍ਮਾਨਹ ਸੰਗਜਾ–ਜੁਰਮ ਦੀ ਸਜ਼ਾ. ਚੱਟੀ. ਧਨਦੰਡ.

ਜੁਰਰਾ. ਫ਼ਾ ਜ਼ੁਰ੍ਰਹ ਸੰਗਜਾ–ਇਹ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਨਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਬਾਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਬਾਜ਼ ਵਾਂਙ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਪਾਲਿਆ ਅਤੇ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Goshawk (male). ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਜੁਰਰੋ. ਦੇਖੋ, ਜੁਰਰਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਵੈਦ. ਜ੍ਵਰ-ਹਰੋ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਜੁੱਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁਰਰਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਨੀਂਦ. ਨਿਦ੍ਰਾ.

ਜੁਰਾਂਕੁਸ਼. ਸ਼. ਜ੍ਵਰਾਂਕੁਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਪ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾ. ਹਿੰਦੀਵੈਦ੍ਯ ਪਾਰਾ, ਗੰਧਕ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਔਸ਼ਧ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕੋਈ ਦਵਾਈ, ਜੋ ਤਾਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੇ, ਜੁਰਾਂਕੁਸ਼ ਕਹਾ ਸਕਦੀ ਹੈ.

ਜੁਰਿ. ਜੁੜਕੇ. ਮਿਲਕੇ. "ਸਗਲ ਬਿਧੀ ਜੁਰਿ ਆਹਰੁ ਕਰਿਆ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਜੁਰਿਆ ਜੁੜਿਆ. ਜੁੜੇ. ਜੁੜਦਾ ਹੈ. ਲੜੇ. ਭਿੜੇ.
ਜੁਰੀਆ "ਕਿਰਤਨ ਜੁਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀਆ. "ਸਾਧੂ
ਜੁਰੇ ਸੰਗਿ ਮੁਖ ਜੁਰੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਹਰਿ
ਜੁਰੈ ਸਿਉ ਜੁਰੈ ਤ ਨਿਹਚਲੁ ਚੀਤੁ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) "ਕਾਲ ਸਿਉ ਜੁਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਜੁੱਰਹ. ਦੇਖੋ, ਜੁਰਰਾ.

ਜੁੱਰਾਬ.ਤੁ ਜ਼ੁਰ੍ਾਬ ਸੰਗਜਾ–ਮੋਜ਼ਾ.

ਜੁਲ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਣੁ। ੨ ਅ ਜ਼ੁਲ੍ ਸੰਗਜਾ–ਭੁੱਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੂਲ.

ਜੁਲਈ. ਚੱਲਈ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਣੁ. "ਸਾਥਿ ਨ ਜੁਲਈ ਮਾਇਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਜੁਲਹਾ. ਜੁਲਾਹਾ. ਕਪੜਾ ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ. "ਤੂ ਬਾਮਨ ਮੈ ਕਾਸੀਕ ਜੁਲਹਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀਕ.

ਜੁਲਕਾ. ਛੋਟੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ. "ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਪਰਮਹੰਸ." (ਭਾਗੁ)

ਜੁਲਣਾ ਸਿੱਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਜਾਣਾ. ਤੁਰਨਾ. "ਪਾਵ ਸੁਹਾਵੇ
ਜੁਲਣੁ ਜਾ ਤਉ ਧਿਰਿ ਜੁਲਦੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਰਾਹ ਦਸਾਈ ਨਾ ਜੁਲਾਂ." (ਵਡ ਮ: ੧) "ਮੂ ਜੁਲਾਉ ਤਥਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਪਾਵ ਜੁਲਾਈ ਪੰਧ ਤਉ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਕਮਾਣਾ ਸੈਗਿ ਜੁਲਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਪੰਧਿ ਜੁਲੰਦੜੀ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰੁ ਠੰਢਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜੁਲਨ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਣੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਲਨ.

ਜੁਲਫ. ਫ਼ਾ ਜ਼ੁਲ੍ਫ਼ ਜ਼ੁਲਫ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅਲਕ. ਸਿਰ ਦੇ ਲੰਮੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਲਟ, ਜੋ ਗਲ੍ਹ ਉੱਪਰ ਅਥਵਾ ਪਿੱਛੇ ਲਟਕਦੀ ਹੋਵੇ. "ਜੁਲਫੇਂ ਅਨੂਪ ਜਾਂਕੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜੁਲਫਕਾਰ. ਅ ਜ਼ੁਲ੍ਫ਼ਕ਼ਾਰ ਜ਼ੁਅਲਫ਼ਕ਼ਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਿਕ਼ਾਰ (ਕੰਗਰੋੜ) ਜੁਲ (ਵਾਲੀ). ਕੰਗਰੋੜ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ. ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਪਿੱਠ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਕੰਗਰੋੜ ਦੀ ਸ਼ੰਗਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ."ਜੁਲਫਕਾਰ ਅੱ ਮਿਸਰੀ." (ਸਲੋਹ)

੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਕਾਫ਼ਿਰ ਗ਼ਾਸ ਨੂੰ ਬਦਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫੜੇ ਕਰਕੇ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜਵਾਈ ਅ਼ਲੀ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ.

ਜੁਲਮ. ਅ ਜ਼ੁਲ੍ਮ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੋਰ. ਧੱਕਾ. ਜ਼ਯਾਦਤੀ। ੨ ਬੇ ਇਨਸਾਫ਼ੀ. ਅਨਿਆਂ. "ਜੋਰ ਜੁਲਮ ਝੂਲਹਿ ਘਨੇ." (ਬਾਵਨ)

ਜੁਲਾਂ ਦੇਖੋ, ਜੁਲਣੁ.
ਜੁਲਾਊ
ਜੁਲਾਈ

ਜੁਲਾਹਾ ਫ਼ਾ ਜ਼ੁਲਾਹ: ਸੰਗਜਾ–ਸੂਤ ਦਾ ਜੁਲਹ
ਜੁਲਾਹੋ (ਪਿੰਨਾ) ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ. ਕਪੜਾ ਬੁਣਨਵਾਲਾ. "ਜਾਤਿ ਜੁਲਾਹਾ ਮਤਿ ਕਾ ਧੀਰ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) "ਜਿਉ ਸਤਸੰਗਤਿ ਤਰਿਓ ਜੁਲਾਹੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਜੋਲਾਹਾ। ੨ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜਲਜੰਤੁ. ਗੀਗੇਰੀ । ੩ ਦੇਖੋ, ਗਜ ਨਵ.

ਜੁਲਾਬ. ਅ ਜ਼ੁਲ੍ਾਬ ਜੁੱਲਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਗੁਲ–ਆਬ ਹੈ. ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਅ਼ਰਕ. ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਅ਼ਰਕ ਦਸ੍ਤਾਵਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦ੍ਰਾਵਕ ਦਵਾਈਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਜੁਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਣੁ.

ਜੁਲੂਸ. ਦੇਖੋ, ਜਲੂਸ.

ਜ਼ੁਲੇਖ਼ਾ ਫ਼ਾ ਜ਼ੁਲੈਖ਼ਾ ਦੇਖੋ, ਯੂਸਫ.
ਜੁਲੈਖ਼ਾ

ਜੁਲੰ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਲਨ.

ਜੁਲੰਦੜੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਣੁ.

ਜੁੱਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੂੰ ਭਰਿਆ ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤ੍. ਗੁੱਦੜ.

ਜੁੱਲਾਬ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਾਬ.

ਜੁੱਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰੂੰ ਭਰੀ ਮੋਟੀ ਰਜਾਈ.

ਜੁਵਤੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਯੁਵਤੀ.

ਜੁਵਰਾਜ. ਵਲੀਅਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਯੁਵਰਾਜ.

ਜੁਵਾ. ਦੇਖੋ, ਯੁਵਾ.

ਜੁਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਰ.

ਜੁਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਲ.

ਜੁੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਯੁਕ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਆਪੇ-ਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣਾ। ੨ ਏਕਤ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਜਮਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਮੁਯੱਸਰ ਹੋਣਾ.

ਜੁੜਿ. ਜੁੜਕੇ. "ਜੁੜਿ ਜੁੜਿ ਵਿਛੁੜੇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਜੁੜੰਦਾ. ਵਿ–ਮਿਲਦਾ। ੨ ਮੀਜ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਧੁਰਿ ਪਾਇਆ ਕਿਰਤੁ ਜੁੜੰਦਾ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ੩ ਜਾਡਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੀਤਲ ਕਰੰਦਾ. "ਹਰਿ ਜੇਹਿ ਜੁੜੰਦਾ ਲੋੜੀਐ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਜੇਹ ਵਿੱਚ ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹਰਿ ਲੋੜੀਐ। ੪ ਜੋੜੂ. ਜਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜੂ. ਵਜ–ਆਦਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਜੀ. "ਹਰਿ ਜੂ! ਰਾਖਿਲੇਹੁ ਪਤਿ ਮੋਰੀ." (ਜੈਤ ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ. "ਪ੍ਰਭੂ ਨੈ। ਅਜੂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਸੰ. ਵਾਯੁ. ਪਵਨ । ੪ ਸਰਸ੍ਵਤੀ । ੫ ਫ਼ਾ ਅ਼ ਅਬਵਾ ਜੂਇ. ਨਦੀ। ੬ ਨਹਿਰ। ੭ ਡੂੰ ਡੂੰਢ (ਤਲਾਸ਼ ਕਰ).

ਜੂੰ. ਸੰ. ਯੂਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸ੍ਵੇਦਜ ਜੰਤੁ. louse ਬਹੁਵਚਨ lice.

ਜੂਅ. ਦੇਖੋ, ਜੂੰ । ੨ ਦੇਖੋ, ਜੂਆ.

ਜੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਜੂਪ. ਸੰ. ਦ੍ਯੂਤ. ਸ਼ਰਤ੍ ਲਗਾਕੇ ਖੇਡ੍ਡਿਆਹੋਇਆ ਖੇਲ. ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਹਾਰਣ ਅਥਵਾ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ. "ਹਾਰ ਜੂਆਰ ਜੂਆ ਬਿਧੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਜੱਡੇ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਜੂਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੈਲ ਅਥਵਾ ਘੋੜੇ ਜੋਤੀਦੇ ਹਨ। ੩ ਵਿ–ਯੁਵਾ. ਜਵਾਨ. "ਲਰੇ ਬਾਲ ਔ ਬ੍ਰਿੱਧ ਜੂਆ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਿਸੈਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੦)

ਜੁਆਰ } ਵਿ–ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਸੰ. ਦ੍ਯੂਤਕਾਰ.
ਜੁਆਰੀ } ਜੂਏਬਾਜ਼. "ਜੁਆਰ ਬਿਸਨੁ ਨ ਜਾਇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਜੁਆਰੀ ਜੂਏ ਮਾਹਿ ਚੀਤ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਜੁਐ ਜਨਮ ਹਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਕੌਡੀਆਂ ਬਦਲੇ ਹਾਰਦੇਣਾ. ਨਿਕੰਮੇ ਲਾਭ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚ ਅਵਸਥਾ ਖੋਣੀ. "ਜਪਿ ਜੁਐ ਜਨਮ ਨ ਹਾਰੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜੂਇ. ਦੇਖੋ, ਜੂ ੫.

ਜੂਈ. ਜੂੰਆਂ ਨਾਲ. ਯੂਕਾ ਸੋ. ਜੂੰਈਂ. "ਮਲੁ ਜੂਈ ਭਰਿਆ ਨੀਲਾ ਕਾਲਾ ਖਿਧੋਲੜਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਜੂਏਬਾਜ. ਦੇਖੋ, ਜੁਆਰ.

ਜੂਏਬਾਰ. ਫ਼ਾ ਜੂਏਬਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਨਹਿਰ.

ਜੂਸ. ਸੰ. ਜੂਸ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਲ ਮਾਸ ਆਦਿ ਦਾ ਰਸਾ. ਸ਼ੋਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Juice.

ਜੂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਹੁੱਦ. ਸੀਮਾ. "ਚੜ੍ਹ ਘੋੜੇ ਨਸ ਜਾਣਗੇ ਵਿਚ ਜੂਹ ਪਰਾਈਆਂ." (ਸੰਗਨਾਮਾ) ੨ ਯੂਥ. ਸਮੁਦਾਯ. ੩ ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ. "ਮਉਲਿਓ ਮਨ ਤਨ ਜੂਹ."(ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਘਾਹ ਵਾਲੀ ਭੂੰਘੀ ਥਾਂ, ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਚਰਾਂਦ ਲਈ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ.

ਜੂਹੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਹੀ.

ਜੂੰਕ } ਸੰਗਜਾ–ਯੂਕਾ. ਜੂੰ. "ਜੂੰਕ ਪਰੀ ਬਹੁ ਬਾਰ
ਜੂੰਕਾ } ਬਧੇ ਸਿਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੂਝ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ. "ਨਿਤ ਉਠਿ ਜੂਝ ਕਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਜੂਝਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਲੜਮਰਨਾ.
ਜੂਝਨਾ }

ਜੂਝਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੂਝਕੇ. ਲੜਕੇ. "ਮਨ ਸਿਉ ਜੂਝਿ ਮਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਜੂਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੂੜਾ. "ਸੀਸ ਜਟਾਨ ਕੇ ਜੂਟ ਸੁਹਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਜੂਟੀ. ਵਿ–ਜੁੜੀਹੋਈ। ੨ ਜੁਲਿਤ. ਰੋਸ਼ਨ. "ਏਕ ਤੇ ਏਕ ਜੂਟੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਪਹਾੜ ਦੀ ਬੂਟੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਚਮਕਦੀਹੋਈ.

ਜੂਠ. ਸੰ. ਜੁਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਧੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚਿਆਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਉੱਛਿਸ਼੍ਟ. ੨ ਜੂਠੀ ਵਸਤੁ। ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਝੂਠ. ਅਸਤ੍ਯ.

ਜੂਠਕੂਠ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਤਸਿਤ ਜੂਠ. ਨਿੰਦਿਤ ਜੂਠ. ਵੇਸ਼ਜਾ ਆਦਿ ਦੀ ਜੂਠ. "ਚੁਨੈ ਜੂਠ ਕੂਠੰ ਸ਼ੁਤੰ ਛੋਰ ਧਰਮਾ." (ਕਲਕੀ)

ਜੂਠਨ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿ ੪। ੨ ਜੂਠਾ ਬਰਤਨ. ਜੂਠੀ ਪੱਤਲ. "ਜੂਠਨ ਜੂਠਿ ਪਈ ਸਿਰ ਊਪਰਿ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਪੱਤਲਾਂ ਦੀ ਜੂਠ ਸ਼ੁਕਦੇਵ ਦੇ ਸਿਰ ਪਈ। ੩ ਜੂਠ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਜੂਠ ਵਿੱਚ ਧਨ ਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੋਜਨ ਕਰਕੇ ਜੂਠੇ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਹਰ ਅਥਵਾ ਰੁਪਯਾ ਪਾਉਣਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾਈ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰਸਮ ਅਕਸਰ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਲਾੜੇ (ਦੁਲਹਾ) ਦੇ ਜੂਠੇ ਥਾਲ ਵਿੱਚ ਧਨ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਜੂਠ ਬਿਖੇ ਬਹੁ ਧਨ ਕੋ ਡਾਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੂਠਾ. ਸੰ. ਜੁਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਖਾਧੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚਿਆਹੋਇਆ.

ਜੂਠਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜੂਠਾਪਨ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਜੂਠਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਜੂਠਾਨੈ. ਜੂਠਿਓਂ ਸੋ. ਜੂਠਿਆਂ (ਪਾਮਰਾਂ) ਨਾਲ. "ਖੋਟੇ ਠਵਰ ਨ ਪਾਇਨੀ, ਰਲੇ ਜੂਠਾਨੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਜੂਠਾਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਚਾਨੰਦ.

ਜੂਠਾਰਾ } ਵਿ–ਜੂਠ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ.)ਅਪਾਵਨ."ਹਮ
ਜੂਠਾਰੀ } ਕਿਉਕਰਿ ਮਿਲਹਿ ਜੂਠਾਰੀ ?" (ਦੇਵ ਮ: ੪) "ਭਾਰ ਅਠਾਰਹਿ ਸਗਲ ਜੂਠਾਰੇ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜੂਠਿ. ਸਿੰਧੀ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਅਸ਼ੁੱਧੀ. "ਜੂਠਿ ਲਹੈ ਜੀਉ ਮਾਂਜੀਐ." (ਗੂਜ ਮ: ੧) "ਇੰਦੀ ਕੀ ਜੂਠਿ ਉਤਰਸਿ ਨਾਹੀ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਜੂਠੀ. ਜੂਠਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਜੂੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਾਭੇ (ਪਾਲੇ) ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ.

ਜੂੜੀਏ. ਜਾਭੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ. ਠੰਢ ਮਰੀਏ.

ਜੂਤ } ਸੰਗਜਾ–ਜੋੜਾ. ਪਨਹੀ. ਪਾਪੋਸ਼. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ
ਜੂਤਾ } ਧਰਮਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੂਤਾ ਉਤਾਰਕੇ ਜਾਣ
ਜੂਤੀ } ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋੜਾ ਉਤਾਰਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਜਾ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, EX. ਕਾਂਡ ੩, ਆਯਤ ੫, ਅਤੇ Joshua ਕਾਂਡ ੫, ਆਯਤ ੧੫.

ਜੂਥ. ਸੰਗਜਾ–ਯੂਥ. ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਯੂਥ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਖੋਮਾ ਤਾਣਿਆ ਜੁਗਜੂਥ ਸਮਾਣੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮਰੂਪ ਖੋਮਾ ਛਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਦੇ ਟੋਲੇ ਸਮਾਏ, ਭਾਵ ਸਭ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਆਗਏ.

ਜੂਥਪ. ਯੂਥ (ਝੁੰਡ) ਦਾ ਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਯੂਥਪ.

ਜੂਦ. ਫ਼ਾ ਜੂਦ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਜਲਦ. "ਆਯੋ ਉੱਪਰ ਖਾਲਸੈ ਜੂਦ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ੨ ਅ. ਜੂਦ. ਵਿ–ਉਦਾਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਆਜ਼ਾਦੀ। ੪ ਭੁੱਖ. ਫੁਧਾ.

ਜ਼ੂਦੀ. ਫ਼ਾ ਜ਼ੂਦੀ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਕਾਹਲੀ.

ਜੂਨ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਤੜੀ(ਆਂਦ)ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮੈਲ ਦਾ ਕੀੜਾ. ਮਲੱਪ ਇਹ ਗੰਡਗਡੋਏ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਮੇਦੇ ਦੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਕਾਰਣ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਜੂਨ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਸੁੱਤੇਪਏ ਪਾਣੀ ਵਹਿੱਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਲੱਪ।
੨ ਦੇਖੋ, ਜੂਨਿ.

ਜੂਨਾਗਢ } ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ
ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ } ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਜੋ ਗਿਰਿਨਾਰ ਪਰਬਤ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਗਿਰਿਨਗਰ* ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਚਰਨਪਾਦੁਕਾ" ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਜੂਨਿ } ਦੇਖੋ, ਯੋਨਿ.ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤਿ ਦਾ ਸਥਾਨ.
ਜੂਨੀ } ਆਕਰ. ਜਨਮ. ਭਗ. ਦੇਖੋ, ਅਜੂਨੀ.

ਜੂਪ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਯੂਤ. ਜੂਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਯੂਪ.

ਜੂਪੀ. ਵਿ–ਜੂਪ (ਦ੍ਯੂਤ) ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਯੂਤਕਾਰ. ਜੁਆਰੀ."ਬਡੇ ਬਡੇ ਜੂਪੀ ਜਬ ਹਾਰੇ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩੭)

ਜੂਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੂੜੀ । ੨ ਅੰ. Jury. ਜੱਜ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਪੰਚਾਇਤ, ਜੋ ਧਰਮ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕਰੇ. ਸਾਲਿਸਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ.

ਜੂਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੱਡੇ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਉਹ ਡੰਡਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੈਲ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਜੋੜੀਦੇ ਹਨ. ਸੰ. ਯੋਕ੍ਤ੍ਰ. "ਜੂਲੇ ਸਾਥ ਜੋਰ ਕਰ ਹੋਰੇ ਕਛੁ ਤੋਰ ਕਰ."(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੂੜ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਰੱਸਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੂੜੀਏ. ਜਕੜਬੰਦ.

ਜੂੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਰੜਨਾ. ਕਸਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਦੇਣੀਆਂ.

ਜੂੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜੂਟ. ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਗੱਠ.

ਜੂੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘਾਸ ਰੋਮ ਆਦਿ ਦੀ ਕੂਚੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਕਾਨ ਸਾਫ ਕਰੀਦਾ ਅਤੇ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜੀਦੇ ਹਨ। ੨ ਟੋਲੀ. ਮੰਡਲੀ. "ਜੂੜ ਗੁਰਮੁਖ ਜੂੜੀ" (ਭਾਗੁ) ੩ ਛੋਟਾ ਜੂੜਾ। ੪ ਫਸਲ ਕਟਦੇ ਹੋਏ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਪੂਲਿਆਂ ਦਾ ਬੱਧਾ ਗੱਠਾ.

ਜੇ. ਸਰਵ–ਜੋ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਜੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਖ ਫਿਰਹੈਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਵ੍ਯ–ਯਦਿ. ਅਗਰ. "ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ." (ਜਪੁ) ੩ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰ ਜ਼ੇ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸੇ-ਤੋਂ (ਅਜ਼) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਜੇਉ } ਸਰਵ–ਜੋ. ਜੇਹੜਾ. ਜੇਹੜੇ.
ਜੇਇ }

ਜੇਈ. ਸਰਵ–ਜੋ. ਜੇਹੜੇ। ੨ ਵਿ–ਜੇਮਨ ਕੀਤੀ. ਛਕੀ. ਖਾਧੀ. "ਜਪਿ ਜੇਈ ਸ਼ਿਵ ਸੰਗ ਭਵਾਨੀ." (ਤੁਲਸੀ)

ਜੇਸਟ } ਸੰ.ਜ੍ਯੇਸ਼੍ਠ. ਵਿ–ਵਡਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ। ੨ ਕਰਤਾਰ.
ਜੇਸ੍ਠ } ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਪਤਿ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. ਜੇਠ. "ਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਰ ਜੇਸਟ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਜਜੈਸ੍ਠ. ਜੇਸ੍ਠਾ ਨਛਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਜੇਠ.

ਜੇਸ੍ਠਾ. ਸੰ. ਜ੍ਯੇਸ਼੍ਠਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਪਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਹੋਵੇ। ੨ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਉਂਗਲੀ। ੩ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ (ਲੱਛਮੀ). ੪ ਸਤਾਈ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਠਾਰਵਾਂ ਨਕਤ੍ਰ। ੫ ਵਿ–ਵਡੀ.ਜੇਠੀ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਕਿਰਲੀ.ਛਿਪਕਲੀ.

ਜੇਹ. ਸ਼ਰਵ–ਜਿਸ ਦੇ. "ਜੇਹ ਹੀਐ ਅਹੰ ਬੁਧਿ ਬਿਕਾਰ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਜਿਸ ਨੇ. "ਜੇਹ ਰਸਨ ਚਾਖਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕਮਾਣ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਹ. "ਤੀਰ ਜੇਹ ਮਾਂਹਿ ਜੋਰ ਜੋਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੇਹਰ. ਹਿੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਜ਼ੇਬ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. "ਮੰਡਲ ਰਾਸ × × ਸਮ ਜੇਹਰ ਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਰਾਸਮੰਡਲ ਪਾਜ਼ੇਬ ਜੇਹਾ (amphi-theatre) ਰਚਿਆ.

ਜੇਹ ਲਗਿ. ਜਿਸ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਯ (ਆਸਰੇ) ਲਗਕੇ. "ਜੇਹ ਲਗਿ ਭਉਜਲੁ ਤਰਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮ: ੫)

ਜੇਹਲਮ. ਵਿਤਸ੍ਤਾ ਨਦੀ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਰਿਨਾਗ ਆਦਿ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਜਕੇ ਬਾਰਾਮੂਲਾ, ਮੁਜੱਫਰਾਬਾਦ, ਕੋਹਾਲਾ, ਜੇਹਲਮ,ਗੁਜਰਾਤ,ਸ਼ਾਹਪੁਰ, ਝੰਗ ਆਦਿ ਇਲਾਕ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ੪੫੦ ਮੀਲ ਵਹਿੱਦੀ ਹੋਈ ਮਖਿਆਣੇ ਪਾਸ ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ, ਇਸੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ। ੨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਅਤੇ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਰੇਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜੇਹਲਮ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੧੦੪ ਮੀਲ ਹੈ.

ਜੇਹੜਾ. ਸ਼ਰਵ–ਜੋ. ਜੋਣਸਾ। ੨ ਵਿ–ਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ. "ਜੇਹੜਾ ਪੁਰਬ ਕਮਾਇਆ."(ਵਡ ਮ:੧ ਅਲਾਹਣੀ) "ਸਚੇ ਜੇਹੜਾ ਸੋਇ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਸੱਚੇ ਜੇਹਾ ਸੋਇ.

ਜੇਹਾ. ਵਿ–ਜੈਸਾ. ਯਾਦ੍ਰਿਸ. "ਜੇਹਾ ਆਇਆ ਤੇਹਾ ਜਾਸੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਸਿੰਧੀ. ਜੇਹੋ.

ਜੇਹਾ ਵੇਖਹਿ ਤੇਹਾ ਵੇਖੁ. (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜੇਹਾ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈਂ ਤੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਹਾ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖ। ੨ ਜਿਸ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਲ ਤੂੰ ਵੇਖੇਂਗਾ, ਤੇਹੋ ਜਿਹਾ ਤੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ.

ਜੇਹਿ. ਜਿਸ ਨੂੰ. ਜਿਸੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਹ.

ਜੇਹੀ. ਵਿ–ਜੈਸੀ. "ਜੇਹੀ ਸੁਰਤਿ ਤੇਹਾ ਤਿਨ ਰਾਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਿਹ (ਚਿੱਲਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ. ਚਿੱਲੇਦਾਰ ਕਮਾਨ.

ਜੇਹੀ ਤੇਹੀ. ਵਿ–ਜੈਸੀ ਤੈਸੀ। ੨ ਸਰਵ–ਜਿਸ ਤਿਸ. ਜਣਾ ਕਣਾ. ਭਾਵ–ਹਰ ਯਕ. "ਜੇਹੀ ਤੇਹੀ ਪੈ ਘਿਘਾਤ ਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਜੇਹੋ. ਦੇਖੋ, ਜੇਹਾ.

ਜੇਕਰ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਗਰ. ਯਦਿ. "ਜੇਕਰਿ ਸੁਤਕੁ
ਜੇਕਰਿ } ਮੰਨੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੇਕਾ. ਜੋ ਕੁਛ. ਦੇਖੋ, ਕਾ.

ਜੇਚੋੜ. ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ ਵਿੱਚ ਧੋਬੀ (ਰਜਕ) ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ.

---

* ਜੂਗੜਫੀਏ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕਲ੍ਪਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਾਮ "ਯਵਨਨਗਰ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੋਜਵਾ ਜੇਜੀਆ ਜੇਜੂਆ } ਅ. جزیہ ਜਿਜ਼ੀਯਹ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੋਕ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਜੋ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਜਿਜ਼ੀਯਹ" ਹੈ.* ਹਰ ਇੱਕ ਬਾਲਿਗ਼ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦੀਨਾਰ † ਪ੍ਰਤਿ ਸਾਲ ਲੈਣੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਜੋ ਅਨਜਮਤੀਏ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ "ਅਮਨ" ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਸ ਵੱਲੋਂ ਰਖ਼ਜਾ ਦੀ ਜ਼ਿੱਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ. ਐਲਫ਼ਿਨਸ੍ਟਨ Elphinstone ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਤੋਂ ੪੮ ਦਿਰਹਮ ‡ ਸਾਲਾਨਾ, ਮਾਮੂਲੀ ਦਰਜੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ੨੪ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀਪੇਸ਼ਾ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ੧੨ ਦਿਰਹਮ ਸਾਲਾਨਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਪੁਰ ਇਹ ਟੈਕ੍ਸ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. §

ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕ਼ਾਜ਼ੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਮਾਮ ਹ਼ਨੀਫ਼ਾ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਜ਼ੀਯਹ ਮੌਤ ਦੇ ਦੰਡ ਤੁੱਲ ਹੈ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਕ਼ਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਕ਼ਤਲ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਲਾਇਕ਼ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਾਫ਼ਿਰ ਪੁਰ ਦਯਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਪੁਰ ਜਿਜ਼ੀਯਹ ਲਗਾਇਆਜਾਵੇ, ਜਦ ਹਿੰਦੂ ਤੋਂ ਜਿਜ਼ੀਯਹ ਮੰਗਿਆਜਾਵੇ ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਕ੍ਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਾਲ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ.

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕਾਫ਼ਿਰ ਅ਼ਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹ਼ਾਜ਼ਿਰ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਜੇਜੀਆ ਅਦਾ ਕਰਿਆ ਕਰੇ.

ਜੇਜੀਆ ਭ਼ਰਣਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਓਹ ਮੋਮਿਨਾਂ ਜੇਹੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਨਾ ਪਹਿਰਨ. "ਜੇਜੀਆ ਝੰਨ ਕੋ ਲਏ ਨ ਜਗਾਤਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਇਨੈ ਜੋਜਵਾ ਲਗੈ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜੋਠ. ਦੇਖੋ, ਜੇਸਟ। ੨ ਜਜੈਸ਼੍ਠ. ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. "ਹਰਿ ਜੋਠ ਜੁੜੈਦਾ ਲੋੜੀਐ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) ਦੇਖੋ, ਜੁੜੈਦਾ। ੩ ਵਿ–ਜੇਠਾ. ਜਠੇਰਾ. "ਜੇਠ ਕੇ ਨਾਮਿ ਭਰਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਭ਼ਾਵ ਯਮਰਾਜ ਤੋਂ ਹੈ. ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜ਼ਾਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਲ ਰਚਕੇ ਫੇਰ ਜਗਤ ਰਚਿਆ,ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜੇਠ ਹੈ.

ਜੇਠਾ. ਵਿ–ਜਜੈਸ਼੍ਠ. ਵਡਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ. ਵ੍ਰਿੱਧ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ। ੩ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੪ ਸੋਠੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਆਤ੍ਮ-ਗ਼ਾਨੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਕ਼ੈਦ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ਗਵਾਲਿਅਰ ਦੇ ਕ਼ਿਲੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੫ ਬਹਿ਼ਲ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੬ ਹੋਰ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ।

੭ ਜੋਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਮਸੀ ਤਪ ਛੱਡਕੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਗ੍ਰਹ੍ਰੂਪ ਤਪ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ੮ ਲਖਨੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ. ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦ-ਪੁਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

ਜੇਠਾਸਿੰਘ. ਅਹਿ਼ਮਦਾਬਾਦ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਵਪਾਰੀ ਸਿੱਖ. ਭਾਈ ਦਯਾਸਿੰਘ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲੈਕੇ ਜਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਦੱਖਣ ਗਏ ਹਨ, ਤਦ ਇਸ ਪਾਸ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ੨ ਭਾਈ ਦਯਾਸਿੰਘ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇਠਾ ਹੈ.

ਜੇਠਾਨੜੀ ਜੇਠਾਨੀ } ਜੇਠ ਦੀ ਰਾਨੀ. ਜੇਠ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. "ਦੇਰ ਜੇਠਾਨੜੀਆਹ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਗਲ ਸਿਤੋਪੀ ਦੇਰ ਜੇਠਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਜਜੈਸ਼੍ਠਾ. ਵਡੀ.

* ਖਾਫ਼ੀਖ਼ਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਫੌਜੀ ਮੇਵਾ ਸਲਤਨਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਜੇਜੀਆ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਕ਼ਲਫ਼ਾਜ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਪੂਤ ਫੌਜੀ ਮੇਵਾ ਦਿੰਦੇ ਸੇ ਅਰ ਜੇਜੀਏ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ. † ੩੨ ਰੱਤੀ ਤੋਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ.

‡ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦੁਅਨੀ ਬਣ੍ਹਾਬਰ ਹੈ.

§ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜੇਜੀਏ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਜੇਠਿ. ਜੇਠ (ਜਜੈਸ਼੍ਠ) ਵਿੱਚ. "ਨਾਨਕ ਜੇਠਿ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ ਜੈਸੀ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਜੇਠੀ. ਜਜੈਸ਼੍ਠਾ. ਵਡੀ. "ਲਹੁਰੀ ਸੰਗਿ ਭਈ ਅਬ ਮੋਰੈ ਜੇਠੀ ਅਉਰੁ ਧਰਿਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਛੋਟੀ ਵਹੁਟੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਜੇਠੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨਮਤਿ (ਦੁਰਮਤਿ) ਹੈ.

ਜੇਠੁ. ਦੇਖੋ, ਜੇਠ.

ਜੇਡ ਜੇਡਾ ਜੇਡੁ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨਾ ਵਡਾ. ਜੇਵਡ. ਸ਼੍ਰਿੰਧੀ–ਜੇਡੋ. "ਖਾਕੂ ਜੇਡੁ ਨ ਕੋਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜੇਡੋ. ਦੇਖੋ, ਜੇਡੁ.

ਜੇਣ. ਸੰ. ਯੋਗ. ਸਰਵ–ਜਿਸ ਨੇ. "ਜੇਣ ਜੈਸੇ ਬਿਚਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜੇਣ ਮਧਜ. ਸੰ. ਯਸ਼ਾਯੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ. "ਜੇਣ ਮਧਜ ਹਰਿਕੀਰਤਨ." (ਗਾਬਾ)

ਜੇਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨਾ. ਜਿਸ ਕ਼ਦਰ. "ਜੇਤ ਕੀਨ ਉਪਾਰਜਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨ ਦੇਇ ਦਤਾਰ."(ਮਾਲੀ ਮ:੫) ੨ ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਸਾਥ. "ਚਰਨ ਭਏ ਸੰਤ ਬੋਹਿਥਾ ਤਰੇ ਸਾਗਰ ਜੇਤ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜੇਤੁ ੨.

ਜੇਤੜਾ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨਾ. ਜਿਸ ਕ਼ਦਰ. ਜਿਤਨੇ.
ਜੇਤੜੇ } ਜੇਤੇ. "ਸੁਣਹਿ ਵਖਾਣਹਿ ਜੇਤੜੇ ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਜੇਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਾਵਤ੍. ਜਿਤਨਾ. ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ. "ਜੇਤਾ ਦੇਹਿ ਤੇਤਾ ਹਉ ਖਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਜੇਤ੍ਰਿ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ. "ਨਾਨਕ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕਾ ਜੇਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਜੇਤੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨੀ. "ਜੇਤੀ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜੇਤਾ ੨.

ਜੇਤੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨਾ। ੨ ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਨਾਲ. "ਤਨੁ ਕਰਿ ਤੁਲਹਾ ਲੰਘਹਿ ਜੇਤੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਜੇਤੇ. ਜਿਤਨੇ. ਜਿਸ ਕ਼ਦਰ. "ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੇਤੈ. ਜਿੱਤ ਹੈ. ਜੀਤ ਹੈ. "ਹਾਰ ਨਹੀ ਸਭ ਜੇਤੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਜੇਤੋ. ਦੇਖੋ, ਜੇਤਾ ੧.

ਜੇਨ. ਸੰ. ਯੇਨ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਜਿਸ ਕਰਕੇ। ੨ ਜਿਸ ਨੇ. "ਜੇਨ ਕਲਾ ਧਾਰਿਓ ਆਕਾਸੰ." (ਸ. ਸਹਸ ਮ: ੫) ਜਿਸ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਕਲਾ ਸਾਥ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਜੇਨ ਸਰਬਸਿਧੀ." (ਸਵਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰਵਸਿੱਧੀ.

ਜੇਨਕੇਨ. ਯੇਨਕੇਨ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਜਿਸ ਕਿਸ ਕਰਕੇ. ਜਿਸ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ. "ਜੇਨ ਕੇਨ ਪਰਕਾਰੇ ਹਰਿਜਸੁ ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰਵਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਯੇਨ ਕੇਨ ਪ੍ਰਕਾਰੇਣ. ਜਿਸਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਢੰਗ) ਨਾਲ.

ਜੇਨੰਕੇਨ. ਦੇਖੋ, ਜੇਨ ਕੇਨ। ੨ ਜਿਸ ਕਿਸੀ ਤੋਂ. ਹਰੇਕ ਤੋਂ. ਜਣੇ ਕਣੇ ਤੋਂ. "ਕਸ੍ਯਯੋਗ ਦੁਸ੍ਵਰ ਅਹੈ ਹੋਇ ਨ ਜੇਨੰਕੇਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਜੇਬ. ਫ਼ਾ. جیب ਜ਼ੇਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੇਭਾ। ੨ ਤੁ. جیب ਜੇਬ. ਖੀਸਾ. ਪਾਕਟ pocket। ੩ ਅ. ਪਹੁੰਚੇ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਪਹਿਰਿਆਹੋਇਆ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕ਼ਫ਼. "ਜੇਬੋ ਟਿਕੈ ਨ ਬਖਤਰ ਰਹਿ ਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੯੫)

ਜ਼ੇਬਦ. ਫ਼ਾ. زیبد ਸਜਦਾ ਹੈ. ਸਜੇ. ਸਜੇਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਜ਼ੇਬੀਦਨ ਹੈ.

ਜੇਬਨਸਾ ਜੇਬਨਿਸਾ } ਦੇਖੋ, ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ.

ਜ਼ੇਬਾਯਸ਼. ਫ਼ਾ. زیبایش ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੇਭਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ। ੨ ਸ਼ਿੰਗਾਰ.

ਜ਼ੇਬੀਦਨ. ਫ਼ਾ. زیبیدن ਕ੍ਰਿ–ਸਜਣਾ. ਸ਼੍ਰੇਭਾ ਦੇਣਾ. ਸੁੰਦਰ ਲੱਗਣਾ.

ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ. ਅ. زیب النساء ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ੫ ਫ਼ਰਵਰੀ ਸਨ ੧੬੩੯ ਨੂੰ ਜਨਮੀ. ਇਹ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅ਼ਰਬੀ ਦੀ ਪੰਡਿਤਾ ਸੀ. ਸਾਰਾ ਕ਼ੁਰਾਨ ਇਸ ਦੇ ਕੰਠਾਗ੍ਰ ਸੀ. ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ ਉੱਤਮ ਕਵਿਤਾ ਰਚਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਛਾਪ (ਤਖ਼ੱਲੁਸ) 'ਮਖ਼ਫ਼ੀ' ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ. ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਸਿਖਯਾ ਦਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਨੇ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ–

ਜੇਬੁਨਿਸਾ ਫਿਰ ਆਖਦੀ, ਇਕ ਸੁਖ਼ਨ ਸੁਣਾਇਆ,
ਜਦ ਦਾ ਬੈਠਾ ਤਖ਼ਤ ਤੇ, ਕੀ ਅਦਲ ਕਮਾਇਆ ?
ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ, ਦਾਰਾ ਮਰਵਾਇਆ,
ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਭੀ, ਤੈ ਧੋਹ ਕਮਾਇਆ,
ਬੀਜਾਪੁਰ ਬੀਉ ਜੁ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ, ਫਲ ਖਾਣਾ ਆਇਆ,
ਔਰੰਗੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ, ਭ਼ਰ ਲੈਗੁ ਸਵਾਇਆ,
ਸ਼ਾਹ ਅਦਾਲਤ ਨਾ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਦੋਜ਼ਖ਼ ਪਾਇਆ,
ਉਮਰਖ਼ਿਤਾਬ ਅਦਾਲਤੀ, ਬੇਟਾ ਮਰਵਾਇਆ,
ਕੀਤਾ ਅਦਲ ਨੁਸ਼ੇਰਵਾਂ, ਜਸ ਜਗ ਵਿਚ ਛਾਇਆ.
ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਦਿੱਲੀ ਸਨ ੧੭੦੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ.

ਜੇਬੇ. ਜਬਹ੍ (ਕ਼ਤਲ) ਹੋਏ. "ਕਹੁ ਜ੍ਞਾਨ ਜੇਬੇ ਸੁਕਾਤੀ ਕਟਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੦) ੨ ਜ਼ੇਬਾਯਸ਼ (ਸ਼ੋਭਾ) ਵਾਲੇ.

ਜੇਮ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੈਸੇ.ਜਿਮ.ਵਾਂਙ. "ਘਣੰ ਜੇਮ ਗਾਜੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਜੇਮਨ. (ਸੰ. ਜ਼ਿਘ੍. ਧਾ–ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ) ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਮਨਾ. ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣਾ। ੨ ਸੰ. ਜੇਸਨ੍. ਵਿ–ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ.

ਜੇਮਿ. ਦੇਖੋ, ਜੇਮ.

ਜੇਮੀ. ਜੇਮਨ ਕੀਤੀ. ਛਕੀ. ਖਾਧੀ. ਦੇਖੋ, ਜੇਮਨ ੧। ੨ ਜਯਮਯੀ. ਜੈ ਰੂਪਾ."ਕਿਲੱਕਾਰ ਜੇਮੀ."(ਚੰਡੀ ੨)

ਜੇਰ. ਸੰ. ਜਰਾਯੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਝਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਬੱਚਾ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਉਲ। ੨ ਜੇਰਜ (ਜਰਾਯੁਜ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅੰਡ ਬਿਨਾਸੀ ਜੇਰ ਬਿਨਾਸੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਫ਼ਾ. زیر. ਵਿ–ਪਰਾਜਿਤ. ਅਧੀਨ. "ਸਭੈ ਜੇਰ ਕੀਨੇ ਬਲੀ ਕਾਲ ਹਾਥੰ."(ਵਿਚਿਤ੍) ੪ ਹੇਠ. ਨੀਚੇ. "ਹਮ ਜੇਰ ਜਿਮੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਹਮਹ(ਤਮਾਮ)ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਨੀਚੇ। ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਖਰ ਦੇ ਹੇਠ ਲਾਯਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜੋ ਸਿਆਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਬਰ ੭.

ਜੇਰ ਸਾਏ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੇਰ ਸਾਯਹ.

ਜ਼ੇਰ ਸਾਯਹ. ਛਾਉਂ ਹੇਠ। ੨ ਅਸਰ ਅੰਦਰ। ੩ ਸਰਪਰਸ੍ਤੀ ਵਿੱਚ। ੪ ਭਾਵ–ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹੋਸ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ–ਮੈ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ੇਰ ਸਾਏ ਵਸਦਾ ਹਾਂ.

ਜੇਰਜ. ਸੰ. ਜਰਾਯੁਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਿੱਲੀ (ਆਉਲ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ.

ਜੇਰ ਜਬਰ. ਫ਼ਾ. زیر وزبر. ਜ਼ੇਰੋਜ਼ਬਰ. ਹੇਠ ਉੱਤੇ. ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ। ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਜਬਰ ੭.

ਜ਼ੇਰਦਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ. زیردست ਮੁਗ਼ਲਪਤਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੜਿਆ। ੨ ਵਿ–ਅਧੀਨ. ਵਸ਼ਵਰਤੀ. ਮਾਤਹਿਤ.

ਜ਼ੇਰਬਾਰ. ਫ਼ਾ. زیربار ਵਿ–ਬੋਝ ਹੇਠ ਦਬਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਮੁਸੀਬਤਜ਼ਦਾ. ਵਿਪਦਾ ਦਾ ਗ੍ਰਸਿਆ। ੩ ਕ਼ਰਜ਼ਾਈ.

ਜ਼ੇਰਬੰਦ. ਫ਼ਾ. زیربند ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਮੁਹਰੀ ਅਤੇ ਤੰਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਤਸਮਾ ਅਥਵਾ ਵਸਤ੍, ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ. ਸੰ. ਤਲਿਕਾ.

ਜੇਰਰਜ. ਜਰਾਯੁਜ. ਦੇਖੋ, ਜੇਰਜ. "ਜਿਹ ਅੰਡਜ ਸੇਤਜ ਜੇਰਰਜੰ." (ਅਕਾਲ)

ਜੇਰਾ. ਫ਼ਾ. جگر ਜ਼ਹਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਲੇਰੀ. ਹੌਸਲਾ। ੨ ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਜਿਗਰਾ (ਜੇਰਾ) ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਾਈ, ਧੀਰਜ ਭੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੇਰੋ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ. ਅੱਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੇਰਾ.

ਜੇਰੋਜਬਰ. ਦੇਖੋ, ਜੇਰਜਬਰ.

ਜੇਲ. ਅੰ. Jail. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਦੀਖ਼ਾਨਾ, ਕਾਰਾਗਾਰ। ੨ ਅ. ਜ਼ਾਹਿਲ. ਮੂਰਖ. ਅਗਜਾਨੀ. "ਕੋਭੀ ਰੱਤਕ ਜੇਲ ਪਰੋਈ." (ਭਾਗੁ)

ਜੇਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਮ. ਜੈਸੇ. ਵਾਂਙ. "ਓਹੁ ਜੇਵ ਸਾਇਰ ਦੇਇ ਲਹਰੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜੇਵਹਿ. ਜੇਮਨ ਕਰਾਵਹਿ. ਭੋਜਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਜੇਮਨ ਕਰਦਾ ਅਥਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਸੁਰ ਤੇਤੀਸਉ ਜੇਵਹਿ ਪਾਕ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਜੇਵਡ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨਾ ਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਵਡੁ.

ਜੇਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਵਡੁ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੇਵੜਾ. ਰੱਸਾ. ਬੰਧਨ. "ਤੇਰੋ ਮੁੰਧ ਕਟਾਰੇ ਜੇਵਡਾ." (ਵਡ ਮ: ੧) ਹੇ ਮੁੰਧ (ਮੁਗਧੇ)! ਤੇਰੇ ਕਟਾਰੇ (ਕਟਾਕ) ਜੇਵੜਾ.

ਜੇਵਡੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿਤਨਾ ਵਡਾ. "ਜੇਵਡੁ ਭਾਵੈ ਤੇਵਡੁ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) ਸਿੰਧੀ. ਜੇਡੋ

ਜੇਵਣ. ਦੇਖੋ, ਜੇਮਨ.

ਜੇਵਣਹਾਰ / **ਜੇਵਣਵਾਰ** ਵਿ–ਜੇਮਨਵਾਲਾ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਮਨ.

ਜੇਵਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਿਉਨਾਰ.

ਜੇਵਰ. ਫ਼ਾ. ਜ਼ੇਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੇਬ–ਵਰ. ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਭੂਸ਼ਣ. ਗਹਿਣਾ. ਅਲੰਕਾਰ.

ਜੇਵਰਾ / **ਜੇਵਰੀ** / **ਜੇਵੜਾ** / **ਜੇਵੜੀ** ਸੰਗਜਾ–ਜੇਉੜਾ. ਰੱਸਾ. ਬੰਧਨ. ਫਾਹੀ. ਮਜੋਰਾ. ਸੰ. ਜੀਵਾ. "ਚਹੁ ਦਿਸ ਪਸਰਿਓ ਹੈ ਜਮਜੇਵਰਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) "ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਜੇਵਰੀ ਬਾਂਧਿਓ ਤੋਰੈ ਜਨ."(ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) "ਜਮ ਕਾ ਠਾਂਲਿ ਜੇਵੜਾ ਨਿਤ ਕਾਲ੍ਹ ਸੰਤਾਵੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) "ਗੁਰਿ ਕਟੀ ਮਿਹੜੀ ਜੇਵੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਜੇਵਿਆ. ਜੇਮਨ ਕੀਤਾ. ਭੋਜਨ ਖਾਧਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਮਨ. "ਸੁਚਾ ਹੋਇਕੈ ਜੇਵਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੇਵਿਹਾ / **ਜੇਵੇਹਾ** / **ਜੇਵੇਹੇ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੈਸਾ. ਜਿਵੇਹਾ. ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਜੈਸੇ. ਜੇਹੇ. "ਜੇਵੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਤੇਵੇਹੇ ਫਲਤੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) "ਫਲ ਤੇਵੇਹੇ ਪਾਈਐ ਜੇਵੇਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਪਿਯੂ.

ਜੇੜ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਹੜਾ.

ਜੈ. ਸਰਵ–ਜਿਸ. "ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਜਿਸ ਭਾਵੈ ਤਿਸ ਦੇਇ। ੨ ਵਿ–ਜਿਤਨੇ. ਯਾਵਤ। ੩ ਸੰ. ਜਯ. ਸੰਗਜਾ–ਜੀਤ ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤੇ. "ਜਾਕੇ ਭਗਤ ਕੋ ਸਦਾ ਜੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੪ ਵਜ–ਜਯ ਹੋ. ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. "ਜੈ ਜਗਦੀਸ਼ ਤੇਰਾ ਜਸ ਜਾਚਉ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਰਖਦ. ਜਯ. "ਜੈ ਅਰੁ ਵਿਜੈ ਨਾਮ ਜਿਨ ਜਾਨਾ." (ਨਾਪੂ) ੬ ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਸ ਨੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. "ਔਰ ਭਯੋ ਸੁਤ ਜੋ ਉਨ ਕੋ ਗ੍ਰਹਿ ਨਾਮ ਧਰਜੋ ਤਿਹ ਕੋ ਤਿਨ ਹੂੰ ਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੭ ਦੇਖੋ, ਜਯ.

ਜੈਂ. ਸਰਵ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. "ਸੋ ਸਾਈ ਜੈਂ ਵਿਸਰੈ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਜੈਸਲ / **ਜੈਸਲਮੇਰੁ** ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦੁਸਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਵਲ ਜੈਸਲ (ਜਯਸ਼ਾਲ) ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੧੫੬ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜੈਸਲਮੇਰੁ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ. ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਭੀ ਜੈਸਲ ਤੋਂ ਹੈ.

ਜੈਸਾ. ਸੰ. ਯਾਦ੍ਰਿਸ਼. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੇਹਾ. ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. "ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਣੀਦਾ ਤੈਸੋ ਹੀ ਮੈ ਡੀਠੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜੈਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਜਯਸਿੰਘ.

ਜੈਸਿੰਘਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਯਸਿੰਘਪੁਰਾ.

ਜੈਸੀ. ਸੰ. ਯਾਦ੍ਰਿਸ਼ੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੇਹੀ.ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ. "ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਜੈਸੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕੇਰਸਾਹਿਬ.

ਜੈਸੇ / **ਜੈਸੋ** ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਜਿਸ ਤਰਾਂ। ੨ ਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ. ਦੇਖੋ, ਜੈਸਾ. "ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਨਿਰਾਲਮੁ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) "ਜੈਸੋ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਜੈਹਹਿ / **ਜੈਹੈ** ਜਾਵੇਗਾ. "ਜੈਹਹਿ ਆਟਾ ਲੋਨ ਜਿਉ ਸੋਨ ਸਮਾਨਿ ਸਰੀਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਬੀਤ ਜੈਹੈ ਜਨਮੁ ਅਕਾਜ ਰੇ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯)

ਜੈਕਾਰ / **ਜੈਕਾਰਾ** / **ਜੈਕਾਰੁ** / **ਜੈਕਾਰ** ਸੰਗਜਾ–ਜਯਕਾਰ. ਜਯਧ੍ਵਨਿ. ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਉੱਚਾਰਣ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਨਅ੍ਰਹ."ਸੰਤ ਸਭਾ ਕਉ ਸਦਾ ਜੈਕਾਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਇਹ ਹੈ:–

ਸਭ ਧਰਤੀ ਹਲਚਲ ਭਈ ਛੋਭਜੋ ਘਰਬਾਰਾ,
ਸ਼ਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਮੀਰਜੋ ਖਪਿ ਹੋਏ ਛਾਰਾ,
ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਬਹੁ ਕੋ ਨਹੀਂ ਭੈ ਕਾਟਨਹਾਰਾ,
ਚੜ੍ਹਿਆ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਲੈ ਧਰਮ ਨਗਾਰਾ.

ਭੁੱਖੀ ਭ੍ਰਮੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਉਠਾਇਕੈ, ਦਬੜੂ ਘੁਸੜੂ ਨੂੰ ਭਾਜੜਾਂ ਪਾਇਕੈ, ਖੋਟੇ ਖਚਰੇ ਦੀ ਸਫਾ ਸਮੇਟਕੈ ਗੁਰਸਿੰਘਾਂ ਰਚਿਆ ਜੈਕਾਰਾ, ਜੋ ਗੱਜਕੈ ਬੁਲਾਵੇ ਸੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪਿਆਰਾ–ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਗੁਰਬਰ ਅਕਾਲ.

ਜੈਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਜਯਚੰਦ.

ਜੈਜਏ. ਸੰਗਜਾ–ਜੈਜੈਕਾਰ. ਜਯਕਾਰ. "ਬੋਲਿ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਜੈਜਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜੈ ਜਗਦੀਸ. ਵਿ–ਜਯਰੂਪ ਜਗਤਈਸ਼. ਵਿਜਯਰੂਪ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਜੈ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ.

ਜੈਜਾਵੰਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜਯਜਯਵੰਤੀ ਅਥਵਾ ਜਯਜਯੰਤਿ. ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਬਿਲਾਵਲ ਅਤੇ ਸੋਰਠਿ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਹੈ.* ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਗਾਂਧਾਰ ਹੈ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਦੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਿ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਗਾ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਗਿਣੀ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਸਮੇਤ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

ਜੈਜੈਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜੈਕਾਰ. "ਜੈਜੈਕਾਰ ਭਇਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜੈਂਡਾ. ਸਰਵ–ਜਿਸ ਦਾ. ਜੈਂਦਾ। ੨ ਵਿ–ਜਡ. ਜੜ੍ਹ. ਮੂਰਖ. ਉਜੱਡ. "ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਰਹੋ ਸੁਨਕੈ, ਅਰੁ ਮੋਹਗਏ ਸੁਨਕੈ ਜਨ ਜੈਂਡਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜੈਂਣ. ਸਰਵ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ. "ਜੈਂਣ ਕੁਲ ਛੈਣ ਧਰਮੰ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜੈਨ.

ਜੈਤ. ਸੰ. ਜਯਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਜਯ. ਜੀਤ. ਫ਼ਤੇ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸਿੰਗਾਰੂ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ। ੩ ਜੈਤ ਸੇਠ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਜਗਤ ਸੇਠ ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪਟਨਾ.

*ਕੁਨੀਆਂ ਨੇ ਰਾਤ ਦਾ ਤ੍ਰਿਜਾ ਪਹਿਰ ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਂਣ ਲਈ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਜੈਤਸਰੀ / **ਜੈਤਸਿਰੀ** / **ਜੈਤਸ੍ਰੀ** ਜਯਤਿਸ਼੍ਰੀ. ਇਹ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦੀ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ ਹੈ, ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਹੈ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਗ ਮੀ ਪ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮੀ ਗ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਜੈਤਸਿਰੀ ਦਾ ਗਿਆਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਜੈਤਧੁਨਿ. ਜਯਤਿ-ਧ੍ਵਨਿ. ਜੈਕਾਰ. ਜਯਜਯ ਧੁਨਿ.

ਜੈਤਪਤ੍ਰ. ਜਯਤਿ-ਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਜਯਪਤ੍ਰ. "ਸੁ ਜੈਤ-ਪਤ੍ਰ ਪਾਇਯੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਜਯਿਤ੍ਰੀ ਪਤਾਕਾ. ਫ਼ਤੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਜਯਿਤ੍ਰੀਪਤ੍ਰ. ਕਲਗੀ. "ਸਿਰੰ ਜੈਤਪਤ੍ਰੰ ਸਿਰੰ ਛਤ੍ਰ ਛਾਜੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜੈਤਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ ਅਤੇ ਨਾਰਾਯਨਾ.

ਜੈਤਵਾਰ. ਜਯਤਿ-ਵਾਰ. ਵਿ–ਜਿੱਤਣਵਾਲਾ."ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕਉ ਜੈਤਵਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਜੈਤਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨਸਿੰਘ ਦਾ ਫ਼ੁਟਨੋਟ.

ਜੈਤਾ ਸੇਠ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤ ਸੇਠ.

ਜੈਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜਯਤਿ. ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤੇ.

ਜੈਤੇਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣਗੜ੍ਹ.

ਜੈਤੋ / **ਜੈਤੋਂ** ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਭਟਿੰਡਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਕ਼ਿਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਹੈ.ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਦੇ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ "ਰੀਂਗਸਰ" ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਨਾਲ ੭੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੪੩੨ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ੧੯ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ ਅਤੇ ਕੱਤਕਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ੧੪ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੩ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਬਾਬਤ ਅਕਾਲੀਦਲ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਲਤਫ਼ਹਿਮੀ ਤੋਂ ਮਾਮਲਾ ਇੰਨਾਂ ਵਧਿਆ ਕਿ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੪ ਨੂੰ ਕਈ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ੨੧ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੯੨੫ ਨੂੰ ੧੦੧ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਆਰੰਭੇ ਗਏ ਅਤੇ ੬ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਭੋਗ ਪੈਕੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੋਈ.

ਜੈਤੋ ਤੋਂ ਭੋਚ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ "ਟਿੱਬੀ ਸਾਹਿਬ" ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਸੰਬ ਸਮੇਂ ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਜੈਤੋ ਦੀ ਮੰਡੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਲੋਕ ਪਸ਼ੂ ਖ਼ਰੀਦਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਜੈਤੋ ਬੀ. ਬੀ. ਅਤੇ ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਭੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਜੈਤੋ ਲਹੌਰੋਂ ੯੬ ਅਤੇ ਭਟਿੰਡੇ ਤੋਂ ੧੭ ਮੀਲ ਹੈ.

ਜੈਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਾ.

ਜੈਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਜਯਿਤ੍ਰੀ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. "ਬਡ ਯੋਧਾ ਮਨ ਸਤ੍ਰ ਜੈਤ੍ਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜੈਦ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਜੈਦ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵਿੱਚ ਹੈ

ਜੈਦਪਰਾਨਾ. ਇਹ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖੜੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਜੋ ਲਾਲਾ ਭੁੱਲਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਫੂਲ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਮੋਹਨ ਕਾਲਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਭੀ ਵਸਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕੇ ਮੋਹਰਾਜ ਵਸਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਮੋਹਰਾਜ.

ਜੈਦਰਥ. ਸੰ. ਜਯਦ੍ਰਥ. ਵ੍ਰਿੱਧਕਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ (ਕਾਠੀਆਵਾੜ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੀ ਭੈਣ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁ: ਸ਼ਲਾ ਦਾ ਪਤਿ ਸੀ. ਇਹ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਰਥ ਸੀ.

ਜੈਦਰਥਅਰਿ ਜੈਦਰਥਾਰਿ ਜਯਦ੍ਰਥ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਰਜੁਨ.

ਜੈਂਦਾ. ਜਿਸ ਦਾ. "ਜੈਂਦਾ ਜਸ ਦੇਸ ਦੇਸ ਸਭੇ ਲੋਕ ਗਾਂਵਦੇ." (ਮੰਗਲ ਕਵਿ)

ਜੈਦਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜਯਦਯਾ.

ਜੈਂਦੇ. ਜਿਸ ਦੇ. "ਫਤੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜੈਂਦੇ ਦੁਆਰ ਦਰਗਾਹ ਦੀ." (ਮੰਗਲ ਕਵਿ)

ਜੈਦੇਉ ਜੈਦੇਵ ਸ਼੍ਰੀ. ਜਯਦੇਵ. ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ "ਪਕ੍ਸ਼ਧਰਮਿਸ੍ਰ" ਹੈ। ੨ ਕਨੌਜ ਨਿਵਾਸੀ ਭੋਜਦੇਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਰਮਾਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕੇਂਦੁਲੀ (ਜਿਲਾ ਬੀਰਭੂਮਿ ਬੰਗਾਲ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਯਦੇਵ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤਧਾਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਉਪਾਸਕ ਸੀ, ਪਰ ਤਤ੍ਕਾਲੀਨ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪੂਰਣ ਪੰਡਿਤ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਗੀਤਗੋਬਿੰਦ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵ੍ਯ ਹੈ. ਜੈਦੇਵ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਦਮਾਵਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਮਨੋਹਰ ਸੁਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਚੇ ਪਦ ਗਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਬੱਲਾਲਸੇਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਲਕ੍ਸ਼ਮਣਸੇਨ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਇਆ.* ਇਸੇ ਜੈਦੇਵ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਜੈਦੇਵ ਤ੍ਰਿਆ-ਗਿਓ ਅਹਿਮੇਵ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਵਿਜਯ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਨੂੰ ਜੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪਰਾਸ੍ਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. "ਬਦਤ ਜੈਦੇਵ ਜੈਦੇਵ ਕਉ ਰੰਮਿਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ)

ਜੈਦ੍ਰਥ ਜੈਦ੍ਰਥਰਿ ਦੇਖੋ, ਜੈਦਰਥ ਅਤੇ ਜੈਦਰਥਅਰਿ. "ਬਿਜੈ ਕਪਿਧ੍ਵਜ ਜੈਦ੍ਰਥਰਿ ਸੂਰਜਸਾਰਿ ਪੁਨ ਭਾਖ." (ਸਨਾਮਾ) ਵਿਜਯ, ਕਪਿਧ੍ਵਜ ਜੈਦ੍ਰਥਅਰਿ, ਸੂਰਯਜ (ਕਰਣ), ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਇਹ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ.

ਜੈਨ. ਜਿਨ (ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ) ਦੇ ਚਲਾਏ ਮਤ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ. ਜੈਨੀ. ਜੈਨ ਮਤ ਬੌਧ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੰਜ ਮੁੱਖਵ੍ਰਤ ਹਨ–ਅਹਿੰਸਾ, ਸਤ੍ਯ, ਅਸ੍ਤੇਯ (ਚੋਰੀ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ), ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰ੍ਯ ਅਤੇ ਅਪਰਿਗ੍ਰਹ (ਮੋਹ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ).

ਜੈਨ ਮਤ ਦੇ ਦੋ ਫ਼ਿਰਕੇ ਮੁੱਖ ਹਨ–ਇੱਕ ਸ਼੍ਵੇਤਾਂਬਰ, ਦੂਜਾ ਦਿਗੰਬਰ. ਜੈਨੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਵੇਲੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਵਸਤ੍ਰ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ. ਅਤੇ ਰਜੋਹਰਾ (ਸੂਤ ਦਾ ਗੁੱਛਾ) ਹਰੇਕ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਵੇਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਲਵੇ, ਤਾਕਿ ਕੋਈ ਜੀਵ ਨਾ ਮਰੇ. ਜੈਨੀ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਉਬਲਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਾਲ ਨ੍ਹਾਉਣਾ ਵਰ੍ਜਿਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜੀਵ ਮਰਦੇ ਹਨ. ਜੈਨੀ ਨੂੰ ਧਨ ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ. ਹੋਰ ਵ੍ਰਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅੱਠ ਵ੍ਰਤ ਸਿਰੋਮਣਿ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਭਾਦੋਂ ਬਦੀ ੧੨ ਤੋਂ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੪ ਤੀਕ. ਅਖ਼ੀਰੀ ਦਿਨ ਦਾ ਨਾਮ "ਛਮਛਰੀ"† ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ.

ਜੈਨ ਮਤ ਵਿੱਚ ਜਗਤਕਰਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ. ਇਹ ਮੁਕ੍ਤਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਜੈਨ ਮਾਰਗ ਸੰਜਮ ਅਤਿ ਸਾਧਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਤੀਰਥੰਕਰ, ਮਾਯਾਮੋਹ ਅਤੇ ਰਿਖਭਦੇਵ। ੨ ਅ. ਜੈਨ. ਖ਼ੂਬੀ. ਗੁਣ। ੩ ਸਜਾਵਟ. ਸ਼ਿੰਗਾਰ। ੪ ਫ਼ਾ. ਵੈਰਾਗਵਾਨ. ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤ੍ਯਾਗਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਜ਼ੈਨਖ਼ਾਂ. ਜ਼ੈਨ ਖ਼ਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਹ੍ਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ (ਸਨ ੧੭੬੧) ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਹਾਕਮ ਥਾਪਿਆ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੇ ਫ਼ਾਸਲੇ ਪੁਰ ਮਨਹੋੜੇ ਪਾਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ੪ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ (ਸਨ ੧੭੬੩) ਨੂੰ ਪੀਰਜੈਨ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਕ੍ਤਲ ਕੀਤਾ. ਜ਼ੈਨਖ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਮਾਝੀ ਵਾਲੇ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਨੇ ਵੱਢਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਫਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਇਲਾਕਾ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾਭੇ ਅਰ ਜੀਂਦ ਦੇ ਹੱਥ ਭੀ ਕਈ ਪਿੰਡ ਆਏ.

ਜੈਨਲਾਵਦੀ. ਜ਼ੈਨੁਲਆ਼ਾਬਿਦੀਨ. ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੱਯਦਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੬੫੭ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੭੧੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੁਲਤ੍ਹਾਨ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹੈਦਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਸਨ ੧੪੨੩ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਸਨ ੧੪੭੪ ਵਿੱਚ ਮਰਿਆ। ੩ ਅ਼ਲਾਉੱਦੀਨ ਖ਼ਿਲਜੀ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ੧੬੯੬ਵੇਂ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਜੈਨਲਾਵਦੀ ਸਾਹ ਕੋ ਤਬ ਹੀ ਦਯੋ ਭਜਾਇ। ਰਤਨਸੈਨ ਰਾਨਾ ਗਏ ਗੜ੍ਹ ਇਹ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਇ." ਦੇਖੋ, ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਅਤੇ ਚਤੌੜ.

ਜੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜੈਨ. "ਇਕ ਜੈਨੀ ਉਭੜਿ ਪਾਇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਜੈਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਜਯਪਤ੍ਰ.

ਜੈਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਜਯਪਾਲ.

ਜੈਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਜਯਸਿੰਘ.

ਜੈਮਲ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ ਅਤੇ ਚਤੌੜ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਭਿੜਿਆ. "ਜੈਮਲ ਕੋਪ ਚਢ੍ਯੋ ਰਣ ਮੇ ਕਰ ਮੇ ਬਰਛੀ ਤਿਰਛੀ ਗਹਿ ਲੀਨੀ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਜੈਮਲਸਿੰਘ. ਇਹ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਸਰਦਾਰ, ਫਤੇਗੜ੍ਹ (ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦਾ ਰਈਸ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਚੰਦਕੌਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੧੨ ਨੂੰ ਵਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੜਗਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਸ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਫੂਲਕਿਆਨ ਰਾਜੇ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕੈਥਲ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਏਜੈਂਟ ਸਰ ਡੇਵਿਡ ਆਕਟਰਲੋਨੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਨੀ ਚੰਦਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਖੜਗਸਿੰਘ, ਚੰਦਕੌਰ ਅਤੇ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ.

ਜੈਮਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਯਮਾਲਾ. ਉਹ ਮਾਲਾ ਜੋ ਜੰਗ ਅਤੇ ਸੁਯੰਬਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਗਲ ਪਹਿਰਾਈ ਜਾਵੇ.

ਜੈਮਿਨਿ. ਵ੍ਯਾਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਡਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਜੋ ਪੂਰਵਮੀਮਾਂਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਪਰਵ ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਜੈਮਿਨਿ ਕ੍ਰਿਤ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਾਭਾਰਤ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਹਨ. ਜੈਮਿਨਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਮੰਤੁ ਭੀ ਵਡਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਜੈਮਿਨਿਦਸ਼ੰਨ. ਪੂਰਵਮੀਮਾਂਸਾ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਹਨ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰੋ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਖੰਡਨ ਹੈ.

ਜੈਯਦ. ਅ. ਜ਼ੈ ਵਿ–ਖਰਾ. ਅੱਛਾ। ੨ ਮਜਬੂਤ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ.

ਜੈਯਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਨਮਿਆਂ. "ਤੇਰਹ ਮਾਸ ਭਏ ਜੋਉ ਜੈਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਜਨਮੈਯਾ. ਪੈਦਾ ਕਰੈਯਾ। ੩ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ.

ਜੈਰਾਮ. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਪਤਿ, ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦੌਲਤਖ਼ਾਨ ਲੋਦੀ ਦਾ ਆਮਿਲ ਸੀ. ਇਸੇ ਦੀ ਪੇਰਣਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੌਲਤਖ਼ਾਂ ਦਾ ਮੋਦੀ ਹੋਣਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਬੀਬੀ.

ਜੈਲ. ਅ. ਜ਼ੈਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ. ਲੜ। ੨ ਪੰਕਤਿ. ਕ੍ਤਾਰ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ੩ ਢਿਲਾਕ਼ਾ. ਪਰਗਨਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੀਚੇ. ਹੇਠ.

ਜੈਲਦਾਰ. ਫ਼ਾ. ਜ਼ੈਲਦਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪਣੇ ਹੇਠ ਨੰਬਰਦਾਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਢਿਲਾਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਤਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਤਸੀਲਦਾਰ ਅਤੇ ਜਿਲੇ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਜੈ ਵਿਜੈ. ਦੇਖੋ, ਜਯ ਵਿਜਯ.

ਜੋ ਜੋਉ ਸਰਵ–ਯ: ਜੋਹੜਾ. "ਜੋ ਆਇਆ ਸੋ ਸਭਕੋ ਜਾਸੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਜੋਇ ਅਤੇ ਜੋਰੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਜੋਜਿਤ। ੩ ਫ਼ਾ. ਜ਼ੇ. ਅਜ਼–ਓ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਉਸ ਤੋਂ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਕਾ. ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨਿੰਜੋ.

ਜੋਆਇਆ. ਜੋਤਿਆ. ਜੋੜਿਆ. "ਮੈ ਸਤ ਕਾ ਹਲੁ ਜੋਆਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਜੋਆਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਵਾਨੀ. ਯੁਵਾਵਸ੍ਥਾ. "ਰੂਪਵੰਤ ਜੋਆਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜੋਇ. ਸਰਵ–ਜੋ. ਜੋਹੜਾ. "ਚਾਕਰੁ ਤ ਤੇਰਾ ਸੋਇ ਹੋਵੈ ਜੋਇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਏ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿੰਧੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੁ. ਸੰ. ਜਾਯਾ. ਅ. ਜ਼ੌਜਹ. "ਘਰ ਕੀ ਜੋਇ ਗਵਾਈ ਬੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮੁ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੋੜਕੇ. ਪੜ੍ਤਾਲਕੇ. ਖੋਜਕੇ. "ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਭ ਦੇਖੇ ਜੋਇ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ)

ਜੋਇਓ ਜੋਇਆ ਜੋਤਿਆ. ਜੋੜਿਆ. ਸੰ. ਯੋਕ੍ਤ੍ਰਿਤ. "ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਜੋਇਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ. ਜੋ. ਬੀਜਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਜੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਈਦਨ.

ਜੋਇਆਂ. ਫ਼ਾ. ਜੋਯਾਂ ਢੂੰਢਦਾ ਹੋਇਆ. ਖੋਜਦਾ ਹੋਇਆ.

ਜੋਇਸੀ. ਜਯੋਤਿਸ਼ੀ. "ਪੰਡਿਤ ਪਾਧੇ ਜੋਇਸੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਢੂੰਡੇਗਾ. ਭਾਲੇਗਾ। ੩ ਦੇਖੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਈਦਨ.

ਜੋਇ ਖਸਮੁ. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਹੈ–

੧ ਜੋਇ ਖਸਮੁ ਹੈ ਜਾਇਆ,
੨ ਪੂਤਿ ਬਾਪੁ ਖੇਲਾਇਆ,
੩ ਬਿਨੁ ਸ੍ਤਨਾ ਖੀਰੁ ਪਿਲਾਇਆ, ×××
੪ ਸੁਤਿ ਪੁਕਲਾਈ ਅਪਨੀ ਮਾਉ,
੫ ਪਗਾ ਬਿਨੁ ਹੁਰੀਆ ਮਾਰਤਾ,
੬ ਬਦਨੈ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਖਿਰ ਨਾਸਤਾ,
੭ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਿਨੁ ਨਰੁ ਪੈ ਸੋਵੈ,
੮ ਬਿਨੁ ਬਾਸਨ ਖੀਰੁ ਬਿਲੋਵੈ,
੯ ਬਿਨੁ ਅਸਥਨ ਗਊ ਲਵੇਰੀ,
੧੦ ਪੈਡੇ ਬਿਨੁ ਬਾਟ ਘਨੇਰੀ, ×××

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ :–ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਪਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਸੰਭਵ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਯਾਨਮਾਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਣਬਣ ਹੈ. ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਗ੍ਯਾਨੀ ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਲਿਖਿਆ ਅਰਥ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ :–

੧ ਔਰਤ (ਮਾਯਾ) ਨੇ ਖਸਮ (ਈਸ਼੍ਵਰ) ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਭਾਵ–ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਭੇਦ ਮਾਇਆ ਕਰਕੇ ਹੋਏ.
੨ ਪੁੱਤ ਨੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਖੇਲਾਂਇਆ. ਭਾਵ–ਜੀਵ ਨੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਆਦਿ ਕ੍ਰੀੜਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਾਇਆ.
੩ ਬਿਨਾ ਥਣਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਪਿਆਇਆ. ਭਾਵ–ਮਾਇਆ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਯਭੋਗ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ.
੪ ਪੁੱਤ (ਜੀਵ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ (ਮਾਯਾ) ਭੋਗ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਰਲਈ ਹੈ.
੫ ਮਨ ਪੈਰਾਂ ਬਿਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ.
੬ ਮੁਖ ਬਿਨਾ ਹੈ,ਪਰ ਖਿੜ ਖਿੜ ਹਸਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
੭ ਜੀਵ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਨਿਦ੍ਰਾ (ਅਵਿਦ੍ਯਾ) ਦੇ ਹੈ, ਪਰ ਸੋਂਦਿਹਾ ਹੈ.
੮ ਬਰਤਨ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਭਾਵ–ਅਸੰਗ) ਹੈ, ਪਰ ਸੁਖਾਂ ਲਈ ਜਤਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੈ.
੯ ਤ੍ਰਿਭਤਿਰੂਪ ਥਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗਊ (ਮਾਯਾ) ਪਦਾਰਥਭੋਗ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਦੇਰਹੀ ਹੈ.
੧੦ ਜੀਵ ਆਵਾਗਮਨ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਦਾ ਹੈ.

ਜੋਇੰਦਾ. ਫ਼ਾ. ਜੋਯਿੰਦਹ ਵਿ–ਟੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਜੀ.

---

* ਲਕ੍ਸ਼ਮਣਸੇਨ ਸਨ ੧੧੧੯ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਸਨ ੧੧੯੯ ਵਿੱਚ ਬਖ਼ਤਯਾਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮੁਹੰਮਦ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਭਿਆ. ਲਕ੍ਸ਼ਮਣਸੇਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਦੀਆ (ਨਵਦ੍ਵੀਪ) ਸੀ.

† ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸੰਵਤ੍ਸਰੀ (ਸੰਵਤ੍ਸਰੀ) ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਹਉ ਜੋਇੰਦਾ ਸੱਚ ਦਾ." (ਮਗੌ) ਦੇਖੋ, ਜੋਈਦਨ.

ਜੋਈ. ਸਰਵ–ਜੋ. ਯ: ਜੋਹੜਾ. "ਜੋਈ ਜੋਈ ਜੋਰਿਓ ਸੋਈ ਸੋਈ ਫਾਰਿਓ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)
੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਜਾਯਾ. ਜੋਜਹ. "ਕਵਨ ਪੁਰਖ ਕੀ ਜੋਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਜੋਹਕੇ. ਖੋਜਕੇ. ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ. "ਸਗਲੇ ਮੈ ਦੇਖੇ ਜੋਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਜੋਈਦਨ। ੪ ਜੋੜੀ. ਜੋਤੀ। ੫ ਜੋਈਂ. ਦੇਖਾਂ. "ਜੋਈ ਸਾਂਈ ਮੁਹ ਖੜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ)

ਜੋਈਐ. ਦੇਖੀਐ. ਵੇਖੀਏ। ੨ ਭਾਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਜੋਈਦਨ. "ਗੁਰਸਬਦੀ ਦਰ ਜੋਈਐ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਜੋਈਦਨ. ਫ਼ਾ ਜੋਈਦਨ ਕ੍ਰਿ.ਢੂੰਢਣਾ. ਟੋਲਣਾ.ਭਾਲਣਾ.

ਜੋਸ ਅ ਜ਼ੋਸ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਬਾਲ । ੨ ਕ੍ਰੋਧ.
ਜੋਸ਼ "ਉਠਜੋ ਕਟੋਚਨ ਜੋਸ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਸੰ. ਜੋਸ਼. ਪ੍ਰੇਮ। ੪ ਸੁਖ.

ਜੋਸਤਾ. ਸੰ. ਯੋਸ਼ਿਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੁਸ਼ (ਸੇਵਾ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ. "ਮਿਲੀ ਜੋਸਤਾ ਬਾਲਕ ਗੋਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਯੋਖਿਤਾ.

ਜੋਸ਼ਾਂਦਾ. ਫ਼ਾ ਜੋਸ਼ਾਂਦਹ. ਵਿ–ਉਬਾਲਿਆ–ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾੜ੍ਹਾ. ਕ੍ਵਾਥ.

ਜੋਸਿ ਸੋਸਿ. ਸੰ. ਯੋऽसि सोऽसि–ਯੋਸਿ ਸੋਸਿ. ਜੋ ਤੂੰ ਹੈਂ ਸੋ ਤੂੰ ਹੈਂ. ਭਾਵ–ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ. "ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋ ਹਮਰੇ ਸ੍ਵਾਮੀ। ਜੋਸਿ ਸੋਸਿ ਹੈਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ." (ਨਾਪ੍)

ਜੋਸਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਸਤਾ.

ਜੋਸੀ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ੀ । ੨ ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ । ੩ ਪਹਾੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਜੋਸ਼ੀ.

ਜੋਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਜੋਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਜੋਸ਼ ਦੇਣਾ. ਉਬਾਲਣਾ। ੨ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ। ੩ ਉਬਲਣਾ.

ਜੋਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਜ਼ਰਬਾਜ਼ੀ. "ਚੂਕੈ ਜਮ ਕੀ ਜੋਹ." (ਬਾਵਨ) ਦੇਖੋ, ਜੋਈਦਨ । ੨ ਖੋਜ. ਤਲਾਸ਼. "ਪਰਗ੍ਰਿਹ ਜੋਹ ਨ ਚੂਕੈ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ੩ ਇੰਤਜ਼ਾਰ. ਉਡੀਕ.

ਜੋਹਹਿ. ਦੇਖਦਾ ਹੈ. "ਤ੍ਰਰੂਣ ਤੇਜੁ ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਮੁਖ ਜੋਹਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਜੋਹਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਨੁਕ਼ਸਾਨ ਪਹੁਚਾਉਣਾ। ੨ ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਦਬਾਉਣਾ। ੪ ਦੇਖੋ,ਜੋਹਨ.

ਜੋਹਤ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਹਿ.

ਜੋਹਤੀ. ਦੇਖਦੀ ਹੈ. "ਮੁਖ ਕਉ ਜੋਹਤੀ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ਪ)

ਜੋਹਦ. ਦੇਖੋ, ਜੁਹਦ.

ਜੋਹਨ ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ । ੨ ਖੋਜਣਾ.
ਜੋਹਨਾ ਢੂੰਡਣਾ। ੩ ਉਡੀਕਣਾ. ਰਾਹਦੇਖਣਾ। ੪ ਅਸਰ ਕਰਨਾ. ਵਜ਼ਾਪਣਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜੋਹਣੁ. "ਜੋਹਨ ਪਾਪ ਬਿਦਾਰਨ ਕਉ."(ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ਪ)

ਜੋਹਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਵ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ
ਜੋਹੜ ਛੱਪੜ. ਕੱਚਾ ਤਾਲ. ਟੋਭਾ.

ਜੋਹੜਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰ-
ਜੋਹੜ ਜੀ ਦ੍ਵਾਰਾ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਕੈਂਥਾਘਾਟ, ਥਾਣਾ ਧਰਮਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਧਰਮਪੁਰ ਅਤੇ ਕੁਮਾਰਹੱਟੀ ਤੋਂ ਅੱਠ ਨੌ ਮੀਲ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮਾਹੀਆ ਗੁੱਜਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਿਲਾ ਚੁੱਕਕੇ ਜਲ ਕੱਢਿਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਪੱਕਾ ਤਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਾਹੀਆ ਜੋਹੜ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਪਾਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਾਲ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਹਰੀਪੁਰ ਦਾਉਂ ਵਾਲੇ ਰਾਮਰਈਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਜੇਠ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਵਿੱਚ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ.

ਜੋਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਲਾਸ਼. ਖੋਜ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹ. "ਮਾਇਆ ਕੀ ਨਿਤ ਜੋਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ਪ)

ਜੋਹਾਰ. ਨਮਸਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜੁਹਾਰ. "ਸਦਾ ਸਦਾ ਤਾਕਉ ਜੋਹਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ਪ) "ਤਿਸੁ ਜੋਹਾਰੀ ਸੁਅਸਤਿ ਤਿਸੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੋਹਿ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹ। ੨ ਦੇਖਕੇ। ੩ ਖੋਜਕੇ.

ਜੋਹਿਓ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ। ੨ ਜਹਨ (ਦੂਰ) ਹੋਇਓ. ਮਿਟਿਆ. "ਕੈਤੁ ਮਿਲਿਓ ਮੋਰੋ ਸਭ ਦੁਖ ਜੋਹਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ ਜਹਨ.

ਜੋਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ। ੨ ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਮਿਟਿਆ. "ਹਰਿ ਕੈਠਿ ਲਗਿ ਸੋਹਿਆ ਦੇਖ ਸਭਿ ਜੋਹਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਜਹਨ.

ਜੋਹੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ । ੨ ਵਿ–ਜੋਹਨ (ਦੇਖਣ) ਵਾਲਾ. ਤਾਕੂ. "ਪਰਘਰ ਜੋਹੀ ਨੀਚ ਸਨਾਤ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਜੋਹੇ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ. "ਨਿਤ ਜੋਹੇ ਜਮਜਾਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਜੋਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ। ੨ ਪੋਹੈ. ਅਸਰ ਕਰੈ. "ਮਾਤ-ਗਰਭ ਮਹਿ ਅਗਨਿ ਨ ਜੋਹੈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ਪ)

ਜੋਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਹਨ. "ਜਿਸੁ ਸੁਣਿਐ ਮਨਿ ਹੋਇ ਰਹਸੁ ਅਤਿ ਰਿਦੈ ਮਾਨ ਦੁਖ ਜੋਹੈ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) ਦੁੱਖ ਮਿਟਦਾ ਹੈ। ੩ ਯੋऽਵੈ. ਜੋ ਮੈ ਹਾਂ.

ਜੋਕ. ਸੰ. ਜਲੌਕਾ. (leech). ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਨਮੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਥੈਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਚਿਮਟਕੇ ਲਹੂ ਚੂਸਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਗੰਦਾ ਲਹੂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜੋਕਾਂ ਲਗਵਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਰਕ੍ਤਪਾ, ਵਮਨੀ, ਵੈਪਿਨੀ ਆਦਿ ਭੀ ਹਨ. "ਜਿਉ ਕੁਸਟੀ ਤਨਿ ਜੋਕ." (ਸਾਰ ਸੂਰਦਾਸ) ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਗੰਦਾ ਲਹੂ ਜੋਕ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

ਜੋਖ. (ਸੰ. ਜੁਸ਼੍. ਧਾ–ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ,ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ). ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ.

ਜੋਖਣ ਕ੍ਰਿ–ਤੋਲਣਾ. ਵਜ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਖ.
ਜੋਖਣਾ
ਜੋਖਣੁ

ਜੋਖਮ. ਦੇਖੋ, ਜੋਖੰ.

ਜੋਖਿਤ ਜੋਸ਼ਿਤਾ. ਨਾਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਸਤਾ.
ਜੋਖਿਤਾ "ਬਹੁ ਜੋਖਤਾ ਜੋਰ ਸੁ ਸੀਲ ਵਿਹੀਨਾ." (ਨਾਪ੍) "ਜੋਖਿਤ ਪੁਰਖਨ ਕੇ ਹੁਇ ਸਾਜਨ." (ਸਲੋਹ)

ਜੋਖਿਮ. ਦੇਖੋ, ਜੋਖੰ.

ਜੋਖੀਵਦੈ. ਜੋਖ (ਵਜ਼ਨ) ਵਿੱਚ ਆਂਵਦੇ. "ਕਿਉ ਬੋਲ ਹੋਵੈ ਜੋਖੀਵਦੈ ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਚਨ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਜੋਖੇ ਜਾਸਕਦੇ ਹਨ.

ਜੋਖੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿੰਤਾ. ਸੋਚ। ੨ ਡਰ. ਭਯ (ਭੈ). ੩ ਵਿਪਦਾ ਦਾ ਡਰ । ੪ ਮਾਲ ਧਨ.

ਜੋਗ ਅਥਵਾ **ਜੋਗੁ.** ਵਜ–ਨੂੰ. ਕੋ. ਪ੍ਰਤਿ. ਤਾਂਈਂ. ਜਿਵੇਂ–"ਲਿਖਤਮ ਉੱਤਮਸਿੰਘ, ਜੋਗ ਭਾਈ ਗੁਰੁਮੁਖ ਸਿੰਘ।" ੨ ਲਿਯੇ. ਵਾਸਤੇ. ਲਈ. "ਮਨ ਮਹਿ ਝੂਰੈ ਰਾਮਚੰਦੁ ਸੀਤਾ ਲਛਮਣ ਜੋਗੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਯੋਗ. ਵਿ–ਉਚਿਤ. ਲਾਇਕ. "ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ਧਿਆਵਨ ਜੋਗ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਸੰ. ਯੋਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤੰਜਲਿ ਰਿਸ਼ਿ ਦਾ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੱਸਿਆਹੋਇਆ ਸਾਧਨ. * ਦੇਖੋ, ਯੋਗ. "ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਗੁਰੁਗਿਆਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੫ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ. ਯੋਗ. ਸੰਬੰਧ. "ਉੱਤਮ ਜੋਗ ਪਰਸੇ ਇਨ ਐਸੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਜੋਗੀ (ਯੋਗੀ) ਲਈ ਭੀ ਜੋਗ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ–

"ਸ੍ਰਤਿਗੁਰ ਜੋਗ ਕਾ ਤਹਾ ਨਿਵਾਸਾ, ਜਹ ਅਵਿਗਤ ਨਾਥੁ ਅਗਮ ਧਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ) ੭ ਗੁਰੁਮਤ ਵਿੱਚ ਨਾਮਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ ਜੋਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਂਗ, ਸਹਜਜੋਗ, ਹਠਯੋਗ ਅਤੇ ਖਟਕਰਮ.

ਜੋਗ ਸਜੋਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗ੍ਯ ਸੰਯੋਗ. ਉਚਿਤ ਸੰਬੰਧ.

ਜੋਗ ਸਜੋਗੀ. ਵਿ–ਯੋਗ੍ਯ ਸੰਯੋਗੀ. ਮੁਨਾਸਿਬ ਸੰਯੋਗ ਕਰਤਾ. "ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਜੋਗ ਸਜੋਗੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਯੋਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ.

ਜੋਗਕਰੀ. ਵਿ–ਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸੀ. "ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ ਮਹਾ ਸਿਵ ਜੋਗਕਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ)

ਜੋਗ ਖੇਮ ਸੰ. ਯੋਗ ਕ੍ਸ਼ੇਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ
ਜੋਗ ਛੇਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਰਖਸਾ. ਜੋ ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਉਸ ਦਾ ਯੋਗ, ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਖਸਾ.

ਜੋਗਜੁਗਤ ਵਿ–ਯੋਗ ਯੁਕ੍ਤ. ਯੋਗ ਵਿੱਚ
ਜੋਗਜੁਗਤਾ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜੋਗਜੁਗਤ
ਜੋਗਜੁਗਤਾਰਿ ਨੀਸਾਨੀ." (ਗੂਜ ਮ: ਪ) "ਤੁਹੀ ਮੁਕੰਦ ਜੋਗਜੁਗਤਾਰਿ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜੋਗਜੁਗਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗ ਦੀ ਯੁਕ੍ਤਿ. ਯੋਗ ਦਾ ਢੰਗ. ਯੋਗ ਦੀ ਤਦਬੀਰ. ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਜੋਗਜੁਗਤਿ ਸੁਨਿ ਆਇਓ ਗੁਰੁ ਤੇ." (ਗਉ ਮ: ਪ) "ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗਜੁਗਤਿ ਤਉ ਪਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਜੋਗਜੋਗੇਸ੍ਵਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗਯੁਕ੍ਤ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਯੋਗੀਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ. "ਨਮੋ ਜੋਗਜੋਗੇਸ੍ਵਰੈ." (ਜਾਪੁ)

ਜੋਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ.

ਜੋਗਤਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗਤ੍ਵ. ਯੋਗਪਨ. "ਸਭ ਜੋਗ-ਤਣ ਰਾਮਨਾਮੁ ਹੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਜੋਗਨਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਜੋਗਾਸਿੰਘ.

ਜੋਗਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗਿਨੀ. ਯੋਗੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਅਜ਼ਦਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਘੋਰ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਂਦੀ ਹੈ.

ਜੋਗਨਿੰਦ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗਨਿਦ੍ਰਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਉਹ ਅਵਸ੍ਥਾ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਆਪ ਸੁੰਨ ਦਸ਼ਾ, ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਯੋਗਸਮਾਧਿ। ੩ ਜਾਗਣ ਅਤੇ ਸੌਣ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਜਾਗੀਮੀਟੀ. ਤੰਦ੍ਰਾ। ੪ ਦੁਰਗਾ.

ਜੋਗਨਿਧਿ. ਜੋਗ ਦਾ ਖਜਾਨਾ। ੨ ਸ੍ਰਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਕਰਤਾਰ. "ਸਹਜ ਜੋਗਨਿਧਿ ਪਾਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਭਾਈ ਬੂਟਾਸਿੰਘ ਹਕੀਮ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੰਗਮਾਲਾ ਜੋਗਨਿਧਿ ਨਾਉਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ੯੮ ਪਦਾਂ (ਪੌੜੀਆਂ) ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੇ ਇਹ ਪਦ ਹਨ–

ਆਗਾਸੀ ਗੁਰੁ ਭਰਿਆ ਨੀਰ,
ਤਾ ਮੇ ਕਮਲ ਬਹੁਤ ਬਿਸਥੀਰ,
ਭੁਉਰਾ ਲੁਬਧਾ ਤਾਕੀ ਗੰਧ,
ਨਾਨਕ ਬੋਲੈ ਬਿਖਮੀ ਸੰਧ. (੧)×××
ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਕੈ ਬਿਨੁ ਕਛੂ ਨ ਸੂਝੈ,
ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਕੈ ਬਿਨੁ ਬੋਲੈ ਬੂਝੈ,
ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਕੈ ਜੋ ਮਨੁ ਲਾਵੈ,
ਨਾਨਕ ਸੋ ਨਰ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈ. (੯੮)

ਜੋਗਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਗਨਿ ਅਤੇ ਯੋਗਿਨੀ।
੨ ਸੰ ਯੋਗਿਨ. ਯੋਗੀ. ਯੋਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ. "ਇਹ ਬਿਧਿ ਹੈ ਮਨ ਜੋਗਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ)

ਜੋਗਮਾਇਆ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗਮਾਯਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ
ਜੋਗਮਾਯਾ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ। ੩ ਦਿੱਲੀ ਕ਼ੁਤ਼ਬ ਮੀਨਾਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਜੋਗਮਾਯਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ

*ਯੋਗਸ਼੍ਚਿਤ੍ਤਵ੍ਰੁਤਿ ਨਿਰੋਧਃ (ਯੋਗਦਰ੍ਸ਼ਨ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਜੋਗਵੈ. ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੋਗੀ ਹੋਵੈ ਜੋਗਵੈ, ਭੋਗੀ ਹੋਵੈ ਖਾਇ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਮ: ੧)

ਜੋਗਾ. ਵਿ–ਯੋਗਜ. ਯੋਗਜਤਾ ਵਾਲਾ. ਲਾਇਕ਼. "ਪ੍ਰਭੁ ਸ਼ਭਨਾ ਗਲਾ ਜੋਗਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)
੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸ੍ਟੇਸ਼ਨ ਤਪੇ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਆਸੀਆ ਸਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਜੋਗਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਪਦਵੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਪਾਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਹਜੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਗ੍ਯਾ ਮਿਲੇ ਕਿ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਜਾਕੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਵਾ ਆਵੇ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਪਰੀਖ੍ਯਾ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦੇਕੇ ਘੱਲਿਆ ਕਿ ਜਦ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਇੱਕ ਲਾਂਵ (ਫੇਰਾ) ਲੈਚੁਕੇ, ਤਦ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਣਾ. ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੀਤਾ. ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਓ; ਸੋ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਤ੍ਰਿੰਨ ਲਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚ ਛੱਡਕੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਬਾਕੀ ਤ੍ਰਿੰਨ ਲਾਂਵਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰਬੰਦ ਨਾਲ ਦੇਕੇ ਵਿਆਹ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮੇਰੇ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇਗਾ. ਜਦ ਭਾਈ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਪੁੱਜਾ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਵੇਸ਼ ਜ਼ਾ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਕਾਮ ਨਾਲ ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪੱਕਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਵੇਸ਼ ਜ਼ਾ ਦੇ ਮਕਾਨ ਤੇ ਪੁੱਜਾ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਰਕਕੁੰਡ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਚੌਬਦਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਵੇਸ਼ ਜ਼ਾ ਦੇ ਮਕਾਨ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਤ੍ਰਿੰਨ ਚਾਰ ਵਾਰ ਭਾਈ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਨੇ ਚੌਬਦਾਰ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਹੀ ਖੜਾ ਡਿੱਠਾ, ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਧਿੱਕਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਰਾਹ ਪਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚਕੇ ਅਪਰਾਧ ਬਖ਼ਸ਼ ਵਾਇਆ.

ਭਾਈ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਥਾਂ ਹੈ. ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜੋਗਨਸ਼ਾਹ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਲਖੀ ਗਤਿ ਸੋਏ।
ਮਮਹਿਤ ਚੌਬਦਾਰ ਗੁਰੁ ਹੋਏ।
ਸਮਬ ਵਾਰਤਾ ਚਰਨੀ ਪਰਜੋ।
ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਹਾਥ ਉਬਰਜੋ।
ਆਪ ਸਮਾਨ ਨ ਅਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਸਦਾ ਦਾਸ ਕੇ ਬਨ ਰਖਵਾਲਾ।
ਤਜਹੁੰ ਜਿਨਾਈ ਸਿਖ ਕੇ ਕਾਰਨ।
ਜਜੋਂ ਕਜੋਂ ਕਰਹੋਂ ਦਾਸ ਉਧਾਰਨ। (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੋਗਾਧਾਰੀ. ਵਿ–ਯੋਗ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸੀ. "ਸੁੰਦਰ ਜੋਗਾਧਾਰੀ ਜੀਉ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਜੋਗਿ. ਦੇਖੋ, ਜੋਗੀ । ੨ ਵਿ–ਯੋਗਜ. ਉਚਿਤ. ਲਾਇਕ਼. ਮੁਨਾਸਿਬ। ੩ ਯੋਗ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਜੋਗ ਨਾਲ.

ਜੋਗਿਆ. ਯੋਗਜ ਨੂੰ. "ਗਾਈਐ ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤ ਗਾਵਣ-ਜੋਗਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਯੋਗਜ !

ਜੋਗਿੰਦ੍. ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇੰਦ੍, ਯੋਗੀਂਦ੍. ਯੋਗਿਰਾਜ। ੨ ਗੋਰਖਨਾਥ। ੩ ਸ਼ਿਵ । ੪ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ.

ਜੋਗਿੰਦ੍ਰਾ. ਵਿ–ਜੋਗੀਂਦ੍ ਦਾ. ਗੋਰਖ ਦਾ. "ਦਰਸਨੁ ਭੇਖ ਕਰਹੁ ਜੋਗਿੰਦ੍ਰਾ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਜੋਗਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ.

ਜੋਗੀ. ਸੰ. ਯੋਗਿਨ੍. ਵਿ–ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ ਪੁਰੁਸ਼.
"ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਵਡ ਭਾਗੀ ਭੇਟੈ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਪਰਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਨਹਿ ਜਾਕੈ ਕੰਚਨ ਲੋਹ ਸਮਾਨੋ। ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਅਤੀਤਾ ਜੋਗੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨੋ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ਦੇਖੋ, ਯੋਗੀ।
੩ ਗੋਰਖਨਾਥ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗਭ੍ਯਾਸ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਤੇ ਹਠਯੋਗ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ. "ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਭਗਵੇ ਭੇਖ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੪ ਵਿਸ਼ਕ੍ਰੁਂ ਆਦਿ ੨੭ ਯੋਗਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ੀ. "ਥਿਤਿਵਾਰੁ ਨ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨਾ ਕੋਈ." (ਜਪੁ)
੫ ਵਿ–ਯੋਗਜਤਾ ਵਾਲੀ. ਲਾਇਕ਼. "ਅਸਾਂ ਵੇਖੇਜੋਗੀ ਵਸਤੁ ਨ ਕਾਈ." (ਭਾਗੁ) ੬ ਜਿਤਨੀ. ਜਿੰਨੀ.

ਜੋਗੀਆ. ਵਿ–ਜੋਗ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਯੋਗੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਯੋਗੀ ਦਾ. ਜਿਵੇਂ–ਜੋਗੀਆ ਭੇਖ।
੩ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸੀ. "ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ ਜੋਗੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੋਗੀ। ੫ ਭਗਵਾਂ ਰੰਗ.

ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਥ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ੨.

ਜੋਗੀਸਰ } ਵਿ–ਯੋਗੀਸ਼੍ਵਰ. ਯੋਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ।
ਜੋਗੀਸ੍ਵਰ } ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ. "ਜੋਗੀਸਰ ਪਾਵਹਿ ਨਹੀ ਤੁਅ ਗੁਣ ਕਥਨ ਅਪਾਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਗੋਰਖਨਾਥ.

ਜੋਗੀਟਿੱਲਾ. ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜਧਾਰਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ ੩੨੪੨ ਫੁਟ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਆਦਿ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਆਪ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ.

ਜੋਗੁ. ਦੇਖੋ, ਜੋਗ ੪. "ਜੋਗੁ ਨ ਭਗਵੀ ਕਪੜੀ, ਜੋਗੁ ਨ ਮੈਲੇ ਵੇਸਿ। ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਜੋਗੁ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਵਿ–ਯੋਗਜ. ਲਾਇਕ਼. "ਮੈਨੋ ਜੋਗੁ ਕੀਤੋਈ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫) "ਆਪਹਿ ਕਰਨੈਜੋਗੁ." (ਬਾਵਨ)

ਜੋਗੇਸ੍ਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੋਗੇਸ਼੍ਵਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ੨ ਸ਼ਿਵ । ੩ ਦੇਖੋ, ਜੋਗਿੰਦ੍ ਅਤੇ ਜੋਗੀਸ੍ਵਰ.

ਜੋਗੇਨ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਯੋਗੇਨ. ਯੋਗ ਕਰਕੇ. "ਜੋਗੇਨ ਕਿੰ, ਜਗੇਨ ਕਿੰ?" (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਜੋਗੇਸ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗੇਸ.

ਜੋਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰ ਕੋਹ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਯੋਜਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ. "ਬਾਰਹ ਜੋਜਨ ਛਤ੍ਰੁ ਚਲੈਬਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰੁ.

ਜੋਜਾ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ । ੨ ਦੇਖੋ, ਜੋਜਾ.

ਜੋਜਿਤ. ਵਿ–ਜੋ (ਇਸਤ੍ਰੀ)ਜਿਤ (ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ). ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. "ਜੋਜਿਤ ਜਗ ਆਪਨ ਨ ਕਹੈਯੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩) ੨ ਸੰ. ਯੋਜਿਤ. ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ.ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ.ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਜੋਟ }
ਜੋਟਾ } ਸੰ. ਯੋਟਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋੜਾ.ਜੋੜੀ। ੨ ਸਾਥੀ. ਸੰਗੀ.
ਜੋਟੀ }

ਜੋਟੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਦੋ ਮੰਡਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ. ਜਿਸ ਤੁਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੰਡਲੀ ਗਾਵੇ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਦੁਹਰਾਵੇ. ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਅਤੇ ਰੀਤਿ ਦੇ ਆਰੰਭਕ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਹਨ.

ਜੋਤ. ਸੰ. ਜ੍ਯੋਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਕ. ਤੇਜ। ੨ ਵਿ–ਯੋਕ੍ਤ੍ਰਿਤ . ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜੈਸੇ ਬਿਰਖ ਜੰਤੀ ਜੋਤ." (ਕੇਦ ਮ: ੫) ਜੈਸੇ ਵ੍ਰਿਸ਼ (ਬੈਲ) ਯੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋਤਣ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਸੰ. ਯੋਤ੍ਰ .

ਜੋਤਸ }
ਜੋਤਸੀ }
ਜੋਤਕ }
ਜੋਤਕੀ } ਸੰ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ–ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ੀ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਿ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. Astrologer. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਿਸ. "ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਜੋਤਕੀ ਵਾਦ ਕਰਹਿ ਵੀਚਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਜੋਤਣਾ }
ਜੋਤਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਯੋਕ੍ਤ੍ਰ (ਜੋਤ) ਲਾਉਣੀ. ਜੋੜਨਾ. "ਹਲ ਜੋਤੈ ਉਦਮੁ ਕਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਜੋਤਵਿਕਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ।

੨ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ.

ਜੋਤਿ. ਸੰ. ਜ੍ਯੋਤਿ. (ज्योतिस्) ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਨਾ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਨ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧਿ. "ਜਾਣਹੁ ਜੋਤਿ, ਨ ਪੁਛਹੁ ਜਾਤੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)
੩ ਅਗਨਿ. "ਜੋਤਿ ਸ਼ਾਂਤ ਜਿਮਿ ਵਾਰਿ ਕਰ."(ਸਲੋਹ)
੪ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਨਛਤ੍ਰ। ੫ ਪਰਮਾਤਮਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੬ ਆਤਮਿਕ ਰੌਸ਼ਨੀ. ਰੂਹਾਨੀ ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) "ਪੂਰਨ ਜੋਤਿ ਜਗੀ ਘਟ ਮੋ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੭ ਚਾਂਦਨੀ.ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੮ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਨੈਨਨ ਜੋਤਿ ਗਈ ਘਟਕੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੋਤਿਸ. ਸੰ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ੍ਯੋਤਿਰੂਪ ਸੂਰਯ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਛਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਵਿੱਚ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਜਿਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ ਹੋਵੇ. Astronomy । ੨ ਇਲਮੇ ਨਜੂਮ. ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦੱਸਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ Astrology. ਜੋਤਿਸ, ਵੇਦ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਯਗ੍ਯ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਵੇਲਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜੋਤਿਸਰੂਪ }
ਜੋਤਿਸਰੂਪੀ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ੍ਯੋਤਿਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਜੋਤਿਸਰੂਪ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)
ਜੋਤਿਸ੍ਵਰੂਪ } "ਜੋਤਿਸਰੂਪੀ ਸਭ ਜਗ ਮਉਲੈ."
ਜੋਤਿਸ੍ਵਰੂਪੀ } (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਨਵ ਖੰਡ ਮਹਿ ਜੋਤਿਸ੍ਵਰੂਪੀ ਰਹਿਓ ਭਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਜੋਤਿਕ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਿਸ. "ਜੋਤਿਕ ਜਾਨਹਿ, ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਆਕਰਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਜੋਤਿਕੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਸੀ.

ਜੋਤਿਜੁਤ. ਵਿ–ਜ੍ਯੋਤਿ ਯੁਕ੍. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ.

ਜੋਤਿਮੰਤ੍ਰਿ. ਜ੍ਯੋਤਿਰੂਪ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ. ਸਤਿਨਾਮ–ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਿੱਚ. "ਜੋਤਿਮੰਤ੍ਰਿ ਮਨੁ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰੈ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਜੋਤਿਰਲਿੰਗ. ਸੰ. ज्योतिर्लिङ्ग. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਕਾਲਾਗਨਿ ਜੇਹਾ ਤੇਜਵਾਨ ਲਿੰਗ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਦੋਵੇਂ ਨਾ ਲੈ ਸਕੇ।
੨ ਵੈਦ੍ਯਨਾਥਮਹਾਤਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਲਿੰਗਾਂ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਾਦਸ ਸਿਲਾ.

ਜੋਤਿਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤੀਸ੍ਵਰੂਪ ੧. "ਜੋਤਿਰੂਪ ਹਰਿ ਆਪਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਜੋਤੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਿ। ੨ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਸਭ ਤੇਰੀ ਜੋਤਿ ਜੋਤੀ ਵਿਚਿ ਵਰਤਹਿ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)
੪ ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ. ਗ੍ਯਾਨਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਜੋਤੀ ਹੂ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੫ ਦੇਖੋ, ਜਾਤਿ.

ਜੋਤੀਸਰ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਥਨੇਸਰ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿੰਨ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿੱਥੇ ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਧਰਮਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੀਤਾਭਵਨ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸ੍ਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ਇਹ ਥਾਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੱਛਮ, ਪਹੋਏ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ.

ਜੋਤੀ ਸ੍ਵਰੂਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ੍ਯੋਤਿ: ਸ੍ਵਰੂਪ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਫਤੇਗੜ੍ਹ.

ਜੋਤੀਜੋਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ੍ਯੋਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. ਸੂਰਜ ਅਗਨਿ ਆਦਿ ਜੋ ਚਮਤਕਾਰੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਮਿਲਿ, ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)
੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. "ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਮਿਲੈ ਭਗਵਾਨ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਜੋਤਿ (ਕਰਤਾਰ) ਵਿੱਚ ਜੋਤਿ ਦਾ ਸਮਾਉਣਾ. ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਲੈ ਹੋਣਾ. "ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦਸ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦੇਹ ਤਜਾਗਕੇ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ. ਚੋਲਾ ਛੱਡਣਾ. ਦੇਹ ਤਜਾਗਣਾ.

ਜੋਤੰਮਾਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਸ਼ੁਮਾਲੀ. ਸੂਰਜ.

ਜੋਤਜੰ. ਸੰ. ज्योतिष्मन्त–ਜਜੋਤਿਸ੍ਮੰਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ. ਰੌਸ਼ਨ. "ਜੋਨ ਕਲਾ ਸ਼ਸਿ ਸੂਰ ਨਖਜਤ੍ ਜੋਤਜੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਜੋਦਰੀ
ਜੋਦਰੀਆ
ਜੋਦੜੀ
ਜੋਦੜੀਆ

ਦੇਖੋ, ਜੁਦ. "ਮੋਹਨ, ਘਰਿ ਆਵਹੁ ਕਰਉ ਜੋਦਰੀਆ."(ਸਾਰ ਮ: ੫)"ਗੁਰ ਆਗੈ ਕਰਿ ਜੋਦੜੀ."(ਗਉ ਅ: ਮ:੪)

ਜੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਧਾ. "ਕਵਨ ਜੋਧ ਜੋ ਕਾਲ ਸੰਘਾਰੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਖਹਿਰੇ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਜੱਟ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਸੀ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਲਾਂਗਰੀ। ੪ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜੋਧਰਾਯ। ੬ ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਕ) ੭ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੇਵਕ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਕੋਟਕਮਾਲ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਅ਼ਾਫ਼ ਕੀਤਾ। ੮ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍। ੯ ਭਿੰਗ. ਪੁਤ੍. ਬੇਟਾ। ੧੦ ਲੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ੧੧ ਕੋਹ ਪੁਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਆਲਮਗੀਰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਕੁਝ ਸਮਾ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਆਲਮਗੀਰ ੩.

ਜੋਧਪੁਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਜੋਧ ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੧੫ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ.

ਜੋਧਰਾਇ
ਜੋਧਰਾਯ

ਅਥਵਾ **ਰਾਯਜੋਧ.** ਧਾਲੀਵਾਲ ਗੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਰ ਮੋਂਠਾ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਕਾਂਗੜ ਅਤੇ ਦੀਨੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਜੋਧਰਾਯ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ (ਜੋ ਸਿੱਖਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਪਾਸ ੫੦੦ ਸ਼ਵਾਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੁਸੱਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਜੋਧਰਾਯ ਨੇ ਗੁਰੂਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਸਮੀਰ ਅਤੇ ਲਖਮੀਰ (ਲਖਬੀਰ) ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਚਿਰ ਤੀਕ ਠਹਿਰਾਇਆ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਲੋਹਗੜ੍" ਹੈ. ਜੋਧਰਾਯ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਮਿੱਠਾ ਮਹਰ*
ਚੈਨਬੇਗ
ਉਮਰਸ਼ਾਹ
ਜੋਧਰਾਯ
ਫੱਤਾ
ਸਮੀਰ, ਲਖਮੀਰ ਅਤੇ ਤਖਤਮੱਲ.

ਜੋਧਾ. ਸੰ. ਯੋਦ੍ਧਾ–ਯੋਧਾ. ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀਰ, ਸੂਰਮਾ। ੨ ਪੁੱਟਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਤੁਲਸਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ.

ਜੋਧਾਂਤਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਧਾ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖੜਗ ਅਤੇ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜੋਧਾਬਾਈ. ਜੋਧਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਮਾਲਦੇਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸਨ ੧੫੬੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੨ ਜੋਧਪੁਰਪਤਿ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਬਾਲਮਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜੋਧਾਬਾਈ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਨ ੧੫੮੪ ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਜਨਮਿਆ ਸੀ.

ਜੋਧੀ. ਸੰ. योधिन. ਵਿ–ਯੁੱਧ ਕਰਤਾ. ਲੜਾਕਾ.

ਜੋਧੈ ਵੀਰੈ ਪੂਰਬਾਣੀ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਦੇਖੋ,ਧੁਨੀ(ਕ)

ਜੋਨ. ਦੇਖੋ, ਜੋਨਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੌਨ। ੩ ਜੌਨ੍ਹ. ਜੁਨ੍ਹਾਈ. ਜਜੋਤਸ੍ਨਾ. ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ.

ਜੋਨਿ. ਸੰ. ਯੋਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵਈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਭਗ। ੩ ਗਰਭ. "ਜੋਨਿ ਛਾਡ ਜਉ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੫ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਆਕਰ. ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਖਾਨਿ.

ਜੋਨਿਸਿਲਾ. ਸੰ. ਯੋਨਿਸ਼ਿਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ. ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਯੋਨਿਪੀਠ, ਜੋ ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਜਿਹ ਨਰ ਕੋ ਧਨਵਾਨ ਤਕਾਵੈਂ। ਜੋਨਿਸਿਲਾ ਮਹਿ ਤਾਂਹਿ ਫਸਾਵੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬) ਯੋਨਿ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਛਿਦ੍ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਗੁਜ਼ਰਨ ਤੋਂ ਲੋਕ ਪੁਨਰਜਨਮ ਦਾ ਅਭਾਵ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਪੰਡੇ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਜੁਗਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਾਖ਼ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਧਨ ਲੈਕੇ ਲੰਘਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਜੋਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਨਿ. "ਸੋ ਮੁਖ ਜਲਉ ਜਿਤੁ ਕਹਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਜੋਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਰਣਰੂਪ. "ਜੋਨੀ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਗਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਜੋਨੀਬਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੌਰਾਸੀ ਯੋਨਿ ਦਾ ਮਾਰਗ. ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜਾ. "ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ਜੋਨੀਬਾਟ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਜੋਨੀਮਾਟ. ਦੇਖੋ, ਮਾਟ.

ਜੋਫ. ਅ़ ضعف ਜ਼ੁਅ਼ਫ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਜ਼ੋਰੀ. ੨ ਸੁਸਤੀ। ੩ ਬੁਢਾਪਾ.

ਜੋਬਨ. ਸੰ. ਯੌਵਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ,ਜਵਾਨੀ. "ਜੋਬਨ ਧਨ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਕੈ ਮਦ ਮੈ ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਰਹੈ ਦਿਵਾਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੯)

ਜੋਬਨ ਬਹਿਕ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਕ੍ਰਮ.

ਜੋਬਨ ਬਾਲੜੀ. ਵਿ–ਯੁਵਾ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਾਲੀ. "ਮੁੰਧ ਜੋਬਨ ਬਾਲੜੀਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜੋਬਨਬਾਲਾ. ਵਿ–ਯੁਵਾ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਾਲਾ. "ਪਿਰੁ ਰਲੀਆਲਾ ਜੋਬਨਬਾਲਾ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜੋਬਨਵਾਰਿ. ਵਿ–ਯੁਵਾ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਾਲੀ.

ਜੋਬਨਵੰਤ. ਵਿ–ਯੌਵਨਵੰਤ.ਜਵਾਨੀ ਵਾਲਾ."ਜੋਬਨਵੰਤ ਅਚਾਰ ਕੁਲੀਨਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਜੋਬਨਾਂਤਅੰਤਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੌਵਨ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੁਢਾਪਾ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜੋਬਨਾਰਿ. ਵਿ–ਯੁਵਾ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਾਲੀ. "ਮਹਾਂ ਰੂਪਵੰਤੀ ਮਹਾ ਜੋਬਨਾਰਿ." (ਗਜ਼ਾਨ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਰਾ. ਬੁਢਾਪਾ, ਜੋ ਯੌਵਨ ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜੋਬਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੌਵਨ. ਯੁਵਾ ਅਵਸ੍ਥਾ. ਜਵਾਨੀ. "ਜਬ ਲਗੁ ਜੋਬਨਿ ਸਾਸੁ ਹੈ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯੌਵਨ ਕਰਕੇ. ਯੁਵਾ ਅਵਸ੍ਥਾ ਸੇ। ੩ ਜੁਆਨੀ ਦੇ. "ਜਰੁ ਆਈ ਜੋਬਨਿ ਹਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੋਬਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜੋਬਨ. "ਜੋਬਨੁ ਘਟੈ ਜਰੂਆ ਜਿਣੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ)

ਜੋਮ. ਅ़ ज़ुअ़्म. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਮੰਗ. ਉਤਸਾਹ। ੨ ਘਮੰਡ. ਅਹੰਕਾਰ। ੩ ਜੋਸ਼.

ਜੋਯ. ਦੇਖੋ, ਜੋਇ.

ਜੋਰ ਅਥਵਾ **ਜੋਰੁ.** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋੜ. ਮਿਲਾਪ. "ਤੁਟਤ ਨਹੀ ਜੋਰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੋਰੁ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਛਾ ਜ਼ੋਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਲ. "ਜੋਰ ਜੁਲਮ ਫੁਲਹਿ ਘਣੇ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜੋਰਿ.

ਜੋਰਨ
ਜੋਰਨਾ

ਕ੍ਰਿ–ਜੋੜਨਾ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ. "ਧਨ ਜੋਰਨ ਕਉ ਧਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਮਿਲਾਉਣਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ.

ਜੋਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋੜਾ. ਦੋ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਜੂਤਾ। ੩ ਪੋਸ਼ਾਕ. "ਜੋਰਾ ਏਕ ਬਨਾਵਤ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੨) ੪ ਜੋਰੂਆਂ ਦਾ. ਔਰਤਾਂ ਦਾ. "ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਿ ਜੋਰਾ ਅਮਰ ਹੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਜ਼ੋਰਾਵਰ. ਛਾ ਜ਼ੋਰ ਵਿ–ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ. ਬਲੀ. ਜ਼ੋਰ–ਆਵਰ.

ਜ਼ੋਰਾਵਰਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍, ਜੋ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਨਮੇ ਅਤੇ ੧੭ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤੇਗਏ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕ਼ਿਲੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਵਿੱਚ ਚਿਣਾਏਜਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਫ਼ਤੇਗੜ੍ ਅਤੇ ਸਸਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਜੋਤੀਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਜੋਰਿ. ਜੋੜੀ. ਜੋੜਾ."ਪਾਈ ਜੋਰਿ ਬਾਤ ਇਕ ਕੀਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਏਕਤਾ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਦੁਕਾ ਦੀ ਜੋੜੀ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੋੜਕੇ. ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਕੇ. "ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਧਨ ਕੀਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਮਿਲਾਕੇ. "ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣਿ ਰਹਉ ਕਰ ਜੋਰਿ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। ੪ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ. ਬਲ ਸੇ. "ਜੋਰਿ ਛਲੀ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੋਰਿਓ
ਜੋਰਿਆ

ਜੋੜਿਆ. ਮਿਲਾਇਆ. ਗੰਢਿਆ. "ਜੋਈ ਜੋਰਿਓ ਸੋਈ ਸੋਈ ਫਾਟਿਓ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਜਮਾ ਕੀਤਾ.

ਜੋਰਿਐ. ਜੋੜਨ ਤੋਂ. ਮਿਲਾਨੇ ਸੇ. "ਸਾਕਤ ਸਿਉ ਮੁਖਿ ਜੋਰਿਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਜੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋੜੀ। ੨ ਸੰਢੀ. ਗੰਢੀ. "ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਭਗਤਨ ਸੰਗਿ ਜੋਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਜਮਾ ਕੀਤੀ. "ਦੇਖ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਰੀ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਮਾਯਾ ਜੋੜੀ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤੀ. "ਜੋਰੀ ਕੀਏ ਜੁਲਮ ਹੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬਰਨ. "ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨ ਵੇ ਲਾਲੇ !" (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਦੁਲਹਾ ਬਾਬਰ, ਜਬਰਨ ਕਨਜਾਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਰੂਪਕ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਜੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਜੋਰ. "ਜਿਸੁ ਹਥਿ ਜੋਰੁ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸੋਇ." (ਜਪੁ) "ਨਾਨਕ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੋਰੁ ਸਕਤਿ. ਬਲ ਅਤੇ ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ. "ਜੋਰੁ ਸਕਤਿ ਨਾਨਕ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਜੋਰੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾਯਾ. ਭਾਰਯਾ. ਪਤਨੀ. ਜ਼ੌਜਹ। ੨ ਨਾਰੀ. ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ. "ਜਿਉ ਜੋਰੂ ਸਿਰਨਾਵਣੀ ਆਵੈ ਵਾਰੋਵਾਰਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੋਰੇ. ਦੇਖੋ, ਜੋੜਨਾ. "ਮੁਖ ਜੋਰੇ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਮੁਖ ਜੋੜੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੋਰੂ.

ਜੋਲ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲ ਅਤੇ ਜੁਲਣੁ.

ਜੋਲਣੁ
ਜੋਲਨ

ਕ੍ਰਿ–ਜੁਲਣੁ. ਜਾਣਾ. ਤੁਰਣਾ. "ਜੋਲਿਕੈ, ਕੈ ਗਲਿ ਲਰੀ ਧਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਜੋ ਗੁਰ ਦਸੈ ਬਾਟ ਮੁਰੀਦਾ ਜੋਲੀਐ." (ਆਸਾ ਸੇਖ ਫਰੀਦ)

ਜੋਲਾ
ਜੋਲਾਹਰਾ
ਜੋਲਾਹਾ

ਕਪੜਾ ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ. ਤੰਤੁਵਾਯ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਾਹਾ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–ਮਲੇਛ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਕਪੜਾ ਬੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਨਜ਼ਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚੋਂ "ਜੋਲਾ" ਜਾਤਿ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ. "ਨੀਚ ਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) "ਨਾਮਾ ਛੀਬਾ ਕਬੀਰ ਜੋਲਾਹਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਜੋਲਿਕੈ. ਤੁਰਕੇ. ਜਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਜੋਲਣੁ.

ਜੋਲੀਐ. ਚੱਲੀਐ. ਦੇਖੋ, ਜੋਲਣੁ.

* ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਫਰੋ ਨੇ ਵਿਆਹੀ ਅਤੇ ਮਹਰ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਫ਼ਾਂਗੜ ਪਰਗਨਾ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੋਵਣ. ਦੇਖੋ, ਜੋਵਣਾ.

ਜੋਵਣਹਾਰ. ਵਿ–ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੋਤਣ (ਜੋੜਨ) ਵਾਲਾ.

ਜੋਵਣਵਾਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੇਮਨ (ਭੋਜਨ ਕਰਨ) ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ. ਅੰਨਪ੍ਰਾਸ਼ਨ ਸਸਕਾਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛੀਵੇਂ ਅਥਵਾ ਅੱਠਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਅੰਨ ਖਵਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. "ਜੋਵਣ-ਵਾਰੁ ਨਾਮਕਰਣ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਬੰਨੋ)

ਜੋਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਈਦਨ। ੨ ਜੋਤਣਾ ਜੋੜਨਾ. "ਜੋਵਹਿ ਕੂਪ ਸਿੰਚਨ ਕਉ ਬਸੁਧਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) "ਜੋ ਤੈਰੈ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਸੇ ਜੋਨਿ ਨ ਜੋਵਣਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਜੋਵਨ. ਦੇਖੋ, ਜੋਬਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੋਵਣਾ.

ਜੋੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਗਾਂ (ਅੰਕਾਂ) ਦਾ ਯੋਗ. ਮੀਜ਼ਾਨ। ੨ ਗੱਠ. ਗੰਢ. ਟਾਂਕਾ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸੰਧਿ. ਗੋਡਾ, ਕੂਹਣੀ ਆਦਿ ਸਥਾਨ. Joints। ੪ ਤੁਲਨਾ. ਬਰਾਬਰੀ। ੫ ਦਾਉ. ਪੇਂਚ। ੬ ਦੇਖੋ, ਜੋੜਨਾ.

ਜੋੜਤੋੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ. ਉਤਪੱਤਿ ਅਤੇ ਵਿਨਾਸ਼. ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਲੈ। ੨ ਮੰਡਨ ਅਤੇ ਖੰਡਨ। ੩ ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਾ ਮਰਦਾ ਹੈ.

ਜੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਮੀਜ਼ਾਨ ਦੇਣੀ.

ਜੋੜਮੇਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਕੱਠ. ਮੇਲਾ। ੨ ਗੂੜ੍ਹੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ.

ਜੋੜਮੇਲਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਾ. ਸੂਈ. ਸੂਚੀ.

ਜੋੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੂਤਾ. ਜੁੱਤਾ। ੨ ਪੋਸ਼ਾਕ. ਦੋਸ਼ਾਲਾ. "ਸਚ ਭੋਜਨ ਜੋੜੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਦੋ ਪਦਾਰਥ। ੪ ਨਰ ਅਤੇ ਮਾਦਾ.

ਜੋੜਿ. ਜੋੜਕੇ. ਮੇਲਕੇ. "ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਨਕ ਥਾਪਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜੋੜੀ. ਮਿਲਾਈ. ਗੱਠੀ. "ਜੋੜੀ ਜੁੜੈ ਨ ਤੋੜੀ ਤੂਟੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਲੀ. ਮਿਲਾਪੀ. "ਹਰਿਨਾਮੇ ਕੇ ਹੋਵਹੁ ਜੋੜੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਸਾਂਥੀਵਾਲ। ੪ ਬਰਾਬਰ ਦਾ. ਤੁਲਜਤਾ ਵਾਲਾ। ੫ ਦੋ (ਨਰ ਮਦੀਨ ਆਦਿ) ਦਾ ਯੁਗ। ੬ ਪਖਾਵਜ. ਧਾਮਾ ਅਤੇ ਤਬਲਾ.

ਜੋਜੂ. ਵਿ–ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਜੂਸ. ਕ੍ਰਿਪਣ. ਜੋ ਖਰਚਦਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਜੋੜਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਜੋ. ਵਜ–ਯਦਿ. ਅਗਰ. ਜੇ. ਜਉ. "ਜੋ ਰਾਜੁ ਦੇਹਿ ਤ ਕਵਨ ਬਡਾਈ." (ਗੂਜ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਵ. ਜੌਂ. ਫ਼ਾ ਜਵ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ.

ਜੋਂ. ਦੇਖੋ, ਜੋ ੨.

ਜੋਉ. ਦੇਖੋ, ਜਉ ਅਤੇ ਜੋ.

ਜੋਹਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਲ. ਟੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹੜ। ੨ ਅ ਮੋਤੀ. ਗੌਹਰ। ੩ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ. ਰਤਨ। ੪ ਵਸਤੂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ, ਜੈਸੇ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਰੂੰ, ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਲੋਹਾ ਆਦਿ। ੫ ਗੁਣ. ਖ਼ੂਬੀ। ੬ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਰਸਮ "ਜੀਵਹਰ", ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੌਹਰ ਸ਼ਬਦ ਬਣਗਿਆ. ਵੈਰੀ ਦਾ ਭੈ ਕਰਕੇ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਅਗਨਿ ਨਾਲ ਜੋ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜੌਹਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ। ੭ ਫ਼ੌਲਾਦ ਦਾ ਖ਼ਮੀਰ। ੮ ਆਂਚ ਨਾਲ ਉਡ੍ਹਾਈ ਦਵਾ ਦਾ ਸਾਰ.

ਜੋਹਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੌਹਰ (ਜਵਾਹਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਕ.

ਜੋਕ. ਤੁ ਜੋਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ੌਜ. ਸੈਨਾ। ੨ ਗਰੋਹ. ਟੋਲਾ. ਝੁੰਡ। ੩ ਅ ਜੋਕ. ਚੱਖਣਾ। ੪ ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ। ੫ ਆਤਮਆਨੰਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ. "ਲਖਜੈ ਆਪ ਨੋ ਆਪਨਆਪਾ ਸੁ ਜੋਕ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੋਜ. ਅ ਜੋਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਿ. ਕ਼ਰਤਾ. ਮਾਵੰਦ.

ਜ਼ੋਜਹ / **ਜ਼ੋਜਾ** ਅ ਜ਼ੌਜ਼ਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਰਯਾ. ਪਤਨੀ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ.

ਜੋਨ. ਸਰਵ–ਜੋ। ੨ ਜਿਸ. "ਨਿੰਦ ਉਸਤਤਿ ਜੋਨ ਕੇ ਸਮ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਜਵਨ (ਯਵਨ). ੪ ਜੋਨ੍. ਜਜੋਤਸ਼ਾ. ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. "ਤਹਾਂ ਚੰਦ੍ ਕੀ ਨ ਜੋਨ ਹੈ." (ਰਾਮਾਵ) "ਬਰ ਕੀਰਤਿ ਜੋਨ." (ਨਾਪ੍)

ਜੋਨਪੁਰ. ਸੰ. ਜਮਦਗ੍ਨਿਪੁਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਬਨਾਰਸ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਗੋਮਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੰਗਤਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗਵਾਲੀ" ਹੈ. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਖ਼ਸ਼ੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸ ਥਾਂ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੀਹੋਈ ਹੈ. ਜੌਨਪੁਰ ਦਾ ਇਤਰ ਅਤੇ ਫੁਲੇਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਜੋਪੈ. ਵਜ–ਅਗਰ. ਯਦਿ. ਜੇ.

ਜੋਬ. ਜੋ–ਅਬ. ਜੇ ਹੁਣ.

ਜੋਬਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੌਵਨ. "ਜੋਬਨ ਬਹਿਕ੍ਰਮ ਕਨਿਕ ਕੁੰਭਲਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਜੋਲਗ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬ ਤਕ. ਜਦ ਤੋੜੀ.

ਜੋਲਾ / **ਜੋਲਾਨ** ਦੇਖੋ, ਜਉਲਾ.

ਜੋਲੇ. ਦੇਖੋ, ਜੋਲਗ.

ਜੋੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਮਜ. ਇੱਕ ਗਰਭ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਜਨਮਿਆਹੋਇਆ. Twin-born.

ਜੰਗ. ਫ਼ਾ ਜ਼ੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੈਲ. ਜ਼ੰਗਾਰ। ੨ ਘੰਟਾ. ਸੰਖ. "ਜੰਗ ਘੁੰਘਰੂ ਟੱਲਿਕਾ ਉਪਜੰਤ ਰਾਗ ਅਨੰਤ." (ਪਰੀਛਤਰਾਜ) ੩ ਟਾਪੂ ਜ਼ੰਗਬਾਰ (Zanzibar) ਜੋ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗੀ ਅਤੇ ਜ਼ੂਮੀ ਜੰਗੀ। ੪ ਫ਼ਾ ਜੰਗ. ਯੁੱਧ. ਲੜਾਈ.

ਜੰਗ ਆਜ਼ਮਾ. ਫ਼ਾ ਜੰਗ ਆਜ਼ਮਾ ਵਿ–ਜੰਗ ਅਜਮਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਯੁੱਧ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ.

ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਲਯਵਨ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਸਵੈਯੇ ਵਿੱਚ ਹੈ:–

੧ ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ ਕਾਲਜਮੰਨ,
ਬਗੋਯਦ ਕੀ ਮਨ ਫੌਜ ਕੋ ਸ਼ਾਹਮ,
੨ ਬਾ ਮਨ ਜੰਗ ਬੁਗੋ ਕੁਨ ਬਯਾ
ਹਰਗਿਜ਼ ਦਿਲ ਮੋ ਨ ਜ਼ਰਾ ਕੁਨ ਵਾਹਮ,
੩ ਰੋਜ਼ ਮਯਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਉਫਤਾਦਮ
ਸ਼ਾਬਸ਼ ਬੇਅ਼ਦਲੀ ਸ਼ਬਸ਼ਾਹਮ,
੪ ਕਾਨ ! ਗੁਰੇਜ਼ ਮਕੁਨ ਤੁ ਬਸ਼ਾਖ਼ੁਸ਼
ਮਾਤ ਕੁਨੇਮ ਜਿ ਜੰਗ ਗੁਆਹਮ.

ਅਰਥ:–

੧ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਾਲਯਵਨ ਆਇਆ,
ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ ਹਾਂ,
੨ ਆਖਿਆ, ਬਯਾ (ਆ) ਬਾਮਨ
ਜੰਗ ਕੁਨ (ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰ)
ਬਿਲਕੁਲ ਥੋੜਾ ਭੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਹਮ ਨਾ ਉਠਾ.
੩ ਮੈ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਨ(ਭਾਵ ਸੂਰਯ)ਉਫ਼ਤਾਦਮ (ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹਾਂ), ਮੈ ਧਨਜਤਾ ਯੋਗਤ ਅਤੇ ਬੇ–ਅਦਲ (ਬੇ ਮਿਸਲ) ਹਾਂ ਅਤੇ ਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤੀ (ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ) ਹਾਂ.
੪ ਐ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ! ਟਾਲਾ ਨਾ ਕਰ, ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆ, ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਜੰਗ ਦੀ ਗੋਸ਼ (ਗੋਂਦ, ਭਾਵ ਬਾਜ਼ੀ) ਜੋ ਆਹਮ ਹੈ, ਮਾਤ ਕਰੀਏ.

ਜੰਗਨਾਮਾ. ਯੁੱਧ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ। ੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ*। ੩ ਬੱਤੀ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਚਨਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਜੰਗਮ. ਸੰ. ਜਙ੍ਗਮ. ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਗਮਨ ਕਰਤਾ. ਜੋ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਾ ਟਿਕੇ. "ਅਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)
੨ ਸ਼ੈਵ ਮਤ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜੋ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਖ਼ ਹੈ. ਜੰਗਮ ਸਿਰ ਪੁਰ ਸਰਪ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਰੱਸੀ ਅਤੇ ਧਾਤੁ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਦ੍ਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਫੁੱਲ ਮੋਰਪੰਖਾਂ ਨਾਲ ਸਜੇਹੋਏ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਜੰਗਮ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇਹੋਏ ਹਨ ਇੱਕ ਧਤ੍ਯਥਲ (ਵਿਰਕ੍) ਦੂਜੇ ਗੁਰੁ-ਥਲ (ਗ੍ਰਿਹ੍ਯਥੀ). "ਜੰਗਮ ਜੋਧ ਜਤੀ ਸੰਨਿਆਸੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਜੰਗ ਮੁਸਾਫਾ. ਮਸ਼ਾਫ਼ (ਜੰਗ) ਦਾ ਜੰਗ (ਘੰਟਾ). "ਜੰਗ ਮੁਸਾਫਾ ਵੱਜਿਆ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੇਖੋ, ਜੰਗ ਅਤੇ ਮੁਸਾਫ.

ਜੰਗਲ ਅਥਵਾ **ਜੰਗਲੁ.** ਫ਼ਾ ਜੰਗਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਹੀ. ਬਣ (ਵਨ). "ਜੰਗਲ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰ. ਲਙ੍ਹ। ੩ ਮਾਸ। ੪ ਜਲ ਰਹਿਤ ਭੂਮਿ. ਮਾਰੂ। ੫ ਰੋਗਿਸ੍ਥਾਨ.

ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੌਚ ਜਾਣਾ. ਸੁਚੇਤੇ ਫਿਰਨ ਜਾਣਾ. ਮਲਤ੍ਯਾਗ ਲਈ ਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ.

ਜੰਗਲਾ. ਵਿ–ਜੰਗਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਬਨੈਲਾ. ਜੰਗਲੀ। ੨ ਪੁਰਤ–ਜੰਗਲਾ. ਬਾਰਾਮਦੇ (ਬਰਾਂਡੇ) ਅਥਵਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸਰੀਏ-ਦਾਰ ਖਿੜਕੀ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰਾ.

ਜੰਗਲਿ. ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੰਗਲੀ.

ਜੰਗਲੀ. ਵਿ–ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਸਭ੍ਯ. ਗੱਵਾਰ.

ਜੰਗਲੁ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗਲ.

ਜੰਗੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਕਾਤਘਰ. ਮਹ੍ਸੂਲ ਦੀ ਚੌਕੀ। ੨ ਜ਼ਕਾਤੀਆ. ਜਗਾਤ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੰਗੜਾ.

ਜੰਗਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾਗਰਣ. ਜਾਗਨਾ. "ਰਜਨਿ ਸਬਾਈ ਜੰਗਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਜੰਘਾ. ਲੱਤ. "ਸਹਸ੍ ਸੀਸ ਤਵ ਧਰ ਤਨ ਜੰਗਾ." (ਵਿਸਨਾਵ)

ਜੰਗਾਰ. ਫ਼ਾ ਜੰਗਾਰ ਵਿ–ਜੰਗਾਵਰ. ਯੋਧਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਜ਼ੰਗਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਰ. ਲੋਹੇ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਦੀ ਮੈਲ.

ਜੰਗਾਲ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗਾਰ। ੨ ਸੰ. ਜਙ੍ਗਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਲ। ੩ ਪਾਣੀ ਰੋਕਣ ਦਾ ਬੰਨ੍.

ਜੰਗਾਲੀ. ਵਿ–ਜੰਗਾਰ ਲੱਗੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਜੰਗਾਰ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਸਕਲ.

ਜੰਗੀ. ਫ਼ਾ ਜੰਗੀ ਵਿ–ਜੰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜੰਗ ਦਾ। ੨ ਫ਼ੌਜੀ। ੩ ਜ਼ੰਗੀ. ਜ਼ੰਗਵਾਰ ਦਾ ਵਾਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗ ੩.

ਜੰਗੀਰਾਣਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸ਼ੀਲ ਬਾਣਾ ਭੁਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ, ਪਰ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ. ਜੰਗੀਰਾਣੇ ਤੋਂ ਕੋਹ ਪੁਰ ਕੱਚਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸਿੱਧੂਆਂ ਦਾ ਤਿਲਕਰਾ ਨਾਮਕ ਟੋਭਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨੌਰਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੂ ਗੋਤ ਦੇ ਲੋਕ ਮਿੱਟੀ ਕੱਢਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

ਜੰਗੀਲਾ. ਵਿ–ਜੰਗਾਵਰ. ਯੋਧਾ. ਜੰਗੀ। ੨ ਜ਼ੰਗਾਰ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ੰਗਾਰ. ਮੈਲ. ਜਰ. "ਉਤਰੈ ਮਨਹੁ ਜੰਗੀਲਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਜੰਗੀਲਾਟ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਅਫਸਰ. ਕਮਾਂਡਰਿਨਚੀਫ਼ (Commander-in-Chief).

ਜੰਘ. ਸੰ. ਜङ्घा–ਜੰਘਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਅਤੇ ਗਿੱਟੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ. ਟੰਗ. ਲੱਤ. "ਇਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ ਥਲਿ ਡੂਗਰਿ ਭਵਿਓਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜੰਘਵਾ / **ਜੰਘਾ** ਦੇਖੋ, ਜੰਘ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਤੀਰਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੰਘੀਐ. ਜੰਘਾਂ (ਲੱਤਾਂ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਜੰਘ.

ਜੰਜ. ਦੇਖੋ, ਜੰਞ.

ਜੰਜਾਰ ਜੰਜਾਰਾ ਜੰਜਾਲ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਗਜਾਲ. ਸੰਸਾਰਬੰਧਨ. ਜ਼ੰਜੀਰ. ਉਲਝਾਊ. "ਕਰਮ ਕਰਤ ਜੀਅ ਕਉ ਜੰਜਾਰ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) "ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਲਪਟਿਓ ਜੰਜਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ) "ਉਰਝਿਓ ਆਨ ਜੰਜਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) "ਆਲ ਜਾਲ ਮਾਇਆ ਜੰਜਾਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਜਨ ਜਾਲ. ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਫੰਦਾ। ੩ ਜਨਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆਹੋਇਆ ਜਾਲ. ਫਸਾਉਂਣ ਦੀ ਬਜੋਂਤ.

ਜੰਜਾਲ ਪਰਾਲਿ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਧਾਨਾਂ ਦੇ ਫੂਸ ਦਾ ਬੰਧਨ. ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਜਾਲ. "ਸਾਕਤ ਜੰਜਾਲ ਪਰਾਲਿ ਪਇਆ."(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੋਮਲ ਬੰਧਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਫਸਦਾ ਹੈ.

ਜੰਜਾਲੀ. ਜੰਜਾਲਾਂ ਤੋਂ. ਜਗਜਾਲੋਂ ਸੇ. ਉਲਝੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚ. "ਮਨੁ ਜੰਜਾਲੀ ਵੇੜਿਆ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਜ਼ੰਜੀਰ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੰਗਲ. ਲੋਹੇ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਦਾ ਰੱਸਾ. "ਜੰਜੀਰ ਬਾਧਿਕਰ ਖਰੇ ਕਬੀਰ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਗਬੰਧਨ. ਬੇੜੀ.

ਜੰਜੀਰੀ. ਛੋਟਾ ਜ਼ੰਜੀਰ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੰਜੀਰ.

ਜੰਜੂਆ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ.

ਜੰਜੈਲ. ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੂਰ ਮਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਗੋਲੀ ਛੀ ਸੌ ਗਜ਼ ਤੀਕ ਮਾਰ ਕਰਦੀ ਸੀ.ਦੇਖੋ,ਜ਼ਸ਼ਤ੍.

ਜੰਞ. ਸੰ. ਜਨਜ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਨੇਤ. ਬਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਜੰਨ ੨. "ਹਰਿਜਨ ਮਿਲਿ ਜੰਞ ਸੁਹੇਦੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜੰਞੂ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਨੇਊ. ਜੁੱਨਾਰ. ਯਗ੍ਯੋਪਵੀਤ. "ਜਿਸ ਜੰਞੂ ਤੇ ਜਮ ਸਨਮਾਨੈ." (ਨਾਪ੍)

ਜੰਡ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਦਾ ਰਾਇਤਾ ਪੋਚਿਸ਼ (ਮਰੋੜੇ) ਲਈ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਸੰ. ਸ਼ਮੀ. L. Prosopis Spicigera.

ਜੰਡਸਰ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ.

ਜੰਡਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਜੰਡ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਦਸ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਾਜਿਆ ਹੈ.ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਜੰਡ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਇਹ ਹਨ:–

੧ ਰਾਜ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ,ਪਿੰਡ ਗੁੰਮਟੀ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਦੋ ਮੀਲ ਤੇ ਉਹ ਜੰਡ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਤੁਕ-ਲਾਣੀ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੂਨ੍ਹਾ ਲੁਟ-ਕਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਭਰੋਲੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੱਦਕੇ ਜੰਡ ਹੇਠ ਬੈਠਾਕੇ ਠੰਢਾ ਜਲ ਛਕਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣ-ਵਾਇਆ ਹੈ,ਸਤਵੰਜਾ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ਼ ਹੈ।

੨ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਥਾਨਾ ਮੌਰੰਡਾ, ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਇੱਕ ਜੰਡ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ੮੨੭ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਾਸ ਵਸੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਜੰਡਸਾਹਿਬ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਬਾਈ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ।

੩ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਪਿੰਡ ਲਹਿਲੀ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਜੰਡ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ੨੭ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ।

੪ ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ, ਥਾਣ ਕੋਟਭਾਈ, ਪਿੰਡ ਥੇਹੜੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੰਡਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ ਥੁਲਾਏ ਹਨ ਉਹ ਤਿੰਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਪਾਸ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਬਾਲਕਨਾਥ ਯੋਗੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਕੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਕਰਸਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ।

੫ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਪਿੰਡ ਦੇਹੜੀਵਾਲਾ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਜੰਡ ਹੇਠ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗਹਿਣੇ (ਗਿਰੋ) ਲਈਹੋਈ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਜੰਡਾਲੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਥਾਣਾ ਪਾਇਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ੨੫ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚਾਵਾ ਪਾਇਲ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਹੈ.

ਜੰਡਿਆਣਾ ਜੰਡਿਆਨਾ ਜੰਡਾਂ ਵਾਲਾ ਥਾਂ. ਜਿੱਥੇ ਜੰਞ ਦੇ ਦਰਖ਼ਤ ਹੋਣ। ੨ ਉਹ ਤਾਲ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੰਞ ਹੋਣ। ੩ ਭਾਈ ਸੈਂਖਸਿੰਘ ਨੇ "ਜੈਂਞਸਰ" ਨੂੰ ਜੰਡਿਆਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ੧ ਨੰ: ੳ.

"ਸਾਯੰ ਸਮੇ ਜਾਇ ਜੰਡਿਆਨੇ।
ਬੈਠਹਿਂ ਸਭਿਨ ਹਕਾਰਨ ਠਾਨੇ।" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੰਡਿਆਲਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਹੈਦਾਲ ਅਤੇ ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਜੰਡਿਆਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਜੰਡੀ. ਛੋਟਾ ਜੰਞ. ਸ਼ਮੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਞ.

ਜੰਤ. ਸੰ. ਜਨ੍ਤੁ–ਜੰਤੁ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜਾਨਵਰ. "ਇਕਿ ਜੰਤ ਭੁਰਮਿ ਭੁਲੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਯਨ੍ਤ੍. ਯੰਤ੍ਰ. ਕਲ. "ਸੂਅੈ ਚਾੜਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਜੰਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਥਾਲੀ ਆਦਿ ਯੰਤ੍ਰ ਸੂਏ ਸੋਟੀ ਆਦਿ ਪੁਰ ਘੁਮਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਵਾਜਾ."ਹਮ ਤੇਰੇ ਜੰਤ ਤੂ ਬਜਾਵਨ-ਹਾਰਾ." (ਭੈਰ ਮ: ਪ)

ਜੰਤਨਾ. ਜੰਤੁਗਣ. ਸਭ ਜੀਵ. "ਜੰਤਨਾ ਕੇ ਹਾਥ ਕਹਾਂ ਕਰਤਾ ਅਕਾਲ ਏਕ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਦੇਖੋ, ਯੰਤ੍ਰਣਾ.

ਜੰਤਭੇਖ. ਦੇਹਧਾਰੀ ਜੰਤੁ. ਸਾਰੇ ਜੀਵ। ੨ ਭਿਕ੍ਸ਼ੁਕ-ਜੰਤੁ. ਭਿਖਾਰੀ ਜੀਵ. "ਜੰਤ ਭੇਖ, ਤੂ ਸਫਲਿਓ ਦਾਤਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਜੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਯੰਤ੍ਰ.

ਜੰਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਯੰਤ੍ਰੀ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਿਥਿ-ਪਤ੍ਰ. ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਿ ਆਦਿ ਦੇ ਯੰਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਹੋਣ. Calendar.

ਜੰਤਰੀਆ. ਜੰਤੁ. ਜੀਵ. "ਹਮ ਕਿਆ ਬਪੁਰੇ ਜੰਤ-ਰੀਆ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਯੰਤ੍ਰੀ। ੩ ਜੰਤਰੀ (ਤਿਥਿਪਤ੍) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜੋਤਿਸ਼ੀ.

ਜੰਤਾ. ਜੰਤੁ. ਜਾਨਵਰ. "ਉਤਭੁਜ ਸੇਤਜ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਜੰਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਯੰਤ੍ਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਨਤਾ.

ਜੰਤਾਰ. ਜੰਤੁ. ਪ੍ਰਾਣੀ। ੨ ਸੰ. ਯਨ੍ਤਾਰ. ਯੰਤਾਰ. ਯਾਚਨਾ. ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਜੰਤੀ. ਸੰ. ਯਨ੍ਤ੍ਰਿਨ੍. ਯੰਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਯੰਤ੍ਰ (ਕਲ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ. ਮਸ਼ੀਨ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਜਸ ਜੰਤੀ ਮਹਿ ਜੀਉ ਸਮਾਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜਿਵੇਂ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਰ ਸਮਾਇਆ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਹੈ। ੨ ਯੰਤ੍ਰ ਮੇਂ. ਕਲ ਵਿੱਚ. "ਜੈਸੇ ਬਿਰਖ ਜੰਤੀ ਜੋਤ." (ਕੇਦ ਮ: ਪ) ਜੈਸੇ ਵ੍ਰਿਸ (ਬੈਲ) ਕੋਲ੍ਹੂ ਨੂੰ ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਾਰ ਖਿੱਚਣੇ ਦਾ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਛੇਕਾਂ ਵਾਲਾ ਸੰਤਾ.

ਜੰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਜੰਤ। ੨ ਯੰਤ੍ਰ. ਕਲ. ਮਸ਼ੀਨ। ੩ ਵਾਜਾ. "ਜੰਤੀ ਕੈ ਵਸਿ ਜੰਤੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਜੰਤੂਫਲ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਲਿਮਿਫਲ. ਦੇਖੋ, ਉਦੁੰਬਰ.

ਜੰਤੈਨੀ. ਸੰ. ਯੰਤ੍ਰਿਨ੍–ਯੰਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਕਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣਵਾਲਾ. "ਹਮ ਜੰਤੁ ਤੂੰ ਪੁਰਖੁ ਜੰਤੈਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਜੰਤ੍. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜੰਤੁ. ਜਾਨਵਰ। ੨ ਸੰ.ਯੰਤ੍ਰ. ਕਲ. ਮਸ਼ੀਨ. ਭਾਵ–ਦੇਹ. "ਜੀਅ ਜੰਤ੍ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਥਾਪੇ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਜਿਸਮ ਸਭ ਤੇਰੇ ਥਾਪੇ। ੩ ਵਾਜਾ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਟੂਣਾ. ਦੇਖੋ, ਯੰਤ੍ਰ."ਨ ਜੰਤ੍ ਮੇ ਨ ਤੰਤ੍ਰ ਮੇ ਨ ਮੰਤ੍ ਵਸਿ ਆਵਈ." (ਅਕਾਲ) ੫ ਸੰ. ਜਨਿਤ੍ਰ. ਜਨਮਸ੍ਥਾਨ. "ਜੰਤ੍ ਨ ਜਾਤਿ ਜਾਂਕੀ." (ਅਕਾਲ)

ਜੰਤ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਜੰਤਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੰਤ੍ਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਨਿਤ੍ਰੀ.

ਜੰਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਤਰੀ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੰਤੀ। ੩ ਯੰਤ੍ (ਟੂਣਾ ਟਾਮਣ) ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜੰਦ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗੱਡੇ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਢਾਂਗ। ੨ ਸੇਵੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯੰਤ੍। ੩ ਫ਼ਾ ਜ਼ੰਦ. ਪਾਰਸੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਸਨ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ੬੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਿਆਂ ਹੈ. ਸਦੀਕ ਜ਼ੰਦ "ਜ਼ੰਦ ਅਵਸ੍ਤਾ" ਅਥਵਾ "ਜ਼ੰਦ ਉਸ੍ਤਾ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਾ.

ਜੰਦਉਸ੍ਤਾ ਜੰਦ ਅਵਸ੍ਤਾ ਜੰਦ ਅਵਿਸ੍ਤਾ ਦੇਖੋ, ਉਸਤਾ ਅਤੇ ਜੰਦ ੩.

ਜੰਦਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਦ੍ਰਾ.

ਜੰਦਵੜੀ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਆਣਾ ਨੰ: ੪.

ਜੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਦ੍ਰਾ.

ਜੰਦਾਰ ਜੰਦਾਰਾ ਫ਼ਾ ਜ਼ੰਦਾਲ. ਵਿ–ਅਸਭ੍ਯ. ਗਵਾਰ। ੨ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ। ੩ ਅ

ਜੰਦਾਰੁ ਜੰਦਾਲ ਜ਼ੱਲਾਦ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਿਲਦ (ਖੱਲ) ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਘਾਤਕ. ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. "ਪਰਿਆ ਵਸਿ ਜੰਦਾਰ." (ਸੀ ਮ: ਪ) "ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ਨ ਲਗਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਜੰਘ ਕਾਟਬੇ ਲਗੋ ਜੰਦਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਜੰਦ੍ਰਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਿੰਦਾ. ਤਾਲਾ. ਕੁਫ਼ਲ. "ਜੰਦ੍ਰੇ ਵੱਜੇ ਤ੍ਰਿਹੁ ਜੁਗੀ." (ਭਾਗੁ) ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਜਿੰਦੇ ਵੱਜ ਗਏ। ੨ ਖੇਤੀ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍, ਜੋ ⊥ ਇਸ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਜੰਨ. ਸੰ. ਜਨਜ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਰ. ਦੁਲਹਾ. ਲਾੜਾ। ੨ ਦੁਲਹਾ ਦੇ ਸਾਥੀ ਲੋਕ. ਬਰਾਤ. ਜੰਞ। ੩ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੪ ਨਿੰਦਾ। ੫ ਅਫ਼ਵਾਹ. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ। ੬ ਪੂਜਾ। ੭ ਵਿ–ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਪਜਿਆ. "ਜਾਂਹਿ ਭਵ ਜੰਨ ਦੁੱਖ." (ਨਾਪ੍) ੮ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਅਥਵਾ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੯ ਦੇਖੋ, ਜਨ. "ਮੁਨਿ ਜੰਨ ਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੧੦ ਅ ਜੱਨ. ਬਦਗੁਮਾਨੀ. ਸ਼ੱਕ.

ਜੰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨ. "ਨਾਚੰਤੀ ਗੋਪੀਜੰਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਜੰਨੀ. ਜਨਾਂ ਨੇ. ਦਾਸਾਂ ਨੇ. "ਵੀਚਾਰਿ ਭਿਨਾ ਹਰਿ-ਜੰਨੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਜੰਨੂ. ਦੇਖੋ, ਜਨੂ.

ਜੰਨੁਸੁਤਾ ਜੰਨੁਕੰਨਯਾ ਜੰਨੁਤਨਿਯਾ ਦੇਖੋ, ਜਨੁਸੁਤਾ.

ਜੰਨੱਤ. ਦੇਖੋ, ਜੱਨਤ.

ਜੰਨਜ. ਦੇਖੋ, ਜਨਜ.

ਜੰਪ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਵਚਨ ਸੰ. ਜਲ੍ਪਨ. ਦੇਖੋ, ਜਲਪ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੰਪਉ / **ਜੰਪਹਿ** / **ਜੰਪਹੁ** / **ਜੰਪਤ** / **ਜੰਪਨ** / **ਜੰਪੈ** ਦੇਖੋ, ਜਲਪ ਅਤੇ ਜੰਪ. "ਜਸ ਜੰਪਉ ਲਹਿਣੇ ਰਸਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਯਸ਼ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰੋ. "ਤੋਹਿ ਜਸ ਜਯ ਜਯ ਜੰਪਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਜਸ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਰਾਮ ਜੰਪਹੁ ਨਿਤ ਭਾਈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਰਾਮ ਨਿੱਤ ਜਪੋ. "ਜੰਪਤ ਸੇਸਫਨੰ." (ਕਲਕੀ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਜੰਪੈ ਪਤਿਤਪਾਵਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ੫) ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਾ (ਜਪਦਾ) ਹੈ.

ਜੰਬਕ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੁਕ.

ਜੰਬਰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਚੂਹਣੀਆਂ, ਥਾਣਾ ਛਾਂਗਾਮਾਂਗਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛਾਂਗਾਮਾਂਗਾ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੋ ਥੰਭ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ "ਦੂਖਨਿਵਾਰਨ" ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਪਰਸ਼ ਤੋਂ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.* ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੬੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਜੰਬਰੀ. ਵਿ–ਜੰਬਰ ਗੋਤ ਦਾ. "ਸਬੇਗਸਿੰਘ ਜੰਬਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜੰਬਰ ਪਿੰਡ ਦਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੰਭਰੀ.

ਜੰਬਾਲ. ਸੰ. जम्बाल. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ। ੨ ਕੇਤਕੀ. ਕੇਵੜਾ.

ਜੰਬੁ. ਸੰ. जम्बु. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਮਣ. ਜਾਮਣੂ.

ਜੰਬੁਕ / **ਜੰਬੁਕੁ** ਸੰ. जम्बुक. ਸੰਗਜਾ–ਕੇਵੜਾ. ਕੇਤਕੀ। ੨ ਗੁਲਾਬਜਾਮਣ। ੩ ਗਿੱਦੜ. ਸ਼੍ਰਿਗਾਲ. "ਸਿੰਘ ਸਰਨ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਉ ਜੰਬੁਕੁ ਗ੍ਰਾਸੈ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ)

ਜੰਬੁਦੀਪ. ਸੰ. जम्बुद्वीप. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਸੱਤ ਦ੍ਵੀਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ, ਜੋ ਖਾਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਜਾਮਣ (ਜੰਬੁ) ਬਿਰਛ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਜਿੱਡੀ ਜਾਮਣ ਲਗਦੀਹੈ. ਜਦ ਜਾਮਣਾਂ ਪੱਕਕੇ ਡਿਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਜੰਬੁ ਨਦ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਦ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣੇ ਕਾਰਣ ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਂਬੁਨਦ ਹੈ.

ਜੰਬੁਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਇੱਕ ਲੱਖ ਯੋਜਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨੌ ਖੰਡ ਨੌ ਨੌ ਹਜ਼ਾਰ ਯੋਜਨ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸ਼ੰ ਭੀ ਹੈ. ਨੌ ਖੰਡ ਇਹ ਹਨ:– ਇਲਾਵ੍ਰਿਤ, ਰਮਜਕ, ਹਿਰਣਮਯ, ਕੁਰੁਵਸ਼ੰ, ਹਰਿਵਸ਼ੰ, ਕਿੰਪੁਰੁਸ਼, ਭਾਰਤ, ਭਦ੍ਰਾਸ਼੍ਵ ਅਤੇ ਕੇਤੁਮਾਲ.

ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਏਸ਼ੀਯਾ (Asia) ਮਹਾਦ੍ਵੀਪ, ਜੰਬੁਦੀਪ ਹੈ.

ਜੰਬੁਦ੍ਵੀਪ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੁਦੀਪ.

ਜੰਬੁਰ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੂਰਕ.

ਜੰਬੂ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੁ ਅਤੇ ਜੰਮੂ.

ਜੰਬੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੇਸ਼ਕ਼ਬਜ਼. ਦੇਖੋ, ਜੰਭੂਆ. "ਜੰਬੂਆ ਅਰੁ ਬਾਨੰ ਸੁਕਸ ਕਮਾਨੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜ਼ੰਬੂਰ. ਫ਼ਾ زنبور ਸੰਗਜਾ–ਭਰਿੰਡ. ਡੇਮੂ. "ਵਿਛੋਹੇ ਜੰਬੂਰ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਨ੍ਹੀ. ਚਿਮਟੀ.

ਜ਼ੰਬੂਰਕ. ਫ਼ਾ زنبورک ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਤੋਪ. ਉੱਠ ਪੁਰ ਲੱਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤੋਪ. ਜੰਬੂਰਾ.

ਜੰਬੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੰਬੂਰਕ। ੨ ਨਟ ਦਾ ਬਾਲਕ. ਨਟਵਟੁ.

ਜੰਬੂਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਮੁਨ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਜਾਮਣੂ ਦਾ ਪੇਡ। ੨ ਕੇਵੜਾ. ਕੇਤਕੀ.

ਜੰਬੂਵਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੂਆ ਅਤੇ ਜੰਭੂਆ.

ਜੰਭ. ਸੰ. जम्भ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾੜ੍ਹ. ਦਾੜ੍ਹ। ੨ ਦਾੜ੍ਹ ਅਤੇ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਦੰਦ. ਸੂਆ। ੩ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਮ ਜੰਭ ਪਰ." (ਭੂਸ਼ਣ) ੫ ਹਿਰਨਕਸ਼ਿਪੁ ਦੈਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਨਮੋ ਅੰਬਿਕਾ ਜੰਭਹਾ ਜੋਤਿਰੂਪਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ੬ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਵਜਾਧ ਜੀਤਜੋ ਜਿਨੈ ਜੰਭ ਮਾਰਜੋ ਉਨੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜੰਭਹਾ. ਜੰਭ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭ ੪। ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭ ੫। ੩ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭ ੬.

ਜੰਭਕਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭਿਕਾ.

ਜੰਭਣ. (ਸੰ. जम्भ्. ਧਾ–ਅਵਾਸੀ ਲੈਣੀ). ਸੰ. जृम्भण. ਸੰਗਜਾ–ਅਵਾਸੀ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੇਵਦੱਤ ਜੰਭਣੇ ਕੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਵਦੱਤ ਨਾਮਕ ਪ੍ਰਾਣ ਅਵਾਸੀ ਲੈਣ ਲਈ। ੨ ਸੰ. ਜੰਭਨ. ਕੁਚਲਨਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਜੰਭਰ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਚੂਨੀਆਂ (ਚੂੰਣੀਆਂ) ਥਾਣਾ ਸਰਾਇਮੁਗ਼ਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਛਾਂਗਾਮਾਂਗਾ" ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜਾਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਜੰਭਰ ਦੋ ਭਾਈ ਸਨ ਅਰ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹੱਦ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਝਗੜਾ ਹੋਗਿਆ. ਜਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਧੜਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ. ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਦੋ ਆਦਮੀ ਭੀ ਮਰਗਏ. ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਫਿਸਾਦ ਮਿਟਾਦਿਓ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਪੁਰ ਠਹਿਰਾਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜੰਭਰ ਅਤੇ ਜਾਤ੍ਰੀ ਪਿੰਡ ਵਸਾਏ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦੀ ਲੋਕਲ (ਸਥਾਨਿਕ) ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਜੰਭਰੀ. ਜੰਭ–ਹਰੀ. ਜੰਭ ਦੈਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭ ੫.

ਜੰਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭਣ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਵਾਸੀ. ਸੰ. जृम्भा–ਜ੍ਰਿੰਭਾ. Yawn.

ਜੰਭਾਸੁਰ. ਜੰਭ–ਅਸੁਰ. ਜੰਭ ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭ.

ਜੰਭਿਕਾ. ਜ੍ਰਿੰਭਕਾ. ਆਲਸ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੰਭ ੫ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੬ ਅ: ੪.

ਜੰਭੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਭ (ਦਾੜ੍ਹ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ਕ਼ਬਜ਼. ਦੇਖੋ, ਜੰਭ ੨. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜ੍ਰਿੰਭਕ (ਜ਼੃ਮ੍ਸਕ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਜੰਮ. ਸੰ. ਜਨਮ. "ਜਰਾ ਜੰਮਹਿ ਆਰੋਅਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਆਪ ਜਰਾ (ਬੁਢਾਪਾ) ਅਤੇ ਜਨਮ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਂ. ਭਾਵ–ਖਟ ਊਰਮੀਆਂ ਦੇ ਵਸ਼ ਨਹੀਂ.

ਜੰਮਣ. ਕ੍ਰਿ–ਜਨਮਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ. "ਜੰਮਿਆ ਪੂਤੁ ਭਗਤੁ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜੰਮਣਖੇੜਾ. ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਆਏ ਇਸ ਪਿੰਡ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. "ਜੰਮਣਖੇੜੇ ਕੇ ਢਿਗ ਗਏ। ਸਿਖ ਬਣਜਾਰੇ ਪਿਖ ਤਹਿੰ ਲਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜੰਮਣਘੁੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁੜਤੀ ਅਤੇ ਘੁੱਟੀ.

ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਕਾ ਮੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਜਾਨ. "ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਕਾ ਮੂਲ ਕਟੀਐ ਤਾ ਸੁਖ ਹੋਵੀ ਮਿਤੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਜੰਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਨਮਾਉਣਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਉਗਾਉਣਾ. "ਹੋਇ ਕਿਰਸਾਣੁ ਈਮਾਨੁ ਜੰਮਾਇਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਜੰਮੂ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੁ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ. ਜੰਮੂਰਾਜ ਦਾ ਰਕਬਾ ੮੪,੨੫੮ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੩,੩੨੦,੫੧੮ ਹੈ. ਆਮਦਨ ਦੋ ਕ੍ਰੋੜ ਸਤਾਈ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਹੈ. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ੫। ੩ ਜੰਮੂ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜੋ ਸਿਆਲਕੋਟੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਗੁਰੁਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇਸ ਨਗਰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ "ਤਤ ਛਿਨ ਜੰਮੂਪੁਰ ਮਹਿੰ ਆਏ." (ਉੱਤਰਾਰਧ, ਅ: ੩)

ਜੰਮੈ. ਜਨਮੈ. "ਜੰਮੈ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ" (ਬਸੰ ਮ: ੩)

ਜਜ. ਦੇਖੋ, ਜਯ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਤਕਲੀਫ ਦੇਣ ਲਾਇਕ.

ਜਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਲਾ. ਕਮਾਣ ਦੀ ਡੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਿਹ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੩ ਮਾਤਾ.

ਜ਼ਜਾਦਤੀ. ਫ਼ਾ زیادتی ਸੰਗਜਾ–ਵਧੀਕੀ. ਅਧਿਕਤਾ.

ਜ਼ਜਾਦਾ. ਅ زیادہ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ.

ਜਜਾਨ. ਸੰ. ਸਖ਼ਤੀ. ਜ਼ੁਲਮ। ੨ ਫ਼ਾ زیاں ਜ਼ਜਾਨ. ਹਾਨੀ. ਨੁਕ਼ਸਾਨ.

ਜਜਾਫ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯਾਫ਼ਤ.

ਜਜਾਮਿਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਜਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਮਿਤਿ (ਮਿਣਤੀ). ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਪਰਿਮਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ਯ ਦੀ ਵਿਦਜਾ. Geometry.

ਜਜਾਰਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯਾਰਤ.

ਜਜੁਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਜਜੋਤਿ.

ਜਜੇਸ੍ਵ / **ਜਜੈਸ੍ਵ** ਦੇਖੋ, ਜੇਸਟ ਅਤੇ ਜੇਠ.

ਜਜੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੈਸੇ. ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਜਿਵੇਂ.

ਜਜੋਤਸਨਾ. ਸੰ. ज्योत्स्ना. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਚਾਂਦਨੀ ਰਾਤ। ੩ ਪ੍ਰਭਾ. ਚਮਕ.

ਜਜੋਤਿ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਿ. "ਜਜੋਤਿ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਜਜੋਤਿਸ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਿਸ.

ਜਜੋਤਿਸਰ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ੩ ਅਤੇ ਜੋਤੀਸਰ.

ਜਜੋਤਿਰਲਿੰਗ. ज्योतिर्लिङ्ग. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਲਿੰਗ ਜਿਸ ਦਾ, ਮਹਾਦੇਵ। ੨ ਚਮਤਕਾਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਿਰਲਿੰਗ ਅਤੇ ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ.

ਜਜੋਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੇਵੜਾ. ਰੱਸਾ। ੨ ਜੇਹ. ਚਿੱਲਾ. "ਜਜੋਰ ਸੁ ਲੋਚਨ ਭੌਹਨ ਲੈ ਧਨੁ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੁੰਦਰ ਨੇਤ੍ਰ ਚਿੱਲਾ, ਅਤੇ ਭੌਹਾਂ ਕਮਾਣ.

ਜਯੰਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯੰਤ.

ਜ੍ਰਿੰਭਾ. ਅਵਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭਾਈ.

ਜ੍ਵਰ. ਸੰ. ज्वर्. ਧਾ–ਬੁਖ਼ਾਰ ਹੋਣਾ, ਤਾਪ ਹੋਣਾ, ਤਪਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੁਖ਼ਾਰ. ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ.

ਜ੍ਵਰਘ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਾਇਤਾ, ਜੋ ਬੁਖ਼ਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨ ਮੀਚਕਾ. ਕਰੇਂਜੂਆ। ੩ ਜ੍ਵਰਾਂਕੁਸ਼। ੪ ਕੁਨੀਨ Quinine ਆਦਿ ਕੋਈ ਦਵਾਈ, ਜੋ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰੇ। ੫ ਵਿ–ਤਾਪ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਜ੍ਵਰਾਂਕੁਸ਼. ਦੇਖੋ, ਜੁਰਾਂਕੁਸ.

ਜ੍ਵਲ. ਸੰ. ज्वल्. ਧਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਜਲਨਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ. ਅੱਗ। ੩ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ। ੪ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਜ੍ਵਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਚਣਾ. ਦਾਹ। ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਲਪਟ. ਲਾਟਾ. ਜ੍ਵਾਲਾ.

ਜ੍ਵਲਿਤ / **ਜ੍ਵਲੰਤ** ਸੰ. ਵਿ–ਜਲਿਆਹੋਇਆ. ਦਗਧ। ੨ ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ.

ਜ੍ਵਾਬ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਬ. "ਸਕੈ ਜ੍ਵਾਬ ਦੈ ਨਾ ਹਨੇ ਸੂਰ ਲੱਜੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਜ੍ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਰ. "ਹੁਤੋ ਜ੍ਵਾਰ ਕੋ ਤਹਾਂ ਕਿਦਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਉਮੰਗ (ਉਛਾਲਾ). ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਰਭਾਟਾ.

ਜ੍ਵਾਰਭਾਟਾ / **ਜ੍ਵਾਰਭਾਠਾ** ਸੰਗਜਾ–ਅ جزر ਜਜ਼ਰੋਮਦ. ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਦਾ ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਘਟਣਾ, ਜੋ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਖਿੱਚ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Ebb and flow of the tide.

ਜ੍ਵਾਲ / **ਜ੍ਵਾਲਾ** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟਾ. ਲਪਟ। ੨ ਅਗਨਿ. ਆਤਿਸ਼.

ਜ੍ਵਾਲੋਛ. ਸੰਗਜਾ–ਜ੍ਵਾਲਾ–ਅਕਿ. ਅੱਗ ਜੇਹੀ ਅੱਖਾਂ

* ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਥੰਭ ਨਹੀਂ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦੈਤ। ੨ ਅੱਖ ਦੀ ਅਗਨਿ. ਅੱਖ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਲਾਟ. "ਤੂੰ ਧੂਮ੍ਰਾਛ ਜ੍ਵਾਲੋਛ ਕੀ ਸੋਂ ਜਰਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਤੈਂ ਧੂਮ੍ਰਨੈਨ ਨੂੰ ਅੱਖ ਦੀ ਕੋਪਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਜ੍ਵਾਲਾਦੇਵੀ. ਜਿਲ੍ਹੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਹਰੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ੨੨ ਮੀਲ ਕਾਂਗੜੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ, ਅਤੇ ਨਾਦੌਨ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚੋਂ ਗੈਸ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਤੋਂ ਜਲਉਠਦੀ ਹੈ. ਜ੍ਵਾਲਾ (ਲਾਟਾ) ਨਿਕਲਨੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਤੰਤ੍ਰ-ਚੂੜਾਮਣਿ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜੀਭ ਡਿਗੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਤੀ ੮ ਅਤੇ ਪੀਠ ੪. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਭੀ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਮਤਿ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਆਪ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਥਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ੧੯੮੨ ਫੁਟ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਤੇ ਹੈ.

ਜ੍ਵਾਲਾਬਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਲਾਵਮਣੀ.

ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖ. ਅੱਗ ਨਿੱਕਲਨ ਦਾ ਦਹਾਨਾ. ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਪਹਾੜ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. Crater.

ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਲਾਦੇਵੀ। ੨ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ ਵਸਿਆ ਨਗਰ। ੩ ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਚੋਟੀ ੩੨੮੪ ਫੁਟ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਪਰਬਤ.

ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਪਰਬਤ. ਸੰ. ਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ ਨਿਕਲੇ. Volcano. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲਣਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਅੱਚ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਤੱਤਾ ਪਾਣੀ, ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟਾਂ, ਪਘਰੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ, ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਪਰਬਤ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਭੁਚਾਲ ਅਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਦ੍ਰਵ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਪਹਾੜ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ੍ਵਾਲਾਦੇਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਜੜੇ ਹੋਏ ਟਾਪੂ (Barran Island) ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਟਲੀ ਦੇ ਵੈਸੂਵੀਅਸ ਅਤੇ ਇਟਨਾ ਆਦਿ ਪਹਾੜ ਵਡੇ ਭਯੰਕਰ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਹਨ. ਜਾਪਾਨ, ਜਾਵਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭੁਚਾਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਜੇਹੇ ਪਹਾੜ ਮੰਨੇਗਏ ਹਨ.

ਜ੍ਵਾਲਾਵਮਣੀ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ੍ਵਾਲਾ (ਅੱਗ) ਵਮਨ
ਜ੍ਵਾਲਾਵਮਨੀ } (ਉਗਲਨ) ਵਾਲੀ, ਤੋਪ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ (ਸਨਾਮਾ)

ਜ੍ਵਾਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ੍ਵਾਲਾ (ਲਾਟਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਲਾਵਮਣੀ। ੨ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਮੁਖ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਉਗਲਦੀ ਹੈ. "ਨਾਚਤ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਹਸਤੀ ਜ੍ਵਾਲੀ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਸੰ. ज्वालिन्. ਅਗਨਿ. "ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਚਾਲੀ। ਉਠੀ ਜਾਗ ਜ੍ਵਾਲੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਤੀਜੇ ਨੇਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਜ. ਸੰ. ज्ञ.*

ਜ੍ਞਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨ.

ਜ੍ਞਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨੀ.

*ज्ञ (ज्ञ) ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਥਾਂ ਲਿਖਣੇ ਯੋਗ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਗੰਰੇ (ਗਜ਼) ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਝ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਚੌਦਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤਾਲੂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝੱਖੜ. ਥਾਂ ਥਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੌਣ। ੨ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ। ੩ ਗੀਜਾਰ. ਗੀਜ। ੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਦੁੱਤ ਹ–ਯ, ਧ–ਯ ਦੀ ਅਰ ਕ ਦੀ, ਤਥਾ ਧ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਗੁਹਜ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਝਾ, ਮਧਸ ਦੀ ਥਾਂ ਮਝ, ਕੀਣ ਦੀ ਥਾਂ ਝੀਣ, ਬੱਧ ਦੀ ਥਾਂ ਬੱਝਾ, ਧੀਵਰ ਦੀ ਥਾਂ ਝੀਵਰ ਆਦਿ.

ਝਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਲਣਾ. ਮਸਲਣਾ. ਮਰਦਨ ਕਰਨਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਾ. ਧਾ–ਮਾਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਝਹਰਾਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਥਰ ਥਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਡਿਗਣਾ।
ਝਹਿਰਾਨਾ } ੨ ਫਟਕਾਰਨਾ. ਦੁੰਮ ਆਦਿ ਦਾ ਸਟਕਾਰਨਾ। ੩ ਫੈਲਾਉਣਾ. "ਤਬ ਹੀ ਕੰਧ ਕੇਸ ਝਹਿਰਾਵਾ." (ਨਾਪ੍)

ਝਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਚੀਚੀ. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਦੰਦ ਪੀਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਿਤ ਝਹੀਆ ਪਾਏ ਥਗੂ ਸੁਟੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਝਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੰਕਾ. ਸ਼ੱਕ। ੨ ਝਿਝਕ. ਰੁਕਾਵਟ। ੩ ਡਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਝੱਕ.

ਝਕਝੋਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕੋਲਾ. ਬਟਕਾ। ੨ ਰਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਬੂਟਾ.

ਝਕਝੋਰਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਟਕਣਾ।
ਝਕਝੋਲਨਾ } ੨ ਮਥਨ ਕਰਨਾ. ਰਿੜਕਣਾ।
੩ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਕੋਲਨਾ.

ਝਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਝਿਜਕਣਾ. ਰੁਕਣਾ। ੨ ਡਰਨਾ.

ਝਕਾਝਕ. ਵਿ–ਡਜ਼ਕਦਾਰ. ਚਮਕੀਲਾ.

ਝਕੋਰ. ਸਿੰਧੀ. ਮੂਸਲਧਾਰ (ਮੂਲ੍ਹੇਧਾਰ) ਵਰਖਾ.

ਝਕੋਰਨਾ } ਦੇਖੋ, ਝਕਝੋਰਨਾ. "ਪਵਨ ਝਕੋਲਨ-
ਝਕੋਲਨਾ } ਹਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਪਵਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਸ ਹੈ. "ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਮੁਸਕਿ ਝਕੋਲਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਝਖ. (ਸੰ. ਕ੍ਰਾ. ਧਾ–ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ). ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜੇਹਾ ਬਕਬਾਦ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਪਹੁੰਚੇ. "ਝਖ ਮਾਰਉ ਸਾਕਤੁ ਵੇਚਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਝਸ਼. ਮੱਛੀ। ੩ ਮਗਰਮੱਛ। ੪ ਤਾਪ. ਗਰਮੀ.

ਝਖਕੇਤੁ. ਸੰ. ਝਸ਼ਕੇਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਸ਼ਕੇਤਨ. ਮਗਰਮੱਛ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਾਲਾ, ਕਾਮਦੇਵ. ਝਖਧ੍ਵਜ. ਮਕਰਕੇਤੁ.

ਝਖਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਤੀ. ਝਸ਼ (ਸਿੱਪੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਮੋਤੀ ਵਾਲਾ ਸਿੱਪ ਭੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਝਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣ ਲਈ ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ. "ਨਾਨਕ ਬੋਲਣ ਝਖਣਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਭਟਕਣਾ.

ਝਖਣਾਝਾਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਤੰਡਾਵਾਦ. ਸਿਰਖਪਾਈ. "ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕੁ ਗਲੁ, ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਝਖਣੁ. ਦੇਖੋ, ਝਖਣਾ. "ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਣੁ ਝਖਣੁ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਝਖਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਲ, ਜੋ ਝਸ਼ (ਮੱਛੀ) ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸਮੁੰਦਰ.

ਝਖਧਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਛਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਝਖਧਰ ਸੁਤ ਧਰ ਧਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਖ (ਮੱਛ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ (ਸਮੁੰਦਰ), ਉਸ ਦਾ ਸੁਤ (ਪੁਤ੍ਰ) (ਚੰਦ੍ਰਮਾ), ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼, ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. ਧਨੁਖ ਤੋਂ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤੀਰ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਹੈ.

ਝਖਧੁਜ } ਦੇਖੋ, ਝਖਕੇਤੁ.
ਝਖਧ੍ਵਜ }

ਝਖਮਾਰਨ } ਕ੍ਰਿ–ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ ਬਕਣਾ.
ਝਖਮਾਰਨੀ } ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭੌਂਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਝਖ. "ਝਖ ਮਾਰਉ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੁ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) "ਸਭ ਦੁਸਟ ਝਖਮਾਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਨਾ। ੩ ਝਸ਼ (ਮੱਛੀ) ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ.

ਝਖਵਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਖਦਾਈ ਵਾਕ. ਬਕਬਾਦ. "ਕਸੋਂ ਝਖਵਾਉ ਕਰਤ ? ਉਠਜਾਵਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਝਖੜ. ਦੇਖੋ ਝਖੜੁ.

ਝਖੜ ਝਾਗੀ. ਦੇਖੋ, ਝਖੜੁ ਅਤੇ ਝਾਗੀ.

ਝਖੜਿ. ਝੱਖੜ (ਝੰਝਾਵਾਤ) ਨਾਲ. "ਝਖੜਿ ਵਾਉ ਨ ਡੋਲਈ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਝੱਖੜ ਵਿੱਚ.

ਝਖੜੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝੰਝਾਵਾਤ. ਹਨੇਰੀ. ਅੰਨ੍ਹੀ. Hurricane. "ਝਖੜੁ ਝਾਗੀ ਮੀਹ ਵਰਸੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਝਖਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿਰਖਪਾਈ. ਮਗ਼ਜ਼ਖ਼ੋਰੀ.

ਝਖਿ. ਝਖਕੇ. ਦੇਖੋ, ਝਖ. "ਝਖਿ ਬੋਲਣੁ ਕਿਆ ਜਗ ਸਿਉ ਵਾਦੁ ?" (ਓਅੰਕਾਰ)

ਝਖੀਜ } (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਝਖਜ ਅਤੇ ਝਖਤ੍ਰਾਣ.
ਝਖੀਤ੍ਰਾਣ }

ਝੱਖੜ. ਦੇਖੋ, ਝਖੜੁ.

ਝਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੇਨ. ਝਾਗ. ਝੱਗ.

ਝਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਗੜਾ. ਬਖੇੜਾ. ਮੁਕੱਦਮਾ. "ਸ੍ਰਤਿਗੁਰੁ ਝਗਰੁ ਨਿਬੇਰੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੧) ੨ ਸਨਾਚਸ਼ਮ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਚਰਗ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਗਰ (ਲਗੜ) ਦਾ ਨਰ ਹੈ. ਇਹ ਜੋੜਾ ਮਿਲਕੇ ਸਹੇ ਆਦਿ ਦਾ ਉੱਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. Falco Jugger. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. "ਲਗਰ ਝਗਰ ਜੁਰਰਾ ਅਰੁ ਬਾਜਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੭) ਦੇਖੋ, ਲਗੜ.

ਝਗਰਨਾ. ਵਿ–ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿਤੰਡਾਵਾਦ ਕਰਨਾ. ਦ੍ਵੈਸਭਾਵ ਨਾਲ ਹੁੱਜਤਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨੀ. "ਕਾਹੇ ਪੂਤ ਝਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਝਗਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਗੜਾ. ਮੁਕੱਦਮਾ. "ਝਗਰਾ ਏਕੁ ਨਿਬੇਰਹੁ ਰਾਮ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿਤੰਡਾਵਾਦ. ਨਿਕੰਮੀ ਹੁੱਜਤਬਾਜ਼ੀ.

ਝਗਰੁ. ਦੇਖੋ, ਝਗਰ ੧. "ਝਗਰੁ ਚੁਕਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਝਗਲਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਝੱਗਾ. ਝੱਗੀ. ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ
ਝਗਲੀ } ਕੁੜਤਾ ਕੁੜਤੀ. "ਝਗਲੀ ਝੀਨ ਨਵੀਨ." (ਨਾਪ੍)

ਝਗੜ. ਦੇਖੋ, ਝਗਰ ਅਤੇ ਲਗੜ.

ਝਗੜਾ } ਦੇਖੋ, ਝਗਰਾ. "ਝਗੜਾ ਕਰਦਿਆ ਅਨ-
ਝਗੜੁ } ਦਿਨੁ ਗੁਦਰੈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) "ਝਗੜੁ ਚੁਕਾਵੈ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਝਗਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝੱਗਾ. ਜਾਮਾ. ਕੁੜਤਾ.

ਝਗਾਰ. ਮਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਦਲਵਾਈ. ਝੜ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਝਗੀੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਝਗੜਾ. ਫ਼ਿਸਾਦ. "ਕੀਨ ਸੁਰਾਸੁਰ ਬੀਚ ਝਗੀੜਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਝਗੂ / **ਝਗੂਰ** ਸੰਗਜਾ–ਝੱਗ. ਫੇਨ. "ਨਿਤ ਝਹੀਆ ਪਾਏ ਝਗੂ ਸੁਟੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) "ਮੁਖ ਤੇ ਝਗੂਰ ਜਾਤ ਪੀਰੀ ਪਰਗਈ ਗਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਝਗੋਲ / **ਝਗੋੜ** ਸਿੰਧੀ. ਝਗੋੜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਕੁਲਤਾ. ਬੇਚੈਨੀ। ੨ ਦਸੂੰਦਾਜ਼ੀ. ਹੱਥੋਪਾਈ. "ਚੂਕਾ ਜਮ ਝਗੜ ਝਗੋਲ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਝਜਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ. ਰੁਕਣਾ। ੨ ਡਰਨਾ.

ਝੱਜਰ. ਰੋਹਤਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਤਸੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਝਝਰ ਭੀ ਹੈ. ਝੱਜਰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੩੫ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ, ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਬੇਗਮ ਸਮਰੂ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਰਹੀ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਝੱਜਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਵਾਬ ਨਿਜਾਬਤਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ. ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਝੱਜਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਅਬਦੁਲਰਹਿਮਾਨ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਫਾਹੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ.

ਝੱਜਰ ਦੇ ਜ਼ਬਤ ਹੋਏ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ-ਪਟਿਆਲਾ, ਜੀਂਦ ਅਤੇ ਨਾਭੇ ਨੂੰ, ਨਾਰਨੌਲ, ਦਾਦਰੀ ਅਤੇ ਬਾਵਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਿਆ.

ਝੱਜਰ ਵਿੱਚ ਵਸਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਰਾਹੀਆਂ (ਝਾਰੀਆਂ) ਬਹੁਤ ਪਤਲੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਝੱਜਰ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਸੁਰਾਹੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸੁਰਾਹੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਝੱਜਰ" ਹੋਗਿਆ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰ. ਅਲਿਜ਼ਰ–ਅਲਿੰਜਰ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਝਾਰੀ. ਸੁਰਾਹੀ.

ਝਝਕ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਡਰ. ਭੈ। ੩ ਆਸ਼ੰਕਾ. ਸੰਸਾ.

ਝਝਕਣਾ / **ਝਝਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ-ਭੈ ਅਤੇ ਸੰਕੋਚ ਨਾਲ ਰੁਕਣਾ. ਝਿਝਕਣਾ.

ਝਝਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝਿਝਕਕੇ. ਦੇਖੋ, ਝਝਕਨਾ. "ਰਹਿਓ ਝਝਕਿ ਨਾਹੀ ਪਰਵਾਨਾ." (ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਝਝਗ. ਸੰਗਜਾ–ਝਿੜਕ. ਤਿਰਸਕਾਰ. "ਰਾਨੀ ਝਝਗ ਤਾਂਹਿ ਤ੍ਰਿਯ ਡਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੫)

ਝਝਰ. ਦੇਖੋ, ਝੱਜਰ। ੨ ਸੰ. ਝਝੰਰਿਤ. ਵਿ–ਮੁਰਝਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਤਨ ਝਝਰ ਹੈ ਰਣਭੂਮਿ ਪਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਝਝਾ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ੧੪ਵਾਂ ਅੱਖਰ. "ਝਝਾ ਝੂਰਨ ਮਿਟੈ ਤੁਮਾਰੇ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਝ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਝਕਾਰ.

ਝਟ. ਸੰ. ਝਟਿਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਫ਼ੌਰਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾ. ਵੇਲਾ. ਜਿਵੇਂ ਝਟਕੁ ਠਹਿਰ ਜਾ. ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਝਤਿ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਝਟ੍. ਧਾ–ਫਸਣਾ, ਮਿਲਣਾ.

ਝਟਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਝੋਕਾ. ਧੱਕਾ. ਝੜਾਕਾ। ੨ ਸੱਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕਹਿਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਣਾ।* ੩ ਝਟਕੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ.

ਝਟਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਝੋਕੇ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਸਿੱਟਣਾ. "ਆਨਹੁ ਛਾਗ ਇਕ ਝਟਕੈਂ ਨਿਜ ਪਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਮਾਰਨਾ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰਤ ਮਰ ਜਾਵੇ.

ਝਟਪਟ. ਵਜ–ਤੁਰੰਤ ਹੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ. ਝਟਿਤਿ.

ਝਟੱਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਘਣੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੀ ਛਤਰੀ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ। ੨ ਵਿ–ਉਲਝੇਹੋਏ ਝਾਟੇ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਉਲਝੇ ਹੋਣ.

ਝਟਾਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਫ਼ੌਰਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਝੜਾਕੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ.

ਝਟਿਤਿ. ਦੇਖੋ, ਝਟ.

ਝਟੀਐ. ਝੜਦਾ ਹੈ. ਟਪਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਰਸ.

ਝਟੁੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਝਟੱਲਾ.

ਝੱਟਾ. ਮੀਰਾਸੀਆਂ (ਭੂੰਮਾਂ) ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਪੂਰੋ ਝੱਟਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਝਣ / **ਝਣਕ** / **ਝਣਕਾਰ** / **ਝਣਤਕਾਰ** / **ਝਣੰਤਕਾਰ** ਸੰ. ਝਣ ਅਤੇ ਝਣਤਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਛਣਕਾਰ. ਝਨਕਾਰ. ਝਣਝਣ ਸ਼ਬਦ. ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਝਨਤਕਾਰ.

ਝਤਿ / **ਝਤੁ** ਸੰਗਜਾ–ਵਕ੍ਰ. ਵੇਲਾ. ਸਮਾ. "ਕਿਚਰੁ ਝਤਿ ਲੰਘਾਈਐ ਛਪਰਿ ਤੁਟੈ ਮੇਹੁ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਵਲ ਛਲ ਕਰਿ ਝਤਿ ਕਢਦੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ:੪)

ਝਥਾ. ਵਿ–ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. "ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤ ਭਏ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਝਥੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ, ਛੋਟੇ ਭਾਈ (ਲਛਮਣ) ਤੋਂ ਵਡੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ.

ਝਥੁ. ਦੇਖੋ, ਝਤੁ.

ਝਨਕ / **ਝਨਕਾਰ** / **ਝਨਤਕਾਰ** ਦੇਖੋ, ਝਣਤਕਾਰ. "ਕਿੰਕਨੀ ਸਬਦ ਝਨਤਕਾਰ ਖੇਲੁ ਪਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਝਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਨਾਬ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ.

ਝਨੇਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜੋ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਝਪ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. ਇਸੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਝਬ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਚੰਚਲ. "ਝਪ ਝੂਲਤ ਕਲਗੀ ਬਰ ਤੁੰਗਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ. "ਜੁਗ ਭੌਹਨ ਕੇ ਰੋਮ ਵਿਸਾਲਾ। ਭਏ ਸੁਪੇਦ ਝੁਕੇ ਝਪ ਜਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਝਪਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਮਿਲਾਉਣੀ. ਅੱਖ ਫਰਕਣਾ। ੨ ਝਪਟਣਾ. ਲਪਕਣਾ.

ਝਪਟ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਡੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਪਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਹ੍ਰਮਲਾ. ਧਾਵਾ.

ਝਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੋਚ ਲੈਣਾ. ਜਿਵੇਂ ਗੇਂਦ ਝਪਣੀ.

ਝਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਝੰਪਾਨ.

ਝਪੀੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਿਪੀੜਨ. ਬਲ ਨਾਲ ਘੁੱਟਣਾ. "ਹਾਥ ਝਪੀੜੇ ਯੁਗਲ ਜਬ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਝਪੀੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜੱਫੀ. ਘੁੱਟਕੇ ਅੰਗ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਹਰਿ ਮਿਲਿਓ ਲਾਇ ਝਪੀੜਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਝਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝਟਿਤਿ. ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. ਫ਼ੌਰਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅੱਖ ਝਪਕਣ ਦਾ ਸਮਾ.

ਝਬਕਿ. ਵਜ–ਤੁਰੰਤ ਹੀ. "ਗੁਨ ਕੀ ਲਹਰਿ ਝਬਕਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਗੁਣਰੂਪ ਛੱਲ ਨਾਲ ਤੁਰੰਤ ਹੀ.

ਝਬਦੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝਬਿ. ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. ਫ਼ੌਰਨ.

ਝਬਾਲ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ੭ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ (ਵੀਰੋ) ਦਾ ਵਿਆਹ ੨੬ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਾਣਕ ਚੌਕ" ਹੈ. ਮੇਲਾ ੨੬ ਜੇਠ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ.* ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ੩੨ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਗਜਾਰਾਂ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮੁਆਫ਼ੀ ਹੈ. ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸਥਾਨਿਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ.

ਝਬਿ. ਦੇਖੋ, ਝਬਦੇ.

ਝੱਬਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਰੀ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਗੁੱਫਾ. ਛੱਬਾ. ਗੁੱਛਾ.

ਝਭੀੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਝਪੀੜਨਾ.

ਝਮਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਝਮਕਣਾ.

ਝਮਕਣਾ / **ਝਮਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਚਮਕਣਾ. ਲਿਸ਼ਕਣਾ. "ਤੇਰੀ ਪੂੰਛਟ ਊਪਰਿ ਝਮਕ ਬਾਲ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕਾਂ ਮਿਲਾਉਣੀਆਂ. ਅੱਖ ਫਰਕਣੀ.

ਝਮਾਝਮ. ਚਮਕ ਦਮਕ। ੨ ਅਨੁ. ਛਮਾਛਮ.

ਝਮੇਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਝਗੜਾ. ਬਖੇੜਾ. ਟੰਟਾ। ੨ ਭੀੜ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ। ੩ ਉਲਝਾਉ.

ਝਮੰਕਣ. ਦੇਖੋ, ਝਮਕਣਾ ੧. "ਸਸਤ੍ਰ ਝਮੰਕਣ." (ਅਕਾਲ)

ਝਰ. ਦੇਖੋ, ਝੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਝੜਨਾ। ੩ ਸੰ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਝਰਨਾ.

ਝਰਹਰ. ਦੇਖੋ, ਝਲਹਰ.

ਝਰਝਰਾ. ਸੰ. ਝਝੰਰਿਤ. ਵਿ–ਮੁਰਝਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਝੁਰੜੀਆਂ ਸਹਿਤ.

ਝਰਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਝਰੋਖਾ. ਹਵਾ ਅਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਲਈ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਛੋਟਾ ਛਿਦ੍ਰ। ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ. ਸੰ. ਨਿਝੰਰ. "ਅਮਿਉ ਚਲਹਿ ਝਰਣੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ–ਟਪਕਣਾ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਉੱਤੋਂ ਡਿਗਣਾ. Water fall. ੪ ਝੜਨਾ. ਡਿਗਣਾ. "ਝਰਹਿ ਕਸੰਮਲ ਪਾਪ ਤੇਰੇ ਮਨੂਆ." (ਬਾਵਨ) ੫ ਲੋਹੇ ਅਥਵਾ ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਛਿਦ੍ਰਦਾਰ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਪਦੇ ਘੀ ਜਾਂ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਪਕੌੜੀਆਂ ਤਲੀਦੀਆਂ ਹਨ। ੬ ਦਾਣੇ ਚੂਨਾ ਆਦਿ ਨਿਖੇਰਨ ਦਾ ਛਾਲਣਾ.

ਝਰਣੀ. ਛੋਟਾ ਝਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਝਰਣਾ ੫ ਅਤੇ ੬.

ਝਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਝਰਣਾ.

ਝਰਪ. ਸੰਗਜਾ–ਝੜਪ. ਝਪਟ। ੨ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ ਦਾ ਲਪੇਟ.

ਝਰਲਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਝਰਨਾਹਟ. ਥਰਥਰਾਟ. ਕੰਬਣੀ. "ਝਰਲਾਣੀ ਉੱਠੀ ਦੇਵਤਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਝਰਾਕ / **ਝਰਾਕਾ** ਸੰਗਜਾ–ਝਟਕਾ. ਝੜਾਕਾ। ੨ ਝਨਤਕਾਰ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਖੜਕਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਝਰਾਕ ਝਾਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਝਰਿ. ਝੜਕੇ. "ਨਿੰਦਕ ਐਸੇ ਹੀ ਝਰਿ ਪਰੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਝਰੀ.

ਝਰੀ. ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਣੀ ਝਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਝੜੀ. "ਲਗੀ ਝਰੀ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਹੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਨਦੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਤੋਂ ਝਰਕੇ ਪਾਣੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਝਰੀਟ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਡੇ ਆਦਿ ਦੀ ਰਗੜ ਨਾਲ ਖਲੜੀ ਪੁਰ ਹੋਈ ਲੀਕ. "ਜਿਨ ਕੋ ਲਗੀ ਝਰੀਟ ਵਿਸੇਖੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਝਰੋਕਾ / **ਝਰੋਖਾ** ਸੰਗਜਾ–ਹਵਾ ਅਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਾਸਤੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਛੋਟਾ ਛਿਦ੍ਰ. ਸੰ. ਗਵਾਕ.

ਝਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਟਾ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਸ਼ਿਖਾ। ੨ ਲਿਸ਼ਕ. ਚਮਕ. ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਪਲੀਤਾ ਤਿਨਿ ਤੈਸੀ ਝਲ ਦੇਖੀ." (ਗਉੜੀ) ੩ ਸੰ. ਤਾਪ. ਦਾਹ। ੪ ਦੇਖੋ, ਝਲੁ.

ਝਲਹਲ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮਕਦਮਕ. "ਝਲਹਲੰਤ ਤਰਵਾਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਝਲਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮਕ. ਦੀਪ੍ਰਿ. ਪ੍ਰਭਾ.

ਝਲਕਣਾ / **ਝਲਕਣੁ** / **ਝਲਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਚਮਕਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ.

ਝਲਕਾ. ਸੰ. ਝੱਲਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੀਪ੍ਰਿ.

ਝਲਜੀਹਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਝਲ (ਲਾਟਾ) ਹੈ ਜਿਸ

---

* ਝਟਕਾ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਤੁਪਕ ਮਾਰ ਝਟਕਾ ਕਰਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

* ਇਹ ਮੇਲਾ ਸੰਮਤ ੧੮੯੧ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੀ ਜੀਭ, ਅੱਗ, ਅਗਨਿ.

ਝਲਣਾ / **ਝਲਣੁ** ਕ੍ਰਿ–ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ. "ਧਰਤਿ ਅਸਮਾਨੁ ਨ ਝਲਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ. "ਸਾਮੁਹਿ ਸੇਲ ਸਮਰ ਮੋ ਝਲਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਹਿਲਾਉਣਾ. ਕੰਬਾਉਣਾ. "ਲੇ ਪਖਾ ਪ੍ਰਿਅ ਝਲਉ ਪਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਝਲਮਲ / **ਝਲਮਾਲਾ** ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਲ(ਲਾਟ) ਦੀ ਮਾਲਾ ਵਾਲੀ, ਅੱਗ। ੨ ਭਾਵ–ਚਮਕ ਦਮਕ. ਪ੍ਰਭਾ.

ਝਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੱਲਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪੱਖਾ. "ਝਲੈ ਬਿਮ-ਕਨਿ ਪਾਸਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਕਿਰਣ। ੩ ਧੁੱਪ। ੪ ਦੇਖੋ, ਝੱਲਾ.

ਝਲਾਂਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਲਾਗ੍. ਦੇਖੋ, ਝਲਾ ੨. ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਝਾਲਾਗੇ.

ਝਲਾਝਲ. ਸ਼ੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ ਦਮਕ। ੨ ਵਿ–ਚਮ-ਕੀਲਾ.

ਝਲਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਇਆਹੋਇਆ ਹਰਟ। ੨ ਕੂਲ੍ਹ. ਨਾਲਾ. ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ੩ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਝਾੜੀ.

ਝਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਨਾਹ. ਓਟ. "ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਝਲੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਝੱਲੀ.

ਝਲੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੀਵਾਨਾਪਨ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਪਾਗਲਪੁਣੇ ਦਾ ਤਰੰਗ. "ਤੂੰ ਭਉ ਕਰਿ ਝਲੁ ਗਵਾਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਝਲੁੰਝਲੈ. ਅੰਡ (ਜਲ) ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗੋਤਾ ਮਾਰਕੇ. ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਝਲ, ਝਾਲ ਅਤੇ ਝਾਲਿਝਲੁੰਝਲੈ.

ਝਲੂਠਨ. ਕ੍ਰਿ–ਝੁਲਸਣਾ. "ਅਗਨਿ ਝਲੂਠੇ ਕਾਇ." (ਮਗੋ)

ਝਲੰਕ / **ਝਲੰਕਨਾ** ਦੇਖੋ, ਝਲਕ ਅਤੇ ਝਲਕਣਾ.

ਝੱਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ. "ਕਿਲਾ ਕੋਟ ਬਾ ਸਿੰਘਨ ਝੱਲ." (ਪੰਪ੍) ੨ ਸਿਰੜ ਪਾਗਲਪਨ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਲਹਿਰ। ੪ ਪੱਖੇ ਦੀ ਹਵਾ ਦਾ ਝੋਕਾ। ੫ ਸੰ. ਭੰਡ. ਮਸ਼ੱਲੀਆ। ੬ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਪਟ.

ਝੱਲਰੀ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਜਯਘੰਟਾ। ੨ ਧਾਤੁ ਦੀ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੀ ਖੰਜਰੀ। ੩ ਵਡੇ ਛੈਣੇ.

ਝੱਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਖਾ। ੨ ਸਿਰੜਾ. ਸੋਦਾਈ। ੩ ਫੇਟੇ ਰੋਗ ਦਾ ਗ੍ਰਸਿਆਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਕੰਬਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਝੱਲੀ. ਵਿ–ਸਿਰੜੀ. ਦੀਵਾਨੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੧੧ ਕੋਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਮਾਂਗਟ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਝਵਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੰਬਾਉਣਾ. ਹਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਵਿਖੇਰਨਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ. "ਰੋਮ ਸਕੰਧ ਕਠਿਨ ਝਵਰਾਏ." (ਨਾਪ੍)

ਝੜ. (ਸੰ. ਝਟ੍. ਧਾ–ਢਸਣਾ, ਜੁੜਨਾ) ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਜੁੜਨਾ. "ਝੜ ਝਖੜ ਓਹਾੜ." (ਸਵਾ ਮ:੧) ੨ ਜਿੰਦੇ(ਕੁਫ਼ਲ) ਦੀ ਕਮਾਣੀ। ੩ ਧਾਤੁ ਦੇ ਕੀਲ ਦਾ ਕੁੱਟਕੇ ਚੌੜਾ ਕੀਤਾ ਸਿਰਾ.

ਝੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡਿਗਣਾ. ਪਤਨ. "ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਵਦੇ ਕਚੇ ਬਿਰਹੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) "ਪੜ ਭੁਰਜੇਣ ਝੜੀਅੰ." (ਗਾਥਾ)

ਝੜਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਪਟ। ੨ ਮੁਠਭੇੜ। ੩ ਹੱਲਾ.

ਝੜਵਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਘ (ਬੱਦਲ), ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਝੜਦਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਧੂਅਰ ਝੜਵਾਲ ਦੀ ਕਿਉ ਵਰਸੈ ਪਾਣੀ?" (ਭਾਗੁ) ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਬੱਦਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਵਰਸੈ?

ਝੜਾਕ / **ਝੜਾਕਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਟਕਾ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਭਿੜਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ. "ਝੜਾਕ ਝਾਰੈਂ." (ਸਲੋਹ)

ਝੜਿ. ਝੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਝੜਨਾ.

ਝੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਘਟਾ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਣੀ ਝੜਨਾ. "ਬਰਸੈ ਲਾਇ ਝੜੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਝੜੇ ਝੜਿ. ਝੜ ਝੜਕੇ. "ਪਤ ਝੜੇ ਝੜਿ ਪਾਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਝੜੈਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁਲਝੜੀ. ਅੰਗਾਰਾਂ ਦੇ ਝੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਬਾਹੈਂ ਨਿਸੈਗ, ਉੱਠੈ ਝੜੈਗ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਝਾਉਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਾਂਈਂ (ਅ਼ਕਸ) ਦਾ ਓਲ੍ਹਾ. ਸਿੰਧੀ. ਝਾਂਵਿਰੋ. ਨਜਰ ਦਾ ਧੁੰਧਲਾਪਨ। ੨ ਧੁੰਧਲਾਰੂਪ, ਜੋ ਸਾਫ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ। ੩ ਵਿ–ਧੁੰਧਲੀ ਨਜਰ ਵਾਲਾ.

ਝਾਊ. ਸੰ. ਝਾਵੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਾੜ. ਬੂਝਾ.

ਝਾਂਈਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕਸ. "ਜੋਗੀ ਕੀ ਝਾਂਈਂ ਦਰਸਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੩)

ਝਾਈਂ ਮਾਂਈ. ਵਿ–ਛਾਯਾਮਯ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਰੂਪ। ੨ ਪਲ ਵਿੱਚ ਲੋਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਛਾਈਂ ਮਾਈਂ.

ਝਾਂਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੁਲੇਖਾ. ਧੋਖਾ. ਛਲ। ੨ ਧੋਖੇ ਲਈ ਦਾਬਾ ਮਾਰਨਾ। ੩ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ 'ਬਲਵੰਤਨਗਰ' ਹੈ. ਇਹ ਓਰਛਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਨੇ ੧੬੧੩ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਸੀ. ਝਾਂਸੀ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੭੬੬ ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ੭੦੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਜੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਛਾਉਂਣੀ ਭੀ ਹੈ.

ਝਾਹਾ. ਸੰ. ਜਾਹਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਡੇਦਾਰ ਚੂਹਾ, ਜੋ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਕੰਡੇਲਾ. ਅੰ. Hedgehog.

ਝਾਕ ਅਥਵਾ **ਝਾਕੁ.** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਨਜਰ। ੨ ਦੇਖਣ (ਤੱਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਝਾਖ. "ਬਿੰਦਕ ਨਦਰਿ ਝਾਕੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਆਸ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਉਮੇਦ. "ਤਿਨਾ ਝਾਕ ਨ ਹੋਰੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਬਿਜਕ. "ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਗਇਓ ਸਭ ਝਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਜਹਨ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਜਹਾਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਲ ਝਾਕ ਹੈ.

ਝਾਕਣਾ / **ਝਾਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਤੱਕਣਾ. ਦੇਖਣਾ.

ਝਾਕਨਿ / **ਝਾਕਨੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿਰਝ. ਗਿੱਧ, ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਮਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹੈ. "ਭੂਤ ਸ੍ਰਿਗਾਲਨ ਕਾਕਨ ਝਾਕਨਿ ਝਾਕਨਿ ਸ੍ਰੋਨ ਅਘਾਇਕੈ ਪੀਨੋ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਝਾਕਵਾਲ. ਵਿ–ਝਾਕਣ ਵਾਲਾ. ਲੋਭੀ। ੨ ਮੰਗਤਾ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕਦਾ ਹੈ.

ਝਾਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੀਦਾਰ. ਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਬੱਕ. ਬਿਬਕ.

ਝਾਕਿ. ਦੇਖਕੇ। ੨ ਬਿਜਕਕੇ.

ਝਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਝਾਕ.

ਝਾਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁੜਬੁੜਾਟ। ੨ ਬਕਬਾਦ। ੩ ਦੇਖੋ, ਝਖ। ੪ ਝਾਕ ੨ ਅਤੇ ੩ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ.

ਝਾਂਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਰ ਚਿੱਤਲ ਮ੍ਰਿਗ। ੨ ਬਾਰਾਂਸਿੰਗਾ. ਖੰਖਾਰ.

ਝਾਖ ਝਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕਰਾ-ਉਣਾ. "ਥੋੜਾ ਬੋਲਣ ਬੋਲ, ਨ ਝਾਖ ਝਖਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਬਰੜਾਉਣਾ. "ਤੀਜੈ ਝਾਖ ਝਖਾਇਆ, ਚਉਥੈ ਭੋਰੁ ਭਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਝਾਂਖਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਰਾਂਸਿੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਝੰਖਾਰ.

ਝਾਖਿ. ਦੇਖੋ, ਝਾਖ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝਖਕੇ. ਬਕਬਾਦ ਕਰਕੇ.

ਝਾਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੱਗ. ਫੇਨ। ੨ ਜੇਰਾ. ਬਰਦਾਸ਼੍. ਸਹਾਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਝਾਗ ਸੈਹਥੀ ਬੂਣ ਕਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੧) "ਝਾਗ ਝਾਗ ਸੂਤੀਰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਗਾਹੁਣਾ. ਅਵਗਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਝਾਗਿ। ੪ ਉਨੀਂਦਾਪਨ। ੫ ਝਖ. ਮੱਛੀ. ਦੇਖੋ, ਝਿਬਲੁ.

ਝਾਂਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਢਾਂਗ. ਝਾਂਗੇ ਹੋਏ ਬਿਰਛ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ. ਛਾਂਗ.

ਝਾਗਣੁ / **ਝਾਗਨਾ** ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਪਗਾਹਣ ਵਿਚਦੀਂ ਲੰਘਣਾ। ੨ ਲੰਮਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨਾ. "ਦੇਸ ਦਿਸਿਤਰ ਮੈ ਸਗਲੇ ਝਾਗੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਨਾ। ੪ ਉਲੰਘਣਾ. "ਹਉਮੈ ਬਿਖ ਝਾਗੇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਝਾਗੜੂ. ਵਿ–ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਝਾਗਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੱਗ (ਕਾਈ) ਹਟਾਕੇ. "ਨਿਕਟਿ ਨੀਰੁ ਪਸੁ ਪੀਵਸਿ ਨ ਝਾਗਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਗਾਹਕੇ. ਫਿਰਕੇ. "ਪਰਦੇਸ ਝਾਗਿ ਸਉਦੇ ਕਉ ਆਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਬਲੁ.

ਝਾਗੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਪੌਣ. ਨਿਹਾਇਤ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ, ਜੋ ਦਰਖ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਝਾਂਗਸਿਟਦੀ ਹੈ. Cyclone. "ਝਖੜੁ ਝਾਗੀ ਮੀਹੁ ਵਰਸੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਝਾਂਗੀ. ਸਿੰਧੀ.ਵਿ–ਝੰਗ (ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਜੰਗਲੀ। ੨ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਝਾਂਗਣ (ਛਾਂਗਣ) ਵਾਲਾ.

ਝਾਂਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਡੇ ਛੈਣੇ. ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਤਾਲ। ੨ ਝਾਂਜਰ (ਨੂਪੁਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਝਾਝ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕੀਰ-ਤਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਸੀ.

ਝਾਂਝ. ਦੇਖੋ, ਝਾਂਜ। ੨ ਝਾਂਜਰ. ਨੂਪੁਰ. "ਝਾਂਝ ਉਤੰਗੀ ਪਗ ਧਾਰੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਝਾਂਝਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਨ ਝਨ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਨੂਪੁਰ. ਪੈਂਜਨੀ.

ਝਾਂਝੂ. ਦੇਖੋ, ਝੰਜੂਆ.

ਝਾਂਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੂੰ. ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਭਗ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਰੋਮ. "ਭਾਰਦਵੋ ਲੜੁਆ ਸਭ ਝਾਂਟਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਝਾਟਲਾ. ਵਿ–ਸੰਘਣੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਾਲਾ. ਛਤਰੀ-ਦਾਰ. "ਉੱਚਾ ਸਿੰਮਲ ਝਾਟਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਝਾਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਰ ਦੇ ਉਲਝੇਹੋਏ ਕੇਸ। ੨ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ। ੩ ਚੂੰਡਾ। ੪ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ. "ਉਭਿ ਉਭਿ ਰਾਵਾ ਝਾਟੈ ਪਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਝਾਟੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਝਾਟਲਾ.

ਝਾਟੁਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਨੁਲੀ. ਬੁਨਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ. "ਊਹੀ ਤੇ ਹਰਿਓ ਊਹਾ ਲੇ ਧਰਿਓ, ਜੈਸੇ ਬਾਸਾ ਮਾਸ ਚੋਤ ਝਾਟੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਜਿਸ ਗੁਥਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਮਾਸ ਕੱਢਿਆ, ਉਸੇ ਹੀ ਫੇਰ ਰੱਖਦਿੱਤਾ, ਬਾਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਲਾਲਚ ਵਧਾ-ਉਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਬਨੁਲੀ ਦਿੱਤੀ. ਜੋ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਾਸ ਦਿੱਤਾਜਾਵੇ, ਤਦ ਰੱਜਕੇ ਬਾਸ਼ਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ.

ਝਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਨਜਰ। ੨ ਝਾਕੀ.

ਝਾਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੀਦਾਰ. ਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਤੱਕਣ (ਦੇਖਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਝਾਪ / **ਝਾਂਪ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੜਦਾ. ਢੱਕਣ। ੨ ਉਂਘ. ਨੀਂਦ। ੩ ਦੇਖੋ, ਝੰਪ.

ਝਾਂਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੰਬਣ ਦੀ ਸੋਟੀ. ਕਪਾਸ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਜਿਸ ਨਾਲ ਝੰਬਕੇ ਸਾਫ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ੨ ਝੰਬਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਝਾਂਬਾ. ਵਿ–ਝੰਬਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਝਾਂਬ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੰਬਣ ਦਾ ਸੰਦ.

ਝਾਮਾ. ਸੰ. ਝਾਮਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੰਘਰ। ੨ ਖੰਘਰ ਅਥਵਾ ਇੱਟ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੈਰ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰੀਦੀ ਹੈ.

ਝਾਰ. ਸੰ. ਝਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਾੜ. "ਕਿਤਕ ਦੁਰੇ ਜਬ ਝਾਰ ਮਝਾਰੰ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਝਾੜਨਾ. "ਪਾਪਰਤ ਕਰਝਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ ਹੱਥ ਝਾੜਕੇ (ਹੱਥ ਧੋਕੇ) ਪਾਪ ਪਰਾਇਣ ਹੋਇਆ। ੩ ਫਾਨੂਸਾਂ ਦਾ ਪੁੰਜ. ਝਾੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਫਾਨੂਸ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਮਬੱਤੀ ਆਦਿ ਮਚਾਉਂਦੇ ਹਨ. Chandelier. "ਜਾਰਤ ਝਾਰਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਝਾੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ। ੫ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਚਿੰਗਾੜੇ. "ਉਠੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਸਤ੍ਰ ਬਾਰੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੬ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੭ ਦਸ੍ਯੂ. ਜੁਲਾਬ.

ਸ਼ਾਰਣ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਰਣ.

ਸ਼ਾਰਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਬਾਰਣਾ. ਫਟਕਾਰਨਾ. ਗਰਦ ਕੱਢਣ

ਸ਼ਾਰਨਾ ਲਈ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਛਾੜਨਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਟੀ ਚਾਲਨੀ (ਛਾਣਨੀ). ਵਡੇ ਸੁਰਾਖਾਂ (ਛੇਕਾਂ) ਵਾਲਾ ਛਾਲਨਾ.

ਸ਼ਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਡੇਦਾਰ ਬਾੜੀ. "ਕੇਲਾ ਪਾਕਾ ਸ਼ਾਰਿ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਅਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਨੇ ਬਾੜੀ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਹੋਇਆ ਕੇਲਾ ਸਮਝ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਾੜਕੇ. "ਬਿਖ ਸ਼ਾਰਿ ਸ਼ਾਰਿ ਲਿਵ ਲਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਸ਼ਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੱਜਰ. ਕਲਿੰਜਰ. ਸੁਰਾਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਰਿ ਅਤੇ ਬਾੜੀ । ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਰੇ. ਸਭ. ਤਮਾਮ। ੪ ਦੇਖੋ, ਘਾਰੀ.

ਸ਼ਾਰੂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰੂ.

ਸ਼ਾਰੈ. ਬਾੜਦਾ ਹੈ. "ਕਾਜਰ ਮਹਿ ਪਰਿਆ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਫਿਰਿ ਸ਼ਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸ਼ਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਡਿਗਦੀਹੋਈ ਧਾਰਾ. ਫ਼ਾਲ (fall). ੨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤਰੰਗ ਦਾ ਉਛਾਲ. ਬੱਲ. "ਜਿਸ ਸਮੁਦ੍ ਕੀ ਬਾਲ ਤੇ ਰਹਿ ਰਤਨ ਸੁਖਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਵਡਾ ਕਟੋਰਾ। ੪ ਵਡੇ ਛੈਣੇ. ਕਾਂਸੇ. "ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਾਲ." (ਰਮਾਵ) ੫ ਡਿੰਗ. ਅੱਗ. ਸੰ. ਜ੍ਵਾਲ । ੬ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ. "ਉਠੀ ਬਾਲ ਅੱਗੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੭ ਤੇਜ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਸ਼ਾਲਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਸ਼ਮ ਜ਼ਰੀ ਮੋਤੀ ਆਦਿ ਦਾ ਲਟਕਦਾ ਹ੍ਯਾਸ਼ੀਆ। ੨ ਵਿ.ਜਯ ਘੰਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਯ ਘੰਟਾ. "ਬਾਲਰ ਤਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਉਪੰਗ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਸ਼ਾਲਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟੀ ਚੋਲਕ.

ਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੇਜ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਪ੍ਰਭਾ. "ਕੇਹੜਾ ਬਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਲਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਧੂੰਪ. ਆਤਪ. "ਸੂਰਜੁ ਤਪੈ ਅਗਨਿ ਬਿਖ ਬਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਮਾਰਵਾੜ ਵਿੱਚ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਚੰਦ ਕਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜਰਾਯਸੋ" ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਸ਼ਾਲਾਗੇ ਕ੍ਰਿ ਵਿ–ਬਾਲਾ ਤੋਂ ਅਗੂ. ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੋਂ

ਸ਼ਾਲਾਘੇ ਪਹਿਲਾਂ. ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ. "ਬਾਲਾਘੈ ਉਠਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ." (ਬਾਵਨ)

ਸ਼ਾਲਿ. ਬੱਲ (ਸਹਾਰ) ਕੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. ਪ੍ਰਭਾਤ.

ਸ਼ਾਲਿ ਸ਼ਲੂੰਭਲੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੌਸ਼ਨੀ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਭਾਵ ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ) ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ. ਪਹਿ ਫਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨ੍ਹਾਕੇ. "ਵਡੜੈ ਬਾਲਿ ਸ਼ਲੂੰਭਲੈ ਨਾਵੜਾ ਲਈਐ ਕਿਸੁ ?" (ਸਵਾ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਲੂੰਭਲੈ.

ਸ਼ਾਲੁ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਕ। ੨ ਤੜਕਾ.

ਸ਼ਾਲੂ ਭੋਰ. "ਸੂਤੀ ਸੁਤੀ ਬਾਲੁ ਥੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) "ਉਠੀ ਬਾਲੂ ਕੈਤੜੇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਸ਼ਾਂਵਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਉਲਾ.

ਸ਼ਾਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਮਾ.

ਸ਼ਾੜ. ਸੰ. ਬਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਨ (ਬਣ). ਜੰਗਲ. "ਜਿਉ ਬਾੜ ਮਿਰਗ ਭਲੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਸ਼ੰਘਣਾ ਬੂਟਾ। ੩ ਕੰਡੇਦਾਰ ਬੂਬਾ। ੪ ਦਸ੍ਯੂ. ਜੁਲਾਬ। ੫ ਭੁਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਝਾੜਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੬ ਬੂਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਫਾਨੂਸ ਅਥਵਾ ਦੀਵਿਆਂ ਦਾ ਪੁੰਜ. ਦੇਖੋ, ਝਾਰ ੩। ੭ ਝਾੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ.

ਸ਼ਾੜਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਝਾੜ (ਬੂਟਾ) ਜਿਸ ਹੇਠ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਾਜਿਆ ਹੈ.ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਝਾੜਸਾਹਿਬ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਇਹ ਹਨ– ੧ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦਾ ਪਿੰਡ ਚੁਹੜਵਾਲ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਨਹਿਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜੰਡ੍ਰਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ੭੫ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਹੈ।

੨ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਵਾਂ" ਤੋਂ ਛਿਪਦੇ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਏ ਤਦੋਂ ਸੈਅਣਾ ਜੰਗਲ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰੋਰਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ, ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ੭ ਹਾੜ੍ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੈਰੋਂ ਤੋਂ ੪ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਹੈ।

੩ ਪਿੰਡ ਗੱਜਲ, ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ, ਥਾਣਾ ਫਲੋਟੇਹਾ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ "ਮਨਿਹਾਲ" ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ. ਦਰਬਾਰ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਵੀਹ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ੨੭ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਰੱਤੋਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ" ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ੩ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਹੈ.

ਸ਼ਾੜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਦ ਬਾੜਨ ਦਾ ਵਸਤ੍ . Duster. ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾੜਨਾ.

ਸ਼ਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਝਿੜਕਣਾ। ੨ ਗਰਦ ਨਿਕਾਲਣੀ. ਫਟਕਾਰਨਾ. ਪਛਾੜਨਾ। ੩ ਛਲ ਅਥਵਾ ਬਲ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਲੈਣਾ। ੪ ਤੈਤ੍ਰੁਸ਼ਾਸਤ੍ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰੋਗ ਆਦਿ ਉਤਾਰਨਾ (ਦੂਰਕਰਨਾ).

ਸ਼ਾੜ ਪਛੇੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਿੜਕਣ ਅਤੇ ਪਛਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਰਾਦਰ ਅਤੇ ਮਾਰਕੁੱਟ.

ਸ਼ਾੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਗੜਾ. "ਤੁਮ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਬਾੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਤੈਤ੍ਰੁਸ਼ਾਸਤ੍ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਗ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਬਾੜਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੰਤ੍ਰਜਪ ਕਰਕੇ ਮੋਰਪੰਖ ਅਥਵਾ ਟਾਹਣੀ ਨਾਲ ਰੋਗ ਦੇ ਬਾੜਨ ਦਾ ਢਕਵੰਜ। ੩ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬੜਿਆਹੋਇਆ, ਵਿਸ੍ਫੋ. ਗੂੰਹ। ੪ ਕੂੜਾ.

ਸ਼ਾੜੀ. ਸੰ. ਝਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਬਾਝ. ਕੰਡੇਦਾਰ ਛੋਟਾ ਬੂਟਾ.

ਸ਼ਾੜੀਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ 'ਤਰਗੋ' (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਕੁਸੂਰ) ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਪੌਣ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਸੂਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ 'ਕਾਦੀਵਿੰਡ'* ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ. ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰਗਏ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੀ ਉਹ ਬਿਰਛ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਅਗਾੜੀ ਪਛਾੜੀ ਬੱਧੀ ਸੀ. ਕੋਲ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਦਾਲਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਢਾਈ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਭਾਈ ਸੁਲੱਖਣਸਿੰਘ ਜੀ "ਕਾਦੀਂਪਿੰਡ" ਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਢਾਈ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਥਾਂ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਸੂਰ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਹੈ.

ਸ਼ਾੜੂ. ਵਿ–ਬਾੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਧਨ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਕਾਨ ਬਾੜਨ ਦੀ ਕੂਚੀ. ਸੁਹਣੀ. ਬੁਹਾਰੀ.

ਸ਼ਾੜ੍ਹਉ. ਬਾੜਿਆ. "ਲੋਭ ਅਪਮਾਨ ਸਿਉ ਬਾੜ੍ਹਸਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਸ਼ਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਵਾਣ. ਨਸ਼ੇਬ। ੨ ਰੁਕਾਵਟ. ਝਿਝਕ.

ਸ਼ਿੰਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੀਂ ਬੀਂ ਸ਼ਬਦ. "ਝਿੱਲੀ ਝਿੰਕਾਰ ਤ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਬਿੰਡੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ.

ਸ਼ਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮੋੜ੍ਹੀ. ਛਾਪਾ। ੨ ਮੱਲ੍ਹਾਂ ਮੱਲੀ ਚਿੰਮੜਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ। ੩ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ. ਬਿੰਡਾ."ਝਿੰਗ ਕਰੈਂ ਸ਼ਰਨਾ ਉਰ ਮਾਂਝ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੭)

ਸ਼ਿੰਗਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੌੜ੍,

ਸ਼ਿੰਗਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਝਿੰਗਰਣ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਝਿੰਗਣ ਹੁਤੇ ਸੁ ਜਾਤਿ ਕੇ ਬਾਲਾ ਕਿਸਨਾ ਨਾਮ। ਸੈਸਕਿਰਤ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿਖੇ ਪੰਡਿਤ ਬਡ ਅਭਿਰਾਮ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਝਿੰਗਰਣ.

ਸ਼ਿੰਗਰ. ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਸ਼ਿੰਗਰਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ. ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ

ਸ਼ਿੰਗਰਨ ਗੌੜ੍. ਦੇਖੋ, ਝਿੰਗਣ. "ਬਾਲਾ ਕਿਸਨਾ ਝਿੰਗਰਣ ਪੰਡਿਤਰਾਇ ਸਭਾਸੀਗਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਸ਼ਿੰਗੜ. ਦੇਖੋ, ਝਿੰਗਣ। ੨ ਵਿ–ਝਿੰਗ ਵਾਂਙ ਚਿਮਟਣ ਵਾਲਾ.

ਸ਼ਿੰਗੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦਕਰੂਪਾ, ਦੁਰਗਾ. "ਝਿੰਗੜਾ ਜਾਲਪਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਸ਼ਿੰਗੂ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ.

ਸ਼ਿੰਙ. ਦੇਖੋ, ਝਿੰਗ। ੨ ਵਿ–ਪਿਛਲੱਗੂ. ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਧਨ ਦੇਖਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਿਮਟਣ ਵਾਲਾ. ਭੋਖੀ. "ਹੋਵਹਿ ਲਿੰਙ, ਝਿੰਙ ਨਹ ਹੋਵੈ."(ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ਸਾਧੁ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਭੋਖੀ ਟੁਕਟੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਸ਼ਿਜਕ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਸ਼ੰਕਾ।

ਸ਼ਿਝਕ ੩ ਡਰ.

ਸ਼ਿਝਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੁਕਣਾ. ਅਟਕਣਾ। ੨ ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ। ੩ ਡਰਨਾ.

ਸ਼ਿੰਝੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿੰਡਾ. ਝੀਂਗੁਰ । ੨ ਦੇਖੋ, ਝੰਝੀ.

ਸ਼ਿਝੀਆ. ਦੇਖੋ, ਝੁਝੂਆ.

ਸ਼ਿੰਝੋਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲਗਦੇ ਹਨ.ਇਹ ਲੋਢੇ ਵੇਲੇ ਗਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜੀਏ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਝੰਝੋਟੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ । ੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਗੀਤ.

ਸ਼ਿਣਨ. ਕ੍ਰਿ–ਪਛਾੜਨਾ. ਪਟਕਾਉਂਣਾ. "ਨੀਲ ਤਿਹ ਝਿਣਜੋ." (ਰਾਮਾਵ) ਜੋਧਾ ਨੀਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾੜਿਆ। ੨ ਝਿੜਕਣਾ. ਝਾੜਨਾ.

ਸ਼ਿਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ. "ਝਿਮੀ ਤੇਜ ਤੇਗੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚਮਕ। ੩ ਵਰਖਾ ਦੀ ਛਨਕਾਰ. ਬੂੰਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਝਿਮਿ ਝਿਮਿ ਵਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਸ਼ਿਮਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਚਮਕਣਾ. ਝਲਕਣਾ. "ਝਲੇ ਝਿਮ-
ਸ਼ਿਮਕਨਾ ਕਨਿ ਪਾਸਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜੜਾਊ ਪੱਖੇ ਚਮਕਦੇ ਹਨ। ੨ ਪਲਕਾਂ ਦਾ ਮੇਲਣਾ. ਅੱਖ ਝਮਕਣਾ.

ਸ਼ਿਮਸ਼ਿਮਾ. ਵਿ–ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਝਿਮ. ਗਰਜਦਾ ਹੋਇਆ. ਗਜ਼ਕਦਾ ਹੋਇਆ. "ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ਝਿਮਝਿਮਾ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) ੨ ਬੂੰਦਾਂ ਦੀ ਛਨਕਾਰ ਵਾਲਾ.

ਸ਼ਿਮਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚਮਕਕੇ. ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਲਸ਼ਕਾਰ ਨਾਲ। ੨ ਬੂੰਦਾਂ ਦੇ ਛਨਕਾਰ ਨਾਲ. "ਝਿਮਿ ਝਿਮਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵਰਸਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਸ਼ਿਰਕਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਿੜਕ. ਘੁਰਕੀ. ਧਮਕੀ.
ਸ਼ਿਰਕੀ "ਸੁਤਹਿ ਪਜਾਰ ਝਿਰਕਾਰ ਦੇਤ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਸ਼ਿਰੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਰੀਟ. ਰਗੜ.

ਸ਼ਿਲਕ. ਦੇਖੋ, ਝਲਕ. ਚਮਕ.

ਸ਼ਿਲਕਾਵਹਿ. ਝਲਕਦਾ ਹੈ. ਚਮਕਦਾ ਹੈ । ੨ ਝਿਲਕਾਵਹਿ. ਚਿਮਕਹਿਂ "ਦੁਆਰ ਊਪਰਿ

*ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਹੁਣ ਏਹ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਝਿਲਕਾਵਹਿ ਕਾਨ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਝਿਲਮਿਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿਰਛੀ ਛੱਟੀਆਂ ਦੀ ਖਿੜਕੀ, ਜਿਸ ਵਿਚਦੀਂ ਹਵਾ ਅਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਆਵੇ, ਪਰ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ.

ਝਿਲਿਮਿਲਿ. ਚਮਕ ਦਮਕਕੇ. "ਝਿਲਿਮਿਲਿ ਝਿਲਕੈ ਚੰਦੁ ਨ ਤਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਝਿਲਿਮਿਲਿਕਾਰੁ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮਤਕਾਰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ੨ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੂਹਾਨੀ ਰੋਸ਼ਨੀ. "ਜਹਿ ਝਿਲਿਮਿਲਿਕਾਰੁ ਦਿਸੰਤਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਝਿੱਲ. ਸੰਗਜਾ–ਝਾੜਬੇਰੀ। ੨ ਝਾੜੀ। ੩ ਝਿੰਗ. ਛਾਪਾ.

ਝਿੱਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਝੀਂਗੁਰ. ਝਿੰਡਾ। ੨ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਛਿਲਕਾ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਤਿੱਲੇਦਾਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਓਢਨੀ (ਚਾਦਰ).

ਝਿੜਕ. ਸੰਗਜਾ–ਘੁਰਕੀ. ਤਿਰਸਕਾਰਭਰੀ ਧਮਕੀ. ਝਿੜਕੀ.

ਝਿੜਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡਾਟਣਾ. ਘੁਰਕਣਾ. ਧਮਕਾਉਣਾ. "ਜੇ ਗੁਰੁ ਝਿੜਕੈ ਤ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਝਿੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਝਿੜਕ.

ਝਿੜਾ. ਕੰਡੇਦਾਰ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਸੰਘੱਟ । ੨ ਝਾੜ-ਬੇਰੀ ਅਥਵਾ ਹੀਂਸ ਦਾ ਬੂਝਾ.

ਝਿੜਾਸਾਹਿਬ. ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਸੰਘਣੇ ਬਿਰਛਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਲਈ ਇੱਥੇ ਖੂਹ ਲਗਵਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਪਾਸ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੰਜ ਸੌ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਜਾ ਤਾਰਾ-ਚੰਦ ਪੰਡੂਰੀਏ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਭੀ ਹੈ।

੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਧੂਰੀ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਕਾਂਝਲੇ" ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸੰਤ ਅਤਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਟੜੇ ਮਹੰਤ ਬਿਸ਼ਨ-ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰ ਅਸਥਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ. ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ੭੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਈ ਬਿਸ਼ਨਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਨੈਰਤਕੋਣ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ ਅਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਅਲਾਲ' ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ.

ਝਿੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਝਾੜੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ. ਛੋਟੇ ਝਾੜਾਂ ਦਾ ਬਣ.

ਝੀਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਘੀ. ਡੀਕ. ਸਾਹ ਲਏ ਬਿਨਾ ਪੀਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲਗਾਤਾਰ ਪੀਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਪੀਆ ਰਸ ਝੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਪਸ਼ਚਾ-ਤਾਪ. ਖ਼ੁਰੇਵਾਂ.

ਝੀਕਣਾ / ਝੀਕਨਾ / ਝੀਖਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਚੁਰਨਾ. ਪਛਤਾਉਣਾ। ੨ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਨਾ। ੩ ਸ਼ੌਕਾਤੁਰ ਹੋਣਾ. "ਘਰ ਘਰ ਨੱਚੈ ਝੀਕਣ ਝੀਕੈ." (ਭਾਗੁ)

ਝੀਂਗਰ. ਦੇਖੋ, ਝੀਂਗੁਰ.

ਝੀਂਗਾ. ਸੰ.ਝਿੰਗਟ ਅਤੇ ਜਲਵ੍ਰਿਸ਼ਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਛੋਟੀ ਮੱਛੀ, ਜੋ ਕੇਕੜੇ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ. "ਝੀਂਗੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਖਾਇ ਚਚਾਹਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਝੀਂਗੁਰ.

ਝੀਂਗਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਝਨਤਕਾਰ. ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿ ਦਾ ਖੜਕਾਰ। ੨ ਝਿੰਡੇ ਦੀ ਧੁਨਿ । ੩ ਬੰਸਰੀ ਅਤੇ ਅਲਗੋਜ਼ੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼.

ਝੀਂਗੁਰ. ਸੰ. ਝਿਰੁਕਾ ਅਤੇ ਝਿੱਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਝਿੰਡਾ.

ਝੀਣ / ਝੀਣਾ / ਝੀਣੀ / ਝੀਨ / ਝੀਨਾ / ਝੀਨੀ ਵਿ–ਕੀਣ. ਸੂਖਮ. ਪਤਲਾ. ਬਾਰੀਕ. "ਬਗੁਲੀ ਝੀਨੀ ਅਲਪ ਕਰਾਇ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਧੀਮਾ. ਧੀਮੀ. "ਰੋਵਾ ਝੀਣੀ ਬਾਣਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਕਮ. ਘੱਟ. "ਜਿਸ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਤ ਹੈ ਝੀਣੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਝੀਮ. ਵਿ–ਘੂਰਮਿਤ. ਝੂਮਦਾ ਹੋਇਆ. "ਝੀਮ ਝਰੇ ਜਨੁ ਸੋਲ ਹਰੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਘਾਇਲ ਕੀਤੇ ਝੂਮਕੇ ਝੜੇ (ਡਿਗੇ) ਮਾਨੋ ਸੋਲੇ ਦੇ ਮਾਰੇਹੋਏ ਹਨ.

ਝੀਲ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਤ ਵਿਸਤਾਰ ਵਾਲਾ ਜਲਾਸ਼ਾਨ, ਜੋ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਵੇ. Lake

ਝੀਵਰ. ਸੰ. ਧੀਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛੀਆਂ ਫਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਮਛੁਆ । ੨ ਝਿਉਰ. ਕਹਾਰ.

ਝੀਵਰਹੇੜੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਥਾਨੇਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਝੀਵਰੁ. ਦੇਖੋ, ਝੀਵਰ. "ਇਹੁ ਜੀਉ ਮਛੁਲੀ ਝੀਵਰੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਾਲੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਝੀੜ. ਸੰਗਜਾ–ਬਗਜ਼ਾ. ਫ਼ਿਸਾਦ. ਦੇਖੋ, ਉਝੀੜ.

ਝੁਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨੀਮ੍ ਹੋਣਾ. ਨੀਵਾਂ ਹੋਣਾ.

ਝੁਕਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਝੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਝੁਕਾਉਣਾ / ਝੁਕਾਵਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਨੀਵਾਂ ਕਰਨਾ। ੨ ਪੈਰੀਂ ਲਾਉਣਾ.

ਝੁਕਿ. ਝੁਕਕੇ. ਨੀਵਾਂ ਹੋਕੇ.

ਝੁਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੋਰਾ. ਪਛਤਾਵਾ. "ਨਾ ਮਨ ਬੀਚ ਝੁਖੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਝੁਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਬੱਗਾ. ਬੱਗੀ। ੨ ਝੁੰਗੀ. ਬੋਂਪੜੀ. ਛੰਨ.

ਝੁੰਗੀ / ਝੁੰਗੀਆ ਸੰਗਜਾ–ਬੋਂਪੜੀ. ਛੰਨ. "ਝੁੰਗੀ ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਜਗਸਾਂਈ." (ਨਾਪ੍) "ਸੰਤਨ ਕੀ ਝੁੰਗੀਆ ਭਲੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਝੁਝਰ. ਦੇਖੋ, ਝਰਝਰਾ.

ਝੁਝੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਝੂਲਣਾ. ਹਿੰਡੋਲਾ। ੨ ਛਿਦ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਦੀਵੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਝਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆਵੇ। ੩ ਵਿ–ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਯੋੱਧਾ.

ਝੁੱਝ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁੱਧ.ਜੁੱਝ."ਝੁੱਝ ਭਟ ਗਿਰੈਂ."(ਰਮਾਵ)

ਝੁੱਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁਰਤੀ ਦਾ ਧਾਵਾ। ੨ ਝਪਟ.

ਝੁਠਾਉਣਾ / ਝੁਠਾਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਝੂਠਾ ਠਹਿਰਾਉਣਾ. ਝੂਠਾ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਝੂਠੀ ਬਾਤ ਕਹਿਕੇ ਬਹਿਕਾਉਣਾ."ਸੁਕਦੇਵ ਪਰਾਸਰ ਬਜ਼ਾਸ ਝੁਠਾਨਜੋ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ਭਾਵ–ਅਯੋਨਿ ਨਿਰਾਕਾਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਦੇਹਧਾਰੀ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ। ੩ ਠਗੇਜਾਣਾ.

ਝੁੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰੋਹ. ਟੋਲਾ.। ੨ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ। ੩ ਘੁੰਡ (ਨਿਕ਼ਾਬ) ਨੂੰ ਭੀ ਝੁੰਡ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਘੁੰਘਟ.

ਝੁੰਡੀ. ਸੰਗਜਾ–ਟੋਲੀ. ਮੰਡਲੀ. "ਝੁੰਡੀ ਪਾਇ ਬਹਹਿ ਨਿਤ ਮਰਣੇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਝੁਣਕਾਰੁ / ਝੁਨਕਾਰ / ਝੁਨੰਤਕਾਰ ਦੇਖੋ, ਝਨਤਕਾਰ. "ਪੰਚ ਸਬਦ ਝੁਣਕਾਰੁ ਨਿਰਾਲਮੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਅਨਹਦ ਝੁਣਕਾਰੰ." (ਸੂਹੀ ਵਾਂਤ ਮ: ੫) "ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਅਨਹਦ ਝੁਨਕਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਨਉਪਰੀ ਝੁਨੰਤ-ਕਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਦੇਖੋ, ਨਉਪਰੀ.

ਝੁੰਪੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੋਂਪੜੀ. ਛਪਰੀ. ਕੁੱਲੀ. "ਬਸਤਾ ਟੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਝੁਬਕਾ / ਝੁਮਕਾ ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਫੁੱਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਛੱਬਾ.

ਝੁਮਰ. ਦੇਖੋ, ਝੂਮਰ.

ਝੁਰਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਝੁਲਸਨਾ.

ਝੁਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁਰਨਾ. ਪਛਤਾਉਣਾ। ੨ ਦੀਰਘ ਵਿੱਚ ਸੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੂਰਣ. "ਝੁਰਿ ਝੁਰਿ ਪਚੈ ਜੈਸੇ ਤ੍ਰਿਅ ਰੰਡ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਝੁਰਮਟ / ਝੁਰਮੁਟ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਘੱਟ. ਗਰੋਹ। ੨ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਸੰਘੱਟ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀ-ਆਂ ਆਪੋਵਿੱਚੀਂ ਮਿਲਕੇ ਤੰਬੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣ ਜਾਣ। ੩ ਖੁੰਬ. ਚਾਦਰ ਅਥਵਾ ਖੱਸ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਿਰ ਦਾ ਢਕਣਾ.

ਝੁਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝੁਰਕੇ. ਵਿਸੂਰਕੇ. "ਝੁਰਿ ਝੁਰਿ ਝਖਿ ਮਾਟੀ ਰਲਿਜਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਝੁਰਣਾ.

ਝੁਰੇਵਾਂ. ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ. ਝੁਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਛਤਾਵਾ.

ਝੁਲ. ਅ ਪ੍ਰ ਜੁਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ੂਆਂ ਪੁਰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਮੋਟਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਝੂਲ. ਝੁੱਲ.

ਝੁਲਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਲੂਹਣਾ. ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟਾ ਨਾਲ ਅਧਜਲਿਆ ਕਰਨਾ.

ਝੁਲਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਝੋਕਾ.ਭੱਠ ਵਿੱਚ ਪੱਤੇ ਬਾਲਣ ਆਦਿ ਦੇ ਝੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਝੁਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਝੂਲਨਾ. ਹਿਲੋਰੇ ਨਾਲ ਘੁੰਮਣਾ. "ਝੁਲੈ ਸੁਛਤੁ ਨਿਰੰਜਨੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਅਕਾਲੀ ਛਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਰ ਝੂਲਦਾ ਹੈ.

ਝੁਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਟਕਾਉਂਣਾ। ੨ ਹਿਲੋਰਾ ਦੇਣਾ. ਝੂਟਾ ਦੇਣਾ.

ਝੁਲਾਰ / ਝੁਲਾਰਾ ਸੰਗਜਾ–ਝੂਟਾ. ਹਿਲੋਰਾ. ਹੁਟਾ। ੨ ਪੌਣ ਦਾ ਝੋਕਾ. ਝਕੋਰਾ. "ਵੈਵਨਿ ਪਵਨ ਝੁਲਾਰਿਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਪਵਨ ਝੁਲਾਰੇ ਮਾਇਆ ਦੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਝਲਾਰ.

ਝੁੱਲ. ਦੇਖੋ, ਝੁਲ.

ਝੁਕ. ਦੇਖੋ, ਝੁਕਣਾ.

ਝੂਝ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁੱਧ. ਜੰਗ.

ਝੂਝਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੂਝਨਾ. ਜੁੱਧ ਕਰਨਾ । ੨ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਰਨਾ.

ਝੂਝਿ. ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ । ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ.

ਝੂਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਝੂਟਾ ਲੈਣਾ. ਪੀਂਘ ਅਥਵਾ ਹਿੰਡੋਲੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹਿੱਲਣਾ.

ਝੂਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਲੋਰਾ. ਹੁਟਾ । ੨ ਨੀਂਦ ਨਾਲ ਸਿਰ ਦਾ ਹੇਠ ਉੱਤੇ ਹੋਣਾ। ੩ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਤਰੰਗ.

ਝੂਠ ਅਥਵਾ **ਝੂਠੁ.** ਸੰਗਜਾ–ਅਸਤ੍ਯ. ਮਿਥ੍ਯਾ. ਕੂੜ. "ਪਰਹਰਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਝੂਠੁ ਨਿੰਦਾ."(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ:੪) ਭਾਗਵਤ ਅਤੇ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠਸੰਹਿਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹਾਸੀ ਮਖੌਲ ਵਿੱਚ, ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ, ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਵਾਸਤੇ, ਜਾਨ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ, ਧਨ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਕੇ, ਗਊ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ,ਹਿੰਸਾ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ,ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ.*

ਸਿੱਖਧਰਮ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. "ਝੂਠੈ ਕਉ ਨਾਹੀ ਪਤਿ ਨਾਉ । ਕਬਹੁ ਨ ਸੂਚਾ ਕਾਲਾ ਕਾਉ." (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧) "ਝੂਠੇ ਕੂੜ ਕਮਾਵਹਿ, ਦੁਰਮਤਿ ਦਰਗਹਿ ਹਾਰਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

੨ ਜੂਠ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਮੁਖਿ ਝੂਠੈ ਝੂਠੁ ਬੋਲਣਾ, ਕਿਉਕਰਿ ਸੂਚਾ ਹੋਇ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਝੂਠਾ. ਵਿ–ਅਸਤ੍ਯਵਾਦੀ। ੨ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ. "ਸੋ ਝੂਠਾ ਜੋ ਝੂਠੈ ਲਾਗੈ ਝੂਠੇ ਕਰਮ

---

* ਸ੍ਤ੍ਰੀਸੁ ਨਰ੍ਮਵਿਵਾਹੇਚ ਵ੍ਰੁਤ੍ਯਰ੍ਥੇਪ੍ਰਾਣਸਙ੍ਕਟੇ ।
ਗੋਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾਰ੍ਥੇਹਿੰਸਾਯਾਂ ਨਾ਽ਨ੍ਰੁਤੰਸ੍ਯਾਜ੍ਜੁਗੁਪ੍ਸਿਤਮ ।
(ਭਾਗਵਤ ਸ੍ਕੰਧ ੮, ਅ: ੧੯, ਸ਼: ੪੩)
ਉਦ੍ਵਾਹਕਾਲੇ ਰਤਿਸਮ੍ਪ੍ਰਯੋਗੇਪ੍ਰਾਣਾਤ੍ਯਯੇ ਸਰ੍ਵਧਨਾਪਹਾਰੇ ।
ਵਿਪ੍ਰਸ੍ਯਚਾਰ੍ਥੇ ਅਨ੍ਰੁਤੰਵਦੇਯੁ: ਪਞ੍ਚਾਨ੍ਰੁਤਾਨ੍ਯਾਹੁਰਪਾਤਕਾਨਿ ।
(ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਸੰਹਿਤਾ, ਅ: ੧੬)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਮਾਈ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) ੩ ਜੂਠਾ. ਅਪਵਿਤ੍ਰ. "ਝੂਠੇ ਚਉਕੇ ਨਾਨਕਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਝੂਠਿ. ਝੂਠ ਨਾਲ. ਅਸਤ੍ਯ ਸੇ. "ਝੂਠਿ ਵਿਛੁੰਨੀ ਰੋਵੈ ਧਾਹੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਝੂਠੀ. ਝੂਠਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆ ਲਗਿ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ੨ ਝੂਠ ਧਾਰਨਵਾਲੀ. "ਝੂਠੀ ਝੂਠਿ ਲਗੀ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਝੂਠੁ. ਦੇਖੋ, ਝੂਠ.

ਝੂਣਨਾ. ਸੰ. ਧੂਨਨ. ਕ੍ਰਿ–ਹਿਲਾਉਣਾ. ਹਲੂਣਨਾ. ਕੰਬਾਉਣਾ. "ਦੁਘੀਆ ਸਿਰ ਝੂਣੈ." (ਭਾਗੁ) "ਤਰੁ ਕਿੱਕਰ ਝੂਣਹਿ ਗਹਿ ਗਾਢੇ." (ਨਾਪ੍)

ਝੂਣਾ / **ਝੂਣੀ** ਵਿ–ਕੰਪਯਮਾਨ. ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ. "ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਊਣੇ ਝੂਣੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. ਰੈਣ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). "ਊਣੀ ਨਾਹੀ ਝੂਣੀ ਨਾਹੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਝੂਨਾ. ਦੇਖੋ, ਝੂਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਝੋਨਾ.

ਝੂਮਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਨਫੂਲ. ਝੁਮਕਾ। ੨ ਨ੍ਰਿਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਫੇਰੀ. ਘੁਮੇਰੀ। ੩ ਉਂਘਨ.

ਝੂਮਣਾ / **ਝੂਮਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸ੍ਤੀ ਵਿੱਚ ਝੂਲਣਾ। ੨ ਹਿਲੋਰੇ ਖਾਣਾ.

ਝੂਮਰ / **ਝੂਮਰਿ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ. ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਨਾਚ। ੨ ਧਮਾਲ. ਹੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਗਾਉਣਾ, ਬਜਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨੱਚਣਾ.

ਝੂਰਣਾ / **ਝੂਰਨ** / **ਝੂਰਨਾ** ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਛਤਾਉਂਣਾ। ੨ ਦੀਰਘ ਵਿੱਚ ਸੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਝੁਰਣਾ. "ਝਝਾ ਝੂਰਨ ਮਿਟੈ ਤੁਮਾਰੋ." (ਬਾਵਨ) "ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੇਵਕ ਦੁਖ ਨ ਝੂਰਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਝੂਰਤ ਝੂਰਤ ਸਾਕਤ ਮੂਆ." (ਬਾਵਨ)

ਝੂਰਿ. ਝੂਰਕੇ. ਵਿਸੂਰਕੇ. "ਸੋ ਜਨ ਕਬਹੁ ਨ ਮਰਤੇ ਝੂਰਿ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਝੂਲ. ਦੇਖੋ, ਝੁਲ.

ਝੂਲਣ. ਦੇਖੋ, ਝੁਲਨਾ। ੨ ਝਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਸਨਾਨ. ਮੱਜਨ.

ਝੂਲਨਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਝੁਲਨਾਸਿੰਘ.

ਝੂਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੀਂਘ ਹਿੰਡੋਲੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਝੂਟਾ ਲੈਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੁਲਾ. ਹਿੰਡੋਲਾ. ਪੀਂਘ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਯਗਣ. ਇਹ "ਮਣਿਧਰ" ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੁਨੈ ਕੂਕਕੈ ਕੋਕਿਲਾ ਕੋਪ ਕੀਨੋਂ
ਮਧੰ ਦੇਖਕੈ ਚੰਦ ਦਾਰੇਰ ਖਾਈ,
ਲਸੈਂ ਨੈਨ ਬਾਂਕੇ ਮਨੈ ਮੀਨ ਮੋਹੈਂ
ਲਖੈ ਜਾਤ ਕੋ ਸੂਰ ਕੀ ਜੋਤਿ ਛਾਈ.×××
(ਰਮਾਵ)

(ਅ) ਝੂਲਨਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਸਗਣ ਅਤੇ ਅੰਤ ਇੱਕ ਯਗਣ. ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਨਹਿ ਨਾਮ ਜਪਜੋ ਨਹਿ ਦਾਨ ਕਰਜੋ,
ਨਹਿ ਸਤੁਨ ਕੋ ਸਿਰ ਕਾਟ ਦੀਏ,
ਪਰ ਕੋ ਹਿਤ ਚਿੱਤ ਦ੍ਰਵਜੋ ਨ ਕਭੀ
ਹਿਤ ਕ੍ਯੋਂ ਵਸਜੋ ਨ ਕਦਾਪਿ ਹੀਏ. ×××

(ੲ) ਝੂਲਨੇ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੭ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਸ ਦਸ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਸੱਤ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਯਗਣ, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਚੰਦ ਸਤ ਭੇਦਿਆ ਨਾਦ ਸਤ ਪੂਰਿਆ,
ਸੂਰ ਸਤ ਖੋੜਸਾ ਦੱਤ ਕੀਆ,
ਅਬਲ ਬਲ ਤੋੜਿਆ ਅਚਲ ਚਲ ਬੱਪਿਆ
ਅਘੜੁ ਘੜਿਆ ਤਹਾ ਅਪਿਉ ਪੀਆ. ×××
(ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ)

ਕਰਤ ਚਿੰਕਾਰ ਗਨ, ਪ੍ਰੇਤ ਭੈਰੋਂ ਤਹਾਂ
ਭੇਰਿ ਭੁੰਕਾਰ ਘਨਗਰਜ ਧਾਯੋ,
ਪਰਤ ਝੜ ਲਾਯ ਨਭ ਛਾਯ ਧਾਰਾ
ਪ੍ਰਬਲ ਘਟਾ ਘਨ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਦਿਸ ਘੋਰ ਛਾਯੋ. ×××
(ਸਲੋਹ)

(ਸ) ਚੌਥਾ ਰੂਪ–ਅੰਤ ਯਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਗੁਰੁ, ਯਥਾ:–
ਹਲਤ ਸੁਖ ਪਲਤ ਸੁਖ, ਨਿੱਤ ਸੁਖ ਸਿਮਰਨੈ,
ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਸਦਾ ਲੀਜੈ. ×××
(ਧਨਾ ਮ: ੫)

(ਹ) ਪੰਜਵਾਂ ਰੂਪ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਸੱਤ ਸੱਤ ਪੁਰ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਚੌਥਾ ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.
ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ, ਗੁਣ ਖਾਨਿ ਹੈ,
ਉਪਦੇਸ਼ ਤਿੰਹ, ਮਨ ਧਾਰ. ×××

ਝੂਲਨਾਸਿੰਘ. ਇਹ ਦੁਤਾਰਾ ਬਜਾਕੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮਸ੍ਤੀ ਵਿੱਚ ਝੂਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਝੂਲਨਾਸਿੰਘ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਦਮਦਮੇ ਦੇ ਮਕਾਮ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੈਂਪ ਪਾਸ ਦੁਤਾਰਾ ਬਜਾਕੇ ਗੱਵਾਰੂ ਗੀਤ ਗਾਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਮਝਕੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗਾਉਣਾ ਬਜਾਉਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੋਉ, ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਇਆ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਦਿੰਦ੍ਰੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਸਾਰੀ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੌਨੀ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਈ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ 'ਅਕੂਆ' ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਝੂਲਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੀਂਘ. "ਪਾਟ ਕੀ ਝੂਲਨਿ ਏਕ ਸਵਾਰਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੩੪)

ਝੂਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿੰਡੋਲਾ. ਝੋਂਕ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦਸ਼ਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਸੋਮਰਾਜੀ" ਅਥਵਾ "ਅਰਧ ਭੁਜੰਗ" ਦਾ ਨਾਮ "ਝੂਲਾ" ਆਇਆ ਹੈ.
ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਯਗਣ, ।ऽऽ, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਇਤੈ ਰਾਮ ਰਾਜੈ। ਕਰੈਂ ਦੇਵ ਕਾਜੈ।
ਧਰੇ ਬਾਨ ਪਾਨੈਂ। ਭਰੇ ਬੀਰ ਮਾਨੈਂ। (ਰਮਾਵ)

ਝੂਲਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਝੂਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਿਲੋਰਾ ਦੇਣਾ. ਝੁਟਾਉਣਾ. ਕੰਬਾਉਣਾ. ਹਿਲਾਉਣਾ. "ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਝੂਲਾਵਉ ਪਾਖਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਝੇਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਰ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ। ੨ ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ.

ਝੇਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਤ. ਟੋਆ. ਖਾਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਝੇਰਾ.

ਝੇਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਗੜਾ. ਮੁਕ਼ਦਮਾ. "ਉਮਰਾਵਹੁ ਆਗੈ ਝੇਰਾ." (ਸਿਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਝੇਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਝੇਰਾ.

ਝੇਰਿ. ਝੇਰੇ (ਟੋਏ) ਵਿੱਚ. "ਅੰਧਾ ਝਖਿ ਝਖਿ ਪਇਆ ਝੇਰਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਝੇਲਨ / **ਝੇਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਝੱਲਣਾ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਨਾ. ਸਹਾਰਨਾ.

ਝੇਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਲ੍ਹਾ. ਤਾਪ. ਜਲਨ. "ਆਗੈ ਬਿਮਲ ਨਦੀ ਅਗਨਿ ਬਿਖ ਝੇਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਮੈਲੀ ਨਦੀ (ਵੈਤਰਣੀ) ਅਤੇ ਵਿਖਰੂਪ ਅੱਗ ਦਾ ਤਾਪ.

ਝੇਲਿ. ਝੱਲ (ਸਹਾਰ) ਕੇ. "ਹਥਿਆਰ ਝੇਲਿ."(ਸਲੋਹ)

ਝੇੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਗੜਾ. ਫ਼ਿਸਾਦ। ੨ ਛੇੜਖਾਨੀ.

ਝੇੜ ਝਾੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੇੜ ਛਾੜ. ਦੰਗਾ ਫ਼ਿਸਾਦ.

ਝੇੜਾ / **ਝੇੜੇ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਕ਼ਦਮਾ. ਝਗੜਾ। ੨ ਫ਼ਿਸਾਦ. ਉਪਦ੍ਰਵ.

ਝੇਸਾ / **ਝੇਸੇ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਟਕਾ. ਧੱਕਾ. "ਮਾਰਭਰੋਂ ਮਘਵਾ ਸੰਗ ਝੇਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਝੋਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੌਣ ਦਾ ਬੁੱਲਾ. ਹਵਾ ਦੀ ਲਹਿਰ। ੨ ਪੀਂਘ ਹਿੰਡੋਲੇ ਆਦਿ ਦਾ ਝੂਟਾ (ਹੁਟਾ). ੩ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਦਾ ਝੁਕਾਉ. ਟੂਲ. ਪੀਨਕ। ੪ ਆਨੰਦ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦਾ ਝੂਟਾ. "ਅਨਦ ਸਹਜਧੁਨਿ ਝੋਕ." (ਸਾਰ ਸੂਰਦਾਸ) ੫ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਈਂਧਨ. ਪੱਤੇ ਫੂਸ ਆਦਿ ਜੋ ਭੱਠੇ ਵਿੱਚ ਝੋਕੇ ਜਾਣ। ੬ ਝੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਝੁਕਾਉ। ੭ ਗੀਤ ਦਾ ਲੰਮਾ ਰਹਾਉ. ਟੇਕ. ਅਸ੍ਥਾਈ। ੮ ਕਲਗੀ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਗੁਸ੍ਸਣ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਲਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਝੋਕ ਐਸੇ ਲਸੈ ਜੋਤਿ ਫੂੰਦਨ ਦਿਸੈ ਸੋਭ ਅਪਾਰ ਨਹਿ ਬਰਨਿ ਆਵੈ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੯ ਦੇਖੋ, ਝੋਕਿ.

ਝੋਕਣਾ / **ਝੋਕਣੁ** ਕ੍ਰਿ–ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਫੂਸ ਪੱਤਾ ਆਦਿ ਧਕੇਲਣਾ। ੨ ਅੱਗੇ ਧੱਕਣਾ.

ਝੋਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੂਟਾ. ਝੁਟਾ. ਹਿਲੋਰਾ। ੨ ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ। ੩ ਭੱਠ ਵਿੱਚ ਈਂਧਨ ਝੋਕਣ ਵਾਲਾ.

ਝੋਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝੁਕਕੇ. ਨੀਵਾਂ ਹੋਕੇ. "ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ ਝੋਕਿ ਵਰਸਦਾ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਫੂਸ ਪੱਤਾ ਧੱਕਕੇ.

ਝੋਂਜਾ. ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

ਝੋਟ / **ਝੋਂਟ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਟੀ. ਜੂੜਾ. ਬੋਦੀ. "ਜਾਂ ਜਮੁ ਆਇ ਝੋਟ ਪਕੜੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਲਰਹੋਂ ਕਾਲ ਝੋਟ ਧਰ ਮਾਰੋਂ." (ਸਲੋਹ)

ਝੋਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੈਂਸਾ. ਮਹਿਸ. ਮੈਹਾਂ.

ਝੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਰੰਭਣਾ. ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ। ੨ ਚਲਾਉਣਾ. ਫੇਰਨਾ. "ਪੁੱਤ ਕੁਪੁੱਤ ਚੱਕੀ ਉਨ ਝੋਈ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਚੱਕੀ ਝੋਣੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਝੋਨਾ.

ਝੋਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੀਣਾ. ਕੰਗੁਣੀ ਜੇਹਾ ਸਾਉਂਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਨ। ੨ ਧਾਨ. Paddy। ੩ ਦੇਖੋ, ਝੋਣਾ.

ਝੋਪਰੀ / **ਝੋਪੜਾ** / **ਝੋਪੜੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਸ ਫੂਸ ਦੀ ਕੁਟੀਆ. ਝੋਂਪੜੀ. ਛਪਰੀ. ਛੰਨ.

ਝੋਰੜ / **ਝੋਰੜੀ** ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਹਿਸਾਰ, ਤਸੀਲ ਸਰਸਾ, ਥਾਣਾ ਰੋੜੀ ਵਿੱਚ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੜਾ ਗੁੜਹ (Bara-Gudah) ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਦੇ ਪਾਸੇ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੱਖਣ ਜਾਂਦੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਜੰਡ ਬਿਰਛ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ.

ਝੋਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੇਂਵਾਂ. ਪਛਤਾਵਾ.

ਝੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਝੋਲੀ. "ਜੁਗੀਆ ਅਘੋਰੀ ਮੁਹਿ ਝੋਰੀ ਮੇ ਧਰਤ ਹੈ." (ਹਨੂ)

ਝੋਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੋਸ਼ ਸਾਫ ਕਰਨਲਈ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲਿਆ ਖਾਰ। ੨ ਗਿਲਟ. ਚਾਂਦੀ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਧਾਤੁ ਤੇ ਪੋਚਾ। ੩ ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਹੀਂ ਰਿੜਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੱਖਣ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲੱਸੀ ਨੂੰ ਝਕੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਾਕਤ ਕਰਮ ਪਾਣੀ ਜਿਉ ਮਥੀਐ ਨਿਤ ਪਾਣੀ ਬੋਲ ਬੁਲਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਨਿਵਾਰਣ (ਹਟਾਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਜੈਸੇ ਤੋ ਸਰੋਵਰ ਸਿਵਾਲਕੈ ਅਛਾਦਜੋ ਜਲ, ਬੋਲ ਪੀਐ ਨਿਰਮਲ ਦੇਖਿਯੇ ਅਛੇਤ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੫ ਬੁਛਾੜ. ਵਰਖਾ ਦਾ ਜੋਰ ਨਾਲ ਗਿਰਨਾ. "ਕਾਲਾਂ ਰੀਚੁ ਨਦੀਆਂ ਮੀਹ ਬੋਲ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੬ ਬੂਟਾ. ਹਿਲੋਰਾ. "ਮਾਇਆ ਤਾਸੁ ਨ ਬੋਲੈ ਦੇਵ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੭ ਹਵਾ ਦਾ ਬੋਕਾ। ੮ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇ ਜਣੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ। ੯ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੁੱਲ. ਬੂਲ. "ਟਿਰੜੰਤ ਟੀਕ ਬਿਰੜੰਤ ਬੋਲ."(ਕਲਕੀ) ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਟਿੱਕੇ ਡਿਗਦੇ ਅਤੇ ਬੁੱਲ ਝਰੀਟੀਦੇ ਹਨ। ੧੦ ਖ਼ਮ. ਝੁਕਾਉ.

ਝੋਲ ਝੁਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬੋਲ ਅਤੇ ਬੁਲਾਰ.

ਝੋਲਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿੰਡੋਲਾ. ਝੂਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਝੁਲਨੇ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ। ੩ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿੱਚ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਵਿਖਮਪਦ "ਝੋਲਨਾ" ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ੨੧, ੪੧, ੪੬, ੪੧ ਅਤੇ ੪੧ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹਨ.*

* ਛੰਦ ਦੇ ਚਰਣ ਚਾਰ ਹੀ ਹਨ, ਪਹਿਲਾ ਚਰਣ ਗਾਉਣ ਦੀ ਟੇਕ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਪੁ ਪ੍ਰਾਨੀਅਹੁ,
ਸ਼ਬਦ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੈ ਨਾਮੁ ਨਵ ਨਿਧਿ ਅਪੈ,
ਰਸਨਿ ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਰਸੈ, ਸੋਂਤਿਕਰਿ ਜਾਨੀਅਹੁ,
ਫੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮਰੰਗ ਪਾਈਐ,ਗੁਰਮੁਖਹਿ ਧਿਆਈਐ,
ਅੰਨਮਾਰਗ ਤਜਹੁ, ਭਜਹੁ ਹਰਿ ਗਜਾਨੀਅਹੁ,
ਬਚਨਗੁਰ ਰਿਦ ਧਰਹੁ ਪੰਚ ਕ੍ਰੁ ਬਸਿ ਕਰਹੁ,
ਜਨਮੁ ਕੁਲ ਉੱਧਰਹੁ, ਦੁਆਰਹਰਿ ਮਾਨੀਅਹੁ,
ਜਉਤ ਸਭ ਮੁੱਖ ਇਤ ਉੱਤ ਤੁਮ ਬੰਛਵਹੁ,
ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਪੁ ਪ੍ਰਾਨੀਅਹੁ.
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

੪ ਕ੍ਰਿ–ਛਿੜਕਣਾ. ਤ੍ਰੌਂਕਣਾ। ੫ ਘੋਲਨਾ. ਹੱਲ ਕਰਨਾ.

ਝੋਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਵਾ ਦਾ ਝੋਕਾ. ਬੁੱਲਾ. "ਤੁਝੈ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾਤਾ ਝੋਲਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਚੈਲਾ। ੩ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੰਬਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਫੋਟਾ. ਸੰ. ਕਲਾਯਖੰਜ. ਸ਼ਲ. Palsy. ਇਹ ਵਾਤਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਪੱਠਿਆਂ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ. ਆਦਮੀ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਪੈਰ ਠਿਕਾਣੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੇ, ਜੋੜ ਢਿੱਲੇ ਪੈਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਰੁੱਖਾ ਬਾਸੀ ਖਾਣਾ,ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਜਾਦਾ ਭੋਗ ਕਰਨਾ, ਬਹੁਤ ਜਾਗਣਾ, ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਧਾਤੁ ਨਾਸ਼ ਹੋਣੀ, ਫਾਕੇ ਕੱਟਣੇ, ਪੱਠਿਆਂ ਤੇ ਸੱਟ ਵੱਜਣੀ, ਬਹੁਤੀ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਨੀ ਆਦਿ.

ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹੈ–ਇਰੰਡ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਗਿਰੀ ਪੀਸਕੇ ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ ਖਾਣੀ.

ਰਾਇਸਨ (ਖ਼ੰਜਣ) ਦੇ ਬੀਜ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਗੁੱਗਲ ਪੰਜ ਤੋਲੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਕੁੱਟਕੇ ਮਾਸ਼ੇ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਗਊ ਦੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ. ਨਾਰਾਯਣੀ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ।
੪ ਵਿ–ਛਿੜਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਝੋਲਨਾ ੪. "ਚਰਣ ਧੋਇ ਚਰਣੋਦਕ ਝੋਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਝੋਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਿੜਕਕੇ. ਮਥਨ ਕਰਕੇ. "ਝੋਲਿ ਮਹਾ ਰਸੁ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)
੨ ਹਟਾਕੇ. ਹਿਲਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਝੋਲ ੪.

ਝੋਲੀ. ਸੰ. ਝੋਲਿਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਝੋਲਾ. ਥੈਲੀ। ੨ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੀ ਭਿਖ੍ਯਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਗੁਥਲੀ. "ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤੁ ਝੋਲੀ." (ਜਪੁ) ੩ ਕੱਛ ਪਜਾਮੇ ਆਦਿ ਦਾ ਆਸਣ। ੪ ਪਹਿਰੇਹੋਏ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੇਟ ਅੱਗੇ ਦਾ ਲਟਕਦਾ ਭਾਗ.

ਝੋਲੀ ਪਾਉਣਾ ਝੋਲੀ ਲੈਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਉਣਾ. ਪੁਤ੍ਰ ਗੋਦੀ ਲੈਣਾ.

ਝੋਲੈ. ਦੇਖੋ, ਝੋਲ ੬.

ਝੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਝਾਉਲਾ.

ਝੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਝਨਤਕਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਝੰਖਾਰ.

ਝੰਖ ਅਥਵਾ **ਝੰਖੁ.** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਬਾਦ. ਸਿਰਖਪਾਈ. "ਕਬੀਰ ਝੰਖੁ ਨ ਝੰਖੀਐ." (ਸਲੋਕ)

ਝੰਖਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਸਿਰ ਖਪਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਝੰਖ। ੨ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨਾ. ਪਛਤਾਉਣਾ। ੩ ਖਿਝਣਾ. ਕੁੜ੍ਹਨਾ। ੪ ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ. "ਧਨ ਬਿਨ ਨਾਰਿ ਝੰਖਤ ਅਤਿ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੪)

ਝੰਖਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਰਾਂਸਿੰਗਾ. "ਨਿਕਸਜੋ ਤਹਾਂ ਏਕ ਝੰਖਾਰਾ। ਦ੍ਵਾਦਸ ਜਾਂਕੇ ਸੀਂਗ ਅਪਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੪੪)

ਝੰਖੁ. ਦੇਖੋ, ਝੰਖ.

ਝੰਗ. ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ 'ਝੰਗ ਮਘਿਆਣਾ', ਜੋ N. W. Ry. ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ.ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਝੰਗ ਪੁਰ ਕ਼ਬਜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।
੨ ਸਿੰਧੀ. ਜੰਗਲ. ਵਨ (ਬਣ).

ਝੰਗੜ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਾਨਾ ਰਾਮਾ ਇਸੇ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ.

ਝੰਜ. ਦੇਖੋ, ਝੰਝਾ.

ਝੰਝ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਾਂਝ. ਵਡੇ ਛੈਣੇ. ਕਾਂਸੇ. ਥਾਲਰ।
੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਝੰਝੂ.

ਝੰਝਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਸੇਲਾ. ਬਖੇੜਾ. ਫ਼ਿਸਾਦ । ੨ ਉਲਝਾਉ. ਗੁਲਝਣ.

ਝੰਝਰ. ਵਿ–ਜੁਰੜ੍ਹੀਆਂ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਝਰਝਰਾ. "ਦੁਰਬਲ ਤਨ ਝਰ ਝੰਝਰ ਹੋਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਝੰਝਾ. ਸੰ. ਝੰਝੜ। ੨ ਤੇਜ਼ ਪੌਣ ਦੀ ਝਾਂ ਝਾਂ ਧੁਨਿ.

ਝੰਝੀ ਝੰਝੂ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਰਾਮਾ ਝੰਝੀ ਆਖੀਐ." (ਭਾਗੁ)

ਝੰਝੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਝਿੰਝੋਟੀ.

ਝੰਝੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਝਕਝੋਲਣਾ. ਹਿਲਾਉਣਾ. ਮਥਨ । ੨ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਪਛਾੜਨਾ. "ਵਾਲ ਝੰਬੋਰਤ ਬਦਨ ਚਲਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਝੰਟਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝੁੰਡ. ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੀ ਛਤਰੀ. ਬਿਰਛ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦਾ ਸੰਘੇੜ. "ਉੱਪਰ ਝੂਲੈ ਝੰਟਲਾ ਠੰਢੀ ਛਾਂਉਂ ਸੁਥਾਉ ਸੁਹਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਝੰਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿਰ ਦੇ ਮੁੰਨੇਹੋਏ ਵਾਲ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਲੰਮੇ ਹੋਣ। ੨ ਨਿਉਲਾ। ੩ ਕਰੀਰ ਦਾ ਬੂਟਾ.

ਝੰਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਿਰ ਮੁੰਡਣਾ. ਝੰਡ ਲਾਹੁਣੀ। ੨ ਭਾਵ–ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਠਗਣਾ.

ਝੰਡਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਾਨ. ਧੁਜਾ । ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਬਢ਼ਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੁਚਾਨ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਅਤੇ ਝੋਰੜ ਤੋਂ ਛੀ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੩੨੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੁ ਹੈ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸ਼ਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੪ ਸਿਆਣੇ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਤਖਾਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਮਹਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰੀ ਸੀ. * ਇਹ ਜਗਤਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕਾਲ ਯਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੯ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਖੰਡਾ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਝੰਡਾ ਭਾਈ.

ਝੰਡਾਸਾਹਿਬ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਅਕਾਲੀਧੁਜਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੰਜ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਝੰਡਾ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਥਾਣਾ ਫਗਵਾੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਚੱਕਪ੍ਰੇਮਾ" ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਝੰਡਾਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਬਿਰਛ ਪਾਸ ਇੱਕ ਖ਼ਸਤਾਹਾਲ ਬੜਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ.

ਝੰਡਾਸਿੰਘ. ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਹਰੀਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗੀ.

ਝੰਡਾਬੁੰਗਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉਢੀ ਅੱਗੇ ਉਹ ਬੁੰਗਾ, ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਉੱਚੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਖੜੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ ੧੭੯੫ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਬੂਟੇ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੪੧ ਵਿੱਚ ਝੱਖੜ ਨਾਲ ਡਿਗ ਪਿਆ. ਇਹ ਝੰਡਾ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਪੁਲ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ. ਫੇਰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਨੇ ਦੂਜਾ ਸਰਦਾਰ ਦੇਸਾਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਏ ਨੇ ਲਵਾਇਆ. ਦੋਵੇਂ ਝੰਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪੱਤਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ.

ਇਹ ਬੁੰਗਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਕਾਰਸੇਵਾ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਨ ੧੯੨੩ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ.

* ਪੁਰਾਣੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਓਡੇ ਨੂੰ ਬੁਸ਼ਹਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਬੁਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਫੇਰ ਸਿਆਣੇ ਆ ਵਸਿਆ ਹੋਵੇ.

ਝੰਡਾ ਭਾਈ. ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਪੜੋਤਾ ਭਾਈ ਝੰਡਾ ਜੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ "ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜਾਹਬ" ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੈਰ ਕਰਦੇਹੋਏ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ ਭਾਈ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੋ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਜ਼ਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਰਾਹ ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇਗਏ. ਭਾਈ ਝੰਡਾ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਅਡੋਲ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਰਿਹਾ. ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਬੁਲਾਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ.

ਝੰਡੇਆਣਾ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਘਾ ਮੋਗਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤਲਵੰਡੀ' ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਝੰਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਦਾੜੀ. ਛਾਲ. ਉਛਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਝੰਪਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝੰਪ-ਯਾਨ.ਉਛਲਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਵਾਰੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਕੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਝੰਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਝਾੜਨਾ. ਫਟਕਾਰਨਾ. ਛਟੀ ਨਾਲ ਕਪਾਹ ਆਦਿ ਵਿੱਚੋਂ ਗਰਦ ਅਤੇ ਫੂਸ ਨਿਖੇਰਨਾ.

ਵ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਤਾਲੁ ਅਤੇ ਨਾਸਿਕਾ ਹੈ।
੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੈਲ। ੩ ਗਾਯਨ. ਗਾਉਣਾ।
੪ ਘੁਰ ਘੁਰ ਸ਼ਬਦ. ਘੁਰਘੁਰਾਹਟ। ੫ ਤਿਰਛੀ ਚਾਲ। ੬ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸ਼ੁਕ੍ਰ.

ਵਉ. ਜਉ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਜਉ. ਜਬ. ਜੌ. ਜਦ.

ਵਕਾਰ ਵਵਾ ਦੇਖੋ, ਵੰਞਾ.

ਵਤਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਤਨ (ਯਤ੍ਨ). ਉਪਾਯ. "ਵਤਨ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ." (ਬਾਵਨ)

ਵਾਹੁ. ਸਰਵ–ਉਸ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੇ."ਵਾਹੁ ਕੀਓ ਸੰਜੋਗ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਇਸ ਹੀ.

ਵਾਕੈ. ਸਰਵ–ਜਿਸ ਦੇ. ਜਾਂਕੈ. "ਵਾਕੈ ਹਾਥਿ ਸਮਰਥ ਤੇ ਕਾਰਨ ਕਰਨੈ ਜੋਗ." (ਬਾਵਨ)

ਵਾਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਯਾਨ (ਜ੍ਞਾਨ).

ਵਾਣਹੁ. ਜਾਣੋ. ਸਮਝੋ. "ਵੰਞਾ ਵਾਣਹੁ ਦ੍ਰਿੜ ਸਹੀ." (ਬਾਵਨ)

ਵਾਣਤ. ਜਾਣਤ. ਸਮਝਤ. "ਵਾਣਤ ਸੋਈ ਸੰਤ." (ਬਾਵਨ)

ਵਾਣੇ. ਜਾਣੋ. ਸਮਝੋ.

ਵਾਨ ਵਿਆਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਯਾਨ (ਜ੍ਞਾਨ). "ਵਿਆਨੋ ਬੋਲੈ ਆਪੋ ਬ੍ਰੂਝੈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਵਿਕ. ਵਿੱਕ. ਵੇਕ. "ਵਿਕਸਤੁਆ ਅਨੇਕੰ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਤੂੰ ਇੱਕ ਹੈਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਹੈਂ.

ਵੇ. ਦੇਖੋ, ਜੋ. "ਵੇ ਪੇਖਉ ਸੋ ਬਿਨਸਤਉ." (ਬਾਵਨ)

ਵੰਞਾ. ਵ ਅੱਖਰ."ਵੰਞਾ ਵਾਣਹੁ ਦ੍ਰਿੜ ਸਹੀ."(ਬਾਵਨ)
੨ ਵ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਵਕਾਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਟ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਮੂਧੀਂ (ਮੂੰਹ ਦੀ ਛੱਤ) ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਨੁਖ ਦਾ ਟੰਕਾਰ। ੩ ਪੈਰ,ਪਾਦ। ੪ ਨਾਰਿਯਲ (ਨਰੇਲ) ਦਾ ਖੋਪਰ। ੫ ਵਾਮਨ. ਬਾਉਂਨਾ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੮ ਬੁਢੇਪਾ. ਜਰਾ.

ਟਉਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੂਣਾ. ਜੰਤ੍ਰ. ਯੰਤ੍ਰ.

ਟਸਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁਭ੍ਵੀਂ ਪੀੜ. ਚਸਕ. "ਟਸਕਜੋ ਨ ਹਿਯੋ ਕਸਕਜੋ ਨ ਕਸਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਡਿੰਗ. ਅਹੰਕਾਰ. ਘਮੰਡ.

ਟਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਟਾ ਰੇਸ਼ਮ। ੨ ਮੋਟੇ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਟਸਰ ਦੇ ਕੀੜੇ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਙ ਪਾਲੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤੰਤੁ ਮੋਟਾ ਰੇਸ਼ਮ ਹੈ। ੩ ਰੂਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲਕ਼ਬ. Tsar. ਦੇਖੋ, ਜਾਰ ਨੰ: ੧੧.

ਟਹਕਣਾ / **ਟਹਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਖਿੜਨਾ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ. "ਧੰਨੁ ਅਨਾਦਿ ਰੂਖੇ ਕਵਲ ਟਹਕੇਵ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) "ਸੀਚਸੋ ਜਲ ਕਿਹ ਆਨਕੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਟਹਕਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਟਹਣਾ / **ਟਹਣੀ** / **ਟਹਨਾ** / **ਟਹਨੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਂਡ. ਟਾਂਸ. ਬਿਰਛ ਦੀ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਪਤਲੀ ਸ਼ਾਖਾ. ਟਾਹਣਾ. ਟਾਹਣੀ. "ਉਤਰਸੋ ਤਰੇ ਛੋਰਕਰ ਟਹਣੇ." (ਨਾਪ੍) "ਇਕ ਟਹਨੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਦਿਸਾ, ਇਕ ਸਿੱਧਨ ਦਿਸਿ ਆਹਿ." (ਨਾਪ੍)

ਟਹਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਵਾ. "ਟਹਲ ਕਰਉ ਤਉ ਏਕ ਕੀ." (ਬਾਵਨ)

ਟਹਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਚਲਣਾ. ਮੰਦਗਤਿ ਨਾਲ ਫਿਰਨਾ.

ਟਹਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟਹਲਾਨਾ.

ਟਹਲਾਇਓ. ਦੇਖੋ, ਟਹਿਲਾਇਓ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟਹਲਾਨਾ.

ਟਹਲਾਨਾ. ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਫੇਰਨਾ. ਮੰਦਗਤਿ ਨਾਲ ਤੋਰਨਾ.

ਟਹਲਾਵਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਟਹਲ (ਸੇਵਾ) ਕਰਕੇ. "ਹਸਤ ਪੁਨੀਤ ਟਹਲਾਵਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਟਹਲਾਂਉਣ ਵਾਲਾ. ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ.

ਟਹਲੂਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਹਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਿਦਮਤਗਾਰ. ਸੇਵਕ.

ਟਹਿਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟਹਕਣਾ.

ਟਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਟਹਲ.

ਟਹਿਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟਹਲਨਾ.

ਟਹਿਲਨ. ਟਹਲ (ਸੇਵਾ) ਕਰਨਵਾਲੀ. ਦਾਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟਹਲਨਾ.

ਟਹਿਲਪੁਰਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ,ਤਸੀਲ ਸਰਹਿੰਦ, ਥਾਣਾ ਮੂਲੇਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸੰਮਤ ੧੯੮੭ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਦ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ ਤਦ ਗ੍ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਜਿਸ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਲੀ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸ੍ਟੇਸ਼ਨ ਕੋਲੀ ਤੋਂ ਇਹ ਚਾਰ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ.

ਟਹਿਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਰੀਰਾ. ਕਣਕ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਆਦਿ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਕੱਢਕੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਅਮ੍ਰਿਤੀ ਜੇਹਾ ਪਤਲਾ ਭੋਜਨ, ਜੋ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਖ਼ਾ–ਟਹਿਲ ਦਾ ਪੁਲਿੰਗ. ਸੇਵਾ.

ਟਹਿਲਾਇਓ. ਟਹਲ–ਲਾਇਓ. "ਸੰਤਨ ਟਹਿਲਾਇਓ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਟਹਲਾਨਾ.

ਟਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਭਾਉ. ਖ਼ੋ. ਆਦਤ. "ਸੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ, ਇਕ ਟਕ ਮੁਹਿ ਪਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩) ੨ ਸ੍ਥਿਰਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਗਡ਼ੀਹੋਈ ਨਜਰ. "ਧਰ ਧਰ ਇਕ ਟਕ ਦਰਸਤ ਚਹੁੰ ਦਿਸਿ ਬਡ ਭੀਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਟੱਕ। ੪ ਦੇਖੋ, ਟਕਾ.

ਟਕਸਾਲ. ਸੰ. ਟङ्कशाला–ਟੰਕਕਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਕੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਘਰ. ਜਿੱਥੇ ਰੁਪਯਾ ਆਦਿ ਸਿੱਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ, ਉਹ ਮਕਾਨ.* Mint. "ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ." (ਜਪੁ) ੨ ਭਾਵ–ਸਤਸੰਗ। ੩ ਉੱਤਮ ਸਿਖਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ.

ਟਕਸਾਲਿ. ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ.

ਟਕਸਾਲੀ / **ਟਕਸਾਲੀਆ** ਟਕਸਾਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਉੱਤਮਅਸਥਾਨ ਰਹਿਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਰਹਿਣੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ.

ਟਕਟਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਥਿਰਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ.

ਟਕਟੈਂਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਕਬਾਦ. ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਧੁਨਿ.

ਟਕਟੋਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤ੍ਰੁਕ–ਤੋਲਨ. ਟਕਟੋਲਨਾ. ਹੱਥ ਨਾਲ ਛੁਹਿਕੇ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ. ਪ੍ਰੈਖਣਾ. ਟਟੋਲਣਾ.

ਟਕਟੋਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਟਕਟੋਹਨਾ. "ਕਾਗ ਸੁ ਚੋਂਚਨ ਸੋਂ ਟਕਟੋਲਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਟਕਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨਾਲ ਭਿੜਨਾ. ਟੱਕਰ ਲਗਾਉਣਾ. ਪਰਸਪਰ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਠੋਕਰ ਖਾਣਾ.

ਟਕਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਕ. ਟਕਟਕੀ. ਲਗਾਤਾਰ ਟਿਕੀਹੋਈ ਨਜਰ. "ਆਂਖਨ ਸਾਥ ਲਗੈ ਟਕਵਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਟਾਕੁਆ.

ਟਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰ. ਟੰਕਕ. ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ. ਰੁਪਯਾ. "ਲਖ ਟਕਿਆਂ ਕੇ ਮੁੰਦੜੇ ਲਖ ਟਕਿਆਂ ਕੇ ਹਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮਨ ਦਸ ਨਾਜੁ ਟਕਾ ਚਾਰ ਗਾਂਠੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੈਸਾ. ੧੪੫ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ ਵਿੱਚ ਦਸ ਲਾਖ ਟਕਾ, ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਦੋ ਪੈਸੇ. ਅੱਧਾ ਆਨਾ। ੪ ਧਨ. ਦੌਲਤ.

ਕਰੈ ਕੁਲਾਹਲ ਟਕਾ, ਟਕਾ ਮਿਰਦੰਗ ਬਜਾਵੈ,
ਟਕਾ ਚਵੈ ਸੁਖਪਾਲ, ਟਕਾ ਸਿਰ ਛਤ੍ਰ ਧਰਾਵੈ,
ਟਕਾ ਮਾਇ ਅਰੁ ਬਾਪ, ਟਕਾ ਭੈਯਨ ਕੋ ਭੈਯਾ,
ਟਕਾ ਸਾਸੁ ਅਰ ਸਸੁਰ,ਟਕਾ ਸਿਰ ਲਾਡ ਲਡੈਯਾ,
ਏਕ ਟਕੇ ਬਿਨ ਟੁਕਟੁਕਾ ਹੋਤ ਰਹਿਤ ਹੈ ਰਾਤ ਦਿਨ,
"ਬੈਤਾਲ" ਕਹੈ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸੁਨੋ
ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਇਕ ਟਕੇ ਬਿਨ.

੫ ਸਵਾ ਸੇਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਇੱਕ ਤੋਲ, ਜੋ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ.

ਟਕਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੱਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਹਾਨੀ ਨਾਲ ਲਕੜੀ ਤੇ ਚਿੱਤਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਟਕਾਈ ਦੀ ਉਜਰਤ.

ਟਕੂਆ. ਵਿ–ਟੱਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੁਖਾਣ। ੩ ਟਾਕੂਆ. ਛੋਟਾ ਕੁਹਾੜਾ. ਸਫਾਸ਼ੇਗ.

ਟਕੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਲਕੀ ਸੱਟ. ਟੰਕੋਰ। ੨ ਨਗਾਰੇ ਪੁਰ ਚੋਬ ਦੀ ਸੱਟ। ੩ ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿੱਲਾ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਸੋਜ ਜਾਂ ਪੀੜ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਗਰਮ ਰੇਤਾ ਇੱਟ ਜਲ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਸੇਕ.

ਟਕੋਰਾ. ਵਿ–ਟਕੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਖਾਣਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਰੀ ਦੇ ਦੰਦੇ ਤਿੱਖੇ ਕਰੀਦੇ ਹਨ। ੩ ਚੱਕੀਰਾਹਾ ਪੰਛੀ। ੪ ਕਠਫੋੜਾ ਪੰਛੀ.

ਟੱਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਹਾੜੇ ਕਹੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਸੰ. ਚਨਾਬ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਟੱਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭਿੜਨ ਦਾ ਧੱਕਾ। ੨ ਮੀਢੇ(ਛੱਤਰੇ)ਬੋਟੇ ਆਦਿ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਧੱਕਾ.

ਟੱਕ ਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ ਅਥਵਾ ਗ੍ਰਾਮ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕਰਕੇ ਕਹੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਟੱਕ ਲਗਾਉਣਾ. "ਟੱਕ ਲਗਾਵਨ ਆਯਸ ਦਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਟਗਣ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਇਤਨੇ ਰੂਪ ਹਨ:–
ऽऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽ।ऽ, ऽ।ऽ, ।।।ऽ, ।ऽऽ।, ऽ।ऽ।, ।।ऽ।, ऽ।।।, ।ऽ।।, ।।।।.

ਟਗਰੀ / **ਟੱਗਰੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੰਗੜੀ. ਲੱਤ. "ਲੈ ਕਰਿ ਠੇਗਾ ਟਗਰੀ ਤੋਰੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਲੋਧਾ.

ਟਟਰ. ਮੂਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੜਾਹਾ। ੨ ਫੂਸ ਦਾ ਡਿੜਕਾ. ਫੂਸ ਦੀ ਕੰਧ। ੩ ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ. ਟੋਟਣ। ੪ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ, ਜੋ ਸੈਨੇ ਨਾਲ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ. "ਕਟੇ ਟਟਰੰ." (ਕਲਕੀ)

ਟਟਰਿ. ਕੜਾਹੇ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਟਟਰ ੧. "ਰਸੁ ਕਸੁ ਟਟਰਿ ਪਾਈਐ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਟਟਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੋਪਰੀ.ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਗੰਜ.

ਟਟਾ. ਟ ਅੱਖਰ. "ਟਟਾ ਬਿਕਟ ਘਾਟਿ ਘਟ ਮਾਹੀ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਟ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੩ ਛੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼.

ਟਟਿਯਾ / **ਟਟੀਆ** ਦੇਖੋ, ਟੱਟੀ.

ਟਟੀਹਰੀ. ਸੰ. ਟਿੱਟਿਭੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਚਿੜੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਖਾਉਤ ਹੈ ਕਿ ਟਟੀਹਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੱਤਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਸੌਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ ਡਿਗ ਨਾ ਪਵੇ. ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਉਸ ਆਦਮੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਮਰਥ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਆਖੇ ਕਿ ਅਮੁਕਾ ਵਡਾ ਕੰਮ ਮੈਥੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ.

ਟਟੀਹਰੀ ਸ਼ੇਖ਼. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪਾਨੀਪਤਨਿਵਾਸੀ ਸ਼ੇਖ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨੂੰ ਟਟੀਹਰੀ ਸ਼ੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨੀਪਤ.

ਟਟੀਰੀ. ਦੇਖੋ, ਟਟੀਹਰੀ.

ਟਟੂਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਟੱਟੂ. ਟੈਰਾ.

ਟਟੋਰਨਾ / **ਟਟੋਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਟਕਟੋਹਨਾ.

ਟੱਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਸ ਬਾਂਸ ਅਥਵਾ ਸਰਕੁੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਕੰਧ, ਅਥਵਾ ਪੜਦਾ. ਟਟਿਯਾ। ੨ ਪਾਖ਼ਾਨੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਓਟ। ੩ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਖਾਨੇ (ਵਿਸ਼੍ਠਾ) ਨੂੰ ਭੀ ਟੱਟੀ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਟੱਟੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਘੋੜਾ. ਟੈਰਾ. ਟਟੂਆ.

ਟਣਾਣਾ / **ਟਣਾਨਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਟਬੀਜਨਾ. ਖਦਜੋਤ. ਜੁਗਨੂ. "ਸੂਰਜ ਜੋਤਿ ਨ ਹੋਇ ਟਣਾਣੈ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਖਦਜੋਤ ਅਤੇ ਜੁਗਨੂ.

ਟਨ. ਅਨੁ. ਟਨ ਟਨ ਸ਼ਬਦ. ਘੰਟੇ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਅੰ. Ton. ਅਠਾਈ ਮਣ ਪੱਕਾ ਤੋਲ.

ਟਨਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟਣਾਣਾ, ਖਦਜੋਤ ਅਤੇ ਜੁਗਨੂ.

*ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰੁਪਯੇ ਪੈਸੇ ਆਦਿ ਹੱਥਾ ਨਾਲ ਘੜੇਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਕਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਈਜਾਂਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਟਪਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੋਯਕਣ ਦਾ ਗਿਰਨਾ. ਚੁਇਣਾ. ਤ੍ਰਪਕਣਾ। ੨ ਫਲ ਦਾ ਸ਼ਾਖਾ ਤੋਂ ਪੱਕਕੇ ਡਿਗਣਾ.

ਟਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਟਪੂਸੀ ਮਾਰਨੀ. ਉਛਲਣਾ. ਕੁੱਦਣਾ. "ਨਚਿ ਨਚਿ ਟਪਹਿ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਟਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁਦਾਉਂਣਾ। ੨ ਲੰਘਾਉਂਣਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਵਿਤਾਉਂਣਾ.

ਟਪਿ. ਟੱਪਕੇ.

ਟੱਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਟਪੂਸੀ. ਛਾਲ। ੨ ਗੀਤ ਦੀ ਤੁਕ। ੩ ਵਿੱਥ. ਅੰਤਰ.

ਟਬਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ. ਟੱਬਰ. "ਟਬਰ ਰੋਵਨਿ ਧਾਹੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਡਿੰਗ. ਟਾਬਰ. ਬਾਲਕ. ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ.

ਟਮਕ. ਦੇਖੋ, ਟੰਮਕ। ੨ ਚਮਕ. ਮੱਧਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੁਕ ਰੁਕਕੇ ਚਮਕ ਦਾ ਹੋਣਾ.

ਟਰ. ਸੰਗਜਾ–ਡੱਡੂ ਆਦਿ ਦੀ ਟੈਂ ਟੈਂ ਧੁਨਿ। ੨ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਭਾਉਣਵਾਲੀ ਧੁਨਿ. ਕਰਣਕਟੁ ਵਾਕਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਟਰਨਾ.

ਟਰਹੁ. ਹਟੋ. ਦੂਰ ਹੋਵੋ। ੨ ਟਾਰੋ. ਹਟਾਓ. ਦੂਰ ਕਰੋ. "ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰਿ ਟਰਹੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਟਰਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਜਗਾ ਤੋਂ ਖਿਸਕਣਾ. ਟਰਨਾ.
ਟਰਕਨਾ } ਗਿਰਨਾ. "ਗਏ ਠਿਕਾਨੇ ਟਰਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਟਰ ਟਰ ਕਰਨਾ.

ਟਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਟਲਨਾ. ਹਟਣਾ. ਖਿਸਕਣਾ. "ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਗਰਭਵਾਸ ਤੇ ਟਰਿਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਟਰਿ. ਟਲਕੇ. ਹਟਕੇ। ੨ ਤੁਰਕੇ. ਵਧਕੇ. "ਆਗੇ ਟਰਿ ਤਾਂਕੋ ਤਿਨ ਲੀਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਟਲ. ਸੰ. ਟਲ੍. ਧਾ–ਕੋਭ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ,ਟਲਣਾ. ੩ ਗੁਰਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਸੁਕਹੁ ਟਲ ਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਟਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿਸਕਣਾ. ਸਰਕਣਾ। ੨ ਹਟਣਾ. "ਟਲਹਿ ਜਾਮ ਕੇ ਦੂਤ." (ਬਾਵਨ)

ਟਲਪਲੈ. ਟਲਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਟਲਪੜਤਾ ਹੈ. ਟਲਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਇਸੁ ਲੋਭੀ ਕਾ ਜੀਉ ਟਲਪਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:੧)

ਟਲਾਧਾ. ਵਿ–ਟਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਰਜਿਆ. ਹਟਾਇਆ. "ਟਲੈ ਨ ਟਲਾਧਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਟਲ੍ਹ. ਗੁਰਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. ਇਹ ਟਲ ੩ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਟੱਲ. ਸੰਗਜਾ–ਵਡਾ ਘੰਟਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਾ ਸ਼ਬਦ.

ਟੱਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਫਿੰਡ ਖੇਡਣ ਦਾ ਸੋਟਾ। ੨ ਫਿੰਡ ਨੂੰ ਲਾਈ ਬੱਲੇ ਦੀ ਠੋਕਰ। ੩ ਗੇਂਦ ਦੇ ਉਛਲਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਟੱਲਿਕਾ } ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਘੰਟਾ. ਸੰ. ਘੰਟਾਲੀ.
ਟੱਲੀ }

ਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ.

ਟਾਉਠਾ. ਤਾਪਸ਼ਥਾਨ. ਤਾਪ ਥਾਂ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਹਵਾ ਤੋਂ ਓਟ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਧੁੱਪ ਲੱਗੇ.

ਟਾਂਸ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਂਡ. ਡਾਹਣਾ. "ਜਥਾ ਬਿਰਛ ਕੇ ਸਾਖਾ ਟਾਂਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸਿਫਾ। ੨ ਚੀਸ. ਚਸਕ. ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ.

ਟਾਹਣਾ } ਦੇਖੋ, ਟਹਨਾ ਅਤੇ ਟਹਨੀ.
ਟਾਹਣੀ }

ਟਾਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਟੇਰ. ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ। ੨ ਸੁਲਤਾਨ ਪੀਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ (ਭਿਰਾਈ) ਦਾ ਰੋਟ ਆਦਿ ਭੇਟਾ ਪੁਰ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਦਰੂਦ। ੩ ਗੱਪ. ਹੰਕਾਰਭਰੀ ਠੀਸ.

ਟਾਹਲਾਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ ਕੁੱਬ (ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਾ) ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ' ਤੋਂ ਆਏ ਇੱਥੇ ਟਾਹਲੀ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਟਾਹਲਾਸਾਹਿਬ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਗਿਆ. ਉਹ ਬਿਰਛ ਹੁਣ ਸੁੱਕਗਿਆ ਹੈ.

ਫੇਰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇਹੋਏ ਕਈ ਵਾਰੀਂ ਸੈਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

ਦਸਮਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਨੌਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਕੋਠੜੀ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੌੜ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਡੇਢ ਮੀਲ ਹੈ.

ਟਾਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ੍ਹੀ.

ਟਾਹਲੀਆਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ੍ਹੀਆਣਾ.

ਟਾਹਲੀਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ੍ਹੀਸਾਹਿਬ.

ਟਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਰੋਕ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.

ਟਾਂਕ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨੁਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਪਰਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤੋਲ. ਪੱਚੀ ਸੇਰ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਪੱਚੀ ਸੇਰ ਬੋਝ ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਲਟਕਾਂਉਣ ਤੋਂ ਜੇ ਧਨੁਖ ਪੂਰਾ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਖਿਚਾਵਟ ਠੀਕ ਆਜਾਵੇ, ਤਦ ਸਮਝੋ ਕਿ ਕਮਾਣ ਇੱਕ ਟਾਂਕ ਦੀ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਨੁਖ ਨੌ ਟਾਂਕ ਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਯੋਧਾ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚ ਸਕਦਾ ਸੀ. "ਕਮਠੇ ਦੋਇ ਲਹੋਰ ਕੇ ਨੌਟਾਂਕੀ ਦੀਏ." (ਪੰਪ੍) ਦੇਖੋ, ਟੰਕ ੮। ੨ ਟੰਕ. ਚਾਰਮਾਸ਼ਾ ਭਰ ਤੋਲ. "ਟਾਂਕ ਤੋਲ ਤਨ ਨਾ ਰਹਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧) ੩ ਟਕਾ. "ਦਰਬ ਲੁਟਾਯੋ ਬਾਦ ਬਹੁ ਸੁਤ ਤਿਯ ਦਿਯੋ ਨ ਟਾਂਕ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਸੰ. टाङ्क. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜੱਗ ਆਦਿ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕਨਾ। ੬ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ-ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਇਹ ਚਿਰ ਤੀਕ "ਕਤੀਖ਼ੈਲ" ਪਠਾਣਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਨੇ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ.

ਟਾਕਣੀ. ਵਿ–ਟਾਕਣ (ਵਰਜਨ) ਵਾਲੀ. ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ.

ਟਾਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੋਕਣਾ. ਵਰਜਣਾ.

ਟਾਂਕਨਾ. (ਸੰ. टङ्क्–ਟੰਕ. ਧਾ–ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਜੋੜਨਾ). ਕ੍ਰਿ–ਟਾਂਕਾ (ਤੋਪਾ) ਲਾਉਣਾ.ਗੱਠਣਾ। ੨ ਜੋੜਨਾ। ੩ ਅਫ਼ੀਮੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤੋੜ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਅਮਲ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਦੇਣਾ. "ਮਿਲ ਟਾਂਕ ਅਫੀਮਨ ਭਾਂਗ ਚੜ੍ਹਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕ ੪.

ਟਾਕਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇੜ. ਟੱਕਰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸਮਤਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ. Comparison.

ਟਾਂਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋਪਾ। ੨ ਜੋੜ. ਗੱਠ। ੩ ਧਾਤੂ ਦੇ ਜੋੜਨ ਦਾ ਮਸਾਲਾ.

ਟਾਕਿ. ਟੱਕਕੇ। ੨ ਵਰਜਕੇ. ਰੋਕਕੇ.

ਟਾਕਿਮ. ਮੈਂ ਰੋਕਾਂ. ਮੈ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਰਾਂ. "ਆਜੁ ਮਿਲਾਵਾ ਸੇਖ ਫਰੀਦ, ਟਾਕਿਮ ਕੂੰਜੜੀਆਂ." (ਆਸਾ) ਜੇ ਮੈ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸਨਾ ਰੋਕ ਲਵਾਂ, ਅੱਜ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੈ. ਗਜਾਨੀ ਕੂੰਜੜੀ ਦਾ ਅਰਥ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਟਾਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲੀਰ. ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਭੱਜੇ ਪਾਟੇਹੋਏ ਭਾਂਡੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਗੱਠ.

ਟਾਕੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਟਕੂਆ. ਛੋਟਾ ਕੁਹਾੜਾ. ਸਫਾਜੰਗ.

ਟਾਕੇ. ਟੁੱਕੇ. ਵੱਢੇ. "ਕਹੂੰ ਟੀਕ ਟਾਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੩) ਕਿਤੇ ਟਿੱਕੇ ਵੱਢਸੁੱਟੇ.

ਟਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਟੰਗ ਅਤੇ ਟੰਗਣਾ.

ਟਾਂਗਤਰੇ. ਦੇਖੋ, ਟੰਗ ਹੇਠਦੀਂ ਲੰਘਣਾ.

ਟਾਂਗੂ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ ਤੇ ਜਾਂ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਚੜ੍ਹਾਇਆ (ਟੰਗਿਆ) ਆਦਮੀ, ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖ਼ਬਰ ਦੇਵੇ.

ਟਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਸਣ ਦਾ ਕਪੜਾ। ੨ ਤੱਪੜ। ੩ ਛੋਲੇ ਦੀ ਫਲੀ। ੪ ਚੁੱਭਵੀਂ ਪੀੜ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਚੀਸ. ਚਸਕ। ੫ ਕੁਲ. ਗੋਤ੍ਰ.

ਟਾਂਟ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਪਰੀ. ਕਪਾਲ. ਟੱਟਰ.

ਟਾਟ ਪ੍ਰਹਾਸਣ } ਸੰ. अट्टप्रहासिन्–ਅੱਟਪ੍ਰਹਾਸੀ.
ਟਾਟ ਪ੍ਰਹਾਸਨ } ਵਿ–ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਹੱਸਣਾ. "ਟਾਟ ਪ੍ਰਹਾਸਣ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਵਾਸਣ." (ਅਕਾਲ)

ਟਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਟੱਟੀ. "ਸਭੈ ਉਡਾਨੀ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਟਾਟੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਟਾਡ. Colonel James Tod. ਇਸ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੮੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੭੯੮ ਵਿੱਚ ਈਸ੍ਵ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਬਣਕੇ ਭਾਰਤ ਪਹੁਚਿਆ. ਅਨੇਕ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੇ ਰਹਿਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ (A. G. G.) ਬਣਿਆ. ਟਾਡ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਤਿਹਾਸ "ਰਾਜਸ਼ਥਾਨ" ਸਨ ੧੮੨੯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਰਈਸਾਂ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ.

ਟਾਂਡ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਛੱਤੀ. ਆਲੇ ਅਥਵਾ ਕੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਈਹੋਈ ਤਖ਼ਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੌਦਾ. ਵਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਟਾਂਡਾ. "ਇਨ ਬਿਧਿ ਟਾਂਡ ਬਿਸਾਹਿਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਭੁਜਬੰਦ. ਅੰਗਦ. "ਟਾਂਡ ਭੁਜਾਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਟਾਂਡਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆਹੋਇਆ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ. "ਮੇਰਾ ਟਾਂਡਾ ਲਾਦਿਆ ਜਾਇ ਰੇ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ। ੩ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ। ੪ ਜਵਾਰ ਅਤੇ ਮੱਕੀ ਦਾ ਕਾਂਡ.ਕਾਨਾ। ੫ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਫੈਜਾਬਾਦ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ,ਜੋ ਗੋਗਰਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇ ਇੱਥੇ ਢਾਕੇ ਜੇਹੀ ਸੁੰਦਰ ਮਲਮਲ ਬਣਦੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਭੀ ਇੱਥੇ ਦੀਆਂ ਛੀਟਾਂ ਅਤੇ ਜਾਮਦਾਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ੬ ਦੇਖੋ,ਟਾਲ੍ਹੀਸਾਹਿਬ.

ਟਾਂਡਾਉਰਮੁਰ } ਟਾਂਡਾ ਅਤੇ ਉੜਮੁੜ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ
ਟਾਂਡਾਉੜਮੁੜ } ਇੱਕ ਨਾਮ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰਾਮ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਦੁਸੂਹਾ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਪੁਰ ਹਨ. ਹੁਣ ਜਲੰਧਰ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਤੇ ਟਾਂਡਾ ਉਰਮੁਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸਖੀਸਰਵਰ (ਸੁਲਤਾਨ ਪੀਰ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਪੂਜਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੰਭਰਦਾਸ ੨.

ਟਾਂਡੋ. ਦੇਖੋ, ਟਾਂਡਾ.

ਟਾਣਾਣਾ } ਦੇਖੋ, ਟਣਾਣਾ.
ਟਾਨਾਨਾ }

ਟਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਸੁੰਮ ਪੈਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਆਵਾਜ਼। ੩ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਪਤਲੀ ਰੋਟੀ.

ਟਾਪੂ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ-ਹੋਇਆ ਦੇਸ਼. ਦ੍ਵੀਪ. ਜਜ਼ੀਰਹ. Island.

ਟਾਪੈ. ਟਪਦਾ ਹੈ. "ਨਾਚੈ ਟਾਪੈ ਅਵਰੋ ਗਾਵੈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਟਾਬਰ. ਦੇਖੋ, ਟਬਰ.

ਟਾਮਸ. George Thomas. ਇਹ ਆਇਰਲੈਂਡ (Ireland) ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੭੮੧ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਇਆ. ਫੇਰ ਸਮਰੂ ਬੇਗਮ ਦਾ (ਜੋ ਸਰਧਨੇ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਸੀ) ਸਨ ੧੭੮੬ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ. ਫੇਰ ਇਸ ਨੇ ਹਾਂਸੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਕੇ ਚੰਗੀ ਹੁਕੂਮਤ ਕੀਤੀ. ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਨ ੧੭੯੫ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੭੯੮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਪੇਰੋਂ (Perron) ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸ਼ਿਕਸ਼ੂ ਦਿੱਤੀ. ਕਲਕੱਤੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ੨੨ ਅਸਗਤ ਸਨ ੧੮੦੨ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰ ਹੋਈ.

ਟਾਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਤੰਤ੍ਰ. ਜਾਦੂ. ਟੂਣਾ. "ਟਾਮਨ ਹੈ ਕੀਨੋ ਇਨ ਭਯੋ ਵਿਪਰੀਤ ਸੋਊ." (ਨਾਪ੍)

ਟਾਰ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਟਾਰਣ } ਕ੍ਰਿ–ਟਾਲਨਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਹਟਾਉਣਾ.
ਟਾਰਨ } ਵਰਜਣਾ. "ਟਾਰੀ ਨ ਟਰੈ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਹਾਨਾ ਕਰਨਾ.
ਟਾਰਨਾ } "ਨਹੀ ਟਾਰ ਕੀਨਸ ਕਹੁ ਕੈਸੇ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਟਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਾਲਾ. ਟਲ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਹਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜੋ ਨਿਜ ਭਲਾ ਚਹੈਂ, ਕਰ ਟਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਬਹਾਨਾ. ਹੀਲਾ.

ਟਾਰਿ. ਹਟਾਕੇ. ਵਰਜਕੇ.

ਟਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਟਾਰਨ.

ਟਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਢੇਰ. ਅੰਬਾਰ। ੨ ਟਾਲਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵੇਲਾ ਟਪਾਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਹਿ ਇਸ ਮੇ ਕਛੁ ਟਾਲ ਵਿਚਾਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਟੱਲ. ਘੰਟਾ. "ਬਾਂਝਰੁ ਟਾਲ ਬਜੈ ਕਰਨਾਈ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਸੰ. ਫਲ ਵਿਕਣ ਦੀ ਮੰਡੀ.

ਟਾਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਥਾਂ ਤੋਂ ਖਿਸਕਾਉਂਣਾ। ੨ ਹਟਾ-
ਟਾਲਨਾ } ਉਂਣਾ. ਵਰਜਣਾ। ੩ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਕੇ ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਉਂਣਾ। ੪ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਧੋਪਾ ਦੇਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ ਰੋਕਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵੱਲ ਲਿਆਉਂਣਾ.

ਟਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਲਣ (ਹਟਜਾਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜੇ ਸੁਨਕਰ ਜਾਵੈ ਕਰ ਟਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਹੀਲਾ. ਬਹਾਨਾ। ੩ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵੱਲ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ ਰੋਕਕੇ ਲਿਆਉਂਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਟਾਲਾਟੋਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਾਲਮਟੋਲ. ਹੀਲਾ ਬਹਾਨਾ. "ਟਾਲੈਟੋਲੈ ਦਿਨ ਗਇਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਟਾਲਿ. ਟਾਲਕੇ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ ਅਤੇ ਟਾਲਣਾ.

ਟਾਲ੍ਹਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ ਟਾਹਲਾਸਾਹਿਬ.

ਟਾਲ੍ਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੀਸ਼ਮ. ਸ਼ਿੰਸ਼ਪਾ. ਇਸ ਬਿਰਛ ਦੀ ਲੱਕੜ ਬਹੁਤ ਮਜਬੂਤ ਅਤੇ ਚਿਕਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀ ਮੇਜ ਆਦਿ ਉੱਤਮ ਸਾਮਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਸਪਾ.

ਟਾਲ੍ਹੀਆਣਾ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਣਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਂਉਂ ਵਿੱਚ ਰਾਇਕੋਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਇੱਕ ਛਪੜੀ ਤੇ ਠਹਿਰੇ ਅਤੇ ਟਾਲ੍ਹੀ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਕਲ੍ਯਾਰਾਇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਅਰ ਨੂਰੇ ਮਾਹੀ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਭੇਜਕੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮੰਗਵਾਈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਦਸ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖ਼ਰੀਦੀਹੋਈ ਸਾਥ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁੱਲਾਪੁਰ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਢੱਤੂ ਸੀਮੂਕੀ. ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ੧੫ ਕੋਹ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਢੱਤੂ ਅਤੇ ਸੀਮੂ ਨਾਮਕ ਭੈਰਾਂ ਨੇ ਵਸਾਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਵਿਦਾਇਗੀ ਵੇਲੇ ਲ੍ਹੀਗੀ ਅਤੇ ਖੇਸ ਅਰਪਿਆ. ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਹ ਥਾਂ ਸ਼ੇਰਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਰਗੜ੍ਹ.

ਟਾਲ੍ਹੀਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਟਾਲ੍ਹੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਦਸਾਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਾਜਿਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ :–

੧ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਟਾਲ੍ਹੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

੨ ਭੈਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪਿੰਡ ਪੱਖੋਕੇ ਤੋਂ ਪੱਛਮ, ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਟਾਲ੍ਹੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਬੈਠਕੇ ਧਯਾਨਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਥੇ, ਅਤੇ ੭੦੦ ਵਿੱਘੇ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਰ ਤੇਰਾਂ ਸੌ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਅੱਸੂ ਬਦੀ ੫ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

੩ ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਸ਼ਕਰਗੜ੍ਹ, ਥਾਣਾ ਸ਼ਾਹਗਰੀਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਘੱਕਾਕੋਟਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਟਾਲ੍ਹੀ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੁੱਕਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਪੈਦਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੂਲੇ ਨੂੰ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਦੀ ਯੋਨਿ ਤੋਂ ਮੁਕ੍ਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਪਿੰਡ ਕਲ੍ਯਾਬੂਹਾ ਦੇ ਪਾਸ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਭਾਈ ਫਤੇਚੰਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਦਿਨ ਇਸ ਟਾਲ੍ਹੀ ਪਾਸ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਹ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ, ਅਤੇ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਰੋਵਾਲ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ।

੪ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਥਾਣਾ ਰਾਹੋਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੋਲਤਪੁਰ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਰਤਪੁਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਇੱਥੇ ਟਾਲ੍ਹੀ ਹੇਠ ਰਹੇ. ਇਸ ਨਾਲ ੧੭ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ੧ ਹਾੜ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੬ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ।

੫ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਦੁਸੂਹਾ, ਥਾਣਾ ਟਾਂਡਾ ਦੇ ਪਿੰਡ 'ਮੂਣਕ' ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਇੱਥੇ ਆਏ, ਟਾਲ੍ਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਸੀ. ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਦੋ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਅਹਾਤਾ ਹੈ. ਹਾੜ ਵਦੀ ੧ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਨਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਟਾਂਡਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ।

੬ ਲਹੌਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਟਾਲ੍ਹੀ.

ਟਾਂਵਾਂ } ਵਿ ਅਤੇ ਸਰਵ–ਕੋਈ. ਵਿਰਲਾ. ਵਿਰਲੀ.
ਟਾਂਵੀ } ਕੋਈ ਕੋਈ."ਟਾਂਵੀਂ ਤੁਪਕ ਚਲੈ ਕਬ ਕਬੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਟਿਕ. ਸੰ. ਟਿਕ. ਧਾ–ਟਿਕਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੇਕ. ਆਧਾਰ."ਟਿਕ ਏਕਸ ਕੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ:੧) ੩ ਸੋਟੀ. ਟੋਹਣੀ. ਲਾਠੀ. "ਅੰਧੁਲੇ ਕਉ ਟਿਕ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਟਿਕਈ. ਟਿਕਦੀ. ਠਹਿਰਦੀ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮਨੁ ਟੇਕੁ ਨ ਟਿਕਈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਟਿਕਈਆ. ਵਿ–ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਟਿਕਾਇਆਹੋਇਆ. "ਇਕ ਖਿਨੁ ਮਨੂਆ ਟਿਕੈ ਨ ਟਿਕਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਟਿਕਟ. ਅੰ. Ticket. ਰੇਲ, ਤਮਾਸ਼ਾਘਰ ਆਦਿ ਦੇ ਮਹਿਸੂਲ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਸਭਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਪਤ੍ਰ। ੨ ਡਾਕ ਦਾ ਸਟੈਂਪ(stamp). ਸਨ ੧੮੬੨ ਵਿੱਚ Messrs Thos De La Rue & Co. ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਠੇਕਾ ਲੈਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਲਈ Postage stamps ਬਣਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ. ਨਵੰਬਰ ੧੬੨੫ ਤੋਂ ਇਹ ਟਿਕਟ ਕਲਕੱਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਟਕਸਾਲ (Mint) ਵਿੱਚ ਬਣਨ ਲੱਗੇ ਹਨ.

ਟਿਕਟਿਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਪਾਈ। ੨ ਆਧਾਰੀ. ਬੈਰਾਗਨ। ੩ ਨਜਰ ਦੀ ਟਕ. ਅਚਲਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ. ਨੀਝ.

ਟਿਕ ਟਿਕੈ. ਟੇਕ (ਭੁਰੋਸਾ) ਟੇਕੇ (ਰੱਖੇ). ਐਤਬਾਰ ਕਰੇ. "ਕਿਸੁ ਊਪਰਿ ਓਹ ਟਿਕ ਟਿਕੈ ?" (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਟਿਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਠਹਿਰਨਾ. ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਣਾ. ਵਸਣਾ.
ਟਿਕਨਾ } "ਜਿਸੁ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿਗੁਣ ਟਿਕਹਿ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਟਿਕਨੁ ਨ ਪਾਵੈ
ਟਿਕਨੁ } ਬਿਨੁ ਸਤਸੰਗਤਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਟਿਕਰੀ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਿੱਕੀ. ਰੋਟੀ. "ਤਿਮ ਸੰਗਤਿ
ਟਿਕੜੀ } ਮਹਿ ਟਿਕਰੀ ਤੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਮੱਠੀ. ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀਹੋਈ ਟਿੱਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੋਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਟਿੱਕਰੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਟੁਕੜੀ ੩.

ਟਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੀਕਾ. ਤਿਲਕ."ਸਹਿ ਟਿਕਾ ਦਿਤੋਸੁ ਜੀਵਦੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) "ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਨਿਕਲਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਟਿੱਕਾ.

ਟਿਕਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠਹਿਰਾਉ. ਸ੍ਥਿਤਿ. ਟਿਕਾਵ। ੨ ਸ਼ਾਂਤਿ.

ਟਿਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਠਹਿਰਾਉਂਣਾ। ੨ ਨਿਵਾਸ ਦੇਣਾ। ੩ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ.

ਟਿਕਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਸਥਿਤਿ. ਟਿਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਟਿਕਦਾ. ਠਹਿਰਦਾ। ੩ ਠਹਿਰਾਈ. "ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਨਿ ਟੇਕ ਟਿਕਾਈ." (ਬਾਵਨ) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੇਕਨੀ. ਸੋਟੀ. "ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਹਰਿਟੇਕ ਟਿਕਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਟਿਕਾਣਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਿਕਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.ਠਿਕਾਣਾ।
ਟਿਕਾਨਾ } ੨ ਵਿ–ਠਹਿਰਿਆ. ਟਿਕਿਆ.

ਟਿਕਾਵ. ਦੇਖੋ, ਟਿਕਾਉ. ਠਹਿਰਾਉ.

ਟਿਕਾਵਸਿ. ਟਿਕਣਾ (ਰਹਿਣਾ) ਅਵਸ਼੍ਯ ਹੈ। ੨ ਟਿਕਦਾ. ਰਹਿੰਦਾ. "ਤਾਕੀ ਓਟ ਟਿਕਾਵਸਿ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਟਿਕੇਗਾ.

ਟਿਕਿਓਨੁ. ਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ. ਟਿੱਕਾ ਦਿੱਤਾ. ਗੱਦੀ ਬੈਠਾਇਆ. "ਜਾਂ ਸੁਧੋਸੁ ਤਾ ਲ੍ਹਿਣਾ ਟਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਉਸ ਨੇ ਟਿੱਕਿਆ.

ਟਿਕਿਆ. ਵਿ–ਠਹਿਰਿਆ. ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਟਿੱਕਿਆ. ਟਿੱਕੇ (ਤਿਲਕ) ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ. "ਜਿ ਹੋਦੈ ਗੁਰੂ ਬਹਿ ਟਿਕਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਟਿਕੈ. ਦੇਖੋ, ਟਿਕ ਟਿਕੈ.

ਟਿੱਕਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੁਕੜੀ. ਖੰਡ। ੨ ਕਪਾਲ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਖੋਪਰੀ.

ਟਿੱਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿਲਕ. ਟੀਕਾ। ੨ ਵਲੀਅ੍ਹਿਦ. ਯੁਵਰਾਜ. ਰਾਜਤਿਲਕ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰ.

ਟਿੱਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਖ ਮੋਮ ਆਦਿ ਦੀ ਗੋਲ ਟਿਕੀਆ। ੨ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਰੋਟੀ.

ਟਿੱਕੇ ਦੀ ਵਾਰ. ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਤੀਜੀਵਾਰ, ਜੋ ਬਲਵੰਡ ਅਤੇ ਸੱਤੇ ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਟਿੱਕੇਜਾਣ (ਤਿਲਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ) ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗਜਾਨੀਆਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ੯ ਹਨ.*

ਟਿੱਟਿਭ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਟੀਹਰੀ ਦਾ ਨਰ. ਦੇਖੋ, ਟਟੀਹਰੀ। ੨ ਇੱਕ ਦੈਤ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੀ.

ਟਿੱਟਿਭ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਟਟੀਹਰੀ ਅਤੇ ਨਜਾਯ.

ਟਿਡ. ਦੇਖੋ, ਟਿੱਡ.

ਟਿੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਡਵੇ ਜੇਹੀ ਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਹਰਟ ਦੀ ਮਾਲ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਲਈ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ. "ਕਰ ਹਰਿ ਹਟ-ਮਾਲ ਟਿੰਡ ਪਰੋਵਹੁ." (ਬਸ਼ ਮ: ੧)

ਟਿੰਡਸ. ਸੰ. ਟਿਣ੍ਡਿਸ਼–ਟਿੰਡਿਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਦੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਇੱਕ ਸਬਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਟਿੰਡੋ. ਟਿੰਡੀ.

ਟਿੰਡਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਕ ਆਦਿ ਪੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ
ਟਿੰਡੀ } ਕੀੜਾ. ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਟਿੱਡਾ। ੨ ਆਂਹਣ ਦਾ ਕੀੜਾ. ਸ਼ਲਭ.

ਟਿੰਡੀ } ਦੇਖੋ, ਟਿੰਡਸ.
ਟਿੰਡੇ }

ਟਿੱਡ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਂਹਣ. ਸ਼ਲਭ."ਬਡੇ ਟਿੱਡਿਕਾ
ਟਿੱਡਿਕਾ } ਸੇ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਟਿਡਾ-ਟਿਡੀ.

ਟਿੱਡੀ. ਦੇਖੋ, ਟਿਡੀ ਅਤੇ ਟਿੱਡਿਕਾ.

ਟਿਣਾਣਾ } ਦੇਖੋ, ਟਣਾਨਾ.
ਟਿਣਾਨਾ }

---

* ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਭਾਈ ਬੂਟਾਸਿੰਘ ਹਰੰਮ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ੧੦ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਟਿੱਪਣੀ } ਸ਼. ਟਿਪ੍ਪਿਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੀਕਾ. ਵਜਾਖ਼ਜ਼ਾ.
ਟਿੱਪਨੀ } ਸ਼ਰਹ਼. ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਹ਼ਾਸ਼ੀਏ ਤੇ ਲਿਖੀ ਸ਼ੈਖ਼ ਕਰਕੇ ਟੀਕਾ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪੀ (ਬਿੰਦੀ) ਨੂੰ ਭੀ ਟਿੱਪਣੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਟਿੱਪੀ.

ਟਿੱਪੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਿੰਦੀ. ਅਨੁਸ੍ਵਾਰ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ ◦ – · ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਿੱਚ ਭ਼ੇਦ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਅਰ ਅਨੁਸ੍ਵਾਰ ਨੂੰ ਅਰਧਵਿੰਦੁ ੱ ਦੇ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਟਿਬਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੇਤੇ ਦਾ ਟਿੱਲਾ. "ਖਾਲੀ ਚਲੈ ਧਣੀ ਸਿਉ ਟਿਬੇ ਜਿਉ ਮੀਹਾਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਛੋਟੀ ਚੋਟੀ.

ਟਿਬਿਯਾ } ਦੇਖੋ, ਟਿਬਾ.
ਟਿੱਬਾ

ਟਿੱਬਾ ਅਬੋਹਰ. ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਤਸ਼ੀਲ ਪਾਕਪਟਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ "ਨਾਨਕਸਰ" ਨਾਮਕ ਆਦਿ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਟਿੱਬੀ. ਛੋਟਾ ਟਿੱਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟਿੱਬੀਸਾਹਿਬ.

ਟਿੱਬੀਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਟਿੱਬਾ ਅਥਵਾ ਟਿੱਬੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

੧ ਮੁਕਤਸਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਟਿੱਬੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀਸ਼ੈਨਾ ਤੇ ਤੀਰ ਵਰਸਾਏ. ਹੁਣ ਮਾਘੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਪੁਰ ਮਹੱਲਾ ਇਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

੨ ਦੇਖੋ, ਸੈਤੋ।

੩ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਬਲ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਇੱਕ ਟਿੱਬੀ,ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੰਜ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ,ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਘੁਮਾਉਂ ਮਹੰਤ ਉੱਤਮਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਖਰੀਦਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਲਗਾਈ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰੁਮਾਣਾ ਅਲਬੇਲਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਟਿਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿਸਕਣਾ. ਥਾਂਉਂ ਤੋਂ ਟਲਣਾ। ੨ ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਣਾ. ਬਚਨ ਕਹਿਕੇ ਮੁੱਕਰਨਾ। ੩ ਰੁੱਸਣਾ.

ਟਿਰੜ. ਅਨੁ. ਟੈਂ ਟੈਂ ਧੁਨਿ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਨ. ਗਿਰਾਉ. "ਟਿਰੜੰਤ ਟੀਕ." (ਕਲਕੀ) ਟਿੱਕੇ ਭਿਗਦੇ ਹਨ.

ਟਿੱਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਸ਼ਿਖਰ। ੨ ਰੇਤ ਆਦਿ ਦਾ ਉੱਚਾ ਢੇਰ. ਅ ੱ ਤੱਲ। ੩ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ.

ਟਿੱਲਾ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ. ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ,ਥਾਣਾ ਦੀਨਾ ਵਿੱਚ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਸਾਧੂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪਹਾੜੀ ਚੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ.

ਟੀਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ. ਚੀਸ। ੨ ਚਿੜਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਿਝਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਟੀਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਖਰ. ਚੋਟੀ.

ਟੀਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਰਾ. ਤਤੀਹਰੀ। ੨ ਟੀਕਾ. ਤਿਲਕ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸ ਟੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਤਿਲਕ ਹੈ. "ਤਿਨਾ ਮਸਤਕਿ ਊਜਲ ਟੀਕ."(ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੩) ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਪਹਿਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਟੀਕ੍. ਧਾ–ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ, ਕੁੱਦਣਾ.

ਟੀਕਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਟਿਕਦਾ. ਠਹਿਰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟੀਕਾ ੧.

ਟੀਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਟੀਕਤ। ੨ ਤਿਲਕ. ਟਿੱਕਾ. "ਪੂਨ ਟੀਕਾ ਕੋ ਪੂਤ ਹਕਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੯) ਰਾਜਤਿਲਕ ਲਈ ਪੁਤ੍ਰ ਬੁਲਾਇਆ। ੩ ਯੁਵਰਾਜ. ਵਲੀਅ਼ਹਿਦ. ਰਾਜਤਿਲਕ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ। ੪ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਜਾਖ਼ਜ਼ਾ. ਸ਼ਰਹ਼. "ਮੁਖ ਤੇ ਪੜਤਾ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ."(ਰਾਮ ਮ:੫) ਦੇਖੋ, ਟੀਕ੍ ਧਾ। ੫ ਸਗਾਈ ਦੀ ਰਸਮ ਵੇਲੇ ਮੱਥੇ ਕੀਤਾ ਤਿਲਕ, ਅਤੇ ਉਸ ਸ਼ੈਖ਼ੀ ਰਸਮ. "ਜੋ ਰਾਵਰ ਕੋ ਨੰਦਨ ਨੀਕਾ। ਤਿਸ ਉਮੈਦ ਹੈ ਆਵਨ ਟੀਕਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੬ ਵਿ–ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਮੁਖੀਆ. "ਸਰਨਪਾਲਨ ਟੀਕਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ਸ਼ਰਣਾਗਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਖੀਆ। ੭ ਸ਼ੀਤਲਾ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਖਜਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਪ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਲੋਦਾ. Vaccination.

ਟੀਕਾਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਜਾਖ਼ਜ਼ਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ. ਵ੍ਰਿੱਤਿਕਾਰ। ੨ ਲੋਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.Vaccinator.

ਟੀਕਾਵੈ. ਟਿਕਦਾ ਹੈ. ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ. "ਕ੍ਰੁਡ ਬਿਨਾ ਜਲ ਨਾ ਟੀਕਾਵੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਟੀਚਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੌਕਾ. ਵੇਲਾ। ੨ ਸੀਮਾ. ਹੁੱਦ। ੩ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿੱਚ "ਟੀਚਾ" ਉਸ ਰੋਠੇ, ਕੌਲਡੋਡੇ, ਅਖਰੋਟ ਜਾਂ ਪੱਥਰ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਟੀਟ. ਸੰ. ਤਿਕ੍. ਵਿ–ਤੀਤਾ. ਕੌੜਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਿਝਾਉਣ ਲਈ ਹੱਥ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਟੀਸ ਕਰਨਾ। ੩ ਪੀਂਦੂ. ਕਰੀਰ ਦਾ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਭ਼ੋਲਾ। ੪ ਅੱਖ ਦਾ ਭ਼ੋਲਾ ,ਜੋ ਉਭ਼ਰਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਹੋਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਜਾਂਦੀਰਹੇ.

ਟੀਟਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਅਥਵਾ ਗਧੇ ਦਾ ਦੁਲੱਤਾ. ਪਿਛਲੀ ਲੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ।

ਟੀਡ. ਦੇਖੋ, ਟਿੱਡਾ। ੨ ਬਿੰਡਾ. ਬਿੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਟੀਡੁ.

ਟੀਂਡਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਪਾਹ ਦਾ ਫਲ. ਕਪਾਹ ਦੀ ਡੋਡੀ। ੨ ਟਿੰਡਸ. ਟਿੰਡੋ. ਦੇਖੋ, ਟਿੰਡਸ.

ਟੀਡੀ. ਦੇਖੋ, ਟਿਡ ਅਤੇ ਟਿਡੀ.

ਟੀਡੁ. ਬਿੰਡਾ. ਬਿੱਲੀ. ਥੀਂਗੁਰ. "ਟੀਡੁ ਲਵੈ ਮੰਝਿ ਬਾਰੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬਿੰਡੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ.

ਟੀਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ. ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ। ੨ ਬਾਹਰਲੀ ਸ਼ੋਭਾ. ਦਿਖਾਵਾ. ਆਡੰਬਰ। ੩ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਚੂਨੇ ਕਲੀ ਆਦਿ ਮਸਾਲੇ ਦੀ ਬੱਤੀ। ੪ ਉੱਚਾ ਸੁਰ. ਉਚੀ ਤਾਨ। ੫ ਚੌੜੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੋਤਲ ਆਦਿ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਰਕ ਤੇਲ ਆਦਿ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ pipe ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਹੈ. ਫ੍ਰੈਂਚ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ "ਪੀਪ" ਹੈ.

ਟੀਪਟਾਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਜਧਜ. ਠਾਟਬਾਟ. ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਸਾਮਾਨ. ਆਡੰਬਰ. "ਕਿਯੇ ਟੀਪ ਟਾਪੈਂ ਕਈ ਕੋਟਿ ਢੂਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੩)

ਟੀਪੂ ਸੁਲਤਾਨ. ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹ਼ੈਦਰਅ਼ਲੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੭੪੯ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਸਨ ੧੭੮੨ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਦਾ ਕਈ ਵਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ,ਅੰਤ ਸਨ ੧੭੯੯ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਮਕ਼ਾਮ ਮੋਇਆ ਅਤੇ ਬਾਪ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਪਾਸ ਲਾਲਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ.

ਟੀਪੂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਕਲਕੱਤੇ ਟਾਲੀਗੰਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

ਟੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਟਿੱਲਾ.

ਟੁਕ ਅਥਵਾ **ਟੁਕੁ.** ਵਿ–ਅਲਪ. ਥੋੜਾ. ਜਰਾ. "ਅੰਜਨ ਦੇਇ ਸਭੈਕੋਈ, ਟੁਕੁ ਚਾਹਨ ਮਾਹਿ ਬਿਡਾਨੁ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਕਟਾਕ ਵਿੱਚ ਥੋੜੀ ਵਿਲਕ਼ਣਤਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਹਰੇਕ ਸੁਰਮੇਂ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਉਹ ਕਟਾਕ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ੨ ਅੱਧਾ. ਅਰਧ. "ਟੁਕੁ ਦਮੁ ਕਰਾਰੀ ਜਉ ਕਰਉ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ਅੱਧਾ ਸ੍ਵਾਸ ਜੇ ਮਨ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਕਰੇ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਥੋੜਾ-ਜੇਹਾ. ਜਰਾਸਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਟੁੱਕਰ.

ਟੁਕਟੇਰ. ਟੁਕੜੇ ਲਈ ਟੇਰਨ (ਪੁਕਾਰਨ) ਵਾਲਾ. ਟੁੱਕਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ.ਟੁਕੜਗਦਾ.

ਟੁਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੁਕੜਾ. ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕ. ਟੁੱਕੜ.

ਟੁਕਰਗਦਾ } ਟੁਕੜੇ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ,ਟੁਕੜ-
ਟੁਕਰਗਦਾਇ } ਗਦਾ. "ਟੁਕਰਗਦਾਇ ਪੇਖ ਮੁਹਿ ਜਰਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਟੁਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਟੁਕੜਾ.

ਟੁਕੜ. ਦੇਖੋ, ਟੁਕਰ.

ਟੁਕੜਗਦਾ. ਟੁਕੜਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਟੁਕਟੇਰ. ਭਿਖਮੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾ ੨.

ਟੁਕੜਗਦਾਈ. ਟੁਕੜਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ। ੨ ਟੁਕੜਗਦਾ. ਟੁਕੜਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ.

ਟੁਕੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੰਡ. ਭਾਗ. ਹ੍ਰਿੱਸਾ। ੨ ਰੋਟੀ ਦਾ ਹ੍ਰਿੱਸਾ. ਟੁੱਕਰ। ੩ ਰੋਜ਼ੀ. ਉਪਜੀਵਿਕਾ.

ਟੁਕੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲੀ। ੩ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਦਾ ਤਸ਼ੋਹਾਰ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਕੱਤਕ-ਸਨਾਨ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਟਿਕੜੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੪ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰ.

ਟੁਕੁ. ਦੇਖੋ, ਟੁਕ.

ਟੁੰਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟੰਗਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ ਨੂੰ ਅੜ੍ਹੇਗਦੇਣਾ.ਜਿਵੇਂ–ਪਗੜੀ ਦਾ ਪੇਚ ਟੁੰਗਣਾ.

ਟੁਚਾ. ਵਿ–ਤੁੱਛ. ਕਮੀਨਾ. ਘਟੀਆ.

ਟੁਟਣਾ } (ਸੰ. ਤ੍ਰੁ–ਤ੍ਰੁਟ੍. ਧਾ–ਕਤਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ).
ਟੁਟਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਟੁੱਟਣਾ.

ਟੁਟਪੁੰਜੀਆ. ਉਹ ਵਪਾਰੀ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਘਾਟਾ (ਤ੍ਰੁਟਿ) ਹੈ. ਅਸਲ ਰਾਸ ਜਿਸ ਦੀ ਖੋਈ-ਗਈ ਹੈ.

ਟੁਟੜੀ } ਵਿ–ਟੁੱਟੀਹੋਈ. ਤ੍ਰੁਟਿਸਹਿਤ.
ਟੁੱਟੀ }

ਟੁੱਟੀ ਗੰਢਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਟੁੱਟੀਹੋਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨੂੰ ਫੇਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨਾ. ਬਿਗੜੀਹੋਈ ਸੁਧਾਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਸਿੰਘ.

ਟੁੰਡਾ. ਸੰ. ਯਾਣ–ਰੁੰਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿਰ ਬਿਨਾ ਧੜ। ੨ ਡਾਹਣੇ ਬਿਨਾ ਬਿਰਛ। ੩ ਵਿ–ਲੂਲਾ. ਲੁੰਜ. ਜਿਸ ਦਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ. "ਰੁਹਲਾ ਟੁੰਡਾ ਅੰਧੁਲਾ ਕਿਉ ਗਲਿ ਲਗੈ ਧਾਇ ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ: ੨)

੪ ਦੇਖੋ, ਟੁੰਡਾਲਾਟ.

ਟੁੰਡਾਲਾਟ } ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਹਾਰਡਿੰਗ (Sir Henry
ਟੁੰਡੀਲਾਟ } Harding) ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ੨੩ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੪੪ ਤੋਂ ਸਨ ੧੮੪੮ ਤਕ ਰਿਹਾ. ਲਾਰਡ ਹਾਰਡਿੰਗ ਨੇ ਲਿਗਨੀ (Ligny) ਦੇ ਮਕਾਮ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ੧੬ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੧੫ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਖੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਉਸ ਨੂੰ ਟੁੰਡਾਲਾਟ ਆਖਦੇ ਸਨ, ਯਥਾ–

"ਸ਼ੱਨਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦਾ ਪੰਧ ਸੀ ਲੁੱਧੋਆਣਾ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਕੀਤੀ ਟੁੰਡੇ ਦੌੜ ਮੀਆਂ। ਉਹ ਭੀ ਲੁੱਟਿਆ ਲਾਟ ਨੇ ਆਇ ਡੇਰਾ ਸਭੋ ਖੋਹਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਚੌੜ ਮੀਆਂ."(੮੫)
(ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ)*

ਟੁੰਡੇ ਅਸ ਰਾਜੇ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (੪)

ਟੁਬਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਤ੍ਰਾ. ਟੁੱਬੀ. "ਨਿਕਸੇ ਨ ਤਪੈ ਟੁਬਕੀ ਇਕ ਲੀਨੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਛੋਟੀ ਮੁਰਗਾਬੀ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗੋਤੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ.

ਟੁੰਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਠੁਕਰਾਉਣਾ. ਠੋਕਰ ਮਾਰਨੀ। ੨ ਛੁਹਣਾ. ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਪੈਰੀ ਟੁੰਬ ਉਠਾਲਿਆ." (ਭਾਗੁ) "ਟੁੰਬ ਪਾਵ ਹਜਰਤਹਿ ਜਗਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੨)

ਟੁਬੀ } ਦੇਖੋ, ਟੁਬਕੀ.
ਟੁਭੀ }
ਟੁੱਭੀ }

ਟੁੰਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟੁੰਬਣਾ। ੨ ਸਹਾਰਾ. ਠੁੰਮਣਾ.

ਟੁਰਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਤੁਰਾ–ਗਮਨ. ਛੇਤੀ ਚਲਣਾ. ਤੁਰਨਾ।
ਟੁਰਨਾ } ੨ ਆਰੰਭ ਹੋਣਾ. ਜਾਰੀ ਹੋਣਾ.

---

* ਸ਼ਾਹਮੁਹੰਮਦ ਵਟਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿੱਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੦੫ ਬੈਂਤ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਟੁਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੋਲ. ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ। ੨ ਉਛਾਲ. ਭਰਕੇ ਉਛਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਭੁਲੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟੁਲਿਟੁਲਿ.

ਟੁਲਕਣਾ / **ਟੁਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਗਿਰਨਾ. ਰੁੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਉਛਲਣਾ। ੩ ਉਬਲਕੇ ਬਾਹਰ ਡਿਗਣਾ.

ਟੁਲਿਟੁਲਿ. ਉਛਲ ਉਛਲਕੇ. ਭੁਲੁ ਭੁਲੁਕੇ. "ਹਰਿ-ਰਸ ਟੁਲਿ ਟੁਲਿ ਪਉਦਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਟੁਲ ੨.

ਟੁਲੇਰੈ. ਟੋਲ ਨੂੰ. ਸਮੁਦਾਯ ਨੂੰ. "ਬਰਨ ਨ ਸ਼ਾਕਉ ਏਕ ਟੁਲੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਟੋਲ ਨੂੰ ਭੀ ਮੈ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ–ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼੍ਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਭੀ ਨਿਰਣੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

ਟੁਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. ਕੁੰਮਲ। ੨ ਫੁੱਲ ਦੀ ਡੋਡੀ.

ਟੁਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੨ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਟੁੱਕਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਟੁਕ। ੪ ਪੁਸ੍ਤਕ ਵਿੱਚ ਛੁੱਲਿਆ ਪਾਠ ਜੋ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤੇ ਲਿਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਟੁਕਰ / **ਟੁਕਰਾ** ਦੇਖੋ, ਟੁਕੜਾ.

ਟੁਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਟੂਟਣਾ. "ਟੂਟਿ ਪਰੀਤਿ ਗਈ ਬੁਰ-ਬੋਲਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਟੂਟੀ ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਅਧਬੀਚ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਬਪਟਣਾ. ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ.

ਟੁਟਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਣਬਣ. ਨਾਚਾਕੀ. "ਛਲਨਾਗਨਿ ਸਿਉ ਮੇਰੀ ਟੂਟਨਿ ਹੋਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ਕਪਟਰੂਪ ਸਰਪਣੀ (ਮਾਇਆ) ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਅਣ-ਬਣ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਟੁਟਿ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੁਟਿ। ੨ ਟੁੱਟਕੇ.

ਟੁਟੀ. ਵਿ–ਉੱਟੀਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੁਟਿ. "ਟੂਟੀ ਗਾਂਚਨ-ਹਾਰ ਗੋਪਾਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਦੀ ਨਲਕੀ. ਤੂਤਰੀ. ਸੰ. ਤ੍ਰੋਟੀ। ੩ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਲਕੇ ਦਾ ਮੁਖ, ਜਿੱਥੋਂ ਧਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ.

ਟੂਠਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਠ ਅਤੇ ਤੁਠਾ.

ਟੂਣਾ / **ਟੂਨਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੰਤ੍ਰ. ਜਾਦੂ. ਟਾਮਨ.

ਟੂਬਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟੂਬਣਾ.

ਟੂਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਹਿਣਾ. ਭੂਸ਼ਣ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਟੂਮਨਾ. ਦੇਖੋ, ਟੂਬਣਾ.

ਟੂਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਰਖ਼ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਵਸਤ੍ਰ. ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਅਫ਼ੀਮੀਆਂ ਦੀ ਪੀਨਕ. ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਦਾ ਝੁਕਾਉ.

ਟੇਸੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੇਸੂ. ਕਿੰਸ਼ੁਕ. ਪਲਾਸ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੨ ਪਲਾਸ. ਢੱਕ.

ਟੇਹਲਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਟਹਿਲਪੁਰਾ.

ਟੇਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. "ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਤੇਰੀ ਟੇਕ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਉਹ ਲਕੜੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਅਥਵਾ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲਗਾਈਜਾਵੇ. "ਟੇਕ ਦੈ ਦੈ ਉਚੇ ਕਰੇ." (ਦੇਵੀਦਾਸ) ੩ ਸੋਟੀ. ਟੇਹਣੀ. "ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਕੀ ਟੇਕ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਮੂਲ. ਬੁਨਿਆਦ. "ਰੋਵਨਹਾਰੇ ਕੀ ਕਵਨ ਟੇਕ ?" (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੫ ਰਹਾਉ. ਮਥਾਈ. ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਤੁਕ ਹਟ ਹਟ ਅੰਤਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਵੇ। ੬ ਭਿੰਗ. ਹਠ. ਜਿਦ.

ਟੇਕਣਾ / **ਟੇਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਧਰਨਾ. ਰੱਖਣਾ. ਜੈਸੇ–ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ। ੨ ਆਧਾਰ ਦੇਣਾ. ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ। ੩ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. ਵਿਚਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਠਹਿਰਾਉਣਾ.

ਟੇਕਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੋਟੀ। ੨ ਥੰਮੀ.

ਟੇਕੁ. ਦੇਖੋ, ਟੇਕ.

ਟੇਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਗੜਾ. ਫਿਸਾਦ। ੨ ਵਿਰੋਧ। ੩ ਦਾਉ. ਪੇਚ.

ਟੇਟੂਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਖ਼ਤੇ ਦੀ ਚੂਲ ਦਾ ਆਧਾਰ. ਉਹ ਲੱਕੜ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਤਖ਼ਤੇ ਦੀ ਚੂਲ ਰੱਖੀਜਾਵੇ.

ਟੇਟੇ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੇਚ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ. ਧੱਕੇ ਚੜ੍ਹਨਾ.

ਟੇਡੋ. ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ। ੨ ਕੁਟਿਲਤਾ ਵਾਲਾ.

ਟੇਢ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿੰਗ. ਟੇਢਾਪਨ. ਵਕ੍ਰਤਾ. "ਹਉ ਅਭਿ-ਮਾਨ ਟੇਢਪਗਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਟੇਢਾ. ਵਿ–ਵਿੰਗਾ. ਵਕ੍ਰ। ੨ ਛਲ ਸਹਿਤ. ਕਪਟੀ. "ਚਲਤ ਕਤ ਟੇਢੇ ਟੇਢੇ ?" (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) "ਟੇਢੀ ਪਾਗ ਟੇਢੇ ਚਲੇ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਟੇਢੀ. ਟੇਢਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਟੇਢੋ. ਟੇਢਾ.ਵਿੰਗਾ. "ਐਡੋ ਟੇਢੋ ਜਾਤੁ."(ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਟੇਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ। ੨ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਲਾਈ ਹੋਈ ਤਾਨ.

ਟੇਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਨਾ. "ਚਾਤ੍ਰਕ ਜਲ ਬਿਨ ਟੇਰੈ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੱਦਣਾ. ਆਖਣਾ. "ਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹੋਤ ਜੋਬ ਨਿਆਰੇ ਟੇਰਤ ਪ੍ਰੇਤ ਪੁਕਾਰ." (ਦੇਵ ਮ: ੯) ੩ ਅਟੇਰਨਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਟੇਰਨਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਟੇਲਿਗ੍ਰਾਫ਼. ਅੰ. Telegraph. ਯੂ–ਟੇਲਿ (ਦੂਰ) ਗ੍ਰੈਫ਼ੋ (ਲਿਖਣਾ). ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਿਖ ਸਕੀਏ ਐਸਾ ਯੰਤ੍ਰ.

ਟੇਲਿਫ਼ੋਨ. ਅੰ. Telephone. ਯੂ–ਟੇਲਿ (ਦੂਰ) ਫ਼ੋਨੋ (ਆਵਾਜ਼). ਜਿਸ ਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਦੂਰੋਂ ਸੁਣੀਏ.

ਟੇਵ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਦਤ. ਸ੍ਵਭਾਵ. ਬਾਣ. "ਟੇਵ ਏਹ ਪਰੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਾਟ. ਚਸਕਾ। ੩ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਟੇਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ. ਟੀਪ. । ੨ ਦੇਖੋ, ਟੇਵ.

ਟੈਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਐਂਠ. ਆਕੜ। ੨ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਭਣ ਵਾਲੀ ਆਵਾਜ਼.

ਟੈਕ੍ਸ. ਅੰ. Tax. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰ. ਮਹਿਸੂਲ. ਮੁਆ-ਮਲਾ.

ਟੈਰ. ਟੈਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਟਟੂਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਟੈਰਾ.

ਟੈਰਾ. ਸੰ. ਟਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੱਟੂ. ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ ਘਟੀਆ ਘੋੜਾ.

ਟੋਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਤ. ਗਰਤ. ਗਢਾ.

ਟੋਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਜ. ਤਲਾਸ਼। ੨ ਖ਼ਬਰ. ਸੁਧ। ੩ ਸਪਰਸ਼. ਛੁਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਟੋਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛੁਹਿਣਾ. ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ. ਟਟੋਲਣਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਿਕ ਛੇੜਕੇ ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਤ ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੋਘਨਾ. ਟੋਆ. ਗਢਾ.

ਟੋਹਣੀ. ਵਿ–ਟੋਹਣ ਵਾਲੀ. ਟਟੋਲਣਵਾਲੀ. "ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਲਕੁਟੀ ਟੋਹਣੀ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੋਟੀ. ਲਾਠੀ. "ਜਿਉ ਅੰਧੁਲੈ ਹਥਿ ਟੋਹਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਟੋਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਟੋਹਣਾ.

ਟੋਹਨੀ. ਦੇਖੋ, ਟੋਹਣੀ. "ਪ੍ਰਿਅ ਕਾ ਨਾਮ ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਟੋਹਨੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਟੋਹੇ ਟਾਹੇ. ਦੇਖੋ ਭਾਲੇ. ਵੇਖੇ ਢੂੰਡੇ. "ਟੋਹੇ ਟਾਹੇ ਬਹੁ ਭਵਨ." (ਬਾਵਨ)

ਟੋਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੨ ਵਿਘਨ.

ਟੋਕਣਾ / **ਟੋਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਰੋਕਣਾ. ਅਟਕਾਉਂਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁੰਡੇਦਾਰ ਵਡਾ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਕਰੀਦਾ ਅਤੇ ਪੁਲਾਉ ਆਦਿ ਪਕਾਈਦਾ ਹੈ.

ਟੋਕਰਾ / **ਟੋਕਰੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੂਤ ਦੀਆਂ ਛਟੀਆਂ ਅਥਵਾ ਬਾਂਸ ਆਦਿ ਦਾ ਬਣਿਆ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਬਜ਼ੀ ਤਰਕਾਰੀ ਫਲ ਅਤੇ ਘਾਸ ਆਦਿ ਪਾਈਦਾ ਹੈ.

ਟੋਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੇਤੀ ਟੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੀੜਾ। ੨ ਟੁੱਕਣ (ਵੱਢਣ) ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਛੋਟੇ ਦਸਤੇ ਵਾਲਾ ਗੰਡਾਸਾ ਹੈ। ੩ ਟੁੱਕਿਆਹੋਇਆ ਚਾਰਾ. ਖ਼ਵੀਦ ਚਰ੍ਹੀ ਆਦਿ ਦਾ ਕੁਤਰਾ। ੪ ਕਨਵੇੜੇ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਭੀ ਟੋਕਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ.

ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਨਾਰਾਇਨਗੜ੍ਹ ਦਾ ਇੱਕ ਟੋਟਾ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਨਾਹਣ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇੱਥੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ੧੨ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਲਾਹੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰੰਘੜਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਉਠ ਚੁਰਾ ਲਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਰ ਲਾਹੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਟੋਟਾ ਰੱਖਿਆ.

ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ੧੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆ-ਸਤ ਨਾਹਣ ਵੱਲੋਂ ਹੈ ਅਤੇ ਭੇਚ ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਮੀਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੯੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਾੜੇ ਤੋਂ ਤੀਹ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਹਣ ਤੋਂ ੯ ਕੋਹ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੦ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਟੋਘਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੋਆ. ਛੱਪੜ. "ਇਹ ਟੋਘਨੈ ਨ ਛੁਟਸਹਿ ਫਿਰਿਕਰਿ ਸਮੁੰਦੁ ਸਮ੍ਹਾਲਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੱਪੜਾਂ (ਪਾਖੰਡਕਰਮਾਂ) ਵਿੱਚ ਜਾਲ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਂਗਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਮੂੰਹ ਮੋੜਕੇ) ਸਮੁੰਦਰ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ.

ਟੋਟ / **ਟੋਟਾ** ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੁਟਿ। ੨ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ। ੩ ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਭੋਗ। ੪ ਫੀਮ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤੋੜ. ਅਮਲ ਦਾ ਲਹਾਉ। ੫ ਦੇਖੋ, ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ.

ਟੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਟੁਟੀ ੨.

ਟੋਡਰਮੱਲ. ਭਗਵਤੀਦਾਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੂਹਣੀਆ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਗ਼ਰੀਬ ਖਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੫੨੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਲਿਆਕ਼ਤ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਬਣਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਮਾਲ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਏ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੋਡਰਮੱਲ ਨੇ ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਤਰ ਕੀਤਾ. ਟੋਡਰਮੱਲ ਬਹਾਦੁਰ ਜਰਨੈਲ ਭੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ. ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਨ ਜਲੂਸੀ ੩੪ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹਕੀਮਾਂ (ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਭਾਟੀ) ਵਿੱਚ ਸੀ.

ਟੋਡਰਮੱਲ ਦੀ ਅਕਬਰ ਦੇ ਨੌ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਯਥ (ਕਾਇਥ) ਅਤੇ ਬਾਣੀਆ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸਨ ੧੫੮੯ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਟੋਡਰਮੱਲ ਫਾਰਸੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਭੀ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ–

ਗੁਣ ਬਿਨ ਜ੍ਯੋਂ ਕਮਾਨ ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਜੈਸੇ ਗ੍ਯਾਨ
ਮਾਨ ਬਿਨ ਦਾਨ ਜੈਸੇ ਜਲ ਬਿਨ ਸਰ ਹੈ,
ਕੰਠ ਬਿਨ ਗੀਤ ਜੈਸੇ ਹਿਤੁ ਬਿਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜੈਸੇ
ਵੇਸ਼ਯਾ ਰਸਗੀਤਿ ਜੈਸੇ ਫਲ ਬਿਨ ਤਰ ਹੈ,
ਤਾਰ ਬਿਨ ਯੰਤ੍ਰ ਜੈਸੇ ਸਜਾਨੇ ਬਿਨ ਮੰਤ੍ਰ ਜੈਸੇ
ਪਤਿ ਬਿਨ ਨਾਰਿ ਜੈਸੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਨ ਘਰ ਹੈ,
"ਟੋਡਰ" ਸੁ ਕਵਿ ਤੈਸੇ ਮਨ ਮੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖੋ
ਧਰਮ ਵਿਹੀਨ ਧਨ ਪਕੀ ਬਿਨ ਪਰ ਹੈ.

੨ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਦਿੱਤਾ. ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਇਸੇ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਟੋਡਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਾੜ ਦਾ ਵਲਵਾਣ। ੨ ਮਕਾਨ ਦਾ ਛੱਜਾ। ੩ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਨਾਰਾਇਨ-ਗੜ੍ਹ ਥਾਣਾ ਰਾਣੀ ਕੇ ਰਾਇਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਨਾਡਾ ਅਤੇ ਮਾਣਕਟਬਰਾ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ੪ ਮਹਿਤਾ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੫ ਊਠ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਬੋਤਾ.

ਟੋਡੀ. ਇਹ ਟੋਡੀਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ– ਸ ਰ ਗ ਮੀ ਪ ਧ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ– ਸ ਨ ਧ ਪ ਮੀ ਗ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਟੋਡੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਬਾਰਵਾਂ ਹੈ.

ਟੋਨਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੰਤ੍ਰ. ਟੂਣਾ. ਜਾਦੂ. ਟਾਮਨ. "ਟੋਨਾ ਕਰ ਮੋਹੇ ਜਨੁ ਸੋਈ." (ਨਾਪ੍)

ਟੋਪ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੁਲਾਹ. ਟੋਕਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰ-
ਟੋਪਾ ਤ੍ਰਾਣ ਵਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਕੂ। ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਮਾਨਾ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਅਥਵਾ ਦੋ ਸੇਰ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ੩ ਸੰ. ਟੋਪਰ. ਛੋਟਾ ਥੈਲਾ.

ਟੋਪੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਟੋਪ. ਕੁਲਾਹ। ੨ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਟੋਪੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਮਸਾਲਾ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਘੋੜਾ ਬਰਸਣ ਤੋਂ ਅੱਗ ਦੇਦਿੰਦਾ ਹੈ. Gun-cap.

ਟੋਂਬੂ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਰਚਾ. ਹੁੰਡੀ. ਟੋਮੂ.

ਟੋਭੜਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੋਯ (ਪਾਣੀ) ਦੀ ਹੈ ਆਕ੍ਰਾ (ਸ਼ੋਭ੍ਰਾ)
ਟੋਭੜੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਛੱਪੜ–ਛਪੜੀ. ਕੱਚਾ ਤਾਲ. ਤਲਾਈ. "ਮੀਹੁ ਵੁਠੈ ਗਲੀਆ ਨਾਲਿਆ
ਟੋਭਾ ਟੋਭਿਆ ਕਾ ਜਲੁ ਜਾਇ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਸੁਰ-ਸਰੀ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਪੂਜਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਖ਼ਾਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਮਿੱਟੀ ਕੱਢਦੇ ਹਨ. "ਜੋਧ ਜਣੇਰੇ ਮੰਨੀਅਨ ਸਤੀਆਂ ਸਉਤ ਟੋਭੜੀ ਦੋਵੈ." (ਭਾਗੁ) "ਮੜ੍ਹੀ ਟੋਭੜੀ ਮਠ ਅਰੁ ਗੋਰ। ਇਨਹੁ ਨ ਸੇਵਹੁ ਸਭ ਦਿਹੁ ਛੋਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਟੋਮੂ. ਦੇਖੋ, ਟੋਂਬੂ.

ਟੋਯਾ. ਦੇਖੋ, ਟੋਆ.

ਟੋਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗਤਿ. ਚਾਲ. ਤੋਰ। ੨ ਖੋਜ. ਤਲਾਸ਼. ਟੋਲ। ੩ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਪਤਲਾ ਟਾਹਣਾ. ਬੱਲੀ। ੪ ਟੋਰਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਜਿਵੇਂ–ਗੱਡੀ ਟੋਰ.

ਟੋਰਨ ਕ੍ਰਿ–ਤੋਰਨਾ. ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਟੋਲਨਾ.
ਟੋਰਨਾ ਭਾਲਣਾ. ਢੂੰਡਣਾ. "ਸੋ ਨਰ ਕਤੰ ਮਗ ਟੋਰਨ ਜਾਈ?" (ਨਾਪ੍)

ਟੋਰਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚਾਲਾ. ਤੁਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ–ਟੋਲਿਆ. ਭਾਲਿਆ. "ਗੁਰੁ ਰਸਨਾ ਕੀ ਲਾਇਕ ਟੋਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਟੋਰੈ. ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਟੋਲਦਾ ਹੈ. ਭਾਲਦਾ ਹੈ. "ਅਨਿਕ ਬਿਧੀ ਕਰਿ ਟੋਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਟੋਲ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਢੂੰਡ. ਤਲਾਸ਼. ਖੋਜ. ਦੇਖੋ, ਟੋਲਣਾ। ੨ ਸਮੁਦਾਯ. ਝੁੰਡ. ਗਰੋਹ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨ. ਵਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ. "ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਸਭੇ ਟੋਲ ਵਿਣਾਸੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਟੋਲਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਢੂੰਡਣਾ. ਖੋਜਣਾ. ਭਾਲਣਾ. "ਬਾਹਰ
ਟੋਲਨਾ ਟੋਲੈ ਸੋ ਭਰਮ ਭੁਲਾਹੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਟੋਲਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮੰਡਲੀ. ਗਰੋਹ. ਜੁੰਡੀ. ਝੁੰਡ. ਸਮੁ-
ਟੋਲਿ ਦਾਯ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਟੋਲ ੩.
ਟੋਲੀ "ਹਉ ਏਨੀ ਟੋਲੀ ਭੁਲੀਅਸੁ." (ਸੂਹੀ ਮ:੧ ਕੁਚਜੀ) ੩ ਟੋਲ ਨੂੰ. "ਇਕਤੁ ਟੋਲਿ ਨ ਮੰਞੜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) ੪ ਦੇਖੋ, ਟੋਲਣਾ। ੫ ਟੋਲ (ਭਾਲ) ਕੇ. ਢੂੰਡਕੇ. "ਅਗਹੁ ਪਿਛਹੁ ਟੋਲਿ ਡਿਠਾ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਟੋਲੁ. ਦੇਖੋ, ਟੋਲ.

ਟੋਵਾ. ਦੇਖੋ, ਟੋਆ.

ਟੋਵੈ. ਟੋਏ ਵਿੱਚ. "ਅੰਨ੍ਹੈ ਪਵਣਾ ਖਾਤੀ ਟੋਵੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਟੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਟੋਡੀ.

ਟੋਂਕ. ਵਿ–ਵਿਖਮ. ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਤਾਕ. ਜੈਸੇ–ਇੱਕ ਤਿੰਨ ਪੰਜ ਆਦਿ.

ਟੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਟੂਣਾ ਅਤੇ ਟੋਨਾ.

ਟੋਰ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਸਿਰੇ
ਟੋਰਾ ਤੇ ਚੌਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ."ਫੇਰਤ ਲਾਂਗੁਲ ਟੋਰ ਕਰਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਚੌਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਰਬੰਦ ਦਾ ਲਟਕਦਾਹੋਇਆ ਲੜ ਅਥਵਾ ਸਿਰ ਤੇ ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਫੇ ਦਾ ਉਕੁਰਿਆ-ਹੋਇਆ ਸਿਰਾ। ੩ ਬੂਟੇ ਦੀ ਮੰਜਰੀ. ਸਿੱਟਾ. "ਇਸ ਕੋ ਟੋਰ ਉਚੇਰੇ ਨਿਕਸਜੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਟੰਕ. ਸੰ ਟ੡. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚਾਰ ਮਾਸ਼ਾ ਭਰ ਤੋਲ।* ੨ ਕੁਦਾਲ. ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਦਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੩ ਗੰਡਾਸਾ। ੪ ਕ੍ਰੋਧ। ੫ ਤਲਵਾਰ। ੬ ਟੰਗ. ਲੱਤ। ੭ ਹੰਕਾਰ। ੮ ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕ ੧. "ਧਨੁਖ ਨਿਠੁਰ ਨੈ ਟੰਕ ਖਿਚੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੯ ਦੇਖੋ, ਟੰਕੁ.

ਟੰਕਕ. ਟ੡ਂਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਟਕਾ। ੨ ਰੁਪਯਾ। ੩ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ. ਮੁਹਰ। ੪ ਰਾਜਮੁਦ੍ਰਾ. ਸਿੱਕਹ.

ਟੰਕਸ਼ਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਟਕਸਾਲ.

ਟੰਕਣ. ਸੰ. ਟ੡ਂਕਣ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੁਹਾਗਾ. Borax. L. Sodii Biboras.

ਟੰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਟਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕਾ.

ਟੰਕਾਰ. ਸੰ. ਟ੡ਂਕਾਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਮਾਣ ਖਿੱਚਣ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿਰੜਾਉਣਾ। ੨ ਟਨਕਾਰ. ਟਨ ਟਨ ਧੁਨਿ.

ਟੰਕੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਵੱਟਾ. ਦੇਖੋ, ਟੰਕ."ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੀ ਅੰਬਰ ਤੋਲੀ ਪਿਛੈ ਟੰਕੁ ਚੜਾਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਦੇ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਖਗੋਲ ਤੋਲ ਲਵਾਂ. "ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀਅਨੁ ਪਿਆਰੈ, ਪਿਛੈ ਟੰਕੁ ਚੜਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ਧਰਤੀ ਜੇਹੀ ਵਡੀ ਚੀਜ ਨੂੰ ਟੰਕ ਨਾਲ ਤੋਲਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਤੋਲਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਤੁੱਛ ਹੈ। ੨ ਤਕੜੀ ਤੋਲਣ ਸਮੇਂ ਦੋਹਾਂ ਪਲੜਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵਜ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹਲਕੇ ਪਾਸੇ ਪਾਇਆ ਥੋਥ. ਪਾਸੱਗ. ਪਾਸਕੂ.

ਟੰਕੋਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਟੰਕਾਰ.

ਟੰਗ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਿੱਟੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ. ਲੱਤ. ਦੇਖੋ, ਟੰਕ ੬। ੨ ਸੰ. ਬੇਲਚਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਹੀ। ੩ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਮਧਰੀ ਤਲਵਾਰ.

ਟੰਗ ਹੇਠਦੀਂ ਲੰਘਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਾਰ ਮੰਨਣੀ. ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ.

ਟੰਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉੱਪਰ ਲਟਕਾਉਣਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿੱਲੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਲਟਕਦੇ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਸਰਬੰਦ ਨਾਲੇ ਆਦਿ ਦਾ ਸਿਰਾ ਧੋਂਸਨਾ (ਟੁੰਗਣਾ). ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੋਹੀਂ ਸਿਰੀਂ ਰੱਸੀ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਛੱਤ ਨਾਲ ਲਟਕਾਇਆ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਵਸਤ੍ਰ ਟੰਗੇਜਾਣ। ੪ ਛਿੱਕਾ. ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਲ਼ ਲਟਕਾਈ ਟੋਕਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਿੱਲੀ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਰੱਖੀਆਂਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਟੰਗਰੀ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਲੱਤ. ਟੰਗ. ਦੇਖੋ, ਟੰਕ ੬.
ਟੰਗੜੀ ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਧਾ.

ਟੰਚ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ. ਕੰਜੂਸੀ। ੨ ਦੰਭ.
ਟੰਚਿ ਪਾਖੰਡ। ੩ ਸੰਗਦਿਲੀ. ਚਿੰਤ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ.
ਟੰਚੁ "ਟੰਚ ਕਰਹੁ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ?" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਟੰਟਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਖੇੜਾ. ਝਗੜਾ। ੨ ਪ੍ਰਪੰਚ. ਛਲ.

ਟੰਬਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫ਼ੌਜੀ ਵਰਦੀ. ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ. ਇਹ ਭੁਟਾਂਬਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ. "ਕੰਬਰ ਕੇ ਬਹੁ ਟੰਬਰ ਅੰਬਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੯੫)

ਟੰਮਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਨਗਾਰਾ, ਟਮ ਟਮ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ."ਵਾਤ ਵਜਨਿ ਟੰਮਕ ਭੇਰੀਆਂ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਟ੍ਰੇਨ. ਅੰ. Train. ਸ਼ੇਣੀ. ਕ਼ਤ੍ਹਾਰ. ਪੰਕ੍ਤਿ। ੨ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਕ਼ਤ੍ਹਾਰ.

* ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਟੰਕ ਦਸ (੧੦) ਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਟਾਂਕ.

ਠ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸਤਾਰਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਮੂਧੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਮੰਡਲ। ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ੍ਥ ਅਤੇ ਸ੍ਠ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ-ਸ੍ਰਿਸ੍ਠਿ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਰਠਿ, ਮੁਸ੍ਠਿ ਦੇ ਥਾਂ ਮੁਠ,ਅਸ੍ਠ ਦੀ ਥਾਂ ਅਠ, ਸ੍ਥਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਠਾਂ, ਸ੍ਥਗ ਦੀ ਥਾਂ ਠਗ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ.

ਠਉਰ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ੍ਥਾਨ. ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਜਗਾ.
ਠਉਲ ਠਾਹਰ. "ਪਾਇਓ ਸੋਈ ਠਉਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਜਾਂਇ ਕਿਯੋ ਇਕ ਠਉਲਨ
ਠਉੜ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਠਇਓ. ਠਟਿਆ. ਬਣਿਆ. "ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਠਾਟ ਠਇਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਠਈ. ਠਟੀ. ਰਚੀ. ਬਣਾਈ। ੨ ਠਹਿਰਾਈ. ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ ਕੀਤੀ.

ਠਸਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਭਿਮਾਨ। ੨ ਨਖਰਾ.

ਠਸਕਾ. ਦੇਖੋ, ਠਸਕ। ੨ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਥਨੇਸਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਖਾਸ ਥਾਣਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਬੰਧ.

ਠਹਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪਰਸਪਰ ਠੋਕਰ। ੨ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ.

ਠਹਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਠੁਕਰਾਉਣਾ. ਦੋ ਵਸਤ੍ਰੂਆਂ ਦਾ ਆਪੋ-
ਠਹਕ੍ਨਾ ਵਿੱਚੀ ਟਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਭਿੜਨਾ. ਲੜਨਾ.

ਠਹਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਠਹਕਕੇ. ਟਕਰਾਕੇ. "ਠਹਕਿ ਠਹਕਿ ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ਮੂਏ." (ਬਾਵਨ)

ਠਹਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ। ੨ ਠਹਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਠਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਰੁਕਣਾ। ੩ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ.

ਠਹਰਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਥਿਤ ਕਰਨਾ. ਚੱਲਣ ਤੋਂ
ਠਹਰਾਨਾ ਹਟਾਉਣਾ। ੨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. ਵਿਚਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਸਾਉਣਾ.

ਠਹਰਾਯਉ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਠਹਰਾਉਣਾ ੨. "ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਅਨਭਉ ਠਹਰਾਯਉ." (ਸ੍ਵਈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਠਕਰਵਾਲ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿ-ਆਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ "ਨਾਨਕਸਰ" ਨਾਮੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਠਕਰਾਇਤ ਦੇਖੋ, ਠਕੁਰਾਇਤ ਅਤੇ ਠਕੁਰਾਈ.
ਠਕਰਾਈ

ਠਕੁਰ. ਸੰ. ਠ੡ਕੁਰ. ਠੱਕੁਰ. ਦੇਵਤਾ. ਪੂਜ੍ਯਇਸ਼੍ਟਦੇਵਤਾ. "ਕਵਿ ਕਲਜ ਠਕੁਰ ਹਰਦਾਸਤਨੇ." (ਸ੍ਵਈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਹਰਿਦਾਸ ਦੇ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਕਵਿ ਕਲਜ ਦੇ ਪੂਜ੍ਯ ਇਸ਼੍ਟ। ੨ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਰਾਜਾ। ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਪਦਵੀ.

ਠਕੁਰਾਇਤ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਭੁਤ੍ਵ. ਸ੍ਵਾਮੀਪਨ. ਸਰਦਾਰੀ.
ਠਕੁਰਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ. "ਤੂੰ ਮੀਰਾਂ ਸਾਚੀ ਠਕੁ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) "ਠਾਕੁਰ ਮਹਿ ਠਕੁਰਾਈ ਤੇਰੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਠਾਕੁਰਾਂ(ਰਾਜਪੂਤਾਂ) ਦੀ ਜਮਾਤ.

ਠਕੁਰਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਠੱਕੁਰ ਦੀ ਰਾਣੀ. ਠਾਕੁਰ (ਰਾਜਪੂਤ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਭੁਟਿਆਣੀ ਠਕੁਰਾਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਠਗ. ਸੰ. ਸ਼ਬਗ. ਸੰਗਜਾ–ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਧਨ ਹਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੰਚਕ. "ਠਗੈ ਸੇਤੀ ਠਗ ਰਲਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ. ਮਾਇਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਠਗਣ ਵਾਲਾ. "ਹਰਿ ਠਗ ਜਗ ਕਉ ਠਗਉਰੀ ਲਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਠਗਉਰ. ਠਗ–ਔਰ. ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਠਗਣ ਲਈ. "ਚਿਤਵਤ ਰਹਿਓ ਠਗਉਰ, ਨਾਨਕ ਫਾਸੀ ਗਲਿ ਪਰੀ." (ਸ. ਮ: ੯) ਵਿਚਾਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਰਨਾ ਦੇ ਠਗਣ ਲਈ, ਪਰ ਫਾਂਸੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਗਲ ਪਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਠਗਮੌਰ.

ਠਗਉਰੀ
ਠਗਉਲੀ } ਸੰਗਜਾ–ਠਗਮੂਰੀ. ਠਗਬੂਟੀ. ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਠਗ ਧਨ ਲੁਟਦਾ ਹੈ. "ਬਿਖੈ ਠਗਉਰੀ ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਖਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜਿਨਿ ਠਗਉਲੀ ਪਾਈਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਠਗਮੂਰੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਮਨ ਚੁਰਾਉਣਾਰੂਪ ਸਾਧਨ ਭੀ ਠਗਉਰੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਿ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਠਗਉਰੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਪ੍ਰੇਮ ਠਗਉਰੀ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਠਗਆਯੁਧ. ਸੰਗਜਾ–ਠਗ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਫਾਂਸੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਠਗਹਾਰ. ਠਗਣ ਵਾਲਾ. ਠਗਣਹਾਰ. "ਸੂਨੇ ਨਗਰਿ ਪਰੇ ਠਗਹਾਰੇ."(ਗਉ ਮ:੫) ਭਾਵ-ਕਾਮਾਦਿ ਬਿਕਾਰ.

ਠਗਣ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕਗਣ, ਜੋ ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਠਗਣ ਦੇ ਇਹ ਸਰੂਪ ਹਨ:–

ISS, SIS, IIIS, SSI, IISI, ISII, SIII, IIIII.

੨ ਕ੍ਰਿ–ਠਗਣਾ. ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਧਨ ਹਰਨਾ. "ਅਖੀ ਤ ਮੀਟਹਿ ਨਾਕੁ ਪਕੜਹਿ ਠਗਣ ਕਉ ਸੰਸਾਰੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਠਗਣਹਾਰ. ਵਿ–ਠਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਠਗ। ੩ ਭਾਵ–ਆਤਮਗਜਾਨੀ. "ਠਗਣਹਾਰ ਅਣਠਗਦਾ ਠਾਗੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਜੋ ਜਗਤ ਅਥਵਾ ਵਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੇਚ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਜਾਨੀ ਠਗਦਾ ਹੈ.

ਠਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਠਗਣ ੨.

ਠਗਣੀ. ਠੱਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਮਾਇਆ.

ਠਗਦੇਉ
ਠਗਦੇਵ } ਸੰਗਜਾ–ਠਗਰਾਜ. ਮੁਖੀਆ ਠਗ. "ਐਸੇ ਹੀ ਠਗਦੇਉ ਬਖਾਨੈ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਠਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਠਗਣ ੨.

ਠਗਨੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ. ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਜਲ. ਭਾਵ–ਮਾਯਿਕ ਭੋਗ. "ਠਠਾ, ਇਹੈ ਦੂਰਿ ਠਗਨੀਰਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਧਤੂਰੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਠਗ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ.

ਠਗਬਾਜੀ
ਠਗਬਿਦਯਾ } ਸੰਗਜਾ–ਠਗਣ ਵਾਲੀ ਬਾਜ਼ੀ.ਠਗਣ (ਛਲਣ) ਦੀ ਵਿਦਯਾ. ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇ਼ਲਮ.

ਠਗਮੂਰੀ. ਠਗਬੂਟੀ. ਦੇਖੋ, ਠਗਉਰੀ. "ਭੂਲੋ ਰੇ, ਠਗਮੂਰੀ ਖਾਇ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਠਗਮੋਦਕ. ਜ਼ਹਿਰ ਮਿਲੇ ਲੱਡੂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਕੇ ਠਗ ਧਨ ਠਗਦਾ ਹੈ.

ਠਗਮੌਰ. ਵਿ–ਠਗਾਂ ਦਾ ਮੁਕੁਟ (ਮੌਲਿ). ਠਗਾਂ ਦਾ ਸਰਤਾਜ. ਠਗਰਾਜ.

ਠਗਵਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਠੱਗੀ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ। ੨ ਠਗਮੰਡਲੀ. "ਇਹ ਠਗਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਘਰ ਗਾਲੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਠਗਵਾਲਾ
ਠਗਵਾੜਾ } ਵਿ–ਠਗਣ ਵਾਲਾ. "ਹਉ ਠਗਵਾੜਾ ਠਗੀ ਦੇਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਠਗਵਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਠਗਵਾਰੀ। ੨ ਠਗਵਾੜੀਂ. ਠਗਾਂ ਨੇ. ਠੱਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ. "ਠਗੀ ਠਗਵਾੜੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਠਗਾਊ. ਵਿ–ਠਗਣ ਵਾਲਾ.ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਹਰਨ ਵਾਲਾ. "ਅਗਰਕ ਉਸ ਕੇ ਬਡੇ ਠਗਾਊ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਠਗਾਈ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਠਗ ਦੇ ਪੇਚ ਵਿੱਚ ਫਸਣ ਵਾਲਾ.

ਠਗਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਠਗਪਣਾ. ਠਗਵਿਦਯਾ. "ਕਰਹਿ ਬੁਰਾਈ ਠਗਾਈ ਦਿਨ ਰੈਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਠਗ ਦੇ ਛਲ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਠਗਾਨਾ. ਠਗਲੀਤਾ. ਠਗਲੀਨਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਜਗਤ ਠਗਾਨਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਠਗਿਆਗਿਆ. ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ.

ਠਗਿਆਈ. ਸੰਗਜਾ–ਠੱਗੀ. ਠਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਲੋਕ ਦੁਰਾਇ ਕਰਤ ਠਗਿਆਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਠਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਠਗਪੁਣਾ. ਠਗ ਦਾ ਕੰਮ. "ਕੂੜ ਠਗੀ ਗੁਝੀ ਨਾ ਰਹੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਠਗਦਾ ਹਾਂ. "ਹਉ ਠਗਵਾੜਾ ਠਗੀ ਦੇਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਠਗੀਂ. ਠਗਾਂ ਨੇ. "ਏਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਠਗ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਠਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਭਿਲਵਾ.

ਠਗੁ. ਦੇਖੋ, ਠਗ.

ਠਗੌਰ. ਦੇਖੋ, ਠਗਉਰ.

ਠਗੌਰਿ
ਠਗੌਰੀ
ਠਗੌਲੀ } ਦੇਖੋ, ਠਗਉਰੀ.

ਠਟ. ਸੰਗਜਾ–ਭੀੜ. ਜਨ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਰਚਨਾ. ਠਾਟ. "ਸਭ ਹੀ ਠਟ ਬੱਧ ਕਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰਕਲਪ. ਖ਼ਿਆਲ.

ਠਟਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਠਠਕਨਾ.

ਠਟਣਾ
ਠਟਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ. "ਜਗਦੀਸ ਬਿਚਾਰਕੈ ਜੁੱਧ ਠਟਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੰਕਲਪ ਕਰਨਾ. ਖ਼ਿਆਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ.

ਠਟਿ. ਠਟਕੇ.ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ। ੨ ਬਣਾਕੇ.ਰਚਕੇ

ਠੱਟਾ. ਕਰਾਚੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ। ੩ ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਜ਼ੀਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੱਲਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਹਰ ਮਸਯਾ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਠਠ. ਦੇਖੋ, ਠਾਟ.

ਠਠਕਣਾ
ਠਠਕਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਰੁਕਣਾ. ਠਹਿਰਨਾ। ੨ ਝਿਜਕਣਾ.

ਠਠਾ. ਠ ਅੱਖਰ. "ਠਠਾ ਮਨੂਆ ਠਾਹਹਿ ਨਾਹੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਠ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਠਕਾਰ। ੩ ਠੱਠਾ. ਅੱਟਹਾਸ. ਹਾਸੀ. ਮਖ਼ੌਲ.

ਠਠਿਆਰ
ਠਠੇਰਾ } ਸੰ. ਠਨ ਠਨ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਭਾਂਡੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ. ਕੱਸੇਰਾ. ਕਾਂਸੀ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਬਰਤਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ.

ਠਠੈ. ਠ ਅੱਖਰ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਠਠੈ ਠਾਢਿ ਵਰਤੀ ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ."(ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ:੧) ੨ ਠੱਠੇ (ਮਖ਼ੌਲ)ਨਾਲ.

ਠਠੋਲ. ਠੱਠਾ (ਮਖ਼ੌਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਠੱਠਾ. ਦੇਖੋ, ਠਠਾ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ.

ਠੱਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹੁੱਦ (ਸੀਮਾ) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਤੋਖਾ.

ਠਣਕ
ਠਣਕਾਰ } ਸੰਗਜਾ–ਠਨ ਠਨ ਧੁਨਿ. ਖੜਕਾਰ. ਠਨਕਾਰ.

ਠਨਕ. ਸੰਗਜਾ–ਘੜਿਆਲ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਦੇ ਵਾਜੇ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਠਨਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਘਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਚੋਟ.ਸੱਟ. "ਕਹਾਂ ਬਿਸਾਸਾ ਇਸ ਭਾਂਡੇ ਕਾ ਇਤਨਕੁ ਲਾਗੈ ਠਨਕਾ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਠਨਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਠਣਕਾਰ.

ਠਨਗਨ. ਸੰਗਜਾ–ਠਨਠਨ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜੇ, ਅਜੇਹਾ ਵਾਜਾ. ਘੰਟਾ. ਟੱਲ. "ਨਕਟੀ ਕੋ ਠਨਗਨ ਬਾਡਾਡੂੰ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਾਡਾਡੂੰ.

ਠਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਠਾਨਨਾ. ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਂਣਾ.

ਠਨੀ. ਠਾਨੀ. ਰਚੀ. ਬਣਾਈ। ੨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਾਈ. ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ ਕੀਤੀ.

ਠਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਥਾਪਨ. ਥਾਪਨਾ। ੨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨਾ। ੩ ਬੰਦ ਕਰਨਾ। ੪ ਠੱਪਣਾ. ਛਾਪਣਾ. ਵਸਤ੍ਰ ਉੱਤੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਛਾਪਣਾ। ੫ ਧੋਏਹੋਏ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੂੰਗਲੀ ਨਾਲ ਤਹਿ ਕਰਨਾ.

ਠੱਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਛਾਪਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਮੁਹਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਾਠ ਅਥਵਾ ਧਾਤੁ ਦਾ ਬਣਿਆ ਛਾਪਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਅੱਖਰ ਅਥਵਾ ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਆਦਿ ਉੱਕਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਕਦ ਮੁਆਮਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਨਸ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਤਦ ਵੰਡਾਈ ਕਰਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾਰੋਗੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਤੇ ਗਿੱਲਾ ਰੇਤਾ ਟੱਖਕੇ ਠੱਪਾ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤਾਕਿ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ.

ਠਮ. ਦੇਖੋ, ਠਾਮ.

ਠਰ. ਦੇਖੋ, ਠਰਣਾ ਅਤੇ ਠਰੁ.

ਠਰਹਰ. ਵਿ–ਅਚਲ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. "ਠਰਹਰ ਪਾਯੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ– ਸੀਤ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਾਂਬਾ.

ਠਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜਸਨ. ਵਾਦੀ। ੨ ਸਿਰੜ.ਜਨੂਨ.

ਠਰਣਾ
ਠਰਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਠੰਢਾ ਹੋਣਾ. ਸੀਤਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਆਕੜ ਜਾਣਾ.

ਠਰਵਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਠਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਜ.

ਠਰੁ. ਵਿ–ਸੀਤਲ. ਦੇਖੋ, ਠਰਣਾ. "ਹੋਈ ਸਿਸਟਿ ਠਰੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਅਗਨਿ ਬੁਝੀ ਠਰੁ ਸੀਨਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਠਰੂਰ
ਠਰੂਰਾ
ਠਰੂਰੁ } ਵਿ–ਠਰਿਆਹੋਇਆ. ਸੀਤਲ."ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਠਰੂਰੇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਿਮਾਲਯ. "ਜਿਤੁ ਸੁ ਹਾਥ ਨ ਲਭਈ ਤੂ ਓਹੁ ਠਰੂਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੩ ਸ਼ਾਂਤਮਨ. ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਠੰਢਾ ਹੈ.

ਠੱਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੋਕਣਾ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ। ੨ ਧਕੇਲਣਾ. ਠੇਲਣਾ.

ਠਵਰ
ਠਵਰਿ
ਠਵਰੁ } ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਥਾਨ. ਠੌਰ. ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਜਗਾ. "ਖੋਟੇ ਠਵਰ ਨ ਪਾਇਨੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਥਵਿਰ. ਵਿ–ਅਚਲ. ਸ਼ਿਥਰ. ਕਾਇਮ.

ਠਾ
ਠਾਂ
ਠਾਉ } ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਥਾਨ. ਜਗਹਿ. ਠਿਕਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਠਾਇ. "ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਨਾਹੀ ਠਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਠਾਓਠਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਗਹਿਬਜਗਹਿ.ਥਾਂਓਂਥਾਂਈਂ. ਹਰ ਜਗਹਿ.

ਠਾਇ
ਠਾਂਇ
ਠਾਇਓ
ਠਾਇਆ } ਸਿੰਧੀ. ਠਾਇ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਥਾਨ. ਜਗਾ. "ਸੋਹੰਦੜੋ ਸਭ ਠਾਇ."(ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਅਬਕੇ ਛੁਟਕੇ ਠਉਰ ਨ ਠਾਇਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਸ਼ਿਥਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ.

ਠਾਈ. ਸ਼ਥਾਨੋ ਮੇਂ. ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ. "ਰਵਿਆ ਸਭ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਠਾਈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਠਾਈਸ. ਅਸੰ. ਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਅਠਾਈਸ. "ਠਾਈਸ ਦੋਸ ਲੋ ਸੋਵ ਕਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਠਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ. "ਲਾਗੋ ਅਨ ਠਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਢਾਹ. ਪਾਣੀ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਢਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਗੋਲੀ ਗੋਲੇ ਆਦਿ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ। ੪ ਠਾਹਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਠਾਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਢਾਹਣਾ. ਗਿਰਾਉਣਾ. "ਠਠਾ ਮਨੂਆ
ਠਾਹਣੁ } ਠਾਹਹਿ ਨਾਹੀ." (ਬਾਵਨ) "ਸਭੁਨਾ ਮਨ ਮਾਣਿਕ, ਠਾਹਣੁ ਮੂਲ ਮਚਾਂਗਵਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸਭੁਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਰਤਨ ਹਨ, ਇਨਾਂ ਦਾ ਢਾਹੁਣਾ (ਤੋੜਨਾ) ਮੂਲੋਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ. "ਕਹੀ ਨ ਠਾਹੇ ਚਿਤ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਢਾਹੁੰਦਾ.

ਠਾਹਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਾਨ. ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਜਗਾ.
ਠਾਹਰੁ } "ਅਵਰ ਨ ਸੂਝੈ ਦੂਜੀ ਠਾਹਰ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਨ ਠਾਹਰ.

ਠਾਹਰੈ. ਠਹਰਦਾ ਹੈ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੈਸੇ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਬਲਹਰ ਨਾ ਠਾਹਰੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਲਹਰ.

ਠਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਠਾਹਣਾ. "ਹਿਆਉ ਨ ਕੈਹੀ ਠਾਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਕਿਸੇ ਦਾ ਹ੍ਰਿਦਯ (ਮਨ) ਨਾ ਢਾਹ। ੨ ਜਗਾ. ਸ੍ਥਾਨ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਢਾਹਕੇ.

ਠਾਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. "ਮੰਨੈ ਮਾਰਗਿ ਠਾਕ ਨ ਪਾਇ." (ਜਪੁ)

ਠਾਕਹਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਮਨਾਹੀ. "ਉਨ ਕਉ ਖਸਮ ਕੀਨੀ ਠਾਕਹਾਰੇ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਰੋਕਣਵਾਲਾ.

ਠਾਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਰੋਕਣਾ. ਵਰਜਨ. "ਠਾਕਹੁ ਮਨੂਆ
ਠਾਕਨਾ } ਰਾਖਹੁ ਠਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ.

ਠਾਕਰ. ਦੇਖੋ, ਠਾਕੁਰ.

ਠਾਕਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਦੇਖੋ, ਠਾਕ. "ਠਾਕਿ ਨ ਹੋਤੀ ਤਿਨਹੁ ਦਰ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੋਕਕੇ. ਵਰਜਕੇ.

ਠਾਕਿਰਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਰਜ ਰੱਖਣਾ. "ਆਵਣੁ ਜਾਣਾ ਠਾਕਿਰਹਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੧)

ਠਾਕਿਰਹਾਈ. ਵਰਜਰੱਖੀ. "ਸੀਤਲਾ ਠਾਕਿਰਹਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਠਾਕੀਆ. ਵਿ–ਰੋਕਣਵਾਲਾ। ੨ ਰੋਕਿਆਹੋਇਆ. "ਨਾ ਹਉ ਥਕਾ ਨ ਠਾਕੀਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਠਾਕੁਰ. ਦੇਖੋ, ਠਕੁਰ. "ਠਾਕੁਰ ਸਰਬੇ ਸਮਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੬੪੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਏਕਤਾ.

ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠੱਕੁਰ (ਦੇਵਤਾ) ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਘਰ.

ਠਾਕੁਰਵਜੀਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠਾਕੁਰ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ. "ਸਰਣਿ ਪਇਓ ਠਾਕੁਰਵਜੀਰਾ." (ਗਉ ਮ:੫)

ਠਾਕੁਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠਕੁਰਾਈ. ਸ੍ਵਾਮੀਪਨ। ੨ ਪ੍ਰਭੁਤਾ.

ਠਾਕੁਰੋ. ਦੇਖੋ, ਠਕੁਰ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ.

ਠਾਗਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਠਗਉਰੀ.

ਠਾਗੀ. ਠਗੀ. ਛਲਲਈ. "ਮਾਇਆ ਹਰਿਜਨ ਠਾਗੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਠਾਗੈ. ਠਗਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਠਗਣਹਾਰ.

ਠਾਂਚਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਾਂਚਾ. ਸੰਚਾ। ੨ ਘੜਤ. ਬਣਾਉਟ.

ਠਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਚਨਾ. ਬਨਾਵਟ. "ਜਾਕੇ ਨਿਗਮ ਦੂਧ ਕੇ ਠਾਟਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਾਮਾਨ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ। ੩ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ. ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੇ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰਗੀਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਮੂਰਛਨਾ' ਹੈ. ਤਿੰਨ ਸਪਤਕਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕੀ ਮੂਰਛਨਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.*

ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦਸ ਠਾਟ ਕਲ੍ਪੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਾਗ ਗਾਏ ਅਤੇ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.†

(ੳ) ਕਲ੍ਯਾਣ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ, ਯਥਾ–

ਸ ਰ ਗ ਮੀ ਪ ਧ ਨ.

(ਅ) ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ, ਯਥਾ–

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

(ੲ) ਕਮਾਚ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਛੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ, ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨਾ.

(ਸ) ਭੈਰਵ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹਨ, ਯਥਾ–

ਸ ਰਾ ਗ ਮ ਪ ਧਾ ਨ.

(ਹ) ਭੈਰਵੀ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਅਤੇ ਚਾਰ ਕੋਮਲ ਸੁਰ ਹਨ, ਯਥਾ–

ਸ ਰਾ ਗਾ ਮ ਪ ਧਾ ਨਾ.

(ਕ) ਆਸਾਵਰੀ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਕੋਮਲ ਹਨ, ਯਥਾ–

ਸ ਰ ਗਾ ਮ ਪ ਧਾ ਨਾ.

(ਖ) ਟੋਡੀ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ੁੱਧ, ਤਿੰਨ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੀਵ੍ਰ ਸੁਰ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਸ਼ ਰਾ ਗਾ ਮੀ ਪ ਧਾ ਨ.

(ਗ) ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸ਼ੁੱਧ, ਦੋ ਕੋਮਲ, ਇੱਕ ਤੀਵ੍ਰ ਸੁਰ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਸ ਰਾ ਗ ਮੀ ਪ ਧਾ ਨ.

(ਘ) ਮਾਰਵਾ* ਅਥਵਾ ਮਾਰੂ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ, ਇੱਕ ਕੋਮਲ, ਇੱਕ ਤੀਵ੍ਰ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਸ ਰਾ ਗ ਮੀ ਪ ਧ ਨ.

(ਙ) ਕਾਫੀ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਦੋ ਕੋਮਲ ਸੁਰ ਹਨ, ਯਥਾ–

ਸ ਰ ਗਾ ਮ ਪ ਧ ਨਾ

ਰਾਗ ਹੋਯਾ ਦੂਰ ਸੁਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਠੀਕ
ਤਾਲੋਂ ਸਭ ਪੁੱਚੇ ਭਾਰੀ ਰਾਮਰੋਲਾ ਪਾਯਾ ਹੈ,
ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲੰਦਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਸੰਗ
ਤਾਨ ਖੋਇ ਬੈਠੇ ਲਯਨਾਮ ਬਿਸਰਾਯਾ ਹੈ,
ਰੰਗਭੂਮਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੂਰਛਨਾ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖ
ਕਰਤਾਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਪਠਾਯਾ ਹੈ,
ਅਬਲਾ ਲੁਕਾਈ ਤਾਂਈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਜ ਸੰਗ
ਠਾਟ ਇੱਕ ਕਰਨ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ ਆਯਾ ਹੈ.

੪ ਸੁਰ ਮੇਲਨ. ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ। ੫ ਸ਼ੋਭਾ। ੬ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ। ੭ ਆਡੰਬਰ. ਦਿਖਾਵਾ.

ਠਾਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ. "ਜੈਸੇ ਕਸਟ ਠਗਨ ਕਹਿ ਠਾਟਤ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਠਾਠ. ਦੇਖੋ, ਠਾਟ.

ਠਾਠਾਬਾਗਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਿਬਾਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ. ਠਾਟਬਾਟ। ੨ ਭਾਵ–ਬਾਹਰਲੀ ਬਣਾਉਟ। ੩ ਬਾਹਰ ਦਾ ਮੇਲਜੋਲ. "ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਮੇਰਾ ਠਾਠਾਬਾਗਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਠਾਢ. ਵਿ–ਠਾਢਾ. ਖੜਾ. "ਠਾਢ ਭਯੋ ਮੈ ਜੋਰ ਕਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਠਾਂਢ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠੰਢ. ਸੀਤਲਤਾ.

ਠਾਢਾ. ਵਿ–ਖੜਾ. ਖਲੋਤਾ. "ਠਾਢਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਿਗਮ ਬੀਚਾਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਠੰਢਾ. ਸੀਤਲ. "ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਢਾ ਹਰਿਨਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ)

* ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ ਅਵਾਟ, ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਸ੍ਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੂਰਛਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. † ਇਨ੍ਹਾਂ ਠਾਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰ ਦਾ ਮੁੱਕਤਾ ਅੱਖਰ ਸ਼ੁੱਧ ਦਾ, ਤੀਨੇ ਵਾਲਾ ਕੋਮਲ ਦਾ ਅਤੇ ਬਿਹਾਗੀ ਵਾਲਾ ਤੀਵ੍ਰ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ.

* ਇੱਥੇ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਮਾਰਵੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਫੇਰ ਠਾਟ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਦਰਜ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕੇਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਮਾਰਵੇ ਦੀ ਸਰਗਮ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ. ਇਸ ਠਾਟ ਵਿੱਚ ਸੋਹਨੀ, ਸੈਤ, ਪੂਰੀਆ, ਪੰਚਮ, ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਰਾਗ ਗਾਏ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸਾਰੇ ਠਾਟਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਥਾਥ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਠਾਂਢਾ. ਵਿ–ਠੰਢਾ. ਸੀਤਲ.

ਠਾਢਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠੰਢ. ਸੀਤਲਤਾ. "ਤਪਤ ਮਾਹਿ ਠਾਢਿ ਵਰਤਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਠਠੈ ਠਾਢਿ ਵਰਤੀ ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਠਾਢੀ. ਵਿ–ਖਲੋਤੀ. ਖੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਠਾਂਢੀ.

ਠਾਂਢੀ. ਵਿ–ਠੰਢੀ. ਸੀਤਲ. "ਜਾਕਾ ਮਨ ਸੀਤਲ, ਓਹ ਜਾਣੈ ਸਗਲੀ ਠਾਂਢੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਗਤਿ ਠਾਂਢੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਠਾਢੇ. ਵਿ–ਖਲੋਤੇ. ਖੜੇ. "ਦਰਮਾਦੇ ਠਾਢੇ ਦਰਬਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਠੰਢੇ. ਸੀਤਲ। ੩ ਸ੍ਥਿਤ. ਅਚਲ. "ਹਰਿ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀਆ ਮਨ ਠਾਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਠਾਢੋ. ਵਿ–ਖਲੋਤਾ. ਖੜਾ. "ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਠਾਢੋ ਧਰਮਰਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਠਾਂਢੋ. ਵਿ–ਠੰਢਾ. ਸੀਤਲ.

ਠਾਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਾਨ. ਥਾਂ. "ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਅਚਲ ਠਾਣ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਅਚਲ ਅਸਥਾਨ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਪਦ.

ਠਾਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਸ੍ਥਾਨ. ਠਿਕਾਣਾ. "ਨਿਹਚਲੁ ਤਿਨ ਕਾ ਠਾਣਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਪੋਲੀਸ (Police) ਦੀ ਚੌਕੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਥਾਣਾ.

ਠਾਣੀ. ਠਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਠਾਨਨਾ। ੨ ਸ੍ਥਾਨਾਂ ਮੇਂ. ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ. "ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆਂ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਠਾਣੇਦਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸ੍ਥਾਨ (ਥਾਨੇ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਠਾਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰਨਾ। ੨ ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਂਣਾ.

ਠਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਠਾਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਠਾਨਨਾ.

ਠਾਨੀ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਠਾਨਨਾ.

ਠਾਮ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ. "ਨਮਸਤੈ
ਠਾਯ } ਅਠਾਮੇ." (ਜਾਪੁ) ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਠਾਰ } ਵਿ–ਠੰਢਾ. ਸੀਤਲ. "ਮਨੁ ਤਨੁ ਮੇਰਾ ਠਾਰ
ਠਾਰੁ } ਥੀਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਠਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਆਪੇ ਸੀਤਲੁ ਠਾਰੁ ਗੜ੍ਹ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਆਪੇ ਸੀਤਲ ਹੈ ਗੜ੍ਹ (ਓਲੇ) ਨੂੰ ਭੀ ਠਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਅਤ੍ਯੰਤ ਸੀਤਲ। ੩ ਸੰ. ਠਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਲਾ. ਕੋਹਰਾ. ਕੱਕਰ। ੪ ਠੰਢ. ਸੀਤਲਤਾ. ਜਿਵੇਂ–ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਠਾਰ ਭੰਨ ਦਿਓ.

ਠਾਵ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਾਨ. ਥਾਂਉਂ.
ਠਾਂਵ }

ਠਿਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਠੀਕਰੀ.

ਠਿਕਾਣਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਸ੍ਥਾਨ. ਟਿਕਾਣਾ।
ਠਿਕਾਨਾ } ੨ ਘਰ. ਮਕਾਨ.

ਠਿੰਗਣਾ. ਵਿ–ਮਧਰਾ. ਛੋਟੇ ਕ਼ੱਦ ਦਾ. ਨਾਟਾ. ਠਿੱਗਨਾ.

ਠਿੰਗਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠੋਂਗਾ. ਕੁਤਕਾ. ਮੂਸਲ. "ਜਪੈ ਹਿੰਗੁਲਾ ਠਿੰਗਲਾਪਾਣਿ ਦੇਵੀ."(ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਠੋਂਗਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ.

ਠਿੰਗਲਾਪਾਣਿ. ਵਿ–ਕੁਤਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ. "ਠਿੰਗਲਾਪਾਣਿ ਦੇਵੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਭੈਰਵ.

ਠਿੰਗਲੀ. ਵਿ–ਠੋਂਗੇ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਠਿੰਗਲਾਪਾਣਿ.

ਠਿਠ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿੰਦਾ. ਬਦਨਾਮੀ। ੨ ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਠਿੱਠ.

ਠਿਠਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਰੁਕਣਾ. ਠਹਿਰਨਾ। ੨ ਝਿਜਕਣਾ.
ਠਿਠਕਨਾ }

ਠਿਠੁਕੀ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ. ਅਪਮਾਨਿਤ. "ਸੈਤ ਕੀ ਠਿਠੁਕੀ ਫਿਰੈ ਬਿਚਾਰੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)ਦੇਖੋ,ਠਿਠ.

ਠਿੱਠ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿੱਤ. ਬਦਨਾਮ। ੨ ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਠਿਠ.

ਠਿਣਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਠਹਿ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਠਿਣਕਿਓਨੁ. ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ. ਸ੍ਥਿਰ ਕੀਓਨੁ. ਠਹਿਰਾਇਆ। ੨ ਠਣਕਾਇਆ. ਠਕੋਰਕੇ ਵੇਖਿਆ. "ਜਿਣਿ ਐਵਡ ਪਿਡ ਠਿਣਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਜਿਸ ਨੇ ਇਤਨੀ ਵਡੀ ਹਸ੍ਤੀ, ਭਾਵ–ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਿਡ.

ਠਿਮਿ ਠਿਮਿ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਧੀਮੇਪਨ ਸੇ. ਨੁਮਕ ਨੁਮਕਕੇ. ਸੁਹਾਉਂਦੀ ਧੀਮੀ ਚਾਲ ਨਾਲ. "ਸਾਰੰਗ ਜਿਉ ਪਗ ਧਰੇ ਠਿਮਿ ਠਿਮਿ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਨੁਮਕ.

ਠਿਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਕੇਲੇਜਾਣਾ। ੨ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ। ੩ ਵੇਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਠੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਤਾ. ਧੜਕਾ. ਫ਼ਿਕਰ। ੨ ਸ਼ੇਖ਼ੀ. ਲਾਫ਼. "ਕੂੜੀ ਕੂੜੈ ਠੀਸ." (ਜਪੁ) ੩ ਚੋਟ. ਸੱਟ. ਸਦਮਾ.

ਠੀਸਮਾਰ. ਸ਼ੇਖ਼ੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੁਭਵੀਂ ਗੱਲ ਆਖਣ ਵਾਲਾ.

ਠੀਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਸਥਾਨ. ਠਿਕਾਣਾ.

ਠੀਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਡਾ. ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਸ੍ਥਾਨ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਾਣ ਨਿਵਾਣ ਦਾ ਲਾਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੩ ਸਰਹੁੱਦੀਚਿੰਨ੍ਹ. ਤੋਖਾ. ਠੱਡਾ। ੪ ਤਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਕੜੀ ਫਸਾਕੇ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਦੇ ਹਨ.

ਠੀਕ. ਵਿ–ਸ਼ਹੀ. ਯਥਾਰਥ. ਦੁਰੁਸ੍ਤ। ੨ ਉਚਿਤ. ਯੋਗਯ. ਮਨਾਸਿਬ.

ਠੀਕਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਦਾ ਫੁੱਟਿਆ
ਠੀਕਰਾ ਹੋਇਆ ਟੁਕੜਾ. "ਜਾਂ ਭੁਜੈ ਤਾਂ ਠੀਕਰੁ ਹੋਵੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਫੁੱਟਿਆਹੋਇਆ ਬਰਤਨ। ੩ ਭਾਵ–ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਠੀਕਰ ਢੋਰ ਦਿਲੀਸ ਸਿਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇਹਰੂਪ ਮਟਕਾ ਭੰਨਕੇ.

ਠੀਕਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਦਾ ਭੱਜਾ ਹੋਇਆ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਰੁਪਯਾ. ਦਮੜਾ.

ਠੀਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਠੀਕਰ.

ਠੀਗਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠੇਂਗਾ. ਸੋਟਾ. ਦੰਡ. ਮੂਸਲ.
ਠੀਂਗਾ "ਕਾਲ ਕਾ ਠੀਗਾ ਕਿਉ ਜਲਾਈਅਲੇ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਠੀਬਾ. ਵਿ–ਢਿੱਡਾ. ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੈਠਵਾਂ. "ਪੀਛੈ ਠੀਬਾ ਨੌਕ ਦਰਾਜ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜੁੱਤਾ ਅੱਗੇ ਵੱਲੋਂ ਢਿੱਡਾ ਅਤੇ ਨੌਕ ਲੰਮੀ.

ਠੁਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਠੋਕੇਜਾਣਾ. ਜਿਵੇਂ–ਦੋ ਚਪੇੜਾਂ ਠੁਕ ਗਈਆਂ। ੨ ਧਸਣਾ. ਗਡ੍ਹਣਾ.

ਠੁੱਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੀੜ. ਸਿਘੱਟ। ੨ ਸਮਾਜ. ਮਜਲਿਸ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. ਮਾਨ. ਵਡਿਆਈ। ੪ ਯੋਗਯਤਾ. ਜਿਵੇਂ–ਕੋਈ ਠੁੱਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ.

ਠੁੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਛੀ ਦੀ ਚੁੰਜ ਦਾ ਆਘਾਤ। ੨ ਚੁੰਜ. ਚੋਂਚ.

ਠੁੰਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੰਛੀ ਵਾਂਙ ਕਿਸੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਖਾਣਾ। ੨ ਚੁੰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਾ.

ਠੁੱਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਰ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਪੈਰ ਦੀ ਠੋਕਰ.

ਠੁਮਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਮੰਗ ਭਰੀ ਮੰਦਗਤਿ. ਧੀਮੀ ਚਾਲ ਜੋ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ.

ਠੁਮਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਥਰ ਦਾ ਮਣਕਾ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਚਿੰਗਲਾਜ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਮਣਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਗਲ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

ਠੁਮਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਗੀਤ.

ਠੁਮਣਾ. ਸ੍ਤ੍ਰੀਭੁਜ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਕਿਸੇ ਛਾਂਡੇ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਹਿੱਲਣ ਜਾਂ ਰੁੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਸਹਾਰਾ.

ਠੁਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੱਬਕੇ ਭਰਨਾ। ੨ ਧਸਾਉਣਾ. ਖੁਭੋਣਾ.

ਠੂਹਾਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਥਿੱਡੂ. ਅਠੂਹਾਂ.

ਠੂੰਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁੰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਚੁੰਜ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨੋਕਦਾਰ ਚੀਜ ਦੀ ਠੋਕਰ.

ਠੂਠ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੱਢੇਹੋਏ ਬਿਰਛ ਦਾ ਮੁੱਢਰਾ। ੨ ਸ਼ਾਖਾ
ਠੂੰਠ ਬਿਨਾ ਬਿਰਛ ਦਾ ਧੜ। ੩ ਅੰਗੂਠਾ (ਗੂਠਾ). ਜਿਵੇਂ–ਮੈਂ ਜਦ ਰੁਪਯਾ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਠੂਠ ਵਿਖਾਇਆ.

ਠੂਠਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਿਆਲਾ.

ਠੂਠਾ ਫੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੰਗਣ ਲਈ ਭਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਹੱਥ ਲੈਣਾ. ਮੰਗਣ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਧਾਰਨੀ.

ਠੂਠੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪਿਆਲੀ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਟੋਰੀ। ੩ ਠੂਠੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਸਿਰ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ. ਉਭਰਵਾਂ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾ ਚੱਕ.

ਠੂਠੀ ਮੂੰਹ ਲਗਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਵਾਦੀ ਪੈਣੀ.

ਠੇਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਥਾਨ. ਥਾਂ। ੨ ਠੋਕਰ. ਠੇਡਾ. "ਅੰਤਕਾਲਿ ਜਮੁ ਮਾਰੈ ਠੇਹ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਜਮਕਾਲਿ ਠੇਹ ਮਾਰਹੁ." (ਮਾਰੂ ਮ:੪)

ਠੇਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਛਾਪਣਾ. ਕਿਸੇ ਸੰਚੇ ਅਥਵਾ ਮੁਹਰ
ਠੇਕਨਾ ਨਾਲ ਛਾਪਾ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਟੇਕਣਾ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ.

ਠੇਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਜਰਤ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਜਿੰਮਾ ਲੈਣਾ। ੨ ਇਜਾਰਾ। ੩ ਛਾਪਾ. ਠੇਕਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੪ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਜੋੜੀ ਆਦਿ ਸਾਜ ਨਾਲ ਬਜਾਈ ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਦੀ ਗਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੋਲ ਇਹ ਹੈ–

ਧਾ ਦੀ ਗਾ ਧਾ, ਧਾ ਦੀ ਗਾ ਤਾ,
੧॥ ੧ ॥ ੧ ੧॥ ੧ ॥ ੧
ਤਾ ਤੀ ਗਾ ਧਾ, ਧਾ ਦੀ ਗਾ ਧਾ,
੧॥ ੧ ॥ ੧ ੧॥ ੧ ॥ ੧

ਠੇਗਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੋਟਾ. ਦੰਡ. "ਲੈਕਰਿ ਠੇਗਾ ਟਗਰੀ
ਠੇਂਗਾ ਤੋਰੀ." (ਭੈਰੋਂ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਲੋਧਾ. "ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਠੇਗਾ ਪਰਿਹੈ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) "ਜਮ ਕਾ ਠੇਗਾ ਬੁਰਾ ਹੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਅੰਗੂਠਾ. ਠੱਸਾ.

ਠੇਠ. ਵਿ–ਨਿਰਾ. ਨਿਰੋਲਾ. ਖ਼ਾਲਿਸ। ੨ ਸ਼ੁਸ੍ਕ. ਉੱਤਮ.

ਠੇਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠੁੱਡਾ. ਠੋਕਰ. ਪੈਰ ਦੀ ਠੋਕਰ। ੨ ਬਿਰੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਾ ਜਮਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਠੇਡੇ ਖਾਵੈ ਖਾਲਸਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਠੇਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਕੇਲਣਾ. ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਰੇਲਣਾ.

ਠੌਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਠਿਕਾਣੇ ਸਿਰ. ਥਾਂ ਉੱਤੇ.

ਠੌਹਰ. ਦੇਖੋ, ਠਾਹਰ.

ਠੌਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਸਥਾਨ. "ਸੋ ਨਹੀ ਦਿਹ ਠੌਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਠਾਨਨਾ.

ਠੌਸ. ਵਿ–ਨਿੱਗਰ. ਜੋ ਵਿੱਚੋਂ ਥੋਥਾ (ਖਾਲੀ) ਨਹੀਂ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਠੱਸਣਾ.

ਠੌਸਣਾ. ਤੁੰਨਣਾ. ਦੱਬਕੇ ਭਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਠੁਸਣਾ.

ਠੌਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਗੂਠਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਿਝਾਉਣ ਲਈ ਅੰਗੂਠਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਠੋਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਟ. ਚੋਟ। ੨ ਠੋਕਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਠੋਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਮਾਰਨਾ. ਕੁੱਟਣਾ। ੨ ਧਸਾਉਣਾ.
ਠੋਕਨਾ ਗੱਡਣਾ.

ਠੋਕ ਬਜਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਰੀਖਯਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖਣਾ.
ਠੋਕ ਬਜਾਕੇ ਦੇਖਣਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਰਖਣਾ. ਜਿਵੇਂ–ਮਿੱਟੀ ਅਥਵਾ ਧਾਤੁ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਵੇਲੇ ਠੋਕਰ ਦੇਕੇ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁਰ ਤੋਂ ਪਰਖੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੈ ਜਾਂ ਫੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਰੀਖਜਾ ਕਰਨੀ.

ਠੋਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਟ. ਸੱਟ. ਧੱਕਾ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਤ੍ਹ ਤੋਂ ਉਭਰਿਆਹੋਇਆ ਕੰਕਰ, ਇੱਟ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਿਆਨ (ਨਯਾਮ) ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਧਾਤੁ ਦਾ ਸੰਮ.

ਠੋਕ ਵਜਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਠੋਕ ਬਜਾਉਣਾ ਅਤੇ ਠੋਕਿ.

ਠੋਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਖਾਣ. ਬਾਢੀ, ਜੋ ਮੰਜੇ ਆਦਿ ਠੋਕਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪੰਛੀ ਜੋ ਲੱਕੜ ਵਿੱਚ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਗਲੀ ਕਰਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਕਾਠਫੋੜਾ. Wood-pecker.

ਠੋਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਠੋਕਕੇ. ਠੋਕਰ ਲਗਾਕੇ. "ਸਭ ਦੇਖੀ ਠੋਕਿਬਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਠੋਕਿਵਜਾਇ ਸਭ ਡਿਠੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ. ਭਾਵ–ਪੱਕੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ. "ਕਾਹੂੰ ਲੈ ਠੋਕਿ ਬੈਧੇ ਉਰ ਠਾਕੁਰ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਠੋਡੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਬੁਕ. ਮੁਖ ਦੇ ਹੇਠ ਦਾ ਗੋਲ ਭਾਗ (chin).

ਠੋਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਠੁਕਰਾਉਣਾ. ਠੋਕਰ ਮਾਰਨੀ.

ਠੌਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਥਾਨ. ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਜਗਾ. "ਸਭ
ਠੌੜ ਠੌੜ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿੱਤ ਨਯੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਠੰਢ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਰਦੀ. ਜਾਡਾ. ਸੀਤਲਤਾ.

ਠੰਢੜਾ ਵਿ–ਸੀਤਲ. ਸਰਦ। ੨ ਸ਼ਾਂਤ. ਕ੍ਰੋਧ
ਠੰਢਾ ਰਹਿਤ। ੩ ਸੁਸਤ. ਆਲਸੀ। ੪ ਨਾਮਰਦ. ਮੈਥੁਨਸ਼ਕ੍ਤਿ ਰਹਿਤ.

ਠੰਢਾਈ. ਦੇਖੋ, ਠੰਢਿਆਈ। ੨ ਸ਼ੀਤਲਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਠੰਢਿਆਈ.

ਠੰਢਾ ਹੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਰਨਾ. ਲਹੂ ਦੀ ਗਰਮੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਣਾ। ੨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਦੀਵੇ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਦਾ ਬੁਝਣਾ। ੪ ਨਾਮਰਦ ਹੋਣਾ. ਪੁਰੁਸਤ੍ਵ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਠੰਢਿਆਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਦਾਈ. ਬਾਦਾਮ, ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਕਕੜੀ ਦੇ ਬੀਜ ਆਦਿ ਘੋਟਕੇ ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਮਿੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀਤਲ ਪੀਣ ਯੋਗਯ ਪਦਾਰਥ. ਗਰਮ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪੀਂਦੇ ਹਨ.

ਠੰਢੀ. ਵਿ–ਠਰੀਹੋਈ. ਸੀਤਲ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਦੀ. "ਠੰਢੀ ਤਾਤੀ ਮਿਟੀ ਖਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਹ ਨੂੰ ਨਦੀ, ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਖਾਲੈਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਸੀਤਲਾ. ਚੇਚਕ. "ਅਬ ਜਾਨੋ ਇਹ ਬਾਲਕ ਠੰਢੀ ਖਾਇਯੋ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਠੰਢੀ ਤਾਤੀ ਮਿਟੀ. ਨਦੀ (ਭਾਵ ਜਲ), ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਠੰਢੀ ੨.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਡ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਅਠਾਰਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਮੂਧੀਂ (ਮੂੰਹ ਦੀ ਛੱਤ) ਹੈ। ੨ ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੜਵਾ ਅਗਨਿ. ਸਮੁੰਦਰੀ ਅੱਗ। ੩ ਸ਼ਬਦ.ਧੁਨਿ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਡਰ। ੬ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਬੋਲਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਦਰ ਦੀ ਥਾਂ ਡਰ, ਦਾ ਦੀ ਥਾਂ ਡਾ, ਦੁੱਧ ਦੀ ਥਾਂ ਡੁਧੁ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ.

ਡਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਵ. ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ. "ਆਗੈ ਦੇਖਉ ਡਉ ਜਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦਵ.

ਡਉਰ. ਦੇਖੋ, ਡੌਲ। ੨ ਸੰ. ਡਮਰ–ਡੰਬਰ. ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਥਨ. ਉਹ ਵਾਕ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਫ ਨਾ ਸਮਝੇ ਜਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਡਉਰੀ.

ਡਉਰੀ. ਬਕਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਸਾਫ਼ ਨਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਡਉਰ ੨."ਬਕੈ ਤ ਡਉਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਡਉਰੁ / **ਡਉਰੂ** ਸੰ. ਡਮਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਵਾਜਾ ਜੋ ਇੱਕੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਚ-ਕਾਰਲਾ ਭਾਗ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਚੌੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀ ਤਰਾਂ ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਲ ਕਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੋ ਛੋਟੀਆਂ ਕਪੜੇ ਦੀਆਂ ਡੋਡੀਆਂ ਲੰਮੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੱਧੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਦ ਹੱਥ ਨਾਲ ਡੌਰੂ ਹਿਲਾਈਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਹ ਡੋਡੀਆਂ ਚੰਮ ਉੱਪਰ ਜਾਕੇ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਮ ਡਮ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਵਾਜਾ ਹੈ. "ਬਰਦ ਚਢੇ ਡਉਰੂ ਢਮਕਾਵੈ." (ਗੌਡ ਕਬੀਰ)

ਡਸਕਾ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਜਿਲ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਥਾਣਾ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠਸਕਾ ਸਮਝਕੇ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਭੀਖ.

ਡਸਣਾ / **ਡਸਨ** / **ਡਸਨਾ** ਸੰ. ਦੰਸ਼ਨ. ਕ੍ਰਿ–ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ.ਦੰਦ ਖੁਭੋਣਾ. ਸਰਪ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਡੰਗ ਦਾ ਲਗਣਾ. "ਨਾਮ ਸੁਨਤ ਜਨੁ ਬਿਛੂਅ ਡਸਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਦੁੱਖਦੇਣਾ. "ਨੀਤ ਡਸੈ ਪਟਵਾਰੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਪਟਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਯਮ ਹੈ.

ਡਸਵਾਉਣਾ / **ਡਸਾਉਣਾ** ਦੰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਡੰਗ ਲਵਾਉਣਾ। ੨ ਡਹਾਉਣਾ. ਵਿਛਵਾਉਣਾ. ਜੈਸੇ–ਮੰਜਾ ਡਸਾਉਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਸਾਉਣਾ.

ਡਸਾਨਾ. ਡਸਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਡਸਣਾ. "ਨਾਮ ਸੁਨਤ ਜਨੁ ਬਿਛੂਅ ਡਸਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਡਹਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਲਚ। ੨ ਨਿਵਾਣ। ੩ ਛਲ। ੪ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਉਹ ਟੋਆ, ਜੋ ਉੱਪਰੋਂ ਘਾਹ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਵੇ। ੫ ਡਿੰਗ. ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਦੁਖਦੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ (ਅੰਸ਼ੂ) ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਡਹਕਣਾ / **ਡਹਕਣੁ** / **ਡਹਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਛਲ ਕਰਨਾ. ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਭਟਕਣਾ. "ਝੂਠਾ ਜਗੁ ਡਹਕੈ ਘਨਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ। ੪ ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ. "ਰਨ ਡਾਕਨਿ ਡਹਕਤ ਫਿਰਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੫ ਸਿੰਧੀ. ਡਹਕਣੁ. ਕੰਬਣਾ. ਕੰਪਾਇਮਾਨ ਹੋਣਾ.

ਡਹਕਾਉਣਾ / **ਡਹਕਾਨਾ** / **ਡਹਕਾਵਨ** ਕ੍ਰਿ–ਛਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣਾ। ੨ ਭਟਕਾਉਣਾ। ੩ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣਾ. "ਜਗਤੁ ਡਹਕਾਇਆ ਕਹਣਾ ਕਛੂ ਨ ਜਾਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) "ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਮਾਨੁਖ ਡਹਕਾਏ." (ਬਾਵਨ) "ਕਤ ਕਉ ਡਹਕਾਵਉ ਲੋਗਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਜਤਨ ਕਰੈ ਮਾਨੁਖ ਡਹਕਾਵੈ, ਓਹ ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ ਜਾਨੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਕਰਿ ਪਰਪੰਚ ਜਗਤ ਕਉ ਡਹਕੈ ਅਪਨੋ ਉਦਰ ਭਰੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੯)

ਡਹਕੂ ਬੇਰ. ਗਲਘੋਟੂ ਬੇਰ. ਬਾਹਰੋਂ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸਵਾਦ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੇਰ. "ਬਨੇ ਠਨੇ ਆਵਤ ਘਨੇ ××× ਡਹਕੂ ਬੇਰ ਸਮਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਡਹੱਕ / **ਡਹਡਹ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡੌਰੂ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਡਹੱਕ ਡਾਮਰੰ ਸੁਰੰ." (ਕਲਕੀ) "ਡਹਡਹ ਡਾਮਰੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਡਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਹਿਣਾ.

ਡਹਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ। ੨ ਬੀੜ. ਜੰਗਲ। ੩ ਰੁਦ. ਤਾਲ। ੪ ਦਹਲ. ਧੜਕਾ. "ਰੰਕ ਹੈ ਬਿਭੀਖਨ ਸੋ ਡੋਲਤ ਡਹਰ ਮੇ." (ਹੰਸਰਾਮ) ੫ ਦੇਖੋ, ਦਹਰ.

ਡਹਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਚਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ. ਟਹਲਣਾ. "ਡਹਰਤ ਕਠਿਨ ਮਸਾਨ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਡਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਡ. ਸੋਟਾ। ੨ ਹਰੀਚੁਗ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਗਲ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਦੋਹਾਂ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਟਕਾਇਆ ਡੰਡਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੱਠ ਨ ਸਕੇ.

ਡਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ। ੨ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ। ੩ ਦਹਨ ਕਰਨਾ. ਫੂਕਣਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਹਿਨਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਡਾਹਣਾ.

ਡਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਡਹਰ.

ਡਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੱਡੇ ਦੀ ਥੰਮ੍ਹੀ, ਜੋ ਪੱਟੀ ਦੇ ਤਾਣਨ ਅਤੇ ਰੋਕਣ ਲਈਂ ਵਿੱਢ ਵਿੱਚ ਲਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਮਿਲੀ. "ਆਨਦ ਕੇ ਮਧਿ ਬਾਤ ਡਹੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਵਿਛੀ ਹੋਈ. ਜਿਵੇਂ–ਘਰ ਅੰਦਰ ਮੰਜੀ ਡਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੪ ਲੱਗੀ. ਤਤਪਰ ਹੋਈ. ਜਿਵੇਂ–ਉਹ ਖਾਣ ਡਹੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਡਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੂੰਹ ਤੀਕ ਭਰਨਾ। ੨ ਅਘਾਣਾ. ਪੂਰਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ। ੩ ਰੋਕਣਾ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ.

ਡਕਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਟੂਕ. "ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੇ ਡਕਰੇ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਡਕਰਾਉਣਾ / **ਡਕਰਾਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਬੈਲ ਮ੍ਰਿਗ ਆਦਿ ਦਾ ਬੋਲਣਾ. ਬੜ੍ਹਕਣਾ. ਗਰਜਣਾ। ੨ ਡਕਾਰ ਲੈਣਾ.

ਡਕਾਡਕ. ਵਿ–ਲਬਾਲਬ ਭਰਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਪੂਰਨ ਤ੍ਰਿਪਤ. ਦੇਖੋ, ਡਾਕਿਨੀ.

ਡਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਦਗਾਰ। ੨ ਡੰਕਾਰ. ਡੰਕੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਡੌਰੂ ਡਕਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਬਾਘ ਸੂਰ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਡਕਾਰਤ ਕੋਲ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਡਕਰਾਨਾ.

ਡਕੈ. ਡਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਡਕਰਾਨਾ ੧. "ਡਕੈ ਫੂਕੈ ਖੇਹ ਉਡਾਵੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਹਾਥੀ ਚਿੰਘਾਰਦਾ ਅਤੇ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਡਕੈਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਕੂ. ਲੁਟੇਰਾ.

ਡਕੈਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਕੂ ਦਾ ਕਰਮ. ਲੁੱਟਮਾਰ. ਜੋਰ ਨਾਲ ਧਨ ਮਾਲ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਡਕੋਤ / **ਡਕੌਂਤ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਕਪੁਤ੍ਰ. ਡਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਗਵਾਲਨ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਤਾਨ. ਡਕੌਂਤ ਸ਼ਨੈਸ਼ੂਰ (ਛਨਿੱਛਰ) ਦਾ ਦਾਨ ਲੈਂਦੇ, ਸਗਨਾਂ (ਸ਼ਕੁਨਾ) ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਰੇਖਾ ਦੇ ਫਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ. ਭੱਡਰੀ. ਡਗੋਤ੍ਰਾ.

ਡਕੌਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਕੌਤ ਦਾ ਕਰਮ. ਡਕੌਤ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ.

ਡੱਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਡਕਰਾ.

ਡੱਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿਣਕਾ। ੨ ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.

ਡਖਣਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਜਨਮਭੂਮਿ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ,ਅਰਥਾਤ ਮੁਲਤਾਨ, ਸਾਹੀਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਚਨਾ ਹੈ ਉਹ'ਡਖਣੇ' ਨਾਮ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ 'ਦ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਡ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ,* ਯਥਾ:–
"ਤੂ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ ਡੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ."×××
"ਹਭੇ ਡੁਖ ਉਲਾਹਿਅਮੁ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ.". (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)×× ਆਦਿ.

ਡਖਣੇ. ਡਖਣਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਡਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵਿ–ਪਗ. ਦੋ ਵਾਰ ਪੈਰ ਉਠਾਕੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਜਿਤਨੀ ਲੰਬਾਈ ਹੋਵੇ. ਡੇਢ ਗਜ਼ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਚਾਲ ਵੇਲੇ ਪੈਰ ਦੇ ਉਠਾਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ."ਡਗ ਭਈ ਵਾਮਨ ਕੀ ਸਾਵਨ ਕੀ ਰਤਿਯਾਂ." (ਸੇਨਾਪਤਿ) ੩ ਵਿ–ਭੱਦਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ.

ਡਗਡੋਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਰ ਦੇ ਬਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਿੜਕਵੀਂ ਚਾਲ.

ਡਗਣ. ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਚਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਡਗਣ ਦੇ ਸਰੂਪ ਇਹ ਹਨ:–
ऽऽ, ।।ऽ, ।ऽ।, ऽ।।, ।।।।.

ਡਗਮਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਵਾਂਡੋਲ। ੨ ਕੰਪ. ਕਾਂਬਾ। ੩ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਡਗ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਾਵ–ਏਧਰ ਓਧਰ ਨੱਠਣਾ. "ਡਗਮਗ ਛਾਡਿ, ਰੇ ਮਨ ਬਉਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਡਗਰ / **ਡਗਰਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਗ ਧਰਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਮਾਰਗ. ਰਾਸ੍ਹਾ. ਰਾਹ. "ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੈ ਡਗਰੋ ਪਾਇਆ." (ਗੌਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਉਪਾਉ ਦੱਸਣਾ. "ਸੁਤ ਅਭਿਲਾਖੀ ਮਗ ਕੋ ਡਗਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਡਗਰੀ. ਵਿ–ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. ਡਗਰ (ਮਾਰਗ) ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਡਗਮਗੀ. ਉਖੜਵੀਂ. "ਡਗਰੀ ਚਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਫੁਨ ਅਧੁਲੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) "ਅੰਗਨ ਮੇ ਡਗਰੀ ਸੀ ਫਿਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਡਗਰੂ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਡਰੋਲੀ ਦੇ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਆਏ ਅਤੇ ਇਸ ਜਗਾ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਟਾਂ ਚੂੰਨਾ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ 'ਡਰੋਲੀ' ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ. ਜਿਸ ਵਣ ਦੇ ਬਿਰਛ ਤਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠਕੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.ਉਦਾਸੀ ਸੰਤ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਦੋ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅੱਠ ਸੋ ਰੁਪਯੇ ਤੋਂ ਮੁੱਲ ਖ਼ਰੀਦੀ-ਗਈ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ 'ਤੰਬੂਸਾਹਿਬ' ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਤੰਬੂ ਲਗਾਏ ਸਨ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਡਗਰੂ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ.

ਡਗਰੋ. ਦੇਖੋ, ਡਗਰਾ.

ਡੱਗਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰਾ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ. ਡੰਕਾ.

ਡੱਗੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਲਾਈਹੋਈ ਗਠੜੀ। ੨ ਛੋਟਾ ਤਾਲ.

ਡਟਣਾ / **ਡਟਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਦ੍ਰਿਢ ਤਿਸ਼੍ਰਨ. ਜਮਕੇ ਖੜੇ ਹੋਣਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਠਹਿਰਨਾ.

ਡੱਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਟ. ਗੱਟਾ. "ਖੋਜ ਕਹੈ ਨਹਿ ਮੁਖ ਵਿਚ ਡੱਟਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਡਡ. ਦੇਖੋ, ਡੱਡ.

ਡਡਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਡਢਵਾਲ.

ਡਡਾ. ਡ ਅੱਖਰ. "ਡਡਾ, ਡੇਰਾ ਇਹੁ ਨਹੀ."(ਬਾਵਨ) ੨ ਡ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੩ ਛੋਲੇ ਦੀ ਟਾਟ (ਹਰੀਫਲੀ).

ਡਡੀਆ. ਸੰ. ਫ਼ਖਸ੍–ਦ੍ਰਧਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੋਸ਼ਾਕ. ਲਿਬਾਸ. ਸਾੜ੍ਹੀ ਆਦਿ ਵਸਤ੍ਰ. "ਕਹੁ ਡਡੀਆ ਬਾਧੈ ਧਨ ਖੜੀ ਪਾਹੂ ਘਰਿ ਆਏ ਮੁਕਲਾਊ ਆਏ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਰੂਹ ਵਹੁਟੀ ਹੈ ਮੁਕਲਾਊ ਪਰਾਹੁਣੇ ਯਮਦੂਤ ਹਨ.

* ਦੇਖੋ, ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਭੂਰੀ. ਵਿ–ਗੱਦਰੀ. ਅਧਪੱਕੀ. ਸਿੰਧੀ. ਭਭਰੂ. "ਹਰੀ ਨਹੀ ਨਹਿ ਭਭੂਰੀ ਪਕੀ ਬਢਣਹਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਭੱਡ ਭੱਡੂ ਸੰ. ਦਦੁੰਰੀ. ਦਦੁੰਰ. ਮੋਂਡਕੀ. ਮੋਂਡਕ.

ਭਦ. ਵਿ–ਦਗਧ. "ਕੋਪ ਕੀ ਆਗ ਮਹਾਂ ਬਢਕੈ ਭਢਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦਾੜ੍ਹ. ਦ੍ਰੈਸ੍ਟ੍ਰਾ. "ਫਟੀ ਨੱਖ ਸਿੰਘੰ ਮੁਖੰ ਭੱਢ ਕੋਲੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨੌਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਇਉਂ ਪਾਟਗਈ, ਜਿਵੇਂ–ਕੋਲ (ਸੂਰ) ਦੀ ਭੱਢ (ਹੁੱਡ) ਨਾਲ ਖੋਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਭਦਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਗਧ ਹੋਣਾ. ਜਲਣਾ.

ਭਦਵਾਰ ਭਦਵਾਲ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਦਾਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਰਈਸ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਭਢਵਾਲ ਬਹੁਤ ਪਾਈਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਭਦਾ. ਵਿ–ਦਗਧ ਹੋਇਆ. ਜਲਿਆ. ਦਾਧਾ। ੨ ਭਾਢਾ. ਬਲਵਾਨ. "ਭਢੇ ਭੱਢਵਾਰੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਭਾਵੇ ਭਢਵਾਲੀਏ.

ਭਦਿਆਈ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਦਾਪਨ. ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਧੀਰਯ. "ਬਾਹਰ ਸੋ ਭਦਿਆਈ ਕਰਕੈ ਕਹਿਆ." (ਜਸਭਾਮ)

ਭਦੇ. ਦਗਧ ਹੋਏ। ੨ ਭਾਢੇ. ਦੇਖੋ, ਭਦਾ ੨.

ਭਦਜੇ. ਦਗਧ ਹੋਇਆ. ਜਲਿਆ. "ਪਾਵਕ ਮੇ ਤਿਨ ਅੰਗ ਭਢਜੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਫ. ਫ਼ਾ ਦਫ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਗੋਲ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਡੱਗੇ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਭਫੜਾ. ਭਫਲਾ.

ਭਫਾਲਚੀ ਭਫਾਲੀ ਭਫ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦਫਲਚੀ.

ਭਬ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਗ਼. ਧੱਬਾ। ੨ ਬੈਲ. ਖੀਸਾ.

ਭਬਰ ਭਬਰਾ ਸੰਗਜਾ–ਛੱਪੜ. ਟੋਭਾ.

ਭੱਬੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭਿਬੀਯਾ. ਛੋਟਾ ਸੰਪੁਟ. ਅਫ਼ੀਮ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਭਮਕ. ਸੰਗਜਾ–ਭਮ ਭਮ ਧੁਨਿ.

ਭਮਰ. ਦੇਖੋ, ਭਉਰੁ। ੨ ਭਿੰਗ. ਸੁਗੰਧ. ਖੁਸ਼ਬੂ.

ਭਮਰੁ ਭਮਰੂ ਦੇਖੋ, ਭਉਰੁ.

ਭਮੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਭੁਮੇਲੀ.

ਭਮੰਕ. ਦੇਖੋ, ਭਮਕ.

ਭਰ. ਸੰ. ਦਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੈ. ਖ਼ੌਫ਼. "ਭਰ ਚੂਕੇ ਬਿਨਸੈ ਅੰਧਿਆਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਰਨਾ. "ਲਾਲ ਕਰੇ ਪਟ ਪੈ ਭਰ ਕੇਸਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕੇਸਰ ਭਾਲਕੈ. "ਕੋਊ ਭਰੈ ਹਰਿ ਕੇ ਮੁਖ ਗ੍ਰਾਸ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਸ ਭਾਲਦਾ ਹੈ. "ਕੰਚਨ ਕੋਟ ਕੇ ਊਪਰ ਤੇ ਭਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭਰਣ ਭਰਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਭੈ ਕਰਨਾ. ਖ਼ੌਫ਼ ਖਾਣਾ. ਭਯਭੀਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭਰ. "ਭਰਿ ਭਰਿ ਭਰਣਾ ਮਨ ਕਾ ਸੋਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਰਨਾ.

ਭਰਨ ਭਰਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਭੈ ਕਰਨਾ. ਖ਼ੌਫ਼ ਖਾਣਾ. "ਨਿਰਭਉ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੇ ਬਸਤੇ ਇਹੁ ਭਰਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ?" (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਭਰਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਬਣਾਉਟੀ ਮਨੁੱਖ ਅਥਵਾ ਭਯੰਕਰ ਪਸ਼ੂ ਆਦਿ. "ਜਿਉ ਭਰਨਾ ਖੇਤ ਮਾਹਿ ਭਰਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਭਰਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭਰਨਾ. ਭਯਭੀਤ ਹੋਣਾ. ਭਰਪੈਣਾ. "ਭਰਪਤ ਭਰਪਤ ਜਨਮ ਬਹੁਤ ਜਾਹੀ."(ਗਉ ਮ:੫) "ਭਰਪੈ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸ ਨਖਤ੍ਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਸਾਧੂਸੰਗਿ ਨਹਿ ਭਰਪੀਐ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭਰਪਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭਰਾਉਣਾ. "ਸੋ ਭਰ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਭਰ ਭਰਪਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਭਰਪੋਕ. ਵਿ–ਭਰਾਕੁਲ. ਭਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਇਰ.

ਭਰ ਭਉ. ਖ਼ੌਫ਼ ਅਤੇ ਭਯ (ਸੰਕਟ). ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਭਰ. ਦੇਖੋ, ਭਯ. "ਜਮ ਕਾ ਭਰ ਭਉ ਭਾਰੀ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਭਰਾਂਉ. ਵਿ–ਭਰਾਵਨਾ. ਭਯੰਕਰ. "ਭਾਈ ਰੇ ! ਭਵਜਲ ਬਿਖਮ ਭਰਾਂਉ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਭਰਦਾ ਹਾਂ.

ਭਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭਰਾਨਾ. ਭਯ ਦੇਣਾ । ੨ ਵਿ–ਭਰਾਵਨਾ. ਭਯੰਕਰ.

ਭਰਾਇਆ. ਭਰ (ਭਯ) ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ। ੨ ਭਰਾਵਨਾ. ਭੈਦਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਭਰਨਾ। ੩ ਭਲਵਾਇਆ.

ਭਰਾਕੁਲ. ਸੰ. ਦਰਾਕੁਲ. ਵਿ–ਦਰ (ਭਯ) ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ."ਧੀਰਜ ਛੋਰ ਭਰਾਕੁਲ ਬੋਲਤ."(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਭਰਾਬਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧਮਕੀ. ਭਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭਰਾਰਾ. ਵਿ–ਭਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਯਾਨਕ. "ਬਹੁ ਭੀਲ ਭਰਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭਰ ਨਾਲ. ਖ਼ੌਫ਼ ਸੇ. "ਜਮ ਭਰਿ ਮਾਰੀਐ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਭਰਕੇ.

ਭਰੁ. ਦੇਖੋ, ਭਰ.

ਭਰੁ ਭ੍ਰਮਭਉ. ਭ੍ਰਮਭ੍ਵਦਰ. ਭ੍ਰਮ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਭਰ. "ਭਰੁ ਭ੍ਰਮ ਭਉ ਦੂਰਿ ਕਰਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਭਰੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਭਰ. ਭਯ । ੨ ਵਿ–ਭਰਾਵਨਾ. ਭਯਾਨਕ. "ਜਾਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਜਮ ਨਹੀ ਭਰੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਭਰੇ. ਭਾਰੇ. "ਤਿਨ ਕੇ ਫੋਰ ਮੂੰਡ ਕਲ ਭਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕਾਲ ਨੇ ਭੰਨਸੁੱਟੇ.

ਭਰੈ. ਭਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਰ ੨.

ਭਰੋਲ. ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਮੀਆਂ ਕੇਲਾ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ.

ਭਰੋਲੀ ਭਰੋਲੀ ਛਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਮੋਗਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਮਾਈ ਰਾਮੋ ਦਾ ਪਤਿ ਭਾਈ ਸਾਂਈਦਾਸ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਚ੍ਹ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਪਤਿ ਪਤਨੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨੰਨ ਭਗਤ ਅਤੇ ਸੇਵਕ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਵਾਰ ਭਰੋਲੀ ਆਕੇ ਚਿਰਕਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ.

ਇਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦਾ ਸੀਤਲ ਜਲ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਤੇ ਦਮਦਮਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਨੰਦਚੰਦ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹਲਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਚੰਦ.

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਦੇਹਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ੧੮੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਇਕਵੰਜਾ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪਿੰਡ ਅੰਗੀਆਂ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭਰਗੂ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਭਲ. ਸੰਗਜਾ–ਭਲਾ. ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ । ੨ ਥੀਲ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲਾ ਤਾਲ। ੩ ਚੌਪੜ ਦਾ ਭਾਲਨਾ. "ਭਲ ਭਾਲਹਿ ਨਰਦਨ ਕੋ ਚਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)ਭਾਲਨਾ ਸਿੱਟਕੇ ਨਰਦਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ,ਭੱਲ.

ਭਲਹੌਜ਼ੀ. James Andrew Broun Ramsay Dalhousie. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੨੨ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ ੧੮੧੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ੧੨ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੮ ਤੋਂ ੨੮ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੫੬ ਤੀਕ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸਿੱਖਰਾਜ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਅਵਧ ਆਦਿ ਕਈ ਦਿਲਾਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕ੍ਵਿਸ Marquess ਪਦਵੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਸਾਲਾਨਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲੀ. ਲਾਰਡ ਭਲਹੌਜ਼ੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੯ ਦਿਸੰਬਰ ੧੮੬੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

੨ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਆਬਾਦੀ, ਜੋ ਲਾਰਡ ਭਲਹੌਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸਨ ੧੮੫੩ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਰਿਆਸਤ ਚੰਬੇ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਖਰੀਦਕੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਹੈ. ਭਲਹੌਜ਼ੀ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ੫੧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੭੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਚਿਆਈ ੭੬੮੭ ਫੁਟ ਹੈ.

ਭਲਾ ਭਲੀ ਸੰਗਜਾ–ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਢੇਲਾ. ਢੀਮ । ੨ ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਬੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ। ੩ ਸੰ. ਦਲਿ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਭਲੀ. ਢੀਮ.

ਭਲ੍ਹਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਛਲਣਾ। ੨ ਟਪਕਣਾ.ਚੁਇਣਾ.

ਭਲ੍ਹਕਾ. ਉਛਲਕੇ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ ਤੁਬਕਾ। ੨ ਨੇਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਕ਼ਲਮ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਤੁਬਕਾ। ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਏ ਦੇ ਛੇਕ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅੱਖ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਅੰਥ੍ਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਭੱਲ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੱਸੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਨੀਵਿਂ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਜਲ ਸਿੰਜੀਦਾ ਹੈ.

ਭੱਲਾ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੋਹੀਆਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਭਾਈ ਲਾਲੋ, ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਆਦਿਕ ਇਸ ਥਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਹਨ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–"ਭੱਲੇ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਭਾਰੀ." ਇਸੇ ਥਾਂ ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮਤੀ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ੨੨ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਵਿਆਹ ਦੇ ਥਾਂ ਦਮਦਮਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਆਨੰਦ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇੱਥੇ ਬਾਵਲੀ ਲਵਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ੧੫ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਤੋਂ ਹੈ. ਭੱਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੪੨ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ਼ ਹੈ।

੨ ਸਾਬੋ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਜੱਟ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨-੬੩ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਜਿੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਉਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ' ਹੈ.

ਭੱਲੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰਾਂ ਚੱਲਣਗੀਆਂ, ਅੰਬ ਲੱਗਣਗੇ, ਕਣਕ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਆਦਿਕ. ਇਸ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਭੱਲਾਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਨੰਬਰ ੧.

ਭੱਲਾਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਭੱਲਾ ੨.

ਭੱਲੂ. ਫੁਰਾ ਗੋਤ ਦਾ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ.

ਭੱਲੇਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ੧੨ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ,ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਖਤ੍ਰੀ ਭੱਲੇਵਾਲ ਪਿੰਡ (ਬਿਸਤ ਦੁਆਬੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਫੇਰ ਕੰਗ ਜੱਟ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਇਲਾਕਾ ਮੱਲਿਆ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੇ ਮੁਸਤ੍ਫ਼ਾਬਾਦ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਬਡਬਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਕੰਗ ਦੇ ਰਈਸ, ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਭਵ. ਸੰ. ਦਵ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਲੱਗੀਹੋਈ ਅੱਗ. ਦਾਵਾਗਨਿ.

ਭਵਰੁ. ਦੇਖੋ, ਭਉਰੁ.

ਭਵਿ. ਦਵ (ਦਾਵਾਗਨਿ) ਨਾਲ. ਦਾਵਾਗਨਿ ਦ੍ਵਾਰਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਜਿਉ ਡਵਿ ਦਧਾ ਕਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਜੰਗਲੀ ਅੱਗ ਦਾ ਬੁਲਸਿਆ ਕਾਨਾ.

ਡਵੰਕ. ਦੇਖੋ, ਡਮਕ ਅਤੇ ਡਮੰਕ. "ਡਾਵਰੁ ਡਵੰਕੈ." (ਅਕਾਲ)

ਡਾਉ. ਦੇਖੋ, ਦਾਉ.

ਡਾਉਲਾ. ਸੰ. ਗਜ਼ਾ–ਨਿਆਰੀਆ. ਸੁਨਿਆਰ ਦੀ ਭੱਠੀ ਦੀ ਖ਼ਾਕ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਇਨਾ ਚਾਂਦੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਡਾਵਲਾ.

ਡਾਇਣ } ਸੰ. ਡਾਕਿਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁੜੈਲ. ਭੂਤਨੀ.
ਡਾਇਨਿ } ਪਿਸ਼ਾਚਿਨੀ. "ਨਾਰਾਇਣ ਦੈਤ ਡਾਨੇ ਡਾਇਣ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਡਾਂਸ. ਸੰ. ਦੰਸ਼੍ਟ੍ਰ.–ਦੰਸ਼ਟ੍ਰੀ. ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਡੰਗ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਸੱਪ ਆਦਿ। ੩ ਮੱਛਰ.

ਡਾਹ. ਸੰ. ਦਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਪ. ਦਾਬ. ਜਲਨ. ਸਾੜਾ.

ਡਾਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਦਾਹਨਾ. ਸਾੜਨਾ। ੨ ਡਾਸਨਾ.
ਡਾਹਨਾ } ਬਿਛਾਉਣਾ. ਜੈਸੇ–ਮੰਜਾ ਡਾਹਣਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਂਡ. ਬਿਰਛ ਦੀ ਮੋਟੀ ਸ਼ਾਖਾ. ਟਾਹਣਾ.

ਡਾਹਪਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਹਪਨ. ਜਲਨ। ੨ ਦਿਲ ਦਾ ਸਾੜਾ. ਈਰਖਾ.

ਡਾਹਪਣਿ. ਦਾਹਪਨ (ਸਾੜੇ) ਵਿੱਚ. "ਡਾਹਪਣਿ ਤਨਿ ਸੁਖ ਨਹੀ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਡਾਹਪਣੁ. ਦੇਖੋ, ਡਾਹਪਣ.

ਡਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਡਾਹਣਾ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਡਾਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਮਨ. ਕ਼ਯ. ਛਰਦ. ਡਾਕੀ। ੨ ਸਵਾਰੀ ਅਥਵਾ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਪੜਾਉ ਪੜਾਉ ਅਜੇਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਕਿ ਪਿੱਛੋਂ ਆਏ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦੇਕੇ ਨਵੇਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ। ੩ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੇ ਪਹੁਚਾਉਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ. "ਬਹੁਰ ਡਾਕ ਮੋ ਸੁਧ ਤਤਕਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਅੰ. Dock. ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਹਾਜ ਲੱਗਣ ਦਾ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਮਸਾਫ਼ਿਰ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ ਉਤਰਦਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ.

ਡਾਂਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡੰਕ. ਦੰਸ਼. ਬਿੱਛੂ ਸਰਪ ਆਦਿ ਦੇ ਦੰਦ ਮਾਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਚਾਂਦੀ ਅੰਦਿ ਚਮਕੀਲੀ ਧਾਤੁ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਹੀਰੇ ਆਦਿ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਜੜੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਰਤਨ ਦੀ ਚਮਕ ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਡਾਕਟਰ. ਅੰ. Doctor. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪੰਡਿਤ। ੨ ਵੈਦ੍ਯ. ਤਬੀਬ.

ਡਾਕਣ ਬਾਹਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਕਿਨੀ (ਡੈਣ) ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਤਰਕ (ਤਰਕੁ). ਦੇਖੋ, ਤਰਕ ੪.

ਡਾਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਲਟੀ ਕਰਨੀ. ਵਮਨ ਕਰਨਾ.

ਡਾਕਣੀ. ਦੇਖੋ, ਡਾਕਿਨੀ.

ਡਾਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਤਮ ਜਾਤਿ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਰੇਤੇ ਅਤੇ ਪੀਲਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਵੇ.

ਡਾਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਟਪਾਰੀ. ਧਨ ਖੋਹਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੱਲਾ. ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਧਾਵਾ.

ਡਾਕਿ } ਸੰ. ਡਾਕਿਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁੜੈਲ. ਪਿਸ਼ਾਚੀ.
ਡਾਕਿਨੀ } ਡਾਇਣ. "ਡਾਕਿ ਅਚੈ ਕਹੁੰ ਸੋਣ ਡਕਾ-ਡਕ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਡਾਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਹੈਜਾ ਅਤੇ ਛਰਦਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਾਕਿਨੀ. "ਡਾਕੀ ਕੋ ਚਿਤਿ ਕਛੂ ਨ ਲਾਗੈ ਚਰਨਕਮਲ ਸਰਨਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਡਾਕਿਨੀ ਦੀ ਚਿਤਵਨ (ਚਿੰਤਾ) ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ. ਭਾਵ–ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਾਦਿ ਤੰਙ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ੪ ਡਿੰਗ. ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ. ਪ੍ਰਚੰਡ.

ਡਾਕੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੁਟੇਰਾ. ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤੀ ਨਾਲ ਧਨ ਮਾਲ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਡਾਖੜਾ } ਦੁੱਖਪ੍ਰਦ. ਵਿ–ਦੁਖਦਾਈ. ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.
ਡਾਖੜੇ } "ਆਵਣ ਵੰਞਣ ਡਾਖੜੇ."(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧) ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ (ਜਨਮ ਮਰਨ) ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ.

ਡਾਂਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਮਾ ਸੋਟਾ. ਲੱਠ (bludgeon).

ਡਾਂਗ ਡਗੂਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਡਯੁੱਧ. ਲਾਠੀ ਦੀ ਲੜਾਈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਡਾਂਗੋ ਡਾਂਗੀ. ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਡਾਂਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. "ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ਬਿਨ ਡਾਂਗ ਡਗੂਸੇ." (ਭਾਗੁ)

ਡਾਂਗਰ. ਦੇਖੋ, ਡੰਗਰ.

ਡਾਂਗੀ } ਵਿ–ਡਾਂਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੰਡਧਾਰੀ.
ਡਾਂਗੀਆ } ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਸਾ ਬਰਦਾਰ. ਚੋਬਦਾਰ. "ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਜਾਚੈ ਡਾਂਗੀਆ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਡਾਜੁ. ਦੇਖੋ, ਦਾਜੁ.

ਡਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੋਤਲ ਆਦਿ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਗੱਟਾ (Cork).* ੨ ਮਿਹਰਾਬ ਲਾਉਣ ਦਾ ਢਾਂਚਾ। ੩ ਮਿਹਰਾਬ। ੪ ਦੇਖੋ, ਡਾਟਣਾ.

ਡਾਂਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਮਕੀ. ਘੂਰ. ਝਿੜਕ. ਦਬਾਉ.

ਡਾਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡਾਟ ਲਗਾਉਣਾ। ੨ ਬੰਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਡਾਂਟਨਾ. ਤਾੜਨਾ. "ਬਿਨ ਡਾਟੇ ਇਹ ਸੀਖ ਨ ਲੇਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਡਾਂਡ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਡ. ਸਜ਼ਾ. "ਜਮ ਕੇ ਦੁਖ ਡਾਂਡ."
ਡਾਂਡਾ } (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਮਿਲੈ ਜਮਡਾਂਡ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਜੁਰਮਾਨਾ. ਚੱਟੀ.

ਡਾਂਡੀ } ਸੰ. ਦਾਂਡਿਨ. ਵਿ–ਦੰਡ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
ਡਾਂਡੀ } ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਮ। ੩ ਚੋਬਦਾਰ। ੪ ਗਜਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਣਨਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਜਰੀਬਕਸ਼. "ਨਉ ਡਾਡੀ ਦਸ ਮੁੰਸਫ ਧਾਵਹਿ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਨੌ ਗੋਲਕ ਜਰੀਬਕਸ਼ ਅਤੇ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਮੁਨਸਿਫ। ੫ ਇੱਕ ਕਿਸ਼ਤੀਨੁਮਾ ਸਵਾਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੀਂ ਡੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਕੁਲੀ ਚਲਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਵਾਰੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਖੜੇ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਡਾਂਡੇ. ਵਿ–ਡੰਡੇਹੋਏ. ਦੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ."ਇਆ ਮਾਇਆ ਕੇ ਡਾਂਡੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਡਾਢ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾੜ੍. ਦਾੜ੍ਹ. ਦੰਸ੍ਟ੍ਰਾ. ੨ ਦਾਹ. ਦਾਬ। ੩ ਡਾਢਾਪਨ. ਸ਼ਖ਼ਤੀ. ਜਿਵੇਂ–ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਡਾਢ ਨਹੀਂ ਝਲ ਸਕਦਾ.

ਡਾਂਢ. ਸਿੰਧੀ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ.

ਡਾਢਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਰਿਢਤਾ. ਧੀਰਜ. ਸਾਹਸ. "ਡਾਢਸ ਕੈ ਅਪਨੈ ਮਨ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਡਾਢਾ. ਵਿ–ਦ੍ਰਿਢਤਾ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ. ਪ੍ਰਬਲ. ਸਿੰਧੀ. ਡਾਢੋ. "ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਹਿਬ ਡਾਢਾ ਹੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭) ੨ ਦਗਧ ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ.

ਡਾਢਾਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਢਾਂ (ਦੁੱਠਾਂ) ਵਾਲਾ ਸੂਰ.

ਡਾਢੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾੜ੍ਹੀ. ਸ਼ਮਸ਼੍ਰੂ. ਰੀਸ਼. ਸੰ. ਦਾਢਿਕਾ। ੨ ਵਿ–ਦਾਧੀ. ਜਲੀਹੋਈ. "ਡਾਢੀ ਕੋ ਰਖੈਯਨ ਕੀ ਡਾਢੀਸੀ ਰਹਿਤ ਛਾਤੀ." (ਭੂਸਣ) ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਤੋਂ ਛਾਤੀ ਸੜੀ ਜੇਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਉੱਚਧੁਨਿ. ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼. "ਬਾਣੀ ਕੋਈ ਡਾਢੀ ਜਪਦੇ ਹੈਨ ਕੋਈ ਹਉਲੀ ਜਪਦੇ ਹਨ." (ਭੁਗਤਾਵਲੀ) ੪ ਡਾਢਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਜਿਵੇਂ–ਮੈਨੂੰ ਡਾਢੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਹੈ.

ਡਾਢੀ ਹੂੰ ਡਾਢਾ. ਵਿ–ਬਲੀਆਂ ਤੋਂ ਬਲੀ. ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਬਲ. "ਹਰਿ ਡਾਢੀ ਹੂੰ ਡਾਢਿਆ."(ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ:੪)

ਡਾਣਾ. ਵਿ–ਅੱਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਸਾਰਿਆ. "ਆਇ ਹੈ ਜਾਨ ਕਿਧੌਂ ਮੁਹ ਡਾਣੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਡਾਨ. ਸੰ. ਦੰਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਜ਼ਾ. "ਜਾਂਕੇ ਚਾਕਰ ਕਉ ਨਾਹੀ ਡਾਨੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਮੁਆਮਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ. ਰਾਜਕਰ. "ਆਨ ਕੋ ਮਾਨਕੈ ਡਾਨ ਕੋ ਦੇਵਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

* ਇਹ ਕਾਰਕ ਓਕ (Cork-oak) ਦੇ ਹਲਕੇ ਛਿਲਕੇ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਬਿਰਛ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਭੀ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਡਾਨਉ. ਦੰਡ ਦਿਓ। ੨ ਡਾਨਉਂ. ਦੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ. "ਸੰਤਾ ਮਾਨਉ ਦੂਤਾ ਡਾਨਉ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਡਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਡਾਨ.

ਡਾਬਰ. ਦੇਖੋ, ਡਬਰਾ.

ਡਾਬੜੁ. ਦੇਖੋ, ਡਾਂਵੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਬਰਾ.

ਡਾਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੱਭ. ਪੰਨ੍ਹੀ। ੨ ਅੰਬ ਦੀ ਮੰਜਰੀ. ਅੰਬ ਦਾ ਸਿੱਟਾ.

ਡਾਮਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਾਰਾਹੀਤੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਹੈ–ਯੋਗਡਾਮਰ, ਸ਼ਿਵਡਾਮਰ, ਦੁਰਗਾਡਾਮਰ, ਸਾਰਸ੍ਵਤਡਾਮਰ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਡਾਮਰ। ੨ ਵਿ–ਅਦਭੁਤ. ਅਣੋਖਾ.

ਡਾਮਰੀ. ਵਿ–ਡਾਮਰ (ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ) ਦੇ ਜਾਣਨਵਾਲਾ. ਤੰਤ੍ਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਗਯਾਤਾ। ੨ ਡਮਰੂ (ਡੌਰੂ) ਦੀ. "ਡਹੱਕ ਡਾਮਰੀ ਉਠੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਡੌਰੂ ਦੀ ਡਹੱਕ (ਧੁਨਿ) ਉਠਦੀ ਹੈ.

ਡਾਮਰੁ } ਦੇਖੋ, ਡਮਰੂ। ੨ ਡੌਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਡੌਰੂ
ਡਾਮਰੂ } ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਡਾਮਾਡੋਲ. ਦੇਖੋ, ਡਾਂਵਾਂਡੋਲ.

ਡਾਮਾਰ. ਡੌਰੂ. ਦੇਖੋ, ਡਮਰੂ. "ਕਿ ਡਾਮਾਰ ਬਾਜੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਡਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਲ. ਕਾਂਡ. ਟਾਹਣਾ. "ਤਰਵਰੁ ਏਕ ਅਨੰਤ ਡਾਰ ਸਾਖਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਵਿਸ਼੍ਵ ਡਾਹਣੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਖਾ। ੨ ਪੰਕ੍ਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕਤਾਰ. ਜਿਵੇਂ–ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਆਦਿ। ੩ ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲੀ. "ਬਿਨ ਡਰ ਬਿਅਨੀ ਡਾਰ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭੈ ਬਿਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਵਿਨਸ਼੍ਰ ਹੋਗਈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਡਾਰਨ.

ਡਾਰਨ } ਕ੍ਰਿ–ਡਾਲਨਾ. ਪਾਉਣਾ। ੨ ਸਿੱਟਣਾ.
ਡਾਰਨਾ } ਫੈਂਕਣਾ. ਤਜਾਗਣਾ. "ਮਨ ਤੇ ਕਬਹੁ ਨ ਡਾਰਉ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਚਰਨ-ਕਮਲਨ ਕੀ ਤੁਮ ਨ ਡਾਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤੇ."(ਮਲਾ ਮ:੫) "ਕਲਮਲ ਡਾਰਨ ਮਨਹਿ ਸਧਾਰਨ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਡਾਰਾ. ਸਿੱਟਿਆ. ਫੈਂਕਿਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਲਾ. ਕਾਂਡ. ਟਾਹਣਾ.

ਡਾਰਿ. ਡਾਲੀ (ਸ਼ਾਖਾ) ਨੂੰ. "ਬਨਫਲ ਪਾਕੇ ਡੂਇ ਗਿਰਹਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਡਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਡਾਲ (ਸਿੱਟ) ਕੇ. ਫੈਂਕਕੇ. "ਮਟੁਕੀ ਡਾਰਿਧਰੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਲੋਕਲਾਜ ਤਜਾਰ ਦਿੱਤੀ.

ਡਾਰੀ. ਸਿੱਟੀ. ਤਜਾਗੀ। ੨ ਸਿੱਟਕੇ. ਛੱਡਕੇ. ਤਜਾਗਕੇ. "ਮਾਇਆਮਗਨ ਚਲੈ ਸਭਿ ਡਾਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਮਾਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਸਿੱਟ੍ਹੇ ਹੀ ਸਿੱਟਕੇ ਚਲੇ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਲੀ. ਸ਼ਾਖਾ. ਟਾਹਣੀ. "ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਪਾਤੀ ਬਿਸਨੁ ਡਾਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਡਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਜਾ। ੨ ਕ਼ਯ. ਵਮਨ। ੩ ਸੰ. ਟਾਹਣੀ. ਸ਼ਾਖਾ. ਕਾਂਡ. "ਪੈਡ ਮੂਢਾ ਹੂੰ ਕਟਿਆ ਤਿਸੁ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਡਾਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਉਣਾ. ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਸਿੱਟਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੌਪੜ ਦਾ ਪਾਸਾ। ੪ ਚੁਕੋਣਾ, ਛੈ ਕੋਣਾ ਅਥਵਾ ਅੱਠ ਕੋਣਾ ਲੱਕੜ ਜਾਂ ਧਾਤੁ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਅੱਖਰ, ਅੰਗ ਜਾਂ ਸਿਫ਼ਰ ਲਿਖੇਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਡਾਲਕੇ (ਸਿੱਟਕੇ) ਲੋਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਮਾਲੂਮ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਛਾ ੨.

ਡਾਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਂਡ. ਟਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਡਾਲ ੩. "ਡਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਡਾ ਗਟਕਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਾਇਆ. ਘੱਤਿਆ. ਦੇਖੋ, ਡਾਲਨਾ.

ਡਾਲੀ. ਪਾਈ. ਘੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਡਾਲਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਾਖਾ. ਟਾਹਣੀ. ਦੇਖੋ, ਡਾਲ ੩. "ਮਲਿ ਤਖਤ ਬੈਠਾ ਸੈ ਡਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਤਖਤ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸੌ ਕੜੇ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹਨ, ਮੱਲ ਬੈਠਾ. "ਡਾਲੀ ਲਾਗੇ ਤਿਨੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੩)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਤਾਰ ਮੂਲ, ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਡਾਲੀਰੂਪ ਹਨ। ੩ ਫਲ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਜਾਈ ਹੋਈ ਟੋਕਰੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨਪੁਰੁਸ਼ ਅਥਵਾ ਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰੀਦੀ ਹੈ. "ਮਾਲੀ ਰਚ ਡਾਲੀ ਕੋ ਲਯਾਏ."(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਡਾਵਰ. ਦੇਖੋ, ਡਵਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਾਵਰਾ.

ਡਾਵਰਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੱਚਾ. ਲੜਕਾ. ਦੇਖੋ, ਡਾਵੜੇ। ੨ ਮਰਾ. ਖੱਬਚੂ. ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ. ਸਿੰਧੀ. ਡਾਬੜੁ.

ਡਾਵਰੂ. ਦੇਖੋ, ਡਮਰੂ. ਡੌਰੂ.

ਡਾਵਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਾਉਲਾ. ਨਿਆਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਡਾਉਲਾ. "ਚੁਣ ਚੁਣ ਥਾੜਉਂ ਕੱਢੀਅਨ, ਰੇਤ ਵਿਚਹੁ ਸੁਇਨਾ ਡਾਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਡਾਵੜਾ ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਤ੍ਰ. ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬਾਲਕ. ਬਾਲਕੀ. "ਕੁਲਾਲੁ ਬੁਹਮਾ ਚਤੁਰਮੁਖ ਡਾਂਵੜਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਬਾਲਕ ਚਤੁਰਮੁਖ ਬ੍ਰਹਮਾ ਡਾਂਡੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ.

ਡਾਵੜੀ

ਡਾਵੜੇ

ਡਾਵਾਂਡੋਲ. ਵਿ–ਧਾਵਨ ਅਤੇ ਦੋਲਨ'ਵਾਲਾ. ਭਰਮਾਉਂਦਾ. ਚੰਚਲ. ਬਿਤ੍ਰਕਿਆਹੋਇਆ.

ਡਿਉਢ. ਦੇਖੋ, ਡਿਉਢਾ.

ਡਿਉਢਾ. ਵਿ–ਅੱਧੇ ਸਹਿਤ ਇੱਕ. ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਅੱਧੀ. ਸ਼ੱਧੈ ੱਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਕੈਠਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡਿਉਢ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੈ।
੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਦੁਛੰਗੀ" ਅਤੇ "ਮਦਨਹਰ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੪ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ੯ ਪੁਰ. ਤੀਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪਦ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਵਾਂ. ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਦੋ ਲਘੁ ਅੰਤ ਇੱਕ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਲਗੀਧਰ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅੰਤਰਯਾਮੀ
ਜੋ ਸਿਰ ਪੈ ਨਿਜ ਹਾਥ ਧਰੈ, ਸਭ ਦੁੱਖ ਹਰੈ।
ਕਰ ਰੱਛਨ ਰਾਜਾ, ਦੇਇ ਸਮਾਜਾ,
ਸਸਾਲਨ ਕੋ ਸਮ ਸ਼੍ਰਿੰਘ ਕਰੈ, ਬਲ ਤੇਜ ਭਰੈ.××

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੮ ਪੁਰ. ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਪੁਰ ਦੋ ਦੋ ਗੁਰੁ, ਅਤੇ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦਾ ਮੇਲ. ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪਰਉਪਕਾਰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਕਰਦਾ, ਧਰੇ ਨ ਮਨ ਹੰਕਾਰਾ, ਗੁਰੁ ਦਾ ਪਜਾਰਾ। ਭੁਜਬਲ ਸਾਥ ਕਮਾਵੇ ਰੋਜ਼ੀ, ਕਦੇ ਨ ਹੱਥ ਪਸਾਰਾ, ਬਿਨ ਕਰਤਾਰਾ.××

(ੲ) ਡਿਉਢਾ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ "ਫਣੀਸ਼" ਛੰਦ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ, ਤੀਜਾ, ਚੌਥਾ ਅਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਮਿਲਵਾਂ, ਚੌਥੇ ਅਰ ਪੰਜਵੇਂ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਵਾਂ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਨ ਮਨਮਤਿ ਤਜਾਗੀ, ਗੁਰੁਮਤਿ ਪਾਗੀ,
ਭੇ ਅਨੁਰਾਗੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁਬਾਨੀ, ਜੋ ਸੁਖਦਾਨੀ.××

ਡਿਉਢੀ. ਵਿ–ਡੇਢ ਗੁਣੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਡਜੋਢੀ। ੩ ਰਾਜਭਵਨ ਦਾ ਸਿੰਘਪੌਰ. ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ.

ਡਿਉਢੀਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਡਜੋਢੀ ਵਾਲਾ.

ਡਿਸ. ਸੰ. ਦ੍ਰਸ਼੍ –ਦ੍ਰਿਸ਼. ਨਜ਼ਰ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍। ੨ ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ.

ਡਿਸਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ. ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਾ. ਦਰਸ਼ਨ.

ਡਿਸੰਦਾ ਵਿ–ਡਿਸਦਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ ਆਂਵਦਾ. ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਡਿਸ. "ਸੋ ਅਖੜੀਆਂ ਡਿਅੰਨਿ ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾਪਿਰੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਡਿਸੰਦੋ

ਡਿਕਰ ਦੇਖੋ, ਡਕਾਰ. "ਫਿਰਤ ਕਹੂ ਰਨ ਡਿਕਰਤ

ਡਿੰਕਾਰ ਡਾਕਨਿ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) "ਡਾਕਨੀ ਡਿੰਕਰੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਡਿਖ. ਦੇਖੋ, ਡਿਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਿੱਖ.

ਡਿਖਾ. ਦੇਖਾਂ. "ਮੁਦਸ ਡਿਖਾ ਪਿਰ ਕੇਹੀਆ." (ਜੈਤ ਫੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਦਿਖਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ.

ਡਿਖਾਊ. ਦੇਖੋ, ਡੇਖਾਊ.

ਡਿਖੰਦੋ. ਸਿੰਧੀ. ਡਿਸੰਦੋ. ਦੇਖੰਦੋ. "ਪਿਰੀ ਡਿਖੰਦੋ ਤਾ ਜੀਵਸਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਡਿੱਖ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋੜ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੀਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਮਕਾਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਡਿਗ. ਦੇਖੋ, ਡਿਗਣਾ। ੨ ਸੰ. ਨ੍ਰਿਗ (ਨ੍ਰਗ). ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ੍ਵਾਕ ਵੰਸ਼ੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਯੋਸ਼ਨੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਨੇਕ ਜੱਗ ਕੀਤੇ. ਇਸ ਦੀ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਊ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਇਸ ਦੇ ਵੱਗ ਵਿੱਚ ਆਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਦਾਨ ਕੀਤੀਗਈ. ਜਿਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀਵਾਰ ਦਾਨ ਵਿੱਚ ਗਊ ਮਿਲੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਨ੍ਰਿਗ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਰਲਾ ਹੋਜਾ. ਇਸ ਕਿਰਲੇ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਉੱਧਾਰ ਕੀਤਾ. "ਏਕ ਰੂਪ ਛਤ੍ਰੀ ਡਿਗ ਨਾਮਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਨ੍ਰਿਗ.

ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿੰਗ. ਵਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਿੰਘ.

ਡਿਗਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਗਿਰਨਾ. ਪਤਨ ਹੋਣਾ. "ਡਿਗੈ ਨ ਡੋਲੈ

ਡਿਗਨਾ ਕਤਹੂ ਨ ਧਾਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਡਿਗਰੀ. ਅੰ. (degree) ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਦਵੀ. ਰੁਤਬਾ। ੨ ਦਰਜਾ। ੩ ਪਰੀਛਾ ਵਿੱਚ ਉੱਤੀਰਣ (ਪਾਸ) ਹੋਏ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਪਦਵੀ।
੪ Decree. ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਉਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਇੱਕ ਫ਼ਰੀਕ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ੍ਵਤ੍ਵ ਅਥਵਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ.

ਡਿੰਗਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੱਟ ਚਾਰਣ ਆਦਿ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਹੁਣ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਭਿੰਨ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਨੀਚ। ੩ ਨਿੰਦਿਤ.

ਡਿੰਗਾ. ਵਿ–ਵਿੰਗਾ. ਟੇਢਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਜਰਾਤ ਜਿਲੇ ਦੀ ਖਾਡੀਆ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਲਾਲਾਮੂਸਾ–ਮਲਕਵਾਲ ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਤੇ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਸਰ ੨.

ਡਿੰਘ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵਿ–ਅੰਘ੍ਰਿ. ਦੋ ਪੈਰ. ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਦੋ ਪੈਰ ਉਠਾਕੇ ਜਿਤਨੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਰੱਖੀਦੇ ਹਨ, ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਡੇਢ ਗਜ਼ ਦੀ ਲੰਬਾਈ. ਕਰਮ.

ਡਿਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰ. ਡੀਠ.ਦੀਠ.

ਡਿਠਮੁ. ਦੇਖਿਆ. ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਤਾ

ਡਿਠੜਾ. ਦੇਖਿਆ.

ਡਿਠੜਿਆਂ. ਦੇਖਣ ਤੋਂ. ਦੇਖਨੇ ਸੇ.

ਡਿਠੜੇ ਦੇਖਿਆ. "ਡਿਠੜੇ ਹਭ ਠਾਇ." (ਵਾਰ

ਡਿਠਾ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਡਿਠਾ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ."

ਡਿਠੁ (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ ਡਿਠੁ ਮੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਡਿਠੇ. ਦੇਖੇ. "ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਡਿਠੈ. ਦੇਖਣ ਤੋਂ. ਦੇਖਨੇ ਸੇ. "ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਡਿਠੋਮ. ਦੇਖਿਆ। ੨ ਮੈ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਤਾ.

ਡਿੰਡਿਮ. ਸੰ. ਡਿਣ੍ਡਿਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਿਮਡਿਮ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਜਾ. ਡੌਂਡੀ. ਡੁਗਡੁਗੀ.

ਡਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਣਾ. ਦਾਨ.

ਡਿਨਾ. ਦਿੱਤਾ. ਦਾਨ ਕੀਤਾ. "ਮਾਣਿਕੁ ਮੋਹਿ ਮਾਉ ਡਿਨਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਡਿੰਬ. ਸੰ. ਡਿम्ब. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਦ੍ਰਵ. ਫ਼ਿਸਾਦ। ੨ ਆਂਡਾ। ੩ ਫੇਫੜਾ। ੪ ਭੈ. ਡਰ.

ਡਿੱਬੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਪੀ. ਫ਼ਕ਼ੀਰਾਂ ਦਾ ਭਿਕ੍ਸ਼ਾਪਾਤ੍ਰ. ਖੱਪਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡੱਬੀ.

ਡਿੰਭ. ਸੰ. ਦम्भ–ਦੰਭ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਖੰਡ. "ਡਿੰਭ ਕਰੇ ਅਪਨੀ ਪਤ ਖੋਹੈ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੨ ਸੰ. ਡਿम्ब. ਵਿ–ਮੂਰਖ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੱਚਾ. "ਕੁਡੀ ਡਿੰਭ ਸੁਤ ਭੁਜਦੇਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਹਾਥੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁੰਡ ਜੋਹੋ ਭੁਜਦੇਤ ਹਨ। ੪ ਆਂਡਾ.

ਡਿੰਭਜ. ਡਿੰਭ (ਆਂਡੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਅੰਡਜ. ਪੰਛੀ ਸਰਪ ਆਦਿ.

ਡਿੰਭੀ. ਵਿ–ਦੰਭੀ. ਪਾਖੰਡੀ.

ਡਿਮਡਿਮੀ. ਦੇਖੋ, ਡਿੰਡਿਮ.

ਡਿਲਾਰਾ. ਵਿ–ਡੀਲ ਵਾਲਾ. ਕੱਦਾਵਰ. "ਭਟ ਛਾਜਤ ਹੈਂ ਅਤਿ ਡੀਲ ਡਿਲਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਡਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪ੍ਰਿਯਾ.

ਡਿਵਢਾ. ਡਿਉਢਾ. ਡਜੋਢਾ. "ਡਿਵਢਾ ਚੁਨਤ ਭਈ ਤੁਪਖਾਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩੨) ਡਜੋਢਾ ਤੋਪਖਾਨਾ ਚੁਣਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਿਉਢਾ.

ਡਿਵਢਿ ਦੇਖੋ, ਡਿਉਢੀ.

ਡਿਵਢੀ

ਡਿਵੈ. ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਵੈ. "ਕੁਰੰਕ ਜੈਸੇ ਨਾਦ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਣੀ ਹੀਉ ਡਿਵੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਡਿੜ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਢ. "ਡਿੜ ਜੀਵਧਾਰ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ਜੀ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਕਰਕੇ.

ਡੀ. ਦੀ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ। ੨ ਸੰ. ਧਾ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਣਾ.

ਡੀਅਰ ਅਥਵਾ **ਡੀਹਰ.** ਵਿ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਡੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿੱਧ. ਗਿਰਝ. "ਡੀਹਰ ਦਲ ਕਾਕ ਚੀਲ ਜੰਬੁਕ ਕਰਾਲ ਡੀਲ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਡਾਕਿਨੀ. ਪਿਸ਼ਾਚੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾਕਿਨੀ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਚਾਰਿਣੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਮਸਾਨ ਭੂਤ ਡੀਅਰ ਕੁਲ ਨਾਚੈਂ."(ਸਲੋਹ)"ਡੀਹਰ ਨਿਆਈ ਮੁਹਿ ਫਾਕਿਓ ਰੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਡਾਇਣ ਦੀ ਤਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਫੱਕ (ਹੜੱਪ) ਲਿਆ ਹੈ.

ਡੀਹ. ਫ਼ਾ. ਦੇਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ। ੨ ਉਜੜੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਥੇਹੀ. "ਜੈਗਲ ਮੋ ਇਕ ਡੀਹ ਪੁਰਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਡੀਹਰ. ਦੇਖੋ, ਡੀਅਰ.

ਡੀਹੜਾ ਸਿੰਧੀ. ਡੀਹੁੰ. ਪ੍ਰਾ. ਦਿਅਹੋ. ਸੰ. ਦਿਵਸ.

ਡੀਹੁ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਨ. "ਜੋ ਜੋ ਵੈਵੈ ਡੀਹੜਾ ਸੁ ਉਮਰ ਹਥ ਪਵੈਨ੍ਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਡੀਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਪਤੀ। ੨ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ. "ਡੀਕ ਅਗਨਿ ਕੀ ਉਠੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੬੫) ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਮੋਤੀਆਬਿੰਦੁ। ੪ ਚਾਪੀ. ਇੱਕ-ਰਸ ਪੀਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਡੀਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਤਨ. ਗਿਰਾਉ. ਦੇਖੋ, ਡੀਗਿ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਭਰਤਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਨ ਭਾਦੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਮਕਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁਹਾਰੇ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ. ਡੀਗ ਭਰਤਪੁਰ ਅਤੇ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ.

ਡੀਂਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੰਕਾਰ। ੨ ਸ਼ੇਖੀ. ਲਾਫ਼। ੩ ਵਿੰਗ. ਵਲ.

ਡੀਗਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤਨ. ਗਿਰਾਉ. ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਡੀਗਨ ਡੋਲਾ ਤਊ ਲਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਡੀਗਨਡੋਲਾ. ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਡੀਗਨ.

ਡੀਂਗਰ. ਵਿ–ਡੀਂਗ(ਲਾਫ਼) ਮਾਰਨਵਾਲਾ. ਸ਼ੇਖੀਖੋਰਾ.

ਡੀਗਿ. ਡਿਗਕੇ. ਗਿਰਾਉ ਵਿੱਚ ਆਕੇ. ਦੇਖੋ, ਡੀਗ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਰੇ ਮਨ ਭੀਗਿ ਨ ਭੋਲੀਐ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)
"ਮਨੁ ਭੀਗਿ ਭੋਲਿ ਨ ਜਾਇ ਕਤਹੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਭੀਂਘ. ਦੇਖੋ, ਝਿੰਘ.

ਭੀਠ. ਦੇਖੋ, ਭਿਠ। ੨ ਦੇਖਕੇ. "ਮੇਰਾ ਕਮਲੁ ਬਿਗਸੈ ਸੰਤ ਭੀਠ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਭੀਠਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿਠਾ. "ਕੋਵਡੁ ਵਡਾ ਭੀਠਾ ਹੋਇ." (ਸੋਦਰੁ)

ਭੀਠਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰ. "ਛੀਕੇ ਪਰ ਤੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਭੀਠਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਭੀਠਿਆ. ਦੇਖਿਆ। ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਆਉਂਦਾ. "ਕਰ ਕੰਪਹਿ ਸਿਰੁ ਡੋਲ ਨੈਣਿ ਨ ਭੀਠਿਆ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭੀਠੀ. ਦੇਖੀ. "ਸਾਕਤ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨੈਨਹੁ ਭੀਠੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਭੀਠੁ. ਦੇਖੋ, ਭਿਠੁ. "ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਣੀਦਾ ਤੈਸੋ ਹੀ ਮੈ ਭੀਠੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਭੀਠੁਲਾ. ਦੇਖ ਲਿਆ. ਦੇਖਿਆ. "ਵਿਰਲੈ ਕਾਹੂ ਭੀਠੁਲਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭੀਠੇ. ਦੇਖੋ, ਭਿਠੇ."ਕੋਟਿ ਫਲਾ ਦਰਸਨ ਗੁਰ ਭੀਠੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਭੀਡ. ਸੰਗਜਾ–ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ.

ਭੀਢ. ਵਿ–ਦ੍ਰਿਢ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜ਼ਬੂਤ.

ਭੀਨ. ਦੇਖੋ, ਭਿਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੀਨ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਡਾਰੀ. ਪਰਵਾਜ਼.

ਭੀ ਬੋਈਂ. ਦੇਖੋ, ਵਬਾਈ.

ਭੀਮਡਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਆਡੰਬਰ. ਠਾਟਬਾਟ.

ਭੀਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਕ੍ਦ । ੨ ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ.

ਭੀਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਘਾਸ, ਜੋ ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਤਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਧਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉਪਜਦਾ ਹੈ.

ਭੀਲਾਰਾ. ਵਿ–ਭੀਲ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਦਾਵਰ.

ਭੁਸਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੁਸ ਭੁਸ ਕਰਨਾ. ਹਿਚਕੀ ਲੈਕੇ ਰੋਣਾ.

ਭੁਸਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਣ ਦੀ ਹਿਚਕੀ। ੨ ਦੁੱਖ-ਭਰਿਆ ਹਾਹੁਕਾ.

ਭੁਕਭੁਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁਕ ਭੁਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੱਭ. ਭੁਗਭੁਗੀ. ਛੋਟਾ ਭੌਰੂ.

ਭੁਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਕਰਾ.

ਭੁੱਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫੁੰਡਣਾ. ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਨਾ.

ਭੁੱਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁੱਕਾ. ਘਸੁੰਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੁਕਾ.

ਭੁਖ / **ਭੁਖੜਾ** ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ. ਕਸ਼੍. ਸਿੰਧੀ. ਭੁਖੁ. "ਭੁਖੇ ਕੋੜਿ ਨ ਭੁਖ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਹਭੇ ਭੁਖੜੇ ਉਲਾਹ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਭੁਖੀ. ਵਿ–ਦੁਖੀ."ਭੁਖੀ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ." (ਸ.ਫਰੀਦ)

ਭੁਖੁ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖ.

ਭੁਗਭੁਗੀ. ਦੇਖੋ, ਭੁਕਭੁਕੀ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਭਿਮ.

ਭੁੱਗਰ. ਦੇਖੋ, ਭੂਗਰ.

ਭੁੰਡਰ. ਦੇਖੋ, ਭੂਗਰ. "ਅਗੈ ਭੁੰਡਰ ਧੁੰਧਲੀ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਭੁਡਹੁ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੜਕੋਰਾ. ਰੋਣ ਦੀ ਹਿਚਕੀ. ਭੁਸਕਾ

ਭੁਡਹੁਲਿੱਕਾ. ਵਿ–ਹਡਕੋਰੇ ਲੈਂਦਾ. ਹਿਚਕੀ ਨਾਲ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ. "ਭੁਡਹੁਲਿੱਕਾ ਮਾਂ ਪੁਛੈ." (ਭਾਗੁ) ਧ੍ਰੁਵ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਡਕੋਰੇ ਲੈਂਦਾ ਪੁਛਦਾ ਹੈ.

ਭੁੱਡਾ. ਵਿ–ਲੰਙਾ. ਲੰਗ.

ਭੁੱਢੀ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਥਾਨੇਸਰ, ਥਾਣਾ ਲਾਡਵਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸੰਮਤ ੧੯੮੦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਾਈ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ.

ਭੁਪੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦਹੀਂ. ਦਧਿ.

ਭੁਬਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਤਾ. ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਟੁੱਬੀ। ੨ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦੀ ਮੁਰਗ਼ਾਬੀ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਲੋਤੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ.

ਭੁਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਣਾ. ਡੂਬਨਾ। ੨ ਛਿਪਣਾ. ਅਸ੍ਤ ਹੋਣਾ। ੩ ਭਾਵ-ਬਰਬਾਦ ਹੋਣਾ। ੪ ਮਨ ਖਚਿਤ ਕਰਨਾ. ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ.

ਭੁਬਣਿ. ਡੁੱਬਣ ਦਾ. "ਬੇੜੇ ਭੁਬਣਿ ਨਾਹਿ ਭਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਭੁਬਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਡੁਬਤਾ. ਡੂਬਦਾ ਹੋਇਆ. "ਡੂਬਦੇ ਪਾਥਰੁ ਮੇਲਿਲੈਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਭੁਬਿ. ਡੁੱਬਕੇ. "ਭੁਬਿ ਮੁਏ ਬਗ ਬਪੁੜੇ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਭੁਬਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਡੁਬਕੀ. ਟੁੱਬੀ. ਲੋਤਾ. "ਜਬ ਭੁਬਿਯਾ ਕਹਿੰ ਭੁਪਤਿ ਲੀਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੬੬)

ਭੁਬੰਦਾ / **ਭੁਬੰਦੋ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਡੁਬਦਾਹੋਇਆ। ੨ ਵਿ–ਡੁੱਬਣ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਭੁਬੰਦੋ ਆਪਿ,ਸੋ ਤਰਾਏ ਕਿਨ ਯੋ ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਆਪ ਡੁੱਬਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਭੁੱਬੀ. ਦੇਖੋ, ਭੁਬਿਯਾ.

ਭੁੰਭ / **ਭੁੰਮ** ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਟੋਆ. ਨਦੀਕੁੰਡ। ੨ ਟੋਆ. ਗੜ੍ਹਾ.

ਭੁਮਣਾ / **ਭੁੰਮਣਾ** ਵਿ–ਦੋਮਨਾ. ਦੁਚਿੱਤਾ. ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੀ. ਦੁਚਿਤਾ ਸਹਿਤ. "ਹੰਸ ਚਲਸੀ ਭੁੰਮਣਾ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ਹੰਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵਾਤਮਾ

ਭੁਮਣੀ / **ਭੁਮਣੇ** ਹੈ. "ਹੰਭੀ ਵੰਞਾ ਭੁਮਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਭੁੰਮਿ. ਟੋਏ ਵਿੱਚ. "ਗੰਦੇ ਭੁੰਮਿ ਪਈਆਸੁ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਭੁੰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਮ.

ਭੁਮੇਟਾ. ਭੂਮ-ਬੇਟਾ. "ਇਕੁ ਭੁਮੇਟਾ ਨਾਲ ਹੈ." (ਜਸਾ)

ਭੁਮੇਲੀ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਖੰਭੜਾਹਿਬ ੫:

ਭੁਰਾਉਣਾ / **ਭੁਰਿਆਉਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਭੋਰ ਸਾਥ ਲਗਾਉਂਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰਾਉਣਾ."ਘੋਰੇ ਸੰਗ ਲੀਨ ਭੁਰਿਆਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਭੁਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਲ੍ਹਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਲਨਾ.

ਭੁਲ੍ਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੁੜ੍ਹਨਾ. ਵਹਿਣਾ। ੨ ਵਿਖਰਨਾ. ਖਿੰਡਣਾ.

ਭੁੱਲਤ. ਭੋਲਦਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਲਤ.

ਭੂ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿ. ਦੋ। ੨ ਦੂ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਦੂ.

ਭੂੰ. ਵਜ–ਸੇ. ਤੋਂ। ੨ ਦੂੰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਦੂੰ.

ਭੂਇ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿ. ਦੋ. "ਸੁਖ ਘਟਾਊ ਭੂਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦੋ ਘੜੀਆਂਮਾਤ੍ ਸੁਖ ਹੈ.

ਭੂਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰਜਨੀ ਅਤੇ ਮੱਧਮਾ ਅੰਗੁਲੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਗੂਠਾ ਕੱਢਕੇ ਵੱਟੀਹੋਈ ਮੁੱਕੀ. "ਲਾਤ ਮੁਸਟਿ ਭੂਕਨ ਪਰਹਰਹੀ." (ਸਲੋਹ)

ਭੂਗਰ / **ਭੂੰਗਰ** ਡਿੰਗ.ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜ.ਪਰਬਤ. ਸੰ.ਤੁਙ੍ਗਗਿਰਿ– ਤੁੰਗਗਿਰਿ. ਉੱਚਾ ਪਹਾੜ. "ਇਕਿ ਬਨ ਮਹਿ ਬੈਸਹਿ ਭੂਗਰਿ ਅਸਥਾਨੁ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ.

ਭੂਗਰਦਾਸ. ਤਕਿਆਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ.

ਭੂਗਰਿ. ਪਹਾੜ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ. "ਭੂਗਰਿ ਵਾਸੁ ਤਿਖਾ ਘਣੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਭੂਗਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੌਮੈ ਹੈ। ੨ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ.

ਭੂੰਗਰੁ. ਦੇਖੋ, ਭੂੰਗਰ. "ਭੂੰਗਰੁ ਦੇਖਿ ਹਰਾਵਣੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧) ਭਾਵ ਪਰਲੋਕ ਤੋਂ ਹੈ.

ਭੂੰਘਾ. ਵਿ–ਗੰਭੀਰ.ਜਿਸ ਦਾ ਥੱਲਾ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਹੋਵੇ.

ਭੂਜਰੇ / **ਭੂਜੜਾ** / **ਭੂਜੜੇ** / **ਭੂਜਾ** / **ਭੂਜੇ** ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ. "ਕੋਇ ਨ ਦਿਸੈ ਭੂਜੜੋ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭੂਢ. ਦੇਖੋ, ਭਿਉਢਾ ਅਤੇ ਭੋਢ.

ਭੂਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਨਾ.

ਭੂਬਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਭੁਬਣਾ. "ਭੂਬਤ ਪਾਹਨ, ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ ਲੀਜੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਭੂਬਿ. ਡੁੱਬਕੇ. "ਭੂਬਿ ਮੁਏ ਅਹੰਕਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਭੂਮ / **ਭੂੰਮ** ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਭਮ, ਭੋਮ, ਅਤੇ ਭੌਂਭ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਸੰਕੀਰਣਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਲਈ ਆਏ ਹਨ. ਭੂੰਮ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਪਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਆਦਿ ਰਬਾਬੀ ਭੀ ਭੂੰਮ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ–

"ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਰਾਇ ਬਲਵੰਡਿ ਤਥਾ ਸਤੈ ਭੂਮਿ ਆਖੀ."

ਭੂਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭੂੰਮਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜੀ ਮਖਿ-ਆਲ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੱਖੀ ਵਡੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਭੂਮਿ. ਭੂਮ ਨੇ. ਭੂਮਾਂ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਭੂਮ.

ਭੇਉ. ਦੇਵਉ. ਦੇਉਂ. ਦੇਹ.

ਭੇਉਢਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿਉਢਾ.

ਭੇਉਢੀ. ਦੇਖੋ, ਭਿਉਢੀ.

ਭੇਊ. ਦੇਊ. ਦਿੰਦਾ. ਦੇਵਾਂ. "ਆਨਨ ਭੇਊ ਚਿਤ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਭੇਈ. ਦੇਵਾਂ. "ਭੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਸਿਰ ਉਤਾਰਕੇ ਦੇਵਾਂ.

ਭੇਹ. ਸੰ. ਦਨ੍. ਦਿਵ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. day. "ਨਾਨਕ ਮੋਲੁ ਨ ਚੁਕਈ ਰਾਤੀ ਅਤੈ ਭੇਹ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ,ਦੇਹ। ੩ ਹਿੰਦੀ ਫੌਜੀਆਂ ਵਿੱਚ-the officer of the day-ਲਈ "ਭੇਹਵਾਲਾ ਅਫਸਰ" ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਭੇਹਮੁ. ਦੇਖੋ, ਖਖਰ ਅਤੇ ਭੇਮੁ.

ਭੇਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ.

ਭੇਹਰਾਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਦੇ ਪਿੰਡ 'ਲੋਹਾਰ' ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਵੱਲ, ਅਤੇ 'ਜਾਮਾਰਾਏ' ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੱਛਮ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਪੱਠੇਵਿੰਡ' ਸੀ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਵਸਨੀਕ ਸਨ. ਤਲਵੰਡੀ ਮੁਲਾਜਮਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਵਾਇਆ. ਹੁਣ ਸੁੰਦਰ ਦਰ-ਬਾਰ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. ਇ੍ਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਬਣਾਈਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਪਿੰਡ 'ਜਾਮਾਰਾਏ' ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਭਾਨਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੈ੍ਰਣਾ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਖਾਲਸਾ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੱਕੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਈਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਅਗਨਿ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੋਣ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਚੇਤ, ਹਾੜ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਰ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾਸਾਹਿਬ.

ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ

ਡੇਹਲਾ. ਦੇਖੋ, ਡੇਲਾ.

ਡੇਹਲੋਂ. ਇਹ ਇੱਕ ਨਗਰ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਥਾਣਾ ਖਾਸ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਕਿਲਾ ਰਾਇਪੁਰ' ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਨਗਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਸਮੀਪ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ 'ਜਗੇੜੇ' ਤੋਂ ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਕੇਵਲ ਦਮਦਮਾਸਾਹਿਬ ਥਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

ਡੇਹਿ. ਦੇਖੋ, ਡੇਹ ੧। ੨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਤਨ ਕੋਲੂ ਪੀੜੀਐ ਰਤੁ ਨ ਭੋਰੀ ਡੇਹਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ:੩)

ਡੇਹੀਆਂ. ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ. "ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਨੁ ਡੇਹੀਆਂ." (ਜੈਤ ਛਿਤ ਮ: ੫)

ਡੇਕ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਢਲਵਾਣ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚਦੀਂ ਲੰਘਦੀ ਹੋਈ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਦ੍ਵੇਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵੇਕ. ਬਕਾਇਣ. ਨਿੰਮ ਜੇਹੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਛਾਇਆਦਾਰ ਬਿਰਛ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਹਲਕੀ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਵਾਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਬਵਾਸੀਰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. L. Melia Sempervirens.

ਡੇਖਣ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖਣਾ. "ਡੇਖਣ ਕੂ ਮੁਸਤਾਕ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਡੇਖਣਹਾਰ. ਵਿ–ਦੇਖਣਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ. "ਡੇਖੈ ਡੇਖਣਹਾਰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਡੇਖਾਉ. ਦੇਖਾਂ. ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ. "ਮੁਖ ਡੇਖਾਊ ਪਲਕ ਛਡਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਦੇਖਣਵਾਲਾ। ੩ ਦਿਖਾਵੇਮਾਤ੍ਰ.

ਡੇਖੁ. ਦੇਖ. ਤੱਕ. "ਬਿਆ ਨੇਹੁ ਕੁੜਾਵਾ ਡੇਖੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਡੇਖੈ. ਦੇਖੈ. ਦੇਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਡੇਖਣਹਾਰ.

ਡੇਗਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਗਿਰਾਉਣਾ. ਸਿੱਟਣਾ.
ਡੇਗਨਾ

ਡੇਡਰੋ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਡੱਡੂ. ਮੇਂਡਕ. ਸੰ. ਦਦੁੱਰ.

ਡੇਢ. ਵਿ–ਸ਼ਾਂਪੈ. ਅੱਧੇ ਸਾਥ ਇੱਕ. ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਅੱਧਾ ਹੋਰ.

ਡੇਢਮਾਸੀਆ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਕ)

ਡੇਮੂ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵਿ–ਮੁਖ. ਦੋ ਮੂੰਹ. ਮੁਖ ਅਤੇ ਪਿੱਠ ਦੇ ਡੰਗ ਨਾਲ ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਦੰਦਈਆ। ੩ ਭਰਿੰਡ (hornet).

ਡੇਰ. ਦੇਖੋ, ਦੇਰ.

ਡੇਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਭਡਾ ਡੇਰਾ ਇਹੁ ਨਹੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਤੰਬੂ. ਖ਼ੇਮਾ.

ਡੇਰਾ ਨਾਨਕ
ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ } ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ·

ਡੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਡਿੰਡਿਮ. ਭੁਗਭੁਗੀ. "ਡਮੱਕ ਡਾਮਡੇਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਵਿ–ਟੇਢੀ. ਵਿੰਗੀ. "ਬੰਕੇ ਬਾਲ ਪਾਗ ਸਿਰਿ ਡੇਰੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਡੇਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ. ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਅੰਡ। ੨ ਕਰੀਰ ਦਾ ਫਲ। ੩ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਸਮੀਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ. ਇਹ ਸਰਦੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫੁੱਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਲਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. L. Jasminum Pubescens. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁੰਦ ਹੈ.

ਡੇਲੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਬੂਟਾ, ਜੋ ਸਰਦ ਥਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਰੰਗ ਦੇ ਗੋਂਦੇ ਜੇਹੇ ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. Dahlia. ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਕਚਾਲੂ ਜੇਹੀਆਂ ਗੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਫੁੱਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗੋਂਦੇ ਵਾਂਙ ਬੀਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਡੇਲੀਏ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

ਡੇਲ੍ਹੈਂ. ਦੇਖੋ, ਡੇਹਲੋਂ.

ਡੇਵਸਾਂ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਵਾਂਗਾ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਤੈਕੂੰ ਡੇਵਸਾਂ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਡੇਵਸੀ. ਦੇਵਸੀ. ਦੇਵੇਗਾ.

ਡੇਵਣੁ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਵਨ. ਦੇਣਾ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ.

ਡੋ. ਵਿ–ਦੋ. ਦ੍ਵਿ.

ਡੋਈ. ਸੰਗਜਾ–ਦਵੀ. ਕੜਛੀ. ਕਾਠ ਦੀ ਕੜਛੀ. "ਪਰੀ ਤੀਰ ਡੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਾਠ ਦੇ ਦਸ੍ਤੇ ਵਾਲੀ ਧਾਤੁ ਦੀ ਵਡੀ ਕੜਛੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਲਵਾਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਡੋਸ
ਡੋਸੜਾ
ਡੋਸਾ } ਸੰ. ਦੋਸ. ਸੰਗਜਾ–ਅਵਗੁਣ. ਐਬ. "ਮੈਂਦੂ ਕੁਚਜੀ ਐਮਾਵਣਿ ਡੋਸੜੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

ਡੋਹ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋਸ਼. ਅਵਗੁਣ. ਨੁਕਸ.

ਡੋਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰਾ। ੨ ਛੋਟੀ ਡੰਡੀ ਦਾ ਵਡਾ ਕੜਛਾ, ਜੋ ਪਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਦੋ ਤ੍ਰਹਾ. ਦੁਹਰਾ. "ਸ੍ਰੰਘਰ ਡੋਹਰੇ."(ਚੰਡੀ ੩) ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਜੰਗ.

ਡੋਹਾਗਣਿ
ਡੋਹਾਗਣੀ } ਵਿ–ਦੁਹਾਗਣੀ. ਸੰ. ਦੁਰ੍ਭਗਾ. ਬੁਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ. ਦੁਰਭਾਗਿਨੀ. "ਭਰਮਿ ਭੁਲੀ ਡੋਹਾਗਣੀ ਨਾ ਪਿਰੁ ਅੰਕਿ ਸਮਾਇ."(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧)

ਡੋਹੀ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹੀ.

ਡੋਕਰਾ
ਡੋਕਰੀ } ਡਿੰਗ. ਬੁੱਦਾ. ਬੁੱਢੀ. ਵ੍ਰਿੱਧ. ਵ੍ਰਿੱਧਾ.

ਡੋਕਰੋ. ਡਿੰਗ. ਪੁਤ੍ਰ . ਛੋਕਰਾ.

ਡੋਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਵੇ (ਊਧ) ਤੋਂ ਬਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਗਰਭ ਧਾਰਣ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਗਊ ਭੈਂਸ (ਮੱਝ) ਆਦਿ ਨੂੰ ਮੈਥੁਨ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਡੋਗਰ. ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਅੱਜ ਕੱਲ ਡੋਗਰ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਗਾਈਆਂ ਮੱਝਾਂ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਵਸਤੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇਖੀਆਂਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਡੋਗਰ ਬਹੁਤ ਵਸਦੇ ਹਨ. ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਡੋਗਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰੋਘ੍ਰ ਦੋਗਧ੍ਰਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੁਹਨ (ਚੋਣ) ਵਾਲਾ.

ਡੋਂਗਰ. ਦੇਖੋ, ਡੂੰਗਰ.

ਡੋਗਰਾ. ਵਿ–ਡੂੰਗਰ (ਪਹਾੜ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਵਾਲਾ. ਪਹਾੜੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਦਾ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਹੈ.

ਡੋਗਰੀ. ਡੋਗਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ। ੩ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਡੋਂਗਾ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਨੌਕਾ. ਸ਼ਿਕਾਰਾ.

ਡੋਡ. ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜੀ ਕਾਉਂ। ੨ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਲਾਲ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਲੰਙਵਾਲੀ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲੰਙਵਾਲੀ.

ਡੋਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੋਸਤ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਡੋਡੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੁ, ਜਿਵੇਂ–ਕੋਲਡੋਡਾ.

ਡੋਡੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਨਾ ਖਿੜੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ। ੨ ਡੋਡੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਟਨ.

ਡੋਡੋ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਟਾਰ.

ਡੋਦਾ. ਦੇਖੋ, ਡਿਉਢਾ."ਡੋਢੇ ਗਣਨ ਸਵਾਇ."(ਨਾਪ) ਡਿਉਢੇ ਅਤੇ ਸਵਾਏ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਕੋਠੇ ਗਿਣਨੇ.

ਡੋਨਾ. ਸੰ. ਦ੍ਰੋਣ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਟੋਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੂਨਾ. ਦੋਨਾ.

ਡੋਬਣਾ
ਡੋਬਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਦ੍ਰਵ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਉਣਾ.ਡੁਬਾਣਾ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਕਰਨਾ. ਗੋਤ੍ਹਾ ਦੇਣਾ. ਡੁਬਕੀ ਦੇਣੀ.

ਡੋਬਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਤ੍ਹਾ. ਡੁਬਕੀ. ਟੁੱਬੀ। ੨ ਗ਼ਸ਼. ਮੂਰਛਾ.

ਡੋਬਿ. ਡੋਬਕੇ.

ਡੋਬੇ. ਡੋਬ ਦਿੱਤੇ. "ਦੁਬਿਧਾ ਡੋਬੇ ਪੂਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਡੋਮ. ਦੇਖੋ, ਡੂਮ. "ਡੋਮ ਓਡਾਰ ਮਲੇਛ ਮਨ ਸੋਇ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਡੋਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਗਾ. ਸੂਤ੍ਰ. ਡੋਰਾ. ਰੱਸੀ. "ਹਾਥਿ ਤ ਡੋਰ ਮੁਖਿ ਖਾਇਓ ਤੰਬੋਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪਤੰਗ, ਬਾਜ਼, ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਡੋਰ ਹੈ, ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਤਾਂਬੂਲ (ਪਾਨ) ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਡੁਮਬਿਦ. "ਹਾਰ ਡੋਰ ਰਸ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਭਾਵ–ਤਦਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿੱਤਿ."ਡੋਰ ਰਹੀ ਲਿਵ ਲਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਡੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਡੋਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡੋਲਾ. "ਡਾਰ ਲਯੋ ਡੋਰਾ ਮਹਿ ਤਬੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੧) ੩ ਵਿ–ਬੋਲਾ. ਬਹਿਰਾ. "ਨਾਮ ਨ ਸੁਨਈ ਡੋਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਡੋਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡੋਰ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਲਗਾਮ ਵਿੱਚ ਬਾਗਡੋਰ ਪਾਕੇ ਤੋਰਨਾ.

ਡੋਰਿ. ਦੇਖੋ, ਡੋਰੀ.

ਡੋਰਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਡੋਲੀ. ਪੜਦੇਦਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ. "ਗੜ੍ਹ ਕੇ ਲਹਿਤ ਡੋਰਿਕਾ ਧਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੯) ਕ੍ਰਿਲਾ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਡੋਲੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।
੨ ਦੇਖੋ, ਡੋਰੀ.

ਡੋਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਸੀ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਖੂਹ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਡੋਲ ਨੂੰ ਬੱਧੀ ਲੱਜ. ਸੰ. ਦੋਲ੍ਯ–ਦੋਲਧ੍ਰੀ।
੨ ਡੋਲੀ. ਪੜਦੇਦਾਰ ਥੈਪਾਨ. "ਦੂਰ ਟਿਕਾਇ ਉਤਰ-ਕਰ ਡੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਰੀਬ. ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਣਨ ਦੀ ਰੱਸੀ ਅਥਵਾ ਜ਼ੰਜੀਰ. "ਡੋਰੀ ਪੂਰੀ ਮਾਪਹਿ ਨਾਹੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਗੁੰਦਣ ਦੀ ਰੇਸ਼ਮੀ ਅਥਵਾ ਰੰਗੀਨ ਸੂਤ ਉੱਨ ਆਦਿ ਦੀ ਰੱਸੀ। ੫ ਲਗਨ. ਪ੍ਰੀਤਿ. ਪ੍ਰੇਮਬੰਧਨ. "ਚਰਨਕਮਲ ਸੰਗਿ ਲਾਗੀ ਡੋਰੀ." (ਨਟ ਮ: ੫) "ਡੋਰੀ ਲਪਟਰਹੀ ਚਰਨਹ ਸੰਗਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਸ੍ਰੀਨਮੰਡਲ ਮਹਿ ਡੋਰੀ ਧਰੈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨੰ) ੬ ਸ਼ੁਹਰਤ. ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. "ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਡੋਰੀ ਉੱਭਰਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਡਾ ਭਗਤ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ." (ਜਸਾ)
੭ ਵਿ–ਬੋਲੀ. ਬਹਿਰੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ੮ ਕਬੀਰਪੰਥੀ ਆਪਣੇ ਭੇਖ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਨੂੰ ਭੀ ਡੋਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਬੀਰਪੰਥ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਡੋਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਡੋਰੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤ੍ , ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰੀਆਂ ਡੋਰਦਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਡੋਲ. ਸੰ. ਦੋਲ. ਸੰਗਜਾ–ਬੂਲਾ। ੨ ਰੱਸੀ (ਡੋਰੀ) ਨਾਲ ਖੂਲਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪਾਤ੍ , ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ."ਡੋਲੂ ਬਧਾ ਕਸਿ ਜੇਵਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਕਰਮ ਦੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਜੀਵ ਡੋਲ। ੩ ਬੇਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੋਟੇ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਫਲ, ਧੜ ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਕੱਦ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਬੋਲਾ. ਧੱਕਾ। ੫ ਡੋਲਣ ਕਰਕੇ ਜ਼ਖਮ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੋਜ.

ਡੋਲਣ
ਡੋਲਨ
ਡੋਲਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਸੰ. ਦੋਲਨ. ਲਟਕਣਾ. ਹਿੱਲਣਾ. ਝੂਲਣਾ. "ਮਾਇਆ ਡੋਲਨ ਲਾਗੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਕਿੰਗੁਰੀ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਮਾਇਆ ਝੂਲਣ ਲੱਗੀ। ੨ ਮਨ ਦਾ ਇਸਥਿਤ ਨਾ ਰਹਿਣਾ. "ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਅਸ੍ਥਿਰਾ ਹੋਣੀ. "ਮਨ, ਡੀਗਿ ਨ ਡੋਲੀਐ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਡੋਲਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿੜਕਣ ਦੀ ਚਾਟੀ. ਉਹ ਮਟਕੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਹੀਂ ਪਾਕੇ ਰਿੜਕੀਦਾ ਹੈ. "ਮਾਇਆ ਡੋਲਨੀ ਪਵਨ ਬਕੋਲਨਹਾਰ" (ਸ. ਕਬੀਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਡੋਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡੀ ਡੋਲੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਪਰਦੇਦਾਰ ਝੰਪਾਨ. ਸੰ. ਦੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਡੋਲੀ। ੨ ਡੋਲੀ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਹੁਟੀ। ੩ ਡੋਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਉਚਲਤਾ. "ਡੋਗਨ ਡੋਲਾ ਤਉ ਲਉ ਜਉ ਮਨ ਕੇ ਭਰਮਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਡੋਲਾ ਦੇਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਾਕ ਦੇਣਾ. ਕੰਨਜ਼ਾ ਦੇਣੀ.

ਡੋਲਿ. ਡੋਲ੍ਹਕੇ. ਭਟਕਕੇ."ਇਤ ਉਤ ਡੋਲਿ ਡੋਲਿ ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਇਓ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਡੋਲੀ. ਸੰ. ਡੱਲਕ. ਪਾਲਕੀ. ਪਰਦੇਦਾਰ ਝੰਪਾਨ। ੨ ਭਾਵ–ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ.

ਡੋਲੁ. ਦੇਖੋ, ਡੋਲ.

ਡੋਲੇਤ. ਡੋਲਦਾ. "ਨਾਹੀ ਡੋਲੈਤ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਡੋਲੈ. ਡੋਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਡੁਲਾਵੈ. "ਡੋਲੈ ਵਾਉ ਨ ਵਡਾ ਹੋਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਇਸ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਹਵਾ ਡੋਲਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਬੁਝਦਾ ਨਹੀਂ.

ਡੋਂ. ਦੇਖੋ, ਡਉ.

ਡੋਂਡੀ. ਦੇਖੋ, ਡਿੰਡਿਮ.

ਡੋਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡੋਲ. ਬੱਟ. "ਖੇਤ ਡੋਰ ਪਰ ਸਰਬ ਹਕਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਢੰਗ। ੩ ਰੂਪ. ਆਕਾਰ.

ਡੋਰੂ. ਦੇਖੋ, ਡਉਰੂ ਅਤੇ ਡਮਰੂ.

ਡੋਲ. ਦੇਖੋ, ਡੋਰ.

ਡੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੜਨਾ. ਬਣਾਉਣਾ.

ਡੋਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੂਹਣੀ ਅਤੇ ਮੋਢੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਬਾਂਹ ਦਾ ਭਾਗ. ਭੁਜਦੰਡ.

ਡੰਸ. ਸੰ. ਦੰਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡੰਗ. "ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਡੰਸ ਲਗਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਡੰਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡੰਕਾ. ਚੋਬ."ਬਾਜੀਗਰ ਡੰਕ ਬਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਚਮਕੀਲਾ ਪਤਲਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਰਤਨ ਦੀ ਆਬ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਜੜੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਡੰਗ. ਦੰਸ਼.

ਡੰਕਤ. ਡੰਕਾਦਿੰਦਾ. ਚੋਬ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਦਾ. "ਢੋਲਨ ਬਜਾਇ ਡੰਕਤ ਦਮਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦਮਾਮੇ (ਨਗਾਰੇ) ਪੁਰ ਡੰਕੇ ਮਾਰਦੇ.

ਡੰਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਬ. ਨਗਾਰਾ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ। ੨ ਨਗਾਰਾ. ਢੋਲ. ਸੰ. ਢੱਕਾ.

ਡੰਕੇ. ਡੰਕਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਡੰਕਾ। ੨ ਡੰਕੇ (ਵਰਜੇ) ਹੋਏ. "ਮਿਟੈਂ ਨਾਹਿ ਡੰਕੇ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਡੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਸ਼. ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦੰਦ ਮਾਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਭੇਮੂ ਬਿੱਛੂ ਮੱਛਰ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਕੰਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਨੇਸ਼. "ਮਛਰ ਡੰਗ ਸਾਇਰ ਭਰ ਸੁਭਰੁ."(ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੪ ਸਵੇਰ ਅਤੇ ਆਥਣ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਡੰਗ ਰੋਟੀ ਖਵਾਈ.

ਡੰਗਟਪਾਊ. ਵਿ–ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੇਲਾ ਟਪਾਊ.

ਡੰਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੰਸ਼ਨ. ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਡੰਗ ੧ ਅਤੇ ੨। ੨ ਸੂਏ ਨਾਲ ਮੋਟੀ ਸਿਲਾਈ ਕਰਨੀ. ਜਿਵੇਂ–ਬੋਰੀ ਡੰਗੀਦੀ ਹੈ.

ਡੰਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੁ. ਢੋਰ। ੨ ਸੰ. ਡਙ੍ਗਰ. ਕੁਸਾ. ਡੋਹ। ੩ ਸੇਵਕ। ੪ ਵਿ–ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ.

ਡੰਗੋਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡੰਗਰ ਹੱਕਣ ਦੀ ਲਾਠੀ। ੨ ਸੋਟੀ.

ਡੰਜੁ. ਸਿੰਧੀ. ਪੀੜਾ. ਦਰਦ। ੨ ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ.

ਡੰਝ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਹ. ਦਾਬ. ਸਿੰਧੀ.ਡਬਣੁ ਅਤੇ ਡੰਝੋ. "ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਆ ਤਾ ਚੂਕੀ ਡੰਝਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਮਨ ਥੀਆ ਠੰਢਾ ਚੂਕੀ ਡੰਝਾ." (ਵਡ ਛਿਤ ਮ: ੫) ੨ ਦਰਦ. ਪੀੜ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਮਿਟਵੀ ਡੰਝਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਵਾਸਨਾ. ਇੱਛਾ. "ਅਤਿ ਤਿਸਨਾ ਉਡਣੈ ਕੀ ਡੰਝ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਡੰਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੌਲਾ. ਸ਼ੋਰ. "ਦੈਂਤੀ ਡੰਡ ਉਡਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਸੰ. ਦਣ੍ਡ–ਦੰਡ. ਦੰਡਾ. ਡੰਡ਼ਾ. "ਦੰਡ ਕਮੰਡਲ ਸਿਖਾ ਸੂਤ੍ਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੩ ਸਜ਼ਾ. "ਜਮ ਦੇਤ ਡੰਡ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਕੁਸਦੰਡ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਡੰਡ ਦੁਕੂਲ ਭਏ ਤਿਹ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਗਏ। ੫ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਸਰਤ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਡੰਡੇ (ਦੰਡ) ਵਾਂਙ ਪੈਕੇ ਕੀਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਡੰਡ ਪੇਲਣ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ. "ਦੋਨਹੁ ਕਾਲ ਡੰਡ ਕੋ ਪੇਲੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਡੰਡਉਤ ਸੰ. ਦਣ੍ਡਵਤ–ਦੰਡਵਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡੰਡੇ ਵਾਂਙ ਸਿੱਧੇ ਪੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਂਗਪ੍ਰਣਾਮ. "ਕਰਿ ਡੰਡਉਤ ਪੁਨੁ ਵਡਾ ਹੋ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨਾ ਅਨਿਕ ਬਾਰ."(ਬਾਵਨ)

ਡੰਡਕਾਰ. ਸੰ. ਦਣ੍ਡਕਾਰਯ–ਦੰਡਕਾਰਨ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਜੰਗਲ, ਜੋ ਵਿੰਧ੍ਯ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੀਕ ਫੈਲਿਆਹੋਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੰਡਕ ੨. "ਡੰਡਕਾਰ ਕੇ ਬੀਚ ਜਬੈ ਤ੍ਰਿਯ ਵੈ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੯)

ਡੰਡਧਰ ਵਿ–ਦੰਡਧਰ. ਦੰਡਧਾਰੀ. ਡੰਡਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਬਦਾਰ। ੩ ਰਾਜਾ। ੪ ਯਮ। ੫ ਘੁਮਿਆਰ. **ਡੰਡਧਰਿ** **ਡੰਡਧਾਰ** ਕੁੰਭਕਾਰ। ੬ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। **ਡੰਡਧਾਰੀ** ੭ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ. "ਕਾਹੂ ਹੋ ਡੰਡਧਰਿ ਹੋ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਡੰਡਲੀ. ਦੰਡ ਦਿੰਦਾ. ਕਲੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ. "ਦੁਖ ਨ ਡੰਡਲੀ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਡੰਡਵਤ. ਦੇਖੋ, ਡੰਡਉਤ.

ਡੰਡਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਡ. ਸੋਟਾ. "ਜਮ ਕਾਲੁ ਸਹਹਿ ਸਿਰਿ ਡੰਡਾ ਹੋ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਦਾ ਦੰਡ. "ਡੰਡਾ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਖਿੰਥਾ ਆਧਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਡੰਡਾਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ. ਡੰਡੇ (ਚੋਬ) ਦਾ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਡੰਡੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਦੰਡ. ਸੋਟੀ। ੨ ਤਰਾਜ਼ੂ ਦੀ ਛਟੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਪਲੜੇ ਬੱਧੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. "ਜਿਹਬਾ ਡੰਡੀ ਇਹੁ ਘਟੁ ਛਾਬਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੩ ਦੰਡ ਜੇਹੀ ਸਿੱਧੀ ਪਗਡੰਡੀ। ੪ ਵੀਣਾ ਦਾ ਦੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਤੂੰਬੇ ਜੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਭਉ ਭਾਉ ਦੁਇ ਪਤ ਲਾਇ ਜੋਗੀ, ਇਹੁ ਸਰੀਰ ਕਰਿ ਡੰਡੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਪਤ। ੫ ਸੰ. ਦਣ੍ਡਿਨ. ਵਿ–ਡੰਡਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ. "ਕਹੁ ਡੰਡੀ ਹੈ ਪਧਾਰੇ." (ਅਕਾਲ) ੭ ਦੇਖੋ, ਡਾਂਡੀ ੫.

ਡੰਡੀਆ. ਵਿ–ਦੰਡ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੰਡ (ਸਜ਼ਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ। ੪ ਯਮ.

ਡੰਡੋਤ. ਦੇਖੋ, ਡੰਡਉਤ.

ਡੰਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਡ. ਸਜ਼ਾ। ੨ ਜੁਰਮਾਨਾ. ਚੱਟੀ। **ਡੰਨੁ** ੩ ਸਿੰਧੀ. ਮੁਆਮਲਾ. ਕਰ. ਮਹ੍ਸੂਲ.

ਡੰਫ ਸੰ. ਦੰਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਖੰਡ. "ਡੰਫੁ ਕਰਹੁ ਕਿਆ **ਡੰਫੁ** ਪ੍ਰਾਣੀ ?" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) "ਝੂਠਾ ਡੰਫੁ ਝੂਠੁ ਪਾਸਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਡੱਰੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ. ਇਹ ਤਫ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ.

ਡੰਬ. ਸੰ. ਡम्ब. ਧਾ–ਛਲ ਕਰਨਾ, ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ.

ਡੰਬਰ. ਆਡੰਬਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਚੰਚੋਆ. ਸ਼ਾਇਬਾਨ। ੩ ਸੰ. ਧੁਨਿ. ਆਵਾਜ਼। ੪ ਸਮੁਦਾਯ. ਝੁੰਡ. ਇਕੱਠ.

ਡੰਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਭ. ਪਾਖੰਡ. ਸਿੰਧੀ. ਡੰਭੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡੰਭਣਾ.

ਡੰਭਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਦਾਗਣਾ. ਮਚਦੇਹੋਏ ਤੋੜੇ ਨੂੰ ਪਲੀਤੇ **ਡੰਮਣਾ** ਪੁਰ ਲਾਉਣਾ. "ਤਬ ਬਾਬਕ ਨੇ ਡੰਭ ਪਲੀਤਾ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਡੰਮ ਡੰਮ ਸਾਨ੍ ਉਜਾੜੀ ਮੁੱਤਾ." (ਭਾਗੁ) ਸਾਨ੍ ਨੂੰ ਦਾਗ ਦੇਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਛੱਡਦਿੱਤਾ.

ਡੰਮਾਛ. ਦ੍ਵਿ–ਅਕਿ. ਦੋਵੇਂ ਨੰਤ੍ਰ. "ਬਿਕਟ ਬਾਕ ਬਡ ਡੰਮਾਛ ਬਡੋ ਅਭਿਮਾਨ ਧਰੇ ਮਨ." (ਪਾਰਸਾਵ)

੨ ਡੀਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਛਾ, ਵਡੇ ਕੱਦ ਦਾ.

ਡਯੋਢਾ. ਦੇਖੋ, ਡਿਉਢਾ ਅਤੇ ਡੇਉਢਾ.

ਡਯੋਢੀ. ਦੇਖੋ, ਡਿਉਢੀ.

ਡਯੋਢੀਦਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ. ਦਰਵਾਨ। **ਡਯੋਢੀਵਾਨ** ੨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ, (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ) ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ **ਡਯੋਢੀਵਾਲਾ** ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਰਾਜਮੰਦਿਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਪੁਰ ਹੁਕਮ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਬਿਨਾ ਰਾਜਭਵਨ ਦੀ ਡਿਹੁਢੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਾਖ਼ਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕ਼ਾਤ ਇਸੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਹੋਇਆਕਰਦੀ ਹੈ. Chamberlain.

ਡ੍ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਦਰਾਮ.

ਢ. ਪੰਜਾਵੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਉੱਨੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਮੁਧੰਨਾ (ਮੂੰਹ ਦੀ ਛੱਤ) ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੋਲ। ੩ ਕੁੱਤਾ। ੪ ਸੱਪ। ੫ ਧ੍ਵਨਿ. ਆਵਾਜ਼। ੬ ਵਿ–ਗੁਣਹੀਨ. ਨਿਰਗੁਣ.

ਢਉਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਅੱਧੇ ਆਨੇ ਬਰੋਬਰ ਸੀ.

ਢਈਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਾਈ ਗੁਣਾਂ ਗਿਣਨ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਕੋਨਾ। ੨ ਢਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਿ ਤੇ ਸ਼ਨੈਸ਼ਚਰ (ਛਨਿੱਛਰ) ਗ੍ਰਹ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੩ ਢਾਈ ਸੇਰ ਦਾ ਵੱਟਾ.

ਢਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਢ ਨਾਲ ਡਿਗਿਆਹੋਇਆ ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਢ. ਢਾਹ। ੩ ਪਤਨ. ਗਿਰਾਉ. ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਢਹਗਿ. ਢਹੇਗੀ. ਗਿਰੇਗੀ."ਕਾਚੀ ਢਹਗਿ ਦਿਵਾਲ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਢਹਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਗਿਰਨਾ. ਡਿਗਣਾ। ੨ ਵਿਨਸਨਾ. **ਢਹਨਾ** ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ। ੩ ਮੱਲਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨਾ. ਚਿੱਤ ਡਿਗਣਾ। ੪ ਹੌਸੈ ਤਜਾਗਕੇ ਨੰਮ੍ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਢਹਿਣਾ। ੫ ਸਖ਼ਤੀ ਤਜਾਗਕੇ ਨਰਮ ਹੋਣਾ. "ਲੋਹਾ ਮਾਰਣਿ ਪਾਈਐ ਢਹੈ ਨ ਹੋਇ ਕਪਾਸ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਢਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀ ਦੀ ਵਾਢ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਉੱਚਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਢਾਹ। ੨ ਆਸਰਾ. ਓਟ. "ਸੋ ਲੈਦੇ ਢਹਾ ਫਿਰਾਹੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਦਾਉ. ਪੇਚ. ਜਿਵੇਂ–ਉਹ ਜੁਆਰੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਦੇ ਢਹੇ ਚੜ੍ਹਗਿਆ.

ਢਹਿ. ਡਿਗਕੇ. ਢੈਕੇ। ੨ ਢਹਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਢਹਿਣਾ ਦੇਖੋ, ਢਹਣਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ਢਹਿ-**ਢਹਿਨਾ** ਪਉ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਨਾਨਕ ਗਰੀਬ ਢਹਿਪਇਆ ਦੁਆਰੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਢਹੇਚੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਾਉ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਢਹਾ ੩.

ਢਹੈ. ਢਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਢਹਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਢਕਣ. ਦੇਖੋ, ਢਕਣਾ ਅਤੇ ਢੱਕਣ.

ਢਕਣਾ **ਢਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਸੰ. ਪਿਧਾਨ. "ਢਕਣ ਕੂ ਪਤਿ ਮੋਰੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਢਕਵੰਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝੂਠਾ ਆਡੰਬਰ. ਪਾਖੰਡ. ਢੋਂਗ. ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦਾ ਢੰਗ.

ਢਕੋਸਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮਸਲਾ. ਛਲਣ ਲਈ ਘੜਿਆ ਮਸਲਾ.

ਢਕੋਲੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਕਲਸੀਆ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਡੇਰਾਬਸੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਘੱਗਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਅੱਧ ਮੀਲ ਤੇ ਬਾਉਲੀਸਾਹਿਬ ਨਾਮੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਉਂਟੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਅਰ ਬਰਛਾ ਮਾਰਕੇ ਜਲ ਕੱਢਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲਾਬ ਹੈ. ਪਾਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੪੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਹੈ.

ਢੱਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਲਾਸ਼. ਪਲਾਹ. ਦੇਖੋ, ਢਾਕ ਅਤੇ ਪਲਾਸ। ੨ ਕੈਦੀ, ਬੰਧੂਆ। ੩ ਓਲ੍ਹਾ. ਪੜਦਾ. "ਢਹੇ ਢਾਲ ਢੱਕੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਢਾਲਾਂ ਦੇ ਓਲ੍ਹੇ ਮਿਟਗਏ.

ਢੱਕਣ **ਢੱਕਨ** ਭਾਂਡੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਕੱਜਣ (ਢਕਣ) ਵਾਲਾ ਸਿਰਪੋਸ਼ ਢੱਪਣ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਵਾਟ. ਦਰਵਾਜੇ ਬੰਦ ਕਰਨਾ. ਕਿਵਾੜ ਦੇਣਾ.

ਢੱਕਾ **ਢਕ੍ਹਾ** ਸੰ. ਟੱਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ. ਭੰਕਾ। ੨ ਹੋਰੂ.

ਢਗਣ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ:– ।ऽ, ऽ।, ।।।.

ਢੱਗਾ. ਸਿੰਧੀ. ਢੱਗੋ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੈਲ। ੨ ਪਸ਼ੂ.

ਢਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੈਲ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਪਰ ਉੱਭਰਵਾਂ ਮਾਂਸਪਿੰਡ. ਸੰ. ਕਕੁਦ.

ਢਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਕੁਦ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ, ਨਰ ਬੈਲ. ਸਾਨ੍ਹ. ਸਾਂਡ.

ਢਟੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਢੋਟਾ.ਦੇਖੋ, ਬਾਲਿਢਟੋਨਾ.

ਢਠਾ. ਦੇਖੋ, ਢਟਾ। ੨ ਵਿ–ਢਹਿਆਹੋਇਆ.

ਢਠੀਆ **ਢਠੀਆਂ** ਢਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ. "ਢਠੀਆ ਕਮਿ ਨ ਆਵਨੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਢਡ **ਢਢ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੱਕਾ. ਹੋਰੂ। ੨ ਹੋਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ ਸੱਜੇ ਹਥ ਦੀ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਢਾਡੀ (ਢਾਢੀ) ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਢਢਾ. ਢ ਅੱਖਰ. "ਢਢਾ ਢੂੰਢਤ ਕਹ ਫਿਰਹੁ ?" (ਬਾਵਨ) ੨ ਢ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਢਕਾਰ.

ਢਢਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੱਡ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਢਾਡੀ। ੨ ਤੰਬੂਰ. ਢੋਲ. "ਢਮੱਕੇ ਢਢਾਰੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਢਢੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਢਿੰਡੋਰਾ.

ਢਢੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਢੂੰਢਣਾ. ਖੋਜਣਾ.

ਢਢੋਲਿ. ਖੋਜਕੇ. ਛਾਨਬੀਨ ਕਰਕੇ.ਦੇਖੋ, ਢਢੋਲਨਾ. "ਬਹੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ ਸਰਬ ਢੰਢੋਲਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਢਪਣਾ **ਢਪਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਢਾਂਪਨਾ. ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਸੰ. ਪਿਧਾਨ.

ਢਬ. ਦੇਖੋ, ਢਬੁ.

ਢਬਾਈ. ਸਰਦਾਰ ਰਤਨਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੈਨੋਆ ਭੀ ਬੋਈਂ (Count Benoit de Boigne) ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਹੁਤੋ ਢਬਾਈ ਫਰਾਸੀਸ ਫਿਰੰਗੀ." (ਪ੍ਰਪੰਪ੍)*

ਇਹ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਨਗਰ ਸ਼ਾਮਰੀ (Chambry) ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੫੧ ਵਿਖੇ ਜਨਮਿਆ.ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਸਨ ੧੭੭੭ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਅਤੇ ਸਨ ੧੭੭੮ ਵਿੱਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਧੋ ਜੀ ਸਿੰਧੀਆ ਦਾ ਸਨ ੧੭੮੫ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਣਿਆ ਅਰ ਸਨ ੧੭੮੭–੮੮ ਦੇ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਰਹਟਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਅਣਬਣ ਹੋਗਈ. ਸਨ ੧੭੯੫ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਮੁੜਗਿਆ.

ਢਬੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੰਗ, ਪ੍ਰਕਾਰ. ਰੀਤਿ. ਤ੍ਰਹੀਕ਼ਾ. "ਨਾਹੀ ਸਤ ਕਾ ਢਬੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਢਬੂਆ. ਮਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਸਾ। ੨ ਸਿੱਕਾ. ਰਾਜਮੁਦ੍ਰਾ. "ਉਘਰਿ ਗਇਆ ਜੈਸੇ ਖੋਟਾ ਢਬੂਆ ਨਦਰਿ ਸਰਾਫਾਂ ਆਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਢਮਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰੇ ਭੇਰੂ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਢਮਕਾਰ. ਢਮਾਕਾ.

ਢਮਕਾਵੈ. ਢਮਢਮ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭੇਰੂ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਬਰਦ ਚਢੇ ਭਉਰੂ ਢਮਕਾਵੈ."(ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਢਮਾਕ **ਢਮਾਕਾ** **ਢਮੰਕ** ਦੇਖੋ, ਢਮਕ.

ਢਰਕਣਾ **ਢਰਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਖਿਸਕਣਾ. ਗਿਰਨਾ. ਲੁੜਕਣਾ. ਢਲਕਣਾ। ੨ ਸਿਥਿਲ ਹੋਣਾ. ਸੁਸਤ ਹੋਣਾ. "ਚਰਨ ਰਹੇ ਕਰ ਢਰਕਿਪਰੇ ਹੈਂ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਢਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਢਲਨਾ. ਪਿਘਲਣਾ। ੨ ਪਸੀਜਣਾ. ਰੀਝਣਾ. "ਜਾਕੀ ਛੋਤਿ ਜਗਤ ਕਉ ਲਾਗੈ ਤਾ ਪਰ ਤੁਹੀ ਢਰੈ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਲੁੜਕਣਾ. ਨਿਵਾਂਣ ਵੱਲ ਰੁੜ੍ਹਨਾ.

ਢਲਹਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਾਲਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਭਿੜਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. "ਢਲਹਲ ਢਾਲੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਢਲਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਲਵਾਣ. ਨਸ਼ੇਬ। ੨ ਢਲਕਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਢਲਕਣਾ **ਢਲਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਰੁੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਫਿਸਲਣਾ. ਤਿਲ੍ਹਕਣਾ। ੩ ਮੁਰਝਾਉਣਾ। ੪ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਖਿਸਕਣਾ.

ਢਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਢਰਨਾ। ੨ ਮੁਰਝਾਉਣਾ. ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਣਾ. "ਪਬਣਿ ਕੇਰੇ ਪਤ ਜਿਉ ਢਲਿ ਢੁਲਿ ਜੁੰਮਣਹਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਢਲਵਾਂ. ਵਿ–ਪਘਰੀਹੋਈ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਸੰਚੇ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਝੁਕਵਾਂ.

ਢਲਵਾਣ **ਢਲਵਾਨ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਲਵਾਂ ਅਸਥਾਨ. ਨਿਵਾਣ. ਨਸ਼ੇਬ.

ਢਲਿ. ਢਲਕੇ. ਪਘਰਕੇ। ੨ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਟਕੇ.

ਢਲਿਢੁਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੁਰਝਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਕੇ.ਦੇਖੋ, ਢਲਨਾ.

ਢਲੈਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ. "ਆਗੇ ਚਲਹਿ ਢਲੈਤ ਕੁਛ, ਗਹਿ ਖੜਗਰੁ ਢਾਲੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਢਾਊ. ਵਿ–ਢਾਹਣਵਾਲਾ. ੨ ਅਢਾਈ. ਦੋ ਸਾਬਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੱਧਾ.

ਢਾਈ. ਵਿ–ਸਾਧੰ ਦ੍ਵਯ. ਅਢਾਈ. ਅਧੰਦ੍ਵਯ. ੨½.

ਢਾਈਆ. ਦੇਖੋ, ਢਈਆ.

ਢਾਈ ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਖੜ੍ਹੀ.

ਢਾਈ ਫੱਟ ਲੜਾਈ ਦੇ. "ਮਿਲਣ ਭਜਣ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੋਇ। ਲੜ ਮਰ ਮੁੱਕਣ ਅੱਧਾ ਸੋਇ."(ਪ੍ਰਪੰਪ੍)

ਢਾਸਣਾ **ਢਾਸਨਾ** ਢੂਹ-ਆਸਨ. ਢੋਹ-ਆਸਨ. ਸਹਾਰਾ.ਟੇਕ। ੨ ਤਕੀਆ.

ਢਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਰ। ੨ ਢਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਗਿਰਾਉ। ੩ ਧਾਹ. "ਢਾਹਾਂ ਮਾਰਨ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗੈ." (ਭਾਗੁ)

ਢਾਹਣੁ **ਢਾਹਨ** **ਢਾਹਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਗਿਰਾਉਣਾ. ਧ੍ਵੰਸਨ. "ਢਾਹਨ ਲਾਗੀ ਧਰਮਰਾਇ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਢਾਹਿਆ.

ਢਾਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦੇ ਖਾਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਨਦੀ ਦਾ ਉੱਚਾ ਕਿਨਾਰਾ."ਜਿਉ ਦਰੀਆਵੈ ਢਾਹਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਢਾਹਿ. ਢਾਹਕੇ. ਗਿਰਾਕਰ. ਡੇਗਕੇ. "ਢਾਹੇ ਢਾਹਿ ਉਸਾਰੇ ਆਪੈ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਢਾਹਿਆ. ਗਿਰਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਢਾਹਨਾ। ੨ ਘੜਿਆ. ਰਚਿਆ. "ਵਲੁ ਛਲੁ ਕਰਿਕੈ ਖਾਵਦੇ ਮੁਹਹੁ ਕੂੜੁ ਕੁਸਤੁ ਤਿਨੀ ਢਾਹਿਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਢਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਢਾਹਨਾ.

ਢਾਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੱਕ.ਪਲਾਹ."ਸੋ ਕੁਲ ਢਾਕ ਪਲਾਸ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਉਹ ਵੰਸ਼ ਢੱਕ ਦਾ ਪਲਾਸ (ਪੱਤਾ) ਹੈ। ੨ ਕਮਰ. ਕਟਿ. ਦੇਖੋ, ਢਾਕ ੨। ਕੁੱਛੜ. ਗੋਦ। ੪ ਝਾੜੀ. ਬੂਝਾ। ੫ ਪਹਾੜ ਦੀ ਢਲਵਾਨ। ੬ ਦੇਖੋ, ਢਕਨਾ। ੭ ਐਬਟਾਬਾਦ ਦੇ ਜਿਲੇ ਪਹਾੜੀ ਲੋਕ ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ ਰੁੱਤ (ਖ਼ਿਜ਼ਾਂ) ਨੂੰ ਢਾਕ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਢਾਕਨ. ਕ੍ਰਿ–ਢਕਣਾ. ਅਛਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਪੜਦਾ ਪਾਉਣਾ. "ਢਾਕਨ ਕਉ ਇਕ ਹਰੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੜਦਾ. "ਢਾਕਨ ਢਾਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਮੇਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਢਾਕਨਹਾਰ. ਵਿ–ਢਕਣ ਵਾਲਾ. ਪੜਦਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਢਾਕਨਹਾਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਾਰੇ."(ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ:੫)

ਢਾਕਪਲਾਸ. ਢੱਕ ਦਾ ਪਲਾਸ(ਪੱਤਾ). ਪਲਾਸ ਦਾ ਪਤ੍ਰ . ਦੇਖੋ, ਪਲਾਸ.

ਢਾਕਾ. ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਰਗਨਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੨੫੪ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਹ ਬੁੱਢੀਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਢਾਕੇ ਵਿੱਚ "ਢਾਕੇਸ਼ੁਰੀ" ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਢਾਕੇ ਦੀ ਮਲਮਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤ੍ਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਸੰਮਤ ੧੫੬੪ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ੧੭੨੩ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਆਪ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਚਰਨਪਾਦੁਕਾ" ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਕਥਾ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਇਮ ਕੇਤਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਗੋਸਾਈ।
ਢਾਕੇ ਪਹੁਚੇ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ।
ਢਾਕੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰ ਮਸੰਦ।
ਬਸਹਿ ਬੁਲਾਕੀਦਾਸ ਬਿਲੰਦ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਮਾਤ ਬ੍ਰਿਧਾ ਬਹੁ ਤਨ ਕੀ।
ਬਡ਼ੀ ਲਾਲਸਾ ਗੁਰੁਦਰਸਨ ਕੀ।
ਕਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ।
ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਏਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਸੁਧਾਰਾ।
ਆਸਤਰਨ ਸੋਂ ਛਾਦਨ ਕਰਜੋ।
ਸੇਜਬੰਦ ਸੰਗ ਕਸ ਕਰ ਧਰਜੋ॥
ਤੂਲ ਸੁਧਾਰ ਆਪਨੇ ਹਾਥ।
ਪੁਨ ਕਾਤਜੋ ਸੂਖਮ ਹਿਤ ਸਾਥ।
ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰ ਸੋ ਬਸਤ੍ਰ ਬੁਨਾਵਾ।
ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਪੋਸ਼ਸ਼ ਸਕਲ ਬਨਾਵਾ॥
ਆਰਬਲਾ ਮਮ ਭਈ ਬਿਤੀਤ।
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਗੁਰੂਪਗ ਪ੍ਰੀਤਿ।
ਲਖਕਰ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਲੀਨਸਿ ਤਿਸ ਘਰ ਕੋ ਮਗ ਸ੍ਵਾਮੀ।

* ਮਹਾਰਾਜ ਮਹੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਬੰਸੀ ਨੇ ਭੀ ਇਹੀ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—
"ਅਗਰੰਟਾ ਨ੍ਰਿਪ ਅਤਿ ਬਲੀ ਦੱਖਨ ਜਾਂਕੋ ਦੇਸ।
ਨਗਰ ਸਤਾਰਾ ਮੈ ਸੁਨੀ ਤਿੰਹ ਰਜਧਾਨੀ ਬੇਸ।
ਤਾਂਕੋ ਨਿਜ ਨੌਕਰ ਹੁਤੋ ਫਰਾਸੀਸ ਦਿਕ ਬੀਰ।
ਨਾਮ ਢਬਾਈ ਤਾਸ ਕੋ ਹੁਤੋ ਬਡੋ ਰਣਧੀਰ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਾਇ ਠਾਢ ਹੋਏ ਤਿਸ ਪੋਰ।
ਸੁਧ ਭੇਜੀ ਅੰਤਰ ਜਿਸ ਠੌਰ॥
ਹਰਬਰਾਇ ਸੁਨ ਤੂਰਨ ਆਈ।
ਚਰਨਕਮਲ ਗਹਿਕਰ ਲਪਟਾਈ।
ਆਜ ਘਰੀ ਪਰ ਮੈ ਬਲਿਹਾਰੀ।
ਜਿਸ ਤੇ ਪੂਰਵੀ ਆਸ ਹਮਾਰੀ॥
ਤਿਸ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ ਆਨ ਬਿਠਾਏ।
ਹਰਖਤ ਚਾਰੁ ਬਸਤ੍ਰ ਨਿਕਸਾਏ।
ਅਪਨੈ ਕਰ ਤੇ ਕਰੇ ਬਨਾਵਨ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਸੋ ਕਿਯ ਪਹਿਰਾਵਨ॥

ਢਾਕਿ. ਢਕਕੇ। ੨ ਢਾਕ ਉੱਤੇ. ਕੁੱਛੜ ਤੇ.

ਢਾਕਿਲੀਆ. ਢਕਲੀਤਾ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਢਾਕਿਲੀਆ ਮੋਹਿ ਪਾਪੀ ਪੜਦਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਢਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਢਾਕ.

ਢਾਕੈ. ਢਕਦਾ ਹੈ. "ਅਪੁਨੈ ਜਨ ਕਾ ਪਰਦਾ ਢਾਕੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਢਾਕ (ਲੱਕ) ਤੇ. ਕਮਰ ਨਾਲ. "ਨ ਢਾਕੈ ਟੰਗੈ." (ਭਾਗੁ) ਲੱਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ. ਭਾਵ-ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਲੋਕ ਰੁਪਯਾ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ੩ ਢਾਕ (ਕੁੱਛੜ) ਵਿੱਚ.

ਢਾਂਗਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਮਾਂ ਬਾਂਸ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਪੁਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਅਰਧਚੰਦ੍ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਦਾਤ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਨਾਲ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਕੱਟ ਲਈਦੀਆਂ ਹਨ.

ਢਾਂਚਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਚਾ. ਕਲਬੂਤ (ਕਾਲਬੁਦ). ੨ ਠੱਟਰ. ਪਿੰਜਰ.

ਢਾਠਾ. ਢੱਠਾ. ਢਹਿਆ. "ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਭੈਰਾ ਢਾਠਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾੜ੍ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਰੁਮਾਲ.

ਢਾਠੀ. ਢਹੀ. ਗਿਰੀ. "ਢਾਠੀ ਭੀਤਿ ਭਰੰਮ ਕੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾੜ੍ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਪੱਟੀ.

ਢਾਡ. ਦੇਖੋ, ਢਡ.

ਢਾਡਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਧੀਰਜ. ਤਸੱਲੀ. "ਢਾਡਸ ਕੈ ਅਪਨੈ ਮਨਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਢਾਂਢਸੁ. ਆਡੰਬਰ. ਦਿਖਾਵਾ.

ਢਾਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਢਾਂਢੇ.

ਢਾਡੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੱਡ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਢਾਢਿਸੈਨ ਅਤੇ ਢਾਢੀ.

ਢਾਢਿਸੈਨ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੪੦੫ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰਾਸਵੀਰਯ ਦਾਨਵ ਨਾਲ ਮਹਾਕਾਲ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਮਹਾਕਾਲ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਢਾਢੀਆਂ ਦਾ ਮੂਰਿਸ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. "ਬਦਨ ਪ੍ਰਸੇਦ ਧਰਨਿ ਜੋ ਪਰਾ ××× ਢਾਢਿਸੈਨ ਢਾਢੀ ਬਪੁ ਲਯੋ। ਕਰਖਾਬਾਰ ਉਚਾਰਤ ਭਯੋ."

ਢਾਢੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੱਡ (ਢੱਢ) ਬਜਾਕੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਯਸ਼ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਹਉ ਢਾਢੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਖਸਮ ਕਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਢਾਂਢੇ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡੰਗਰ. ਪਸ਼ੂ.

ਢਾਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲੀ. ਜਮਾਤ.

ਢਾਪਣਾ / **ਢਾਂਪਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਕੱਜਣਾ.

ਢਾਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਹ–ਆਬ. ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਾਣੀ ਰੁੜ੍ਹਕੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਮਾ ਹੋਵੇ, ਅਜੇਹਾ ਟੋਭਾ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜਿਸ ਕੱਚੇ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ. ਡਾਬਰ.

ਢਾਬ ਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਦੇਵਾਲੀ ਢਾਬ.

ਢਾਰ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੰਗ. ਰੀਤਿ. ਤ੍ਰਰੀਕ਼ਾ. "ਬਰਜਹਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਹ ਢਾਰ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਗੁਰ ਦੇਹਿ ਦਰਸ ਤਿਮ ਕਰਹੁ ਢਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਪਨਾਹ. ਓਟ। ੩ ਢਾਲ.ਸਿਪਰ."ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਅਸਿ ਢਾਰ."(ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਢਲਵਾਨ. ਨਸ਼ੇਬ। ੫ ਦੇਖੋ, ਢਾਰਨਾ.

ਢਾਰਸ. ਧੈਯੰ. ਧੀਰਜ.

ਢਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਡੇਗਣਾ. ਰੁੜ੍ਹਾਉਣਾ। ੨ ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਗਨਿ ਦੇ ਤਾਉ ਨਾਲ ਪਿਘਾਰਨਾ। ੩ ਪਾਣੀ ਜੇਹੀ ਪਤਲੀ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਸੰਚੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ। ੪ ਸਿਰ ਉੱਤੋਂ ਵਾਰ ਸਿੱਟਣਾ. ਸਿਰ ਉੱਪਰਦੀਂ ਘੁਮਾਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਵਾਰਨਾ.

ਢਾਰਿ. ਢਾਲਕੇ. ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਢਾਰਨਾ. "ਹਮ ਤਨ ਦੀਓ ਹੈ ਢਾਰਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਢਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੀਤਿ. ਢੰਗ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਅਹੰਬੁਧਿ ਕਉ ਬਿਨਸਨਾ ਇਹੁ ਧੁਰ ਕੀ ਢਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਹੌਮੈ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਧੁਰ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ। ੨ ਢਲਣ (ਪਿਘਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਢਾਰ। ੪ ਸੰ. ਢਾਲ. ਸਿਪਰ. ਚਰਮ. ਗੈਂਡੇ ਦੇ ਚਮੜੇ ਅਥਵਾ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਤੀਰ ਆਦਿ ਦਾ ਵਾਰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਪਨਾਹ. ਓਟ. "ਦੇਹੁ ਢਾਲਚੀ ਢਾਲ ਹਿੰਦੂ ਹਿੰਦਾਨੰ." (ਗਯਾਨ) ੬ ਦੇਖੋ, ਢਾਲਿ.

ਢਾਲਚੀ. ਵਿ–ਢਾਲਧ੍ਰੀ (ढालधृ). ਢਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.ਸਿਪਰ (ਚਰਮ) ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ.ਦੇਖੋ, ਢਾਲ ੫.

ਢਾਲਣ. ਦੇਖੋ, ਢਾਲਣਾ। ੨ ਵਿ–ਤੁਲਜ.ਮਾਨਿੰਦ. "ਕਹਿਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਢਾਲਣ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਕਲ ੨.

ਢਾਲਣਾ / **ਢਾਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਉੱਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਪਘਰਾਉਣਾ. ਠੰਸ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਅਗਨਿ ਦੇ ਤਾਉ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਜੇਹਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਪਘਰੀਹੋਈ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਸੰਚੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ। ੪ ਚੋਪੜ ਦਾ ਪਾਸਾ ਅਥਵਾ ਪਰੀਛੇ ਦਾ ਡਾਲਨਾ ਗਿਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ,ਢਾਲਿ.

ਢਾਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਚਨਾ. ਬਨਾਵਟ. "ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਸੁਇਨੈ ਕੀ ਢਾਲਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਖ਼ਾ. ਢਾਲ. ਸਿਪਰ. "ਸਤਗੁਰ ਢਾਲਾ ਤੁਰਤ ਸੰਭਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਢਾਲਿ / **ਢਾਲੁ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਚੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਤੁਲ੍ਯ ਹੋਈ ਠੰਸ ਵਸਤੁ ਦੇ ਢਲਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ ਢਾਲਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਢਾਲਨ (ਰੋੜ੍ਹਨ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਚੋਤਿ ਢਾਲਿ ਪਾਸਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਢਾਲਿ. ਢਾਲਕੇ.

ਢਿਸਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਢਲਕਣਾ.ਉੱਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਖਿਸਕਣਾ। ੨ ਫਿਸਲਣਾ. ਰਪਟਣਾ। ੩ ਝੁਕਣਾ.

ਢਿਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀ ਦੇ ਚਾਹੇ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਭਾਰੀ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਖਾਨਿ (ਕਾਨ) ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ,ਜੋ ਬਹੁਤ ਖੋਦਣ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਕੇ ਡਿਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਨਜ਼ਦੀਕ. ਕੋਲੇ. "ਭੈ ਕਰ ਢਿਗ ਨਹਿਂ ਆਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਢਿੰਗਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਡੇਦਾਰ ਛਾਪਾ. ਝਿੰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਢੀਂਗੁਲੀ। ੩ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਖੁੰਬ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਢਿੰਗਲੀ. ਦੇਖੋ, ਢੀਂਗੁਲੀ.

ਢਿਨਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੀਠਤਾ. ਗੁਸ੍ਤਾਖ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਢੀਠਤ੍.

ਢਿੰਡੋਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਿੰਡਿਮ (ਡੌਂਡੀ) ਬਜਾਕੇ ਵੀਰਿਤ (ਕਹਿਆਹੋਇਆ) ਵਾਕ. ਡੁਗਡੁਗੀ ਬਜਾਕੇ ਸੁਣਾਇਆਹੋਇਆ ਹੁਕਮ. ਮਨਾਦੀ.

ਢਿੱਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੇਟ. ਉਦਰ। ੨ ਗਰਭ. ਹਮਲ.

ਢਿੰਢੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਢਿੰਡੋਰਾ.

ਢਿਮਢਾਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲੀ। ੨ ਚਾਰਯਾਰੀ. "ਢਿਮਢਾਣੀ ਉਨ ਲਈ ਬਨਾਇ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਢਿਮਢਿਮੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਿਮ ਢਿਮ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਟੰਮਕ.

ਢਿਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਸ੍ਤੀ। ੨ ਬਿਲੰਬ. ਦੇਰੀ. "ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਢਿਲ ਨ ਪਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਢਿਲਵਾਂ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੇਕ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦੇ ਥੱਲੀਆਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਆ ਬੈਠੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੁੱਕਾਹੋਇਆ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਅਟਾਰੀ' ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.

੨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਧਨੌਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਭੇ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੋਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ. ਨਾਭਾ-ਪੱਤੀ ਦੀ ਹੁੱਦ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਨੇ ਧੌਲੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਪੰਜਇਸਨਾਨਾ ਕਰਕੇ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ. ਇੱਥੇ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ੧੨) ਸਾਲਾਨਾ ਧੂਪਦੀਪ ਦੇ ਖ਼ਰਚ ਲਈ ਲੱਗੇਹੋਏ ਹਨ.

(ਅ) ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਈ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਮਕਾਨ ਭੀ ਹਨ. ੩੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ, ੧੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਬਾ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ੧੦ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤਪੇ' ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ।
੩ ਦੇਖੋ, ਢਿਲਵਾਂ ਕਲਾਂ.

ਢਿਲਵਾਂ ਕਲਾਂ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਰਿਆਸਤ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਸੋਢੀਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਕੋਲ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲਾ ਨੀਲਾ ਬਾਣਾਂ ਉਤਾਰਕੇ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤ੍ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨੀਲੀ ਚਾਦਰ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸਾਜ਼ਨ ਸਮੇਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ–

"ਨੀਲ ਵਸਤ੍ ਲੇ ਕਪਰੇ ਫਾਰੇ
ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲ ਗਇਆ."

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੀਲਾ ਚੋਲਾ ਹੁਣ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸੋਢੀ ਮੱਲਸਿੰਘ ਪਾਸ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂਸਰ' ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਢਿਲਾ. ਵਿ–ਢੀਲਾ. ਸ਼ਿਥਿਲ. "ਨਵੈ ਸੋਤ ਸਭ ਢਿਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਢਿੱਲਾ.

ਢਿਲੋਂ. ਦੇਖੋ, ਢਿੱਲੋਂ.

ਢਿੱਲ. ਦੇਖੋ, ਢਿਲ ਅਤੇ ਢੀਲ.

ਢਿੱਲਵ / **ਢਿੱਲਵਾਂ** ਦੇਖੋ,ਢਿਲਵ, ਢਿਲਵਾਂ ਅਤੇ ਢਿਲਵਾਂ ਕਲਾਂ.

ਢਿੱਲੜ / **ਢਿੱਲਾ** ਵਿ–ਸੁਸ੍ਤ. ਆਲਸੀ। ੨ ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਪੱਕਾ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰਾ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਢਿੱਲੀ. ਵਿ–ਢੀਲੀ. ਦੇਖੋ, ਢਿੱਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਢਿੱਲੋਂ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਸਿਰੋਹਾ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਸੀ. ਇਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪਿੰਡ ਢਿਲਵ ਅਥਵਾ ਢਿਲਵਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਦੇਖੋ,ਲੰਗਾਹ.

ਢੀਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਚਾ ਟਿੱਲਾ। ੨ ਉੱਚਾ ਕਿਨਾਰਾ.

ਢੀਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਟਾ ਸੋਟਾ. ਕੁਤਕਾ। ੨ ਉੱਚਾ ਟਿੱਲਾ। ੩ ਢਾਹਾ.

ਢੀਂਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੀਂਗੁਲੀ ਦੇ ਹੇਠ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਵਜ਼ਨ, ਜੋ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲ ਕੱਢਣ ਸਮੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ढेङ्ग–ਢੇਂਕ. ਲੰਮੀ ਟੰਗਾਂ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਚੁੰਜ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਮਾਸਅਹਾਰੀ ਹੈ. ਲਮਢੀਂਗ. Adjutant (L. Ciconia argala). "ਚੋਂਚੈਂ ਬਡੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਾਂਤ ਜਿਨ ਢੀਂਗਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਲਮਢੀਂਗ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸੱਪ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ.

ਢੀਂਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋੜ੍ਹਾ. ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਛਾਪਾ। ੨ ਭਾਵ–ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਂਙ ਚੰਬੜਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ.

ਢੀਂਗਲੀ / **ਢੀਂਗੁਲੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਿਉਂਗਲੀ.ਢੇਂਕਲੀ.ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਣ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ.ਦੋ ਖੜੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆੜੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਲੰਮੀ ਬੱਲੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਬੰਨ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲੇ ਸਿਰੇ ਨਾਲ ਡੋਲ ਬੋਕਾ ਆਦਿ. ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਉੱਪਰਲਾ ਸਿਰਾ ਝੁਕਾਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬੋਕਾ ਭਰੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਬੋਝ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਜਦ ਹੇਠ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਪਾਣੀਭਰਿਆ ਪਾਤ੍ਰ ਬਾਹਰ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਜਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉੱਥੇ ਢੀਂਗੁਲੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਕੇ ਖੇਤੀ ਵਾੜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. Shadoof.

ਢੀਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ. ਦੇਖੋ, ਡੀਡ.

ਢੀਠ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਇ–ਧ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਵਿ–ਬੇਅਦਬ। ੨ ਨਿਡਰ. ਨਿਧੜਕ। ੩ ਨਿਰਲੱਜ. "ਪਾਵਉ ਦਾਨ ਢੀਠ ਹੋਇ ਮਾਂਗਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੪ ਇੱਕ ਥਾਂ ਧੀਰਯ ਲਈ ਢੀਠ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ:– "ਤਾਂਕੋ ਢੀਠ ਬੰਧਾਯਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੨)

ਢੀਠਤੁ / **ਢੀਠਤ੍ਰ** ਸੰ. ਪ੍ਰਾਇਗ–ਧ੍ਰਿਸ੍ਟਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੀਠਪਨ. ਬੇਅਦਬੀ. ਢੀਠਾਈ। ੨ ਬੇਖੌਫ਼ੀ. ਨਿਡਰਤਾ. "ਢੀਠਤੁ ਆਪਨ ਚਿਤ ਮੇ ਗਹੀਅਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੨) ੩ ਨਿਰਲੱਜਤਾ. ਬੇਹਯਾਈ.

ਢੀਠਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੀਠਪਨ. ਢੀਠਤ੍ਰ. "ਬਿਨਸਿਓ ਢੀਠਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੂਠਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਬਿਨਸਿਓ ਮਨ ਕਾ ਮੂਰਖੁ ਢੀਠਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਮਨ ਦਾ ਮੂਰਖਤ੍ਰ ਅਤੇ ਢੀਠਤ੍ਰ ਬਿਨਸਿਓ। ੨ ਵਿ–ਢੀਠ. ਢੀਠਤਾ ਵਾਲਾ. ਬੇਅਦਬ। ੩ ਨਿਰਲੱਜ.

ਢੀਠਾਈ. ਦੇਖੋ,ਢੀਠਤ੍ਰ."ਇਹ ਹਉਮੈ ਕੀ ਢੀਠਾਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਢੀਠੇ. ਵਿ–ਢੀਠਤਾ ਵਾਲੇ. ਦੇਖੋ, ਢੀਠ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਸੇ ਮਦ ਢੀਠੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਢੀਡਾ / **ਢੀਢਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਲੇਲਾ। ੨ ਗੋਲ ਪੱਥਰ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਢੀਢੁ. ਇੱਕ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ. ਭਾਵ–ਨੀਚ. "ਹਮ ਢੀਢੇ ਢੀਮ ਬਹੁਤ ਅਤਿ ਭਾਰੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਢੀਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਡਲਾ. ਢੇਮ। ੨ ਭਾਵ ਜੜ੍ਹਮਤਿ.

ਢੀਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਸ੍ਤੀ। ੨ ਦੇਰੀ. ਚਿਰ. ਢਿੱਲ. "ਢੀਲ ਨ ਪਰੀ ਜਾ ਗੁਰੁ ਫੁਰਮਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਢੀਲਾ. ਵਿ–ਸੁਸ੍ਤ. ਆਲਸੀ. "ਲਾਹੇ ਕਉ ਤੂੰ ਢੀਲਾ ਢੀਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਢਿੱਲਾ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਢੀਲਿਆ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਿਲੰਬ. ਦੇਰੀ. "ਇਕੁ ਨਿਮਖ ਨ ਕੀਜੈ ਢੀਲਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੫ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਾਤਿ.

ਢੀਲਿਆ. ਵਿ–ਆਜ਼ਾਦ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. "ਇਕਿ ਬਾਂਧੇ ਇਕਿ ਢੀਲਿਆ ਇਕਿ ਸੁਖੀਏ ਹਰਿਪ੍ਰੀਤਿ. (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੪)

ਢੁਕਣਾ / **ਢੁਕਨਾ** ਸੰ. ਢੋਕ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਨੇੜੇ ਪਹੁਚਣਾ। ੩ ਜੰਞ ਦਾ ਲਾੜੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਘਰ ਤੇ ਸਜਧਜ ਨਾਲ ਅੱਪੜਨਾ.

ਢੁਕਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਜਨੇਤੀਆਂ ਦਾ ਕੁੜਮਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਘਰ ਪਹੁਚਣ ਦਾ ਕਰਮ. "ਤਬ ਪਹੁਚੇ ਤਿਹ ਪੁਰ ਨਿਕਟ ਕਰਨੋ ਜਹਾਂ ਢੁਕਾਉ." (ਨਾਪ੍)

ਢੁੱਚਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੁੱਜਤ. ਤਰਕ। ੨ ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.

ਢੁੰਡਾ. ਸੰ.ਫ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਰਨਜਕਸ਼ਿਪੁ ਦੀ ਭੈਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੋਲਿਕਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੜੇਗੀ. ਢੁੰਡਾ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਲੈਕੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਈ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਬਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਢੁੰਡਾ ਸੁਆਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੋਗਈ. ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਹੋਰੀ (ਹੋਲਿਕਾ) ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਢੁੰਡਾ ਦੀ ਸੁਆਹ ਉਡਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਢੁੰਡਿ / **ਢੁੰਡਿਰਾਜ** ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਣੇਸ਼. ਗਜਾਨਨ. ਕਾਸ਼ੀ-ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਦਯਾ-ਤਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਢੁੰਢੇਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ.

ਢੁੰਢਾਰ. ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ.

ਢੁੰਮਣਢਾਣਾ. ਟੋਲਾ. ਝੁੰਡ. ਗਰੋਹ. ਜਥਾ.

ਢੁਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਢਲਣਾ.ਟਪਕਣਾ. ਵਹਿਣਾ। ੨ ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ। ੩ ਰੁੜ੍ਹਨਾ. ਢਲਕਣਾ। ੪ ਰੀਝਣਾ. ਪਸੀਜਣਾ.

ਢੁਰਾਨਾ / **ਢੁਰਾਵਨ** ਕ੍ਰਿ–ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਵਹਾਉਣਾ। ੨ ਨਿਵਾਣ ਵੱਲ ਰੋੜ੍ਹਨਾ। ੩ ਹਿਲਾਉਣਾ. ਕੰਬਾਉਣਾ. "ਸੁਨ ਸੀਸ ਢੁਰਾਵਹਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਢੁਰਿ. ਢਲਕੇ. ਦ੍ਰਵ ਹੋਕੇ. "ਤਿਉ ਢੁਰਿ ਮਿਲਿਓ ਜੁਲਾਹੋ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਰੁੜ੍ਹਕੇ। ੩ ਰੀਝਕੇ. ਪਸੀਜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਢੁਰਨਾ.

ਢੁਲਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੇਠ ਵੱਲ ਖਿਸਕਣਾ. ਰੁੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਹਿੱਲਣਾ. ਫਿਰਨਾ. ਕੰਬਣਾ. "ਢੁਲਕੈ ਚਵਰ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ)

ਢੁਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੁੜਕਣਾ. ਫਿਸਲਣਾ। ੨ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਹਿੱਲਣਾ. ਲਹਰਾਉਣਾ. "ਚਵਰੁ ਸਿਰਿ ਢੁਲੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਦ੍ਰਵਣਾ. ਪਿਘਲਣਾ। ੪ ਰੀਝਣਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ.

ਢੁਲਾਉਣਾ / **ਢੁਲਾਨਾ** / **ਢੁਲਾਵਨ** ਕ੍ਰਿ–ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਏਧਰ ਓਧਰ ਹਿਲਾਉਣਾ. ਲਹਰਾਉਣਾ। ੩ ਝੁਕਾਉਣਾ. "ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਢੁਲਾਇਰਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਢੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਉਣਾ. ਢੁਆਉਂਣਾ.

ਢੁਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦ੍ਰਵਕੇ. ਢਲਕੇ.ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ ਹੋਕੇ."ਹਰਿ ਤੁਠੈ ਢੁਲਿ ਢੁਲਿ ਮਿਲੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਓਹ ਸੁੰਦਰਿ ਹਰਿ ਢੁਲਿ ਮਿਲੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਢੁਵੰਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਢੋਵੰਤਾ. ਢੋਂਦਾ."ਰਵਿਦਾਸ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਢੂਸਰ. ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਵੈਸ਼ਜ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ। ੨ ਕਈ ਢੂਸਰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਢੂਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ। ੨ ਪਿੱਠ.ਪ੍ਰਿਸ੍ਟਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਢੂਹੀ.

ਢੂਹਾ / **ਢੂਹੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿੱਠ. ਪ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਪੀਠ। ੨ ਗੁਦਾ। ੩ ਚਿੱਤੜ. ਨਿਤੰਬ.

ਢੂਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਢੁਕਣਾ.

ਢੂੰਡ. ਦੇਖੋ, ਢੂੰਢ। ੨ ਡਿੰਗ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਾੜੀ ਟਿੱਲਾ। ੩ ਟਿੱਬੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪਹਾੜੀ.

ਢੂੰਡਨਾ ਦੇਖੋ, ਢੂੰਢਨਾ.

ਢੂੰਡੀਆ. ਵਿ–ਖੋਜੀ. ਮੁਤਲਾਸ਼ੀ. ਜਿਗਜ਼ਾਸੁ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੈਨ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਡਿੰਗਲਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਢੂੰਡ ਨਾਮ ਪਹਾੜੀ ਟਿੱਬੇ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪੁਰ ਜੈਨੀ ਸਾਧੂ ਨਗਰ ਤਜਾਗਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਗਈ. ਇਹ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ "ਸ਼੍ਵੇਤਾਂਬਰ" ਫ਼ਿਰਕਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੈਨੀ.

ਢੂੰਢ. ਸੰ. ਫ੍ਰਾਣ–ਢੂੰਢ੍. ਧਾ–ਢੂੰਢਣਾ, ਖੋਜਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਲ. ਤਲਾਸ਼. "ਢੂੰਢ ਵੰਞਾਈ ਥੀਆ ਥਿਤਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਭਾਲ (ਤਲਾਸ਼) ਮਿਟਗਈ, ਮਨ ਇਸਥਿਤ ਹੋਗਿਆ.

ਢੂਢਣਾ / **ਢੂੰਢਣੁ** / **ਢੂੰਢਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਟੋਲਣਾ. ਭਾਲਣਾ. ਖੋਜਣਾ. "ਢੂੰਢਨ ਇਆ ਮਨ ਮਾਹਿ." (ਬਾਵਨ) "ਅਬ ਢੂੰਢਨ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਢੂਢੇਦੀਏ ਸੁਹਾਗ ਕੂ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਢੂਢਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੂੰਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੋਜ. ਭਾਲ. ਤਲਾਸ਼.

ਢੂਢਿਮੁ. ਦੇਖੋ, ਢੰਢੋਲਿਮੁ.

ਢੂੰਢੀਆ. ਦੇਖੋ, ਢੂੰਡੀਆ.

ਢੂਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ। ੨ ਢੁਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਝੂਲ. ਲਹਿਰਾਉ. "ਚਉਰਢੂਲ ਜਾਚੈ ਹੈ ਪਵਣੁ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਢੂਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਟ ਦਾ ਕਲਬੂਤ (ਕਾਲਬੁਦ). ਡਾਟ ਦਾ ਆਧਾਰ.

ਢੇਊ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰੰਗ. ਲਹਿਰ। ੨ ਨਦੀ ਦਾ ਬਾਢ (ਚੜ੍ਹਾਉ). ੩ ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ. ਇਹ ਗਾੜ੍ਹੀ ਛਾਂ ਵਾਲਾ ਸੁੰਦਰ ਦਰਖ਼ਤ ਹੈ. ਢੇਊ ਗਰਮ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. L. Artocarpus Integrifolia। ੪ ਉਹ ਲਾਟੂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੁਮਾਕੇ ਉਂਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਡੋਰਾ ਵੱਟੀਦਾ ਹੈ। ੫ ਵਿ–ਬੇਸਮਝ.

ਢੇਸੀ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਢੇਸੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਾਈਦੇ ਹਨ। ੨ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਢੇਂਕਲੀ. ਦੇਖੋ, ਢੀਂਗੁਲੀ.

ਢੇਡ. ਦੇਖੋ, ਢੇਢ.

ਢੇਡੀ. ਸਜਾਹਚਸ਼ਮ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਬਹਰੀ-ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਜਰਾ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਦੇਸੀ ਹੈ. ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦਾ. ਇਸ ਦਾ ਗੁਜਾਰਾ ਸਾਨ੍ਹੇ, ਚਾਮਚੜਿੱਕਾਂ ਅਤੇ ਚੂਹੇ ਖਾਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਢੇਢ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਉਂ. ਕਾਗ। ੨ ਚਮਾਰ. ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਨੀਚ. "ਏ ਪੰਡੀਆ ਮੋ ਕਉ ਢੇਢ ਕਹਤ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਵਿ–ਮੂਰਖ.

ਢੇਬੂਆ. ਦੇਖੋ, ਢਊਆ ਅਤੇ ਢਬੂਆ.

ਢੇਮ. ਦੇਖੋ, ਢੀਮ. "ਮਤ ਕੋਊ ਮਾਰੈ ਈਟ ਢੇਮ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਢੇਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬਾਰ. ਗੰਜ। ੨ ਟਿੱਬਾ. ਟਿੱਲਾ. "ਖਾਲੀ ਰਹੇ ਢੇਰ ਜਿਉ ਪਾਨੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਵਿ–ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ.

ਢੇਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਢੇਰਾ ੧.

ਢੇਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਤ ਵੱਟਣ ਦਾ ਲਾਟੂ. ਢੇਰਨਾ। ੨ ਮੋਟੀ ਜੂੰ. ਵਡੀ ਯੂਕਾ.

ਢੇਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਢੇਰ. ਅੰਬਾਰ. "ਦੂਜੇਭਾਵ ਕੀ ਮਾਰਿ ਵਿਡਾਰੀ ਢੇਰੀ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਅਹੰਕਾਰੀ. "ਢੇਰੀ ਜਾਮੈ, ਜਮਿ ਮਰੈ." (ਬਾਵਨ)

ਢੇਰੀ ਢਾਹੁਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਮਨੋਰਾਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮਿਟਾਉਣੀ. ਸੰਕਲਪ ਤਜਾਗਣਾ। ੨ ਹੌਸਲਾ ਹਾਰਨਾ। ੩ ਖ਼ੁਦੀ ਦਾ ਤਜਾਗ ਕਰਨਾ. "ਢੇਰੀ ਢਾਹਹੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ." (ਬਾਵਨ)

ਢੇਲੜੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜਮੀਨ। ੨ ਰੋੜੀ. ਡਲੀ. ਦੇਖੋ, ਢੇਲਾ.

ਢੇਲੜੀਪਤਿ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ. ਢੇਲੜੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਜਿਮੀਂਦਾਰ.

ਢੇਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਲਾ. ਢੀਮ.

ਢੇਲਾ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੂਤ੍ਰ ਤਜਾਗਕੇ ਅੰਗ ਨਾਲ ਲਗੀ ਬੂੰਦਾਂ ਨੂੰ ਢੇਲੇ ਨਾਲ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ. ਇਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸਤਿੰਜਾ.

ਢੇਲਾਚੌਥਿ. ਦੇਖੋ, ਪੱਥਰਚੌਥਿ.

ਢੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਢਹਣਾ.

ਢੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਢਈਆ.

ਢੈਲਾ. ਵਿ–ਢਿੱਲਾ. ਸੁਸਤ। ੨ ਮੁਰਝਾਇਆ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋਇਆ। ੩ ਚਲਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਢੋ. ਆਸਰਾ. ਸਹਾਰਾ। ੨ ਢੋਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਜਿਵੇਂ–ਬੂਹਾ ਢੋ ਦਿਓ, ਇੱਟਾਂ ਢੋ ਲਓ.

ਢੋਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਨਾਹ. "ਦਰਿ ਢੋਅ ਨ ਲਹਿਨੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਰਸਾਈ. ਪਹੁਚ। ੩ ਧਾਵਾ. ਹੁਮਲਾ. "ਤਬੈ ਢੋਅ ਕੈ ਕੈ ਸੁ ਨੀਕੇ ਸਿਧਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਢੋਆ. (ਦੇਖੋ, ਢੋਕ. ਧਾ). ਸੰਗ੍ਯਾ–ਢੁਕਾਉ. ਬਰਾਤ ਦੇ ਢੁੱਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਮਿਲਿ ਇਕਤੁ ਹੋਏ ਸਹਜਿ ਢੋਏ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਮੁਲਾਕਾਤ. ਮਿਲਾਪ. "ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਕਰਿਗਏ ਗੋਸਟਿ ਢੋਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. "ਸਚੇ ਦਾ ਸਚਾ ਢੋਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਧਾਵਾ. ਹੱਲਾ. "ਪੰਜੇ ਬਧੇ ਮਹਾ ਬਲੀ ਕਰਿ ਸਚਾ ਢੋਆ."(ਵਾਰ ਬਸੰ) ੫ ਲਾੜੀ ਲਈ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਵਸਤ੍ਰ ਭੂਸ਼ਣ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ। ੬ ਪੇਸ਼ਕਸ਼. ਭੇਟਾ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸਾਮਾਨ.

ਢੋਇ. ਦੇਖੋ, ਢੋਅ। ੨ ਢੋਕਰ. ਢੋਕੇ.

ਢੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਢੋਣਾ.

ਢੋਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਓਟ. ਪਨਾਹ. "ਜਾਕਉ ਮੁਸਕਲ ਅਤਿ ਬਣੈ, ਢੋਈ ਕੋਇ ਨ ਦੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦਾਖ਼ਲ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼. "ਹਰਿਦਰਗਹ ਢੋਈ ਨਾ ਲਹਨਿ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਹੱਲਾ. ਧਾਵਾ. "ਕਰੋਂ ਕਜੋਂ ਨ ਢੋਈ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਢੋਣਾ.

ਢੋਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਢੋਣਾ.

ਢੋਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪੁਰ ਦਿੱਤਾ ਚੰਮ ਦਾ ਟੋਪਾ. ਅੰਧੇਰੀ. "ਢੋਕੇ ਛੁਟੇ ਤੇ ਮਹਾਂ ਛੁਧਵਾਨ ਕਿਧੌਂ ਚਕਵਾ ਉਠ ਬਾਜਹਿ ਮਾਰਸੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ (ਅ)

ਢੋਟਾ } ਵ੍ਰਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਲਕ. ਲੜਕਾ. ਢਟੋਨਾ.
ਢੋਟੀ } ਲੜਕੀ.

ਢੋਣਾ } (ਦੇਖੋ, ਢੋਕ ਧਾ). ਕ੍ਰਿ–ਭਾਰੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਇੱਕ
ਢੋਨਾ } ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੁੱਕਕੇ ਜਾਂ ਲੱਦਕੇ ਲੈਜਾਣਾ. ਵਹਨ ਕਰਨਾ. ਲੈਜਾਣਾ।
੨ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਰਨਾ. ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਓਥੈ ਪਕੜਿ ਓਹ ਢੋਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਭੇੜਨਾ. ਬੰਦ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਢੋ ੨.

ਢੋਰ. ਸੰ. ਧੁਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਲ ਗੱਡੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜੋਤਣ ਲਾਇਕ ਪਸ਼ੂ. "ਅਨਿਕ ਰਸਾ ਖਾਏ ਜੈਸੇ ਢੋਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਸੁਢੋਰ.

ਢੋਰਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਢਲਕਾਉਂਣਾ. ਵਹਾਉਂਣਾ. ਟਪਕਾ-
ਢੋਰਨਾ } ਉਂਣਾ. "ਦ੍ਰਿਗ ਢੋਰਤ ਹੋਰਤ ਨੰਦ ਦੁਖੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਫੇਰਨਾ. ਲਹਰਾਉਂਣਾ. "ਚਮਰ ਸੀਸ ਪੈ ਢੋਰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਢੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਢੋਰ। ੨ ਛੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਕੀੜਾ. ਕੋਠੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਛੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੀੜਾ ਖਾਕੇ ਬਹੁਤ ਨੁਕ਼ਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਦਾਣਿਆਂ ਉੱਪਰ ਸੁਆਹ ਪਾਕੇ ਹਵਾ ਬੰਦ ਕਰਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਇਹ ਮਰਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਢੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿੱਚੋਂ ਖੋਦੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਗੋਲ ਲਕੜੀ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਚਮੜਾ ਮੜ੍ਹਕੇ ਇਹ ਸਾਜ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਜੇਹੇ ਬਾਜੇ ਨੂੰ ਖ਼ਮਦਾਰ ਲੱਕੜ ਦੇ ਡੱਗਿਆਂ ਨਾਲ ਗਲ ਵਿੱਚ ਲਟਕਾਕੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਫ਼ਾ ਦੁਹਲ.

ਢੋਲਕ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਢੋਲ (ਦੁਹਲ).
ਢੋਲਕੀ }

ਢੋਲਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਢੋਲ ਬਜਾਉਂਣ ਵਾਲਾ. ਦੁਹਲਚੀ.

ਢੋਲਨ } ਵਿ–ਪਿਆਰਾ. "ਭਾਖੈ, ਢੋਲਨ ਕਹਾਂ ਰੇ?"
ਢੋਲਾ } (ਰਾਮਾਵ) "ਸਦਰੰਗ ਢੋਲਾ." (ਸੂਹੀ ਮ:੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤਿ. ਦੁਲਹਾ. ਲਾੜਾ.

ਢੋਲਾਰਨ } ਦੇਖੋ, ਢੁਰਾਵਨ, ਢੁਲਾਵਨ ਅਤੇ ਢੋਰਨ.
ਢੋਲਾਵਨ } "ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਤੁਹੀ ਚਵਰ ਢੋਲਾਰੈ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) "ਢੋਉ ਸੂਹਨੀ ਸਾਧੁ ਕੈ ਬੀਜਨੁ ਢੋਲਾਵਉ."(ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਢੋਲਿ. ਢੋਲਾ (ਪਜਾਰੇ) ਨੇ. "ਦੁਰਮਤਿ ਪਰਹਰਿ ਛਾਡੀ ਢੋਲਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੁਰਮਤਿ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤਿ ਨੇ ਤ੍ਯਾਗਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਢੋਲੀ. ਢੋਲਚੀ. ਢੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਢੋਲਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਢੋਲੀਐ. ਢੋਲਾ (ਪ੍ਰੀਤਮ) ਦੇ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਲਈ. "ਹਉ ਫਿਰਉ ਦਿਵਾਨੀ ਆਵਲ ਬਾਵਲ ਤਿਸੁ ਕਾਰਣਿ ਹਰਿ ਢੋਲੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ਤਿਸੁ ਢੋਲਾ ਹਰਿ ਲਈ ਹਉ ਫਿਰਉ ਦਿਵਾਨੀ। ੨ ਫੇਰੀਏ. ਲਹਰਾਈਏ. ਜੈਸੇ–ਚਵਰ ਢੋਲੀਐ.

ਢੋਲੋ. ਡਿੰਗ. ਪਤਿ. ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਢੋਵਣੁ } ਦੇਖੋ, ਢੋਣਾ. "ਜਲ ਢੋਵਉ ਇਹ ਸੀਸ
ਢੋਵਨ } ਕਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਉਹ ਢੋਵੈ ਢੋਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਢੋਵੰਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਢੋਂਦਾ.

ਢੋਕ. ਸੰ. ढौक्. ਧਾ–ਚਲਾਉਣਾ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਪਹੁਚਣਾ, ਅਰਪਣਾ, ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਣਾ.

ਢੋਚਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਢੇ ਚਾਰ ੪½ ਦਾ ਪਹਾੜਾ. ਦੇਖੋ,
ਢੋਂਚਾ } ਊਠਾ.

ਢੰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਡੰਕਾ. "ਲਗੇ ਢੋਲ ਢੰਕੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਢੱਕਾ. ਢੋਲ. ਡੌਰੂ। ੩ ਢਮੰਕਾ. ਢਮਕਾਰ.

ਢੰਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਢਮਕਾਰ. ਢਮਢਮ ਧੁਨਿ. ਢੋਲ ਡੌਰੂ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਬਦ.

ਢੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੀਤਿ. ਤ੍ਰੀਕਾ। ੨ ਉਪਾਯ. ਯਤਨ। ੩ ਬਨਾਵਟ. ਰਚਨਾ। ੪ ਆਚਰਣ.

ਢੰਗੀ. ਵਿ–ਢੰਗ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਢੰਗ.

ਢੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਢੰਗ.

ਢੰਡ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਲਹੌਰੀਮਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖਾਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸਮੀਪ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਆਏ ਹਨ. ਪਹਿਲਾਂ 'ਘਸੇਲ' ਪਿੰਡ ਠਹਿਰੇ,ਫਿਰ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਸ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਸੀ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਸਰਦਾਰ ਵਰਿਆਮਸਿੰਘ ਰਸਾਲਦਾਰ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਲਗਾਈ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਛੱਪੜ ਹੈ. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਚਰਣ ਧੋਤੇ ਸਨ.ਨਗਰਵਾਸੀ ਹੁਣ ਇਸ ਛੱਪੜ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਢੰਡੋਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਢਿੰਡੋਰਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਢਿੰਡੋਲਨ.

ਢੰਡੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਢਿੰਡੋਰਾ.

ਢੰਢੋਲਨ. ਕ੍ਰਿ–ਢੂੰਢਣਾ. ਖੋਜਣਾ। ੨ ਟਟੋਲਣਾ. ਟੋਹਕੇ ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ. "ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ:੧) ੩ ਨਿਰਣੇ ਕਰਨਾ. "ਢੰਢੋਲਤ ਢੂਢਤ ਹਉ ਫਿਰੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਧਾਂਧੋਲਣੁ. ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕਣਾ.

ਢੰਢੋਲਿਮੁ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਰਣੇ ਕਰਨਾ. ਤਹ਼ਕ਼ੀਕ਼ ਕਰਨਾ. "ਢੰਢੋਲਿਮੁ ਢੂਢਿਮੁ ਭਿਠੁ ਮੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਤਹ਼ਕ਼ੀਕ਼ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਢੂੰਢ (ਖੋਜ) ਕੇ ਮੈ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਖੋਜ ਕਰਨਾ। ੪ ਟਟੋਲਣਾ.

ਢੰਢੋਲੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਢੰਢੋਲਕੇ. ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ. "ਖੋਜਿ ਹਿਰਦੈ ਦੇਖਿ ਢੰਢੋਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਖੋਜੀ. ਢੂੰਢਣ ਵਾਲਾ.

ਣ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲ੍ਹਾ ਦਾ ਵੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਮੂੰਹ ਦੀ ਛੱਤ (ਮੂਰ੍ਧਨ)ਅਤੇ ਨਾਸਿਕਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਯਾਨ। ੩ ਨਿਰਣਯ. ਖੋਜ। ੪ ਭੂਸ਼ਣ. ਗਹਿਣਾ। ੫ ਜਲ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਦਾਨ। ੮ ਖੋਟਾ ਆਦਮੀ.

ਣਹ } ਵ੍ਰਜ–ਨਹੀਂ. ਨਾ. "ਣਾ ਹਉ ਣਾ ਤੂੰ ਣਹ
ਣਹਿ } ਫੁਟਹਿ." (ਬਾਵਣ)

ਣਗਣ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ, ਜੋ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ:– ऽ, ।।.

ਣਮੋਕਾਰ. ਪ੍ਰਾ. ਨਮਸਕਾਰ.

ਣਾ. ਵ੍ਰਜ–ਨਾ. ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਣਹ.

ਣਾਣਾ. ਣ ਅੱਖਰ."ਣਾਣਾ ਰਣ ਤੇ ਸੀਖੀਐ."(ਬਾਵਣ) ੨ ਣ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਣਕਾਰ.

ਣਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਪ. ਮਾਪ ਮਿਣਤੀ.

ਣਾਮ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮ. "ਣਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਆਦਮੀ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਣਿਆਰਾ. ਵਿ–ਨਿਆਰਾ. ਅਲਗ. ਵੱਖ। ੨ ਅਣੀਆਲਾ. ਅਨੀਆਰਾ. ਨੋਕਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣਣਿਆਰੇ.

ਣੰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਤੁ ਦੇ ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. ਰੋਕ."ਣੰਕ ਦਈ ਤਬ ਨਿਖੁਟਜੋ ਪਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲ੍ਹਾ ਦਾ ਇਕੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਦੰਤ (ਦੰਦ) ਹੈ। ੨ ਵ੍ਰਜ–ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ.ਯਕੀਨਨ। ੩ ਨਿਰਾ. ਫ਼ਕ਼ਤ. ਕੇਵਲ. "ਬਾਣੀ ਤ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਕੇਰੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੪ ਤੋ. ਤਾਂ. "ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਊਸਰਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:੧) ੫ ਤਦ. ਤਬ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਤ ਸਰਧਾ ਪੂਰੀਐ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਤ ਧਰਿਓ ਮਸਤਕਿ ਹਥ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੬ ਔਰ. ਅਤੇ।
੭ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਥੂਨ. ਅਸਤ੍ਰੰਜ। ੮ ਰਤਨ। ੯ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੧੦ ਨੌਕਾ. ਨਾਵ। ੧੧ ਚੋਰ। ੧੨ ਮਲੇਛ। ੧੩ ਪੂਛ. ਦੁਮ। ੧੪ ਗਰਭ। ੧੫ ਗੋਦ. ਗੋਦੀ। ੧੬ ਤਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਖੋ, ਗਣ। ੧੭ ਫ਼ਾ ت ਸਰਵ–ਤੈਨੂੰ. ਤੇਰਾ.

ਤਉ. ਸਰਵ–ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. ਤੇਰੀ. "ਤਉ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਾਰਗਿ ਪਾਈਐ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਪਾਵ ਸੁਹਾਵੇ ਜਾ ਤਉ ਧਿਰਿ ਜੁਲਦੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਤੈਨੂੰ. ਤੁਥੇ. "ਜੋ ਤਉ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਥੀਸੀ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੩ ਤੈਂ. ਤੈਂਨੇ. "ਜੋ ਤਉ ਕੀਨੇ ਆਪਣੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਤਿਸ. "ਜਾਂਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਤਉ ਚਰਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੫ ਤੂੰ. "ਸੁਨੀਅਤ ਪ੍ਰਭੁ ਤਉ ਸਗਲ ਉਧਾਰਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੋ. ਤਾਂ. "ਤੁਮ ਤਉ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੭ ਤਬ. "ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਉ ਪਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੮ ਤਾਂਭੀ. ਤਊ. ਤਥਾਪਿ. ਤਾਹਮ. "ਤਉ ਨ ਪੁਜਹਿ ਹਰਿਕੀਰਤਿ ਨਾਮਾ." (ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਉਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸਾਰ.

ਤਉਕ. ਅ ثوق ਤ਼ੋਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਠ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਕੰਠਾ. ਮੁਗਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਹ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੨ ਗਲਬੰਧਨ. ਪਟਾ। ੩ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਗਲ ਪਾਇਆ ਭਾਰੀ ਕੜਾ ਅਥਵਾ ਜ਼ੰਜੀਰ. "ਤੇਰੇ ਗਲੇ ਤਉਕ ਪਗਿ ਬੇਰੀ. (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਅਵਿਦਸਾਰੂਪ ਤ਼ੋਕ, ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੀ ਬੇੜੀ.

ਤਉਕਣ } ਕ੍ਰਿ–ਤੋਯ (ਜਲ) ਕਣ (ਕਨਕਾ).
ਤਉਕਨਾ } ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਣਕੇ (ਤੁਬਕੇ) ਗਿਰਾਉਣੇ. ਜਲ ਛਿੜਕਣਾ. "ਬਲਤੋ ਜਲਤੋ ਤਉਕਿਆ ਗੁਰ ਚੰਦਨੁ ਸੀਤਲਾਇਓ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਤਉਨ. ਸਰਵ–ਤਵਨ. ਸੋ. ਵਹ. ਉਹੀ. "ਭਈ ਬਾਤ ਤਉਨੈ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਉਸ. ਤਿਸ. "ਭਯੋ ਤਉਨ ਕੇ ਬੰਸ ਮੇ ਰਾਮ ਰਾਜਾ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਉਸ ਨੇ. ਤਿਸ ਨੇ. "ਤਉਨ ਤੈਸੇ ਨਿਹਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤਉਪਰਿ. ਵਜ–ਤਬ ਹੀ. ਤਭੀ. "ਘੁੰਘਟੁ ਤੇਰੋ ਤਉ-ਪਰਿ ਸਾਚੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਉਸ ਪੁਰ. ਤਿਸ ਪੁਰ.

ਤਉਲਉ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਬ ਤਕ. ਤਦੋਂ ਤੀਕ. ਓਦੋ
ਤਉਲਗ } ਤੋੜੀ. ਤੋਲੋ. "ਤਉਲਉ ਮਹਲਿ ਨ ਲਾਭੈ ਜਾਨ." (ਗਉ ਕਬੀਰ, ਵਾਰ ੭)

ਤਊ. ਵਜ–ਤਾਂ ਭੀ. ਤੋ ਭੀ. ਤਥਾਪਿ. "ਸਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ, ਤਊ ਤਨ ਏਕ ਨ ਲਾਗਨੋਪਾਵੈ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸਰਵ–ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. "ਨੀਹੁ ਮਹਿੰਜਾ ਤਊ ਨਾਲਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਤਊਆ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਤ. ਤਾਇਆ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. "ਤਊਅਨ ਮਾਰਹੁ ਸਾਥ ਚਚੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਊਫੰਗ. ਬੰਦੂਕ. ਦੇਖੋ, ਤੁਫੰਗ. "ਤਊਫੰਗ ਨਾਮ ਪਛਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਿ–ਤੁਫੰਗ ਦਾ.

ਤਊਲਗੁ. ਦੇਖੋ, ਤਉਲਗ. "ਜਉਲਗੁ ਪ੍ਰਾਨ ਤਊ-ਲਗੁ ਸੰਗੈ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ)

ਤਅੱਸੁਬ. ਅ تعصب ਤਅੱਸ਼ੁਬ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅ਼ਸਬ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵੱਟਣਾ, ਮਰੋੜਨਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ. ਭਾਵ–ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਪੱਖ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਬਾਤ ਨੂੰ ਵਲਕੇ (ਮਰੋੜਕੇ) ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਤਅੱਸੁਬ ਹੈ. Fanaticism.

ਤਅੱਜੁਬ. ਅ تعجب ਸੰਗਜਾ–ਅਚੰਭਾ. ਆਸ਼ਚਰਯ (ਅਚਰਜ). ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅ਼ਜਬ ਹੈ.

ਤਅੱਮੁਲ. ਅ تأمل ਸੰਗਜਾ–ਸੋਚ. ਫ਼ਿਕਰ। ੨ ਬਿਜਕ। ੩ ਧੀਰਯ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਮਲ (ਉਮੇਦ) ਹੈ.

ਤਅੱਲੁਕ਼. ਅ تعلق ਸੰਗਜਾ–ਸੰਬੰਧ. ਇ਼ਲਾਕ਼ਾ. ਮੇਲ. ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅ਼ਲਕ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ, ਲਟ-ਕਣਾ ਆਦਿ.

ਤਅ਼ਾਕ਼ੁਬ. ਅ تعاقب ਸੰਗਜਾ–ਅ਼ਕ਼ਬ (ਪਿੱਛਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਿੱਛੇ ਪੈਣਾ.

ਤਈ. ਵਿ–ਤਪੀ. ਤਪਤ. ਤਾਈ. "ਘੜਿ ਭਾਡੇ ਜਿਨਿ ਆਵੀ ਸਾਜੀ, ਚਾੜਨ ਵਾਹੈ ਤਈ ਕੀਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ਉਸੇ ਨੇ ਆਵੀ ਵਿੱਚ ਭਾਂਡੇ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਪਕਾਏ ਹਨ। ੨ ਅ تعيين ਤਅ਼ਈਨ. ਤਿਆਰ. ਮੁਕੱਰਰ. ਨਿਯਤ. "ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਹੋਸੀ ਆਇ ਤਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਉ. ਆਂਚ. ਸੇਕ.

ਤਈਂ. ਵਜ–ਪ੍ਰਤਿ. ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਂਈਂ.

ਤਈਉੱਨ. ਅ تعين ਵਿ–ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ.

ਤਈਸਵੋਂ. ਵਿ–ਤੇਈਸਵਾਂ. ਤ੍ਰਿਵਿੰਸ਼ਤਿਤਮ. "ਗੁਰੁ ਤਈਸਵੋਂ ਤਿਹ ਕੀਨ." (ਦੱਤਾਵ)

ਤਈਨਾਤ. ਅ تعينات ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਤਈਉੱਨ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਤਈਉੱਨ.

ਤਈਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੰਗ.

ਤਸ. ਸੰ. तादृश–ਤਾਦ੍ਰਿਸ਼. ਵਿ–ਤੈਸਾ. ਓਹੋ ਜੇਹਾ. ਤੇਹਾ. "ਯਥਾ ਮੁਕਰ ਨਿਰਮਲ ਅਤਿ ਹੋਵੈ। ਜਸ ਮੁਖ ਕਰ, ਤਸ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਜੋਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਤਸਜ. ਛੀਵਾਂ ਕਾਰਕ. ਤਿਸ ਦਾ. ਤਿਸ ਦੇ. "ਜੈਦੇਵ ਆਇਓ ਤਸ ਸਫੁਟੈ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਸਫੁਟ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਤਸਕਰ (ਚੋਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਭਵਨ ਭਯਾਨ ਅੰਧਕਾਰ ਤ੍ਰਾਸ ਤਸ ਕੋ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਦੇਖੋ, ਤਸੈ। ੫ ਡਿੰਗ. ਤ੍ਰਿਖਾ. ਪਿਆਸ.

ਤਸਕਰ } ਸੰ. तस्कर. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਰ. "ਤੇ ਤਸਕਰ ਜੋ
ਤਸਕਰੁ } ਨਾਮ ਨ ਲੇਵਹਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਠਗ. ਗਠਕਤਰਾ. "ਤਸਕਰੁ ਚੋਰੁ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾਕਉ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ ਆਦਿ ਠਗ, ਅਤੇ ਕਾਮਾਦਿ ਚੋਰ.

ਤਸਕਰੁ ਚੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤਸਕਰ.

ਤਸਕੀਨ. ਅ تسكين ਸੰਗਜਾ–ਤਸੱਲੀ. ਧੀਰਯ। ੨ ਦਿਲਾਸਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਕਨ ਹੈ.

ਤਸ਼ਖ਼ੀਸ. ਅ تشخيص ਤਸ਼ਖ਼ੀਸ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਸ਼ਚਾ। ੨ ਨਿਰਣਯ (ਨਿਰਨਾ). ੩ ਰੋਗ ਦੀ ਪਛਾਣ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਖ਼ਸ ਹੈ.

ਤਸਟਾ. ਫ਼ਾ تشت ਅਥਵਾ طشت ਤ਼ਸ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਂਡਾ, ਜੋ ਬਾਟੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਪੁਜਾਰੀ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਸਨਾਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਤਸ੍ਵਾ. ਵਿ–ਛਿੱਲਣ (ਤੱਛਣ) ਵਾਲਾ.

ਤਸ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਥਾਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਡੂੰਘੇ ਥੱਲੇ ਵਾਲਾ ਬਰਤਨ. ਥਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤਸਟਾ ੧.

ਤਸ਼ਤਰੀ. ਫ਼ਾ طشتری ਤ਼ਸ਼ੂਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਥਾਲੀ. ਰਿਕਾਬੀ. ਛੋਟਾ ਤ਼ਸ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਤਸਟਾ ੧.

ਤਸਦੀਆ. ਅ تصديع ਤਸਦੀਅ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰ ਦੁਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਦਅ਼(ਸਿਰਪੀੜ) ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਤਸੀਹਾ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਤਸਦੀਕ. ਅ تصديق ਤਸਦੀਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸਚਾਈ ਦੀ ਪਰੀਖਯਾ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪੁਸ਼੍ਟਿ (ਪੱਕ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਵਾਹੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਦਕ਼(ਸਚਾਈ) ਹੈ.

ਤਸੱਦੁਕ. ਅ تصدق ਤਸੱਦੁਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸਦਕ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਛਾਵਰ. ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ.

ਤਸ਼ੱਦੁਦ. ਅ تشدد ਸੰਗਜਾ–ਸਖ਼ਤੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਦ (ਸਖ਼ਤੀ ਕਰਨਾ) ਹੈ.

ਤਸਨੀਫ਼. ਅ تصنيف ਤਸਨੀਫ਼. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਵਜ-ਰਚਨਾ. ਗ੍ਰੰਥਰਚਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਨਫ਼(ਤ਼ਰੀਕ਼ਾ) ਹੈ.

ਤਸਫ਼ੀਆ. ਅ تصفيه ਤਸਫ਼ੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ. ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਫ਼ੂ (ਸਫ਼ਾਈ) ਹੈ.

ਤਸ਼ੱਫ਼ੀ. ਅ تشفی ਸੰਗਜਾ–ਦਿਲਾਸਾ। ੨ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ.

ਤਸਬੀ. ਅ تسبيح ਤਸਬੀਹ਼. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਬਹ਼ ਅਥਵਾ ਸੁਬਹ਼ਾਨ ਹੈ. ਪਵਿਤ੍ਰੂਪ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਸਿਮ-ਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇਮਾਮ (ਮੇਰੁ) ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਸੌ ਮਣਕੇ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਜਾਤੀ ਨਾਮ "ਅੱਲਾ" ਅਤੇ ਸਿਫ਼ਾਤੀ ਸੌ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਜਪ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਈ-ਹੋਈ ਸਿਮਰਨੀ.* ਅੱਲਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਸੌ ਨਾਮ† ਇਹ ਹਨ:–

੧ ਅ਼ਜ਼ੀਜ਼ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ ਵਾਲਾ), ੨ ਅ਼ਜ਼ੀਮ (ਬਹੁਤ ਵਡਾ), ੩ ਅ਼ਦਲ (ਨਜਾਯ ਕਰਤਾ), ੪ ਅ਼ਫ਼ੂੱਵ (ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੫ ਅ਼ਲੀ (ਵਡਾ), ੬ ਅ਼ਲੀਮ (ਪੂਰਣ ਗਜਾਤਾ), ੭ ਅੱਵਲ(ਪਹਿਲਾ), ੮ ਆਖ਼ਿਰ (ਪਿਛਲਾ), ੯ ਸ਼ਹੀਦ (ਗਵਾਹ-ਸਾਕੀ), ੧੦ ਸ਼ਕੂਰ (ਕ਼ਦਰਦਾਨ), ੧੧ ਸੱਤਾਰ (ਪੜਦਾ ਢਕਣ ਵਾਲਾ), ੧੨ ਸਬੂਰ (ਸਬਰ ਵਾਲਾ), ੧੩ ਸਮਦ (ਬੇਪਰਵਾ), ੧੪ ਸਮੀਅ਼(ਬਹੁਤ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ), ੧੫ ਸਲਾਮ (ਸਲਾਮਤ), ੧੬ ਹ਼ਸੀਬ (ਹ਼ਿਸਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੧੭ ਹ਼ਕਮ (ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੧੮ ਹ਼ਕੀਮ (ਹ਼ਿਕਮਤੀ), ੧੯ ਹ਼ੱਕ਼ (ਸਤਜਰੂਪ), ੨੦ ਹ਼ਮੀਦ (ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ), ੨੧ ਹ਼ੱਯ(ਜੀਵਨਰੂਪ), ੨੨ ਹ਼ਲੀਮ (ਬੁਰਦਬਾਰ-ਸਹਨਸ਼ੀਲ), ੨੩ ਹ਼ਾਫ਼ਿਜ਼ (ਰਕਕ), ੨੪ ਕ਼ਹਾਰ (ਕ਼ਹਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੨੫ ਕਬੀਰ (ਬਹੁਤ ਵਡਾ), ੨੬ ਕਰੀਮ (ਦਾਨ ਕਰਤਾ), ੨੭ ਕ਼ਵੀਯ (ਪ੍ਰਬਲ), ੨੮ ਕ਼ਾਦਿਰ (ਕ਼ੁਦਰਤ ਵਾਲਾ), ੨੯ ਕ਼ਾਬਿਜ਼ (ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ), ੩੦ ਕ਼ੁੱਦੂਸ (ਪਵਿਤ੍ਰ), ੩੧ ਕ਼ੈਯੁੱਮ (ਕ਼ਾਯਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੩੨ ਖ਼ਬੀਰ(ਖ਼ਬਰਦਾਰ), ੩੩ ਖ਼ਾਫ਼ਿਜ਼ (ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਡੇਗਣ ਵਾਲਾ), ੩੪ ਖ਼ਾਲਿਕ਼ (ਕਰ-ਤਾਰ), ੩੫ ਗ਼ਨੀ (ਬੇਪਰਵਾ), ੩੬ ਗ਼ਫ਼ੂਰ (ਖਿਮਾਪਨ ਕਰਤਾ), ੩੭ ਗ਼ੱਫ਼ਾਰ (ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ), ੩੮ ਜੱਬਾਰ (ਪ੍ਰਬਲ), ੩੯ ਜਲੀਲ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ), ੪੦ ਜ਼ਾਹਿਰ (ਪ੍ਰਗਟ), ੪੧ ਜਾਮਿਅ਼ (ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੪੨ ਜ਼ਾਰ (ਨੁਕ਼ਸਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੪੩ ਜ਼ੁਲ ਜਲਾਲੇ ਵਲ ਇਕਰਾਮ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਵਾਲਾ), ੪੪ ਤੱਵਾਬ (ਤੋਬਾ ਕ਼ਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ),

੪੫ ਨਾਫ਼ਿਅ਼ (ਨਫ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੪੬ ਨੂਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ), ੪੭ ਫ਼ੱਤਾਹ਼ (ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ), ੪੮ ਬਸੀਰ (ਬਹੁਤ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ), ੪੯ ਬਦੀਅ਼ (ਨਵੀਂ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ੫੦ ਬੱਰ (ਨੇਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੫੧ ਬਾਇਸ਼ (ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੫੨ ਬਾਸਿਤ਼ (ਬਹੁਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੫੩ ਬਾਕ਼ੀ (ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ੇਸ਼), ੫੪ ਬਾਤ਼ਿਨ(ਗੁਪਤ), ੫੫ ਬਾਰੀ (ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੫੬ ਮਜੀਦ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਵਾਲਾ), ੫੭ ਮਤੀਨ (ਤਕੜਾ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ), ੫੮ ਮਲਿਕ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ), ੫੯ ਮਾਜਿਦ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਵਾਲਾ), ੬੦ ਮਾਨਿਅ਼ (ਮਨਅ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ–ਵਰਜਣ ਵਾਲਾ), ੬੧ ਮਾਲਿਕੁਲਮੁਲਕ (ਦੇਸ਼ਪਤਿ), ੬੨ ਮੁਅੱਖ਼ਿਰ (ਪਿੱਛੇ ਹਟਾਉਣ ਵਾਲਾ), ੬੩ ਮੁਅ਼ਤ਼ੀ (ਅ਼ਤ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ–ਦਾਨੀ), ੬੪ ਮੁਇੱਜ਼ (ਇੱਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੬੫ ਮੁਈਦ (ਫੇਰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ), ੬੬ ਮੁਸੱਵਿਰ (ਸੂਰਤਾਂ ਰਚਣ ਵਾਲਾ), ੬੭ ਮੁਹ਼ਈ (ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ–ਪ੍ਰਾਣ ਦਾਤਾ), ੬੮ ਮੁਹ਼ਸੀ (ਘੇਰਨ ਵਾਲਾ), ੬੯ ਮੁਹੈਮਿਨ (ਨਿਗਹਬਾਨ–ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ), ੭੦ ਮੁਕ਼-ਸਿਤ਼ (ਮੁਨਸਿਫ਼), ੭੧ ਮੁਕ਼ਤਦਿਰ (ਇਖ਼ਤਯਾਰ ਵਾਲਾ), ੭੨ ਮੁਕ਼ੱਦਿਮ (ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੭੩ ਮੁਕ਼ੀਤ (ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੭੪ ਮੁਗ਼ਨੀ (ਬੇਪਰਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੭੫ ਮੁਜਿਲ (ਜ਼ਿੱਲਤ–ਖ਼ੁਆਰੀ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੭੬ ਮੁਜੀਬ (ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ–ਅਰਦਾਸ–ਕ਼ਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੭੭ ਮੁਤਅ਼ਾਲੀ (ਉੱਚਾ–ਮਹਾਨ), ੭੮ ਮੁਤਕੱਬਿਰ (ਵਡਿਆਈ ਵਾਲਾ), ੭੯ ਮੁੰਤਕ਼ਿਮ (ਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ੮੦ ਮੁਨਇ਼ਮ(ਨਿਅ਼ਮਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੮੧ ਮੁਬਦੀ (ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੮੨ ਮੁਮੀਤ (ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ), ੮੩ ਮੋਮਿਨ (ਅਮਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੮੪ ਰਊਫ਼ (ਮਿਹਰਬਾਨ), ੮੫ ਰਸ਼ੀਦ (ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ), ੮੬ ਰਹ਼ਮਾਨ (ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ), ੮੭ ਰਹ਼ੀਮ (ਦਯਾਲੁ), ੮੮ ਰਕ਼ੀਬ(ਨਿਗਹਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੮੯ ਰੱਜ਼ਾਕ਼ (ਰਿਜ਼ਕ਼–ਰੋਜ਼ੀ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੯੦ ਰਾਫ਼ਿਅ਼(ਵਡਾ ਦਰਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੯੧ ਲਤ਼ੀਫ਼ (ਸੂਕਮ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ), ੯੨ ਵੱਹਾਬ (ਦਾਤਾ),

* ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਅੱਲਾ ਨਾਮ ਸਮੇਤ ਸੌ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਮਾਮ ਸਮੇਤ ਸੌ ਮਣਕੇ ਦੀ ਤਸਬੀ ਦੱਸੀ ਹੈ.

† ਇਸਲਾਮੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅੱਖਤਰ੍ਹਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਥੇ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੯੩ ਵਕੀਲ (ਕਾਰਸਾਜ਼), ੯੪ ਵਦੂਦ (ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੯੫ ਵਲੀ (ਮਾਲਿਕ), ੯੬ ਵਾਸਿਅ਼ (ਖੁਲ੍ਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੯੭ ਵਾਹਿਦ (ਇਕੱਲਾ–ਅਦੁਤੀ), ੯੮ ਵਾਜਿਦ (ਸਭ ਕੁਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ), ੯੯ ਵਾਰਿਸ਼ (ਸਰਵਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਬਾਕ਼ੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ), ੧੦੦ ਵਾਲੀ (ਮਾਲਿਕ–ਸ੍ਵਾਮੀ).

عليم علي عفو عدل عظيم عزيز
صبور ستار شكور شهيد آخر اول
حكيم حكم حسيب سلام سميع صمد
كبير قهار حافظ حليم حي حميد حق
قيوم قدوس قابض قادر قوي كريم
غفار غفور غني خالق خافض خبير
ضار جامع ظاهر جليل جبار
فتاح نور نافع تواب ذوالجلال والاكرام
باطن باقي باسط باعث بر بديع بصير
مانع ماجد ملك متين مجيد باري
مصور معيد معز معطي مؤخر مالك الملك
مقدم مقتدر مقسط مهيمن محصي محيي
متكبر متعالي مجيب مذل مغني مقيت
رؤف مومن مميت مهدي منعم منتقم
رافع رزاق رقيب رحيم رحمن رشيد
واسع ولي ودود وكيل وهاب لطيف
والي وارث واجد واحد

ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਤਸਬੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੋੱਧਮਤ ਦੇ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਵਹਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਣ ਭੀ ਤਸਬੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ,ਉਹ ਉਂਗਲੀਆਂ ਉੱਪਰ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਨਾਮ ਗਿਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. "ਫੇਰੇ ਤਸਬੀ ਕਰੇ ਖ਼ੁਦਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਤਸਬੀ ਯਾਦ ਕਰਹੁ ਦਸ ਮਰਦਨ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,ਜਪਮਾਲਾ

ਤਸ਼ਬੀਹ. ਅ਼ تشبيه ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਬਹ (ਤੁਲਜ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ। ੨ ਰੂਪਕ.

ਤਸਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਸਵੀਰ.

ਤਸਮਈ } **ਤਸਮਯੀ** } ਤੋਸ਼ਮਯੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ ਕਰਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਿਜਾ. ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਚਾਉਲ ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ ਬਣਾਇਆ ਭੋਜਨ. ਪਾਯਸ. ਖੀਰ। ੨ ਤਸਮੈ. ਚਤੁਰਥੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਤਿਸ ਤਾਈਂ. "ਤਸਮਈ ਨਮੋ ਨਮ:" (ਸਲੋਹ)

ਤਸਮਾ. ਫ਼ਾ تسمه ਸੰਗਜਾ–ਚੰਮ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਬੱਧਰੀ.

ਤਸਮਾਤ. ਸੰ. तस्मात्–ਤਸਮਾਤ੍. ਪੰਚਮੀ ਅਤੇ ਵਜ–ਤਿਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ. ਤਿਸ ਲੀਯੇ (ਲਈ).

ਤਸਰ. ਦੇਖੋ, ਟਸਰ.

ਤਸ਼ਰੀਹ਼. ਅ਼ تشريح ਸੰਗਜਾ–ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਰਹ਼ ਹੈ.

ਤਸ਼ਰੀਫ਼. ਅ਼ تشريف ਸੰਗਜਾ–ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਮਹਤ੍ਵ. ਵਡੱਪਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਰਫ਼ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ) ਹੈ.

ਤਸਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਸ਼੍ਤ. ਵਡੀ ਥਾਲੀ. ਵਡੀ ਬਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਤਸਟਾ.

ਤਸਲੀਸ. ਅ਼ تثليث ਤਸਲੀਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਿਤ੍ਵ. Trinity. ਖ਼ੁਦਾ, ਰੂਹੁਲਕੁਦਸ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ੪। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ,ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸ਼ਿਵ.

ਤਸਲੀਮ. ਅ਼ تسليم ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਣਾਮ. ਸਲਾਮ। ੨ ਸ੍ਵੀਕਾਰ. ਅੰਗੀਕਾਰ. ਹਾਮੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਲਮ (ਅੰਗੀਕਾਰ) ਹੈ.

ਤਸਲੀਮਾਤ. ਤਸਲੀਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਤਸਲੀਮਾਤ ਕਰੋ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਸੱਲਾ } **ਤਸੱਲੀ** } ਅ਼ تسلي ਸੰਗਜਾ–ਢਾਰਸ. ਧੀਰਯ। ੨ ਵਜਾਕੁਲਤਾ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਲਵ (ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ) ਹੈ. "ਨਹੀ ਤਸੱਲਾ ਕਿਸਤੇ ਹੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਸਵੀਆ. ਅ਼ تسويه ਤਸਵਿਯਹ. ਸੰਗਜਾ–ਬਰਾਬਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਠੀਕ ਕਰਨਾ। ੩ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਾ.

ਤਸਵੀਸ. ਅ਼ تشويش ਤਸ਼ਵੀਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਹ੍ਰੈਰਾਨੀ. ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ. ਚਿੰਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਵਸ਼ (ਘਬਰਾਹਟ) ਹੈ. "ਨਾ ਤਸਵੀਸ ਖਿਰਾਜ ਨ ਮਾਲ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤਸਵੀਰ. ਅ਼ تصوير ਤਸਵੀਰ.ਸੰਗਜਾ–ਮੂਰਤਿ.ਚਿਤ੍ਰ। ੨ ਸੂਰਤ. ਸ਼ਕਲ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੂਰ (ਸ਼ਕਲ) ਹੈ.

ਤਸਵੀਰਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਸਵੀਰ (ਮੂਰਤਿ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. ਮੁਸੱਵਰ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ.

ਤਸੱਵੁਰ. ਅ਼ تصور ਤਸੱਵੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਖਿਆਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੂਰ (ਸੂਰਤ)ਹੈ.

ਤਸਿ. ਦੇਖੋ, ਤਸਜ.

ਤਸਿੰਬਲੀ ਸਵਾਰਿਆਂ ਦੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਥਾਣਾ ਲਾਲੜੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਆਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਮਾਰਤ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪਾਸੇ ਤੇ ਹੈ.

ਤਸੀਹਾ. ਅ਼. ਤਸਦੀਆ਼. ਸੰਗਜਾ–ਕਸ਼੍ਟ. ਦੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਤਸਦੀਆ.

ਤਸੀਲ. ਦੇਖੋ, ਤਹਸੀਲ.

ਤਸੂ. ਸੰਗਯਾ–ਇ਼ਮਾਰਤੀ ਗਜ਼ ਦਾ ਚੌਵੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਭਾਵ–ਜ਼ਰਾ. ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਜੇ ਬਦੀ ਕਰੈ ਤਾ ਤਸੂ ਨ ਛੀਜੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਤਸੂਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਸੂ ਮਾਤ੍ਰ .ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ। ੨ ਭਾਵ–ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਤਕ. "ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ਤੇਰੇ ਤਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਤਸੈ. ਸੰ. तृष्–ਤ੍ਰਿਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਪਜਾਸ. ਤੇਹ. "ਭੁਖ ਨ ਤਸੈ." (ਭਾਗੁ) ਨਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਹੈ.

ਤਸ਼ੰਨੁਜ. ਅ਼ تشنج ਸੰਗਜਾ–ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਖਿੱਚ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਨਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥਹੈ ਰਗ ਅਤੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਸੁੰਗੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੱਲੀ.

ਤਸਜ. ਛੀਵੀਂ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਉਸ ਕਾ.ਤਿਸ ਦਾ. "ਨਿਹਫਲੰ ਤਸਜ ਜਨਮਸਜ." (ਸਹਸ ਮ: ੧) ਨਿਸਫਲ ਤਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸ੍ਤਿ (ਹੈ).

ਤਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਹਾਂ. ਓਥੇ. "ਤਹ ਜਨਮ ਨ ਮਰਣਾ ਆਵਣ ਜਾਣਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ تہ ਸੰਗਜਾ–ਤਲ. ਥੱਲਾ। ੩ ਪਰਤ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੀ ਮੋਟਾਈ ਦਾ ਦੂਸਰੀ ਵਸਤੁ ਪੁਰ ਫੈਲਾਉ.

ਤਹਸੀਲ. ਅ਼ تحصيل ਤਹ਼ਸੀਲ. ਸੰਗਜਾ–ਹ਼ਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਗਰਾਹੀ. ਵਸੂਲੀ। ੩ ਉਗਰਾਹਿਆ ਹੋਇਆ ਧਨ। ੪ ਉਗਰਾਹੀ (ਵਸੂਲੀ) ਦਾ ਦਫ਼ਤਰ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹ਼ਸੂਲ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ) ਹੈ। ੫ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਸੀਲਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਤਹਸੀਲਦਾਰ. ਫ਼ਾ تحصيلدار ਤਹ਼ਸੀਲਦਾਰ.ਸੰਗਜਾ–ਮੁਆ਼ਮਲਾ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਮਾਲ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ. ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਆ਼ਮਲਾ ਵਸੂਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਤਸੀਲ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ.

ਤਹ਼ਕ਼ੀਕ਼. ਅ਼ تحقيق ਸੰਗਜਾ–ਸਚਾਈ. ਯਥਾਰਥਤਾ। ੨ ਸਤਜ ਦੀ ਖੋਜ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹ਼ੱਕ਼ (ਸਚਾਈ) ਹੈ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ. ਯਕ਼ੀਨਨ. "ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ."(ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੪ ਸਚਮੁਚ.

ਤਹਕੀਕਤ } **ਤਹਕੀਕਾਤ** } ਬਹੁਵਚਨ ਤਹ਼ਕ਼ੀਕ਼ ਦਾ. "ਕੈ ਤਹਿਕੀਕਤ ਯਾ ਸਿਰ ਕੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੧) ਦੇਖੋ, ਤਹਕੀਕ.

ਤਹਖ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ تہ خانہ ਸੰਗਜਾ–ਸਰਦਖ਼ਾਨਾ. ਘਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬਣਾਇਆ ਭੋਰਾ.

ਤਹਜੀਬ. ਅ਼ تہذيب ਤਹਜੀਬ. ਸੰਗਜਾ–ਸਭਜਤਾ. ਭਲਮਨਸਊ ਦਾ ਵਿਹਾਰ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਜ਼ਬ (ਸਫ਼ਾਈ) ਹੈ.

ਤਹ਼ਤ. ਅ਼ تحت ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੀਚੇ. ਜ਼ੇਰ. ਹੇਠਾਂ। ੨ ਵਿ–ਅਧੀਨ. ਤਾਬੇਦਾਰ.

ਤਹਤੀਕ. ਇਹ ਤਹ਼ਕ਼ੀਕ਼ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਹ਼ਕ਼ੀਕ਼.

ਤਹ਼ੱਤੁਕ. ਅ਼ تحتک ਤੇਜ਼ ਚਲਣਾ। ੨ ਛਿੱਲਣਾ। ੩ ਅ਼ تہتک ਤਹੱਤੁਕ. ਬੇਪਰਦ ਹੋਣਾ। ੪ ਖ਼੍ਵਾਰ ਹੋਣਾ. ਹਤਕ (ਅਪਮਾਨ) ਸਹਿਣਾ.

ਤਹਮਤ } **ਤਹਮਦ** } ਫ਼ਾ تہبند ਤਹਬੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਧੋਤੀ. ਤੇੜ ਲਪੇਟਿਆ ਵਸਤ੍ਰ.

ਤਹ਼ੱਮੁਲ. ਅ਼ تحمل ਸੰਗਜਾ–ਹ਼ਮਲ (ਬੋਝ ਉਠਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਬੋਝ ਸੰਭਾਲਣਾ। ੨ ਬਦਸੁਲੂਕੀ ਦੇ ਸਹਾਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਧੀਰਯ. ਸਹਨਸ਼ੀਲਤਾ.

ਤਹ਼ਰੀਕ. ਅ਼ تحريک ਸੰਗਜਾ–ਹ਼ਰਕਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਦਾ ਉਠਾਉਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹ਼ਰਕ (ਹਿਲਨਾ) ਹੈ.

ਤਹ਼ਰੀਰ. ਅ਼ تحرير ਸੰਗਜਾ–ਲਿਖਤ. ਲੇਖ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹ਼ਰਰ (ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ) ਹੈ.

ਤਹਲਕਾ. ਅ਼ تہلکہ ਸੰਗਜਾ–ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ। ੨ ਤਰਥੱਲੀ. ਹਲਚਲ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਲਕ (ਨਸ਼੍ਟਹੋਣਾ) ਹੈ.

ਤਹ਼ਲੀਲ. ਅ਼ تحليل ਸੰਗਜਾ–ਹ਼ੱਲ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਘੁਲਮਿਲ ਜਾਣਾ। ੨ ਗੱਠ ਖੋਲ੍ਹਣੀ.

ਤਹਵਾ. ਦੇਖੋ, ਤਹਿੰਵਾ.

ਤਹ਼ਵੀਲ. ਅ਼ تحويل ਸੰਗਜਾ–ਸਪੁਰਦਗੀ. ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹ਼ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਤਹ਼ਵੀਲਦਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਵਾਲੇ (ਸਪੁਰਦ) ਕੀਤੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. ਦੇਖੋ, ਤਹਵੀਲ.

ਤਹਾ } **ਤਹਾਂ** } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਥਾਂ. ਵਹਾਂ. ਤਤ੍ਰ. "ਤਹਾ ਬੈਕੁੰਠ ਜਹ ਕੀਰਤਨੁ ਤੇਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਤ਼ਹਾਰਤ. ਅ਼ طہارت ਸੰਗਜਾ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਤ਼ਹਰ (ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ) ਹੈ.

ਤਹਿ. ਦੇਖੋ, ਤਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਹਿੰ.

ਤਹਿੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਹਾਂ. ਤਤ੍ਰ. ਉਸ ਥਾਂ. ਉੱਥੇ.

ਤਹਿਜ } **ਤਹਿੰਜਾ** } **ਤਹਿੰਜੀ** } ਸਰਵ–ਤੇਰਾ. ਤੇਰੀ. "ਰੰਗਾਵਲਾ ਪਿਰੀ! ਤਹਿਜਾ ਨਾਉ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਜੇ ਭੁਲੀ ਜੇ ਚੁਕੀ ਸਾਂਈ! ਭੀ ਤਹਿੰਜੀ ਕਾਢੀਆ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ਤਦ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕਹੀਜਾਂਦੀ ਹਾਂ.

ਤਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤ੍ਰਸਨ. ਡਰਨਾ। ੨ ਡਰ ਨਾਲ ਭੱਜਣਾ. ਪਰੇ ਹੋਣਾ."ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰਹੁੰ ਤਹਿਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਤਹਿਤੋੜ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਰਾਉਠਾ. ਗੁੱਧੇ ਆਟੇ ਨੂੰ ਚਕਲੇ ਪੁਰ ਵਿਛਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੀ ਨਾਲ ਤਰ ਕਰਕੇ ਲੋਈਆ ਬਣਾਕੇ ਫੇਰ ਬੇਲਕੇ ਤਵੇ ਪੁਰ ਪਕਾਉਣ ਤੋਂ ਤਹਿਤੋੜ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਹਾਂ ਘੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਲਗ ਹੋਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਤਹਿਤੋੜ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਹੈ.

ਤਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਤਹਤ.

ਤਹਿਮਤ. ਦੇਖੋ, ਤਹਮਤ.

ਤਹਿਰੂ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੀਨ (ਕਾਠੀ) ਦੀ ਤਹ ਹੇਠ ਪਾਇਆ ਵਸਤ੍ਰ. ਇਸ ਤੋਂ ਘੋੜੇ ਦਾ ਪਸੀਨਾ ਜ਼ੀਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.ਖ਼ੂਗੀਰ(ਖੁਰਗੀਨ).

ਤਹਿੰਵਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਥਾਂ. ਤਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਹਿੰਵਾ.

ਤਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਹ ਲਗਾਈ ਵਸਤੁ. ਤਹ ਲਗਾਕੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਅੰਬਾਰ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸੇ ਥਾਂ. ਤਤ੍ਰ ਹੀ. "ਤਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਤਬ ਹੀ. ਤਭੀ. "ਚੇਤਹਿ ਏਕ, ਤਹੀ ਸੁਖ ਹੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਸਰਵ–ਉਸ ਨੂੰ. ਤਿਸੇ. "ਫਿਰਿ ਓਲਾਮਾ ਮਿਲੈ ਤਹੀ."(ਰਾਮ ਅ:ਮ:੧)

ਤਹੀਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸੇ ਥਾਂ. ਵਹਾਂ ਹੀ. ਉੱਥੇ ਹੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਹੰਮਲ. ਦੇਖੋ, ਤਹੱਮੁਲ.

ਤਕ. ਦੇਖੋ, ਤਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਕ। ੩ ਵਜ਼- ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. ਪਯੰਤ। ੪ ਸੰ. ਵਿ-ਬੁਰਾ. ਬਦ। ੫ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਲ.

ਤਕ਼ਸੀਮ. ਅ [تقسیم] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵੰਡ. ਭਾਗ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ਿਸਮ ਹੈ। ੨ ਕ਼ਿਸਮਵਾਰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਤਕਸੀਰ. ਅ [تقصیر] ਤਕ਼ਸੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਅਪਰਾਧ. ਕ਼ਸੂਰ। ੨ ਭੁੱਲ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ਸਰ (ਘਟਜਾਣਾ) ਹੈ. "ਮੈ ਬਹੁਤੀ ਕੀਨੀ ਤਕਸੀਰ." (ਨਾਪ੍)

ਤਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਟਕ ਲਾਕੇ ਦੇਖਣਾ. "ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੫) ੨ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ. ਜਾਂਚਨਾ। ੩ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. "ਮੈ ਤਕੀ ਤਉ ਸਰਣਾਇ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਤਕ਼ਦੀਰ. ਅ [تقدیر] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਭਾਗ. ਕ਼ਿਸਮਤ. ਨਸੀਬ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ਦਰ (ਅੰਦਾਜ਼ਾ) ਹੈ.

ਤਕਬੀਰ. ਅ [تکبیر] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਿਬਰ (ਵਡਿਆਈ- ਬਜ਼ੁਰਗੀ) ਦਾ ਭਾਵ. ਵਡਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਿੱਧੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਅੱਲਾਹੁ ਅਕਬਰ ਪੜ੍ਹਨਾ. "ਹੁਕਮ ਸੱਤ ਹੈ"-"ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੱਤ ਹੈ" ਦੀ ਧੁਨੀ ਕਰਨੀ. ਮੁਰਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਭਾਵ-ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ. "ਊ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਜਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਕਬੀਰ। ੩ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਤਕਬੀਰ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ. ਅੱਲਾਹੁ ਅਕਬਰ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨਾ. "ਬਹੀ ਭਗੌਤੀ ਗੁਰ ਕੈ ਕਰ ਕੀ। ਕਰ ਤਕਬੀਰ ਤੁਰਤ ਦੋ ਧਰ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਜਿਬਹ ਕਰਨਾ. ਵਧ ਕਰਨਾ. "ਗਊ ਗਰੀਬ ਕਉ ਲਗਾ ਤਕਬੀਰ ਕਰਨ." (ਮਰੋ)

ਤਕੱਬਰ ਅ [تکبر] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹੌਮੈ. ਖ਼ੁਦੀ. ਇਸ
ਤਕੱਬਰੀ ਦਾ ਮੂਲ ਕਿਬਰ (ਵਡਾਈ) ਹੈ. "ਤਕੱਬਰ ਕੀਤਾ ਅਬਲੀਸ* ਨੇ ਗਲ ਲਾਨਤ ਜਾਮਾ." (ਸੰਗ-ਨਾਮਾ)

ਤਕਮਾ. ਦੇਖੋ, ਤਮਗਾ, "ਕੋ ਤਕਮਾ ਕਰ ਹੈ ਨਿਰ-ਜਾਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਤੁ [تکمہ] ਬਟਨ (ਗੁਦਾਮ) ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਛਿਦ੍ (ਛੇਕ).

ਤਕਮੀਲ. ਅ [تکمیل] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਮਾਲ (ਪੂਰਾ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਪੂਰਣਤਾ.

ਤਕਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਤਕੜਾਈ. "ਚਹੁੰ ਦਿਸਿ ਵਿਖੈ ਮਹਾਂ ਤਕਰਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤਕਰਾਰ. ਅ [تکرار] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਾਰੰਵਾਰ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਵਾਦ। ੨ ਤਰਕ. ਹੁੱਜਤ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕੱਰ (ਦੁਬਾਰਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ) ਹੈ। ੩ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਕਰਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਤਕਰਾਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਜੋ ਤਕਰਾਰ ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਕੀਨੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤਕਰੀ. ਸੰਗ੍ਯ-ਤਰਾਜੂ. ਤੁਲਾ. "ਕਰ ਤਕਰੀ ਪਕ-ਰਤ ਰਹਜੈ ਕਸੀ ਨ ਕਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੪੫) ੨ ਵਿ-ਤਕੜੀ. ਦ੍ਰਿੜ੍. ਮਜਬੂਤ.

ਤਕ਼ਰੀਰ. ਅ [تقریر] ਸੰਗ੍ਯਾ- ਵਜਾਖ੍ਯਾ. ਗ਼ੁਫ਼ਤਗੂ. ਭਾਸ਼ਣ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ਰਾਰ (ਕ਼ਾਇਮ ਹੋਣਾ) ਹੈ.

ਤਕ਼ੱਰੁਰ. ਅ [تقرر] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਾਇਮ ਹੋਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ਰਾਰ (ਇਸਥਿਤੀ) ਹੈ.

ਤਕਲਾ. ਸੰ. ਤਕ੍ਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚਰਖੇ ਦੀ ਉਹ ਸਲਾਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੂਤ ਕੱਤੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ ਜਿਸ ਪੁਰ ਲਿਪਟਕੇ ਗਲੋਟਾ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਤਕ਼ਲੀਦ. ਅ [تقلید] ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ਲਦ (ਗਲ ਵਿੱਚ ਰੱਸੀ ਪਾਉਣੀ) ਹੈ.

ਤਕਲੀਫ਼. ਅ [تکلیف] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੁੱਖ. ਕਸ੍। ੨ ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕੁਲਫ਼ਤ (ਰੰਜ) ਹੈ.

ਤਕੱਲੁਫ਼. ਅ [تکلف] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼ਿਸ੍ਟਾਚਾਰ. ਸਭ੍ਯਤਾ ਦਾ ਵਿਹਾਰ। ੨ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਸ੍ ਉਠਾਕੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਲਫ਼ (ਧਯਾਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣਾ) ਹੈ.

ਤਕ਼ਵੀਯਤ. ਅ [تقویت] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਤਾਕ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੁਸ੍ਟਿ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ੁੱਵਤ ਹੈ.

ਤਕੜਾ. ਵਿ-ਤਾਕ਼ਤਵਰ. ਦ੍ਰਿੜ੍. ਮਜਬੂਤ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ.

ਤਕੜਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਤਾਕ਼ਤਵਰੀ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਤਾ. ਮਜਬੂਤੀ. ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ। ੨ ਸਾਵਧਾਨਤਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ.

ਤਕੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਤਰਾਜੂ. ਤੁਲਾ. "ਬਿਨ ਤਕੜੀ ਤੋਲੈ ਸੰਸਾਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਕਰਤਾਰ ਸਰਵਗ੍ਯ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਕੜੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ. ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਅੰਬੀਆ, ਆਯਤ ੪੭। ੨ ਵਿ-ਬਲ ਵਾਲੀ. ਦ੍ਰਿੜ੍.

ਤਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਾਉਣਾ. ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਤੱਕਣ (ਦੇਖਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰ-ਵਾਉਣੀ। ੩ ਦੇਖਣਾ. ਟਕ ਲਾਉਣੀ.

ਤਕਾਜਾ. ਅ [تقاضا] ਤਕ਼ਾਜ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪੂਰਣਾ. ਉੱਤੇਜਨਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਲੈਣ ਲਈ ਦਾਵਾ ਕਰਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ਜ਼ਾ (ਹੁਕਮ) ਹੈ.

ਤਕ਼ਾਵੀ. ਅ [تقاوی] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਸਹਾ-ਇਤਾ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਜ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ੁੱਵਤ ਹੈ.

ਤਕਿਆਰ. ਛੋਟੇ ਸਰੀਣ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੋਤ੍. "ਭੂਗਰਦਾਸ ਭਲੋ ਤਕਿਆਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਤਕੀਆ. ਅ [تکیہ] ਤਕੀਯਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. "ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਓਟ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਤਕੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਬਲ ਧਨ ਤਕੀਆ ਤੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸਿਰਹਾਣਾ. ਉਪਧਾਨ। ੩ ਆਸ਼੍ਰਮ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਗੁਰੁ ਕੈ ਤਕੀਐ ਨਾਮਿ ਅਧਾਰੇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਤੱਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਜਾਂਚ. ਅਨੁਮਾਨ। ੨ ਵਡੀ ਤਕੜੀ (ਤਰਾਜੂ). ੩ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਨਜਰ.

ਤੱਕੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕਲਾ.

ਤਕ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ. ਛਾਛ. ਘੋਲ. ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਕੇ ਦਹੀ ਰਿੜਕਣ ਤੋਂ, ਮੱਖਣ ਕੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਦਹੀ ਰਹਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਤਕ੍ਰ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਹ ਪਿੱਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੇਦੇ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰਕ, ਵੀਰਯ ਪੁਸ੍ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ ਅਤੇ ਅਤੀਸਾਰ ਹਟਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਉਮਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਤਕ੍ਰਸਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮੱਖਣ. ਨਵਨੀਤ.

ਤਕ੍ਰਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮਧਾਣੀ. ਮੰਥਨੀ.

ਤਕ. ਦੇਖੋ, ਤਕਸਿਲਾ। ੨ ਸੰ. ਤਕ੍ . ਧਾ-ਕੱਟਣਾ, ਛਿੱਲਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਤੱਛਣਾ ਹੈ.

ਤਕਸਿਲਾ. ਸੰ. ਤਕ੍ਸ਼ਿਲਾ. Taxila. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਭਰਤ ਦੇ ਪੁਤ੍ "ਤਛ" ਦੀ ਵਸਾਈਹੋਈ ਇੱਕ ਨਗਰੀ, ਜੋ ਗੰਧਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਖੰਡਹਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਟੈਕਸੀਲਾ ਨਾਮਕ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ* ਪਾਸ ਜਿਲੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਗਰ ਬੋਧਮਤ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ ਸੀ. ਰਾਜਾ ਬਿੰਬਸਾਰ ਦਾ ਵੈਦ੍ਯ "ਜੀਵਕ" ਨੇ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕਸ਼ਿਲਾ ਵਿੱਚ ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵੈਦ੍ਯ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤਕ-ਸ਼ਿਲਾ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ "ਅੰਭੀ" ਸੀ. ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਡੇ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ "ਢੇਰੀਸ਼ਾਹਾਂ" ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ "ਫਾਹਿਯਾਨ" ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਦਾਨ ਕਰਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਣ "ਤਕਸ਼ਿਰਾ" ਨਾਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਕਸ਼ਿਲਾ ਬਣਾਲਿਆ.

ਸਰ ਜਾਨ ਮਾਰਸ਼ਲ (Sir John Marshall) ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲੱਭਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਅਜਾ-ਇਬਘਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਥੋਂ ਲੱਭੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਤਕਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਦੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਇੱਕ ਨਾਗ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਨੂੰ ਡੰਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਨਮੇਜਯ ਦੇ ਸਰਪਮੇਧ ਯਗ੍ਯ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਆਸ੍ਤੀਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਬਚਾਏ ਸਨ। ੨ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ। ੩ ਤਖਾਣ. ਦੇਖੋ, ਤਛ ਧਾ। ੪ ਇੱਕ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਤਿ ਜੋ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਨਾਗਵੰਸ਼ੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਜਨਮੇਜਯ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੁਨਕ ਵੈਸ਼ ਪਿੱਛੋਂ ਤਕਕ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਚਿਰਤੀਕ ਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਅੰਤਿਮ ਤਕਕ ਰਾਜਾ ਮਹਾਂ-ਨੰਦ ਹੋਇਆ.

ਤਖਕ. ਦੇਖੋ, ਤਕਕ.

ਤਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ. ਅ [تخت] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬੈਠਣ ਦੀ ਚੌਕੀ। ੨ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ. "ਤਖਤਿ ਬਹੈ ਤਖਤੈ ਕੀ ਲਾਇਕ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਤਖ਼ਤ:- ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ, ਪਟਨਾਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹਰਿਮੰਦਿਰ, ਕੇਸਗੜ੍ ਅਤੇ ਹ਼ਜ਼ੂਰਸਾਹਿਬ (ਅਬਿਚਲਨਗਰ).

ਤਖ਼ਤਸਾਹਿਬ. ਸਾਹਿਬ (ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਖ਼ਤ ੩। ੩ ਕੀਰਤਪੁਰ ਅਤੇ ਦਮਦਮੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ.

ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰਾ. ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ (N. W. F. Province) ਵਿੱਚ ਸੁਲੇਮਾਨ ਤਖ਼ਤ (ਕੈਸਰਗੜ੍) ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇ੍ਲਾਕ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਛਛ ਹਜਾਰਾ। ੨ ਜਿਲਾ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਵਿੱਚ ਝਨਾਂ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਨਿਵਾਸਅਸਥਾਨ ਸੀ.

ਤਖ਼ਤਗਾਹ. ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਧਾਨੀ.

ਤਖ਼ਤ ਤਾ਼ਊਸ ਤਾ਼ਊਸ (ਮੋਰ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ
ਤਖ਼੍ਤਤਾ਼ਊਸੀ ਸਿੰਘਾਸਨ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਿੱਲੀ-ਪਤਿ ਨੇ ਸੱਤ ਕਰੋੜ ਦਸ ਲੱਖ ਰੁਪਯੇ ਖ਼ਰਚਕੇ ਰਤਨ-ਜਟਿਤ ਬਣਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਸਨ ੧੭੩੯ ਵਿੱਚ ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲੁੱਟ ਵਿਚ ਲੈਗਿਆ ਸੀ. ਉਸ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਇਹ ਤਖ਼ਤ ਤੋੜ ਭੰਨਕੇ ਵੰਡਿਆਗਿਆ. ਇਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਤਖ਼ਤ ਫ਼ਤਹ-ਅ਼ਲੀਸ਼ਾਹ ਈਰਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉੱਨੀਹਵੀਂ ਸ਼ਦੀ ਈਸਵੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਘਟੀ-ਆ ਕ਼ੀਮਤ ਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

ਤਖ਼ਤਨਸ਼ੀਨ. ਫ਼ਾ [تخت نشین] ਵਿ-ਤਖ਼ਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਮਹਾਰਾਜਾ.

ਤਖ਼ਤਪੋਸ਼. ਤਖ਼ਤਾਪੋਸ਼. ਤਖ਼ਤੇ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਛਰਸ਼ ਅਥਵਾ ਛੱਤ। ੨ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੋਈ ਵਡੀ ਚੌਕੀ। ੩ ਤਖ਼ਤ ਢਕਣ ਦਾ ਵਸਤ੍.

ਤਖਤਮੱਲ. ਖ਼ਜੂਰ ਦਾ ਚੌਧਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਕਾਬੁਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਦਸੋਂਧ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ੩ ਨੱਕੇ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਮ੍ਰਿਤਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ.

ਤਖ਼ਤਰਵਾਂ. ਫ਼ਾ [تخت رواں] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਤਖ਼ਤ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਿੰਘਾ-ਸਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਹਵਾਖ਼ੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਹੀਏਦਾਰ ਰਥ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਇੱਕ ਵਡੀ ਚੌਕੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਰਾਤ ਬੈਠਕੇ ਸਜਧਜ ਨਾਲ ਕੁੜਮਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਜੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਤਖਤਾ. ਫ਼ਾ [تختہ] ਤਖ਼ਤਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚੀਰਿਆ ਹੋਇਆ ਲੱਕੜ ਦਾ ਫੱਟ. ਪੱਲਾ। ੨ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਦਾ ਤਾਉ। ੩ ਮੁਰਦਾ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਸੀੜ੍ੀ, ਜੋ ਤਖਤੇ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਵੇ. ਵਿਮਾਨ। ੪ ਖੇਤ ਦਾ ਚੌਕੋਰ ਚਮਨ.

ਤਖਤਿ. ਤਖ਼ਤ ਉੱਪਰ. "ਤਖਤਿ ਰਾਜਾ ਸੋ ਬਹੈ ਜਿ

* ਇਥਲੀਸ. ਮੈਤਨ.

* ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਲਾਸਰਾਇ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਖਤੈ ਲਾਇਕ ਹੋਈ।" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਰਾਜਸਭਾ ਵਿੱਚ. "ਵਜਹੁ ਗਵਾਏ ਆਪਣਾ ਤਖਤਿ ਨ ਬੈਸਹਿ ਸੋਇ।" (ਓਅੰਕਾਰ)

ਤਖਤੀ. ਛੋਟਾ ਤਖ਼ਤਾ। ੨ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪੱਟੀ (ਛੱਟੀ).

ਤਖਤੁ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਤਖਤੂਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਸਰ ਨੰ: ੭.

ਤਖ਼ਤੈ. ਤਖ਼ਤ ਉੱਪਰ। ੨ ਤਖਤ ਦਾ, ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਤਖਤਿ.

ਤਖ਼ਫ਼ੀਫ਼. ਅ [تخفیف] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮੀ. ਨਜੂਨਤਾ। ੨ ਹਲਕਾ (ਹੌਲਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖ਼ਿਫ਼ (ਹਲਕਾ) ਹੈ.

ਤਖ਼ਮੀਨਾ. ਅ [تخمینہ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਟਕਲ. ਅੰਦਾਜ਼ (estimate) . ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖ਼ਮਨ (ਅਟਕਲ) ਹੈ.

ਤਖ਼ਲੀਆ ਅ [تخلیہ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਏਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖ਼ਲਾ(ਖ਼ਾਲੀ)ਹੈ.
ਤਖ਼ਲੀਯਹ

ਤਖੱਲੁਸ. ਅ [تخلص] ਤਖ਼ੱਲੁਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਵਿ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਨਾਉਂ. ਕਵਿ ਦਾ ਉਪਨਾਮ. ਛਾਪ. nom de plume. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖ਼ਲਸ (ਪਸੰਦ ਕਰਨਾ) ਹੈ.

ਤਖਾਣ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਕਕ. ਤਰਾਸ਼ਨੇ ਵਾਲਾ. ਬਢਈ.
ਤਖਾਨ ਬਾਢੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਰਖਾਨ.

ਤਖੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਖੀਰ.

ਤਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਗਾ. ਡੋਰਾ। ੨ ਜਨੇਊ. ਦੇਖੋ, ਤਗੁ। ੩ ਸੰ. ਤਜ਼–ਤਗਸ. ਵਿ–ਤਤ੍ਵਗ੍ਯ. ਤੱਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਜਿਉ ਤਗ ਆਗੈ ਅਗ ਅਰਗਾਈ।" (ਨਾਪੁ) ਜਿਵੇਂ ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਗ੍ਯਾਨੀ (ਅਗ੍ਯ) ਚੁੱਪ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਤਗਣ. ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–ऽ।ऽ.

ਤਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਗਣਾ.

ਤਗਮਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕਮਾ ਅਤੇ ਤਮਗਾ.

ਤਗਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਕਸ਼ਮੀਰ, ਭੂਟਾਨ ਅਤੇ ਕੋਂਕਣ ਵਿੱਚ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲਕੜੀ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਤਗਰ ਦਾ ਬੁਰਾਦਾ ਧੂਪ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਜੜ, ਲੱਕੜ ਅਤੇ ਤੇਲ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. ਤਗਰ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਬਾਦੀ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. Valeriana Wallichii.

ਤਗ਼ੱਲੁਬ. ਅ [تغلب] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ਼ਾਲਿਬ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਭਾਵ–ਗ਼ਾਲਬ ਕਰਨਾ. ਸੋਂਪੇ ਹੋਏ ਮਾਲ ਵਿੱਚ ਖ਼ਯਾਨਤ ਕਰਨੀ.

ਤਗੜਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕੜਾ.

ਤਗਾਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਹਿਣਾ. ਭੂਸ਼ਣ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਕ਼ਾਜ਼ਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਕਾਜਾ.

ਤਗ਼ਾਰ. ਤੁ [تغار] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਾਲ। ੨ ਕੂੰਡਾ। ੩ ਪਾਣੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਬਿਰਛ ਦਾ ਆਲਬਾਲ. ਗੋਲ ਵੱਟ.

ਤਗਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਗਰੀ ੩। ੨ ਛੋਟਾ ਤਗਾਰ.

ਤਗਿ. ਦੇਖੋ, ਤਗ ੨। ੨ ਤਾਗੇ ਮੇ. ਸੂਤ ਵਿੱਚ. "ਨਾਨਕ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤਗੀਐ. ਤ੍ਯਾਗ (ਉੱਚਾ) ਹੋਈਐ. ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਐ. ਤੁਗੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਗਣਾ. "ਕੂੜਹੁ ਕਰੇ ਵਿਣਾਸ ਧਰਮੇ ਤਗੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਤਗੀਦ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕੀਦ.

ਤਗੀਰ. ਅ [تغیر] ਤ੍ਰਗੀਯੱਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਦਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਰਿਵਰਤਨ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਹੁਦੇ ਅਥਵਾ ਜਾਗੀਰ ਦੇ ਖੋਹਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਮਰਹਟੇ ਦਖਣੀ ਕੀਏ ਤਗੀਰ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਤਗੀਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਗੀਰੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਤਬਦੀਲੀ. ਪਰਿਵਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਤਗੀਰ. "ਪਰਮ ਧਰਮ ਅਰੁ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ। ਧਰੈ ਆਪ, ਦੇ ਅਪਰ ਤਗੀਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਬਿਤਾਲੀ.

ਤਗੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਗਾ. ਡੋਰਾ। ੨ ਜਨੇਊ. ਯਗ੍ਯੋਪਵੀਤ. "ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮ੍ਹਣੁ ਵਟੇ ਆਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਤਗ ੩.

ਤਗੈ. ਤੁਗਦਾ ਹੈ. ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਨਿਭ੍ਹਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਗਣਾ. "ਪਾਪੀ ਮੂਲ ਨ ਤਗੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਤਗੜ. ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਗ ੩। ੨ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਤਤ੍ਵ-ਗ੍ਯ.

ਤਚਨ ਕ੍ਰਿ–ਅਰਚਿ (ਅੱਗ) ਵਿੱਚ ਤਪਣਾ. ਤਪ੍ਯ
ਤਚਨਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧਭਰੀ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਨਾਲ ਘੂਰਨਾ. "ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਤਚੀ ਅਖੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਤਛਕ. ਦੇਖੋ, ਤਕ਼ਕ.

ਤਛਣ ਸੰ. ਤਕ਼ਣ. ਕ੍ਰਿ–ਲੱਕੜ ਤਰਾਸ਼ਣ ਦੀ
ਤਛਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਲੱਕੜ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਖੋਦਕੇ ਮੂਰਤਿ ਬਣਾਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਤਕ ਧਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੱਛਣ.

ਤਛਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਕ਼ਣ ਕਰਾਉਣਾ. ਕਟਵਾਉਣਾ. ਛਿਲਵਾਉਣਾ. "ਆਪ ਤਛਾਵਹਿ ਦੁਖ ਸਹਹਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਤਛਣ.

ਤਛਾਮੁੱਛ. ਤੱਛ (ਕੱਟ) ਕੇ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਟੁਕੜਾ. ਕੱਟਵੱਢ. "ਤਛਾਮੁੱਛ ਤਰਵਾਰਨ ਕਰਲੈ." (ਨਾਪੁ)

ਤਛਿਨ. ਤਤ–ਕ਼ਣ. ਉਸੇ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤੱਛਨ."ਤਛਿਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ ਪਰਈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੧)

ਤੱਛਕ. ਦੇਖੋ, ਤਕ਼ਕ.

ਤੱਛਜਾ. ਤਕ਼ਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੨ ਸਰਪ. ਤਕ਼ਜ. "ਤੱਛਜਾ ਲਾਜਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੨)

ਤੱਛਣ. ਦੇਖੋ, ਤਛਣ। ੨ ਸੰ. ਤਕ੍ਸ਼ਣ–ਤਤ੍ਕ਼ਣ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸੇ ਵੇਲੇ. ਛੇਰਨ.

ਤੱਛਣਾ. ਤਰਾਸ਼ਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਛਨਾ.

ਤੱਛਨ. ਤਤ੍ਕ਼ਣ. ਉਸੇ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ,ਤੱਛਣ ੨. "ਤੱਛਨ ਲੱਛਨ ਦੈਕੈ ਪ੍ਰਦੱਛਨ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਤੱਛਮੁੱਛ. ਦੇਖੋ, ਤਛਾਮੁੱਛ. "ਗਿਰੇ ਸੁ ਤੱਛਮੁੱਛੀਐਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਤਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਲਚੀਨੀ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਮਾਲਾਬਾਰ ਅਤੇ ਪੂਰਵ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇਜਪਤ੍ਰ ਹੈ. ਤਜ ਦਾ ਇਤਰ ਭੀ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਛਿੱਲ ਅਰ ਪੱਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. L. Laurus Cassia. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ.ਰੀਹ ਅਤੇ ਸੋਜ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.ਨਜਲੇ ਨੂੰ ਦਬਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸਿਰਕੇ ਨਾਲ ਘਸਾਕੇ ਲੇਪ ਕੀਤਾ ਪੀੜ ਅਤੇ ਸੋਜ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਜਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਜਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤਜਜ.

ਤਜਈਯਾ. ਵਿ–ਤ੍ਯਾਗਣ ਕਰੈਯਾ. ਤ੍ਯਜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੰਗ ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ. ਭਗੋੜਾ. "ਤ੍ਯਜਈਯਾ ਜੰਜੋਂ ਨਸਾਤ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਜਹੀਜ਼. ਅ [تجہیز] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ। ੨ ਖੱਫਣ ਕਾਠ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਤਜਕਰਾ. ਅ [تذکرہ] ਤਜਕਰਾ. ਜਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਹ ਰੀਖ,ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਿਕਰ (ਹਾਲ) ਹੋਵੇ.

ਤਜਣਾ (ਸੰ. ਤ੍ਯਜ਼. ਧਾ–ਛੱਡਣਾ, ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ).
ਤਜਨਾ ਸੰ. ਤ੍ਯਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਯਾਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤ੍ਯਾਗ. "ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖ ਬੀਸਰਹਿ ਪਿਆਰੇ ! ਸੋ ਕਿਉ ਤ੍ਯਜਣਾਜਾਇ ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

"ਗੁਰਗਿਆਨ ਅਗਿਆਨ ਤ੍ਯਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਤ੍ਯਜਿਓ ਮਨ ਤੇ ਅਭਿਮਾਨੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਜਿਹ ਬਿਖਿਆ ਸਗਲੀ ਤ੍ਯਜੀ." (ਸ. ਮ: ੯)

ਤਜਬ. ਦੇਖੋ, ਤਅੱਜੁਬ.

ਤਜਬਜੁਬ. ਅ [تذبذب] ਤਜਬਜ਼ੁਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਬਜ਼ਬ (ਕੰਬਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਜੋ ਜੱਕ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਪੁਰ ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਾ ਹੋਣਾ.

ਤਜਰਬਾ. ਅ [تجربہ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰੀਛਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਗ੍ਯਾਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਜਰਬ (ਪਰੀਖਿਆ) ਹੈ. Experience.

ਤਜਰਬੇਕਾਰ. ਵਿ–ਆਜ਼ਮੂਦਹਕਾਰ. Experienced.

ਤਜਵੀਜ਼. ਅ [تجویز] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ੈਸਲਾ. ਨਿਰਣਾ। ੨ ਇੰਤਜ਼ਾਮ. ਪ੍ਰਬੰਧ। ੩ ਸੰਮਤਿ. ਰਾਯ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਜੋਜ਼ (ਗੁਜ਼ਰਨ ਦੇਣਾ) ਹੈ.

ਤਜਾਇਣ. ਤਜਾਗ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਛੁਡਵਾਉਣਾ. "ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਮਿਲਿ ਪਾਪ ਤਜਾਇਣ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਤਜਾਤ. ਤ੍ਯਜਦਾ. ਤ੍ਯਾਗਦਾ. "ਨ ਤ੍ਯਜਾਤ ਕਬਿਲਾਸ ਰੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਕੈਲਾਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ.

ਤਜਾਰਤ. ਦੇਖੋ, ਤਿਜਾਰਤ.

ਤਜਾਰਾ. ਫ਼ਾ [تجارہ] ਤਜਾਰਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ। ੨ ਨਵਾਂ ਘੋੜਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਵਾਰੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਜਾਰਾ.

ਤਜਾਰੀ. ਤ੍ਯਜਨਾਯੰ. ਛੱਡਣ ਲਾਇਕ. ਤ੍ਯਾਜ੍ਯ। ੨ ਤ੍ਯਾਗਕੇ. ਤ੍ਯਕ ਕਰਕੇ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਤ੍ਯਜਾਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਤਜਾਵੁਜ਼. ਅ [تجاوز] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਗੇ ਵਧਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਧਿਕਤਾ.

ਤਜਿ. ਸੰ. ਤ੍ਯਜ਼. ਧਾ–ਤ੍ਯਾਗਣਾ,ਛੱਡਣਾ,ਤਰਕ ਕਰਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤ੍ਯਾਗਕੇ. ਛੱਡਕੇ. "ਤ੍ਰਿਜਿ ਆਪੁ ਮਿਟੈ ਸੰਤਾਪੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤਜਿਐ. ਤ੍ਯਾਗਣ ਤੋਂ. ਤ੍ਯਾਗਨੇ ਸੇ. "ਤ੍ਰਜਿਐ ਅੰਨਿ ਨ ਮਿਲੈ ਗੁਪਾਲ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਅੰਨ ਦੇ ਛੱਡਿਆਂ.

ਤਜੀਅਲੇ. ਤ੍ਯਾਗੀਏ. ਤ੍ਯਾਗਦੇਓ। ੨ ਤ੍ਯਾਗਦਿੱਤੇ. "ਤਜੀਅਲੇ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਤਜੀਨੁ. ਤ੍ਯਜਨ. ਦੇਖੋ, ਤਜਨਾ. "ਸਗਲ ਤਜੀਨ ਗਗਨ ਦਉਰਾਵਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਸਰਵ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਕੇ ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ (ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ) ਵਿੱਚ ਦੌੜਾਵਉ.

ਤਜੀਮ. ਦੇਖੋ, ਤਾਜੀਮ. "ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਤਜੀਮ ਬਖਾਨੀ." (ਨਾਪੁ)

ਤਜੀਰ. ਅ [تعزیر] ਤਅ਼ਜ਼ੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ. ਤਾੜਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅ਼ਜ਼ਰ ਹੈ.

ਤਜੀਲੇ. ਤ੍ਯਾਗਦਿੱਤੇ. ਛੱਡਿਆ. "ਤਜੀਲੇ ਬਨਾਰਸ ਮਤਿ ਭੁਈ ਚੋਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਤਜੀਵਣ. ਵਿ–ਤ੍ਯਜਨ ਯੋਗ. ਤ੍ਯਜਨੀਯ. "ਰਮਈਆ ਜਪਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਅਨ ਤਜੀਵਣ ਬਾਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)*

ਤਜੰਤ. ਤ੍ਯਜਨ ਕਰੰਤ. ਤ੍ਯਾਗੰਤ. "ਤ੍ਰਜੰਤ ਲੋਭੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤੱਜਬ. ਦੇਖੋ, ਤਅੱਜੁਬ.

ਤਟ. ਸੰ. ਤ੍ਰ. ਧਾ–ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੩ ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ. "ਤਟ ਤੀਰਥ ਸਭ ਧਰਤੀ ਕ੍ਰਮਿਓ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ। ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਕੋਲ। ੬ ਝਟ (ਤਤਕਾਲ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਤਟ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤਟਦੈ ਬਰ ਪਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਟਸ੍ਥ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਸ

---

* ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਗ੍ਯਾਨੀ ਇਹ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ— "ਅਨਤ ਜੀਵਣ ਬਾਣੀ." ਅਨੰਤ ਜੀਵਨ (infinite life) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਹਿਣਵਾਲਾ. ਨਿਕਟਵਰਤੀ। ੩ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੱਖ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉਦਾਸੀਨ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਲਛਣ, ਜੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਤਟਸਥ ਲਛਣ। ੫ ਸ਼ਿਵ.

ਤਟਸਥ ਲਛਣ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੀ ਉਹ ਸਿਫ਼ਤ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਵੇ. ਜਿਵੇਂ–ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਧਰਾ ਕੱਦ ਸ਼ਜਾਮ ਰੰਗ ਛੋਟਾ ਨੱਕ ਆਦਿ ਲੱਛਣ ਤਮਾਗਕੇ ਅਸੀਂ ਦੱਸੀਏ ਕਿ ਬਸੰਤੀ ਪੱਗ ਵਾਲਾ ਕੋਠੇ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਮੁਕ ਪੁਰੁਸ਼ ਹੈ.

ਤਟਹਖਟਹ. ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਤਟ (ਕਿਨਾਰੇ) ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਖਟਕਰਮ ਦਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ. "ਤਟਹ ਖਟਹ ਬਰਤ ਪੂਜਾ ਗਵਨ ਭਵਨ ਜਾਤ੍ ਕਰਨ ਸਗਲ ਫਲ ਪੁਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਤਟਤ. ਬਿਜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤੜਿਤ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਤਟਤ ਸ਼ਬਦ ਤਟਿਨੀ (ਨਦੀ) ਲਈ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੧੬੦.

ਤਟਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤਟਿਨੀ.

ਤਟਾ. ਸੰ. ਤਟਾਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੜਾਗ. ਤਲਾਉ. ਤਾਲ. "ਜੋ ਓਹ ਕੂਪ ਤਟਾ ਦੇਵਾਵੈ," (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) ਖੂਹ ਅਤੇ ਤਲਾਉ ਲਾਕੇ ਦਾਨ ਕਰੇ.

ਤਟਾਕ ਤਲਾਉ. ਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤਟਾ ਅਤੇ ਤੜਾਗ.
ਤਟਾਗ

ਤਟਿਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਟ (ਕਿਨਾਰਿਆਂ) ਵਾਲੀ, ਨਦੀ. ਨੈ.

ਤਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਦੀ. ਤਟਿਨੀ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ. ਤਟ। ੩ ਘਾਟੀ.

ਤਟੰਕ. ਦੇਖੋ, ਤਾਟੰਕ.

ਤੱਟੇ. ਤੜਨ ਕੀਤੇ. ਤਾੜੇ. "ਜਾਦਵ ਸਭ ਤੱਟੇ."(ਭਾਗੁ)

ਤੜ. ਦੇਖੋ, ਤੜ ੪। ੨ ਸੰ. ਤੜ੍. ਧਾ–ਤਾੜਨਾ, ਕੁੱਟਣਾ, ਦੰਡ ਦੇਣਾ.

ਤੜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਣਨਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ। ੨ ਪਸਾਰਨਾ. ਵਧਾਉਣਾ. ਅੱਡਣਾ. "ਹਥੁ ਤੜਹਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੰਗਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਤੜਾਇਆ. ਫੈਲਾਇਆ. ਪਸਾਰਿਆ. "ਅਚੇਤਾ ਹਥ ਤੜਾਇਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਣ ਲਈ ਹੱਥ ਪਸਾਰਿਆਹੈ.

ਤੜਿਤ. ਦੇਖੋ, ਤੜਿਤ.

ਤਣਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਨਾਂ.

ਤਣਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਨ ਅਤੇ ਛਾ ਤਨਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ ਦਾ ਧੜ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਬਿਰਛ ਦੀ ਜੜ। ੩ ਸੰ. ਤਨਯ. ਪੁਤ੍ਰ. "ਹਣਤੋ ਅਸੁਰ ਰਾਵਣ ਤਣਾ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਸੰ. ਤਨਨੁ. ਵਿ–ਗਰਜਦਾ (ਗੱਜਦਾ) ਹੋਇਆ. "ਦੂੜਾ ਆਇਓ ਜਮਹਿ ਤਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਦੇਖੋ, ਦੂੜਾ.

ਤਣਾਉ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਿਚਾਉ. ਖਿੱਚ। ੨ ਫੈਲਾਉ.
ਤਣਾਵ ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੩ ਤੰਬੂ ਆਦਿ ਦੀ ਡੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਨਾਬ.

ਤਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਗਰਖੇ ਆਦਿ ਦੀ ਉਹ ਡੋਰ, ਜੋ ਵਸਤ੍ ਨੂੰ ਤਾਣਕੇ ਰੱਖੇ। ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਲਾੜੀ ਦੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਬੱਧੀਹੋਈ ਮੰਗਲਮਈ ਡੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਣੀ ਛੁਹਣੀ.

ਤਣੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਣੀਦਾਰ ਲਿੰਗੋਟ। ੨ ਚੋਲੀ। ੩ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਨੈਗੇਜ ਢਕਣ ਵਾਲਾ ਤਣੀਦਾਰ ਵਸਤ੍.

ਤਣੀ ਛੁਹਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਰਸਮ. ਲਾੜੀ ਦੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਬੰਨ੍ਹੀਹੋਈ ਮੰਗਲਡੋਰੀ ਨੂੰ ਦੁਲਹਾ ਘੋੜੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਛੁੰਹਦਾ ਹੈ.

ਤਣੀ ਟੁੱਟਣੀ ਕ੍ਰਿ–ਆਨੰਦ ਅਥਵਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ
ਤਣੀ ਤੁੜਨੀ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਕੁੱਲਣਾ ਕਿ ਜਮੇ ਦੀ ਤਣੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣ. "ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਉਠਜੋ ਤਣੀ ਤੋੜ ਤਾੜੈ." (ਗੁਮਾਨ)

ਤਤ. ਸੰ. ਤਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੨ ਸਰਵ–ਉਸ. "ਤਤ ਆਸ੍ਰਮਿ ਨਾਨਕ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਤਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੪ ਤਾਰ-ਦਾਰ ਵਾਜਾ. "ਤਤੈ ਵੀਣਾਦਿਕੈ ਵਾਦਨੈ."(ਅਮਰਕੋਸ਼) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਬਦ। ੫ ਪੌਣ. ਵਾਯੁ। ੬ ਪਿਤਾ। ੭ ਪੁਤ੍ਰ। ੮ ਤਪੂ (ਤੱਤੇ) ਲਈ ਭੀ ਤਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬਾਰਿ ਭਯੋ ਤਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੯ ਤਤ੍ ਲਈ ਭੀ ਤਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਤਤ ਸਮਦਰਸੀ ਸੰਤਹੁ ਕੋਈ ਕੋਟਿ ਮੰਧਾਹੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਤਤ੍ਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਮਦਰਸ਼ੀ ਕਰੋੜਾਂ ਮੱਧੇ ਕੋਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਤੁ। ੧੦ ਤਤ੍. ਭੂਤ. ਅਨਾਸਰ. "ਪਾਂਚ ਤਤ ਕੋ ਤਨ ਰਚਿਓ." (ਸ: ਮ: ੯) ੧੧ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਤ੍. ਵਹਾਂ. ਓਥੇ. "ਜਤ੍ ਜਾਉ ਤਤ ਬੀਠਲੁ ਭੈਲਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) "ਜਤਕਤ ਪੇਖਉ ਤਤ ਤਤ ਤੁਮਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੧੨ ਤਤਕਾਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਛੇਰਨ. ਤੁਰੰਤ. "ਹੋਇ ਗਇਆ ਤਤ ਛਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਤਤ ਸਾਰਖਾ. ਵਿ–ਤਤ (ਵਾਜੇ) ਜੇਹਾ. ਵਾਜੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. "ਜਾਕੈ ਘਰਿ ਈਸਰੁ ਬਾਵਲਾ ਜਗਤ੍ਗੁਰੂ,ਤਤ ਸਾਰਖਾ ਗਿਆਨੁ ਭਾਖੀਲੇ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਸ਼ਿਵ ਆਪ ਕੁਝ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ, ਕਿੰਤੁ ਵਾਜੇ ਵਾਂਙ ਬਜਾਇਆ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਤਤਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੈਸੇ. "ਤਤਹ ਕੁਟੰਬ ਮੋਹ ਮਿਥਜਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਤਤ੍. ਵਹਾਂ. ਤਤ੍ ਹੀ. "ਜਤਹ ਕਤਹ ਤਤਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤਤਕਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮਜਮੂਨਾਂ ਦਾ ਤਤ੍ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਸੂਚੀਪਤ੍ਰ. Index.

ਤਤਕਾਰ. ਅਨੁ. ਤੜਾਕਾ. ਤਾੜੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. "ਕਰੈ ਹਾਥਨ ਕੋ ਤਤਕਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਤ-ਕਾਲ.

ਤਤਕਾਲ ਸੰ. ਤਤ੍ਕਾਲ–ਤਤ੍ਕਣ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸੇ ਵੇਲੇ. ਉਸ ਹੀ ਸਮੇਂ. ਛੇਰਨ. ਤੁਰੰਤ. "ਸਿਰ ਸਤ੍ਰੁਨ ਕੋ ਪਰ ਅਤ੍ ਲਰੈ ਤਤਕਾਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇਆਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸੰਤ ਉਧਾਰਉ ਤਤਖਿਣ ਤਾਲਿ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਤਾਲਿ.
ਤਤਖਣ
ਤਤਖਿਨ

ਤਤੱਖ. ਤਤਕ੍ਸ਼ਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਤਿਸੇ ਵੇਲੇ. ਉਸੇ ਵਕਤ. ਤੁਰੰਤ. "ਤਤੱਖ ਪੱਖਰੇ ਤੁਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤਤਗ੍ਯ. ਸੰ. ਤਤ੍ਵਗ੍ਯ. ਵਿ–ਤਤ੍ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ। ੩ ਤਤ੍–ਗ੍ਯ. ਉਸ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਤਤਛਨ ਦੇਖੋ, ਤਤਖਿਣ.
ਤਤਛਿਨ

ਤਤਜੋਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਤ੍ਵਯੋਗ. ਸਹਜਯੋਗ. ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਨਾਮਅਭ੍ਯਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਲਿਵ ਲਾਉਣਰੂਪ ਯੋਗ. "ਐਸੋ ਜਨ ਬਿਰਲੋ ਹੈ ਸੇਵਕ ਜੋ ਤਤਜੋਗ ਕਉ ਬੇਤੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸਹਜਜੋਗ। ੨ ਯੋਗ ਦਾ ਤਤ੍ (ਨਿਚੋੜ–ਸਿੱਧਾਂਤ).

ਤਤਤੁੱਲ. ਸੰ. ਤਨੁਲ੍ਯ–ਤੱਤੁਲ੍ਯ. ਵਿ–ਓਹੋਜੇਹਾ. ਉਸ ਬਰਾਬਰ.

ਤਤੱਥਈ. ਤਾਲ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਦਾ ਬੋਲ. ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਸਮੇਂ ਆ–ਧਾ. "ਨਚੇ ਜੈਗ ਰੰਗੀ ਤਤੱਥਈ ਤਤਥਨੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤਤਦਰਸੀ. ਸੰ. ਤਤ੍ਵਦਰ੍ਸ਼ਿਨ. ਤਤ੍ਵਦ੍ਸ਼੍ਟਾ. ਦੇਖੋ, ਤਤ ੯.

ਤਤਪਰ. ਸੰ. ਤਤ੍ਪਰ. ਵਿ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ. ਮੁਸ੍ਤੈਦ। ੨ ਚਤੁਰ। ੩ ਤਦਾਸਕ੍ਤ. ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਗਿਆਹੋਇਆ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਮੇਸ਼ ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ.

ਤਤਪਰਾਵਹੁ. ਤਤਪਰ ਹੋਵੋ. ਤਿਆਰ ਹੋਵੋ. "ਅਉ-ਗਣ ਛੇਰਹੁ ਗੁਣ ਕਰਹੁ, ਐਸੇ ਤਤਪਰਾਵਹੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਤਬਿਤਾ ਸੰ. ਤਤ੍ਵਵੇਤ੍ਤਾ. ਵਿ–ਤਤ੍ ਦੇ
ਤਤਬਿੰਦ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਆਤਮਵੇੱਤਾ. "ਸਾਹਿਬ ਭਾਨਾ ਤਤਬਿਤਾ, ਅਪਰ ਕਿਤਕ ਸਿਖ ਭੀਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਮੋਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿ ਜਾਨ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ." (ਨਾਪ੍)

ਤਤਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਦਬੀਰ. "ਬਨਜਾਰੇ ਤਤਬੀਰ ਬਿਚਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤਤਬੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਤਬਿਤਾ.

ਤਤਬੋਧ. ਦੇਖੋ, ਤਤ੍ਵਬੋਧ.

ਤਤਮਇ. ਦੇਖੋ, ਤਤ੍ਵਮਯ.

ਤਤਰਸ. ਦੇਖੋ, ਤਤ੍ਵਰਸ.

ਤਤਵਿੰਦ. ਤਤ੍ਵਵੇੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਤਬਿੰਦ. "ਗਜਾਨੀ ਧਜਾਨੀ ਜੋ ਤਤਵਿੰਦ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤਤਾ. ਸੰ. ਤਪ੍. ਵਿ–ਤੱਤਾ. ਗਰਮ। ੨ ਕੌੜਾ. ਤੀਤਾ. ਤਿਕ੍ਤ. "ਇਕਿ ਤਤੇ ਇਕਿ ਬੋਲਨਿ ਮਿਠੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ ਅੱਖਰ. "ਤਤਾ ਤਾਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ." (ਬਾਵਨ) ੪ ਤ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਤਕਾਰ.

ਤਤਾਰਚਾ. ਛਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ. "ਤੀਰ ਖੜੰਗ ਤਤਾਰਚੇ." (ਸਨਾਮਾ) "ਕਹਿਰ ਤਤਾਰਚੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਭਾਲਾ. ਨੇਜ਼ਾ। ੩ ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਤਾਤਾਰੀ. "ਤੁਰੇ ਤਤਾਰਚੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਘੋੜੇ.

ਤਤਾਰੀ. ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਤਾਤਾਰੀ. "ਨੱਚੇ ਤਤਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਤਾਤਾਰ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨੱਚੇ.

ਤਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੨ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਪੰਕਤਿ. ਕਤਾਰ। ੩ ਵਿ–ਉਤਨਾ. ਤਿਤਨਾ.

ਤਤਿਖਿਆ ਦੇਖੋ, ਤਿਤਿਖਿਆ.
ਤਤਿਛਿਆ

ਤਤਿਮਾ. ਅ ਉਪ–ਤਤਕਰਾ. Appendix

ਤਤੀ. ਵਿ–ਤਪ੍. ਤੱਤੀ. ਗਰਮ. "ਤਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਤਤੀਬਾਉ ਦੇਖੋ, ਤਤੀਵਾਉ.
ਤਤੀਬਾਲ

ਤਤੀਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੋਯ (ਪਾਣੀ) ਦੀ ਧਾਰ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਤ੍ ਹੀ. ਓਥੇ ਹੀ. "ਜਹਾਂ ਪਠਾਵਉ ਜਾਂਉ ਤਤੀਰੀ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਮ: ੫)

ਤਤੀਵਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਪ੍ਤ ਵਾਯੁ. ਗਰਮ ਹਵਾ. ਲੂ. ਲੋ। ੨ ਭਾਵ–ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪੱਤਿ. "ਨਹ ਲਰੈ ਤਤੀ ਵਾਉ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ) "ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਓਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਲਰੈ ਨ ਤਤੀ ਵਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਤਤੁ. ਸੰ. ਤਤ੍ਵ–ਤਤ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਆਦਿਕ ਭੂਤ. ਅਨਾਸਰ. "ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਕਾਇਆ ਕੀਨੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਤੁ ਵੀਚਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧) ੩ ਸਾਰ. ਸਾਰਾਂਸ਼. "ਤਤੁ ਗਿਆਨ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਮੱਖਣ. ਨਵਨੀਤ. "ਜਲ ਮਥੈ ਤਤੁ ਲੋੜੈ ਅੰਧ ਅਗਿਆਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਹਜਿ ਬਿਲੋਵਹੁ ਜੈਸੇ ਤਤੁ ਨ ਜਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਅਸਲੀਅਤ. ਯਥਾਰਥੰਤਾ। ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਤਕਾਲ. ਛੇਰਨ. "ਜੋ ਪਿਰੁ ਕਹੈ ਸੋ ਧਨ ਤਤੁ ਮਾਨੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਤਤੁਗਿਆਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨ. ਸਾਰਗ੍ਯਾਨ. ਯਥਾਰਥਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ. ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ.

ਤਤੁਬੇਗਲ. ਤਤ੍ਵਵਿਗ੍ਯ ਦੀ. ਤਤ੍ਵਵੇੱਤਾ ਦੀ. ਬ੍ਰਹਮ-ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ. "ਤਤੁਬੇਗਲ ਸਰਨਿ ਪਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇਗੁਲ.

ਤਤੁਯੰ. ਤਤ–ਤ੍ਵੰ. ਓਹ ਤੂੰ। ੨ ਤਤ੍–ਅੰ. ਤਤ੍ਰੂਪ ਇਹ. "ਸੁਭੰ ਤਤੁਯੰ ਅਚੁਤ ਗੁਨਗ੍ਯੰ."(ਸਹਸ ਮ:੫)

ਤਤੁਰਸੁ. ਤਤ੍ਵਰਸ. ਸਾਰਰਸ. ਆਤਮਰਸ. "ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਾ ਤਤੁਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਤੈ. ਤਤ੍ ਦੀ. "ਤਤੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ ਗੁਰੂ ਬਾਝਹੁ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਤੱਤੇ (ਤਕਾਰ) ਅੱਖਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼. "ਤਤੈ ਤਾਮਸਿ ਜਲਿਓਹੁ ਮੂੜੇ!" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) ੩ ਤਤ੍ ਨੂੰ. "ਕਿਉ ਤਤੈ ਅਵਿਗਤੈ ਪਾਵੈ ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਤੋ ਤਤੁ. ਤਤ੍ ਦਾ ਤਤ੍. ਪਰਮ ਤਤ੍. "ਤਤੋ ਤਤੁ ਮਿਲੈ ਮਨੁ ਮਾਨੈ." (ਸ੍ਰਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਕੇਵਲ ਤਤ੍. ਤਤ੍ ਹੀ ਤਤ੍.

ਤੱਤ. ਦੇਖੋ, ਤਤੁ। ੨ ਵਿ–ਤਤ (ਪੌਣ) ਰੂਪ. ਹਵਾ ਜੇਹਾ ਚਾਲਾਕ. "ਚੜ੍ਹਜੋ ਤੱਤ ਤਾਜੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਤੱਤਸਮਾਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਤਤ੍ਸਮਾਧਿ. ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮਅਭ੍ਯਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਦਾ ਲਗਣਾ. ਸਹਜਸਮਾਧਿ.

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੧੧ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਦੇ ਮਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਵਿਛਾ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ ਦੀ ਥਾਂ ਸੱਚੇਸ਼ਾਹਿਬ * ਕੀ ਫਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਕਰਲਿਆ, ਅਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦੋ ਦਲ ਹੋਗਏ. ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਪੁਰ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ,ਉਹ "ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ" ਕਹਾਏ ਅਰ ਜੋ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਮਗਰ ਚੱਲੇ,ਉਹ "ਬੰਦਈ ਖਾਲਸਾ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੰਦਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ, ਪਰ ਬੰਦਈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੋਈ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਾਰ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਈ ਸ਼ਬਦ.

ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ
ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ "ਅਪ ਤੇਜ ਬਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਕਾਸਾ। ਐਸੀ ਰਹਿਤ ਰਹਉ ਹਰਿ ਪਾਸਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜਲ ਦੀ ਰਹਿਤ ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ; ਅਗਨੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਭੁੱਖ, ਮਿੱਸਾ, ਤਰ, ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਜੇਹਾ ਮਿਲੇ ਖਾਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣਾ; ਪਵਨ ਦੀ ਰਹਿਤ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਰ ਜੀਵਨ ਦੇਣਾ; ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਧੀਰਯ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸ ਦੇਣਾ; ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਰਹਿਤ ਅਸੰਗ ਰਹਿਣਾ.

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਇਹ ਮੰਨੇ ਹਨ :–

ਹੱਡ, ਮਾਸ, ਨਖ, ਤੁਚਾ, ਰੋਮ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਗੁਣ.
ਵੀਰਯ, ਲਹੂ, ਮਿੰਜ, ਮਲ ਮੂਤ੍ ਜਲ ਦੇ ਗੁਣ.
ਨੀਂਦ, ਭੁੱਖ, ਪਿਆਸ, ਪਸੀਨਾ, ਆਲਸ ਅਗਨਿ ਦੇ ਗੁਣ.
ਧਾਰਣ (ਫੜਨਾ), ਚਾਲਨ (ਧਕੇਲਨਾ), ਫੈਂਕਣਾ, ਸਮੇਟਣਾ, ਫੈਲਾਉਣਾ ਪਵਨ ਦੇ ਗੁਣ.
ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੱਜਾ, ਮੋਹ, ਲੋਭ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਗੁਣ.

ਤਤ੍. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ ਵਿ–ਤਹਾਂ. ਉੱਥੇ. "ਜਤ੍ ਤਤ੍ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ." (ਜਾਪੁ) ਪ੍ਰੇਮਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਫੈਲਿਆ ਹੈ.

ਤਤ੍ ਗਤਿ. ਵਹਾਂ ਗਤਿ (ਪਹੁੰਚ). ੨ ਉਹੀ ਚਾਲ. ਉਹੀ ਰੀਤਿ. "ਤਤ੍ ਗਤੇ ਸੰਸਾਰਹ ਨਾਨਕ ਸੋਗਹਰਖੰ ਬਿਆਪਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਤਦਗਤੇ:ਸੰਸਾਰਹ. ਤਿਸੀ ਗਤੀ ਸੋ ਸੰਸਾਰ ਕੋ.

ਤਤ੍ਾਗਤ. ਤਤ੍–ਆਗਤ. ਤਤ੍ (ਉੱਥੇ) ਆਇਆ. "ਮਿਟੰਤਿ ਤਤ੍ਾਗਤ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਉਸ ਥਾਂ ਆਏ ਦਾ.

ਤਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਤੁ.

ਤਤ੍ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ.

ਤਤ੍ਗ੍ਯ. ਸੰ. ਜ਼ਾਤ੍ਵਜ਼. ਵਿ–ਤਤ੍ਵ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.ਅਸ-ਲੀਅਤ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ. ਤਤ੍ਵੇੱਤਾ

ਤਤ੍ਗ੍ਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤਤ੍ਗਿਆਨ.

ਤਤ੍ਬੋਧ. ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ. ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਯਥਾਰਥ ਸਮਝ.

ਤਤ੍ਭਾਸ਼ੀ. ਵਿ–ਯਥਾਰ੍ਥ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਤਤ੍ਵਾਦੀ.

ਤਤ੍ਮਸਿ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਵਾਕ.

ਤਤ੍ਮਯ. ਵਿ–ਤਤ੍ਰੂਪ. ਜੋ ਤਤ੍ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ.

ਤਤ੍ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਤਤੁਰਸੁ.

ਤਤ੍ਵਾਦੀ. ਸਾਰਵਕਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਤ੍ਭਾਸ਼ੀ.

* ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦਾ ਭਾਵ ਸੱਚੇਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸੀ.

ਤਤ੍ਵੇੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਤ੍ਗਜ.

ਤਥ. ਦੇਖੋ, ਤਥੁ। ੨ ਵਜ–ਤਥਾ. ਤਿਵੇਂ. ਤੇਹਾ. "ਬਲੰ ਤਥ ਨੰਹੈ." (ਵੈਰਾਹ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਤ੍. ਓਥੇ. ਵਹਾਂ. "ਤਥ ਲਗਣੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਨਕ." (ਗਾਥਾ)

ਤਥਾ. ਸੰ. ਵਜ–ਔਰ. ਅਤੇ. "ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ ਤਥਾ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧." ੨ ਇਸੇ ਤਰਾਂ. ਇਵੇਂ ਹੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸਤ੍ਯ। ੪ ਨਿਸ਼ਚਾ. "ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਤਥਾ ਚਿਤੁ ਲਾਏ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੫ ਹੱਦ. ਸੀਮਾ.

ਤਥਾਸੁ
ਤਥਾਸ੍ ਵਜ–ਤਥਾ-ਅਸ੍.ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇ.ਵੈਸਾ ਹੀ ਹੋ. "ਕਹਿਕੈ ਤਥਾਸੁ ਭੇ ਅੰਤ੍ਰਧਾਨ." (ਦੋਤਵ) "ਕੋਂਹ ਤਥਾਸ੍ਤੁ ਭੀ ਲੋਪ ਚੈਡਿਕਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਤਥਾਚ. ਵਜ–ਤੇਂਭੀ. ਤਾਹਮ. ਫਿਰ ਉਸੇ ਤਰਾਂ.

ਤਥਾਪਿ. ਸੰ. ਵਜ–ਤੋਂਭੀ. ਤਦ ਭੀ. ਤਾਹਮ.

ਤਥਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਤ੍. ਓਥੇ. ਉਸ ਥਾਂ. ਤਤ੍ ਹੀ. "ਮੂੰ ਜੁਲਾਊਂ ਤਥਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਤਥੁ. ਸੰ. ਤਥ੍ਯ. ਸਤ੍ਯ. ਯਥਾਰਥ. "ਸੇਵਕ ਦਾਸ ਕਹਿਓ ਇਹ ਤਥੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸਾਰ. ਤਤ੍. ਭਾਵ–ਮੱਖਣ. "ਪੰਡਿਤ, ਦਹੀ ਬਿਲੋਵੀਐ ਭਾਈ, ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲੈ ਤਥੁ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਥੇਈ. ਦੇਖੋ, ਤੱਥੇਈ.

ਤਥੈਵ. ਵਜ–ਉਸੇ ਤਰਾਂ. ਤੈਸੇ ਹੀ. ਤਿਵੇਂ ਹੀ.

ਤੱਥ. ਦੇਖੋ, ਤਥੁ. "ਕਰ ਤੱਥ ਸੁਣਾਯੋ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤੱਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਤ੍ ਤੋਂ ਥੋਥਾ. ਪੀੜਿਆਹੋਇਆ ਫੋਨਾ.

ਤੱਥਿਯੋ
ਤੱਥੇਈ ਦੇਖੋ, ਤਤੱਥਈ. "ਤੁਟੰਤ ਤਾਲ ਤੱਥਿਯੋ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤਥ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਤਥੁ.

ਤਥ੍ਯਗ੍ਯਾਨ
ਤਥ੍ਯਬੋਧ ਯਥਾਰ੍ਥ ਗ੍ਯਾਨ. ਸਾਰ ਬੋਧ. ਤਤ੍ਗ੍ਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤਥੁ.

ਤਦ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਦਾ. ਤਬ. ਤਦੋਂ. ਉਸ ਸਮੇ. "ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਦ ਹੀ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਤਦ੍. ਵਿ–ਉਹ. ਵਹ। ੩ ਪਹਿਲਾਂ ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਾਇਕ। ੫ ਅਕਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹ੍ਮ.

ਤਦਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਵੇਲੇ. "ਤਦਹੁ ਹੋਰ ਨ ਕੋਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਤਦਕਾ. ਓਦੋਂ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਤਦ. "ਰਿਜਕ ਦੀਆ ਸਭਹੂ ਕਉ ਤਦਕਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਜਦੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ.

ਤਦਗੁਣ. ਤਦ੍ਗੁਣ. (ਉਸੇ ਦਾ ਗੁਣ). ਆਪਣਾ ਗੁਣ ਛੱਡਕੇ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ,ਜਿਸ ਉਕਤਿ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ "ਤਦਗੁਣ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮਹਾ ਬਿਖਾਦੀ ਦੁਸਟ ਅਪਵਾਦੀ ਤੇ ਪੁਨੀਤ ਸੰਗਾਰੇ.×
ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਭਈ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਸ੍ਵਾਦੀ ਤੇ ਸ੍ਵੋਸਟਾਈਰੇ.
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤੁਮ ਚੰਦਨ ਹਮ ਇਰੰਡ ਬਾਪੁਰੇ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੇ ਬਾਸਾ,
ਨੀਚਰੂਖ ਤੇ ਊਚ ਭਏ ਹੈਂ ਕੀਪ ਸੁਗੰਧਿ ਨਿਵਾਸਾ.
(ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਿਰਮਲਭਏ ਊਜਲ ਜਸਗਾਵਤ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਵਤਕਾਰੇ.
(ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸੁਰਸਰੀਸਲਿਲ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਰੁਨੀ ਰੇ,
ਸੰਤਜਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਪਾਨੰ,
ਸੁਰਾ ਅਪਵਿਤ੍ ਨਤੁ ਅਵਰ ਜਲ ਰੇ,
ਸੁਰਸਰੀ ਮਿਲਤ ਨਹਿ ਹੋਇ ਆਨੰ.
(ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚੰਦਨਵਾਸ ਬਣਾਸਪਤਿ ਸਭ ਚੰਦਨ ਹੋਵੈ,
ਅਸੂਧਾਤੁ ਇਕਧਾਤੁ ਕਰ ਸੰਗ ਪਾਰਸ ਢੋਵੈ,
ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਵਾਹੜੇ ਮਿਲ ਗੰਗ ਗੰਗੋਵੈ,
ਪਤਿਤਉਧਾਰਣ ਸਾਧੁਸੰਗ ਪਾਪਾਂਮਲ ਧੋਵੈ.
(ਭਾਗੁ)

ਤਦਨੰਤਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ. ਉਸ ਕੇ ਬਾਦ. ਤਦੰਤਰ.

ਤਦਪਿ. ਸੰ. ਵਜ–ਤਦਾਪਿ. ਤਥਾਪਿ. ਤੋਂਭੀ. "ਤਦਪਿ ਧਿਆਨ ਨ ਆਏ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਤਦਬੀਰ. ਅ [تدبير] ਸੰਗਜਾ–ਯੁਕ੍ਤਿ. ਤਰਕੀਬ। ੨ ਯਤਨ. ਉਪਾਯ (ਉਪਾਉ).

ਤਦਰੀਜ. ਅ [تدريج] ਦਰਜੇ ਬਦਰਜੇ (ਯਥਾਕ੍ਰਮ) ਕੰਮ ਕਰਨਾ.

ਤਦਰੂਪ. ਸੰ. ਤਦ੍ਰੂਪ. ਵਿ–ਉਸ ਜੇਹਾ. ਸਮਾਨ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤੁਪਕੈ.

ਤਦਵਤ. ਸੰ. ਤਦ੍ਵਤ. ਵਿ–ਉਹੋਜੇਹਾ. ਉਸ ਵਾਂਙ। ੨ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ.

ਤਦਾ
ਤਦਾਊ
ਤਦਾਇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਬ. ਉਸ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਦਾਊ.

ਤਦਾਕਾਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਉਸੇ ਆਕਾਰ ਦਾ. ਉਹੋ ਜੇਹਾ। ੨ ਤਨਅਯ. ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ.

ਤਦਾਪਿ
ਤਦਾਪੀ ਦੇਖੋ, ਤਦਪਿ.

ਤਦਾਰਕ
ਤਦਾਰੁਕ ਅ [تدارك] ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੀ ਪੜ-ਤਾਲ। ੨ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ। ੩ ਸਜ਼ਾ. ਦੰਡ. "ਜੋ ਨ ਤਦਾਰਕ ਦਿਹੁੰ ਤਿਸ ਤਾਂਈ." (ਨਾਪੁ)

ਤਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਬ. ਉਸ ਵੇਲੇ. "ਨਾ ਤਦਿ ਗੋਰਖ, ਨਾ ਮਾਛਿੰਦ੍ਰੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਤਦਿਨ. ਤਤ–ਦਿਨ. ਉਸ ਦਿਨ. ਤਾਂ ਦਿਨ. "ਬਿਤਨ ਨਾਮ ਤਿਹ ਤਦਿਨ ਕਹਾਯਸ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ਦੇਖੋ, ਬਿਤਨ.

ਤਦੀ. ਦੇਖੋ, ਤਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੱਦੀ.

ਤਦੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਤੰਤੂਆਂ (ਤੈਦਾਂ) ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਤੈਦੂਆ. "ਜਲਿ ਕੁੰਚਰ ਤਦੂਆ ਬਾਂਧਿਓ." (ਨਟ ਮ: ੪) ਜਲ ਵਿੱਚ ਗਜਰਾਜ ਨੂੰ ਤੈਦੂਏ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ.

ਤਦੇ
ਤਦੋ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਵੇਲੇ. ਤਬ ਹੀ. "ਦੁਬਿਧਾ ਤਦੇ ਬਿਨਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਤਦ.

ਤਦੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਤਦਨੰਤਰ.

ਤੱਦੀ. ਅ [تَدِي] ਤਅ੍ਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੁਲਮ. ਸਿਤਮ। ੨ [تَدِّي] ਤਧੁੱਦੀ. ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਹੱਦੋਂ ਵਧ ਜਾਣਾ। ੪ ਤਾਸ਼ਨਾ. ਡਾਹਣਾ.

ਤਦਜਪਿ. ਵਜ–ਤੋਂਭੀ. ਤਥਾਪਿ. ਦੇਖੋ, ਤਦਪਿ.

ਤਧਨੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਤਦਨੰਤਰ.

ਤੱਧਿਤ. ਸੰ. ਤਦ੍ਧਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਹਨ:–

(ੳ) ਅਪਤ੍ਯਵਾਚਕ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਔਲਾਦ ਅਥਵਾ ਉਪਾਸਕ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ.ਜਿਵੇਂ-ਦਸਰਥ ਤੋਂ ਦਾਸ਼ਰਥੀ, ਸ਼ਿਵ ਤੋਂ ਸ਼ੈਵ,ਰਾਮਾਨੰਦ ਤੋਂ ਰਾਮਾਨੰਦੀ ਆਦਿ.

(ਅ) ਕਰਤ੍ਰਿਵਾਚਕ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦਾ ਬੋਧ ਹੋਵੇ. ਜੈਸੇ–ਗੱਡੀ ਤੋਂ ਗੱਡੀਵਾਨ, ਲਕੜੀ ਤੋਂ ਲਕੜਹਾਰਾ, ਵਣਜ ਤੋਂ ਵਣਜਾਰਾ ਆਦਿ.

(ੲ) ਭਾਵਵਾਚਕ–ਜਿਵੇਂ ਮੂਰਖ ਤੋਂ ਮੂਰਖਪੁਣਾ, ਢੀਠ ਤੋਂ ਢੀਠਾਈ, ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾਈ, ਕਠੋਰ ਤੋਂ ਕਠੋਰਤਾ ਆਦਿ.

(ਸ) ਊਨਤਾਵਾਚਕ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਮੀ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ. ਜੈਸੇ–ਖਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਖਤਰੇਟਾ,ਮੁਸਲਿਮ ਤੋਂ ਮੁਸਲਾ ਆਦਿ.

(ਹ) ਗੁਣਵਾਚਕ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ–ਮੈਲ ਤੋਂ ਮੈਲਾ, ਠੰਢ ਤੋਂ ਠੰਢਾ, ਗੁਣ ਤੋਂ ਗੁਣਵਾਨ, ਸੁਖ ਤੋਂ ਸੁਖਦਾਇਕ ਆਦਿ.

ਤਨ. ਸ. ਤਨ. ਧਾ–ਫੈਲਾਉਣਾ, ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰਨਾ, ਤਣਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੩ ਧਨ। ੪ ਛਾ ਹੱ ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸਮ. ਦੇਹ.ਸ਼ਰੀਰ."ਤਨ ਸੂਚਾ ਸੋ ਆਖੀਐ ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਾਚਾਨਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੫ ਸੰ. ਤਨਯ. ਪੁਤ੍. ਸੰਤਾਨ. "ਕੁੰਮੀ ਜਲ ਮਹਿ ਤਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਿਸੁ ਬਾਹਰਿ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) ੬ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗ. ਸਾਥ. "ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਉਰਹਿ ਤਨ ਲਾਗੀ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) "ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਹਜਾਰੇ੧੦) ੭ ਸੇ. ਤੋਂ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤਨ ਜਾਹਿ ਨਿਹਰਹੋ." (ਚੌਪਈ)

ਤਨਉਰ / **ਤਨਉਰਾ** / **ਤਨਉੜਾ** ਸੰ. ਤਾਡੰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਨਫੂਲ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. "ਉਪਮਾ ਤਾਹਿ ਤਨਉਰ ਕੀ ਸੂਰਜ ਸੀ ਹੈ ਸੁੱਧ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਕੰਨ ਤਨਉੜੇ ਕਾਮਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਤਨਈਆ. ਸੰ. ਤਨਯ. ਪੁਤ੍ਰ. "ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਤਨਈਆ ਹੈ ਨ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਵਿ–ਤਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਨੀਆ.

ਤਨਸੀਖ਼. ਅ. تنسیخ ਨਸਖ਼ (ਰੱਦ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖੰਡਨ. ਮਨਸੂਖ਼ ਕਰਨਾ.

ਤਨਸੁਖ. ਸੰਗਜਾ–ਨੈਨਸੁਖ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਅਮੀਰਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

੨ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਤਨਸੁਖ ਖਤ੍ਰੀ ਬਸੈ ਲਹੌਰ,
ਕਰਮਰੇਖ ਆਯੋ ਥੰਭੌਰ, ×××
ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸੈ ਇਕਤਾਲਿਸ,
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬੀ ਸਨ ਸੱਤਾਇਸ,*
ਹਿਤਚਿਤ ਲਾਇ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰੀ,
ਬਰਨਤ ਹੀ ਅਤਿ ਲਗੀ ਪਿਆਰੀ,×××
ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਕਹੀ ਸੁਧਾਰ.××
ਕਹਿਤ ਕਹਿਤ ਗੁਨ ਹਾਰਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ,
ਇਕ ਤਿਲ ਤਾਂਕੋ ਮਰਮ ਨ ਪਾਯਾ,
ਸੇਖ ਸਹਸ ਫਨਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰਤ,
ਗਨਤ ਗਨਤ ਤਿਹ ਅੰਤ ਨ ਆਯਾ,
ਇੰਦਾਦਿਕ ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜੇਤੇ,
ਹੇਰਤ ਹੇਰਤ ਸਬੈ ਹਿਰਾਯਾ,
ਸੋ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਅੰਤਰਜਾਮੀ,
ਪ੍ਰਗਟ ਦਰਸ ਸੰਗਤਿ ਦਿਖਰਾਯਾ,×××
ਕਲਿਜੁਗ ਮਾਹਿਂ ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ,
ਜਾ ਸਮ ਦੂਸਰ ਔਰ ਨ ਕੋਈ,
ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਦੋਊ ਦਰ ਠਾਢੇ,
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤਿੰਹ ਆਗਜਾ ਜੋਈ,
ਮੁਕਤਿ ਬੰਦ ਆਯਸ ਤਿਹ ਮਾਹੀਂ,
ਤਾਤਕਾਲ ਜੋ ਕਰੈ ਸੁ ਹੋਈ,
ਤਨਸੁਖ ਹੋਇ ਦਰਸ ਦੇਖਤ ਹੀ,
ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਦੁਖ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ."

ਦੇਖੋ, ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ.

ਤਨਹਾ. ਫ਼ਾ تنہا ਵਿ–ਇਕੱਲਾ. ਏਕਾਕੀ.

ਤਨਕ. ਦੇਖੋ, ਤਨਿਕ.

ਤਨਕ਼ੀਹ਼. ਅ. تنقیح ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰਣਾ. ਖੋਜ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਕ਼ਹ਼ (ਮਗ਼ਜ਼ ਨਿਕਾਲਨਾ) ਹੈ.

ਤਨਖਾਹ. ਫ਼ਾ تنخواہ ਤਨਖ਼ਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਤਲਬ. ਮਾਹਵਾਰੀ ਜਾਂ ਵਰ੍ਹਾ ਬੱਧੀ ਬੇਤਨ। ੨ ਖ਼ਾ. ਧਰਮਦੰਡ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਈ ਹੋਈ ਚੱਟੀ.

ਤਨਖਾਹਦਾਰ. ਤਨਖ਼ਾਹਦਾਰ. ਤਨਖ਼ਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ। ੨ ਖ਼ਾ. ਧਰਮਦੰਡ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. "ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ ਸਤਸੰਗ ਨ ਜਾਵੈ। ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਵਹ ਬਡਾ ਕਹਾਵੈ." (ਤਨਾਮਾ)

ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਣ ਤੋਂ ਤਨਖਾਹ (ਧਰਮਦੰਡ) ਯੋਗਜ ਹੋਈਦਾ ਹੈ.

ਤਨਖਾਹੀਆ. ਵਿ–ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਪਾਤਕੀ. ਧਰਮਦੰਡ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ.

ਤਨਖ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਤਨਖਾਹ ੧.

ਤ਼ਨਜ਼. ਅ. طنز ਤੱਾਨਾ. ਮੇਹਣਾ.

* ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਜਲੂਸੀ ਸਨ ੨੭, ਅਰਥਾਤ ਤਖ਼ਤ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਸਤਾਈਵਾਂ ਸਾਲ.

ਤਨਜੀਮ. ਅ. تنظیم ਤਨਜ਼ੀਮ. ਸੰਗਜਾ–ਨਜ਼ਮ (ਪ੍ਰਬੰਧ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੋਤੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪਰੋਣਾ। ੩ ਸਭਾ ਸਮਾਜ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬੰਨ੍ਹਣੇ.

ਤਨੱਜ਼ੁਲ. ਅ. تنزل ਨਜ਼ਲ (ਉਤਰਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਗਿਰਾਉ. ਪਤਨ.

ਤਨਤ੍ਰਾਣ. ਸੰ. ਤਨੁਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਤਨੁ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦੀ ਤ੍ਰਾਣ (ਰਖਜਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਵਚ. ਬਖਤਰ. "ਪਹਿਰੇ ਤਨਤ੍ਰਾਣ ਫਿਰੈਂ ਤਹਿਂ ਬੀਰ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਤਨਦਿਹੀ. ਫ਼ਾ تندی ਸੰਗਜਾ–ਤਨ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦੇ ਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਿਹ਼ਨਤ. ਪਰਿਸ਼੍ਰਮ। ੨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼. ਪ੍ਰਯਤਨ.

ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ تندرست ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਠੀਕ ਹੈ. ਅਰੋਗ. ਨੀਰੋਗ. ਨਰੋਆ.

ਤਨਦੇਹ. ਦੇਖੋ, ਤਨਦਿਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਨੁਦੇਹ.

ਤਨਨਾ. (ਸੰ. तन्. ਧਾ–ਫੈਲਾਉਣਾ, ਲੰਮਾ ਕਰਨਾ). ਕ੍ਰਿ–ਕਸਣਾ. ਖਿੱਚਣਾ. "ਚਲੇ ਤਨਕੇ ਤਨੀਆਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਾਮੇ ਦੀਆਂ ਤਣੀਆਂ ਤਣਕੇ ਚਲੇ। ੨ ਤਾਣੀ ਦਾ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਤਣਨਾ. "ਤਨਨਾ ਬੁਨਨਾ ਸਭ ਤਜਿਓ ਹੈ ਕਬੀਰ." (ਗੁਜ ਕਬੀਰ) "ਹਮ ਘਰਿ ਸੂਤ ਤਨਹਿ ਨਿਤ ਤਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਤਨਮਹਿ. ਸੰ. तन्मय. ਵਿ–ਤਦ੍ਰਪ. ਲਿਵਲੀਨ. "ਤਿਨ ਭੀ ਤਨਮਹਿ ਮਨੁ ਨਹੀ ਪੇਖਾ." (ਗਉ ਅ: ਕਬੀਰ) ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਮਨ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ੨ ਤਨ (ਸ਼ਰੀਰ) ਵਿੱਚ.*

ਤਨਮਯ. ਦੇਖੋ, ਤਨਮਹਿ ੧.

ਤਨਮਾਤ੍ਰ. ਸੰ. तन्मात्र. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਂਖਜ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ ਆਦਿਰੂਪ. ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ.

ਉਤਪੱਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਮਹਤਤ੍ਰ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਮਹਤਤ੍ਰ ਤੋਂ ਅਹੰਕਾਰ, ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਪਦਾਰਥ ਉਪਜਦੇ ਹਨ–
ਪੰਜ ਗਜਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਪੰਜ ਤਨਮਾਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਨ. "ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਮੂਲ ਮਹਤਤ੍ਰ ਉਪਾਵਾ ਅਹੰਕਾਰ ਤਨਮਾਤ੍ਰ ਬਨਾਵਾ." (ਨਾਪ੍)

ਤਨਮਾਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਮਾਤ੍ਰ.

ਤਨਮੈ. ਵਿ–ਤਦ੍ਰਪ. ਲਿਵਲੀਨ. ਦੇਖੋ, ਤਨਮਹਿ ੧.

ਤਨਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਲ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨ ੧.

ਤਨਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੰਸ਼ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ. ਦੇਖੋ, ਤਨੀਯਾ.

ਤਨਰਿਪੁ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਠਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਰੋਗ। ੩ ਵਿਕਾਰੀ. ਐਬੀ।

ਤਨਰੁਹ. ਸੰ. ਤਨੂਰੁਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਗੇ ਹੋਏ ਰੋਮ. "ਤਨਰੁਹ ਖਰੇ ਤਰੋਵਰ ਜਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਰੋਮ ਇਉਂ ਖੜੇ ਹਨ, ਮਾਨੋ ਬਹੁਤ ਬਿਰਛ ਹਨ.

ਤਨਾ. ਤਣਿਆ. ਫੈਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤਨਨਾ. "ਸਗਲ ਪਸਾਰਾ ਤੁਮ ਤਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ. "ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਜਾਕਾ ਤਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਫ਼ਾ. ਬਿਰਛ ਦਾ ਧੜ। ੪ ਬਿਰਛ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਜੜ. ਪ੍ਰਤਾਨ। ੫ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ) ਦੀ ਥਾਂਭੀ ਤਨਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। ੬ ਨਿਘੰਟੂ ਵਿੱਚ ਤਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਧਨ ਹੈ. "ਸਰਣਿ-ਸਹਾਈ ਸੰਤਹ ਤਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਧਨ.

ਤਨਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਤਣਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਖਿੱਚ.

ਤਨਾਈ. ਤਨਨ ਕਰਵਾਈ. ਫੈਲਾਈ. "ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਤਨਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜ ਨਵ.

* "ਇਸ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਖੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੩)

ਤਨਾਸੁਖ਼. ਅ. تناسخ ਨਸਖ਼ (ਅਦਲਬਦਲ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਆਵਾਗਮਨ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਹ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. Transmigration. ਦੇਖੋ, ਆਵਾਗਮਨ.

ਤਨਾਜਾ. ਅ. تنازع ਤਨਾਜ਼ਅ. ਸੰਗਜਾ–ਨਜ਼ਅ (ਝਗੜਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਝਗੜਾ. ਵਿਵਾਦ.

ਤਨਾਨੰ. ਤਨਾਂ ਨੂੰ. ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਨੂੰ. "ਪ੍ਰਛੇਦੈ ਤਨਾਨੰ." (ਗਜਾਨ)

ਤ਼ਨਾਬ. ਅ. طناب ਸੰਗਜਾ–ਤਣਨ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਡੋਰੀ. ਤਣਾਂਵ। ੨ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬੱਧਰੀ ਅਥਵਾ ਡੋਰ। ੩ ਜਮੀਨ ਮਿਣਨ ਦੀ ੬੦ ਗਜ ਲੰਮੀ ਜਰੀਬ.

ਤਨਾਲ. ਅ. تناول ਤਨਾਵੁਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਕੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਰਿਫ਼ਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਿਆਨ ਪੁਰ ਲੱਗਿਆ ਚਾਂਦੀ ਸੁਇਨੇ ਆਦਿ ਦਾ ਉਹ ਸੰਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡੇ ਲਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਸਮਾ ਪਾਕੇ ਤਲਵਾਰ ਪੇਟੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ ਵੱਲ ਮਿਆਨ ਦੇ ਠੋਕਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ 'ਮਨਾਲ' ਹੈ. ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਤਹਨਾਲ' ਹੈ. "ਜਿਸ ਕੇ ਲਗੇ ਮਨਾਲ ਤਨਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ تنفل ਤਨਾਅਉਲ. ਜੁੱਤੀ ਦੀ ਖੁਰੀ। ੪ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਲੋਹਾ. ਨਾਲ. Horse-shoe.

ਤਨਾਵ. ਦੇਖੋ, ਤ਼ਨਾਬ। ੨ ਖਿੱਚ. ਤਣਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਨਾਵਲ / **ਤਨਾਵੁਲ** ਅ. ਤਨਾਵੁਲ. ਸੰਗਜਾ–ਫੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗ੍ਰਾਸ ਫੜਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ.

ਤਨਿ. ਤਨ (ਸ਼ਰੀਰ) ਕਰਕੇ. "ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪੀਐ ਭਗਵਾਨ." (ਕਲਿ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਹ ਮੇਂ. "ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਨ ਊਪਜੈ ਸੇ ਤਨ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਹ ਕੋ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਤਨਿ ਕਿਛੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

੪ ਤਨ (ਸ਼ਰੀਰ) ਉੱਪਰ. "ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਅਹਿ ਨਾਨਕਾ, ਸੇ ਤਨੁ ਹੋਵਹਿ ਛਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ. "ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਨਿ ਭੇਦ." (ਜਪੁ) ਭਾਵ–ਖਟਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਦਾ ਗਜਾਨ.

ਤਨਿਕ. ਵਿ–ਤਨੁਮਾਤ੍ਰ. ਥੋੜਾਜੇਹਾ. ਬਹੁਤ ਕਮ.

ਤਨਿਛਾਦਿ. ਤਨ–ਇੱਛਾ–ਆਦਿ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਆਦਿ ਕਰਮ. "ਅਨਿਕ ਦੋਖਾ ਤਨਿਛਾਦਿ ਪੂਰੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਤਨਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਯਾ.

ਤਨੀ. ਤਣੀ ਹੋਈ. ਕਸੀ ਹੋਈ। ੨ ਪ੍ਰਬਲ. ਤੀਵ੍ਰ. "ਤੋਰੀ ਨ ਤੂਟੈ ਛੋਰੀ ਨ ਛੂਟੈ ਐਸੀ ਮਾਧੋ ਖਿੰਚ ਤਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਅਜੇਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਖਿੱਚ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਜਾਮੇ ਦੀ ਤਣੀ. ਤਣਨ ਦੀ ਡੋਰੀ. "ਕਬੈ ਤਨੀ ਕੋ ਬੰਧਨ ਕਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਤਣੀ.

ਤਨੀਆ / **ਤਨੀਯਾ** ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ. ਦੇਖੋ, ਤਨਯਾ. "ਜਨਮੀ ਤਨੀਯਾ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਣੀਆ.

ਤਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਤਨੁ ਧਨੁ ਆਪਨ ਥਾਪਿਓ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਮੜਾ. ਤੁਚਾ। ੩ ਵਿ–ਪਤਲਾ: ਕ੍ਰਿਸ਼। ੪ ਥੋੜਾ। ੫ ਕੋਮਲ। ੬ ਸੁੰਦਰ। ੭ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੇਟ. ਉਦਰ। ੮ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ) ਲਈ ਭੀ ਤਨੁ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਤਨੁ ਸਰਬਮੈ ਸਹਜਿ ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਤਨੁਕ. ਵਿ–ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ ਮਾਤ੍ਰ.

ਤਨੁਜ. ਸੰਗਜਾ–ਤਨੁ (ਸ਼ਰੀਰ) ਤੋਂ ਜ (ਜਨਮਿਆ) ਪੁਤ੍ਰ.

ਤਨੁਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਨੁ (ਸ਼ਰੀਰ) ਤੋਂ ਜਾ (ਉਪਜੀ) ਪੁਤ੍ਰੀ.

ਤਨੁਤ੍ਰ / **ਤਨੁਤ੍ਰਾਣ** ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ. ਦੇਖੋ, ਤਨਤ੍ਰਾਣ.

ਤਨੁਤ੍ਰਾਣਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਨੁਤ੍ਰਾਣ (ਕਵਚ) ਵਾਲ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਨੁਤ੍ਰਾਣਨੀ ਰਿਪੁ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੈਨਾ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਨੁਦੇਹ. ਤਨੁ (ਤੁਚਾ) ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪੇਟ ਆਦਿ ਅੰਗ. "ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁਦੇਹ." (ਜਪੁ) ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਤਨੁ ੨ ਅਤੇ ੭.

ਤਨੂ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਗਊ। ੪ ਜਲ.

ਤਨੂਕਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਿਨਕਾ. ਤ੍ਰਿਣ. "ਦਸ੍ਹ ਤਨੂਕਾ ਪਕਰਾਯੋ ਹੈ." (ਹਨੂ) ਦੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਫੜਾਇਆ.

ਤਨੂਜ. ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਨੁਜ. "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਤਨੂਜ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਨੂਜਨਿ / **ਤਨੂਜਾ** ਪੁਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਨੁਜਾ.

ਤਨੂਰ. ਅ ﺗﻨﻮﺭ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਭੱਠੀ. ਚੁਲ੍ਹਾ. "ਤਨ ਨ ਤਪਾਇ ਤਨੂਰ ਜਿਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਤਨੇ / **ਤਨੈ** ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਨਯ. "ਹਰਦਾਸਤਨੇ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੪ ਕੇ) "ਤਿਨ ਤਨੈ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾਸਾਨ ਦਾਸਾ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤਨੈਯਾ. ਵਿ–ਤਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਨਯ. ਪੁਤ੍ਰ. "ਕਾਹੂ ਕੇ ਤਨੈਯਾ ਹੈ ਨ ਮੈਯਾ ਜਾਂਕੇ ਭੈਯਾ ਕੌਊ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਤਨਯਾ. ਪੁਤ੍ਰੀ.

ਤਨੈ. ਤਨਯ. ਪੁਤ੍ਰ. "ਪ੍ਰਸਿਧ ਤੇਜੋ ਤਨੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੩ ਕੇ)

ਤਨੈੜਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਊੜਾ.

ਤਨ੍ਹੀ. ਸੰ. ਸੂਖਮ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਤਪ. ਸੰ. ਨਪ੍. ਧਾ–ਤੱਤਾ ਹੋਣਾ, ਜਲਨਾ, ਤਪ ਕਰਨਾ, ਪਛਤਾਉਣਾ, ਚਮਕਣਾ, ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵ੍ਰਤ. ਤਪਸ੍ਯਾ. "ਤਪ ਮਹਿ ਤਪੀਸਰੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਭੋਗੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਯਾ ਤਪ ਸੈਜਮ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਗਰਮੀ। ੫ ਗ੍ਰੀਖ੍ਮ ਰੁੱਤ। ੬ ਬੁਖਾਰ. ਜ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ। ੭ ਤੇਜ. ਪ੍ਰਭਾਵ. "ਦੇਵਨ ਕੇ ਤਪ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਵੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੮ ਡਿੰਗ. ਮਾਘ ਮਹੀਨਾ.

ਤਪਸ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਯ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਪੰਛੀ। ੪ ਸੰ. ਨਪਸ੍. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ੍ਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵ੍ਰਤ ਆਦਿਕ ਕਰਮ. ਤਪਸ੍ਯਾ। ੫ ਨਿਯਮ. ਨੇਮ। ੬ ਧਰਮ। ੭ ਮਾਘ ਮਹੀਨਾ। ੮ ਦੇਖੋ, ਤਪਿਸ਼.

ਤਪਸਚਰਯਾ. ਸੰ. ਨਪਸ਼੍ਚਰ੍ਯਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ. ਤਪ ਤਾਪਣਾ.

ਤਪਸਤਪੀ. ਵਿ–ਤਪ ਤਪਣਵਾਲਾ. ਤਪਸ੍ਵੀ.

ਤਪਸਪਤੀ. ਵਿ–ਤਪਸ੍ਵੀਆਂ ਦਾ ਪਤਿ. ਮਹਾਨ ਤਪੀ. "ਅਗਸ੍ਤਿ ਆਦਿ ਜੋ ਬਡੇ ਤਪਸਪਤੀ ਬਿਸੇਖਿਐ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰ. ਨਪਸ੍ਪਤਿ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਤਪੁਂਜ਼ੁਪਤੀ. ਸੂਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸਿਤਸਪਤੀ.

ਤਪਸਾ / **ਤਪਸ੍ਯਾ** ਤਪ ਕਰਕੇ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਹੈ. "ਦਾਨੇ ਨ ਕਿੰ ਤਪਸਾ ?" (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਪ. ਦੇਖੋ, ਤਪਸ੍ਯਾ. "ਅਨਿਕ ਤਪਸ੍ਯਾ ਕਰੇ ਅਹੰਕਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤਪਸੀ / **ਤਪਸੀਅ** / **ਤਪਸੀਅਹ** ਵਿ–ਤਪਸ੍ਵੀ. ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਤਪਸੀ ਤਪਹਿ ਰਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅਃ ਮਃ ੫) ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਪੀਆ. "ਸੀਨਿਆਸੀ ਤਪਸੀਅਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੩ ਕੇ) ੩ ਤਪਸ੍ਯਾ. ਤਪ. "ਤਪਸੀ ਕਰਿਕੈ ਦੇਹੀ ਸਾਧੀ." (ਮਾਰੂ ਮਃ ੫)

ਤਪਸੀਦਦਿਲ. ਫ਼ਾ ﺗﭙﺴﻴﺪﻩ ﺩﻝ ਤਫ਼ਸੀਦਦਿਲ. ਵਿ–ਤਪਿਸ਼ (ਜਲਨ) ਸਹਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ. ਬੇਕ਼ਰਾਰ ਦਿਲ. ਦੇਖੋ, ਤਫ਼ਸੀਦਨ.

ਤਪਸ੍ਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਪਸ਼ਚਰਯਾ. ਤਪ। ੨ ਫੱਗੁਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.

ਤਪਸ੍ਵੀ. ਸੰ. ਵਿ–ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਪਸ੍ਪੀ. ਤਪੀਆ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਪੀਆ ਪੁਰੁਸ਼.

ਤਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਪ੍ਹੋਣਾ. ਗਰਮ ਹੋਣਾ. ਭ੍ਰਖਣਾ। ੨ ਤਪ ਕਰਨਾ। ੩ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸਤ੍ਰਨਾ.

ਤਪਤ. ਵਿ–ਤਪ੍ਤ. ਤਪਿਆ ਹੋਇਆ. "ਤਪਤ ਕੜਾਹਾ ਬੁਝਿਗਇਆ, ਗੁਰਿ ਸੀਤਲ ਨਾਮੁ ਦੀਓ." (ਮਾਰੂ ਮਃ ੫) ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਾਪ. ਦਾਹ. ਜਲਨ. "ਤਪਤ ਮਾਹਿ ਠਾਂਢਿ ਵਰਤਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤਪਤਨੀ. ਤਪਤੀ ਨਦੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਤਪਤੀ.

ਤਪਤਾਉ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਪ ਨਾਲ ਤਪਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਪਸ੍ਯਾ ਦਾ ਕਸ੍ਟ. "ਅਸਿਖ ਪੂਜਾ ਅਸਿਖ ਤਪਤਾਉ." (ਜਪੁ)

ਤਪਤਾਪਨ. ਕ੍ਰਿ–ਤਪ ਤਪਣਾ. ਤਪਸ੍ਯਾ ਕਰਨੀ. "ਤਪਤਾਪਨ ਪੂਜ ਕਰਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅਃ ਮਃ ੪) ਤਪ ਤਾਪਨ ਪੂਜ੍ਯ ਕਰਾਵੈਗੋ. ਦੇਖੋ, ਪੂਜ.

ਤਪਤਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਲੁ.

ਤਪਤਿ. ਸੰ. ਨਪ੍ਤਿ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੇਕ. ਆਂਚ. ਜਲਨ. "ਤਪਤਿ ਨ ਕਤਹਿ ਬੂਝੈ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮਃ ੫)

ਤਪਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ* ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਯ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਛਾਯਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਰ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੰਬਰਣ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਗਈ. ਫੇਰ ਇਹ ਨਦੀਰੂਪ ਹੋਕੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵਗੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤਪਨੀ, ਤਾਪਤੀ, ਸ਼ੁਜਾਮ, ਕਾਪਿਲਾ, ਸਨਕਾ, ਤਾਰਾ ਅਤੇ ਤਾਪੀ ਭੀ ਹਨ. ਇਹ ਸਤਪੁਰਾ ਪਹਾੜਧਾਰਾ (ਗੌਨਾਨਾ ਗਿਰਿ) ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੪੩੬ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਜਾਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੂਰਤ ਸ਼ਹਿਰ ਆਬਾਦ ਹੈ. "ਤਪਤੀ ਨਦੀ ਤੀਰ ਤਿੰਹ ਬਹੈ। ਸੂਰਜ-ਸੁਤਾ ਤਾਹਿੰ ਜਗ ਕਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੧) ਦੇਖੋ, ਸਨਾਮਾ ੩੩੬.

ਤਪਦਿੱਕ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਕ.

ਤਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਾਪ. ਦਾਹ. ਆਂਚ। ੨ ਸੂਰਯ। ੩ ਗ੍ਰੀਖ੍ਮ ਰੁੱਤ। ੪ ਧੂੱਪ। ੫ ਅੱਕ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੬ ਭਿਲਾਵਾ.

ਤਪਨਤਪੁ. ਵਿ–ਤਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਤਪ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਪ. "ਤਪਨਤਪੁ ਗੁਰਗਿਆਨ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਰਮ ਹੋਣਾ. ਤਪ੍ਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਤਪ ਕਰਨਾ। ੩ ਜਲਣਾ. ਕੁੜ੍ਹਨਾ. ਸਤ੍ਰਨਾ। ੪ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਾਪ. ਤਪਨ. "ਗੁਰੁਸਮਿ ਦੇਖੇ ਲਹਿਜਾਇ ਸਭਿ ਤਪਨਾ." (ਗੌਂਡ ਮਃ ੪)

ਤਪਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤਪਤੀ.

ਤਪਨੀਯ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਰੰਗ ਤਪਨੀਯ ਸਮਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਵਿ–ਤਪਾਉਣ ਲਾਇਕ.

ਤਪਨੁ. ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਵਰਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਪਨ.

ਤਪਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਂ ਪਰ. ਇਸ ਪੁਰ. ਤਬਹੀ. ਤਦੇ. "ਚਰਣ ਤਪਰ ਸਕਯਥ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੩ ਕੇ)

ਤਪਲਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਚੌੜੇ ਮੁੰਹ ਵਾਲਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਰਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਬਲਾ.

ਤਪੜ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਣ ਪਟ. ਘਾਸ ਫੂਸ ਦਾ ਕਪੜਾ. ਚਟਾਈ। ੨ ਸਣ ਦਾ ਬੁਣਿਆਹੋਇਆ ਮੋਟਾ ਵਿਛਾਉਣਾ. "ਤਪੜ ਝਾੜ ਵਿਛਾਇ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਤ੍ਰਿਣਾਂ ਦੇ ਪੜਦੇ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੋਂ ਅਣਵਾਹੀ ਜ਼ਮੀਨ। ੪ ਘਾਹ ਦੀ ਰੱਸੀਆਂ ਦੀ ਬੁਣਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਜੁੱਤੀ. ਚਪਲੀ.

ਤਪੜੀ. ਛੋਟਾ ਤਪੜ. ਦੇਖੋ, ਤਪੜ.

ਤਪਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਪਸ੍ਵੀ. ਤਪੀਆ. "ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੈ ਅੰਦ੍ਹੁ ਲੋਭੀ." (ਵਾਰ ਗਊ ੧ ਮਃ ੪) ਦੇਖੋ, ਤੁੜ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਹੁਣ ਫ਼ਿਟਿੰਡਾ ਰਾਜਪੁਰਾ ਲੈਨ ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪੱਕਾ ਬਣਵਾਇਆ ਅਰ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਲਾਈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਤਪਾਉ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੇਕ. ਆਂਚ. ਤਪਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਪਾਉਸ. ਦੇਖੋ, ਤਪਾਵਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਪਿਸ਼.

ਤਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਪ੍ (ਤੱਤਾ) ਕਰਨਾ. "ਤਨ ਨ ਤਪਾਇ ਤਨੂਰ ਜਿਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਤਪਾਕ. ਫ਼ਾ ﺗﭙﺎﮎ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜੋਸ਼. ਚਿੱਤ ਦੀ ਉਮੰਗ। ੨ ਬੇਗ. ਤੇਜ਼ੀ। ੩ ਹੁਲਾਸ. ਉਮੰਗ.

ਤਪਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਪਾਉਣਾ.

ਤਪਾਵਸ / **ਤਪਾਵਸੁ** ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਆਉਂ. ਇਨਸਾਫ਼. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ "ਦਿਵ੍ਯਜਨਜਾਯ" (ordeal) ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ ਤੱਤੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ, ਅੱਗ ਨਾਲ ਲਾਲ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੋਲੇ ਉਠਾਕੇ ਅਤੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬੇਦਾਗ ਰਹੇ ਉਹ ਸੱਚਾ, ਅਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵ੍ਯਾਪੇ ਉਹ ਝੂਠਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਨਜਾਯ ਲਈ "ਤਪਾਵਸ" ਸ਼ਬਦ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵ੍ਯ ੯। ੨ ਅ ﺗﻔﺘﻴﺶ ਤਫ਼ਹੁਸ. ਤਹ੍ਕੀਕ਼ਾਤ. ਖੋਜ. ਨਿਰਣਾ. "ਗਲਾ ਉਪਰਿ ਤਪਾਵਸੁ ਨ ਹੋਈ." (ਵਾਰ ਗਊ ੧ ਮਃ ੪) "ਕਰਣੀ ਉਪਰਿ ਹੋਇ ਤਪਾਵਸੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮਃ ੧)

ਤਪਿ. ਤਪਕੇ. ਤਪ੍ ਹੋਕੇ. "ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ." (ਧਨਾ ਮਃ ੧) ੨ ਤਪ ਤੋਂ. ਤਪਸ੍ਯਾ ਸੇ.

ਤਪਿਆਣਾ / **ਤਪਿਆਨਾ** ਤਪ–ਅਯਨ. ਤਪਸ੍ਥਾਨ. ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਥਾਂ। ੨ ਖਜੂਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪੱਕੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਗੁਰਧਾਮ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤਪਸ੍ਯਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖਜੂਰ.

ਤਪਿਸ਼. ਫ਼ਾ ﺗﭙﺶ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗਰਮੀ. ਆਂਚ. ਤਾਪ. ਤਾਉ.

ਤਪੀ / **ਤਪੀਆ** ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਪਸ੍ਵੀ. "ਤਪੀਆ ਹੋਵੈ ਤਪੁ ਕਰੈ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਮਃ ੧) ੨ ਡਿੰਗਲ ਵਿੱਚ ਤਪੀ ਦਾ ਅਰਥ ਸੂਰਜ ਹੈ.

ਤਪੀਸ / **ਤਪੀਸਰ** ਤਪੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼. ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਪੀਆ. "ਤਪੀਸਰ ਜੋਗੀਆ ਤੀਰਥਿ ਗਵਨੁ ਕਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅਃ ਮਃ ੫)

ਤਪੀਦਨ. ਫ਼ਾ ﺗﭙﻴﺪﻥ ਕ੍ਰਿ–ਤਪਣਾ.

ਤਪੁ. ਦੇਖੋ, ਤਪ. "ਤੀਰਥੁ ਤਪੁ ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ.ਵਿ–ਤਾਪ ਸਹਿਤ. ਗਰਮ। ੩ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਤਪੇਸ. ਤਪੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਤਪੀਆ.

ਤਪੇਦਾਰ. ਸਿੰਧੀ. ਤੱਲ੍ਹਕੇ ਦਾ ਮੁਖੀਆ. ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਤੱਪਾ (ਤੱਲ੍ਹਕਾ) ਹੈ.

ਤਪੇਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਨੇ ਤਪਸ੍ਯਾ ਨੂੰ ਹੀ ਮਹਾ ਧਨ ਸਮਝਿਆ ਹੈ. ਤਪਸ੍ਵੀ. ਤਪੀਆ. "ਦੇਸ ਫਿਰਿਓ ਕਰ ਭੇਸ ਤਪੋਧਨ." (ਅਕਾਲ)

ਤਪੋਨਿਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਪਸ੍ਵੀ. ਦੇਖੋ, ਤਪੋਧਨ.

ਤਪੋਬਨ / **ਤਪੋਵਨ** ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਪਸ੍ਵੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਨ (ਜੰਗਲ). ੨ ਉਹ ਵਨ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਤਪਸ੍ਯਾ ਹੋਸਕੇ। ੩ ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਵਨ, ਜੋ ਚੀਰਘਾਟ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ.

ਤੱਪਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇ਼ਲਾਕ਼ਾ. ਪਰਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਪੇਦਾਰ.

ਤੱਪੇਦਾਰ. ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਇ਼ਲਾਕ਼ੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਪੇਦਾਰ. "ਮੱਦੇ ਉਨ ਤਹਿਂ ਤੱਪੇਦਾਰ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਤਪ੍. ਦੇਖੋ, ਤਪਤ.

ਤਪ੍ਰਮੁਦ੍ਹ. ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਤਪਾਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਲਾਇਆ

* ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੯, ਅ: ੧੯.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਛਾਪਾ. ਜਿਵੇਂ–ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਵੈਸ਼ਨਵ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਭੀ ਤਪ੍ਤਮੂਦ੍ਰਾ ਦਾ ਦਾਗ ਲਾਇਆਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਤਫ਼. ਫ਼ਾ ਤف ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਮੀ,ਤਪਿਸ਼। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਉਜਾਲਾ। ੩ ਦੁਰਗੰਧ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤੁਫ਼.

ਤਫ਼ਸੀਦਨ. ਫ਼ਾ تفسیدن ਤਪਤ(ਤੱਤਾ)ਹੋਣਾ,ਤਪਣਾ.

ਤਫ਼ਸੀਰ. ਅ تفسیر ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ. ਅਰਥ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਟੀਕਾ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਟੀਕਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਸਰ (ਅਰਥ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ) ਹੈ.

ਤਫ਼ਸੀਲ. ਅ تفصیل ਤਫ਼ਸੀਲ. ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਾਸ਼ਿਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰਨਾ. ਨਿਖੇੜਕੇ ਦੱਸਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਸਲ (ਵੱਖ ਕਰਨਾ) ਹੈ.

ਤਫ਼ਤੀਸ਼. ਅ تفتیش ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਤਸ਼(ਖੋਜ) ਕਰਨਾ. ਟੋਲਨਾ. ਢੂੰਡਣਾ.

ਤਫ਼ਰਕ਼ਾ. ਅ تفرقہ ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਰਕ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਛੁੱਟ. ਵਿਰੋਧ. ਅਣਬਣ.

ਤਫ਼ਰੀਹ. ਅ تفریح ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਰਹ (ਆਨੰਦ) ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ.

ਤਫ਼ਰੀਕ਼. ਅ تفریق ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਰਕ਼ (ਭੇਦ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਲਗ ਕਰਨਾ.

ਤਫ਼ਵੀਜ. ਅ تفویض ਤਫ਼ਵੀਜ਼. ਸੰਗਜਾ–ਹ੍ਵਾਲੇ (ਸਪੁਰਦ) ਕਰਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ੋਜ (ਸਪੁਰਦ ਕਰਨਾ) ਹੈ.

ਤਫ਼ਾਉਤ ਅ تفاوت ਸੰਗਜਾ–ਭੇਦ,ਫ਼ਰਕ."ਪਰੈ ਤਫ਼ਾਵਤ ਮਿਟ ਹੈ ਨਾਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਅੰਤਰਾ. ਵਿੱਥ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ੋਤ (ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣਾ) ਹੈ.

ਤਫ਼ੀਕ. ਦੇਖੋ, ਤੋਫ਼ੀਕ.

ਤਫ਼ੰਗ. ਦੇਖੋ, ਤੁਫ਼ੰਗ.

ਤਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਵੇਲੇ. ਓਦੋਂ. "ਤਬ ਅਰੋਗ ਜਬ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਬਸਤੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਬਅ. ਅ ਤ੍ਰਿ ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਬੀਅ਼ਤ. ਸੁਭਾਉ. ਖ਼ਸਲਤ.

ਤਬੱਸੁਮ. ਅ تبسّم ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸਕਰਾਨਾ. ਬਿਨਾ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਹੱਸਣਾ. ਸੰ. ਸ੍ਮਯਨ. ਦੇਖੋ, ਬਸਮ.

ਤਬਹ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਬਅ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਬ. ਓਦੋਂ. ਉਸ ਵੇਲੇ। ੩ ਤਬਹੀ.

ਤਬਕ. ਦੇਖੋ, ਤਉਕ। ੨ ਅ ਤ੍ਰਿ ਤ੍ਰਬਕ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਕ. ਦੇਸ਼. ਖੰਡ,"ਤਬਕ ਚੌਦਹਿ ਜਾਨੀਏ." (ਸਲੋਹ)

ਤਬਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤਬਕ ੨.

ਤਬਦੀਲੀ. ਅ تبدیلی ਸੰਗਜਾ–ਬਦਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਰਿਵਰਤਨ. ਬਦਲੀ.

ਤਬਰ. ਫ਼ਾ تبر ਸੰਗਜਾ–ਛਵੀ. ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੰਡਾਸਾ. "ਤੁਪਕ ਤਬਰ ਅਰੁ ਤੀਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਤਬੱਰੁਕ. ਅ تبرّک ਸੰਗਜਾ–ਬਰਕਤ (ਵਰਦਾਨ) ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਹ ਵਸਤੁ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਰਦਾਨ ਮਿਲੇ। ੩ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਪ੍ਰਸਾਦ। ੪ ਮਹਾਤਮਾ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਸਾਦ ਆਦਿ.

ਤ੍ਰਬਲ. ਅ ਤ੍ਰਿ ਸੰਗਜਾ–ਚੋਲ. ਧੌਂਸਾ. "ਤਿੱਬਤ ਜਾਇ ਤਬਲ ਕੋ ਦੀਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭)

ਤਬਲਗ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਬ ਤਕ. ਓਦੋਂ ਤੀਕ. "ਤਬ ਤਬਲਗ ਜਾਨਹੁ ਜੀਵਤ ਮੋਹਿ ਮਰਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤਬਲਗੁ ਧਰਮਰਾਇ ਦੇਇ ਸਜਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤਬਲਚੀ ਸੰਗਜਾ–ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਟੋਰਾ।

ਤ੍ਰਬਲਬਾਜ਼ ੨ ਫ਼ਾ ਤ੍ਰਿ ਬਾਜ਼ ਨਗਾਰਚੀ. ਧੌਂਸਾ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ, "ਤਬਲਬਾਜ ਬੀਚਾਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਤ੍ਰਬਲ-ਬਾਜ਼ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ। ੩ ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਗਾਰਾ. "ਤਬਲਬਾਜ ਘੁੰਘਰਾਰ." (ਪਾਰਸ਼ਾਵ) ਘੁੰਘਰੂਦਾਰ ਨਗਾਰਾ.

ਤ੍ਰਬਲਾ. ਅ ਤ੍ਰਿ ਤ੍ਰਬਲਹ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋੜੀ. ਤਾਲ ਦੇਣ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੱਜਾ ਸਿਆਹੀਦਾਰ ਅਤੇ ਖੱਬਾ ਸਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰ ਆਟਾ ਲਾਈਦਾ ਹੈ.

ਤਬਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਬਅ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਵਾ.

ਤਬਾਸ਼ੀਰ. ਅ تباشیر ਸੰ. ਤਵਕੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਸ (ਵੈਣ) ਲੋਚਨ. ਵੈਣ ਸ਼ਕੱਰ. Bamboo sugar. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸ਼ੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ.ਹ਼ਕੀਮ ਬਹੁਤ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਦਿਲ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਕ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਜਿਗਰ ਦੇ ਰੋਗ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਤੋਂ ਹੋਈ ਕ਼ੈ (ਛਰਦਿ) ਅਤੇ ਖ਼ੂਨੀ ਦਸਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗਰਮੀ ਦੇ ਤਾਪ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਛਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਤਬਾਹ. ਫ਼ਾ تباہ ਵਿ–ਬਰਬਾਦ. ਨਸ੍ਟ ਕ਼ਸ੍ਟ.

ਤਬਾਹੀ. ਫ਼ਾ تباہی ਸੰਗਜਾ–ਬਰਬਾਦੀ.

ਤ੍ਰਬਾਕ਼. ਅ ਤ੍ਰਿ ਸੰਗਜਾ–ਵਡਾ ਥਾਲ. ਪਰਾਂਤ.

ਤਬਾਪ. ਤਬ–ਆਪ. "ਸਗਲ ਪੁਰਖ ਕੌ ਭੋਖ ਤਬਾਪ ਬਨਾਇਓ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੬)

ਤਬਾਰ. ਫ਼ਾ تبار ਸੰਗਜਾ–ਕੁਲ. ਵੈਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਵਾਰ.

ਤਬਾਲੀ. ਵਿ–ਤਬਲ (ਨਗਾਰਾ) ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਚੋਟਾਂ ਪਾਨ ਤਬਾਲੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਤਬਾਲੀਂ. ਤਬਲਿਆਂ ਤੇ.

ਤ੍ਰਬੀਅ਼ਤ. ਅ ਤ੍ਰਿ ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਤ. ਮਨ। ੨ ਖ਼ਸਲਤ. ਸੁਭਾਉ. ਆਦਤ.

ਤ੍ਰਬੀਬ. ਅ تبیب ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਿੰਬ (ਇ੍ਲਾਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੈਦ੍ਯ.

ਤ੍ਰਬੀਬੀ. ਫ਼ਾ. ਤ੍ਰਿ ਬਾਬਤ. ਹ਼ਕੀਮੀ,ਇ੍ਲਾਜ."ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਕਰੈ ਤਬੀਬੀ." (ਭਾਗੁ)

ਤਬੀਯਤ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਬੀਅ਼ਤ.

ਤਬੇ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਬਅ. "ਤੁਦ ਤਬੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਭੀ. ਤਬ ਹੀ.

ਤਬੇਲਾ. ਅ ਤ੍ਰਿ ਤ੍ਰਵੇਲਾ. ਲੰਮਾ ਰੱਸਾ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣ। ੨ ਭਾਵ–ਅਸਤ੍ਰਬਲ. ਅਸ੍ਤ੍ਰਸ਼ਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤਬਲ.

ਤਬੈ. ਦੇਖੋ, ਤਬੇ.

ਤਬੋਲ. ਸੰ. ताम्बूल–ਤਾਂਬੂਲ. ਪਾਂਨ. "ਭਉ ਸੀਗਾਰ ਤਬੋਲ ਰਸ ਭੋਜਨ ਭਾਉ ਕਰੇਇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਤਭਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭਯ ਨਾਲ ਕੰਬਣਾ. ਅਚਾਨਕ ਦਹਿਲਣਾ.

ਤਭੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਬ ਹੀ. ਤਦੇ। ੨ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ. ਇਸੀ ਲਿਯੇ.

ਤਮ. (ਸੰ. तम् ਧਾ–ਸਾਹ ਘੁੱਟੇ ਜਾਣਾ, ਥਕ ਜਾਣਾ, ਘਬਰਾਉਣਾ) ਸੰਗਜਾ–ਤਮੋਗੁਣ. "ਰਜ ਤਮ ਸਤ ਕਲ ਤੇਰੀ ਛਾਇਆ." (ਆਰ੍ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਅੰਧਕਾਰ. ਅੰਧੇਰਾ. "ਤਮ ਅਗਿਆਨ ਮੋਹਤ ਘੂਪ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਪਾਪ. "ਅਗਿਆਨ ਬਿਨਾਸਨ ਤਮ ਹਰਨ." (ਮਾਝ ਦਿਨਰੈਣ) ੪ ਕ੍ਰੋਧ। ੫ ਅਗ੍ਯਾਨ। ੬ ਨਰਕ। ੭ ਕਾਲਿਸ. ਸ਼ਯਾਮਤਾ. "ਤਮ ਸਿਸਾਰੁ ਚਰਨ ਲਗਿ ਤਰੀਐ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫) ੮ ਪ੍ਰਤਸ–ਅਤੀਤ ਹੀ. ਬਹੁਤ ਵਧਕੇ. ਇਹ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਪ੍ਰਿਯਤਮ. Superlative degree. ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਅ਼ਰਬੀ ਸ਼ਬਦ ਅਤੰਮ ਨਾਲ.

ਤਮਅਰਿ. ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੂਰਯ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਤਮਅੰਧ. ਵਿ–ਅੰਧਤਮ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਹੀ ਅੰਧੇਰੇ ਵਾਲਾ. "ਤਮਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਉਧਾਰੈ ਨਾਮੁ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ:੫) ਅੰਧਤਮ ਕੂਪ ਤੇ.

ਤਮਸ. ਸੰ. तमस् ਸੰਗਜਾ–ਤਮੋਗੁਣ। ੨ ਅੰਧਕਾਰ. ਹਨ੍ਹੇਰਾ.

ਤਮਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਰਾਜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਸਰਮੌਰ ਦੀ ਹੱਦ ਪਾਸ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੨ ਅੰਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਰਯੂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ, ਜੋ ਆਜ਼ਮਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਕੁਲੀਆ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੩ ਰੀਵਾ ਰਾਜ (ਸੀ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਤਸ੍ਯਪੁਰਾਣ ਦੇ ੧੧੪ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਤਮਸਾ ਨਦੀ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ Tonse ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੪ ਹਨ ਨਾਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਜੁਗਰਾਫੀਆ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਮਸਾ ਨਾਮ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦਰਿਆ Thames ਦਾ ਹੈ.

ਤਮਸੀਲ. ਅ تمثیل ਤਮਸੀਲ. ਮਿਸਾਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ. ਨਜ਼ੀਰ.

ਤਮੱਸੁਕ. ਅ تمسک ਮਸਕ (ਫੜਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਇਕ਼ਰਾਰਨਾਮਾ.

ਤਮਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਦੀਪਕ.

ਤਮਹੀਦ. ਅ تمہید ਮਹਦ (ਬਿਛਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣਾ। ੩ ਭੂਮਿਕਾ. ਦੀਬਾਚਾ. ਪੂਰ੍ਵਾਵਨਾ. ਮੁਖਬੰਧ.

ਤਮਕ. ਸੰਗਜਾ–ਤਮੋਗੁਣ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ। ੩ ਤਮਕ-ਨਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਤਮਕਨਤ। ੪ ਸੰ. ਦਮੇ ਰੋਗ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ ਲਗਦੀ ਅਤੇ ਪਸੀਨਾ (ਮੁੜ੍ਹਕਾ) ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਤਮਕਨਤ. ਅ تمکنت ਸੰਗਜਾ–ਵਡਾਈ. ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੨ ਆਕੜ. ਐਂਠ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮੁਕਨਤ (ਬਲ–ਸਾਮਰਥ੍ਯ) ਹੈ.

ਤਮਕੀਨ. ਅ تمکین ਸੰਗਜਾ–ਵਡਾਈ। ੨ ਮਾਨ. ਇ੍ਜ਼ਤ.

ਤਮਗ਼ਾ. ਤੁ. تمغا ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਪਦਵੀ ਦਾ ਬੰਧਕ ਸਿੱਕਾ. ਤਕਮਾ. ਮੈਡਲ (medal).

ਤਮਚਰ. ਸੰ. ਤਮਸ਼੍ਚਰ. ਵਿ–ਅੰਧੇਰੇ -ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਸ਼ਾਚਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੋਰ। ੩ ਉੱਲੂ। ੪ ਰਾਖਸ। ੫ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੯੮੦.

ਤਮਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਮਚਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਮ੍ਚੂੜ.

ਤਮਚੁਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮ੍ਚੂੜ.

ਤਮਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਤੰਮ.

ਤਮਤੇਜ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿੱਚ ਤੇਜ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਤਾਰਾ. ਨਛਤ੍ਰ. "ਭਾਨੁ ਉਦੈ ਲਖ ਸਭ ਹੀ ਤਮਤੇਜ ਪਧਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਜੁਗਨੂ. ਟਣਾਣਾ. ਖਦ੍ਯੋਤ.

ਤਮੱਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਮੰਨਾ.

ਤਮਰਾਰਸੁਰ. ਤਮਰਾਰ–ਅਸੁਰ. ਅੰਧਕ ਦੈਤ੍ਯ. "ਹਨਹੋਂ ਤਮਰਾਰਸੁਰੰ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ਦੇਖੋ, ਅੰਧਕ.

ਤਮਵਾਲੀ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧੇਰੇ ਵਾਲੀ ਰਾਤ੍. ਦੇਖੋ, ਤਮੀ.

ਤਮਾ ਅ ਤ੍ਰਿ ਤ੍ਰਮਅ੍. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲਚ.
ਤਮਾਉ ਹਿਰਸ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. "ਵਡਾ ਦਾਤਾ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ." (ਜਪੁ) "ਤਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਤਮਾ. ਰਾਤ੍. ਰਾਤ। ੩ ਸੰ. ਗਾਸ–ਤਾਮ. ਇੱਛਾ. ਰੁਚੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮਾਇ.
ਤਮਾਇ
ਤਮਾਈ

ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ. ਫ਼ਾ تماشبین ਸੰਗਜਾ–ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਵੇਸ਼ਜਾਗਾਮੀ.

ਤਮਾਸਾ. ਅ تماشا ਤਮਾਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਸ਼ੀ(ਵਿਚਰਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ. ਖ਼ੁਸ਼ ਨਜ਼ਾਰਾ. "ਕਉਤਕ ਕੋਭ ਤਮਾਸਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ "ਚੰਚਲਚੀਤ ਨ ਜਾਇ ਤਮਾਸੇ." ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇਹੋਏ, ਤਮਾਸਾ ਦਾ ਅਰਥ ਵੇਸ਼ਜਾਮੰਡਲੀ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਤਮਾਕੂ ਫ਼ਾ تنباکو ਤੰਬਾਕੂ. ਅ دخان ਦੁਖਾਨ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਮਾਖੂ ਪੁਰਤ. Tobacco. ਸੰ. ਤਾਮ੍ਰਕੂਟ ਅਤੇ ਕਲੰਜ.* L. Nicotiana tabacum.

ਇਹ ਅਸਲ ਬੂਟੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ tabaco ਹੈ. ਯੂਰਪ ਦੇ ਯਾਤ੍ਰੀ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਮੇਤ ਲੈਆਏ ਹਨ. ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਨ ੧੫੬੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਨ ੧੬੦੫ ਵਿੱਚ ਤਮਾਕੂ ਬੀਜ ਸਮੇਤ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾਇਆ.

ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਮਾਕੂ ਦੇ ਵਰਤਣ ਨੂੰ ਮਕਰੂਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਮਸਜਿਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਮਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਹਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਮਾਕੂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਣ ਤਜਾਗ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਗਤਜੂਠ, ਬਿਖਜਾ ਤਥਾ ਗੰਦਾਧੂਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਜਗਤਜੂਠ ਤੇ ਰਹਿਯੈ ਦੂਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਬਿਖਜਾ ਕਿਰਿਆ ਭੱਦਨ ਤਜਾਗੋ." (ਗੁਵਿ ੧੦) "ਗੰਦਾਧੂਮ ਬੰਸ ਤੇ ਤਜਾਗਹੁ। ਅਤਿ ਗਲਾਨਿ ਇਸ ਤੇ ਧਰ ਭਾਗਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕੁੱਠਾ ਹੁੱਕਾ ਚਰਸ ਤਮਾਕੂ ××× ਇਨ ਕੀ ਓਰ ਨ ਕਬਹੂ ਦੇਖੈ." (ਪ੍ਰਸ਼ਨੋੱਤਰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ)

ਤਮਾਚਾ. ਤੁ. تماچہ ਫ਼ਾ تمپچہ ਤਪੰਚਹ. ਸੰਗਜਾ–ਲਫੇੜਾ. ਥੱਪੜ. ਧੱਫਾ. ਚਪੇੜ. "ਲੇਪਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਇਕ ਹਤਹੁ ਤਮਾਚਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
੨ ਝਪਟ. ਤੇਜ਼ੀ ਦਾ ਹੱਲਾ. "ਅਸਵਾਰਨ ਦਲ ਹੈ ਸਮੁਦਾਈ, ਏਕ ਤਮਾਚਾ ਰਣ ਕੋ ਮਾਰਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
੩ ਤੁ تمنچہ ਤਮੰਚਾ. ਪਿਸਤੋਲ. Pistol. "ਕਾਢ ਕਮਰ ਤੇ ਹਨਜੋ ਤਮਾਚਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਮਾਮ ਅ. تمام ਫ਼ਾ ਵਿ–ਪੂਰਾ. ਸਾਰਾ. ਸਭ।
ਤਮਾਮੀ ੨ ਸਮਾਪਤ. ਖ਼ਤਮ.

ਤਮਾਮੁਲਰੁਜੂ ਹੈ. (ਜਾਪੁ) ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਰੁਜੂ (ਧਜਾਨਪਰਾਇਣ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਮਾਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਮ–ਅਰਿ. ਅੰਧੇਰੇ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੂਰਜ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩ ਦੀਵਾ.

ਤਮਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਲਧੂਜ. ਮਹਾਬਲ. ਵੀਹ ਪੱਚੀ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਸਦਾਬਹਾਰ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਥੋੜੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਪੁਰ ਅਤੇ ਜਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਕਸਰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਖੱਟੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਕਦੇ ਹਨ. ਵੈਦਜਕ ਵਿੱਚ ਤਮਾਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਗੁਣ ਲਿਖੇ ਹਨ. L.Xanthocymus pictorius। ੨ ਤੇਜਪਤ੍ਰ। ੩ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਤਮਾਲ ਨਾਮ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਤਮਾਲਪਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਮਾਲ ਬਿਰਛ ਦਾ ਪੱਤਾ। ੨ ਤਮਾਕੂ. ਦੇਖੋ, ਤਮਾਲ ੩। ੩ ਤੇਜਪਤ੍ਰ ਦਾ ਪੱਤਾ.

ਤਮਿ. ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ। ੨ ਅੰਧੇਰੇ ਦੇ ਕਾਰਣ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਸ਼ਬ। ੪ ਮੋਹ. ਅਗਜਾਨ। ੫ ਹਲਦੀ. ਹਰਿਦ੍ਰਾ.

ਤਮਿਸ. ਦੇਖੋ, ਤਮੀਸ਼.

ਤਮਿਸ੍ਰ. ਸੰ. ਅੰਧੇਰਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ। ੩ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਰਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਾੜ੍ਹਾ ਅੰਧੇਰਾ ਹੈ.

ਤਮਿਪਤਿ. ਸੰ. ਤਮੀ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਪਤੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਤਮਿਪਤਿ ਕੋ ਤਾੜਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਤਮੀਪਤਿ.

ਤਮੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਲਦੀ। ੨ ਰਾਤ੍ਰਿ. ਨਿਸ਼ਾ.

ਤਮੀਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਮੀ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਤਮੀਚਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਮੀ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਚੋਰ। ੨ ਉੱਲੂ। ੩ ਰਾਖਸ.

* ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਮਾਕੂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬੂਟੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਹਰੇਕ ਭਾਸਾ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਕਲਪਕੇ ਦਰਜ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਤਮੀਜ਼. ਅ. تمیز ਸੰਗਜਾ–ਮੈਜ਼ (ਫ਼ਰਕ) ਸਮਝਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਵੇਕ. ਨਿਰਣਾ। ੨ ਭੇਦਗਜਾਨ. "ਤਮੀਜ਼ੁਲ ਤਮਾਮੈ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਸਭਜਤਾ.

ਤਮੀਪਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਮੀ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਘਿਰਜੋ ਤਮੀਪਤਿ ਤਮ ਕਰ ਮਾਨੋ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਤਮੂਰ. ਦੇਖੋ, ਤੈਮੂਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੰਬੂਰ.

ਤਮੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤੰਬੂਰਾ.

ਤਮੇਸਰ. ਸੰ. ताम्रेश्वर–ਤਾਮ੍ਰੇਸ਼ੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਦਜਕ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ ਤਾਂਬਾ. ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਭਸਮ. ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ। ੨ ਤਾਮ੍ਰਰਸ.

ਤਮੈ. ਦੇਖੋ, ਤਮਅ ਅਤੇ ਤਮਾ. "ਤਜਾਗ ਤਮੈ ਸਭ ਧਾਮਨ ਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਮੋਗੁਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧਕਾਰਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦਾ ਤੀਜਾ ਗੁਣ। ੨ ਅਗਜਾਨ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ.

ਤਮੋਘ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਮ–ਘ੍ਰ. ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਯ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਦੀਵਾ। ੫ ਗਜਾਨ। ੬ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਤਮੋਮਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰਤਨ ਵਾਕਰ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ. ਖਦਜੋਤ. ਜੁਗਨੂ. ਟਣਾਣਾ। ੨ ਗੋਮੇਦਕ ਰਤਨ.

ਤਮੋਰ ਸੰ. ताम्बूल–ਤਾਂਬੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਨ. ਨਾਗ-
ਤਮੋਲ ਬੇਲਿ ਦਾ ਪੱਤਾ. "ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤਮੋਲ ਰਸ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮਿਤ੍ਰ ਜੋ ਖਿਲਅ੍ਰਤ (ਸਰੋਪਾ) ਅਤੇ ਨਕ੍ਰਦੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਭੀ ਤਮੋਲ ਜਾਂ ਤੰਬੋਲ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਤਮੋਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੁੱਛ ਭੇਟਾ ਆਪ ਦੇ ਪਾਨਾਂ ਲਈ ਹੈ.

ਤਮੰਕ. ਦੇਖੋ, ਤਮਕ.

ਤਮੰਚਾ. ਪਿਸਤੋਲ. ਦੇਖੋ, ਤਮਾਚਾ ੩.

ਤਮੰਨਾ. ਅ. تمنا ਸੰਗਜਾ–ਆਰਜੂ. ਇੱਛਾ. ਵਾਸਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮਨਾ (ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਨਾ) ਹੈ.

ਤ੍ਰਯ. ਅ. طے ਵਿ–ਸਮਾਪ੍ਰ. ਪੂਰਾ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਨਿਬੇੜਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਨਿਸ਼ਚਿਤ. ਮੁਕੱਰਰ। ੩ ਸੰ. तय्. ਧਾ–ਰਖਜਾ ਕਰਨਾ, ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ.

ਤਯੱਮਮ. ਅ. تیمم ਸੰਗਜਾ–ਯੱਮ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਹੰਮਦੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਿੱਟੀ ਅਥਵਾ ਰੇਤੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਢੂੰਡਣਾ.

ਤਯਾਰ. ਫ਼ਾ تیار ਤੈਯਾਰ. ਵਿ–ਉਪਯੁਕ੍ਰ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਉਦਜਤ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ੩ ਮੌਜੂਦ। ੪ ਮੋਟਾ ਤਾਜ਼ਾ. ਹ੍ਰਿਸ਼੍ਟਪੁਸ਼੍ਟ.

ਤਯਾਰ ਬਰ ਤਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ.

ਤਯਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤੈਯਾਰੀ. ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਤਯਾਰ.

ਤਯੰ. ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਦੇ. "ਤਯੰ ਮਾਰਬੇ ਕਾਜ ਬਿਸਨੈ ਹਕਾਰੇ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਯ.

ਤਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹ੍ਰਿਸੂਲ, ਜੋ ਨਦੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਤਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਮਾਰਗ. ਰਾਹ। ੫ ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੬ ਬਿਰਛ. ਤਰ ਅਤੇ ਤਰੁ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹਨ. "ਤਰ ਤਾਰਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ਰੇ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੭ ਸੰ. ਤਕੁੰ. ਤੁਰ. ਕਪੜਾ ਲਪੇਟਣ ਦਾ ਬੇਲਣ. "ਛੋਛੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ, ਨ ਤਰ ਰਹੀ ਉਰਝਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੱਠ ਨੂੰ ਤਰ (ਤੁਰ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੮ ਹਿੰਦੀ. ਕਕੜੀ, ਖੱਖੜੀ. ਖੀਰੇ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਲੰਮਾ ਹਰਾ ਫਲ, ਜੋ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੯ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੀਚੇ. ਤਲੇ. "ਹੈਵਰ ਊਪਰਿ ਛਤ੍ਰ ਤਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਸੀਤਲ ਜਲ ਕੀਜੈ ਸਮ ਓਰਾ। ਤਰ ਊਪਰਿ ਦੇਕਰ ਬਹੁ ਸ਼ੋਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੦ ਵਜ–ਦ੍ਵਾਰਾ. ਸੇ. "ਜਾ ਤਰ ਜੱਛ ਕਿਨਰ ਅਸੁਰਨ ਕੀ ਸਭ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹਿਰਾਨੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੧੧ ਸੰ. ਅਤੇ ਫ਼ਾ. ਪ੍ਰਤਜਯ. ਇਹ ਗੁਣਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਅਧਿਕਤਾ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਸ਼ੁੱਧਤਰ, ਬਿਹਤਰ ਆਦਿ. Comparative degree. "ਜਨ ਦੇਖਨ ਕੇ ਤਰਸੁੱਧ ਬਨੇ." (ਕਲਕੀ) ਸ਼ੁੱਧਤਰ ਬਨੇ. ਵਡੇ ਸ਼ੁੱਧ ਬਨੇ. "ਦੁਖ ਦਾਲਦੁ ਭੰਨ ਤਰ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੫) ੧੨ ਫ਼ਾ تر ਵਿ–ਗਿੱਲਾ. ਭਿੱਜਿਆਹੋਇਆ। ੧੩ ਤਾਜ਼ਾ। ੧੪ ਸਾਫ਼। ੧੫ ਥੰਧਾ.

ਤਰਈ. ਤਰਦਾ ਹੈ.

ਤਰਈਯਾ. ਵਿ–ਤਰਨ ਵਾਲਾ. ਤੈਰਾਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰਾ ਗਣ. ਸਿਤਾਰੇ. "ਕਾਨ੍ਹ ਭਯੋ ਸਸਿ ਸੁੱਧ ਮਨੋ ਸਮ ਰਾਜਤ ਗ੍ਵਾਰਨਿ ਤੀਰ ਤਰਈਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਰਏ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. "ਸਜਾਮ ਬਹੈ ਜਮੁਨਾ ਤਰਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪਾ. ਰਹਮ। ੨ ਸੰ. ਮਾਸ। ੩ ਫ਼ਾ ترس ਡਰ. ਭੈ. ਸੰ. ਤ੍ਰਾਸ. "ਨ ਤਰਸ ਜਵਾਲ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਖਸਮੁ ਪਛਾਨਿ ਤਰਸ ਕਰਿ ਜੀਅ ਮਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਤਸ਼ੰ. ਅਭਿਲਾਖਾ. ਇੱਛਾ. "ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਤਰਸਹਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੫ ਪਿਆਸ. ਤੇਹ. ਤਿਸ. ਤ੍ਰਿਖਾ। ੬ ਸਮੁੰਦਰ। ੭ ਬੇੜਾ. ਜਹਾਜ਼। ੮ ਸੂਰਜ। ੯ ਅ. ترش ਤਰਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਹਲਕਾ (ਓਛਾ) ਪਨ। ੧੦ ਬਦੀ.

ਤਰਸਣ. ਸੰ. तर्पण. ਸੰਗਜਾ–ਪਜਾਸ. ਤੇਹ. ਤ੍ਰਿਖਾ। ੨ ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ.

ਤਰਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਿਆਸੇ ਹੋਣਾ। ੨ ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਤਾਂਘਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਸਣ. "ਨੈਣ ਮਹਿੰਜੇ ਤਰਸਦੇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਤਰਸਨ. ਦੇਖੋ, ਤਰਸਣ. "ਤਰਸਨ ਕਉ ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਇੱਛਾਵਾਨ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਓ. ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਨੂੰ ਦਾਨ ਬਖ਼ਸ਼ੋ.

ਤਰਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਸਣਾ. "ਉਮਗ ਹੀਉ ਤਰਸਨਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤਰਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡਰਾਉਣਾ. ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਣਾ। ੨ ਇੱਛਾਵਾਨ ਕਰਨਾ. ਲੋੜ ਵਧਾਉਣੀ.

ਤਰਸੀਦਨ. ਫ਼ਾ ترسیدن ਡਰਨਾ. ਭੈ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਤ੍ਰਸਨ.

ਤਰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਤਰਸ.

ਤਰਸੋਂ. ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਦਿਵਸ. ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤੀਜਾ ਦਿਨ. ਪਰਸੋਂ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਦਿਨ.

ਤਰਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਲੇ. ਨੀਚੇ। ੨ ਅ. طرح ਤ੍ਰਹ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਰ. ਰੀਤਿ. ਭਾਂਤਿ। ੩ ਉਪਾਯ. ਯੁਕ੍ਰਿ. ਤਦਬੀਰ। ੪ ਸਮਸਜਾ. ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਪਦ। ੫ ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਯਾਦ. ਨੀਂਹ.

ਤਰਕ. ਸੰ. तर्क्. ਧਾ–ਬੋਲਣਾ, ਚਮਕਣਾ, ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨਾ, ਹੁੱਜਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਚਾਰ. ਸੋਚ। ੩ ਯੁਕ੍ਰਿ. ਦਲੀਲ. ਚੋਭਵੀਂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ. "ਤਰਕ ਨਚਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਸੰ. ਤਰਕੁ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਘਿਆੜ. ਅੰ. Hyena. "ਕੋਲ ਸਸੇ ਨਕੁਲੇ ਤਰਕੈਂ ਗਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਅ. ترک ਤਜਾਗ. "ਦੁਨੀ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਦੋਊ ਤਰਕੋ। ਮਾਨ ਜਿ ਮੋਹ ਲਿਪਾਯ ਨ ਉਰ ਕੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੬ ਵੈਰਾਗ. ਉਪਰਾਮਤਾ. "ਉਪਜੀ ਤਰਕ ਦਿਗੰਬਰ ਹੋਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੭ ਹਿੰ. ਅਨੁ. ਤੜਾਕਾ. ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਤਰਕੀ ਹੈ ਤਨੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਾਮੇ ਦੀ ਤਣੀ ਤੜਕੀ.

ਤਰਕਸ਼. ਫ਼ਾ ترکش ਤੀਰਕਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰਗਜਾ–ਭੱਥਾ. ਨਿਖੰਗ. "ਤਰਕਸ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਸਾਂਗ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਤਰਕਸਬੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰਕਸ਼ (ਭੱਥਾ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ.

ਤਰਕਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸੰ. तर्कशास्त्र. ਸੰਗਜਾ–ਖੰਡਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੰਡਨ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ .ਨਜਾਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ .Logic.

ਤਰਕਣ / **ਤਰਕਨ** ਸੰ. तर्कण. ਸੰਗਜਾ–ਤਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਹਿਸ. ਚਰਚਾ। ੨ ਹੁੱਜਤ-ਬਾਜ਼ੀ. "ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਉ ਤਰਕਨ ਲਾਗਾ ਤਤਜੋਗ ਨ ਪਛਾਨੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤਰਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੜਕਣਾ.ਤੜਾਕਾ ਪੈਣਾ.ਦੇਖੋ, ਤਰਕ੭। ੨ ਤੜਕਾ ਲਾਉਣਾ. ਛਮਕਣਾ। ੩ ਤਰਕ ਕਰਨਾ. ਹੁੱਜਤ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਕਣ। ੪ ਚੁਭਣਾ. ਗਡਣਾ. "ਬਤੀਆਂ ਅਰਿ ਕੀ ਤਰਕੀ ਮਨ ਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੱਕਣਾ.

ਤਰਕਵਿਦਜਾ. ਤਰਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਇ਼ਲਮ. ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਦੀ ਵਿਦਜਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਕਸ਼ਾਸਤ੍ਰ .

ਤਰਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤੜਕਾ. ਭੋਰ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ। ੨ ਛਮਕਾ. ਘੀ ਤਪਾਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਭੁੰਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਅ. ترکہ ਛੱਡਿਆਹੋਇਆ ਸਾਮਾਨ। ੪ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਉਹ ਮਾਲ ਧਨ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਿਆ ਹੈ.

ਤਰਕਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਤਰਕਾਰੀ ੩.

ਤਰਕਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰ ਕੜ੍ਹੀ. ਭਾਜੀ. ਲਾਵਣ। ੨ ਉਹ ਵਸਤੁ ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਜੀ ਬਣਾਈਜਾਵੇ। ੩ ਸੰ. ਤਕਾਰਿ. ਕੱਦੂ. ਅੱਲ. ਘੀਆ.

ਤਰਕੀਬ. ਅ. ترکیب ਸੰਗਜਾ–ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਜਤਨ. ਉਪਾਯ। ੩ ਰਚਨਾ। ੪ ਸੰਯੋਗ. ਮੇਲ। ੫ ਯੁਕ੍ਰਿ.

ਤਰੱਕ਼ੀ. ਅ. ترقی ਸੰਗਜਾ–ਰਕ਼ੀ (ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਵ੍ਰਿੱਧੀ. ਉੱਨਤੀ.

ਤਰਖ. ਦੇਖੋ, ਤਰਕ ੪.

ਤਰਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰੰਗ. ਲਹਿਰ. "ਮਨ ਸਾਂਤ ਸਦਾ ਇਨ ਤੇ ਤਰਖਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਤ੍ਰਿਖਾ. ਪਜਾਸ। ੩ ਇੱਛਾ. ਵਾਸਨਾ.

ਤਰਖਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਤਕਕ. ਤਖਾਣ. ਤਰਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਫ਼ਾ ترخان ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਨਸਬਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਅ਼ਜ਼ੀਮ ਦਿੱਤੀਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਪੰਜਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ.

ਤਰਗਸ. ਦੇਖੋ, ਤਰਕਸ.

ਤਰਗੇ. ਦੇਖੋ, ਬਾੜ੍ਹੀ ਸਾਹਿਬ.

ਤਰਜ. ਸੰ. तर्ज. ਧਾ–ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ,ਡਰਾਉਣਾ, ਤਾੜਨਾ, ਮਖ਼ੌਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਅ. طرز ਤ਼ਰਜ਼. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਕਲ. ਸੂਰਤ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਤ਼ਰਹ਼। ੪ ਰੀਤਿ. ਢੰਗ। ੫ ਰਚਨਾ. ਬਨਾਵਟ। ੬ ਤਰੁ (ਬਿਰਛ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਜ ਬਾਸਨੀ.

ਤਰਜਨ. ਤਜੰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਮਕੀ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਤਰਜ.

ਤਰਜਨੀ. ਸੰ. ਤਜੰਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਉਂਗਲ, ਜੋ ਤਜੰਨ (ਤਾੜਨ) ਵੇਲੇ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਅੰਗੁਲੀ.

ਤਰਜ ਬਾਸਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰ (ਤਰੁ–ਬਿਰਛ) ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਕੁੰਦਾ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. "ਮੋਰ ਸਿਪਰ ਭਿਦ ਸਕੈ ਨ ਤਰਜ ਬਾਸਨੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਮੇਰੀ ਢਾਲ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ਼ (ਭਾਵ–ਗੋਲੀ) ਨਹੀਂ ਵਿੰਨ੍ਹ ਸਕਦੀ.

ਤਰਜੀ. ਧਮਕੀ. ਧੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਜਨ. "ਹਰਿ ਕੀ ਛਤੀਆਂ ਤਰਜੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਤਰਜੀਹ਼. ਅ. ترجیح ਸੰਗਜਾ–ਰਜਹ਼ (ਗ਼ਾਲਿਬ-ਆਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ.

ਤਰਜੁਮਾ. ਅ. ترجمہ ਸੰਗਜਾ–ਉਲਥਾ. ਅਨੁਵਾਦ (translation).

ਤਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਾਰਨ. "ਓਹਿ ਜਾ ਆਪਿ ਡੁਬੇ, ਤੁਮ ਕਹਾ ਤਰਣ-ਹਾਰ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੧) ੨ ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਤਰਨ ਵਾਲਾ ਤਖ਼ਤਾ. ਬੇੜੀ। ੩ ਨਿਸ੍ਤਾਰ. ਉੱਧਾਰ. "ਪ੍ਰਾਣਿ ਤਰਣ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਸ੍ਵਰਗ. ਬਹਿਸ਼ੁ.

ਤਰਣਤਾਰਣ. ਵਿ–ਤਰਣ (ਜਹਾਜ਼) ਵਾਂਙ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਤਰਣਤਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰੋ ਨਾਉ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ.

ਤਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੈਰਨਾ। ੨ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣਾ। ੩ ਉੱਧਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣ.

ਤਰਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ। ੨ ਕਿਰਣ। ੩ ਤਾਂਬਾ. ਤਾਮ੍। ੪ ਅੱਕ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੫ ਵਿ–ਛੇਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਤਰਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨੌਕਾ. ਬੇੜੀ. ਕਿਸ਼ਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣੀ.

ਤਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣ ਅਤੇ ਤਰਣਾ. "ਤਰਣੁ ਦੁਹੇਲਾ ਭਇਆ ਖਿਨ ਮਹਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਤਾਰੁਣਜ. ਜਵਾਨੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ.

ਤਰਤਾਰੀ ਅਥਵਾ **ਤਰੁਤਾਰੀ.** ਸੰ. तर्तरीक–ਤਤੰਰੀਕ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇੜੀ. ਨੌਕਾ. "ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਤਰੁਤਾਰੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਤਰੁਤਾਰੀ ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਸੁ ਚੀਤੁ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਤਰਤੀਬ. ਅ. ترتیب ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਯੋਗਜ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਇਸਥਿਤਿ. ਕ੍ਰਮ. ਸਿਲਸਿਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਰੁਤਬਾ ਹੈ.

ਤਰਥੱਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਾਸ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਾਂਬਾ. ਹਲਚਲੀ.

ਤਰਦੀਦ. ਅ. تردید ਸੰਗਜਾ–ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੰਡਨ.

ਤਰੱਦੁਦ. ਅ. تردد ਸੰਗਜਾ–ਆਮਦਰਫ਼ਤ. ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ। ੨ ਸੋਚ. ਅੰਦੇਸ਼ਾ। ੩ ਯਤਨ. ਉਪਾਉ.

ਤਰਨ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ.

ਤਰਨਤਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣਤਾਰਣ। ੨ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਗੁਰਧਾਮ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖ਼ਾਸ ਤਰਨਤਾਰਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਿੰਡ ਖਾਰਾ ਅਤੇ ਪਲਾਸੂਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਕ ਲੱਖ ਸਤਵੰਜਾ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ਰੀਦਕੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤਾਲ ੧੭ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੬੪੭ ਨੂੰ ਖੁਦਵਾਇਆ.* ਸੰਮਤ ੧੬੫੩ ਵਿੱਚ ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤਾਲ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਤਥਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਰਚਣ ਲਈ ਆਵੇ ਲਗ-ਵਾਏ. ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਦੇ ਪੁੱਤ ਅਮੀਰੁੱਦੀਨ ਨੇ ਜਬਰਨ ਇੱਟਾਂ ਖੋਹਕੇ ਸਰਾਇ ਨੂੰ ਲਾ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਬਣਵਾਏ.† ਸੰਮਤ ੧੮੨੩ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਨੇ ਇਹ ਇ਼ਮਾਰਤਾਂ ਢਾਹਕੇ ਤਾਲ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਮੋਤੀਰਾਮ ਕਾਰਕੂਨ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਪੱਕੇ ਬਣਵਾਏ. ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਨੇ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਪੱਕੀ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣਵਾਇਆ. ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਸ਼੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ "ਦੂਖਨਿਵਾਰਣ" ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਲਾਇਆ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ.‡ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ੪੬੬੪) ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ ਅਤੇ ੨ ਦੁਕਾਨਾਂ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਹਨ. ਕ਼ਰੀਬ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ.

ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਵਿਰਾਜਕੇ ਤਾਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੱਖਣ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ "ਗੁਰੂ ਕਾ ਖੂਹ" ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਲਵਾਇਆ "ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਵਾਲਾ ਖੂਹ" ਭੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਹਰ ਅਮਾਵਸਜਾ (ਮੌਸ) ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਦੋਂ ਬਦੀ ੩੦ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਤਰਨਦੰਤ ਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰੁਣਾਪਨ (ਜਵਾਨੀ) ਨੂੰ ਦੰਸ਼ਨ (ਡਸਨ) ਵਾਲਾ ਬੁਢਾਪਾ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਰਨਰਾਜ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸਮਾਨਕਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਰ, ਜ, ਗ, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ. ਅਥਵਾ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਸੱਤ ਅੱਖਰ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਛਾਡ ਸੁਭ੍ਰ ਸਾਜ ਕੋ,
ਲਾਗ ਹੈਂ ਅਕਾਜ ਕੋ.×××
(ਕਲਕੀ)

ਤਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣਾ. "ਨਾ ਤਰਨਾ ਤੁਲਹਾ ਹਮ ਬੂਡਸਿ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਤਰਨਾਪੋ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰੁਣਾਪਾ. ਸੰ. तारुण्य. ਯੁਵਾ ਅਵਸ਼ਥਾ. ਜਵਾਨੀ. "ਤਰਨਾਪੋ ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ ਖੋਇਓ." (ਰਾਮ ਮ: ੯)

ਤਰਨਿ / **ਤਰਨੀ** ਸੰਗਜਾ–ਨੌਕਾ. ਬੇੜੀ. ਕਿਸ਼ਤੀ. "ਤਰਨੀ ਬਿਘਨਾ ਸਲਿਤਾਪਤਿ ਕੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣੀ ਅਤੇ ਤਰੁਨਿ। ੩ ਸੰ. ਤਰਣਿ .ਸੂਰਜ.

ਤਰਪਣ / **ਤਰਪਣੁ** / **ਤਰਪਨ** ਸੰ. तर्पण. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਅਥਵਾ ਅਰਘੇ ਨਾਲ ਮੰਤ੍ਰਪਾਠ ਕਰਕੇ ਜਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ. "ਸੰਧਿਆ ਤਰਪਣੁ ਕਰਹਿ ਗਾਇਤ੍ਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਤਰਪਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. "ਤਰਪਾ ਕਰਕੈ ਉਚਰੈ ਨ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਬੈਨ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਵੇਸ਼ਜਾ। ੩ ਵਿ–ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਲੱਜਿਤ.

ਤ਼ਰਫ਼. ਅ. طرف ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਪਾਸਾ। ੩ ਪੱਖ. ਪਾਸਦਾਰੀ. "ਤਰਫ ਜਿਣੈ ਸਤ-ਭਾਉ ਦੇ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨)

ਤ਼ਰਫ਼ਦਾਰ. ਫ਼ਾ طرفدار ਵਿ–ਪੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹ਼ਿਮਾਇਤੀ.

ਤਰਫਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੜਫਣਾ. ਤੜਪਨਾ.

ਤਰਫਰਾਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੜਫਦਾ ਹੋਇਆ."ਤਰਫਰਾਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਰਜੋ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਤੜਫਦਾ ਹੈ.

ਤਰਫਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵੱਲੋਂ. ਓਰ ਸੇ. "ਮੁਖ ਊਜਲ ਗੁਰ-ਮੁਖਿ ਤਰਫਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਤੜਫਿਆ.

ਤਰਬ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰੰਦੇ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਉਹ ਤਾਰ, ਜੋ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਤਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੈਰਨਾ. "ਭਉਜਲ ਤਰਬੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤਰਬੁਜ਼ / **ਤਰਬੁਜ਼ਹ** / **ਤਰਬੂਜ਼** ਸੰ. तरम्बुज–ਤਰੰਬੁਜ. ਫ਼ਾ تربز ਅਥਵਾ تربزہ ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦਵਾਣਾ. ਮਤੀਰਾ. Water melon. L. Citrullus Vulgaris. ਮਤੀਰੇ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਜਿਗਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਮਾਰੂ ਜਮੀਨਾਂ ਦਾ ਮਤੀਰਾ (ਜੋ ਕੇਵਲ ਵਰਖਾ ਦੇ ਜਲ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਸਵਾਦ ਅਤੇ ਗੁਣ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ.

ਤਰਬੋ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੈਰਨਾ.

ਤਰਭਰ. ਅਨੁ. ਤੜਭੜ ਸ਼ਬਦ. "ਤਰਭਰ ਪਰ ਸਰ." (ਰਾਮਾਵ) ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਤੜਭੜੀ ਪੈਗਈ.

ਤਰਮੀਮ. ਅ. ترمیم ਸੰਗਜਾ–ਰਮ (ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੁਰੁਸ੍ਹੀ. ਸ਼ੋਧਨ.

ਤਰਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਾਰਾ ਅਤੇ ਤੁਰਰਾ.

ਤਰਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਚਲ. ਹਿਲਦਾਹੋਇਆ। ੨ ਅਸ਼ਿਥਰ। ੩ ਪਾਣੀ ਜੇਹਾ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਵ। ੪ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਹਾਰ, ਜੋ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਹਿਲਦਾਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਹੀਰਾ। ੭ ਘੋੜਾ।

---

* ਤਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੯੯੯ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੯੯੦ ਫੁਟ ਹੈ.

† ਨੂਰਦੀਂ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਅਮੀਰੁੱਦੀਨ ਦੇ ਥਾਪ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ, ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਹੈ.

‡ ਇੱਕ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਆਸ਼੍ਰਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਹ ਪਾਦਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ ਅਰ ਚੰਗੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੮ ਲੋਹਾ।* ੯ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ.

ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ. ਵਿ–ਚਮਕਦੀ ਜਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਲ ੪. "ਕੁਹਕਨਿ ਕੋਕਿਲਾ ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਤਰਲਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਪਲਤਾ. ਚੰਚਲਤਾ । ੨ ਪਤਲਾਪਨ. ਦ੍ਰਵਤ੍ਵ. ਪਿਘਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਰਲਨਯਨ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਨਗਣ. ।।।, ।।।, ।।।, ।।।

ਉਦਾਹਰਣ–

ਧਰ ਮਨ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰ,
ਕਬਹੁ ਨ ਗਮਨਹੁ ਪਰਘਰ,
ਨਿਜ ਸਮ ਲਖ ਜਗ ਸਭਿ ਨਰ,
ਗੁਰਮਤ ਨਿਯਮਨ ਅਨੁਸਰ.

ਤਰਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਤੁਰਾਲਾਪ. ਮਿੰਨਤ. ਵਾਸਤਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰ. ਜੌਂਆਂ (ਜਵਾਂ) ਦਾ ਉਬਾਲਕੇ ਕੱਢਿਆ ਗਾੜ੍ਹਾ ਰਸ. ਜਵਾਂ ਦੀ ਪਿੱਛ। ੩ ਸ਼ਰਾਬ। ੪ ਕਾਂਜੀ। ੫ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ। ੬ ਤਰਲਤਾ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਲ. "ਤਰਲਾ ਜੁਆਣੀ ਆਪਿ ਭਾਣੀ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਤਰਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਵਾ. ਪੈਰ ਦਾ ਤਲਾ. ਪਾਤਲੀ. ਪਾਦਤਲ. "ਤਰਵ ਚਰਨ ਪਰ ਬਿਸਵੇਂਟ ਸਘਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਰਵਰ. ਸੰ. ਤਰੁਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਡਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਿਰਛ। ੨ ਦਰਖ਼ਤ. "ਤਰਵਰ ਫੂਲੇ ਬਨ ਹਰੇ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਤੁਰਵਰੁ ਕਾਇਆ ਪੰਖਿ ਮਨੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਵਿ–ਉੱਤਮ ਬਿਰਛ.

ਤਰਵਰ ਬਿਰਖ ਬਿਹੰਗ ਭੁਇਅੰਗਮ ਪਰਿ ਪਿਰੁ ਧਨ ਸੋਹਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੧) ਬੱਦਲ ਵਰਸਣ ਤੋਂ ਵ੍ਰਿਕ, ਵ੍ਰਿਸ਼ (ਬੈਲ), ਪੰਛੀ, ਸਰਪ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਤਿ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਸੁਭਾਗੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ–ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ, ਪਸ਼ੁਬੁੱਧਿ, ਤਮਾਗੀ, ਤਾਮਸੀ, ਉਪਾਸਕ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਤਰਵਰਿ. ਬਿਰਛ ਉੱਪਰ. "ਤਰਵਰਿ ਪੰਛੀ ਪੰਚ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪੰਛੀ। ੨ ਬਿਰਛ ਨੂੰ.

ਤਰਵਰੀਆ. ਵਿ–ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਖੜਗਧਾਰੀ. "ਹੱਠੇ ਤਰਵਰੀਏ ਹੰਕਾਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤਰਵਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤਰਵਰ.

ਤਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਵ.

ਤਰਵਾ ਤਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਰ ਦੇ ਥੱਲੇ. ਤਲੇ ਦੇ ਨੀਚੇ. "ਬਹੀ ਇਹ ਭਾਂਤ ਰਹੀ ਤਰਵਾ ਤਰ." (ਚੰਡੀ ੧) ਤਲਵਾਰ ਅਜਿਹੀ ਚੱਲੀ ਕਿ ਪੈਰ ਦੇ ਤਲੇ ਜਾ ਠਹਿਰੀ, ਭਾਵ–ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਚੀਰਗਈ । ੨ ਵਿ–ਤਰਬਤਰ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤਰ ਹੋਇਆ.

ਤਰਵਾਯਾ } ਵਿ–ਤਲੇ ਵੱਲ ਹੋਇਆ. ਮੂਧਾ. ਔਂਧਾ.
ਤਰਵਾਯੋ } "ਲਟਕੈ ਨ ਸਿਰ ਤਰਵਾਯੋ ਹੈ ਗਰਭ ਬੀਚ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਰਵਾਰ } ਸੰ. ਤਲ੍ਵਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦੀ ਗਤਿ
ਤਰਵਾਰਿ } (ਚਾਲ) ਨੂੰ ਜੋ ਵਾਰਣ ਕਰੇ (ਰੋਕੇ), ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਰਵਾਰਿ ਹੈ. ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਕਰਬਾਲ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ. ਸ਼੍ਰੀਸਾਹਿਬ. ਭਗੌਤੀ.

"ਅਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੋ ਖੜਗ ਸੈਫ ਤੇਗ ਤਰਵਾਰ." (ਸਨਾਮਾ)

ਲੀਲਮ ਔ ਹਰਿਦਾਰ ਬੰਦਰੀ ਹਲੱਬੀ ਪਟਾ,
ਮਾਨਸ਼ਾਹੀ ਖੰਡਾ ਧੌਪ ਊਨਾ ਤੇਗ ਤਰਨੌ,
ਮਿਸਿਰੀ ਨਿਵਾਂਜ਼ਖਾਨੀ ਗੁਪਤੀ ਜੁਨੱਬੀਖ਼ਾਨੀ,
ਇਲੋਮਾਨੀ ਖ਼ੁਰਾਸਾਨੀ ਕੱਤੀ ਤੇਗ਼ਾ ਕਰਨੌ,
ਸੈਫ ਗੁਜਰਾਤੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਔ ਦੁਦੰਮੀ ਰੂਸੀ
ਮੱਕੀ ਹੈ ਦੁਧਾਰੀ ਤਸੋਂਹੀ ਭੋਂਤ ਨਾਮ ਧਰਨੌ,
ਗੁਰਦਾਂ ਫਿਰੋਜ਼ਖਾਨੀ ਮਗ਼ਰਬੀ ਔ ਸਿਰੋਹੀ
"ਭਾਨੁ" ਕਵਿ ਏਤੀ ਤਰਵਾਰਿ ਜਾਤਿ ਬਰਨੌ.

ਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਹ। ੨ ਫ਼ਾ ਤੁਰਾ. ਤੁਝ ਕੋ. ਤੈਨੂੰ. "ਬੂਝਿ ਨਾਨਕ ਬੰਦਿਖਲਾਸ ਤਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਤਰਣ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ. ਤਰਿਆ.

ਤਰਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਤਾਰ. ਢਲਵਾਣ। ੩ ਤਰਾਂਉਂ. ਹੱਉਂ (ਮੈਂ) ਤਰਦਾ ਹਾਂ.

ਤਰਾਉਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਾਵਟ. ਤਰਾਵਤ. ਨਮੀ. ਤਰ (ਗਿੱਲਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਬੀਧਿਆਈ. ਸ੍ਨਿਗ੍ਧਤਾ.

ਤਰਾਉੜੀ ਅਥਵਾ **ਤ੍ਰਾਵੜੀ.** ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਕਰਨਾਲ, ਥਾਣਾ ਬਟਾਣਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਸ਼ਾਹੀ ਜਗਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਫਸੀਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਮਾਰਤ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ ਇਹ ਥਾਂ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਾਉੜੀ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਇੱਕ ਮੀਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦੂਰ ਹੈ. ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਦੀ ਰਾਜਲੱਛਮੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ.

ਤਰਾਇਣੁ. ਵਿ–ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਧਾਰ. ਨਿਸਤਾਰਾ. "ਹਰਿਨਾਮਿ ਤਰਾਇਣੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੪)

ਤਰਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜ ਪਾਸ ਦਾ ਮੈਦਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਤਰਾਵਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਘਾੱਟੀ.

ਤਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾਸ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਸ–ਤਰਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇੜਾ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਤਰੇ ਤਰਾਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਫ਼ਾ ਤਰਾਸ਼. ਕਾਟ. ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਬਨਾਵਟ. ਬਨੌਤ।

ਤਰਾਸਿ. ਤਰਸ (ਬੇੜੇ) ਦ੍ਵਾਰਾ. ਨੌਕਾ ਸ਼ਾਬ. "ਇਉ ਭਉਜਲੁ ਤਰੈ ਤਰਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ,ਤਰਾਸ ੨.

ਤਰਾਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਤਰਾਸ਼ੀਦਨ ਕੱਟਣਾ. ਛਿੱਲਣਾ. ਘੜਨਾ.

ਤਰਾਹਿ. ਤਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਤਾਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਤਰਾਹਿੰ. ਤਰਦੇ ਹਨ. ਤਾਰਦੇ ਹਨ. "ਆਪਿ ਤਰਹਿ ਸੰਗੀ ਤਰਾਹਿ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੪ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾਹਿ.

ਤਰਾਕ. ਦੇਖੋ, ਤੜਾਕ. "ਲਾਜ ਕੀ ਬੇਲਿ ਤਰਾਕ ਤੁਟੀ" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੈਰਾਕ.

ਤਰਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤੜਾਕਾ.

ਤਰਾਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਨਵਿਦ੍ਯਾ। ੨ ਵਿ–ਤੈਰਾਕ. ਤਰਨ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ. "ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਤਰੈ ਤਰਾਕੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਤਰਾਜੀ } ਫ਼ਾ ਤਰਾਜ਼ੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੱਕੜੀ.
ਤਰਾਜੂ } ਤੋਲਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. "ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਆਪਿ ਤਰਾਜੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਸਚੁ ਤਰਾਜੀ ਤੋਲੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਰਾਝਾ. ਵਿ–ਤਾਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ.

ਤਰਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰੀਨ. "ਨਿਰਮਲ ਸੀਤਲ ਸੁੱਧ ਤਰਾਣੀ." (ਭਾਗੁ) ਸ਼ੁੱਧਤਰੀਨ. ਸ਼ੁੱਧਤਮ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ.

ਤਰਾਤ. ਤਾਰਦਾ ਹੈ. ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਾਤ. ਵਿ–ਰਕਿਤ. ਰਖਸਾ ਕੀਤਾਹੋਇਆ.

ਤਰਾਤਰ. ਅਨੁ. ਤੜਾਤੜ. "ਗੋਲੀ ਤੀਰ ਤਰਾਤਰ ਬਰਖਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ–ਤਰਬਤਰ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਤਰ.

ਤਰਾਤਰੀ. ਖ਼ਾ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ. ਜਿਵੇਂ–"ਤਰਾਤਰੀ ਗੱਫਾ।" ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਤ ਘੀ ਲਾਕੇ ਪਕਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਸ੍ਨਿਗ੍ਧ ਭੋਜਨ.

ਤਰਾਂਤਿ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਨ੍–ਤ੍ਰਾਨ੍ਤਿ. ਵਿ–ਰਖਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸਮਦਰਸੀ ਜਿਨਿ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਤਰੀ ਤਰਾਂਤਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ਸਮਦਰਸੀ ਤ੍ਰਾਨ੍ਤਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਜਿਨਿ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਤਰੀ। ੨ ਤਰਣ–ਅਤ੍ਯਯ. ਜਿਸ ਦਾ ਤਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ.

ਤਰਾਧੋ. ਤਾਰਦਾ ਹੈ. ਉੱਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਆਪਿ ਤਰੇ ਕੁਲ ਸਗਲ ਤਰਾਧੋ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਤਰਾਨਧ. ਤਰਦਾ ਹੈ, ਤਰਦੇ ਹਨ. "ਸਭੁ ਏਕੈ ਨਾਮਿ ਤਰਾਨਧ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਤਰਾਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ-ਰ-ਨ ਅੱਖਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਣ, ਐਸਾ ਚਲਤਾ ਗੀਤ. Symphony. "ਤ੍ਰਦ ਦਾਨੀ ਦਾਨੀ ਤੋਮਦਾਨੀ ਤਲਲ ਤੋਮ ਦਿਰਨਾ."(ਸਲੋਹ)

ਤਰਾਬਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੁਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਉੱਧਾਰ,ਨਿਸ੍ਤਾਰਾ. "ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਮਿਲ ਹੋਇ ਤਰਾਬਾ."(ਭਾਗੁ) ੨ ਆਬ (ਭਵਜਲ) ਤੋਂ ਉੱਧਾਰ.

ਤਰਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਰ-ਧਾਰਾ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਇੱਕਰਸ ਤਿਰਦੀ ਹੋਈ ਧਾਰਾ। ੨ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਅਖ਼ੀਰ ਲਹਿਰ। ੩ ਫ਼ਾ ਤਰਾਰਹ ਤੁੱਰਾਹ. ਚੌਰ। ੪ ਗਠਕਤਰਾ. ਠਗ.

ਤ੍ਰਾਵਤ. ਅ ਤਰਾਵਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਜ਼ਗੀ । ੨ ਨਮੀ. ਗਿੱਲ। ੩ ਬੀਧਿਆਈ.

ਤਰਾਵੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਾਉੜੀ.

ਤਰਿ. ਤੁਰਕੇ. ਤੈਰ ਕਰ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੌਕਾ. ਬੇੜੀ. ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ। ੩ ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ. ਲੜ.

ਤਰਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ.

ਤਰਿਯਾ. ਵਿ–ਤਰਨ ਵਾਲਾ. ਤੈਰਾਕ. ਤਾਰੂ. "ਤਰਿਯਾ ਹੁਤੇ ਨ ਮਰੈ ਬੂਡਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੨)

ਤਰੀ. ਤਰਗਈ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਤ ਪੂਤਨਾ ਤਰੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੌਕਾ. ਬੇੜੀ. "ਚਢ ਕਰ ਤਰੀ ਭਏ ਪੁਨ ਪਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ. "ਤਰੀ ਤਰੀ ਸੈਗ ਔਰ, ਤਰੀ ਤਰੀ ਤਰ ਤਰ ਉਤਰ । ਨਰ ਵਰ ਸੁਰ ਸਿਰਮੌਰ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਵਰ ਵਾਰਿ ਵਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਰੀ (ਬੇੜੀ) ਨਾਲ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਦੀ ਨੌਕਾ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਤਰੀ, ਬੇੜੀ ਤੋਂ ਤਲੇ (ਹੇਠ) ਉਤਰਕੇ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੜਕੇ ਵਾਰੰਵਾਰ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰਕੇ (ਹਟਾਕੇ) ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਲੱਗੇ। ੩ ਗਦਾ। ੪ ਕੱਪੜੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪਿਟਾਰੀ। ੫ ਫ਼ਾ ਤਰੀ ਨਮੀ. ਗਿੱਲਾਪਨ। ੬ ਉਹ ਭੂਮਿ, ਜਿੱਥੇ ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਤਾਂਈਂ ਠਹਿਰੇ। ੭ ਉਤਰਾਈ. ਨਿਵਾਣ। ੮ ਕੇਸ਼ਰ. ਤਿਰੀ. ਫੁੱਲ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਪੰਖੜੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਰਾਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੯ ਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਰਸਾ. ਸ਼ੋਰਵਾ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਤੜੀ.

ਤਰੀਆ. ਵਿ–ਤਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. ਥੱਲੇ. ਹੇਠਾਂ. "ਸਗਲ ਬਟਰੀਆ ਬਿਰਖ ਇਕ ਤਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੫) ਸਾਰੇ ਬਟੋਹੀ (ਰਾਹੀ) ਇੱਕ ਬਿਰਛ (ਸੰਸਾਰ) ਹੇਠ ਹਨ.

ਤਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਤਾਰੀਖ.

ਤਰੀਕਤ } ਅ ਤਰੀਕ਼ਤ. ਤੁਰੀਕ਼ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਤਹ-
ਤਰੀਕਤਿ } ਕਰਣ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਦਾ ਤ਼ਰੀਕ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਫੀ. "ਤਰੀਕਤਿ ਤਰਕ ਖੋਜ ਟੋਲਾਵਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪੁਸ੍ਤਕ. ਹ੍ਰਦੀਸ਼ ਆਦਿ. "ਤੁਰਕ ਤਰੀਕਤਿ ਜਾਨੀਐ ਹਿੰਦੂ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਤੁਰੀਕ਼ਾ. ਅ ਤਰੀਕ਼ਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਢੰਗ. ਰੀਤਿ। ੨ ਯੁਕਤਿ. ਉਪਾਯ. ਜਤਨ.

ਤਰੀ ਤਾਗਰੀ. ਤੜੀ ਅਤੇ ਤਾਗਰੀ (ਗਿਲਾਫ). ਪਿੰਜਰੇ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਦੀ ਤੜੀ (ਚਟਖਨੀ) ਅਤੇ ਜਾਲੀਦਾਰ ਗਿਲਾਫ. "ਤਰੀ ਤਾਗਰੀ ਛੂਟੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਤਾਗਰੀ. ਦੇਖੋ,ਚਟਾਰਾ ਅਤੇ ਚਿਰਗਟ.

ਤਰੀੜ. ਦੇਖੋ, ਤੜੀੜ.

ਤਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ. ਦਰਖ਼ਤ। ੨ ਚੂੰਦ. ਗੋਂਦ। ੩ ਵਿ–ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ । ੪ ਦੇਖੋ, ਤੁਰ ਅਤੇ ਗਜਨਵ। ੫ ਤਰਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. "ਤਰੁ ਭਉਜਲੁ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਤਰੁਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ.

ਤਰੁਅਰਿ ਰਿਪੁ ਨਾਦਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ ਦਾ

* ਚੁਬਕ ਨਾਲ ਚੰਚਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਰਲ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤੁਰੁਸਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁੰਦ. ਗੋਂਦ। ੨ ਕਪੂਰ.

ਤੁਰੁਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਫਲ। ੨ ਗੁੰਦ. ਗੋਂਦ। ੩ ਲੱਕੜ. ਕਾਠ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਕੁੰਦਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤੁਰੁਜਨਾਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੁਰੁਜ (ਕਾਠ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਅਖ਼ਰੋਟ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤੁਰੁਜਨਾਥ ਪ੍ਰਿਸਟਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੁਰੁ (ਬਿਰਛ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਠ, ਕਾਠਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਅਖ਼ਰੋਟ ਦਾ ਕਾਠ, ਉਸ ਦਾ ਹੈ ਕੁੰਦਾ ਜਿਸ ਦਾ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤੁਰੁਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਵਾਨ. ਯੁਵਾ। ੨ ਨਵਾਂ. ਨਯਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਯ।* ੪ ਏਰੰਡ। ੫ ਮੱਤੀਆ। ੬ ਤਾਰੁਣ੍ਯ (ਜਵਾਨੀ) ਲਈ ਭੀ ਤਰੁਣ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਤੁਰੁਣਤਾ. "ਤਰੁਣ ਤੇਜੁ ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਮੁਖ ਜੋਹਹਿ."(ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਤੁਰੁਣ ਤਨੂਜਾ. ਸੰ.ਤੁਰਣਿ ਤਨੁਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੁਰਣਿ (ਸੂਰਯ) ਦੀ ਤਨੁਜਾ (ਪੁਤ੍ਰੀ) ਯਮੁਨਾ. ਜਮਨਾ ਨਦੀ.

ਤੁਰੁਣ ਦਲ. ਜਦ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਦਲ ਬਹੁਤ ਵਧਗਿਆ, ਤਦ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਜਥੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ. ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਲ ਦਾ ਨਾਮ ਤਰੁਣ ਦਲ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਵ੍ਰਿੱਧ ਦਲ ਰੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰਦਾਰ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰਸਿੰਘ, ਜੱਸਾਸਿੰਘ, ਬਘੇਲਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਹੋਏ.

ਤਰੁਣ ਦਲ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੰਜ ਜਥੇ ਥਾਪੇਗਏ:–

ੳ–ਜਥਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੀਪਸਿੰਘ, ਨੱਥਾਸਿੰਘ, ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸਰਦਾਰ ਸਨ.

ਅ–ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੀਆਂ ਦਾ ਜਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ, ਧਰਮਸਿੰਘ ਜਥੇਦਾਰ ਸਨ.

ੲ–ਛੱਲੇਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਜਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸੌਂਧਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਫਤੇਸਿੰਘ ਭਗਤੂ ਕਾ, ਕਰਮਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਯਾਲੁਸਿੰਘ ਛੱਲੇਵਾਲੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਨ.

ਸ–ਬਾਬੇ ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ ਦਾ ਜਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਾ, ਹਰੀਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਬਾਘਸਿੰਘ ਹੱਲੋ-ਵਾਲੀਆ ਸਨ.

ਹ–ਮਜਹਬੀਆਂ ਦਾ ਜਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਿਉਣਸਿੰਘ,ਮਦਨਸਿੰਘ, ਅਮਰਸਿੰਘ ਮਜਹਬੀ ਸਰਦਾਰ ਸਨ.

ਤੁਰੁਣਾਈ
ਤੁਰੁਣਾਪਨ
ਤੁਰੁਣਾਪੈ
ਤੁਰੁਣਾਪੋ
ਤੁਰੁਣਾਪੋ
ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਰੁਣ੍ਯ. ਤਰੁਣਤਾ. ਜਵਾਨੀ. ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ. ਜਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ.

ਤੁਰੁਣਿ
ਤੁਰੁਣੀ
ਸੰ. ਵਿ–ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ. ਯੁਵਤੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੩੨ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਰੁਣੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਤੁਰੁਤਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਤਾਰੀ

ਤੁਰੁਤੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ ਦੀ ਤੁਚਾ (ਛਿਲਕਾ). ਦੇਖੋ, ਤੁਕ.

ਤੁਰੁਨ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ

ਤੁਰੁਨਾਪੋ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣਾਪੋ

ਤੁਰੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣੀ ੨. "ਜਿਉ ਤਰੁਨਿ ਭਰਤ ਪਰਾਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਤੁਰੁਨੋ. ਸੰ. ਤਾਰ੍ਣ੍ਯੋ: ਤਰਣਿ (ਸੂਰਯ) ਦਾ. "ਰਾਜ ਗਯੋ ਤਰੁਨੋ ਮਗ ਚੈਨ ਲਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਾਜ (ਦਿਨ) ਵੀਤਿਆ, ਰਾਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਾਰਗ ਲੀਤਾ.

ਤੁਰੁਮ੍ਰਿਗ. ਬਾਂਦਰ। ੨ ਲੰਗੂਰ.

ਤੁਰੁਰਿਪੁ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰੁਅਰਿ.

ਤੁਰੁਵਰ. ਦੇਖੋ, ਤਰਵਰ.

ਤੁਰੁਵਾ. ਤਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਵ.

ਤੁਰੁਵੈਰੀ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਅਰਿ.

ਤੁਰੁ
ਤੁਰੁਅ
ਦੇਖੋ, ਤਰੁ."ਸੈਲ ਤਰੁਅ ਫਲ ਫੁਲ ਦੀਅਉ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਤੁਰੁਏ. ਵਿ–ਤਰਨ ਵਾਲੇ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਲੇ. ਨੀਚੇ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੁੱਤੀ ਦੇ ਤਲੇ.

ਤਰੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. ਥੱਲੇ। ੨ ਤਾਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਤਰੈ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਤੇਊ ਤਰੈ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ਉਹ ਭੀ ਉੱਧਾਰ ਕਰੇ। ੩ ਤਰਗਏ. ਪਾਰਉਤਰੇ. "ਗੁਰਕੈ ਸਬਦਿ ਤਰੇ ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਤਰੇਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਾੜਨਾ. ਘੂਰਨਾ. ਤਿਉੜੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ. "ਸੁਨ ਸਿੱਖਨ ਦਿਸ ਨੈਨ ਤਰੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਰੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. "ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਬੈਕੁੰਠ ਤਰੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਾਵ–ਵੈਕੁੰਠ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ। ੨ ਤਰਦਾ ਹੈ.

ਤਰੈਯਾ. ਵਿ–ਤਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਰੇ. ਨਕ੍ਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤਰਇਆ.

ਤਰੋਰੁਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰੁ (ਬਿਰਛ) ਤੋਂ ਰੁਹ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਫਲ."ਤ੍ਰਿਸੀ ਬਾਗ ਹੂੰ ਮੇ ਤਰੋਰੁਹ ਚਖੈਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭)

ਤਰੋਵਰ
ਤਰੋਵਰੁ
ਦੇਖੋ, ਤਰਵਰ. "ਤੂੰ ਵਡਪੁਰਖ ਅਗੰਮ ਤਰੋਵਰੁ, ਹਮ ਪੰਖੀ ਤੁਝ ਮਾਹੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਰੋਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੜੋਨਾ. ਸੰ. ਤਾਡੰਕ. ਕਰਣਫੂਲ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ.

ਤਰੰਕ
ਤਰੰਕਾਰ
ਫ਼ਾ ترنک ਅਤੇ ترنکار ਅਨੁ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਵੱਜਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ.

ਤਰੰਗ. ਸੰ. ਤਰਙ੍ਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਹਿਰ. ਮੌਜ. ਵੀਚਿ. "ਜਿਉ ਜਲਤਰੰਗ ਫੇਨੁ ਜਲ ਹੋਈ ਹੈ." (ਸਾਰ ਮ:੫)

੨ ਮਨ ਦੀ ਉਮੰਗ. ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਲਹਿਰ. "ਅਪ ਪੁੰਜ ਤਰੰਗ ਨਿਵਾਰਨ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਜਿਸ ਗ਼ੈਬ ਨੂੰ ਸਰੋਵਰ ਅਥਵਾ ਸਮੁੰਦਰਰੂਪ ਕਲਪੀਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ਤਰੰਗ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਤਾਨ. "ਭਗਤਿ ਹੇਤਿ ਗੁਰਸਬਦਿ ਤਰੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੫ ਫ਼ਾ ترنگ ਤੁਰਜ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਭਿੜਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਖੜਕਾਰ। ੬ ਘਾਉ. ਜ਼ਖਮ। ੭ ਜੇਲ. ਕਾਰਾਗਾਰ. ਕੈਦਖਾਨਾ.

ਤਰੰਗਣਿ
ਤਰੰਗਨਿ
ਦੇਖੋ, ਤਰੰਗਿਣੀ.

ਤਰੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰੰਗ ੪। ੨ ਤਰੰਗ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਤਰੰਗਾਲੀ
ਤਰੰਗਿਣੀ
ਤਰੰਗਿਨੀ
ਸੰ. ਤਰङ्गिणी. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਦੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਰੰਗ ਉਠਦੇ ਹਨ.

ਤਰੰਗਿਨੀ ਜਾ ਚਰ ਨਾਯਕ ਸਤ੍ਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੰਦੂਕ. ਤਰੰਗਿਨੀ (ਨਦੀ) ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਯਕ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਰੰਗੀ. ਸੰ. ਤਰङ्गिन्. ਵਿ–ਲਹਿਰੀ. ਮੌਜੀ. "ਸਗਲ ਜਪਹਿ ਤਰੰਗੀ." (ਕਲਿ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੁੰਦਰ.

ਤਰੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਤਰੰਗ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ,ਤਰੰਗੀ ੨. "ਤੂ ਮੇਰਾ ਤਰੰਗੁ, ਹਮ ਮੀਨ ਤੁਮਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ:੫)

ਤਰੰਤ. ਸੰ. ਤਰन्त. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਭੇੜੂ। ੩ ਰਾਖਸ। ੪ ਬੇੜਾ. ਜਹਾਜ.

ਤਰੰਤਿ. ਤਰਣ ਕਰੰਤਿ. ਤਰਜਾਂਦਾ (ਜਾਂਦੀ) ਹੈ. "ਕਰਦਮੰ ਤਰੰਤਿ ਪਪੀਲਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤਰਜ਼ਉ. ਤਰਣ ਕੀਤਾ.ਤਰਗਿਆ."ਤਰਜ਼ਉ ਸੰਸਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਤਲ. ਸੰ. ਤਲ. ਧਾ–ਕਾਇਮ ਹੋਣਾ, ਪੂਰਨ ਹੋਣਾ।

੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ. ਤਲਾ। ੩ ਜਲ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ। ੪ ਪੈਰ ਦਾ ਤਲਾ. "ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਤਲ ਰੋਲੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੫ ਹਥੇਲੀ. "ਨਵ ਨਿਧਿ ਕਰਤਲ ਤਾਂਕੈ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੬ ਦੇਸ਼. ਅਸਥਾਨ. ਥਲ. "ਜਨੁ ਰੰਙਾ ਮਹਿਤਲ ਪਗਧਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਜੰਗਲ। ੮ ਦਸ੍ਮ. ਮੁੱਠ। ੯ ਆਧਾਰ. ਸਹਾਰਾ। ੧੦ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪਾਤਾਲ। ੧੧ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. ਦੇਖੋ, ਤਲਿ। ੧੨ ਥੱਲਿਓਂ. ਹੇਠੋਂ. ਅੰਦਰੋਂ. "ਰਤਾ ਸਚਿਨਾਮਿ ਤਲਹੀਅਲੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ:੧) ਸਤ੍ਯਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹ੍ਰਿਦਯਥਲ ਅੰਦਰੋਂ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਨਹੀਂ।

੧੩ ਦੇਖੋ, ਟਿੱਲਾ ੨। ੧੪ ਤਾਲ ਲਈ ਭੀ ਤਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪੰਖੀਆ ਜਿਨੀ ਵਸਾਏ ਤਲ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਤਲਹੀਅਲੁ. ਦੇਖੋ, ਤਲ ੧੨.

ਤਲ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੁ. ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਵਨ. ਵਜ੍ਰਾਪਕਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਤਲ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਲੇ ਗਗਨਿ ਚਰਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਚੜ੍ਹਾਵੇ। ੨ ਜੀਵਾਤਮਾ, ਜੋ ਉਪਾਧਿ ਕਰਕੇ ਅਧੋਗਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਉੱਚਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਹੁਚਾਉਣਾ ਹੈ.

ਤਲਕੀ. ਫ਼ਾ تلخی ਤਲਖ਼ੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਟੁਤਾ. ਕੌੜਾਪਨ। ੨ ਈਰਖਾ. ਜਲਨ। ੩ ਤਅੱਲੁਕ਼ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਧੀਨਤਾ.ਤਾਬੇਦਾਰੀ (dependence) ."ਤਿਸ ਕਉ ਤਲਕੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਤਅੱਲੁਕ਼.

ਤਲਕ਼ੀਨ. ਅ تلقین ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਖਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ.

ਤਲਖ਼. ਫ਼ਾ تلخ ਵਿ–ਕੌੜਾ. ਕਟੁ। ੨ ਕੌੜੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ.

ਤਲਖੀ. ਦੇਖੋ, ਤਲਕੀ.

ਤਲੱਤ੍ਰਫ਼. ਅ تلطف ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. ਇਸੱ ਦਾ ਮੂਲ ਲੁਤ੍ਰਫ਼ ਹੈ.

ਤਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੇਲ ਜਾਂ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਣਾ.

ਤਲਪ. ਸੰ. ਤਲ੍ਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਜਾ. ਮੰਜਾ. "ਤੁਲਪ ਸੁਗੰਧ ਛਿਟਕਾਰੀ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਅਟਾਰੀ. ਅੱਟਾਲਿਕਾ. ਮੰਮਟੀ.

ਤਲਪਾ. ਸੰ. ਤਲ੍ਪ . ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਲਪ (ਮੰਜੇ) ਪੁਰ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਸੇਜਬੰਦ.

ਤਲਪੀ. ਵਿ–ਤਲਪਗ. ਸੇਜਾ ਪੁਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਤਲਪੀ.

ਤਲਫ. ਦੇਖੋ, ਤਲਫਨਾ। ੨ ਅ تلف ਵਿ–ਨਸ਼੍. ਬਰਬਾਦ। ੩ ਮੋਇਆ. ਮਰਿਆ.

ਤਲਫਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੜਫਨਾ. ਤੜਪਨਾ. "ਪਾਨੀਆ ਬਿਨੁ ਮੀਨੁ ਤਲਫੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਲੱਫ਼ੁਜ. ਅ تلفظ ਲਫ਼ਜ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉੱਚਾਰਣ. Pronunciation.

ਤਲਬ. ਅ طلب ਤ਼ਲਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੋਜ. ਢੂੰਢ। ੨ ਚਾਹ. ਇੱਛਾ. "ਜੀਵਨਤਲਬ ਨਿਵਾਰਿ ਸੁਆਮੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਤਨਖ਼ਾਹ. ਵੇਤਨ.ਨੌਕਰੀ। ੪ ਸੱਦਾ. ਬੁਲਾਹਟ. "ਆਈ ਤਲਬ ਗੋਪਾਲਰਾਇ ਕੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਤਲਬਾਂ ਪਉਸਨਿ ਆਕੀਆਂ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੫ ਸੰ. ਗਵੈਯਾ. ਰਾਗੀ। ੬ ਸੰ. ਤਲ੍ਕ. ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਰਗੜਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੁਗੰਧ.

ਤਲਬੀ. ਫ਼ਾ طلبی ਤ਼ਲਬੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ਼ਲਬ ਕਰਨ (ਸੱਦਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਬਾਕੀ ਵਾਲਾ ਤਲਬੀਐ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਲਬੇਲੀ
ਤਲਮੱਛੀ
ਤਲਮਲਾਹਟ
ਤਲਮਲਾਟ
ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇਚੈਨੀ. ਥਲ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਜਿਵੇਂ ਤੜਫਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤਰਾਂ ਤੜਫਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.ਛਟਪਟੀ.

* ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ "ਤਰਣਿ" ਸ਼ਬਦ ਸੂਰਯ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਤਰੁਣ ਸ਼ਬਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਬਣਾਲਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਲਵਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਨ ੩.

ਤਲਵਰੀਆ. ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਵਰੀਆ.

ਤਲਵਾਇਆ
ਤਲਵਾਹਾ
ਤਲਵਾਯਾ } ਵਿ–ਤਲੇ (ਨੀਚੇ) ਨੂੰ ਬੁਕਿਆ-ਹੋਇਆ. ਉਲਟਾ. ਮੂਧਾ. "ਸਿਰ ਤਲਵਾਏ ਡਿੱਗੇ, ਜਜੋਂ ਨਟ ਬਾਜੀਆਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਲਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਰਵਾਰ.

ਤਲਵਾੜ
ਤਲਵਾੜੀ } ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਛੀ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਸੈਂਸਾਰਾ ਤਲਵਾੜ ਸੁਖਾਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਤਲਵੰਡੀ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਹਨ, ਪਰ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ:–

੧ "ਰਾਇਭੋਇ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ," ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਰਾਇਪੁਰ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਨਨਕਾਨਾ ਜਾਂ ਨਾਨਕਿਆਨਾ* (ਨਾਨਕ-ਅਯਨ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਖ਼ੂਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ।

੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲੇ ਵਿੱਚ "ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ," ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ.

ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਕੀ. ਦੇਖੋ, ਤਲਵੰਡੀ ੨.

ਤਲੱਵੁਨ. ਅ. تلون ਸੰਗਜਾ. ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਚੰਚਲ ਸੁਭਾਉ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਲੋਨ (ਰੰਗ) ਹੈ.

ਤਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਥੱਲਾ. ਹੇਠਲੀ ਸਤ੍ਹਹ. ਦੇਖੋ, ਤਲ.

ਤਲਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਲ. ਸਰ. "ਆਗੈ ਅਗਨਿ-ਤਲਾਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਤਲਾਸ਼. ਤੁ. تلاش ਸੰਗਜਾ–ਖੋਜ. ਭਾਲ. ਢੂੰਢ.

ਤਲਾਸ਼ੀ. ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ (ਢੂੰਢਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਚੋਰੀ ਦੀ ਵਸਤੁ ਅਥਵਾ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮ-ਚਾਰੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਲਾਹਾ. ਵਿ–ਥੱਲੇ ਦਾ. ਤਲੇ ਦਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੀਚੇ ਵੱਲ. ਥੱਲੇ ਨੂੰ. "ਊਰਧ ਮੂਲ ਜਿਸ ਸਾਖ ਤਲਾਹਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਉਰਧ.

ਤ੍ਰਲਾਕ੍. ਅ. طلاق ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਲਕ੍ (ਅਲਗ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਆਜ਼ਾਦੀ. ਛੁਟਕਾਰਾ। ੨ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤਜਾਗ. "ਦਈ ਤਲਾਕ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕੀ ਨਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਤ੍ਰਲਾਕ੍ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਤ੍ਰਲਾਕ੍ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਲਾਕ੍ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ:–

੧ ਤ੍ਰਲਾਕ੍ ਰਜਈ (ਅਰਥਾਤ–ਤ੍ਰਲਾਕ੍ ਪਿੱਛੋਂ ਪਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਨਿਕਾਹ੍ ਬਿਨਾ ਹੀ ਫੇਰ ਘਰ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ).

੨ ਤ੍ਰਲਾਕ੍ ਬਾਯਨ (ਅਰਥਾਤ–ਤ੍ਰਲਾਕ੍ ਪਿੱਛੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਨਿਕਾਹ ਦੀ ਰਸਮ ਨਾਲ ਪਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਫੇਰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ)

੩ ਤ੍ਰਲਾਕ੍ ਮੁਗ਼ੱਲਿਜਹ (ਅਰਥਾਤ–ਪਤੀ ਤ੍ਰਲਾਕ੍ਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਫੇਰ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ).

ਤਲਾਤਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਤ ਪਾਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਪਾਤਾਲ.

ਤਲਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਾਨਾ। ੨ ਘੀ ਤੇਲ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਉਣਾ.

ਤਲਾਫ਼ੀ. ਅ. تلافی ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਪਾਉਣਾ। ੨ ਬਦਲਾ. ਪਲਟਾ.

ਤਲਾਵ. ਦੇਖੋ, ਤਲਾਉ.

ਤਲਾਵਾ. ਅ. طلایہ ਤ੍ਰਲਾਯਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ ਦਾ ਉਹ ਟੋਲਾ, ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਦਾ ਰਹੇ. "ਤਿਮਿਰ ਵਿਖੇ ਦਿਹੁ ਦੂਰ ਤਲਾਵਾ, ਘੇਰ ਰਖੋ ਚਹੁੱ ਘਾਂਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. "ਵਾਸਾ ਆਇਆ ਤਲਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠ ਵਸਣਾ ਆਇਆ. "ਜਿਉ ਮੈਗਲੁ ਮਸਤੁ ਦੀਜੈ ਤਲਿ ਕੁੰਡੇ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਥਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਥਾਂ. ਜਗਾ. "ਖੇਲਿਗਏ ਸੇ ਪੰਖਣੂ ਜੋ ਚੁਗਦੇ ਸਰਤਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਸਰਸ਼ਥਲੀ ਵਿੱਚ ਚੁਗਦੇ ਸਨ.

ਤਲਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਰਬੰਦ.

ਤਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਹਥੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਲ ੫. "ਸਿਰ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਪਾਤਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਲ ੪. "ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀਖਾਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਤਲਿ ੨.

ਤਲੀਮ. ਦੇਖੋ, ਤਾਲੀਮ.

ਤਲੇ
ਤਲੈ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਥੱਲੇ. ਨੀਚੇ. "ਪਾਵਕ ਤਲੈ ਜਰਾ-ਵਤ ਹੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਸਭਹੂ ਤਲੈ, ਤਲੈ ਸਭ ਊਪਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਅਤੇ ਨੀਚ ਲੋਕ ਸਾਥੋਂ ਉੱਪਰ.

ਤਲੌਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁਗਦਾਰੀ.

ਤਲੰਬਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਲੰਬਾ ਅਤੇ ਮਖਦੂਮਪੁਰ.

ਤੱਲ. ਸੰ. तल्ल. ਟੋਆ. ਗੜ੍ਹਾ। ੨ ਤਿਸ ਮੇਂ ਲੀਨ.

ਤੱਲਕਾ. ਅ. تعلقہ ਤਅ੍ਲੁਕ੍ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਇ਼ਲਾਕ਼ਾ. ਪਰਗਨਾ. ਜਿਲਾ.

ਤਵ. ਸੰ. ਸਰਵ–ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ. "ਤਵ ਗੁਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਹਮ ਤੂ ਜਾਨਹਿ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਹੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਹੋਏ ਬ੍ਰਹਮ ! ਤਵ ਗੁਣ ਤੂ ਜਾਣਹਿਂ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਬਦ.

ਤਵਕ
ਤਵੱਕ } ਸੰ. ਤਾਵਕ. ਸਰਵ–ਤੇਰਾ. "ਤਵੱਕ ਨਾਮ ਰੱਤਿਅੰ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਤਵੱਕ੍ਅ
ਤਵੱਕ੍ਹਾ } ਅ. توقع ਸੰਗਜਾ–ਵਕ੍ਅ (ਉਤਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਭਰੋਸਾ। ੨ ਉਮੀਦ. ਆਸਾ.

ਤਵੱਕ੍ਫ਼. ਅ. توقف ਸੰਗਜਾ–ਵਕ੍ਫ਼ (ਠਹਿਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਠਹਿਰਨਾ. ਸਸਤਾਉਂਣਾ.

ਤਵੱਜਹ
ਤਵੱਜੁਹ
ਤਵੱਜੋ } ਅ. توجہ ਤਵੱਜੁਹ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜਹ(ਮੁਖ ਫੇਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਜਾਨ. ਰੁਖ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਵੇਖਣ ਲਈ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰਕੇ ਮੁਤਵੱਜਿਹ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਵਨ. ਸਰਵ–ਤੌਨ. ਵਹ. ਸੋ. "ਕਉਰਉ ਹਾਰ ਤਵਨ ਤੇ ਸੂਝਾ." (ਗਜਾਨ) ਕੈਰਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਹਾਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੁੱਝਿਆ.

ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੨ ਤੇਰੀ ਦਯਾ ਹੋਵੇ ! ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਅਤੇ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਪਹਿਰਨ ਸਮੇਂ ਕਹਿਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰ-ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਹੋ.

ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ. ਤੇਰੀ ਦਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਤਵੱਰੁਕ. ਦੇਖੋ, ਤਬੱਰੁਕ. "ਵਹੀ ਤਵੱਰੁਕ ਮੁਝ ਕਉ ਦੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਵੱਲੁਦ. ਅ. تولد ਵਲਦ (ਬੱਚਾ) ਹੋਣਾ. ਉਪਜਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ. ਜਨਮਣਾ। ੨ ਜਨਮਿਆਂ.

ਤਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹੇ ਦਾ ਗੋਲ ਤੇ ਚਪਟਾ ਵਰਤਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੁਲ੍ਹੇ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਰੋਟੀ ਪਕਾਈਦੀ ਹੈ. "ਦੈਤ ਜਰੇ ਜੈਸੇ ਬੂੰਦ ਤਵਾ ਪੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਰਖਜਾ ਲਈ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗੋਲ ਲੋਹਾ.

ਤਵਾਂ. ਫ਼ਾ توان ਬਲ (ਤਾਕਤ) ਰਖਦੇ ਹਨ. ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਆਦਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–ਤਵਾਂ ਕਰਦ.

ਤਵਾਇਸ. ਤਵ–ਆਇਸ. ਤੇਰੀ ਆਗਜਾ. "ਅਸ ਕੋ ਜੁ ਤਵਾਇਸਿਅੰ ਮਲਿਅੰ?" (ਵਿਚਿਤ੍) ਅਜਿਹਾ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੀ ਆਗਜਾ ਨੂੰ ਮਰਦਨ ਕਰੇ (ਰੱਦ ਕਰੇ) ?

ਤਵਾਸੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਬਾਸੀਰ.

ਤਵਾਜਾ
ਤਵਾਜੁਅ } ਅ. تواضع ਤਵਾਜ਼ੁਅ. ਸੰਗਜਾ–ਆਦਰ. ਸਨਮਾਨ। ੨ ਮਿਹਮਾਨਦਾਰੀ. ਆਉ-ਭਗਤ. "ਕੀਜੈ ਤਵਾਜਾ, ਨ ਕੀਜੈ ਗੁਮਾਨ." (ਨਸੀ-ਹਤ) ੩ ਮੁਤਵੱਜਿਹ (متوجہ)ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਤਵਾਜਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਨਿਜ ਦਿਸ ਸ਼ਾਹ ਤਵਾਜਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਵਾਨਨ. ਤਵ–ਆਨਨ. ਤੇਰਾ ਮੁਖ.

ਤਵਾਨਮ ਜ਼ੀਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ. توانم زیست ਮੈਂ ਜੀ ਸਕਦਾ ਹਾਂ.

ਤਵਾਨੀ. ਫ਼ਾ توانی ਤੈਥੋਂ ਹੋ ਸਕੇ. ਤੂ ਕਰ ਸਕੇਂ.

ਤ੍ਰਵਾਫ਼. ਅ. طواف ਸੰਗਜਾ–ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ. ਚੱਕਰ ਲਾਉਣਾ. ਘੁੰਮਣਾ.

ਤ੍ਰਵਾਯਫ਼. ਅ. طوائف ਤ੍ਰਾਇਫ਼ਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਟੋਲੇ। ੨ ਨ੍ਰਿਤਜ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ.*

ਤਵਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁਆਟਣੀ. ਗਿਰਦਨੀ. ਚੱਕਰ. "ਖਾਇ ਤਵਾਰ ਧਰਾ ਪਰ ਝੂਮ ਗਿਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਵਾਰੀਖ਼. ਅ. تواریخ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰੀਖ਼ ਦਾ ਬਹੁ-ਵਚਨ. ਦਿਨਚਰਯਾ ਦਾ ਹਾਲ. ਇਤਿਹਾਸ. ਉਹ ਕਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖ਼ਵਾਰ ਹਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ.

ਤ੍ਰਵਾਲਤ. ਅ. طوالت ਸੰਗਜਾ–ਤੂਲ (ਲੰਬਾਈ) ਦਾ ਭਾਵ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ.

ਤਵਾਲਯ. ਤਵ–ਆਲਯ. ਤੇਰਾ ਘਰ. "ਜੋ ਕਛੁ ਮਾਲ ਤਵਾਲਯ ਸੋ ਅਬ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩) ਜੋ ਮਾਲ ਤੇਰੇ ਘਰ ਹੈ.

ਤਵੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਡਾ ਤਵਾ. ਲੋਹ। ੨ ਜੰਮੂ ਨਗਰ ਪਾਸ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੩ ਤਵੀ ਨਦੀ ਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਜੋ "ਜੰਮੂ ਤਵੀ" ਕਰਕੇ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ੨੫ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ੫੨ ਮੀਲ ਹੈ.

ਤਵੀਤ. ਦੇਖੋ, ਤਾਵੀਜ.

ਤਵੀ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ. ਚਾਸ਼ਨੀ ਬਣਾਕੇ ਤਵੀ ਵਿੱਚ ਜਮਾਈਹੋਈ ਮਿਸ਼ਰੀ. ਇਹ ਰੋਟੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ, ਸ਼ਰਬਤ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਤ੍ਰਵੀਲ. ਅ. طویل ਵਿ–ਲੰਮਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਤ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਕਸੀਦਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰ ਤਵੀਲ। ੪ ਅ਼ਰਬੀ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਤ੍ਰਵੀਲ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:–"ਫ਼ਊਲੁਨ ਮਫ਼ਾਈਲੁਨ ਫ਼ਊਲੁਨ ਮਫ਼ਾਈਲੁਨ."

ਤਵੇਕ. ਤਵ–ਏਕ. ਤੇਰਾ ਇੱਕ. "ਤਵੇਕ ਨਾਮ ਰੱਤਿਅੰ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਤਵੰਗਰ. ਫ਼ਾ توانگر ਵਿ–ਤਵਾਨ (ਤ੍ਰਾਕ੍ਤ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਤਵੰਗਰੀ. ਫ਼ਾ توانگری ਤਵਾਂਗਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਵੰਗਰ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਧਨ–ਵਿਭੂਤੀ. ਦੌਲਤਮੰਦੀ.

ਤੜ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝਟ. ਤੁਰੰਤ. ਫੌਰਨ. "ਤਿਸਨਾ ਭੁਖ ਉਤਰੈ ਹਰਿ ਸਾਂਤਿ ਤੜ ਆਵੈ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) "ਤੜ ਸੁਣਿਆ ਸਭਤੁ ਜਗਤ ਵਿਚਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਮਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ। ੩ ਸਮਾਪਤੀ. ਅੰਤ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਤਡ. ਸਹਾਰਾ. ਓਟ। ੫ ਸਿੰਧੀ. ਤੜ. ਸਨਾਨ (ਇਸਨਾਨ). ੬ ਸਨਾਨ ਦਾ ਘਾਟ। ੭ ਅਨੁ–ਤੜ ਤੜ ਸ਼ਬਦ. ਤੜਕਾਰ. ਜਿਵੇਂ–ਦਾਣੇ ਤੜ ਤੜ ਭੁਜਦੇ ਹਨ. ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੜ ਤੜ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ.

ਤੜਕ. ਦੇਖੋ, ਤੜਾਕਾ.

ਤੜਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਵੇਰਾ. ਭੋਰ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ। ੨ ਤਪੇਹੋਏ ਘੀ ਅਥਵਾ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ

* ਲੋਕ ਨਨਕਾਣਾ ਅਤੇ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

* ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਵੇਸ਼ਯਾ (ਕੰਚਨੀਆਂ) ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਪਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਤੜ ਤੜ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਛਮਕਾ. ਤੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਤੜਤ ਤੜਤਾ ਦੇਖੋ, ਤੜਿਤ.

ਤੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੰਦ ਹੋਣਾ. ਮੁੰਦੇ ਜਾਣਾ। ੨ ਤਪਣਾ। ੩ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣਾ. ਕਸੇ ਜਾਣਾ.

ਤੜਫਣਾ ਤੜਫਨਾ ਤੜਫੜਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਵਜ਼ਾਕੁਲ ਹੋਕੇ ਤੜਪਨਾ, ਛਟਪਟਾਨਾ. "ਤੜਫਿ ਮੁਆ ਜਿਉ ਜਲ ਬਿਨੁ ਮੀਨਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਜਲ ਬਾਝੁ ਮਛੁਲੀ ਤੜਫੜਾਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਰੁਤੀ)

ਤੜਿ. ਤੜਫਕੇ. ਦੇਖੋ, ਤੜਫਣਾ.

ਤੜਭੜ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਤੁਰੰਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਣੇ ਕੁੱਜਣ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. "ਤੜਭੜ ਭਈ ਵਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤੜਾਕ. ਦੇਖੋ, ਤੜਾਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੜਾਗ.

ਤੜਾਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੜਕਾਰ. ਤੜ ਤੜ ਸ਼ਬਦ. ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਤਿੱਖੀ ਧੁੱਪ ਦਾ ਤਾਉ.

ਤੜਾਗ. ਸੰ. ਤੜਾਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਲ. ਸਰ. ਤਲਾਉ. ਪੰਜ ਸੌ ਧਨੁਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਹੋਵੇ,ਉਸ ਦੀ ਤੜਾਗ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਧਨੁਸ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਤੜਾਗਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਲਾਂ ਦਾ ਪਤਿ, ਵਰੁਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤੜਾਗਪਤਿ ਸਮਤ੍ਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਲਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਤੜਾਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਰ ਨੂੰ ਘੇਰਣ ਵਾਲੀ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਹੌਰੀ ਅਥਵਾ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਦੀ ਜੰਜੀਰੀ. ਮੇਖਲਾ. ਕਾਂਚੀ.

ਤੜਾਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਜਲੀ. ਤੜਿਤ.

ਤੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖ਼ਟਿਤ. ਛੋਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤੜ ।

੨ ਸੰ. ਤਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਟ. ਚੋਟ। ੩ ਵਿ–ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤੜਿਤ ਤੜਿਤਾ ਸੰ. ਤਟਿਤ–ਤੜਿਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਜਲੀ.

ਤੜਿਤਾ ਸੌਦਾਮਿਨੀ. "ਕਰਕੀ ਤੜਿਤ ਨਰਨ ਧ੍ਰਿਤਿ ਧਰਪੀ." (ਨਾਪ) ਕੜਕੀ ਬਿਜਲੀ.

ਤੜੀ ਤੜੀਜ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੜਿੱਕਾ। ੨ ਧਮਕੀ। ੩ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੪ ਹੁਮਲਾ. ਝਪਟ. "ਕਰ ਤੜੀਜ ਵਹ ਸ਼ਹਿਰੇ ਆਯੋ." (ਪ੍ਰਾਪਿ)

ਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਉ (ਤਾਪ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੇਕ. ਆਂਚ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸਣ ਅਤੇ ਸੰਗ੍ਯਾ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਕੇ ਭਾਵ ਅਥਵਾ ਧਰਮ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਨ. ਪੁਣਾ. ਜਿਵੇਂ–ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ, ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮ-ਸਤਾ। ੩ ਵ੍ਯ–ਤੋਂ. ਤਦ."ਤਾ ਮੁਖ ਹੋਵੈ ਉਜਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਸਰਵ–ਤਿਸ. "ਤਾ ਸਿਉ ਦੂਦੀ ਕਿਉ ਬਨੈ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੫ ਉਸ ਨੇ. ਤਿਸ ਨੇ. "ਸੂਤ ਮੈਲ ਤੇ ਪੈਤ ਰਚੋ ਜੁਗ ਤਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੬ ਛਾ ਾ ਵ੍ਯ–ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. ਪਰਯੰਤ. "ਮਿਤ੍ਰ ਲੁੜੈਨਿ ਸੁ ਖਾਧਾਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਖਾਣ ਪਰਯੰਤ. ਜਦ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੇ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਲੋੜਦੇ.

ਤਾਂ. ਵ੍ਯ–ਤਬ. ਤਦ. "ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰ-ਉਪਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਤੋ. "ਤੈ ਤਾਂ ਹਦ-ਰਬਿ ਪਾਇਓ ਮਾਨ." (ਸ੍ਵਈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਤੈਨੇ ਤੋ ਹੁਜ਼ਰਤ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਤੋਂ ਮਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ.

ਤਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਪ. ਸੇਕ. ਆਂਚ. "ਭੁਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ." (ਜਪੁ)"ਬਹੁੜਿ ਨ ਪਾਵੈ ਤਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਤਪਨ. ਤਪ ਕਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅਸੰਖ ਤਪ ਤਾਉ." (ਜਪੁ) ੩ ਕਸ੍ਟ. ਖੇਦ."ਤਾਉ ਦੈ ਭੂਖ ਦੁਹੂੰ ਕਹਿ ਭੂਪਤਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕਾਰਾਜ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ.

ਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਾਪ ਦੇਣਾ. ਤਪਾਉਣਾ.

ਤਾਉੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਉਹ ਬਰਤਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਤਪਾਈਏ. ਚੁਲ੍ਹੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ। ੨ ਘੜਾ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮਟਕਾ.

ਤਾਉੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਤਾਉੜਾ. ਮਟਕੀ. ਮੱਘੀ. ਹਾਂਡੀ.

ਤਾਊ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਇਆ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭ੍ਰਾਈ। ੨ ਤਾਪ. ਗਰਮੀ। ੩ ਤਪ. ਬੁਖ਼ਾਰ. ਜ੍ਵਰ. "ਪਾਲਾ ਤਾਊ ਕਛੂ ਨ ਬਿਆਪੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤਾਊਸ. ਅ. طاؤس ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਰ. ਮਯੂਰ। ੨ ਮੋਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਜ.

ਤਾਊਸ ਤਖਤ. ਦੇਖੋ, ਤਖਤ ਤਾਊਸ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

ਤਾਊਨ. ਅ. طاعون ਤ੍ਵਅ਼ੂਨ (ਨੇਜੇ ਦੀ ਚੋਭ) ਜੇਹੀ ਚੁਭਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ. plague. ਇਹ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕੀੜੇ ਜਦ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਕੱਛੀ, ਚੱਭੇ,ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਗਿਲਟੀ ਸੁੱਜਕੇ ਫੋੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਨਾਲ ਤਾਪ ਅਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਘੁਮੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਫੇਫੜੇ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਫੋੜਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਜੋ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਘਰ ਨੂੰ ਚੁਹਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਕਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ.

ਤਾਅਤ. ਅ. طاعت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੰਦਗੀ. ਭਗਤੀ। ੨ ਤਾਬੇਦਾਰੀ. ਅਧੀਨਤਾ.

ਤਾਇ. ਦੇਖੋ, ਤਾਉ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਪਾਕੇ. ਤਾਉ ਦੇਕੇ.

ਤਾਇਆ. ਵਿ–ਤਪਾਇਆ. ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ. "ਕਈ ਜੁਗ ਤਿਨੀ ਤਨ ਤਾਇਆ." (ਓਂਙੀ ੧) ੨ ਤਪਿਆ-ਹੋਇਆ. "ਸਿਮਰਿ ਚਰਣਾਰ ਹਿੰਦ ਸ਼ੀਤਲ ਹੋ ਤਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭ੍ਰਾਈ. ਤਾਤ.

ਤਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਵਅ਼ਤ.

ਤਾਇਫਾ. ਚੁਫੇਰੇ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਵਾਫ਼.

ਤਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਏ ਦੀ ਵਹੁਟੀ। ੨ ਵ੍ਯ–ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. ਤਕ. "ਭਰਿਆ ਗਲ ਤਾਈ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੩ ਲਈ. ਵਾਸਤੇ. ਨਿਮਿੱਤ. "ਕੀਓ ਸੀਗਾਰੁ ਮਿਲਨ ਕੈ ਤਾਈ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਵਿ–ਤਅੱਲੁਕ਼. ਅਧੀਨ. "ਜੀਵਣੁ ਮਰਣਾ ਸਭੁ ਤੁਧੈ ਤਾਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੫ ਤਾਉ (ਆਂਚ) ਵਿੱਚ. "ਦਝਹਿ ਮਨਮੁਖ ਤਾਈ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਤਾਂਈਂ. ਵ੍ਯ–ਪ੍ਰਤਿ. ਨੂੰ. ਕੋ। ੨ ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. ਤਕ.

ਤਾਈਜਾ. ਤਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ. ਤਪਾਈਦਾ. "ਫਿਰ ਨਾਹੀ ਤਾਈਜਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਤਾਈ ਦੀ ਧੀ.

ਤਾਈਦ. ਅ. تائید ਸੰਗ੍ਯਾ–ਐਦ (ਤ੍ਰਾਕ਼ਤ) ਪੁਚਾ-ਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੂਸ਼ੀ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ.

ਤਾਏਰ. ਵਿ–ਤਾਏ ਦੇ. ਤਾਏ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿ.

ਤਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਜ਼ਰਬਫ਼ਤ (ਜਰੀ ਨਾਲ ਬੁਣਿਆਂ) ਕਪੜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਣਾ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਜ਼ਰੀ ਦੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਤਾਸ ਬਾਦਲਾ ਚਮਕ ਮਹਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸ. ਵਿ–ਭਯੰਕਰ. ਭ੍ਰਾਵਣਾ. "ਤਾਸ ਨੇਜੇ ਚੂਲੈਂ ਘੋਰ ਬਾਜੇ ਬਜੈਂ ਰਾਮ ਲੀਨੇ ਦਲੈਂ ਆਨ ਚੂਕੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਛਾ ਅਤੇ ਅ. ناس–ناس ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਲ। ੪ ਪਿਆਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫ੍ਰੈਂਚ tasse. ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆਲੇ ਨੂੰ ਟਾਸ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੫ ਛਾ ناس ਤਾਸ਼. ਸਾਥੀ. ਸੰਗੀ। ੬ ਹਿੱਸੇਦਾਰ। ੭ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਦੁਖਭੰਜਨ ਗੁਣਤਾਸ." (ਬਾਵਨ) ੮ ਦੇਖੋ, ਤਾਸੁ। ੯ ਸਿੰਧੀ. ਪਜਾਸ. ਤ੍ਰਿਸਾ (ਤ੍ਰਿਖਾ). ੧੦ ਪੱਤ੍ਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖੇਡ. Playing-card. ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਰੰਗ ਅਤੇ ੫੨ ਪੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਤਾਸਨ. ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਉਨ ਕੋ. "ਕੋਠਨ ਪੈ ਨਿਰਖੈਂ ਚਢ ਤਾਸਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾਸਨ.

ਤਾਸ ਬਾਦਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਸ ੧ ਅਤੇ ਬਾਦਲਾ.

ਤਾਸੀਰ. ਅ. تاثیر ਤਾਸ਼ੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਸਰ ਕਰਨਾ (effect).

ਤਾਸੁ. ਸਰਵ–ਤਸਯ. ਤਿਸ ਦਾ. ਉਸ ਦੇ. "ਤਾਸੁ ਚਰਨ ਲੇ ਰਿਦੈ ਬਸਾਵਉ." (ਸ੍ਵਈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੨ ਉਹ. ਵਹ. "ਤਾਸੁ ਗੁਰੂ, ਮੈ ਦਾਸ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਉਹ ਗੁਰੂ, ਮੈ ਚੇਲਾ। ੩ ਉਸ ਨੂੰ. ਉਸ ਤਾਂਈਂ. "ਪੂੰਨ ਦਾਨ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ਕਿਆ ਤਾਸੁ?" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਤ੍ਰਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਰ. ਭੈ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਧਿਆਇ ਤੂ ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਕਟਹਿ ਤਾਸੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੫ ਸੰ. ਤ੍ਰਾਹਿ.ਵ੍ਯ–ਬਚਾਓ. ਰਖਯਾ ਕਰੋ. "ਤਾਸੁ ਤਾਸੁ ਧਰਮ-ਰਾਇ ਜਪਤ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੩) ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ! ਧਰਮਰਾਜ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ੬ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸਾ–ਤ੍ਰਿਖਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੇਹ. ਪਜਾਸ. ਦੇਖੋ, ਤਾਸ ੯. "ਜਪਿ ਹਰਿ-ਚਰਨ ਮਿਟੀ ਖੁਧ ਤਾਸੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਭੁੱਖ ਤੇ ਪਜਾਸ। ੭ ਸੰ. ਤ੍ਰੈਸ. ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਊਚਉ ਪਰਬਤ ਗਾਖੜੋ ਨਾ ਪਉੜੀ ਤਿਤੁ ਤਾਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾ ਪੌੜੀ ਹੈ ਨਾ ਰੌਸ਼ਨੀ.

ਤਾਸੁ ਤਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਸੁ ੫.

ਤਾਸੁੱਬ. ਦੇਖੋ, ਤਅੱਸੁਬ.

ਤਾਸੋਂ. ਸਰਵ–ਤਿਸ ਸੇ. ਉਸ ਸੇ.

ਤਾਹ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਹਿ.

ਤਾਹਣਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਾਸਨ. ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਡਰਾਕੇ ਹਟਾਉਣਾ. ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਾਹੁਣਾ, ਤ੍ਰਾਹਣਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਾਹਿ ਹੋਗਏ ਹਨ.

ਤਾਹਮ. ਫ਼ਾ طہم ਵਸ–ਤਾਂਙੀ. ਤੋਂ ਭੀ. ਫਿਰ ਭੀ.

ਤਾਹਰੀ. ਅ. تحریت ਤਹਰੀਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿੱਝਕੇ ਕੜ੍ਹੀ ਜੇਹਾ ਹੋਇਆ ਮਾਸ. ਮਾਸ ਦੀ ਕੜ੍ਹੀ. "ਤਾਹਰੀ ਔਰ ਪੁਲਾਵ ਘਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਾਹਰੂ. ਦੇਖੋ,ਤਹਿਰੁ."ਤਾਹਰੂ ਭਾਰ ਜੀਨ ਕਰ ਲੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਾਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਹਾਂ. ਉੱਥੇ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਨ ਤਾਹਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ–ਉਸ ਦੇ. ਤਿਸ ਦੇ. "ਨਾਮਰਤਨ ਮਨਿ ਤਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਉਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਪਾਸੋਂ. "ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਮੰਗੈ ਤਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਤਾਹਿ ਤਾਂਹਿ ਸਰਵ–ਉਸ ਨੂੰ. ਉਸੇ. "ਤਾਹਿ ਕਹਾ ਪਰਵਾਹ ਕਾਹੂ ਕੀ ਜਾਕੈਬਸੀਸਿ ਧਰਿਓ ਗੁਰਿ ਹਥੁ." (ਸ੍ਵਈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਜਿਸ ਦੇ ਅਬ ਸਿਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ.

ਤਾਹਿਆ. ਡਰਾਕੇ ਭਜਾਇਆ.

ਤ੍ਰਾਹਿਰ. ਅ. طاہر ਵਿ–ਪਾਕ. ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਤਾਹਿਰੀ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾਹਿਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਹਰੀ.

ਤਾਹੀ. ਵ੍ਯ–ਤਬ ਹੀ. ਤਭੀ. "ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਅੰਦਰ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਤਬ ਹੀ। ੨ ਤਹਾਂ ਹੀ. ਓਥੇ ਹੀ. "ਠਾਕੁਰ, ਜਾਂ ਸਿਮਰਾ ਤੂੰ ਤਾਹੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਮਨ ਲਾਗਾ ਹੈ ਤਾਹੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਤਿਸੀ. ਉਸੀ. "ਤਾਹੀ ਸਮੇਤ ਹਨੇ ਤੁਮ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹਣਾ.

ਤਾਹੂ. ਵਿ–ਤਾਹਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹਣਾ। ੨ ਸਰਵ–ਵਹੀ. ਓਹੀ. "ਤਾਹੂ ਖਰੇ ਸੁਜਾਣ." (ਸ੍ਰਵਾ ਮ: ੧) ੩ ਤਿਸੇ ਹੀ. ਉਸੇ ਹੀ. "ਜਿਨਿ ਮੋਹੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਤਾਹੂ ਮਹਿ ਪਾਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੪ ਤਿਸ ਦੇ. ਉਸ ਦੇ. "ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਤਾਹੂ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੫ ਵ੍ਯ–ਤਾਹਮ. ਤੋਂਙੀ. ਤਿਸ ਪਰ ਭੀ. "ਜੇ ਤੂ ਤਾਰੂ ਪਾਣਿ, ਤਾਹੂ ਪੁਛੁ ਤਿੜੰਨਕਲ." (ਸ੍ਰਵਾ ਮ: ੧) ਜੇ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਆਪ ਤਾਰੂ ਹੈਂ, ਤਾਂਙੀ ਤਰਣਵਿਦ੍ਯਾ ਪੁੱਛ.

ਤਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਵਲੋਕਨ. ਤੱਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਟਕ। ੨ ਖੋਜ. ਤਲਾਸ਼. ਭਾਲ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੱਕਕੇ. ਦੇਖਕੇ. "ਰੀਝਤ ਤਾਕ ਬਡੇ ਨ੍ਰਿਪ ਐਸਹਿ." (ਅਜਰਾਜ) ੪ ਅ. ظاق ਤ੍ਰਾਕ਼. ਮਿਹਰਾਬ. ਭਾਟ। ੫ ਭਾਟਦਾਰ ਮਕਾਨ। ੬ ਤਾਕੀ. ਦਰੀਚੀ। ੭ ਆਲ੍ਹਾ. ਆਲਮਾਰੀ। ੮ ਕਪਾਟ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖਿੜਕੀ. "ਉਘਰਿਗਏ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਤਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੯ ਵਿ–ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸਾਨੀ. "ਵਰਤੈ ਤਾਕ ਸਬਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੧੦ ਖ਼ਾਸ. ਮਖ਼ਸੂਸ। ੧੧ ਅ਼ਜੀਬ। ੧੨ ਟੌਂਕ. ਵਿਖਮ. ਤਾਖ. ਜੈਸੇ ਇੱਕ, ਤਿੰਨ, ਪੰਜ ਆਦਿ। ੧੩ ਸੰ. ताक. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੧੪ ਸਿੰਧੀ. ਤਾਕ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ। ੧੫ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਨਿਪੁਣ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਉਹ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਕ ਹੈ.

ਤ਼ਾਕ਼ਤ. ਅ਼ طاقت ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੋਰ. ਬਲ। ੨ ਸਾਮਰਥਜ. ਸ਼ਕਤਿ.

ਤਾਕਰ. ਸਰਵ–ਤਿਸ ਦਾ. ਉਸ ਦਾ. "ਜੜ੍ਹ! ਜਾਪ ਤਾਕਰ ਜਾਪ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਤਾਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਬ–ਕਿ. ਤਿਸ ਕਰਕੇ। ੨ ਤੱਕ (ਦੇਖ) ਕੇ.

ਤਾਕੀ. ਸਰਵ–ਉਸ ਦੀ. ਤਾਂਕੀ. "ਤਾਕੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਨਾਨਕ ਦਾਸ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਉਸ ਦੇ. ਤਾਂਕੇ. "ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਭਗਤਜਨ ਸੇਵਕ ਤਾਕੀ ਬਿਖੈ ਅਧਾਰਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ਤਾਂਕੇ ਵਿਸ਼ਯ ਆਧਾਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਤਾਕ। ੪ ਤੱਕੀ. ਤਕਾਈ. ਦੇਖੀ. ਦੇਖੋ, ਤਕਣਾ. "ਏਕ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਤਾਕੀ ਓਟਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੫ਅ਼. طاق ਤ਼ਾਕ਼ੀ. ਦੋ ਰੰਗੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ। ੬ ਉੱਚੀ ਟੋਪੀ.

ਤਾਕੀਦ. ਅ਼ تاکید ਅਕਦ (ਮਜ਼ਬੂਤ਼) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੱਕ ਕਰਨਾ. ਬਾਰ ਬਾਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕ ੮. "ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਮਨਕਾ ਤਾਕੁ ਨ ਉਘੜੈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) "ਖੁਲੈ ਭਰਮ ਤਾਕੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਕ ੯.

ਤਾਕੁਬ. ਦੇਖੋ, ਤਅ਼ਾਕ਼ੁਬ.

ਤਾਕੈ. ਸਰਵ–ਉਸ ਦੇ. ਤਾਂਕੇ। ੨ ਤੱਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਕਣਾ. "ਛਾਇਆ ਧਨ ਤਾਕੈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਤਾਕੋਤਾਕੁ. ਪੂਰਣ ਨਿਪੁਣ. ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੱਕਾ। ੨ ਪੂਰਾ ਅਦੁਤੀ. ਇੱਕੋ ਇੱਕ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕ ੯ ਅਤੇ ੧੫. "ਵਰਤੈ ਤਾਕੋਤਾਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤਾਖ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕ ੧੨.

ਤਾਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ تاخت ਸੰਗਜਾ–ਦੌੜ. ਭਾਜ। ੨ ਫੌਜ ਦਾ ਹੱਲਾ। ੩ ਲੁੱਟ ਮਾਰ.

ਤਾਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ تاختن ਕ੍ਰਿ–ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ। ੨ ਦੌੜਾਣਾ. ਨਠਾਉਣਾ.

ਤਾਖ਼ਤੀ. ਤੂੰ ਦੌੜਿਆ. ਨੱਠਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤਾਖ਼ਤਨ। ੨ ਭਾਜ. ਦੌੜ. ਭਾਵ–ਕੂਚ. ਧਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਖ਼ਤ ਅਤੇ ਤਾਖ਼ਤਨ. "ਇਕਨੀ ਬਧੇ ਭਾਰ ਇਕਨਾ ਤਾਖਤੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਤਾਖ਼ੀਰ. ਅ਼ تاخیر ਸੰਗਜਾ–ਅਖ਼ਰ (ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਰੀ. ਢਿੱਲ.

ਤਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਗਾ. ਡੋਰਾ। ੨ ਭਾਵ–ਜਨੇਊ. "ਛੁਰੀ ਵਗਾਇਨਿ ਤਿਨ ਗਲਿ ਤਾਗ."(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤਾਗਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਗਿਆਂ ਦੀ ਗੁੰਦੀਹੋਈ ਜਾਲੀ, ਜੋ ਪੰਛੀ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਉੱਪਰ ਪਾਈਦੀ ਹੈ। ੨ ਤੜਾਗੀ। ੩ ਫ਼ਾ تغاری ਤਗ਼ਾਰੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਥਾਲੀ ਅਥਵਾ ਪਰਾਤ. ਸਾਨ੍ਹਕੀ.

ਤਾਗੜੀ. ਕਟਿਸੂਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤੜਾਗੀ.

ਤਾਗਾ. ਸੰਗਜਾ–ਡੋਰਾ. ਤੰਤੁ. ਧਾਗਾ. "ਖਿੰਥਾ ਜਲਿ ਕੋਇਲਾ ਭਈ ਤਾਗੇ ਆਂਚ ਨ ਲਾਗ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਖਿੰਥਾ ਦੇਹ ਹੈ, ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਤਾਗਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. तन्न–ਤਗਜ. ਵਿ–ਤਤ੍ਰਗਜ. ਤਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਜਿਸਹਿ ਧਿਆਇਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੋ ਕਲਿ ਮਹਿ ਤਾਗਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:੫) ੩ ਗਜਾਨੀ. ਗਜਾਤਾ. "ਸਗਲ ਘਟਾ ਮਹਿ ਤਾਗਾ."(ਧਨਾ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਗਜਾਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। ੪ ਤੁਗਣਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਤੁਗਿਆ. ਨਿਭਿਆ.

ਤਾਗੀਦ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕੀਦ.

ਤਾਗੂ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਚ ਆਦਿ ਦੀ ਲਾਗ ਵਾਲਾ ਤਾਗਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ, ਐਸਾ ਚੋਰ. ਇਸ ਤਾਗੇ ਨਾਲ ਜੰਦ੍ਰਾ ਬੇੜੀ ਆਦਿ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਤਾਗੇ. ਤਾਗਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਗਾ। ੨ ਤਗਜ (ਤਤ੍ਰਗਜਾਤਾ) ਹੋਏ. "ਸਦਾ ਹਰਿਜਨ ਤਾਗੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਤੁਗੇ. ਨਿਭੇ.

ਤਾਗੋ. ਤਗਜ–ਹੋਵੋ. ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਬਣੋ. "ਕਾਲ ਜਾਲ ਤੇ ਤਾਗੋ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਤੁਗੋ. ਨਿਭੋ.

ਤਾਂਘ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਇੱਛਾ। ੩ ਉਡੀਕ. ਇੰਤਜ਼ਾਰੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰ. ਤ੍ਰਖ੍ਯ ਧਾਤੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਾਣਾ.

ਤਾਚੀ. ਸਰਵ–ਤਿਸ ਦੀ. ਉਸ ਦੀ. "ਕਹਿਤ ਨਾਮਦੇਉ ਤਾਚੀ ਆਣਿ." (ਸਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਚੀ.

ਤਾਚੇ. ਸਰਵ–ਉਸ ਦੇ. ਤਿਸ ਦੇ. "ਹਮ ਵਣਜਾਰੇ ਹਹਿ ਤਾਚੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਤਿਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਤੋਂ. "ਤਾਚੇ ਹੰਸਾ ਸਗਲੇ ਜਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਂਤੇ. ਇਸ ਲਈ. "ਤਾਚੇ ਮੋਹਿ ਜਾਪੀਅਲੇ ਰਾਮਚੇ ਨਾਮੰ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਤਾਚੋ. ਤਿਸ ਦਾ. ਉਸ ਦਾ। ੨ ਉਸ ਨੂੰ. "ਤਾਚੋ ਮਾਰਗ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਤਾਛੀ. ਤਕਕ (ਤੱਛਕ) ਦੀ ਕੰਨਜਾ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਾਸ਼ਟ੍ਰੀ. ਤ੍ਰਸ਼੍ਟਾ (ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ) ਦੀ."ਕੈ ਇਹ ਕਿੰਨਰ ਕੀ ਦੁਹਿਤਾ ਕਿਧੋਂ ਨਾਗਨ ਕੀ ਕਿਧੋਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਛੀ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਾਜ. ਅ਼ تاج ਸੰਗਜਾ–ਮੁਕੁਟ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ. "ਤਾਜ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਬਨਾਵਉ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

ਤਾਜਣ
ਤਾਜਨ
ਤਾਜਨਿ } ਸੰਗਜਾ–ਤਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਅ਼ਰਬ ਦੀ ਘੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਜੀ. "ਇਕ ਤਾਜਨਿ ਤੁਰੀ ਚੰਗੇਰੀ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ) ੨ ਫ਼ਾ تازیانہ ਤਾਜ਼ਯਾਨਹ. ਕੋਰੜਾ. ਚਾਬੁਕ. "ਤਾਜਨ ਮਾਰ ਪਹੂਚਜੋ ਜਾਇਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੮)

ਤਾਜਮਹਲ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

ਤਾਜਰ. ਅ਼ تاجر ਤਾਜਿਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਜਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਪਾਰੀ.

ਤਾਜਾ. ਫ਼ਾ تازہ ਤਾਜ਼ਹ. ਵਿ–ਨਵਾਂ. ਨਵੀਨ. ਸੱਜਰਾ.

ਤਾਜੀ. ਵਿ–ਨਵੀਂ. ਸੱਜਰੀ। ੨ ਫ਼ਾ تازی. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ। ੩ ਅ਼ਰਬ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤਾ। ੪ ਅ਼ਰਬੀ ਘੋੜਾ. "ਤਾਜੀ ਤੁਰਕੀ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੫ ਸੰ. ਤਾਜਿਕ. ਫ਼ਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ.

ਤਾਜੀਆ. ਅ਼ تعزیہ ਤਅ਼ਜ਼ੀਯਹ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਮ. ਸ਼ੋਕ। ੨ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਦਿਨ। ੩ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਸ਼ੋਕ ਵਿੱਚ ਕੱਢਿਆ ਵਿਮਾਨ, ਜੋ ਮਕਬਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਤਾਜੀਏ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਮੁਖ਼ਤਾਰ ਬਿਨ ਅਬੂ ਅ਼ਬੈਦੁੱਲਾ ਨੇ ਚਲਾਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ ਅੰਗ (ਅ) ੯.

ਤਾਜੀਆਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਜਨ ੨.

ਤਾਜੀਮ. ਅ਼ تعظیم ਤਅ਼ਜ਼ੀਮ. ਅ਼ਜ਼ਮਤ (ਵਡਾਈ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਨਮਾਨ। ੨ ਅਦਬ.

ਤਾਜੀਮੀ ਸਰਦਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖਲੋਕੇ ਨਜ਼ਰ ਲਵੇ.

ਤਾਜੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਜੀਰ.

ਤਾਜੁੱਬ. ਦੇਖੋ, ਤਅ਼ੱਜੁਬ.

ਤਾਟਤ. ਤਾੜਤ. ਤਾੜਨਾ ਕਰਦਾ. "ਤਾਟਤ ਹੈ ਸਭ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਾਟੰਕ. ਸੰ. ਤਾਟਕ ਅਤੇ ਤਾਡੰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਨਫੂਲ. ਤਨੌੜਾ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੪ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਮਗਣ ऽऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਉ ਜਿਉ ਜਪੈ ਤਿਵੈ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਮਾਵੈਗੋ,
ਭਗਤਜਨਾ ਕੀ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਲੋਚਾ,
ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖ ਪਾਵੈਗੋ. ×××
(ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

(ਅ) ਤਾਟੰਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ. ਅੰਤ ਮਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਗੁਰੁ ਦਾ ਨਿਯਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅੰਤਰਿ ਸਬਦ ਨਿਰੰਤਰਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ,
ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਦੂਰਿ ਕਰੀ,
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੱਕਾਰੁ ਨਿਵਾਰੈ,
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁ ਸਮਝ ਪਰੀ,
ਖਿੰਥਾ ਝੋਲੀ ਭਰਿਪੁਰਿ ਰਹਿਆ,
ਨਾਨਕ ਤਾਰੈ ਏਕੁ ਹਰੀ,
ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚੀ ਨਾਈ,
ਪਰਖੈ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਖਰੀ.
(ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਤਾਡਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕਾ ੨ ਅਤੇ ਤਾੜਕਾ.

ਤਾਂਡਵ. ਸੰ. ताण्डव. ਸੰਗਜਾ–ਤੰਡਰਿਖੀ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਨੱਚਣ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਉਛਲਵਾਂ ਨਾਚ. ਕੁਦਾੜੀਆਂ ਮਾਰਕੇ ਨੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾਚ ਤਾਂਡਵ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਲਾਸਯ ਹੈ."ਪੁੰ ਨੁਰਾਂ ਨਾਰਵਰੇ ਸੋ ਨਰਾਂ ਨਾਰੀ ਨੁਰਾਂ ਲਾਸਯਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰੇ." ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਚ ਬਹੁਤ ਪਜਾਰਾ ਹੈ. "ਹਰ ਨਚੈ ਪਰਲੈ ਤਾਂਡਵਾ." (ਸਲੋਹ)

ਤਾਣ. ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨ ੧. "ਤਾਣ ਹੋਂਦੇ ਹੋਇ ਨਿਤਾਣਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਤਣਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਤਣਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਾਣੂ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾਣ.

ਤਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਪਸਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਯੂ. teino.

ਤਾਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਣੇਹੋਏ ਤੰਤੂਆਂ (ਤੰਦਾਂ) ਦਾ ਸਮੂਦਾਇ। ੨ ਕਪੜੇ ਦੇ ਲੰਮੇ ਰੁਖ ਦੇ ਤੰਦ.

ਤਾਣਾ ਬਾਣਾ
ਤਾਣਾ ਵਾਣਾ } ਤਾਣਾ ਅਤੇ ਪੇਟਾ. ਸੰ. ਤਾਨਵਾਨ. ਓਤਪ੍ਰੋਤ(warp and woof). "ਇੱਕ ਸੂਤ ਕਰ ਤਾਣਾ ਵਾਣਾ." (ਭਾਗੂ)

ਤਾਣਿ. ਫੈਲਾਕੇ. ਭਾਵ–ਹੱਥ ਵਧਾਕੇ. "ਓਨੀ ਤੁਪਕ ਤਾਣਿ ਚਲਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਤਾਣਨਾ.

ਤਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਪੜੇ ਦਾ ਲੰਮੇ ਰੁਖ ਤਣਿਆਹੋਇਆ ਸੂਤ

ਤਾਣੁ. ਬਲ. ਦੇਖੋ, ਤਾਣ ੧. "ਤਾਣੁ ਤਨੁ ਖੀਨ ਭਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸਾਮਰਥਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਾਣਾ. "ਕੂੜੈ ਕਤਿਐ ਕੂੜਾ ਤਣੀਐ ਤਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਤਾਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਤਕਾਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਫ਼ੌਰਨ. ਤੁਰੰਤ. "ਬਿਖ ਖਾਤ ਮਰ ਜਾਤ ਤਾਤ." (ਭਾਗੂ ਕ) ੨ ਵਿ–ਤਪ੍ਰ. ਤਪਿਆਹੋਇਆ. "ਮਨੋ ਤਾਤ ਤਵਾ ਪਰ ਬੂੰਦ ਪਰੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਤੱਤੇ ਤਵੇ ਤੇ ਬੂੰਦ ਪਈ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਰੁਚਿ. ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਮੋਹਿ ਨਾਹਿ ਇਨ ਸਿਉ ਤਾਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਜੋ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰੇ, ਪਿਤਾ. "ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾ ਕਰ."(ਜਾਪੁ) ੫ ਪੁਤ੍ਰ. "ਤਾਂ ਕਹੁ ਤਾਤ ਅਨਾਥ ਜਨੋਂ ਆਜ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਵਡਾ ਭਾਈ। ੭ ਤਾਇਆ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ। ੮ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੯ ਵਿ–ਪਜਾਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ. "ਮਿਤ ਹੋ ਸੋਊ ਤਾਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਉਹ ਪਜਾਰਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੋਵੇ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਤ਼ਾਅ਼ਤ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਤਾਤਿ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਤੁ। ੧੩ ਸਿੰਧੀ. ਚਰਚਾ। ੧੪ ਨਿੰਦਾ। ੧੫ ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ। ੧੬ ਤਾਬੇਦਾਰੀ.

ਤਾਂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਤੰਤੁ. ਤੰਦ. ਤਾਗਾ. ਡੋਰਾ। ੨ ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਤੰਦ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦ ੩। ੩ ਸੰ. तान्त. ਵਿ–ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਤਾਤਓ. ਵਿ–ਤਪ੍ਰ (ਤਪਿਆ) ਹੋਇਆ. "ਤੇਲੁ ਤਾਵਣਿ ਤਾਤਓ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਤੱਤੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਤਾਂਉਂਦੇ ਹਨ.

ਤਾਤਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤਤਕਾਲ.

ਤਾਤਧਰਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਾਤਾਤ.

ਤਾਤਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਈ. "ਬਸਹੁ ਤਾਤ ਨਿਜ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਾਤਨੀ ਪਾਸ ਜਾਇ ਤੁਮ ਤਾਤ." (ਨਾਪ੍) ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਪਾਸ ਤਤਕਾਲ (ਛੇਰਨ) ਜਾਕੇ ਵਸੋ.

ਤਾਤਪਰਜ } ਸੰ. ਗਾਤ੍ਪਰ੍ਯ--ਤਾਤਪਰ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ--
ਤਾਤਪਰਯ } ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਆਸ਼ਯ. ਮਤਲਬ। ੨ ਅਰਥ। ੩ ਵਾਕਯ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ,ਜੋ ਅਰਥ ਦੀ ਯੋਗਜਤਾ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਵਾਕਯ ਅਰਥ ਕੇ ਜਨਨ ਕੀ ਆਹਿ ਯੋਗਜਤਾ ਜੋਇ। ਤਾਤਪਰਜ ਪਨ ਵਾਕ ਮੇ ਕਹੈਂ ਵਿਦਾਂਤੀ ਸੋਇ." (ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ-ਸ਼ਿੰਘ)

ਤਾਤਾ. ਵਿ–ਤਪ੍ਤ. ਤੱਤਾ. "ਤੁਝੈ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾਤਾ ਬੋਲਾ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰ. ਤਿਕ੍. ਕੌੜਾ. ਤੀਤਾ. "ਬਿਖੁ-ਫਲੁ ਮੀਠਾ ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਤਾਤਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੇ ਰੁਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਥਥਲਾਪਨ. ਲੁਕਨਤ. "ਲਖ ਲਖ ਨਉਤਨ ਨਾਉਂ ਲੈ ਲਖ ਲਖ ਸੇਖ ਵਿਸੇਖਨ ਤਾਤਾ." (ਭਾਗੁ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਲੱਖਾਂ ਨਾਉਂ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਲੈਕੇ ਥਕਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਰੁਕਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਤਪ੍ਤਾ. ਦਾਹ. ਜਲਨ. ਦੋਰਖਾ. "ਵਿਸਰੀ ਤਿਸੈ ਪਰਾਈ ਤਾਤਾ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਤਾਂਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ਤ੍ਾਰ. ਪੰਕ੍ਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਨੀ.

ਤਾਤਾਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜਾ–ਮਧਜ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਭਾਰਤ,ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਕੈਸਪਿਯਨ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਚੀਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਾਂਤ ਤੀਕ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਮਰਕੰਦ, ਬੁਖਾਰਾ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਹਨ। ੨ ਤਾਤਾਰ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਜਾਤਿ. Tartar.

ਤਾਤਾਰੀ. ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤਾਰ. ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਮਾਤ੍ ਨੂੰ ਤੁਰਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗੋਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਤਾਰੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Scythian.

ਤਾਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਤਪ੍ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਲਨ. ਦੋਰਖਾ. "ਬਿਸਰਿਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ." (ਕਾਨ ਮ: ਪ) "ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਵੀ ਭਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਤਾਤੀ. ਵਿ–ਤਪ੍ਤ. ਤੱਤੀ. "ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਢਾ ਹਰਿ-ਨਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨੀ. "ਠੰਢੀ ਤਾਤੀ ਮਿਟੀ ਖਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਨਦੀ (ਭਾਵ–ਪਾਣੀ) ਅਗਨੀ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾਲੈਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਚਿੰਤਾ. ਫ਼ਿਕਰ. "ਤਾ ਹਮ ਕੈਸੀ ਤਾਤੀ ?" (ਰਾਮ ਮ: ੪) ੪ ਦੋਰਖਾ. ਹ਼ਸਦ। ੫ ਸੰ. ਤੈਕ੍ਸ਼ੀ.ਵੀਣਾ. "ਭਾਤੀ ਗਹੁ ਆਤਮ ਬਸਿਕਰ ਕੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੬ ਸਿੰਧੀ.ਵਿ–ਬਾਰੂਨੀ। ੭ ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਾਂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤੀ। ੨ ਸੰ. ਤੈਤੁਵਾਯ. ਤੈਤ੍ (ਤੈਦ) ਤਣਨ ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ, ਜੁਲਾਹਾ. "ਤਹਿ ਤਾਂਤੀ ਮਨ ਮਾਨਿਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਤਾਤੀਲ. ਅ [illegible] ਤਅ਼ੱਤੀਲ. ਸੰਗਜਾ–ਅ਼ੁਤ੍ਲ (ਬੇਕਾਰ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਛੁੱਟੀ.

ਤਾਤੀ ਵਾਉ. ਤਪ੍ ਵਾਯੁ. ਦੇਖੋ, ਤਤੀਬਾਲ. "ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਣਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨਲਵਾਉ ੨.

ਤਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤ। ੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ. ਪਜਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤ ੯. "ਜਿਨਿ ਕਨ ਕੀਤੇ ਅਖੀ ਨਾਕੁ। ਜਿਨਿ ਜਿਹਵਾ ਦਿਤੀ ਬੋਲੈ ਤਾਤੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਤਾਤੁਕ. ਸੰ. ਤਾਤ੍ਵਿਕ. ਵਿ–ਤੱਤਾਂ ਦਾ. ਭੂਤਾਂ ਦਾ. "ਤਾਤੁਕ ਤਾਂਹਿ ਵਿਕਾਰ ਨ ਕੋਈ." (ਨਾਪ੍)

ਤਾਤੁਲ. ਤਾਤ--ਤੁਲਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਪਿਤਾ ਤੁੱਲ। ੨ ਪੁਤ੍ ਤੁਲਸ। ੩ ਤਾਂ--ਤੁਲਸ. ਉਸ ਬਰਾਬਰ.

ਤਾਤੇ } ਸਰਵ--ਉਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਸੇ. "ਤਾਤੇ ਅੰਗਦ
ਤਾਂਤੇ } ਭਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਤਿਸ ਹੇਤੁ ਸੇ. "ਤਾਤੇ ਮੈ ਧਾਰੀ ਓਟ ਗੁਪਾਲ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ)

ਤਾਤੋ. ਵਿ–ਤਪ੍. ਤੱਤਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧੀ.

ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ } ਸੰ. ਤਾਨ੍ਤ੍ਰਿਕ. ਵਿ–ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ
ਤਾਂਤ੍ਰੀ } ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ ਦਾ ਗਜਾਤਾ. ਯੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਾਥ } ਦੇਖੋ, ਤਥੁ.
ਤਾਥੁ }

ਤਾਦਾਤਮ. ਸੰ. ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ--ਤਾਦਾਤਮਜ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕਾਰਯ ਅਤੇ ਕਾਰਣ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਇੱਕ ਵਸੰਜਨਾ ਸ਼ਕਤਿ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ ਦਾ ਬੋਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ– ਆਖੀਏ ਕਿ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਤਾਦਾਦ. ਅ [illegible] ਤਅ਼ਦਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਅ਼ਦਦ(ਸ਼ੁਮਾਰ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਗਿਣਤੀ. ਸੰਖਜਾ.

ਤਾਦ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਤਾਦ੍ਰੁਸ਼ ਅਤੇ ਤਾਦ੍ਰਸ਼. ਵਿ–ਓਹੋ ਜੇਹਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਵੈਸਾ.

ਤਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਣਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਨ੍ ਧਾ। ੨ ਸੁਰਾਂ (ਸ੍ਵਰਾਂ) ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜ੍ਜ (ਸ੍ਰੜ੍ਜ)ਤੋਂ ਨਿਖਾਦ(ਨਿਸ਼ਾਦ) ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੋਂ ਸ੍ਰੜ੍ਜ ਸੁਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਸੰਗੀਤਦਾਮੋਦਰ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ੪੯ ਤਾਨਾਂ ਹਨ, ਸੰਗੀਤਸਾਰ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ੯੪ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਸੁਾਰ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਛੰਦ ਅਨੰਤ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸੁਰਪ੍ਰਸੁਾਰ ਕਰਕੇ ਤਾਨਾਂ ਭੀ ਅਨੰਤ ਹਨ. ਜੇ ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਦ ਦੋ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਾਨਾਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਆਰੋਹੀ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ. ਹੇਠੋਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਆਰੋਹੀ ਤਾਨ ਹੈ, ਉੱਪਰਲੇ ਸੁਰਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠ ਵੱਲ ਆਉਣਾ ਅਵਰੋਹੀ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ ਅਵਰੋਹੀ ਤਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭੇਦ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ:–

ਆਰਚਿਕ–ਇੱਕ ਸੁਰ ਦੀ.*

ਗਾਥਿਕ–ਦੋ ਸੁਰ ਦੀ.
ਸਾਮਿਕ–ਤਿੰਨ ਸੁਰ ਦੀ.
ਸੁਰਾਂਤਰ–ਚਾਰ ਸੁਰ ਦੀ.
ਉੜ੍ਵ–ਪੰਜ ਸੁਰ ਦੀ.
ਸਾਡ਼ਵ–ਛੀ ਸੁਰ ਦੀ.
ਸੰਪੂਰਣ–ਸੱਤ ਸੁਰ ਦੀ.

ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਨ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹੋਰ ਭੀ ਥਾਪੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਸ਼ੁੱਧ ਤਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਸੁਰ ਲੱਗਣ. ਜੈਸੇ–ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ, ਦੂਜੀ ਕੂਟਤਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟੇਢੇ ਸੁਰ ਹੋਣ, ਯਥਾ–ਸ ਗ ਰ, ਮ ਧ ਪ ਆਦਿ. †

"ਬਾਜਾ ਮਾਣੁ ਤਾਣੁ ਤਜਿ ਤਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ)

ਭ ਤਾਲ ਦੇ "ਸਮ" ਨੂੰ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਤਾਨ ਸਮ ਗੁਰੁ ਅਹੋ ! ਉਚਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਤੰਤ੍ਰੂਆਂ (ਤੰਦਾਂ) ਦਾ ਤਾਣਾ. ਬੁਣਨ ਲਈ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ. ਦੇਖੋ,ਤਾਨੁ। ੫ ਸਰਵ–ਤਾਂ ਨੇ. ਤਿਸ ਨੇ."ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਤਾਨ ਮਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਤ੍ਰਾਣ (ਰਖਜਾ) ਅੰਦਰ ਆਏ (ਸ਼ਰਣਾਗਤ) ਲਈ ਭੀ ਤਾਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾਣ. "ਤਾਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਅੰ." (ਬੈਰਾਹ)

ਤਾਨਉੜਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਉੜਾ.

ਤਾਨਸੇਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਮਿਸ਼੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਆਚਾਰਜ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਨਿਵਾਸੀ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹਰਿਦਾਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਇਸ ਨੇ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਭਾਟ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਬਘੇਲਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਨਾਮ ਪਾਇਆ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਸੁਣਕੇ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਲਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਅਰ ਮਾਨ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ.‡ ਗਵਾਲ੍ਹੀਅਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪੀਰ ਗ਼ੌਸ-ਮੁਹ਼ੰਮਦ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਨਾਮ ਤਾਨਸੇਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਤਾਨਸੇਨ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੫੮੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਗਵਾਲ੍ਹੀਅਰ ਵਿੱਚ ਗਵੈਯੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਅਰ ਕ਼ਬਰ ਪਾਸ ਜੋ ਇਮਲੀ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬਹੁਤ ਗਾਇਕ ਇਸ ਲਈ ਚਬਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਠ ਸੁਰੀਲਾ ਹੋਜਾਵੇ.

ਤਾਨ ਕਲੋਲ. ਤਾਨ (ਸੁਰ ਵਿਸਤਾਰ) ਦੀ ਕੱਲੋਲ (ਲਹਿਰ). ਤਾਨ ਦੀ ਉਮੰਗ. ਤਾਨ ਦਾ ਵਧਾਉ ਘਟਾਉ. ਕੰਠ ਹਿਰਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਤਾਨ ਦੇ ਕੱਢਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਾਨਤਰੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਨ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਆਰੋਹੀ ਅਵਰੋਹੀ ਤਾਨ ਦਾ ਆਲਾਪ. "ਉਘਟਤ ਤਾਨ ਤਰੰਗ ਰੰਗ ਅਤਿ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਤਾਨਸੇਨ ਗਵੈਯੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਉੱਤਮ ਗਾਇਕ ਸੀ.

ਤਾਨਤਾਨ. ਬਲ ਦਾ ਬਲ। ੨ ਸੂਰ ਪ੍ਰਸੁਾਰ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਨਮੋ ਤਾਨਤਾਨੇ." (ਜਾਪੁ)

ਤਾਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਣਨਾ.

ਤਾਨਪੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤੰਬੂਰਾ.

ਤਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਣਾ. "ਹਮ ਘਰਿ ਸੂਤ ਤਨਹਿ ਨਿਤ ਤਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਅ [illegible] ਤ੍ਹਅੰਨਹ. ਨੇਜ਼ਾ ਮਾਰਨਾ। ੩ ਭਾਵ–ਮੇਹਣਾ. ਤਰਕ. "ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਦੇਤ ਹੈਂ ਤਾਨੇ." (ਨਾਪ੍)

ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਅੱਬੁਲਹ਼ਸਨ ਸੀ. ਇਹ ਗੋਲਕੰਡਾ (ਦੱਖਣ) ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਸਨ ੧੬੭੨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਅਰ ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗ-ਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਕ਼ੈਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੋਲਕੰਡਾ ਦਿੱਲੀਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਗਿਆ. ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੭੦੪ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਇਹ ਕ਼ੁਤ਼ਬਸ਼ਾਹੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ. "ਤਾਨੇ-ਸ਼ਾਹ ਜੁ ਦੱਖਣ ਕੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤਾਨਾਬਾਨਾ } ਦੇਖੋ, ਤਾਣਾਵਾਣਾ. "ਤਾਨਾ ਬਾਨਾ ਕਛੂ
ਤਾਨਾਵਾਨਾ } ਨ ਸੂਝੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਤਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਾ ੨.

ਤਾਨੁ. ਤਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨ ਅਤੇ ਤਾਨਾ. "ਸਾਕਤ ਸੂਤੁ ਬਹੁ ਗੁਰਝੀ ਭਰਿਆ, ਕਿਉ ਕਰਿ ਤਾਨੁ ਤਨੀਜੈ ?" (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ.

ਤਾਨੈ. ਸਰਵ–ਤਿਸ ਨੇ. "ਤਬ ਸਰੀਰ ਕੋ ਬਲ ਕਰ ਤਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਫੈਲਾਵੇ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰੇ। ੩ ਖਿੱਚੇ. ਤਾਣੇ. "ਸੋ ਸੁਰਤਾਨੁ ਜੁ ਦੁਇ ਸਰ ਤਾਨੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਦੋ ਤੀਰ (ਨੀਤਿ ਅਤੇ ਭੁਗਤਿ) ਖਿੱਚੇ.

ਤਾਪ. (ਦੇਖੋ, ਤਪ੍ ਧਾ.) ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਮੀ. ਤੇਜ. ਉਸ੍ਣਤਾ। ੨ ਸੰ. ਜ੍ਵਰ. [illegible] ਹੁੱਮਾ. Fever. ਬੁਖਾਰ. ਜ੍ਵਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤਾਪ ਇਸ ਲਈ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਤਪਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਅਯੋਗ ਅਹਾਰ ਵਿਹਾਰ ਤੋਂ ਕੋਠੇ ਦੀ ਅਗਨਿ ਲਹੂ ਨੂੰ ਤਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਤਪਣਾ ਹੀ ਤਾਪ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਤਾਪ ਤੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸੁਸਤੀ ਅਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਵਿਆਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਬੇਸੁਆਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਵਾਸੀਆਂ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ ਕਾਹਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਬੰਦ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੱਡਭੰਨਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਦਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਦਿ. "ਤਾਪ ਉਤਾਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ)

ਤਾਪ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਹਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਿੱਖਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ. ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਭ ਅੱਗੇ ਦਿਖਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ–

(ੳ) ਉਸਨ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਉਸਨ ਤਾਪ.

(ਅ) ਅਠਵਾੜਾ ਤਾਪ. ਇਹ ਤਾਪ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਅਤੇ ਛੀ ਦਿਨ ਬੇਮਾਲੂਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਕਦੇ ਛੀ ਦਿਨ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬੇਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ–

ਫਟਕੜੀ ਦੀ ਖਿੱਲ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਲੌਂਗ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਮਿਸ਼ਰੀ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਸਭ ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਸਤਾਈ ਪੁੜੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ. ਇੱਕ ਪੁੜੀ ਸਵੇਰੇ, ਇੱਕ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਸ਼ਿਬ ਨੂੰ ਕੋਸੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਜਲ ਨਾਲ ਛਕਾਉਣੀ.

---

* ਇੱਕ ਸੁਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸੁਰ ਤਕ ਜਾਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੜ੍ਜ ਤੋਂ ਰਿਸਭ ਅਤ 'ਰਿਸਭ' ਤੋਂ ਸ੍ਰੜ੍ਜ; ਅਰ ਸੁਰ ਦੀ ਸ਼੍ਰੁਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਧੁਨਿ ਦਾ ਫੈਲ ਅਤੇ ਗਤਿ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤਾਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ.

† ਤਾਨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ tune ਅਤੇ tone ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ.

‡ ਤਾਨਸੇਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਕਬਰ ਦੇ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁਲੱਠੀ, ਪਟੋਲਪਤ੍ਰ, ਕੜੂ, ਅੰਬ ਦੀ ਗਿਰੂ, ਹਰੜ ਦੀ ਛਿੱਲ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ, ਕਾੜ੍ਹਾ ਬਣਾਕੇ, ਮਿਸ਼ਰੀ ਪਾਕੇ ਪਿਆਉਣਾ.

ਚਰਾਇਤਾ, ਨਿੰਮ, ਕੜੂ, ਨਾਗਰਮੋਥਾ, ਪਿੱਤ-ਪਾਪੜਾ, ਗਿਲੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਦੇਣਾ. ਖਸਰੇ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਤਾਪ ਭੀ ਅਠਵਾੜਾ ਤਾਪ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਇਨ੍ਹਾ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. "ਅਸਟ ਦਿਵਸਿਯਾ ਅਰੁ ਬੀਸਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ੲ) ਸ਼ੀਤ ਜ੍ਵਰ ਅਥਵਾ ਸੀਤਲ ਜੁਰ. ਪਾਲਾ ਲੱਗਕੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਤਾਪ. ممی غِب ਹ੍ਰੱਮਾ ਗ਼ਿੱਬ. ਕਾਂਬੇ ਦਾ ਤਾਪ. Ague fever. ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ–ਗੰਦੀ ਸੜੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਮੱਛਰਾਂ ਦਾ ਲੜਨਾ, ਸਲ੍ਹਾਬੇ ਵਿੱਚ ਸੌਣਾ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸੰਜਮ ਨਾ ਰੱਖਣਾ, ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਮਲ ਦਾ ਜਮਾ ਹੋਣਾ ਆਦਿ.

ਇਸ ਦਾ ਉਪਾਉ ਹੈ–ਰੋਟੀ ਛੱਡਕੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਭੰਗ ਗਊ ਦਾ ਕੋਸਾ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ, ਸੰਗਤਰੇ ਆਦਿ ਫਲ ਖਾਣੇ. ਨਸਾਦਰ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਨੂਣ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਸਭ ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਮਾਸ਼ੇ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਖਾਣੀਆਂ.

ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਦੋ ਦੋ ਚਾਰ ਚਾਰ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਵਾਰ ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਜਲ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ.

ਫਟਕੜੀ ਦੀ ਖਿੱਲ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮਿਲਾਕੇ ਮਾਸ਼ੇ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁੜੀਆਂ ਜਲ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਛਕਣੀਆਂ.

ਸੀਤ ਜ੍ਵਰ ਲਈ ਕੁਨੀਨ ਸਿੱਧ ਔਖਧ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਤਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਗੰਧਕ ਦੇ ਤੇਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਕਰਕੇ ਅਰਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ.

ਪਾਨ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਨਸਾਦਰ ਜੇ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਬਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. "ਸੀਤਲ ਜੁਰ ਅਰ ਉਸਨ ਤਾਪ ਭਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ਸ) ਸੂਖਾ ਜ੍ਵਰ. ਸੰ. शोष ज्वर. ਸ਼ੋਸ਼ਜ੍ਵਰ. Anaemia fever. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਨੀਂਦ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵੇਗ ਰੋਕਣਾ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪੀਣਾ, ਚਿੰਤਾ ਭੈ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਭੁੱਖੇ ਤਿਹਾਏ ਰਹਿਣਾ, ਰੁੱਖੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ, ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਤਰਾਵਤ ਦਾ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਅਹਾਰ ਨੀਂਦ ਆਦਿਕ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ.

ਇਸ ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਤੁਚਾ ਰੁੱਖੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋੜ ਢਿੱਲੇ ਪੈਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿਰ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੱਠਾ ਮੱਠਾ ਤਾਪ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿਂਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਛੇਤੀ ਇਲਾਜ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਤਪਦਿੱਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ–ਦਾਲ (ਦਾਰੁ) ਚੀਨੀ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਮਘਾਂ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਬੰਸਲੋਚਨ ਅੱਠ ਤੋਲੇ, ਮਿਸ਼ਰੀ ਸੋਲਾਂ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਦੁਗਣਾ ਸ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਘੀ ਮਿਲਾਕੇ ਛੀ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਚਟਾਉਣਾ. ਖਾਣ ਲਈ ਹਲਕੇ ਅਤੇ ਤਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣੇ. ਗਊ ਅਤੇ ਬੱਕਰੀ ਦਾ ਦੁੱਧ, ਚਾਵਲ ਪਾਲਕ ਆਦਿ ਭੋਜਨ ਉੱਤਮ ਹਨ. "ਸੂਖਾ ਜ੍ਵਰ ਤੇਈਆ ਚੌਥਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ਹ) ਚੌਥਾਯਾ ਤਾਪ. ਚਾਤੁਰਥਿਕ ਜ੍ਵਰ. ممی ربع ਹ੍ਰੱਮਾ ਰੁਬਅ. Quartan fever. ਇਹ ਤਾਪ ਇੱਕ ਦਿਨ ਹੋਕੇ ਦੋ ਦਿਨ ਗੁਪਤ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਦੇ ਦੋ ਦਿਨ ਹੋਕੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਗੁਪਤ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਾਮੂਲੀ ਤਾਪ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਬਦਪਰਹੇਜੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਭੀ ਮਲੇਰੀਏ (malaria) ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ. ਇਹ ਤਾਪ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਰਹਿਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਯਰਕਾਨ, ਖ਼ੂਨੀਖਾਂਸੀ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਹੋਜਾਣ, ਤਾਂ ਇਹੀ ਭਯੰਕਰ ਰੋਗ ਹੈ. ਇਸ ਤਾਪ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਸਰਦੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਉਤਰਨ ਵੇਲੇ ਤ੍ਰੇਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ– ਫਟਕੜੀ ਦੀ ਖਿੱਲ ਛੀ ਰੱਤੀ, ਖੰਡ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ, ਐਸੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁੜੀਆਂ ਰੋਜ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਣੀਆਂ.

ਕੁਨੀਨ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪੰਜ ਪੰਜ ਗ੍ਰੇਨ ਖਵਾਉਣੀ. ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਵਾਰ ਚਾਰ ਚਾਰ ਛਕਾਉਣੇ.

ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਗੁੜ, ਤਾਪ ਦੀ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਖਵਾਉਣਾ.

ਸੱਤ ਦਿਨ ਕੇਵਲ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਖਵਾਉਣਾ.

ਸੁੰਢ, ਨਾਗਰਮੋਥਾ, ਕੁਟਕੀ, ਚਰਾਇਤਾ, ਲਾਲਚੰਦਨ, ਆਉਲੇ, ਗਿਲੋ, ਸਭ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਲੈਕੇ ਕਾੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਪਿਆਉਣੇ. "ਸੂਖਾ ਜ੍ਵਰ ਤੇਈਆ ਚੌਥਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ਕ) ਡੇਢਮਾਸੀਆ ਤਾਪ. ਇਹ ਤਾਪ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਨਿਰੰਤਰ ਰਹਿਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਡੇਢ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੌਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਭੀ ਵਿਖਮ ਜ੍ਵਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਉਹੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਤੇਈਏ ਚੌਥਾਏ ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕਦੇ ਕਦੇ ਤੋਰਕੀ ਦਾ ਤਾਪ ਭੀ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਰਹਿਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੀਸਾਯਾ ਤਾਪ. "ਡੇਢਮਾਸੀਆ ਫੁਨ ਤਪ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ਖ) ਤੇਈਆ ਤਾਪ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਕ ਜ੍ਵਰ ممی ثلاثہ ਹ੍ਰੱਮਾ ਸਲਾਸਿਯਹ. Tertian fever. ਇਹ ਤਾਪ ਇੱਕ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਪਾਲਾ ਲਗਦਾ (ਕਾਂਬਾ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ. ਇਹ ਮਲੇਰੀਏ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨੌਬਤੀ ਬੁਖਾਰ ਹੈ. ਸੁਸ਼੍ਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੰਠ ਗਤ ਦੋਸ਼ ਇੱਕ ਦਿਨ ਰਾਤੋ ਵਿੱਚ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਆਮਾਸ਼ਯ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਪਹੁਚਕੇ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਤੇਈਏ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ.

ਕਫ ਅਤੇ ਪਿੱਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲੋਂ ਤਿਹੱਡੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ.

ਵਾਤ ਅਤੇ ਕਫ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲਾ ਪਿੱਠ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ.

ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਚੌਥਾਏ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਕੁਨੀਨ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਇਸ ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗੁਣ-ਕਾਰੀ ਹੈ. ਕੁਟਕੀ ਦਾ ਚੂਰਣ, ਨਿੰਮ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਗਿਲੋ, ਚਰਾਇਤੇ ਅਤੇ ਧਨੀਏ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ, ਪੁਠਕੰਡੇ ਦੇ ਢਾਈ ਪੱਤੇ, ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੂਰਨ ਆਦਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ਭੀ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਜੇ ਕਬਜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਲਕਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਮੂੰਗੀ ਪਾਲਕ ਚਾਉਲ ਆਦਿਕ ਨਰਮ ਗਿਜਾ, ਪੀਣ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀ ਉਬਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਣਾ ਲੋੜੀਏ. ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਸ੍ਵੱਛ ਪੌਣ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਕਈ ਲੋਕ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਟੂਣੇ ਆਦਿ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ. "ਸੂਖਾ ਜ੍ਵਰ ਤੇਈਆ ਚੌਥਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ਗ) ਪੀਤਜ੍ਵਰ. ਜ਼ਰਦ ਬੁਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਸਨ ਤਾਪ ਅਤੇ ਯਰਕਾਨ.

(ਘ) ਬੀਸਾਯਾ ਤਾਪ. ਇਹ ਭੀ ਵਾਰੀ ਦਾ ਤਾਪ (ਨੌਬਤੀ) ਹੈ, ਜੋ ਚੌਥਾਏ ਤੇਈਏ ਵਾਂਙ ਵੀਹ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਜੋ ਵੀਹ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਤਾਪ ਰਹੇ, ਉਹ ਭੀ ਬੀਸਾਯਾ ਹੈ ممی مطبقہ متناقصہ ਹ੍ਰੱਮਾ ਮੁਤ੍ਰਬਿਕ੍ਰਾ ਮੁਤਨਾ-ਕ੍ਰਿਸਹ. Typhoid fever. ਅਥਵਾ आन्त्र ज्वर–ਆਂਤ੍ਰ ਜ੍ਵਰ Enterical fever. ਤੋਰਕੀ ਦਾ ਤਾਪ. ਪਾਣੀਝਾਰਾ. ਇਹ ਤਾਪ ਆਂਦ ਵਿੱਚ ਸੜੇ ਬੁਸੇ ਪਦਾਰਥ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅੰਤੜੀ ਅੰਦਰ ਛਾਲੇ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ. ਬੀਸਾਏ ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਖਾਂਸੀ ਅਤੇ ਪਸਲੀ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਭੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬਦਬੂਦਾਰ ਮਲ ਦਸਤਾਂ ਨਾਲ ਝੜਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤਾਪ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਅਨਾਜ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਦੁੱਧ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਗੁਣ-ਕਾਰੀ ਹੈ. ਅਰਕ ਬੇਦਮੁਸ਼ਕ ਅਰਕ ਗਾਉਜੁਬਾਨ ਪਿਆਉਣਾ, ਮੰਜੇ ਤੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ, ਘਰ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਫਾਈ ਰੱਖਣੀ, ਸ੍ਵੱਛ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਪਾਸ ਰੱਖਣਾ, ਫਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਪੀਣਾ, ਧਨੀਆ, ਚੰਨਣ ਦਾ ਬੂਰ, ਕਪੂਰ, ਸਿਰਕਾ, ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸੁੰਘਾਉਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ.

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਬੀਸਾਏ ਤਾਪ ਦਾ ਸਿੱਧ ਇਲਾਜ ਹਨ–

ਵੰਸਲੋਚਨ, ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਸਤਗਿਲੋ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ, ਕੋਲਡੋਡੇ ਦੀ ਗਿਰੂ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਇਹ ਸਭ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਸੁੱਚੇ ਸਿੱਪ ਅਤੇ ਅਭਰਕ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਕਹਿਰਵਾ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਮੋਤੀ ਅਣਵਿੱਧ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ, ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਰੂਹ ਕੇਉੜੇ ਵਿੱਚ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਰਕ ਮਿਲਾਉਣੇ, ਸਵਾ ਤੋਲਾ ਸਾਬਤ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਖ਼ੂਬਕਲਾਂ ਸਾਰੀ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬਾਸਠ (੬੨) ਪੁੜੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ. ਜੁਆਨ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪੁੜੀਆਂ ਰੋਜ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਗਾਉਜੁਬਾਨ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਦੇਣੀਆਂ. "ਅਸਟ ਦਿਵਸਿਯਾ ਅਰੁ ਬੀਸਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

੩ ਸੰਤਾਪ. ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼। ੪ ਫਿਕਰ. "ਤਾਪ ਪਾਪ ਸੰਤਾਪ ਬਿਨਾਸੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਹ ਨੂੰ ਤਪਾ-ਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਤਪਸਜਾ. "ਹਰਿਧਨ ਜਾਪ ਹਰਿਧਨ ਤਾਪ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਜਾਪ ਤਾਪ ਗਿਆਨ ਸਭ ਧਿਆਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੬ ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਤਾਪ.

ਤਾਪਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਪਸ੍ਵੀ. ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਗੁਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਪਿਸ਼.

ਤਾਪਸਤਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਤਪਸ੍ਵੀਪੁਣਾ. "ਤਾਪਸਤਾਈ ਕੋ ਤਜਾਗ ਤਪੀਸ੍ਵਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੪)

ਤਾਪਸੀ. ਤਪਸ੍ਵੀ. ਤਪੀਆ। ੨ ਸੰ. ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਤਾਪਹ } ਸਰਵ–ਉਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਪਾਸੋਂ। ੨ ਤਪਦਾ
ਤਾਪਹਿ } ਹੈ. ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਤਾਪਕ. ਵਿ–ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਚੁਲ੍ਹਾ. ਅੰਗੀਠੀ। ੪ ਉਹ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਿੰਨ੍ਹੀਏ ਅਤੇ ਭੁੰਨੀਏ.

ਤਾਪਤੀ. ਦੇਖੋ, ਤਪਤੀ.

ਤਾਪਤ੍ਰਈ } ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਤਾਪ. "ਦਰਸਨ ਨਿਮਖ
ਤਾਪਤ੍ਰਯ } ਤਾਪਤ੍ਰਈ ਮੋਚਨ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਾਪਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਰਿਪੁ ਤਾਪਨ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤਪਤਾਪਨ.

ਤਾਪਰ } ਤਾਂ–ਊਪਰਿ. ਉਸ ਉੱਤੇ. "ਜਾਕੀ ਛੋਤਿ
ਤਾਪਰਿ } ਜਗਤ ਕਉ ਲਾਗੈ ਤਾਪਰ ਤੁਹੀ ਢਰੈ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਪਰੁ.

ਤਾਪਰੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਭੀ. ਤਬ ਹੀ. "ਸਚੁ ਤਾਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤਾਪੀ. ਦੇਖੋ, ਤਪਤੀ। ੨ ਤਪੀਆ. ਤਪਸ੍ਵੀ। ੩ ਬੁਖਾਰ (ਜ੍ਵਰ) ਦਾ ਗ੍ਰਸਿਆਹੋਇਆ। ੪ ਸੰ. तापिन. ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਤਾਪੁ. ਜ੍ਵਰ. ਬੁਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ. "ਤਾਪੁ ਗਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਤਾਪ. ਸਾੜਾ.

ਤਾਪੈ. ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਤਪਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ. ਤਾਂਪੈ.

ਤਾਂਪੈ. ਸਰਵ–ਉਸ ਪਾਸ। ੨ ਉਸ ਉੱਪਰ.

ਤਾਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ تافت ਵਿ–ਫੇਰਦਿੱਤਾ. ਘੁਮਾਇਆ। ੨ ਚਮਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤਾਫ਼ਤਨ.

ਤਾਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ تافتن ਕ੍ਰਿ–ਫੇਰਨਾ। ੨ ਵੱਟਣਾ। ੩ ਮਰੋੜਨਾ। ੪ ਚਮਕਣਾ। ੫ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਣਾ। ੬ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ.

ਤਾਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ تافتہ ਸੰਗਜਾ–ਦੋ ਰੰਗ ਦੇ ਤਾਣੇ ਵਾਣੇ ਵਾਲਾ ਚਮਕੀਲਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ. ਧੁੱਪਛਾਉਂ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਇਟਾਲੀਅਨ teffeta। ੨ ਵਿ–ਫੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਘੁਮਾਇਆਹੋਇਆ. ਵੱਟਿਆਹੋਇਆ.

ਤਾਬ. ਫ਼ਾ تاب ਸੰਗਜਾ–ਤਾਪ. ਗਰਮੀ। ੨ ਚਮਕ ਦੀਪ੍ਰਿ. "ਅਸ ਕੋ ਤਾਬ ਸਹੈ ਸਤਗੁਰੁ ਕੀ."(ਨਾਪ੍) ੩ ਕ੍ਰੋਧ। ੪ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੫ ਧੁੱਪ. ਆਤਪ.

ਤਾਬਦਾਨ. ਫ਼ਾ تابدان ਸੰਗਜਾ–ਰੌਸ਼ਨਦਾਨ. ਮੋਘਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਧੁੱਪ ਘਰ ਅੰਦਰ ਆਵੇ.

ਤਾਬਨਾਕ. تابناک ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਤਾਪਕ. ਗਰਮੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਤਾਬਾ ਸੰ. ਤਾਮ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਧਾਤੁ, ਜਿਸ ਦੇ
ਤਾਂਬਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਤਾਮ੍ਰਕ, ਤਪਨੇਸ੍ਟ, ਰਕਤਧਾਤੁ ਆਦਿ ਹਨ. Copper. ਪਾਰਸ ਕੇ ਸੰਗਿ ਤਾਬਾ ਬਿਗਰਿਓ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਕਿਨਹੀ ਬਨਜਿਆ ਕਾਸੀ ਤਾਂਬਾ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਹਾਨ ਤਾਬਾ.

ਤਾਬਾਂ. ਫ਼ਾ ਤਾਬ ਵਿ–ਤਾਬ (ਚਮਕ) ਵਾਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ.

ਤਾਂਬਾਲੋਯਣ. ਛਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਂਬੇ (ਤਾਮ੍ਰ) ਰੰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਇਲ.

ਤਾਬਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤਾਬੇ.

ਤਾਬੂਤ. ਅ. تابوت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਸੰਦੂਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਥ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. "ਤਾਬੂਤ ਅੰਦਰ ਦਖਲ ਕਰ ਛਟ ਪਠੈਦੀਨੈ ਸ਼ਾਹ ਪੈ." (ਸਲੋਹ)

ਤਾਂਬੂਲ. ਸੰ. ताम्बूल. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਗਰਬੇਲ (ਨਾਗਵੱਲੀ) ਦਾ ਪੱਤਾ. ਪਾਨ. ੨ ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ.

ਤਾਂਬੂਲਿਕ ਸੰ. ताम्बूलिक. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੰਬੋਲੀ. ਪਾਨ
ਤਾਂਬੂਲੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਤਾਬੇ. ਅ. تابع ਤਾਬਿਅ. ਵਿ–ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਗਾਮੀ. ੨ ਅਧੀਨ. ਮਾਤਹਤ.

ਤਾਬੇ ਬੈਠਣਾ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਾਜਰੀ ਵਿੱਚ ਚੋਰ ਲੈਕੇ ਬੈਠਣਾ.

ਤਾਂਬ੍ਧਰਾ. ਤਾਂਮ੍ਰਧਰਾ. ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਅਜਗਰ ਸੱਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਹਾਰ ਪਹੁਚਾਉਣ ਲਈ ਔਧੇਰੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਮਿੱਟੀ ਚੱਟਕੇ ਸੱਪ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਤਾਂਬੇ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂਬ੍ਧਰਾ ਹੈ.

ਤਾਂਬ੍ਪਣ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮ੍ਪਣ.

ਤਾਭੀ. ਵਯ–ਤੋ ਭੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ. "ਤਾਭੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਸਿ ਮਾਇਆ," (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਤਾਂਭੀ ਮਾਤਾ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਰੈਜ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ.

ਤਾਮ. ਸੰ. ਤਾਮਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਮੋਗੁਣ. "ਰਾਜ ਬਿਨਾਸੀ ਤਾਮ ਬਿਨਾਸੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫ਼ਿਕਰ। ੩ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼। ੪ ਵਿ–ਭਯੰਕਰ. "ਜਿਨੈ ਕਿੱਤਿਯੰ ਜਿੱਤਿਯੰ ਫੌਜ ਤਾਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੫ ਅ. طعام ਤ੍ਹ੍ਯਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਆਦ. ਲੱਜਤ। ੬ ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ। ੭ ਅ. تام ਵਿ–ਸੰਪੂਰ੍ਣ. ਪੂਰਾ.

ਤ੍ਰਾਮਅ. ਅ. طمع ਵਿ–ਤ੍ਰਮਅ ਵਾਲਾ. ਲਾਲਚੀ. ਲੋਭੀ.

ਤਾਮਸ. ਸੰ. ਤਮੋਗੁਣ ਦਾ ਕਾਰਜ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ। ੩ ਅਗ੍ਯਾਨ। ੪ ਸਰਪ। ੫ ਔਧੇਰਾ.

ਤਾਮਸਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਮੋਗੁਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਤਾਮਸਤਾ ਮਮਤਾ ਨਮਤਾ ਕਵਿਤਾ ਕਵਿ ਕੇ ਮਨ ਮੱਧ ਗੁਹੀ ਹੈ." (ਚੌਬੀ ੧) ਤਮੋਰੂਪਾ, ਰਜੋ (ਮਮਤਾ) ਰੂਪਾ, ਨਮਤਾ (ਸਤੋ) ਰੂਪਾ, ਕਵਿਤਾਰੂਪਾ ਸ਼ਕਤਿ, ਕਵਿ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ.

ਤਾਮਸਿ ਵਿ–ਤਮੋਗੁਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਤਮੋਗੁਣੀ.
ਤਾਮਸੀ "ਆਪ ਨ ਚੀਨਹਿ ਤਾਮਸੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਤਮੋਗੁਣ ਵਿੱਚ. ਤ੍ਰਿਸਨਾ (ਹਿਰਸ) ਮੇਂ. "ਤਾਮਸਿ ਲਗਾ ਸਦਾ ਫਿਰੈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਤਾਮਸੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮਸ ੧. "ਅੰਤਰਿ ਲਾਗਿ ਨ ਤਾਮਸੁ ਮੂਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਤਮੋਗੁਣੀ. "ਰਾਜਸੁ ਸਾਤਕੁ ਤਾਮਸੁ ਭਰਪਹਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਤਾਮਜਾਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲ਼ਕੀ,
ਤਾਮਝਾਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਾਰ ਕੰਨ੍ਹੇ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਤਾਮਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ। ੨ ਘੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਾਮ੍ਰ.

ਤਾਮਰਸ. ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਵਾਲਾ, ਕਮਲ. "ਸ੍ਰੀਤ ਤਾਮਰਸ ਹੋਰ ਵਿਕਾਸੈ."(ਨਾਪ) ੨ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੩ ਤਾਂਬਾ। ੪ ਧਤੂਰਾ। ੫ ਸਾਲਸ ਪੰਛੀ। ੬ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਨ ਜ ਜ ਯ. ।।।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।।ऽ.

ਤਾਮੜਾ. ਸੰ. ਤਾਮ੍ਰਾਭ. ਵਿ–ਤਾਂਬੇ ਰੰਗਾ. ਲਾਲੀ ਦੀ ਝਲਕ ਸਹਿਤ.

ਤਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਂਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਮ ੫। ੩ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਹੋਈ ਸੰਝ ਦੀ ਖੁਰਾਕ, ਜੋ ਪੰਛੀ ਦੇ ਕੱਚੇ ਮਾਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਹੋਰ ਮਾਸ ਭੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਮਾ ਪੇਟ ਭੁਰਕੇ ਖਵਾਈਦਾ ਹੈ। ੪ ਭਾਵ–ਮਾਸ. "ਤੁਰਕਨ ਤੋਜ ਤਾਮਾ ਤੋ ਲਗਾ ਤਰੋਈ ਤਰੇ, ਖਾਲਸਾ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰਿਘ ਜੋ ਲਗ ਛਕੈ ਨਹੀਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਰੂਪ ਤਾਮਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੀਕ ਹੀ ਤਰਾਤਰ (ਬਹੁਤ ਜ਼ਾਦਾ) ਹੈ, ਜਦ ਤੀਕ ਸ੍ਰਿਘਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਉਸ ਨੂੰ ਛਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ.

ਤਾਮਿ. ਤ (ਤਬ) ਆਮਿ (ਆਮਯ). "ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭੁਇਆ, ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ."(ਵਾਰ ਆਸਾ) ਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਉਠਾਉਣਾ ਦਾਰੂ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਯਭੋਗ ਅਤੇ ਆਰਾਮਤ੍ਰਲੁਬੀ ਰੋਗ ਹੈ. ਜਦ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਦਵਾ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਜਾਵੇ, ਤਦ ਆਮਯ (ਰੋਗ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਭਾਵ–ਨਿਤ੍ਯ ਅਰੋਗ ਰਹੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਤ੍ਰਆਮ (ਖਾਣੇ) ਦੀ."ਤਾਮਿ ਪਰੰਤਿ ਵਸੈ ਘਰਿ ਆਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਦੋ. ਤਬ ਹੀ. "ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ ਸਾਚਾ, ਤਾਮਿ ਸਾਚਾ ਪਾਈਐ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਨਿਰੋਧ. ਸ੍ਵਾਸ ਦਾ ਸੰਯਮ.

ਤਾਮੀਰ. ਅ. تعمير ਤ੍ਹ੍ਯਮੀਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇ੍ਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਭਾਵ–ਇ੍ਮਾਰਤ. ਉਸਾਰੀ.

ਤਾਮੀਲ. ਅ. تعميل ਤ੍ਹ੍ਯਮੀਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅ੍ਮਲ ਕਰਨਾ. ਆਗਜ਼ਾ ਪਾਲਨ.

ਤਾਮੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ੍ਤੁਤਿ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਾਮੇਸਰ. ਦੇਖੋ, ਤਮੇਸਰ.

ਤਾਮੈਂ. ताम्–ਤਾਨ੍. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ੨ ताम्–ਸ੍ਮ–ਤਾਨਮਮ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ. "ਨਮਸਕਾਰ ਤਾਮੈਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਤਾਮ .

ਤਾਮ੍. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਂਬਾ। ੨ ਲਾਲ ਰੰਗ। ੩ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ, ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ। ੪ ਵਿ–ਤਾਂਬੇ ਰੰਗਾ.

ਤਾਮ੍ਚੂੜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਂਬੇ ਰੰਗੀ ਕਲਗੀ ਵਾਲਾ. ਲਾਲ ਚੋਟੀ ਵਾਲਾ ਮੁਰਗਾ.

ਤਾਮ੍ਪਣ. ਤਾਮ੍ (ਤਾਂਬੇ) ਦਾ ਪਣ (ਸਿੱਕਾ) ਪੈਸਾ ਆਦਿਕ. "ਤੀਨ ਤਾਮ੍ਪਣ ਮੋਲ ਸੁਨਾਯੋ." (ਨਾਪ)

ਤਾਮ੍ਪਰਣੀ. ਲੰਕਾ. ਰਾਵਣ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਲੰਕਾ। ੨ ਟਿਨੇ ਵੈਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ ਜੋ ਅਗਸਤਿਕੂਟ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ.ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੋਤੀ ਕਢਦੇ ਹਨ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਲਕੈ ਬੰਦਰ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ.

ਤਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਇਆ.

ਤਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਸ਼ ਬਿਰਛ. "ਤਾਰ ਪ੍ਮਾਨ* ਉਚਾਨ ਧੁਜਾ ਲਖ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਸੰ. ਤੰਤੁ. ਭੋਰਾ। ੩ ਧਾਤੁ ਦਾ ਤੰਤੁ. ਸੁਵਰਣ ਚਾਂਦੀ ਲੋਹੇ ਆਦਿ ਦੀ ਤਾਰ। ੪ ਚਾਂਦੀ। ੫ ਓਅੰਕਾਰ. ਪ੍ਰਣਵ। ੬ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ। ੭ ਤਾਰਾ. ਨਛਤ੍ਰ। ੮ ਸ਼ਿਵ। ੯ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੧੦ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਠਾਟ ਦੀ ਸਪਤਕ. ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੧੧ ਉੱਚਾ ਸੁਰ. ਟੀਪ. "ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿਤ੍ਰ ਤਹਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੧੨ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੧੩ ਟਕ. ਨੀਬ. ਅਚਲਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. "ਮਛੀ ਨੋ ਤਾਰ ਲਾਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਲੋਚਨ ਤਾਰ ਲਾਗੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੧੪ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ. ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ. "ਲਾਗੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤਾਰ." (ਨਾਪ) ੧੫ ਵਿ–ਅਖੰਡ. ਇੱਕ ਰਸ. ਲਗਾਤਾਰ. "ਜੋ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ." (ਜਪੁ) ੧੬ ਦੇਖੋ, ਤਾਰਣਾ। ੧੭ ਵਯ–ਤਰਹਿ.ਵਾਂਙ,ਜੈਸੇ– "ਮਨ ਭੂਲਉ ਭਰਮਸਿ ਭਵਰ ਤਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੧੮ ਤਾਲ. ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਤਾੜੀ. "ਵਿਹੰਗ ਵਿਕਾਰਨ ਕੋ ਕਰਤਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਵਿਕਾਰਰੂਪ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਉਡਾਉਣ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦਾ ਤਾਲ (ਤਾੜੀ). ੧੯ ਛ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਤ੍. ਤੰਤੁ। ੨੦ ਵਿ–ਕਾਲਾ. ਸ੍ਯਾਹ। ੨੧ ਦੇਖੋ, ਨਾਦ। ੨੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਲ। ੨੩ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਵਿੱਚ ਤਾਰਬਰਕੀ (Telegraph) ਨੂੰ ਭੀ ਤਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਤਾਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਰਾ. ਨਛਤ੍ਰ। ੨ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੩ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੪ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮਾਰਿਆ। ੫ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਲੱਗੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਇਆ "ਰਾਮਤਾਰਕ" ਮੰਤ੍ਰ (ਰਾਂ ਰਾਮਾਯ ਨਮ:). ੬ ਜਹਾਜ਼. ਬੇੜਾ. ਤੁਲਹਾ। ੭ ਮਲਾਹ. ਕਰਨਧਾਰ. "ਰਾਮ-ਨਾਮ ਸਭ ਜਗ ਕਾ ਤਾਰਕ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੮ ਵਿ–ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੯ ਅ. ترک ਤਾਰਿਕ. ਤਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਯਾਗੀ. "ਤਾਰਕ ਹੈ ਜਿਮ ਭਾਰਤ ਲੱਖਾ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਟ-ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੧੦ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ "ਅਸਤਾ" ਅਤੇ "ਤੋਟਕ" ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਸਗਣ, ।ऽ, ।ऽ, ।ऽ, ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਰਿਸਾਵਹਿੰਗੇ
ਛਟ ਓਘ ਪ੍ਰਯੋਘ ਗਿਰਾਵਹਿੰਗੇ. ×××
(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸਗਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਇੱਕ ਗੁਰੁ ਲਾਉਣ ਤੋਂ "ਤਾਰਕ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਤਾਰਕਾ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕਾ ੩.

ਤਾਰਕਮੰਤ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਗਤ ਤੋਂ ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਵਾਹਗੁਰੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੫.

ਤਾਰਕਰਿ. ਤਾਰਕ–ਅਰਿ. ਤਾਰਕ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਤਾਰਕਾ. ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਛਤ੍ਰ. ਤਾਰਾ। ੨ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਸਗਣ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ।ऽ, ।ऽ, ।ऽ, ।ऽ, ऽ.

ਦਿਜਦੇਵ ਤਬੈ ਗੁਰੁ ਚੌਬਿਸ ਕੈਕੈ,
ਗਿਰਿਮੇਰੁ ਗਏ ਸਭ ਹੀ ਮੁਨਿ ਲੈਕੈ. ×××
(ਦੱਤਾਵ)

੪ ਸੰ. ਤਾਡਕਾ. ਸੁਕੇਤੁ ਯਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਸੁੰਦ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਮਾਰੀਚ ਦੀ ਮਾਂ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਵਰ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬਲ ਸੀ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਰਾਹ ਮਾਰਤ ਰਾਛਸੀ ਜਹ ਤਾਰਕਾ ਗਨ ਨਾਮ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤਾਰਕਾਸੁਰ. ਤਾਰਕ ਦੈਤ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਤਾਰਕਾਰਿ. ਤਾਰਕਾ (ਤਾੜਕਾ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਅਤੇ ਤਾਰਕਰਿ.

ਤਾਰਕਿਕ. ਸੰ. ताार्किक. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰਕਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਨ੍ਯਾਯ) ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿ–ਮੰਤਕੀ.

ਤਾਰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੬–੭–੮ ਅਤੇ ੯.

ਤਾਰਗਿ. ਤਾਰੇਗਾ. ਤਾਰੇਗੀ. "ਨਾਵ ਹਰਿਸੇਵਾ ਜੋ ਚੜੈ ਤਿਸੁ ਤਾਰਗਿ ਰਾਮ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤਾਰਚਾ. ਤਤਾਰਚਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਤੀਖਨ ਭੀਖਨ ਤਾਰਚੇ ਕੋਸਨ ਲਗ ਮਾਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਤਤਾਰਚਾ

ਤਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਉੱਧਾਰ. ਨਿਸਤਾਰ। ੩ ਜਹਾਜ਼. "ਨਾ ਤਰਨਾ ਤੁਲਹਾ ਹਮ ਬੂਡਸਿ, ਤਾਰ ਲੇਹਿ ਤਾਰਣ ਰਾਇਆ!" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ਨਾ ਤਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਤੁਲਹਾ ਹੈ, ਹੇ ਜਹਾਜ਼ਰੂਪ ਸ੍ਵਾਮੀ! ਤਾਰਲੈ। ੪ ਸੰ. ਤਾਣੰ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਣ (ਕੱਖਾਂ) ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ। ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੂਸ ਦੀ ਅੱਗ। ੬ ਘਾਸ (ਕੱਖਾਂ) ਦਾ ਮਹ੍ਯਮੂਲ.

ਤਾਰਣਹਾਰ. ਵਿ–ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਾਰਣਤਰਣ. ਵਿ–ਤਾਰਣ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ਰੂਪ. "ਪਾਰ-

* ਤ੍ਰਭ ਪ੍ਮਾਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਭ ੪.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬ੍ਰਹਮੁ ਮੋਰੋ ਤਾਰਣਤਰਣ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਤਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਰ ਕਰਨਾ, ਤੈਰਾਨਾ, ਉੱਧਾਰ ਕਰਨਾ, ਦੂਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁਚਾਉਂਣਾ. "ਚਲੁ ਰੇ ! ਬੈਕੁੰਠ ਤੁਝਹਿ ਲੇ ਤਾਰਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਤਾਰਤਮ ਸੰ. ਤਾਰ–ਤੁਮ. ਤਾਰ ਤਮਸ. ਸੰਗਜਾ–

ਤਾਰਤੰਮ ਕਮੀਬੇਸ਼ੀ. ਘਾਟਾਵਾਧਾ. ਨਜ਼ੂਨਾਧਿਕਤਾ. "ਜੋ ਉਪਮੇਯ ਤਾਰਤਮ ਉਪਮਾਂ." (ਨਾਪ) ਉਪਮਾਨ ਲਈ ਜਿਤਨੇ ਉਪਮੇਯ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਚਦੀ, ਕਯੋਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ੂਨਾਧਿਕਤਾ ਹੈ.

ਤਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਣ । ੨ ਤਾਜ਼ਨ. "ਬਿਹੰਗ ਵਿਕਾਰਨ ਕੋ ਕਰਤਾਰਨ." (ਨਾਪ) ਪੰਛੀਰੂਪ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਡ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਤਾੜ੍ਹਨਾ (ਤਾਲੀ ਬਜਾਉਣੀ) ਹੈ। ੩ ਜਹਾਜ. "ਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਜਸੋਂ ਕਰ ਤਾਰਨ." (ਨਾਪ) ੪ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ. "ਗਨ ਦੇਖ ਛਪੇ ਸਵਿਤਾ ਕਰ ਤਾਰਨ." (ਨਾਪ)

ਤਾਰਨ ਤਰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਣ ਤਰਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਰਣਾ ਅਤੇ ਤਰਣਾ. "ਤਾਰਨ ਤਰਨੁ ਤਬੈ ਲਗ ਕਹੀਐ,ਜਬ ਲਗ ਤਤੁ ਨ ਜਾਨਿਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਭ੍ਰਾਵ–ਦ੍ਵੈਤ, ਭ੍ਰਮਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਤਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਣਾ। ੨ ਤਾਜ਼ਨਾ. "ਅਧਿਕ ਤਾਰਨਾ ਤਾਰਨ ਕਰਹੀ." (ਨਾਪ) ਵਡੀ ਤਾਜ਼ਨਾ ਨਾਲ ਤਾਜ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਤਾਰ ਪਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਨਾ.

ਤਾਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਕਤ੍ਰ. ਸਿਤਾਰਾ. "ਜਿਮਿ ਤਾਰਾ ਗਣ ਮੇ ਸਸਿ ਰਾਜੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵ੍ਹਿਸਪਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਖੋਹਕੇ ਲੈਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬੁਧ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ।
੩ ਬਾਲੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਸੁਖੈਣ (ਸੁਸ਼ੇਣ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।
੪ ਜਿੰਦਾ (ਜੈਦ੍ਹਾ). ਦੇਖੋ, ਤਾਲਾ."ਤਾਰਾ ਰਿਦੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੈ ਖੋਲਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਆਜ਼ਮਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਰਾ ਅਤੇ ਤਾਰਾਆਜਮ ਆਇਆ ਹੈ। ੬ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਾਰਕ. ਮਲਾਹ. "ਹਰਿ ਆਪੇ ਬੋੜੀ ਤੁਲਹਾ ਤਾਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੭ ਉਤਾਰਾ(ਉਤਾਰਿਆ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਭ੍ਰਾਰ ਅਬਰਬਣ ਤਾਰਾ." (ਭ੍ਰਾਗੁ)
੮ ਤਾਰਿਆ. ਪਾਰ ਕੀਤਾ. "ਤਾਰਾ ਭ੍ਰਵੈਦਧਿ ਤੇਜਨ ਕੋ ਗਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੯ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ. ਧੀਰੀ. "ਤਾਰਾ ਵਿਲੋਚਨ ਸੋਚਨ ਮੋਚਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)
੧੦ ਸਿਤਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭੂਖਣ। ੧੧ ਭ੍ਰਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਈ, ਜੋ ਧਨੁਖਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਇਹ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. "ਭ੍ਰਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਗੁਰੁਦਾਸ। ਅਰੁ ਦੂਸਰ ਤਾਰਾ ਪਿਖ ਪਾਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇ

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤਾਰਾ ਬਿਲੋਚਨ ਸੋਚਨ ਮੋਚਨ
ਦੇਖ ਬਿਸੇਖ ਬਿਸ੍ਵੈ ਬਿਸ ਤਾਰ,
ਤਾਰਾ ਭ੍ਰਵੈਦਧਿ ਤੇ ਜਨ ਕੋ ਗਨ
ਕੀਰਤਿ ਸੇਤ ਕਰੀ ਬਿਸਤਾਰ,
ਤਾਰਾ ਮਲੇਛਨ ਕੇ ਮਤ ਕੋ ਉਦਤੇ
ਦਿਨਨਾਥ ਜਥਾ ਨਿਸਿ ਤਾਰ,
ਤਾਰਾ ਰਿਦੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੈ ਖੋਲਤ
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤਾਰਾਆਜਮ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾ ੫. "ਤਾਰਾਆਜਮ ਕੋ ਹਮ ਮਾਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਆਜਮਸ਼ਾਹ.

ਤਾਰਾਸਿੰਘ. ਜ਼ਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਕ੍ਵਸੂਰ ਦੇ 'ਬਾਂਇ ਭੁੱਲ' ਪਿੰਡ ਦਾ (ਜੋ ਹੁਣ "ਵਾਂ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ) ਵਸਨੀਕ ਬੁੱਟਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸਿਦਕੀ ਅਤੇ ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਸੀ. ਸਾਹਿਬ੍ਰਾਇ ਚੌਧਰੀ ਨੌਸ਼ੈਰਾ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਆਪਣੀਆਂ ਘੋੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਲਾਕੇ ਮਿਟ੍ਜ਼ਾ ਜ਼ਾਫ਼ਰਬੇਗ ਪੱਟੀ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸੌ ਸਵਾਰ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆਂਦਾ. ਏਧਰ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸਵਾ ਸੌ ਸਿੰਘ ਜਮਾ ਹੋਗਿਆ. ਮੁਠਭੇੜ ਵਿੱਚ ਤੁਰਕੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਪੈਰ ਹੱਲਗਏ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਮੋਮਿਨਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫ਼ੌਜ ਦੇਕੇ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੮੭ (ਸਨ ੧੭੨੫) ਵਿੱਚ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਮੋਮਿਨਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਭੋਗਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਖ਼ਾਦਿਮਗੜ੍ਹੀ ਪਾਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।
੨ ਗਿਫ਼ਵੜੀ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਤ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਟੜੇ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਡੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਡੇ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਨ. ਸੰਤ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ ਯਥਾ–ਸੰਮਤ ੧੯੨੨ ਵਿੱਚ ਮੱਖਪੰਥ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਸੰਮਤ ੧੯੨੩ ਵਿੱਚ ਸੁਰਤਰੁ ਕੋਸ਼, ਸੰਮਤ ੧੯੩੪ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਮਤ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ, ਸੰਮਤ ੧੯੩੫ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲਮੂਰਤਿ ਪ੍ਰਦਰ੍ਸ਼ਨ ਅਤੇ ਗੁਰੁਵੰਸ਼ ਤਰੁ ਦਰਪਣ, ਸੰਮਤ ੧੯੩੬ ਵਿੱਚ ਜਪੁ ਰਹਿਰਾਸ ਸੋਹਿਲਾ ਅਤੇ ਹਜਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਸੰਮਤ ੧੯੪੦ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਤੀਰਥਸੰਗ੍ਰਹ, ਸੰਮਤ ੧੯੪੨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਸੰਮਤ ੧੯੪੬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼.

ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਹ ਹੈ:–

ਸ੍ਵਤੇਸਿੱਧ ਸ਼ੁੱਧ ਬੁੱਧ ਨਿਤ੍ਯ ਨਿਵੈਂਕਾਰ ਰੂਪ
ਨਿਸ੍ਵੈਰ ਨਿਰੀਹ ਨਿਰਦੋਖ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ,
ਅਜ ਅਬਿਨਾਸੀ ਆਦਿ ਅੰਤ ਸੋ ਬਿਹੀਨ ਰੂਪ
ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਪਾਰ ਨਿਖਲ ਪਸਾਰ ਹੈ,
ਏਕ ਰੂਪ ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕ ਸੁਖ ਏਕ ਓਤ
ਏਕ ਨਿਧੀ ਏਕ ਦੇਵ ਏਕਾ ਏਕੰਕਾਰ ਹੈ,
ਵਹੀ ਨਿਜ ਮਾਯ ਮੈ ਪਸਾਰ ਜੋਤਿ ਤੀਨ ਰੂਪ
ਧਾਰਕੇ ਕਹਾਯੋ ਗਿਰਾਸਾਰ ਓਅੰਕਾਰ ਹੈ.

ਕਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਾਰੇ ਸਭੀ ਗੁਰੁ ਪਜਾਰੇ ਭ੍ਰਾਰੇ
ਕੋਮਲ ਚਿਤੈ ਸੋ ਪੋਖੇ ਗੁਰੁਵਰ ਜਗ ਮੈ,
ਰਾਖੀਏ ਧਰਮੀਂਦ ਕਾਟੀਏ ਯਵਨ ਕੁਲ
ਜਾਪੀਏ ਪੁਰਾਨੈ ਜਾਪ ਚਾਲ ਜਾਹ ਮਗ ਮੈ,
ਭ੍ਰਾਖਜੋ ਹਮ ਚਿਰੀ ਮ੍ਰਿਗ ਵੈ ਤੋ ਸਮ ਬਾਜ ਸਿੰਘ
ਕੈਸੇ ਹਮ ਮਾਰ ਲੇਂ ਕੁਹਾਰੋ ਨਿਜ ਪਗ ਮੈ?
ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੈ ਕੀਨੈ ਇਹ ਸਭੀ ਜਨ ਬਾਜ ਸਿੰਘ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਬੈਦੋ ਪਗ ਲਗ ਮੈ.

੩ ਮਹਾਰਾਣੀ ਮਤਾਬਕੋਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ .ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੯ ਵਿੱਚ ਦਸੂਹੇ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ) ਹੋਇਆ।
੪ ਕੰਗ ਜੱਟ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਪਿੱਛੋਂ ਭੱਲੇਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਦੁਆਬੇ ਅਤੇ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਬਹੁਤ ਮੁਲਕ ਮੱਲਿਆ. ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਹੋਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ. ਸਨ ੧੮੦੭(ਸੰਮਤ ੧੮੬੪) ਵਿੱਚ ਨਰਾਇਣਗੜ੍ਹ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਤਾਰਾਗੜ੍ਹ. ਸ਼ਹਿਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ "ਤਾਰਾਪੁਰ" ਦੇ ਕੋਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ,ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਰਖ੍ਜ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਕਿਲਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਢਹਿਗਿਆ ਹੈ,ਪਰ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਅਜੇ ਭੀ ਨਜਰ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਬਾਵਲੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਇਸ ਅਹ੍ਹਾੜੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਚਾਰ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ.

ਤਾਰਾਗ੍ਰਿਹਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ੍ਰੀ. ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਾਰਾਚੰਦ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਕਾਰਭੋਟ ਵਸੂਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਪਾਸ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਗਿਆ। ੨ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਹਲੂਰ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰੇ.

ਤਾਰਾਜ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਲੁੱਟਮਾਰ। ੨ ਮੁਲਕ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਰਾਜੂ.

ਤਾਰਾਜੀ ਦੇਖੋ, ਤਰਾਜੀ ਅਤੇ ਤਰਾਜੂ."ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੀ

ਤਾਰਾਜੂ ਅੰਬਰੁ ਤੋਲੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੂ ਤੋਲੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮਨੁ ਤਾਰੀਜੀ ਚਿਤੁ ਤੁਲਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਸੰਕਲਪਵ੍ਰਿੱਤਿ ਤਰਾਜੂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਵੱਟਾ.

ਤਾਰਾ ਡੁੱਬਣਾ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦਾ ਅਸ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਜਿਸ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਉਸੇ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਭੀ ਉਦੈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਬਰਾਬਰ ਰਹਿਣ ਅਰਥਾਤ ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਛਿਪੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਸ੍ਤ ਹੋਣਾ ਅਥਵਾ ਤਾਰਾ ਡੁੱਬਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਕਰਨੇ ਵਰਜੇ ਹਨ.

ਤਾਰਾਨਾਥ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਤਾਰਾਪਤਿ ੨ ਬਾਲੀ। ੩ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਤਾਰਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾਗੜ੍ਹ.

ਤਾਰਾਮੀਰਾ. ਸਰ੍ਹੋਂ ਅਤੇ ਤੋੜ੍ਹੀਏ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਅੰਨ. ਇਹ ਹਾੜ੍ਹੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲਵੇਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Rocket.

ਤਾਰਾਮ੍ਰਿਗ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਸਿਰਾ.

ਤਾਰਾਲਯ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਰਾਤ੍ਰੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਾਰਾ ਲੰਮਾ. ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ, ਧੂਮਕੇਤੁ. Comet । ੨ ਵ੍ਹਿਸਪਤਿ ਜੋ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਿ ਤੇ ਤੇਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਛਨਿਛੱਰ ਜੋ ਢਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ੀ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ੪ ਭ੍ਰਾਵ–ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਤਾਰਾ ਚੜਿਆ ਲੰਮਾ." (ਤੁਖਾ ਛਿਤ ਮ: ੧)

ਤਾਰਿ. ਤਾਰਕੇ. ਉੱਧਾਰ ਕਰਕੇ. "ਤਾਰਿ ਪਾਰ ਕੀਨੇ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰ. ਤਾੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਤਾੜ. "ਤੁਰੁ ਤਾਰਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ਰੇ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਤਾੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲਾ ਰਸ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਾੜੀ। ੩ ਸੰ. ਗਾਰਿ. ਵਿ–ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬ੍ਰਹਤ ਪਾਹਨ ਤਾਰਹਿ ਤਾਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਤਾਰੀ। ੫ ਤਾਰਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.ਤਾਰਣ ਕਰ. "ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉ ਤਾਰਿ ਸੁਆਮੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤਾਰਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਤਾਰਿਆ. ਉੱਧਾਰ ਕੀਤਾ."ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਭ੍ਰਵਜਲੁ ਤਾਰਿਅਨੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਅਤਾਰਯ. ਤਾਰੇਗਏ.

ਤਾਰਿਅਮੁ. ਅਤਾਰਯ. ਮੈਨੂੰ ਤਾਰਿਆ. "ਗੁਰਿ ਬੋਹਿਥੈ ਤਾਰਿਅਮੁ." (ਵਾਰ ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਤਾਰਿਕ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੬। ੨ ਤਾਰ–ਇਕ. ਇੱਕ ਤੰਤੁ (ਤੰਦ). "ਚੀਰ ਭ੍ਰਸਾਢੈ ਭ੍ਰੀਜੜੋ ਤਾਰਿਕ ਨਾਹੀ." (ਨਾਪ) ਜਲ ਪੁਰ ਵਸਤ੍ਰ ਵਿਛਾਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਤੰਦ ਨਾ ਭ੍ਰਿੱਜਿਆ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਭ੍ਰਾੜਾ. ਉਤਰਾਈ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਤਾਰਿਕਾਮੰਡਲ. ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕਾ ੧. "ਤਾਰਿਕਾਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ."(ਸ਼ੋਹਿਲਾ) ਤਾਰਾਮੰਡਲ ਮਾਨੋ ਮੋਤੀ ਹਨ.

ਤਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਤਰੁ ਤਾਰੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) "ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਾਰਾਂ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਟਕ. ਟਕਟਕੀ. "ਨੈਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਗੀ ਤਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਤਾਲੀ. ਚਾਬੀ. ਕੁੰਜੀ. "ਬਿਨ ਤਾਰੀ ਤਾਰੋ ਭ੍ਰਿਰਜੋ ਖੁਲੈ ਨ ਕਰੋ ਉਪਾਯ." (ਨਾਪ) ੪ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਦਾ ਆਸਨ. ਚੋਕੜੀ. ਪਲਥੀ (ਪਥਲੀ). ਪੀਂਥੀ. "ਹੋਇ ਅਉਧੂਤ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਤਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੫ ਸਮਾਧਿ. "ਛੁਟੀ ਬੂਹ ਤਾਰੀ, ਮਹਾਰੁਦ੍ ਨਚਜੋ." (ਗਜ਼ਾਨ) ੬ ਤਾਲੀ. ਤਾੜੀ. ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਤਾੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰੀ । ੭ ਤਾੜ੍ਹ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ. ਤਾੜੀ। ੮ ਨਦੀ। ੯ ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ। ੧੦ ਵਿ–ਤਾਰਕ. ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰਾਮਨਾਮ ਭ੍ਰਉਜਲ ਬਿਖੁ ਤਾਰੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੧੧ ਸਿੱਧੀ–ਕ੍ਰਿਪਾ। ੧੨ ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ.

ਤਾਰੀਅਲੇ. ਤਾਰ ਲੀਏ. ਉੱਧਾਰ ਲੀਤੇ. "ਬਿਆਧਿ ਅਜਾਮਲੁ ਤਾਰੀਅਲੇ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਾਰੀਕ. ਫ਼ਾ ਕਾਲਾ. ਸ੍ਯਾਹ। ੨ ਅੰਧੇਰੇ ਸਹਿਤ.

ਤਾਰੀਕੀ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਯਾਹੀ. ਸ਼ਸ੍ਯਾਮਤਾ। ੨ ਅੰਧਕਾਰ."ਤਾਰੀਕੀ ਰੈਨ."(ਸਲੋਹ) ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ.

ਤਾਰੀਖ਼. ਅ ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ. ਤਿਥਿ। ੨ ਉਹ ਦਿਨ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾ ਹੋਈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋਵੇ। ੩ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਦੇ ਤਾਰੀਖ਼ ਸ਼ਬਦ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਤਾਰੀਫ. ਅ. تعریف ਤਅ਼ਰੀਫ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅ਼ਰਫ਼ (ਜਾਣਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸ੍ਤੁਤਿ. ਵਡਾਈ.

ਤਾਰੀਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰੀਅਲੇ. "ਤਾਰੀਲੇ ਗਨਕਾ ਬਿਨਰੂਪ ਕੁਬਜਾ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਾਰੁਣੀ. ਤਾਰੁਣਜ (ਜੁਆਨੀ) ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣੀ. "ਨਮੋ ਤਾਰੁਣੀਅੰ ਨਮੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਾਲਾ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਤਾਰੂ. ਵਿ–ਤਰਨ ਵਾਲਾ. ਤੈਰਾਕ. "ਜੇ ਤੂੰ ਤਾਰੂ ਪਾਣਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਅਥਾਹ. ਜੋ ਤਰੇ ਬਿਨਾ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਲੰਘਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ. "ਤਤੈ ਤਾਰੂ ਭਵਜਲ ਹੋਆ ਤਾਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਡੂੰਘਾ ਜਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕੀਏ. "ਮਛੀ ਤਾਰੂ ਕਿਆ ਕਰੇ ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ। ੫ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਤਾਰੂਸਿੰਘ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦ ਤਾਰੂ-ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ਪੂਲ੍ਹਾ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਤੀ ਭਜਨੀਕ, ਪੰਥ-ਸੇਵੀ ਸਿੰਘ ਸਨ. ਨਿਰੰਜਨੀਏ ਮਹੰਤ ਨੇ ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦੁਰ ਸੂਬਾਲਹੌਰ ਪਾਸ ਝੂਠੀ ਸ਼ਕਾਯਤ ਕਰਕੇ ਕਿ ਤਾਰੂਸਿੰਘ ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਚੋਰੀ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰੈਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਇਸਲਾਮ ਕ਼ਬੂਲ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੇਸ਼ਾਂ ਸਮੇਤ ਖੋਪਰੀ ਰੰਬੀ ਨਾਲ ਜੱਲਾਦ ਤੋਂ ਉਤਰਵਾ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਤਾਰੂਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤਚਿੱਤ ਹੋਏ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ੨੩ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੮੦੨ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ.* ਧਰਮਵੀਰ ਤਾਰੂਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਲਹੌਰ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ.

ਤਾਰੇਸੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਾਰੇਦੜੋ. ਵਿ–ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰੇਂ-ਦੜ. ਤਰਨ ਵਿਦਜਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ. "ਤਾਰੇਦੜੋ ਭੀ ਤਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਤਾਰੂ ਹੀ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਤਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਥੇਲੀ. ਹੱਥ ਦਾ ਤਲ। ੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਲੈ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਲੀ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਰੋਟੀਆ ਕਾਰਣਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਤਾਂਡਵ ਨ੍ਰਿਤਜ ਤੋਂ 'ਤਾ' ਅਤੇ ਪਾਰਵਤੀ ਦੀ ਲਾਸਜ ਨ੍ਰਿਤਜ ਤੋਂ "ਲ" ਲੈਕੇ 'ਤਾਲ' ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗੀਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ। ੩ ਝਾਂਜ. ਛੈਣੇ. "ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਮੇਰੇ ਤਾਲ ਛਿਨਾਏ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਰਬਾਬ ਪਖਾਵਜ ਤਾਲ ਘੁੰਘਰੂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਲਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ। ੫ ਇੱਕ ਗਿੱਠ ਦੀ ਲੰਬਾਈ. ਗਜ਼ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ। ੬ ਤਾਲਾ. ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦ੍ਰਾ). ੭ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ. ਕ਼ਬਜ਼ਾ। ੮ ਤਾਲ ਬਿਰਛ. Borassus Flabelliformis. "ਤਾਲ ਤਮਾਲ ਕਦੰਬਨ ਜਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਤਲਾਉ. ਸਰ. "ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲ ਸੁਹਾਵਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੧੦ ਦੇਖੋ, ਤਾਲਿ ਅਤੇ ਤਾਲੁ। ੧੧ ਹਰਿਤਾਲ.

ਤਾਲਕ / **ਤਾਲਕਾ** } ਅ. تعلق ਤਅ਼ੱਲੁਕ. ਸੰਗਜਾ–ਅ਼ਲਕ (ਲਟ-ਕਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਭਾਵ–ਲਗਾਉ. ਸੰਬੰਧ. "ਸਭਿਨ ਜੀਵਿਕਾ ਤੁਮਰੇ ਤਾਲਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਤਿਸੁ ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ਨ ਤਾਲਕਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਤਾਲਕੇਤੁ / **ਤਾਲਧ੍ਵਜ** } ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਤਾਲ ਬਿਰਛ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, ਬਲਰਾਮ। ੨ ਭੀਸ਼ਮ.

ਤਾਲਪੂਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਾਉਣ ਬਜਾਉਣ ਸਮੇਂ ਲੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਹੱਥ ਅਥਵਾ ਵਾਜੇ ਨਾਲ ਕਰਨੀ. "ਪੂਰੇ ਤਾਲ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਤਾਲਬ. ਦੇਖੋ, ਤ਼ਾਲਿਬ.

ਤਾਲਵਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਤਾਲੂਏ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਅੱਖਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤਾਲੂਏ ਤੋਂ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਵਰਣਸ਼ਥਾਨ.

ਤਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦ੍ਰਾ). ਕੁਫ਼ਲ. "ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋਠੇ ਵਿਚਿ ਰਾਖਿਆ ਬਾਰ ਦੀਆ ਤਾਲਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਅ. تعالے ਤਅ਼ਾਲਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੈ. ਵਡਾ ਹੈ। ੩ ਖ਼ੁਦਾ ਤਅ਼ਾਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਹੱਕ਼ਤਾਲਾ.

ਤਾਲਾਬ. ਫ਼ਾ تالاب ਸੰਗਜਾ–ਤਲਾਉ. ਤਾਲ. ਤੜਾਗ.

ਤਾਲਾਬੇਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਲਮੱਛੀ. ਦੇਖੋ, ਤਲਬੇਲੀ. "ਮੋਹਿ ਲਾਗਤੀ ਤਾਲਾਬੇਲੀ." (ਗੌਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਮੈਨੂੰ ਤਲਮੱਛੀ ਲਗਦੀ ਹੈ.

ਤਾਲਿ. ਤਾਲ ਤੋਂ. ਭਾਵ–ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ. "ਸੰਤ ਉਧਾ-ਰਉ ਤਤਖਿਣ ਤਾਲਿ." (ਗੌਡ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਤਕਾਲ. ਫ਼ੌਰਨ. "ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਮੁਹਤਕਿ ਤਾਲਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਟ. ਆਘਾਤ.

ਤ਼ਾਲਿਬ. ਅ. طالب ਸੰਗਜਾ–ਤ਼ਲਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੋਜਣਵਾਲਾ. ਜਿਗਜਾਸੁ. "ਮੈ ਤਾਲਿਬ ਮੌਲਾ ਕੋ ਏਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੰਜੀ. ਚਾਬੀ. ਤੱਲਿਕਾ. ਤਾਲਿਕਾ। ੨ ਤਾੜ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ। ੩ ਤਾਲ. ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬਜਾਈ ਤਾੜੀ.

ਤਾਲੀਫ਼. ਅ. تالیف ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗ੍ਰਹ (ਇਕੱਠਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੁਸ੍ਤਕ ਰਚਣਾ.

ਤਾਲੀਮ. ਅ. تعلیم ਤਅ਼ਲੀਮ. ਸੰਗਜਾ–ਇ਼ਲਮ (ਵਿਦਜਾ) ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਿਕਾ. ਉਪਦੇਸ਼.

ਤਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਲ ੨. "ਭੁਲਿਆ ਚੁਕਿਗਇਆ ਤਪ ਤਾਲੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਤਾਲਾਬ. ਤਾਲ. "ਕਰਤੈ ਪੁਰਖਿ ਤਾਲੁ ਦਿਵਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਤਾਲੂਆ. Palate. । ੪ ਤਾਲੁ-ਕੰਟਕ. ਕਾਉਂ. Palate-thorn.

ਤਾਲੂ / **ਤਾਲੂਆ** } ਦੇਖੋ, ਤਾਲੁ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਤਾਵ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਉ. ਸੇਕ. ਆਂਚ. "ਕੌਨ ਤਾਵ ਸੋ ਤਾਵਨ ਕੀਨਾ ?" (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼. ਤਾਪ.

ਤਾਵਕ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਕਵਿ. ਉਸਤਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਵਕ.

ਤਾਵਣ. ਕ੍ਰਿ–ਤਪਾਉਣਾ. ਤਾਪਨ.

ਤਾਵਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਤਪਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਾਉ. ਆਂਚ। ੨ ਤਪਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਕੜਾਹੀ ਆਦਿ। ੩ ਤਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਤੇਲ ਤਾਵਣਿ ਤਾਤਓ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਤਾਵਤ. ਸੰ. तावत्. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਈਂ. ਓਦੋਂ ਤੀਕ। ੨ ਓਥੋਂ ਤੀਕ. ਵਹਾਂ ਤਕ। ੩ ਉਤਨੇ ਪਰਿਮਾਣ ਦਾ। ੪ ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ–ਤਾਵਦ੍-ਗੁਣ ਅਤੇ ਤਾਵਨ੍ਮਾਤ੍ਰ ਆਦਿ.

ਤਾਵਦ / **ਤਾਵਨ** } ਦੇਖੋ, ਤਾਵਤ ੪.

ਤਾਵਾਨ. ਫ਼ਾ تاوان ਸੰਗਜਾ–ਹਾਨੀ ਦਾ ਬਦਲਾ. ਨੁਕ਼ਸਾਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਤਨਾ. ਉਸ ਕਦਰ। ੩ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੀਕ.

ਤਾਵੀਜ. ਅ. تعویذ ਤਅ਼ਵੀਜ. ਸੰਗਜਾ–ਔਜ (ਪਨਾਹ) ਲੈਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਧਾਤੁ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਕੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪਨਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਤਾਵੀਲ. ਅ. تاویل ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਪਨਫਲ। ੨ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਫਲ ਦੱਸਣਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ.

ਤਾੜ. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਜਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਭੇਤ ਜਾਣਨ ਲਈ ਗਹਿਰੀ ਨਜ਼ਰ. ਨੀਝ। ੨ ਸੰ. ਤਾਡ. ਤਾੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੁੱਟਣਾ। ੩ ਖਜੂਰ ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਤਾਲ. L. Sabal Palmetta. ਇਸ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਤਾੜੀਸ਼ਰਾਬ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਪੱਖੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤਾੜਪਤ੍ਰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਾਗਜ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਿ। ੪ ਤਿੰਨ ਸੌ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ. ਡੇਢ ਸੌ ਗਜ਼ ਭਰ ਮਿਣਤੀ. "ਤਾੜ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰ ਅਸਿ ਉਤੰਗ ×××× ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਹੱਥ ਉਤੰਗੀ ਖੰਡਾ ਧੂਹਿਆ." (ਕਲਕੀ)

ਤਾੜਕਾ. ਇੱਕ ਰਾਖਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕਾ ੪.

ਤਾੜਕਾਰਿ. ਤਾੜਕਾ ਰਾਖਸੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕਾਰਿ.

ਤਾੜਨ / **ਤਾੜਨਾ** } (ਸੰ. तड्. ਧਾ–ਮਾਰਨਾ, ਤਾੜਨ ਕਰਨਾ). ਕ੍ਰਿ–ਕੁੱਟਣਾ. ਪੀਟਨਾ। ੨ ਡਾਂਟਨਾ. ਧਮਕਾਉਣਾ। ੩ ਦੰਡ ਦੇਣਾ। ੪ ਨੀਝ ਲਾਕੇ ਤੱਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾੜ ੧.

ਤਾੜਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾੜ ੩.

ਤਾੜਪ੍ਰਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਤਾੜ ੪.

ਤਾੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੂੰ ਤਾੜਨ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਤੂਲਚਾਪ.

ਤਾੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਲ. ਤਾਲੀ. ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਜਾ-ਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਸਨ. ਚੌਕੜੀ. ਚਪਲੀ। ੩ ਸਮਾਧਿ. "ਨਿਜਘਰਿ ਤਾੜੀ ਲਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਨਿਰਭੈ ਤਾੜੀ ਲਾਈ." (ਸੋਰ ਮ:੫) ੪ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਕ਼ਬਜ਼ੇ ਪੁਰ ਹੱਥ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਓਟ। ੫ ਸੰ. ਤਾੜ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ.

ਤਿ. ਵਿ–ਤਿੰਨ (ਤ੍ਰਯ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜੈਸੇ–"ਤਿਲੋਕ" (ਤਿੰਨ ਲੋਕ). ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਿਯਾ (ਸ੍ਤ੍ਰੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਤਿ ਛਾਡ ਧਰਮਵਾ ਨਸੈਂ." (ਕਲਕੀ) ਧਰਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਵਿਵਾਹਿਤਾ) ਛੱਡਕੇ। ੩ ਸਰਵ–ਤਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਰ.

ਤਿਉ / **ਤਿਉਂ** } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿਉਂ. ਤਿਵੇਂ. ਤੈਸੇ. ਵੈਸੇ. ਉਸ ਤਰਾਂ. "ਜਿਉ ਜਿਉ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਤਿਵੈ ਤਿਉ ਹੋਵਣਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਤਿਉਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿਥਿ–ਵਾਰ. ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਦਿਨ. ਪਰਬ ਦਾ ਦਿਨ. ਤਜੋਹਾਰ. ਵੈਸਾਖੀ, ਹੋਲੀ, ਈਦ, ਅਤੇ Christmas day ਆਦਿ.

ਤਿਉਰ / **ਤਿਉਰੀ** / **ਤਿਉੜ** / **ਤਿਉੜੀ** } ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਿਵਲ. ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਪਏ ਤਿੰਨ ਵਲ. ਮੱਥੇ ਵੱਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤ੍ਰਿਵਲਿ. "ਤਿਉਰ ਚਢਾਏ ਮਾਥ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਤਿੰਨ ਵਸਤਾਂ (ਦਹੀਂ–ਅਧਰਿੜਕ–ਦੁੱਧ) ਦਾ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾ-ਇਆਹੋਇਆ ਪੇਯ ਪਦਾਰਥ 'ਤਿਉੜ' ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਉੜ ਪਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਤੇਵਰ (ਤਿੰਨ ਵਸਤ੍ਰ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਤਿਉਰ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤੇਵਰ.

ਤਿਅ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਤਿਯਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ.

ਤਿਅਕਤ. ਸੰ. ਤਜਕ੍ਰ. ਵਿ–ਤਿਆਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਤਰਕ ਕੀਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਜਕ੍ਰਤ੍ਵਾ. ਤਜਾਗਕੇ. ਛੱਡਕੇ. "ਤਿਅਕਤ ਜਲੰ ਨਹਿ ਜੀਵ ਮੀਨੰ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਤਿਆ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਤਿਯਾ. ਨਾਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ.

ਤਿਆਸ. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਪਿਆਸ. ਤੇਹ. "ਮਿਟੀ ਤਿਆਸ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. ਲਾਲਚ. "ਅਧਿਕ ਤਿਆਸ ਭੇਖ ਬਹੁ ਕਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਤਿਆਸਾ. ਸੰ. ਤਸ਼ਿੰਤ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ. ਪਿਆਸਾ.

ਤਿਆਗ. ਸੰ. ਤਜਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਛੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੀ ਵਸਤੁ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸ੍ਵਤ੍ਵ ਚੁੱਕਲੈਣ ਦਾ ਭਾਵ.

* ਗਜਾਨੀ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੦੩ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਤਿਆਗਹੁ ਸਗਲ ਉਪਾਵ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਤਿਆਗਣਾ **ਤਿਆਗਨ** **ਤਿਆਗਨਾ** **ਤਿਆਗਨੁ** ਕ੍ਰਿ–ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ. "ਤਿਆਗਨਾ ਤਿਆਗਨ ਨੀਕਾ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਤਿਆਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਤਿਆਗਿ. ਤ੍ਯਾਗਕੇ. ਛੱਡਕੇ. "ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਗੁਰਸਰਣੀ ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਤਿਆਗੀ. ਸੰ. ਤ੍ਯਾਗਿਨ. ਵਿ–ਤ੍ਯਾਗਣ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਯਾਗਿਕ. "ਬਿਨ ਹਉ ਤਿਆਗਿ, ਕਹਾ ਕੋਊ ਤਿਆਗੀ ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਤਿਆਗਿਸ. ਸੰ. ਤ੍ਯਾਜ੍ਯ. ਵਿ–ਤ੍ਯਾਗਣੇ ਯੋਗ੍ਯ. "ਅਹੰ ਛੋੜਿਓ ਹੈ ਤਿਆਗਿਸ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਤਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਤਯਾਰ.

ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ. ਖ਼ਾ. ਵਿ–ਪੂਰਾ ਤਿਆਰ. ਝਟਪਟ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ. ਜਿਵੇਂ–"ਖ਼ਾਲਸਾ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੈ।" ੨ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ.

ਤਿਆਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਯਾਰੀ. ਅਤੇ ਤੈਯਾਰੀ.

ਤਿਸ. ਸਰਵ–ਉਸ. "ਤਿਸ ਊਚੇ ਕਉ ਜਾਣੈ ਸੋਇ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਤੇਹ. ਪ੍ਯਾਸ। ੩ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. "ਤਿਸ ਚੂਕੈ ਸਹਜੁ ਊਪਜੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਤਿਸਕਾਰ. ਸੰ. ਤਿਰਸ੍ਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨਾਦਰ. ਅਪਮਾਨ. "ਜਮ ਨ ਕਰੈ ਤਿਸਕਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਤਿਸਕੇ. ਸੰ. ਤ੃ਪ੍ਤਿ–ਤ੍ਰਿਪ੍ਤ. ਵਿ–ਪ੍ਯਾਸਾ. "ਸਭ ਲਾਥੀ ਤਿਸ ਤਿਸਕੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ਪ੍ਯਾਸੇ ਦੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਲਾਥੀ (ਲੱਥੀ).

ਤਿਸਟ. ਸੰ. ਤਿਸ੍ਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਣਾ. "ਨਿਰਵੈਰਾ ਨਾਲਿ ਜਿ ਵੈਰੁ ਚਲਾਇਦੇ ਤਿਨ ਵਿਚਹੁ ਤਿਸਟਿਆ ਨ ਕੋਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਤਿਸਟਸਿ. ਸੰ. ਤਿਸ੍ਠਸਿ. ਠਹਿਰਸਿ। ੨ ਤਿਸ੍ਠਤਿ. ਠਹਿਰਦਾ. ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ. "ਤਿਸਟਸਿ ਨਾਹੀ ਦੇਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਤਿਸਤਾਸ. ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਖਾ. ਉਸ ਕੀ ਪ੍ਯਾਸ। ੨ ਸੰ. ਤ੃ਸ੍ਤਿਤਾਂਸ਼ੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ. ਤ੃ਸ੍ਤਿਤ (ਚਮਕਦੀਆਂ) ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਨਾ) ਵਾਲਾ.

ਤਿਸਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਪ੍ਯਾਸ. "ਤਿਸਨ ਬੁਝੀ ਆਸ ਪੁੰਨੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਸਨਾ.

ਤਿਸਨਗੀ **ਤਿਸ਼ਨਗੀ** ਫ਼ਾ ਤ਼ਿਸ਼ਨਗ਼ੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਯਾਸ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਤੇਹ.

ਤਿਸਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਤ੃ਸ਼੍ਣਾ) ਪ੍ਯਾਸ. ਤੇਹ। ੨ ਲਾਲਚ. ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਦੀ ਇੱਛਾ. "ਤਿਸਨਾਅਗਨਿ ਬੁਝੀ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੩ ਫ਼ਾ ਤ਼ਿਸ਼ਨਹ. ਵਿ–ਪ੍ਯਾਸਾ. ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ.

ਤਿਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਪ੍ਯਾਸ। ੨ ਲੋਭ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. "ਸਬਦੋ ਸੁਣਿ ਤਿਸਾ ਮਿਟਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਅੰਤਰਿ ਤਿਸਾ ਭੂਖ ਅਤਿ ਬਹੁਤੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਤਿਸਾਇਓ **ਤਿਸਾਇਆ** **ਤਿਸਾਈ** **ਤਿਸਾਏ** ਵਿ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾਤੁਰ. ਪ੍ਯਾਸਾ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਾਲੀ. ਪ੍ਯਾਸੇ. "ਸੋ ਸੰਚਿਓ ਜਿਤੁ ਭੂਖ ਤਿਸਾਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਪ੍ਰਭੁਦਰਸਨ ਕਉ ਹਉ ਫਿਰਤ ਤਿਸਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਰਸਨ ਰਸਾਏ ਨਾਮ ਤਿਸਾਏ." (ਧਨਾ ਫ਼ੈਤ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਯਾਸ ਦੀ ਜਲਨ. ਦਾਝ. "ਤਿਸ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨਹੀ ਜਗਿ ਜੀਵਾ ਐਸੀ ਪਿਆਸ ਤਿਸਾਈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਿਸੁ. ਸਰਵ–ਉਸ. "ਤਿਸੁ ਊਪਰਿ ਮਨ ਕਰਿ ਤੂ ਆਸਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਤਿਸੈ. ਸਰਵ–ਉਸੇ ਨੂੰ. ਉਸੀ ਕੋ. "ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀਹੋ !" (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਤਿਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੇਹ. ਪਿਆਸ। ੨ ਸਰਵ–ਉਸ. ਤਿਸ. "ਤਿਹ ਜੋਗੀ ਕਉ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਨਉ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿਹੁ.

ਤਿਹਟੜਾ. ਵਿ–ਸਿਮੰਜ਼ਲਾ. ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਵਾਲਾ. ਤਿਛੱਤਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਾਧਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੁਸੰਗ. "ਤਿਹਟੜੈ ਬਾਜਾਰ ਸਉਦਾ ਕਰਨਿ ਵਣਜਾਰਿਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੩ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ, ਜੋ ਪਾਤਾਲ ਮਰਤ੍ਯ ਲੋਕ ਅਤੇ ਸ੍ਵਰਗ ਤਿੰਨ ਹੱਟਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਤਿਹੱਡਾ. ਤਿੰਨ ਹੱਡ ਜਿਸ ਥਾਂ ਜੁੜਨ, ਕਮਰ (ਲੱਕ) ਦੀ ਥਾਂ.

ਤਿਹਣ. ਦੇਖੋ, ਤੇਹਣ.

ਤਿਹੱਤਰ. ਤ੍ਰਿਸਪ੍ਤਿ. ਸੱਤਰ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ–੭੩.

ਤਿਹੱਥੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿੰਨ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪੁਰ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਮੱਥੇ ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਪੱਟਾਂ ਉੱਪਰ ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ. ਸ੍ਮਿਆਪਾ. "ਸ੍ਰਪਤ ਤਿਹੱਥੜ ਹਨ ਕਰ ਦੇਹੀ." (ਨਾਪ੍) ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦੀ ਮਾਤਾ ਰੇਣੁਕਾ ਨੇ ਪਤਿ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਪੁਰ ਸੱਤ ਤਿਹੱਥੜ ਮਾਰੇ. ਇਸ ਲਈ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਸੱਤ ਤ੍ਰੀਆਂ ਇੱਕੀ ਵਾਰ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਗਨਿ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਅਤੇ ਰੇਣੁਕਾ.

ਤਿਹਰ. ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਹਲ ਫੇਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਤਿਹਰਾ. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਲਪੇਟ ਦਾ. ਤਿੰਨ ਤਹਿਆਂ ਦਾ. ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਤਿਹਰੇ ਪਾਇਨਿ ਤਗ. ਵਾ–(ਆਸਾ ਕਬੀਰ)ਤਿਹਰੇ ਤਗ (ਜਨੇਊ) ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਜਨੇਊ ਸ਼ਬਦ.

ਤਿਹਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਉਹਾਰ.

ਤਿਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਤੇਹ. ਪਿਆਸ। ੨ ਦੇਖੋ,ਤੇਹਾ.

ਤਿਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੇਹਾਂ. ਤਿੰਨਾਂ. "ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਤਿਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਤਿਹਾਇਆ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ. ਪ੍ਯਾਸਾ. "ਤਿਖਾ ਤਿਹਾਇਆ ਕਿਉ ਲਹੈ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਖਾ. ਤੇਹ. ਪਿਆਸ. "ਭੂਖ ਤਿਹਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਤਿਹਾਈ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਖਾ ਵਾਲੀ. ਪ੍ਯਾਸੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੀਜਾ ਭਾਗ. ਤੀਸਰਾ ਹਿੱਸਾ.

ਤਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਉਹਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਹਾਰ.

ਤਿਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਹਾਰਾ.

ਤਿਹਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਕਾਲ. ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ. ਭੂਤ ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿਸ਼ਤ। ੨ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ, ਮਧ੍ਯਾਨ ਕਾਲ ਅਤੇ ਸਾਯੰ ਕਾਲ. "ਤ੍ਰੈਪਾਲ ਤਿਹਾਲ ਬਿਚਾਰੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਪਾਲ। ੩ ਅ. ਤ੍ਰਿਹਾਲ. ਤਿੱਲੀ. ਲਿੱਫ.

ਤਿਹਾਵਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੀ ਮੈਦਾ ਖੰਡ ਤਿੰਨੇ ਪਦਾਰਥ ਸਮ ਹੋਣ. "ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਹੋਵਤ ਭੋਰਾ। ਪਠ ਅਰਦਾਸ ਯੁਗਮ ਕਰ ਜੋਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਤਿਹਾੜਾ. ਸਰਵ–ਤੇਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ ਅਤੇ ਪੱਖੋਵਾਲ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਬੇਟ, ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਦ, ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦਾ ਮਾਲਵਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਰਕੇ ਘਿਰਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ "ਤਿਹਾੜਾ" ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਤਿਹਿ. ਸਰਵ–ਉਸ ਨੂੰ. ਤਿਸੇ। ੨ ਉਸ ਮੇਂ. ਉਸ ਵਿੱਚ. "ਤਿਹਿ ਨਰ ਹਰਿ ਅੰਤਰੁ ਨਹੀ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਤਿਹੀ. ਸਰਵ–ਤਿਸੇ. ਉਸ ਕੋ. "ਤਿਹੀ ਸੰਗਤਿ ਪੋਚ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ. ਤੀਨੋਂ. "ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭੂਮ ਸੁਤਾ." (ਅਨੰਦੁ)

ਤ ਦੇਖੋ, ਤੇਹੀ.

ਤਿਹੁ. ਵਿ–ਤਿੰਨ. "ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਮਹਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਹ.

ਤਿਹੁਪਖ. ਤਿੰਨ ਪਕ. ਤਿੰਨ ਰਿਸ਼ਤੇ. "ਤਿਹੁ ਪਖਾਂ ਕਾਲੀਕ ਲਗਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਸਹੁਰੇ.

ਤਿਹੁ **ਤਿਹੂੰ** ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ. ਤੀਨੋਂ ਹੀ. "ਤਿਹੂੰ ਲੋਕ ਕਾਪੀਉ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਤਿਨ ਹੂੰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਤਿਹੂੰ ਨ ਜਾਨਸੋ ਭੇਦ." (ਸਲੋਹ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੇਤ ਨਾ ਜਾਣਿਆ.

ਤਿਹੰਜਾ **ਤਿਹੰਜੀ** **ਤਿਹੰਡਾ** **ਤਿਹੰਡੀ** ਸਰਵ–ਤੇਰਾ. ਤੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਹਿੰਜਾ ਅਤੇ ਤਹਿੰਜੀ. "ਹਉ ਆਇਆ ਸਾਮੈ ਤਿਹੰਡੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਤਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕ. ਤਿੱਗ. ਤਿਹੱਤਾ. ਲੱਕ.

ਤਿਕਤ. ਦੇਖੋ, ਤਿਕ੍ਕ.

ਤਿਕਲਿ. ਤ੍ਰਿਕ (ਲੱਕ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤਿਕ. "ਚੂਹਾ ਖਡਿ ਨ ਮਾਵਈ ਤਿਕਲਿ ਬੰਨੈ ਛਜ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਆਪਣਾ ਉੱਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਚੇਲੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਤਿਕਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਕਾਲ. ਤਿੰਨ ਕਾਲ (ਵੇਲੇ). "ਸੰਧਿਆ ਕਰਮ ਤਿਕਾਲ ਕਰੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਤਿਕੋਣ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕੋਣ.

ਤਿੱਕੁਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿਉਂਕਰ. ਤਿਵੇਂ. ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਤਿੱਕੂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੈਸੇ. ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਤਿਕ੍ਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਕੌੜਾ. ਤੀਤਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ। ੩ ਚਿਰਾਇਤਾ.

ਤਿਖ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾ. ਧਾ–ਪਿਆਸ ਲਗਣੀ, ਇੱਛਾ ਕਰਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਪਿਆਸ. ਤੇਹ. ਤ੍ਰੇਹ. ਤ੍ਰਿਖਾ. "ਹਰਿਰਸ ਚਾਖਿ ਤਿਖ ਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਤਿਖ ਬੂਝਿ ਗਈ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁਜਨਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ.

ਤਿਖਈਆ **ਤਿਖਹਾਰਾ** ਵਿ–ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ. ਪਿਆਸਾ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਤ ਤਿਖਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਹਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਤਿਖਹਾਰੇ." (ਮਾਝ ਮ:੫)

ਤਿਖਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਪਿਆਸ. "ਤਿਖਾ ਭੂਖ ਬਹੁ ਤਪਤ ਬਿਆਪਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਇੱਛਾ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. "ਗੁਰੁ ਲਾਹੀ ਸਗਲ ਤਿਖਾ." (ਸਾਰ ਮ:੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿੱਖਾ.

ਤਿਖਾਈ. ਵਿ–ਤਿਹਾਈ. ਤ੍ਰਿਖਾ ਵਾਲੀ. ਪਿਆਸੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਖਾ. ਪਿਆਸ. "ਮਿਟੀ ਤਾਂਕੀ ਤਿਖਾਈ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਤਿੱਖਾਪਨ.

ਤਿਖਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿਖਾਵਟ. ਪਿਆਸ. ਤ੍ਰਿਖਾ. "ਸਭ ਲਾਥੀ ਭੂਖ ਤਿਖਾਟ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਤਿਖਾਤੀ **ਤਿਖੰਤ** ਵਿ–ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ. ਤ੍ਰਿਖਾ ਕਰਕੇ ਆਰਤ. ਪਿਆਸਾ. "ਬਰਜੈ ਜਲ ਪਾਨ ਕੋ ਹੋਤ ਤਿਖਾਤੀ." (ਨਾਪ੍) "ਭੂਖੇ ਕੋ ਭੋਜਨ ਭੋਇ ਤਿਖੰਤ ਕੋ." (ਨਾਪ੍)

ਤਿੱਖਾ. ਸੰ. ਤੀਕ੍ਸ਼ਣ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇ। ੨ ਆਲਸ ਰਹਿਤ. ਉੱਦਮੀ। ੩ ਤੁੰਦ ਮਿਜ਼ਾਜ. ਗੁਸੈਲਾ। ੪ ਚਰਪਰੇ ਸ੍ਵਾਦ ਵਾਲਾ। ੫ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ, ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਛੇਹਲਾ.

ਤਿਗਮ. ਸੰ. ਤਿਗ੍ਮ. ਵਿ–ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼. ਪ੍ਰਚੰਡ. "ਕਿਸ ਨੋ ਤੇਜ ਤਿਗਮ ਤਪਤਾਯੇ ?" (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਜ੍ਰ.

ਤਿਗਮਕਰ **ਤਿਗਮਾਂਸ਼ੁ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿਗਮ (ਤਿੱਖੀਆਂ) ਹਨ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਜਿਸ ਦੀਆਂ, ਸੂਰਜ.

ਤਿਗੁਣਾ. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ, ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਅਧਿਕ. ਤ੍ਰਿਗੁਣ.

ਤਿੱਗ. ਦੇਖੋ, ਤਿਕ.

ਤਿੰਘਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਂਘਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਿਚਰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਵਤ–ਚਿਰ.ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ. "ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਤਿਚਰੁ ਆਖਦਾ ਜਿਚਰੁ ਹੈ ਦੂਜੁ ਮਾਹਿ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਤਿਚਰ ਵਸਹਿ ਸੁਹੇਲੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਤਿਚਰੁ ਦੇਖੋ, ਤਿਚਰ.

ਤਿਚਿਰ ਦੇਖੋ, ਤਿਚਰ.

ਤਿੱਛ. ਵਿ–ਤੀਕਣ. ਤੇਜ. "ਬਹੈਂ ਬਾਣ ਤਿੱਛੈ." (ਕਲਕੀ)

ਤਿਜ. ਦੇਖੋ, ਤੇਜ.

ਤਿੰਜਣ. ਦੇਖੋ, ਤੇਉਣ.

ਤਿਜਾਰਤ. ਅ. تِجارت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਜਰ(ਲੈਣਦੇਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੌਦਾਗਰੀ. ਵਪਾਰ.

ਤਿਡ ਦੇਖੋ, ਟਿੱਡ–ਟਿੱਡਾ. "ਅਕਤਿਡ ਚਿੱਤਮਿਤਾਲਾ ਹਰਿਆ." (ਭਾਗੁ) "ਅਕ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਅਕਤਿਡਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਤਿਡਾ ਦੇਖੋ, ਟਿੱਡ–ਟਿੱਡਾ. "ਅਕਤਿਡ ਚਿੱਤਮਿਤਾਲਾ ਹਰਿਆ." (ਭਾਗੁ) "ਅਕ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਅਕਤਿਡਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਤਿੱਡ ਦੇਖੋ, ਟਿੱਡ–ਟਿੱਡਾ. "ਅਕਤਿਡ ਚਿੱਤਮਿਤਾਲਾ ਹਰਿਆ." (ਭਾਗੁ) "ਅਕ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਅਕਤਿਡਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਤਿੱਡਾ ਦੇਖੋ, ਟਿੱਡ–ਟਿੱਡਾ. "ਅਕਤਿਡ ਚਿੱਤਮਿਤਾਲਾ ਹਰਿਆ." (ਭਾਗੁ) "ਅਕ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਅਕਤਿਡਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਤਿਣ. ਸੰ. ਤ੍ਰਣ–ਤ੍ਰਿਣ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਘਾਸ। ੨ ਤਿਨਕਾ. ਭੱਕਾ। ੩ ਡਿੰਗ. ਸਰਵ–ਤਿਨ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ. ਤਿਨ੍ਹੇ.

ਤਿਣਛਿਤਿ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਣ–ਛਿਤਿ. ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਘਾਸ ਹੋਵੇ. ਚਰਾਗਾਹ. ਬੀੜ. "ਤਿਣਛਿਤਿ ਕੀ ਬਹੁ ਰਹਿ ਰਖਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਿਣੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿਣ। ੨ ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ.ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਿਟਿਅਉ ਜੁ ਤਿਣੈ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਤਿਤ. ਦੇਖੋ, ਤਿਤੁ। ੨ ਸਰਵ–ਉਸ. "ਤਿਤ ਘਿਇ ਹੋਮ ਜਗ ਸਦ ਪੂਜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਤਿਤਹੀ. ਤਤੁ ਹੀ, ਉੱਥੇ ਹੀ. "ਤਿਤ ਹੀ ਲਾਗਾ ਜਿਤੁ ਕੋ ਲਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਤਿਤਨਕ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਵਨਮਾਤ੍ਰ. ਉਤਨਾਕ. ਉਤਨੀ. ਉਤਨੇ. "ਜਿਤਨੇ ਪਾਤਿਸਾਹ×× ਤਿਤਨੇ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਕੀਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਤਿਤਨਾ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਵਨਮਾਤ੍ਰ. ਉਤਨਾਕ. ਉਤਨੀ. ਉਤਨੇ. "ਜਿਤਨੇ ਪਾਤਿਸਾਹ×× ਤਿਤਨੇ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਕੀਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਤਿਤਨਿਕ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਵਨਮਾਤ੍ਰ. ਉਤਨਾਕ. ਉਤਨੀ. ਉਤਨੇ. "ਜਿਤਨੇ ਪਾਤਿਸਾਹ×× ਤਿਤਨੇ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਕੀਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਤਿਤਨੀ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਵਨਮਾਤ੍ਰ. ਉਤਨਾਕ. ਉਤਨੀ. ਉਤਨੇ. "ਜਿਤਨੇ ਪਾਤਿਸਾਹ×× ਤਿਤਨੇ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਕੀਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਤਿਤਨੇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਵਨਮਾਤ੍ਰ. ਉਤਨਾਕ. ਉਤਨੀ. ਉਤਨੇ. "ਜਿਤਨੇ ਪਾਤਿਸਾਹ×× ਤਿਤਨੇ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਕੀਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਤਿਤਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿੱਤਰ.

ਤਿਤਰ ਬਿਤਰ.ਵਿ–ਤਿੱਤਰ ਵਾਂਙ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ(ਫੈਲਿਆ) ਹੋਇਆ. ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵੇਲੇ ਭੈ ਨਾਲ ਤਿੱਤਰ ਜਿਧਰ ਮੂੰਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਧਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਉਡ੍ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਇਆ.

ਤਿਤੜਾ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਤਨਾ. ਤਿਤਨੇ. "ਜਿਤੜੇ ਫਲ ਮਨਿ ਬਾਛੀਅਹਿ ਤਿਤੜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਤਿਤੜੇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਤਨਾ. ਤਿਤਨੇ. "ਜਿਤੜੇ ਫਲ ਮਨਿ ਬਾਛੀਅਹਿ ਤਿਤੜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਤਿਤਿਕਾ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਆਦਿ ਸਹਾਰਨ (ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ) ਦੀ ਸਾਮਰਥ੍ਯ। ੨ ਖ਼ਮਾ. ਸ਼ਾਂਤਿ. ਬੁਰਦਬਾਰੀ.

ਤਿਤਿਖਿਆ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਆਦਿ ਸਹਾਰਨ (ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ) ਦੀ ਸਾਮਰਥ੍ਯ। ੨ ਖ਼ਮਾ. ਸ਼ਾਂਤਿ. ਬੁਰਦਬਾਰੀ.

ਤਿਤਿੱਖੁ. ਸੰ. ਤਿਤਿਕ੍ਸ਼. ਵਿ–ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਆਦਿ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ਮਾਵਾਨ. ਖਿਮਾ ਵਾਲਾ.

ਤਿਤਿਛਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤਿਤਿਖਿਆ.

ਤਿਤੀਰਖਾ. ਸੰ. ਤਿਤੀਸ਼ੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਰਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਜਲ ਤੋਂ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਉਤਰਨ ਦੀ ਚਾਹ.

ਤਿਤੁ. ਸਰਵ–ਉਸ ਦੀ. "ਛਾਂਡਾ ਛਾਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ ਢਾਲਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਉਸ. "ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਸਖੀਏ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਤ੍. ਵਹਾਂ. ਉੱਥੇ. "ਵਡਭਾਗੀ ਤਿਤੁ ਨ੍ਹਾਵਾਈਐ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਤਿਤੁਕਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਤੁਕਾਂ ਪਿੱਛੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਹੋਵੇ, ਐਸਾ ਸ਼ਬਦ. ਜਿਸ ਦੇ ਪਦ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਤੁਕ ਦੇ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ–"ਕਿਸੁ ਹਉ ਜਾਚੀ ਕਿਸੁ ਆਰਾਧੀ."

ਤਿਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਤਨੇ. ਤਿਤਨੇ। ੨ ਤਤ੍. ਉੱਥੇ. ਉਧਰ.

ਤਿਤੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸੇ. "ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ਤਿਤੈ ਘਰਿ ਸੋਹਹਿ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਉਸੇ ਪਾਸੇ. ਉਧਰ.

ਤਿਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਤਨਾ. ਉਸ ਕ਼ਦਰ. ਤਾਵਤ.

ਤਿੱਤਰ. ਸੰ. ਤਿੱਤਿਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਪੰਛੀ ਜੋ ਭੂਰੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Partridge. ਕਾਲੇ ਤਿੱਤਰ ਨੂੰ 'ਸੁਬਹਾਨੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ 'ਸੁਬਹਾਨ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤ' ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਖ਼ਿਆਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਜਾਤਿ ਦੇ ਤਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਕੇ ਬੁਲਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ ਸੁਣਕੇ ਜੰਗਲੀ ਤਿੱਤਰ ਲੜਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪੰਦਾਲ (ਫੰਦੇ) ਵਿੱਚ ਫਸਦੇ, ਜਾਂ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਤਿੱਤਰਸਰ. ਦੇਖੋ, ਮਾਈਸਰ ਖਾਨਾ.

ਤਿੱਤਰਖੰਭੀ. ਤਿੱਤਰ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਜੇਹੀ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਬੱਦਲੀ. Clouds Cirrus. "ਤਿੱਤਰਖੰਭੀ ਹੋਇਸੀ। ਕੀ ਕਰੇ ਪਾਧਾ ਜੋਇਸੀ ?" (ਲੋਕੋ)

ਤਿੱਤਿਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿੱਤਰ.

ਤਿਥ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ। ੨ ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਕਾਲ. ਸਮਯ. ਵੇਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤਿਥਿ.

ਤਿਥਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ. ਵਹਾਂ ਸੇ. ਉੱਥੋਂ.

ਤਿਥਾਊ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਥੇ. ਤਿਸ ਅਸਥਾਨ. ਵਹਾਂ। ੨ ਉੱਥੇ ਹੀ. ਵਹਾਂ ਹੀ. "ਤਿਥਾਊ ਮਉਜੂਦ ਸੋਇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਜਿਥੈ ਰਖਹਿ ਬੈਕੁੰਠ ਤਿਥਾਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਤਿਥਾਈ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਥੇ. ਤਿਸ ਅਸਥਾਨ. ਵਹਾਂ। ੨ ਉੱਥੇ ਹੀ. ਵਹਾਂ ਹੀ. "ਤਿਥਾਊ ਮਉਜੂਦ ਸੋਇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਜਿਥੈ ਰਖਹਿ ਬੈਕੁੰਠ ਤਿਥਾਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਤਿਥਿ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਵਧਣ ਘਟਣ ਨਾਲ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ. ਮਿਤਿ. ਤਾਰੀਖ. ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਤਿਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਦੀ ਬਦੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਦੇ ਹਨ. ਸ਼ੁਕ੍ਲ (ਚਿੱਟਾ) ਦਿਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਸੁਦਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਦੀ ਬਣਗਿਆ ਹੈ, ਬਹੁਲ (ਕਾਲਾ) ਦਿਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਬਦਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਦੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ। ੨ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਪੰਦਰਾਂ ਤਿਥਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਪਤ੍ਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੋਵੇ. ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ. ਜੰਤ੍ਰੀ. Almanac.

ਤਿਥੇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਤ੍. ਉੱਥੇ. ਵਹਾਂ. "ਤਿਥੈ ਸੋਹਨਿ ਪੰਚ ਪਰਵਾਣੁ." (ਜਪੁ)

ਤਿਥੈ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਤ੍. ਉੱਥੇ. ਵਹਾਂ. "ਤਿਥੈ ਸੋਹਨਿ ਪੰਚ ਪਰਵਾਣੁ." (ਜਪੁ)

ਤਿੰਦਕ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤੈਂਦੂਆ. ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ, ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਤੈਂਦਾਂ ਨਾਲ ਜਲ ਵਿੱਚ ਆਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਲੈਂਦਾ ਹੈ. "ਤਿੰਦਕ ਮੋਹ ਜਿਸੈ ਗਰਸਾਯੋ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਤਦੂਆ, ਤਿੰਦੂਆ ਅਤੇ ਤੈਂਦੂਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿੰਦੁਕ.

ਤਿਦਰੀ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਿੰਨ ਦਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ. ਸਿਦਰੀ. ਤਿੰਦਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੇਦਰੀ.

ਤਿਦਾਊ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਦਾਉ. ਉਸ ਪਾਸੇ. ਓਧਰ. "ਵਹਣੁ ਤਿਦਾਊ ਰੀਉ ਕਰੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਤਿਦਾਰਕ. ਦੇਖੋ, ਤਦਾਰੁਕ.

ਤਿਦਿਨ. ਤਿਸ–ਦਿਨ. ਉਸ ਦਿਨ.

ਤਿੰਦੁਕ. ਸੰ. ਤਿਨ੍ਦੁਕ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤੈਂਦੂ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਤੈਂਦੂ. ਕੇਂਦੂ. L. Diospyros embryopteris। ੨ ਦੇਖੋ ਤੇਲਾ ਭਰ ਵਜ਼ਨ.

ਤਿਦੂ. ਸਰਵ–ਤਿਸ ਤੋਂ. "ਤਿਦੂ ਕਿਛੁ ਗੁਝਾ ਨ ਹੋਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਤਿੰਦੂਆ. ਤੈਂਦਾਂ ਨਾਲ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਲਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਦਕ ਅਤੇ ਤੈਂਦੂਆ. "ਨਾਰਾਇਨ ਕੱਛ ਮੱਛ ਤਿੰਦੂਆ ਕਹਿਤ ਸਭ." (ਅਕਾਲ)

ਤਿਧਰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿਸ ਪਾਸੇ. ਉਸ ਓਰ. ਉਸ ਤਰਫ.

ਤਿਧਰਿ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿਸ ਪਾਸੇ. ਉਸ ਓਰ. ਉਸ ਤਰਫ.

ਤਿਧਿਰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿਸ ਪਾਸੇ. ਉਸ ਓਰ. ਉਸ ਤਰਫ.

ਤਿਨ. ਸਰਵ–ਉਨ੍ਹਾਂ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਵਸਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ) ੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ. "ਤਿਨ ਪੀਛੈ ਲਾਗਿ ਫਿਰਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਣ. ਘਾਸ. ਫੂਸ. "ਅਉਧ ਅਨਲ ਤਨੁ ਤਿਨ ਕੋ ਮੀਦਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿਸ ਪਾਸੇ. ਉਧਰ. "ਭੋਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਕੜੀ, ਜਿਨ ਖਿੰਚੈ ਤਿਨ ਜਾਈਐ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੫ ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ.

ਤਿੰਨ. ਵਿ–ਤੀਨ. ਤ੍ਰਯ (ਤ੍ਰੈ).

ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ:–

੧ ਭੋਮ ਅਥਵਾ ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਰਯ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਣਾਂ ਨੂੰ ਭਸ੍ਮ ਕਰਦੀ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੨ ਦਿਵ੍ਯ, ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀਰੂਪ ਹੈ।

੩ ਉਦਰ ਅਥਵਾ ਜਠਰ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਖਾਧੀ ਗਿਜਾ ਹਜ਼ਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਠਰਾਗਨਿ।

ਕਰਮਕਾਂਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ ਇਹ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ:–

(ੳ) ਗਾਹੱਪਤ੍ਯ (ਗਾਰ੍ਹਪਤ੍ਯ), ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੱਗ ਦੇ ਬਰਤਨ ਤਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਯੱਗ ਨਿਮਿੱਤ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਪਕਾਈਦੀ ਹੈ.

(ਅ) ਆਹਵਨੀਯ, ਗਾਹੱਪਤ੍ਯ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚੋਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਸਹਿਤ ਲੈਕੇ ਯੱਗਮੰਡਪ ਦੇ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਹਵਨ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖੀਹੋਈ ਅਗਨਿ.

(ੲ) ਦਾਕ੍ਸ਼ਿਨਤ੍ਯ (ਦਾਕ੍ਸ਼ਿਣ੍ਯ),ਯੱਗਮੰਡਪ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਰੱਖੀਹੋਈ ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੱਗਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਯੱਗ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੱਛਣਾ ਲੈਕੇ ਯਜਮਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੀਰ੍ਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਤਿਨਹਿ. ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ੨ ਤ੍ਰਿਣਹਿ. ਤ੍ਰਿਣਾਂ ਨੂੰ. ਘਾਸ ਨੂੰ. "ਕੂਕਰ ਤਿਨਹਿ ਲਗਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਲੋਭ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਘਾਸ ਖਾਣ ਲਾਦਿੱਤਾ. ਭਾਵ ਨਿਰਵਾਹ ਮਾਤ੍ਰ ਖਾਨ ਪਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖ ਹੈ। ੩ ਤ੍ਰਿਣ ਦੇ. ਭੱਕੇ ਦੇ. "ਮੇਰੁ ਤਿਨਹਿ ਸਮਾਨਿ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਤਿਨਕਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਣ. ਭੱਕਾ. ਘਾਸ. "ਪੀਛੈ ਤਿਨਕਾ ਲੈਕਰਿ ਹਾਂਕਤੀ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਵਿਸ਼ਯ-ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਘਾਸ ਦਾ ਲਾਲਚ ਵਿਖਾਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇਹਰੂਪ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਘਾਸ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰੀਏ, ਤਦ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਘਾਸ ਤੀਕ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਪਹੁਚਣ ਦੇਂਦੀਦਾ.

ਤਿਨਕਾ ਤੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਬਦ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤਿਨਕਾ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰਕੇ ਤੋੜਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਚਿਤਾ ਵਿੱਚ, ਦਾਹ ਸਮੇਂ ਤਿਨਕਾ ਤੋੜਕੇ ਸਿੱਟਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਸੰਬੰਧ ਟੁੱਟਾ. "ਤਨ ਕੋ ਦਾਹਤ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰਾ। ਪੁਨ ਤਿਨ ਤੋਰਹਿ ਆਇ ਅਗਾਰਾ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਸੰਬੰਧ ਅਲਗ ਕਰਨਾ.

ਤਿੰਨ ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣ ਅਤੇ ਤ੍ਰੈਗੁਣ.

ਤਿੰਨ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪਤ੍ਰਯ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ (ਕਲੇਸ਼) ਮੰਨੇ ਹਨ:–

੧ ਆਧ੍ਯਾਤ੍ਮਿਕ. ਦੇਹ ਦੇ ਰੋਗ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧਾਦਿ ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰ.

੨ ਆਧਿਭੌਤਿਕ. ਜੋ ਦੁੱਖ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ. ਜੈਸੇ ਮੱਛਰ ਸਰਪ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਤੋਂ.

੩ ਆਧਿਦੈਵਿਕ. ਜੋ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਦੇਵਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ. ਜੈਸੇ ਧੁੱਪ ਪਾਲਾ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਗੋਲੇ ਆਦਿ.

ਤਿਨ ਤੋਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਕਾ ਤੋੜਨਾ.

ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਾ. ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਅਗਨਿ, ਵਾਯੁ ਅਤੇ ਸੂਰਯ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਵਤਾ ਹਨ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ.

ਤਿੰਨ ਨਾਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦ ੧.

ਤਿੰਨ ਨਾੜੀਆਂ. ਯੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨਾ. ਨੱਕ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਇੜਾ, ਸੱਜੇ ਪਿੰਗਲਾ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਸੁਖਮਨਾ (ਸ਼ੁਸ਼ੁਮ੍ਨਾ).

ਤਿੰਨ ਭੇਦ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫ਼ਰਕ–

੧ ਸਜਾਤੀਯ. ਉਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਭੇਦ, ਜੈਸੇ–ਪੂਰਬੀ, ਬੰਗਾਲੀ, ਦੱਖਣੀ ਮਨੁੱਖ. ਕਾਬੁਲੀ ਅਤੇ ਅ਼ਰਬੀ ਘੋੜਾ ਆਦਿ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਵਿਜਾਤੀਯ. ਦੂਜੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਭੇਦ, ਜੈਸੇ– ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੁ. ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਬਿਰਛ ਆਦਿ।

੩ ਸ੍ਵਗਤ. ਆਪਣੇ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅੰਗ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਦਿ.

ਤਿੰਨ ਮੰਗਲਾਚਰਣ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲਾਚਰਣ.

ਤਿਨਰ. ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. "ਤਿਨਰ ਦੁਖ ਨਹਿ ਭੁਖ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਤਿਸ–ਨਰ.

ਤਿੰਨ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਅਤੇ ਲੋਕ.

ਤਿੰਨਵਸਤਾਂ / **ਤਿੰਨਵਸਤੂ** ਦੇਖੋ, ਬਾਲ.

ਤਿਨਾ. ਸਰਵ–ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਉਨ੍ਹਾਂ. "ਤਿਨਾ ਅਨੰਦੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਤਿਨਾਹਾ. ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. "ਨਿਹਚਲੁ ਰਾਜ ਤਿਨਾਹਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਤਿਨਾੜਾ / **ਤਿਨਾੜੀ** ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ. "ਵਿਸਰਿ ਆ ਜਿਨਾ ਨਾਮੁ ਤਿਨਾੜਾ ਹਾਲੁ ਕਉਣੁ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਅਜਹੁ ਤਿਨਾੜੀ ਆਸਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਤਿਨਾੜੀਆ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ. "ਰੀਸਾ ਕਰਹਿ ਤਿਨਾੜੀਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਤਿਨਿ. ਸਰਵ–ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ੨ ਤਿਸ ਨੇ. ਉਸ ਨੇ. "ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ। ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਤਿਧਰ. ਉਸ ਪਾਸੇ. "ਹਉ ਪੰਥ ਦਸਾਈ ਨਿਤ ਖੜੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਦਸੈ ਤਿਨਿ ਜਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੪ ਕਰਣਿ–ਤ੍ਰੀਜਾ. ਤਿੰਨ. "ਤਿਨਿ ਚੋਲੇ ਪਰਵਾਣੁ." (ਜਪੁ) "ਬਾਲ ਵਿਚਿ ਤਿਨਿ ਵਸਤੁ ਪਈਓ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ) ੫ ਤ੍ਰਿਣ ਮੇਂ. "ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਬਣ ਵਿੱਚ, ਤ੍ਰਿਣ ਵਿੱਚ, ਪਰਬਤ ਵਿੱਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਸਾਪਕ ਹੈ.

ਤਿਨਿਕ. ਤਿਨ–ਇੱਕ। ੨ ਤ੍ਰਿਣ–ਇੱਕ.

ਤਿਨੀ. ਸਰਵ–ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਤਿਨੀ ਜਨਮ ਜੂਐ ਹਾਰਿਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਤਿੰਨੀ. ਤੇਹਾਂ ਨੇ। ੩ ਤਿਤਨੀ. ਉਤਨੀ.

ਤਿਨੂਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਕਾ.

ਤਿਨੇਹਾ. ਵਿ–ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਤਾਦ੍ਰਿਸ਼. "ਜੇ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਿਨੇਹਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਤਿਨੇਹਿ. ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. "ਬਿਨੁ ਜਲ ਮਰਣ ਤਿਨੇਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਿਪ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਪ੍ . ਧਾ–ਸਿੰਜਣਾ, ਖ਼ਰਨਾ, ਚੁਇਣਾ। ੨ ਸੰਗਗਾ–ਬੂੰਦ. ਤੁਬਕਾ.

ਤਿਪਤ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਤ.

ਤਿਪਤਾਇ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਕੇ. ਰੱਜਕੇ.

ਤਿਪਤਾਸੈ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਤਿਪਤਾਸੈ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਤਿਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਤਿ. "ਤਿਪਤਿ ਨਾਹੀ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਪਸਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਿਪਤਿ ਅਘਾਇ. ਸੰਗਗਾ–ਆਪ੍ਯਾਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ. "ਨੱਕ ਤੀਕ ਰੱਜਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਅੰਨੁ ਧੰਨੁ ਬਹੁਤੁ ਉਪਜਿਆ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਰਜੀ ਤਿਪਤਿ ਅਘਾਇ."(ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ:੫)

ਤਿਪਤੈ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ. ਰੱਜਦਾ. "ਨਹਿ ਤਿਪਤੈ ਕੂਖਾ ਤਿਹਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਤਿਪਦਾ. ਸੰਗਗਾ–ਤ੍ਰਿਪਦਾ. ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਦ ਹੋਣ. ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਪੌੜੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਗੂਜਰੀ ਵਿੱਚ–"ਦੁਖ ਬਿਨਸੈ ਸੁਖ ਕੀਆ ਨਿਵਾਸਾ"–ਸ਼ਬਦ.

ਤਿਪਰਾਰ / **ਤਿਪਰਾਰਿ** ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ.

ਤਿਪੀਆ / **ਤਿਪੀਆਂ** ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ (ਹੋਈ).ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਈਆਂ. "ਲਗੜੀਆਂ ਪਿਰੀਐਨਿ ਪੋਖੰਦੀਆ ਨਾ ਤਿਪੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਅੱਖਾਂ ਪਿਆਰੇ ਵੱਲ ਲੱਗੀਆਂ ਨਾ ਤ੍ਰਿਪਤੀਆਂ.

ਤ੍ਰਿਫਲ. ਅ. ثِفل ਸੰਗਗਾ–ਬੱਚਾ. ਬਾਲ.

ਤ੍ਰਿਫ਼ਲੀ. ਫ਼ਾ. ثِفلی ਸੰਗਗਾ–ਬਚਪਨ. ਬਾਲਜ। ੨ ਵਿ–ਤ੍ਰਿਫਲ (ਬੱਚੇ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਤਿਬਾਬਤ. ਦੇਖੋ, ਤਬੀਬੀ.

ਤ੍ਰਿੰਬ. ਅ. ترياق ਸੰਗਗਾ–ਇ੍ਲਾਜ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ। ੨ ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ.

ਤਿੱਬਤ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਸਰਦ ਦੇਸ਼. ਭੋਂਟ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਤੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਚੀਨ, ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਨੈਪਾਲ ਭੂਟਾਨ ਤੇ ਹਿਮਾਲੇ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹੈ. ਤਿੱਬਤ ਦਾ ਰਕਬਾ ੪੬੩, ੨੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੨,੦੦੦,੦੦੦ ਹੈ. ਤਿੱਬਤ ਚੀਨ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਹੁਕਮਰਾਂ ਦਲਾਈ ਲਾਮਾ ਅਤੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲ੍ਹਾਸਾ(Lhassa) ਹੈ. ਇਸ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਨ ਕਸਤੂਰੀ ਸੋਨਾ ਖੱਲਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਤਿੱਬਤ ਵਿੱਚ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਾਨਸਰ ਤਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਬੋਧ ਹਨ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ "ਤ੍ਰਿਵਿਸ਼੍ਟਪ" ਦਸਦੇ ਹਨ. ਚੀਨੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਛੱਤ (Roof of the World) ਆਖਦੇ ਹਨ,ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ.

ਤਿੱਬਤੀ. ਵਿ–ਤਿੱਬਤ ਦਾ । ੨ ਸੰਗਗਾ–ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੩ ਤਿੱਬਤ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਤਿੱਬਤੀ ਧਿਆਇ ਦੇਖ ਦੇਹ ਕੇ ਦਲਤ ਹੈਂ."(ਅਕਾਲ) ੪ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਤਿੱਬੀ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿੰਬ (ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ) ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ,ਤਿੱਬ.

ਤਿਮ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਗਾ–ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ। ੨ ਧੁੱਪ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿਮਿ.

ਤਿਮਰ. ਸੰ. ਤਿਮਿਰ. ਸੰਗਗਾ–ਅੰਧੇਰਾ। ੨ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਧੁੰਧਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਕੁਝ ਭੀ ਨਜਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਉੱਲ, ਅੰਧਨੇੜਾ ਅਤੇ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ। ੩ ਭਾਵ ਅਗ੍ਯਾਨ. ਵਿਵੇਕਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਦਾ ਅਭਾਵ."ਨਯਨ ਕੇ ਤਿਮਰ ਮਿਟਹਿ ਖਿਨੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਤਿਮਰ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੁ ਚੁਕਾਇਆ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) "ਤਿਮਰ ਅਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇਆ ਗੁਰਗਿਆਨੁ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਪਾਇਆ ਰਾਮ."(ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੪ ਦੇਖੋ,ਤੁਜਬਲ.

ਤਿਮਰਹਰਨ. ਸੰਗਗਾ–ਤਿਮਿਰ (ਅੰਧਕਾਰ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ. "ਤਿਮਰਹਰਨ ਸੇ ਤਿਮਰ ਮੋਹ ਫਾਸ ਕੇ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਸ੍ਰਤਿਗੁਰੁ.

ਤਿਮਰਮੰਦ. ਸੰਗਗਾ–ਤਿਮਿਰ (ਅੰਧਕਾਰ) ਨੂੰ ਮੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸੂਰਜ.

ਤਿਮਰਰਦਨ. ਸੰਗਗਾ–ਤਿਮਿਰ (ਅੰਧਕਾਰ) ਨੂੰ ਅਰਦਨ (ਦਲਨ) ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸੂਰਜ.

ਤਿਮਰਰਿ. ਸੰਗਗਾ–ਤਿਮਿਰ (ਅੰਧਕਾਰ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੂਰਜ। ੨ ਤੁਮ੍–ਅਰਿ. ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਹਾ.

ਤਿਮਰਰਿ ਅਰਿ. ਸੰਗਗਾ–ਤਿਮਿਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੂਰਜ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਰਾਤ੍ਰਿ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਿਮਰਲਿੰਗ. ਅਵਾਣ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਿਮਰਲੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿਮਰਲੰਗ.

ਤਿਮਰਲੰਗ. ਲੰਙਾ ਤੈਮੂਰ. ਦੇਖੋ, ਤੈਮੂਰ. "ਆਦਿ ਤਿਮਰਲੰਗ ਤੇ ਅਨੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਭਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤਿਮਰਾਰਿ. ਸੰਗਗਾ–ਤਿਮਿਰ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸੂਰਜ। ੨ ਦੀਪਕ. ਚਰਾਗ.

ਤਿਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤਮਾਲ.

ਤਿਮਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੈਸੇ. ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਗਾ–ਖ਼ਾਸ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਵਡੀ ਮੱਛੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ Whale ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਘਵ ੩। ੩ ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ.

ਤਿਮਿਕੋਸ. ਸੰ. ਸੰਗਗਾ–ਤਿਮਿ (ਮੱਛੀਆਂ) ਦੇ ਲੁਕਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਮਿ ੨.

ਤਿਮਿੰਗਿਲ / **ਤਿਮਿੰਗਿਲ ਗਿਲ** ਤਿਮਿ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਜੋ ਨਿਗਲ ਜਾਵੇ। ੨ ਤਿਮਿੰਗਿਲ ਨੂੰ ਜੋ ਨਿਗਲੇ. ਦੇਖੋ, ਰਾਘਵ ੩.

ਤਿਮਿਰ. ਜਿਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਤਿਮਿਰ(ਅੰਧੇਰਾ) ਛਾ ਜਾਵੇ. ਲਿੰਗਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਉੱਲ, ਅੰਧਨੇੜਾ ਅਤੇ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਮਰ.

ਤਿਮਿਰਹਰ / **ਤਿਮਿਰਹਾ** ਸੰ. ਸੰਗਗਾ–ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.(ਸਨਾਮਾ) ੩ ਦੀਪਕ। ੪ ਨੇਤ੍ਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅੰਜਨ। ੫ ਸਤਿਗੁਰੁ.

ਤਿਮਿਰਹਾ ਭਗਨਿ. ਸੰਗਗਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਭੈਣ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਿਮਿਰਹਾ ਭਗਨਿਜਾ ਚਰਨਾਬਸਤ੍. (ਸਨਾਮਾ) ਤਿਮਿਰਹਾ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ) ਭਗਨਿ (ਭੈਣ) ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਤਿਮਿਰਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਤਿਮਰਾਰਿ.

ਤਿਮੰਗਲ. ਤਿਮਿੰਗਿਲ. ਜੋ ਤਿਮਿ ਨਾਮ ਦੀ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਰਾਘਵ ੩.

ਤਿਯ / **ਤਿਯਾ** ਸੰਗਗਾ–ਤ੍ਰੀ. ਔਰਤ. ਨਾਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ.

ਤਿਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਣਾ ਅਤੇ ਤਿਰੁ.

ਤਿਰਸਕਾਰ. ਸੰ. ਤਿਰਸ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਗਾ–ਅਨਾਦਰ. ਅਪਮਾਨ. "ਤਿਰਸਕਾਰ ਨਹਿ ਭਵੈਤਿ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਇੱਕ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਵਗਜਾ.

ਤਿਰਸਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਤਿਰਸ੍ਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਅਪਮਾਨਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਅਨਾਦਰ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ.

ਤਿਰਹੁਤ. ਸੰ. ਤੀਰਭੁਕ੍ਤਿ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਦਾ ਵਿਦੇਹ ਅਤੇ ਮਿਥਿਲਾ ਦੇਸ਼, ਜਿੱਥੇ ਸੀਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਜਨਕ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ.ਮੁਜੱਫਰਪੁਰ ਅਤੇ ਦਰਭੰਗਾ ਦਾ ਇ੍ਲਾਕਾ. "ਬਲਵੈਤਸਿੰਘ ਤਿਰਹੁਤ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੬੦)

ਤਿਰਕੁਟਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ.

ਤਿਰਖਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਖਾ.

ਤਿਰਛਾ. ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ। ੨ ਤਿੱਖਾ.

ਤਿਰਜਕ. ਸੰ. ਤਿਰ੍ਯੰਕ–ਤਿਯੰਕ. ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ। ੨ ਉਹ ਜੀਵ, ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਖੜਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਟੇਢਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. "ਤਿਰਜਕ ਜੋਨਿ ਜੁ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬)

ਤਿਰਜਕ ਜੂਨ / **ਤਿਰਜਕ ਜੋਨਿ** ਸੰ. ਤਿਰ੍ਯੱਯੋਨਿ . ਤਿਯੰਕ–ਯੋਨਿ. ਜੋ ਆਦਮੀ ਵਾਂਗ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਜੀਵ ਨਾ ਚਲ ਸਕਣ. ਟਿੱਡੇ, ਕੀੜੇ, ਕਿਰਲੇ, ਸੱਪ ਆਦਿਕ.

ਤਿਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੈਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣਾ. "ਜੀਤੋ ਬੂਡੈ, ਹਾਰੋ ਤਿਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਤਿਰਯਕ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਜਕ.

ਤਿਰਲੀਕ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕ ੧੧.

ਤਿਰਵਰਾ. ਸੰਗਗਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਉੱਪਰ ਤੇਲ ਆਦਿ ਦੀ ਤਰਾਵਤ. ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਫੈਲੀ ਬੰਧਿਆਈ.

ਤਿਰਾਸੀ. ਤ੍ਰਯਸ਼ੀਤਿ. ਅੱਸੀ ਪੁਰ ਤਿੰਨ–੮੩.

ਤਿਰਾਨਵੇ. ਤ੍ਰਿਨਵਤਿ. ਨੱਵੇ ਪੁਰ ਤਿੰਨ–੯੩.

ਤਿਰਿ. ਤਰਕੇ. ਤਰਣ ਕਰਕੇ. ਤੈਰ ਕਰ. "ਹਰੂਏ ਹਰੂਏ ਤਿਰਿਗਏ." (ਸ ਕਬੀਰ)

ਤਿਰਿਯਾ / **ਤਿਰੀਆ** ਸੰਗਗਾ–ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਔਰਤ.ਨਾਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ. "ਲਟ ਛਿਟਕਾਏ ਤਿਰੀਆ ਰੋਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਤਿਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਲੁ। ੩ ਵਿ– ਤਿਲਮਾਤ੍ . ਥੋੜਾ.ਤਨਿਕ."ਤਿਰੁ ਕੀਮ ਨ ਪਰੀਐ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਤਿਲਮਾਤ੍ ਕ਼ੀਮਤ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ.

ਤਿਰੋਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿਰਹੁਤ.

ਤਿਰੋਧਾਨ ਤਿਰੋਭਾਵ ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅੰਤਰਧਾਨ. ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਗੁਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਗੁਪਤ ਭਾਵ. ਛਿਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ.

ਤਿਲ ਅਥਵਾ **ਤਿਲੁ.** (ਸੰ. ਤਿਲ. ਧਾ–ਜਾਣਾ,ਚੋਪੜਨਾ) ਸੰ. ਤਿਲ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿਲ ਦਾ ਬੂਟਾ. "ਜਿਉ ਬੂਆੜ ਤਿਲੁ ਖੋਤ ਮਾਹਿ ਦੁਹੇਲਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਤਿਲ ਦਾ ਬੀਜ. ਤੈਲਫਲ. L. Sesamum Indicum. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਾਂਜਲੀ। ੩ ਤਿਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਲਾ ਦਾਗ, ਜੋ ਤੁਚਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਖ਼ਾਲ। ੪ ਵਿ–ਤਿਲ ਜਿੰਨਾਂ. ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ. "ਜੇਕੋ ਪਾਵੈ ਤਿਲ ਕਾ ਮਾਨੁ." (ਜਪੁ) ੫ ਕਣਮਾਤ੍ਰ. "ਖਿਨੁ ਆਵੈ ਤਿਲੁ ਜਾਵੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੬ ਅ ਤ੍ਰਿੱਲ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਧੱਖਾ. ਛਲ. "ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਨਾ ਤਿਸੁ ਤਿਲ ਨ ਤਮਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧)ਨਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਪਟ ਹੈ ਨਾ ਤ੍ਰਮਾਅ ਹੈ.

ਤਿਲਸਮ. ਅ ਤ੍ਰਿਲਿਸ੍ਮ. ਯੂ–ਟੇਲਿਸ੍ਮਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੰਤ੍ਰ. ਟੂਣਾ. ਜਾਦੂ. ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ.

ਤਿਲਸਮਾਤ. ਤਿਲਸਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਤਿਲਸਾਰ. ਵਿ–ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ. ਤਿਲ ਪ੍ਰਮਾਣ. "ਨਹਿ ਬਚਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁਸਾਰ." (ਬਾਵਨ)

ਤਿਲਕ ਅਥਵਾ **ਤਿਲਕੁ.** ਸੰ. ਤਿਲਕ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿਲ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਙ ਜੋ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਵੇ, ਐਸਾ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਭਸਮ ਆਦਿ ਦਾ ਮੱਥੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਚਿੰਨ. ਟੀਕਾ. "ਗਲਿ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕੁ ਲਿਲਾਟੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਿਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਬਹੁਤ ਫ਼ਰਕ਼ ਹੈ. ਸ਼ੈਵ ਤ੍ਰਿਪੁੰਡ੍ਰ ਆੜਾ (ਟੇਢਾ) ਤਿਲਕ, ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਖੜਾ ਤਿਲਕ (ਊਰਧ੍ਵਪੁੰਡ੍ਰ) ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੁੰਡ੍ਰ.

ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੈਸ਼ਨਵ ਨੂੰ ੧੨ ਤਿਲਕ ਬਾਰਾਂ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਲਾਉਣੇ ਚਾਹੀਏ:– ਕੇਸ਼ਵ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ, ਪੇਟ ਪੁਰ ਨਾਰਾਯਣ ਨਾਮ ਨਾਲ, ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਮਾਧਵ, ਕੰਠ ਪੁਰ ਗੋਵਿੰਦ, ਸੱਜੀ ਕੁੱਖ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਪੁਰ ਮਧੁਸੂਦਨ, ਸੱਜੇ ਕੰਧੇ ਪੁਰ ਤ੍ਰਿਵਿਕ੍ਰਮ, ਖੱਬੀ ਕੁੱਖ ਪੁਰ ਵਾਮਨ, ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀਧਰ, ਖੱਬੇ ਕੰਧੇ ਪੁਰ ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼, ਪਿੱਠ ਤੇ ਪਦਮਨਾਭ ਅਤੇ ਕਮਰ ਪੁਰ ਦਾਮੋਦਰ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਤਿਲਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. "ਬਾਰਹਿ ਤਿਲਕ ਮਿਟਾਇਕੈ ਗੁਰਮੁਖ ਤਿਲਕ ਨੀਸਾਣ ਚੜਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਤਿਲਕ (ਟਿੱਕੇ) ਦੀ ਰਸਮ। ੩ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸੈਂਥ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰ ਦੇ ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਪੁੰਨਾਗ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਵਿੱਚ ਫੁਲਦਾ ਹੈ. L. Clerodendrum phlomoides। ੫ ਮਰੁਆ। ੬ ਗੀਤ ਦੀ ਵਜਾਖ਼ਾ. ਟੀਕਾ। ੭ ਤਿਲ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੮ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਤਿਲਕ, ਜੋ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇੱਕ ਜੋਗੀ, ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵੈਕੁੰਠ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਪਾਸ ਆਇਆ, ਤਿਲਕ ਨੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਢਕਲਏ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੈਕੁੰਠ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ. "ਤਿਲਕ ਤਿਲੋਕਾ ਪਾਠਕਾ ਸਾਧਸ੍ਰੀਗਤਿ ਸੇਵਾ ਹਿਤਕਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੯ ਵਿ–ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. "ਰਘੁਬੰਸਿ ਤਿਲਕੁ ਸੁੰਦਰੁ ਦਸਰਥ ਘਰਿ ਮੁਨਿ ਬੰਛਹਿ ਜਾਕੀ ਸਰਨੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੧੦ ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ. ਥੋੜਾ. ਤਿਲ–ਇਕ।

੧੧ ਤੁ ਤ੍ਰਿਲੋਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਨਾਨਾ ਕੁੜਤਾ. ਫ਼ਰਾਖ਼ ਕੁੜਤੀ. "ਦਸ ਦਸ ਮਨ ਤਿਲ੍ਹਕੈਂ ਭਈ ਖਟ ਮਨ ਭਈ ਇਜਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੮) ਪਾਣੀ ਪੈਕੇ ਦਸ ਦਸ ਮਣ ਦੀਆਂ ਕੁੜਤੀਆਂ ਅਤੇ ਛੀ ਛੀ ਮਣ ਦੀਆਂ ਸੁੱਥਣਾਂ ਹੋਗਈਆਂ.

ਤਿਲਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲ੍ਹਕਣਾ.

ਤਿਲਕਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ,ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂਸਰ ਨਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਤਿਲਕਲਿਲਾਟ. ਦੇਖੋ, ਲਿਲਾਟ ਤਿਲਕ।

੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕੁ ਲਿਲਾਟਿ.

ਤਿਲਕੜੀਆ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਉਗਾਧ" ਅਤੇ "ਯਸ਼ੋਦਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਗ, ਗ, ।ऽ।, ऽ, ऽ.

ਚਟਾਕ ਚੋਟੈਂ। ਅਟਾਕ ਓਟੈਂ।
ਝਟਾਕ ਝਾੜੈਂ। ਤੜਾਕ ਤਾੜੈਂ ॥
(ਰਾਮਾਵ)

ਤਿਲਕਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਅਕਵਾ" "ਅਜਬਾ" ਅਤੇ "ਕਨਜਾ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਮ, ਗ, ऽऽऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਭੁੱਗੇ ਵੀਰੈ । ਲੱਗੇ ਤੀਰੈ ।
ਪਿੱਖੇ ਰਾਮੰ । ਧਰ੍ਮੰ ਧਾਮੰ ॥
(ਰਾਮਾਵ)

(੨) ਤਿਲਕਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਸਗਣ. ।ऽ, ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿਖ ਹੈ। ਨਹਿ ਪਾਪਨ ਛੈ।
ਮ੍ਰਿਦੁ ਬੋਲ ਰਹੈ। ਸਭ ਸੇਵ ਕਰੈ॥
ਦੇਖੋ, ਹਰਿਬੋਲਮਨਾ ਅਤੇ ਰਮਾਣਕਾ.

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਰੂਪ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ:–

ਲਖ ਲੋਗ ਸਬੈ। ਬਿਸਮੈ ਸੁ ਤਬੈ।
ਇਨ ਸਾਚ ਕਰਜੈ। ਉਨ ਝੂਠ ਰਰਜੈ॥

ਤਿਲਕੁ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕ.

ਤਿਲਕੁ ਲਿਲਾਟਿ. ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਤਿਲਕ ਦਾ ਚਿੰਨ. "ਤਿਲਕੁ ਲਿਲਾਟਿ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ."(ਆਸਾ ਮ:੧)

ਤਿਲਗੰਜੀ. ਪਾਲੀਪੁਰੀ (Paliport) ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ. ਇੱਥੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਰਖਣ ਲਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਕੇਹੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਤਿਲ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਿਲ ਨੂੰ ਘੋਟਕੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤਾ.

ਤਿਲ ਚਾਉਲੀ ਤਿਲ ਚਾਵਲੀ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿਲ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦੀ ਖਿਚੜੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਰਾ ਹੈ। ੨ ਕਈ ਹਿੰਦੂ, ਤਿਲ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਮਿਲਾਕੇ ਕੀੜੀਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾਉਣਾ ਮਹਾ ਪੁੰਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਿਲਚਾਵਲੀ ਕੀੜੀਆਂ ਦੀ ਖੁੱਡਾਂ ਪਾਸ ਵਿਖੇਰਦੇ ਹਨ.

ਤਿਲ ਚੁਗਨਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੇਲੀ. ਤੈਲਿਕ.

ਤਿਲਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਰਸ. ਤੈਲ. ਤੇਲ. "ਬੂਝਤ ਦੀਪਕ ਮਿਲਤ ਤਿਲਤ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ਬੁਝਦੇ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਮਿਲਜਾਵੇ.

ਤਿਲ ਤਿਲਨਾ. ਵਿ–ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ. ਤਿਲ ਮਾਨਿੰਦ. "ਓਹ ਘਟੈ ਨ ਕਿਸੈ ਦੀ ਘਟਾਈ ਇਕੁ ਤਿਲ ਤਿਲਨਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਤਿਲਵਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿਲ ਅਤੇ ਮਿੱਠਾ ਕੁੱਟਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਭੋਜਨ. ਤਿਲੌਆ. "ਕੋਊ ਕਰੈ ਤਿਲਵਾ ਮਿਲਾਇ ਗੁਰ ਬਾਰਿਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਗੁੜ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਕੇ ਤਿਲਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਲਾ. ਅ ♭ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੨ ਸੁਇਨੇ ਦੀ ਤ੍ਹਾਰ. ਜਰੀ। ੩ ਲੋਪ.

ਤਿਲਾਂਜਲੀ. ਸੰ. ਤਿਲਾਞ੍ਜਲਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤਿਲ ਮਿਲਾਕੇ ਦਿੱਤੀਹੋਈ ਚੁਲੀ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ ਜੋ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਰਦਾ ਜਲਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਨਿਸ਼ਚਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੋਏਹੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਤਿਲ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅੰਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਦਾਨ ਵਡਾ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ੨ ਹੁਣ ਮਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦਾ ਅਰਥ ਤਰਕ ਕਰਨਾ (ਛੱਡਣਾ) ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਭਾਵ–ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਤਿਲਿਸ੍ਮ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਸ੍ਮ.

ਤਿਲੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਗਿਰੀ. ਛਿਲਕਾ ਲਾਹਕੇ ਧੋਤੇਹੋਏ ਤਿਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿੱਲੀ.

ਤਿਲੁ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲ। ੨ ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ. ਭਾਵ–ਥੋੜਾ–ਜਿਹਾ. ਤਨਿਕ.

ਤਿਲੁਸਾਰ. ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਸਾਰ.

ਤਿਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ.

ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ. ਨਾਭੇ ਅਤੇ ਜੀਂਦ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਡੇਰਾ, ਬਾਬੇ ਫੂਲ ਦਾ ਵਡਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਰਾਮਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਪਦ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:–

"੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਤੋਲੋਕਾ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੈਗਾ ਤੁਧ ਜਮੀਅਤ ਲੈਕੇ ਅਸਾਡੇ ਹਜੂਰ ਆਵਣਾ ਮੇਰੀ ਤੇਰੇ ਉਪਰਿ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੇਰਾ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਹੈ ਤੁਧੁ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆ ਹੀ ਛੇਤੀ ਅਸਾਡੇ ਹਜੂਰ ਆਵਣਾ ਤੇਰਾ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਅਸੈ * ਤੁਧੁ ਸਿਤਾਬੀ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦਿਆ ਹੀ ਆਵਣਾ ਤੁਸਾਂ ਅਸਵਾਰ ਲੈਕੇ ਆਵਣਾ ਜਰੂਰ ਆਵਣਾ ਤੇਰੇ ਉਤੈ ਅਸਾਡੀ ਭਾਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਅਸੈ ਤੈ ਆਵਣਾ ਇਕ ਜੋੜਾ† ਭੇਜਾ ਹੈ ਰਖਾਵਣਾ ਭਾਦੋਂ ੨ ਸੰਮਤ ੫੩॥" (੧੭੫੩)

ਇਹ ਅਸਲ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੁਰਜ ਪਟਿਆਲੇ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਨਕ਼ਲ ਨਾਭੇ ਅਰ ਸੰਗਰੂਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਤਿਲੋਕੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਖੜੀ.

ਤਿਲੋਕਾ. ਪਾਠਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਦੇ ਹ਼ਾਕਿਮ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਸੀ. ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਕਾਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਛੋਲਾਦੀ ਕਰਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸਿ ੨ ਅ: ੪੦। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ.

ਤਿਲੋਕੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਲੋਕ. ਤਿੰਨ ਲੋਕ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਉਪਚਿਤ੍ਰ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਚਾਰ ਅਰ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪਿੱਛੇ ਗੁਰੁ ਅੱਖਰ, ਅਤੇ ਚਰਣ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਤਜੁਗ ਆਦਿ ਕਲੀਯੁਗ ਅੰਤੇ,
ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਆਨਦ ਸੰਤ ਮਹੰਤੇ,
ਬਾਜਤ ਤੂਰੰ ਗਾਵਤ ਗੀਤਾ,
ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਕਲਕੀ ਜੁੱਧਨ ਜੀਤਾ.
(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਲੋਕੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਭੀ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੧–੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰਜੋ ਬਖਾਨ, ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਸੁਨੋ,
ਪਰਸੁਖ ਕੋ ਸੁਖ ਮਾਨ, ਦੁੱਖ ਕੋ ਦੁਖ ਗੁਨੋ,
ਜੁਲਮ ਮਿਟਾਵਨ ਹੇਤ, ਕਮਰ ਬਾਂਧੇ ਰਹੋ,
ਨਿਜ ਵੜਿਆਈ ਮਾਨ, ਸ੍ਵਪਨ ਮੇ ਨਾ ਚਹੋ.

ਤਿਲੋਖਰੀ ਤਿਲੋਖੜੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਾਲਾਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਲੋਖਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਤਿਲੋਚਨ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਹਨ ਲੋਚਨ (ਨੇਤ੍ਰ) ਜਿਸ ਦੇ, ਸ਼ਿਵ। ੨ ਇੱਕ ਭਗਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਨਾਮਦੇਵ ਕਬੀਰ ਤਿਲੋਚਨ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ.

* ਅ੍ਰਿ. ਹੈ। † ਪੈਸ਼ਾਕ. ਸਰੋਪਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਿਲੋਤਮ / **ਤਿਲੋੱਤਮਾ** ਸੰ. तिलोत्तमा. ਹਿਰਨਜਾਕ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁੰਦ ਅਤੇ ਉਪਸੁੰਦ ਨੇ ਤਪਸਜਾ ਕਰਕੇ ਵਰ ਪਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਨਾ ਮਰੀਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਲੈਆਂਦੀ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀ ਸੁੰਦਰ ਵਸਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿਲ ਤਿਲ ਉੱਤਮਤਾ ਲੈਕੇ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ ਰਚੀ, ਜੋ ਤਿਲੋੱਤਮਾ ਕਹਾਈ.* ਜਦ ਤਿਲੋੱਤਮਾ ਵਿੰਧਯ ਪਰਬਤ ਤੇ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਸੁੰਦ ਉਪਸੁੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਦੋਵੇਂ ਦੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਏ ਅਰ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ. ਤਿਲੋੱਤਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਬਲੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਫ਼ਤੇ ਪਾਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਉਸੀ ਨੂੰ ਵਰਾਂਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੋਵੇਂ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀਂ ਲੜ ਮੋਏ. "ਤੀਰ ਤਿਲੋਤਮ ਕੇ ਚਲ ਆਏ. ××× ਦੁਹੂੰ ਭ੍ਰਾਤ ਵਧਕੈ ਤ੍ਰਿਯਾ ਗਈ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰ ਧਾਇ".×× (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੬)

ਤਿਲੋਦਕ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿਲਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਉਦਕ (ਪਾਣੀ). ਦੇਖੋ, ਤਿਲਾਂਜਲੀ.

ਤਿਲੋਨਾ / **ਤਿਲੌਨਾ** ਸੰਗਜਾ–ਤਿਲ ਅਤੇ ਰਕਤ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕਈ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ-ਹੋਇਆ ਵਟਣਾ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੁਲਹਾ ਦੇ, ਅਤੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਯੋਧਾ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮਲੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਤਿਲ ਦਾ ਤੇਲ। ੩ ਵਿ–ਤੇਲ ਕਰਕੇ ਲਿਪ੍ਰ. ਤੇਲ ਨਾਲ ਤਰ. "ਸਭ ਤਨ ਵਸਤ੍ਰ ਤਿਲੋਨਾ ਧਰਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਸੜਨ ਲਈ ਤੇਲ ਦੇ ਲਿਧੜੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ.

ਤਿਲੰਗ. ਸੰ. तैलङ्ग–ਤੈਲੰਗ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਕਲਿੰਗ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਲਿੰਗ ਭੀ ਹੈ. ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀਸ਼ੈਲ ਤੋਂ ਚੋਲ ਰਾਜਜ ਦੇ ਮੱਧ ਤੀਕ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਸ਼ੈਲ, ਕਾਲੇਸ਼ੁਰ ਅਤੇ ਭੀਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਮਕ ਤਿੰਨ ਪਹਾੜ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਹਨ। ੨ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਔੜਵ ਰਾਗ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਿ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ਼ ਗ ਮ ਪ ਨ ਸ਼.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ਼ ਨ ਪ ਮ ਗ ਸ਼.

ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਲਾਕੇ ਸ਼ਾੜਵ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਚੌਦਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਤਿਲੰਗ ਦੀ ਵਾਰ. ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ (ਗੋਸ੍ਟਿ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਰਚੀ ਹੈ.

ਤਿਲੰਗਾ / **ਤਿਲੰਗੀ** ਤਿਲੰਗ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਤੈਲੰਗ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਿਪਾਹੀ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪਲਟਨ ਵਿੱਚ ਤਿਲੰਗ ਦੇ ਆਦਮੀ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੭੪੮ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਏ, ਇਸ ਲਈ ਸਿਪਾਹੀਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ "ਤਿਲੰਗਾ" ਪੈਗਿਆ। ੩ ਤਿਲੰਗਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤਿਲੰਗੀ. ਤੇਲਗੂ.

ਤਿਲ੍ਹਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿਕਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਫਿਸਲਣਾ. ਰਪਟਣਾ.

ਤਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਾ.

ਤਿੱਲੀ. ਸੰ. ਪ੍ਲੀਹਾ. Spleen. ਦੇਖੋ, ਲਿੱਫ.

ਤਿਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੈਸੇ. ਤਿਮਿ. ਉਸ ਤਰਾਂ. ਤਿਵੇਂ. "ਜਿਉ ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਤਿਵ ਹੀ ਰਹਿਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜਿਵ ਫੁਰਮਾਏ ਤਿਵ ਤਿਵ ਪਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਤਿਵਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੈਸੇ. ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਤਿਵੇਂ. ਉਵੇਂ.

ਤਿਵੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਉੜੀ.

ਤਿਵਾਹੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿਵੇਂ ਹੀ. ਤੈਸੇ ਹੀ. ਉਸੀ ਤਰਾਂ. "ਜਜੋਂ ਜਲ ਕਮਲ ਅਲਿਪਤ ਹੈ ਘਰਬਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਤਿਵਾਹੀ." (ਭਾਗੁ)

ਤਿਵਾਰੀ / **ਤਿਵਾੜੀ** ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ. ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ. ਤਿੰਨ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਤਿਵੇ / **ਤਿਵੇਂ** / **ਤਿਵੈ** / **ਤਿਵੈਂ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੈਸੇ. ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਜਿਵ ਤੂ ਚਲਾਇਹਿ ਤਿਵੈ ਚਲਹ." (ਅਨੰਦੁ)

ਤਿਵੰਜਾ. ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ. ਤ੍ਰਿਪੰਚਾਸ਼ਤ੍–੫੩.

ਤਿੜਣਾ / **ਤਿੜਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪਾਟਣਾ. ਸੁੱਕਕੇ ਤੇੜ ਖਾਣਾ। ੨ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਕੇ ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲੋਂ ਸੰਬੰਧ ਤੋੜਨਾ.

ਤਿੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧਮਕੀ. ਘੁਰਕੀ। ੨ ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ। ੩ ਅੜਿੱਕਾ.

ਤਿੜੰਨਕਲ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰਨਵਿਦਜਾ. ਤੈਰਨੇ ਦੀ ਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹੂ ੫.

ਤਿੜ੍ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਿਣ–ਜੜ. ਖੱਬਲ ਘਾਹ ਦੀ ਲੰਮੀ ਸ਼ਾਖਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਹਰੇਕ ਗੱਠ ਜੜ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਤੀ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ. ਔਰਤ. ਨਾਰੀ. ਅਬਲਾ. "ਗ੍ਰਿਹ ਤੀ ਜੁਤ ਜਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੫) ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ. "ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਤੀ ਨਿੰਦਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ. ਦੇਖੋ, ਨੈਜਰਿਆ ਅਤੇ ਇਕੱਤੀ, ਬੱਤੀ ਆਦਿ ਸੰਖਜਾ.

ਤੀਂ. ਵਜ–ਸੇ. ਤੋਂ. "ਵਿਖੇ ਭੋਗ ਤੀਂ ਨਿਰਸ ਹੋਏ ਹਨ." (ਜਸਭਾਮ) ੨ ਤੀਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਤਿੰਨ.

ਤੀਅ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਅ.

ਤੀਆ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆ. "ਏਕ ਦਿਵਸ ਦੋਊ ਤੀਆ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩) ੨ ਵਿ–ਤੀਜਾ. ਤੀਸਰਾ. ਤ੍ਰਿਤੀਯ. "ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਗ ਮਹਿ ਤੀਆ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤੀਆਂ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਵਨ ਸੁਦੀ ੩ ਦਾ ਤਜੋਹਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਕੇ ਪੀਂਘਾਂ ਝੂਟਦੀਆਂ ਹਨ. ਤੀਜ ਤਿਥਿ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਉਤਸਵ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਤੀਆਂ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੌਰੀ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ" ਹੈ.

ਤੀਐ. ਦੇਖੋ, ਦੂਐ.

ਤੀਸ. ਸੰ. त्रिंशत्–ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ. ਵਿ–ਤੀਹ–੩੦. "ਤੀਸ ਬਰਸ ਕਛੁ ਦੇਵ ਨ ਪੂਜਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਤੀਸ ਸੰਖਜਾ ਬੋਧਕ ਕੋਈ ਵਸਤੁ, ਯਥਾ–ਤੀਸ ਦਿਨ ਮਹੀਨੇ ਦੇ, ਤੀਸ ਰੋਜ਼ੇ, ਆਦਿ.

ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜਿ ਸਿਧੁ, ਪੈਤੀਸ ਨ ਖੀਣਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਤੀਸ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਪੈਂਤੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗਾਂ (ਗਾਯਨ, ਵਾਦਨ, ਲਯ, ਤਾਲ, ਨ੍ਰਿਤਜ) ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਰਤਾਰ-ਸਿੱਧੀ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ. ਭਾਵ–ਬੋਲਣ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਤੀਸ ਬਤੀਸ. ਤੀਹ ਅਥਵਾ ਬਤੀਹ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਦੰਦ-ਵੀੜੀ. "ਜੈਸੇ ਕਾਤੀ ਤੀਸ ਬਤੀਸ ਹੈ ਵਿਚਿ ਰਾਖੈ ਰਸਨਾ ਮਾਸ ਰਤੁ ਕੇਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਤੀਸ ਬਜਾਮਾਨ. ਤੀਸ–ਵਜਾਮ–ਮਾਨ. ਸੱਠ ਗਜ਼ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਬਜਾਮਾਨ.

ਤੀਸਰ / **ਤੀਸਰਾ** ਵਿ–ਤ੍ਰਿਤੀਯ. ਤੀਜਾ। ੨ ਤ੍ਰੇਤਾ ਯੁਗ ਲਈ ਭੀ ਤੀਸਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤੀਸਰ ਜੁੱਗ ਭਯੋ ਰਘਵਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਤ੍ਰੇਤੇ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਰਾਘਵ ਹੋਇਆ.

ਤੀਹ. ਸੰਗਜਾ–ਤੇਹ. ਤ੍ਰਿਖਾ। ੨ ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ. ਤੀਸ। ੩ ਤੀਸ ਸੰਖਜਾ ਵਾਲੀ ਵਸ੍ਤੂ. "ਤੀਹ ਕਰਿ ਰਖੇ ਪੰਜ ਕਰਿ ਸਾਥੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਤੀਸ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਥੀ ਬਣਾਇਆ.

ਤੀਕ / **ਤੀਕਰ** ਵਜ–ਤਕ. ਤੋੜੀ. ਪਰਯੰਤ. "ਇਕ ਕੋਸ ਤੀਕ ਤਿਨ ਗੈਲ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤੀਕਣ. ਸੰ. तीक्ष्ण. ਵਿ–ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼। ੨ ਚਰਪਰਾ. ਮਿਰਚ ਜੇਹੇ ਸੁਆਦ ਵਾਲਾ। ੩ ਚਾਲਾਕ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ. ਜ਼ਹਿਰ। ੫ ਫ਼ੌਲਾਦ ਲੋਹਾ। ੬ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੭ ਮੌਤ। ੮ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀ ਲੂਣ.

ਤੀਕਣਾਂਸੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਤਿੱਖੀਆਂ ਹਨ.

ਤੀਖਣ / **ਤੀਖਨ** / **ਤੀਖਾ** / **ਤੀਖਜਨ** / **ਤੀਛਨ** ਦੇਖੋ, ਤੀਕਣ. "ਤੀਖਣ ਬਾਣ ਚਲਾਇ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੀਕਣ ੩. "ਤੀਛਨ ਘੋਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਚਾਲਾਕ ਘੋੜੇ.

ਤੀਜ. ਸੰਗਜਾ–तृतीया–ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਤੀਜੀ ਤਿਥਿ। ੨ ਸਾਵਨ ਸੁਦੀ ੩, ਤੀਆਂ ਦਾ ਤਜੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੀਆਂ.

ਤੀਜੜਾ / **ਤੀਜੜੀ** / **ਤੀਜੜੋ** / **ਤੀਜਾ** ਵਿ–ਤ੍ਰਿਤੀਯ. ਤੀਸਰਾ. ਤੀਸਰੀ. "ਤੀਜੜੀ ਲਾਵ ਮਨਿ ਚਾਉ ਭਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਤੀਜਾ ਪਹਰੁ ਭਇਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਤੀਜੇ ਪਹਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਚਾਸ ਅਤੇ ਪਛੱਤਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ.

ਤੀਜਾ ਦੀਨ / **ਤੀਜਾ ਮਤ** ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਖਧਰਮ, ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲ-ਮਾਨ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. "ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਮਨਸੂਖ ਹੈ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਤੀਜਾ ਦੀਨ ਚਲਾਇਆ ਮੁਸ਼ਕਲ ਥਿਆ ਅਸਾਨ॥" (ਮਗੋ)

ਤੀਤਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿੱਤਰ.

ਤੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਕ੍ਰ.

ਤੀਨ. ਵਿ–ਤ੍ਰੀਣਿ. ਤਿੰਨ. ਤ੍ਰਯ। ੨ ਤਿੰਨ ਸੰਖਜਾ ਬੋਧਕ ਵਸ੍ਤੁ, ਯਥਾ–ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਤਿੰਨ ਗੁਣ, ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਾ, ਤਿੰਨ ਤਾਪ, ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਤੀਨਿ.

ਤੀਨਉ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿੰਨੇ. ਤੀਨ ਹੀ.

ਤੀਨ ਅਸਥਾਨ. ਸ੍ਵਰਗ, ਮਰਤਜ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ.

ਤੀਨ ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ. "ਮਨਹੁ ਅਗਨਿ ਤੀਨਹੁ ਤਨ ਧਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤੀਨ ਆਵਰਤ. ਦੇਖੋ, ਆਵਰਤ.

ਤੀਨ ਸਿਰ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸਿਰਾ.

ਤੀਨ ਖੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋੜਾ.

ਤੀਨ ਦੋਖ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਦੋਖ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ, ਮਨ ਅਤੇ ਵਾਣੀ ਦੇ ਦੋਸ਼.

ਤੀਨ ਬਾਰ ਨਾਇਕ ਸ਼ਬਦ / **ਤੀਨ ਬਾਰ ਨਾਇਕ ਪਦ** / **ਤੀਨ ਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਪਦ** / **ਤੀਨ ਬਾਰ ਪਤਿ ਪਦ** "ਦੇਵ ਸਬਦ ਕਹੁ ਆਦਿ ਬਖਾਨਹੁ। ਨ੍ਰਿਪ ਪਦ ਤੀਨ ਬਾਰ ਪੁਨ ਠਾਨਹੁ। ਸਤ੍ਰ ਸਬਦ ਕੋ ਬਹੁਰ ਭਣਿੱਜੈ। ਨਾਮ ਤੁਪਕ ਕੇ ਸਭ ਲਹਿ ਲਿੱਜੈ। (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਵ ਨ੍ਰਿਪ ਨ੍ਰਿਪ ਨ੍ਰਿਪ ਸਤ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਸ਼ਜਪ, ਕਸ਼ਜਪੋ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਯੋਧਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ ਨਾਮਮਾਲਾ ਸ਼ਬਦ.

ਤੀਨਮੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸਿਰਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਮੁੰਡ. "ਪਠਜੋ ਤੀਨਮੁੰਡੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤੀਨ ਮੁਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਮੁਦ੍ਰਾ.

ਤੀਨ ਲੇਖ. ਉੱਤਮ, ਮੱਧਮ, ਮੰਦ। ੨ ਸਾਤ੍ਵਿਕ, ਰਾਜਸ, ਤਾਮਸ. "ਦਰਗਹਿ ਘੜੀਐ ਤੀਨੇ ਲੇਖ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਤੀਨ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਅਤੇ ਲੋਕ.

ਤੀਨਿ. ਸੰ. त्रीणि–ਤ੍ਰੀਣਿ. ਵਿ–ਤਿੰਨ. "ਤੀਨਿ ਗੁਣਾ ਮਹਿ ਬਿਆਪਿਆ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿੰਨੇ. ਤੀਨੋ. "ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਅਰੁ ਕੋੜਿ ਤੇਤੀਸਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਤੇਹਾਂ. ਤਿੰਨਾਂ. "ਤੀਨਿ ਭਵਣ ਮਹਿ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਤੀਨਿ ਸਮਾਏ ਏਕ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ. (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧)

* ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ, ਆਦਿ ਪਰਵ, ਅ: ੨੧੧.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਪੁਰੁਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ (ਮੋਕ) ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨ–ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਸਮਾਏ.

ਤੀਨਿ ਸਮਾਵੈ ਚੌਥੈ ਵਾਸਾ. (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧) ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਚੌਥਾ ਆਤਮਾ। ੨ ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. ਨਿਰਵਾਣ.

ਤੀਨਿ ਛੰਦੇ ਖੇਲ. ਦੇਖੋ, ਛੰਦ ਖੇਲ.

ਤੀਨਿ ਜਗਾਤੀ. ਭਾਵ–ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ. "ਤੀਨਿ ਜਗਾਤੀ ਕਰਤ ਰਾਰਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਤੀਨਿ ਦੇਵ. ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸ਼ਿਵ. "ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਪ੍ਰਤਖਿ ਤੋਰਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਤੀਨਿਦੋਖੀ. ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਤਿੰਨ ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ (ਵੈਰੀ). "ਪੰਚ ਦਾਸ ਤੀਨਿ ਦੋਖੀ ਏਕ ਮਨੁ ਅਨਾਥ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਦਾਸ.

ਤੀਨਿ ਨਦੀ. ਇੜਾ,ਪਿੰਗਲਾ, ਸੁਖਮਨਾ। ੨ ਗੰਗਾ, ਜਮੁਨਾ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਤੀਨਿ ਨਦੀ ਤਹਿ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਮਾਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭)

ਤੀਨਿ ਨਾਮ ਕੇ ਦਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣੀ ੧.

ਤੀਨੇ / **ਤੀਨੋ** / **ਤੀਨੌ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿੰਨੇ. ਤੀਨ ਹੀ. "ਤੀਨੇ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਣਹਾਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਤੀਨੌ ਜੁਗ ਤੀਨੌ ਦਿੜੇ, ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਅਧਾਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਤੀਨ ਲੇਖ.

ਤੀਬਰ / **ਤੀਬ੍ਰ** ਸੰ. ਤੀਵ੍ਰ. ਵਿ–ਅਤਯੰਤ.ਬਹੁਤ। ੨ ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ। ੩ ਬਹੁਤ ਗਰਮ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਸੁਰ.* ਦੇਖੋ, ਸੁਰ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ। ੬ ਲੋਹਾ। ੭ ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ.

ਤੀਮਾਰ. ਫ਼ਾ تیمار ਗ਼ਮ. ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ.

ਤੀਮਾਰਦਾਰੀ. ਫ਼ਾ تیمارداری ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗ਼ਮਖ਼ਾਰੀ। ੨ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ.

ਤੀਯ / **ਤੀਯਾ** ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਔਰਤ. ਨਾਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ.

ਤੀਰ. ਸੰ. तीर्. ਧਾ–ਪੂਰਨ ਕਰਨਾ, ਪਾਰ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ. ਤਟ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਹੱਥ ਤੀਕ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਗੰਗਾ ਤੀਰ ਜੁ ਘਰੁ ਕਰਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. "ਨਾ ਲਾਗੈ ਜਮ ਤੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧) ੩ ਸੰ. ਤੀਰੁ. ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸ੍ਤੁਤਿ. "ਕਾਹੂ ਤੀਰ ਕਾਹੂ ਨੀਰ ਕਾਹੂ ਬੇਦਬੀਚਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਭਗਤਿ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੀਰਥਸੇਵਨ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਦਾਭਜਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।
੪ ਫ਼ਾ تیر ਸੰਗਜਾ–ਵਾਣ. ਸ਼ਰ. ਸੰ. ਤੀਰਿਕਾ. "ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗੋ ਹਰਿ ਤੀਰ." (ਗੌਡ ਮ: ੪) ੫ ਗੋਲੀ. "ਤੁਫੰਗ ਕੈਸੇ ਤੀਰ ਹੈਂ." (ਰਾਮਾਵ) ੬ ਗਜ਼। ੭ ਤੱਕੜੀ ਦੀ ਡੰਡੀ। ੮ ਸ਼ਤੀਰ. ਬਾਲਾ। ੯ ਪਾਰਾ। ੧੦ ਬਿਜਲੀ। ੧੧ ਸ਼ੋਭਾ। ੧੨ ਹਲ ਦਾ ਫਾਲਾ। ੧੩ ਕ੍ਰੋਧ.

ਤੀਰਗਰ. ਫ਼ਾ تیرگر ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. ਤੀਰਸਾਜ਼. ਸ਼ਰਕਾਰ.

ਤੀਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਕਵਾ.

ਤੀਰਥ ਅਥਵਾ **ਤੀਰਥੁ.** ਸੰ. ਤੀਥੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਚਜਾਈਏ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ. ਜਿੱਥੇ ਧਰਮਭਾਵ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣ.

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਥਾਂ ਤੀਰਥ ਮੰਨ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਪਰਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੀ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਪਰ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਮੁਕਤਿ ਨਾਲ ਸਾਕਾਤ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਯਥਾਰਥ ਤੀਰਥ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ:–

"ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ,ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ। ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੧ ਛੰਤ) "ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਵੀਚਾਰ ਨਾਵਣ ਪੁਰਬਾਣਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੰਨੇਹੋਏ ਤੀਰਥਾਂ ਬਾਬਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:–

"ਤੀਰਥ ਨ੍ਹਾਤਾ ਕਿਆ ਕਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਮੈਲ ਗੁਮਾਨ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

"ਅਨੇਕ ਤੀਰਥ ਜੇ ਜਤਨ ਕਰੈ, ਤਾਂ ਅੰਤਰ ਕੀ ਹਉਮੈ ਕਦੇ ਨ ਜਾਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੩)

"ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਨ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲ । ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਭ ਹਉਮੈ ਫੈਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

੨ ਧਰਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੩ ਉਪਾਯ. ਯਤਨ। ੪ ਯੋਨਿ. ਭਗ। ੫ ਗੁਰੂ। ੬ ਅਗਨਿ। ੭ ਕਰਤਾਰ। ੮ ਸੰਨਜਾਸੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਜਮਾਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੀਰਥ ਸ਼ਬਦ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਤੀਰਥਨ ਬੀਚ ਜੇ ਸਿੱਖ ਕੀਨ। ਤੀਰਥ ਸੁ ਨਾਮ ਤਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਬੀਨ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨਜਾਸੀ। ੯ ਅਤਿਥਿ. ਅਭਜਾਗਤ। ੧੦ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ। ੧੧ ਰਾਜ ਦਾ ਅੰਗ. ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰਾਂ ਤੀਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ–

ਮੰਤ੍ਰੀ, ਪੁਰੋਹਿਤ, ਯੁਵਰਾਜ (ਟਿੱਕਾ), ਰਾਜਾ, ਡਿਹੁਡੀ ਵਾਲਾ, ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ, ਜੇਲ ਦਾ ਦਾਰੋਗ਼ਾ, ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਦੀਵਾਨ), ਕ਼ਾਨੂਨੀ ਸਲਾਹ਼ਕਾਰ, ਕੋਤਵਾਲ, ਇ਼ਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ, ਸਭਾਪਤੀ, ਅ਼ਦਾਲਤੀ, ਜੰਗੀ ਕਿਲੇ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ, ਜੰਗਲ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ, ਸਰਹੱਦੀ ਅਫ਼ਸਰ, ਸੈਨਾਪਤਿ ਅਤੇ ਦੂਤ (ਵਕੀਲ). ੧੨ ਬੇਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੧੩ ਉੱਪਲ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਗਜਾਨੀ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ.

ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੀਰਥਾਟਨ.

ਤੀਰਥਰਾਂਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤਸੰਗ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੪ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਯਾਗ.

ਤੀਰਥਾ. ਸੱਭਰਵਾਲ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਚੱਢਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੩ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੰਞ.

ਤੀਰਥਿ. ਤੀਰਥ ਵਿੱਚ. ਤੀਰਥ ਉੱਪਰ. "ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਤੀਰਥ ਤੋਂ. ਤੀਰਥ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਤੀਰਥੁ. ਦੇਖੋ,ਤੀਰਥ। ੨ ਸੰ. तीर्णार्थिन–ਤੀਰਣਾਥੀਂ. ਵਿ–ਤਰਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. "ਆਪੇ ਤੀਰਥੁ ਤੁਲਹਾ ਪਿਆਰਾ, ਆਪਿ ਤਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੈ." (ਸੋਰ ਮ:੪)

ਤੀਰਥੰਕਰ. ਸੰ. तीर्थंकर. ਜੋ ਤੀਥੰ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਨੂੰ ਕਰੇ (ਰਚੇ). ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਰਤਾ. ਜੈਨਮਤ ਦਾ ਰਿਖੀ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਾਂਙ ਜੈਨੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਚੌਵੀਹ ਤੀਰਥੰਕਰ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਵੀਤ ਗਈ ਉਤਸਰਪਿਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ੨੪ ਤੀਰਥੰਕਰ ਹੋਏ ਹਨ:–

ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ, ਸਾਗਰ, ਮਹਾਸਾਧੁ, ਵਿਮਲਪ੍ਰਭੁ, ਸ਼੍ਰੀਧਰ, ਸੁਦੱਤ,ਅਮਲਪ੍ਰਭੁ,ਉੱਧਰ, ਅੰਗਿਰ, ਸੰਮਤਿ, ਸਿੰਧੁਨਾਥ, ਕੁਸੁਮਾਂਜਲਿ, ਸ਼ਿਵਗਣ, ਉਤਸਾਹ, ਗਜਾਨੇਸ਼ਰ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ,ਵਿਮਲੇਸ਼ਰ, ਯਸ਼ੋਧਰ, ਕ੍ਰਿਸਨਮਤਿ, ਗਜਾਨਮਤਿ, ਸ਼ੁੱਧਮਤਿ, ਸ਼੍ਰੀਭਦ੍ਰ, ਅਤਿਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ.

ਵਰਤਮਾਨ ਅਵਸਰਪਿਣੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ੨੪ ਤੀਰਥੰਕਰ ਹੋਏ ਹਨ–

ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ, ਅਜਿਤਨਾਥ, ਸੰਭਵਨਾਥ, ਅਭਿਨੰਦਨਨਾਥ, ਸੁਮਤਿਨਾਥ, ਪਦਮਪ੍ਰਭ, ਸੁਪਾਸ਼੍ਰੰਨਾਥ, ਚੰਦ੍ਰਪ੍ਰਭ, ਪੁਸਪਦੰਤ, ਸ਼ੀਤਲਨਾਥ, ਸ਼੍ਰੇਯਾਂਸਨਾਥ, ਵਾਸੁਪੂਜਜ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਵਿਮਲਨਾਥ, ਅਨੰਤਨਾਥ, ਧਰਮਨਾਥ, ਸ਼ਾਂਤਿਨਾਥ,ਕੁੰਥੁਨਾਥ,ਅਮਰਨਾਥ, ਮੱਲਿਨਾਥ, ਮੁਨਿਸੁਵ੍ਰਤ ਨਾਥ, ਨਮਿਨਾਥ,ਨੇਮਿਨਾਥ, ਪਾਸ਼੍ਰੰਨਾਥ, ਅਤੇ ਮਹਾਵੀਰ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ ਦਾ ਬੈਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਸੰਭਵਦੇਵ ਦਾ ਘੋੜੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ਐਸੇ ਹੀ ਕਮਲ, ਕੱਛੂ, ਗੈਂਡਾ ਆਦਿ ਦੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੇ ਹਨ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੇ ਕੱਦ ਅਤੇ ਉਮਰ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਘਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਇਕ੍ਰਾਕੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਾਭਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ "ਰਿਸ਼ਭ" "ਮਰੁਦੇਵੀ" ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਅਵਧ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਤੀਰਥੰਕਰ ਬਸੰਤੀ ਰੰਗ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਲ ਇਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ੫੦੦ ਬਾਂਸ* ਉੱਚਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ੮,੪੦੦,੪੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਉਮਰ ਭੋਗੀ.ਜਦ ਇਹ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਇਹ ੨, ੦੦੦, ੦੦੦ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸੀ. ਰਿਸ਼ਭ ਨੇ ੧੦੦, ੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਤਪ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਦੇਵਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਵੀਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛਲਾ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਦੇਵਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ 'ਸੰਤ' ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਇਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ਜਦ ਇਸ ਦੀ ੨੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮਰਗਿਆ. ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਇਸ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਫੇਰ ਰਾਜਪਾਟ ਛੱਡਕੇ ਤਪ ਵਿੱਚ ਲੱਗਗਿਆ ਅਤੇ ੭੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਮੁਕ੍ਰ ਹੋਗਿਆ. ਮਹਾਵੀਰ (ਅਥਵਾ ਵਰਧਮਾਨ) ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ੪੩੭ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਤੀਰਮਦਾਜ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰੰਦਾਜ.

ਤੀਰਾ / **ਤੀਰਾਹ** ਸਰਹੱਦੀ ਹੱਦ (N. W. F. P.) ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕ਼ਾ, ਜੋ ਖ਼ੈਬਰ ਪਾਸ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨਕੀ ਘਾਟੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਓਰਕਜ਼ਈ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਦੀ ਪਠਾਣ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਆਬਾਦ ਹਨ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਾੜਾ ਦਰਿਆ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੯੭ ਦੀ ਤੀਰਾ ਦੀ ਲੜਾਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਕਾਲਾ. ਸਜਾਹ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰਾ ਦਿਲ.

ਤੀਰਾ ਦਿਲ. ਫ਼ਾ تیرہ دل ਤੀਰਹ (ਸਜਾਹ) ਦਿਲ. ਕਾਲੇ ਮਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰਾ ੨.

ਤੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ.ਸਮੀਪ.ਕੋਲ. "ਨ ਲਗੈ ਜਮ ਤੀਰੁ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਤੀਰੰਦਾਜ਼. ਫ਼ਾ تیرانداز ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਧਨੁਰਧਰ.

ਤੀਲ / **ਤੀਲਾ** ਸੰਗਜਾ–ਸੀਖ. ਲੰਮਾ ਡੱਕਾ. ਜੌਂ ਕਣਕ ਆਦਿ ਦੀ ਨਾਲੀ. "ਜੈਸੇ ਪੋਲ ਤੀਲ ਤੇ ਕਿਲਾਲ ਕੋ ਸੁ ਫੂਕ ਨਾਲ ਖੈਂਚ ਲੇਤ ਬਾਲਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪੋਲੇ ਤੀਲੇ ਵਿਚਦੀਂ ਫੂਕ ਦੇ ਜੋਰ ਬੱਚੇ ਕੀਲਾਲ (ਪਾਣੀ) ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਤੀਲੀ. ਛੋਟਾ ਤੀਲਾ. ਸੀਖ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਭੂਖਣ.

ਤੀਵ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤੀਬ੍ਰ.

ਤੀਵ੍ਰਗੰਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜਵਾਯਨ. ਜਵਾਇਣ। ੨ ਹਿੰਗੁ.

ਤੁ. ਵਜ–ਔਰ. ਅਤੇ. ਪਰੰਤੁ। ੨ ਸੇ. ਤੋਂ."ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸਰਵ–ਤ੍ਰ. ਤੇਰਾ. "ਤੁ ਘਰ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਵਜ–ਕਿੰਤੁ। ੫ ਭੇਦ। ੬ ਧਾਰਣ.

ਤੁਅ. ਸਰਵ–ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. "ਤੁਅ ਚਰਨ ਆਸਰੋ, ਈਸ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਤੈਨੂ. ਤੁਝੇ. "ਤੁਅ ਨਿਰਖਤ ਰਹੈ ਜੀਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਤੁਆ. ਸਰਵ–ਤ੍ਰੰ. ਤੂ."ਸਮਸਤੁਆ ਪ੍ਰਧਾਨੰ."(ਗਜਾਨ)

ਤੁਆਨਾ. ਫ਼ਾ توانا ਤਵਾਨਾ. ਸਿੰਧੀ. ਤਵਾਨੋ. ਵਿ–ਤ਼ਾਕ਼ਤਵਰ. ਪ੍ਰਬਲ. ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਤਵਾਨਿਸ੍ਰਨ (ਤ਼ਾਕ਼ਤ ਰੱਖਣਾ) ਹੈ. "ਮਨ ਤੁਆਨਾ, ਤੂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

* ਤੀਵ੍ਰ ਸੁਰ ਕੇਵਲ ਮਧਜ਼ਮ (ਮੱਧਮ) ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

* ਬਾਂਸ (ਵੰਸ਼) ਬਾਰਾਂ ਹੱਥ (ਫੀ ਗਜ਼) ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੁਆਮ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮ ੪.

ਤੁਇ. ਦੇਖੋ, ਤੁਅ.

ਤੁਈ. ਸਰਵ–ਤੁਹੀ. ਕੇਵਲ ਤੂ. "ਏਕ ਤੁਈ ਏਕ ਤੁਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੂਈ.

ਤੁਸ. ਸੰ. ਤੁਸ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅੰਨ ਦੇ ਉੱਪਰਲਾ ਛਿਲਕਾ. ਤੁਹ. ਤੁਹੜ. "ਜਰਗੇ ਮਨੋ ਪਾਵਕ ਬੀਚ ਤੁਸਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਆਂਹੇ ਦਾ ਛਿਲਕਾ। ੩ ਸੰ. ਤੁਸ਼. ਧਾ–ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਤੁਸਣਾ ਤੁਸ੍ਟਿ ਤੋਸ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਤੁਸਹਿ. ਤੁਸ੍ਟ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਵੇਂ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੩. "ਜਾ ਤੂੰ ਤੁਸਹਿ ਮਿਹਰਬਾਨ!" (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਤੁਸਟ
ਤੁਸਟਿ
ਤੁਸਟੀ } ਦੇਖੋ, ਤੁਸ੍ਟ ਅਤੇ ਤੁਸ੍ਟਿ.

ਤੁਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੁਸ੍ਟ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਰੀਝਣਾ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੩.

ਤੁਸਾ
ਤੁਸਾਂ } ਸਰਵ–ਤੁਸੀਂ. ਆਪ ਨੇ. ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ. ਧੁਆਂਨੂੰ. "ਤੁਸਾ ਕਿਉਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਤੁਸਾਨਲ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਨਲ.

ਤੁਸਾਰ. ਸੰ. ਤੁਸਾਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹਿਮ. ਬਰਫ਼. ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦੇ ਕਣਕੇ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹੇ ਹੋਕੇ ਜੋ ਬਰਸਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਤੁਸਾਰ ਸੰਗਗ਼ਾ ਹੈ. "ਧਰਨੀ ਪਰ ਆਨ ਤੁਸਾਰ ਪਰਜੈ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਪਾਲਾ. ਠੰਢ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ.

ਤੁਸਾਰਸਤ੍ਰੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੁਸਾਰ (ਬਰਫ਼) ਦਾ ਵੈਰੀ ਤਾਪ. ਗਰਮੀ। ੨ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਬਰਫ਼ ਪਘਰਜਾਂਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਸੂਰਜ.

ਤੁਸਾਰਾਦ੍ਰਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੁਸਾਰ (ਬਰਫ਼) ਦਾ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ) ਹਿਮਾਲਯ.

ਤੁਸਾੜਾ
ਤੁਸਾੜੀ
ਤੁਸਾੜੀਆ } ਸਰਵ–ਤੁਸਾਂ ਦਾ. ਆਪ ਦਾ. ਆਪ ਦੀ. ਤੁਹਾਡਾ. ਤੁਹਾਡੀ. "ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਤੁਸਾੜੀਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਤੁਸਿ
ਤੁਸਿਕੈ } ਤੁਸ੍ਟ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਕੇ. ਰੀਝਕੇ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੩. "ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਤੁਸਿ ਦੀਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਤੁਸਿ ਆਪੇ ਲਇਅਨੁ ਛਡਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਹੋਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਿਤੀ ਤੁਸਿਕੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤੁਸੀ
ਤੁਸੀਂ } ਸਰਵ–ਆਪ. ਤੁਮ. ਤੂੰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਤੁਸੀ ਭੋਗਹੁ ਭੁੰਚਹੁ ਭਾਈ ਹੋ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਤੁਸ੍ਟਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਤੋਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੩.

ਤੁਸ੍ਟਿ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਪਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੩ ਦੁਰਗਾ.

ਤੁਸ੍ਮੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ੍ਟਿ. "ਸਰਵ ਚਰਾਚਰਰੂਪਾ ਤੁਸ੍ਮੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤੁਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੁਸ. ਫੂਸ. ਛਿਲਕਾ. "ਤੁਹ ਮੁਸਲਹਿ ਛਰਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਤੁਹ ਕੁਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਭਾਈ, ਪਲੈ ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀਰ ਮ: ੩) ੨ ਸਰਵ–ਤੁਝੇ. ਤੈਨੂੰ.

ਤੁਹਨੂ
ਤੁਹਨੋ } ਸਰਵ–ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ. "ਗਾਵਹਿ ਤੁਹਨੋ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸਿਤਰੁ." (ਜਪੁ)

ਤੁਹਫਾ. ਦੇਖੋ, ਤੋਫਾ.

ਤੁਹਮਤ. ਅ. تہمت ਸੰਗਗ਼ਾ–ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੋਸ਼ (ਕਲੰਕ) ਲਾਉਣਾ. "ਤੁਹਮਤ ਦੇਤ ਤੁਫਾਨ ਉਠਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤੁਹਾਡਾ
ਤੁਹਾਡੀ } ਸਰਵ–ਆਪ ਦਾ. ਆਪ ਦੀ. ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ. ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ. ਤੇਰਾ. ਤੇਰੀ. "ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਤੁਹਾਰ." (ਰਮਾਵ) "ਨਾਮ ਤੁਹਾਰਉ

ਤੁਹਾਰ
ਤੁਹਾਰਉ
ਤੁਹਾਰਾ
ਤੁਹਾਰੀ
ਤੁਹਾਰੀਆ
ਤੁਹਾੜਾ
ਤੁਹਾੜੀ
ਤੁਹਾੜੀਆ } ਲੀਨਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਭੁਗਤ ਤੁਹਾਰਾ ਸੋਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਕੋਟਿ ਦੇਖ ਰੋਗਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤੁਹਾਰੀ ਹਤੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਤੁਹਿਨ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੁਸਾਰ. ਆਸਮਾਨ ਤੋਂ ਠੰਢ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਜਮਕੇ ਡਿਗਿਆਹੋਇਆ ਜਲ. ਬਰਫ਼. ਕੁਹਰਾ। ੨ ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੩ ਸਰਦੀ. ਪਾਲਾ। ੪ ਵਿ–ਠੰਢਾ.

ਤੁਹਿਨਕਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹਿਮਾਂਸ਼ੁ. ਚੰਦ੍ਮਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਨਾਂ ਠੰਢੀਆਂ ਹਨ.

ਤੁਹਿਨਗਿਰਿ
ਤੁਹਿਨਾਚਲ
ਤੁਹਿਨਾਦ੍ਰਿ } ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੁਹਿਨ (ਬਰਫ਼) ਦਾ ਪਹਾੜ. ਹਿਮਾਲਯ.

ਤੁਹੀ. ਸਰਵ–ਕੇਵਲ ਤੂੰ. "ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ." (ਅਕਾਲ)

ਤੁਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ। ੨ ਛੰਦ ਦੇ ਚਰਣ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਅੱਖਰ। ੩ ਸੰ. ਤੁਕ. ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ। ੪ ਸੰ. ਤੁਚ. ਖੱਲ. ਛਿਲਕਾ. "ਤਰੁ ਤੁਕ ਕੀ ਕਟਿ ਕੀਨ ਕੁਪੀਨਾ." (ਨਾਪ੍) ਬਲਕਲ ਦੀ ਕੌਪੀਨ.

ਤੁਕਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁਗਦਾਰੀ.

ਤੁਕਲੈਣੀ. ਦੇਖੋ, ਆਵਾਜ਼ ਲੈਣੀ.

ਤੁਕਾਂਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤ. ਤੁਕ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪਦ ਅਤੇ ਅੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ.

ਤੁੱਕਲ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਡਾ ਪਤੰਗ. ਕਾਗਜ ਦੀ ਬਣਾਈ ਵਡੀ ਗੁੱਡੀ, ਜੋ ਮੋਟੀ ਡੋਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡ੍ਹਾਈ-ਦੀ ਹੈ.

ਤੁੱਕਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਮੱਕੀ ਦਾ ਗੁੱਲਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਦਾਣੇ ਲਾਹੇਗਏ ਹਨ। ੩ ਫ਼ਾ. ਤੀਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਕੁੰਡੀ ਵਾਂਙ ਮੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਇਹ ਤੀਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਡ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਦ ਔਖਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਤੁਫੰਗ ਤੁੱਕਨ ਕੇ ਮਾਰੇ." (ਚਤਿਤ੍ ੪੦੫)"ਸਮ ਸੇਲ ਕਿਤਕ ਤੁੱਕੇ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤੁਖ. ਸ਼ੰ. ਤੁਸ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੧. "ਚਾਵਲ ਕਾਰਣੇ ਤੁਖ ਕਉ ਮੁਹਲੀ ਲਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਕਣ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਥੋਥਰ ਤੁਖਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਤੁਖ਼ਮ. ਫ਼ਾ. تخم ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੀਜ। ੨ ਮੂਲ ਕਾਰਣ. ਮੂਲ ਵਸ੍ਤੁ। ੩ ਆਂਡਾ। ੪ ਮਨੀ. ਵੀਯੰ। ੫ ਸੰ. ਗੋਕ੍ਸ–ਤੋਕ੍ਮ. ਅੰਕੁਰ. ਭੰਘੂਰ.

ਤੁਖ਼ਮਰੇਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ. تخم ریزی ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਵਿਖੇਰਣਾ.

ਤੁਖਾਈ. ਵਿ–ਤੁਖਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਘੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ ੧ ਅਤੇ ੩. "ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪੈ ਸਾ ਧਨ ਧੰਨ ਤੁਖਾਈਆ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ਇਸ ਥਾਂ ਘੋੜੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ.

ਤੁਖਾਗਨਿ
ਤੁਖਾਨਲ } ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੁਸ (ਫੂਸ) ਦੀ ਅਨਲ (ਅੱਗ). ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜ੍ਕੇ ਮਰਨਾ ਅਤੇ ਮਾਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

ਕੁਮਾਰਲ ਭੱਟ (ਭੱਟਪਾਦ) ਬੌਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਮਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਪਾਪ ਦੇ ਬਦਲੇ ਉਹ ਤੁਖਾਨਲ ਵਿੱਚ ਸੜ੍ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੰਕਰ ਦਿਗਵਿਜਯ, ਸਰਗ ੭।

੨ ਭਾਵ–ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਵਸ੍ਤੁ. ਫੂਸ ਦੀ ਅੱਗ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ.

ਤੁਖਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਥਰਵਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਦਾ ਦੇਸ਼. "ਸੁਯੇਨਤਾਈ" ਚੀਨੀਯਾਤ੍ਰੀ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਤੁਖਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਤਾਰੀਫ ਹੈ. ਤੁਖਾਰ ਦੇ ਘੋੜੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਜਿਕ * ਅਤੇ ਤੁਖਾਰ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਉੱਤਮ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਤੁਸ਼ਾਰ–ਤੁੱਖਾਰ. ਤੁਖਾਰ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਤੁਖਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਾਸਨੀਕ. ਤੁਖਾਰੀ। ੩ ਤੁਖਾਰ ਦਾ ਘੋੜਾ. "ਤਾਜੀ ਰਥ ਤੁਖਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਤਾਜ਼ੀ† (ਅਰਬ ਦੇ ਘੋੜੇ) ਸਵਾਰੀ ਲਈ, ਅਰ ਤੁਖਾਰ ਰਥ ਜੋੜਨ ਲਈ। ੪ ਘੋੜੇ ਮਾਤ੍ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਤੁਖਾਰ ਸ਼ਬਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੋਵੇ. "ਕਿਤੇ ਪੀਲ ਰੁਚੇ ਕਿਤੇ ਬ੍ਰਿਖਭਬਾਹਨ ਕਿਤੇ ਉਸ੍ਟ੍ਰਬਾਹਨ ਚੜ੍ਹੇ ਬਹੁ ਤੁਖਾਰਾ." (ਸਲੋਹ) ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ ਲਛਮਨਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:–

ਤੋਲੀਆ ਤਿਲਕਦਾਰ ਤੁਰਕੀ ਲਪੇਰੀ ਲੱਖੀ,
ਲਛਮਨਸਿੰਘ ਜਾਤਿ ਛੱਤ੍ਰਿਸ ਤੁਖਾਰੋਂ ਹੈ.

ਕਵਿ ਮੁਰਾਰੀਦਾਨ ਨੇ ਡਿੰਗਲ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਸਿੰਧੂਭਵ ਕਾਂਬੋਜ ਸੁਣ ਖੁਰਾਸਾਣ ਤੋਖਾਰ."

ਵਰਹੰਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਘੋੜੀ ਲਈ ਤੁਖਾਈ (ਤੁਖਾਰੀ) ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਈ ੨+ ੫ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਗ੍ਯਾਨੀ ਤੁਖਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ੁਤਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਔਰ ਤੁਖਾਰ ਦਿਯੋ ਹਿਤ ਭਾਰਨ (ਨਾਪ੍) ੬ ਸੰ. ਤੁਸ਼ਾਰ–ਤੁਸਾਰ. ਹਿਮ. ਬਰਫ਼. "ਮਾਨੋ ਪਹਾਰ ਕੋ ਸਿੰਗਹੁੰ ਤੇ ਧਰਨੀ ਪਰ ਆਨ ਤੁਖਾਰ ਪਰਜੈ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੭ ਪਾਲਾ. ਸ਼ੀਤ. "ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੮ ਕਪੂਰ। ੯ ਵਿ–ਠੰਢਾ. ਸ਼ੀਤਲ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰੁ.

ਤੁਖਾਰੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੁਖਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਾਸਨੀਕ। ੨ ਤੁਖਾਰ ਦੀ ਘੋੜੀ। ੩ ਘੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਈ ੨। ੪ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਗ੍ਰਹ ਸੁਰ ਸ਼ੜ੍ਜ, ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ, ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਅਨੁਵਾਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ.

ਸ ਰਾ ਗ ਗਾ ਮ ਮਾ ਪ ਧਾ ਨ.

ਕਈਆਂ ਨੇ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਮੰਨਕੇ ਤੁਖਾਰੀ ਸ਼ਾੜ੍ਵ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਸ਼ੜ੍ਜ ਗਾਂਧਾਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ ਹੈ. ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ, ਸ਼ੜ੍ਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਤੁਖਾਰੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਬਾਈਹਵਾਂ ਹੈ.

ਤੁਖਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ ੬–੭. "ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਤੁੱਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ ੨.

ਤੁੰਗ. ਸੰ. ਤੁਙ. ਵਿ–ਉੱਚਾ। ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. "ਰਾਣਾ ਰਾਓ ਨ ਕੋ ਰਹੈ ਰੰਗੁ ਨ ਤੁੰਗੁ ਫਕੀਰ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਨਾ ਰੰਕ ਨਾ ਮੁਖੀਆ ਨਾ ਫ਼ਕੀਰ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗੁ। ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਖੋਪੇ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੪ ਪਹਾੜ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰੰਗਮ। ੬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਕ੍ਸ਼੍ਮੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੁਖ-ਭੰਜਨੀ ਪਾਸ ਛੱਡਕੇ, ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਿਖਜਾ ਲੈਣ ਗਈ ਸੀ। ੭ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍। ੮ ਫ਼ਾ. تنگ ਬੋਰੀ. ਥੈਲੀ.

ਤੁਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੁੰਗ (ਉੱਚਾ) ਹੋਣਾ। ੨ ਢਿੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਤਰੱਕੀ ਪਾਉਣੀ। ੩ ਨਿਭ੍ਣਾ.

ਤੁਗਦਾਰੀ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਤਲੋਰ ਅਤੇ ਤੁਕਤਾਰ ਹੈ. ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਹ਼ੁਬਾਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਵਡੇ ਕੁੱਕੜ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੰਗ ਸਫੈਦੀ ਮਾਇਲ ਖ਼ਾਕੀ, ਸਿਰ ਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਲੀਕਾਂ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਉੱਪਰਦੀਂ ਜ਼ੁਲਫ਼ਾਂ ਵਾਂਙ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਲਟਕਦੇ ਹੋਏ ਵਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਘਰ ਪੱਛਮੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸਰਦੀ ਕੱਟਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਤੁਗਦਾਰੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਕੰਕਰ ਹਰੇ ਛੋਲੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਆਦਿ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਟਿੱਡੇ ਕੀੜੇ ਭੀ ਖਾਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਖੰਭ ਵਡੇ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤਕੀਏ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਉਡ੍ਹਾਰੀ ਤੇਜ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੱਠਦੀ ਹੈ. ਤੁਗਦਾਰੀ ਦਰਖਤਾਂ ਤੇ

---

* ਸ਼. ताजिक. ਪਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ. Persian.

† ਤਾਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਯਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤਾਜਿਕ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਵੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ ਆਂਡੇ ਭੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਰੇਤਲੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖ਼ਰਗੋਸ਼, ਫੈਂਚ, ਬਾਜ ਅਤੇ ਚਰਗ ਨਾਲ ਭੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਾਸ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸਲੂਣਾ ਪੁਲਾਉ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ. ਦੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਸਹ੍ਯ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਤੁੰਗ ਅਤੇ ਭਦ੍ਰਾ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਣਨ ਕਾਰਣ ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੨੦੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਨਾਕੂ (ਮਗਰਮੱਛ) ਬਹੁਤ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

.ਤੁਗ਼ਯਾਨੀ. ਫ਼ਾ ਤੁਗ਼ਯਾਨ ਬਾਰ. ਚੜ੍ਹਾਉ.

ਤੁੰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਤਵੰਗਰ.

ਤੁੰਗਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਨ ਕੁੰਡਲ. ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਣ ਦੇ ਵਾਲੇ.

ਤੁਗ਼ਲਕ਼. ਤੁ ਤੁਗ਼ਲ ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੨ ਇੱਕ ਪਠਾਣ ਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੩੨੧ ਤੋਂ ੧੪੧੨ ਤਕ ਰਹੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਤੁਗ਼ਲਕਾਬਾਦ. ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਰਿ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇੱਕ ਬਸਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਗ਼ਯਾਸੁੱਦੀਨ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ, ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਸਨ ੧੩੨੧ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ.

ਤੁੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਗ.

ਤੁਘਰ. ਤੇਰਾ ਘਰ. ਤੂ ਗ੍ਰਿਹ. ਭ੍ਰਾਵ–ਸੰਸਾਰ। ੨ ਤੇਰਾ ਦਰਬਾਰ। ੩ ਸਤਸੰਗਤਿ.

ਤੁਘਰਿ. ਤੇਰੇ ਘਰ ਮੇਂ, ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ. "ਓਪਤਿ ਪਰਲੋ ਏਕੈ ਨਿਮਖ ਤੁਘਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਤੁਚ / **ਤੁਚਾ** ਸੰ. ਤ੍ਵਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਿਲਕਾ। ੨ ਖਲੜੀ. "ਤੁਚਾ ਦੇਹ ਕੁਮਲਾਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਤੁਛ / **ਤੁਛਮਾਤ** / **ਤੁੱਛ** / **ਤੁੱਛਮਾਤ੍** ਸੰ. ਤੁਚ੍ਛ. ਵਿ. ਥੋਥਾ. ਖ਼ਾਲੀ। ੨ ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ। ੩ ਅਲਪ. ਥੋੜਾ. "ਹਮ ਤੁਛ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਰਨਥੇ." (ਕਲਿ ਮ: ੪) "ਤੁਛਮਾਤ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਵਖਾਣਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਤੁੱਛਮਾਤ੍ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ.ਸਾਰ ਰਹਿਤ ਤ੍ਰਿਣ. ਛੋਹ.

ਤੁਜ਼ਕ. ਤੁ ਤੁਜ਼ਕ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੇਖ਼ੀ. ਛਬਿ। ੨ ਤੇਜ. ਪ੍ਰਤਾਪ। ੩ ਕਾਨੂਨ. ਕਾਇਦਹ। ੪ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਿਜ਼ਾਮ. ਜਿਵੇਂ–"ਤੁਜ਼ਕ ਬਾਬਰੀ" ਆਦਿ.

ਤੁਜਾਰ / **ਤੁਜਾਰਾ** ਅ ਤੁੱਜਾਰ. ਤਾਜਰ (ਸੌਦਾਗਰ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਇਕਿ ਨਿਰਧਨ ਸਦਾ ਭਉਕਦੇ, ਇਕਨਾ ਭਰੇ ਤੁਜਾਰਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਇੱਕ ਧਨ ਵਾਸਤੇ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਇਕਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਮਾਸ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਭਰਦਿੱਤੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਜਾਰ.

ਤੁਝ. ਸਰਵ–ਤੁਝੈਂ, ਤੈਨੂੰ, ਤੁਝੇ. "ਤੁਝ ਸੇਵੀ ਤੁਝ ਤੇ ਪਤਿ ਹੋਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਤੁਝੀ ਤਨੁ. ਤੇਰਾ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ, ਤੇਰਾ ਰੂਪ. "ਸੰਤ ਤੁਝੀ ਤਨੁ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਣ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤੁਝੇ / **ਤੁਝੈ** ਸਰਵ–ਤੈਨੂੰ, ਤੇਰੇ ਕੋ. "ਤੁਝੈ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾਤਾ ਬੋਲਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਤੁਝ ਮੇਂ. ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮ ਧਿਆਇ ਤੁਝੈ ਸਮਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਤੇਥੋਂ. ਤੇਰੇ. "ਤੁਝੈ ਬਿਨਾ ਹਉ ਕਿਤਹੀ ਨ ਲੇਖੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਤੁਟ. ਸੰ ਤ੍ਰੁਟ. ਧਾ–ਭਗਜ਼ਨਾ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰੁਟ. ਧਾ–ਕੱਟਣਾ, ਤੋੜਨਾ.

ਤੁਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਟੁੱਟਣਾ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਟ. "ਬਿਨ ਗੁਰ ਰੋਗ ਨ ਤੁਟਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕੋਤੇ ਖਪਿ ਤੁਟਹਿ ਵੇਕਾਰ." (ਜਪੁ)

ਤੁਟੜਾ / **ਤੁਟੜੀ** ਟੁੱਟੀ. ਅਲਗ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਟ. "ਤੁਟੜੀਆ ਸਾ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਤੁਟਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟੀ ਇਲਾਯਚੀ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰੁਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਨਜ਼ੂਨਤਾ। ੨ ਭੁੱਲ. ਖ਼ੁਤ੍ਰਾ। ੩ ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ.

ਤੁਟੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਟਿ। ੨ ਟੁੱਟੀ. ਭੰਗ ਹੋਈ. ਟੂਟੀ.

ਤੁਠ. ਸੰ. ਤੁਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ.ਖ਼ੁਸ਼। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ. ਰੱਜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਤੁਠੜਾ. ਤੁਸ਼੍ਟਿਤ. ਤੁਸ਼ਟ ਹੋਇਆ. ਖ਼ੁਸ਼ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਇਆ. "ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਤੁਠੜਾ ਦਸੇ ਹਰਿ."(ਗਉ ਮ:੪)

ਤੁਠਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਠ ਅਤੇ ਤੁਠੜਾ. "ਤੁਠਾ ਸਚਾਪਾਤਿਸਾਹੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਤੁਠਿ. ਸੰ. ਤੁਸ਼੍ਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਪਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਸ਼੍ ਹੋਕੇ.ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕਰ.

ਤੁਡ. ਸੰ. ਤੁਦ. ਧਾ–ਕੁੱਟਣਾ, ਤਾੜਨਾ.

ਤੁੰਡ. ਸੰ. ਤੁਣ੍ਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਖ. ਮੂੰਹ। ੨ ਊਂਜ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਪਿਪਲਾ. ਨੋਕ। ੪ ਸ਼ਿਵ.ਮਹਾਦੇਵ.

ਤੁੰਡਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਊਂਜ। ੨ ਤੁੰਨਿ. ਨਾਭਿ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਕ਼ਰਵੀਂ ਤੁੰਨ (ਧੁੰਨੀ).

ਤੁੰਡੀ. ਸੰ. ਤੁਣ੍ਡਿਨ.ਵਿ–ਊਂਜ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੁੰਡ ਵਾਲਾ। ੩ ਤੁੰਨਲ. ਉਕ਼ਰੀ ਹੋਈ ਤੁੰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਣੇਸ਼.

ਤੁਣ. ਸੰ. ਕ੍ਵਣਿ ਅਤੇ ਤੁਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਿੰਮ ਜੇਹੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਭੀ ਨਿੰਮ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਸੰਤੀ ਰੰਗ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਲਕੜੀ ਆਲਮਾਰੀ, ਮੇਜ਼, ਕੁਰਸੀ ਆਦਿ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. L. Cedrela Toona.

ਤੁਣਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿੱਚਣਾ. ਝਟਕਾ ਮਾਰਕੇ ਤਾਣਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਉਕਨਾ.

ਤੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਣ.

ਤੁਤਰਾ / **ਤੁਤਲਾ** ਵਿ–ਤੋਤਲਾ. ਜੋ ਸਾਫ ਨਾ ਬੋਲ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼੍ ਵਾਕ ਨਾ ਨਿਕਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤੋਤਲਾ.

ਤੁੱਥ. ਸੰ. ਤੁਥ. ਧਾ–ਪੜ੍ਹਦਾ ਪਾਉਣਾ, ਫੈਲਾਉਣਾ। ੨ ਵਿ–ਚਕਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਲਾ ਸੁਰਮਾ. ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ. ਤੂਤਿਯਾ। ੪ ਪੱਥਰ। ੫ ਅਗਨਿ.

ਤੁੱਥ ਮੁੱਥ. ਵਿ–ਢਕੇ ਮੁਖ. ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਚੀਜ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਸਾਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉੱਪਰੋਂ ਦਿਖਾਵਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ.

ਤੁਦ. ਸੰ. ਤੁਦ. ਧਾ–ਚੋਭਣਾ, ਘਾਉ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਤੁੰਦ. ਸੰ. ਤੁਨ੍ਦ. ਧਾ–ਫੁਰਤੀਲਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੋਂਦ. ਢਿੱਡ. ਪੇਟ। ੩ ਗੋਗ਼ਜ਼. ਲਟਕਦਾਹੋਇਆ ਪੇਟ। ੪ ਫ਼ਾ ਤੁੰਦ ਵਿ–ਤੇਜ਼. ਤਿੱਖਾ. ਸੰ. ਉੱਦ। ੫ ਚਾਲਾਕ। ੬ ਕ੍ਰੋਧੀ.

ਤੁੰਦਰ. ਫ਼ਾ ਤੁੰਦਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੜਗੱਜ. ਘਨਘੋਰ. "ਤਬਲ ਤੁੰਦਰੰ ਬਜੇ." (ਸੂਰਯਾਵ)

ਤੁੰਦਲਾ. ਵਿ–ਪੇਟਲ. ਢਿੱਡਲ. ਗੋਗਜ਼ੀਆ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਦ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਤੁੰਦੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਭੀ. ਧੁੰਨੀ. ਤੁੰਨ। ੨ ਫ਼ਾ ਤੁੰਦੀ ਤੇਜ਼ੀ। ੩ ਚਾਲਾਕੀ। ੪ ਗ਼ੁੱਸਾ। ੫ ਸੰ. ਤੁਨ੍ਦਿਨ. ਵਿ–ਗੋਗੜੀਆ.ਦੇਖੋ, ਤੁੰਦ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਤੁਧ / **ਤੁਧੁ** ਸਰਵ–ਤੁਝੈ, ਤੈਨੂੰ. ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. "ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਪਵਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ." (ਸੋਦਰੁ) "ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਲਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਤੁਨ. ਦੇਖੋ, ਤੁਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁੰਨ.

ਤੁਨੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤੂਣੀਰ.

ਤੁੰਨ. ਨਾਭਿ. ਧੁੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਦੀ ੧.

ਤੁੰਨਣਾ. ਕ੍ਰਿ– ਤੁੰਦ (ਢਿੱਡ) ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਭਰ ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਦ ੨। ੨ ਕਿਸੇ ਚੀਜ ਨੂੰ ਦਬਾਕੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਨਾ. ਘੁਸੇੜਨਾ.

ਤੁਪ. ਦੇਖੋ, ਤੋਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੋਪਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. "ਘਾਟ ਘਾਟੈਂ ਰੁਕੋ ਬਾਟ ਬਾਟੈਂ ਤੁਪੋ." (ਰਾਮਾਵ) ਹਰੇਕ ਘਾਟ ਅਤੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਓ.

ਤੁਪਕ. ਫ਼ਾ ਤੁਪਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟੀ ਤੋਪ। ੨ ਬੰਦੂਕ. ਤੁਫ਼ੰਗ. "ਓਨੀ ਤੁਪਕ ਤਾਣਿ ਚਲਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਤੁਪਕ ਤਬਰ ਅਰੁ ਤੀਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਤੁਫ਼ੰਗ.

ਤੁਪਖਾਨਾ. ਤੋਪਖ਼ਾਨਾ. "ਤ੍ਰਿਵਢਾ ਚੁਨਤ ਭਈ ਤੁਪਖਾਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩੨)

ਤੁਫ਼. ਫ਼ਾ ਤੁਫ਼ ਵਜ–ਥੂਕ. ਫਿਟਕਾਰ. ਧਿਕ.ਹਾ !

ਤੁਫ਼ਾਨ. ਅ ਤੂਫ਼ਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੋਫ਼ (ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਭਯੰਕਰ ਬਾਢ। ੨ ਪ੍ਰਬਲ ਅੰਧੇਰੀ, ਜੋ ਘਨਘਟਾ ਸਾਥ ਮਿਲੀਹੋਈ ਹੋਵੇ. Typhoon। ੩ ਉਪਦ੍ਰਵ. ਝਗੜਾ. "ਤੁਮ ਦਿਸ ਅਨਿਕ ਤੁਫਾਨ ਉਠਾਵਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਆਫ਼ਤ. ਆਪੱਤਿ। ੫ ਤੁਹਮਤ. ਦੋਸ਼ਾਰੋਪਣ.

.ਤੁਫ਼ੈਲ. ਅ ਤੁਫ਼ੈਲ ਕੁਫ਼ਾ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵੀ,ਜੋ ਮੱਲੋਮੱਲੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਨੌਂਬੁਨਿਚੋੜ ਵਾਂਙ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਜਾ ਬੈਠਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਤੁਫ਼ੈਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਵਸੀਲਾ (ਜਰੀਅ਼ਹ) ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਤੁਫ਼ੰਗ. ਫ਼ਾ ਤੁਫ਼ੰਗ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੋਪ। ੨ ਬੰਦੂਕ. "ਨਾਮ ਤੁਫੰਗ ਚੀਨ ਚਿਤ ਲੀਜੈ." (ਸਨਾਮਾ)

ਤੁੰਬ. ਸੰ. ਤੁਮ੍ਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੂੰਬਾ। ੨ ਅੱਲ ਕੱਦੂ.

ਤੁੰਬਣਾ / **ਤੁੰਬਨ** ਕ੍ਰਿ–ਤਾੜੇ ਜਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਰੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨੀ. ਰੂੰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਫ ਰੇਸ਼ੇ ਕੱਢਣੇ. "ਨਿਜ ਹਾਥਨ ਤੇ ਤੁੰਬਨ ਕਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤੁੰਬਰੂ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬੁਰੁ.

ਤੁੰਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਮਾਰ.

ਤੁੰਬੀ. ਸੰ. ਤੁਮ੍ਬੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੂੰਬੀ। ੨ ਅੱਲ। ੩ ਬਹੇੜੇ ਦਾ ਬਿਰਛ.

ਤੁੰਬੁਰੁ. ਸੰ. ਤੁਮ੍ਬੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਗਵੈਯਾ, ਜੋ ਗੰਧਰਵ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖੀ. ਵਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਇਸ ਦਾ ਗਾਯਨ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ. ਚੈਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਇਹ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਥ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਅਦਭੁਤ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰਦ ਦੇ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਰਾਗ ਰਾਗਿਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੋਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਤੁੰਬੁਰੁ ਦੇ ਗਾਉਣ ਤੋਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ) ਫੇਰ ਠੀਕ ਹੋਏ। ੨ ਧਣੀਆ। ੩ ਤੇਜਬਲ.

ਤੁੰਬੁਰੁਵੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੰਬੂਰਾ.

ਤੁਭੈ / **ਤੁਭੈਂ** ਸਰਵ–ਤੁਝੈਂ, ਤੈਨੂੰ, ਤੇਰੇ ਤਾਂਈ. "ਨਮਸ ਤੁਭੈਂ." (ਸਲੋਹ)

ਤੁਮ. ਸਰਵ–ਤੂ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਤੁਸੀਂ. "ਤੁਮ ਸਾਚੇ ਹਮ ਤੁਮ ਹੀ ਰਾਚੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਤੁਮ ਸਮਸਰਿ / **ਤੁਮ ਸਰਿ** ਤੁਮਾਰੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੁਮਾਰੇ ਜੇਹਾ. "ਤੁਮ ਸਮਸਰਿ ਅਵਰੁ ਕੋ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ, ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤੁਮਹਿ. ਸਰਵ–ਤੁਮਾਰੇ ਕੋ। ੨ ਆਪ ਹੀ. "ਤੁਮਹਿ ਪਛਾਨੂੰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਤੁਮਹੀ. ਸਰਵ–ਆਪ ਹੀ. "ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮਹੀ ਜਾਨੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤੁਮਘਾ. ਸਰਵ–ਤੁਮਾਰਾ. ਤੁਹਾਡਾ. "ਲੋਚ ਪੂਰਿ ਜਨੁ ਤੁਮਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਣ ਕਰੋ.

ਤੁਮਚੇ. ਦੇਖੋ, ਚੇ ੨.

ਤੁੰਮਣ. ਦੇਖੋ, ਤੁਮੁਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਮਨ ੨.

ਤੁੰਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬਣਾ.

ਤੁਮਨ. ਸਰਵ–ਤੁਮਾਰਾ. ਤੁਮਾਰੇ. "ਤੁਮਨ ਦ੍ਵਾਰ ਪਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੀਸ ਆਪਨ ਝੁਕਾਊਂ।" (ਛੱਕੇ) ੨ ਫ਼ਾ ਤਮਨ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ. ਅਯੁਤ। ੩ ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ. "ਤੁਮਨ ਪਠਾਨਨ ਕੇ ਤਿਸੈ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਤ ਆਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੧)

ਤੁਮਨਛਾ
ਤੁਮਨਥਾ
ਤੁਮਨਭਾ
ਤੁਮਰਾ
ਤੁਮਰੋ

ਸਰਵ–ਆਪ ਦਾ. ਤੁਹਾਡਾ. "ਹਮ ਕੀਰੇ ਕਿਰਮ ਤੁਮਨਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) "ਗੁਨ ਕਹਿ ਨ ਸਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਨਥੇ." (ਕਲਿ ਮ: ੪) "ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਨਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) "ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਤੁਮਰਾ ਅੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤੁਮਰੋ ਹੋਇ ਸੁ ਤੁਝਹਿ ਸਮਾਵੈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਤੁਮਲ. ਦੇਖੋ, ਤੁਮੁਲ.

ਤੁੰਮੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬੀ.

ਤੁਮਾ. ਸਰਵ–ਤੁਸੀਂ. ਤੁਮ ਲੋਗ. ਸ਼ੁਮਾ. "ਹਮਾ ਤੁਮਾ ਮੇਲੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਮਾ ਵ ਸ਼ੁਮਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤੁੰਬ. ਕੌੜਤੁੰਮਾ. ਇੰਦ੍ਰਾਯਨ. "ਤੁਮੀ ਤੁਮਾ ਵਿਸੁ ਅਕੁ ਧਤੂਰਾ ਨਿਮੁ ਫਲੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਤੁੰਮਾ.

ਤੁੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਾਯਨ. "ਪੋਖੰਦੜੋ ਕੀ ਭੁਲ ਤੁੰਮਾ ਦਿਸਮੁ ਸੋਹਣਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਤੁੰਮਾ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਖਰਬੂਜੇ ਅਤੇ ਮਤੀਰੇ ਜੇਹਾ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਕੌੜਾ ਹੋਇਆਕਰਦਾ ਹੈ. ਤੁੰਮਾ ਦਸ੍ਤਾਵਰ ਅਤੇ ਬਾਦੀ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਪਟੀ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡੀ ਨੂੰ ਤੁੰਮੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਤੁਮਾਹੀ. ਸਰਵ–ਤੁਮਹੀ. ਤੁਮ ਨੇ ਹੀ. "ਤੁਮਾਰਾ ਮਰਮੁ ਤੁਮਾਹੀ ਜਾਨਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਤੁਮਾਤੀ. ਸਰਵ–ਆਪ ਦਾ. ਤੁਹਾਡਾ. "ਸਭ ਖੇਲੁ ਤੁਮਾਤੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਤੁਮਾਰ. ਸਰਵ–ਤੁਹਾਡਾ. ਆਪ ਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਮਾਰ.

ਤੁਮਾਰਾ
ਤੁਮਾਰੋ

ਸਰਵ–ਆਪ ਦਾ. ਤੁਸਾਡਾ.

ਤੁੰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬੀ। ੨ ਕੌੜੀ ਤੁੰਬੀ. ਕਟੁ ਤੁੰਬਿਕਾ.

ਤੁਮੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸ਼ੋਰ। ੨ ਸੈਨਾ ਦਾ ਮੁਠਭੇੜ. ਪਰਸਪਰ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ. "ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਣ ਤੁਮੁਲ ਭਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਟੋਲਾ. ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ.

ਤੁਮੇਵ. ਸਰਵ–ਤੁਮਾਰੇ ਹੀ. "ਤੁਮੇਵ ਰੂਪ ਰਾਚੀਐ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਤੂੰ–ਏਵ. ਕੇਵਲ ਤੂ.

ਤੁਮੈ. ਸਰਵ–ਤੁਮਾਰੇ ਕੋ। ੨ ਤੁਮ ਹੀ. ਆਪ ਹੀ. "ਰਾਖਨਹਾਰ ਤੁਮੈ ਜਗਦੀਸ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਤੁਮੈਸ. ਤੁਮ–ਐਸ. ਆਪ ਅਜੇਹੇ.

ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਮਾਰਾ.

ਤੁਮੂ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ। ੨ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਾਤਿਲ। ੩ ਬਲਵਾਨ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਦੈਤ੍ਯ. ਦੈਤ.

ਤੁਮੂਰਿ. ਤੁਮੂ (ਦੈਤ) ਅਰਿ (ਵੈਰੀ). ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ.

ਤੁਯ. ਸਰਵ–ਤੂ. ਤੇਰਾ. "ਤੈਦੁਲ ਮਾਂਗਨ ਹੈ ਤੁਯ ਕਾਰਜ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤੁਯੈ. ਸਰਵ–ਤੂੰ. ਤੂ. "ਸੁਭੰਤ ਤੁਯੈ ਅਚੁਤ ਗੁਣਗਸੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤੁਯੈ ਧਨੇ. ਤੂ ਧਨਯ ਹੈ."ਪਪੀਲਕਾ ! ਸਿਮਰਣੰ ਤੁਯੈ ਧਨੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤੁਰ. ਸੰ. ਤੁਰ੍. ਧਾ–ਛੇਤੀ ਜਾਣਾ, ਜਲਦੀ ਕਰਨਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਤੁਰੰਤ। ੩ ਵਿ–ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰ. ਤਕ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੱਕੁਲਾ। ੫ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਲੱਠ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੁਣਿਆਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ ਲਪੇਟੀਦਾ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ। ੬ ਨਿਘੰਟੁ ਵਿੱਚ ਤੁਰ ਦਾ ਅਰਥ ਯਮ ਅਤੇ ਮੌਤ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਤੁਰਸ਼. ਫ਼ਾ ਤੁਰ੍ਸ਼ ਵਿ–ਖੱਟਾ। ੨ ਭਾਵ–ਕ੍ਰੋਧੀ. ਗੁਸੈਲਾ.

ਤੁਰਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ ਤੁਰ੍ਸ਼ੀ ਸੰਗਜਾ–ਖਟਿਆਈ।

੨ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਲਸੀ. "ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸ ੨.

ਤੁਰਹੀ. ਸੰ. ਤੁਰ੍ਯੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰ੍ਹੀ. ਰਣਸਿੰਗਾ.

ਤੁਰਕ. ਫ਼ਾ ਤੁਰ੍ਕ ਸੰ. ਤੁਰੁਸ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਕਿਸ੍ਤਾਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਸਿੱਖਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਾਤ੍ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰਕ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਕੋਈ ਕਹੈ ਤੁਰਕ, ਕੋਈ ਕਹੈ ਹਿੰਦੂ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਤੁਰਕੱਛ. ਵਿ–ਤੁਰਕੀ. ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦਾ. "ਤੁਰਕੱਛ ਤੁਰੰਗ ਸਪੱਛ ਬਜੈ." (ਕਲਕੀ)

ਤੁਰਕਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸਲਮਾਨੀ। ੨ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਤੁਰਕਤਾਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ ਤ੍ਰ੍ਕ ਤਾਜ਼ੀ ਸੰਗਜਾ–ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਨਾ. ਤੁਰਕ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਧਾੜ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤਾਜ਼ੀ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਤਾਖ਼ਤਨ (ਨੱਠਣਾ) ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ. ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਕੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਨਾ ਅਰਥ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਤੁਰਕਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਕਣੀ.

ਤੁਰਕਮਾਨ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਤੁਰਕ ਜੇਹਾ. ਤੁਰਕ ਮਾਨਿੰਦ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮਨੁੱਖ. Turkoman.

ਤੁਰਕਮੰਤ੍. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ ਕਲਮਾ. "ਤੁਰਕਮੰਤ੍ਰ ਕੰਨਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਹਿ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾ.

ਤੁਰਕਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਕ ਦੀ ਸ੍ਵਾਣੀ. ਤੁਰਕ-ਇਸਤ੍ਰੀ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ. "ਇਕ ਹਿੰਦਵਾਣੀ ਅਵਰ ਤੁਰਕਾਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਤੁਰਕਾਨਾ. ਵਿ–ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ। ੨ ਤੁਰਕਾਂ ਜੇਹਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਕ ਸਮੁਦਾਯ. ਤੁਰਕ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਕਮਾਨ.

ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ. ਫ਼ਾ ਤ੍ਰ੍ਕਿਸ੍ਤਾਨ ਸੰ. ਤੁਰੁਸ੍ਕ ਸ੍ਥਾਨ. ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਬੀ ਭਾਗ ਚੀਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੪੩੧, ੯੦੦ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੧, ੨੦੦, ੦੦੦ ਹੈ. ਪੱਛਮੀ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਰੂਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੪੧੯, ੨੧੯ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੭, ੨੦੦, ੦੦੦ ਹੈ।

੨ ਅਨੇਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸਲਤਨਤ ਰੂਮ (Turkish Empire) ਨੂੰ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਤੁਰਕਿੰਦ. ਤੁਰਕ–ਇੰਦ੍. ਤੁਰਕਰਾਜ. ਭਾਵ–ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ. "ਤੁਰਕਿੰਦ ਉਡਿੰਦ ਦਿਨਿੰਦ ਤਿਨੈ." (ਨਾਪ੍) ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਉਡਿੰਦ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਨੂੰ, ਦਿਨਿੰਦ (ਸੂਰਜ) ਹਨ.

ਤੁਰਕਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਕਣੀ.

ਤੁਰਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ। ੨ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੩ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਘੋੜਾ. "ਤਾਜੀ ਤੁਰਕੀ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਤੁਰਕੂ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਕ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨ. "ਹਿੰਦੂ ਅੰਨ੍ਹਾ, ਤੁਰਕੂ ਕਾਣਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤੁਰਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜਾ, ਜੋ ਤੁਰ (ਛੇਤੀ) ਗਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮਨ. ਚਿੱਤ। ੩ ਵਿ–ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ.

ਤੁਰਗਦਾਨਵ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸੀ.

ਤੁਰਗੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੀ.

ਤੁਰਣ
ਤੁਰਣਾ

ਕ੍ਰਿ–ਚਲਣਾ. ਗਮਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰ.

ਤੁਰਤ
ਤੁਰਤੁ

ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤ੍ਵਰਿਤ. ਛੇਤਨ. ਸ਼ੀਘ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰ. "ਤੁਝ ਤੁਰਤੁ ਛਡਾਊ ਮੇਰੋ ਕਹਿਓ ਮਾਨਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਤੁਰਦੇ ਕਉ ਤੁਰਦਾ ਮਿਲੈ, ਉਡ੍ਤੇ ਕਉ ਉਡਤਾ। ਜੀਵਤੇ ਕਉ ਜੀਵਤਾ ਮਿਲੈ, ਮੂਏ ਕਉ ਮੂਆ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨) ਭਾਵ–ਹਮ ਜਿਨਸਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੀਵਤੇ ਦਾ ਅਰਥ ਗਜਾਨਵਾਨ ਅਤੇ ਮੂਆ ਦਾ ਅਰਥ ਅਗਜਾਨੀ ਹੈ.

ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜਾਨੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ–ਤੁਰਦਾ (ਪਾਣੀ) ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਡ੍ਤਾ (ਪੌਣ) ਪੌਣ ਨਾਲ,ਜੀਵਤਾ (ਅਗਨਿ) ਅਗਨਿ ਨਾਲ, ਮੂਆ(ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨਾਲ. ਅਰਥਾਤ ਦੇਹ ਦੇ ਤੱਤ,ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਤੁਰਪਣਾ
ਤੁਰਪਨਾ

ਕ੍ਰਿ–ਤੋਪਾ ਲਾਉਣਾ. ਟਾਂਕਣਾ. ਸਿਉਣਾ.

ਤੁਰਫ਼ਾ. ਅ ਤ੍ਰ੍ਫ਼ ਅਚੰਭਾ। ੨ ਅੱਖ ਦਾ ਫੋਰ. ਨਿਮੇਸ਼.

ਤੁਰਬਤ. ਅ ਤ੍ਰ੍ਬ੍ਤ ਸੰਗਜਾ–ਮਿੱਟੀ. ਜ਼ਮੀਨ। ੨ ਕ਼ਬਰ. ਗੋਰ. "ਤੁਰਬਤ ਹਮਰੇ ਬਰਿਨ ਕੀ ਹੈ ਲਹੌਰ ਕੇ ਮਾਂਹਿ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਤੁਰਮ. ਸੰ. ਤੁਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰ੍ਹੀ. ਅੰ. trump ਅਤੇ trumpet.

ਤੁਰਮਚੀ. ਤੁਰਮ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਰਮਤੀ.

ਤੁਰਮਤਾ
ਤੁਰਮਤਾਈ
ਤੁਰਮਤੀ

ਇਹ ਸ਼ਜਾਹਚਸ਼ਮ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਘਰ ਪੰਜਾਬ ਹੈ. ਕੱਦ ਘੁੱਗੀ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਿਰ ਦਾ ਰੰਗ ਸੁਰਖੀ ਦੀ ਝਲਕ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਰ ਨੂੰ ਤੁਰਮਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਜੋੜਾ ਮਿਲਕੇ ਛੋਟੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਚੰਡੋਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ. ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਮਦੀਨ ਉੱਚੇ ਬਿਰਛਾਂ ਤੇ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਕੇ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਵਲ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਰਖਦੇ ਹਨ.

ਤੁਰਯ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਗ. ਤੁਰੰਗ. ਘੋੜਾ.

ਤੁਰਰਾ. ਅ ਤ੍ਰ੍ਰ੍ਹ ਤੁੱਰ੍ਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਤੀ ਆਦਿ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਤੁਰਰਾ ਧਰਜੋ ਅਪਰ ਸੁਭ ਚੀਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਜ਼ਰੀ ਦੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਭੀ ਤੁਰਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਿਰਬੰਦ ਦਾ ਸਿਰਾ (ਸ਼ਮਲ੍ਹਾ).

ਤੁਰਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰ੍ਹੀ. ਤੁਰਮ. "ਤੁਰਰੀ ਡਫ ਗਨ ਪਟਹਿ ਨਿਸ਼ਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤੁਰਲੀਆ. ਵਿ–ਤਰਲਤਾ (ਚੰਚਲਤਾ) ਵਾਲਾ.ਤ੍ਵਰਿਤ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ. "ਪਾਵ ਤੁਰਲੀਆ ਜੋਬਨਿ ਬਲੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਚਪਲ ਘੋੜੇ ਦੀ ਰਕਾਬ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਹੈ.

ਤੁਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਗ. ਘੋੜਾ. "ਹਰ ਰੰਗੀ ਤੁਰੇ ਨਿਤ ਪਾਲੀਅਹਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਫ਼ਾ ਤ੍ਰ੍ਹ ਸਰਵ–ਤੁਝੇ. ਤੈਨੂੰ। ੩ ਤੇਰਾ. "ਨਾਨਕ ਬੁਗੋਯਦ ਜਨੁ ਤੁਰਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾ.

ਤੁਰਾਸਾਹ
ਤੁਰਾਖਾੜ

ਸੰ. ਤੁਰਾਸਾਹ ਅਤੇ ਤੁਰਾਸ਼ਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍, ਜੋ ਤੁਰਾ (ਵੇਗ) ਨੂੰ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ. ਇੰਦ੍ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਸਹਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰਾਸ਼ਾਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਤੁਰਾਖਾੜ ਪਿਤਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਾਸ਼ਾਟ (ਇੰਦ੍) ਦੇ ਪਿਤਾ (ਕਸ਼ਯਪ) ਦੀ. ਭਾਵ–ਪ੍ਰਿਥਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤੁਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁੜਾਉਣਾ."ਇਸਹਿ ਤੁਰਾਵਹੁ ਘਾਲਹੁ ਸਾਟਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਤੁਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤਨ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰ. "ਨਾਨਕ ਲਗੀ ਤੁਰਿ ਮਰੈ ਜੀਵਣ ਨਾਹੀ ਤਾਣੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਤੁਰਕੇ. ਚੱਲਕੇ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਤੁਰ.

ਤੁਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਕੁੱਚ. "ਤੁਰੀ ਨਾਰਿ ਕੀ ਛੋਡੀ ਬਾਤਾ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਕੁੱਚ ਅਤੇ ਨਾਰਿ (ਨਲਕੀ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ੨ ਸੰ. ਤੁਰਗੀ. ਘੋੜੀ. "ਇਕ ਤਾਜਨਿ ਤੁਰੀ ਚੰਗੇਰੀ." (ਧਨਾ ਪੈਨ) "ਹਰਿਰੰਗੁ ਤੁਰੀ ਚੜਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ੩ ਤੁਰੀਯ (ਚੌਥੀ) ਅਵਸਥਾ. "ਗੁਰੁ ਚੇਲੈ ਵੀਵਾਹੁ ਤੁਰੀ ਚੜਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਤੁਰੀ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ–ਘੋੜੀ ਅਤੇ ਤੁਰੀਯ ਅਵਸਥਾ, ਵੀਵਾਹੁ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਬੰਧ ਹੈ।
ਖ ਦੇਖੋ, ਤੁਰਮ, ਤੁਰਰੀ ਅਤੇ ਤੁਰੀ.

ਤੁਰੀਅ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰੀਯ.

ਤੁਰੀਆ. ਸੰ. ਤੁਰੀਯਾ–ਤੁਯੀਂ. ਸੰਗਯਾ–ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ. ਉਹ ਹਾਲਤ, ਜੋ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ ਸੁਖੁਪਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ–ਗਯਾਨਦਸ਼ਾ. "ਤੁਰੀਆ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਤੀਨਿ ਬਿਆਪਹਿ ਜਗਤ ਕਉ ਤੁਰੀਆ ਪਾਵੈ ਕੋਇ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਤੁਰੀਆਗੁਣ ਤੁਰੀਆਪਦ ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ ਸੰਗਯਾ–ਗਯਾਨ ਦੀ ਹ੍ਯਾਲਤ. ਗਯਾਨ ਅਵਸਥਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰੀਆ. "ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮਾਇਆ ਸੰਹਿ ਵਿਆਪੈ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੀਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ ਸੰਤਸਭਾ ਕੀ ਓਟ ਲਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਤੁਰੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੌਥਾ. ਚਤੁਰਥ. ਤੁਯੀਂ. ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ, ਤੈਜਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਰੀਆਪਦ। ੪ ਵੈਖਰੀ ਵਾਣੀ ਜੋ ਚੌਥੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ.

ਤੁਰੇ. ਤੁਰਗ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਘੋੜੇ. "ਤੁਰੇ ਪਲਾਣੇ ਪੌਣ-ਵੇਗ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤੁਰੇ ਤੁਰੰਗ. ਵਿ–ਚਾਲਾਕ ਘੋੜੇ. ਤੁਰ (ਛੇਤੀ) ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੁਰੇ. "ਤੁਰੇ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤੁਰੈ. ਸਰਵ–ਤੈਰੇ. ਤਵ. "ਕਾਨ੍ਹ! ਤੁਰੈ ਤਨ ਛੂਵਤ ਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਤੁਰਦਾ ਹੈ.

ਤੁਰੰਗ. ਸੰ. ਤੁਰ. ਸੰਗਯਾ–ਛੇਤੀ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਘੋੜਾ. ਵੇਗ ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗਯਾ ਹੈ. "ਕੋਟਿ ਤੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ਸੇ ਕੂਦਤ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਮਨ. ਚਿੱਤ। ੩ ਗਰੁੜ। ੪ ਛਾ ਜੋਲ. ਕੈਦਖ਼ਾਨਾ। ੫ ਧਨੁਖ ਦਾ ਟੰਕਾਰ. ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਚਿੱਲੇ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਤੁਰੰਗਨਿ ਤੁਰੰਗਨੀ ਸੰਗਯਾ–ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਰਸਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਤੁਰੰਗੀ. ਘੋੜੀ.

ਤੁਰੰਗਪ੍ਰਿਯ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਜੌਂ (ਯਵ), ਜੋ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹਨ.

ਤੁਰੰਗਮ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਘੋੜਾ। ੨ ਮਨ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰੰਗ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਨਰਾਣ, ਦੋ ਗੁਰੁ. ।।।, ।।।, ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਰਬ ਸੁਖ ਲਹੈ ਸੋ। ਨਿਯਮ ਸੁਖ ਗਹੈ ਜੋ। ×××

ਤੁਰੰਜ. ਫ਼ਾ ਤੁਰੂੰਜ ਸੰਗਯਾ–ਚਕੋਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਕੋਤਰਾ। ੨ ਨਿੰਬੂ.

ਤੁਰੰਜਬੀਨ. ਅ ਤੁਰੰਜਬੀਨ ਸੰਗਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ੱਕਰ, ਜੋ ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਵਿੱਚ ਉਂਟਕਟਾਰੇ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਯਵਾਸ ਸ਼ਕੱਰਾ" ਹੈ. ਯੂਨਾਨੀ ਹਕੀਮਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਅਤੇ ਦ੍ਯਾਵਕ ਹੈ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਰੰਜਬੀਨ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਇਹ ਖਾਂਸੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਮਲ ਬਾਹ੍ਰ ਦੀ ਹੈ. ਛਾਤੀ ਦੀ ਪੀੜ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ।
੨ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਰਸ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ.

ਤੁਰੰਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਛੇਰਨ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰ.

ਤੁਰ੍ਹੀ. ਸੰਗਯਾ–ਤੁਰ. ਤੁਰਮ.

ਤੁੱਰਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਰਾ.

ਤੁਲ. ਸੰ. ਤੁਲ. ਧਾ–ਤੋਲਣਾ (ਵਜ਼ਨ ਕਰਨਾ), ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਲਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਲੁ.

ਤੁਲਸਾ. ਭੱਲਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਾਤਿਅਭਿਮਾਨ ਤ੍ਯਾਗਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਵਹੁਰਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹ੍ਯਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ.

ਤੁਲਸਾਂ. ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਦਾਸੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਕੇ ਪਰਮ ਗਯਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਰਹੇ, ਤਦ ਇਹ ਸ਼ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹੀ.

ਤੁਲਸੀ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਜੋ ਆਪਣੀ ਤੁਲ੍ਯਤਾ (ਬਰਾਬਰੀ) ਨੂੰ ਫੈਂਕ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਤੁਲਸੀ. ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਤੁਲ੍ਯ ਹੋਰ ਬੂਟਾ ਨਹੀਂ. ਤੁਲਸੀ ਮਰ੍ਦੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਚਰਪਰਾ ਪੌਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਕਫ ਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ. ਵੈਦ ਤੁਪ ਆਦਿਕ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਲਸੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਜੋ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਚਾਯ ਵਾਂਙ ਉਬਾਲਕੇ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਮਿੱਠਾ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੇਦੇ ਅਤੇ ਫਿਫੜੇ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਂਦੇ ਹਨ. L. Ocymum Sacrum. ਅੰ. Sweet basil.

ਵੈਸ਼ਨਵ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਰ ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤਾਂ ਬਿਨਾ ਤੁਲਸੀ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ.

ਬ੍ਰਹ੍ਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲੋਕ ਵਿੱਚ ਤੁਲਸੀ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਧਾ ਦੀ ਸਖੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨਾਲ ਤੁਲਸੀ ਨੂੰ ਕੇਲ ਕਰਦੇ ਦੇਖਕੇ ਰਾਧਾ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਣ ਕਰ. ਇਸ ਪੁਰ ਤੁਲਸੀ ਰਾਜਾ ਧਰ੍ਮਧ੍ਵਜ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਸ਼ੰਖਚੂੜ ਰਾਖਸ਼ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ. ਸ਼ੰਖਚੂੜ ਨੂੰ ਇਹ ਵਰ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੀਕ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਤ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਊ, ਉਦੋਂ ਤੀਕ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕੇਗਾ. ਸ਼ੰਖਚੂੜ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਜਿੱਤ ਲਏ ਅਰ ਤ੍ਰਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣਗਿਆ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਸ਼ੰਖਚੂੜ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਸਤ ਭੰਗ ਕੀਤਾ. ਤੁਲਸੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਪੱਥਰ ਹੋਜਾ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਭੀ ਇਸ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਸਦਾ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ ਵਾਂਙ ਮੇਰੀ ਪਤ੍ਨੀ ਰਹੇਂਗੀ. ਤੇਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਗੰਡਕਾ ਨਦੀ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਕਾਰਣ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੋਏ, ਜੋ ਗੰਡਕਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਬੂਟਾ ਬਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਬਦ.

ਬਹੁਤ ਵੈਸ਼ਨ ਤੁਲਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਵਿਆਹ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦੀ ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਕੰਠੀ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪੂਜਨ ਕੱਤਕ ਬਦੀ ਅਮਾਵਸ (ਮੱਸ) ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਿਥਿ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਮੰਨੀਗਈ ਹੈ. ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਹਨ–ਵਿਸ਼ਨੁਵੱਲਭਾ, ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ, ਵ੍ਰਿੰਦਾ, ਪਾਵਨੀ, ਵ੍ਰਹਪਤ੍ਰੀ, ਸ਼ਯਾਮਾ, ਤ੍ਰਿਦਸ਼ ਮੰਜਰੀ, ਮਾਧਵੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਾ, ਸੁਰਵੱਲੀ. "ਨਾ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ। ਦੇਖੋ, ਤੁਲਸੀਦਾਸ.

ਤੁਲਸੀਆ. ਧੀਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹ੍ਯਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ। ੨ ਭਾਰਦ੍ਵਾਜ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹੋਇਆ.

ਤੁਲਸੀਦਾਸ. ਰਾਜਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਬਾਂਦਾ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਆਤਮਾਰਾਮ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਹੁਲਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.* ਇਹ ਮਹਾਕਵਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਅਨਨ੍ਯ ਭਗਤ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਨਾਵਲੀ ਦੇ ਵਚਨ ਸੁਣਕੇ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਿਆ ਸੀ. ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੮੦ ਵਿੱਚ ਕਾਸ਼ੀ ਹੋਇਆ. "ਸੰਬਤ ਸੋਲਹ ਸੈ ਅਸੀ, ਅਸੀ ਗੰਗ ਕੇ ਤੀਰ। ਸ਼੍ਰਾਵਣ ਸ਼ੁਕਲਾ ਸਪ੍ਤਮੀ ਤੁਲਸੀ ਤ੍ਯਜੋ ਸ਼ਰੀਰ."

ਤੁਲਸੀ ਰਾਮਾਯਣ. ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਰਾਮਕਥਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਨੇ ਦੋਹਾ, ਕਬਿੱਤ, ਬਰਵਾ ਆਦਿ ਕਈ ਰਾਮਾਯਣ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਉੱਤਮ, ਮਾਨਸ ਰਾਮਾਯਣ, ਜੋ ਚੌਪਈ ਦੋਹਾ ਆਦਿ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ 'ਤੁਲਸੀ ਰਾਮਾਯਣ' ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਰਾਮਚਰਿਤਮਾਨਸ" ਰੱਖਿਆ ਹੈ.

ਤੁਲਹੜਾ ਤੁਲਹਾ ਸੰਗਯਾ–ਨਦੀ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਰੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਠ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਤੁਲ੍ਹਾ. "ਨਾ ਬੇੜੀ ਨਾ ਤੁਲਹੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਆਗੈ ਕਉ ਕਿਛੁ ਤੁਲਹਾ ਬਾਂਧਉ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਤੁਲਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਬਰਾਬਰੀ. ਤੁਲ੍ਯਤਾ। ੨ ਉਪਮਾ। ੩ ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ.

ਤੁਲਾ. ਸੰਗਯਾ–ਤੁਲ੍ਹਾ. ਤੁਲ੍ਹਾ. "ਕਿਸੀ ਤੁਲਾ ਦੇ ਕਿਹਿ ਸਰਨਾਈ." (ਨਾਪ) ੨ ਸੰ. ਤਰਾਜ਼ੂ. ਤੱਕੜੀ. "ਤੁਲਾ ਧਾਰਿ ਤੋਲੇ ਸੁਖ ਸਗਲੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਵੱਟਾ. "ਕਉਣ ਤਰਾਜੀ ਕਵਣੁ ਤੁਲਾ ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਤੁਲ੍ਹਾਦਾਨ. "ਤੁਲਾ ਪੁਰਖਦਾਨੰ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਤੁਲ੍ਹਾਦਾਨ। ੫ ਸੱਤਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤਰਾਜ਼ੂ ਦੀ ਹੈ (the sign Libra). ੬ ਤੁਲ੍ਯਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ। ੭ ਚਾਰ ਸੌ ਤੋਲਾ ਭਰ ਵਜ਼ਨ.

ਤੁਲਾਈ. ਸੰਗਯਾ–ਤੂਲ (ਰੂੰ) ਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ. ਤਲਪਾ. ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਰੂੰਦਾਰ ਗਦੇਲਾ. "ਨਾ ਜਲੁ ਲੇਫ ਤੁਲਾਈਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ੨ ਤੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਤੋਲਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਤੁਲਾਹਾ. ਵਿ–ਤੋਲਿਆਹੋਇਆ. ਵਜ਼ਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਤੁਲ੍ਯਤਾ ਵਾਲਾ.

ਤੁਲਾਦਾਨ. ਸੰਗਯਾ–ਦਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ. ਤਰਾਜ਼ੂ ਦੇ ਇੱਕ ਪਲੜੇ ਦਾਨ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬੈਠਾਕੇ, ਦੂਜੇ ਪਲੜੇ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਵਸਤ੍ਰ ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਦਾਨ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ ਉਤਨਾ ਪਾਉਣਾ ਜਿਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਦਾਨੀ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਜਿੰਨਾ ਹੋਵੇ. ਐਸੇ ਦਾਨ ਨਾਲ ਜੋਤਿਸ਼ੀ ਵਿਘਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਜੇਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੁਲਾਦਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬਰਨੀਅਰ (Bernier) ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ.

ਤੁਲਾਧਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਤਰਾਜ਼ੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵੈਸ਼ਯ, ਬਾਣੀਆਂ। ੨ ਤਰਾਜ਼ੂ ਦੀ ਉਹ ਰੱਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਛਾਬੇ ਬੱਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਤੁਲਾ ਰਾਸ਼ਿ। ੪ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਧਰਮੀ ਵੈਸ਼ਯ.

ਤੁਲਾਧਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਰਾਜ਼ੂ ਤੇ ਰੱਖਕੇ. "ਤੁਲਾਧਾਰਿ ਤੋਲੇ ਸੁਖ ਸਗਲੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਤੁਲਾਧਾਰਿ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਤੋਲੇ.

ਤੁਲਾਬੀਜ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਲਾਲੜੀ. ਰੱਤਕ. ਘੁੰਘਚੀ. ਲਾਲੜੀ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਯਾ ਹੈ.

ਤੁਲਾਵਾ. ਸੰਗਯਾ–ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਤੋੱਲਾ.

ਤੁਲਿ. ਸੰ. ਤੁਲ੍ਯ. ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਬਰਾਬਰ. "ਕੀੜੀ ਤੁਲਿ ਨ ਹੋਵਨੀ." (ਜਪੁ) "ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਭਗਤੁਦਰਿ ਤੁਲਿ ਬ੍ਰਹਮ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਯਾ–ਤੁਲਨਾ. ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ. "ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਕਰਣੀ ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਨ ਸਮਸਰੇ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਨਾਮ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਤੁਲ੍ਯ ਨਹੀਂ। ੩ ਸੰ. ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਕੂਚੀ। ੪ ਮੁਸੱਵਰ ਦੀ ਕੂਚੀ.

ਤੁਲੀ. ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਸੰ. ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਕੂਚੀ.

ਤੁਲੁ. ਸੰਗਯਾ–ਤੁਲਾ. ਤਰਾਜ਼ੂ. "ਆਪੇ ਤੁਲੁ ਪਰਵਾਣੁ." (ਸਿਰ ਮ: ੪) ਆਪੇ ਤੁਲਾ ਆਪੇ ਪ੍ਰਮਾਣ (ਵੱਟਾ). "ਅਮੁਲੁ ਤੁਲੁ ਅਮੁਲੁ ਪਰਵਾਣੁ." (ਜਪੁ)

ਤੁਲੂ. ਅ ਤੁਲੂਅ. ਉਗਣਾ. ਨਿਕਲਨਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਨਾ। ੩ ਸੂਰਯ ਦਾ ਉਦੈ ਹੋਣਾ.

ਤੁਲੈ. ਤੋਲਦਾ ਹੈ. "ਆਪਿ ਤੁਲੈ ਆਪੇ ਵਣਜਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਵਣਜਾਰ.

ਤੁਲੰਬਾ ਤੁਲੰਭਾ ਦੇਖੋ, ਸੱਜਣ ਠਗ ਅਤੇ ਮਖਦੂਮਪੁਰ.

* ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੮੪ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਮਵਿਤ ਮਾਨਸ (ਰਾਮਾਇਣ) ਦੀ ਰਚਨਾ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੁਲ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਲਹਾ.

ਤੁਲਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਬਰਾਬਰ। ੨ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਜੇਹਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ.

ਤੁਲਜਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਰਾਬਰੀ. ਸਮਾਨਤਾ.

ਤੁਲਜਯੋਗਿਤਾ. (ਇੱਕੋ ਜੇਹੀ ਯੋਗਜਤਾ) ਅਨੇਕ ਉਪਮੇਯ ਅਥਵਾ ਅਨੇਕ ਉਪਮਾਨਾਂ ਦਾ ਜੇ ਇੱਕੋ ਧਰਮ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਤਦ "ਤੁਲਜਯੋਗਿਤਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਕੇ ਪਾਠ ਤੇਂ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸਹਿਜਸੁਭਾਇ,
ਤਨ ਮਨ ਬਾਨੀ ਕੇ ਵਿਖੇ ਬਸੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਆਇ.
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸ਼ਿਕ੍ਰਾ ਧਾਰਕੈ ਹਰਿਰਸ ਲੀਨੋ ਜਾਂਹਿ,
ਗੁੜ ਮਿਸ਼ਰੀ ਅਰੁ ਸ਼ਹਿਦ ਸਭ ਲਾਗਤ ਫੀਕੇ ਤਾਂਹਿ.
ਧੁਜਾ ਮਿਨਾਰ ਰੁ ਤਾਲ ਤਰੁ ਊਚੇ ਸੋਭਾ ਦੇਤ. ×××
ਕੁੱਤਾ ਚਿੱਤਾ ਬਾਜ਼, ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਨਹਿ ਕਾਮਕੇ.

(ਅ) ਸਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸਮ ਵਿਹਾਰ ਹੋਣਾ, ਤੁਲਜਯੋਗਿਤਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੁਨਿ ਸੰਤਨਾ ਕੀ ਰੀਤਿ,
ਚੰਦਨ ਅਗਰ ਕਪੂਰ ਲੇਪਨ ਤਿਸੁ ਸੰਗੇ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ,
ਬਿਸਟਾ ਮੂਤ੍ਰ ਖੋਦਿ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਮਨਿ ਨ ਮਨੀ ਬਿਪ੍ਰੀਤਿ,
ਕਰਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਅੰਧਕਾਰ ਬਿਨਾਸ,
ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਪਵਿਤ੍ਰਹਿ ਕਿਰਣ ਲਾਗੇ ਮਨਿ ਨ ਭਇਓ ਬਿਖਾਦੁ.
(ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਹਰਖ ਸੋਗ ਜਾਕੈ ਨਹੀ ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਸਮਾਨ.
(ਸ: ਮ: ੯)

(ੲ) ਸਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਭਿੰਨ ਵਰਤਾਉ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਬੇਧਨੋ ਕਰਨ ਲਈ ਪਦ ਇੱਕੋ ਵਰਤਿਆ-ਜਾਵੇ, ਇਹ "ਤੁਲਜਯੋਗਿਤਾ" ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਤੇਂ ਮੈ ਜਾਵਾਂ ਬਲਿਹਾਰ,
ਦਾਸਾਂ ਤੇ ਜਗ ਵੈਰੀਆਂ ਜੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਸਾਰ.
ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰ (ਮੁਕਤਿ) ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰ (ਲੋਹਾ).

(ਸ) ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨ ਯੋਗਿਤਾ ਹੋਣੀ, ਇਹ "ਤੁਲਜਯੋਗਿਤਾ ਦਾ ਚੌਥਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੀਰਤਿ ਤਿਹਾਰੀ ਹੋਂ ਨਿਹਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ,
ਪਾਵਕ ਮੇਂ ਪੰਕਜ ਮੇਂ ਪੰਨਗ ਮੇਂ ਪਾਰਾ ਮੇਂ,
ਚਿੱਤ ਕੀ ਕਲਾ ਮੇ ਚਪਲਾ ਮੇਂ ਹੈ ਟਹਲਸਿੰਘ
ਚੰਦਨ ਮੇਂ ਚਾਂਦਨੀ ਮੇਂ ਚੰਦ ਮੇਂ ਉਜਾਰਾ ਮੇਂ,
ਹਰ ਮੇਂ ਹਰਾ ਮੇਂ ਹਰਆਸਨ ਮੇਂ ਹੰਸਨ ਮੇਂ,
ਹੀਰਾ ਮੇਂ ਹਲਾਯੁਧ ਮੇਂ ਹਾਸ ਮੇਂ ਹਿਮਾਰਾ ਮੇਂ,
ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਮੇਂ ਸੁਧਾ ਮੇਂ ਸ਼ੀਰਸਾਗਰ ਮੇਂ ਸਵਿਤਾ ਮੇਂ,
ਸਾਰਦਾ ਮੇਂ ਸਰਿਤਾ ਮੇਂ ਸਰ ਮੇਂ ਸਿਤਾਰਾ ਮੇਂ.
(ਅਲੰਕਾਰਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਜਲ ਕੀਰਤਿ ਨਾਲ ਉੱਜਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਮਤਾ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਤੁਵ. ਦੇਖੋ, ਤਵ.

ਤੁਵਾ. ਸਰਵ–ਤ੍ਵਯਾ. ਤੇਰੇ ਕਰਕੇ. ਤੇਰੇ ਸੇ। ੨ ਤ੍ਵੰ. ਤੂ. "ਜਗ ਤੁਵਾ ਪ੍ਰਹਰਣੰ." (ਗਜਾਨ)

ਤੁੜ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ

ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਜੇਹੀ ਔੜ ਲੱਗੀ ਕਿ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨਾ ਡਿਗੀ. ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਦਾਦੂ ਨਾਮਕ ਤਪੇ ਪਾਸ (ਜੋ ਖਡੂਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਸਦਾ ਸੀ) ਗਏ, ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ. ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦ ਤਾਈਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਖਡੂਰ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਤੀਕ ਵਰਖਾ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ. ਜੇ ਉਹ ਇੱਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਵਰਖਾ ਹੋਵੇਗੀ. ਇਹ ਬਾਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਕਹੀ, ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਆ ਗਏ. ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡ "ਛਾਪਰੀ" ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਲੈ ਆਈ. ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਹੇ. ਫਿਰ ਭਰੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਹੁੰਦੇਹੋਏ ਖਡੂਰ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਅਰਜੋਈ ਮੰਨਕੇ ਮੁੜ.ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਚਰਨ ਪਾਏ.

ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਸਾਧਾਰਨ ਅਸਥਾਨ ਸੀ. ੨੦-੨੨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਭਾਈ ਨੱਥਾਸਿੰਘ ਜੀ ਪੁਜਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. ਨਿੱਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਸ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਰਦਾਰ ਜਗਤਸਿੰਘ ਨੰਬਰਦਾਰ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਮੰਗਲਸਿੰਘ ਚੰਦਨਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿੱਤੀਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਤ੍ਰੁਟਿ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ.

ਤੁੜੰਦਿਆਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੋੜਦਿਆਂ. ਤੋੜੰਦਿਆਂ.
"ਗੰਢੇਦਿਆ ਛਿਅ ਮਾਹ, ਤੁੜੰਦਿਆ ਹਿਕੁ ਖਿਨੋ."
(ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਤੂ } ਫ਼ਾ تُو ਸਰਵ–ਤ੍ਵੰ. "ਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਹੀ
ਤੂੰ } ਸਿਰਿ ਕਾਲਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਤੂੰ ਊਚ ਅਥਾਹੁ ਅਪਾਰ ਅਮੋਲਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ:੫)

ਤੂਈ. ਸਰਵ–ਤੂੰ ਹੀ.ਕੇਵਲ ਤੂ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਈ. ਕਾਂਟਾ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਅੰਕੁਰ. ਡੰਘੂਰ। ੪ ਫ਼ਾ تُوئی ਤੂ ਹੈ.

ਤੂਸ. ਅ. طوس ਤੂਸ.ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ,ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ 'ਮਸ਼ਹਦ'ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੨ ਅ. طاؤس ਤ੍ਰਾਊਸ. ਮੋਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਰਦਾਰ ਵਾਜਾ. "ਤੁਰਹੀ ਤੂਸ ਮੁਚੰਗ." (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਸਾਜ.

ਤੂਸਦਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਤੂਸਦਾਨ. ਕਾਰਤੂਸ ਰੱਖਣ ਦਾ ਥੈਲਾ.

ਤੂਸਨ } ਸੰ.–ਰ੍ਯਾਂ.ਤੂਸ੍ਨੀ. ਵਿ–ਮੌਨ. ਚੁਪ ਕੀਤਾ।
ਤੂਸਨੀ } ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ. ਚੁੱਪ.

ਤੂਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤੂਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਭਾਵ–ਖ਼ੁਰਾਸਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤੂਸ. "ਹਨੇ ਰੂਸਿ ਤੂਸੀ." (ਕਲਕੀ)

ਤੂਹੜ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ.

ਤੂਹੀ } ਸਰਵ–ਕੇਵਲ ਤੂ. ਤੂੰਹੀ. ਤੂਹੀਂਓਂ. "ਤੂਹੀ
ਤੂਹੈ } ਬਨ ਤੂਹੀ ਗਾਉ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਤੂਹੈ ਹੀ ਗਾਵਣਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਤੂਟਸਿ. ਟੁੱਟੇਗੀ.

ਤੂਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਟੁੱਟਣਾ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ. "ਤੂਟਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਦੇਖੋ, ਤੁਟ.

ਤੂਠ } ਦੇਖੋ, ਤੁਠ ਅਤੇ ਤੁਠਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੂਠਾ ਸਹਜੁ
ਤੂਠਾ } ਭਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤੂਠਿ } ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਠਿ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਕੇ।
ਤੂਠੀ } ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ.

ਤੂਣ. ਦੇਖੋ, ਤੂਣਿ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ। ੩ ਸੰ. ਰ੍ਯਾ. ਧਾ–ਭਰਨਾ, ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ.

ਤੂਣਿ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇ,
ਤੂਣੀਰ } ਭੱਥਾ. ਤਰਕਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤੂਣ ੩. "ਤੂਣਿ ਕਸੇ ਕਟਿ ਚਾਪ ਗਹੇ ਕਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤੂਣੀਰਾਲਯ } ਸੰਗਜਾ–ਤੂਣੀਰ (ਭੱਥਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ
ਤੂਣੀਰਾਲੈ } ਆਲਯ (ਘਰ), ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤੂਤ. ਸੰ. ਅਤੇ ਫ਼ਾ توت ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਛਟੀਆਂ ਦੇ ਟੋਕਰੇ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹਨ.ਮਾਘ ਫੱਗੁਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਸਭ ਪੱਤੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ. Morus alba. ਪਿਉਂਦੀ ਤੂਤ ਦੀ ਸ਼ਹਤੂਤ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਤੂਤ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੇ ਰਕ਼ਬੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇੱਥੇ ਤੂਤ ਬਿਰਛ ਤਲੇ ਆਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਤੂਤ ਅਜੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੋਟਾ ਹੈ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਤਦੇ ਹੀ ਇਹੁ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ.ਪੁਜਾਰੀ ਭੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਕੱਚਾ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਚੁੰਗੀਖ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਹੈ.

ਤੂਤਿਯਾ. ਫ਼ਾ توتیا ਅਥਵਾ طوطیا ਸੁਰਮਾ. ਅੰਜਨ. "ਖ਼ਾਕੇ ਰਾਹਸ਼ ਤੂਤਿਯਾ ਯੇ ਚਸ਼ਮੇ ਮਾਸ੍ਰ." (ਜਿੰਦਗੀ) ੨ ਨੀਲਾਥੋਥਾ. ਸੰ. ਤੁੱਥ.

ਤੂਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤੂਤ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਨਫੀਰੀ। ੩ ਫ਼ਾ توتی ਅਥਵਾ طوطی ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ ਤੋਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਬੈਂਗਣੀ, ਖੰਭ ਹਰੇ ਅਤੇ ਚੁੰਜ ਪੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਸੁਕ ਸਾਰਿਕਾ ਤੂਤੀ." (ਸਲੋਹ)

ਤੂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਤੋਦਾ.

ਤੂਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸ ਨੂੰ ਧੂਤੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬੇਸਰੇ ਦੀ ਮਦੀਨ ਹੈ. ਕੱਦ ਬੇਸਰੇ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੇਸਰਾ.

ਤੂਨ } ਦੇਖੋ, ਤੂਣ ਅਤੇ ਤੂਣੀਰ.
ਤੂਨੀਰ }

ਤੂਨੀਰਾਲੈ. ਦੇਖੋ, ਤੂਣੀਰਾਲੈ.

ਤੂਫਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤੁਫਾਨ.

ਤੂਬ. ਸੰ.तुम्ब–ਤੁੰਬ. ਸੰਗਜਾ–ਤੂੰਬਾ। ੨ ਕੋੜਾ ਤੁੰਬਾ. ਕੋੜਤੁੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਾਯਨ ਅਤੇ ਤੁੰਮਾ. "ਤੂਬ ਨਚਾ-ਤੁਰ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਤੁੰਬ–ਨਚ–ਇਤਰ. ਦੇਖੋ, ਨਚਾਤੁਰ.

ਤੂੰਬਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬਣਾ ਅਤੇ ਤੁੰਮਣਾ. "ਦੈਤਨ ਕੇ ਤਨ ਤੂਲ ਜਜੋਂ ਤੂੰਬੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ਰੂੰ ਵਾਂਙ ਤੁੰਬ ਦਿੱਤੇ.

ਤੂਬਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੀਣਾ (ਬਿਨਾ ਸਿੰਗਾਂ) ਬੈਲ। ੨ ਦਾੜ੍ਹੀ ਬਿਨਾ (ਖੋਜਾ) ਆਦਮੀ.

ਤੂੰਬਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁੰਬ. ਤੂੰਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬੁਰ. "ਨਾਰਦ ਤੂੰਬਰ ਲੈਕਰ ਬੀਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਤੰਬੂਰਾ.

ਤੂੰਬਰੀ } ਸੰ. ਤੁੰਬ ਅਤੇ ਤੁੰਬੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਦੂ. ਤੂੰਬਾ.
ਤੂੰਬੜਾ } ਅੱਲ. ਕੋੜਤੁੰਮਾ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਤੂੰਬਾ।
ਤੂੰਬੜੀ } ੨ ਭਾਵ–ਫਲ. "ਜਿਨਾ ਵੇਲਿ ਨ ਤੂੰਬੜੀ ਮਾਇਆ ਠਗੇ ਠਗਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਨਾ ਭਗਤਿਰੂਪ ਵੇਲ ਅਤੇ ਨਾ ਗਜਾਨਰੂਪ ਫਲ.

ਤੂਬਾ. ਅ. طوبیٰ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦਰਖ਼ਤ ਜੋ ਬਹਿਸ਼ੂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਦੇ ਮੇਵੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਸੁਗੰਧ ਫੈਲਦੀ ਹੈ.

ਤੂੰਬਾ } ਕੱਦੂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਵੇਲ ਨੂੰ
ਤੂੰਬਿਕਾ } ਲਗਦਾ ਹੈ. Tumba gourd. L. As-teracantha longifolia. ਤੂੰਬੇ ਤੂੰਬੀ ਤੋਂ
ਤੂੰਬੀ } ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਤਾਰਦਾਰ ਵਾਜੇ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਕੇ ਭੀ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਫਕੀਰ ਇਸ ਨੂੰ ਗੜਵੇ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਤੂੰਮਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੂੰਬਰ। ੨ ਫਲ. "ਆਕ ਨੀਮ ਕੋ ਤੂੰਮਰੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਤੂਵਰ. ਵਿ–ਕਸੈਲੇ ਰਸ ਵਾਲਾ.

ਤੂੰਮੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤੂੰਬੜੀ. "ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਤੂੰਮੜੀ ਅੰਦਰ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਤੂਮਾਰ. ਅ. طومار ਸੰਗਜਾ–ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ। ੨ ਮੁਬਾ-ਲਿਗ਼ਾ. ਅਤਿਸ਼ਯੋਕ੍ਤਿ। ੩ ਦਫ਼ਤਰ। ੪ ਲੰਮੀ ਚਿੱਠੀ.

ਤੂਰ. ਸਰਵ–ਤੇਰਾ. ਤੇਰੀ. ਤੋਰ. "ਸੋਈ ਸਾਬਤ ਰਹਿ ਸਕੈ ਜਿਸ ਪਰ ਕਰੁਣਾ ਤੂਰ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰ. ਤੂਯੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰਮ. ਰਣਸਿੰਘਾ. "ਜਗ ਜਸ ਤੂਰ ਬਜਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ. ਜੋਰਾਵਰ. "ਅਧਮ ਉਧਾਰੇ ਤੂਰ ਭੁਜੇ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਵਿਜਯੀ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੬ ਅ. تورُ ਤੁਰਕ। ੭ ਬਹਾਦੁਰ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ। ੮ طور ਤੂਰ. ਮਿਸਰ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀਨਾ ਹੈ (ਕੋਹਤੂਰ). ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕ਼ੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪੁਰ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੂਸਾ ਨਾਲ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸਾ.

ਤੂਰਜ. ਫ਼ਾ تورج ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਰੀਦੂਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਡਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਤੂਰਾਨ ਵਲਾਇਤ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਈਰਜ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਲਾਇਤ ਤੂਰਾਨ। ੩ ਤੁਰਕ। ੪ ਯੋਧਾ. ਵੀਰ.

ਤੂਰਣ } ਸੰ. ਤੂਣੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਸ਼ੀਘ੍ਰ. ਫ਼ੌਰਨ.
ਤੂਰਨ }

ਤੂਰਨਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੂਣੰਤਾ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. "ਤਿਨ ਤੇ ਤੂਰ-ਨਤਾ ਪਹਿਚਾਨੀ." (ਨਾਪ੍)

ਤੂਰਾਨ. ਫ਼ਾ. ਤੂਰਾਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤੂਰਜ.

ਤੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੂਰ ੨. "ਕੂਰਿ ਬਜਾਵੈ ਤੂਰੁ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਤੂਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੂੰ. ਰੂਈ. ਬੜੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਲਗ ਹੋਈ ਕਪਾਹ. ਸਿੰਮਲ ਅੱਕ ਆਦਿ ਦੀ ਰੂੰ ਭੀ ਤੂਲ ਕਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਲੇਨ ਤੇਲ ਤੂਲੰ ਵਿਵਹਾਰ."(ਨਾਪ੍) ੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਸੰ. ਤੁਲਸ. ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਬਰਾ-ਬਰ. "ਮੁਰ ਨਿੰਦ ਉਸਤਤਿ ਤੂਲ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੪ ਅ. ਤੂਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਬਾਈ.

ਤੂਲਚਾਪ. ਪੀਂਜੇ ਦਾ ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਰੂੰ ਪਿੰਜਦਾ ਹੈ. ਧੁਨਕੀ. ਤਾੜਾ.

ਤੂਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਲੰਦਾ. ਗੱਠਾ. "ਹਾਡ ਜਲੈ ਜੈਸੇ ਲਕਰੀ ਕਾ ਤੂਲਾ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ.ਕਪਾਸ.

ਤੂਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੱਗਣ ਦੀ ਕੂਚੀ. ਮੁਸੱਵਰ ਦੀ ਕੂਚੀ। ੨ ਨੀਲ ਦਾ ਪੌਦਾ.

ਤੂੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਸ. ਦਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਨੀਰਾ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਣਕ ਅਤੇ ਜੌਂ ਦੀ ਤੋੜੀ ਹੋਈ ਨਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ਧਾ.

ਤੇ. ਸਰਵ–ਉਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਵੇ. ਓਹ. ਵਹ. "ਤੇ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੪) ੨ ਵਸ–ਸੇ. ਤੋਂ. "ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਅਤੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਤੇ ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸੈ ਹੋਈ ਸਹਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਤੇ (ਉੱਪਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਚੜ੍ਹ ਰਥੀਂ ਗਜ ਘੋੜਿਦੀਂ ਮਾਰ ਭੁਇ ਤੇ ਭਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੫ ਸੰ. ਤੁਸ ਸੇ. ਤ੍ਰਯਾ.

ਤੇਉਣ. ਸੰ.ਅਨ੍ਤੇਵਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਬਾਗ. ਫ਼ੁਲਵਾੜਾ। ੨ ਸੰ. ਤੇਵਨ. ਫ਼ੁਲਵਾੜਾ. ਖੇਲ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੱਤਣ ਲਈ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਨੂੰ ਤੇਉਣ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਿੰਜਣ ਭੀ ਹੈ.

ਤੇਉਰ. ਦੇਖੋ, ਤੇਵਰ.

ਤੇਊ. ਸਰਵ–ਵਹੀ. ਓਹੀ. "ਤੇਊ ਉਤਰਿ ਪਾਰਿਪਰੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲੀਨੇ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਹ ਭੀ. ਉਹ ਭੀ.

ਤੇਇਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤੇਈਆ.

ਤੇਈ. ਸਰਵ–ਓਹੀ. ਵਹੀ. "ਬਿਖਮ ਸਾਗਰੁ ਤੇਈ ਜਨ ਤਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੇਈਸ.

ਤੇਈਆ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਯਾਹਿਕ ਜ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ,
ਤੇਈਆ ਤਾਪ } ਤਾਪ (ਖ) "ਸੂਧਾ ਜ੍ਵਰ ਤੇਈਆ ਚੋਥਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਤੇਈਸ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਯਿੰਸ਼ਤਿ–ਤ੍ਰਿਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਵਿ–ਵੀਹ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ–੨੩.

ਤੇੱਸਾ. ਫ਼ਾ. ਤੇਸ਼ਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੱਕੜ ਤਰਾਸ਼ਨ ਦਾ ਤਖਾਨਾ ਸੰਦ. ਬਹੋਲਾ.

ਤੇਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਪ੍ਯਾਸ.। ੨ ਸਨੇਹ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਸ੍ਰਿਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਤੇਹ."(ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਤੇਜ. ਕ੍ਰੋਧ. "ਜਬ ਰਿਪੁ ਰਨ ਕੀਨੋ ਘਨੋ ਬਢਜੋ ਕ੍ਰਿਸਨ ਤਨ ਤੇਹ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਸਰਵ–ਤਿਹਿ. ਉਸ ਨੇ. "ਤੇਹ ਪਰਮਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਬਾਵਨ) ੫ ਓਹ. ਵਹ. "ਤੇਹ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਅਘਾਏ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੬ ਤਿਸ ਸੇ.ਤਿਸ ਕਰਕੇ. "ਚਰਨ ਕਮਲ ਬੋਹਿਥ ਭਏ ਲਗਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਓ ਤੇਹ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਤੇਂਹ. ਸਰਵ–ਤਿਸ ਨੇ."ਆਨ ਉਪਾਵਨ ਜੀਵਤ ਮੀਨਾ ਬਿਨੁ ਜਲ ਮਰਨਾ ਤੇਂਹ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਤੇਹਣ. ਵਡੇ ਸਰੀਣ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਤ੍ਰੇਹਣ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਨ.

ਤੇਹਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਹਰਾਪਨ। ੨ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਹਲ ਨਾਲ ਵਾਹੀ ਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ.

ਤੇਹੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰੈਤਾ. ਤੇਰਾਪਨ. "ਏਹੜ ਤੇਹੜ ਛਡਿ ਤੂੰ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਅਹੰਤਾ ਤ੍ਰੈਤਾ ਤੂੰ ਛੱਡ। ੨ ਸਿੰਧੀ–ਤੇਈਆ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਖ)

ਤੇਹਾ. ਵਿ–ਤੈਸਾ. ਤਾਦ੍ਰਿਸ਼. "ਤੇਹਾ ਹੋਵੈ ਜੇਹੋ ਕਰਮ ਕਮਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਤੇਹਿ. ਸਰਵ–ਤਿਸ ਨੂੰ. ਉਸ ਕੋ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅੰਤ ਨ ਤੇਹਿ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਤਿਸ ਸੇ. ਉਸ ਤੋਂ.

ਤੇਹੀ. ਵਿ–ਤੈਸੀ। ੨ ਕ੍ਰੋਧੀ.ਦੇਖੋ, ਤੇਹ ੩। ੩ ਸਨੇਹੀ. ਤੇਹ (ਪਜਾਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸਰਵ–ਤਿਸ ਸੇ. ਉਸ ਤੋਂ. "ਅਨਿਕ ਜਲਾ ਜੇ ਧੋਵੈ ਦੇਹੀ । ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਸੁਧੁ ਨ ਤੇਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਤੇਹੁ. ਦੇਖੋ, ਤੇਹ.

ਤੇਹੇ. ਵਿ–ਤੇਹਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਤੈਸੇ. ਵੈਸੇ.

ਤੇਹੋ. ਵਿ–ਤੈਸਾ. ਤਿਸ ਜੈਸਾ. "ਜੇਹਾ ਭਿਠਾ ਮੈ ਤੇਹੋ ਕਹਿਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਤੇਹੋਜੇਹਾ } ਵਿ–ਤਿਸ ਜੈਸਾ. ਤਿਸ ਜੈਸੀ. ਤੈਸਾ.ਤੈਸੀ.
ਤੇਹੋਜੇਹੀ } "ਤਿਸ ਦੈ ਦਿਤੈ ਨਾਨਕਾ ਤੇਹੋਜੇਹਾ ਧਰਮ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) "ਤੇਹੋਜੇਹੀ ਦੇਹੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਤੇਗ. ਫ਼ਾ. ਤੇਗ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ੌਲਾਦ ਦਾ ਜੌਹਰ। ੨ ਤਲਵਾਰ. ਖੜਗ. "ਦੇਗ ਤੇਗ ਜਗ ਮੈ ਦੋਊ ਚਲੈ." (ਚੌਪਈ) ਦੇਖੋ, ਦੇਗਤੇਗ। ੩ ਸੂਰਯ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ। ੪ ਵਿ–ਤੇਜ. ਤਿੱਖਾ.

ਤੇਗ਼ਆਜ਼ਮਾਈ. ਫ਼ਾ. ਤੇਗ਼ਆਜ਼ਮਾਈ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਲ-ਵਾਰ ਦੀ ਪਰੀਖਯਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਾਵ–ਜੰਗ. ਯੋਧਾਪਨ.

ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ. ਦੇਖੋ, ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ। ਵਿ–ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲੇਰ ਅਤੇ ਨਿਪੁਣ. ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਧਨੀ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਨੰਦਨ, ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਯੌਂ ਸੁਧ ਪਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੫ ਵੈਸਾਖ (ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੫) ਸੰਮਤ ੧੬੭੮ (੧ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ ੧੬੨੧) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਘਰ, ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ. ੧੫ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੬੯੪ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰ-ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ. ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪ (੨੪ ਚੈਤ) ਸੰਮਤ ੧੭੨੨ (੨੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੬੫) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜਕੇ ਅਨੰਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਇਆ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਜੰਗਲ (ਮਾਲਵਾ) ਪੁਆਧ, ਬਾਂਗਰ, ਪੂਰਵ, ਬਿਹਾਰ, ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਕੇ ਸੱਚਾ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ. ਆਪ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗਮਈ ਅਜੇਹੀ ਅਦਭੁਤ ਹੈ ਕਿ ਕਠੋਰ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਤਿ ਰਖਦੀ ਹੈ.

ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖ਼ਰੀਦਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਵਾਸੀ ਹੈ.

ਭਾਰਤ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਰ ਧਰਮ ਦਾ ਬੀਜ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੱਗਵੇਦੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ, ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ (੧੨ ਮੱਘਰ, ੧੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੬੭੫) ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–
"ਠੀਕਰ ਫੋਰ ਦਿਲੀਸ ਸਿਰ ਪ੍ਰਭੁਪੁਰ ਕਿਯਾ ਪਯਾਨ,
ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂ ਆਨ."

ਨੌਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੀਸਗੰਜ" ਹੈ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਂਦਨੀਚੌਕ ਵਿੱਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਹ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਮ "ਰਕਾਬਗੰਜ" ਹੈ. ਆਪ ਨੇ ੧੦ ਵਰ੍ਹੇ ੭ ਮਹੀਨੇ ੧੮ ਦਿਨ ਗੁਰੁਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੫੪ ਵਰ੍ਹੇ ੭ ਮਹੀਨੇ ੭ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਭੋਗੀ. "ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਿਮਰੀਐ ਘਰਿ ਨੌ ਨਿਧਿ ਆਵੈ ਧਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਤੇਗਬਹਾਦੁਰਨੰਦਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਤੇਗਬੰਦ. ਵਿ–ਤੇਗ (ਤਲਵਾਰ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਖੜਗਧਾਰੀ. "ਕਹਾ ਸੁ ਤੇਗਬੰਦ ਗਾਡੈ ਰੜਿ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਤੇਗ਼ਾ. ਫ਼ਾ. ਤੇਗ਼ਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੱਧਰੀ ਅਤੇ ਚੌੜੀ ਤਲਵਾਰ। ੨ ਖ਼ੰਜਰ.

ਤੇਜ. ਸੰ. ਤਿਜ੍. ਧਾ–ਤਿੱਖਾ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਮਕ.ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਆਪ ਆਪ ਤੇ ਜਾਨਿਆ ਤੇਜ ਤੇਜੁ ਸਮਾਨਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਾ (ਸਮਾਇਆ). ੩ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੪ ਅਗਨਿ. "ਅਪ ਤੇਜ ਬਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਕਾਸਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਵੀਰਯ। ੬ ਮਿੰਜ। ੭ ਘੀ। ੮ ਕ੍ਰੋਧ. "ਤੀਰਥਿ ਤੇਜੁ ਨਿਵਾਰਿ ਨ ਨ੍ਹਾਤੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੯ ਫ਼ਾ. ਤੇਜ਼. ਵਿ–ਤਿੱਖਾ। ੧੦ ਚਾਲਾਕ.

ਤੇਜਉ. ਦੇਖੋ, ਤੇਜਭਾਨੁ.

ਤੇਜਸਿੰਘ. ਜਮਾਦਾਰ ਖ਼ੁਸ਼ਾਲਸਿੰਘ ਦਾ ਭਤੀਜਾ (ਨਿੱਧੇ ਮਿੱਸਰ ਦਾ ਬੇਟਾ), ਜੋ ਸਿੱਖਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਰਖਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤਿ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖ ਤਾਕ਼ਤ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਭੜਕਾਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਛੇੜੇ.* ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੬੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਤੇਜਸ੍ਵੀ. ਸੰ. ਤੇਜਸ੍ਵਿਨ੍. ਵਿ–ਤੇਜ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ. ਪ੍ਰਤਾਪੀ. ਤੇਜਧਾਰੀ.

ਤੇਜਣਿ. ਵਿ–ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲੀ. ਚਾਲਾਕ. "ਦੇਹ ਤੇਜਣਿ ਜੀ ਰਾਮਿ ਉਪਾਈਆ ਰਾਮ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ਦੇਹਰੂਪ ਚਾਲਾਕ ਘੋੜੀ। ੩ ਤਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸ੍ਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. ਤਾਜਨ.

ਤੇਜਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤੇਜਸ੍ਵੀ.

ਤੇਜਨ. ਦੇਖੋ, ਤੇਜਣਿ । ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੇਜ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਬਾਂਸ। ੪ ਮੂੰਜ। ੫ ਰਾਈ.

ਤੇਜਨੜੀ. ਵਿ–ਤੇਜ ਵਾਲੀ । ੨ ਤੇਜ਼ੀ ਵਾਲੀ. ਚਾਲਾਕ. "ਦੇਹ ਤੇਜਨੜੀ ਹਰਿ ਨਵਰੰਗੀਆ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ)

ਤੇਜਪਤ੍. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਲਚੀਨੀ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. ਤੇਜਪਤ੍ ਦੀ ਲਕੜੀ ਮੰਜ਼ ਕੁਰਸੀ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਤੇਜਪਤ੍ ਕਫ ਬਾਈ ਅਤੇ ਅਰੁਚਿ ਨਾਸ਼ਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Laurus Cassia.

ਤੇਜਬਲ. ਸੰ. ਤੇਜੋਵਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਲਕੜੀ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਜੇਹੀ ਚਰਪਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਦਾਤਣ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਦਾਈ ਘੋਟਣ ਲਈ ਸੋਟੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦਾ ਚੂਰਣ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਤਿਮਰ" ਭੀ ਹੈ. L. Scindapsus officinalis.

ਤੇਜਭਾਨ } ਬਾਸਰਕੇ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ
ਤੇਜਭਾਨੁ } ਵਸਨੀਕ, ਭੱਲਾ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਭ੍ਰਮਣ ਬਾਬਾ ਤੇਜਭਾਨੁ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ ਤੇਜੋ ਹੈ.

ਤੇਜ ਮਨੋ ਮਨ ਸੀਖਨ ਆਏ. (ਚੰਡੀ ੧) ਸ਼ੁੰਭ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ, ਮਾਨੋ ਮਨ (ਦਿਲ), ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਸਿੱਖਣ ਆਏ ਹਨ. ਭਾਵ–ਘੋੜੇ ਮਨ ਨਾਲੋਂ ਚਾਲਾਕ ਹਨ.

* J. D. Cunningham ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਬਾਬ ਵਿੱਚ ਸਾਫ਼ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਜਸਿੰਘ ਅਤੇ ਲਾਲਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖਦਲ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜੰਗ ਛੇੜੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਗੁਪਤ ਚਾਲ ਦਾ ਭੇਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਓਗੋਤਰਾਂ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੇਜਮਾਣ / **ਤੇਜਮਾਨ** ਸੰ. ਤੇਜੋਵਾਨ. ਵਿ–ਤੇਜਸ੍ਵੀ. ਤੇਜ ਵਾਲਾ. "ਰਿਸਯੋ ਤੇਜਮਾਣੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ.

ਤੇਜਵੰਸੀ. ਸੰ. तेजस्विन्–ਤੇਜਸ੍ਵੀ. ਵਿ–ਤੇਜਵਾਨ. "ਤੇਜਨ ਮਹਿ ਤੇਜਵੰਸੀ ਕਹੀਅਹਿ."(ਗੂਜ ਅ: ਮ:੫)

ਤੇਜਵੰਤ / **ਤੇਜਵੰਦ** ਵਿ–ਤੇਜਵਾਨ. ਤੇਜਸ੍ਵੀ.

ਤੇਜਾਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਤੇਜਸਿੰਘ.

ਤੇਜ਼ਾਬ. ਫ਼ਾ تیزاب ਸੰਗਜਾ–ਤੇਜ਼–ਆਬ. ਗੰਧਕ ਸ਼ੋਰੇ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਜਲ.

ਤੇਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ تیزی ਸੰਗਜਾ–ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤੀਕਣਤਾ। ੨ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ.ਕਾਹਲੀ। ੩ ਪ੍ਰਚੰਡਤਾ.

ਤੇਜੁ. ਦੇਖੋ, ਤੇਜ.

ਤੇਜੋ. ਦੇਖੋ, ਤੇਜਭਾਨੁ.

ਤੇਜੋਤਨਯ / **ਤੇਜੋਤਨਾ** / **ਤੇਜੋਤਨੈ** / **ਤੇਜੋਤਨੌ** ਬਾਬੇ ਤੇਜਭਾਨੁ ਜੀ ਦੇ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ. "ਭਲਉ ਭੂਹਾਲ ਤੇਜੋਤਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਭਲਉ ਪ੍ਰਸਿਧ ਤੇਜੋਤਨੌ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਤੇਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਾੜਨਾ. ਡਾਂਟਣਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਜਮੁ ਨ ਤੇਟੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ਯਮ ਨਹੀਂ ਤਾੜਦਾ। ੨ ਤਟ ਹੋਣਾ. ਨੇੜੇ ਢੁੱਕਣਾ. "ਹੋਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਫਿਰਿ ਦੂਖ ਨ ਤੇਟਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਤੇਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾੜਨ ਕਰਕੇ. "ਸਰਦਾਰਨ ਤੇਟਿ ਬਰੰਗਨ ਭੇਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨) ਵਰਾਂਗਨਾ (ਅਪਸਰਾ) ਨੂੰ ਮਿਲੇ

ਤੇਡਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿਤਨਾ ਵਡਾ. ਉਤਨਾ ਵਡਾ.

ਤੇਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਵਤ. ਉਤਨਾ. ਉਸ ਕ਼ਦਰ. "ਜੇਤੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਤੇਤ ਪਛਾਵਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਜੇਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜਨਾਈ ਰਸਨਾ ਤੇਤ ਭਨੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤੇਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਵਤ. ਉਤਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਵੀਜ਼. ਧਾਤੁ ਵਿੱਚ ਮੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਜੰਤ੍ਰ. "ਜਬ ਤੇਤਾ ਇਹ ਕਰ ਤੇ ਲੀਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਤੇਤਾ ਯੁਗ. "ਸਤਜੁਗਿ ਸਤੁ ਤੇਤਾ ਜਗੀ."(ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤੇਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਤਾਲੀ.

ਤੇਤਿਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਵਤ. ਉਤਨਾ. ਤਾਵਨ੍ਮਾਤ੍ਰ.

ਤੇਤੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਤਨੀ. ਤਾਵਤ। ੨ ਵਿ–ਤੀਹ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ. ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ.

ਤੇਤੀਸ. ਸੰ. त्रयस्त्रिंशत्–ਤ੍ਰਯਸ੍ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ੍. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਤੀਹ. ਤੀਹ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ–੩੩। ੨ ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ. "ਤਿਤੁ ਨਾਮਿ ਲਾਗਿ ਤੇਤੀਸ ਧਿਆਵਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸਕੋਟਿ ਅਤੇ ਵੈਦਿਕ ਦੇਵਤੇ.

ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ / **ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ** ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ.ਤ੍ਰਯ: ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ ਕੋਟਿ ਦੇਵ. "ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ, ਬੁਧ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ, ਮੁਨਿਜਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) "ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦਾ ਭਾਵ ਤੇਤੀਸ ਭੇਦ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵ ਹਨ:– ਅੱਠ ਵਸੁ, ਗਜਾਰਾਂ ਰੁਦ੍ਰ, ਬਾਰਾਂ ਆਦਿਤਜ, ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ.ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰ ਗਿਣੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵੈਦਿਕ ਦੇਵਤੇ.

ਤੇਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਾਵਤ. ਉਤਨਾ. "ਖੀਲੈ ਬਿਗਸੈ ਤੇਤੋ ਸੋਗ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਤੇਥੋਂ. ਤੇਰੇ ਸੇ. ਦੇਖੋ, ਥਉ.

ਤੇਂਦੂ. ਸੰ. तिन्दुक–ਤਿੰਦੁਕ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਦੁਕ.

ਤੇਨ. ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ."ਕਟਿ ਦੇਵਉ ਹੀਅਰਾ ਤੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਦਿਲ ਕੱਟਕੇ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂ। ੨ ਤਿਸ ਕਰਕੇ। ੩ ਤਿਸ ਨੇ. "ਤੇਨ ਕਲਾ ਅਸਥੰਭੰ ਸਰੋਵਰੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਤਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ (ਸ਼ਕਤੀ) ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਰੋਕਰੱਖਿਆ ਹੈ.

ਤੇਪਾ. ਤੁਬਕਾ. ਬੂੰਦ. ਸਿੰਧੀ. ਟੇਪੋ.

ਤੇਮ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਿਮਿ. ਤੈਸੇ. ਤਿਵੇਂ. "ਮਿਲੀ ਤੇਮ ਸੀਤਾ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿੱਲਾਪਨ. ਨਮੀ.

ਤੇਯੰ. ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਤੇਭਜ: "ਨਮਸਕਾਰ ਤੇਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਤੇਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰੈਤਾ. ਤੇਰਾਪਨ. "ਮੇਰ ਤੇਰ ਜਬ ਇਨਹਿ ਚੁਕਾਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ–ਤੇਰਾ.

ਤੇਰਉ / **ਤੇਰਓ** ਸਰਵ–ਤੇਰਾ. "ਤਾਣ ਤਕੀਆ ਤੇਰਓ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਤੇਰਸ / **ਤੇਰਸਿ** ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ੀ.ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਤੇਰਸਿ ਤੇਰਹ ਅਗਮ ਬਖਾਣਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਥਿਤੀ) ਦੇਖੋ, ਤੇਰਹ ਅਗਮ. "ਤੇਰਸਿ ਤਰਵਰ ਸਮੁਦ ਕਨਾਰੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ)

ਤੇਰਹ. ਵਿ–ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼. ਤੇਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਤੇਰਸਿ.

ਤੇਰਹ ਅਗਮ. ਤੇਰਾਂ ਆਗਮ–ਚਾਰ ਵੇਦ, ਛੀ ਵੇਦਾਂਗ, ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਤੇਰਹ ਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਅਊਰਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੇਰਾਂ ਤਾਲ.

ਤੇਰਹ ਪਦ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਤਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤੇਰਾਂ ਪਦ ਦਾਨ ਕਰਨੇ ਵਿਧਾਨ ਹਨ. "ਤੇਰਹ ਪਦ ਕਰ ਜੱਗ ਵਿਚ ਪਿਤ੍ਰਿਕਰਮ ਕਰ ਭਰਮ ਭੁਲਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) ਤੇਰਾਂ ਪਦ ਇਹ ਹਨ:–ਛਤਰੀ, ਜੋੜਾ, ਵਸਤ੍ਰ, ਛਾਪ, ਕਮੰਡਲੁ, ਆਸਨ, ਰਸੋਈ ਦੇ ਪੰਜ ਪਾਤ੍ਰ, ਸੋਟੀ, ਤਸ਼ਟਾ, ਕੱਚਾ ਅੰਨ, ਪੱਕਾ ਅੰਨ. ਨਕ਼ਦੀ ਅਤੇ ਜਨੇਊ.

ਤੇਰਹ ਰਤਨ. ਚੋਦਾਂ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਸ਼ (ਜ਼ਹਿਰ) ਕੱਢ ਦੇਈਏ ਤਦ ਤੇਰਾਂ ਰਹਿਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ ਰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ. "ਤੇਰਹ ਰਤਨ ਅਕਾਰਥੇ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਰਤਨ ਧਨ ਪਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਤੇਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਤੇਰਹ.

ਤੇਰਾ. ਸਰਵ–ਤੇਰਾ.

ਤੇਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਤੇਰਹ.

ਤੇਰਾ ਜੋਰ. ਤੇਰਾ ਬਲ. ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਤਿ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਮੈ ਸੁਤੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ.

ਤੇਰਾਂ ਤਾਲ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੋਲ ਇਹ ਹੈ:– ਧਾਤ੍ਰਿਕ ਧੀਂਨਾ, ਕਿੰਨਾ ਤੀਂਨਾ, ਧਾਧਾ ਧੀਂਨਾ, ਧਾਧਾ ਤੀਨਾ, ਤੀਨਾ, ਧਾਧਾ ਧੀਂਨਾ.

ਤੇਰਾਂ ਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਤੇਰਹ ਰਤਨ.

ਤੇਰਿਆ. ਸਰਵ–ਤੇਰੇ."ਤੇਰਿਆ ਸੰਤਜਨਾ ਕੀ ਬਾਛਉ ਧੂਰਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਤੇਰੀ / **ਤੇਰੋ** ਸਰਵ–"ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਾਸਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤੇਰੋ ਜਨ ਹਰਿਜਸ ਸੁਨਤ ਉਮਾਹਿਓ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤੇਲ ਅਥਵਾ **ਤੇਲੁ.** ਸੰ. ਤੈਲ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿਲ ਦਾ ਵਿਕਾਰ. ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਚਿਕਨਾਈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਕੱਢਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਤੇਲ ਹੋਇਆ.ਹੁਣ ਸਰਸੋਂ (ਸਰ੍ਹੋਂ)ਆਦਿ ਦਾ ਰਸ ਭੀ ਤੇਲ ਹੀ ਕਹੀਦਾ ਹੈ. "ਤੇਲ ਜਲੇ ਬਾਤੀ ਠਹਰਾਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਸ੍ਵਾਸ ਤੇਲ, ਆਯੁ ਬੱਤੀ. "ਦੀਪਕੁ ਬਾਂਧਿ ਧਰਿਓ ਬਿਨੁ ਤੇਲ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਗਜਾਨਦੀਪਕ.

ਤੇਲਕ. ਸੰ. ਤੈਲਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਤੇਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਤੇਲੀ. "ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ ਤੇਲਕ ਕੇ ਕਪਿ ਜਿਉ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ)

ਤੇਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ / **ਤੇਲ ਚੋਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਮੰਗਲ ਕਾਰਯਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਦਾ ਵਰਤਣਾ. ਪਜਾਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇ

ਤੇਲ ਪਾਉਣਾ / **ਤੇਲ ਲਾਉਣਾ** ਘਰ ਪਧਾਰਨ ਸਮੇਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਤੇਲ ਚੋਣਾ. ਦੁਲਹਨ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਲ ਲਾਉਣਾ. "ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਇਹ ਰਸਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Samuel ਕਾਂਡ ੧੦ ਅਤੇ ੧੬.

ਤੇਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਜੀਠ ਅਤੇ ਤੇਲ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗ। ੨ ਤੇਲ ਜੇਹਾ ਚਿਕਨਾ ਇੱਕ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਲੱਗਕੇ ਨਿਸ਼ਫਲ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਤੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤੇਲਕ. "ਤੇਲੀ ਕੇ ਘਰੁ ਤੇਲੁ ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤੇਲੀਆ. ਵਿ–ਤੇਲ ਜੇਹਾ ਚਿਕਨਾ ਅਤੇ ਚਮਕੀਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਤੇਲਾ ੨। ੩ ਤੇਲਾ ਘੋੜਾ. ਸਜਾਹੀ ਦੀ ਝਲਕ (ਭਾਹ) ਵਾਲਾ ਚਿਕਣਾ ਲਾਲ। ੪ ਇੱਕ ਵਿਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਮਿੱਠਾ ਤੇਲੀਆ ਹੈ. ਸਿੰਗੀਆ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਿਕ.

ਤੇਲੀਆਕੁਮੈਤ. ਚਮਕੀਲਾ ਕੁਮੈਤ ਰੰਗਾ. ਚਿਕਣਾ ਕੁਮੈਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੈਤ.

ਤੇਲੀਆਬੁੱਧ. ਵਿ–ਸੂਕਮ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਪਾਣੀ ਤੇ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਹਰ ਵਿਸ਼ਯ ਤੇ ਫੈਲੇ.

ਤੇਲੁ. ਦੇਖੋ, ਤੇਲ.

ਤੇਲੋਕਸਿੰਘ / **ਤੇਲੋਕਾ** ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ.

ਤੇਲੰਗ / **ਤੇਲੰਗਾ** ਦੇਖੋ, ਤਿਲੰਗ ਅਤੇ ਤਿਲੰਗਾ.

ਤੇਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੈਸੇ. ਉਸਤਰਾਂ. ਤਿਵੇਂ.

ਤੇਵਡ / **ਤੇਵਡੁ** ਵਿ–ਤਿਤਨਾ ਵਡਾ. ਉਤਨਾ ਵਡਾ. "ਜੇਵਡੁ ਭਾਵੈ ਤੇਵਡੁ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) "ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ ਤੇਵਡ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ." (ਸੋਦਰੁ)

ਤੇਵਰ / **ਤੇਵਰੁ** ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਸਤ੍ਰ– ਸੁੱਥਣ, ਕੁੜਤੀ ਅਤੇ ਚਾਦਰ। ੨ ਵਿ–ਤਿਹੁਰਾ. ਤਿਗੁਣਾ. "ਦੋਵਰ ਕੋਟ ਅਰੁ ਤੇਵਰ ਖਾਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਖਾਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿਉਰ ੧.

ਤੇਵਾੜੀ. ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਵਾੜੀ.

ਤੇਵੇਹਾ / **ਤੇਵੇਹੀ** / **ਤੇਵੇਹੋ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਤੈਸੀ. "ਫਲੁ ਤੇਵੇਹੋ ਪਾਈਐ ਜੇਵੇਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤੇੜ. ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰੇੜ. ਦਰਾਰ. ਸ਼ਿਗਾਫ਼। ੨ ਕਮਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ.

ਤੇੜਿ. ਤੇੜ (ਕਮਰ) ਪੁਰ. ਤੇੜ ਵਿੱਚ. "ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤੈ. ਸਰਵ–ਤੂੰ. "ਚੇਤ ਚਿੰਤਾਮਨਿ, ਤੈ ਭੀ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਤੈ ਨਰ ਕਿਆ ਪੁਰਾਨ ਸੁਨਿ ਕੀਨਾ ?" (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ) ੨ ਉਸ ਦੇ. ਤਿਸ ਦੇ. "ਹਰਿਨਾਮੁ ਨ ਸਿਮਰਹਿ ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ, ਤੈ ਤਨਿ ਉਡੈ ਖੇਹ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੫) ੩ ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ. "ਜੋ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਤਿਸ ਨੂੰ. ਤਿਸੇ. "ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੫ ਤੁਝ. "ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ, ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ?" (ਵਡ ਮ: ੧) ੬ ਤੇਰੇ. "ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਦਿਗਏ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੭ ਵਿ–ਤਿੰਨ. ਤ੍ਰਯ. "ਥਾਲੈ ਵਿਚ ਤੈ ਵਸਤੂ ਪਈਓ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਗਜ ਸਾਢੇ ਤੈ ਤੈ ਧੋਤੀਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੮ ਸੰਗਜਾ–ਅਸਥਾਨ. ਥਾਉਂ. ਜਗਾ. "ਜੇਕਰ ਸੂਤਕ ਮੰਨੀਐ ਸਭ ਤੈ ਸੂਤਕ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੯ ਤਾਉ. ਸੇਕ. ਆਂਚ. "ਚਲੇ ਤੇਜ ਤੈਕੈ." (ਚੰਡੀ ੨) ੧੦ ਪ੍ਰਤਜ–ਸੇ. ਤੋਂ. "ਮਨਮੁਖ ਗੁਣ ਤੈ ਬਾਹਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੧੧ ਕਾ. ਕੇ. "ਸਦਾ ਇਕ ਤੈ ਰੰਗ ਰਹਹਿ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੧੨ ਵਜ–ਪਰਯੰਤ. ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. "ਜੋ ਜੁਗ ਤੈ ਕਰਹੈ ਤਪਸਾ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩) ੧੩ ਅਤੇ. ਔਰ. "ਅਵਰੁ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੂਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ ਜੰਮੈ ਤੈ ਮਰਿਜਾਇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਭਗਤਾ ਤੈ ਸੰਸਾਰੀਆ ਜੋੜੁ ਕਦੇ ਨ ਆਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੧੪ ਦੇਖੋ, ਤਯ.

ਤੈਂ. ਸਰਵ–ਤੂੰ। ੨ ਤੈਨੈ. ਤੂਨੈ.

ਤੈਸ. ਵਿ–ਤੈਸਾ. ਤਾਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੇਹਾ। ੨ ਅ ਤੈਸ਼. ਤੈਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰੋਧ. ਜੋਸ਼। ੩ ਸੰ. ਤੈਸ. ਪੌਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਤਿਸ਼ਜ (ਪੁਸ਼ਜ) ਨਛਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ.

ਤੈਸਉ ਵਿ–ਤਾਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਵੈਸਾ. ਤੇਹਾ. "ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨ ਵੇ ਲਾਲੋ !" (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੈਸੀ ਬਿਖ ਖਾਟੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤੈਸੋ ਜੈਸਾ ਕਾਢੀਐ, ਜੈਸੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਤੈਸੜਾ

ਤੈਸਾ

ਤੈਸੋ

ਤੈਸੋਜੈਸਾ

ਤੈਕੂ. ਸਰਵ–ਤੈਨੂੰ, ਤੁਝੇ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਤੈਕੂ ਭੇਵਸਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਤੈਜਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮਕੀਲਾ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਚਾਲਾਕ ਘੋੜਾ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਰਾਜਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਹੋਇਆ ਅਹੰਕਾਰ, ਜੋ ਗਜਾਰਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤਨਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਸ੍ਰਸ਼ਟਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੀਵ। ੬ ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ। ੭ ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਬਲ। ੮ ਵਿ–ਤੇਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਤੈਡਾ ਸਰਵ–ਤੇਰਾ. ਤੇਰੀ. "ਜੋ ਤੁਧ ਭਾਵੈ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੂ ਮੈ, ਹਉ ਤੈਡਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਤੈਡੀ ਬੰਦਸਿ ਮੈ ਕੋਇ ਨ ਡਿਠਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਤੁੰਡਾ

ਤੈਡੀ

ਤੁੰਡੀ

ਤੈਣ. ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹੈਂ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. "ਤ੍ਰ ਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਰਨੈ ਸੁ ਤੈਣ." (ਗਜਾਨ)

ਤੈਣੀਰਾਲੈ. ਭੱਥਾ. ਤੀਰਕਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤੂਣੀਰਾਲਯ.

ਤੈਤਰੀਯ ਸੰ. ਤੈਤ੍ਤਿਰੀਯ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ, ਜੋ ਤਿੱਤਿਰਿ ਰਿਖੀ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਵੇਦ ਸ਼ਬਦ.

ਤੈਤਿਰੀਯ

ਤੈਨ. ਤੇਨ. ਤਿਸ ਕਰਕੈ। ੨ ਤਿਸ ਨੂੰ. "ਕਹੈ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਭੈਨ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬਲ. ਤਾਣ. "ਭੈਨ ਕਰ ਜੋਰਹੀਂ." (ਕਲਕੀ) ਬਲ ਨਾਲ ਕਮਾਣ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਣ.

ਤੈਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਤਇਨਾਤ.

ਤੈਮੂਰ. ਤੁ ਤੈਮੂਰ ਮੁਗ਼ਲਵੰਸ਼ੀ ਸਮਰਕੰਦ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿਮਰਲੰਗ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਤੁਰਗਾਈ ਦੇ ਘਰ ਤਕੀਨਾ ਖ਼ਾਤੂਨ ਦੇ ਉਦਰੋਂ "ਕੁਸ਼" ਵਿੱਚ ੯ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ ੧੩੩੬ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਪੁਰ ਧਾਵਾ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ ਮਹਮੂਦ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸੀ ਅਰ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸਵਿੱਚੀਂ ਫੁੱਟ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਬਿਨਾ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਦੇ ਤੈਮੂਰ ਨੇ ੧੭ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੩੯੮ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਛਤੇ ਕਰ ਲਈ. ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲੁੱਟ ਫੂਕਕੇ ਇੱਕ ਲੱਖ ਆਦਮੀ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾ. ਫੇਰ ਮੇਰਟ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਜੰਮੂ ਆਦਿਕ ਥਾਈਂ ਕ਼ਤਲਾਮ ਕਰਦਾਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਲਈ ਫੜਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਾਗਿਆ. ਸਮਰਕੰਦ ਵਿੱਚ ੨੮ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੪੦੫ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।

੨ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਸਨ ੧੭੫੫ ਵਿੱਚ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਮਗਰੋਂ ਲਹੌਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਥਾਪਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਨ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਅਰ ਇਹ ਲਹੌਰ ਖ਼ਾਲੀ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਰ ਕ਼ਬਜਾ ਹੋਇਆ. ਤੈਮੂਰਸ਼ਾਹ ਸਨ ੧੭੭੨ ਵਿੱਚ ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ੧੭ ਮਈ ਸਨ ੧੭੯੩ ਨੂੰ ਮੋਇਆ.

ਤੈਮੂਰਲੰਗ. ਲੰਙਾ ਤੈਮੂਰ. ਤਿਮਰਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਤੈਮੂਰ.

ਤੈਯਾਰ ਦੇਖੋ, ਤਯਾਰ ਅਤੇ ਤਯਾਰੀ.

ਤੈਯਾਰੀ

ਤੈਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣ.

ਤੈਰਾਕ. ਵਿ–ਤਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਰਣਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਗਜਾਤਾ.

ਤੈਲ. ਦੇਖੋ, ਤੇਲ.

ਤੈਲੰਗ ਦੇਖੋ, ਤਿਲੰਗ ਅਤੇ ਤਿਲੰਗਾ.

ਤੈਲੰਗਾ

ਤੋ. ਵ੍ਯ–ਤਥ. ਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਤਉ। ੨ ਛਾ ਤੂ ਸਰਵ–ਤ੍ਵ. ਤੇਰਾ. ਤੈਰੇ. "ਤੋ ਤਨ ਤਜਾਗਤ ਹੀ ਸੁਨ ਰੇ ਜੜ੍ਹ !" (ਸਵੈਯੇ ੩ਤ) "ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਤੋਅ. ਸੰ. ਤੋਅ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ. ਪਾਣੀ. "ਪਾਵਕ ਤੋਅ ਅਸਾਧ ਘੋਰੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਾਵਕ ਤੋਅ.

ਤੋਅਮ. ਅ ਤੁਅ਼ਮ ਕ੍ਰਿ–ਚੱਖਣਾ. ਰਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ.

ਤੋਆ. ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਤੋਅ. "ਤੋਆ ਆਧੇ ਹਉ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਹਛਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਤੋਇ. ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਤੋਅ. "ਤਤੀ ਤੋਇ ਨ ਪਲਵੈ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਪਲਵੈ. "ਤੋਇਅਹੁ ਮੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾਂ, ਤੋਇਅਹੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਗੀਨਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਤੋਯ (ਜਲ) ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦੀ ਗਣਨਾ (ਰਚਨਾ ਦਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੈ). ੨ ਸਰਵ–ਤੁਝੇ. ਤੈਨੂ. ਤੋਹਿ. "ਸੋ ਘਰੁ ਰਾਖੁ ਵਡਾਈ ਤੋਇ." (ਸ੍ਰੋਹਿਲਾ)

ਤੋਇਦ ਸੰਗਜਾ–ਤੋਯ (ਜਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ.

ਤੋਇਧਿ ਸੰਘ. ਤੋਯ (ਜਲ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਸਮੁੰਦਰ.

ਤੋਸ. ਸੰ. ਤੋਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਸਾ. ਵਧ। ੨ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਧਿਕ। ੩ ਸੰ. ਤੋਸ. ਸੰਤੋਸ. ਤ੍ਰਿਪਤਿ। ੪ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੩.

ਤੋਸਹ. ਦੇਖੋ, ਤੋਸਾ.

ਤੋਸ਼ਕ. ਤੁ. ਤੋਸ਼ਕ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਛੌਨਾ. ਫ਼ਰਸ਼। ੨ ਤੁਲਾਈ.

ਤੋਸ਼ਕ ਖ਼ਾਨਹ. ਛਾ ਤੋਸ਼ਕ ਖ਼ਾਨਹ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਘਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਸ਼ ਅਤੇ ਪਹਿਰਣ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਰੱਖੀਏ.

ਤੋਸ਼ਕਚੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਨੌਕਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਿਸਤਰ ਸਪੁਰਦ ਹੋਵੇ. ਪਲੰਘ ਦਾ ਨਫ਼ਰ. ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤੋਸ਼ਕ. "ਤੋਸਕਚੀ ਤਾਹੀ ਸਮੇ ਵਸਤ੍ਰ ਸਬੈ ਕਰ ਲੀਨ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਤੋਸਣ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੩.

ਤੋਸਦਾਨ. ਛਾ ਤੋਸ਼ਦਾਨ ਤੋਸ਼ਹ-ਦਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋਸ਼ਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਥੈਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਸਦਾਨ.

ਤੋਸ਼ਲ. ਕੰਸ ਦਾ ਇੱਕ ਬਲਵਾਨ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਜੋ ਚਾਣੂਰ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਿਕ ਦਾ ਸਾਥੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡੂਰ ਅਤੇ ਮੁਸਟ.

ਤੋਸਾ. ਛਾ ਤੋਸ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸਫ਼ਰਖ਼ਰਚ। ੨ ਖ਼ਰਚ ਤੇ ਖ਼ੁਰਾਕ, ਜੋ ਸਫ਼ਰ ਲਈ ਨਾਲ ਲਏ ਜਾਵਨ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤਨਾਮ ਤੋਸਾ ਨਹੀ ਪਾਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਊਹਾਂ ਸੰਗਿ ਤੋਸਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤੋਸੇਖਾਨਾ. ਛਾ ਤੋਸ਼ਹਖ਼ਾਨਹ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ. ਲੱਸੀਖ਼ਾਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੋਸ਼ਕ ਖ਼ਾਨਹ। ੩ ਹੁਣ ਗਹਿਣੇ ਵਸਤ੍ਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਸਮਾਨ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੋਸ਼ੇਖ਼ਾਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਤੋਸੋ. ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ. ਤੇਰੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. "ਤੋਸੋ ਨ ਦਾਤਾ, ਨ ਮੋਸੋ ਭਿਖਾਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਤੋਹ. ਸਰਵ–ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ। ੨ ਤੂੰ. ਤੂ. "ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ਸਰਬ ਤੋਹ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਹ.

ਤੋਹਮਤ. ਦੇਖੋ, ਤੁਹਮਤ.

ਤੋਹਾਰ ਦੇਖੋ, ਤੁਹਾਰ ਅਤੇ ਤੁਹਾਰਉ.

ਤੋਹਾਰਾ

ਤੋਹਾਰੋ

ਤੋਹਿ. ਸਰਵ–ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ। ੨ ਤੇਰੇ. "ਤੋਹਿ ਚਰਨ ਮਨੁ ਲਾਗੋ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਤੂ ਹੈਂ. "ਤੇਰੇ ਜੀਅ, ਜੀਆ ਕਾ ਤੋਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਤੋਹੀ. ਸਰਵ–ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ. "ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਰੀਝਾਵੈ ਤੋਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ. ਤੁਝ ਮੇ. "ਤੋਹੀ ਮੋਹੀ ਅੰਤਰੁ ਕੈਸਾ." (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤੋਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਔਲਾਦ. ਸੰਤਾਨ.

ਤੋਕਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ. "ਤੋਕਕ ਕੋਕਿ ਜਿ ਕ਼ੋਕ ਅਨੇਕ." (ਨਾਪ) ੨ ਨੀਲਕੰਠ.

ਤੋਕਮ. ਸੰ. ਤੋਕਮ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੨ ਹਰਾ ਰੰਗ। ੩ ਜੌਂ ਆਦਿ ਦਾ ਨਵਾਂ ਅੰਕੁਰ। ੪ ਕੰਨ ਦੀ ਮੈਲ.

ਤੋਖ. ਦੇਖੋ, ਤੋਸ ੩–੪.

ਤੋਖਣ. ਸੰ. ਤੋਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ. ਸੰਤੋਸ.

ਤੋਖਤ. ਸੰ. ਤੋਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. "ਭਗਤੀ ਤੋਖਤ ਦੀਨਕ੍ਰਿਪਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਤੋਖਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋਸ਼ਿਤਤਾ. ਤੋਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੨ ਤਸੱਲੀ. "ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੋਖਤਾ ਧਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤੋਖਿਓ ਤੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ. "ਨਾਨਾ ਝੂਠਿ ਲਾਇ ਮਨ ਤੋਖਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਤੋਖਿਆ

ਤੋਖਿਤ. ਦੇਖੋ, ਤੋਖਤ.

ਤੋਖਾਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰੰਗ. ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ.

ਤੋਖੀਲੇ. ਤੋਸ਼ਣ ਕਰ ਲਿਆ. ਖ਼ੁਸ਼ ਕੀਤਾ. **"ਸਲਿ ਬਿਸਲਿ ਆਣਿ ਤੋਖੀਲੇ ਹਰੀ."** (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਦੇਖੋ, ਸਲਿਬਿਸਲਿ.

ਤੋਟ. ਦੇਖੋ, ਤੋਟਿ.

ਤੋਟਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਥਰਗ਼ਾਲੂ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੇਲਾ. ਇਸ ਨੇ ਤੋਟਕ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਤੋਟਕ" ਹੈ। ੩ ਸ਼ਖ਼ਤਕਲਾਮੀ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਅਸਤਾ", "ਕਿਲਕਾ" ਅਤੇ "ਤਾਰਕ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਸਗਣ. ।ऽ, ।ऽ, ।ऽ, ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਹ ਰਾਗ ਨ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਰੁਖੀ,
ਜਿਹ ਤਾਪ ਨ ਸਾਪ ਨ ਸੋਕ ਸੁਖੀ,
ਜਿਹ ਰੋਗ ਨ ਸੋਗ ਨ ਭੋਗ ਭੁਯੰ,
ਜਿਹ ਖੇਦ ਨ ਭੇਦ ਨ ਛੇਦ ਛੁਯੰ.

(ਅਕਾਲ)

ਤੋਟਾ

ਤੋਟਿ

ਸੰ. ਤ੍ਰੁਟਿ–ਤ੍ਰੁਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁੱਲ. ਖ਼ਤ੍ਰਾ। ੨ ਸੰਸਾ. ਸੰਦੇਹ। ੩ ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. "ਜਿਉ ਲਾਹਾ ਤੇਟਾ ਤਿਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਬਹਨਾ ਕਬੀ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ." (ਜਪੁ)

ਤੋਢਕ. ਸੰ. ਤੋਟਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਖ਼ਤਕਲਾਮੀ. "ਕਰ ਕਰ ਤੋਢਕ ਬਰਲ ਚਲਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਤੋਣ

ਤੋਨਿ

ਸੰਗਜਾ–ਤੋਯਨਿ. ਜਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. "ਸੱਸੱਤੋਨੈਂ। ਤੱਤੱਤੋਨੈਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਸ੍ਰੋਣਤ (ਲਹੂ) ਦੀ ਤੋਣੈਂ (ਨਦੀ) ਵਹਿਤੁਰੀ.

ਤੋਤ. ਦੇਖੋ, ਤੋਤਾ. "ਗਨਿਕਾ ਉਧਰੀ ਹਰਿ ਕਹੈ ਤੋਤ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਤੋਤਰਾ

ਤੋਤਲਾ

ਵਿ–ਤੁਤਲਾ. ਜੋ ਸਪਸ਼ (ਸਾਫ) ਨਾ ਬੋਲ ਸਕੇ. "ਬੋਲੈਂ ਬਚਨ ਤੋਤਰੇ ਮੀਠੇ." (ਨਾਪ) "ਮ੍ਰਿਦੁ ਵਚਨ ਤੋਤਲੇ ਮੁਖ ਕਹੰਤ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕੇ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੀ. "ਤੋਤਲਾ ਸੀਤਲਾ ਸਾਕਿਨੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੋਤਾ. ਫ਼ਾ ਤੂਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੁਕ. ਕੀਰ. ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਲਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਤੋਤੇ ਅਨੇਕ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦੇ ਭੀ ਦੇਸ਼ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਦੁਰਮਤਿ ਦੇਖ ਵਿਆਲੁ ਹੁਇ ਹੱਥਹੁ ਉਸ ਨੋ ਦਿੱਤੁਸ ਤੋਤਾ."(ਭਾਗੁ) ੨ ਤੋਡ਼ੇਦਾਰ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਘੋੜਾ. ਤੋਡ਼ੇ ਨੂੰ ਪਲੀਤੇ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਚਿਮਟੀ. "ਤੋਰਾ ਉਬਾਰ ਤੋਤੇ ਜਡ਼ੰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮਹਿਤਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਤੁਤ੍ਰਾਚਸ਼ਮ. ਫ਼ਾ ਤੂਤ੍ਰਿਚਸ਼ਮ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਤ੍ਰੇ ਵਾਂਙ ਅੱਖ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਰਬਤੀ ਆਦਮੀ.

ਤੁਦਾ. ਫ਼ਾ ਤੂਦਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੇਰ. ਅੰਬਾਰ । ੨ ਉੱਚੀ ਵੱਟ । ੩ ਤੀਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਲਈ ਬਣਾਈ ਕੰਧ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕੀ ਨਰਮ ਮਿੱਟੀ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਖ਼ਾਕਤੋਦਾ. ਦੇਖੋ, ਲੈਸ.

ਤੋਪ. ਤੁ ਤੋਪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਰੂਦ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਅਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੋਲਾ ਦੂਰ ਫੈਂਕਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. Cannon. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿ ਅਸਤ੍ਰ । ੨ ਫ਼ੌਜ. ਸੈਨਾ.

ਤੋਪਹਿ. ਸ਼ਰਵ–ਤੇਰੇ ਪਾਸ । ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੇਥੋਂ. ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ. "ਤੋਪਹਿ ਦੁਗਣੀ ਮਜੂਰੀ ਦੈਹਉ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤੋਪਕੀ. ਦੇਖੋ, ਤੋਪਚੀ.

ਤੋਪਖਾਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਕਾਨ । ੨ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. Artillery.

ਤੋਪਚੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਪ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗੋਲੰਦਾਜ਼.

ਤੋਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੋਪਾ ਲਾਉਣਾ. ਸਿਉਂਣਾ । ੨ ਗੱਠ ਲਾਉਣਾ. "ਆਰ ਨਹੀ ਜਿਹ ਤੋਪਉ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਚੰਬਾ–ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ.

ਤੋਪਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟਾਂਕਾ. ਬਖੀਆ.

ਤੋਫ਼ਾ. ਅ ਤੁਹ਼ਫ਼ਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੇਟਾ. ਸੌਗਾਤ.

ਤੋਬਰਾ. ਫ਼ਾ ਤੋਬ੍ਰਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਥੈਲਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਘੋੜਾ ਦਾਣਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਟੋਪਰ.

ਤੋਂਬਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁੰਬੀ. ਤੁੰਬੀ. "ਅਠਸਠ ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਕਰੈ ਤੋਂਬਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਲਹੂ ਚਿੱਚਣ ਦੀ ਤੁੰਬੀ. ਸਿੰਗੀ. "ਜੈਸੇ ਜੋਕ ਤੋਂਬਰੀ ਲਗਾਇਅਤ ਰੋਗੀ ਤਨ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਤੋਬਾ. ਅ ਤੌਬਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਤਜਾਗਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ. ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਨਾਲ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਮੰਦ ਕਰਮ ਤਜਾਗਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ. "ਤੋਬਾ ਪੁਕਾਰੇ ਜੁ ਪਾਵੈ ਅਜਾਬ." (ਨਸੀਹਤ)

ਤੋਮ. ਤੁ. ਤੂਮਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੨ ਪਰਗਨਾ । ੩ ਸੰ. ਸ੍ਤੋਮ. ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੪ ਜੱਗ. ਯਗ੍ਯ । ੫ ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼ । ੬ ਮਸਤਕ. ਮੱਥਾ.

ਤੋਮਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੇਜ਼ਾ. ਬਰਛਾ. ਭਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਜ, ਜ. ।ऽ, ।ऽ।, ।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਅਕਲੰਕ ਰੂਪ ਅਪਾਰ,
ਸਭ ਲੋਕ ਸੋਕ ਉਧਾਰ,
ਕਲਿਕਾਲ ਕਮੰ ਬਿਹੀਨ,
ਸਭ ਕਮੰ ਧਮੰ ਪ੍ਰਬੀਨ.
(ਅਕਾਲ)

(ਅ) ਤੋਮਰ ਨੂੰ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਮੰਨਕੇ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ,*
ਗੋਬਿੰਦ ਪੂਰਨ ਆਸ, ×××

* ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ ਪ੍ਰਯਾਸ ਹੈ.

ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਧ ਬਿਨਾ ਨਹੀ† ਹੋਰ,
ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੰਦ ਚਕੋਰ.×××
(ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫)

(ੲ) ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਤੋਮਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਹੈ–
ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚਰਣ "ਮੁਕਤਾਮਣਿ" ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ, ਅਰਥਾਤ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ, ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਚਰਣ "ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ" ਛੰਦ ਦੇ, ਯਥਾ–
ਰੋਮਹਰਖ ਹੁਤੋ ਜਹਾਂ, ਸੋਉ ਆਇਓ ਤਹਿਂ ਦੌਰ,
ਹਲੀ ਮਦਿਰਾ ਪੀਤ ਥੋ, ਕਵਿ ਸਜਾਮ ਤਾਹੀ ਠੌਰ,
ਸੋ ਆਯ ਠਾਢ ਭਯੋ ਤਹਾਂ ਜੜ,ਤਾਹਿਂ ਸਿਰ ਨ ਨਿਵਾਯਕੈ,
ਬਲਭਦ੍ ਕੋਪ ਕਮਾਨ ਲੈਕਰ, ਮਾਰਿਓ ਤਿੰਹ ਧਾਯਕੈ.
੩ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਚੰਦ ਕਵਿ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਰਾਯਸੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਤੁਯਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਤੋਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ. "ਨਹ ਛਿਜੰਤਿ ਤਰੰਗ ਤੋਯ-ਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤੋਯਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਯ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਮਲ। ੨ ਬਿਰਛ । ੩ ਘਾਸ.

ਤੋਯਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਯ (ਪਾਣੀ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ,ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੨ ਨਾਗਰਮੋਥਾ । ੩ ਘੀ । ੪ ਵਿ–ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਤੋਯਧਰ, ਤੋਯਧਿ, ਤੋਯਨਿਧਿ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਯ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜਲ ਦੀ ਨਿਧਿ, ਸਮੁੰਦਰ.

ਤੋਰ. ਸ਼ਰਵ–ਤਵ. ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. "ਪਗ ਲਾਗਉ ਤੋਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੋਰਨਾ (ਤੋੜਨਾ). ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਲ. ਤੁਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਾਵ–ਰੀਤਿ. "ਮਿਲ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਤੋਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੪ ਪਡ਼ਤਾਲ) ੪ ਝੁੰਡਾ. ਤੋਰਾਧਨ. "ਤਜ ਮੋਰ ਤੋਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਤੋਰੁ.

ਤੋਰਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਰਕੀ. ਤੁਰਕ ਭਾਸ਼ਾ. "ਆਰਬੀ ਤੋਰਕੀ ਪਾਰਸੀ ਹੋ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਇੱਕ ਰੋਗ. Typhoid fever. ਪਾਣੀਬੁਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਘ)

ਤੋਰਣ, ਤੋਰਨ ਸੰ. ਤੋਰਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ। ੨ ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ । ੩ ਘਰ ਅਥਵਾ ਨਗਰ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ । ੪ ਮੰਗਲ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਲਈ ਫੁੱਲ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਦ੍ਵਾਰ । ੫ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਆਦਿ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਸਤੇ ਲਟਕਾਈ ਜਾਵੇ. ਬੰਦਨਵਾਰ. "ਦਰ ਪਰ ਤੋਰਣ ਸੁੰਦਰ ਬਾਂਧਤ." (ਨਾਪ੍)

ਤੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੋੜਨਾ. ਅਲਗ ਕਰਨਾ. ਭੰਗ ਕਰਨਾ. "ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁਲੇ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਫੂਲ ਤੋਰਾਵੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਚਲਾਉਣਾ.

ਤੋਰਾ. ਸ਼ਰਵ–ਤੇਰਾ. ਤਵ. "ਸਧਨਾ ਜਨ ਤੋਰਾ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਲ. ਹੁਕੂਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ. "ਅਪਨੈ ਤੋਰਾ ਕਰਹਿ ਬਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਪਲੀਤੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦਾ ਮੋਟਾ ਡੋਰਾ. ਤੋਡ਼ਾ. "ਤਹਿਂ ਕੋ ਤਾਕ ਝੁਕਾਯੋ ਤੋਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਤੋੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰਨਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਤੋਡ਼ਾ.

ਤੋਰਾਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੋਡ਼ਾਦਾਰ । ੨ ਵਿ–ਤੋਡ਼ਾ (ਘਾਟਾ) ਦਾਇਕ. ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰੁਨ ਕੋ ਵੈਸ਼ ਚਲੀਆਈ ਹੈਸਰਾਮ ਸਦਾ, ਗੁਨੀ ਸੋ ਉਦਾਰ, ਤੋਰਾਦਾਰ ਤਰਵਾਰ ਕੋ." (ਕਵਿ ੫੨) ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤੋਰਾਵੈ. ਤੋਡ਼ਾਵੈ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰਨਾ.

ਤੋਰਿ. ਤੋਡ਼ਕੇ. "ਬੰਧਨ ਤੋਰਿ ਰਾਮਲਿਵ ਲਾਈ." (ਸਾਰ ਮ:ਪ)"ਤੁਮ ਸਿਉ ਤੋਰਿ ਕਵਨ ਸਿਉ ਜੋਰਹਿ?" (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤੋਰੀ. ਸ਼ਰਵ–ਤੇਰੀ. "ਬਿਨਵਤਿ ਨਾਨਕ ਓਟ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੋਰਨਾ (ਤੋੜਨਾ). "ਤੋਰੀ ਨ ਤੂਟੈ ਛੋਹੀ ਨ ਛੂਟੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

† ਨਹੀਂ ਦੀ ਬਿਹਾਰੀ ਨੂ ਸਿਆਰੀ ਪਢ਼ਨਾ ਚਾਹੀਏ.

"ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੋਤਿ ਤੋਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)
੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਲਦਾਰ ਸਬਜ਼ੀ. ਤੁਰਈ. Luffa Acutangula. ਇਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਤੋਰੀ ਬਾਦੀ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਤੋਰੀਆ. ਸਰ੍ਹੋਂ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਅੰਨ ਜੋ ਸਾਉਣੀ ਅਤੇ ਹਾਡ਼੍ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਤੋਡ਼ੀਆ. Rape. ਇਸ ਦਾ ਸਾਗ ਬਣਦਾ ਅਤੇ ਬੀਜ ਦਾ ਤੇਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.

ਤੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰ। ੨ ਫ਼ਾ ਤੋਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੈ. ਡਰ. "ਜਮ ਜਾਗਾਤਿ ਨ ਲਾਗੀ ਤੋਰੁ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ)

ਤੋਰੇ. ਸੰਗਵ–ਤੇਰਾ. ਤਵ। ੨ ਤੋਡ਼ੇ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰਨਾ. "ਅਹੰ ਤੋਰੇ ਮੁਖ ਜੋਰੇ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਲੋਤ ਹੈ ਪੋਚ ਮਨੋ ਅਹਿ ਤੋਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿਆਨਵੇ (੯੬) ਰੱਤੀਭਰ ਵਜ਼ਨ. ਤੋਲਾ। ੨ ਸੰ. ਤੋਲ. ਤਰਾਜੂ. ਤੱਕੜੀ । ੩ ਵਜ਼ਨ. ਭਾਰ ਦਾ ਮਾਨ.

ਸ਼ਾਰੰਗਧਰ ਵਿੱਚ ਤੋਲ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੈ:–
੩੦ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਦਾ ਤ੍ਰਸਰੇਣੁ (ਅਥਵਾ ਵੰਸ਼ੀ).
੬ ਤ੍ਰਸਰੇਣੁ ਦਾ ਮਰੀਚਿ.
੬ ਮਰੀਚਿ ਦਾ ਰਾਈ.
੩ ਰਾਈ ਸਸੰਪ.
੮ ਸਸੰਪ ਦਾ ਜੌਂ (ਯਵ).
੪ ਜੌਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾ (ਰੱਤੀ).
੬ ਗੁੰਜਾ ਦਾ ਮਾਸ਼ਾ. ਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਹੇਮ" ਅਤੇ "ਧਾਨਜਕ" ਭੀ ਹੈ.

ਕਈਆਂ ਨੇ ਅੱਠ ਖ਼ਸ਼ਖ਼ਾਸ਼ ਦੀ ਰਾਈ, ਚਾਰ ਰਾਈ ਦਾ ਚਾਵਲ, ਅੱਠ ਚਾਵਲ ਦੀ ਰੱਤੀ, ਅੱਠ ਰੱਤੀ ਦਾ ਮਾਸ਼ਾ, ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਤੋਲਾ, ਦੋ ਤੋਲੇ ਦੀ ਸਰਸਾਹੀ, ਦੋ ਸਰਸਾਹੀ ਦਾ ਅੱਧ ਪਾ, ਦੋ ਅੱਧ ਪਾ ਦਾ ਪਾਈਆ, ਚਾਰ ਪਾਉ ਦਾ ਸੇਰ, ਪੰਜ ਸੇਰ ਦੀ ਪੰਜਸੇਰੀ, ਦੋ ਪੰਜਸੇਰੀ ਦੀ ਧੜੀ, ਦੋ ਧੜੀ ਦਾ ਧੌਣ (ਅਧੰਮਨ), ਦੋ ਧੌਣ ਦਾ ਮਣ, ਅਤੇ ਪੰਜ ਮਣ ਦਾ ਭਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–
ਏਕ ਮਨ ਆਠ ਖੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡ ਪਾਂਚ ਟੂਕ,
ਟੂਕ ਟੂਕ ਚਾਰੁ ਫਾਰਿ ਫਾਰ ਦੋਇ ਫਾਰ ਹੈ.
ਤਾਹੂ ਤੇ ਪਈਸੇ ਔ ਪਈਸਾ ਏਕ ਪਾਂਚ ਟਾਂਕ,
ਟਾਂਕ ਟਾਂਕ ਮਾਸੇ ਚਾਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ.
ਮਾਸਾ ਏਕ ਆਠ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਆਠ ਚਾਵਰ ਕੀ,
ਹਾਟ ਹਾਟ ਕਨੁ ਕਨੁ ਤੋਲ ਤੁਲਾਧਾਰ ਹੈ.
ਪੂਰ ਪੂਰ ਪੂਰ ਰਹੈ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਖੈ,
ਵਸ ਆਵੈ ਕੈਸੇ ਜਾਂਕੋ ਏਤੋ ਵਿਸਤਾਰ ਹੈ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਇਸ ਕਵਿੱਤ ਵਿੱਚ "ਮਨ" ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ–ਦਿਲ੍ ਅਤੇ ਚਾਲੀ ਸੇਰ ਤੋਲ. ਅੱਠ ਖੰਡ–ਅੱਠ ਪੰਜਸੇਰੀਆਂ. ਪੰਜ ਟੂਕ–ਪੰਜ ਸੇਰ. ਚਾਰ ਫਾੜ–ਚਾਰ ਪਾਈਏ. ਐਸੇ ਹੀ ਅੱਧ ਪਾ, ਸਰਸਾਹੀ, ਟਾਂਕ, ਮਾਸਾ, ਰੱਤੀ, ਚਾਵਲ ਆਦਿ ਜਾਣੋ.

ਇਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੋਲ ਇਹ ਹੈ–
੮ ਚਾਵਲ, ਰੱਤੀ.
੮ ਰੱਤੀ, ਮਾਸ਼ਾ.
੧੨ ਮਾਸ਼ੇ, ਤੋਲਾ.
੫ ਤੋਲਾ, ਛਟਾਂਕ.
੪ ਛਟਾਂਕ, ਪਾਵ (ਪਾਈਆ).
੧੬ ਛਟਾਂਕ, ਸੇਰ.
੪੦ ਸੇਰ, ਮਨ.

ਤੋਲਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਤੋਲਾ ਭਰ ਵਜ਼ਨ.

ਤੋਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੋਲਨ. ਵਜ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਤਰਾਜ਼ੂ ਨਾਲ ਭਾਰ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਕਰਨਾ. ਭਾਰ ਜੋਖਣਾ.

ਤੋਲਨ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲਣਾ.

ਤੋਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਲਕ. ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਤੋਲ ਅਤੇ ਤੋਲਕ. ੧੨ ਮਾਸ਼ਾ ਭਰ ਵਜ਼ਨ. ਫ਼ਾ ਤੋਲਹ. "ਖਿਨੁ ਤੋਲਾ ਖਿਨੁ ਮਾਸਾ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਕਦੇ ਫੁਲਦਾ ਕਦੇ ਘਟਦਾ.

ਤੋਲਾਇਆ. ਤੋਲ ਕਰਵਾਇਆ. ਤੁਲਵਾਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਲਾਵਾ. ਤੋਲਕ. ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੋਲਾਹਾ. ਵਿ–ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਜ਼ਨ ਮੇਂ. ਤੋਲ ਵਿੱਚ. "ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਜਗਿ ਪੁੰਨ ਤੁਲਾਹਾ। ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਪੁਜਹਿ ਪੁਜਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਤੋਲਿ. ਤੋਲ (ਵਜ਼ਨ) ਕਰਕੇ. "ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਤੋਲੀ. ਵਿ–ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਤੋਲੀਂ. ਤੋਲਦਾ ਹਾਂ. "ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਸੋ ਸਹੁ ਤੋਲੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੋਪ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਠੀਕ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪੁਰ ਸ਼ਿਸਤ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਤੋਪਚੀ.

ਤੋਲੁ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲ। ੨ ਵੱਟਾ. ਵਜ਼ਨਾ. "ਸਚੁ ਤਰਾਜੀ ਤੋਲੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਤੋੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੋਹੇ ਦੀ ਸਲਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਲੋਟੇ ਵਿੱਚ ਦੇਕੇ ਸੂਤ ਅਟੇਰੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਅੰਤ. ਸਿਰਾ. ਹੁੱਦ। ੩ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤੋੜਨਾ.

ਤੋੜਨਾ. (ਸੰ. ਤੁਡ੍. ਧਾ–ਤੋੜਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ) ਕ੍ਰਿ–ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ. ਅਲਗ ਕਰਨਾ. ਸੰਬੰਧ ਜੁਦਾ ਕਰਨਾ.

ਤੋੜ ਨਿਬਾਹੁਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੰਤ ਤੀਕ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ.

ਤੋੜ ਪਹੁਚਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੁਰ ਪੁਚਾਉਣਾ.

ਤੋੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਥੈਲੀ। ੨ ਗਲ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਕੰਠਾ. ਜ਼ੰਜੀਰੀਦਾਰ ਕੰਠਾ। ੩ ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੪ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਤੋਪ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇਣ ਦਾ ਡੋਰਾ. ਪਲੀਤਾ. ਫਲੀਤਾ. "ਕਲਾ ਪੈ ਜੜੈ ਮੋੜ ਤੋੜੈ ਧੁਖੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤੋੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੁੜਵਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੋੜਾਵੈ ਅਤੇ ਤੋੜਨਾ.

ਤੋੜਾ ਝਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਤੋੜੇ ਤੋਂ ਅੱਗ ਦਾ ਚਿੰਗਾੜਾ ਪਲੀਤੇ ਦੀ ਬਾਰੂਦ ਪੁਰ ਝਾੜਨਾ। ੨ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਆਖਕੇ ਦਿਲ ਭੜਕਾਉਣਾ. "ਸਿੰਘਨ ਉਪਰ ਤੋੜਾ ਝਾੜਾ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਤੋੜਾਦਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਬੰਦੂਕ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੋੜੇ ਨਾਲ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਤੋੜਿ. ਤੋੜਕੇ. "ਤੋੜਿ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤ ਕਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ੨ ਤੋੜਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. "ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਤੋੜੀਆ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰੀਆ.

ਤੋੜੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੋੜਾਦਾਰ.

ਤੋ. ਤਥ. ਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਤਉ.

ਤੋਅਮ. ਅ [توأم] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋੜੇ ਬੱਚੇ. ਯਮਲ (twins).

ਤੋਸੀਫ਼. ਅ [توصيف] ਤੌਸੀਫ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਫ਼ (ਗੁਣ) ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਅ੍ਰੀਫ਼ ਕਰਨਾ. ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ.

ਤੌਹੀਦ. ਅ [توحيد] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਹ੍ਦ (ਇੱਕ) ਸਮਝਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਇੱਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਅਦ੍ਵੈਤਤਾ। ੨ ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦ. Monism (unitarianism).

ਤੌਹੀਨ. ਅ [توہين] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਹਨ (ਸੁਸਤੀ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਅਪਮਾਨ. ਅਨਾਦਰ. ਹਤਕ.

ਤੌਕ. ਦੇਖੋ, ਤਉਕ.

ਤੌਕਣਾ. ਤੌਫ (ਪਾਣੀ) ਦੇ ਕਣ (ਤੁਬਕੇ) ਛਿੜਕਣੇ. ਦੇਖੋ, ਤਉਕਣਾ.

ਤੌਕ਼ੀਰ. ਅ [توقير] ਵਕ਼ਰ (ਇੱਜ਼ਤ) ਦਾ ਭਾਵ. ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਕ਼ਦਰ.

ਤੌਖਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਦੇਸ਼ਾ. ਚਿੰਤਾ. ਧੜਕਾ. ਅ [تخيل] ਤਖ਼ੈਯੁਲ.

ਤੌਨ. ਦੇਖੋ, ਤਉਨ। ੨ ਤਿਸ ਦਾ. ਤਿਸ ਦੀ. "ਪਠੈ ਸੁਨੈ ਮਨ ਮੇ ਗੁਨੈ ਪੂਰੈ ਕਾਮਨਾ ਤੌਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤੌਫ਼ੀਕ਼. ਅ [توفيق] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਫ਼ਕ਼ (ਯੋਗਤ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਾਮਰਥ੍ਯ. ਸ਼ਕ੍ਤਿ.

ਤੌਰ. ਅ [طور] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਢੰਗ. ਚਾਲਚਾਲ. "ਗੁਰੁ ਕੋ ਤੌਰ ਹੋਰ ਬਿਧਿ ਔਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ.

ਤੌਰਾਤ } ਅ [توريت] ਯਹੂਦੀਆਂ (ਮੂਸਾਈਆਂ) ਦਾ
ਤੌਰੇਤ } ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ. Old Testament ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੰਜ ਕਿਤਾਬਾਂ (Pentateuch). ਦੇਖੋ, ਮੂਸਾ.

ਤੌਲ. ਦੇਖੋ, ਤਉਲ.

ਤੌਲਗ. ਦੇਖੋ, ਤਉਲਗ.

ਤੌਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਰਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ. ਤਪਲਾ। ੨ ਉਹ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਸਤੁ ਦਾ ਮਾਨ (ਵਜ਼ਨ) ਮਾਲੂਮ ਕਰੀਏ.

ਤੌਲੀਆ. ਅੰ. Towel. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਨਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਰੁਮਾਲ. ਅੰਗੋਛਾ.

ਤੌੜਾ } ਦੇਖੋ, ਤਾਉੜਾ ਅਤੇ ਤਾਉੜੀ.
ਤੌੜੀ }

ਤ੍ਰ. ਸਰਵ–ਤਿਸ ਨੂੰ.

ਤ੍ਰੈਕ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਰ. ਭੈ। ੨ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਦੁੱਖ। ੩ ਪੱਥਰ ਕੱਟਣ ਦੀ ਟਾਂਕੀ.

ਤ੍ਰੰਗ. ਸੰ [تنگ] ਧਾ–ਕੰਬਣਾ, ਠੋਕਰ ਖਾਕੇ ਡਿਗਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ [تنگ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ੀਨ ਕਸਣ ਦੀ ਪੇਟੀ. "ਤ੍ਰੰਗ ਸੈਂਚ ਤਬ ਕੀਨਸ ਤੁਸਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਵਿ–ਸੰਕੁਚਿਤ. ਡੀਜ਼ਾ। ੪ ਖਿੱਚਿਆਹੋਇਆ। ੫ ਦੁਖੀ. ਹੈਰਾਨ. "ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੂੜਿਆਰੁ ਅਉਖਾ ਤ੍ਰੰਗੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਤ੍ਰੰਗ ਕਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੰਗ ਲੈਣਾ.

ਤ੍ਰੰਗਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰੰਗੀ. ਤਕਲੀਫ਼. "ਪੰਚ ਦੂਤ ਤਜਿ ਤ੍ਰੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ [تنگنائے] ਤ੍ਰੰਗਨਾਯ. ਕਠਿਨਾਈ. ਔਖ। ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਮੈਲਾਪਨ.

ਤ੍ਰੰਗਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੋੜੇ ਦੇ ਤ੍ਰੰਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੱਸਣਾ. ਤ੍ਰੰਗ ਦੀ ਢਿੱਲ ਮਿਟਾਉਣੀ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਪ ਕਰ, ਲੈ ਘੋਰਨ ਕੋ ਤ੍ਰੰਗ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਤ੍ਰੰਗੀ. ਫ਼ਾ [تنگی] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰੰਗ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰਕੋਚ. ਡੀਜ਼ਾਪਨ। ੨ ਨਿਰਧਨਤਾ. ਗ਼ਰੀਬੀ। ੩ ਮੁਸੀਬਤ.

ਤ੍ਰੰਗੀਐ. ਤ੍ਰੰਗ ਹੋਈਏ. ਤ੍ਰੰਗੀ ਵਿੱਚ ਪਈਏ. ਤ੍ਰੰਗਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੰਗ ੫.

ਤ੍ਰੰਗੁਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰੁਯ-ਅੰਗੁਲੀ. ਸਲੱਅ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜ ਖੇਤ ਤੋਂ ਉਠਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿੜ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਾਹਣ ਨੂੰ ਉਡ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਲੈ ਕਿਰਸਾਨ ਮਨੋ ਤ੍ਰੰਗੁਲੀ ਖਲ ਦਾਨਨ ਜਸੋਂ ਨਭ ਬੀਚ ਉਡਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤ੍ਰੰਜਣ ਸਿੰਧੀ. ਲਪੇਟਣਾ। ੨ ਸੂਤ ਤਾਣੀ ਆਦਿ ਦੇ ਲਪੇਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੰਵਣ.

ਤ੍ਰੰਜੌਰ. ਸੰ. ਤ੍ਰੁਞ੍ਜੁਪੁਰ–ਤ੍ਰੁਗਪੁਰ. ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰੰਜਾਪੁਰ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰੰਜਾਨ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਸਿਆ ਸ਼ਹਿਰ. ਤ੍ਰੰਜੌਰ ਸਾਊਥ ਇੰਡੀਅਨ ਰੇਲਵੇ (S.I.Ry.) ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ,ਜੋ ਮਦਰਾਸ ਤੋਂ ੨੧੯ ਮੀਲ ਹੈ.

ਤ੍ਰੰਵਣ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੰਜਣ। ੨ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ, ਜੋ ਸੂਤ ਕੱਤਣ ਲਈ ਜੁੜਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੇਉਣ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਵਣ.

ਤ੍ਰੰਡ. ਸੰ. ਤਣ੍ਡ. ਧਾ–ਕੁੱਟਣਾ, ਤਾੜਨਾ.

ਤ੍ਰੰਡੁਲ. ਸੰ. ਤਣ੍ਡੁਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੱਟੇ ਹੋਏ ਧਾਨ. ਚਾਵਲ.

ਤ੍ਰੰਤ. ਤੰਦ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੰਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਤ੍ਰ. "ਤ੍ਰੰਤ ਕਉ ਪਰਮਤੰਤੁ ਮਿਲਿਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ:੧)

ਤ੍ਰੰਤਮੰਤ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰ.

ਤ੍ਰੰਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤ੍ਰੀ.

ਤ੍ਰੰਤਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੰਤ੍ਰੀ (ਵੀਣਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਤ੍ਰੰਤੀ. ਸੰ. ਤਨ੍ਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਰ. "ਥਿਰੁ ਭਈ ਤ੍ਰੰਤੀ ਤੂਟਸਿ ਨਾਹੀ ਅਨਹਦ ਕਿੰਗੁਰੀ ਬਾਜੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਡੋਰੀ. ਰੱਸੀ। ੩ ਸੰ. ਤੰਤ੍ਰੀ. ਵੀਣਾ. ਕਿੰਗਰੀ. "ਜਿਉ ਨਟੂਆ ਤੰਤੁ ਵਜਾਏ ਤੰਤੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਤੰਤ੍ਰਿਨ੍. ਵਿ–ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਤਾਰ ਦਾ ਸਾਜ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਤੰਤੁ. ਸੰ. ਤਨ੍ਤੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਗਾ. "ਛੋਛੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਤੰਤੁ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ। ੨ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦਾ ਜਾਲ. ਦੇਖੋ,ਜਲਤੰਤੁ। ੩ ਤਾਰ. "ਤੁਟੀ ਤੰਤੁ ਰਬਾਬ ਕੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਰਬਾਬ ਦੇਹ, ਤੰਤੁ, ਪ੍ਰਾਣ। ੪ ਤੰਦੂਆ. ਗ੍ਹਾਹ। ੫ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੬ ਪੱਠੇ. Nerves। ੭ ਸੰ. ਤਤ੍ਰ. "ਤੰਤੈ ਕਉ ਪਰਮ ਤੰਤੁ ਮਿਲਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੮ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਆਪੇ ਤੰਤੁ ਪਰਮ-ਤੰਤੁ ਸਭੁ ਆਪੇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਆਪੇ। ੯ ਦੇਖੋ, ਤੰਤ੍ਰ. "ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਪਾਖੰਡੁ ਨ ਕੋਈ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਗੁਰਿ ਦੀਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤੰਤੁਕੀਟ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਕੜੀ। ੨ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਤੰਦ ਕਢਦਾ ਹੈ.

ਤੰਤੁਮੰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤੁ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰ. "ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਪਾਖੰਡ ਨ ਜਾਣਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਤੰਤੁਵਾਪ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੰਦ (ਸੂਤ) ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ.
ਤੰਤੁਵਾਯ } ਜੁਲਾਹਾ। ੨ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੀੜਾ ਅਤੇ ਮਕੜੀ ਆਦਿ.

ਤੰਤ੍ਰ. ਸੰ. ਤਨ੍ਤ੍ਰ. ਧਾ–ਫੈਲਾਉਣਾ, ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰਨਾ, ਕੁਟੰਬ ਪਾਲਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਤ੍ਰ. ਕਪੜਾ। ੩ ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਪਾਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਸਿੱਧਾਂਤ। ੫ ਔਸ਼ਧ. ਦਵਾ। ੬ ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. ਸਬਬ। ੭ ਉਪਾਯ. ਜਤਨ। ੮ ਰਾਜ੍ਯ। ੯ ਰਾਜ੍ਯ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ। ੧੦ ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ। ੧੧ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੧੨ ਆਨੰਦ। ੧੩ ਘਰ। ੧੪ ਧਨ। ੧੫ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼। ੧੬ ਕ੍ਰਸਮ. ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ। ੧੭ ਟੂਣਾ. ਜਾਦੂ. "ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨ ਤੰਤ ਜਾਕੋ ਆਦਿਪੁਰਖ ਅਪਾਰ." (ਅਕਾਲ)

੧੮ ਅਧੀਨਤਾ.ਵਸ਼ਿਕਾਰ. "ਨਮੋ ਏਕ ਤੰਤ੍ਰੈ ਨਮੋ ਏਕ ਤੰਤ੍ਰੈ."(ਅਕਾਲ) ੧੯ ਨੀਤਿਵਿਦ੍ਯਾ। ੨੦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਤਨ੍ਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਅਰ ਸ਼ਕਤਿ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸਯ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ.

ਤੰਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦ੍ਰਾ.

ਤੰਤ੍ਰਾਲਿਕਾ. ਵਿ–ਤੰਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਸ਼ੁਣੀ. ਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ."ਕਿ ਮੰਤ੍ਰਾਵਲੀ ਹੈ,ਕਿ ਤੰਤ੍ਰਾਲਿਕਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਤੰਤ੍ਰਿ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੰਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਜਾਦੂ
ਤੰਤ੍ਰੀ } ਟੂਣੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ। ੨ ਸੰ. ਤਨ੍ਤ੍ਰੀ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਨਾੜੀ. ਰਗ। ੩ ਵਾਜੇ ਦੀ ਤਾਰ। ੪ ਰੱਸੀ। ੫ ਉਹ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਾਰਾਂ ਹੋਣ, ਜੈਸੇ–ਸਿਤਾਰ ਵੀਣਾ ਆਦਿ। ੬ ਵਿ–ਆਲਸੀ. ਸੁਸਤ। ੭ ਅਧੀਨ. ਤਾਬੇਦਾਰ.

ਤੰਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਤ੍ਰ. ਸਾਰ. ਤਥ੍ਯ.

ਤੰਦ. ਸੰ. ਤਨ੍ਦ੍. ਧਾ–ਨਰਮ ਹੋਣਾ, ਢਿੱਲਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖੋ, ਤੰਤੁ ਅਥਵਾ ਤੰਤ੍ਰਿ। ੩ ਭੇਡ ਬਕਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਵੱਟੀਹੋਈ ਰੱਸੀ. ਤਾਂਤ. ਨਸਾਂ ਦੀ ਡੋਰੀ. Gut.

ਤੰਦਈਆ. ਤੁੰਦ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ, ਭਰਿੰਡ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ, ਇੱਕ ਮਝਾਗੀਰੀ ਰੰਗ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਜੀਵ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਤੈਯਾ (ਦੈਤ੍ਯ ਕਰੈਯਾ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਭਿਰੜ ਤੰਦਈਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਫਿਰੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤੰਦ ਮਰੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਾਜ ਸੁਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੂੰਟੀ ਮਰੋੜਕੇ ਤੰਦ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰਨਾ ਅਥਵਾ ਕਸਣਾ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਬਿਰਛ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਤਾਗਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ਮੰਤ੍ਰਜਪ ਨਾਲ ਗੱਠ ਦੇਣੀ. "ਲਖ ਤੰਦ ਮਰੋੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਤੰਦੁਲ. ਚਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਤੰਡੁਲ. "ਲੈਕੇ ਤੰਦੁਲ ਚੱਬਿ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਓਨ." (ਭਾਗੁ)

ਤੈਦੂਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਪਣੀਆਂ ਤੈਦਾਂ ਨਾਲ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਲਜੀਵ, ਅਸ੍ਟਪਦ. Octopus ਅਥਵਾ Octopoda . ਇਸ ਦੀ ਤੈਦਾਂ ਸਮੇਤ ਲੰਬਾਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ੧੪ ਫੁਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਦੂਆ। ੨ ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਮਗਰਮੱਛ ਨੂੰ ਤੈਦੂਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ.

ਤੈਦੂਰ. ਦੇਖੋ, ਤਨੂਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੈਬੂਰ. "ਬੱਜੇ ਤੈਦੂਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਫ਼ਾ ਤੈਦੂਰ ਗਰਜ. ਕੜਕ.

ਤੈਦ੍ਰਾ. ਸੰ. ਤਨ੍ਦ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੈਂਦ੍ਰਾ. ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸ। ੨ ਜਾਗੇਮੀਟੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਉਂਘਾਈ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦ ਧਾ.

ਤੈਦ੍ਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਸਤੀ. ਦੇਖੋ, ਤੈਦ੍ਰਾ. "ਚਲੈ ਬਰਬਰੀ ਅਰਮਨੀ ਛਾਡ ਤੈਦ੍ਰੀ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਖ਼ਿ. ਕੁਟੀ. ਭੈਂਹ। ੩ ਵਿ–ਤੈਦ੍ਰਾ ਵਾਲਾ. ਉਂਘਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੁਸਤ.

ਤੈਨ. ਦੇਖੋ, ਤਨ. "ਸੋਈ ਤੈਨ ਫੁਟੰਨਿ ਜਿਨਾ ਸਾਂਈ ਵਿਸਰੈ."(ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ–ਤਿਨ੍ਹਾਂ. ਉਨ੍ਹਾਂ. "ਖਾਕ ਲੋੜੈਦਾ ਤੈਨਿਖੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਕ ਲੋੜੈਂਦਾ। ੩ ਤਤ੍ ਅਤੇ ਨ ਦਾ ਸੰਯੋਗ. ਤਨ–ਤੱਨ. ਉਹ ਨਹੀਂ.

ਤੈਨਿ. ਤਨ ਮੇ. ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ."ਤੈਨਿ ਜੜਾਈ ਆਪਣੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੈਨ ੨.

ਤੈਨੁ. ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਨੁ. "ਮਨੁ ਤੈਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਦੇਖ ਦਰਸਨ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਰਤੁ ਬਿਨੁ ਤੈਨੁ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਤੈਪਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਊ, ਗਾਂ. ਦੇਖੋ, ਤੈਬਾ ੩.

ਤੈਬਾ. ਫ਼ਾ ਤੈਬਾਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਜਾਮਾ. ਖੁਲ੍ਹੀ ਸਲਵਾਰ। ੨ ਚੌਮ ਦਾ ਪਜਾਮਾ। ੩ ਸੰ. ਤਾਂਥ. ਗੱਭਣ ਗਊ.

ਤੈਬਾਕੂ. ਦੇਖੋ, ਤਮਾਖੂ.

ਤੈਬੀ. ਛੋਟਾ ਤੈਬਾ. ਦੇਖੋ, ਤੈਬਾ.

ਤੈਬੀਹ. ਅ ਤਨ੍ਬੀਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਬਹ (ਜਗਾਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਨਸੀਹਤ. ਸ਼ਿਛਾ। ੨ ਦੰਡ. ਸਜ਼ਾ.

ਤੈਬੁਰ. ਦੇਖੋ, ਤੈਬੂਰ.

ਤੈਬੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ੇਮਾ. ਵਸਤ੍ ਦਾ ਘਰ. "ਤੈਬੂ ਪਲੰਘ ਨਿਵਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਤੈਬੂ ਸਾਹਿਬ. ਨਾਨਕਿਆਨੇ ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਖਰਾਸੋਦਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਵਣ (ਜਾਲ) ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ੨ ਮੁਕਤਸਰ (ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੈਂਪ ਸੀ, ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਬਾੜਾਂ ਪੁਰ ਵਸਤ੍ ਪਾਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਤੈਬੂ ਦਿਖਾਕੇ ਯਕ਼ੀਨ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਬੇਅੰਤ ਫ਼ੌਜ ਉਤਰੀਹੋਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਸਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਗਰੂ.

ਤੈਬੂਰ. ਫ਼ਾ ਤੈਬੂਰ ਅਥਵਾ ਤੈਬੂਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਚੌਲ.

ਤੈਬੂਰਾ. ਸੰ. ਤੁਮ੍ਬੁਰ ਕੀਗ਼ਾ–ਤੈਬੁਰੁਵੀਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਨਪੂਰਾ. ਤੈਬੁਰੁ ਗੰਧਰਵ ਦੀ ਰਚੀਹੋਈ ਵੀਣਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਤਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਤੈਂਬੇ ਨੂੰ ਭੰਡੀ ਲਗਾਕੇ ਇਹ ਸਾਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸੁਰ ਆਧਾਰ ਗਵੈਯੇ ਗਾਯਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਜ.

ਤੈਬੂਲ. ਦੇਖੋ, ਤਬੋਲ ਅਤੇ ਤਮੋਲ.

ਤੈਬੇਸਰ. ਦੇਖੋ, ਤਮੇਸਰ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਮੋਹ ਤ੍ਰਿਦੋਖੁ ××× ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਚਨ ਤੈਬੇਸਰ ਪੂਰੀ." (ਨਾਪ) ਗੁਰੁਵਚਨ, ਸੰਨਿਪਾਤ ਰੋਗ ਲਈ ਤਮ੍ਰੇਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਪੁੜੀ ਹੈ.

ਤੈਬੇਰਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ.

ਤੈਬੇਰ
ਤੈਬੇਲ
ਤੈਬੇਲਾ } ਦੇਖੋ, ਤਬੋਲ ਅਤੇ ਤਮੋਲ. "ਮੁਖ ਖਾਇਓ ਤੈਬੇਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਇਹੁ ਤੈਬੇਲਾ ਖਾਇਗੋ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤੈਬੋਲੀ. ਸੰ. ਤਾਮ੍ਬੂਲਿਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਮੋਲੀ. ਪਾਨ ਵੇਚਣ ਅਤੇ ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੀੜੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕਹਾ ਸੁ ਪਾਨ ਤੈਬੋਲੀ ਹਰਮਾ."(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)"ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਮੈਸੇ ਪਾਨ ਤੈਬੋਲੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਤਜਕ੍ਰੇ. ਦੇਖੋ, ਤਿਅਕਤ.

ਤਜਜ. ਸੰ. ਤ੍ਯਜ਼. ਧਾ–ਛੱਡਣਾ, ਤਰਕ ਕਰਨਾ.

ਤਜਜਨ. ਦੇਖੋ, ਤਜਣਾ.

ਤਜਾਗ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆਗ.

ਤਜਾਗਪਤ੍ਰ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਤਜਾਗ ਦੀ ਲਿਖਤ. ਬੇਦਾਵੇ ਦੀ ਤਹ਼ਰੀਰ. ਤਲਾਕਨਾਮਾ.

ਤਜਾਗੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆਗੀ.

ਤਜਾਜਗ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆਗਿਜ.

ਤਜੋਂ. ਦੇਖੋ, ਤਿਉਂ.

ਤਜੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਉਹਾਰ.

ਤ੍ਰ. ਤ੍ਰਯ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਤਿੰਨ। ੨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਥਾਂ, ਠਿਕਾਣੇ. ਜਿਵੇਂ–ਤ੍ਰਤ੍ , ਪਰਤ੍ .

ਤ੍ਰਉਦਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ੀ. "ਤ੍ਰਉਦਸੀ ਤੀਨਿ ਤਾਪ ਸੰਸਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫ ਥਿਤੀ)

ਤ੍ਰਇ. ਸੰ. ਤ੍ਰਯ. ਵਿ–ਤਿੰਨ। ੨ ਤੀਜਾ. ਤੀਸਰਾ.

ਤ੍ਰਈ. ਸੰ. ਤ੍ਰਯੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਦਰਸਨ ਨਿਮਖ ਤਾਪ ਤ੍ਰਈ ਮੋਚਨ." (ਸ੍ਰਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਆਧਿ ਵਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ ਤਿੰਨੈ ਤਾਪ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਰਿਗ ਯਜੁਰ ਸਾਮ ਤਿੰਨੈ ਵੇਦ। ੪ ਦੁਰਗਾ। ੫ ਪਤਿ ਪੁਤ੍ ਕੈਨਜਾ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਤ੍ਰਸ. ਸੰ. ਤ੍ਰਸ੍. ਧਾ–ਡਰਨਾ, ਡਰਾਉਣਾ, ਭੱਜ ਜਾਣਾ, ਖੋਹ ਲੈਣਾ, ਰੋਕਣਾ, ਵਰਜਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਨ. ਜੰਗਲ.

ਤ੍ਰਸਤ. ਸੰ. ਤ੍ਰਸ੍ਤ. ਵਿ–ਡਰਿਆਹੋਇਆ. ਭੈਭੀਤ. "ਨ ਤ੍ਰਸਤੈ ਨ ਗ੍ਰਸਤੈ." (ਅਕਾਲ)

ਤ੍ਰਸਨ. ਕ੍ਰਿ–ਤ੍ਰਸ (ਭਯ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਪਿਖੰਤਿਹ ਕਲਮਲ ਤ੍ਰਸਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਸਨੁ।

੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਰ. ਭਯ.

ਤ੍ਰਸਨੁ. ਸੰ. ਤ੍ਰਸ੍ਨੁ. ਵਿ–ਡਰਨ ਵਾਲਾ. ਡਰਪੋਕ.

ਤ੍ਰਸਰੇਣੁ. ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੱਕਲ ਹੋਇਆ ਰੇਣੁ.ਮਹਾ ਸੂਕ੍ਸ਼ਮ ਕਣ, ਜੋ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਦੇ ਛੇਦ ਵਿੱਚਦੀਂ ਸੂਰਯ ਦੀ ਚਮਕ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.ਛੀ ਪਰਮਾਣੁ, ਅਥਵਾ ਤਿੰਨ ਦ੍ਰਸਰੇਣੁ ਦਾ ਤ੍ਰਸਰੇਣੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਤ੍ਰਸਿਤ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਸਤ.

ਤ੍ਰਹਕ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਤ੍ਰਕੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕੁਲਾ.

ਤ੍ਰੱਕਣਾ. ਸਜ਼ਨਾ. ਬੁਸਣਾ. ਗਲਕੇ ਵਹਿਣਾ.

ਤ੍ਰਖਿ. ਸੰ. ਤ੍ਰਖਿਤ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਪਜਾਸਾ. "ਹਮ ਕਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪਰੈ ਤ੍ਰਖਿ ਜਾਇਣਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਸਾਨੂੰ ਲਹੂ ਦੀ ਪਜਾਸੀ ਭਾਨਿਨੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

ਤ੍ਰਟ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਖਾ. ਪਿਆਸ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਟਿ.

ਤ੍ਰਠਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤ੍ਰਰਾ–ਨਠਣਾ. ਛੇਤੀ ਭੱਜਣਾ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਜਾਣਾ. "ਘਰ ਘਰ ਨੂੰ ਤ੍ਰਠੇ." (ਭਾਗੁ)

ਤ੍ਰਪਣ. ਪੋਠੇ. ਟੱਪਣਾ. ਟਪੂਸੀ ਮਾਰਨੀ.

ਤ੍ਰਪਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਪ . ਧਾ–ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣਾ, ਡਰਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੩ ਕੀਰਤਿ. ਯਸ਼। ੪ ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ. ਕੰਚਨੀ.

ਤ੍ਰਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡਰਾਉਣਾ. ਚਾਬੁਕ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਅਤੇ ਟਪਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਪਣ ਅਤੇ ਤ੍ਰਪਾ. "ਤ੍ਰਾਜੀ ਤ੍ਰਪਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਾਉਣਾ.

ਤ੍ਰਮਾਟ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ.

ਤ੍ਰਮੱਕ. ਦੇਖੋ, ਤਮਕ. "ਤੇਗ ਤ੍ਰਮੱਕਯੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਤ੍ਰਯ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਇ.

ਤ੍ਰਯੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਈ.

ਤ੍ਰਯੋ. ਤੀਜਾ. ਤ੍ਰਿਤੀਯ। ੨ ਤਿੰਨ. ਤ੍ਰਯ. "ਤ੍ਰਯੋ ਬਾਣ ਲੈ ਬਾਮ ਪਾਣੰ ਚਲਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼. ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਦਸ. ਤੇਰਾਂ–੧੩.

ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਤੇਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਤੇਰਸ.

ਤ੍ਰਯੰਬਕ. ਸੰ. ਤ੍ਰ੍ਯਮ੍ਬਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਿੰਨ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਬਕ (ਨੇਤ੍ਰ). ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਿਵ। ੨ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਨਾਸਿਕ ਜਿਲੇ ਵਿਚ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਿਵਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਨਾਸਿਕ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰੀ ਕੁੰਭਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ੧੦.

ਤ੍ਰਯੰਬਕਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰ੍ਯਮ੍ਬਿਕਾ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਅੰਬਕ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰਯ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਅੱਖਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.

ਤ੍ਰਾ. ਸੰ. ਧਾ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨਾ, ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਛਕ.

ਤ੍ਰਾਸ. ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਰ. ਭਯ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਸ. "ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟੈ ਜਮਪੰਥ ਕੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਕਸ਼੍. ਤਕਲੀਫ਼. ਦੁੱਖ.

ਤ੍ਰਾਸਹਰਤਾ
ਤ੍ਰਾਸਹਰਾ } ਵਿ–ਤ੍ਰਾਸ (ਡਰ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਯ ਦੂਰਕਰਤਾ. "ਨਾਮ ਜਨ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸਹਰਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਾਸਕ
ਤ੍ਰਾਸਕਰ } ਵਿ–ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਤ੍ਰਾਸਤ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਸਤ । ੨ ਤ੍ਰਾਸ–ਦੇਤ. ਭਯ ਦੇਤ. "ਜਜੋਂ ਤ੍ਰਸਕਰ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸਤ ਬੇਰੀ." (ਨਾਪ)

ਤ੍ਰਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਡਰ ਦੇਣਾ.

ਤ੍ਰਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾਸ.

ਤ੍ਰਾਹਿ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਬਚਾਓ. ਰਕਾ ਕਰੋ. ਪਨਾਹ ਦੇਓ. "ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਕਰਿ ਸਰਨੀ ਆਏ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਾਹਿ ਦੇ ਅਰਥ ਬਾਜ਼ਕੇ ਪਰੇ ਹਟਾਉਣਾ ਭੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਹਿਕੇ ਪਰੇ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹਣਾ.

ਤ੍ਰਾਂਘ
ਤ੍ਰਾਘਿ } ਦੇਖੋ, ਤਾਂਘ. "ਆਗਾਹਾ ਕ੍ਰੂ ਤ੍ਰਾਘਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ. ਭਾਵ–ਉੱਨਤਿ ਵਾਸਤੇ ਬਲ ਖ਼ਰਚ ਕਰ. "ਸੁਰ ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੀ ਸੁਨਬੇ ਕਹੁ ਤ੍ਰਾਘੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਲੀ ਦੀ ਧੁਨਿ ਸੁਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਹੋਈ.

ਤ੍ਰਾਛਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰਾਸ਼ਨ (ਛਿੱਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੱਛਣਾ.

ਤ੍ਰਾਟਕ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

ਤ੍ਰਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਖਜ਼ਾ. ਹਿ਼ਫ਼ਾਜਤ. "ਤ੍ਰਾਣ ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ.

ਤ੍ਰਾਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਰਖਜ਼ਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਮਹ਼ਫ਼ੂਜ.

ਤ੍ਰਾਤਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਾਤ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਛਕ. ਤ੍ਰਾਣ ਕਰਤਾ. "ਸੋ ਕੀਨੋ ਸੁਰਭੀ ਕੋ ਤ੍ਰਾਤਾ." (ਨਾਪ) ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਰਾਖਾ.

ਤ੍ਰਾਮਾਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ.

ਤ੍ਰਾਵੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਾਉੜੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ.

ਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਤਿੰਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ– ਤ੍ਰ. ਤਰਨਾ. ਤੈਰਨਾ.

ਤ੍ਰਿਅ. ਸੰ. ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ. "ਤ੍ਰਿਅ ਅਸਥਾਨ ਤੀਨ ਤ੍ਰਿਅ ਖੰਡਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਤਿੰਨ ਗੁਣ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉੱਤਮ ਮਧ੍ਯਮ ਅਧਮ ਤਿੰਨ ਭਾਗ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇਤ੍ਰ ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤ੍ਰਿਅਜਿਤ. ਵਿ–ਇਸਤ੍ਰੀਜਿਤ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਜਿੱਤਿਆ-ਹੋਇਆ. "ਜਗੁ ਤ੍ਰਿਅਜਿਤ ਕਾਮਣਿ ਹਿਤਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਤ੍ਰਿਆ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਔਰਤ.

ਤ੍ਰਿਅੰਬਕ. ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਯੰਬਕ. "ਤੁਹੀ ਤ੍ਰਿਅੰਬਕ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਾਸ਼ੀਪੁਰ ਮਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤ੍ਰਿਸ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਖ.

ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਸਕਾਰ. "ਹੈ ਤਾਂਕੋ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍)

ਤ੍ਰਿਸਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਸਕ੍ਰਿਤ.

ਤ੍ਰਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸਟ. "ਸੰਤ ਕੈ ਦੋਖਿ ਨ ਤ੍ਰਿਸਟੈ ਕੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤਉ ਨਾਨਕ ਤ੍ਰਿਸਟਸਿ ਦੋਹਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਵਿ–ਪਜਾਸਾ. ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ.

ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ. ਸੰ. ਤੀਸ. ਤੀਹ–੩੦.

ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤਿ. ਸੰ. ਤੀਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ.

ਤ੍ਰਿਸਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ. "ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨ ਬੁਝੈ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਸਨਕ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾਤੁਰ. ਪਜਾਸਾ. ਛਾ. ਤਿਸ਼ਨਹ। ੨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਨ. ਲਾਲਚੀ. "ਤ੍ਰਿਸਨਕ ਜਿਮਿ ਇਹੁ ਕੈਸੇ ਧਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤ੍ਰਿਸਨਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਆਸ. ਤ੍ਰਿਖਾ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੂਖ ਸਭ ਨਾਸੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਤ੍ਰਿਸਨਾਲੁ. ਲਾਲਚੀ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਖਾ.

ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਖ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਖ. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ।
ਤ੍ਰਿਸਿਰਾ ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਲੰਕਾ-ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. ਇਸੇ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਮੁੰਡ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਖਰ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਅਤੇ ਦੋਭਕ ਵਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੪ ਕੁਬੇਰ.

ਤ੍ਰਿਸੀਸ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸਿਰਾ। ੨ ਭਿੰਗ, ਤ੍ਰਿਸੂਲ.

ਤ੍ਰਿਸੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਸ਼ੂਲ (ਕੰਡੇ) ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਸੂਲੀ. ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਙ੍ਕੁ. ਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ
ਤ੍ਰਿਸੰਕੁ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਸਹਿਤ ਸੁਰਗ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਵਸਿਸ੍ਠ ਤੋਂ ਯੱਗ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਵਸਿਸ੍ਠ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨੀ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਭੇਜਣ ਵਾਸਤੇ ਯੱਗ ਕੀਤਾ ਅਰ ਦੇਹ ਸਮੇਤ ਸੁਰਗ ਪੁਚਾਇਆ. ਜਦ ਸੁਰਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗਿਆ, ਤਦ ਇੰਦ੍ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ. ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਪੁਕਾਰਿਆ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਪ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਨੂੰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਠਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਲਟਕਰਿਹਾ ਹੈ।

੨ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰਯਾਰੁਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਘਰ ਪਾਲਈ ਸੀ. ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਕੁਕਰਮ ਦੇਖਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਚੰਡਾਲ ਹੋਜਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤ ਚੰਡਾਲਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤ ਨੇ ਵਸਿਸ੍ਠ ਦੀ ਗਊ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਈ ਅਤੇ ਆਪ ਭੀ ਖਾਧੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਵਸਿਸ੍ਠ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੈਂ ਆਪਣਾ ਬਾਪ ਨਾਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਦੂਜੇ ਮੋਰੀ ਗਾਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਤੀਜੇ ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪ ਖਾਧਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਸ਼ੰਕਾ-ਯੋਗਜ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਦੁਰਭਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤ ਨੇ ਰਖਜਾ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਿਖੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਾਇਆ. ਇਸ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ (ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤ) ਨੇ ਕੇਕਯ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸਪਤਰਥਾ ਨਾਮਕ ਕੰਨਜਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤੀ ਰਾਜਾ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ ਜਨਮਿਆ।

੩ ਬਿੱਲਾ। ੪ ਭ੍ਰਮੱਕੜ. ਪਤੰਗ। ੫ ਚਾਤ੍ਰਕ. ਪਪੀਹਾ। ੬ ਟਣਾਟਾ. ਜੁਗਨੂ. ਖਦਯੋਤ.

ਤ੍ਰਿਸੰਧ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਸੰਧ੍ਯਾ.

ਤ੍ਰਿਹ. ਵਿ–ਤਿੰਨ. ਤ੍ਰਯ. "ਤ੍ਰਿਹਾ ਗੁਣਾ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਿਖਾ. ਤੇਹ. ਪਿਆਸ.

ਤ੍ਰਿਹਦਸ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਹੁਦਸ.

ਤ੍ਰਿਹਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਤਿਹਾਵਲ.

ਤ੍ਰਿਹੁ. ਵਿ–ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ. "ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਭਿੰਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਵਿਚਿ ਸਹਿਜੁ ਨ ਪਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਤ੍ਰਿਖਾ. ਪਿਆਸ.

ਤ੍ਰਿਹੁਦਸ. ਸੰ. ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼. ਤੇਰਾਂ. ਤੇਰਹ–੧੩. "ਤ੍ਰਿਹੁਦਸ ਮਾਲ ਰਖੈ ਜੋ ਨਾਨਕ ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ ਸੋ ਪਾਵੈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ਚੌਰਰੂਪ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਅਤੇ ਦਸ ਵਿਸਯ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਬਚਾਕੇ ਰੱਖੇ। ੨ ਸੰ. ਮਿਦ੍ਰਸ–ਤ੍ਰਿਦਸ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਤਾਪਾਂ ਨੂੰ ਭਸਣਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ. ਤ੍ਰਿਦਸ਼ਮਾਲ. ਦੈਵੀ-ਸੰਪੱਤਿ.

ਤ੍ਰਿਹੁਦਸ ਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਹੁਦਸ ੨.

ਤ੍ਰਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਕਮਰ. ਲੱਕ. ਤਿਕ. ਤਿੱਗ। ੩ ਤ੍ਰਿਫਲਾ (ਹਰੜ ਬਹੇੜਾ ਆਉਲਾ).

ਤ੍ਰਿਕਟੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਕੌੜੀ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਸੁੰਢ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਅਤੇ ਮਖਪਿੱਪਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ.

ਤ੍ਰਿਕਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਮਾੜਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਚਰਾਣ ਗਣ. ਦੇਖੋ, ਗਣ ੮। ੩ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿੱਕਲ.

ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕਾਣ੍ਡ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਰਣ. "ਵੇਦਨ ਕਹਾ ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ ਵਿਧਾਨ। ਕਰਮ ਉਪਾਸਨ ਆਤਮਗਯਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਨਿਰੁਕ੍ਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਾਂਡ ਹਨ. ਵੇਦ ਦਾ ਕੋਸ਼। ੩ ਅਮਰਕੋਸ਼ ਭੀ ਤਿੰਨ ਕਾਂਡਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਕਾਮ. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਦਾ ਪਿਆਰਾ. "ਤ੍ਰਿਭੈਗੀ ਤ੍ਰਿਕਾਮੈ." (ਜਾਪੁ)

ਤ੍ਰਿਕਾਲ. ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿਸ਼ਯਤ। ੨ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ, ਮਧ੍ਯਾਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸਾਯੰਕਾਲ.

ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਸੰਧਿਆ ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸੰਧ੍ਯਾ-
ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਸੰਧ੍ਯਾ ਵਿਧਿ. ਸੰਧਿ (ਦੋ ਵੇਲਿਆਂ ਦੇ ਜੁੜਨ) ਸਮੇਂ ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਧ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧਿ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ, ਮਧ੍ਯਾਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸੰਝ ਸਮੇਂ. "ਸੰਧਿਆ ਕਰਮ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਕਰੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਤ੍ਰਿਕਾਲਗ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕਾਲਜ਼ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰ੍ਸ਼ੀ.
ਤ੍ਰਿਕਾਲਗ੍ਯ ਸੰਗਜਾ–ਸਰਵਗ੍ਯ. ਭੂਤ, ਵਰਤ-
ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸੀ ਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿਸ਼ਯਤ ਦੀ ਬਾਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕਟੁ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਕੌੜੀ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਸੁੰਢ ਮਖਪਿੱਪਲੀ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਹਾਜਮੇ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿਉੜੀ. ਮੱਥੇ ਪਏ ਤਿੰਨ ਵਲ. "ਮਾਥੈ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰੂਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁੰਝਲ. "ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਛੂਟਕੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਰੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੩ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ. "ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਤ੍ਰੈ ਮੂਰਤਿ×× ਗੁਰੁਪਰਸਾਦੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੂਟੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੪ Trinity. ਤਸਲੀਸ਼. ਤ੍ਰਿਮੂਰਤਿ. ਖ਼ੁਦਾ, ਰੂਹੁਲ ਕੁਦਸ* ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ (ਈਸਾ). ੫ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕੁਟਚਕ੍ਰ. ਦੋਹਾਂ ਭ੍ਰੋਂਹਾਂ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਤ੍ਰਿਕੂਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਕੂਟ (ਚੋਟੀਆਂ) ਵਾਲਾ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਲੰਕਾ ਨਗਰੀ ਵਸੀ ਹੈ। ੨ ਜੈਸਲਮੇਰ ਜਿਸ ਪਹਾੜੀ ਪੁਰ ਵਸਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਤ੍ਰਿਕੂਟ ਹੈ। ੩ ਵਾਮਨਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਮੇਰੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪਰਵਤ। ੪ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚਕ੍ਰ, ਜੋ ਭ੍ਰੋਂਹਾਂ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਹੈ। ੫ ਤਿਕੋਣਾ ਪਕਵਾਨ. ਸਮੋਸਾ.

ਤ੍ਰਿਕੋਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਤਿੰਨਾਂ ਕੂਣਿਆਂ ਵਾਲਾ. ਤਿਕੋਣਾ. Triangle। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭਰਗ. ਯੋਨਿ.

ਤ੍ਰਿੱਕਲ. ਵਿ–ਤਿਗੁਨਾ. ਤਿਹਰਾ. "ਤ੍ਰਿੱਕਲ ਸੰਗਲ ਸ਼ਰਾ ਦਾ." (ਮਗੋ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ ਚਰਾਣ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਲਾ (ਮਾਤ੍ਰਾ) ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕਲ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੬.

ਤ੍ਰਿਖ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੀਰਾ. ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਕੜੀ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਪ. ਧਾ–ਪਜਾਸ ਦਾ ਲੱਗਣਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਪਜਾਸ.

ਤ੍ਰਿਖਾ. ਵਿ–ਤੀਕ੍ਸ਼ਣ. ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਖਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਆਸ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਖ ੨. "ਤ੍ਰਿਖਾ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਲੋਭ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ.

ਤ੍ਰਿਖਾਈ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾਤੁਰ. ਤ੍ਰਿਖਾਵਾਨ. ਪਿਆਸਾ. "ਤੇ ਨਰ ਤ੍ਰਿਸਨ ਤ੍ਰਿਖਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਖਾਰਤ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਖਾਰ੍ਤ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਖਾ ਕਰਕੇ ਆਰਤ (ਦੁਖੀ). ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਇਆ.

ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਸਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਤ੍ਰਿਸ਼ਾਵਾਨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ. "ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਜਲ ਪੀਵਤ ਠੰਢਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਗ. ਸੰ. ਤਿਰ੍ਯਕ–ਤਿਯਕ ਅਤੇ ਤਿਰ੍ਯਗ–ਤਿਯੱਗ. ਵਿ–ਤਿਰਛਾ ਹੈ ਗਤਿ ਜਿਸ ਦੀ. ਤਿਰਛਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਖਲੋਕੇ ਨਾ ਤੁਰੇ। ੨ ਟੇਢੀ ਗਤਿ (ਚਾਲ) ਵਾਲਾ. "ਨਰਪਾਲ ਨ੍ਰਿਪਾਲ ਕਰਾਲ ਤ੍ਰਿਗੀ." (ਅਕਾਲ)

ਤ੍ਰਿਗਤ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਗਰ੍ਤ–ਤ੍ਰਿਗਤ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ. "ਤ੍ਰਿਗਤ ਦੇਸ ਏਸ੍ਵਰ ਹੂੰ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨) ੨ ਤ੍ਰਿਗਤ ਦੇਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਗਦ.

ਤ੍ਰਿਗਤਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਹ "ਅਕਵਾ" ਅਤੇ "ਅਜਬਾ" ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਮ, ਗ, ऽऽऽ, ऽ. ਭੇਦ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਅੱਖਰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਛੰਦ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਜੁਝਾਊ ਮਾਰੂ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਤੱਤੇ ਤੀਰੰ। ਬੱਬੇ ਬੀਰੰ।
ਚੱਚੇ ਚਾਲੰ। ਜੱਜੇ ਜ੍ਵਾਲੰ॥
(ਰਾਮਾਵ)

੨ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ "ਤਤ ਤੀਰੰ–ਬਬ ਬੀਰੰ" ਭੀ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲੱਛਣ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ–ਸ, ਗ, ।ऽ, ऽ. ਪਿੰਗਲ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਦੇਵੀ" ਅਤੇ "ਰਮਾ" ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਗਦ. ਸੰ. ਤਿਰ੍ਯਗਤ–ਤਿਯੱਗਤ. ਵਿ–ਤਿਰਛਾ ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਟੇਢੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਖੜਾ ਹੋਕੇ ਨਾ ਚਲ ਸਕੇ. ਸੱਪ ਮੇਂਡਕ ਆਦਿ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਖੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ. "ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਤੇ ਮੰਦਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਤਿੰਨ ਗਦ (ਰੋਗ).

ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਗਦ.

ਤ੍ਰਿਗਰਤ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਗਤ.

ਤ੍ਰਿਗੁਣ. ਵਿ–ਤਿਗੁਣਾ। ੨ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਂਖ੍ਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ.

ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਸਹਿਤ. ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤੀਤ ਵਿ–ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰਿਆ-
ਤ੍ਰਿਗੁਨਅਤੀਤ ਹੋਇਆ (ਪਰੇ). "ਕਹੁ ਤ੍ਰਿਗੁਨ-ਅਤੀਤ ਹੋ." (ਅਕਾਲ)

ਤ੍ਰਿਜਕ ਸੰ. ਤਿਯ੍ਕ. ਵਿ–ਤਿਰਛਾ. ਟੇਢਾ. ਜੋ ਸਿੱਧਾ
ਤ੍ਰਿਜਗ ਖੜਾ ਹੋਕੇ ਨਾ ਚਲ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਗਦ.

ਤ੍ਰਿਜਟ. ਤਿਹਰੀ ਜਟਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ. ਤ੍ਰਿਜਟੀ.

ਤ੍ਰਿਜਟਾ ਤ੍ਰਿਜਟਾ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਤਿਹਰੀ ਜਟਾ ਧਾਰਨ
ਤ੍ਰਿਜਟੀ ਵਾਲੀ ਵਿਭੀਸ਼ਣ ਦੀ ਭੈਣ, ਜੋ ਅਸ਼ੋਕ-

* ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੂਹ (Holy Ghost). ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ. ਇਸੇ ਨੇ ਮਰੀਅਮ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਕਰੇਂਗੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਟਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸੀਤਾ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ.* "ਤਬ ਕਹੋ ਬੈਣ ਤ੍ਰਿਜਟੀ ਬੁਲਾਇ." (ਰਾਮਾਵ) ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਜਟਾ ਰਾਵਣ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੨ ਬਿੱਲ ਦਾ ਬਿਰਛ ਭੀ ਤ੍ਰਿਜਟਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।† ੩ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਜਟੀ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਭੀ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਜੜ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਲਵਾਰ। ੨ ਕਟਾਰੀ.

ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ. ਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਯਾਮਾ. "ਘਟੀ ਏਕ ਦੋ ਜਾਮ ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ ਬਿਤੀ ਹੁਤੀ." (ਨਾਪ੍)

ਤ੍ਰਿਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਯ–ਘਨ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਕੱਤਣ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕੱਠ. ਦੇਖੋ, ਤੇਉਣ, ਤੰਜਣ ਅਤੇ ਤੰਵਣ.

ਤ੍ਰਿਟਿ. ਸੰ. ਤ੍ਰਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਪਿਆਸ। ੨ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ. "ਤ੍ਰਿਟਿ ਕਾਮ ਘਨੇਰੀ." (ਨਾਪ੍) "ਜਾਇ ਰਿਦੈ ਤ੍ਰਿਟਿ ਹੈ ਜਹਾਂ." (ਨਾਪ੍)

ਤ੍ਰਿਡੀਠ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਦੀਠ.

ਤ੍ਰਿਣ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਣ. ਧਾ–ਘਾਸ ਖਾਣਾ, ਚਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਸ. ਕੱਖ. ਤਿਨਕਾ. "ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨਿ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਵਿ–ਥੋੜਾ. ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨ. ਤੁੱਛ. ਤਨਿਕ. "ਤੁਧੁ ਲੇਪ ਨ ਲਗੈ ਤ੍ਰਿਣ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਅਦਨਾ. "ਤ੍ਰਿਣੰ ਤ ਮੇਰੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਤੁੱਛ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੁ.

ਤ੍ਰਿਣਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਮ੍ਰਿਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਣਅਰਿ ਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਣਅਰਿ ਅਰਿ ਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਣਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਣਹਾਰਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਣਅਰਿ ਅਰਿ.

ਤ੍ਰਿਣਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਕਾ। ੨ ਤ੍ਰਿਣ ਣਿਣ ਆਦਿ ਅਨੁਕਰਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲਾ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਣ ਣਿਣ.

ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਫੂਸ ਦੀ ਅੱਗ. ਭਾਵ–ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ. "ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਹੜ ਕਾ ਜਲੁ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਨਲ.

ਤ੍ਰਿਣਚਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸ਼ੁ. ਘਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਣਚਰ ਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਿੰਘ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਣਚਰ ਪਤਿ ਅਰਿ. ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਣਜਲੌਕਾ ਨਜਾਯ. ਜੋਕ ਦੇ ਤਿਨਕਾ ਫੜਨ ਵਾਂਙ. ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੈਸੇ ਜੋਕ ਦੂਜੇ ਤ੍ਰਿਣ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਪਿਛਲੇ ਨੂੰ ਛਡਦੀ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੂਜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਪੁਰ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਤ੍ਯਾਗਦਾ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਣ ਣਿਣ. ਇਹ ਛੰਦ "ਅਕਰਾ", "ਅਣਕਾ" "ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ" ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਯ, ।।, ।ऽऽ. ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕੇਵਲ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਅਰ ਮੁੱਢ "ਤ੍ਰਿਣ ਣਿਣ" ਪਾਠ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤ੍ਰਿਣ ਣਿਣ ਤੀਰੰ । ਬ੍ਰਿਣ ਣਿਣ ਬੀਰੰ ।
ਦ੍ਰਣ ਣਣ ਢਾਲੰ । ਜੂਣ ਣਣ ਜ੍ਹਾਲੰ ॥
(ਰਾਮਾਵ)

ਤ੍ਰਿਣ ਤੋੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਕਾ ਤੋੜਨਾ.

* ਦੇਖੋ, ਰਮਾਯਣ, ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਡ ਅ: ੨੭—੩੦.
† ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤਿਮਾਰਤੰਡ.

ਤ੍ਰਿਣਰਾਜ. ਸੰ. ਨ੍ਰਿਣਰਾਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਜੂਰ। ੨ ਨਾਰਿਯਲ(ਨਰੇਲ) ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ। ੩ ਤਾੜ ਬਿਰਛ.

ਤ੍ਰਿਣਰਿਪੁ ਨਾਇਕ ਰਿਪੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਪਤਿ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਣਾਲਯ / **ਤ੍ਰਿਣਾਲੈ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਣਾਂ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਕੁੱਲੀ. ਝੁੱਗੀ. ਛੱਪਰ.

ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ / **ਤ੍ਰਿਣਾਵ੍ਰਤ** ਸੰ. ਨ੍ਰਿਣਾਵਰ੍ਤ . ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਉਵਰੋਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਣਾਂ (ਕੱਖਾਂ) ਦਾ ਆਵਰਤ (ਚਕ੍ਰ) ਬੱਝਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਕੰਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ. ਇਹ ਵਾਉਵਰੋਲਾ ਬਣਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਉਡਾਲੈਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. "ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ ਸੋ ਕਹਯੋ ਜਾਹੁ ਤਾਕੋ ਤਿਖੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤ੍ਰਿਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ ਤ੍ਰਯ.

ਤ੍ਰਿਤਾਲੀ. ਤ੍ਰਿਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ. ਚਾਲੀ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ–੪੩.

ਤ੍ਰਿਤਿਯ. ਸੰ. ਨ੍ਰਤੀਯ. ਵਿ–ਤੀਜਾ. ਤੀਸਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰੈਤਾਯੁਗ. "ਸਤ ਦੁਆਪੁਰ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਕਲਿਜੁਗ." (ਅਕਾਲ)

ਤ੍ਰਿਤੀਅ. ਸੰ. ਨ੍ਰਤੀਯ–ਤ੍ਰਿਤੀਯ. ਵਿ–ਤੀਜਾ. ਤੀਸਰਾ. "ਤ੍ਰਿਤੀਅ ਬਿਵਸਥਾ ਸਿੰਚੇ ਮਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਤੀਜੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਜਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਤੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰੈਤਾਯੁਗ. "ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਭੁਇਆ ਦੂਤੇੜਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੀਜੇ. ਤੀਸਰੇ. "ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਆਏ ਸੁਰਸਗੀ." (ਤੁਖਾ ਛਿਤ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਨ੍ਰਤੀਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਤੀਜੀ ਤਿਥਿ. "ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਬਿਖੈਫਲ." (ਗਉ ਮ: ੫ ਬਿਤੀ)

ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਤੀਆ ੩.

ਤ੍ਰਿਦਸ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਦਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿੰਨ ਤਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ। ੨ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੩ ਸੂਰਗ। ੪ ਵਿ–ਤੀਸ–੩੦.

ਤ੍ਰਿਦਸਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਦਸ਼ (ਦੇਵਤਾ) ਦਾ ਪਤਿ ਇੰਦ੍.

ਤ੍ਰਿਦਸਾਲਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਦਸ਼ (ਦੇਵਤਾ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਸੂਰਗ. "ਤ੍ਰਿਦਸਾਲਯ ਕੀ ਜਨੁ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹਰੀ." (ਦੱਤਾਵ) ਸੂਰਗ ਦੀ ਕਾਂਤਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਮਾਨੋ ਚੁਰਾ ਲਈ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਦਸੇਸ / **ਤ੍ਰਿਦਸੇਸ੍ਵਰ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਦਸ਼ (ਦੇਵਤਾ) ਦਾ ਈਸ਼. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਇੰਦ੍. "ਤ੍ਰਿਦਸੇਸ ਲੀਨ ਬੁਲਾਇ." (ਗਜਰਾਜ) "ਬਲ ਗੁਨ ਬੀਰਜ ਮੋ ਜਨੁਕ, ਤ੍ਰਿਦਸੇਸ੍ਵਰ ਕੇ ਭਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੭)

ਤ੍ਰਿਦਿਵ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਦਿਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਗ। ੨ ਅਕਾਸ। ੩ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ.

ਤ੍ਰਿਦਿਵੇਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਦਿਵ (ਸੂਰਗ) ਦਾ ਈਸ਼. ਸੂਰਗ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍.

ਤ੍ਰਿਦੀਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿੰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਰਿਨਯਨ. ਤ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰ. ਸ਼ਿਵ। ੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਨਯਨ.

ਤ੍ਰਿਦੋਖ. ਕ੍ਰਿ. ਤ੍ਰਿਦੋਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਤ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ ਦਾ ਬਿਗਾੜ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਤਾਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸੰਨਿਪਾਤ ਰੋਗ. ਸਰਸਾਮ.

ਤ੍ਰਿਦੰਡ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਦਣ੍ਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਦਾ ਡੰਡਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਦੰਡ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ–ਸੋਟਾ, ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਲੀਰ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਰਾਊ ਦੀ ਉੱਨ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਸੋਟੇ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਲੀਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਦੰਡੀ.

ਤ੍ਰਿਦੰਡੀ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਦਣ੍ਡਿਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਦੰਡ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਦੰਡ। ੨ ਮਨ ਵਚਨ ਅਤੇ ਕਰਮ, ਤੇਹਾਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੁ. ਮਨੁ ਲਿਖਦਾ ਹੈ–

ਵਾਗ੍ ਦਣ੍ਡੋऽਥ ਮਨੋ ਦਣ੍ਡः ਕਾਯ ਦਣ੍ਡस्ਤथैवच ।
ਯस्ਯैते ਨਿਹਿਤਾ ਬੁਦ੍ਧੀ ਤ੍ਰਿਦਣ੍ਡੀਤਿ ਸ ਉਚ੍ਯਤੇ ॥

ਤ੍ਰਿਧਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. ਤਿੰਨ ਤਰਾਂ ਕਰਕੇ। ੨ ਵਿ–ਤਿੰਨ ਤਰਾਂ ਦਾ.

ਤ੍ਰਿਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਣ.

ਤ੍ਰਿਨਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ, ਜਿਸ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੂਰਜ ਅਗਨਿ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ। ੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਤੀਜਾ ਨੇਤ੍ਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਨਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਣ–ਅਰਿ. ਮ੍ਰਿਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਘਾਸ ਦਾ ਸ਼ਤ੍ਰੂ, ਅਗਨਿ. "ਉਠੈ ਇਕ ਬਾਰ ਤ੍ਰਿਨਾਰਿ ਭਭੂਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਤ੍ਰਿਨਾਲਯ / **ਤ੍ਰਿਨਾਲੈ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਣ–ਆਲਯ. ਕੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ. ਕੁਟੀਆ. ਛੱਪਰ. "ਨਦੀ ਤੀਰ ਇਕ ਰਚਜੋ ਤ੍ਰਿਨਾਲੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੦)

ਤ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰ / **ਤ੍ਰਿਨੈਨ** ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਨਯਨ.

ਤ੍ਰਿਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੂੰਦ. ਤਿੱਪ. ਤੁਬਕਾ। ੨ ਸੰ. ਨ੍ਰਿਪ. ਧਾ–ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ.

ਤ੍ਰਿਪਤ. ਸੰ. ਨ੍ਰਿਪ. ਵਿ–ਰੱਜਿਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪ ੨। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼.

ਤ੍ਰਿਪਤਤ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਮਾਤਾ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਣੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤ੍ਰਿਪਤਿ. "ਨਾਮ ਰਸਾਇਣੁ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਣੁ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਪਤਿ. "ਜੋ ਪੀਵੈ ਤਿਸ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ–ਆਸੁ. ਤੁਰਤ ਤ੍ਰਿਪਤਿ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਿਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ. "ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੀ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਸੀ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਵੇਗਾ. "ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਜਲ ਪੀਐ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੁਤ. ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਗਾ. ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਗਿਆ. "ਜਿਨ ਪੀਆ ਸੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਗਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਤ੍ਰਿਪਤਾਤ. ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ. "ਭਏ ਸੁਰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਤ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ–ਅਤਿ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਤਨਯ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੁਤ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ / **ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ** ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਈ. ਰੱਜੀ. "ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭੋਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਪਤਿ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਮਾਤਾ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇਹਾਂਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅ: ੬. ਦੇਖੋ, ਚਾਹਲ ੨.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਰੈ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰਜਦਾ ਹੈ. "ਜਿਹ ਭੋਜਨੁ ਕੀਨੇ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਪਤਿ. ਸੰ. ਨ੍ਰਿਪ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੱਜਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਈ ਸਚੁ ਭੋਜਨ ਖਾਇਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਤੋਖ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪ ੨.

ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਈ. ਆਸ਼ਾਰਥ ਨ੍ਰਿਪ੍ਤਿ–ਆਘਾਣ ਤ੍ਰਿਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੱਕ ਤੀਕ ਰੱਜਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪੂਰਣ ਤ੍ਰਿਪਤਿ. "ਸੋ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਪਤੀਵਨਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਥੀਵਣਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. "ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਤ੍ਰਿਪਤੀਵਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਪਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿੰਨ ਪਥ (ਮਾਰਗ). ਕਰਮ, ਉਪਾਸਨਾ, ਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਥਗਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤ੍ਰਿਪਥਗਾ ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੰਗਾ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜਟਾ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਗੰਗਾ ਤਿੰਨ ਧਾਰਾ ਹੋਕੇ ਵਹੀ. ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਭਾਗੀਰਥੀ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੰਦਾਕਿਨੀ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਭੋਗਵਤੀ.

ਤ੍ਰਿਪਦ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ ਟਿਕਟਿਕੀ. ਤ੍ਰਿਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Tripod। ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਦਾ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਾਮਨਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਤਿੰਨ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਣਿਆਂ. ਦੇਖੋ, ਵਾਮਨ

ਤ੍ਰਿਪਦਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਚਰਣਾਂ ਵਾਲੀ ਗਾਯਤ੍ਰੀ.

ਤ੍ਰਿਪਦੀ ਅਨੁਸ਼੍ਟੁਭ ਛੰਦ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ. ਅਠ ਅਠ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਦਾਂ ਵਾਲੀ.

ਤ੍ਰਿਪਲ. ਸੰ. ਨ੍ਰਿਘਲ . ਵਿ–ਬੇਚੈਨ। ੨ ਅਭਿਲਾਖੀ. ਇੱਛਾਵਾਨ.

ਤ੍ਰਿਪਲੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੇਚੈਨੀ। ੨ ਅਭਿਲਾਖਾ. ਵਾਸ਼ਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਲ. "ਤਾਂਜੀ ਲਾਗੀ ਤ੍ਰਿਪਲੁ ਪਲਟੀਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ.

ਤ੍ਰਿਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਿੰਨ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਚਲਾਉਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਛੇੜਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਪੈਰਾਂ ਪੁਰ ਨਚਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਭੀ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੀਤਿ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਬਾਜੀ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਾਇ ਭਯੋ ਆਗੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਟਪਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਪਾਉਣਾ.

ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਪਾਠਿਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ। ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਪਾਲ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਪੱਲਿਆਂ ਦੀ ਤੈਬੋਟੀ। ੨ ਅੰ. Tarpaulin. ਰਾਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੋਈ ਟਾਟ. ਤ੍ਰਿਰਪਾਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਪਾਲ.

ਤ੍ਰਿਪਿਸ੍ਟਪ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ੍ਵਰਗ. ਦੇਵਲੋਕ.

ਤ੍ਰਿਪਿਟਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੌਧਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਿਟਕ (ਕਾਂਡ) ਹਨ. ਸੁਤ੍ਰ ਪਿਟਕ, ਵਿਨਯ ਪਿਟਕ ਅਤੇ ਅਭਿਧਰਮ ਪਿਟਕ. ਬੁੱਧਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿਟਕ (ਪਿਟਾਰਾਂ) ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਤਿੰਨ ਪਿਟਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਰੱਖਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਮ ਪਿਆ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਪੁਟ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਅਵਰਣ. ਤਿੰਨ ਪੜ੍ਹਦੇ। ੨ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਦਾ। ੩ ਤੀਰ। ੪ ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦ੍ਰਾ). ਤਾਲਾ.

ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਜੈਸੇ– ਗ਼ਜਾਤਾ, ਗ਼ਜਾਨ, ਗ਼ਜੇਬ; ਧ਼ਜਾਤਾ, ਧ਼ਜਾਨ, ਧ਼ਜੇਬ; ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ, ਦਰਸ਼ਨ ਆਦਿ. "ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਬਨੀਰਹਿਤ ਹੈ ਤਦੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤ੍ਰਿਪੁੰਡ੍ਰ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਪੁਣ੍ਡ੍ਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੀਨੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁੰਡ੍ਰ (ਪੋਰੀਆਂ) ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ, ਟੇਢੀ ਰੇਖਾ ਦਾ ਤਿਲਕ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੈਵ ਲੋਕ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਊਰਧ ਪੁੰਡ੍ਰ ਅਤੇ ਆਡ਼ਾ ਟੀਕਾ.

ਤ੍ਰਿਪੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਨਗਰ. ਤਿੰਨ ਸ਼ਹਿਰ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਰਕ ਦੈਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰਾਂ (ਤਾਰਕਾਕ੍ਸ਼, ਕਮਲਾਕ੍ਸ਼, ਵਿਦ੍ਯੁਨਮਾਲੀ) ਲਈ ਮਯ ਦਾਨਵ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਪੁਰੀਆਂ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੁਵਰ ਦੀ ਸੁਵਰ ਵਿੱਚ,ਦੂਜੀ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ, ਤੀਜੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸੌ ਸੌ ਯੋਜਨ ਸੀ. ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਹਾਂ ਨਗਰਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾਨਵਾਂ ਨੇ ਦੇਵਤੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖਾਏ, ਤਦ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਇੱਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਪੁਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨੇ ਭਾਈ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਿੱਤੇ. "ਤ੍ਰਿਪੁਰੈਂ ਇਕ ਦੈਤ ਬਢ੍ਯੋ ਤ੍ਰਿਪੁਰੈ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ੩ ਵਾਣਾਸੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ.

ਤ੍ਰਿਪੁਰਘ੍ਨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੁਰ.
ਤ੍ਰਿਪੁਰਦਹਨ
ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਂਤਕ

ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਂਤਕ ਅਰਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੁਰ.

ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ ਅਰਿ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਂਤਕ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਪੁਸ੍ਤੇ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦੇ. "ਪੀਵਤ ਸੰਤ ਨ ਤ੍ਰਿਪੁਸ੍ਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਫਲ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਫਲ. ਤਿੰਨ ਫਲਾਂ ਦਾ
ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਇਕੱਠ–ਹਰੜ, ਬਹੇੜਾ ਅਤੇ ਆਉਲਾ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਗੁਣ ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਣਾ, ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨਾ, ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਅਧਿਕ ਕਰਨੀ, ਜ਼ੁਰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਤ੍ਰਿਬਕ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਯੰਬਕ.

ਤ੍ਰਿਬਰਗ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਵਰਗ. "ਨਮਸਤੰ ਤ੍ਰਿਬਰਗੇ." (ਜਾਪੁ)

ਤ੍ਰਿਬਲਿ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਵਲੀ. ਪੇਟ ਤੇ ਪਏਹੋਏ ਤਿੰਨ
ਤ੍ਰਿਬਲੀ ਵਲ. ਤ੍ਰਿਬਲੀ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਗਿਣੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤ੍ਰਿਬਲੀ ਨਾ ਬਹੁਤ ਦੁਬਲੇ ਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਬਹੁਤ ਮੋਟੇ ਦੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਚੌਮਮੜ੍ਹਿਆ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਢੋਰੁ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਤਿਹੁਰੀ (ਤਿੰਨ ਗੁਣੀ) ਹੈ ਤ੍ਰਾਕ੍ਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ.
"ਏਕ ਬਲੀ ਕੇ ਜੋਰ ਤੈਂ ਜਗ ਮੇ ਬਚੈ ਨ ਕੋਇ,
ਤੁਵ ਤ੍ਰਿਬਲੀ ਕੇ ਜੋਰ ਤੈਂ ਕੈਸੇ ਬਚਬੋ ਹੋਇ ?"
ਇਸ ਥਾਂ ਤ੍ਰਿਬਲੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਬਾਧ. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਵਿਨਾਸ਼ਕ.

ਤ੍ਰਿਬਿਧ. ਵਿ–ਤ੍ਰਿਵਿਧ. ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਤਿੰਨ ਤਰਹਿ.

ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਬਿਧ.

ਤ੍ਰਿਬਿਧਿਕਰਮ. ਕਾਯਕ ਵਾਚਿਕ ਮਾਨਸਿਕ ਕਰਮ। ੨ ਉੱਤਮ ਮੱਧਮ ਮੰਦ ਕਰਮ. "ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਕਰਮ ਕਮਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਤ੍ਰਿਬਿਧਿਜੋਗ. ਉੱਤਮ,ਮਧ੍ਯਮ,ਅਧਮ। ੨ ਸਾਤ੍ਵਿਕ, ਰਾਜਸ, ਤਾਮਸ। ੩ ਹਠਯੋਗ, ਕਰਮਯੋਗ, ਸਹਜਯੋਗ. "ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਲੋਗਾ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਜੋਗਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਤ੍ਰਿਬਿਧਿਬੰਧਨ. ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ। ੨ ਸੰਚਿਤ, ਪ੍ਰਾਰਬਧ, ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ. "ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਬੰਧਨ ਤੂਟਹਿ ਗੁਰਸਬਦੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਤ੍ਰਿਬਿਧਿਮਨਸਾ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਰੂਪ ਮਨ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ
ਤ੍ਰਿਬਿਧਿਮਾਇਆ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤ੍ਮਕ ਮਾਇਆ. "ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਮਨਸਾ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਮਾਇਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਤਮਾ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ.

ਤ੍ਰਿਬਿਧਿਲੋਗ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਬਿਧਜੋਗ.

ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਵਾਹਾਂ ਦਾ
ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਇਕੱਠ. ਤਿੰਨ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗਮ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਗੰਗਾ, ਯਮੁਨਾ ਅਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ
ਤ੍ਰਿਬੈਨੀ ਸੰਗਮ, ਜੋ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਤ੍ਰਬ ਹੀ ਜਾਤ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਭਏ। ਪੁੰਨਦਾਨ ਦਿਨ ਕਰਤ ਬਿਤਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਬੰਗਾਲ਼ ਦੇ ਹੁਗਲੀ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਤਿੰਨ ਨਦੀਆਂ (ਗੰਗਾ, ਯਮੁਨਾ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ) ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ। ੩ ਤੀਜੀ ਧਾਰਾ. ਭਾਵ–ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ. "ਦਾਂਤ ਗੰਗਾ, ਜਮੁਨਾ ਤਨ ਸਜਾਮ, ਸੁ ਲੋਹੁ ਬਹਜੋ ਤਿਹ ਮਾਹਿ ਤ੍ਰਿਬੈਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਅਤੇ ਸੁਸ਼ੁਮਨਾ ਦਾ ਸੰਗਮ. "ਸੰਚਿ ਪਇਆਲਿ ਗਗਨਸਰ ਭਰੈ। ਜਾਇ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਮੱਜਨ ਕਰੈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ)

ਤ੍ਰਿਭਵਣ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਲੋਕ. ਸੁਰਗ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ. "ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਾਰਣਹਾਰ ਸੁਆਮੀ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਤ੍ਰਿਭੁਵਨਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਜਉ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਨ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਤ੍ਰਿਭਵਣਨਾਥ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੨ ਸ਼ਿਵ, ਮਹਾਦੇਵ. "ਅਨਿਕ ਪਾਤਕ ਹਰਤਾ ਤ੍ਰਿਭਵਣਨਾਥ ਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਤ੍ਰਿਭਵਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਭਵਣ.

ਤ੍ਰਿਭਾਵਲੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਸਮਤਾ. ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਤਿੰਨ ਭਾਗ. ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਲਈ ਸਮ ਵਜ਼ਨ ਦਾ ਘੀ ਆਟਾ ਅਤੇ ਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਤਿਹਾਵਲ.

ਤ੍ਰਿਭੁਗਤ. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭੋਕ੍ਤਾ (ਭੋਗਤਾ). ੨ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭੋਗਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਭੁਕਤ.

ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਭਵਣ.

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ. ਤਿੰਨ ਭੰਗ (ਬਲ) ਹੋਣ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਤਿੰਨ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟੇਢਾ. ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੁਰਲੀ ਵਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਥਾਂਕੀ ਮੂਰਤਿ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੈਰ, ਕਮਰ ਅਤੇ ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਖ਼ਮ ਪਾਕੇ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ੨ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤ੍ਮਕ. ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪੋਚਾਂ ਵਾਲਾ. ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਰੂਪ. "ਤ੍ਰਿਭੁਵਣੀ ਅਨੰਗੇ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਤਿੰਨ ਦੇਵ ਰੂਪ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਮੂਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਭੁੰਗੀ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਸ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਅਠ ਅਠ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ. ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਭੰਗ (ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ) ਹੋਣੇ ਜਰੂਰੀ ਹਨ, ਜੇ ਤੁਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਚੌਥਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਹੋਰ ਭੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਖਗਖੰਡ ਬਿਹੰਡੈ, ਖਲਦਲ ਖੰਡੈ,
ਅਤਿਰਣ ਮੰਡੈ, ਬਰਬੰਡੈ,
ਭੁਜਦੰਡ ਅਖੰਡੈ, ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡੈ,
ਜੋਤਿ ਅਮੰਡੈ, ਭਾਨੁਪ੍ਰਭੰ,
ਸੁਖ ਸੰਤਾਂ ਕਰਣੰ, ਦੁਰਮਤਿ ਦਰਣੰ,
ਕਿਲ੍ਵਿਖ ਹਰਣੰ,ਅਸਿ ਸਰਣੰ।
ਜੈ ਜੈ ਜਗਕਾਰਣ, ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਉਬਾਰਣ,
ਮਮ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਣ, ਜੈ ਤੇਗੰ. (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਤ੍ਰਿਭੁਗੀ ਦੇ ਅੰਤ ਸਗਣ ਅਤੇ ਯਗਣ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਰੋਚਕ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ–

(ਅ) ਸਗਣਾਂਤ ਤ੍ਰਿਭੁਗੀ:–

ਅਤਿ ਮੁਦਿਤ ਕਪਾਲੀ, ਕਿਲਕਤ ਕਾਲੀ,
ਅਰਿ ਦਿਸ ਹਾਲੀ, ਚਮਕ ਚਲੀ,
ਬਹੁ ਖਲਭਲਿ ਮਾਚੈ, ਪਲਚਰ ਨਾਚੈ,
ਰਣਛਿਤਿ ਜਾਚੈ, ਰਕਤ ਰਲੀ,
ਝਗਮਗ ਝੂ ਕੈਪੈ, ਰਜ ਨਭ ਥੈਪੈ,
ਰਿਪੁ ਕਰ ਸੈਪੈ, ਰੁਦਿਤ ਖਲੀ,
ਨਿਰਖਤ ਸੁਰ ਲਾਜੈਂ, ਦਿੱਗਜ ਭਾਜੈਂ,
ਜਬ ਦਲ ਸਾਜੈਂ, ਸਿੰਘ ਬਲੀ.
(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਕਾਰ)

(ੲ) ਯਗਣਾਂਤ ਤ੍ਰਿਭੁਗੀ:–

ਪਿਠ ਕਮਠ ਕੜੱਕੈ, ਬ੍ਰਿਖਭ ਕੁੜੱਕੈ,
ਭੁਜਗ ਮੜੱਕੈ ਜਿਂਹ ਨੰਗੀ,
ਨਦਿ ਨੱਦ ਉਛੱਲੈਂ, ਉਦਧਿ ਦਹੱਲੈਂ,
ਪੱਬ ਸੁਹੱਲੈਂ, ਬਹੁ ਰੰਗੀ,
ਮੁਦ ਯੋਗਨਿ ਬੱਚੈ, ਭੈਰਵ ਚੱਚੈ,
ਨਿਜ ਗਨ ਕੱਚੈ, ਸ਼ਿਵ ਭੰਗੀ,
ਰਣ ਦੁੰਦਭਿ ਬੱਜੈਂ, ਰਿਪੁਦਲ ਦੱਬੈਂ,
ਸਿੰਘ ਸੁ ਗੱਜੈਂ,ਜਬ ਜੰਗੀ.
(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਕਾਰ)

(ਸ) ਜੇ ਚਾਰੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅਠ ਅਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ ਹੋਣ ਤਦ "ਸੁੰਦਰ" ਸੰਗਗ਼ਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਵੀਰ ਵਿਸਾਲਾ, ਗਹਿ ਅਸਿ ਢਾਲਾ,
ਰੂਪ ਕਰਾਲਾ, ਰਣ ਕੋ ਚਾਲਾ,
ਰਿਪੁ ਮਨ ਹਾਲਾ, ਹ੍ਵੈ ਭੋਹਾਲਾ,
ਜਨ ਪੀ ਹਾਲਾ, ਗਿਰ ਦਰਹਾਲਾ. ×××

ਤ੍ਰਿਭੁਗੀ ਦੀਰਘ. ਇਹ ਤ੍ਰਿਭੁਗੀ ਛੰਦ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਵੀਹ ਤ੍ਰਿਭੁਗੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਕਾਰਣ ਦੀਰਘ (ਲੰਮਾ) ਸਤੋਤ੍ਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਅੰਗ ੨੧੧.*

(ਅ) ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਗਣਛੰਦ ਤ੍ਰਿਭੁਗੀ ਨੂੰ "ਦੀਰਘ" ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.ਉਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਛੀ ਨਗਣ, ਦੋ ਸਗਣ, ਇੱਕ ਭਗਣ, ਇੱਕ ਮਗਣ ਫੇਰ ਇੱਕ ਸਗਣ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਕੁੱਲ ੩੪ ਅੱਖਰ. ।।।, ।।।, ।।।, ।।।, ।।।, ।।।, ।।ऽ, ।।ऽ, ऽ।।, ऽऽऽ, ।।ऽ, ऽ.

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਭੁਗੀ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਵੇਖੋ, ਕਪਰਦਿਨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਫੁਟਨੋਟ ਵਿੱਚ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਦ ਗੁਰਮਤਿ ਧਰ ਕਰ ਅਨਮਤਿ ਪਰਹਰ,
ਤਜ ਦੇਵਹੁ ਰੀਤੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਗੁਰਭਾਈ,
ਕਲੁਖ ਰਹਿਤ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸਫਲ ਤਬ,
ਜਬ ਮਨ ਮੇ ਬਸ ਹੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਈ ਅੰਤਸਹਾਈ. ××

ਤ੍ਰਿਮਾਨ. ਵਿ–ਤ੍ਰਯੀ-ਮਾਨਯ. ਤਿੰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਜਯ. "ਤ੍ਰਿਮਾਨ ਦੇਵ." (ਜਾਪੁ)ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਕਰਕੇ ਪੂਜਯ। ੨ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯ.

ਤ੍ਰਿਮੁਕਤ. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ."ਤ੍ਰਿਮੁਕਤ ਬਿਭੂਤਿ ਹੈਂ." (ਜਾਪੁ)

ਤ੍ਰਿਮੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਤੀਨ ਮੁੰਡ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸਿਰਾ.

ਤ੍ਰਿਮੂਰਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਰੂਪ. ਵੇਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਨਿ, ਵਾਯੁ ਅਤੇ ਸੂਰਯ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਬਾਈਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਖ਼ੁਦਾ,ਰੂਹੁਲ਼ੁਦਸ ਅਤੇ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਈਸਾ।* ੪ ਸਿੱਖਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਕਰਤਾਰ.

ਤ੍ਰਿਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਔ਼ਰਤ. ਨਾਰੀ.

ਤ੍ਰਿਯਕ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਜਕ, ਤ੍ਰਿਗਦ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਜਕ.

ਤ੍ਰਿਯਾ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. "ਮਾਨ ਕਰਜੋ ਮਨ ਬੀਚ ਤ੍ਰਿਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਤ੍ਰਿਯਾਪਾਰਥ. ਪਾਰਥ (ਅਰਜਨ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦ੍ਰੌਪਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤ੍ਰਿਯਾਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਯਾਮ (ਪਹਰ) ਹੋਣ ਜਿਸ ਦੇ, ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ ਦਾ ਸੰਬ ਵੇਲਾ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਕੱਟਕੇ ਅਸਲ ਤਿੰਨ ਪਹਿਰ ਰਹਿਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਤ੍ਰਿਯਾਮਾ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ.

ਤ੍ਰਿਯੰਬਕ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਯੰਬਕ.

ਤ੍ਰਿਲੋਹ. ਸੰ. ਤਿੰਨ ਲੋਹ (ਧਾਤਾਂ). ਸੁਇਨਾਂ, ਚਾਂਦੀ ਅਤੇ ਤਾਂਬਾ.

ਤ੍ਰਿਲੋਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਲੋਕ. ਸੁਰਗ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪਾਤਾਲ। ੨ ਉੱਤਮ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨੀਚ ਲੋਗ। ੩ ਗੋਰੇ, ਕਣਕ-ਵੰਨੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲੋਗ.

ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ। ੨ ਇੱਕ ਭਗਤ,ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਵੈਸ਼ਨ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬਾਰਸੀ (ਜਿਲਾ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੩੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ. "ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿ ਭਈ ਸੁਧ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਿਲੋਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਚਨ ੨। ੩ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਗਯਾਨੀ. ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਦ੍ਯਾਰੂਪ ਤੀਜਾ ਨੇਤ੍ਰ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਵਰਗ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਵਰ੍ਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਤ੍ਰਿਫਲਾ। ੩ ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ। ੪ ਤਿੰਨ ਪਦਾਂ ਵਾਲੀ ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਤ੍ਰਿਪਦਾ। ੫ ਸਤ ਰਜ ਤਮ। ੬ ਮਨੁ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ. "ਨਮਸ੍ਕੈ ਤ੍ਰਿਵਰਗੇ." (ਜਾਪੁ)

ਤ੍ਰਿਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਬਲੀ.

ਤ੍ਰਿਵਿਸ੍ਟਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਿਪਿਸ੍ਟਪ. ਸੁਰਗ. ਬਹਿਸ਼੍ਤ। ੨ ਤਿੱਬਤ ਦੇਸ਼.

ਤ੍ਰਿਵਿਕ੍ਰਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਮਿਣਲਿਆ ਸੀ। ੨ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਵਿਕ੍ਰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕ਼ਦਮ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ–ਸੂਰਜ ਦਾ ਉਦਯ ਹੋਣਾ, ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਅਸ੍ਤ ਹੋਣਾ। ੩ ਰਾਜਾ ਨਲ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦਮਯੰਤੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਲੇਖਕ ਇੱਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕਵੀ.

ਤ੍ਰਿਵਿਧ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਬਿਧ.

ਤ੍ਰਿਵਿਧ ਸਮੀਰ / **ਤ੍ਰਿਵਿਧ ਪਵਨ** ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਵਾ. "ਸੀਤ ਮੰਦ ਸੁਗੰਧ ਚਲਿਓ ਸਰਬ ਬਾਨ ਸਮਾਨ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) "ਸੀਤਲ ਸੁਗੰਧ ਮੰਦ ਭੂਖਨ ਪ੍ਰਭੁਜਨਿ ਕੋ." (ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ)

* ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦਾ ਅੰਗ ੪ ਫੁਟਨੋਟ ਸਮੇਤ.

ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ.

ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗਯਾਤਾ. ਰਿਗ, ਯਜੁਰ ਅਤੇ ਸਾਮਵੇਦ ਦਾ ਪੰਡਿਤ। ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤਿ,ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਤ੍ਰਿਵੇਦਗਯਾਨ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੜ੍. ਖੱਬਲ ਘਾਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਸ਼ਾਖ. ਦੇਖੋ, ਤਿੜ੍.

ਤ੍ਰਿੜਕਾ. ਇਹ "ਅਕਵਾ" ਅਥਵਾ "ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ "ਤ੍ਰਿਣਕਾ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਕਰਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣੋ. ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਯ, ।।।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਤ੍ਰਿੜ ਰਿੜ ਤੀਰੰ। ਬ੍ਰਿੜ ਰਿੜ ਬੀਰੰ।
ਦ੍ਰਿੜ ਰਿੜ ਚੋਲੰ। ਬ੍ਰਿੜ ਰਿੜ ਬੋਲੰ.
(ਕਲਕੀ)

ਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੀਅ.

ਤ੍ਰੀਅ / **ਤ੍ਰੀਆ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਔ਼ਰਤ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ."ਤਬ ਇਹ ਤ੍ਰੀਅ ਉਹ ਕੰਤੁ ਕਹਾਵਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)

ਤ੍ਰੀਆਲੈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਤ੍ਰੀ–ਆਲਯ. ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨਾ. ਅੰਤਹਪੁਰ. "ਪੈਠ ਪੈਠ ਗਏ ਤ੍ਰੀਆਲੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਤ੍ਰੀਯ / **ਤ੍ਰੀਯਾ** ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੀਅ ਅਤੇ ਤ੍ਰੀਆ.

ਤ੍ਰੁਟ. ਸੰ. ਤ੍ਰੁਟ੍. ਧਾ–ਕਤਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ, ਸ਼ੰਕਾ ਮਿਟਾ-ਉਣਾ.

ਤ੍ਰੁਟਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਟਾ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੨ ਭੁੱਲ. ਖ਼ਤਾ। ੩ ਬਚਨਭੰਗ. ਵਾਯਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ੀ। ੪ ਸੰਸ਼ਾ. ਸੰਦੇਹ। ੫ ਚਾਰ ਛਣ ਭਰ ਵੇਲਾ। ੬ ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ। ੭ ਤ੍ਰਸਰੇਣੁ.

ਤ੍ਰੁਸਠ / **ਤ੍ਰੁਹਠ** ਤ੍ਰੁਯ: ਸ਼ਸ਼੍ਰਿ. ਸੱਠ ਅਤੇ ਤਿੰਨ–੬੩.

ਤ੍ਰੁਹੁਣ. ਦੇਖੋ, ਤੋਹਣ.

ਤ੍ਰੁਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ। ੨ ਦੂਜਾ ਯੁਗ. "ਤ੍ਰੈਤੈ ਇਕ ਕਲ ਕੀਨੀ ਦੂਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੪) ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ.

ਤ੍ਰੁਤਾਂਤਕ. ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਭੁੱਲਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰੁਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ "ਤ੍ਰਾਤਾਂਤਕ" ਦੀ ਥਾਂ ਤ੍ਰੇਤਾਂਤਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਮਾ ੩੬੫. ਤ੍ਰਾਤ੍ਰਿ–ਅੰਤਕ. ਤ੍ਰਾਤ੍ਰਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਲ। ੨ ਤ੍ਰੇਤੇ ਯੁਗ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦ੍ਵਾਪਰ.

ਤ੍ਰੈ. ਵਿ–ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ. "ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਭਰਮ ਭੁਲਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਜਲੁ ਤਰੈਗ ਅਗਨੀ ਪਵਨੈ ਫੁਨਿ ਤ੍ਰੈ ਮਿਲਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਜਲਤਰੈਗ ੨। ੨ ਮਨ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ। ੩ ਮਨ, ਨੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਤੁਚਾ. "ਮਾਈ ਮਾਂਗਤ ਤ੍ਰੈ ਲੋਭਾਵਹਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਤ੍ਰੈਅ. ਵਿ–ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ.

ਤ੍ਰੈਅਸ. ਦੇਖੋ, ਪੈਅਸ.

ਤ੍ਰੈਸਤ. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਅਰ ਸੱਤ, ਦਸ. "ਤ੍ਰੈਸਤ ਅੰਗੁਲ ਵਾਹੀ ਕਹੀਐ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ਼ ਅੰਗੁਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸ੍ਵਾਸ ਦੀ ਗਤਿ ਹੈ। ੨ ਤਿੰਨ ਸ਼ਤ (ਸੌ)–੩੦੦.

ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਸਠਿ ਤੀਰਥ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾਏ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਤਿੱਨ ਸੌ ਸੱਠ ਦਿਨ. "ਤੀਰਥ ਪਰਸੈ ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਸਠਿ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨੇ)

ਤ੍ਰੈਕਾਲਦਰਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸੀ. "ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲਤ੍ਰੈਦਰਸੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਤ੍ਰੈਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਗੁਣ। ੨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ–ਸਤ ਰਜ ਤਮ. "ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਸਭ ਤੇਰੇ ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਰਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਤ੍ਰੈਗੁਯ–ਤ੍ਰੈ ਗੁਨਜ. ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਰਮ. "ਸਾਮ-ਵੇਦੁ ਰਿਗੁ ਜੁਜਰੁ ਅਥਰਬਣੁ। ਬ੍ਰਹਮੇ ਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਹੈ ਤ੍ਰੈਗੁਣ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮ ਜੰਜਾਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–
"ਤ੍ਰੈਗੁਯਯ ਵਿਯਯਾ ਵੇਦਾ, ਨਿਸ੍ਤ੍ਰੈਗੁਯਯੋ ਭਵਾਰ੍ਜੁਨ."
(ਅ: ੨, ਸ਼ ੪੫)

ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਬਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ.

ਤ੍ਰੈਗੁਣੀਆ. ਵਿ–ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ.

ਤ੍ਰੈਗੁਣਜ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਗੁਣ ੩.

ਤ੍ਰੈਗੁਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਗੁਣ. "ਤ੍ਰੈ ਗੁਨ ਮਾਈ ਮੋਹਿਆਈ, ਕਹੰਉ ਬੇਦਨ ਕਾਹਿ !" (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰੈਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਿ–ਨਯਨ. ਤ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਗਯਾਨੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਦ੍ਯਾਰੂਪ ਤੀਜਾ ਨੇਤ੍ਰ ਹੈ. "ਤੁਮ ਕਹੋ ਜਥਾਮਤਿ ਤ੍ਰੈਣ ਤੰਤ." (ਅਕਾਲ) ਗਯਾਨੀ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਹੋ। ੩ ਵਿ–ਤੇਹਾਂ ਦਾ. ਤੀਨੋਂ ਕਾ.

ਤ੍ਰੈ ਪੱਖ. ਦੇਖੋ, ਤਿਹੁਪਖ.

ਤ੍ਰੈ ਪਤ੍ਰੂਕ. ਛਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ (ਤ੍ਰੂਯ) ਪੱਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ, ਪਲਾਸ. ਢੱਕ। ੨ ਬਿੱਲ ਦਾ ਬਿਰਛ.

ਤ੍ਰੈਪਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਵਾਹਗੁਰੂ। ੨ ਤਿੰਨ ਹਨ ਪਾਲਾਂ (ਤੁਕਾਂ) ਜਿਸ ਦੀਆਂ, ਗਾਯਤ੍ਰੀ.ਤ੍ਰਿਪਦਾ."ਤ੍ਰੈਪਾਲ ਤਿਹਾਲ ਬਿਚਾਰੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤ੍ਰੈ ਭੁਖਣੀ / **ਤ੍ਰੈ ਭੁਛਣੀ** ਤਿੰਨ ਭੂਸ਼ਣਾਂ ਵਾਲੀ. "ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਤ੍ਰੈ ਭੁਛਣੀ ਪਵਨ ਚਲਤ ਸੁਖਕਾਰ." (ਗੁਰੁਸਿਖ਼ਨਾ ਪ੍ਰਭਾਕਰ) ਸੀਤਲਤਾ, ਸੁਗੰਧ ਅਤੇ ਮੰਦਗਤਿ ਪੌਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੂਖਣ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਵਿਧ ਸਮੀਰ.

ਤ੍ਰੈਭੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ। ੨ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਇੱਕ ਮੂਰਤਿ. ਤ੍ਰਿਮੂਰਤਿ ਦੇਵ. "ਸੋਤਾਂਬਰ ਪੀਤਾਂਬਰ ਕਾਛੇ ਬਾਘੰਬਰ ਕਟਿ ਸਾਜੈ। ਤ੍ਰਯਲੋਚਨ ਦ੍ਰਿਗ ਅਸ੍ਰ ਦੁ ਨੇਤਰ ਤ੍ਰੈਭੰਗੀ ਬਪੁ ਛਾਜੈ."

(ਸਲੋਹ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤ੍ਰ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਪੀਲੇ, ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ, ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਅੰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਦੋ.

ਤ੍ਰੈਮੁਦ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮਿਤ ਛਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਖਣਾ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਜਰੂਰੀ (ਲਾਜ਼ਮੀ) ਦੱਸਿਆ. "ਤ੍ਰੈ ਮੁਦਾ ਕੱਛ ਕੇਸ ਕਿਰਪਾਨੰ." (ਸਲੋਹ) "ਕੱਛ ਕੇਸ ਕਰਦ ਸੁ ਗੁਰੂ ਤੀਨ ਮੁਦ੍ਰਾ ਯਹਿ ਪਾਸ ਤੇ ਨ ਦੂਰ ਕਰੋ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਧਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤ੍ਰੈ ਲੋਇਣੀ. ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਪੰਡਿਤ। ੩ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਯਮਗਣ. "ਤ੍ਰੈ ਜਮ ਜੋਹਣ ਲੋਇਣੀ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ) ਤ੍ਰੈ ਲੋਇਣੀ ਯਮ ਜੋਹਨ.

ਤ੍ਰੈਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ.

ਤ੍ਰੈ ਲੋਭਾਵਹਿ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈ ੩.

ਤ੍ਰੋਟਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਛੇਦਕ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਤੋੜਨਵਾਲਾ.

ਤ੍ਰੋਣ. ਤੁਣੀਰ. ਭੱਥਾ. ਦੇਖੋ, ਤੂਣਿ. "ਕਸੇ ਸਸਤ੍ਰ ਤ੍ਰੋਣੰ। ਗੁਰੂ ਜਾਨੁ ਦ੍ਰੋਣੰ." (ਕਲਕੀ)

ਤ੍ਰੋੜਿ. ਦੇਖੋ, ਤੋੜਨਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰੁਟ."ਠਗਾ ਨੀਹੁ ਜੋੜਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਤੋੜਕੇ.

ਤ੍ਰੋਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਉਕਣਾ.

ਤ੍ਰੋਦਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਯੋਦਸੀ.

ਤ੍ਰੋਯੰਬਕ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਯੰਬਕ.

ਤ੍ਰੋਯੰਬਕਾ / **ਤ੍ਰੋਯੰਬਿਕਾ** ਸੰ. ਤ੍ਰ੍ਯਮ੍ਬਿਕਾ– ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਹਨ ਨੇਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ.

ਤ੍ਰ. ਸੰ. ਤ੍ਵ. ਸਰਵ–ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. "ਤ੍ਰ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕੱਥੈ ਕਵਨ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਖ. ਵਜ–ਜੁਦਾ. ਭਿੰਨ. ਅਨਜ। ੩ ਵਿ–ਇੱਕ। ੪ ਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੇ ਧਰਮ ਬੋਧਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਪੁਰੁਸ਼ਤ੍ਰ (ਮਰਦਊ), ਦਾਸਤ੍ਰ (ਦਾਸਪੁਣਾ).

ਤ੍ਰਸ੍ਟਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਯਾ–ਤ੍ਰਸ੍ਟ੍ਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਚੀਫ ਇੰਜਿਨੀਅਰ (Chief Engineer). ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਤਖਾਣ, ਬਢਈ.

ਤ੍ਰਕ | **ਤ੍ਰਗ** | **ਤ੍ਰਚ** | **ਤ੍ਰਚਾ** ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਧਾ–ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ (ਢਕਣਾ), ਲਪੇਟਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿਲਕਾ। ੩ ਖੱਲ, ਚਮੜਾ, ਤੁਚਾ। ੪ ਸਪਰਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਜ਼ਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ, ਜੋ ਤੁਚਾ ਵਿੱਚ ਵਜ਼ਾਪ੍ਤ ਹੈ.

ਤ੍ਰਦੀਯ. ਸੰ. ਸਰਵ–ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ.

ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦੇਖੋ, ਤਵਪ੍ਰਸਾਦ.

ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੇ. ਦੇਖੋ, ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ.

ਤ੍ਰਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਾ. ਧਾ–ਛੇਤੀ ਕਰਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਘ੍ਰ ਜਾਣਾ.

ਤ੍ਰਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੀਘ੍ਰਤਾ (ਕਾਹਲੀ).

ਤ੍ਰਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੀਘ੍ਰਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ ਨਾਲ.

ਤ੍ਰਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਤੇਜ਼, ਚਾਲਾਕ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰੀਘ੍ਰਤਾ ਸੇ. ਛੇਤੀ.

ਤ੍ਰਰਿਤਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਗਤਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ.

ਤ੍ਰਾਦ੍ਰਿਸ਼. ਸੰ. ਕ੍ਰਾਦ੍ਰਸ਼. ਵਿ–ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ.

ਤ੍ਰਿਸ੍. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩ ਸ਼ੋਭਾ.

ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ.

ਤ੍ਰੈ. ਸੰ. ਸਰਵ–ਤੂੰ.

ਥ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਬਾਈਸਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਦੰਦ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡੇ. ਡਰ। ੩ ਮੰਗਲ। ੪ ਰਖਜ਼ਾ. ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ। ੫ ਪਹਾੜ। ੬ ਆਹਾਰ, ਭੋਜਨ.

ਥਉ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਸੇ. ਤੋਂ. "ਇੰਦਰ ਜੇਹਾ ਜੋਧਾ ਮੈ ਥਉ ਭੁੰਜਿਆ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਮਨ ਥਉ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਥਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥਹੀ. ਚਿਣਕੇ ਲਾਇਆਹੋਇਆ ਢੇਰ, ਤਹਿ। ੨ ਸੰ. ਥਾਥਿ–ਸ੍ਥਾਈ, ਵਿ–ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਕ਼ਾਇਮ. "ਥਈ ਹਮਾਰੇ ਧਨੀ ਸਦਾ ਛੈ." (ਸਲੋਹ)

ਥਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਥਾਨ, ਥਾਂ। ੨ ਥਹੀ, ਤਹਿ.

ਥਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਥਿੜਕਣਾ, ਕੰਬਣਾ, ਚੰਚਲ ਹੋਣਾ. "ਚਮਕੀ ਘਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਨੰਗੀ। ਥਹਰਤ ਹਾਬਨ ਸੋ੍ਣਤ ਰੰਗੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਥਹਿ. ਦੇਖੋ, ਥਹ। ੨ ਤਹਿ.

ਥਹਿਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਥਹਰਨਾ.

ਥਹੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੇਤ। ੨ ਹ੍ਯਾਲ। ੩ ਖ਼ਿਆਲ। ੪ ਥਾਹ.

ਥਕਣਾ | **ਥਕਨਾ** (ਸੰ. ਸ੍ਥਗ. ਧਾ–ਢਕਣਾ, ਠਹਿਰਨਾ) ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਥਗਨ, ਢਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਆਛਾਦਨ। ੨ ਹਾਰਣਾ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੁਕ ਜਾਣਾ.

ਥਕਾਉ | **ਥਕਾਣ** | **ਥਕਾਨ** | **ਥਕਾਵਟ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਗਨ. ਥੱਕਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਥਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਥੱਕਕੇ. ਹਾਰਕੇ. "ਥਕਿ ਪਰਿਓ ਪ੍ਰਭੁ-ਦਰਬਾਰ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਥਕਣਾ.

ਥਕਿਤ. ਵਿ–ਸ੍ਥਗਿਤ. ਥੱਕਿਆਹੋਇਆ.

ਥਕਿਪਾਹਿ. ਥਕਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਲੈਦੇ ਥਕਿਪਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਥਕੇਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਥਕਾਵਟ.

ਥਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠਾਟ. ਰਚਨਾ। ੨ ਸ੍ਥਲ. ਥਾਂ.

ਥਟਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਚਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਠਾਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਸਥਾਪਨ. "ਥਟਣਹਾਰੇ ਥਾਟੁ ਆਪੈ ਹੀ ਥਟਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਥਟਣਹਾਰਾ | **ਥਟਣਹਾਰੁ** ਵਿ–ਸ੍ਥਾਪਨਹਾਰ,ਠਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ.

ਥਟਨ. ਦੇਖੋ, ਥਟਣ.

ਥਟਿਆ. ਰਚਿਆ. ਠਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਥਟਣ.

ਥਟੀ. ਰਚੀ. ਬਣਾਈ। ੨ ਠਹਿਰਾਈ. ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ. "ਜਿਨਿ ਕੀਤੀ ਤਿਨੈ ਥਟੀਐ."(ਵਾਰ ਰਾਮ੩)

ਥਟ੍ਹੂਆ. ਵਿ–ਠਾਟਣ ਵਾਲਾ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਵਾਂਗ. ਆਡੰਬਰ. "ਅਨਿਕ ਭਾਂਤ ਥਾਟਹਿ ਕਰਿ ਥਟ੍ਹੂਆ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) "ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਬਿੰਬਾ ਬਹੁ ਥਟ੍ਹੂਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਥਣ. ਸ੍ਤਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਮਾ. ਕੁਚ. ਪਿਸ੍ਤਾਨ.

ਥਣੀ. ਸ੍ਤਨਾਂ ਕਰਕੇ. ਥਣੋਂ ਸੇ."ਮੁੰਧ ਨ ਗਰਬੁ ਥਣੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਥਣ। ੨ ਥਣਾਂ ਵਿੱਚ. ਸ੍ਤਨੋਂ ਮੇਂ. "ਦੁਧਾ ਥਣੀ ਨ ਆਵਈ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ)

ਥਥਾ. ਥ ਅੱਖਰ. "ਥਥਾ, ਥਿਰ ਕੋਊ ਨਹੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਥ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਥਕਾਰ.

ਥਨ. ਦੇਖੋ, ਥਣ. "ਥਨ ਚੋਖਤਾ ਮਾਖਨੁ ਘੂਟਲਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਥਨਾਏ. ਸ੍ਥਾਨਾਂਤਰ ਮੇਂ. "ਥਾਨ ਥਨਾਏ ਸਰਬ ਸਮਾਏ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਥਨੇਸਰ | **ਥਨੇਸੁਰ** ਸੰ. ਸ੍ਥਾਣੁ-ਈਸ਼੍ਵਰ. ਸ੍ਥਾਣ੍ਵੀਸ਼੍ਵਰ. ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੀਰਥ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਥਨੇਸਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਕਰਨਾਲ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੦੬੯ ਵਿੱਚ ਮਹ੍ਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ ਨੇ, ਅਤੇ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਅਹ੍ਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਨੇ ਖ਼ੂਬ ਲੁੱਟਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਭੰਗਾਸਿੰਘ ਨੇ ਥਨੇਸਰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਈ.

ਥਨੇਸਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ :–

(੧) ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ, ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਤਾਲ ਦੇ ਪਾਸ "ਸਿੱਧਬਟੀ" ਨਾਮਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਪੁਰ ਇਕੱਠੇਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਸੁਮਤਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. "ਮਾਸੁ ਮਾਸੁ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਝਗੜਹਿ." ਸਲੋਕ ਇਸੇ ਥਾਂ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਕੈਥਲਪਤਿ ਨੇ ਕਰਾਈ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਭੀ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਥਨੇਸਰ ਸ਼ਹਿਰ Thanesar city ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

(੨) ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਹੱਲਾ ਖ਼ਾਕਰੋਬਾਂ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਥਨੇਸਰ ਸਿਟੀ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

(੩) ਸਨੌਤ (ਸੈਨਾਯਤ) ਨਾਮਕ ਤਾਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪਹੋਏ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪਾਸ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਸਹਿਤ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਸੇਵਾ ਸ਼ਾਧਸ਼ਿਗਤਿ ਵੱਲੋਂ ਸੰਮਤ ੧੯੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਮਾਈ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਮਣ ਆਟਾ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

(੪) ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦਾਖ਼ਵੀ ਕੋਣ ਸ਼ੇਖਚਿੱਲੀ ਦੇ ਮਕ਼ਬਰੇ ਕੋਲ ਥਾਨਤੀਰਥ ਦੇ ਕੋਹੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(੫) ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਨੈਰਿਤੀ, ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਤਾਲ ਦੇ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ, ਖੂੰਜੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੱਕਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਥਾਂ ਕਰਣ ਦੇ ਕੋਹ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ.*

(੬) ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਹੱਲਾ ਸ਼ੇਦਾਗਰਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਛੋਟਾ-ਜੇਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਿੱਘਪੁਰੀਆਂ ਮਿਸਲ ਦਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ "ਥਾਨਪੁਰ" ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਤਸ਼ੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

(੭) ਜੋਤੀਸਰ. ਇੱਥੇ ਭੀ ਜੇ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਸ਼ਤਿ-ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤੀਸਰ.

ਥਨੰਤਰ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨਾਂਤਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਅਸਥਾਨ."ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਆਪਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਥਨੰਤਰਿ. ਸ੍ਥਾਨਾਂਤਰ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਥਨੰਤਰ.

ਥਪਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੋਮਲ ਹੱਥ ਨਾਲ ਥਾਪੀ ਦੇਣੀ। ੨ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਵਾਕ ਕਹਿਣਾ.

ਥਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਥਾਪਨਾ.

ਥੱਪੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੱਫਾ, ਤਮਾਚਾ, ਲਫੇੜਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ.

ਥਪਾਉ. ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ. ਥਾਪਿਆ. "ਰਾਮਦਾਸ ਸੋਢੀ ਥਿਰ ਥਪਸਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਥਮ. ਦੇਖੋ, ਥੰਮ.

ਥਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਲ. ਥਾਂ. ਥਲ। ੨ ਤਹਿ. ਪਰਤ। ੩ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗੁਫਾ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਘੁਰਾ। ੪ ਖੁੰਡ. ਗਰੋਹ. "ਜਹਾਂ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜਨ ਕੇ ਥਰ ਧਾਏਅਤ ਹੈਂ." (ਹੰਸਰਨ)

ਥਰਹਰ | **ਥਰਹਰੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਂਬਾ. ਕੰਪ। ੨ ਧੜਕਾ. ਖਟਕਾ. "ਥਰਹਰ ਕੀਪੈ ਬਾਲਾ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਥਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੰਬਣਾ. ਡੋਲਣਾ.

ਥਰਥਰ. ਦੇਖੋ, ਥਰਹਰ. "ਥਰਥਰ ਕੀਪੈ ਜੀਅੜਾ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਥਰਥੱਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਹਿੱਲਣਾ. ਭੂਚਾਲ। ੨ ਹਲਚਲੀ.

ਥਰਮਾਮੀਟਰ. ਅੰ. Thermometer. ਯੂ. ਥਰਮੋ (ਗਰਮੀ) ਮੀਟਰ (ਮਾਪ). ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਪਮਾਨ. ਗਰਮੀ ਮਿਣਨ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਪਾਰੇ ਤੋਂ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ. ਪਾਰਾ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਫੈਲਦਾ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਸੁਕੜਦਾ ਹੈ. ਸਿਫ਼ਰ (zero) ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ (boiling point) ਦੀ ਗਰਮੀ ਤਕ ਥਰਮਾ-ਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਗ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜਨਤਾਗਨਿ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ.

ਥਰਮਾਮੀਟਰ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਅਤੇ ਰੁੱਤ ਦੀ

* ਕਰਣ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਇਸ ਲਈ ਆਖੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕਰਣ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਰਣ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

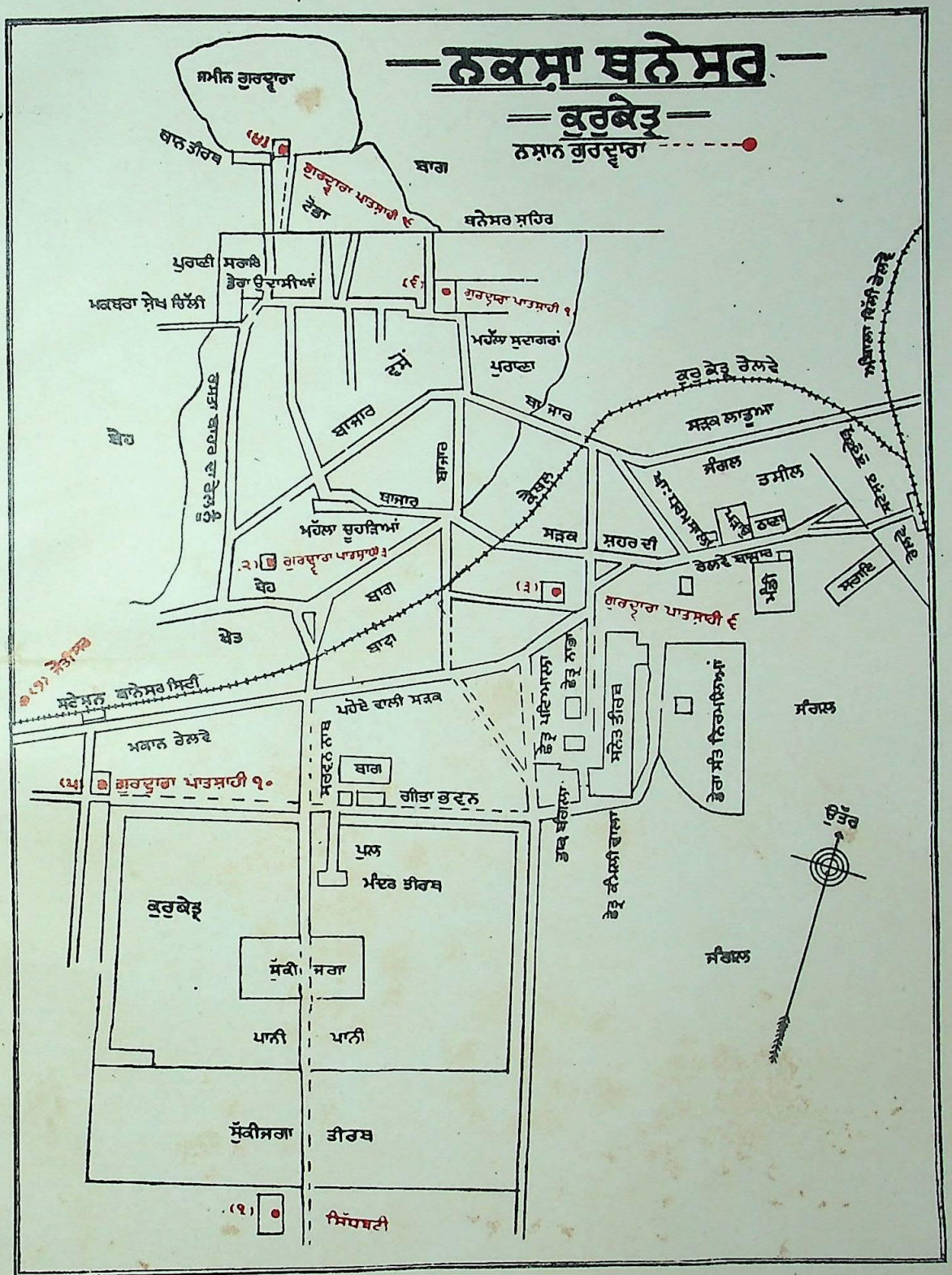

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਰਮੀ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਦਾ ਦਰਜਾ (temperature) ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਹਨ–

Maximum. ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ.
Minimum. ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ.
Mean. ਦਰਮਿਆਨੀ. ਮੁਤਵੱਸਿਤ.
Normal. ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ, ਜਿਤਨਾਕਿ ਚਾਹੀਏ.
Sub-Normal. ਨਾਰਮਲ ਤੋਂ ਘੱਟ.

ਥਰਾ. ਦੇਖੋ, ਥੜਾ.

ਥਰਿਯਾ. ਪੂਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਲੀ. ਸ਼ਬਾਲੀ. "ਥਰਿਯਾ ਦਈ ਉਭਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੨੫)

ਥਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥੜੀ. ਛੋਟਾ ਚਬੂਤਰਾ. "ਵਡ ਭੀਤਿ ਰਚ ਕੀਨਸ ਥਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਥਲ. ਸੰ. ਸ੍ਥਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਥਾਨ. ਜਗਾ. ਥਾਂ। ੨ ਸੁੱਕੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਡਿੰਗ. ਟਿੱਬਾ. "ਭਾਣੈ ਥਲ ਸਿਰਿ ਸਰੁ ਵਹੈ."(ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਟਿੱਬੇ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਗੇ। ੪ ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਦੋਆਬ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ੧੫੦ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ੫੦ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ.

ਥਲਚਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥਲ ਤੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਭੂਚਰ.

ਥਲਨ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨ.

ਥਲਿ. ਸ੍ਥਾਨ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਥਾਨਕ। ੨ ਥਲ ਦੇ. "ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਥਲਿ ਸਿਰਿ ਸਰਿਆ."(ਭੈਰ ਮ:੫)

ਥਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਲੀ. ਥਾਂ. ਜਗਾ। ੨ ਜਲ ਰਹਿਤ ਭੂਮੀ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਜ਼ਮੀਨ. "ਥਲੀ ਕਰੈ ਅਸਗਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਡਿੰਗ. ਟਿੱਬੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਟਿੱਬਿਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਮਾਰਵਾੜ ਦਾ ਰੇਤਲਾ ਇਲਾਕਾ.

ਥਲੀਂ. ਥਲਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਥਲੀ ੨.

ਥੱਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਲ. ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ. ਪੈਂਦਾ. ਤਹਿ. ਤਲਾ.

ਥੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥੰਡਿਲ. ਚੌਤਰਾ. ਚਬੂਤਰਾ.

ਥੜਾਸਾਹਿਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਥੜਾ (ਚਬੂਤਰਾ), ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਚੌਤਰਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ੨ ਅਕਾਲਬੁੰਗੇ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੩ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਚੌਤਰਾ,ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਰਚੀ ਹੈ। ੪ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਮਿਲੀ। ੫ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਥੜਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਸੰਝ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ੬ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ ਪਾਸ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ–"ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਊਚੇ ਮੰਦਰ" ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ ਸੀ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸਖੀ ਸਰਵਰ ੨. ×××

ਥੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਸ੍ਥੰਡਿਲ. ਚੌਤਰੀ. "ਥੜੀ ਬਨਾਵੈ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਕਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਥੜ੍ਹਾ / **ਥੜ੍ਹੀ** ਦੇਖੋ, ਥੜਾ ਅਤੇ ਥੜੀ.

ਥਾ. ਹੈ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਸੀ. "ਹਜ ਕਾਬੇ ਹਉ ਜਾਇ ਥਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਥਾਂ / **ਥਾਉ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਥਾਨ. ਜਗਹਿ. ਠਿਕਾਣਾ. "ਸਗਲ ਰੋਗ ਕਾ ਬਿਨਸਿਆ ਥਾਉ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸ੍ਥਿਰਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੁਇ ਫਿਰਦੇ ਰਖੀਅਹਿ ਨਿਹਚਲ ਹੋਵੈ ਥਾਉ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ:੧) ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼ ਬੰਦ ਕਰਦੇਈਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਅਚਲ ਕਰ ਦੇਈਏ.

ਥਾਉ ਕੁਥਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗਯ ਅਯੋਗਯ. ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ. ਇਹ ਥਾਂ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਠੀਕ ਹੈ ਅਥਵਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗ਼ਜ਼ਾਨ. "ਥਾਉ ਕੁਥਾਉ ਨ ਜਾਣਨੀ ਸਦਾ ਚਿਤਵਹਿ ਵਿਕਾਰ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩)

ਥਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਥਾਨ. ਜਗਾ. "ਸਾਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਜਥਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਠਿਵਜ ਮੇਂ. ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ. "ਕ੍ਰੈਨੈ ਹੋਰ ਜਲਾਈਐ ਬਾਲਣ ਸੰਦੈ ਥਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਥਾਂ ਤੇ. ਥਾਂ ਸਿਰ.

ਥਾਇਪੈਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣਾ. "ਸਹਜੇ ਗਾਵਿਆ ਥਾਇਪਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਥਾਈ. ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ. ਸ੍ਥਾਨੋਂ ਮੇਂ. "ਰਵਿਆ ਸ੍ਰਬ ਥਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸ੍ਥਾਈ. ਵਿ–ਕ੍ਰਾਇਮ. ਸ੍ਥਿਰ.

ਥਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਆਦਿ ਦਾ ਬੱਲਾ. ਗਹਿਰਾਈ ਦਾ ਅੰਤ. "ਤਿਚਰੁ ਥਾਹ ਨ ਪਾਵਈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰੈਪਿਆਈ ਦਾ ਪਤਾ। ੩ ਹੁੱਦ. ਅੰਤ.

ਥਾਕ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਥਕਣਾ.

ਥਾਕਸਿ. ਥਕਦਾ.ਥਕਦੀ. "ਏਕ ਨ ਥਾਕਸਿ ਮਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਥਕਣਾ.

ਥਾਕਾ. ਸ੍ਥਗਿਤ ਹੋਇਆ. ਥੱਕਿਆ. "ਥਾਕਾ ਤੇਜੁ ਉਡਿਆ ਮਨ ਪੰਖੀ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਥਾਕਿ. ਥੱਕਕੇ.

ਥਾਕੀ. ਥੱਕੀ। ੨ ਸ੍ਥਗਿਤ. ਸ੍ਤੰਭਿਤ. ਅਚਲ. "ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਥਾਕੀ." (ਨਾਪ੍)

ਥਾਕੇ. ਥੱਕਗਏ. ਹਾਰਗਏ. "ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਮੋਨੀ ਥਾਕੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਥਾਂਗ. ਮਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠਿਕਾਣਾ. ਥਾਂ। ੨ ਥਾਹ. ਥੱਲਾ। ੩ ਖੋਜ. ਭਾਲ.

ਥਾਂਗੀ / **ਥਾਂਘੀ** ਵਿ–ਥਾਂਗ (ਥਾਹ) ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਥਾਹ ਦੇ ਭੇਤੀ. ਦੇਖੋ, ਥਾਂਗ. "ਨਿਗੁਸਾਂਏ ਬਹਿਗਏ ਥਾਂਘੀ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਫ਼ਾ ਤਹਗੀਰ. ਥੱਲਾ ਫੜਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਪੈਰ ਜਮਾਕੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਥੰਮ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਦਸ੍ਤਗੀਰ। ੪ ਥਾਂਗ (ਖੋਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੇਤ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਸੂਸ.

ਥਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠਾਟ. ਬਨਾਵਟ. ਰਚਨਾ। ੨ ਸੰਕਲਪ. ਖ਼ਿਆਲ. "ਮੁਕਤ ਭਏ ਬਿਨਸੇ ਭ੍ਰਮ ਥਾਟ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਏਕੈ ਹਰਿ ਥਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ਦੇਖੋ, ਅੰ. thought.

ਥਾਟਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਾਪਨ. ਠਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ ਥਾਟਹਿ ਕਰਿ ਬਹੂਆ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) "ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੜੈ ਸੁਣਿ ਥਾਟਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਚ ਕਾ ਪੰਥਾ ਥਾਟਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਆਪੇ ਸਭ ਬਿਧਿ ਥਾਟੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਥਾਟੁ. ਦੇਖੋ, ਥਾਟ. "ਜਦਹੁ ਆਪੇ ਥਾਟੁ ਕੀਆ ਬਹਿ ਕਰਤੈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਥਾਣਾ / **ਥਾਣੇ** ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ. ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ। ੨ ਪੋਲੀਸ (Police) ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਵਡੀ ਚੌਕੀ, ਜਿੱਥੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਥਾਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂੰਜੀ. ਰਾਸਿ. "ਥਾਤੀ ਪਾਈ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਜਮਾਕੀਤਾ ਧਨ। ੩ ਥੈਲੀ.

ਥਾਂਦੇ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ "ਚੁਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ" ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਥਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. "ਥਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਮਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਬੁਣੇਹੋਏ ਕੋਰੇ ਵਸਤ੍ ਦਾ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਟੁਕੜਾ.

ਥਾਨਸਟ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨਸ੍ਥ. ਵਿ–ਸ੍ਥਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ੍ਥਿਤ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਜਸ ਸ੍ਥਾਨ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ. ਮਹੰਤ. "ਥਾਨਸਟ ਜਗ ਭ੍ਰਿਸਟ ਹੋਏ ਭ੍ਰਸਤਾ ਇਵ ਜਗੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੩ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ–ਸ੍ਥਾਨ. ਧਰਮਸ੍ਥਾਨ.

ਥਾਨਕ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਥਾਨ. ਜਗਹਿ। ੨ ਨਗਰ. ਆਬਾਦੀ। ੩ ਡਿੰਗ. ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ. "ਥੋੜੈ ਥਲਿ ਥਾਨਕ ਆਰੰਭੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)

ਥਾਨਤੀਰਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੀਰਥਸ੍ਥਾਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਸੰ. ਥਾਨੁ ਤੀਰ੍ਥ–ਸ੍ਥਾਨੁ ਤੀਰਥ. ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਥਨੇਸਰ. "ਗੁਰਗਿਆਨ ਸਾਚਾ ਥਾਨਤੀਰਥ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਸੱਚਾ ਸ੍ਥਾਨੁਤੀਰਥ ਹੈ.

ਥਾਨਭ੍ਰਿਸਟ / **ਥਾਨਭ੍ਰਸਟ** / **ਥਾਨਭ੍ਰਿਸਟ** ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨਭ੍ਰਸ੍ਟ. ਵਿ–ਥਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆਹੋਇਆ. ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਪਤਿਤ. "ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਥਾਨਭ੍ਰਸਟੁ ਹੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸਾਕਤ ਥਾਨਭ੍ਰਿਸਟ ਫਿਰਾਹੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਥਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਥਾਣਾ.

ਥਾਨਾਨਾ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨਿਨ. ਵਿ–ਥਾਂ ਵਾਲਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ. "ਜੋ ਜਨ ਗਾਇ ਧਿਆਇ ਜਸ ਠਾਕੁਰ ਤਾਸੁ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਥਾਨਾਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਥਾਨਿ. ਠਿਕਾਣੇ ਤੇ. ਥਾਂ ਸਿਰ. "ਨਿਥਾਵੇ ਕਉ ਤੁਮ ਥਾਨਿ ਬੈਠਾਵਹੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਥਾਨਿਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠਿਕਾਣਾ. ਮੂਲਅਸਥਾਨ."ਪਾਇਓ ਪੈਤ ਥਾਨਿਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਹਾਦਨ ਥਾਂ. ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਥਾਂ ਅਤੇ ਨਿਹਾਦਨ.

ਥਾਨੀ. ਵਿ–ਸ੍ਥਾਨੀ. ਜਗਾ ਦਾ ਮਾਲਿਕ। ੨ ਸ੍ਥਾਨ ਪੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਥਾਨੇ. ਸਰਵ–ਥਾਰੇ. ਥੁਆਡੇ. ਦੇਖੋ, ਥਾਰ.

ਥਾਨੇਸਰ. ਦੇਖੋ, ਥਨੇਸਰ.

ਥਾਨੇਦਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥਾਨੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਥਾਣਾ ੨.

ਥਾਨੰਤਰ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨਾਂਤਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੂਸਰਾ ਅਸਥਾਨ.

ਥਾਨੰਤਰਿ. ਸ੍ਥਾਨਾਂਤਰ ਮੇਂ. ਦੂਸਰੇ ਸ੍ਥਾਨ ਵਿੱਚ.

ਥਾਨਿਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਥਾਨ. ਜਗਹਿ। ੨ ਸਥਾਨੋਂ ਮੇਂ. ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ. "ਭਗਵਾਨ ਰਮਣੰ ਸਰਬਤ੍ ਥਾਨਿਸੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਥਾਪ. ਦੇਖੋ, ਥਾਪਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਬਲੇ ਅਥਵਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਪੁਰ ਪੂਰੇ ਹੱਥ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਥਪਕੀ. "ਲਗਤ ਚੋਲਕ ਥਾਪ ਹੈ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਥੱਪੜ. ਤਮਾਚਾ। ੪ ਸ੍ਥਿਤਿ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਥਾਪਜੋ ਸਭੈ ਜਿਹ ਥਾਪ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਥਾਪੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਥਪਕੀ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਥਾਪਿ ੨.

ਥਾਪਨ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਪਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ੍ਥਾਪਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਥਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) ੨ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ (ਪਦਵੀ) ਤੇ ਥਾਪਣ ਦਾ ਕਰਮ. "ਜਲਧਿ ਬਾਂਧਿ ਧ੍ਰੂ ਥਾਪਿਓ ਹੋ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਥਾਪਯੈ. ਵਿ–ਸ੍ਥਾਪ੍ਯ. ਸ੍ਥਾਪਨ ਯੋਗਯ. ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ ਲਾਇਕ. "ਕਿ ਸਰਬਤ੍ ਥਾਪਯੈ." (ਜਾਪੁ)

ਥਾਪਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥੱਪੜ. ਤਮਾਚਾ. "ਥਾਪਰ ਸੋਂ ਸੋਊ ਮਾਰਡ੍ਹਰਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਥਾਪੜਨਾ। ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਉੱਜਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਥਾਪੜਨਾ. ਥਪਕੀ (ਥਾਪੀ) ਲਾਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਥਾਪ ੫.

ਥਾਪਿ. ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ. ਥਾਪਕੇ। ੨ ਥਾਪੜਕੇ. ਭਾਵ–ਪਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਪਲੋਸਕੇ. "ਬਾਲਕ ਰਾਖੇ ਅਪਨੈ ਕਰਿ ਥਾਪਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ. ਸ੍ਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਮੇਟਕੇ. "ਤੂ ਦੇਖਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਥਾਪਿਐ ਦੇਖੋ, ਥਾਪਯੈ.

ਥਾਪੀ. ਦੇਖੋ, ਥਾਪਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥਪਕੀ. ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਿੱਠ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗਰ ਥਾਪੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਿਤੀ ਕੰਡਿ ਜੀਉ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੩ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਚੂਨਾ ਕੁੱਟਣ ਦੀ ਚਪਟੀ ਮੋਗਰੀ.

ਥਾਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਤੰਭ. ਥਮਲਾ. ਸਤੂਨ. “ਬਿਨ ਹੀ ਥਾਭਹ ਮੰਦਿਰ ਥੰਭੈ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)

ਥਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ। ੨ ਥੰਮੁਣ (ਸ੍ਤੰਭਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਅਨਿਕ ਛਿਦ੍ ਬੋਹਿਥ ਕੇ ਛੁਟਕਤ ਥਾਮ ਨ ਜਾਹੀ ਕਰੇ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਥੰਭੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ.

ਥਾਮਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਤੰਭਨ,ਠਹਿਰਾਉਣਾ. ਰੋਕਣਾ. ਆਸਰਾ ਦੇਣਾ. “ਜਿਉ ਮੰਦਰ ਕਉ ਥਾਮੈ ਥੰਮਨੁ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਥਾਰ. ਦੇਖੋ, ਥਾਲ. “ਤਤਛਿਨ ਪੂਰਜੋ ਥਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ.” (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਥਾਰਉ / **ਥਾਰਾ** ਸਰਵ–ਤੁਮਾਰਾ. ਤੁਹਾਡਾ.

ਥਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥਾਲੀ। ੨ ਸਰਵ–ਤੁਮਾਰੀ. ਤੁਹਾਡੀ. “ਮਨਸਾ ਪੂਰੇ ਥਾਰੀ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਥਾਰੇ. ਸਰਵ–ਤੁਮਾਰੇ. ਤੁਹਾਡੇ.“ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਹਮ ਥਾਰੇ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਥਾਰੋ. ਸਰਵ–ਤੁਮਾਰਾ. ਤੁਹਾਡਾ.

ਥਾਲ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਤ੍ਰ . ਬਰਤਨ। ੨ ਚੌੜਾ ਅਤੇ ਚਪੇਤਲਾ ਭਾਂਡਾ. “ਥਾਲ ਵਿਚਿ ਤਿੰਨਿ ਵਸਤੂ ਪਈਓ, ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਵੀਚਾਰੋ.” (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਥਾਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਹੈ। ੩ ਸ੍ਥਲ. ਥਾਂ. ਜਗਾ. “ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਜੀਵਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾ, ਬਨ ਜਲ ਪੂਰਨ ਥਾਲ ਕਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਹੇ ਵਨ ਜਲ ਆਦਿ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਕਰਤਾ.

ਥਾਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਥਾਲ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਥਾਲੀ. ਵਲਟੋਹੀ. ਦੇਗਚੀ। ੩ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹਾਂਡੀ.

ਥਾਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਥਾਨ.ਥਾਉਂ.“ਅਸੰਖ ਨਾਵ ਅਸੰਖ ਥਾਵ.” (ਜਪੁ)

ਥਾਵਹੁ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਸੇ.ਤੋਂ.“ਸਭ ਤੁਝਹੀ ਥਾਵਹੁ ਮੰਗਦੇ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਸ੍ਥਾਨ ਤੋਂ. ਸ੍ਥਾਨ ਸੇ. “ਕਿਦੂ ਥਾਵਹੁ ਹਮ ਆਏ ?” (ਗਉ ਮ: ੧)

ਥਾਵਰ. ਸੰ. ਸ੍ਥਾਵਰ–ਸ੍ਥਾਵਰ, ਵਿ–ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਚਲ. “ਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਬਿਧਾਤਾ.” (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਨਿੱਛਰ (ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ) ਗ੍ਰਹ. ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਬਹੁਤ ਧੀਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਮ ਪੈਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਛਨਿੱਛਰ ਵਾਰ. “ਥਾਵਰ ਥਿਰੁ ਕਰ ਰਾਖੈ ਸੋਇ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ੪ ਪਰਬਤ. ਪਹਾੜ। ੫ ਵ੍ਰਿਕ੍ਸ਼. ਬਿਰਛ.

ਥਾਵਰੀ. ਸੰ. ਸ੍ਥਵਿਰ. ਵਿ–ਬਲਵਾਨ. ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ. “ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਥਿਰ ਥਾਵਰੀ, ਹੋਰ ਆਵੈ ਜਾਵੈ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜ਼ਬੂਤ.

ਥਿਓ. ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. “ਪਛਾਣੂ ਵਿਰਲੋ ਥਿਓ.” (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਥਿਅਣੁ.

ਥਿਅਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਹੋਣਾ. “ਸਚਾ ਸੋ ਥਿਅਈ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਥਿਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੱਥ ਆਉਣਾ. ਲੱਭਣਾ. ਮਿਲਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ.

ਥਿਏ. ਹੋਏ. ਭਏ. ਦੇਖੋ, ਥਿਅਣੁ.

ਥਿਗਲੀ. ਸੰ. ਸ੍ਥਗਨ. ਆਛਾਦਨ. ਢਕਣਾ। ੨ ਟਾਕੀ. ਪਾਟੇਹੋਏ ਥਾਂ ਨੂੰ ਢਕਲੈਣ ਵਾਲੀ ਲੀਰ. “ਤਾਗਾ ਕਰਿਕੈ ਲਾਈ ਥਿਗਲੀ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਥਿਤ / **ਥਿਤਾ** ਸੰ. ਸ੍ਥਿਤ. ਵਿ–ਕ੍ਰਾਇਮ. ਅਚਲ. ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. “ਢੂਢ ਢੰਢਾਈ ਥੀਆ ਥਿਤਾ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਖੋਜ ਖ਼ਤਮ ਹੋਗਈ, ਮਨ ਠਹਿਰਗਿਆ.

ਥਿਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਿਤਿ. ਠਹਿਰਾਉ. ਕ੍ਰਾਇਮੀ. “ਥਿਤਿ ਪਾਈ ਚੂਕੇ ਭ੍ਰਮ ਗਵਨ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਤਿਥਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਲ੍ਟ ਭੀ ਥਿਤਿ ਹੈ. “ਥਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ.” (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਜੋਗੀ ੪.

ਥਿਤੀ. ਤ੍ਰਿਥਿ. ਦੇਖੋ, ਥਿਤਿ ੨. “ਥਿਤੀ ਵਾਰ ਸ਼ਭਿ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਏ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਬਾਣੀ ਜੋ ਤਿਥਿ ਪਰਥਾਇ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਅਤੇ ਬਿਲਾਵਲ.

ਥਿਤੰਾ. ਤ੍ਰਿਥਿ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਤਿਥੋਂ. ਤਿਥੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਗਉੜੀ ਵਿੱਚ “ਥਿਤੰਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ.”

ਥਿੰਧਾ. ਵਿ–ਥੰਧਾ. ਚਿਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੀ। ੩ ਤੇਲ.

ਥਿਧਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥੰਧਿਆਈ. ਚਿਕਣਾਈ.“ਅਹੰਬੁਧਿ ਮਨਿ ਪੂਰਿ ਥਿਧਾਈ। * ਸਾਧਧੂਰਿ ਕਰਿ ਸੁਧ ਮੰਜਾਈ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਥਿਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਥਿੜਕਣਾ. ਕੰਬਣਾ। ੨ ਫਿਸਲਣਾ. ਰਪਟਣਾ.

ਥਿਮਕ. ਅਨੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥਿਮ ਥਿਮ ਸ਼ਬਦ. “ਥਿਮਕ ਥਿਮਕ ਬੂੰਦੇ ਜੋ ਪਰਹੀਂ.” (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਛੱਤ ਦਾ ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਾ.

ਥਿਰ. ਵਿ–ਸ੍ਥਿਰ. ਠਹਿਰਿਆਹੋਇਆ. ਕ੍ਰਾਇਮ. ਅਚਲ. “ਥਿਰ ਥਿਰ ਚਿਤ ਥਿਰਹਾਂ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜ਼ਬੂਤ। ੩ ਨਿਸ਼ਚਿਤ.

ਥਿਰਕਣਾ / **ਥਿਰਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਥਿੜਕਣਾ. ਕੰਬਣਾ. ਹੱਲਣਾ. ਖਿਸਕਣਾ.

ਥਿਰਚਿਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਸ੍ਥਿਰ ਹੈ. ਅਡੋਲ ਮਨ ਵਾਲਾ.

ਥਿਰਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਿਰਤਾ. ਸ੍ਥਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਠਹਿਰਾਉ. ਕ੍ਰਾਇਮੀ. “ਥਿਰਤਾ ਸੀ ਸੰਸਾਰ ਮਾਹਿ ਲਖ.” (ਨਾਪ੍)

ਥਿਰਥਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਿਰਸ੍ਥਾਨ. ਅਚਲ ਠਿਕਾਣਾ. ਆਤਮਪਦ. ਗ੍ਯਾਨਪਦਵੀ. ਤੁਰੀਯਪਦ। ੨ ਸਤਸੰਗ.

ਥਿਰਥਾਨਿ. ਆਤਮਪਦ ਵਿੱਚ. ਤੁਰੀਆ ਪਦਵੀ ਵਿੱਚ. “ਘਰੁ ਦਰੁ ਥਾਪਿ ਥਿਰਥਾਨਿ ਸੁਹਾਵੈ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ)

ਥਿਰਥਾਵ. ਦੇਖੋ, ਥਿਰਥਾਨ.

ਥਿਰਥਾਵਰੀ. ਦੇਖੋ, ਥਾਵਰੀ । ੨ ਸ੍ਥਿਰਸ੍ਥਾਨ ਵਾਲਾ.

ਥਿਰਾ. ਵਿ–ਸ੍ਥਿਰ. ਅਚਲ. “ਨਹੀ ਥਿਰਾ ਰਹਾਇ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਿਰਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਅਚਲਾ. †

ਥਿਰੁ. ਦੇਖੋ, ਥਿਰ. “ਥਿਰੁ ਸੰਤਨ ਸੋਹਾਗੁ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਥਿੜਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਥਿਰਕਨਾ.

ਥੀ. ਕ੍ਰਿ–ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ ਸ੍ਰੀ. ਥਾ। ੨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. “ਤਿਨ ਹੀ ਜੈਸੀ ਥੀਰਹਾ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ਹੋਰਹਾਂ “ਜੋ ਗੁਣਵੰਤੀ ਥੀਰਹੈ.” (ਵਡ ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਸੇ. ਤੋਂ. “ਮਿਥਿਆ ਮੋਹ ਮਗਨ ਥੀ ਰਹਿਆ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਵਿ–ਸ੍ਥਿਤ. ਕ੍ਰਾਇਮ.“ਮੈ ਜੁਗ ਚਾਰ ਲਗੇ ਨਹਿ ਥੀਹੋਂ.” (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੨)

ਥੀਉ. ਸਿੰਧੀ. ਥੀਅਣੁ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਹੋਜਾ. ਬਣ ਜਾ. “ਥੀਉ ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੇਣੁ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) “ਥੀਉ ਰੇਣੁ ਜਿਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਥੀਓ. ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. ਦੇਖੋ,ਥੀਉ. “ਅਪਿਓ ਪੀਓ ਗਤੁ ਥੀਓ ਭਰਮਾ.” (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਥੀਓਸਿ / **ਥੀਓਮ** / **ਥੀਓਮਿ** ਹੋਗਿਆ. ਭਇਆ. ਦੇਖੋ, ਥੀਓ. “ਹਰਿਓ ਥੀਓਸਿ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) “ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੂਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾ ਥੀਓਮਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸਿੰਧੀ. ਥਿਓਮਿ.

* ਕਈ “ਥਿਧਾਈ” ਪਾਠ ਲਿਖਦੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ.

† ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਚਲ ਮੰਨੀ ਹੈ.

ਥੀਅਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਹੋਣਾ.

ਥੀਅਨਿ. ਸਿੰਧੀ. ਹੋਣ. ਹੋਵੇਂ.

ਥੀਆ. ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. “ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਸੁਪਨ ਥੀਆ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਥੀਆਉ. ਹੋਜਾਵਾਂ. ਹੋਵਾਂ. “ਮੂ ਥੀਆਉ ਸੇਜ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਥੀਐ. ਹੋਵੇ. ਬਣੇ.

ਥੀਇ. ਹੋਕੇ. “ਤਿਨ ਜਰੁ ਵੈਰੀ ਨਾਨਕਾ, ਜਿ ਬੁਢੇ ਥੀਇ ਮਰੰਨਿ.” (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਥੀਈ. ਹੋਵੇਗਾ. “ਲੋਕਾਂ ਨ ਸਲਾਹਿ ਜੋ ਮਰਿ ਖਾਕੁ ਥੀਈ.” (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਥੀਏ. ਭਏ. ਹੋਏ. “ਸਾਈ ਥੀਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ.” (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਥੀਸੀ. ਹੋਵੇਗਾ. ਹੋਸੀ. “ਜੋ ਤਉ ਭ੍ਰਾਵੈ ਸੋਈ ਥੀਸੀ.” (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਥੀਜੈ. ਹੋਈਜੈ. ਹੋਈਦਾ. “ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹੀ ਥੀਜੈ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਥੀਣ / **ਥੀਣਾ** ਸਿੰਧੀ. ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਥੀਅਣੁ.

ਥੀਤ. ਵਿ–ਸ੍ਥਿਤ. ਅਚਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਥੀਤਿ.

ਥੀਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਿਤਿ. ਠਹਿਰਾਉ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. “ਉਤ-ਸਾਹ ਰੀਤਿ ਕਰ ਵਸੈ ਪੁਰ ਥੀਤਿ ਕਰ.” (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਤ੍ਰਿਥਿ. ਤਾਰੀਖ਼. “ਸਗਲੀ ਥੀਤਿ ਪਾਸਿ ਭ੍ਰਾਰਿ-ਰਾਖੀ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਸਾਰੀਆਂ ਤਿਥਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਰੱਖਦਿੱਤੀਆਂ.

ਥੀਤੇ. ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਏ. ਵਿਰਾਜੇ. “ਗ੍ਰਿਹ ਪ੍ਰਿਯ ਥੀਤੇ ਸਦ ਥਾਏ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਥੀਂਦੋ. ਸਿੰਧੀ. ਹੋਵੇਗਾ। ੨ ਹੋਵੇ। ੩ ਹੁੰਦਾ.

ਥੀਂਧਾ. ਵਿ–ਥੰਧਾ. ਸ੍ਨਿਗਧ। ੨ ਸਨੇਹ ਸਹਿਤ. “ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰੈ ਜਨੁ ਥੀਧਾ.” (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਥੀਮਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸ੍ਤ੍ਰੁ. ਹੋਂਦ. ਦੇਖੋ, ਥੀਅਣੁ ਅਤੇ ਥੀਵਨ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਥੇਮਨ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ। ੩ ਕਾਇਮੀ.

ਥੀਰ. ਵਿ–ਸ੍ਥਿਰ. ਕ੍ਰਾਇਮ. ਅਚਲ. “ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਭੁ ਸੀਤਲੁ, ਪਾਇਆ ਸੁਖੁ ਥੀਰ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਥੀਰਾ. ਵਿ–ਸ੍ਥਿਰਹੋਇਆ. ਅਚਲ.

ਥੀਵਣ / **ਥੀਵਨੁ** / **ਥੀਵਨ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥੀਅਣੁ. ਅਸ੍ਤ੍ਰੁ. ਹੋਂਦ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. “ਥੀਵਹਿ ਲਾਲਾ ਅਤਿ ਗੁਲਾਲਾ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਸਦਾ ਥਿਰ ਥੀਵੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਸਰਸੇ ਪਿਤਾ ਮਾਤ ਥੀਵਿਆ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਪਹਿਰੇ) “ਤਨੁ ਮਨੁ ਥੀਵੈ ਹਰਿਆ.” (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫) “ਖੁਆਰ ਸਾਕਤ ਨਰ ਥੀਵੈ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) “ਢੂੰਦ ਮਾਨ ਸੁਖ ਥੀਵਨ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) “ਵੇਖੇ ! ਛਿਟਤਿ ਥੀਵਦੇ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਥੀਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਥੀਅਣੁ. “ਫਿਰ ਨਾਂਗੀ ਨਹੀ ਥੀਵਨਾ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਥੁਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੀਭ ਦੀਆਂ ਗਿਲਟੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕ-ਲਿਆ ਲੇਸਦਾਰ ਰਸ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਤਰ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਪਾਚਕ (ਚੂਰਣ) ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਥੁਕ. ਲਾਰ. Saliva . “ਭੁਲਕੇ ਥੁਕ ਪਵੈ ਨਿਤ ਦਾੜ੍ਹੀ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਥੁਕਣਾ / **ਥੁਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਥੁੱਕ ਕੱਢਕੇ ਸਿੱਟਣਾ.ਥੁਕਨਾ. ਸੰ. ਸ੍ਥੀਵਨ. ਥੁਤਕਾਰ.

ਥੁਥਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਸੰ. ਪ੍ਰੋਥ. ਘੋੜੇ ਸੂਰ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਨਿਕਲਿਆਹੋਇਆ ਮੂੰਹ.

ਥੁਰ / **ਥੁੜ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. ਨ੍ਯੂਨਤਾ. “ਧਨ ਕੀ ਥੁਰ ਨਾਹੀ.” (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੯)

ਥੁੜੀਦੋ. ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ. ਥੁੜਦਾ. “ਤਿਚਰੁ ਮੂਲਿ ਨ ਥੁੜੀਦੋ.” (ਸਵਾ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁਤਕਾਰ. ਬੁੱਕਣ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਵਜ–ਧਿੱਕਾਰ. ਲਾਨਤ.

ਬੂਹਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਤੂਨ. ਸ੍ਰੰਭ. ਬੂਨੀ. ਸ੍ਥੂਣਾ.

ਬੂਕ. ਦੇਖੋ, ਬੁਕ. "ਬੂਕ ਮੁਖਿ ਪਈਆ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) ੨ ਧਿੱਕਾਰ. ਫਿਟਕਾਰ.

ਬੂਟਿਟਿ. ਦੇਖੋ, ਬੂਟਿਟਿ.

ਬੂਣਾ, ਬੂਣਿ, ਬੂਣੀ, ਬੂਨਿ, ਬੂਨੀ ਸੰ. ਸ੍ਥੂਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਮ੍ਹੀ. "ਦੁਚਿਤੇ ਕੀ ਦੁਇ ਬੂਨਿ ਗਿਰਾਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਬਾਬੂ ਬੂਨੀਆ ਛਪਰਾ ਬਾਮਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਸ਼ਰੀਰ ਰੂਪ ਛੱਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਬਿਨਾ ਰੱਖਛੱਡਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ ਬੇਗਾਨੀ ਆਸ ਤਜਾਗਦਿੱਤੀ ਹੈ। ੨ ਮੁੰਨੀ. ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਗੱਡੀ ਹੋਈ ਲੱਕੜ. "ਬੂਨੀ ਪਾਈ ਬਿਤਿ ਭਈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਬੂਨੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਹੈ.

ਬੂਨੀ ਖਨਨ ਨਜਾਯ. ਸੰ. ਸ੍ਥੂਣਾ ਨਿਖਨਨ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਬੂਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੱਬਕੇ ਭਰਨਾ. ਅਜਿਹਾ ਭਰਨਾ ਕਿ ਪੋਲ ਨਾ ਰਹੇ. ਠੋਸਣਾ। ੨ ਸੰ. ਬੁਵੰਣ. ਮਾਰਨਾ. ਕੁੱਟਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੂਰਨਾ ਨੰ ੧ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ. ਕੁੱਟਕੇ ਭਰਨਾ.

ਬੂਲ. ਸੰ. ਸ੍ਥੂਲ. ਵਿ–ਮੋਟਾ. ਭਾਰੀ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲਾ. "ਸਿਮਰਹਿ ਬੂਲ ਸੂਖਮ ਸਭਿ ਜੰਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਬੂਲਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥੂਲਤਾ. ਮੋਟਾਪਨ. ਮੋਟਾਪਾ. "ਹੁਤੀ ਬੂਲਤਾ ਤਨ ਸਭ ਥਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬੂਲਨਾਸ. ਸ੍ਥੂਲ (ਮੋਟਾ) ਹੈ ਨੱਕ ਜਿਸ ਦਾ, ਸੂਰ.

ਬੇ. ਥਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਸ੍ਥਾਨ ਮੇਂ. ਥਾਂ ਵਿੱਚ. "ਹੋਰ ਬੇ ਮਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ." (ਜਸਾ) ੩ ਪ੍ਰਤਜ–ਸੇ. ਤੋਂ. "ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹੁ ਬੇ ਰਹਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੪ ਡਿੰਗ. ਸਰਵ–ਤੁਝੇ. ਤੈਨੂੰ. "ਬੇ ਭਾਵੈ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) "ਕਹੋਂ ਔਰ ਕਾਂ ਨੇ ਹਠੀ ਛਾਡ ਬੇਸੋ." (ਰਾਮਾਵ) ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ ਹਠੀ ਛੱਡਕੇ.

ਬੇਂ. ਪ੍ਰਤਜ–ਸੇ. ਤੋਂ. "ਏਕ ਬੇਂ ਕੀਏ ਬਿਸਥਾਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਬੇਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਹਿਰਾਈ ਹੋਈ ਤਿਥਿ. ਸ੍ਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਦਿਨ। ੨ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤਲੈਣ ਦਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਦਿਨ. ਇਸ ਦਿਨ ਨਾ ਦੁੱਧ ਜਮਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਦਹੀਂ ਰਿੜਕੀਦਾ ਹੈ.

ਬੇਸੋ. ਤੇਰੇ–ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇ ੪.

ਬੇਹ. ਦੇਖੋ, ਬੇਹੁ.

ਬੇਹੜੀ. ਦੇਖੋ, ਬੜੀ। ੨ ਛੋਟਾ ਬੇਹ. ਦੇਖੋ, ਬੇਹੁ। ੩ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ੧੨ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡ ਸਾਹਿਬ ੪.

ਬੇਹੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਜੜੇਹੋਏ ਪਿੰਡ ਦਾ ਥਾਂ. ਵੈਰਾਨਹੋਇਆ ਨਗਰ। ੨ ਨਗਰ. ਪਿੰਡ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇਹ ਹੈ. "ਉਜੜ ਬੇਹੁ ਵਸਾਇਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਸ਼ਰੀਰਨਗਰ, ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਗੁਰਿ ਸਚੈ ਬਧਾ ਬੇਹੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਮਾਲੁ ਖਜਾਨਾ ਬੇਹੁ ਘਰੁ."(ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਅਸਥਾਨ. ਠਿਕਾਣਾ. "ਨਿਹਚਲੁ ਤੁਧ ਬੇਹੁ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੪ ਸ੍ਥਿਤਿ. ਕ਼ਾਇਮੀ."ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੈ ਬੇਹੁ." (ਭਾਗੁ)

ਬੇਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਆਨ. ਨਯਾਮ. "ਗੁਣ ਕੀ ਬੇਕੈ ਵਿਚਿ ਸਮਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਗੁਥਲੀ. ਥੈਲੀ.

ਬੇਗਰੀ, ਬੇਗਲੀ ਦੇਖੋ, ਬਿਗਲੀ.

ਬੇਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ. ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਸਹੇਟ. ਮੁਲਾਕ਼ਾਤ ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਥਾਂ.

ਬੇਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਲਾ. ਸੰਗਮ. "ਬਾਨਾਰਸ ਕਰ ਗੰਗਾ ਬੇਟਾ." (ਭਾਗੁ)

ਬੇਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਪ ਵਿੱਚ ਜੜਿਆਹੋਇਆ ਨਗੀਨਾ. "ਬੇਵਾ ਅਚਰਜ ਲਾਇਆ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)ਇੱਥੇ ਬੇਵਾ ਆਤਮਗਜ਼ਾਨ ਹੈ.

ਬੈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਾਨ. ਥਾਂ. "ਗੁਰਸੇਵਾ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਈਐ ਹੋਰਬੈ ਸੁਖ ਨ ਭਾਲ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਠਿਕਾਨੇ ਸਿਰ. ਮੌਕੇ ਪੁਰ. "ਆਪੇ ਬੈ ਸਭ ਰਖਿਓਨੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਪਾਸ. ਕੋਲ. "ਪੁਕਾਰੇ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਬੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਪ੍ਰਤਜ–ਸੇ. ਤੋਂ.

ਬੈਂ. ਸਰਵ–ਤੁਝੇ. ਤੈਨੂ. "ਬੈਂ ਭਾਵੈ ਦਰ ਲਹਹਿ ਪਿਰਾਣਿ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਰ ਲਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਤਜ–ਸੇ. ਤੋਂ

ਬੈਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਥਲਾ. ਬੋਰਾ.

ਬੈਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਬੈਲਾ। ੨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਗੁਥਲੀ। ੩ ਢਾਲੇਹੋਏ ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਡਲੀ. "ਅਲੰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਬੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਤੇ ਕਨਿਕ ਵਖਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੪ ਨਕ਼ਦੀ. "ਸੰਚਤ ਸੰਚਤ ਬੈਲੀ ਕੀਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਮਾਇਆ. ਦੌਲਤ. "ਬੈਲੀ ਸੰਚਹੁ ਸ੍ਰਮ ਕਰਹੁ ਥਾਕਿਪਰਹੁ ਗਾਵਾਰ." (ਬਾਵਨ)

ਬੋ. ਹੈ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ. ਸੀ. ਥਾ. ਥੀ.

ਬੋਹਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁੱਧ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਸੇਹੁੰਡ. L. Euphorbia Nerrifolia. ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਵਾੜ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡੰਡਾਬੋਹਰ ਹੈ.

ਬੋਕ, ਬੋਕੜਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸਤੁ. ਚੀਜ਼. ਪਦਾਰਥ. "ਸਭੇ ਬੋਕ ਪਰਾਪਤੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਲਭੇ ਹਭੇ ਬੋਕੜੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਢੇਰ. ਗੰਜ। ੩ ਰੋਕ. ਨਕ਼ਦ। ੪ ਇਕੱਠਾ ਬੇਚਣ ਦਾ ਸੌਦਾਗਰੀ ਮਾਲ.

ਬੋਥਰ, ਬੋਥਰਾ, ਬੋਥਾ ਵਿ–ਵਿੱਚੋਂ ਪੋਲਾ. ਖੋਖਲਾ। ੨ ਸਾਰ ਰਹਿਤ. "ਕਣ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਬੋਥਰ ਤੁਖਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਮੁਖ ਅਲਾਵਣ ਬੋਥਰਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੱਖਣਾ. ਖ਼ਾਲੀ. "ਅੰਦਰਹੁ ਬੋਥਾ ਕੂੜਿਆਰੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਬੋਥਰ ਵਾਜੈ ਬੇਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਬੋਪੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੱਫਾ. ਚਪੇੜ. "ਮਾਰਤ ਹੈ ਮੁਝ ਕੋ ਵਹ ਬੋਪੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬੋਮ. ਫ਼ਾ. ਤੂਮਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਸਣ. ਲਸ਼ੁਨ. ਗ੍ਰਿੰਜਨ. Garlic. "ਬੋਮ ਨ ਵਾਸ ਕਥੂਰੀ ਆਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਬੋਰੜਾ, ਬੋਰੜੀ, ਬੋਰਾ ਵਿ–ਬੋੜਾ. ਕਮ. ਘੱਟ. ਨਜ਼ੂਨ. ਬੋੜੀ.

ਬੋਰੀ. ਵਿ–ਬੋੜੀ. ਘੱਟ. ਕਮ. ਤੁੱਛ. "ਕਹਾਂ ਨਰ ਗਰਬਸਿ ਬੋਰੀ ਬਾਤ ?" (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਅਹੇੜੀਆਂ ਜੇਹੀ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੋਧਪੁਰ ਅਤੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬੋਰੀ ਲੋਕ ਬਾਉਰੀਏ ਅਤੇ ਧਾਣਕਾਂ ਵਾਂਙ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਐਸਾ ਹੀ ਬਚਦੇ ਹਨ, ਜੇਹਾਕਿ ਹਿੰਦੂ ਗੋਮਾਂਸ ਤੋਂ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਥੂਰ. ਵਿ–ਵਡਾ. "ਬੋਰੀ ਤੁਮ ਆਪਨ ਬਿਰਦ ਰਖਾਵਹੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਆਪ ਆਪਣਾ ਉੱਚ ਵਿਰਦ ਪਾਲਨ ਕਰੋ। ੪ ਸ੍ਥਾਈ (ਸ੍ਥਾਯਿਨ). ਕ਼ਾਇਮ. ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਹਾਹਾ ਲਪਟਿਓ ਰੇ ਮੂੜੇ ਕਛੂ ਨ ਬੋਰੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੫ ਡਿੰਗ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਅਹੇਰੀ। ੬ ਧੰਨੀ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਖੱਚਰਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾੜੇ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬੋਰੀ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬੋੜੜਾ, ਬੋੜੜੀ, ਬੋੜਾ, ਬੋੜੀ ਵਿ–ਘੱਟ. ਕਮ. ਤੁੱਛ. ਨਜ਼ੂਨ."ਕਚਾ ਰੰਗ ਕਸੁੰਭ ਕਾ ਬੋੜੜਿਆ ਦਿਨ ਚਾਰਿ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੧)"ਕਿਆ ਬੋੜੜੀ ਬਾਤ ਗੁਮਾਨੁ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਬੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁ.

ਬੰਧਾ. ਵਿ–ਚਿਕਣਾ. ਸਨਿਗਧ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ। ੩ ਤੇਲ.

ਬੰਧਿਆਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿਕਨਤਾ. ਚਿਕਣਾਈ.

ਬੰਭ. ਸੰ. ਲਾਮ–ਸ੍ਰੰਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥਮਲਾ. ਸਤੂਨ. "ਪ੍ਰਭੁ ਬੰਭ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਕੈ ਬਿਸਥਾਰ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸ੍ਰੰਭਨ. "ਦੂਸਰ ਬਰੀ ਬੰਭ ਕੇ ਕਾਜੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੧) ਦੂਜੀ ਗੋਲੀ (ਵੱਟੀ) ਦਸ੍ਰ ਰੋਕਣ ਲਈ.

ਬੰਭ ਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਥਮਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਤਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. (੨) ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਕਮਰਾ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਟਾਲ੍ਹੀ ਦਾ ਬੰਭਾ ਲਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ੨ (ਅ). (੩) ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਉਹ ਸ੍ਰੰਭ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਬਾਲਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਖੜੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ੪। (੪) ਦੇਖੋ, ਜੰਬਰ। (੫) ਡੁਮੇਲੀ (ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਤਸੀਲ ਫਗਵਾੜਾ) ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ. ਇੱਥੇ ਚੁਕੋਣਾ ਥਮਲਾ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਥੰਮ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿੰਨ ਖੂਹਾਂ ਸਮੇਤ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਦਸ ਮੀਲ ਹੈ। (੬) ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਉੱਦੋਕੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੱਥੂਨੰਗਲ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਥਮਲੇ ਨਾਲ ਸਹਾਰਾ ਲੈਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੰਭਸਾਹਿਬ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਕ਼ਰੀਬ ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. (੭) ਦੇਖੋ, ਖੇਮਕਰਨ. ×××

ਬੰਭ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭਸਾਹਿਬ। ੨ ਦੇਖੋ,ਬੰਭਸਾਹਿਬ ੫.

ਬੰਭਣ, ਬੰਭਨ ਸੰ. ਸ੍ਰੰਭਨ. ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ.

ਬੰਭਾ, ਬੰਮ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਰੰਭ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭ. "ਜਲ ਕੀ ਭੀਤਿ ਪਵਨ ਕਾ ਬੰਭਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) "ਤਪਤ ਬੰਮ ਗਲਿ ਲਾਇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਬੰਮਸਾਹਿਬ, ਬੰਮਜੀ ਦੇਖੋ, ਬੰਭਸਾਹਿਬ.

ਬੰਮਣਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬੰਮਨਸਿੰਘ.

ਬੰਮਣਾ, ਬੰਮਣੁ ਦੇਖੋ, ਬੰਭਨ. "ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਧਾਵਤੁ ਬੰਮਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਬੰਮਨ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭਨ "ਜਗ ਬੰਮਨ ਕਉ ਬੰਮ ਦੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਪਹਾੜ.ਪਰਬਤ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣੋ ਰੋਕ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. "ਆਪੇ ਜਲ ਆਪੇ ਥਲ ਬੰਮਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਜਲ, ਥਲ ਅਤੇ ਪਰਬਤ.

ਬੰਮਨਸਿੰਘ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਫਰਵਾਹੀ ਤੇਲੀਆਂ ਵਾਲੀ ਵਿੱਚ ਬਰੇ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭਾਈ ਬੰਮਨਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਤਪਸ੍ਵੀ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਜਾਦਾ ਇਸਤਾਮਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਜੇਹੀ ਮਸਤਾਨੀ ਹੋਗਈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਤੇਲ ਇਕੱਠਾ ਕਰਾਕੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਰੋਸ਼ਨੀ ਰੂਸ ਦੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਰ ਰੂਸ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਤੇ ਚੋਬਲਦਾ ਸੁਹਾਗਾ ਫੇਰੇਗਾ.ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਮਲੂਮ ਹੋਈ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਫਰਮਾ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਉਨਾਂ ਬਾਬਤ ਅਜੇਹੇ ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਰੇ ਨਾ ਗਏ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਯਤ ਕਰਕੇ ਬੰਮਣਸਿੰਘ ਦੀ ਜੀਭ ਕਟਵਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਬੰਮਨਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੰਡ ਬੱਛੋਆਣੇ*ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਸਮਾਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਰ ਫਰਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਡੇਰਾ ਹੈ.

ਬੰਮਨੁ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭਨ। ੨ ਸੰ. ਭ. ਬਮਲਾ. ਸਤੂਨ. "ਜਿਉ ਮੰਦਰ ਕਉ ਥਾਮੈ ਬੰਮਨੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭ ਅਤੇ ਬੰਮ.

ਬੰਮੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਾੜੂ. ਵੰਡੀ.

ਬੰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭ ਅਤੇ ਬੰਮ। ੨ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਸਤੂਨ (ਥਮਲੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਕੜ ਦਾ ਖੰਭਾ. "ਘਰੁ ਬੰਧਹੁ ਸਚ ਧਰਮ ਕਾ ਗਡਿ ਬੰਮੁ ਅਹਲੈ."(ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਬੰਮ੍ਹਣ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭਨ.

ਬੰਮ੍ਹਣਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬੰਮਨਸਿੰਘ.

ਬ੍ਰਟਿ. ਸੰ. ਝਬੁਰਵਟੀ. ਲੇਭਾ. ਮੋਛਣ. ਗੋਹੇ ਦੀ =ਗੋਲੀ. "ਜੈਸੇ ਪਨਕਤ ਬ੍ਰਟਿ ਹਾਂਕਤੀ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਗੋਬਰੈਂ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਮਲ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਡੂੰਗੀ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਨਕਤ.

ਦ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਤੇਈਸਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਦੰਦ ਹਨ. ਜੀਭ ਦੀ ਨੋਕ ਉੱਪਰਲੇ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜ. ੩ ਦੰਦ. ਦਾਂਤ। ੪ ਰਖਣਾ. ਹਿਫ਼ਾਜਤ। ੫ ਡਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ। ੬ ਵਿ–ਦਾਤਾ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਕੇ ਅਰਥ ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਸੁਖਦ, ਜਲਦ ਆਦਿ.

ਦਉਨੁ. ਸੰ. ਦਮਨ. ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਜੂਝੈ ਦੁਰਜਨ ਦਉਨੁ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਵਿਕਾਰਰੂਪ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਰਾਤ ਦਿਨ ਜੁੱਧ ਕਰੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਉਣ.

ਦਉਤ. ਸੰ.ਦ੍ਯੋਤ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੌਸ਼ਨੀ. 'ਚਉਥਾ ਪਹਿਰੁ ਭਇਆ ਦਉਤ ਬਿਹਾਗੀ ਰਾਮ.'(ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ:੧) ਚੌਥੇ ਪਹਿਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ (ਵ੍ਰਿੱਧਾਵਸਥਾ) ਹੈ. ਬਿਹਾਗ (ਵਿਹਗ–ਸੂਰਯ) ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ. "ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਟੇਕ ਹੈ ਨਿਸਿ ਦਉਤ ਸਵਾਰੈ." (ਆਸ ਅ: ਮ: ੧) ਅਵਿਦ੍ਯਾਰੂਪ ਰਾਤ੍ਰਿ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਧੁੱਪ. ਆਤਪ। ੩ ਦ੍ਯੁ. ਦਿਨ.

ਦਉਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੌੜ. ਭਾਜ. "ਭੀਤ ਕੀ ਦਉਰ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੨ ਅ. دور ਦੌਰ. ਚਕ੍ਰ. ਗੇੜਾ। ੩ ਸਮਾਂ. "ਉਠਾ ਧਰਮ ਕੋ ਦਉਰ." (ਕਲਕੀ) ਧਰਮ ਦਾ ਸਮਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਠਗਿਆ.

ਦਉਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੌੜਨਾ. ਭੱਜਣਾ. ਨੱਠਣਾ. "ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ ਦਉਰਿਓ ਫਿਰਤ ਹੈ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਦਉਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੌੜਾਉਣਾ. ਨਠਾਉਣਾ. "ਦਹ ਦਿਸਿ ਲੈ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦਉਰਾਇਓ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਦਉਲਤ. ਅ. دولت ਦੌਲਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੁਕੂਮਤ। ੨ ਰਾਜ੍ਯ। ੩ ਧਨ.

ਦਉਲਤਖ਼ਾਂ ਲੋਦੀ. ਦੇਖੋ, ਦੌਲਤਖਾਂ.

ਦਉਲਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਉਲਤ. "ਲੰਗਰਿ ਦਉਲਤਿ ਵੰਡੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਦਉਜਈ. دودی ਦਾਊਦਜ਼ਈ. ਮਨਸੂਰ ਅਤੇ ਮੰਗੀਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. "ਦਉਜਈ ਅਫਰੀਦੀਏ ਕੋਪ ਧਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਦਇਅਲੀਆ. ਵਿ–ਦਯਾਲੁ. ਮਿਹਰਬਾਨ। ੨ ਦਯਾਲੁ ਦੀ. "ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਖ ਦਇਅਲੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਇਆ. ਸੰ. ਦਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਚਿੱਤ ਦੇ ਦ੍ਰਵਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਰੁਣਾ. ਰਹ੍ਮ. "ਸਤਿ ਸੈਭੰਖ ਦਇਆ ਕਮਾਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ." (ਜਪੁ)

ਦਇਆ ਮਇਆ. ਕਰੁਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਕਰਿ ਦਇਆ ਮਇਆ, ਦਿਅਾਲ ਸਾਚੇ !" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਮਇਆ.

ਦਇਆਰ. ਸੰ. ਦਯਾਲੁ. ਵਿ–ਦਯਾਵਾਨ. ਰਹ੍ਮੀਮ. "ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮਰਥ ਦਇਆਰ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਆਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਯਾਰ.

ਦਇਆਰਾ / **ਦਇਆਰੁ** ਵਿ–ਦਯਾਲੁ. ਰਹ੍ਮੀਮ. ਦਇਆ ਵਾਲਾ. "ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਦਾ ਦਇਆਰਾ." (ਬਾਵਨ) "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਇਆਰੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਦਇਆਲ. ਦੇਖੋ, ਦਇਆਰ ੧. "ਦਇਆਲ, ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਤਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾਰ. "ਸਭਿ ਜਾਚਕ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਦਇਆਲ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਦਇਆਲ ਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨਦਯਾਲੁ.

ਦਇਆਲਾ. ਵਿ–ਦਯਾਲੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਦਯਾਵਾਨ. ਰਹ੍ਮੀਮ। ੨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਸਰਬ ਸੂਖ ਦਇਆਲਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਦਇਆਲੁ. ਵਿ–ਦਯਾਲੁ. ਦਯਾਵਾਨ. ਰਹ੍ਮੀਮ.

ਦਇਆਲੁ ਦੇਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਯਾਲੁ ਦੇਵ. ਕਰਤਾਰ.

ਦਈ. ਸੰ. ਦੈਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਧਾਤਾ. ਕਰਤਾਰ. "ਸੀਤਲ ਸਾਂਤਿ ਦਇਆਲ ਦਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਦਿੱਤੀ. ਦਾਨ ਕੀਤੀ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਗਯਾ ਦਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਈਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੈਵ. ਕਰਤਾਰ. ੨ ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ। ੩ ਦੈਵ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ. "ਸੈਣ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਦਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਦਈਤ. ਦੇਖੋ, ਦੈਤ੍ਯ.

ਦਈਮਾਰਾ. ਵਿ–ਦੈਵ (ਈਸ਼੍ਵਰ) ਦਾ ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ.

ਦਈਵ. ਦੇਖੋ, ਦੈਵ। ੨ ਦੇਵਤਾ. "ਠਟੇ ਦਈਵ ਦਾਨੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦਾਨਵ ਥਾਪੇ.

ਦਏ. ਦਿੱਤੇ. ਦਾਨ ਕੀਤੇ. ਦੀਏ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਯਾ. ਕਰੁਣਾ. "ਅਜਾਨ ਅਗਿਆਨੀ ਰਾਖੇ ਧਾਰਿ ਦਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦਸ. ਸੰ. ਦਸ਼ ਵਿ–ਸੋ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ–੧੦. "ਦਸ ਦਿਸਿ ਖੋਜਤ ਮੈ ਫਿਰਿਓ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਦਸ਼ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਬੋਧਕ, ਜੈਸੇ–"ਦਸ ਦਾਸੀ ਕਰਿਦੀਨੀ ਭਤਾਰਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਭਰਤਾ ਨੇ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾਸੀ ਬਣਾਦਿੱਤੀਆਂ। ੩ ਦਾਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੇਵਕ. "ਕਾਟਿ ਸਿਲਕ ਦੁਖ ਮਾਇਆ ਕਰਿਲੀਨੇ ਅਪਦਸੇ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਕਰਲੀਤੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦੱਸਣਾ। ੫ ਸੰ. ਦ੍ਯ. ਧਾ–ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ, ਥੱਕਣਾ। ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਖ਼ਸ.

ਦਸਊਅਲ. ਵਿ–ਦੋ ਸੱਲ (ਸ਼ਲ੍ਯ) ਵਾਲਾ. ਦੋ ਹੋਣ ਘਾਵ (ਜ਼ਖ਼ਮ) ਜਿਸ ਦੇ. "ਕਵੇ ਦਸਊਅਲ ਫੂਟ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪) ਤੀਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲਗਏ. ਗੋਲੀ ਤੀਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੱਲ ਉੱਥੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਸੱਲ ਉਸ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੋਂਦੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.

ਦਸ ਅਉਤਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਸ਼ਾਵਤਾਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਸ ਅਵਤਾਰ–ਮੱਛ, ਕੱਛ, ਵਰਾਹ, ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਾਮਨ ਸਤਯੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ; ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਤ੍ਰੇਤੇ ਦੇ ਅਵਤਾਰ; ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦ੍ਵਾਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ; ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਕਲਕੀ ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ. "ਦਸ ਅਉਤਾਰ ਰਾਜੇ ਹੋਇ ਵਰਤੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਦਸਅਸਟ. ਵਿ–ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ਼. ਅਠਾਰਾਂ. "ਚਾਰਿ ਵੇਦ ਦਸਅਸਟ ਪੁਰਾਣਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ। ੨ ਅਠਾਰਾਂ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ ਦਾ ਬੋਧਕ. "ਦਸਅਸਟ ਖਸਟ ਸ੍ਵਨ ਸੁਨੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੰਨੀ ਸੁਣੇ.

ਦਸਅਸਟ ਖਸਟ ਸ੍ਵਨ ਸੁਨੈ. (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਦਸਅਸ੍ਵਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਦਸਾਸ੍ਵਮੇਧ.

ਦਸਅਠ. ਵਿ–ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ਼. ਅਠਾਰਾਂ। ੨ ਅਠਾਰਾਂ ਸੰਖਯਾ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ ਦਾ ਬੋਧਕ. "ਦਸਅਠ ਲੀਖੇ ਹੋਵਹਿ ਪਾਸਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਲਿਖੇ-ਹੋਏ ਪਾਸ ਹੋਣ.

ਦਸਅਠ ਵਰਨ. ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ਼ ਵਰਣ. ਅਠਾਰਾਂ ਜਾਤੀਆਂ. "ਆਪੈ ਦਸਅਠ ਵਰਨ ਉਪਾਇਅਨੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੀਆਂ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰਣ ਇਹ ਹਨ–

ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ, ਵੈਸ਼ਯ, ਸ਼ੂਦ੍, ਇਹ ਚਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਵਰਣ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਔਲਾਦ ਛਤ੍ਰਾਣੀ ਤੋਂ, ਬਣਿਆਣੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ ਤੋਂ; ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਬਣਿਆਣੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ ਤੋਂ; ਵੈਸ਼ਯ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ ਤੋਂ; ਇਹ ਛੀ ਵਰਣ ਅਨੁਲੋਮਜ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬਣਿਆਣੀ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਛਤ੍ਰਾਣੀ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ ਦੀ ਸੰਤਾਨ, ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਛਤ੍ਰਾਣੀ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ਯ ਦੀ ਸੰਤਾਨ, ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ਯ ਦੀ ਸੰਤਾਨ, ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੋਂ ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਇਹ ਛੀ ਪ੍ਰਤਿਲੋਮਜ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬਿਨਾ ਵਿਆਹੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਸੰਤਾਨ "ਕਾਨੀਨ" ਅਤੇ "ਅੰਤ੍ਯਜ"* ਹੈ.

ਦਸਅਠਾ. ਵਿ–ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ਼. ਅਠਾਰਾਂ। ੨ ਅਠਾਰਾਂ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ ਦਾ ਬੋਧਕ. "ਦਸਅਠਾ ਅਠਸਠੇ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ, ਅਠਾਸਠ ਤੀਰਥ.

ਦਸ ਅਠਾਰ ਮੈ ਅਪਰੰਪਰੋ ਚੀਨੈ. (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਚਾਰ ਵੇਦ, ਛੀ ਵੇਦਾਂਗ ਦਸ਼, ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰੰਪਰ ਨੂੰ ਜਾਣੇ.

ਦਸ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਅਉਤਾਰ.

ਦਸਏਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਸਵੇਂ. ਦਸ਼ਮ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ। ੨ ਵਿ–ਦਸ਼ਮ. ਦਸ਼ਵਾਂ. "ਰਾਈ ਦਸਏਂ ਭਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦਸ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਤਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਾ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ.

ਦਸਸੀਸ. ਸੰ. ਦਸ਼ਸ਼ੀਰ੍ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਵਣ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਸ਼ ਸ਼ਿਰ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਦਸ ਸੰਸਕਾਰ. ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦੇ ਦਸ਼ ਸੰਸਕਾਰ ਇਹ ਹਨ :–ਗਰਭਾਧਾਨ, ਪੁੰਸਵਨ, ਸੀਮੰਤੋਨ੍ਨਯਨ, ਜਾਤਕਰਮ, ਨਿਸ਼੍ਕ੍ਰਮਣ, ਨਾਮਕਰਣ, ਅੰਨਪ੍ਰਾਸ਼ਨ, ਚੂੜਾਕਰਣ, ਉਪਨਯਨ ਅਤੇ ਵਿਵਾਹ.

ਦਸ ਸੰਨਜਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨਜਾਸੀ.

* ਪਿੰਡ ਬਾਢੇਆਣਾ, ਬੁਘਲਾਡਾ (ਬੁਲ੍ਢਾ) ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲਾ ਹਿਸਾਰ ਦਾ ਹੈ.

* ਭੀਲ ਕਿਰਾਤ ਆਦਿ ਅੰਤ੍ਯਜ ਵਰਣ ਅੰਦਰ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਸਹਰਾ
ਦਸਹਿਰਾ } ਸੰ. ਦਸ਼ਹਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੦, ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਸ਼ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਨਮ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦਸ਼ ਪਾਪ ਇਹ ਦੱਸੇ ਹਨ:–

ਇਕ਼ਰਾਰ ਕਰਕੇ ਨਾ ਦੇਣਾ, ਹਿੰਸਾ, ਵੇਦਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ, ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ, ਕੁਵਾਕਜ ਕਹਿਕੇ ਮਨ ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ, ਝੂਠ, ਚੁਗਲੀ, ਚੋਰੀ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿੱਥਾ ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ।

੨ ਵਿਜਯਾ ਦਸ਼ਮੀ. ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦. ਇਸ ਦਿਨ ਦਸ਼ ਸੀਸਧਾਰੀ ਰਾਵਣ ਦੇ ਵਧ ਲਈ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ. "ਤਿਥਿ ਵਿਜਯਦਸਮੀ ਪਾਇ। ਉਠਚਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਇ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)
੩ ਸੰ. ਦਸ਼ਾਹ. ਦਸ਼ ਦਿਨ। ੪ ਮ੍ਰਿਤਕਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਦਿਨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ ਆਦਿਕ ਕਰਮ.

ਦਸ ਹੁਕਮ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸਾ.

ਦਸਕੰਠ
ਦਸਕੰਧ
ਦਸਕੰਧਰ } ਦਸ ਗਰਦਨਾਂ ਵਾਲਾ, ਰਾਵਣ. ਦਸ਼ਗ੍ਰੀਵ. "ਦੇਹੁ ਸਿਯਾ ਦਸਕੰਧ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦਸਖਤ. ਦੇਖੋ, ਦਸਤਖਤ. "ਆਗੇ ਲਿਖਾਰੀ ਕੇ ਦਸਖਤ." (ਅਕਾਲ) ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕ਼ਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਪਾਠ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੇ ਦਸ੍ਤਖ਼ਤ(ਹਸਤਾਕਰ) ਹਨ.

ਦਸਗਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ਗਾਤ੍ਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਿੱਛੋਂ ਦਸ ਦਿਨ ਦਾ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦਾਨ ਆਦਿ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਪਿੰਡਦਾਨ ਤੋਂ ਦਸ਼ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਗਾਤ੍ਰ (ਸ਼ਰੀਰ) ਬਣਦਾ ਹੈ. ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਸਿਰ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨੱਕ ਕੰਨ ਅੱਖਾਂ ਆਦਿ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਪੈਰ ਬਣਕੇ ਦੇਹ ਪੂਰੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਦਸ਼ਗੁਣ. "ਜੱਗ ਦਾਨ ਤਪ ਧਰਮ ਸਤਿ ਸਮ ਦਮ ਧੀਰਯਵੰਤ। ਸਹਨਸ਼ੀਲ ਮਤਸਰ ਰਹਿਤ ਦਸ਼ ਗੁਣ ਇਹੀ ਗਨੰਤ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਦਸ ਗੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਬਹੀਆਂ.

ਦਸਗ੍ਰੀਵ. ਦੇਖੋ, ਦਸਕੰਠ.

ਦਸਚਾਰ. ਵਿ–ਚਤੁਰਦਸ਼. ਚੌਦਾਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹਿ ਵਿਦਜਾ. ਦੇਖੋ, ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ.

ਦਸਚਾਰ ਹੱਟ. ਦੇਖੋ, ਦਸਚਾਰਿ ਹਟ.

ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ. ਚੌਦਾਂ ਅਤੇ ਚਾਰ, ਅਠਾਰਾਂ. ਭਾਵ–ਅਠਾਰਾਂ ਵਿਦਜਾ.

अङ्गानि वेदाश्चत्वारो मीमांसा न्याय विस्तरः।
धर्मशास्त्रं पुराणञ्च विद्याह्येताश्चतुर्दश।
आयुर्वेदो धनुर्वेदो गान्धर्वश्चेति ते त्रयः।
अर्थशास्त्रं चतुर्थंतु विद्याह्यष्टादशैव तु॥
(ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ)

ਚਾਰ ਵੇਦ, ਛੀ ਅੰਗ ਵੇਦ ਦੇ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਨਜਾਯ, ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਪੁਰਾਣ, ਆਯੁਰਵੇਦ, ਧਨੁਰਵੇਦ, ਗਾਂਧਰਵ ਵੇਦ ਅਤੇ ਅਬੰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਇਹ ਅਠਾਰਾਂ ਵਿਦਜਾ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. "ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ ਪ੍ਰਬੀਨ." (ਅਕਾਲ) "ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ ਨਿਧਾਨ." (ਪਰੀਛਤ ਰਾਜ)

ਦਸਚਾਰਿ ਹਟ. ਚਤੁਰਦਸ਼ ਲੋਕ. ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ. "ਦਸਚਾਰਿ ਹਟ ਤੁਧੁ ਸਾਜਿਆ, ਵਾਪਾਰੁ ਕਰੀਵੇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਦਸਟਾਂਤਕਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟਾਂਤਕਰ.

ਦਸ ਠਾਟ. ਦੇਖੋ, ਠਾਟ ੩.

ਦਸਤ. ਫ਼ਾ دست ਦਸ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤਲਾ ਹੋਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਮਲ ਗਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਲਾ ਪਾਖਾਨਾ. ਵਿਰੇਚਨ। ੨ ਹੱਥ। ੩ ਨਫ਼ਾ. ਲਾਭ। ੪ ਬਲ. ਸ਼ਕ੍ਤਿ। ੫ ਫ਼ਾ دشت ਦਸ਼੍ਤ. ਜੰਗਲ. ਰੋਹੀ.

ਦਸਤਕ. ਫ਼ਾ دستک ਸੰਗਜਾ–ਤਾੜੀ ਮਾਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਟ ਖਟਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸਮਨ (Summon) ਤ਼ਲਬੀ ਦਾ ਪਰਵਾਨਾ। ੪ ਰਾਹਦਾਰੀ ਦਾ ਪੱਟਾ ਜਾਂ ਪਰਵਾਨਾ (pass). ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਤਾਜਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਖਾਉਣ ਤੇ ਮਾਲ ਉੱਤੇ ਚੁੰਗੀ ਜਾਂ ਜਗਾਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਸੀ. ਇਸ "ਦਸਤਕ" ਦੇ ਹੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਵਾਬ ਮੀਰ ਕਾਸਿਮ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਦਸਤਕਾਰੀ. ਫ਼ਾ دستکاری ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਕਾਰੀਗਰੀ.

ਦਸਤਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ دستخط ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖਤ. ਹਸ੍ਤਾਕਰ। ੨ ਸਹੀ. ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਹੇਠ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਲਿਖਣਾ.

ਦਸਤਗੀਰ. ਫ਼ਾ دستگیر ਵਿ–ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਹਾਇਕ. ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੀਰ ਅ਼ਬਦੁਲਕ਼ਾਦਿਰ, ਜੋ ਫਾਰਸ ਦੇ ਜੀਲਾਨ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੦੭੮ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੁ ਹੋਇਆ. ੨੨ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੧੬੬ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਬਗ਼ਦਾਦ ਮੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦਾ ਮਕ਼ਬਰਾ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਪੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ "ਦਸ੍ਤਗੀਰ" ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਦਰਵੇਸ਼ "ਕ਼ਾਦਿਰੀ" ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਸਾਧੁ ਫਰੀਦ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਦਸ੍ਤਗੀਰ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ 'ਦਸ੍ਤਗੀਰ' ਪਦਵੀ ਵਾਲੇ ਸਨ. "ਪੁਛਿਆ ਫਿਰਕੈ ਦਸਤਗੀਰ, ਕੌਣ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਕਿਸ ਕਾ ਘਰਾਨਾ."(ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਬਗਦਾਦ.

ਦਸਤਗੀਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ.

ਦਸਤਦਰਾਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ دست درازی ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹੱਥ ਚੁੱਕਣਾ. ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ.

ਦਸਤਪਣਾ
ਦਸਤਪਨਾਹ } ਫ਼ਾ دست پناه ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਦਾ ਰਕਕ. ਚਿਮਟਾ.

ਦਸਤਪੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸ਼ਾਫ਼ਹ.

ਦਸਤਬਸਤਾ. ਫ਼ਾ دست بسته ਵਿ–ਹੱਥ ਜੁੜੇਹੋਏ. ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹਨ.

ਦਸਤਬੋਸੀ. ਫ਼ਾ دست بوسی ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਚੁੰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਲਈ ਦਸਤਬੋਸੀ ਉਠ ਪੀਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਦਸਤਰਖ਼ਾਨ. ਫ਼ਾ دسترخوان ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਚਾਦਰ, ਜਿਸ ਤੇ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਿਆਜਾਵੇ.

ਦਸਤਰਵਾਂ. ਫ਼ਾ دست رواں ਹੱਥ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੀਰ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦਾ ਅਭਜਾਸ.

ਦਸਤਰਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹੇ ਦਾ ਦਸ੍ਤਾਨਾ. "ਫੁਟੰਤ ਜਿਰਹਿ ਦਸਤਰਾਗ." (ਕਲਕੀ)

ਦਸਤਾ. ਫ਼ਾ دسته ਦਸ੍ਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ਬਜ਼ਾ. ਮੁੱਠਾ. ਹੱਥਾ। ੨ ਟੋਲਾ. ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ। ੩ ਸੋਟਾ. ਡੰਡਾ। ੪ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਦੇ ਚੌਬੀਹ ਤਾਉ ਦਾ ਗੱਠਾ.

ਦਸਤਾਂ. ਫ਼ਾ دستان ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਰੇਬ. ਛਲ। ੨ ਗੀਤ। ੩ ਦਾਸਤਾਨ. ਕਹਾਣੀ. ਕਥਾ.

ਦਸਤਾਨਾ. ਫ਼ਾ دستانه ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਪੁਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਤਾੜੀਦਾਰ ਕ਼ਬਜ਼ਾ, ਜੋ ਹੱਥ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦਸਤਾਰ. ਫ਼ਾ دستار ਸੰਗਜਾ–ਪੱਗ. "ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣੀ ਹੈ.

ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ੍ਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਰਸਮ. ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਹੋਈ ਪੱਗ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਜਾਯਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਥਾਪਣ ਸਮੇਂ ਦਸ੍ਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ. ਦੇਖੋ, ਐਲਫਿਨਸਟਨ (Elphinstone) ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਂਡ ੮.

ਦਸਤਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਸਤਾਰ. ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸਤਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦਾ ਹੈ.

ਦਸਤਾਵੇਜ਼. ਫ਼ਾ دستاویز ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖਤ. ਸਨਦ.

ਦਸਤੂਰ. ਫ਼ਾ دستور ਸੰਗਜਾ–ਰਸਮ. ਰੀਤਿ। ੨ ਨਿਯਮ. ਕ਼ਾਇ਼ਦਾ। ੩ ਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਜ਼ੀਰ। ੪ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ "ਦਸਤੂਰ" ਸੱਦੀਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਈ ਦਸਤੂਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਦਸਤੰਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਤਗੀਰ ੧. "ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਦਸ ਦਸ਼ਾ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੇਹ ਦੀਆਂ ਦਸ ਹਾਲਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:–

ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਥਣ ਦੁਧਿ,
ਦੂਜੈ ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੀ ਸੁਧਿ,
ਤੀਜੈ ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੇਬ,
ਚਉਥੈ ਪਿਆਰਿ ਉਪੰਨੀ ਖੇਡ,
ਪੰਜਵੈ ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ,
ਛਿਵੈ ਕਾਮੁ ਨ ਪੁਛੈ ਜਾਤਿ,
ਸਤਵੈ ਸੰਜਿ ਕੀਆ ਘਰਵਾਸੁ,
ਅਠਵੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੋਆ ਤਨ ਨਾਸੁ,
ਨਾਵੈ ਧਉਲੇ ਉਭੇ ਸਾਹ,
ਦਸਵੈ ਦਧਾ ਹੋਆ ਸੁਆਹ.
(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

੨ ਕਾਵਜਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀਆਂ ਦਸ਼ ਦਸ਼ਾ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:–
"ਅਭਿਲਾਖ, ਸੁ ਚਿੰਤਾ, ਗੁਣਕਥਨ, ਸਿਮ੍ਰਤਿ, ਉਦਬੇਗ, ਪ੍ਰਲਾਪ। ਉਨਮਾਦ, ਵਜਾਧਿ, ਜੜ੍ਹਤਾ ਭਯੇ ਹੋਤ ਮਰਣ ਪੁਨ ਆਪ." (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

੩ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀਆਂ ਦਸ਼ ਦਸ਼ਾ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:–
ਗਰਭਵਾਸ, ਜਨਮ, ਬਾਲਜ, ਕੌਮਾਰ, ਪੋਗੰਡ, ਯੋਵਨ, ਸ਼ਥਾਵਿਯੰ, ਜਰਾ, ਪ੍ਰਾਣਰੋਧ ਅਤੇ ਮਰਣ.

ਦਸ ਦਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ੨.

ਦਸ ਦਿਸ
ਦਸ ਦਿਸਾ } ਦਸ਼ ਦਿਸ਼ਾ (ਸਿਮਤ) ਇਹ ਹਨ:– ਪੂਰਵ, ਅਗਨਿ ਕੌਣ, ਦੱਖਣ, ਨੈਰਿਤੀ ਕੌਣ, ਪੱਛਮ, ਵਾਯਵੀ ਕੌਣ, ਉੱਤਰ, ਈਸ਼ਾਨ ਕੌਣ, ਆਕਾਸ਼, ਪਾਤਾਲ. "ਦਸ ਦਿਸ ਖੋਜਤ ਮੈ ਫਿਰਿਓ."
(ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦਿਸਾ ਅਤੇ ਦਿਕਪਾਲ.

ਦਸ ਦੁਆਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ਦ੍ਵਾਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਦਸ ਛਿਦ੍ਰ. ਦਸ ਦਰਵਾਜੇ–
ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਦੋ ਨੱਕ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰ, ਮੁਖ, ਗੁਦਾ, ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਤਾਲੂਆ. "ਦਸਮੀ ਦਸੇ ਦੁਆਰ ਬਸਿ ਕੀਨੇ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਦਸ ਦੋਇ ਦੁਆਦਸ ਮੰਤ. (ਗਜਾਨ) ਚੌਬੀਸ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ, ਗਾਯਤ੍ਰੀ.

ਦਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ਨ. ਦੰਦ। ੨ ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ। ੩ ਦੰਸ਼ਨ. ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ. "ਦਸਨ ਬਿਹੂਨ ਭੁਯੰਗੰ ਮੰਤ੍ਰੰ ਗਾਰੁੜੀ ਨਿਵਾਰਣੰ." (ਗਾਥਾ) ਗਾਰੜੂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਰੋਕਿਆਹੋਇਆ ਭੁਜੰਗ (ਸੱਪ) ਦੰਸ਼ਨ ਰਹਿਤ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਦਸ ਨਖ ਕੀ ਕਾਰ. ਦਸ ਨੋਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ. ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ. ਧਰਮਕਿਰਤ. ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਮਾਈ. "ਦਸ ਨਖ ਕਰਿ ਜੋ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ."(ਰਹਿਤ ਦੇਸਾਸਿੰਘ)

ਦਸ ਨਵ. ਵਿ–ਏਕੋਨਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਉੱਨੀ. ਉੱਨੀਸ–੧੯। ੨ ਦਸ ਅਤੇ ਨੋ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥ.

ਦਸਨਾ. ਦਾਸਾਂ ਦਾ. ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ. "ਚਰਣ ਮਲਉ ਹਰਿ-ਦਸਨਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਸਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੰਸ਼ਨ.

ਦਸ ਨਾਮ ਉਦਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ.

ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨਜਾਸੀ. ਸੰਨਜਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦਸ ਫ਼ਿਰਕੇ. ਦਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸੰਨਜਾਸੀ–ਤੀਰਥ, ਆਸ਼੍ਰਮ, ਵਨ, ਅਰਣਜ, ਗਿਰਿ, ਪਰਵਤ, ਸਾਗਰ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪੁਰੀ. "ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨਜਾਸੀਆ, ਜੋਗੀ ਬਾਰਹ ਪੰਥ ਚਲਾਏ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੱਤਾਵਤਾਰ।

੨ ਸੰਨਜਾਸੀ ਸਾਧੂ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਤੋਂ ਹੋਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰ ਚੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਦਸ਼ ਭੇਦ ਹੋਣੇ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–
ਵਿਸ਼੍ਵਰੂਪ ਤੋਂ–ਤੀਰਥ ਅਤੇ ਆਸ਼੍ਰਮ.
ਪਦਮਪਾਦ ਤੋਂ–ਵਨ ਅਤੇ ਅਰਣਜ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤ੍ਰੋਟਕ ਤੋਂ-ਗਿਰਿ, ਪਰਵਤ ਅਤੇ ਸਾਗਰ.
ਪ੍ਰਿਥਵੀਧਰ ਤੋਂ-ਸਰਸ੍ਵਤੀ,ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪੁਰੀ.

ਦਸ ਨਾਰੀ. ਦਸ਼ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ,ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਅਤੇ ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ. "ਦਸ ਨਾਰੀ ਮੈ ਕਰੀ ਦੁਹਾਗਨਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ:੫) ਭਾਵ-ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਵਿਲਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ੨ ਦਸ਼ਨ-ਅਰਿ. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਦਸ ਨਾਰੀ ਇਕੁ ਪੁਰਖੁ. (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਦਸ ਪਰਬ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪੁਰਬ.

ਦਸ ਪਾਤਉ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਉ.

ਦਸ ਪੁਰਬ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਦਸ਼ ਪਰਵ. ਦਸ ਤਜੋਹਾਰ. "ਦਸ ਪੁਰਬ ਸਦਾ ਦਸਾਹਰਾ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਦਸ ਪੁਰਬੀਂ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨ ਪਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਦਸ਼ ਪਵੰ ਇਹ ਹਨ-ਅਸ਼ਟਮੀ, ਚਤੁਰਦਸ਼ੀ, ਅਮਾਵਸ, ਪੂਰਣਮਾਸੀ, ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ, ਉੱਤਰਾਯਨ, ਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾਯਨ, ਵਸ੍ਤੁਪਾਤ, ਚੰਦ੍ਰਗ੍ਰਹਣ ਅਤੇ ਸੂਰਯਗ੍ਰਹਣ.

ਦਸਪੰਚ. ਦਸ ਤੇ ਪੰਜ ਪੰਦਰਾਂ. ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ. "ਮਰਮ ਦਸਾਂ ਪੰਚਾਂ ਕਾ ਬੂਝੈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ, ਬੈਨੌ)

ਦਸਪ੍ਰਾਣ. ਸ੍ਵਾਸ ਦੇ ਦਸ਼ ਭੇਦ-
"ਪੌਨ ਦਸ ਸੁਨੋ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ ਅਪਾਨ ਦੋਊ,
ਜਾਨਿਯੇ ਸਮਾਨ ਉਦਿਆਨ ਹੈ ਬਿਆਨ ਸੋ,
ਨਾਗ ਔਰ ਕੂਰਮ ਕ੍ਰਿਕਲ ਦੇਵਦੱਤ ਲਖੋ,
ਦਸਵੀਂ ਧਨੰਜੈ ਨਾਮ ਕਰਤ ਬਖਾਨ ਸੋ." (ਨਾਪ੍)
ਪ੍ਰਾਨ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ, ਅਪਾਨ ਗੁਦਾ ਵਿੱਚ, ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ, ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਉਦਿਆਨ, ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵ੍ਯਾਪਕ ਬ੍ਯਾਨ, ਡਕਾਰ ਦਾ ਹੇਤੂ ਨਾਗ, ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਕੂਰਮ, ਕ੍ਰਿਕਲ ਤੋਂ ਭੁੱਖ ਦਾ ਲਗਣਾ, ਦੇਵਦੱਤ ਤੋਂ ਅਵਾਸੀ, ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਫੁਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਧਨੰਜੈ.

ਦਸ ਬਖਿਆੜੀ
ਦਸ ਬਿਖਿਆੜੀ ਦਸ਼ ਵ੍ਰਜਾਪ੍ਤੀ. "ਦਸ ਬਿਖਿਆੜੀ ਆੜੀ ਲਈ ਨਿਵਾਰਿ."(ਰਾਮ ਮ: ੫) ਭਾਵ-ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਅਤੇ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਦਸ ਬੈਰਾਗਨਿ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਈਆਂ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਦਸ ਬੈਰਾਗਨਿ ਆਗਿਆਕਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦਸਮ. ਵਿ-ਦਸ਼ਮ. ਦਸਵਾਂ। ੨ ਸੰਗ਼ਜ਼ਾ-ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਸਕੰਧ. "ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗਉਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਫੈਜ਼ਨਵ ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਹੀ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੁ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਭੀ ਮਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਅਤੇ ਰਾਧਾ (ਰਾਧਿਕਾ) ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
੩ ਸੰ. ਦ੍ਵਸ. ਵਿ-ਅਣੋਖਾ. ਅਜੀਬ.

ਦਸਮ ਸਥਾਨ. ਸੰਗ਼ਜ਼ਾ-ਦਸ਼ਮ ਸ੍ਥਾਨ. ਦਸਵਾਂ ਦ੍ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮ ਦੁਆਰਾ। ੨ ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਘਰ.

ਦਸ ਮਹਾ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕਤ.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ. ਦਸ਼ਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੰਖੇਪਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ:-

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੭੯ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪੇ ਗਏ. ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ ਰਚਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਚੌਥੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਭਗਤ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇੱਕ ਇੱਕ ਥਾਂ ਜੁਦੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ, ਜਿੱਥੋਂ ਕਿੱਥੋਂ ਵਡੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਦੇਸ਼ਮਈ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਜਿਲਦ-"ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾ ਗ੍ਰੰਥ" ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਚੌਥੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਖਕੇ ਪੰਥ ਦਾ ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਤੇ ਵਡਾ ਕੋਪ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਬੀੜ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਕੀਤੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੯੪ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਮੂਨਾ ਦੱਸਕੇ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪੁਰ ਪੰਥ ਨੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ (ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਸੀ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜਦਿੱਤਾ. ਖਾਲਸਾਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਚਿਰ ਤੋੜੀ ਇਸ ਬੀੜ ਤੇ ਚਰਚਾ ਹੋਈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਏਕਤ੍ਰ ਰਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੈ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬੀੜ ਦੀਆਂ ਜੁਦੀਆਂ ਜੁਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਰਹਿਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਣੀ ਗ੍ਯਾਨੀ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ ਪਠਨ ਪਾਠਨ ਕਰ ਸਕਨ, ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਜਿਲਦਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ. ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਾਣੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਰਚਨਾ ਨੌ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ ਤੁੱਲ ਹੈ, ਅਰ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿਕ ਲਿਖੇ ਜਾਵਨ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਰਾਇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹੋਰ ਸਭ ਬਾਣੀਆਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀਆਂ ਜੋ ਕੀ ਤਜੋਂ ਰਹਿਣ, ਪਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ੧੧ ਹਕਾਯਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਬੀੜ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕੀਤੀਆਂਜਾਣ.

ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੋਰ ਤਰਕ ਵਿਤਰਕ ਚਿਰ ਤਾਈਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀ ਹੋਇਆ. ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਤਾਬਸਿੰਘ ਜੀ, ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਦੇ ਹੱਥੋਂ (ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ) ਦਰਬਾਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਕੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਉੱਪੜਨ ਲਈ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ, ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਆ ਪੁੱਜੇ. ਪੰਥ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਭੀ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਬਾਬਤ ਲਈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਮੱਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਮੁੜ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਬੀੜ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕ਼ਾਇਮ ਰਹੇ, ਜੇ ਮੈ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਗਿਆ ਤਾਂ ਜਿਲਦ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਜੁਦੀਆਂ ਜੁਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂਜਾਣ. ਭਾਈ ਮਤਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਪਾਮਰ ਅਨਜਾਈ ਮੱਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾਉਂਦੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਆਏ. ਪੰਥ ਨੇ ਭਾਈ ਮਤਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬੀੜ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕ਼ਾਇਮ ਰੱਖੀ.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬੀੜ ਇੱਕ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ (ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ) ਨੇ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੱਕੇ ਭਗੌਤੀਸਤੋਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਅਵਾਣ ਅਤੇ ਮਨਮੋਜੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਈ ਹੋਰ ਬੀੜਾਂ ਭੀ ਬਣਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਅਨਰਥ ਹੋਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਉਪਾਉ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਭਾਵੇਂ ਬੀੜਾਂ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਦੋ ਹੀ ਹਨ ਇੱਕ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਦੀਪਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਭੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਦੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਖ਼ਾਸਬੀੜ ਕਰਕੇ ਭੀ ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਦਸਮਦੁਆਰਾ
ਦਸਮਦੁਆਰੁ ਸੰਗ਼ਜ਼ਾ-ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. ਦਿਮਾਗ. "ਦਸਮਦੁਆਰਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ)

ਦਸਮਰਦਨੁ. ਦਸ਼ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਮਨ. ਦਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਤਸਬੀ ਯਾਦਿ ਕਰਹੁ ਦਸਮਰਦਨੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦਸ ਮਿਰਗੀ. ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਰੂਪ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਚੁਗਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਸ਼ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਦਸ ਮਿਰਗੀ ਸਹਜੇ ਓਧਿ ਆਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਦਸਮੀ. ਸੰਗ਼ਜ਼ਾ-ਦਸ਼ਮੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਦਸਮੀ ਦਸੇ ਦੁਆਰ ਬਸਿ ਕੀਨੈ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਦਸਵਾਂ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ.

ਦਸਮੁਖ. ਸੰਗ਼ਜ਼ਾ-ਦਸ਼ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਰਾਵਣ । ੨ ਤ੍ਰਿਦੇਵ. ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਾ. ਚਾਰ ਮੁਖ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ, ਪੰਜ ਸ਼ਿਵ ਦੇ.

ਦਸਮੁਖਾਂਤਕ. ਸੰਗ਼ਜ਼ਾ-ਦਸ਼ਮੁਖ (ਰਾਵਣ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ। ੨ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦਸ਼ਮੇਸ਼. ਸੰਗ਼ਜ਼ਾ-ਦਸ਼ਮ-ਈਸ਼. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਦਸਯਨ. ਦਸ਼ਮ ਕਰਕੇ. ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਦਸ਼ਯਨ ਬੋਰੈ ਰਿਸ ਰਾਤੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਵਣ ਦਸਵੇਂ ਮੁਖ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਰੱਤਾ ਬੋਰੈ (ਬੋਲਦਾ ਹੈ).

ਦਸ਼ਰਥ. ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਦਾ ਪਤੀ ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ ਅਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਥ ਦਸ਼ੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਰੋਕ ਫਿਰਦਾ ਸੀ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਤਿਵੰਜਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ, ਕੈਕੇਯੀ ਅਤੇ ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਸਨ. ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ ਤੋਂ ਰਾਮ, ਕੈਕੇਯੀ ਤੋਂ ਭਰਤ ਅਤੇ ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਲਛਮਣ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਜਨਮੇ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਯੁਵੇਰਾਜ ਥਾਪਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ.(ਦੇਖੋ, ਵਾਲ੍ਮੀਕ.ਕਾਂਡ ੨,ਅ:੨)

ਇੱਕ ਵੇਰ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਕੈਕੇਯੀ ਨੇ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਦੋ ਵਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾਕੇ ਕੈਕੇਯੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭਰਤ ਨੂੰ ਯੁਵਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ੧੪ ਵਰ੍ਹੇ ਵਨਵਾਸ ਦਿਓ. ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਮੰਨਣੀ ਪਈ, ਪਰ ਰਾਮ ਨੂੰ ਵਨਵਾਸ ਦੇਕੇ ਅਜਿਹਾ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਤ੍ਯਾਗ ਦਿੱਤੇ. "ਉਤ ਦਸਰਥ ਤਨ ਕੋ ਤਜਜੋ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਵਿਯੋਗ." (ਰਾਮਾਵ)

ਵਾਲ੍ਮੀਕਿ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਧੁ (ਸ਼੍ਰਵਣ) ਨਾਮਿਕ ਤਪੀਆ ਜੋ ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਅੰਧੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਲਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਾਲ ਤੋਂ ਜਲ ਭਰਣ ਆਇਆ ਸੀ. ਦਸ਼ਰਥ ਉਸੇ ਤਾਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ. ਘੜੇ ਭਰਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਕੇ ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸਮਝ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸ਼ਬਦਵੇਧੀ ਬਾਣ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਜਾਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਦ ਦਸ਼ਰਥ ਵਡਾ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ. ਮਰਦੇ ਹੋਏ ਤਪੀਏ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਕੇ ਦਸ਼ਰਥ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਜਲ ਦੇਹ. ਰਾਜਾ ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਕੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ. ਅੰਧੇ ਤਪੀਏ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਾ ! ਤੂੰ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਤ੍ਯਾਗੇਂਗਾ।*

੨ ਅਸ਼ੋਕ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਜੋ ਦੀਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਦੋ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਦਸ਼ਰਥਸੁਤ
ਦਸ਼ਰਥਤਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ। ੨ ਭਰਤ ਲਕਮਣ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ.

ਦਸ਼ਲਕਣਕ. ਸੰ. ਸੰਗ਼ਜ਼ਾ-ਦਸ਼ ਹਨ ਲਕਣ ਜਿਸ ਦੇ, ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਅੰਗ.

ਦਸਲਾ ਕਰਭਿਖ ਆਦੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੁ:ਸ਼ਲ੍ਯ ਅਤੇ ਕਰ੍ਭਿੰਸ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਦੁਰਯੋਧਨ.

ਦਸਵਾ
ਦਸਵਾਂ ਦੇਖੋ, ਦਸਮ ੧. "ਮੰਦਰੁ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਦਸਵਾ ਆਕਾਸ. ਦਸ਼ਮ ਦ੍ਵਾਰ."ਮਨੁ ਚੜਿਆ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮਦੁਆਰੁ.

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਦਸਵੰਧ. ਦਸ਼ਮਾਂਸ਼. ਦਸਵਾਂ ਭਾਗ. "ਜੋ ਅਪਨੀ ਕਛੁ ਕਰਹੁ ਕਮਾਈ। ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਦਿਹੁ ਦਸਵੰਧ ਬਨਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਦਸੌਂਧ.

ਦਸਾ. ਸੰ. ਦਸ਼ਾ. ਸੰਗ਼ਜ਼ਾ-ਹਾਲਤ. ਅਵਸਥਾ। ੨ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ। ੩ ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ. ਲੜ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਸ਼ਦਸ਼ਾ.

ਦਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਪੁੱਛਣਾ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ. "ਹਉ ਪੰਥ ਦਸਾਈ ਨਿਤ ਖੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਰਾਹੁ

* ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਦੇ ਉੱਤਰਖੰਡ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮਵੰਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਰਯਵੈਯ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਰਥ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਜਨਮਿਆ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਸਾਈ ਨਾ ਜੁਲਾਂ." (ਵਡ ਮ: ੧) "ਹਉ ਪੂੰਜੀ ਨਾਮ ਦਸਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) "ਪੰਥ ਦਸਾਵਾ ਨਿਤ ਖੜੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਦਸਾਇ } ਪੁੱਛਕੇ. ਪੁੱਛਣਾ। ੨ ਦਾਸਾਂ ਦਾ.
ਦਸਾਇਣੁ } ਦੇਖੋ, ਦਾਸਦਸਾਇ ਅਤੇ ਦਾਸਦਸਾਇਣੁ.

ਦਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਸਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਰਿ ਸਜਣ ਮੇਲਿ ਪਿਆਰੇ, ਮਿਲਿ ਪੰਥੁ ਦਸਾਈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਦਸਾਸ੍ਵਮੇਧ. ਸੰ. ਦਸਾਸ਼ਵਮੇਧ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਾ ਦਿਵੋਦਾਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਦਸ਼ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯੱਗ ਕੀਤੇ ਸਨ। ੨ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗਜ ਦੇ ਦਸ਼ ਭੇਦ:–

ਪ੍ਰਭੂ, ਵਿਭੂ, ਵਜਸ੍ਵਿ, ਵਿਧ੍ਰਿਤਿ, ਵਜਾਵ੍ਰਿਤਿ, ਊਰਜਸ੍ਵ, ਪਯਸ੍ਵਾਨ, ਬ੍ਰਹਮਵਰਚਸ, ਅਤਿਵਜਾਧਿ ਅਤੇ ਦੀਰਘ.

ਦਸਾਹਰਾ. ਦੇਖੋ,ਦਸਹਰਾ। ੨ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ."ਸਭ ਤੇਰਾ ਖੇਲ ਦਸਾਹਰਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਦਸਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸ ਦਸਾਕੀ.

ਦਸਾਕਰ. ਪਿੰਗਲਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਠ ਗਣਾਂ ਦੇ ਅੱਠ, ਅਤੇ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਦੇ ਆਦਿ ਦੇ ਦੋ ਅੱਖਰ, ਜੋ ਛੰਦ-ਵਿਦਜਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ–

ਮ ਭ ਜ ਸ ਨ ਯ ਰ ਤ ਲ ਗ.

ਦਸਾਂਗੁਲ. ਸੰ. ਦਸਾਙ੍ਗੁਲ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ. ਦਸ ਫਾੜੀਆਂ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਤਪਸ੍ਵੀ ਲਈ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਫਲ ਡਿਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬੋਚਿਆ, ਅਤੇ ਦਸ਼ ਅੰਗੁਲਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਸ ਪੁਰ ਹੋਗਏ. ਖ਼ਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਸ ਫਾੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਦਸ਼ਾਨਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ ਆਨਨ(ਮੁਖਾਂ) ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ.

ਦਸ਼ਾਨਨ ਅਰਿ. ਰਾਵਣ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ.

ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਖ ਕੀ ਕਾਰ.

ਦਸਾਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਅਉਤਾਰ.

ਦਸਿ. ਦੱਸਕੇ. ਬਤਾਕੇ। ੨ ਦੱਸਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੱਸ. ਬਤਾ."ਸੋਈ ਦਸਿ ਉਪਦੇਸੜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਦਸਿਹੁ. ਦੱਸੀਓ. ਬਤਾਈਓ. "ਮੈ ਦਸਿਹੁ ਮਾਰਗੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਦਸੂਣੀ. ਵਿ–ਦਸ਼ ਗੁਣੀ. "ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ ਹੋਰ ਦਸੂਣੀ ਹੋਇ." (ਜਪੁ)

ਦਸੇ. ਦਸੋਂ ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸਦੁਆਰ ਅਤੇ ਦਸਮੀ। ੨ ਦੱਸੇ. ਬਤਾਵੇ.

ਦਸੇਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ ਸੇਰ ਦਾ ਵੱਟਾ.

ਦਸ਼ੋਤਰ. ਸੰ. ਦਸਾਤ੍ਰ. ਵਿ–ਸੌ ਤੋਂ ਦਸ ਉੱਪਰ. ਇੱਕ ਸੌ ਦਸ। ੨ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਉੱਪਰ.

ਦਸੋ ਦਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਦਿਸਾ.

ਦਸੋ ਨਾਗ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੨੧੭ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾਗ (ਦਿੱਗਜ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਿਥੀ ਚਾਲ ਕੀਨੋ ਦਸੋ ਨਾਗ ਭਾਗੇ." ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ–"ਦਿਸ਼ਾਨਾਗ ਭਾਗੇ." ਦਿੱਗਜ ਹਾਥੀ ਨੱਠੇ.

ਦਸੌਂਧ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ਼ਮਾਂਸ਼. ਦਸਵਾਂ ਭਾਗ. ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. Tithe. ਕਮਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਕਰਤਾਰ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਦਸ ਨਖ ਕਰਿ ਜੋ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ । ਤਾਂ ਕਰ ਜੋ ਧਨ ਘਰ ਮਹਿ ਆਵੈ। ਤਿਸ ਤੇ ਗੁਰੁਦਸੌਂਧ ਜੋ ਦੇਈ। ਸਿੰਘ ਸੁਯਸ ਬਹੁ ਜਗ ਮੇ ਲੇਈ." (ਪ੍ਰਸ਼ਨੋੱਤਰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ) "ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਖੱਟਕੈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਪਾਇ." (ਮਗੋ) ਦਸੌਂਧ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ.ਦੇਖੋ, Gen XIV ੨੦,ਅਤੇ XXVIII ੨੨.

ਪਰਾਸ਼ਰ ਰਿਖੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਰਥ ਇਕੀ-ਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਤੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਦੇਵੇ.

ਦਸੌਂਧੀਆ. ਦਸੌਂਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਹ ਬਾਲਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਸੌਂਧ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਰੀਤਿ ਇਉਂ ਹੈ–ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸੰਤਾਨ ਅਰਥ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਬਾਲਕ ਹੋਵੇ ਤਦ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਦਸੌਂਧ ਗੁਰੂਅਰਥ ਦੇਵਾਂਗੇ.ਜਦ ਲੜਕਾ ਤੁਰਣ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਤਦ ਗੁਰ-ਦੁਆਰੇ ਲੈਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੇ,ਉਸ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ. "ਗੁਰੁ ਕੋ ਸੁਤ ਦਸੌਂਧੀਆ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਸੌਂਧੀਆ ਕੀਤਾ।

੩ ਮਰਹਟਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਸੌਂਧੀਆ ਉਹ ਅਖਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਮੁਆਫੀ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜਤ ਦਸੌਂਧੀਏ ਦੇ ਜਿੱਮੇਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਦਸੰਚਾਰ ਚਉਦਾਹ ਵਿਦਜਾ. (ਗਜਾਨ). ਅਠਾ-ਈਸ ਵਿਦਜਾ. "ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ੧੮ ਵਿਦਜਾ ਨਾਲ ਦਸ ਹੋਰ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ੨੮ ਵਿਦਜਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ,ਕਲਾ ਅਤੇ ਚੌਸਠ ਕਲਾ.

ਦਸੰਤ੍ਰ. ਸੰ. ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ –ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਦੇਸ਼. ਵਿਦੇਸ਼. ਅਨਜ ਦੇਸ਼. "ਦਿਸੰਤ੍ਰ ਜਾਸ ਛੋਲੀਐ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਜਿਸ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ ਭੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਛਿੱਲਦਿੱਤੇ ਹਨ.

ਦਸੰਦਾ. ਦੱਸਦਾ. ਬਤਾਉਂਦਾ। ੨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ। ੩ ਪੁੱਛਦਾ. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ. "ਯਾਰ ਵੇ, ਤੈ ਰਾਵਿਆ ਲਾਲਨੁ ਮੂ ਦਸਿ ਦਸੰਦਾ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਯਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਸੱਜਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ.

ਦੱਸ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਧ. ਖ਼ਬਰ. ਸਮਾਚਾਰ। ੨ ਦੱਸਣਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਦਸੁ } ਦੇਖੋ, ਦਸਤ.
ਦਸ਼ੁ }

ਦਸੁ ਅਫ਼ਸ਼ਾਂਦਨ. ਫ਼ਾ دست افشاندن ਕ੍ਰਿ–ਹੱਥ ਝਾੜਨਾ। ੨ ਭਾਵ–ਹੱਥ ਉਠਾ ਲੈਣਾ. ਅਰਥਾਤ–ਛੱਡਦੇਣਾ.

ਦਸੁਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਤਗੀਰ.

ਦਸੁਗੀਰੀ. ਫ਼ਾ دستگیری ਹੱਥ ਫੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਦਸੁਗੀਰੀ ਦੇਹਿ, ਦਿਲਾਵਰ !" (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਦਸਜੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਰ. ਲੁਟੇਰਾ। ੨ ਵੈਰੀ। ੩ ਅਗਨਿ (ਅੱਗ). ੪ ਇੱਕ ਅਸਭਜ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਆਰਯਾਂ ਨੇ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਸਭਜ ਲੋਕ ਜੋ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ "ਦਸਜੁ" ਥਾਪਿਆ ਸੀ.

ਦਹ. ਸੰ. ਦਹ੍. ਧਾ–ਜਲਾਉਣਾ, ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਦਾਗਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਹ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਗਧ ਕਰਕੇ. ਫੂਕਕੇ. "ਚੂਨਾ ਹੋਵੈ ਉਜਲਾ ਦਹ ਪੱਥਰ ਕੁੱਟੈ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਫ਼ਾ ده ਵਿ–ਦਸ਼. "ਦੁਬਿਧਾ ਲਾਗੈ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਦਹਸ਼ਤ. ਅ. دہشت ਸੰਗਜਾ–ਡਰ. ਭਯ। ੨ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ. ਵਜਾਕੁਲਤਾ.

ਦਹਸਿਰ. ਸੰ. ਦਸ਼ਸ਼ੀਸ਼ੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ. "ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰ ਲੰਕ ਗਵਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਦਹਕ. ਦੇਖੋ, ਦਾਹਕ.

ਦਹਕ਼ਾਨ. ਅ. دہقان ਦੇਹਗਾਨ ਦਾ ਬਦਲ. ਪਿੰਡ-ਵਾਲਾ। ੨ ਪੇਂਡੂ. ਗੱਵਾਰ.

ਦਹਣ. ਦੇਖੋ, ਦਹਨ. "ਭ੍ਰਮ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦਹਣ ਸੀਤਲ ਸੁਖ ਦਾਤਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਦਹ ਦਿਸ } ਦੇਖੋ, ਦਸ ਦਿਸਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਸ਼ੋ
ਦਹ ਦਿਸਿ } ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ. ਭਾਵ–ਸਾਰੇ. "ਦਹ ਦਿਸ ਪੂਰਿਰਹਿਆ ਜਸੁ ਸੁਆਮੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

"ਦਹ ਦਿਸਿ ਪੂਜ ਹੋਵੈ ਹਰਿਜਨ ਕੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਦਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਸਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਾਹ. "ਸਤ੍ਰ ਦਹਨ ਹਰਿਨਾਮ ਕਹਨ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਦਹਨ ਭਏ ਮਲ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਅਗਨਿ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਹਨ ਬਿਖੇ ਜੋ ਦਹਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਕ੍ਰੋਧੀ ਪੁਰੁਸ਼। ੪ ਫ਼ਾ دہن ਮੁਖ. ਮੂੰਹ.

ਦਹਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦਹਨ ੧. "ਦੂਤ ਦਹਨੁ ਭਇਆ, ਗੋਵਿੰਦ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਦਹਰ. ਅ. دہر ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੨ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ। ੩ ਸੰ. ਭਾਈ. ਭ੍ਰਾਤਾ। ੪ ਬਾਲਕ। ੫ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ। ੬ ਕੁੱਕੜ. ਮੁਰਗਾ। ੭ ਨਰਕ। ੮ ਚੂਹੀ। ੯ ਵਿ–ਛੋਟਾ। ੧੦ ਥੋੜਾ। ੧੧ ਦੁਬੋਂਧ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦਹਰਹ } ਫ਼ਾ دہرہ ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ।
ਦਹਰਾ } ੨ ਖ਼ੰਜਰ.

ਦਹਰੀ. ਅ. دہری ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਸਮਯ (ਕਾਲ) ਨੂੰ ਹੀ ਜਗਤ ਦੇ ਰਚਣ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਾਸ੍ਵਿਕ.ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. Atheist.

ਦਹਲ. ਅ. دہل ਦਹ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਹੌਲ. ਧੜਕਾ। ੨ ਇੱਕ ਰੋਗ. خفقان ਖ਼ਫ਼ਕ਼ਾਨ. ਹੌਲਦਿਲ. ਦਿਲ ਦਾ ਧੜਕਣਾ. ਹਰ ਵੇਲੇ ਡਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ. ਅਚਾਨਕ ਚੌਂਕ ਉਠਣਾ. ਇਹ ਉਨਮਾਦ ਰੋਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਕਮਜੋਰੀ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ, ਦਿਮਾਗੀ ਮਿਹਨਤ, ਰੰਜ, ਡਰ, ਵਾਉਗੋਲਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਭੰਗ ਚੜਸ ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸੇਵਨ, ਜਿਗਰ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਬਹੁਤ ਥਕਾਣ ਅਤੇ ਬਵਾਸੀਰ ਰੋਗ ਆਦਿ.

ਦਹਲ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਛੇਤੀ ਹਜਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ, ਫਲ ਮੁਰੱਬੇ ਦੁੱਧ ਮੱਖਣ ਮਲਾਈ ਆਦਿ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ. ਸ਼ਰਬਤ ਅਨਾਰ ਸ਼ਰਬਤ ਸੰਦਲ ਪਿਆਉਣੇ ਲੋੜੀਏ. ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਪਾਉ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ. ਜੋ ਦਵਾ-ਈਆਂ ਉਨਮਾਦ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ ਉਹ ਦਹਿਲ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਉਦਮਾਦ। ੩ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਵ੍ਰਿੱਧ ਗੁਰੂ ਆਦਿ ਵੱਲੋਂ ਦੰਡ ਮਿਲੇ, ਦਹਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਹੌਲਦਿਲ ਦਾ ਇਹੀ ਇਲਾਜ ਉੱਤਮ ਹੈ ਕਿ ਕੁਕਰਮ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਦਹਲੀਜ਼. ਫ਼ਾ دہلیز ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹਲੀ. ਦੇਹਲ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਚੌਖਟ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਲੱਕੜ. ਮੁਹਾਠ. ਬੂਹਾਠ.

ਦਹਾ. ਫ਼ਾ دہہ ਦਹਹ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਹ੍ਰੱਰਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਦੇ ਦਿਨ. ਮੁਹ੍ਰੱਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸ਼ ਦਿਨ। ੨ ਭਾਵ–ਤਅ਼ਜ਼ੀਯਹ (ਤਾਜੀਆ). ਦੇਖੋ, ਤਾਜੀਆ.

ਦਹਾਨ. ਫ਼ਾ دہان ਸੰਗਜਾ–ਮੁਖ. ਮੂੰਹ.

ਦਹਾਨਾ. ਫ਼ਾ دہانہ ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੇ ਦਹਾਨ(ਮੂੰਹ) ਦੇਣ ਦਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਅੰਕੁੜਾ. ਲਗਾਮ। ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮੋਘਾ. ਨੱਕਾ. ਖਾਲ ਅਥਵਾ ਰਾਜਵਾਹੇ ਦਾ ਮੁਖ। ੩ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆ ਆਕੇ ਮਿਲੇ.

ਦਹਾਨੀਦਨ. ਫ਼ਾ دہانیدن ਕ੍ਰਿ–ਦਿਵਾਉਣਾ. ਦਿਲਾਨਾ.

ਦਹਿਣੀ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ,ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਬੀਰਵੰਸੀਏ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਦਹਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੩ ਸੱਜੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਹਿਨਾ.

ਦਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਹਰੀ.

ਦਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਦਹਲ.

ਦਹੀ. ਸੰ. ਦਧਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਮਾਇਆਹੋਇਆ ਦੁੱਧ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖਟਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਪੰਡਿਤ ਦਹੀ ਵਿਲੋਈਐ ਭਾਈ."(ਸੋਰ ਅ:ਮ:੧)ਭਾਵ–ਸਾਰ ਕਰਮ.

ਦਹੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਦਿਨ. ਪਹਿਲਾ ਦਹੱਕਾ। ੨ ਵਿ–ਦਗਧ ਕਰੈਯਾ. ਦਹਨ ਕਰਤਾ.

ਦਹੀਂਡੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਹੀਂ ਦੀ ਹਾਂਡੀ. "ਦਹੀਂਡੀ ਦੈ ਸਿਰ ਆਗੈ ਕਰਿਓ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਦਹੀਰ. ਅ. [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਮਾਨਾ. ਦੁਖਦਾਈ ਸਮਾਂ.

ਦਹੁਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਦਸ਼ਮ. ਦਸਵਾਂ.

ਦਹੇਜ. ਦੇਖੋ, ਦਾਜ.

ਦਹੰਦਿਸਿ. ਦੇਖੋ, ਦਹ ਦਿਸ.

ਦਹਜੋ. ਦਗਧ ਕੀਤਾ. ਦਹਨ ਕਰਿਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਹੀ. ਦਧਿ. ਦੇਖੋ, ਮਹਜੋ.

ਦਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ. ਪਾਣੀ.

ਦਕ਼ੀਕ਼ਾ. ਅ. دقیقہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿੱਕ਼ (ਸੂਕਮ) ਬਾਤ। ੨ ਯੁਕ੍ਰਿ. ਉਪਾਯ. ਤਦਬੀਰ। ੩ ਕਣ. ਲਹਜਾ. ਖਿਨ। ੪ ਕਮੀ. ਨਜੂਨਤਾ. ਘਾਟਾ.

ਦਕੋਦਰ. ਦਕ (ਜਲ) ਉਦਰ (ਪੇਟ). ਦੇਖੋ, ਜਲੋਦਰ.

ਦਕ. ਸੰ. दक्ष. ਧਾ–ਚਤੁਰ ਹੋਣਾ, ਯੋਗਜ਼ ਹੋਣਾ, ਵਧਣਾ, ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਿ–ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ. ਗਰੁੜਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਅੰਗੂਠੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਕ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਦਕ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮਾਨਸ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਸੂਤਿ ਹੈ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਪ੍ਰਚੇਤਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਕ ਹੈ. ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਇੱਕਮਤ ਹਨ ਕਿ ਦਕ ਸੰਸਾਰਰਚਨਾ ਦਾ ਵਡਾ ਸਹਾਇਕ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੰਨਜ਼ਾ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀਆਂ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ, ਤੇਰਾਂ ਕਸ਼ਜ਼ਪ ਨੂੰ, ਸਤਾਈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇੱਕ (ਸਤੀ) ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ. ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਦਕ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਕੇ ਬਕਰੇ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਉੱਤੇ ਜੜਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਤੀ ਅਤੇ ਗਾਲ੍ਹ ਬਜਾਨਾ। ੪ ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ। ੫ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਬੈਲ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੮ ਬਲ. ਤ਼ਾਕ਼ਤ। ੯ ਵੀਰਯ. ਮਣੀ। ੧੦ ਵਿ–ਸੱਜਾ.

ਦਕਸੁਤਾ
ਦਕਕਨਜ਼ਾ
ਦਕਜਾ
ਦਕਤਨਯਾ
ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਕ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਤੀ. ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਅਤੇ ਕਸ਼ਜ਼ਪ ਅਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਦਕ.

ਦਕਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਤੁਰਾਈ. ਦਾਨਾਈ। ੨ ਯੋਗਜ਼ਤਾ. ਲਿਆਕਤ.

ਦਕਿਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੱਜਾ. ਦਾਹਿਨਾ। ੨ ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਕਿਣ ਦਿਸ਼ਾ. ਸੂਰਯ ਵੱਲ ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਜੋ ਦਿਸ਼ਾ ਦਕਿਣ (ਸੱਜੇ) ਪਾਸੇ ਹੋਵੇ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੫ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇ। ੬ ਉਦਰ. ਪੇਟ.

ਦਕਿਣ ਨਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣ ੫.

ਦਕਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖਿਣਾ.

ਦਕਿਣਾਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਸਮਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਕ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਮਕਰ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਸੂਰਯ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ੨੧ ਜੂਨ ਤੋਂ ੨੨ ਦਿਸੰਬਰ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਰਾਯਣ.

ਦਖਣ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੱਖਣ.

ਦਖਣਾਇਨ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣਾਯਨ.

ਦਖਣਿ. ਦਕਿਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਉਤਰਿ.

ਦਖਣੀ. ਵਿ–ਦਕਿਣੀਯ. ਦਕਿਣ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਜਿਵੇਂ–ਦਖਣੀ ਵਡਹੰਸ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧, ਸ਼ਬਦ ੩.

ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ. ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ) ਦੇ ਨਿਮਾਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਨਧਾਤਾ ਦ੍ਵੀਪ (ਟਾਪੂ) ਅੰਦਰ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਉਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਮਤਿ ਦੇਣ ਲਈ ਜੋ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿੱਚ ਮਨੋਹਰ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ "ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਇਹ ਰਚਨਾ ਭੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਵਾਂਙ ਅੱਖਰਾਂ ਪਰਥਾਇ ਹੈ.

ਦਖਣੀਰਾਇ. ਇਹ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਕਪਿਆਲ ਅਤੇ ਬਟਰਿਆਨਾ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ. ਆਪ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਘਰਾਚੋਂ (ਨਜਾਮਤ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ) ਵਿੱਚ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੮੭੨ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਘਰਾਚੋਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਿਲੋਕਰਾਮ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਵਡੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਦਜ਼ਾ ਦਾ ਸਦਾਵ੍ਰਤ ਲਗਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਿਦਜ਼ਾਰਥੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਦੱਖਣੀਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ–

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ
|
ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ
|
ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ
|
ਕਰਨਮੱਲ ਜੀ
|
ਸੋਹਨਮੱਲ ਜੀ
|
ਨਿਰੰਜਨਰਾਇ ਜੀ
|
ਦੱਖਣੀਰਾਇ ਜੀ

ਦਖਣੂਤਾ. ਦੁਖਮੂਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖੂਤ੍ਰਾ.

ਦਖਨ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣ ੩. "ਦਖਨ ਦੇਸ ਹਰੀ ਕਾ ਬਾਸਾ, ਪਛਿਮਿ ਅਲਹ ਮੁਕਾਮਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਦਕਿਣ (ਸ਼੍ਰੀ ਰੰਗਨਾਥ) ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਸ਼੍ਚਿਮ (ਕਾਬਾ) ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਘਰ* ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਛਿਮਿ.

ਦਖਮਾ. ਫ਼ਾ دخمہ ਦਖ਼ਮਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਕ਼ਬਰਾ। ੨ ਉਹ ਹਾਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਤਿਸ਼ਪਰਸ੍ਤ ਪਾਰਸੀ ਆਪਣੇ ਮੁਰਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾਉਣ ਲਈ ਰਖਦੇ ਹਨ. Tower of silence. ਹਸਣ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ਅਤੇ ਹਸਣਿ.

ਦਖ਼ਲ. ਅ. دخل ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਧਿਕਾਰ. ਕ਼ਬਜ਼ਾ। ੨ ਪਹੁੱਚ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼.

ਦਖਿਣ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣ.

ਦਖਿਣਾ. ਸੰ. ਦਕਿਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਕਿਣ (ਸੱਜੇ) ਹੱਥ ਨਾਲ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਭੇਟਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਥਵਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਭੇਟਾ। ੩ ਭਾਵ–ਦਾਨ. "ਇਕ ਦਖਿਣਾ ਹਉ ਤੈ ਪਹਿ ਮਾਗਉ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੪ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ.

ਦਖ਼ੀਲ. ਵਿ–ਦਖ਼ਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖ਼ਲ.

ਦਖੂਤ੍ਰਾ. ਦੁੱਖ–ਮੂਤ੍ਰ. ਸੰ. मूत्रकृच्छ्र. ਮੂਤ੍ਰਕ੍ਰਿਛ੍ਰ. احتباس البول ਇਹ੍ਤਬਾਸੁਲਬੌਲ. Retention of urine. ਦੁੱਖ ਹੋਕੇ ਅਤੇ ਰੁਕ ਰੁਕਕੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਆਉਣਾ. ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ, ਤੱਤੇ ਅੰਨ ਖਾਣ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਦੀ ਹਾਜਤ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰੇਹ ਰੋਕਣ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਰੋਕਕੇ ਮੈਥੁਨ ਕਰਣ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਬ ਰੁਕਕੇ ਸਾੜੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਲਗਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਸ ਮਸਾਲੇ ਚਟਨੀ ਅਚਾਰ ਆਦਿ ਛੱਡਕੇ ਦੁੱਧ ਚਾਵਲ ਖਿਚੜੀ ਆਦਿ ਦਾ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਦੁਖਮੂਤ੍ਰੇ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.

(੧) ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ, ਸ਼ੁੱਧ ਸਿਲਾਜੀਤ, ਕੱਕੜੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਸੇਂਧਾ ਲੂਣ, ਕੇਸਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਧੋਣ ਨਾਲ ਪੀਣਾ.

(੨) ਭੱਖੜੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਖੀਰੇ ਦੇ ਮਗਜ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ, ਕਾਸਨੀ, ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਈ ਪੀਣੀ.

(੩) ਸ਼ਰਬਤ ਸੰਦਲ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ ਦੀ ਸਿਕੰਜਬੀ ਪੀਣੀ.

(੪) ਜੌਂਖਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੋਰਾ ਕਲਮੀ ਮਾਸ਼ਾ ਮਾਸ਼ਾ ਦੁੱਧ ਦੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਫੱਕਣਾ.

(੫) ਧਨੀਆਂ ਅਤੇ ਭੱਖੜਾ ਉਬਾਲਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.

(੬) ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਜੜ ਨੂੰ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪੀਸ ਛਾਣਕੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ. ਜੇ ਦਖੂਤ੍ਰੇ ਦੀ ਛੇਤੀ ਖਬਰ ਨਾ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਸੁਜਾਗ ਪ੍ਰਮੇਹ ਆਦਿਕ ਭੈੜੇ ਰੋਗ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਚਿਣਗ ਪ੍ਰਮੇਹ ਭਗਿੰਦ੍ਰ ਦਖੂਤ੍ਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਦੱਖ. ਦੇਖੋ, ਦਕ.

ਦੱਖਣ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣ.

ਦੱਖਣ ਸੱਖਣ ਭੱਖਣ. (ਸਨਾਮਾ) ਦਕਿਣ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸਖਜ਼ਤਾ (ਪ੍ਰੇਮ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ.

ਦਗ. ਦਗਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਦਗਬਾਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਗਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਾਗ.

ਦਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਗਧ ਹੋਣਾ. ਮੱਚਣਾ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਦਾਗੇ ਜਾਣਾ। ੩ ਚਮਕਣਾ.

ਦਗਧ. ਸੰ. दग्ध. ਵਿ–ਜਲਿਆਹੋਇਆ. ਜਲਾਇਆ-ਹੋਇਆ. "ਕਲਮਲ ਦਗਧ ਹੋਹਿ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦਗਧ ਅੱਖਰ
ਦਗਧਾਕਰ
ਪਿੰਗਲ ਅਨੁਸਾਰ ਝ ਹ ਰ ਭ ਸ ਇਹ ਪੰਜ ਅੱਖਰ. ਕਿਤਨੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹ ਝ ਧ ਰ ਸ ਭ ਘ ਨ ਇਹ ਅੱਠ, ਕਈਆਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧੀਕ ਅੱਖਰ ਦਗਧ ਹਨ. ਛੰਦ ਦੇ ਆਦਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਦੇਣਾ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਜਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ.

ਦਗਬਾਜ. ਫ਼ਾ دغاباز ਦਗ਼ਾਬਾਜ. ਵਿ–ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਛਲੀਆ. ਕਪਟੀ. "ਦਗਬਾਜਨ ਜੀਵਤ ਜਾਨ ਨ ਦੀਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਗਰ. ਦੇਖੋ, ਡਗਰ ਅਤੇ ਦਗਰਾ.

ਦਗਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਗ (ਡਿੰਘ) ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਕਬੈ ਨ ਜਾਵੋਂ ਤਾਂਕੇ ਦਗਰਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਰ. ਬਿਲੰਬ. ਚਿਰ। ੩ ਦਗਰ (ਮਾਰਗ) ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. "ਰਾਮ-ਰਸਾਇਣ ਪੀਉ, ਰੇ ਦਗਰਾ!" (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਦਗਲਾ। ੫ ਅਨਲ ਅਤੇ ਹੁਮਾ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਉੱਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ. "ਦਗਰਾ ਪੰਛੀ ਪਰਨ ਪਰ ਲਿਖਾ ਕੁਰਾਨ ਮਤਾਂਤ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਇਸ ਪੰਛੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੁਰਾਨ ਅਤੇ ਹਦੀਸਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲੀ-ਆਈ ਕਥਾ ਹੈ.

ਦਗਰੀ. ਦਗਰ (ਰਾਹ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਂਧੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਗਲੀ.

ਦਗਰੋ. ਦੇਖੋ, ਦਗਰਾ.

ਦਗਲਾ
ਦਗਲੀ
ਫ਼ਾ دگلہ ਦਗਲਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੋਟ. ਕੁੜਤੀ. "ਪਹਿਰਉ ਨਹੀ ਦਗਲੀ ਲਗੈ

---

* ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਜਰੂਸਲਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਭੀ ਅਜੇਹੀ ਹੀ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੱਬੂਰ ਸਾਮ (Psalm) ੮੭. "His foundation is in the holy mountains. The Lord loveth the gates of Zion more than all the dwellings of Jacob. Glorious things are spoken of thee, O city of God."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨ ਪਾਲਾ.'' (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਦਗਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ, ਪਾਲਾ ਦਾ ਅਰਥ ਯਮਦੰਡ ਹੈ.

ਦਗੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਚੀ ਧਰਤੀ. ਟਿੱਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਗਰਾ.

ਦਗ਼ਾ. ਫ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਲ. ਕਪਟ. ਧੋਖਾ.

ਦਗ਼ਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਗਧ ਕਰਾਉਣਾ. ਤੋਪ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿਵਾਉਣੀ। ੨ ਤੱਤੀ ਧਾਤੁ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਦਾਗ਼ ਲਵਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਗਾਨਾ.

ਦਗ਼ਾਈ. ਦਾਗ਼ ਹੈ. ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ''ਮਾਥੈ ਮੋਰੈ ਦਗ਼ਾਈ.'' (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਸਨਮੁਖ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਾਕੇ ਮੈਂ ਮੱਥੇ ਤੇ ਜ਼ਖਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਵਾਇਆ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਜੁਲਿਤ ਕੀਤੀ. ਮਚਾਈ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਦਾਗਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਦਗ਼ਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਾਗ਼ ਲਗਾਉਣਾ. ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਤਪਾਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਦਾਗ਼ ਲਾਉਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾਗ਼ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ੨ ਦਾਗਿਆ.ਦਾਗ਼ ਲਗਾਇਆ. ''ਹਮਰੈ ਮਸਤਕਿ ਦਾਗ ਦਗਾਨਾ.'' (ਗਉ ਮ: ੪)

ਦਗ਼ਾਬਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਦਗਬਾਜ.

ਦਗੇ. ਦਾਗੀਹੋਏ. ਚਕ੍ਰਾਂਕਿਤ. ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਛਾਪਾ ਲਵਾਉਣ ਵਾਲੇ. ''ਦਗੇ ਦਿਗੰਬਰ ਵਾਦ ਕਰਾਏ.'' (ਭਾਗੁ)

ਦੱਗ. ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ। ੨ ਰੌਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਦਗਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਗਧ.

ਦਗਸੋ. ਦਾਗਿਆਗਿਆ । ੨ ਦਗਧਹੋਇਆ. ਜਲਿਆ. ''ਆਗ ਲਗੇ ਗਨ ਸਾਲ ਦਗਸੋ.'' (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਸਾਲ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਭ਼ਸਮ ਹੋਇਆ.

ਦਾਖ਼. ਧਾ–ਪਹੁਚਣਾ, ਕਮ ਹੋਣਾ, ਜਾਣਾ, ਰਖਣਾ ਕਰਨਾ.

ਦਛ. ਦੇਖੋ, ਦਕ ਅਤੇ ਦੱਛ.

ਦਛਨ. ਦੇਖੋ, ਦਕ੍ਸਿਣ ਅਤੇ ਦਖਨ.

ਦਛਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖਿਨਾ.

ਦੱਛ. ਦੇਖੋ, ਦਕ. ''ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਜਿਨਹਿ ਉਪਾਏ.'' (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦੱਛਨ. ਦੇਖੋ, ਦਕ੍ਸਿਣ ਅਤੇ ਦਖਨ.

ਦਝ. ਦੇਖੋ, ਦਝਣੁ ਅਤੇ ਦਝਿ.

ਦਝਣੁ. ਸ੍ਰਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਗਧ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਲਣਾ. ''ਇਕਿ ਦਝਹਿ ਇਕਿ ਦਬੀਅਹਿ.'' (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਦਝਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ, ਜੋ ਦਗਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਰਖਦੀ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਗਧ ਹੋਕੇ. ਸੜਕੇ. ''ਮਨਮੁਖ ਦਝਿ ਮਰੰਨਿ.'' (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਵਿ–ਦਹ੍ਯ. ਦਗਧ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਜਲਾਨੇ ਲਾਇਕ.

ਦਝੈ. ਦਗਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਲਦਾ ਹੈ. ''ਆਪਣੇ ਰੋਹਿ ਆਪੋ ਹੀ ਦਝੈ.'' (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਦਝੰਨਿ. ਦਗਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਸੜਦੇ ਹਨ. ''ਦਝੰਨਿ ਵੰਨ੍ਹਿ ਮੇ ਪੜੇ.'' (ਸਲੋਹ)

ਦਟਪਟਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ੧੧.

ਦੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਾਂਟਨਾ.ਤਾੜਨਾ.''ਜਿਨੈ ਦੁਸਟ ਦੱਟੰਦੈ.'' (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦਪਟ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਥਪਟ. ਹਮਲਾ.

ਦਤ. ਸੰ. ਦਤ੍ਤ–ਦੱਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਨ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. ''ਕੰਚਨਾ ਬਹੁ ਦਤ ਕਰਾ.'' (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਤੁ ਅਤੇ ਦੱਤ.

ਦਤਵਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਣ.

ਦਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਾਰ.

ਦਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਤ.

ਦਤੀਆਂ. ਦੰਦੀਆਂ.

ਦਤੁ. ਸੰ. ਦਤ੍ਤ. ਵਿ–ਦਾਨ ਕੀਤਾ. ਦਿੱਤਾ. ''ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨੁ.'' (ਜਪੁ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਨ. ''ਕੰਚਨ ਕੋ ਕੋਟਿ ਦਤੁ ਕਰੀ.'' (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਤ੍ਯਾਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਛੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ''ਸੂਰ ਸਤ ਖੋੜਸਾ ਦਤੁ ਕੀਆ.'' (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਚੌਦਸਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਤ। ੫ ਦੇਖੋ, ਦੱਤ.

ਦੱਤ. ਦੇਖੋ, ਦਤੁ। ੨ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖਿ ਦਾ ਅਨਸੂਯਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ. ''ਤਬ ਹਰਿ ਬਹੁਰ ਦੱਤ ਉਪਜਾਯੋ.'' (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੱਤ ਦੀ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਸ ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਚੌਬੀਸ ਗੁਰੂ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਬੀਸ ਗੁਰੂ ਇਹ ਹਨ:–

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਅਗਨਿ, ਸੂਰਯ, ਕਬੂਤਰ, ਅਜਗਰ ਸਰਪ, ਸਮੁਦ੍, ਹਾਥੀ, ਭ੍ਰਿੰਗ, ਪਤੰਗ, ਸ਼ਹਿਦ ਚੋਣ ਵਾਲੀ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ, ਮ੍ਰਿਗ, ਮੱਛੀ, ਪਿੰਗਲਾ ਵੇਸ਼ਯਾ, ਗਿਰਝ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਬਾਲਕ, ਕੁਆਰੀ ਕੰਨ੍ਯਾ, ਤੀਰਗਰ, ਮਕੜੀ ਅਤੇ ਤਿਤਲੀ

ਮਾਰਕੰਡੇਯਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨਸੂਯਾ ਦੇ ਵਰ ਮੰਗਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ''ਸ੍ਰੋਮ'' ਰੂਪ ਹੋਕੇ, ਵਿਸ਼ਨੁ ''ਦੱਤ'' ਹੋਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ''ਦੁਰਵਾਸਾ'' ਹੋਕੇ ਜਨਮਿਆ.

ਦੱਤਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੋਦੀਲਿਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਮੁਤਬੈਨਾ.

ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ. ਅਤ੍ਰਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੱਤ. ਦੇਖੋ, ਦੱਤ ੨.

ਦੱਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਤ.

ਦੱਥਾ. ਦੇਖੋ, ਤੱਥਾ.

ਦਦ. ਸੰ. ਦ੍ਰ. ਧਾ–ਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਤ੍ਯਾਗਣਾ। ੨ ਵਿ–ਦਾਤਾ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੱਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਾਦ.

ਦਦਸਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਦੇ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਦਾਦੇ ਦਾ ਘਰ. ਦਾਦਕੇ. ''ਨਹੀ ਦਦਸਾਰ ਪਿਤ ਪਿਤਾਮਾ.'' (ਭਾਗੁ ਕ)

ਦਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ.

ਦਦਾ. ਦ ਅੱਖਰ. ''ਦਦਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ.'' (ਬਾਵਨ) ੨ ਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਦਕਾਰ.

ਦਦਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਦਾਤਾ. ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਦਦੂ. ਵਿ–ਦਾਤ੍ਰਿ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ ''ਖੰਧਨ ਕਾਟ ਦਦੂ ਨਿਰਵਾਣ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਦੇਹਸ. ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਮਾਂ. ਦਾਦੀ ਸੱਸ.

ਦੱਦ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਦਦ੍ਰੁ–ਦਦ੍ ਕ੍ਰੁਬਾ. Ringworm. ਮੈਲ੍ਹਾ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਮੈਲ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਲਗਣ ਤੋਂ ਗਿੱਲ੍ਹਾ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨ ਤੋਂ ਲ੍ਹਹੂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਛੋਟੇ ਕ੍ਰਮਾਂ (ਕੀੜ੍ਹਾਂ) ਅੰਦਰ ਗਿਣਿਆ ਹੈ.ਇਸ ਦੇ ਭ੍ਹੀ ਕੀੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਖੁਰਕਣ ਤੋਂ ਵਧਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੱਦ ਵਿੱਚ ਮੱਠੀ ਮੱਠੀ ਖਾਜ ਉਠਦੀ ਹੈ. ਜਾਦਾ ਖੁਰਕਣ ਤੋਂ ਤੁਚਾ ਉੱਚਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਉਪਾਉ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੰਧਕ ਦੇ ਸ਼ਬੂਣ ਨਾਲ ਦੱਦ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਧੋਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਦਵਾ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਏ.

ਕੱਬ, ਮਾਜੂ, ਗੰਧਕ, ਤੇਲੀਆ ਸੁਹਾਗਾ, ਚੌਹਾਂ ਨੂੰ ਕਪੜਛਾਣ ਕਰਕੇ ਕ੍ਹੁੰਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਦੇਕੇ ਅਜੇਹਾ ਘੋਟੇ ਜੋ ਲੇਸ ਛੱਡ ਦੇਣ.ਇਸ ਦੀਆਂ ਗੋਲ੍ਹੀਆਂ ਵੱਟਕੇ ਛਾਵੇਂ ਸੁਕਾ ਲੈਣੀਆਂ.ਇਹ ਗੋਲ੍ਹੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਘਸਾਕੇ ਦੱਦ ਉੱਪਰ ਲੇਪ ਕਰਨੀ ਅਰ ਜਦ ਤੀਕ ਦਵਾ ਖੁਸ਼ਕ ਨਾ ਹੋਜਾਵੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਢਕਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਸੰਘਾੜੇ ਦਾ ਆਟਾ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ,ਅਫੀਮ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜੀ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਘੋਟਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ.

ਚਰਾਇਤਾ ਆਦਿ ਲ੍ਹਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲ੍ਹੀਆਂ ਔਖਧਾਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ. ਦੱਦ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਲ੍ਹਹੂ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੀਖਣ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਦੇ.

ਦਦੂ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੱਦ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ,ਦੱਦ। ੨ ਕੱਛੂ. ਕ੍ਰੂਮਾ.

ਦਧ. ਦੇਖੋ, ਦਗਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਧਿ। ੩ ਦੁਗਧ (ਦੁੱਧ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ''ਧਰ ਰੂਪ ਗਊ ਦਧਸਿੰਧੁ ਗਈ,'' (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ਕ੍ਸ਼ੀਰਸਮੁਦ੍ ਨੂੰ ਗਈ। ੪ ਡਿੰਗ.ਸਮੁੰਦਰ. ਉਦਧਿ.

ਦਧਸਿੰਧੁ. ਕ੍ਸ਼ੀਰਸਮੁਦ੍. ਦੇਖੋ, ਦਧ ੩। ੨ ਦਧਿਸਿੰਧੁ. ਦਹੀ ਦਾ ਸਾਗਰ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਸਾਗਰ.

ਦਧਸੁਤਨੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਦਧਿਸੁਤਾ, ਲੱਛਮੀ.

ਦਧਾ. ਦਗਧ ਹੋਇਆ. ਜਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਗਧ.''ਦਧਾ ਹੋਆ ਸੁਆਹ.'' (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਦਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਹੀਂ. ਜਮਿਆਹੋਇਆ ਦੁੱਧ. ''ਦਧਿ ਕੈ ਭੋਲੈ ਬਿਰੋਲੈ ਨੀਰ.'' (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਉਦਧਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸਮੁੰਦਰ. ''ਜੈਸੇ ਦਧਿ ਮੱਧ ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੇ ਬੋਹਥ ਚਲੈ.'' (ਭਾਗੁ ਕ)

ਦਧਿਸਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੱਖਣ. ਨਵਨੀਤ.

ਦਧਿਸੁਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਹੀਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਮੱਖਣ । ੨ ਉਦਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਮੋਤੀ। ੪ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦਧਿਸੁਤ ਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਦਧਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ (ਅਮ੍ਰਿਤ) ਸਰ (ਤਾਲ). ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ. (ਗੁਵਿ ੬) ਇਹ ਪਹੇਲੀ ਵਾਂਙ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਦਧਿਸੁਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਦਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਲਕਮੀ। ੨ ਸਿੱਪੀ.

ਦਧਿਖੀਰ. ਸੰ. ਧੀਰੋਦਧਿ–ਕ੍ਸ਼ੀਰੋਦਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਕ੍ਸ਼ੀਰ ਸਾਗਰ.

ਦਧਿਜ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੱਖਣ। ੨ ਉਦਧਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਮੋਤੀ. **ਦਧਿਜਾਇਆ** ''ਥਾਲਰ ਦਧਿਜਾਏ.'' (ਗੁਵਿ ੬) **ਦਧਿਜਾਤ** ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਥਾਲਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਧਿਸੁਤਾ.

ਦਧਿਰਿਪੁ ਧਨਨੀ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ੫੯੬ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦ੍ਵਿਪਰਿਪੁ ਧੁਨਿਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦ੍ਵਿਪ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਜੇਹੀ ਧੁਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ। ੨ ਬੰਦੂਕ.

ਦਧੀਚ ਸੰ. ਦ੍ਯਾਥ– ਦਧਮੰਚ ਅਥਵਾ ਦਧੀਚਿ ਦੋਵੇਂ **ਦਧੀਚਿ** ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ. ਇਹ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੇ ਗਰਭ **ਦਧੰਚ** ਤੋਂ ਅਥਰਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਵੈਦਿਕ ਰਿਸ਼ੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਧੁ ਵਿਦ੍ਯਾ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਪੁਰ ਸਿਖਾਈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੱਸੇਗਾ ਤਾਂ ਸਿਰ ਕੱਟਦਿੱਤਾ ਜਾਉ. ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਦਧੀਚਿ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦਧੀਚਿ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਥਾਂ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਨਾਲ ਜੜਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਇੰਦ੍ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਘੋੜੇ ਵਾਲਾ ਸਿਰ ਵੱਢਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ-ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਦਧੀਚਿ ਦਾ ਅਸਲ ਸਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਦਿੱਤਾ.

ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ ਨੇ ਦਧੀਚਿ ਦੀਆਂ ਹੱਡ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ੯੧੦ ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਿਆ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਧੀਚਿ ਨੇ ਯਮ ਕੋਲੋਂ ਵਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹੱਡ੍ਹੀਆਂ ਇੰਦ੍ ਦੀ ਗਦਾ ਕੋਲੋਂ ਵਧੀਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ.

ਦਨੁ. ਦਕ੍ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼੍ਯਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਦਾਨਵ ਪੈਦਾ ਹੋਏ.

ਦਨੁਜ. ਦਨੁ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਦਾਨਵ.

ਦਨੁਜੇਸ. ਦਨੁਜ–ਈਸ਼. ਦਾਨਵਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਦਾਨਵ-ਰਾਜ. ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ ਰਾਵਣ ਆਦਿ.

ਦਨੁਪਤਿ. ਕਸ਼੍ਯਪ. ਦੇਖੋ, ਦਨੁ.

ਦਨੁਬੰਸ. ਦਾਨਵ ਵੰਸ਼. ਦਾਨਵਾਂ ਦੀ ਕੁਲ.

ਦਨੌਤਿ. ਸੰ. ਦੁਜੋਤਿ. ਦੁਨੌਤਿ. ਪੀੜਾ ਦਿੰਦਾ (ਦੁ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਤਾਪ ਦੇਣਾ ਪੀੜਨਾ ਹੈ) ''ਨ ਦਨੌਤਿ ਜਸਮਰਣੇਨ ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ ਮਰਣ ਭਇਅੰ.'' (ਗੂਜ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੈਦੇਵ) ਯਸਜ ਸਮਰਣੇਨ ਜਨਮ ਜਰਾ ਆਧਿ ਮਰਣ ਦਾ ਭੈ ਨ ਦੁਨੋਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਜ਼ੂਨ.

ਦਪਟ. ਸੰਗਜਾ–ਘੁਰਕੀ. ਧਮਕੀ। ੨ ਦੌੜ. ਧਾਵਾ. ਦਵਸ਼. "ਦਪਟ ਪੈਠਜੋ ਚਮੂ ਮਹਿ." (ਸਲੋਹ)

ਦਫ਼. ਅ਼ دف ਸੰਗਜਾ–ਡਫ. "ਬਜੈ ਦਫ ਨਫੀਰੰ." (ਸਲੋਹ)

ਦਫ਼ਅ਼ਤਨ. ਅ਼ دفعتا ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਅਚਾਨਕ. ਅੱਚਣ-ਚੇਤ.

ਦਫ਼ਤੰਰ. ਫ਼ਾ دفتر ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਯਾਲਯ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹਤ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇ. ਆਫ਼ਿਸ। ੨ ਮਿਸਲਾਂ ਦਾ ਬੁਗਚਾ.

ਦਫਤਰਿ. ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ. "ਜਾਕੈ ਦਫਤਰਿ ਪੁਛੈ ਨ ਲੇਖਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਦਫਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦਫ਼ਤਰ ੨. "ਦਫਤਰੁ ਦਈ ਜਬ ਕਾਢ ਹੈ." (ਸ: ਕਬੀਰ)

ਦਫ਼ਨ. ਅ਼ دفن ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਮੁਰਦਾ ਦੱਬਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਚਾਹੋ ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਅੰਗ ਹੈ*. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸੰਨਜਾਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਬਾਲਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਹੋਣ ਦਫ਼ਨ ਕੀਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਦਾ ਦੱਬਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਸਲਾਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਚਲੀਆਉਂਦੀ ਹੈ.

ਦਫਨਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਗੱਡਣਾ. "ਪੁਨ ਹੁਤੇ ਮੁਰੀਦ ਜੁ ਅਰਧ ਲੇ ਨੀਕੇ ਤਹਿੰ ਦਫਨਾਇ ਦਿਯ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅੱਧਾ ਚਾਦਰਾ ਦਫ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਦਫਾ. ਅ਼ دفعہ ਦਫ਼ਅ਼: ਸੰਗਜਾ–ਬਾਰ. ਵੇਰ. "ਅਨਿਕ ਦਫਾ ਸਮਝਾਵਨ ਕੀਨੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਧਾਰਾ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਪੰਕ੍ਰਿ. "ਰਾਖ ਲਈ ਸਭ ਗੋਪ ਦਫਾ." (ਕ੍ਰਿਸ-ਨਾਵ) ੩ ਕਾਨੂਨੀ ਪੁਸਤਕ ਜਾਂ ਸੰਧਿਪਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦਾ ਅੰਕ। ੪ ਅ਼ دفع ਦਫ਼ਅ਼. ਹਟਾਉਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ. "ਦਾਨਵ ਕਰ ਦਫਾ." (ਸਲੋਹ)

ਦਫ਼ੀਨਹ. ਅ਼ دفینہ ਵਿ–ਦਫ਼ਨ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦਫ਼ਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡਿਆਹੋਇਆ ਮਾਲ ਧਨ.

ਦਬਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡਰ ਨਾਲ ਦਬ ਜਾਣਾ। ੨ ਦਬਕਾ ਦੇਣਾ. ਧਮਕਾਉਣਾ.

ਦਬਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾੱਬਾ. ਦਬਾਉ. ਦਬਦਬਾ. "ਦਿੱਲੀ ਮੇ ਦਬਕਾ ਬਹੁ ਪਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਛੱਤ ਉੱਪਰ ਦਾ ਤਾਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਦਭੰਟ.

ਦਬਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਮ ਨੂੰ ਦੱਬਕੇ ਸਾੜਕੇ ਲੇਵੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਣਾਕੇ ਕੁੱਪੇ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦਬਟ. ਸੰਗਜਾ–ਦਬਾਕਤ. ਦਾੱਬਾ। ੨ ਡਰ ਨਾਲ ਦਬ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਦਾਨਵ ਇਉਂ ਦਬਟੇ ਹੈਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਦਬਟੀਐ. ਦਬਾਉ ਦੇਈਐ। ੨ ਦਾਨ ਬਾਂਟੀਐ. "ਆਪ ਖਹਦੀ ਖੈਰਿ ਦਬਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਆਪ ਖੈਰਾਤ ਖਾਧੀ, ਅਤੇ ਹੋਰਨਾ ਨੂੰ ਵੰਡੀ.

ਦਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਫ਼ਨ. "ਅਨਤਾ ਧਨੁ ਧਰਿ ਦਬਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਦਬਦਬਾ. ਅ਼ دبدبہ ਸੰਗਜਾ–ਰੋਬਦਾਬ. ਪ੍ਰਤਾਪ. ਦਬਾਉ.

ਦਬੱਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਾੱਬਾ ਦੇਕੇ ਨਠਾਉਣਾ. ਡਰਾਕੇ ਧੱਕਣਾ.

ਦਬੜੂ ਘੁਸੜੂ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਬਕਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਘੁਸ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਇਰ। ੨ ਲੋਕਲਾਜ ਅਤੇ ਮਨਮਤੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਡਰਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲਾ.

* ਦਫ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਕਬਰ ਸ਼ਬਦ।

ਦਬਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾੱਬਾ. ਧਮਕੀ। ੨ ਬੋਝ। ੩ ਰੋਬਦਾਬ.

ਦਬਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਦੱਬਣਾ। ੨ ਦਾੱਬਾ ਦੇਣਾ. ਧਮਕਾਉਣਾ। ੩ ਮੱਲਣਾ. ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ.

ਦਬਾਊ. ਵਿ–ਦਬਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਅਗਲਾ ਪਾਸਾ ਪਿੱਛੇ ਨਾਲੋਂ ਭਾਰੀ ਹੋਵੇ.

ਦਬਾਕਤ } ਅ਼ دباغت ਸੰਗਜਾ–ਦਾਬ. ਦਬਾਉ।
ਦਬਾਗ਼ਤ } ੨ ਰੁਅ਼ਬ.

ਦਬਿਸਤਾਨ. ਫ਼ਾ دبستان ਅਦਬ (ਵਿਦਜਾ) ਦੀ ਥਾਂ. ਜਿੱਥੋਂ ਇ਼ਲਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ. ਮਦਰਸਾ. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ.

ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜਾਹਬ. دبستان مذاہب ਦਬਿਸ-ਤਾਨੇ ਮਜਾਹਬ. ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸੰਥਾ ਦਾ ਮਦਰਸਾ. ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਮਲੂਮ ਹੋਣ. ਸ਼ੇਖ ਮਹੀਬੁੱਲਾ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸ਼ੇਖ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਹਸਿਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਖੱਲੁਸ "ਫ਼ਾਨੀ" ਹੈ ਫਾਰਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸਨ ੧੬੧੫ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਉਮਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜਾਹਬ ਕਿਤਾਬ, ਕਰੀਬ ਸਨ ੧੬੪੫ ਦੇ ਲਿਖੀ ਹੈ.* ਇਸ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪਤ੍ਰਵਿਵਹਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ-ਧਰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੭੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਦਬੀਰ. ਅ਼ دبیر ਸੰਗਜਾ–ਲਿਖਾਰੀ. ਮੁਨਸ਼ੀ.

ਦਬੁ. ਸੰ. ਦ੍ਰਵ. "ਘਬੁ ਦਬੁ ਜਬ ਜਾਰੀਐ ਬਿਛੁਰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਾਲ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ਗ੍ਰਿਹਦ੍ਰਵ.

ਦਬੈਲ. ਵਿ–ਦਾੱਬੇ ਹੇਠ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬੋਝ ਹੇਠ ਆਇਆ। ੩ ਕ਼ਰਜ਼ ਦਾ ਦੱਬਿਆਹੋਇਆ.

ਦਬੰਗ. ਵਿ–ਦਬਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਗ (ਸ਼ਰੀਰ), ਰੋਬਦਾਬ ਵਾਲਾ. ਨਿਡਰ.

ਦਭ } ਸੰ. . दभ् ਧਾ–ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ, ਠਗਣਾ, ਬਰਬਾਦ
ਦਭੁ } ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦੰਭ। ੨ ਸੰ. ਦਭੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੱਭ. ਕੁਸ਼ਾ. "ਥੀਉ ਪਵਾਹੀ ਦਭੁ." (ਸ:ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਕੁਸਾ.

ਦੱਭ. ਦੇਖੋ, ਦਭੁ ੨.

ਦਮ. ਸੰ. दम्. ਧਾ–ਦਮਨ ਕਰਨਾ, ਸਾਂਤ ਕਰਨਾ, ਜਿੱਤਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੪ ਨਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਮਯੰਤੀ ਦਾ ਭਾਈ। ੫ ਮਰੁਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ। ੬ ਫ਼ਾ دم ਸ੍ਵਾਸ. "ਹਮ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਇਕਦਮੀਂ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੭ دام ਦਾਮ. ਨਕ਼ਦੀ. "ਬਿਨੁ ਦਮ ਕੇ ਸਉਦਾ ਨਹੀ ਹਾਟ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਦਿਰਹਮ ਅਤੇ ਦਿਰਮ। ੮ ਦਮੜੀ. "ਸ੍ਰਮ ਕਰਤੇ ਦਮ ਆਢ ਕਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੯ حبس دم ਹ਼ਬਸੇ ਦਮ. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ. ਸ੍ਵਾਸ ਦਾ ਨਿਰੋਧ. "ਜਬ ਸਭ ਦਮ ਕਰਕੈ ਇਕ ਵਾਰ। ਪਹੁੱਚੈਂ ਜਹਿੰ ਖੁਦਾਇ ਦਰ-ਬਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਮਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਕ। ੨ ਦਾਮ. ਦੰਮ. ਧਨ. "ਦਮਕ ਦੈ ਦੋਖ ਦੁਖ ਅਪਜਸ ਲੈ ਅਸਾਧੁ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ.

ਦਮਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਮਕਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ.

ਦਮਕਿਜ਼ਹੁ. ਦਾਮ ਨਾਲ. ਧਨ ਤੋਂ. ਦਾਮ ਸੇ. "ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਦਮਕਿਜ਼ਹੁ ਹੋਤੀ ਸਾਟ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰੁਪਯੇ ਨਾਲ ਵੱਟਤ ਹੁੰਦੀ.

ਦਮਘੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸਿਸੁਪਾਲ.

ਦਮਜੋੜਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਮ (ਰੁਪਯਾ) ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ. ਕੰਜੂਸ. ਕ੍ਰਿਪਣ.

ਦਮਦਮਾ. ਫ਼ਾ دمدمہ ਸੰਗਜਾ–ਨਗਾਰਾ. ਦਮਾਮਾ।

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕਰਤਾ ਮੀਰ ਜੁਲਫਕਾਰ-ਅਲੀ, ਉਪਨਾਮ ਮੁਬਿਦਸ਼ਾਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

੨ ਕ਼ਿਲੇ ਦਾ ਬੁਰਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ.

ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਉੱਚਾ ਬੁਰਜ, ਥੜਾ (ਚਬੂਤਰਾ). ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰਧਾਮ ਇਹ ਹਨ:–

(੧) ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਭਟਿੰਡਾ, ਥਾਣਾ ਰਾਮਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸਾਬੋਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਡੱਲੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇੱਥੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸਾਢੇ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਜੀ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸੇ ਥਾਂ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਪਾਠ ਲਿਖਵਾਇਆ.* ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਦਸ਼-ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ. ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਸਰਸਬਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਵਰ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੰਥ ਨੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਈਸ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਪੁਰ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ.†

ਇੱਥੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਤ ਅਤਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਧਾਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ ਹੈ. ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਗਜ਼ਾਨੀਆਂ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਮਹੀਨਾ ਲੰਗਰ ਲਈ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਈਸਰਖਾਨੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਰਾਮਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੀ. ਬੀ. ਐਂਡ ਸੀ. ਆਈ ਰੇਲਵੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਹੈ.

ਇਸ ਪਿੰਡ (ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ) ਵਿੱਚ ਡੱਲਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੀਆਂ ਗੁਰੁਵਸਤੂਆਂ, ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਪਾਸ ਇਹ ਹਨ:–

ਇੱਕ ਖੜਗ, ਦੋ ਦਸਤਾਰਾਂ, ਦੋ ਚੋਲੇ, ਦੋ ਪਜਾਮੇ, ਇੱਕ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਡੋਰਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹਰੇਕ ਚਾਨਣੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਗੁਰ-ਅਸਥਾਨ ਇਹ ਹਨ:–

(ੳ) ਜੰਡਸਰ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਦਸ਼ਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖ਼੍ਵਾਹ ਵੰਡੀ. ਜਿਸ ਜੰਡ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

(ਅ) ਟਿੱਬੀ ਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਹੱਲਸਰ ਹੈ.

(ੲ) ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੌ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ਪਾਸ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

(ਸ) ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੨. ਗੁਰੂਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਹ ਤਾਲ ਖੁਦਵਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕਾਰ ਕੱਢੀ ਸੀ.

(ਹ) ਲਿੱਖਣਸਰ. ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਕਲਗੀ-ਧਰ ਇੱਥੇ ਲਿੱਖਣਾਂ (ਕਲਮਾਂ) ਘੜਕੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਵਿਦਜਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਹੋਵੇਗੀ. ਯਥਾ–

ਇਹ ਹੈ ਪ੍ਰਗਟ ਹਮਾਰੀ ਕਾਸੀ।
ਪੜ੍ਹਹੈਂ ਇਹਾਂ ਢੋਰ ਮਤਿਰਾਸੀ।
ਲੇਖਕ ਗੁਨੀ ਕਵਿੰਦ ਗਿਆਨੀ।
ਬੁੱਧਿਸਿੰਧੁ ਹ੍ਵੈਹੈਂ ਇਤ ਆਨੀ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਕਲਮ ਗਢ, ਦੇਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹਮ ਡਾਰ,
ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਇਤ ਪੜ੍ਹੈਂਗੇ ਹਮਰੇ ਕਈ ਹਜਾਰ.
(ਗੁਵਿ ੧੦)

* ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

† Dip Singh xxx was installed as first Mahant of a newly-established Gurdwara, known as Damdama Sahib.
(ਚੀਫ਼ਸ ਐਂਡ ਫ਼ੇਮਿਲੀਜ਼ ਆਵ ਨੋਟ, ਪੰਨਾ ੫੭, ਜਿਲਦ ੧)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 621

ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

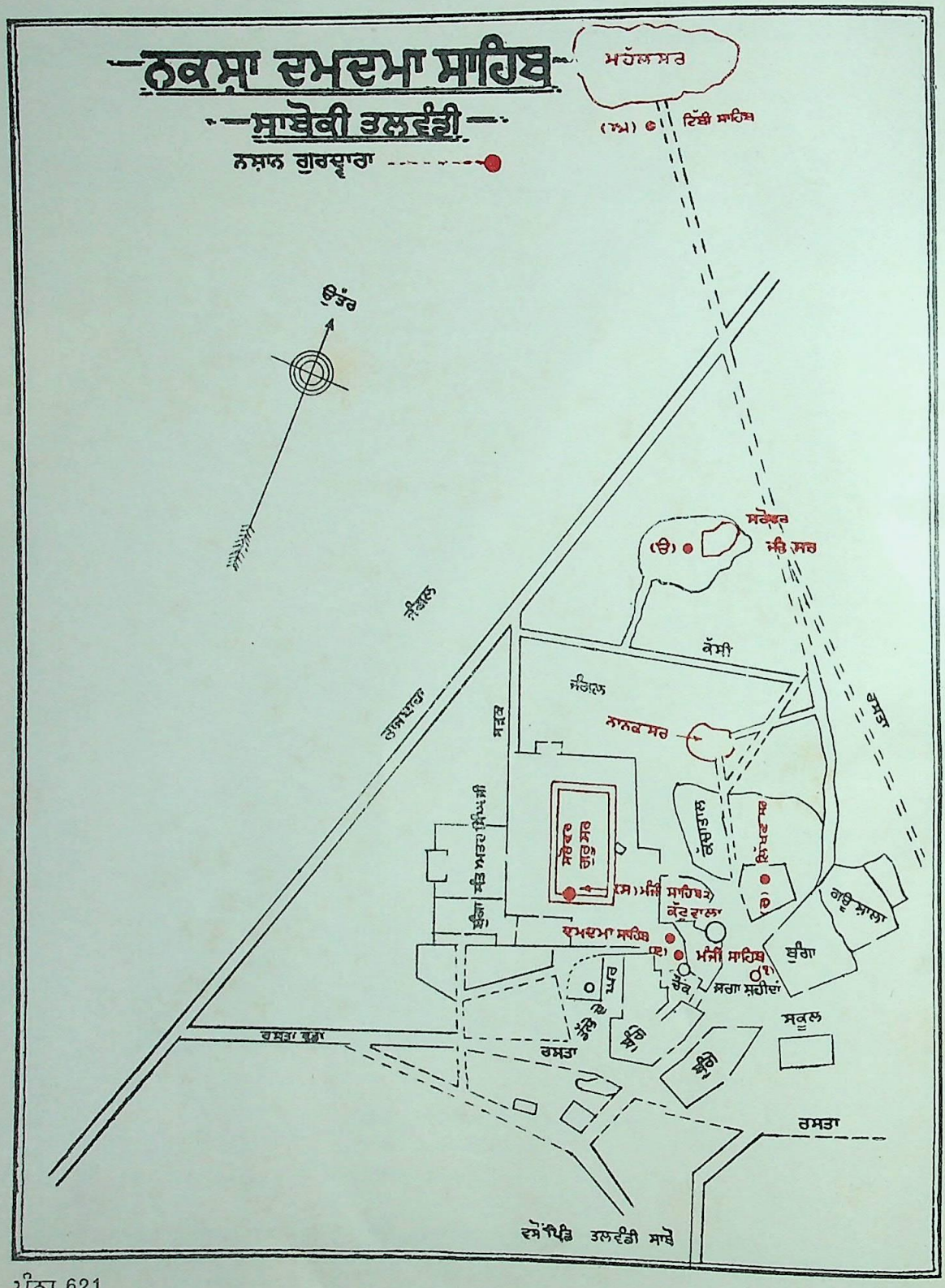

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(੨) ਪਿੰਡ ਕਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਅਤੇ ਖਜੂਰ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਪਿਛਲਖੁਰੀਂ ਬਿਆਸ (ਵਿਪਾਸ਼ਾ) ਦਾ ਜਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਨਾਨ ਲਈ ਲਿਆਉਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੩) ਵਜ਼ਾਲੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੱਖਣ, ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਚਬੂਤਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਸੂਰ ਮਾਰਕੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ.

(੪) ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਦਿਵਾਨ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੫) ਉਨ੍ਹੇ ਪਾਸ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

(੬) ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

(੭) ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਧੁਬੜੀ ਨਗਰ ਪਾਸ ਉੱਚਾ ਦਮਦਮਾ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧੁਬੜੀ ਅਤੇ ਰੰਗਾਮਾਟੀ.

(੮) ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਾਲਮੰਡੀ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੇ ਗਏ ਹਨ.

(੯) ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

(੧੦) ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ ੬.

(੧੧) ਦੇਖੋ, ਰਕਬਾ ੪. ×××

ਦਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੰਡ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਗ੍ਰਹ.

ਦਮਨਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦਬਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦਮ ਮਜ਼ਨ. ਫ਼ਾ ਦਮ ਨਾ ਮਾਰ, ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾ.

ਦਮਯੰਤੀ. ਵਿਦਰਭਪਤਿ ਰਾਜਾ ਭੀਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਧ ਦੇ ਰਾਜਾ ਨਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਸੁੰਦਰੀ ਅਤੇ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਸੀ. ਜਦ ਰਾਜਾ ਨਲ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਸਰਬੰਸ ਹਾਰ ਗਿਆ ਅਰ ਚਿਰ ਤੀਕ ਗੁਪਤ ਹੋਗਿਆ,ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਇਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਲ ਨਾਲ ਫੇਰ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਵਸਥਾ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਵੀਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਵਨ ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ.ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੧੫੭ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੰਖੇਪਕਥਾ ਹੈ.

ਦਮਰਾ. ਦਮਨ.ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ."ਅਬੋਨ ਪੁਰਸਾ ਦਮਰਾ."(ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦਮੜਾ.ਰੁਪਯਾ. ਦੇਖੋ, ਦਮ.

ਦਮਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਮੜੀ.

ਦਮਵੰਤੀ. ਦਮਯੰਤੀ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਦਮਯੰਤੀ."ਦਮਵੰਤੀ ਪੁਨ ਤਿੰਹ ਬਰਜੈ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੭)

ਦਮੜਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦ੍ਰਵ੍ਯ. ਦਾਮ. ਰੁਪਯਾ. ਸਿੱਕਾ. ਧਨ. ਦੌਲਤ. "ਦਮੜਾ ਪਲੈ ਨਾ ਪਵੈ, ਨਾ ਕੋ ਦੇਵੈ ਧੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਦਮੜੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੈਸੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ.

ਦਮਾ. ਫ਼ਾ ਦਮ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਛੂਕਣੀ. ਅੱਗ ਸੁਲਗਾਉਣ ਦੀ ਨਲਕੀ। ੨ ਇੱਕ ਫਿਫੜੇ ਦਾ ਰੋਗ.ਸ੍ਵਾਸ ਰੋਗ. ਦਮਕਸ਼ੀ. ਅ ਜ਼ੀਕ਼ੁਲਨਫ਼ਸ. Asthma. ਕਫਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੁ, ਅੰਨ ਅਤੇ ਜਲਵਾਹੀ ਸੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਕੇ ਸ੍ਵਾਸ ਦੀ ਨਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,ਤਦ ਸਾਹ ਖਿੱਚਕੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਫਿਫੜੇ ਦੀਆਂ ਨਲਕੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀਟੀ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਮਨ ਵਿੱਚ ਘਬਰਾਹਟ, ਮੱਥਾ ਭਾਰੀ, ਪੇਟ ਦਾ ਫੁੱਲਣਾ, ਖੰਘ ਵੇਲੇ ਕਸ਼ੂ, ਕਦੇ ਕੈ ਆਜਾਣੀ ਆਦਿ, ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ. ਦਮਾ ਦੁਪਹਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਕ ਜਾਦਾ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦਮੇ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ–
ਮਹਾ ਸ੍ਵਾਸ,ਊਰਧ ਸ੍ਵਾਸ,ਛਿੰਨ ਸ੍ਵਾਸ, ਤਮਕ ਸ੍ਵਾਸ ਅਤੇ ਕ੍ਸ਼ੁਦ੍ ਸ੍ਵਾਸ.
ਦਮੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਰੁੱਖੇ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਬਿਜ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ, ਕਫ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਵਰਤਣੀਆਂ, ਬੇਹਾ ਖਾਣਾ, ਬਹੁਤ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਧੂੜ ਫੱਕਣੀ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਛਾਕੇ ਕਰਨੇ, ਪਿਆਸ ਰੋਕਣੀ, ਮਲ-ਮੂਤ੍ਰ ਰੋਕਣਾ ਆਦਿਕ. ਇਹ ਰੋਗ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਭੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.
ਦਮੇ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ–
(੧) ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਖਵਾਉਣੀਆਂ.
(੨) ਅਦਰਕ ਦਾ ਰਸ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਉਣਾ.
(੩) ਬਾਂਸੇ (ਅੜੂਸੇ) ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪਿਆਉਣਾ.
(੪) ਬਿੱਲਪਤ੍ਰ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਦੇਣਾ.
(੫) ਬਾਰਾਂਸਿੰਗੇ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਮੁਨੱਕਾ ਦਾਖ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ.
(੬) ਜੌਂ ਦੇ ਕਸੀਰ ਲੈਕੇ ਇੱਕ ਕੁੱਜੇ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਅੱਕ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਤਰ ਕਰਕੇ, ਕੁੱਜੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪਾਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦੇਣੇ. ਠੰਢਾ ਹੋਣ ਤੇ ਜੌਂ ਦੇ ਕਸੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹ ਲੈਣਾ ਦੋ ਚਾਉਲ ਤੋਂ ਦੋ ਰੱਤੀ ਤੀਕ ਸ਼ਹਿਦ ਜਾਂ ਮੁਨੱਕਾ ਦਾਖ ਵਿੱਚ ਖਵਾਉਣੇ.
(੭) ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਕਾਹਜਬਾਂ (ਗਾਉਜ਼ੁਬਾਨ) ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਅੰਜੀਰ ਦੋ ਦਾਣੇ,ਉਨਾਬ ਸੱਤ ਦਾਣੇ, ਲਸੂੜੀਆਂ ਗਿਆਰਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਿਉਂ ਰੱਖਣਾ,ਸਵੇਰੇ ਉਬਾਲਕੇ ਥੋੜਾ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਪਿਆਉਣੇ.
(੮) ਧਤੂਰੇ ਦੇ ਪੀਲੇ ਪੱਤੇ ਜਾਂ ਜੜ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਪੀਣਾ ਦਮੇ ਰੋਗ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਿੱਧ ਇਲਾਜ ਹੈ.
ਦਮੇ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਭੋਜਨ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋ ਘੜੀ ਤੀਕ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਵੇ, ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੀਵੇ. ਨਰਮ ਅਤੇ ਸੁਥਰੀ ਗਿਜਾ ਖਾਵੇ. ਖਟਾਈ, ਚਿਕਨੀ ਅਤੇ ਲੋਸਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ ਕਰੇ.

ਦਮਾਂ. ਫ਼ਾ ਦमाँ ਵਿ–ਭੜਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਪੂਰਣ. ਗ਼ਜ਼ਬਨਾਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਮਾਨ.

ਦਮਾਦ. ਦੇਖੋ, ਦਮਾਦ.

ਦਮਾਨ. ਫ਼ਾ ਦमाँ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵੇਲਾ. ਸਮਯ। ੨ ਵਿ–ਆਨੰਦ ਅਥਵਾ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ.

ਦਮਾਮ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਮਾਮਾ. "ਢੋਲਨ ਬਜਾਇ ਭੈਕਤ ਦਮਾਮ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦਮਾਮਾ. ਫ਼ਾ ਦمامہ. ਦਮਾਮਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ. "ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਾਜਿਓ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਚੋਟ ਲੱਗੀ.

ਦਮਾਲੜਾ / **ਦਮਾਲਾ** } ਦੇਖੋ, ਦੁਮਾਲੜਾ.

ਦਮਾਵਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਮਯੰਤੀ. "ਜਨੁ ਨਲ ਮਿਲੀ ਦਮਾਵਤਿ ਆਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੮)

ਦਮਿ. ਦਮ (ਸ੍ਵਾਸ) ਵਿੱਚ. "ਦਮਿ ਦਮਿ ਸਦਾ ਸਮਾਲਦਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਨਿੱਤ ਸਿਮਰਣ ਕਰਦਾ.

ਦਮਿਅੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਮਯੰਤੀ.

ਦਮੀ. ਵਿ–ਦਮ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਾਸ ਵਾਲਾ. "ਹਮ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਇਕ ਦਮੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਦਮਿਨ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦਮੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਦमीदन ਕ੍ਰਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭੜਕ ਉਠਣਾ। ੨ ਉਗਣਾ.ਅੰਕੁਰਿਤ ਹੋਣਾ। ੩ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਉਦਯ ਹੋਣਾ। ੪ ਫੂਕ ਮਾਰਨਾ.

ਦਮੁ. ਸਾਹ. ਸ੍ਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਦਮ ੬. "ਇਕੁ ਦਮੁ ਸਾਚਾ ਵੀਸਰੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਦਮੈ ਤੈ. ਦੰਮਾਂ ਤੋਂ. ਦਾਮ ਸੇ. "ਫਕਰਦੇਸ ਕਿਉਂ ਮਿਲੈ ਦਮੈ ਤੈ?" (ਭਾਗੁ) ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਦੇਸ (ਸਾਧੁ ਸਮਾਗਮ) ਮੁੱਲ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ?

ਦਮੋਦਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮੋਦਰ. "ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਦਮੋਦਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਦਮੋਦਰਿ / **ਦਮੋਦਰੀ** / **ਦਮੋਦਰੀ ਮਾਤਾ** } ਦੇਖੋ, ਦਾਮੋਦਰੀ ਮਾਤਾ. "ਰੂਪ ਦਮੋਦਰਿ ਕੋ ਜਿਮਿ ਸੁੰਦਰ, ਤਜੋਂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਪਿਖ ਦਮੋਦਰੀ ਹੈ ਬਲਿਹਾਰੀ। ਪਾਲਤ ਪੁਤ੍ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਰਧਾਰੀ."(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦਮੌਕ. ਦੇਖੋ, ਦਮਕ। ੨ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਧਮਕ. "ਦਮਮੰ ਦਮੌਕੇ." (ਮੱਛਾਵ)

ਦਯ. ਧਾ–ਵੰਡਣਾ (ਤਕ਼ਸੀਮ ਕਰਨਾ), ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਰਹ਼ਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾ.

ਦਯਧਨਿ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ੪੪੧ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਪਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦਯਧਨਿ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਪ (ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ) ਅਨੀ (ਫੌਜ).

ਦਯਾ. ਸ਼ੀ. ਦਯ੍. ਧਾ–ਦਯਾ ਕਰਨਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਰੁਣਾ. ਰਹ਼ਮ. "ਦਯਾ ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਨਾਥ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੈਵ. ਵਿਧਾਤਾ. ਦੈਯਾ. "ਦਯਾ ਕੀ ਸਹੁੰ." (ਚਰਿਤ੍ ੨)

ਦਯਾਸਾਗਰ. ਦਯਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਦਯਾਸਿੰਧੁ.

ਦਯਾਸਿੰਘ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਦਯਾਰਾਮ ਸੋਢਤੀ ਖਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਕੇਸਗੜ੍ਹ (ਆਨੰਦਪੁਰ) ਦੇ ਦਿਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੀਸ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਦਯਾਸਿੰਘ ਹੋਇਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਥਾਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪਯਾਰੇ.
ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲੈਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਇਹੀ ਸੱਜਨ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤਸੁਧਾਕਰ ਕਲਾ ੧੧.

ਦਯਾਕੌਰ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਬਾ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ। ੩ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ,ਰਈਸ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਸਰਦਾਰਨੀ. ਇਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ ਪੁਨਰ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ. ਦਯਾਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਕੌਰ ਕਸ਼ਮੀਰਾਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੌਰਾਸਿੰਘ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਕਸ਼ਮੀਰਾਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦੀਏ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਫੌਜ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆਗਿਆ, ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੌਰਾਸਿੰਘ ਫ਼ਤੇਖਾਂ ਟਵਾਣੇ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਚਤ੍ਰਤਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲੜਦਾਹੋਇਆ ਸਨ ੧੮੪੪ ਵਿੱਚ ਅਟਕ ਮੋਇਆ. ਦਯਾਕੌਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਦਯਾਚੰਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਦਯਾ ਧਰਜਚਰ ਰਾਇ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰ-ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਇਹ ਨਾਮ ਭਾਈ ਦਯਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਧਰਜਚਰ ਰਾਇ.

ਦਯਾਨਤ. ਅ ਦ़ियानत ਸੰਗਗ਼ਾ–ਈਮਾਨਦਾਰੀ. ਸੱਚਾਈ. ਰਾਸਤੀ.

ਦਯਾਨਤਦਾਰ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਈਮਾਨਦਾਰ. ਸ਼ਾਰਖਾ. ਸੱਚਾ.

ਦਯਾਨਤਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਨਤ.

ਦਯਾਨਿਧਾਨ / **ਦਯਾਨਿਧਿ** } ਵਿ–ਦਯਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ.

ਦਯਾਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਆਰਯਸਮਾਜ.

ਦਯਾਮਯ. ਵਿ–ਦਯਾਰੂਪ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਯਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ.

ਦਯਾਰ. ਵਿ–ਦਯਾਲੁ. ਰਹ਼ੀਮ."ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਦਯਾਰੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਵਦਾਰੁ। ੩ ਅ ਦ़ियार ਘਰ। ੪ ਦੇਸ਼. ਮੁਲਕ. ਵਲਾਇਤ.

ਦਯਾਰਾਮ. ਜਾਤੀਮਲਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ. ਵਿਚਿਤ੍ ਨਾਟਕ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–
"ਕ੍ਰਪਜੋ ਦੇਵਤੇਸਿ ਦਯਾਰਾਮ ਜੁੱਧੰ,
ਕਿਯੋ ਦੁੰਦਕੀ ਜਜੋਂ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧੰ."

ਦਯਾਲ. ਬਿਝ਼ੜਵਾਲ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਿਕਰ ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਹੈ:-

"ਤਹਾਂ ਏਕ ਬਾਜਜੋ ਮਹਾ ਬੀਰ ਦਯਾਲੰ,
ਰਖੀ ਲਾਜ ਜੋਨੈ ਸਭੈ ਬਿਬੜਵਾਲੰ."

੨ ਪੋਸ਼ਾਵਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਦਯਾਲ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਿੱਖ "ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ" ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ।

੩ ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲੁ.

ਦਯਾਲਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਬਾਗੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਇਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਅਤੇ ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ। ੨ ਸੁਰਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਿੱਧੂ ਜੱਟ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸ੍ਵਾਮੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਵਡਾ ਧਰਮਵੀਰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਮੈਦਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜਾਲਮਾਂ ਨਾਲ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਾਰਿਹਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਜਹਾਨਖ਼ਾਨ.

ਦਯਾਲਦਾਸ. ਇਹ ਭਾਈ ਭੁਗਤੂ ਦਾ ਪੋਤਾ ਗੌਰੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਜੋ ਕੁੱਝ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਮਦਮੇ ਠਹਿਰੇ, ਤਦ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਲਈ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ ਨੇ ਤਾਮੀਲ ਕੀਤੀ.

ਦਯਾਲਪੁਰਾ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬਾਬਾ ਦਯਾਲਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ. ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਕਾਂਗੜ ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ ਅਤੇ ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਪਿੱਛੋਂ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਜਸੋਧ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਕਬਜੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਇੱਥੇ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ-ਇੱਕ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਸੰਤ ਮਨੀਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਕੇ ਨਾਮ "ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ ਸਾਹਿਬ" ਰੱਖਿਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ੭੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ਼ ਹੈ.

ਦੂਜਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ. ਰਾਜਜੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਾਂਗੜ ਨਹਿਰੇ ਹਨ, ਤਦ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਜਿਸ ਥੰਞ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਘੋੜਾ ਬੱਝਾ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ। ੨ ਜਿਲਾ ਗੁਜ਼ਰਾਂਵਾਂ, ਤਸੀਲ ਬਲਬਗੜ੍ਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਗਵਾਲੀਅਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ । ੩ ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਸੋਢੀਆਂ.

ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਸੋਢੀਆਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਥਾਣਾ ਲਾਲੜੂ ਵਿੱਚ ਛੱਤ ਬਨੂੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ.ਇਹ ਪਿੰਡ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੮੫੮ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇਆ.

ਇਹ ਸੋਢੀ ਬੀਬੀ ਰੂਪਕੌਰ (ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਲਿਤ ਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮਨੀਮਾਜਰੇ ਮਾਤਾ ਰਾਜਕੌਰ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ. ਉੱਥੇ ਓਗਾ ਨਿਰਬਾਹ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਿਆਸਤ ਨੇ ਇਹ ਪਿੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਕੌਰ.

ਦਯਾਲਪੁਰੀ. ਸ਼ਤਲਪੁਰੀ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਦੇਖਕੇ ਅਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਉੱਪਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਆਫ਼ਤ ਜਾਣਕੇ, ਏਹ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਦੀਨੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁਚਿਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪੁਰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਡੇਰਾ ਅਤੇ ਮਹੱਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਤੋਂ ਬਚਜਾਵੇਗਾ.

ਦਯਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਆਲਾ.

ਦਯਾਲੁ ਵਿ-ਦਯਾ ਵਾਲਾ. ਕਰੁਣਾ ਵਾਲਾ. ਰਹੀਮ.
ਦਯਾਵਾਨ
ਦਯਾਵੰਤ

ਦਯਿ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਦੈਵ.
ਦਯੁ "ਦਯਿ ਮਾਰੇ ਮਹਾ ਹਤਿਆਰੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) "ਦਯੁ ਗੁਸਾਈ ਮੀਤੁਲਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਦਯੁ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ)

ਦਯੈ. ਦੈਵ ਨੂੰ. ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ. "ਮੈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਦਯੈ ਸੇਵੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਦਯੋਸ. ਦੇਖੋ, ਦਯੋਸ.

ਦਯੰਤ. ਦੇਖੋ, ਦੈਤ੍ਯ. "ਏਕ ਮਹਾਂ ਬਲਵੰਤ ਦਯੰਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਰ. ਸੰ. (ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿ ਧਾ). ਸੰਗ੍ਯਾ-ਡਰ. ਭਯ (ਭੈ). "ਕਾ ਦਰ ਹੈ ਜਮ ਕੋ ਤਿਨ ਜੀਵਨ, ਅੰਤ ਭਜੇ ਗੁਰੁ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਦਹਿਤ ਦੁਖ ਦੇਖਨ ਕੋ ਦਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸ਼ੇਖ. "ਗਦਾ ਚਕ੍ਰ ਦਰ ਅੰਬੁਜ ਧਾਰੂ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਗੁਫਾ. ਕੰਦਰਾ । ੪ ਪਾਤ੍ਰਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਦਾਰਣ। ੫ ਫ਼ਾ [illegible] ਦ੍ਵਾਰ. ਦਰਵਾਜ਼ਾ. "ਦਰ ਦੇਤ ਬਤਾਇ ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਕੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ. "ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਆਇ ਪ੍ਵੈਸੇ ਪੁਰੀ ਦਰ ਜਨੁ ਉਦਜੋ ਸੁ ਚੰਦੁ। ਨਿਜ ਦਰ ਦਰ ਦਾਰਾ ਖਰੀ ਲੈ ਮਾਲ ਬਲੰਦੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ."ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਦਰ ਕਾ ਬੀਚਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੮ ਹਿੰ. ਨਿਰਖ. ਭਾਉ । ੯ ਕਦਰ. ਮਹਿਮਾ । ੧੦ ਕਈ ਥਾਂ ਦਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਰਿ ਨਾਲੇ." (ਜਪੁ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ (ਸਭਾ) ਸਾਥ.

ਦਰਆਵੇਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ-ਲਟਕਾਉਣਾ. ਲਟਕਣਾ। ੨ ਹੱਥੋਪਾਈ ਕਰਨੀ.

ਦਰਸ. ਸੰ. ਦਰ੍ਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਅਮਾਵਸ. ਮੌਸ. "ਦਿਨ ਗੁਰਪਰਬ ਦਰਸ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦਰ੍ਸ਼ਨ. ਦੀਦਾਰ. "ਮਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਰੰਜਨ ਦਰਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਬੇਦ ਚਾਰ ਖਟ ਦਰਸ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਅ [illegible] ਸਬਕ. ਸੰਥਾ.

ਦਰਸਨ. ਸੰ. ਦਰ੍ਸ਼ਨ, ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੇਖਣ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਨੇਤ੍ਰ। ੨ ਦੀਦਾਰ. "ਦਰਸਨ ਕਉ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਕਾਵ੍ਯਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

(ੳ) ਸ਼੍ਰਵਣ ਦਰਸ਼ਨ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਗੁਣ ਰੂਪ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤ ਕਰਨਾ. "ਸੁਣਿਐ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿਧਿਆਨੁ." (ਜਪੁ) "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਜੀਵਾ ਸੋਇ ਤੁਮਾਰੀ । ਤੂੰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਠਾਕੁਰ ਅਤਿ ਭਾਰੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

(ਅ) ਚਿਤ੍ਰ ਦਰਸ਼ਨ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਦੀਦਾਰ. "ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) "ਮੋਹਨ ਮੀਤ ਕੈ ਚਿਤ੍ਰ ਲਖੇ ਭਈ ਚਿਤ੍ਰ ਹੀ ਸੀ, ਤੋ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ?" (ਪਦਮਾਕਰ)

(ੲ) ਸੁਪਨ ਦਰਸ਼ਨ. ਪਜਾਰੇ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣਾ. "ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ ਮੇਰੀ ਨੀਦ ਭਲੀ ਮੈ ਆਪਨੜਾ ਪਿਰੁ ਮਿਲਿਆ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

(ਸ) ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਦਰਸ਼ਨ. ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨਾ. "ਅਦਿਸਟ ਅਗੋਚਰ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਸੋ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੩ ਸ਼ਿਸ਼ਾ. ਦਰਪਣ। ੪ ਧਰਮ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਖਟ ਦਰਸਨ ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ । ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) "ਦਰਸਨ ਛੋਡਿ ਭਏ ਸਮਦਰਸੀ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਖਟ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਪਕ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਸਭ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋਗਏ । ੫ ਛੀ ਸੈਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਛੀ ਹਨ। ੬ ਧਰਮ. ਮਜ਼ਹਬ. "ਇਕਨਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਈਆ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਦਰਸਨਿ. ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ."ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦਰਸਨੀ. ਵਿ-ਦਰ੍ਸ਼ੰਨ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. "ਦਰਸਨੀ ਹੋਤ ਖਟ ਦਰਸ ਅਤੀਤ ਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਗੁਰਦਰ੍ਸ਼ੰਨੀ (ਗੁਰਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਖਟ ਦਰ੍ਸ਼ੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਕੇ। ੨ ਸੰ. ਦਰ੍ਸ਼ਨੀਯ. ਦੇਖਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਦੀਦਾਰੀ. ਸੁੰਦਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਰਸਨੀ ਹੁੰਡੀ.

ਦਰਸਨੀ ਹੁੰਡੀ. ਉਹ ਹੁੰਡੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੀ ਰੁਪਯਾ ਮਿਲਜਾਵੇ. "ਲਿਖੀ ਦਰਸਨੀ ਤਿੰਹ ਕਰ ਦੀਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਰਸਨੀ ਡਿਹੁਡੀ
ਦਰਸਨੀ ਦਰਵਾਜਾ
ਦਰਸਨੀ ਦ੍ਵਾਰ
ਦਰਸਨੀ ਪੌਰ
ਵਿ-ਦਰ੍ਸ਼ੰਨੀਯ ਦ੍ਵਾਰ. ਦੇਖਣ ਯੋਗ੍ਯ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਵਾਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਰਾਜਭਵਨ ਅਥਵਾ ਦੇਵ-ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਉਹ ਵਡਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਵੇ. ਸਿੰਹਪੌਰ । ੩ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਵਡੀ ਡਿਹੁਡੀ. "ਸੁੰਦਰ ਬਨਜੋ ਦਰਸਨੀ ਪੌਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਰਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸਨ. "ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਭਈ ਨਿਹਕੇਵਲ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਦਰਸਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸਨ ੨. "ਇਕਿ ਲੁਕਿ ਨ ਦੇਵਹਿ ਦਰਸਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦਰ੍ਸ਼ (ਅਮਾਵਸ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮੌਸ ਦਾ.

ਦਰਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਸੁਝਾਉਣਾ.

ਦਰਸਾਇਆ. ਦਿਖਾਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦਰਸ਼ਨ. ਦੀਦਾਰ. "ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨੁ ਹੋਵੈ ਛੋਟਤਿ ਗੁਰਦਰਸਾਇਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਦਰਸਾਇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸਾਉਣਾ। ੨ ਦਰਸ਼ਨ (ਦੀਦਾਰ) ਤੋਂ. "ਬਲਿ ਬਲਿ ਗੁਰਦਰਸਾਇਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦਰਸਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸਾਉਣਾ। ੨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ.

ਦਰਸਾਨਿਓ. ਦਿਖਾਇਆ. ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ। ੨ ਦੇਖਿਆ. ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ.

ਦਰਸਾਯਉ. ਦਿਖਾਇਆ. ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਰਸਾਯਉ."(ਸਵੈਯੇ ਮ:ਪਕੇ)

ਦਰਸਾਰ
ਦਰਸਾਰਾ
ਦਰਸਾਰੁ
ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦਰ੍ਸ਼ੰਨ. ਦੀਦਾਰ. "ਅਵਿਲੋਕਨ ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਕਰੇਉ ਜਨ ਕਾ ਦਰਸਾਰੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਹੀਤ ਚੀਤ ਸਭ ਪ੍ਰਾਨ ਧਨ ਨਾਨਕ ਦਰਸਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਬਿਧਿ ਕਿਤੁ ਪਾਵਉ ਦਰਸਾਰੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ-ਦਰ੍ਸ਼ਨਾਰ੍ਥ. ਦਰਸ਼ਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਦੀਦਾਰ ਲਾਇਕ.

ਦਰਸਾਵੜਾ
ਦਰਸਾਵਾ
ਦਰ੍ਸ਼ੰਨ. ਦੀਦਾਰ. "ਇਉ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿਦਰਸਾਵੜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ) "ਨੈਣ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ ਦੇਖਿ ਦਰਸਾਵਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦਰਸਾਵੈ. ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ. ਦੀਦਾਰ ਦੀ. "ਮਨਿ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਦਰਸਾਵੈ." (ਨਟ ਮ: ੫) ੨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਦਰਸਿ. ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ. "ਨਾਨਕ ਦਰਸਿ ਲੀਨਾ ਜਿਉ ਜਲਿ ਮੀਨਾ." (ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦਰਸ਼ਨ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਦਰਸੀ. ਸੰ. ਦਰ੍ਸ਼ਿਨ. ਵਿ-ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦੂਰਦਰਸੀ.

ਦਰਸੁ. ਦਰਸ਼ਨ. ਦੀਦਾਰ। ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ. "ਦਰਸੁ ਸਫਲਿਓ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿਓ." (ਅਲਾ ਪੜ੍ਤਾਲ ਮ: ੫)

ਦਰਸੇਰੈ. ਦਰਸ਼ਨ. ਦੀਦਾਰ."ਦੇਖਿ ਸਾਧੁ ਦਰਸੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂਈਂ. ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ.

ਦਰਸੋ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਸੈਨੀ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਨਾਲ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੧੧, ਛੰਦ ੫੭.

ਦਰਹੁਕੀਕ੍ਰਤ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਸਚਮੁਚ. ਅਸਲੋਂ. ਵਾਸ੍ਤਵ ਵਿੱਚ.

ਦਰਹਾਲ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਛੇਤੀ. ਛੇਰਨ. ਤੁਰੰਤ.

ਦਰਹਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਛੇਰਨ. ਤੁਰੰਤ. "ਸਾ ਬਾਤ ਹੋਵੈ ਦਰਹਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਦਰਹਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਦਰਹਾਲ. "ਚਲੁ ਦਰਹਾਲੁ ਦੀਵਾਨਿ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੁਲਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਦਰਕ. ਸ਼ੰ. ਵਿ–ਡਰਨ ਵਾਲਾ, ਡਰਪੋਕ, ਬੁਜ਼ਦਿਲ. ਦੇਖੋ, ਦਰ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਰਕਨਾ। ੩ ਅ. ਦਰਕ ਦਖ਼ਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ੪ ਪਾ ਲੈਣ (ਜਾਣ ਲੈਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੫ ਲਿਆਕ਼ਤ.

ਦਰਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਡਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ, ਭੈ ਨਾਲ ਦਿਲ

ਦਰਕਨਾ ਧੜਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰ ੧। ੨ ਪਾਟਣਾ, ਫਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰ ੪, "ਦਾਰਮ ਦਰਕ ਗਯੋ ਪੋਖ ਦਸਨਨ ਪਾਂਤਿ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਦਰਕੀ ਅੰਗੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਦਰਕਾਰ. ਫ਼ਾ. ਦਰਕਾਰ ਵਿ–ਜ਼ਰੂਰੀ. ਆਵਸ਼ਯਕ.

ਦਰਖ਼ਸ਼. ਫ਼ਾ. ਦਰਖ਼ਸ਼ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚਮਕ। ੨ ਬਿਜਲੀ.

ਦਰਖ਼ਸ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ. ਦਰਖ਼ਸ਼ਾਂ ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ.

ਦਰਖ਼ਸ਼ਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ. ਦਰਖ਼ਸ਼ਿੰਦਹ ਵਿ–ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ.

ਦਰਖ਼ਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ. ਦਰਖ਼ਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਚਮਕਣਾ. ਲਿਸ਼ਕਣਾ

ਦਰਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ. ਦਰਖ਼ਤ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵ੍ਰਿਕ, ਬਿਰਛ. "ਦਰਖਤ ਆਬ ਆਸ ਕਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਦਰਖ਼ੁਰ. ਫ਼ਾ. ਦਰਖ਼ੁਰ ਲਾਇਕ, ਯੋਗਜ.

ਦਰਖ਼ੁਾਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ. ਦਰਖ਼ੁਾਸ੍ਤ ਖ਼ੁਾਹਿਸ਼, ਇੱਛਾ। ੨ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਜੀ.

ਦਰਗਹ ਫ਼ਾ. ਦਰਗਹ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਰਬਾਰ।

ਦਰਗਾਹ ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਨਜਾਯਜ਼ਭਾ. "ਦਰਗਹ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩) "ਸੋ ਦਰਗਹ ਮਲ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ਪ) ੩ ਸਾਧੁਸ਼ਭਾ, ਸਤਸੰਗ. "ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਸਿ ਪੂਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦਰਗਾਹਾ. ਭੈਭਾਰੀ ਗੌਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਦੱਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚਰਚਾ,.

ਦਰਗੁਜਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ. ਦਰਗੁਜਸ਼ਤ ਦਰਗੁਜ਼ਸ਼ੁ. ਵਿ–ਗੁਜ਼ਰਿਆ, ਵੀਤਗਿਆ। ੨ ਮਰਗਿਆ.

ਦਰਗੁਜਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ. ਦਰਗੁਜ਼ਸ਼ਤਨ ਦਰਗੁਜ਼ਸ਼ੁਨ. ਕ੍ਰਿ–ਗੁਜ਼ਰਜਾਣਾ, ਲੰਘਜਾਣਾ। ੨ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ। ੩ ਮਰਜਾਣਾ.

ਦਰਗੁਜਰ. ਫ਼ਾ. ਦਰਗੁਜ਼ਰ ਦਰਗੁਜ਼ਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮੁਆਫ਼ੀ. ਛਮਾਪਨ.

ਦਰ ਘਰ. ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਹੁੜੀ ਅਤੇ ਘਰ. "ਦਰ ਘਰ ਮਹਿਲਾ ਸੋਹਣੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਸ਼ਿੰਘ ਪੌਰ ਅਤੇ ਮਹਿਲ.

ਦਰਜ. ਅ. ਦਰਜ ਵਿ–ਲਿਖਿਆਹੋਇਆ, ਕਾਗ਼ਜ਼ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਿਆ। ੨ ਦਰਜ ਦਰਜ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੇਜ਼. ਦਰਾਰ.

ਦਰਜਨ. ਅੰ. Dozen–ਜ਼ਜ਼ਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਦ੍ਵਾਦਸ਼.

ਦਰਜਾ. ਅ. ਦਰਜ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਦਵੀ. ਉਹਦਾ। ੨ ਉਚਾਣ ਨਿਵਾਣ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਸ਼ੇਣੀ.

ਦਰਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ. ਦਰਜ਼ੀ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਸਤ੍ਰ ਸਿਉਣ ਵਾਲਾ. ਖਯਾਤ.

ਦਰਣ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚੀਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਾੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਲਨ.

ਦਰਦ. ਸ਼ੰ. ਵਿ–ਦਰ (ਡਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹਿੰਦੂਕੁਸ਼ ਪਹਾੜ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੩ ਸ਼ਿੰਗਰਫ਼. ਹਿੰਗੁਲ। ੪ ਫ਼ਾ. ਦਰਦ ਦੁੱਖ. ਪੀੜ. "ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਹਿ ਜਾਕੇ ਆਪੈ." (ਬਾਵਨ)

ਦਰਦਦੁਖ. ਵਿ–ਭੈਦਾਇਕ ਦੁੱਖ.ਜਿਸ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਆਸ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਦਰਦ ੧. "ਦੀਨ ਦਰਦਦੁਖ ਭੰਜਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦਰਦਨਾਕ. ਫ਼ਾ. ਦਰਦਨਾਕ ਵਿ–ਦੁੱਖ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੁੱਖਾਤੁਰ.

ਦਰਦਮੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦਰਦਵੰਦ.

ਦਰਦਰੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਮੀਨ.

ਦਰਦਵੰਤ ਫ਼ਾ. ਦਰਦਮੰਦ ਵਿ–ਦਰਦ ਵਾਲਾ.

ਦਰਦਵੰਦ ਦੁਖੀ। ੨ ਜੋ ਦੂਜੇ ਦਾ ਦੁਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰੇ. ਦਯਾਵਾਨ। ੩ ਦਾਰਿਦ ਵੰਤ. ਦਰਿਦ੍ਰਵੰਤ. ਨਿਰਧਨ. "ਦੁਖੀਆ ਦਰਦਵੰਦ ਦਰਿ ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਦਰਦੀ. ਵਿ–ਦਰਦ ਵਾਲਾ. ਦੁਖੀਆ। ੨ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦਰਨ. ਦੇਖੋ, ਦਰਣ ਅਤੇ ਦਲਨ. "ਹਮ ਮਿਲ ਦਰਨ ਲਗੇ ਦੂਤ ਦਾਨਾ." (ਨਾਪ)

ਦਰਨਯਾਬਦ. ਫ਼ਾ. ਦਰਨਯਾਬਦ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮਹਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਦਰਪ. ਸ਼ੰ. ਦਪ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹੰਕਾਰ. ਗਰਬ. "ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧ ਦਰਪ ਛਰਨ ਕੋ." (ਨਾਪ) ੨ ਤਾਪ. ਜ੍ਵਰ। ੩ ਕਸਤੂਰੀ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ. ਕਸਤੂਰਾ। ੪ ਉਤਸਾਹ. ਉਮੰਗ.

ਦਰਪਣ ਸ਼ੰ. ਦਪਣ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ

ਦਰਪਨ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਦਪ (ਗਰਬ) ਹੋਵੇ, ਸ਼ੀਸ਼ਾ. ਆਈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਪ। ੨ ਉਤਸਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਨੇਤ੍ਰ.

ਦਰਪੇਸ਼. ਫ਼ਾ. ਦਰਪੇਸ਼ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ. "ਦਰਪੇਸ ਤੂ ਮਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦਰਬ. ਸ਼ੰ. ਦ੍ਰਵ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਸਤੁ. ਪਦਾਰਥ। ੨ ਧਨ. ਦੌਲਤ. "ਕਰਿ ਅਨਰਥ ਦਰਬੁ ਸੰਚਿਆ ਸੋ ਕਾਰਜ ਕੇਤੁ ?" (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਸਾਮਗ੍ਰੀ."ਪਾਵਕ ਵਿਖੈ ਦਰਬ ਕੋ ਡਾਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਘੀ ਜੌਂ ਖੰਡ ਮੇਵਾ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ। ੪ ਦਵਾਈ. ਔਖਧ। ੫ ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ। ੬ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਅਗਨਿ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼, ਕਾਲ, ਦਿਸ਼ਾ, ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਮਨ, ਜੋ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਹਨ। ੭ ਸੰ. ਦਵੰ. ਰਾਖਸ। ੮ ਵਿ–ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਸਕ.

ਦਰਬਣੋ. ਸੰ. ਦ੍ਰਵਿਣ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੨ ਧਨ.

ਦਰਬਾਸਾ. ਦ੍ਰਵਜ–ਆਸ਼ਾ. ਧਨ ਦੀ ਆਸ. "ਪਰ-ਦਰਬਾਸਾ ਗਊਮਾਸ ਤੁੱਲ ਜਾਨੀ ਰਿਦੈ." (ਭਗੁ ਕ) ਪਰਾਏ ਧਨ ਦੀ ਆਸਾ.

ਦਰਬਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਵਾਜਾ.

ਦਰਬਾਟ. ਦੇਖੋ, ਦਰਵਾਟ ਅਤੇ ਦਰਿਵਾਟ.

ਦਰਬਾਨ. ਫ਼ਾ. ਦਰਬਾਨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦ੍ਵਾਰਵਾਨ. ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ.

ਦਰਬਾਰ ਅਥਵਾ **ਦਰਬਾਰੁ.** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਰ ਬ ਦਰ. ਦ੍ਵਾਰ ਦ੍ਵਾਰ. "ਭਉਕਤ ਫਿਰੈ ਦਰਬਾਰੁ."(ਭੈਰ ਮ: ੩) ੨ ਫ਼ਾ. ਦਰਬਾਰ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਭਾ. "ਦਰ-ਬਾਰਨ ਮਹਿ ਤੇਰੋ ਦਰਬਾਰਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ਪ) ੩ ਖ਼ਾਲਸਾਦੀਵਾਨ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ। ੫ ਹਰਿਮੰਦਿਰ। ੬ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭੀ ਦਰਬਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ–ਅੱਜ ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ ਦਰਬਾਰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

ਦਰਬਾਰਹ. ਫ਼ਾ. ਦਰਬਾਰਹ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਾਸਤੇ. ਲਿਯੇ. ਲਈ. ਬਾਬਤ.

ਦਰਬਾਰਾਸਿੰਘ. ਸਰਹਿੰਦ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਣੀਆ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ, ਅਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ। ੨ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਸੀ. ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਦਰਬਾਰਿ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ.

ਦਰਬਾਰੀ ਸਭ੍ਰਾਸਦ."ਮੈਣੀ ਜਾਤਿ ਹੂਏ ਦਰਬਾਰਿ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) "ਹਮ ਗੁਰਿ ਕੀਏ ਦਰਬਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੨ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੇ. ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨੇ. "ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸਾਨਵਾ ਭਾਗਿ ਗਏ, ਲੈ ਬਾਧਿਓ ਜੀਉ ਦਰਬਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਪੰਜ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ (ਗਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ) ਨੱਠ-ਗਏ, ਯਮ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਬੰਨ੍ਹਲਿਆ। ੩ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ। ੪ ਦਰ (ਦ੍ਵਾਰ) ਤੇ. "ਠਾਢੇ ਦਰਬਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਪਿੰਡ ਮਜੀਠੇ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਲੁੰਬਾ ਖਤ੍ਰੀ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ.

ਦਰਬਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦਰਬਾਰ.

ਦਰਬਿ. ਦ੍ਰਵ੍ਯ (ਧਨ) ਨਾਲ. ਦੌਲਤ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਦਰਬਿ ਸਿਆਣਪਿ ਨ ਓਇ ਰਹਤੇ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਰਬੀ.

ਦਰਬੀ. ਸ਼ੰ. ਦਵੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੜਛੀ. ਚਮਚਾ. ਡੋਈ। ੨ ਘੀ ਆਦਿ ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚਮਚਾ। ੩ ਸੱਪ ਦਾ ਫਣ.

ਦਰਬੀਭਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਭਾ.

ਦਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਦਰਬ ੧.

ਦਰਭ. ਦੇਖੋ, ਦਭ.

ਦਰਭਸਰ ਦਭ੍ਭ (ਦੱਭ) ਦੀ ਜੜ. ਖ਼ਸ.

ਦਰਭਜੜ

ਦਰਮਨ. ਫ਼ਾ. ਦਰਮਨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਵਾਈ। ੨ ਦ੍ਰਿਲਾਜ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਦਰਮਲ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਦਾਰੂ ਦਰਮਲ ਦਾ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਦਰਮਯਾਨ. ਫ਼ਾ. ਦਰਮਯਾਨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ.

ਦਰਮਯਾਨਾ ਵਿ–ਮਧ੍ਯ ਦਾ. ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਮੇਲ

ਦਰਮਯਾਨੀ ਦਾ.

ਦਰਮਲ. ਦੇਖੋ, ਦਰਮਨ ੨.

ਦਰਮਾਂ. ਫ਼ਾ. ਦਰਮਾਂ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਇਲਾਜ. ਉਪਾਉ। ੨ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ.

ਦਰਮਾਹਾ. ਫ਼ਾ. ਦਰਮਾਹਹ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਾਹਵਾਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ. ਮਾਸਿਕ ਵੇਤਨ. "ਕਰ ਦਰਮਾਹਾ ਢਿਗ ਰਖਲੇਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਰਮਾਂਦਾ. ਫ਼ਾ. ਦਰਮਾਂਦਹ ਵਿ–ਦੀਨ. ਆਜਿਜ। ੨ ਥੱਕਿਆਹੋਇਆ. "ਦਰਮਾਂਦੇ ਠਾਢੇ ਦਰਬਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਦਰਮਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਦਰਮਯਾਨ.

ਦਰਯਾ. ਫ਼ਾ. ਦਰਯਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਲ ਦਾ ਵਹਿੰਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਨਦ. ਨਦੀ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ.

ਦਰਯਾਈ. ਵਿ–ਦਰਯਾ (ਦਰਿਆ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਇੱਕ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਰਿਆਈ.

ਦਰਯਾਈ ਘੋੜਾ. ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਘੋੜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰੌਂਡੇ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦਰਯਾ ਦੀ ਦਲਦਲ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. Hippopotamus। ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਘੋੜਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਚਾਲਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਚ੍ਚੈ: ਸ਼ਰਵਾ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਨ ਸਮੇਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ, ਦਰਯਾਈ ਘੋੜੇ ਉਸ ਦੀ ਨਸਲ ਹਨ.

ਦਰਯਾਦਿਲ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਉਦਾਰ. ਦਾਨੀ.

ਦਰਯਾਪੰਥੀ. ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ, ਜੋ ਉਡੇਰੋਲਾਲ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੈ. ਇਹ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਧੂ ਨਦ ਵਿੱਚੋਂ ਉਡੇਰੋ ਲਾਲ ਨਾਮੇ ਬਾਲਕ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ,ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਇੱਕ ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਉੱਥੇ ਉਡੇਰੋਲਾਲ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਵੇਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਪੀਰ ਕਲਪਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਪੀਰ ਦੇ ਨਾਮ ਸ਼ੇਖ਼ ਤਾਹਿਰ, ਖ਼ਾਜਾ ਖ਼ਿਜਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਾਪੀਰ ਭੀ ਹਨ.

ਦਰਯਾਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਦਰਯਾਫ਼ਤ ਮਾਲੂਮ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਦਰਯਾਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਦਰਯਾਫ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਪਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ.

ਦਰਯਾਬ. ਫ਼ਾ ਦਰਯਾਬ ਪਾਲੈ. ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦਰਯਾਫ਼ਤਨ ਹੈ.

ਦਰਯਾਫੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਰਿਆਈ ੨.

ਦਰਰਸੀਦਹ ਦਰਰਸੀਦਾ ਫ਼ਾ ਦਰਰਸੀਦਹ ਵਿ–ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਹੁਚਿਆਹੋਇਆ. ਭਾਵ–ਆਤਮ-ਗ਼ਯਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦ.

ਦਰਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਦਰੜਨਾ. ਮਲਣਾ. ਪਾੜਨਾ. ਕੁਚਲਣਾ.

ਦਰਰਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਰੜਨ (ਦਲਨ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦਰਵਾਜ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਫ਼ਾ ਦਰਵਾਜ਼ਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵਾਰ. ਪੌਰ. ਭਿਹੁਭੀ. "ਨਉ ਦਰਵਾਜ ਨਵੇ ਦਰ ਫੀਕੇ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਨੌ ਗੋਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਸ ਢਿੱਕੇ ਹਨ.

ਦਰਵਾਜਾ ਸਾਹਿਬ. ਬਕਾਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਰ-ਵਾਜ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਕਦੇ ਕਦੇ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬਕਾਲਾ.

ਦਰਵਾਟ. ਦ੍ਵਾਰ ਵਾਟ. ਵਾਟ (ਸਭਾ) ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦਰ. ਦੇਖੋ, ਦਰਿਵਾਟ। ੨ ਸੰ. ਦਵੀਟ. ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਨ ਦਾ ਘਰ. ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਮਰਾ.

ਦਰਵਾਣ ਦਰਵਾਣੀ ਦਰਵਾਨ ਦਰਵਾਨੀ ਦਰਬਾਨ. ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦਰਬਾਨ. "ਦਰਿ ਦਰਵਾਣੀ ਨਾਹਿ ਮੂਲੇ ਪੁਛ ਤਿਸੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) "ਕਾਮ ਕਿਵਾਰੀ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਰਵਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਚੌਕੀਦਾਰੀ. ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਦਾ ਕਰਮ. ਭਿਹੁਭੀਬਰਦਾਰੀ. "ਦਿਲ ਦਰਵਾਨੀ ਜੇ ਕਰੇ:" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਦਰਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਰਬਾਰ. "ਸਾਧੂ ਬਿਨੁ ਨਾਹੀ ਦਰਵਾਰ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਦਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਬੀ.

ਦਰਵੇਸ. ਫ਼ਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਰ–ਆਵੇਜ਼,ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਆਵੇਜ਼ (ਲਟਕਣ ਵਾਲਾ). ਮੰਗਤਾ। ੨ ਕ਼ਰ-ਤਾਰ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਯਾਚਕ, ਭਗਤ. ਸਾਧੁ. "ਦਰਵੇਸੀ ਕੋ ਜਾਣਸੀ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਦਰਵੇਸ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੩ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦੁਰਵੇਸ਼ (ਮੋਤੀ ਜੋਹਾ) ਤੋਂ ਦਰਵੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਦਰਵੇਸਾਵੀ. ਵਿ–ਦਰਵੇਸ਼ ਵਾਲੀ. ਸਾਧੁਜਨ ਦੀ. "ਦਰਵੇਸਾਵੀ ਰੀਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਦਰਵੇਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਾਧੁਵ੍ਰਿੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਵੇਸ.

ਦਰੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਪਾੜਨਾ। ੨ ਕੁਚਲਣਾ. ਦਲਣਾ.

ਦਰਾ. ਫ਼ਾ ਦਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਟੀ. ਦੋ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਦਾ ਰਸਤਾ (pass). "ਕਾਬੁਲ ਦਰਾ ਬੰਦ ਜਬ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫) ੨ ਦਰ (ਦਰਬਾਰ) ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰ."ਏਕ ਮੁਕਾਮ ਖੁਦਾਇ ਦਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦਰਾਂ. ਫ਼ਾ ਦਰਾਂ ਦਰ–ਆਂ. ਉਸ ਵਿੱਚ. ਉਸ ਮੇਂ.

ਦਰਾਇਦ. ਦਰ–ਆਯਦ. ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਸੰਗ ਦਰਾਇਦ ਕਾਲਜਮੰਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਰਾਹਿ. ਦਰ–ਮਾਹਿ. ਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ. "ਜੈਸੇ ਦਾਨੋ ਚਾਕੀ ਦਰਾਹਿ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ਚੱਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕੀੜੀ ਪਾਸ ਲੱਗਾ ਦਾਣਾ ਪਿਸਣ ਤੋਂ ਬਚਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਦਰਾਹੁ. ਦਰ ਤੋਂ. ਦਰ ਸੇ. "ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਸਮਿ ਦਰਾਹੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਦਰਾਜ਼. ਫ਼ਾ ਦਰਾਜ਼ ਵਿ–ਵਡਾ. ਦੀਰਘ. ਲੰਮਾ। ੨ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੩ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ drawer ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਮੇਜ਼ ਆਲਮਾਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਉਹ ਖਾਨਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਖਿੱਚੀਏ.

ਦਰਾਮ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਰਮਯਾਨ. ਭੀਤਰ. ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ. "ਜਾਣਾ ਕੀਨੈ ਕਿਲੇ ਦਰਾਮ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)
੨ ਅੰ. Drachm . ਸੰਗ੍ਯਾ–ਔਂਸ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਅਥਵਾ ਪੌਣੇ ਦੋ ਮਾਸ਼ਾ ਭਰ.

ਦਰਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੇੜ. ਦਰਜ. ਦੇਖੋ, ਦਰ. "ਭੂਮਿ ਦਰਾਰ ਕੋਇ ਪਹਿਚਾਨੈ." (ਨਾਪ੍)

ਦਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚ. ਭੀਤਰ "ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਦੀਦਾਰਿ ਸਮਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)
੨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ. "ਬਿਆ ਦਰੁ ਨਾਹੀ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਉ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ. "ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਭਾ ਪਾਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੪ ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਦਰਾ. ਗੁਫਾ.

ਦਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾ.

ਦਰਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾਈ। ੨ ਰਾਮਸਨੇਹੀ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼ ਦਰਿਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ ਉਹ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੱਟ ਆਈ. ਇੱਕ ਪੰਜੇ ਨੇ ਉਸ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਰਿਆਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ-ਗਿਆ. ਦਰਿਆਈ ਸ਼ਿਆਣਾ ਹੋਕੇ ਰਾਮਚਰਨਦਾਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣਕੇ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਭੀ ਦਰਿਆਈ ਕਹਾਏ. ਦਰਿ-ਆਈਆਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਗੱਦੀ ਮੇਰਤੇ* (ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ) ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਦਰਿਆਈ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾਈ ਘੋੜਾ.

ਦਰਿਆ ਦਾਸੀ ਦਰਿਆ ਪੰਥੀ ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾਪੰਥੀ ਅਤੇ ਦਰਿ-ਆਈ ੨.

ਦਰਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ੍ਟ.

ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦ. (ਸ੍ਰੀ: ਅ: ਮ: ੧) ਦਰ ਰਸੀਦਹ ਦਰਵੇਸ਼. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰ ਪੁੱਜਾ ਹੋਇਆ ਸੰਤ.

ਦਰਿ ਦਰਵੇਸੀ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰ ਦੀ ਅਨੰਨ ਭਗਤੀ. ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੇ ਦਰ ਦੀ ਆਸ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ.

ਦਰਿ ਦਰਵੇਸੁ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਸੰਤ. ਜੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ.

ਦਰਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ ਦਰਿੰਦਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾੜਖਾਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਸ਼ੇਰ ਬਾਘ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂ.

ਦਰਿਦ੍. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ। ੨ ਦੀਨ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰਧਨ ਆਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਿਦ੍ਰ। ੪ ਦਾਰਿਦ੍ਰ. ਨਿਰਧਨਤਾ. ਕੰਗਾਲੀ.

ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਗਾਲੀ. ਨਿਰਧਨਤਾ. ਦਾਰਿਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦਰਿਦ੍ਰ.

ਦਰਿਦ੍ਰਾ. ਸੰ. ਧਾ–ਦਰਿਦ੍ਰੀ ਹੋਣਾ, ਦੁਖਿਤ ਹੋਣਾ, ਕ੍ਲਿਸ਼ (ਮਾੜਾ) ਹੋਣਾ.

ਦਰਿਦ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਿਦ੍.

ਦਰਿ ਬੀਨਾਈਐ. ਨਜਰ (ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ) ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਬੀਨਾਈਐ.

ਦਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾ.

ਦਰਿ ਵਾਟ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦ੍ਵਾਰ ਤੇ. ਦੇਖੋ, ਦਰਵਾਟ. "ਦਰਿ ਵਾਟ ਉਪਰਿ ਖਰਚੁ ਮੰਗਾ, ਜਬੈ ਦੇਇ ਤ ਖਾਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ਰਸ਼ ਦਾ ਮੋਟਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਸ਼ਤਰੰਜੀ। ੨ ਸੰ. ਕੰਦਰਾ. ਗੁਫਾ. ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੋਹ. "ਅਤਿ ਆਰਤਵੰਤ ਦਰੀਨ ਧਸੈ ਹੈਂ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਖਿੜਕੀ. ਤਾਕੀ. ਇਹ ਦਰੀਚੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ। ੪ ਫ਼ਾ ਦਰੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਇੱਕ ਕ੍ਸਿਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੋਮਲ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੫ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰ ਪੁਰ ਬੱਜਣਵਾਲੀ ਨੌਬਤ. "ਦੀਹ ਦਮਾਮੇ ਬਾਜਤ ਦਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦਰੀਂ. ਫ਼ਾ ਦਰੀਂ ਦਰ–ਈਂ. ਇਸ ਵਿੱਚ.

ਦਰੀਆ ਦਰੀਆਉ ਦਰੀਆਇ ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾ. "ਤੂਹੀ ਦਰੀਆ ਤੂਹੀ ਕਰੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)"ਤੂੰ ਦਰੀ-ਆਉ ਸਭ ਤੁਝ ਹੀ ਮਾਹਿ." (ਸ੍ਰੋ-ਪੁਰਖੁ) "ਕਿਤੀ ਇਤੁ ਦਰੀਆਇ ਵੰਞਨਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਰੀਚਾ ਦਰੀਚੀ ਫ਼ਾ ਦਰੀਚਹ. ਦਰੀ ਦਰੀਚਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਤਾਕੀ. ਮੋਰੀ.

ਦਰੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਦਰੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ.

ਦਰੀਦਾ. ਫ਼ਾ ਦਰੀਦਹ ਵਿ–ਪਾਟਿਆਹੋਇਆ.

ਦਰੂਦ. ਫ਼ਾ ਦਰੂਦ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਆ. ਬੇਨਤੀ. "ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਨਿ ਦਰੂਦ" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਤੋਤ੍ਰ. "ਬਾਬਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਣੇ ਬੈਠਾ ਥਾਕੁ ਦਰੂਦ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਉਸ ਦਰੂਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ,ਜੋ ਸੁਲਤਾਨ ਪੀਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਰੋਟ ਆਦਿ ਭੇਟਾ ਅਰਪਣ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਦਰੂਨ. ਫ਼ਾ ਦਰੂਂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਦਰ. ਭੀਤਰ. ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ. ਜਿਗਰ.

ਦਰੇ. ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ. "ਹਰਿ ਦਰੇ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਹਨਿ ਤੇਰੇ ਭਗਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦ੍ਵਾਰ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ.

ਦਰੇਸ. ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਨਾਲ ਛਪੀਹੋਈ ਮਲਮਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰ. Dress.

ਦਰੇਸੀ. ਅੰ. Dress. ਡ੍ਰੈਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿਆਰੀ. ਦਰੁਸ੍ਤੀ.

ਦਰੇਗ਼ਾ. ਫ਼ਾ ਦ੍ਰੇਗ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮੀ. ਕਸਰ। ੨ ਅਫ਼ਸੋਸ. ਸ਼ੋਕ। ੩ ਸੰਕੋਚ. ਸਲੂਕ ਵਿੱਚ ਤੰਗੀ.

ਦਰੇਗਾ. ਫ਼ਾ ਦਰੇਗ਼ਾ ਵਜ–ਹਾਇ ਸ਼ੋਕ ! ਅਫ਼ਸੋਸ !

ਦਰੇਰ. ਦੇਖੋ, ਦਰਾਰ.

ਦਰੇਰਾ. ਦਰੜ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੱਲਾ.ਦਿਲੇਰਾਨਾ ਹੁਮਲਾ. "ਧਰਮਸਿੰਘ ! ਤੁਮ ਯੌਂ ਕਰੋ ਦੇਹੁ ਦਰੇਰਾ ਜਾਇ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਦਰੋਗ਼. ਫ਼ਾ ਦਰੋਗ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੂਠ. ਮਿਥ੍ਯਾ.ਅਸਤ੍ਯ. "ਦਰੋਗ ਪੜਿ ਪੜਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਦਰੋਗਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰੋਗਾ.

ਦਰੋਗੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਰੋਗੇ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਦਰੋਗਗੋਈ. ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪਰਹਰ ਦੂਜਾਭਾਉ ਦਰੋਗੀ." (ਭਾਗੁ)

ਦਰੋਜੋ. ਦੇਖੋ, ਦਰਵਾਜਾ. "ਦਰੋਜੋ ਹਿਲਾਕੈ ਲਓ ਬੇਗ ਜਾਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਦਰੋਬਸਤ. ਫ਼ਾ ਦਰੁਸ੍ਤ ਵਿ–ਸਭ. ਤਮਾਮ.

ਦਰੋਗ. ਫ਼ਾ ਦ੍ਰੋਗ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਰ. ਢਿੱਲ. ਦੇਰੀ. "ਨ੍ਰਮਰਤ ਬੇ ਦਰੋਗ." ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ.

ਦਲ. ਸੰ. ਧਾ–ਚੀਰਨਾ, ਪਾੜਨਾ, ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ, ਕੁਮਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ. "ਤਰੁ ਦਲ ਹਰੇ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਾਂਖੁੜੀ. "ਲੋਚਨ ਅਮਲ ਕਮਲ ਦਲ ਜੈਸੇ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਦਲੀਆ. ਮਲੀਦਾ. "ਤਹ ਕਰਦਲ ਕਰਨਿ ਮਹਾ ਬਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਉੱਥੇ ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੇ ਬਲੀ ਦੂਤ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮਲੀਦਾ ਕਰ ਛਡਦੇ ਹਨ। ੫ ਸਮੂਹ. ਝੁੰਡ. "ਰਹੈ ਕਿਰਮ ਦਲ ਖਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੬ ਫ਼ੌਜ. "ਚਤੁਰੰਗਨਿ ਦਲ ਸਾਜ." (ਚੰਡੀ ੧) ੭ ਮੋਟਾਈ। ੮ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕੋਸ. ਮਿਆਂਨ। ੯ ਧਨ। ੧੦ ਦੇਖੋ,ਦਲਨ.

ਦਲਸਿੰਗਾਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਬੈਰਾੜ ਨੇ ਗ਼ਜ਼ਾਰਾਂ ਸੋ ਰੁਪਯੇ ਨੂੰ ਖ਼ਰੀਦਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. "ਸੰਗਲ

* ਮੇਰਤਾ ਰਿਆਸਤ ਜੋਧਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਮੇਰਤਾ ਰੋਡ ਸਟੇਸ਼ਨ (ਜੋਧਪੁਰ ਬੀਕਾਨੇਰ ਰੇਲਵੇ) ਤੋਂ ੯ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਹ ਦੂਦਾ ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਸਨ ੧੪੮੯ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਸਾਇਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 625 ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪਸਿੰਘ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਧੇ ਕਪੂਰਾ ਜਾਟ। ਕੇਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੋ ਪਤਿ ਰਾਠ। ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਹਜਾਰ ਧਨ ਦੈਕੈ। ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਲੈਕੈ। ਸੋ ਹਜੂਰ ਮੋ ਦਯੋ ਪੁਚਾਈ। ਦੇਖਜੋ ਬਹੁ ਬਲ ਸੋਂ ਚਪਲਾਈ। ਅਪਨੋ ਚਦਬੋ ਹੋਤ ਬਿਧਾਯੋ। ਦਲ ਸਿੰਗਾਰ ਤਿੰਹ ਨਾਮ ਬਤਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦਲਵਿਦਾਰ ਘੋੜਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ.

ਦਲਹਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯੋਧਾ, ਜੋ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦਲਹਾ ਅੰਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਦਲਹਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ "ਪਾਸ਼ਯੁੱਧ" ਬਹੁਤ ਹੋਇਆਕਰਦਾ ਸੀ. ਪਾਸ਼ ਨੂੰ ਫੈਂਕਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਗਲੇ ਪਾਕੇ ਖਿੱਚਲੈਂਦੇ ਸਨ.

ਦਲਹੋਜੀ. ਦੇਖੋ, ਡਲਹੋਜ਼ੀ.

ਦਲਕ. ਵਿ–ਦਲਨ ਕਰਤਾ. ਕੁਚਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅ. ਦਲਕ. ਕਮੀਨਾ ਆਦਮੀ। ੩ ਗੋਦੜੀ. ਕੰਥਾ। ੪ ਅ. ਦਲਕ. ਸ਼ਰੀਰ ਮਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਾਲਿਸ਼.

ਦਲਕਣਾ / **ਦਲਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਦਹਿਲਣਾ. ਧੜਕਣਾ. "ਸੁਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਲਕਜੋ ਤਿਹ ਰਿਦਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦਲਖਰ. ਵਿ–ਕ੍ਰਰ–ਦਲਿਤ. ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਚਲੀ-ਹੋਈ. ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸੁੰਮਾਂ ਨਾਲ ਦਰੜੀਹੋਈ. "ਦਲਖਰ ਕਰੀ ਅਨੀ ਫਟਵਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦਲਘ. ਦਲ (ਸਮੁਦਾਯ) ਅਘ (ਪਾਪ). ਸਾਰੇ ਪਾਪ. "ਬਿਨਸੇ ਦਾਲਦ ਦਲਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਦਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਲਨ.

ਦਲਦਲ. ਸੰ. ਦਲਾਢ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਕੜ. ਜਿਲ੍ਹਣ. ਗਭਣ. ਧਸਣ (marsh).

ਦਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੂਰ ਚੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਰੜਨਾ.

ਦਲਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਭੀਮ ਜੱਟ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਜੋ ਮੌਜ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੈਂਡੀ (ਦਮਦਮੇ) ਵਿਰਾਜਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਹ ਦੁੱਧ ਦਾ ਘੜਾ ਲੈਕੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ.

ਦਲਬਾ. ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਕਾਉਂ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਪੰਛੀ ਦੇ ਖੰਭ ਭੋਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਅੱਗੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਛੱਡਣਾ, ਦਲਬਾ ਆਖੀਦਾ ਹੈ.

ਦਲਬਾਦਲ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਖ਼ੇਮਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਂਦਾ ਸੀ. ਹੁਣ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਦਰਬਾਰੀ ਤੰਬੂ ਨੂੰ 'ਦਲ ਬਾਦਲ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਬੱਦਲ ਦੀ ਘਟਾ ਜੇਹਾ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਗਰੋਹ.

ਦਲਬਿਡਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਲਵਿਦਾਰ.

ਦਲਲੇ. ਦਲਲੀਏ. ਦਲਦਿੱਤੇ. "ਸਭ ਦਾਲਦ ਦੁਖ ਦਲਲੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਦਲਵਾਲੀਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਰ ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਅਤੇ ਰਾਧਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਦਲਵਿਡਾਰ / **ਦਲਵਿਦਾਰ** ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਘੋੜਾ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇਸ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.

ਦਲਾਯਲ. ਅ. ਦਲੀਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਦਲਾਲ. ਅ. ਦੱਲਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਰਹਨੁਮਾ, ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਸੌਦਾ ਕਰਾਵੇ. "ਵਢੀਅਹਿ ਹਥ ਦਲਾਲ ਕੇ," (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਭਾਵ–ਜੋ ਝੂਠ ਬੋਲਕੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਪੁਚਾਉਣ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦਲਾਲਤ. ਅ. ਦਲਾਲਤ. ਸੰਗਜਾ–ਰਹਨੁਮਾਈ। ੨ ਯੁਕਤਿ. ਅਨੁਮਾਨ.

ਦਲਾਲੀ. ਫ਼ਾ. ਦੱਲਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦਲਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦਲਾਲ ਦੀ ਉਜਰਤ. "ਜਪੁ ਤਪੁ ਦੋਉ ਦਲਾਲੀ ਰੇ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਦਲਾਯਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦਲਾਲੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਧਰਮ ਰਾਇ ਹੈ ਦੇਵਤਾ ਲੈ ਗਲਾਂ ਕਰੇ ਦਲਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦਲੀਲਾਂ (ਯੁਕਤੀਆਂ) ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦਲਿ. ਦਲਨ ਕਰਕੇ. ਚੂਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਦਲਿਮਲਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਲੀ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਡਲੀ.

ਦਲਿਤ. ਵਿ–ਦਲਿਆਹੋਇਆ. ਕੁਚਲਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਹੀਣੀ ਜਾਤਿ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਉੱਚੀ ਜਾਤਾਂ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਦਲਿੰਦਾ. ਵਿ–ਦਲਨ ਕਰਿੰਦਾ. "ਦੇਖ ਕੈ ਦਲਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ)

ਦਲਿਦ੍. ਦੇਖੋ, ਦਰਿਦ੍.

ਦਲਿਮਲਿ. ਦਲਮਲਕੇ. ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰਕੇ. "ਦਲਿ ਮਲਿ ਦੈਤਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਦੈਤ-ਰੂਪ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਦਲੀ. ਵਿ–ਦਲਨ ਕਰਤਾ. "ਕਿ ਸਰਬੰ ਦਲੀ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦਲ (ਸੈਨਾ) ਵਾਲਾ। ੩ ਪੱਤੇ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ.

ਦਲੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਦਲਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਦਲੇਹੋਏ ਅੰਨ ਦਾ ਪਕਾਇਆ ਭੋਜਨ। ੩ ਦਲ (ਮਸਲ) ਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਊਨੀ ਕਪੜਾ। ੪ ਵਿ–ਦਲਣ ਵਾਲਾ.

ਦਲੀਸ / **ਦਲੀਸਰ** ਦਲ–ਈਸ਼. ਦਲੇਸ਼. ਸੈਨਾਪਤਿ। ੨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਯ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ. "ਤਬ ਆਨ ਦਲੀਪ ਦਲੀਸ ਭਏ." (ਦਿਲੀਪ) "ਦਾਰਾ ਸੋ ਦਲੀਸਰ ਦੁਯੋਧਨ ਸੋ ਮਾਨਧਾਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਦਲੀਜ. ਦੇਖੋ, ਦਹਲੀਜ.

ਦਲੀਪ. ਦੇਖੋ, ਦਿਲੀਪ.

ਦਲੀਪਸਿੰਘ.§ ਪੰਜਾਬਕੇਸ਼ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ-ਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍, ਜੋ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੩੭ਵਿੱਚ* ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਲਹੌਰ ਜਨਮਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਪਿੱਛੋਂ ੧੮ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੩ (ਸੰਮਤ ੧੯੦੧) ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ, ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਭੁਗਤੀ ਦਾ ਅਭਾਵ† ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਰਥ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਕਾਰਣ ਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਹੋਏ. ਪਹਿਲੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਸੁਲਹ ਹੋਕੇ ੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੬ ਨੂੰ ਸੰਧਿਪਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ (ਦਫਹ) ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ :–

(੧) ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਰਹੇਗੀ.

(੨) ਸਤਲੁਜ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਲੈਲੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ.

(੩) ਡੇਢ ਕਰੋੜ ਰੁਪਯਾ ਜੰਗ ਦਾ ਖਰਚ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ.‡

(੪) ਪੱਚੀ ਪਲਟਣਾਂ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਘੁੜਚੜ੍ਹੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਰੱਖ ਸਕੂਗਾ, ਏਥੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ.

(੫) ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਅਥਵਾ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆਜਾਵੇਗਾ.

(੬) ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕਦੇ ਦਖ਼ਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ.

ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਹਿਦ-ਨਾਮਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕੌਂਸਲ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇੱਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਥਾਪਿਆਗਿਆ, ਅਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਰੱਖੀ ਗਈ, ਉਸ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ੨੨ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਨੇ ਦੇਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ.

ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਜੇ ਥੋੜਾ ਚਿਰਹੀ ਚੱਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੪੮ ਤੋਂ ਫੇਰ ਜੰਗ ਛਿੜਪਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਗਈ ਅਤੇ ੧੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਨਾਬਾ-ਲਗ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਤੋਂ ੨੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖਵਾਕੇ ਡਾਕਟਰ ਜਾਨ ਲੋਗਿਨ(Sir John, Spencer Login) ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਫਤਹਗੜ੍ਹ (ਯੂ. ਪੀ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਰੁਖਾਬਾਦ) ਭੇਜਿਆਗਿਆ.

ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕਸਿਕ੍ਸ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਰ ਜੋ ਨਾਲ ਅਹਿਲਕਾਰ (ਅਯੋਧ੍ਯਾਪ੍ਰਸਾਦ, ਪੁਰੋਹਿਤ ਗੁਲਾਬਰਾਇ, ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਜਹੂਰੁੱਦੀਨ) ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਧਰਮ ਨਾਲ ਜਰਾ ਭੀ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਫ਼ਰਰੁਖਾਬਾਦ ਨਿਵਾਸੀ ਭੁਜਨਲਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਪਾਕੇ ਈਸਾਈ ਹੋਗਿਆ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਮੁਸਾਹਿਬ ਮੁਕ੍ਰੱਰਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ੮ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੫੩ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬਕੇਸ਼ਰੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਨੇ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਲਿਆ. ਈਸਾਈ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਸ਼ ਤੋਫੇ ਦੇ ਤੌਰ ਪੁਰ ਲੇਡੀ ਲੋਗਿਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ.

੧੯ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੫੪ ਨੂੰ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲਾਗਿਆ ਅਰ Norfolk ਵਿੱਚ ਐਲ-ਵਡਨ (Elveden) ਨਿਵਾਸ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ. ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਾਦੀ ਇੱਕ ਜਰਮਨ ਸੌਦਾਗਰ ਦੀ ਲੜਕੀ Miss Bamba Muller ਨਾਲ, ਜੋ ਕੈਰੋ (Cairo) ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਿਖਯਾ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ੭ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ * ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ.†ਇਸ ਮਹਾਰਾਣੀ

---

§ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ Dhalip Singh ਅਤੇ Duleep Singh ਅਯੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ੪ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੩੮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

† Among the Sikh barons who stood around the throne of the young Maharaja Dalip Singh, there was not one, who honestly laboured for his country, or who would have made the smallest sacrifice to save her. (The Panjab Chiefs by L. H. Griffin.

‡ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਇਹ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰਨੋਂ ਅਸਮਰਥ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ੭੫ ਲੱਖ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੈਪਾਲਪਤਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਕਮ ਦੇਕੇ ਖਰੀਦਲਿਆ.

* ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ Victor Dalip Singh, Frederick D. S. ਅਤੇ Edward D. S.

The late Maharaja Duleep Singh, son of the "Lion of the Punjab," was still a child at the time of the annexation of the Punjab. He received an allowance of £50,000 a year and went to England, where he eventually settled down in Norfolk as a country gentleman. He left two sons, who were brought up as English gentlemen. The elder, Prince Victor, held a commission in the 1st Royal Dragoons and married a daughter of the Earl of Coventry. He died in 1918 at the age of 52 and the death of his younger brother, Prince Frederick, is now announced at the age of 58. (August 1926.)

Prince Frederick was educated at Eton and Magdalene College, Cambridge, where he took the History Tripos and later took his M. A. He held a commission in the Suffolk Yeomanry and then transferred to the Norfolk Yeomanry. He resigned his commission in 1909 but rejoined the corps in 1914 and was for two years on active service in France. He was awarded the Territorial Decoration. Prince Frederick was deeply interested in archaeology and became a Fellow of the Society of Antiquaries and contributed articles to various periodicals on the subject. He lived at his father's country house, Blo'Norton Hall in Norfolk.

(C. & M. Gazette August 18, 1926.)

† ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਸਦਰਲੈਂਡ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਰ ਲਹੌਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਪਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨਾਲ ਨਾਮ Princess Bamba Sutherland ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੬੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਲੇਡੀ Miss A. D. Wetherill ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੀ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਅਵਸਥਾ ਵਡੇ ਕਲੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੀਤੀ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾਹੋਇਆ ਅਦਨ ਰੋਕਿਆਗਿਆ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬੰਦ ਹੋਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਤੰਗਦਸ੍ਤ ਹੋਗਿਆ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ ਅਰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਹੋਈ.

੨੨ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੬੩ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਗ੍ਰੈਂਡ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਨੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਾਣ ਤ੍ਯਾਗੇ, ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਲਿਆਕੇ "ਐਲਵਡਨ" ਦੇ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਦਫਨ ਕੀਤੀਗਈ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਕੌਰ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ.

ਦਲੀਲ. ਅ [دليل] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਕ. ਯੁਕ੍ਤਿ। ੨ ਚਰਚਾ.

ਦਲੇਸ ਦਲੇਸੁਰ ਦਲ–ਈਸ਼. ਦਲ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਦਲੇਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਲੇਰ.

ਦਲੇਲ. ਦੇਖੋ, ਦਲੀਲ. "ਖੈਰ ਦਲਾਲ ਦਲੇਲ." (ਭਾਗੁ) ਨੇਕੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਯੁਕਤਿ ਨਾਲ। ੨ ਅੰ. Drill. ਡ੍ਰਿਲ. ਫੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਕਰਾਈ ਕਵਾਇਦ ਨੂੰ ਸਿਪਾਹੀ "ਦਲੇਲ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਦਲੈਯਾ. ਵਿ–ਦਲਨ ਕਰੈਯਾ. ਦਲਨ ਵਾਲਾ.

ਦੱਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਦੱਲਾਲ. ਨੀਚ ਕਰਮ ਦੀ ਦਲਾਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੈੜੂ. ਭੜੁਆ.

ਦਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਣ (ਵਨ). ਜੰਗਲ। ੨ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇਆਪ ਲੱਗੀਹੋਈ ਅੱਗ. ਭਉ। ੩ ਸੰਤਾਪ. ਜਲਨ.

ਦਵਣ ਦਵਨ ਦੇਖੋ,ਦਮਨ."ਦੁਰਤ ਦਵਣ ਸਕਲ ਭਵਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਅਰਿਦਵਨ ਅਸੈ ਆਨੰਦਕਰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਦਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੌੜ. ਭਾਜ. "ਗੋ ਦਵਰੀ ਤਿਹ ਸੋ ਹਿਤ ਕੀਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਅਸ੍ਨ ਕੋ ਦਵਰਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਵਹਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੌੜਾਉਣਾ. ਭਜਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਵਰ ਅਤੇ ਦਵੀਦਨ.

ਦਵਰੀ. ਦੌੜੀ. ਭੱਜੀ. ਨੱਠੀ. ਦੇਖੋ, ਦਵਰ.

ਦਵਾ. ਅ [دوا] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਸ੍ਤੁ. ਔਸ਼ਧ. ਦਾਰੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਵ ਅਤੇ ਦਾਵਾ."ਸ੍ਰਾਉਣ ਕੋ ਪਾਨ ਕਰੰਜੈ ਜਸੋਂ ਦਵਾ ਹਰਿ." (ਚੰਡੀ ੧) ਜਿਵੇਂ ਦਾਵਾਅਗਨਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਪੀਲਈ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੁਆ.

ਦਵਾਂ. ਫ਼ਾ [دواں] ਵਿ–ਦੌੜਦਾਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦਵੀਦਨ.

ਦਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾ ੧.

ਦਵਾਗਨਿ. ਸੰ. ਦਵਾਗ੍ਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਵਾਨਲ. ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਦੀ ਅੱਗ.

ਦਵਾਜ਼ਦਹ. ਫ਼ਾ [دوازدہ] ਦ੍ਵਾਦਸ਼. ਬਾਰਾਂ.

ਦਵਾਤ. ਅ [دوات] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਯਾਹੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਮਸਿਧਾਨੀ.

ਦਵਾਨਲ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾਗਨਿ.

ਦਵਾਮ. ਅ [دوام] ਵ੍ਯ–ਹਮੇਸ਼ਹ. ਨਿਤ੍ਯ. ਸਦੈਵ.

ਦਵਾਮੀ. ਅ [دوامی] ਵਿ–ਸਥਾਯੀ. ਨਿਤ੍ਯ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਦਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਵਾਲਾ.

ਦਵਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਧੌਸ.

ਦਵੀਦਨ. ਫ਼ਾ [دویدن] ਕ੍ਰਿ–ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ.

ਦਵੈਤ. ਦਵੈਤ. ਦਬਦਾ, ਦਬਦੀ ਹੈ। ੨ ਦਮਨ ਹੋਵੈਤ. "ਦਵੈਤ ਦੁਸਟਸੰਭਲੀ." (ਗਜਾਨ)

ਦੜ. ਦਰ. ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਦਰ ੬। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੜਨਾ.

ਦੜਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਰ (ਡਰ) ਕਰਨਾ. ਵੈਰੀ ਦੇ ਚਿੱਤ ਤੇ ਦਬਾਉ ਪਾਉਣਾ. ਗਰਜਣਾ. ਲਲਕਾਰਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣਾ.

ਦੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਰ–ਵੜਨਾ. ਅੰਦਰ ਲੁਕਣਾ. ਡਰਕੇ ਦਬਜਾਣਾ. ਮਚਲਾ ਹੋਣਾ.

ਦੜਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਚਨਾਬ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਰਚਨ ਦੋਆਬ। ੨ ਦਰ–ਅਪ. ਦੋ ਜਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਕਛਾਰ (alluvial land).

ਦੜਬੜਾਟ. ਅਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੜ ਬੜ ਆਹਟ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ. "ਦੜਬੜਾਦਿ ਘੋੜਾ ਤਬ ਛੋੜਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੜਾਦੜ. ਅਨੁ. ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ. ਦੜ ਦੜ. "ਧਰ ਪਰ ਪਰਿਓਂ ਦੜਾਦੜ ਜੋਧੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੜਿ. ਦਰਿ. ਅੰਦਰ. ਭੀਤਰ. "ਦੜਿ ਦੀਬਾਣਿ ਨ ਜਾਹੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਦੜੇਲੀ ਭਾਤਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ,ਜੋ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਦਾ. ਸੰ. ਧਾ. ਧਾ–ਦੇਣਾ, ਸੌਂਪਣਾ, ਰੱਖਣਾ, ਲੈਣਾ, ਕਤਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਦਾਤਾ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ "ਦਾ" ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਬਰ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਦਾ ਬਰ ਚਾਰ." (ਨਾਪ) ੩ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. ਕਾ. "ਤਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਉ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦਾ ਕਹਿ ਪਰੈ." (ਗਜਾਨ)

ਦਾਂ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਾਂ. "ਖ਼ੁਦਪਰਸ੍ਤੀ ਕਾਰੇ ਨਾਦਾਂ ਆਮਦਹ." (ਜਿੰਦਗੀ)

ਦਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਵ. ਘਾਤ. ਯੋਗਯ ਮੌਕਾ. ਫ਼ਾ. ਦਾਉ. "ਅਬ ਜੂਝਨ ਕੋ ਦਾਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ. ਅਵਸਰ. "ਬਿਖੜੇ ਦਾਉ ਲੀਘਾਵੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਦਾਉਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਮਨ. ਰੱਸੀ। ੨ ਮੰਜਾ ਕਸਣ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਦਾਵਣ.

ਦਾਉ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਯੋਧਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ। ੨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭ੍ਰਾਈ ਬਲਦੇਵ। ੩ ਵਡਾ ਭ੍ਰਾਈ.

ਦਾਊਦ. [داؤد] David.ਇਸਰਾਈਲ ਫੈਸ਼ੀ ਜਰੂਸਲਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਜੈਸੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੈਗ਼ੰਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਜ਼ਬੂਰ ([زبور]) ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ (Psalms of David) ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ. ਦਾਊਦ ੭੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗਕੇ ਜਰੂਸਲਮ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ.

ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਰੂਸਲਮ ਦਾਊਦ ਨੇ ਹੀ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਸੋਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਾਊਦ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ (City of David) ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਦਾਊਦੀ. ਅ [داؤدی] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੁਜਰਤ ਦਾਊਦ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਰੰਗੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਗੁਲਦਾਊਦੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. Chrysanthemum.

ਦਾਓਜਈ. [داؤدی] ਅਥਵਾ ਦਾਊਦਜਈ. ਮਨਸੂਰ ਅਤੇ ਮੰਗੀਜਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. "ਚਲੇ ਚੁੰਗ ਦਾਓਜਈ ਬੀਰ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਾਇ. ਦੇਖੋ, ਦਾਉ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਯ.

ਦਾਇਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਖਿਡਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ ਦੁਇ ਦਾਈ ਦਾਇਆ." (ਜਪੁ)

ਦਾਇਕ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਯਕ.

ਦਾਇਜ. ਦੇਖੋ, ਦਾਜ. "ਦੇਉ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕੀਨ ਦਾਇਜ ਬਹੁਤ ਦੀਨ." (ਨਾਪ)

ਦਾਇਮ ਦਾਇਮਾ ਦਾਇਮੁ ਅ [دائم] ਦਾਯਮ ਅਤੇ [دائما] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਤ੍ਯ. ਹਮੇਸ਼. ਸਦੈਵ. "ਕਰਿ ਫਕਰੁ ਦਾਇਮ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) "ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਦਾਇਹ. ਅ [دایہ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ। ੨ ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ. ਦੇਖੋ, ਦਾਈਆ। ੩ ਸਬਬ. ਕਾਰਣ.

ਦਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਉ. ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਦਾਉ ਨੂੰ ਫੁਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਭਾਗ ਚਲੈਂ ਨਹਿ ਦੇਤ ਗਹਾਈ। ਅਤਿ ਲਘੁਤਾ ਕਰ ਫੈਹੈਂ ਦਾਈ." (ਨਾਪ) ੨ ਸੰ. ਧਾਤ੍ਰੀ. ਦਾਯਹ. ਚੁੰਘਾਵੀ. ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਇਆ। ੩ ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਯਕ. (ਦਾਯਿਨ). "ਸੁਖਦਾਈ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ." (ਕੇਦਾ ਮ: ਪ) ੪ ਦਾਉ (ਘਾਤ) ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਜੈਗੀ ਦੁਸਮਨ ਦਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਦਾਈਆ. ਦੇਖੋ, ਦਾਇਹ. "ਦਾਈਆ ਸੀਸ ਦੈਨ ਲੋ ਰਖਤੇ." (ਪੰਪ)

ਦਾਈਐ. ਦਾਇਹ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦਾਇਹ."ਹੁਕਮੀ ਸਿਰਿ ਜੰਦਾਰ ਮਾਰੈ ਦਾਈਐ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਦਾਸ. ਸੰ. ਦਾਸ. ਧਾ–ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਕ਼ੈਦਾ ਅਰਪਣਾ। ੨ ਸੰ. ਦਾਸ. ਧਾ–ਦੇਣਾ, ਨੁਕ੍ਸਾਨ ਪੁਚਾਉਣਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਵਕ. "ਦਾਸ ਅਪਨੇ ਕੋ ਤੂ ਵਿਸਰਹਿ ਨਾਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) ੪ ਉਪਾਸਕ. ਪੂਜਕ. "ਦਾਸਹਿ ਏਕੁ ਨਿਹਾਰਿਆ." (ਬਾਵਣ) ੫ ਨੌਕਰ। ੬ ਇੱਕ ਭੁੱਟ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਅਬ ਰਾਖਹੁ ਦਾਸ ਕ੍ਰਾਟ ਕੀ ਲਾਜ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੭ ਲਾਲਸਿੰਘ ਕਵਿ ਦੀ ਛਾਪ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ। ੮ ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਛਾਪ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਦਾਸ ਬਾਵਾ। ੯ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਖਸ. ਦਸ੍ਯੁ. "ਪੰਚ ਦਾਸ ਤੀਨਿ ਦੇਖੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ਪ) ੧੦ ਗ਼ੁਲਾਮ. ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ ਨੌਕਰ. "ਦਾਸਾ ਕਾ ਦਾਸ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ਹੋਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ੧੧ ਮਾਹੀਗੀਰ. ਧੀਵਰ. "ਦਾਸ ਜਾਲਪਾਨ ਹੈ." (ਨਾਪ)

ਦਾਸ ਅਨਨਜ ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਵਿ–ਅਨਨਜ ਦਾਸ. ਉਹ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਨ੍ਯ (ਹੋਰ) ਨੂੰ ਨਾ ਉਪਾਸ੍ਹੇ. "ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੋ ਨਿਜ-ਰੂਪ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦਾਸਤ. ਸੰ. ਦਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਸਪਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸਤਭਾਇ। ੨ ਫ਼ਾ [داشت] ਦਾਸ਼੍ਤ. ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ. ਪਰਵਰਿਸ਼। ੩ ਵਿ–ਰੱਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸ਼ਤਨ.

ਦਾਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ [داشتن] ਕ੍ਰਿ–ਰੱਖਣਾ.

ਦਾਸਤਭਾਇ. ਦਾਸ੍ਤ੍ਰਭਾਵ. ਦਾਸਪਨ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. "ਆਪੁ ਛੋਡਿ ਹੋਹਿ ਦਾਸਤਭਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੩)

ਦਾਸਤਾਂ ਹਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹਜਾਰ ਦਾਸਤਾਂ.

ਦਾਸ੍ਤਾਨ. ਫ਼ਾ [داستان] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ। ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ.

ਦਾਸਤੁ ਦਾਸ੍ਤ੍ਰੁ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਦਾਸਪਨ. ਦਾਸਭਾਵ.

ਦਾਸ ਦਸਤਣ ਭਾਇ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ੍ਤ੍ਰ ਭਾਵ. ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. "ਦਾਸ ਦਸਤਣ ਭਾਇ ਮਿਟਿਆ ਤਿਨਾ ਗਉਣ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਾਸਦਸਾਇ ਦਾਸਦਸਾਇਣ ਦਾਸਦਸਾਈ ਦਾਸਦਸਾਕੀ ਦਾਸਦਸਾਣੀ ਦਾਸਦਸਾਵਣਾ ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ. "ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਸਾਇ." (ਬਾਵਣ) "ਤੇਰੈ ਦਾਸਨ ਦਾਸਦਸਾਇਣ." (ਨਟ ਮ: ਪ) "ਕਰਿ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਦਸਾਕੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) "ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਸਾਣੀ." (ਮਾਰੂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾਸਦਸੋਨਾ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪) "ਨਾਨਕ ਦਾਸ-ਦਸਾਨਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)
ਦਾਸਦਸੰਤਣ "ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਸਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਸੋਨਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਦਾਸਦਸੰਤਣਭਾਇ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸਤ੍ਵਭਾਵ. "ਦਾਸ-ਦਸੰਤਣਭਾਇ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦਾਸਦਸੰਨਾ ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਾਸੰਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) "ਨਾਨਕ ਜਨ ਕਾ ਦਾਸਨਿਦਸਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)
ਦਾਸਦਾਸੋ
ਦਾਸਦਾਸੇਰਾ
ਦਾਸਦਾਸੰਨ
ਦਾਸਨਿਦਸਨਾ

ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਦਸਾਇਣ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ ਦਾ ਦਾਸਤ੍ਵ.

ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਦਸਾਕੀ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਕੀ. "ਕਰ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਦਸਾਕੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਦਾਸਨਿਦਾਸਾ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. "ਦਾਸਨਿਦਾਸਾ ਹੋਇ ਰਹੁ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਦਾਸਨਿਦਾਸੁ. ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਦਾਸਨਿਦਾਸੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਹਰਿ ਪਾਏ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਦਾਸ਼ਰਥ ਵਿ–ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ. ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਸ਼ਰਥਪੁਤ੍ਰ, ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ। ੩ ਭਰਤ, ਲਛਮਣ, ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ.
ਦਾਸ਼ਰਥਿ
ਦਾਸ਼ਰਥੀ

ਦਾਸਰਾ ਦਾਸ. ਦਾਸੀ. ਦਾਸਭਾਵ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ).
ਦਾਸਰੀ "ਦਾਸ ਦਾਸ ਕੋ ਦਾਸਰਾ ਨਾਨਕ ਕਰਿ-ਲੇਹੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਤੇਰੇ ਦਾਸਰੇ ਕਉ ਕਿਸ ਕੀ ਕਾਣਿ?"(ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸੰਤਾ ਕੀ ਹੋਇ ਦਾਸਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਾਸਾਇ. ਦਾਸੀਆਂ ਹਨ. "ਜਾਂਕੈ ਕੋਟਿ ਐਸੀ ਦਾਸਾਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਦਾਸਾਇਹਾ. ਦਾਸ–ਆਹਿਆ. ਸੇਵਕ ਹੈ.

ਦਾਸਾਇਣ ਦਾਸਤ੍ਵ. ਦਾਸਭਾਵ.
ਦਾਸਾਇਣੁ

ਦਾਸਾਨਿਦਾਸ ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ.
ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ

ਦਾਸਾਰ ਦਾਸ ਦਾ. ਦਾਸਾਂ ਦੀ. "ਨਾਨਕ ਰੇਨੁ
ਦਾਸਾਰਾ ਦਾਸਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਦਾਸਾਵੀਆ. ਦਾਸਤ੍ਵਭਾਵ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). "ਮਨ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸ ਚਰਨਦਾਸਾਵੀਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਦਾਸਿ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਜਾਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਵਲਾ ਦਾਸਿ," (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) "ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਲੀਨੀ ਦਾਸਿ ਕੀਨੀ," (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਠਾਕੁਰ ਛੋਡਿ ਦਾਸੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਇੱਥੇ ਦਾਸੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਹੈ। ੨ ਮੁਹਰ. ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ. "ਦਾਸੀ ਪਾਂਚ ਭੇਟ ਧਰਦੀਨੀ."(ਗੁਵਿ ੬) ੩ ਦਾਸ ਨੇ. "ਹਰਿ ਸੁਖਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸਿ ਪਾਇਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਦਾਸੀਂ.
ਦਾਸਿ
ਦਾਸਿਕਾ
ਦਾਸੀ

ਦਾਸੀਂ. ਦਾਸਾਂ ਨੇ. "ਦਾਸੀਂ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਦਾਸੀਸੁਤ. ਦਾਸੀਪੁਤ੍ਰ. ਟਹਿਲਣ ਦਾ ਬੇਟਾ. "ਦਾਸੀ-ਸੁਤ ਜਨ ਭਿਦਰ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਵਿਦੁਰ.

ਦਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸ. "ਦਾਸੁ ਕਬੀਰ ਤੇਰੀ ਪਨਹਿ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਦਾਸ਼ੁ. ਦੇਤਾ। ੩ ਦਿੱਤਾਹੋਇਆ.

ਦਾਸੂ. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੫੮੧ ਵਿੱਚ ਖਡੂਰ ਜਨਮੇ.

ਦਾਸੇ. ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. "ਹਮ ਦਾਸੇ ਤੁਮ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦਾਸ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਾਸਤ੍ਵ. ਦਾਸ਼ਪਨ.

ਦਾਹ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਗਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਲਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤ੍ਰਮੇਧ। ੨ ਜਲਨ. ਤਾਪ। ੩ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ ਲਗਦੀ ਅਤੇ ਗਲ਼ ਸੁਕਦਾ ਹੈ. ਜਲਨ. ਸੜਨ. ਦਾਬ. ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੱਤ ਦਾਹ, ਮਦਸ ਦਾਹ ਆਦਿ ਇਸ ਦੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਹਨ. ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਬਹੁਤ ਵਧਣ, ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਮਾਰਨ, ਤ੍ਰਿਖਾ ਰੋਕਣ,ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ,ਬਹੁਤ ਭੋਗ ਕਰਨ, ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ, ਨਿਰਾਹਾਰ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣ,ਨਰਮ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸੱਟ ਵੱਜਣ ਆਦਿ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਦਾਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਦਾਹ ਤੋਂ ਦਿਲ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਸੜਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੀ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਚਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ.

ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਦਾਹ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰਿਆਗ ਕਰਨਾ, ਤਿੱਖੇ ਰੁੱਖੇ ਬੇਥਲ ਖਾਣੇ ਛੱਡਕੇ ਨਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਭੋਜਣ ਵਰਤਣੇ. ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਤੇ ਆਉਲੇ, ਬੇਰ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਅਥਵਾ ਸੀਤਲ ਜਲ ਵਿੱਚ ਚੰਦਨ ਘਸਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ. ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਕੋਲੇ ਦੇ ਪੋਤ੍ਤਿਆਂ ਤੇ ਲੇਟਣਾ. ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਕੇਊੜਾ ਬੇਦਮੁਸ਼ਕ ਚੰਦਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰਨੇ ਅਤੇ ਪੀਣਾ, ਨਹਿਰ ਨਦੀ ਫੁਹਾਰੇ ਪਾਸ ਬੈਠਣਾ. ਗੁਲਾਬ ਆਦਿ ਇਤ੍ਰ (ਅਤਰ) ਸੁੰਘਣੇ. ਸ਼ਰਬਤ ਸੈਦਲ, ਸੰਗਤਰਾ, ਨਿੰਬੂ, ਅਨਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਵਰਤਣਾ. ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਅਤੇ ਸੀਤਲ ਜੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਮਲ ਨਾ ਰਹੇ.

ਦਾਹਕ. ਵਿ–ਦਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦਾਹ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤ੍ਰਮੇਧ.

ਦਾਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਾਹ ਕਰਨਾ. ਜਲਾਣਾ। .੨ ਵਿ–ਸੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਹਿਨਾ.

ਦਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਗਧ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ.

ਦਾਹਨੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਾਹਿਨੇ. ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ. "ਤਜਿ ਬਾਵੇ ਦਾਹਨੇ ਬਿਕਾਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਾਵੇਂ ਦਾਹਨੇ.

ਦਾਹੜੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾੜ੍ਹੀ.

ਦਾਹਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਹੱਕਾ. ਦਸ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਦਿਨ ਦੇਖੋ, ਦਹਾ। ੩ ਦਿਨ. ਦਿਹ. ਦਜ਼. "ਜਿਸ ਨੋ ਤੂੰ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰਿ ਮਾਨਹਿ, ਤੇ ਪਾਹੁਨ ਦੋ ਦਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਪਰਾਹੁਣੇ ਹਨ.

ਦਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਦਾਹ.

ਦਾਹਿਣਾ ਵਿ–ਦਕ੍ਸ਼ਿਣ. ਸੱਜਾ.
ਦਾਹਿਨਾ

ਦਾਹਿਨੇ. ਦੇਖੋ, ਦਾਹਨੇ.

ਦਾਹੋਦਾਹੇ. ਦਸ਼ ਦਹੱਕੇ–੧੦੦.

ਦਾਕ੍ਸ਼ਿਨਜ. ਸੰ. ਦਾਕ੍ਸ਼ਿਣ੍ਯ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚਤੁਰਾਈ. ਪ੍ਰਬੀਣਤਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੩ ਵਿ–ਦਕ੍ਸ਼ਿਣ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਦਾਖ ਸੰ. ਦ੍ਰਾਕ੍ਸ਼ਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਅੰਗੂਰ.
ਦਾਖਾ "ਲੋੜੇ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਦਾਖਿਣ. ਦੇਖੋ, ਦਾਕ੍ਸ਼ਿਨਜ ੩.

ਦਾਖ਼ਿਲ. ਅ਼ ਦਾਖ਼ਿਲ ਵਿ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਾਬ ਮਿਲਿਆ.

ਦਾਗ਼. ਫ਼ਾ ਦਾਗ਼ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ। -੨ ਧੱਬਾ. ਕਲੰਕ. "ਦਾਗ ਦੋਸ ਮੁਹਿ ਚਲਿਆ ਲਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੩ ਜਲਣ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਾਗੇ.

ਦਾਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਾਗ਼ ਦੇਣਾ. ਤਪੀਹੋਈ ਧਾਤੁ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਦਾਗ਼ ਲਗਾਉਣਾ। ੨ ਤੋਪ ਬੰਦੂਕ਼ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇਣੀ.

ਦਾਗਦਗਾਨਾ. ਦਾਗ਼ ਦਾਗਿਆ. ਤਪੀਹੋਈ ਧਾਤੁ ਨਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕੀਤਾ."ਹਮਰੈ ਮਸਤਕਿ ਦਾਗ ਦਗਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਦਾਗ਼ ਬਰੂ.

ਦਾਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਗਣਾ.

ਦਾਗ਼ ਬਰ ਰੂ ਫ਼ਾ ਦਾਗ਼ ਬਰ ਰੂ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗ਼ੁਲਾਮ,
ਦਾਗ਼ ਬਰੂ ਜਿਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ਾਨੀ ਤੇ ਦਾਗ਼ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤਪੀਹੋਈ ਧਾਤੁ ਨਾਲ ਦਾਗ਼ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਰਹੇ. ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ, ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਜੁਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਦੂਜੇ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰਹਿਣ.

ਦਾਗਰ. ਵਿ–ਦਾਗ਼ਲ. ਦਾਗਦਾਰ. ਕਲੰਕਿਤ। ੨ ਫ਼ਾ ਦਗ਼ਲ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫ਼ਰੇਬ. ਕਪਟ. ਮਕਰ. "ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਦਾਗਰ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਵਿ–ਖੋਟਾ। ੪ ਮੱਕਾਰ.

ਦਾਗਾਦਾਗ. ਦਾਗ਼ ਪੁਰ ਦਾਗ਼. ਮਹਾਨ ਕਲੰਕ."ਸਭਾ ਕਾਲਖ ਦਾਗਾਦਾਗ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਦਾਗੀ. ਵਿ–ਦਾਗ਼ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਲੰਕਿਤ. ਦੋਸ਼ੀ। ੩ ਕਾਂਗੜੇ ਅਤੇ ਸਿਮਲੇ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਕੋਲੀਆਂ ਤੁੱਲ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਦਾਗੇ. ਵਿ–ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਹਿਤ. "ਦਾਗੇ ਹੋਇ ਸੁ ਰਨ ਮਹਿ ਜੂਝਹਿ, ਬਿਨੁ ਦਾਗੇ ਭਗਿਜਾਈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਉਹ ਭੈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵਾਰ ਖਾਧਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਨਾਤਜਰਬੇਕਾਰ ਨੱਠਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਦਾਘ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗਰਮੀ. ਦਾਹ. ਜਲਨ.

ਦਾਜ ਸਿੰਧੀ. ਭਾਜੁ. ਅ਼ ਜ਼ਹੇਜ਼. ਸੰ. ਦਾਯ.
ਦਾਜੁ ਉਹ ਧਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੰਨਯਾ ਨੂੰ ਪਿਤ੍ਰਾ, ਭ੍ਰਾਤਾ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੇ. ਦਹੇਜ. Dowry. "ਹੋਰਿ ਮਨਮੁਖ ਦਾਜੁ ਜਿ ਰਖਿ ਦਿਖਾਲਹਿ ਸੁ ਕੂੜੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਚੁਪਾਜੈ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਦਾਝ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਦਾਘ। ੨ ਪਿਆਸ. ਤ੍ਰਿਖਾ। ੩ ਦਗਧ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਨਿਤ ਦਾਝਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਸੰ. ਦਾਹ੍ਯ. ਵਿ–ਦਗਧ ਕਰਨ ਯੋਗ. ਜਲਾਉਣ ਲਾਇਕ਼। ੫ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਦਾਹ ੩.

ਦਾਝਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਲਨ. ਦਾਹ. "ਦਾਵੈ ਦਾਝਨੁ ਹੋਤ ਹੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦਾਝਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਹਨ. ਅਗਨਿ. ਦਗਧ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਵਿ–ਦਗਧ. ਜਲਿਆ-ਹੋਇਆ. "ਦਾਝਿ ਗਏ ਤ੍ਰਿਣ ਪਾਪ ਸੁਮੇਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਪਾਪਰੂਪ ਤ੍ਰਿਣਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦਗਧ ਹੋਗਏ.

ਦਾਢੜੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਗਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਗਨਿ. "ਕੋਪਰ ਉਤੈ ਦਾਢੜੀ." (ਮ: ੧ ਥੰਨੋ)

ਦਾਢੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਾੜ੍ਹੀ. ਸ਼ਮਸ਼ੂ. ਰੀਸ਼। ੨ ਵਿ–ਦਗਧ ਕੀਤੀ.ਜਲਾਈ.'ਆਵਤ ਹੀ ਦਾਢੀ ਛਾਤੀ ਦਾਢੀ ਛਿਤਿਪਾਲਨ ਕੀ,' (ਕਵਿ ੫੨) ਦਾੜ੍ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹੀ (ਜਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹੀ) ਰਾਜਿਆਂ ਕੀ ਛਾਤੀ ਜਲਾਈ.

ਦਾਣ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨੁ.

ਦਾਣਵ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਵ.

ਦਾਣਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਨਾਜ ਦਾ ਬੀਜ. ਕਣ. ਦਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਦਾਨਹ. "ਜਹਾ ਦਾਣੇ ਤਹਾ ਖਾਣੇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੨) ੨ ਫ਼ਾ ਦਾਨ ਵਿ–ਦਾਨਾ. ਅ਼ਕਲਮੰਦ. ਗਯਾਤਾ. "ਸਤਗੁਰੁ ਸਾਹੁ ਪਾਇਓ ਵਡ ਦਾਣਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਦਾਣੀ. ਵਿ–ਦਾਨੀ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਕਾ ਦਾਣੀ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਦਾਣੂ. ਦੇਖੋ, ਦਾਣਾ ੧. "ਪਹਿਲਾ ਧਰਤੀ ਸਾਧਿਕੈ ਸਚੁਨਾਮੁ ਦੇ ਦਾਣੂ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਸਤ੍ਯਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਪਾਵੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਨ. "ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਦਾਣੂ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਦਾਣੂ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਾਨਵ. ਦੈਤ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾਤ. ਸੰ. ਦਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਤੀ ਕੱਟਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਦਾਤੀ. "ਲੈ ਲੈ ਦਾਤ ਪਹੁਤਿਆ ਲਾਵੇ ਕਰਿ ਤਈਆਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਤਿ। ੩ ਸੰ. ਦਾਤ. ਵਿ–ਖੰਡਿਤ. ਕੱਟਿਆਹੋਇਆ। ੪ ਸ਼ੁੱਧ. ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਦਾਂਤ. ਸੰ. ਦੰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਦੰਦ. "ਜਿਨ ਦਾਂਤਨ ਘਾਸ ਗਹਜੋ ਬਲ ਹਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. दान्त. ਵਿ–ਦਮਨ ਕੀਤਾ। ੩ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਦੰਦ ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ.

ਦਾਂਤਕ. ਦੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤਕ. "ਰਿਸਜੋ ਟੁਕ ਦਾਂਤਕ ਨੇਲੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦਾਂਤ (ਦਮਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਂਤ ੨.

ਦਾਤਣ / **ਦਾਤਨ** ਸੰ. ਦੰਤਧਾਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦੰਦ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਕੂਚੀ. "ਦਾਤਨ ਨੀਤਿ ਕਰੇਇ, ਨਾ ਦੁਖ ਪਾਵੈ ਲਾਲ ਜੀ." (ਤਨਾਮਾ) ਹਾਰੀਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਏਕਮ, ਮੌਸ, ਛਠ ਅਤੇ ਨੌਮੀ ਨੂੰ ਜੋ ਦਾਤਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ ਕੁਲ ਭਸਮ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਧਜਾਯ ੪, ਸ਼: ੧੦. ਅਤ੍ਰਿ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਦੰਦ ਸਾਫ ਕਰਨੇ, ਗੋਮਾਂਸ ਖਾਣ ਤੁੱਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤ੍ਰਿ ਸ਼. ੩੧੩.

ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਮਘਿਆਣਾ ਕਲਾਂ.

ਦਾਂਤਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੰਦਣ. ਮੂਰਛਾ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਜੁੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਛਿਤਿ ਗਿਰਗਈ ਦਾਂਤਨੀ ਪਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨) ੨ ਵਿ–ਵਡੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੀ.

ਦਾਂਤਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੰਦਿਆਂ ਵਾਲੀ ਦਾਤੀ. ਦਾਤ੍ਰੀ.

ਦਾਂਤਵਸਨ. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ ਹੋਠ. ਰਦਛਦ.

ਦਾਤਵਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੇਣ ਯੋਗਜ. ਦੇਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਦਾਰਤਾ.

ਦਾਤੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. "ਹਰਿ ਦਾਤੜੇ ਮੇਲਿ ਗੁਰੂ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਦਾਤੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਤ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. "ਏਹਾ ਪਾਈ ਮੂ ਦਾਤੜੀ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਦਾਤਾ / **ਦਾਤਾਰ** ਸੰ. दातृ–ਦਾਤ੍ਰਿ. ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਨੀ. "ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦਾਤਾਰਕੌਰ. ਸਰਦਾਰ ਰਨਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨਕਈ ਰਈਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੯੮ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਵਲੀਅਹਿਦ ਖੜਗਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਰਾਜਕੌਰ ਸੀ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਾਜਕੌਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਾਤਾਰਕੌਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ.* ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਨੂੰ "ਨਕੈਣ" ਕਹਿਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦਾਤਾਰ ਕੌਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਦਾਤਾਰਿ. ਦਾਤਾਰ ਨੇ. ਦਾਤੇ ਨੇ. "ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਣੀ ਦਾਤਾਰਿ ਹੋਈ ਸਿਸਟਿ ਠਰੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦਾਤਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਾਰ. "ਦਾਤਾਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ਸੁਆਮੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਦਾਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ. "ਦਾਤਿ ਪਿਆਰੀ ਵਿਸਰਿਆ ਦਾਤਾਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਵਸਤੁ. "ਦੇਵਣ ਵਾਲੇ ਕੈ ਹਥਿ ਦਾਤਿ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਦਾਤਾ. ਦਾਨੀ. "ਮਾਣਸ ਦਾਤਿ ਨ ਹੋਵਈ, ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਸਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਮਨੁੱਖ ਦਾਤ੍ਰਿ (ਦਾਤਾ) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਤੂੰ ਪੂਰਣ ਦਾਤਾ ਹੈਂ। ੪ ਦਾਨ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. "ਦਾਤਿ ਖਸਮ ਕੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਦਾਂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਮਨ. ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨਿਗ੍ਰਹ। ੨ ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ.

ਦਾਤੀ. ਸੰ. दात्री. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਦਾਤ੍ਰ. ਖੇਤੀ ਘਾਹ ਆਦਿ ਵੱਢਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਿ. "ਦਾਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ दातृ–ਦਾਤ੍ਰਿ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). "ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਫਲਦਾਤੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਦਾਤ ਤੋਂ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਸੇ. "ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇਰੀ ਦਾਤੀ ਰਾਜਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਦਾਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਛਾਂਦਾ.

ਦਾਤੂ. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੫੯੪ ਵਿੱਚ ਖਡੂਰ ਜਨਮੇ.

ਦਾਤ੍ਰਿ / **ਦਾਤ੍ਰੀ** ਦੇਖੋ, ਦਾਤ ਅਤੇ ਦਾਤੀ। ੨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤੀ ੩. "ਸਿੱਧਿਦਾਤ੍ਰੀ ਸਭਿਨ." (ਸਨਾਮਾ)

ਦਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਨ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. "ਸਚੈ ਸਰਮੈ ਬਾਹਰੇ ਅਗੈ ਲਹਹਿ ਨ ਦਾਦ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਦਦ੍ਰੁ. ਚਮੜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੱਦ। ੩ ਫ਼ਾ دار ਇਨਸਾਫ਼. ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੀ। ੪ ਫ਼ਰਿਆਦ.

ਦਾਦਹ. ਫ਼ਾ دادہ ਵਿ–ਦਿੱਤਾਹੋਇਆ.

ਦਾਦਕ. ਵਿ–ਦਾਦੇ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦਾਦੇ ਦਾ ਵੰਸ਼. ਦਾਦਾ ਕੁਲ. "ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਸਾਹੁਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਦਾਦਨ. ਫ਼ਾ دادن ਕ੍ਰਿ–ਦੇਣਾ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ.

ਦਾਦਰ. ਸੰ. ਦਦੁੰਰ. ਸੰਗਜਾ–ਡੱਡੂ. ਮੇਂਡਕ. ਭੇਕ. "ਦਾਦਰ ਤੂੰ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਦਾਦੁਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਸੇਲੰਪਟ ਜੀਵ ਹੈ.

ਦਾਦਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜਵਾਰ ਅੰਨ. "ਦਾਦਰੀ ਚਬਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭) ੨ ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੮੭ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਦਾਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਪਿਤਾਮਹ. "ਪਿਊ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀਰੂਪ ਭੰਡਾਰ ਤੋਂ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਦਹ.

ਦਾਦਿ. ਇਨਸਾਫ਼ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੀ.

ਦਾਦਿਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦਰ. "ਕੂਪੁ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਿਰਾ ਕਛੁ ਦੇਸੁ ਬਿਦੇਸੁ ਨ ਬੂਝ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਦਾਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਪਿਤਾਮਹੀ। ੨ ਫ਼ਾ. ਦਾਦ (ਇਨਸਾਫ਼) ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਫਰਿਆਦੀ. "ਦਾਦੀ ਦਾਦਿ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ, ਚੁਪੀ ਨਿਰਨਉ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਜੋ ਫ਼ਰਿਆਦੀ ਵਾਵੇਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਚੁਪਕੀਤੇ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਪਾਲਿਆ. ਭਾਵ–ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਪੁਰ ਅਸਲ ਬਾਤ ਸਮਝਕੇ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰਲਈ। ੩ ਤੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦਨ.

ਦਾਦੁਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦਰ. "ਜਿਉ ਭਏ ਦਾਦੁਰ ਪਾਨੀ ਮਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਦਾਦੁਰੀ. ਡੱਡ. ਮੇਂਡਕ. ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਦਰੀ.

ਦਾਦੂ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੂ ਦਾ ਜਨਮ ਅਹਮਦਾਬਾਦ (ਗੁਜਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਪੀਂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ. ਵਿਵੇਕੀ ਕਬੀਰਪੰਥੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗਜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਦਾਦੂ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਡੇਰਾ ਪਿੰਡ ਨਾਰਾਯਣੇ ਜੈਪੁਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਫੁਲੇਰਾ ਸਟੇਸ਼ਨ (ਬੰਬੇ ਬਰੋਦਾ ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਛੋਟੀਲੈਨ) ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਦੂਦ੍ਵਾਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਦਾਦੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੬੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦਾਦੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਰਚੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ.

ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾਦੂਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਮਹੰਤ ਜੈਤਰਾਮ ਸੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ–ਮਹੰਤ ਜੀ! ਕੋਈ ਦਾਦੂ ਜੀ ਦਾ ਵਚਨ ਸੁਣਾਓ. ਜੈਤਰਾਮ ਨੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਿਆ–

"ਦਾਦੂ ਦਾਵਾ ਦੂਰਿ ਕਰ ਕਲਿ ਕਾ ਲੀਜੈ ਭਾਇ।
ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੇ ਈਂਟ ਢਿਮ ਲੀਜੈ ਸੀਸ ਚਢਾਇ."

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ–ਮਹੰਤ ਜੀ! ਹੁਣ ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਇਉਂ ਪੜ੍ਹੋ–

"ਦਾਦੂ ਦਾਵਾ ਰੱਖਕੇ ਕਲਿ ਕਾ ਲੀਜੈ ਭਾਇ।
ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੈ ਈਂਟ ਢਿਮ ਪਾਥਰ ਹਨੈ ਰਿਸਾਇ."

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਮਾਣ ਦੇ ਗੋਸ਼ੇ ਨਾਲ ਦਾਦੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਮੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਆ ਠਹਿਰਾਇਆ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਰਮ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਪਰੀਕਾ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਧਰਮਦੰਡ (ਤਨਖਾਹ) ਦੇਕੇ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤ ਤੋਰੀ.

ਦਾਦੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਾਦੂਪੰਥੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਮਤ ਵਿੱਚ ਸਾਧੂ ਨਿਸ਼ਚਲਦਾਸ ਵਡਾ ਪੰਡਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਯੁਕ੍ਰਿਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ, ਵ੍ਰਿੱਤਿਪ੍ਰਭਾਕਰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚੇ ਹਨ. ਨਿਸ਼ਚਲਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਧਣਾਨਾ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੧੯ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਖਡੂਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਤਪਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁੜ। ੩ ਪੰਡੋਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸਾਧੂ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੀਰਮੰਨੂੰ ਦੇ ਅਤਜਾਚਾਰ ਤੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਤਾਬਸਿੰਘ ਮੀਰਾਂਕੋਟੀਏ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਲੁਕੋਕੇ ਬਚਾਈ ਸੀ.

ਦਾਦੂਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਦਾਦੂਪੰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਦਾਦੂਮਾਜਰਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਕਲੋੜ ਪਾਸ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਿੰਡ ਭਗੜਾਣੇ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਗੜਾਣਾ.

ਦਾਦੇ ਦਿਹੰਦ. داد دہندہ ਵਿ–ਦਾਦ ਦਿਹੰਦਹ. ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਨ ਦਾਦੇ ਦਿਹੰਦ ਆਦਮੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਦਾਧ. ਦੇਖੋ, ਦਗਧ.

ਦਾਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਗਧ ਕਰਨਾ. ਜਲਾਨਾ.

ਦਾਧਾ. ਵਿ–ਦਗਧ ਹੋਇਆ. "ਦੀਸਹਿ ਦਾਧੇ ਕਾਨ ਜਿਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਾਨ। ੨ ਦਗਧ ਕੀਤਾ. ਜਲਾਇਆ.

ਦਾਧੀ. ਵਿ–ਦਗਧ ਹੋਈ. ਜਲੀਹੋਈ. "ਬਨ ਕੀ ਦਾਧੀ ਲਾਕਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦਾਧੀਲੇ. ਜਲਾਦੀਆ. ਦਗਧ ਕਰਦਿੱਤਾ. "ਦਾਧੀਲੇ ਲੰਕਾਗੜ ਉਪਾੜੀਲੇ ਰਾਵਣਬਣੁ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਦਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਖ਼ੈਰਾਤ. "ਦਾਨ ਦਾਤਾਰਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰਹਿ ਤੂੰ ਮੂੜੇ! ਦਦੈ ਦਾਨ ਨ ਤੁਧੁ ਲਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) ਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਣ ਤੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ੨ ਉਹ ਵਸਤੁ ਜੋ ਦਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਜਾਵੇ। ੩ ਮਹਿਸੂਲ. ਕਰ. ਟੈਕਸ. "ਰਾਜਾ ਮੰਗੈ ਦਾਨ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਹਾਥੀ ਦਾ ਟਪਕਦਾ ਹੋਇਆ ਮਦ. "ਦਾਨ ਗਜਗੰਡ ਮਹਿ ਸੋਭਤ ਅਪਾਰ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੫ ਯਗਜ. "ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਰੋਆਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੬ ਰਾਜ ਨੀਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ. ਕੁਝ ਦੇਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਾਉ। ੭ ਫ਼ਾ دانہ ਦਾਨਹ (ਦਾਣਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਣ. ਅੰਨ ਦਾ ਬੀਜ। ੮ ਦਾਨਿਸਤਨ ਮਸਦਰ ਤੋਂ ਅਮਰ ਹਾਜਿਰ ਦਾ ਸੀਗ਼ਾ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੯ ਫ਼ਾ دان ਪ੍ਰਤਜ–ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਨ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਕ਼ਲਮਦਾਨ. ਜੁਜ਼ਦਾਨ, ਆਤਿਸ਼ਦਾਨ ਆਦਿ.

ਦਾਨਸ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਿਸ਼.

ਦਾਨਸਬੰਦੁ / **ਦਾਨਸਮੰਦ** / **ਦਾਨਸਵੰਦ** ਫ਼ਾ دانشمند ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁੱਧਿਵਾਨ. ਚਤੁਰ. ਗਜਾਨੀ. "ਦਾਨਸਬੰਦੁ ਸੋਈ ਦਿਲ ਧੋਵੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਦਾਨਸਿੰਘ. ਮਹਿਮਾਸਰਜਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਮਾਲਵਈ ਬੈਰਾੜ, ਚੜਤਸਿੰਘ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ

* ਗ੍ਰਿਫਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੁੱਲਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਭੂਆ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜਕੌਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਿਖਾਈ. ਜਦ ਬੈਰਾੜਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਲਈ, ਤਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਾਨਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੀ ਧਨ ਲੈਣ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਅੱਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ–"ਸੁਨਕੈ ਦਾਨਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰੇ । ਦੂਧ ਪੂਤ ਧਨ ਸਭ ਘਰ ਮੋਰੇ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸਿੱਖੀ ਮੁਝ ਦੀਜੈ । ਅਪਨੋ ਜਾਨ ਬਖ਼ਸ਼ ਕਰ ਲੀਜੈ ।" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਾਨਤ ਦੱਛਨ. ਦਾਨ ਅਤੇ ਦਕਿਣਾ. "ਦਾਨਤ ਦੱਛਨ ਦੈਕੈ ਪ੍ਰਦੱਛਨ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਦਾਨਦ. ਫ਼ਾ دانند ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਜਾਣੇ. ਜਾਣੇਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦਾਨਿਸਤਨ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ.

ਦਾਨਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਵੀਰ ੭। ੨ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਉਤਸਾਹੀ. ਅਤਜੰਤ ਦਾਨੀ.

ਦਾਨਮ. ਫ਼ਾ دانم ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ.

ਦਾਨਯੈ. ਵਿ–ਦਾਨ ਕਰਤਾ. "ਚਤੁਰ ਚਕ੍ਰ ਦਾਨਯੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦਾਨੀਯ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਯੋਗਯ। ੩ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਾ.

ਦਾਨਵ. ਦਕਪੁਤ੍ਰੀ ਦਨੁ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਰਾਖਸ. "ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਸਾਜੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਦਾਨਵਗੁਰੂ. ਦਾਨਵਾਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ. ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰਯ.

ਦਾਨਵਾਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਨਵਾਂ (ਰਾਖਸਾਂ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਦੇਵਤਾ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ.

ਦਾਨਵੀ. ਵਿ–ਦਾਨਵ ਦੀ. ਦਾਨਵ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਨਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਦਾਨਵੇਂਦ੍ਰ. ਦਾਨਵ–ਇੰਦ੍ਰ. ਦਾਨਵਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ ਬਲਿ.

ਦਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਣਾ। ੨ ਦਾਨ ਕਰਤਾ. ਦਾਤਾ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਰਥ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਫ਼ਾ دانا ਗਜਾਨੀ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਦਾਨਾ ਦਾਤਾ ਸੀਲਵੰਤੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਦਾਨਾਈ. ਫ਼ਾ دانائی ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅ਼ਕ਼ਲਮੰਦੀ. ਚਤੁਰਾਈ.

ਦਾਨਾਧਯਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਨ ਦੇ ਵੰਡਣ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਹਿਲਕਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅਤੇ ਦਾਨ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਦਾਨਾਪੁਰ. ਬਿਹਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਚੋਦਾਂ ਕੋਹ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਜਿਸ ਹਾਂਡੀ ਵਿੱਚ ਖਿਚੜੀ ਪਕਾਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਅਰਪੀ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਹਾਂਡੀ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤਿ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹਨ.

ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ. ਫ਼ਾ دانا و بینا ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਗਜਾਤਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ. "ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਸਾਈ ਮੈਡਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਦਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨੀ। ੨ ਦਾਨ ਤੋਂ. ਦਾਨ ਕਰਕੇ। ੩ ਦਾਨ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਿਮਤਿ.

ਦਾਨਿਐ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਯੈ.

ਦਾਨਿਸ਼. ਫ਼ਾ دانش ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅ਼ਕ਼ਲ. ਦਾਨਾਈ। ੨ ਗਜਾਨ. ਜਾਣਨ ਦਾ ਕਰਮ.

ਦਾਨਿਸਤਨ. ਫ਼ਾ دانستن ਕ੍ਰਿ–ਜਾਣਨਾ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ.

ਦਾਨਿਸ਼ ਪਜੋਹ. ਫ਼ਾ دانش پژوه ਦਾਨਿਸ਼ ਪਜੋਹ. ਵਿ–ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਖੋਜਕ. ਦਾਨਾਈ ਢੂੰਡਣ ਵਾਲਾ.

ਦਾਨਿਮਤਿ. ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਤਿ (ਨੀਯਤ). "ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ ਦਾਨਿਮਤਿ ਪੂਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਦਾਨਿਯੈ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਯੈ.

ਦਾਨੀ. ਸੰ. दानिन्. ਵਿ–ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਉਰਵਾਰਿ ਪਾਰਿ ਸਭ ਏਕੋ ਦਾਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਦਾਤਾ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ دانی ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ. "ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ:੧) ੩ ਜੇ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਵੇ, ਤਦ ਜਾਣਨ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਸਖ਼ੁਨਦਾਨੀ, ਰਾਜ਼ਦਾਨੀ ਆਦਿ। ੪ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਰੱਖਣ (ਧਾਰਨ) ਵਾਲੀ ਅਰਥ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਸੁਰਮੇਦਾਨੀ, ਗੁਲਾਬਦਾਨੀ ਆਦਿ.

ਦਾਨੀਆ. ਹੇ ਦਾਤਾ! ੨ ਹੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ. "ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ ਕੇ ਦਾਨੀਆ!" (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ ਕੇ ਦਾਨੀ.

ਦਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨ. "ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀਖਾਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰ. ਦਾਨੁ. ਬੂੰਦ. ਕ਼ਤ਼ਰਾ। ੩ ਓਸ. ਸ਼ਬਨਮ। ੪ ਦੇਣ ਯੋਗਯ ਧਨ। ੫ ਸੁਖ। ੬ ਪਵਨ. ਹਵਾ.

ਦਾਨੂ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਵ. "ਦਾਨੂ ਲਖ ਨਿਵਾਸ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਦਾਨੇ ਦਾ ਚੱਕ. ਦੇਖੋ, ਰੋਹਲਾ.

ਦਾਨੇਨ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਦਾਨ ਕਰਕੇ. ਦਾਨ ਸੇ. "ਦਾਨੇਨ ਕਿੰ ਜਗੇਨ ਕਿੰ?" (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਦਾਨੋ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਵ ਅਤੇ ਦਾਨੂ. "ਹਨੋ ਸਰਬ ਦਾਨੋ." (ਰਾਮਾਵੇ) ੨ ਦਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਾਹਿ.

ਦਾਨੰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨ। ੨ ਦਾਨਵ. ਦਾਨੋ. ਦਨੁ ਦੀ ਔਲਾਦ. "ਸਭੈ ਦੇਵ ਦਾਨੰ." (ਵੈਰਾਹ)

ਦਾਪ. ਸੰ. ਦਪੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਦੁਸ੍ਟਨ ਦਾਪ ਖਾਪ ਪਰਤਾਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਬਲ। ੩ ਉਤਸਾਹ। ੪ ਕ੍ਰੋਧ.

ਦਾਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੱਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰੁਅ਼ਬ. ਹੁਕੂਮਤ ਦਾ ਦਬਾਉ। ੩ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਤੇ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਇਕ ਨੇ ਦਾਬ ਲੀਨ ਬਲਕਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਬਿਰਛ ਅਥਵਾ ਬੇਲਿ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਦੱਬਣਾ, ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜੜ ਲੱਗਕੇ ਨਵਾਂ ਬੂਟਾ ਬਣਜਾਵੇ.

ਦਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਦਬਾਉ। ੨ ਹੁਕੂਮਤ ਦਾ ਰੁਅ਼ਬ. "ਬੰਦੇ ਕੋ ਅਤਿ ਦਾਬੋ ਭਯੋ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਦਾਮ. ਸੰ. दामन्. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੱਸੀ. "ਪ੍ਰੇਮ ਦਾਮ ਤੇ ਐਂਚਨ ਹੋਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਮਾਲਾ. ਜਪਨੀ। ੩ ਹਾਰ। ੪ ਸਮੂਹ. ਝੁੰਡ। ੫ ਲੋਕ. ਵਿਸ਼੍ਵ। ੬ ਫ਼ਾ دام ਜਾਲ. ਫੰਧਾ। ੭ ਪੁਰਾਣਾ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਪੰਜਾਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸੀ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਚਾਲੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੰਮ। ੮ ਮੁੱਲ. ਕ਼ੀਮਤ। ੯ ਧਨ. ਮਾਲ. "ਜਲ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੧੦ ਰੁਪਯਾ. ਨਕ਼ਦੀ. "ਜਿਉ ਬਿਗਾਰੀ ਕੈ ਸਿਰਿ ਦੀਜਹਿ ਦਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਕਿਰਪਨ ਕੇ ਨਿਰਾਰਥ ਦਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦਾਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੱਸੀ. ਡੋਰੀ. "ਦਾਮਨ ਕੂਪ ਬਿਖੇ ਲਟਕਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਫ਼ਾ دامن ਪੱਲਾ. ਲੜ. "ਨਿਜ ਹਾਥਨ ਦਾਮਨ ਤੇ ਖੋਲੀ." (ਨਾਪ੍)

ਦਾਮਨਗੀਰ. ਫ਼ਾ دامنگیر ਵਿ–ਪੱਲਾ ਫੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਮੁੱਦਈ, ਜੋ ਪੱਲਾ ਫੜਕੇ ਅ਼ਦਾਲਤ ਵੱਲ ਖਿਚਦਾ ਹੈ.

ਦਾਮਨਾ. ਫੰਦੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮਨ ੧. "ਦਾਮਨਾ ਪ੍ਰਬੀਨ." (ਅਕਾਲ)

ਦਾਮਨਿ | ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਮ (ਫਾਹੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ,
ਦਾਮਨੀ | ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸੰ. ਸੌਦਾਮਿਨੀ. ਬਿਜਲੀ. ਤੜਿਤ. "ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਤਿਉ ਵਰਤਾਰਾ ਜਗ ਖੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਦਾਮਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਮਨ. ਰੱਸੀ। ੨ ਦਮੜੀ.

ਦਾਮਲਾ. ਜਿਲੇ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਕੁੰਜਪੁਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪਠਾਣ ਸਰਦਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਦਗ਼ਾ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲੇ ਸਨ. ਇਸ ਲਈ ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੭੬੮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਅਰ ਨਮਕਹ਼ਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ. "ਨਗਰ ਦਾਮਲਾ ਏਕ ਸੁ ਜਾਨ। ਤਹਾਂ ਹੁਤੇ ਕੁਛ ਖ਼ਾਨਹ ਖ਼ਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮ। ੨ ਸਿੱਕਹ. ਰਾਜਮੁਦ੍ਰਾ. ਰੁਪਯਾ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਆਦਿ. "ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਦਾਮਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਦਾਮਾਦ. ਫ਼ਾ داماد ਦਾਯਮ ਆਬਾਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਿਤਜ ਵਸਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਮਾਈ (ਜਵਾਈ). ਬੇਟੀ ਦਾ ਪਤਿ.

ਦਾਮਾਦੀ. ਫ਼ਾ دامادی ਦਾਮਾਦ (ਜਵਾਈ) ਦਾ ਸੰਬੰਧ. "ਦਾਮਾਦੀ ਹੈ ਅਬ ਧਨ ਲੇਵੋਂ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਸ਼ਾਦੀ। ੩ ਮੰਗੇਵਾ. ਮੰਗਣੀ. ਸਗਾਈ.

ਦਾਮਾਨ. ਇਹ ਦਾਮਨ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਪੱਲਾ. ਲੜ.

ਦਾਮਿ. ਦਾਮ ਤੋਂ. ਦਾਮ ਕਰਕੇ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਜਾਲ. ਫੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮ ੧.

ਦਾਮਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮਨੀ.

ਦਾਮੀ. ਦਾਮ (ਧਨ) ਕਰਕੇ. ਧਨ ਸੇ. "ਕਿਆ ਗਰਬਹਿ ਦਾਮੀ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਧਨੀ. ਮਾਲਦਾਰ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰੀ। ੪ ਫ਼ਾ دامی ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਬਧਕ। ੫ ਦਵਾਮੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦਵਾਮ (ਨਿਰੰਤਰ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਦਾਮੋਦਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਮ (ਰੱਸੀ) ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਨੂੰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਲਤ ਤੋਂ ਵਰਜਣ ਲਈ ਯਸ਼ੋਦਾ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਰੱਸੀ ਪਾਕੇ ਉੱਖਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।* ੨ ਕਰਤਾਰ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਹੈ. "दामानि लोक नामानि तानि यस्योदरान्तरे। तेन दामोदरो देव."† "ਦਾਮੋਦਰ ਦਇਆਲ ਸੁਆਮੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਛੋਟੇ ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੩੫੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦਾਹੋਇਆ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੨੭ ਮੀਲ ਦੱਖਣ, ਭਾਗੀਰਥੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ.

ਦਾਮੋਦਰੀ ਮਾਤਾ. ਭਾਗਭਰੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਡੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਜੁਲਕਾ ਖਤ੍ਰੀ ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ੧੧ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੮੮ ਨੂੰ ਡਰੋਲੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਦੇਹਰਾ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ. "ਗੁਰੁਘਰਨੀ ਦਾਮੋਦਰੀ ਦੁਤਿਯ ਨਾਨਕੀ ਜਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਮੋਦਰੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਮੋਦਰੀ ਮਾਤਾ.

ਦਾਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਦਾਉ। ੨ ਸੰ. ਦੇਣ ਯੋਗ ਧਨ। ੩ ਦਾਜ (ਦਹੇਜ) ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਲਾਇਕ ਧਨ। ੪ ਉਹ ਧਨ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹ੍ਰੱਕ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲ ਸਕੇ। ੫ ਦਾਨ.

ਦਾਯਕ. ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਦੁਖ ਨਾਸਨ ਸੁਖ ਦਾਯਕ ਸੂਰਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਤਾ.

ਦਾਯਮ. ਦੇਖੋ, ਦਾਇਮ.

ਦਾਯਰ. ਅ਼ دائر ਵਿ–ਫਿਰਦਾ ਹੋਇਆ. ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਾਰੀ. ਚਲਦਾ.

ਦਾਯਰਾ. ਅ਼ دائره ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਲ ਘੇਰਾ. ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ ਮੰਡਲ.

ਦਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਇਆ. "ਨ ਪੁਤ੍ਰੰ ਨ ਪੌਤ੍ਰੰ ਨ ਦਾਯਾ ਨ ਦਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਯਾ. "ਤੋ ਲਖਹੀ ਜਿ ਕਰੈ ਹਰਿ ਦਾਯਾ." (ਨਾਪ੍) ਤਦ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਰਤਾਰ ਦਯਾ ਕਰੇ.

ਦਾਯਨਿ. ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲੀ.

ਦਾਯੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਈ। ੨ ਸੰ. दायिन्. ਵਿ–ਦੇਣਵਾਲਾ.

---

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫, ਅ: ੬.

† ਵਜਾਸ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਧਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁਸਹਸ੍ਰਨਾਮ ਦਾ ਸ਼ੰਕਰ ਭਾਸ਼ਯ. ਸ਼: ੫੩.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾਯੰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਈ. "ਨ ਦਾਯਾ ਨ ਦਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਲ. "ਗੋਧੂਮ ਕੋ ਚੂਨ ਮਾਖ ਦਾਰ ਲੌਨ ਘ੍ਰਿਤ ਬਹੁ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਸੰ. ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਾਰਿ ਅਤੇ ਦਾਰੁ। ੪ ਫ਼ਾ دار ਪ੍ਰਤਯ– ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਖ਼ਬਰਦਾਰ, ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਆਦਿ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਲੀ. ਸਲੀਬ.

ਦਾਰਸਟਾਂਤਿਕ. ਸੰ. दार्ष्टान्तिक. ਵਿ–ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਸੰਬੰਧੀ.

ਦਾਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੜਕਾ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਵਿ–ਪਾੜਨਵਾਲਾ. ਵਿਦੀਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਾਰੁਕ.

ਦਾਰਚੀਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਰੁ-ਚੀਨ. ਚੀਨ ਦੀ ਲੱਕੜ. Cinnamon. L. Cinnamomum Cassia. ਦਾਲ-ਚੀਨੀ. ਤਜ ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਜੋ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮਤਰ* ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਗੁਣ–ਪਾਚਕ, ਉੱਤੇਜਕ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਦਾਰਚੀਨੀ ਕਾਮਸ਼ਕਤਿ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਜਨੂਨ ਜਲੋਦਰ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ ਮਲਣ ਤੋਂ ਜੋੜਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਾਰਚੀਨੀ ਲੰਕਾ, ਮਾਲਾਬਾਰ, ਚੀਨ ਆਦਿ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਦਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੀਰਨ ਅਥਵਾ ਪਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੀਰੀਏ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਾਰੁਣ.

ਦਾਰਦ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਿਦ। ੨ ਫ਼ਾ دارد ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਕਸ ਨ ਦਾਰਦ" (ਤਿਲੰ ਮ:੧) ੩ ਉਹ ਰੱਖੇ। ੪ ਉਹ ਰੱਖੇਗਾ। ੫ ਸੰ. ਦਾਰਦ. ਸਮੁੰਦਰ। ੬ ਪਾਰਾ। ੭ ਸ਼ਿੰਗਰਫ਼। ੮ ਵਿ–ਦਰਦ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਦ ੨.

ਦਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਣ ਅਤੇ ਦਾਰੁਣ. "ਦਾਰਨ ਦੁਖ ਦੁਤਰੁ ਸੰਸਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦਾਰਮ. ਸੰ. दाडिम–ਦਾੜਿਮ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਾਰ. "ਦਾਰਮ ਦਰਕਗਯੋ ਪੇਖ ਦਸਨਨ ਪਾਂਤਿ."(ਚੰਡੀ ੧)

ਦਾਰ ਮਦਾਰ. ਫ਼ਾ دار و مدار ਸੰਗਜਾ–ਆਸ਼੍ਰਯ. ਠਹਿ-ਰਾਉ। ੨ ਕਾਰਯ ਦਾ ਭਾਰ. ਕੰਮ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ। ੩ ਸ਼ਗੜਾ ਨਿਬੇੜਨ ਦਾ ਕਰਮ.

ਦਾਰਵ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਮ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਦਾਰੁ (ਲੱਕੜ) ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ.

ਦਾਰਾ. ਫ਼ਾ دارا ਵਿ–ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ। ੪ ਕੈਯਾਨ ਵੰਸ਼ੀ ਦਾਰਾ ਨਾਮ ਦਾ ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਦਰਾਯੁਸ, ਦਾਰ ਯਵੁਸ, ਡੇਰੀਅਸ (Darius) ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਾਰਸ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹਨ:–

(ੳ) ਗੁਸ਼ਤਾਸਪ, ਜੋ Hystaspes ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸਮਾਂ B. C.੫੨੧–੪੮੫ ਮੰਨਿਆ-ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਸਿੰਧੁ ਦਰਿਆ ਦੀ ਵਾਦੀ (Indus Valley) ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

(ਅ) Nothus. ਇਹ B. C.੪੨੩–੪੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

(ੲ) Codomanus ਇਹ B. C. ੩੩੫–੩੩੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. "ਦਾਰਾ ਸੇ ਦਲੀਸਰ ਦ੍ਰਜੋਧਨ ਸੇ ਮਾਨਧਾਰੀ."(ਅਕਾਲ) ੫ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਉਸ ਦਾ ਭੀ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ ਦਾਰਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਾਰਾ ਮਰਵਾਯਾ."(ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇਖੋ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ। ੬ ਸੰ. ਦਾਰ. ਭਾਰਯਾ. ਦਾਰਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਦਾਰਾ ਮੀਤ ਪੂਤ ਸਨਬੰਧੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੭ ਸੰ. ਦਾਰੁ. ਲੱਕੜ. "ਰੱਜੂ ਸੰਗ ਬੰਧ ਕਰ ਦਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਵਿ–ਦਾਰਕ. ਵਿਦਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਚੀਰਣ ਵਾਲਾ. "ਰੂਮੀ ਜੰਗੀ ਦੁਸਮਨ ਦਾਰਾ."(ਭਾਗੁ)

ਦਾਰਾਇ ਦੀਨ. ਫ਼ਾ دارائے دین ਵਿ–ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਰਕਕ.

ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ / **ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ** دارا شکوہ ਮੁਮਤਾਜ਼ ਮਹਲ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ੨੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੧੫ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਨ ੧੬੩੭ ਵਿੱਚ ਨਾਦਿਰਾ ਬੇਗਮ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਬੇਗਮ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਵੰਡਾਉਂਦੀ ਰਹੀ. ਸਨ ੧੬੪੮ ਵਿੱਚ ਦਾਰਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਸੂਬਾ ਮੁਕੱਰਿਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੬੫੨ ਤਕ ਰਿਹਾ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ (ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ) ਵੱਲੋਂ ਹੋਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਮਈ ੨੯, ਸਨ ੧੬੫੮ ਨੂੰ ਸਾਮੂਗੜ੍ਹ (ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਵੱਲ) ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਭਜਦੇਹੋਏ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਦਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਬਿਆਸ (ਵਿਪਾਸ਼) ਦੇ ਲਾਗੇ ਪਹੁਚੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਈ ਸੌ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ ਦਾਰੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦਰਿਆ ਦਾ ਕੰਢਾ ਰੋਕੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਵਧਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ. ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਦਾਰਾ ਮੁਲਤਾਨ ਵੱਲ ਨਿਕਲ ਗਿਆ. ਬਹੁਤ ਥਾਈਂ ਭੌਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਤ ਦਾਦਰ (ਦਰਾ ਬੋਲਾਨ) ਦੇ ਪਾਸ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਸਰਦਾਰ ਜੀਵਨਮੱਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੈਦੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ. ੨੯ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤੇ ਕਾਫ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਫ਼ਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਰ ੩੦ ਅਗਸਤ ੧੬੫੯ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਿਆ ਜਾਕੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਵਿੱਚ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ.

ਦਾਰਾ ਸੂਫ਼ੀ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਦਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੱਜਨ ਸੀ. ਇਹ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਛਾਪ "ਕਾਦਿਰੀ" ਸੀ.

ਦੇਖੋ, ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ.

ਦਾਰਾਪਦ. ਅਪਦਾ (ਮੁਸੀਬਤ) ਨੂੰ ਦਾਰ (ਚੀਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. "ਦਾਰਾਪਦ ਦੁਸ੍ਵਾਂਤਕਰ ਨਾਮ ਤੀਰ ਕੇ ਜਾਨ." (ਸਨਾਮਾ)

ਦਾਰਾਬ. ਦਾਰਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋ ਫਾਰਸ ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅੱਠਵੀਂ ਹਕਾਯਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਦਾਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੰਜ. ਸ਼ੋਕ. "ਜੇ ਭਵ ਕੇ ਦੁਖ ਦਾਰਿ ਮਿਟਾਵੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਵਿ–ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ.

ਦਾਰਿਕਾ. ਸੰ. ਕੰਨਜਾ. ਲੜਕੀ। ੨ ਬੇਟੀ. ਪੁਤ੍ਰੀ.

ਦਾਰਿਦ / **ਦਾਰਿਦੁ** / **ਦਾਰਿਦ੍ਰ** ਸੰ. ਦਾਰਿਦ੍ਰ. ਵਿ–ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ। ੨ ਦਾਰਿਦ੍ਰਯ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰਧਨਤਾ. ਕੰਗਾਲੀ. ਗ਼ਰੀਬੀ. "ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਨਾਸਹਿ ਨਾਮ ਅਧਾਰ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) "ਦਾਰਿਦੁ ਦੇਖ ਸਭਕੋ ਹਸੈ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) "ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ੍ਰ ਨਿਵਾਰਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਦਾਰਿਮ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਮ ਅਤੇ ਦਾੜਿਮ.

ਦਾਰੀ. ਸੰ. दारिन्. ਵਿ–ਵਿਦਾਰਣ ਕਰਤਾ. ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਦੁਖਦਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ داری ਤੂ ਰਖਦਾ ਹੈਂ। ੩ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਰਾਜ਼ਦਾਰੀ. "ਪਰ ਸਿੰਘਨ ਤੈਂ ਮੁਲਕ ਕੀ ਨਹਿ ਦਾਰੀ ਥਾਈ." (ਪੰਪ੍ਰ) ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾ ਹੋਸਕੀ। ੪ ਦਾੜ੍ਹੀ. ਸਮਸ਼੍ਰੁ. ਰੀਸ਼. "ਵਾਂਕੀ ਕਰ ਦਾਰੀ ਧਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨) ਦਾੜ੍ਹੀ ਹੱਥ ਫੜੀ.

ਦਾਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਠ. ਲੱਕੜ। ੨ ਦੇਵਦਾਰੁ. ਦਯਾਰ। ੩ ਬਢਈ. ਕਾਠ ਦਾ ਕਾਰੀਗਰ। ੪ ਪਿੱਤਲ। ੫ ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ.

ਦਾਰੁਕ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ. "ਹਮਰੋ ਰਥ ਦਾਰੁਕ ਤੈਂ ਕਰ ਸਾਜ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦਾਰੁ (ਕਾਠ) ਦਾ ਪੁਤਲਾ.

ਦਾਰੁਕਾ. ਸੰ. ਕਠਪੁਤਲੀ.

ਦਾਰੁਣ / **ਦਾਰੁਨ** ਵਿ–ਭਯਾਨਕ. ਘੋਰ। ੨ ਦੁਸਹ. ਜੋ ਸਹਾਰਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. "ਦਾਰੁਨ ਦੁਖ ਸਹਿਓ ਨ ਜਾਇ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਦਾਰੁਨਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਰੁ (ਲੱਕੜ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕਾਠ ਦੀ ਪੁਤਲੀ. "ਦਾਰੁਨਾਰਿ ਕੋ ਕਜਾ ਗੁਨ ਦੋਸੂ?" (ਨਾਪ੍ਰ)

ਦਾਰੁਪੂਤਰੀ. ਦਾਰੁ (ਲੱਕੜ) ਦੀ ਪੁੱਤਲਿਕਾ. ਕਠ-ਪੁਤਲੀ.

ਦਾਰੁਲਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ. ਅ. دارالخلافت ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦਾ ਸਦਰ ਅਸਥਾਨ. ਰਾਜਧਾਨੀ. ਜਦ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਕਹਾਉਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਤੋਂ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਸਦਰ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ.

ਦਾਰੂ. ਵਿ–ਦਾਰਣ ਕਰਤਾ. ਵਿਦਾਰਕ. "ਗੁਰਿ ਅੰਕਸੁ ਸਬਦੁ ਦਾਰੂ ਸਿਰਿ ਧਰਿਓ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਅੰਕੁਸ਼, ਜੋ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖਿਆ. "ਸਭ ਅਉਖਧ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਰੋਗਵਿਦਾ-ਰਕ ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਇਸਤਾਮਾਲ ਕਰਕੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਰੁ। ੩ ਫ਼ਾ دارو ਸੰਗਜਾ–ਦਵਾ. ਔਖਧ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੀਓ ਦਾਰੂ."(ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਅਵਖਧ ਸਭੇ ਕੀਤਿਅਨੁ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਦਾਰੂ ਨਾਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੫) ੪ ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. "ਦੀਖਿਆ ਦਾਰੂ ਭੋਜਨ ਖਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੫ ਬਾਰੂਦ. "ਦਾਰੂ ਸੁ ਦੋਸ਼ ਹੁਤਾਸਨ ਭਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਾਰੂਕਾਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਰੂ (ਸ਼ਰਾਬ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਲਾਲ। ੨ ਬਾਰੂਦਸਾਜ਼.

ਦਾਰੇਰ. ਤੇੜ. ਦਰਜ. ਦੇਖੋ, ਦਰੇਰ. "ਮੁਖੰ ਦੇਖਕੈ ਚੰਦ ਦਾਰੇਰ ਖਾਈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦਾਰੋਗ਼ਾ. ਫ਼ਾ داروغہ ਸੰਗਜਾ–ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ.

ਦਾਰੰਦ. ਫ਼ਾ دارند ਰਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸ਼ਤਨ.

ਦਾਰ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾੜ੍ਹੀ.

ਦਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋੜਤੁੰਮਾ. ਇੰਦ੍ਰਾਯਨ। ੨ ਜੰਗਲੀ ਸ਼ਹਦ. ਮਧੁ। ੩ ਸੰ. ਦਾਲਿ. ਦਲਿਆ-ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਦ੍ਵਿਦਲ ਕੀਤਾ ਦਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਲਿ। ੪ ਦਲੇ ਹੋਏ ਅੰਨ ਦਾ ਸਾਲਣ। ੫ ਵਿ–ਦਲਨ ਕਰਤਾ. "ਸਭ ਦਾਲਿਦ ਭੰਜ ਦੁਖਦਾਲ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੬ ਅ. دال ਰਹਨੁਮਾ. ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਯੁਕ੍ਰਿ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ.

ਦਾਲਚੀਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਚੀਨੀ.

ਦਾਲਦ / **ਦਾਲਦੁ** ਦੇਖੋ, ਦਾਰਿਦ. "ਦਾਲਦ ਭੰਜਨ ਦੁਖ ਦਲਨ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਦੁਖ ਦਾਲਦੁ ਸਭੋ ਲਹਿਗਇਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਦਾਲਦੁਭੰਜ. ਵਿ–ਦਾਰਿਦ੍ਰਯ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਗ਼ਰੀਬੀ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਦਾਲਦੁਭੰਜ ਸੁਦਾਮੇ ਮਿਲਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਦਾਲਾ. ਵਿ–ਦਲਨ ਕਰਤਾ. "ਪਾਪਵੰਸ ਕੋ ਦਾਲਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾ. ਦਾਲ. ਦਾਲਿ। ੩ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ ਰਬਾਬੀ.

ਦਾਲਾਨ. ਫ਼ਾ دالان ਸੰਗਜਾ–ਖੁਲ੍ਹਾ ਕਮਰਾ. ਬਿਨਾ ਕਿਵਾੜ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਘਰ.

ਦਾਲਿ. ਦੇਖੋ, ਦਾਲ ੩. "ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਦਾਲਿ ਸੀਧਾ ਮਾਗਉ ਘੀਉ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ)

ਦਾਲਿਦ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਿਦ. "ਸਭ ਦਾਲਿਦ ਭੰਜ ਦੁਖ-ਦਾਲ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਦਾਵ. ਦੇਖੋ, ਦਾਉ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗਲ ਦੀ ਅਗਨਿ. ਦਾਵਾਗਨਿ। ੩ ਵਨ (ਬਣ). ਜੰਗਲ.

ਦਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਦਾਉਣ। ੨ ਪੱਲਾ. ਲੜ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮਨ.

ਦਾਵਣਿ. ਦਾਮਨ ਵਿੱਚ. ਪੱਲੇ. ਲੜ ਨਾਲ. "ਹਰਿ ਸਜਣ ਦਾਵਣਿ ਲਗਿਆ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਰੱਸੀ ਨਾਲ। ੩ ਦਾਉਣ ਵਿੱਚ.

ਦਾਵਤ. ਅ. دعوت ਦਅ਼ਵਤ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੁਲਾਉਣਾ। ੨ ਪ੍ਰੀਤਿਭੋਜਨ। ੩ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ. ਨਜੋਂਦਾ.

ਦਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਵਣ। ੨ ਸੰ. ਦਾਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਸੀ। ੩ ਸੰ. दावन. ਵਿ–ਦੇਣ ਯੋਗਜ. "ਹਾੜ ਬਦੀ ਪ੍ਰਿਥਮਾ ਸੁਖਦਾਵਨ." (ਰਾਮਾਵ)

* ਯੂਨਾਨੀ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾਵਨਗੀਰ. ਦੇਖੋ,ਦਾਮਨਗੀਰ. "ਹ੍ਵੈਹੋਂ ਦਾਵਨਗੀਰ ਤੁਹਾਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮)

ਦਾਵਨਿ. ਦਾਮਨ (ਰੱਸੀ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦਾਵਨ ੨. "ਦਾਵਨਿ ਬੰਧਿਓ ਨ ਜਾਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਮਨੀ.

ਦਾਵਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ. ਬਿਰਛਾਂ ਦੇ ਖਹਿਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਗਨਿ. ਦਾਵਾਗਨਿ. ਦਾਵਾ-ਨਲ. "ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਬਹੁਤ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਅ਼ ਦਅ਼ਵਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦਾਵਾ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਹੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦਾਵਾਅਗਨਿ } ਦੇਖੋ, ਦਾਵਾ ੧.
ਦਾਵਾਗਨਿ }

ਦਾਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾਤ.

ਦਾਵਾਨਲ. ਦੇਖੋ, ਦਾਵਾ ੧.

ਦਾੜ. ਸੰ. ਦੰਸ਼ਟ੍ਰਾ. ਜਾੜ੍ਹ। ੨ ਸੂਰ ਦੀ ਹੁੱਡ.

ਦਾੜਗਾੜ } ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹੁੱਡ, ਵਰਾਹ
ਦਾੜਧਰ } ਅਵਤਾਰ. ਦਾੜ੍ਹ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰ ਭਗਵਾਨ. "ਧਰਜੋ ਵਿਸਨੁ ਤਉ ਦਾੜਗਾੜਾਵਤਾਰੰ." (ਵਰਾਹ) "ਧਰਦਾੜ ਜਜੋਂ ਰਣ ਗਾਢ ਹ੍ਵੈ." (ਕਲਕੀ)

ਦਾੜਪੀੜ. ਦਾੜ੍ਹ (ਦੰਸ਼ਟ੍ਰਾ) ਦਾ ਦਰਦ. ਦਾੜ੍ਹ ਦੀ ਪੀੜਾ. "ਦੰਤ ਰੋਗ ਅਰੁ ਦਾੜ੍ਹਪੀੜ ਗਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਦੰਤਰੋਗ.

ਦਾੜਮ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਮ ਅਤੇ ਦਾੜਿਮ.

ਦਾੜਵੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾੜਿਮੀ. "ਦਾੜਵੀ ਪ੍ਰਦੰਤੇ." (ਅਕਾਲ) ਕਵਿਜਨ ਅਨਾਰ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਤੁੱਲ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੰਕ੍ਰਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਦਾਢੰਜ ਸਹਿਤ. ਮਜ਼ਬੂਤ਼ੀ ਸਹਿਤ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜ਼ਬੂਤ਼.

ਦਾੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੰਸ਼ਟ੍ਰਾ.ਹੁੱਡ. "ਦਾੜਾ ਅਗ੍ਰੇ ਪ੍ਰਿਥਮਿ ਧਰਾਇਣ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਜਾੜ੍ਹ. ਦਾੜ੍ਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਾੜ੍ਹਾ.

ਦਾੜਿਮ } ਸੰ. ਦਾਡਿਮ–ਦਾਡਿਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਾਰ
ਦਾੜਿਮੀ } ਦਾ ਬੂਟਾ। ੨ ਅਨਾਰ ਦਾ ਫਲ.

ਦਾੜੀ } ਸੰ. ਦਾਢਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਠੋਡੀ ਉੱਪਰਲੇ ਰੋਮ.
ਦਾੜ੍ਹਾ } ਸਮਸ਼੍ਰ. ਰੀਸ਼. "ਸੇ ਦਾੜੀਆ ਸਚੀਆਂ ਜਿ
ਦਾੜ੍ਹੀ } ਗੁਰਚੋਰਨੀ ਲਗੰਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਮੁੱਛ. "ਗਰੀਬਾ ਉਪਰਿ ਜਿ ਖਿੰਜੈ ਦਾੜੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਜੋ ਮੁੱਛ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰਕੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਆਪਣਾ ਮਰਦਊ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦਿਉ. ਸੰ. ਦਜੁ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ.

ਦਿਉਸ. ਸੰ. ਦਿਵਸ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ."ਦਿਉਸ ਚਾਰ ਕੇ ਦੀਸਹਿ ਸੰਗੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦਿਉਸਰਾਣੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਵਸਰਾਜ. ਦਿਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੂਰਯ. "ਰਾਤ੍ਰਿ ਬੀਤੀ ਉਦਸੋ ਦਿਉਸਰਾਣੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦਿਉਹਾੜੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਜੇਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ. ਹਰ ਰੋਜ਼. ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ. ਸਿੰਧੀ. ਡਿਹਾੜੀ. "ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦਵਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਹਾੜੀ.

ਦਿਉਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਸਰੂਰ.

ਦਿਓਸ. ਦੇਖੋ, ਦਿਉਸ.

ਦਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੀਆ.

ਦਿਆਨਤ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਨਤ.

ਦਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਦਇਆਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਯਾਰ.

ਦਿਆਲ. ਦੇਖੋ, ਦਇਆਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲ.

ਦਿਆਲ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ.

ਦਿਆਲਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲਪੁਰਾ.

ਦਿਆਲਾ. ਵਿ–ਦਯਾਲੂ. ਦਯਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਦਯਾਲੂ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਜਦ ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਜੀ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰੇ ਗਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲੇ ਨੂੰ ਉਬਲਦੀ ਦੇਗ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਨੇ ਇਸ ਘੋਰ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਕਰਕੇ ਜਾਤਾ ਅਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰਪੁਰੀ ਨੂੰ ਪਧਾਰਿਆ.

ਦਿਸ. ਸੰ. ਦਿਸ. ਧਾ–ਦਿਖਾਉਣਾ, ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ, ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾ. ਓਰ ਤ਼ਰਫ਼. ਸਿਮਤ.

ਦਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸ੍ਟ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ੍ਟ.

ਦਿਸਟਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਮਾਨ.

ਦਿਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ.

ਦਿਸਟਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤ। ੨ ਸੰ. ਦਿਸ੍ਟਾਂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤਜੁ.

ਦਿਸਟਾਨਿਓ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਆਇਆ. ਨਜਰ ਆਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਾਨਿਓ.

ਦਿਸਟਾਵੈ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ–ਆਵੈ. ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ. "ਕਛੁ ਆਨ ਨਹੀ ਦਿਸਟਾਵੈ." (ਨਟ ਮ: ੫)

ਦਿਸਟਿ. ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨਜਰ.ਨਿਗਾਹ. "ਜਾਕੀ ਦਿਸਟਿ ਨਾਦਿ ਲਿਵ ਲਾਗੈ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਦਿਸ੍ਟਿ.

ਦਿਸਟਿਬਗਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਕਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਬਗੁਲੇ ਜੇਹੀ ਨਜਰ. ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਕੇ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕ. "ਠਗ ਦਿਸਟਿਬਗਾ ਲਿਵ ਲਾਗਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ)

ਦਿਸਟਿਬਿਕਾਰੀ } ਸੰਗਜਾ–ਵਿਕਾਰਦ੍ਰਿਸ੍ਟੀ. ਪਰਧਨ
ਦਿਸਟਿਵਿਕਾਰੀ } ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਵੱਲ ਖੋਟੀ ਨਜਰ. "ਦਿਸਟਿਬਿਕਾਰੀ ਬੰਧਨ ਬਾਂਧੈ, ਹਉ ਤਿਸ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) "ਦਿਸਟਿਬਿਕਾਰੀ ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਗੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ:੧) ੨ ਵਿ–ਵਿਕਾਰ-ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਵਾਲਾ. "ਦਿਸਟਿਵਿਕਾਰੀ ਨਾਹੀ ਭਉ ਭਾਉ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਦਿਸਟੈ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਆਵੈ. ਦਿਸਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਦਿਸਟੈ ਸੋ ਗਾਛੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਦਿਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ. ਨਜਰ ਆਉਣਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਨਿਗਾਹ) ਪੈਣਾ.

ਦਿਸਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼ਜਮਾਨ. ਜੋ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਦਿਸਦਾ ਸਭਕਿਛੁ ਚਲਸੀ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ:੪)

ਦਿਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਣਾ.

ਦਿਸਪਟ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਪਟ (ਵਸਤ੍ਰ) ਦਿਗੰਬਰ. ਨੰਗਾ. "ਬਹੁਤ ਬੈਸਨੋ ਦਿਸਪਟ ਸਤੀ." (ਨਾਪ੍)

ਦਿਸਾ. ਸੰ. ਦਿਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤ਼ਰਫ਼. ਓਰ. ਸਿਮਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ (Cardinal points) ਪੂਰਵ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ (ਪੂਵੰ, ਪਸ਼੍ਚਮ, ਉੱਤਰ, ਦਕਿਣ–ਮਸ਼ਰਿਕ਼, ਮਗ਼ਰਿਬ, ਸ਼ੁਮਾਲ, ਜਨੂਬ– East, West, North, South)ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ.ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਾਰ ਉਪਦਿਸ਼ਾ (ਕੋਣਾਂ) ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਕ਼ਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ:–

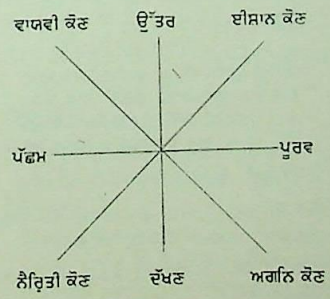

ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਊਰਧ ਅਤੇ ਅਧੋ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਦਸ਼ ਦਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਦਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕਜੋਂਕਿ ਦਿਸ਼ਾ ਦਸ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ.

ਦਿਸਾਉਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਾਵਰ.

ਦਿਸਾਸੂਲ. ਸੰ. ਦਿਸ਼ਾਸ਼ੂਲ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਦਿਨ ਅਰ ਵੇਲਾ ਸ਼ੂਲ ਜੇਹਾ ਦੁਖਦਾਈ. ਜਿਵੇਂ-ਪੱਛਮ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਅਤੇ ਐਤਵਾਰ. ਉੱਤਰ ਲਈ ਮੰਗਲ ਅਤੇ ਬੁਧ. ਪੂਰਵ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਸੋਮ. ਦਕਿਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀਰਵਾਰ. "ਥਿਤਿ ਵਾਰ ਭਦ੍ਰਾ ਭਰਮ ਦਿਸਾਸੂਲ ਸਹਸਾ ਸੰਸਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਦਿਸਾਨਾਗ. ਦੇਖੋ, ਦਸੋ ਨਾਗ ਅਤੇ ਦਿੱਗਜ.

ਦਿਸ਼ਾਨਾਥ } ਦੇਖੋ, ਦਿਕਪਾਲ ਅਤੇ ਦਿਗਪਤਿ.
ਦਿਸ਼ਾਪਤਿ }

ਦਿਸਾਪੁਰੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਦਿਸ਼ਾ ਮੇਂ. ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ. "ਜਿਨ ਕੇ ਕੰਤ ਦਿਸਾਪੁਰੀ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨)

ਦਿਸਾਬਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਪਟ ਅਤੇ ਦਿਗੰਬਰ. "ਦਿਸਾ ਬਸਤ੍ਰ ਰਾਜੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਵਸਤ੍ਰਰੂਪ ਦਿਸ਼ਾ.

ਦਿਸਾਭ੍ਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ. ਭੁੱਲਕੇ ਪੂਰਵ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਪੱਛਮ ਜਾਣਲੈਣਾ.

ਦਿਸਾਰਨਿ. ਵਿ–ਦਿਸਾਵਰ (ਅਪਰ–ਦਿਸ਼ਾ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ. ਪਰਦੇਸਣ. "ਏਕ ਦਿਸਾਰਨਿ ਸੋ ਰਹੈ ਤਾਂਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੪)

ਦਿਸਾਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼–ਅਪਰ. ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼. ਪਰਦੇਸ਼. ਵਿਦੇਸ਼. "ਬਹੁਤ ਦਿਸਾਵਰ ਪੰਧਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਅਨੇਕ ਜਨਮ. ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜਾ.

ਦਿਸਾਵਰੀ. ਵਿ–ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਦਾ. ਵਿਦੇਸ਼ੀ। ੨ ਅਪਰ ਦਿਸ਼ਾ (ਵਿਦੇਸ਼) ਨੂੰ. "ਪੰਖੀ ਚਲੇ ਦਿਸਾਵਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾ–ਉਪਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਦਿਸਾ, ਦਸ ਦਿਸਾ ਅਤੇ ਦਿਸਾ. "ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ." (ਜਾਪੁ)

ਦਿਸਿ. ਦਿਸ਼ਾ ਮੇਂ. ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਾ। ੨ ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ–ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਜਰ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਨਿਗਾਹ.

ਦਿਸਿਆਵਦਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਨਜਰ) ਆਂਵਦਾ. ਦਿਖਾਈ-ਦਿੰਦਾ. "ਕੁਟੰਬ ਦਿਸਿਆਵਦਾ, ਸਭ ਚਲਣਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਦਿਸੇ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਆਵੇ. ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ. "ਨਾਨਕ ਜੀਵਤ ਦਰਸ ਦਿਸੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖਕੇ.

ਦਿਸੇਸ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਸ਼ਾ–ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਦਿਗਪਤਿ.

ਦਿਸੈ. ਦਿਖਾਈਦਿੰਦਾ. ਦੇਖਦਾ. "ਅਠਦਸ ਬੇਦ ਸੁਨੇ ਕਹ ਡੋਰਾ। ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਨ ਦਿਸੈ ਅੰਧੇਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਵੇਦ ਬੇਲਾ ਕਿੱਥੇ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਹੋਣ ਪੁਰ ਅੰਧਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ–ਅਨੇਕ ਇ਼ਲਮ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਅਗਜਾਨੀ, ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਦਿਸੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਦੇਸਾਂਤਰ.

ਦਿਸੰਤਰਿ } ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਵਿੱਚ. "ਜੋਗ ਨ ਦੇਸਿ ਦਿਸੰ-
ਦਿਸੰਤਰੀ } ਤਰਿ ਭਵਿਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) "ਭੂਲੀ ਫਿਰੈ ਦਿਸੰਤਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਦਿਸੰਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦੇਸਾਂਤਰ. "ਦਿਸੰਤਰੁ ਭਵੈ ਅੰਤਰੁ ਨਹੀ ਭਾਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਦਿਸੰਦੜਾ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਆਵੰਦਾ. ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ.

ਦਿਸੰਦੜਿਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਖਣ ਪੁਰ. ਦੇਖਣ ਤੋਂ. "ਜਿਨਾ ਦਿਸੰਦੜਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਞੈ ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਡੜੇ ਸੇਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਦਿਸੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਦਾ.

ਦਿਸੰਨਿ. ਨਜਰ (ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ) ਆਵੰਨ. ਦਿਖਾਈਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਸੇ ਮੁਹ ਸੋਹਣੇ ਦਰਿ ਸਚੈ ਦਿਸੰਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਿਸ੍ਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਗਜ਼, ਕ੍ਰਿਸਮਤ। ੨ ਉਪਦੇਸ਼। ੩ ਕਾਲ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟ.

ਦਿਸ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.। ੨ ਉਤਸਵ। ੩ ਭਾਗਜ਼, ਕ੍ਰਿਸਮਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ.

ਦਿਹ. ਸੰ. ਦਜ਼ੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਨ. ਦਿਵਸ. "ਨਾਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਹ। ੩ ਫ਼ਾ ,, ਦਾਦਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਹ. ਦਾਨ ਕਰ। ੪ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਆਰਾਮਦਿਹ.

ਦਿਹਦ. ਫ਼ਾ ,, ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਦਿਹਮ. ਫ਼ਾ ,, ਮੈਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ.

ਦਿਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ.

ਦਿਹਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ.

ਦਿਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਦਿਹਾ. ਦਿਨਾਂ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਹ ੧. "ਦੇਵੈ ਦੇਹਾ ਕੂੜਾ ਚਾਰ ਦਿਹਾ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਦਿਹਾਈ. ਵਿ–ਦਿਨ ਦੀ. ਦਿਹ (ਦਜ਼ੁ) ਕੀ. "ਤੇਰੀ ਖਿੰਥਾ ਦੇ ਦਿਹਾਈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਖਿੰਥਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਦਿਹਾਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਹਾੜਾ. ਦਿਨ. ਦਿਵਸ. ਦਜ਼ੁ. "ਇਕੁ ਘੜੀ ਦਿਨਸ ਮੋਕਉ ਬਹੁਤ ਦਿਹਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਿਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਹਾੜੀ.

ਦਿਹਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਹਾਰਾ. "ਛੋਡਿ ਚਲਿਆ ਏਕ ਦਿਹਾੜੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਿਹਾੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਨ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਥਵਾ ਨੌਕਰੀ. "ਲਾਹਾ ਖਟਿਹੁ ਦਿਹਾੜੀ." (ਅਨੰਦੁ) "ਕਛੁ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਦਿਨ ਦਾ. ਰੋਜ਼ਾਨਾ. "ਤੀਨਿ ਸੇਰ ਕਾ ਦਿਹਾੜੀ ਮਿਹਮਾਨੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਿਹਿ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਜ਼ੁ. ਦਿਨ. ਦਿਵਸ. "ਜਿ ਦਿਹਿ ਨਾਲਾ ਕਪਿਆ." (ਸ. ਫ਼ਰੀਦ) ਜਿਸ ਦਿਨ (ਜਨਮ ਸਮੇਂ) ਨਾਲੂਆ ਕੱਟਿਆ। ੨ ਭਾਵ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਗਜਾਨ. "ਓਥੈ ਦਿਹੁ ਨ ਓਥੈ ਸਭ ਰਾਤਿ."(ਮਲਾ ਮ:੧)

ਦਿਹੁ

ਦਿਹੁਦੀਵੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਿਨ ਅਤੇ ਦੀਵਿਆਂ ਦੇ ਹੋਣ ਪੁਰ. ਬਾਹਰ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ. "ਦਿਹੁਦੀਵੀ ਅੰਧ ਘੋਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਅਕ਼ਲ ਅਤੇ ਇਲਮ ਹੁੰਦਿਆਂ.

ਦਿਹੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰੀ ਅਤੇ ਦੇਹਲੀ.

ਦਿਹੰਦ ਫ਼ਾ ,, ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਦਿਹੰਦ

ਦਿਹੰਦਾ ਸੁਦੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਸੱਦੀ (ਵਹੀ ਕਰਤਾਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਖੈਰ ਖੂਬਾਂ ਕੋ ਦਿਹੰਦਾ." (ਗਜਾਨ)

ਦਿਕ. ਸੰ. ਦਿਕ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਸ਼ਾ, ਤ੍ਰਫ਼ ਓਰ। ੨ ਅ ,, ਦਿਕ੍. ਵਿ–ਬਾਰੀਕ. ਸੂਖਮ। ੩ ਤੰਗ. ਦੁਖੀ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਈ ਰੋਗ. ਤਪਦਿਕ. Consumption (Phthisis). ਦੇਖੋ, ਖਈ.

ਦਿਕਪਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ਼ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਲਕ ਦਸ਼ ਦੇਵਤਾ ਹਨ–ਪੂਰਵ ਦਾ ਇੰਦ੍, ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਦਾ ਅਗਨਿ, ਦਕਿਣ ਦਾ ਯਮ, ਨੈਰਿਤੀ ਕੋਣ ਦਾ ਨੈਰਿਤ ਰਾਖਸ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਵਰੁਣ, ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਦਾ ਵਾਯੁ, ਉੱਤਰ ਦਾ ਕੁਬੇਰ, ਈਸ਼ਾਨ ਦਾ ਸ਼ਿਵ, ਊਰਧ (ਉੱਪਰ ਵੱਲ) ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਅਧੋ (ਹੇਠ ਵੱਲ) ਦਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਗਪਾਲ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦਿਗਪਾਲ ੨.

ਦਿੱਕ੍ਰਤ. ਅ ,, ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਰੀਕੀ. ਸੂਖਮਤਾ। ੨ ਕਸ੍. ਕਠਿਨਾਈ. ਔਖ.

ਦਿਖਆਕਨੀ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ੧੧੨੫ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ "ਦਿਖੁਆਸਨੀ" ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਅਸ਼ੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਖੁਆਸਨੀ.

ਦਿਖਹੁ. ਦੇਖੋ, ਤੁੱਕੇ.

ਦਿਖਣ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਜਰ

ਦਿਖਨ ਆਉਣਾ.

ਦਿਖਨਥੇ. ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ. ਦੇਖਨੇ ਲੀਯੇ. "ਲੋਚਹ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਨਥੇ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਦਿਖਰਾਵਾ ਦਿਖਾਇਆ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਵਿੱਚ ਕਰਾਵਾ

ਦਿਖਲਾਵਾ (ਕਰਾਇਆ). ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਨਜ਼ਾਰਾ. "ਸੋ ਪਾਯੋ ਜਗ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਾ." (ਜਾਪੁ)

ਦਿਖਾ. ਦੇਖਾਂ. "ਦਿਖਾ ਕਿਨੈ ਕਿਹੁ ਆਣਿ ਚੜਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਧਨ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖਿਆ. "ਸਭ ਤੂਹੈ ਤੁਹੀ ਦਿਖਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਗਜਾਨ-ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਵਾਲਾ. "ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ, ਬੁਝਾਇ ਦੇਇ ਸੋਈ ਜਨੁ ਦਿਖਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੪ ਦੇਖੋ, ਦੀਖਾ.

ਦਿਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਨਜਰ) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ.

ਦਿਖਾਇਬਾ ਦਿਖਾਉਣਾ. "ਦਰਸ ਦਿਖਾਇਬਾ ਹੈ

ਦਿਖਾਧਾ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਜਗਨਾਥ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਸਭ ਅਪਨੋ ਖੇਲੁ ਦਿਖਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦਿਖਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖਿਆ.

ਦਿਖਾਰਿਆ. ਦਿਖਾਇਆ.

ਦਿਖਾਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਿਖਾਉਣਾ.

ਦਿਖਾਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਹਰ ਦਾ ਠਾਟ. ਆਡੰਬਰ। ੨ ਵਿ–ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਖੀਤਾ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ. "ਤ੍ਰਿਣ ਮੇਰੁ ਦਿਖੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦਿਖੈਯਾ. ਵਿ–ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਗ. ਦੇਖੋ, ਦਿਕ ੧.

ਦਿਗ ਦਰਸਨ. ਸੰ. ਦਿਗ੍ਦਰ੍ਸ਼ਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸ਼ਾਰਾ. ਸੈਨਤ. ਸੈਨਤ। ੨ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਨਮੂਨਾ। ੪ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. Mariner's Compass ਦੇਖੋ, ਕੁਤਬਨੁਮਾ.

ਦਿਗਦਾਹ. ਸੰ. ਦਿਗ੍ਦਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਪਸ਼ਕਨ. ਸੂਰਯ ਦੇ ਛਿਪਣ ਪੁਰ ਭੀ ਦਿਸ਼ਾ ਲਾਲ ਮਚਦੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣੀਆਂ. "ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਿ ਦਿਗਦਾਹ ਲਖਜੈ ਸਬ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਗਦਿਸੈ. ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਪਦਿਸ਼ਾ. ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਕੋਣਾਂ। ੨ ਦਸ਼ ਦਿਸ਼ਾ. "ਦਿਗ ਦਿਸੈ ਸਰਾਇਚਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਸਰਾਇਚਾ.

ਦਿਗਪਤਿ. ਸੰ. ਦਿਕ੍ਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅੱਠ ਦੇਵਤਾ–ਦੱਖਣ ਦਾ ਮੰਗਲ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਸ਼ਨੀ, ਉੱਤਰ ਦਾ ਬੁਧ, ਪੂਰਵ ਦਾ ਸੂਰਜ, ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਦਾ ਸ਼ੁਕ੍ਰ, ਨੈਰਿਤੀ ਦਾ ਰਾਹੁ, ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਈਸ਼ਾਨ ਦਾ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਕਪਾਲ.

ਦਿਗਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦਿਕਪਾਲ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮ੍ਰਿਦੁਗਤਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਪੰਜਵੀਂ ਅਤੇ ਸਤਾਰਵੀਂ ਮਾਤਾ ਲ਼ਘੁ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਤਾ, ਦਾਸ਼ਾਨ ਰਾਜ ਦਾਤਾ,
ਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਪੁਤ੍ ਪਜਾਰੇ, ਵਾਰੈਤ ਤਾਤ ਮਾਤਾ,
ਸ਼ੂਰਤ੍ ਗਜਾਨ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਆਗਾਰ ਰਾਜ਼ਜਨੀਤੀ,
ਐਸੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੁ ਸੋ, ਕੀਜੈ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰੀਤੀ.

ਦਿਗਬਿਜੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਗਵਿਜਯ.

ਦਿਗਰ. ਫ਼ਾ ,, ਅਥਵਾ ,, ਦੀਗਰ. ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦੂਤੀਯ. "ਦਿਗਰ ਕੋ ਨਹੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦਿਗਵਿਜਯ ਸੰ. ਦਿਗ੍ਵਿਜਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੈਨਾ ਦੇ ਬਲ

ਦਿਗਵਿਜੈ ਨਾਲ ਜਾਂ ਵਿਦ੍ਯਾਬਲ ਸਾਥ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਰੈ ਦਿਗਵਿਜਯ ਸੰਸੈ ਨਾਹੀ." (ਨਾਪੁ)

ਦਿਗਵਿਜੈ ਹੋਤ ਸਾਜ ਬੇਦੀਕੁਲਕੇਤੁ ਦਲ,
ਚਲੇ ਦੰਭ ਦਲਬੇ ਕੋ ਦਲਨ ਬਿਦਾਰਿਯਾ,
ਭਗਤਿ ਕੀ ਕੇਤੁ ਪਟ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਮੇਤ ਕਰ,
ਕੀਰਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਘਹਿਰਾਨੇ ਘਨ ਭਾਰਿਯਾ,
ਗਜਾਨ ਕੋ ਖੜਗ ਧਰ ਜੁਗਤਿ ਕਮਾਨ ਕਰ,
ਨਾਨ੍ਹਾ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ ਲੀਨ ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ ਧਾਰਿਯਾ,
ਜਹਾਂ ਦਿਢ ਕੋਟ ਤਹਾਂ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਪ ਸੰਗ,
ਢਾਹਿਕੈ ਮੈਦਾਨ ਕੀਨ ਮਿਲੇ ਅਰਿ ਹਾਰਿਯਾ.
(ਨਾਪੁ)

ਦਿਗੰਤ. ਦਿਕ੍–ਅੰਤ. ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਅੰਤ. ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਦ੍ਰਿਗ–ਅੰਤ. ਅੱਖ ਦਾ ਕੋਆ.

ਦਿਗੰਬਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਕ (ਦਿਸ਼ਾ) ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ

ਦਿਗੰਬਰੁ ਅੰਬਰ (ਵਸਤ੍). ਨੰਗਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ (sky-clad). ੨ ਇੱਕ ਜੈਨ ਫਿਰਕਾ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਵਿ–ਨੰਗਾ. "ਉਪਜੀ ਤਰਕ ਦਿਗੰਬਰੁ ਹੋਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਦਿੱਗਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਕ–ਗਜ. ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਹਾਥੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਹਾਥੀ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਥੰਮੀ ਖਲੋਤੇ ਹਨ:–

ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਐਰਾਵਤ, ਪੂਰਵ ਦੱਖਣ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਪੁੰਡ੍ਰਰੀਕ, ਦੱਖਣ ਵਾਮਨ, ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਕੁਮੁਦ, ਪੱਛਮ ਅੰਜਨ, ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਪਦੰਤ, ਉੱਤਰ ਸਾਰਵਭੌਮ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਸੁਪ੍ਰਤੀਕ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਦੀਆਂ ਹਥਣੀਆਂ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਇਹ ਹਨ:– ਅਭ੍ਰਰਮੁ, ਕਪਿਲਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਅਨੁਪਮਾ, ਅੰਜਨਵਤੀ, ਸ਼ੁਭ੍ਰਦੰਤੀ, ਅੰਜਨਾ ਅਤੇ ਤਾਮ੍ਰਕਰਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਕਪਾਲ.

ਦਿੱਗਜਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿੱਗਜਾਂ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦਿੱਗਜ ਦੀ ਹਥਣੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਗਜ.

ਦਿਚਹਿ ਦੀਜੀਏ. ਦੇਈਏ."ਦੇਹੀ ਦਿਚੈ ਦੁਰਜਨਾ."

ਦਿਚੈ (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਓ. ਦੀਜੀਏ. "ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਦਿਚੈ ਥਾਉ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਦਿਚੰਨਿ. ਦੀਜੀਅਨ. "ਜੇ ਕਰ ਦੂਜਾ ਦੇਖਦੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਢਿਦਿਚੰਨਿ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ਦੂਜਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੱਢਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ.

ਦਿਜ. ਸੰ. ਦ੍ਵਿਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ. ਗਰਭ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨ, ਕਜੋਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਯਤ੍ਰੀਮੰਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜਨੇਊ ਸੰਸਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਦਿਜ (ਦ੍ਵਿਜ) ਸ਼ਬਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਵਰਣਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਵੈਸ਼ਨ ਲਈ ਦਿਜ ਸ਼ਬਦ ਹੈ–"ਜਿਮ ਤਜੈ ਪ੍ਰਾਣ ਦਿਜ ਸੁਤਵਿਛੋਹ।" ੨ ਦੰਦ, ਕਜੋਂਕਿ ਇਹ ਦੋ ਵਾਰ ਜਨਮਦੇ ਹਨ। ੩ ਪੰਛੀ, ਇਹ ਭੀ ਦੋ ਵਾਰ ਜਨਮਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਅਤੇ ਆਂਡੇ ਤੋਂ। ੪ ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੋ ਬੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ, ਹਕੀਕਤਰਾਇ ਆਦਿ. ੫ ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਦ੍ਵਿਜ ਹਨ, ਕਜੋਂਕਿ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਦੂਜਾ ਜਨਮ ਧਾਰਦੇ ਹਨ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਦਿਜਗਦਜਾਰਦਨੀਮਿ. ਦ੍ਵਿਜਾਗ੍ਰਜ-ਦਯਾ-ਆਵ੍ਨੀ. ਦ੍ਵਿਜਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਉਸ ਤੇ ਦਯਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੀਜਨੇ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ. (ਚੰਡੀ ੨)

ਦਿਜਚਰਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵਿਜ (ਬ੍ਰਹਮ) ਚਰਯ. ਬ੍ਰਾਹਮ-ਚਰਯ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ. "ਦਿਜਚਰਜ ਤੁੱਲ ਮ੍ਰਿਗ-ਚਰਮ ਅਰੋਹ." (ਦੱਤਾਵ) ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਵਾਂਙ.

ਦਿਜਦੇਵ. ਦ੍ਵਿਜਦੇਵ. ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ. "ਦਿਜਦੇਵ ਤਬੈ ਗੁਰੁ ਚੋਬਿਸ ਕੈਕੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਦਿਜਪਤਿ ਸੰ. ਦ੍ਵਿਜ ਰਾਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵਿਜਪਤਿ.

ਦਿਜਰਾਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸਬੇ ਕੋ ਸੋਈ ਦਿਜਰਾਜ ਹੈਂ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੪ ਗਰੁੜ. ਦੇਖੋ, ਦਿਜ.

ਦਿਜਰਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ. "ਤੁਹੀ ਆਪ ਦਿਜਰਾਮ ਕੋ ਰੂਪ ਧਰ ਹੈਂ । ਨਿਛਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਵਾਰ ਇੱਕੀਸ ਕਰ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੧)

ਦਿਜਾਇ. ਦ੍ਵਿਜ–ਆਇ. "ਜਲ ਲੈਨ ਦਿਜਾਇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਜਿਸਟ. ਇਸ਼੍–ਦ੍ਵਿਜ.ਪ੍ਰਜਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. "ਬਿਸ਼ਿਸਟ ਕੋ । ਦਿਜਿਸਟ ਕੋ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਜਿੰਦ੍. ਦ੍ਵਿਜ–ਇੰਦ੍. ਬ੍ਰਹਮਾ । ੨ ਦ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. "ਬਾਂਹ ਗਹੀ ਤਤਕਾਲ ਦਿਜਿੰਦ੍ਰਹਿ." (ਮਾਂਧਾਤਾ)

ਦਿਜੇਸ. ਦ੍ਵਿਜ–ਈਸ਼. ਬ੍ਰਹਮਾ. " ਕੋਉ ਦਿਜੇਸ ਕੋ ਮਾਨਤ ਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਦਿਜੋੱਤਮ. ਦ੍ਵਿਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ । ੨ ਉੱਤਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੈ.

ਦਿਢ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਢ.

ਦਿਢਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਢਤਾ.

ਦਿਢਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਾਉਣਾ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਯਕ਼ੀਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਮਜ਼ਬੂਤ਼ ਕਰਨਾ.

ਦਿਣ. ਸੰ. ਦਿਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦਜ਼ੁ. ਦਿਵਸ. ਰੋਜ਼.

ਦਿਤ. ਦੇਖੋ, ਦਤ੍.

ਦਿਤਨੋ. ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਮੈ ਦਿਤਨੋ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਦਿਤਮ੍. ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੀਆ ਹੈ । ੨ ਮੈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਦਿਤਯਾਦਿੱਤ. ਦੈਤਜ–ਆਦਿਤਜ. ਦਿਤਿ ਅਤੇ ਅਦਿਤਿ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਦੈਤਜ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ. "ਦਿਤਯਾਦਿੱਤ ਗਾਢੇ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਗਾਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੦)

ਦਿਤੜਾ ਦਿੱਤਾ–ਦਿੱਤੀ. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਦਿਤੜਾ."
ਦਿਤੜੀ (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ਪ) "ਬਾਬਲਿ ਦਿਤੜੀ ਦੂਰਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਦਿਤਾ. ਦੱਤ. ਦੀਆ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦਿੱਤਾਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. "ਦੇਂਦੇ ਥਾਵਹੁ ਦਿਤਾ ਚੰਗਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ਦੇਣਵਾਲੇ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਵਧਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਪਦਾਰਥ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਦਿਤਿ. ਸੰ. ਦੱਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਨ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. "ਖਰਚੋ ਦਿਤਿ ਖਸੰਮ ਦੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਸੰ. ਦਿਤਿ. ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੈਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. "ਬਿਨਤਾ ਕਦੂ ਦਿਤਿ ਅਦਿਤਿ ਏ ਰਿਖਿ ਬਰੀ ਬਨਾਇ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਰਿਖਿ (ਕਸ਼ਯਪ) ਨੇ ਵਿਆਹੀਆਂ.

ਦਿਤਿਸੁਤ ਸੰਗਜਾ–ਦੈਤਜ. ਦਿਤਿ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ।
ਦਿਤਿਨੰਦ ੨ ਹਿਰਣ੍ਯਾਕ. "ਸੂਰ ਦਿਤਿਨੰਦ ਪਰ," (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਜਿਵੇਂ ਸੂਰ (ਵਰਾਹ
ਦਿਤਿਪੁਤ੍ ਅਵਤਾਰ) ਦਿਤਿਪੁਤ੍ (ਹਿਰਣ੍ਯਾਕ) ਪੁਰ ਬਲਵਾਨ ਹੈ.

ਦਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਤਿ.

ਦਿਤੀਮੁ. ਦਿੱਤੀ ਹੈ. "ਦੀਯਣੁ ਕੀਤੋ ਮੂ ਘਣਾ, ਭੋਰੀ ਦਿਤੀਮੁ ਭਾਹਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਦਿੰਤੁ. ਸੰ. ਦਨ੍ਤਮੰਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ. ਰੌਸ਼ਨ. "ਸੁਖ-ਸਾਗਰੁ ਪਾਇਅਉ ਦਿੰਤੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਦਿਤੈ. ਦੇਣ ਤੋਂ.ਦੇਨੇ ਸੇ. "ਤਿਸ ਦੈ ਦਿਤੈ ਨਾਨਕਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਦਿਤੋਨ ਉਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਦਿਤੋਨੁ ਭਗਤਿ-
ਦਿਤੇਨੁ ਭੰਡਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.
ਦਿਤੋਮੁ

ਦਿਤੈ. ਦੈਤਜ. ਦਿਤਿਪੁਤ੍. "ਪਪਾਤ ਕ੍ਰੁਤਲੈ ਦਿਤੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੈਤ ਜਮੀਨ ਤੇ ਡਿਗਦੇ ਹਨ.

ਦਿੱਤ. ਦੱਤ. ਦਿੱਤਾ. ਦਿੱਤੀ. "ਸੂਰਜਦਿੱਤ ਉਹੀ ਪੈ ਹੈ ਮਨਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਉਸੀ ਪਾਸ ਸੂਰਯ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਮਣਿ ਹੈ.

ਦਿਤ੍ਯਾਦਿੱਤਿ. ਦੈਤਜ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ. ਦਿਤਿ ਅਤੇ ਅਦਿਤਿ ਦੀ ਔਲਾਦ. "ਛਕੇ ਦੇਖ ਦੋਊ ਦਿਤ੍ਯਾਦਿੱਤਿ ਭੂਪੰ." (ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ)

ਦਿਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦੀਦਾਰ.

ਦਿਦਾਰ ਅਲੀ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਮੁਖ਼ਲਸਖ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਰ ਪੈਂਦੇਖ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆਗਿਆ.

ਦਿਦਾਰੀ. ਵਿ–ਦੀਦਾਰ ਲਾਇਕ. ਦੇਖਣ ਯੋਗਜ. ਸੁੰਦਰ. ਦਰ੍ਸ਼ਨੀਯ.

ਦਿਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਯ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਛਿਪਣ ਤੀਕ ਦਾ ਵੇਲਾ. "ਦਿਨ ਤੇ ਸਰਪਰ ਪਉਸੀ ਰਾਤਿ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੨ ਅੱਠ ਪਹਿਰ (੨੪ ਘੰਟੇ) ਦਾ ਸਮਾਂ.* ੩ ਸੰ. ਦਾਨ ਦੇਣਾ. "ਪੀਛ ਬਤਾਵੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ, ਕਹੁ ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਦਿਨਥੇ ?" (ਕਲਿ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਦਿਨਥੇ.

ਦਿਨਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦਿਨਆਗਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ. ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ. ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ. "ਸਬਦ ਤਰੰਗ ਪ੍ਰਗਟਤ ਦਿਨਆਗਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਦਿਨਸ ਸੰਗਜਾ–ਦਿਵਸ. ਦਿਨ. ਰੋਜ਼. "ਅਉਧ
ਦਿਨਸੁ ਘਟੈ ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਾ ਰੇ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਦਿਨਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਰਾਤ੍ਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਰਜਨੀਸਰ.

ਦਿਨਕਰ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ. "ਦਿਨਕਰੋ ਅਨਦਿਨੁ
ਦਿਨਕਰੋ ਖਾਤ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ਸੂਰਜ
ਦਿਨਕੰਤ ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ ਉਮਰ ਖਾਰਿਹਾ ਹੈ.

ਦਿਨਘਾਤਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ੍ਰਿ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦਿਨਚਰਯਾ. ਸੰ. ਦਿਨਚਰ੍ਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨਭਰ ਦਾ ਕੰਮ ਧੰਧਾ.ਦਿਨ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਾਜ । ੨ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੰਮ.

ਦਿਨਛੇ. ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦਿੱਤੀ ਹੈ. "ਸੋਭਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਨਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਦਿਨਥੇ. ਦੇਵੀਏ. ਦੇਵੀਏ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨ ੩.

ਦਿਨਦੂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰੁਣ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਯ ਦਾ ਰਥਵਾਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਰਖ਼ੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਦਿਨਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਦਿਨਮਣਿ. ਸੂਰਯ. "ਦਿਨਧਿ ਲਟਜੋ ਨਿਸਪਤਿ ਠਟਜੋ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਦਿਨਧੁਜ
ਦਿਨਧ੍ਵਜ
ਦਿਨਨਾਇਕ
ਦਿਨਨਾਥ
ਦਿਨਨਾਯਕ
ਦਿਨਪਤਿ
ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ. ਮਾਰਤੰਡ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ.

ਦਿਨ ਪਰਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਬੁਰਾ ਦਿਨ ਆਉਣਾ.ਮੰਦ ਦਿਨ
ਦਿਨ ਪੈਣਾ ਦਾ ਪੈਣਾ. ਵਿਪਦਾ ਆਉਣੀ. "ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੋ ਦਿਨ ਪਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ. ਨਿਤ੍ਯ.
ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਹਮੇਸ਼ਹ. "ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਕਰੈ ਕਰੈ ਪਛੁਤਾਪੈ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ)

ਦਿਨਮਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਯ.

ਦਿਨਮਣਿ ਸੁਤ ਅਸਤ੍. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਯਮ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਦਿਨਮਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਦਿਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ. ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਛਿਪਣ ਤੀਕ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਇਹ ਉੱਤਰਾਯਣ ਅਤੇ ਦੱਖਣਾਯਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਧਦਾ ਘਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਦਿਨਰਾਉ
ਦਿਨਰਾਇ
ਦਿਨਰਾਜ
ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ.

ਦਿਨਰਾਜ ਨੰਦ
ਦਿਨਰਾਜ ਨੰਦਨ
ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਯਮ। ੨ ਕਰਣ। ੩ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਦਿਨਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਦਿਨਰੈਣਾਰ. ਦਿਨ ਰਾਤ ਭਰ. ਕ੍ਰਾਵ–ਨਿਰੰਤਰ. "ਕਲਾਣੇ ਦਿਨ ਹੈਣਾਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ਪ) ਦਿਨਰਾਤ ਜਸ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਦਿਨਰੈਣਿ. ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਜਨਿ. ਦਿਨਰਾਤ । ੨ ਕ੍ਰਾਵ–ਨਿਰੰਤਰ. ਸਦੈਵ। ੩ ਮਾਝ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਸੰਗਜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਕਰਮ ਦੱਸੇ ਹਨ–
"ਸ੍ਰੇਵੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਣਾ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀ ਦਿਨ ਸਭਿ ਰੈਣਿ." (ਮਾਝ ਪ)

ਦਿਨ ਰੈਨਾਈ. ਦਿਨਰਾਤ ਭਰ. ਕ੍ਰਾਵ–ਲਗਾਤਾਰ. ਨਿਰੰਤਰ. "ਜਪਿ ਨਾਥੁ ਦਿਨੁ ਰੈਨਾਈ."(ਰਾਮ ਮ:ਪ)

ਦਿਨਾਂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ ਦਾ ਅੰਤ, ਸੰਝ । ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਧਰ ਹੋਂ ਦਿਨਾਂਤਵਤਾਰ." (ਚੰਦ੍ਰਾਵ) ਦਿਨਾਂਤ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਾਂਗਾ.

ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫੇਰ. ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼.
ਵਿਧਿ ਹੋਤ ਫੁਹਰ ਕਲਪਤਰੁ ਬੁਹਰ ਸੋ
ਕ੍ਰੁਮਿਸ੍ਰੁਰ ਚੁਹਰ ਕੀ ਹੋਤ ਪਰਿਪਾਟੀ ਕੋ,
ਕ੍ਰੁਪਤਿ ਮੰਗੀਜਾ ਹੋਤ ਕਾਮਧੇਨੁ ਗੀਜਾ ਹੋਤ
ਗ਼ਸੈਦ ਮਦਚ੍ਵਤ ਸ੍ਰ ਚੇਰਾ ਹੋਤ ਚਾਟੀ ਕੋ,
'ਸ੍ਰੀਪਤਿ'ਸ੍ਰਜਾਨ ਭਨੈ ਬੈਰੀ ਨਿਜ ਬਾਪ ਹੋਤ
ਪੁੰਨ ਮੇ ਜੁ ਪਾਪ ਹੋਤ ਸਾਂਪ ਹੋਤ ਸਾਟੀ ਕੋ,
ਨਿਧਨ ਕ੍ਰੁਵੇਰ ਹੋਤ ਸਸਾਰ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਹੋਤ
ਦਿਨਨ ਕੇ ਫੇਰ ਸੋਂ ਸੁਮੇਰੁ ਹੋਤ ਮਾਟੀ ਕੋ.

ਦਿਨਾਂਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਨਜਰ ਨਾ ਆਵੇ। ੨ ਨੇਤ੍ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ। ੩ ਉੱਲੂ.

ਦਿਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨਾਰ.

ਦਿਨਿ. ਦਿਨ ਵਿੱਚ."ਰਾਤੀ ਕਾਲੁ ਘਟੈ ਦਿਨਿ ਕਾਲੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਕਾਲ (ਉਮਰ) ਘਟੈ.

ਦਿਨਿਸ
ਦਿਨਿੰਦ
ਦਿਨਿੰਦ੍
ਦਿਨ ਦਾ ਈਸ਼. ਦਿਨ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਸੂਰਜ. ਦਿਨੇਸ਼. ਦਿਨੰਦ੍.

ਦਿਨੀਅਰ
ਦਿਨੀਅਰੁ
ਸੰ. ਦਿਨਕਰ. ਸੂਰਜ. "ਕਦ ਦਿਨੀਅਰੁ ਦੇਖੀਐ ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਰੈਨ ਦਿਨੀਅਰੁ.

ਦਿਨੀਅਰੁ ਸੂਰ. ਦਿਨਕਰ ਦੀ ਸੂਲ. ਕ੍ਰਾਵ–ਚੁਭਣ ਵਾਲੀ ਧੁੱਪ. ਤਪਸ਼."ਦਿਨੀਅਰੁ ਸੂਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਬੁਝਗਈ.

ਦਿਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨ. "ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਸਿਮਰਤ ਸਦਾ ਨਾਨਕ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ)

ਦਿਨੁਰੈਨਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨਰੈਨਾਈ.

ਦਿਨੇਸ. ਦਿਨ–ਈਸ਼. ਦਿਨੇਸ਼. ਸੂਰਜ.

ਦਿਨੇਂਦ੍. ਦਿਨ ਦਾ ਇੰਦ੍. ਸੂਰਯ.

ਦਿਨੋਂਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ.

ਦਿਨੰਤ. ਦਿਨ ਦਾ ਅੰਤ, ਸੰਝ । ੨ ਦਿਨਕੰਤ. ਦਿਨਕਾਂਤ. ਸੂਰਯ. "ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤ ਕੀਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ) ਰਾਤ੍ਰਿਕੰਤ ਅਤੇ ਦਿਨਕੰਤ ਕੀਤੇ.

ਦਿੱਨਾ
ਦਿੱਨੋ
ਦਿੱਤਾ. ਦੱਤ. ਦੀਆ.

ਦਿਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੀਪ੍ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ. ਚਮਕਣਾ.

* ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਿਪਤ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਤ. "ਦਿਪਤ ਜੋਤਿ ਦਿਨਮਣਿ ਦੂਤਿ ਮੁਖ ਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਅਥਵਾ **ਦੀਪਾਲਪੁਰ.** ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਬਰ ਨੇ ਸਨ ੧੫੨੪ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਗਰ ਦਾ ਕਈ ਵਾਰ ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਨੰ: ੩.

ਦਿਪੈਯਾ. ਵਿ–ਦੀਪ੍ਤਿ ਵਾਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ । ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦਿਬ. ਸੰ. ਦਿਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਨ. "ਦਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਚਲਨ ਜਬ ਲਾਗੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਵ ਅਤੇ ਦਿਵਸ.

ਦਿਬਦਿਸਟਿ. ਸੰ. ਦਿਵ੍ਯਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਦਿਵ੍ਯਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਲੌਕਿਕ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਦੇਵਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਗੁਪਤ ਅਸਥਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ । ੨ ਗ੍ਯਾਨਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਨਜਰ. "ਅੰਦਰੁ ਖੋਲੈ ਦਿਬਦਿਸਟਿ ਦੇਖੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਦਿਬਦੇਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਵ੍ਯ ਦੇਹ. ਮਾਨੁਸ ਦੇਹ । ੨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ.

ਦਿਬਦ੍ਰਿਸਟਿ. ਦੇਖੋ, ਦਿਬਦਿਸਟਿ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਦਿਬਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੋਈ." (ਅਨੰਦੁ)

ਦਿਬਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਜਾ.

ਦਿੱਬ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵ੍ਯ.

ਦਿੱਬ ਬਰਖ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵ੍ਯਵਰਖ.

ਦਿਬ੍ਯਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਦਿਬਦਿਸਟਿ. "ਦਿਬ੍ਯਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕਾਰਣ ਕਰਣੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਦਿਭ. ਦੇਖੋ, ਦਭੁ । ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਬ.

ਦਿਮਾਗ਼. ਅ. دماغ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਗਜ. ਮਸਤਿਸ੍ਕ. Brain. ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਹ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ । ੨ ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ । ੩ ਅਭਿਮਾਨ. ਘਮੰਡ.

ਦਿਮਾਗ਼ਦਾਰ. ਫ਼ਾ دماغدار ਵਿ–ਬੁੱਧਿਮਾਨ. ਸਮਝਦਾਰ । ੨ ਅਭਿਮਾਨੀ. ਮਗ਼ਰੂਰ.

ਦਿਯ. ਦਿੱਤਾ, ਦੱਤ. ਦੀਆ.

ਦਿਯਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਣਾ. "ਕਾਮ ਕੈਦਲਾ ਕੋ ਦਿਯਬ ਤਊ ਨ ਹਮ ਤੇ ਹੋਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਦਿਯਰਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੀਪਕ. ਦੀਵਾ. "ਦਿਯਾ ਜਰਾਵੈ ਧਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੭)

ਦਿਯਾ

ਦਿਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਰ.

ਦਿਰਸ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ । ੨ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ.

ਦਿਰਹਮ. ਅ. درهم ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ੨੪ ਰੱਤੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਰਮ.

ਦਿਰਘ. ਦੇਖੋ, ਦੀਰ੍ਘ.

ਦਿਰਬ. ਸੰ. ਦ੍ਰਵ. ਧਨ. ਦੌਲਤ. "ਜਿਮ ਦਿਰਬਹੀਣ ਕਛੂ ਕਰ ਬਿਪਾਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਰਬਪਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਵ੍ਯਪਾਲ. ਧਨਪਤਿ. ਕੁਬੇਰ. "ਚਿਤ ਤਾਸ ਚੀਨੋ ਸਹੀ ਦਿਰਬਪਾਲੰ" (ਅਜਰਾਜ)

ਦਿਰਮ. ਫ਼ਾ درم ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਦੇ ਦੋ ਆਨੇ ਤੁੱਲ ਹੈ। ੨ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ਾ ਭਰ ਤੌਲ.

ਦਿਰਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਰ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. ਦੇਵਰਾਨੀ. "ਸੁਨਹੁ ਜਿਠਾਨੀ ਸੁਨਹੁ ਦਿਰਾਨੀ."(ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਦਿਲ. ਫ਼ਾ دل Heart. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਹ ਖ਼ੂਨ ਦੀ ਚਾਲ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ, ਜੋ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲੋਂ ਮਰਦ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਵਜਨ ਜ਼ਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਰਗ (aorta) ਦ੍ਵਾਰਾ ਲਹੂ ਪੁਚਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦਿਲ ਦੇ ਸੁੱਜੇ ਦੋ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੰਦਾ ਖ਼ੂਨ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਦੋ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਖ਼ੂਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ਼ ਨਬਜ ਦੀ ਹਰਕਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਦਿਲ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭੀ ਬੰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਤੁਰਤ ਮੌਤ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ, ਅਰਥਾਤ ਸੰਕੋਚ ਅਤੇ ਫੈਲਾਉ ਤੋਂ ਹੀ ਖ਼ੂਨ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਹੀ ਨਬਜ ਦੀ ਚਾਲ ਤੇਜ ਅਤੇ ਸੁਸਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਚਾਲ, ਦਿਲ ਤੋਂ ਉਮਰੇ ਹੋਏ ਲਹੂ ਦਾ ਤਰੰਗ ਹੈ. ਦਿਲ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ੭੨ ਵਾਰ ਸੁੰਗੜਦਾ ਅਤੇ ਫੈਲਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਪੂਰੀ ਅਰੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਨਬਜ ੭੨ ਵਾਰ ਧੜਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ੧੨੦ ਵਾਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕਮਜੋਰ ਜਾਂ ਬੁੱਢਿਆਂ ਦੀ ੭੨ ਤੋਂ ਭੀ ਘੱਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

੨ ਮਨ. ਚਿੱਤ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਦਿਲ ਮਹਿ ਸਾਂਈ ਪਰਗਟੈ." (ਸ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੩ ਸੰਕਲਪ. ਖ਼ਿਆਲ.

ਦਿਲ ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ. ਫ਼ਾ دل افزائی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਤ੍ਸਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਦਿਲ ਸ਼ਿਕਨੀ. ਫ਼ਾ دل شکنی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਦਿਲ ਸੂਚੀ. ਦੇਖੋ, ਸੂਚੀ ੨। ੨ ਵਿ–ਸੂਚਿਮਨ. ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ.

ਦਿਲਸੋਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ دلسوزی ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮਨ ਦੀ ਜਲਨ। ੨ ਵਿ–ਪਜਾਰਾ. ਮਨਭਾਵਨ. ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਖ੍ਤਨ (ਜਲਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਨਾ ਮਿਲਨ ਤੋਂ ਮਨ ਜਲਦਾ ਹੈ.

ਦਿਲਹਾ. ਦਿਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਦਿਲਹੁ. ਦਿਲ ਤੋਂ. ਮਨੋ. "ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਬਤਿ ਜਿਨ ਸੋਈ ਸਚਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਦਿਲਕਸ਼. ਫ਼ਾ دلکش ਵਿ–ਦਿਲ ਖਿੱਚਣਵਾਲਾ. ਮਨਮੋਹਨ.

ਦਿਲਕਬਜ. ਫ਼ਾ دلقبض. ਦਿਲਕ਼ਬ਼ਜ਼. ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦਿਲਕਬਜ ਕਬਜਾ ਕਾਦਰੋ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਦਿਲਕੁਸਾ. ਫ਼ਾ دلکشا ਵਿ–ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹਣਵਾਲਾ. ਦਿਲ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦਿਲਗੀਰ. ਫ਼ਾ دلگیر ਵਿ–ਦਿਲ ਜਿਸ ਦਾ ਫੜਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਗ਼ਮਗੀਨ. ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. "ਭੂ ਦਿਲਗੀਰ ਜੂ ਹੈਂ ਹਿਤਕਾਰੂ." (ਨਾਪ੍)

ਦਿਲਗੀਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਦਾਸੀ. ਦਿਲ ਫੜੇਜਾਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ.

ਦਿਲਚਸਪੀ. ਫ਼ਾ دلچسپی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ ਦਾ ਲਗਾਉ. ਚਿੱਤ ਦੇ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਦਿਲਜੋਈ. ਫ਼ਾ دلجوئی ਦਿਲਜੂਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ ਜੁਸੂਨ (ਢੂੰਢਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਸੱਲੀ. ਧੀਰਯ. ਦਿਲਾਸਾ.

ਦਿਲਦਰਬਾਨੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ ਪੁਰ ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਣ
ਦਿਲਦਰਵਾਨੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਿਲ ਦੀ ਚੌਕੀਦਾਰੀ. ਦਿਲ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਣ੍ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ. "ਦਿਲਦਰਵਾਨੀ ਜੋ ਕਰੇ ਦਰਵੇਸੀ ਦਿਲ ਰਾਸਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਦਿਲਦਾਰ. ਫ਼ਾ دلدار ਵਿ–ਦਿਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਉਦਾਰ. ਦਾਤਾ। ੨ ਰਸੀਆ। ੩ ਪਜਾਰਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ.

ਦਿਲਨਸ਼ੀਂ. ਫ਼ਾ دلنشیں ਵਿ–ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਰਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਲਪਜੀਰ. ਫ਼ਾ دلپذیر ਦਿਲਪਜ਼ੀਰ. ਵਿ–ਦਿਲ ਦਾ ਕ਼ਬੂਲ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਦਿਲਪਸੰਦ.

ਦਿਲਫ਼ਰੇਬ. ਫ਼ਾ دلفریب ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਲਫ਼ਰੇਜ਼. ਫ਼ਾ دلفروز ਵਿ–ਦਿਲ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੋਜ਼ (ਰੌਸ਼ਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦਿਲਬਰ. ਫ਼ਾ دلبر ਵਿ–ਦਿਲ ਬੁਰਦਨ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲਾ. ਪਜਾਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ.

ਦਿਲਬਾਗ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਬਾਗ.

ਦਿਲਬੰਦ. ਫ਼ਾ دلبند ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਪਜਾਰਾ। ੩ ਪੁਤ੍ਰ.

ਦਿਲਰੁਬਾ. ਫ਼ਾ دلربا ਦਿਲ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਸ਼ੂਕ । ੨ ਇੱਕ ਤਾਰਦਾਰ ਵਾਜਾ. Guitar.

ਦਿਲਵਾਲੀ. ਵਿ–ਦਿਹਲਵੀ. ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕ. "ਦਿਲਵਾਲੀ ਤੇਰੀ ਆਗ੍ਯਾ ਮੇ ਚਲਤ ਹੈਂ." (ਅਕਾਲ)

ਦਿਲਵਾਲੀਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਦਲਵਾਲੀਸਿੰਘ.

ਦਿਲਾਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ ਦੇ ਆਸ੍ਵਾਸਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਸੱਲੀ. ਧੀਰਯ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਲਾਸਾ." (ਸਿਰ ਮ: ੫)

ਦਿਲਾਰਾਮ. ਫ਼ਾ دلآرام ਮਾਸ਼ੂਕ. ਪਿਆਰਾ.

ਦਿਲਾਵਰ. ਫ਼ਾ دلاور ਵਿ–ਦਿਲ ਆਵੁਰਦਨ (ਲਿਆਉਣ) ਵਾਲਾ. ਬਹਾਦੁਰ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ."ਦਸੁਗੀਰੀ ਦੇਹਿ ਦਿਲਾਵਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) ੨ ਉਤਸਾਹੀ. ਹਿੰਮਤੀ.

ਦਿਲਾਵਰਖ਼ਾਨ. ਔਰੰਗਜੇਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਜਹਜ਼ਾਰੀ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਲੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਰ ਬਕਾਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭੱਜਗਿਆ. "ਤਬ ਲੇ ਖਾਨ ਦਿਲਾਵਰ ਆਏ। ਪੂਤ ਅਪਨ ਹਮ ਓਰ ਪਠਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦਿਲਾਵਰੀ. ਫ਼ਾ دلاوری ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹਾਦੁਰੀ। ੨ ਉਤਸਾਹ. ਉਮੰਗ.

ਦਿਲੀ. ਵਿ–ਦਿਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਹਾਰਦਿਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਦਿਲੀਸ
ਦਿਲੀਸਰ ਦਿੱਲੀ-ਈਸ਼.ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਦਿੱਲੀਪਤਿ। ੨ ਔਰੰਗਜੇਬ. "ਠੀਕਰ ਫੋਰਿ ਦਿਲੀਸ ਸਿਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ "ਦਲੀਸ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਦਿਲੀਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਲੀਸ.

ਦਿਲੀਪ. ਸੂਰ੍ਯਵੰਸ਼ੀ ਰਘੁ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੨ ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਭਗੀਰਥ ਦਾ ਪਿਤਾ. "ਭਯੋ ਦਿਲੀਪ ਜਗਤ ਕੋ ਰਾਜਾ." (ਦਿਲੀਪ) ੩ ਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹਕਾਇਤ ੧ ਵਿੱਚ ਹੈ–"ਹਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦੇਮ ਰਾਜਹ ਦਿਲੀਪ। ਨਿਸ਼ਸ੍ਤਹ ਸ਼ੁਦਹ ਨਿਜਦ ਮਾਨੋ ਮਹੀਪ."§ ੪ ਵਿ–ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪਤਿ (ਸ੍ਵਾਮੀ). ਦਿੱਲੀਪਤਿ.

ਦਿਲੀਪਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਦਲੀਪਸਿੰਘ.

ਦਿਲੇਸ. ਦਿੱਲੀ-ਈਸ਼. ਦਿੱਲੀਪਤਿ। ੨ ਔਰੰਗਜੇਬ. "ਜਹਾਂ ਨ ਦਿਲੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਛਾਈਅਤ ਹੈ." (ਹੰਸਰਾਮ)

ਦਿਲੇਰ. ਫ਼ਾ دلیر ਵਿ–ਦਿਲਾਵਰ. ਬਹਾਦੁਰ। ੨ ਉਤਸਾਹੀ.

ਦਿੱਲੀ. ਜਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰੀ, ਜੋ ਕਈ ਥਾਈਂ ਵਸ ਚੁੱਕੀ ਹੈ.* ਪਾਂਡਵਾਂ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸ੍ਥ† ਅਤੇ ਪਾਂਡੁਵਨਗਰ ਸੀ. ਫੇਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਯੋਗਿਨੀਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਤੋਮਰਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਾਇਸੇਨ ਨੇ ਸਨ ੯੧੯–੨੦ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਬਣਵਾਕੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕ਼ਾਯਮ ਕੀਤੀ.

ਅਯੁਰਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਿਲੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ.‡ ਸਨ ੧੧੫੧ ਵਿੱਚ ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤ ਵਿਸ਼ਾਲਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਨ ੧੧੯੨ ਵਿੱਚ

§ ਅਕਾਲਉਸਤਤਿ ਦੀ ਤੁਕ–"ਮਾਨ ਸੇ ਮਹੀਪ ਔ ਦਿਲੀਪ ਕੈਸੇ ਫਤੂਦਾਂ"–ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਦ ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ ਦਾ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ ਹੋਵੇ.

* ਦੇਖੋ, Colonel Sir Gordon Hearn ਕ੍ਰਿਤ The seven cities of Delhi.

† "ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸ੍ਥ ਮੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੂ ਰਹੇ ਮਾਸ ਤਥ ਚਾਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

‡ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਹਕਾਯਤ ੧ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲੇ ਦੀ ਦਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਨਾਉਂ ਦਾ ਮੂਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ—"ਵਜ਼ਾ ਦਾਲ ਨੇ ਸ਼ਹਰ ਆਬਾਦ ਬੂਦਸ੍ਤ। ਕਿ ਨਾਮੇ ਅਜੂ ਸ਼ਹਰ ਦਿਲੀ ਬੁਦਸ੍ਤ." (੨੬)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

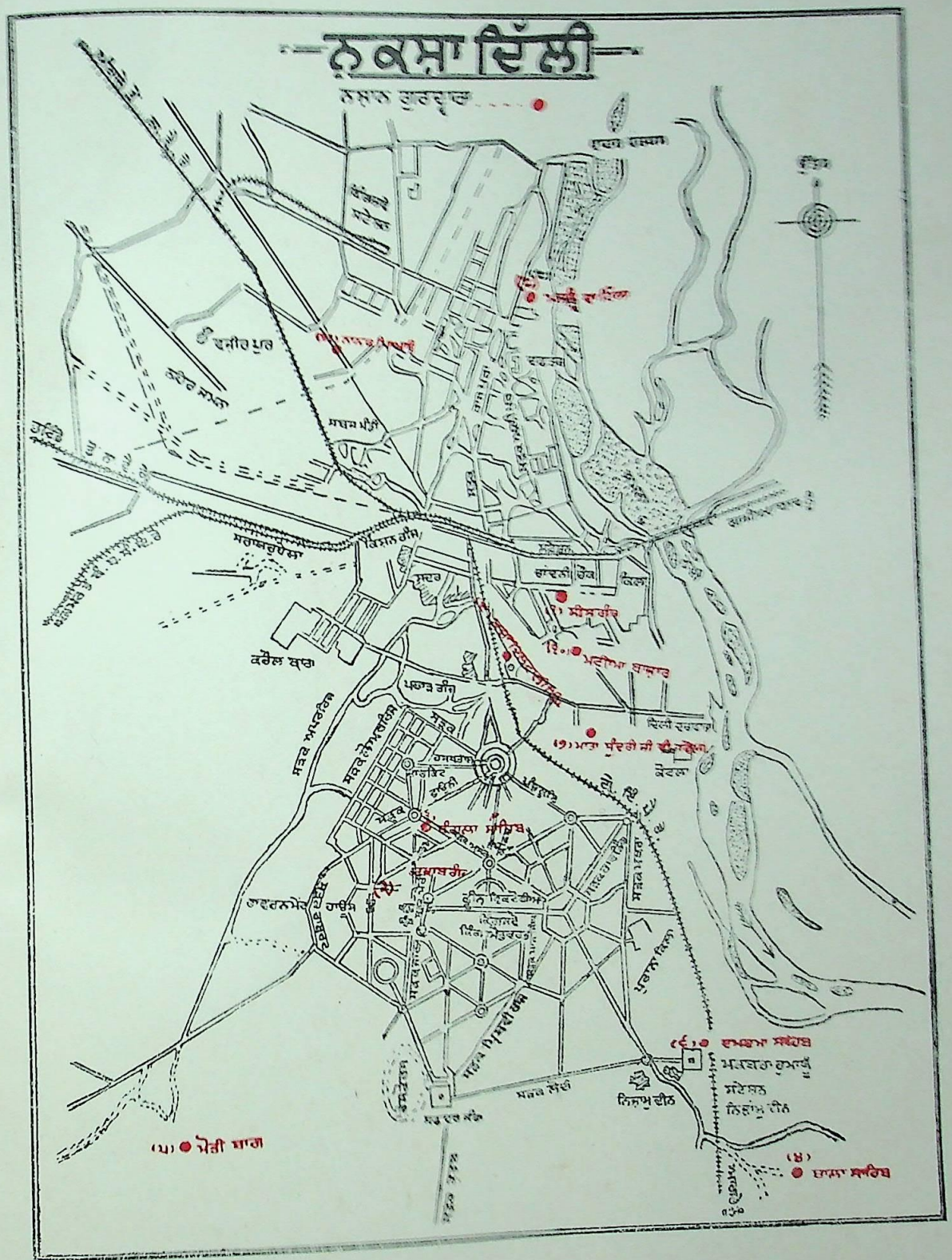

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਿੱਤਕੇ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੌਰੀ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ ਕਾਯਮ ਕੀਤਾ.

ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੋ ਪੱਕੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ ਬਸਤੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਲਾਲ ਕਿਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ੧੬ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ ੧੬੩੯ ਨੂੰ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਅਹਿਲਕਾਰ ਲ਼ੀਰਤਖ਼ਾਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਇਮਾਰਤ ਬਣੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਾਬਾਦ" ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦਿੱਲੀ ਹੀ ਰਿਹਾ.

ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਈ, ਭਾਵੇਂ ਨਾਮਮਾਤ੍ਰ ਮੁਗ਼ਲ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ. ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗ਼ਦਰ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੱਲੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲੀ, ਅਰ ੧੨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੧ ਨੂੰ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਜਾਰਜਪੰਜਮ (George v) ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮੁੜ ਮਾਨ ਦਿੱਤਾ. ੧ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੧੨ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕਰਕੇ ਚੀਫ਼ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲਹੌਰ ੨੬੭, ਕਲਕੱਤਾ ੯੫੬, ਬੰਬਈ ੯੮੨ ਅਤੇ ਕਰਾਚੀ ੬੦੭ ਮੀਲ ਹੈ.

ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੩੦੪੪੨੦ ਹੈ. ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ੧੭੪੩੦੩,ਮੁਸਲਮਾਨ ੧੧੪੭੦੪, ਈਸਾਈ ੮੭੬੧, ਜੈਨੀ ੩੮੬੨, ਸਿੱਖ ੨੬੬੬, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬੋਧ ਪਾਰਸੀ ਯਹੂਦੀ ੬੧ ਹਨ.

ਜਾਰਜਪੰਜਮ ਨੇ ਜਿਸ ਨਵੀਂ ਬਸਤੀ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਯੂ (New) ਦਿੱਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਾੜਗੰਜ ਅਤੇ ਸਫਦਰਜੰਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਸੀ ਹੈ.

ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–§

(੧) ਸੀਸਗੰਜ. ਇਹ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ੧੨ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਖਾਤਿਰ ਸੀਸ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਫੇਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਢਾਹਕੇ ਪਾਸ ਮਸੀਤ ਉਸਾਰਦਿੱਤੀ. ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਦੇ ਅੰਤ ਰਾਜਾ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀਂਦਪਤਿ ਨੇ ਸੀਸਗੰਜ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਅਰ ਹੁਣ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਪੱਥਰ ਦੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ.

ਨਿੱਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ (ਭੇਟਾ ਪੂਜਾ) ਤੋਂ ਛੁੱਟ, (ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਤਿੰਨ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲ ਹੈ), ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਲਾਨਾ ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਹੈ:–

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਪਿੰਡ "ਦੋਸਾਂਝ" (ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ) ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ੨੦੦), ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੬੨), ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੨੧੫), ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੩੮੦)– ਜ਼ੋਨਤਮਹਿਲ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਸੌ ਚਾਲੀ, ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਇੱਕ ਸੌ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

ਰਾਇਸੀਨਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਨੇ ਖਰੀਦ ਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੀਸਗੰਜ ਅਤੇ ਰਕਾਬਗੰਜ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ. ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜੋ ਦਿੱਤੀ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਮਿਸਰੀ (Promissory) ਨੋਟ ਖਰੀਦੇ ਗਏ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੀਸਗੰਜ ਦੀ ਰਕਮ ਬੱਤੀ ਹਜਾਰ ਦਾ ਸੂਦ ਸਾਲਾਨਾ ੧੧੫੨) ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ੧੫ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੇ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਠੇਕੇ ਦੀ ਮਾਕੂਲ ਆਮਦਨ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਮਹੰਤ ਭਾਈ ਹਰੀਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ. ਏ. ਅਤੇ ਭਾਈ ਰਣਜੋਧਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ.

(੨) ਰਕਾਬਗੰਜ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧੜ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰੌਜ਼ ਤੇ ਹੈ, ਜੋ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਧਾਮ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦੋਸਾਂਝ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ੩੩੨), ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਆਲਾਸਿੰਘ ਦੀ ਵਡਾਲੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਪੁਰ ਦੋ ਪਿੰਡ ਜਾਗੀਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਰਕਮ ੧੩੯੦) ਹੈ, ਰਾਇਸੀਨਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਖਰੀਦੇ ਪ੍ਰਾਮਿਸਰੀ ਨੋਟਾਂ ਦਾ ਸੂਦ ੧੩੬੮), ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਪੂਜਾ ੧੪੦), ਕਿਰਾਇਆ ਕੋਠੜੀਆਂ ੨੫੦), ਅੱਠ ਏਕੜ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਬਾਗ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ੨੫੦) ਹੈ, ਪੰਦਰਾਂ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਵੱਲੋਂ, ਜੋ ਠੇਕੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਜੋਵਨਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ.

(੩) ਬੰਗਲਾਸਾਹਿਬ. ਜਯਸਿੰਘਪੁਰੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਮੰਮਤ ੧੭੨੦ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਅੰਬਰਪਤਿ* ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਯਸਿੰਘ ਨੇ ਬੰਗਲਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਜਯਸਿੰਘ ਰੋਡ ਅਤੇ ਕੈਂਟਨਮੈਂਟ ਰੋਡ (Cantonement Road) ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੋਸਾਂਝ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ੧੬੯), ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੪੫), ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੬੨), ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੧੪੦). ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਲਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸੂਦ ੨੨੦) ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਈ ਹਾਕਮਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ.

(੪) ਬਾਲਾਸਾਹਿਬ. ਬਾਲਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਇਸ ਥਾਂ ਸੰਮਤ ੧੭੨੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਾਰਾਂਪੁਲਾ ਲੰਘਕੇ ਨਾਲੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ–ਦੋਸਾਂਝ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿੱਸਾ ੭੦੨), ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੬੨),ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਬੰਧਾਨ ੧੨੫) ਅਤੇ ਪੂਜਾ ੩੦੬), ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੧੦੬॥), ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਆਮਦਨ ੪੦) ਹੈ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਭਾਈ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ.

(੫) ਮੋਤੀਬਾਗ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਵਿੱਚ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ,ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ੨੫) ਬੰਧਾਨ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ੧੪੦) ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਈ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ.

(੬) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਥੋੜੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕਰਵਾਈ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ੧੪੦) ਅਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈਹੋਈ ੩੮ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋਗਾਬਾਈ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ,ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ੬੪) ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਭਾਈ ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ.

(੭) ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਹਵੇਲੀ,ਜੋ ਤੁਰਕਮਾਨ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਜੀ ਦੇਹਾਂਤ ਤੀਕ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੨੫) ਬੰਧਾਨ, ਅਤੇ ਪੂਜਾ ੫੧) ਹੈ. ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੬੨) ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਖਰੀਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸੂਦ ੪੮) ਹੈ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਭਾਈ ਕਾਹਨਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ.

(੮) ਮਜਨੂੰ ਦਾ ਟਿੱਲਾ. ਇੱਥੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਅਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਭੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਜਮੁਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਮਹੰਤ ਬਿਸ਼ਨਦਾਸ ਜੀ ਹਨ.

(੯) ਕੂਚਾ ਦਿਲਵਾਲੀਸਿੰਘ. ਇਹ ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਸੀਸਗੰਜ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਜੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਜਦ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ, ਤਦ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਕਾਲ ਇੱਥੇ ਰਹੇ. ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਪਾਲਿਤਪੁਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ. ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਹਿੰਦੂ ਅਰੋੜੇ ਇਸ ਥਾਂ ਵਸਦੇ ਹਨ.

(੧੦) ਮਟੀਆ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਚਿਤਲੀਕਬਰ ਮਹਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜੀਵਨਸਿੰਘ ਪਾਸ ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਨ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਸਨ. ਜੀਵਨਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਧੂਪ ਦੀਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ੭੦੧ ≡) ਅਤੇ ਪੂਜਾ ੭੪) ਹੈ, ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੨੦) ਅਤੇ ਦੋਸਾਂਝ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿੱਸਾ ੭੦) ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

(੧੧) ਨਾਨਕਪਿਆਉ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਖੂਹ ਤੋਂ ਜਲ ਕੱ ਚੁਕੇ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਕਰਨਾਲ ਰੋਡ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀਸਗੰਜ ਤੋਂ ਉੱਤਰਪੱਛਮ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ "ਪਉ ਸਾਹਿਬ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਮਹੰਤ ਨਿਰੰਜਨਦਾਸ ਜੀ ਹਨ.

ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਗਵਾਲੀਯਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਰਹੇ, ਤਦ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਜਮੁਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ.

"ਚਲੇ ਆਗਰੇ ਤੇ ਸਭ ਆਏ,
ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਿਖਨੇ ਸਮੁਦਾਏ,
ਸੁਨਨੇ ਘਾਸ ਜਹਿਂ ਖਰੋ ਉਦਾਰੇ,
ਪੰਚ ਕੋਸ ਪੁਰ ਤਯਾਗ ਪਧਾਰੇ,
ਹਰਿਤ ਤਿਰਣ ਦੇਖਤ ਹਰਖਾਏ,
ਕਰਜੋ ਸਿਵਿਰ ਉਤਰੇ ਸਮੁਦਾਏ,
ਅਬ ਲੌ ਤਿਸ ਥਲ ਚਿੰਨ ਲਖੰਤੇ,
ਜਗ ਬ੍ਰਿੰਧ ਕੀ ਲੌਕ ਕਹੰਤੇ."
(ਗੁਪ੍ਸੂ ਰਾਸਿ ੪, ਅ: ੬੧)

ਦਿਵ. ਸੰ.ਧਿ. ਧਾ–ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ,ਤੇਜਸ੍ਵੀ ਹੋਣਾ,ਆਨੰਦ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ,"ਮਾਨਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਚਲਜੋ ਦਿਵ,ਆਨਨ ਕਾਜ ਵਿਦਾ ਬ੍ਰਿਜਰਾਜ ਪੈ ਆਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਆਕਾਸ਼। ੪ ਦਿਨ. ਰੋਜ਼। ੫ ਡਿੰਗ. ਵਨ.ਸੰਗਲ। ੬ ਦੇਵ (ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦਿਵ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਦਿਵ ਪਿਤ੍ਰ ਨ ਪਾਵਕ ਮਾਨਹਿਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਦਿਵਉਨਾ. ਵਿ–ਦਿਵੈਯਾ. ਦੇਵਣਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. "ਸਾਧਨ ਕੋ ਬਰਦਾਨ ਦਿਵਉਨਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਿਵਈ ਹੈ. ਦਿਵਾਵੇਗਾ. ਦਿਲਵਾਵੇਗਾ. "ਨਤਰ ਕੁਪਕਾ ਦਿਵਈ ਹੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਦਿਵਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਜ਼. ਦਿਨ. "ਦਿਵਸ ਚਾਰ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਾਹਿਬੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਦਿਵਸਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਨਪਤਿ, ਸੂਰਜ. ਦਿਨਨਾਥ.

ਦਿਵਸੁ. ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਸ. "ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ ਦੁਇ ਦਾਈ ਦਾਇਆ." (ਜਪੁ)

ਦਿਵਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਨਕਰ. ਸੂਰਜ.

ਦਿਵਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਵ (ਸੁਰਗ) ਦਾ ਪਤਿ. ਇੰਦ੍ਰ। ੨ ਦਿਵ (ਦਿਨ) ਦਾ ਪਤਿ, ਸੂਰਜ.

ਦਿਵਪਤਿਸੁਤ. ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੰਤ। ੨ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਯਮ.

ਦਿਵਬਾਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਵ (ਸੁਰਗ) ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ, ਦੇਵਤਾ. "ਦਿਵਬਾਸੀ ਸਗਰੇ ਅਨਖਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦਿਵੱਯਾ. ਵਿ–ਦਿਵੈਯਾ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ.

§ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਕਰੋੜੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਏ ਸਨ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ.

* ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਯਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਯਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਲਿਖਣਾ ਭੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭੂਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅੰਬਰ ਸੀ ਅਰ ਜਯਪੁਰ ਨਹੀਂ ਵਸਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਯਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਿਵਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਵ–(ਸੂਰਗ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਇੰਦ੍ਰ. "ਦੇਵਨ ਜੁਤ ਦਿਵਰਾਜ ਡਰਾਨਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਦਿਵ (ਦਿਨ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੂਰਜ. "ਦਿਨ ਆਧਿਕ ਮੈ ਦਿਵਰਾਜ ਬਿਰਾਜਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਿਵਰਿਯਾ } ਪੂ. ਵਿ–ਦੇਵਨ (ਦੇਣ) ਵਾਲਾ. ਦਿਵੈਯਾ।
ਦਿਵਰੀਆ } ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੀਵਾਰ. ਕੰਧ. "ਜਾਹੁ ਦਿਵਰਿਯਾ ਫਾਂਧ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩)

ਦਿਵਾ. ਦੇਵਾਂ. ਅਰਪਣ ਕਰਾਂ. "ਇਹ ਜੀਉ ਸਭ ਦਿਵਾ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ. ਦਿਵਸ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਦਿਰਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੯.

ਦਿਵਾਇਆ. ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਾਇਆ. ਦਿਲਵਾਇਆ। ੨ ਦੇਵਯੂ (ਪਵਿਤ੍ਰ–ਧਾਰਮਿਕ) ਕੀਤਾ. "ਕਰਤੈ ਪੁਰਖਿ ਤਾਲੁ ਦਿਵਾਯਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਦਿਵਾਇਬਾ. ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਈ ਹੈ। ੨ ਦਿਵਾਵੇਗਾ. ਦਾਨ ਕਰਾਵੇਗਾ. "ਹਰਿ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਦਿਵਾਇਬਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਦਿਵਾਕਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ.

ਦਿਵਾਚਾਰੀ. ਵਿ–ਦਿਨ ਨੂੰ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਵਾਜਾ. ਫ਼ਾ ਦੀਵਾਨ ਅ. ਦੀਵਾ ਦੇਬਾਚਾ–ਦੀਬਾਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਪੁਸ੍ਤਕ ਸਿੰਗਾਰਣ ਲਈ ਮੁੱਢ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ. ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਮੁਖਬੰਧ। ੩ ਰੇਸ਼ਮੀ ਲਿਬਾਸ। ੪ ਭਾਵ–ਚਮਕ ਦਮਕ. ਆਡੰਬਰ. "ਏ ਭੂਪਤਿ ਸਭ ਦਿਵਸ ਚਾਰ ਕੇ ਝੂਠੇ ਕਰਤ ਦਿਵਾਜਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) "ਅਵਰਿ ਦਿਵਾਜੇ ਦੁਨੀ ਕੇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਦਿਵਾਂਧ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉੱਲੂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ.

ਦਿਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨ.

ਦਿਵਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਦੀਵਾਨਹ. ਵਿ–ਦੇਵ (ਭੂਤ) ਜੇਹਾ. ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ. "ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਫਿਰੈ ਦਿਵਾਨਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੀਵ ਆਤਮ-ਗਜਾਨ ਬਿਨਾ ਝੱਲੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। ੨ ਇਸ਼ਕ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. "ਭਇਆ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹ ਕਾ ਨਾਨਕ ਬਉਰਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੩ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ ਜੋ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਨੇ.

ਦਿਵਾਨੀ. ਵਿ–ਦੀਵਾਨੀ. ਸਿਰੜੀ. "ਸਾਸੁ ਦਿਵਾਨੀ ਬਾਵਰੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਭਾਵ ਅਵਿਦਯਾ ਤੋਂ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਅਹੁਦਾ. ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ.

ਦਿਵਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨ। ੨ ਦੀਵਾਨਾ. ਪਾਗਲ. "ਮਨਮੁਖ ਫਿਰੈ ਦਿਵਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਦਿਵਾਨੇ. ਹਰੀਆ ਅਤੇ ਬਾਲਾ ਜੱਟ, ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਮੋਰਪੰਖ ਦਾ ਮੁਕੁਟ ਪਹਿਰਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਪੰਥ ਚੱਲਿਆ ਉਸ ਦੀ, ਦਿਵਾਨੇ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ. ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪਿੰਡ ਕੋਟਪੀਰ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਇਸੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਹੈ. ਦਿਵਾਨੇ ਸਾਧੂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ.

ਦਿਵਾਭਿਸਾਰਕਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਦਿਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਥਾਂ ਪੁਰ ਉੱਜਲ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਜਾਵੇ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਜੋ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਭਿਸਾਰਿਕਾ ਹੈ.

ਦਿਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਰ। ੨ ਦੇਵ–ਅਰਿ. ਦੇਵ-ਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਦੈਤਜ. "ਜੀਤਾ ਸੁਰੇਸ ਹਾਰੇ ਦਿਵਾਰ." (ਬਹੁਮਾਵ) ੩ ਦੇਵਨਹਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਬਰਦਾਨ ਚਹੋ ਸੋ ਮਾਂਗੋ ਸਭ ਹਮ ਤੁਮੈ ਦਿਵਾਰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਦਿਵਾਰਦਨ. ਦੇਵ–ਅਰਦਨ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਦੰਨ (ਪੀੜਨ) ਵਾਲੇ ਦੈਤਜ. "ਕਰ ਰੋਸ ਦਿਵਾਰਦਨ ਧਾਇ ਪਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਵਾਰਿ } ਦੇਵ–ਅਰਿ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਦੈਤਜ.
ਦਿਵਾਰੰ } "ਲਖ ਦੇਵ ਦਿਵਾਰਿ ਸਭੈ ਥਹਰੇ." (ਨਰ-ਸਿੰਘਾਵ) "ਦੇਵ ਦਿਵਾਰੰ ਲਖ ਲੱਭੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਵਾਲ. ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੰਧ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਰ. "ਦੇਦੇ ਨੀਵ ਦਿਵਾਲ ਉਸਾਰੀ." (ਗਉ ਮ:੧)

ਦਿਵਾਲਯ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵ–ਆਲਯ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਦੇਵਾਲਯ. "ਸੋਭ ਦਿਵਾਲਯ ਪਾਵਹਿਗੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਸੂਰਗ. ਦੇਵ-ਲੋਕ. "ਰਣ ਸੀਝ ਦਿਵਾਲਯ ਪਾਵਹਿਂਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਦਿਵਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਾਲਯ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ. "ਜਗੰ-ਨਾਥ ਕੋ ਨਿਰਖ ਦਿਵਾਲਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੧) ੨ ਦੀਪ–ਬਾਲਾ. ਦਿਯਾ–ਬਾਲਾ. ਵਜਾਪਾਰੀ (ਸ਼ਾਹੂ-ਕਾਰ) ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ, ਜਦ ਉਸ ਪਾਸ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਿਣ ਚੁਕਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰਥ ਨਾ ਰਹੇ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਫ਼ਰਸ਼ ਨੂੰ ਉਲਟਾਕੇ ਉੱਪਰ ਚੌਮੁਖਾ ਦੀਵਾ ਦਿਨ ਨੂੰ ਬਾਲਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੀਵਾ ਮਚਾਕੇ ਰਿਣ ਚੁਕਾਉਣ ਦੀ ਸਾਮ-ਰਥ ਦਾ ਅਭਾਵ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਦਿਵਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੀਵਾਰ. ਕੰਧ. ਚਾਰਦਿਵਾਰੀ. "ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਦਿਵਾਲੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੀਪਮਾਲਿਕਾ. ਦੀਪਾਵਲਿ. ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੩੦ ਦਾ ਤਜੋਹਾਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਕਮੀ ਪੂਜਨ ਦਾ ਪਰਵ ਹੈ. ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਿਨ ਦੀਵੇ ਮਚਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਚਲਾਈ, ਕਜੋਂਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਿਵਾਲੀ ਦੇ ਦਿਨ ਗਵਾਲਿਯਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਸਨ. ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ.

ਦਿਵਾਲੀਆ. ਵਿ–ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਿਵਾਲਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਰਿਣ ਚੁਕਾਉਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲਾ ੨. "ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ-ਨਾਮਧਨ ਨ ਖਟਿਓ, ਸੇ ਦਿਵਾਲੀਏ ਜੁਗ ਮਾਹਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਦਿਵੈ. ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਵੈ. "ਦਾਨ ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਿਵੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਦਿਵੈਯਾ. ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਵੋਦਾਸ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭੀਮਰਥ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਧਨ੍ਹੰਤਰਿ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਰਦਨ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧ੍ਰਸ਼੍ਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮੇਨਕਾ ਅਪਸਰਾ ਦੇ ਗਰਭ ਭੋਂ ਅਹਲਜਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਸੰਬਰ ਰਾਖਸ ਦੀਆਂ ਸੌ ਪੁਰੀਆਂ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ.

ਦਿਵੋਕਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਵ (ਸੂਰਗ) ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਓਕਸ (ਘਰ). ਸੂਰਗਨਿਵਾਸੀ ਦੇਵਤਾ.

ਦਿਵੰਗਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਵ (ਸੂਰਗ) ਦੀ ਅੰਗਨਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ). ਅਪਸਰਾ. "ਨਿਰਖ ਦਿਵੰਗਨ ਕੋ ਮਨ ਲਾਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੪੬) ੨ ਦੇਵਾਂਗਨਾ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਵੀ.

ਦਿਵਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਦਿਵ (ਸੂਰਗ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸੂਰਗੀਯ। ੨ ਚਮਕੀਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ। ੩ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਜੌਂ. ਯਵ। ੫ ਲੋਂਗ। ੬ ਸਫ਼ੇਦ ਚੰਦਨ। ੭ ਜੀਰਾ। ੮ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕ, ਜੋ ਦੇਵਰੂਪ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਜੈਸੇ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ੯ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਆਂਉਂ (ਇਨ-ਸਾਫ)* ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਵੱਲੋਂ ਸਮਝਿਆਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੋ ਆਦਮੀ ਝਗੜਦੇਹੋਏ ਹਾਕਿਮ ਪਾਸ ਜਦ ਪਹੁਚਦੇ, ਤਦ ਲਿਖਤ ਗਵਾਹ ਆਦਿਕ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਚਾ ਝੂਠਾ ਪਰਖਣ ਲਈ "ਅਗਨਿਦਿਵਜ" ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਅੱਗ ਅਥਵਾ ਅੱਗ ਨਾਲ ਤਪਾਏ ਲੋਹੇ ਤੇਲ ਆਦਿ ਨਾ ਸਾੜਨ, ਉਹ ਸੱਚਾ, ਅਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸੜਜਾਣ ਉਹ ਝੂਠਾ. ਇਵੇਂ ਹੀ "ਜਲਦਿਵਜ" ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੋਬਕੇ, ਅਤੇ "ਵਿਸ਼-ਦਿਵਜ" ਜ਼ਹਿਰ ਖਵਾਕੇ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਐਸੇ ਹੀ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਦਿਵਜ ਸਨ. ਇਸ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਆਗਨੇਯ ਪੁਰਾਣ ਅਧਜਾਯ ੨੫੫ ਅਤੇ ਯਾਗਜਵਲਕਜ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ, ਵਜਵਹਾਰਾਧਜਾਯ, ਦਿਵਜ ਪ੍ਰਕਰਣ.

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਦਿਵਜਨਜਾਯ ਹੁਕਮਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਪਾਵਸ ਸ਼ਬਦ.

ਦਿਵਜਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਦਿਬਦਿਸਟਿ.

ਦਿਵਜਧੁਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ. ਜਾਨ੍ਹਵੀ। ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ। ੩ ਅਨਾਹਤ ਸ਼ਬਦ.

ਦਿਵਜਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਜ ੯.

ਦਿਵਜ ਵਰਖ. ਸੰ. दिव्यवर्ष. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ, ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ੩੬੦ ਵਰ੍ਹੇ ਬਰੋਬਰ ਹੈ. "ਦਿਵਜ ਸਹਸ੍ ਵਰਖ ਪਰਮਾਨਾ। ਪਾਵਹਿਂ ਨਰਕ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਖਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਦਿੜ. ਸੰ. दृढ–ਦ੍ਰਿਢ. ਵਿ–ਕਸਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਮਜ਼ਬੂਤ. ਪੱਕਾ। ੩ ਅਚਲ ਨਿਸਚੇ ਵਾਲਾ. "ਦਿੜ ਕਰਿ ਚਰਣ ਗਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਿੜਤਾ. ਦ੍ਰਿਢਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਜ਼ਬੂਤੀ. ਪਕਿਆਈ। ੨ ਸਿਥਰਤਾ. ਕਾਇਮੀ। ੩ ਅਚੱਲ ਸ਼੍ਰੱਧਾ. "ਸਤ-ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਤ ਦਿੜਤਾ ਆਵੈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਦਿੜਮਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਚਲਮਤਿ. ਸਿਥਰਬੁੱਧਿ। ੨ ਵਿ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਮਤਿ ਵਾਲਾ.

ਦਿੜਵਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਕੁਝ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਭੀ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ੧੫ ਮੀਲ ਸੰਗਤੀਵਾਲੇ ਤਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਦਿੜਵੈ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. द्रविड–ਦ੍ਰਵਿੜ. ਸੰਗਜਾ–ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਉੜੀਸੇ ਦੇ ਦੱਖਣ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਾਮੇਸ਼੍ਰਰ ਤੀਕ ਹੈ। ੩ ਦ੍ਰਵਿੜ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦ੍ਰਾਵਿੜ. "ਦਿੜਵੈ ਤਿਲੰਗੀ ਪਹਿਚਾਨੈ ਧਰਮਧਾਮ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ਕਿਤੇ ਦ੍ਰਿੜਵੈ ਪਾਠ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਇਹੋ ਹੈ.

ਦਿੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦ੍ਰਿਢਾਨਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣਾ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕਰਾਉਣਾ.

ਦਿੜੁ. ਦੇਖੋ, ਦਿੜ.

ਦਿੜੰਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿੜਮਤਿ.

ਦੀ. ਦਿੱਤੀ. "ਜਰਾ ਹਾਕ ਦੀ ਸਭ ਮਤਿ ਥਾਕੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਦਾਨ ਕੀਤੀ। ੩ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਪ੍ਰਤਜਯ. ਕੀ. "ਤਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਕੂ ਹੋਇ ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਦੀਉ } ਦਿੱਤਾ. ਦਾਨ ਕੀਤਾ. "ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਸ
ਦੀਓ } ਦੀਉ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)
ਦੀਅ }

ਦੀਅਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੀਵਾ. ਦੀਪਕ. "ਊਤਮ ਦੀਅਰਾ ਨਿਰਮਲ ਬਾਤੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਦੀਆ. ਦਿੱਤਾ. "ਦੀਆ ਆਦਰੁ ਲੀਆ ਬੁਲਾਇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੀਪਕ. ਦੀਵਾ. "ਤਿਹ ਰਾਵਨ ਘਰਿ ਦੀਆ ਨ ਬਾਤੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਦੀਈ. ਦਿੱਤੀ. ਦਾਨ ਕੀਤੀ. "ਕਬੀਰ ਦੀਈ ਸੰਸਾਰ ਕਉ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਦੀਏ. ਦਿੱਤੇ. ਦਾਨ ਕੀਤੇ। ੨ ਦੀਆ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੀਵੇ. "ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਮੁਖਿ ਦੀਏ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

* Ordeal.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁੱਖ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਦੀਪਕ.

ਦੀਸ. ਦੇਖੋ, ਦੀਸਿ.

ਦੀਸਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਆਵਤ । ੨ ਦੇਖਦੇ. ਨਜਰ ਦੇ ਸੰਮੁਖ. "ਦੀਸਤ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਇ ਬਿਲਾਈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਮਨ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ, ਭੋਗਦੇ ਸਾਮਾਨ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਉਪਰਾਮ ਹੈ.

ਦੀਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਣਾ.

ਦੀਸਿ. ਸੰ.ਦ੍ਰਿਸਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨਜਰ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਨਿਗਾਹ.

ਦੀਸਿਆਵਤ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਆਉਂਦਾ (ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ). "ਦੀਸਿਆਵਤ ਹੈ ਬਹੁਤ ਭੀਹਾਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦੀਸੈ. ਸੰ. ਦੇਸ਼ਿਕ. ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਰੂ. "ਕਰ ਸ਼ਕਦੀਸੈ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੱਤ ਨੇ ਤੋਤਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ.

ਦੀਹ. ਵਿ–ਦੀਰਘ. ਲੰਬਾ (ਲੰਮਾ). ੨ ਵਡਾ. "ਦੈਰੇ ਦੈਰੇ ਦੀਹ ਦਮਾਮਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਗੁਰੁ ਅਕਰ. ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ । ੪ ਡਿੰਗ. ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿਹ.

ਦੀਕਾ ਸੰ. ਟੀਕ. ਧਾ–ਯਗਜ ਕਰਨਾ, ਉਪ-
ਦੀਖਿਆ ਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ, ਧਰਮ ਸਿਖਾਉਣਾ।
੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੀਕ੍ਸਾ. ਧਰਮਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. "ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਪੂਰੀ ਦੀਖਿਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦੀਗ. ਸੰ. ਦਿਕ. ਦਿਸ਼ਾ. ਤ੍ਰਫ. "ਦੋਊ ਦੀਗ ਢੋਲ ਬਾਜੈ." (ਸਲੋਹ)

ਦੀਗਰ. ਫ਼ਾ. ਦੀਗਰ ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦੂਸਰਾ। ੨ ਅਨਜ. ਹੋਰ। ੩ ਬੇਗਾਨਾ. ਓਪਰਾ.

ਦੀਛਾ
ਦੀਛਿਆ ਦੇਖੋ, ਦੀਕਾ.

ਦੀਜੈ. ਦਾਨ ਕਰੀਜੈ. "ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ਰਹੈ ਗੁਨ ਗਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਦੀਠ ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨਜਰ.
ਦੀਠਿ ਨਿਗਾਹ.

ਦੀਠਿਬੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਦਾ ਖੇਲ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਦਿੱਸੇ. ਭਾਵ–ਹੱਥ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਚਾਲਾਕੀ ਕਿ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨਾ ਵੇਖ ਸਕਣ. Legerdemain.

ਦੀਤ ਦਿੱਤਾ. ਦੱਤ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿਜਸ ਦੀਤ."
ਦੀਤਾ (ਨਟ ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਮ: ੫) "ਤਿਸੁ ਅਗੈ ਦਾਨੁ ਦੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦੀਦ. ਫ਼ਾ. ਦੀਦ ਵਿ–ਦੇਖਿਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਮਾਸ਼ਾ.

ਦੀਦਹ. ਫ਼ਾ. ਦੀਦਹ ਸੰਗਜਾ–ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੨ ਵਿ–ਦੇਖਿਆਹੋਇਆ.

ਦੀਦਨ. ਫ਼ਾ. ਦੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੀਦਨੇ ਦੀਦਾਰ ਸਾਹਿਬ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਦੀਦਬਾਨ. ਫ਼ਾ. ਦੀਦਬਾਨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਿਰੇਦਾਰ। ੨ ਉਹ ਸੁਰਾਖ (ਛਿਦ੍) ਜਿਸ ਵਿੱਚ-ਦੀਂ ਦੇਖੀਏ। ੩ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਸ਼ਿਸਤ ਲੈਣ ਦਾ ਛਿਦ੍, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਮੱਖੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨਾਲ ਨਜਰ ਜੋੜੀਏ. "ਦੀਦਮਾਨ, ਮਨ, ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ,ਲਛ,ਮੱਖੀ ਜੁਤ ਸਭ ਸੋਇ। ਪਾਂਚੋਂ ਜੋ ਇਕਸੂਤ ਹੈਂ ਹਤਜੋ ਬਚੈ ਨਹਿ ਕੋਇ ॥" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦੀਦਮ. ਫ਼ਾ. ਦੀਦਮ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ.

ਦੀਦਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦੀਦਬਾਨ.

ਦੀਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦੀਦਹ.

ਦੀਦਾਰ. ਫ਼ਾ. ਦੀਦਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਦਰਸ਼ਨ.

ਦੀਦਾਰਸਰ. ਦੇਖੋ, ਬੁਰਮਾਜਰਾ.

ਦੀਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਦਾਰੀ.

ਦੀਦਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦੀਦਾਰ. "ਦੀਦਾਰੁ ਪੂਰੇ ਪਾਇਸਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਦੀਦੇਮ. ਫ਼ਾ. ਦੀਦੇਮ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ.

ਦੀਦੰ. ਦੇਖੋ, ਚਸ਼ਮਦੀਦ, ਦੀਦਨ ਅਤੇ ਦੀਦਮ. "ਬੰਦੇ ! ਚਸਮਦੀਦੰ ਫਨਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ:੫)

ਦੀ ਧਰ ਮੋਰ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵਾ–ਦਿੱਤੀਹੋਈ ਧਰਾ (ਜਮੀਨ) ਮੋਰੀ. ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਮੋਰੀ ਠਹਿਰਾਈ ਹੋਈ ਭੂਮਿ.

ਦੀਧਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਯ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਿਰਨ। ੨ ਚਮਕ.

ਦੀਨ. ਦਿੱਤਾ, ਦਿੱਤੀ. "ਦੀਨ ਗਰੀਬੀ ਆਪਨੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ "ਦਾਤਾ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ" ਦਾ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦਾ ਅੱਖਰ ਲੈਕੇ ਭਾਵਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ–
"ਦਦੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੁ ਹੈ ਕਕੇ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ,
ਸੋ ਦੀਨ ਨਾਨਕ ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਸਰਣਾਈ."
੩ ਸੰ. ਵਿ–ਦਰਿਦ੍. ਗ਼ਰੀਬ. "ਦੀਨਦੁਖ ਭੰਜਨ ਦਯਾਲ ਪ੍ਰਭੁ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੪ ਕਮਜੋਰ. "ਭਾਵਨਾ ਯਕੀਨ ਦੀਨ."(ਅਕਾਲ) ੫ ਅਨਾਥ. "ਦੀਨ ਦੁਆਰੈ ਆਇਓ ਠਾਕੁਰ." (ਦੇਵ ਮ:੫) ੬ ਸੰ. ਦੈਨਜ. ਸੰਗਜਾ–ਦੀਨਤਾ. "ਦੂਖ ਦੀਨ ਨ ਭੁਉ ਬਿਆਪੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੭ ਅ਼ ਦੀਨ ਧਰਮ. ਮਜਹਬ. "ਦੀਨ ਬਿਸਾਰਿਓ ਰੇ ਦਿਵਾਨੇ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੮ ਪਰਲੋਕ. "ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਏਕ ਤੂਹੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਦੀਨ ਇਲਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਦੀਨ ਕਾ ਬਉਰਾ. ਵਿ–ਮਤਾਂਧ. ਮਜਹਬ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ. "ਖਬਰਿ ਨ ਕਰਹਿ ਦੀਨ ਕੇ ਬਉਰੇ !" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਦੀਨਕਿਰਪਾਈ
ਦੀਨਕ੍ਰਿਪਾਲ ਵਿ–ਦੀਨਾਂ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੀਨਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. "ਮੋਹਨ ਦੀਨਕਿਰਪਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਦੀਨਤਾ
ਦੀਨਤ੍ਰ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗ਼ਰੀਬੀ. ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ। ੨ ਉਦਾਸੀ. ਮਨ ਦੀ ਖਿੰਨ ਦਸ਼ਾ। ੩ ਅਪਮਾਨਭਰੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ.

ਦੀਨਦਇਆਰ
ਦੀਨਦਇਆਲ
ਦੀਨਦਯਾਲ
ਦੀਨਦਿਆਲ ਵਿ–ਦੀਨਦਯਾਲੁ. ਦੀਨਾਂ ਉੱਪਰ ਦਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ."ਕਰ ਦੇਹਿ ਰਾਖਹੁ, ਗੋਬਿੰਦ ਦੀਨਦਇਆਰਾ !" (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦੀਨਦਇਆਲ ਸਦਾ ਦੁਖ-ਭੰਜਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) "ਦੀਨਦਯਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਦੀਨ ਦੁਨੀ
ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ. ਮਜਹਬ ਅਤੇ ਲੋਕ. ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥ. "ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਏਕ ਤੂਹੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) "ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਤੇਰੀ ਟੇਕ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਦੀਨਦੈਆਲ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨਦਯਾਲ. "ਦੀਨਦੈਆਲ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਦੀਨ ਪਨਾਹੀ. ਫ਼ਾ. ਦੀਨ ਪਨਾਹੀ ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ-ਰਖਜਾ. ਧਰਮਪਾਲਨ.

ਦੀਨਬਾਂਧਵ
ਦੀਨਬੰਧ
ਦੀਨਬੰਧਪ
ਦੀਨਬੰਧਰੋ
ਦੀਨਬੰਧਵ
ਦੀਨਬੰਧੁ ਵਿ–ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਬੰਧੁ (ਸਹਾਇਕ). ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. "ਦੀਨ-ਬਾਂਧਵ ਭਗਤਵਛਲ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) "ਦੀਨ-ਬੰਧ ਸਿਮਰਿਓ ਨਹੀ ਕਬਹੂ."(ਟੋਡੀ ਮ: ੯) "ਦੀਨਬੰਧਪ ਜੀਅਦਾਤਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ 'ਦੀਨ ਬੰਧਰੋ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਦੀਨਬਾਂਧਵ ਦਾ ਭੀ ਹੈ, ਯਥਾ–
"ਦੀਨਬੰਧਰੋ ਦਾਸ ਦਾਸਰੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੀਨ ਬਾਂਧਵ ਦਾ ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ.

ਦੀਨਮਨਾ. ਵਿ–ਦੁਖੀ ਮਨ ਵਾਲਾ,ਮਨ ਵਿੱਚ ਦੀਨਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਸਕੁਚਤ ਦੀਨਮਨਾ ਕਰ ਜੋਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦੀਨਾ. ਦਿੱਤਾ. ਦੀਆ. "ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਲਾਲਨਾ ਗੁਰਿ ਮਨੁ ਦੀਨਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੀਨ ਦਾ. ਦੀਨ ਦੀ. "ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਇਕ ਦੀਨਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਥਾਣਾ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਲੋਹਗੜ੍ਹ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਕ੍ਰੀਬ ਦੋ ਸੌ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾਫੂਲ ਤੋਂ ੧੯ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਜੈਤੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੧੯ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਫਰਨਾਮਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਦਯਾਲਪੁਰਾ। ੪ ਸੰ. ਚੂਹੀ. ਮੂਸਿਕਾ.

ਦੀਨਾਦੀਨ. ਵਿ–ਦੀਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਾ ਦੀਨ. ਅਤਿ ਦੀਨ। ੨ ਦੀਨ ਨੂੰ ਅਦੀਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਦੀਨਤਾ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਦੀਨਾਦੀਨ ਦਇਆਲ ਭਏ ਹੈਂ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪)

ਦੀਨਾਧੀਨ. ਵਿ–ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ. ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਵਸ ਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੀਨ ਅਤੇ ਅਧੀਨ.

ਦੀਨਾਨਗਰ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਦੀਨਾਨਾਥ. ਵਿ–ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਦੀਨਾਨਾਥ ਸਕਲ ਭੈਭੰਜਨ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਰਾਜਾ ਦੀਨਾਨਾਥ. ਬਖਤਮੱਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਫੇਰ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਹ ਵਡਾ ਚਤੁਰ ਅਤੇ ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਵਰਤੇ, ਪਰ ਰਾਜਾ ਦੀਨਾਨਾਥ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਸਮੇ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ੪੬੪੬੦) ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦੀ ਬਹਾਲ ਰਹੀ. ਦੀਨਾਨਾਥ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੫੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਦੀਨਾਬੇਗ. ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਨੂੰ ਦੀਨਾਬੇਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਦੀਨਾਬੇਗ.

ਦੀਨਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ੨ ਬੱਤੀ ਰੱਤੀ ਤੋਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ । ੩ ਇੱਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, * ਇਹ ਸਿੱਕੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕ੍ਰੋਦ ਕਰਕੇ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਤੋਲ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇਰਹੇ ਹਨ. ਅਕਬਰ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ "ਦੀਨਾਰ ਅ਼ਸ਼ਰਫ਼ੀ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਤੋਲ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਕੁਰ ਸੀ. ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹੀ ਅ਼ਰਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਆ ਹੈ.

ਦੀਨਾਰ ਸੁਰਖ. ਫ਼ਾ. ਦੀਨਾਰ ਸੁਰਖ਼ ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ. ਮੁਹਰ. ਸੁਵਰਣਮੁਦ੍ਰਾ.

ਦੀਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨ ੫. "ਦੀਨੁ ਗਵਾਇਆ ਦੁਨੀ ਸਿਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦੀਨੁੱਧਰਨ. ਵਿ–ਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਤਾ. "ਤਬ ਆਪਨ ਕਹਿ ਦੀਨੁੱਧਰਨ ਕਹਾਈਐ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੨)

ਦੀਨੇਕੇ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨਾ ੩.

ਦੀਨੈ. ਧਰਮਰੂਪ । ੨ ਦਾਨਕਰਤਾ. ਦੇਣਵਾਲਾ. "ਕਿ ਸਰਬਤ੍ਰ ਦੀਨੈ । ਕਿ ਸਰਬਤ੍ਰ ਲੀਨੈ." (ਜਾਪੁ)

ਦੀਪ. ਸੰ. ਦੀਪ. ਧਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੀਵਾ. ਚਰਾਗ਼. "ਅੰਧਿਆਰੇ ਮਹਿ ਦੀਪ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਦ੍ਵੀਪ. ਦ੍ਵੀ- ਆਪ. ਦੋ ਜਲ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਜਲ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਦੇਸ਼. ਟਾਪੂ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤਦੀਪ. "ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਸੱਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕਯੋਂਕਿ ਦ੍ਵੀਪ ਸੱਤ ਮੰਨੇ ਹਨ. "ਸਤ੍ਰੈ ਸੈ ਪੈਤਾਲਿ ਮੈ ਸਾਵਨ ਸੁਦਿ ਤਿਥਿ ਦੀਪ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੰਮਤ ੧੭੪੫ ਸਾਵਨ ਸੁਦੀ ੭ । ੫ ਦੀਪਿ

* ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਨੂੰ "ਦੀਨਾਰ ਸੁਰਖ" ਆਖਦੇ ਸਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਚਮਕ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੀਪ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਓਦ ਦਿਨੀਸਹਿ ਦੀਪ ਦਈ." (ਅਕਾਲ)

ਦੀਪਸਿੰਘ. ਇਹ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੀ. ਪੈਂਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੬੨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੀਪਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ.

ਦੀਪਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ. ਇਹ ਪਰਗਨੇ ਲਹੌਰ ਦੇ ਪੋਹੂ-ਵਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਖਰ੍ਹਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਸਨ. ਆਪ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਅਨੇਕ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਲਈ ਜਾਨ ਹਥੇਲੀ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਸਨ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਆਪ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜੰਗ ਜਿੱਤੇ. ਦਰਬਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਆਪ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੮੧੭ ਵਿੱਚ ਰਾਮਸਰ ਪਾਸ ਧਰਮਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ.

ਦੀਪਸੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੀਵੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਕੱਜਲ.

ਦੀਪਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੀਵਾ. "ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਮਾਇਆ ਕੋ ਛੇਦੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਵ–ਗ੍ਯਾਨ. "ਅੰਧਲੈ ਦੀਪਕ ਦੇਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਤੇਲ । ੩ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. ਉਪਮੇਯ ਅਤੇ ਉਪਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇੱਕ ਹੀ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਅਥਵਾ ਅਨੇਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਕਾਰਕ ਵਰਣਨ ਕਰਾਏ, ਤਦ "ਦੀਪਕ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੁਰ ਤਾਰ ਹੀ ਤੇ ਗੀਤ ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਕਰੇ ਤੇ ਛੰਤਿ
ਸਾਚ ਕੀ ਮਿਤਾਈ ਮੀਤ ਜੋਧਾ ਜੁਟੇ ਜੰਗ ਤੇ,
ਅੰਜਨ ਦਿਯੇ ਤੇ ਦ੍ਰਿਗ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿਖਲਾਯੇ ਖੇਲ
ਫੂਲ ਸ੍ਰਿਗ ਸੋਰਭ ਸੁ ਹੈ ਦਿਰ ਉਤੈਗ ਤੇ,
ਵਾਰਿਧਿ ਤਰੈਗਨ ਤੇ ਅੰਗਨਾ ਸ ਅੰਗਨ ਤੇ
ਵਿਦ੍ਯਮ ਸੁਰੈਗਨ ਤੇ ਪਟ ਚਢੇ ਰੈਗ ਤੇ,
ਸਤੀ ਸਤ ਹੀ ਤੇ ਜਤੀ ਜਤ ਤੇ ਦਯਲਸਿੰਘ
ਮਾਨੁਸ ਸੁਮਤਿ ਯੁਤ ਸੋਭਤ ਸੁਸੰਗ ਤੇ.
(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਇਸ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਮਾਨੁਸ ਉਪਮੇਯ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਉਪਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ "ਸੋਭਤ" ਪਦ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ.

ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹੋਰ ਥਾਪੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ–ਕਾਰਕ ਦੀਪਕ, ਮਾਲਾ ਦੀਪਕ, ਆਵ੍ਰਿੱਤਿਦੀਪਕ ਅਤੇ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ.

(ਅ) ਅਨੇਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਲਈ ਜੋ ਕਰਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਅਥਵਾ ਇੱਕੋ ਕਾਰਕ ਕਹੀਏ, ਤਦ "ਕਾਰਕ ਦੀਪਕ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਆਪੈ ਮਾਲੀ ਆਪਿ ਸਭੁ ਸਿੰਚੈ ਆਪੈ ਹੀ ਮੁਹਿ ਪਾਏ,
ਆਪੈ ਕਰਤਾ ਆਪੈ ਭੁਗਤਾ ਆਪੈ ਦੇਇ ਦਿਵਾਏ,
ਆਪੈ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪੈ ਹੈ ਰਾਖਾ ਆਪੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ,
ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਵਡਿਆਈ ਆਖੈ ਹਰਿ ਕਰਤੇ ਕੀ,
ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਏ.
(ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਕਰਤਾ "ਹਰਿ ਕਰਤਾ" ਇੱਕੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

(ਏ) ਪਹਿਲੇ ਕਹੀਹੋਈ ਵਸ੍ਤੁ ਜੇ ਪਿਛਲੀ ਵਸ੍ਤੁ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਕਹੀਜਾਵੇ, ਤਦ "ਮਾਲਾ ਦੀਪਕ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰਸੇਵਾ ਮਨ ਕਰਤੀ ਨਿਰਮਲ,
ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਤੇ ਗ੍ਯਾਨ,
ਗ੍ਯਾਨ ਭਏ ਆਤਮਸੁਖ ਪਾਵੈ,
ਜਾਂਤੇ ਸਭ ਦੁਖ ਹਾਨ.

(ਸ) ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਦ ਅਥਵਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਇਹ "ਆਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦੀਪਕ" ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ–ਪਦਾਵ੍ਰਿੱਤਿ ਅਤੇ ਅਰਥਾਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਜੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਤਦ ਪਦਾਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਹਰਿਧਨ ਜਾਪ ਹਰਿਧਨ ਤਾਪ ਹਰਿਧਨ ਭੋਜਨ
ਭੁਾਇਆ. (ਗੂਜ ਮ: ੫)
ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸ੍ਰਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਾਸਤ੍ਰ ਹਰਿ ਮੇਰਾ
ਉਧਪ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤੀ. (ਗੂਜ ਮ: ੩)
ਸੋਈ ਗਿਆਨੀ ਸੋਈ ਧਿਆਨੀ ਸੋਈ ਪੁਰਖ ਸੁਭ੍ਰਾਤੀ.
(ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪੰਡਿਤ ਜਨ ਮਾਤੇ ਪੜ੍ਹਿ ਪੁਰਾਨ,
ਜੋਗੀ ਮਾਤੇ ਜੋਗ ਧਿਆਨ,
ਸੰਨਿਆਸੀ ਮਾਤੇ ਅਹੰਮੇਵ,
ਤਪਸੀ ਮਾਤੇ ਤਪ ਕੈ ਭੇਵ,
ਸਭ ਮਦ ਮਾਤੇ ਕੋਊ ਨ ਜਾਗ,
ਸੰਗ ਹੀ ਚੋਰ ਘਰੁ ਮੁਸਨਲਾਗ.
(ਬਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)

ਜੇ ਪਦ ਭਿੰਨ ਹੋਣ, ਪਰ ਅਰਥ ਇੱਕੋ ਹੋਵੇ ਤਦ "ਅਰਥਾਵ੍ਰਿੱਤਿ" ਦੀਪਕ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਨਾਕੋ ਮੇਰਾ ਦੁਸਮਨ ਰਹਿਆ,
ਨਾ ਹਮ ਕਿਸ ਕੋ ਬੈਰਾਈ,×××
ਸਭ ਕੋ ਮੀਤ ਹਮ ਆਪਨ ਕੀਨਾ,
ਹਮ ਸਭਨਾ ਕੇ ਸਾਜਨ.
(ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਆਪਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨ ਸ਼ਭਿ ਕੀਨੇ,
ਰਾਮਰਸਾਇਣੁ ਰਸਨਾ ਚੀਨੇ.
(ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਸੁਸਾ ਅਵਾਸ ਗਏ ਸੁਖਰਾਸੀ, ਮਿਲੀ ਸੋਦਰੀ ਹਿਤ ਸੋਂ.
(ਨਾਪ੍ਰ)

ਪੋਖ ਛਬਿ ਦੇਖ ਦੁਤਿ ਨਾਰਿ ਸੁਰ ਲੋਭਹੀਂ.
(ਕਲਕੀ)

ਉੱਪਰਲੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਪਦਾਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ਹ) ਜੇ ਇੱਕ ਹੀ ਪਦ ਪਿਛਲੇ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਤਦ "ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਦੀਵਾ ਦੇਹਲੀ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਹਮ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਹਿਗੇ.
(ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਇੱਥੇ "ਕ੍ਰਿਪਾ" ਪਦ ਕੀਜੈ ਅਤੇ ਨਿਧਾਨ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ-ਨਿਧਾਨ। ੪ ਕਾਮਦੇਵ. ਮਨਮਥ। ੫ ਕੈਸਰ। ੬ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਤੇਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ।

੭ ਬਾਜ ਪੰਛੀ। ੮ ਹਨੁਮਤ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਗ੍ਰਹ ਸੁਰ ਸੜਜ ਹੈ। ੯ ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. ਉਜਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੀਪਕੁ. ਦੀਵਾ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ. "ਦੀਪਕੁ ਤੈ ਦੀਪਕੁ ਪਰਗਾਸਿਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੀਪਕੁ ਤਿਹ ਲੋਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾ, ਸੂਰਜ. "ਗੁਰੁ ਦੀਪਕੁ ਤਿਹ ਲੋਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਕਰਤਾਰ.

ਦੀਪਘ੍ਰਿਤ. ਘ੍ਰਿਤਦੀਪਕ. ਘ੍ਰਿਉ ਦਾ ਦੀਵਾ. "ਧੂਪ ਦੀਪਘ੍ਰਿਤ ਸਾਜਿ ਆਰਤੀ." (ਧਨਾ ਸੈਣ)

ਦੀਪਤ. ਸੰ. ਦੀਪ੍ਤ.ਵਿ–ਰੋਸ਼ਨ. ਚਮਕਦਾਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਣ. ਸੋਨਾ। ੩ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ.

ਦੀਪਤਿ. ਸੰ. ਦੀਪ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਭਾ. ਚਮਕ. ਰੋਸ਼ਨੀ. "ਦੀਪਕ ਦੀਪਤਿ ਪਰਹੀ ਫੀਕੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਦੀਪਦਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੀਵਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਰਤੀ ਨਾਲ ਦੇਵਪੂਜਨ. "ਦੀਪਦਾਨ ਤਰੁਨੀ ਤਿਨ ਕੀਨਾ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੩) ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਾਂਙ ਬਾਈ-ਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੀਪਦਾਨ ਦੀ ਰਸਮ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Ex ਕਾਂਡ ੪੦ ਅਧ੍ਯਾਯ ੨੪ ਅਤੇ ੨੫.

ਦੀਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕਰਨ (ਮਚਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੇਟ ਦੀ ਅਗਨਿ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੂਰਣ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ. ਸੁੰਢ, ਜੀਰਾ, ਪੋਦੀਨਾ, ਅਜ-ਵਾਇਨ, ਅਮਚੂਰ, ਦਾਲਚੀਨੀ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ 'ਦੀਪਨ' ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

ਦੀਪਮਾਲਾ } ਦੀਪਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲੀ ੨.
ਦੀਪਮਾਲਿਕਾ }

ਦੀਂ ਪਰਵਰੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਰ੍ਮ-ਰਖ੍ਯਾ. ਦੀਨ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ.

ਦੀਪਾ. ਦੀਪਕ. ਦੀਵਾ. ਦੀਪ. "ਸ੍ਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਉਜਾਰੋ ਦੀਪਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੪ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ। ੫ ਕਾਸਰਾ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਲਾਂਗਰੀ ਸੀ.

ਦੀਪਾਇਓ } ਦੀਪੁ ਕੀਤਾ. ਜਗਾਇਆ. ਮਚਾਇਆ.
ਦੀਪਾਇਆ } ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕੀਤਾ। ੨ ਰੋਸ਼ਨ
ਦੀਪਾਇਹੁ } ਹੋਇਆ. "ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਤਨਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛਿਤ ਮ: ੧)

ਦੀਪਾਈ. ਦੀਪੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ. "ਚਰਾਗ ਦੀਪਾਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੀਪਿ. ਪ੍ਰਭਾ. ਰੋਸ਼ਨੀ. "ਕਲਿ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀਪਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੀਪਾਹਾ. ਦੀਪਕਰੂਪ ਹੈ. ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਆਪੈ ਦੀਪ ਲੋਅ ਦੀਪਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਦੀਪਹਿ. ਦੀਪੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ "ਅੰਧਕਾਰ ਦੀਪਕ ਦੀਪਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦੀਪਾਯਉ. ਦੀਪੁ (ਰੋਸ਼ਨ) ਕੀਤਾ. "ਸਬਦ ਦੀਪਕ ਦੀਪਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਦੀਪਾਲਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਅਤੇ ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਨੰ: ੩.

ਦੀਪਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲੀ ੨.

ਦੀਪੁ } ਦੇਖੋ, ਦੀਪਤ ਅਤੇ ਦੀਪਤਿ.
ਦੀਪ੍ਰਿ }

ਦੀਪ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਲਾਨੇ ਯੋਗ੍ਯ. ਮਚਾਉਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਜਵਾਯਨ। ੩ ਜੀਰਾ। ੪ ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ.

ਦੀਪ੍ਯਮਾਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਮਕਦਾਹੋਇਆ. ਰੋਸ਼ਨ.

ਦੀਬਾਚਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਜਾ.

ਦੀਬਾਣ } ਅ [illegible] ਦੀਵਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਰਬਾਰ.
ਦੀਬਾਣੁ } ਸਭਾ. "ਜੋ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿਦੀਬਾਣ ਸਿਉ

ਦੀਬਾਨ } ਸੋ ਸਭਨੀ ਦੀਬਾਣੀ ਮਿਲਿਆ." (ਵਾਰ
ਦੀਬਾਨੁ } ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਜੋ ਸਿੱਖਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਾਂ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ। ੨ ਕਚਹਿਰੀ ਦਾ ਅਸ੍ਥਾਨ. ਨ੍ਯਾਯ-ਆਲਯ। ੩ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਕਿਮ. "ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਦੀਬਾਨ ਵਸਿਆ ਭੁਗਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) "ਦੀਬਾਨੁ ਏਕੋ ਕਲਮ ਏਕਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਨਾਜ਼ਿਮ (ਸੂਬੇ) ਦਾ ਮਾਲੀ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਦੀਬੋ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਣਾ.

ਦੀਮਕ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਂਕ.

ਦੀਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੀਪਕ. ਦੀਪ. "ਪਤੰਗ ਜਿਉਂ ਟੂਟ ਪਰੇ ਅਵਿਲੰਬ ਦਿਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦਿੱਤਾ. ਦਾਨ ਕੀਤਾ.

ਦੀਰਘ. ਸੰ. ਦੀਘ੍ਰ. ਵਿ–ਲੰਮਾ। ੨ ਚੌੜਾ। ੩ ਵਡਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਲ ਬਿਰਛ। ੫ ਊਂਟ. ਸ਼ੁਤਰ। ੬ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਅੱਖਰ. ਗੁਰੂ. "ਆਪਸ ਕਉ ਦੀਰਘ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਅਉਰਨ ਕੋ ਲਘ ਮਾਤ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਆਪਣੇ ਭ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੀਰਘ (ਗੁਰੂ) ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਲਘੁ ਜਾਣਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ੫.

ਦੀਰਘਸ੍ਰੁਤੀ. ਸੰ. ਦੀਰ੍ਘਸ੍ਰੋਤਿ. ਵਿ–ਦੇਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੁਤ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਖਾਣ ਅਤੇ ਰਾਜ। ੨ ਭਾਵ–ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਢਿੱਲ ਨਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੀਰਘਕਾਇ } ਵਿ–ਦੀਘ੍ਰ (ਲੰਮਾ) ਹੈ ਕਾਯ(ਜਿਸਮ)
ਦੀਰਘਕਾਯ } ਜਿਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਦੈਤ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰਜ ਨੇ ਮਾਰਿਆ."ਦੀਰਘਕਾਇ ਐਸ ਰਿਪੁ ਭਯੋ."(ਸੁਰਜਾਵ) ਦੇਖੋ, ਬਾਣ ੫। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਯ ੮.

ਦੀਰਘਕੰਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ ਬਗੁਲਾ. ਨੜੀ। ੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਦੈਤ। ੩ ਸ਼ੁਤਰ. ਊਂਟ। ੪ ਵਿ–ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ.

ਦੀਰਘਜੀਵੀ. ਸੰ. ਦੀਰ੍ਘਜੀਵਿਨ. ਵਿ–ਚਿਰਜੀਵੀ. ਦੇਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੀਕ ਜੀਉਣ ਵਾਲਾ. ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ.

ਦੀਰਘਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਥ.

ਦੀਰਘ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਦੀਰਘ.

ਦੀਰਘਦਰਸੀ. ਸੰ. ਦੀਰ੍ਘਦਰ੍ਸ਼ਿਨ. ਵਿ–ਦੂਰਦੇਸ਼. ਲੰਮੀ ਨਜਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. "ਦੀਰਘਦਰਸੀ ਜੋ ਮਤਿਵਾਨ." (ਨਾਪ੍)

ਦੀਰਘਦਾੜ੍ਹ. ਵਿ–ਵਡੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਸਤਜੁਸੰਧ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ। ੩ ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹੁੱਡਾਂ ਬਹੁਤ ਵਡੀਆਂ ਸਨ.

ਦੀਰਘਦ੍ਰਿਸਟਿ
ਦੀਰਘਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਲੰਮੀ ਨਜਰ. ਦੂਰਦੇਸ਼ੀ.

ਦੀਰਘਪਤ੍ਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗਠਾ. ਪਿਆਜ। ੨ ਕੇਲਾ.

ਦੀਰਘਬਪੁ. ਦੀਘੰ ਹੈ ਵਪੁ (ਦੇਹ) ਜਿਸ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦੀਰਘਕਾਯ.

ਦੀਰਘਬਾਹੁ. ਵਿ–ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ.

ਦੀਰਘਰੋਗ. ਵਿ–ਵਡਾ ਰੋਗ. ਚਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਰੋਗ. ਪੁਰਾਣਾ ਰੋਗ. "ਹਉਮੈ ਦੀਰਘਰੋਗ ਹੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦੀਰਘਾਯੁ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵਡੀ ਹੈ. ਚਿਰਜੀਵੀ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਾਊਂ। ੩ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਰਿਖੀ। ੪ ਸਿੰਮਲ ਬਿਰਛ। ੫ ਕੋਈ ਜੀਵ ਅਥਵਾ ਬਿਰਛ ਆਦਿਕ ਜੋ ਚਿਰ ਤਕ ਨਾ ਮਰੇ.

ਦੀਰਣ. ਸੰ. ਦੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਪਾਟਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਦੀਰਣ ਕੀਤਾ. ਪਾੜਿਆ. ਚੀਰਿਆ.

ਦੀਵਟ
ਦੀਵਟੀ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੀਪਾਟਿਕਾ. ਦੀਪਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ। ੨ ਮਸਾਲ. ਮਸ਼ਅ਼ਲ. "ਸਾਰ ਦੀਵਟੈਂ ਤਸਕਰ ਧਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੮੬) ੩ ਦੀਵੇ ਦੀ ਵੱਟੀ. "ਜੋਤਿ ਦੀਵਟੀ ਘਟ ਮਹਿ ਜੋਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ੪ ਦੀਵੇ ਦੀ ਠੁਠੀ. "ਦੇਹ ਦੀਵਟੀ ਕੇ ਵਿਖੈ ਨੇਹ ਮੋਹ ਭਰਪੂਰ। ਬਾਤੀ ਵਿਸਯਨ ਵਾਸਨਾ ਅਗਨਿ ਗ਼ਾਨ ਤੇ ਦੂਰ." (ਨਾਪ੍)

ਦੀਵਨ
ਦੀਵਨਾ ਦੇਣਾ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਵਨ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਜਿਸ ਦੀਵਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ:ਮ:੫)

ਦੀਵਰਾ
ਦੀਵੜਾ
ਦੀਵਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੀਪਕ. ਦੀਪ. ਚਰਾਗ਼. "ਜਉ ਤੁਮ ਦੀਵਰਾ, ਤਉ ਹਮ ਬਾਤੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) "ਦੀਵੜੇ ਗਇਆ ਬੁਝਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਇੱਥੇ ਦੀਵੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨੇਤ੍ ਹੈ. "ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੀਵੜੇ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) "ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਦੀਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦੀਬਾਨ. "ਸਭਨਾ ਦੀਵਾਨ ਦਇਆਲਾ." (ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਪੂਰ੍ਯ ਵਿੱਚ. ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਕ਼ੀਬ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ.

ਦੀਵਾਨ ਆਮ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਹ ਦੀਵਾਨ (ਸਭਾ ਸਮਾਜ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕ ਜਮਾ ਹੋਣ. ਸਰਵ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋ ਸਕਣ। ੨ ਉਹ ਮਕਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕ ਜਾਕੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਸਕਣ. ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਆਗਰੇ ਲਹੌਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਰਬਾਰ ਕਰਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੀ ਆਗ਼ਜ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਚਾਲੀ ਸਤੂਨਾਂ (ਥਮਲਿਆਂ) ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ "ਦੀਵਾਨ ਆਮ" ਹੈ. ਜੋ ਸਨ ੧੬੨੮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਆਸਫ਼ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ। ੩ ਉਹ ਦੀਵਾਨ (ਮਜਲਿਸ) ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ. House of Commons.

ਦੀਵਾਨ ਖ਼ਾਸ. ਉਹ ਦੀਵਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼) ਲੋਕ ਜਾ ਸਕਣ। ੨ ਉਹ ਮਕਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ਾਸ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਬਣਾਏਗਏ ਸਨ। ੩ ਖ਼ਾਸ ਪਦਵੀ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ. House of Lords.

ਦੀਵਾਨਖ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਭਾਘਰ। ੨ ਰਾਜਾ ਦੇ ਅਥਵਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਦਾ ਮਕਾਨ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਥਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਮਰਾ.

ਦੀਵਾਨਗੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਗਲਪਨ. ਸਿਰੜ। ੨ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਮਸ੍ਤੀ. ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰਾਮਤਾ.

ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ. ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਛਾਪ 'ਗੋਯਾ' ਹੈ. ਉਨਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆਹੋਇਆ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਕ਼ੀਬ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ, ਭਗਤਿ, ਗੁਰਮਹਿਮਾ ਅਤੇ ਗ਼ਾਨ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਛੰਦਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਉੱਤਮ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹਨ–ਬਾਵਾ ਬ੍ਹਿਮਬੱਲਭ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਚਿਆ "ਪ੍ਰੇਮਪਿਟਾਰੀ", ਅਤੇ ਭਾਈ ਮੋਘਰਾਜ ਕ੍ਰਿਤ "ਪ੍ਰੇਮਫੁਲਵਾੜੀ".

ਦੀਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਨਾ.

ਦੀਵਾਨਿ. ਦੀਵਾਨ ਨੇ। ੨ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ. "ਦੀਵਾਨਿ ਬੁਲਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਦੀਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਨੀ। ੨ ਦਰਬਾਰੀ. ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. "ਦਾਸੁ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦੀਵਾਰ
ਦੀਵਾਲ ਫ਼ਾ [illegible] ਅਥਵਾ [illegible] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੰਧ. ਭੀਤ. ਭਿੱਤਿ.

ਦੀਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲੀ ੨. "ਦੀਵਾਲੀ ਕੀ ਰਾਤਿ ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਅਹਿ." (ਭਾਗੁ)

ਦੁ. ਵਿ–ਦੋ (ਦ੍ਵਿ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦੁ ਪਗ ਨ ਭੱਜੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦੁਚਿਤਾ, ਦੁਵਿਧਾ ਆਦਿ.

ਦੁਅ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿ. ਦੋ.

ਦੁਆ
ਦੁਆਉ
ਦੁਆਇ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਔਸ਼ਧ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾ। ੨ ਅ [illegible] ਦੁਆ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ। ੩ ਅਸੀਸ. ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. "ਅੰਧਾ ਅਖਰੁ ਵਾਉ ਦੁਆਉ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਲੈਦਾ ਬਦਦੁਆਇ ਤੂੰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਦੇਨਿ ਦੁਆਈ ਸੋ ਮਰਹਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਦੁਆਸਿ. ਸੰ. ਦ੍ਵਿਸ–ਦ੍ਵਿਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੁਬਾਰਾ. ਦੂਜੀ ਵਾਰ. "ਓਨਾ ਪਾਸਿ ਦੁਆਸਿ ਨ ਭਿਟੀਐ, ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਰੋਦੁ ਚੰਡਾਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਕਿਤੇ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਵੇਰ ਮੇਲ ਹੋਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਦੁਆਤ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾਤ.

ਦੁਆਦਸ. ਸੰ. ਦ੍ਵਾਦਸ਼. ਵਿ–ਬਾਰਾਂ. ਦੋ ਅਤੇ ਦਸ-੧੨.

ਦੁਆਦਸ ਅੰਗੁਲ. ਬਾਰਾਂ ਅੰਗੁਲ ਪਵਨ (ਸ੍ਵਾਸ), ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਮੁਖ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਅੰਗੁਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਯੋਗੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਨੇ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–
"ਫ਼ਾਦਸ਼ਾਂਗੁਲ ਧ੍ਯੰਤੇ ਨਾਸਾਯੇ ਵਿਸ੍ਮਲੇਬ੍ਰ."

ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ. ਦ੍ਵਾਦਸ਼ (ਬਾਰਾਂ) ਸਿਲਾ(ਪਾਖਾਣ). ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮੂਰਤੀਆਂ. ਮਤਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹਨ.

(ੳ) ਵਿਸ਼ਨੁ, ਲਛਮੀ, ਸ਼ਿਵ, ਪਾਰਵਤੀ,ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਗਣੇਸ਼, ਕਾਲੀ, ਭੈਰਵ, ਸੂਰਯ, ਇੰਦ੍ ਅਤੇ ਯਮ.

(ਅ) ਵੈਦ੍ਯਨਾਥ ਮਹਾਤਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਜੋਤਿਰਲਿੰਗ–

੧ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਤੋਂ ਸੱਠ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਪਰਿਭ੍ਰਾਸ ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ ਵਿੱਚ "ਸੋਮਨਾਥ." ਦੇਖੋ, ਮਹ੍ਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ.

੨ ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀਸ਼ੈਲ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜ ਤੇ "ਮੱਲਿਕਾਰ੍ਜੁਨ," ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ.

੩ ਉੱਜੈਨਿ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ "ਮਹਾਕਾਲ." ਸਨ ੧੨੩੧ ਵਿੱਚ ਅਲਤਮਸ਼ ਇਸ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪੁੱਟਕੇ ਦਿੱਲੀ ਲੈਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਚੁਰਣ ਕੀਤਾਗਿਆ.

੪ ਨਰਮਦਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਮਰੇਸ਼ੁਰ ਵਿੱਚ "ਓਮ੍ਕਾਰ."

੫ ਗਯਾ ਪਾਸ ਦੇਵਗ਼ਜ਼ ਵਿੱਚ "ਵੈਦ੍ਯਨਾਥ."

੬ ਪੂਨੇ ਪਾਸ ਸਾਕਿਨੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ "ਭੀਮਸ਼ੰਕਰ."

੭ ਲੰਕਾ ਦੇ ਪੁਲ (ਸੇਤੁਬੰਧ) ਪਾਸ "ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ." ਦੇਖੋ, ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ.

੮ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੁਰ "ਨਾਗੇਸ਼ੁਰ."

੯ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ "ਵਿਸ਼੍ਵੇਸ਼ੁਰ."

੧੦ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੰਜਵਟੀ ਪਾਸ, "ਤ੍ਰਯੰਬਕ."

੧੧ ਹਿਮਾਲਯ ਵਿੱਚ ਬਦਰੀਨਾਰਾਯਣ ਪਾਸ "ਕੇਦਾਰਨਾਥ".

੧੨ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਪਾਸ "ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਣੇਸ਼ੁਰ." (ਘ੍ਰਿਸ਼੍ਣੇਸ਼੍ਵਰ). "ਜੋ ਓਹ ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ ਪੂਜਾਵੈ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਲਿੰਗ.

ਦੁਆਦਸ ਸੇਵਾ. ਬਾਰਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ (ੳ). ੨ ਬਾਰਾਂ ਜੋਤਿਰ ਲਿੰਗਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ (ਅ). ੩ ਬਾਰਾਂ ਸੁਰਜਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ। ੪ ਹਿੰਦੁਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਹ ਹੈ–

ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਮੰਦਿਰਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚਲਣਾ, ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ, ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਧਾਮ ਪਰਸਣ ਲਈ ਯਾਤ੍ਰਾ , ਇਹ ਤਿੰਨ ਪਦਸੇਵਾ ਹਨ.

ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਫੁੱਲ ਪੱਤੇ ਤੋੜਨੇ, ਬਾਤੂ ਦੇਣਾ, ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਸਨਾਨ ਸ਼ ਿੰਗਾਰ ਕਰਾਉਣਾ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਕਰਸੇਵਾ ਹਨ.

ਨਾਮਕੀਰਤਨ, ਇਹ ਬਾਣੀਸੇਵਾ ਹੈ.

ਹਰਿਕਥਾ ਸੁਣਨੀ, ਇਹ ਕਰਣਸੇਵਾ ਹੈ.

ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ, ਇਹ ਨੇਤ੍ਰਸੇਵਾ ਹੈ.

ਠਾਕੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਇਹ ਦੋ ਸਿਰਸੇਵਾ ਹਨ.

ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਫੁੱਲ ਸੁੰਘਣੇ ਨਾਸਿਕਾਸੇਵਾ ਹੈ. "ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਦੁਆਦਸ ਸੇਵਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦੁਆਦਸ ਦਲ. ਬਾਰਾਂ ਪਤ੍ਰ। ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਰਾਂ ਪੰਖੜੀਆਂ ਦਾ ਮਣਿਪੂਰ ਚਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ. "ਦੁਆਦਸ ਦਲ ਅਭ ਅੰਤਰਿ ਮੰਤ."(ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਮਣਿਪੂਰ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਤ੍ ਜਪੀਦਾ ਹੈ.

ਦੁਆਦਸਭੂਸਣ
ਦੁਆਦਸਭੂਖਣ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ (ਬਾਰਾਂ) ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ:–

੧ ਸਿਰਭੂਸ਼ਣ, ੨ ਮਸ੍ਤਕਭੂਸ਼ਣ, ੩ ਨਾਸਿਕਾਭੂਸ਼ਣ, ੪ ਕੰਨਭੂਸ਼ਣ, ੫ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ, ੬ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ, ੭ ਆਰਸੀ ਮੁੰਦ੍ਰੀ ਆਦਿ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ, ੧੦ ਕਟਿਭੂਸ਼ਣ, ੧੨ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ.

ਸ਼ੁਭਗੁਣ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਭੂਸ਼ਣ–
ਸੀਲ ਅੰ ਲਾਜ ਮਿਠਾਸ ਬਤਾਨ ਮੋ
ਤੈਸ ਦਿਢਾਈ ਸ਼ਧਮੰ ਮਜੁਸਨ,
ਸਾਧੁਤਾ ਅੰ ਪਤਿਵ੍ਰੱਤ ਅਦੇਸ਼ ਮਿਤਾਈ
ਸਬੈ ਸੋਂ ਨ ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਦੂਸਨ,
ਤੈਸ ਵਿਨੈ ਅੰ ਅਚਾਰ ਛਿਮਾ ਗੁਰੁ–
ਲੋਗਨ ਸੇਇਬੇ ਹੈ ਬਿਨ ਦੂਸਨ,
ਏਈ ਤਿਯਾਨ ਕੇ ਤੀਰਥ ਸੇ ਸੁਖ
ਕੋਰਤਿਕਾਰਿ ਦੁਆਦਸ ਭੂਸਨ.
ਦੇਖੋ, ਭੂਖਣ.

ਦੁਆਦਸ ਵਾਕ. ਬਾਰਾਂ ਵਾਕ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਾਦਸ ਮਹਾਵਾਕ. "ਆਦਿ ਦੁਆਦਸ ਵਾਕ ਬਖਾਨੈ."(ਨਾਪ੍)

ਦੁਆਦਸਿ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸੀ.

ਦੁਆਦਸਿਮੁਦ੍ਰਾ. ਮਜ਼ਹਬੀ ਬਾਰਾਂ ਚਿੰਨ੍–ਜਨੇਊ, ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ, ਮੂੰਜ ਦੀ ਤੜਾਗੀ, ਕਮੰਡਲੁ, ਸ਼ਿਖਾ, ਇਹ ਪੰਚ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦੀ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਤ੍ਰਿਲਕ, ਕੰਠੀ, ਤੁਲਸੀਮਾਲਾ, ਤਿੰਨ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਰੁਦ੍ਰਾਕ੍ਸ਼ਮਾਲਾ, ਤ੍ਰਿਪੁੰਡ੍ਰ , ਸ਼ੈਵ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਮੁਦ੍ਰਾ (ਮੁੰਦਾ) ਯੋਗੀਮੁਦ੍ਰਾ.

ਤ੍ਰਿਦੈਂਡ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀਮੁਦ੍ਰਾ. "ਦੁਆਦਸਿਮੁਦ੍ਰਾ ਮਨ ਅਉਧੂਤਾ." (ਬਿਲਾ ਬਿਤਾਂ ਮ: ੧) ਬਾਰਾਂ ਮੁਦ੍ਰਾ ਤੋਂ ਮਨ ਉਪਰਾਮ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਦ੍ਵਾਦਸੀ ਤਿਥਿ ਵਿੱਚ "ਤ੍ਰੈਖਮੁਦ੍ਰਾ" (ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ) ਤੋਂ ਮਨ ਵਿਰਕ੍ਤ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁਆਦਸੀ. ਸੰ. ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਬਾਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਦੁਆਦਸੀ ਦਇਆ ਦਾਨ ਕਰਿ ਜਾਣੈ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧)

ਦੁਆਪਰ. ਸੰ. ਦ੍ਵਾਪਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋ (ਸਤਯੁਗ ਅਤੇ ਤ੍ਰੇਤਾ) ਤੋਂ ਪਰਲਾ ਤੀਸਰਾ ਯੁਗ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ। ੨ ਸੰਸ਼ਯ. ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ.

ਦੁਆਪਰਿ / **ਦੁਆਪੁਰਿ** ਦ੍ਵਾਪਰ ਯੁਗ ਵਿੱਚ. "ਦੁਆਪਰਿ ਪੂਜਾ-ਚਾਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਦੁਆਪੁਰਿ ਧਰਮ ਦੁਇ ਪੈਰ ਰਖਾਏ." (ਰਾਮ ਮ: ੩) "ਦਇਆ ਦੁਆਪਰਿ ਅਧੀ ਹੋਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁਆਬ / **ਦੁਆਬਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋ ਜਲਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਦੋ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਦੇਸ਼. ਦ੍ਵੀਪ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਤਲੁਜ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੁਆਬਿਆਂ ਦੇ ਜੁਗਰਾਫੀਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖਾਸ ਸੰਕੇਤ ਹਨ–ਬਿਸਤ, ਬਾਰੀ, ਰਚਨਾ, ਚਜ.*

ਦੁਆਰ. ਸੰ. ਦ੍ਵਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਦਰ. "ਦੁਆ-ਰਹਿ ਦੁਆਰਿ ਸੁਆਨ ਜਿਉ ਡੋਲਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੯) ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਗੋਲਕ. "ਨਉ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਏ ਦਸਵਾ ਗੁਪਤ ਰਖਾਇਆ." (ਅਨੰਦੁ)

ਦੁਆਰਹਿ ਦੁਆਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਰ ਬਦਰ. ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰ.

ਦੁਆਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ.

ਦੁਆਰਕੇਅ. ਦ੍ਵਾਰਿਕੇਯ. ਵਿ– ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਆਰਕੇਅਨਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਵਾਲੇ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ) ਦੀ ਰਾਣੀ, ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਆਰਕੇਂਦ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਆਰਪਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ. ਡਿਹੁਡੀ ਬਰਦਾਰ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਪਹਿਰੂ.

ਦੁਆਰ ਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰ.

ਦੁਆਰਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ.

ਦੁਆਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ. "ਕਾਸੀ ਕਾਂਤੀ ਪੁਰੀ ਦੁਆਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਦ੍ਵਾਰ। ੩ ਵਜ–ਜਰੀਅਹ ਸੇ. ਵਸੀਲੇ ਤੋਂ. "ਗੁਰ ਦੁਆਰੈ ਕੋ ਪਾਵਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਦੁਆਰਿ. ਦ੍ਵਾਰ (ਦਰ) ਤੇ.ਬੂਹੇ ਉੱਪਰ. ਦੇਖੋ,ਦੁਆਰ। ੨ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਮਾਰਫਤ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰਾ ੩.

ਦੁਆਰਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ.

ਦੁਆਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਤਾਕੀ। ੨ ਬਜਰਿਅਹ. ਮਅ਼ਰਫ਼ਤ."ਪਾਈਐ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਦੁਆਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰ.

ਦੁਆਰੈ. ਵਜ–ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰਾ ੩। ੨ ਭਾਂਤ (ਪ੍ਰਕਾਰ) ਸੇ. ਢੰਗ ਨਾਲ. "ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਦੁਆਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੀਵਾਰ. ਕੰਧ। ੨ ਫ਼ਾ دُوال ਦੁਵਾਲ. ਚਮੜੇ ਦਾ ਤਸਮਾ. "ਦੁਆਲ ਪਾਰੰ ਪਧਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਚਿਲਤਾ। ੩ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਾਇਆ ਚਮੜੇ ਦਾ ਤਸਮਾ। ੪ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਮਕੀਲੀ ਹੋਵੇ। ੫ ਨਗਾਰਾ ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਚੰਮ ਦੀ ਬੱਧਰੀ। ੬ ਛਲ. ਕਪਟ.

ਦੁਆਲਭਾਥਾ. ਦੁਵਾਲਭਾਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਮ ਦੀ ਦੁਵਾਲ (ਬੱਧਰੀ), ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੱਥਾ (ਤੀਰਕਸ਼) ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ.

ਦੁਆਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਿਰਦਾ. ਘੇਰਾ। ੨ ਦੇਵਾਲਯ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ.

* ਬਿਆਸ ਸਤਲੁਜ "ਬਿਸਤ," ਬਿਆਸ ਰਾਵੀ "ਬਾਰੀ," ਰਾਵੀ ਚਨਾਬ "ਰਚਨਾ," ਚਨਾਬ ਜਿਹਲਮ "ਚਜ."

ਦੁਆਲੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੁਫੇਰੇ. ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ. "ਮਸਤਕਿ ਪਦਮੁ ਦੁਆਲੈ ਮਣੀ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰ ਦਲ ਦਾ ਕਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਮਣੀ ਵਾਂਙ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦਲ (ਪਤ੍ਰ) ਹਨ.

ਦੁਐ / **ਦੁਇ** ਵਿ–ਦ੍ਵਿ. ਦੋ. "ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਕਰਉ ਅਰਦਾਸਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਦ੍ਵੈਤ. ਦੇਖੋ, ਬਰੀ.

ਦੁਇ ਅਖਰ. ਦੋ ਅੱਖਰ "ਵਾਹ", "ਸਤਿ" ਅਥਵਾ "ਰਾਮ." "ਦੁਇ ਅਖਰ ਦੁਇ ਨਾਵਾ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਇਹ ਦੋ ਅੱਖਰ ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰਣ ਲਈ ਨੌਕਾ ਰੂਪ ਹਨ.

ਦੁਇ ਸਿਰੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹਾ ੧.

ਦੁਇ ਸੁਰ. ਦੋ ਸ੍ਵਰ. ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ.

ਦੁਇ ਤੂੰ ਬਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਰੀ.

ਦੁਇ ਦੀਵੇ. ਦੋ ਦੀਪਕ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ. "ਦੁਇ ਦੀਵੇ ਚਉਦਹ ਹਟਨਾਲੇ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੋ ਨੇਤ੍ਰ.

ਦੁਇ ਨਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਇ ਅਖਰ.

ਦੁਇ ਪਖ. ਦੋ ਪਕ. ਪੇਉਕੇ ਅਤੇ ਸਾਹੁਰੇ। ੨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ. "ਦੁਖੀ ਦੁਹਾਗਨਿ ਦੁਇ ਪਖ ਹੀਨੀ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥ। ੪ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਧੇਰਾ ਅਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪੱਖ.

ਦੁਇ ਪੰਖੀ / **ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੂ** ਦੋ ਪੰਛੀ. "ਨਾਨਕ ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਫਲੁ ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੂ ਆਹਿ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परिषस्वजाते।
तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्त्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति."
(ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਅ: ੧੪)

ਦੋ ਪਕੀ (ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ) ਸਦਾ ਸਾਥ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਿਤ੍ਰ ਹਨ, ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਬਿਰਛ (ਸ਼ਰੀਰ) ਨੂੰ ਅਲਿੰਗਨ ਕਰੇਹੋਏ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਜੀਵਾ-ਤਮਾ) ਸ੍ਵਾਦੁਫਲ (ਕਰਮਫਲ) ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ (ਈਸ਼੍ਵਰ) ਨਾ ਖਾਂਦਾਹੋਇਆ ਕੇਵਲ ਦੇਖਦਾ ਹੀ ਹੈ.

ਦੁਇ ਪੰਦੀ. ਦੋ ਪੰਦ (ਸਿਖਜ਼ਾ) ਦੇਣ ਵਾਲੇ. ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ. "ਦੁਇ ਪੰਦੀ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਦੁਇ ਰਾਹ.

ਦੁਇ ਫਲ. ਸੁਖ ਦੁਖ. ਲਾਭ ਹਾਨੀ. "ਸੰਸਾਰ ਬਿਰਖ ਕਉ ਦੁਇ ਫਲ ਲਾਏ." (ਬਸੰ ਮ: ੩)

ਦੁਇ ਬਾਪ. ਦੇਖੋ, ਦੁਇ ਮਾਈ.

ਦੁਇ ਭਾ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਗੁਣ. ਦੋ ਗੁਣਾ. ਦੋ ਗੁਣੀ. "ਇਕੁ ਭਾਉ ਲਥੀ ਨਾਤਿਆ, ਦੁਇਭਾ ਚੜੀਅਸੁ ਹੋਰ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਦੁਇ ਮਾਈ. ਦੋ ਮਾਤਾ. "ਦੁਇ ਮਾਈ ਦੁਇ ਬਾਪਾ ਪੜੀਅਹਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਮਨ ਬਾਲਕ ਦੀ ਅਵਿਦਜਾ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਮਾਤਾ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਤੇ ਜੀਵ ਪਿਤਾ.

ਦੁਇ ਮੂਏ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਰੰਤੇ.

ਦੁਇ ਰਾਹ. ਦੋ ਮਾਰਗ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤੀ। ੨ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ। ੩ ਆਸ੍ਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਨਾਸ੍ਤਿ-ਕਤਾ. "ਏਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਦੁਇ ਰਾਹ ਵਾਦ ਵਧੰਦਿਆ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਦੁਇ ਰਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਦੁਇ ਰਾਹ। ੨ ਦੋ ਖੰਡ ਹੋਇਆ ਰਾਹੁ. ਰਾਹੁ ਅਤੇ ਕੇਤੁ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਹੂ ਦੇ ਦੋ ਟੋਟੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਕਰਦਿੱਤੇ ਸਨ. "ਜੇ ਦੇਹੈ ਦੁਖ ਲਾਈਐ ਪਾਪ ਗਰਹ ਦੁਇ ਰਾਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ:੧)

ਦੁਇ ਲੋਚਨ. ਦੋ ਨੇਤ੍ਰ. ਸਥੂਲ ਅਤੇ ਸੂਕਮ ਨੇਤ੍ਰ. ਸ਼ਾਰੀਰਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਨੇਤ੍ਰ. "ਦੁਇ ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਪੇਖਾ! ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਉਰੁ ਨ ਦੇਖਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਦੁਈ. ਵਿ–ਦੂਜੀ. ਦੂਸਰੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵੈਤ. ਦੁਵਿਧਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋਵੇਂ. ਦੋਨੋਂ. "ਹਰਿ ਹਰਿ-ਜਨ ਦੁਈ ਏਕ ਹੈਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦੁਈਆ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਜਾ. ਦੂਸਰਾ. "ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਵੈ ਬਿਨ ਹਰਿ ਕੋ ਦੁਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਦੁਸ. ਸੰ. ਦੁ੍ਯ.ਧਾ–ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣਾ,ਬੁਰਾ ਆਚਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋਸ਼. ਕਲੰਕ. "ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਛੀਪਾ ਦੁਸ ਟਾਰਿਓ." (ਨਟ ਮ: ੪) ਛੀਂਬੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਟਾਰਿਆ (ਮਿਟਾਇਆ).

ਦੁਸਹ / **ਦੁਸਹਿ** ਸੰ. ਦੁ:ਸਹ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. "ਦੁਸਹ ਦੁਖ ਭਵ ਖੰਡਨੋ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਸ਼ਮਣ. ਵੈਰੀ.

ਦੁਸਕਰ. ਸੰ. ਦੁਸ਼੍ਕਰ.ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਸਟ ਅਥਵਾ **ਦੁਸਟੁ.** ਸੰ. ਦੁਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਦੋਸ਼ ਸਹਿਤ. ਕਲੰਕੀ। ੨ ਖੋਟਾ. ਦੁਰਜਨ. "ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਪਰਮੇ-ਸਰਿ ਮਾਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਦੁਸਟ ਦੋਖਿ ਤੈਂ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ." (ਚੌਪਈ) ੩ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਣ (ਫ਼ੇਝ). "ਸਤ੍ਰ ਸਬਦ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਕਹੋ ਅੰਤ ਦੁਸਟ ਪਦ ਭਾਖ." (ਸਨਾਮਾ) ਸਤ੍ਰੁਦੁਸਟ. ਵੈਰੀ ਦੀ ਵੈਰਣ, ਤਲਵਾਰ.

ਦੁਸਟ ਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟਾਤਮਾ ਅਤੇ ਦੁਸਟੁ ਆਤਮਾ.

ਦੁਸਟਚਉਕੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਸ਼੍ਟਮੰਡਲੀ. ਪਾਮਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. "ਦੁਸਟਚਉਕੜੀ ਸਦਾ ਕੂੜ ਕਮਾਵਹਿ, ਨਾ ਬੂਝਹਿ ਵੀਚਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਦੁਰਯੋਧਨ, ਦੁ:ਸ਼ਾਸਨ, ਕਰਣ ਅਤੇ ਸ਼ਕੁਨਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ.

ਦੁਸਟਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਸ਼੍ਟਤਾ. ਨੀਚਤਾ. ਖੋਟਿਆਈ. ਬਦੀ.

ਦੁਸਟਦਮਨ. ਵਿ–ਦੁਸ਼੍ਟਦਮਨ. ਦੁਸ਼੍ਟ (ਪਾਮਰਾਂ) ਨੂੰ ਦਮਨ (ਕੁਚਲਣ) ਵਾਲਾ. ਖੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਤਨਮਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਅਨੁ-ਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ, ਜੋ ਹੇਮਕੁੰਟ ਤੇ ਤਪਸਾਧਨ ਕਰਰਿਹਾ ਸੀ. "ਤਪਨ ਤਪੋ ਨਿਤ ਉਗ੍ਰ ਤੇਜ ਹੈ,ਦੁਸਟਦਮਨ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਸਟਨੀ. ਵਿ–ਦੁਸ਼੍ਟਤਾ ਵਾਲੀ. ਦੁਸ਼੍ਟਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਸ਼੍ਟ (ਵੈਰੀ) ਦੀ ਅਨੀ (ਫ਼ੌਜ). (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਸਟਭਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਸ਼੍ਟਭਾਵ. ਖੋਟਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਨੀਚਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਨੀਚਤਾ. ਬਦੀ. "ਦੁਸਟਭਾਉ ਤਜਿ ਨਿੰਦ ਪਰਾਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਦੁਸਟਾਂਤਕਰ. ਵਿ–ਦੁਸ਼੍ਟ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁਸ਼੍ਟਨਾਸ਼ਕ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਦਸਟਾਂਤਕਰ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤਕਰ.

ਦੁਸਟਾਤਮਾ. ਸੰ. ਦੁਸ਼੍ਟਾਤ੍ਮਾ. ਵਿ–ਖੋਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਬਦੀ ਵਸਦੀ ਹੈ.

ਦੁਸਟਾਰਿਓ. ਦੋਸ਼–ਟਾਰਿਓ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸ ੨.

ਦੁਸਟਾਰੀ. ਦੁਸ਼੍ਟ–ਅਰੀ. ਪਾਮਰ ਵੈਰੀ. ਅਕਾਰਣ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ. "ਹਰਿ ਜਪਿ ਮਲਨ ਭਏ ਦੁਸ-ਟਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਹਰਿਜਪ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪਾਮਰ ਵੈਰੀ ਨਿਰਾਸ ਹੋਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾ ਹੋਈ. "ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਦੁਸਟਿ ਦੁਸਟਾਰੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ਨੀਚ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼੍ਟਤਾ ਹੈ.

ਦੁਸਟਿ / **ਦੁਸਟੀ** ਸੰ. ਦੁਸ਼੍ਟਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਸ਼੍ਟਤਾ. ਨੀਚਤਾ.ਖੋਟਿ-ਆਈ. ਬਦੀ. "ਨਿੰਦਾ ਦੁਸਟੀ ਤੇ ਕਿਨਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ?" (ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਦੁਸਟੀ ਪਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਦੁਸਟੀਸਭਾ. ਦੁਸ਼੍ਟਤਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਭਾ.ਦੁਸ਼੍ਟਮੰਡਲੀ। ੨ ਦੁਸ਼੍ਟਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ."ਦੁਸਟੀਸਭਾ ਵਿਗੁਚੀਐ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੁਸਟੁ. ਦੇਖੋ,ਦੁਸਟ."ਦੁਸਟੁ ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਾਰਿ ਪਚਾਏ." (ਗੌਂਡ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੁਸਟੁ ਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟਾਤਮਾ. "ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਦੁਸਟੁ ਆਤਮਾ ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਦੁਸ਼੍ਟਾਤਮਾ ਲੋਕ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਹੈ.

ਦੁਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ دُشت ਵਿ–ਬੁਰਾ. ਖੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਦੁਸਟ (ਦੁਸ਼੍ਟ).

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁਸਤਰ. ਸੰ. ਦੁਸ੍ਤਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਅਤੇ ਪਾਰ ਜਾਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇ.

ਦੁਸਤੁਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਤੁਰ.

ਦੁਸ਼ਨਾਮ. ਫ਼ਾ. [دشنام] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਾਲ਼ੀ. ਨਾਮ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੁਸਨਾਮ ਦੇਤ ਤਬ ਗੁਰੁ ਕਹ੍ਯੋ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਦੁਸਮਣ } ਫ਼ਾ. [دشمن] ਦੁਸ਼ਮਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਰੀ.
ਦੁਸਮਨ } ਸ਼ਤ੍ਰੁ. ਦੂਸਿਤ ਹੈ ਮਨ ਜਿਸ ਦਾ. "ਦੁਤ ਦੁਸਮਣ ਸਭ ਸਜੰਣ ਹੋਏ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) "ਦੁਸਮਨ ਕਢੇ ਮਾਰਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਦੁਸ਼ਮਨ ਗ਼ੱਦ. ਫ਼ਾ. [دشمن گداز] ਵਿ–ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਨੁਕ਼ਸਾਨ ਪੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦੁਸ਼ਮਨੀ. ਫ਼ਾ. [دشمنی] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ. ਵੈਰ.

ਦੁਸਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ. ਦੂਜੀ ਵੱਲ."ਭੈਰਉ ਸੋਣਤ ਰੱਤ ਕੱਢੇ ਦੁਸਰੈ." (ਸੂਰਜਾਵ) ਤੀਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੱਢ-ਦਿੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਲ.

ਦੁਸਲ. ਦੋ–ਸ਼ਲਸ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਰ. ਜਦ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਭੇਦ-ਕੇ ਤੀਰ ਪਾਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤਦ ਦੋ ਛੇਦ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁ:ਸ਼ਲ. ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ.

ਦੁਸਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁ:ਸ਼ਲਾ. ਗਾਂਧਾਰੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੀ ਭੈਣ. ਇਹ ਸਿੰਧੁ ਦੇ ਰਾਜੇ ਜਯਦ੍ਰਥ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਸੁਰਥ ਜਨਮਿਆ.

ਦੁਸਲੀ. ਵਿ–ਦੋ ਸ਼ਲਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਤੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚਦੀਂ ਪਾਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. "ਕਿ ਕਾਮਾਦਿ ਦੁਸਲੀ." (ਦੱਤਾਵ) ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੇਦਨ ਵਾਲਾ.

ਦੁਸ਼ਵਾਰ. ਫ਼ਾ. [دشوار] ਵਿ–ਕਠਿਨ. ਔਖਾ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ। ੨ ਦੁਸਹ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ.

ਦੁਸਾਸਨ. ਸੰ. ਦੁ: ਸ਼ਾਸਨ. ਵਿ–ਜਿਸ ਪੁਰ ਹੁਕੁਮਤ ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਹੋਵੇ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਬਾਉ ਨਾ ਮੰਨੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਨੂੰ ਰਣਵਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਸੀ. ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਅਪਮਾਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੁਸਾਸਨ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਵੇਗਾ; ਸੋ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸੋਲਵੇਂ ਦਿਨ ਦੁਸਾਸਨ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾੜਕੇ ਭੀਮ ਨੇ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਚੁਲ੍ਲੀਆਂ ਪੀਤੀਆਂ. "ਅੰਦਰ ਸਭਾ ਦੁਸਾਸਨੈ ਮੱਂਬੇਵਾਲ ਦ੍ਰੌਪਤੀ ਆਂਦੀ." (ਭਾਗੁ)

ਦੁਸਾਂਝ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਥਾਣਾ ਬੰਗਾ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੰਗਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦੇ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਇਹ ਸ਼ਾਲਮ ਪਿੰਡ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਬਤ ਸਨ ੧੯੨੦ ਦੇ ਬੰਦੋਬਸ੍ਤ ਸੰਬੰਧੀ ਮਾਲ ਦੇ ਕਾਗਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਇਉਂ ਹੈ–

"ਬਮੂਜਬ ਚਿੱਠੀ ਨੰਬਰ ੧੨, ਤਾਰੀਖ਼ ੨ ਨਵੰਬਰ ੧੮੪੭ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਹਿੰਦ, ਯਹ ਦੇਹ (ਪਿੰਡ) ਅਹਿਦਸਿੱਖਾਨ ਸੇ ਜਾਗੀਰ ਤਾ ਕਿਆਮ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾਹਾਇ ਜੈਲ–ਸ਼ਾਸਗੰਜ,ਰਕਾਬਗੰਜ, ਬੰਗਲਾ-ਸਾਹਿਬ, ਬਾਲਾਸਾਹਿਬ, ਭੈਰਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਔਰ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਦੇਵਾਂ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਹਾਇ, ਵਾਕਿਆ ਦਿੱਲੀ, ਮੁਆਫ਼ ਹੈ."

ਦੁਸਾਂਝ ਕਲਾਂ. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਫਲੌਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਨਹਿਰੇ. ਗੁਰ-ਦ੍ਵਾਰਾ ਬੁਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ. ੧੯ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਖੂਹਾਂ ਸਮੇਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ਼ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੰਡਾਲੀ ਤੋਂ ਢਾਈ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਦੁਸਾਰ. ਦੂਸਰੇ ਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਰ. "ਬਾਨ ਸਨਾਹ ਦੁਸਾਰ ਕਢੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦੁਸਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋਸ਼ਾਲਾ. ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੀ ਦੋ ਸ਼ਾਲ (ਚਾਦਰਾਂ) ਦਾ ਜੋੜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੂਈ ਨਾਲ ਬੇਲ ਬੂਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਲੈ ਕਰ ਛਾਪ ਦੁਸਾਲਾ ਗਾਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਸੀਲ. ਸੰ. ਦੁ: ਸ਼ੀਲ. ਵਿ–ਬੁਰੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ.

ਦੁਸੰਜੇਤ. ਸੰ. ਦੁਸ਼ਮੰਤ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪੁਰੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਭਰਤ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਭਾਰਤ" ਹੋਇਆ. ਕਵਿ ਕਾਲਿਦਾਸ ਨੇ "ਅਭਿਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਾਕੁੰਤਲ" ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮੰਤ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਦੁਹ. ਸੰ. ਦੁਹ . ਧਾ–ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਧ ਚੋਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋਹਨ. ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗਲਾ ਬਾਂਧਿ ਦੁਹ ਲੈਹਿ ਅਹੀਰ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਦ੍ਵਿ. ਦੋ. "ਦੁਤੀਆ ਦੁਹ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਅੰਗ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਥਿਤੀ) ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ.

ਦੁਹਸਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਾਸਨ. "ਦੁਹਸਾਸਨ ਕੀ ਸਭਾ ਦ੍ਰੌਪਤੀ ਅੰਬਰ ਲੇਤ ਉਬਾਰੀਅਲੈ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦੁਹਸਾਧ } ਸੰ. ਦੁ: ਸਾਧ੍ਯ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਧ
ਦੁਹਸਾਧਯ } ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇ.

ਦੁਹਸੀਲ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸੀਲ.

ਦੁਹਕਰ. ਸੰ. ਦੁਸ੍ਕਰ. ਵਿ–ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਹਕਰਮ. ਸੰ. ਦੁਸ੍ਕਰ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਚ ਕਰਮ. ਖੋਟਾ ਕਰਮ. ਕੁਕਰਮ. "ਕਰੈ ਦੁਹਕਰਮ, ਦਿਖਾਵੈ ਹੋਰ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ.

ਦੁਹਕ੍ਰਿਤ } ਸੰ. ਦੁਸ੍ਕ੍ਰਿਤ–ਦੁਸ੍ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰਾ
ਦੁਹਕ੍ਰਿਤਿ } ਕਰਮ. ਕੁਕਰਮ. "ਤਜ ਸਕਲ ਦੁਹਕ੍ਰਿਤ ਦੁਰਮਤੀ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਦੁਹਚਾਰ. ਸੰ. ਦੁਸ਼੍ਚਰਿਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰਾਚਾਰ. ਬਦ-ਚਲਨੀ। ੨ ਵਿ–ਬਦਚਲਨ. ਦੁਰਾਚਾਰੀ.

ਦੁਹਚਾਰਣਿ } ਵਿ–ਦੁਸ਼੍ਚਰਿਤਾ. ਬੁਰੇ ਆਚਾਰਵਾਲੀ.
ਦੁਹਚਾਰਣੀ } ਖੋਟੇ ਚਲਨ ਵਾਲੀ. ਦੁਰਾਚਾਰੀ.
ਦੁਹਚਾਰੀ } ਬਦਚਲਨ. "ਦੁਹਚਾਰਣਿ ਬਦ-
ਦੁਹਚਾਰੀਆ } ਨਾਉ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਦੁਹ-ਚਾਰਣੀ ਕਹੀਐ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਤੇ ਨਰ ਭਾਗ ਹੀਨ ਦੁਹਚਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) "ਹਮ ਸੈਲੁ ਭਰੇ ਦੁਹਚਾਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਦੁਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਨ.

ਦੁਹਥੇ. ਦੋਨੋਂ ਸ਼ੈ. ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ. "ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਥੇ ਰਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਦੁਹੱਥੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਥੱਪੜ। ੨ ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਮਾਰਣਾ (ਆਘਾਤ). "ਤੀਨ ਦੁਹੱਥੜ ਹਤ ਕਰ ਦੀਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੂਹਣ.

ਦੁਹਨਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਦੋਣਾਚਲ.

ਦੁਹਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਨੀ.

ਦੁਹਨੇਸ. ਦੇਖੋ, ਦੂਹਿਣੇਸ.

ਦੁਹਮਾਰਗ. ਕੁਮਾਰਗ. ਖੋਟਾ ਰਾਹ.

ਦੁਹਮਾਰਗਿ. ਕੁਮਾਰਗ ਵਿੱਚ. "ਦੁਹਮਾਰਗਿ ਪਚੈ ਪਚਾਈ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਤਹਿ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਦੋ ਵਾਰ ਵਾਹੀ ਜ਼ਮੀਨ.

ਦੁਹਰਾ. ਵਿ–ਦੋ ਤਹ ਦਾ। ੨ ਦੁਗੁਣਾ.

ਦੁਹਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਕਹਿਣਾ. ਕਿਸੇ ਕਾਰਯ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਕਰਨਾ.

ਦੁਹਰੀਚੋਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਡੰਕਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ। ੨ ਦੋਹਾਂ ਨਗਾਰਿਆਂ ਪੁਰ ਇਕੱਠਾ ਦੋ ਦੋ ਚੋਬਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. "ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਦਮਾਮੇ ਦੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਹਾ. ਵਿ–ਦੋਹਾਂ. ਦੋਨੋਂ. ਭਾਵ–ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਉਤਪੱਤਿ ਪ੍ਰਲੈ. "ਦੁਹਾ ਸਿਰਿਆ ਕਾ ਖਸਮ ਆਪਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ. ਮ: ਪ) ੨ ਦੋਹਨ ਕੀਤਾ. ਚੋਇਆ.

ਦੁਹਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋਹਨ (ਚੋਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗਊ ਦੁਹਾਈ ਬਛਰਾ ਮੇਲਿ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੋਹਨ ਕਰਾਈ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ. ਚੋਣ ਦੀ ਉਜਰਤ। ੩ ਦੋ ਹੱਥ ਉਠਾਕੇ ਆਹ੍ਵਾਨ (ਬੁਲਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰਨ ਦੀ ਸੱਦ. "ਬੋਲਹੁ ਭਈਆ ! ਰਾਮ ਕੀ ਦੁਹਾਈ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਦੁਹਾਗ. ਸੰ. ਦੁਰ੍ਭਾਗ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੋਟੀ ਕ੍ਰਿਸਮਤ. ਮੰਦ ਭਾਗ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਪਤਿ ਦਾ ਹੱਥ ਪਰੇ ਹੋਣਾ। ੩ ਰੰਡੇਪਾ.

ਦੁਹਾਗਣਿ } ਸੰ. ਦੁਰ੍ਭਾਗਾ. ਵਿ–ਖੋਟੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ।
ਦੁਹਾਗਣੀ } ੨ ਵਿਧਵਾ. "ਦਸ ਨਾਰੀ ਮੈ ਕਰੀ
ਦੁਹਾਗਨਿ } ਦੁਹਾਗਨਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ਪ) ਦਸ
ਦੁਹਾਗਨੀ } ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮੈ ਰੰਡੀਆਂ ਕਰਦਿੱਤੀਆਂ. ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ.

ਦੁਹਾਜੂ. ਸੰ. ਦ੍ਵਿਭਾਯੀ. ਵਿ–ਦੂਜੀ ਭਾਰਯਾ (ਵਹੁਟੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਦੀ ਰੀਤਿ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਘਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰ. ਦ੍ਵਾਜ. ਦੋਗਲਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਬਾਪ ਦਾ ਨਹੀਂ.

ਦੁਹਾਵਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋਹਨ (ਚੋਣ) ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ. ਦੋਹਨ ਕਰਾਈ ਦੀ ਉਜਰਤ.

ਦੁਹਾਵੈ. ਦੋਹਨ ਕਰਾਵੈ, ਚੁਆਵੈ। ੨ ਦੋਹਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੋਂਦਾ ਹੈ. "ਬੈਲ ਕਉ ਨੇਤ੍ਰਾ ਪਾਇ ਦੁਹਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਦੁਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਨ.

ਦੁਹਿਤਾ. ਸੰ. ਦੁਹਿਤ੍ਰ–ਦੁਹਿਤਿ. ਦੁਖਤਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਨ੍ਯਾ. ਪੁਤ੍ਰੀ. ਧਾਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ. ਦੋਹਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਕਿਤਨੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਨ੍ਯਾ ਗਊ ਚੋਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸੁਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਨ੍ਯਾ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦੋਹਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੁਹਿਤਾ ਹੈ.

ਦੁਹਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਨ ਅਤੇ ਦੂਹਿਣ.

ਦੁਹੀ. ਵਿ–ਦੋਨੋਂ. ਦੋਵੇਂ. "ਦੁਹੀ ਸਰਾਈ ਖੁਨਾਮੀ ਕਹਾਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ)

ਦੁਹੁ } ਵਿ–ਦੋਵੇਂ. ਦੋਨੋਂ. ਦੋਹਾਂ. "ਦੁਹੁ ਮਿਲਿ ਕਾਰਜੁ
ਦੁਹੂ } ਉਪਜੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਦੁਹੂ ਪਾਖ ਕਾ ਆਪਹਿ ਧਨੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ. ਦੋਦ. ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ. "ਦੁਹੁ ਵਿਚ ਹੈ ਸੰਸਾਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਦੁਹੇਰਾ } ਸੰ. ਦੁਹੇਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਔਖੀ ਬੇਤ੍ਰ. ਕਠਿਨ
ਦੁਹੇਰੀ } ਕੰਮ. "ਸੇਜ ਇਕ ਪੈ ਮਿਲਨ ਦੁਹੇਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿ–ਦੁਖੀ. "ਹਉ
ਦੁਹੇਲਾ } ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਹੋਈ." (ਗਉ ਮ: ੧)
ਦੁਹੇਲੀ } "ਤ੍ਰਿਸੁ ਬਿਨੁ ਤੂਹੀ ਦੁਹੇਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) "ਬਿਨੁ ਗੋਬਿੰਦ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਨੇਹਾ, ਓਹੁ ਜਾਣਹੁ ਸਦਾ ਦੁਹੇਲਾ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ੩ ਔਖਾ. ਕਠਿਨ. "ਪੁਰ ਸਲਾਤ ਕਾ ਪੰਥੁ ਦੁਹੇਲਾ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ ੩ ਅਤੇ ਪੁਰ ਸਲਾਤ.

ਦੁਕ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਕ.

ਦੁਕਧਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਮਨ. ਕ਼ਯ. ਭਾਕੀ. ਛਰਦ. "ਭੋਜਨ
ਦੁਕੱਧਾ } ਅੰਦਰ ਮੱਖ ਜਿਉ ਹੋਇ ਦੁਕਧਾ." (ਭਾਗੁ)

ਦੁਕੜਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਦੀ ਜੋੜੀ. ਇੱਕ ਨਾਲ ਦੂਜਾ
ਦੁਕੜੀ } ਜੁੜਿਆ ਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੨ ਦੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬੱਘੀ.

ਦੁਕਾਨ. ਅ. [دُکّان] ਦੁੱਕਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਟ. ਉਹ ਮਕਾਨ ਜਿਸ ਤੇ ਵਪਾਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਲੈਣਦੇਣ ਹੋਵੇ.

ਦੁਕਾਨਦਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ, ਜੋ ਸੌਦਾ ਵੇਚਦਾ ਅਤੇ ਖ਼ਰੀਦਦਾ ਹੈ. ਵਪਾਰੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁਕਾਲ. ਸ਼ੰ. ਦੁਸ਼੍ਕਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਕਾਲ. ਦੁਰਭਿੱਖ. ਕ਼ਹਿਤ, "ਆਦਿ ਦੁਕਾਲ ਹੋਤ ਉਤਪਾਤਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੋ ਸਮੇਂ. ਦੋ ਵੇਲੇ. ਭਾਵ–ਜਨਮਮਰਣ. "ਦੁਕਾਲੈ ਪ੍ਰਣਾਸੀ ਦਯਾਲੰ ਸਰੂਪੇ." (ਜਾਪੁ)

ਦੁਕਿ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਕ.

ਦੁਕੂਲ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਪੜਾ. ਵਸਤ੍ . "ਲਿਯੋ ਦੁਕੂਲ ਅਛੇਰਾ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍। ੩ ਦੋ–ਕੂਲ. ਦੋ ਕਿਨਾਰੇ. ਦੋ ਕੰਢੇ. "ਭੈਭ ਦੁਕੂਲ ਭਏ ਤਿਹ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਉਸ ਨਦੀ ਦੇ ਦੋ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਗਏ.

ਦੁੱਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋ ਦਾ ਜੋੜਾ. ਦੋ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਰਜ. ਸਿੰਘਨਾਦ.

ਦੁਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹਕ੍ਰਿਤ. "ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਮੰਧੇ ਸੰਸਾਰ ਸਗਲਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਦੁਖ. ਸੰ. ਦੁ:ਖ੍ . ਧਾ–ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਛਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਸ਼੍. ਕਲੇਸ਼. ਤਕਲੀਫ਼. ਸਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਖ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ–

(ੳ) ਆਧ੍ਯਾਤ੍ਮਿਕ–ਸ਼ਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਕਲੇਸ਼.

(ਅ) ਆਧਿਭੌਤਿਕ–ਜੋ ਵੈਰੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋਵੇ.

(ੲ) ਆਧਿਦੈਵਿਕ–ਜੋ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਅੰਧੇਰੀ, ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਡ੍ਰਿਗਣਾ, ਤਪਤ, ਸਰਦੀ ਆਦਿ. "ਦੁਖ ਸੁਖ ਹੀ ਤੇ ਭਏ ਨਿਰਾਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁਖਹਰ
ਦੁਖਹਰਣ
ਦੁਖਹਰਤ
ਦੁਖਹਰਤਾ
ਦੁਖਹਰਨ
ਵਿ–ਦੁੱਖ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁੱਖ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਦੁਖਹਰ ਭੈਭੰਜਨ ਹਰਿ ਰਾਇਆ."(ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦੁਖਹਰਣ ਦੀਨਸਰਣ ਸੁਆਂਧਰ ਚਰਨ-ਕਮਲ ਅਰਾਧੀਐ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦੁਖਹਰਤ ਕਰਤਾ ਸੁਖਹ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦੁਖਹਰਤਾ ਹਰਿਨਾਮ ਪਛਾਨੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯) "ਦੁਖਹਰਨ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਮੋਹਨ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਦੁਖਕਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਕਰ. "ਤਿਨ ਕਾਮ ਕਰਜੈ ਦੁਖ-ਕਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੁਖਕਾਗਰ. ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ. ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਵਹੀ ਦਾ ਹ੍ਰਿਸਾਬ. ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਲਿਖਤ. "ਤਿਨ ਜਮਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਿਓ ਦੁਖਕਾਗਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਦੁਖਨ੍ਹੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖ੍ਹੁਤਾ.

ਦੁਖ਼ਤਰ. ਫ਼ਾ ਦੁਖ਼ਤਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਹਿਤ੍ . ਦੁਹਿਤਾ. ਬੇਟੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰ . daughter.

ਦੁਖਦ. ਵਿ–ਦੁ:ਖਦ. ਦੁਖਦਾਈ. ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਦੁਖ ਦਰਦ. ਵਿ–ਭੈ ਦਾਇਕ ਦੁੱਖ.ਦਰਦ (ਡ਼ਰਾਵਣਾ) ਦੁੱਖ. "ਵਿਣ ਨਾਵੈ ਦੁਖ ਦਰਦ ਸਰੀਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਦਰਦ.

ਦੁਖਦਾਇਕ
ਦੁਖਦਾਈ
ਦੁਖਦਾਯਕ
ਵਿ–ਦੁ:ਖ ਦੇਣਵਾਲਾ.ਤਕਲੀਫ਼ਦਿਹ.

ਦੁਖਦਾਰੀ. ਵਿ–ਦੁੱਖਨਾਸ਼ਕ. ਦੁ:ਖਵਿਦਾਰਕ. "ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੁਖਦਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦਾਰੀ.

ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖ ਰੋਗ ਭਇਆ. ਮਿਹ਼ਨਤ ਕਰਨੀ ਦਵਾ ਹੈ, ਆਰਾਮਤ੍ਰਲਬੀ ਰੋਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮਿ.

ਦੁਖਦਾਲ. ਵਿ–ਦੁ:ਖ ਦਲਨ ਕਰਤਾ. ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੀਹਣ ਵਾਲਾ. "ਹਰਿ ਦਾਰਦੁੰਭ ਦੁਖਦਾਲ."(ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਦੁਖਨਾਸ
ਦੁਖਨਾਸਕ
ਦੁਖਨਾਸਨ
ਵਿ–ਦੁ:ਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁੱਖ-ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਭਵਖੰਡਨ ਦੁਖਨਾਸ ਦੇਵ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਦੁਖਪ੍ਰਦ. ਵਿ–ਦੁ:ਖ ਪ੍ਰਦ. ਦੁਖਦਾਇਕ. ਦੁਖਦਾਈ.

ਦੁਖਬਦੁਖ. ਦੁੱਖ ਪੁਰ ਦੁੱਖ. ਕਸ਼੍ ਤੇ ਕਸ਼੍।

ੲ ਕੇਵਲ ਦੁੱਖ. ਮਹਾਨ ਕਲੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਮਖ਼.

ਦੁਖਬਿਦਾਰਨ ਵਿ–ਦੁ:ਖ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੁਖਭੰਜਨ ਦੁੱਖਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਦੁਖਬਿਦਾਰਨ ਸੁਖਦਾਤੇ ਸ੍ਰਿਤਿਗੁਰੁ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਦੁਖਭੰਜਨ ਗੁਣਤਾਸ." (ਬਾਵਨ)

ਦੁਖਭੰਜਨੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਾਲ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਬੇਰੀ ਵਾਲੇ ਘਾਟ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦੁਨੀਚੰਦ ਖਤ੍ਰੀ (ਮਾਢੀਦਾਰ ਪੱਟੀ) ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕੁਸ੍ਠੀ ਪਤੀ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਅਰੋਗ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਦੁਖਮੂਤ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁ:ਖ ਸਾਥ ਮੂਤ੍ ਦਾ ਆਉਣਾ. ਮੂਤ੍ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਪੀੜ ਹੋਣੀ. ਦੇਖੋ, ਦਖ੍ਹੁਤ੍ਰਾ.

ਦੁਖਰੋਗ.ਵਿ–ਰੋਗ ਦਾ ਦੁੱਖ.ਰੋਗ ਦੀ ਪੀੜ."ਕਾਟਿਆ ਦੁਖਰੋਗ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦੁਖਵੈ. ਦੁਖਾਵੈ. ਦੁਖ ਦੇਵੈ."ਦੁਖਵੈ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਕਾਮ." (ਚੰਦ੍ਰਾਵ)

ਦੁਖੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁ:ਖ. ਦੇਖੋ, ਦੁਖ.

ਦੁਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਸਤਾਉਣਾ.

ਦੁਖ਼ਾਨ. ਅ ਦੁਖ਼ਾਨ ਧੂੰਆਂ। ੨ ਭਾਪ. ਵਾਸ਼ਪ। ੩ ਤਮਾਕੂ.

ਦੁਖਾਰਤ. ਸੰ. ਦੁ:ਖਾਰ੍ਤ. ਵਿ–ਕਸ਼੍ ਨਾਲ ਵਜ਼ਾਕੁਲ. ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਦੀਨ ਹੋਇਆ.

ਦੁਖਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਖਾਰਤ. ਦੁਖੀਆ। ੨ ਦੁਖ ਵਾਲੀ.

ਦੁਖਾਲਾ. ਵਿ–ਦੁੱਖ ਵਾਲਾ. ਦੁਖਦਾਈ. "ਐਸਾ ਦੇਨੁ ਦਖਾਲਾ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁਖੀਆ. "ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ ਦੁਖਾਲਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਔਖਾ. ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ.

ਦੁਖਾਲੀ. ਵਿ–ਦੁੱਖਵਾਲੀ. ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ."ਚਾਕਰੀ ਵਿਡਾਣੀ ਖਰੀ ਦੁਖਾਲੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਦੁਖਿਆ. ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ.ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ. ਦੁ:ਖਿਤ ਕੀਤਾ.

"ਚੰਦ੍ਰਾਸ ਦੁਖਿਆ ਪ੍ਰਿਸਟਬੁਧੀ."(ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਾਸ ੪.

ਦੁਖਿਆਰਾ
ਦੁਖਿਯਾਰਾ
ਦੁਖੀ
ਦੁਖੀਆ
ਵਿ–ਦੁ:ਖਿਤ. ਦੁ:ਖਾਰਤ. ਦੁੱਖ ਵਾਲਾ. "ਦੁਖੀਏ ਕਾ ਮਿਟਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਗ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਦੁਖੂਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖ੍ਹੁਤਾ.

ਦੁਖੰਤ. ਦੁੱਖ ਦੇਵੈਤ। ੨ ਦੁੱਖ–ਅਤਸੈਤ. "ਦੁਖੰਤ ਗ੍ਰਿਹਚੈਤਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਦੁੱਖਤਾ. ਵਿ–ਦੁ:ਖਿਤਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਈ. ਦੁਖਵਾਲੀ."ਭਈ ਦੁੱਖਤਾ ਸਰਬੈਗ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦੁੱਖਰੀ. ਵਿ–ਦੁੱਖ–ਹਰੀ.ਦੁੱਖ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਸ੍ਰਾਵਜ ਸੰਝ੍ਰਿਰੀ ਸਿੰਧੁਲਾ ਦੁੱਖਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਦੁਖਜ. ਦੇਖੋ, ਦੁਖ.

ਦੁਖਜਤ. ਵਿ–ਦੁ:ਖਿਤ. ਦੁਖੀ. "ਭੂਪ ਸੁ ਦੁਖਜਤ ਹ੍ਵੈ ਅਤਿ ਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੁਗਣ
ਦੁਗਣਾ
ਦੁਗਣੀ
ਵਿ–ਦ੍ਵੈ ਗੁਣ. ਦੋ ਗੁਣਾਂ. ਦੋ ਗੁਣੀ. "ਤੁਝ ਪਹਿ ਦੁਗਣੀ ਮਜੂਰੀ ਦੈਹਉ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵੈਗੁਣ੍ਯ–ਦ੍ਵੈਗੁਨ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਨਿ.

ਦੁਗਧ. ਸੰ. ਦੁਗ੍ਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋਹਨ ਕੀਤਾ (ਚੋਇਆ) ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਦੁੱਧ. ਦੂਧ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਧ। ੨ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਜਲ.

ਦੁਗਧਨਿਧਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ.ਕ੍ਸ਼ੀਰਨਿਧਿ.

ਦੁਗਧ ਪਰੀਖ੍ਸ਼ਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਉਹ ਲਾਟੂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਾਲਿਸ ਹੈ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਮਿਲਿਆ. Lactometer .

ਦੁਗਧਾਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੂਧਾਹਾਰੀ.

ਦੁਗਨਾ
ਦੁਗਨੀ
ਦੇਖੋ, ਦੁਗਣ.

ਦੁਗਾਣਾ ਦੋ–ਗਾਨਾ. ਦੋ ਗੀਤ. ਅੱਠ ਕੋੜੀਆਂ.

ਦੁਗਾਨਾ "ਬੇਟੇ ਕਾ ਮੁਲ ਏਕ ਦੁਗਾਣਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਇੱਕ ਦਮੜੀ ਮੁੱਲ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ ਦੁਗ਼ਾਨ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਗੁਣ. ਦੋ ਗੁਣਾਂ। ੩ ਨਮਾਜ਼ ਵੇਲੇ ਦੋ ਰਕਾਤਾਂ ਦਾ ਪਾਠ. ਦੇਖੋ, ਰਕਾਅਤ. "ਜਹਾਂ ਨਮਾਜੀ ਪੜ੍ਹਤ ਦੁਗਾਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੨੩)

ਦੁਗਾਮਾ. ਦੁਹਿਰੀ ਗਾਮਚਾਲ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਗਾਮ ਦਾ ਦੁਹਿਰਾ ਕ਼ਦਮ ਉਠਣਾ.

ਦੁਗਾੜਾ. ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ. ਬੰਦੂਕ਼ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਕਸੀਆਂ ਦੋ ਗੁਲ੍ਹਿਕਾ.

ਦੁਗੁਣ
ਦੁਗੁਣਾ
ਦੁਗੁਣੀ
ਦੁਗੁਨਿ
ਦੁਗੁਨੀ
ਵਿ–ਦ੍ਵਿ ਗੁਣ. ਦੋ ਗੁਣਾਂ. ਦੋ ਗੁਣੀ."ਖਟ ਕਰਮਾ ਤੇ ਦੁਗੁਣੋ ਪੂਜਾ ਕਰਤਾ ਨਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੁੱਗਲ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਦੁਘਟ. ਦੋ–ਘਟ. ਦੋ ਘੜੇ. "ਮਿਲੀ ਦੁਘਟਧਰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰ. ਦੁਘਟਿ. ਵਿ–ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਬਣ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਘਟਘਟ.

ਦੁਘਟਘਟ. ਵਿ–ਦੁਘਟਿ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਣਬਣ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. "ਦੁਘਟਘਟ ਭੁਉਭੁਜਨ ਪਾਈਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁਘਦ. ਦੇਖੋ, ਦੁਗਧ.

ਦੁਘੜੀਆ ਮੁਹੂਰਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਵਿ ਘਟਿਕਾ ਮੁਹੂਰਤ. ਹੋਰਾ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੱਠ ਘੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਕੇ, ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਵਿਚਾਰ.

ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੁਹੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦਾ ਆਰੰਭ ਤਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦਿਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੋਵੇ.

ਦੁੱਘਰੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਚਮਕੌਰਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਚਮਕੌਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ "ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ" ਨਾਮ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਵਾਂ ਬਣਰਿਹਾ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿੰਘ ਹੀ ਬਾੜ੍ਹ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਦੁਚਿਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਇੱਕ ਬਾਤ ਤੇ ਕ਼ਾਇਮ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਦੋ ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ. ਦ੍ਵਿਚਿੱਤ। ੨ ਸੰ. ਦੁਸ਼੍ਚਿਤ–ਦੁਸ਼੍ਚਿਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਟਕਾ. ਚਿੰਤਾ। ੩ ਘਬਰਾਹਟ.

ਦੁਚਿਤਈ
ਦੁਚਿਤਾ
ਦੁਚਿਤਾਈ
ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿੱਤ ਦੀ ਅਸ੍ਥਿਰਤਾ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਤ ਪੁਰ ਨਾ ਲਗਣਾ. ਦੋ ਵੱਲ ਚਿੱਤ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸ਼ੰਸਾ. "ਦੁਚਿਤੇ ਕੀ ਦੁਇ ਬੁਨਿ ਗਿਰਾਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਦੁਜ਼ਦ. ਫ਼ਾ ਦੁਜ਼ਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਰ. ਤਸਕਰ.

ਦੁਜ਼ਦੀ. ਫ਼ਾ ਦੁਜ਼ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਰੀ.

ਦੁਜ਼ਦੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਦੁਜ਼ਦੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਚੁਰਾਉਣਾ. ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ.

ਦੁਜਨ. ਸੰ. ਦੁਜ੍ਜਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੁਰਾ ਆਦਮੀ. ਖੋਟਾ. ਖਲ.

ਦੁਜਨਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਜ੍ਜਨਤਾ. ਦੁਸ਼੍ਟਤਾ. ਖੋਟਾਪਨ.

ਦੁਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਿਜਾਤਿ। ੨ ਨੀਚ ਜਾਤਿ.

ਦੁੱਜਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਜਨ. "ਦੁੱਜਨ ਕੇ ਪਲ ਮੈ ਦਲ ਡਾਰੈ." (ਅਕਾਲ)

ਦੁੱਜਾ
ਦੁੱਜੇ
ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੁਸਰਾ. "ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਦੁੱਜੇ ਕਵਨ ?" (ਗਜਾਨ)

ਦੁੱਝੈ. ਦੋਹਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੁਹਜ਼ਤਿ. ਚੋਂਦਾ ਹੈ."ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਕੁਗਤ ਕਰ ਦੁੱਝੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਨਿਪੀੜਿੰਦਾ ਹੈ. "ਸੰਖ ਨਿਸੱਖਣ ਹਸਤਨ ਦੁੱਝੈ." (ਭਾਗੁ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁਟੂਕ. ਦੋ–ਟੂਕ. ਦੋ ਖੰਡ. ਦੋ ਟੁਕੜੇ.

ਦੁਤ. ਦੇਖੋ, ਦੁਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੂਤ.

ਦੁਤਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਤਹਿ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਵਿਛਾਈ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਦੋ ਤਹਿ ਦਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਤਰ ਸੰ. ਦੁਸ੍ਤਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. "ਕਿਉਕਰਿ ਦੁਤਰੁ ਤਰਿਆ-ਜਾਇ ?" (ਗਉ ਮ: ੩) "ਜਾਕੈ ਰਾਮ ਵਸੈ ਮਨ ਮਾਹੀ। ਸੋ ਜਨ ਦੁਤਰੁ ਪੇਖਤ ਨਾਹੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਦੁਰੁੱਤਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਜਵਾਬ. ਗੁਸ੍ਤਾਖ਼ਾਨਾ ਉੱਤਰ. "ਕਿਨੈ ਨ ਦੁਤਰੁ ਭਾਖੈ."(ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਜਿਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਤਰੰਗੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਤਰੰਘੀ. ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲੀ, ਬਿਜਲੀ. ਸੌਦਾਮਿਨੀ. "ਘਨ ਮੋ ਚਮਕੈ ਦੁਤਰੰਗੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦੂਤ ਅਤੇ ਰੰਘ.

ਦੁਤਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਤਾਰ ਦਾ ਸਾਜ. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਕ਼ਲੀ ਵੀਣਾ ਹੈ. "ਸੁਰ ਕੋ ਕਰਤ ਬਜਾਇ ਦੁਤਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸਾਜ.

ਦੁਤਿ. ਸੰ. ਦ੍ਯੁਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ. ਰੌਸ਼ਨੀ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ. ਛਬਿ। ੩ ਕਿਰਨ. ਅੰਸ਼ੁ.

ਦੁਤਿਅ ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਸਰਾ. ਦੂਜਾ. "ਜਗ-ਜੀਵਨ ਐਸਾ ਦੁਤੀਅ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ. "ਦੁਤੀਅ ਗਏ ਸੁਖ ਹੋਯੁ." (ਦੇਵ ਮ:੫) ੩ ਦ੍ਵਾਪਰ ਯੁਗ. "ਦੁਤੀਆ ਅਰਧੋਅਰਧਿ ਸਮਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿੱਚ ਅੱਧਾ ਧਰਮ ਰਹਿਗਿਆ। ੪ ਦ੍ਵਿਤੀਯਾ. ਦੂਜ ਤਿਥਿ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤਿਥਿ. "ਦੁਤੀਆ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਰਿ ਕਰਿ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ਇੱਥੇ ਦੁਤੀਆ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ. ਦੂਜ ਅਤੇ ਦ੍ਵੈਤ। ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੂਸਰੇ. ਦੂਜੇ. "ਦੁਤੀਆ ਜਮੁਨ ਗਏ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ, ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਜਮੁਨਾ ਪੁਰ ਗਏ.

ਦੁਤੀਆਭਾਉ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ. ਆਪਣੇ ਅਤੇ **ਦੁਤੀਆਭਾਵ** ਬੇਗਾਨੇ ਦਾ ਭਾਵ (ਖ਼ਿਆਲ). ਪਾਰ-ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਰੀਕ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਾਵ."ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਦੁਤੀਆਭਾਉ ਮਿਟਾਇ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਦੁਤੁਕਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਸ **ਦੁਤੁਕੀਆ** ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਅੰਗ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਪਦੇ.

ਦੁਤੇੜਾ. ਦੋ ਤ੍ਰੁਟਿ.ਦੋ ਦਾ ਘਾਟਾ। ੨ ਕਮੀ.ਨਜੂਨਤਾ."ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਭਇਆ ਦੁਤੇੜਾ."(ਰਾਮ ਮ: ੫) ਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਰ ਘਟਗਿਆ। ੩ ਦੁਵਿਧਾ. ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ। ੪ ਦੋ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਵਿੱਥ. ਭਾਵ–ਵੈੱਟ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਨਾਚਾਕੀ.

ਦੁੱਤ. ਸੰ. ਵਿ. ਦੁਹਰਾ. ਜਿਵੇਂ–ਦੁੱਤ ਅੱਖਰ.

ਦੁੰਦ. ਸੰ. ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ। ੨ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਪੁਰੁਸ਼.ਨਰ ਨਾਰੀ। ੩ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਵੇਂ–ਅੰਧਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗਰਮੀ ਸੀਤ, ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਆਦਿ। ੪ ਝਗੜਾ. ਕਲਹ। ੫ ਹਲਚਲ. ਉਪਦ੍ਰਵ. ਫ਼ਿਸਾਦ. "ਦੁੰਦ ਪਵੈਗਾ ਮੁਲਖ ਵਿਚ." (ਜੈਗਨਾਮਾ)

ਦੁੰਦਜੁੱਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ ਯੁੱਧ. ਉਹ ਲੜਾਈ, ਜੋ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਤੀਜਾ ਦਖ਼ਲ ਨ ਦੇਵੇ. Duel.

ਦੁੰਦਭ ਸੰ. ਦੁਨ੍ਦੁਭਿ–ਦ੍ਵੰਦੁਭਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਗਾਰਾ.
ਦੁੰਦਭਿ ਧੌਂਸਾ.ਨਿਰੁਕ੍ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਨੁਕਰਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਲੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੪ ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਸ.

ਦੁੰਦਭਿਘੋਖਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਘੋਸ (ਧੁਨਿ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁੰਦਰ. ਸੰ. ਦ੍ਵਨ੍ਦ੍ਵਾਲੁ–ਦ੍ਵੰਦ੍ਵਾਲੁ.ਵਿ–ਝਗੜਾਲੂ.ਫ਼ਿਸਾਦੀ। ੨ ਭਾਵ–ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਸ਼ ਆਦਿ ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ."ਦੁੰਦਰ ਬਾਧੋ ਸੁੰਦਰ ਧਾਵੈ."(ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਦੁੰਦਰ ਦੂਤ ਭੂਤ ਭੀਹਾਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁਦਲ. ਦੋ–ਦਲ. ਦੋ ਫ਼ੌਜਾਂ। ੨ ਦੋ ਪਤ੍ਰ (ਪੱਤੇ). ੩ ਦੁਦੰਲ. ਜਿਸ ਦਾ ਦਲਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਧ. ਦੇਖੋ, ਦੁਗਧ ਅਤੇ ਦੁੱਧ. "ਦੁਧ ਬਿਨ ਧੇਨੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਦਹੀ. ਦਧਿ. ਭੁਧੁ.

ਦੁਧਕਲ. ਦੇਖੋ, ਦੋਧਕ ੩.

ਦੁਧਖੀਰ. ਦਹੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਦੁਧ ੨। ੨ ਦੁਗਧ (ਦੋਇਆਹੋਇਆ) ਖੀਰ (ਕ੍ਸ਼ੀਰ).

ਦੁਧਨੀ. ਵਿ–ਦੁਗਧ ਵਾਲੀ. ਲਵੇਰੀ. ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ.

ਦੁਧਭਿਖ੍ਯਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਗਧਭਿਕ੍ਸ਼ਾ.ਦੁੱਧ ਦਾ ਜਾਚਨਾ.
ਦੁਧਭਿਛਗਾ ਦੁੱਧ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਬਿਨਾ ਦੁਖਾਉਣ ਤੋਂ ਲਈਹੋਈ ਭਿਛਾ. ਗਿਹਣਵੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਕਰਕੇ ਲਈ ਭੀਖ. ਜੈਸੇ ਗਊ ਨੂੰ ਨੁਕ੍ਸਾਨ ਪਹੁਚਾਏ ਬਿਨਾ ਦੁੱਧ ਲਈਦਾ ਹੈ. "ਜੈਸੀ ਕੈਸੀ ਜੋ ਕਿਮ ਦੇਇ । ਯਥਾਸਕਤਿ ਦੁਧਭਿਛਨਾ ਲੇਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦੁਧਰ. ਵਿ–ਦੋਧਾਰਾ. ਜਿਸ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੋਆਂ ਦੋ ਧਾਰਾ ਹਨ। ੨ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ। ੩ ਦੋ ਧਿਰਾਂ. ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ। ੪ ਦੁਧੱਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ.

ਦੁਧਰਖ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਧਰਖ.

ਦੁਧਰੀ. ਵਿ–ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਲਵੇਰੀ. "ਮਰਗੀ ਦੁਧਰੀ ਬਛਰੇ ਅਰੁ ਬਾਂਝਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੋ ਧਾਰੀ. ਦੋ ਧਾਰ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੁੱਧਰੀ.

ਦੁਧਵਾਨੀ. ਵਿ–ਦੁੱਧ ਜੇਹੇ ਵਰਣ (ਰੰਗ) ਵਾਲਾ. ਚਿੱਟੇਰੰਗਾ. "ਭਏ ਕੇਸ ਦੁਧਵਾਨੀ." (ਸੋਰ ਭੀਖਨ)

ਦੁਧਾ. ਵਿ–ਦੋਹਨ ਕੀਤਾ. ਚੋਇਆ. "ਦੁਧਾ ਥਣੀ ਨ ਆਵਈ." (ਸ੍ਰੀ ਫਰੀਦ) ਦੋਹਨ ਕੀਤਾ ਦੁੱਧ, ਮੁੜ ਥਣਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ੨ ਦ੍ਵਿਧਾ. ਦੋ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੋ ਟੁਕੜੇ. "ਕੋਪ ਮਲੇਛਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤਨਾ ਸੁ ਦੁਧਾ ਕਰਕੈ ਸਤਧਾ ਕਰਡਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੁਧਾਰਾ. ਵਿ–ਦੋ ਧਾਰਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੰਡਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਦੁਧਾਰੀ. ਵਿ–ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਧਾਰਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਟਾਰੀ.

ਦੁਧਿਠ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਧਾ ਹੋਇਆ. ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਲਕ. ਦੁਗਧ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ੍ਟ (ਪਸਾਰਾ).

ਦੁਧੀਰਜ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਹੀਗੀਰ ਪੰਛੀ. ਇਹ ਮੱਛੀ
ਦੁਧੀਰਾ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਚਿਰ ਤੀਕ ਖੜ੍ਹਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਅੰਵਿ-ਲੋਕ ਦੁਧਰੀਰਖ ਏਕ ਤਹਾਂ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਾਰਵਾਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਦੁਧੁ. ਦੇਖੋ, ਦੁਧ ਅਤੇ ਦੁੱਧ. "ਫਰੀਦਾ, ਸਕਰ ਖੰਡੁ ਨਿਵਾਤ ਗੁੜੁ ਮਾਖਿਓ ਮਾਂਝਾ ਦੁਧੁ." (ਸ)

ਦੁਧੈਲ. ਵਿ–ਜੋ ਬਹੁਤ ਦੁੱਧ ਦੇਵੇ.

ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਦੁਧ ਅਤੇ ਭੁਧੁ. ਨਾਰੀ, ਗਾਂ, ਬਕਰੀ, ਮੱਝ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਥਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਲਣੀਆਂ (mammary glands) ਵਿੱਚੋਂ ਟਪਕਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਚਿੱਟਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਸ਼ਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਗਿਜਾ ਹੈ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਤਨੇ ਅੰਸ਼ ਲੋੜੀਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਦੁੱਧ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਮਿਸ਼ਰੀ, ਬੀਹਾ, ਲੂਣ, ਨਸ਼ਾਸ੍ਤਾ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਹਨ. ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸ੍ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਮਾਤਾ ਦਾ ਦੁੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਘਟੀਆ ਬਕਰੀ ਦਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਗਧੀ ਦਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਗਊ ਦਾ ਹੈ. ਮਹਿ (ਮੱਝ) ਦਾ ਦੁੱਧ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਬੀਹਾ ਹੈ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ.

ਦੁੱਧਦੰਦ. ਉਹ ਦੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਿਆ ਹੈ. ਬਚਪਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੰਦ। ੨ ਉਹ ਬੱਚਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਦੰਦ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟੇ.

ਦੁੱਧਰ. ਵਿ–ਦੋ ਹਨ ਧਾਰਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ. ਦੋ ਵੱਲ ਵਾਢ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ. "ਕਵੀ ਸੁ ਤੇਗ ਦੁੱਧਰੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋਨੋਂ ਓਰ. ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੀਂ. "ਕਰੰਤ ਘਾਵ ਦੁੱਧਰੀ." (ਕਲਕੀ) "ਬਜੰਤ ਨਾਦ ਦੁੱਧਰੀ." (ਦੱਤਾਵ) ੩ ਵਿ–ਦੁਧੱਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ.

ਦੁੱਧਰੀ. ਵਿ–ਦੋ ਧਾਰੀ। ੨ ਦੁਧੱਰੀ. ਜੋ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਕਰਕੇ ਦਬਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ."ਸੁ ਪ੍ਰਭਾ ਦੁੱਧਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਦੁਧਰੀ.

ਦੁਧਿੱਠ. ਵਿ–ਦ੍ਵੈਧੀ ਭਾਵ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ.

ਦੁਨਈ. ਵਿ–ਦੁਨਿਅਵੀ. ਵਿਵਹਾਰਿਕ. "ਕਾਰਜ ਮੋਹਿ ਬਨੈ ਦੁਨਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦੁਨਾਲੀ. ਦੋ ਨਾਲ ਵਾਲੀ. Double barreled.

ਦੁਨਿਆਈ. ਵਿ–ਦੁਨਿਅਵੀ. ਸੰਸਾਰੀ. ਸਾਂਸਾਰਿਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਸਾਰ. ਖ਼ਲਕ਼ਤ. ਲੋਕ. ਜਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਨੀਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਈ.

ਦੁਨਿਯਵੀ. ਅ. ਦੁਨਿਯਵੀ ਵਿ–ਸੰਸਾਰ ਦਾ. ਸੰਸਾਰੀ.

ਦੁਨਿਯਾ. ਅ. ਦੁਨਿਯਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ.

ਦੁਨਿਯਾਸਾਜ਼. ਫ਼ਾ. ਦੁਨਿਯਾਸਾਜ਼ ਵਿ–ਸ੍ਵਾਰਥ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੌਕਾ ਦੇਖਕੇ ਕੰਮ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਜ਼ਮਾਨੇ-ਸਾਜ਼.

ਦੁਨਿਯਾਦਾਰ. ਫ਼ਾ. ਦੁਨਿਯਾਦਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ. ਘਰ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਵਲੀਨ.

ਦੁਨੀ ਦੇਖੋ, ਦੁਨਿਯਾ. "ਅਉਰ ਦੁਨੀ ਸਭ
ਦੁਨੀਆ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੀ."(ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)"ਦੁਨੀਆ ਰੰਗ ਨ ਆਵੈ ਨੰਗੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਮਾਇਆ. ਧਨ. "ਦੁਖੀ ਦੁਨੀ ਸਹੇੜੀਐ, ਜਾਹਿ ਤ ਲਗਹਿ ਦੁਖ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਇਸ ਕੋ ਪੱਲੈ ਬਹੁਤ ਦੁਨੀਆ ਹੈ." (ਜਸਾ)

ਦੁਨੀਆਈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਨਿਆਈ. "ਦੁਨੀਆਈ ਆਖੈ ਕਿ ਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੁਨੀਆ (ਖ਼ਲਕ਼ਤ) ਆਖਦੀ ਹੈ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੇ ?

ਦੁਨੀਆਈਐ. ਦੁਨੀਆਂ (ਸੰਸਾਰ) ਦੇ. "ਕਾਲੁ ਸਿਰਿ ਦੁਨੀਆਈਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਦੁਨੀਆਵਾ. ਵਿ–ਦੁਨੀਆ ਦਾ. ਸਾਂਸਾਰਿਕ.

ਦੁਨੀਚੰਦ. ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮੋਏ ਪਿਤ੍ਰਰਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾੱਧਕਰਮ ਨਿਸ਼ਫਲ ਦੱਸਕੇ ਸ਼ਤਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਖਭੰਜਨੀ। ੩ ਭਾਈ ਸਾਲ੍ਹੇ ਦਾ ਪੋਤਾ ਮਾਝੇ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੫੦੦ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਥਾਪਕੇ ਅਗਮਪੁਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਨਹਿਰਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਖੀਏ ਸਭੈਲ ਸਿੰਘ ਇਹ ਸਨ–ਅਨੰਦਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕਸਿੰਘ, ਸਬੇਗਸਿੰਘ, ਸੁਜਾਨਸਿੰਘ, ਸੋਭਾ-ਸਿੰਘ, ਸੰਤਸਿੰਘ, ਹਜਾਰਾਸਿੰਘ, ਹਮੀਰਸਿੰਘ, ਕਾਨ੍ਹ-ਸਿੰਘ, ਕੋਲਸਿੰਘ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਸਿੰਘ, ਗੋਪਾਲਸਿੰਘ, ਚੇਤ-ਸਿੰਘ, ਟੇਕਸਿੰਘ, ਦਯਾਲਸਿੰਘ, ਦਾਨਸਿੰਘ, ਦਿਵਾਨ-ਸਿੰਘ, ਫਤੇਸਿੰਘ, ਬੀਰਸਿੰਘ, ਮਾਨਸਿੰਘ.

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਕੇਸ਼ਰੀਚੰਦ ਜਸਵਾਲੀਏ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੂੰ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ਪਰ ਇਹ ਕਾਇਰ ਹੋਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੱਠਾ ਅਤੇ ਕੰਧ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਟੰਗ ਤੁੜਾਈ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਬੀਮਾਰ ਪਿਆ ਸੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੱਪ ਲੜਨ ਤੋਂ ਮਰ ਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਸਰੂਪਸਿੰਘ, ਅਨੂਪਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਪਹੁਚਕੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖ਼ਸ਼ਵਾਇਆ ਅਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਹੇ.

ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੀ ਹਵੇਲੀ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੀ ਹਵੇਲੀ, ਜੋ ਗੜ੍ਹੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਭਾਰੀ ਮਜਬੂਤ ਸੀ. ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਜਦ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰ ਲੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਆਕੀ ਹੋਕੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਰਸਦ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੀ, ਤਾਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਾਰੀ ਕਠਿਨਾਈ ਹੋਈ. ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਸੋਂਹ ਖਾਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗੜ੍ਹੀ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਜਦ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਫੋਰਨ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੭੭੨ ਦੀ ਹੈ.

ਦੁਨੀਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਨਿਯਾਦਾਰ. "ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਵਡਾ ਹੋਣਾ.

ਦੁਨੀਮਣੀ. ਦੁਨਿਯਾਵੀ ਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਣੀ.

ਦੁਨੇਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਨੇਤਿ.

ਦੁੱਨਾ. ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਖਾਨਦਾਨ ਭਦੌੜ ਅਤੇ ਕੋਟਦੁੰਨਾ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਦੁਪਹਰ / **ਦੁਪਹਿਰ** ਸੂਰਜ ਉਦਯ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੋ ਪਹਿਰ ਵੀਤਣ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਮਧ੍ਯਾਨ੍ਹਕਾਲ.

ਦੁਪਹਿਰੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਪਹਿਰ (ਮਧ੍ਯਾਨ੍ਹਕਾਲ) ਵਿੱਚ ਖਿੜਨ ਵਾਲਾ, ਬੰਧੂਕ. ਲਾਲਹ.

ਦੁਪਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਪੱਟ (ਪਾਟ) ਮਿਲਾਕੇ ਸੀਤਾ-ਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ਰ.

ਦੁਪਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਪਾਟ (ਦੋ ਸ਼ਰ) ਦੀ ਚਾਦਰ.

ਦੁਪਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵਿ ਪਦ. ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅੰਗ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਹੋਣ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕਦੇ 'ਚਉਪਦਾ ਦੁਪਦਾ' ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਉੱਥੇ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅੰਗ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਪਦ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ–"ਜੋ ਪਰਾਇਓ ਸੋਈ ਅਪਨਾ।××× ੨ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਛੰਦ। ੩ ਮਨੁੱਖ, ਜੋ ਦੋ ਪੈਰ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਦੁਪਲ. ਦੋ ਪਲ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਦੋ ਢਾਲ, ਦੋ ਟੁਕ. ਦੋ ਖੰਡ. "ਅਖੰਡ ਖੰਡ ਦੁਪਲਾ." (ਗਜਾਨ) ਅਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ਦੋ ਟੁੱਕ.

ਦੁਫਸਲਾ. ਵਿ–ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅੰਨ ਫਲ ਆਦਿ। ੨ ਦੋਵੱਲੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੁਫਾਰ. ਦੋ ਫਾੜ. ਦੋ ਟੁੱਕ. "ਸੀਸ ਕੀਨੋ ਦੁਫਾਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦੁਬਹੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵਿਬਾਹੁ. ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਆਦਮੀ. "ਗਹਿ ਗਹਿ ਪਾਣਿ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਦੁਬਹੀਆ ਰਣ ਭਿਰੇ." (ਸੂਰਜਾਵ)

ਦੁਬਧਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਬਿਧਾ.

ਦੁਬਲ / **ਦੁਬਲਾ** / **ਦੁਬਲਿ** / **ਦੁਬਲੀ** / **ਦੁਬਲੀਆ** ਸੰ. ਦੁਰ੍ਬਲ ਅਤੇ ਦੁਰ੍ਬਲਾ. ਵਿ–ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਜੇ ਕੋ ਹੋਵੈ ਦੁਬਲਾ ਨੰਗ ਭੁਖ ਕੀ ਪੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਮਾੜਾ. ਮਾੜੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼. "ਧਨ ਥੀਈ ਦੁਬਲਿ ਕੰਤਹਾਵੈ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਸਾਧਨ ਦੁਬਲੀਆ ਜੀਉ ਪਿਰ ਕੈ ਹਾਵੈ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਦੁਬੱਲ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋ–ਵੱਲ. ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ. "ਦੁੰਦਭਿ ਦੁਬੱਲ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦੁੰਬਾ. ਫ਼ਾ [دنبہ] ਦੁੰਬਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਲ. ਕਪਟ। ੨ ਚਿੱਤੜ. ਨਿਤੰਬ। ੩ ਮੀਢੇ ਦੀ ਚੱਕੀ। ੪ ਮੀਢਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਕੀ ਹੋਵੇ. "ਦੁੰਬਾ ਕੁਹਿ ਤਿਨ ਮਾਸ ਬਨਾਯੇ." (ਨਾਪ੍)

ਦੁਬਾਜਰਾ. ਵਿ–ਦੋ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜ਼ਾਰਜ. ਹਰਾਮੀ। ੨ ਜੋ ਇੱਕ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ. ਦੋ ਇਸ੍ਟ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਮੈ ਜੇਹਾ ਨ ਦੁਬਾਜਰਾ ਤਜ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਹਿਤਕਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਦੁਬਾਰ / **ਦੁਬਾਰਾ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ. ਦੂਜੀ ਦਫ਼ਅ. "ਜਿਤਜੋ ਦੁਬਾਰ." (ਗਜਾਨ)

ਦੁਬਿਧ / **ਦੁਬਿਧਾ** ਵਿ–ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਦ੍ਵਿਵਿਧ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵੈਵਿਧ੍ਯ. ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੁਭਾਂਤੀਪਨ. ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ. "ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰਿ ਕਰੋ ਲਿਵ ਲਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਗੁਰਿ ਦੁਬਿਧਾ ਜਾਕੀ ਹੈ ਮਾਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੁਬਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਬਲਾ.

ਦੁਬੇਲਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਬੇਲ (ਪਿੱਠ) ਤੇ ਦੋ ਬੈਠੇ ਹੋਣ. ਦੋ ਸਵਾਰਾਂ ਵਾਲਾ. "ਮੇਰੋ ਅਹੈ ਦੁਬੇਲਾ ਘੋਰਾ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਦੁੱਬ. ਸੰ. ਦੂਰ੍ਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਰਾ ਖੱਬਲ. ਨਵਾਂ ਉੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਘਾਹ. L. Panicum dactylon. ਮੰਗਲ ਸਮੇ ਲੋਕ ਦੁੱਬ ਦੇਕੇ ਇਹ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਹਰੇ ਭਰੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਦੁੱਬ ਵਾਂਙ ਵਧੋ.

ਦੁੱਬ ਦੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਬ.

ਦੁਭਰ. ਵਿ–ਭੁਯਾਨਕ. ਭੈ ਦਾਇਕ. "ਉਠੰਤ ਨਾਦ ਦੁਭਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੁਭੰਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਭਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਕਠਿਨ ਹੋਵੇ.

ਦੁਭਾਸੀ / **ਦੁਭਾਸੀਆ** / **ਦੁਭਾਖੀਆ** ਸੰ. ਦ੍ਵਿਭਾਸ਼ਿਯ–ਦ੍ਵਿਭਾਸ਼ਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀਆਂ) ਜਾਣਨਵਾਲਾ. ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. Interpreter. "ਜੀਵ ਪਰਾਤਮ ਮੇਲ ਕੈ ਕਿਧੋਂ ਦੁਭਾਸੀ ਚਾਰ." (ਨਾਪ੍) ਚਾਰ ਅੱਖਰ (ਵਾਹਗੁਰੂ) ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦੁਭਾਸ਼ੀ ਹਨ.

ਦੁਭਿਤ. ਦੋ ਭਾਂਤ. ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਦੁਭਿੱਤੀ ਆਰਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸ਼ਕਲਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ. ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਂਤ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਰਪਣ.

ਦੁਭੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਭਿਉਂਢਾ.

ਦੁਮ. ਫ਼ਾ [دم] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਛ. ਪੁੱਛ. ਪੁਛਲ.

ਦੁਮਚੀ. ਫ਼ਾ [دمچی] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਰਜਾਮੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਰੱਸੀ ਅਥਵਾ ਬੱਧਰੀ ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਦੁੰਮ ਵਿੱਚ ਪਰਿਰਾਈਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੁਮ. ਪੂਛ. "ਦੁਮਚੀ ਮੈ ਦੁਮਚੀ ਪਹਿਰਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦੁਮਣੀ / **ਦੁੰਮਣੀ** / **ਦੁਮਨੀ** ਵਿ–ਦ੍ਵਿਮਨਾ. ਦੋ ਪਾਸੇ ਮਨ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਇਕ ਵੱਲ ਨਹੀਂ. "ਮੁੰਧ ਇਆਣੀ ਦੁਮਣੀ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਦੁਮਾਲੜਾ / **ਦੁਮਾਲਾ** ਫ਼ਾ [دومالہ] ਦੁਮਾਲਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਮ. ਪੂਛ। ੨ ਸ਼ਮਲਾ. ਦਸਤਾਰ ਅਥਵਾ ਸਾਫੇ ਦਾ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਰਾ। ੩ ਕਲਗੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਿਰ ਪੁਰ ਫਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਚਿੱਲਾ ਅਥਵਾ ਸਾਫੇ ਦਾ ਲੜ. "ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਉਚ ਦੁਮਾਲੜਾ."* (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਇਸ ਥਾਂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਇਹ ਹੈ–ਮੱਲਮਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਹਿਲਵਾਨ ਫਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਬੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਚਾ ਲੜ ਤੁਰਰੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਫਹਿਰਾਕੇ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਐਸੇ ਹੀ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਪਛਾੜਨ ਪੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਖਿਲਤ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੈ। ੪ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਫਰਹਰੇਦਾਰ ਦਸਤਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹੰਗ ੬.

ਦੁਮੂਹਾ. ਵਿ–ਦੋ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਹੀਂ. ਦੋ ਭਾਂਤੀ ਬਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਸੱਪ ਆਦਿ ਜੀਵ.

ਦੁਮੂੰਹੀਂ. ਵਿ–ਦੋ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੈਂਚੀ। ੩ ਲੇਖਣੀ. ਕ਼ਲਮ. ਲਿੱਖਣ.

ਦੁਮੰਜਿਲਾ. ਫ਼ਾ [دومنزلہ] ਵਿ–ਦੋ ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ. ਦੋ ਮਰਾਤਿਬ ਦਾ। ੨ ਦੋ ਛੱਤਾ.

ਦੁਯ. ਵਿ–ਦ੍ਵਯ. ਦੋ.

ਦੁਯਾ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਜਾ. "ਦੁਯਾ ਕਾਗਲੁ ਚਿਤਿ ਨ ਜਾਣਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ,ਦੂਜਾ ਕਾਗਜ ਮੈ ਚਿੱਤ੍ਰਣਾ (ਲਿਖਣਾ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. "ਕਾਉ ਦੁਯਾ ਕੁਠਾ."(ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

---

* ਜੋ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਦੇ ਦੁਮਾਲੇ (ਦਸਤੇ) ਦਾ ਅਰਥ ਕਢਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਤੋਂ ਅਵਾਣ ਹਨ.

ਦੁਯਾਭਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵਿਤੀਯਭਾਵ. ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਇਸ੍ਟ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ.

ਦੁਯੀ. ਵਿ–ਦੂਜੀ. ਦੂਸਰੀ. "ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਦੁਯੀ ਗਣਤ ਲਾਹਿ." (ਸਵਾ ਮ:੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵਿਧਾ. ਦ੍ਵੈਤ.

ਦੁਰ. ਵ੍ਯ–ਤ੍ਰਿਸ੍ਕਾਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਦੂਰ ਹੋ। ੨ ਸੰ. ਦੁਰ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲੱਗਕੇ ਬੁਰਾ,ਦੁੱਖ,ਨਿੰਦਿਤ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਦੁਰਦਸ਼ਾ, ਦੁਰਗਮ ਅਤੇ ਦੁਰਮਤਿ ਆਦਿ। ੩ ਫ਼ਾ [در] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਤੀ. ਮੁਕ੍ਤਾ. ਗੌਹਰ। ੪ ਮੋਤੀ ਅਥਵਾ ਮੋਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਰਣਭੂਸ਼ਣ.

ਦੁਰਸੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰਾਸ਼ਿਸ੍. ਬਦਦੁਆ. "ਭਰਤ ਮਾਤ ਨਹਿੰ ਕਹਿ ਦੁਰਸੀਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦੁਰਕਟ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੱਟਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਰਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੁਰ ਕਰਨਾ. ਦੁਰਦੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਪਰੇ ਹਟਾਉਣਾ. ਤਿਰਸਕਾਰ ਕਰਨਾ.

ਦੁਰਗ. ਸੰ. ਦੁਰ੍ਗ . ਵਿ–ਜਿੱਥੇ ਗਮਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਜਿੱਥੇ ਔਖਾ ਪਹੁਚਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਲਾ.ਗੜ੍ਹ। ੩ ਰੁਰੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੁਰ੍ਗਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੭ ਅ: ੨੮.

ਦੁਰਗਤਿ. ਸੰ. ਦੁਰ੍ਗਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ. ਦੁਰਦਸ਼ਾ। ੨ ਅਪਗਤਿ. ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਦਸ਼ਾ। ੩ ਵਿ–ਜਿੱਥੇ ਔਖੀ ਗਤਿ ਹੋ ਸਕੇ. ਜਿੱਥੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਪਹੁਚਿਆ ਜਾਵੇ. "ਤਹਾਂ ਦੁਰਗ ਦੁਰਗਤਿ ਬਡ਼ੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੭੫)

ਦੁਰਗਪਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰ੍ਗ(ਕਿਲੇ)ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ. ਗੜ੍ਹ ਦਾ ਰਕ੍ਸ਼ਕ. ਕਿਲੇਦਾਰ. ਦੁਰ੍ਗਾਧ੍ਯਕ੍ਸ਼.

ਦੁਰਗਮ. ਵਿ–ਦੁਰ੍ਗਮ. ਜਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. "ਦੁਰਗਮ ਸਥਾਨ ਸੁਗਮੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਦੁਰਗ ਦੈਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਦੁਰਗਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਗਾ ੨.

ਦੁਰਗਾ. ਦੁਰ੍ਗਾ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ (ਦੁਰ੍ਗਾ). ਦੇਖੋ, ਦੁਰਗ ੩. "ਦੁਰਗਾ ਸਭ ਸੰਘਾਰੇ ਰਾਖਸ ਖੜਗ ਲੈ." (ਚੰਡੀ ੩)"ਦੁਰਗਾ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਮਰਦਨ ਕਰੈ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁਰਗ ਅਥਵਾ ਦੁਰਗਮ ਦੈਤ ਲਈ ਭੀ ਦੁਰਗਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਇਤਿ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੈਤ ਮਾਰੇ ਦੁਰਗਾ ਆਇਆ। ਚੋਦਹਿ ਲੋਕਹਿ ਰਾਣੀ ਸਿੰਘ ਨਚਾਇਆ ॥" (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ। ੪ ਭੰਡੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਮਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯਕ਼ੀਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਦੀ ਪਦਮਰੇਖਾ ਦੇਖਕੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਬਣੋਗੇ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਿਆ। ੫ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਦੁਰਗਾਸ੍ਥਮੀ. ਦੁਰ੍ਗਾ ਪੂਜਨ ਦੀ ਆਂਠੇਂ ਤਿਥਿ. ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ਅਤੇ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਅਸ੍ਥਮੀ.

ਦੁਰਗਾ ਸਪਤ ਸਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰ੍ਗਾ ਸਪ੍ਤਸ਼ਤੀ. ਸੱਤ ਸੌ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗਾ ਮਹਿਮਾ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਅਧ੍ਯਾਯ ੮੧ ਤੋਂ ਅ: ੯੪ ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸਈ.

ਦੁਰਗਾਹ. ਸੰ. ਦੁਰ੍ਗਾਹ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਅਵਗਾਹਨਾ (ਗਾਹੁਣਾ) ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਰਗਾਦਿ / **ਦੁਰਗਾਧ** ਸੰ. ਦੁਰ੍ਗਾਦਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਗੰਧ. ਬਦਬੂ. ਸੜਿਆਨ. "ਮਿਲਤ ਸੰਗਿ ਪਾਪਿਸਟ ਤਨ ਹੋਏ ਦੁਰਗਾਦਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਬੂਠ ਸੰਗਿ ਦੁਰਗਾਧੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦੁਰਗਾਧ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰ੍ਗ–ਅਧ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਕਿਲੇਦਾਰ. ਦੁਰਗਪਾਲ.

ਦੁਰਗਾਨੌਮੀ. ਦੁੱਗਾਪੂਜਾ ਦੀ ਤਿਥਿ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਨਵਮੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਮਧ੍ਯਾਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸਾਯੰਕਾਲ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ੨ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ਨਵਮੀ। ੩ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਨੌਮੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁਰਗਾਪਾਠ. ਦੁਗੀਂ ਸਪ੍ਰਸ਼ਤੀ ਦਾ ਪਾਠ. "ਦੁਰਗਾਪਾਠ ਬਣਾਇਆ ਸਭੇ ਪੌੜੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੇਖੋ, ਸਤਸਈ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾਸਪਤਸਤੀ.

ਦੁਰਗਾਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਥਾਣਾ ਰਾਹੋਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੀਂਦੋਵਾਲ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਏਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੯੨੦ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਭੈਣੀ ਵਾਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਭੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਨੇ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਨਾਲ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਦੁਰਗਿਆਣਾ. ਦੁਗੀਂ ਦਾ ਆਯਨ (ਘਰ). ੨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮੰਦਿਰ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਦੁਰਗੇਇ / **ਦੁਰਗੇਯ** ਸੰ. ਦੁਗੇਂਯ-ਦੁਗੰਜੇਯ. ਵਿ-ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਣਨਾ ਔਖਾ ਹੈ. "ਦੀਹ ਮਹਾਂ ਦੁਰਗੇਯ ਬਡੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਰਗੰਧ / **ਦੁਰਗੰਧਿ** ਸੰਗਜਾ-ਦੁਗੰਧ. ਬਦਬੂ. "ਮੁਖਿ ਆਵਤ ਤਾਂਕੇ ਦੁਰਗੰਧਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਭਾਵ-ਅਪਕੀਰਤਿ. ਬਦਨਾਮੀ। ੩ ਨਿੰਦਿਤ ਪਦਾਰਥ. "ਜੋ ਦੁਜੈਭਾਇ ਸਾਕਤ ਕਾਮਨਾਅਰਥਿ ਦੁਰਗੰਧ ਸਰੇਵਦੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੪ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਕਾਰ. "ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਲਾਗਾ ਦੁਰਗੰਧ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਦੁਰਗ੍ਰਹ. ਵਿ-ਦੁਗ੍ਰੰਹ. ਜਿਸ ਦਾ ਫੜਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ.

ਦੁਰਘਟ. ਵਿ-ਦੁਘੰਟ. ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਕਠਿਨਾਈ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਦੁਰਘਟਨਾ. ਸੰਗਜਾ-ਦੁਘੰਟਨਾ. ਬੁਰੀ ਵਾਰਦਾਤ. ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਯੋਗ.

ਦੁਰਜਨ. ਸੰਗਜਾ-ਦੁਜੰਨ. ਖੋਟਾ ਆਦਮੀ. ਦੁਸ਼ੂ ਜਨ. "ਦੁਰਜਨ ਸੇਤੀ ਨੇਹੁ ਰਚਾਇਓ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਦੁਰਜਨਾਂਤ. ਵਿ-ਦੁਜੰਨਾਂਤਕ. ਦੁਸ਼ੂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦੁਰਜਨਾਂਤ ਦੁਖਹਰਨ ਬਿਕਟ ਅਤਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੪) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਵੈਰੀ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਰਜਯ / **ਦੁਰਜੈ** ਵਿ-ਦੁਜੰਯ. ਜਿਸ ਦਾ ਜਿੱਤਣਾ ਔਖਾ ਹੈ. "ਇਹ ਜੋਧਾ ਦੁਰਜੈ ਸਭ ਮਾਂਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ.

ਦੁਰਜੋਧਨ. ਸੰ. ਦੁਯੋਂਧਨ. ਵਿ-ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਗਾਂਧਾਰੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ. ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸ਼ਥ (ਦਿੱਲੀ) ਵਿੱਚ ਜਦ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੇ ਰਾਜਸੂਯ ਯਗਜ ਕੀਤਾ,ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਪਾਭੁਤਾ ਦੇਖਕੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਜਲਗਿਆ ਅਰ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਦਾ ਉਪਾਉ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਸ਼ਕੁਨਿ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੂੰ ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਜੇਹੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਖੇਡ ਕੀਤੀ ਕਿ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਦਾ ਸਭ ਰਾਜ ਜਿੱਤਲਿਆ, ਬਲਕਿ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਪਜਾਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਭੀ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰੀਗਈ. ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਆਗਜਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਨੂੰ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਓ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੁੱਸ਼ਾਸਨ ਕੇਸ਼ਾਂ ਤੋ ਫੜਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆਇਆ. ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਟ ਪੁਰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੇ ਪੱਟਾਂ ਨੂੰ ਮੈ ਗਦਾ ਨਾਲ ਚੂਰਨ ਕਰਾਂਗਾ.

ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨ ਕਾਰਣ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਬਨਵਾਸ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਗੁਪਤ ਵਾਸ ਕੱਟਣਾ ਪਿਆ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਸੁਲਾ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਹਿਤ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾ ਮੰਨੀ. ਗੱਲ ਇੱਥੋਂ ਤੀਕ ਵਧੀ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕੁਲਛੇਤ੍ਰ (ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ) ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਆਰੰਭੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ. ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੇ ਪੱਟ ਗਦਾ ਨਾਲ ਚੂਰਨ ਕੀਤੇ. "ਬੂਡਾ ਦੁਰਜੋਧਨ ਪਤਿ ਖੋਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੁਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਦੂਰ ਹੋਣਾ. ਓਲ੍ਹੇ ਹੋਣਾ. ਲੁਕਣਾ.

ਦੁਰਤ / **ਦੁਰਤੁ** ਸੰ. ਦੁਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ-ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. "ਕਲਿਜੁਗ ਦੁਰਤ ਦੂਰਿ ਕਰਬੇ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਦੁਰਤੁ ਗਵਾਇਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ-ਪਾਪੀ.

ਦੁਰਤਜ. ਵਿ-ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੇ. ਅਪਾਰ.

ਦੁਰਦ. ਸੰ. ਦ੍ਵਿਰਦ. ਸੰਗਜਾ-ਦੋ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ, ਹਾਥੀ.

ਦੁਰਦਸਾ. ਸੰ. ਦੁਦੰਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ-ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ. ਮੰਦ ਅਵਸਥਾ.

ਦੁਰਦਗਾਮਿਨੀ / **ਦੁਰਦਗਾਮੀ** ਵਿ-ਦ੍ਵਿਰਦ (ਹਾਥੀ) ਜੇਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ. ਗਜਗਾਮਿਨੀ. ਹਾਥੀ ਵਾਂਙ ਚਲਣ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ-ਉੱਤਮ ਚਾਲ ਵਾਲੀ. ਹਸ੍ਤੀ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ.

ਦੁਰਦਨਿ. ਸੰਗਜਾ-ਦ੍ਵਿਰਦ (ਹਾਥੀ) ਮੈਨਾ. ਗਜਸੇਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਰਦਰੂੜ. ਵਿ-ਦ੍ਵਿਰਦਾਰੂਢ. ਹਾਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ-ਹੋਇਆ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਵਾਰ.

ਦੁਰਦਾਨਨ. ਸੰਗਜਾ-ਦ੍ਵਿਰਦ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਹੈ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ, ਗਣੇਸ਼. "ਸੰਗ ਪੱਚਾਨਨ ਤਾਤ ਖੜਾਨਨ ਹੈ ਦੁਰਦਾਨਨ ਸੋਭ ਬਢਾਏ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਦੁਰਦਿਨ. ਬੁਰਾ ਦਿਨ. ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਡਿੰਗ. ਬੱਦਲਾਂ ਨਾਲ ਹਨੇਰਾ ਦਿਨ.

ਦੁਰਧਰ. ਸੰ. ਦੁਧੰਰ. ਵਿ-ਜਿਸ ਦਾ ਫੜਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਪਾਰਾ। ੩ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੫ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈਨਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਦੁਰਧਰਖ. ਸੰ. ਦੁਧੰਰ. ਵਿ-ਜਿਸ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਜੋ ਕਠਿਨਾਈ ਨਾਲ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਪ੍ਰਬਲ. "ਦੁਰਧਰਖ ਭਟ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਦੁਰਨਯ. ਸੰ. ਦੁਨੰਯ. ਸੰਗਜਾ-ਅਨਜਾਯ. ਬੇ ਇਨਸਾਫੀ। ੨ ਕੁਰੀਤਿ. ਕੁਚਾਲ.

ਦੁਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਦੂਰ ਹੋਣਾ.ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਲ੍ਹੇ ਹੋਣਾ.ਲੁਕਣਾ. ਛਿਪਣਾ.

ਦੁਰਨਿਰੀਛ. ਦੁਨਿੰਰੀਕਜ. ਵਿ-ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇ.ਜੋ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਨਾ ਵੇਖਿਆਜਾਸਕੇ. "ਦੁਰਨਿਰੀਛ ਅਤਿ ਪੁੰਜ ਤੇਜ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਭਯੇਕਰ. ਡਰਾਵਣਾ। ੩ ਬਦਸ਼ਕਲ. ਕੁਰੂਪ.

ਦੁਰਬਚਨ. ਸੰਗਜਾ-ਦੁਵੰਚਨ. ਖੋਟਾ ਵਚਨ. ਕੌੜਾ ਬੋਲ. ਕੁਵਾਕਜ. "ਦੁਰਬਚਨ ਭੇਦ ਭਰਮੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਭਰਮ ੯.

ਦੁਰਬਰ. ਸੰ. ਦੁਵੰਾਰ. ਵਿ-ਜੋ ਵਰਜਿਆ (ਰੋਕਿਆ) ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਰਣ ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਦੁਰਬਰ ਵੇਸ." (ਕਲਕੀ) ਦੁਵੰਾਰ ਯੋਧਾ ਦਾ ਲਿਬਾਸ। ੨ ਦੁਬੰਲ. ਕ੍ਰਿਸ਼. ਦੁਬਲਾ. "ਦੁਰਬਰ ਤਨ ਝਰ ਝੰਝਰ ਹੋਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਰਬਲ. ਵਿ-ਦੁਬੰਲ. ਕਮਜ਼ੋਰ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼. ਪਤਲਾ. ਦੁਬਲਾ। ੩ ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ. "ਸੋਈ ਮੁਕੰਦ ਦੁਰਬਲ ਧਨ ਲਾਧੀ." (ਗੋਂਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਦੁਰਬਾਸਾ. ਸੰ. ਦੁਰਬਾਸਾ-ਦੁਵੰਾਸਾ. ਵਿ-ਮੈਲੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਬੁਰੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਅਤ੍ਰਿ ਅਤੇ ਅਨਸੂਯਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ.* ਇਹ ਵਡਾ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤੇ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਹਾਥੀ ਐਰਾਵਤ ਨੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਦੁਰਵਾਸਾ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਤ੍ਰੈਲੋਕੀ ਤੋਂ ਟਲਜਾਵੇ. ਸਰਾਪ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਨਿਰਬਲ ਹੋਗਏ ਅਰ ਦੈਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਾਰਨ ਲੱਗਪਏ. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਜਾਪਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਆਗਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਰਤਨ ਕੱਢੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁੜ ਬਲਵਾਨ ਹੋਏ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਵਾਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸ੍ਵਾਗਤ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਜੇਹੜੇ ਰੋਟੀਆਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਗੇਪਏ ਸਨ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਉਹ ਚੁੱਕਣੇ ਭੁੱਲਗਏ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੁਰਵਾਸਾ ਗੁੱਸੇ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਫੰਧਕ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਘਾਇਲ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਾਗੇਂਗਾ.

ਦੁਰਵਾਸਾ ਦੇ ਹੀ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਂਬ ਦੇ ਪੇਟ ਪੁਰ ਬੱਧੇਹੋਏ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ, ਯਾਦਵਕੁਲ-ਨਾਸ਼ਕ, ਮੂਸਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ* ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫ ਅ: ੩੭. "ਦੁਰਵਾਸਾ ਸਿਉ ਕਰਤ ਠਗਉਰੀ ਜਾਦਵ ਏ ਫਲ ਪਾਏ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਅੰਬਰੀਸ ਅਤੇ ਦੱਤ.

ਦੁਰਬੁੱਧਿ. ਸੰ. ਦੁਬੁੰਧਿ. ਸੰਗਜਾ-ਬੁਰੀ ਅਕ਼ਲ। ੨ ਵਿ-ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਝ ਖੋਟੀ ਹੈ.

ਦੁਰਬੋਧ. ਸੰ. ਦੁਬੋਂਧ. ਵਿ-ਜਿਸ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਰਬ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਦੁਬ੍ਰੰਤ-ਦੁਵ੍ਰਿੰਤ. ਵਿ-ਦੁਰਾਚਾਰੀ. ਬੁਰੇ ਚਲਨ ਵਾਲਾ. ਕੁਕਰਮੀ. "ਦੁਰਬ੍ਰਿਤ ਚਿਤਵਜੋ ਪਾਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਰਭਗ. ਸੰ. ਦੁਭੰਗ. ਵਿ-ਬਦਨਸੀਬ. ਮੰਦਭਾਗੀ.

ਦੁਰਭਰ. ਸੰ. ਦੁਭੰਰ. ਵਿ-ਜਿਸ ਦਾ ਚੱਕਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਭਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਰਭਾਗ. ਸੰ. ਦੁਭਾਂਗਜ. ਸੰਗਜਾ-ਖੋਟੀ ਕ਼ਿਸਮਤ. ਮੰਦ ਭਾਗ.

ਦੁਰਭਿਖ / **ਦੁਰਭਿੱਛ** ਸੰ. ਦੁਭਿੰਕ. ਸੰਗਜਾ-ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਿਕਾ ਮਿਲਨੀ ਔਖੀ ਹੋਵੇ. ਕ਼ਹ਼ਤ਼. ਕਾਲ (ਅਕਾਲ).

ਦੁਰਭਿਦ. ਸੰ. ਦੁਭੇਂਦ. ਵਿ-ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦਨ (ਵਿੰਨਣਾ) ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਛੇਦਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਦੁਭੇਂਦਜ.

ਦੁਰਭੇਦਜ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਭਿਦ.

ਦੁਰਭ੍ਰਮਾ. ਵਿ-ਦੂਰਿ-ਭ੍ਰਮਾ. ਵਿ-ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲੀ. ਸਾਰੇ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੀ. ਦੁਰਗਾ. (ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ) ੨ ਭ੍ਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.

ਦੁਰਮਤਿ / **ਦੁਰਮਤੀ** ਸੰ. ਦੁਮੰਤਿ. ਵਿ-ਕਮ ਅਕ਼ਲ ਵਾਲਾ. ਬੇਸਮਝ. ਖਲ. "ਦੁਰਮਤਿ ਸਿਉ ਨਾਨਕ ਫਧਿਓ." (ਸ: ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਬੇਸਮਝੀ. ਨਾਦਾਨੀ. ਮੂਰਖਤਾ. "ਤਜਿ ਸਕਲ ਦੁਹਕ੍ਰਿਤ ਦੁਰਮਤੀ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਦੁਰਮਦ. ਸੰ. ਦੁਮੰਦ. ਵਿ-ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. ਉਨਮੱਤ। ੨ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮਗਨ. ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਜੁੱਧ ਵਿਖੇ ਦੁਰਮਦ ਬਡੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੁਰਮਿਲ. ਦੁਮਿੰਲ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ੧੫.

ਦੁਰਮੁਖ. ਸੰ. ਦੁਮੁੰਖ. ਵਿ-ਭੈੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ। ੩ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ। ੫ ਘੋੜਾ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਵਿ-ਬਦਜ਼ੁਬਾਨ.

---

* ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੁਰਵਾਸਾ ਹੈ.

* ਸਾਂਬ ਨੂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਾਕੇ ਅਤੇ ਵਿੱਡ ਤੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿਖਾਕੇ ਯਾਦਵਾਂ ਨੇ ਦੁਰਬਾਸਾ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕੀ ਜਨਮੇਗਾ ? ਦੁਰਬਾਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਗਰਭ ਤੋਂ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੂਸਲ ਜੰਮੇਗਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁਰਯੋਧਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਜੋਧਨ.

ਦੁਰਲਭ ਸੰ. ਦੁਲੰਭ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਭਣਾ ਔਖਾ

ਦੁਰਲਭਜ ਹੋਵੇ. ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕੇ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਈ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਪਤਿਤਿ ਮੋਹਕੂਪ ਦੁਰਲਭਜ ਦੇਹੰ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ)

ਦੁਰਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਬਚਨ.

ਦੁਰਵਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਬਾਸਾ.

ਦੁਰਵਿਗੋਯ. ਸੰ. ਦੁਰ੍‌ਵਿਜ੍ਞੇਯ. ਵਿ–ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ, ਜੋ ਔਖਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ.

ਦੁਰਵਿਦਗਧ. ਸੰ. ਦੁਰ੍‌ਵਿਦਗ੍ਧ. ਵਿ–ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਜਲਿਆ। ੨ ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੱਕਿਆ ਨਹੀਂ। ੩ ਅਧਪੜ੍ਹਿਆ ਅਹੰਕਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਵਿਦ੍ਯਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਰਵਗ੍ਯ ਜਾਣਦਾ ਹੈ.

ਦੁਰਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੁਕਾਉ. ਲੁਕੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੁਰਾਵ. "ਕਾ ਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾ ਸਿਉ ਬਲਊਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੨ ਆਵਰਣ. ਅਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਪਰ੍‌ਦਾ. "ਸਹਜੈ ਮਿਟਿਓ ਸਗਲ ਦੁਰਾਉ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ਪ)

ਦੁਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੂਰ ਕਰਨਾ,ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਲ੍ਹੇ ਕਰਨਾ. ਲੁਕੋਣਾ. ਦੁਰਾਵਨਾ.

ਦੁਰਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੁਕੋਕੇ. ਛਿਪਾਕੇ. "ਲੋਗ ਦੁਰਾਇ ਕਰਤ ਠਗਿਆਈ." (ਮਲਾ ਮ: ਪ) "ਨਾਮ ਦੁਰਾਇ ਚਲੈ ਸੋ ਚੋਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਜੋ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਮੰਤ੍ਰ ਆਪਕੇ ਕੈਨਾਫਸੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਚੋਰ ਹਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੁਕਾਉ. "ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੰਗਿ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕਾਇ ਦੁਰਾਇ ?" (ਬਾਵਨ)

ਦੁਰਾਇਣੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੁਕੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉ.

ਦੁਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਈ.

ਦੁਰਾਈਂ. ਦੂਰ ਹੈ, ਕਠਿਨ ਹੈ. "ਠਾਕੁਰ ਮਿਲਨ ਦੁਰਾਈਂ." (ਕਾਨ ਮ: ਪ)

ਦੁਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਸਾ ੨.

ਦੁਰਾਸਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. "ਕੀਨ ਦੁਰਾਸਦ ਤਪ ਜਿਹ ਭਾਰੀ." (ਨਾਪ)

ਦੁਰਾਸਾ. ਸੰ. ਦੁਰਾਸ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੋਟੀ ਆਸਾ. ਬੁਰੀ ਉਮੀਦ। ੨ ਦੁਰਾਸ਼ਯ. ਬੁਰਾ ਖਿਆਲ. "ਤੈਂ ਦੁਰਾਸ ਧਰਿ ਊਰ ਮੈ ਹੋਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਿ–ਬੁਰੇ ਆਸ਼ਯ ਵਾਲਾ. ਖੋਟੇ ਖਿਆਲ ਵਾਲਾ. "ਬੋਲਜੋ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਦੁਰਾਸਾ." (ਨਾਪ)

ਦੁਰਾਸੀ. ਵਿ–ਦੁਰਾਸ਼ਾ ਵਾਲਾ. ਬੁਰੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਤਸਕਰ ਦੁਰਮਤੀ ਦੁਰਾਸੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਰਾਸੀਸ. ਸੰ. ਦੁਰਾਸ਼ਿਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਦਦੁਆ। ੨ ਬਦਖ਼ਾਹੀ.

ਦੁਰਾਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਰਾਹ ਮਿਲਨ. ਦੋ ਰਾਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ। ੨ ਵਿ–ਦੋ ਰਾਹੀਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਉਸੂਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੋਰਾਹਾ.

ਦੁਰਾਗਮਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਗਮਨ.

ਦੁਰਾਗ੍ਰਹ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰਾ ਹਠ. ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ ਜ਼ਿੱਦ.

ਦੁਰਾਚਰਣ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰਾ ਆਚਾਰ. ਖੋਟਾ ਚਾਲ

ਦੁਰਾਚਾਰ ਚਲਨ. ਨਿੰਦਿਤ ਕਰ੍‌ਮ.

ਦੁਰਾਚਾਰੀ. ਵਿ–ਖੋਟੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ. ਕੁਕਰਮੀ. ਬਦਚਲਨ. "ਦੁਰਮਤਿ ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਰਾਚਾਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੁਰਾਛੈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰ–ਇੱਛਾ. ਮੰਦ ਵਾਸਨਾ. "ਆਇ ਪਰਿਓ ਨਾਨਕ ਗੁਰਚਰਨੀ ਤਉ ਉਤਰੀ ਸਗਲ ਦੁਰਾਛੈ." (ਦੇਵ ਮ: ਪ)

ਦੁਰਾਤਮ ਸੰ. ਦੁਰਾਤ੍‌ਮਨ. ਵਿ–ਖੋਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ.

ਦੁਰਾਤਮਾ ਦੁਸ਼ਾਤਮਾ.

ਦੁਰਾਤੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ. "ਪੰਚ ਤਤ ਮਿਲਿ ਭਇਓ ਸੰਜੋਗਾ ਇਨ ਮਹਿ ਕਵਨੁ ਦੁਰਾਤੇ ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ) ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਲੁਕਾਉ ਹੈ ? ੨ ਸੰ. ਦੁਰਤ੍‌ਯਜ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਪਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ. ਦੁਸ੍ਤਰ.

ਦੁਰਾਧਰਸ ਸੰ. ਦੁਰਾਧਰ੍‌ਸ਼. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਦਬਾਉਣਾ

ਦੁਰਾਧਰਖ ਔਖਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਸਕੇ.

ਦੁਰਾਨਨ ਵਿ–ਭੈੜੇ ਮੁੰਹ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਕੂਰ ਦੁਰਾਨਨੀ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਪੰਥਿ ਦੁਰਾਨਨ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦੁਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ। ੨ ਵਿ–ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਲੁਕਿਆ. ਛਿਪਿਆ.

ਦੁਰਾਨੀ. ਲੁਕੀ, ਛਿਪੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਦੁੱਰਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਦੋਜਈ ਪਠਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਲ ਅਬਦਾਲੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਹ੍‌ਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ "ਦੁੱਰੇ ਦੁੱਰਾਨ" (ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਮੋਤੀ) ਪਦਵੀ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਸਾਬਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਤੀ,ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਦੁੱਰਾਨੀ ਹੋਗਿਆ. ਹੁਣ ਸੱਦੋਜਈ ਪਠਾਣ ਦੁੱਰਾਨੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਦੁਰਾਨੇ. ਲੁਕਿਆ. ਛਿਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ। ੨ ਦੁਰ–ਆਨਨ ਵਾਲਾ. ਭੈੜੇ ਮੁੰਹ ਵਾਲਾ. "ਚੀਰਾ ਦਾਗੜੰਦੈ ਦੁਰਾਨੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੁਰਾਨਨ ਦੈਤ ਚੀਰ ਦਿੱਤਾ.

ਦੁਰਾਪ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੁਸ਼੍‌ਪਾਪ੍ਯ. ਦੁਰਲਭ.

ਦੁਰਾਰਾਧ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ."ਦੁਰਾਰਾਧ੍ਯ ਸੋ ਲਖ ਪਰਮੇਸੁਰ."(ਨਾਪ)

ਦੁਰਾਲਾ. ਵਿ–ਦੂਰ ਦਾ. ਲੰਮਾ.ਦੂਰ ਦਾ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਨਾਲ. "ਪਰਿਵਾਰ ਦੁਰਾਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਦੁਰਾਲਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੋਟਾ ਵਚਨ। ੨ ਵਿ–ਬੁਰਾ ਵਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਦੁਰਾਵ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉ. "ਕਰ ਬਹੁ ਅਪਨ ਦੁਰਾਵ." (ਨਾਪ)

ਦੁਰਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ.

ਦੁਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਤ.

ਦੁਰੀ. ਲੁਕੀ, ਛਿਪੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਣਾ.

ਦੁਰੁਸ੍ਰ. ਫ਼ਾ ਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਵਿ–ਜੋ ਹੱਛੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ. ਠੀਕ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼। ੩ ਸਹੀ. ਸ਼ੁੱਧ.

ਦੁਰੁਖਾ. ਦੋ ਵੱਲ ਰੁਖ (ਮੁਖ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਦੋ ਰੁਯਾ.

ਦੁਰੁੱਤਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰਾ ਜਵਾਬ। ੨ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਲੰਘਣਾ ਕਠਿਨ ਹੋਵੇ.

ਦੁਰੇਫ. ਸੰ. ਦਿਰੇਫ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਦੋ ਰੇਫ (ਰਾਰੇ) ਲੱਗਣ. "ਕੁਮਰ". ਭੋਰਾ.

ਦੁਰੈ. ਦੂਰੋਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸੋਊ ਨਾਸ ਕਰੈ ਤਿੰਹ ਦੈਤ ਦੁਰੈ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦੁਰੋਂ ੬.

ਦੁਰੈਗ. ਦੋ–ਰੰਗ.

ਦੁਰੈਗਤ. ਦੁਰ–ਗਤ. ਦੂਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੂਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਵਡੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੁਬਾਹੁ ਦੁਰੈਗਤ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦੁਰੈਗਮ. ਸੰ. ਦੁਰੈਗਮ. ਵਿ–ਦੂਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਦੁਰੈਗੀ. ਵਿ–ਦੋ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਵਿਧਾ. ਦ੍ਵੈਤ.

ਦੁਰੈਟਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਗ ਦੀ ਰਵਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਰਖ਼ਜ਼ਾ ਲਈ ਲਾਇਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਹਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਲ ਭੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਕੈਫ਼ੈਦਾਰ ਬਾੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. Duranta plumieri .

ਦੁਰੋਤ. ਸੰ. ਦੁਰ੍‌ਯੁਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਪਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਅਪਾਰ. "ਦੁਰੋਤ ਆਸਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ਪ) ੨ ਘੋਰ. ਪ੍ਰਚੰਡ. "ਜਿਮ ਜੋਠ ਸੂਰ ਕਿਰਣੈ ਦੁਰੋਤ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਮੈਲਾ. "ਊਪਰ ਭਾਰ ਸੋ ਵਸਤੁ ਦੁਰੋਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. "ਦੁਰੋਤ ਕਰਮ ਕੋ ਕਰੈਂ." (ਸੁਰਜਾਵ) ੫ ਬੁਰਾ ਹੈ ਅੰਤ (ਨਤੀਜਾ) ਜਿਸ ਦਾ। ੬ ਦੁਸ਼੍. ਖਲ.

ਦੁਰੋਤਰ. ਦੂਰ–ਅੰਤਰ. ਦੂਰ ਦੀ ਵਿੱਥ. "ਦੁਰੋਤਰ ਤੁਰੁ ਗੰਧ ਮਾਰੁਤ ਨ ਲਾਗੈ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਚੰਦਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ.

ਦੁੱਰਹ. ਅ. ਦੁੱਰਹ. ਚਿੱਰਹ. ਕੋਰੜਾ. ਕਸ਼ਾ. ਚਾਬੁਕ.

ਦੁਲਹ
ਦੁਲਹਣੀ
ਦੁਲਹਨ
ਦੁਲਹਨਿ
ਦੁਲਹਨੀ
ਦੁਲਹਾ
ਦੁਲਹਿਨ
ਦੁਲਹਿਨੀ
ਦੁਲਹੀ

ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾੜਾ. ਲਾੜੀ. ਵਰ. ਵਧੂ. "ਗਾਉ ਗਾਉ ਰੀ ਦੁਲਹਨੀ ਮੰਗਲ-ਚਾਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਦੁਲੱਤਾ
ਦੁਲੱਤੀ

ਸਗ੍ਯਾ–ਦੋ–ਲਤਅ. ਦੇਖੋ, ਲਤਾ. ਦੋ ਲੱਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ.

ਦੁਲਦੁਲ. ਅ. ਦੁਲ੍‌ਦੁਲ੍ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਖੱਚਰ, ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਅਤੇ ਸੁਰਾਹ ਰੰਗ ਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਮਿਸਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਉਹ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆਕਰਦੇ ਸਨ. ਫੇਰ ਇਹ ਖੱਚਰ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਅ਼ਲੀ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਦਿੱਤੀਗਈ।
੨ ਮੁਹੱਰਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਘੋੜਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਦੁਲਦੁਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਸੇ ਖੱਚਰ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸਰਬਲੋਹ ਵਿੱਚ ਦੁਲਦੁਲ ਸ਼ਬਦ ਘੋੜੇ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਸਜਾਮ ਕਰਨ ਦੁਲਦੁਲ ਦਰਿਯਾਈ."

ਦੁਲਦੁਲ ਸਵਾਰ. ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਅ਼ਲੀ, ਜੋ ਦੁਲਦੁਲ ਨਾਉਂ ਦੀ ਖੱਚਰ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲਦੁਲ.

ਦੁਲੱਦੀ. ਨਾਭੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਪਟਿਆਲੇ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਕੈਂਟਲੈ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਹੱਦ ਬਾਬਤ ਦੋਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਝਗੜਾ ਰਿਹਾ ਅਰ ਕਈ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ. ਝਗੜੇ ਦੇ ਝਗੜੇ ਨਿਬੇੜਨ ਲਈ ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਸਨ ੧੮੦੭ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਦ ਆਇਆ ਸੀ.

ਦੁਲਭ. ਸੰ. ਦੁਲੰਭ. ਵਿ–ਜੋ ਕਠਿਨਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਦੁਲਭ ਜਨਮ ਪਾਇਓਇ." (ਸੂ ਮ: ਪ) "ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਖੋਈ ਅਗਿਆਨੀ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ)

ਦੁਲਭਾਇਆ
ਦੁਲਭਾਵਉ
ਦੁਲਭਾਵਹੁ

ਦੁਰਲਭ ਹੈ. ਦੁਰਲਭਤਾ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਤਿਨ ਕਉ ਮਹਿਲ ਦੁਲਭਾਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਦੁਲਰਾਏ. ਦੁਲਾਰੇ. ਲਡ਼ਾਏ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲਰਾਨਾ. "ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦਾਈਅਨ ਦੁਲਰਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦੁਲਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਾਡ ਕਰਨਾ. ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਪਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ.

ਦੁਲਰੀ. ਦੋ–ਲੜੀ. ਦੋ ਲੜੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਗਹਿਣਾ.

ਦੁਲਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦੋ ਵਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ ਲਾਏ ਹੋਣ. ਪਤਲੀ ਰਜਾਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਲਾਈ.

ਦੁਲਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਡ. ਪਜ਼ਾਰ. "ਸਹਿਤ ਦੁਲਾਰ ਅੰਕ ਕੇ ਮਾਹੀ." (ਨਾਪ)

ਦੁਲਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲਰਾਨਾ.

ਦੁਲਾਰਾ. ਪਜ਼ਾਰਾ. ਪਜ਼ਾਰਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਲਡ਼ਾਇਆ.

ਦੁਲਾਰਿਓ. ਲਡ਼ਾਇਆ. ਪਜ਼ਾਰ ਕੀਤਾ। ੨ ਦੁਰਾਇਆ (ਛੁਪਾਇਆ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੁਲਾਰਿਓ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਲ ਰਾਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਅੰਤਰ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਾਮੀ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਨੈ ਤਿਸਤੇ ਕਹਾ ਦੁਲਾਰਿਓ ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਦੁਰਾਰਿਓ. ਦੂਰ ਹੈ.

ਦੁਲਾਰੀ. ਵਿ–ਲਾਡਲੀ. ਪਜਾਰੀ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੨ ਲਡਾਈ.

ਦੁਲੀਚਾ. ਫ਼ਾ ਕ਼ਾਲੀਚਹ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਨ ਅਥਵਾ ਸੂਤ ਦਾ ਬੇਲਬੂਟੇ ਦਾਰ ਗੁਦਗੁਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਫ਼ਰਸ਼ ਪੁਰ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ. ਗਲੀਚਾ. ਕਾਲੀਨ. "ਬੀਜਉ ਸੂਬੈ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾਪਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਹਾਕਿਮ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਦੁਲੀਚਾ ਵਿਛਾਕੇ ਬੈਠਦੇ ਸਨ. "ਲਾਲ ਸੁਪੇਦ ਦੁਲੀਚਿਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) "ਅਵਨਿ ਦੁਲੀਚਾ ਪੈ ਬਿਤਾਨ ਆਛੇ ਆਸਮਾਨ." (ਕਿਸ਼ੋਰ ਕਵਿ)

ਦੁਲੀਚੇ ਬੈਠਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਣਾ. "ਤਿ ਨਰ ਦੁਲੀਚੈ ਬਹਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਦੁਲੀਚਾ.

ਦੁਲੰਭ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲਭ. "ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮ ਦੁਲੰਭ ਹੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ:੪) "ਹਰਿ ਕੀ ਪੂਜਾ ਦੁਲੰਭ ਹੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਦੁੱਲਟ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਦੁਵੱਯਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਵੈਯਾ.

ਦੁਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਲ ੨.

ਦੁਵਾਲ ਭਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਲਭਾਬਾ.

ਦੁਵੈਯਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਨੂੰ "ਦੋਵੈ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ. ਅੰਤ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਚਰਨਕਮਲ ਕਲਿਮਲਹਿ ਨਿਵਾਰਨ,
ਉਰ ਧਰ ਧਯਾਨਹਿ ਤਿਨ ਕੋ,
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਖਾਨੈ,
ਦੁਖਨਾਸ਼ਕ ਪ੍ਰਣ ਜਿਨ ਕੋ. ×××
(ਨਾਪ੍)

੨ ਜੋ ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ ਹੋਣ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ "ਸਾਰ" ਅਤੇ "ਲਲਿਤਪਦ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ੍ਰੀਧਰ ਮੋਹਨ ਸਗਲ ਉਪਾਵਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁਖਦਾਤਾ.××
(ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਦੁੜੋਤਰਾ. ਵਿ–ਦੋ ਉੱਪਰ. ਦੋ ਅਧਿਕ. "ਅਠਾਰਾਂ ਸੋ ਦੁੜੋਤਰੇ ਸਾਲ ਸੁ ਬਿਕ੍ਰਮਰਾਇ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ਸੰਮਤ ੧੮੦੨.

ਦੂ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿ. ਦੋ. "ਦੂਜਾ ਦੂ ਪਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਸੇ. ਤੋਂ. "ਇਕਦੂ ਜੀਭੈ ਲਖ ਹੋਹਿ." (ਜਪੁ) "ਸਭ ਦੂ ਉਚਾ ਸੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਦੂ. ਵਿ–ਬੋਚੈਨ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਰੋਗ.

ਦੂਆ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਸਰਾ. ਦੂਜਾ. "ਨਾਨਕ ਅਵਰ ਨ ਦੂਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ. ਵਿਰੋਧ. "ਉਨਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੇਲਿਓ ਦੂਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਗਣਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਅੰਗ.

ਦੂਆਤੀਆ. ਦ੍ਵਿ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿ. ਦੋ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਰਥਾਤ ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਧਰਮ. ਖ਼ੁਦਾ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਯਾਰ ਦੁਆ, (ਦ੍ਵਿ). * ਖ਼ੁਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੂਹ ਇਹ ਤੀਆ,(ਤ੍ਰਿ). Trinity. ੩ ਦ੍ਵੈਤ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ. "ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਫੁਨਿ ਦੂਐ ਤੀਐ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਕਿਉ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ਦੂਐ ਤੀਐ ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੂਐ ਤੀਐ. ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਦੂਆਤੀਆ.

ਦੂਈ. ਵਿ–ਦੂਜੀ. ਦੂਸਰੀ.

ਦੂਸਣ. (ਸੰ. ਧਾ . ਧਾ–ਦੂਸ਼ਣ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ, ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ). ਸੰ. ਦੂਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋਸ਼. ਅਵਗੁਣ। ੨ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਖਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਚਵਟੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਸ਼ੂਪਨਖਾ (ਸੂਪੰਣਖਾ) ਦਾ ਨੱਕ ਕੰਨ ਵੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆਗਿਆ। ੪ ਵਿ–ਦੋਸ਼ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੂਸਣਹਾਰਿ. ਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਵੈਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ.

ਦੂਸਰ / **ਦੂਸਰਾ** ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਜਾ. "ਦੂਸਰ ਹੋਇ ਤ ਸੋਝੀ-ਪਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦੂਸਰਾਂਸੁ ਹੈ ਮਾਲੀ. (ਚਰਿਤ੍ ੨੯੧) ਵਾ–ਦੂਸਰਾ ਅੰਸ਼ੁਮਾਲੀ (ਸੂਰਯ) ਹੈ.

ਦੂਖ. ਦੇਖੋ, ਦੁਖ. "ਸਭ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸੈ ਰਾਮਰਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਦੁਸ਼ਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜੈਸੇ ਕੋਊ ਸੁਕਬਿ ਕੁ ਕਬਿ ਕੋ ਕਬਿੱਤ ਸੁਨ, ਸਭਾ ਬੀਚ ਦੂਖ ਕਰ ਮਾਨਤ ਨ ਬਾਤ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੂਖਕ. ਸੰ. ਦੂਸ਼ਕ. ਵਿ–ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੋਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ.

ਦੂਖਣ. ਦੇਖੋ, ਦੂਸਣ ੩. "ਦੂਖਣ ਔਰ ਖਰ ਦੈਤ ਪਠਾਏ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦੂਖਤ. ਵਿ–ਦੁੱਖਿਤ. ਦੁਖੀ. "ਦੂਖਤ ਮੋਹਿ ਕਰੈ ਬਿਨ ਜਾਨੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਖਿਤ.

ਦੂਖਦਰਦ. ਵਿ–ਭੁਗਾਨਕ ਦੁੱਖ. ਦਰ (ਡਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦੁੱਖ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਸਾਧ ਰੋਗ. "ਦੂਖ ਦਰਦ ਮਨ ਤੇ ਭਉ ਜਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦੂਖਨ. ਦੇਖੋ, ਦੂਸਣ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੂਸਣ ੩.

ਦੂਖਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੂਸ਼ਣ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿੰਦਾ. "ਸੰਤ ਕੀ ਦੂਖਨਾ ਸੂਖ ਤੇ ਟਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਰਦੂਖਨਾ ਕਰਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਦੂਖਨਾਸ. ਵਿ–ਦੁੱਖਨਾਸ਼ਕ. "ਭੈ ਭੰਜਨ ਅਘ ਦੂਖ-ਨਾਸ, ਮਨਹਿ ਅਰਾਧ ਹਰੈ." (ਬਾਵਨ)

ਦੂਖਨਿ. ਦੂਸ਼ਣ (ਦੋਸ਼) ਲਾਉਣ ਤੋਂ. "ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਆਰਜਾ ਘਟੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦੂਖਨਿਵਾਰਣ / **ਦੂਖਨਿਵਾਰਣੁ** / **ਦੂਖਨਿਵਾਰਨ** ਵਿ–ਦੁੱਖ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਦੂਖ-ਨਿਵਾਰਣੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਜਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਬਰ ਅਤੇ ਤਰਨਤਾਰਨ.

ਦੂਖਬਿਡਾਰਣ. ਵਿ–ਦੁੱਖ ਵਿਦਾਰਣ (ਚੀਰਨ–ਪਾੜਨ–ਮਿਟਾਉਣ) ਵਾਲਾ.

ਦੂਖਭੰਜ. ਵਿ–ਦੁੱਖ ਭੰਜਕ. ਦੁੱਖ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ."ਦੂਖ-ਭੰਜ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਦੂਖ ਰੋਗ. ਪੀੜ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀ। ੨ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਰੋਗ. "ਦੂਖ ਰੋਗ ਬਿਨਸੈ ਭੈ ਭਰਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦੂਖਵਿਸਾਰਣ. ਵਿ–ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਮਰਣ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਭੁੱਲਜਾਣ. "ਦੂਖਵਿਸਾਰਣ ਸੇਵਿਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਦੂਖਿਤ. ਸੰ. ਦੂਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਦੋਸ਼ ਸਹਿਤ. ਕਲੰਕਿਤ.

ਦੂਜ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵਿਤੀਯਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤਿਥਿ। ੨ ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਸਰਾ.

ਦੂਜਣ. ਦੂਸਰਾ ਜਨ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਜਨ. ਦੂਜਾ ਪੁਰੁਸ.

ਦੂਜੜਾ / **ਦੂਜੜੀ** / **ਦੂਜੜੇ** ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਸਰਾ. ਦੂਸਰੀ. "ਹਰਿ ਦੂਜੜੀ ਲਾਦ ਸ੍ਰਿਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਖੁ ਮਿਲਾਇ-ਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਦੂਜਾ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਸਰਾ. "ਦੂਜਾ ਸੇਵਨਿ ਨਾਨਕਾ ਸੋ ਪਚਿ ਪਚਿ ਮੁਏ ਅਜਾਨ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ. "ਦੂਜਾ ਜਾਇ ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਨੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਦੂਜਾਣੈ. ਦੂਜੇ ਨਾਲ. ਦੂਸਰੇ ਸੇ. "ਜਿਨਾ ਨੇਹੁ ਦੂਜਾਣੈ ਲਗਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੂਜਾਭਾਉ / **ਦੂਜਾਭਾਇ** ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ. ਦ੍ਵਿਧਾ। ੨ ਇੱਕ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਇਸ਼੍ਟ ਅਤੇ ਪਤਿਭਾਵ. "ਦੂਜਾਭਾਉ ਵਿਸਾਰੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਦੋਹਾਗਣੀ ਮੁਠੀ ਦੂਜੈਭਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਦੂਜੀ. ਵਿ–ਦੂਸਰੀ. "ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩) ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤਰਫ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਵਿਦ੍ਯਾ. ਦ੍ਵੈਤ. "ਜਬ ਲਗ ਦੂਜੀ ਰਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ਰਾਈਮਾਤ੍ਰ ਦ੍ਵੈਤ.

ਦੂਜੈ. ਦੂਸਰੇ ਦਰਜੇ। ੨ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ. "ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦੂਜੋ. ਦੇਖੋ, ਦੂਜਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਪੋੜ੍ਹਾ. ਪੌੜ੍.

ਦੂਣ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਗੁਣ. ਦੁਗੁਣਾ. "ਦੂਣ ਚਉਣੀ ਦੇ ਵਡਿਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਨ ੨.

ਦੂਣਾ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਗੁਣ. ਦੋਗੁਣਾ.

ਦੂਣਿ. ਸੰ. ਦੂਨ. ਹਾਨਿ. ਨੁਕ਼ਸਾਨ. "ਦੂਣਿ ਨ ਪਰਈ ਫੋਕ ਵਿਚਾਰੈ."(ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)ਬ੍ਰਹਮ-ਰੂਪ ਫਲ ਦੀ ਫਾਂਕ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਦਾ ਜੋ ਵਾਸ੍ਤਵ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ੨ ਵਿੱਥ. ਭੇਦ.

ਦੂਣੀ. ਵਿ–ਦੋ ਗੁਣੀ. ਦੁਗਨੀ. "ਦੂਣੀ ਮਲ ਲਾਗੀ ਆਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਦੂਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਕੀਲ. ਬਸੀਠ। ੨ ਹਰਕਾਰਾ. ਚਿੱਠੀਰਸਾਂ। ੩–੪–੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੂਤ ਦਾ ਅਰਥ ਗਣ (ਦਾਸ), ਚੁਗਲ ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਭੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਦੂਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲੈ ਚਲੋ ਪਤਿ ਗਵਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਸ਼ਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਫੜ ਲਓ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦੂਤ. "ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਕੀ ਚੂਕੀ ਕਾਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਚੁਗਲ ਦੀ ਕਾਣ ਚੁਕੀ."ਦੂਤ ਲਗੇ ਫਿਰਿ ਚਾਕਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਅਰ–"ਦੁਰਜਨ ਕੇ ਦਲ ਆਨ ਮਿਲੇ ਜਬ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਇਸ ਥਾਂ ਵੈਰੀ ਅਰਥ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਦਸੂਤ.

ਦੂਤਿਕਾ / **ਦੂਤੀ** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪੁਚਾਣਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਤਾਂਹਿ ਦੂਤਿਕਾ ਰਾਯ ਸੋਂ ਭੇਦ ਕਹ੍ਯੋ ਸਮਝਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨) "ਤਬ ਦੂਤੀ ਇਹ ਬਾਤ ਬਨਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੯੭) ੨ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਦੂਤੀ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ–

ਉੱਤਮਾ, ਜੋ ਮਿੱਠੇ ਪਜਾਰੇ ਬਚਨ ਕਹਿਕੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰਯ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਮਧ੍ਯਮਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਮਿੱਠੇ ਕੁਝ ਕੌੜੇ ਵਾਕ ਕਹਿਕੇ ਮਤ੍ਲਬ ਕੱਢਦੀ ਹੈ.

ਅਧਮਾ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਕੌੜੇ ਵਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੂਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਚੁਗਲੀ ਭੀ ਹੈ. "ਜਾਇ ਸਭਾ ਮੈਂ ਦੂਤੀ ਖਾਈ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਦੂਤੀਂ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੂਤੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੂਤਾਂ ਨੇ. "ਜਮਦੂਤੀ ਹੈ ਹੇਰਿਆ ਦੁਖ ਹੀ ਮਹਿ ਪਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਦੂਦ. ਫ਼ਾ ਧੂੰਆਂ। ੨ ਦੁਖ ਭਰੀ ਆਹ.

ਦੂੰਦ ਦੇਖੋ, ਦੁੰਦ। ੨ ਉਧਮ. ਉਪਦ੍ਵ.

ਦੂੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁੰਦਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਂਦਰ ਦੁੰਦਰ.

ਦੂਧ. ਦੇਖੋ, ਦੁਧ.

ਦੂਧਪੂਤ. ਦੁਗਧ ਅਤੇ ਸੰਤਾਨ. ਭਾਵ–ਸੰਪੱਤਿ ਅਤੇ ਸੰਤਾਨ.

ਦੂਧਾਧਾਰੀ / **ਦੂਧਾਧਾਰੀ** ਸੰ. ਦੁਗਧਾਹਾਰਿ–ਦੁਗਧਾਧਾਰੀ. ਜੋ ਦੁੱਧ ਪੀਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰੇ. ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਧਾਰ ਰਹਿਣਵਾਲਾ. "ਜਗ ਮਹਿ ਬਕਤੇ ਦੂਧਾ-ਧਾਰੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਉਹ ਬੱਚਾ ਜਿਸ ਦੇ ਦੰਦ ਨਹੀਂ ਆਏ. ਸ਼ੀਰਖ਼ੋਰ.

ਦੂਧੀਆ. ਵਿ–ਦੁੱਧਰੰਗਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਖੀਆ.

ਦੂਧੁ. ਦੇਖੋ, ਦਧ.

ਦੂਨ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਗੁਣ. ਦੁਣਾ. "ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਦੂਨ ਚਉਨ ਬਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਦੁਣ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੋ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਮੈਦਾਨ ਅਥਵਾ ਘਾਟੀ. Valley. ਸੰ. ਦੂਨਿ. ਜੈਸੇ–ਦੇਹਰਾ ਦੂਨ. "ਕਿਤਕ ਪਹਾਰਨ ਕੀ ਜਹਿ ਦੂਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸੰ. ਵਿ–

* ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਕੁਰਾਨ,ਸੂਰਤ ਨੂਰ, ਆਯਤ ੫੨.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਲਿਆਹੋਇਆ। ੪ ਦੁਖੀ। ੫ ਅ. دون ਹ਼ਕ਼ੀਰ. ਕਮੀਨਾ। ੬ ਵਜ--ਬਿਨਾ. ਬਗ਼ੈਰ.

ਦੂਨਾ / **ਦੂਨੀ** ਦੇਖੋ, ਦੂਣਾ ਅਤੇ ਦੂਣੀ.

ਦੂਬ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਬ। ੨ ਵਿ--ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਜਾ. "ਏਕ ਤੁਮਾਰੋ ਦੰਡ ਸਹਿ ਅਵਰ ਨ ਜਾਨੋ ਦੂਬ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੂਬਖੁਰਚਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੂਵੀਂ ਖੁਰਚਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਖੁਰਪਾ। ੨ ਸਬਜ਼ ਘਾਹ ਖੋਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਦੂਬਰਾ / **ਦੂਬਲਾ** ਦੇਖੋ, ਦੁਬਲਾ."ਕਬੀਰ ਹਰਨਾ ਦੂਬਲਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹਰਨ (ਇਨਸਾਨ) ਦੂਬਲਾ (ਇਖ਼ਲਾਕ਼ੀ ਬਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ).

ਦੂਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ دور । ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ--ਫ਼ਾਸਲੇ ਪੁਰ. ਵਿੱਥ ਤੇ.

ਦੂਰਸ੍ਥ. ਵਿ–ਦੂਰ ਇਸਥਿਤ. ਦੂਰ ਦਾ.

ਦੂਰਦਰਸੀ. ਸੰ. दूरदर्शिन्. ਵਿ–ਦੂਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਲੰਮੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ. ਦੂਰੰਦੇਸ਼.

ਦੂਰਦ੍ਰਿਸਟਿ. ਸੰ. दूरदृष्टि. ਸੰਗਜਾ–ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਰ. ਦੂਰੰਦੇਸ਼ੀ.

ਦੂਰਬਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਬ। ੨ ਦੁਰਵਾਸਾ ਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਬਾਸਾ. "ਦੂਰਬਾ ਪਰੂਰਉ ਅੰਗਰੈ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਸ ਗਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ਦੁਰਵਾਸਾ, ਪੁਰੂਰਵਾ ਅਤੇ ਅੰਗਿਰਾ ਨੇ.

ਦੂਰਬੀਨ. ਫ਼ਾ دوربین ਸੰਗਜਾ–ਦੂਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਦੂਰ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਨੇੜੇ ਭਾਸਦਾ ਹੈ. ਦੂਰਵੀਕਣ. Telescope। ੨ ਵਿ–ਦੂਰੰਦੇਸ਼. ਕੰਮ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਦੂਰਵਰਤੀ. ਸੰ. दूरवर्तिन्. ਵਿ–ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਦੂਰਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਦੂਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਅੰਤਰ. ਫ਼ਾਸਿਲਾ. "ਕਤਹਿ ਨ ਭਇਓ ਦੂਰਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਜਉ ਲਉ ਭਾਉ ਅਭਾਉ ਇਹੁ ਮਾਨੈ, ਤਉ ਲਉ ਮਿਲਣੁ ਦੂਰਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ–ਵਿ–ਫ਼ਾਸਿਲੇ ਪੁਰ.

ਦੂਰਾਰੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੂਰੀ ਪੁਰ. ਵਿੱਥ ਤੇ. ਫ਼ਾਸਿਲੇ ਪੁਰ. "ਸੋ ਮਾਰਗ ਸੰਤ ਨ ਦੂਰਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦੂਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿੱਥ. ਫ਼ਾਸਿਲਾ. ਦੂਰਤ੍ਵ. ਅੰਤਰ.

ਦੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦੂਰ. "ਤੁਧੁ ਸੁਬੈ ਦੂਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਦੂਰੰਤਰ. ਵਿ–ਦੁਰੰਤ–ਤਰ. ਅਤਯੰਤ ਘੋਰ. ਮਹਾ ਭਯਾਨਕ. "ਦੁਰਤ ਦੂਰੰਤਰ ਨਾਸੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਦੁਰੰਤ। ੨ ਵਿੱਥ ਤੇ.

ਦੂਰੰਦੇਸ਼. ਫ਼ਾ دوراندیش ਵਿ–ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ. ਦੂਰ ਦੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ.

ਦੂਲਹ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲਹ. "ਦੂਲਹ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ." (ਮਾਰੂ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੂਲਹ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵ ਅਥਵਾ ਜਿਗਜਾਸੂ ਹੈ.

ਦੂਲਹਦੇਈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ.

ਦੂਲਹਿ / **ਦੂਲਹੁ** ਦੇਖੋ, ਦੁਲਹਾ.

ਦੂੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਉੜੂ. ਧਾਵਨ. ਹਰਕਾਰਾ. ਸਿੰਧੀ–ਦੂੜੋ. "ਦੂੜਾ ਆਇਓ ਜਮਹਿ ਤਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਦੇ. ਦੈਵੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦੇ ਗੁਨਾ ਸਤਿ ਭੈਣ ਭਰਾਵਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੈਵੀ ਸੰਪੱਤਿ ਦੇ ਗੁਣ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ। ੨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਬੀਚਿ ਨਕਟ ਦੇ ਰਾਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਤਬ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਦੇ ਸਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨) ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਏ। ੩ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਗੁਣ ਵੰਤਿਆ ਗੁਣੁ ਦੇ." (ਜਪੁ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਕੇ. "ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੫ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਪ੍ਰਤਯਯ. ਕਾ. ਕੇ. ਦਾ. "ਲੱਤਾਂ ਵੱਲ ਖੁਦਾਇ ਦੇ." (ਭਾਗੁ)

ਦੇਉ. ਸੰ. ਦੇਵ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਗਤਾ ਹੈ ਦੇਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਉ ਪਰਤਖਿ ਹਰਿਮੂਰਤਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਸੋਈ ਨਿਰੰਜਨਦੇਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਓ. ਦੇਵੋ. "ਦੇਉ ਸੂਹਨੀ ਸਾਧੁ ਕੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਫ਼ਾ دیو ਦੇਵ. ਭੂਤ. ਜਿੰਨ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਦੈਤ ਦੇਉ ਨ ਪੋਹੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੫ ਸ਼ੈਤ੍ਰਾਨ.

ਦੇਉਟਣੀ ਏਕਾਦਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੱਥਾਨ ਏਕਾਦਸੀ.

ਦੇਉਰ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਰ.

ਦੇਊ. ਜੱਟ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਗੋਤ ਦੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਨ.

ਦੇਅ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ. ਦੇਵ. "ਤਕਜੋ ਛੀਰ ਸਾਮੁਦ੍ਰ ਦੇਅੰ ਅਦੇਅੰ." (ਕੱਛਾਵ) ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਰਾਖਸਾਂ ਨੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਯ.

ਦੇਇ. ਦੇਕੇ. "ਦੇਇ ਅਹਾਰੁ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਰਾਖੈ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) ੨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਤਿਨਾ ਭੀ ਰੋਜੀ ਦੇਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੨) ੩ ਦੇਵੀ. ਦੇਈ. "ਦੇਇਵਿਚਿਤ੍ਰ ਪਾਂਚ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨) ਵਿਚਿਤ੍ਰਦੇਵੀ ਨੇ ਪੰਜ ਰਾਜੇ ਮਾਰੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦੇਯ.

ਦੇਈ. ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਸਭਹਿਨ ਕੋ ਰੋਜੀ ਨਿਤ ਦੇਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਵੇਂ. ਦਾਨ ਕਰੇਂ। ੩ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਵੀ. "ਦੇਈ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਗਰਜੀ." (ਸਲੋਹ)

ਦੇਸ. ਸੰ. ਦੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਲਕ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਵਡਾ ਖੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਹੋਣ. "ਦੇਸ ਛੋਡਿ ਪਰਦੇਸਹਿ ਧਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਹ ਦਾ ਅੰਗ. "ਦੇਸ ਵੇਸ ਸੁਵਰਨ ਰੂਪਾ ਸਗਲ ਊਣੇ ਕਾਮਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਅਤੇ ਭੂਸ਼ਣ.

ਦੇਸਹਿਤੈਸੀ. ਸੰ. देशहितैषिन्. ਵਿ–ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਿਤ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਖ਼ੈਰਖ਼ਾਹ.

ਦੇਸਕ. ਦੇਖੋ, ਦੇਸਿਕ.

ਦੇਸਕਾਲ. ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਾਂ. ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਮੌਕਾ.

ਦੇਸਗਜ਼. ਸੰ. देशज्ञ. ਵਿ–ਦੇਸ਼ ਦਾ ਜਾਣੂ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਦੇਸਚਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਹਲਚਲ. ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ਾਂਤਿ। ੨ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਤਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਥਾਨ. "ਦੇਸਚਾਲ ਹਮ ਤੇ ਪੁਨ ਭਈ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਰਿਵਾਜ.

ਦੇਸਢਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼ ਰੀਤਿ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਰਿਵਾਜ.

ਦੇਸਤਲੱਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਬੇਚੈਨੀ। ੨ ਵਿ–ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਲਟ ਪੁਲਟ (ਉਪਦ੍ਰਵ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦੇਸਤਲੱਟੀ ਬਸਨ ਨ ਦੇਵਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੭)

ਦੇਸਦਿਸੰਤਰ. ਦੇਸ਼ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ. ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ. ਆਪਣਾ ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੇਸਿਦਿਸੰਤਰਿ.

ਦੇਸਧਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਜਹਬ। ੨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਯਮ। ੩ ਦੇਸ਼ਰੀਤਿ.

ਦੇਸਨਿਕਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਲਾਵਤ੍ਰਨੀ. ਨਿਵੰਾਸਨ। ੨ ਦੇਸੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦੰਡ.

ਦੇਸਬਿਦੇਸ. ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼. ਆਪਣਾ ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਪਰਾਇਆ ਦੇਸ਼। ੨ ਭਾਵ–ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ.

ਦੇਸਭਾਸਾ / **ਦੇਸਭਾਖਾ** ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ. ਮੁਲਕ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ.

ਦੇਸਰਾਜ. ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਗੁਰ-ਭਗਤ ਖਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੫ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਚਾਰ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਇਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਕੇ ਅਹ਼ਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦੇ ਢਾਹੇ ਹੋਏ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਸਾਰਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਸੀ.ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦੇਸਰਾਜ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹਿਆ.

ਦੇਸਾ. ਸੰ. ਦੇਸ੍ਵ. ਵਿ–ਦਾਤਾ. ਮਹਾਦਾਨੀ. ਅਤਯੰਤ ਉਦਾਰ. "ਹਮ ਪਾਪੀ ਤੁਮ ਪਾਪਖੰਡਨ ਨੀਕੋ ਠਾਕੁਰ ਦੇਸਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਦੇਸਾਂ. ਪੱਟੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਜੱਟੀ, ਜੋ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸਰਣ ਗਈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਤੋਂ ੭ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ। ੨ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਦੀ ਮਤੇਈ। ੩ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੀ ਮਤੇਈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ. (ਨੰਬਰ ੨ ਅਤੇ ੩ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸੋ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ)। ੪ ਸਰਦਾਰ ਮੇਹਰਸਿੰਘ ਨਕਈ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੰਨ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ, ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ੫ ਦੇਵਸਾਂ. ਦੇਵਾਂਗਾ.

ਦੇਸਾਉਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਾਉਰ ਅਤੇ ਦਿਸਾਵਰ.

ਦੇਸਾਸਿੰਘ. ਇੱਕ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤਸੁਧਾਕਰ ਕਲਾ ੮.

ਦੇਸਾਂਗਿਓ. ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅੰਗ. ਦੇਸ਼ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਪਤਾ. "ਪੂਛਉ ਦੀਨ ਭਾਂਤ ਕਰਿ ਕੋਊ ਕਹੈ ਪ੍ਰਿਅ ਦੇਸਾਂਗਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦੇਸਾਚਾਰ. ਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਰਿਵਾਜ.

ਦੇਸਾਟਨ. ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਟਨ (ਫਿਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਸ਼ਭ੍ਰਮਣ. ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ.

ਦੇਸਾਂਤਰ. ਦੇਸ਼–ਅੰਤਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਦੇਸ਼. ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼. ਪਰਦੇਸ਼.

ਦੇਸਾਂਤਰਿ. ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ.

ਦੇਸਾਧੀਸ. ਦੇਸ਼–ਆਧੀਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਦੇਸਿਕ. ਸੰ. ਦੇਸ਼ਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਹੀ.ਪਾਂਧੀ। ੨ ਉਪ-ਦੇਸ਼ਕ। ੩ ਆਗੂ.

ਦੇਸਿਦਿਸੰਤਰਿ. ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਵਿੱਚ. "ਜੋਗੁ ਨ ਦੇਸਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਭਵਿਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਦੇਸੀ. ਸੰ. ਦੇਸ਼ੀਯ. ਵਿ–ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸ੍ਵਦੇਸ਼ੀ। ੩ ਦੇਵਸੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦੇਸੀ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਹਿੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਨਤ. ਇਸ਼ਾਰਾ. "ਤੁਹਿ ਦੇਖਤ ਦੇਸੀ ਉਂਹਿ ਦਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੮)

ਦੇਸੂ. ਭਿੱਖੀ ਦ[illegible] ਸੁਲਤਾਨ ਉਪਾਸਕ,ਚਾਹਲ ਜੱਟ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਸੀ.ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੀਰ ਬਖਸ਼ੇ, ਪਰ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕੁਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ ਹੋਗਿਆ.

ਦੇਸੂਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤੂ.

ਦੇਸੇਸ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼–ਈਸ਼. ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ. "ਦੇਸੇਸ ਨਜਾਯ ਨਹਿ ਕਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੪)

ਦੇਸੋ. ਦੇਖੋ, ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ੨ ਅਤੇ ਦੇਸਾਂ ੨–੩.

ਦੇਸੋੱਨਤਿ. ਸੰ. देशोन्नति. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼–ਉੱਨਤਿ. ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕ੍ਰੀ.

ਦੇਸੌਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼–ਅਪਰ. ਔਰ ਦੇਸ਼. ਵਿਦੇਸ਼. "ਹਰ ਤਾਂਕੋ ਦੇਸੌਰ ਸਿਧਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯)

ਦੇਸੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਦੇਸਾਂਤਰ.

ਦੇਹ. ਸੰ. (दिह्. ਧਾ–ਲੇਪਨ ਕਰਨਾ, ਵਧਣਾ). ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ. ਤਨ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਈ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਫ਼ਾ دیہ ਅਥਵਾ دیہ ਪਿੰਡ. ਗ੍ਰਾਮ.

ਦੇਂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਦਜੁ. ਦਿਨ. "ਅਨਿਕ ਸੂਖ ਚਕਵੀ ਨਹੀ ਚਾਹਤ, ਅਨਦ ਪੂਰਨ ਪੇਖਿ ਦੇਂਹ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਦੇਹਸਰੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿ.

ਦੇਹਤਜਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਪ੍ਰਾਣਵਿਯੋਗ. ਸ਼ਰੀਰ ਛੱਡਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

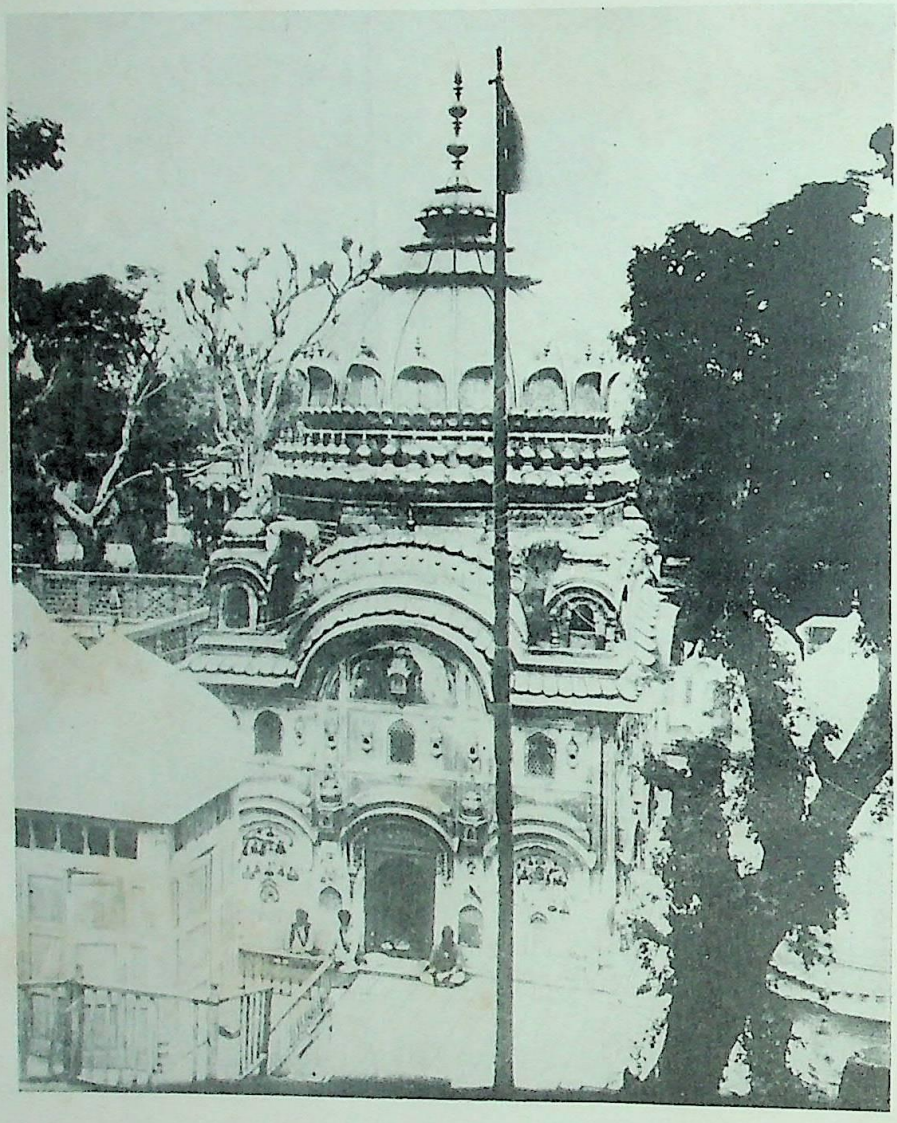

ਪੰਨਾ 649

ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਹ ਦੀ ਦਸ ਹਾਲਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਸਾ.

ਦੇਹਧਰ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰੀਰੀ।

ਦੇਹਧਾਰੀ ੨ ਮਨੁੱਖ. "ਦੇਹਧਾਰ ਅਰੁ ਦੇਵਾ ਡਰਪਹਿੰ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਦੇਹਪਾਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਦੇਹ ਦੇ ਭਿਗਣ ਦੀ ਹਾਲਤ.

ਦੇਹਬਾਸੀ ਅਰਿ ਹਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬੁਢਾਪਾ,ਉਸ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੇਹਰਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਹ(ਸ਼ਰੀਰ) ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਜਿਸ ਥਾਂ. ਸਮਾਧਿ। ੨ ਸਮਾਧਿ ਤੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਮੰਦਿਰ। ੩ ਦੇਵਗ੍ਰਿਹ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ. "ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ." (ਅਕਾਲ)

ਦੇਹਰਾਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ, ਪਿੰਡ ਬਹਾਦੁਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਫੂਲਸ਼ਾਹ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੁ, ਜੋ ਇੱਕ ਹੁਏ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਭੀ "ਦੇਹਰਾਸਾਹਿਬ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਵਡਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮੰਦਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਈਹੋਈ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੁ ਹਨ.

ਦੇਹਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੯ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਬਣਵਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ.

ਦੇਹਰਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਦੇਹਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਨੰ: ੯.

ਦੇਹਰਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਸਸਕਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੰ: ੩.

ਦੇਹਰਾ ਦੂਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ.

ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਤਸੀਲ ਬਟਾਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਵੀ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੨੨ ਮੀਲ ਪੁਰ ਉਹ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਦੇਹ ਤਜਾਗੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਭੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸ਼ਦਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਗਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ. ਇੱਥੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਣਾਈਗਈ ਸੀ ਉਹ ਨਗਰ ਸਮੇਤ ਰਾਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਲੋਪ ਹੋਗਈ. ਲਛਮੀਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਧਰਮਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਨਵੀਂ ਬਸ੍ਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਰੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਮਾਧਿ ਬਣਵਾਈ. ਇਸ ਦੇਹਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁਖਸਿੰਘ ਤਥਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਜਾਗੀਰ ਚੌਦਾਂ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਪਿੰਡ ਕਿਲਾ ਨੱਥੂਸਿੰਘ ਤੋਂ, ਅੱਠ ਸੌ ਪੱਚੀ ਰੁਪਯੇ ਸ਼ਾਲਾਨਾ ਕਮਾਲਪੁਰ ਤੋਂ, ਸੱਤ ਸੌ ਦਸ ਰੁਪਯੇ ਤਾਲਪੁਰ ਅਤੇ ਗਦਰਾਮ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਹੈ. ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜਾਹ ਘੁਮਾਉਂ ਸ਼ਾਥ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਸੌ ਬੰਜਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਫਸਲ ਹੋਣ ਲਾਇਕ ਹੈ. ਕ਼ਰੀਬ ਸੱਤਰ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੨੯ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਚੰਖੀ ਆਮਦਨ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ, ੨੦ ਫੱਗੁਣ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾਂ ਦੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੇਰਕਾ ਲੈਨ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ੩੪ ਮੀਲ ਹੈ.

ਇਸ ਕਸਬੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੋਲਾ ਸਾਹਿਬ।

੨ ਪੱਖੋ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਇੱਕ ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਲਕ਼ਮੀਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤੇ ਮੋਹਰਚੰਦ ਨੇ ਭੀ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦੂਲਾਲ ਹੈਦਰਾਬਾਦੀ ਦੇ ਚਾਚੇ ਨਾਨਕਚੰਦ ਨੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਲਾਕੇ ਸੁੰਦਰ ਰਚਿਆ, ਅਰ ਫੇਰ ਸ਼ੇਰਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਬਹੁਤ ਧਨ ਖ਼ਰਚ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪੱਖੋ.

ਦੇਹਰਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ੪੦ ਮੀਲ ਦੇ ਫ਼ਾਸਲੇ ਪੁਰ ਪਹਾੜੀ ਦੂਨ ਵਿੱਚ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਸਨ ੧੬੯੯ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਬਾਲ੍ਹਹਸਨਾ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਮਹੰਤ ਹਨ, ਅਰ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਲੱਗੀਹੋਈ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਭੀ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕਲਗੀਧਰ ਮਾਤਾ ਪੰਜਾਬਕੌਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਦੂਸ੍ਰ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਪਾਂਵਟੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ.

ਦੇਹਰੀ. ਸੰ. ਦੇਹਲੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਚੌਖਟ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਲੱਕੜ. ਦਹਲੀਜ. ਦੇਹਲ. "ਦੇਹਰੀ ਬੈਠੀ ਮਿਹਰੀ ਰੋਵੈ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਬਦਨ.

ਦੇਹਰੀਵਾਲਾ ਕਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭ੍ਰਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੫.

ਦੇਹਲ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰੀ ੧.

ਦੇਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰੀ ੧। ੨ ਦਿਹਲੀ (ਦਿੱਲੀ) ਲਈ ਭੀ ਦੇਹਲੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਦੇਹਲੀਦੀਪ ਨਜ਼ਾਯ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ (ਹ) ਅਤੇ ਨਜ਼ਾਯ.

ਦੇਹਵਾਨ. ਵਿ–ਦੇਹਵਾਲਾ. ਸ਼ਰੀਰਧਾਰੀ.

ਦੇਹਵੰਤ. ਵਿ–ਦੇਹਵਾਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਦੇਹੜਿ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਹ. ਤਨ. ਬਦਨ। ੨ ਦੇਹਰੂਪ.

ਦੇਹੜੀ "ਚੜਿ ਦੇਹੜਿ ਘੋੜੀ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ਦੇਹਰੂਪ ਘੋੜੀ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ.

ਦੇਹਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਹਾਭਿਮਾਨੀ ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਦੇਹਾਂਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਹ ਦਾ ਅੰਤ. ਦੇਹਪਾਤ. ਪ੍ਰਾਣਵਿਯੋਗ. ਮ੍ਰਿਤਜੁ.

ਦੇਹਾਤੀ. ਵਿ–ਦੇਹ (ਗ੍ਰਾਮ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੇਂਡੂ. ਗ੍ਰਾਮੀਣ.

ਦੇਹਾਧ੍ਯਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਸਮਝਣ ਦਾ ਭ੍ਰਮ.

ਦੇਹਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਹਾੜੀ.

ਦੇਹਿ. ਦੇਓ. ਦਾਨ ਕਰੋ. "ਦੇਹਿ ਦੇਹਿ ਆਖੈ ਸਭ ਕੋਈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਹ ੧। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੇਹੀ ੨। ੪ ਅਰਪਨ ਕਰ. "ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਪਨਾ ਤਿਨ ਜਨ ਦੇਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦੇਹੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਹ. ਤਨ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਹੀਂ. ਦੇਵੇਂ। ੩ ਸੰ. ਵ੍ਰਿਜ਼ੁ. ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਮਨ ਕਾ ਜੀਉ ਪਵਨ, ਪਤਿਦੇਹੀ, ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਦੇਉ ਸਮਾਗਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਮਨ ਕਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਣ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪਤਿ ਜੀਵਾਤ੍ਮਾ, ਦੇਹੀ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਵਿੱਚ ਦੇਉ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੪ ਦੇਹ ਵਾਲਾ.

ਦੇਹੁ. ਦੇਓ. ਦਾਨ ਕਰੋ. "ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਤੁਖਾ ਛਿਤ ਮ: ੫)

ਦੇਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ. "ਫੇਰਦੀਆ ਦੇਹੁਰਾ ਨਸੇ ਕੋ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸ਼ਰੀਰ. ਬਦਨ. "ਮਾਟੀ ਕਾ ਲੈ ਦੇਹੁਰਾ ਕਰਿਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੇਹੁਰੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਹ. ਜਿਸਮ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਭੈ ਸਚਿ ਰਾਤੀ ਦੇਹੁਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਹਲੀ. ਦਹਲੀਜ. "ਦੇਹੁਰੀ ਬੈਠੀ ਮਾਤਾ ਰੋਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਦੇਹੁਰੀਆ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਦੇਹੇਮ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਾਜ. ਸ਼ਾਹੀ ਮੁਕੁਟ.

ਦੇਖਕੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਅਣਦੇਖਿਆ ਕਰਨਾ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੇ ਪੜ੍ਦਾ ਪਾਉਣਾ. ਇਹ ਪਦ ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਉੱਤਮ ਨਿਯਮ ਹੈ.

ਦੇਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਨਜ਼ਰ) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. ਵੀਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਨਾ. ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇਖਣਾ। ੨ ਜਾਂਚਨਾ. ਪੜਤਾਲਣਾ. ਪਰਖਣਾ. "ਸ਼ਤਿਗੁਰ ਦੇਖਿਆ ਦੀਖਿਆ ਲੀਨੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੇਖਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਖਦੇ ਹੀ. ਦੇਖਣਸਾਰ. "ਦੇਖਤ ਦਰਸੁ ਪਾਪ ਸਭ ਨਾਸਹਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੈ. ਦੇਖਣਾ। ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਖਣ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਨੇਤ੍ਰ. "ਚਰਨ ਕਰ ਦੇਖਤ ਸੁਨਿ ਬਕੈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ਪੈਰ, ਹੱਥ, ਨੇਤ੍ਰ, ਕੰਨ ਥੱਕ ਗਏ.

ਦੇਖਦਿਆਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ. ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ.

ਦੇਖਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਖਣਾ.

ਦੇਖਨਹਾਰ ਵਿ–ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ.
ਦੇਖਨਹਾਰੁ

ਦੇਖਾਦੇਖੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇਖਕੇ ਨਕ਼ਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਨੁਕਰਣ. "ਦੇਖਾਦੇਖੀ ਸਭ ਕਰੇ ਮਨਮੁਖ ਬੂਝ ਨ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਦੇਖਾਦੇਖੀ ਮਨਹਠਿ ਜਲਿਜਾਈਐ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦੇਖਾਲਿਹੁ. ਦਿਖਾਓ. ਦਿਖਲਾਓ. "ਮੈ ਦੇਖਾਲਿਹੁ ਤਿਸੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਦੇਖਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਨਜ਼ਰ. "ਦੇਹ ਸ਼ਤਿਗੁਰ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਖਕੇ. "ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਪੂਰਨ ਭਈ ਆਸਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਦੇਗ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚੌੜੇ ਮੁੰਹ ਦਾ ਵਡਾ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਪਕਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ–ਲੰਗਰ. "ਦੇਗ ਤੇਗ ਜਗ ਮੋ ਦੋਊ ਚਲੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ.

ਦੇਗਚਾ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਛੋਟੀ ਦੇਗ.

ਦੇਗ ਤੇਗ. ਦੇਗ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ. ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਭਾਵ–ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਦੁਸ਼੍ਮਾਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ.

ਦੇਗ ਤੇਗ਼ਾ ਫ਼ਤਹ. ਇਹ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਹੈ. ਭਾਵ–ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਫਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ. ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਅਰ ਦੁਸ਼੍ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ. "ਦੇਗ ਤੇਗ ਜਗ ਮੋ ਦੋਊ ਚਲੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਦੇਗੋ ਤੇਗੋ ਫ਼ਤਹ ਨੁਸਰਤ ਬੇਦਰੰਗ। ਯਾਫ਼ਤਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ." ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ.

ਦੇਗ ਮਸਤ. ਖ਼ਾ. ਲੰਗਰ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭੋਜਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਚੁਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਨਾ ਪੈਣ ਦੀ ਹਾਲਤ.

ਦੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਗ ਅਤੇ ਦੇਗਚਾ.

ਦੇਗੁਣ ਦੈਵੀ ਗੁਣ. ਦੈਵੀ ਸੰਪੱਤਿ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ.
ਦੇਗੁਨ ਦੇਖੋ, ਦੋ ੧.

ਦੇਣ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕ਼ਰਜ਼. ਰਿਣ. ਦੇਖੋ, ਦੈਨ ੫.

ਦੇਣਦਾਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕ਼ਰਜ਼ਦਾਰ. ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਣ ਦੇਣਾ ਹੈ। ੨ ਖ਼ਾ. ਤਨਖਾਹੀਆ. ਧਰਮਦੰਡ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ.

ਦੇਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਾਨ ਕਰਨਾ. ਬਖ਼ਸ਼ਣਾ.

ਦੇਣਿ. ਦੇਨੇ ਮੇਂ. ਦੇਣ (ਦਾਨ) ਦਾ. "ਦੇਣਿ ਨ ਅੰਤੁ." (ਜਪੁ)

ਦੇਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਿੰਦੇਹੋਏ. ਦੇਤੇ. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਤ ਨ ਬਾਰ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਦੇਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਿੰਦਾ. ਦਾਨ ਕਰਦਾ. "ਦੇਦਾ ਰਹੈ ਨ ਚੂਕੈ ਭੁੰਚ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. "ਦੇਦਾ ਦੇ ਲੈਦੇ ਥਕਿ ਪਾਹਿ." (ਜਪੁ) "ਦੇਦੇ ਥਾਵਹੁ ਦਿਤਾ ਚੰਜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਦਾਤਾ ਨਾਲੋਂ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਪਦਾਰਥ ਚੰਗਾ ਮੰਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ.

ਦੇਦੀਪ ਸੰ. ਵਿ–ਦਗ ਦਗ ਕਰਦਾ.
ਦੇਦੀਪਮਾਨ ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ. "ਦੇਦੀਪ ਬੈ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ੍ਵਾਂਤਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਦੇਨ. ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ੨ ਦੇਣਾ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ । ੩ ਦੇਖੋ, ਦੈਨ.

ਦੇਨਹਾਰ. ਵਿ-ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਦੇਨਹਾਰ ਦੇਰਹਿਓ ਸੁਜਾਨਾ." (ਬਾਵਨ)

ਦੇਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਣਾ.

ਦੇਨਿ. ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਨ ੧. "ਦੇਨਿ ਦੁਆਈ ਸੇ ਮਰਹਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਦੇਨੁਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦੇਨਹਾਰ. "ਦੇਨੁਹਾਰ ਪ੍ਰਭ ਛੋਡਿਕੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦੇਬ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵ.

ਦੇਬਰਿ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵ-ਅਰਿ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਰਾਖਸ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੇਯ. ਸੰ. ਵਿ-ਦੇਣ ਯੋਗਜ. ਦੇਨੇ ਲਾਇਕ.

ਦੇਰ. ਫ਼ਾ ੮ ਸੰਗਜਾ-ਚਿਰ. ਵਿਲੰਬ। ੨ ਦੇਵਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਦੇਵਰਾਨੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦਿਰਾਨੀ. "ਦੇਰ ਜਿਠਾਣੀ ਮੁਈ ਦੁਖਿ ਸੰਤਾਪਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਹੈ. "ਦੇਰ ਜੇਠਾਨੜੀ ਆਹ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਰ ੧.

ਦੇਰੀਨਹ } ਫ਼ਾ ੮ ਵਿ-ਦੇਰ ਦਾ. ਪੁਰਾਣਾ.
ਦੇਰੀਨਾ } ਪ੍ਰਾਚੀਨ.

ਦੇਵ. ਸੰ. देव. ਧਾ-ਖੇਡਣਾ, ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ. "ਨਾਮ ਧਿਆਵਹਿ ਦੇਵ ਤੇਤੀਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਲੈਟਿਨ Deus. । ੩ ਗੁਰੂ. "ਦੇਵ, ਕਰਹੁ ਦਇਆ ਮੋਹਿ ਮਾਰਗਿ ਲਾਵਹੁ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਰਾਜਾ । ੫ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ। ੬ ਪੂਜਜ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤਿ. "ਬਾਹਰਿ ਦੇਵ ਪਖਾਲੀਐ ਜੇ ਮਨ ਧੋਵੈ ਕੋਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੧) ੭ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ । ੮ ਪਾਰਸੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਜ਼ੰਦ ਵਿੱਚ ਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ ਅਸੁਰ ਹੈ। ੯ ਦੇਖੋ, ਦੇਉ ੩ ਅਤੇ ੪

ਦੇਵ ਅਸਥਲ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਸ਼ਥਲ. ਦੇਵਸ਼ਥਾਨ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੨ ਸਾਧੁਸਮਾਜ। ੩ ਧਰਮਸਾਲਾ.

ਦੇਵ ਅਰਦਜਾਰਦਨੀ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵ ਅਰਿੰਦਮ ਅਰਦਨੀ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਰਾਖਸਾਂ ਨੂੰ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ. (ਚੰਡੀ ੨)

ਦੇਵਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਦੈਤ.

ਦੇਵਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਪਤਨੀ.

ਦੇਵਸਥਲ } ਦੇਵਸ਼ਥਲ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ।
ਦੇਵਸਥਾਨ } ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰੀੜਾ ਦੇ ਕੈਲਾਸ, ਸੁਮੇਰ ਹਿਮਾਲਯ ਆਦਿ ਥਾਂ। ੩ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ. ਸਤਸੰਗ। ੪ ਗਜਾਨੀ ਦਾ ਦਿਮਾਗ. "ਦੇਵਸਥਾਨੈ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀ ? ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ ਬਾਣੀ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ)

ਦੇਵਸਥਾਨਿ. ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਸਥਾਨ ਪੁਰ. "ਸਿਧ ਬਹਹਿ ਦੇਵਸਥਾਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਵਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ.

ਦੇਵਸਮਾਜ. ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਕਾਨਜਕੁਬਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਤਜਾਨੰਦ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰੀ (ਦੇਵਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ੨੦ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੦ ਨੂੰ ਅਕਬਰਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਕਾਨਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਰੁੜਕੀ ਦੇ ਕਾਲਿਜ ਵਿੱਚ ਤਾਲੀਮ ਪਾਕੇ ਸਨ ੧੮੬੮ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਨੋ ਵਰ੍ਹੇ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬ੍ਰਹਮਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ੧੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੮੭ (ਸੰਮਤ ੧੯੪੩) ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੁਦਾ ਮਤ ਦੇਵਧਰਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਗਜਾਨਮੂਲ ਧਰਮ (The Science Grounded Religion) ਆਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲਹੌਰ ਕ੍ਰਾਯਮ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗਰੋਹ ਦੇਵਸਮਾਜ ਕਹਾਇਆ. ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਜਾਨੰਦ ਈਸ਼੍ਵਰ-ਵਾਦੀ ਰਿਹਾ, ਸਨ ੧੮੯੧ ਤੋਂ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਛੱਡਕੇ ਅਨੀਸ਼੍ਵਰਵਾਦੀ ਹੋਗਿਆ.

ਦੇਵਸਮਾਜ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ "ਦੇਵਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰ" ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦਸ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਕਰਨਾਪੈਂਦਾ ਹੈ-

੧ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣੀ ਧੋਖਾ ਕਪਟ ਆਦਿ ਦਾ ਕਰਨਾ.

੨ ਚੋਰੀ.

੩ ਉਧਾਰ ਲੈਕੇ ਨਾ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ ਧਰੋਹਰ ਦੱਬ-ਲੈਣੀ.

੪ ਬਲ ਜਾਂ ਛਲ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਚੀਜ ਖੋਹਲੈਣੀ.

੫ ਜੂਆ.

੬ ਨਿਕੰਮਾ ਰਹਿਣਾ.

੭ ਵਜਭਿਚਾਰ.

੮ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ.

੯ ਮਾਂਸ ਅੰਡਾ ਆਦਿ ਖਾਣਾ.

੧੦ ਹਤਜਾ.

ਦੇਵਸਰੀ. ਦੇਵਨਦੀ. ਗੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਸਰੀ.

ਦੇਵਸੀ. ਦੇਵੇਗਾ. "ਆਪਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਦੇਵਸੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਦੇਵਸੁਨੀ. ਸੰ. ਦੇਵਸ਼ੁਨੀ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਨੀ (ਕੁੱਤੀ). ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਕੁੱਤੀ ਸਰਮਾ.

ਦੇਵਹੂਤੀ. ਸ੍ਵਾਯੰਭੁਵ ਮਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਰਦਮ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸਾਂਖਜ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਪਿਲ ਮੁਨਿ ਜਨਮਿਆਂ.

ਦੇਵਕ. ਵਿ-ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਇੱਕ ਯਦੁ-ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਦੇਵਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇਵਕੀ ਅਤੇ ਛੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵਸੁਦੇਵ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਆਂ ਸਨ. ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਾਨਾ ਦੇਵਕ ਸੀ, ਪਰ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਹੈ, ਕਜੋਂਕਿ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੇ ਭਾਈ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਬੇਟੀ ਕਰਕੇ ਪਾਲੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਗ੍ਰਸੇਨ.

ਦੇਵਕਰਮ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਤਾ ਨਿਮਿੱਤ ਕੀਤਾ ਕਰਮ. ਹੋਮ ਬਲਿ ਦਾਨ ਆਦਿ ਕਰਮ। ੨ ਸ਼ੁਭਕਰਮ.

ਦੇਵਕਾ. ਵਿ-ਦੇਵਨ ਕਰਤਾ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਅਪੁਛਿਆ ਦਾਨ ਦੇਵਕਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਦੇਵਕਿ } ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਦੇਵਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਵਸੁਦੇਵ
ਦੇਵਕੀ } ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਅਤੇ ਦੇਵਕ. "ਧਨਿ ਧਨਿ ਤੂ ਮਾਤਾ ਦੇਵਕੀ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦੇਵਕੀਸੁਤ } ਸੰਗਜਾ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ।
ਦੇਵਕੀਨੰਦਨ } ੨ ਬਲਭਦ੍ਰ. ਬਲਰਾਮ.
ਦੇਵਕੀਪੁਤ੍ਰ }
ਦੇਵਕੀਲਾਲ }

ਦੇਵਕੁਲ } ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਵੰਸ਼. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ.
ਦੇਵਕੁਲੀ } "ਦੇਵਕੁਲ ਦੈਤਕੁਲ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਦੇਵਕੁਲੀ ਲਖਮੀ ਕਉ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰੁ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਦੇਵਕੂਲਾ. ਸੰ. ਦੇਵਕੁਲਜਾ. ਸੰਗਜਾ-ਗੰਗਾ ਨਦੀ.

ਦੇਵਖਟਕ. ਸੰ. ਦੇਵਸ਼ਟ੍ਕ. ਛੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁ-ਦਾਯ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛੀ ਪੂਜਜ ਦੇਵਤਾ-ਗਣੇਸ਼, ਸੂਰਜ, ਅਗਨਿ, ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ.

ਦੇਵਗਣ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਦੇਵਵਰਗ. ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵ.

ਦੇਵਗਿਰਿ. ਰੈਵਤਕ ਪਰਵਤ ਜੋ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਗਿਰਿਨਾਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੌਲਤਾ-ਬਾਦ। ੪ ਚੰਬਲ ਦੇ ਦੱਖਣ, ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਦੇਵਗੁਹੀ. ਸੰਗਜਾ-ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਦੇਵਗੁਰੁ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ, ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ। ੨ ਕਸ਼ਜਪ.

ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ. ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਸ਼ੜਜ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਦੁਰਬਲ ਹੋਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ-ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ-ਸ ਨ ਧ ਮ ਗ ਰ ਸ.

ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ ਪੰਚਮ ਮੱਧਮ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨੰਬਰ ਛੀਵਾਂ ਹੈ.

ਦੇਵਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਾਲਯ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ.

ਦੇਵਘਨਾਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘਨਾਕਰੀ ਦਾ ਰੂਪ (ਹ).

ਦੇਵਜਨਨਿ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਅਦਿਤਿ.

ਦੇਵਜਾਨੀ. ਸੰ. ਦੇਵਯਾਨੀ. ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰਯ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚ. "ਕਿਧੋਂ ਦੇਵਜਾਨੀ ਕਿਧੋਂ ਮੈਨਜਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦)

ਦੇਵਣ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੇਵਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਦੇਵਣਹਾਰੁ } ਵਿ-ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼
ਦੇਵਣਵਾਲਾ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦੇਖੈਗਾ ਦੇਵਣ-ਹਾਰੁ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਦੇਵਣਵਾਲੇ ਕੈ ਹਥਿ ਦਾਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਦੇਵਣੀ. ਦੇਉ (ਜਿੰਨ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਤੁਹੀ ਦੇਵਣੀ ਇਕ ਤਿਨ ਮਾਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੇਵਤਰੁ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਵ੍ਰਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਦੇਵਤਰੰਗਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਨਦੀ. ਗੰਗਾ.

ਦੇਵਤਾ. ਦਜੋਤਮਾਨ੍ (ਦੀਪ੍ਰਿਮਾਨ੍) ਵਜਕ੍ਰਿ. योतना देवः । ੨ ਸੁਰਗਨਿਵਾਸੀ ਅਮਰ. ਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਤੇਸੀਸ ਕੋਟਿ ਅਤੇ ਵੈਦਿਕ ਦੇਵਤੇ। ੩ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼. "ਸਾਧੁਕਰਮ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕਮਾਵੈ। ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਜਗਤ ਕਹਾਵੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਭਏ ਧਿਆਇਆ ਨਾਮ ਹਰੇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੪ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਦਾਰਥ. "ਅੰਨੁ ਦੇਵਤਾ ਪਾਣੀ ਦੇਵਤਾ ਬੈਸੰਤਰੁ ਦੇਵਤਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਕਾਤਜਾਯਨ ਰ੍ਰਿਸ਼ਿ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਜ (ਦੱਸਣ ਯੋਗਜ) ਵਸ੍ਤੁ ਹੈ, ਉਹੀ ਦੇਵਤਾ ਹੈ.

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

ਦੇਵਤੇਸ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਈਸ਼. ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ. "ਦੇਵਤੇਸ ਸਹਸ੍ਰ ਭੇ ਭਗ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਖੀਆ. "ਕੁਪਜੋ ਦੇਵਤੇਸੰ ਦਯਾਰਾਮ ਜੁੱਧੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦੇਵਤੇਸੇਸਣੀ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸ੍ਵਾਮਿਨੀ, ਦੁਰਗਾ. (ਚੰਡੀ ੨)

ਦੇਵਦੱਤ. ਵਿ-ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਦਿੱਤਾਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਸੰਖ। ੩ ਦਸ਼ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਾਯੁ. ਦੇਖੋ, ਦਸਪ੍ਰਾਣ.

ਦੇਵਦਾਸੀ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਭਗਤ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਅਰਪ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਭਜਨ ਗਾਉਂਦੀਆਂ. ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮੰਦਿਰਾਂ ਨੂੰ ਲੜਕੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਆਂਦੋਲਨ ਹੋਰਿਹਾ ਹੈ.

ਦੇਵਦਾਰੁ. ਸੰਗਜਾ-ਦਯਾਰ. ਦਿਆਰ. ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਿਤਹ ਤੋਂ ਛੀ ਹਜਾਰ ਫੁਟ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਅੱਠ ਹਜਾਰ ਦੀ ਉਚਿਆਈ ਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਚਿਕਨੀ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. L. Cedrus Deodara.

ਦੇਵਦੇਵ. ਸੰਗਜਾ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੂਜਜ ਦੇਵ, ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਗਣੇਸ਼.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਵਦੇਵਾਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਵਾਕਰ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਦੇਵ, ਕਰਤਾਰ. ਸੂਰਜ ਦਾ ਭੀ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ. "ਸੁੰਨ ਸੰਧਿਆ ਤੇਰੀ ਦੇਵਦੇਵਾਕਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਦੇਵਧੁਨਿ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ. ਮੰਦਾਕਿਨੀ.
ਦੇਵਧੂਨਿ }

ਦੇਵਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੇਵਨ ਕਉ ਏਕੈ ਭਗਵਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰੀੜਾ. ਖੇਲ। ੩ ਬਗੀਚਾ। ੪ ਕਮਲ। ੫ ਸ੍ਤੁਤਿ. ਉਸਤਤਿ। ੬ ਜੂਆ। ੭ ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ.

ਦੇਵਨਹਾਰ. ਵਿ–ਦੇਣਵਾਲਾ. "ਦੇਵਨਹਾਰ ਦਾਤਾਰੁ ਅੰਤ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਦੇਵਨਦੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਰਨਦੀ. ਗੰਗਾ.

ਦੇਵਨਾਗਰੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਕ੍ਰਰਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਲਿਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਰਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੀਦੀ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਤ (ਲਿਪਿ) ਕੱਢੀ, ਤਦ ਨਾਗਰੀ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਗਰ ਜਾਤਿ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤਦ ਨਾਗਰੀ ਸਦਾਈ.

ਦੇਵਪਤਨੀ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪਤ੍ਨੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ). ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਜੈਸੇ–ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪਾਰਵਤੀ, ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ, ਇੰਦ੍ ਦੀ ਸ਼ਚੀ ਆਦਿ. ਪਰ "ਵੈਤਾਨਸੂਤ੍ਰ" ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:–

ਅਗਨਿ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਵਾਤ ਦੀ ਵਾਚ, ਇੰਦ੍ ਦੀ ਸੇਨਾ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੀ ਧੇਨਾ, ਪੂਸਨ ਦੀ ਪਥਜਾ, ਵਸੁ ਦੀ ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਰੁਦ੍ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ੍ਟੁਭ, ਆਦਿਤ੍ਯ ਦੀ ਜਗਤੀ, ਮਿਤ੍ ਦੀ ਅਨੁਸ੍ਟੁਭ, ਵਰੁਣ ਦੀ ਵਿਰਾਜ, ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ, ਸੋਮ ਦੀ ਦਿਕ੍ਪਾ.

ਦੇਵਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਰਾਜ, ਇੰਦ੍.

ਦੇਵਪੁਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਰਗ. ਸੁਰਗ। ੨ ਵੈਕੁੰਠ।
ਦੇਵਪੁਰੀ } ੩ ਸੱਚਖੰਡ. "ਦੇਵਪੁਰੀ ਮਹਿ ਗਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਦੇਵਬਧੂ. ਸੰ. ਦੇਵਵਧੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਪਸਰਾ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. ਦੇਵੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੇਵਪਤਨੀ.

ਦੇਵਬਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੋਦ੍ਯਾਨ.

ਦੇਵਬਾਨੀ. ਸੰ. ਦੇਵਵਾਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਭਾਸ਼ਾ। ੨ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਈ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ। ੩ ਗੁਰਬਾਣੀ। ੪ ਸਾਧੁਜਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ.

ਦੇਵਭਵਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਰਗ. ਸੁਰਗ। ੨ ਦੇਵ-ਮੰਦਿਰ। ੩ ਗੁਰੁਮੁਖਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ.

ਦੇਵਮਣਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ। ੨ ਕੌਸ੍ਤੁਭ ਮਣਿ। ੨ ਘੋੜੇ ਦੇ ਗਲ ਪੁਰ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰੋਮਰੇਖਾ.

ਦੇਵਯਾਣ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਮਾਰਗ (ਰਾਹ). ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਇੱਕ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਦਾ ਮਾਰਗ. ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਦੇ ਦੋ ਮਾਰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ– ਦੇਹ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਾਤ੍ਮਾ ਪਿਤ੍ਰਿਯਾਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ, ਅੰਨ ਔਸਧ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ, ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਗਰਭ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਨਮਦਾ ਹੈ.

ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਾਤ੍ਮਾ ਦੇਵਯਾਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਸੂਰਯਲੋਕ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਮੁੜ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ.

ਦੇਵਯਾਨ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ, ਵਿਮਾਨ। ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

ਦੇਵਯਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਜਾਨੀ.

ਦੇਵਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਿ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ. "ਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਰ ਜੇਸਟ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦੇਵਰਾਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍. ਸੁਰਪਤਿ.

ਦੇਵਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾ ਅਤੇ ਜਨਕ.

ਦੇਵਰਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਰਾਨੀ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਰਾਣੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ). ਦੇਵਵਧੂ. ਦੇਵੀ.

ਦੇਵਰਿਖਿ. ਸੰ. ਦੇਵਰ੍ਸਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਲੋਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਰਿਖੀ। ੨ ਦੇਵਯੋਨਿ ਵਿੱਚ ਰਿਖੀ ਪਦ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੈਸੇ–ਨਾਰਦ ਸਨਕਾਦਿ.

ਦੇਵਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪੁਜਾਰੀ। ੨ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸ੍ਵਾਵਕ੍ਰ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ੩ ਇੱਕ ਵੈਦ-ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਰਿਖੀ। ੪ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਚਾਰਯ ਪਾਣਿਨੀ ਦਾ ਦਾਦਾ। ੫ ਸੰ. ਦੇਵਾਲਯ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ. "ਦੇਵਲ ਦੇਵਲ ਧਾਹੜੀ ਦੇਸਹਿ ਉਗਵਤ ਸੂਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸੂਰਯ ਚੜ੍ਹਦੇ ਮੰਦਿਰ ਮੰਦਿਰ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰੇਂਗਾ, "ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਦੇਵਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਰਾਖਸ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਤੂੰ ਦੇਵਾਲਯ (ਪੂਜਨ ਮੰਦਿਰ) ਹੈਂ. "ਕਾਯਉ ਦੇਵਾ ਕਾਇਅਉ ਦੇਵਲ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਦੇਵਲੋਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਰਗ.

ਦੇਵਵਧੂ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਬਧੂ। ੨ ਦੇਵੀ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੇਵਪਤਨੀ.

ਦੇਵਵ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਭੀਸਮ.

ਦੇਵਾ. ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. "ਜੀਵਨਦੇਵਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਸੇਵਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ. "ਸੋ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਦੇਵਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਵੀ. ਦੁਰਗਾ. "ਤ੍ਰਿਪੁੜਿ ਤ੍ਰਿਲਕ ਭਾਲ ਦੇਵਾ ਬਿਰਾਜੈ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਦੇਵ !

ਦੇਵਾਕਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਕਰ ਅਤੇ ਦੇਵਦੇਵਾਕਰ.

ਦੇਵਾਂਗਨਾ. ਸੰ. ਦੇਵਾਙ੍ਗਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਅੰਗਨਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ). ੨ ਅਪਸਰਾ ਹੂਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੇਵ ਪਤਨੀ.

ਦੇਵਾਂਤ } ਸੰ. ਦੇਵਾਨ੍ਤਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅੰਤ
ਦੇਵਾਂਤਕ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੈਤ੍ਯ. ਰਾਖਸ।

੨ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਹਨੁਮਾਨ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. "ਨਾਗੁਦੀ ਨਰਾਂਤਕ ਗਿਰਤ ਦਾਗ੍ਯੋ ਦੇਵਾਂਤਕ ਧਾਯੋ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦੇਵਾਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਦੇਵ। ੨ ਦੇਵ–ਅਦੇਵ. ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦੈਤ੍ਯ.

ਦੇਵਾਧਿਦੇਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਮਹਾਨ-ਦੇਵ. ਕਰਤਾਰ. "ਓਇ ਪਰਮਪੁਰਖ ਦੇਵਾਧਿਦੇਵ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਦੇਵਾਧਿਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਇੰਦ੍.

ਦੇਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਨਾ. "ਸੋ ਕਹੀਐ ਦੇਵਾਨਾ ਆਪੁ ਨ ਪਛਾਣਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਦੇਵਾਰਦਨ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਦੰਨ(ਕੁਚਲਣ)
ਦੇਵਾਰਿ } ਵਾਲੇ ਦੈਤ. ਦੇਵ–ਅਰਿ. ਦੇਵਸ਼ਤ੍ਰੁ.

ਦੇਵਾਲਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵ–ਆਲਯ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੨ ਸੁਰਗ.

ਦੇਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਾਲਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲਾ.

ਦੇਵਾਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲੀਆ. "ਹਰਿਨਾਮ ਧਨੁ ਨ ਖਟਿਓ, ਸੋ ਦੇਵਾਲੀਏ ਜੁਗ ਮਾਹਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਦੇਵਾਲੇਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਣ ਲੈਣ. ਵੇਚਣ ਅਤੇ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਲੇਵਾਦੇਈ.

ਦੇਵਿਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵੇਸ਼ ਇੰਦ੍. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੇਵਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਾਘਰਾ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਗਮ ਸਰਯੂ ਨਦੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਦੇਵੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ,ਦੇਵਪਤਨੀ। ੨ ਦੁਰਗਾ. "ਕੋਟਿ ਦੇਵੀ ਜਾਕਉ ਸੇਵਹਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸਦਾਚਾਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪ ਵਿ–ਦੇਣਵਾਲੀ. "ਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਰ ਜੇਸਟ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਵੀਆਂ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ. "ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਦੇਵੀ ਥਾਪੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਗਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਦੇਵੀਚੰਦ. ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਦੇਵੀਦਾਸ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੜਿਆ। ੨ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉੱਤਮ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਦਾ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਵੀਦਾਸ ਦੇ ਨੀਤਿ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹਨ.* ਇਹ ਕਰੌਲੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਭੈਯਾਰਤਨਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸਣ ਸੀ.

"ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪੌਦਨ ਕੋ ਸੁਰਨ ਕੀ ਬਾਰ ਕਰੈ
ਪਾਤ੍ਰੇ ਸੋ ਰੁਖਨ ਕੋ ਪਾਨੀ ਕਰ ਪਾਰਬੋ,
ਨੀਚੇ ਗਿਰਗਏ ਤਿਨੈ ਟੇਕ ਦੈ ਦੈ ਉੱਚੇ ਕਰੈ
ਉੱਚੇ ਬ੍ਰਚਗਏ ਤੈਂ ਜਰੂਰ ਕਾਟਡਾਰਬੋ,
ਫੂਲੇ ਫੂਲੇ ਫੂਲ ਸਬ ਬੀਨ ਏਕ ਠੌਰ ਕਰੈ
ਘਨੇ ਘਨੇ ਤਰੁ ਏਕ ਠੌਰ ਤੈਂ ਉਪਾਰਬੋ,
ਰਾਜਨ ਕੋ ਮਾਲਿਨ ਕੋ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਦੇਵੀਦਾਸ
ਚਾਰ ਘਰੀ ਰਾਤਿ ਰਹੈ ਇਤਨੋ ਵਿਚਾਰਬੋ."

ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਲੋਕ-ਸੰਖ੍ਯਾ ੧੮੦੦੦ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ,ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਪ ਪੁਰਾਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਦੇਵੀਮਹਾਤਮ. ਸੰ. ਦੇਵੀਮਾਹਾਤ੍ਮ੍ਯ (ਦੇਵੀਸਾਹਾਤ੍ਮ੍ਯ). ਦੇਖੋ, ਦੁਰਗਾਪਾਠ.

ਦੇਵੇਸ਼ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵ–ਈਸ਼. ਦੇਵ–ਇੰਦ੍. ਦੇਵ-
ਦੇਵੇਂਦ੍ } ਰਾਜ. ਸੁਰਪਤਿ. ਇੰਦ੍.

ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ. ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੫ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਸਨ ੧੮੪੫ ਦੇ ਸਿੱਖਜੰਗ ਸਮੇਂ ਮੇਜਰ ਬ੍ਰਾਡਫੁਟ (Major Broadfoot) ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਏਜੈਂਟ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਲਹੌਰ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ, ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਹਿਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ ਹਜਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ. ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਥੁਰਾ ਰੱਖਿਆ, ਫੇਰ ੮ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੫ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਲੈਆਂਦਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ.ਜਿੱਥੇ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੫ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਸਸਕਾਰ ਨਾਭੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਦੇਵੋਂਥਾਨ ਏਕਾਦਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਜਾਗਣ ਦੀ ਤਿਥਿ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੧. ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੧੧ ਨੂੰ ਸੌਂਕੇ ਇਸ ਦਿਨ ਨਾਂਦ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੇਉਣਸੀ ਇਕਾਦਸੀ ਹੈ. ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਇੱਖ (ਕਮਾਦ) ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਦੇਵੋਦ੍ਯਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਉਦ੍ਯਾਨ(ਬਾਗ਼). ਦੇਵਵਨ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਬਾਗ਼ ਮੰਨੇ ਹਨ–ਨੰਦਨ, ਚੈਤ੍ਰਰਥ, ਵੈਭ੍ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਰਵਤੋਭਦ੍ਰ. ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਬਾਗ਼ ਨੰਦਨ ਹੈ. ਦਿਲਾਵਤੁੰ ਖੰਡ ਦੇ ਪੂਰਵ ਚਿਤ੍ਰਰਥ ਦਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਬਾਗ਼ ਚੈਤ੍ਰਰਥ ਹੈ. ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਿਸ਼ਕੰਭ (ਵਿਪੁਲ) ਪਹਾੜ ਤੇ ਵੈਭ੍ਰਾਜ ਹੈ. ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗੰਧਮਾਦਨ ਉੱਪਰ ਨਿੰਮਾਂ ਦਾ ਬਗੀਚਾ ਸਰਵਤੋਭਦ੍ਰ ਹੈ.

ਦੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਕੇ. "ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਜ ਉਪਾਯਨ ਦੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. ਕੇ. ਦੇ. "ਜਿਸ ਦੈ ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਣ ਦਾ ਅਮਰ.ਦੇਹ."ਦੈ ਰੇ ਦੈ ਰੇ ਦੀਹ ਦਮਾਮਾ."

* ਦੇਵੀਦਾਸ ਦਾ ਨੀਤਿ ਸ਼ਤਕ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੌ ਕਬਿੱਤ ਹਨ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਯੋਗ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਪਾਰਸਾਵ) ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਚੋਬ ਦੇ.

ਦੈਆ. ਸੰ. ਦਯਾ. ਕਰੁਣਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਜਤੁ ਸਤੁ ਚਾਵਲ ਦੈਆ ਕਣਕ ਕਰਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੈਯਾ.

ਦੈਆਰ. ਵਿ–ਦੇਣਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ। ੨ ਦਯਾਵਾਨ. ਦਯਾਲੁ. "ਅਪਾਰ ਦੈਆਰ ਠਾਕੁਰ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਦੈਆਲ | ਵਿ–ਦਯਾਲੁ. ਦਯਾਵਾਨ. "ਦੀਨਾਨਾਥ
ਦੈਆਲੁ | ਦੈਆਲ ਦੇਵ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣ) "ਜਉ ਹੋਇ ਦੈਆਲੁ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨਾ."(ਗਉ ਮ:੫)

ਦੈਸ | ਸੰ. ਦੈਸ਼ਿਕ. ਵਿ–ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਸੀ।
ਦੈਸਿਕ | ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਸਿਕ.

ਦੈਣੀ. ਵਿ–ਦਾਯਿਨ. ਦੇਣਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. "ਜੀਅਦਾਨ ਗੁਰੁ ਦੈਣੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਣਵਾਲੀ.

ਦੈਤ. ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਵਤ. "ਡਾਨ ਦੈਤ ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਜਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਦੈਤਜ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. "ਦੈਤ ਸੰਘਾਰੇ ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਅਭਿਆਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਦਯਿਤ. ਵਿ–ਪਜਾਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਦੈਤਕੁਲ. ਦੈਤਜ ਵੰਸ਼. "ਦੇਵਕੁਲ ਦੈਤਕੁਲ ਜਖ ਕਿੰਨਰ ਨਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਦੈਤਗੁਰੁ. ਦੈਤਜਗੁਰੁ. ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ.

ਦੈਤਨਿ. ਦੈਤਜ–ਅਨੀਕਿਨੀ. ਦੈਤਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ.(ਸਨਾਮਾ)

ਦੈਤਪੁਤੁ | ਦੈਤਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਦੈਤਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ
ਦੈਤਪੁਤ੍ਰ | ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਤਰਪਣੁ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਣੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ੨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ. "ਦੈਤਪੁਤੁ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਿਛੁ ਸੰਜਮ ਨ ਪੜੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਦੈਤਬਕਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦੈਤਬਕ੍ਰ.

ਦੈਤਜ. ਦੇਖੋ, ਦੈਤ ੨.

ਦੈਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪੁੰਨਦਾਨ ਬਹੁ ਦੈਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਦਿੱਤੋਨ. ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ. "ਪ੍ਰੇਮ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦੈਨ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਦਿਨ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦਿਨ ਦਾ. ਦੈਨਿਕ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦੈਨਜ। ੫ ਅ. دین ਕ੍ਰਰਜ. ਉਧਾਰ.

ਦੈਨਹਾਰ | ਵਿ–ਦੇਣਵਾਲਾ. ਦਾਨਕਰਤਾ. "ਦੈਨਹਾਰ
ਦੈਨਹਾਰੁ | ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) "ਦੈਨਹਾਰੁ ਸਦ ਜੀਵਨਹਾਰਾ." (ਬਾਵਨ)

ਦੈਨਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੀਨਪੁਣਾ. ਦੀਨਤਾ। ੨ ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ.

ਦੈਯਾ. ਵਿ–ਦੇਣਵਾਲਾ. ਦੇਵੈਯਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੈਵ. ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ.

ਦੈਰ. ਅ. دیر ਸੰਗਜਾ–ਗੁੰਬਜ. ਮੰਡਪ। ੨ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਮੰਦਿਰ.

ਦੈਰੇ ਖ਼ਰਾਬ. ਫ਼ਾ دیرخراب ਢਹਿ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੁਰਜ. ਭਾਵ–ਸੰਸਾਰ.

ਦੈਲਾ. ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੀਆ. "ਛੀਪੇ ਕੇ ਘਰਿ ਜਨਮ ਦੈਲਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦੈਵ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੇਵਤਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮਫਲ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਭਾਗ. ਨਸੀਬ. ਕ਼ਿਸਮਤ.

ਦੈਵਗ | ਸੰ. ਦੈਵਜ. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ਿਸਮਤ ਦਾ ਹਾਲ
ਦੈਵਗਜ | ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਜਜੋਤਿਸ਼ੀ. "ਦੈਵਗ ਜੋ ਹਰਿਦਜਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਦੈਵਜੋਗ | ਸੰਗਜਾ–ਭਾਗ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਦੈਵਯੋਗ | ਹੋਇਆ ਫਲ. "ਦੈਵਜੋਗ ਤੇ ਇਹ ਬਲ ਹੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਾਸੂ) ੨ ਇੱਤਿਫ਼ਾਕ. ਸੰਯੋਗ.

ਦੈਵਾਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਕਸਮਾਤ. ਅਚਾਨਕ. ਦੈਵਯੋਗ ਸੇ.

ਦੈਵੀ. ਵਿ–ਦੇਵਤਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਵਤਾਓਂ ਕੀ.

ਦੈਵੀਸੰਪੱਤਿ | ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਵਿਭੂਤਿ।
ਦੈਵੀਸੰਪਦਾ | ੨ ਸਾਤ੍ਰਿਕ ਸੰਪਦਾ. ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਭੂਤੀ.

ਦੋ. ਵਿ–ਦ੍ਵਯ. ਫ਼ਾ ״ । ੨ ਦੇਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਓ.

ਦੋਉ | ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋਨੋ. ਦੋਵੇਂ। ੨ ਵਿ–ਦੂਜਾ.
ਦੋਊ | ਦੂਜੀ. "ਨਹੀ ਹੋਤ ਕਛੁ ਦੋਊ ਬਾਰਾ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵੈਤ. "ਯਯਾ ਜਾਰਉ ਦੁਰਮਤਿ ਦੋਊ." (ਬਾਵਨ)

ਦੋਊ ਪੱਛ. ਦੋਨੋ ਪਕ. ਪਿਤਾਕੁਲ ਅਤੇ ਮਾਤਾਕੁਲ. "ਦੋਊ ਪੱਛ ਭੀਤਰ ਉਜਿਯਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੧)

ਦੋਆਬ | ਸੰਗਜਾ–ਦੋ ਜਲਾਂ ਦੇ ਮਧਜ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਦੋ
ਦੋਆਬਾ | ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਬਾ.

ਦੋਆਲੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋਨੋ ਤ੍ਰਫ਼। ੨ ਚੋਫੇਰੇ. ਇਰਦ ਗਿਰਦ. "ਝੂਠਾ ਰੁਦਨ ਹੋਆ ਦੋਆਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ)

ਦੋਇ. ਵਿ–ਦ੍ਵਯ. ਦੋ. "ਦੋਇ ਧੋਤੀ ਬਸਤ੍ਰ ਕਪਾਟੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ.

ਦੋਈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋਨੋ. ਦੋਵੇਂ ਹੀ. "ਕੂੜ ਕਪਟ ਨ ਦੋਈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵੈਤ. ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ.

ਦੋਸ. ਸੰ. (दुष्. ਧਾ–ਕਲੰਕਿਤ ਹੋਣਾ, ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣਾ, ਅਪਰਾਧ ਕਰਨਾ). ਦੋਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਪ। ੨ ਅਵਗੁਣ. ਐਬ। ੩ ਕਲੰਕ. "ਦੋਸ ਨ ਕਾਹੂ ਦੀਜੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਵੈਦਜਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਖ਼ਿਲਤ੍ਰ–ਵਾਤ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ। ੫ ਸੰ. दोस्. ਭੁਜਾ. ਬਾਹੁ। ੬ ਦੇਖੋ, ਦੋਸੁ। ੭ ਫ਼ਾ دوش ਦੋਸ਼. ਮੋਢਾ. ਕੰਧਾ। ੮ ਵੀਤਿਆਹੋਇਆ ਦਿਨ. ਕਲ੍ਹ.

ਦੋਸਗ੍ਰਾਹੀ. ਵਿ–ਦੋਸ਼ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਗੁਣ ਨੂੰ ਤਜਾਗਕੇ ਕੇਵਲ ਅਵਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦੋਸਤ. ਫ਼ਾ دوست ਦੋਸ੍ਤ. ਵਿ–ਚਿਪਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਸ੍ਨੇਹੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਦੋਸਤੀ. ਫ਼ਾ دوستی ਸੰਗਜਾ–ਦੋਸ੍ਤਪਨ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ. "ਕਿਸੁ ਨਾਲਿ ਕੀਚੈ ਦੋਸਤੀ ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦੋਸਾ. ਸੰ. दोषा–ਦੋਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਝ। ੨ ਰਾਤ.

ਦੋਸਾਂ. ਦੋਸ਼ੀਆਂ (ਅਪਰਾਧੀਆਂ) ਦਾ. "ਹਮ ਦੋਸਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਹਾਲ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਦੋਸਾਰੋਪਣ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋਸ਼–ਆਰੋਪਣ. ਕਲੰਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਦੋਸਾਲਾ. ਵਿ–ਦੋ ਸਾਲ (ਵਰ੍ਹੇ) ਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ,ਦੁਸਾਲਾ.

ਦੋਸੀ. ਸੰ. दोषिन. ਵਿ–ਦੋਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਪਰਾਧੀ. ਕੁਸੂਰਵਾਰ। ੩ ਕੁਕਰਮੀ. ਪਾਪਾਤਮਾ. "ਦੋਸੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇ." (ਜਪੁ) ਪਾਪਾਤਮਾ ਭੀ ਉਸ ਪੁਰ ਕਲੰਕ ਆਰੋਪਦੇ ਹਨ.

ਦੋਸੁ. ਦੇਖੋ, ਦੋਸ. "ਦੋਸੁ ਨਹੀ ਕਾਹੂ ਕਉ ਮੀਤਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਵਸ. ਦਜੋਸ. ਦਿਨ. "ਚੁਖ ਬਿੰਦ ਉਪਰਿ ਆਖਣੁ ਦੋਸੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਖਿਨ (ਕਣ) ਪਲ ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ ਨਾਮ ਆਖਣਾ.

ਦੋਹਤਾ | ਸੰ. ਦੋਹਿਤ੍ਰ–ਦੋਹਿਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਹਿਤਾ
ਦੋਹਤੀ | (ਦੁਖ਼ਤਰ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰੀ.

ਦੋਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਊ ਆਦਿ ਦੀ ਧਾਰ ਕੱਢਣੀ.

ਦੋਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੋਣਾ. ਥਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਧ ਕੱਢਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਚੋਈਏ.

ਦੋਹਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਦੀ ਹਾਂਡੀ.

ਦੋਹਰਾ. ਵਿ–ਦੁਹਰਾ. "ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ ਦੋਹਰੇ."(ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕਛੰਦ, ਦੋਹਾ. ਲੱਛਣ–ਦੋ ਚਰਣ (ਤੁਕਾਂ) ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ*. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਪੁਰ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ਇਸ ਲੱਛਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਨਿਯਮ ਥਾਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹੇ ਦੇ ਆਦਿ ਜਗਣਰੂਪ ਇੱਕ ਪਦ ਨਾ ਆਵੇ. ਦੋਹੇ ਦੀ ਚਾਲ ਤਦ ਸੁੰਦਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਆਦਿ ਦੋ ਡਗਣ ਅਥਵਾ ਢਗਣ ਰੱਖੀਏ, ਅਰਥਾਤ ਚੌਕਲ ਨਾਲ ਚੌਕਲ ਦਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿੱਕਲ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿੱਕਲ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਕਰੀਏ. ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਹੀ "ਦੋਹਾ" ਨਾਮ ਹੈ.

ਮਾਤ੍ਰਿਕਗਣਾਂ ਦੇ ਏਰ ਫੇਰ ਕਰਕੇ ਦੋਹੇ ਦੇ ਅਨੰਤ ਭੇਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਲਪੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਉਹ ਰੂਪ ਦਿਖਾਉਨੇ ਹਾਂ,ਜੋ ਸਿੱਖਕਾਵਜ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ–

(੧) ਜਿਸ ਦੋਹਰੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੪੦ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ "ਵਜਾਲ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤਿਹ ਪਰ ਭੂਖਨ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਲਘੁ, ਰਤਨ ਪੁਰਟਮਯ ਸਾਜ,
ਚਮਕਤ ਦਮਕਤ ਨਵਲ ਛਬਿ,ਝਕਤ ਥਕਤ ਕਵਿਰਾਜ.
(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(੨) ਜਿਸ ਦੋਹਰੇ ਵਿੱਚ ੫ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੩੮ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ "ਅਹਿਵਰ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਰ ਅਮਰਜੀ,ਸਰਨ ਨਰਨ ਦੁਖ ਹਰਨ,
ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸੁ ਜਾਨ ਮਨ, ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਨ ਚਰਨ.
(ਨਾਪ੍)

(੩) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੀ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੩੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸਾਰਦੂਲ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਯਦਿ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਸਘਨ ਘਨ,
ਅਨਗਨ ਭੇ ਮਗ ਬੀਚ,
ਪ੍ਰਲਯ ਪ੍ਰਭੰਜਨਿ ਪ੍ਰਬਲ ਵਤ,
ਦਿਯ ਉਡਾਯ ਹਨ ਨੀਚ.
(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(੪) ਜਿਸ ਦੇ ਸੱਤ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੩੪ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਓਹ "ਮੱਛ" ਦੋਹਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤਪ ਕਿਯ ਜਿਨਹਿ ਸਬਾਸਨਾ,
ਜਨਮ ਅਨਤ ਧਰ ਸੋਇ,
ਪਾਇ ਰਾਜ ਜਗ ਬਿਖੈ ਫਸ,
ਨਰਕ ਗਮਨ ਪੁਨ ਹੋਇ.
(ਨਾਪ੍)

(੫) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੮ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੩੨ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ "ਕੱਛਪ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੰਦਨ ਵਿਘਨ,
ਬਦਨ ਸੁ ਮੰਗਲ ਸਾਲ,
ਪਰਨ ਸਰਨ ਕਰ ਚਰਨ ਕੋ,
ਨਮਸਕਾਰ ਧਰ ਭਾਲ.
(ਨਾਪ੍)

(੬) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੯ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੩੦ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਓਹ "ਤ੍ਰਿੱਕਲ" ਦੋਹਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ ਕੋ,
ਨਿਪੁਨ ਹਰਨ ਜੁਰ ਤੀਨ,
ਚਰਨ ਮਨੋਹਰ ਬੰਦਨਾ,
ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖ ਦੀਨ.
(ਨਾਪ੍)

(੭) ਜਿਸ ਦੋਹਰੇ ਵਿੱਚ ੧੦ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੨੮ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਓਹ "ਵਾਨਰ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਗਤੀ,
ਕਿਰਪਾਨਿਧਿ ਦਇਆਲ,
ਏਕ ਅਖਰ ਹਰਿ ਮਨਿ ਬਸਤ,
ਨਾਨਕ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ.
(ਬਾਵਨ)

(੮) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੧ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੨੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਓਹ "ਚਲ" ਅਥਵਾ "ਬਲ" ਸੰਗਜਾ ਦਾ ਦੋਹਰਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਾਥਿ ਨ ਚਾਲੈ ਬਿਨ ਭਜਨ,
ਬਿਖਿਆ ਸਗਲੀ ਛਾਰ,

*ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੁਕ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਚਰਣ ਮੰਨਕੇ ਚਾਰ ਚਰਣ ਹਨ. ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਚਰਣ ਦੀ ਤੇਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਦੀਆਂ ਗਯਾਰਾਂ ਗਯਾਰਾਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਮਾਵਣਾ,
ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਧਨ ਸਾਰ.
(ਸੁਖਮਨੀ)

(੯) ਜਿਸ ਦੋਹਰੇ ਵਿੱਚ ੧੨ ਲਘੁ ਅਤੇ ੨੪ ਗੁਰੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ "ਚਾਰਣੀ" ਅਥਵਾ "ਪਯੋਧਰ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਦੀਨ ਦਰਦ ਦੁਖ ਭੰਜਨਾ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਥ ਅਨਾਥ,
ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਆਇਓ, ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸਾਥ.
(ਸੁਖਮਨੀ)

ਜਿਸ ਨੋ ਸਾਜਨ ਰਾਖਸੀ, ਦੁਸਮਨ ਕੋਨ ਵਿਚਾਰ ?
ਛੈ ਨ ਸਕੈ ਤਿਹ ਛਾਂਹ ਕੋ, ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਗਵਾਰ.
(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

(੧੦) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੩ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੨੨ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗਯੰਦ" ਅਤੇ ਮਦਕਲ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਏਕ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ, ਉਚਰਯੋ ਮਤਿ ਸੋ ਬੈਨ,
ਸਬ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਗਦੀਸ ਕੋ, ਕਹੋ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਤੈਨ.
(ਅਕਾਲ)

(੧੧) ਚੋਦਾਂ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ਵੀਹ ਲਘੁ ਵਾਲਾ ਦੋਹਾ "ਹੰਸ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਏਕੰਕਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਚੁ ਹੋਇ,
ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ, ਵਿਘਨਵਿਨਾਸਨ ਸੋਇ.
(ਨਾਪ੍ਰ)

(੧੨) ਪੰਦਰਾਂ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਲਘੁ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ, ਓਹ "ਨਰ" ਦੋਹਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ,
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ, ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ.
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

(੧੩) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੬ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਓਹ "ਕਰਭ" ਦੋਹਰਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਕਹੋ ਸੁ ਸਮ ਕਾਸੋਂ ਕਹੈਂ, ਦਮ ਕੋ ਕਹਾਂ ਕਹੰਤ ?
ਕੋ ਸੂਰਾ ਦਾਤਾ ਕਵਨ, ਕਹੋ ਤੰਤ ਕੋ ਮੰਤ ?
(ਅਕਾਲ)

(੧੪) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੭ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੪ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ "ਮਰਕਟ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਕਹਾਂ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਕਹਾਂ, ਕਹਾਂ ਗਜਾਨ ਅਗਜਾਨ ?
ਕੋ ਰੋਗੀ ਸੋਗੀ ਕਵਨ, ਕਹਾਂ ਭਮੰ ਕੀ ਹਾਨ ?
(ਅਕਾਲ)

(੧੫) ਜਿਸ ਦੋਹਰੇ ਵਿੱਚ ੧੮ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੨ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ "ਮੰਡੂਕ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਮੈ ਭੋਲਾਵਾ ਪੱਗ ਦਾ ਮਤ ਮੈਲੀ ਹੋਜਾਇ,
ਗਹਿਲਾ ਰੂਹ ਨ ਜਾਣਈ ਸਿਰ ਭੀ ਮਿੱਟੀ ਖਾਇ.
(ਸ. ਫਰੀਦ)

(੧੬) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੯ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੦ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੋਹੇ ਦੀ ਸੰਗਜਾ "ਸ਼ਜੇਨ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਿਆ, ਪੂਰਾ ਜਾਕਾ ਨਾਉ,
ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ, ਪੂਰੇ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ.
(ਸੁਖਮਨੀ)

(੧੭) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੨੧ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੋਹੇ ਦੀ "ਭ੍ਰਾਮਰ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਜਾਰੇ ਖਾਲਸੇ, ਬਾਂਕੇ ਭਾਰੀ ਬੀਰ,
ਵੈਰਾਗੀ ਤਜਾਗੀ ਤਪੀ, ਗਜਾਨੀ ਧਜਾਨੀ ਧੀਰ.
(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(੧੮) ਸਰਬਲੋਹ ਵਿੱਚ "ਦੋਹਰਾ ਵਡਾ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਦੋਹਾ ਛੰਦ ਹੈ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੫ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਹੈ ਚਤੁਰ ਬਹੁਤ ਅਸ੍ਵਾਕਰੀ, ਨਰਸਿੰਘੀ ਜਿਹ ਕੋ ਭੇਸ,
ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਉਬਾਰਜੋ ਦੁਖ ਹਰਜੋ, ਹਰਨਾਖਸ ਹਰਜੋਨਰੇਸ.

ਦੋਹਰਾ ਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਨੰ: ੧੮.

ਦੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰਾ ੨.

ਦੋਹਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹਾਈ.

ਦੋਹਾਗ / **ਦੋਹਾਗਣ** } ਦੇਖੋ, ਦੁਹਾਗ ਅਤੇ ਦੁਹਾਗਣ.

ਦੋਹਾਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹਾਗਣੀ. "ਦੋਹਾਗਣੀ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀਆ ? ਖਸਮਹੁ ਘੁਥੀਆ ਫਿਰਹਿ ਨਿਮਾਣੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਦੋਹੀ. ਸੰਗਜਾ--ਦੁਹਾਈ. ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ. "ਸਿਵ ਸਿਵ ਕਰਤ ਸਗਲ ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਸਰਬ ਮਇਆ ਠਾਕੁਰ ਤੇਰੀ ਦੋਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਨੋਟਿਸ. ਇੱਤਲਾ. "ਦੋਹੀ ਦਿਚੈ ਦੁਰਜਨਾ."(ਸਵਾ ਮ: ੧) ਪਾਮਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਫੇਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਾ ਆਉਣ। ੩ ਢੰਡੋਰਾ. ਡੌਂਡੀ ਪਿੱਟਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਖ਼ਬਰ. "ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਦੋਹੀ ਫੇਰੀਐ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਿਰਿ ਕਾਲੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)"ਲਹਿਣੇ ਦੀ ਫੇਰਾਈਐ ਨਾਨਕਾ ਦੋਹੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੪ ਦੋਹੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੋਹੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਾਨ ਮੋਹੀ ਪੰਚ ਦੋਹੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੫ ਦੁਹੀ. ਦੁਹਨ ਕੀਤੀ. ਚੋਈ.

ਦੋਖ. ਦੇਖੋ, ਦੋਸ ੧. "ਦੋਖ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਰੀ."(ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਜੋੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੋਸ ੨. "ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿੰਗ ਪਤੰਗ ਕੁੰਚਰ ਏਕ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਦ੍ਵੇਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੋਖ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਰਾਗ ਦੋਖ ਤੇ ਨਿਆਰੋ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਰਾਗ ਦੋਖ ਨਿਰਦੋਖ ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

ਦੋਖਤ. ਸੰ. ਦੂਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਕਲੰਕਿਤ. ਦੋਸ਼ ਸਹਿਤ.

ਦੋਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ دوختن ਸਿਉਣਾ.

ਦੋਖ ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼-ਵਾਤ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ। ੨ ਮਨ ਵਾਣੀ ਅਤੇ ਕਰਮ ਦੇ ਦੋਸ਼.

ਦੋਖਨ. ਸੰ. ਦੂਸ਼ਣ. ਦੋਸ਼. ਐਬ. ਬੁਰਿਆਈ. "ਦੀਨਦਿਆਲ ਦਯਾਨਿਧਿ ਦੋਖਨ ਦੇਖਤ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਤ ਨ ਹਾਰੈ." (ਅਕਾਲ)

ਦੋਖੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋਸ਼. ਅਵਗੁਣ.

ਦੋਖੜੈ. ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ. ਦੋਸ਼ ਸੇ."ਕੈ ਦੋਖੜੈ ਸੜਿਓਹਿ?" (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਦੋਖੀ. ਸੰ. दोषिन्. ਵਿ--ਦੋਸ਼ ਵਾਲਾ. ਕਲੰਕੀ. ਐਬੀ. "ਦੋਖੀ ਅਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. द्वेषिन्--ਦ੍ਵੇਸ਼ੀ. ਵਿਰੋਧੀ. "ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਮਹਾ ਹਤਿਆਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦੋਖੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ--ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਪੁਰ. "ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਦੋਖੇ ਮੂਆ ਚਾਲਤ ਕੁਲ ਕੀ ਕਾਨਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੂਸ਼ਿਤ (ਕਲੰਕਿਤ) ਕੀਤੇ.

ਦੋਗਲਾ. ਫ਼ਾ دوغله ਸੰਗਜਾ--ਦੋ ਗ਼ੱਲਹ. ਦੋ ਮਿਲੇ-ਹੋਏ ਅੰਨ. ਬੇਰੜਾ। ੨ ਭਾਵ–ਜੋ ਅਸਲ ਬਾਪ ਦਾ ਨਹੀਂ. ਹਰਾਮੀ.

ਦੋਗਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਗਾੜਾ.

ਦੋਗੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਗੁਣਾ.

ਦੋਘੜੀਆ ਮੁਹੂਰਤ. ਦੇਖੋ, ਦੁਘੜੀਆ ਮੁਹੂਰਤ.

ਦੋਜ. ਦੋ ਤੋਂ ਜਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੋਗਲਾ. ਹਰਾਮੀ. ਜਾਰਜ। ੨ ਦੋਜ਼ਖ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਜਰਾਈਲ ਨ ਦੋਜ ਠਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਅਜ਼ਰਾਈਲ ਦੋਜ਼ਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਵੇਗਾ.

ਦੋਜਕ. ਦੇਖੋ, ਦੋਜਕੁ.

ਦੋਜਕਿ. ਦੋਜ਼ਖ (ਨਰਕ) ਵਿੱਚ. "ਦੋਜਕਿ ਪਾਏ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਦੋਜ਼ਖ ਨੂੰ. ਨਰਕ ਵੱਲ. "ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦੋਜਕੁ / **ਦੋਜ਼ਖ਼** } ਫ਼ਾ دوزخ ਦੋਜ਼ਖ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ। ੨ ਰੰਜ। ੩ ਨਰਕ. "ਦੋਜਕੁ ਭਿਸਤੁ ਨਹੀ ਖੈ ਕਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੋਜ਼ਖ਼ੀ. ਫ਼ਾ دوزخی ਵਿ–ਨਾਰਕੀ. ਦੋਜ਼ਖ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਪੀ. ਕੁਕਰਮੀ.

ਦੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਜਨ. "ਦੋਜਨ ਛਾਡ ਪਰੋ ਹਰਿ ਗਜੋ ਜਨ,ਜੋ ਛਲ ਸੋ ਤਿਹ ਕੋ ਹਰਲੈਹੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੁਰਜਨ (ਵੈਰੀ) ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਜੋ ਬਚਾਉ ਲਈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇ, ਅਰ ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਨੂੰ ਜੋ ਅੱਗੋਂ ਛਲ ਨਾਲ ਲੁੱਟ ਲਵੇ। ੨ ਦੋ ਜਣੇ. ਦੋ ਜਣਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਇੱਕ ਨਿਖੜਕੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਲੁੱਟ ਲਵੇ.

ਦੋਝਾ. ਸੰ. ਦੋਘ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੋਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਚੋਣਵਾਲਾ. ਦੋਝੀ. ਧਾਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ.

ਦੋਝੀ. ਦੇਖੋ, ਦੋਝਾ ੩.

ਦੋਤ. ਸੰ. ਦਜੋਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਭਾਨੰ ਮਨੋ ਦੋਤ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ. ਸਜਾਵਟ। ੩ ਵਿ–ਉਦਿਤ. ਉਦਯ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦਉਤ.

ਦੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਤਾ. ਦੋਹਿਤ੍ਰ। ੨ ਦਜੋਤ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ। ੩ ਫ਼ਾ دوتا ਦੁਹਿਰਾ। ੪ ਦੋ ਤਹਿ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੫ ਕਮਰ ਦਾ ਬੁਕਾਉ. ਕੁੱਬੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਦੋਤਿ. ਦਜੂ ਪ੍ਰਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੋਜ਼ਾਨਾ. ਦਿਨ ਦਿਨ ਦਾ. "ਦੋਤਿ ਉਚਾਪਤਿ ਲੇਖੁ ਨ ਲਿਖੀਐ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਨਿਤਜਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਦਾ.

ਦੋਤੁ. ਦੇਖੋ, ਦੋਤ ੨. "ਨਾਮੁ ਭਣਹੁ ਸਚੁ ਦੋਤੁ ਸਵਾਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾਮ ਜਪੋ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਸ੍ਰਿੰਗਾਰ ਕਰੋ.

ਦੋਥਣੀ / **ਦੋਥਨਿ** / **ਦੋਥਨੀ** } ਦੋ ਥਣ (ਸੁਨ) ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ."ਕੌਨ ਦੋਥਨਿ ਜੋ ਜਨਾ ਜੁ ਨ ਮਾਨ ਹੈ ਤਿਹ ਤ੍ਰਾਸ ?" (ਪਾਰਸਾਵ)

ਦੋਦੜਾ. ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ, ਨਜਾਮਤ ਤਸੀਲ ਸੰਗਰੂਰ, ਥਾਣਾ ਕੁਲਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦਾਰਾ ਹੈ. ਉਹ ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਬਿਰਛ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ੨੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਮਾਣੇ ਤਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ, ਅੱਗੇ ਦੋ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਦੋਦਾ. ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ। ੨ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਭੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ. ਸ਼ਾਯਦ ਇਹ ਦੋਦਾ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੋਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ.

ਦੋ ਦਾਹਾ. ਵਿ–ਬੀਸ. ਵਿੰਸ਼ਤਿ। ੨ ਦੋ ਦਿਣ ਦਾ. "ਤੇ ਪਾਹੁਨ ਦੋ ਦਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਦੋ ਦਿਨ ਪਰਾਹੁਣਾ, ਤੀਏ ਦਿਨ ਤਾਹੁਣਾ." (ਲੋਕੋ)

ਦੋਦੇਵਾਲ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਦੋਦੇਵਾਲ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਟੋਭਾ ਪਿੰਡ ਬਹਿਬਲ ਅਤੇ ਸਿਉਰਾਸੀ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜਸਨਾਨਾ ਕੀਤਾ. "ਦੋਦੇਵਾਲ ਤਾਲ ਕੋ ਨਾਮੂ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਸੁਨਿ ਜਲ ਕੋ ਅਭਿਰਾਮੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਸ ਢਾਬ ਦਾ ਨਾਮ ਹੁਣ ਦੋਦੇਵਾਲੀ ਅਤੇ ਮੱਤੇਵਾਲੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪਿੰਡ ਸਰਾਵ (ਸਰਾਂਵਾਂ)* ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਢਾਬ ਤੇ ਮਾਘੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਦੋਦੇਵਾਲੀ ਢਾਬ. ਦੇਖੋ, ਦੋਦੇਵਾਲ.

ਦੋਧਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਠਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਬੰਧੁ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਤਿੰਨ ਭਗਣ ਦੋ ਗੁਰੁ–ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਬਜਾਹ ਸੁਤਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਨ੍ਰਿਪ ਬਾਲੰ,
ਮਾਂਗ ਬਿਦਾ ਮੁਖ ਲੀਨ ਉਤਾਲੰ,
ਮਾਤਨ ਵਾਰ ਪਿਯੋ ਜਲ ਪਾਨੰ,
ਦੇਖ ਨਰੇਸ ਰਹੇ ਛਬਿ ਮਾਨੰ.
(ਰਾਮਾਵ)

ਬਾਂਹ ਗਹੀ ਤੁ ਨਿਬਾਹਦਈ ਹੈ,
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਦੀ ਨਹਿ ਭੰਗਕਈ ਹੈ,
ਸਾਰਥ ਤਜਾਗ ਕਰੰਤ ਭਲਾਈ,

* ਸਿਉਰਾਸੀ ਦਾ ਹੀ ਹੁਣ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੈਂ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿਖ ਤੇ ਜਗ ਭਾਈ.
(ਅ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਮੋਦਕ" ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ ਦੋਧਕ ਆਇਆ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਭਗਣ–ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਬਾਹ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਸੁ ਬਾਣ ਭਟੱਗਣ
ਅੰਤ ਗਿਰੇ ਪੁਨ ਜੂਝ ਮਹਾਰਣ. ×××
(ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

੩ ਦੁਧਕਲ ਨਾਮ ਦੀ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਦੱਦ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਦੁੱਧ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਧਾਤੁ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਦੋਨਉ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋਵੇਂ. "ਦੋਨਉ ਬਰਨ ਗਵਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦੋਨੋਂ

ਦੋਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਦੁਵੁਮ. ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦੂਸਰਾ. "ਦੋਮ ਨ ਸੇਮ, ਏਕ ਸੋ ਆਹੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅਦ੍ਵਤੀ ਹੈ.

ਦੋਯ. ਵਿ–ਦ੍ਵਯ. ਦੋ.

ਦੋਯਮ. ਦੇਖੋ, ਦੋਮ.

ਦੋਰਾਹ. ਦੋ ਮਾਰਗ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਅਤੇ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ । ੨ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ । ੩ ਆਸ੍ਤਿਕ ਅਤੇ ਨਾਸ੍ਤਿਕ.

ਦੋਰਾਹਾ. ਦੁਵਿਧਾ ਦਾ ਰਾਹ. ਦ੍ਵੈਤ ਮਾਰਗ. "ਦੁਰਮਤਿ ਕਾ ਦੋਰਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਦੋਰਾਹੀਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਪੈਰ ਧਰਨ ਵਾਲਾ. ੩ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਰੇਲ ਅਤੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਰਾਹ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਦੋਰਾਹਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਲੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਦੋਲ. (ਸੰ. ਦੂਲ. ਧਾ–ਉਠਾਉਣਾ, ਡੋਲਾਉਣਾ, ਹਿਲਾਉਣਾ). ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡੋਲਾ । ੨ ਚੰਡੋਲ. ਝੂਲਾ. "ਸੰਪਤ ਦੋਲ ਬੋਲ ਸੰਗ ਝੂਲਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਡੋਲ. ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ੪ ਖੀਸਾ. ਥੈਲੀ । ੫ ਵਿ–ਨਿਰਲੱਜ. ਬੇਸ਼ਰਮ.

ਦੋਲਕ. ਫ਼ਾ [illegible] ਦੁਹਲਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਢੋਲਕ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ. "ਦੋਲਕ ਦੁਨੀਆ ਵਾਜਹਿ ਵਾਜ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦ੍ਵੈਤਰੂਪ ਢੋਲਕ.

ਦੋਲੀਚਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲੀਚਾ. "ਤਖਤ ਸਭਾ ਮੰਡਨ ਦੋਲੀਚੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦੋਵਰ. ਵਿ–ਦੁਹਰਾ. "ਦੋਵਰ ਕੋਟ ਅਰੁ ਤੇਵਰ ਖਾਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਆਵਰਣ ਵਿਕ੍ਸ਼ੇਪ ਦਾ ਕੋਟ, ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਈ.

ਦੋਵੇ

ਦੋਵੈਂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋਨੋਂ.

ਦੋਵੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋਨੋ. ਦੋਵੈਂ. "ਦੋਵੈ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਬੇੜੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਜਨਮ ਮਰਨ । ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ.

ਦੋਵੈ ਸਿਰੇ. ਦੇਖੋ, ਦੋਵੈ ੧.

ਦੋਵੈ ਥਾਂਵ. ਦੋਨੋ ਸ੍ਥਾਨ. ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ.

ਦੋੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਹਿਦਾਰ ਰੋਟੀ. ਆਟੇ ਦੇ ਦੋ ਪੇੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਘੀ ਲਗਾਕੇ ਪਕਾਈਹੋਈ ਰੋਟੀ. "ਜਵ ਕੀ ਦੋੜ ਕਿਨਹੁ ਅਚਲਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦੋੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਬਰ ਦਾ ਮੋਟੇ ਸੂਤ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਦੋਂ

ਦੋਂ ਦੇਖੋ, ਦਵ. "ਪਾਨ ਕਰਜੋ ਹਰਿ ਜੀ ਹਰਿ ਦੋਂ ਤਉ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅਗਨਿ (ਦਾਵਾਗਨਿ) ਪੀਲਈ । ੨ ਦਾਹ. ਜਲਨ. "ਗ੍ਰਿਸ੍ਥੀ ਤੇ ਵਧ ਮਨ ਦੋਂ ਲਾਗੀ." (ਨਾਪ) ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾੜਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਦੋਧਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਨੰ: ੪.

ਦੋਨ. ਦੇਖੋ, ਦੂਨ ੨. "ਸਿਰੀਨਗਰ ਤੇ ਅੌਚ, ਦੋਨ ਮੇ ਲਜਾਯਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੩੭) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਮਨ.

ਦੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਡੋਨਾ.

ਦੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੌੜ. ਭਾਜ । ੨ ਅ [illegible] ਚੱਕਰ. ਭ੍ਰਮਣ । ੩ ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ । ੪ ਅਣਮੜਿਆ ਨਗਾਰੇ ਦਾ ਗੋਲਾਕਾਰ ਭਾਂਡਾ । ੫ ਤਰਕ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼. ਚਕ੍ਰਿਕਾ । ੬ ਵਡਾ ਕੂੰਡਾ.

ਦੋਰਪ. ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਾਰਪ.

ਦੋਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭ੍ਰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਦੌਰ ੨.

ਦੋਲਤ. ਦੇਖੋ, ਦਉਲਤ । ੨ ਦੌਲਤਾਂ ਲਈ ਭੀ ਦੌਲਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੌਲਤਾਂ. "ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਦੋਲਤ ਦਾਖੀ." (ਨਾਪ)

ਦੋਲਤਖਾਨ ਲੋਦੀ. ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਦੀ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਦਾ ਥਾਪਿਆਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਗਵਰਨਰ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕਯੋਂਕਿ ਇਹ ਇ਼ਲਾਕ਼ਾ ਦੌਲਤਖਾਨ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸੇ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਗੁਪਤ ਭੇਤ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦੇਕੇ ਹਿੰਦੁਸ੍ਤਾਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਅਣਬਣ ਹੋਗਈ ਸੀ. ਦੌਲਤਖਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗ਼ਾਜ਼ੀਖਾਂ ਅਤੇ ਦਿਲਾਵਰਖ਼ਾਨ ਬਾਬਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾਪਾਤ੍ਰ ਰਹੇ ਹਨ.

ਦੌਲਤਖਾਨ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਭੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਦੋਲਤਗੜ੍ਹ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਉਂਨਾ, ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਦੌਲੇਵਾਲ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੩੨ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚੋਮਾਸੇ ਦੀ ਮੌਸਮ ਇੱਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਕਯੋਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਚੋਂਕੀ ਸੀ. ਮੇਲਾ ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੀਬੀ ਸੰਤਕੌਰ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੈ. ਇਮਾਰਤ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ.

ਦੋਲਤਪਰਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ [illegible] ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਲਾਲਚੀ.

ਦੋਲਤਪੁਰ. ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਤੇ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ੍ਹੀਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੪.

ਦੋਲਤਫ਼ਿਜ਼ਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਦੌਲਤ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਪਦਾ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੋਲਤਾਂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦਾਈ. "ਬੋਲੀ ਬਚਨ ਦੌਲਤਾਂ ਦਾਈ." (ਨਾਪ)

ਦੌਲਤਾਬਾਦ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕ਼ੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲ੍ਹੇ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਦੇਵਗਿਰਿ ਸੀ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਭੀ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ. ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਦਾ ਕਿਲਾ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸੀ. ਅੱਬੁਲਹਸਨ (ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ) ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਹੀ ਕ਼ੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਚਾਂਦ ਮੀਨਾਰ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਮਹਲ, ਇਸ ਦੇ ਹੁਣ ਭੀ ਦੇਖਣ ਲਾਇਕ ਹਨ. ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਪਾਸ ਪਹਾੜ ਖੋਦਕੇ ਬਣਾਏ ਮੰਦਿਰ (Ellora Caves) ਦੇਖਣ ਲਈ ਲੋਕ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਦੌਲਾਸ਼ਾਹ. ਗੁਜਰਾਤ (ਪੰਜਾਬ) ਨਿਵਾਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਦਰਵੇਸ਼. ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਏ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ, ਜਦਕਿ ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਆ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਾਹਦੌਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਰੱਧਾਲੂ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੇ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਨੂੰ ੧੦੦ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਭੇਟਾ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੌਲਾ ਕੀ ਗੁਜਰਾਤ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਦੌਲਾ ਕੀ ਗੁਜਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਦੌਲਾਸ਼ਾਹ. "ਦੌਲਾ ਕੀ ਗੁਜਰਾਤ ਮੋ ਬਸਤ ਸੁਲੋਕ ਅਪਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੫)

ਦੌਲੇਵਾਲ

ਦੌਲੋਂਵਾਲ ਦੇਖੋ, ਦੌਲਤਗੜ੍ਹ.

ਦੌੜ. ਸੰ. ਦ੍ਰਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਜ. ਦਵਸ਼ । ੨ ਧਾਵਾ.

ਦੌੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੱਜਣਾ. ਨੱਠਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੌੜ.

ਦੌਸ. ਸੰ. ਦੰਸ. ਧਾ–ਡਸਣਾ, ਦੰਦ ਮਾਰਨਾ, ਕਵਚ ਪਹਿਰਨਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੰਦ ਨਾਲ ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਡਸਣਾ । ੩ ਕਵਚ. ਸੰਜੋ । ੪ ਸੰ. ਦੱਸ੍. ਧਾ–ਬਰਬਾਦ (ਤਬਾਹ) ਕਰਨਾ.

ਦੌਸਕ. ਵਿ–ਡੰਗ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਸਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਦੌਸ.

ਦੌਸ਼ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੰਦ ਨਾਲ ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੨ ਕਵਚ. ਜ਼ਿਰਹ.

ਦੌਸ੍ਟ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੰਦ. ਦਾਂਤ । ੨ ਸੂਰ. ਸ਼ੂਕਰ.

ਦੌਸ੍ਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਾਤ੍ਰੂ. ਦਾਤ੍ਰੂ । ੨ ਸੂਰ ਦੀ ਹੁੱਭ.

ਦੌਗ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਹੈਰਾਨ. ਆਸ਼ਚਰਯ । ੨ ਮੂਰਖ । ੩ ਦਗਧ ਹੋਇਆ. ਜਲਿਆ. "ਦਵੈ ਜਾਨ ਦੌਗੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਮਾਨੋ ਦਾਵਾਅਗਨਿ ਨੇ ਫੂਕਦਿੱਤੇ ਹਨ.

ਦੌਗਈ. ਵਿ–ਦੌਗਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫ਼ਿਸਾਦੀ.

ਦੌਗਲ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦਾ ਅਖਾੜਾ । ੨ ਰਣਭੂਮਿ.

ਦੌਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਦ੍ਰਵ. ਝਗੜਾ. ਬਖੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਦੌਗਲ.

ਦੌਗੈਤ

ਦੌਗੈਲ ਵਿ–ਦੌਗਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.ਫ਼ਿਸਾਦੀ. ਲੜਾਕਾ.

ਦੌਡ. ਸੰ. ਦਣ੍ਡ. ਧਾ–ਤਾੜਨਾ, ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਨਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡੰਡਾ. ਸੋਟਾ । ੩ ਸਜ਼ਾ । ੪ ਜੁਰਮਾਨਾ. ੫ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ । ੬ ਸੱਠ ਪਲ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਇੱਕ ਘੜੀ. "ਪਰਸਾਦ ਛਕਕੈ ਏਕ ਦੌਡ ਵਿਰਾਜ." (ਪੰਪ੍) ੭ ਯਮ । ੮ ਟਾਹਣਾ. ਕਾਂਡ । ੯ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਦੌਡ.

ਦੌਡਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੌਡ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੨ ਦੌਡਕ ਵਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ੍ਸ਼ਾਕੁ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੌਡ ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਹੋਇਆ. ਦੌਡਕਾਰਨ੍ਯ. ਇਹ ਵਿੰਧ੍ਯ ਪਰਵਤ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੀਕ ਫੈਲਿਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਵਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਰਹੇ ਹਨ। ੩ ਛੰਦਜਾਤਿ. ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਬਿੱਤ ਦੀ ਥਾਂ ਦੌਡਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਨਾਮ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਹੀਂ.

ਜੋ ਛੰਦ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਮਾਤ੍ਰਿਕਦੌਡਕ, ਅਰ ਜੋ ਛੰਦ ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ੨੬ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਓਹ ਵਰਣਦੌਡਕ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕਰਖਾ ਕਬਿੱਤ ਆਦਿਕ ਛੰਦ "ਦੌਡਕ" ਹਨ.

ਜਿਵੇਂ–ਕੇਵਲ "ਛੰਦ" ਪਦ ਕਈ ਥਾਈਂ ਕਵਿ ਲਿਖਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ "ਦੌਡਕ" ਪਦ ਲਿਖਣ ਦੀ ਰੀਤੀ ਪੈਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ, ਕਯੋਂਕਿ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕੇਹੜਾ ਦੌਡਕ ਹੈ.

ਦੌਡਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਦੌਡਕਾਰ. ਦੌਡਕਾਰਨ੍ਯ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਦੌਡਕ ੨. "ਦੌਡਕਾਰ ਮੇ ਸਦਨ ਸਵਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੭)

ਦੌਡਕਾਰਨ੍ਯ. ਸੰ. ਦਣ੍ਡਕਾਰਣ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਦੌਡਕ ੨.

ਦੌਡਣ. ਦੇਖੋ, ਦੌਡਨ.

ਦੌਡਧਰ

ਦੌਡਧਾਰ

ਦੌਡਧਾਰੀ ਵਿ–ਦੌਡਿਨ. ਡੰਡਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ । ੩ ਯਮ. ਯਮਰਾਜ । ੪ ਕੁੰਭਕਾਰ (ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ) ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਡੰਡਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੫ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਸਾਧੂ. ਦੰਡੀ. "ਦੌਡਧਾਰ ਜਟਧਾਰੈ ਪੇਖਿਓ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੬ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ। ੭ ਚੌਬਦਾਰ। ੮ ਦਸ਼ਮ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗ਼ੀਬ ਵਿੱਚ ਦੰਤ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦੰਡ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਬਡੋ ਦੰਡਧਾਰੀ । ਹਣਜੋ ਕਾਲ ਭਾਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਹੁੱਡਾਂ ਸਨ, ਉਹ ਭੀ ਕਾਲ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੯ ਸਲੋਤਧਾਰੀ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ.

ਦੰਡਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ਾਸਨ.

ਦੰਡਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੰਡ ਦੇਣ ਯੋਗਯ. ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਾਇਕ.

ਦੰਡਪਾਣਿ. ਵਿ–ਸ਼ੋਟਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਮਰਾਜ । ੩ ਦੇਖੋ, ਦੰਡਧਾਰੀ । ੪ ਸਲੋਤਧਾਰੀ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ। ੫ ਚੋਬਦਾਰ.

ਦੰਡਵਤ | **ਦੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੋਇੰ ਵਾਂਙ ਸਿੱਧੇ ਪੈਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਾਸ਼ਾਂਗ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਦੇਖੋ, ਭੋਇਉਤ.

ਦੰਡਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ--ਭੋਡਾ. ਸੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਦੰਡ.

ਦੰਡਾਦੰਡੀ. ਡਾਂਗੋਡਾਂਗੀ. ਲਾਠਮਲਾਠੀ.

ਦੰਡਾਧਿਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ--ਦੰਡ--ਅਧਿਪ. ਰਾਜਾ । ੨ ਧਰਮਰਾਜ.

ਦੰਡਾਰ. ਸੰ. ਵਿ--ਦੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ--ਮਸ੍ਤ ਹਾਥੀ । ੩ ਘੁਮਿਆਰ ਦਾ ਚੱਕ। ੪ ਵਾਹਨ. ਸਵਾਰੀ.

ਦੰਡਿਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ ਹੈ. ਭੋਡਿਆ ਹੋਇਆ.

ਦੰਡੀ. ਸੰ. ਨਗਿਣ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਭੋਡਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ । ੩ ਯਮ । ੪ ਦਰਵਾਨ । ੫ ਚੋਬਦਾਰ। ੬ ਸੰਨਯਾਸੀ ਸਾਧੂ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਦੰਡੀ। ੭ ਸ਼ਿਵ । ੮ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ । ੯ 'ਦਸ਼ਕੁਮਾਰ' ਅਤੇ 'ਕਾਵ੍ਯਾਦਰਸ਼' ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ, ਜੋ ਕਾਲਿਦਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਦੰਡਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਦੰਡ ਦੇਣ ਯੋਗਯ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੈ.

ਦੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਂਤ. ਦੰਦ. ਲੈਟਿਨ dent. "ਦੰਤ ਰਸਨ ਸਗਲ ਘਸਿ ਜਾਵਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ–ਛੇਦਨਦੰਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੱਟੀਦਾ ਹੈ. ਚਰਵਣਦੰਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਿੱਥੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਬੱਤੀ ਸੰਖਯਾ ਦਾ ਬੋਧਕ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਦੰਤ ੩੨ ਹਨ। ੩ ਦੱਤ (ਦਿੱਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੰਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ--"ਸੁਰਦਾਨ ਦੰਤ." (ਗਜਾਨ) ੪ ਦੈਤਜ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੰਤ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ–"ਆਵਹੁ ਵੈਰੀ ਦੰਤ ਹੇ!" (ਸਲੋਹ)

ਦੰਤਈਆ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦਈਆ.

ਦੰਤ ਸ਼ਰਕਰਾ. ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕੀੜਾ. ਕਰੇੜਾ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਖੁਰਚਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਜੋ ਨਿੱਤ ਲੂਣ ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਮਲਦੇ ਅਤੇ ਮੈਲ ਜਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ.

ਦੰਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਤ. ਦਾਂਤ। ੨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਟਿੱਲਾ.

ਦੰਤਕਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ. ਜਿਸ ਬਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਵੇਹਲੀ ਚਰਚਾ.

ਦੰਤਕਾਸ੍ਠ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਤਣ. ਦੰਤਧਾਵਨ.

ਦੰਤਛਦ. ਸੰ. ਦਨਾਚ੍ਛਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਢਕਣ ਵਾਲਾ ਹੋਠ. ਬੁਲ੍ਹ.

ਦੰਤਧਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ. ਦੰਤੀ । ੨ ਦੇਖੋ, ਦੰਡਧਾਰੀ ੮.

ਦੰਤਧਾਵਨ | **ਦੰਤਧਾਵਨੀ** ਦੇਖੋ, ਦਾਤਨ.

ਦੰਤਬਕਤ੍ | **ਦੰਤਬਕ੍ਰ** ਸੰ. ਦਨ੍ਤਵਕ੍ਤ੍ਰ–ਦੰਤਵਕ੍ਤ੍ਰ. ਵਡੇ ਵਡੇ ਦੰਦ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਵਕਤ੍ (ਮੁਖ)ਵਿੱਚ.*

* ਦੰਤਵਕ੍ਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਟੇਢੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ. ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਇਸ ਦਾ ਦੰਤਵਕਤ੍ਰ ਸੀ.

ਪ੍ਰਿਥੁਕੀਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਵ੍ਰਿਧਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰੂਸ਼† ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਇਹ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵੈਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਦਤੀਹੋ ਨਗਰ ਹੋਈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਵੈਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ. "ਦੰਤਬਕ੍ਰ ਤਬ ਚਿੱਤ ਮੋ ਅਤਿ ਹੀ ਕੋਪ ਬਢਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਉਤੈ ਦੰਤਬਕਤ੍ਰਾ ਇਤੈ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸੂਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੨)

ਦੰਤਰੋਗ. ارس ਅਲਮੁਲਸਨ. Toothache. ਗੰਦੀ ਜੂਠ ਜਮਾ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਕੀੜਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ, ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਪੀਕੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੁਰਲੀ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਬਹੁਤ ਬਰਫ ਵਰਤਣ ਤੋਂ, ਲਹੂ ਗੰਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਮਸੂੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੀਪ ਪੈਣ ਤੋਂ, ਕਰੇੜਾ (ਦੰਤ ਸ਼ਰਕਰਾ) ਲਗਣ ਤੋਂ, ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਹਾਜਮਾ ਚੰਗਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਫਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਹ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹਨ–

ਤੁੰਮੇ ਦੀ ਜੜ, ਅੱਕ ਜਾਂ ਨਿੰਮ ਦੀ ਦਾਤਣ ਕਰਨੀ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਬੂੰਦਾਂ ਪੀਸੀ ਹੋਈ ਫਟਕੜੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਮਲਨਾ. ਨਸ਼ਾਦਰ ਤੇ ਕਲੀ (ਚੂਨਾ) ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ ਪਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭੁਪ ਸੁੰਘਣੀ. ਹਿੰਗ, ਨਸ਼ਾਦਰ ਕਾਲ਼ੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਕਪੂਰ, ਬਾਇਬੜਿੰਗ, ਸੋਂਧਾਲੂਣ, ਸਾਰੇ ਪੀਸਕੇ ਦੁਖਦੇ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਲਣੇ ਅਤੇ ਥੋੜ ਵਿੱਚ ਭਰਨੇ. ਨਿੱਤ ਦਾਤਣ ਦੇ ਨਾਲ ਲੂਣ ਲਾਕੇ ਘਸਾਉਣਾ.

ਚਮੇਲੀ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਇਟਸਿਟ, ਮਘਾਂ, ਕੁਰੰਭ, ਕੁੱਠ, ਬਚ, ਪਿਪਲਾਮੂਲ, ਸੁਦ, ਹਰੜ, ਕੱਥ, ਇਹ ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਚੂਰਣ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਲਣਾ.

ਧਾਵੇ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਮਾਂਈਂ, ਸੰਗਹਰੜਾਂ, ਮਾਜੂ, ਸੁਪਾਰੀ, ਅਨਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਮਜੀਠ, ਮਸਤਕੀ,ਖੜੀਆ ਮਿੱਟੀ, ਇਲਾਚੀਆਂ, ਕੱਥ, ਫਟਕੜੀ ਦੀ ਖਿੱਲ, ਆਉਲੇ, ਸੋਲਖੜੀ, ਬੋਲ, ਝੂਰਾ ਸੰਦਲ, ਕਪੂਰ, ਬਦਾਮਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦੇ ਕੋਲੇ, ਅੱਕ ਦੀ ਜੜ ਦੇ ਕੋਲੇ, ਕੌੜੀਆਂ ਦੀ ਸੁਆਹ, ਸਭ ਸਮ ਵਜਨ ਲੈਕੇ ਪੀਸਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਰੱਖਣੇ. ਇਹ ਮੰਜਨ ਸਵੇਰ ਸੰਝ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੰਤ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਜੇ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ ਖਰਾਬੀ ਹੋਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਨਾਲ਼ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ, ਤਦ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਪਟਵਾ ਦੇਣਾ ਅਥਵਾ ਛੇਕ ਵਿੱਚ ਸੁਇਨਾ ਚਾਂਦੀ ਭਰਵਾਦੇਣਾ ਹੀ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ.

"ਦੰਤਰੋਗ ਅਰੁ ਦਾੜ੍ਹਪੀੜ ਗਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਦੰਤਲੀ. ਵਿ–ਲੰਮੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤੁਰ.

ਦੰਤਵਕਤ੍ | **ਦੰਤਵਕ੍ਰ** ਦੇਖੋ, ਦੰਤਬਕ੍ਰ.

ਦੰਤਵੀਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਦਾਂ ਜੇਹੇ ਹਨ ਬੀਜ ਜਿਸ ਦੇ, ਅਨਾਰ.

ਦੰਤਾਯੁਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਦ (ਦੰਤ) ਹਨ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍) ਜਿਸ ਦੇ, ਸੂਰ.

ਦੰਤਾਰ | **ਦੰਤਾਰਾ** | **ਦੰਤਾਲ** ਸੰ. ਦਨ੍ਤਾਰ–ਦੰਤੁਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਵਧੇਹੋਏ ਦੰਦ ਹੋਣ. ਦਾਂਦੂ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ. ਦੰਤੀ. "ਮਨੋ ਗੱਜ ਜੁੱਟੇ ਦੰਤਾਰੇ ਦੰਤਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍) ਮਾਨੋ ਵਡੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ ਗਰਜਕੇ ਜੁਟੇ (ਭਿੜੇ) ਹਨ.

ਦੰਤਾਲਯ. ਦੰਤ–ਆਲਯ. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਮੁਖ. ਮੂੰਹ.

ਦੰਤਾਵਲਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਤ–ਆਵਲਿ. ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ. ਦੰਦਵੋੜੀ.

ਦੰਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤੀ. "ਸੇਤ ਦੰਤਿ ਮੰਗਾਇਕੈ ਬਹੁ." (ਪਰੀਛਤਰਾਜ)

ਦੰਤਿਨਿ | **ਦੰਤਿਨੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਤੀ (ਹਾਥੀ) ਸੈਨਾ. ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

† ਵਰਤਮਾਨ ਸ਼ਾਹਾਬਾਦ ਦਾ ਜ਼ਿਲਾ ਕਰੂਸ਼ ਹੈ.

ਦੰਤੀ. ਸੰ. ਦਨ੍ਤਿਨ੍. ਵਿ–ਲੰਮੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ.

ਦੰਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੈਤਜ. "ਸਭ ਦੰਤੁ ਸਾਘੱਟੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਮੰਜਨ. "ਦਾਮੋਦਰੁ ਦੰਤੁ ਲੇਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਦੰਤ.

ਦੰਤੁਰ | **ਦੰਤੁਲ** | **ਦੰਤੁਲਾ** ਦੇਖੋ, ਦੰਤਾਰ.

ਦੰਤੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦਈਆ.

ਦੰਤਸਰਿ | **ਦੰਤਸਾਰਿ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਤੀ–ਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤ. ਫ਼ਾ دندان ਦੰਦਾਨ। ੨ ਵਿ–ਦਾਇਕ. ਦਾਤਾ. "ਦੂਖਦੰਦ ਹੈ ਸੁਖਕੰਦ ਜੀ." (ਕਲਕੀ) ਦੁਖ ਦੇਣਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਕਦਨ (ਨਾਸ਼) ਕਰਤਾ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੁੰਦ। ੪ ਫ਼ਾ دند ਕੰਗਾਲ. ਨਿਰਧਨ.

ਦੰਦਈਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਸ਼ਨ ਕਰੈਯਾ. ਇੱਕ ਭਿਰੜ (ਭੁਰਿੰਡ) ਜੇਹਾ ਜੀਵ. ਤੰਦਈਆ.

ਦੰਦ ਖੱਟੇ ਕਰਨੇ. ਕ੍ਰਿ–ਅਜੇਹੀ ਹਾਰ ਦੇਣੀ ਕਿ ਫੇਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਖੱਟੇ ਦੰਦ ਚੱਬਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਦੰਦਖੰਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਦ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਹਾਥੀਦੰਦ ਦਾ ਖੰਡ. "ਦੰਦਖੰਡ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੰਦਘਸਾਈ. ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਕਰਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ. ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਲਈ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਹਿਤ ਵਾਸਤੇ ਦੰਦ ਘਸਾਏ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਭੇਟਾ ਦੇਣੀ ਯੋਗ ਹੈ.

ਦੰਦਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਰਛਾ ਵਿੱਚ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਜੁੜਨਾ ਕਿ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਮੂਰਛਾ.

ਦੰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਦੰਦਣ। ੨ ਦੈਦਿਨ (ਦੈਦਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੰਦਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ–"ਮਧੁਦੰਦਨਨਾਂ ਮੁਖ ਤੇ ਆਦਿ ਭੁਣਿੰਜੀਐ । ਜਾਚਰ ਕਹਿਕੈ ਪੁਨ ਸਬਦੋਂਦ੍ ਕਹਿੰਜੀਐ । ਸਤ੍ ਸਬਦ ਕੋ ਤਾਂਕੇ ਅੰਤ ਬਖਾਨੀਐ। ਹੋ ਸਕਲ ਤੁਪਕੋ ਕੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ਪਛਾਨੀਐ." (ਸਨਾਮਾ) ਮਧੁ ਦੈਤ ਨਾਲ ਦੈਦ੍ਯੁਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰਯਾ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਦ੍ਵਿੰਦ੍ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਦੰਦਲ. ਵਿ–ਦੰਦਿਆਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੰਤਾਲ.

ਦੰਦਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਰੇ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਦਾਂਤ (ਦੰਦ).

ਦੰਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦੰਦ.

ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੀਨ ਹੋਕੇ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ. ਇਹ ਸ਼ਿੱਦ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮੈ ਆਪ ਦਾ ਪਸ਼ੂ ਹਾਂ. "ਜਿਨ ਦਾਂਤਨ ਘਾਸ ਗਹਜੈ ਬਲ ਹਾਰਜੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤੀ। ੨ ਦਾਂਤੋਂ ਮੋਂ. ਦੰਦੀਂ. "ਦੰਦੀ ਮੈਲੁ ਨ ਕਤੁ ਮਨ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਅਭੋਖ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ.

ਦੰਪਤਿ | **ਦੰਪਤੀ** ਸੰ. ਦਮ੍ਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰੁਸ਼ (ਪਤਿ ਪਤਨੀ) ਦਾ ਜੋੜਾ.

ਦੰਫ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਭ. ਪਾਖੰਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਫਨ.

ਦੰਫਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੰਭਕਰਮ. ਪਾਖੰਡਕ੍ਰਿਯਾ । ੨ ਚੋਬੋਬਾਜ਼ੀ. "ਸੰਪਿਯਾਕਾਲ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਵਰਤਾ ਜਿਉ ਸਫਰੀ ਦੰਫਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਸਫਰੀ (ਮਾਹੀਗੀਰ) ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਲਈ ਅਚਲ ਹੋਕੇ ਬੈਠਦਾ ਅਰ ਮਾਸ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਵੇਂ ਹੀ ਪਾਖੰਡੀ ਲੋਗ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੰਭ. ਸੰ. ਦਮ੍ ਅਤੇ ਦਾਮ੍. ਧਾ–ਠਗਣਾ,ਚੀਰਨਾ,ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਖੰਡ. ਢੋਂਗ ਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਛਲ. ਕਪਟ.

ਦੰਭਾਰੀ. ਦੰਭ–ਅਰੀ. ਵਿ–ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਪਾਖੰਡ-ਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਬੋਲੈ ਸ਼੍ਰੀ ਦੰਭਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਦੰਭੀ. ਸੰ. ਦਮ੍ਭਿਨ੍. ਵਿ–ਪਾਖੰਡੀ। ੨ ਕਪਟੀ. ਛਲੀਆ.

ਦੰਮ. ਦੇਖੋ, ਦਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਮ। ੩ ਸੰ. ਦ੍ਰਮ੍. ਸ਼ੋਲਾਂ ਪੈਸਾ ਭਰ ਤੋਲ। ੪ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਦੰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਤ੍ਰੈ ਵੀਹਾਂ ਦੇ ਦੰਮ ਲੈ ਇੱਕ ਰੁਪਈਆ." (ਭਾਗੁ)

ਦੰਮਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਹਲ. ਦੋਲ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ। ੨ ਦੋਲਤਮੰਦ.

ਦੰਮਾਦੰਮਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਮ ਬਦਮ. ਹਰ ਵੇਲੇ. "ਮਾਇਆ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰੈ, ਮਾਂਗੈ ਦੰਮਾਦੰਮਿ." (ਸਵਾ ਮ: ਪ)

ਦੰਮੁ. ਸ਼ਾਹ. ਸ੍ਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਦਮ. "ਜਿਚਰੁ ਵਿਚਿ ਦੰਮੁ ਹੈ, ਤਿਚਰੁ ਨ ਚੇਤਈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਮ.

ਦਸ਼ਧਨੀ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦ੍ਵਿਪਨੀ (ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੪੪੨.

ਦਸਾਇਕਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਿਲ੍ਲਵਾਕੇ. ਦਿਲ੍ਲਵਾਕਰ. "ਬਹੁ ਧਨ ਦਸਾਇਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੨)

ਦਸਾਰਦਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਜਗ ਦਸਾਰਦਨੀਅੰ.

ਦਜੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ। ੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਸੁਰਗ.

ਦਜੁਚਰ. ਦਜੁ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਚਰ (ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ) ਪੰਛੀ. ਸੂਰਜ ਤਾਰੇ ਤੀਰ ਆਦਿ.

ਦਜੁਤਿ. ਸੰ. ਦ੍ਯੁਤ੍. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚਮਕ। ੩ ਕਿਰਨ। ੪ ਸ਼ੋਭਾ. ਛਬਿ.

ਦਜੁਪ. ਦੇਖੋ, ਦਜੁਪਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਿਪ.

ਦਜੁਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦਜੁ (ਦਿਨ) ਪਤਿ, ਸੂਰਜ.

ਦਜੁਮਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨਮਣਿ. ਸੂਰਜ.

ਦਜੂ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਜੂਆਰੀ.

ਦਜੂਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੂਆ। ੨ ਧਨ ਆਦਿ ਦਾ ਦਾਉ ਲਾਕੇ ਖੇਡਿਆਜਾਣ ਵਾਲਾ ਖੇਡ.

ਦਜੂਤਕਾਰ. ਵਿ–ਜੂਏਬਾਜ਼. ਜੂਆਰੀ.

ਦਜੂਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. ਦੁਖੀ। ੨ ਕਮਜੋਰ.

ਦਜੋਸ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਵਸ. ਦਿਨ. "ਦਜੋਸ ਨਿਸਾ ਸਸਿ ਸੂਰ ਕੈ ਦੀਪ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਦਜੋਸਈਸ. ਸੰਗਜਾ–ਦਿਵਸ–ਈਸ਼. ਦਿਨੇਸ਼. ਸੂਰਜ.

ਦਜੋਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਉਜਾਲਾ. "ਦਜੋਤ ਕਰ-ਚੰਡ ਮਹਿ." (ਨਾਪ੍) ਚੰਡਕਰ (ਸੂਰਜ) ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਂਸ਼ੁ। ੨ ਧੁੱਪ. ਆਤਪ.

ਦਜੋਤਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। ੨ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ.

ਦਜੋਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੀਪਕ। ੩ ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ.

ਦਊਣ. ਦੇਖੋ, ਦੌਣ.

ਦਸ੍ਰਾ. ਵਿ–ਦ੍ਰਸ਼੍. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ.

ਦਹੀ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹੀ.

ਦਦਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵਿਰਦ–ਅਨੀ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦਪ. ਦੇਖੋ, ਦਰਪ.

ਦਬ ਸੰ. ਦ੍ਰਵ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨ। ੨ ਵਸ੍ਤੁ.

ਦਬੁ ਪਦਾਰਥ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਅਰਥੁ ਦ੍ਰਬੁ ਦੇਖੁ ਕਛੂ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਚਲਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ੩ ਦੇਖੋ, ਦਰਬ.

ਦ੍ਰਭ. ਦੇਖੋ, ਦਰਭ.

ਦ੍ਰਮਕ ਅਨੁ. ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿ ਦੀ ਚਮਕ.

ਦ੍ਰਮਦ੍ਰਮ "ਦ੍ਰਮ ਦ੍ਰਮ ਦ੍ਰਮਕੀ ਮਿਰਦੰਗਾ." (ਨਾਪ੍)

ਦ੍ਰਵ. ਸੰ. (ਦ੍ਰ. ਧਾ–ਦੌੜਨਾ,ਵਹਿਣਾ)ਸੰਗਜਾ–ਵਹਾਉ। ੨ ਪਘਰਾਉ। ੩ ਦੌੜ। ੪ ਵੇਗ। ੫ ਵਿ–ਪਾਣੀ ਜੇਹਾ ਪਤਲਾ.

ਦ੍ਰਵਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਹਾਉ। ੨ ਗਮਨ. ਦੌੜ। ੩ ਪਘਰਨ ਅਥਵਾ ਪਸੀਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਚਿੱਤ ਦੇ ਕੋਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਦਿਲ ਦਾ ਪਘਰਨਾ. "ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਆਤਮ ਨਹਿ ਦ੍ਰਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਨਤ ਮੇਰਾ ਮਨ ਦ੍ਰਵਿਆ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਵਿਣ.

ਦ੍ਰਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਵਣ.

ਦ੍ਰਵਤਾ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਤਲਾ ਹੋਣ ਦਾ

ਦ੍ਰਵਤ੍ਵ ਭਾਵ। ੨ ਪਸੀਜਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਦ੍ਰਵੜ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਵਿੜ.

ਦ੍ਰਵਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ.

ਦ੍ਰਵਿਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨ। ੨ ਸੁਇਨਾ. ਕਾਂਚਨ। ੩ ਬਲ. ਪਰਾਕ੍ਰਮ. "ਛੋਡ ਰਣ ਭੁਜਤ ਦ੍ਰਵਿਣ ਗਣ." (ਕਲਕੀ)

ਦ੍ਰਵਿੜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਦੱਖਣ, ਪੂਰਵੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਤੀਕ ਹੈ। ੨ ਦ੍ਰਵਿੜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਜਰ ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਆਦਿ ਗੌੜ੍ ਹਨ.

ਦ੍ਰਵੀਭੂ ਵਿ–ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਤਲਾ ਹੋਗਿਆ

ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ ਹੋਵੇ. ਪਘਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਦ੍ਰਵਿਆ। ੨ ਪਸੀਜਿਆ. ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ.

ਦ੍ਰਵ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨ। ੨ ਵਸ੍ਤੁ. ਚੀਜ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਰਬ ਅਤੇ ਦ੍ਰਵ.

ਦ੍ਰਵ੍ਯ ਵਾਚਕ ਸੰਗਜਾ. ਉਹ ਨਾਮ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦ੍ਰਵ੍ਯ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨਾਲ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ–ਕਲਗੀਧਰ, ਬਾਜਾਂ-ਵਾਲਾ, ਚਕ੍ਰਧਰ, ਪਿਨਾਕੀ ਆਦਿ.

ਦ੍ਰਾਕ ਸੰ. ਭ੍ਰਾਕ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਤੁਰੰਤ ਹੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ

ਦ੍ਰਾਗ ਨਾਲ.

ਦ੍ਰਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਹਾਉ। ੨ ਪਸੀਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਟਪਕਣਾ.

ਦ੍ਰਾਵਕ. ਵਿ–ਪਘਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪਤਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦਿਲ ਪੁਰ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਹਾਗਾ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ ਮਣਿ। ੫ ਜੁਲਾਬ ਦੀ ਦਵਾਈ.

ਦ੍ਰਾਵੜ. ਵਿ–ਦ੍ਰਵਿੜ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਵਿੜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰਵਿੜ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮੋਹਨਸਿੰਘ ਸੁਪੂਤ ਸੁਭ ਦ੍ਰਾਵੜ ਦੇਸਹਿ ਏਸ." (ਚਰਿਤ੍ ੮੪)

ਦ੍ਰਾਵਿੜੀ. ਸੰ. ਦ੍ਰਵਿੜ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ.

ਦ੍ਰਿ. ਸੰ. ਤ੍ਰ. ਧਾ–ਤੋੜਨਾ, ਫਿਸਲਣਾ, ਅਲਗ ਕਰਨਾ.

ਦ੍ਰਿਸ਼. ਸੰ. ਦ੍ਰਸ਼. ਧਾ–ਦੇਖਣਾ, ਭਵਿਸ਼ਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਸੰਸ਼ਯ (ਸੰਸਾ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਨੇਤ੍ਰ. "ਜਿਸ ਕੇ ਨਹੀ ਅਨਿਕਤਾ ਦ੍ਰਿਸ ਮੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਨਮੋ ਸਰਬਦ੍ਰਿਸ਼੍." (ਜਾਪੁ)

ਦ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਸੰ. ਦ੍ਰਸ਼–ਦ੍ਰਿਸ਼੍. ਵਿ–ਵੇਖਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਗਟ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ (ਪ੍ਰਤੱਖ).

ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਓ. ਵਿ–ਦੇਖਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਜੋ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਤਮਾਨ. "ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਓ ਕਛੂ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਇ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ਪ)

ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਕੂਟ. ਸੰ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯਕੂਟ. ਗੁਝ ਛਲ। ੨ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗੁਪਤ ਅਰਥ ਜੋ ਜਾਣਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ.

ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਮਾਨ. ਸੰ. ਦ੍ਰਸ਼੍ਯਮਾਨ–ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯਮਾਨ. ਵਿ–ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦੇਰਹਿਆ ਹੈ. ਜੋ ਦਿਸਦਾ ਪਿਆ ਹੈ. "ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਮਾਨ ਹੈ ਸਗਲ ਮਿਥੈਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ)

ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਇਆ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍–ਆਇਆ. ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ੨ ਵਿਖਾਇਆ. "ਗੁਰਿ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਇਆ ਸਭਨੀ ਠਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ)

ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਗਿਓ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍–ਆਗਇਓ. ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ. "ਉਦਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਗਿਓ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ. ਸੰ. ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾਨ੍ਤ ਸੰਗਜਾ–ਉਦਾਹਰਣ. ਮਿਸਾਲ। ੨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਥਵਾ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਮਾਨ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਕਥਨ, ਅਰਥਾਤ ਉਪਮੇਯ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਰੂਪ ਮਿਸਾਲ ਦਾ ਵਰਣਨ, "ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭੁਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ,
ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਉਤਰਸੁ ਖੇਹ,
ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ,
ਦੇ ਸਾਬੂਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ,
ਭੁਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ,
ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ.
(ਜਪੁ)

ਰੇ ਮਨ ! ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ
ਜੈਸੀ ਜਲ ਕਮਲੇਹਿ,
ਲਹਰੀ ਨਾਲਿ ਪਛਾੜੀਐ ਭੀ ਵਿਗਸੈ ਅਸਨੇਹਿ.××
ਰੇ ਮਨ ! ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ
ਜੈਸੀ ਮਛੁਲੀ ਨੀਰ,××
ਬਿਨੁ ਜਲ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵਈ
ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਅਭੁਪੀਰ,
ਰੇ ਮਨ ! ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ
ਜੈਸੀ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਮੇਹ,
ਸਰ ਭਰਿ ਥਲ ਹਰੀਆਵਲੇ
ਇਕ ਬੂੰਦ ਨ ਪਵਈ ਕੇਹ,××
ਰੇ ਮਨ ! ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ
ਜੈਸੀ ਜਲ ਦੁਧ ਹੋਇ,
ਆਵਟਣੁ ਆਪੇ ਖਵੈ ਦੁਧ ਕਉ
ਖਪਣਿ ਨ ਦੇਇ,××
ਰੇ ਮਨ ! ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ
ਜੈਸੀ ਚਕਵੀ ਸੂਰ,
ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵਈ ਜਾਣੈ ਦੂਰਿ ਹਜੂਰਿ.××
(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਿਉ ਬਾਰਕੁ ਪੀ ਖੀਰੁ ਅਘਾਵੈ,
ਜਿਉ ਨਿਰਧਨ ਧਨ ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਵੈ,
ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਜਲ ਪੀਵਤ ਠੰਢਾ,
ਤਿਉ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਇਹੁ ਮਨ ਭੀਨਾ ਜੀਉ,
ਜਿਉ ਅੰਧਿਆਰੈ ਦੀਪਕ ਪ੍ਰਗਾਸਾ,
ਭਰਤਾ ਚਿਤਵਤ ਪੂਰਨ ਆਸਾ,
ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਿਉ ਹੋਤ ਅਨੰਦਾ
ਤਿਉ ਹਰਿਰੰਗਿ ਮਨ ਰੰਗੀਨਾ ਜੀਉ.
(ਆਸ ਮ: ਪ)

ਸੁਆਮੀ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹੁ ਜਿਉਂ ਸਦਾ
ਸੁਆਨ ਤਜਤ ਨਹੀ ਨਿਤ,
ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਭਜਹੁ
ਇਕਮਨ ਹੋਇ ਇਕਚਿਤ,
ਤੀਰਥ ਬ੍ਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ
ਮਨ ਮਹਿ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ,
ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ
ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ.
(ਸ. ਮ: ੯)

ਪੁਨ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰਿਤੁ ਕੀਨੋ ਜੋਰਾ,
ਤਪਤ ਭਈ ਅਤਿ ਸੈ ਚਹੁੰ ਓਰਾ,
ਤਪਹਿ ਰਿਦਾ ਜਿਮ ਮਤਸਰਧਾਰੀ,
ਤਿਉਂ ਤਪਗਈ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਰੀ.
ਬਹਿਤ ਜੋਰ ਸੋਂ ਤਪਤ ਸਮੀਰਾ,
ਜੋ ਤਾਪਹਿ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸ਼ਰੀਰਾ,
ਜਿਉਂ ਖਲ ਉਚਰਹਿ ਬਚਨ ਕੁਚਾਲੀ,
ਰਿਦਾ ਤਪਾਇਦੇਤ ਰਿਸ ਨਾਲੀ.
ਮਾਰਤੰਡ ਕੀ ਚੰਡ ਮਰੀਚਾ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਲਘੁ ਤਾਲਨ ਬੀਚਾ,
ਜਿਉਂ ਜਗ ਭੁਗਤਿਹੀਨ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ,
ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿ ਨਿਤ ਦੁਖਖਾਨੀ,
ਸੂਕੇ ਜਲ ਕਰਦਮ ਬਿਹਰਾਨੀ,
ਜਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਰ ਸ਼ੋਖ ਸਿਖਾਨੀ,
ਸਹਿਤ ਧੁਰਿ ਬਹੁ ਕ੍ਰਮਤ ਬਘੂਰੇ,
ਜਿਉਂ ਮਤਿ ਕ੍ਰਮਤ ਬਿਨਾ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ.
ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਕੋ ਹੇਰਹਿ ਨੀਰਾ,
ਦੌਰਤ ਮ੍ਰਿਗ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਨੀਰਾ,
ਜਿਉਂ ਮਨ ਵਿਸ੍ਯਸੁਖਨ ਹਿਤ ਧਾਈ,
ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਹੋਤ ਨ ਬਿਰਤਾ ਪਾਈ.
ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਹੇਰਹਿ ਤਰੁਛਾਯਾ,
ਬੈਸਹਿਂ ਤਪਤਹਿ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਯਾ,
ਬਹੁਤ ਜਗਤ ਦੁਖ ਤੇ ਜਿਗਯਾਸੀ,
ਜਿਉਂ ਮਿਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੁਖਰਾਸੀ.
ਭਾਵਹਿ ਬਹੁ ਸੀਤਲਤਾ ਪਾਨੀ,
ਭਾਗ ਜਗੇ ਜਿਉਂ ਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਨੀ.
ਅਸ ਗੁੱਖਮ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਜਗਸਾਈ,
ਬਿਚਰਤ ਲੀਲਾ ਕਰਤ ਸੁਹਾਈ.
(ਨਾਪ੍)

ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤਕਰ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤਕਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕ੍ਰੁੱਲਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤਕਰ.

ਦ੍ਰਿਸਟਾਨਾ / **ਦ੍ਰਿਸਟਾਨਿਓ** ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. ਨਜਰ ਆਇਆ. "ਜੈਸਾ ਸਾ, ਤੈਸਾ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕਵਨੁ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸਟਾਨਿਓ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ. ਵਿ–ਦੇਖਣ ਅਹੰ (ਯੋਗ੍ਯ). "ਏਕੋ ਪਸ੍ਰਿਆ ਦੂਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੀ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ–ਧਾਰੀ. ਨਜਰ ਕੀਤੀ। ੨ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ."ਜੈਸੋ ਸਾ, ਤੈਸੋ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੈ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ–ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ. "ਨਿਰਗੁਨ ਤੇ ਸਰਗੁਨ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੈ." (ਬਾਵਨ)

ਦ੍ਰਿਸਟਿ. ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੇਤ੍ਰ ਦੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ.ਨਜਰ. "ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵੈ ਸਭ ਏਕੰਕਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਨੇਤ੍ਰ। ੩ ਧ੍ਯਾਨ. ਵਿਚਾਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਨਦ੍ਰਿਸਟਿ.

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਨਦ੍ਰਿਸਟਿ. ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਖ ਅਤੇ ਲੋਪ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜ਼ਾਹਿਰ ਅਤੇ ਗਾਯਬ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਆਵਨੁ ਜਾਵਨੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਨਦ੍ਰਿਸਟਿ। ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਧਾਰੀ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦ੍ਰਿਸਟਿਗੋਚਰ. ਵਿ–ਜੋ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਸਕੇ. ਅੱਖਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਿਸ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ.

ਦ੍ਰਿਸਟਿਬੰਦ / **ਦ੍ਰਿਸਟਿਬੰਧ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਜ਼ਰਬੰਦ. ਤੈਤ੍ਰ੍ਯਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜੇਹੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਯਥਾਰਥ ਵਸਤੁ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕਣ, ਕਿੰਤੁ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਵੇਖਣ. "ਦ੍ਰਿਸਟਿਬੰਦ ਕਰਤੋ ਅਸ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੧) ੨ ਹੱਥ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਚਾਲਾਕੀ ਕਿ ਖੇਡ ਦੀ ਅਸਲੀਯਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਨਾ ਤਾੜ ਸਕੇ.

ਦ੍ਰਿਸਟਿਭੋਗ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿਭੋਗ.

ਦ੍ਰਿਸਟਿਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਮਾਨ."ਦ੍ਰਿਸਟਿਮਾਨ ਸਭ ਬਿਨਸੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸਟੀ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਿ.

ਦ੍ਰਿਸਟੀਜਾ. ਵਿ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ–ਜਾਤ. ਨਜਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. "ਅਮਿਉ ਤੇਰੀ ਦ੍ਰਿਸਟੀਜਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸਟੇਹ. ਦੇਖਿਆ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. "ਨਿਰਮਲ ਦ੍ਰਿਸਟੇਹ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸਟੇਣ. ਦੇਖਣ ਕਰਕੇ. ਦੇਖਣ ਤੋਂ. "ਮਰਣੋ ਦ੍ਰਿਸਟੇਣ ਮਿਥਿਆ." (ਗਾਬਾ) ਮਰਣ (ਵਿਨਸ਼ਨ) ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇਖਣ ਤੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਤ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਦੇਤਾ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ. "ਜਬ ਅਕਾਰੁ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦ੍ਰਿਸਟੈ. ਦਿਖਾਈਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਦ੍ਰਿਸਟੈ ਏਕ ਸਰਬ ਮੈ ਸੋਈ." (ਸਲੋਹ)

ਦ੍ਰਿਸਟੈਗਨਾ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਮੇਂ ਗਣਨਾ. "ਅਮਿਓਧਾਰ ਦ੍ਰਿਸਟੈਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਦੀ ਗਣਨਾ ਹੈ.

ਦ੍ਰਿਸਟੈਤ / **ਦ੍ਰਿਸਟੈਤਿ** ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਦ੍ਰਿਸਟੈਤ ਏਕੋ ਸੁਨੀਅੰਤ ਏਕੋ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀਰਾ ੨ ਦੇਖਦਾ. ਤੱਕਦਾ. "ਨਹ ਦ੍ਰਿਸਟੈਤਿ ਜਮਦੂਤਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸਦਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਘੱਘਰ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ / **ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ** ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਨਜਰ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਕ। ੩ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੪ ਨੇਤ੍ਰ.

ਦ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟ.

ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਿ.

ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿਭੋਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿਸੈਬੁਨ. ਨਜਰ ਨਾਲ ਸੰਭੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿਭੋਗ ਕੀ ਇਹ ਠਾਂ ਗੀਤੀ." (ਨਾਪ੍)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਦੇਖਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਸੁੰਦਰ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਵਸ੍ਤੁ। ੫ ਤਮਾਸ਼ਾ.ਨਾਟਕ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਕਾਵ੍ਯ. ਉਹ ਵਾਕ੍ਯ, ਜੋ ਰੰਗਭੂਮਿ (ਅਖਾੜੇ) ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਨਾਟਕ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਯਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਮਾਨ.

ਦ੍ਰਿਕ / **ਦ੍ਰਿਗ** ਸੰ. ਦ੍ਰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੨ ਦੋ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ,ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਨੇਤ੍ਰ ਦੋ ਹਨ। "ਸ੍ਰੀਮਤ ਸ੍ਰੋਮ ਔ ਤੱਤ ਮਿਲੇ ਦ੍ਰਿਗ ਰੁੱਤ ਸਭੈ ਜਗ ਮੰਗਲ ਛਾਯਾ." (ਗੁਵਿ ੬)* ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸਾਲ ੧੫੨੬.

ਦ੍ਰਿਗੀ. ਵਿ–ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ, ਉੱਤਮ ਹਨ ਨੇਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਰਿਗੰਚਲ. ਸੰ. ਦ੍ਰਗਞ੍ਚਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਿਗ–ਅੰਚਲ. ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ, ਪਲਕ. "ਚਖ ਜਿਨ ਚੰਚਲ ਨਚਤ ਦ੍ਰਿਗੰਚਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਦ੍ਰਿਢ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਕ੍ਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,ਜੋ ਢਿੱਲਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ। ੩ ਬਲਵਾਨ। ੪ ਨਿਡਰ। ੫ ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ। ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੋਹਾ। ੭ ਵਿਸਨੁ। ੮ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਦ੍ਰਿਢਮੁਸ੍ਟਿ. ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੁੱਠ (ਕ਼ਬਜ਼ੇ) ਵਾਲਾ ਖੜ੍ਗ। ੨ ਕੰਜੂਸ, ਜੋ ਮੁੱਠ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ.

ਦ੍ਰਿਢਵ੍ਰਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੇਮ ਦਾ ਪੱਕਾ. ਭ੍ਰਿਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ। ੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ। ੪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ.

ਦ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਵ੍ਰਤ. ਵਿ–ਆਦਰ ਸਹਿਤ. ਸੰਮਾਨਿਤ। ੨ ਪਾੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਚੀਰਿਆ.

ਦ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਦ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁੰਮ ਦੀ ਥੈਲੀ। ੨ ਮਸ਼ਕ. ਕੁੱਪਾ। ੩ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਹਨਾਈ। ੪ ਮੱਛੀ। ੫ ਗਾਂ ਬੈਲ ਦੇ ਗਲ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਚਮੜਾ। ੬ ਮੋਘ. ਬੰਦਲ.

ਦ੍ਰਿਤਿਪੁਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੋਕਾ. ਚਰਸ. ਦੇਖੋ. ਦ੍ਰਿਤਿ.

ਦ੍ਰਿਦਿ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਤਿ ੩. "ਦ੍ਰਿਦਿ ਸਾਗਰ ਤੇ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰ." (ਸਲੋਹ) ਸਹਨਾਈ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਉਧਾਰ ਕਰੋ.

ਦ੍ਰਿਦ੍. ਦੇਖੋ, ਦਰਿਦ੍.

ਦ੍ਰਿਬ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਵ. "ਅਖੁੱਟ ਭੁੱਟ ਦ੍ਰਿਬਕੈ."(ਗਜ਼ਾਨ)

ਦ੍ਰਿਬਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਵ ਹਰਣ ਵਾਲਾ, ਠਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਰਿੜ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਢ. "ਦ੍ਰਿੜ ਭੁਗਤਿ ਸਚੀ ਜੀਉ." (ਗਉ ਛੈਤ ਮ: ੩)

* ਸ੍ਰੋਮ ੧, ਤੱਤ ੫, ਦ੍ਰਿਗ ੨, ਰੁੱਤ ੬.

ਦ੍ਰਿੜਈਆ. ਦ੍ਰਿਢ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਾਈ ਹੈ. "ਧਰਮੁ ਕਰਹੁ ਖਟੁ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ। ੩ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ."ਸ੍ਰਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਦ੍ਰਿੜਤਾ. ਸੰ. ਦ੍ਰਢਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਕਿਆਈ.ਮਜਬੂਤੀ। ੨ ਕਠੋਰਤਾ। ੩ ਸ੍ਥਿਰਤਾ. ਕ੍ਰਾਇਮੀ। ੪ ਅਟਲ ਸ਼੍ਰੱਧਾ. "ਐਸੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਤਾਕੈ ਹੋਇ."(ਗਉ ਅ: ਮ:੫)

ਦ੍ਰਿੜਧਨ੍ਹ / **ਦ੍ਰਿੜਧਨੀ** ਸੰ. ਦ੍ਰਢਧਨ੍ਵਿਨ. ਵਿ–ਕਰੜੇ ਧਨੁਖ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ। ੩ ਅਰਜੁਨ.

ਦ੍ਰਿੜਵੈ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿੜਵੈ੨.

ਦ੍ਰਿੜਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਾਉਣਾ. ਨਿਸ਼੍ਚੇ ਕਰਾਉਨਾ. "ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) "ਆਪੇ ਭੁਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਮੈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੪)

ਦ੍ਰਿੜੈਤ. ਦ੍ਰਿਢ ਕਰੈਤ. "ਦ੍ਰਿੜੈਤ ਨਾਮੰ ਤਜੈਤ ਲੋਭੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ. ਦ੍ਰਿਢ.

ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯਉ. ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਵਾਇਆ. ਨਿਸ਼੍ਚੇ ਕਰਾਇਆ. "ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਦ੍ਰੁ. ਧਾ–ਨੁਕਸ਼ਾਨ ਪੁਚਾਉਣਾ, ਪਛਤਾਉਣਾ, ਜਾਣਾ, ਨੱਠਣਾ, ਵਹਿਣਾ.

ਦ੍ਰੁਸਟ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟ. "ਦ੍ਰੁਸਟ ਦੂਤ ਹਰਿ ਕਾਢੇ ਫਾਣਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟਾ.

ਦ੍ਰੁਸਟਾ. ਸੰ. ਦ੍ਰੁਸ੍ਟ੍ਰਿ–ਦ੍ਰੁਸ੍ਟਿ. ਵਿ–ਦ੍ਰੋਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦ੍ਰੁਸਟਾ ਸਧਾ ਸਜਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤ੍ਰੁ. ਵੈਰੀ.

ਦ੍ਰੁਸਟਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਸ੍ਟਤਾ। ੨ ਵਿ–ਦੁਸ੍ਟਤਾ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰੋਹੀ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦ੍ਰੁਸਟਾਈ." (ਬਾਵਨ)

ਦ੍ਰੁਹ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਹ.

ਦ੍ਰੁਹਣ / **ਦ੍ਰੁਹਿਣ** ਸੰ. ਦ੍ਰੁਹਿਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਦ੍ਰੁਹਣ ਗਿਰੀਸ ਗਯੋ ਢਿਗ ਵਿਸਨੂ." (ਨਾਪ੍)

ਦ੍ਰੁਹਿਣੇਸ. ਦ੍ਰੁਹਿਣ ਅਤੇ ਈਸ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਕਰਤਾਰ.

ਦ੍ਰੁਹੀ. ਵਿ–ਦ੍ਰੋਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰੋਸ੍ਹੀ. ਵਿਰੋਧੀ. ਦ੍ਰੋਸ੍ਟ੍ਰਿ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਨਨਾ.ਦੁਖਤਰ.

ਦ੍ਰੁਕ / **ਦ੍ਰੁਕੋ** ਅਨੁ. ਨਗਾਰੇ ਢੋਲ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਦ੍ਰੁੱਕੇ ਨਿਸਾਨੰ." (ਗਜ਼ਾਨ) "ਨੀਸਾਣ ਦ੍ਰੁੱਕੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਦ੍ਰੁਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਗਤਿ. "ਜਹਾਂ ਦ੍ਰੁਰਗ ਕਲਧੌਤ ਕੋ ਰਾਖਜੋ ਦ੍ਰੁਗਤਿ ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੩) ਸੋਨੇ (ਅਥਵਾ ਚੌਦੀ) ਦਾ ਕਿਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚਣਾ ਔਖਾ ਹੈ.

ਦ੍ਰੁਗਮ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਗਮ। ੨ ਭਾਵ–ਦਸਵਾਂ ਦ੍ਵਾਰ. "ਅਗਮ ਦ੍ਰੁਗਮ ਗੜਿ ਰਚਿਓ ਬਾਸ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੩ ਤੁਰੀਆ ਪਦ.

ਦ੍ਰੁਗੰਧ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਗੰਧ. "ਰੁਧਿਰ ਦ੍ਰੁਗੰਧਾ." (ਗਾਬਾ)

ਦ੍ਰੁਗੰਧਤ. ਵਿ–ਦੁਰਗੰਧ ਯੁਕ੍ਤ. ਬਦਬੂਦਾਰ. "ਅਹਾ ਦ੍ਰੁਗੰਧਤ ਵਾਸੁ ਸਠ ਕਾ ਛਾਰੁ ਤਨ." (ਫੁਨਹੇ ਮ:੫)

ਦ੍ਰੁਘਣ. ਛਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੁਹਿਣ.

ਦ੍ਰੁਜਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਜਨ ਅਤੇ ਦੁਜਾਨ.

ਦ੍ਰੁਜਾਨ. ਦੁਰਜਨਾਂ ਨੂੰ. "ਸਾਜ ਸਨਾਹ ਦ੍ਰੁਜਾਨ ਦਲੈਂਗੇ." (ਅਕਾਲ)

ਦ੍ਰੁਜੈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਜਯ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੂਜੋਧਨ. ਦੇਖੋ,ਦੁਰਜੋਧਨ."ਦੂਜੋਧਨ ਸੋ ਮਾਨਧਾਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਦੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੂਰੀਕ੍ਰਤ. ਪਘਰਿਆਹੋਇਆ । ੨ ਛੇਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਤੁਰੰਤ. "ਜਾਵਹੁ ਦੂਤ ਪੁਨ ਐਸੇ." (ਨਾਪ) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਗਾਉਣ ਦੀ ਲੈ, ਜੋ ਮਧ੍ਯਮ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇ. ਦੂਨ. ਦੁਗਣ। ੫ ਬਿੱਲਾ। ੬ ਬਿੱਛੂ.

ਦੂਤਵਿਲੰਬਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੁਦੰਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਦੂਪਤ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੁਪਦ.

ਦ੍ਰੁਪਤੀਸ. ਦ੍ਰੌਪਦੀ–ਈਸ਼. ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਦਾ ਪਤੀ ਅਰਜੁਨ. "ਰਤਿਮਾਨੀ ਦ੍ਰੁਪਤੀਸ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੭)

ਦ੍ਰੁਪਦ. ਪ੍ਰਿਸ਼ਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ,ਉੱਤਰ ਪਾਂਚਾਲ ਦਾ ਚੌਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਟਦ੍ਯੁਮਨ, ਸ਼ਿਖੰਡੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਦ੍ਰੌਪਦੀ) ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਯਗ੍ਯਸੇਨ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੋਗ ਵਿੱਚ ਚੌਦਵੇਂ ਦਿਨ ਦ੍ਰੋਣ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਦ੍ਰੁਮ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ. ਤਰੁ. ਦਰਖ਼ਤ. "ਦ੍ਰੁਮ ਕੀ ਛਾਇਆ ਨਿਹਚਲੁ ਗ੍ਰਿਹ ਬਾਂਧਿਆ." (ਆਸਾ ਮ:੫) ੨ ਕੁਬੇਰ. ਧਨਦ। ੩ ਰੁਕਮਿਣੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਪਾਰਿਜਾਤ ਨਾਮਕ ਦੇਵਵਨ ਦਾ ਵ੍ਰਿਛ.

ਦ੍ਰੁਮਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਹਾਥੀ.

ਦ੍ਰੁਮ ਅਰਿ ਅਰਿ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਬਿਰਛ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਦ੍ਰੁਮਸਪੁਰ. ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਣ ਬਿਰਛ. "ਦ੍ਰੁਮ ਸਪੁਰ ਜਿਉ ਨਿਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਦ੍ਰੁਮਛਾਇਆ ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਉਂ. ਭਾਵ–ਨਾ ਕ਼ਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ.ਇੱਕ ਰਸ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ. "ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਦ੍ਰੁਮਛਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)
ਦ੍ਰੁਮਛਾਯਾ

ਦ੍ਰੁਮਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਫਲ. "ਯਹਿ ਸੋਈ ਦ੍ਰੁਮਜਾਹਿ ਜੁ ਮੈ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਦਯੋ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੯) ਓਹ ਦ੍ਰੁਮਜ (ਫਲ) ਆਹਿ(ਹੈ)। ੨ ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਕੁੰਦਾ.(ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਰੁਮਜ ਨਾਇਕ. ਦ੍ਰੁਮ (ਬਿਰਛ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਠ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੌਦਾਗਰ ਅਖਰੋਟ ਦਾ ਕਾਠ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਰੁਮਜ ਬਾਸਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁੰਦਾ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਰੁਮਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛਾਂ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਰੁਮਨੀਜ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛਾਂ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾਹੋਇਆ ਘਾਸ. ਦੁੱਬ. ਦੂਰਵਾ. (ਸਨਾਮਾ)
ਦ੍ਰੁਮਨੀਜਾ

ਦ੍ਰੁਮਨੀਜਾਚਰ. ਦ੍ਰੁਮਨੀ (ਜ਼ਮੀਨ) ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ.

ਦ੍ਰੁਮਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰੁਮ (ਬਿਰਛ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਹਾਥੀ। ੨ ਕੁਹਾੜਾ। ੩ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪੌਣ. ਹਨੇਰੀ। ੪ ਤਖਾਣ। ੫ ਅਗਨਿ.

ਦ੍ਰੁਮਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ੭.

ਦ੍ਰੁਲਭ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਲਭ. "ਚਿਰੰਕਾਲ ਪਾਈ ਦ੍ਰੁਲਭ ਦੇਹ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰੋਹ. ਸੰ. ਧਾ. ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਨ ਲਈ ਤਕਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਰ। ੩ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਨ. "ਪਰਦ੍ਰੋਹ ਕਰਤ ਵਿਕਾਰ ਨਿੰਦਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰੋਹਦ. ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦੁਰਹ੍ਰਿਦ (ਦੁਸ਼ਟ ਦਿਲ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਦੇਸ ਵਿਦੇਸ ਦੇਖਨੇ ਦ੍ਰੋਹਦ." (ਨਾਪ) ਖੋਟੇ ਰਿਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨੀਚ ਪੁਰਖ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ.

ਦ੍ਰੋਹੀ. ਸੰ. ਦ੍ਰੋਹਿਨ. ਵਿ–ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਣ ਵਾਲਾ. "ਪਰਦ੍ਰੋਹੀ ਠਗ ਮਾਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਦ੍ਰੋਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਠੌਤਾ. ਕਾਠ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕੱਚਾ ਬੱਤੀ ਸੇਰ ਤੋਲ। ੩ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਭੂਨਾ। ੪ ਵ੍ਰਿਕ. ਦਰਖ਼ਤ। ੫ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼ਲ੍ਯਕਰਣੀ ਬੂਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬੌਖਧਿ ਪਰਵਤ। ੬ ਕੇਲਾ। ੭ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਭਰਦ੍ਵਾਜ ਰਿਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਅਪਸਰਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸ ਦਾ ਵੀਰਜ ਪਾਤ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕਾਠ ਦੇ ਦ੍ਰੋਣ (ਬਰਤਨ) ਵਿੱਚ ਰੱਖਲਿਆ. ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ ਦ੍ਰੋਣ ਕਹਾਇਆ. ਦ੍ਰੋਣ ਨੇ ਭਰਦ੍ਵਾਜ ਦੇ ਚੇਲੇ ਅਗਨਿਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖੀ, ਅਤੇ ਸ਼ਰਦ੍ਵਾਨ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾਹੋਇਆ. ਦ੍ਰੋਣ ਨੇ ਮਹੇਂਦ੍ ਪਰਵਤ ਤੇ ਜਾਕੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਤੋਂ ਭੀ ਅਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖੀ. ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੁਰਯੋਧਨਾਦਿ ਅਤੇ ਪੰਡੁ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮ ਆਦਿ ਦ੍ਰੋਣ ਦੇ ਚੇਲੇ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ ਦ੍ਰੋਣ ਨੂੰ ਘਰ ਰੱਖਕੇ ਵਡਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ.ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੋਗ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰੋਣ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਟਦ੍ਯੁਮਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ. "ਕੁਏ ਦ੍ਰੋਣ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੰਜਪਾਲੰ। ਕੁਯੋ ਘੋਰ ਯੁੱਧੰ ਤਹਾਂ ਤੋਨ ਕਾਲੰ." (ਜਨਮੇਜਯਰਾਜ) ੮ ਪਿਆਲਾ. ਕਟੋਰਾ. "ਭਰਕੁਰ ਦ੍ਰੋਣ ਸੋ੍ਰਣ ਅਰੁ ਮੇਦਾ ਪੀਵਤ ਭੂਤ ਸਕਾਮੰ." (ਸਲੋਹ)

ਦ੍ਰੋਣਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰੋਣ ਦਾ ਵੈਰੀ ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਟਦ੍ਯੁਮਨ.

ਦ੍ਰੋਣਸਿੱਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਦਾ ਚੇਲਾ,ਅਰਜੁਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਰੋਣਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰੋਣ (ਕਠੌਤੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ. "ਕਿਯੋ ਦ੍ਰੋਣਕੀ ਜਾਜੋਂ ਮਹਾਮੁੱਧ ਸੁੱਧੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਣ.

ਦ੍ਰੋਣਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰੋਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦ੍ਰੋਣ (ਕਠੌਤੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ, ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ.

ਦ੍ਰੋਣਜ ਪਿਤਾ. ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਰੋਣਰਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਣਅਰਿ.

ਦ੍ਰੋਣਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਣ ੫.

ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਣ ੭.

ਦ੍ਰੋਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰੋਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ. "ਨਹਿ ਭੁਖਮ ਦ੍ਰੋਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਰੁ ਦ੍ਰੋਣਿ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰੋਣ। ੩ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਤੋਲ, ਜੋ ੧੨੮ ਸੇਰ ਕੱਚੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਦ੍ਰੋਨ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਣ.

ਦ੍ਰੌਪਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੌਪਦੀ. "ਜਿਉ ਪਕਰਿ ਦ੍ਰੌਪਤੀ ਦੁਸਟਾਂ ਆਨੀ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਦ੍ਰੌਪਦਸੁਤ. ਦ੍ਰੁਪਦ ਪੁਤ੍ਰ . ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਟਦ੍ਯੁਮਨ। ੨ ਸ਼ਿਖੰਡੀ। ੩ ਦ੍ਰੁਪਦਸੁਤਾ ਦਾ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ–"ਸਿਮਰਨ ਦ੍ਰੌਪਦੀਸੁਤ ਉਧਰੀ."(ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦ੍ਰੁਪਦ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ (ਦ੍ਰੌਪਦੀ) ਉੱਧਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ.

ਦ੍ਰੌਪਦੀ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੌਪਦੀ. "ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਲਜਾ ਨਿਵਾਰਿ ਉਧਾਰਣ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰੌੜ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋੜ, ਦ੍ਰਿਵੜ ਅਤੇ ਦ੍ਰਾਵੜ.

ਦ੍ਰੌਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰੋਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ.

ਦ੍ਰੌਪਦੀ. ਦ੍ਰੁਪਦ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ (ਵਹੁਟੀ) ਸੀ. ਦੇਖੋ ਦ੍ਰੁਪਦ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦ੍ਰੁਪਦ ਨੇ ਇੱਕ ਮੱਛਯੰਤ੍ਰ ਰਚਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੰਨ੍ਹੇਗਾ,ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਵਰਗਾ. ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਿਆ ਅਰ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ. ਮਾਤਾ ਦੇ ਵਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀ ਪਤਨੀ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ. ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤਿਵਿੰਧ੍ਯ, ਭੀਮਸੇਨ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੁਤਸੋਮ, ਅਰਜੁਨ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੁਤਕੀਰਤਿ, ਨਕੁਲ ਤੋਂ ਸ਼ਤਾਨੀਕ ਅਤੇ ਸਹਦੇਵ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੁਤੇਕਰਮਾ.

ਜਦ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੇ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਸਭ ਰਾਜ ਹਾਰਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਭੀ ਦਾਉ ਵਿੱਚ ਲਾਕੇ ਹਾਰੀ-ਗਈ. ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਦੁੱਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਮੰਗਵਾਈ ਅਰ ਨੰਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਨਮਨਾ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਨੰਗੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ. "ਕੱਪੜ ਕੋਟ ਉਸਾਰਿਅਨੁ ਬੋਕੈ ਦ੍ਰੁਤ ਨ ਪਾਰਵਸਾਂਦੀ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਦੁੱਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਦੁਰਯੋਧਨ. ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਹਿਮਾਲਯ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਗਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਾਗੇ.

ਦ੍ਵ
ਦ੍ਵਾ ਵਿ–ਦ੍ਵਯ. ਦੋ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋਵੇਂ. ਦੋਨੋਂ.

ਦ੍ਵਾਦਸ਼. ਵਿ–ਦੋ ਅਤੇ ਦਸ. ਬਾਰਾਂ–੧੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ.

ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਅਕਰ
ਦ੍ਵਾਦਸ ਅੱਖਰ "੧ ਓ ਸ਼ਤਿ ਨਾਮੁ ਸ਼ਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।" ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ–"ਓਨਮੋ ਭਗਵਤੇ ਵਾਸੁ ਦੇਵਾਯ."

ਦ੍ਵਾਦਸਸਿਲਾ ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ, ਦੁਆਦਸ
ਦ੍ਵਾਦਸਸੇਵਾ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਦੁਆਦਸ ਭੂਸ਼ਣ.

ਦ੍ਵਾਦਸਕੋਣ.ਵਿ–ਬਾਰਾਂ ਕੂਣਿਆਂ ਵਾਲਾ(dodecagon).

ਦ੍ਵਾਦਸਭੂਸ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਭੂਸ਼ਣ.

ਦ੍ਵਾਦਸ ਮਹਾਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਵਾਕ ੪.

ਦ੍ਵਾਦਸ ਮੁਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸਿ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਲੋਚਨ. ਬਾਰਾਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਖੜਾਨਨ, ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ ਛੀ ਸਿਰ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਦ੍ਵਾਪਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਪਰ ਅਤੇ ਯੁਗ.

ਦ੍ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰ.

ਦ੍ਵਾਰਕਾ. * ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ. "ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਨਗਰੀ ਕਾਹੇ ਕੋ ਮਗੋਲ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦ੍ਵਾਰਕਾਦਾਸ. ਭੁੱਲਾ ਸ਼ਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਏ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਬਕਾਲੇ ਪਹੁਚਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਦੇਵੀ.

ਦ੍ਵਾਰਕਾਬ. ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਪਾਸ ਦਾ ਆਬ (ਸਮੁੰਦਰ). ਗੁਜਰਾਤ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਾਗਰ.

ਦ੍ਵਾਰਪ
ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰਪਾਲ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਚਾਰ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਹਨ. ਪੂਰਵ ਗਣੇਸ਼, ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਪਾਲ, ਦਕ੍ਸ਼ਿਣ ਵਟੁਕ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਯੋਗਿਨੀ.

ਦ੍ਵਾਰਵਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ. ਦ੍ਵਾਰਕਾ.

ਦ੍ਵਾਰਵਤੀ ਨਾਇਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦਾ ਨਾਇਕ, (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਵਾਰਵਤੀ ਨਾਇਕਨਿ ਜਾਚਰ ਪਤਿ ਸਤ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਪਤਿ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਾਰ। ੨ ਵਸ–ਸ਼ਰਿਅਹ ਸੇ. ਵਸੀਲੇ ਤੋਂ. "ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਦੇਵੀ.

ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ. ਬਹੁਤ ਦਰਵਾਜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਨਗਰੀ। ੨ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਵਿੱਚ ਬੜੌਦਾ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪੁਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸੱਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਚਿਰ ਤੀਕ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ.

* ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਭੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕਰਲਿਆ ਸੀ. ਜੋ ਹੁਣ ਆਬਾਦੀ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ ਇਹ ਫੇਰ ਵਸੀ ਹੈ.ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ ਬੜੌਦਾ ਸ਼ਹਰ ਤੋਂ ੨੭੦ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਡਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਰਣਛੋੜ" ਨਾਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਤਿ ਹੈ.

ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਅਤੇ ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ.

ਦ੍ਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਰ ਅਤੇ ਦੁਆਲ.

ਦ੍ਵਿ. ਵਿ–ਦੋ.

ਦ੍ਵਿਜ
ਦ੍ਵਿਜਨਮਾ } ਦੇਖੋ, ਦਿਜ.

ਦ੍ਵਿਜਪਤਿ
ਦ੍ਵਿਜਰਾਜ } ਦੇਖੋ, ਦਿਜਰਾਜ.

ਦ੍ਵਿਜਾਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੂਜਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਤ੍ਰਿਯ ਵੈਸ਼ਜ਼। ੨ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਰਖ, ਜਿਸ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਆਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੪ ਦੰਦ.

ਦ੍ਵਿਣਕ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਜਣੁਕ.

ਦ੍ਵਿਤੀਆ. ਦੇਖੋ, ਦੁਤੀਆ ੪.

ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੇਖੋ, ਦੁਤੀਅ.

ਦ੍ਵਿਧਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਧਾ.

ਦ੍ਵਿਪ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋ ਨਾਲ ਪੀਣਵਾਲਾ (ਸੁੰਡ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ) ਹਾਥੀ.

ਦ੍ਵਿਪਦ. ਵਿ–ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁੱਖ। ੩ ਪੰਛੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦੁਪਦਾ.

ਦ੍ਵਿਪਨੀ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ.(ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਦਜਧਨੀ.

ਦ੍ਵਿਪ ਰਿਪੁ ਧੁਨਿਨੀ. ਹਾਥੀ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ ਜੇਹੀ ਧੁਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ.(ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਦਾਧਰਿਪ ਧਨਨੀ.

ਦ੍ਵਿਬਾਹੁ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਹੋਣ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁੱਖ.

ਦ੍ਵਿਮੁਖ. ਵਿ–ਦੋ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੁਮੂੰਹਾਂ ਸੱਪ.

ਦ੍ਵਿਰਦ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਦ.

ਦ੍ਵਿਵਿਦ. ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ, ਜੋ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੀ। ੨ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ,ਜਿਸ ਨੇ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਘੜਾ ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆਗਿਆ. ਇਹ ਨਰਕਾਸੁਰ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ. *

ਦ੍ਵੀਪ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪ ੩.

ਦ੍ਵੀਪਨਿ
ਦ੍ਵੀਪਵਤੀ } ਸੰਗਜਾ–ਸੱਤ ਦ੍ਵੀਪ (ਦੀਪਾਂ) ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਵੇਸ
ਦ੍ਵੇਖ } ਸੰ. ਫ਼ਿਧ–ਦ੍ਵਿਸ਼. ਧਾ–ਵੈਰ ਕਰਨਾ, ਈਰਖਾ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵੇਸ਼. ਦੁਸ਼ਮਨੀ.ਵੈਰ.

ਦ੍ਵੈ. ਸੰ. ਦ੍ਵਯ. ਵਿ–ਦੋ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦ੍ਵੋ.ਦੋਨੋ. ਦੋਵੇਂ.

ਦ੍ਵੈਸੀ
ਦ੍ਵੈਖੀ } ਸੰ. ਫ਼ੇਧਿਨ. ਵਿ–ਦ੍ਵੇਸ਼ (ਵਿਰੋਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਦ੍ਵੈ ਘਟ ਆਠ. ਦੋ ਘੱਟ ਅੱਠ, ਅਰਥਾਤ ਛੀ. "ਦ੍ਵੈ ਘਟ ਆਠ ਰਥੀ ਬਲਵੰਡ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦ੍ਵੈਤ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਪਰਾਏ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਭੇਦਭਾਵ। ੩ ਦੁਵਿਧਾ. ਭ੍ਰਮ। ੪ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਵਸਤੁ ਦੇ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੫ ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਦ੍ਵੈਤਵਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਸਿੱਧਾਂਤ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਜੁਦੇ ਮੰਨੀਏ. ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦ੍ਵੈਤਵਾਦੀ ਹਨ। ੨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਸ੍ਤੁ ਦੇ ਮੰਨਣ ਦਾ ਮਤ.

ਦ੍ਵੈਤਵਾਦੀ. ਸੰ. ਫ਼ੈਤਵਾਦਿਨ. ਦ੍ਵੈਤਵਾਦ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਜੀਵ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਵੈਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ ਨੇ ਵਜਾਸ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤਸ਼ੂਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਭਾਸ਼ਜ ਰਚਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ੂਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਭਾਸ਼ਜ ਲਿਖਕੇ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਨੇ ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਦ੍ਵੈਧੀਭਾਵ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥ ਨਾ ਜਾਣਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਹੋਰ ਭਾਵ। ੩ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਗੁਣ ਦ੍ਵੈਧ. ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ, ਪ੍ਰਜਾ ਅਤੇ ਫੌਜ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਫੋਟਕ ਪਾਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਦ੍ਵੈਪਾਯਣ
ਦ੍ਵੈਪਾਯਨ } ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਵੀਪ–ਆਯਨ. ਵਜਾਸ. ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਦ੍ਵੀਪ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਸਰ ਅਤੇ ਬਿਆਸ.

ਦ੍ਵੈਭੈਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁਧਿਸ੍ਰਿਰ. ਦ੍ਵਿਤੀਯਭ੍ਰਾਤਾ. ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਣ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਯੁਧਿਸ੍ਰਿਰ ਜਨਮਿਆ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੋ ਸਕੇ ਭਾਈ (ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਯੁਧਿਸ੍ਰਿਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਵੈਮਾਤੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋ ਮਾਤਾ ਵਾਲਾ, ਗਣੇਸ਼. ਰਾਜਾ ਵਰੇਣਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਸ਼ਪਿਕਾ ਅਤੇ ਪਾਰਸ਼੍ਵ ਮੁਨਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀਪਵਤਸਲਾ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਜਰਾਸੰਧ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼ ਅਤੇ ਜਰਾਸੰਧ.

ਦ੍ਵੈਯਾ. ਵਿ–ਦੇਵੈਯਾ. ਦਾਤਾ. "ਦ੍ਵੈਯਾ ਰਾਜਤਾਜ ਕੇ ਵ੍ਰਿਧੈਯਾ ਸੁਖਸਾਜ ਕੇ ਰਖੈਯਾ ਦਾਸ ਲਾਜ ਕੇ ਕਰੈਯਾ ਕਵਿਕਾਜ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਵੈਯਾ.

ਦ੍ਵੰਦੀ. ਸੰ.ਫ਼ਿਨ੍ਹਿਨ.ਵਿ–ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ (ਦੁੰਦ) ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ। ੨ ਜੋੜੇ ਦਾ। ੩ ਫ਼ਿਸਾਦੀ. ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਦੁੰਦ.

ਦ੍ਵੰਦ੍ਵੀ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵੰਦੀ.

ਦ੍ਵਜਣੁ
ਦ੍ਵਜਣੁਕ } ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਦੋ ਅਣੁ ਦਾ ਇਕੱਠ.ਦੇਖੋ,ਅਣੁ.

ਧ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਚੌਵੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਦੰਦ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨ। ੩ ਧਰਮ। ੪ ਕੁਬੇਰ। ੫ ਬ੍ਰਹਮਾ।

ਧਉ
ਧੱਉ } ਹਿੰ. ਵਜ–ਧੋ. ਧੋਂ. ਨਾ ਜਾਣੀਏ. ਕੌਣ ਜਾਣੇ. "ਤੁਮਰੀ ਧਉ ਕਹਾ ਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਯਾ.ਅਥਵਾ. ਜਾਂ। ੩ ਕਜਾ. ਕੀ। ੪ ਪ੍ਰਤਜ–ਤੋਂ. ਸੇ. "ਭਰਮ ਅੰਧੇਰ ਮੋਹਿਓ ਕਤ ਧੱਉ ?" (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਭ੍ਰਮ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿੱਥੋਂ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਗਿਆ ?

ਧਉਣ
ਧਉਨ } ਸੰਗਜਾ–ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ। ੨ ਅਰਧ ਮਣ. ਅੱਧਾ ਮਣ. ਵੀਹ ਸੇਰ। ੩ ਬਾਰ੍ਹੀ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਧਉਣ ਮੁਰਾਰੀ ਗੁਰਸਰਣਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਧਉਲ. ਸੰ. ਧਵਲ. ਵਿ–ਚਿੱਟਾ. ਉਜਲਾ। ੨ ਨਿਰਮਲ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਟਾ ਬੈਲ. "ਧਉਲ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ."(ਜਪੁ) "ਰੂਧੋਹਿ ਮਗਵਾਨ ਧਰਮਃ ਖ੍ਯਾਤੋ ਲੋਕੇਸੁ ਮਾਰਤ." (ਮਹਾਭਾਰਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ-ਮੋਕਧਰਮ ਅ: ੩੪੨ ਸ਼. ੮੬) ੪ ਹਿਮਾਲਯ। ੫ ਚਿੱਟਾ ਮੰਦਿਰ."ਚੜ੍ਹੀ ਸਭ ਸੁਭ੍ਰ ਧਉਲ ਉਤਾਲ." (ਰਾਮਾਵ) "ਇਤਨੋ ਸੁਖ ਨਾ ਹਰਿਧਉਲਨ ਕੋ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਇਤਨਾ ਆਨੰਦ ਹਰਿ (ਸੁਵਰਣ) ਮੰਦਿਰਾਂ ਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ। ੬ ਕੈਲਾਸ਼। ੭ ਧੱਫਾ. ਚਪੇੜ. ਦੇਖੋ, ਧੌਲ੍ਹ.

ਧਉਲਹਰ
ਧਉਲਰ } ਸੰ. ਧਵਲ ਹਮੰਜ. ਚਿੱਟੇ ਰਾਜਮੰਦਿਰ. "ਕਿਤਹੀ ਕਾਮ ਨ ਧਉਲਹਰ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਧਉਲਹੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਧਵਲਾ. ਗੋਰੀ. ਦੁਰਗਾ.

ਧਉਲਾ. ਵਿ–ਧਵਲ. ਚਿੱਟਾ. "ਪੁੰਡਰ ਕੇਸ ਕੁਸਮ ਤੇ ਧਉਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) "ਮਹਾਦੇਉ ਧਉਲੇ ਬਲਦ ਚੜਿਆ ਆਵਤ ਦੇਖਿਆ ਥਾ." (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਧੌਲਾ ੨.

ਧਉਲਾਲੀ. ਧਵਲ–ਵਾਲੀ. ਚਿੱਟੇ ਬੈਲ ਵਾਲੀ। ੨ ਸਫ਼ੇਦ ਪਹਾੜ ਵਾਲੀ. ਧਵਲਗਿਰਿ ਵਾਲੀ. ਪਾਰਵਤੀ. ਦੁਰਗਾ.

ਧਉਲੀ. ਵਿ–ਧਵਲ. ਚਿੱਟੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਧੌਲਿਆਂ (ਚਿੱਟੇ ਰੋਮਾਂ ਦੇ) ਹੁੰਦਿਆਂ. ਧਵਲੀਂ. "ਕਾਲੀਂ ਜਿਨ੍ਹੀ ਨ ਰਾਵਿਆ, ਧਉਲੀ ਰਾਵੈ ਕੋਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਧਉਲੁ. ਦੇਖੋ, ਧਉਲ.

ਧਈ. ਧਾਈ. ਦੌੜੀ. ਨੱਠੀ.

ਧਏ. ਧਾਏ. ਦੌੜੇ. "ਧਏ ਸਾਮੁਹੇ ਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਧਸਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਿਠਾਹਾਂ ਗਡਜਾਣਾ. ਧਸਣਾ. "ਧੌਂਸਾ ਕੀ ਧੁੰਕਾਰ ਸੁਨ ਧਰਾ ਧਸਕਤ ਹੈ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਧਸਣ. ਸੰਗਜਾ–ਧਸ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਡਣ. ਖੁਭਣ. ਦਲਦਲ.

ਧਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੁਭਣਾ. ਗਡਣਾ.ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ.ਪੈਠਨਾ.

ਧਸਤ. ਧਸਦਾ ਹੈ. ਗਡਦਾ ਹੈ.

ਧਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਡਾਉਂਣਾ. ਖੁਭਾਉਣਾ.

ਧਹਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਧਮਕਾ. ਧਮਾਕਾ. ਧਮ ਸ਼ਬਦ.

ਧਕ. ਸੰਗਜਾ–ਧੜਕਾ. ਦਿਲ ਦੇ ਧੜਕਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਧਕਧਕ
ਧਕਧਕਾ
ਧਕਧਕੀ } ਸੰਗਜਾ–ਦਹਿਲ. ਧੜਕਾ. ਦਿਲ ਦਾ ਖਟਕਾ. ਹੌਲਦਿਲੀ. "ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਚੂਕੇ ਧਕਧਕੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਧਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧਕੇਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੱਕਾ."ਜਾ ਬਖਸੇ ਤਾ ਧਕਾ ਨਹੀ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਜਦ ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਖ਼ਸ਼ਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਧੱਕੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ. "ਭਾਵੈ ਧੀਰਕ ਭਾਵੈ ਧਕੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ. ਸੀਨਾਜ਼ੋਰੀ.

ਧਕਾਧਕੀ
ਧਕਾਧੀਕ } ਸੰਗਜਾ–ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ. ਕਸ਼ਮਕਸ਼. ਰੇਲਪੇਲ. "ਧਕਾਧਕੀ ਧੱਕੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਧਕੇਲਣਾ
ਧਕੇਲਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਧੱਕਾ ਦੇਣਾ. ਠੇਲਣਾ.

ਧੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਧਕਾ.

ਧੱਖ. ਸੰਗਜਾ–ਜੂੰ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਛੋਟੀ ਜੂੰ. ਯੂਕਾ ਦਾ ਅੰਡਾ.

ਧਗ. ਦੇਖੋ, ਧੱਗ.

ਧਗੜਾ. ਸੰਗਜ–ਗਹਿੰਤ–ਧਵ (ਪਤੀ). ਨਿੰਦਿਤ ਧਵ. ਜਾਰ. ਉਪਪਤਿ.

ਧੱਗ. ਸੰਗਜਾ–ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ. ਨੌਬਤ. "ਜੁੱਟੇ ਵੀਰ ਜੁਝਾਰੇ ਧੱਗਾਂ ਵੱਜੀਆਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਧਙਾਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧਿੰਗੋਜ਼ੋਰੀ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਧਿਙਾਣਾ.

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫, ਅ: ੩੬ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦, ਅ: ੬੭.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧ੍ਵਜ. ਧੁਜਾ। ੨ ਲੀਰ. ਟੱਲੀ. "ਪਾੜਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਪਤਲੀ ਲਕੜੀ। ੪ ਠਾਟ. ਸਜਾਵਟ.

ਧਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧ੍ਵਜ. ਧੁਜਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ. "ਸਿਖਰਿ ਧਜਾ ਫਹਿਰਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਧਟਾ ਸੰ. ਢੱਟਾ.ਸ਼ਾਨ੍. ਸ਼ਾਂਭ."ਧਟੇ ਖੋਰੂ ਕਰਿਗਏ."

ਧੱਟਾ (ਮਃ ੧ ਬੰਨੋ)

ਧਣ. ਡਿੰਗ. ਵਹੁਟੀ. ਪਤਨੀ. ਸੰ. ਧਨਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਧਨ ੫। ੨ ਸੰ. ਧਨੁ. ਚਾਪ. ਕਮਾਣ. "ਬਾਣਹਿ ਤਾਣ ਧਣੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਧਣਕ ਸੰ. ਧਨੁਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਾਣ. ਤੀਰ ਫੈਂਕਣ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ. "ਗਗਨੰਤਰਿ ਧਣਖੁ ਚੜਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਃ ੧) "ਧਣਖੁ ਚੜਾਇਓ ਸਤਿ ਦਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਧਣਖ

ਧਣਖੁ

ਧਣੀ. ਵਿ–ਧਨੀ. ਧਨਵਾਨ। ੨ ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਡਿੰਗਲ. ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਧਣੀ ਕਹੀਜੈ." (ਗੂਜ ਮਃ ਪ) ੩ ਪਤੀ. ਭਰਤਾ. "ਧਣੀ ਵਿਹੂਣਾ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਭਾਹੀ ਸੋਤੀ ਜਾਲੇ." (ਸਵਾ ਮਃ ੫)

ਧਣੀਆ. ਦੇਖੋ, ਧਨੀਆ.

ਧਣੀਐ. ਧਨੀ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਹੈ. "ਵਡਾ ਹੈ ਸਭਨਾ ਦਾ ਧਣੀਐ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮਃ ੫) ੨ ਧਣੀ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਨੇ। ੩ ਧਣੀ ਨੂੰ.

ਧਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧ੍ਰਿਤ. ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬੁਰੀ ਆਦਤ. ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ. ਕੁਟੇਵ। ੨ ਵ੍ਯ–ਦਰਕਾਰਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ.

ਧਤੂਰਾ. ਸੰ. ਧੱਤੂਰ ਅਤੇ ਧਸ਼ਤੂਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਜ਼ਹਰੀਲਾ ਪੌਧਾ,ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਸੈਲੇ ਗੋਲ ਫਲ ਕੰਡੇਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. L.Datura Alba. ਅੰ. Thorn apple. ਵੈਦ੍ਯ ਧਤੂਰੇ ਨੂੰ ਦਮੇ ਆਦਿ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਠਗ ਲੋਕ ਧਤੂਰੇ ਦੇ ਬੀਜ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਧਨ ਠਗਣ ਲਈ ਖੁਵਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਸ਼ੈਵ ਲੋਗ ਧਤੂਰੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਸ਼ਿਵ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਮਨ-ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਹਨ–ਕਨਕ, ਮਦਨ, ਸ਼ਿਵਸ਼ੇਖਰ, ਖਲ,ਕੈਟਕ-ਫਲ, ਸ਼ਿਵਪ੍ਰਿਯ.

ਧਤੂਰਾ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਧਧਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਧਮਕ। ੨ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਧਧਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਮਾਕਾ. ਧਧ ਧਧ ਧੁਨਿ। ੨ ਧਿੱਕਾਰ. ਲਾਨਤ. ਫਿਟਕਾਰ.

ਧਧਾ. ਧ ਅੱਖਰ. "ਧਧਾ ਧੁਰਿ ਪੁਨੀਤ ਤੇਰੇ ਜਨੁਆ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਧ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਧਕਾਰ.

ਧਧੇਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. "ਮਘੈਲੇ ਧਧੇਲੇ ਖੁੰਦੇਲੇ ਚੰਦੇਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੦)

ਧਨ. ਸੰ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਫਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੌਲਤ. "ਧਨ ਦਾਰਾ ਸੰਪਤਿ ਸਗਲ."(ਸ: ਮ: ੯) ੩ ਪੜਾਰੀ ਵਸ੍ਤੁ। ੪ ਸੰਪੱਤਿ. ਵਿਭੂਤੀ। ੫ ਸੰ. ਧਨਿਕਾ. ਜੁਆਨ ਇਸਤ੍ਰੀ."ਧਨ ਪਿਰੁ ਦੋਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੩) ੬ ਭਾਵ–ਰੂਹ. "ਸਾ ਧਨ ਪਕੜੀ ਏਕ ਜਨਾ." (ਗਉ ਮਃ ੧) ੭ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਜਾ ਸਾਥੋ ਉਨੀ ਚਲਿਆ ਤਾ ਧਨ ਖਾਕੂ ਰਾਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੫)"ਪ੍ਰਿਉ ਦੇ ਧਨਹਿ ਦਿਲਾਸਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਃ ੫) ਪ੍ਰਿਯ (ਪਤਿ) ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਧਨ ਤੋਂ ਦੇਹ ਹੈ। ੮ ਸੰ. ਧਨਸ. ਵਿ–ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ੍ਯ. "ਧਨ ਓਹੁ ਮਸਤਕ." (ਗਉ ਮਃ ੫) ੯ ਵ੍ਯ–ਵਾਹ! ਖੂਬ! "ਪਿਰ ਵਾਤੜੀ ਨ ਪੁਛਈ, ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਉ!" (ਸ. ਫਰੀਦ) ੧੦ ਦੇਖੋ, ਧਨੁ। ੧੧ ਧੰਸਨ (ਨਾਸ਼ ਕਰਨ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਧਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਨਾਮ ਸ੍ਮਰਨ ਸਭ ਕਹਿ ਧਨ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੀਐ." (ਸਨਾਮਾ) ਸ੍ਮਰਨ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਖੜਗ। ੧੨ ਨਿਧਨ (ਵਿਨਾਸ਼) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਧਨ ਸ਼ਬਦ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ.

ਧਨਸੱਤ. ਸੰ. ਸ਼ਤਧਨ੍. "ਧਨਸੱਤ ਕੀ ਜਾਂ ਚਿਤ ਦੇਹ ਗਈ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਤਧਨ੍.

ਧਨਹਰਤਾ. ਵਿ–ਧਨ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਰ. ਠਗ.

ਧਨਹਿ. ਧਨ ਹਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜੈਸੇ ਅਪਨੇ ਧਨਹਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਰਨ ਮਾਂਡੈ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਧਨ ਨੂੰ.

ਧਨਹੀਨ. ਵਿ–ਧਨ ਰਹਿਤ. ਕੰਗਾਲ. ਨਿਰਧਨ.

ਧਨਕ ਸੰ. ਧਨੁਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਾਣ. ਚਾਪ. "ਤਿਨਿ ਬਿਨ ਬਾਣੈ ਧਨਖੁ ਚਢਾਈਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਧਨਖ

ਧਨਖੁ

ਧਨਜ. ਦੇਖੋ, ਧਨੁਜ.

ਧਨਠੀ. ਸੰ. ਧਨਿਸ਼੍ਠਾ. ਵਿ–ਧਨਵਾਨ. ਦੌਲਤਮੰਦ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਛਤ੍ਰ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਆਪਨ ਹੈ ਧਨਠੀ ਭਗਵਾਨ ਤਿਨੋਂ ਪਹਿ ਤੇ ਬਹੁ ਨਾਚ ਨਚਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਧਨਦ. ਵਿ–ਧਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਉਦਾਰ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ ਕੁਬੇਰ। ੩ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. ਕੋਸ਼ਪਾਲ। ੪ ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਧਨਧਨੀ. ਵਿ–ਧਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਾ ਧਨੀ. "ਤੁਮ ਧਨਧਨੀ ਉਦਾਰ ਤਿਆਗੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਧਨਧਾਨ. ਧਨ ਅਤੇ ਅੰਨ. ਨਕ੍ਦੀ ਅਤੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ.

ਧਨਧਾਮ. ਧਨ ਅਤੇ ਘਰ। ੨ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ.

ਧਨਨੀ. ਸੰ. ਧਨਿਨ–ਧਨ੍ਹੀ. ਵਿ–ਧਨੁਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੁਸ਼ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਨਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਬੇਰ। ੨ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ। ੩ ਦੌਲਤਮੰਦ। ੪ ਰਾਜਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਧਨਪਿਰ.

ਧਨਪਾਤੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੀ. ਧਨਵਾਨ. ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਧਨਪਾਤੁ ਧਨਪਤਿ. "ਧਨਪਾਤੀ ਵਡ ਭੂਮੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੫) ੨ ਕੁਬੇਰ. "ਧਨਪਾਤੀ ਜਾਨੁਕ ਪੂਰਹੂਤਾ." (ਗੂਵਿ ੧੦)

ਧਨਪਾਲ. ਵਿ–ਧਨ ਦਾ ਰਾਖਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਬੇਰ.

ਧਨ ਪਿਰ. ਧਨਿਕਾ (ਦੁਲਹਨ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਯ (ਦੁਲਹਾ). ਲਾੜੀ ਲਾੜਾ.

ਧਨਭਾਗ. ਧਨਿਕਾ (ਦੁਲਹਨ) ਦਾ ਭਾਗ੍ਯ, ਸੁਹਾਗ। ੨ ਧਨਜ ਭਾਗ. ਉੱਤਮ ਭਾਗ੍ਯ. ਖ਼ੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ.

ਧਨਰਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਧਨੁਰਪਾਣਿ. "ਧਨਰਪਾਨ ਧ੍ਰਿਤ-ਮਾਨ ਧਰਾਧਰ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਧਨਵਾਨ. ਵਿ–ਧਨਵਾਲਾ. ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਧਨਵੰਤ ਵਿ–ਧਨਵਾਨ. ਦੌਲਤਮੰਦ. "ਧਨਵੰਤ

ਧਨਵੰਤਾ ਨਾਮ ਕੇ ਵਣਜਾਰੇ." (ਸਾਰ ਮਃ ੫) "ਧਨਵੰਤਾ ਇਵਹੀ ਕਹੈ ਅਵਰਾ ਧਨ ਕਉ ਜਾਉ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮਃ ੧) "ਪ੍ਰਭੁ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਧਨਵੰਤੇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧਨਵੰਤੀ. ਵਿ–ਧਨਸਤਾ ਵਾਲੀ. ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ੍ਯ. "ਧਨਾਸਰੀ ਧਨਵੰਤੀ ਜਾਣੀਐ, ਭਾਈ ! ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ." (ਸਵਾ ਮਃ ੩) ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਧਨਵੰਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸੰਗਜ਼ਾ ਮੰਨਕੇ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਗੁਜਰਿ ਅਰੁ ਕਮਾਚ ਧਨਵੰਤੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਧਨ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਦੌਲਤ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੀਗਾ ਮਾਤਾ.

ਧਨਾ. ਸੰ. ਧਨਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁਆਨ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਾਵ–ਰੂਹ. "ਭੰਤਿਰ ਬੈਠੀ ਸਾ ਧਨਾ." (ਗਉ ਮਃ ੧)

ਧਨਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨਾਸ਼ਾ. ਧਨ ਦੀ ਆਸ. "ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਧਨਾਸ ਕਲੋਲਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਧਨਾਸਰੀ. ਸੰ. ਧਨਾਸ਼੍ਰੀ.ਇਹ ਕਾਫੀਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗ਼ੈਮਪਲਾਸੀ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵੀ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨੀ ਦੀ ਰੰਗਤ ਹੈ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਦੁਰਬਲ ਹੈ. ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਹੈ. ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰਾ ਗ ਮੀ ਪ ਧਾ ਨ.

ਅਵਰੋਹੀ–ਨ ਧਾ ਪ ਮੀ ਗ ਰਾ ਧ.

ਕਈਆਂ ਨੇ ਸ਼ੜਜ ਰਿਸ਼ਭ ਪੰਚਮ ਧੈਵਤ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਮੱਧਮ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਧਨਾਸਿਰੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਦਸਵਾਂ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਧਨੈਸ਼੍ਵਰੀ. ਧਨ ਅਤੇ ਵਿਭੂਤੀ. "ਧਨਾ-ਸਰੀ ਧਨਵੰਤੀ ਜਾਣੀਐ ਭਾਈ, ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ." (ਸਵਾ ਮਃ ੩) ਧਨਵੰਤਾਂ ਦਾ ਧਨ ਐਸ਼੍ਵਰਯ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ.

ਧਨਾਢ ਵਿ–ਮਾਲਦਾਰ. ਦੌਲਤਮੰਦ. "ਧਨਾਢਿ ਆਢਿ ਭੰਡਾਰ ਹਰਿਨਿਧਿ, ਹੋਤ ਜਿਨਾ ਨ ਚੀਰ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ

ਧਨਾਢਿ

ਧਨਾਢਜ ਓਢਣ ਨੂੰ ਵਸਤ੍ਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਓਹ ਹਰਿਨਿਧਿ ਦਾ ਭਾਂਡਾਰ ਪਾਕੇ ਧਨਵਾਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਹੋਗਏ.

ਧਨਾਂਧ੍. ਵਿ–ਧਨ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹਾ. ਦੌਲਤ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵਾਲਾ.

ਧਨਾਧਿਪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਬੇਰ। ੨ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ.

ਧਨਾਧ੍ਯਕ

ਧਨਾਰਥੀ. ਸੰ. ਧਨਾਰ੍ਥਿਨ੍–ਵਿ–ਧਨ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਧਨ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ.

ਧਨਿ. ਦੇਖੋ, ਧਨੀ। ੨ ਸੰ. ਧਨਜ. ਵਿ–ਸਲਾਹੁਣ ਲਾਇਕ. ਵਡਾਈ ਯੋਗ੍ਯ. "ਧਨਿ ਧਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੪ ਕੇ) ੩ ਧਨ ਨਾਲ. ਧਨ ਤੋਂ. "ਬਿਖਿਆ ਕੈ ਧਨਿ ਸਦਾ ਦੁਖ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮਃ ੩)

ਧਨੀ. ਸੰ. ਧਨਿਨ੍. ਵਿ–ਧਨ ਵਾਲਾ. ਦੌਲਤਮੰਦ. ਧਨਿਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਣੀ.

ਧਨੀਆ. ਸੰ. ਧਾਨਕ ਅਥਵਾ ਧਨ੍ਯਾਕ. L. Coriandrum Sativum. ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਚਟਨੀ ਅਤੇ ਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਧਨੀਏ ਦਾ ਤੇਲ ਭੀ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ੨ ਕਮਾਲ ਦੀ ਵਹੁਟੀ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਨੂੰਹ. "ਮੇਰੀ ਬਹੁਰੀਆ ਕੋ ਧਨੀਆ ਨਾਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਧਨੀਤਾ. ਵਿ–ਧਨਪਾਤ੍. ਧਨਪਤਿ. ਦੌਲਤਮੰਦ. "ਸ੍ਮ੍ਰਿ ਕਰਤੇ ਦਮ ਆਢ ਕਉ, ਤੇ ਰਨੀ ਧਨੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮਃ ੫)

ਧਨੁ. ਵਿ–ਧਨਜ. ਧੁਨਜਵਾਨ। ੨ ਸਲਾਹੁਣ ਲਾਇਕ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਯੋਗ੍ਯ. "ਧਨੁ ਵਾਪਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨਾ ਨਾਮਧਨ ਖਟਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮਃ ੩) "ਧਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਪਰਵਾਣ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੩) ੩ ਸੰ. ਧਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੌਲਤ. "ਧਨੁ ਮੰਚਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮਃ ੧) ੪ ਸੰ. ਕਮਾਣ. ਧਨੁਖ. ਚਾਪ. "ਧਰ ਧਨੁ ਕਰ ਮਹਿ ਸਰ ਬਰਖਾਏ." (ਨਾਪ) ੫ ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਨੌਮੀ ਰਾਸ਼ੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਧਨ.

ਧਨੁਸ. ਸੰ. ਧਨੁਸ ਅਤੇ ਧਨੁ . ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਾਣ.ਚਾਪ। ੨ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ. ਦੋ ਰਜ਼ ਭਰ ਪ੍ਰਮਾਣ. "ਧਨੁਸ ਧਨੁਸ ਪਰ ਸੁਰ ਬੈਠਾਰੈ." (ਗੂਪ੍ਸੂ) ਚਾਰ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਬੈਠਾਏ.

ਧਨੁਸਰ. ਧਨੁਖ ਅਤੇ ਤੀਰ। ੨ ਸੰ. ਖ਼ਸ਼–ਧ੍ਰਸ੍. ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨਾਮ ਸ੍ਮਿਰਨ ਸਭ ਕਹਿ ਧਨੁਸਰ ਉੱਚਾਰੀਐ." (ਸਨਾਮਾ) ਸ੍ਮਿਰਧ੍ਰੰਸੀ ਖੜਗ.

ਧਨੁਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਧਨੁਸ. ਕਮਾਨਚਾ.

ਧਨੁਕ ਸੰ. ਧਨੁਸ੍ ਅਤੇ ਧਨੁਸ੍ਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਾਣ.

ਧਨੁਖ ਚਾਪ.

ਧਨੁਖਅਰਦਨ. ਸੰ. ਧਨੁਸ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਅਰਧਚੰਦ੍ ਵਾਣ ਨਾਲ ਧਨੁਸ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧਨੁਖਸੁਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੁਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਤੀਰ.(ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਧਨੁਜ.

ਧਨੁਖ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁਹਿੰਮ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ, ਜੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ, ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਚਿੱਲਾ ਉਤਾਰਕੇ ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਧਨੁਸ ਰੱਖਿਆ-ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਦਰਬਾਰੀ ਉੱਠਕੇ ਚਿੱਲਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ, ਉਹ ਸੈਨਾਪਤੀ ਥਾਪਕੇ ਗ਼ਨੀਮ ਪੁਰ ਭੇਜਿਆਜਾਂਦਾ.

ਧਨੁਖਾਗੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੁਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਲਗਾਇਆ-ਜਾਵੇ, ਤੀਰ. "ਬਿਸਿਖ ਬਾਨ ਧਨੁਖਾਗੁ ਭਨ." (ਸਨਾਮਾ)

ਧਨੁਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੁਸ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਜੋ ਵੈਰੀ ਤੇ ਜਾਵੇ, ਤੀਰ. ਧਨੁਖਸੁਤ. "ਦੀਨੋ ਧਨੁਜ ਚਲਾਇ, ਧਨੁਖ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸਾਧਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੫) "ਬਿਸਿਖ ਬਾਣ ਸਰ ਧਨੁਜ ਭਨ." (ਸਨਾਮਾ)

ਧਨੁਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੁ (ਕਮਾਣ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਨੁਰਦ੍ਰੁਮ. ਸੰ. ਧਨੁਦ੍ਰੁਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਂਸ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ ਧਨੁਸ ਬਣਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਧਨੁਰਧਰ. ਸੰ. ਧਨੁਰ੍ਧਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੁਸ ਧਾਰਨਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਧਨੁਖਧਾਰੀ.

ਧਨੁਰਪਾਣਿ ਵਿ– ਧਨੁਸ਼ਪਾਣਿ. ਧਨੁਸ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੁਧੰਰ ਪੁਰਖ. ਤੀਰੰਦਾਜ਼.

ਧਨੁਰਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਧੁਣਖਵਾਉ.

ਧਨੁਰਵੇਦ. ਸੰ. ਧਨੁਰ੍ਵੇਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਜੁਰਵੇਦ ਦਾ ਉਪਵੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਨੁਸ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ. ਧਨੁਰਵੇਦ ਦੇ ਪੰਜ ਪਾਦ ਹਨ.

੧ ਯੌਤ੍ਰਮੁਕ੍ਯ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ. ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਲ (ਮਸ਼ੀਨ) ਨਾਲ ਚਲਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ–ਤੀਰ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ.

੨ ਅਮੁਕ੍ਯ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਹੱਥੋਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਜਾਂਦੇ, ਜੈਸੇ–ਖੜਗ ਕਟਾਰ ਆਦਿ.

੩ ਪਾਣਿਮੁਕ੍ਤ, ਜੋ ਹੱਥ ਦੇ ਬਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਫੈਂਕੇ-ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ–ਚਕ੍ਰ.

੪ ਸੰਧਾਰਿਤਮੁਕ੍ਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਫੈਂਕੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਪਾਸ਼ (ਫਾਸੀ).

੫ ਬਾਹੁਯੁੱਧ. ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਦਾਉ ਪੇਚ.

ਧਨੇ. ਧਨਜ ਹੈ. "ਪਪੀਲਕਾ ਸਿਮਰਣੰ ਤੁਯੰ ਧਨੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਧਨੇਸ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨ–ਈਸ਼. ਧਨ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ.

ਧਨੇਸ੍ਵਰ ਧਨਪਤਿ. ਕੁਬੇਰ। ੨ ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਧਨੰਜਯ ਸੰ.ਧਨਞ੍ਜਯ. ਵਿ–ਧਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ.

ਧਨੰਜੈ ਜਿੱਤਕੇ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਧਨੰਜੈ ਜਲਿ ਥਲਿ ਹੈ ਮਹੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਅਰਜੁਨ, ਜੋ ਧਨੁਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਧਨ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਦਸ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਵਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣਵਿਯੋਗ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਹ ਫੁੱਲਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ.

ਧਨੰਤਰ ਸੰ. ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ. "ਧਰ ਅਵਤਾਰ ਧਨੰਤਰ
ਧਨੰਤਰਿ ਜਾਞੀ." (ਧਨੰਤਰਾਵ) ਦੇਖੋ, ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ.

ਧਨਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੁਨਜਵਾਨ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ। ੨ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ੍ਯ. ਸਲਾਹੁਣ ਲਾਇਕ.

ਧਨਜਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ. ਤਅ੍ਰੀਫ਼. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ. ਸਾਧੁਵਾਦ. ਸ਼ੁਕਰੀਯਹ.

ਧਨੁ. ਸੰ. ਧਨ੍ਵਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੁਸ. ਕਮਾਣ. ਚਾਪ.

ਧਨਾ ਸੰ. ਧਾਨ੍ਯਿ. ਵਿ–ਧਨੁਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
ਧਨੀ ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਪੁਰਖ. "ਮਹਾ ਉਗੁ ਧਨਾ." (ਅਜਰਾਜ) ੩ ਸ਼ਿਵ. ੪ ਅਰਜੁਨ। ੫ ਇੰਦ੍ਰ। ੬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ.

ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵੈਦ੍ਯ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਕ੍ਸ਼ੀਰਸਮੁਦ੍ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੋਦਾਂ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਆਯੁਰਵੇਦ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਇਹ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਧਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ ਅਤੇ ਭਰਦ੍ਵਾਜ ਤੋਂ ਆਯੁਰਵੇਦ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵੈਦ੍ਯ ਹੋਇਆ. ਭਾਵਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇੰਦ੍ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਯੁਰਵੇਦ ਪੜ੍ਹਾਕੇ ਜਗਤ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ੨ ਵਿਕ੍ਰਮਾ-ਦਿਤ੍ਯ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਵੈਦ੍ਯ। ੩ ਸੂਰਜ.

ਧਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਸੀ ਭਾਰੀ ਵਸ੍ਤੁ ਦੇ ਡਿਗਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਧਪਕ। ੨ ਥੱਪੜ. ਧੌਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਪ.

ਧਪਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਵਾ. ਦੌੜ। ੨ ਹੁੱਟ. ਹਵਾ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੁੰਮ. "ਖੁਲੈ ਕਪਟ ਧਪਟ ਬੁਝਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਭ੍ਰਮ ਦੇ ਕਿਵਾੜ ਖੁਲ੍ਹਗਏ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਹੁੱਟ ਮਿਟਗਿਆ.

ਧੱਪਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਪ ਸ਼ਬਦ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਲੱਗਣ ਤੋਂ.
ਧੌਹਾ ਤਮਾਚਾ. ਲਫੇੜਾ. ਲੱਪੜ.

ਧੱਬਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਗ਼। ੨ ਕਲੰਕ.

ਧਮ. ਸੰ. ਧਮ. ਧਾ–ਧੌਂਕਣਾ (ਫੂਕਣਾ), ਸਾਹ ਲੈਣਾ, ਅੱਗ ਮਚਾਉਣਾ.

ਧਮਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਮ ਧਮ ਸ਼ਬਦ. ਧਮਾਕਾ. ਤੋਪ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਕਿਸੀ ਭਾਰੀ ਵਸ੍ਤੁ ਦੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਆਵਾਜ਼। ੨ ਤੋਪ ਆਦਿ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਭਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕੰਪ (ਕਾਂਬਾ).

ਧਮਕਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਡਰ ਦੇਕੇ ਦਿਲ ਕੰਬਾਉਂਣਾ.
ਧਮਕਾਨਾ ਘੁਰਨਾ. ਤਾੜਨਾ. ਸੰ. ਧਮ੍ਕਣ.

ਧਮਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਮਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘੁਰਕੀ.

ਧਮਤਾਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨਜਾਮਤ
ਧਮਧਾਣ ਸੁਨਾਮ ਦੀ ਤਸੀਲ ਨਰਵਾਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਧਮਤਾਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਂਗਰ ਤੋਂ ਆਗਰੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਅਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਦੌਂਗੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੇ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਨ ਦਕੇ ਹੁਕਮਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਖੂਹ ਲਗਵਾ ਦੇਈਂ. ਦਾਂਗੇ ਨੇ ਸ੍ਵਾਰਥਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਖੂਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਲਾਲਿਆ, ਜੋ ਗਰਕ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਦੇਖਿਆ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਬੱਤੀ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਢਾਈ ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਚੌਦਾਂ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਮੇਲਾ ਦੁਸਹਿਰੇ ਅਤੇ ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਹੰਤ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਵਡਾ ਰੌਣਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਅਘੜਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਗੁਰਮੁਖ ਮਹੰਤ ਹਨ. ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ.

ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਥਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੀਹਾਂ ਭਾਈ.

ਧਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੱਲ ਅਥਵਾ ਫੁਕਣੀ ਨਾਲ ਹਵਾ ਧੌਂਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਧਮਨਿ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਵਾ ਧੌਂਕਣ ਦੀ ਖੱਲ.ਹਵਾ ਫੁਕਣ
ਧਮਨੀ ਦੀ ਨਲਕੀ. ਦੇਖੋ, ਧਮ੍ ਧਾ। ੨ ਨਾੜੀ. ਨਬਜ਼, ਜੋ ਧਮਨੀ ਵਾਂਙ ਦਿਲ ਦੇ ਫੈਲਣ ਅਰ ਸੰਕੋਚ ਤੋਂ ਲਹੂ ਨੂੰ ਨਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਚਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਹੋਰਤ ਧਮਨੀ ਕਰ ਕਰ ਧਾਰ." (ਨਾਪੂ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੱਥ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ ਵੈਦ੍ਯ ਨਬਜ ਦੇਖਦਾ ਹੈ.

ਧਮਾਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਮ ਧਮ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਧਮਕ। ੨ ਚੌੜੇ ਮੁੰਹ ਵਾਲੀ ਛੋਟੀ ਨਾਲੀ ਦੀ ਬੰਦੂਕ. "ਅਲਪ ਧਮਾਕੇ ਬਤ ਜੰਮੈਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਧਮਾਣ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਖਾਣ ਅਤੇ ਲੁਹਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ
ਧਮਾਨ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ "ਧਮਨ" ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਧਮਾਨ. ਧੌਂਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਮਨ। ੩ ਹਵਾ ਨਾਲ ਫੁੱਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਧਿਮਾਣ.

ਧਮਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁੱਦਣ ਅਤੇ ਨੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਧਮਾਲ ੨ ਡੰਡ ਰੌਲਾ. "ਗਨ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਪਾਵਤ ਧਮਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਹੋਲੀ ਦਾ ਗੀਤ. "ਪ੍ਰਾਘ ਬਿਤੀਤ ਭਈ ਰੁਤ ਫਾਗੁਨ ਆਇ ਗਈ ਸਭ ਖੇਲਤ ਹੋਰੀ ××× ਖੇਲਤ ਸ੍ਯਾਮ ਧਮਾਰ ਅਨੂਪ ਮਹਾ ਮਿਲ ਸੁੰਦਰਿ ਸਾਵਲ ਗੌਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਤਿ ਹੈ. ਧੀਨ ਧੀਨ ਧਾ ਧੀਨ ਤੀਨ ਤੀਨ ਤਾ ਤੀਨ. ਇਹ ਸੱਤ ਅਥਵਾ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੫ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਧਮਾਰ ਰਾਗਿਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਵੱਖ ਰਾਗਿਣੀ ਨਹੀਂ. ਕੇਵਲ ਗਾਉਣ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫੀ.

ਧਮਿਆਲ. ਜ਼ਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਰੋਚਾਰਾਮ ਅਤੇ ਅਨਾਰਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਦੇਖਕੇ, ਆਪਣੇ ਜੋੜੇ ਬਖ਼ਸ਼ੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਪੈਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਭਾਈ ਨਾਰਾਯਣਸਿੰਘ ਪਾਸ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੋੜਾ ਸ਼ਾਦਾ ੧੧ ਇੰਚ ਲੰਮਾ, ਪੰਜ ਪਾਸੇ ਚੌੜਾ ੩॥ ਇੰਚ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਜੋੜਾ ੯ ਇੰਚ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਤਿੱਲੇਦਾਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁੱਖਣ.

ਧਮੀਆ. ਦੇਖੋ, ਧਮਨੀ। ੨ ਵਿ–ਧੌਂਕਣ ਵਾਲਾ. ਧਮਨ ਕਰਤਾ.

ਧਮੂੜੀ. ਭੁਰਿੜ. ਦੇਖੋ, ਭੋਮੂ.

ਧਮੋਟ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਪਾਇਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਚਾਵਾ ਪਾਇਲ" ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ੯ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਹੈ. ਪਾਇਲ ਤਕ ਪੰਜ ਮੀਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ,ਅੱਗੇ ੩ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਖੁੜਾਣੀ ਤੋਂ ਸੈਰ ਲਈ ਆਏ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੀ ਹੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੭੪ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਧਮਜਾਲ. ਦੇਖੋ, ਧਮਿਆਲ.

ਧਯਾਯ. ਦੇਖੋ, ਅਧਯਾਯ.

ਧਯੇ. ਧਾਯਾ (ਧਾਇਆ), ਦੌੜਿਆ. ਨੱਠਾ.

ਧੱਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੈਰਯ. ਧੀਰਜ। ੨ ਵਿ–ਧਾਵਨ ਕਰੈਯਾ. ਦੌੜਨ ਵਾਲਾ.

ਧਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੜ. ਰੁੰਡ. ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਭਾਗ. "ਸਿਰ ਟੂਟ ਪਰਸੋ ਧਰ ਨਾਚੈ ਰਹਸੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਲਾਗੀ ਅਰਿ ਗਰ ਗੀਰੈ ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਸਿਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨਾਭਿਚੱਕ੍ਰ। ੩ ਬੱਚੇਦਾਨ ਦਾ ਮੁਖ. ਰਿਹਮ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤ੍। ੪ ਦਿਸ਼ਾ. ਤ੍ਰਫ਼. "ਤੁਧ ਨੋ ਛੋਡਿ ਜਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈਂ ਧਰਿ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕਿਸ ਵੱਲ ਜਾਈਏ ? "ਨਿਸਰਤ ਉਹ ਧਰ." (ਰਮਾਵ) ਤੀਰ ਉਸ (ਦੂਜੇ) ਪਾਸੇ ਨਿਕਲਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੫ ਓਟ. ਪਨਾਹ. ਆਸਰਾ. "ਨਾਨਕ ਮੈ ਧਰ ਅਵਰ ਨ ਕਾਈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) "ਮੈ ਧਰ ਤੇਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ." (ਸੁ ਮ: ੫) ੬ ਧੁਰ. ਗੱਡੇ ਦੀ ਉਹ ਕਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪਹੀਆ ਹੈ. "ਧਰ ਤੁਟਾ ਗਾਡੈ ਸਿਰਭਾਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਗੱਡਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਧਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੱਠ ਹੈ। ੭ ਧਰਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਜਿਨਿ ਧਰ ਸਾਜੀ ਗਗਨ" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਸੋ ਤਨ ਧਰ ਸੋਗਿ ਰੁਲਿਆ." (ਰਹੁ ਮ: ੫) ੮ ਸੰ. ਧਰ. ਪਹਾੜ. ਪਰਵਤ. (ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰਿ (ਧ੍ਰੈ) ਦਾ) "ਗਿਰੈਂ ਧਰੈ ਧੁਰੈਧਰੈ ਧਰੈ ਜਿਵੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਮੁਖੀਏ (ਧੁਰੈਧਰ) ਯੋਧਾ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਪਹਾੜਾਂ ਵਾਂਙ ਭ੍ਰਿਰਦੇ ਹਨ। ੯ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਕੱਛੂ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠ ਹੈ। ੧੦ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੧੧ ਸੰ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ. ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਭਜੁ ਚਕ੍ਰਧਰ ਸਰਣੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) "ਸਭ ਕਿਰਨਨ ਕੋ ਨਾਮ ਕਹਿ ਧਰ ਪਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਕਿਰਨਧਰ. ਸੂਰਜ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਿ। ੧੩ ਪਕੜ.

ਧਰਈਆ. ਵਿ–ਧਾਰਨ ਕਰੈਯਾ. ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਧਰਏਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਾ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਰਾਜਾ। ੨ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਏਸਰਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਮਤਾ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਬਿਰਛਾਂ ਵਾਲੀ, ਭੂਮਿ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਸਣ. ਡਿੰਗ. ਵਿਭਚਾਰੀ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਗਾਮੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਖਨ.

ਧਰਸੁਹਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸੌਭਾਗਜ, ਵਸੰਤ. ਰਿਤੁਰਾਜ। ੨ ਵਰਖਾ. ਮੀਂਹ। ੩ ਨਜਾਯ-ਕਾਰੀ ਰਾਜਾ.

ਧਰਹੁ. ਧਾਰਣ ਕਰੋ. ਪਕੜੋ. "ਧਰਹੁ ਧਰਹੁ ਮਾਰਹੁ ਕਹਿ ਧਾਯੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਧਰ ੧੩.

ਧਰਕਟ } ਸੰ. ਧਿਕ੍ਰਿਤ–ਧਿਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਧਿਕਾਰਿਆ
ਧਰਕਟੀ } ਹੋਇਆ. ਫਿਟਕਾਰਿਆ. ਮਲਊਨ. "ਓਹਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰਹਿ ਕੁਸੁਧਮਨਿ ਜਿਉ ਧਰਕਟ ਨਾਰੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਧਰਕਟੀ ਨਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧)

ਧਰਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧੜਕਨਾ.

ਧਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਧੜਕਾ.

ਧਰਖਣ } ਸੰ. ਧਸ਼ੰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਧਮਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਧਰਖਨ } ਧਮਕੀ. ਘੁਰਕੀ। ੨ ਅਨਾਦਰ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਦਿਲ ਦੇ ਧੜਕਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਕਰਕੀ ਤੜਿਤ ਨਰਨ ਧ੍ਰਿਤਿ ਧਰਖੀ." (ਨਾਪ੍)

ਧਰਚਕ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਾਚਕ੍ਰ. ਭੂਗੋਲ. "ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ। ਜਿਨਿ ਧਰਚਕ੍ਰ ਧਰੇ ਵੀਚਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਦ੍ਵੀਪ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਧਰ.

ਧਰਚਰੀ. ਵਿ–ਧਰਾਚਾਰੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੰਗਮ. ਵਿਹੰਗਮ. ਜੋ ਇੱਕ ਥਾਂ ਟਿਕਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ. "ਧਰਤ ਧਰਤ ਧਰਚਰੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਧਰਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਬਿਰਛ। ੨ ਤ੍ਰਿਣ. ਘਾਹ. "ਹੈ ਗੈ ਪਸੂ ਜਿਤਕ ਤਿਹ ਥਾਨੈ। ਧਰਜ ਬਿਨਾ ਜਬ ਦੁਖਿਤ ਪਛਾਨੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਧਰਜ ਚਰ ਰਾਇ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ. "ਦਯਾ ਧਰਜ ਚਰ ਰਾਇ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਭਾਈ ਦਯਾਸਿੰਘ.

ਧਰਜ ਚਰ ਰਾਇ ਸਤ੍ਰੁ. (ਸਨਾਮਾ) ਸੰਗਜਾ–ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧਰਜ ਚਰ ਰਾਇ.

ਧਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਹਮ. ਬੱਚੇਦਾਨ। ੨ ਨਾਭਿਚਕ੍ਰ ਦੀ ਨਾੜੀ। ੩ ਸੰ. ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਰਿਫ਼ਤ। ੪ ਇੱਕ ਤੋਲ, ਜੋ ੨੪ ਰੱਤੀ ਭਰ ਹੈ। ੫ ਪੁਲ। ੬ ਸੂਰਯ। ੭ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. "ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਗਲ ਧਰਣ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੮ ਦੇਖੋ, ਧਰਣਿ.

ਧਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਰੱਖਣਾ. ਟਿਕਾਉਣਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅੰਨ ਜਲ ਛੱਡਕੇ ਹਠ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਬੈਠਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋਏ ਬਿਨਾ ਥਾਉਂ ਤੋਂ ਨਾ ਉਠਣਾ. ਵਾਲ-ਮੀਕ ਅਯੋਧਯਾ ਕਾਂਡ ਦੇ ੧੧੧ ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਣਾ ਮਾਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਧਰਣਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਕਲਾ ਉਪਾਇ ਧਰੀ ਸਭ ਧਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਧਰਣਾ ਮਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਣਾ ੩.

ਧਰਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ. ਜ਼ਮੀਨ. "ਧਰਣਿ ਗਗਨ ਨਹਿ ਦੇਖਉ ਦੋਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਧਰਣਿ ਪੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਨਿ ਪੈਣਾ.

ਧਰਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਜੱਗਾ ਧਰਣੀ ਜਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ)

ਧਰਣੀਸੁਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਸੀਤਾ.

ਧਰਣੀਧਰ. ਸੰ. ਧਰਣਿਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਛੂ। ੨ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੩ ਧਵਲ. ਚਿੱਟਾ ਬੈਲ। ੪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. "ਧਰਣੀਧਰ ਤਿਆਗਿ ਨੀਚਕੁਲ ਸੇਵਹਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੪ ਜਿਮੀਂਦਾਰ.

ਧਰਣੀਧਰਈਸ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਣਿਧਰ (ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ), ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ, ਕੱਛੂ ਅਤੇ ਬੈਲ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਕਰਤਾਰ. "ਧਰਣੀਧਰਈਸ ਨਰਸਿੰਘ ਨਾਰਾਇਣ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਜਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ.

ਧਰਤ. ਦੇਖੋ, ਧਰਤੀ। ੨ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਧਰਤ ਧਿਆਨੁ ਗਿਆਨ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਧਰਤਗੇੜ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਗੇੜਾ. Revolution of the Earth.

ਧਰਤਚਕ੍ਰ. Rotation of the Earth.

ਧਰਤਾ. ਸੰ. ਧਰ੍ਤ੍ਰੁ–ਧਤ੍ਰਿੰ. ਵਿ–ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ. "ਤੂੰ ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਤਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਧਰਤਿ } ਸੰ. ਧਰਿਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ
ਧਰਤੀ } ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ. ਭੂਮਿ. "ਧਰਤਿ ਕਾਇਆ ਸਾਧਿਕੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਧਨੁ ਧਰਤੀ, ਤਨੁ ਹੋਇਗਇਓ ਧੂੜਿ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਤੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸੰਖਜਾਕ੍ਰਮ. ਤੋਲਣ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਦੋ ਤਿੰਨ ਆਦਿ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਉੱਚਾਰਣ ਦਾ ਕੰਮ। ੩ ਤੋਲ (ਵਜ਼ਨ) ਦੀ ਸਮਤਾ. "ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀਅਨੁ ਪਿਆਰੇ ਪਿਛੈ ਟੰਕੁ ਚੜਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਧਰਤੇਵ. ਧਰਤਿ (ਧਰਿਤ੍ਰੀ) ਏਵੰ. ਐਸੇ ਹੀ ਧਰਤੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰਾਂ. "ਸਾਗਰ ਇੰਦ੍ਰਾ ਅਰੁ ਧਰਤੇਵ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਧਰਤ੍ਰ. ਸੰ. ਧਰ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ.

ਧਰਤ੍ਰੀ. ਅਸ੍ਤ੍ਰਧਾਰੀ. "ਤੇਜਵਾਨ ਬਲਵਾਨ ਧਰਤ੍ਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੮) ੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਿਤ੍ਰੀ.

ਧਰਦਾੜ. ਦੇਖੋ, ਦਾੜਧਰ.

ਧਰਦ੍ਰਿੜ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਦ੍ਰਿੜਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਦ੍ਰਿੜ (ਰਾਜੇ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਨ. ਦੇਖੋ, ਧਰਣ ੩. "ਹਰਨ ਧਰਨ ਪੁਨਹ ਪੁਨ ਕਰਨ." (ਰਾਮ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ਵਿਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਲਨ.

ਧਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਣਾ। ੨ ਧਰਣਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਧਾਰੀ ਸਭ ਧਰਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧਰਨਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਧਰਣਿ. "ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧਰਨਿਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਸੀਤਾ. ਧਰਣਿਸੁਤਾ। ੨ ਘਾਹ ਅਤੇ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਨਿਜਾ ਚਰ ਸਤ੍ਰੁ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਨ ਬੰਦੂਕ. "ਧਰਨਿ ਸਬਦ ਕੋ ਆਦਿ ਉਚਾਰੋ। ਜਾ ਚਰ ਪਦ ਪਾਛੇ ਤਿੰਹ ਡਾਰੋ। ਸਤ੍ਰੁ ਸਬਦ ਕੋ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੋ। ਸਭ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਤੁਪਕ ਕੇ ਜਾਨੋ." (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਣੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਧਨੁ ਧਰਨੀ ਅਰੁ ਸੰਪਤਿ ਸਗਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੯)

ਧਰਨੀਸੁਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਣਿਸੁਤਾ. ਸੀਤਾ.

ਧਰਨੀਸੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਦੇਵਤਾ, ਸਾਧੁਜਨ। ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਰਾਜਾ। ੪ ਜਿਮੀਂਦਾਰ.

ਧਰਨੀਧਰ. ਦੇਖੋ, ਧਰਣੀਧਰ.

ਧਰਨੀਪਤਿ } ਸੰਗਜਾ–ਧਰਣੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ.
ਧਰਨੀਹਾਵ } ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ। ੨ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਮ. ਸੰ. ਧਰ੍ਮ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਿਸ਼੍ਵ ਹੈ, ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਿਯਮ. "ਸਭ ਕੁਲ ਉਧਰੀ ਇਕ ਨਾਮ ਧਰਮ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ. "ਨਹਿ ਬਿਲੰਬ ਧਰਮੰ, ਬਿਲੰਬ ਪਾਪੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਦ੍ਰਿੜੈ ਸਭਿ ਧਰਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸਾਧੂ ਦੇ ਸੰਗ ਤੋਂ ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਧਰਮ ਹੈ। ੩ ਮਜ਼ਹਬ. ਦੀਨ. "ਸੰਤ ਕਾ ਮਾਰਗ ਧਰਮ ਕੀ ਪਉੜੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਪੁਨਜਰੂਪ. "ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਧਰਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੫ ਰਿਵਾਜ. ਰਸਮ. ਕੁਲ ਅਥਵਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੀਤਿ। ੬ ਫ਼ਰਜ. ਡਯੂਟੀ। ੭ ਨਜਾਯ. ਇਨਸਾਫ਼। ੮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੁਭਾਵ। ੯ ਧਰਮਰਾਜ. "ਅਨਿਕ ਧਰਮ ਅਨਿਕ ਕੁਮੇਰ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ੧੦ ਧਨੁਸ. ਕਮਾਣ. ਚਾਪ। ੧੧ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਗੁਣ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਮਅੰਗ। ੧੩ ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ.

ਧਰਮਅੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮਾਂਗ. ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਗ:– ਧੀਰਯ, ਕਮਾ (ਖਿਮਾ), ਮਨ ਦਾ ਵਸ਼ ਕਰਨਾ, ਚੋਰੀ ਦਾ ਤਜਾਗ, ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ, ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧਿ, ਵਿਦਜਾ ਦਾ ਅਭਜਾਸ, ਸਤਜ, ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਤਜਾਗ. ਇਹ ਦਸ਼ ਅੰਗਰੂਪ ਧਰਮ ਹੈ.

धृतिः क्षमा दमोऽस्तेयं शौचं मिन्द्रिय निग्रहः।
धीर्विद्या सत्यमक्रोधो दशकं धर्म लक्षणम्॥
(ਮਨੁ ਅ: ੬, ਸ: ੯੨)

੨ ਬੋੱਧਧਰਮ ਦੇ ਅੰਗ ਅੱਠ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ। ੩ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਅੰਗ ਤਿੰਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ.

ਧਰਮਸਾਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਮੰਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰ. ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਧਰਮਪੁਸ੍ਰਕ.

ਧਰਮਸ਼ਾਂਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਤਕ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਿ. ਪਾਤਕ ਸਮਾਪ੍ਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਕ.

ਧਰਮਸਾਲ } ਸੰਗਜਾ–ਧਮੰਸ਼ਾਲਾ. ਧਰਮਮੰਦਿਰ।
ਧਰਮਸਾਲਾ } ੨ ਬਿਨਾ ਕਰਾਇਆ ਲੈਣ ਦੇ ਜਿਸ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸ ਦਿੱਤਾਜਾਵੇ। ੩ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ, ਅਤਿਥਿ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਅੰਨ ਮਿਲੇ, ਅਰ ਵਿਦਜਾ ਸਿਖਾਈ ਜਾਵੇ. "ਮੈ ਬਧੀ ਸਚੁ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ। ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਲਹਦਾ ਭਾਲਿ-ਕੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਦਿਚੈ ਥਾਉ ਸੰਤਧਰਮਸਾਲੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ੩। ੪ ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ. "ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਥਾਪਿ ਰਖੀ ਧਰਮਸਾਲ." (ਜਪੁ) ੫ ਜਿਲੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਸਟੇ-ਸ਼ਨ, ਜੋ ਹੁਣ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਲਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਗਿਆ. ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੭੧੧੨ ਫੁਟ ਹੈ ਅਰ ਕਾਂਗੜੇ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ੫੨ ਮੀਲ, ਅਤੇ ਕਾਂਗੜਾਵੈਲੀ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਧਰਮਸਾਲਾ ਰੋਡ" ਤੋਂ ੧੦–੧੧ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ.

ਧਰਮਸਾਲੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮਸਾਲਾ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ. ਧਰਮਸਾਲਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ.

ਧਰਮਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੂਪ-ਚੰਦ ਭਾਈ.

ਧਰਮਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਇਆ-ਹੋਇਆ ਬੇਟਾ. God-child.

ਧਰਮਸੁਤ ਤ੍ਰਿਯਾ. ਧਰਮਪੁਤ੍ਰ ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਦ੍ਰੋਪਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਮਸੁਵਨ. ਧਰਮ ਦਾ ਸੂਨੁ (ਪੁਤ੍ਰ). ਦੇਖੋ, ਧਰਮ-ਸੁਤ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧਰਮਸਥ. ਵਿ–ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਈਮਾਨ ਕ਼ਾਇਮ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਜਾਯਕਰਤਾ. ਅਦਾਲਤੀ. ਜਜ.

ਧਰ ਮਹਤਉ / **ਧਰ ਮਹਤਾ** / **ਧਰ ਮਹਿਤਾ** ਸੰਗਜਾ–ਧਰਾ (ਜ਼ਮੀਨ) ਦਾ ਮਹਿਤਾ (ਮਾਲਿਕ). ਬਿਸਵੇਦਾਰ. ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਤਉ.

ਧਰਮਹੰਤਾ. ਸੰ. धर्महन्तृ. ਧਰਮਨਾਸ਼ਕ. ਈਮਾਨ ਖੋਣ ਵਾਲਾ.

ਧਰਮਕਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮਵਿਦਜਾ। ੨ ਧਰਮ-ਸ਼ਕ੍ਰਿ. "ਧਰਮਕਲਾ ਹਰਿ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਧਰਮਖੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਸਾਧੁਸੰਗ। ੩ ਫ਼ਰਜ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਤਜਾਗ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਧਰਮਖੰਡ ਕਾ ਏਹੋ ਧਰਮੁ." (ਜਪੁ)

ਧਰਮਗ / **ਧਰਮਗਜ** ਸੰ. धर्मज्ञ. ਵਿ–ਧਰਮ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਧਰਮਗਜਾਤਾ. "ਆਦਿ ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਧਰਮਗ ਭਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ। ੨ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਮਤ (ਮਜ-ਹਬ) ਹੈ. ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਧਰਮਚਿੰਨ੍ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇਹੋਏ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਜੈਸੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕੱਛ.

ਧਰਮਚੰਦ. ਬਾਬਾ ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੮੦ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ੧੬੭੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਧਰਮਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਣਕਚੰਦ, ਮੇਹਰਚੰਦ, ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦੀਵੰਸ਼.

ਧਰਮਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਖ, ਜੋ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਸੁਤ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵ."ਧਰਮਜ ਜਬੈ ਜੂਪ ਕੋ ਖੇਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਧਰਮ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪੁਤ੍ਰ.

ਧਰਮਣੋ. ਧਰਮ ਨੂੰ। ੨ ਸੰ. धर्मिन्. ਵਿ–ਧਰਮੀ. ਧਰਮਵਾਲਾ. "ਤਜੰਤ ਧਰਮਣੋ ਨਰੰ." (ਕਲਕੀ)

ਧਰਮਤਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ.

ਧਰਮਦਾਸ. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਮਹੰਤ ਹੋਇਆ. ਕਬੀਰਬੀਜਕ ਪੁਸ੍ਤਕ ਇਸੇ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਖੋਸਲਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਸੀ.

ਧਰਮਦੂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਦੂਤ. ਯਮਗਣ. "ਧਰਮਦੂਤਹਿ ਡਿਠਿਆ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ. ਦੇਖੋ ਚਾਰ ਚਰਣ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੬ ਅ: ੨ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਇਹ ਚਾਰ ਚਰਣ ਹਨ–ਸਤਜ, ਯਗਜ, ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਨਾਮਸਮਰਣ। ੩ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਸਨਾਨ, ਗਜਾਨ. "ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਧਰੰਮ ਦੇ." (ਭਾਗੁ)

ਧਰਮਧਾਮੀ. ਵਿ–ਧਰਮ ਦਾ ਘਰ.ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਧਾਮ (ਘਰ) ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ. "ਕਹੂੰ ਧਰਮਧਾਮੀ, ਕਹੂੰ ਸਰਬ ਠੌਰ ਗਾਮੀ." (ਅਕਾਲ) ਕਿਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਕਿਤੇ ਜੰਗਮ ਸਾਧੂ.

ਧਰਮਧੀਰ. ਵਿ–ਧਰਮਬਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਰਮੁਧੀਰਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰੰਮਧੀਰੁ.

ਧਰਮਧੁਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦਾ ਧ੍ਵਜਾ (ਝੰਡਾ). ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲੇ। ੩ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਿਸ ਪੁਰ, ਐਸੀ ਧ੍ਵਜਾ.

ਧਰਮਧੁਜੀ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਧ੍ਵਜੀ.

ਧਰਮਧੁਰ. ਵਿ–ਧਰਮ ਦਾ ਧੁਰਾ. ਧਰਮਰੂਪ ਪਹੀਏ ਦਾ ਆਸਰਾ. "ਧਰਾ ਧੀਰਦਾ ਧਰਮਧੁਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਧਰਮਧ੍ਵਜੀ. ਸੰ. धर्मध्वजिन्. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠਗਣ ਵਾਲਾ, ਪਾਖੰਡੀ.

ਧਰਮਨ. ਸੰ. धर्मिन्. ਵਿ–ਧਰਮ ਵਾਲਾ. ਧਰਮੀ. "ਸੰਕਰ ਵਰਨ ਪ੍ਰਜਾ ਭਈ, ਧਰਮਨ ਕਤਹੁੱ ਰਹਾਨ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ੧੦੫੭ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਧੀਮਨਿ (ਬੁੱਧਿਵਾਲੀ) ਦੀ ਥਾਂ ਧਰਮਨ ਸ਼ਬਦ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਬਣਗਿਆ ਹੈ.

ਧਰਮਨਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮਵਿਧੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਧਰਮਪਤਨੀ. "ਤਜੈਂ ਧਰਮਨਾਰੀ ਤਕੈਂ ਪਾਪਨਾਰੰ." (ਕਲਕੀ)

ਧਰਮਨਿਆਉ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਨਿਆਂ (ਨਜਾਯ). ਬਿਨਾ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਹੀ ਫੈਸਲਾ. "ਹਰਿ ਧਰਮਨਿਆਉ ਕੀਓਇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਧਰਮਨਿਸ੍ਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧਮੰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਧਰਮਪਤਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਵਿਆਹੀ ਪਤ੍ਰੀ.

ਧਰਮਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਨੁਸਾਰ ਪਾਣਿ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਰਤਾ। ੨ ਧਰਮਾਤਮਾ ਪੁਰੁਸ਼ (ਪੁਰਖ).

ਧਰਮਪਾਲ. ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਲੀ.

ਧਰਮਪਿਤਾ. ਧਰਮ ਦਾ ਬਾਪ. God-father.

ਧਰਮਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਸੁਤ.

ਧਰਮਬੀਰ. ਧਮੰਵੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਨਾ ਤਜਾਗਣ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦੁਰ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ। ੪ ਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ। ੫ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ ਸ਼ਹੀਦ। ੬ ਦੇਖੋ, ਵੀਰ ੭.

ਧਰਮਭਾਈ / **ਧਰਮਭੈਣ** ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਅਤੇ ਭੈਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ. ਧਰਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮਭਗਿਨੀ. ਗੁਰਭਾਈ, ਗੁਰਭੈਣ.

ਧਰਮਯੁੱਧ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਜੋ ਜੰਗ ਕੀਤਾਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਛਲ ਕਪਟ ਅਸਤਜ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਯੁੱਧ ਹੋਵੇ.

ਧਰਮਰਾਇ / **ਧਰਮਰਾਜ** ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹ-ਗੁਰੂ। ੩ ਯਮਰਾਜ. "ਧਰਮਰਾਇ ਅਬ ਕਹਾ ਕਰੈਗੋ ਜਉ ਫਾਟਿਓ ਸਗਲੋ ਲੇਖਾ ?" (ਸੋਰ ਮ:੫) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਯਮ ਅਤੇ ਧਰਮਰਾਜ ਇੱਕੋ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸੰਗਜਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਸੂਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਅਰ ਯਮੀ ਭੀ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਨਾਲ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਜੰਮੀ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ ਯਮ ਅਤੇ ਯਮੀ ਜੋੜੇ ਹਨ. ਧਮੰਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਯਮਨੀ, ਉਸ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਲੀਚੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਚਾਰਭੂ ਅਤੇ ਵਡੇ ਭਾਰੀ ਰਜਿਸਟਰ ਦਾ ਨਾਮ (ਜੋ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੈ) ਅਗ੍ਰਸੰਧਾਨੀ ਹੈ.

ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਪ. ਜ਼ੁਰ.

ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਂਦ.ਨਿਦ੍ਰਾ.

ਧਰਮਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਰਾਜ ੩. "ਧਰਮਰਾਜਾ ਬਿਸਮਾਦ ਹੋਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਧਰਮਰਿ. ਵਿ–ਧਰਮ–ਅਰਿ.ਧਰਮ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਧਰਮਲਕਣ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਅੰਗ.

ਧਰਮਵੀਰ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਬੀਰ, ਵੀਰ ੭ ਅਤੇ ਰਸ.

ਧਰਮਵੰਤ. ਵਿ–ਧਰਮ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਧਰਮੀ.

ਧਰਮਵਜਾਧ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਾਸ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਭਗਤਿ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ.

ਧਰਮਾ. ਉੱਦਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੨ ਵਿ–धर्मिन्–ਧਰਮੀ."ਇਹੁ ਮਨ ਕਰਮਾ ਇਹੁ ਮਨ ਧਰਮਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਧਰਮਾਈ. ਵਿ–ਧਰਮਾਤਮਾ. ਧਰਮਵਾਨ। ੨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਇਆਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਤੀਫਿਆ.

ਧਰਮਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਅੰਗ.

ਧਰਮਾਤਮਾ. ਸੰ. धर्मात्मन्. ਧਰਮੀ. ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਧਰਮਾਤਾ. ਵਿ–ਧਮੰਰਤ. ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗਿਰਸਤੀ ਗਿਰਸਤ ਧਰਮਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਧਰਮਾਂਧ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹਾ. ਦੂਜੇ ਮਤ ਦੇ ਉੱਤਮ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੇ ਘਟੀਆ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਨਜਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਧਰਮਾਪੁਰ. ਸਤਸੰਗ. ਸਾਧੂਸਮਾਜ.

ਧਰਮਾਪੁਰਿ. ਵਿ–ਧਰਮ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਦਾ। ੨ ਸਾਧੁ-ਜਨਾਂ (ਗੁਰੁਮੁਖਾਂ) ਦਾ. "ਧਰਮੁ ਧਰੇ ਧਰਮਾਪੁਰਿ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਧਰਮਾਰਥ. ਧਮੰਾਥੰ. ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ. ਧਰਮ ਲਈ.

ਧਰਮਾਵਤਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਖਜਾਤ ਧਰਮ ਦਾ ਰੂਪ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਧਰਮਾਵਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ,ਸੰਯਮਨੀ.

ਧਰਮਿ / **ਧਰਮੀ** ਵਿ–धर्मिन्. ਧਰਮਵਾਲਾ. ਈਮਾਨਦਾਰ। ੨ ਮਜਹਬ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਕਰਨਵਾਲਾ. "ਧਰਮੀ ਧਰਮੁ ਕਰਹਿ ਗਾਵਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਫਲ ਖੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਧਰਮੀਓਂ ਸੇ. ਧਰਮੀਆਂ ਨਾਲ "ਓਇ ਧਰਮਿ ਰਲਾਏ ਨਾ ਰਲਨਿ, ਓਨਾ ਅੰਦਰਿ ਕੂੜ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਧਰਮ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਧਰਮ ਸੇ."ਕਾਹੂ ਜੁਗਤਿ ਕਿਤੈ ਨ ਪਾਈਐ ਧਰਮਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧਰਮੀੜ / **ਧਰਮੀੜਾ** ਸੰ. धर्मेंद्रिय–ਧਮੰਾਂਡਜ. ਵਿ–ਧਰਮੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗਜ.ਜਿਸ ਦੀ ਧਰਮੀ ਲੋਕ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ.

ਧਰਮੀੜਿਆ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਧਰਮੀੜ ! ਦੇਖੋ, ਧਰ-ਮੀੜ."ਬੋਲਿ ਸੁ ਧਰਮੀੜਿਆ ! ਮੋਨਿ ਕਤ ਧਾਰੀ ?" (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਧਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮ. "ਧਰਮੁ ਦ੍ਰਿੜਹੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਧਰਮੁਧੀਰਾ. ਸੰ. ਧਮੰਧੀਵਰ. ਧਰਮ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚ ਫੰਧਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮਜਹਬੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ. "ਧਰਮੁ-ਧੀਰਾ ਕਲਿ ਅੰਦਰੇ ਇਹੁ ਪਾਪੀ ਮੂਲਿ ਨ ਤਗੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਧਰਮੂ ਦਾ ਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਸੂਲੀਸਰ.

ਧਰਮੂਰਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤਿ.ਧਰਾਮੂਰਤਿ. ਗਊ. "ਧਰਮੂਰਤਿ ਘਾਸਾ ਚੁਗੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਧਰਲੰਕੂਰ. ਸੰ. लाङ्गलधर–ਲਾਂਗੂਲਧਰ.ਵਿ–ਲਾਂਗੂਲ (ਪੂਛ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧਰਿਲੰਕੂਰੁ.

ਧਰਵਾਸ / **ਧਰਵਾਸਾ** ਸੰਗਜਾ–ਧੈਰਯ ਅਤੇ ਆਸ਼੍ਵਾਸਨ. ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਸਥਿਤਿ ਅਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਭਾਵ. "ਰਹਿਤ ਇਹਾਂ ਜੇ ਸਦਨ ਨ ਆਵਤ, ਤੱਦਪਿ ਜੀ ਧਰਵਾਸਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਧਰਵਾਰ ਅਥਵਾ **ਧਾਰਵਾਰ.** ਬੁੰਬਈ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਧਾਰਵਾਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਧਰਵਾਰਨ ਤਾਂਕੋ ਧਨ ਮਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੮) ੨ ਧਾੜਵੀ. ਧਾੜਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਧਰਾ. ਦੇਖੋ, ਧੜਾ. "ਪੁਨ ਕਹਿ ਬਾਟ ਧਰਾ ਅਨਵਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਵੱਟਾ ਅਤੇ ਧੜਾ ਮੰਗਵਾਇਆ। ੨ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਧਾਰਿਆ। ੩ ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ. "ਸੋ ਦਰ-ਵੇਸੁ ਜਿਸੁ ਸਿਫਤਿ ਧਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਧਰਤੀ. ਜ਼ਮੀਨ। ੫ ਮਿੰਜ. ਮੱਜਾ. ਮਿੱਝ। ੬ ਨਾੜੀ. ਰਗ.

ਧਰਾਇਣੁ. ਵਿ-ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ. ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਕਰਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਾਇਣੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੪)

ਧਰਾਇੰਦ / **ਧਰਾਇੰਦ੍ਰ** / **ਧਰਾਈਸ** / **ਧਰਾਏਸ** — ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ। ੨ ਪਰਵਤ. ਪਹਾੜ। ੩ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਧਰਾਏਸਣੀ. ਸੰਗਜਾ-ਧਰਾਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਧਰਵਾਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧੁਰਾਸ.

ਧਰਾਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੌਮਾਸੁਰ। ੩ ਘਾਹ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਾਕਿਵਰਣਤਾ ਤਈ. (ਕਲਕੀ) ਵਾ-ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੇ ਏਕ ਵਰਣਤਾ ਹੋਈ. ਭਾਵ-ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਮਿਟਗਏ.

ਧਰਾਤਾਤ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਭੌਮਾਸੁਰ. "ਜਿਮ ਤਾਤਧਰਾ ਸੁਰਪੱਤਿ ਲਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਾਸੁਤ.

ਧਰਾਧਰ. ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੨ ਪਹਾੜ। ੩ ਰਾਜਾ। ੪ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੫ ਬਿਰਛ. ਧਰਾ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਾਧਾਰ. ਸੰਗਜਾ-ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ, ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਆਧਾਰ.

ਧਰਾਧਿਪ / **ਧਰਾਧੀਸ਼** — ਸੰਗਜਾ-ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਅਧਿਪਤਿ. ਭੂਮਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ। ੨ ਜਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਧਰਾਧ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ-ਪਰਵਤ। ੨ ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਾਨਾਇਕ / **ਧਰਾਨਾਥ** / **ਧਰਾਨਾਯਕ** — ਸੰਗਜਾ-ਰਾਜਾ। ੨ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ. (ਗੁਵਿ ੧੦) ੪ ਪਹਾੜ। ੫ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਧਰਾਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ-ਵਾਹਗੁਰੂ. ਜਗਤਨਾਥ। ੨ ਰਾਜਾ। ੩ ਜਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਧਰਾਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਰੱਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰਾਪਣਾ.

ਧਰਾਰਾਜ / **ਧਰਾਰਾਟ** — ਸੰਗਜਾ-ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਧਰਿ. ਧਾਰਣ ਕਰ. ਰੱਖ. "ਧਰਿ ਜੀਅਰੇ! ਇਕ ਟੇਕ ਤੂੰ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ. ਰੱਖਕੇ. "ਆਪੇ ਧਰਿ ਦੇਖੈ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੂ ਤੋਲੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਵੱਲ. ਓਰ. ਤ੍ਰਫ਼। ੪ ਧਰਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਧਰਿਓਨੁ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਧਰਿਆ (ਰੱਖਿਆ). "ਲਹਿਣੇ ਧਰਿਓਨੁ ਛਤ੍ਰੁ ਸਿਰਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਉਸ ਨੇ ਰੱਖਿਆ.

ਧਰਿਅਉ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਰੱਖਿਆ.

ਧਰਿਆ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਰੱਖਿਆ. "ਤਾਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਧਿਰ. ਆਧਾਰ. ਆਸ਼੍ਰਯ. "ਲੋਕ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਧਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ)

ਧਰਿਸ. ਸੰਗਜਾ-ਧਰਾ-ਈਸ਼. ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਿਚਕੁ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤ੍ਰ.

ਧਰਿਚਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਧਰਚਕ੍ਰ.

ਧਰਿਧਾਰਣ. ਸੰਗਜਾ-ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. "ਧਰਿਧਾਰਣ ਦੇਖੈ ਜਾਣੈ ਆਪਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਧਰਿਲੰਕੂਰੁ. ਲਾਂਗੂਲ (ਦੁਮ) ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ. "ਹਣ-ਵੰਤੁ ਜਾਗੇ ਧਰਿਲੰਕੂਰੁ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਧੜੀ। ੨ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. "ਸੁਰੂਪਿ ਸੁਜਾਨਿ ਸੁਲਖਨੀ ਸਹਜੇ ਉਦਰਿ ਧਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੪ ਸੰਗਜਾ-ਪਹਾੜ. ਪਰਵਤ. "ਧਰੀ ਨਗਨ ਕੇ ਨਾਮ ਕਹਿ." (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰੀਆ. ਵਿ-ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ. "ਧਰੀਆ ਸਭ ਹੀ ਬਰ ਅਤ੍ਰਨ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਸ੍ਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਧਰੀਆ.

ਧਰੀਜੈ. ਧਾਰਣ ਕਰੀਜੈ. ਰੱਖੀਏ.

ਧਰੇਸ. ਸੰਗਜਾ-ਧਰਾ-ਈਸ਼. ਰਾਜਾ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਧਰੇਲ. ਸੰਗਜਾ-ਬਿਨਾ ਵਿਆਹੇ ਰੱਖੀਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਧਰੇਲਾ. ਸੰਗਜਾ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ ਦੀ ਰੀਤਿ ਬਿਨਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ. "ਮਾਛਿੰਦ੍ਰ ਧਰੀ ਸੁ ਧਰੇਲਾ." (ਭਾਗੁ) ਮਛਿੰਦ੍ਰਨਾਥ ਨੇ ਯੋਗਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੋਏਹੋਏ ਰਾਜੇ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਙ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਭੋਗਲੰਪਟ ਦੇਖਕੇ ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੇ ਜਾਕੇ ਗਜਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਛਿੰਦ੍ਰਨਾਥ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਜਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ.*

ਧਰੈਯਾ. ਵਿ-ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ. ਰਖੈਯਾ.

ਧਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਹ ਅਤੇ ਧ੍ਰੋਹ.

ਧਰੋਹਰ. ਸੰਗਜਾ-ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਅਮਾਨਤ ਧਰੀ ਵਸਤੁ.

ਧਰੰਮ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਧ੍ਰੰਮ। ੨ ਵਿ-ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਮੂਲ ਭਾਲ ਧਰੰਮੈ." (ਭਾਗੁ)

ਧਰਜਉ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਰੱਖਿਆ. "ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਸਿਰਿ ਹਥ ਧਰਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਧਲੇਉ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗੰਡੂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ. ਇੱਕ ਜੋਗੀ ਦੀ ਕਲਜਾਣ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਸਦਾ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਕਮਰਾ ਸੰਮਤ ੧੯੭੩ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਰਣਬੀਰਸਿੰਘ ਨਾਇਬ ਨਾਜਿਮ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ੧੨੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਸੰਮਤ ੧੯੮੧ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਰਿੰਦ੍ਰਪੁਰੇ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨਕੋਣ ਛੀ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਧਵ. ਸੰ. ਧਵ. ਧਾ-ਦੌੜਨਾ, ਵਹਿਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਪਤੀ. ਭਰਤਾ। ੩ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੪ ਮਹੂਆ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਾ ੩। ੫ ਫ਼ਰੇਬ. ਛਲ.

ਧਵਤ. ਧਾਵਤ. ਦੌੜਦਾ. "ਗਹਿ ਗਹਿ ਧਵਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਟਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਧਵਨ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧੌਣ.

ਧਵਲ. ਸੰ. ਵਿ-ਚਿੱਟਾ ਸਫ਼ੇਦ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਚਿੱਟਾ ਬੈਲ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਬੈਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਚੁੱਕੀਹੋਈ ਹੈ. "ਧਵਲੈ ਉਪਰਿ ਕੇਤਾ ਭਾਰੁ?" (ਜਪੁ) ੪ ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫ਼ੂਰ। ੫ ਚਿੱਟਾ ਕੁਸ੍ਹ. ਫੁਲਵਹਿਰੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ ਦਾ ਰੂਪ ੫.

ਧਵਲਹਰ / **ਧਵਲਹਰੁ** — ਧਵਲ-ਹਰਮਜ (ਫ਼ਸ੍ਰੀ). ਚਿੱਟਾ ਮਹਲ. ਸਫ਼ੇਦ ਰਾਜਮੰਦਿਰ. "ਇਹੁ ਜਗੁ ਧੂਏ ਕਾ ਧਵਲਹਰੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਧਵਲਧਰ. ਸੰਗਜਾ-ਚਿੱਟੇ ਬੈਲ ਦੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਵਲਧਰਿਸ. ਸੰਗਜਾ-ਧਵਲ ਦੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਰਾਜਾ (ਸਨਾਮਾ)

* ਅਜੇਹੀ ਕਥਾ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦੀ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਧਵਲਧਰਿਸਣੀ. ਸੰਗਜਾ-ਧਵਲਧਰ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਵਲਾ. ਵਿ-ਚਿੱਟੀ. ਗੋਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਚਿੱਟੀ ਗਊ। ੩ ਗੋਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ. "ਦੈਤ ਸੱਘਾਰ ਕਰ ਧਵਲਾ ਚਲੀ ਅਵਾਸ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਧਵਲਾਂਗ. ਧਵਲ (ਚਿੱਟਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਗ(ਸ਼ਰੀਰ) ਹੰਸ। ੨ ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ। ੩ ਨਾਰਦ.

ਧਵਲਾਗਿਰਿ. ਸੰਗਜਾ-ਗੋਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਪਹਾੜ, ਕੈਲਾਸ਼। ੨ ਧਵਲਗਿਰਿ. ਹਿਮਾਲਯ. "ਤੇ ਧਵਲਾ ਗਿਰਿ ਓਰ ਪਠਾਏ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਧਵਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧਵਲਾਗਿਰਿ। ੨ ਧਵਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੈਲ. "ਧਰਨੀ ਧਵ-ਲਾਰ ਅਕਾਰ ਸਬੈ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਧਵਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਧਵਲਾਂਗ.

ਧੜ. ਸੰਗਜਾ-ਧਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਮੇਦਾ ਆਦਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਗ ਹਨ. ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਹੇਠ ਅਤੇ ਕਮਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ. ਰੁੰਡ. ਕਬੰਧ. ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਹੇਠ ਸਾਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਭੀ ਧੜ ਆਖੀਦਾ ਹੈ. "ਸੀਸ ਬਿਨਾ ਧੜ ਰਣ ਗਿਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਗਾਹੇ ਹੋਏ ਅੰਨ ਦੀ ਭੂਸੇ ਸਮੇਤ ਲਾਈ ਢੇਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧੜਨਾ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਤੋਲਣ ਅਤੇ ਮਾਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੜੁ.

ਧੜਹੜ. ਸੰਗਜਾ-ਦਹਿਲ. ਹੌਲ. "ਧੌਲ ਧੜਹੜਿਓ." (ਰਾਮਾਵ)

ਧੜਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਕੰਬਣਾ. ਦਹਿਲਣਾ। ੨ ਦਿਲ ਦਾ ਉਛਲਣਾ। ੩ ਧੜ ਧੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਧੜਕਾ. ਸੰਗਜਾ-ਧੜਾਕਾ. ਧਮਾਕਾ। ੨ ਦਹਿਲ. ਹੌਲ। ੩ ਚਿੰਤਾ. ਖਟਕਾ.

ਧੜਧੁੱਤ. ਸੰਗਜਾ-ਧਰਾ-ਉੱਧਤ. ਟਿੱਬਾ। ੨ ਢੇਰ. ਗੰਜ. "ਤਿਉ ਤਿਉ ਦਰਬ ਹੋਇ ਧੜਧੁੱਤੈ." (ਭਾਗੁ)

ਧੜਧੰਮੜ. ਸੰਗਜਾ-ਧੜਾ ਧੜ. ਗਦਾਗਦ. ਲਗਾ-ਤਾਰ ਧੜ ਧੜ ਸ਼ਬਦ. "ਲੂਣਹਰਾਮੀ ਗੁਨਹਗਾਰ ਧੜਧੰਮੜ ਧੜੀਐ." (ਭਾਗੁ)

ਧੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਧੜ ਧੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਥਾਪੜਨਾ. ਕੁੱਟਣਾ.

ਧੜਬ. ਸੰਗਜਾ-ਧੜਵਾਈ ਦਾ ਕੰਮ. ਧੜਵਾਈ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ.

ਧੜਵਾਈ. ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਧੜ ੪. ਸੰ. ਧਟਿਕ। ੨ ਪਿੰਡ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ ਬਾਣੀਆਂ.

ਧੜਾ. ਸੰ. ਧਟ. ਸੰਗਜਾ-ਤਰਾਜੂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਲੜੇ ਸਮਾਨ ਵਜ਼ਨ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਹਲਕੇ ਪਾਸੇ ਪਾਇਆ ਬੋਝ। ੨ ਪੱਖ. ਪਕ। ੩ ਸਹਾਇਕ ਟੋਲਾ. "ਹਮ ਹਰਿ ਸਿਉ ਧੜਾ ਕੀਆ xxx ਕਿਨਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ ਮਿਤ੍ਰ ਸੁਤ ਨਾਲਿ ਭਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਧੜਾਕਾ. ਸੰਗਜਾ-ਧੜ ਸ਼ਬਦ. ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤੁ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਜਾਂ ਤੋਪ ਆਦਿ ਦੇ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਦਿਲ ਦੇ ਧੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਧੜਾਧੜ. ਦੇਖੋ, ਧੜਧੰਮੜ। ੨ ਤੋਪ ਆਦਿ ਦੇ ਦਗਣ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਧੁਨਿ.

ਧੜੀ. ਸੰ. ਧਟਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ-ਪੰਜ ਸੇਰ ਭਰ ਤੋਲ। ੨ ਹੁਣ ਦਸ ਸੇਰ ਕੱਚਾ ਵਜ਼ਨ ਧੜੀ ਹੈ। ੩ ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ. ਲੀਕ। ੪ ਵਸਤ੍ਰ। ੫ ਸਿੰਧੀ. ਗੋਠ. ਮਗਜ਼ੀ. ਗੋਟੇ ਕਨਾਰੀ ਦਾ ਹਾਸ਼ੀਆ. "ਸਾਚੁ ਧੜੀ ਧਨ ਮਾਂਡੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੬ ਡਿੰਗ. ਧਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਕਰਨਭੂਸ਼ਣ. "ਧੀਰਜੁ ਧੜੀ ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮਣਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੭ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਚੀਰਨੀ ਅੰਦਰ ਸੰਧੂਰ ਦੀ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਧੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਧੜੀ ਸਿਰੇ ਨੂੰ ਲਾਂਵਦੀ ਲੈ ਲੈ ਸਿਰ ਦਾ ਖੂੰਨ." (ਹਾਮਦ)

ਧੜੀਆ. ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਟਵਾਣੀਆ। ੩ ਧਾੜਵੀ. "ਧੜੀਏ ਬਟਪੜੀਏ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧੜੀਐ. ਧੜ ਧੜ ਕਰੀਐ। ੨ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. "ਮਾਂਦਲ ਬੇਦਸਿ ਬਾਜਣੈ ਘਣੋ ਧੜੀਐ ਜੋਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ਸਿ (ਤਿੰਨ) ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਢੋਲ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਚੋਰ ਨਾਲ ਕੁੱਟਰਹੇ ਹਨ.

ਧੜੁ. ਦੇਖੋ, ਧੜ ੪.

ਧੜੇਬੰਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਖ ਕ੍ਰਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਥੇਬੰਦੀ. ਜਮਾਤਬੰਦੀ.

ਧੜੋ. ਸਿੰਧੀ. ਉੱਚਾ ਪਹਾੜ। ੨ ਸਰਦਾਰ.ਮੁਖੀਆ.

ਧੜੈਗ ਵਿ–ਧੜ–ਨਗਨ. ਨੰਗਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਧੜ
ਧੜੈਗਾ ਪੁਰ ਵਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਧੜ ਦੇ ਅੰਗ.

ਧੜੈਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੀ ਭਾਰੀ ਵਸਤੁ ਦੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ.

ਧਾ. ਸੰ. ਧਾਤੁ. ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਪਹਿਰਨਾ, ਪਾਲਣਾ, ਪਾਸ ਰੱਖਣਾ, ਢਕਣਾ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨਾ, ਧਯਾਨ ਦੇਣਾ, ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ, ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ, ਪੂਰਣਾ, ਪਸੰਦ ਕਰਨਾ, ਆਗ੍ਯਾ ਕਰਨਾ।
੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ। ੩ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ।
੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਦਾ ਸੰਕੇਤ।
੫ ਤਬਲੇ ਦਾ ਬੋਲ ਅਤੇ ਸਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ।
੬ ਵਿ–ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਧਾਰਕ। ੭ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਕ੍ਰਿਤਿ. ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਵੇਂ–ਨਵਧਾ ਭਕ੍ਤਿ (ਭਗਤਿ). ੮ ਹਿੰਸੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਵੇੜਿਆ, ਦੇਖੋ, ਸਤਧਾ ਅਤੇ ਦੁਧਾ.

ਧਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ. "ਧਾਇਓ ਰੇ ਮਨ ਦਹਦਿਸਿ ਧਾਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਧਾਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਤ੍ਰੀ. ਦਾਈ। ੨ ਸੰ. ਧਾਤਕੀ. ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਮਦਜਵਾਸਿਨੀ, ਮਦਜਪ੍ਰਸੂਪਾ, ਤੀਵ੍ਰਜ੍ਵਾਲਾ, ਅਗਨਿਜ੍ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਹਨ. L. Woodfordia Floribunda. ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਨਸ਼ੀਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਜੋ ਸਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨੀਰੀਐ, ਭੀ ਬਿਖ ਫਲ ਲਾਗੀ ਧਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)
੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੌੜਕੇ. ਨੱਠਕੇ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ. "ਧਾਇ ਧਾਇ ਫ੍ਰਿਪਨ ਸ੍ਮ ਕੀਨੋ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਧਾਇਆ. ਦੇਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਧਾਉਣਾ। ੨ ਧਾਪਿਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ. "ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਪਿਆਸ, ਰਜਾ ਧਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਧਾਇਜਾਇ. ਅਸਰ ਕਰਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਕਉੜਤਣੁ ਧਾਇਜਾਇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਧਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਤ੍ਰੀ. ਦਾਈ. ਧਾਯ। ੨ ਧਾਵਾ. ਦੌੜ. ਹਮਲਾ. "ਦੂਤ ਮਾਰੇ ਕਰਿ ਧਾਈ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜਾ. ਯੋਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੌੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਾਨਕ ਸਿਮਰੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ, ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਧਾਈ." (ਵਾਰ ਬਸੰ) "ਗਣਤ ਮਿਟਾਈ ਚੂਕੀ ਧਾਈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)
੪ ਵਿ–ਧ੍ਯਾਪੀ. ਸੰਤੁਸ੍ਟ ਹੋਈ. "ਰਜੀ ਧਾਈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਜਾਕਾ ਤੂ ਮੀਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਧਾਂਈਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਨ. ਮੁੰਜੀ ਧਾਨ. "ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਘਾਹ ਲੈਆਇਆ ਧਾਂਈਆਂ ਵਿਚਹੁ." (ਜਸਾ)

ਧਾਂਸ. ਸੰ. ਧੂਮਾਂਸ਼ ਅਥਵਾ ਧੂਮ–ਸ਼੍ਵਾਸ. ਸ਼ਾਹ (ਸ੍ਵਾਸ) ਦੇ ਰਸਤੇ ਕੌੜਾ ਧੂਆਂ ਜਾਂ ਮਿਰਚ ਆਦਿ ਦੇ ਬਰੀਕ ਕਣ, ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧਾਂਸ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਖਾਂਸੀ.

ਧਾਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਤਾੜਨ ਤੋਂ
ਧਾਹੜੀ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ. "ਗਏ ਸਿਗੀਤ ਪੁਕਾਰੀ ਧਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਪੁਕਾਰ. "ਦੇਵਲ ਦੇਵਲ ਧਾਹੜੀ ਦੇਸਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਧਾਹੀ. ਧਾਹਾਂ ਨਾਲ. ਧਾਹੋਂ ਸੇ. "ਸੋ ਅੰਤਿ ਧਾਹੀ ਰੁਨਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਹ.

ਧਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੱਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਧੱਕਾ. ਧਕੇਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ. ਧਾਰਕ।
੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ। ੪ ਢੱਟਾ. ਸਾਨ੍।
੫ ਅੰਨ। ੬ ਬੰਕ੍ਹਾ. ਸਤੂਨ। ੭ ਦੇਖੋ, ਧਾਕੁ।
੮ ਦੇਖੋ, ਧਾਂਕ.

ਧਾਂਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਸ਼ੁਹਰਤ। ੨ ਦਬਦਬਾ. ਪ੍ਰਤਾਪ.

ਧਾਕਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੱਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਧਕੇਲਣ.

ਧਾਕੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਕ ੧. "ਜਿਸਹਿ ਦਿਖਾਲੇ ਮਹਲੁ ਤਿਸੁ ਨ ਮਿਲੈ ਧਾਕੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਜਿਨਿ ਰਚਿਆ ਤਿਨਿ ਦੀਨਾ ਧਾਕੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਧਾਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾਗਾ. "ਸੂਈ ਧਾਗਾ ਸੀਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਤੰਤੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰਵਿਧੀ ਨਾਲ ਬੇਨ੍ਹਿਆ ਜ਼ੇਰਾ। ੩ ਜਨੇਊ. ਯਗ੍ਯੋਪਵੀਤ. "ਤਿਲਕ ਧਾਗਾ ਕਾਠ ਦੀ ਮਾਲਾ ਧਾਰੇ, ਸੋ ਭਗਤ-ਖਾਹੋਆ." (ਰਹਿਤ ਦਯਾਸਿੰਘ) ੪ ਭਾਵ-ਚੇਤਨਸੱਤਾ. "ਸਭ ਪਰੋਈ ਇਕਤੁ ਧਾਗੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਧਾਗੈ. ਧਾਗੇ (ਤਾਗੇ) ਨਾਲ। ੨ ਧਾਗੇ ਨੂੰ.

ਧਾਣ. ਦੇਖੋ, ਧਾਨ.

ਧਾਣਕ. ਸੰ. ਧਾਨੁਸ੍ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਨੁਖਧਾਰੀ।
੨ ਭੀਲ ਕਿਰਾਤ ਆਦਿ ਜੰਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਧਾਣਕ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਨੁਖ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
੩ ਭੀਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ. "ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਰੀਖਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਣਕ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਸੀ.

ਧਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਧਾਨੀ.

ਧਾਤ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ। ੨ ਧਾਵਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਧਾਤਕੀ. ਦੇਖੋ, ਧਾਇ ੨.

ਧਾਤਜਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਧਾਤਾ. "ਸਿਰ ਧਾਤਜਮਾਨ ਦੁਖੰਡ ਕਰਜੋ." (ਮਾਂਧਾਤਾ) ਮਾਂਧਾਤਾ ਨੇ ਸਿਰ ਦੋ ਟੁੱਕ ਕੀਤਾ.

ਧਾਤਰਿ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤ੍ਰਿ.

ਧਾਤਾ. ਸੰ. ਧਾਤ੍ਰ–ਧਾਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਲਨ ਕਰਤਾ. ਪਾਲਕ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਧਾਤਿ. ਸ੍ਰਿੰਧੀ. ਵੀਰਯ. ਮਣੀ। ੨ ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ.

ਧਾਤੁ. (ਦੇਖੋ, ਧਾ ਧਾਤੁ). ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਅਸੁਲੂ ਇਕੁਧਾਤੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੇ ਸੱਤ ਪਦਾਰਥ–ਰਸ, ਰਕ੍ਤ, ਮਾਂਸ, ਮੇਦ, ਅਸ੍ਥਿ, ਮੱਜਾ ਅਤੇ ਵੀਰਯ। ੩ ਵਾਤ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ ਦੇਹ ਦੇ ਆਧਾਰ ਰੂਪ ਖ਼ਿਲਤ। ੪ ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਦਾਰਥ–ਸੋਨਾ (ਸੁਵਰਣ), ਚਾਂਦੀ, ਤਾਂਬਾ, ਲੋਹਾ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਉਪਧਾਤੁ ਅਤੇ ਅਸ੍ਟਧਾਤੁ. "ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਸਭ ਧਾਤੁ ਹੈ ਮਾਟੀ ਰਲਿਜਾਈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਸ਼ਬਦ, ਸ੍ਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਇਹ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ. "ਹਰਿ ਆਪਿ ਪੰਚਤਤੁ ਬਿਸਥਾਰਾ ਵਿਚਿ ਧਾਤੂ ਪੰਚ ਆਪਿ ਪਾਵੈ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪) "ਇੰਦ੍ਰੀਧਾਤੁ ਸਬਲ ਕਹੀਅਤ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਗੁਣਧਾਤੁ। ੬ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਮਨੁ ਮਾਰੇ ਧਾਤੁ ਮਰਿਜਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੭ ਪੰਜ ਤੱਤ, ਜੋ ਦੇਹ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਜਬ ਚੂਕੈ ਪੰਚਧਾਤੁ ਕੀ ਰਚਨਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੮ ਮਾਇਆ. "ਲਿਵ ਧਾਤੁ ਦੁਇ ਰਾਹ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੋ ਮਾਰਗ ਹਨ. "ਨਾਨਕ ਧਾਤੁ ਲਿਵੈ ਜੋੜ ਨ ਆਵਈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੯ ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਸੋਇ ਮੁਕਤ ਜਿ ਮਨੁ ਜਿਣਹਿ ਫਿਰਿ ਧਾਤੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) ੧੦ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਧਾਤੁ ਮਿਲੈ ਫੁਨ ਧਾਤੁ ਕਉ ਸਿਫਤੀ ਸਿਫਤਿ ਸਮਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੧੧ ਗੁਣ. ਸਿਫਤ. "ਜੋਹੀ ਧਾਤੁ ਤੇਹਾ ਤਿਨ ਨਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੧੨ ਵਸਤੂ. ਦ੍ਰਵ੍ਯ. ਪਦਾਰਥ. "ਤੈ ਗੁਣ ਸਭਾ ਧਾਤੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੧੩ ਸੁਗੰਧੀ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਵਾਦੀ. "ਕੁਤੇ ਚੰਦਨ ਲਾਈਐ ਭੀ ਸੋ ਕੁਤੀ ਧਾਤੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੧੪ ਵਾਸ਼ਨਾ. ਰੁਚਿ. "ਪੰਜਵੈ ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ." (ਮਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੧੫ ਵੀਰਯ. ਮਣੀ। ੧੬ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. ਮਸਦਰ. Verbal-root. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ੧੭੦੮ ਧਾਤੁ ਹਨ। ੧੭ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਊ। ੧੮ ਭਾਵ–ਚਾਰ ਵਰਣ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮਜਹਬ. "ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕ ਧਾਤੁ ਕਰਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਇੱਕ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿੱਖ-ਧਰਮ ਹੈ। ੧੯ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਤਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਗਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦ। ੨੦ ਸੰ. ਧਾਰਯਿਤ੍ਰ–ਧਾਵਿਤ੍ਰ. ਵਿ–ਦੌੜਨ ਵਾਲਾ. ਚਲ੍ਹਾਇਮਾਨ. "ਹੋਰ ਬਿਰਹਾ ਸਭ ਧਾਤੁ ਹੈ, ਜਬਲਗੁ ਸਾਹਿਬੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਧਾਤੁ ਪੰਚ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ ੫ ਅਤੇ ੭.

ਧਾਤੁਰ. ਸੰ. ਧੱਤੂਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਤੂਰਾ. ਕਨਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧੁਰਤ.

ਧਾਤੁਰਬਾਜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਤੂਰੇਬਾਜ਼ੀ. ਠਗਮੂਰੀ. "ਧਾਤੁਰਬਾਜੀ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਧੂਰਤਬਾਜ਼ੀ. ਠਗਬਾਜ਼ੀ.

ਧਾਤੂ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ ੫. "ਵਿਚਿ ਦੇਹੀ ਦੋਖ ਅਸਾਧ ਪੰਚ ਧਾਤੂ, ਹਰਿ ਕੋਇ ਖਿਨਿ ਪਰਲੈ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਧਾਤ੍ਰਿ ਸੰ. ਧਾਤ੍ਰ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਧਾਤ੍ਰੀ ੨ ਸਹਾਇਕ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਧਾਤਾ. ਰਿਗ੍ਵੇਦ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਤ੍ਰਿ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ, ਪਾਲਦਾ, ਸ਼ੈਤਾਨ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਵਿਆਹ ਰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਣ ਆਸ਼੍ਰਮ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੁੱਟੇਹੋਏ ਅੰਗ ਜੋੜਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਏਸੇ ਨੇ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਆਕਾਸ਼, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਵਾਯੂ ਰਚੇ ਹਨ. ਕਈ ਏਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੀ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੪ ਕਰਤਾਰ। ੫ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ. ਕ੍ਰਿਸਮਤ। ੬ ਸੰ. ਧਾਰ੍ਕੀ. ਮਾਤਾ। ੭ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੮ ਦਾਈ। ੯ ਮਾਇਆ। ੧੦ ਆਉਲਾ। ੧੧ ਇਮਲੀ। ੧੨ ਦੁਰਗਾ. "ਨਮੋ ਧਾਤ੍ਰੀਏਯੈ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਧਾਤ੍ਰੀਫਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਉਲੇ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਇਮਲੀ ਦਾ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤ੍ਰੀ ੧੦ ਅਤੇ ੧੧.

ਧਾਤ੍ਰੀਵਿਦ੍ਯਾ. ਦਾਈ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. Midwifery.

ਧਾਂਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੰਧਾ। ੨ ਵਿ–ਧੰਧੇ (ਕੰਮਕਾਜ) ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਾ. "ਨਾ ਉਸ ਧੰਧਾ ਨਾ ਹਮ ਧਾਂਧੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਧਾਂਧਸ.

ਧਾਂਧਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਲਾਲਤ. ਰੋਗਦਸ਼ਾ.

ਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਉਲਾਂ ਦਾ ਬੂਟਾ. ਸ਼ਾਲਿ।
੨ ਛਿਲਕੇ (ਤੁਸ) ਸਮੇਤ ਦਾਣਾ. ਕਣ। ੩ ਅੰਨ. ਦੇਖੋ, ਧਾਨੁ। ੪ ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ. "ਜੀਅ ਧਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) "ਤੂਹੀ ਮਾਨ ਤੂਹੀ ਧਾਨ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੫ ਧਾਰਣ.

ਧਾਨਕ. ਦੇਖੋ, ਧਾਣਕ.

ਧਾਨੜੇ ਬੀਜਣੇ. ਕ੍ਰਿ–ਕੰਨ੍ਯਾ ਵਿਆਹਕੇ ਘਰੋਂ ਵਿਦਾ ਕਰਨੀ. ਕੰਨ੍ਯਾ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਧਾਨਾਂ (ਖਿੱਲਾਂ) ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਸ਼ਰੀਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਈਸਾਈ ਭੀ ਚਾਉਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਧਾਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੁੰਨਿਆਹੋਇਆ ਜੌਂ ਅਥਵਾ ਚਾਉਲ। ੨ ਚਣੀਆਂ। ੩ ਅੰਨ ਦਾ ਦਾਣਾ।
੪ ਧਾਇਆ. ਦੌੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ. "ਮਨੂਆ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਧਾਨਿ. ਧਾਨ (ਅੰਨ) ਦੇ. "ਏਤੁ ਧਾਨਿ ਖਾਧੈ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ ਗਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਧਾਨ ਅਤੇ ਧਾਨਨ। ੨ ਅੰਨ (ਬੀਜ) ਨਾਲ. "ਇਹੁ ਮਨ ਸੀਤੋ ਤੁਮਰੈ ਧਾਨਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਬੀਜ ਨਾਲ ਮਨ ਰੂਪ ਖੇਤ ਵੋਜਿਆ ਹੈ.

ਧਾਨੀ. ਧਾਨ ਦੇ ਪੌਦੇ ਜੇਹਾ ਹਰੇ ਰੰਗਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਗਹ. ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. "ਤ੍ਰਜੋਦਸ ਬਰਖ ਬਸੈ ਬਨਧਾਨੀ." (ਰਾਮਾਵ) "ਬਸੁਦੇਵ ਕੋ ਨੰਦ ਚਲਜੋ ਰਨਧਾਨੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਧੂਮ੍ਰਦ੍ਰਿਗ ਧਰਨਿ ਧਰ ਧੂਰ ਧਾਨੀ ਕਰਨਿ." (ਚੰਡੀ ੧) ੫ ਮੋਢੀ. ਮੁਖੀਆ. "ਢੱਠਾ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਧਾਨੀ." (ਜੈਗਨਾਮਾ)

ਧਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਧਾਨ. "ਧਾਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਖਾਨਾ." (ਗਉ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮ: ੫) "ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਭੁਸ ਸਮੇਤ ਚਾਉਲ। ੩ ਅਛੱਤ. "ਅਣਟੁੱਟੇ ਚਾਵਲ, "ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਤੀ ਧਾਨੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਧਾਨੁਵਾ. ਦਾਨਵਾ, ਜਾਤੁਧਾਨ ਗਣ. ਦੈਤਜ ਗਣ. "ਕਰਜੋਰਿ ਠਾਢੇ ਧਾਨੁਵਾ." (ਸਲੋਹ)

ਧਾਨੰ. ਆਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧਾਨ ੪. "ਅਕਲ ਕਲਾ ਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਕੋ ਧਾਨੰ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਧਾਨਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੌਲਤਮੰਦੀ। ੨ ਵਿ–ਅਨਾਜ ਦਾ. ਦਾਣਿਆ ਦਾ.

ਧਾਪਣਾ / **ਧਾਪਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਤ੍ਰਿਪ੍ਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. "ਮੁੰਗੀਆ ਅਨੁਦਿਨੁ ਧਾਪੇਜਾਹਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਧਾਮ. ਸੰ. ਖ਼ਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਨਾਮ ਕਾਮ ਬਿਹੂਨ ਪੇਖਤ ਧਾਮ ਹੂ ਨਹਿ ਜਾਹਿ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੩ ਤੇਜ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੪ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਵੇਂ– ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ,ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਆਦਿ.ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਬਦਰੀਨਾਥ, ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ, ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯਾਗ। ੫ ਜਨਮ। ੬ ਸ੍ਵਰਗ। ੭ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਧਾਮਣ / **ਧਾਮਨ** ਸੰ. ਧਮਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਘਾਹ. ਨਰਕਟ. ਨਰਸਲ. ਇਹ ਵਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਉਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਉੱਤਮ ਚਾਰਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ, ਸਿਕਿਮ, ਗੁਜਰਾਤ, ਬਿਹਾਰ ਆਸਾਮ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਲਚਕੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਹਾਰਾਂ ਦੀ ਵਹਿੰਗੀ ਅਤੇ ਗੱਡੀਆਂ ਦੇ ਥੱਬੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. Grewia Scabrophylla.

ਧਾਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਿਖ੍ਸਾ ਦਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਧਾਮ (ਘਰਾਂ) ਤੋਂ ਮੰਗਕੇ ਲਿਆਜਾਵੇ। ੨ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ. ਧਾਮ (ਘਰ) ਤੇ ਭੋਜਨ ਲਈ ਸੱਦਾ. "ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਸਿਖ ਕੋ ਧਾਮਾ ਲੀਓ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਪਰੋਸਾ. ਉਤਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਨ, ਜੋ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਵੇ। ੪ ਜੋੜੀ (ਪਖਾਵਜ) ਦਾ ਬਾਇਆਂ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੰਭੀਰ ਸੁਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਟਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਧਾਮੀ. ਵਿ–ਧਾਮ (ਘਰ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ. ਗ੍ਰਿਸਤੀ। ੩ ਚੌਬਾ–ਜਾਯਾਫ਼ਤ। ੪ ਸਿਮਲੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨਿਕੀ ਜਿਹੀ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ.

ਧਾਯ. ਦੇਖੋ, ਧਾਇ.

ਧਾਯਨ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ.

ਧਾਯੰਤੇ. ਧਾਵੰਤੇ. ਧਾਵਨ ਕਰੰਤੇ. ਹੁਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਧਾਯੰਤੇ ਗੌਪਾਲਕੀਰਤਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਣ. "ਧਾਰਹੁ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸਹਿ ਗੁਸਾਈ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਧਾੜ. "ਪਰੀ ਧਾਮ ਤਵ ਧਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੭੦) ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਰਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਰਾਉ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਧਾਰ ਕੱਢਣੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ੪ ਤੈਤ੍ਰਯਾਸ੍ਤ੍ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਟੁਣਾ. ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ਰਾਬ, ਤੇਲ, ਜਲ ਆਦਿ ਦੀ ਘਰ ਜਾਂ ਨਗਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਧਾਰ ਦੇਣੀ. "ਧਾਰ ਭੇਟ ਪੂਜਾ ਏ ਦੈਹੈਂ." (ਪੰਪ੍) ੫ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਦ. "ਯਹ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪੰਥ ਕਰਾਰ ਹੈ ਰੇ, ਤਲ੍ਵਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਪੈ ਧਾਵਨੋ ਹੈ." (ਬੋਧ ਕਵਿ) ੬ ਸੰ. ਧਾਰ. ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਮੀਂਹ। ੭ ਵਰਖਾ ਦਾ ਜਲ। ੮ ਉਧਾਰ. ਰਿਣ। ੯ ਵਿ–ਗੰਭੀਰ, ਗਹਰਾ. ਡੂੰਘਾ.

ਧਾਰਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੀਰਜ. ਦਿਲਾਸਾ.

ਧਾਰਕ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਤ੍. ਬਾਸਨ. ਭਾਂਡਾ.

ਧਾਰਕੱਢਣੀ. ਕ੍ਰਿ. ਦੁੱਧ ਚੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰ ੩.

ਧਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਉਤਨਾ ਵਜ਼ਨ, ਜੋ ਤੋਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਰਾਜੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ.

ਧਾਰਣਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ.

ਧਾਰਣਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਗਲ ਤੁਮਾਰੀ ਧਾਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ ਦੀ ਉਹ ਵ੍ਰਿੱਤਿ, ਜੋ ਬਾਤ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸਮਝ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ ਨਿਸ਼ਚਾ। ੪ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦੀ ਉਹ ਟਿਕੀਹੋਈ ਹਾਲਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਭਾਵ ਭੁੱਲਕੇ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਧਰਮ ਦੀ ਰਹਿਤ। ੬ ਛੰਦਪਾਠ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ.

ਧਾਰਣਿ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਧਾਰਣਿ ਧਾਰਿਰਹਿਓ ਬ੍ਰਹਮੰਡ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧਾਰਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾੜੀ. ਨਬਜ। ੨ ਪੰਕ੍ਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕਤਾਰ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਧਾਰਣੀਯ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਧਾਰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਾਧਰ। ੨ ਡਿੰਗ. ਇੰਦ੍. ਵਰਖਾ ਦਾ ਪਤਿ ਦੇਵਤਾ.

ਧਾਰਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧੜਧੰਮੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਾਰਾਧਰ.

ਧਾਰਨ / **ਧਾਰਨਾ** ਦੇਖੋ, ਧਾਰਣ ਅਤੇ ਧਾਰਣਾ. "ਪ੍ਰਭੂ ਸਗਲ ਤੁਮਾਰੀ ਧਾਰਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਧਾਰਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਣਕ.

ਧਾਰਨੀਯ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਣੀਯ.

ਧਾਰਬਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਧਰ.

ਧਾਰਮਿਕ. ਸੰ. ਧਾਰ੍ਮਿੱਕ. ਵਿ–ਧਰਮ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਧਰਮ ਵਾਲਾ.

ਧਾਰਯ. ਸੰ. ਧਾਰ੍ਯ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ. ਪਾਣੀ.

ਧਾਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਧਾੜਵੀ.

ਧਾਰੜਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲਧਾਰਾ.

ਧਾਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ ਆਦਿ ਦ੍ਰਵ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਵਹਾਉ, ਅਥਵਾ ਤਤੀਹਰੀ. "ਚਲੀ ਵਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲਧਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਸਿਰਾ.

ਧਾਰ. ਬਾਢ। ੩ ਛੋਟੀ ਪੰਕ੍ਤਿ. ਸਫ। ੪ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੫ ਲਕੀਰ. ਰੇਖਾ। ੬ ਪਹਾੜ ਦ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਕਤਾਰ). Mountain Range. ੭ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੮ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਥਵਾ ਦਫ਼ਹ. "ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨਹੀ ਜਮਧਾਰਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੧) ਯਮਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂਨ ਦੀ ਦਫ਼ਹ ਅਨੁਸਾਰ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਨਹੀਂ। ੯ ਮਾਲਵਾ (ਮਧ੍ਯਭਾਰਤ) ਦੀ ਇੱਕ ਨਗਰੀ,ਜੋ ਭੋਜ ਦੇ ਸਮੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ. ਇਹ ਚੇਦਿ ਦੇ ਪੱਛਮ ਪ੍ਰਮਾਰ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸੰਮਤ ੧੦੭੨ ਵਿੱਚ ਮੁੰਜ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਭੋਜ ਸੰਮਤ ੧੦੬੮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੀ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਭੁਰਥਰੀ (ਭਰਤ੍ਰਿੰਹਰੀ) ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ ਕੋ ਰਹੈ ਭੁਰਥਰਿ ਰਾਵ ਸੁਜਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੬) ੧੦ ਦੇਖੋ, ਧਾੜਾ. "ਏਕ ਦਿਵਸ ਧਾਰਾ ਕੋ ਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੫) ੧੧ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਣ. "ਏਹੁ ਆਕਾਰੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਧਾਰਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਧਾਰਾਘਟ. ਦੇਖੋ, ਜਲਧਾਰਾ.

ਧਾਰਾਟ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਜਲਧਾਰਾ ਵਾਸਤੇ ਅਟਦਾ (ਘੁੰਮਦਾ) ਹੈ. ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੨ ਬੱਦਲ। ੩ ਮਸਤ ਹਾਥੀ। ੪ ਘੋੜਾ.

ਧਾਰਾ ਤੀਰਥ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੀਰਥ. ਇਹ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦੇ ਪੰਜੋਰ ਨਗਰ ਪਾਸ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪੂਜਨ ਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜੋਰ.

ਧਾਰਾਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ। ੨ ਜਲਧਾਰਾ ਧਾਰਨਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ. ਮੇਘ. "ਦੇਖ ਦਾਨਧਾਰਾ ਧਾਰਾਧਰ ਸ਼ਰਮਾਨੇ ਹੈਂ." (ਸੁਧਰ)

ਧਾਰਾਧਰਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਰਾਧਰ (ਬੱਦਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਲ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਾਰਾਧਰਦਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਰਾਧਰ (ਮੇਘ) ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ (ਜਲ),ਉਸ ਦੇ ਧਰ (ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ), ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਤਾਲ.

ਧਾਰਾਧਰ ਧੁਨਿ. ਮੇਘ ਜੇਹੀ ਧੁਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਮੇਘਨਾਦ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ.

ਧਾਰਾਧਰ ਧ੍ਰਦ. ਧਾਰਾਧਰਦ ਧਰ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਾਧਰਦ-ਧਰ.

ਧਾਰਾਧਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿੱਖੀਧਾਰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਤਲ੍ਵਾਰ. "ਅਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਾਰਾਧਰੀ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਨਦੀ.

ਧਾਰਾਨਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਾ ੯.

ਧਾਰਾਪਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਵਿਚਦੀਂ ਜਲਧਾਰਾ ਨਿਕਲੇ, ਜਲਯੰਤ੍. ਫ਼ੁੱਵਾਰਾ (ਹੁਯਾਰਾ).

ਧਾਰਾਲਾ / **ਧਾਰਾਲੀ** ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਖੜ੍ਗ ਅਤੇ ਕਟਾਰੀ.

ਧਾਰਾਵਾਹੀ. ਵਿ–ਨਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਾਂਙ ਇੱਕ ਰਸ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ.

ਧਾਰਿ. ਧਾਰਕੇ. ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ. "ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਹਾਥ ਦੇ ਰਾਖਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਧਾਰਾ ਮੇਂ. ਧਾਰ ਵਿੱਚ. "ਬੂਡੇ ਕਾਲੀ ਧਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਧਾਰਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਧਾਰਣ ਕਰ. "ਰੇ ਨਰ! ਇਹ ਸਾਚੀ ਜੀਅ ਧਾਰਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਧਾਰਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ। ੨ ਵਿ–ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਧਾਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਧਾਰਿਆ.

ਧਾਰੀ. ਵਿ–ਧਾਰਿਤ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਕੀਤੀ. "ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤੁਮਰੈ ਸੂਤ੍ਰਿ ਧਾਰੀ."(ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ."ਸਾਈ ਸੁਹਾਗਣਿ ਨਾਕੁਰ ਧਾਰੀ."(ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੇਰੀ. ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਵੱਟਿਆ ਭੇਰਾ. "ਪਉਣ ਹੋਵੈ ਸੂਤ ਧਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਮਨੋਤ. ਅਹੰਤਾ. "ਬਿਨਸੈ ਅਪਨੀ ਧਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੫ ਸੰ. ਧਾਰਿ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰਾ (ਬਾਢ) ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੇਜ਼ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ। ੮ ਨਦੀ. ਨਦ. ਦਰਿਆ.

ਧਾਰੀਵਾਲ. ਜੱਟ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ ਤੋਂ ਧਾਰੀਵਾਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਅਕਬਰ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਮਹਰ ਮਿੱਠਾ ਧਾਰੀਵਾਲ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਸੀ।* ੨ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਠਾਨਕੋਟ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੩੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਉੱਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਕਪੜੇ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਸਨ ੧੮੮੦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਇੱਥੇ ਭਾਰੀ ਕਾਰਖਾਨਾ (Egerton Woollen Mills) ਖੋਲ੍ਹਿਆਗਿਆ ਹੈ.

ਧਾਰੂ. ਧੀਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਬ ਦਾ ਸਿੱਖ.

ਧਾਰੇ. ਸੂਰੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ.

ਧਾਰਯਉ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. "ਜਿਸਹਿ ਧਾਰਯਉ ਧਰਤਿ ਅਰ ਵਿਉਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਧਾਲੀਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰੀਵਾਲ ੧.

ਧਾਵ. ਸੰ. ਧਾਵ੍. ਧਾ–ਦੌੜਨਾ (ਨੱਠਣਾ), ਧੋਣਾ, ਸਾਫ ਕਰਨਾ, ਸ਼ਿੰਜਣਾ.

ਧਾਵਸਿ. ਦੌੜਦਾ ਹੈ. "ਉਆ ਕਉ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਧਾਵਸਿ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,ਧਾਵ। ੨ ਧਾਵਸੀ. ਦੌੜੇਗਾ.

ਧਾਵਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੋਬੀ. ਵਸਤ੍ ਧੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਰਕਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ.

ਧਾਵਣ. ਧੋਣ ਅਥਵਾ ਧਾਵਣ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਹੈ। ੨ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਕਾਸ਼੍ਤਕਾਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ.

ਧਾਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੌੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ। ੨ ਵਿ–ਧਾਵਣ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ. "ਮੂਲਾ ਸੂਜਾ ਧਾਵਣੈ." (ਭਾਗੁ)

* ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਲੀਵਾਲ ਭੀ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧਾਵਣੀ. ਵਿ–ਧਾਵਨ (ਦੌੜਨ) ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਧਾਵਨ (ਦੌੜਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਾਵਾ. ਹੁਮਲਾ. "ਬੈਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ ਧਾਵਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਧਾਵਤ ਦੌੜਦਾਹੋਇਆ. ਚਲਾਇਮਾਨ. "ਧਾਵਤ ਕੋ
ਧਾਵਤੁ ਧਾਵਹਿ ਬਹੁ ਭਾਤੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)
੨ ਚੰਚਲ. ਜੋ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ. ਭਾਵ–ਮਨ. "ਧਾਵਤੁ ਲੀਓ ਬਰਜਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਸੰ. ਧਾਵਿਨ੍. ਵਿ–ਦੌੜਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਰਕਾਰਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਧਾਵਿਤ.

ਧਾਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੌੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨੱਠਣਾ. "ਮਨ ਮੇਰੋ ਧਾਵਨ ਤੇ ਛੂਟਿਓ." (ਬਸੰ ਮ: ੯) ੨ ਦੂਤ. ਹਰਕਾਰਾ. ਚਰ. "ਜਹਿ ਕਹਿ ਧਾਵਨ ਕਰੇ ਪਠਾਵਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਜਲ, ਸਾਬਣ ਆਦਿ ਉਹ ਵਸਤੁ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਧੋਤਾ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ.

ਧਾਵਨੀ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਣੀ.

ਧਾਵਰਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾ–ਵ੍ਰਿਤਾ. ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਰੁਚਿ. ਸੰਚਯ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ. ਦੇਖੋ, ਧਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਤਾ. "ਅਨਿਕ ਕਾਜ ਅਨਿਕ ਧਾਵਰਤਾ ਉਰਝਿਓ ਆਨ ਜੰਜਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਧਾਵਰੀ. ਸੰ. ਧਾਵਿਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਖਾ. ਵ੍ਯਜਨ. "ਬੈਠ ਪਰਸੈਕ ਪਰ ਧਾਵਰੀਨ ਧਾਇ ਕੈ." (ਭਾਗੁਕ) ਦਾਈਆਂ ਪੱਖੇ ਝੱਲਦੀਆਂ ਹਨ.

ਧਾਵਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਵਲ ਦੀ ਉਠਾਈ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਾਵਲੇਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਵਲ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਾਵਲੇਸਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਵਲੇਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਾਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੌੜ. ਭਾਜ। ੨ ਹੱਲਾ. ਹੁਮਲਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ। ੩ ਸੰ. ਧਵ. ਮਹੂਆ, L. Bassia latifolia. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਨਸ਼ੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਸਾਲਾ ਹੈ. "ਗੁੜ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਧਾਵਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੌੜਾਹੋਇਆ. ਸਾਫ਼.

ਧਾਵੈ. ਧਾਵਨ ਕਰਦਾ (ਦੌੜਦਾ) ਹੈ। ੨ ਧਸਾਵੈ. ਆਰਾਧੈ. "ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਸੀਤਲਾ ਧਾਵੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਅਹਿ ਨਿਸ ਧਸਾਨ ਧਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ਕੇ) ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਵਾ ੩.

ਧਾੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਨਹਾਰ ਟੋਲਾ. ਡਾਕੂਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੨ ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਹੁਮਲਾ. ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦਾ ਧਾਵਾ.

ਧਾੜਵੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੁਟੇਰਾ. ਡਾਕੂ.

ਧਾੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਾਕਾ. ਬਲ ਨਾਲ ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਧਾੜਾਪੇੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੁੱਟ ਦਾ ਪਦਾਰਥ.

ਧਾੜੀ. ਧਾੜਵੀ. ਧਾੜਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਡਾਕੂ.

ਧਿ. ਸੰ. ਧਾ–ਪਾਸ ਰੱਖਣਾ, ਮਿਲਣਾ, ਜਾਣਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ, ਫੜਨਾ.

ਧਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਧਜਾਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਸਾ.

ਧਿਆਉ. ਦੇਖੋ, ਅਧਜਾਯ। ੨ ਧਸਾਨ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਧਸਾ.

ਧਿਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਸਾਨ ਕਰਨਾ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ. "ਧਿਆਈਐ ਅਪਨੋ ਸਦਾ ਹਰੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਧਿਆਇ. ਦੇਖੋ, ਅਧਜਾਯ। ੨ ਧਸਾਨ ਕਰਕੇ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ. "ਧਿਆਇ ਧਿਆਇ ਭਗਤਹਿ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧਿਆਇ ਬਈ. ਧਸਾਨ ਕਰਨੇ ਸੰ. ਚਿੰਤਨ ਤੋਂ. "ਛੂਟੈ ਨਾਮ ਧਿਆਇ ਬਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਧਿਆਇਨਿ. ਧਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸਾਜਨਾ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਧਿਆਈ. ਧਸਾਨ ਕਰਕੇ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ. "ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਧਿਆਈ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪) ੨ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੀ ਸੋ ਜਨੁ ਤ੍ਰਿਸਹਿ ਧਿਆਈ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਧ੍ਯਾਯਿਨ. ਵਿ–ਧਸਾਨ ਪਰਾਇਣ. ਧਸਾਨ ਵਿੱਚ ਮਗਨ. "ਆਤਮੈ ਹੋਇ ਧਿਆਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਧਿਆਨ ਸੰ. ਧਸੈ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ,
ਧਿਆਨੁ ਇਸ ਤੋਂ ਧਸਾਨ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦਾ ਲਿਵਲੀਨ ਕਰਨਾ.ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਯ ਤੇ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਾਤੰਜਲ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਤਤ੍ਰ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯੈਕਤਾ ਧ੍ਯਾਨਮ੍." (ਯੋਗਸੂਤ੍ਰ ੩–੨) "ਸ੍ਰਣਿਐ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ." (ਜਪੁ) "ਧਿਆਨੀ ਧਿਆਨੁ ਲਾਵਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਾਵ। ੩ ਖਿਆਲ. ਚਿੰਤਨ.

ਧਿਆਵਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਧਸਾਨ ਕਰਨਾ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ.
ਧਿਆਵਨਾ "ਧਿਆਵਉ ਗਾਵਉ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਮਕਤੇ ਨਾਮਧਿਆਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾਮਚਿੰਤਨ ਵਾਲੇ ਬੰਧਨਰਹਿਤ ਹਨ.

ਧਿਸ. ਸੰ. ਧਿਸ੍. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ.

ਧਿਸਟਾਨ ਦੇਖੋ, ਅਧਿਸ੍ਥਾਨ. "ਰਜੁ ਧਿਸਟਾਨ ਆਹਿ
ਧਿਸਠਾਨ ਅਗਜਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਧਿਕ. ਸੰ. ਧਿਕ੍. ਵ੍ਯ–ਗਿਲਾਨੀ ਅਤੇ ਅਨਾਦਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਲਾਨਤ. ਫਿਟਕਾਰ.

ਧਿਕਾਰ. ਸੰ. ਧਿਕ੍ਕਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਿਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਤਿਰਸਕਾਰ. ਅਨਾਦਰ. "ਲੋਕ ਧਿਕਾਰ ਕਹੈ ਮੰਗਤਜਨ, ਮਾਂਗਤ ਮਾਨ ਨ ਪਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਧਿਖ. ਦੇਖੋ, ਧਿਸ.

ਧਿਖਣ. ਸੰ. ਧਿਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਵਗੁਰੂ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੪ ਵਿ–ਦਾਨਾ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ. ਅ਼ਕ਼ਲਮੰਦ। ੫ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪੰਡਿਤ. ਦੇਖੋ, ਧਿਸ.

ਧਿਖਣਾ. ਸੰ. ਧਿਸ਼ਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅ਼ਕ਼ਲ. ਬੁੱਧਿ. "ਗੋਰਖ ਨੋ ਧਿਖਣਾ ਨ ਦੀਨੀ ਤੋਹਿ." (ਨਾਪ) ੨ ਸ੍ਤੁਤਿ (ਉਸਤਤਿ). ਵੜਿਆਈ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ।

ਧਿਖਣੀ. ਸੰ. ਧਿਸ਼ਣ੍ਯ. ਵਿ–ਧਿਸ਼ਣਾ ਵਾਲਾ. ਅ਼ਕ਼ਲਮੰਦ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਗੀਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਹੈ ਚਤੁਰਾਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਐਸੀ ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਧਿਖਣੀਰਿਪੁ.

ਧਿਖਣੀਸ. ਵਿ–ਧਿਸ਼ਣ–ਈਸ਼. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਪੰਡਿਤਰਾਜ. "ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਧਿਖਣੀਸ ਜੋ ਆਵਤ ਚਲ ਦਰਬਾਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਧਿਖਣੀਰਿਪੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਤੁਰ ਸੈਨਾ ਦੀ ਵੈਰਣ, ਬੰਦੂਕ. "ਧਿਖਣੀ ਆਦਿ ਉਚਾਰਕੈ ਰਿਪੁ ਪਦ ਅੰਤ ਉਚਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਬੁੱਧਿਵਾਨ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਮੂਰਖ.

ਧਿਗ. ਦੇਖੋ, ਧਿਕ.

ਧਿੰਗ. ਵਿ–ਦ੍ਰਿਢ–ਅੰਗ. ਮਜਬੂਤ। ੨ ਧੱਕੇਬਾਜ. ਸੀਨਾਜ਼ੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਦ੍ਰਵ.

ਧਿੰਗਣ. ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੁਖਾਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਲੋਗਰ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਪੜਿਆਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਮੱਦੂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿੰਗੜ ਭੀ ਹੈ. "ਧਿੰਗੜ ਮੱਦੂ ਜਾਣੀਅਨ ਵਡੇ ਸੁਜਾਣ ਤੁਖਾਣ ਅਪਾਰ." (ਭਾਗੁ)

ਧਿੰਗੜ. ਦੇਖੋ, ਧਿੰਗਣ। ੨ ਇੱਕ ਅਰੋੜਾ ਜਾਤਿ। ੩ ਵਿ–ਧਿੰਗ (ਧੱਕਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਧਿੰਗਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਿੰਗਬਾਜ਼ੀ. ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ. ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤੀ.

ਧਿਗੁ. ਦੇਖੋ, ਧਿਕ. "ਧਿਗੁ ਤਿਨਾ ਦਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿਨਾ ਵਿਡਾਣੀ ਆਸ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਧਿਗੁ ਪੈਨਣੁ ਧਿਗੁ ਖਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਧਿੰਙਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪਰਮਹੰਸ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਧਿਙਾਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਿੰਗਾਈ. ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤੀ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ। ੨ ਅਨਸਾਫ. ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ. "ਦੇਦਾ ਨਰਕਿ, ਸੁਰਗਿ ਲੈ ਦੇ, ਦੇਖਹੁ ਏਹੁ ਧਿਙਾਣਾ!" (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ–ਧੱਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਧਿਙਾਣੈ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ. "ਤਉ ਕੜੀਐ ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਧਿਙਾਣੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਧਿਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੀਰਜ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਤੀਜਣਾ. ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ. ਏਤਬਾਰ ਰੱਖਣਾ.

ਧਿਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਧੀਰਜ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਏਤਬਾਰ ਜਮਾਉਣਾ.

ਧਿਠ ਸੰ. ਧ੍ਰਸ਼–ਧ੍ਰਿਸ੍. ਵਿ–ਅ਼ਕ਼ਲਮੰਦ ਦਾਨਾ।
ਧਿਠਾ ੨ ਉਦਾਰ। ੩ ਦਲੇਰ। ੪ ਨਿਰਲੱਜ.
ਧਿੱਠ ਦੇਖੋ, ਸੁਧਿੱਠ ਅਤੇ ਧ੍ਰਿਸ੍.

ਧਿਧਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧਿਕਾਰ. "ਨਤੁ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਧਿਧਕਾਰ ਕਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਧਿਮਾਣ. ਸ੍ਰਿੰਧੀ. ਧਮਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਚੌਹਰੇ ਪੁਰ ਅਸਰ. "ਮੁਖਿ ਧਿਮਾਣੈ ਧਨ ਖੜੀ," (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਜਿਗਜ੍ਯਾਸੁਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਮੁਖ ਖੜੀ ਹੈ. ਭਾਵ–ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਭਾਵ ਝਲਕਦਾ ਹੈ.

ਧਿਮਾਣੈ. ਦੇਖੋ, ਧਿਮਾਣ.

ਧਿਰ. ਸ੍ਰਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਓਰ. ਵੱਲ. ਤ੍ਰਫ਼। ੨ ਪੱਖ. "ਸਭੇ ਧਿਰਾਂ ਨਿਖੁਟੀਅਸੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਧਿਰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧਿਕਾਰ. "ਨਿੰਦਕ ਧਿਰਕਾਰਸੋ ਸਭ ਲੋਗਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਧਿਰਤ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰਿਤ.

ਧਿਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰਿਤਿ.

ਧਿਰਾਜਰਾਜ. ਵਿ–ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ. ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ. "ਧਿਰਾਜਰਾਜ ਪ੍ਰਭੋਨ." (ਅਕਾਲ)

ਧਿਰਿ. ਵੱਲ. ਓਰ. ਦੇਖੋ, ਧਿਰ ੧. "ਪਾਵ ਸੁਹਾਵੇ ਜਾ ਤਉ ਧਿਰਿ ਜੁਲਦੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਧੀ. ਸੰ. ਧਾ–ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ, ਆਧਾਰ ਰੂਪ ਹੋਣਾ, ਗੁਪਤ ਹੋਣਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ. ਅ਼ਕ਼ਲ. "ਵਿਸਾਲ ਧੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮਨ। ੪ ਕਰਮ। ੫ ਵਿਚਾਰ. ਧਸਾਨ। ੬ ਇੱਛਾ। ੭ ਸੰ. ਧੀਤਾ. ਬੇਟੀ. ਪੁਤ੍ਰੀ. "ਪੁਤ ਧੀ ਖਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਧੀਅ. ਦੇਖੋ, ਧੀ ੭. "ਧੀਆ ਪੂਤ ਸੰਜੋਗ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਧੀਸ. ਸੰ. ਅਧੀਸ਼. ਅਧਿਕ–ਈਸ਼. ਵਡਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ.

ਧੀਂਗ. ਦੇਖੋ, ਧਿੰਗ.

ਧੀਜ. ਸੰ. ਧੈਯ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤ ਦੀ ਕ੍ਰਾਇਮੀ. ਧੀਰਜ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਈ ਬਹੁਤ, ਕਿਵੈ ਨ ਧੀਜਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਕਹਿਣਿ ਸੁਨਣਿ ਨ ਧੀਜਏ."(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਧੀਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੀਰਯਵਾਨ ਹੋਣਾ. ਧੈਯ੍ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਤੀਜਣਾ. ਏਤਬਾਰ ਜਮਾਉਣਾ.

ਧੀਜੈ. ਪਤੀਜੈ. ਧੀਰਜ ਕਰੀਜੈ. ਦੇਖੋ, ਧੀਜ। ੨ ਧਰੀਜੈ ਦਾ ਸੰਬੋਧ. "ਅੰਤਰਿ ਪੰਚ ਅਗਨਿ, ਕਿਉ ਧੀਰਜੁ ਧੀਜੈ ?" (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਧੀਠ ਦੇਖੋ, ਧਿਠਾ। ੨ ਸੰ. ਧ੍ਰਸ਼–ਧ੍ਰਿਸ੍. ਵਿ–
ਧੀਠਾ ਨਿਰਲੱਜ. ਬੇਹੂਦਾ. "ਕਿਛੁ ਸਾਦ ਨ ਪਾਵੈ ਧੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਢੀਠ। ੩ ਸੰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧਿਸ਼੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਠਹਿਰਿਆਹੋਇਆ. ਕ੍ਰਾਇਮ ਹੋਇਆ. "ਬਿਨਸਿਆ ਕ੍ਰੁਮ ਭਉ ਧੀਨਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਮਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੁਮ ਅਤੇ ਭੈ ਜੋ ਜਮਿਆਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੋ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ.

ਧੀਨ. ਸੰ. ਅਧੀਨ. ਵਿ–ਤਾਬੇਦਾਰ. "ਸੋ ਠਾਕੁਰ ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ ਧੀਨ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਧੀ–ਨ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧਿ ਨਹੀਂ. ਬੇਅ਼ਕ਼ਲ। ੩ ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋਹਾ.

ਧੀਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਧੀਨਤਾ. ਤਾਬੇਦਾਰੀ। ੨ ਵਿ– ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧੀ (ਬੁੱਧਿ) ਨਾ (ਨਹੀਂ). ਬੇਸਮਝ. ਬੇਅਕਲ.

ਧੀਪ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੀ (ਬੇਟੀ) ਦਾ ਪਤਿ. ਜਵਾਈ.

ਧੀਮਤ } ਸੰ. ਧੀਮਤ ਅਤੇ ਧੀਮਾਨ. ਵਿ–ਧੀਮਾਨ.
ਧੀਮਨ }

ਅ਼ਕ਼ਲਮੰਦ. ਦਾਨਾ. "ਧਰਮਰੂ ਕਿਰਤਿ ਧੀਮਤ ਕੀ ਸਦਾ ਹੈ ਜੀਤ ਸਭ ਥਾਈਂ." (ਸਲੋਹ)

ਧੀਮਨਿ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਨ ੨.

ਧੀਮਾ. ਵਿ–ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੱਠਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਾਲਾਕ ਨਹੀਂ। ੩ ਧੀਮਾਨ (ਬੁੱਧਿਮਾਨ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਧੀਮਾਨ } ਦੇਖੋ, ਧੀਮਤ.
ਧੀਮੰਤ }

ਧੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੀਰਜ (ਧੈਰ੍ਯ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦਮੜਾ ਪਲ੍ਹੈ ਨਾ ਪਵੈ, ਨਾਕੇ ਦੇਵੈ ਧੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਛੇਤੀ ਘਬਰਾਵੇ ਨਾ. ਸ਼ਾਂਤ. "ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਮਨ ਧੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਬਲਵਾਨ। ੪ ਨੰਮ੍. ਹੌਮੈ ਰਹਿਤ। ੫ ਗੰਭੀਰ। ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੇਸਰ। ੭ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ। ੮ ਧੀਰਤਾ. ਧੀਰਤ੍ਵ. ਧੀਰਜ ਦਾ ਭਾਵ. "ਭਗਤ ਆਨੈਦਮੈ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਧੀਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੯ ਡਿੰਗ. ਸੂਰਜ.

ਧੀਰਉ. ਵਿ–ਧੀਰਜ (ਧੈਰ੍ਯ) ਵਾਲਾ. "ਧੀਰਉ ਸੁਨਿ ਧੀਰਉ ਪ੍ਰਭੁ ਕਉ." (ਮੈਤ ਮ: ੫)

ਧੀਰਕ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੀਰਜ. ਚਿੱਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. "ਅੰਦਰਿ
ਧੀਰਕੁ } ਧੀਰਕ ਹੋਇ ਪੂਰਾ ਪਾਇਸੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ:. ੩) ੨ ਧਰਵਾਸਾ. ਦਿਲਾਸਾ. "ਭਾਵੈ ਧੀਰਕ ਭਾਵੈ ਧਕੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਜਾਕੀ ਧੀਰਕ ਇਸੁ ਮਨਹਿ ਸਧਾਰੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਧੀਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਧੈਰ੍ਯ ਕਰਤਾ. "ਧੀਰਕ ਹਰਿ ਸਾਬਾਸਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਧੀਰਜ } ਸੰ. ਧੈਰ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤ ਦਾ ਟਿਕਾਉ.
ਧੀਰਜੁ } ਕਲੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਨ ਦੀ ਇਸ੍ਥਿਤਿ. "ਧੀਰਜ ਮਨਿ ਭਏ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਧੀਰਜੁ ਜਸੁ ਸੰਭਾ ਤਿਹ ਬਨਿਆ." (ਬਾਵਨ)

ਧੀਰਜੁ ਧੁਰਿ. ਧੈਰ੍ਯ ਧੁਰੋਂ. ਧੀਰਜ ਦਾ ਮੋਢੀ. "ਜਿਸੁ ਧੀਰਜੁ ਧੁਰਿ ਧਵਲੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਜਿਸ ਨੇ ਧਵਲ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਚੱਕਣ ਵਾਲੇ ਬੈਲ) ਨੂੰ ਧੀਰਜਧਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਧੀਰਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ. ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ.

ਧੀਰਤਾ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੀਰਜ (ਧੈਰ੍ਯ) ਭਾਵ. ਮਨ ਦੀ
ਧੀਰਤ੍ਵ } ਕ੍ਰਾਇਮੀ । ੨ ਉੱਚਲਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਗੰਭੀਰਤਾ.

ਧੀਰਦਾ. ਧੀਰਦ (ਧੈਰ੍ਯ) ਦਾਤਾ. "ਧਰਾ ਧੀਰਦਾ." (ਨਾਪ੍)

ਧੀਰਨ. ਦੇਖੋ, ਧੀਰਣ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੀਰਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਧੀਰਜ ਥੀਵਨ.

ਧੀਰਨਿ. ਧੈਰ੍ਯ ਵਾਲੇ ਹੋਵਨ. "ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ, ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਛੋਹ ?" (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਧੀਰਮੱਲ. ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮਾਤਾ ਅਨੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ੧੩ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੬੮੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੰ: ੨.

ਧੀਰਮੱਲੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਬਾ ਧੀਰਮੱਲ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ.

ਧੀਰੜ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ.

ਧੀਰਾ. ਵਿ–ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਪਤਿ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਪਰਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਰਮਣ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹੇ, ਪਰ ਵਸੀਗ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਕੋਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ। ੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਹੀਰੇ ਸਹਿਤ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਧੀਰਿਓ. ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਟਿਕਿਆ. ਠਹਿਰਿਆ. ਵਸਿਆ. "ਕਵਨ ਥਾਨ ਧੀਰਿਓ ਹੈ ਨਾਮਾ, ਕਵਨ ਵਸਤੁ ਅਹੰਕਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿੱਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਅਰ ਮੈ ਅਮਕਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਅਹੰਕਾਰ ਕੀ ਵਸ੍ਤੁ ਹੈ ?

ਧੀਰੀ. ਵਿ–ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ.

ਧੀਰੀਐ. ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਹੋਵੀਐ. "ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਧੀਰੀਐ ?" (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਧੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਧੀਰ.

ਧੀਰੈ. ਧੀਰਯ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੇ. "ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਧੀਰੈ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ?" (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਧੀਰੋ. ਧੀਰਯਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਧੀਰਉ.

ਧੀਰੋਦਿ. ਵਿ–ਧੀਰਯ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਦਯ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ. ਧੀਰਤਾ ਸਹਿਤ. "ਬਿਰਹੀ ਨਾ ਧੀਰੋਦਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਧੀਵਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਧੀ (ਬੁੱਧਿ) ਵਰ (ਉੱਤਮ). ਤੇਜ਼ ਅ਼ਕ਼ਲ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਹੀਗੀਰ. ਮਛੁਆ. ਬੀਵਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹੀ ਹੈ। ੨ ਅਲਾਹ. ਕੇਵਟ.

ਧੀਵਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੀਵਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਝਿਉਰੀ.

ਧੀਵੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੀਤਾ. ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ.

ਧੁੱਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਧਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧੱਕਾ.

ਧੁੱਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰ. ਦ੍ਵਿਸ਼ਾਟ. ਦੋ ਵਰ ਦਾ ਉਂਨੀ ਵਸਤ੍, ਜੋ ਦੋ ਤੁਹਿ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ.

ਧੁੱਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਲ ਨਾਲ ਧਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧੁੜਧੁੜੀ ਕੰਪ. "ਧੁੱਸੀ ਲੀਤੀ ਦੇਖ ਕੁਢੰਗੀ." (ਭਾਗੁ)

ਧੁਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ. ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਨਾ. "ਵੇਖਦਿਆ
ਧੁਹਨਾ } ਹੀ ਮਾਇਆ ਧੁਹਿਗਏ" (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) "ਅੰਤ੍ਰਿਕਾਲਿ ਤਿਥੈ ਧੁਹੈ, ਜਿਥੈ ਹਥੁ ਨ ਪਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਧੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੜਕਾ. ਖਟਕਾ। ੨ ਭਾਰੀ ਵਸਤੁ ਦੇ ਡਿਗਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਧਮਧਮ. "ਧੁਕ ਧੁਕ ਪਰੈ ਕਬੰਧ ਕ੍ਰਮ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਪਤਨ. ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਧੁੰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਗਾਰੇ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁੰਕਾਰ. ਗੰਭੀਰ ਧੁਨਿ. "ਧੁੰਕੈ ਨਿਸਾਨ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਧੁਕਣੁ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਧਿਕਣੁ. ਕ੍ਰਿ–ਧਕੇਲ੍ਹਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ. ਨੱਠਣਾ. ਦੌੜਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸ੍ਕ੍ਰਿਤ "ਦ੍ਰੁਤ–ਗਮਨ" ਹੈ. "ਕੋਠੇ ਧੁਕਣੁ ਕੇਤੜਾ?" (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਧੁਕਧੁਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ. ਕੋਡੀ। ੨ ਕਲੇਜੇ ਦੇ ਧੜਕਨ ਦੀ ਹਰਕਤ. ਭੈ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੇ ਧੜਕਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਲਟਕਣ ਵਾਲੀ ਜੜਾਊ ਚੌਕੀ, ਜੋ ਗਲ ਪਹਿਰੀਦੀ ਹੈ. "ਇਕ ਧੁਕਧੁਕੀ ਮੰਲ ਬਹੁ ਕੇਰੀ" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਧੁੰਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੌਂਸੇ ਆਦਿ ਦੀ ਧਮਕ. "ਧੌਸਾ ਕੀ ਧੁੰਕਾਰ ਧਰਾਧਰ ਧਸਕਤ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਵ ੫੨)

ਧੁਖਣਾ } (ਸੰ. ਖ਼ੁਧ–ਧੁਖ੍. ਧਾ–ਮਚਾਉਣਾ, ਜਲਾਉਣਾ,
ਧੁਖਨਾ } ਬਕਜਾਣਾ). ਕ੍ਰਿ–ਸੁਲਗਣਾ. ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੱਚਣਾ. "ਅਗਨਿ ਨ ਅੰਤਰਿ ਧੁਖੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਧੁਖਾਂ ਜਿਉ ਮਾਲੀਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਬਕ–ਜਾਣਾ. "ਰਾਤੀ ਵਡੀਆ ਧੁਖਿ ਧੁਖਿ ਉਠਨਿ ਪਾਸ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪਇਆਂ ਅੰਗ ਬਕਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਧੁਖਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਤਾਪ. "ਸਭਨਾ ਦੇ ਜੀਅ ਅੰਦਰ ਧੁਖਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਧੁਖਣਾ.

ਧੁਖਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਜਲਾਉਣਾ. ਮਚਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ,
ਧੁਖਾਰਨਾ } ਧੁਖਣਾ. "ਚਰਚਹਿ ਚੰਦ ਨ ਧੂਪ ਧੁਖਾਰਹਿ." (ਨਾਪ੍)

ਧੁਖਿ. ਧੁਖਕੇ. ਬਕਕੇ. ਦੇਖੋ, ਧੁਖਣਾ.

ਧੁਖੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲਨ. ਸੰਤਾਪ. ਦੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਧੁਖਣਾ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਫਿਰਿ ਗਰਭ ਨ ਧੁਖੁ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੧)

ਧੁਗਧੁਗੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਕਧੁਕੀ. "ਕਲਗੀ ਔਰ ਧੁਗਧੁਗੀ ਆਨੀ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਧੁੰਗਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਧੂੰਆਂ ਦੇਕੇ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਨਾ. ਕਿਸੇ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ, ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਮਸਾਲੇ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਦੇਣ ਲਈ ਧੂੰਆਂ ਕਰਨਾ.

ਧੁਜ. ਸੰ. ਧ੍ਵਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੰਡਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਵਜ। ੨ ਡਿੰਗ. ਕਲਾਲ.

ਧੁਜਈਆ. ਵਿ–ਧੁਜਾ (ਧ੍ਵਜ) ਧਰੈਯਾ. ਨਿਸ਼ਾਨਧਾਰੀ.

ਧੁਜਨੀ. ਸੰ ਧ੍ਵਜਿਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ, ਫੌਜ. ਸੈਨਾ. "ਭਾਜ ਗਈ ਧੁਜਨੀ ਸਭੈ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਕਛੂ ਉਪਾਉ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਫੌਜ. ੧੬੨ ਹਾਥੀ, ੧੬੨ ਰਥ, ੪੮੬ ਘੋੜੇ, ੯੧੦ ਪਿਆਦੇ। ੩ ਰਿਆਸ੍ਤਾਂ ਦੀ ਉਹ ਹੱਦ, ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਲਾਈ ਜਾਵੇ.

ਧੁਜਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਜ ਅਤੇ ਧ੍ਵਜ.

ਧੁਜਾ ਸੇਤਿ. ਸ਼੍ਵੇਤ ਧ੍ਵਜਾ. ਭਾਵ–ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਝੰਡਾ. "ਧੁਜਾ ਸੇਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਬੀਠਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਆਪ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਝੰਡਾ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਧੁਜਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਜਨੀ.

ਧੁਜੀ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਵਜੀ.

ਧੁੰਟਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ.

ਧੁਣਕਵਾਉ } ਸੰ. ਧਨੁਵੰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਵਾਤ–
ਧੁਣਖਵਾਉ } ਰੋਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੱਠੇ ਖਿਚਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਧਨੁਖ (ਕਮਾਣ) ਵਾਂਙ ਝੁਕਜਾਵੇ. ਅੰ. ਕੁਜਾਜ਼. Tetanus. ਡਾਕਟਰ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਮਿ (ਅਣੁਕੀਟ) Bacillus of Tetanus ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਧਨੁਰਵਾਤ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਝੁਕਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਦੇ ਡੰਡੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਆਕੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਗ ਸੱਟ ਅਤੇ ਫੱਟ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਦੇ ਇਹ ਰੋਗ ਦੌਰੇ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਮਰਣ ਤਕ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛਡਦਾ. ਬਾਲ੍ਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਅਕ੍ਸਰ ਦੌਰੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬੁੱਢਿਆਂ ਲਈ ਧੁਣਖਵਾਉ ਬਹੁਤ ਭੈਦਾਇਕ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸਿਆਣੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ– ਸ਼ੁੱਧ ਕੁਚਲੇ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਤੇਲੀਏ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ. ਲਸਨ ਦੀ ਖੀਰ ਖਾਣੀ. ਨਾਰਾਯਣੀ ਤੇਲ, ਤੇਲ ਕੁਠ ਬਬੂਨਾ, ਤੇਲ ਤਾਰਪੀਨ, ਤੇਲ ਜੈਤੂਨ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ. ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਅਫੀਮ ਮਿਲਾਕੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ.

ਸ਼ਿੰਗਰਫ ਰੂਮੀ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਕਸਤੂਰੀ, ਕੇਸਰ, ਜਵਿਤ੍ਰੀ, ਅਕਰਕਰਾ, ਲੌਂਗ, ਜਾਫਲ, ਦਾਲਚੀਨੀ, ਸੁਹਿਣੇ ਦੇ ਵਰਕ, ਇਹ ਸਭ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਲੈਕੇ ਅਦਰਕ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਚਾਲੀ ਪਹਿਰ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਲਾਈ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਕੇ ਕੋਸੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣ ਤੋਂ ਧੁਣਖਵਾਉ ਮਿਟਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਤਰ ਮੇਵਾ ਅਤੇ ਲਸਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਦਰਕ ਆਦਿ ਦਾ ਖਾਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ.

ਧੁਣਨ. ਸੰ. ਧੂਨਨ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੰਬਾਉਣ (ਕੰਪਨ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਹਾਥ ਪਛੋੜੈ ਸਿਰ ਧੁਣੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਧੁਤੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਧੋਤੀ. ਤੇੜ ਦੀ ਚੱਾਦਰ.

ਧੁੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਧੂਮ ਕਰਕੇ ਅੰਧਕਾਰ. ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਗਰਦ ਮਿਲਕੇ ਹੋਇਆ ਹਨੇਰਾ। ੨ ਸੀਤ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਜਮੇਹੋਏ ਜਲਕਣ. ਕੁਹਰਾ (mist). ੩ ਦੇਖੋ, ਧੁੰਧ.

ਧੁੱਦਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦਲਿਤ ਧੂਲਿ. ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਬਾਰੀਕ ਪਿਸੀਹੋਈ ਰਾਹ ਦੀ ਮਿੱਟੀ। ੨ ਦਲ (ਸੈਨਾ) ਦੇ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਧੂਲਿ (ਧੂੜ).

ਧੁੰਧ. ਦੇਖੋ, ਧੁੰਦ। ੨ ਇੱਕ ਨੇਤ੍ਰਰੋਗ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਧੁੰਧਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਨੇਤ੍ਰੀ ਧੁੰਧਿ ਕਰਨ ਭਏ ਬਹਰੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਧੁੰਦ ੨। ੩ ਭਾਵ–ਅਵਿਦਜਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ, ਮਿਟੀ ਧੁੰਧ ਜਗਿ ਚਾਨਣ ਹੋਆ." (ਭਾਗੁ)

ਧੁੰਧਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੂਲਿ ਉੜਾਨਾ. "ਇਨ੍ਹ ਮੁੰਡੀਅਨ ਮੇਰਾ ਘਰ ਧੁੰਧਰਾਵਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰਨਾ. ਹਨੇਰਾ ਕਰਨਾ.

ਧੁੰਧਲਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੁੰਦ ਵਾਲਾ. ਧੁੰਧ ਸਹਿਤ। ੨ ਧੁੰਧ ਰੰਗਾ. ਦੂਧੀਆ ਕਾਸਨੀ. ਖ਼ਾਕੀ. "ਨਾ ਮੈਲਾ ਨਾ ਧੁੰਧਲਾ ਨਾ ਭਗਵਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਧੁੰਧਾਰ. ਧੂਮਧਾਰਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਧਾਰਾ.

ਧੁੰਧਿ. ਦੇਖੋ, ਧੁੰਧ। ੨ ਧੁੰਧ ਦੇ ਕਾਰਣ. ਧੁੰਧ ਕਰਕੇ.

ਧੁੰਧੁ. ਸੰ. ਧੁਨ੍ਧੁ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਰਾਖਸ ਜੋ ਮਧੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੇਤਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠ ਲੁਕਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਤੋਂ ਉਠੀ ਹਨੇਰੀ ਅਰ ਨੱਕ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਅੰਗਿਆਰ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਦ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਉਤੰਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ ਨੂੰ ਧੁੰਧੁ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਅਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੀ ਵਧਾਇਆ. ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਸੌ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਧੁੰਧੁ ਦੇ ਮਾਰਣ ਲਈ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੯੭ ਰਾਖਸ ਦੇ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਭਸਮ ਹੋਗਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ ਨੇ ਧੁੰਧੁ ਮਾਰ ਲਿਆ ਅਰ ਜਗਤ ਵਿੱਚ "ਧੁੰਧੁਮਾਰ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਧੁੰਧੁਮਾਰ. ਰਾਜਾ ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਧੁੰਧੁ.

ਧੁੰਧੂਕਾਰ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਂਤਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਧਕਾਰ. ਹਨੇਰਾ। ੨ ਜਗਤਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਮਾਂ, ਜਦ ਚੰਦ੍ਰ ਸੂਰਯ ਆਦਿ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ. "ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਨਿਰਾਲਮ ਬੈਠਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਧੁੰਧੂਪੰਤ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਾ ੫.

ਧੁਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਪ. ਕੰਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਨ ਦਾ ਤਰੰਗ. ਖ਼ਿਆਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧੁਨਿ.

ਧੁਨਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨਿਕਾਰ.

ਧੁਨਕੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨਖੀ.

ਧੁਨਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨਨਾ. "ਤਹਿੰ ਇਕ ਰੂਮ ਧੁਨਖਤੇ ਲਹਾ." (ਦੱਤਾਵ)

ਧੁਨਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨੁਖ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੀਂਜਾ (ਧੁਨੀਆਂ) ਰੂੰ ਧੁਨਨ ਕਰਦਾ (ਪਿੰਜਦਾ) ਹੈ. ਤੂਲਚਾਪ.

ਧੁਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੰਬਾਉਣਾ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮੂੰਡ ਧੁਨੇ ਪਛੁਤਈ ਹੈ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ੨ ਧੁਨਖੀ ਨਾਲ ਰੂੰ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਅਤੇ ਸਾਫ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਣਨ ਅਤੇ ਧੁਨ.

ਧੁਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ। ੨ ਸੰ. ਧ੍ਵਨਿ. ਸ਼ਬਦ. ਨਾਦ. "ਧੁਨਿ ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਘੋਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਆਲਾਪ. "ਬਹੁ ਗੁਨਿ ਧੁਨਿ, ਮੁਨਿ ਜਨ ਖਟਬੇਤੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਸੰਗੀਤਵਿਦਜਾ ਦੇ ਗੁਣੀ ਅਤੇ ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰਵੇੱਤਾ ਮੁਨਿਜਨ.

ਧੁਨਿਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਧ੍ਵਨਿਕਰਤਾ, ਵਾਜਾ. ਵਾਦਿਤ੍ਰ. "ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਧੁਨਿਤ. ਸੰ. ਧ੍ਵਨਿਤ. ਵਿ–ਸ਼ਬਦਿਤ. ਆਲਾਪਿਤ ਵਜਾਇਆਹੋਇਆ. "ਅਨਿਕ ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਸੰਗੀਤ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਧੁਨਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧ੍ਵਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਨਦੀ.

ਧੁਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ. ਦਰਿਆ। ੨ ਸੰ. ਧ੍ਵਨਿ. ਸ਼ਬਦ. ਨਾਦ. "ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਦਰਿ ਵਜਦੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੩ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਗੂੰਜ। ੪ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਗੂਢ ਅਰਥ ਦਾ ਭਾਵ, ਜੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਵਜੰਜਨਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ– "ਮੇਟੀ ਜਾਤਿ ਹੂਏ ਦਰਬਾਰਿ." (ਗੌਡ ਰਵਿਦਾਸ) ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਧੁਨੀ (ਧ੍ਵਨਿ) ਨਿਕਲੀ ਕਿ ਜੋ ਜਾਤਿ-ਅਭਿਮਾਨੀ ਹਨ, ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ।* ੫ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨੌ ਵਾਰਾਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਚੁਣੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਪੁਰਾਣੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੀ, ਅਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਿਖੇ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਢਾਡੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨੌ ਧੁਨੀਆਂ ਵੀਰ ਰਸ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਲਈ ਗਵਾਈਆਂ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਟਕਸਾਲੀਏ ਰਾਗੀ ਰਬਾਬੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਬਹੁਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧੁਨੀਆਂ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਸਤਜ ਹੈ. †

ਨੌ ਧੁਨੀਆ ਇਹ ਹਨ:–

(ੳ) ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ. ਮਲਕ ਮੁਰੀਦ ਤਥਾ ਚੰਦ੍ਰਹੜਾ ਸੋਹੀਆ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਮਲਿਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਖ਼ਾਂਨ ਅਤੇ ਸੋਹੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਹੜਾ ਦੋਵੇਂ ਅਕਬਰ ਦੇ ਫ਼ੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਵਿਰੋਧ ਰਖਦੇ ਸਨ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਰਹੱਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਮਲਿਕ ਨੂੰ ਤੋਰਦਿੱਤਾ. ਮਲਿਕ ਨੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਮੁਲਕ ਪੁਰ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਮਨ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉੱਥੇ ਠਹਿਰਿਆ. ਚੰਦ੍ਰਹੜਾ ਨੇ ਚਾਲਾਕੀ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਜਤਾਇਆ ਕਿ ਮਲਿਕ ਮੁਲਕ ਤੇ ਕ਼ਾਬਿਜ਼ ਹੋਕੇ ਬਾਗ਼ੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਹੜਾ ਨੂੰ ਮਲਿਕ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਠਿਕਾਣੇ ਕਰਨ ਭੇਜਿਆ. ਦੋਵੇਂ ਯੋਧਾ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਟਕੇ ਮਰਗਏ. ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਇਸ ਵਜ਼ਨ ਤੇ ਬਣਾਈ–

"ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਮੁਰੀਦਖਾਂ ਫੜਿਆ ਬਡ ਜੋਰ,
ਚੰਦ੍ਰਹੜਾ ਲੈ ਫੌਜ ਕੋ ਚੜ੍ਹਿਆ ਬਡ ਤੋਰ,
ਦੁਹਾਂ ਕੰਧਾਰਾਂ ਮੁਹ ਜੁੜੇ ਦਾਮਾਮੇ ਦੌਰ,
ਸਸਤ੍ਰ ਪਜੂਤੇ ਸੂਰਿਆਂ ਸਿਰ ਬੱਧੇ ਟੌਰ,
ਹੋਲੀ ਖੇਲੇ ਚੰਦ੍ਰਹੜਾ ਰੰਗ ਲੱਗੇ ਸੌਰ,
ਦੋਵੇਂ ਤਰਫਾਂ ਜੁੱਟੀਆਂ ਸਰ ਵੱਗਨ ਕੌਰ,
ਮੈ ਭੀ ਰਾਇ ਸਦਾਇਸਾਂ ਵੜਿਆ ਲਾਹੌਰ,
ਦੋਵੇਂ ਸੂਰੇ ਸਾਮਣੇ ਜੂਝੇ ਉਸ ਠੌਰ."

ਇਸ ਨਾਲ ਅਠ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਮਾਝ ਵਾਰ ਦੀ ਦੇਖੋ–"ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਆਪਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਤੀ." ×××

(ਅ) ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫. ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਮੌਜਦੀ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਵਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਕਮਾਲੁੱਦੀਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਛਲ ਨਾਲ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਕੇ ਮਾਰਦਿੱਤਾ. ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਬਾਲਿਗ਼ ਮੁਅੱਜੁੱਦੀਨ (معزالدين) ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਜਾ ਰਹੀ. ਜਦ ਮੁਅੱਜੁੱਦੀਨ ਜਵਾਨ ਹੋਇਆ ਤਦ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਜਮਾਤ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਜੰਗ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ ਅਰ ਅਜੇਹੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਕਿ ਕਮਾਲੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤਜਾਗਣਾ ਪਿਆ. ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਇਸ ਵਜ਼ਨ ਪੁਰ ਰਚੀ:-

"ਰਾਣਾ ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀਂ ਰਣ ਭਾਰਾ ਬਾਹੀ,
ਮੌਜੁੱਦੀਂ ਤਲਵੰਡੀਓਂ ਚੜਿਆ ਸਾਬਾਹੀ,
ਢਾਲੀਂ ਅੰਬਰ ਛਾਇਆ ਫੁੱਲੇ ਅਕ ਕਾਹੀ,
ਜੁੱਟੇ ਆਮੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨੇਜੇ ਝਲਕਾਹੀ,
ਮੌਜੇ ਘਰ ਵਾਧਾਈਆਂ ਘਰ ਚਾਚੇ ਧਾਹੀ."

ਇਸ ਨਾਲ ਧੁਨੀ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਗਉੜੀ ਵਾਰ ਦੀ ਦੇਖੋ, "ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲਾ ਸਚੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ." ×××

(ੲ) ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ. ਟੁੰਡੇ ਅਸਰਾਜੈ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਸਰਾਜ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਛੋਟੀ ਮਾਂ ਜੋ ਨਵਯੋਵਨਾ ਸੀ, ਅਸਰਾਜ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਈ, ਅਰ ਆਪਣੀ ਮੰਦਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਸ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਧਰਮ ਪਾਲਿਆ. ਮਤੇਈ ਨੇ ਵਿਸ਼ਯਲੰਪਟ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭੜਕਾਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਅਯੋਗ ਕਲੰਕ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਹੱਥ ਕਟਵਾਕੇ ਦੇਸੋਂ ਕਢਵਾ-ਦਿੱਤਾ. ਦੈਵਯੋਗ ਨਾਲ ਟੁੰਡਾ ਅਸਰਾਜ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਭ ਸੰਪਦਾ ਸਹਿਤ ਹੋਗਿਆ. ਜਦ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਅਸਲ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਤਦ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਕੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਪਰ ਅਸਰਾਜ ਦੀ ਮਤੇਈ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਫ਼ੌਜਾਂ ਲੈਕੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਦਾ ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕੀਤਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਸਰਾਜ ਨੇ ਫਤੇ ਪਾਕੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪੁਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ. ਸਾਰੰਗ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਆਪਣੀ ਕਰਤੂਤ ਪੁਰ ਲੱਜਿਤ ਹੋਕੇ ਅਸਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾਕੇ ਆਪ ਏਕਾਂਤਵਾਸ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਵਾਰ ਜੋ ਰਚੀ ਉਸ ਦੀ ਪੌੜੀ ਇਹ ਹੈ:–

ਭਬਕਿਆ ਸੇਰ ਸਰਦੂਲ ਰਾਇ ਰਣ ਮਾਰੂ ਬੱਜੇ,
ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਬਡ ਸੂਰਮੇ ਵਿਚ ਰਣ ਦੇ ਗੱਜੇ,
ਖਤ ਲਿਖੇ ਟੁੰਡੇ ਅਸਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਸਾਹੀ ਅੱਜੇ,
ਟਿੱਕਾ ਸਾਰੰਗ ਬਾਪ ਨੇ ਦਿਤਾ ਭਰ ਲੱਜੇ,
ਫਤੇ ਪਾਇ ਅਸਰਾਜ ਜੀ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰ ਸੱਜੇ.

ਇਸ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਨਾਲ ਆਸਾ ਵਾਰ ਦੀ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਧੁਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਲਾਈ "ਆਪੀ ਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ."

(ਸ) ਗੂਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ. ਸਿਕੰਦਰ ਬਿਰਾਹਿਮ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਸਿਕੰਦਰ ਅਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੋ ਇੱਕੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਰਈਸ ਸਨ. ਇਬਰਾਹੀਮ ਵਿਭਚਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੰਨਜ਼ਾ ਦਾ ਧਰਮਭੰਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ. ਕੰਨਜ਼ਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਗਿਆ ਅਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦਾ ਅਤਜਾਚਾਰ ਦੱਸਿਆ. ਸਿਕੰਦਰ ਸੈਨਾ ਲੈਕੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਆਇਆ ਅਤੇ ਜੰਗ ਜਿੱਤਕੇ ਕ੍ਰੈਦੀ ਕਰਲਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਕੇ ਸਿਕੰਦਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ. ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਜੋ ਬਣੀ ਉਸ ਦੀ ਪੌੜੀ ਇਹ ਹੈ:–

"ਪਾਪੀ ਖਾਨ ਬਿਰਾਮ ਪਰ ਚੜਿਆ ਸੇਕੰਦਰ,
ਭੇੜ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਮੱਚਿਆ ਬਡ ਰਣ ਦੇ ਅੰਦਰ,
ਫੜਿਆ ਖਾਨ ਬਿਰਾਮ ਨੂੰ ਕਰ ਬਡ ਆਡੰਬਰ,
ਬੱਧਾ ਸੰਗਲ ਪਾਇਕੈ ਜਣੁ ਕੀਲੇ ਬੰਦਰ,
ਅਪਨਾ ਹੁਕਮ ਮਨਾਇਕੈ ਛੱਡਿਆ ਜਗ ਅੰਦਰ."

ਇਸ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਨਾਲ ਗੂਜਰੀ ਦੀ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਦੇਖੋ, "ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਉਪਾਇਓਨੁ ਤਦਹੁ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ." ×××

(ਹ) ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ. ਲਲਾ ਬਹਿਲੀਮਾ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਲਲਾ ਅਤੇ ਬਹਿਲੀਮ ਪੜੋਸੀ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ ਸਨ. ਲਲਾ ਦਾ ਇਲਾਕ਼ਾ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਅਰ ਬਹਿਲੀਮ ਦਾ ਸਰਸਬਜ਼ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਰਸਾਤ ਕਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲਲਾ ਨੇ ਬਹਿਲੀਮ ਤੋਂ ਨਿੱਤ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਕੂਲ੍ਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮੰਗਿਆ ਅਰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ. ਪਰ ਫਸਲ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਪੁਰ ਲਲਾ ਬਚਨੋਂ ਫਿਰਗਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਅਰ ਫਤੇ ਬਹਿਲੀਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪੌੜੀ ਇਉਂ ਹੈ–

"ਕਾਲ ਲਲਾ ਦੇ ਦੇਸ ਦਾ ਖੋਇਆ ਬਹਿਲੀਮਾ,
ਹਿੱਸਾ ਛਠਾ ਮਨਾਇਕੈ ਜਲ ਨਹਿਰੋਂ ਦੀਮਾ,
ਫਿਰਾਹੁਨ ਹੁਇ ਲਲਾ ਨੇ ਰਣ ਮੰਡਿਆ ਧੀਮਾ,
ਭੇੜ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਮੱਚਿਆ ਸਟਪਈ ਅਜੀਮਾ,
ਸਿਰ ਧੜ ਡਿੱਗੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਜਿਉ ਵਾਹਣ ਢੀਮਾ,
ਮਾਰ ਲਲਾ ਬਹਲੀਮ ਨੇ ਰਣ ਮੇ ਧਰ ਸੀਮਾ."

ਇਸ ਛੀ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੂਜਰੀ ਵਾਰ ਦੀ ਛੀ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਧੁਨੀ ਮਿਲਾਈ–"ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਆਪਿ ਹੈ ਆਪਿ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ." ××

---

* ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਅਰਥ, ਅਰਥ ਤੋਂ ਵਜੰਗ, ਵਜੰਗ ਤੋਂ ਧ੍ਵਨਿ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

† ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਗਾਉਣ ਲਈ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀਆਂ-ਗਈਆਂ, ਉਹ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਾ ਇੱਥੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਗਾਉਣ ਦੀ ਤ੍ਰਰਜ਼ ਲਈਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ– ਲੱਛੀ ਦੇ ਗੀਤ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਈ ਸਿੱਖ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਲੱਛੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇੱਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ ਅਗਜ਼ਾਨ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਕ) ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੩. ਜੋਧੈ ਵੀਰੈ ਪੂਰਬਾਣੀ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਪੂਰਬਾਣੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋਧ ਅਤੇ ਵੀਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਧਾੜਵੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਨੌਕਰ ਹੋਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਇਹ ਕਰਾਰਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਓਹ ਰਾਜਪੂਤ ਨਹੀਂ ਜੋ ਧੀਆਂ ਵੇਚਕੇ ਤੇਰੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ. ਇਹ ਚੁਭਵੀਂ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਕੜ ਭੰਨਣ ਨੂੰ ਫੌਜ ਭੇਜੀ ਅਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਲੜ ਮੋਏ. ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਜ਼ਨ ਦੀ ਵਾਰ ਬਣਾਈ–

ਜੋਧ ਵੀਰ ਪੂਰਬਾਣੀਏ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਕਰਾਰੀਆਂ,
ਫੌਜ ਚੜਾਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਰਣ ਭਾਰੀਆਂ,
ਸਨਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਜਪੂਤ ਸ਼ੁਤਰੀ ਰਣਕਾਰੀਆਂ,
ਧੂਹ ਮਿਆਨੋਂ ਕੱਢੀਆਂ ਬਿਜੁੱਲਚਮਕਾਰੀਆਂ,
ਇੰਦਰ ਸਣੇ ਅਪੱਛਰਾਂ ਮਿਲ ਕਰਨ ਜੁਹਾਰੀਆਂ,
ਏਹੀ ਕੀਤੀ ਜੋਧ ਵੀਰ ਪਤਸ਼ਾਹੀ ਗੱਲਾਂ ਸਾਰੀਆਂ.

ਇਸ ਛੀ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਨਾਲ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਛੀ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਧੁਨਿ ਮਿਲਾਈ–

"ਸਚੈ ਤੁਖਤੁ ਰਚਾਇਆ ਬੈਸਣ ਕਉ ਜਾਈ."×××

(ਖ) ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ. ਰਾਇ ਮਹਮੇ ਹਸਨੈ ਕੀ ਧੁਨਿ. ਮਹਿਮਾ ਹਸਨਾ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤ ਸਨ. ਹਸਨਾ ਸ਼ਾਹੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਮੋਕੂਫ਼ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਮਹਿਮੇ ਦੀ ਪਨਾਹ ਲਈ. ਮਹਿਮੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਥਾਪਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਰਿਹਾ. ਹਸਨੈ ਨੇ ਰਾਜਕਰ (ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਆਮਲਾ) ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾਖ਼ਿਲ ਕਰਵਾਕੇ ਮਹਿਮੇ ਨੂੰ ਜ਼ੀਰਹੁਜ਼ਿਰ ਲਿਖਵਾਇਆ.ਮੁਆਮਲਾ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾ ਕੈਦ ਕੀਤਾਗਿਆ ਪਰ ਅੰਤ ਕ਼ੈਦ ਖੁਲ੍ਹਜਾਣ ਪੁਰ ਮਹਿਮਾ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਹਸਨੈ ਨੂੰ ਕਰਮਫਲ ਭੁਗਤਾਉਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆਗਿਆ. ਮਹਿਮੇ ਨੇ ਫੜੇ ਪਾਕੇ ਹਸਨਾ ਕੈਦ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਦੀਨਤਾ ਪੁਰ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ ਹਸਨੈ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਬਖ਼ਸ਼ਦਿੱਤਾ. ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਾਰ ਰਚੀ–

ਮਹਿਮਾ ਹਸਨਾ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਇ ਭੁਰੇ ਭੁੱਟੀ,
ਹਸਨੈ ਬੇਈਮਾਨਗੀ ਨਾਲ ਮਹਿਮੈ ਬੱਟੀ,
ਭੇੜ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਮੱਚਿਆ ਸਰ ਵਗੇ ਸਫੱਟੀ,
ਮਹਿਮੈ ਪਾਈ ਫੜੇ ਰਨ ਗਲ ਹਸਨੈ ਘੱਟੀ,
ਬੰਨ ਹਸਨੈ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਸ ਮਹਿਮੈ ਖੱਟੀ.

ਇਸ ਪੰਜਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਨਾਲ ਸਾਰੰਗ ਵਾਰ ਦੀ ਪੰਜਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਮਿਲਾਈ ਗਈ–

"ਆਪੈਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨਾ ਜਿਨਿ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ."

(ਗ) ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ. ਰਾਣੇ ਕੈਲਾਸ ਤਥਾ ਮਾਲਦੇ ਕੀ ਧੁਨਿ. ਰਾਣਾ ਕੈਲਾਸਦੇਵ ਅਤੇ ਮਾਲਦੇਵ ਰਾਜਪੂਤ, ਦੋਵੇਂ ਸਕੇ ਭਾਈ ਪਹਾੜੀ ਰਈਸ ਸਨ. ਵਡੇ ਭਾਈ ਨੇ ਰਾਜ ਪਾਕੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਨਾਲ ਅਜੋਗ ਵਰਤਾਉ ਕੀਤਾ. ਮਾਲਦੇਵ ਅਣਖ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਸੂਖ ਨਾਲ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਕਰ ਲੀਤਾ, ਅਰ ਕੈਲਾਸਦੇਵ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਦੇਕੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ. ਜਦ ਕੈਲਾਸ ਨੇ ਪਛਤਾਕੇ ਭਾਈ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ, ਤਦ ਧਰਮਾਤਮਾ ਮਾਲਦੇਉ ਨੇ ਅੱਧੀ ਰਿਆਸਤ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਿੱਤੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਜੋ ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਬਣਾਈ, ਉਸ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ–

"ਧਰਤ ਘੋੜਾ ਪਰਬਤ ਪਲਾਣ ਸਿਰ ਟੱਟਰ ਅੰਬਰ,
ਨਉ ਸੈ ਨਦੀ ਨਡਿੰਨਵੇ ਰਾਣਾ ਜਲ ਕੰਧਰ,
ਢੁੱਕਾ ਰਾਇ ਅਮੀਰਦੇ ਕਰ ਸੋਖਅਡੰਬਰ,
ਆਨਤ ਖੰਡਾ ਰਾਣਿਆ ਕੈਲਾਸੇ ਅੰਦਰ,
ਬਿਜੁੱਲ ਜਸੋਂ ਚਮਕਾਣੀਆਂ ਤੇਗਾਂ ਵਿਚ ਅੰਬਰ,
ਮਾਲਦੇਵ ਕੈਲਾਸ ਨੂੰ ਖੈਨਿਆ ਕਰ ਸੰਘਰ,
ਫਿਰ ਅੱਧਾ ਧਨ ਮਾਲ ਦੇ ਛੱਡਿਆ ਗੜ੍ਹ ਅੰਦਰ,
ਮਾਲ੍ਹਦੇਉ ਜਸ ਖੱਟਿਆ ਜਿਉ ਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ."

ਇਸ ਅਠਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਨਾਲ ਮਲਾਰ ਵਾਰ ਦੀ ਅਠਤੁਕੀ ਧੁਨਿ ਮਿਲਾਈ "ਆਪੀ ਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ."×××

(ਘ) ਕਾਨੜੇ ਦੀ ਵਾਰ. ਮੂਸੇ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਮੂਸਾ ਰਾਠ ਵਡਾ ਬਹਾਦੁਰ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਵਿਆਹਲਈ. ਇਸ ਪੁਰ ਮੂਸੇ ਨੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਘਰ ਲਿਆਂਦਾ ਅਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਕੀ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ? ਉਸ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਹਾਂਗੀ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਮੈ ਵਸ ਚੁੱਕੀ ਹਾਂ. ਮੂਸਾ ਇਹ ਯੋਗਜ਼ ਬਾਤ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਅਰ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇਕੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਜੋ ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਬਣਾਈ ਉਸ ਦੀ ਪੌੜੀ ਇਹ ਹੈ–

"ਤੈ ਸੈ ਸੱਠ ਮਰਾਤਬਾ ਇਕ ਘੜਿਐ ਛੱਗੇ,
ਚੜਿਆ ਮੂਸਾ ਪਾਤਸਾਹ ਸਭ ਸੁਣਿਆ ਜੱਗੇ,
ਦੰਦ ਚਿਟੇ ਬਡ ਹਾਥੀਆਂ ਕਹੁ ਕਿੱਤ ਵਰੱਗੇ,
ਰੁੱਤ ਪਛਾਤੀ ਬਗੁਲਿਆਂ ਘਟ ਕਾਲੀ ਬੱਗੇ,
ਏਹੀ ਕੀਤੀ ਮੂਸਿਆ ਕਿਨ ਕਰੀ ਨ ਅੱਗੇ."

ਇਸ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਨਾਲ ਕਾਨੜਾਵਾਰ ਦੀ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਧੁਨੀ ਮਿਲਾਕੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਥਾਪੀ–"ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕੈ ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜੁਗਜੋਗੀਆ." ×××
ਏ ਧੁਨਨ ਕੀਤੀ. ਹਿਲਾਈ. ਕੰਬਾਈ. "ਕੰਪ ਮੁੰਡੀ ਧੁਨੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨ ੧ ਅਤੇ ਧੁਣਨ.

ਧੁਨੀਆਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੁਨਨ (ਪਿੰਜਣ) ਵਾਲਾ. ਪੇਂਜਾ. ਰੂੰ ਨੂੰ ਧੁਣਖਣ ਵਾਲਾ.

ਧੁਨੀਐ. ਧੁਨਿਤ ਕਰੀਐ. ਵਜਾਈਦੇ ਹਨ. "ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨੀਐ ਰਾਮ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਧੁਨੀਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੁਨਨ ਕਰਤਾ. ਰੂੰ ਨੂੰ ਕੰਬਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪੇਂਜਾ. "ਜਿਮ ਤੂਲ ਧੁਨੰ ਧੁਨੀਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਧੁੰਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਭਿ. ਤੁੰਨ । ੨ ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਹਾਫ਼ਜ਼ਾਬਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਾਫ਼ਜ਼ਾਬਾਦ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਚੌਨੇ ਦੇ ਚੱਕ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਦੋ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਰ ਹੈ ਜੋ ੧੧ ਇੰਚ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ੩½ ਇੰਚ ਪੈਂਜੇ ਤੋਂ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਚੈਨਮੱਲ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ–ਪੈਰੇਮੱਲ) ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸੀ,ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੋੜਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ. ਹੁਣ ਜੋੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਰ ਇੱਥੇ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਪੈਰ ਪਿੰਡ ਮਦੂ ਤਸੀਲ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਪੈਰੇਮੱਲ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੈ. ਹਜੀਰਾਂ ਦੇ ਰੋਗੀ ਬਹੁਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਛੁਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੋੜਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਦੂ ੪.

ਧੁਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਤਪ. ਦੇਖੋ, ਧੂਪ.

ਧੁਪਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ.

ਧੁਬੀਆ. ਸੰ. ਧਾਵਕ. ਧੋਬੀ. ਵਸਤ੍ਰ ਧੋਣ ਵਾਲਾ. "ਜਸੋਂ ਧੁਬੀਆ ਸ਼ਰਿਤਾ ਤਟ ਜਾਯਕੈ ਲੈ ਪਟ ਕੋ ਪਟ ਸਾਥ ਪਛਾਰਜੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਧੁਮਸ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਧਮ । ੨ ਸ਼ੋਰ. ਡੌਂਡ. ਰੌਲਾ.
ਧੌਮਸ ਦੇਖੋ, ਹੁੰਮਸ ਧੌਮਸ.

ਧੁਮਰਾ. ਵਿ–ਧੂਮ੍ਰ. ਧੂੰਏਂ ਰੰਗਾ. "ਧੁਰਿ ਭਰੇ ਧੁਮਰੇ ਤਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਧੁਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਣਾ. ਉਧਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਧੂੰਆਂ ਉਠਾਉਣਾ। ੩ ਧੂਲਿ (ਖ਼ਾਕ) ਉਡ੍ਹਾਉਣਾ. "ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਨ ਮਨਮੁਖ ਤਿਤੁ ਤਨਿ ਧੂੜਿ ਧੁਮਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਧੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੱਡੀ ਰਥ ਆਦਿ ਦੀ ਉਹ ਕੀਲੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਹੀਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਅਕ (axis). ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ. ਮੁੱਖ ਜਗਾ. "ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਭੁਰ ਭੇਦ। ੪ ਆਰੰਭ. ਮੁੱਢ. "ਧੁਰਹੁ ਵਿਛੁੜੀ ਕਿਉ ਮਿਲੈ ?" (ਸੂ ਮ: ੧) ੫ ਰੱਥੇ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਜੂਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੈਲ ਘੋੜੇ ਜੋਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੬ ਧਨ। ੭ ਪ੍ਰਾਣ.

ਧੁਰਹੁ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਮੁੱਢੋਂ. ਸ਼ੁਰੂ ਸੇ। ੨ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ.

ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਅਕਾਲ ਪਾਸੋਂ ਆਈ ਬਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਰ ੨.

ਧੁਰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਧੁਰੰਧਰ. "ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਰਾਖਹੁ ਹਮ, ਧੁਰਧਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਧੁਰਧੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਰੰਧਰ. "ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ਧੁਰਧੋਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਧੁਰ ਅਤੇ ਧੋਰੀ.

ਧੁਰਪਦ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰੁਪਦ.

ਧੁਰਲੀ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਧੂਨਨ ਕਰਕੇ (ਕੰਬਾਕੇ) ਝੁੱਟੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਵੇਂ–ਉਹ ਧੁਰਲੀ ਮਾਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ.

ਧੁਰਲੀ ਮਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਧੁਰਲੀ. "ਨਿਕਲਿਆ ਧੁਰਲੀ ਮਾਰ." (ਰਹਮਤਸ਼ਾਹ)

ਧੁਰਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. "ਧਾਵਤ ਤੇ ਧੁਰਵਾ ਸੇ ਦਸੋ ਦਿਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਧੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਰ ੧.

ਧੁਰਾਸ. ਸੰ. ਪ੍ਰਯੰਗਸਥ–ਧ੍ਰੁਯੰਸਨ. ਉੱਚਾ ਆਸਨ.ਉੱਚੀ ਨਿਸ਼ਸ੍ਤ. "ਧ੍ਰਿਤਧਰ ਧੁਰਾਸ." (ਜਾਪੁ) ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਚਾ ਆਸਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ.

ਧੁਰਾਹ ਧੁਰ ਤੋਂ. ਮੁੱਢ ਤੋਂ. ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ,
ਧੁਰਾਹੁ ਧੁਰ. "ਆਇਆ ਮਰਣੁ ਧੁਰਾਹੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) "ਸਰਬ ਜੀਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖ ਧੁਰਾਹੂੰ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਧੁਰਿ. ਧੁਰ (ਮੁੱਢ) ਤੋਂ. "ਧੁਰਿ ਮਾਰੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਧੁਰ.

ਧੁਰਿਯੋ. ਡਿੰਗ. ਕਰਜ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਰਿਣੀ. ਮ਼ਕ਼ਰੂਜ

ਧੁਰੀਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਬੋਝ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ.

ਧੁਰੇ. ਧੁਰ ਤੋਂ. ਮੁੱਢ ਤੋਂ. "ਜਿ ਕੀਆ ਤੁਧੁ ਧੁਰੇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਧੁਰੋਂ. ਮੁੱਢ ਤੋਂ. ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ। ੨ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ.

ਧੁਰੰਧਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਭਾਰ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਬਲਵਾਨ. "ਸੋਈ ਧੁਰੰਧਰ ਸੋਈ ਬਸੁੰਧਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਧੁਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੂਲਿ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਧੋਏ ਜਾਣਾ.

ਧੁਵੀਜੈ. ਧੋਵੀਜੈ. ਧਾਵਨ ਕਰੀਜੈ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ। ੨ ਧੁਆਈਐ. "ਰਾਮਾ ! ਮੈ ਸਾਧੂਚਰਨ ਧੁਵੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਧੁਆਓ.

ਧੁੜਧੁੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਵਿਧੂਨਨ. ਦੇਹ ਦਾ ਕੰਪ. ਦੇਖੋ, ਧੁੜੀ ੨.

ਧੁੜਮ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਜਿਸ ਦੀ ਧੁੰਮ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੈ. "ਕੁੜਮ ਧੁੜਮ ਬਹੁ ਭਾਈਆ." (ਮਗੋ)

ਧੂ. ਸੰ. ਧਾ–ਕੰਬਾਉਂਣਾ, ਹਿਲਾਉਣਾ, ਤਜਾਗਣਾ, ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ, ਦੇਖਣਾ। ੨ ਸੰ. ਧ੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–"ਕੇਤੇ ਧੂ ਉਪਦੇਸ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਉਪਦੇਸ। ੩ ਡਿੰਗ. ਮੱਥਾ। ੪ ਸਿਰ.

ਧੂਉ ਸੰ. ਧੂਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਆਂ. "ਧੂਉ ਨ ਨਿਕਸਿਓ
ਧੂਅ ਕਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਧ੍ਰੁਵ."ਅਟਲ ਭਇਓ ਧੂਅ ਜਾਕੈ ਸਿਮਰਨਿ."(ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਜਹਾ ਜਹਾ ਧੂਅ ਨਾਰਦ ਟੇਕੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਧੂਅਰੋ. ਵਿ–ਧੂਮ (ਧੂਏਂ) ਦਾ. "ਇਹੁ ਜਗ ਧੂਅਰੋ ਬੋਲਹਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰ. ਧੂਮ੍ਰ. ਧੂੰਏਂ ਰੰਗਾ.

ਧੂਆ ਸੰ. ਧੂਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂੰਆਂ. "ਬੁਝਿਗਈ ਅਗਨਿ
ਧੂਆਂ ਨ ਨਿਕਸਿਓ ਧੂਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਗਈ, ਸ੍ਵਾਸ੍ਰੂਪ ਧੂੰਆਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। ੨ ਅੰਗੀਠਾ. ਧੂਣਾ. "ਕੌਨ ਅਰਥ ਧੂਆਂ ਤੁਮ ਪਾਯਹੁ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਤਪਸ੍ਵੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.ਜਿਵੇਂ–ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਧੂਏਂ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ.

ਧੂਅੰਧਾਰੁ. ਧੂਮ ਅਤੇ ਅੰਧਕਾਰ. ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ. "ਕਲਿ ਵਿਚਿ ਧੂਅੰਧਾਰੁ ਸਾ."(ਵਾਰ ਰਾਮ੩)

ਧੂਈ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਮ (ਧੂਏਂ) ਦੀ ਥਾਂ.ਧੂਣੀ."ਦਇਆ
ਧੂਈਂ ਫਾਹੁਰੀ ਕਾਇਆ ਕਰਿ ਧੂਈ." (ਆਸਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਬੀਰ) ੨ ਧੂਮ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਅਗਨਿ. "ਯੌਂ ਤੁਰਕੀ ਜਿਮ ਤੋਲ ਸੋ ਧੂਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਧੂਏ ਕਾ ਧੌਲਹਰ } ਧੂਮ (ਧੂਏਂ) ਦਾ ਸਫੇਦ ਮਹਲ.
ਧੂਏ ਕਾ ਪਹਾਰ } (ਧਵਲ ਹਮੰਸ) ਅਤੇ ਧੂਮ ਦਾ ਪਹਾੜ. ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਜਗਤ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ-ਧੂਏਂ ਦਾ ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਹਵਾ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਤੁਰਤ ਹੀ ਮਿਟਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧੂਅਰੇ."ਇਹੁ ਜਗੁ ਧੂਏ ਕਾ ਪਹਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਧੂਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਹਣ (ਘਸੀਟਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ–ਮੂਰਖ. ਬੁੱਧਿਹੀਨ। ੩ ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ਼ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪੁਰ ਭੇਜੀਹੋਈ ਸਵਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ, ਜੋ ਹੁਕਮ ਮਨਾਏ ਬਿਨਾ ਉਸ ਦੇ ਦਰੋਂ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੀ.

ਧੂਸਨ. ਦੇਖੋ, ਧੂਸ.

ਧੂਸਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਧੂੜਰੰਗਾ. ਖ਼ਾਕੀ. "ਲਗੀ ਧੂਰਿ ਤਨ ਧੂਸਰ ਹੋਏ." (ਨਾਪ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਧਾ। ੩ ਊਂਟ। ੪ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੫ ਡਿੰਗ. ਤੇਲੀ. ਤੈਲਕ.

ਧੂਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼। ੨ ਧੂਹਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ। ੩ ਧੂਹਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਧੂਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਧੂਹਕੇ. ਖਿੱਚਕੇ. "ਧੂਹ ਕ੍ਰਿਪਾਣਾਂ ਤਿੱਖੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੇਖੋ, ਧੂਹਿ.

ਧੂਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਘਸੀਟਣਾ.
ਧੂਹਨਾ }

ਧੂਹਰਾ. ਵਿ–ਧੂਲਿ (ਧੂੜ) ਨਾਲ ਲਿਪਟਿਆਹੋਇਆ. ਧੂਸਰ। ੨ ਧੂਲਿਰੰਗਾ. ਖ਼ਾਕੀ. "ਧੂਲਿ ਲਪੇਟੇ ਧੂਹਰੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਧੂਹੜ. ਧੂਲਿ. ਗਰਦ। ੨ ਡਿੰਗ. ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ.

ਧੂਹਿ. ਧੂਹਕੇ. ਖਿੱਚਕੇ. "ਕਾਢੀ ਨਰਕ ਤੇ ਧੂਹਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਧੂਜਤ. ਕੰਬਾਉਂਦਾ. ਹਿਲਾਉਂਦਾ. ਥਰਕਾਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਧੂ. "ਧੂਜਤ ਹੈਂ ਪੰਖਨ ਅਨੰਦ ਉਮਗਯੋ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਧੂਣਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਮਸ੍ਥਾਨ. ਧੂਆਂ. ਧੂਈਂ. ਦੇਖੋ,
ਧੂਣੀ } ਧੂਆਂ.

ਧੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਕੰਬਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਤਜਾਗਿਆ। ੩ ਝਿੜਕਿਆ. ਅਪਮਾਨਿਤ. "ਤਿਮ ਭਾਗੋ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਅਘ ਧੂਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਧੂਤਪਾਪ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋਗਏ ਹਨ.

ਧੂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਧੂਤ। ੨ ਸੰ. ਵਹੁਟੀ. ਭਾਰਯਾ.

ਧੂਤੀ. ਢੇਡੀ, ਤੂਤੀ, ਤੁਧੀ ਇਸੇ ਪੰਛੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ. ਧੂਤੀ ਮਦੀਨ ਹੈ, ਧੂਤਾ ਨਰ ਹੈ. Hobby. ਦੇਖੋ, ਢੇਡੀ ਅਤੇ ਤੁਧੀ.

ਧੂਨਨ. ਸੰ. ਕੰਬਾਉਂਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਥਰਥਰਾਹਟ.

ਧੂਨਾ } ਦੇਖੋ, ਧੂਆਂ ਅਤੇ ਧੂਣੀ.
ਧੂਨੀ }

ਧੂਪ. ਸੰ. ਖ਼. ਧਾ–ਗਰਮ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਬੋਲਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁੱਗਲ ਚੰਦਨ ਕੁਠ ਕੇਸਰ ਮੋਥਾ ਕਪੂਰ ਅਗੁਰ ਜਾਤੀਫਲ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਧੂਆਂ. "ਧੂਪ ਮਲਆਨਲੈ ਪਵਣ ਚਵਰੇ ਕਰੈ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਵਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਧੂਪ ਧੁਖਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਭ ਦਾਇਕ ਜਾਣਕੇ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਤਾਂ ਨੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਬਲ EX ਕਾਂਡ ੩੦ ਆਯਤ ੭ ਅਤੇ ੮। ੩ ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਲਾਉਣ ਤੋਂ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਧੂਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ੪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਤਾਪ. ਆਤਪ. ਧੁੱਪ। ੫ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾ. ਸ਼ੋਭਾ. "ਕੁਲ ਰੂਪ ਧੂਪ ਗਿਆਨ ਹੀਨੀ." (ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ: ੫)

ਧੂਪਘੜੀ. ਧੂਪਘੜੀ. ਦੇਖੋ. ਘੜੀ.

ਧੂਪ ਛਾਂਹ } ਧੁੱਪ ਅਤੇ ਛਾਇਆ। ੨ ਭਾਵ–
ਧੂਪ ਛਾਂਵ } ਦੁਖ ਸੁਖ. "ਧੂਪ ਛਾਵ ਜੋ ਸਮਕਰਿ ਸਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਇੱਕ ਰੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ ਜੋ ਦੋਰੰਗੇ ਤਾਣੇ ਵਾਣੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਧੂਪਦਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਧੂਪ ਧੁਖਾਇਆ ਜਾਵੇ.

ਧੂਪ ਦੀਪ. ਧੂਪ ਅਤੇ ਦੀਵਾ. "ਧੂਪ ਦੀਪਘ੍ਰਿਤ ਸਾਜਿ ਆਰਤੀ." (ਧਨਾ ਮੈਣ)

ਧੂਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਪ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸੋ ਅਉਧੂਤੀ ਜੋ ਧੂਪੈ ਆਪ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਜੋ ਦੇਵਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਤਮਸ੍ਵਰੂਪ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਧੂਪੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਪ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਉਹ ਪੁਜਾਰੀ,ਜਿਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਧੂਪ ਦੇਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਧੂਪੀਆ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਧੂਪੈ. ਦੇਖੋ, ਧੂਪਨ.

ਧੂਬਰੀ. ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੋਆਲਪਾਰਾ ਜਿਲ਼ੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਨਦ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੭੯ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੋਆਲਪਾਰਾ ਜਿਲ਼ੇ ਦਾ ਸਦਰ ਮਕਾਮ (head quarters) ਬਣਗਿਆ ਹੈ. ਧੂਬਰੀ ਈਸ੍ਟਰਨ ਬੰਗਾਲ ਸਟੇਟ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ

ਇਸ ਨਗਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਰਾਜਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੈਪੁਰਪਤਿ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩-੨੪ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. * ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ. † ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧੂਬਰੀ ਇੱਕ ਧੋਬਣ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਵਸੀ ਹੈ। ‡

੨ ਧੂਬਰੀ ਨਗਰ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਇ਼ਿਲਾਕ਼ਾ.

ਧੂਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਮ. ਸ਼ੋਰ. ਹੱਲਾ. ਕੋਲਾਹਲ। ੨ ਸ਼ੁਹਰਤ. ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ, ਜੋ ਧੂਏਂ ਵਾਂਙ ਫੈਲਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਤ੍ਰਿਸ ਕੀ ਧੂਮ ਪ੍ਰਗਟ ਭੀ ਸਾਰੇ." (ਨਾਪ) ੩ ਸੰ. ਧੂਆਂ. "ਧੂਮ ਅਧੋਮੁਖ ਧੂਮਹੀਂ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ) ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਲਟਕਕੇ ਧੂਆਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਧੁਨੀ. ਧੁਣੀ. "ਧੂਮ ਭਰੈਂ ਤਿਹ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸਾਮੁਹਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਧੁਣੀ ਭਾਲੇਂਗੀ (ਪਾਵਾਂਗੀਆਂ)। ੫ ਧੂਮ੍ਰਨੈਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਧੂਮ ਧੁਕਾਰਣ ਦਰਪ ਮੰਥੰ." (ਅਕਾਲ)

ਧੂੰਮ. ਦੇਖੋ,ਧੂਮ ੩."ਧੂੰਮਬਾਦਰ ਸ਼ਕਿ ਮਾਇਆਸਾਜ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਧੂਮਕੇਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਤੁ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਧੂਆਂ ਹੈ। ੨ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ੌਜੀ ਸਰਦਾਰ.

ਧੂਮਧਾਮ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਧੂੰਏਂ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਭਾਵ–ਯੱਗ ਆਦਿ ਉਤਸਵ। ੨ ਉਤਸਵ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਭੀੜ ਭੜੱਕਾ.

ਧੂਮਧੁਜ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮਕੇਤੁ ੧.

ਧੂਮ ਧੁਜਾ ਮਨ ਧੌਰ ਧਰਾ ਧਰ ਸਿੰਘ ਸਭੈ ਰਨ ਕੋਪਕੈ ਆਏ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਧੂਮਸਿੰਘ, ਧੂਜਾਸਿੰਘ, ਮਨਸਿੰਘ, ਧੌਲਸਿੰਘ, ਧਰਾਸਿੰਘ, ਧਰਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਰਣ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਆਏ.

ਧੂਮਧ੍ਵਜ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮਕੇਤੁ ੧.

ਧੂਮਪੋਤ. ਧੂੰਏ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ. ਅਗਨਿਬੋਟ. Steamer.

ਧੂਮਬਾਦਰ } ਧੂਮ (ਧੂਏਂ) ਦਾ ਮੇਘ. ਭਾਵ–ਪਲ
ਧੂਮਬਾਦਲ } ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ."ਉਭਿ ਜਾਇਗੋ ਧੂਮਬਾਦਰੋ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਧੂਮਮੁਕਤ. ਵਿ–ਧੂਮ ਰਹਿਤ. ਧੂਏਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਸਾਰ ਧਾਰ ਧਰ ਧੂਮਮੁਕਤ ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੂਟੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਧੂਏਂ ਰਹਿਤ ਦਗਦੀ ਹੋਈ ਅੱਗ ਜੇਹੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਧਾਰ ਧਾਰਕੇ (ਸਹਾਰਕੇ) ਯੋਧਾ ਲੋਕ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟੇ, ਭਾਵ–ਮੁਕਤ ਹੋਗਏ.

ਧੂਮਯੋਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਏਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਅਗਨਿ। ੨ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ.

ਧੂਮਰ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮ੍ਰ.

ਧੂਮਰਲੋਚਨ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮ੍ਰਲੋਚਨ.

ਧੂਮਰਾਛ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮ੍ਰਅੱਛ.

ਧੂਮਰੀ. ਵਿ–ਧੂਮ੍ਰ ਵਰਣ ਦੀ. ਧੂਏਂ ਰੰਗੀ. "ਧੂਮਰੀ ਧੂਰਿ ਭਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਧੂਮਾਧਾਮ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮਧਾਮ. ਭੀੜ ਅਤੇ ਕੁਲਾਹਲ. "ਆਇ ਪਰੇ ਧਰਮਰਾਇ ਕੇ ਬੀਚਹਿ ਧੂਮਾਧਾਮ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਧੂਮ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਧੂਏਂਰੰਗਾ. "ਧੂਮ੍ਰ ਬਾਜੀ ਰਥ ਛਾਜਤ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਮ੍ਰ ਨੈਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

"ਕ੍ਰੁੱਧ ਕੈ ਧੂਮ੍ਰ ਚੜੇ ਉਤ ਸੈਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਧੂਮ੍ਰਅੱਛ. ਸੰ. ਧੂਮ੍ਰਾਕ੍ਸ਼. ਧੂਏਂ ਰੰਗੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮ੍ਰਾਛ.

ਧੂਮ੍ਰਹੰਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਮ੍ਰਨੈਨ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ. "ਨਮੋ ਧੂਮ੍ਰੰਤੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਧੂਮ੍ਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਠ. ਸ਼ੁਤਰ

ਧੂਮ੍ਰਕੇਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂੰਏਰੰਗੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜੋ ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ.

ਧੂਮ੍ਰਕੇਤੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂੰਏਂਰੰਗੀ ਹੈ ਧੁਜਾ ਜਿਸ ਦੀ, ਵੀਰਯਨਾਦ ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈਨਾਨੀ। ੨ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ.

ਧੂਮ੍ਰਦ੍ਰਿਗ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਏਂ ਰੰਗੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ.
ਧੂਮ੍ਰਨਯਨ } ਧੂਮ੍ਰਲੋਚਨ ਦੈਤ। ੨ ਭਾਵੇਂ ਧੂਮ੍ਰਾਕ
ਧੂਮ੍ਰਨੈਨ } ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਧੂਮ੍ਰਲੋਚਨ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਧੂਮ੍ਰਲੋਚਨ ਅਤੇ ਧੂਮ੍ਰਛ. "ਧੂਮ੍ਰਨੈਨ ਗਿਰਿਰਾਜ ਤਟ ਊਂਚੇ ਕਹੀ ਪੁਕਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਧੂਮ੍ਰਪਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਆਂ ਪੀਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੂਮਪਾਨ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਧੂਆਂ ਪੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਅੰਨ ਜਲ ਆਦਿ ਦਾ ਤਜਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਇਕ ਕਰਤ ਕਸਟ ਕਰ ਧੂਮ੍ਰਪਾਨ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਧੂਮ ੩। ੨ ਹੁਕ਼ਾ ਪੀਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਹੁਕ਼ਾਨੋਸ਼ੀ। ੩ ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਵੈਦ ਦੀ ਦੱਸੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪੀਣਾ.

ਧੂਮ੍ਰਲੋਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂੰਏਂ ਰੰਗੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦੈਤ੍ਯ,ਜੋ ਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਫ਼ੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਸੀ."ਤਹਾਂ ਧੂਮ੍ਰਲੋਚਨ ਚਲੇ ਚਤੁਰੰਗਨਿ ਦਲ ਸਾਜ." (ਚੰਡੀ ੧) ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੨ ਕਬੂਤਰ. ਕਪੋਤ। ੩ ਵਿ–ਕਬਰੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ.

ਧੂਮ੍ਰ ਵਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਏਂ ਜੇਹਾ ਰੰਗ। ੨ ਵਿ–ਧੂਏਂ ਰੰਗਾ.

ਧੂਮ੍ਰਾਛ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮ੍ਰਅੱਛ. ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਰਯਨਾਦ)

---

* ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਆਦਿ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਿਸ਼ਨਸਿੰਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ :—

"ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਕੀ ਮਰਜੀ ਲਈ ਬਿਸਨਸਿੰਘ ਅਹਿਪਾਲ। ਕਰਨੈ ਕੂਚ ਆਗੇ ਚਲਨੈ ਲਖੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ ਰਾਸਿ ੧੨, ਅ: ੪)

ਪਰ ਇਹ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਬਿਸਨਸਿੰਘ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਮਰੂਪ ਜਾਣ ਸਮੇ ਜੰਮਿਆ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨਾ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਮੈਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਰਚਿਤ ਸਿਖ ਰੀਲੀਜਨ (The Sikh Religion) ਦੀ ਜਿਲਦ ੪, ਪੰਨਾ ੭੪੮ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ. ਕਰਨੈਲ ਜੇਮਸ ਟਾਡ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਅੰਬਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ :—

Ram singh who succeeded (Mirza Jai singh), had the mansab of four thousand (ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰੀ) conferred on him, and was sent against the Assamese. Upon his death, Bishan singh × × × succeeded.

† ਇਸ ਦਮਦਮੇ ਦੇ ਬਣਨ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਵਾਲ਼ਾ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਭੁਰਕੇ ਉੱਚਾ ਚੋਰ (ਦਮਦਮਾ) ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਿਰਾਜਕੇ ਦਿਵਾਨ ਸਜਾਇਆ.

‡ "ਸੁਨ ਧੋਬਨ : ਧੋਬਨ ਯੁਤ ਇਹਾਂ। ਰਹਹੁ ਚੈਨ ਯਿਤ ਤੁਵ ਤਰੁ ਜਹਾਂ। ×× ਤੋਹਿ ਨਾਮ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਏ। ×× ਜਹਿ ਧੋਬਨ ਕੇ ਖਿਰਵ ਟਿਕਾਯੋ। ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਤਬ ਤਹਾਂ ਬਸਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ ਰਾਸਿ ੧੨, ਅ: ੧੧)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ੌਜੀ ਸਰਦਾਰ. "ਸੋਤਦਾੜ੍ਹ ਧੂਮ੍ਰਛ ਵਿਕਟ ਭਟ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਇੱਕ ਰਾਵਣ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਨੁਮਾਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਇਹ ਅਕੰਪਨ ਦਾ ਭ੍ਰਾਈ ਸੀ."ਧੂਮ੍ਰਅੱਛ ਸੂਜਾਂਬੁਮਾਲਿ ਬੁਲਾਇ ਬੀਰ ਪਠੈਦਏ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਧੂਮ੍ਰਲੋਚਨ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ–"ਧੂਮ੍ਰਛ ਬਿਧੁਸਨ." (ਅਕਾਲ)

ਧੂਰ. ਸ਼ੰ. ਧੂਲਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਜ. ਗਰਦ. ਧੂੜ.

ਧੂਰਜਟੀ. ਸ਼ੰ. ਖ਼ਰ੍ਜਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੰਘਣੀ ਜਟਾ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ। ੨ ਤ੍ਰਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੰਕਰ.

ਧੂਰਤ. ਸੰ. ਖ਼ਾ. ਵਿ–ਛਲੀਆ. ਕਪਟੀ। ੨ ਵੈਦ੍ਯਕ. ਠਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧੂਰਤੁ.

ਧੂਰਤਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਰ੍ਤਪੁਣਾ. ਛਲ. ਕਪਟ। ੨ ਠੱਗੀ.

ਧੂਰਤੁ. ਵਿ–ਧੂਰ–ਰਤ. ਮੂਲ੍ਯਵਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਧੂਰਤੁ ਸੋਈ ਜਿ ਧੂਰ ਕਉ ਲਾਗੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਧੂਰਤ.

ਧੂਰਧਾਨੀ. ਧੂਲਿਰੂਪ ਰਾਜਧਾਨੀ. "ਧੂਰਧਾਨੀ ਕਰਨ." (ਚੰਡੀ ੧) ਦੈਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਧੂਲਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਦ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਆਕਾਸ਼। ੩ ਪਵਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਧੂਲਿਧਾਨੀ.

ਧੂਰਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਲਿ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਲਿਮਯ. ਧੂੜਰੂਪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ."ਊਰਮ ਧੂਰਮ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਊਰਮ.

ਧੂਰਰਾਟ. ਦੇਖੋ, ਧੂਰਿਰਾਟ.

ਧੂਰਰਾਟ ਅਰਿਨੀ. ਸ਼ੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਲਿਰਾਟ (ਬਿਰਛ), ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ, ਉਸ ਵਾਲੀ ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੂਰਣ. ਧੂਲਿ ਜੇਹਾ ਬਾਰੀਕ ਪੀਠਾ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਬਾਰੀਕ ਪੀਠੀ ਵਸਤੁ ਦੇ ਕੁੱਕਣ (ਛਿੜਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਧੂਰਾ ਕੀਆ ਤਵਨ ਕੋ ਅੰਗਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੮੧)

ਧੂਰਾਵਾ. ਧੂਲਿ (ਰਜ) ਨਾਲ. "ਅਸਤ ਪੁਨੀਤ ਸੰਤ ਧੂਰਾਵਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਅਸ੍ਮਕ ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਧੂਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਲਿ. ਰਜ. "ਧੂਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਸਤਕਿ ਲਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਅਲੀਨਤਾ. "ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਪ ਲਾਗੀ ਧੂਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਿਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਲਿ (ਰਜ) ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਪਵਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਿਧਰਨਿਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਲਿਧਰ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਨਿਧਿ, ਜਲ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਿਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਪੂਰਿਨ.

ਧੂਰਿਰਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਲਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਿਰਾਟਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਲਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਿਰਛ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਿਰਾਟ ਅਰਿਨੀ. ਧੂਰਿਰਾਟਅਰਿ ਦੇ ਅੰਤ ਣੀ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ ਲਗਾਕੇ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਵਾਲੀ, ਹਾਥੀਆਂ ਵਾਲੀ, ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਧੂਰਰਾਟ ਅਰਿਨੀ.

ਧੂਰੀ / **ਧੂਲ** — ਦੇਖੋ, ਧੂਰਿ ਅਤੇ ਧੂਲਿ.

ਧੂਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਜ. ਧੂੜ. ਗਰਦ। ੨ ਭਾਵ–ਸਾਧੁਚਰਣ ਰਜ.

ਧੂਲਿਕਰਣ. ਇੱਕ ਦੈਤ ਜੋ ਵੀਰਯਨਾਦ ਦਾਨਵ ਦਾ ਫ਼ੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਲੋਹ ਅ: ੨. "ਛੈਦ ਚਿੱਛੁਰ ਬਿਡਾਰਾਸੁਰ ਧੂਲਿਕਰਣ ਖਪਾਇ." (ਗਜਾਨ)

ਧੂਲਿਧਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਧੂਰਧਾਨੀ। ੨ ਧੂਲਿ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਧੂਲਿਧਾਨੀ ਕੋ ਧੁਜੰਯਾ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਗਦਾ. "ਕਏ ਕੋਪ ਗਾੜ੍ਹੇ ਲਏ ਧੂਲਿਧਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ੪ ਜੇਲ੍ਹ. ਲੰਮੀ ਬੰਦੂਕ. "ਕਹੂੰ ਧੂਲਿਧਾਨੀ ਫੂਟੈਂ ਫੀਲਨਾਲੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) "ਬੜ੍ਹੈਂਕੈ ਕ੍ਰਿਧਾਨੀ । ਧਰੈ ਧੂਲਿਧਾਨੀ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਧੂਲੀ. ਦੇਖੋ, ਧੂਲਿ.

ਧੂਲੀਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਧੂਲਿਕਰਣ.

ਧੂੜ / **ਧੂੜਿ** — ਦੇਖੋ, ਧੂਲਿ. "ਧੂੜਿ ਤਿਨਾਕੀ ਜੇ ਮਿਲੈ." (ਤ੍ਰਿਲੋ ਮ: ੧)

ਧੂੜਿਮਣੀ. ਧੂਲਿ (ਮਿੱਟੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਦੇਹ. "ਧੂੜਿਮਣੀ ਗਾਡੀ ਚਾਲਤੀ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਧੂਲਿਮਯ ਗਾਡੀ.

ਧੂੜੀ. ਦੇਖੋ, ਧੂਲਿ. "ਧੂੜੀ ਵਿਚਿ ਲੁਡੰਦੜੀ ਸੋਹਾਂ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਧੇ / **ਧੇਇ** — ਦੇਖੋ, ਧਸ੍ਯ. "ਧੇ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰ ਜਾਨ." (ਨਾਪ੍)

ਧੇਣ. ਦੇਖੋ, ਧੇਨੁ.

ਧੇਣਵਾ. ਸੰ. ਖ਼ੇਨਵ: ਧੇਨੁ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਨਦੀਆ ਹੋਵਹਿ ਧੇਣਵਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਧੇਣੁ. ਸੰ. ਧੇਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਜਲਵੇਰ ਗਾਂ. ਨਵੀਂ ਸੂਈ-ਹੋਈ ਗਊ। ੨ ਭਾਵ–ਕਾਮਧੇਨੁ. "ਸੰਤਸਭਾ ਗੁਰ ਪਾਈਐ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ ਧੇਣੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਧੇਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਦ. ਦਰਿਆ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ। ੩ ਦੇਖੋ ਧੇਨੁ.

ਧੇਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਸੂਤ (ਸੂਈ) ਹੋਈ ਗਊ। ੨ ਗਾਂ. "ਧੇਨੁ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਕਾਮਧੇਨੁ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਰਨ ਧੇਨੁ, ਕਰਮ ਭਰਮ ਕਟ." (ਭਾਗੁਕ)

ਧੇਨੁਕ. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਤਾਲ ਬਿਰਛਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਗਊ ਚਰਾਉਂਦੇ ਇਸ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਗਏ ਅਰ ਤਾਲਫਲ ਤੋੜਨ ਲੱਗੇ. ਧੇਨੁਕ ਗਧੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਕੇ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਦੁਲੱਤੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਧੇਨੁਕ ਨੂੰ ਟੰਗਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਤਾਲ ਬਿਰਛ ਨਾਲ ਪਟਕਾਕੇ ਮਾਰਿਆ. "ਧੇਨੁਕ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਾ ਕਰਕੈ ਦੋਊ ਪਾਂਉ ਹ੍ਰਿਦੇ ਤਿੰਹ ਸਾਥ ਪੁਹਾਰੇ। ਗੋਡਨ ਤੇ ਗਹਿ ਫੈਂਕ ਦਯੋ ਹਰਿ ਜਸੋਂ ਸਿਰ ਤੇ ਗਹਿ ਕੁਕਰ ਮਾਰੇ।" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਧੇਨੁਪਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੌਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ.

ਧੇਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਪਾਲਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਪੋਸ਼ਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੪ ਦੇਖੋ, ਧਸ੍ਯ. "ਧਯਾਤਾ ਧਯਾਨ ਸੁ ਧੇਯ ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰ ਜਾਨ." (ਨਾਪ੍)

ਧੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਧੇਲਾ.

ਧੇਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਧਾ ਰੁਪਯਾ. ਅਠਿਆਨੀ.

ਧੇੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਚੀ ਵੱਟ। ੨ ਬੈਠ ਦਾ ਟਿੱਬਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਘਾਹ ਹੋਵੇ.

ਧੈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਵਸ੍ਤੁ ਦੇ ਡਿਗਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਧਮਕ. "ਧੈ ਕੈ ਮੋਕੋ ਪਟਕਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੩੦) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ। ੩ ਧਰਕੇ. ਰੱਖਕੇ. "ਲੈ ਲੈ ਆਵਹੁ ਧੈ ਧੈ ਜੋਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੩)

ਧੈਰ. ਸੰ. ਧਯ੍. ਵਿ–ਜੋਤਣ ਲਾਇਕ. "ਜਨਮ ਮਰਣ ਨਹਿ ਧੈਰਾ ਧੈਰ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਧੈਯ੍. ਦੇਖੋ, ਧੀਰਜ.

ਧੈਰਯ. ਦੇਖੋ, ਧੀਰਜ.

ਧੈਵਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛੀਵਾਂ ਸੁਰ. ਪੰਚਮ ਅਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਸੁਰ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਤਿਆਂ ਤ੍ਰਿੰਨ ਹਨ–ਰਮਜਾ, ਰੌਹਿਣੀ ਅਤੇ ਮਦੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰ.

ਧੋ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੋਹ ਅਤੇ ਧੋਣਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਧੋਅਣੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਧੋਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧੋਣ.

ਧੋਈ. ਵਿ–ਧੋਤੀ ਹੋਈ. ਸਾਫ਼ ਕੀਤੀ. "ਐਸਾ ਜੋਤੁ ਇਕ ਦੇਖਿਆ ਜੈਸੀ ਧੋਈ ਲਾਖ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭਾਵ ਪਾਖੰਡੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਸਾਫ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੋਹੀ ਅਤੇ ਧੋਹੀ.

ਧੋਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਪੇ ਅਤੇ ਘਾਹ ਆਦਿ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਘਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜਲ ਨਾਲ ਛਿੜਕਕੇ ਠੰਢਾ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. "ਰਚੀ ਧੋਹ ਸੀਤਲਤਾ ਕਰੈ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਹ. "ਸੋਹ ਮਾਨ ਧੋਹ ਭ੍ਰਮ ਰਾਖਿਲੀਜੈ ਕਾਟਿ ਬੇਗੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਧੋਹੁ.

ਧੋਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਠਗਲੈਣਾ। ੩ ਦ੍ਰੋਹ (ਵੈਰ) ਕਰਨਾ.

ਧੋਹੀ. ਵਿ–ਦੋਹੀ.

ਧੋਹੁ. ਦੇਹ. ਦੇਖੋ, ਧੋਹ."ਧੋਹੁ ਨ ਚਲੀ ਖਸਮ ਨਾਲਿ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਛਲ. ਫ਼ਰੇਬ. "ਬਾਬਾ, ਮਾਇਆਰਚਨਾ ਧੋਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਧੋਹੇ. ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ. ਠਗੀ. ਛਲੋ. "ਬਿਨੁ ਗੋਪਾਲ ਧੋਹੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਧੋਹੈ. ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਧੋਂਦਾ ਹੈ. "ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈਮਲੁ ਧੋਹੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਧੋਕ. ਬਾਂਗਰ. ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ। ੨ ਝੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਣਾਮ। ੩ ਜੋੜਨਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੋੜਕੇ. ਮਿਲਾਕੇ. "ਕਰ ਧੋਕ ਠਾਢੇ ਆਇ ਸੰਮੁਖ." (ਸਲੋਹ)

ਧੋਖ. ਦੇਖੋ, ਧੋਖਾ. ਚਿੰਤਾ. ਫਿਕਰ. "ਨਿਤ ਚਲਣੈ ਕੀ ਧੋਖ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਧੋਖਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਲ. ਫ਼ਰੇਬ. ਦਗਾ। ੨ ਮਿਥ੍ਯਾ-ਗ੍ਯਾਨ. "ਹਰਿਧਨ ਲਾਹਿਆ ਧੋਖਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਦਿਲ ਦਾ ਧੜਕਾ. ਫਿਕਰ. "ਉਤਰਿਆ ਮਨ ਕਾ ਧੋਖਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਅਗਨਿ ਰਸ ਸੋਖੈ ਮਰੀਐ ਧੋਖੈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਧੋਖੇ. ਦੇਖੋ, ਨਰਦੇਵ.

ਧੋਟਾ / **ਧੋਟੇ** — ਡਿੰਗ. ਬੇਟਾ. ਪੁਤ੍ਰ.

ਧੋਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਜਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਸ੍ਤੁ ਧੋਤੀਗਈ ਹੈ.

ਧੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ ੩. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ.

ਧੋਤਾ. ਸੰ. ਧੌਤ. ਵਿ–ਧੋਤਾਹੋਇਆ. ਸਾਫ਼ਕੀਤਾ.

ਧੋਤਿਆ / **ਧੋਤਿਆਂ** — ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਧੋਣ ਤੋਂ. ਧੋਨੇ ਸੇ. "ਧੋਤਿਆ ਜੂਠਿ ਨ ਉਤਰੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਧੋਤੀ. ਵਿ–ਧੌਤ. ਧੋਤੀਹੋਈ. "ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਤੂੰਬੜੀ ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਧੋਵਸਤ੍ਰ. ਤੇਡ ਦੀ ਚਾਦਰ. "ਧੋਤੀ ਖੋਲਿ ਵਿਛਾਏ ਹੇਠਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਧੌਤਿ. ਯੋਗਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਯੋਗਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਹੈ–ਦੋ ਉਂਗਲ ਚੌੜਾ ਅਤੇ ਅੱਠ ਦਸ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਕਪੜਾ ਗਿੱਲਾ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਨਿਗਲਣਾ ਅਰ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਨਹਿਰਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹਠਯੋਗ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਧੌਤਿ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ੪ ਮੈਦਾ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਲੀਰ। ੫ ਸ਼ੁੱਧੀ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਯੋਗਮਤ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧੌਤੀ (ਧੌਤਿ) ਹੈ–ਅੰਤ੍ਰ ਧੌਤਿ, ਦੰਤ ਧੌਤਿ, ਰਿਦ੍ਰਯ ਧੌਤਿ ਅਤੇ ਮੂਦਾ ਧੌਤਿ.

ਧੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧੋਣਾ.

ਧੋਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਨਾ ਖ਼ਮ ਸਿੱਧੀ ਪਤਲੀ ਤਲਵਾਰ. "ਨਸੈ ਧੋਪ ਪੌਣੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਜਾਹਿਰ. "ਸਾਧੂ ਸ੍ਰ ਸ੍ਰੁਧ ਜਗ ਰਹਸੈ ਲੋਪ। ਬਹੁ ਧਾਰ ਦੇਖ ਅਨਸਾਧੂ ਧੋਪ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਧੋਪਈ. ਧੋਤਾਜਾਂਦਾ. "ਪਾਣੀ ਚਿਤੁ ਨ ਧੋਪਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧੋਪੈ. ਧੋਇਆਜਾਵੈ.“ਮਾਣੀ ਕਾ ਕਿਆ ਧੋਪੈ ਸੁਆਮੀ?” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਧੋਬਪੁਰ } ਦੇਖੋ, ਧੂਬਰੀ.
ਧੋਬੜੀਗ੍ਰਾਮ }

ਧੋਬੀ. ਸੰ. ਧਾਵਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਤ੍ਰ ਧੋਣ ਵਾਲਾ. ਰਜਕ। ੨ ਭਾਵ–ਨਿੰਦਕ. “ਹਮਰੇ ਕਪਰੇ ਨਿੰਦਕ ਧੋਇ.”(ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਗੁਰੂ, ਜੋ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਧੋਬੀ ਧੋਵੈ ਬਿਰਹ ਬਿਰਤਾ.” (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਧੋਬੀਆ ਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਧੂਬਰੀ.

ਧੋਮ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਧੂਮ (ਧੂਏਂ) ਵਾਸਤੇ ਧੋਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧੋਮਧਾਰ.

ਧੋਮਧਾਰ. ਸੰ. ਧੂਮਧਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ. “ਧੋਮਧਾਰ ਕੇ ਧਰੈਯਾ.” (ਗਜਾਨ) ੨ ਸੰ. ਧੂਮਾਧਾਰ. ਧੂਏਂ ਦਾ ਆਧਾਰ, ਆਕਾਸ਼.

ਧੋਮੁ. ਸੰ. ਧੋਮਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੂਮ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਉੱਦਾਲਕ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਦੇਵਲ ਰਿਖੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਈ, ਜੋ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ. “ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਧੋਮੁ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਧੋਰ. ਬਾਂਗਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਕੋਲ। ੨ ਕਿਨਾਰੇ. ਕੰਢੇ. “ਕਰਿ ਦਇਆ ਚਾਰਹੁ ਧੋਰ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਕੰਢੇ ਚਾੜ੍ਹੋ.

ਧੋਰਾ. ਬਾਂਗਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਸਰਾ. “ਈਹਾ ਊਹਾ ਤੁਹਾਰੋ ਧੋਰਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇੜਾ. “ਮੈ ਆਹਿਓ ਤੁਮਰਾ ਧੋਰਾ.” (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਧੋਰਾਹਾ. ਵਿ–ਧੁਰ ਦਾ. ਮੂੰਹ ਦਾ.

ਧੋਰੀ. ਸੰ. ਧੌਰੇਯ. ਵਿ–ਧੁਰ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਮੁਖੀਆ. ਆਗੂ। ੩ ਪੁ. ਨੀਂਹ.

ਧੋਰੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਕੋਲੋ.

ਧੋਵਣ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ ਅਤੇ
ਧੋਵਨ } ਧਾਵਨ. “ਧੋਤੇ ਮੂਲਿ ਨ ਉਤਰਹਿ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣ ਪਾਹਿ.” (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਧੋਵਾਹਾ. ਵਿ–ਧੋਣ ਜੋਗ. ੨ ਧੋਵਨ ਕਰਾਹਾ. “ਮੈਲੁ ਪਾਪ ਧੋਵਾਹਾ.” (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਧੋਵੰਦੇ. ਧੋਂਦਾਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੋਣ. ਉਹ ਜਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧੋਤਾਗਿਆ ਹੈ. “ਪੈਰ ਧੋਵੰਦੇ ਪੀਵਸਾਂ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਧੋ } ਦੇਖੋ, ਧਉ ਅਤੇ ਧੌਂਉ.
ਧੌਂ }

ਧੌਸ } ਫ਼ਾ ਧ਼ੌਸ਼ ਦਵਿਸ਼.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧੀ
ਧੌਂਸ } ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਟੋਲੀ. ਤਾਕ਼ੁਬ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ। ੨ ਧੌਸ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ। ੩ ਵਡੇ ਧੌਂਸੇ (ਨੌਬਤ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.“ਬਜ ਬਾਜੀ ਧੌਸ ਗਹੀਰੰ.” (ਗੂਪੁਸੂ)

ਧੌਂਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ.

ਧੌਂਕਣਾ } ਸੰ. ਧਮਾ. ਧਾ–ਫੂਕਣਾ. ਅੱਗ ਸੁਲਗਾਉਣੀ.
ਧੌਂਕਨਾ } ਮਚਾਉਣਾ । ੨ ਕ੍ਰਿ–ਫੂਕਣੀ ਅਥਵਾ ਖੱਲ ਨਾਲ ਹਵਾ ਦੇਣੀ.

ਧੌਂਕਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੂਕ (ਹਵਾ) ਦੇਣ ਦੀ ਨਲਕੀ ਅਥਵਾ ਖੱਲ ਦੀ ਥੈਲੀ.

ਧੌਂਕਲ. ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਲਤਾਨ ਪੀਰ ਦਾ ਭਾਰੀ ਪੀਰਖਾਨਾ ਹੈ. ਨਗਾਹੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਥੇ ਭੀ ਚੌਕੀ ਭਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ.

ਧੌਂਕਲੀਆ ਪੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ ਅਤੇ ਧੌਂਕਲ.

ਧੌਖੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਪੂਸੀ ਚਾਲ । ੨ ਤੇਜ ਚਾਲ ਅਤੇ ਸਰਪਟ ਭੱਜਣ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਚਾਲ.

ਧੌਚਾ. ਦੇਖੋ, ਢੌਚਾ.

ਧੌਣ. ਦੇਖੋ, ਧਉਣ.

ਧੌਤ. ਦੇਖੋ, ਧੌਤਾ.

ਧੌਤਿ. ਦੇਖੋ, ਧੌਤੀ ੩, ੪ ਅਤੇ ੫.

ਧੌਮ } ਦੇਖੋ, ਧੌਮੁ.
ਧੌਮਜ }

ਧੌਰਾ. ਦੇਖੋ, ਧਉਲਾ.

ਧੌਲ. ਦੇਖੋ, ਧਉਲ.

ਧੌਲਹਰ. ਦੇਖੋ, ਧਉਲਹਰ.

ਧੌਲਪੁਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਆਗਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਬਮਰੌਲੀਆ ਜੱਟਵੰਸ਼ੀ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੧੫੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਆਗਰਾ ਅਤੇ ਭਰਤਪੁਰ ਕਰੌਲੀ ਆਦਿਕ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਧੌਲਪੁਰ ਜੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੧੫੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਅਤੇ ਨਾਭੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਧੌਲਪੁਰ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਤੇ ਬਸੰਤਕੌਰ ਬੀਬੀ.

ਧੌਲਰ. ਦੇਖੋ, ਧਉਲਹਰ.

ਧੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਧਉਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਧਨੌਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕੱਚੀ ਮੰਜੀ-ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਇੱਕ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹੈ.ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਦੋ ਹਲ ਦੀ (੭੦ ਘੁਮਾਉਂ) ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈਦਿਆਏ ਤੋਂ ੩ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਸੋਹੀਵਾਲ.

ਧੌਲੀ ਧਾਰ. ਜਿਲੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ ਧਉਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਧਾਰਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਦਾ ਬਰਫ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਚੰਬਾ ਰਾਜ ਦੀ ਹੱਦ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਧੌਲੁ. ਦੇਖੋ, ਧਉਲ.

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਧਉਲ ੨.

ਧੌਲ੍ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਫੇੜਾ. ਥੱਪੜ.

ਧੌੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਉਧ੍ਰਿਤ ਚਮੜੀ. ਗਾਂ ਮਹਿਂ ਦਾ ਉਤਾਰਿਆ ਅਤੇ ਰੋਗਿਆਹੋਇਆ ਚੰਮ.

ਧੰਦਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਨ–ਦਾ. ਧਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ.
ਧੰਧ } ਉਹ ਕਿਰਤ ਜਿਸ ਤੋਂ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ। ੨ ਵਿਹਾਰ.ਕੰਮ.“ਸਗਲ ਜਗਤ ਧੰਧ ਅੰਧ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਧਾ.ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ.ਅਲਾਲਤ। ੪ ਖੁਸ਼ੀ.

ਧੰਧਕ. ਵਿ–ਧੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਹਾਰੀ.

ਧੰਧਪਿਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ. ਧਨਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਲੇਸ਼ ਭੋਗਣਾ. “ਮਨਮੁਖ ਧੰਧ-ਪਿਟਾਈ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਧੰਧਬੰਧ. ਬੰਧਨਰੂਪ ਕਾਰਜ. “ਧੰਧਬੰਧ ਬਿਨਸੇ ਮਾਇਆ ਕੇ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਧੰਧਲੀ. ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ.ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਗਨ. “ਅੰਧੁ ਬੂਡੋ ਧੰਧਲੀ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਧੰਧੜਾ } ਦੇਖੋ, ਧੰਦਾ. “ਮੈ ਛਡਿਆ ਸਭੋ ਧੰਧੜਾ.”
ਧੰਧਾ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) “ਅਨ ਤੇ ਬਿਸਰਿਓ
ਧੰਧੁ } ਸਗਲੋ ਧੰਧਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) “ਐਥੈ ਧੰਧੁਪਿਟਾਈ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਹਾਰ. ਸੰਬੰਧ. “ਪਰਨਾਰੀ ਸਿਉ ਘਾਲੈ ਧੰਧਾ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਧੰਧੇਰ } ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. “ਧੰਙੇਲੇ ਬਘੇਲੇ
ਧੰਧੇਰੇ } ਧੰਧੇਰੇ ਪਛਾਰੇ.” (ਚਰਿਤ੍ ੯੧)

ਧੰਨ. ਦੇਖੋ, ਧਨਿ, ਧਨੁ ਅਤੇ ਧਨਜ.

ਧੰਨਾ. ਟਾਂਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਧੂਆਨ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ(ਜੋ ਦੇਉਲੀ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਹੈ) ਸੰਮਤ ੧੪੭੩ ਵਿੱਚ ਜੱਟਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਸ਼ੀ ਜਾਕੇ ਗੁਰੁਦੀਕ੍ਸ਼ਾ ਲਈ. ਪਹਿਲੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੂਰਤੀਪੂਜਕ ਰਿਹਾ ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼੍ਵਰੂਪ ਜਗਤਨਾਥ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਨ. “ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਭਿ ਗੁਸਾਈਆ ਧੰਨਾ ਵਡਭਾਗਾ.” (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਧੰਨਾਸਿੰਘ. ਇਹ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਵੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਚੰਦਨ ਕਵੀ ਇੱਕ ਸ਼ਵੈਯਾ ਬਣਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰੇ, ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੁਘਰ ਦੇ ਘਾਹੀ ਭੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਸ਼ਵੈਯਾ ਇਹ ਹੈ:–

“ਨਵਸਾਤ ਤਿਯੇ ਨਵਸਾਤ ਕਿਯੇ
ਨਵਸਾਤ ਪਿਯੇ ਨਵਸਾਤ ਪਿਯਾਏ,
ਨਵਸਾਤ ਰਚੇ ਨਵਸਾਤ ਬਚੇ
ਨਵਸਾਤ ਪਿਯਾਪਹਿ ਦਾਯਕ ਪਾਏ,
ਜੀਤ ਕਲਾ ਨਵਸਾਤਨ ਕੀ
ਨਵਸਾਤਨ ਕੋ ਮੁਖ ਅੰਚਰ ਛਾਏ,
ਮਾਨਹੁ ਸੋਮ ਕਿ ਮੰਡਲ ਮੈ
ਕਵਿ ਚੰਦਨ ਚੰਦ ਕਲੇਵਰ ਛਾਏ.”

ਭਾਈ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੋਲਾ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸੋਲਾਂ ਸ਼ ਿੰਗਾਰ ਕੀਤੇ, ਉਸ ਦਾ ਪਤਿ ਸੋਲਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪਰਦੇਸੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸੋਲਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਖਵਾਏ, ਸੋਲਾਂ ਘੜਾਂ ਨੇ ਚੌਪੜ ਦੀ ਬਾਜੀ ਪਤੀ ਨਾਲ ਰਚੀ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲੀਆਂ, ਸੋਲਾਂ ਨਰਦਾਂ ਵਾਲੀ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਵਾਲੇ ਰੁਪਯੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ, ਜਦ ਪਤਿ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ, ਤਦ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਚੰਦ੍ ਵਤ ਮੁਖ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਛੁਪਾਲਿਆ, ਮਾਨੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੋਮ ਵਿੱਚ ਦਖਿਆਗਿਆ ਹੈ.

ਕਾਈ ਸੈਂਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–

ਸੁਨ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਅਰਥ ਬਖਾਨਾ,
ਤ੍ਰਿਯ ਖੋੜਸ ਬਰਖਨ ਬਯ ਵਾਨਾ,
ਤਨ ਖੋੜਸ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੁਹਾਯੋ,
ਖੋੜਸ ਮਾਸਨ ਮੈ ਪਿਯ ਆਯੋ,
ਖੋੜਸ ਘਰ ਕੋ ਚੌਪਰ ਰਚਸੈ,
ਖੋੜਸ ਦਾਵ ਲਾਯ ਸੁਖ ਮਚਸੈ,
ਸੋਈ ਖੋੜਸ ਪਜਾਰੇ ਲਾਯੋ,
ਖੋੜਸ ਕੀ ਬਾਜੀ ਜੈ ਪਾਯੋ,
ਖੋੜਸ ਕਲਾ ਚੰਦਮੁਖ ਜੋਈ,
ਹਾਰ ਪਾਯ ਤ੍ਰਿਯ ਛਾਦਤ ਸੋਈ,
ਮਨਹੁ ਸੋਮ ਮੈ ਨਿਸਪਤਿ ਛਾਯੋ,
ਇਮ ਅੰਚਰ ਮਹਿ ਮੁਖ ਦਰਸਾਯੋ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰੁੱਤ ੫ ਅ: ੨੫)

ਚੰਦਨ ਕਵਿ ਅਰਥ ਸੁਣਕੇ ਲੱਜਿਤ ਹੋਇਆ ਅਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਅਭਿਮਾਨ ਬਾਬਤ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ.

ਕਾਈ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਨੇ ਚੰਦਨ ਕਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਵੈਯੇ ਸੁਣਾਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਰਥ ਕਰ, ਪਰ ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁੱਝਿਆ. ਸ਼ਵੈਯੇ ਇਹ ਹਨ:–

“ਮੀਨ ਮਰੈ ਜਲ ਕੋ ਪਰ ਸੋ
ਕਬਹੁ ਨ ਮਰੈ ਪਰ ਪਾਵਕ ਪਾਏ,
ਹਾਥਿ ਮਰੈ ਮਦ ਕੋ ਪਰ ਸੋ
ਕਬਹੁ ਨ ਮਰੈ ਤਨ ਤਾਪ ਕੋ ਆਏ,
ਤੀਯ ਮਰੈ ਪਤਿ ਕੋ ਪਰ ਸੋ
ਕਬਹੁ ਨ ਮਰੈ ਪਰਦੇਸ ਸਿਧਾਏ,
ਗੁਰੁ ਮੈ ਬਾਤ ਕਹੀ ਦਿਜ ਰਾਜ
ਬਿਚਾਰ ਸਕੈ ਨ ਬਿਨਾ ਚਿਤ੍ਲਾਏ.

ਕੋਲ ਮਰੈ ਰਵਿ ਕੋ ਪਰ ਸੋ
ਕਬਹੁ ਨ ਮਰੈ ਸ੍ਰਸਿ ਕੀ ਛਬਿ ਪਾਏ,
ਮਿਤ੍ ਮਰੈ ਮਿਤ ਕੋ ਮਿਲ੍ਕੈ
ਕਬਹੁ ਨ ਮਰੈ ਜਬ ਦੁਰ ਸਿਧਾਏ,
ਪ੍ਰਿਅ ਮਰੈ ਜਬ ਮਾਸ ਮਿਲੈ
ਕਬਹੁ ਨ ਮਰੈ ਜਬ ਹਾਥ ਨ ਆਏ,
ਗੁਰੁ ਮੈ ਬਾਤ ਕਹੀ ਦਿਜਰਾਜ
ਬਿਚਾਰ ਸਕੈ ਨ ਬਿਨਾ ਚਿਤ੍ਲਾਏ.”

ਇਨਾਂ ਸ਼ਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਜੋ ਕਬਹੁ ਨ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪਦ ਨਾਲ ਜੋੜਚਿੰਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਅਰਥ ਸਾਫ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਯਥਾ–

“ਮੀਨ ਮਰੈ ਜਲ ਕੋ ਪਰ ਮੈ ਕਬਹੁ ਨ,
ਮਰੈ ਪਰ ਪਾਵਕ ਪਾਏ.” ××× ਆਦਿਕ.

ਧੰਨਿ. ਸੰ. ਧਨਜ. ਵਿ–ਪੁਨਰ੍ਭਵਾਨ. ਸੁਕ੍ਰਿਤੀ। ੨ ਸ਼ਲਾਘਾ ਜੋਗ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼ ਲਾਇਕ਼. “ਜਹ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੋਬਿੰਦਭਗਤ ਸੋ ਧੰਨਿ ਦੇਸ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਧੰਨਿ ਸੁ ਥਾਨ ਧੰਨਿ ਓਇ ਭਵਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਧੰਨਿਆ. ਦੇਖੋ, ਧਨ੍ਹਾ.

ਧੰਨਿਕਾ. ਵਿ-ਧਨਜਤਾ ਯੋਗਜ। ੨ ਧਾਨਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਅੰਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ.

ਧੰਨੀ. ਵਿ-ਧਨਜਤਾ ਯੋਗਜ. ਸ਼ਲਾਘਾ ਲਾਇਕ. "ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਧੰਨੀ ਮਾਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ ਧਨਜ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ ਵਿੱਚ ਤਸੀਲ ਚਕਵਾਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ."ਧੰਨੀ ਘੇਬ ਕਿ ਪੋਠੋਹਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਾਸੂ)

ਧੰਨੁ. ਸੰ. ਧਨਜ. ਵਿ-ਸਲਾਹੁਣ ਲਾਇਕ. ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗਜ। ੨ ਪੁਨਜਵਾਨ. "ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਸੰਗਜਾ-ਧਨ. ਦ੍ਰਵਜ. "ਅੰਨੁ ਧੰਨੁ ਬਹੁਤ ਉਪਜਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਡਿੰਗ. ਧਨੁ. ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ.

ਧੰਨਜ. ਦੇਖੋ, ਧਨਜ.

ਧੰਨਜਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਧਨਜਵਾਦ.

ਧੰਨਜਾ } ਵਿ-ਧਨੁਖਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਧਨ੍ਹਾ. "ਮਹਾਂ
ਧੰਨ੍ਹਾ } ਉਗ੍ਰਧੰਨਜਾ ਬਡੀ ਫੌਜ ਲੈਕੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਧੰਮ. ਪ੍ਰਾ. ਪ੍ਰਸ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ-ਧਮੰ (ਧਰਮ). ੨ ਅਨੁ. ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਚੀਜ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਧਮਾਕਾ.

ਧੰਮਣ } ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ। ੨ ਇੱਕ ਤਖਾਣ ਜਾਤਿ.
ਧੰਮਨ }

ਧੰਮੀ. ਵਿ-ਧਰਮੀ. ਧਮੰਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਧੰਮ। ੨ ਧਾਮ (ਘਰ) ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁੜਿਈਂ। ੩ ਪੋਠੋ. ਸੰਗਜਾ-ਸਵੇਰ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਤੜਕਾ. "ਉੱਤੋਂ ਹੋਈ ਧੰਮੀ, ਦਹੀ ਨਹੀਂ ਜੰਮੀ." (ਲੋਕੋ)

ਧਜਾਉ. ਦੇਖੋ, ਅਧਜਾਯ. "ਭਾਖੋਂ ਅਗਲੇ ਧਜਾਉ ਮਝਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਧਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ- (ਸੰ. ਧਜੈ. ਧਾ-ਧਜਾਨ ਕਰਨਾ, ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਾਰਨਾ, ਢੂੰਢਣਾ). ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ. "ਸਰਬ ਜੀਅ ਮਨਿ ਧਜਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਧਜਾਇ. ਆਰਾਧਨ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਧਜਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਜਾਉ.

ਧਜਾਤਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਰ. ਵਿ-ਧਜਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਧਜਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਮਨ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੋਚ. ਵਿਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧਿਆਨ.

ਧਜਾਨਸਿੰਘ. ਮਾਜਰੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਇਹ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਕਵੀ ਸੀ।

੨ ਡੋਗਰਾ ਧਜਾਨਸਿੰਘ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ-ਸਿੰਘ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਬਣਕੇ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਡਿਹੁਡੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ੫.

ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਨਸ਼ੂ ਹੋਣ ਦੇ ਭਾਵੇਂ ਅਨੇਕ ਕਾਰਣ ਹੋਰ ਭੀ ਸਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਰਾਜੇ ਧਜਾਨਸਿੰਘ ਦੀ ਖ਼ੁਦ-ਗਰਜੀ ਸੀ. ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀਖਾਨਦਾਨ ਅੰਦਰ ਫੁੱਟ ਦਾ ਬੀਜ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚੋਧਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੀਜਿਆ. "ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਥਿਆ."ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁੱਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਸਰਦਾਰ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਖੂੰਨ ਕਰਕੇ ੧੫ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੩ ਨੂੰ ਧਜਾਨਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਨ ਭੀ ਲਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਲਈ. ਧਜਾਨਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੁਣਛ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਧਜਾਨੀ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਜਿਨ. ਵਿ-ਧਜਾਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਧਿਆਨੀ.

ਧਜਾਪਕ. ਦੇਖੋ, ਅਧਜਾਪਕ.

ਧਜੇਯ. ਸੰ. ਵਿ-ਧਜਾਨ ਕਰਨ ਯੋਗਜ. ਜਿਸ ਦਾ ਧਜਾਨ ਕੀਤਾਜਾਵੇ. ਜੋ ਧਜਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਧੇਯ ੪.

ਧ੍ਰਕਟੀ. ਵਿ-ਧਿਕ੍ਰਿਤ. ਧਿਕਾਰਿਆ. ਲਾਨਤ ਕੀਤਾ. ਮਲਊਨ. ਦੇਖੋ, ਧਰਕਟ. "ਤਿਸ ਨਾਮ ਪਰਿਓ ਹੈ ਧ੍ਰਕਟੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਧ੍ਰਦ. ਧਰ-ਦ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਾਧਰ ਧ੍ਰਦ.

ਧ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮ. "ਜੋਗਅਭਿਆਸ ਕਰਮ ਧ੍ਰਮ ਕਿਰਿਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧ੍ਰਮਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਸਾਲ. "ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਜਾਕੇ ਧ੍ਰਮਸਾਲ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਧ੍ਰਮਪੰਥ. ਧਰਮਪੰਥ. ਧਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ. ਸਿੱਖ ਪੰਥ. "ਧ੍ਰਮਪੰਥ ਧਰਿਓ ਧਰਨੀਧਰ ਆਪਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਧ੍ਰਮਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਰਾਇ. "ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾ-ਣੀਆ ਤਿਉ ਮਥੈ ਧ੍ਰਮਰਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)"ਕਰਰੋ ਧ੍ਰਮਰਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਪੜਤਾਲ ਮ:੫)

ਧ੍ਰਮੰਤ. ਵਿ-ਧਰਮ-ਵੰਤ. ਧਰਮਵਾਨ. "ਧ੍ਰਮੰਤ ਚਕ੍ਰ ਬਕ੍ਰਣੰ." (ਗਜਾਨ)

ਧ੍ਰਾਪ. ਵਿ-ਤ੍ਰਿਪ੍ਰ. ਰੱਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖੁਸ਼."ਰਾਮ ਰਸਾਇਣ ਆਤਮ ਧ੍ਰਾਪ." (ਬਿਲਾ ਮ:੫)

ਧ੍ਰਾਪਣਾ } ਕ੍ਰਿ-ਤ੍ਰਿਪ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਰੱਜਣਾ. "ਧ੍ਰਾਪਸਿ ਨਾਹੀ
ਧ੍ਰਾਪਨਾ } ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੂਖ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)"ਮਨ ਕਉ ਹੋਇ ਸੰਤੋਖ ਭੁਖਾ ਧ੍ਰਾਪੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਸੰਤੁਸ਼੍ਟ ਹੋਣਾ." ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਨ ਧ੍ਰਾਪੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਧ੍ਰਾਪੇ. ਤ੍ਰਿਪ੍ਰ ਹੋਏ. "ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਸਭਿ ਧ੍ਰਾਪੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਧ੍ਰਾਪੈ. ਤ੍ਰਿਪ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿਰਸ ਧ੍ਰਾਪੈ."(ਸਵਾ ਮ:੩)

ਧ੍ਰਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰ. ਧਾ-ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ (ਰੱਖਣਾ), ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ.

ਧ੍ਰਿਸ੍. ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਰ. ਧਾ-ਦਿਲੇਰ ਹੋਣਾ,ਧਮਕਾਉਣਾ, ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣਾ, ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ, ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ.

ਧ੍ਰਿਸਟਦ੍ਰਮਨ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰਿਸ੍ਟਦ੍ਰਜੁਮਨ.

ਧ੍ਰਿਸਟਦ੍ਰਮਨਜਾ. ਸੰ.ਧ੍ਰਿਸ੍ਟਦ੍ਰਜੁਮਨਾਨੁਜਾ. ਧ੍ਰਿਸ੍ਟਦ੍ਰਜੁ-ਮਨ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ, ਦ੍ਰੋਪਦੀ."ਧ੍ਰਿਸਟਦ੍ਰਮਨਜਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪੁਨ ਪਤਿ ਸਬਦ ਬਖਾਨ."(ਸਨਾਮਾ) ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਦਾ ਪਤੀ ਅਰਜੁਨ.

ਧ੍ਰਿਸਟਬੁਧੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ੪.

ਧ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਟ.ਵਿ-ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ। ੨ ਨਿਰਲੱਜ. ਬੇ ਸ਼ਰਮ। ੩ ਸੰਗਜਾ-ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਇਕ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. "ਧਰੈ ਲਾਜ ਉਰ ਮੇ ਨ ਕਛੁ ਕਰੈ ਦੋਸ ਨਿਰਸ਼ੰਕ। ਟਰੈ ਨ ਟਾਰੋ ਕੈਸ ਹੂੰ ਕਹਜੋ ਧ੍ਰਿਸ੍ਟ ਸਕ-ਲੰਕ॥" (ਜਗਦਵਿਨੋਦ) ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰਿਸ੍ਟ.

ਧ੍ਰਿਸ੍ਟਦੋਨ } ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਟਦ੍ਰਸ਼. ਇਹ ਪਾਂਚਾਲ ਦੇ ਰਾਜਾ
ਧ੍ਰਿਸ੍ਟਦ੍ਰਜੁਮਨ } ਦ੍ਰਪਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪਤ੍ਰ ਦੇ ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਏ ਦ੍ਰੋਣਾ-ਚਾਰਯ ਦਾ ਸਿਰ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਢਿਆ ਸੀ. ਯੁੱਧ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਦ੍ਰੋਣ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਸ਼੍ਵਥਾਮਾ ਨੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਰ ਧ੍ਰਿਸ੍ਟਦ੍ਰਜੁਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ. "ਹਣਜੋ ਧ੍ਰਿਸ੍ਟਦੋਨੰ." (ਗਜਾਨ)

ਧ੍ਰਿਸ੍ਟਬੁੱਧੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ੪.

ਧ੍ਰਿਕਟ. ਅਨੁ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਬੋਲ. "ਧਿਧਿਕਟ ਧ੍ਰਿਕਟ ਮ੍ਰਿਦੰਗ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਧ੍ਰਿਕੋਨਾ. ਸੰਗਜਾ-ਧ੍ਰੇਕ (ਡੇਕ) ਦਾ ਫਲ. "ਗੁੱਛਾ ਹੋਇ ਧ੍ਰਿਕੋਨਿਆ ਕਿਉ ਵੜੀਐ ਦਾਖੈ." (ਭਾਗੁ)

ਧ੍ਰਿਗ } ਦੇਖੋ, ਧਿਕ. "ਧ੍ਰਿਗ ਸਨੇਹੰ ਭ੍ਰਾਤ ਬਾਂਧਵਹ."
ਧ੍ਰਿਗੁ } (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਖਾਇਆ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਸੋਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਧ੍ਰਿਗੰਤ. ਧਿੱਕਾਰ ਯੋਗਜ. ਅਤਜੰਤ ਧਿਕ. "ਧ੍ਰਿਗੰਤ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸਨੇਹੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਧ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤ. ਵਿ-ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਰੱਖਿਆ। ੨ ਪਕੜਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾਹੋਇਆ.

ਧ੍ਰਿਤਰਾਸਟ੍ਰ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਰਾਸ੍ਟ੍ਰ-ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ੍ਟ੍ਰ. ਸ਼ੰਤਨੁ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅੰਬਿਕਾ ਤੋਂ ਨਿਯੋਗ ਦੀ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਜਾਸ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨਹੋਇਆ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗਾਂਧਾਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਕੇ ਸੋ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੰਨਜਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ. ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਰਯੋਧਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸੀ. ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ੍ਟ੍ਰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਗੱਦੀ ਪੁਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਪਾਂਡੁ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਜਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇਹ ਥਾਪਿਆਗਿਆ. "ਭਏ ਤੌਨ ਕੇ ਵੰਸ ਮੇ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸਟ੍ਰੰ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਇੱਕ ਨਾਗਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਰਾਸ੍ਟ੍ਰ (ਰਾਜ) ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੰਭਾਲਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ.

ਧ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿ. ਸੰਗਜਾ-ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਰਿਫ਼ਤ। ੨ ਸ਼ਿਥਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਧੀਰਤਾ.

ਧ੍ਰਿਤਿਧਰ } ਵਿ-ਧੀਰਯ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਧੀਰਤਾ
ਧ੍ਰਿਤਿਮਾਨ } ਵਾਲਾ. "ਧਨੁਰਪਾਣਿ ਧ੍ਰਿਤਿਮਾਨ
ਧ੍ਰਿਤਿਵਾਨ } ਧਰਾਧਰ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਧ੍ਰੀਕਣ. ਕ੍ਰਿ-ਖਿੱਚਣਾ. ਧੂਹਣਾ. "ਪੂਛ ਨ ਸਿੱਧੀ ਧ੍ਰੀਕਣ ਧ੍ਰੀਕੈ." (ਭਾਗੁ) ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਖਿੱਚ ਘਸੀਟ ਕੀਤੇ ਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

ਧ੍ਰੁ. ਸੰ. ਧਾ-ਅਚਲ ਹੋਣਾ (ਸ਼ਿਥਰ ਹੋਣਾ), ਗਮਨ ਕਰਨਾ (ਜਾਣਾ).

ਧ੍ਰੁਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਦ੍ਰਤ. ਛੇਤੀ. "ਪਤਣ ਕੂਕੇ ਪਾਤਣੀ ਵੰਞਹੁ ਧ੍ਰੁਕਿ ਵਿਲਾੜਿ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਵਿਲਾੜਿ.

ਧ੍ਰੁਪਦ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰੁਵਪਦ.

ਧ੍ਰੁਵ. ਸੰ. ਧਾ-ਸ਼ਿਥਰ ਰਹਿਣਾ, ਖੜਾ ਰਹਿਣਾ, ਜਾਣਾ (ਗਮਨ ਕਰਨਾ). ੨ ਵਿ-ਸ਼ਿਥਰ. ਅਚਲ."ਗੁਰੂ ਸਮਰਥੁ ਗਹਿ ਕਰੀਆ ਧ੍ਰੁਵ ਬੁਧਿ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ਕੇ) ੩ ਸੰਗਜਾ-ਦੇਖੋ,ਬਰਵਾ। ੪ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਜੋ ਸਦਾ ਅਚਲ ਹੈ। ੫ ਆਕਾਸ਼। ੬ ਪਰਵਤ। ੭ ਖਗੋਲ ਦੀ ਧੁਰ. ਧ੍ਰੁਵਤਾਰਾ. Pole-star। ੮ ਭਾਗਵਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਉੱਤਾਨਪਾਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਾਨਪਾਦ ਦੇ ਦੋ ਰਾਣੀਆਂ ਸੁਨੀਤਿ ਅਤੇ ਸੁਰੁਚਿ ਸਨ. ਸੁਨੀਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਧ੍ਰੁਵ ਅਤੇ ਸੁਰੁਚਿ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਉੱਤਮ ਪੈਦਾਹੋਇਆ. ਰੋਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਰੁਚਿ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੋਦੀ ਉੱਤਮ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਦੇਖਕੇ ਧ੍ਰੁਵ ਨੇ ਭੀ ਬੈਠਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ.ਸੁਰੁਚਿ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਬਾਲਕ! ਤੂੰ ਐਸਾ ਯਤਨ ਨਾ ਕਰ, ਕਜੋਂਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਗੋਦੀ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉੱਪਰ ਕੇਵਲ ਮੇਰੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ-ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਧ੍ਰੁਵ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਰੋਂਦਾਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਸੁਨੀਤਿ ਪਾਸ ਆਇਆ ਅਰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ. ਮਾਤਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਜਾਰੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਸੌਕਣ ਸੱਚ ਆਖਦੀ ਹੈ. ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਜੇਹੀ ਅਭਾਗਣ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਜਨਮਕੇ ਰਾਜਆਸਨ ਪਰ ਕਿਵੇਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈਂ? ਜੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉੱਚਪਦ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਅਤੇ ਤਪਸਜਾ ਕਰ. ਧ੍ਰੁਵ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰਪਿਆ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਰਿੱਖੀ ਮਿਲੇ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਲਕ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ.* ਧ੍ਰੁਵ ਨੇ ਮਧੁਵਨ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਅਜੇਹਾ ਘੋਰ ਤਪ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਸਾਕਾਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਧ੍ਰੁਵ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ. ਜਦ ਧ੍ਰੁਵ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਆਇਆ ਤਦ ਪਿਤਾ ਨੇ ਵਡੇ ਆਦਰੋ ਨਾਲ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਿਆ ਯਕਾਂ ਨੇ ਮਾਰਦਿੱਤਾ. ਧ੍ਰੁਵ ਦੇ ਦੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਨ. ਭ੍ਰਮਿ ਅਤੇ ਇਲਾ. ਭ੍ਰਮਿ ਦੇ ਗੱਰਭ ਤੋਂ ਕਲਪ ਅਤੇ ਵਤਸਰ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ. ਇਲਾ ਦੇ ਉਤਫਲ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ. ਧ੍ਰੁਵ ੩੬ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ

---

* ਮੰਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ—
"हिरण्यगर्भ पुरुष प्रधानाव्यक्त रूपिणे।
ओंनमो वासुदेवाय शुद्धज्ञान स्वभाविने."
(ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੧ ਅ: ੧੧ ਸ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਅਚਲ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾ ਵਿਰਾਜਿਆ.

ਧ੍ਰੁਵਕ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰੁਵਪਦ.

ਧ੍ਰੁਵਪਦ. ਸੰ. ਧ੍ਰੁਵਕ. ਸੰਗੀਤਰਤਨਾਕਰ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਗੀਤ ਹੈ,* ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ, ਅੰਤਰਾ, ਸੰਚਾਰੀ ਅਤੇ ਆਭੋਗ ਦੇ ਪਦ ਹੋਇਆਕਰਦੇ ਹਨ. ਪਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਛੀ ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੧ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੨੬ ਤੀਕ ਹੋਇਆਕਰਦੀ ਹੈ.

ਸੰਗੀਤਦਾਮੋਦਰ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧ੍ਰੁਵਪਦ ਦੇ ਸੋਲਾਂ ਭੇਦ ਹਨ–ਜਯੰਤ, ਸ਼ੇਖਰ, ਉਤਸਾਹ, ਮਧੁਰ, ਨਿਰਮਲ, ਕੁੰਤਲ, ਕਮਲ, ਸਾਨੰਦ, ਚੰਦ੍ਰਸ਼ੇਖਰ, ਸ਼ੁਖਦ, ਕੁਮੁਦ, ਜਾਯੀ, ਕੰਦਰਪ, ਜਯਮੰਗਲ, ਤ੍ਰਿਲਕ ਅਤੇ ਲਲਿਤ. ਜਯੰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੧ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੇਖਰ ਦੇ ਬਾਰਾਂ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਲਲਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਛੀ ਪਦਾਂ ਦਾ ਧ੍ਰੁਵਪਦ ਉੱਤਮ, ਪੰਜ ਦਾ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਚਾਰ ਦਾ ਅਧਮ ਮੰਨਿਆਗਿਆ ਹੈ.

ਧ੍ਰੁਵਪਦ ਨਾਲ ਪਖਾਵਜ ਦੀ ਗਤਿ ਨਹੀਂ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ, "ਸਾਥ" ਬਜਾਈਦਾ ਹੈ.

ਧ੍ਰੂ. ਸੰ. ਧਾ–ਸ੍ਥਿਰ (ਕਾਇਮ) ਰਹਿਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਧ੍ਰੁਵ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ,ਧ੍ਰੁਵ ੮. "ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਬਿਦਰੁ ਦੋਸੀਸੁਤੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨੇਮਿ ਤਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਧ੍ਰੂਅ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰੁਵ ੮. "ਨਾਰਦ ਕਹਿਤ ਸੁਨਤ ਧ੍ਰੂਅ ਬਾਰਿਕ ਭੁਜਨੋ ਮਾਹਿ ਲਪਟਾਨੋ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ. ਪੱਕੇ ਤੌਰ. "ਜਿਨਹੁ ਬਾਤ ਨਿਸ੍ਚਲ ਧ੍ਰੂਅ ਜਾਨੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਧ੍ਰੂਕ. ਸੰ. ਟ੍ਰੰਕਾ–ਦੌੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੋਕ. ਦੇਖੋ, ਝੋਕ.

ਧ੍ਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਹ. "ਧ੍ਰੋਹ ਮੋਹ ਮਿਟਨਾਈ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਧ੍ਰੁਹ (ਖਿੱਚ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਤਾਂ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨ ਧ੍ਰੋਹ ਪਿਆ."(ਜਸਾ)

ਧ੍ਰੋਹਨਿ ਸੰ. ਦ੍ਰੋਹਿਣੀ. ਵਿ–ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਧ੍ਰੋਹਨੀ ਅਸ਼ੁਭ ਚਿਤ੍ਵਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਭਾਵ– ਮਾਇਆ. "ਬਿਨ ਸਾਧੂ ਸਭਿ ਧ੍ਰੋਹਨਿ ਧ੍ਰੋਹੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਧ੍ਰੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਹ. "ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ ਸੁੰਦਰ ਮਾਇਆ ਧ੍ਰੋਹੁ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਧ੍ਰੋਰ. ਦੇਖੋ, ਧਰੋਹਰ.

ਧ੍ਰੰਮ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮ. "ਧ੍ਰੰਮ ਧੀਰੁ ਗੁਰਮਤਿ ਗਭੀਰੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਧ੍ਰੰਮਧੁਜਾ ਫਹਰੰਤ ਸਦਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਧ੍ਵਜ ਸੰ. ਖ਼ਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾਨ. ਝੰਡਾ. ਯੁਕ੍ਤਿ–ਕਲਪਤਰੁ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧ੍ਵਜ ਦੇ ਅੱਠ ਭੇਦ ਹਨ–ਜਯਾ, ਵਿਜਯਾ, ਭੀਮਾ, ਚਪਲਾ, ਵੈਜਯੰਤਿਕਾ, ਦੀਰਘਾ, ਵਿਸ਼ਾਲਾ, ਲੋਲਾ. ਜਯਾ ਦਾ ਉੱਡ (ਡੰਡਾ) ਪੰਜ ਹੱਥ ਲੰਮਾ, ਵਿਜਯਾ ਦਾ ਛੀ ਹੱਥ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਲਾ ਦਾ ੧੨ ਹੱਥ ਦਾ ਡੰਡਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਧ੍ਵਜੀ. ਸੰ. ਧ੍ਵਜਿਨ੍. ਧ੍ਵਜਾ ਵਾਲਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜ। ੩ ਰਣ. ਸੰਗ੍ਰਾਮ। ੪ ਮੋਰ.

ਧ੍ਵਨ. ਸੰ. ਖ਼ਨ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ.

ਧ੍ਵਨਿ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨਿ ਅਤੇ ਧੁਨੀ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਵ੍ਯੰਗ੍ਯਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ ੪.

ਧ੍ਵਾਂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਢਕਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਹਨੇਰਾ. ਅੰਧਕਾਰ.

ਧ੍ਵੈ. ਧੋਕੇ. "ਪਾਯਨ ਧ੍ਵੈ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਲੀਨੋ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਧ੍ਵੰਸ. ਸੰ. ਖ਼ਸ ਅਤੇ ਖ਼ੰਸ. ਧਾ–ਚੂਰਨ ਹੋਣਾ, ਚੂਰਨ ਕਰਨਾ, ਜਾਣਾ, ਹੇਠਾਂ ਡਿਗਣਾ.

ਧ੍ਵੰਸਕ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਧ੍ਵੰਸਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਬਾਹੀ. ਕ੍ਸ਼.

* ਧ੍ਰੁਵਪਦ ਬ੍ਰਹ੍ਮ, ਰੁਦ੍ਰ, ਲਛਮੀ ਤਾਲ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਪਚੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਦੰਦ ਅਤੇ ਨੱਕ ਹੈ।
੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਮਾ. ਮਿਸਾਲ। ੩ ਰਤਨ। ੪ ਬੰਧਨ। ੫ ਨਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ।
੬ ਵਿ–ਸ੍ਤੁਤ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼ ਕੀਤਾਗਿਆ। ੭ ਵ੍ਯ– ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. ਨਹੀਂ. ਨਾ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਇਹੀ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਨ ਅੰਤਰੁ ਭੀਜੈ ਨ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੮ ਬਹੁਵਚਨ ਬੋਧਕ. "ਅਘਨ ਕਟਹਿ ਸਭ ਤੇਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਤੇਰੇ ਸਭ ਅਘਨ (ਅਘਗਣ) ਕੱਟਹਿ. "ਦੂਖਨ ਨਾਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
੯ ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਕਾ. ਕੀ. ਦਾ. ਦੀ. "ਕਬ ਲਾਰੀ ਮਸਤਕ ਚਰਨਨ ਰਜ ?" (ਭਾਗੁ ਕ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਕਦੋਂ ਮੱਥੇ ਲੱਗੇ.

ਨਓ. ਸੰ. ਨਵ. ਵਿ–ਨੌ. "ਨਓਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਫਿਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਫ਼ਾ ਨੌ. ਨਵਾਂ, ਨਵੀਨ, ਨਯਾ. "ਜਾ ਜੋਬਨ ਨਓ ਹੁਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਵ੍ਯ– ਨੂੰ. ਕੋ. ਪ੍ਰਤਿ. "ਜਿਸ ਨਓ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਗਣਤੈ ਨਓ ਸੁਖ ਨਾਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:੩)

ਨਓਸ਼ਹ. ਫ਼ਾ ਨੌਸ਼ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਵਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਭਾਵ–ਲਾੜਾ. ਦੁਲ੍ਹਾ. "ਵਾਰਕੈ ਪਾਨਿਨ ਨਓਸ਼ਹ ਕੈਠ ਲਗਾਵਤ ਭੀ." (ਸਲੋਹ)

ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨਿ ਚਾਰਿ ਕਰਿ. (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਮਹਲ੍ਤਿ.

ਨਉ ਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਵ (ਨੌਂ) ਤ੍ਰਲਾਉ. ਭਾਵ–ਨੌ ਦ੍ਵਾਰ. "ਨਉ ਸਰ ਸੁਕ੍ਰ ਦਸਵੈ ਪੂਰੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਨਉ ਸੈ ਨਦੀ ਨਵ੍ਹਿੰਵੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸ੍ਤਾਨ ਦੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਗਿਣਤੀ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ,ਕਲਪਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ. "ਨਉ ਸੈ ਨਦੀ ਨਵ੍ਹਿੰਨਵੈ ਅਠਸਠ ਤੀਰਥ ਗੰਗ ਸਮਾਈ." (ਭਾਗੁ) ਭਾਵ–ਸਾਰੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਤੀਰਥ.

ਨਉਹਰ. ਦੇਖੋ, ਨੌਹਰ.

ਨਉਹੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁਲਾ ਅਤੇ ਨਉ। ੨ ਅ ਨੁਹੁਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਤ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼.

ਨਉਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੌ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਅੰਗ. ਨਾਇਆਂ। ੨ ਸੰ. ਨੌਕਾ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰੀ. ਬੇੜੀ. ਨਾਵ. "ਬੂਡਿਮੂਏ ਨਉਕਾ ਮਿਲੈ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ)

ਨਉ ਕੁਲ. ਨੌ ਕੁਲ (ਘਰ). ਭਾਵ–ਨੌ ਗੋਲਕ. "ਅਜਰੁ ਜਰੈ ਤ ਨਉ ਕੁਲ ਬੈਪੁ."(ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ:੧)

ਨਉ ਖੰਡ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਨੌ (ਨਵ) ਖੰਡ. "ਨਉ ਖੰਡ ਜੀਤੇ ਸ੍ਰਿਕ ਥਾਨ ਬਨੰਤਰ." (ਆਸਾ ਮ. ੫) ਦੇਖੋ, ਨਵਖੰਡ.

ਨਉ ਘਰ. ਨਵ ਦ੍ਵਾਰ. ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਰੀਰ. "ਨਉ ਘਰ ਦੇਖਿ ਸੁ ਕਾਮਨਿ ਭੂਲੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਉ ਟੰਕੀ. ਨੌ ਟੰਕ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕ ਅਤੇ ਟੰਕ.

ਨਉ ਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨੌ ਚੰਦ.

ਨਉ ਡਾਂਡੀ. ਦੇਖੋ, ਡਾਂਡੀ.

ਨਉਤਨ ਸੰ. ਨੂਤਨ. ਵਿ–ਨਵਾਂ. ਨਵੀਨ. ਨਯਾ.

ਨਉਤਨੁ "ਤੂੰ ਸ੍ਰਿਤਿਗੁਰੁ ਹਉ ਨਉਤਨੁ ਚੇਲਾ."

ਨਉਤਨ (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਜਵਾਨ. ਯੁਵਨ. "ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੂ ਨਉਤਨੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਉ ਦਰ ਨਵ ਦ੍ਵਾਰ. ਨੌ ਗੋਲਕ. "ਨਉ ਦਰ ਠਾਕੇ ਧਾਵਤ ਰਹਾਏ."(ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਨਉ ਦਰਵਾਜ ਨਵੇ ਦਰ ਢਕਿ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) "ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਨਉ ਦੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਦ੍ਵਾਰ. "ਨਉ ਦੁਆਰੇ ਪੁਰ-ਗਟੁ ਕੀਏ, ਦਸਵਾਂ ਗੁਪਤੁ ਰਖਾਇਆ." (ਅਨੰਦੁ)

ਨਉਧਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੌਧਾ ੨.

ਨਉਧਾ ਭਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ.

ਨਉ ਨਾਇਕ ਕੀ ਭਗਤਿ. (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਨਾਇਕ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਦੀ ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ। ੨ ਸਦਾ ਨਵੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਵਾਮੀ (ਕਰਤਾਰ) ਦੀ ਭਕ੍ਤਿ। ੩ ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਦੀ ਭਕ੍ਤਿ.

ਨਉਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਨਵੈ ਨਾਥ.

ਨਉ ਨਿਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਵ ਨਿਧਿ. ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ. ਨੌ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ. ਸੰਸ੍ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਨਿਧੀਆਂ ਹਨ–
ਪਦ੍ਮ, ਮਹਾਪਦ੍ਮ, ਸ਼ੰਖ, ਮਕਰ, ਕੱਛਪ, ਮੁਕੁਂਦ, ਕੁੰਦ, ਨੀਲ ਅਤੇ ਵਰ੍ਚ.* "ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ" (ਸੁਖਮਨੀ) ਨਉ ਨਿਧਿ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਭ ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਹੈ.

ਮਾਰਕੰਡੇਯਪੁਰਾਣ ਦੇ ੬੯ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਦ੍ਮਿਨੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾਦੇਵੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਿਧੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰ ਇਸ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਧੀਆਂ ਖ਼ਾਸ ਖਾਸ ਰਤਨ ਰੂਪ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ,ਜਿਵੇਂ– ਪਦ੍ਮਨਿਧਿ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੁੱਤ ਪੋਤੇ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਧਾਤਾਂ ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੁਕੁਂਦ ਨਿਧਿ ਰਜੋਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕਵੀ ਗਵੈਯੇ ਹਰਵੇਲੇ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿਂਦੇ ਹਨ. ਮਕਰ ਨਿਧਿ ਤਮੋਗੁਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਤੇ ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਨਉਪਰੀ. ਸੰ. ਨੂਪੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਂਵਟਾ. ਪਾਜ਼ੇਬ. ਝਾਂਜਰ. "ਨਉਪਰੀ ਝੁਨੰਤਕਾਰ ਅਨਗ ਭਾਉ ਕਰਤ ਫਿਰਤ." (ਸਾਰ ਪੜ੍ਤਾਲ ਮ: ੫) ਨੂਪਰਾਂ ਦਾ ਬਨਕਾਰ ਅਤੇ ਅਨੰਗ (ਕਾਮ) ਭਾਵ.

ਨਉਬਤ ਅ ਨੌਬਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਰੀ।

ਨਉਬਤਿ ੨ ਦਸ਼ਾ. ਹਾਲਤ। ੩ ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ। ੪ ਪਹਿਰਾ। ੫ ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ. "ਕਬੀਰ ਨਉਬਤਿ ਆਪਨੀ ਦਿਨ ਦਸ ਲੇਹੁ ਬਜਾਇ." (ਸਲੋਕ)

ਨਉਮੀ. ਸੰ. ਨਵਮੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਨੌਮੀ(ਨਾਵੀਂ) ਤਿਥਿ. "ਨਉਮੀ ਨਵੈ ਛਿਦ੍ ਅਪਵੀਤ." (ਰਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਨਉ ਮੁਨੀ ਨਵ ਮੁਨਿ. ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਸਕੰਧ ੪ ਅ: ੨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੌਂ ਮੁਨਿ ਹਨ–
ਮਰੀਚਿ, ਅਤ੍ਰਿ, ਅੰਗਿਰਾ, ਪੁਲਸ੍ਤ੍ਯ, ਪੁਲਹ, ਕ੍ਰਤੁ, ਕ੍ਰਿਤੁ, ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਅਤੇ ਅਥਰ੍ਵੰਣਿ. ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌ ਮੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹਨ–
ਕਲਾ, ਅਨਸੂਯਾ, ਸ਼੍ਰੱਧਾ, ਹਵਿਰ੍ਭੂ, ਗਤਿ, ਕ੍ਰਿਯਾ, ਖ੍ਯਾਤਿ, ਅਰੁੰਧਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਨਉ ਮੁਨੀ ਧੂਰਿ ਲੈ ਲਾਵੈਗੇ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਨਉਰੋਜ. ਦੇਖੋ, ਨੌ ਰੋਜ.

ਨਉ ਰੰਗ. ਨਵੀਨ ਰੰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੌਰੰਗ.

ਨਉਰੰਗਾ. ਵਿ–ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

*"पद्मोऽस्त्रियां महापद्मः शङ्खो मकर कच्छपौ,
मुकुन्द कुन्द नीलश्च वर्चोऽपि निधयो नव."
(ਹਾਰਾਵਲੀ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਉਰੰਗੀ. ਵਿ–ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਨਵਰੰਗੀ. "ਪ੍ਰੇਮ ਸਦਾ ਨਉਰੰਗੀ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਨਾਰੰਗੀ. ਨਾਰੰਜ. ਸੰਗਤਰੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਕਿਸਮ.

ਨਉਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਪਿਤ. ਨਾਈ. ਹੱਜਾਮ.

ਨਅੂਲ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲ.

ਨਇਆ. ਵਿ–ਨਵੀਨ. ਨਯਾ. ਨਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. New.

ਨਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਦੀ. "ਮਾਖਿਅ ਨਈ ਵਹੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਵਿ–ਨਵੀਂ. ਨਵੀਨ. ਨਯੀ। ੩ ਨੀਤਿਵਾਨ. ਨੀਤਿਵੇੱਤਾ.

ਨਈਆ. ਸ਼ੈ. ਸ਼ਿ. ਨਿਯਨ੍ਤ੍ਰੁ–ਨਿਯੰਤਾ. ਨਿਯਮ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਇਦਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. "ਨਈਆ ਤੇ ਬੈਰੇ ਕੰਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਨਿਯੰਤਾ ਤੋਂ ਵਹਿਰ (ਬਾਹਰ) ਏਕ ਨਾ। ੨ ਸਿਖਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਪੂਰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਹਿੰਦੀ–ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ. ਨੈਯਾ.

ਨਈਬੇਦ. ਸੰ. ਨੈਵੇਦ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਨਿਵੇਦਨ ਕੀਤਾ (ਅਰਪਿਆ) ਪਦਾਰਥ. ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਉਹ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਾਵੇ. "ਧੂਪ ਦੀਪ ਨਈਬੇਦਹਿ ਬਾਸਾ." (ਗੂਜ ਰਵਿਦਾਸ) ਧੂਪ ਦੀਵਾ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਗੰਧ, ਦੇਵਤਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ.

ਨਈਮਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨੈਮਿਸ.

ਨਈਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਸ.

ਨਈਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਨਈਬੇਦ.

ਨਸ. ਸੰ. ਨਸ੍. ਧਾ–ਨਸ੍ ਹੋਣਾ, ਖੋਇਆ ਜਾਣਾ, ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਸਣਾ। ੩ ਸੰ. ਨਸ੍. ਸੰਗਜਾ–ਨੱਕ. ਨਾਸਿਕਾ। ੪ ਸੰ. स्नायु. ਨਾੜੀ. ਰਗ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Sinew.

ਨਸ਼ਈ. ਵਿ–ਨਸ਼ਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਅਮਲੀ.

ਨਸਹ. ਅ ਨਸ਼ਹ਼. ਸੰਗਜਾ–ਨਸੀਹਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਿਖਜਾ. ਪੰਦ। ੨ ਫ਼ੈਰਖ੍ਵਾਹੀ.

ਨਸਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭਾਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਝੁਕਣਾ. ਦਬਣਾ. "ਧਰਾ ਧਸਕਤ ਫਣੀਫਣ ਨਸਕਤ ਹੈ." (ਹੰਸਰਾਮ)

ਨਸਟ. ਦੇਖੋ, ਨਸ੍.

ਨਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨੱਠਣਾ. ਭੱਜਣਾ। ੨ ਨਸ੍ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਸ ੧.

ਨਸ਼ਤਰ. ਫ਼ਾ ਨਿਸ਼ਤਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਸ਼ੀਤਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਲਹੂ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਫੋੜਾ ਆਦਿ ਚੀਰਨ ਦਾ ਤੇਜ ਚਾਕੂ.

ਨਸਤਰੰਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਫੀਰੀ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਫੰਨ ਦੀ ਨਸ (ਨਾੜਾਂ) ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਵਜਦਾ ਹੈ.

ਨਸਤਾਲੀਕ. ਅ ਨਸ੍ਤਅ਼ਲੀਕ਼. ਨਸਖ ਅਤੇ ਤਅ਼ਲੀਕ਼ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਕੇ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਖ਼ਤ੍. ਮੌਜੂਦਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲਿਖਤ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਤੀ. Caligraphy. ਸਾਫ਼ ਲਿਖਤ.

ਨਸਬ. ਅ ਨਸ੍ਬ ਸੰਗਜਾ–ਕੁਲ. ਵੰਸ਼। ੨ ਜਾਤਿ. ਕੌਮ। ੩ ਅ ਨਸ੍ਬ. ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਮੁਕੱਰਿਰ ਕਰਨਾ.

ਨਸਬਨਾਮਾ. ਫ਼ਾ ਨਸ੍ਬ਼ਨਾਮਹ ਕੁਰਸੀਨਾਮਾ. ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ.

ਨਸਰ. ਅ ਨਸ਼੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਦ੍ਯ ਕਾਵ੍ਯ. ਵਾਰਤਿਕ ਰਚਨਾ. ਨਸਰ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਖੇਰਨਾ ਹੈ। ੨ ਅ ਨਸ਼੍ਰ. ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ। ੩ ਫ਼ਾ. ਨਸਰ. ਪੜ੍ਹਛਾਵਾਂ. ਸਾਯਹ। ੪ ਪਹਾੜ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਥੰਪੜਾ.

ਨਸਰਤ. ਦੇਖੋ, ਨੁਸਰਤ.

ਨਸਰਤਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਰ ਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਨੁਸਰਤ-ਖ਼ਾਨ.

ਨਸਲ. ਅ ਨਸ੍ਲ ਸੰਗਜਾ–ਵੰਸ਼. ਕੁਲ. ਔਲਾਦ.

ਨਸਵਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਸਿਕਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਘਣ ਦਾ ਦ੍ਰਵ੍ਯ. ਸੁੰਘਣੀ.

ਨਸਾ. ਅ ਨਸ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਅਮਲ. ਮਾਦਕ ਦ੍ਰਵ੍ਯ. ਦਿਮਾਗ਼ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ। ੨ਨਸ਼ੀਲੇ (ਮਾਦਕ) ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਖ਼ੁਮਾਰੀ (ਕੁੱਝ ਅਵਸ੍ਥਾ).

ਨਸਾਦਰ. ਫ਼ਾ ਨੌਸ਼ਾਦਰ. ਸੰ. ਨਰਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖਾਰ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਪਖ਼ਾਨੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. sal-ammoniac.

ਨਸਾਦਰ ਕੋ ਪਿਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼੍ਨੁ. ਚੰਦਗੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਸਾਦਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਸੁਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਨਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨ.

ਨਸਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਨਸ਼ਾਨਹ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਆਦਿ ਮਾਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਲਕ੍ਸ਼.

ਨਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣਾ. ਲਕ੍ਸ਼ ਵੇਧਨ. ਦੇਖੋ, ਦੀਦਬਾਨ.

ਨਸਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨੀ.

ਨਸਾਫ. ਫ਼ਾ ਨਸ਼ਾਫ਼. ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਨ–ਇਨ-ਸ਼ਾਫ਼ ਦਾ. ਅਨਜਾਫ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਨਸ਼ਾਫ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਨਸਾਰ. ਸੰ. ਸਾਰਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਾਲ. ਖੂਹ ਦਾ ਪਤਨਾਲਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਨਸ਼ਾਰ ਛਾਂਉਂ। ੩ ਚੰਦੋਆ। ੪ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾ ਪਹੁਚੇ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਰ.

ਨਸਾਰਾ } ਅ ਨਸ਼ਾਰਾ. Nazareth
ਨਸਾਰੀ } (ਨਾਸਿਰਹ) ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਈਸਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਸਿਰੀ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਦਾ ਪੈਰੋ ਨਸਰਾਨੀ, ਨਸਰਾਨੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਨਸਾਰਾ.

ਨਸਿ. ਨੱਸਕੇ. ਦੌੜਕੇ. ਭਾਵ–ਛੇਤੀ. ਛੇਰਨ. "ਨਸਿ ਵੈਦ੍ਹੁ ਕਿਲਵਿਖਹੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਨਸ੍ ਹੋਕੇ.

ਨਸਿਆ. ਨੱਸਿਆ. ਨੱਠਾ. ਦੌੜਿਆ. "ਦੂਖ ਦਰਦ ਕ੍ਰਮ ਭਉ ਨਸਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਨਸ੍ ਹੋਇਆ. ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ. ਮੋਇਆ. "ਜਾ ਨਸਿਆ ਕਿਆ ਚਾਕਰੀ, ਜਾ ਸੰਮੈ ਕਿਆ ਕਾਰ ?" (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਨਸਿਆਰਾ. ਵਿ–ਨਸਿਆਂ–ਵਾਲਾ. ਅ–ਨਸਿਆਂ (ਕੁੱਲ–ਖ਼ਤਾ), ਵਾਲਾ. ਕੁੱਲ੍ਹੜ. "ਮਨ ਖੋਟੇ ਆਕੀ ਨਸਿਆਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਫ਼ਾ. ਨਿਸਿਆਂ (ਵਿਰੋਧ–ਮਖ਼ਾਲਫ਼ਤ) ਵਾਲਾ। ੩ ਫ਼ਾ ਨਾਸਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਲੰਮਾ. ਖੋਟਾ ਸਿੱਕਾ.

ਨਸੀਹਤ. ਅ ਨਸੀਹ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੈਰਖ੍ਵਾਹੀ. ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਨ। ੨ ਹਿਤ ਦੀ ਗੱਲ. ਉਪਦੇਸ਼. ਸਿਖਜਾ.

ਨਸੀਹਤਨਾਮਾ. ਐਸਾ ਪੜ੍ਹ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਵੇ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਰਚਿਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ–"ਕੀਚੈ ਨੰਕਨਾਮੀ ਜਿ ਦੇਵੈ ਖੁਦਾਇ." ××× ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਰਚਨਾ ਮਿਸਰ ਦੇ ਅਤ੍ਯਾਚਾਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਰਬਾਇ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਖੋਜ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ. ਅਰ ਨਸੀਹਤਨਾਮੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਨਸ਼ੀਨ. ਫ਼ਾ ਨਸ਼ੀਂ ਵਿ–ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਤਖ਼ਤਨਸ਼ੀਨ, ਕੁਰਸੀਨਸ਼ੀਨ ਆਦਿ। ੨ ਤੂੰ ਬੈਠ.

ਨਸੀਬ. ਅ ਨਸ੍ਬ ਨਸੀਬ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਗ੍ਯ. ਕਿਸਮਤ. ਪ੍ਰਾਰਬਧ। ੨ ਹਿੱਸਾ. ਵਰਤਾਰਾ. ਛਾਂਦਾ.

ਨਸੀਮ. ਅ ਨਸ੍ਈਮ ਸੰਗਜਾ–ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਲਕੀ ਪੌਣ. Breeze.

ਨਸੀਰੁੱਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਕਤਗੀਨ.

ਨਸੂਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸੂਰ. "ਰਹੈ ਫ਼ਿਕਾਰ ਨਸੂਰ ਸਦਾਈ." (ਨਾਪ੍)

ਨਸ਼ੇਬ. ਫ਼ਾ ਨਸ਼ੇਬ ਸੰਗਜਾ–ਨਿਵਾਣ. ਢਲਵਾਣ. ਨੀਵਾਂ ਅਸਥਾਨ.

ਨਸ੍. ਸੰ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ਹੋਇਆ। ੨ ਲੋਪ. ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ੩ ਧਨਹੀਨ. ਨਿਰਧਨ। ੪ ਨੀਚ।

ਨਸ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਵਿਨਸਨਹਾਰ. "ਨਸ੍ਰ ਅਹੈਂ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਹ. ਦੇਖੋ, ਨਹਨ। ੨ ਸੰ. ਨਹਿ. ਫ਼ਾ ਨ੍ਹ ਵ੍ਯ. ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਨਾ. ਨਹੀਂ. "ਨਹ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਛੁ ਮਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਯੋਂ. ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ. "ਜੀਵਤਿਆ ਨਹ ਮਰੀਐ ?" (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਜੀਵਦਿਆਂ ਕਿਵੇਂ ਮਰੀਐ ? * ੪ ਸੰਗਜਾ–ਨਖ. ਨਹੁੰ. ਨਾਖੁਨ. "ਚਾਕਰ ਨਹ ਦਾ ਪਾਇਨਿ ਘਾਉ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਦਰਿੰਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਙ ਰਾਜਕਰਮਚਾਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਪਾੜ-ਖਾਂਦੇ ਹਨ.

ਨਹ੍ਸ. ਅ ਨਹ੍ਸ਼ ਵਿ–ਮਨਹੂਸ. ਬੁਰਾ. ਨਾਮੁਬਾਰਿਕ. ਬਦਸਗਨਾ.

ਨਹਜ. ਅ ਨਹ੍ਜ਼ ਰਾਹ. ਮਾਰਗ। ੨ ਤ੍ਰੀਕਾ. ਰੀਤਿ.

ਨਹਨ. (ਸੰ. ਨਹ੍. ਧਾ–ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਜੋੜਨਾ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ). ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਵਚ ਆਦਿ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਜੋੜਨ (ਜੋੜਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਹੋ ਪਿੰਗ ਥਾਕੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਥ ਨੂੰ ਪੀਲੀ ਭਾਹ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਜੋਤੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਾਹਨ.

ਨਹਰ. ਦੇਖੋ, ਨਹਿਰ.

ਨਹਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਹਿਰੀ.

ਨਹਾਂਕਰਾ. ਸੰ. ਜਿਹ੍ਨ੍ਹ–ਨਿਹੰਤਾ. ਵਿ–ਵਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬੀਰ ਬਾਂਕਰੇ ਨਹਾਂਕਰੇ ਹਕਾਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਹਾਤ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਨਹਾਰ. ਅ ਨਹ਼ਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ. ਸੂਰਯ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਛਿਪਣ ਤੀਕ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਫ਼ਾ. ਫ਼ਾਕ਼ਾ. ਨ–ਆਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਨਿਰਾਹਾਰ.

ਨਹਿ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. ਨਹੀਂ. ਨਾ. "ਧਾਮ ਹੂੰ ਨਹਿ ਜਾਹਿ." (ਜਾਪੁ)

ਨਹਿਸ. ਦੇਖੋ, ਨਹਸ.

ਨਹਿਨ. ਵ੍ਯ–ਨਹੀਂ. ਨਾ. "ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਹਨ.

ਨਹਿਰ. ਅ ਨਹ੍ਰ. ਨਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁੰਦਰ ਅਥਵਾ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਕੱਢੀਹੋਈ ਬਣਾਉਟੀ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਹਾਜਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.† ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ ਨੇ ਸਨ ੧੩੫੦ ਵਿੱਚ ਜਮਨਾ ਤੋਂ ਨਹਿਰ ਕੱਢੀ.

ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਹਲ ਨਾਲ ਜਮਨਾ ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਲੈਆਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਖੇਤੀਆਂ ਦੀ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਲਈ ਜਮੁਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹਿਰ ਕੱਢੀ ਸੀ.

ਨਹਿਰੀ. ਵਿ–ਨਹਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਹਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਨਹਿਰ ਨਾਲ ਸਿੰਜੀਜਾਵੇ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਗਾਮ (ਦਹਾਨਾ), ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਤਿਆਂ ਕੁੱਝ ਖਾ ਨਾ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਨਹਾਰ.

ਨਹੀ } ਵ੍ਯ–ਦੇਖੋ, ਨਹਿ. "ਨਹੀ ਛੋਡਉ ਰੇ ਬਾਬਾ,
ਨਹੀਂ } ਰਾਮ ਨਾਮ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਨਹੀਐ. ਨਹੀਂ–ਹੈ. "ਤਿਸੁ ਸਰ ਨਹੀਐ."‡ (ਦੇਵ ਮ: ੫) ਉਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਨਹਨ ਕਰੀਐ. ਜੋੜੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਹਨ.

---

* ਗ਼ਸਾਨੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਨਾ ਮਰੀਏ. ਭਾਵ—ਅਮਰ ਹੋਈਏ. ਪਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉੱਤਰ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ.

† ਜਿਵੇਂ—Suez canal, Panama canal ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਭਨਾ ਆਦਿ ਦੀ ਨਹਿਰਾਂ ਹਨ.

‡ ਸਰਨ—ਅਹਾਂਐ. ਪਾਠ ਭੀ ਗ਼ਸਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਹੀਨ. ਦੇਖੋ, ਨਹਿਨ. "ਮੋਹਿ ਐਸੇ ਬਨਜ ਸਿਉ ਨਹੀਨ ਕਾਜੁ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਨਹੁ. ਵਜ–ਨਾਂ. ਨਹਿ. "ਸੇਜ ਇਕੇਲੀ ਨੀਦ ਨਹੁ ਨੈਨਹੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਤਿਨਰ ਨਿਧਨ ਨਹੁ ਕਹੀਐ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਇਨਕਾਰ. "ਜਿਨਿ ਗੁਰੂ ਨ ਦੇਖਿਅਉ, ਨਹੁ ਕੀਅਉ,ਤੇ ਅਕਯਥ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਨਕਿਰ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਕਾਰਥ ਹਨ। ੩ ਵਿ–ਨਵ. ਨੌ. ਫ਼ਾ ਨ੍ਹ. "ਤਿਨਰ ਸੇਵ ਨਹੁ ਕਰਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਨੌ ਮੁਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਉ ਮੁਨੀ.

ਨਹੁਖ. ਸੰ. ਨਹੁਸ਼. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਨਹੁਸ਼ ਅਯੋਧਯਾਪਤਿ ਅੰਬਰੀਸ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਯਯਾਤਿ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਵਿਤ੍ਰਾਸੁਰ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਦੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਜਦ ਇੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਹਤਯਾ ਦੇ ਭੈ ਨਾਲ ਕਮਲਨਾਲਿ ਵਿੱਚ ਲੁਕਗਿਆ, ਤਦ ਵਿਹਸਪਤੀ ਨੇ ਨਹੁਖ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਥਾਪਿਆ. ਨਹੁਖ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਜੋਤਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤੂੰ ਆਵੇਂ, ਤਦ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲਾਂਗੀ. ਨਹੁਖ ਰਿਖੀਆਂ ਤੋਂ ਪਾਲਕੀ ਚੁਕਵਾਕੇ ਤੇਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਲਈਂ ਸਰਪ–ਸਰਪ (ਛੇਤੀ ਤੁਰੋ) ਕਹਿਕੇ ਤੱਦੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਅਗਸਤਜ ਮੁਨਿ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਓ, ਸਰਪ ਬਣਜਾਓ. ਨਹੁਖ ਸਰਪ ਹੋਕੇ ਸੁਰਗੋਂ ਡਿੱਗਾ. ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੇ ਨਹੁਖ ਨੂੰ ਸਰਪਯੋਨਿ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ.

ਨਹੁਰ. ਦੇਖੋ, ਨੌਹਰ.

ਨਹੁਰਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ੁਸ਼ਾਲਾ. ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਮਕਾਨ.

ਨਹੇ. ਜੋਤੇ. ਜੋੜੇ. ਦੇਖੋ, ਨਹਨ ੨.

ਨਹੇਰਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਖ ਹਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਨੌਂਹ (ਨਾਖ਼ੂਨ) ਕੱਟਣ ਦਾ ਔਜ਼ਾਰ.

ਨਹੇਰਨਾਸਿੰਘ. ਖ਼ਾ. ਨਾਈ ਸਿੱਖ. ਨਹੇਰਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ.

ਨਕ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਸਿਕਾ. ਨਾਕ। ੨ ਸੰ. नक्त. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ। ੩ ਸੰ. ਨਕ੍ਰ. ਨਾਕੂ. "ਜਪੰਤ ਪੰਨਗੰ ਨਕੰ." (ਗਜਾਨ)

ਨਕਈ. ਵਿ–ਨੱਕੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਨੱਕਾ। ੨ ਨਕੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਕੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ.

ਨਕ਼ਸ਼. ਅ. نقش ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਤ. ਸ਼ਕਲ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਲਿਆਕ਼ਤ. ਯੋਗਜਤਾ। ੪ ਯੰਤ੍ਰ. ਲਿਖਿਆਹੋਇਆ ਮੰਤ੍ਰ.

ਨਕ਼ਸ਼ਚੀਂ. ਫ਼ਾ نقش چین ਖੋਜੀ. ਸੁਰਾਗ਼ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਪੈੜੂ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਕਚੀ.

ਨਕ਼ਸ਼ਾ. ਅ. نقشہ ਸੰਗਜਾ–ਚਿਤ੍ਰ. ਤਸਵੀਰ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਨਮੂਨਾ। ੨ ਭੂਗੋਲ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ. Map.

ਨਕਸੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਸਿਕਾ–ਸ਼ਿਰਾ. ਨੱਕ ਦੀ ਸ਼ਿਰਾ (ਨਾੜੀ). ੨ ਨੱਕ ਦੀ ਸ਼ਿਰਾ (ਰਗ) ਤੋਂ ਲਹੂ ਵਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. رُعاف ਰੁਆਫ਼. Epistaxis. ਪਿੱਤ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ, ਧੁੱਪ ਲਗਣ ਤੋਂ, ਮਿਰਚ ਆਦਿਕ ਤਿੱਖੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਤੋਂ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਸੱਟ ਵੱਜਣ ਆਦਿ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਨਕਸੀਰ ਵਗਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ–ਠੰਢੇ ਜਲ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਮਾਰਨੇ, ਸੀਤਲ ਜਲ ਨੱਕ ਨਾਲ ਖਿੱਚਣਾ, ਅੰਬ ਦੀ ਗੁਠਲੀ ਅਤੇ ਅਨਾਰ ਦੀ ਕਲੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਨਸਵਾਰ ਲੈਣੀ. ਕਪੂਰ ਨੂੰ ਧਣੀਏ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਟਪਕਾਉਂਣਾ. ਰੋਗਨ ਕੱਦੂ ਅਤੇ ਬਦਾਮਰੋਗਨ ਸਿਰ ਤੇ ਮਲਣਾ. ਅਨਾਰ ਅਤੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਬੀਹਦਾਣੇ ਦਾ ਲੁਬਾਬ ਸ਼ਰਬਤ ਨੀਲੋਫਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪਿਆਉਂਣਾ.

ਨਕਕਟਾ | ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਨੱਕ ਕਟਗਿਆ ਹੈ.

ਨਕਖੀਨਾ
ਨਕਖੀਨੀ
ਨਕਟਦੇ
ਨਕਟਪੰਥ
ਨਕਟਾ
ਨਾਸਿਕਾ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੇ ਸ਼ਰਮ ਆਦਮੀ. ਨਿਰਲੱਜ ਪੁਰਖ. "ਨਾਮਹੀਣ ਫਿਰਹਿ ਸੇ ਨਕਟੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੪) ੩ ਨਿਰਲੱਜ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ.ਨਕਟਿਆਂ ਦਾ ਪੰਥ. ਆਪਣੇ ਜੇਹਾ ਨਿਰਲੱਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ। ੪ ਨਕਟ ਦੇਵੀ.ਮਾਇਆ. ਸਾਧੁਜਨਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨੱਕ ਕੱਟਕੇ ਨਕਟੀ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਨਕਖੀਨੀ ਸਭ ਨਥਹਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ਨਕਟੀ (ਮਾਇਆ) ਨੇ ਸਾਰੇ ਨੱਥਲਏ ਹਨ. "ਬੀਚਿ ਨਕਟਦੇ ਰਾਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਵਾਮਮਾਰਗੀਆਂ ਦੇ ਪੂਜਨਚਕ੍ਰ ਵਿਚਕਾਰ ਨਕਟਦੇਵੀ ਹੈ.

ਨਕਟੀ. ਨਕਵੱਢੀ.ਨਕਟਾ ਦਾ ਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੁੰਦਰਿ ਹੈ ਨਕਟੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ਹਰਿ-ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੁੰਦਰੀ ਭੀ ਨਕਟੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਨਕੁਟੀ. ਨਾਸਿਕਾ. ਨੱਕ। ੩ ਭਾਵ–ਮਾਯਾ."ਸਗਲ ਮਾਹਿ ਨਕਟੀ ਕਾ ਵਾਸਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਨਕਟੁ
ਨਕਟੂ
ਸੰ. ਨਕੁਟ ਅਤੇ ਨਕੁਟੀ. ਨਾਸਿਕਾ. ਨੱਕ. "ਨੈਨੂ ਨਕਟੂ ਸ੍ਰਵਨੂ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਕਟਾ.

ਨਕਤ. ਸੰ. ਨਕ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ. ਸ਼ਬ. ਰਾਤ੍ਰਿ। ੨ ਇੱਕ ਵ੍ਰਤ, ਜੋ ਰਾਤ੍ਰਿ ਸਮੇਂ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤਿਥਿ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਗਿੱਲਾ। ੪ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਨਕਤਕ (ਅੰਗੋਛੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਨਕਤ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕਟਿ ਕੁਪੀਨ ਇਕ ਨਕਤ ਕਰ ਦੋ ਦੁਪਟੇ ਸੰਬਜਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਲੱਕ ਲਿੰਗੋਟੀ, ਇੱਕ ਪਰਨਾ ਹੱਥ, ਦੋ ਦੋਬਰੇ ਚਾਦਰੇ.

ਨਕਤਕ. ਸੰ. ਨਕ੍ਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਝਾੜਨ. ਰੁਮਾਲ. ਅੰਗੋਛਾ.

ਨਕਤਾ. ਸੰ. ਨਕ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. ਨਿਰੁਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਕ੍ਰਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਓਸ (ਤ੍ਰੇਲ) ਨਾਲ ਨਕ੍ਰ (ਗਿੱਲਾ) ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਹਲਦੀ.

ਨਕਤਾਂਧ. ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਣ ਦਾ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ.

ਨਕ਼ਦ. ਅ. نقد ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਧਨ। ੨ ਵਿ–ਤਿਆਰ. ਪ੍ਰਸਤੁਤ.

ਨਕ਼ਦੀ. ਅ. نقدی ਸੰਗਜਾ–ਰੋਕ. ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ.

ਨਕ਼ਬ. ਅ. نقب ਸੰਗਜਾ–ਪਾੜ. ਸੰਨ੍ਹ.

ਨਕ਼ਰ. ਅ. ਦਾਣਾ ਚੁਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਲਕੜੀ ਚੀਰਨੀ। ੩ ਰਣਸਿੰਗਾ ਵਜਾਉਣਾ.

ਨਕ਼ਲ. ਅ. نقل ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁਕਰਣ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਜੇਹੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਤਾਰਾ. ਕਾਪੀ (copy). ੩ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਟਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਜਾਰੇ ਦੀ ਹੂਬਹੂ ਝਾਕੀ ਦੱਸੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. Farce. Drama.

ਨਕ਼ਲਨਵੀਸ. ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲਿਖਾਰੀ (copyist).

ਨਕਲੀਆ. ਅ. نقال ਨੱਕ਼ਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਨਕ਼ਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਿਸੇ ਜੇਹੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰਾਂਗੀ.

ਨਕਵਾਨੀ. ਨਾਕ–ਪਾਨੀ. ਨੱਕ ਤੀਕ ਜਲ. ਭਾਵ–ਡੁੱਬਣਵਾਲੇ. "ਲੋਗ ਭਏ ਸਭ ਹੀ ਨਕਵਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦)

ਨਕਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨੱਕ਼ਾਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਕਾਸ.

ਨਕਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਾਹ.

ਨਕ਼ਾਹਤ. ਅ. نقاہت ਸੰਗਜਾ–ਨਕ਼ਹ (ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਉਠਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਮਜ਼ੋਰੀ.

ਨਕ਼ਾਬ. ਅ. نقاب ਸੰਗਜਾ–ਬਾਰੀਕ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਢਕਣ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ.

ਨਕਾਰ. ਨੰਨਾ ਅੱਖਰ। ੨ ਨ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੩ ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ। ੪ ਇਨਕਾਰ. ਨਾਂਹ. "ਨਹਿ ਨਕਾਰ ਤਿਨ ਕੋ ਕਤ ਹੋਵਹਿ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਨਕਾਰਾ. ਨਾ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਕੰਮਾ. ਮਖੱਟੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਗਾਰਾ.

ਨਕ਼ੀਹ. ਅ. نقیبہ ਵਿ–ਨਕ਼ਾਹਤ (ਕਮਜ਼ੋਰੀ)ਵਾਲਾ.

ਨਕੀਜ. ਅ. نقیض ਨਕ਼ੀਜ਼. ਸੰਗਜਾ–ਨਕ਼ਜ਼ (ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਵਿਰੋਧ. ਮੁਖ਼ਾਲਫ਼ਤ.

ਨਕ਼ੀਬ. ਅ. نقیب ਸੰਗਜਾ–ਨੁਕ਼ਬਾ (ਆਵਾਜ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਅਤੇ ਯਸ਼ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਰਣ. ਵਿਰਦ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. "ਮਹਾਰਾਜ ਸਲਾਮਤ" ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. "ਬੋਲਤ ਜਾਤ ਨਕੀਬ ਅਗਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਕਿਸੇ ਜਮਾਤ ਦਾ ਮੁਖੀਆ.

ਨਕ਼ੀਬੀ. ਫ਼ਾ نقیبی ਸੰਗਜਾ–ਨਕ਼ੀਬ ਦਾ ਕਰਮ. ਅ. نقابت ਨਕ਼ਾਬਤ.

ਨਕੁੰਭ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕੁੰਭ.

ਨਕੁੰਭਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕੁੰਭਲਾ.

ਨਕੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਉਲਾ। ੨ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਮਾਦ੍ਰੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ। ੪ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਲ (ਵੰਸ਼) ਨਹੀਂ.

ਨਕੁਲੀ ਵੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਤਾਰਾ.

ਨਕੇਲ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਸਿਕਾ–ਕੀਲ. ਉੱਠ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਲਾਟੂ, ਛੱਲਾ, ਰੱਸਾ ਆਦਿ. ਨੱਥ.

ਨਕੈਣ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦਾਤਾਰਕੌਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੱਕੇ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਇਸ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਾਰਕੌਰ, ਨਕੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਅਤੇ ਨੱਕਾ.

ਨਕੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ੧੨ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੱਕੇ ਦੇਸ਼* ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਸਨ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਥੇਦਾਰ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ ਹੇਮਰਾਜ ਸੰਧੂ ਜੱਟ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ, ਜੋ ਚੂਹਣੀਆਂ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਬਹਿੜਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੮੮ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਵਡੀ ਪੰਥਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਨਾਲ ਛੀ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਘੁੜਚੜ੍ਹੇ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਹਿੜਵਾਲ ਸੀ. ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾਤਾਰਕੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਲੀਅ਼ਹਿਦ ਖੜਗਸਿੰਘ ਜਨਮਿਆ, ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹੜਵਾਲ ਅਤੇ ਗੁਗੇਰਾ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਨਕੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਕ੍ਰ. ਨਾਕੂ. ਦੇਖੋ, ਨਕ ੩.

ਨਕੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਕੰਦ.

ਨੱਕ. ਨਾਕ. ਦੇਖੋ, ਨਕ੍ਰ। ੨ ਸੰ. नक्क. ਧਾ–ਵਧ (ਕ਼ਤਲ) ਕਰਨਾ.

ਨੱਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਈ ਦਾ ਛਿਦ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਗਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਿਆਰੇ ਖਾਲ ਆਦਿ ਦਾ ਮੂੰਹ (ਦਹਾਨਾ), ਜਿਸ ਵਿਚਦੀਂ ਜਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ, ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼. "ਇਕ ਨੱਕੇ ਮੇ ਹੁਤੋ ਮਸੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੱਕ਼ਾਸ਼. ਅ. نقاش ਸੰਗਜਾ–ਨਕ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. ਚਿਤੇਰਾ. ਨਕ਼ਸ਼ੇ ਨਵੀਸ.

ਨੱਕ਼ਾਸ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨੱਕ਼ਾਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ. ਨਕ਼ਸ਼ੇ ਨਵੀਸੀ.

ਨੱਕ਼ਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਕਲੀਆ.

ਨੱਕੀ ਪੂਰ
ਨੱਕੀ ਮੂਠ
ਇਹ ਜੁਆਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ. ਨੱਕੀ ਇੱਕ ਦਾ ਅਤੇ ਪੂਰ ਚਾਰ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਜਦ ਕੌਡੀਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜੁਆਰੀਏ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਥਕੇ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਤੇ ਦਾਉ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ,ਜੇ ਮਿਥਿਆ ਨੰਬਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਿਤਵ ੫.

* ਦੇਖੋ, ਨੱਕਾ ੩.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਕ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ. ਭਾਵ–ਆਪਣੇ ਠਿਕਾਣੇ ਪੁਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਮਗਰਮੱਛ. ਘੜਿਆਲ. ਨਾਕੂ. ਨਿਹੰਗ.

ਨਕਤ੍. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਰਾ. ਸਿਤਾਰਹ। ੨ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਹ। ੩ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪੁੰਜ ਮਿਲਕੇ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਉਹ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਖਗੋਲ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇਸੇ ਰਾਹ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਕਤ੍ ੨੭ ਮੰਨੇ ਹਨ–

ਅਸ਼ਿਨੀ, ਭਰਣੀ, ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾ, ਰੋਹਿਣੀ, ਮ੍ਰਿਗਸ਼ਿਰਾ, ਆਦ੍ਰਾ, ਪੁਨਰਵਸੁ, ਪੁਸ਼ਯ, ਸ਼ਲੇਸ਼ਾ, ਮਘਾ, ਪੂਰਵਾਫਾਲਗੁਨੀ, ਉੱਤਰਾ ਫਾਲਗੁਨੀ, ਹਸ੍ਤ, ਚਿਤ੍ਰਾ, ਸ੍ਵਾਤੀ, ਵਿਸ਼ਾਖਾ, ਅਨੁਰਾਧਾ, ਜ੍ਯੇਸ੍ਠਾ, ਮੂਲ, ਪੂਰਵਾਸ਼ਾਢਾ, ਉੱਤਰਾ ਸ਼ਾਢਾ, ਸ਼੍ਰਵਣ, ਧਨਿਸ੍ਠਾ, ਸ਼ਤਭਿਖਾ, ਪੂਰਵਾਭਾਦ੍ਰਪਦਾ, ਉੱਤਰਾਭਾਦ੍ਰਪਦਾ ਅਤੇ ਰੇਵਤੀ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਕਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ–ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਨਕਤ੍ ਸਹਿਤ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ਾਖ, ਜ੍ਯੇਸ੍ਠਾ ਨਕਤ੍ ਵਾਲੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਕਰਕੇ ਜੇਠ ਆਦਿ.

ਨਕਤ੍ਰਨਾਥ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਨਕਤ੍ਰਪਤਿ ਨਕਤ੍ਰੇਸ਼.

ਨਕਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਛਤ੍ਰੀ.

ਨਕਤ੍ਰੀ ਮਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਛਤ੍ਰੀ ਮਹੀਨਾ.

ਨਕਤ੍ਰੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍ਰਨਾਥ.

ਨਖ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਹੁੰ. ਨਾਖ਼ਨ. "ਹਰਨਾਖਸੁ ਛੇਦਿਓ ਨਖਬਿਦਾਰ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ। ੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਨਖ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਜ਼ਰੀ. ਪਤੀਰ ਦੀ ਜ਼ਰ.

ਨਖਸਿਖ. ਸੰ. ਨਖਸ਼ਿਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਰ ਦੇ ਨੌਂਹ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਚੋਟੀ ਤੀਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ. ਭਾਵ–ਸਰਵਾਂਗ. "ਜਬ ਨਖਸਿਖ ਇਹੁ ਮਨ ਚੀਨਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ. ਉਹ ਕਾਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਖ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਤੀਕ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਨੰਤ ਨਖਸ਼ਿਖ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕੁਰਪੂਰਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵਿ ਗ਼ੁਲਾਮ ਨਬੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਖਸ਼ਿਖ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਨੋਹਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਬਿੱਤ ਇਹ ਹੈ:–

ਪਾਨਪ ਪਰਮ ਮੰਜੁ ਮੁਕਤਾ ਸ਼ਰਮ ਖਾਂਹਿ
ਡੂਬੇ ਸਿੰਧੁ ਅਗਮ ਅਦਮ ਗਮ ਕੋਰ ਕੇ,
ਤਾਰੇ ਤੇਜਵਾਰੇ ਤੇ ਨਕਾਰੇ ਨਿਸਤਾਰੇ ਪਰੈਂ
ਦਿਵਸ ਤੁਰਾਰੇ ਰਹੈਂ ਦੂਰ ਮੁਖ ਮੋਰਕੈ,
ਗ਼ਾਲ ਕਵਿ ਛਬ ਛਬ ਛਬਿ ਜੋ ਛਪਾਕਰ ਕੀ
ਦਬ ਦਬ ਦੁਬਰੈਂ ਕੁਮੁਦ ਜਿਮਿ ਭੋਰ ਕੇ,
ਯਾਂਤੇ ਜਗ ਪਖ ਨਖ ਸਖ ਮੈਂ ਨ ਪਚ ਸਖ
ਪਦ ਲਖ ਚਖ ਨਖ ਨਵਲਕਿਸ਼ੋਰ ਕੇ.

ਨਖ਼ਚੀਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸ਼ਿਕਾਰ. ਮ੍ਰਿਗਯਾ.

ਨਖ਼ਚੀਰਗਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਖ਼ਚੀਰ (ਸ਼ਿਕਾਰ) ਦੀ ਥਾਂ. ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ.

ਨਖਛਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਖ–ਕਤ. ਨਾਖ਼ੂਨ ਦਾ ਘਾਉ. ਨਹੁੰ ਦੇ ਘਾਉ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਚਿੰਨ੍.

ਨਖੱਟੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾ ਖੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕੁਝ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਮਖੱਟੂ.

ਨਖਤ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍.

ਨਖਤੇਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਕਤ੍–ਈਸ਼. ਨਕਤ੍ਰੇਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਨਖਤ੍. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍.

ਨਖਤੇਸ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍ਰੇਸ.

ਨਖਪ੍ਰਸੇਵ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸੇਵ.

ਨਖਬਿਦਾਰ. ਨਾਖ਼ੂਨ(ਨਹੁੰ) ਨਾਲ ਵਿਦਾਰਣ(ਪਾੜਨ) ਵਾਲਾ ਨਰਸਿੰਹ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਖ.

ਨਖਰ. ਦੇਖੋ, ਖੰਜਰ.

ਨਖ਼ਰਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਚਲਤਾ ਦੀ ਚੇਸ਼ਾ. ਚੰਚਲਾ.

ਨਖਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨੇਖਾਸ.

ਨਖਾਯੁਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਖ (ਨਹੁੰ) ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਸ਼ੇਰ। ੨ ਬਿੱਲਾ। ੩ ਕੁੱਕੜ. ਮੁਰਗਾ। ੪ ਬਘਿਆੜ ਬਾਜ਼ ਆਦਿ। ੫ ਨ੍ਰਿਸਿੰਹ (ਨਰਸਿੰਘ) ਅਵਤਾਰ.

ਨਖਾਲਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਾਲਸ.

ਨਖਿਅਤ੍
ਨਖਿਆਤ
ਨਖਿਆਤਿ ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍. "ਨਖਿਅਤ੍ ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਧਿਆਵਹਿ."(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ:੫) "ਅਨਿਕ ਸੂਰ ਸਸੀਅਰ ਨਖਿਆਤਿ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਨਖੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿ–ਨੌਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੇਰ। ੩ ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ। ੪ ਉਹ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਹੁੰ ਵਧਾਲਏ ਹਨ.

ਨਖੁ. ਦੇਖੋ, ਨਖ ੧.

ਨਖ਼ੁਸ਼ਤੀਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਪਹਿਲਾ. ਅੱਵਲ. ਮੁੱਢਲਾ.

ਨਖੁਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਨਿਖੁਟਣਾ.

ਨਖ਼ੁਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਣਾ. ਛੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਣਾ.

ਨਖੰਡ. ਵਿ–ਨ–ਖੰਡ. ਪੂਰਨ. ਪੂਰਾ. ਪੂਰੀ. "ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨਖੰਡ ਵਿਹਾਣੀ."(ਭਾਗੁ) ਠੀਕ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਵੀਤੀ.

ਨਖਜਤ੍
ਨਖਿਜਤ੍ ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍. "ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਨਖਜਤ੍ ਮਹਿ ਏਕ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਘਟਿ ਰਵਿ ਸਸੀਅਰ ਨਖਿਜਤ੍ ਗਗਨੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਗਮਨ ਨਾ ਕਰੇ. ਪਰਬਤ. "ਪੱਛ ਪਸ੍ ਨਗ ਨਾਗ ਨਰਾਧਿਪ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਘਰ। ੩ ਬਿਰਛ। ੪ ਫ਼ਾ [illegible] ਤਾਲੂਆ। ੫ ਨਗੀਨਾ. "ਨਾਮ ਨਗ ਹੀਰ ਮਨਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੬ ਸਿਖਜਾ ਬੋਧਕ. ਅੰਦਦ. ਨੰਬਰ. ਜਿਵੇਂ–ਚਾਰ ਨਗ ਥਾਲ, ਦਸ ਨਗ ਗਲਾਸ ਆਦਿ.

ਨਗਉਰ
ਨਗਉਰੀ ਦੇਖੋ, ਨਗੌਰ ਅਤੇ ਨਗੌਰੀ.

ਨਗਈ. ਵਿ–ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਦਾ. ਪਹਾੜੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਾੜ ਦੀ ਵਸ੍ਤੁ. ਪਹਾੜੀ ਆਦਮੀ.

ਨਗਸਰੂਪਿਣੀ
ਨਗਸਰੂਪੀ
ਨਗਸ੍ਰੂਪਿਣੀ ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਰ, ਲ, ਗ, ।ऽ।, ।ऽ।, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਅਨੇਕ ਸੈਤ ਤਾਰਣੰ,
ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਕਾਰਣੰ,
ਸੁਰੇਸ ਭਾਇ ਰੂਪਿਣੰ,
ਸਮ੍ਰਿੱਧ ਸਿੱਧਿ ਕੂਪਿਣੰ.
(ਰਾਮਾਵ)

ਨਗਸ੍ਰੂਪੀ ਅਰਧ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਸ੍ਰਧੀ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਗ, ।ऽ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਨ ਲਾਜਿਯੈ। ਨ ਭਾਜਿਯੈ।
ਰਘੇਸ਼ ਕੋ । ਬਨੇਸ਼ ਕੋ ॥
(ਰਾਮਾਵ)

ਨਗਜ. ਵਿ–ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਤਨ। ੩ ਹਾਥੀ। ੪ ਫ਼ਾ [illegible] ਨਗਜ. ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. "ਨਗਜ ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ." (ਕੈਰ ਮ: ੫) ੫ ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਨਗਜ਼ਕ. ਫ਼ਾ [illegible] ਅੰਬ. ਆਮ੍.

ਨਗਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗ (ਪਰ੍ਵਤ) ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਈ), ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਬਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਪਾਰਵਤੀ। ੨ ਨਦੀ.

ਨਗਣ. ਵਰਣਿਕ ਗਣ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨੇ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਹੋਦੇ ਹਨ. ।।।.

ਨਗਦ. ਵਿ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਦ (ਰੋਕ) ਜਿਸ ਨੂੰ. ਨਿਰੋਕ. ਨਰੋਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਕਦ.

ਨਗਧਰ. ਪਹਾੜ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਰ। ੨ ਸ੍ਰੇਸ੍ਠ. (ਸਨਾਮਾ).

ਨਗਧਰ ਸੁਤ ਧਰ ਧਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸ੍ਰੇਸ੍ਠ ਸੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼, ਉਸ ਵਿੱਚ ਉੱਡਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਗਨ. ਸੰ. ਨਗ੍. ਵਿ–ਨੰਗਾ. ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਵਸਤ੍ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਂਗਾ ਸਾਧੂ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ ਰਹਿਤ ਰਚਨਾ. ਜਿਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਅਲੰਕਾਰ ਰੂਪ ਭੂਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਾਏਗਏ. "ਅੰਧ ਜੁ ਬਧਰ ਪਿੰਗੁ ਨਗਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਛੰਦ." (ਨਾਪ੍)
੪ ਦੇਖੋ, ਨਗਣ.

ਨਗਨਿਕਾ. ਸੰ. ਨਗ੍ਨਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਕੰਨ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਤੁ ਨਹੀਂ ਆਈ.

ਨਗਨੀ. ਵਿ–ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਦੀ. ਪਹਾੜਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰਵਤੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਆਦਿ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. "ਨਰੀ ਨਾਗਨੀ ਨਗਨੀ ਇਨ ਮੈ ਕਵਨ ਤੁਮ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੯)

ਨਗਨੌਲੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤਸੀਲ ਊਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਨਗਪਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਪਤਿ. ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੁ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ.

ਨਗਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਜੇਹੋ ਹੋਣ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਸ਼ਹਿਰ. ਪੁਰ. "ਨਗਰ ਮਹਿ ਆਪਿ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਆਪਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨਗਰ ਬਹੁ ਭਰਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਵਸੋਂ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕੁੱਲੂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੋਟ ਕਾਂਗੜਾ। ੫ ਨਾਗਰ (ਚਤੁਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਗਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਗਰਨ ਕੇ ਨਗਰਨ ਕਹਿ ਮੋਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੪੪) ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਨਾਗਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਨਗਰਕੀਰਤਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਕੀਰਤਨ, ਜੋ ਨਗਰ (ਸ਼ਹਰ) ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੇ ਕੀਤਾਜਾਵੇ.

ਨਗਰਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟ ਕਾਂਗੜਾ.

ਨਗਰਗੀਧਰਣ
ਨਗਰਗੀਧ੍ਰਬ ਗੀਧਵੰ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਚੰਦੌਰੀ. "ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਪੇਖਿ ਭੁਲਣੇ ਵੂਠੇ ਨਗਰਗੀਧ੍ਰਬ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਨਗਰੱਛਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਗੋਵਰਧਨ ਅੰਗੁਲਿ ਤੇ ਰੱਖਕ ਗੋਪਾਂ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਨਗਰਿ
ਨਗਰੀ ਨਗਰ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਹਰ. ਨਗਰ. ਪੁਰ। ੩ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਰਾਜਾ ਬਾਲਕ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਮਨ ਰਾਜਾ। ੪ ਸੰ. ਨਾਗਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ਹਰੀ. ਨਾਗਰ.

ਨਗਲੂ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਲੂ.

ਨਗਾਸ਼ੁਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ–ਲਿਖਣਾ.

ਨਗਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ.

ਨਗਾਧਿਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗ–ਅਧਿਪਤਿ. ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੁ। ੨ ਪਹਾੜ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਗਪਤਿ.

ਨਗਾਰਚੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਨੱਕ਼ਾਰਚੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਨਗਾਰਬੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰਾ (ਨੱਕ਼ਾਰਹ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜੇ, ਭਾਵ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ."ਨਹੀਂ ਨਗਾਰਬੰਦ ਕੋ ਰਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਗਾਰਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਨੱਕ਼ਾਰਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੌਂਸਾ. ਦੁੰਦੁਭਿ.

ਨਗਾਰੈਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਲਿਖਦੇ ਹਨ.ਲਿਖੋ.ਲਿਖਣਗੇ.

ਨਗਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਛ.

ਨਗਿੰਦ੍. ਪਰਬਤ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਗੇਂਦ. "ਸਿੰਧੁ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿੰਧ ਨਗਿੰਦ੍ਰ.” (ਅਕਾਲ)

ਨਗੀ. ਵਿ–ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜੀ. ਪਹਾੜਨ। ੩ ਪਰਬਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਾਰਵਤੀ ਆਦਿ. “ਨਰੀ ਨਾਗਨੀ ਨਗੀ ਬਿਚਾਰੀ ਕੋਨ ਮਨ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੫)

ਨਗੀਂ. ਫ਼ਾ ਨگینہ. ਨਗ. ਬੇਵਾ.

ਨਗੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਗ–ਈਸ਼. ਪਹਾੜ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਗਪਤਿ.

ਨਗੀਚ. ਫ਼ਾ ਨزدیک. ਨਜ਼ਦੀਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਨਿਕਟ. ਸਮੀਪ. ਨੇੜੇ.

ਨਗੀਨਾ. ਫ਼ਾ نگینہ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕੀਲੇ ਪੱਥਰ ਦਾ ਬੇਵਾ, ਜੋ ਛਾਪ ਵਿੱਚ ਜੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਰਤਨ.

ਨਗੀਨਾਘਾਟ. ਦੇਖੋ, ਅਬਚਲਨਗਰ.

ਨਗੂਲ. ਫ਼ਾ نگول ਨਗੂਲ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਖ਼ੂਬੀ. ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ. “ਰਾਖਸ ਜਿੰਨ ਨਗੂਲ ਜੁਟੇ ਸਮਰ ਬਹੁ ਐਤੁ.” (ਸਲੋਹ) ਕਈ ਅਯੁਤ* ਰਾਖਸ ਜਿੰਨ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਜੁੱਟੇ। ੨ ਅ਼ਰਬੀ ਵਿੱਚ ਗ਼ੂਲ ਨਾਮ ਜਿੰਨ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਾ ਹੋਵੈ ਜਿੰਨ. ਭਾਵ–ਦੇਵਤਾ.

ਨਗੇਸ਼ੁਰ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਗ–ਈਂਦ੍ਰ. ਨਗਰਾਜ.

ਨਗੇਂਦ੍ ਪਰਬਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੁ। ੩ ਪਹਾੜ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਨਗੇਡਾ ਦੇਖੋ, ਨਿਗੇਡਾ ਨਿਗੇਡੀ.

ਨਗੇਡੀ

ਨਗੇਰ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਜੋਧਪੁਰ ਦੇ

ਨਗੌਰ ਇ਼ਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਬਲਦ (ਬੈਲ) ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਕੱਦਾਵਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਰਥ ਗੱਡੇ ਆਦਿਕ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਨਗੌਰੀ. ਵਿ–ਨਗੌਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਗੌਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਨਘ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਘ. ਪਾਪ. ਦੋਸ. “ਨੰਦ ਲਾਲ ਬਿਨਾ ਨਘ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਨ–ਅਘ.

ਨਚ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਨ–ਚ. ਨਹੀਂ ਅਤੇ। ੨ ਨਾ. ਨਹੀਂ. “ਨਚ ਰਾਜਸੁਖ ਮਿਸਟੰ ਨਚ ਭੋਗਰਸ ਮਿਸਟੰ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਨਚਕੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਚਿਕੇਤਾ.

ਨਚਣਾ ਸੰ. ਨਰ੍ਤ. ਨੱਤੰਨ. ਨਾਚ ਕਰਨਾ. ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ.

ਨਚਣੁ “ਨਚਣੁ ਕੁਦਣੁ ਮਨ ਕਾ ਚਾਉ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨਚਨਿ. ਨਚਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਇਨਿ.

ਨਚਵਾਰ. ਵਿ–ਨੱਚਣ ਵਾਲਾ. ਨੱਤੰਕ.

ਨਚਾ. ਦੇਖੋ, ਨਚਣਾ ਅਤੇ ਨਚਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਚ. “ਤਰਕੁ ਨਚਾ.” (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨਚਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਾਚ ਕਰਾਉਣਾ. ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਾਉਣੀ. “ਜਿਉ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਨਚਾਇਦਾ ਤਿਵ ਹੀ ਕੋ ਨਚਾ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਨਚਾਤੁਰ. ਨਚ–ਇਤਰ. ਨਚੇਤਰ. ਹੋਰ ਨਹੀਂ. ਅਨਯ ਨਹੀਂ. “ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੰਡੁ ਦੂਧਿ ਮਧੁ ਸੰਚਸਿ, ਤੁਝ ਨਚਾਤੁਰ ਰੇ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਅਮ੍ਰਿਤ ਖੰਡ ਦੁੱਧ ਸ਼ਹਿਦ ਆਦਿ ਨਾਲ ਤੂੰਬੇ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸੇਚਨ ਕਰੋ (ਸਿੰਚੋ), ਪਰ ਉਹ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋਜਾਵੈਗਾ, ਕਿੰਤੁ ਕੌੜਾ ਤੂੰਬਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ.

ਨਚਾਰ. ਵਿ–ਨ੍ਰਿਤ੍ਯਕਾਰ. ਨੱਤੰਕ. ਨੱਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਚਾਰ.

ਨਚਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੱਚਕੇ. ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਕੇ. “ਨਚਿ ਨਚਿ ਹਸਹਿ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨਚਿਕੇਤਾ. ਸੰ. ਨਚਿਕੇਤਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ। ੨ ਇੱਕ ਰਿਖੀ. ਤੈੱਤਿਰੀਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਕਠ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਚਿਕੇਤਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਵਾਜਸ਼੍ਰਵਸ (ਅਥਵਾ ਅਰੁਣਿ) ਨੇ ਸੁਰਗਲੋਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਈ ਯਗ੍ਯ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ, ਨਚਿਕੇਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਪਿਤਾ! ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਸੋ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵੇਂਗਾ ? ਜਦ ਨਚਿਕੇਤਾ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਯਮ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਨਚਿਕੇਤਾ ਯਮ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ ਉੱਥੇ ਰਿਹਾ. ਯਮ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕੋਈ ਵਰ ਮੰਗ, ਨਚਿਕੇਤਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਵਰ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਵਾਪਿਸ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰਹੀਏ. ਯਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਰ ਮੰਗ, ਇਸ ਪੁਰ ਨਚਿਕੇਤਾ ਨੇ ਆਤ੍ਮਵਿਦ੍ਯਾ ਯਮਰਾਜ ਤੋਂ ਮੰਗੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਸ ਨੇ ਨਚਿਕੇਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ.

ਨਚਿੰਤ
ਨਚਿੰਦ
ਨਚੀਤ ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਚਿੰਤ. ਵਿ–ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਫ਼ਿਕਰ.

ਨਛਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍ਰ.

ਨਛਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਜਨਮਲਗਨ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਨਕਤ੍ਰ ਹਨ. ਅੱਛੇ ਗੁਹਾਂ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ. “ਸੂਰ ਬੀਰ ਬਲਵਾਨ ਨਛਤ੍ਰੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮੩)

ਨਛਤ੍ਰੀ ਮਹੀਨਾ. ਉਹ ਮਹੀਨਾ, ਜੋ ਨਛ ਤ੍ਰੀ(ਨਕਤ੍ਰਾਂ) ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ. ਨਾਕਤ੍ਰ ਮਾਸ. ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ੨੭ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਾਵੇ ਉਤਨਾ ਸਮਾ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਅਸ਼ਿਨੀ ਨਛਤ੍ਰ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Sidereal month.

ਨੱਛ. ਸੰ. ਨਭ. ਧਾ–ਪਾਸ ਜਾਣਾ, ਪਹੁਚਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਸ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਕੋਊ ਕਹੈ ਇਹ ਖੇਦ ਗਹੈਂ ਹਮ, ਕੋਊ ਕਹੈ ਇਹ ਨਾਹਨ ਨੱਛੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਜ਼ਦ. ਫ਼ਾ نزد ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਨਜ਼ਦੀਕ. ਕੋਲ.

ਨਜ਼ਦੀਕ. ਫ਼ਾ نزدیک ਵਿ–ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ਨਿਕਟ.

ਨਜਮ. ਅ ਨجم ਨਜਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜ਼ਾਮ। ੨ ਪਦ੍ਯ ਕਾਵ੍ਯ. ਛੰਦ ਕਾਵ੍ਯ। ੩ ਅ ਨجم ਨਜਮ. ਸਿਤਾਰਹ. ਤਾਰਾ। ੪ ਬੇਲ. ਲਤਾ.

ਨਜਰ ਅਥਵਾ **ਨਜਰਿ.** ਅ نظر ਨਜਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਗਾਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. “ਨਜਰਿ ਭਈ ਘਰੁ ਘਰ ਤੇ ਜਾਨਿਆ.” (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਧ੍ਯਾਨ. ਤਵੱਜੋ। ੩ ਅ نذر ਨਜਰ. ਭੇਟਾ. ਉਪਹਾਰ। ੪ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ. ਪ੍ਰਣ.

ਨਜਰਬੰਦ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਬੰਧ. “ਕਹੈਂ ਕਿ ਨਜਰ-
ਨਜਰਬੰਧ ਬੰਦ ਸਾ ਕੀਨਾ.” (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨਿਗਹਬਾਨੀ ਕਰੇ.

ਨਜਰਾਨਾ. ਫ਼ਾ نذرانہ ਨਜਰਾਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਜਰ (ਭੇਟਾ) ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਧਨ। ੨ ਭੇਟਾ. ਉਪਹਾਰ.

ਨਜ਼ਲਾ. ਅ نزلہ ਭ੍ਰਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਨ। ੨ ਯੂਨਾਨੀ ਹਿਕਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਗਰਮੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਿਰੋਂ ਢਲਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਅੰਗ ਵੱਲ ਇਹ ਢਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਇਹ ਪਾਣੀ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿਜਾਵੇ ਤਦ ਕੇਸ਼ ਚਿੱਟੇ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਜੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਭ੍ਰਿਗੇ ਤਦ ਨਜਰ ਮੱਧਮ ਪੈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕੰਨਾਂ ਪੁਰ ਭ੍ਰਿਗੇ ਤਾਂ ਸੁਣਾਈ ਘੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਨੱਕ ਤੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ੁਕਾਮ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਤ੍ਯਾਦਿ।

੩ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਰੋਗ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਯਾਯ. ਰੇਜ਼ਸ਼. ਰੇਸ਼ਾ. Catarrh. ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ–ਨਾਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰੀਂਦਾ ਰੀਧਲਾ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਹਿਣਾ, ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਲ ਆਉਣਾ, ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਚੋਭ ਅਤੇ ਖੁਰਕ ਹੋਣੀ, ਛਿੱਕਾਂ (ਨਿੱਛਾਂ) ਆਉਣੀਆਂ, ਸਿਰਪੀੜ, ਘਬਰਾਹਟ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਅਰੁਚੀ ਹੋਣੀ, ਹਲਕਾ ਤਾਪ ਹੋਣਾ, ਕੰਠ ਦੇ ਸੁਰ ਦਾ ਵਿਗੜ੍ਹਨਾ ਆਦਿਕ.

ਨਜ਼ਲੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਮੰਦਾ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਰੀਂਦੀ ਹੋਣੀ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਦੇ ਵੇਗ ਰੋਕਣੇ, ਊਆਂ ਅਤੇ ਹੁੜ ਢੱਕਣੀ, ਅਚਾਨਕ ਨੰਢੀ ਹਵਾ ਦਾ ਲਗਣਾ, ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ, ਮੌਸਮਾਂ ਦਾ ਬਦਲ, ਰੀਂਦੇ ਥਾਂ ਦੀ ਹਵਾਜ਼ ਸ਼ਾਹ ਰਸਤੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣੀ, ਨਜ਼ਲੇ ਦੇ ਰੋਗੀ ਤੋਂ ਛੂਤ ਲੱਗਣੀ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਲੰਘਨ ਕਰਨਾ, ਗਊ ਦਾ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ, ਅੰਤੜੀ ਤੋਂ ਮਲ ਖਾਰਿਜ ਕਰਨੀ, ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਗਰਮ ਰਸਾ ਪੀਣਾ, ਬੇਸਣ ਦੀ ਹਲਕੀਆਂ ਚੀਜਾਂ, ਰੋਟੀ ਆਦਿ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਅਫ਼ੀਮ ਘਸਾਕੇ ਨੱਕ ਅਤੇ ਪੁੜਪੁੜੀਆਂ ਤੇ ਮਲਨੀ, ਖਸਖਸ ਬਦਾਮ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਕਾਲ਼ੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਘੋਟਕੇ ਕੋਸੀਆਂ ਕੋਸੀਆਂ ਪੀਣੀਆਂ, ਅੰਤ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਖੀਰ ਖਾਣੀ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ.

ਗੁਲਬਨਫ਼ਸ਼ਾ, ਮੁਲੱਠੀ, ਰੇਸ਼ਾਖ਼ਤਮੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ ਨਜ਼ਲਾ ਦੂਰ ਕਰਦਾਹੈ.

ਕਾਯਫਲ, ਕੁਠ, ਕੱਕੜਸਿੰਗੀ, ਸੁੰਢ, ਮਿਰਚਾਂ, ਮਘਪਿੱਪਲ, ਜਵਾਸ੍ਰਾ, ਅਜਵਾਯਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾਂ ਕੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ.

ਜਦ ਨਜ਼ਲਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਇਸ ਦੀ “ਪੀਨਸ” (Ozena) ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੀਨਸ.

ਨਜ਼ਾਕਤ. ਫ਼ਾ نزاکت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੋਮਲਤਾ.

ਨਜਾਤ. ਅ نجات ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੁਟਕਾਰਾ. ਮੋਕ੍ਸ਼. ਮੁਕ੍ਤਿ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਿ.

ਨਜਾਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਚ ਜਾਤਿ. “ਜਾਤ ਨਜਾਤਿ ਦੇਖਿ ਮਤ ਭੁਰਮਹੁ.” (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਨਜਾਬਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਜਾਬਤ.

ਨਜਾਬਤਖ਼ਾਨ. نجابت خان ਨਿਜਾਬਤਖ਼ਾਨ. ਕੁਜਪੁਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇਹ ਸੋ ਸਵਾਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਨਸ਼ਕਹਰਾਮ ਪਠਾਣ ਸੀ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਉਂਟੇ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਛੱਡਕੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਮਿਲਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਸੈਗੋਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ–“ਮਾਰ ਨਜਾਬਤਖਾਨ ਕੋ ਸੈਗੋ ਜੁਝੇ ਜੁਝਾਰ,”

ਨਜਾਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਜਾਮ.

ਨਜਾਮਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਜਾਮਾਬਾਦ.

ਨਜਾਰਾ. ਅ نظارہ ਨਜ਼ਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ. ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰ.

ਨਜਿਕਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਨਾ. ਪਾਸ ਪਹੁਚਣਾ.

ਨਜੀਕ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਕੋਲ. ਸਮੀਪ. ਨਿਕਟ.
ਨਜੀਕਿ ਦੇਖੋ, ਨਜ਼ਦੀਕ. “ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਜੀਕਿ ਪਛਾਣਹੁ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) “ਹੋਨਿ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੈ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨਜੀਬ. ਅ نجیب ਵਿ–ਕੁਲਾ ਮਾਨਸ. ਸ਼ਰਾਫਤ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰੀਫ਼। ੨ ਬਹਾਦੁਰ। ੩ ਉਦਾਰ.

ਨਜੀਰ. ਅ نظیر ਨਜ਼ੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਰ(ਸਮਾਨਤਾ) ਦਾ ਭਾਵ. ਉਦਾਹਰਣ. ਮਿਸਾਲ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ.

ਨਜੂਮ. ਅ نجوم ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਜਮ (ਨਕਤ੍ਰ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਤਾਰੇ। ੨ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਦਾ ਇ਼ਿਲਮ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਨਜੂਮੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਜਮ ਦਾ ਜਾਣੂ. ਦੇਖੋ, ਨਜਮ ੩ ਅਤੇ ਨਜੂਮ ੨. ਨਜੂਮ (ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਵਿਦ੍ਯਾ) ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. Astrologer. “ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਨਜੂਮੀਏ ਸਭ ਸ਼ਾਹ ਸਦਾਏ.” (ਸੈਗਨਾਮਾ)

ਨਜੂਲ. ਅ نزول ਨਜ਼ੂਲ. ਉਤ੍ਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨਜ਼ਲਾ। ੩ ਉਹ ਵਸ੍ਤੁ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਗਪਈ ਹੈ। ੪ ਹੁੱਕ਼ਦਾਰ ਨਾ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਕ਼ਬਜ਼ੇ ਆਈ ਸੰਪਦਾ.

ਨਟ. ਸੰ. ਨਟ. ਧਾ–ਨੱਚਣਾ, ਪੈਰ ਭ੍ਰਿਗਣਾ, ਭਾਵ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਕੰਬਣਾ, ਸ਼ਰਮਾਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯਕਾਵ੍ਯ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਨਟ ਨਾਟਿਕ ਆਖਾਰੈ ਗਾਇਆ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸ਼ਾੜਵ* ਰਾਗ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ

* ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਅਯੁਤ ਆਖਦ ਹਨ.

* ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਛੀ ਸੁਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਿਸਭ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਬਹੁਤ ਕੋਮਲ† ਲਗਦੇ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨੰਬਰ ਉਨੀਹਵਾਂ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਟਨਾ ੧. "ਨਟ ਕਰ ਕਹਿਨ ਲਗਾਸੋ ਮੁਖ ਕੂਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮੁੱਕਰਕੇ ਝੂਠ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ.

ਨਟਆਸਨ. ਕੋਕਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਥੁਨ ਦਾ ਇੱਕ ਆਸਣ.

ਨਟਸਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ ਦੀ ਕਾਨੀ। ੨ ਤੀਰ ਦੀ ਨੋਕ ਜੋ ਟੁੱਟਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਵਿਹਾਰੀ–"ਲਾਗਤ ਹਿਯੇ ਦੁਸਾਰਕਰ ਤਊ ਰਹਿਤ ਨਟਸਾਲ।" ੩ ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ. ਕਸਕ. ਚੀਸ। ੪ ਲੋਟ ਪੋਟ. "ਲਾਗਤ ਹੀ ਨਟਸਾਲ ਭਯੋ, ਤਨ ਮੇ ਬਲਭਦ੍ਰ ਮਹਾ ਦੁਖ ਪਾਯੋ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਟਸਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਟਜਸ਼ਾਲਾ. ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਟ ਖੇਡ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਪੜਹਿ ਨਟਸਾਲਾ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜੋ ਸ੍ਵਾਂਗੀ ਗੁਰੂ ਨਟ ਜੇਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸਿਖਜਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਜੋ ਆਮਿਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨਟਸੇਵਕ. ਸੰਗਜਾ–ਨਟਵਟੁ. ਨਟ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਜਮੂਰਾ. "ਨਟਸੇਵਕ ਜਜੋਂ ਪਿਖ, ਨਾ ਭਰਮਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਨਟਣੀ. ਦੇਖੋ, ਨਟਨੀ.

ਨਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਮੁਕਰਨਾ. ਬਦਲ ਜਾਣਾ. "ਨਟਤ ਭਯੋ ਨਹਿ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਨਾਟਜ ਕਰਨਾ. ਨਾਟਕ ਖੇਡਣਾ.

ਨਟਨਾਇਕ. ਸੰਗਜਾ–ਨਟਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਟਨਾਰਾਇਣ.

ਨਟਨਾਰਾਇਣ
ਨਟਨਾਰਾਇਨ
ਨਟਨਾਰਾਯਣ ਸੰ. ਨਟਨਾਰਾਯਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਮੇਸ਼ੁਰ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਛੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਨਟ, ਬਿਲਾਵਲ ਅਤੇ ਕਲਜਾਣ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਛੀ ਸੁਰ ਦਾ ਰਾਗ ਦੱਸਕੇ ਨਿਸਾਦ ਸੁਰ ਲਾਉਣਾ ਵਰਜਦੇ ਹਨ. ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਟਨਾਇਕ ਭੀ ਹੈ– "ਨਟਨਾਇਕ ਸੁੱਧਮਲਾਰ ਬਿਲਾਵਲ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਨਟ ਰਾਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਸਾੜਵ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਰਿਸਭ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਝਲਕ ਹੈ. ਨਿਸਾਦ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਰ ਸ.

ਨਟਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਨਾਟਕ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਨਟਵਟ. ਸੰਗਜਾ–ਨਟਵਟੁ. ਨਟ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਨਟ-ਸੇਵਕ. ਜਮੂਰਾ। ੨ ਨਟਵਤ. ਨਟ ਵਾਂਙ. "ਨਟਵਟ ਖੇਲੈ ਸਾਰਿਗਪਾਨਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਟਵਟਿ. ਨਟ ਦੀ ਗੋਲੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਖੇਲ ਦਿਖਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਨਟੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਮਾਇਆ.

ਨਟੂਆ. ਦੇਖੋ, ਨਟ ੨. "ਨਟੂਆ ਭੇਖ ਦਿਖਾਵੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

† ਕੋਮਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਉਤਰਿਆ ਸੁਰ ਨਹੀਂ. ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਧੀਮੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਨਟੇਸ
ਨਟੇਸ਼੍ਵਰ ਸੰਗਜਾ–ਨਟ–ਈਸ਼. ਨਟਰਾਜ. ਸ਼ਿਵ। ੨ ਮਾਇਆ ਨਟੀ ਨੂੰ ਨਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ.

ਨਠਣਾ
ਨਠਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਨਸ੍ਵ ਹੋਣਾ. "ਨਠੇ ਤਾਪ ਦੁਖ ਰੋਗ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਨਾ ਠਹਿਰਨਾ. ਦੌੜਨਾ. ਭੱਜਣਾ.

ਨਠਯੋ
ਨਠੜੋ ਨਸ੍ਵ ਹੋਇਆ. ਭੱਜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਰਲ. "ਨਠੜੋ ਦੁਖ ਤਾਪ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਨਠੂੰਗੜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਠੂੰਗੜਾ.

ਨਢੜਾ
ਨਢਾ
ਨਢੀ ਨ–ਊਢ. ਜੋ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਨੰਢੜਾ। ੨ ਸੰ. ਨਵੋਢਾ. ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਨਣਦ
ਨਣਾਨ ਸੰ. ਜਨਾਂਦ ਅਥਵਾ ਜਨਾਂਦ੍ਰ–ਨਨਾਂਦ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭੀ ਆਨੰਦ (ਖੁਸ਼) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਪਤਿ ਦੀ ਭੈਣ. ਨਨਦ. ਨਨਾਣ.

ਨਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿਵਿਆਂਹੋਇਆ. ਝੁਕਿਆਹੋਇਆ. ਨੰਮ੍ਰ। ੨ ਤਿਰਛਾ. ਵਿੰਗਾ। ੩ ਸੰ. ਨਤੁ. ਵਜ–ਨਹੀਂ ਤਾਂ. ਨਹੀਂ ਤੋ. ਅਥਵਾ. "ਸੁਰਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨਤ ਅਵਰ ਜਲ ਰੇ, ਸੁਰਸੁਰੀ ਮਿਲਤ ਨਹਿ ਹੋਇ ਆਨੰ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਸ਼ਰਾਬ, ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਲ.

ਨਤਰ
ਨਤਰੁ ਵਜ–ਨਹੀਂ ਤਾਂ. "ਨਤਰ ਕੁਧਕਾ ਦਿਵਈ ਹੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਨਾਤਰੁ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਣੀ ਦੇ ਤਣੇ ਹੋਏ ਧਾਗੇ.

ਨਤਾਣਾ
ਨਤਾਨਾ ਦੇਖੋ, ਨਿਤਾਣਾ.

ਨਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ। ੨ ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਝੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਨਤੀਜਾ. ਅ ਨ੍ਤੀਜ਼ ਸੰਗਜਾ–ਨਤਜ (ਪੈਦਾ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿੱਟਾ। ੨ ਭਾਵ–ਪਰਿਣਾਮ. ਫਲ.

ਨਤੁ. ਸੰ. ਵਜ–ਵਰਨਹ. ਅਥਵਾ. ਨਹੀਂ ਤਾਂ. ਨਹੀਂ ਤੋ. "ਨਤੁ ਅਦ੍ਵੈਤ ਵਿਖੈ ਲਿਵ ਲਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੱਤਾ. ਸੰ. ਨਪਤ੍ਰ–ਨਪਤ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨਹੀਂ ਪਤਨ ਹੁੰਦੇ (ਡਿਗਦੇ) ਪਿਤਰ ਜਿਸ ਕਰਕੇ.* ਪੁਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ। ੨ ਪੜੋਤੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਪੁਤ ਪੋਤਾ ਪੜੋਤਾ ਨੱਤਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਨੱਤਾਨੰਦ। ੩ ਦੋਹਤੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਨੱਤਾਨੰਦ. ਨਪਤ੍ਰਿ ਨੰਦਨ. ਪੜੋਤੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

"ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ ਮੂਰਖ ਚਵਗੱਤਾ,
ਦੁਸ੍ਵ ਕੁਪੱਤਾ ਮੱਤਾ ਮੰਦ,
ਦੁਰਮਤਿ ਰੱਤਾ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨ ਸੱਤਾ
ਹੱਤਾ ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਬਲੰਦ,
ਹੋਕਰ ਤੱਤਾ ਅਰੁ ਉਨਮੱਤਾ
ਬਨੈ ਅਵੱਤਾ ਘੱਤਾ ਦੁੰਦ,
ਗੁਰੁ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਬਾਬਰ ਲਿੱਤਾ
ਇਹ ਖੋਵੈ ਤਿਸ ਨੱਤਾਨੰਦ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਬਰ ਦਾ ਪੁੱਤ ਹੁਮਾਯੂੰ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਕਬਰ, ਉਸ ਦਾ ਜਹਾਂਗੀਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ.†

ਨੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨੱਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨੰਤੀ ਮਾਤਾ। ੩ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭੂਸ਼ਣ. ਛੋਟੇ ਤੁੰਗਲ.

ਨੱਤੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਤੀ ਮਾਤਾ.

ਨਥ. ਸੰ. ਨਸਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਕੇਲ. ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਰੱਸੀ. "ਨਕਿ ਨਥ ਖਸਮ ਹਥ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੨) ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨੱਕ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ.

ਨਥਹਾਰ
ਨਥਹਾਰਾ ਵਿ–ਨਕੇਲ ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨਕੇਲ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ–ਪ੍ਰੇਰਕ. ਵਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿਕ.

* ਹਿੰਦੂਮਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਨੱਤੇ ਤੋਂ ਜਲ ਅੰਨ ਆਦਿ ਲੈਕੇ ਪਿਤਰ ਆਪਣੀ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਡਿਗਦੇ ਨਹੀਂ.

† ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੱਤਾ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੱਤਾਨੰਦ.

ਨਥਣਾ
ਨਥਨਾ ਸੰ. ਨਸ੍ਵਾ ਕਰਣ. ਕ੍ਰਿ–ਨੱਕ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਨਕੇਲ ਪਾਉਣੀ। ੨ ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਨਾ. "ਆਪਿ ਨਾਥੁ ਸਭ ਨਥੀਅਨੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਨਥਾਣਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਘਨੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ "ਜੰਡ ਮਘੋਲੀ" ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਲੰਮੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਕੁਝ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ੧੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਲੋੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਭੂ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਘਨੌਰ ਵਾਲੀ ਕੱਚੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਥਾਣਾ.

ਨਥੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਗੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋਤੇ ਕਾਗ਼ਜ ਆਦਿ ਦੀ ਤਹਿ। ੨ ਨਾਥਤ੍ਰ. ਪ੍ਰਭੁਤਾ. "ਆਪਿ ਨਾਥੁ ਨਥੀ ਸਭ ਜਾਂਕੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਨੱਥੀਹੋਈ.

ਨਥੀਆ
ਨਥੈਯਾ ਵਿ–ਨੱਥਣ ਵਾਲਾ. ਨਕੇਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕਾਲੀਨਥੀਆ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ."(ਸਨਾਮਾ)

ਨੱਥਾਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ. ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ. ਆਪ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਦੁੱਰਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰ-ਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਗੀਰ ਉਸ ਮੰਦਿਰ ਨਾਲ ਲਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਜਾਰੀ ਹੈ.

ਨੱਥਾ ਭਾਈ. ਇਹ ਅਲਮਸਤ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੁ ਦਾ ਛੋਟਾ ਚੇਲਾ ਖੁਲਾਸਾ ਫਕੀਰ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਢਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਲਈ ਢਾਕੇ ਦੀ ਮਲਮਲ ਉੱਤਮ ਬਣਵਾਕੇ ਭੇਜਿਆਕਰਦਾ ਸੀ. ਜਦ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਢਾਕੇ ਗਏ ਤਦ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ. "ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਭਾਖਹਿ ਨਾਮ। ਢਾਕੇ ਬਿਖੇ ਬਸਹਿ ਸੁਭ ਧਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨੱਥਾਰਾਮ ਭੀ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨੱਥਾਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕੁਝ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:– "ਓਅੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੰਘ ਜਗੋਟਾ ਕਮਰ ਜੰਜੀਰ। ਖੋਫ ਕੀ ਖਫਨੀ ਸੁਰਤ ਕੇ ਤੀਰ। ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਕਭੀ ਨ ਆਇਆ। ਊਚੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਨਾਦ ਬਜਾਇਆ। ਕਮਰ ਕਛੋਟੀ ਕਸਕਰ ਧਾਰਾ। ਬਿੰਦੂਆ ਭਾਵ ਨ ਸੁਪਨੇ ਡਾਰਾ। ਸੰਜਮ ਕਰ ਅਤਿ ਜਪ ਤਪ ਕੀਨਾ। ਸਿੱਧ ਭਏ ਪਰਮਾਤਮ ਚੀਨਾ। ਜਟਾ ਮੁਕਤਿ ਸਮ ਥਿਗਲੀ ਧਾਰੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਜਾ ਲਗੀ ਪਿਆਰੀ।××× ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਜਬ ਆਗਜਾ ਦੀਨਾ। ਢਾਕਾ ਦੇਸ ਰਵਾਨਾ ਕੀਨਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੋਂ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਈ। ਨੌਵਮ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸਨ ਪਾਈ." ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਢਾਡੀ.

ਨੱਥਾਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਨੱਥਾ ਭਾਈ ੧.

ਨਦ. ਸੰ. ਨਦ੍. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਸ਼ੋਰ ਕਰਨਾ, ਚਮ-ਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦਰਿਆ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿ ਪੁਲਿੰਗ ਵਾਚੀ ਜਲਪ੍ਰਵਾਹ। ੩ ਢੱਟਾ. ਸਾਂਡ. ਸਾਨ੍ਹ। ੪ ਨਰ ਘੋੜਾ.

ਨਦਉਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦੌਨ.

ਨਦਏਸ ਏਸ ਸਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਂਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਨਦਜ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦ (ਦਰਿਆ) ਦੀ ਤਰਾਵਤ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਘਾਹ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਦਜਚਰ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਨਦ ਤੋਂ ਪੈਦਾਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ.

ਨਦਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦਾਂ(ਦਰਿਆਵਾਂ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਦਨੀ ਜਾ ਚਰ ਸਤ੍ਰੁ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਨਦਮ. ਦੇਖੋ, ਨਦਾਮਤ.

ਨਦਰ. ਦੇਖੋ, ਨਦਰਿ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਖਾਦਰ। ੩ ਵਿ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਦਰ (ਦਰ) ਜਿਸ ਨੂੰ. ਨਿਡਰ.

ਨਦਰ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ. ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ. "ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਹਿਆ, ਏਨਾ ਨੂੰ ਨਦਰਹਵਾਲੇ ਕਰੋ."(ਭਗਤਾਵਲੀ)

ਨਦਰਿ. ਅ. [نظر] ਨਜ਼ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਿਗਾਹ. "ਨਦਰਿ ਉਪਨੀ ਜੋ ਕਰੈ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹੁ ਕਰਾਇਦਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾਵ–ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. "ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸਚੁ ਪਾਈਐ."(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਦਰੀ.

ਨਦਰੀ. ਵਿ–ਨਾਜ਼ਿਰ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ." (ਜਪੁ) "ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) "ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਮਨਿ ਵਸੈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੩ ਨਜ਼ਰ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. "ਨਦਰੀ ਬਾਹਰਿ ਨ ਕੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਰ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਵਿੱਚ. "ਸਭੁ ਨਦਰੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੫ ਨਜ਼ਰ ਕਰਕੇ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੋਂ. "ਨਦਰੀ ਇਹੁ ਮਨ ਵਸਿ ਆਵੈ, ਨਦਰੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਨਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਾਨ.

ਨਦਾਮਤ. ਅ. [ندامت] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦਮ (ਲੱਜਾ) ਦਾ ਭਾਵ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ.

ਨਦਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰੁਤਿ. ਤਾਰੀਫ਼। ੨ ਦੇਖੋ,ਨਦੀ.

ਨਦਿਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ,ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਦੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦ (ਸ਼ੋਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਲਧਾਰਾ. ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਅਤੇ ਗਲੀਹੋਈ ਬਰਫ ਤੋਂ ਬਣੀਹੋਈ ਜਲਧਾਰਾ, ਜੋ ਸਦਾ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਧਨੁਸ* ਤੋਂ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਘੱਟ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਨਦੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀਜਾਂਦੀ. "ਨਦੀਆਂ ਵਿਚਿ ਟਿਬੇ ਦੇਖਾਲੇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਨਦੀਅ. ਦੇਖੋ, ਨਦੀ.

ਨਦੀਅਜ. ਸੰ. ਨਦੀਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀ (ਗੰਗਾ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਭੀਸ਼ਮ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਘਾਹ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਦੀਆ. ਸੰ. ਨਵਦ੍ਵੀਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜੋ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਟਕਸਾਲ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਜਾ ਲਕ੍ਸ਼ਮਣਸੇਨ ਨੇ ਦੀਸਵੀ ਬਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ ਦਾ ਸੁਧਾਰਕ ਚੈਤਨ੍ਯ, ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਥਾਂ ਜਨਮਿਆ ਸੀ.

ਨਦੀਆਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਰਾਜਾ ਲਕ੍ਸ਼ਮਣ ਸੇਨ. ਦੇਖੋ, ਨਦੀਆ.

ਨਦੀਸ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼. ਨਦੀਆਂ
ਨਦੀਚੇਨਾਥ } ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਮੁੰਦਰ. "ਸਿਖਰਿ ਸੁ ਨਾਗਰ ਨਦੀਚੇ ਨਾਥੈ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਨਦੀਦਾ. ਫ਼ਾ. [ندیدہ] ਵਿ–ਅਣਦੇਖਿਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਣੋਖੀ ਵਸਤੁ.

ਨਦੀਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੇਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਨਿਕੰਮਾ ਘਾਹ. ਲਦੀਨ. "ਇਹੁ ਨਦੀਨ ਕੋ ਬਾਂਧਹੁ ਭਾਰਾ." (ਨਾਪ) ੨ ਸੰ. ਸਮੁੰਦਰ। ੩ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਨਦੀਨਾਇਕਜ ਭਗਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਦੀ ਨਾਵ ਸੰਜੋਗ. ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੰਯੋਗ. ਜਿਵੇਂ ਨਦੀ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਨੌਕਾ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਮੇਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਨਦੀ ਨਾਵ ਸੰਜੋਗ ਜਿਉ ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਿਲਿਹੈ ਆਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਨਦੀਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਨਦੀਰਾਟ ਸੁਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਦੇੜ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ.

ਨਦੋਣ } ਦੇਖੋ, ਨਾਦੋਨ.
ਨਦੌਨ }

ਨੱਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦ. "ਨੱਦ ਭੈਰੋਂ ਕਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨੱਧ. ਸੰ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੱਠ. ਗਿਰਹ. ਗੰਢਿ.

ਨਨ. ਸੰ. ਨਨ੍. ਵ੍ਯ–ਨਹੀਂ. ਕਦੇ ਨਹੀਂ. "ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ, ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਅੰ. None। ੨ ਸੰਦੇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ.

ਨਨਸਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਨੇ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ.ਨਾਨੀ ਨਾਨੇ ਦਾ ਘਰ. ਨਾਨਕੇ. "ਨਹੀਂ ਨਨਸਾਰ ਪਿਤ ਪਿਤਾਮਾ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਨਨਹੇੜਾ. ਜਿਲਾ ਤਸ਼ੀਲ ਬਾਣਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਸੇਠ ਬਨਾਰਸੀਦਾਸ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ.

ਨਨਹੇੜੀ. ਜਿਆਸ਼ਤ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸ਼ੀਲ ਬਾਣਾ ਘਨੌਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਫ਼ਤੇਚੰਦ ਮਸੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਇੱਥੇ ਕਈ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਸਿਹਾ ਬਣਿਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਭੂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਨਨਹੇੜੀ ਵਿੱਚ ਘੋਗੇ ਮਸੰਦ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਨਨੇੜੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਨੇੜੀ.

ਨਨਕਾਣਾ } ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ.
ਨਨਕਾਨਾ }

ਨਨਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਨਕਾਰ. "ਜਿਹ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਹੀ ਨਨਕਾਰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਨਨਦ. ਦੇਖੋ,ਨਣਦ. "ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਨਨਦ ਗਹੇਲੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਨਨਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੁਮਤਿ ਹੈ.

ਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਨ. "ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕ ਤੋਹੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨੰਨਾ। ੩ ਸੰ. ਮਾਤਾ। ੪ ਕੰਨਜਾ.

ਨਨਾਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਨਕਾਰ ਅਤੇ ਨੰਨਾਕਾਰ.

ਨਨਾਦ. ਸੰ. ਨਿਨਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧ੍ਵਨਿ. ਸ਼ਬਦ. ਆਵਾਜ਼. "ਕਹੂੰ ਨਾਦ ਕੋ ਨਨਾਦ." (ਅਕਾਲ)

ਨਨਿਹਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਨੇ ਦਾ ਕੁਟੰਬ. ਨਾਨੇ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ। ੨ ਨਾਨਕੇ. ਨਾਨੇ ਦਾ ਘਰ.

ਨਨੁ. ਦੇਖੋ, ਨਨ.

ਨਨੁਨਚ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਂਹ ਨੁੱਕਰ. ਇਨਕਾਰ ਅਤੇ ਹੁੱਜਤ. ਸ਼ੇਕਾ ਪੈਕਾ.

ਨਨੇਂਦੁ. ਵਿ–ਅਨਿੰਦਿਤ. ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ੍ਯ. ਉੱਤਮ. "ਇਕ ਕਾਲ ਨਰੇਂਦੁ ਸੰਤ ਨਨੇਂਦੁ ਕਰੀ ਰਸੋਈ ਸਾਰ." (ਨਾਪ)

ਨਨੇੜੀ. ਦੇਖੋ, ਨਨਹੇੜੀ. "ਗ੍ਰਾਮ ਨਨੇੜੀ ਨਿਕਟ ਅਹੈ ਜਹਿਂ।ਘੋਘਾ ਨਾਮ ਮਸੰਦ ਬਸਤ ਤਹਿਂ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਨੌਤਾ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਦਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਔਰੰਗਜੇਬ ਵੇਲੇ ਧਨੀ ਸੈਯਦਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਫਤੇ ਕੀਤਾ.

ਨਨ੍ਹਾ. ਵਿ–ਨਜ਼ੂਨ. ਘੱਟ। ੨ ਛੋਟਾ.

ਨਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨੱਪਣਾ.

ਨਪਾਕ. ਫ਼ਾ [ناپاک] ਨਾਪਾਕ. ਵਿ–ਅਪਵਿਤ੍ਰ. "ਸਾਕਤ ਮੂੜ ਨਪਾਕ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਨਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨੇਪਾਲ.

ਨਪੁੰਸਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਪੁੰਸਤ੍ਵ (ਪੁਰੁਸਤ੍ਵ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ. ਨਾਮਰਦ। ੨ ਹੀਜੜਾ। ੩ ਕਾਇਰ. ਭਰਪੂਕ। ੪ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ. ਜੈਸੇ–ਆਕਾਸ਼, ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਹਨ.

ਨਪੁੰਸਕਤਾ. ਨਾ ਹੋਵੇ ਪੁੰਸਤ੍ਵ (ਮਰਦਊ) ਜਿਸ ਕਰਕੇ. ਕ੍ਲੀਵ੍ਤ੍ਵ. [خصاء] ਇਨਾਨਤ. Impotency. ਨਾਮਰਦੀ. ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ, ਇੱਕ ਜਨਮ ਤੋਂ, ਦੂਜਾ ਆਪਣੀਆਂ ਖਰਾਬੀਆਂ ਤੋਂ. ਜਨਮ ਤੋਂ ਆਸ਼ੈਕਜ ਆਦਿਕ ਜੋ ਨਪੁੰਸਕ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਇਲਾਜ ਕੀਤਿਆਂ ਪੁਰਖੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਈ ਪੁਰਖਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵ ਅੰਗ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੈਸੇ ਹੀਜੜਾ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਨਹੀਂ.

ਆਪਣੀਆਂ ਖਰਾਬੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਨਪੁੰਸਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਪੁੰਸਕਤਾ ਦੇ ਇਹ ਕਾਰਣ ਹਨ–

ਆਤਸ਼ਕ ਹੋਣਾ, ਸੁਜਾਖ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਮੇਹ ਰੋਗ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਹੱਥੀਂ ਵੀਰਜ ਨਸ੍ਟ ਕਰਨਾ, ਜਨਨੇਂਦ੍ਰੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਵਰਤਣਾ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀਰਜ ਡਿਗਣਾ, ਪੋਸ਼ਾਬ ਵਿੱਚ ਧਾਤੁ ਵਹਿਣੀ, ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਭੈ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਬਹੁਤ ਮੋਟਾ ਹੋਣਾ, ਅਫੀਮ ਚਰਸ ਚੈਰੂ ਤਮਾਖੂ ਪੋਸਤ ਭੰਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਰਤਣਾ ਆਦਿ.

ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਤੋਂ ਭੀ **ਨਪੁੰਸਕਤਾ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕਿਤਨੇ ਨਪੁੰਸਕਾਂ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਸਦਾ ਸਿਥਿਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਕੇ ਭੋਗ ਦੀ. ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਾਸ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੀ** ਮਣੀ ਥੋੜੀ ਕਾਮਵਾਸਨਾ ਤੋਂ ਹੀ ਖਾਰਿਜ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਦਿਕ.

ਨਪੁੰਸਕਤਾ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਾਰਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੀ ਉੱਤਮ ਫਲ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ. ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ–ਕਸਤੂਰੀ, ਕੇਸਰ, ਕਲੀ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਗੂੰਦ, ਜਵਿਤ੍ਰੀ, ਜਾਫਲ, ਅੰਕਰਕਰਾ, ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜ, ਮਸਤਕੀ ਰੂਮੀ, ਸ਼ੁੱਧ ਕੁਚਲਾ, ਕੁਸ਼ਤਾ ਫੌਲਾਦ, ਇਹ ਸਭ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਲੈਕੇ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਵਰਕ ਸ਼ਿਉਨੇ ਦੇ ਸਾਥ ਮਿਲਾਉਣੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪਾਨ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਛਾਵੇਂ ਸੁਕਾਉਣੀਆਂ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਚਾਰ ਗੋਲੀ ਤਕ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ.

ਸਾਲਬਮਿਸ਼ਰੀ,ਦੋਵੇਂ ਮੂਸਲੀਆਂ, ਦੋਵੇਂ ਬਹਮਨ, ਤਾਲ ਮਖਾਣਾ, ਸਤਾਵਰ, ਇਮਲੀ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਗਿਰੀ, ਕੌਂਚ ਬੀਜ, ਬੀਜ ਉਟੰਗਣ, ਬਹੁਫਲੀ, ਕੁਸ਼ਤਾ ਕਲੀ, ਬੀਜ ਬੈਦ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਇਹ ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਪੀਸਕੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਵਰਤਣੀਆਂ.

ਸਾਲਬ ਮਿਸ਼ਰੀ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਪੀਸਕੇ ਅੱਧ ਸੇਰ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਛਕਣੀ.

ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਸਤਾਵਰ ਦੋ ਆਂਡੇ ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਅੱਧ ਸੇਰ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਖੀਰ ਬਣਾਕੇ ਖਾਣੇ.

ਕੈਪੋਂਡ ਫਾਸਫੋਰਸ Compound Phosphorus ਆਦਿ ਦਵਾਈਆਂ ਭੀ ਨਪੁੰਸਕਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹਨ. ਨਾਮਰਦੀ ਨਾਸ਼ਕ ਤੇਲ ਆਦਿ ਜੋ ਬਣੇਹੋਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਨਾ। ੨ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ. ਕਾਇਰਤਾ.

ਨਪੋਲੀਅਨ. ਦੇਖੋ, ਐਲਾਰਡ.

ਨੱਪਣਾ } ਸੰ. ਨਿਪੀਡਨ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘੁੱਟਣਾ. ਘੁੱਟਕੇ
ਨੱਪਨਾ } ਫੜਨਾ। ੨ ਦਲਣਾ. ਮਲਣਾ.

ਨਫ਼ਸ. ਅ. [نفس] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾਨ. ਰੂਹ. ੨ ਪ੍ਰਾਣ।

* ਧਨੁਸ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩ ਅਸਲੀਅਤ। ੪ ਮਨ। ੫ ਇੱਛਾ. "ਨਫਸ ਸੈਤਾਨ ਹੈ." (ਹਾਜਰਨਾਮਾ) ੬ ਉੱਤਮਤਾ. ਸ਼ੁਸ੍ਰੂਤਾ.

ਨਫ਼ਸ ਹਵਾਈ. ਫ਼ਾ ਨਫ਼ਸ ਹਵਾਈ ਸੰਗਯਾ–ਭੋਗਵਾਸਨਾ. ਖ਼ਾਹਿਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ ਸੰਕਲਪ.

ਨਫ਼ਰ. ਅ ਨਫ਼ਰ ਸੰਗਯਾ–ਆਦਮੀ,ਮਨੁੱਖ। ੨ ਭਾਵ–ਸੇਵਕ, ਨੌਕਰ। ੩ ਰਤੇ. ਜਿੱਤ। ੪ ਭਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਨਫ਼ਰਤ. ਅ ਨਫ਼ਰਤ ਸੰਗਯਾ–ਘ੍ਰਿਣਾ. ਗਲਾਨੀ.

ਨਫਰੁ. ਸੇਵਕ. ਦੇਖੋ, ਨਫਰ. "ਸਾਹਿਬੁ ਜਿਸ ਕਾ ਨੰਗਾ ਭੁਖਾ ਹੋਵੈ, ਤਿਸ ਦਾ ਨਫਰੁ ਕਿਥਹੁ ਰਜਿਖਾਏ ?" (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਨਫਾ. ਅ ਨਫ਼ਅ. ਸੰਗਯਾ–ਲਾਭ. ਫ਼ਾਇਦਾ.

ਨਫ਼ੀ. ਅ ਨਫ਼ੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਮਿਟਾਦੇਣਾ। ੪ ਨਿਸ਼ੇਧ, ਨਹੀਂ.

ਨਫ਼ੀਸ. ਅ ਨਫ਼ੀਸ ਵਿ–ਉਮਦਾ. ਉੱਤਮ। ੨ ਸਾਰ। ੩ ਖ਼ਾਲਿਸ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਫ਼ਸ (ਉੱਤਮਤਾ) ਹੈ.

ਨਫ਼ੀਰੀ. ਫ਼ਾ ਨਫ਼ੀਰੀ ਸੰਗਯਾ–ਸ਼ਹਨਾਈ. ਫੂਕ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਭੇਰੀ (ਛੋਟੀ ਨੌਬਤ) ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਨੌਬਤ ਨਫੀਰੀ ਬੱਜਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਹੈ.

ਨਫ਼ੈਂਸਕ
ਨਫ਼ੁਸੀ
ਨਫ਼ੂਸੀ ਦੇਖੋ, ਨਪੁੰਸਕ. "ਵਰੀਆਮੁ ਨਫੁਸੀ ਕੋਈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ਕੋਈ ਵੀਰਤ੍ਵਵਾਨ (ਬਹਾਦੁਰ) ਅਤੇ ਕੋਈ ਨਪੁੰਸਕ ਹੈ.

ਨਫ਼ੁਰ. ਅ ਨਫ਼ੁਰ ਵਿ–ਨਫ਼ਰਤ(ਘ੍ਰਿਣਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਬਜ. ਅ ਨਬਜ਼ ਨਬਜ਼. ਸੰਗਯਾ–ਰਗ. ਧਮਨੀ. ਨਾੜੀ. Pulse। ੨ ਨਾੜੀ (ਰਗ) ਦੀ ਚਾਲ. ਧਮਨੀਗਤਿ.

ਨਬਰਦ. ਫ਼ਾ ਨਬਰਦ ਸੰਗਯਾ–ਜੰਗ. ਯੁੱਧ. ਲੜਾਈ.

ਨਬਾਤ. ਅ ਨਬਾਤ ਸੰਗਯਾ–ਵਨਸਪਤਿ. ਸਾਗ ਤਰਕਾਰੀ.

ਨਬਾਤਾਤ. ਅ ਨਬਾਤਾਤ ਸੰਗਯਾ–ਨਬਾਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਬੂਟੀਵਿਦ੍ਯਾ. Botany.

ਨਬਾਬ. ਅ ਨਵਾਬ ਨੱਵਾਬ. ਸੰਗਯਾ–ਨਬਾਬਤ (ਨਾਇਬੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਥਵਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ. ਵਾਇਸਰਾਇ. Viceroy। ੩ ਅਮੀਰ.

ਨਬਾਲਗ. ਦੇਖੋ, ਨਾਬਾਲਿਗ.

ਨਬੀ. ਅ ਨਬੀ ਸੰਗਯਾ–ਖ਼ਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਪੈਗ਼ੰਬਰ.

ਨਬੀਉਲਕਿਤਾਬ. ਨਬੀ-ਉਲ-ਕਿਤਾਬ ਉਹ ਨਬੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਆਸਮਾਨੀ ਕਿਤਾਬ ਉਤਰੀ ਹੈ. ਰਸੂਲ। ੨ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੈਗ਼ੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਨਬੀਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਨੀਖ਼ਾਂ.

ਨਬੀਬਖ਼ਸ਼. ਅਬਦੁਲਖ਼ਾਂ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਆਇਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਕਤੂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਨਬੀਰਾ. ਫ਼ਾ ਨਬੀਰਹ ਸੰਗਯਾ–ਪੋਤਾ.ਪੋਤੀ। ੨ ਦੋਹਤਾ. ਦੋਹਤੀ.

ਨਬੁੱਰਦ. ਫ਼ਾ ਨਬੁੱਰਦ ਨਹੀਂ ਕੱਟਦਾ. ਵੱਢਦਾ ਨਹੀਂ.

ਨਬੇ. ਦੇਖੋ, ਨਵੈ.

ਨਬੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵੇੜਾ.

ਨਭ. ਸੰ. ਨਭਸ. ਸੰਗਯਾ–ਆਕਾਸ਼. ਆਸਮਾਨ। ੨ ਬਿੰਦੀ (ਸਿਫਰ) ਦਾ ਬੋਧਕ। ੩ ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੪ ਭਾਦੋਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੫ ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇੜਾ। ੬ ਆਸ਼੍ਰਯ. ਆਧਾਰ। ੭ ਸ਼ਿਵ। ੮ ਜਲ। ੯ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ। ੧੦ ਵਰਖਾ. ਮੀਂਹ.

ਨਭ ਕੀ ਗਤਿ. ਆਕਾਸ਼ਗਤਿ.ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਨਭ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਹਿ ਹਤੀ ਸਰ ਸੋਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਪਰਸੁਰਾਮ.

ਨਭਗ. ਦੇਖੋ, ਨਭਚਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਭਾਗ.

ਨਭਚਰ. ਸੰ. ਨਭਸ਼ਰ. ਵਿ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਪੰਛੀ। ੩ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਬੱਦਲ। ੫ ਦੇਵਤਾ। ੬ ਪਵਨ. ਹਵਾ। ੭ ਵਿਮਾਨ. ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ ਆਦਿ.

ਨਭਚਰਿ
ਨਭਚਰੀ ਸੰਗਯਾ–ਨਭਚਰ (ਤੀਰ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦਿੱਲ ਗਿਰਝ ਆਦਿ.

ਨਭਚਾਰੀ. ਨਭਚਾਰਿਨ. ਦੇਖੋ, ਨਭਚਰ.

ਨਭਨੀਰਪ. ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਚਾਤ੍ਰਕ. ਪਪੀਹਾ. ਕਵਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਤ੍ਰਕ ਸ੍ਵਾਤਿਬੂੰਦ ਹੀ ਪੀਂਦਾ ਹੈ.

ਨਭਬਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਆਕਾਸਬਾਨੀ.

ਨਭਾਗ. ਸੰ. ਨਭਗ. ਵਿ–ਬਦਨਸੀਬ. ਅਭਾਗਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾਗ.

ਨਮ. ਸੰ. ਨਮ. ਧਾ–ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਝੁਕਣਾ (ਨਿਉਣਾ). ੨ ਸੰਗਯਾ–ਨਮਸ. ਨਮਸਕਾਰ. ਪ੍ਰਣਾਮ. "ਨਮ ਸਤਗੁਰ ਦੇਵਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਫ਼ਾ ਨਮ ਵਿ–ਗਿੱਲਾ. ਤਰ। ੪ ਸੰਗਯਾ–ਤਰਾਵਤ. ਤਰੀ.

ਨਮਸ. ਸੰ. ਨਮਸ. ਵਜ–ਝੁਕਣਾ। ੨ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਨਮਸਕਰਾ. ਸੰ. ਨਮਸ੍ਕਾਰਯ. ਵਿ–ਨਮਸਕਾਰ ਯੋਗ੍ਯ. "ਗੁਰਦੇਵ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਮਸਕਰਾ." (ਬਾਵਨ)

ਨਮਸਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਨਮਸ੍ਕਾਰ. ਪ੍ਰਣਾਮ. ਬੰਦਨਾ. "ਨਮਸਕਾਰ ਭੰਰਉਤ ਬੰਦਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਮਸਕਾਰਨੀ. ਸੰਗਯਾ–ਝੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)"ਨਮਸਕਾਰਨੀ ਤੇ ਫੁਟ ਗੁਲਕਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਮਸਤਸਤੁ. ਇਹ ਸੰਬੋਧ ਹੈ ਨਮਸ੍ਤੁਭ੍ਯਮਸ੍ਤੁ ਦਾ. ਤੇਰੇ ਤਾਂਈ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ. "ਨਮਸਤਸਤੁ ਰੰਮੈ." (ਜਾਪੁ) ਰਮਤ (ਮਨੋਹਰ) ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ.

ਨਮਸਤੇ
ਨਮਸਤੰ
ਨਮਸਤ੍ਵੈ
ਨਮਸ੍ਤੈ
ਨਮਸ੍ਤ੍ਵੈ ਨਮਸ੍ਤੇ–ਨਮਸ੍ਤੈ. ਨਮਸ੍ਤ੍ਵਾਂ–ਨਮਸ੍ਤ੍ਵਾਂ. ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ. "ਨਮਸਤੰ ਅਰੂਪ. ××× ਨਮਸਤ੍ਵੈ ਅਕਾਲੇ."(ਜਾਪੁ) ੨ ਨਮਸਤਸਤ੍ਵੈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਤੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਯੋਗ ਹੈਂ.

ਨਮਕ. ਫ਼ਾ ਨਮਕ ਸੰਗਯਾ–ਲਵਣ. ਨੂਣ. ਲੂਣ.

ਨਮਕਹ਼ਰਾਮ. ਫ਼ਾ ਨਮਕ ਹਰਾਮ ਸੰਗਯਾ–ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਕੇ ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਤਘਨ.

ਨਮਕਹ਼ਲਾਲ. ਫ਼ਾ ਨਮਕ ਹਲਾਲ ਸੰਗਯਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਕੇ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਭਗਤ.

ਨਮਕੀਨ. ਫ਼ਾ ਨਮਕੀਨ ਵਿ–ਸਲਵਣ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਲੂਣਾ.

ਨਮਗੀਰਾ. ਫ਼ਾ ਨਮਗੀਰ ਸੰਗਯਾ–ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਸ਼ਬਨਮ (ਓਸ–ਤ੍ਰੇਲ) ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੇ. ਚੰਦੋਆ. ਸਾਇਬਾਨ. ਓਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਤਾਣਿਆਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ਰ.

ਨਮਤ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ। ੨ ਨਟ। ੩ ਵਿ–ਨੰਮ੍ਰ. "ਨਮਤ ਸੁਕ੍ਰੋਵ ਨ ਕਬਹੁ ਤਜਾਗੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਅ ਨਮਤ੍. ਸੰਗਯਾ–ਦਸਤੂਰ. ਤੁਰੀਕਾ.

ਨਮਤਾ. ਸੰਗਯਾ–ਨੰਮ੍ਰਤਾ. "ਮਾਨੋ ਸੂਧਾ ਨਮਤਾ ਤੁਮ ਪੀਤਾ." (ਨਾਪ) ੨ ਸਤੋਗੁਣ. "ਤਾਮਸਤਾ ਮਮਤਾ ਨਮਤਾ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਨਮਦਾ. ਫ਼ਾ ਨਮਦ.ਸੰਗਯਾ–ਊਂਨਦਾ ਜਮਾਇਆ-ਹੋਇਆ ਕੰਬਲ ਵਿਛੌਣਾ ਆਦਿ.

ਨਮਨ. ਸੰਗਯਾ–ਨਿਉਣਾ. ਝੁਕਾਉ। ੨ ਨਮਸਕਾਰ. ਪ੍ਰਣਾਮ.

ਨਮਾ. ਵਿ–ਨਵ. ਨਯਾ. ਨਵੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੁਮਾ.

ਨਮਾਇਮ. ਫ਼ਾ نمایم ਮੈ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹਾਂ.ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ। ੨ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. ਕਰਾਂਗਾ.

ਨਮਾਈ. ਫ਼ਾ نمائی ਤੂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈਂ. ਦਿਖਾਵੇਂਗਾ। ੨ ਤੂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ. ਕਰੇਂਗਾ.

ਨਮਾਜ਼. ਫ਼ਾ نماز ਅ ਸਲਾਤ. ਸ਼ਲਾਤ. ਨਮਾਜ਼ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਉਸੂਲ ਹੈ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇਗਏ, ਪਰ ਸੁੰਨਤ ਅਤੇ ਹਦੀਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ:–

੧ ਸ਼ਲਾਤੁਲਫ਼ਜਰ. صلوٰۃ الفجر ਨਮਾਜ਼ੇ ਸੁਬਹ. ਪਹੁ ਫਟਣ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੀਕ ਦੀ ਨਮਾਜ਼.

੨ ਸ਼ਲਾਤੁੱਜੁਹਰ. صلوٰۃ الظہر ਨਮਾਜ਼ੇ ਪੇਸ਼ੀਨ. ਜਦ ਸੂਰਜ ਵਲਣ ਲੱਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼.

੩ ਸ਼ਲਾਤੁਲਅ਼ਸਰ. صلوٰۃ العصر ਨਮਾਜ਼ੇ ਦੀਗਰ. ਤੀਸਰੇ ਪਹਿਰ ਦੀ ਨਮਾਜ਼.

੪ ਸ਼ਲਾਤੁਲ ਮਗਰਿਬ. صلوٰۃ المغرب ਨਮਾਜ਼ੇ ਸ਼ਾਮ. ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਆਸਮਾਨ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਮਿਟਜਾਣ ਤੀਕ.

੫ ਸ਼ਲਾਤੁਲਇ਼ਸ਼ਾ. صلوٰۃ العشاء ਨਮਾਜ਼ੇ ਖ਼ੁਫ਼ਤਨ. ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼.

ਇਹ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਫ਼ਰਜ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਤ੍ਰਿੰਨ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਅਖ਼ਤਿਆਰੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਵਾਬ ਹੈ:–

੧ ਸ਼ਲਾਤੁਲ ਇਸ਼ਰਾਕ. صلوٰۃ الاشراق ਨਮਾਜ਼ੇ ਇਸ਼ਰਾਕ. ਜਦ ਸੂਰਜ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚੜ੍ਹਆਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼.

੨ ਸ਼ਲਾਤੁਲਜ਼ੁਹਾ صلوٰۃ الضحیٰ ਨਮਾਜ਼ੇ ਚਾਸ਼ਤ. ਕ਼ਰੀਬ ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਵਜੇ ਦਿਨ ਦੇ.

੩ ਸ਼ਲਾਤੁਲਤਹੱਜੁਦ. صلوٰۃ التہجد ਨਮਾਜ਼ੇ ਤਹੱਜੁਦ. ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪਿੱਛੋਂ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੋ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਦੋ ਈਦਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ–ਈਦੁਲ-ਫ਼ਿਤਰ ਦੀ, ਦੂਜੀ ਈਦੁਲਅ਼ਜ਼ਹਾ ਦੀ.

"ਸ਼ਹੀਹੈ ਮੁਸਲਿਮ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਕੇ ਜਦ ਸੱਤਵੇਂ ਆਸਮਾਨੋਂ ਮੁੜੇ, ਤਦ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਆਸਮਾਨ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਮਿਲਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੁਕਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਹ ਵੇਲੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ. ਮੂਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਉੱਮਤ ਨੇ ਕਦੇ ਤਾਮੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ. ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਉੱਮਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਥੱਕਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਿਆ. ਜਾਹ, ਮੁੜਕੇ ਖ਼ੁਦਾ ਤੋਂ ਫੇਰ ਪੁੱਛ. ਜਦ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦੱਸੀ, ਤਦ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਘਟਾਉਂਦੇ ਘਟਾਉਂਦੇ ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਨਮਾਜ਼ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ. ਮੂਸਾ ਪਾਸ ਆਕੇ ਜਦ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ. ਜਾਹ, ਖ਼ੁਦਾ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗ. ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹੁਣ ਬਾਰ ਬਾਰ ਅ਼ਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੈਨੂ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਾਂਗਾ.

ਨਮਾਜ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਰੂਰੀ ਹੈ.ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅ਼ਰਬੀ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਲਵੇ. ਨਮਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸਮ ਅਤੇ ਵਸਤ੍ਰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ. ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਜੇ ਨਮਾਜ਼ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਮਸੀਤ ਦੇ ਮੀਨਾਰ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਅ਼ਜ਼ਾਨ (ਬਾਂਗ) ਦਾ ਦੇਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਸਭ ਜਮਾਂ ਹੋਜਾਣ. ਨਮਾਜ਼ ਵੇਲੇ ਚੁੱਸੀ ਉਤਾਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਸਿਰੋਂ ਨੰਗੇ ਹੋਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ.

ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਨਮਾਜ਼ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਅਥਵਾ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨੀ ਭੀ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਵੇਲੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੱਬੂਰ ਕਾਂਡ ੧੧੯, ਆਯਤ ੧੬੪.*

*Seven times a day do I praise Thee.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਮਾਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ نمازی ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਜੀ ੧.

ਨਮਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣਾ.

ਨਮਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣੀ.

ਨਮਾਂਦਹ. ਫ਼ਾ نماندہ ਨਾ ਰਿਹਾ.

ਨਮਾਨਰੋਆ. ਵਿ–ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਅਰੋਗ. ਖ਼ੁਸ਼ ਅਤੇ ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਨਵਾਨਿਰੋਆ.

ਨਮਾਨਾ } ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣਾ ਅਤੇ ਨਿਮਾਣੀ.
ਨਮਾਨੀ }

ਨਮਾਮਿ. ਮੈ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ.

ਨਮੀ. ਵਿ–ਨਵੀਨ. ਨਯੀ. ਨਵੀਂ। ੨ ਫ਼ਾ نمی ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਰਾਵਤ. ਗਿੱਲ.

ਨਮੁਚਿ } ਸੰ. ਨਮੁਚਿ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਪ੍ਰ-
ਨਮੁਚੀ } ਚਿੱਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਭੈਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਫੇਰ ਧੋਖਾ ਦੇਕੇ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾਪਿਆ. ਨਮੁਚਿ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ."ਦ੍ਵੈਸਿਰ ਸੰਬਰ ਨਮੁਚੀ ਜੋਊ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਅਸੁਰਰਾਜ ਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਤੀਜਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਸੀ. ਵਾਮਨਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਸ਼ਜਪ ਦੇ ਵੀਰਜ ਤੋਂ ਦਨੁ ਦੇ ਗਰਭੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ.ਜਦ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਨਮੁਚਿ ਨੂੰ ਮਾਰਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਸ਼ੁੰਭ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹੇ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸੁਰਗ ਦਾ ਰਾਜ ਸਾਂਭਲਿਆ. ਸ਼ੁੰਭ ਨੇ ਸੁਧੀਰ ਦੂਤ ਨੂੰ ਵਿੰਧਜ ਪਰਵਤ ਤੇ ਕਾਤਜਾਯਨੀ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰੇਂ ਵਰਲੈ. ਦੇਵੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੰਗ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਵਰਦੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਘੋਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧੂਮ੍ਰਲੋਚਨ, ਰਕਤਬੀਜ, ਚੰਡ, ਮੁੰਡ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਮਾਰੇਗਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਸ਼ੁੰਭ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰਿਆ ਅਰ ਦੇਵਲੋਕ ਦਾ ਰਾਜ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ੩ ਕਾਮਦੇਵ. ਅਨੰਗ. ਮਨਮਥ.

ਨਮੂ. ਅ. نمو ਵਧਣਾ. ਵ੍ਰਿੱਧੀ. ਵਾੱਧਾ.

ਨਮੂਜ. ਸੰਗਜਾ–ਉਰੂਜ. ਤ੍ਰਰੱਕੀ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ। ੨ ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. ਨਾਮਵਰੀ। ੩ ਅ. انموذج ਅਨਮੂਜਜ. ਨਮੂਨਾ.

ਨਮੂਦ. ਫ਼ਾ نمود ਵਿ–ਦਿਖਾਇਆ। ੨ ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਦਿਖਾਵਾ। ੪ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਨਮੂਦਨ.

ਨਮੂਦਸ਼. ਫ਼ਾ نمودش ਦਿਖਾਇਆ ਉਸ ਨੂੰ। ੨ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੂੰ.

ਨਮੂਦਹ. ਫ਼ਾ نمودہ ਕੀਤਾ। ੨ ਕੀਤਾਹੋਇਆ। ੩ ਦਿਖਾਇਆ। ੪ ਦਿਖਾਇਆਹੋਇਆ.

ਨਮੂਦਨ. ਫ਼ਾ نمودن ਕ੍ਰਿ–ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਕਰਨਾ.

ਨਮੂਦਾਰ. ਫ਼ਾ نمودار ਵਿ–ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ.

ਨਮੂਨਾ. ਫ਼ਾ نمونہ ਸੰਗਜਾ–ਵੰਨਗੀ। ੨ ਤੁਲਜਤਾ. ਸਮਾਨਤਾ। ੩ ਨਜੀਰ. ਮਿਸਾਲ. "ਬੇਸ਼ੁਬਹਾ ਜੋ ਬਿਨਾ ਨਮੂਨੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਨਮੇ. ਫ਼ਾ نمے ਵਜ–ਨਹੀਂ. ਨਾ. ਨਿਸ਼ੇਧ.

ਨਮੋ. ਨਮਸਕਾਰ. "ਹਰਿਸੰਤਨ ਕਰਿ ਨਮੋ ਨਮੋ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਨਮੋਸੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਾ. ਅਪਕੀਰਤਿ. ਦੇਖੋ,ਨਾਮੂਸ ੩.

ਨਮ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਝੁਕਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਨੀਤ. ਹਲੀਮ. ਹੌਮੈ ਰਹਿਤ.

ਨਮ੍ਰਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਝੁਕਾਉ। ੨ ਹਲੀਮੀ.

ਨਯ. ਸੰ. नय. ਧਾ–ਲੈਜਾਣਾ, ਪਹੁਚਣਾ, ਰਖਜਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨੀਤਿ। ੩ ਇਨਸਾਫ.ਨਜਾਯ. "ਸਮਸ ਮਨਿੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਯ, ਤਮ ਅਨਯ ਨਸਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਾਸੂ) ਨਯ (ਇਨਸਾਫ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਅਨਯ (ਅਨੀਤਿਰੂਪ) ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੫ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਨੈ.

ਨਯਗ੍ਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਨਜਗ੍ਰੋਧ.

ਨਯਣ. ਸੰ. ਨਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ. "ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨ ਪਿਖਹੁ ਨਯਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਯਣਿ. ਨੇਤ੍ਰੀਂ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ. "ਨਯਣਿ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਪਿਖਿਜੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਨਯਨ. ਦੇਖੋ, ਨਯਣ.

ਨਯਨਛਦ. ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਨਯਨਪਟ. ਪਲਕ.

ਨਯਨਜਲ. ਅੰਝੂ. ਆਂਸੂ. ਹੰਝੂ. ਅਸ਼੍ਰੂ.

ਨਯਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਯ (ਨਦੀਆਂ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਨਯਣਿ, ਨੈਣੀ ਅਤੇ ਨੈਨੀ.

ਨਯਪਾਲ. ਵਿ–ਨਯ (ਨੀਤਿ) ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ. ਨੀਤਿ ਪਾਲਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੇਪਾਲ.

ਨਯਰਜ਼ਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਯਰਜ਼ਦ.

ਨਯਾ. ਵਿ–ਨਵ. ਨਵੀਨ. ਨਵਾਂ.

ਨਯਾਇ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਨਯਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਸ.

ਨਯਾਜ } ਦੇਖੋ, ਨਿਆਜ ਅਤੇ ਨਿਆਜੀ.
ਨਯਾਜੀ }

ਨਯਾਮ. ਫ਼ਾ نیام ਸੰਗਜਾ–ਗਿਲਾਫ਼. ਕੋਸ਼. ਖੋਲ. ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪ "ਮਿਆਨ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ. Sheath.

ਨਯਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਨਯਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਰਾ। ੨ ਨਯ(ਨਮ੍ਰਤਾ)ਵਾਲਾ. ਝੁਕਿਆਹੋਇਆ. "ਦ੍ਰਮੰ ਤਾਲ ਨਯਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਤਾਲ ਬਿਰਛ ਝੁਕੇ ਹੋਏ.

ਨਯੰਤਾ. ਸੰ. नियन्तृ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਯਮ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਣਵਾਲਾ. ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਏਕ ਨਯੰਤਾ ਸਦਾ ਮਾਯ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਨਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰੁਸ਼. ਮਰਦ. ਮਨੁੱਖ. "ਨਰ ਤੇ ਸੁਰ ਹੋਇਜਾਤ ਨਿਮਖ ਮੈ." (ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ. "ਸੁਰਿ ਨਰ ਗਣ ਗੰਧਰਬੇ ਜਪਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ੩ ਦਕ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੀ ਕੰਨਜਾ "ਅਹਿੰਸਾ" ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ,ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਸ਼ਾਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਨਾਰਾਯਣ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ। ੪ ਅਰਜੁਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਨਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਰ ਅਵਤਾਰ ਭਯੋ ਅਰਜੁਨਾ." (ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ) ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੮ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਨਰ ਨਿਹਕੇਵਲ ਨਿਰਭਉ ਨਾਉ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੯ ਯੋਧਾ। ੧੦ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੧੧ ਰਾਮਕਪੂਰ। ੧੨ ਵਿ–ਉੱਦਮੀ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥੀ. "ਨਰ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਏਕੁ ਨਿਧਾਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩) ੧੩ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੨। ੧੪ ਫ਼ਾ نر ਪੁਲਿੰਗ. ਮੁਜੱਕਰ। ੧੫ ਵਿ–ਦਿਲੇਰ. ਹਿੰਮਤੀ.

ਨਰਸਿੰਹ } ਸੰ. नृसिंह. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁ-
ਨਰਸਿੰਘ } ਸਾਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਸ਼ਰੀਰ ਨ੍ਰਿ (ਆਦਮੀ) ਦਾ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਸਿੰਹ (ਸ਼ੇਰ) ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਹਿਰਣਜਕਸ਼ਿਪੁ ਨੇ ਤਪ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਇਹ ਵਰ ਲੈਲਿਆ ਕਿ ਮੈ ਦੇਵਤਾ ਦੈਤ ਗੰਧਰਵ ਨਾਗ ਮਨੁੱਖ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਮਾਰਿਆਜਾਵਾਂ, ਨਾ ਮੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਮਰਾਂ, ਨਾ ਦਿਨ ਅਰ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਹੋਵੇ, ਇਤਜਾਦਿ. ਇਹ ਵਰ ਪਾਕੇ ਹਿਰਣਜਕਸ਼ਿਪੁ ਵਡਾ ਨਿਰਭੈ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਦੇਵਲੋਕ ਬੋਹਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ.

ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੁਭਗਤ ਸੀ ਬਹੁਤ ਸੰਤਾਪ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਹਿਰਣਜਕਸ਼ਿਪੁ ਨੂੰ ਨੋਹਾਂ ਨਾਲ ਚੀਰਦਿੱਤਾ ਅਰ ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਮਾਰਿਆ, ਜਦ ਨਾ ਦਿਨ ਸੀ ਨਾ ਰਾਤ, ਕਿੰਤੂ ਸੰਧਜਾ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਰਨਾਖਸ(ਹਿਰਣਜਾਕ) ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਹਰਨਾਖਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.* "ਹਰਨਾਖਸ ਦੁਸਟ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਤਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਭਗਤਿ ਹੇਤ ਨਰਸਿੰਘ ਭੇਵ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) "ਗਰਜੇ ਨਰਸਿੰਘ ਨਰਾਂਤਕਰੰ। ਦ੍ਰਿਗ ਰੱਤ ਕਿਯੇ ਮੁਖ ਸ੍ਰੋਣ ਭਰੰ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ) ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ। ੨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਪੁਰੁਸ਼. ਉੱਤਮ ਮਨੁੱਖ। ੩ ਬਹਾਦੁਰ ਆਦਮੀ। ੪ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਨਰਸਿੰਘਾ. ਸੰ. नलशृङ्ग–ਨਲਸ਼੍ਰਿੰਗ. ਸਿੰਗ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਤਾਂਬੇ ਪਿੱਤਲ ਆਦਿ ਦੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਗਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਗੋਮੁਖ ਭੀ ਹੈ.

ਨਰਸੀ. ਇਹ ਭਗਤ ਸੰਮਤ ੧੫੦੭ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਜੂਨਾਗੜ (ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਏਸੇ ਨਰਸੀ ਦੀ ਹੁੰਡੀ ਸਾਵਲਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀ ਸੀ. ਨਰਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੭੨ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਲਸ਼ਾਹ.

ਨਰਹ. ਸੰ. ਨਿਰੀਹ. ਵਿ–ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ. ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ."ਨਰਹ ਨਿਹਕੇਵਲ ਰਵਰਹਿਆ ਤਿਹੁ ਲੋਈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਰ–ਹਯ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿੰਨਰ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੜ ਆਦਮੀ ਦਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਘੋੜੇ ਦਾ ਹੈ.

ਨਰਹਨਰਿੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਨਰ ਹਯ (ਕਿੰਨਰ), ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕੁਬੇਰ. ਕਿੰਨਰਪਤਿ. "ਅਸਪਤਿ ਗਜਪਤਿ ਨਰਹਨਰਿੰਦ, ਨਾਮੇ ਕੇ ਸ੍ਵਾਮੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਅਸ੍ਵਪਤਿ ਸੂਰਜ, ਗਜਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰ, ਕਿੰਨਰਪਤਿ ਕੁਬੇਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈ.

ਨਰਹਨਰੁ. ਨਿਰੀਹ ਪੁਰੁਸ਼. ਬੇ ਪਰਵਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਣੁ ਨਰਹਨਰੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ.

ਨਰਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ. ਠਗ. ਗਠ ਕਤਰਾ. "ਨਰਹਰ ਅਰੁ ਬਟਪਾਰ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਨਰਹਰਿ. ਨ੍ਰਿਸਿੰਹ। ੩ ਕਰਤਾਰ. "ਨਰਹਰ ਨਾਮੁ ਨਰਹਰ ਨਿਹਕਾਮੁ."(ਗਉ ਮ: ੧) "ਸਭ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਨਰ ਨਰਹਰੇ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਨਰਹਰਿ } ਦੇਖੋ, ਨਰਸਿੰਘ। ੨ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਨਰਹਰੀ } ਉੱਤਮ। ੩ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਵਨਾਮਕ.

ਨਰਹਰੀਐ. ਨਰਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ. "ਮੈ ਦਸੇ ਹਰਿ ਨਰਹਰੀਐ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਨਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਅਸਪਤਿ ਅਤੇ ਨਰਹ.

ਨਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਦੇਸ਼, ਜਿੱਥੇ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੋਜ਼ਖ. ਜਹੱਨੁਮ. ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਘੱਟ ਹੈ. ਮਨੁ ਨੇ ਇੱਕੀਹ ਨਰਕ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ:–ਤਾਮਿਸ੍ਰ, ਅੰਧਤਾਮਿਸ੍ਰ, ਰੌਰਵ, ਮਹਾਰੌਰਵ, ਨਰਕ, ਮਹਾਨਰਕ, ਕਾਲਸੂਤ੍ਰ, ਸੰਜੀਵਨ, ਮਹਾਵੀਚਿ, ਤਪਨ, ਸੰਪ੍ਰਤਾਪਨ, ਸੰਹਾਤ, ਸੰਕਾਕੋਲ, ਕੁਡਮਲ, ਪ੍ਰਤਿਮੂਰਤਿਕ, ਲੋਹਸ਼ੰਕੁ, ਰਿਜੀਸ਼, ਸ਼ਾਲਮਲੀ, ਵੈਤਰਣੀ, ਅਸਿਪਤ੍ਰਵਨ ਅਤੇ ਲੋਹਦਾਰਕ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੪, ਸ਼: ੮੮, ੮੯, ੯੦.

* [illegible]

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਵਿੱਚ ੯੬ ਨਰਕਕੁੰਡ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਖੰਡ ਅ: ੨੭. "ਕਵਨ ਨਰਕ ਕਿਆ ਸੁਰਗ ਬਿਚਾਰਾ ਸੰਤਨ ਦੋਊ ਰਾਦੇ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼. ੩ ਕੁਕਰਮ. ਨੀਚ ਕਰਮ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੰਸ਼ ਦੇ ਛੀਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਕਰਮ ਸੁਰਗ, ਅਤੇ ਕੁਕਰਮ ਨਰਕ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਭੌਮਾਸੁਰ.

ਨਰਕਗਾਮੀ ਵਿ–ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਗਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਪੀ ਜੀਵ. "ਸੋ ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਰਕਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਭੌਮਾਸੁਰ.

ਨਰਕਾਂਤਕ. ਨਰਕ ਦੈਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ। ੨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਰਕ ਦਾ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨਰਕਿ. ਨਰਕ ਵਿੱਚ. ਨਰਕ ਨੂੰ. "ਜੇ ਓਇ ਦਿਸਹਿ ਨਰਕਿ ਜਾਂਦੇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਨਰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਨਰਕ.

ਨਰਕੁਟ. ਭ੍ਰਿੰਗ. ਨੱਕ. ਨਾਕ. ਨਕੋੜਾ.

ਨਰਕੇਸਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਰ (ਮਨੁੱਖ) ਅਤੇ ਕੇਸਰੀ (ਸਿੰਹ). ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਨਰਸਿੰਘ। ੨ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੇਰ (ਬਹਾਦੁਰ).

ਨਰਗਸ ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ
ਨਰਗਿਸ ਚਿੱਟਾ ਫੁੱਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਸੰਤੀ ਰੰਗ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਵਿਜਨ ਇਸ ਫੁੱਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. L. Narcissus. Odoratimus. "ਖੜਗ ਬਾਢ ਜਨੁ ਧਰੇ ਪੁਹਪ ਨਰਗਸ ਤਟ ਕੋਊ ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨) ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–"ਬੀਮਾਰ ਨਰਗਸੇਮ ਕਿ ਨਰਗਸ ਗੁਲਾਮ ਓਸ੍." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਨਰਜਾ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਰਾਜ਼ੂ. ਤੱਕੜੀ. ਤੁਲਾ. "ਲੈ ਨਰਜਾ ਮਨ ਤੋਲੈ ਦੇਵ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਨਰਕਨਜਾ. ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਰਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਰਾਂ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਰਤ. ਸੰ. ਨਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਚ. ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ.

ਨਰਤਕ. ਸੰ. ਨਰ੍ਤਕ. ਵਿ–ਨੱਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਚਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਟ.

ਨਰਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌਪੜ ਦਾ ਡਾਲਨਾ. ਗੋਟ। ੨ ਸੰ. ਨਦ੍ਂ. ਧਾ–ਗੱਜਣਾ, ਰੰਭਣਾ, ਹਰਕਤ ਕਰਨਾ, ਜਾਣਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਜ. ਗੱਜਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਸ਼ੇਰ. ਰੱਲਾ। ੫ ਸ੍ਤੁਤਿ. ਤਾਰੀਫ। ੬ ਚੌਰੰਗਾ.

ਨਰਦਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਂਗਰ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਗਰ. "ਨਰਦਕ ਦੇਸ ਬਿਖੈ ਗਮਨੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਰਦੇਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਵਤਾਰੂਪ, ਸਾਧੁ. "ਸੁਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਰਦੇਵ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਖਿਨੁ ਬੋਲਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਣੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਜਾ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. "ਕਹਾ ਭੁਇਓ ਨਰਦੇਵਾ ਧੋਖੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ? ਦੇਖੋ, ਧੋਕਨਾ.

ਨਰ ਨਰਹ. ਦੇਖੋ, ਨਰ ਅਤੇ ਨਰਹਨਰੁ। ੨ ਕਰਤਾਰ (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ. "ਨਰ ਨਰਹ ਨਮਸਕਾਰੰ." (ਰਾਮ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਨਰਨਾਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਨਾਥ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ.
ਨਰਨਾਹਿ
ਨਰਨਾਥ

ਨਰਨਾਰਾਇਣ ਦਕ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਉਦਰ
ਨਰਨਾਰਾਯਣ ਤੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਖੀ ਹੋਏ ਹਨ. ਵਾਮਨਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਥਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਕ੍ਰਮੋਰ੍ਵਸ਼ੀਯ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਕਿ ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ ਦੀ ਤਪਸ੍ਯਾ ਦੇਖਕੇ ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਗਏ, ਇਸ ਲਈ ਇੰਦ੍ ਨੇ ਅਪਸਰਾ ਭੇਜੀਆਂ ਕਿ ਜਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਪ ਭੰਗ ਕਰਨ. ਨਾਰਾਯਣ ਨੇ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਉਰੁ (ਪੱਟ) ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਸੁੰਦਰ ਅਪਸਰਾ ਨਿਕਲਾ ਜੋ ਸੁਰਗੀਯ ਅਪਸਰਾ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸੁੰਦਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਰੁ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣੇ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਰ੍ਵਸ਼ੀ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਇੰਦ੍ਲੋਕ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਪਸਰਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦੀਆਂ ਹੋਕੇ ਮੁੜ ਦੇਵਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲੀਆਂਗਈਆਂ. ਨਾਰਾਯਣ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਅਪਸਰਾ ਨੂੰ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਭੇਜਦਿੱਤਾ.

ਕਾਲਿਕਾਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਦੇਵ ਨੇ ਸ਼ਰਭ ਜੀਵ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਨਰ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਨਰ ਰਿਖੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੇ ਭਾਗ ਦਾ ਨਾਰਾਯਣ ਰਿਖੀ ਬਣ-ਗਿਆ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਵਤਾਰ ਮੰਨੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਰਾਯਣ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ, ਅਤੇ ਨਰ ਨੇ ਅਰ੍ਜੁਨ ਦਾ ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਨਰ ਨਾਰਾਇਣ ਅੰਤਰਜਾਮਿ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਨਰਪਤਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ. "ਨਰਪਤਿ ਰਾਜੇ ਰੰਗ ਰਸ ਮਾਣਹਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਨਰਪਤਿ ਏਕੁ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੪ ਕੁਬੇਰ. ਦੇਖੋ, ਨਰਵਾਹਨ.

ਨਰਪਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਨਰਪ੍ਰਾਣੀ. ਉੱਦਮੀ ਪੁਰੁਸ਼. ਹਿੰਮਤੀ ਆਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਨਰ ੧੨. "ਨਰਪ੍ਰਾਣੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਾਇਆ ਧਨ ਖਾਟੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਨਰਬਦ. ਨਰ–ਅਵਦ. ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਜੋ ਨਾ ਬਯਾਨ (ਬਿਆਨ) ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕਥਨ–ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. "ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਆਰਬਧ (ਆਰੰਭ) ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਨਰ ਅਵਦ ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਸੀ. ਭਾਵ–ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁੰਨਦਸ਼ਾ ਸੀ.

ਨਰਬਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਰਮਦਾ.

ਨਰਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਕੋਮਲ. ਮੁਲਾਇਮ। ੨ ਸੰ. ਨਰ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੇਲ (ਖੇਡ). ੩ ਹਾਸੀ। ੪ ਖ਼ੁਸ਼ੀ.

ਨਰਮਦਾ. ਸੰ. ਨਰ੍ਮਦਾ. ਨਮੰ (ਆਨੰਦ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਕਲ ਰਿਖੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੰਨੀਗਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ ਮੇਕਲਾ ਅਥਵਾ ਮੇਕਲਕੰਨ੍ਯਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਨਰਮਦਾ ਨੂੰ ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਭੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਏਸੇ ਨੇ ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਰੁਕੁਤਸ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਨਾਗਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਰਮਦਾ ਰੱਖਦਿੱਤਾ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰੁਕੁਤਸ ਨਰਮਦਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਮਤ੍ਸ੍ਯਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪਤਿ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੁਸਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਰੁਕੁਤਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ "ਰੇਵਾ" ਅਤੇ "ਪੁਰਵਗੀਗਾ" ਭੀ ਕਹੇ ਹਨ. ਚੰਦ੍ਮਾ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੋਣ ਤੋਂ "ਇੰਦੁਜਾ" ਅਤੇ "ਸੋਮੋਦਭਵਾ" ਭੀ ਨਰਮਦਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ.

ਇਹ ਨਦੀ ਅਮਰਕੰਟਕ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਭ੍ਰਿਚ ਪਾਸ ਖੰਭਾਤ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਡ੍ਰਿਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲੰਬਾਈ ੯੦੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਬਹੁਤ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਰਮਦੇਸ਼ੁਰ।
੨ ਕੌਸ਼ਿਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਿਕ ਅਤੇ ਮਾਂਡਵ.

ਨਰਮਦੇਸ ਸੰ. ਨਰ੍ਮਦੇਸ਼. ਨਰਮਦਾ ਦਾ ਅਸਥਾਪਨ
ਨਰਮਦੇਸ੍ਵਰ ਕੀਤਾ ਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼ੀ ਖੰਡ ਅ: ੬੨। ੨ ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆਹੋਇਆ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪੱਥਰ. ਜੈਸੇ ਰੀਛਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਤੈਸੇ ਨਰਮਦਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ.

ਨਰਮਨੁਖ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥੀ ਆਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਨਰ ੧੨.

ਨਰਮਾ. ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਕਪਾਹ,ਜਿਸ ਦਾ ਸੂਤ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਰਮੇ ਦੇ ਸੂਤ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਨਰਮ ਅਤੇ ਚਮਕੀਲਾ ਕਪੜਾ.

ਨਰਮੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੋਮਲਤਾ. ਮ੍ਰਿਦੁਲਤਾ। ੨ ਨੰਮ੍ਰਤਾ. "ਮਾਅ਼ਨੀਯੇ ਨਰਮੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਆਮਦਹ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

ਨਰਮੇਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਮੇਧ ਯਗ੍ਯ. ਪੁਰੁਸ਼ਮੇਧ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਯਗ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਆਹੁਤੀ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਨਰਬਲਿ.* ਨਰਮੇਧ ਯਗ੍ਯ ਚੈਤ ਸੁਦੀ ੧੦ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਕੇ ੪੦ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਬਿਨਾ ਸੰਕੋਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਨਹਸ਼ੇਫ.

ਨਰਯਾਨ. ਉਹ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਜੋ ਆਦਮੀ ਕਰਕੇ ਉਠਾਈ ਅਥਵਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾਵੇ, ਜੈਸੇ ਪਾਲਕੀ ਰਿਕਸ਼ਾ ਆਦਿ। ੨ ਕੁਬੇਰ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਰਵਾਹਨ.

ਨਰਲੋਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨੁੱਖ ਲੋਕ. ਮਤ੍ਯ ਲੋਕ.

ਨਰਵਰ. ਵਿ–ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਧ ਦੇਸ਼। ੩ ਨਲਪੁਰ. ਗਵਾਲੀਅਰ ਤੋਂ ੪੦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਨਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. "ਨਰਵਰ ਕੋ ਰਾਜਾ ਬਡੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੬੧)

ਨਰਵਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਬੇਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਮਨੁੱਖ (ਅਥਵਾ ਨਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਦੇਵਤਾ) ਹੈ। ੨ ਉਹ ਸਵਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਜੋਤਿਆਜਾਵੇ, ਪਾਲਕੀ ਝੰਪਾਨ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਨਰਯਾਨ.

ਨਰਵਿਰਤਿ. ਸੰ. ਨਿਵ੍ਰਤਿ–ਨਿਵ੍ਰੱਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਦੇ ਹਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮਤਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਵਿਰਤਿ ਨਰਵਿਰਤਿ ਪਛਾਣੈ." (ਸਿਧ-ਗੋਸਟਿ) ੨ ਸੰ. ਨਿਵ੍ਰਤਿ–ਨਿਵ੍ਰੱਤਿ. ਸੁਖ. ਸ਼ਾਂਤਿ। ੩ ਸੰ. ਨਿਵ੍ਰਤਿ–ਨਿਵ੍ਰੱਤਿ. ਪੂਰਣਤਾ। ੪ ਬਦਚਲਨੀ। ੫ ਉਪਜੀਵਿਕਾ (ਰੋਜ਼ੀ) ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਨਰਵੈ. ਵਿ–ਨਰਵਰ. ਨਰਵਯੰ. ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ. "ਕਹਿਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਨਰ ਨਰਵੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਨਰੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਪੀਡਨ ਕਰਨਾ. ਜਕੜਨਾ. ਘੁੱਟ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

ਨਰੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਾਜਰ ਆਦਿ ਕੰਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਕੀਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਨਰਮ ਗੁੱਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਨਰਾਇਣ ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਇਣ.
ਨਰਾਇਨ

ਨਰਾਇਨਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ.

ਨਰਾਇਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣਾ.

ਨਰਾਗਸ. ਦੇਖੋ, ਨਰਗਸ. "ਨਰਾਗਸ ਨੈ ਦੇਖਕੈ ਨਾਕ ਔਂਠਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨਰਾਚ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਚ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਨਾਗਰਾਜ", "ਪੰਚ ਚਾਮਰ" ਅਤੇ "ਵਿਚਿਤ੍ਰ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰ. ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਗ. ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਰੀਜ ਆਦਿ ਦੇਵ ਹੈ, ਅਭੈਜ ਭੈਜ ਜਾਨਿਐ,
ਅਲੂਤ ਕੂਤ ਹੈ ਸਦਾ, ਅਰੀਜ ਰੀਜ ਮਾਨਿਐ,
ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਦੇਵ ਹੈ, ਸਦਾ ਅਭੇਵ ਨਾਥ ਹੈ,
ਸਮਸ੍ਤ ਸਿੱਧਿ ਬ੍ਰਿੱਧਿ ਦਾ,ਸਦੀਵ ਸਭੰ ਸਾਥ ਹੈ.
(ਅਕਾਲ)

ਨਰਾਚਨ. ਨਰ–ਅਚਨ. ਆਦਮੀ ਖਾਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖੱਜਾ.

ਨਰਾਚਨੀ. ਆਦਮੀਖਾਣੀ. ਯੋਗਿਨੀ. ਪਿਸ਼ਾਚਨੀ. ਡਾਇਣ. ਡਾਕਿਨੀ.

ਨਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਰਾਚ ੨.

ਨਰਾਜ ਅਰਧ. ਇਹ ਛੰਦ ਨਗਸ੍ਵਰੂਪਿਣੀ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ਦਾ

* ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਕ੍ਲ ਯਜੁਰ੍ਵੇਦ ਅ: ੩੦ ਅਤੇ ੩੧.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅੱਧਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਅੱਖਰ. ਅਥਵਾ ਜ, ਰ, ਲ, ਗ. ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੁ ਧੂਮ ਧੂਮ ਧੂਮ ਹੀ,
ਕਰੰਤ ਸੈਨ ਭੂਮ ਹੀ,
ਬਿਅੰਤ ਧਜਾਨ ਧਜਾਵਹੀ,
ਦੁਰੰਤ ਠੌਰ ਪਾਵਹੀ.
(ਸੂਰਜਾਵ)

ਨਰਾਜ ਬ੍ਰਿੱਧ. ਲਘੁ ਨਰਾਜ ਦੇ ਮੁਕ਼ਾਬਲੇ "ਬ੍ਰਿੱਧ" ਪਦ ਹੈ. ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ਦਾ ਪੂਰਣ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਜ ਦਾ ਲੱਛਣ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਚਲੀ ਸੁਕੰਤ ਸੀਘ੍ਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਪਾਣਿ ਧਾਰਕੈ,
ਉਠੇ ਸੁਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੱਧ ਔਰ ਡਾਕਿਨੀ ਡਕਾਰਕੈ. ×××
(ਚੰਡੀ ੨)

(ਅ) ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ "ਅਨੰਗਸ਼ੇਖਰ" ਛੰਦ ਨੂੰ "ਨਰਾਚ ਵ੍ਰਿੱਧ" ਅਥਵਾ "ਮਹਾਨਰਾਚ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਗਸ਼ੇਖਰ.

ਨਰਾਜ ਲਘੁ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੁਧੀ" ਅਤੇ "ਹੋਹਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਚਾਰ ਅੱਖਰ. ਅਥਵਾ, ਜ, ਗ, ।ऽ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜਲੇ ਹਰੀ। ਥਲੇ ਹਰੀ।
ਉਰੇ ਹਰੀ। ਬਨੇ ਹਰੀ॥
(ਅਕਾਲ)

ਨਰਾਂਤ
ਨਰਾਂਤਕ
ਨਰਾਂਤਕਰ ਵਿ–ਨਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਨੁੱਖ ਮਾਰਨ ਮਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋ ਅੰਗਦ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.* "ਨਰਾਂਤ ਦੇਵਾਂਤ ਦੂਜੋ ਬਲੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨਰਾਧਮ. ਅਧਮ–ਨਰ. ਨੀਚ ਪੁਰੁਸ਼. ਕਮੀਨਾ। ੨ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੀਚ.

ਨਰਾਧਿਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਰ–ਅਧਿਪਤਿ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ। ੨ ਕੁਬੇਰ.

ਨਰਾਧਿਪੀ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਧਿਪ। ੨ ਕੁਬੇਰ. ਦੇਖੋ, ਨਰਵਾਹਨ ਅਤੇ ਗਜਾਧਿਪ.

ਨਰਾਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਨਰਮੇਧ.

ਨਰਾਯਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਨਰਿਏਰ. ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.

ਨਰਿਸ. ਦੇਖੋ, ਨਰੇਸ. "ਇਸ਼ਕਤੰਬੋਲ ਨਰਿਸ ਤਹਿੰ ਕੋ ਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੩) ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ.

ਨਰਿੰਦ
ਨਰਿੰਦੁ ਦੇਖੋ, ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨਰਿੰਦੁ. "ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਸੋਈ ਰਾਜਨਰਿੰਦੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਨਰਿਯਲ. ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ ਅਤੇ ਨਾਰੀਅਲ.

ਨਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਰੀ. ਮਾਨੁਸ਼ੀ. "ਨਰੀ ਆਸੁਰੀ ਕਿੰਨ੍ਰਨੀ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਲੀ। ੨ ਫ਼ਾ نری ਬੱਕਰੇ ਜਾਂ ਮੀਢੇ ਦੀ ਰੰਗੀਹੋਈ ਖੱਲ.

ਨਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਮਣ.

ਨਰੀਛਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੀਛਨ.

ਨਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨਰ.

ਨਰੁਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਰਜਾ.

ਨਰੂ. ਦੇਖੋ, ਨਰ. "ਨਰੂ ਮਰੈ ਨਰੁ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ." (ਗੋਡ ਕਬੀਰ)

ਨਰੇਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਰੇਸ਼. ਨਰ–ਈਸ਼. ਨਰਪਤਿ. ਰਾਜਾ.

ਨਰੇਸ੍ਰਣਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਰੇਸ਼੍ਵਰ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਅਨੀ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

* ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਨਰਾਂਤਕ ਦਾ ਮਰਨਾ ਦਧਿਬਲ ਵਾਨਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਨਰੇਂਦ੍ਰ. ਸੰ. नरेन्द्र. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਰ–ਇੰਦ੍ਰ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ। ੨ ਕੁਬੇਰ ਦੇਵਤਾ.

ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ-ਪਤਿ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮੱਘਰ ਬਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ (੨੬ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੨੩) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦਾ ਪੁੰਜ ਤੇਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਾਘ ਬਦੀ ੬ ਸੰਮਤ ੧੯੦੨ (੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੬) ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸੂਰਵੀਰ ਅਤੇ ਗੁਣਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੫੭-੫੮ ਦੇ ਗਦਰ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦਾ ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ. ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੦ ਨੂੰ ਅੰਬਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਕਰਕੇ ਲਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ (Lord Canning) ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਰਨੌਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦਿੱਤਾ. ੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੧ ਨੂੰ ਕੇ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. (K.C. S. I.) ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੮੬੦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਫੂਲਕੀਆਨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਸਨਦ ੫ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੬੨ ਨੂੰ ਮਿਲੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋ ਸਾਥੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਜੋ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਨਿਯਮ ਥਾਪੇ ਅਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਹਿਦੋ ਪੈਮਾਨ ਠਹਿਰਾਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ ਪੂਰੀ ਬੁੱਧਿਮੱਤਾ (ਦਾਨਾਈ) ਅਤੇ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਉਨਤਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੧੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੨ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਟਿਆਲਾ.

ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਮੰਡਲ. (the Chamber of Princes). ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਂ (Ruling Princes) ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਵਾਬ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨ ਯੋਗਜ਼ ਸਭਾ, ਜੋ ਸਨ ੧੯੨੧ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈ. ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਸਾਲ ਦਿੱਲੀ ਇਜਲਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਆਰੰਭਕ ਸਪੀਚ ਵਾਇਸਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੈਨਸਲਰ (Chancellor) ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੰਗਾਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਸਨ, ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾ ਹਨ.

ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਮੰਡਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵਜ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨ-ਮੈਂਟ ਨਾਲ ਜੋ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸੰਧਿਪਤ੍ਰਾਂ (treaties) ਅਤੇ ਸਨਦਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਾਲਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਅਰ ਸਮੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸੀਗੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ.

ਨਰੇਰ
ਨਰੇਲ ਸੰ. ਨਾਰਿਕੇਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਰਿਯਲ. ਖੋਪੇ ਦਾ ਫਲ. "ਕੂਦ ਕੂਦ ਕਰ ਪਰੀ ਨਰੇਰ ਨਚਾਯਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫) ਚਿਤਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਹੋਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀਅਲ ਨਚਾਕੇ ਕੁੱਦ-ਪਈਆਂ. ਸਤੀਆਂ ਨਲੇਰ ਸੰਧੂਰ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਹੱਥ ਲੈਕੇ ਚਿਤਾ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ.

ਨਰੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਨਰੋਆ. ਵਿ–ਰੁਜ ਰਹਿਤ. ਨੀਰੋਗ. ਅਰੋਗ.

ਨਰੋਸੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਰ–ਸ੍ਵ. ਆਦਮੀ ਦਾ ਸ੍ਵ (ਧਨ) ਸੰਪੱਤਿ. "ਕਬੀਰ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮ ਨਰੋਸੁ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਧਨ ਹੈ.

ਨਰੋਤਮ. ਵਿ–ਨਰੋਤਮ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਨਰੋਮਣਿ. ਵਿ–ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਤਨ. ਚੁਣਿਆ-ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਮਿਲ ਅਤੇ ਆਲਿਮ ਮਨੁੱਖ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਰਾਜਾ.

ਨਰੰਕਾਰ
ਨਰੰਕਾਰੀ ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ.

ਨਲ. ਸੰ. नल्. ਧਾ–ਸੁੰਘਣਾ, ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲ। ੩ ਅੰਡਕੋਸ਼(ਫੋਤਿਆਂ) ਦੀ ਨਾੜੀ। ੪ ਫੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼। ੫ ਸੰ. ਕਮਲ। ੬ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ, ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ੭ ਨਿਸ਼ਧ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਬੀਰਸੇਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵਿਦਰਭਪਤੀ ਭੀਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਮਯੰਤੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਨਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਪੁਸ਼ਕਰ ਨੇ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਘਰੋਂ ਕੱਢਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਵਿਪਦਾ ਵਿੱਚ ਨਲ ਦਮਯੰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਦੀ ਤਰਾਂ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣਰੂਪ ਹੈ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਲ ਨੇ ਫੇਰ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਪਾਕੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸੰਪਦਾ ਵਾਪਿਸ ਲਈ. "ਨਲ ਰਾਜਾ ਦੱਖਨ ਇਕ ਰਹਿਈ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਤਾਂਕੋ ਜਗ ਕਹਿਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੭)

ਨਲਕੀ. ਸੰ. ਨਲਕ. ਥੋਥੀ ਹੱਡੀ। ੨ ਥੋਥੀ ਹੱਡੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਕਾਨੇ ਆਦਿ ਦੀ ਪੋਰੀ.

ਨਲਕੂਬਰ. ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਮਣਿ-ਗ੍ਰੀਵ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨਿਰਲੱਜ ਹੋਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਲਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਨਾਰਦ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਅਰਜੁਨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਜੋੜਾ (ਯਮਲਾਰਜੁਨ) ਹੋਕੇ ਵ੍ਰਿਜ-ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਵੋ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉੱਖਲ ਫਸਾਕੇ ਪੁਟਿਆ ਅਰ ਸ੍ਰਾਪ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿੱਤਾ. "ਨਲਕੂਬਰ ਘਾਯਲ ਕਿਯੇ ਅਤਿ ਜਿਯ ਕੋਪ ਬਢਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਜਮਲਾਰਜਨ.

ਨਲਣੀ. ਦੇਖੋ, ਨਲਿਨੀ.

ਨਲਣੀਧਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਲਿਨੀਧਰ. ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ (ਨਲਿਨੀ), ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਮਲ. "ਹਰਣੀ-ਪਤਿ ਸੇ ਨਲਣੀਧਰ ਸੇ." (ਕਲਕੀ) ਨੇਤ੍ਰ ਮ੍ਰਿਗ ਜੇਹੇ ਅਤੇ ਕਮਲ ਜੈਸੇ.

ਨਲਨਿ
ਨਲਨੀ
ਨਲਿਨ
ਨਲਿਨੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਲਕੀ. ਨਾਲੀ। ੨ ਤੋਤਾ ਫਾਹੁਣ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਬਾਂਸ ਦੀ ਨਾਲੀ (ਨਾਲਿਕਾ) ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਸਰੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋਕੇ ਥੋਥੀ ਨਲਕੀ ਲਗਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਤੋਤਾ ਉਸ ਪੁਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਦ ਨਲਕੀ ਫਿਰਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਤੋਤਾ ਸਿਰਪਰਣੇ ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਲਟਕਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਭੈ ਕਰਕੇ ਤੋਤਾ ਨਲਨੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਅਤੇ ਫੜਿਆਜਾਕੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਬਾਂਧਿਓ ਜਿਉ ਨਲਿਨੀ ਭ੍ਰਮਿ ਸੂਆ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਸੰ. ਨਲਿਨੀ. ਕਮਲਿਨੀ. ਨੀਲੋਫਰ. ਭਮੂਲ। ੪ ਨਦੀ। ੫ ਨਲਿਨੀਨੰਦਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹਾਰੀ ਧਨੇਸੁਰ ਕੀ ਨਲਿਨੀ ਛਬਿ, ਯੋਂ ਨਲਿਨੀ ਵਿਕਸੈਂ ਸੁਖਕਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਬਾਗ਼ (ਨਲਨੀ ਨੰਦਨ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹਾਰਗਈ ਹੈ, ਐਸੀਆਂ ਕਮਲਿਨੀਆਂ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖਿੜਰਹੀਆਂ ਹਨ। ੬ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ.

ਨਲਿਨੀਨੰਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਬਾਗ਼. ਦੇਖੋ, ਨਲਿਨੀ ੫। ੨ ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਬਾਗ਼ ਚੈਤ੍ਰਰਥਜ ਭੀ ਹੈ.

ਨਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਲਕੀ. ਨਾਲੀ। ੨ ਨਲਕੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਤਲੀ ਹੱਡੀ। ੩ ਪਿੰਜਣੀ ਦੀ ਹੱਡੀ। ੪ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ। ੫ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਨਾਲੀ. "ਛੋਛੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਨਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੀ ਸਾਹਰਗ (wind-pipe) ਹੈ। ੬ ਨੱਕ ਤੋਂ ਲਟਕਦੀ-ਹੋਈ ਸੀਂਢ ਦੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਧਾਰਾ। ੭ ਦੇਖੋ, ਨਲਕੀ.

ਨਲੀਏਰ. ਸੰ. ਨਾਰਿਕੇਲ, ਅਤੇ ਨਾਲਿਕੇਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਪੇ ਦਾ ਬਿਰਛ Cocos nucifera। ੨ ਖੋਪੇ ਦਾ ਫਲ.

ਨਲੂਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਲੂਆ. ਨਾਭਿ ਦੀ ਨਾਲਿਕਾ। ੨ ਨਾਲਾ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਵਾਹ.

ਨਲੂਛੀ. ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ, ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਮੁਜੱਫਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਮੁਜੱਫਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਪੁਲੋਂ ਪਾਰ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਕਰੀਬ ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਾਵਲ-ਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ਮੁਜੱਫਰਾਬਾਦ ਤੀਕ ਤਾਂਗੇ ਮੋਟਰਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਥੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਰਛਾ ਮਾਰਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਜਲ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਲਗਾਈ ਸੀ, ਜੋ ਪੁਜਾਰੀ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਕਰਾਕੇ ਛਕਗਏ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਅਤੇ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਜੋੜ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨਲੇਰ. ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.

ਨਲੈਨ. ਅ. نعلين ਨਅ਼ਲੈਨ. ਨਅ਼ਲ ਦਾ ਦ੍ਵਿਵਚਨ. ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਦੇ ਜੋੜੇ. "ਪੈਰੀਂ ਨਲੈਨਾ ਦਸਤੀਂ ਦਸਤਾਨੇ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਨਲਜ. ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਨਲਜ ਕਵਿ ਪਾਰਸਪਰਸ ਕਚ ਕੰਚਨਾ ਹੁਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਨਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਤੋਤ੍ਰ. ਉਸਤਤਿ। ੨ ਵਿ–ਨਵਾਂ. ਨਯਾ. ਨਵੀਨ। ੩ ਸੰ. नवन–ਨਵਨ. ਨੌ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਦਸ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਤੀਨ ਨਵ ਚਾਰ.

ਨਵਸਾਤ. ਨੌ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸੋਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਧੰਨਾਸਿੰਘ.

ਨਵਹਾਇਣ / **ਨਵਹਾਣਿ** ਵਿ–ਹਾਯਨ (ਵਰ੍ਹਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਵਾਂ ਹੋਵੇ. ਨੌ ਜਵਾਨ. "ਨਵਹਾਣਿ ਨਵ ਧਨ ਸਬਦਿ ਜਾਗੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਨਵਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ. "ਨਵਕਾ ਸੇ ਰਥੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਨਵਕੁਮਾਰੀ. ਨੌ ਦੇਵੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ੯ ਤੀਕ, ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ–ਕੁਮਾਰਿਕਾ, ਤ੍ਰਿਮੂਰਤਿ, ਕਲਜਾਣੀ, ਰੋਹਿਣੀ, ਕਾਲੀ, ਚੰਡਿਕਾ, ਸ਼ਾਂਭਵੀ, ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਸੁਭਦ੍ਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਵ ਦੁਰਗਾ.

ਨਵਖੰਡ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਨੌ ਵਿਭਾਗ. ਭਰਤ, ਇਲਾਵ੍ਰਿਤ, ਕਿੰਪੁਰੁਸ਼, ਭਦ੍ਰ, ਕੇਤੁਮਾਲ, ਹਰਿ, ਹਿਰਣਜ, ਰਮਜ ਅਤੇ ਕੁਸ਼. "ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ." (ਜਪੁ) "ਨਵ ਖੰਡਨ ਕੋ ਰਾਜ ਕਮਾਵੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਜੋੜ. "ਸਾਠ ਸੂਤ ਨਵਖੰਡ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਨਵਗ੍ਰਹ / **ਨਵਗ੍ਰਿਹ** ਜਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਨੌ ਗ੍ਰਹ.* ਸੂਰਯ (Sun), ਚੰਦ੍ਰਮਾ (Moon), ਮੰਗਲ (Mars), ਬੁਧ (Mercury), ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ (Jupiter), ਸ਼ੁਕ੍ਰ (Venus), ਸ਼ਨੈਸ਼ੂਰ (Saturn), ਰਾਹੁ (Seizer), ਕੇਤੁ (the dragon's tail). "ਨਵਗ੍ਰਹ ਕੋਟਿ ਠਾਢੇ ਦਰਬਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਨਵਘਰ. ਨੌ ਗੋਲਕ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦ੍ਵਾਰ। ੨ ਨੌ ਦ੍ਵਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਨਵਘਰ ਥਾਪਿ ਮਹਲ ਘਰ ਊਚਉ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਉੱਚੇ ਮਹਲ (ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ) ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ.

ਨਵ ਛਿਅ ਖਟ. ਨੌ ਵਜਾਕਰਣ, ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਵੇਦ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ. "ਨਵ ਛਿਅ ਖਟ ਬੋਲਹਿ ਮੁਖਆਗਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) "ਨਵ ਛਿਅ ਖਟ ਕਾ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਨਵਟਾਂਕ / **ਨਵਟੰਕ** ਨੌ ਟੰਕ. ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕ ਅਤੇ ਟੰਕ.

ਨਵਤਨ / **ਨਵਤਨੁ** ਸੰ. ਨੂਤਨ. ਵਿ–ਨਯਾ. ਨਵਾਂ. ਨਵੀਨ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਵਤਨ ਨਾਮ ਧਿਆਵਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਵਾਨ. ਜਰਾ ਰਹਿਤ. "ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਨਵਤਨੁ ਸਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਨਵਤੇਸ. ਸੰਗਜਾ–ਨੌਬਤ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਨੌਬਤੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼. ਵਡਾ ਨਗਾਰਚੀ. "ਸੁਣ ਭਾਈ ਬਤੀਆਂ ਨਵਤੇਸਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਨਵੱਤੀ. ਸੰ. ਨਵਤ੍ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਨਵਾਂਪਨ. ਨਵੀਨਤਾ. "ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਤਰੰਗ ਨਵੱਤੀ." (ਭਾਗੁ)

ਨਵਦੁਰਗਾ. ਨੌ ਦੇਵੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਨਵਕੁਮਾਰੀ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਿਣਤੀ–ਸ਼ੈਲਪੁਤ੍ਰੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰਿਣੀ, ਚੰਦ੍ਰਘੰਟਾ, ਕੁਸ਼ਮਾਂਡਾ, ਸ੍ਕੰਦਮਾਤਾ, ਕਾਤਜਾਯਨੀ, ਕਾਲਰਾਤ੍ਰਿ, ਮਹਾ ਗੌਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧਿਦਾ.

ਨਵ ਦ੍ਵਾਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦਰਵਾਜ਼ੇ. ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਦੋ ਨਾਸਾਂ, ਮੁਖ, ਗੁਦਾ, ਲਿੰਗ ਅਥਵਾ ਭਗ.

ਨਵਦ੍ਵੀਪ. ਦੇਖੋ, ਨਦੀਆ.

ਨਵਧਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. ਨੌ ਤਰਹਿ.

ਨਵਧਾਭਗਤਿ. ਸੰ. ਨਵਧਾ ਭਕ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ. ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ. "ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ ਰਿਦੇ ਅਤਿ ਜਾਗੀ." (ਨਾਪ੍) "ਭਗਤਿ ਨਵੈ ਪ੍ਰਕਾਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ਭਗਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤਿ ਇਹ ਲਿਖੀ ਹੈ:–

(੧) ਸ਼੍ਰਵਣ. ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟਦੇਵ ਦਾ ਯਸ਼ ਸੁਣਨਾ.
"ਕੋਟਿ ਕਰਣ ਦੀਜਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੀਤਮ,
ਹਰਿ ਗੁਣ ਸੁਣੀਅਹਿ ਅਬਿਨਾਸੀ ਰਾਮ,
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੈ
ਕਟੀਐ ਕਾਲ ਕੀ ਫਾਸੀ ਰਾਮ."
(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

(੨) ਕੀਰਤੱਨ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕਥਨ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ.
"ਲਾਖੁ ਜਿਹਵਾ ਦੇਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ,
ਮੁਖ ਹਰਿ ਆਰਾਧੇ ਮੇਰਾ ਰਾਮ."
(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)
"ਆਨਦ ਸੂਖ ਮੰਗਲ ਬਨੇ ਪੇਖਤ ਗੁਨ ਗਾਉ।
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਰਾਗ ਨਾਦ ਧੁਨਿ ਇਹ ਬਨਿਓ
ਸੁਆਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

(੩) ਸਿਮਰਣ. ਯਾਦ ਕਰਨਾ. ਚਿੱਤ ਦ੍ਵਾਰਾ ਚਿੰਤਨ.
"ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਬਹੁ ਨ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰੇ।
ਈਹਾਂ ਊਹਾਂ ਸਰਬਸੁਖ ਦਾਤਾ ਸਗਲ ਘਟਾਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ॥"
(ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਦਿਨਸੁ ਸੁਹਾਵੜਾ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਵੈ ਚਿਤਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

(੪) ਪਾਦਸੇਵਨ. ਚਰਣਸੇਵਾ.
"ਹਰਿਚਰਣ ਕਵਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ
ਅਨਦਿਨੋ ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ." (ਸੋਹਿਲਾ)
"ਪੈ ਪਾਇ ਮਨਾਈ ਸੋਇ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

(੫) ਅਰਚਨ. ਚੰਦਨ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨਾਲ ਪੂਜਨ.
"ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕਰੀ ਚਨਣਾਠੀਆ
ਜੇ ਮਨੁ ਉਰਸਾ ਹੋਇ,
ਕਰਣੀ ਕੁੰਗੂ ਜੇ ਰਲੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਹੋਇ."
(ਗੂਜ ਮ: ੧)
"ਮਨੁ ਸੰਪਟੁ ਜਿਤੁ ਸਤ ਸਰਿ ਨਾਵਣੁ
ਭਾਵਨ ਪਾਤੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਕਰੈ,
ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਣ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਸੇਵੇ
ਇਨ ਬਿਧਿ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਤੁ ਰਹੈ."
(ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

(੬) ਵੰਦਨ. ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ.
"ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨਅਧਾਰੈ।
ਨਮਸਕਾਰ ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨਾ
ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਜਾਉਬਾਰੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

(੭) ਸਖਜ. ਇਸ਼੍ਟ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ.
"ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮੀਤ।
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੀਤ." (ਗਉ ਮ:੫)
"ਸਜਣ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਿਰਿ ਸਾਹਾਂ ਦੈ ਸਾਹੁ."
(ਸਵਾ ਮ: ੫)

(੮) ਦਾਸਜ. ਸੇਵਕ ਭਾਵ.
"ਤੂੰ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ਗੋਲਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)
"ਬੈਖਰੀਦ ਹਉ ਦਾਸਰੋ ਤੇਰਾ।
ਤੂ ਭਾਰੋ ਠਾਕੁਰ ਗੁਣੀ ਗਹੇਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

(੯) ਆਤਮ ਨਿਵੇਦਨ. ਆਪਣਾਆਪ ਅਰਪਨ.
"ਤੁਧ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ
ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭ ਤੇਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
"ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਰਖਉ ਹਰਿ ਆਗੈ
ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ."
(ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਨਮਨ. ਨਮਸਕਾਰ. ਪ੍ਰਣਾਮ। ੨ ਨਿਉਲਾ। ੩ ਨਿਮਾਣ (ਨਿਵਾਣ). ਨਸ਼ੇਬ. "ਨਵਨ ਗਵਨ ਜਲ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਨਵਨਾਇਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਨਵਨਾਥ. ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਨੌ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਗੀ:– ਆਦਨਾਥ, ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ, ਉਦਯਨਾਥ, ਸੰਤੋਖਨਾਥ, ਕੰਥੜਨਾਥ, ਸਤਜਨਾਥ, ਅਚੰਭਨਾਥ, ਚੌਰੰਗੀਨਾਥ ਅਤੇ ਗੋਰਖਨਾਥ. "ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਨਵ ਨਾਥ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਅਨੁਸਾਰ–ਆਦਿਨਾਥ, ਸ਼ੈਲਨਾਥ, ਸੰਤੋਖਨਾਥ, ਅਚੰਭਨਾਥ, ਗਜਕੰਠਨਾਥ, ਪ੍ਰਜਾਨਾਥ, ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ ਗੋਰਖਨਾਥ ਅਤੇ ਗਜਾਨਸ੍ਵਰੂਪੀਨਾਥ.

ਨਵਨਾਮਕ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਰਹਰਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਨਗਣ, ਦੋ ਲਘੁ, ।।।, ।।।, ।, ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਤਰਭਰ ਪਰ ਸਰ। ਨਿਰਖਤ ਸੁਰ ਨਰ।
ਹਰਪੁਰ ਪੁਰ ਕਰ। ਨਿਰਖਤ ਬਰ ਨਰ।
(ਰਾਮਾਵ)

ਨਵਨਾਯਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਨਵ ਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਨਉ ਨਿਧਿ. "ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਨਵਨੀ / **ਨਵਨੀਤ** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਵਾਂ ਕੱਢਿਆਹੋਇਆ ਮੱਖਣ. ਨੈਨੂ.

ਨਵਨੂਤ. ਵਿ–ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵਾਂ. ਅਤਿ ਨਵੀਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੱਖਣ. ਦੇਖੋ, ਨਵਨੀਤ. "ਤਬ ਸੁੰਦਰ ਨਵਨੂਤ ਨਿਕਾਲੇ." (ਨਾਪ੍)

ਨਵਪਦ. ਨਵਾਂ ਰੁਤਬਾ. ਨਵੀਨ ਪਦਵੀ.

ਨਵਪਦੀ. ਇਹ ਚੌਪਈ ਅਤੇ ਅੜਿੱਲ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਭਗਣ ऽ॥.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕਰਨ ਲਗੇ ਸਭ ਪਾਪਨ,
ਧਰਮ ਕਰਮ ਤਜਕਰ ਹਰਿਜਾਪਨ,
ਪਾਹਨ ਕਉ ਸੁ ਕਰਤ ਸਭਿ ਬੰਦਨ,
ਡਾਰਤ ਧੂਪ ਦੀਪ ਸਿਰ ਚੰਦਨ.
(ਕਲਕੀ)

ਨਵਮ. ਵਿ–ਨੌਵਾਂ. ਨਹਮ.

ਨਵਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਨੌਮੀ ਤਿਥਿ.

ਨਵਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਨਉਮੁਨੀ.

ਨਵਰਸ. ਕਾਵਜ ਦੇ ਨੌ ਰਸ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਸੁ ਹਾਸਜ ਰਸ ਕਰੁਣਾ ਰੌਦ੍ਰ ਸੁਵੀਰ। ਭਯ ਬੀਭਤਸ ਬਖਾਨਿਯੇ ਅਦਭੁਤ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁ ਧੀਰ." (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ) ਦੇਖੋ, ਰਸ। ੨ ਨਾਦੌਨ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਟਿੱਬਾ. "ਤਿਨ ਕਠਗੜ੍ਹ ਨਵਰਸ ਪਰ ਬਾਂਧੋ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਨਵਰਤਨ. ਨੌ ਰਤਨ–ਮੋਤੀ, ਪੰਨਾ, ਮਾਣਿਕ, ਗੋਮੇਦ, ਹੀਰਾ, ਮੂੰਗਾ, ਲਹਸੁਨਿਯਾਂ, ਪੁਖਰਾਜ (ਪਦਮਰਾਗ) ਅਤੇ ਨੀਲਮ। ੨ ਰਾਜਾ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤਜ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਨੌ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਜੋ ਰਤਨ ਰੂਪ ਸਨ–ਧਨ੍ਹੰਤਰਿ, ਕਪਣਕ, ਅਮਰਸਿੰਘ, ਸ਼ੰਕੁ, ਵੇਤਾਲਭੱਟ, ਘਟਕਪੰਰ, ਕਾਲਿਦਾਸ, ਵਰਾਹਮਿਹਿਰ ਅਤੇ ਵਰਰੁਚਿ.*

ਨਵਰਤਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁਜਬੰਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌ ਰਤਨ ਜੜੇ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰਤਨ. "ਨਵਰਤਨੇ ਦਮਕਤ ਦੁਤਿ ਖਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਵ ਰਦ. ਨਵਾਂ ਦੰਦ. ਨਵੇਂ ਦੰਦ.

ਨਵਰਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੯ ਤੀਕ ਨੌ ਰਾਤਾਂ, ਅਰ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ੯ ਤੀਕ ਨੌ ਰਾਤਾਂ. ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨੌ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਵਕੁਮਾਰੀ ਅਤੇ ਨਵ ਦੁਰਗਾ. ਜਦ ਪੂਜਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਦ ਨੌ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌ ਕੁਆਰੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਧਨ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਅਰਪਦੇ ਹਨ.

ਨਵਰੋਜ. ਦੇਖੋ, ਨੌ ਰੋਜ. "ਤਹਿਂ ਨਵਰੋਜ ਕਰੋ ਮਿਲ ਸੁੰਦਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਵਰੰਗ. ਵਿ–ਨਵਾਂ ਰੰਗ। ੨ ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਨੌ ਜਵਾਨ. "ਨਵਰੰਗ ਲਾਲੁ ਸੇਜ ਰਾਵਣ ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਨਵਾਂ ਨਾਟਕਅਸਥਾਨ. ਨਵੀਨ

---

* ਪਰ੍ਹਚਿਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਹੀ ਗ੍ਰਹ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਰਾਹੁ ਅਤੇ ਕੇਤੁ ਗ੍ਰਹ ਨਹੀਂ.

* ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਏ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੀਏਟਰ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਨਵਰੰਗਰਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਬਸੰਤ. ਰਿਤੁਰਾਜ. "ਮਦਨ ਕਿ ਨਵਰੰਗ ਰਾਇ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦)

ਨਵਰੰਗੜਾ
ਨਵਰੰਗੜੀਆ
ਨਵਰੰਗੀ } ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਨਵੀਨ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਵ-ਰੰਗੜੀਆ." (ਵਡ ਮ:੪ ਘੋੜੀਆਂ)

ਨਵਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਵਾਂ. ਨਯਾ. ਨਵੀਨ। ੨ ਨਿਰ-ਮਲ। ੩ ਜਵਾਨ. ਯੁਵਾ। ੪ ਸੁੰਦਰ. "ਨਵਲ ਨਵਤਨ ਨਾਹੁ ਬਾਲਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਨਵਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਵੇਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਛਟੀ. ਪਤਲੀ ਛੜੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੁੱਲ ਗੁੰਦਕੇ ਲੁਗਾਏ ਹੋਣ. "ਨਵਲਾ ਸੀ ਲਿਯੇ ਕਰਵਾਰ ਕਟਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਨਵਲਾ ਹਥ ਗਹੀ ਚਪਲਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਨਵਯੌਵਨਾ. ਜੁਆਨ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਨਵਲਾਇਆ. ਨੁਲ੍ਹਾਇਆ. ਨ੍ਹਵਾਇਆ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ. "ਗੁਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਵਲਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਨਵਲੁ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਵਡਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਸਿੱਖ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਯੋਧਾ ਭੀ ਅਦੁਤੀ ਸੀ.

ਨਵਾ
ਨਵਾਂ } ਵਿ–ਨਵ. ਨਯਾ. ਨਵੀਨ (new).

ਨਵਾਸਾ. ਫ਼ਾ. ਨਵਾਸਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋਹਤਾ. ਬੇਟੀ ਦਾ ਬੇਟਾ.

ਨਵਾਸੀਰ. ਨਾਸੂਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸੂਰ ਅਤੇ ਭਗੰਦਰ.

ਨਵਾਹ. ਅ. ਨਾਹ੍ਹੀਯਹ (ਕਿਨਾਰਾ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ.

ਨਵਾਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ. ਨਵਾਖ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਵਜਾ ਕਰਨਾ. ਛਿੜਜ ਦੇਣਾ.

ਨਵਾਂ ਚੰਦ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚੰਦ. ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਦੀ ਰਾਮ ਰਾਮ.

ਨਵਾਜ਼. ਫ਼ਾ. ਨਵਾਜ਼ ਵਿ–ਨਵਾਜਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਗ਼ਰੀਬਨਵਾਜ਼ ਆਦਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜ਼.

ਨਵਾਜ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ. ਨਵਾਜ਼ਿਸ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਵਾਜ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਡਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਿਹਰਬਾਨੀ. ਕ੍ਰਿਪਾ.

ਨਵਾਦ. ਫ਼ਾ. ਨਵਾਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਬਾਨ. ਬੋਲੀ. ਭਾਸ਼ਾ.

ਨਵਾਦੀ. ਵਿ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਾਦ (ਚਰਚਾ) ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਜਿਸ ਨੂੰ. ਅਵਿਦਯ. "ਨੀਚ ਨਵਾਦੀ ਜਾਨ."(ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਨੀਚਨਵਾਦੀ, ਬਦਜ਼ਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਵਾਦ.

ਨਵਾਨਿਰੋਆ. ਵਿ–ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਅਰੋਗ. ਉਤਸਾਹ ਸਹਿਤ ਅਤੇ ਨੀਰੁਜ. "ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨਵਾਨਿਰੋਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਨਵਾਬ. ਦੇਖੋ, ਨਬਾਬ.

ਨਵਾਬੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੱਵਾਬ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਨੱਵਾਬ ਦਾ ਕਰਮ.

ਨਵਾਂਬੁਦ. ਨਵ–ਅੰਬੁਦ. ਨਵਾਂ ਬੱਦਲ. ਨਯਾ ਮੇਘ.

ਨਵਾਰ. ਫ਼ਾ. ਨਵਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੁਸ਼ੀਯਹ. ਮਰਜ਼ੀ। ੨ ਫੀਤਾ। ੩ ਵਿ–ਅਪਰਾਧ ਰਹਿਤ. ਬੇ ਕ਼ਸੂਰ.

ਨਵਾਲਾ. ਫ਼ਾ. ਨਵਾਲਹ ਨਿਵਾਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕ੍ਮਾ.

ਨਵਾਲੇ ਪਯਾਲੇ ਦਾ ਯਾਰ. ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਇਕੱਠਿਆਂ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਦੋਸ੍ਤ. "ਅਹੋ ਨਵਾਲੇ ਪਯਾਲੇ ਯਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਵਿਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ. ਨਵਿਸ਼ਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੇਖ. ਤਹ੍ਰੀਰ। ੨ ਵਿ–ਲਿਖਿਆ.

ਨਵਿਸ਼ਤਹ. ਫ਼ਾ. ਨਵਿਸ਼ਤਹ ਵਿ–ਲਿਖਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਿਖਤ. ਤਹ੍ਰੀਰ। ੩ ਕਰਮ ਲੇਖ. ਕਿਸਮਤ ਤਕਦੀਰ.

ਨਵਿਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ. ਨਵਿਸ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਲਿਖਣਾ. ਤਹ੍ਰੀਰ ਕਰਨਾ.

ਨਵਿਸ਼ਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਿਸ਼ਤਹ.

ਨਵਿਤ
ਨਵਿੱਤ } ਸੰ. ਨਿਮਿੱਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. "ਵਿਤ ਨਵਿਤ ਕ੍ਰਮਿਓ ਬਹੁ ਭਾਤੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਕਾਹੇ ਕੇ ਨਵਿੱਤ ਕੋ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤੈਂ ਬਨਾਈ ਹੈ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਵੀਸ. ਫ਼ਾ. ਨਵੀਸ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ. ਲੇਖਕ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਅ਼ਰਜ਼ੀਨਵੀਸ, ਨਕ਼ਲਨਵੀਸ ਆਦਿ। ੨ ਨਵਿਸ਼ਤਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਲਿਖ. ਤਹ੍ਰੀਰ ਕਰ.

ਨਵੀਸਿੰਦ
ਨਵੀਸਿੰਦਹ } ਫ਼ਾ. ਨਵੀਸਿੰਦਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਿਖਾਰੀ. ਲੇਖਕ. ਮੁਨਸ਼ੀ. "ਮਿਲ ਨਵੀਸਿੰਦ ਸੋਂ ਬੈਸੇ." (ਨਾਪ੍)

ਨਵੀਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਵਾਂ. ਨਯਾ। ੨ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਦਾ. ਅਪੂਰਵ। ੩ ਕਵਿ ਗੋਪਾਲਸਿੰਘ ਦੀ ਛਾਪ. ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਸਰ.

ਨਵੇ. ਵਿ–ਨੌਂ. ਨੌਂਹੀ. "ਨਵੇ ਛਿਦ੍ ਅਪਵੀਤ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਨਵੀਨ. ਨਯੇ. ਨਵੇਂ. "ਅਗੈ ਜੀਉ ਨਵੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਵੈ.

ਨਵੇਸੋਤ. ਨਵ–ਸ੍ਰੋਤ. ਨੌ ਚਸ਼ਮੇ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦ੍ਵਾਰ. "ਨਵੈ ਸੋਤ ਸਭਿ ਢਿਲਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਨਵੇਕਲਾ. ਵਿ–ਨਿਰਾਲਾ. ਅਲਗ. ਵੱਖਰਾ.

ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਦੀ ਰਾਮ ਰਾਮ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇਖਕੇ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀਂ ਰਾਮ ਰਾਮ ਆਖਦੇ ਅਤੇ ਉਤ੍ਸਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਤਯੋਹਾਰ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮੰਨਿਆਹਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਅਤੇ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਤ੍ਯੋਹਾਰਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਤੁਰੀ ਵਜਾਓ, ਇਹ ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ ਲਈ ਕ਼ਾਨੂਨ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਹੈ." ਦੇਖੋ, ਜ਼ੱਬੂਰ ਸ਼ਾਮ (Psalm) ੮੧, ਆਯਤ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਨਵੇ ਛਿਦ੍. ਨੌ ਦ੍ਵਾਰ. ਨੌ ਗੋਲਕ. "ਨਉਮੀ ਨਵੈ ਛਿਦ੍ ਅਪਵੀਤ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਨਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵੇਦਨ ਅਤੇ ਨੈਵੇਦ। ੨ ਫ਼ਾ. ਨਵੇਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ. ਮੰਗਲ ਸ਼ੁਭਾਚਾਰ.

ਨਵੇਲ
ਨਵੇਲੜਾ
ਨਵੇਲੜੀ
ਨਵੇਲਾ
ਨਵੇਲੀ } ਵਿ–ਨਵਲ. ਨਵਲਾ. ਨਵ. ਨਵੀਨ. ਜਵਾਨ. ਯੁਵਾ. ਤ੍ਰੁਣੀ. "ਨਾਨਕ ਮੁੰਧ ਨਵੇਲ ਮੁੰਦ੍ਰਿ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਮੁੰਧ ਨਵੇਲੜੀਆ ਗੋਇਲਿ ਆਈ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਓਹੁ ਨੇਹੁ ਨਵੇਲਾ ਅਪਨੈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਉ ਲਾਗਿਰਹੈ." (ਆਸਾ ਮ. ੫)

ਨਵੈ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ੩। ੨ ਸੰ. ਨਵਕ. ਨੌਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ). ੩ ਸੰ. ਨਵਤਿ. ਨੱਵੇ. ਦਸ ਘੱਟ ਸੌ–ਯ. "ਨਵੈ ਕਾ ਸਿਹਜਾਸਣੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ:੧)

ਨਵੈ ਖੰਡ ਕੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ. ਦੇਖੋ, ਬਟੁਆ.

ਨਵੈ ਘਰ. ਨੌ ਘਰ. ਨੌ ਦ੍ਵਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਗੋਲਕ. "ਕਹਿਤ ਕਬੀਰ ਨਵੈ ਘਰ ਮੂਸੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਵੈ ਦਰ. ਦੇਖੋ, ਨਉ ਦਰਵਾਜ.

ਨਵੈ ਨਾਬ. ਦੇਖੋ, ਨਵਨਾਬ. "ਨਵੈਨਾਬ ਸੂਰਜ ਅਰੁ ਚੰਦਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਨਵੈ ਪ੍ਰਕਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ.

ਨਵੋਢਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਵ–ਊਢਾ. ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਵਹੁਟੀ. ਨਈਵਹੁ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਵਯੌਵਨਾ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਲੱਜਾ ਅਤੇ ਭੈ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਾਇਕ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਨਾ ਚਾਹੇ.

ਨਵੰਤ. ਨਵਕ. ਨੌਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਨਵੰਤ ਦ੍ਵਾਰੇ ਭੀਤ ਰਹਿਤੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕਿਵਾੜ ਰਹਿਤ ਹਨ.

ਨਵੰਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਨਉਨਿਧਿ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨਵੰਨਿਧਿ ਪਾਈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਨੜ
ਨੜਾ } ਸੰ. ਨੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਬਾ ਕਾਨਾ. ਚੋਬੀ ਬਾਂਸੀ. L. Arundinacea Falcata.

ਨੜਾਲੀ. ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ, ਤਸੀਲ ਗੁੱਜਰਖ਼ਾਨ, ਥਾਣਾ ਜਾਤਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਲਤਾਲਾ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਹਰਬੰਸ ਜੀ ਤਪਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਪਾ ਹਰਬੰਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਦਾਲਾਨ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨੜਿੰਨਮੇ
ਨੜਿੰਨਵੇ } ਵਿ–ਨਵਨਵਤਿ. ਨੌ ਅਤੇ ਨੱਵੇ–੯੯.

ਨੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਬੀ ਬਾਂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨੜਾ। ੨ ਇੱਕ ਬਗੁਲੇ ਜਾਤਿ ਦੀ ਵਡੀ ਗਰਦਨ ਅਤੇ ਚੁੰਜ ਵਾਲੀ ਚਿੜੀ, ਜੋ ਜਲਜੀਵ ਖਾਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੩ ਹੁ਼ਕੇ ਦੀ ਨਲਕੀ.

ਨੜੀਮਾਰ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੁੱਕੇ ਦੀ ਨੜੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ.

ਨਾ. ਫ਼ਾ. ਨਾ ਵ੍ਯ–ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਸੰ. ਨਹੀਂ. "ਨਾ ਓਇ ਜਨਮਹਿ ਨਾ ਮਰਹਿ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੩) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਤਾਤੇ ਸੇਵੀਅਲੈ ਰਾਮ ਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਰਾਮ ਨਾਮ ਭਜੋ। ੩ ਪੋਠੋ-ਹਾਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨਾ (ਉਸ ਦਾ).

ਨਾਉ. ਸੰ. ਨੌਕਾ. ਨਾਵ. ਕਿਸ਼ਤੀ. "ਭਵਜਲ ਬਿਖਮ ਭਰਾਉ, ਗੁਰੁ ਤਾਰੇ ਹਰਿਨਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਨਾਮ. "ਨਾਉ ਸੁਣਿ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ."(ਵਾਰਆਸਾ) ੩ ਸ਼ਨਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਹਾਉਣਾ. "ਅੰਤਰਿਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ." (ਜਪੁ) ੪ ਨਸ਼ਾਯ. ਇਨਸ਼ਾਫ. "ਨਾਉ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰ ਕਰੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਨਾਉਧਰੀਕ. ਨਾਮ ਨੂੰ, ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰਾ, ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ. "ਨਾਉਧਰੀਕ ਸਿੱਖ ਹੋਏ, ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਲਗੇ ਜਪਣ." (ਜਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਮ-ਧਰੀਕ.

ਨਾਊ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਈ. ਨਾਪਿਤ। ੨ ਨਾਉਂ. ਨਾਮ। ੩ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸੇਖੜ ਹੋਤ੍ਰ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਊ ਸੇਖੜ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਨਾਊ ਸੇਖੜ. ਦੇਖੋ, ਨਾਊ ੩.

ਨਾਓ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਮ. "ਜਿਨਿ ਦਿਤੜਾ ਨਾਓ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੨ ਨੌਕਾ. ਨਾਵ.

ਨਾਇ. ਨਾਮ. ਨਾਮ ਵਿੱਚ. "ਨਾਇ ਰਤੇ ਸੇ ਜਿਣਿ-ਗਏ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਨ੍ਹਾਕੇ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ. "ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ." (ਜਪੁ) ੩ ਨ੍ਹਾਤੇ ਤੋਂ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਪੁਰ. "ਨਾਇ ਨਿਵਾਜਾ ਨਾਤੈ ਪੂਜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਫ਼ਾ. ਨਾਇ ਨਾਯ. ਬੰਸਰੀ. "ਨਾਇ ਨਫੀਰੀ ਜਾਤ ਨ ਗਨੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੫ ਅ. ਨਾਇ ਨੌਮ. ਪਜਾਸ. ਭਾਵ–ਹ੍ਰਿਦਸ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨਿ. "ਬੁਝੈ ਬਲੰਤੀ ਨਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੬ ਸੰ. ਨਾਯ. ਨੀਤਿ. "ਸਭ ਸੈਨ ਜੁਰੇ ਮੁਹਿ ਨਾਇ ਬਧੈਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਭ ਦੇ ਸੰਮੁਖ ਵਧ ਕਰਨਾ ਨੀਤਿ ਹੈ.

ਨਾਂਇ. ਨਾਮ.

ਨਾਇਓ. ਨਾਮ. "ਸੁਨਤ ਤੁਹਾਰੋ ਨਾਇਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਨਾਮ ਦਾ। ੩ ਨਿਮਾਇਆ. ਨਿਵਾ-ਇਆ. ਝੁਕਾਇਆ. ਨੰਮ੍ਰ ਕੀਤਾ.

ਨਾਇਐ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨ੍ਹਾਕੇ. ਨਹਾਕੇ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ। ੨ ਨ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ. ਨਹਾਨੇ ਸੇ. "ਕਸਮਲ ਜਾਹਿ ਨਾਇਐ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਨਾਇਕ. ਸੰ. ਨਾਯਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਨੇਤਾ. ਆਗੂ। ੨ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ.। ੩ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸਾਰੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਤੋਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲਬਾਣਾ ਅਤੇ ਨਾਇਕੁ ੨। ੪ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰਰਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਰੂਪ ਯੁਵਾ ਪੁਰੁਸ, ਯਥਾ– "ਸੁੰਦਰ ਗੁਣਮੰਦਿਰ ਯੁਵਾ ਯੁਵਤਿ ਵਿਲੋਕੈਂ ਜਾਂਹਿ। ਕਵਿਤਾ ਰਾਗ ਰਸਗਜ ਜੋ ਨਾਯਕ ਕਹਿਯੇ ਤਾਂਹਿ." (ਜਗਦਵਿਨੋਦ) "ਅਭਿਮਾਨੀ ਤਮਾਗੀ ਤਰੁਣ ਕੋਕ-ਕਲਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਭਜਨ ਕ੍ਰਮੀ ਸੁੰਦਰ ਧਨੀ ਸੁਚਿ ਰੁਚਿ ਸਦਾ ਕੁਲੀਨ." (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)*
੫ ਕਿਸੇ ਕਾਵ੍ਯਚਰਿਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਨਾਟਕ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰੁਸ਼. Hero. ਜੈਸੇ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਨਾਇਕ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ.

ਨਾਇਕਾ } ਸੰ. ਨਾਯਿਕਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ
ਨਾਇਕਿ } ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਜੋ ਅੱਗੇ ਹੋਕੇ ਚੱਲੇ। ੨ ਸ੍ਵਾਮਿਨੀ."ਘਰ ਕੀ ਨਾਇਕਿ ਘਰ ਵਾਸੁ ਨ ਦੇਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)"ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਇਹ ਨਾਇਕਿ ਹਮਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਿਕਾ– "ਉਪਜਤ ਜਾਂਹਿ ਵਿਲੋਕਬੈ ਚਿੱਤ ਬੀਚ ਰਸਭਾਵ। ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨਤ ਨਾਯਿਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਬੀਨ ਕਵਿਰਾਵ." (ਰਸਰਾਜ)† ੪ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਾਵ੍ਯਚਰਿਤ ਦੀ ਆਧਾਰ ਹੋਵੇ. Heroine. ਜੈਸੇ–ਸ੍ਰਯੰਵਰ ਕਥਾ ਦੀ ਨਾਯਿਕਾ ਜਾਨਕੀ. ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਨਾਯਿਕਾ ਦੁਰਗਾ। ੫ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ.ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਨਾਇਕਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:–ਉਗ੍ਰਚੰਡਾ, ਪ੍ਰਚੰਡਾ, ਚੰਡੋਗ੍ਰਾ, ਚੰਡ-ਨਾਯਿਕਾ, ਅਤਿਚੰਡਾ, ਚਾਮੁੰਡਾ, ਚੰਡਾ ਅਤੇ ਚੰਡਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਵੈਵਰਤ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਖੰਡ, ਅ: ੬੧.

ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਸ੍ਸੀ ਨਾਯਿਕਾ ਹਨ:– ਸ੍ਵਾਧੀਨਪਤਿਕਾ, ਉਤ੍ਕਲਾ. ਵਾਸਕਸੱਜਾ, ਅਭਿ-ਸੰਧਿਤਾ, ਕਲਹਾਂਤਰਿਤਾ, ਖੰਡਿਤਾ, ਪ੍ਰੋਸਿਤਪ੍ਰੇਯਸੀ ਅਤੇ ਵਿਪ੍ਰਲਬਧਾ। ੬ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਨਾਯਕ ! "ਸਗਲ ਭੁਵਨ ਕੋ ਨਾਇਕਾ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਾਇਕੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕ ੧. "ਤੂ ਨਾਇਕੁ ਸਗਲ ਭੁਉਣ."(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕ ੩. "ਨਾਇਕੁ ਏਕ ਬਨਜਾਰੋ ਪਾਂਚ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਨਾਇਕ, ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ ਵਣਜਾਰੇ.

ਨਾਇਣ } ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ. ਨ੍ਹਾਉਣਾ. ਨਹਾਨਾ.
ਨਾਇਣੁ } "ਗਿਆਨ ਸਰਿ ਨਾਇਣ." (ਭੈਰ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਇਨ ੨.

ਨਾਇਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਇਣੁ। ੨ ਨਾਈ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਪਿਤੀ.

ਨਾਇਰਸੀਅੜਾ. ਨਾਮਰਸੀਆ. ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਸੀਅੜਾ.

ਨਾਈ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਾਪਿਤ. ਨਹੁੰ ਲਾਹੁਣ ਅਤੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਆਦਿ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨਾਈ ਊਪਰਿਆ ਸੈਨ ਸੇਵ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਨਾਮ ਵਾਲਾ. ਨਾਮੀ. "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇਪਾਤਿਸਾਹ, ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੩ ਨਾਮ ਕਰਕੇ. ਨਾਮ ਸੋ. ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਤੀਰਥ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਨਾਮੋਂ ਸੋ. ਨਾਮ ਵਿੱਚ. "ਜੂਠਿ ਨ ਅੰਨੀ ਜੂਠਿ ਨ ਨਾਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਹਿੰਦੂਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੩ ਸ਼: ੬। ੫ ਨਿਵਾਕੇ. ਝੁਕਾਕੇ. "ਤੁਰਕ ਮੂਏ ਸਿਰੁ ਨਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੬ ਅ. ਨਾਈ. ਮੌਤ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪੁਚਾਣ ਵਾਲਾ.

ਨਾਈਐ. ਨਹਾਈਐ. ਸਨਾਨ ਕਰੀਐ। ੨ ਨਾਮ ਹੈ. "ਏਕ ਤੇਰੋ ਇਕੁ ਨਾਈਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਾਏ. ਨਹਾਏ. ਨ੍ਹਾਤੇ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਗ ਨਾਏ ਧੂਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਦੀ ਪਗਧੂਰਿ ਨ੍ਹਾਏ। ੨ ਨਾਮ ਸੋ. ਨਾਮ ਕਰਕੇ. "ਸਭ ਸੁਖ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਨੌਕੇ. ਨਾਏਂ. "ਨੌ ਨਾਏ ਏਕਾਸੀਹ." (ਭ੍ਰਾਗੁ) ੪ ਨਿਵਾਏ. ਝੁਕਾਏ.

ਨਾਸ. ਸੰ. ਨਾਸ੍. ਧਾ–ਖਰਰਾਟਾ ਮਾਰਨਾ, ਸ੍ਵਾਸ (ਸਾਹ) ਨਾਲ ਖਰ ਖਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਾਸਾ. ਨੱਕ। ੩ ਸੰ. ਨਾਸ਼. ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੪ ਜਦ ਨਾਸ ਸ਼ਬਦ ਯੌਗਿਕ ਹੋਕੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਨਾਸ਼ਕ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–"ਭੈ ਭੁੰਜਨ ਅਘ ਦੁਖਨਾਸ." (ਬਾਵਨ) "ਹੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਘਨਾਸ." (ਬਾਵਨ) ੫ ਅ. ਨਾਸ ਆਦਮੀ. ਮਨੁੱਖ। ੬ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ। ੭ ਫ਼ਾ. ਨਾਸ਼. ਕੀਰਣੇ. ਵਿਲਾਪ.

ਨਾਸਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ਕ. ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਸਿਕ.

ਨਾਸਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸਿਕਾ.

ਨਾਸ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ ਨਾਸ਼ਤਹ ਅਥਵਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਖ਼ਾਲੀ ਪੇਟ। ੨ ਭ੍ਰਾਵ–ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਅਲਪ ਅਹਾਰ. ਨਿਰਨੈ ਕਾਲਜੈ ਕੀਤਾ ਥੋੜਾ ਭੁੰਜਨ.

ਨਾਸਤਿ. ਸੰ. ਨਾਸ੍ਤਿ. ਨ–ਅਸ੍ਤਿ. ਨਹੀਂ ਹੈ. "ਦੁਤੀਆ ਨਾਸਤਿ, ਇਕੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਨਾ–ਹੋਂਦ. ਨ–ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ. "ਆਸਤਿ ਨਾਸਤਿ ਏਕੋ ਨਾਉ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)
੩ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਨਾਸਤਿਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸ੍ਤਿਕ.

ਨਾਸਨ. ਸੰ. ਨਾਸ਼ਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਸ਼੍ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਾਸਨ ਭਾਜਨ ਬਾਕੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਸਣਾ.

ਨਾਸਨੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਜ਼ਹਰ. ਵਿਸ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ. ਤੁ ਆਸ਼ਪਾਲ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਾਖ. ਅੰ. pear. L.Pyrus Communis. "ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਖਾਤੀ ਤੇਬ-ਨਾਸਪਾਤੀ ਖਾਤੀ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਬਣ)

ਨਾਸਪਾਲ. ਫ਼ਾ ਨਾਰਪਾਲ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਨਾਰ ਦਾ ਛਿਲਕਾ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ* ਅਤੇ ਕ਼ਾਬਿਜ਼ ਹੈ. ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੋਜ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬਵਾਸੀਰ ਦੇ ਮੱਸੇ ਧੋਣ ਤੋਂ ਆਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨਾਸਵਾਨ } ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਅਨਿਤ੍ਯ.
ਨਾਸਵੰਤ }

ਨਾਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਾਸਿਕਾ. ਨੱਕ। ੨ ਨੱਕ ਦਾ ਛਿਦ੍ (ਛੇਕ).

ਨਾਸਾਗ੍ਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨੱਕ ਦੀ ਨੋਕ. ਨੱਕ ਦੀ ਕੂਮਲ.

ਨਾਸਾਬੂਰ. ਫ਼ਾ ਨਾਸਾਬੂਰ. ਵਿ–ਜੋ ਸ਼ਾਬਿਰ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਬਰ (ਸੰਤੋਖ) ਨਹੀਂ. ਬੇਸਬਰਾ. "ਨਾਸਾਬੂਰ ਹੋਵੈ ਫਿਰਿ ਮੰਗੈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਾਸਿਹ. ਅ ਨਾਸਿਹ਼. ਵਿ–ਨਸੀਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਸਹ.

ਨਾਸਿਕ. ਸੰ. ਨਾਸਿਕਜ. ਵਿ–ਨੱਕ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤ੍ਪੰਨ ਹੋਇਆ।
੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਸ਼੍ਨਿਕੁਮਾਰ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਘੋੜੀ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮੇ ਹਨ। ੩ ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼। ੪ ਨਾਸਿਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਦੇ ਹਾਤੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੦੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਾਸੇ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਨਾਸਿਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੁੰਭਮੇਲਾ ਵਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਲਛਮਣ ਨੇ ਜਿਸ ਪੰਚਵਟੀ ਵਿੱਚ ਸੂਪਨਖਾ ਦਾ ਨੱਕ ਵੱਢਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਾਸਿਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਹੈ.

ਨਾਸਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨੱਕ. ਨਾਕ.

ਨਾਸਿਕਜ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸਿਕ.

ਨਾਸਿਯ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ਕ. ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. "ਸਰਬ ਨਾਸਿਯ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਸਜ.

ਨਾਸਿਰ. ਅ ਨਾਸਿਰ. ਸਹਾਇਕ.

ਨਾਸਿਰ ਅਲੀ. ਇਹ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਜਾਲਿਮ ਫੌਜਦਾਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੪ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ ਥੰਮ੍ਹਸਾਹਿਬ ਸਾੜਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਈ.†

ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ. ناصرالدين ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ. ਵਿ–ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਇਕ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗ਼ੁਲਾਮ ਵੰਸ਼ੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ ਮਹਮੂਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੨੪੬ ਤੋਂ ੧੨੬੬ ਤਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੮। ੩ ਤੁਗ਼-ਲਕ਼ ਵੰਸ਼ੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਸਨ ੧੩੯੦ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ, ਅਤੇ ੯੪ ਤਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੧੯। ੪ ਨਾਸਿਰ ਅਲੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸਿਰ ਅਲੀ.

ਨਾਸੀ. ਸੰ. ਨਾਸ਼ਿਨ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਠੀ. ਭੱਜੀ. ਦੇਖੋ, ਨਸਣਾ.

ਨਾਸੂਰ. ਅ ਨਾਸੂਰ ਅਥਵਾ ਨਾਸੂਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਹ ਜ਼ਖਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸਦਾ ਪੀਪ ਵਹਿੰਦੀ ਰਹੇ. ਨਾੜੀਵ੍ਰਣ.

ਨਾਸ੍ਹਿ. ਸੰ. ਨ–ਅਸ੍ਤਿ. ਨਹੀਂ ਹੈ. "ਦਇਆ ਸੁਚਿ ਨਾਸ੍ਹਿ." (ਸ੍ਰਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਨਾਸ੍ਤਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ (atheist).

ਨਾਸ੍ਤਿਕਤਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਾਸ੍ਤਿਕਪੁਣਾ (atheism).

ਨਾਸਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਾਸਾ (ਨੱਕ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ

---

* ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਇਕ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ:–
੧ ਪਤਿ, (ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਆਹੁਣ ਵਾਲਾ).
੨ ਉਪਪਤਿ, (ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਵਿਆਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਰ).
੩ ਵੈਸ਼ਿਕ, (ਵੈਸ਼ਯਾ–ਗਣਿਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ).
ਅੱਗੇ ਪਤਿ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ (ਅਨੁਕੂਲ–ਦਕ੍ਸ਼ਿਣ–ਧ੍ਰਿਸ਼੍–ਸ਼ਠ ਅਤੇ ਅਨਭਿਗ੍ਯ) ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਪਪਤਿ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ (ਵਚਨ ਚਤੁਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਚਤੁਰ) ਲਿਖੇ ਹਨ.

† ਜਾਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਿਕਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ:–ਪਦਮਿਨੀ, ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ, ਸ਼ੰਖਿਨੀ ਅਤੇ ਹਸ੍ਤਿਨੀ.
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ (ਸ੍ਵਭਾਵ) ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਿਕਾ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ–ਉੱਤਮ, ਮਧ੍ਯਮ ਅਤੇ ਅਧਮ.
ਜਿਵੇਂ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਨਾਯਿਕ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਵਸਥਾ (ਹਾਲਤ–ਦਸ਼ਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਿਕਾ ਦੇ ਭੀ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨੇ ਹਨ—
੧ ਸ੍ਵਕੀਯਾ, (ਜੋ ਧਰ੍ਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹੁਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਯਿਕ 'ਪਤਿ' ਹੈ).
੨ ਪਰਕੀਯਾ, (ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਯਿਕ 'ਉਪਪਤਿ' ਹੈ).
੩ ਸਾਮਾਨ੍ਯਾ ਅਥਵਾ ਗਣਿਕਾ. (ਜੋ ਧਨ ਲੈਕੇ ਅਨੇਕ ਪੁਰਖਾ ਨਾਲ ਕੁਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਯਿਕ 'ਵੈਸ਼ਿਕ' ਹੈ).
ਸ੍ਵਕੀਯਾ ਦੇ ਮੁਗ਼ਧਾ, ਮਧ੍ਯਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੌਢਾ ਆਦਿ ਭੇਦ, ਪਰਕੀਯਾ ਦੇ ਊਢਾ, ਅਨੂਢਾ, ਗੁਪਤਾ, ਵਿਦਗਧਾ, ਲਕ੍ਸ਼ਿਤਾ, ਕੁਲਟਾ, ਅਨੁਸ਼ਯਨਾ ਅਤੇ ਮੁਦਿਤਾ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਕਲਪੇ ਹਨ.
ਰਸਲੋਨ ਕਵਿ ਨੇ ਰਸਪ੍ਰਬੋਧ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ੧੩੦੨, ਚਿਰਜੀਵੀ ਕਵਿ ਨੇ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀਨਿਵੇਦ ਵਿੱਚ ੭੨੪੦, ਸਦਾਨੰਦ ਕਵਿ ਨੇ ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿੱਚ ੯੨੨੨ ਭੇਦ ਨਾਯਿਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਕਵਿਤ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਬਾਬੂ ਸਤੀਨਾਥਪ੍ਰਸਾਦ (ਭਨੁ ਕਵਿ) ਨੇ ੪੭੬੮ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ.
ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਕੇਵਲ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਲੰਮ੍ਹਾ ਹੈ. ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ–ਪਦਮਿਨੀ, ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ, ਸ਼ੰਖਿਨੀ, ਹਸ੍ਤਿਨੀ, ਉੱਤਮਾ, ਮਧ੍ਯਮਾ, ਅਧਮਾ, ਸ੍ਵਕੀਯਾ, ਪਰਕੀਯਾ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ੍ਯਾ, ਇਹ ਨੌ ਹੀ ਭੇਦ ਨਾਯਿਕਾ ਦੇ ਹਨ.

* ਯੂਨਾਨੀ ਮਿੱਠੇ ਅਨਾਰ ਦਾ ਛਿੱਲ ਸਰਦ ਤਰ, ਅਤੇ ਖੱਟੇ ਦਾ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

† ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਜੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਥੇਂਡ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਦਿ ਅੰਤ ਲੱਗੇ ਹੋਰੇ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਮਿਰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਭੀ ਨੋਟ ਹੈ—"ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਸੰਮਤ ੧੮੧੪."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਬੰਧ। ੨ ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਪੰਨ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ)। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਈਹੋਈ ਰੱਸੀ. ਨੱਥ. ਨਕੇਲ। ੪ ਸੰ. ਨਾਸ਼ਜ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ (ਬਰਬਾਦੀ) ਲਾਇਕ਼.

ਨਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਥ. ਸ੍ਵਾਮੀ, ਪਤਿ. (ਦੇਖੋ, ਨਹਨ). "ਜਿਨਿ ਨਾਹ ਨਿਰੰਤਰਿ ਭੁਗਤਿ ਨ ਕੀਨੀ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਵਜ–ਨਹੀਂ. ਨਾ. "ਤਿਨ ਕੈ ਜਮ ਭਰ ਨਾਹ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਨਕਾਰ. ਨਨਕਾਰ.ਨਾਂਹ."ਕਰੈ ਨਾਹ,ਕੈ ਅੰਗੀਕਾਰੈ."(ਸਲੋਹ)

ਨਾਂਹ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹ ੩.

ਨਾਹਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਾ–ਹੁੱਕ. ਵ੍ਰਿਥਾ. ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਐਵੇਂ. "ਨਾਹਕ ਤੂ ਭ੍ਰਮੀ ਮਨ ਮੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਾਹਣ } ਵਜ–ਨਹੀਂ.ਨਿਸੇਧ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ."ਨਾਹਨ
ਨਾਹਨ } ਗੁਨ ਨਾਹਨਿ ਕਛੂ ਬਿਦਿਆ."(ਰਾਮ ਮ:੯) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਮੌਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਰਾਜਾ ਮੋਲਿਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਕਈ ਦਿਨ ਪਾਂਵਟੇ ਤੋਂ ਆਕੇ ਦਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਰੇਡ (parade) ਪਾਸ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਧੂਪ ਦੀਪ ਲਈ ਪੰਦਰਾਂ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਾਰਾ ਤੋਂ ਨਾਹਨ ੩੭ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਨਾਹਨ ਨਗਰ ਸਨ ੧੬੨੧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਕਰਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੩੨੦੭ ਫੁਟ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੋਦਿਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਨਾਹਨਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਨ ੧.

ਨਾਹਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–(ਨ੍ਰ-ਹ੍) ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੨ ਲਕੜ-ਬਘਾ. ਵਜਾਪ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘ। ੩ ਲੋਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰੋਹਾ ਜ਼ਾਜੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੪ ਨਾਹਰਖਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਰ-ਖਾਨ.

ਨਾਹਰਸਿੰਘ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਲੇ ਮਾਮੂਰ ਸੀ.

ਨਾਹਰਖ਼ਾਨ. ਨੁਸਰਤਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਵਲੀਮੁਹੰਮਦਖ਼ਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਮਲੇਰ ਦਾ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਚਮ-ਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੜਿਆ. "ਚੁ ਦੀਦਮ ਕਿ ਨਾਹਰ ਬਯਾਮਦ ਬਜੰਗ." (ਜਫਰ)

ਨਾਹਰਨਖਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨੌਹ ਜੇਹਾ ਹਥਿਆਰ. ਬਾਘਨਖਾ. ਇਹ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਪੇਟੀ ਨਾਲ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਮੁਠਭੇੜ ਹੋਵੇ ਤਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਨਾਹਿ } ਵਜ–ਨਹੀਂ. ਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਥ.
ਨਾਂਹਿ } ਪਤਿ. "ਤਾਕੋ ਨਾਹਿ ਨਾਹਿ ਕਛੁ ਪਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੪) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੁਕੋ. ਸਨਾਨ ਕਰਕੋ. ਨ੍ਹਾਇ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਸਮਲ ਧੋਵਹਿ ਨਾਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭)

ਨਾਹਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਤਰੁ. ਨਹੀਂ ਤਾਂ. "ਨਾਹਿਤ ਪਾਹੀ ਪਾਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਨਾਹਿਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਨ ੧. "ਨਾਹਿਨ ਗੁਨੁ ਨਾਹਿਨ ਕਛੁ ਜਪੁ ਤਪੁ." (ਜੈਤ ਮ: ੯)

ਨਾਹੀ. ਵਜ–ਨਾਂ. ਨਹੀਂ. "ਨਾਹੀ ਬਿਨ ਹਰਿਨਾਉ ਸਰਬਸਿਧਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੨ ਨੁਾਉਂਦਾ. ਸਨਾਨ ਕਰਦਾ. "ਬਾਹਰਿ ਕਾਹੇ ਨਾਹੀ ?" (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਅ. ਜ਼ਾਹਿ ਵਰਜਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ. "ਨਾਹੀ ਦੇਖਿ ਨ ਭਾਜੀਐ, ਪਰਮ ਸਿਆਨਪ ਏਹ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਹਟੀਏ। ੪ ਭਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਭੀ. ਤੁੰਨ. ਧੁੰਨੀ.

ਨਾਹੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਥ. ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾਹੁ ਮਿਲਿਆ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)

ਨਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨ–ਅਕ. ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਕ (ਦੁੱਖ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਸੁਰਗ। ੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਸੰ. ਨਾਸਿਕਾ. ਨੱਕ."ਨਾਕਹਿ ਬਿਨਾ,ਨਾ ਸੋਹੈ ਬਤੀਸਲਖਣਾ."(ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਸੰ. ਨਕ੍ਰ. ਨਾਕੂ. "ਨਾਕਹਿ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖਲਯੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗਜ ਨੂੰ ਨਾਕੂ ਤੋਂ ਬਚਾਲਿਆ। ੫ ਫ਼ਾ ਨਾਕ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਭ੍ਰਿਆਹੋਇਆ. ਪੂਰਣ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਖੋਫ਼ਨਾਕ, ਗ਼ਮਨਾਕ ਆਦਿ.

ਨਾਕਸ. ਫ਼ਾ ਨਾਕਸ ਵਿ–ਕਸ (ਮਨੁੱਖ) ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਾਇਰ, ਭੀਰੁ। ੩ ਅ. ਨਾਕਿਸ. ਕਮੀਨਾ। ੪ ਸ਼ਰਮ ਅਥਵਾ ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਸਿਰ ਝੁਕਾਏਹੋਏ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਾਕਿਸ.

ਨਾਕਸਰ. ਨਾਕਸ੍ਵਰ. ਨਾਕਦਮ. ਨੱਕਜ਼ਿੰਦ. "ਆਵਤ ਜਾਤ ਨਾਕਸਰ ਹੋਈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਨਾਕਹ. ਅ ਨਾਕਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਊਟਨੀ. ਸ਼ੁਤਰ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਉਸ੍ਟ੍ਰੀ.

ਨਾਕਚਰ. ਨਾਕ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਪੰਛੀ.

ਨਾਕਦਖ਼ੁਦਾ. ਫ਼ਾ ਨਾਕਦਖ਼ੁਦਾ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਦਖ਼ੁਦਾ (ਵਿਆਹਿਆ). ਕੁਆਰਾ. ਕੁਆਰੀ.

ਨਾਕਨਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਕ (ਸੁਰਗ) ਦੀ ਨਟਣੀ, ਅਪਸਰਾ.

ਨਾਕਨਦੀ. ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ. ਮੰਦਾਕਿਨੀ.

ਨਾਕਨਾਥ. ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਨਾਕਪਤਿ.

ਨਾਕਨਾਰੀ. ਅਪਸਰਾ.

ਨਾਕਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਕ (ਸੁਰਗ) ਦਾ ਪਤਿ ਇੰਦ੍. ਨਾਕੇਸ਼ੁਰ.

ਨਾਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੱਕਾ. ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਰਾ. ਤੰਗ ਘਾਟੀ.

ਨਾਕਾਲਯ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਕ (ਸੁਰਗ) ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ
ਨਾਕਾਲੇ } ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ), ਗੰਗਾ. (ਸਨਾਮਾ)
ਨਾਕਾਲੈ } ੨ ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ. ਮੰਦਾਕਿਨੀ।
੩ ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ.

ਨਾਕਿਸ. ਅ ਨਾਕਿਸ. ਵਿ–ਨਿਕੰਮਾ. ਖ਼ਰਾਬ। ੨ ਨਾਲਾਇਕ਼। ੩ ਅਧੂਰਾ. ਅਪੂਰਣ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਾਕਸ.

ਨਾਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੱਕੇ ਤੋੜਕੇ ਪਾਣੀ ਰਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸਾਣ। ੨ ਨਕ੍ਰ. ਨਾਕੂ. "ਨਾਗਫ਼ੀਰੰਗ ਨਾਕੀ ਤਾਗਫ਼ੀਰੰਗ ਤਾਲੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਜਿਵੇਂ ਨਾਕੂ ਤਾਲ ਵਿੱਚ। ੩ ਸੰ. ਨਾਕਿਨ੍. ਵਿ–ਨਾਕ (ਸੁਰਗ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ.

ਨਾਕੂ. ਦੇਖੋ, ਨਾਕ। ੨ ਸੰ. ਵਰਮੀ. ਸਿਉਂਕ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ.

ਨਾਕੇਸ਼ } ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਨਾਕਪਤਿ.
ਨਾਕੇਸ਼ੁਰ }

ਨਾਕੰਦ. ਫ਼ਾ ਨਾਕੰਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਲੋਲ ਵਛੇਰਾ,ਵਛੇਰੀ.

ਨਕਤ੍ਰਮਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਛਤ੍ਰੀ ਮਹੀਨਾ.

ਨਾਖ. ਸੰ. ਨਿਸੇਧ. ਖੰਡਨ. "ਨਹੀਂ ਵਾਕ ਨਾਖ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਉਲੰਘਨ. "ਨਾਖ ਚਲੈ ਜਮਨਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਫ਼ਾ ਨਾਖ. ਨਾਭੀ। ੪ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਦੀ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ.

ਨਾਖ਼ਚ. ਇਹ ਨਾਚਖ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਚਖ.

ਨਾਖਤ. ਉਲੰਘਨ ਕਰਦਾ. ਲੰਘਦਾਹੋਇਆ. "ਨਾਖਤ ਦੇਸ ਨਦੀ ਪੁਰ ਸੁੰਦਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਨਾਖਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਸੇਧ ਕਰਨਾ. ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ."ਬਡੋਂ ਕੀ ਸੀਖ ਨਾਖਤੇ ਨ ਸੇਵਾ ਬਿਖੈ ਗਾਖਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਰਮ ਨਰਨ ਸਭ ਨਾਖਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਲੰਘਣਾ.

ਨਾਖਾ } ਦੇਖੋ, ਨਾਖਨਾ.
ਨਾਖੀ }

ਨਾਖ਼ੁਨ } ਫ਼ਾ ਨਾਖ਼ੁਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਖ. ਨੌਹ.
ਨਾਖ਼ੂਨ }

ਨਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ.ਹਸ੍ਤੀ."ਆਰੂੜ ਤੇ ਅਸ੍ ਰਥ ਨਾਗਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਗੁਰੁਵਚ ਅੰਕੁਸ, ਨਾਗ ਮਨ."(ਨਾਪ੍) ੨ ਸਰਪ. ਸੱਪ. "ਪੱਛਿ ਪਸ੍ ਨਗ ਨਾਗ ਨਰਾਧਿਪ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਯੁ (ਪਵਨ), ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਕਾਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਾਗ ਔਰ ਕੂਰਮ ਕ੍ਰਿਕਲ ਦੇਵਦੱਤ ਲਖੋ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਦਸਪ੍ਰਾਣ। ੪ ਕਦ੍ ਤੋਂ ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਸੰਤਾਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਗਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮੇਜਯ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਤਿਹਾਸਵੇਤ੍ਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੁਕਵੰਸ਼ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼ ਨਾਗਵੰਸ਼ ਹੈ. ਜਦ ਸਿਕੰਦਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਤਦ ਤਕ੍ਸ਼ਿਲਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਨਾਗਵੰਸ਼ੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸੂਰਮੇ ਪਾਲੇਹੋਏ ਸਨ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੱਤ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ੫ ਸੰਧੂਰ. ਸਿੰਦੂਰ। ੬ ਇੱਕ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਪੁਰ.

ਨਾਂਗ. ਵਿ–ਨੰਗਾ. ਨਗ੍. "ਨਾਂਗ ਸਿਧਾਰਹੁ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਨਾਗਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਗੌਰੀ.

ਨਾਗਹਾਂ. ਫ਼ਾ ਨਾਗਹਾਂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਚਾਨਕ. ਅਕਸ-ਮਾਤ.

ਨਾਗਕੁਲ } ਨਾਗਵੰਸ਼. ਕਿਤਨੇ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚ ੮
ਨਾਗਕੁਲੀ } ਕਿਤਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ੯ ਨਾਗਕੁਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. ਵਰਾਹਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਸ਼ਜਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਨਾਗ ਉਪਜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਗਕੁਲ ਹੋਇਆ. "ਜੁਰਜੋ ਅਸ੍ ਕੁਲ ਨਾਗ ਅਪਾਰਾ." (ਸਲੋਹ) ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਕੁਲ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਨਾਗ ਇਹ ਹਨ–ਅਨੰਤ, ਵਾਸੁਕਿ, ਕੰਬਲ, ਕਰ੍ਕੋਟ, ਪਦਮ, ਮਹਾਪਦਮ, ਸ਼ੰਖ ਅਤੇ ਕੁਲਿਕ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਤਕ੍ਸ਼ਕ ਨੇਵਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਨੌ ਕੁਲ ਕਲਪੇ ਹਨ.

ਨਾਗਚੂੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਚੂੜ (ਸਿਰ) ਪੁਰ ਸੱਪ ਰੱਖਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਜੂੜੇ ਤੇ ਸਰਪ ਲਿਪਟੇ ਹਨ.

ਨਾਗਝਾੜ. ਭਿੰਗ. ਅਹਿਫੇਨ. ਅਫੀਮ. ਅਫ਼ਯੂਨ.

ਨਾਗਣੀ } ਨਾਗ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਸਰਪ੍ਣੀ. ਸੱਪਣ.
ਨਾਗਨਿ } ਨਾਗਿਨੀ. "ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾਂ ਧਰ ਵਸਾਂ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਬਰਛੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਗਨੀ ੨.

ਨਾਗਨੀ. ਸੱਪਣ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਨਿ. "ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਨੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਨਾਗ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਾਗਦਮਨੀ } ਇੱਕ ਬੂਟੀ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਗ ਦੀ ਵਿਸ
ਨਾਗਦੌਨ } ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. L. Artemisia vulgaris. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਨੀ.

ਨਾਗਨਾਥ } ਸ਼ੇਸਨਾਗ। ੨ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ।
ਨਾਗਪਤਿ } ੩ ਉਹ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਹਾਥੀ ਹਨ.

ਨਾਗਪਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਗਰੂਪ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ). ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਲੈਂਦਾ ਸੀ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਨਾਗਪਾਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਗਰੁੜਮੰਤ੍ ਜਪਿਆਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਨਾਗਪਿਤਣੀ ਇਸਣੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਫ਼ੌਜ. ਸੈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਪਤਾਤਣੀ ਇਸਣੀ.

ਨਾਗਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ। ੨ ਮੱਧਭਾਰਤ (C. P.) ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਜੋ ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ. ਇਹ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਰੇਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ੫੨੦,ਅਤੇ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੭੦੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਨਾਗਨਦੀ ਤੇ ਵਸਣ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਾਗਪੁਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਨਗਰ ਈਸਵੀ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਗੌਂਡ ਰਾਜਾ ਬਖ਼ਤ-ਬਲੰਦ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਮਿਰਤਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੇ ਸਮਝੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੰਦੇੜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਨਾਗਪੰਚਮੀ. ਸ਼ਾਉਣ ਸੁਦੀ ੫. ਇਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਵਰਾਹਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਨਾਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਨਾਗਪਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਪਾਸ.

ਨਾਗਫੇਨ. ਅਫੀਮ. ਦੇਖੋ, ਅਹਿਫੇਨ ਅਤੇ ਪਾਰਬਤੀ-ਬੱਲਭਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਗਬਾਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਗਭਾਸ਼ਾ. ਨਾਗਵੰਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਕ਼. "ਕਹੁ ਨਾਗ ਬਾਨੀ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਨਾਗਭਾਸ਼ਾ.

ਨਾਗਬੇਲਿ. ਸੰ. ਨਾਗਵੱਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇਲ। ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਪਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਨਾਗਬੇਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਾਗਬੇਲ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀਨ ਅਗਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਾਗਬੰਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਕੁਲ.

ਨਾਗਬੰਸੀ. ਨਾਗਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਛੋਟੇ ਨਾਗਪੁਰ* ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਪੁੰਡਰੀਕ ਨਾਗ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਆਖਦੀ ਹੈ.

ਨਾਗਭਾਸਾ } ਦੇਖੋ, ਨਾਗਬਾਨੀ. ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕ
ਨਾਗਭਾਖਾ } ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਨਾਗਭਾਸ਼ਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਨਾਗਮਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਗਮੰਤ੍ਰ. ਸਰਪਮੰਤ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਗਮਾਤਾ.

ਨਾਗਮਣਿ. ਸ਼ੱਪ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣਵਾਲੀ ਮਣਿ. ਦੇਖੋ, ਫਨਿਮਨਿ.

ਨਾਗਮਾਤਾ. ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਕਦ੍ਰੂ। ੨ ਸੁਰਸਾ। ੩ ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ.

ਨਾਗਮੇਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਯਗ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਗ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀਜਾਵੇ. "ਨਾਗਮੇਧ ਖਟ ਯਗ੍ਯ ਕਰਾਏ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਯਗ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਗ (ਸੱਪ) ਹਵਨ ਕੀਤੇਗਏ ਸਨ.

ਨਾਗਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਗਰ ਦਾ, ਸ਼ਹਰੀ. "ਨਾਗਰ ਜਨਾ! ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਬਿਖਿਆਤ ਚੰਮਾਰੰ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

੨ ਚਤੁਰ. ਸਭ੍ਯ. ਨਿਪੁਣ. "ਉਧਰੁ ਹਰਿ ਨਾਗਰ!" (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਚਤੁਰ ਹੈ. "ਕਲਪਤਰੁ ਸਿਖਰਿ ਸੁ ਨਾਗਰ ਨਦੀਚੇ ਨਾਮੈ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੪ ਸੁੰਢ. ਸ਼ੁੰਠਿ। ੫ ਗੁਜਰਾਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੬ ਨ–ਅਗ੍ਰ. ਵਿ–ਜੋ ਵਧਕੇ ਨਹੀਂ. "ਨੈਨ ਨਾਗਰੀ ਕੋ ਹੈ ਨਾਗਰ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਵਧਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਭਾਵ–ਘਟੀਆ ਹਨ। ੭ ਉੱਤਮ. ਸ਼ੇ੍ਸ੍ਠ ਬੋਧਕ ਭੀ ਨਾਗਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ."ਟੂਟੀ ਨਾਗਰ ਲਜ੍ਜ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਉਸਰਰੂਪ ਉੱਤਮ ਰੱਸੀ ਟੁੱਟੀ.

ਨਾਗਰਕੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗ੍ਰਕੋਟੀ.

ਨਾਗਰਬੇਲਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਬੇਲਿ.

ਨਾਗਰਮੋਥਾ. ਸੰ. ਨਗਰਮੁਸ੍ਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਹ ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਗੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫੈਲਦਾ ਹੈ. L. Cyperus-pertenuis.

ਨਾਗਰਾ. ਸੰ. ਨਾਗਰੀ. ਚਤੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਨਾਗਰਾ ਕੇ ਨੈਨ ਹੈਂ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਬਾਲਾ ਭ੍ਰਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਢੱਗੂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪੱਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਛੋਟੀਜਿਹੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਹੀ ਖੜੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਭ ਢਹਿਗਿਆ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੁਨਾਮ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ੧੦ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਨਾਗਰਾਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਗਾਂ (ਸਰਪਾਂ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇ੍ਸ੍ਨਾਗ। ੨ ਨਾਗਾਂ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਐਰਾਵਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਰਾਜ.

ਨਾਗਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਗ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੀ.

ਨਾਗਰਿਪੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਗਰੁੜ. "ਨਾਗ ਨਾਗਰਿਪੁ ਦੇਵ ਸਭ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਜਨਮੇਜਯ। ੩ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ.

ਨਾਗਰੀ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਹਰ ਦੀ. ਨਗਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਤੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਚੰਚਲ ਮਨੋ ਨਾਗਰੀ ਨੈਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਨਾਗਰ (ਸ਼ਹਰੀ) ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਨਾਗਰੀ

ਨਾਗਲੂ } ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ੰਘਰਚੰਦ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ
ਨਾਂਗਲੂ } ਚੁਹਾਮੀਆਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਰਾਜਪੂਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਗਲੂ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਚਲੇ ਨਾਗਲੂ ਪਾਂਗਲੂ ਵੇਦੜੈਲੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਨਾਗਲੋਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਤਾਲ. ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਨਾਗਵੰਸ਼. ਨਾਗ ਉਪਾਸਕ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਤਕ਼ਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਗਕੁਲ.

ਨਾਗੜਬੂਦੀ. ਨ–ਅਗ੍ਰ–ਬੁੱਧਿ. ਮੂਰਖ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ, ਜੋ ਅਖੀਰ ਨਤੀਜਾ ਸੋਚਣ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ੨ ਭਾਵ–ਕਮੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ. "ਔਰ ਨਾਗੜਬੂਦੀ ਦੀ ਕਸਾ ਗੱਲ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਨਾਂਗੜਾ } ਵਿ–ਨਗ੍ਨ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਪੂਰ ਵਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ
ਨਾਗਾ } "ਬਾਬਾ ਨਾਂਗੜਾ ਆਇਆ ਜਗ ਮਹਿ."
ਨਾਂਗਾ } (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) "ਬਾਹੁੜਿ ਜਾਸੀ ਨਾਗਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ) ੩ ਤੁ ਨਾਗਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. ਰੁਕਾਵਟ। ੩ ਅਨੁਪਸ੍ਥਿਤਿ. ਨਾਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਏਕ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੁ ਨਾਗਾ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੪ ਉਪਵਾਸ. ਭੋਜਨ ਬਿਨਾ.

ਨਾਗਾਂ. ਸਰਪਾਂ ਨੂੰ. "ਨਾਗਾਂ ਮਿਰਗਾਂ ਮਛੀਆਂ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਨਾਗਾਹ. ਫ਼ਾ ਨਾਗਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿ–ਅਚਾਨਕ. ਨਾਰਹਾਂ. ਅਕਸ੍ਮਾਤ

ਨਾਗਾਂਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਰਪ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਰੁੜ। ੨ ਮੋਰ। ੩ ਜਨਮੇਜਯ। ੪ ਨਾਗ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਰ.

ਨਾਗਾਦਿ. ਸ਼ੇ੍ਸ੍ਨਾਗ ਆਦਿ. "ਨਾਗਾਦਿ ਭੁਯੰਗਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਨਾਗਾਪੱਤਨ } ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸ਼ਿਭ੍ਨਨਾਭਿ
ਨਾਗਾਬੰਦਰ } ਰਾਜੇ ਕੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਗਪੱਤਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੰਜੌਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੰਦਰ ਹੈ. ਲੰਕਾ ਅਤੇ ਬਰਮਾ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਭਾਰੀ ਅੱਡਾ ਹੈ. ਇਹ ਡ੍ਰਚ (Dutch)ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੭੮੧ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਸੀ.

ਨਾਗਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰਿਪੁ.

ਨਾਗਿਨ } ਨਾਗ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਸਰਪਣੀ. ਸੱਪਣ।
ਨਾਗਿਨੀ } ੨ ਭਾਵ–ਮਾਇਆ.

ਨਾਗੀ. ਵਿ–ਨੰਗੀ. ਨਗ੍ਨ. "ਪ੍ਰਣਵਤ ਨਾਨਕ ਨਾਗੀ ਦਾਝੈ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਦੇਹ ਨੰਗੀ ਦਗ਼ਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਨਾਗਾਂ ਨੂੰ. ਸਰਪਾਂ ਨੂੰ. "ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੋਇ ਅਠੂਹਿਆ, ਨਾਗੀ ਲਗੈ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ਭਾਵ–ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਲਿਆਕਤ ਸਮਝਕੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ। ੩ ਸੰ. ਜ਼ਾਗਿਨ. ਵਿ–ਸੱਪਾਂ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ.

ਨਾਗੁਨ. ਸੰ. ਨਿਗੁੰਣ. ਸਤ੍ਵ, ਰਜ ਅਤੇ ਤਮ, ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ. "ਨਾਗੁਨ ਤੇ ਪੁਨ ਸਾਗੁਨ ਤੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਮਤ ਮੈ ਵਡ ਨਾਮ ਪਛਾਨੈ." (ਨਾਪ) ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਲੋਂ.

ਨਾਗੇ. ਨੰਗੇ. ਨਗ੍ਨ. "ਨਾਗੇ ਆਵਨ ਨਾਗੇ ਜਾਨਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਨਾਂਗੇ. ਨਾਂਗੜਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ

ਨਾਗੇਸ. ਨਾਗ–ਈਸ. ਸ਼ੇ੍ਸ੍ਨਾਗ। ੨ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ। ੩ ਹਾਥੀਆਂ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ.

ਨਾਗੇ ਕੀ ਸਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ.

ਨਾਗੇਂਦ੍ਰ. ਨਾਗ–ਇੰਦ੍ਰ. ਸਰਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇ੍ਸ੍ਨਾਗ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਐਰਾਵਤ। ੩ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਅਮੀਰ.

ਨਾਗੌਰ } ਦੇਖੋ, ਨਗੌਰ ਅਤੇ ਨਗੌਰੀ.
ਨਾਗੌਰੀ }

ਨਾਗ੍ਰਕੋਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਰਕੋਟ (ਕਾਂਗੜੇ) ਦੀ ਦੇਵੀ. ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ. "ਨਮੋ ਨਾਗ੍ਰਕੋਟੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਨਾਘਨ } ਕ੍ਰਿ–ਉਲ੍ਘਨ. ਪਾਰ ਜਾਣਾ. "ਪੰਥ
ਨਾਂਘਨਾ } ਵਿਖਮ ਕੋ ਨਾਘਤ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਾਚ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਪ੍ਰਾ. ਣ੍ਹਾਂਚ. "ਨਾਚ ਰੇ ਮਨ, ਗੁਰੁ ਕੈ ਆਗੈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੩)

ਨਾਚਖ. ਫ਼ਾ ਨਾਚਖ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋ ਫਲਾਂ ਵਾਲਾ ਭ੍ਰਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਦੀਆਂ ਦੋ ਨੋਕਾਂ ਹੋਣ. "ਨਾਚਖ ਬਨੈਟੀ ਜੰਗ ਦਾਰੁਨ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਛੋਟਾ ਨੇਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਨਾਚਨ } ਕ੍ਰਿ–ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਨੀ. ਲਯ ਤਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਹਰਕਤ ਕਰਨੀ।
ਨਾਚਨਾ } ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਿਲੌਨਾ. ਪੁਤਲੀ. "ਨਾਚਤ
ਨਾਚਨੁ } ਹੈ ਨਾਚਨ ਸ਼ੋ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਨਟੀ. ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ–ਮਾਇਆ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਚੈਤੀ ਨਾਚਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਨਚਾਰ. ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨਾਚਨੁ ਸੋਇ ਜੁ ਮਨੁ ਸਿਉ ਨਾਚੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਨਾਚਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਨੱਚਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਭ੍ਰੂਪਤਿ ਕੋ ਨਾਚਬ ਸੁਖ ਆਯੋ." (ਗਜਾਨ)

ਨਾਚਾਰ. ਫ਼ਾ ਨਾਚ੍ਹਾਰ ਵਿ–ਵਿਵਸ਼. ਲਾਚਾਰ. ਬਿਨਾ ਸਹਾਇਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਚਾਰ.

ਨਾਚੀਜ਼. ਫ਼ਾ ਨਾਚੀਜ਼ ਵਿ–ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ। ੨ ਨਿਕੰਮਾ.

ਨਾਚੁਖ. ਦੇਖੋ, ਨਾਚਖ.

ਨਾਛਿੰਨਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਅਖੰਡ. ਕ੍ਹੀਣਤਾ ਰਹਿਤ.

ਨਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਾਜੁ। ੨ ਫ਼ਾ ਨਾਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਡ. ਪਿਆਰ। ੩ ਹਾਵਭਾਵ. ਨਖ਼ਰਾ.

ਨਾਜ਼ਦਾਨ. ਫ਼ਾ ਨਾਜ਼ਦਾਨ ਵਿ–ਲਾਡ ਪਿਆਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਾਵ ਭਾਵ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ.

ਨਾਜ਼ਨੀ. ਫ਼ਾ ਨਾਜ਼ਨੀ ਵਿ–ਲਾਡਲੀ। ੨ ਪ੍ਯਾਰੀ। ੩ ਮਨਭਾਵਨੀ (amiable).

ਨਾਜਮ. ਦੇਖੋ, ਨਾਜਿਮ.

ਨਾਜਰ } ਅ ਨਾਜਿਰ. ਵਿ–ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕਰਨ
ਨਾਜਰੁ } ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ. "ਸਦ ਹਜੂਰਿ ਹਾਜਰੁ ਹੈ ਨਾਜਰੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ.

ਨਾਜ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ ਨਾਜ਼ਾਂ ਵਿ–ਲਾਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਾਜਿਮ. ਅ ਨਾਜਿਮ. ਵਿ–ਨਜ਼ਮ (ਇੰਤਜ਼ਾਮ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਬੰਧਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਲੇ ਅਥਵਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅ੍ਹੁਦੇਦਾਰ। ੩ ਨਜ਼ਮ (ਛੰਦ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕਵਿ.

ਨਾਜ਼ਿਲ. ਅ ਨਾਜ਼ਿਲ ਵਿ–ਉਤਰਿਆ. ਉਤਰਿਆ–ਹੋਇਆ। ੨ ਉਤਰਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਘਟੀਆ.

ਨਾਜੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨਾਜ. ਅੰਨ. "ਮਨ ਦਸ ਨਾਜੁ, ਟਕਾ ਚਾਰ ਗਾਂਠੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) "ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੋ ਨਾਜੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਨਾਜ਼ੁਕ. ਫ਼ਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਵਿ–ਕੋਮਲ. ਮੁਲਾਇਮ। ੨ ਪਤਲਾ. ਮਹੀਨ। ੩ ਖ਼ਤ੍ਰਨਾਕ, ਜਿਵੇਂ– "ਜ਼ਮਾਨਾ ਵਡਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੈ."

ਨਾਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਨਾਚ। ੨ ਨਕ਼ਲ. ਸ੍ਵਾਂਗ. "ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਪੋਖੇ ਨਿਰਤ ਨਾਟੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨਾਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਪੁਰੁਸ, ਜੋ ਨਾਟ (ਸ੍ਵਾਂਗ) ਕਰੇ। ੨ ਹਾਵਭਾਵ ਲਿਬਾਸ ਅਤੇ ਵਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤ੍ਯਖ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਵੇ। ੩ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਕਾਵ੍ਯ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਜੇਹੀ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਣ, ਜੋ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਨਟਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਚੰਗੀ ਤ੍ਰਰਾਂ ਦਿਖਾਏ ਜਾ ਸਕਣ। ੪ ਕਾਅਖਜ਼ਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

* ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਛਿਲਕਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਰਾਂਚੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ੧੭ ਨਗਰ ਅਤੇ ੨੩੮੭੬ ਪਿੰਡ ਹਨ, ਆਬਾਦੀ ੪੬੨੮੭੬੨ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਟਕਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਘਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਟਕ ਖੇਡਿਆਜਾਵੇ. ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ. ਰੰਗਭਵਨ. ਥੀਏਟਰ (theatre.)

ਨਾਟਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਟਿਕਾ.

ਨਾਟਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਕਾਵਟ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨਟੀ (ਨਟਣੀ). "ਨਾਟਨੀ ਨ੍ਰਿਪਣਿ ਨ੍ਰਿਤਣਿ ਬਖਾਨੀਐ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੪)

ਨਾਟਾ. ਨਾਟ (ਨਾਚ) ਕੀਤਾ. ਨੱਚਿਆ. "ਬਿਨੁ ਰਸ ਰਾਤੇ ਮਨ ਬਹੁ ਨਾਟਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਨਟਗਿਆ. ਮੁਕਰਿਆ. ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਇਆ । ੩ ਮਧਰਾ. ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ. ਠਿੰਗਣਾ.

ਨਾਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਟਕ ੩. "ਨਟ ਨਾਟਿਕ ਆਖਾਰੇ ਗਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਨਾੜਿਕਾ. ਨਾੜੀ. ਨਬਜ਼. "ਬੈਦਕ ਨਾਟਿਕ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾਨੈ, ਮੈ ਹਿਰਦੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮਪੀਰ ਲਗਾਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ਪੀੜ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਵੈਦਜ ਨਬਜ ਦੇਖਕੇ ਧੋਖਾ ਖਾਗਏ.

ਨਾਟਿਕਾ. ਨਾੜੀ. ਨਬਜ. ਦੇਖੋ, ਨਾਟਿਕ ੨.

ਨਾਟੀ. ਵਿ–ਮਧਰੀ. ਪਸ੍ਵਕੱਦੀ. ਠਿੰਗਣੀ.

ਨਾਟੇ. ਦੇਖੋ, ਨਾਟ.

ਨਾਟਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਟ ਦਾ ਕਰਮ । ੨ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਗੀਤ ਅਤੇ ਵਾਦਯ. ਨੱਚਣਾ, ਗਾਉਂਣਾ ਅਤੇ ਵਜਾਉਂਣਾ। ੩ ਨਕ਼ਲ. ਸ੍ਵਾਂਗ.

ਨਾਠਾ. ਨੱਠਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਠਣਾ. "ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀ ਨਾਠਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਨਸ੍ਹੋਇਆ.

ਨਾਠੀ. ਨੱਠੀ. ਦੌੜੀ. ਦੇਖੋ, ਨਠਣਾ । ੨ ਸਿੰਧੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਵਾਈ. ਦਾਮਾਦ । ੩ ਭਾਵ–ਪਰਾਹੁਣਾ. "ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ, ਕੈ ਘਰਿ ਨਾਠੀ ਅਜ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ਅੱਜ ਕਿਸ ਘਰ ਦਾ ਪਰਾਹੁਣਾ ਹੋਵੇਗਾ?

ਨਾਠੀਅੜਾ } ਵਿ–ਨਸ੍ਹ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–
ਨਾਠੀਆ } ਨੱਠਣ ਵਾਲਾ. ਹਰਕਾਰਾ ।

੩ ਪਰਾਹੁਣਾ. ਮੇਹਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਠੀ ੨ ਅਤੇ ੩. "ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਅਰੁ ਫੁਲੜਾ ਨਾਠੀਅੜੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਾਹੁਣੇ. "ਸਾਥ ਲਭੈ ਤਿਨ ਨਾਠੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਾਠੂਗੜ੍ਹ. ਨੱਠਣ ਦਾ ਗੱਡਾ. ਉਹ ਗਭੀਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਦੌੜਦੇ ਹਨ. "ਨਾਰਾਇਣ ਲਇਆ ਨਾਠੂਗੜਾ ਪੈਰ ਕਿਥੈ ਰਖੈ ?" (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਜਿਸ ਬਾਲਕ (ਅਗ਼ਜ਼ਾਨੀ) ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਲੀਤਾ, ਭਾਵ–ਬੋਹਲਿਆ, ਉਹ ਪੈਰ ਕਿੱਥੇ ਰਖੈ ? ੨ ਧਾਵਨ. ਹਰਕਾਰਾ.

ਨਾਡਾ. ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਥਾਣਾ ਪੰਜੋਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਕੋਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮੰਜੀ-ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਨਾਤਾ. "ਬਚਨ ਨੇਹ ਕੇ ਨਾਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧) ੨ ਨਾਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨੁਤ.

ਨਾਤਰ } ਨਹੀਂ ਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਨਤਰੁ. "ਨਾਤਰੁ ਖਰਾ
ਨਾਤਰੁ } ਰਿਸੈਹੈ ਰਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਾਤਵਾਂ. ਫ਼ਾ. ناتواں ਨਾਤੁਵਾਂ. ਵਿ–ਦੁਰਬਲ. ਨਿਰਬਲ. ਕਮਜ਼ੋਰ.

ਨਾਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਿਸ਼ਤਾ. ਸੰਬੰਧ. "ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਹੂ ਸੋ ਨ ਦੇਖਜੋ, ਜੈਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਾਧੁ-ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਨਾਤਾ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਸੰ. ਸ੍ਨਾਤ. ਵਿ–ਨ੍ਹਾਤਾ. "ਸਾਧੂਧੂਰੀ ਨਾਤਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਨਾਤਾ ਧੋਤਾ ਬਾਇ ਨ ਪਾਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਨਾਤ੍ਰਿਕ੍. ਅ. نَاطِق ਵਿ–ਨੁਤ੍ਰਕ (ਬੋਲਣ) ਵਾਲਾ. ਵਕ੍ਤਾ.

ਨਾਤਿਕ ਹੁਕਮ. ਉਹ ਆਗ਼ਜ਼ਾ, ਜੋ ਹਾਕਿਮ ਨੇ ਬੋਲਕੇ ਲਿਖਾਈ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਮੁਕਦਮੇ ਦਾ ਅਦਾਲਤੀ ਵੱਲੋਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਫੈਸਿਲਾ.

ਨਾਤੀ. ਸੰ. ਸ੍ਨਾਤਾ. ਵਿ–ਨ੍ਹਾਤੀਹੋਈ. "ਨਾਤੀ ਧੋਤੀ ਸੰਬਹੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਤਾ (ਸੰਬੰਧ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. "ਨਾਤੀ ਸ਼ਰ੍ਹ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸੰ. ਨਪ੍ਤ੍ਰ. ਪੜੋਤੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਤੇ ਦੌਹਤ੍ਰੇ ਦਾ ਬੇਟਾ. "ਇਕੁ ਲਖ ਪੂਤ ਸਵਾ ਲਖੁ ਨਾਤੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਨਾਤ੍ਰੂ. ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਨਾਤਾ ੧. "ਸੋ ਹਰਿ ਬੀਚ ਅਹੀਰਨ ਕੇ ਕਰਬੋਕਹੁ ਕੌਤਕ ਕੀਨ ਸੁ ਨਾਤ੍ਰੂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਾਥ. ਸੰ. ਨਾਥ੍. ਧਾ–ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਹੋਣਾ (ਵਿਭੂਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ), ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੋਣਾ, ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹੁਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਨਾਥ ! ਕਛੂਅ ਨ ਜਾਨਉ." (ਸੈਣ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦੀ ਉਪਾਧਿ. * ਦੇਖੋ, ਨਵ ਨਾਥ। ੪ ਭ੍ਰਤਾ. ਪਤਿ। ੫ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਰੱਸੀ। ੬ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨੱਕ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਨੱਥ. "ਦੇਹਿ ਸਿਬਾਯਸ ਪਰਕੈ ਨਾਥ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਾਥਣਹਾਰਾ. ਵਿ–ਨੱਥਣ ਵਾਲਾ. ਨਕੇਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਤੂੰ ਨਾਥਾਂ ਨਾਥਣਹਾਰਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਨਾਥਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨੱਥਣਾ. ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਨਕੇਲ ਪਾਉਣੀ। ੨ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ। ੩ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

ਨਾਥ ਪਰਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ. "ਸੇਵਕ ਠਾਕੁਰ ਨਾਥਪਰਾਣਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਨਾਥੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਥਪਨ. ਪ੍ਰਭੁਤਾ. "ਆਪਿ ਨਾਥੁ ਨਾਥੀ ਸਭ ਜਾਕੀ." (ਜਪੁ) ੨ ਨਾਥ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੩ ਸੰ. ਨਾਥਿਨ. ਵਿ–ਨਾਥ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਹੈ। ੪ ਨਾਥੀ ਦਾ ਅਰਥ ਨੱਥੀਹੋਈ ਭੀ ਹੈ.

ਨਾਦ. (ਦੇਖੋ, ਨਦ੍ ਧਾ). ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ.

"ਨਾਦ ਕਰੈਕਹਿ ਬੇਧਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਨਾਦ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭੇਦ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਧ੍ਵਨਿਰੂਪ, ਜੈਸੇ–ਘੰਟੇ ਨਗਾਰੇ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਦੂਜਾ ਵਰਣ-ਰੂਪ, ਜੈਸੇ–ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਬਾਪੇ ਹਨ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਣੋਭ੍ਵ, ਜੋ ਜਾਨਦਾਰ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ. ਦੂਜਾ ਅਪ੍ਰਾਣੀ ਭ੍ਵ, ਜੋ ਬੇਜਾਨ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਉਪਜੇ, ਜੈਸੇ ਵੀਣਾ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਤੀਜਾ ਉਭ੍ਯ ਸੰਭ੍ਵ ਜੈਸੇ ਬਾਂਸੁਰੀ ਨਫੀਰੀ ਆਦਿ। ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਸਿੰਙੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਜਹਿ ਨਾਦ." (ਜਪੁ) ੩ ਸੰਖ. "ਤਿਨ ਘਰਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੂਰਹਿ ਨਾਦ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਸ੍ਵਰਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗੀਤ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੫ ਨਿਘੰਟੂ ਵਿੱਚ ਨਾਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸਤ੍ਰਤਿ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਤ੍ਰਤਿ ਕਰੀਏ ਉਹ ਨਾਦ ਹੈ। ੬ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ–ਨ (ਪ੍ਰਾਣ) ਦ (ਅਗਨਿ). ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਅਗਨੀ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਤੋਂ ਜੋ ਸ੍ਵਰ ਉਪਜੈ, ਸੋ ਨਾਦ. ਇਸ ਨਾਦ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅਸ੍ਥਾਨ ਹਨ–ਹ੍ਰਿਦਯ, ਕੰਠ ਅਤੇ ਮਸ੍ਤਕ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਨਾਦ ਦੀ "ਮੰਦ੍" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ, ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਨਾਦ ਦੀ "ਮਧ੍ਯਮ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਸ੍ਤਕ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਨਾਦ "ਤਾਰ" ਹੈ। ੭ ਦੇਖੋ, ਅਨਹਤ ਨਾਦ.

ਨਾਦਉਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦੌਨ.

ਨਾਦਸਤ. ਦੇਖੋ, ਸਤ ੧੪ ਅਤੇ ਚੌਦਸਤ.

ਨਾਦ ਕਵਿਤ. ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ੍ਯ. ਰਾਗ ਅਤੇ ਕਾਵ੍ਯ. "ਤਹ ਹਰਿਜਸੁ ਗਾਵਹਿ ਨਾਦ ਕਵਿਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਨਾਦਬਿੰਦੁ. ਸੰ. ਨਾਦਵਿੰਦੁ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਦ-ਵਿੰਦੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ–ਨਾਦ (ਧੁਨਿ) ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਲਹਿਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ. ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਅਖੰਡ ਗੂੰਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਯੋਗੀ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਦਬਿੰਦੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਮਰਣ. "ਨਾਦਬਿੰਦੁ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਦੀ ਬਿੰਦੀ। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਵਰ ਦਾ ਉੱਚ ਸ੍ਵਰ (ਟੀਪ) ਪੁਰ ਜਾਕੇ ਅਖੰਡ ਠਹਿਰਨਾ, ਨਾਦਵਿੰਦੁ ਹੈ। ੪ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–ਸ਼ੱਚਿਦਾ ਨੰਦ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਤੋਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਤੋਂ ਨਾਦ, ਨਾਦ ਤੋਂ ਵਿੰਦੁ (ਵੀਜਰੂਪ ਪ੍ਰਣਵ–ਓਅੰ) ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੫ ਇੱਕ ਉਪਨਿਸਦ.

ਨਾਦਬੇਦ. ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਆਤ੍ਮਗ੍ਯਾਨ ਵਿਦ੍ਯਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਨਾਦਮ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਿਮ.

ਨਾਦਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਿਰ.

ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ.

ਨਾਦਵਣ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦੌਨ.

ਨਾਦਵਿੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਬਿੰਦੁ.

ਨਾਦਾਨ. ਫ਼ਾ. نادان ਵਿ–ਅਣਜਾਣ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ.

ਨਾਦਿਨ. ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ੮੦੬ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਨਦਿਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਦਿਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਨਦਿਨੀ (ਨਦ ਨਦੀਆਂ ਵਾਲੀ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ । ੨ ਸੰ. ਨਾਦਿਨ. ਵਿ–ਸ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਾਦਿਮ. ਅ. نادِم ਵਿ–ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਨਿੰਦਾਮ ਹੈ.

ਨਾਦਿਰ. ਅ. نادِر ਵਿ–ਅਦਭੁਤ. ਅਣੋਖਾ.

ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ. نادِرشاہ ਨਾਦਿਰ (ਤਹਮਾਸਪ) ਕੁਲੀ ਖ਼ਾਨ. ਇਹ ਇਸਮਾਕ਼ੁਲੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇੱਕ ਗ਼ਰੀਬ ਅਫ਼ਸ਼ਾਲੀ ਸੀ, ਜੋ ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਅੰਦਰ ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿਬਲ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੩੬ ਵਿੱਚ ਸਫਵੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਫੇਰ ਕਾਬੁਲ ਕੰਧਾਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸਨ ੧੭੩੯ (ਸੰਮਤ ੧੭੯੬) ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ. ਕਰਨਾਲ ਦਾ ਜੰਗ ਜਿੱਤਕੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦਾ ਮਾਰਦਾ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁਚਿਆ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਤੁਰਤ ਹਾਰ ਖਾਧੀ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਾਦਿਰ ਨਾਲ ਸੁਲਾ ਕਰਕੇ ਘਰ ਲੈਆਇਆ. ਇੱਕ ਭੰਗੜ ਦਿਹਲਵੀ ਨੇ ਗੱਪ ਉਡਾਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਾਦਿਰ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਈ ਸਿਪਾਹੀ ਨਾਦਿਰ ਦੇ ਮਾਰਦਿੱਤੇ. ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਨਾਦਿਰ ਤਲਵਾਰ ਧ੍ਰੂਹਕੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮਸੀਤ ਵਿੱਚ ਆਬੈਠਾ ਅਰ ਕਤਲਾਮ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ. ਨੌ ਘੰਟੇ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਵੱਢਿਆਗਿਆ.* ਵਡੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਨਾਦਿਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਮਿਆਨ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਤਲਾਮ ਬੰਦ ਹੋਈ. †

ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਤਖ਼ਤ ਤਾਊਸ (ਮਯੂਰ-ਸਿੰਘਾਸਨ), ਕੋਹਨੂਰ ਹੀਰਾ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਮਾਲ ਲੈਕੇ ਈਰਾਨ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲਸੇ ਨੇ ਛਾਪੇ ਮਾਰਕੇ ਵਡਾ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਅਰ ਲੁੱਟ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਾਲ ਖੋਹਿਆ.

ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਨਾਦਿਰ ਨੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਸਿੰਧ ਨਦ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸੀ, ਈਰਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ.

ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ੨੦ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੪੭ (ਸੰਮਤ ੧੮੦੪) ਨੂੰ ਕੁਚਨ ਦੇ ਪਾਸ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਹੱਥੋਂ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤਾਪਿਆ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾ-ਗਿਆ. ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਕ਼ਬਰਾ ਮਸ਼ਹਦ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਜੇਹੀ ਅਤ੍ਯਾਚਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਜੇਹੀ ਲੁੱਟ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ, ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਜਬਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ.

ਨਾਦਿਰ ਸ਼ੀਯਰ. ਅ. نادِر شِیر ਵਿ–ਅਣੋਖੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. ਅ਼ਜੀਬ ਆਦਤਾਂ ਵਾਲਾ.

ਨਾਦੀ. ਸੰ. ਨਾਦਿਨ. ਵਿ–ਨਾਦ (ਧੁਨਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੇਲਾ. ਸਿੱਖ. ਨਾਦ (ਉਪਦੇਸ਼) ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੁਭਾਵ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ ਸਬਦੀ ਸੋਨੀ ਜਮ ਕੇ ਪਟੈ ਲਿਖਾਇਆ." (ਸੋਰ

* ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਨਾਥ" ਨਾਮ ਯੋਗੀਰਾਜ ਤੋਂ ਨਾਥ ਸੰਗਜ਼ਾ ਚੱਲੀ ਹੈ.

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਤੀਹ ਲੱਖ ਆਦਮੀ ਮਾਰੇ ਜਾਣੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਪ ਹੈ. † ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਤੋਂ "ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹੀ ਕ਼ਤਲਾਮ" ਕਹਾਵਤ ਬਣਗਈ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਬੀਰ) ਨਾਦੀ,ਬਿੰਦੀ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥਕਰਤਾ ਅਤੇ ਮੌਨੀ, ਸਭ ਜਮ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇਗਏ। ੩ ਰਾਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਾਗੀ, ਕੀਰਤਨੀਆ। ੪ ਅ਼. ਸਭਾ, ਮਜਲਿਸ.

ਨਾਂਦੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਕ੍ਰਿਤੀ. ਸਮ੍ਰਿੱਧੀ। ੨ ਨਾਟਕ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵੇਲੇ ਦਾ ਮੰਗਲ. ਨਾਟਕ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਉਸਤਤਿ ਗਾਈਜਾਵੇ, ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨੰਦ (ਆਨੰਦ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਂਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਭਰਤਮੁਨਿ ਨੇ ਨਾਂਦੀ ਦੇ ਦਸ਼ ਪਦ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.ਖ਼ੁਸ਼ੀ.

ਨਾਦੀਆ. ਸੰ. ਨੰਦਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਬੈਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਧੇਨੁ.

ਨਾਦੀ ਬਿੰਦੀ ਚੇਲਾ ਅਤੇ ਸੰਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦੀ ਅਤੇ ਬਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ.
ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ

ਨਾਂਦੀਮੁਖ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਸ਼੍ਰਾੱਧਕਰਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਸ਼੍ਰਾੱਧ" ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਜਨਮ ਵਿਆਹ ਨਵੇਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।* ੨ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰਾੱਧਕਰਮ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨੰਦੀਮੁਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਨੰਦੀਮੁਖੰ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਕਰਵਾਯੋ। ਵੇਦਨ ਵਿਧਿ ਜਿਮਿ ਵਿਪ੍ਰ ਬਤਾਯੋ." (ਨਾਪ) ੩ ਖੁਹ ਦਾ ਢੱਕਣ.

ਨਾਦੇੜ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ.

ਨਾਦੌਣ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਹਮੀਰਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ,
ਨਾਦੌਨ ਥਾਣਾ ਜ਼ਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਕਟੌਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜੋ ਕਾਂਗੜੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ੨੦ ਮੀਲ ਵਿਪਾਸ਼ਾ(ਬਿਆਸ) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ.ਨਾਦੌਨ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਵਿਪਾਸ਼ਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਕਿਆਸਤ ਨਾਲ਼ੇ ਵੇਲੇ ੬੦) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਛੀ ਪਿੱਪਲ ਮੌਜੂਦ ਹਨ.

ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਖ਼ਿਰਾਜ ਨਾ ਪੁੱਜਣ ਕਰਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਮੀਅਂਖ਼ਾਨ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਨੂੰ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ. ਮੀਅਂਖ਼ਾਨ ਆਪ ਜੰਮੂ ਵੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਅਲਫ਼ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਨਾਦੌਣ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀਏ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੪੭ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਦੌਣ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਲਫ਼ਖ਼ਾਨ ਹਾਰਕੇ ਭੱਜਗਿਆ.

ਨਾਧਾ. ਦੇਖੋ, ਨੱਧ.

ਨਾਨ. ਸੰ.ਸ੍ਨਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ਼ੁਸਲ. ਇਸਨਾਨ."ਤੀਰਥ ਨਾਨ ਦਯਾ ਦਮ ਦਾਨ," (ਅਕਾਲ) ੨ ਵਿ–ਨਜ਼ੂਨ. ਘਟੀਆ. ਅਦਨਾ. "ਕਿਆ ਹਮ ਕਿਰਮ ਨਾਨ ਨਿਕ ਕੀਰੇ," (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਨ੍ਹਾ। ੪ ਫ਼ਾ ਨਾਂ ਰੋਟੀ.

ਨਾਨਕ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਿਸ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ–
ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਨੇਕਰੂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ (ਅਦ੍ਵੈਤਰੂਪ). ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ–

ਪ੍ਰਾਕ ਜੋ ਨਕਾਰ ਨਾ ਪ੍ਰਮਾਨ ਅਭ੍ਰਿਧਾਨ ਜਾਨ
ਤਾਹੂੰ ਤੇ ਅਕਾਰ ਲੇ ਅਨਕ ਪੁਨ ਤੀਨ ਹੈ,
ਦੂਸਰੇ ਨਕਾਰ ਤੇ ਨਿਕਾਰਕੈ ਅਕਾਰ ਇਕ
ਭਯੋ "ਅਨ ਅਕ" ਚਾਰ ਵਰਣ ਸੁ ਕੀਨ ਹੈ,
ਅਕ ਨਾਮ ਦੁੱਖ ਕੋ ਵਿਦਿਤ ਹੈ ਜਗਤ ਮਯ
ਜਾਹਿ ਨਰ ਨਹੀਂ ਦੁੱਖ ਸਦਾ ਸੁਖ ਲੀਨ ਹੈ,
ਐਸੋ ਇਹ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਾਮ ਕੋ ਅਰਥ ਚੀਨ
ਸੱਚਿਦ ਅਨੰਦ ਨਿਤ ਭਗਤ ਅਧੀਨ ਹੈ,†

* "कन्या पुत्र विवाहेषु प्रवेशे नव वेश्मनः ×××
नान्दीमुखं पितृगणं पूजयेत प्रयतो गृही."
(ਸ਼੍ਰੁਤਤਤ੍ਵ)

† ਕੰ (ਸੁਖ) तद्विरुद्धम अकं (ਦੁਖੰ). न अकं विद्यते यस्य सोऽनकः नास्ति दुःखं यस्मिंश्चासौ अनक इति नानकः

ਦਖ, ਨਾਨਕਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਨੌ ਰੂਪ–ਦੂਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਦਸ਼ਮ ਤੀਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ "ਨਾਨਕ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਨਾਨਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਨਾਨੇ ਦਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਨੇ ਦਾ ਵੈਸ਼. "ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਨਾਉ ਨ ਕੋਈ." (ਭਾਗੁ)

ਨਾਨਕਸਰ. ਨਾਨਕਿਆਣੇ ਦਾ ਉਹ ਤਾਲ, ਜੋ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਖੁਦਵਾਇਆ ਸੀ.ਇਸੇ ਥਾਂ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਿਆਣੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ੨ ਜਿਲ੍ਹਾ ਗੁਜਰਾਤ, ਤਸੀਲ ਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਭਿੰਗੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤਾਲ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ਼ ਸੱਤ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ.ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭਿੰਗੇ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਹੈ।

੩ ਜਿਲ੍ਹਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ,ਥਾਣਾ ਖਾਸ ਹੜੱਪਾ.ਹੜੱਪਾ ਨਗਰ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਹੁਤ ਹਨ. ਦਸ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ੧–੨–੩ ਚੇਤ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੜੱਪਾ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ।

੪ ਜਿਲ੍ਹਾ ਤਸੀਲ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਥਾਣਾ ਸੰਬੜਿਆਲ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸਾਹੋਵਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉੱਗੋਕੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਆਲਕੋਟੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਅਤੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਤਾਲ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ.ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੫ ਜਿਲ੍ਹਾ ਤਸੀਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਵੇਰਕਾ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜੋ ਖ਼ਾਸ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ.ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਨਕਿਆਣੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਟਾਲੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾਜਿਹਾ ਤਾਲਾਬ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਈ ਹੈ. ਨਗਰਵਾਸੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਨਿੱਤ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।

੬ ਜਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਥਾਣਾ ਬੰਗਾ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਹਕੀਮਪੁਰ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੈਹਰਾਮ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਹਕੀਮਪੁਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਪਲਾਂ ਅਤੇ ਨਿੰਮਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬੱਧੇ ਸਨ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹਨ.ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲਾਬ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ੪ ਘੁਮਾਉਂ ਦਾ ਅਹਾਤਾ ਹੈ. ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ।

੭ ਜਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਥਾਣਾ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘਵਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਤਖ਼ਤੂਪੁਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋਗੇ ਤੋਂ ੧੭ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਤਖ਼ਤੂਪੁਰੇ ਤੋਂ ਪੂਰਵ, ਗੁਰਅਸਥਾਨ "ਨਾਨਕਸਰ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ–

(ੳ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਯੋਗੀ ਗੋਪੀਚੰਦ, ਭਰਥਰੀ ਜੀ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਸ ਹੀ ਧਰਮਸਾਲ਼ਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਤਾਲਾਬ ਹੈ,ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਛੱਪੜ ਸੀ।

(ਅ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਦਮਦਮਾ ਹੀ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

(ੲ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਂਗੜ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਨਕਸਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਸਮੇਤ ਘੋੜੇ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਉੱਚਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਲੋਹ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ੮੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ.

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੨ ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਮੁਖੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਚਲ੍ਹਾਇਆ ਰੁਪਯਾ. ਇਸ ਸਿੱਕੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ.* ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ.

ਨਾਨਕ ਚੌਦੇਦਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਚੌਦੇਦਸ.

ਨਾਨਕਚੌਪਾ. ਇਹ ਸ਼ਦਾਬਹਾਰ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਲੌਦੀ ੭੦ ਫੁਟ ਤੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. L. Pterospermum Acerifolium.

ਨਾਨਕਛੱਕ. ਦੇਖੋ, ਛੱਕ.

ਨਾਨਕਝੀਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਰ.

ਨਾਨਕਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸ਼੍ਰਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯ, ਅਗ੍ਯਾਨ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਸੂਰਯਰੂਪ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜਨਮ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩(੨੦ ਵੈਸਾਖ) ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ (੧੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੪੬੯) ਨੂੰ ਬੇਦੀ ਕਾਲੂਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ, ਰਾਇਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਹੁਣ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ) ਹੋਇਆ.†

ਸੰਮਤ ੧੫੩੨ ਵਿੱਚ ਗੋਪਾਲ ਪੰਡਿਤ ਪਾਸ ਹਿੰਦੀ, ਸੰਮਤ ੧੫੩੫ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਪੰਡਿਤ ਪਾਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੩੯ ਵਿੱਚ ਮੌਲਵੀ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਪਾਸ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਬੈਠਾਏ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਬਲ ਨਾਲ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਬਣਾਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਤੱਤ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਭੀ ਮੂਰਖ ਹੈ. ਇਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰਿਦਯਾਲ ਕੁਲਪੁਰੋਹਿਤ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨੇਊ ਪਵਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਪੁਰੋਹਿਤ ਨੇ ਜਨੇਊ ਲੈਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਗਲ਼ ਪਹਿਰਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਨੇਊ ਨੂੰ ਜਾਤਿਬੰਧਨ ਜਾਣਕੈ ਪਹਿਰਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਰ–"ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ" ਆਦਿ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰੇ, ਜੋ ਵਾਰ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਨ ਸਦਾ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਰ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵੱਲ ਧ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਘਰ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇਂਣ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕੁਝ ਰੁਪਯੇ ਦੇਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਭੇਜਿਆ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦਿਨ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ, ਸਾਰਾ ਧਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਵਾਸਤੇ ਅਰਪਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਘਰ ਆਏ ਤੁਦ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦਖ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੋ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਨਕਦੇਵ ਪੂਰਣ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਸੰਤ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਨੇ ਮੁਨਾਸਿਬ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਜਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਵੇ. ਸੰਮਤ ੧੫੪੧ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਪਤੀ ਜੈਰਾਮ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੈਗਿਆ ਅਰ ਸਭ ਦੀ ਪੈਰਨਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੌਲਤਖਾਂ ਲੋਦੀ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਮਤ ੧੫੪੨ ਵਿੱਚ ਸਾਂਭ੍ਯਿਆ.

੨੪ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੫੪੪ ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮੂਲਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੁਲਖਨੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਬਾਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ ਜਨਮੇ.

* ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲੇ' ਪਹਿਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪਯਾ ਸਨ ੧੮੦੦ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰਾਇਆ ਸੀ.

† ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰੁਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜਿਤ੍ਰੀਆਂ ਲਿਖਤ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਹੈ. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ.
ਜਿਲ੍ਹਾ ਹਜਾਰਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਥਾਲਾਹੰਟੇ ਵਿੱਚ ਲਾਲਾ ਠਾਕੁਰਦਾਸ ਸੈਨੀ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੦੦ ਜੇਠ ੭ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੫ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

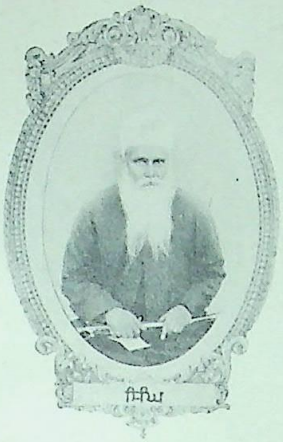

ਸਿੰਘ

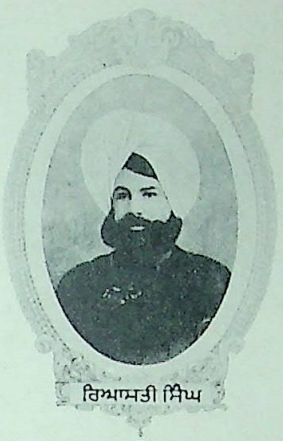

ਰਿਆਸਤੀ ਸਿੰਘ

ਫੌਜੀ ਸਿੰਘ

ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ

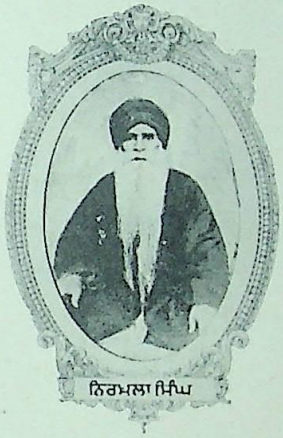

ਨਿਰਮਲਾ ਸਿੰਘ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ

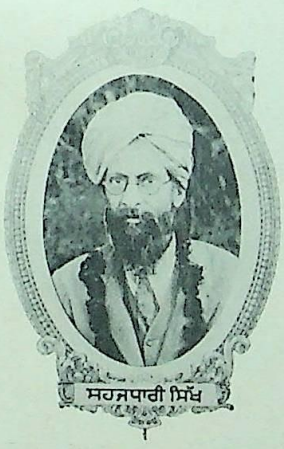

ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ

ਉਦਾਸੀ

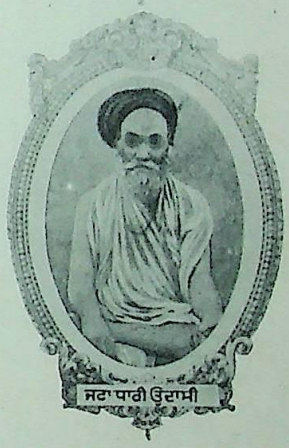

ਜਟਾ ਧਾਰੀ ਉਦਾਸੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

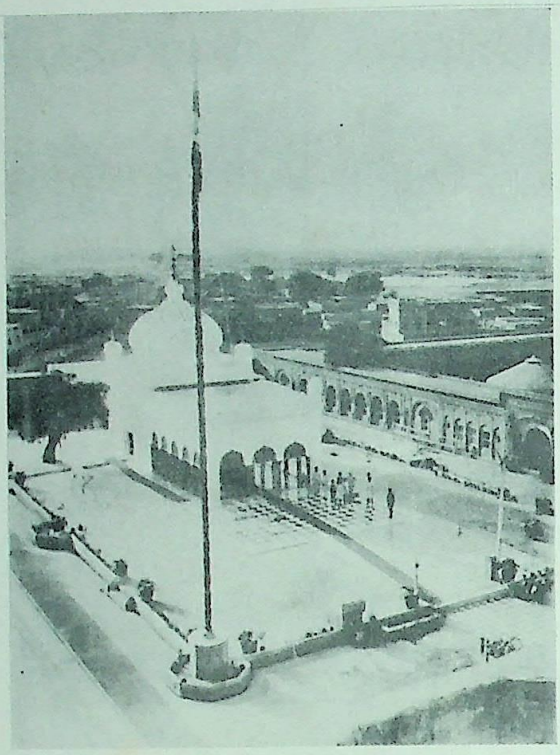

ਪੰਨਾ 693 ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

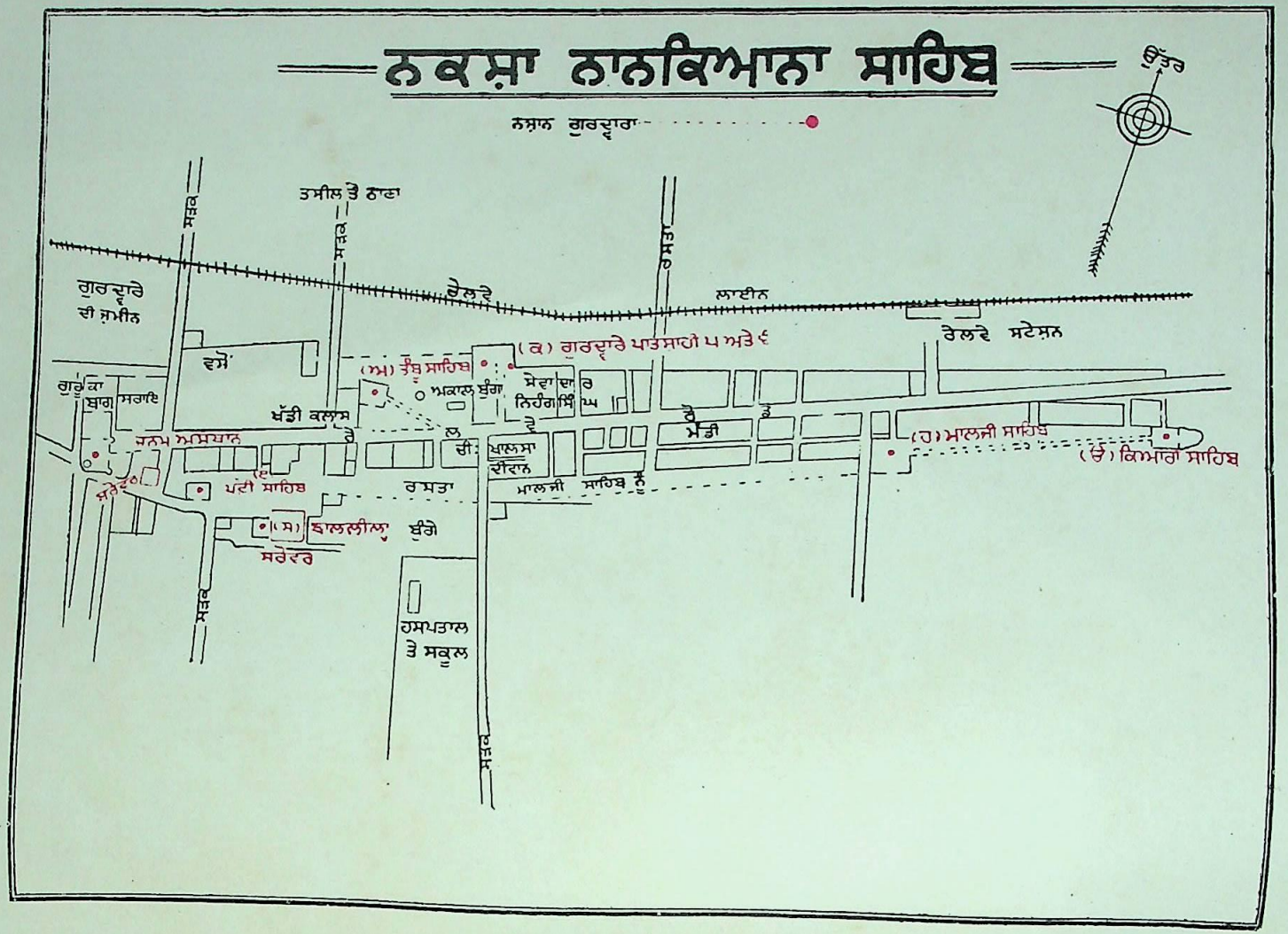

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਜਯੋਗੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਘਰ ਬੈਠਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪੂਰਨ ਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਢੁੱਟ ਈਰਖਾ ਵੈਰ ਨਾਲ ਸੜਦੀ ਹੋਈ ਲੁਕਾਈ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਨਾਮ ਦਾ ਛੱਟਾ ਦੇਣ ਵਾਸ੍ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੫੪ਵਿੱਚ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਆਰੰਭਿਆ. ਏਮਨਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਲਾਲੋ ਤਖਾਣ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿਕੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੀ ਛੂਤ ਛਾਤ ਦਾ ਭ੍ਰਮ ਮਿਟਾਇਆ. ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਜਾਕੇ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੇਣਾ ਅਵਿਦ੍ਯਾਕਰਮ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ. ਦਿੱਲੀ ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗਯਾ ਪਹੁਚੇ, ਜਿੱਥੇ ਪਿੰਡਦਾਨ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ. ਜਗੰਨਾਥ ਪਹੁਚਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੱਚੀ ਆਰਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ.

ਦੂਜੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸੰਮਤ ੧੫੬੭ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣ ਦੀ ਕੀਤੀ. ਅਰਬੁਦਗਿਰਿ (ਕੋਹਆਬੂ) ਸੇਤੁਬੰਦ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਸਿੰਹਲਦ੍ਵੀਪ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਤੀਜੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸੰਮਤ ੧੫੭੧ ਵਿੱਚ ਅਰੰਭਕੇ ਸਰਮੌਰ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਹੇਮਕੁੰਟ ਗੋਰਖਪੁਰ ਸਿਕਿਮ ਭੂਟਾਨ ਤਿੱਬਤ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਅਨਨ੍ਯ ਉਪਾਸਨਾ ਦ੍ਰਿੜਾਈ.

ਚੌਥੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸੰਮਤ ੧੫੭੫ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮ ਦੀ ਕੀਤੀ, ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਹੁੰਦੇਹੋਏ ਮੱਕੇ ਪਹੁਚੇ ਅਰ ਇੱਕ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਸਰਵ੍ਵਜਾਪੀ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨੀ ਖੰਡਨ ਕੀਤੀ. ਰੂਮ ਬਗਦਾਦ ਈਰਾਨ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਦੇਹੋਏ ਕੰਧਾਰ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਸੱਤਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ,ਹਸਨਅਬਦਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਵਲੀਕੰਧਾਰੀ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕੀਤਾ.

ਸੰਮਤ ੧੫੭੬ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ)ਵਿਰਾਜਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਦਾਵ੍ਰਤ ਨਾਲ ਅੰਨ ਦਾ ਲੰਗਰ ਸਭ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ.

ਇਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਯੋਗੇਸ਼ ਪੁਤ੍ਰ ਹੀ ਆਚਾਰ੍ਯ ਪਦਵੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ, ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇਕੇ ੨੩ ਅੱਸੂ (ਸੁਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ (੨੨ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੫੩੯) ਨੂੰ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਬਹੁਤ ਵਿਵਾਦ ਹੋਇਆ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕ਼ਬਰ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਾਮ ਦਾ ਨਾਮ "ਡੇਰਾ (ਦੇਹਰਾ) ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ" ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੭੦ ਵਰ੍ਹੇ ੪ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ੭ ਦਿਨ ਦੀ ਸੀ.

"ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨)

"ਹਰਖ ਅਨੰਤ ਸੋਗ ਨਹੀ ਥੀਆ । ਸੋ ਘਰੁ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

"ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਾਕਉ ਭਇਆ ਦਇਆਲਾ। ਸੋ ਜਨੁ ਹੋਆ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

"ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਲੇਖਾ ਨਿਬੜਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

"ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ ਸੋ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

"ਭਗਤਿਭੰਡਾਰ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਸਉਪੇ, ਫਿਰਿ ਲੇਖਾ ਮੂਲਿ ਨ ਲਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

"ਜੋ ਜੋ ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਅਭੈਦਾਨ ਸੁਖ ਪਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਾਰਿ ਆਸ੍ਰਮ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਿਲੈ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਆਪਿ ਤਰੈ, ਕੁਲ ਸਗਲ ਤਰਾਯੋ." (ਕਾਨ ਪਤ੍ਰਤਾਲ ਮ: ੪) "ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਪਰਸਿਯਉ ਸਿ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਚੇ ਰਹਿਓ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਨਾਨਕਪਿਆਉ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਨਾਨਕਪੋਤ੍ਰਾ. ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ । ੨ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ.

ਨਾਨਕਪੰਥੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰਸਿੱਖ.

"ਨਾਨਕਪੰਥੀ ਜਿਨ ਕੋ ਨਾਮ,
ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਪ ਰਹਿਤ ਅਕਾਮ,
ਸੋ ਯਮ ਕੋ ਨਹਿੰ ਦੇਖਨਹੈਹੈਂ,
ਸੁਖ ਸੋਂ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਿਨ ਹੈਹੈ." (ਨਾਪੂ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਫਿਰਕੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੇਖੀਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਤਿੰਨ ਹੀ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ-ਉਦਾਸੀ, ਸਹਜਧਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿੰਘ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਹੰਗ, ਨਿਰਮਲੇ, ਕੂਕੇ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ). ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਲਈ ਇੱਥੇ ਨਾਨਕ-ਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਛੰਦਬੱਧ ਇਤਿਹਾਸ, ਜੋ ਪੂਰਵਾਰਧ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧੩੦ ਹਨ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬੁੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਸਮੇ ਸੰਮਤ ੧੯੮੦ ਵਿੱਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਤਿੰਹ ਤੀਰ ਬੁਤ੍ਰੀਆ ਨਗਰ ਇਕ
ਕਵਿ ਨਿਕੇਤ ਲਖਿਯੇ ਤਹਾਂ,
ਕਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤਿ ਕੋ ਭਲੇ
ਗੁਰੁਯਸ਼ ਜਿਸ ਮਹਿ ਸੁਠ ਮਹਾ.
ਏਕ ਆਂਕ ਅਰੁ ਅਸ੍ਟ ਕਰ
ਬਹੁਰ ਅਸ੍ਟ ਪਰ ਸੂਨ,
ਕਾਤਕ ਪੂਰਨਮਾ ਬਿਖੈ
ਭਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਨ ਊਨ." * (ਨਾਪੂ)

ਦੇਖੋ, ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ.

ਨਾਨਕਬਾਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹਵਾਨ.

ਨਾਨਕਮਤਾ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਨੈਨੀਤਾਲ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸਤਾਰਗੰਜ ਅੰਦਰ ਪੀਲੀਭੀਤ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖਟੀਮਾ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਰਖਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ "ਗੋਰਖਮਤਾ" ਸੀ, ਪਰ ਜਦ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਗੋਰਖ ਦੇ ਚੇਲੇ ਭੰਗਰਨਾਥ ਭੰਗਰਨਾਥ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜਿੱਤਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਨਾਨਕਮਤਾ" ਹੈ. ਇਹ ਜਗਾ ਹੁਣ ਜੰਗਲ ਸਮੇਤ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਪਾਸ ਹੈ.

ਅਲਮਸਤ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭੀ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੱਪਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ ਅਰ ਮਹੰਤ ਅਲਮਸਤ ਜੀ ਦੀ ਪੱਧਤਿ ਦਾ ਉਦਾਸੀ ਹੈ.

ਨਾਨਕਾਨਾ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ.

ਨਾਨਕਿ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ, "ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ ਨਾਨਕਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿਅਉ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਨਾਨਕ–ਅਯਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਦੇਵ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ). ਲਹੌਰੋਂ ੪੯ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਰਾਇਪੁਰ ਫੇਰ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇਭੋਇ ਦੀ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟ੍ਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਹੁਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ" ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਗੁਰਧਾਮ ਨਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਨੌ ਹਜਾਰ ਅੱਠ ਸੌ ਬਾਨਵੇ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਕ਼ਰੀਬ ਵੀਹ ਹਜਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਪੂਜਾ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸੀ, ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਮੇਲਾ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਤੇ ਨਿਮਾਣੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਇਸ ਥਾਂ ਇਤਨੇ ਹੋਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਕਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਨਗਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਸਮੀਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਖਾਧੀ ਪੈਲੀ ਹਰੀ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੪੫ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(ਅ) ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ. ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਤੋਂ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਵਣ ਦੇ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਗੁੰਬਜਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਰਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ.

(ੲ) ਪੱਟੀਸਾਹਿਬ. ਕਸਬੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਾਲਲੀਲ੍ਹਾ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਪਾਧੇ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਬੈਠਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਆਪਣਾ ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ ਸੀ. ਆਸਾ ਪੱਟੀ ਬਾਣੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਚਰੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ.

(ਸ) ਬਾਲਲੀਲ੍ਹਾ. ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਖੇਡਦੇ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਤ੍ਰਾਲਾਬ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਰਾਇਬੁਲਾਰ ਨੇ ਖੁਦ੍ਵਾਇਆ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੨੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੩੧ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ.

(ਹ) ਮਾਲ ਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਗਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮੱਝੀਆਂ ਚਾਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਮਾਲ ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਇਆ ਸੂਰਜ ਦੇ ਢਲਣ ਤੋਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਨਹੀਂ ਟਲੀ ਸੀ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਰਪ ਨੇ ਫਣ ਦੀ ਛਾਇਆ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪੈਲ੍ਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ. ੧੮੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੫੦ ਰੁਪਯੇ ਨਕ਼ਦ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਉਹ ਵਣ (ਮਾਲ) ਦਾ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਤਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

(ਕ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਸਥਾਨ. ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਆਏ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹਟਦੇਹੋਏ,ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਨਕਿਆਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੧ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਇਹ ਮੇਲਾ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਲਿਆ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਤੇਰਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ਼ ਹੈ. ਜਿਸ ਵਣ ਦੇ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ.

੨ ਸੰਗਰੂਰ ਨਗਰ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਮੁੱਗਵਾਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇੱਥੇ ੧੫ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣ੍ਵਾਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ. ਸੌਲਾਂ ਰੁਪਯੇ ਨਕ਼ਦ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਹਨ. ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਨਾਭੇ ਵਾਲੀ ਪੁਰਾਨੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

੩ ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਪਾਲਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਕ ਇੱਕ ਸੁੱਕੇ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠਾਂ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਹਰਾ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਪਾਸ ਹੀ ਨੂਰੀ (ਨੌਰੰਗਾ) ਨਾਮੇ ਕੋੜ੍ਹੀ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹੂ ਤੇ ਪਾਕ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ, ਅਰੋਗ ਕੀਤਾ. ਦਰਬਾਰ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਿੱਪਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇੱਕ ਜੁਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨੂਰੀ ਕੁਸ਼੍ਠੀ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਭੀ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ "ਮਨਚਾਰੀਆਂ" ਵਿੱਚ ਕੰਬੋ ਸਿੰਘਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਘੁਮਾਉਂ ਇੱਥੇ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਬੇਦੀ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਹੈ. ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨੱਥੂਰਾਮ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਈ ਹਜੂਰਾਸਿੰਘ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀਹੋਈ ਮੰਜੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੌਣੇ ਛੀ ਫੁਟ ਲੰਮੀ, ਤਿੰਨ ਫੁਟ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਸਵਾ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਹੈ. ਚਿੱਟੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਸੂਤ ਨਾਲ ਬੁਣੀਹੋਈ ਹੈ. ਕਾਲੀ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਬਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਰੇਗੀਲ ਪਾਵੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਵੈਲਦਾਰ ਚਿਤ੍ਰੀ ਹੋਈ ਲੱਕੜ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅਲਮਾਰੀ ਦਸ਼ਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਮੇਤ ਭਾਈ ਨੱਥੂ ਨੂੰ

* ਸੰਮਤ ੧੯੮੦,ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ, ਸੋ ਅਲਮਾਰੀ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਹੀਂ ਹਨ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਕਾੜਾ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ.

ਨਾਨਕੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਬੀਬੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਮਾਤਾ। ੩ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਦੇ ਰਈਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਟਾਰੀ ਅਤੇ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ.

ਨਾਨਕੀ ਬੀਬੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਭੈਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੨੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੨ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ ਜੈਰਾਮ ਨਾਲ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸੀ.

ਨਾਨਕੀ ਮਾਤਾ. ਹਰਿਦੇਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਹਰੀਚੰਦ ਲੰਬ ਖਤ੍ਰੀ ਬਕਾਲੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬੇਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ੯ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੬੭੦ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੌਮੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜਨਮੇ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੩੫ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ.

ਨਾਨਕੇ. ਨਾਨਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੰਬੰਧੀ। ੨ ਨਾਨੇ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਨਗਰ ਅਤੇ ਘਰ.

ਨਾਨਤੁ ਸੰ. ਨਾਨਾਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨੇਕਤਾ. ਭਿੰਨਤਾ.

ਨਾਨਤ੍ਰ ਭੇਦ. "ਸੋ ਨਾਨਤੁ ਪਰ ਫੁਰਨ ਕਰੈ ਨ. ××× ਜਿਹ ਨਾਨਤ੍ਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕਰਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਾਨਨਿਕ. ਵਿ–ਨਨੇ ਤੋਂ ਨਨਾ (ਨਿੱਕਾ). ਅਤਿ ਲਘੁ. ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ. "ਕਿਆ ਹਮ ਕਿਰਮ ਨਾਨਨਿਕ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਨਾਨਬਾਈ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨ ੪.

ਨਾਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੨ ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਨਨਾ ਅਤੇ ਨਾਨ੍ਹਾ. "ਹਮ ਨਾਨੇ ਨੀਚ, ਤੁਸੇ ਬਡ ਸਾਹਿਬ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਵ੍ਯ–ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ. "ਨਾਨਾ ਕਰਤ ਨ ਛੂਟੀਐ ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਜਮ-ਪੁਰਿ ਜਾਹਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਨਾਸ੍ਤਿਕਤਾ ਵਾਲੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਗੇ। ੪ ਸੰ. ਵਿ–ਅਨੇਕ. ਬਹੁਤ. "ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਜਿਉ ਸੁਅਂਗੀ ਦਿਖਾਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਨਿ ਜਗ ਕੀਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੫ ਬਾਜੀਰਾਉ ਪੇਸ਼ਵਾ (੨) ਪੂਨਾਪਤਿ ਦਾ ਪਾਲਿਤ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਜਾਰਾ ਨਾਮ ਨਾਨਾ (ਨਾਨਾ-ਸਾਹਿਬ) ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ "ਜਨਾਰਦਨ ਭਾਨੁ ਜੀ" ਸੀ. ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਧੁੰਧੂਪੰਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਕਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੁਰ "ਬਿਨੂਰ" ਸੀ ੨੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੫੪ ਨੂੰ ਬਾਜੀਰਾਉ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਨਾ ਮਿਲੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੈਰੀ ਬਣਗਿਆ, ਅਰ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗ਼ਦਰ ਵਿੱਚ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹੋਕੇ ਬਹੁਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਮੇਮਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਿਆ. ਨਾਨਾ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਬਾਗੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਭਿੜਦਾ ਰਿਹਾ. ਨਾਨਾ ਦੇ ਫੜਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਇਆ. ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇਪਾਲ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਾ ੫.

ਨਾਨਾਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਤੁ.

ਨਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਤਾ ਦੀ ਮਾਂ. "ਵੁਢੀ ਨਾਨੀ ਮਾਸੀਆਂ."(ਮਾਰੂ ਅ:ਮ:੧) ੨ਵਿ–ਨੰਨ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨ੍ਹੀ.

ਨਾਨੂ. ਇੱਕ ਦਿਗਵਿਜਯੀ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਪੁਰ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਹਾਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ। ੨ ਓਹਰੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਨਾਨੂਮੱਲ. ਸੁਨਾਮ ਦਾ ਅਗ੍ਰਵਾਲ ਬਾਣੀਆਂ. ਇਹ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਚਿਰ ਤੀਕ ਦੀਵਾਨ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੪੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

ਨਾਨੇਹਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਨਿਹਾਲ. ਨਾਨੇ ਦਾ ਘਰ. ਨਾਨੇ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ.

ਨਾਨੋ. ਲੁਟਕਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ। ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਲੋਰੀ.

ਨਾਨ੍ਹਾ. ਵਿ–ਨਤੁਨ. ਛੋਟਾ. ਤੁੱਛ. ਨੰਨ੍ਹਾ. "ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਅਤਿ ਨੀਕਾ ਨਾਨ੍ਹਾ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਇ." (ਗੂਜ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੩) "ਹੁਕਮੈ ਨਾਨ੍ਹਾ ਵਡਾ ਥੀਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਾ ੪.

ਨਾਨ੍ਹੀ. ਵਿ–ਨਨ੍ਹੀ. ਛੋਟੀ. "ਨਾਨ੍ਹੀ ਸੀ ਬੂੰਦ ਪਵਨੁ ਪਤਿ ਖੋਵੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਪ. ਪਰਿਮਾਣ. ਮਿਣਤੀ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਚੌੜਾਈ, ਉਚਾਈ, ਗਹਿਰਾਈ ਆਦਿ ਦਾ ਪਰਿਮਾਣ.

ਨਾਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਾਪਣਾ. ਮਿਣਨਾ.

ਨਾਪਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਫ਼ਹ.

ਨਾਪਾਕ ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ੨ ਮੈਲਾ

ਨਾਪਾਕੁ "ਤੂ ਨਾਪਾਕੁ, ਪਾਕੁ ਨਹੀ ਸੂਝਿਆ." (ਪ੍ਰਭ ਕਬੀਰ) "ਸੁਲਹੀ ਹੋਇ ਮੂਆ ਨਾਪਾਕੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਾਪਾਯਦਾਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਲਈ ਪੈਰ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਠਹਿਰ ਨਾ ਸਕੇ। ੨ ਭਾਵ–ਕਣਭੰਗੁਰ.

ਨਾਪਿਤ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਈ. ਨਾਊ. ਨਾਇਣ.

ਨਾਪਿਤੀ ਨਾਈ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਨਾਪੈ. ਮਾਪਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਪਨਾ। ੨ ਨਾਪੈ. ਨਾਈ ਦੇ. ਸਨਾਨ ਕਰੀਏ. "ਸੰਤਧੂੜੀ ਨਿਤ ਨਾਪੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਨਾਫ਼. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਭਿ. ਧੁੰਨੀ.

ਨਾਫ਼ਹ ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮ੍ਰਿਗਨਾਭਿ. ਕਸਤੂਰੀ

ਨਾਫ਼ਾ ਵਾਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਨਾਭਿ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਗਮਦ (ਕਸਤੂਰੀ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਨਾਫਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਫੀਰੀ. "ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਾਲ ਨਾਫਿਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨਾਬਾਬ. ਦੇਖੋ, ਨਬਾਬ.

ਨਾਬਾਲਿਗ਼. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਜੋ ਬਲੁਗ਼ਤ (ਜਵਾਨੀ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਹੁਚਿਆ. ਜੋ ਪੂਰੀ ਗ੍ਯਾਨਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

ਨਾਬਿਰ. ਵਿ–ਇਨਕਾਰੀ. ਮੁਨਕਿਰ। ੨ ਵਿਰੋਧੀ.

ਨਾਬੀਨਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੀਨਾਈ (ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ) ਰਹਿਤ. ਅੰਨ੍ਹਾ. ਅੰਧ.

ਨਾਬੂਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਨਸ਼੍ਟ. ਹਸ੍ਤੀ ਰਹਿਤ. ਫ਼ਨਾ. ਬਰਬਾਦ.

ਨਾਭ. ਸੰ. ਨਭ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹੀਏ ਦਾ ਮੱਧ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਗਜ ਲਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਛੇਕ ਵਿੱਚ ਧੁਰ (ਲੱਠ) ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਭਿ.

ਨਾਭਾ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ "ਮਿਸਲ ਫੂਲਕਿਆਨ" ਦੀ ਵਡੀ ਸ਼ਾਖ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਹੈ. ਬਾਬੇ ਫੂਲ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਚੌਧਰੀ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰਦਿੱਤਸਿੰਘ ਤੋਂ ਨਾਭਾਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਨਾਭੇ ਨੂੰ "ਚੌਧਰੀ ਦਾ ਘਰ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚੌਧਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੁਜਾ ਦੇ ਜੋਰ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਮੱਲੇ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਕੀਤੇ ਅਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਾਜਸੀ ਠਾਟ ਬਣਾਲਿਆ. ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਰਤੀਆਸਿੰਘ ਸਨ ੧੭੫੨ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਚੌਧਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤਸਿੰਘ ਦਾ ਸਨ ੧੭੫੪ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸ ਦਾ ਪੋਤਾ (ਸੁਰਤੀਏਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ) ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੋਇਆ.

ਹਮੀਰਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜੇ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਨੇ ਦਾਦੇ ਦਾ ਰਾਜ ਚੌਗੁਣਤਰਾਂ ਸਾਂਭਿਆ ਅਰ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਮੱਲਿਆ. ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੮੧੩ (ਸਨ ੧੭੫੬) ਵਿੱਚ ਨਾਭਾ ਸ਼ਹਿਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਰੋਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਰਾਜਪੁਰੇ ਤੋਂ ੩੨ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਰਈਸਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬਹਾਦੁਰ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ੈਨਖਾਂ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਅਮਲੋਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ. ਸਨ ੧੭੬੬ ਵਿੱਚ ਰੋੜੀ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮਾਇਆ.

ਰਾਜਾ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਕਿਲੇ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ

ਸਰਦਾਰ ਸੁਜਾਨਸਿੰਘ ਮਾਨਸ਼ਾਹੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਰਾਜਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੭੫ ਵਿੱਚ ਬਡਬਰ ਪਿੰਡ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਰਾਜ ਦਾ ਕੰਮ ਮਾਈ ਦੇਸੋ, (ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਨਸਿੰਘ ਰੋੜੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਰਾਜਾ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਤੇਈ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿਖਯਾ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ.

ਸਨ ੧੭੯੦ ਵਿੱਚ ਮਾਈ ਦੇਸੋ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ, ਅਰ ਸ਼ਿਆਣੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਜੋਗਾ ਕੀਤਾ.

ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿਘ ਵਡਾ ਦੂਰਦੇਸ਼, ਪ੍ਰਜਾਪਾਲਕ, ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੀ. ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਫਸਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਸਭ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ.*

ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ੩ ਮਈ ਸਨ ੧੮੦੯ ਨੂੰ ਨਾਭਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਖ੍ਯਾ ਅੰਦਰ ਆਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪੜੋਸੀ ਲੋਕ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ.

੨੨ ਮਈ ਸਨ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਛਿਆਹਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.† ਸ਼ਰਨਾਮ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬਣੀਹੋਈ ਹੈ.

ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ

ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਜੋਧਪੁਰੀਏ ‡ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਹਰਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ੨੨ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੭੯ (ਸਨ ੧੮੨੨) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ (ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ) ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ੫ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ.§

*Sir David Ochterlony had formed a high opinion of the Raja's abilities; writing to Government, he observed: "Jaswant Singh is one of the principal Sirdars under our protection, and by far superior in manner, management, and understanding to any of them I have yet seen." (The Rajas of the Punjab, P. 386)

† ਗ੍ਰਿਫਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਜਗ਼ੋਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਬਾਬਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ :—

The late Raja had been a faithful ally of the British Government. In 1804 he refused to assist Holkar against the English; he gave assistance in supplies and carriage during the Ghurkha campaign of 1810, and in that of Bikaner in 1818; and during the northward march of the British army to Kabul in 1838, he advanced a loan of six lakhs of rupees to the Government. (P. 397)

‡ ਇਹ ਜੋਧਪੁਰ ਪਟਿਆਲੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਭਟਿੰਡੇ ਪਾਸ ਹੈ.

§ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ (ਵਲੀਅਹਿਦ) ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੩੨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਫ਼ਤੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

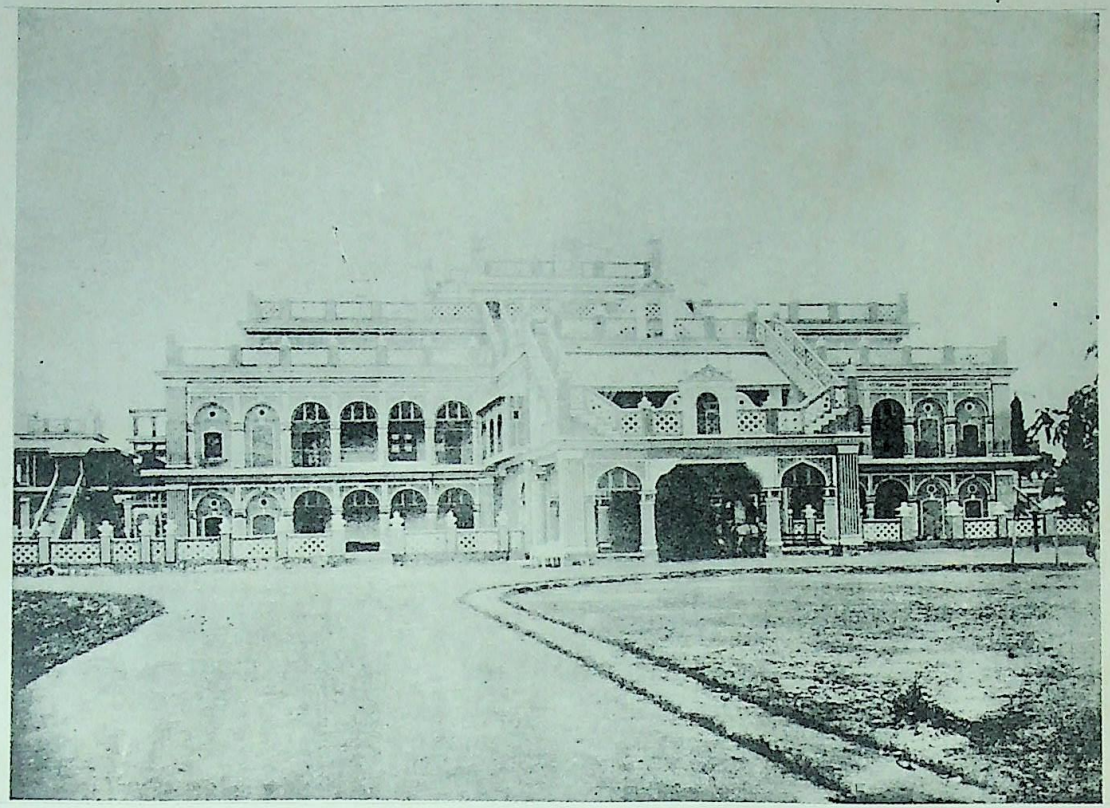

"ਹੀਰਾਮਹਲ" ਨਾਭਾ.

ਪੰਨਾ 695

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼੍ਰੀ ੧੦੮ ਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ. ਟਿੱਕਾ ਸਾਹਿਬ ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ ਜੀ. ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ ਜੀ.

ਖਲੋਤੇ :—ਸ. ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ. ਮੁਨਸ਼ੀ ਫ਼ੈਜ਼ਬਖ਼ਸ਼.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਦਪਸੰਦ ਅਭਿਮਾਨੀ ਪੰਡਿਤ ਜਯਗੋਪਾਲ ਕੋਲ ਵਾਲੇ ਆਚਾਰੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਪੜੋਸੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਕਸੂਰ ਬਦਲੇ ਬਹੁਤ ਜੁਰਮਾਨੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅੰਦਰੋਂ ਵੈਰੀ ਬਣਗਏ.

ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਏਜੈਂਟ ਮੇਜਰ ਬ੍ਰਾਡਫੁਟ (Major Broadfoot) ਨੂੰ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਲਹੌਰ ਦਾ ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿਤੂ ਨਹੀਂ. ਉਸ ਸਮੇ ਦੀ ਨੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦਾ ਚੋਬਾ ਹਿੱਸਾ ਜਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ‡ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਟਿੱਕਾ ਭੁਰਪੁਰਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੰਜਾਹ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਮਥੁਰਾ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ.ਫੇਰ ੮ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੫ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਲੈਜਾਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਗਸਿੰਘ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਰੱਖਿਆਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੫ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਹ ਨਾਭੇ ਲਿਆਕੇ ਸਸਕਾਰੀਗਈ.

ਰਾਜਾ ਭੁਰਪੁਰਸਿੰਘ

ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰਸਿੰਘ ਰਈਸ ਰੰਗੜਨੰਗਲ (ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਮਾਨਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਵਡਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੯੮੭ (ਸਨ ੧੮੪੦) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ. ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਰਾਣੀ ਚੰਦਕੌਰ ਦੇ ਹੱਥ ਰਾਜ ਦੀ ਵਾਗ ਡੋਰ ਰਹੀ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ ਮਾਨਸਾਹੀਆ,ਸਰਦਾਰ ਫਤੇਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਬਹਾਲਮੱਲ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਥਾਪੇਗਏ. ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਤਾ ਰਾਜਾ ਭੁਰਪੁਰ ਸ਼ਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਨਿੱਤਨੇਮੀ ਸੀ.

ਇਸ ਮਨੋਹਰ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਸਰਕਾਰ, ਪੜੋਸੀ ਰਈਸ, ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਦਿਲ ਉੱਪਰ ਆਪਣਾ ਸਨਮਾਨ ਬੈਠਾਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਫਾਰਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਫੈਸਲੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਜੇਹੀ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਜਾ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕੰਮ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਭਦੇ ਰਹਿਣ. ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਿਆਲ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਸੀ ਕਿ ਮੈਥੋਂ ਆਪਣੇ ਫਰਜ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਮੈ ਹੋਰਨਾ ਲਈ ਸੁਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵਾਂ.†

ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਵਡੀ ਨਾਮਵਰੀ ਪਾਈ. ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਦਿਲੇਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਖਾਈ. ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਰ ਤਰਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਸੱਚੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ.†

ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਭੀ ਉਦਾਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਭੁਰਪੁਰਸਿੰਘ ਦਾ ਖਿਲਤ ਖਿਤਾਬ ਆਦਿ ਨਾਲ ਮਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਾਵਲ ਕਾਂਟੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਫੁਲਕੀਆਂ ਦੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜੋ ਕਈ ਅਧਿਕਾਰ, (ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ, ਮ੍ਰਤਬੰਨਾ ਕਰਨਾ, ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ ਦਖ਼ਲ ਨਾ ਹੋਣਾ) ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗਰੱਖੇ ਸਨ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ.‡

੧੬ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੦ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ (Lord Canning) ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅੰਬਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਭੁਰਪੁਰਸਿੰਘ ਦਾ ਮਹਾਰਾਣੀ (Queen Victoria) ਵੱਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ ਬਾਬਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ.

ਰਾਜਾ ਭੁਰਪੁਰਸਿੰਘ ਉੱਤਮ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਾਵ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ. ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਨੂੰ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ. ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਜਾਖ਼ਤਾ ਇਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ:–

ਕਾਹੂੰ ਤੇ ਨ ਕਮ ਇਤਮਾਮ* ਹਰ ਕਾਮਨ ਮੇ
ਕਬਹੂ ਨ ਹੋਯ ਕਮ ਜਿਸ ਕੋ ਕਲਾਮ ਹੈ,
ਗਯਾਨ ਮੇ ਨ ਕਮ ਹਰਿਧਯਾਨ ਮੇ ਨ ਕਮ ਕਛੂ
ਦਾਨ ਮੇ ਨ ਕਮ ਔ ਨ ਕਮ ਧਨ ਧਾਮ ਹੈ,
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਤੇਜ ਮੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੇ ਨ ਕਮ ਕਹੋਂ ਹੂੰ
ਹੁਕਮ ਮੇ ਨ ਕਮ ਔ ਨ ਕਮ ਇੰਤਜਾਮ ਹੈ,
ਯਾਹੀ ਤੇ ਗਰੀਬ ਕੇ ਨਿਵਾਜ ਗੁਰੁਦੇਵ ਜੂ ਨੈ
ਰਾਖਜੋ ਮਹਾਰਾਜ "ਭਰਪੁਰਸਿੰਘ" ਨਾਮ ਹੈ.

ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੩ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਐਲਗਿਨ (Algin) ਨੇ ਰਾਜਾ ਭੁਰਪੁਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਥਾਪਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਕਲਕੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਤਾਪ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿਕੇ ੯ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੩ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਿਆ.

ਰਾਜਾ ਭੁਗਵਾਨਸਿੰਘ

ਮਾਈ ਮਾਨਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਭੁਰਪੁਰਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੪੨ (ਮਘਰ ਵਦੀ ੧੩ ਸੰਮਤ ੧੮੯੯) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਭੁਰਪੁਰਸਿੰਘ ਦੇ ਲਾਵਲਦ ਮਰਨ ਤੇ ਇਹ ੧੭ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਨਰਮਦਿਲ ਅਤੇ ਆਰਾਮਪਸੰਦ ਸੀ. ਇਸ ਤੇ ਕੁਸੰਗੀਆਂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ. ੩੧ ਮਈ ਸਨ ੧੮੭੧ ਨੂੰ ਤਪਦਿੱਕ ਰੋਗ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਭੁਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾਸਿੰਘ

ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਸਰਦਾਰ ਸੁਖਾਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ ਬਭਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੬ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ (ਸਨ ੧੮੪੩) ਨੂੰ ਮਾਈ ਰਾਜਕੌਰ(ਸਰਦਾਰ ਬ੍ਰਸਾਵਾਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋੜਾਵਾਲੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਡਰੁੱਖੀਂ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਭੁਗਵਾਨਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਭ੍ਰਾਤਾਂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੨੮ (੧੦ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੭੧) ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਸ ਯੋਗਜ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਆਪ ਦਾ ਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ. ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਜੀਫੇ ਦਿੱਤੇ. ਮਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ "ਸਿੱਖ ਰੀਲੀਜਨ" ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਲਈ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕਰਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ.

ਖਾਸ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯੇ ਖਰਚਕੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਯੋਗਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਖਰਚਿਆ.

ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕਸੁਰ ਸਨ.*

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਾਤੀ ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸਨ, ਉਹ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਇਮਾਨਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ. ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਨਿੱਤ ਸਮਾਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਰੋਕ ਟੋਕ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਪਹੁਚ ਸਕਦਾ ਸੀ.

ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰਕੌਰ ਰੱਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੭ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ੧੮੮੩)ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨਕੌਰ ਜੀ,† ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀਸਾਹਿਬਾ ਜਸਮੇਰਕੌਰ ਲੋਂਗੋਵਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੨੨ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁ-

‡ ਭਾਵੇਂ ਮੇਜਰ ਬ੍ਰਾਡਫੁਟ (ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਤ ਜਾਣ ਕਰਕੇ)ਫੈਸਲੇ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ,ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਰਪੋਟ ਅਤੇ ਨੋਟਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾਗਿਆ.

ਜਬਤ ਹੋਏ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ੭੧੨੨੪) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਸਾਂਗਰ ਫਗੀਵਰੈਂਟ ਨੂੰ ਅੱਧੋ ਅੱਧ ਵੰਡੇ ਦਿੱਤਾਗਿਆ, ਅਤੇ ੨੮੭੬੬) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਸਵਾਰ ਅਤੇ ਪੈਦਲ ਫੌਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜੇ ਵਿੱਚ ਲੈਲਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਇਹ ਅਠਾਈ ਹਜਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਹੋਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਲਾਮਲਾ ਵਿੱਚੇਹੀ ਰਹਿਗਿਆ.

†Raja Bharpur Singh was a remarkable exception to what is unfortunately a very general rule. The excellence of his disposition and his natural intelligence were such as to enable him to resist the deteriorating influences which surrounded him, and he gave promise of being one of the most liberal Princes in Northern India. A taste for learning is rare among the Sikhs, but the Raja was of a studious disposition. He had thoroughly mastered the Indian vernaculars, and studied English three or four hours a day, whenever the duties connected with the administration of his State allowed him leisure. The work of all departments he supervised himself, and a private memorandum, drawn up in English and containing rules for the disposition of his time, was a very remarkable document, showing how earnestly he was resolved to neglect no opportunity for self-improvement, and to govern for the good of his people. It concluded with these words:-

"In conclusion, I invoke a blessing from the Almighty, and from the Darbar Sri Satgur dial, to preserve me steadfast in the discharge of these my duties, and to enable me to pass my life, that, under the Almighty's shadow & protection, I may live to His glory,& be a blessing to others." (The Rajas of the Punjab,p.432-33)

‡Raja Bharpur Singh attained his majority a few months after the breaking out of the mutiny of 1857. At this critical time he acted with the utmost loyalty and intelligence, and his services were as distinguished as those of the other Phulkian Chiefs. ×××

Raja Bharpur Singh was anxious himself to march to Delhi at the head of his troops, as the Raja of Jind had done. This was not allowed. He was very young, and such service was more onerous than could be fairly asked from him. A Detachment, however, of his force, about 300 in number, did good service at Delhi under Sardar Didar singh throughout the seige.

In addition to this, the Raja enlisted many hundred new troops,he furnished supplies and carriage, arrested mutineers marching through his State, and performed every service required of him with the utmost loyalty and good will. At a time when money was urgently wanted, he advanced to Government a loan of two and a half lakhs of rupees.

(The Rajas of the Punjab, P.422-23)

‡In addition to these honours, there were conferred upon him those privileges which he, in common with his kinsmen of Patiala and Jind, had asked from Government in their Paper of Requests in 1858 the power of life and death, the right of adoption, and the promise of non-interference of the British Government in the domestic affairs of the family and the internal management of the state. (The Rajas of the Punjab. P. 424)

* ੯ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੦੭ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਕਰਜ਼ਨ (Lord Curzon) ਵਾਇਸਰਾਇ ਹਿੰਦ ਨੇ ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਖਾਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਨਾਭੇ ਸਪੈਸ਼ ਵਿੱਤੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ—

××× There is no chief whose, hospitality I receive with keener pleasure or whose health it is a greater satisfaction to me to propose, than His Highness the Raja of Nabha. We recognise in him a ruler devoted to his sovereign, his religion, and his people; the three supereme objects of attachment for a worthy Prince For 32 years he has presided over the fortune of the Nabha state, and has conducted the administration with equal ability and success; and at Delhi in January last we recall his chivalrous figure as he rode at the head of his troops. I selected him to represent the Sikh Princes of the Punjab at the coronation of His Majesty the King Emperor in England, and it was only illhealth that prevented him from carrying out this mission. Sometimes His Highness talks to me as he was growing old and would like to rest,but I always tell him in reply that he is younger than the Sovereign who bears on his shoulders not the burden of a single state, but the entire British Empire, and I add further that the Raja is indispensable to his people and his state. I hope, therefore that for years to come they may continue to profit by his great experience and by his keen devotion to duty.×××

† ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਛਾਵੀ ਮਹਾਰਾਣਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਚੋਲਪੁਰਪਤਿ ਨਾਲ ਸਨ ੧੯੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਪਰ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਹਸਥਯਾਤ੍ਰਾ ਸੁਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਨ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਮਨਸਿੰਘ ਜੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਨ ੧੮੭੯-੮੦ ਦੇ ਅਫਗਾਨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ,ਸਨ ੧੮੯੭ ਦੇ ਤੀਰਾਹ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਅਤੇ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ. ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੀ ਸਲਾਮੀ ੧੧ ਤੋਪਾਂ ਤੋਂ ੧੩, ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੯੮ ਵਿੱਚ ੧੫ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਹੋਗਈ.

ਸਨ ੧੮੭੯ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ.; ਸਨ ੧੮੯੩ ਵਿੱਚ "ਰਾਜਾਏ ਰਾਜਗਾਨ" ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ. ਸਨ ੧੯੦੩ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ. ਅਤੇ ੧੪ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਸਿੱਖ ਪਲਟਨ(King George's own) ਦੇ ਕਰਨੈਲ ਹੋਏ.† ਸਨ ੧੯੧੧ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੌਰੂਸੀ "ਮਹਾਰਾਜਾ" ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ.

੧੧ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (੨੫ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੧) ਨੂੰ ਬੈਰਾੜਵੰਸ਼ ਸਰਮੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਰਾਜਰਿਖੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ

ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਘਰ ਸਰਦਾਰ ਅਣੋਖਸਿੰਘ ਲੋਂਗੋਵਾਲੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਜਸਮੇਰਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ੨੨ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਸਭ ਤਰਾਂ ਲਾਇਕ ਬਣਾਇਆ.

੨੯ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੯੫੮ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਜਗਦੀਸ਼ਕੌਰ* ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ੨੩ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੯੬੪ (੮ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੦੭) ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਅਮ੍ਰਿਤਕੌਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਾਜਾਸਾਹਿਬ ਕਲਸੀਆ ਰਵਿਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ੧੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੫ ਨੂੰ ਹੋਈ.

ਸਨ ੧੯੦੬ ਤੋਂ ੮ ਤਕ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਲੈਜਿਸਲੇਟਿਵ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ (aditional) ਮੈਂਬਰ ਰਹੇ. ਸਨ ੧੯੧੦ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਯੂਰਪ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੨੨ ਜੂਨ ੧੯੧੧ ਨੂੰ H.M. ਜਾਰਜ ਪੰਜਮ ਦੀ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਵੈਸ੍ਟਮਿਨਸਟਰ ਏਬੀ (Westminster Abbey) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਆਪ ੧੧ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (੨੪ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੧੨) ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ, ਅਰ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ੨੦ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੨ ਨੂੰ ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਨੀ ਦਾ ਖਿਲਤ ਮਿਲਿਆ. ਸਨ ੧੯੧੪ ਦੇ ਵਡੇ ਜੰਗ ਛਿੜਨ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਈ ਗਈ, ਪਰ ਸਨ ੧੯੧੮ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਇਨਫੈਂਟਰੀ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ (Mesopotamia) ਭੇਜੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਕਰਨੈਲ ਬਚਨਸਿੰਘ ਦੀ ਕਮਾਣ ਹੇਠ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਨ ੧੯੧੭-੧੮ ਵਿੱਚ ਕਈ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਜੰਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਨੇਕ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ. ਸਨ ੧੯੧੯ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਫਗਾਨ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਈਰਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ.

੧੦ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੧੮ ਨੂੰ ਮੇਜਰ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮਸਿੰਘ ਰਾਇਪੁਰੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸਰੋਜਨੀਦੇਵੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ੫ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੯੭੬ (੨੧ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੯) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.

ਕਈ ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਅਤੇ ਆਚਾਰ ਤੋਂ ਡਿਗੇਹੋਏ ਲੋਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਰ ਜੋ ਅਸਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਹਿਤੂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਦੈਵਯੋਗ ਨਾਲ ਏਧਰੋਂ ਓਧਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਪਾਸ ਆਲੱਗੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਈ ਭਦ੍ਰਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਨਾਲ ਵ੍ਰਿਥਾ ਅਨੇਕ ਝਗੜੇ ਛਿੜਪਏ. ਇਹ ਮੁਆਮਲਾ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਵਧਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ੨੫ ਹਾੜ੍ਹ ਸੰਮਤ ੧੯੮੦ (੯ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੯੨੩) ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਪਿਆ. ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਕੇ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਵੱਲੋਂ ਆਗਜ਼ਾ ਹੋਈ. ਅਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ (administrator) ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ.*

੨੫ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੮੩ (੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੭) ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਦੁਬਾਰਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਨਾਉਂ ਗੁਰਚਰਨਸਿੰਘ ਬਦਲਿਆ.

੧੯ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੮ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਐਲਾਨ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ (ਗੁਰਚਰਨਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਲੱਖ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਜਬਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਰ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕੋਡੇਕਾਨਲ† ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ.

੨੩ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੮ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਏਜੈਂਟ ਨੇ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਪਹੁਚਕੇ ਟਿੱਕਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਰਾਸਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਾਭੇ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮੰਨਲਿਆ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਰੋਜਨੀਦੇਵੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਸਿਖਜਾ ਪਾਰਹੇ ਹਨ.

ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦਾ ਰਕਬਾ ੯੬੮ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਬਾਦੀ ੨੬੩,੩੯੪ ਹੈ.

ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚੌਥਾ ਹੈ. ਵਾਇਸਰਾਇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਹੇਠ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਜ਼ਦੀਦ (return visit) ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਸਲਾਮੀ ੧੩ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ੨੪੦੦੦੦੦ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ.

ਨਾਭੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਇੱਕ ਮਿਡਲ ਗਰਲ ਸਕੂਲ, ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਛੀ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ, ਤੇਈਸ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹਨ. ਨਾਭੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿਵਲ ਹਾਸਪਿਟਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਹਾਸਪਿਟਲ ਹੈ. ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਡਿਸਪੈਨਸਰੀਆਂ ਹਨ. ਫੌਜ-ਅਕਾਲ ਇਨਫੈਂਟਰੀ (Infantry) ੪੫੦, ਪੁਲਿਸ ੪੧੫ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਹੈ-ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ (His Highness)ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਅਰਜਮੰਦ ਅ਼ਕ਼ੀਦਤ ਪੈਵੰਦ ਦੌਲਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ੀਆ ਬੈਰਾੜਵੰਸ਼ ਸਰਮੌਰ*ਰਾਜਾਏ ਰਾਜਗਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ.

ਨਾਭੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਪੱਛੋਂ ਵੱਲ ਦੇ ਬੁਰਜ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਸਿਰੋਪਾਉ" ਹੈ.ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਇਤਨੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਹਨ:-

(ੳ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ, ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਭੇਜਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਧਾਰੀਦਾਰ ਮਸਰੂ, ਅੰਦਰ ਮਲਾਗੀਰੀ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ ਹੈ.

(ਅ) ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ. ਇਹ ਅਸਲ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਟਿਆਲੇ ਹੈ, ਨਕਲ ਨਾਭੇ ਹੈ. ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਾ ਪਾਠ ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ.

(ੲ) ਦਸਤਾਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਈਂ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਸਢੌਰੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ.

(ਸ) ਦਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕੰਘਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਹੇਹੋਏ ਕੇਸ਼ ਹਨ.

(ਹ) ਦਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕਰਦ, ਜੋ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਲੰਮੀ ਹੈ.

(ਕ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ.† ਇਹ ਚਾਰੇ ਵਸਤਾਂ (ਨੰ: ੲ, ਸ, ਹ, ਕ) ਸਾਂਈਂ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦਾ ਮਾਕੂਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲੈਲਈਆਂ ਸਨ.

(ਖ) ਕੋਰੜਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ, ਇਸ ਦੀ ਡੰਡੀ ਬੈਤ ਦੀ ਹੈ.

(ਗ) ਤੇਗਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ.

(ਘ) ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਦਮਦਮੇ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਤਰਫ ਪਾਠ ਹੈ-"ਸ਼੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸਾਹੀ ਦਸ." ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ- "ਪਾਤਸਾਹੀ ਦਸ."

(ਙ) ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ, ਜੋ ਬਡਰੁੱਖਿਆਂ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾਭੇ ਲਿਆਏ, ਇਸ ਉੱਪਰ ਪਾਠ ਹੈ-"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਕੇ ਕਮਰ ਕੀ ਤਲਵਾਰ ਹੈਗੀ, ਬਧੇ ਦੇਗ ਤੇ, ਯਾ ਤੇਗ ਤੇ." ਕਬਜੇ ਪੁਰ ਪਾਠ ਹੈ-"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇ."

(ਚ) ਤਲਵਾਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ, ਜੋ ਕਲ੍ਹਾਰਾਇ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ. ਇਹ ਕੋਟਲੇ ਵਾਲੇ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਰੀਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲੀ. ਇਸ ਪੁਰ Genoa‡ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

(ਛ) ਖੰਜਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ, ਜੋ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕਮਰ ਸਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਪੁਰ ਪਾਠ ਹੈ-

"ਸੰਮਤ ੧੭੪੧ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸਹਾਇ।
ਤੁਹੀ ਖੜਗਧਾਰਾ ਤੁਹੀ ਬਾਢਵਾਰੀ ।
ਤੁਹੀ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰ ਕਾਤੀ ਕਟਾਰੀ ।
ਹਲੱਬੀ ਜਨੱਬੀ ਮਗਰਬੀ ਤੁਹੀ ਹੈ ।
ਨਿਹਾਰੋ ਜਹਾਂ ਆਪ ਠਾਢੀ ਵਹੀਂ ਹੈ । ×××

(ਜ) ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਢਾਲੇ ਦੇ ਦੋ ਫੁੱਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਦਸ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹਨ.

(ਝ) ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਉਂ ਹੈ:-

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਆਨੰਦਪੁਰ ਇੱਕ ਸਿੰਮਲ ਦੇ ਬਿਰਛ ਵਿੱਚ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਉਹ ਬਿਰਛ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਵੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁੱਕਕੇ ਡਿਗਪਿਆ.ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਮੁਖੀਆਂ ਲੱਭੀਆਂ.ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣਸਿੰਘ

---

* Mr. J. Wilson Johnston ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਮੁਕੱਰਿਰ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਦੇ ਛੁੱਟੀ ਪੁਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ Mr.C.M.G.Ogilvie.ਓਗਿਲਵੀ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ

† ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਰਮਣੀਕ ਥਾਂ (Kodaikanal) ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਮਦੁਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੭੦੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਸੜਕ ਹੱਛੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁਚਣ ਵਿੱਚ ਔਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪਹਾੜ ਰੇਲ ਤੋਂ ੩੩ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ.

† Since that time he has governed his estate with great energy & ability, while he has given repeated proofs of his unswerving loyalty and friendship to the sovereign power. In 1872, when trouble was raised by the Kukas, he at once despatched a force to quell the disterbance at the request of the Deputy Commissioner, & the Governor General expressed his entire satisfaction at the conduct of the Nabha troops. Raja Hira Singh also sent a force of two guns, 200 cavalry and 500 infantry for service on the frontier during the Afghan War of 1879-80, and these troops did excellent service in the Kurram Valley throughout the first phase of the compaign. In recognition of this the Grand Cross of the Star of India was conferred on the Raja in 1879, and in 1893 he was given the title of Raja-i-Rajgan. His salute was raised to 13 guns as a personal distinction in 1887 and to 15 guns in 1898. At the Delhi Coronation Darbar in January 1903, he was invested with the Grand Cross of the Indian Empire and was also appointed Honourary Colonel of the 14th Sikhs.

(Chiefs and families of note in the Punjab, by Col. C. F. Massy, P.414

* ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ਕੌਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹਾੜ੍ਹ ਸੁਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੯੪੧ (ਸਨ ੧੮੮੩) ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੪ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੨੭ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

* ਸੰ. ਸ਼ਿਰਮੌਲਿ. ਸਿਰ ਦਾ ਮੁਕੁਟ. ਸਰਤਾਜ. † ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ.

‡ Genoa (ਅਥਵਾ Genova) ਇਟਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੰਦਰ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ. ਜਦ ਯੂਰਪ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਉਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਇੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਆਈਆਂ. ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ ਉੱਤਮ ਬਣਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰਦੁਆਰਾ "ਸਿਰੋਪਾ" ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

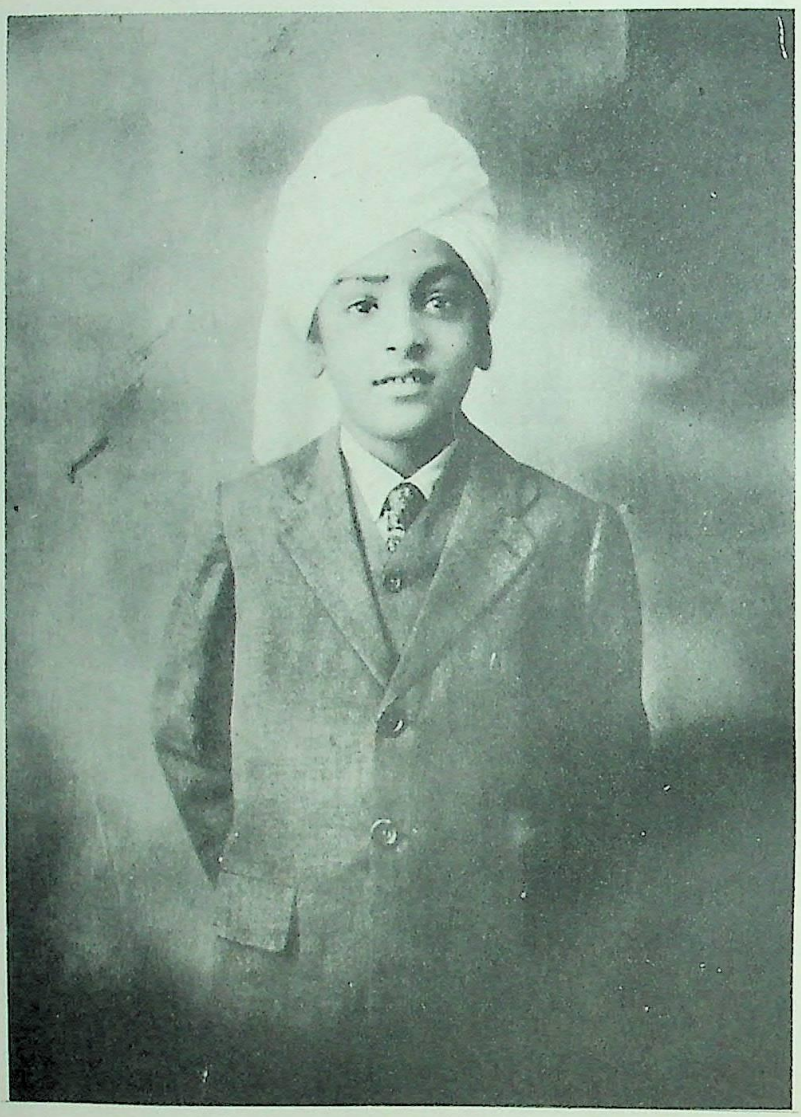

ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੀ ਮਹੰਤ ਭੈਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ.

(ਦ) ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ੩੦੦ ਹਨ. ਭਾਈ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਕਵੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਲ੍ਹਗੀਧਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਭੁਰਪੁਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋ ਹਜਾਰ ਨਕਦ ਅਤੇ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਦੇਕੇ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲੈ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਨਾਭੇ ਦੇ ਲਹੌਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਦਰਸ਼ਨ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ।

੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਥਾਣਾ ਲਾਲਰੂ ਵਿੱਚ, ਰੇਲਵੇ ਸ੍ਟੇਸ਼ਨ ਘੱਗਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਚੌਆਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਉਂਟੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸਿੱਖ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰਿਆ ਸੀ. ੫੧ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੨੫ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ।

ਤ ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਜੀ.

ਨਾਭਾਗ. ਰਾਮਾਯਣ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਅਜ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ੩। ੨ ਭਾਗਹੀਨ. ਬਦਨਸੀਬ.

ਨਾਭਾਜੀ / **ਨਾਭਾਦਾਸ** ਭਕ੍ਤਮਾਲ੍ਹਾ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਰੂਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਵਾਲੀਯਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸੰਮਤ ੧੬੦੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ਹੈ. ਇਹ ਅਗ੍ਰਦਾਸ ਦਾ ਚੇਲਾ ਵੈਸ਼੍ਣਵ ਸਾਧੁ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ੧੦੮ ਛੱਪਯ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਭਕ੍ਤਮਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੪੨ ਅਤੇ ੧੬੮੦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਜੀਵਨਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ ਹੈ, ਪਰ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਇਹ ਪੋਥੀ ਕੁਝ ਭੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ.* ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਹ ਹੈ:–

"ਸ਼ੁਕਰ ਸ਼ੁਕ ਸਨਕਾਦਿ ਕਪਿਲ ਨਾਰਦ ਹਨੁਮਾਨਾ,
ਵਿਸ੍ਵਕਸੇਨ ਪ੍ਰਹਲ੍ਹਾਦ ਬਲਿਰੁਤ੍ ਭੀਸ਼ਮ ਜਗ ਜਾਨਾ,
ਅਰਜੁਨ ਧ੍ਰੁਵ ਅੱਬਰੀਸ ਵਿਭੀਸ਼ਣ ਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ,
ਅਨੁਰਾਗੀ ਅਕ੍ਰਰ ਸਦਾ ਉੱਧਵ ਅਧਿਕਾਰੀ,
ਭਗਵਤਭਗਤ ਉਛਿਸ਼ੁ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਕਹਿਤ ਸੁਜਾਨ,
ਹਰਿਪ੍ਰਸਾਦ ਰਸ ਸ੍ਵਾਦ ਕੇ ਭਕ੍ਤ ਇਤੇ ਪਰਧਾਨ."

ਨਾਭਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁੰਨ. ਨਾਫ਼. ਧੁੰਨੀ. "ਨਾਭਿ ਬਸਤ ਬ੍ਰਹਮੈ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਪਹੀਏ ਦੀ ਧੁਰ. ਨਾਭ. ਨਭ੍ਰ। ੩ ਕਸਤੂਰੀ। ੪ ਮਧ੍ਯ ਭਾਗ.

ਨਾਭਿਸੰਭਵ. ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਦੀ ਤੁੰਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਨਾਭਿਕਮਲ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕਮਲ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਦੀ ਨਾਭਿ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਾਭਿਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਪਜੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੧) ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਲ੍ਪਿਆਹੋਇਆ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਚਕ੍ਰ. "ਨਾਭਿਕਮਲ ਅਸਥੰਭ ਨ ਹੋਤੋ, ਤਾ ਪਵਨੁ ਕਵਨ ਘਰਿ ਰਹਿਤਾ ?" (ਸ੍ਰਿਧ-ਗੋਸਟਿ)

ਨਾਭੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਿ. ਨਾਭਿ ਅਤੇ ਨਾਭੀ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ.

ਨਾਮ. ਸੰ. ਨਾਸਨ. ਫ਼ਾ ਨਾਮ ਦੇਖੋ,ਅੰ. name. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਉਂ. ਸੰਗਜਾ. ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਸੋ ਨਾਮ ਹੈ. ਨਾਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਭੇਦ ਦੋ ਹਨ–ਇੱਕ ਵਸਤੁਵਾਚਕ, ਜੈਸੇ–ਮਨੁੱਖ ਬੈਲ ਪਹਾੜ ਆਦਿ. ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਵਾਚਕ, ਜੈਸੇ–ਮੁੰਦਰਤਾ, ਕਠੋਰਤਾ, ਭਲਮਨਸਊ, ਭਰੱਪਣ ਆਦਿ. "ਨਾਮ ਕਾਮ ਬਿਹੀਨ ਪੇਖਤ ਧਾਮ ਹੂ ਨਹਿ ਜਾਹਿ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ "ਨਾਮ" ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਹੈ,* ਯਥਾ–"ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ। ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ."(ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰ.ਨਾਮ. ਵ੍ਯ–ਅੰਗੀਕਾਰ। ੪ ਸ੍ਮਰਣ. ਚੇਤਾ। ੫ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ.

ਨਾਮ ਅਭ੍ਯਾਸ. ਨਾਮੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਤਾਤ੍ਪਰਯ ਨੂੰ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇਹੋਏ ਚਿੱਤਵ੍ਰਿੱਤਿ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. ਇਸ ਅਭ੍ਯਾਸ ਦੀ ਪਰਿਪੱਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ "ਲਿਵ" ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਆਨੰਦ ਨੂੰ "ਨਾਮਰਸ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਨਾਮਸ਼. ਫ਼ਾ ਨਾਮਸ਼ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ.

ਨਾਮਹ. ਫ਼ਾ ਨਾਮਹ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਤ੍. ਚਿੱਠੀ. ਪਤ੍ਰ। ੨ ਕਿਤਾਬ. ਪੁਸਤਕ.

ਨਾਮਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਾਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਇੱਕ ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮਕ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ." (ਜਸਭਾਮ) ੨ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. "ਹੋਇਗਏ ਤਨਮੈ ਕਛੁ ਨਾਮਕ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਾਮਕਰਣ. ਨਾਮ ਰੱਖਣਾ. ਸੰਤਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਆਗ੍ਯਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਗ੍ਯਾਰਵੇਂ ਯਾ ਬਾਰਵੇਂ ਦਿਨ ਪਿਤਾ ਸੰਤਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖੇ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਨਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਸ਼ਰਮਾ,ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿ ਦੇ ਵਰਮਾ, ਵੈਸ਼੍ਯ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰਨਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾਸ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ.

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਨ ਨਿਯਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ੪੦ ਦਿਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਲਕ ਬਾਲਕਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਆਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਨਾਮ ਦੇ ਮੂੰਢ ਲਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਤਦ 'ਸਿੰਘ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ.

ਨਾਮਕੀਰਤਨ. ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਰਤੱਨ. ਨਾਮ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਨਾਮਜਪ. ਨਾਮਗਾਇਨ.

ਨਾਮਕੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅਮਰਕੋਸ਼.

ਨਾਮਤਤੁ / **ਨਾਮਤਤ੍ਵ** ਨਾਮ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਾਮ ਦਾ ਤਤ੍ਵ. ਨਾਮ ਦਾ ਭਾਵ (ਸਿੱਧਾਂਤ).

ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ / **ਨਾਮ ਦਾਨ ਸ਼ਨਾਨ** ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ, "ਨਾਮ ਦਾਨ ਸਨਾਨ" ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਸਮਾਏਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਬੀਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਰਛ ਦਾ ਆਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨਾਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਪਿਤਾ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਰਬਵ੍ਯਾਪੀ ਮੰਨਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰੁਕਣਾ.

ਦਾਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਬਲ ਹੁਨਰ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਯੋਗ੍ਯ ਬਣਾਕੇ, ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਸ੍ਵਤੇਤ੍ਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਅਰ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਨਾ ਪਸਾਰਨਾ, ਸਗੋਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਸਭ ਦੇ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ–

"ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕਾ ਸਭ ਉਪਰਿ ਹਾਥ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਨਾਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮਨ, ਸਰੀਰ, ਆਚਰਣ, ਵਸਤ੍ਰ, ਘਰ ਆਦਿਕ ਮਲੀਨਤਾ ਰਹਿਤ (ਨਿਰਮਲ) ਰੱਖਣੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤ੍ਰਿੰਨ ਤਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ.

ਨਾਮਦਾਰ. ਫ਼ਾ ਨਾਮਦਾਰ ਵਿ–ਨਾਮਵਰ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ.ਨਾਮੀ.

ਨਾਮਦੇ / **ਨਾਮਦੇਉ** / **ਨਾਮਦੇਅ** / **ਨਾਮਦੇਇ** / **ਨਾਮਦੇਵ** ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਸਤਾਰਾ ਵਿੱਚ ਨਰਸੀਬਾਂਮਨੀ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਮਸ਼ੇਟੀ ਛੀਪੇ (ਸ਼ਿਮ੍ਪਿਨ) ਦੇ ਘਰ ਗੋਨਾਬਾਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੩੨੮ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਗੋਵਿੰਦਸ਼ੇਟੀ ਦੀ ਬੇਟੀ ਰਾਜਾਬਾਈ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ (ਨਾਰਾਯਣ, ਮਹਾਦੇਵ, ਗੋਵਿੰਦ, ਵਿੱਠਲ) ਅਤੇ ਇੱਕ ਬੇਟੀ (ਲਿੰਬਾ ਬਾਈ) ਉਪਜੇ.

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਵੀਤੀ, ਪਰ ਵਿਸ਼ੋਬਾ ਖੇਚਰ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨਦੇਵ ਆਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਵਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪੰਡਰਪੁਰ (ਪੰਡ੍ਹਰੀਕਪੁਰ) ਵਿੱਚ (ਜੋ ਜਿਲਾ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ), ਵੀਤ੍ਯਿਆ ਅਤੇ ਉਸੇ ਥਾਂ ਸੰਮਤ ੧੪੦੮ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਔਂਢੀ.

ਮਰਾਠੀ (ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪਦ ਪਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ "ਅਭੰਗ" ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਭ ਨਾਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਪਯਾਰਾ ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ "ਵਿੱਠਲ"ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਜਾਖ਼ਯਾ "ਬੀਠਲ" ਸ਼ਬਦ ਪੁਰ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ.

ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਕਰਦੇਹੋਏ ਇੱਕ ਬਾਰ ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦੇ ਕਈ ਅਸਥਾਨ ਪਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਘੁੰਮਨ (ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਉੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ੨ ਮਾਘ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਬਾਵੇ ਹੈ.

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ ਮੁਤਅੱਸ਼ਬ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਫਸਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਇਆ.

ਨਾਭਾ ਜੀ ਨੇ ਭਕ੍ਤਮਾਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ.

"ਨਾਮਦੇਉ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਕਬੀਰ ਦਾਸਰੋ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)
"ਨਾਮਦੇਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਹਰਿ ਸੇਤ੍ਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)
"ਨਾਮਦੇਇ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿ ਜਾਨਾ."(ਬਿਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)
"ਨਾਮਦੇਵ ਹਰਿਜੀਉ ਬਸਹਿ ਸ੍ਰੀਗਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ:੫)

ਨਾਮਧਰੀਕ. ਵਿ–ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਨੂੰ. ਨਾਮਮਾਤ੍. ਨਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਮਧਾਰਕ। ੨ ਨਾਮ ਉਪਾਸਕ. ਨਾਮਾਰਾਧਸੀ. ਗੁਰਦੀਖ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮਮੰਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਉਧਰੀਕ.

ਨਾਮਧਾਰੀ / **ਨਾਮਧਾਰੀਆ** ਦੇਖੋ, ਨਾਮਧਰੀਕ. "ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਰਨਿ ਤੇਰੀ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਾਮਮੰਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਾਮਸਿੰਘ ੮.

ਨਾਮਧਾਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਧਰੀਕ. "ਨਾਮਧਾਰੀਕ ਝੂਠੈ ਸਭਿ ਸਾਕ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਾਮਧਾਰੀਕ ਉਧਾਰੇ,ਭਗਤਹ ਸੰਸਾ ਕਉਨ ?"(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਨਾਮਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਹਿਮਾ. "ਨਾਮ ਕੀ ਨਾਮਨਾ ਸਪਤ ਦੀਪਾ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਾਮਬੁਰਦਸ਼ਜ਼ਮਾਨ. ਫ਼ਾ ਨਾਮਬੁਰਦਸ਼ਜ਼ਮਾਨ ਜ਼ਮਾਨਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ.

ਨਾਮਰਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਅਭ੍ਯਾਸ.

ਨਾਮਰਸਿ. ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ। ੨ ਨਾਮਰਸ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਨਾਮਰਸਿ ਜੋ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਾਮਰੂਪ. ਨਾਮ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲ. ਭਾਵ–ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ.

ਨਾਮਲੇਵਾ. ਵਿ–ਨਾਉਂ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. "ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮਲੇਵਾ ਨਾ ਰਹਿਆ." (ਜਸਾ)

ਨਾਮਵਰ. ਫ਼ਾ ਨਾਮਵਰ ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਵਡੇ ਨਾਮ ਵਾਲਾ.

ਨਾਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਮ। ੨ ਵਹੀ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਿਸਾਬ। ੩ ਨਾਮਦੇਵ ਭਗਤ. "ਨਾਮਾ ਉਬਰੈ ਹਰਿ ਕੀ ਓਟ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਫ਼ਾ ਨਾਮਹ. ਖ਼ਤ੍. ਪਤ੍ਰ. ਚਿੱਠੀ। ੫ ਲਿਖਿਆਹੋਇਆ ਕਾਗ਼ਜ਼। ੬ ਕਿਤਾਬ.ਪੁਸਤਕ.

ਨਾਮਾਬੰਸੀ. ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਉਪਾਸਕ। ੩ ਸਾਰੇ ਛੀਂਬੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਨਾਮਾਬੰਸੀ ਅਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

ਨਾਮਾਭ੍ਯਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਅਭ੍ਯਾਸ.

ਨਾਮਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮੀ ੩. "ਜੋ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੁ ਨਾਮਿ ਸਮਾਹਿ."(ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਾਮ ਕਰਕੇ. ਨਾਮ ਸੇ. "ਨਾਮਿ ਜਿਸੈ ਕੈ ਊਜਲੀ ਤਿਸੁ ਦਾਸੀ ਗਨੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

* ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯਦਾਸ, ਲਾਲਾ ਜੀ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਟੀਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ. † ਬਲਿ-ਅੰਦ.

* ਬਾਇਬਲ (Bible) ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਨੂੰ Word ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩ ਨਾਮ ਵਿੱਚ. "ਨਾਮਿ ਰਤਾ ਸੋਈ ਨਿਰਬਾਣੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਾਮੀ. ਸੰ. नामिन्. ਵਿ–ਨਾਮਵਾਲਾ । ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਵਿਖਯਾਤ । ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਨਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮ. "ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. "ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਾਮੁ ਜਪੁ ਜਪਿਆ." (ਬਾਵਨ)

ਨਾਮੂਸ. ਅ. ناموس ਸੰਗਜਾ–ਇੱਜ਼ਤ । ੨ ਖ਼ੁਦਾਈ-ਧਰਮ. ਅਕਾਲੀ ਮਜਹਬ । ੩ ਸ਼ਰਮ. ਲੱਜਾ. ਨਮੋਸੀ ਅਥਵਾ ਨਾਮੋਸੀ ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਨਾਮੇ. ਨਾਮ ਕਰਕੇ. ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਨਾਮੇ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਉਧਰੇ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ. "ਨਾਮੇ ਸੋਈ ਸੇਵਿਆ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨਾਮੇਨਾਮਿ. ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੀ ਨਾਮ ਮੇਂ. "ਨਾਮੇਨਾਮਿ ਰਹੈ ਬੈਰਾਗੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਨਾਮੋ. ਨਾਮ ਹੀ. ਕੇਵਲ ਨਾਮ. "ਨਾਮੋ ਗਿਆਨ, ਨਾਮ ਇਸਨਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਨਾਮੈ. ਨ–ਆਮਯ (ਰੋਗ). ੨ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਰਾ । ੩ ਨਾਮ ਵਿੱਚ.

ਨਾਯ. ਨਿਵਾ (ਝੁਕਾ) ਕੇ. ਨੰਮ੍ਰ ਕਰਕੇ. "ਸੀਸ ਨਾਯ ਇਮ ਭਾਖੀ ਗਾਥਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਪਾਯ. ਜਤਨ । ੩ ਆਗੂ. ਰਹਨੁਮਾ । ੪ ਨੀਤਿ । ੫ ਦੇਖੋ, ਨਾਇ.

ਨਾਂਯ. ਨਾਂਉ. ਨਾਮ.

ਨਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕ । ੨ ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰ ਤਵੀਲ.

ਨਾਯਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕਾ.

ਨਾਯਦ. ਫ਼ਾ نايد ਨ–ਆਯਦ. ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ. ਨਾ ਆਵੇ. ਨਾ ਆਵੇਗਾ.

ਨਾਯਬ. ਅ. نايب ਸੰਗਜਾ–ਸਹਾਇਕ । ੨ ਪ੍ਰਤਿ-ਨਿਧਿ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੩ ਮਾਤਹਿਤ.

ਨਾਯਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕਾ.

ਨਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਲਾ. ਇਜਾਰਬੰਦ. "ਨਾਰ ਬੰਧੈਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਾਲ. ਸਾਥ. ਸੰਗ. "ਰਹੋਂ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਸਦ ਨਾਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) "ਕਿਤਕ ਪਯਾਦੇ ਗਮਨੇ ਨਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭੀੜ. ਨਰ ਸਮੁਦਾਯ । ੪ ਸੁੰਢ. ਸੋਂਠ । ੫ ਜਲ. ਪਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣ । ੬ ਵਿ–ਨਰ (ਮਨੁੱਖ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਆਦਮੀ ਦਾ । ੭ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਦਨ. ਕੰਠ. ਗ੍ਰੀਵਾ. "ਲਯੋ ਗਹਿ ਨਾਰ ਧਰਾ ਪਰ ਮਾਰਜੋ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਬਹੀ ਦੈਤ ਕੀ ਨਾਰ ਮੇ ਧਾਰ ਜਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨) ੮ ਅ. نار ਅਗਨਿ. ਆਤਿਸ਼ । ੯ ਨਰਕ । ੧੦ ਅਨਾਰ. ਦਾੜਿਮ. "ਨਰਿਯਲ ਨਾਰ ਨਾਰਗੀ ਰਾਜੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੬) ੧੧ ਸੰ. ਨਾਲ. ਨਲਕੀ. ਨਲੀ । ੧੨ ਨਾਰੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਲਈ ਭੀ ਨਾਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕਹੂੰ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨਰ ਕਹੂੰ ਨਾਰ ਹੋ." (ਅਕਾਲ)

ਨਾਰਸਿੰਘ. ਸੰਗਜਾ–ਨ੍ਰਿਸਿੰਹ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਨਾਰਸਿੰਘ ਬਊਧਾ ਤੁਹੀ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਿ–ਨਰਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ ਦਾ.

ਨਾਰਕੀ. ਸੰ. नारकिन्. ਵਿ–ਨਰਕ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਪੀ.

ਨਾਰਕੇਰ
ਨਾਰਕੇਲ } ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.

ਨਾਰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰੰਗੀ.

ਨਾਰਜ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਰ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਕਮਲ. ਜਲਜ. "ਨਾਰਜ ਪਾਣਿ ਮੇਲ ਕਹਿ ਲਾਲੂ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਹਸ੍ਤਕਮਲ ਜੋੜਕੇ ਲਾਲੂ ਆਖਦਾ ਹੈ । ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਰਿਜ.

ਨਾਰਦ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ਰ ਰਚੇ ਹਨ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਨ੍ਹ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ. ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਸ਼ਜਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰਦ ਨੇ ਦਕ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਜਦ ਵਿਘਨ ਪਾਇਆ, ਤਦ ਦਕ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਹ, ਤੂੰ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਮੁੜ ਜਨਮ ਲੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਦਕ ਦੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਤਾਂ ਦਕ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਕਿ ਨਾਰਦ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਦਕ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਜਨਮ ਲਏ. ਏਸ ਲਈ ਏਸ ਨੂੰ "ਬ੍ਰਾਮ੍ਹ" ਅਤੇ "ਦੇਵਬ੍ਰਹਮਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਨਾਰਦ ਗੰਧਰਵ ਅਥਵਾ ਸ੍ਵਰਗੀਯ ਰਾਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮੋਹਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖਕੇ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ.

ਇਸ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਨਾਲ ਭੀ ਸੰਬੰਧ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜੇ ਬਾਲਕ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੰਸ ਨੇ ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਬਾਲਕ ਮਾਰੇ.

ਨਾਰਦ ਦੇ ਰਚੇਹੋਏ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਨਾਰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਝੂਠਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸਿੱਧੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਹ, ਤੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਰਹੇਂ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਂ. ਇਸ ਪੁਰ ਨਾਰਦ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਹ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰੇਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕਰਨ. "ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੁਕ ਬਿਆਸ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

੨ ਨਾਰਦ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਏਧਰ ਓਧਰ ਦੂਤੀ ਲਾਕੇ ਝਗੜੇ ਖੜੇ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੋਕ ਚੁਗ਼ਲ ਅਤੇ ਫ਼ਿਸਾਦੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨਾਰਦ ਕਹਿਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਨਾਰਦੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

੩ ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰਦ ਨਾਮ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–
"ਨਾਰਦ ਸ਼ੈਤਾਨ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੀਅਹਿੰਗੇ."
"ਨਾਰਦੁ ਨਾਚੈ ਕਲਿਕਾ ਭਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਨਾਰਦਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਨਾਰਦਪੰਚਰਾਤ੍ਰ. ਨਾਰਦ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੰਜ ਅੰਗ ਹਨ–

੧ ਅਭਿਗਮਨ–ਥਾਂ ਦਾ ਲੇਪਨ, ਧੋਣਾ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਆਵਾਹਨ ਕਰਨਾ.

੨ ਉਪਾਦਾਨ–ਫੁੱਲ ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਪੂਜਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਜਮਾ ਕਰਨੀ.

੩ ਇਜਜ–ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ.

੪ ਸ੍ਵਾਧਯਾਯ–ਮੰਤ੍ਰਜਪ ਕਰਨਾ.

੫ ਯੋਗ–ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਧਯਾਨ ਕਰਨਾ.

ਨਾਰਦਿ. ਨਾਰਦ ਨੇ. "ਨਾਰਦਿ ਕਹਿਆ ਸਿ ਪੂਜ ਕਰਾਂਹੀ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਰਦੀ.

ਨਾਰਦੀ. ਸੰ. ਨਾਰਦੀਯ. ਵਿ–ਨਾਰਦ ਸੰਬੰਧੀ. ਨਾਰਦ ਦਾ. ਨਾਰਦ ਦੀ ਦੱਸੀਹੋਈ ਭਗਤਿ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਧਿ. "ਨਾਰਦੀ ਨਰਹਰਿ ਜਾਣਿ ਹਦੂਰੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਸਰਵਜਾਪੀ ਜਾਣਨਾ ਹੀ ਨਾਰਦੀ ਨ੍ਰਿਤਜ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਹੈ.

ਨਾਰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਦ.

ਨਾਰਨਾਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਰ (ਗਰਦਨ) ਵਿੱਚ ਨਾਗ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ. "ਗਿਰਿਜਾ ਕੋ ਕਹਜੋ ਨਾਰ-ਨਾਗੀ ਨੈ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ."

ਨਾਰਨੌਲ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਮਹੇਂਦ੍ਰਗੜ੍ਹ ਨਜ਼ਾਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਰਿਵਾੜੀ ਤੋਂ ੩੭ ਮੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਮਾਲਵਾ ਰੇਲ ਦੀ ਸ਼ਾਖ਼ ਰਿਵਾੜੀ ਫੁਲੇਰਾ ਲਾਈਨ ਪੁਰ ਹੈ. ਸੰਮਤ ੧੯੧੪ ਦੇ ਗ਼ਦਰ ਪਿੱਛੋਂ ਨਵਾਬ ਝੱਜਰ ਦੇ ਜ਼ਬਤ ਹੋਏ ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਮਹਾ-ਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਾਰਨੌਲ ਕੇ ਦੇਸ ਮੇ ਬਿਜੈਸਿੰਘ ਇਕ ਨਾਥ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੪)

ਨਾਰਵਾ ਅਥਵਾ **ਨਹੁਰਵਾ.** ਸੰ. ਸ੍ਰਾਯੁਕ੍ਰਿਮਿ. عرق مدنی ਅਥਵਾ رشتہ ਇ਼ਰਕ਼ਮਦਨੀ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ. Dracunculus. (Guinea Worm). ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ–ਖੱਟੇ ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਗਰਮ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ, ਗੰਦੇ ਮੰਦੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣੇ, ਟੋਭਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨ੍ਹਾਉਣਾ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਫਿਰਨਾ ਆਦਿ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਨਾਰਵਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਕੀੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਬੱਚੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਤੁਚਾ ਪਾੜਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਸੋਜ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਫੁਨਸੀ ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ ਘਾਉ ਵਿੱਚੋਂ ਧਾਗੇ ਜੇਹਾ ਜੀਵ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਬਾਹਰ ਆਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਾਰੀ ਦੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਥਲੀ (ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵੱਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੋਗ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਲੋਕ ਦਾਲ ਭਾਜੀ ਵਿੱਚ ਹਿੰਗ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਰਵਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ–ਭੁੰਨੇ ਜੋਂ ਦੇ ਆਟੇ ਨੂੰ ਲੱਸੀ ਵਿੱਚ ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ ਲੁੱਪਰੀ ਬਣਾਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਠੰਢੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰੱਤੀ ਹਿੰਗ ਘੋਲਕੇ ਪੀਣੀ. ਕਿੱਕਰ ਦੇ ਬੀਜ ਜਲ ਵਿੱਚ ਪੀਸਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ. ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਗਊ ਦਾ ਘੀ ਪੀਕੇ ਫੇਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਸੰਭਾਲੂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਪੀਣਾ. ਅਸਗੰਧ ਨਾਲ ਪਕਾਇਆ ਘੀ ਵਰਤਣਾ. ਇਸ਼ਕਪੇਚੇ (ਕਾਲੇ ਦਾਣੇ) ਦੇ ਬੀਜ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੀਸਕੇ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਦੇਕੇ ਗਰਮ ਗਰਮ ਨਾਰਵੇ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣੇ, ਠੰਢੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਕੁਚਲਾ ਘਸਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ. ਮਿੱਠੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਚੋਪੜਕੇ ਅੱਕ ਦੇ ਪੱਤੇ ਜਾਂ ਧਤੂਰੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣੇ.

ਨਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਲਾ. ਜਲ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਵਾਹ । ੨ ਇਜ਼ਾਰਬੰਦ. "ਨਾਰਾ ਕੋ ਹੋਛਾ ਘਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੪) ੩ ਅ. نعرہ ਨਅ਼ਰਹ. ਉੱਚਧੁਨਿ. ਲਲ-ਕਾਰਾ. ਸਿੰਘਨਾਦ.

ਨਾਰਾਇਣ
ਨਾਰਾਇਣੁ
ਨਾਰਾਇਨ } ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣ । ੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਨਾਰਾਇਣ ਸਭ ਮਾਹਿ ਨਿਵਾਸ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) "ਨਾਰਾਇਣ ਨਰਹਰਿ ਦਇਆਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

"ਨਾਰਾਇਣੁ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ)
"ਨਾਰਾਇਨ ਨਰਪਤਿ ਨਮਸਕਾਰੰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)
੩ ਅ਼ਰਕ਼ਸਾਜ਼. ਨਾਰ (ਅ਼ਰਕ਼) ਸ਼ਰਬਤ ਆਦਿ ਦਵਾ-ਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰ ੫. "ਆਪੇ ਵੈਦੁ ਆਪਿ ਨਾਰਾਇਣੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਆਪ ਵੈਦ ਹੈ, ਆਪ ਦਵਾਸਾਜ਼ ਹੈ.

ਨਾਰਾਇਨਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ.

ਨਾਰਾਚ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋਹੇ ਦੀ ਡੰਡੀ ਹੋਵੇ ਅਰ ਪੰਜ ਪੰਖ (ਖੰਭ) ਹੋਣ । ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਕਈ ਥਾਈਂ ਨਰਾਚ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਰਾਚ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਰਾਚ ਛੰਦ ਜੁਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਨਗਣ ਅਤੇ ਚਾਰ ਰਗਣ. III, III, ऽIऽ, ऽIऽ, ऽIऽ, ऽIऽ. ਨੌ ਨੌ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਹਾਮਾਲਿਕਾ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਕਰਤ ਨਰ ਸਦਾ ਰੁਚੀ, ਧਮੰ ਕੇ ਕਮੰ ਮੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ,
ਜਗਤ ਮਹਿ ਸੁਖੀ ਰਹੈ, ਅੰਤ ਕੋ ਮੋਖ ਹੈ ਨੇਮ ਸੇ.×××

ਨਾਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਚ ੨ । ੨ ਫ਼ਾ ناراض ਨਾਰਾਜ਼. ਵਿ–ਅਪ੍ਰਸੰਨ. ਨਾਖ਼ੁਸ਼.

ਨਾਰਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਂਤ.

ਨਾਰਾਯਣ. ਸੰ. ਨਰਾਂ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਨਾਰ, ਉਹ ਹੈ ਅਯਨ (ਘਰ) ਜਿਸ ਦਾ. ਅਰਥਾਤ ਸਭ ਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ । ੨ ਨਰ (ਕਰਤਾਰ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੱਤ ਨਾਰ, ਉਹੀ ਹਨ ਘਰ ਜਿਸ ਦਾ. ਅਰਥਾਤ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਜਾਪਕ ਰੂਪ.

नराज्जातानि तत्त्वानि नाराणीति विदुर्बुधाः
तान्येवायनं यस्य तेन नारायणः स्मृतः

(ਮਹਾਭਾਰਤ)

੩ ਨਰ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਲ ਹਨ ਨਾਰ, ਉਹ ਪੂਰਵ-ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਹਨ ਘਰ ਜਿਸ ਦਾ, ਉਹ ਨਾਰਾਯਣ.

आपो नारा इति प्रोक्ता आपोवै नरसूनवः
ता यदस्यायनं पूर्वं तेन नारायणः स्मृतः

(ਮਨੁ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣਸਿੰਘ ਜੀ

ਪੰਨਾ 700

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੪ ਜਲਜੰਤੁ. ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. "ਨਾਰਾਯਣ ਕਛ ਮੱਛ ਤਿੰਦੂਆਂ ਕਹਿਤ ਸਭ." (ਅਕਾਲ) ੫ ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਇਣ.

ਨਾਰਾਯਣਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਯਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸ਼ਾਉਣ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੬੮ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਪਿੱਥੋ ਨਾਭੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਮਤ ੧੯੧੮ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਹੰਤ ਥਾਪੇ ਗਏ. ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੋ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ. ਆਪ ਨੇ ਹਜਾਰਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੰਠ ਕਰਾ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਬਣਾ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੀਤਾ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਆਪ ਦੇ ਕੰਠਾਗ੍ਰ ਸੀ. ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਚਾਰ ਪਾਠ ਆਪ ਨੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਤਿੰਨ ਬਾਰ ਆਪ ਨੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਇੱਕ ਆਸਨ ਬੈਠਕੇ 'ਅਤਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ' ਕੀਤਾ.

ਇੱਕ ਪਾਠ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾਪਤੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਤੇ ਜਾਗੀਰ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਠ ਦੀ ਭੇਟਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤੀ. ਜਦ ਪਾਠ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਇੱਕ ਕਹਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਨ੍ਹੇ ਤੇ ਪਾਲਕੀ ਉਠਾਈ.

ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਚਾਰ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸ਼ਮਾਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾਉਂਦੇ. ਆਪ ਦਾ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਸਭ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਰਤਦਾ ਰਹਿੰਦਾ. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਕਰਮ ਸੀ.

ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ੨੦ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੭੩ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਪਦਵੀ ਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋਏ.

ਨਾਰਾਯਣਚੂਰਣ. ਦੇਖੋ, ਉਦਰਰੋਗ.

ਨਾਰਾਯਣਤੇਲ. ਅਸਗੰਧ, ਗੰਗੇਰਨ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਬਿਲ ਦੀ ਗਿਰੁ, ਪਾਠਾ, ਕੰਡਿਆਰੀ ਵਡੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ, ਗੋਖਰੂ, ਅਤਿਬਲਾ, ਨਿੰਮ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਪੁਨਰਨਵਾ, ਸਤੋਨਾਕ, ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ, ਅਰਣੀ, ਇਹ ੧੭ ਦਵਾਈਆਂ ਅੱਧ ਅੱਧ ਸੇਰ ਪੱਕੀਆਂ ਲੈਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦਰੜਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਮਣ ਚੌਬੀ ਸੇਰ ਪੱਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਨਾ, ਜਦ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਰਹਿਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਤਾਰ ਛਾਣਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਚਾਰ ਸੇਰ, ਸਤਾਵਰੀ ਦਾ ਰਸ ਚਾਰ ਸੇਰ ਅਤੇ ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ ਅੱਠ ਸੇਰ ਮਿਲਾਉਣਾ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਠ, ਇਲਾਇਚੀ, ਚਿੱਟਾ ਚੰਨਣ, ਮੁਰਬਾ, ਵਚ, ਜਟਾਮਾਸੀ, ਸੋਂਧਾ ਲੂਣ, ਅਸਗੰਧ, ਗੰਗੇਰਨ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਰਾਇਸਨ, ਸੋਂਫ, ਦੇਵਦਾਰੁ, ਸਾਲ੍ਹਪਰਣੀ, ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਨਪਰਣੀ, ਮਾਸ-ਪਰਣੀ, ਮੁਦਗਪਰਣੀ, ਤਗਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਾਰਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਨੁਗਦਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਤੇਲ ਨੂੰ ਮੱਠੀ ਆਂਚ ਤੇ ਪਕਾਉਣਾ. ਜਦ ਕੇਵਲ ਤੇਲ ਰਹਿਜਾਵੇ, ਤਦ ਉਤਾਰ ਛਾਣਕੇ ਬੋਤਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਲੈਣਾ. ਇਸ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ, ਵਾਈ ਦੇ ਰੋਗ ਅਤੇ ਸੁਸਤੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਜੁਲਕਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮੋਦਰੀ ਮਾਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ.

ਨਾਰਾਯਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਨਾਰਾਯਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ। ੨ ਗੰਗਾ। ੩ ਦੁਰਗਾ.

ਨਾਰਾਯਣੀਤੇਲ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣਤੇਲ.

ਨਾਰਾਯਨਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ੨.

ਨਾਰਿ. ਸੰ. ਨਾਲ. ਨਲਕੀ. "ਤੁਰੀ ਨਾਰਿ ਕੀ ਛੋਡੀ ਬਾਂਤਾ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਬੁਰਛ (ਕੁੱਚ) ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਛੱਡਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰੀ। ੨ ਸੰ. ਨਾਡ਼ੀ. ਨਬ੍ਜ਼. ਨਾਡ਼ੀ. "ਜਬ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਨਾਰਿ ਨਿਹਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੬) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਰੀ. "ਸੰਗੀ ਜੋਗੀ ਨਾਰਿ ਲਪਟਾਙੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਯੋਗੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵਾਤਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ। ੪ ਮਾਇਆ. "ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਨਾਰਿ, ਨਾਰਿ ਮਹਿ ਪੁਰਖਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਨਾਰਿਕੇਲ. ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.

ਨਾਰਿਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਡ਼ੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਲਹੂ. ਖ਼ੂਨ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਜ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਜ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਾਰਿਜ ਈਸ੍ਵਰਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ, ਪਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਿਜ ੩. "ਨਾਰਿਜ ਆਦਿ ਉਚਾਰਕੈ ਈਸ੍ਵਰਾਸ੍ਤ੍ਰ ਪਦ ਦੇਹੁ। ਨਾਮ ਸਕਲ ਸ੍ਰੀ ਪਾਸ ਕੇ ਚੌਨ ਚਤੁਰ ਚਿਤ ਲੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ)

ਨਾਰੀ. ਸੰ. ਨਾਡ਼ੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਗ. ਨਾਡ਼ੀ. "ਪਵਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ,ਸੁਖਮਨਾ। ੨ ਸੰ. ਨਰ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਔਰਤ. "ਨਾਰੀ ਪੁਰਖ ਪਿਆਰੁ ਪ੍ਰੇਮਿ ਸੀਗਾਰੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਜਾਤੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ–ਪਦਮਿਨੀ, ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ, ਸ਼ੰਖਿਨੀ ਅਤੇ ਹਸ੍ਤਿਨੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਨਰ ਹਨ–ਸ਼ਸ਼ਕ, ਮ੍ਰਿਗ, ਵ੍ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਅਸ਼੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਿਨੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਪੁਰੁਸ਼ਜਾਤਿ.

ਉਮਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਨਾਰੀ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ–ਬਾਲਾ, ਤਰੁਣੀ, ਪ੍ਰੌਢਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿੱਧਾ. ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਬਾਲਾ, ਤ੍ਰੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਤਰੁਣੀ, ਪੰਜਾਹ ਤੀਕ ਦੀ ਪ੍ਰੌਢਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵ੍ਰਿੱਧਾ ਹੈ.

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਨਾਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ–ਸਾਧ੍ਵੀ, ਭੋਗ੍ਯਾ ਅਤੇ ਕੁਲਟਾ. ਪਤਿ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ-ਭਾਵ ਰੱਖਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਪਤਿ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਾਧ੍ਵੀ ਹੈ. ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਭੋਗਵਾਸਨਾ ਨਾਲ ਪਤਿ ਨੂੰ ਸੇਵਨ ਵਾਲੀ ਭੋਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਕਪਟ ਅਰ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਪਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਕਾਮਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਪਰਾਏ ਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਕੁਲਟਾ ਹੈ.

ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ(ਆਜ਼ਾਦੀ) ਨਹੀਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੫, ਸ਼ਲੋਕ ੧੪੭–੪੮ ਅਰ ਵੇਦਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਭੀ ਵੈਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨੇ ਵਰਜੇ ਹਨ, ਯਥਾ–"ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਵੈਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਜਾਂਦੇ, ਇਹ ਧਰਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਗਿਆਨਣਾਂ, ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਜੀਆਂ ਅਤੇ ਝੂਠ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਹਨ." (ਮਨੁ ਅ: ੯ ਸ਼: ੧੮)

ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਆਸਾ ਮ: ੫, ਸ਼ਬਦ ੯: ੩, ਵਾਰ ਆਸਾ ਦੀ ਪੌੜੀ ੧੯ ਦਾ ਸ਼ਲੋਕ "ਭੰਡਿ ਜੰਮੀਐ," ਅਤੇ ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ੫, ਪੌੜੀ ੧੬।

੩ ਨਾਰੀ ਦਾ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਯੋਨਿ. ਭਗ. "ਤਗੁ ਨ ਦਿੰਦ੍ਰੀ ਤਗੁ ਨ ਨਾਰੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਪ੍ਰਾ. ਨਾਰ. ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ. "ਮੁਖ ਨਾਇ ਰਹੀ ਨ ਉਢਾਵਤ ਨਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੩) ੫ ਅ. ਫ਼ਾ. ਨਾਰ (ਅਗਨਿ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ੈਤਾਨ. "ਨਾਰੀ ਹੁਕਮ ਨ ਮੰਨਿਆ ਰਖਿਆ ਨਾਉਂ ਸ਼ੈਤਾਨ." (ਮਗੌ) ੬ ਵਿ–ਦੋਜ਼ਖੀ. ਨਾਰਕੀ। ੭ ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੋਸ਼ਾਕ. ਪੋਸ਼ਿਸ਼.

ਨਾਰੀਅਲ } ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.
ਨਾਰੀਏਲ }

ਨਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਦਾਸੀਏ.

ਨਾਰੂਆ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਵਾ.

ਨਾਰੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਾਲ ਹੀ. ਸਾਥ ਹੀ. "ਇਹ ਭੀ ਪਟਕੋਂ ਇਹ ਕੇ ਅਬ ਨਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੨ ਨਾਰਾ (ਨਾਲਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਨਾਰੰਗ. ਛਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਹੂ. ਖ਼ੂਨ.

ਨਾਰੰਗੀ } ਸੰ. ਨਾਗਰਙ੍ਗ–ਨਾਗਰੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਗ
ਨਾਰੰਜੀ } (ਸੰਧੂਰ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ. ਸੰਗਤਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਲਾਲੀ ਦੀ ਭਾਹ ਵਾਲੀ ਪੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤਰਾ."ਨਾਰੰਜੀ ਮੀਠਾ ਬਹੁ ਲਾਗੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੬)

ਨਾਲ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਾਗੇ. ਕੋਲੇ। ੨ ਸਾਥ. ਸੰਗ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਿ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਲ ਦੀ ਡੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ। ੪ ਨਲਕੀ. ਨਲੀ. "ਨਾਲ ਬਿਧੇ ਬਾਤ ਕੀਏ ਸੁਨੀਅਤ ਕਾਨ ਦੀਏ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੫ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ. "ਛੂਟਕੰਤ ਨਾਲੰ." (ਕਲਕੀ) ੬ ਲਾਟਾ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਸ਼ਿਖਾ. "ਉਠੈ ਨਾਲ ਅੱਗੀ." (ਵਰਾਹ) ੭ ਫ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ. ਕਾਨੀ (ਕਲਮ) ਘੜਨ ਵੇਲੇ ਨਲਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਸ਼ੁਤ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੮ ਨਾਲੀਦਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਰੋ. ਰੁਦਨ ਕਰ। ੯ ਅ. ਨਅ਼ਲ ਜੋੜੇ ਅਥਵਾ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਹੇਠ ਲਾਇਆ ਲੋਹਾ, ਜੋ ਘਸਣ ਤੋਂ ਰਖਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੦ ਜੁੱਤੀ. ਪਾਪੋਸ਼। ੧੧ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਿਆਨ (ਨਯਾਮ) ਦੀ ਠੋਕਰ, ਜੋ ਨੋਕ ਵੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੧੨ ਖੂਹ ਦਾ ਚੱਕ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਨਾਲੀ (ਮਹਲ) ਉਸਾਰਦੇ ਹਨ.

ਨਾਲਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਥ ਸੇ. ਪਾਸੋਂ. ਕੋਲੋਂ. "ਮਨਮੁਖਾ ਨਾਲਹੁ ਤੁਟੀਆ ਭਲੀ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਨਾਲਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖੁਲੀ ਪਾਲਕੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕਮਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਮੋਹਰਾਬ ਹੋਵੇ.

ਨਾਲਕੇਰ } ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.
ਨਾਲਕੇਲ }

ਨਾਲਦ. ਫ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ. ਰੋਂਦਾ. ਹੈ. ਰੋਵੇ. ਰੋਵੇਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਾਲੀਦਨ ਹੈ.

ਨਾਲਬੰਦ. ਫ਼ਾ. نعل بند ਨਅ਼ਲਬੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਨੂੰ ਨਾਲ (ਨਅ਼ਲ) ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਨਾਲਬੰਦੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਲ (ਨਅ਼ਲ) ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਉਣੇ। ੨ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਟੈਕ੍ਸ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਡੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ "ਨਾਲਬੰਦੀ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਟੈਕ੍ਸ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤਾ ਧਨ

ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵੰਸ਼ਬਿਰਛ ਇਹ ਹੈ–

ਬਾਬਾ ਨੌਧਸਿੰਘ ਜੀ

ਜ: ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ — ਬਾਬਾ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਜੀ — ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੯੧੮

ਜ: ੧੮੬੫ — ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਯਾਲੁਸਿੰਘ ਜੀ — ਦੇ: ੧੯੦੩

ਜ: ੧੮੬੮ — ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣਸਿੰਘ ਜੀ — ਦੇ: ੧੯੭੩

ਜ: ੧੯੧੮ ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ* | ਜ: ੧੯੨੭ ਮੀਹਾਂਸਿੰਘ | ਜ: ੧੯੩੦ ਮਹੰਤ ਬਿਸ਼ਨਸਿੰਘ ਜੀ†

ਜ: ੧੯੪੮ ਭਗਵੰਤਸਿੰਘ(ਹਰੀ ਜੀ) | ਜ: ੧੯੫੫ ਬੀਬੀ ਭਗਵੰਤਕੌਰ | ਜ: ੧੯੫੨ ਪ੍ਰਦੁਮਨਸਿੰਘ

ਸੁਦਰਸ਼ਨਸਿੰਘ–ਮਹੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ–ਮੋਹਨਸਿੰਘ. — ਨਾਨਕਸਿੰਘ

ਦੇਖੋ, ਅਜਾਪਾਲਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਬਾਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੈਣਾਸਿੰਘ.

---

* ਗੁਰੁਸ਼ਬਦਰਤਨਾਕਰ ਦਾ ਕਰਤਾ. † ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਕੇਵਲ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਨਾਲਬੰਦੀ ਦਾ ਖ਼ਰਚ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ. "ਨਾਲਬੰਦੀ ਆਦਿ ਧਨ ਕਛੁ ਨ ਪਹੁਚਾਯੋ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਾਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਨਾਲਿਆ ਟੋਭਿਆ ਕਾ ਜਲੁ ਜਾਇ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਸੁਰਸਰੀ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਇਜ਼ਾਰਬੰਦ। ੩ ਨਾਲੂਆ. "ਜਿ ਦਿਹ ਨਾਲਾ ਕਪਿਆ."(ਸ.ਫਰੀਦ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਨਾਮਾ। ੫ ਫ਼ਾ ਨਾਲਹ ਰੋਣਾ. ਰੁਦਨ। ੬ ਫਰਿਆਦ ਕਰਨਾ.

ਨਾਲਾਂ. ਫ਼ਾ ਨਾਲਾਂ ਵਿ–ਰੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਰੋਂਦਾ-ਹੋਇਆ। ੩ ਫਰਿਆਦੀ.

ਨਾਲਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਾਯਕ.

ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਹੰਗੂਰ.

ਨਾਲਾਯਕ. ਵਿ–ਜੋ ਲਾਯਕ਼ (ਯੋਗਜ਼)ਨਹੀਂ (unfit).

ਨਾਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਥ. ਸੰਗ. "ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤ ਇਕੁ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ." (ਜਪੁ) "ਨਾਲਿ ਇਆਣੇ ਦੋਸਤੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੨ ਸੰ. ਨਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਲਕੀ. ਕਮਲ ਦੀ ਡੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ। ੩ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਅਖਲੀ ਊਡੀ.

ਨਾਲਿਸ਼. ਫ਼ਾ ਨਾਲਿਸ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ਰਿਆਦ। ੨ ਸ਼ਿਕਾਯਤ.

ਨਾਲਿਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਲੀ (ਕਾਨੀ) ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਟੰਬ (ਕੁਲ), ਬ੍ਰਹਮਾ. "ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ ਸਾਥਿ ਵਰਦਾਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭਾਲਣ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਗਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ ਵਰਦਾਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਾਥਿ(ਸ੍ਰਾਥੀ) ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਭਾਲਣ ਗਿਆ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੱਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ. ਫੇਰ ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਮਲ ਵਿੱਚੋਂ. ਫੇਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤੁੱਛ ਕਮਲ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਕਮਲ ਤੇ ਜੋਰ ਦੀ ਲੱਤ ਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਪਰਣੇ ਧਸਗਿਆ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਯੁਗ ਤੀਕ ਵਿੱਚੇ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਭਿਮਾਨ ਤਆਗ ਕੇ ਈਸ਼ੂਰ ਦੀ ਆਰਧਨਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਕਮਲ ਉੱਪਰ ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਙ ਆ ਵਿਰਾਜਿਆ.

ਨਾਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਵਹਿਣ ਦੀ ਖਾਲੀ। ੨ ਨਾਲ. ਨਲਕੀ। ੩ ਬੰਦੂਕ਼ ਦੀ ਨਾਲ. Barrel। ੪ ਬੰਦੂਕ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਾਲੀਅਰ ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ. "ਨਾਲੀਏਰ ਫਲੁ ਸੋਂਬਰਿ ਪਾਕਾ."(ਰਾਮ ਕਬੀਰ)ਸੋਂਬਰ (ਸਿੰਮਲ)ਕੁਸੰਗ ਅਤੇ ਨਾਲੀਏਰ(ਨਾਰਿਕੇਲ) ਸਤਸੰਗ, ਪਾਮਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨਰੇਲ ਦਾ ਫਲ ਸਿੰਮਲ ਨਾਲ ਪੱਕਾ ਹੈ.

ਨਾਲੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਨਾਲੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਰੋਣਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ। ੨ ਫ਼ਰਿਆਦ ਕਰਨਾ.

ਨਾਲੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਥ. ਸੰਗ. "ਗਾਵਹਿ ਇੰਦ ਇੰਦਾਸਣਿ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ." (ਜਪੁ) ੨ ਨਾਲ ਹੀ. ਸਾਥ ਹੀ. "ਜੋ ਕੋਈ ਉਸ ਕਾ ਸੰਗੀ ਹੋਵੈ ਨਾਲੇ ਲਏ ਸਿਧਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਨਾਲਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਨਾਲੇ ਦਾ ਹੋਛਾ. ਵਿ–ਕਾਮੀ. ਵਿਭਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾ ੨.

ਨਾਲੇ ਦਾ ਜਤੀ. ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਤਆਗੀ. ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਨੂੰ ਮਾਂ ਭੈਣ ਬੇਟੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਨਾਲੇ ਦਾ ਢਿੱਲਾ. ਵਿਭਚਾਰੀ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ.

ਨਾਲੈਨ. ਦੇਖੋ, ਨਲੈਨ.

ਨਾਲੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਥ ਤੋਂ. ਪਾਸੋਂ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਹੁ.

ਨਾਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਮ. "ਅਸੰਖ ਨਾਵ ਅਸੰਖ ਥਾਵ." (ਜਪੁ) "ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਨੌਕਾ. ਜਹਾਜ਼. ਫ਼ਾ ਨਾਵ "ਭਵਸਾਗਰ ਨਾਵ ਹਰਿਸੰਵਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸ਼ੈਕਾਰ ਧੁਨਿ. ਆਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਨਾਂਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਮ। ੨ ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ. "ਸਾਧ ਨਾਂਵ ਬੈਠਾਵਹੁ ਨਾਨਕ, ਭਵਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਨਾਵਉ. ਦੇਖੋ, ਨਾਵਣ.

ਨਾਵਹੁ. ਨਾਮ ਸੇ. ਨਾਮ ਤੋਂ. "ਨਾਵਹੁ ਭੁਲਾ ਜਗੁ ਫਿਰੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਵਣ.

ਨਾਵਕ. ਫ਼ਾ ਨਾਵਕ ਬੋਥੀ ਨਲਕੀ, ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਢ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਤੀਰ ਬਹੁਤ ਸਿੱਧਾ ਜਾਂਦਾ, ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਠੀਕ ਬੈਠਦਾ ਹੈ. "ਜਸ ਨਾਵਕ ਕੋ ਤੀਰ ਚਲਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੮) ੨ ਦੰਦੇਦਾਰ ਤੀਰ। ੩ ਹਲ ਦਾ ਫਾਲਾ। ੪ ਮੱਖੀ ਭ੍ਰਿੰਡ ਆਦਿ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕੰਡਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਾਵਿਕ.

ਨਾਵਣ. ਕ੍ਰਿ–ਨ੍ਹਾਉਣਾ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ. "ਨਾਵਹੁ ਧੋਵਹੁ ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਵਹੁ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਾਵਣਿ. ਨ੍ਹਾਉਣ ਲਈ. ਸ਼ਨਾਨ ਵਾਸਤੇ. "ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣਿ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਨਾਵਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨ੍ਹਾਉਣ (ਸ਼ਨਾਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰਿਤੁ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਨਾਨ। ੨ ਰਜ. ਰਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਨਾਵਣੀ.

ਨਾਵਣੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਵਣ.

ਨਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਵਣ."ਨਾਵਨ ਕਉ ਤੀਰਥ ਘਨੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਾਵਰਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਮ. "ਫੈਲਰਹਜੋ ਦਸੋ ਦਿਸ ਨਾਵੜਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਨਾਵੜਾ ਲਈਐ ਕਿਸੁ ?" (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਨਾਵਾ. ਨਾਵ (ਨੌਕਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਦੁਇ ਅਖਰ ਦੁਇ ਨਾਵਾ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਨਵਮ. ਨੌਮਾ. "ਨਾਵਾ ਖੰਡ ਸ਼ਰੀਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੩ ਨ੍ਹਾਵਾਂ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂ. "ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ." (ਜਪੁ) ੪ ਦੇਖੋ, ਨਾਮਾ.

ਨਾਂਵਾਂ. ਨਾਮਾਂ. ਨਾਮ. ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਦਾ ਨਾਂਵਾਂ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਹਿਸਾਬ. ਜਿਵੇਂ–ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂਵਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵੇਖਲਿਆ ਹੈ.

ਨਾਵਾਰੇ. ਨ੍ਹਾਵ੍ਹਾਏ.ਨ੍ਹਲ੍ਹਾਏ। ੨ ਨ੍ਹਵਾਵੇ.ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵੇ. "ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਨਾਵਾਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨ੍ਹਵਾਕੇ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਕੇ. ਧੋਕੇ. "ਪੂਜ ਕਰੇ ਰਖੈ ਨਾਵਾਲਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਨਾਵਾਲਿਆ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ. ਨ੍ਹਵਾਲਿਆ. ਨ੍ਹਲ੍ਹਾਇਆ. "ਜਲਿ ਮਲਿ ਜਾਨੀ ਨਾਵਾਲਿਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ਜਲ ਨਾਲ ਮਲਕੇ ਜਾਂਵੀ (ਮੁਰਦਾ) ਨ੍ਹਵਾਇਆ.

ਨਾਵਿਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਵਕ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਵ (ਨੌਕਾ) ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਮਲਾਹ.ਕੇਵਟ. ਕਰਣਧਾਰ.

ਨਾਵੈ. ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿਨਾਮਿ ਨਾਵੈ ਸੋਈ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਨਾਵ ੧. "ਨਾਵੈ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੋਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਨਾਮ ਦਾ, ਦੇ. "ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਨਾੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਰੱਸਾ. ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਵੱਧ-ਰੀਆਂ ਦਾ ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਰੱਸਾ। ੨ ਨਾਲਾ. ਇਜ਼ਾਰਬੰਦ.

ਨਾੜਿ ਸੰ. ਨਾਡ਼ਿ–ਨਾਡ਼ਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਗ. Artery। ੨ ਨਬਜ਼। ੩ ਥੋਥੀ ਨਲਕੀ। ੪ ਨਾੜੀਆਂ (ਅੰਦਰਾਂ) ਦੀ ਵੱਟੀਹੋਈ ਰੱਸੀ. ਚਮੜੇ ਦੀ ਰੱਸੀ। ੫ ਛੀ ਕਣ (ਖਿਨ) ਭਰ ਸਮਾਂ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਅੱਧਾ ਮੁਹੂਰਤ ਨਾੜੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਨਾੜਿਕਾ

ਨਾੜੀ

ਨਿ. ਸੰ. ਵਜ–ਇਹ ਇੱਕ ਉਪਸਰਗ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਗਕੇ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਸਦੈਵ, ਨਿਸ਼ੇਧ, ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ, ਅੰਦਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ–ਨਿਗਮ, ਨਿਗ੍ਰਹ, ਨਿਦਸ਼ੰਨ, ਨਿਦੇਸ਼, ਨਿਆਣਾ, ਨਿਖਾਲਸ ਆਦਿ.

ਨਿ: ਦੇਖੋ, ਨਿਹ.

ਨਿਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਵ. ਬੁਨਿਯਾਦ. ਨਿਉਂ. ਨੀਂਹ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੰਮ੍ ਹੋਕੇ. ਝੁਕਕੇ। ੩ ਯੋਂ. ਐਸੇ. ਇਸ ਤਰਹਿ. ਇਵੇਂ। ੪ ਨਿਉਣਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਨੰਮ੍ ਹੋ.

ਨਿਉਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨੇਵਜਾ.

ਨਿਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਮਨ. ਝੁਕਣਾ. ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ. ਨੰਮ੍ ਹੋਣਾ.

ਨਿਉਤਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ. "ਪਠਜੋ ਮ੍ਰਿਗਵਾ ਨਿਉਂਦਾ ਕਹਿਂ ਕੋਹਰਿ ਨਿਉਤਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸ਼ਾਦੀ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਏਹੋਏ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਹੋਈ ਰਕ਼ਮ.

ਨਿਉਂਦਾ

ਨਿਉਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਲ.

ਨਿਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲਾ.

ਨਿਉਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲਾ ਅਤੇ ਨਿਵਲ.

ਨਿਉਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਕੁਲ. ਨੇਵਲਾ. Ishneumon.

ਨਿਉਲੀ. ਸੰ. ਨੌਲਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਯੋਗਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ–ਦੋਵੇਂ ਕੰਨੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰਕੇ ਪਿੱਠ ਦਾ ਵਲ ਕੱਢਕੇ ਸਿੱਧਾ ਬੈਠਣਾ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਸੱਜੇ, ਖੱਬੇ, ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਚਲਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਮਟਕੇ ਵਿੱਚ ਮਧਾਣੀ ਨਾਲ ਦਹੀਂ ਫੇਰੀਦਾ ਹੈ. "ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਕਰੈ ਬਹੁ ਆਸਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਨਿਉਲੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਨਕੁਲੀ.

ਨਿਉਲੀਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ ੧.

ਨਿਅਮਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਮਤ.

ਨਿਅਰ. ਵਜ–ਨਿਕਟ.ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. near.

ਨਿਅਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨੇੜੇ ਆਉਣਾ. ਸਮੀਪ ਪਹੁਚਣਾ। ੨ ਨੇੜੇ (ਪਾਸ) ਆਇਆ.

ਨਿਆਉ ਸੰ. ਨ੍ਯਾਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਨਸਾਫ਼. ਅਦਲ. ਨਿਆਂ. "ਤੇਰੈ ਘਰਿ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੈ ਨਿਆਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿਆਂਉ

ਨਿਆਇ "ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਸ਼ਸੈਦਨ ਬੈਠਕੈ ਸੂਰਨ ਕੋ ਨਿਪ ਨਿਆਉਂ ਚੁਕਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਕਹੁੰ ਨਿਆਇ ਰਾਜਵਿਭੂਤਿ." (ਅਕਾਲ)

ਨਿਆਈ. ਸੰ. ਨ੍ਯਾਯਿ. ਵਿ–ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਆਦਿਲ. "ਹਰਿ ਸਚਾ ਨਿਆਈ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਤੁਲਜ. ਸਮਾਨ. "ਪਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈ ਸੋਇਓ."(ਸੋਰ ਮ: ੯) ੩ ਫ਼ਾ ਨਾਯਂ ਨ–ਆਈ. ਤੂ ਨਾ ਆਇਆ.

ਨਿਆਈਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਗੋਇਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਆਈ ੨.

ਨਿਆਸ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਸ.

ਨਿਆਜ਼. ਫ਼ਾ ਨਿਆਜ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋੜ. ਇੱਛਾ। ੨ ਸਾਧੂ ਅਥਵਾ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਭੇਟਾ ਪੂਜਾ."ਕਰੋ ਕਬੂਲ ਨਿਆਜ ਘਨੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਿਨਯ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ.

ਨਿਆਜੀ. ਵਿ–ਨਿਆਜ਼ ਅਰਪਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਜ਼। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਸੀਰ ਗਿਲਜਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਲੋਦੀ ਸੂਰ ਨਿਆਜੀ ਚਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੭)

ਨਿਆਣਾ. ਵਿ–ਨਹੀਂ ਹੈ ਗ੍ਯਾਨ ਜਿਸ ਨੂੰ.ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਅਜਾਣ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਲਕ। ੩ ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਵੇਲੇ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈਹੋਈ ਰੱਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਹਨ.

ਨਿਆਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਨਾਯਾਫ਼ਤ. ਨਾ ਪਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਯਾਫ਼ਤਨ.

ਨਿਆਮਤ ਅ. ਨਿਅਮਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਵਲੀਨਿਆਮਤਿ। ੨ ਮਾਲ. ਧਨ। ੩ ਰੋਜ਼ੀ. ਉਪਜੀਵਿਕਾ.

ਨਿਆਮਤਿ

ਨਿਆਯਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਯਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਆਰਉ ਵਿ–ਅਲਗ. ਜੁਦਾ. ਵੱਖ. "ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)
ਨਿਆਰਾ

ਨਿਆਰੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਨਿਆਰ ਦੀ ਸੁਆਹ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਂਦੀ ਸੋਨਾ ਨਿਆਰਾ (ਵੱਖ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵਲਾ.

ਨਿਆਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਜ਼ਾਯ. ਇਨਸਾਫ਼. ਨਿਆਂ. ਅ਼ਦਲ. "ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਨਿਅੰਤਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ. ਦੇਖੋ, ਨਯੰਤਾ.

ਨਿਸ. ਸੰ. ਨਿਸ਼. ਧਾ–ਧਯਾਨਪਰਾਇਣ ਹੋਣਾ, ਸਮਾਧਿ ਲਾਉਣੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. ਦੇਖੋ, L. Nox. "ਨਿਸਦਿਨ ਸੁਨਿਕੈ ਪੁਰਾਨ, ਸਮਝਤ ਨਹਿ ਰੇ ਅਜਾਨ."(ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਹ.

ਨਿਸ਼ਸਤ. ਫ਼ਾ نشست ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੈਠਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੈਠਕ.

ਨਿਸ਼ਸਤਹ. ਫ਼ਾ نشستہ ਬੈਠਾਹੋਇਆ. ਸ੍ਥਿਤ. "ਦੋਨੋ ਚਸ਼ਮ ਕੁਸ਼ਾਦ ਨਿਸਸਤਹ ਸਾਮੁਹੇ." (ਨਾਪ੍)

ਨਿਸ਼ਸਤਨ. ਫ਼ਾ نشستن ਕ੍ਰਿ–ਬੈਠਣਾ. ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਣਾ.

ਨਿਸਕਚੀ. ਇਹ ਨਕਸ਼ਚੀਂ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਖੋਜੀ. ਸੁਰਾਗ਼ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਪੈੜ. ਦੇਖੋ, ਨਕਸ਼ਚੀਂ. "ਤਬੈ ਸ਼ਾਹ ਨਿਸਕਚੀ ਦੁੜਾਏ." (ਪ੍ਰਾਪ੍ਪ੍)

ਨਿਸਕਪਟ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕਪਟ. ਵਿ–ਕਪਟ ਰਹਿਤ. ਛਲ ਬਿਨਾ. ਸਰਲ.

ਨਿਸਕਰ. ਚੰਦ੍ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਕਰ.

ਨਿਸਕਰਸ ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕਰ੍ਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਚੋੜ. ਸਾਰ.
ਨਿਸਕਰਖ ਤੱਤ। ੨ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਯਕੀਨ. ਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਨਿਸਕਲ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕਲ. ਵਿ–ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਰਹਿਤ. ਹਰਕਤ ਬਿਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੩ ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਤੁਰ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਹਜਾਸਣੀ। ੪ ਵਿ–ਕਲਾਹੀਨ.

ਨਿਸਕਲੰਕ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕਲਙ੍ਕ. ਵਿ–ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ. ਨਿਰਦੋਸ਼.

ਨਿਸਕਾਮ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕਾਮ. ਵਿ–ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ, ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ। ੨ ਕਾਮਨਾ ਬਿਨਾ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਕਰਮ.

ਨਿਸਕਾਮੀ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕਾਮਿਨ੍. ਵਿ–ਉਹ ਪੁਰਖ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਮਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ.

ਨਿਸਕੰਟਕ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕਣ੍ਟਕ. ਵਿ–ਕੰਟਕ (ਵੈਰੀ) ਬਿਨਾ। ੨ ਕਲੇਸ਼ ਬਿਨਾ. ਦੁੱਖ ਰਹਿਤ.

ਨਿਸਕ੍ਰਮਣ. ਨਿਸ੍ਕ੍ਰਮਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ. ਨਿਕਲਣਾ.

ਨਿਸਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁਟਕਾਰਾ. ਨਿਸ੍ਤਾਰ। ੨ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ. ਪਾਪ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਪੁੰਨਕਰਮ.

ਨਿਸਖਣ. ਵਿ–ਮੂਲੋਂ ਖਾਲੀ. ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀ. "ਮਹਿਲ ਨਿਸਖਣ ਰਹਿਗਏ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਸਖਣਾ.

ਨਿਸਚਉ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ.

ਨਿਸਚਹਾ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ਾਚਰਹਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਰਾਖਸ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਤਿਮਰਰਿ ਬਲ ਵ੍ਰਿਤ ਨਿਸਚਹਾ ਕਹਿ ਸੁਤ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰ । ਆਯੁਧੁਚਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਨ ਕੇ ਨਿਕ-ਸਹਿੰ ਨਾਮ ਅਪਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਤੁਮ੍ (ਦੈਤਨ) ਅਰਿ, ਬਲ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਤ੍ ਨਿਸ਼ਾਚਰਹਾ ਇੰਦ੍, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ ਤੀਰ.

ਨਿਸਚਯ. ਨਿਸ਼੍ਚਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯਕ਼ੀਨ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਭਰੋਸਾ। ੨ ਬਿਨਾ ਸ਼ੰਸੇ ਗ੍ਯਾਨ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ (ਪੱਕਾ) ਸੰਕਲਪ.

ਨਿਸਚਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਚਰ.

ਨਿਸਚਲ. ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਚਲ. ਵਿ–ਅਚਲ. ਜੋ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਹਿੱਲੇ.

ਨਿਸਚਲਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਨਿਸਚਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ.

ਨਿਸਚਿਤ. ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ. ਵਿ–ਨਿਰਣੇ ਕੀਤਾਹੋਇਆ। ੨ ਨਿਸ਼੍ਚੇ ਕੀਤਾ. "ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਮਹਿ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਜੈ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਤੁ)

ਨਿਸਚਿੰਤ. ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਚਿਨ੍ਤ. ਵਿ–ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਫ਼ਿਕਰ.

ਨਿਸਚੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਕ਼ੀਨਨ.

ਨਿਸਚੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਹਚੈ.

ਨਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਨਸ੍। ੨ ਸੰ. ਨੇਸ਼੍. ਨ–ਇਸ੍. ਜੋ ਪਸਾਰਾ ਨਹੀਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਸ੍ਟੂ.

ਨਿਸਠੁਰ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਠੁਰ. ਵਿ–ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ। ੨ ਦਯਾਰਹਿਤ. ਬੇਰਹ਼ਮ.

ਨਿਸਤਰਣ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਤਰਣ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਲ਼ੰਘਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਛੁਟਕਾਰਾ. ਮੋਕ. ਉੱਧਾਰ."ਤਿਨਕੈ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਨਿਸਤਰੀਐ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) "ਐਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਨਿਸਤਰੈ, ਤੂ ਕਿਉ ਨ ਤਰਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ?" (ਕੇਦਾ) "ਸਬਦਿ ਨਿਸਤਰੈ ਸੰਸਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਨਿਸਤਰਿ. ਨਿਸ੍ਤਰਣ ਹੋਕੇ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਜਨ ਗਏ ਨਿਸਤਰਿ ਤਰੇ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਰਿਜਨ, ਭਵਸਾਗਰ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਗਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਤਰਣ.

ਨਿਸਤਾਰ ਸੰ. ਨਿਸ੍ਤਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰ ਹੋਣ ਦਾ
ਨਿਸਤਾਰਾ ਭਾਵ. ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਛੁਟਕਾਰਾ. ਉੱਧਾਰ. ਮੋਕ. "ਤੁਮਹੀ ਤੇ ਮੇਰੋ ਨਿਸਤਾਰ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) "ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸਦਾ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੩ ਜਹਾਜ਼. "ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਜੀਅ ਕਾ ਨਿਸਤਾਰਾ। ਸਮੁੰਦ ਸਾਗਰੁ ਜਿਨਿ ਖਿਨ ਮਹਿ ਤਾਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਨਿਸਤਾਰੀ. ਵਿ–ਨਿਸ੍ਤਾਰਕ. ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉੱਧਾਰਕ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਨਿਸੱਤਾ. ਵਿ–ਸੱਤਾ ਰਹਿਤ. ਅਸਾਰ. ਅਸਤ੍ਹ. "ਕੁਦੰਬ ਸਭ ਨਦੀਨਾਵਸੈਜੋਗ ਨਿਸੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਸਤ੍ਰਿੰਸ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਤ੍ਰਿਂਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਖੜਗ, ਜੋ ਤੀਹ ਉਂਗਲਾਂ ਤੋਂ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਹੋਵੇ। ੨ ਵਿ–ਦਯਾਰਹਿਤ. ਬੇਰਹ਼ਮ.

ਨਿਸਤ੍ਰਿੰਸਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸਤ੍ਰਿੰਸ਼ (ਖੜਗ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਸ਼ੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਤ੍ਰੈ. ਨਿਸ੍ਤਰੇ. ਨਿਸ੍ਤਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਏ. ਪਾਰ ਹੋਏ. ਮੁਕ੍ਤ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਤਾਰ. "ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਜਪੀ ਤੇਈ ਸਭਿ ਨਿਸਤ੍ਰੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨਿਸਦਨ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਦਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨਿਵਾਸ. ਰਹਾਇਸ਼. "ਸੁਬੁੱਧਿ ਨਿਸਦਨੀ." (ਰਮਾਵ)

ਨਿਸਦਿਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ਿਦਿਨ. ਰਾਤ ਦਿਨ. ਨਿਰੰਤਰ. ਸਦਾ. ਨਿਤ੍ਯ. "ਨਿਸਦਿਨ ਸੁਨਿਕੈ ਪੁਰਾਨ ਸਮਝਤ ਨਹਿ ਰੇ ਅਜਾਨ !" (ਜੈਜਾ ਮ: ੯)

ਨਿਸਧ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਾਊਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਰਾਜਾ ਨਲ (ਦਮਯੰਤੀ ਦੇ ਪਤਿ) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀ.*

ਨਿਸਧਪਤਿ. ਰਾਜਾ ਨਲ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੀ.

ਨਿਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ੍ਨ.

ਨਿਸਨਾਇਕ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਾਨਾਥ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਚੰਦ੍ਮਾ.
ਨਿਸਨਾਥ
ਨਿਸਨਾਯਕ

ਨਿਸਨਾਯਕ ਭਗਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਚੰਦ੍ਮਾ, ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਚੰਦ੍ਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਾਪਤਿ. ਰਾਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਚੰਦ੍ਮਾ.

ਨਿਸਪੱਤਿ. ਸ੍ਰੀ. ਨਿਸ੍ਪਤ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮਾਪਤੀ. ਅੰਤ। ੨ ਕਾਮਜਾਬੀ. ਸਿੱਧਿ। ੩ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਿਚੋੜ। ੪ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਯਕੀਨ.

ਨਿਸਪਲਕ. ਵਿ–ਪਲ੍ਕ ਝਮਕਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਚਖੁ ਨਿਸਪਲਕ ਥਿਰਸੋਰਹਿ ਆਗੈ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਤੁ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਝਮਕਦਾ.

ਨਿਸਪਾਪ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਪਾਪ. ਵਿ–ਪਾਪਰਹਿਤ. ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ.

ਨਿਸਪਾਲ ਸੰ. ਨਿਸ਼ਿਪਾਲ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਲੱਛਣ–
ਨਿਸਪਾਲਿਕਾ ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਭ, ਜ, ਸ, ਨ, ਰ, ऽ।, ।ऽ।, ।।ऽ, ।।।, ऽऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਧਾਇ ਛਟ ਆਇ ਰਿਸ ਖਾਇ ਅਸਿ ਝਾਰਹੀਂ,
ਸ਼ੋਰ ਕਰ ਜੋਰ ਸਰ ਤੋਰ ਅਰਿ ਡਾਰਹੀਂ,
ਪ੍ਰਾਨ ਤਜ ਪੈ ਨ ਭਜ ਭੂਮਿਰਣ ਸੋਭਹੀਂ,
ਪੇਖ ਛਬਿ ਦੇਖ ਦੁਤਿ ਨਾਰਿਸੁਰ ਲੋਭਹੀਂ.
(ਕਲਕੀ)

ਨਿਸਪੰਦ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਪਨ੍ਦ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਕੰਪ. ਅਡੋਲ. ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ. "ਤੁਮੇਵ ਨਿਸਪੰਦ ਸਪੰਦਸ੍ਯ." (ਸਲੋਹ) ਤੂੰ ਹੀ ਅਡੋਲ ਅਤੇ ਚੰਚਲ ਹੈਂ.

ਨਿਸਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਮਤ੍ਲਬ. ਵਸਰਬ. ਨਿਰਰਥਕ.

ਨਿਸਪ੍ਰਿਉ ਸੰ. ਨਿਸ੍ਪ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ. ਕਾਮਨਾ
ਨਿਸਪ੍ਰੇਹ ਰਹਿਤ.
ਨਿਸਪ੍ਰੇਹੀ

ਨਿਸਫ਼. ਅ نِصف ਨਿਸਫ਼. ਵਿ–ਅੱਧਾ. ਅਰਧ.

ਨਿਸਫਲ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਫਲ. ਵਿ. ਫਲ ਰਹਿਤ. ਵਸਰਥ. ਬੇਫ਼ਾਇਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਨਾਂ ਦੀ ਪਰਾਲੀ। ੩ ਖੱਸੀ. ਅੰਡਕੋਸ਼ ਰਹਿਤ.

ਨਿਸਬਤ. ਅ نِسبت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਬੰਧ. ਤਅੱਲੁਕ਼। ੨ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮੰਗਣੀ। ੩ ਤੁਲਨਾ. ਤੁਲ੍ਯਤਾ. ਸਮਾਨਤਾ.

ਨਿਸਬਾਸਰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ਿਵਾਸਰ. ਰਾਤਦਿਨ.
ਨਿਸਬਾਸਰੁ ਸਦਾ. ਨਿਤ੍ਯ. "ਨਿਸਬਾਸਰ ਬਿਖਿ-ਅਨ ਕਉ ਧਾਵਤ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਭਜੁ ਤਾਹਿ ਮੀਤ." (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਨਿਸਰਣ. ਸੰ. ਨਿःसरण. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸ੍ਮੋਧਰ ਨਿਸਰ ਆਏ ਛਟ ਜਿਤੇ." (ਸਲੋਹ) "ਨਿਸਰ ਚਲੇ ਸਾਯਕ ਜਨੁ ਛੂਟੇ." (ਰਮਾਵ) ੨ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਕਾਸ। ੩ ਚੁਇਣਾ, ਟਪਕਣਾ."ਕਰ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਆਣਿ ਨਿਸਾਰਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿਸਰਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਾਨਾਥ. ਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਚੰਦ੍ਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਰਾਟ ਭਗਨੀ. ਚੰਦ੍ਮਾ ਦੀ ਭੈਣ ਚੰਦ੍ਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਾ–ਅਰਿ. ਰਾਤ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸੂਰਜ."ਦਿਵਕਰ ਦਿਨਪਤਿ ਨਿਸਰਿ ਭਨ."(ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਰੁ. ਸੰ. ਨਿਸ੍. ਵਹਿਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ.

ਨਿਸਲ ਸੰ. ਨਿःशल्य. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਘਾਵ.
ਨਿਸਲੁ ੨ ਦੁੱਖ ਬਿਨਾ. ਕਲੇਸ਼ ਰਹਿਤ. ਬੇਫ਼ਿਕਰ. "ਸਉ ਨਿਸਲ ਜਨ ਟੰਗ ਧਰਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ:੪) "ਹੋਇ ਨਚਿੰਦ ਨਿਸਲੁ ਹੋਇਰਹੀਐ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਨਿਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਸੱਲੀ. ਸੰਤੋਖ. "ਤੁਮਰੀ ਨਿਸਾ ਹੋਇ ਹੈ ਤਬ ਹੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰ. ਨਿਸ਼ਾ. ਰਾਤ੍ਰਿ. "ਨਿਸਾ ਨਿਸਿਨਾਥ ਜਾਨੈ." (ਰਮਾਵ) ੨ ਅ نِساء ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਨਾਰੀਆਂ.

* ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਨਿਸਧ ਮਾਰਵਾਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਨਰਵਰ ਸ਼ਬਦ ਨਲਪੁਰ ਤੋਂ ਵਿਗੜਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ,ਇਹ ਗਵਾਲੀਅਰ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਰਵਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਸਾਸ ਸੰ. ਨਿ:�श्वास. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਹਾਹੁਕਾ. ਉੱਭਾ ਸਾਹ. ਠੰਢਾ ਸ੍ਵਾਸ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਸੋ ੨.

ਨਿਸਾਸਾ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਸਾ।

ਨਿਸਾਸੋ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਸਾ। ੨ ਨਿ: ਸੰਸ਼ਯ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ. "ਕਰਤ ਨਿਸਾਸੋ ਉਰ ਨਿਸਚੈ ਉਦਾਰ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਿਸ਼ਾਸ੍ਹ. ਫ਼ਾ ਨਿਸ਼ਾਸ੍ਹ ਨਸ਼ਾਸ੍ਹ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਿਸ਼ਾਂਦਨ (ਬੈਠਾਉਣਾ) ਹ. ਕਣਕ ਦਾ ਗੁੰਦਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾਕੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਬਾਰੀਕ ਮੈਦਾ. ਨਸ਼ਾਸਤੇ ਦੀਆਂ ਪਿੰਨੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਲਈ ਖਾਂਦੇ ਹਨ.

ਨਿਸਾਹੰਤ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਾਹਨ੍ਤ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਰਾਤ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਾਂਕ. ਸੰ. ਨਿःशङ्क–ਨਿ: ਸ਼ੰਕ. ਵਿ–ਨਿਡਰ. "ਕਛੇ ਕਾਛਨੀ ਤੇ ਸਭੈ ਹੀ ਨਿਸਾਂਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਨਿਸਾਕਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾਕਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਨਿਸਾਗਮ. ਨਿਸ਼ਾ–ਆਗਮਨ. ਰਾਤ ਦਾ ਆਉਣਾ. ਰਾਤ ਪੈਣੀ। ੨ ਸੰਝ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਨਿਸਾਚਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾਚਰ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਕਸ। ੨ ਗਿੱਦੜ। ੩ ਉੱਲੂ। ੪ ਸਰਪ. ਸੱਪ। ੫ ਚਕਵਾ। ੬ ਚੋਰ। ੭ ਬਿੱਲਾ। ੮ ਸ਼ਿਵ। ੯ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਾ ਚਰਮ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਹਨੇਰਾ. ਅੰਧਕਾਰ.

ਨਿਸਾਚਰੀ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾਚਰੀ. ਨਿਸਾਚਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰਨ ਵਾਲੀ ਰਾਖਸੀ। ੩ ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕੁਲਟਾ.

ਨਿਸਾਚਾਰੀ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਾਚਾਰਿਨ੍. ਵਿ–ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਰਾਖਸ਼। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਚਰ.

ਨਿਸਾਜਲ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾ ਦਾ ਪਾਣੀ. ਓਸ. ਸ਼ਬਨਮ. ਤ੍ਰੇਲ.

ਨਿਸਾਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਨਿਸਾਣੀ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਲੱਛਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ. "ਪਰ-ਉਪਕਾਰ ਵਿਕਾਰ ਨਿਸਾਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਸ਼ਾਤ੍. ਅ ਨਿਸ਼ਾਤ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੨ ਤਾਜ਼ਗੀ.

ਨਿਸ਼ਾਂਤ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾ–ਅੰਤ. ਰਾਤ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਭੁਨਸਾਰ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ। ੨ ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੩ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ.

ਨਿਸਾਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਾਦ.

ਨਿਸ਼ਾਂਦਨ. ਫ਼ਾ ਨਿਸ਼ਾਂਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਬੈਠਾਉਣਾ. ਬੈਠਾਨਾ.

ਨਿਸ਼ਾਨ. ਫ਼ਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਝੰਡਾ. ਧ੍ਵਜ. ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸਿੰਘਾਂ (ਖਾਲਸੇ) ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਖੜਗ (ਖੰਡੇ) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਰਹਰਾ ਬਸੰਤੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੩ ਲਕਣ (ਲੱਛਣ). ੪ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ਰਮਾਨ। ੫ ਤਮਗਾ। ੬ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੰਮਾ ਨਗਾਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਡੰਡਾ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦਾ ਗਹਿਰਾ (ਡੂੰਘਾ) ਹੋਵੇ,ਪਰ ਹੁਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸ਼ਬਦ ਨਗਾਰੇਮਾਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਲਘੁ ਨਿਸਾਨ ਅਰੁ ਬਜੀ ਨਫੀਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਬਜੜੈ ਨਿਸਾਨ ਇਹ ਜੰਬੁ ਦੀਪ." (ਗਜਾਨ) ੭ ਸੰ. ਨਿਸ਼ਾਨ. ਤਿੱਖਾ (ਤੇਜ਼) ਕਰਨਾ.

ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਝੰਡਾ ੧.

ਨਿਸ਼ਾਨਚੀ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾਨ (ਝੰਡਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਰਦਾਰ.

ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸੰਗਤਸਿੰਘ, ਮੋਹਰਸਿੰਘ, ਦਸੌਂਧਾਸਿੰਘ, ਭੰਗਾਸਿੰਘ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਮਨਸੂਰਵਾਲ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਜੱਟ ਸਿੰਘ ਸਨ.ਜਦ ਕਿਧਰੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਧਰਮਯੁੱਧ ਹੁੰਦਾ, ਤਦ ਇਸ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਝੰਡੇ ਫੜ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਤੁਰਦੇ,ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਿਸਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਿਸ਼ਾਨਵਾਲੀ ਪੈਗਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅੰਬਾਲਾ ਸੀ. ਹੁਣ ਅੰਬਾਲੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਬਾਦਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਲੁਦਿਆਨਾ ਜਿਲੇ ਦੇ ਲੱਧੜ ਸਰਦਾਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜਿਲੇ ਮਨਸੂਰਵਾਲੇ ਦੇ ਰਈਸ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਭੇ ਦੇ ਸੋਂਟੀ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ, ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਨਿਸ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਨਿਸ਼ਾਨਹ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਲਕੜ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸ਼ਿਸ੍ਤ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾਜਾਵੇ.

ਨਿਸ਼ਾਨਾਥ. ਰਾਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਨਿਸਾਨੀ ਫ਼ਾ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਅ਼ਲਾਮਤ। ੨ ਹਸ੍ਤਾਕਰ. ਸਹੀ. "ਪਰੀ ਨਿਸਾਨੀ ਰਾਵਰ ਹਾਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਉਪਮਾਨ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ,ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭਲੀ ਸੁਹਾਵੀ ਛਾਪਰੀ, ਜਾਮਹਿ ਗੁਨ ਗਾਏ,
ਕਿਤਹੀ ਕਾਮਿ ਨ ਧਉਲਹਰ,ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਏ.
(ਸੂਹੀ ਮ: ਪ)

ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਭੇਦ ੧੧.

ਨਿਸਾਪਤਿ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ,

ਨਿਸਾਮਣਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਨਿਸਾਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਲ ਦੇ ਨਿ: ਸਰਣ (ਨਿਕਲਣ) ਦਾ ਪਤਨਾਲਾ. ਖੂਹ ਦਾ ਪ੍ਰਨਾਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਟਿੰਡਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਨਿ: ਸਾਰ. ਵਿ–ਸਾਰਰਹਿਤ. ਫੋਗ। ੩ ਅ ਨਿਸਾਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਸਰ (ਬਿਖੇਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਛਾਵਰ. ਸਰਕ਼ੁਰਬਾਨੀ. ਵਾਰਨਾ.

ਨਿਸਾਰਿਓ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਰਣ ਅਤੇ ਨਿਸਰੁ.

ਨਿਸਿ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਰਾਤ. ਰਜਨੀ. "ਅਹਿ-ਨਿਸਿ ਜਪੀ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਹਲਦੀ.

ਨਿਸਿਸ. ਨਿਸ਼ੇਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸੇਸ.

ਨਿਸਿਸਭਰਗਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ੇਸ਼ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦੀ ਭੈਣ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਿਤ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼। ੨ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ.

ਨਿਸਿਨਾਦ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦਾ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਜਾਇਆ ਵਾਜਾ. ਅਹੇੜੀ ਦਾ ਘੰਟਾ. "ਜਿਉ ਕੁਰੰਕ ਨਿਸਿਨਾਦ ਬਾਲਹਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨਿਸਿਪਾਲ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਰਾਤ੍ਰਿ ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ

ਨਿਸਿਪਾਲਕ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਪਾਲ.

ਨਿਸ਼ਿਪੁਸ੍ਪੀ. ਦੇਖੋ, ਰਜਨੀਗੰਧਾ.

ਨਿਸਿਬਾਸੁਰ ਰਾਤ ਦਿਨ. ਨਿਰੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ-

ਨਿਸਿਵਾਸਰ ਬਾਸਰ. "ਨਿਸਿਬਾਸੁਰ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸ." (ਗੌਂਡ ਮ: ਪ)

ਨਿਸੀ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਿ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. "ਸੂਹਾ ਰੰਗ ਸੁਪਨੇ ਨਿਸੀ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ਰਾਤ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਤੁੱਲ ਹੈ.

ਨਿਸੀਲ. ਵਿ–ਦੁ: ਸ਼ੀਲ. ਬਿਨਾ ਸ਼ੀਲ. ਬਦਚਲਨ। ੨ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਉ ਬਿਨਾ.

ਨਿਸੁਨ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਵਨ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ. ਆਵਾਜ਼. "ਨਿਸੁਨ ਨਾਦ ਗਹਗਹੰ ਗਾਮਰੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਨਿਸੁੰਭ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ੁਮ੍ਭ. ਕਸ਼ਯਪ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਦਨੁ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪੈਦਾਹੋਇਆ ਦਾਨਵ. ਇਹ ਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਮੁਚਿ ੨.

ਨਿਸੁਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਲ.

ਨਿਸੂਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਮਾਰਨਾ. ਵਧ ਕਰਨਾ. ਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸੂਦਨ। ੨ ਵਿ–ਜਦ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ (ਵਿਨਾਸ਼ਕ) ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਕੰਸਨਿਸੂਦਨ.

ਨਿਸੇਸ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਿ–ਈਸ਼. ਨਿਸ਼ੇਸ਼. ਰਾਤ੍ਰਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਨਿਸੇਸਾਨਨੀ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ੇਸ਼ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਨਨ (ਮੁਖ). ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ.

ਨਿਸੋਕ ਸੰ. ਨਿ: ਸ਼ੋਕ. ਵਿ–ਸ਼ੋਕਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ

ਨਿਸੋਗ ਰੰਜ. ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਨਿਸੋਤ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੰਯੁਕ੍ਤ. ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ. ਖ਼ਾਲਿਸ. ਜਿਵੇਂ–ਨਿਸੋਤ ਪਾਣੀ। ੨ ਨਿਸ੍ਰਿਤ. ਫੈਲਿਆਹੋਇਆ. ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ ਤਾਜ਼ਾ ਨਿਕਲਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਸੋਥ.

ਨਿਸੋਥ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਵ੍ਰਤ. ਤ੍ਰਿਵੀ. ਇੱਕ ਬੂਟੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਜੁਲਾਬ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਪੇਟ ਦੇ ਰੋਗ, ਕਿਰਮ, ਕਫ ਆਦਿ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸਟਕਾ (ਪਾਂਡੂ ਰੋਗ), ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ, ਲਿੱਵ, ਤਾਪ ਮਿਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਚਿੱਟੀ ਨਿਸੋਥ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. L. Ipomœa Turpethum.

ਨਿਸੰਕ. ਸੰ. ਨਿ: ਸ਼ੰਕ. ਵਿ–ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿਤ. ਨਿਡਰ. ਨਿਰਭਯ. "ਬਹੁਰਿ ਕਮਾਵਹਿ ਹੋਇ ਨਿਸੰਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ਪ)

ਨਿਸੰਖ. ਵਿ–ਸ਼ੰਖ ਆਦਿ ਗਿਣਤੀ ਰਹਿਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਅਗਣਿਤ.

ਨਿਸੰਗ ਸੰ. ਨਿ: ਸ਼ੰਕ.ਵਿ–ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿਤ.ਨਿਰਭਯ।

ਨਿਸੰਗੁ ੨ ਨਿ: ਸੰਗ. ਬੇ ਲਾਗ. ਨਿਰਲੇਪ.

ਨਿਸੰਝ "ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗੁ." (ਓਅੰਕਾਰ)"ਹਰਿ ਭੇਟਿਆ ਰਾਉ ਨਿਸੰਝੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਨਿਸੰਝੁ

ਨਿਸੰਤ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਾ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਨਿਸੰਤ ਜੀਤ ਜੀਤਕੈ ਅਨੰਤ ਸੂਰਮਾ ਲਏ." (ਸੂਰਜਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਂਤ ੧.

ਨਿਸ੍ਕ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ੧੬ ਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਤੋਲ ਵੱਧ ਘੱਟ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਹਕ.

ਨਿਸ੍ਕਯ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਚਯ.

ਨਿਸ੍ਕਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਚਲ.

ਨਿਸ੍ਕਿਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ.

ਨਿਸ੍ਕਿੰਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ.

ਨਿਸ੍ਠ. ਵਿ–ਠਹਿਰਿਆਹੋਇਆ. ਸ੍ਥਿਤ। ੨ ਤਤਪਰ. ਲੱਗਿਆਹੋਇਆ.

ਨਿਸ੍ਠਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਠਹਿਰਾਉ. ਸ੍ਥਿਤਿ। ੨ ਨਿਸ਼੍ਚਯ. ਸ਼ਰ੍ਧਾ। ੩ ਮਨ ਦਾ ਲਗਾਉ.

ਨਿਸ੍ਠਿਤ. ਵਿ–ਨਿਸ੍ਠਾ ਯੁਕ੍ਤ. ਠਹਿਰਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਾਲਾ. "ਅਸਰ ਜਰਨ ਨਿਸ੍ਠਿਤ ਬੁਹਮ-ਗਯਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਿਸ੍ਠੁਰ. ਕਰੜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਠੁਰ.

ਨਿਸ੍ਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਤਾਰ.

ਨਿਸ੍ਰੇਣੀ ਸੰ, ਸ਼੍ਰੇਣਿ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੀਢੀ. ਪੌੜੀ।

ਨਿਸੇਨੀ ੨ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਨਿਸ੍ਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸੁਨ.

ਨਿਹ. ਸੰ. ਨਿਘ੍. ਨਿ: ਵਸ–ਇਹ ਨਿਸ਼ੇਧ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਦਿ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਦਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸਰਗਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹਾਹਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਸੰਗ ਅਤੇ ਨਿਹਚਲ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਫ਼ਾ ਨਹਿ. ਨਹੀਂ.

ਨਿਹਸਨੇਹ. ਵਿ–ਸਨੇਹ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਮੁਹੱਬਤ.

ਨਿਹਸਪੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਪੰਦ.

ਨਿਹਸਪ੍ਰਿਹ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਪ੍ਰਿਹ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਹਸਾਸਨ. ਵਿ–ਸ਼ਾਸਨ ਰਹਿਤ. ਦੰਡ ਬਿਨਾ । ੨ ਜਿਸ ਪੁਰ ਹੁਕੂਮਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਸਨਿ.

ਨਿਹਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਰ ੨.

ਨਿਹਸੰਸੇ. ਵਿ–ਸੰਸ਼ਯ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ.

ਨਿਹਸੰਗ / **ਨਿਹਸੰਗਾ** ਵਿ–ਨਿ: ਸੰਗ. ਬੇਲਾਗ. "ਅਨਦ ਬਿਨੋਦੀ ਨਿਹਸੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨਿਹਸੰਦੇਹ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸੰਸ਼ਯ. ਬਿਨਾ ਸ਼ੁਬਹ.

ਨਿਹਸ੍ਰਮ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸ਼੍ਰਮ. ਥਕਾਣ ਰਹਿਤ. ਅਥੱਕ । ੨ ਬਿਨਾ ਮਿਹ਼ਨਤ.

ਨਿਹਸ੍ਰੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ੍ਰੇਣੀ.

ਨਿਹਸ੍ਵਾਰਥ. ਵਿ–ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ੀ ਬਿਨਾ.

ਨਿਹਕ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਜੜਾਊ ਗਹਿਣਾ । ੨ ਅਸ਼ਰਫੀ. ਦੀਨਾਰ । ੩ ਹੀਰਾ. "ਨਖਨ ਨਿਹਕ ਛਬਿਮੂਲ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਭਰਜੋ ਨਿਹਕ ਮੁਕਤਾ ਕੇ ਸਾਥਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੪ ਸੋਨਾ । ੫ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸੋਨੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. *

ਨਿਹਕਪਟ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕਪਟ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਛਲ. ਸਰਲ. "ਨਿਹਕਪਟ ਸੇਵਾ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਕੇਰੀ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਨਿਹਕਰਮ / **ਨਿਹਕਰਮਾ** / **ਨਿਹਕਰਮੀ** ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕਰ੍ਮਨ. ਵਿ–ਜੋ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਹਉਮੈ ਕਰੈ ਨਿਹਕਰਮੀ ਨ ਹੋਵੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਨਿਕੰਮਾ । ੩ ਬਦਨਸੀਬ.

ਨਿਹਕਲਮਖ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕਲਮਖ. ਵਿ–ਪਾਪਰਹਿਤ. ਨਿਰਦੋਸ.

ਨਿਹਕਲੰਕ / **ਨਿਹਕਲੰਕੀ** ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ. ਵਿ–ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ. ਦਾਗ਼ ਬਿਨਾ. ਨਿਰੰਜਨ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.

ਨਿਹਕਾਮ / **ਨਿਹਕਾਮਾ** / **ਨਿਹਕਾਮੀ** ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕਾਮ. ਵਿ–ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ. ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ. "ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਾ ਭਏ ਨਿਹਕਾਮਾ." (ਮਾਲੀ) "ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਹਕਿੰਚਨ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕਿਸ਼ਨ. ਵਿ–ਕੰਗਾਲ. ਨਿਰਧਨ । ੨ ਸਰਵਤਯਾਗੀ. "ਨਿਹਕਿੰਚਨ ਨਿਹਕੇਵਲ ਕਹੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨਿਹਕੇਵਲ / **ਨਿਹਕੇਵਲੁ** ਵਿ–ਦੂਜੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ । ੨ ਖ਼ਾਲਿਸ. ਸ਼ੁੱਧ । ੩ ਅਸੰਗ. ਨਿਰਲੇਪ. "ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਦਰਸਨ ਦੇਖਿ ਭਈ ਨਿਹਕੇਵਲ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕੈਵਲ੍ਯ–ਨਿਸ਼੍ਕੈਵਲਯ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲਪਨ ਵਾਲਾ. ਅਦੁਤੀ । ੫ ਪਰਮਸ਼ੁੱਧ.

ਨਿਹਕੰਟਕ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕਣ੍ਟਕ. ਵਿ–ਨਿਰਵਿਘਨ । ੨ ਸਤ੍ਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਨਿਹਕੰਟਕ ਰਾਜੁ ਭੁੰਚਿ ਤੂੰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਨਿਹਕ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਕਰਮ । ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਕ੍ਰਮਣ.

ਨਿਹਕ੍ਰਾਂਤ. ਵਿ–ਕਾਂਤਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਬਿਨਾ । ੨ ਨਿਸ੍ਕ੍ਰਾਂਤ. ਨਿਕਲਿਆਹੋਇਆ. ਬਾਹਰ ਗਿਆ । ੩ ਹੱਦੋਂ ਟੱਪਿਆ.

ਨਿਹਚਉ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ. "ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ਤੇ ਇਹ ਨਿਹਚਉ ਪਾਈਐ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਯਕੀਨਨ. "ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਨਿਹਚਉ ਹੋਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਨਿਹਚਲ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਚਲ. ਵਿ–ਅਡੋਲ. ਅਚਲ. ਕ਼ਾਇਮ. "ਨਿਹਚਲ ਰਾਜ ਹੈ ਸਦਾ ਤਿਸ ਕੇਰਾ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਹਚਲੁ ੨.

* ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਰਾਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦੱਖਣਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪਤ੍ਰੇ ਟੁੱਕਕੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵਡੇ ਛੋਟੇ ਬਟਵਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ.

ਨਿਹਚਲਾਇਆ / **ਨਿਹਚਲਾਧਾ** ਵਿ–ਨਿਸ਼ਚਲਤਾ ਵਾਲਾ. ਅਡੋਲ. ਅਚਲ. ਕ਼ਾਇਮ. "ਹਰਿਧਨ ਨਿਹਚਲਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਇਕਿ ਸਾਧਬਚਨ ਨਿਹਚਲਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਨਿਹਚਲੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਚਲ. "ਤੂੰ ਨਿਹਚਲੁ ਕਰਤਾ ਸੋਈ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੨ ਅਤਿ ਚੰਚਲ. ਬਹੁਤ ਚਪਲ. "ਅਸਥਿਰੁ ਕਰੇ ਨਿਹਚਲੁ ਇਹੁ ਮਨੂਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਚਪਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਿਥਰ ਕਰੇ

ਨਿਹਚਾ. ਯਕੀਨ. ਭਰੋਸਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ.

ਨਿਹਚੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਚਮੁਚ. ਠੀਕ. ਯਕ਼ੀਨਨ.

ਨਿਹਚੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਯਕੀਨਨ । ੨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਿਹਚੋ ਧਿਆਵੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨਿਹਟੇਵ. ਵਿ–ਖੋਟੀ ਬਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਜਸਨ ਨਹੀਂ । ੨ ਰਸ ਦਾ ਤਯਾਗੀ. ਚਸਕੇ ਤੋਂ ਵਿਰਕਤ.

ਨਿਹਣ. ਸੰ. ਨਹਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੰਧਨ. "ਸਚ ਕੂੜੈ ਲੈ ਨਿਹਣ ਬਹੰਦਾ." (ਭਾਗੁ) ਸੱਚ, ਝੂਠ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਬੈਠਾਲੈਂਦਾ ਹੈ.

ਨਿਹਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ । ੨ ਪਛਾੜਿਆ. ਪਟਕਾਇਆ "ਨਿਹਤੇ ਪੰਜਿ ਜੁਆਨ ਮੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਪੰਜੇ ਵਿਕਾਰ ਢਾਹ ਲਏ.

ਨਿਹਦ. ਫ਼ਾ نہد ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਨਿਹਨੱਦ. ਦੇਖੋ, ਨਨਾਦ. "ਨਾਗੜਦੀ ਨਾਦ ਨਿਹਨੱਦ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਬਿਨਾ ਨਾਦ. ਧ੍ਵਨਿ ਰਹਿਤ.

ਨਿਹਪਗ. ਪੈਰ ਬਿਨਾ. ਪਾਦ ਰਹਿਤ । ੨ ਸੰ. ਨਿਸ਼ਪ੍ਰਗ੍ਯ–ਨਿਸ਼ਪ੍ਰਗਯ. ਮੂਰਖ. ਅਗਯਾਨੀ. ਭਾਵ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਤਮਬੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਨਿਹਪਗਿ. ਨਿਸ਼ਪ੍ਰਗਯ ਲੋਕਾਂ (ਅਗਯਾਨੀਆਂ) ਦੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਪਗ ੨. "ਘਣੀ ਨਿਹਪਗਿ ਨਾਨਕਾ ਛਿੰਝ ਪਈ ਦਰਵਜਿ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ) ਯਮ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਅਗਯਾਨੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਛਿੰਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ.

ਨਿਹਫਲ / **ਨਿਹਫਲੁ** ਦੇਖੋ, ਨਿਸਫਲ. "ਨਿਹਫਲ ਧਰਮ ਤਾਹਿ ਤੁਮ ਮਾਨੋ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯) "ਨਿਹਫਲੁ ਤਿਨਕਾ ਜੀਵਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਖੱਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ (ਫ਼ੋਤੇ) ਨਹੀਂ.

ਨਿਹਭਾਗ / **ਨਿਹਭਾਗੜੋ** ਵਿ–ਭਾਗਯ ਰਹਿਤ. ਅਭਾਗਾ. ਬਦਨਸੀਬ. "ਨਿਹਭਾਗੜੋ ਭਾਹਿ ਸੰਜੋਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਨਿਹਮ. ਫ਼ਾ نہم ਮੈ ਰਖਦਾ ਹਾਂ. ਮੈ ਰੱਖਾਂ. ਮੈ ਰੱਖਾਂਗਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਦਨ.

ਨਿਹਮੇਵ. ਵਿ–ਅਹੰਤਾ ਰਹਿਤ. ਅਭਿਮਾਨ ਬਿਨਾ. ਹੋਮੈ ਦਾ ਤਯਾਗੀ.

ਨਿਹਲੀਆ. ਵਿ–ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ. ਪੂਰਣਕਾਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲ । ੨ ਨਿਹਾਰਿਆ. ਦੇਖਿਆ. "ਗਤਿ ਪਾਈ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਲੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਨਿਹਾਂ. ਫ਼ਾ نہاں ਛਿਪਿਆ (ਲੁਕਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਨਿਹਾਦ. ਫ਼ਾ نہاد ਵਿ–ਰੱਖਿਆ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ । ੩ ਸੁਭਾਉ. ਖ਼ਸਲਤ.

ਨਿਹਾਦਨ. ਫ਼ਾ نہادن ਕ੍ਰਿ–ਰੱਖਣਾ. ਟਿਕਾਉਣਾ.

ਨਿਹਾਯਤ. ਅ نہایت ਵਿ–ਅਤਯੰਤ. ਬਹੁਤ ਜਾਦਾ.

ਨਿਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਗਾਹ. ਨਜਰ । ੨ ਭਾਵ–ਬਦਨਜਰ. "ਰਾਈ ਵਾਰਤ ਸਾਸ ਦਿਖ ਜਿਨ ਇਹ ਲਾਗ ਨਿਹਾਰ." (ਗੁਵਿ ੬) ੩ ਸੰ. ਨੀਹਾਰ. ਸ਼ਬਨਮ.

ਨਿਹਾਰਣ / **ਨਿਹਾਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਨਿਭਾਲਨ. ਨਿਰੀਕਣ. ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ. "ਜਮ ਨਿਹਾਰੈ ਸਾਸਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਨਿਹਾਰੀ. ਦੇਖੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਰਨਾ । ੨ ਫ਼ਾ نہاری ਨਹਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਭੋਜਨ. ਹ਼ਾਜ਼ਰੀ.

ਨਿਹਾਲ. ਫ਼ਾ نہال ਵਿ–ਪੂਰਣਕਾਮ. ਕਾਮਯਾਬ. ਮੁਰਾਦਮੰਦ. "ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ." (ਕਾਨ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਰ ਅਤੇ ਨਿਹਾਰਨਾ. "ਸਾਲ ਤਮਾਲ ਬਡੇ ਜਹਿਂ ਬਜਾਲ ਨਿਹਾਲ ਤਿਨੈ ਕਛੁ ਨਾ ਡਰਪੈਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੧) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਜ਼ਰਾਭੀ ਨਹੀਂ ਡਰਾਂਗੀ.

ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ. ਇਹ ਨਿਰਮਲਪੰਥ ਦੇ ਰਤਨ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕਵੀ ਸਨ. ਆਪ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਲਹੌਰ ਚੂੰਨੀ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਪਾਸ ਗੋਬਿੰਦਕੁਟੀਆ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ-ਨਾਟਕ, ਨਿਰਮਲਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ :–

ਕਬਿੱਤ

ਪ੍ਰਾਤ ਹੀ ਪਿਯੂਖ ਸਮੈਂ ਗਾਤ ਕੋ ਪੁਨੀਤ ਕੀਨ
ਚੀਤ ਕੋ ਨ ਜਾਨਦੇਤ ਨੈਕਹੂੰ ਵਿਕਾਰ ਮੈ,
ਆਸਨ ਕੋ ਸਾਧਕੈ ਅਰਾਧਕੈ ਅਗਾਧਮੰਤ੍ਰ
ਬਾਂਧਕੈ ਉਪਾਧਿ ਕੋ ਸਮਾਧਿ ਨਿਰਾਕਾਰ ਮੈ,
ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਪ੍ਰਮੋਦ ਸੋਂ ਚਿਤਾਰੈ ਚਾਰੁ
ਕੰਜ ਜਜੋਂ ਅਲੇਪ ਹੈ ਸਦੀਵ ਜੋ ਵਿਹਾਰ ਮੈ,
ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਉਦਾਰਤਾਈ ਭਾਵਨਾ ਅਕਾਲਪੰਥ
ਐਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕੋ ਜੁਹਾਰੋਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮੈ.
ਦੈਵੀਗੁਨ ਦੇਵ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਬਢਾਵੈ ਬੇਗ
ਸ਼ੁੰਭ ਸੇ ਪ੍ਰਮਾਦ ਕੋ ਬਿਦਾਰੈ ਸ਼ੰਭੁਦਾਰਾ* ਸੀ,
ਦਾਤੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਕੀ ਸੁਰਾਹੀ ਸੀ ਪਿਯੂਖ ਪੂਰੀ
ਤਾਂਬੋ ਚੀਤ ਸਜਾਹੀਕੋ ਇਲਾਹੀ ਖ਼ਾਕਪਾਰਾ ਸੀ,
ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਸਾਪਨ ਕੇ ਝਾਪਨ ਕੋ ਜਾਪਨ ਸੀ
ਪਾਪਕਲਾ ਕਾਪਨ ਕੋ ਭਾਰੀ ਦਾਂਤ ਆਰਾ ਸੀ,
ਕਾਮ ਸੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਜਾਪੂਤਨ ਕੇ ਕਾਟਬੇ ਕੋ
ਸਿੱਖੀ ਜੋ ਅਕਾਲ ਕੀ ਸੋ ਤਿੱਖੀ ਤੇਗਧਾਰਾ ਸੀ.

੨ ਸਬਾਜਪੁਰ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਮੱਲਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕੁਇਰਦੇਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਜਾਣ ਤੋਂ ਨਾਨਾ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਨੀ ਕੁਇਰਾਂ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ. ਭਾਈ ਲਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇਸਾਧੂ ਦੇ ਚਾਟੜੇ ਹੋਏ. ਗਯਾਨੀ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਵਯਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ. ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਵੀਂਦ੍ਰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੰਥ† ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੪੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਸੋਹਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੁੰਗੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਹ ਹੈ–

ਉੱਜਲ ਭਈ ਹੈ ਬੁੱਧਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਸ਼ੁੱਧ
ਚੰਚਲਤਾ ਚਪਲਾ ਜਜੋਂ ਚਪਲ ਚਲੀਗਈ,
ਛੂਛੀ ਹਰਿਨਾਮ ਤੇ ਛਲੀਲੀ ਛਲਵੰਤਨ ਕੋ
ਐਸੀ ਪ੍ਰਾਕ ਮਤਿ ਹੁਤੀ ਛਿਨ ਸੋ ਛਲੀਗਈ,
ਗਯਾਨ ਕੀ ਅਗਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੈ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ
ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਕ੍ਰਿਯਾ ਤ੍ਰਿਣ ਲੋ ਜਲੀਗਈ,
ਸਤਸੰਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਭਯੋ ਰਿਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਆਇ
ਸੁਧਾਸਰ ਨ੍ਹਾਇ ਪਾਂਤਿ ਪਾਪ ਕੀ ਦਲੀਗਈ.

ਮੈਂਡਾ ਪ੍ਰਾਣਪਯਾਰਾ ਤੂੰ ਇਥਾਂਈਂ ਹੱਭ ਥਾਂਈਂ ਹਿੱਕੋ
ਤੈਂਡੇ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਮੈ ਥੀਵਾਂ ਸੰਤ ਦਾਸਰਾ,
ਸਾਥ ਵੰਞ ਵੰਞ ਵੈਂਦੇ ਡੇਖ ਡੇਖ ਡੂੰਮਣਾ ਮੈ
ਥੀਸੀ ਤਨੁ ਢੇਰੀ ਜਡੂੰ ਵੈਸੀ ਵੰਞ ਸਾਸਰਾ,
ਥੀਂਦਾ ਬਲਿਹਾਰੀ ਮੈ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਤੈਂਡੇਪਾਹ
ਅਰਜ ਕਰੇਂਦਾ ਤੂੰ ਸੁਣੇਦਾ ਨਿਸ ਬਾਸਰਾ,
ਤੈਥੀਂ ਲੋਕ ਮੰਗਦਾ ਨ ਸੰਗਦਾ ਤੂੰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਂਈਂ ਮੈਕੂੰ ਤੈਂਡਾ ਆਸਰਾ.

ਵੱਡੇ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਤੂੰ ਜਪੰਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਨਾਮ
ਵੇਲਾ ਛਲਜਾਸੀ ਅੰਤਕਾਲ ਪਛੁਤੀਸੇਂ ਤੂੰ,
ਥੀਸੀ ਵਿਰਲਾਪ ਤੈਂਡੇ ਸੱਥਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ
ਜਮੂਆ ਫੜੇਸੀ ਪ੍ਰੇਤ ਕਰਕੇ ਸਡੀਸੇਂ ਤੂੰ,
ਫਿਰਸੀ ਪਿਟੇਂਦੀ ਨਾਰਿ ਤੈਂਡੀ ਤੇ ਖੁਥੇਂਦੀ ਵਾਲ
ਹਾਇ ਹਾਇ ਹੋਸੀ ਭੌਂਦੂ ! ਕਬ ਲਗ ਜੀਸੇਂ ਤੂੰ?
ਆਖੇ ਲੱਗੁ ਮੈਂਡੇ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਰਣ ਵੰਞ
ਓੜਕ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਥੀਸੇਂ ਤੂੰ.

੩ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਸੈਯਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਮਹਲਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਬੱਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਨਿਹਾਲ

* ਦੁਰਗਾ ।

† ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੋਹਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੁੰਗੇ ਕਲਮੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਇਹ ਬੁੰਗਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਵੱਲ ਦੀ ਬਾਹੀ ਦੇ ਖੂੰਜੇ ਤੇ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.* ਠਾਕੁਰ ਦਯਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਉੱਤਮ ਕਵਿ ਸਨ. ਨਿਜਾਮਾਬਾਦ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੀਕਾ "ਚਕ੍ਰਧਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਾਰੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ" ਰਚਿਆ, ਜੋ ਸੰਮਤ੧੯੮੯ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

੪ ਬੋਹਾ (ਜਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ) ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਦੁਤੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਗੁਢਾਰਥਦੀਪਿਕਾ" ਟੀਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

੫ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਨਿਹਾਲਕੌਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਤੀ ਮਾਤਾ.

ਨਿਹਾਲਨ } ਸ਼ੈ. ਨਿਭਾਲਨ. ਨਿਰੀਛਣ. ਦੇਖਣਾ.
ਨਿਹਾਲਨਾ }

"ਸਜਣ ਮੁਖ ਅਨੂਪ ਅਠੇ ਪਹਰਿ ਨਿਹਾਲਸਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ) "ਏਨੀ ਨੇਤ੍ਰੀ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਇ ਨਿਹਾਲੀਐ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਹਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਕੇ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੨ ਚਮਕੌਰ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਬਨੰਸਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇਹੋਏ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

ਨਿਹਾਲੀ. ਦੇਖੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲਨਾ। ੨ ਨਿਹਾਲੀਂ. ਦੇਖਾਂ. ਤੱਕਾਂ. "ਨੈਨ ਨਿਹਾਲੀ ਤਿਸੁ ਪੁਰਖ ਦਇਆਲੈ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) ੩ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲ. "ਗੁਰਦਰਸਨ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ਪ) ੪ ਫ਼ਾ ਹਾਲ ਸੰਗਜਾ–ਦੁਲਾਈ. ਤੋਸ਼ਕ. "ਇਕਿ ਨਿਹਾਲੀ ਪੈ ਸਵਨਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨਿਹਾਲੂ. ਧੀਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ।

੨ ਚੱਠਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ।

੩ ਕੋਹਲੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ.

੪ ਪਹਾੜੀਆ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ.

੫ ਸੋਠੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ।

੬ ਸੁਨਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ।

੭ ਮਹਿਤਾ ਜਾਤਿ ਦਾ, ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ।

੮ ਪਟਨਾ ਨਿਵਾਸੀ ਨਿਵਲਾ ਦਾ ਭਾਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਕਥਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਐਸੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਏ ਕਿ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਦਾ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਜਾਂਦਾ.

ਨਿਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਢਕਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ. ਰੱਖਿਆ.

ਨਿਹੁਰਨ }
ਨਿਹੁਰਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਸਿੰਧੀ. ਨਿਹੁੜਨਾ. ਝੁਕਣਾ. ਨੀਵਾਂ ਹੋਣਾ. "ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਸੀਸ ਨਿਹੁਰਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਨਿਹੁੜਨਾ }

ਨਿਹੋਰ } ਸ਼ੈ. ਮਨੋਹਾਰ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ (ਬੇਨਤੀ)
ਨਿਹੋਰਨਾ } ਕਰਨੀ. "ਹਮ ਕਉ ਉਚਿਤ ਨਿਹੋਰਨ ਅਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਿਹੋਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੋਹਾਰ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. "ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਤਿਸੁ ਕਰਉ ਨਿਹੋਰਾ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੨ ਇਹਸਾਨ. "ਜਉ ਤਨ ਕਾਸੀ ਤਜੈ ਕਬੀਰਾ, ਰਮਈਐ ਕਹਾ ਨਿਹੋਰਾ ?" (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) "ਬਿਨਸਿਓ ਸਗਲ ਨਿਹੋਰਾ." (ਗੂਜ ਮ: ਪ)

ਨਿਹੰਗ. ਫ਼ਾ ਨੰਗ ਸੰਗਜਾ–ਖੜਗ. ਤਲਵਾਰ. "ਬਾਹਤ ਨਿਹੰਗ। ਉੱਠਤ ਫੁਲਿੰਗ." (ਸਲੋਹ)

* ਇਹ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿੰਡ ਹੋਹੇ ਭੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਹੇਵਾਲੇ ਠਾਕੁਰ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਅਸਲੋਂ ਹੋਹੇਵਾਲੇ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਨੰ: ੪ ਹਨ.

ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਵਿਸ੍ਫੁਲਿੰਗ (ਚੰਗਾੜੇ) ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ੨ ਕਲਮ. ਲੇਖਨੀ। ੩ ਘੜਿਆਲ. ਮਗਰਮੱਛ. (ਸਕ੍ਰਿ ਸ਼ਾਲ) ਨਾਕੂ. Alligator. "ਜਨੁਕ ਲਹਿਰ ਦਰਯਾਵ ਤੇ ਨਿਕਸਜੋ ਬਡੋ ਨਿਹੰਗ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭) ੪ ਡਿੰਗ–ਘੋੜਾ. ਅਸ਼੍. ਤੁਰੰਗ. "ਬਿਚਰੇ ਨਿਹੰਗ। ਜੈਸੇ ਪਿਲੰਗ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਚਿਤ੍ਰੇ ਵਾਂਙ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਘੋੜੇ ਵਿਚਰੇ। ੫ ਸੰ. ਨਿ: ਸ਼ਙ੍ਕ ਨਿਹਸ਼ੰਕ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ. ਬਹਾਦੁਰ. ਦਿਲੇਰ. "ਨਿਰਭਉ ਹੋਇਓ ਭੁਇਆ ਨਿਹੰਗਾ."(ਆਸਾ ਮ: ਪ)"ਪਹਿਲਾਂ ਦਲਾਂ ਮਿਲ੍ਹਿਦਿਆਂ ਭੇਜ ਪਿਆ ਨਿਹੰਗਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੬ ਸੰ. ਨਿ: ਸ਼ਙ੍ਗ–ਨਿਹਸੰਗ. ਨਿਰਲੇਪ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ. ਉੱਦ (ਉੱਦ੍ਰ) ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ. "ਨਿਹੰਗ ਕਹਾਵੈ ਸੋ ਪੁਰਖ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮੰਨੈ ਨ ਅੰਗ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) "ਮੁੱਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾ ਬੁਝੈ ਬੁਝੈ ਫਕਰ ਨਿਹੰਗ." (ਮਗੋ) ੭ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਸੀਸ ਪੁਰ ਫਰਹਰੇ ਵਾਲਾ ਉੱਚਾ ਦਮਾਲਾ, ਚਕ੍ਰ, ਤੋੜਾ, ਖੰਡਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਗਜਗਾਹ ਆਦਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਰ ਨੀਲਾ ਬਾਣਾ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ. ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਮਰਣ ਦੀ ਸ਼ੰਕਾ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਹਰਵੇਲੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਤ੍ਯਾਰ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ.

ਬਹੁਤ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਲਾਸ ਕਰਦੇਹੋਏ ਸੀਸ ਤੇ ਦਮਾਲਾ ਸਜਾਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਹਜੂਰ ਆਏ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਬਾਣੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਹੰਗਪੰਥ ਹੋਵੇਗਾ.

ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਉੱਚ-ਪੀਰ ਵਾਲਾ ਨੀਲਾ ਬਾਣਾ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਸਾੜਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਲੀਰ ਕਟਾਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੀਲਾਂਬਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਚੱਲੀ, ਜੇਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ-ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–

ਸਗਲੇ ਢੁਕਚੁਕੇ ਨੀਲਾਂਬਰ ਤਨਿਕ ਤਿਸੀ ਤੇ ਰਾਖਲਯਾ,
ਜਮਧਰ ਸੰਗ ਬੰਧਕਰ ਸੋਊ ਪੰਥਬੇਖ ਹਿਤ ਸਕ੍ਸਿਕ ਛਯਾ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਨਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਿਹੰਗ ਪੰਥ ਚੱਲੇਗਾ, ਯਥਾ–

"ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਦੇਵਤ ਜੋਵੈ।
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮੋ ਤਵ ਹੋਵੈ।
ਤੁਝ ਸਮ ਬੇਖ * ਸੁਭਾਉ ਬਿਸਾਲੀ।
ਨਾਮ ਨਿਹੰਗ ਅਨੇਕ ਅਕਾਲੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਹੁਤ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਇਹ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਦਮਾਲੇ ਦਾ ਫਰਹਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਥਾਪਿਆ, ਪਰ ਗੁਰੁਪੁਰ-ਨਿਵਾਸੀ ਵ੍ਰਿੱਧ ਵਿਵੇਕਾਸਿੰਘ ਜੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਨੈਣਾਸਿੰਘ (ਨਰਾਇਣਸਿੰਘ) ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਚੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਦਮਾਲਾ ਸਜਾਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਫਰਹਰਾ ਝੁਲਾਇਆ, ਤਾਕਿ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵੇਹਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੀ ਚਲਾ ਸਕੇ.

ਬਾਬਾ ਨੈਣਾਸਿੰਘ ਦਾ ਚਾਟੜਾ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਸਿੱਖਦਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੈਨਾਪਤਿ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ! ਅਕਾਲ ! ਜਪਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ "ਅਕਾਲੀ" ਨਾਮ ਭੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਲੀ.

ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗਾਂ ਬਾਬਤ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–

ਧਰਮ ਕੇ ਧੁਰੰਧਰ ਉਦਾਰਤਾ ਕੇ ਧਾਰਾਧਰ
ਭੋਲੇ ਭਾਲ ਭ੍ਰਾਜਤੇ ਸਕੋਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਮੈ,
ਸਬੰਲੋਹ ਪਜਾਰੇ ਅਬੱ ਖਬੱ ਲੋ ਨ ਦਬੱ ਬੰਧ
ਨੈਕ ਹੂੰ ਨ ਰਬੱ ਪੁੰਨ ਪਬੱ ਯਾਕੇ ਸੰਗ ਮੈ,
ਸਾਜਕੈ ਸੁਬਾਨੰ ਸੂਰ ਗਾਜਕੈ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍ਰ ਭੂਰਿ
ਭਾਜਕੈ ਗਨੀਮ ਕੋ ਬਿਦਾਰੈਂ ਜੋਰ ਜੰਗ ਮੈ,
ਸੋਦ ਕੋ ਤਰੰਗ ਮੈ ਉਮੰਗ ਕੈ ਉਤੰਗ ਪੰਥ
ਲੋਕ ਦੰਗ ਕੈਬੇ ਕੋ ਸੁ ਕੀਨੈਂ ਏ ਨਿਹੰਗ ਮੈ.

ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹੰਗ ੭.

ਨਿਹੰਗਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬੋੱਲੇ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋੱਲੇ.

ਨਿਹੰਗਾਂ ਦੀ ਛਾਵਣੀ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਲੀਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਛਾਵਨੀ ਅਤੇ ਫੂਲਾਸਿੰਘ.

* ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸਿੰਘ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਹੰਗ ਵੇਸ ਰਖਦੇ ਸਨ.

ਨਿਕ. ਵਿ–ਨਿੱਕਾ. ਛੋਟਾ. "ਹਮ ਨਿਕ ਕੀਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਅਨਿਕ (ਅਨੇਕ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਾਸਤਰਸਿਮ੍ਰਤਿ ਜਾਨਤਬੋ ਨਿਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੪) ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਨੇਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨੀਕ.

ਨਿਕਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਸਨਾ। ੨ ਸੰ. ਨਿਕਸ–ਨਿਕਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਕਸੌਟੀ. ਘਸਪੱਟੀ। ੩ ਡਿੰਗ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਸਾਣ.

ਨਿਕਸਨਾ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕ੍ਰਮਣ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਨਿਕਲਨਾ. "ਨਿਕਸੁ ਰੇ ਪੰਖੀ ਸਿਮਰੁ ਹਰਿ ਪਾਂਖ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਨਿਕਸਿਜਾਤਉ. ਨਿਕਲਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮਨ,ਜੋ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ. "ਨਿਕਸਿਜਾਤਉ ਰਹੈ ਅਸਥਿਰੁ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਨਿਕਸਜੋਬ. ਨਿਕਸਜੋ–ਅਬ. ਹੁਣ ਨਿਕਲਿਆ. (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਨਿਕਟ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਾਸ ਦਾ. ਨੇੜੇ ਦਾ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਕੋਲ.

ਨਿਕਟਵਰਤੀ. ਸੰ. ਨਿਕਟਵਰ੍ਤਿਨ੍. ਵਿ–ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਜ਼ਿਰਬਾਸ਼.

ਨਿਕਟਾਨੀ. ਨਿਕਟ–ਆਨੀ. ਪਾਸ ਆਈ। ੨ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੀ. "ਜਰਾ ਮਰਾ ਹਰਿਜਨਹਿ ਨਹੀ ਨਿਕਟਾਨੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ਪ) ੩ ਪਾਸ (ਕੋਲ) ਲਿਆਂਦੀ.

ਨਿਕਟਿ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਟ ੨. "ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਦੂਰਿ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਨਿਕਟਿਵਰਤਨਿ. ਵਿ–ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ. "ਨਿਕਟਿਵਰਤਨਿ ਸਾ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਨਿ."(ਸਾਰ ਮ:ਪ) ਦੇਖੋ, ਨਿਕਟਵਰਤੀ.

ਨਿਕਟੀ. ਵਿ–ਸਮੀਪੀ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. "ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਨਿਕਥਾ } ਨਿਕਲਦਾ. ਨਿਕਸਦਾ. "ਲੋਹੂ ਲਬੁ
ਨਿਕੱਥਾ } ਨਿਕਥਾ ਵੇਖੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

੨ ਨਿਕਲਿਆ. "ਦੱਪ ਨਿਕੱਥਾ ਉੱਪਰ ਵਾੜਾ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਕਦਨ. ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕੰਦਨ. "ਤਵ ਬੰਧਨ ਭਏ ਨਿਕਦਨਾ." (ਨਾਪ੍) ਤੇਰੇ ਬੰਧਨ ਨਸ਼੍ ਹੋਗਏ.

ਨਿਕਮਾਨ. ਬਿਨਾ–ਕਮਾਣ (ਧਨੁਖ). ਧਨੁਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾ."ਨਿਕਮਾਨ ਹੀ ਨੈਨ ਕੇ ਬਾਨ ਮਾਰੇ."(ਰਾਮਾਵ)

ਨਿਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੂਹ. ਝੁੰਡ। ੨ਧਨ.ਨਿਧਿ.

ਨਿਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਸਨਾ ਅਤੇ ਨਿਕਲਨਾ. "ਨਾਮ ਸਕਲ ਸ੍ਰੀ ਬਾਨ ਕੇ ਨਿਕਰਤ ਜਾਂਹਿ ਅਨੰਤ."(ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਕਰਮਾ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕਰ੍ਮਾ. ਵਿ–ਜੋ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ. ਆਲਸੀ। ੨ ਕਰਮਤ੍ਯਾਗੀ। ੩ ਕਰਮ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਤੋਂ ਵਾਂਞਿਆ.

ਨਿਕਲਸਨ. John Nicholson. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਆਯਰਲੈਂਡ (Ireland) ਵਿੱਚ ੧੧ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੨੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੩੯ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਕੇ ਅਨੇਕ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ ਅਰ ਨੇਕਨਾਮੀ ਪਾਈ.

ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦਿਖਾਈ. ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਾਲਬੁੰਗੇ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪੀ.* ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿੰਦਾਹੋਇਆ, ਇਹ ੨੩ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੭ ਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰਦਾ ਮੋਇਆ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲਸਨ ਪਾਰਕ (ਬਾਗ) ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਸਨ ਦਾ ਬੁਤ ਉਸ ਦੀ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਨਿਕਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਸਨਾ।

* ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ "ਨਿਕਲਸਿੰਘ" ਸਦਦੇ ਸਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 704

ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ. ਉਦਯ ਹੋਣਾ । ੩ ਵਿਚਦੀਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ । ੪ ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਵਿਛੁੜਨਾ । ੫ ਗੁਜ਼ਰਨਾ. ਵੀਤਣਾ। ੬ ਰੇਖਾ ਦਾ ਬੈਂਚੋ ਜਾਣਾ. ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਹੋਣਾ. "ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੈ ਨਿਕਲਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਨਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿੱਕਾ.

ਨਿਕਾਇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਾਯ.

ਨਿਕਾਈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਾਯ। ੨ ਨੇਕੀ. ਭਲਾਈ। ੩ ਨੀਕਾਪਨ. ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ. "ਤਬ ਜਾਨੈ ਤਾਹਿ ਨਿਕਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਿਕਾਸ. ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਕਾਸ਼-ਨਿਸ਼੍ਕਾਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਨਿਤਰਾਂ ਕਾਸ਼ਤੇ) ਮਕਾਨ ਦਾ ਛੱਜਾ ਵਰਾਂਡਾ ਆਦਿ। ੨ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਕਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਨਿਕਲੇ.

ਨਿਕਾਸਨਾ. ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਕਾਸ਼ਨ. ਕੱਢਣਾ. ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ. ਨਿਕਾਲਨਾ.

ਨਿਕਾਹੁ. ਅ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਗ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ. ਨਿਕਾਹੁ ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਦਰਖ਼ਾਸਤ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪੁਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਜੋ ਬਾਲਿਗ਼, ਸਮਝਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ, ਨਿਕਾਹੁ ਪੱਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਰਸਮ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ "ਮਹਰ" (ਇਸਤ੍ਰੀ-ਧਨ) ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਲਾੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਗੁਣ ਕੁਲ ਅਤੇ ਲਾੜੇ ਦੀ ਹੈਸੀਯਤ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਰੱਖਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਮਹਰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਦਸ ਦਿਰਹਮ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ. *

ਨਿਕਾਣ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਕਾਣ. ਨਜ਼ੂਨਤਾ ਰਹਿਤ ।
ਨਿਕਾਣਾ ੨ ਬਿਨਾ ਦਬਾਉ. ਨਿਰੰਕੁਸ਼. "ਜਮਕਾਲ ਤੇ ਭਏ ਨਿਕਾਣੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)
ਨਿਕਾਣੀ "ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਭਾਣੀ ਭਈ ਨਿਕਾਣੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਨਿਕਾਬ. ਦੇਖੋ, ਨਕ਼ਾਬ। ੨ ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸ੍ਤਾਨਾ. ਦਸ੍ਤਪੋਸ਼.

ਨਿਕਾਮ ਸੰ. ਨਿਕਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਛਾ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ੀ.
ਨਿਕਾਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ । ੩ ਵਿ–ਇੱਛਾਵਾਨ । ੪ ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਕਾਮ. ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ. "ਨਿਰਭੈ ਨਿਕਾਮ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਦੇਖੋ, ਨਿਕੰਮਾ.

ਨਿਕਾਮੀ. ਵਿ–ਨਿਕੰਮੀ. ਵਜਰਬ. "ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਬਾਹਰੀ ਸਭ ਫਿਰੈ ਨਿਕਾਮੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਕਾਮਿਨ. ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ. ਇੱਛਾ ਦਾ ਤਜਾਗੀ.

ਨਿਕਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੁਦਾਯ. ਝੁੰਡ. ਗਰੋਹ । ੨ ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ । ੩ ਘਰ. ਨਿਵਾਸ (ਰਹਿਣ) ਦਾ ਥਾਂ.

ਨਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਾਰਨਾ । ੨ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਕਿ ਨਿਕਾਰਸ." (ਗਸ੍ਤਾਨ) ਆਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਨਿਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਪਮਾਨ. ਨਿਰਾਦਰ। ੪ ਹਾਰ. ਪਰਾਭਵ.

ਨਿਕਾਰਨਾ ਕੱਢਣਾ. ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ,
ਨਿਕਾਲਨਾ ਨਿਕਾਸਨਾ.

ਨਿਕਾਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਿਕਾਲਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਕੱਢੇ. "ਚਉਦਹ ਰਤਨ ਨਿਕਾਲਿਅਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਨਿਕਿਸ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕ੍ਰਿਸ੍ਹ.

ਨਿਕੀ. ਵਿ–ਛੋਟੀ. ਨੰਨ੍ਹੀ. "ਏਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਬਾਰੀਕ. "ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਪੁਰਸਲਾਤ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨਿਕੁੰਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੋਲਾਂ ਅਤੇ ਬਿਰਛਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀਹੋਈ ਥਾਂ.

ਨਿਕੁਟੀ. ਵਿ–ਨਿਕਟੀ. ਸਮੀਪੀ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. ਕ੍ਰਰੀਬੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. "ਨਿਕੁਟੀ ਦੇਹ ਦੇਖਿ ਧੁਨਿ ਊਪਜੈ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ਪੜਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੨ ਨਿੱਕੀ. ਛੋਟੀ.

ਨਿਕੁੰਭ. ਸੰ. ਨਿਕੁਮ੍ਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਮਾਲਗੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਲਗੋਟਾ। ੨ ਕੁੰਭਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੩ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਇਹ ਵਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਰਾਂ. ਇਹ ਸ਼ਤ੍ਰੁਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਿਤ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਦੱਤ ਦੀ ਕੰਨਜਾ ਭਾਨੁਮਤੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ,ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਦੱਤ ਇਸ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਰਿਆ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜ ਬ੍ਰਹਮਦੱਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ੪ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਨਿਕੁੰਭਲਾ ਸੰ. ਨਿਕੁਮ੍ਭਿਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਕਾ ਦੇ
ਨਿਕੁੰਭਿਲਾ ਪੱਛਮ ਪਾਸੇ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਗੁਫ਼ਾ। ੨ ਨਿਕੁੰਭਿਲਾ ਗੁਫ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ (ਭ੍ਰਦ੍ ਕਾਲੀ). ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਮੇਘਨਾਦ ਜੁੱਧ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਸੀ. "ਬਲ ਗਜੋ ਨਿਕੁੰਭਲਾ ਹੋਮ ਕਰਨ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨਿਕੂ. ਫ਼ਾ *ਵਿ–ਨੇਕ. ਭਲਾ. ਹੱਛਾ. ਇਹ ਨੇਕ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ। ੨ ਸੁੰਦਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿੱਕੂ.

ਨਿਕੇਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰ। ੨ ਸ੍ਥਾਨ. ਥਾਂ.

ਨਿਕੋਰ. ਸੰ. ਨਿਕਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੂਹ। ੨ ਰਾਸ਼ਿ. ਢੇਰ। ੩ ਵਿ–ਖ਼ਾਲਿਸ. ਨਿਰੋਲ. "ਸਪੈ ਦੁਧੁ ਪਿਆਈਐ ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੩) ੪ ਮੂਲੋਂ ਕੋਰਾ. ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਭ੍ਰਿਗਆਤਮ.

ਨਿਕੋਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕੋਰ। ੨ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੱਕਾਲ। ੩ ਬਹੁਤ ਕੋਲ (ਨੇੜੇ).

ਨਿਕੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਕੰਦ ਅਤੇ ਨਿਕੰਦਨ.

ਨਿਕੰਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਨਾਸ਼. "ਹੋਵਹਿ ਵਿਘਨ ਨਿਕੰਦ." (ਪੰਪ੍)

ਨਿਕੰਮਾ. ਵਿ–ਨਕਾਰਾ. ਜੋ ਕੁਝ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਕਰਮਾ.

ਨਿੱਕਾ
ਨਿੱਕੀ ਵਿ–ਛੋਟਾ. ਛੋਟੀ। ੨ ਬਾਰੀਕ. ਸੂਖਮ.
ਨਿੱਕੂ

ਨਿਕ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਪਕ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਨੀਚ. ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. ਘਟੀਆ. ਬੁਰਾ.

ਨਿਖਉ. ਵਿ–ਬਿਨਾ–ਕਯ. ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਿਅਉ.

ਨਿਖਤ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍.

ਨਿਖਤਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍ਰਪਤਿ. "ਲਜਤ ਲਖ ਕੋਟਿ ਨਿਖਤਪਤਿ." (ਗਸ੍ਤਾਨ)

ਨਿਖਤ੍. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍.

ਨਿਖਦਜਾ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਦਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬੈਠਿਆਜਾਵੇ. ਛੋਟੀ ਚਾਰਪਾਈ. ਮੰਜੀ। ੨ ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਲੋਕ ਆਕੇ ਬੈਠਣ. "ਸੋਦਾ ਵਿਸੇਖ ਹੀ ਦੇਖ ਨਿਖਦਜਾ ਮੋਂ." (ਨਾਪ੍)

ਨਿਖਰਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਨਿਕਰਣ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਟਪ-
ਨਿਖਰਨਾ ਕਣਾ. ਮੈਲ ਦਾ ਖਰਕੇ ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਸਾਫ ਹੋਣਾ। ੨ ਨਿਖੜਨਾ. ਜੁਦਾ ਹੋਣਾ. ਵਿਛੁੜਨਾ. "ਮਾਨ ਕੀਓ ਨਿਖਰੀ ਤਿਨ ਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਿਖਰਬ. ਸੰ. ਨਿਖਰ੍ਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸ਼ ਖਰ੍ਵ, ੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦ । ੨ ਵਿ–ਬਾਂਉਨਾ. ਵਾਮਨ.

ਨਿਖਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਿਲ.

ਨਿਖਾਦ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਨੀਚ ਜਾਤਿ. ਵਿਸਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਵੇਣ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਮਸਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪੱਟ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਠਿੰਗਣਾ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਗਟਿਆ, ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਨਿਸੀਦ (ਬੈਠਜਾ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਜਾਤਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ. ਦੇਖੋ, ਵੇਣ ੩। ੨ ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ (ਸ਼ੂਦ੍ਰੀ) ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ-ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੧੦ ਸ਼: ੮। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤਵਾਂ ਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰ.

ਨਿਖਾਲਸ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਖ਼ਾਲਿਸ. ਵਿਸ਼ੁੱਧ. ਨਿਰੋਲ.
ਨਿਖਾਲਿਸ ਅਤਜੰਤ ਨਿਰਮਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿ. "ਤਬ ਖਾਲਸਾ ਤਾਹਿ ਨਿਖਾਲਸ ਜਾਨੈ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਨਿਖਿਅਉ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਕਯ. ਅਕ੍ਸ਼ਯ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਹੋਇ ਨਿਖਿਅਉ ਅਖੈਪਦੁ ਲਹੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਨਿਖਿੱਧ. ਸੰ. ਨਿਧਿਦ੍ਧ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾ. ਵਰਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ. ਰੱਦ ਕੀਤਾ। ੩ ਕਲੰਕਿਤ. ਦੋਸ਼ੀ.

ਨਿਖਿਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੰਪੂਰਣ. ਸਭ. ਸਾਰਾ. ਤਮਾਮ. ਕੁੱਲ. "ਨਿਖਿਲ ਜਗਤਾਧਾਰ ਹੋ." (ਸਲੋਹ)

ਨਿਖੁਟਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਮੁੱਕਣਾ. ਕਮ ਹੋਣਾ.ਘਟਣਾ.

ਨਿਖੁਟਨਾ "ਇਹੁ ਧਨੁ ਅਖੁਟੁ ਨ ਨਿਖੁਟੈ ਨ ਜਾਇ."(ਧਨਾ ਮ: ੩)"ਬਾਤੀ ਸੂਕੀ ਤੇਲੁ ਨਿਖੂਟਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਨਾਨਕ ਪਿੰਡੁ ਬਖਸੀਸ ਕਾ ਕਬਹੁੰ ਨਿਖੂਟਸਿ ਨਾਹਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਨਿਖੇਧ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ੇਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੰਡਨ। ੨ ਵਰਜਨ। ੩ ਰੁਕਾਵਟ.

ਨਿਖੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵੱਖ ਕਰਨਾ. Analysis.

ਨਿਖੋਟ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਖੋਟ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼.

ਨਿਖੰਗ. ਸੰ. ਨਿਯਙ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤੀਰ ਲਗਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭੱਥਾ. ਤੂਣੀਰ. ਤਰਕਸ਼. "ਪੂੰ ਨਿਖੰਗ ਅਰੁ ਬਾਨ." (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਖੰਗਬਾਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੀਰ, ਜੋ ਨਿਸੰਗ (ਭੱਥੇ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਖੰਗੀ. ਸੰ. ਨਿਯਙਿਨ. ਵਿ–ਭੱਥਾ (ਨਿਸੰਗ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਤਰਕਸ਼ਬੰਦ.

ਨਿਖੰਜਨ. (ਸੰ. ਧਾ–ਲੀਗਜ਼ਾਉਣਾ, ਨਿਕੰਮਾ ਹੋਣਾ). ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਿਕੰਮਾ ਕਰਨਾ. ਰੱਦ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖੰਜਨੈ.

ਨਿਖੰਜਨੁ ਦੇਖੋ, ਨਿਖੰਜਨ। ੨ ਵਿ–ਰੱਦ ਕਰਨ
ਨਿਖੰਜਨੈ ਵਾਲਾ। ੩ ਅਸਮਰਥ ਕਰਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਭੈਭੰਜਨੁ ਅਤਿ ਪਾਪ ਨਿਖੰਜਨੁ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ:੩) "ਜਮਦੂਤ ਕਾਲਨਿਖੰਜਨੈ." (ਰਾਮ ਸਦੁ)

ਨਿਖੰਡ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਵਿ–ਅੱਧਾ। ੨ ਮੱਧ. ਵਿਚਕਾਰ.

ਨਿਖੰਡ ਅੱਧੀ ਰਾਤਿ. ਠੀਕ ਅੱਧੀ ਰਾਤ੍ਰਿ. "ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਜਾ ਜਾਗਿਆ ਅੱਧੀ ਰਾਤਿ ਨਿਖੰਡ ਵਿਹਾਣੀ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਨਿਖੰਡ.

ਨਿਖੰਡਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਖੰਡਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੂਰੀ ਤਰਦੀਦ। ੨ ਖੰਡ ਖੰਡ (ਟੁਕ ਟੁਕ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਿਗਹ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਗਾਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰ.

ਨਿਗਹਬਾਂ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਗਾਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
ਨਿਗਹਬਾਨ ਰਖ਼ਕ। ੨ ਪਹਿਰੂ. ਨਿਗਰਾਨੀ
ਨਿਗਹਾਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ. "ਛੋਡਿ ਗਏ ਨਿਗਹਾਰ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਭਾਵ ਯਮਗਣਾਂ ਤੋਂ ਹੈ.

ਨਿਗਡ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਗੁਲ. ਜ਼ੰਜੀਰ। ੨ ਬੇੜੀ. ਪਰਾਬੰਧਨ. "ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਨਿਗਡ ਨਿਕਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਸੰਗਲ.

---

* ਦਿਰਹਮ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ ਸੀ, ਜੋ ੨੪ ਰੱਤੀ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ.

* ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਨਿਕੂ ਭੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਗਤ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਗਤਿ ਨਹੀਂ. ਅਪਗਤਿ ਨੂੰ
ਨਿਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਨਿਧਰਿਆ ਧਰ, ਨਿਗਤਿਆ ਗਤਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਨਿਗਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰਗਤਿ. ਅਪਗਤਿ.

ਨਿਗਤਿਆਗਤਿ. ਵਿ–ਦੁਰਗਤਿ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਉੱਤਮ ਦਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ.

ਨਿਗਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਭਾਸ਼ਣ. ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਪੂਰਬੋਕ੍ਤ.

ਨਿਗਮ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਦ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰਭਾਗ. ਵੇਦ. "ਨਾਢਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਿਗਮ ਬੀਚਾਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ। ੩ ਬਾਜ਼ਾਰ। ੪ ਵਣਿਜ ਦਾ ਤਰੀਕਾ. ਵਪਾਰ ਦਾ ਢੰਗ। ੫ ਸੰ. ਨਿਮ੍ਨਗ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦਰਯਾ. ਨਦ. "ਜਾਕੇ ਨਿਗਮ ਦੂਧ ਕੇ ਠਾਟਾ। ਸਮੁੰਦ ਬਿਲੋਵਨ ਕਉ ਮਾਟਾ."(ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਨਿਗਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਜਾਯ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਕ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਕ. decuction.

ਨਿਗਮਬੋਧ. ਜਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਘਾਟ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਪਾਸ ਹੈ। ੨ ਵੇਦਗ੍ਯਾਨ.

ਨਿਗਮਾਗਮ. ਨਿਗਮ (ਵੇਦ) ਅਤੇ ਆਗਮ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੨ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ਼ੈਬ.

ਨਿਗਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੋਜਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿੱਗਰ। ੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਦੇਖ. ਅਵਿਲੋਕ। ੪ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ.

ਨਿਗਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਲ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ. ਨਿਗਲਣਾ. ਭਾਵ–ਭੋਜਨ ਛਕਣਾ.

ਨਿਗਰੀਸੁਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖਣਾ.

ਨਿਗਲਨ
ਨਿਗਲਨਾ ਦੇਖੋ, ਨਿਗਰਣ.

ਨਿਗਜ਼. ਦੇਖੋ, ਨਿਗਰ.

ਨਿਗਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨਿਗਹ.

ਨਿਗਾਹਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਗਹਬਾਨ.

ਨਿਗਾਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਨ. ਨਕ਼ਸ਼। ੨ ਸ਼ੋਭਾ. ਸ਼ਿੰਗਾਰ। ੩ ਵਿ–ਪ੍ਯਾਰਾ। ੪ ਜਦ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਕਰਤਾ, ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਨਾਮਹਨਿਗਾਰ (ਖ਼ਤ੍ਹ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ).

ਨਿਗੁਸਾਈ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਗੋਸਾਈਂ (ਮਾਲਿਕ) ਨਹੀਂ. ਨਿਖਸਮਾ। ੨ ਨਾਸ੍ਤਿਕ। ੩ ਨਿਗੁਰਾ. "ਨਿਗੁਸਾਏ ਬਹਿਗਏ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਨਿਗੁਣ
ਨਿਗੁਣਾ
ਨਿਗੁਣੀ
ਨਿਗੁਣੀਆ
ਨਿਗੁਨ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਗੁਣ. ਵਿ–ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੨ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹੁਨਰ ਰਹਿਤ। ੩ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਰਹਿਤ. ਦੋਸ਼ੀ. ਪਾਪੀ. ਕਲੰਕੀ. "ਨਿਗੁਣਿਆ ਨੋ ਆਪੇ ਬਖਸਿਲਏ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩) "ਮੁੰਧ ਇਆਣੀ ਭੋਲੀ ਨਿਗੁਣੀਆ ਜੀਉ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਨਿਗੁਰਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ. ਮਨਮੁਖ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨਿਗੁਰੇ ਆਵਣ ਜਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਨਿਗੂੰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ। ੨ ਮੂਧਾ. ਉਲਟਾ.

ਨਿਗੋਸਾਈ
ਨਿਗੋਸਾਵਾ ਦੇਖੋ, ਨਿਗੁਸਾਈ.

ਨਿਗੋਡਾ
ਨਿਗੋਡੀ ਵਿ–ਨਿਗਡ (ਬੰਧਨ) ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ, ਫਸੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੰਧਨ. ਫਾਹੀ. "ਛੁਟੈ ਕਹਾਂ ਨਿਗੋਡੀ ਜਾਗੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੭) ਇਸ ਥਾਂ ਪ੍ਰੇਮਬੰਧਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਨਿੱਗਰ. ਵਿ–ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਥੋਥਾ ਨਹੀਂ. ਠੋਸ. solid। ੨ ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ। ੩ ਨਿ–ਗੁਰ.

ਨਿਗ੍ਰਹ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰੋਕ। ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰੋਕਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪਾਚਉ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਰਈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੩ ਬੰਧਨ। ੪ ਦੰਡ. ਸਜ਼ਾ। ੫ ਰਾਜ ਦੀ ਹੁੱਦ. ਸੀਮਾ.

ਨਿਗ੍ਰਹਸ੍ਥਾਨ
ਨਿਗ੍ਰਹਕੋਟਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਕੜ ਦੀ ਥਾਂ. ਗਰਿਫ਼ਤ ਦੀ ਜਗਾ. ਨ੍ਯਾਯ ਅਨੁਸਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਜੋ ਇੱਕ ਪੱਖ ਦਾ ਆਦਮੀ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਬਾਤ ਕਹਿਦੇਵੇ, ਜੋ ਯੁਕ੍ਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਪ੍ਰਤਿਪਕ੍ਸ਼ੀ ਝਟ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਨਿਗ੍ਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਨਿਗ੍ਰਹ.

ਨਿਗ੍ਰਹੀ. ਸੰ. ਨਿਗ੍ਰਹਿਨ੍. ਵਿ–ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਿਗ੍ਰਹੀਤ. ਵਿ–ਰੋਕਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਫੜਿਆ-ਹੋਇਆ.

ਨਿਗ੍ਰਹੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਗ੍ਰਹ. "ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰਿ ਕਾਇਆ ਛੀਜੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਗ੍ਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਯਗ੍ਰੋਧ.

ਨਿਘਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਸਣਾ. ਗਡ਼ਣਾ. "ਮੋਹ ਚੀਕੜਿ ਫਾਥੇ ਨਿਘਰਤ ਹਮ ਜਾਤੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਨਿਘਰਾ. ਵਿ–ਘਰ (ਗ੍ਰਿਹ) ਰਹਿਤ. "ਨਿਘਰਿਆ, ਘਰਿ ਆਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਧਸਿਆ (ਗਡਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਨਿਘਾਇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਘਾਤ. "ਦਲ ਦਯੋ ਨਿਘਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੈਨਾ ਫੱਟੜ (ਜ਼ਖ਼ਮੀ) ਕਰਦਿੱਤੀ.

ਨਿਘਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਟ. ਚੋਟ। ੨ ਘਾਉ. ਜ਼ਖ਼ਮ. ਫੱਟ.

ਨਿਘੰਟੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਸ਼ਯਪ ਦਾ ਰਚਿਆਹੋਇਆ ਵੇਦ ਦਾ ਕੋਸ਼, ਜਿਸ ਪੁਰ ਯਾਸ੍ਕਮੁਨਿ ਨੇ "ਨਿਰੁਕ੍ਤ" ਨਾਮਕ ਟੀਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਵੇਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਨਿੱਘ. ਸੰ. ਨਿਦਾਘ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਮੀ. ਤਪਤ. ਸੇਕ.

ਨਿੱਘਾ. ਵਿ–ਨਿੱਘ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿੱਘ.

ਨਿਚਲ
ਨਿਚਲਾ ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਚਲ. ਵਿ–ਅਚਲ. ਅਡੋਲ.

ਨਿਚਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਚ ਸਥਾਨ. ਨੀਮ੍ ਸਥਾਨ. ਨੀਵਾਂ ਥਾਂ.

ਨਿਚਿੰਤ
ਨਿਚਿੰਦ
ਨਿਚਿੰਦਾ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਿੰਤ. "ਨਿੰਦਕ ਮਿਰਤਕ ਹੋਇਗਏ ਤੁਮ ਹੋਹੁ ਨਿਚਿੰਦ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਲੇਖ ਤਜਿ ਹੋਹੁ ਨਿਚਿੰਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਨਿਚੀਜ. ਵਿ–ਨਾਚੀਜ. ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. "ਨਿਚੀਜਿਆਂ ਚੀਜ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਨਿਚੀਤ. ਵਿ–ਨਿਸ਼੍ਚਿੰਤ. ਬੇਫ਼ਿਕਰ. "ਆਜ ਹੈਕੈ ਨਿਚੀਤ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨਿਚੁਰਨਾ
ਨਿਚੁੜਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਨਿ–ਚੜਵਨ. ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ. "ਨੈਨਨ ਪੈਡ ਚਲ੍ਯੋ ਨਿਚੁਰਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਟਪਕ ਚੱਲਿਆ.

ਨਿਚੋਹ. ਸੰ. ਨਿਚਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. "ਦਯੋ ਬਿਧਨ ਰਸ ਯਹਿ ਨਿਚੋਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਿਚੋਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਚੁਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਚੋੜਨਾ.

ਨਿਚੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਤ੍ਰ. ਪੋਸ਼ਾਕ. "ਲੀਨੇ ਰੁਚਿਰ ਨਿਚੋਲ." (ਨਾਪ) ੨ ਨੀਲਾ ਕਮਲ. "ਨੀਲ ਨਿਚੋਲ ਸੇ ਨੈਨ ਲਸੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੪)

ਨਿਚੋਲਨਾ
ਨਿਚੋਵਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਨਿ–ਚੜਵਨ. ਟਪਕਾਉਣਾ. ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦਬਾਕੇ ਪਾਣੀ ਚੁਆਉਣਾ. ਨਿਚੋੜਨਾ. "ਚੀਰ ਪਖਾਰਤ ਨਾਦ ਉਠਾਯ ਨਿਚੋਰਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਰਸ ਕਾਨ ਨਿਚੋਲੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਮੋਤਿਨ ਕੀ ਮਾਲ ਲੈ ਨਿਚੋਵਤੀ."

(ਕਵਿ ੫੨) ਮੁਸੀਬਤ ਦੀ ਮਾਰੀ, ਤ੍ਰਿਖਾ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਨਿਚੋੜਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲ ਚੋਵੇਗਾ.

ਨਿਚੋੜ. ਨਤੀਜਾ. ਸਿੱਧਾਂਤ. ਤ੍ਰ. ਸਾਰ. Conclusion.

ਨਿਚੋੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਚੋਲਨਾ.

ਨਿਚੰਦੁ. ਵਿ–ਨਿਸ਼੍ਚਿੰਤ. ਬੇਫ਼ਿਕਰ. "ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਨਿਚੰਦੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਨਿਛ. ਦੇਖੋ, ਨਿੱਛ.

ਨਿਛਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਛਤ੍ਰੀ.

ਨਿਛਤ੍ਰ
ਨਿਛਤ੍ਰੀ ਵਿ–ਛਤ੍ਰ ਰਹਿਤ। ੨ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ ਬਿਨਾ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ (ਛਤ੍ਰੀ) ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਖਾਲੀ. "ਨਿਛਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਬਾਰ ਇੱਕੀਸ ਕਰਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) "ਇੱਕਿਸ ਬਾਰ ਨਿਛਤ੍ਰੀ ਧਰਨੀ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਪਰਸੁਰਾਮ.

ਨਿਛਾਵਰ. ਅ੍ਰ [illegible] ਨਿਸ਼ਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਰਣਾ. ਕੁਰਬਾਨੀ. ਸਿਰ ਉੱਪਰੋਂ ਵਾਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਵਿਖੇਰਨਾ.

ਨਿਛੋਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ.

ਨਿੱਛ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਿੱਕਾ. ਛਿੱਕ. ਦੇਖੋ, ਛਿੱਕ.

ਨਿਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਪਣਾ. ਸ੍ਵਕੀਯ, ਜੋ ਪਰਾਇਆ ਨਹੀਂ. "ਸੋਈ ਜਨੁ ਸੋਈ ਨਿਜਭਗਤਾ." (ਨਟ ਮ: ੫) ੨ ਮੁੱਖ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਤੂੰ ਨਿਜਪਤਿ ਹੈਂ ਦਾਤਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਨਿਜਪਤਿ। ੩ ਖ਼ਾਸ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼. "ਨਿਜਕਰਿ ਦੇਖਿਓ ਜਗਤੁ ਮੈ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਨਿਜਸੁਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਤਮ ਆਨੰਦ. "ਨਿਜਸੁਖ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਨਿਜਕ. ਵਿ–ਨਜ਼ਦੀਕ ਦਾ ਸਮੀਪ.

ਨਿਜਕਰਿ. ਵ੍ਯ–ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ. ਬਖ਼ੂਬੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਜ ੩.

ਨਿਜਕਾਨਾ
ਨਿਜਕਾਨੀ ਨਜ਼ਦੀਕ (ਨੇੜੇ) ਆਨਾ. ਪਾਸ ਆਇਆ, ਆਈ. ਦੇਖੋ, ਨਜਿਕਾਨਾ. "ਸਾਢਸਤੀ ਤਨਧਰ ਨਿਜਕਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਿਜਗਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪਣੀ ਦਸ਼ਾ. ਅਪਨੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸਮਝ.

ਨਿਜਘਰ. ਆਪਣਾ ਘਰ। ੨ ਆਪਣੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ। ੩ ਆਤਮਸ੍ਵਰੂਪ.

ਨਿਜਘਰਿ. ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ। ੨ ਆਤਮਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿੱਚ. "ਜਿਨੀ ਸੁਣਿਕੈ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨਾ ਨਿਜਘਰਿ ਵਾਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਨਿਜਘਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਜਘਰ.

ਨਿਜਠਾਉ. ਆਪਣੀ ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਪਰਮਪਦ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਾਹੀ ਨਿਜਠਾਉ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਜ਼ਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ.

ਨਿਜਧਨ. ਆਪਣਾ ਧਨ. ਸ੍ਵਕੀਯ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਧਨ. "ਨਿਜਧਨ ਗਿਆਨ ਭਗਤਿ ਗੁਰਿ ਦੀਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਿਜਪਤਿ. ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ ਆਪ. ਭਾਵ–ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ (independent). ਦੇਖੋ, ਨਿਜ ੧.

ਨਿਜਪਦ. ਆਪਣੀ ਪਦਵੀ. ਸ੍ਵ ਅਧਿਕਾਰ। ੨ ਆਤਮਪਦ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. "ਨਿਜਪਦ ਊਪਰਿ ਲਾਗੋ ਧਿਆਨੁ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਨਿਜਭਗਤ. ਅਨੰਨ ਭਗਤ. "ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜਭਗਤ ਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਖ਼ਾਸ ਭਗਤ.

ਨਿਜਭਗਤੀ. ਖ਼ਾਸ ਭਗਤੀ। ੨ ਅਨੰਨ ਭਗਤੀ. "ਨਿਜਭਗਤੀ ਸੀਲਵੰਤੀ ਨਾਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿਜਭਾਗੀ. ਵਿ–ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਈਹੋਈ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ. "ਕੇਵਲ ਰਾਮਭਗਤਿ ਨਿਜਭਾਗੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਿਜਮਤ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣਾ ਧਰਮ. ਸ਼ਕੀਜ਼ ਧਰਮ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਮਤ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਧਾਂਤ.

ਨਿਜਮਤਿ. ਆਪਣੀ ਰਾਇ (ਸੰਮਤਿ). "ਨਾਮੇ ਕੀ ਨਿਜਮਤਿ ਏਹ." (ਗੌਂਡ)

ਨਿਜਮਤੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਜਮਤ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਿਜਮਤੁ ਸਾਧਨ ਕਉ ਭਾਖਿਓ ਤੋਹਿ ਪੁਕਾਰਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਨਿਜੜਾ. ਵਿ–ਜੜ (ਮੂਲ) ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਜੜ. ਨਿਰਮੂਲ.

ਨਿਜ਼ਾਅ. ਅ [نزاع] ਸੰਗਜਾ–ਝਗੜਾ. ਵਿਵਾਦ। ੨ ਫੁੱਟ. ਵਿਰੋਧ.

ਨਿਜਾਬਤ. ਅ [نجابت] ਭਲਮਨਸਊ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗੀ.

ਨਿਜਾਬਤਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਬਤਖ਼ਾਨ.

ਨਿਜਾਮ. ਅ [نظام] ਨਿਜਾਮ. ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜ਼ਾਮ। ੨ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਪਾਧਿ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਚਿਨਕਲਿਚਖ਼ਾਨ ਨੇ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ,ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਾਜਜ (ਸਲਤਨਤ) ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਨਿਜ਼ਾਮੁਲਮੁਲਕ ਸੀ. ਜਦ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦੇਖੀ, ਤਦ ਨਿਜਾਮੁਲਮੁਲਕ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੧੯ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜੁਦੀ ਰਿਆਸਤ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਲਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚਲੀਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਅਬਚਲਨਗਰ (ਹਜ਼ੂਰਸਾਹਿਬ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਜਾਮ ਰਾਜਜ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਨਿਜਾਮਾਬਾਦ. ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਆਜ਼ਮਗੜ੍ਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਤਮਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਜੌਨਪੁਰ ਤੋਂ ਵੀਹ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਕੋਹ ਹੈ.
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਆਲਸਿੰਘ ਭੱਲੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਵਡਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਜੀ ਵਡੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਪਿਤਾ ਵਾਂਙ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਫੈਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ। ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ ਰਿਆਸਤ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦਾ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਨਿਜਾਮੁੱਦੀਨ ਔਲੀਆ. [نظام الدین اولیا] ਇਹ ਸ਼ੇਖ਼ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਬਦਾਓਂ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੨੩੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੩੨੫ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦਾ ਮਕ਼ਬਰਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰਾਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜਦ ਦਿੱਲੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਤਦ ਇਸ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਦਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਨਿਜਾਵਲ / **ਨਿਜਾਵਲਿ** ਨਿਜ–ਆਵਲਿ. ਆਪਣੀ ਪੰਕਤਿ. ਆਪਣੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਕ਼ਤਾਰ). "ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਪਦਮ ਨਿਜਾਵਲ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਨਿਜਿ. ਸ਼ੈ. ਵਿ–ਸ਼ੁੱਧ. ਨਿਰੋਲ. ਖ਼ਾਲਿਸ.

ਨਿਜੂਟ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ। ੨ ਜਟਾ ਦੀ ਗੱਠ. "ਨਿਜੂਟੈ ਸੁਧਾਰੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਨਿਜੇਸ. ਨਿਜ–ਈਸ਼. ਆਪਣਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਆਪਣਾ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਨਿਜੈਤੁ. ਸੰ. ਨਿਯਨ੍ਤ੍–ਨਿਯੰਤ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਯਮ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਣ ਕਰਤਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ। ੩ ਸਿਖਯਾ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਨਿਸੈਤੁ ਕੈਕੈ ਜਾਨੀਐ." (ਅਕਾਲ)

ਨਿੱਜ. ਵਿ–ਨਿਰਰਥਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ.

ਨਿਝੱਕ. ਵਿ–ਨਿਡਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਝਕ (ਝਿਝਕ) ਨਹੀਂ ਹੈ. "ਝੁਕੇ ਨਿਝੱਕ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਨਿਝਰ / **ਨਿਝਰੁ** ਸੰ. ਨਿਝ੍ਝਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਝਰਨਾ. ਚਸ਼ਮਾ. ਜਲ ਦਾ ਸੋਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਝਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਨਿਝਰਧਾਰੁ ਚੁਐ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) "ਨਿਝਰੁ ਝਰੈ ਸਹਜਧੁਨਿ ਲਾਗੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵਰਸਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਅਭ੍ਯਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਤਮਾਨੰਦ ਤੋਂ ਨਿਝਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਰੰਧਾਵਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ.

ਨਿਠੁਰ. ਕਠੋਰ. ਕਰੜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਠੁਰ. "ਵਜੁ ਸਮਾਨ ਨਿਠੁਰ ਤਨ ਧਰਕੈ." (ਨਾਪ੍)

ਨਿਠੁਰਤਾ. ਸ਼ੈ. ਨਿਸ੍ਠੁਰਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਠੋਰਤਾ. ਸਖ਼ਤੀ। ੨ ਬੇਰਹ਼ਮੀ.

ਨਿਡਰ. ਸ਼ੈ. ਨਿਰ੍ਦੰਰ. ਵਿ–ਡਰ ਰਹਿਤ. ਬੇਖ਼ੌਫ਼. "ਨਿਡਰੇ ਕਉ ਕੈਸਾ ਡਰੁ ?" (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਡੀਯ. ਦੇਖੋ, ਨੀਡ.

ਨਿਢਾਲ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਪਨਾਹ. ਓਟ ਰਹਿਤ। ੨ ਬਲ ਰਹਿਤ. ਕਮਜ਼ੋਰ.

ਨਿਣਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਣਦ.

ਨਿਤ. ਸ਼ੈ. ਨਿਤ੍ਯ. ਵਿ–ਜੋ ਸਦਾ ਰਹੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਦਾ. ਹਮੇਸ਼. ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ. "ਨਿਤ ਉਠਿ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਬਾਣੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫)

ਨਿੰਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤ.

ਨਿਤਹਿਨਿਤ / **ਨਿਤਨਿਤ** / **ਨਿਤਨਿਤਹਿ** / **ਨਿਤਨੀਤ** / **ਨਿਤਪ੍ਰਤ** / **ਨਿਤਪ੍ਰਤਹ** / **ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਤ੍ਯਪ੍ਰਤਿ. ਹਰਰੋਜ. ਹਮੇਸ਼ਹ. ਸਦਾ. "ਕਾਲ ਨਿਤਹਿ-ਨਿਤ ਹੋਰੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਨਿਤ-ਨਿਤ ਕਾਇਆ ਮਜਨੁ ਕੀਆ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) "ਫਿਰਨ ਮਿਟੈ ਨਿਤਨੀਤ." (ਬਾਵਣ)"ਰਮੰਤ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨਿਤਪ੍ਰਤਹ."(ਸਹਸ ਮ:੫) "ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਾਵਣੁ ਰਾਮਸਰਿ ਕੀਜੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਨਿਤਰਣਾ / **ਨਿਤਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤਰਨਾ. ਪਾਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਬਹੁਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਹੋਣਾ. "ਨਿਤਰੇ ਬੀਰ ਮਰਨ ਡਰ ਜਾਹਿ ਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪਰੀਖਯਾ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣਾ.

ਨਿਤਰਾਂ. ਸ਼ੈ. ਨਿਤਰਾਸ੍. ਵ੍ਯ–ਸਦਾ. ਹਮੇਸ਼ਹ.

ਨਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸ ਦਾ ਰੂਪ ੩.

ਨਿਤਾਣਾ. ਵਿ–ਤਾਣ (ਬਲ) ਰਹਿਤ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਤ੍ਰਾਣ (ਰਖ਼ਜ਼ਾ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਨਿਤਾਂਤ. ਸ਼ੈ. ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ। ੨ ਨਿਰਾ. ਨਿਪਟ. ਕੇਵਲ.

ਨਿਤਾਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤ੍ਯਾਨੰਦ। ੨ ਵਟਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣਿਆ.

ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ. "ਵਰਤ ਨੇਮ ਨਿਤਾ-ਪ੍ਰਤਿ ਪੂਜਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭)

ਨਿਤਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰ. ਨਿਸ੍ਤਾਰਣ. ਤਰਾਉਣਾ. ਤਾਰਨਾ। ੨ ਦਾਲ ਆਦਿ ਦਾ ਫੂਸ ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਤਾਰਕੇ ਕੱਢਣਾ। ੩ ਸੱਚ ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਕਰਨਾ.

ਨਿਤਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਤਾਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤਾਰਣਾ. "ਸਾਚ ਝੂਠ ਤਬ ਕਰੈ ਨਿਤਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਿਤਿ. ਨਿਤ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤ। ੨ ਨਿਤ੍ਯ ਹੀ. ਸਦੈਵ. "ਨਿਤਿ ਜਪਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਪੁਰਖ ਅਤੋਲਵੀ ਜੀਉ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਨਿਤੰਬ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮੀ ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇੱਛਾ ਜਿਸ ਦੀ, ਚਿੱਤੜ.

ਨਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤ.

ਨਿੱਤਨੇਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤਨੇਮ.

ਨਿਤਜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤ.

ਨਿਤ੍ਯਕਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕਰਮ ਜੋ ਹਰਰੋਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਨਿਤ੍ਯ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਤ੍ਯ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮ, ਜੈਸੇ–ਸਨਾਨ ਜਪ ਆਦਿ.

ਨਿਤ੍ਯਨਿਯਮ / **ਨਿਤ੍ਯਨੇਮ** ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਤ੍ਯ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਤ੍ਯ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮ। ੩ ਨਿੱਤ ਲਈ ਥਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਨੇਮ.

ਨਿਤ੍ਯਪ੍ਰਤਿ / **ਨਿਤ੍ਯਪ੍ਰਤਿ** ਦੇਖੋ, ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ.

ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਲਯ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਲਯ.

ਨਿਤ੍ਯਾਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤਾਨੰਦ। ੨ ਨਿਤ੍ਯ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਨੰਦ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਸੁਖ.

ਨਿਥਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਥਾਣਾ। ੨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭੁੱਚੋ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਢਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਕਾਲ੍ਹਨਾਥ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੁਸਰ ਮੇਹਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਜੰਗ ਫਤੇ ਹੋਣ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਲੈਆਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪਰਮਗਤਿ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਿਆ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ੨੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ. ਚੇਤ੍ਰਚੌਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਨਿਥਾਵ / **ਨਿਥਾਵਾ** ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ. "ਨਿਥਾਵੇ ਕਉ ਤੁਮ ਥਾਨਿ ਬੈਠਾਵਹੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦ. ਸੰ. ਨਿਨ੍ਦ. ਧਾ–ਧਿੱਕਾਰਨਾ, ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ, ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਾ. ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਥਾਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਰਮਹਿ, ਬਕਹਿ ਸਾਧਨਿੰਦ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦਕ / **ਨਿੰਦਕੁ** ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਫਿਟਕੈ ਸੰਸਾਰੁ। ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਝੂਠਾ ਬਿਉਹਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਨਿੰਦਕੁ ਗੁਰਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਾਟਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦਚਿੰਦ. ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਚਿਤ੍ਵਨ. ਦੋਸ਼ ਆਰੋਪਣ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. "ਨਿੰਦਚਿੰਦ ਕਉ ਬਹੁਤ ਉਮਾਹਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦਣਾ / **ਨਿੰਦਨ** ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਿੰਦਉ ਨਾਹੀ ਕਾਹੂ ਬਾਤੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਨਿੰਦਨੀਯ. ਵਿ–ਨਿੰਦਾ ਯੋਗ੍ਯ. ਬਦਨਾਮੀ ਲਾਇਕ਼। ੨ ਬੁਰਾ.

ਨਿਦਰਸਨ. ਸੰ. ਨਿਦਰ੍ਸ਼ਨ. ਸੰਗਜਾ–ਉਦਾਹਰਣ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ. ਨਜ਼ੀਰ.

ਨਿਦਰਸਨਾ. ਸੰ. ਨਿਦਰ੍ਸ਼ਨਾ. (ਦਿਖਾਉਣਾ, ਉਦਾਹਰਣ ਰਚਕੇ ਦੱਸਣਾ) ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੋ ਪ੍ਰਬੰਧਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸਮਤਾ ਦਿਖਾਈ ਜਾਵੇ, ਸੋ "ਨਿਦਰਸ਼ਨਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ 'ਜੋ' 'ਸੋ' ਆਦਿਕ ਪਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਇਆਕਰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪ੍ਰਿਥੀ ਵਿੱਚ ਛਿਮਾ ਜੋ ਹੈ ਧੀਰਜ ਸੋ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ
ਸੀਤਲਤਾ ਚੰਦ ਦੀ ਜੋ ਸਾਂਤਿ ਸੋ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ.××
ਗੁਰੁ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੋ ਹੈ ਰਵਿ ਵਿਖੇ ਤੇਜ ਸੋ ਹੈ
ਜਸ ਸਤਗੁਰ ਦਾ ਸੋ ਚੰਦਨ ਮੇ ਗੰਧ ਹੈ.××

(ਅ) ਹੋਰ ਥਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਥਾਂ ਆਰੋਪਣਾ, ਨਿਦਰਸ਼ਨਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਲ ਦੀ ਸੀਤਲਤਾਈ ਦੇਖੋ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਆਈ,
ਜਲਨ ਅੱਗ ਦੀ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ. ××

ਹੋਰ–

ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਜਿ ਸੂਰਜ ਕੋ
ਲੀਨੋ ਬੇਗ ਤੇਰੇ ਬਰ ਬਲੀ ਬਾਜਿਰਾਜ ਕੋ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲੀਨੋ ਤੁਮਤੇ ਦਹਲਸਿੰਘ
ਸੀਖਜੈ ਹੈ ਸੁਰਿੰਦ੍ ਸਤ੍ਰੁ ਜੀਤਬੇ ਕੇ ਸਾਜ ਕੋ. ××
(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰਸੁਧਾ)

(ਏ) ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ (ਕਰਣੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ) ਤੋਂ ਹੋਰਨਾ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ, "ਨਿਦਰਸ਼ਨਾ" ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਗੁਰੁ ਚਤੁਰਥ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਕੋ ਬਾਰ ਸਮਸ੍ ਸੇ ਪਾਦ,
ਮਾਨਹਾਨਿ ਅਰੁ ਸੇਵ ਕੀ ਬਾਪਤ ਹੈਂ ਮਰਯਾਦ.

ਨਿਦਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਤਿਰਸਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ.

ਨਿਦਲਨ. ਸੰ. ਨਿਦ੍ਲਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਲਨ (ਚੂਰਣ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕੁਚਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ,ਪੀਚਾਹਰ.

ਨਿਦਾ. ਅ. ਪੁਕਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰਬੋਧਨ। ੩ ਦੁਆ.

ਨਿੰਦਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋਸ਼ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਜਵ.ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਥਾਪਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਦ. "ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਸਿਰਿ ਭਾਰ ਉਠਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੨ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਵਾਂਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿੰਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਾ ੩.

ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਾ ਵਜਾਜ ਸ੍ਤਿ.

ਨਿਦਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੇਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕੰਮਾ ਘਾਹ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗੋਡੀ. "ਅਸ ਕਹਿ ਲਾਗਜੋ ਕਰਨ ਨਿਦਾਈ." (ਨਾਪ੍)

ਨਿੰਦਾਸ੍ਤੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਾ ਵਜਾਜ ਸ੍ਤਿ.

ਨਿਦਾਘ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੁੱਪ. ਆਤਪ। ੨ ਗਰਮੀ। ੩ ਗਰਮ ਰੁੱਤ. ਗ੍ਰੀਖਮ. ਜੇਠ ਹਾੜ੍ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੪ ਮੁੜ੍ਹਕਾ. ਪਸੀਨਾ.

ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ. ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਚਿਤਵਨ. ਹਜਵ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. "ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਨਿਦਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੨ ਰੋਗ ਦਾ ਨਿਰਣਾ. ਰੋਗ ਦੀ ਪਰੀਖਜ਼ਾ। ੩ ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਰੱਸੀ। ੪ ਅੰਤ. ਸਮਾਪਤਿ. ਖਾਤਿਮਾ। ਪ ਨਾਦਾਨ (ਬੇਸਮਝ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਿਦਾਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–"ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਨਿਦਾਨ ਦਿਵਾਨੇ!" (ਸੂਹੀ) "ਮਤ ਨਿਦਾਨ ਬਨ, ਮਤ ਨਿਦਾਨ ਕਰ, ਰਿਦਾ ਬੁੱਧ ਕਰ ਸਿਮਰੋ ਨਾਮ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਮੂਰਖ ਨਾ ਬਣ, ਓੜਕ ਨਾ ਕਰ.

ਨਿਦਾਨਿ. ਆਖ਼ਿਰਕਾਰ. ਅੰਤ ਨੂੰ. "ਮਾਇਆ ਕਾ ਰੰਗੁ ਸਭੁ ਫਿਕਾ ਜਾਤੋ ਬਿਨਸਿ ਨਿਦਾਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਨਿਦਾਨ ੪.

ਨਿੰਦਾ ਵਜਾਜ ਸ੍ਤਿ. ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਤਅ਼ਰੀਫ਼. ਦੇਖੋ,ਵਜਾਜ ਸ੍ਤਿ.

ਨਿੰਦਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਾ. "ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਿਆ ਨਾਹਿ ਜਿਹਿ." (ਸ. ਮ: ੯)

ਨਿੰਦਿਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ. ਬਦਨਾਮ. ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਇਆ.

ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਰਬਾਰ ਚਿੱਤਵ੍ਰਿੱਤਿ ਨੂੰ ਧ੍ਯਾਨ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਿੰਦੁ. ਸੰ. ਨਿੰਦਜ. ਵਿ–ਨਿੰਦਾ ਯੋਗਜ਼. ਨਿੰਦਨੀਯ. ਬੁਰਾ. "ਜੋ ਅਨਿੰਦੁ ਨਿੰਦੁ ਕਰਿਛੋਡਿਓ." (ਗੂਜ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰ. ਨਿਨ੍ਦੁ. ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਜੰਮ ਜੰਮਕੇ ਮਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਨਿੰਦੁਬਿੰਦੁ. ਨਿੰਦਜ਼ਬਿੰਦੁ. ਅਪਵਿਤ੍ ਬੂੰਦ. ਭਾਵ–ਰਕਤ ਅਤੇ ਵੀਰਯ. "ਨਿੰਦੁਬਿੰਦੁ ਨਹੀ ਜੀਉ ਨ ਜਿੰਦੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਨਿਦੇਸ. ਸੰ. ਨਿਦੇਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗਜ਼ਾ. ਹੁਕਮ। ੨ ਕਥਨ. ਬਿਆਨ। ੩ ਪਾਸ. ਸਮੀਪਤਾ.

ਨਿਦੇਸ ਸੰ. ਨਿਦੋ੍ਸ਼. ਵਿ–ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ।

ਨਿਦੇਸਾ ੨ ਬੇਅ਼ੈਬ। ੩ ਨਿਰਪਰਾਧ. ਬੇਕ਼ਸੂਰ.

"ਏਹੁ ਨਿਦੋਸਾ ਮਾਰੀਐ,ਹਮ ਦੋਸਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਹਾਲ?" (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨਿੰਦੇਪਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਜਾਜਸ੍ਤਿ। ੨ ਨਿੰਦਾ ਅਤੇ ਉਪਮਾ.

ਨਿੰਦਜ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦੁ.

ਨਿਦ੍ਰਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਂਦ. * ਇਹ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਹੈ,

ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਜਦ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਥਕਕੇ, ਨਵੇਂਸਿਰਿਓਂ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ੍ਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਕਮ ਪਹੁਚਣ ਤੋਂ ਨੀਂਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਭੁੱਜਨ ਕਰਕੇ ਤੁਰਤ ਸੌਣਾ, ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੌਣਾ, ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਿਆ ਹੈ. ਜ੍ਹਾਨ ਅਤੇ ਅਰੋਗ ਲਈ ਸੱਤ ਘੰਟੇ ਸੁੱਤਣਾ ਪੂਰੀ ਨਿਦ੍ਰਾ ਹੈ. ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨੀਂਦ ਦਾ ਸਮਾ ਉਮਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਸੁਪਨੈ ਨਿਸਿ ਭੁਲੀਐ ਜਬ ਲਗ ਨਿਦ੍ਰਾ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਭਾਵ–ਅਵਿਦ੍ਯਾ। ੩ ਗਫ਼ਲਤ.

ਨਿਦ੍ਰਾਲੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਉਂਘਾਇਆ. ਨੀਂਦ ਵਾਲਾ.

ਨਿਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੨ ਮਰਣ. "ਤਿਨਰ ਨਿਧਨ ਨਹੁ ਕਹੀਐ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਜੋ ਲੈ ਸਸਤ੍ਰ ਸਾਮੁਹੇ ਗਏ । ਤਿਤੇ ਨਿਧਨ ਕਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਏ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਕੁਲ. ਖ਼ਾਨਦਾਨ. "ਜਿਮ ਜਿਮ ਬਿਰਤਾ ਰਹੈ ਸੁਭਾਉ । ਤਿਮ ਤਿਮ ਨਿਧਨ ਕਰੈ ਬਿਰਧਾਉ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਸੰ. ਨਿਧਨ. ਵਿ–ਧਨ ਰਹਿਤ. ਕੰਗਾਲ. "ਨਿਧਨ ਸੁਨੈ ਧਨੀ ਹੈ ਜਾਵੈ." (ਸਲੋਹ) "ਨਿਧਨਿਆ ਧਨੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਨਿਧਨ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਿਰਧਨ ਲਈ ਸਹੀ ਹੈ.

ਨਿਧਨਾ. ਵਿ–ਨਿਧੰਨ. ਕੰਗਾਲ.

ਨਿਧਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਧਰਾ.

ਨਿਧਰਕ. ਵਿ–ਨਿਧੜਕ. ਨਿਡਰ. "ਨਿਧਰਕ ਬਾਤ ਇਨ ਕਹੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਿਧਰਾ. ਵਿ–ਨਿਰਾਧਾਰ. ਆਧਾਰ (ਆਸ਼੍ਰਯ) ਰਹਿਤ. "ਨਿਧਰਿਆ ਧਰ ਏਕ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨੈ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਨਿਧੜਕ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਧੜਕਾ (ਖਟਕਾ) ਨਹੀਂ. ਨਿਡਰ. ਬੇਖ਼ੌਫ਼। ੨ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਫ਼ਿਕਰ.

ਨਿਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਧਾਰ. ਆਸ਼੍ਰਯ (ਆਸਰਾ). ੨ ਸ੍ਥਾਪਨ. ਸ੍ਥਿਤਿ ਦਾ ਭਾਵ. "ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਸੁ ਹੋਤ ਨਿਧਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਨਿਧਿ. ਭੰਡਾਰ. "ਸਭਿ ਨਿਧਾਨ ਦਸ ਅਸਟ ਸਿਧਾਨ ਠਾਕੁਰ ਕਰਤਲ ਧਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ) ੪ ਉਹ ਅਸਥਾਨ,ਜਿੱਥੇ ਜਾਕੇ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਲੀਨ ਹੋਜਾਵੇ.

ਨਿਧਾਰ ਵਿ–ਨਿਰਾਧਾਰ. ਨਿਰਾਸ਼੍ਰਯ. "ਹੋ ਸੰਤਹ

ਨਿਧਾਰਾ ਕੈ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਨਿਧਾਰਾ ਆਧਾਰ." (ਬਾਵਨ)

ਨਿਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ. ਕੋਸ਼. "ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਮੋਰੈ." (ਆਸਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ਪ) ੨ ਦੱਬਿਆ-ਹੋਇਆ ਧਨ। ੩ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਨੌ ਰਤਨ. ਨੌ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ. ਦੇਖੋ, ਨਉ ਨਿਧਿ। ੪ ਨੌਂ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ, ਕਜੋਂਕਿ ਨਿਧਿ ਨੌ ਹਨ। ਪ ਸਮੁੰਦਰ। ੬ ਘਰ. ਨਿਵਾਸਸ੍ਥਾਨ. "ਗੁਣਨਿਧਿ ਗਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਨਿਧਿਆਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ.

ਨਿਧਿਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨਿਧਿ. "ਨਿਧਿਗੁਣ ਗਾਵਾ ਦੇਖਿ ਹਦੂਰਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਧਿਛੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੀਰਨਿਧਿ.

ਨਿਧਿਜਲ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨਿਧਿ.

ਨਿਧਿਨਾਮ ਨਾਮਰੂਪ ਨਿਧਿ (ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ). ਨਾਮਧਨ.

ਨਿਧਿਨਾਮੁ "ਨਿਧਿਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਮੋਰੈ." (ਆਸਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ਪ)

* ਯੋਗਦਰ੍ਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਅਭਾਵ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯਾਲਮ੍ਬਨਾ ਵ੍ਰੱਤਿਰ੍ਨਿਦ੍ਰਾ." (ਪਾਦ ੧, ਸੂਤ੍ਰ ੧੦) ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਵ੍ਰਿੱਤੀਆਂ ਦੇ ਅਭਾਵ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜੋ ਤਮੋਗੁਣ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਯ ਫੜਨ ਵਾਲੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਦ੍ਰਾ ਹੈ.

ਨਿਧਿਨਿਧਾਨ. ਵਿ–ਨਿਧਿ ਆਧਾਰ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਦਾ ਆਸਰਾ. "ਨਿਧਿਨਿਧਾਨ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੂਰੇ." (ਬਾਵਨ)

ਨਿਧਿਪਤਿ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਨਿਧੀਆਂ

ਨਿਧੀਸ ਦਾ ਈਸ਼. ਕੁਬੇਰ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.

ਨਿੱਧਾ. ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਪਤਿ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਜ਼ਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਨਿਧ੍ਯਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ. "ਕਰ ਨਿਧ੍ਯਾਸਨ ਅਨਦ ਸੁ ਠਾਨਹਿ." (ਨਾਪ੍)

ਨਿਨੱਦ. ਸੰ. ਨਿਨਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ। ੨ ਗੂੰਜ. ਪ੍ਰਤਿਧ੍ਵਨਿ.

ਨਿਨਾਉ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਨਾਮ. ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ (ਸ਼ੁਹਰਤ) ਨਹੀਂ। ੨ ਬਦਨਾਮ. "ਜਿਉ ਵੇਸੁਆਪੂਤ ਨਿਨਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ)

ਨਿਨਾਦ. ਦੇਖੋ, ਨਨਾਦ.

ਨਿਨਾਨ. ਨਣਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਣਦ. "ਸੁਨ ਤਨੁਜਾ, ਹੌਂ ਜਾਇਕੈ ਆਗੈ ਤੋਰ ਨਿਨਾਨ." (ਨਾਪ੍)

ਨਿਨਾਨਵੇ. ਵਿ–ਨਵ ਨਵਤਿ. ਨੱਵੇ ਅਤੇ ਨੌ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਸੌ–੯੯.

ਨਿਨਾਮ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਨਾਮ. ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਬਿਨਾ।

ਨਿਨਾਵ ੨ ਬਦਨਾਮ. "ਸ਼ਾਕਤ ਬੇਸੁਆਪੂਤ ਨਿਨਾਮ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ਪ)

ਨਿਨਿੰਦ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਨਿੰਦਾ. ਅਨਿੰਦਜ.

ਨਿਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਨੱਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਨਿੰਦ. "ਨਿਨੰਦ ਗੋਂਦ ਬ੍ਰਿੰਦਸੰ." (ਗਜ਼ਾਨ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰਚੇ ਗੋਲਾਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦੇ ਪਿੰਡ, ਅਨਿੰਦਜ ਹਨ। ੩ ਬਿਨਾ ਨੰਦ. ਪੁਤ੍ਰ ਰਹਿਤ. ਅੱਤ.

ਨਿਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੜਾ. ਕਲਸ. ਕੁੰਭ.

ਨਿਪਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿ–ਉਪਜ. ਪੈਦਾਵਾਰ। ੨ ਲਾਭ। ੩ ਸੰ. ਨਿਪ (ਕਲਸ਼) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਗਸਤ ਰਿਖੀ.

ਨਿਪਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿ–ਉਪਜਣਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਧਣਾ. ਪੁਸ਼੍ਟ ਹੋਣਾ. "ਉਪਜੈ ਨਿਪਜੈ ਨਿਪਜਿ ਸਮਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ.

ਨਿਪਜਿ. ਪੈਦਾਹੋਕੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਪਜਣਾ ੨.

ਨਿਪਟ. ਵਜ–ਨਿਰਾ. ਕੇਵਲ। ੨ ਸਰਾਸਰ. ਬਿਲਕੁਲ. "ਨਿਪਟ ਬਾਜੀ ਹਾਰਿ ਮੂਕਾ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੩ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਪਟ. ਖੁਲ੍ਹਾ. ਪੜ੍ਹਦੇ ਬਿਨਾ.

ਨਿਪਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੇਠਾਂ ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਗਿਰਾਉ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ.

ਨਿਪਰਸ. ਵਿ–ਨਾ–ਸ੍ਪ੍ਰਸ਼ਟ. ਨਾ ਛੁਹਣ ਯੋਗਜ਼. ਦੇਖੋ, ਪਰਸ.

ਨਿਪਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਿਰਾਉ. ਪਤਨ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼। ੩ ਮੌਤ। ੪ ਅਵਸਯ ਪਦ.

ਨਿਪਾਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਤਨ (ਡੇਗਣ) ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਮਾਰਨ (ਵਧ ਕਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਨਾਸ਼। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਿਪਤਨ. "ਮੁਨਿਰਾਜ, ਨਿਪਾਤਨ ਤਜੋਂ ਜਗ ਜਾਨੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਨਿਪਾਤੀ. ਸੰ. ਨਿਪਾਤਿਨ. ਵਿ–ਡੇਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੈਲਨਿਪਾਤੀ.

ਨਿਪੀੜਨ. ਸੰ. ਨਿਪੀੜਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨਿਚੋੜਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਿਪੁਣ ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪੂਣ

ਨਿਪੁਨ (ਇਕਤ੍ਰ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੂਣ ਧਾ. ਚਤੁਰ. ਪ੍ਰਵੀਣ. ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਨਿਪੁਨਤਾ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਪੁਣਤ੍ਵ. ਚਤੁਰਤਾ.

ਨਿਪੁਨਤਾਈ ਪ੍ਰਵੀਣਤਾ. ਕੁਸ਼ਲਤਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਪੁਤ ਵਿ–ਪੁਤ੍ਰ ਰਹਿਤ. ਅਪੁਤ੍ਰ. ਅੰਤ. ਨਿਸ਼ਪੁਤ੍ਰ.
ਨਿਪੂਤਾ "ਜਬ ਕੀ ਮਾਲਾ ਲਈ ਨਿਪੂਤੇ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਨਿਪੂਤ. ਬਹੁਤ ਸਾਫ. ਅਤਿ ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਨਿਪੰਗ ਸੰ. ਨਿਸ੍ਪਙ੍ਕ–ਨਿਸ੍ਪੰਕ. ਵਿ–ਚਿੱਕੜ ਬਿਨਾ।
ਨਿਪੰਗੁ ੨ ਨਿਰਮਲ. ਸਾਫ. "ਵਰਸੈ ਨੀਰੁ ਨਿਪੰਗੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਨਿਪੰਨ. ਨਿਪਜਣ ਦਾ ਸ਼ਬੇਪ. ਦੇਖੋ, ਨਿਪਜਣਾ.

ਨਿਪੰਨੇ. ਨਿਪਜੇ. ਪੈਦਾਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਪੰਨ. "ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਰਕਤ ਨਿਪੰਨੇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਨਿਫਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਫਲ. "ਜਾਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਫਲ ਨ ਹੋਵਤ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਮਸਾਲੇ (ਟੋਪੀ) ਦਾ ਬੇਦੁਕ ਦਾ ਉਹ ਛਿਦ੍, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਬਾਰੂਦ ਨੂੰ ਅੱਗ ਪਹੁਚਦੀ ਹੈ. ਅੰ. Nipple.

ਨਿਫਾਕ. ਅ. نِفاق ਸੰਗਜਾ–ਕਪਟ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਛਲ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵੈਰ. ਵਿਰੋਧ। ੩ ਫੁੱਟ. ਭੇਦ.

ਨਿਫਿਰ. ਦੇਖੋ, ਨਫੀਰੀ. "ਨਨੰਦ ਨਿਫਿਰੈ ਰਣੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨਿਫੂੰਸਕ ਦੇਖੋ, ਨਪੁੰਸਕ.
ਨਿਫੂੰਸਕ

ਨਿਫੇਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਫੀਮ. ਅਹਿਫੇਨ.

ਨਿਫੇਟ. ਵਿ–ਨਿ–ਸ੍ਫੁਟ. ਸਾਫ ਸਾਫ. ਸਪਸ੍ਟ.

ਨਿੰਬ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਮ. ਨੀਮ. Melia Azadirachta. ਨਿੰਮ ਦਾ ਬਿਰਛ ਸੁੰਦਰ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਫਲ, ਪੱਤੇ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬਪੰਚਕ.

ਨਿਬਹਨ. ਸੰ. ਨਿਵਹਨ. ਸੰਗਜਾ–ਢੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲੈ ਆਉਣ, ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਨਿਭਣਾ. ਤੁਗਣਾ. "ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਨਿਬਹਤ ਰਹੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਕੋਊ ਨ ਨਿਬਹਿਓ ਸਾਥ." (ਸ. ਮ: ੯) "ਨਿਬਹੀ ਨਾਮ ਕੀ ਸਚਬੇਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਨਿਬਹੰਦੇ. ਪਹੁਚਦੇ। ੨ ਨਿਭਦੇ. ਪੁਗਦੇ.

ਨਿਬਗ. ਵਿ–ਅਤਿ ਉੱਜਲ. ਬਹੁਤ ਬੱਗਾ. "ਲੋਟੇ ਹਬਿ ਨਿਬਗ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਨਵ ਗਤ. ਨਵਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ.

ਨਿਬਟਨਾ. ਸੰ. ਨਿਵ੍ਤੰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਵ੍ਰਿੱਤ ਹੋਣਾ. ਛੁੱਟੀ ਪਾਉਣਾ। ੨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ. ੩ ਨਿਰਣਯ ਹੋਣਾ. ਤੁਯ ਹੋਣਾ। ੪ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ.

ਨਿਬੱਧ. ਸੰ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ, ਜਕੜਿਆ। ੨ ਗੁੰਦਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਾਜ (ਵਾਜਾ), ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਧਾਤੁ ਜਾਂ ਤੰਦ ਦੇ ਬੰਦ ਬੱਧੇ ਹੋਣ, ਜੈਸੇ ਵੀਣਾ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ.

ਨਿੰਬਪੰਚਕ. ਨਿੰਮ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਪੱਤੇ, ਛਿੱਲ, ਫੁੱਲ, ਫਲ ਅਤੇ ਜੜ. ਵੈਦਯਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਲਹੁ ਅਤੇ ਕਫ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਨਿਬਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਟਨਾ. "ਸੋ ਕਬੀਰ ਰਸੋਹੁਇ ਨਿਬਰਿਓ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਸੋ ਸਲਿਤਾ ਗੀਗਾ ਹੁਇ ਨਿਬੁਰੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਨਿਬਲ. ਸੰ. ਨਿਬ੍ਬਲ. ਵਿ–ਕਮਜ਼ੋਰ. ਦੁਰਬਲ. "ਇੰਦ੍ਰੀ ਸਬਲ, ਨਿਬਲ ਬਿਬੇਕਬੁਧਿ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਿਬੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਟਨਾ. "ਤਿਨ ਕਾ ਲੇਖਾ ਨਿਬੜਿਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਨਿਬਾਸਨ. ਵਿ–ਬਿਨਾ–ਵਾਸਨਾ. ਨਿਸ੍ਕਾਮ. ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ. "ਬਾਸਨ ਮੇਟਿ ਨਿਬਾਸਨ ਹੋਈਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਂਡੇ (ਬਰਤਨ) ਬਿਨਾ। ੩ ਵਾਸਨ (ਵਸਤ੍) ਬਿਨਾ. ਵਸਨ ਰਹਿਤ.

ਨਿਬਾਹ. ਸੰ. ਨਿਵਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲੇਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ੩ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ. "ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੇ ਦੇਇ ਨਿਬਾਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਨਿਬਾਹਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਾਹ.
ਨਿਬਾਹੁਣਾ

ਨਿਬਾਹੂ. ਵਿ–ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਿੰਬਾਦਿਤਜ ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ.
ਨਿੰਬਾਰਕ

ਨਿਬਾੜਾ. ਨਿਵਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਵਰਜਿਆ. ਹਟਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾੜਾ.

ਨਿਬਿੜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਿੜ.

ਨਿੰਬੂ. ਸੰ.ਨਿੰਬੂਕ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਂਬੂ. L. Citrus Acida. (Lemon). ਕਾਗਜ਼ੀਨਿੰਬੂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਨਿੰਬੂ ਜਿਗਰ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭੁੱਖ ਲਾਂਉਂਦਾ ਹੈ. ਤ੍ਰਿਖਾ, ਸਿਰਪੀੜ, ਤਾਪ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਿਕੰਜਬੀ ਬਹੁਤ ਗੁਣ ਕਰਦੀ ਹੈ.ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਅਤੇ ਮੁਰੱਬਾ ਭੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ.

ਨਿੰਬੂਨਿਚੋੜ. ਦੇਖੋ, ਨੇਂਬੂਨਿਚੋੜ.

ਨਿਬੇਰ ਸੰ. ਨਿਵ੍ਰਿੱਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੋ ਮਿਲੀ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਜ਼ਾਯ. ਨਿਆਂ. ਇਨਸਾਫ। ੨ ਫੈਸਲਾ.
ਨਿਬੇਰਾ "ਤਹਿ ਸਾਚ ਨਿਆਇ ਨਿਬੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਅੰਤਿ ਸਚਨਿਬੇੜਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਸ੍ਰਤਿਗੁਰੁ ਹਬਿ ਨਿਬੇੜੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਿਚੋੜ. "ਸਬਦੈ ਕਾ ਨਿਬੇੜਾ ਸੁਣਿ ਤੂ ਅਉਧੂ" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੪ ਸਮਾਪਤੀ. ਖਾਤਿਮਾ. "ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਨਿਬੇਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੧) ੫ ਹਿਸਾਬ ਕੁਗਤਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਮੈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)
ਨਿਬੇੜੁ

ਨਿਬੰਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਧਨ। ੨ ਉਹ ਵਜਾਖ਼ਜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ (ਨੇਮ) ਦਿਖਾਏ ਜਾਣ। ੩ ਗ੍ਰੰਥ। ੪ ਫੈਲਗ੍ਰੰਥ। ੫ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਬੰਧਨ. ਆਜ਼ਾਦ. "ਬੰਦਨ ਕਰੈ ਨਿਬੰਧ ਹ੍ਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਿਭ. ਸੰ. (ਨਿ–ਭ) ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਤੁਲ੍ਯ। ੨ ਰੌਸ਼ਨ.

ਨਿਭਣਾ. ਸੰ. ਨਿਵੱਹਣ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ. ਚਲੇ ਚਲਣਾ। ੩ ਪੁਗਣਾ. ਤੁਗਣਾ.

ਨਿਭਰਮ. ਵਿ–ਨਿਭ੍ਰੰਮ. ਬਿਨਾ ਭ੍ਰਮ. ਸੰਸੇ ਬਿਨਾ.

ਨਿਭਰਾਤ ਸੰ. ਨਿਸ੍ਤ. ਵਿ–ਖ਼ਾਮੋਸ਼. ਚੁਪਚਾਪ।
ਨਿਭਰਾਂਤਿ ੨ ਛਿਪਣ ਵਾਲਾ. ਅਸ੍ਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਕਾਇਆਂਅਗਨਿ ਕਰੇ ਨਿਭ੍ਰਾਂਤਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ਬੁਝਾਵੇ (ਸ਼ਾਂਤ ਕਰੇ).
ਨਿਭਰਾਤੀ
ਨਿਭਰੰਤਾ ੩ ਅਚਲ. ਨਿਸ੍ਚਲ. "ਸਹਨਸੀਲ ਪਵਨ ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਬਸੁਧਾ ਖਿਮਾ ਨਿਭ੍ਰਾਂਤੇ." (ਮਾਰੂ ਮ:੫) ੪ ਸੰ.ਨਿਸ਼੍ਚਾਂਤ. ਬਿਨਾ ਕ੍ਰਾਂਤਿ. ਮਿਥਜਾਗਜਾਨ ਰਹਿਤ. "ਜੀਅਹੁ ਰਹੈ ਨਿਭ੍ਰਾਤੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਅੰਤਰਿ ਬਿਖੁ ਬਾਹਰਿ ਨਿਭ੍ਰਾਤੀ ਤਾ ਜਮੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਮੂੰਹੋਂ ਯਥਾਰਥਗਜਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ."ਚੀਂਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਦ ਨਿਭ੍ਰੰਤਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨਿਭਵ ਵਿ–ਨਿਭੰਯ. ਨਿਡਰ. "ਜਿਨਾ ਭਉ ਤਿਨ
ਨਿਭਵਾ ਨਾਹਿ ਭਉ, ਮੁਖ ਭਉ ਨਿਭ੍ਰਵਿਆਹ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭੈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਭੈ ਹੋਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਡਾ ਖੋਫ ਹੈ.

ਨਿਭਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਾਹਨਾ.

ਨਿਭਾਗ ਵਿ–ਭਾਗਸਹੀਨ. ਅਭਾਗਾ. ਬਦਨਸੀਬ.
ਨਿਭਾਗਜੇ

ਨਿਭ੍ਰਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਭ੍ਰਰਾਤ ੪.

ਨਿਭ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਮ੍ਰਤ. ਵਿ–ਰੱਖਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ। ੩ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ। ੪ ਪੂਰਣ.

ਨਿਮ. ਸੰਗਜਾ–ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਨਮਨ. "ਨਮੋ ਨਿਮਰੂਪ ਨਿਰੰਜਨ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਮਿ। ੪ ਸੰ. ਕਿੱਲੀ. ਕੀਲਾ. ਖੂੰਟਾ.

ਨਿੰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬ ਅਤੇ ਨਿੰਮੁ.

ਨਿਮਸਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਮਸਕਾਰ.

ਨਿਮਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਸਨ. "ਘਘਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਿਮਸੈ ਸੋਈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਘਟ ਘਟ ਵਿੱਚ ਨਿਵਸੈ (ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ).

ਨਿਮਕ. ਦੇਖੋ, ਨਮਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਮਖ.

ਨਿਮਕਾ. ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍. "ਮਿਲੈ ਦਾਨ ਹਰਿ ਨਿਮਕਾ." (ਤੁਖਾ ਛਿਤ ਮ: ੫)

ਨਿਮਖ. ਸੰ. ਨਿਮਿਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਉਤਨਾ ਵੇਲਾ, ਜੋ ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਭੋਗਣ (ਝਮਕਣ) ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ.ਨਿਮੇਸ਼ "ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰਉ ਮਨ ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਮਖ ਸ਼ਬਦ ਜ਼ਰਾ (ਜ਼ਰੀਂ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਕਰਿ ਸਰੀਰ ਕਟਾਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਮਖਕ. ਨਿਮਿਸ਼–ਇਕ. ਏਕ ਨਿਮਖ. "ਮੂਸਨ ਨਿਮਖਕ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਦੇਉ ਸਰਬ." (ਚਉ-ਬੋਲੇ ਮ: ੫)

ਨਿਮਖਵਾ ਨਿਮਿਸ਼ ਭਰ. ਨਿਮੇਖ ਮਾਤ੍. "ਭੁਜੁ
ਨਿਮਖਭਾ ਰਾਮਨਾਮ ਹਰਿ ਨਿਮਖਵਾ." (ਪ੍ਰਭਾ
ਨਿਮਖਾ ਮ: ੪) "ਮੁਖਿ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿ ਨਿਮ-
ਨਿਮਖਾਤੀ ਖਾਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਨਿਮਖਿਕ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਖਕ.

ਨਿਮਖੇ. ਨਿਮਿਸ਼ਮਾਤ੍ ਮੇਂ. ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿੱਚ."ਹਮਰੇ ਅਵਗਨ ਬਿਖਿਆ ਬਿਖੇ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਿਮਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ਨਿਮਖ ਵਿੱਚ ਬਾਲ (ਦਗਧ ਕਰ)ਦਿੱਤੇ.

ਨਿਮਗਨ. ਸੰ. ਨਿਮਗ੍ਨ. ਵਿ–ਡੁੱਬਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਲੈ ਲੀਨ. ਤਨਮਯ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆ.

ਨਿਮਘਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਮਤਾ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ. "ਸੋ ਕਉ ਦੀਜੈ ਦਾਨੁ ਹਰਿ ਨਿਮਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਨਿੱਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗ਼ੋਤਾ ਮਾਰਕੇ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਸ਼ਨਾਨ। ੨ ਕੁਬਕੀ. ਗ਼ੋਤਾ. ਟੁੱਬੀ.

ਨਿੰਮਣ ਸੰ. ਨਿਮੱਜ.ਸੰਗਜਾ–ਰਚਨਾ. ਬਨਾਵਟ।
ਨਿੰਮਣਾ ੨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ। ੩ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਰਚਨਾ. "ਰਕਤ ਬਿੰਦੁ ਕਰਿ ਨਿੰਮਿਆ." (ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਨਿਮਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਿੱਤ. "ਨਿਮਤ ਨਾਮਦੇਉ ਦੂਧੁ ਪੀਆਇਆ." (ਆਸ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਨਮਨਤਾ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ. "ਨਿਮਤ ਬਲ ਜਲ ਪਹਿਚਾਨੀ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਮਨ. ਸੰ. ਨਿਮ੍. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਵਾਣ. ਗਹਿਰਾਈ। ੨ ਵਿ–ਡੂੰਘਾ.

ਨਿਮਨਗਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਮ੍ਨ (ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਨੂੰ) ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਨਦੀ.

ਨਿੰਮਰੀਭੂਤ. ਵਿ–ਨਮ੍ਰਭੂਤ. ਝੁਕਿਆਹੋਇਆ. ਨਿਰ ਅਭਿਮਾਨ. "ਨਿੰਮਰੀਭੂਤ ਸਦੀਵ ਪਰਮ ਪਿਆਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਨਿਮਲ ਵਿ–ਨਿਰ੍ਮਲ. ਮੈਲ ਰਹਿਤ. ਸ਼ੁੱਧ. ਉੱਜਲ.
ਨਿਮਲੁ "ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਨਿਮਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜ.

ਨਿਮਾਜੀ. ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜੀ.

ਨਿਮਾਣ ਵਿ–ਨਿਰ੍ਮਾਨ. ਅਭਿਮਾਨ ਰਹਿਤ. "ਗੁਰ-
ਨਿੰਮਾਣ ਮੁਖਿ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਹੁ." (ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ:੩)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਤਿਰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਨਿੰਮਾਣਿਆ ਹਰਿ ਮਾਣੁ ਹੈ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਮ੍ਨ ਸ੍ਥਾਨ. ਨੀਵਾਂ ਥਾਂ. ਢਲਵਾਣ.

ਨਿਮਾਣਾ ਵਿ–ਨਿਮੰਨ. ਬਿਨਾ ਅਭਿਮਾਨ. ਦੇਖੋ, **ਨਿੰਮਾਣਾ** ਨਿਮਾਣ ੧। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਸ਼੍ਠੀ. ਕੋੜ੍ਹੀ.

ਨਿਮਾਣੀ. ਵਿ–ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. "ਨਿਮਾਣੀ ਨਿਤਾਣੀ ਹਰਿ ਬਿਨ ਕਿਉ ਪਾਵੈ ਸੁਖ ?" (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਭੂੰਘੀ. ਨੀਵੀਂ. "ਗੰਗ ਨਿਮਾਣੀ ਸਭੁ ਕਰੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਨਾ-ਪਾਣੀ. ਨਿਰਜਲਾ ਏਕਾਦਸ਼ੀ. ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੧. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਜਲਾ ਏਕਾਦਸ਼ੀ.

ਨਿਮਾਣੀ ਮਾਣੀਆ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ."ਤੂੰ ਨਿਮਾਣੀ ਮਾਣੀਆ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਨਿਮਾਨ **ਨਿਮਾਨਣੀ** **ਨਿਮਾਨੜੀ** **ਨਿਮਾਨਾ** **ਨਿਮਾਨੀ** **ਨਿਮਾਨੇ** ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣ, ਨਿਮਾਣਾ ਅਤੇ ਨਿਮਾਣੀ. "ਨਿਮਾਨੇ ਕਉ ਗੁਰਿ ਕੀਨੋ ਮਾਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਰਹਹਿ ਨਿਮਾਨਣੀ-ਆਹ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਨਿਮਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਖ ਮੀਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਤਨਾ ਸਮਾਂ, ਜਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਅੱਖ ਝਮਕੀਏ. ਨਿਮੇਸ਼। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਜੋ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ੪ ਰਾਜਾ ਇਕ੍ਸ਼ਾਕੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਿਥਿਲਾ ਦਾ ਵਿਦੇਹ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਮਿ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਸ਼ਿਸ੍ਠ ਨੂੰ ਯੱਗ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਵਸ਼ਿਸ੍ਠ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਯੱਗ ਕਰਾਉਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਜੂਰ ਕਰਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਯੱਗ ਕਰਾਕੇ ਜਦ ਵਾਪਿਸ ਆਇਆ, ਤਦ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਿਮਿ ਗੌਤਮ ਤੋਂ ਯੱਗ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਵਸ਼ਿਸ੍ਠ ਨੇ ਨਿਮਿ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਾਪ (ਸ਼ਰਾਪ) ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਨਿਮਿ ਨੇ ਭੀ ਵਸ਼ਿਸ੍ਠ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਭੀ ਸ਼ਰੀਰ ਛੁਟਜਾਵੇਗਾ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਵਸ਼ਿਸ੍ਠ ਦੇਹ ਛੱਡਕੇ ਮਿਤ੍ਰਾਵਰੁਣ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਫਿਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਨਿਮਿ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਅਮਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਨਿਮਿ ਨੇ ਮੁੜ ਮੁਰਦਾ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਨਿਮਿ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦਿੱਤਾ.

ਨਿਮਿਖ. ਸੰ. ਨਿਮਿਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਪਲਕ। ੨ ਉਤਨਾ ਵੇਲਾ, ਜਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਪਲਕ ਝਿਗੇ.

ਨਿਮਿਖਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਖਾਤੀ.

ਨਿਮਿਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. ਸਬਬ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. **ਨਿਮਿੱਤ** ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਸ਼ਕੁਨ (ਸਗਨ).

ਨਿਮੀਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਤਨਾ ਸਮਾਂ ਜਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਨੇਤ੍ਰ ਝਮਕੀਏ। ੩ ਮਰਣ. ਦੇਹ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ.

ਨਿਮੀਲਿਤ. ਵਿ–ਬੰਦ. ਢਕਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਮਰਿਆਹੋਇਆ.

ਨਿੰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬ. "ਨਿੰਮ ਬਿਰਖ ਬਹੁ ਸੀਚੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਨਿਮੁਣਿਆਦਾ **ਨਿਮੁਣਿਆਦੀ** **ਨਿੰਮੁਨੀਆਂਦਾ** ਵਿ–ਬਿਨਾ ਬੁਨਿਯਾਦ. ਨਿਰਮੂਲ. ਭਾਵ–ਨਾਪਾਇਦਾਰ. ਅਨਸ੍ਥਿਰ. "ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ ਨਿੰਮੁਣਿਆਦੀ ਦੇਹ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਕੂੜਿ ਕਪਟਿ ਉਚਿ ਨਿੰਮੁਨੀਆਦਾ ਬਿਨਸਿਗਇਆ ਤਤਕਾਲੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਝੂਠ ਫਰੇਬ ਨਾਲ ਠਗਕੇ ਅਨਿਸ੍ਥਿਰ ਪੂਣੀ ਵਿਨਸ੍ਯ ਹੋਗਿਆ.

ਨਿਮੂਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮੂਲ.

ਨਿਮੇਖ. ਸੰ. ਨਿਮੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਖ ੧ ਅਤੇ ਨਿਮਿਖ. "ਮੋਖੁਲੀ ਨਿਮੇਖ ਸੰਦੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨) ਪਲਕਾਂਰੂਪ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ) ਤੜਾਗੀ ਹੈ.

ਨਿਮੋਝਾਣਾ. ਵਿ–ਨੰਮ੍ (ਨੀਵਾਂ) ਝਾਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਲੱਜਿਤ.

ਨਿਮੋਰੀ **ਨਿਮੋਲੀ** **ਨਿਮੌਰੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਮ (ਨਿੰਬ) ਦਾ ਫਲ. ਨਿਮੌਲੀ ਦਾ ਤੇਲ ਖਲੜੀ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਉਂਦਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੱਦਾ. ਨਿਉਂਦਾ.

ਨਿਮੰਤ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਨਿੰਉਂਦਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ.

ਨਿਮ੍ਰਤਾ **ਨਿਮ੍ਰਿਤਾ** ਸੰ. ਨਮ੍ਰਤ੍. ਨਮ੍ਰਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਵਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਹਲੀਮੀ. ਨਿਰਅਭਿਮਾਨਤਾ. "ਨੀਚ ਕੀਚ ਨਿਮ੍ਰਿਤ ਘਨੀ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) "ਸੰਨਾਹੰ ਤਨ ਨਿਮ੍ਰਿਤਾਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਿਯਗ੍ਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਨਜਗ੍ਰੋਧ.

ਨਿਯਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿਯਮ ਦਾ ਬੱਧਾ। ੨ ਮਿਣਿਆ. ਤੋਲਿਆ। ੩ ਮੁਕੱਰਿਰ ਕੀਤਾ. ਠਹਿਰਾਇਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨੀਯਤ.

ਨਿਯਮ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਸ੍ਤੂਰ. ਕ਼ਾਇ੍ਦਾ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ. ਪ੍ਰਣ। ੩ ਯੋਗ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ, ਅਰਥਾਤ–ਤਪ, ਸੰਤੋਖ, ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਵਿਦ੍ਯਾਅਭ੍ਯਾਸ, ਦਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਪਾਲਨ। ੪ ਫ਼ਾ [illegible] ਮੈ ਨਹੀਂ ਹਾਂ.

ਨਿਯਰ. ਸ੍ਮਪ. ਨੇੜੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਅਰ.

ਨਿਯਰਜ਼ਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ. ਕ਼ੀਮਤ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਨਿਯਰਾਵਾ. ਨਿਯਰ (ਨੇੜੇ) ਆਵਾ. ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਇਆ. "ਤਜਨ ਸਰੀਰ ਸਮਾ ਨਿਯਰਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਿਯਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਯਾਸ.

ਨਿਯਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਜ.

ਨਿਯਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹੁਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਾਰਗ. ਰ੍ਸ੍ਤਾ. ਰਾਹ. "ਭੇਰਿਨਾਦ ਨਿਯਾਨ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਭੇਰੀ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਨਿਯਾਬਤ. ਅ [illegible] ਨਾਯਬ ਦੀ ਪਦਵੀ.

ਨਿਯਾਮਕ. ਵਿ–ਨਿਯਮ (ਕ਼ਾਇ੍ਦਾ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਬੰਧ (ਇੰਤਜ਼ਾਮ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਲਾਹ. ਕੇਵਟ। ੫ ਕਿਸੇ ਭੀ ਸਵਾਰੀ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.

ਨਿਯੁਕਤ. ਸੰ. ਨਿਯੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਨਿਯੋਗ. ਸੰ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਗ੍ਯਾ. ਹੁਕਮ. "ਕਾਨਨ ਗਮਨਜੋ ਬਿਨਾ ਨਿਯੋਗੂ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਧਵਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ, ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਿ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਦੇਵਰ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਔਲਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ. * ਸਾਧੂ ਦਯਾਨੰਦ ਨੇ ਆਰਯਾਂ ਲਈ ਇਹ ਰੀਤਿ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਸਿੱਖ-ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਨਿੰਦਿਤ ਰਸਮ ਹੈ.

ਨਿਯੋਗ੍ਰੋਧ. ਵਟ. ਬੋਹੜ. ਦੇਖੋ, ਨਜਗ੍ਰੋਧ. "ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜਹੀਂ ਨਿਯੋਗ੍ਰੋਧ ਕੀ ਛਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਿਯੋਜਨ. (ਨਿ–ਯੁਜ) ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋੜਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਬੰਧਨ। ੪ ਘੋੜੇ ਬੈਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰਥ ਗੱਡੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜੋਤਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਨਿਯੰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਯੰਤਾ। ੨ ਸੰ. ਨਿਯਨ੍ਤ੍. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੋਤਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਘੋੜੇ ਰਥ ਆਦਿ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.

* ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੯, ਸ਼. ੫੯

ਨਿਰ. ਸੰ. ਨਿਰ੍. ਵ੍ਯ–ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹ, ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਨਿਰਜਨ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

ਨਿਰਸ. ਵਿ–ਰਸ ਬਿਨਾ. ਬੇਸੁਆਦ। ੨ ਰਸ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ. "ਹੋਇ ਨਿਰਸ ਸੁਰਸ ਪਹਿਚਾਨਿਆ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੩ ਰਸ (ਜਲ) ਬਿਨਾ. "ਨਿਰਸ ਮੋਘ ਹੈ ਗੋ ਨਿਜ ਦੇਸੂ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਦੇਖੋ, ਨੀਰਸ.

ਨਿਰਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਨਿਰਸ੍ਤ੍ਰ. ਵਿ–ਅਸ੍ਤ੍ਰ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਰਨਾ. ਵਧ। ੨ ਹਟਾਉਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਫੈਂਕਣਾ. ਸਿੱਟਣਾ। ੪ ਨਿਕਲਣਾ। ੫ ਨਿਰ–ਅਸ਼ਨ. ਬਿਨਾ ਭੋਜਨ. ਨਿਰਾਹਾਰ.

ਨਿਰਸੰਸ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. "ਭਵਸਾਗਰ ਕੋ ਨਿਰਸੰਸ ਤਰੋ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰ. ਨ੍ਰਸ਼ੰਸ–ਨ੍ਰਿਸ਼ੰਸ. ਬੇਰਹ਼ਮ. ਕ੍ਰੂਰ. ਨਿਰਦਯ.

ਨਿਰਸੰਕ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸ਼ੰਕਾ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਨਿ: ਸ਼ੰਕ.

ਨਿਰਸ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਹਟਾਇਆਹੋਇਆ। ੨ ਤ੍ਯਾਗਿਆ. ਤਰਕ ਕੀਤਾ.

ਨਿਰਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਹਾਰ. "ਨਿਰਹਾਰਵਰਤੀ ਆਪਰਸਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਨਿਰਹਾਰਵਰਤੀ. ਵਿ–ਨਿਰਾਹਾਰਵ੍ਰਤੀ. ਐਸਾ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ ਆਹਾਰ ਨਾ ਕਰੇ.

ਨਿਰਹਾਰੀ. ਵਿ–ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਆਹਾਰ (ਭੋਜਨ) ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ. "ਨਿਰਹਾਰੀ ਕੇਸਵ ਨਿਰਵੈਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਨਿਰਹੰਕਾਰ. ਵਿ–ਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾ. ਹਲੀਮ.

ਨਿਰਕਤ. ਸੰ. ਅਨੁਰਕ੍. ਵਿ–ਪ੍ਰੀਤਿਵਾਨ. ਆਸ਼ਕ੍। ੨ ਲੀਨ. ਪਰਾਯਣ. "ਸਤ੍ਰੂ ਮੋ ਭਯੋ ਨਿਰਕਤ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਨਿਰਕਰ. ਵਿ–ਜੋ ਅਕ੍ਸ਼ਰ ਨਾ ਜਾਣੇ. ਅਣਪੜ੍ਹ. ਉੱਮੀ.

ਨਿਰਖ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਖਨਾ। ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਨਿਰਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਉ. [illegible] ਸੰ. ਨਿਸ੍ਵ। ੩ ਸੰ. ਨਿਰੀਕ੍ਸ਼ਨ. ਵਿ–ਦੇਖਣ ਯੋਗ. "ਤਬ ਲੇ ਨਿਰਖਹਿ ਨਿਰਖ ਮਿਲਾਵਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਤੱਕਣ ਵਾਲੇ (ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ) ਨਾਲ ਕਰਤਾਰ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਰਿਹਾ ਸੀ) ਮਿਲਾਇਆ.

ਨਿਰਖਣਾ **ਨਿਰਖਨਾ** ਸੰ. ਨਿਰੀਕ੍ਸ਼ਣ. ਦੇਖਣਾ. "ਨਿਰਖਉ ਤੁਮਰੀ ਓਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਸੋਚਣਾ. ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਨਾ. "ਨਿਰਖਤ ਨਿਰਖਤ ਜਬ ਜਾਇ ਪਾਵਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਨਿਰਖਿਤ. ਸੰ. ਨਿਰੀਕ੍ਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਦੇਖਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਜਾਂਚਿਆ. ਪੜਤਾਲਿਆ.

ਨਿਰਖੀ. ਦੇਖੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਖਨਾ। ੨ ਨਿਰ–ਕ੍ਸ਼ੀਣ ਹੋਈ. ਗੁਜ਼ਰੀ. ਵੀਤੀ. "ਨਿਰਖਤ ਨਿਰਖਤ ਰੈਨਿ ਸਭ ਨਿਰਖੀ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਨਿਰੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਕਰ.

ਨਿਰਗਮ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਗ਼ਮ. ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਗਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਕ੍ਸ਼ਮਨ। ੩ ਨਿਗਮ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਿਰਗਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਆਗਮ ਨਿਰਗਮ ਜੋਤਿਕ ਜਾਨਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਨਿਰਗੁਣ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਗੁਣ. ਵਿ–ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਗੁਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੨ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹ੍ਮ. "ਨਿਰਗੁਣ ਰਾਮ ਤਿਨੀ ਬੁਝਿ ਲਹਿਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) ੩ ਬਿਨਾ ਸਿਫਤ. ਗੁਣਹੀਨ. ਖ਼ੂਬੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਸਤਾਰੇ."(ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਕਮਜ਼ੋਰ. ਬਲ ਰਹਿਤ. "ਇਕ ਨਿਰਗੁਣ ਬੈਲ ਹਮਾਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਿਰਗੁਣਆਰ **ਨਿਰਗੁਣਆਰਾ** ਵਿ–ਗੁਣਹੀਨਤਾ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ. "ਨਿਰ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਰਗੁਣਵੰਤ ਨਿਰਗੁਣਵੰਤੜਾ ਨਿਰਗੁਣਵੰਤੜੀ ਨਿਰਗੁਣਵੰਤਾ ਗੁਣਵੰਤੜੀਏ ! ਪਿਰ ਦੇਖਿ ਹਦੂਰੇ.'' (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਨਿਰਗੁਣਿ. ਗੁਣਰਹਿਤ (ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ) ਨੂੰ. ''ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣ ਕਰੇ.'' (ਜਪੁ) ੨ ਨਿਰਗੁਣ ਨੇ.

ਨਿਰਗੁਣਿਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਗੁਣਆਰਾ.

ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ. ਨਿਰਗੁਣ ਵਿੱਚ. ਗੁਣਹੀਨ ਮੇਂ. ''ਮੈ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ, ਕੋ ਗੁਣ ਨਾਹੀ.'' (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ,ਮ: ੫) ੨ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਨਿਰਗੁਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਗੁਣ ੧. ''ਨਿਰਗੁਨ ਕਰਤਾ, ਸਰਗੁਨ ਕਰਤਾ.'' (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਗੁਣ ੩. ''ਨਿਰਗੁਨ ਨੀਚ ਅਨਾਥ ਅਪਰਾਧੀ.'' (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਨਿਰਗੁਨੀਆਰ ਨਿਰਗੁਨੀਆਰਾ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਗੁਣਿਆਰਾ. ''ਹਮ ਨਿਰਗੁਨੀਆਰ ਨੀਚ ਅਜਾਨ.'' (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਰਗੰਧ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਗੰਧ (ਬੂ). ''ਕਾਠ ਨਿਰਗੰਧ.'' (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਨਿਰਘ. ਵਿ–ਅਘ (ਪਾਪ) ਬਿਨਾ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼.

ਨਿਰਘਾਤ. ਸੰ. ਨਿਘਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰੁਫ਼ਾਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਪ੍ਰਬਲ ਅੰਧੇਰੀ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕੜਕ। ੩ ਚੋਟ (ਪ੍ਰਹਾਰ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ. ''ਉਠੈ ਸਬਦ ਨਿਰਘਾਤ ਆਘਾਤ ਬੀਰੰ.'' (ਜਨਮੇਜਯ) ੪ ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੫ ਕੂਚਾਲ.

ਨਿਰਜਨ. ਵਿ–ਨਿਰ੍ਜਨ. ਜਨ ਰਹਿਤ. ਸੁੰਨਾ. ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ। ੨ ਏਕਾਂਤ.

ਨਿਰਜਰ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਜਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੁਢਾਪਾ ਨਹੀਂ. ਜਰਾ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਾ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤ.

ਨਿਰਜਲ. ਵਿ–ਨਿਰ੍ਜਲ. ਜਲ ਬਿਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਨਿਰਜਲ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਨਿਰਜਲਾ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਨਿਰਜਲਾਕਾਦਸ਼ੀ ਨਿਰ੍ਜਲੈਕਾਦਸ਼ੀ. ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੧,ਜਿਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨਾਨ ਅਤੇ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਜਲ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਬਿਨਾ ਜਲ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਦੁਆਦਸ਼ੀ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਵਰਤ ਉਪਾਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. (ਦੇਖੋ, ਹਰਿਭਕ੍ਤਿਵਿਲਾਸ). ਪਰ ਅੱਜ ਕੱਲ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਰੀਤੀ ਹੈ,ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਛੰਦ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਰਜਲਾ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਦੇ ਦਿਨ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਹਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ.

ਅੰਬ ਸਵਾਸੋਂ ਚੂਸ ਆਠਸੋਂ ਆੜੂ ਖਾਏ।
ਖੀਰੇ ਕਈ ਹਜਾਰ ਕੱਕੜੀ ਖੇਤ ਮੁਕਾਏ।
ਦਹੀ ਕਟੋਰੇ ਚਾਰ ਘੜੇ ਦੋ ਰਸ ਕੇ ਪੀਏ।
ਲੱਡੂ ਪੇੜੇ ਅਧਿਕ ਖੂੰਬਚੇ ਖਾਲੀ ਕੀਏ।
ਇਹ ਭਾਂਤ ਦਿਵਸ ਵੀਤਤ ਭਯੋ ਵ੍ਰਤ ਨਿਰਜਲ ਏਕਾਦਸ਼ੀ।
ਰੈਨ ਸਬਰ ਕਰ ਸੋਰਹੋ, ਭੋਰ ਹੋਇਗੀ ਦ੍ਵਾਦਸੀ.

ਨਿਰਜਾਸ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਯਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਰਸ, ਜੋ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋਕੇ ਗੂੰਦ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਸਾਰ. ਨਿਚੋੜ। ੩ ਨਿਰਣਯ. ''ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਨਿਰਜਾਸ.'' (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਨਿਰਜਾਸਿ. ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ. ਵਿਚਾਰਕੇ. ''ਮਨਿ ਵੇਖਹੁ ਨਿਰਜਾਸਿ.'' (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਨਿਰਜਾਣ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਯਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਫਰ. ਯਾਤ੍ਰਾ। ੨ ਮੋਕ੍ਸ਼. ਰਿਹਾਈ. ਛੁਟਕਾਰਾ। ੩ ਮਰਨਾ.

ਨਿਰਜੀਉ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਜੀਵ. ਵਿ–ਜੀਵ ਰਹਿਤ. ਬੇਜਾਨ. ''ਸਰਜੀਉ ਕਾਟਹਿ ਨਿਰਜੀਉ ਪੂਜਹਿ.'' (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਿਰਜੀਤ. ਵਿ–ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਅਜੇਯ। ੨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰ੍ਜੀਵਿਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਿਰਜੀਤ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੁਰਦਾ ਹੈ. ''ਜਾਣ ਭਰਾਵਾ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਨਿਰਜੀਤ ਪਰਾਣੀ.'' (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਜਿਤ. ਜਿੱਤਿਆਹੋਇਆ.

ਨਿਰਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਜੀਉ.

ਨਿਰਜੁਰ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਜੁਰ. ਵਿ–ਜ਼ੁਰ (ਭਾਪ) ਰਹਿਤ। ੨ ਅਰੋਗ। ੩ ਨਿਰਜਰ (ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਿਰਜੁਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ''ਨਿਰਜੁਰ ਜਨਹਿ ਅੰਜੁਲੀ ਜੋਰੀ.''(ਨਾਪ)ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਦੇਵਤੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ.

ਨਿਰਜੋਗ ਨਿਰਜੋਗਾ ਵਿ–ਨਿਯੋ੍ਗ. ਬਿਨਾ ਸੰਬੰਧ.ਨਿਰਲੇਪ. ਅਸੰਗ. ''ਆਪਹਿ ਰਸਭੋਗਨ ਨਿਰਜੋਗ.'' (ਸੁਖਮਨੀ) ''ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਨਿਰਜੋਗ.'' (ਰਾਮ ਮ: ੫) ''ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਪਾਏ ਹਰਿ ਨਿਰਜੋਗਾ.'' (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਲੰਕਾਰ. ਜੇਵਰ. ਗਹਿਣਾ। ੩ ਘੋੜੇ ਬੈਲ ਆਦਿ ਦੇ ਜੋਤਣ ਦਾ ਸਾਜ.

ਨਿਰਜੂਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਜੁਰ.

ਨਿਰਝਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਝਰ। ੩ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਝਰ. ਚਸ਼ਮਾ. Spring। ੩ ਸੂਰਜ ਦਾ ਘੋੜਾ। ੪ ਹਾਥੀ.

ਨਿਰਣਉ ਨਿਰਣਯ ਨਿਰਣਾ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਣੈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਵੇਕ. ਵਿਚਾਰ. ਸਤ੍ਯ ਅਸਤ੍ਯ ਆਦਿ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਫ਼ੈਸਲਾ. ਨਿਬੇੜਾ। ੩ ਨੀਰ–ਨਵ (ਨਯਾ). ਨਵੀਨ ਜਲ. ਨੌ ਨੀਰ. ''ਖੇਤ ਮਿਆਲਾ ਉਚੀਆ ਘਰਉਚਾ ਨਿਰਣਉ.'' (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ਜਿਸ ਖੇਤ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੇਘ ਦਾ ਨਵੀਨ ਜਲ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਦਾ ਉੱਚਾ ਭਾਵ ਹੈ,ਉਸ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਸਦਾ ਹੈ.

ਨਿਰਣੀਤ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਣੀਤ.ਨਿਰਣਯ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਚਾਰਿਆਹੋਇਆ.

ਨਿਰਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਤ੍ਰਤਪਰ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ. ਲਿਵਲੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਤਿ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਤ.

ਨਿਰਤਕਾਰ. ਨ੍ਰਿਤ (ਨਾਚ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ''ਸ੍ਰੋਘ ਸਸੈ ਸੋਰ ਨਿਰਤਕਾਰ.'' (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਚਾਰ. ਨਤੰਕ.

ਨਿਰਤਿ. ਅਤ੍ਰਸੈਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਲ. ''ਰਵੀਐ ਹਰਿ ਨਿਰਤਿ.'' (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨਿਰਤ। ੨ ਸੰ. ਨਿਰਤਿ. ਅਤ੍ਰਸੈਤ ਪ੍ਰੀਤਿ.ਅਖੰਡ ਮੁਹੱਬਤ। ੩ ਸੰ. ਨ੍ਰਿਤ–ਨ੍ਰਿਤ.ਲਯ ਤਾਰ ਨਾਲ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਕੋਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਾਚ. ''ਨਿਰਤਿ ਕਰੇ ਬਹੁ ਵਾਜੇ ਵਜਾਏ.'' (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੪ ਨਿ–ਰਿਤਿ (ਸ਼੍ਰੁਤਿ). ਮੰਗਲਰੂਪ. ਕਲ੍ਯਾਨਰੂਪ। ੫ ਮਾਰਗ. ਖੋਜ. ''ਨਿਰਤਿ ਨ ਪਾਇਆ ਗਣੀ ਸਹੰਸ.'' (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੬ ਅਨ੍ਰਿਤ (ਅ੍ਰਤ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਿਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਅੱਸਤ੍ਯ. ਮਿਥ੍ਯਾ.''ਸਤਿ ਨਿਰਤਿ ਬੂਝੈ ਜੇ ਕੋਇ.'' (ਸੁਖਮਨੀ) ਜੋ ਕੋਈ ਸਤ੍ਯ ਅਸਤ੍ਯ ਨੂੰ ਜਾਣੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਿ ਨਿਰਤਿ। ੭ ਨਿਰ੍ਣੈ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਰ੍ਣੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ. ''ਨਿਰਤਿ ਨ ਪਵੈ ਅੰਸੇਖ ਗੁਣ.'' (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੮ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਰਿਤਿ. ਨਿਰ੍ਰਿੱਤਿ. ਰਿ੍ਰਤਿ (ਘ੍ਰਿਣਾ–ਗਲਾਨਿ) ਰਹਿਤ। ੯ ਅਧਰਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧੦ ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ। ੧੧ ਮੌਤ। ੧੨ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਪਾਪ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਿਰ੍ਰਿੱਤਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਨਿਰਤਿਸਯ ਨਿਰਤਿਸੈ ਸੰ. ਨਿਰਤਿਸ਼ਯ. ਵਿ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਅਤਿਸ਼ਯ (ਵਧਕੇ) ਨਾ ਹੋਵੇ. ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦਾ. ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.

ਨਿਰਤਿਕਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ (ਨਾਚ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ''ਏਹੁ ਨਿਰਤਿਕਾਰੀ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵੈ.'' (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਨਤੰਕ (ਨਰ੍ਤਕ). ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਚਾਰ. ''ਰਾਮ ਕੋ ਨਿਰਤਿਕਾਰੀ.'' (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਨਿਰਤ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਨਾਚ. ''ਨਿਰਤ੍ਯੈ ਕਰੋਤਿ ਜਥਾ ਮਰਕਟਹ.'' (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਿਰਤ੍ਯਯ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਅਤ੍ਯਯ (ਨਾਸ਼) ਨਹੀਂ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਨਿਰਦਇ ਨਿਰਦਇਆ ਨਿਰਦਈ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਦਯ. ਵਿ–ਦਯਾਹੀਨ. ਬੇਰਹ੍ਮ. ''ਨਿਰਦਇਆ ਨਹੀ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਾ.''(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਰਦਲਨ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਦਲਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕੁਚਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ''ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਨਿਰਦਲਿਆ.'' (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿਰਦਾਵਾ. ਵਿ–ਦਾਵੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਮਮਤਾ ਰਹਿਤ. ''ਨਿਰਦਾਵੈ ਰਹੈ ਨਿਸੰਕ.'' (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਨਿਰਦਿਸ੍. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਦਿਸ੍. ਵਿ–ਦੱਸਿਆਹੋਇਆ. ਨਿਰਣਯ ਕੀਤਾ। ੨ ਠਹਿਰਾਇਆਹੋਇਆ. ਮੁਕ਼ੱਰਰ ਕੀਤਾ.

ਨਿਰਦੇਸ. (ਨਿਰ–ਦਿਸ਼) ਸੰ. ਨਿਰ੍ਦੇਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਗ੍ਯਾ. ਹੁਕਮ। ੩ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਦੇਸ਼. ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਵ ਅਥਵਾ ਪੱਛਮ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ. ''ਨਮਸ੍ਕੈ ਨਿਰਦੇਸੈ.'' (ਜਾਪੁ)

ਨਿਰਦੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਦਈ.''ਨਿਰਦੈ ਜੰਤੁ ਤਿਸੁ ਦਇਆ ਨ ਪਾਈ.'' (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਨਿਰਦੋਸ ਨਿਰਦੋਖ ਵਿ–ਨਿਰ੍ਦੋਸ਼. ਬੇਐ੍ਬ. ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ। ੨ ਅਪਰਾਧ ਬਿਨਾ. ਬੇਕ਼ਸੂਰ.

ਨਿਰਦੰਭ. ਵਿ–ਨਿਰ੍ਦੰਭ. ਪਾਖੰਡ ਰਹਿਤ। ੨ ਅਭਿਮਾਨ ਬਿਨਾ.

ਨਿਰਧਨ. ਵਿ–ਨਿਰ੍ਧਨ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਧਨ ਨਹੀਂ. ਕੰਗਾਲ. ''ਨਿਰਧਨ ਕਉ ਤੁਮ ਦੇਵਹੁ ਧਨਾ.'' (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨਿਰਧਾਤੁ. ਵਿ–ਧਾਤੁ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ.

ਨਿਰਧਾਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰ੍ਧਾਰਣ. ਨਿਸ਼੍ਚੇ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਗੁਣ ਦੋਸ਼, ਸਤ੍ਯ ਅਸਤ੍ਯ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਚਾਰ.

ਨਿਰਧੂਤ. ਵਿ–ਨਿਰ੍ਧੂਤ. (ਨਿਰ–ਧੂਤ) ਕੰਬਾਇਆ–ਹੋਇਆ. ਝਾੜਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਕਾਰ ਝਾੜਕੇ ਪਰੇ ਸਿੱਟਦਿੱਤੇ ਹਨ। ੪ ਸੰ. ਨਿਧੌਤ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਧੋਤਾਹੋਇਆ. ਸਾਫ਼ਕੀਤਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨ੍ਰਿਧੂਤ.

ਨਿਰਨਉ ਨਿਰਨਾ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਣਉ. ''ਕਰਿ ਨਿਰਨਉ ਭੀਨਾ.'' (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਨਿਰੰਨ. ਨਿਰਨਾ ਕਾਲ੍ਯਾ. ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਦ ਰਾਤ ਤੋਂ ਜਾਗਕੇ ਅਜੇ ਕੁਝ ਨਾ ਖਾਧਾ ਹੋਵੇ.

ਨਿਰਨਾਥ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਥ (ਸ੍ਵਾਮੀ)ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿ੍ਨਾਥ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ। ੩ ਕਰਤਾਰ.

ਨਿਰਪ. ਵਿ–ਅਪ (ਜਲ) ਰਹਿਤ. ਨਿਰਜਲ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿ–ਪ.ਨ੍ਰਿ੫.ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਪਤਿ ਰਾਜਾ. ''ਨਿਰਪ ਧਾਵਹਿ ਲੜਿ ਦੁਖ ਪਾਇਆ.'' (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਨਿਰਪਰਾਧ. ਵਿ–ਅਪਰਾਧ ਰਹਿਤ. ਬੇਕ਼ਸੂਰ. ਨਿਰਦੋਸ਼.

ਨਿਰਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਰਿਪਾਲ.

ਨਿਰਪੇਖ ਨਿਰਪੇਛ ਵਿ–ਨਿਰਪੇਛ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪੇਛਾ (ਇੱਛਾ) ਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਚਾਹ। ੨ ਲਗਾਉ ਬਿਨਾ. ਅਲਗ. ਅਸੰਗ.

ਨਿਰਬਹੀਐ. ਪਹੁਚੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਹ. ''ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੰਥੁ ਨ ਸੂਝਈ, ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਨਿਰਬਹੀਐ ?'' (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਰਬਲ. ਵਿ–ਨਿਰ੍ਬੱਲ. ਕਮਜ਼ੋਰ. ਬਲਹੀਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਰਬਾਹ ਸੰ. ਨਿਵਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰੰਜਾਮ. ਪ੍ਰਬੰਧ.
ਨਿਰਬਾਹੁ ਇੰਤਜ਼ਾਮ। ੨ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਪਾਲਨ. "ਅੰਤਿ ਕਰੈ ਨਿਰਬਾਹੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਜੀਵਿਕਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ੫ ਪਹੁਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਹੀਐ.

ਨਿਰਬਾਣ. ਸੰ. ਨਿਵਾਂਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਕ. ਛੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ। ੨ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਹਟਣਾ। ੩ ਵਿਰਕ੍ਤ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਪਦਵੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ। ੪ ਵਿ–ਹਟਿਆਹੋਇਆ। ੫ ਸ਼ਾਂਤ। ੬ ਮੁਕ੍ਤ। ੭ ਬਕਿਆਹੋਇਆ। ੮ ਮੋਇਆ। ੯ ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ.

ਨਿਰਬਾਣਸਰ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਿਰਬਾਣ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਤਾਲ.

ਨਿਰਬਾਣਪਦ. ਸੰਗਜਾ–ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਪਦ. "ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬਾਣਪਦ ਚੀਨਿ-ਲੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) "ਨਿਰਬਾਣਪਦ ਇਕ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ.

ਨਿਰਬਾਣੀ. ਵਿ–ਵਿਰਕ੍ਤ. ਤ੍ਯਾਗੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ. "ਆਪਿ ਨਿਰਬਾਣੀ ਆਪੈ ਭੋਗੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵਾਣੀ. ਜੋ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ. ਗੂੰਗਾ.

ਨਿਰਬਾਣੀਪਦੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣਪਦ. "ਸਬਦਿ ਰਪੈ ਘਰੁ ਪਾਈਐ ਨਿਰਬਾਣੀਪਦੁ ਨੀਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧)

ਨਿਰਬਾਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਵਾਤ.

ਨਿਰਬਾਦੀ. ਵਿ–ਵਾਦ (ਝਗੜਾ) ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਿਰੰਕਾਰ-ਨਿਵੈਂਦੀ. ਅਪਵਾਦ(ਨਿੰਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਿਰਬਾਧ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਵਾਧ (ਰੁਕਾਵਟ). ੨ ਵਿਘਨ ਰਹਿਤ। ੩ ਬਾਧਾ (ਪੀੜਾ) ਬਿਨਾ. ਦੁੱਖ ਰਹਿਤ.

ਨਿਰਬਾਨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ ਅਤੇ ਨਿਰਬਾਣਪਦ. "ਪਾਵੈ ਪਦ ਨਿਰਬਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੯) "ਗ੍ਯਿਸਤ ਮਹਿ ਸੋਈ ਨਿਰਬਾਨੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)
ਨਿਰਬਾਨਪਦ
ਨਿਰਬਾਨੁ

੨ ਨਿਵਾਂਣ. ਪ੍ਰਵਾਹ. ਵਹਾਉ. "ਸਲਿਲ ਨਿਰਬਾਨ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਨਿਰਬਿਕਾਰ. ਵਿ–ਨਿਵਿੰਕਾਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਇੱਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬੇਐਬ.

ਨਿਰਬਿਖ. ਵਿ–ਨਿਵਿੰਸ. ਬਿਨਾ ਜ਼ਹਿਰ। ੨ ਨਿਵਿੱਸਯ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. "ਨਿਰਬਿਖ ਨਰਕਨਿਵਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੩ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ.

ਨਿਰਬਿਖਈ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਿਖ ੨. "ਦਰਸਨ ਪੇਖਿ ਭਏ ਨਿਰਬਿਖਈ." (ਸਾਰ ਸੂਰਦਾਸ)

ਨਿਰਬਿਘਨ. ਵਿ–ਨਿਵਿਘ੍ਨ. ਬਿਨਾ ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਆਪੱਤਿ (ਆਫ਼ਤ) ਬਿਨਾ। ੩ ਦੁੱਖ (ਕਲੇਸ਼) ਬਿਨਾ. "ਨਿਰਬਿਘਨ ਹੋਇ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵੂਠੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਿਰਬੇਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਵੇਦ.

ਨਿਰਬੋਧ. ਵਿ–ਨਿਬੋਧ. ਬੋਧ (ਗ੍ਯਾਨ) ਬਿਨਾ. ਅਜਾਨ.

ਨਿਰਬੰਧ. ਵਿ–ਬੰਧਨ ਬਿਨਾ. ਆਜ਼ਾਦ. "ਭਏ ਦੇਵ ਸਭ ਹੀ ਨਿਰਬੰਧ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਨਿਬੰਧ. ਸੰਗਜਾ–ਹਠ. ਜਿਦ। ੩ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਅਰਜ। ੪ ਰੁਕਾਵਟ. ਵਿਘਨ। ੫ ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ. ਬੱਧਾ.

ਨਿਰਬੰਧੁ. ਵਿ–ਸ਼ਾਕ ਨਾਤੇ ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧੀ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਭਉ ਵਿ–ਨਿਰ੍ਭੈ. ਡਰ ਰਹਿਤ. ਬੇਖ਼ੌਫ਼.
ਨਿਰਭਇ ਨਿਡਰ. "ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ." (ਜਪੁ)
ਨਿਰਭਏ "ਤਉ ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਏ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਨਿਰ੍ਭੈ ਭਏ.
ਨਿਰਭਯ

ਨਿਰਭਰ. ਨਿਰ੍ਭਰ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭਰਿਆਹੋਇਆ. ਪੂਰਣ। ੨ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਆਸ਼੍ਰਿਤ. ਆਸਰੇ ਲੱਗਾ। ੪ ਨਿਹਾਇਤ. ਅਤਿ.

ਨਿਰਭਵ. ਵਿ–ਭਵ (ਜਨਮ) ਰਹਿਤ। ੨ ਨਿਰਭਯ. ਬੇਖ਼ੌਫ਼. ਨਿਡਰ. "ਭੈ ਖੰਡਨ ਨਿਰਭਵ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਿਰਭਾਰ. ਵਿ–ਬੋਝ ਬਿਨਾ. ਹੌਲਾ. ਹਲਕਾ. "ਤੇ ਨਰ ਭਵ ਉਤਾਰਿ ਕੀਏ ਨਿਰਭਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਹੌਲੇ ਕੀਤੇ.

ਨਿਰਭਿਮਾਨ. ਵਿ–ਅਭਿਮਾਨ (ਅਹੰਕਾਰ) ਰਹਿਤ. ਹਲੀਮ.

ਨਿਰਭੀਤ. ਵਿ–ਨਿਰ੍ਭੀਤ. ਭਯ ਬਿਨਾ. ਨਿਡਰ.

ਨਿਰਭੇਦ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰ੍ਭੇਦ. ਭੇਦਨ ਕਰਕੇ (ਪਾੜਕੇ) ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ–ਅਖੰਡ. ਇੱਕ ਰਸ.

ਨਿਰਭੈ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਭਯ. "ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਭਜੀਐ ਭਗਵਾਨੁ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)
ਨਿਰਭਜ
"ਬਿਚਰਤੇ ਨਿਰਭੈ ਸਤ੍ਰੈਨਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਿਰਮਇਓ ਰਚਿਆ. ਰਚੇ. ਬਣਾਇਆ ਬਣਾਏ.
ਨਿਰਮਏ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਣ. "ਤਿਹ ਨਿਰਮਾਈ ਸਰਬ ਰਿਖੀਕਾ." (ਨਾਪੁ) ਉਸ ਨੇ
ਨਿਰਮਯ ਰਚੀਆਂ ਹਨ ਸਭ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਬੋਹਿ-
ਨਿਰਮਯੇ ਬਉ ਬਿਧਾਤੈ ਨਿਰਮਯੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਨਿਰਮਰ. ਵਿ–ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਰਹਿਤ. ਅਮਰ। ੨ ਨਿਮੱਲ. ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਸਾਫ. ਉੱਜਲ.

ਨਿਰਮਰਿ. ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਾਲਾ. ਧੁੰਧਲੇਪਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਆਨ ਨਾਹੀ ਸਮਸਰਿ ਉਜੀਆਰੇ ਨਿਰਮਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਨਿਰਮਲ ਅਥਵਾ **ਨਿਰਮਲੁ.** ਵਿ–ਨਿਮੱਲ. ਮੈਲ ਰਹਿਤ. ਸ਼ੁੱਧ. "ਨਿਰਮਲ ਉਦਕ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਨਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਿਰਮਲ ਤੇ, ਜੋ ਰਾਮਹਿ ਜਾਨ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਜੋ ਨਿਰਮਲੁ ਸੋਈ ਸੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਵੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਉਜਾਲਾ. "ਕਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ, ਕਿਉ ਕਰਿ ਅੰਧਿਆਰਾ?"(ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੪ ਵਿ–ਰੋਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਚਾਖੈ ੨.

ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ. ਉੱਜਲ ਕੀਰਤਿ. ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਉਪਜੀ ਯਥਾਰਥ ਸ਼ੋਭਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਲੇਸ ਨਹੀਂ. "ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਕੀ ਬਾਨੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਵਿ ਪਾਸ ਕੁਕਰਮੀ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਵਿ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਪਏ ਗਾਉਣ, ਪਰ ਉਹ ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ ਕਰਮ. ਪਾਪ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਬਿਨਾ ਕਰਮ. "ਸਾਧ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਤਾਕੇ ਕਰਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਰਮਲ ਕਰਮਾ. ਵਿ–ਨਿਰਮਲ (ਸ਼ੁਭ) ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ.

ਨਿਰਮਲ ਗਿਆਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸ਼ਯ ਵਿਪਰ੍ਯੰਯ ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ. "ਮਮਤਾ ਤਨ ਤੇ ਭਾਗੀ, ਉਪਜਿਓ ਨਿਰਮਲ ਗਿਆਨ." (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਨਿਰਮਲਧਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿੱਖਧਰਮ. ਖ਼ਾਲਿਸਧਰਮ.

ਨਿਰਮਲਪੰਥ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿੱਖਸੰਪ੍ਰਦਾਯ। ੨ ਖ਼ਾਲਿਸਪੰਥ."ਮਾਰਿਆ ਸਿੱਕਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲਪੰਥ ਚਲਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਰਮਲਪੰਥ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ. ਭਾਈ ਗ੍ਯਾਨਸਿੰਘ ਕਰਤਾ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਲਿਖੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਪੁਸ੍ਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲਪੰਥ ਦੇ ਬਣਨ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਨਾਲ ਹਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੮੪੮ (ਸਨ ੧੮੯੧) ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਅਤੇ ਮਤਬਾ ਗੁਰੁਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸ਼ਹਰ ਸ਼ਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਛਪੀ.

ਨਿਰਮਲਬੂੰਦ. ਭਾਵ–ਗੁਰਦੀਖ੍ਸ਼ਾ. "ਨਿਰਮਲਬੂੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ ਲੀਨੀ ਭੂਮਿ ਮਿਲਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਆਕਾਸ਼ ਵਤ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਿਖਯਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਲਈ.

ਨਿਰਮਲਭੇਖ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲਪੰਥ. "ਨਿਰਮਲਭੇਖ ਅਪਾਰ ਤਾਸ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਕੋਈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਹੈ ਲਿਬਾਸ ਜਿਸ ਦਾ.

ਨਿਰਮਲਾ. ਵਿ–ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਵਤਨ ਨਿਰਮਲਾ, ਮੈਲਾ ਕਬਹੂੰ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਲ ਰਹਿਤ. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲਾ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਰੰਗਿ." (ਗਉ ਬਿਭ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰਮਲਧਰਮ (ਖ਼ਾਲਿਸਧਰਮ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. "ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੪ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲੇ.

ਨਿਰਮਲਾਇ. ਵਿ–ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਾਲਾ. "ਬੈਸੰਤਰ ਅਲਿਪਤ ਸਦਾ ਨਿਰਮਲਾਇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਨਿਰਮਲੀ. ਵਿ–ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਧਰਮ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਸਿੱਖਣੀ.

ਨਿਰਮਲੀਆ. ਵਿ–ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਾਲਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਲੀਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਨਿਰਮਲੀ ਹੂੰ ਨਿਰਮਲਾ. (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਵਿ–ਨਿਰਮਲ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਸ਼ੁੱਧ.

ਨਿਰਮਲੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲ. "ਗੁਰ ਤੇ ਨਿਰਮਲੁ ਜਾਣੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧)

ਨਿਰਮਲੇ. ਨਿਰਮਲਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.ਦੇਖੋ,ਨਿਰਮਲਾ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ (ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਕਰਮਸਿੰਘ, ਗੰਡਾਸਿੰਘ, ਵੀਰਸਿੰਘ, ਸੋਭਾ-ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਾਸ਼ੀ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ "ਨਿਰਮਲੇ" ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਚਾਟੜੇ ਜੋ ਨਿਰਮਲ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਸ਼ਾਂਤਚਿੱਤ ਰਹਿਕੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਰ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ, ਅਤੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਨਿਰਮਲੇ ਸੱਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਸਿੱਖਕੌਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਰ ਵਿਚਾਰ ਵਾਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ ਅਤੇ ਧਰਮਧੁਜਾ.

ਨਿਰਮਾਇਆ ਸੰ. ਨਿਮੌਲ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ
ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹੀਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਉਹ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ."ਆਤਮ ਜਉ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਕੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਜੋ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇਈਏ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਕਿਸੇ ਪੁਰ ਮਾਯਲ (ਆਸਕ੍) ਨਹੀਂ. "ਪਿਰ ਨਿਰਮਾਇਲ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ." (ਵਡ ਮ: ੩ ਅਲਾਹਣੀ) ੩ ਮੈਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਮਲ. "ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਾਇਲ ਤਾਕੇ ਮੈਲ ਨ ਰਾਤੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਹਰਿ ਨਿਰਮਾਇਲ ਸੰਗੀ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਰਮਾਈ. ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤੀ. ਰਚੀ. ਬਣਾਈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਣ.

ਨਿਰਮਾਣ. (ਨਿਰ–ਮਾਣ) ਸੰ. ਨਿਰ੍ਮਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ। ੨ ਰਚਣ ਦਾ ਕੰਮ. ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮਿਣਨਾ। ੪ ਉਸਾਰਨਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਨ ੧.

ਨਿਰਮਾਨ. ਵਿ–ਮਾਨ ਰਹਿਤ. ਅਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਣ.

ਨਿਰਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਇਲ। ੨ ਨਿਰਮਲ। ੩ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲ (ਮਾਇਆ ਧਨ)ਨਾਲ ਪ੍ਯਾਰ ਨਹੀਂ. ਵਿਰਕ੍. "ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਉਪਦੇਸ ਨਿਰਮਾਲ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਪੂਰਣਤ੍ਯਾਗੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ.

ਨਿਰਮਾਲਜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਇਲ ੧.

ਨਿਰਮਿਤ. ਵਿ–ਨਿਮਿੱਤ. ਰਚਿਆਹੋਇਆ. ਬਣਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਣ.

ਨਿਰਮੂਲ. ਵਿ–ਨਿਮੂੱਲ. ਜੜ ਰਹਿਤ। ੨ ਜੜ ਤੋਂ ਪੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਰਮੋਹ. ਵਿ–ਨਿਮੋ(ਹ). ਮਮਤਾ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪਯਾਰ ਨਹੀਂ। ੨ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ.

ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਰੋਪੜ, ਦੇ ਪਿੰਡ ਹਰਦੋ ਨਸੋਹ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਦੁਰਗ, ਜੋ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਮੋਹ ਛੱਡਕੇ ਏਥੇ ਇੱਕ ਟਿੱਬੀ ਪੁਰ ਆ ਵਿਰਾਜੇ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ ਹੈ.

ਇੱਕ ਵੇਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ ਪੁਰ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੋਪਚੀ ਨੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਸ਼ਿਸਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਗੋਲਾ ਚਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਮਸਿੰਘ ਚੋਰਬਰਦਾਰ ਉਡ੍ਰਗਿਆ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਉਸ ਤੋਪਚੀ ਦੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ.* ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੩੨ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ. ਰੋਪੜ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਕਯੋਂਕਿ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪਾਸ ਹੈ, ਹੁਣ ਰੋਪੜ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ.

ਨਿਰਮੋਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਮੋ(ਹ)ਕ. ਤੁਚਾ. ਖੱਲ। ੨ ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ। ੩ ਆਕਾਸ਼.

ਨਿਰਮੋਖ. ਸੰ. ਨਿਮੋ(ਹ)ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਰਣ ਮੁਕ੍ਤਿ. ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਤ੍ਯਾਗ.

ਨਿਰਮੋਲ, ਨਿਰਮੋਲਕ, ਨਿਰਮੋਲਾ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ (ਮੂਲ੍ਯ) ਨਹੀਂ. ਅਮੂਲ੍ਯ. ਅਮੋਲ. "ਐਸਾ ਨਾਮਰਤਨ ਨਿਰਮੋਲਕ." (ਸੋਰ ਕ੍ਬੀਰ) "ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਤੁਧੁ ਨੀਰੁ ਨਿਰਮੋਲਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਰਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਰਕ. ਦੋਜ਼ਖ. ਜਹੀਨੁਮ.

ਨਿਰਯਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਜਾਸ.

ਨਿਰਰਥ. ਸੰ. ਨਿਰਥੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਪਾਸ ਅਥੰ (ਧਨ) ਨਹੀਂ. ਕੰਗਾਲ। ੨ ਬਿਨਾ ਅਥੰ (ਪ੍ਰਯੋਜਨ) ਬੇਫ਼ਾਯਦਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ.

ਨਿਰਰਥਕ. ਸੰ. ਨਿਰਥੰਕ. ਵਿ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਥੰ (ਮਤਲਬ) ਨਿਕਲਗਿਆ ਹੈ. ਬਿਨਾ ਮਤਲਬ. ਨਿਸ਼ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਬੇਫ਼ਾਯਦਾ.

ਨਿਰਲਜ, ਨਿਰਲੱਜ, ਨਿਰਲਾਜ ਵਿ–ਨਿਲ੍ਲੱਜ. ਲੱਜਾ (ਸ਼ਰਮ) ਰਹਿਤ. ਬੇਹਯਾ. "ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਹੀ ਜੋਨਿਦੁਖ ਨਿਰਲਜੇ ਭਾਂਡ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਿਰਲੇਪ, ਨਿਰਲੇਪਾ, ਨਿਰਲੇਪੀ ਵਿ–ਨਿਲੇ(ਪ)ਪ. ਬਿਨਾ ਲੇਪ। ੨ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਪੁਰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ। ੩ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸਯ ਵਿੱਚ ਆਸਕ੍ਤ ਨਹੀਂ.
"ਸੁਖ ਦੁਖ ਰਹਿਤ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਨਿਰਲੋਭ. ਵਿ–ਨਿਲੋ(ਭ). ਲਾਲਚ ਰਹਿਤ. ਸੰਤੋਖੀ.

ਨਿਰਲੰਬ, ਨਿਰਲੰਭ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਲੰਬ. "ਨਿਰਲੰਭ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਨਿਰ–ਆਲੰਭ. ਆਲੰਭ (ਸਪਰ੍ਸ਼) ਬਿਨਾ। ੩ ਆਲੰਭ (ਹਿੰਸਾ) ਬਿਨਾ.

ਨਿਰਵਦਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿੰਦਾ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਦੋਸ਼. ਅਨਿੰਦ੍ਯ.

ਨਿਰਵਧਿ. ਵਿ–ਅਵਧਿ (ਹੱਦ) ਬਿਨਾ. ਅਪਾਰ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਦਾ. ਹਮੇਸ਼ਹ.

ਨਿਰਵਯਵ. ਵਿ–ਅਵਯਵ (ਅੰਗ) ਰਹਿਤ. ਨਿਰਾਕਾਰ.

ਨਿਰਵਰਈ. ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਈ. ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ. "ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੋਊ ਨਿਰਵਰਈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਨਿਰਵਲੰਬ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਅਵਲੰਬ (ਆਸਰਾ). ਆਧਾਰ ਰਹਿਤ.

ਨਿਰਵਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਜ਼ਦੀਕ. ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ਨੇੜੇ. "ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਨਿਰਵਾ, ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਦੂਰਿ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

* ਤੋਪਚੀ ਦੀ ਕਬਰ ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ.

ਨਿਰਵਾਸ. ਵਿ–ਵਾਸ (ਵਸਣ੍) ਰਹਿਤ. ਨੰਗਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਵਾਸ. ਵਿਦੇਸ਼ਯਾਤ੍ਰਾ। ੩ ਦੇਸ਼-ਨਿਕਾਲਾ.

ਨਿਰਵਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਹ.

ਨਿਰਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ.

ਨਿਰਵਾਤ. ਵਿ–ਨਿਵਾਂਤ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਾਤ (ਹਵਾ) ਨਾ ਲੱਗੇ. ਪਵਨ ਰਹਿਤ। ੨ ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ. ਸ੍ਥਿਰ. ਕ੍ਯਾਇਮ.

ਨਿਰਵਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਵਾਂਦ. ਨਿੰਦਾ. ਅਪਵਾਦ। ੨ ਅਵਗਯਾ. ਬੇਅਦਬੀ। ੩ ਵਾਦ ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਨਿਰਵਾਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ.

ਨਿਰਵਾਰੀ. ਹਟਾਈ. ਵਰਜੀ। ੨ ਨਿਖੇੜੀ. ਵੱਖ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ. "ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਨਿਰਵਾਰੋ. ਹਟਾਓ. ਵਰਜੋ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਖੇੜਨ (ਅਲਗ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਖੀਰ ਨੀਰ ਨਿਰਵਾਰੋ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਰਵਿਕਲਪ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ. ਵਿ–ਭੇਦਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ. ਅਨੇਕਤਾ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੨ ਸ਼ੰਕਾ ਬਿਨਾ. ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ.

ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਸਮਾਧਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੇਦਗ੍ਯਾਨ ਮਿਟਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਸਮਾਧਿ ਵਿੱਚ ਗ੍ਯੇਯ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਤਾ ਦਾ ਭੇਦ ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ੨ ਅਨੇਕਤਾ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦਾ, ਐਸੀ ਸਮਾਧਿ.

ਨਿਰਵਿਕਾਰ. ਵਿ–ਨਿਰ੍ਵਿਕਾਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐ਼ਬ (ਦੋਸ਼) ਨਹੀਂ। ੨ ਜੋ ਬਦਲਦਾ ਨਹੀਂ. ਇੱਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਨਿਰਵਿਖ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਿਖ। ੨ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵਿਸ਼. ਵਸ਼ਿਆਹੋਇਆ.

ਨਿਰਵਿਰਤਿ, ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵ੃ਤਿ-ਨਿਰ੍ਵ੃ੱਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਹਟਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਦਾਸੀਨਤਾ. ਦੁਨੀਆ ਵੱਲੋਂ ਮਨ ਦੇ ਉਪਰਾਮ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਆਪਿ ਪਰਵਿਰਤਿ ਆਪਿ ਨਿਰਵਿਰਤਿ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਨਿਰਵਿਵਾਦ. ਵਿ–ਨਿਰ੍ਵਿਵਾਦ. ਵਿਵਾਦ (ਝਗੜੇ) ਬਿਨਾ.

ਨਿਰਵੈਦ. (ਨਿਰ–ਵਿਦ) ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰ੍ਵੇ(ਵ)ਦ. ਵੈਰਾਗ੍ਯ. ਉਪਰਾਮਤਾ। ੨ ਅਪਮਾਨ। ੩ ਖੇਦ. ਦੁੱਖ। ੪ ਪਸ਼੍ਚਾਤ੍ਤਾਪ. ਪਛ੍ਤਾਵਾ.

ਨਿਰਵੈਰ, ਨਿਰਵੈਰੁ ਵਿ–ਨਿਰ੍ਵੈ(ਵ)ਰ. ਵੈਰ (ਦੁਸ਼ਮਨੀ) ਰਹਿਤ. ਦ੍ਵੇਸ਼ ਬਿਨਾ. "ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਬਸਿਓ ਨਿਰਵੈਰ ਰਿਦੰਤਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੩ ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਨਿਰਵ੍ਰਣ. ਦੇਖੋ, ਅਨਵ੍ਰਣ.

ਨਿਰਾ. ਵਿ–ਖ਼ਾਲਿਸ. ਸ਼ੁੱਧ। ੨ ਕੇਵਲ.

ਨਿਰਾਸ. ਵਿ–ਆਸ਼ਾਹੀਨ. ਨਿਰਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਸੀ. "ਨਿਰਾਸ ਆਸ ਕਰੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰਾਸਤਾ. ਨਾਉਮੇਦੀ. "ਜਾਕੈ ਆਸ ਨਾਹੀ ਨਿਰਾਸ ਨਾਹੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ–ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤਾਸ਼ ਕਰਤਾ. "ਹਰਿਧਨ ਰਾਸਿ, ਨਿਰਾਸ ਇਹ ਬਿਤੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਯਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਖੰਡਨ. ਤ੍ਯਾਗ.

ਨਿਰਾਸਰੇ, ਨਿਰਾਸਰੈ ਸ਼ੰ. ਨਿਰਾਸ਼੍ਰਯ. ਵਿ–ਆਧਾਰ ਬਿਨਾ. "ਨਮਸਤੈ ਨਿਰਾਸਰੈ." (ਜਾਪੁ)

ਨਿਰਾਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰਾਸ਼ਾ. ਆਸ਼ਾ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਨਾਉਮੇਦੀ। ੨ ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਸੀ. "ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ ਨਿਰਾਸਾ ਹੋਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਮੇਦ ਨਹੀਂ ਰਹੀ. "ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਉਠਿ ਚਲੈ ਨਿਰਾਸਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਰਾਸੀ. ਵਿ–ਨਿਰਾਸ਼. ਜਿਸ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. ਹਤਾਸ਼। ੨ ਆਸ਼ਾ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਰਹਿਤ. ਉਦਾਸੀਨ.

ਨਿਰਾਸੋਰ, ਨਿਰਾਸ੍ਰਯ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਸਰੇ. "ਨਿਰਾਸੋਰ ਮਾਨੈ." (ਪਾਰਸ੍ਰਾਵ)

ਨਿਰਾਹਾਰ, ਨਿਰਾਹਾਰੀ ਵਿ–ਆਹਾਰ (ਭੋਜਨ) ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਝ ਖਾਧਾ ਨਹੀਂ. ਭੋਜਨ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ। ੨ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ. "ਨਿਰਾਹਾਰ ਨਿਰਵੈਰ ਸੁਖਦਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਧਿਆਇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਾਹਾਰੀ." (ਸਾਰ ਪੜ੍ਤਾਲ ਮ: ੪)

ਨਿਰਾਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਲਗ (ਵੱਖ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਖੰਡਨ. ਰੱਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਹਟਾਉਣਾ. ਨਿਵਾਰਣ.

ਨਿਰਾਕਾਰ. ਵਿ–ਆਕਾਰ (ਸ਼ਕਲ) ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਆਕਾਸ਼.

ਨਿਰਾਕਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ.

ਨਿਰਾਕੁਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਘਬਰਾਇਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਕੋਭ ਰਹਿਤ. ਸ਼ਾਂਤ. "ਅਤਿ ਵਜਾਕੁਲਬੁੱਧਿ ਨਿਰਾਕੁਲ ਹੈ ਲਖ ਲਾਗੇ ਹੈਂ ਘਾਇ ਸਰੀਰਨ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਨਿਰਾਕੁਲ ਭੀ ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਗਏ.

ਨਿਰਾਕੇ. ਨਿਰਾਕਰਣ ਕੀਤੇ. ਹਟਾਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਕਰਣ.

ਨਿਰਾਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਨਿਰਾਕ੍ਰਿਤਿ. ਵਿ–ਆਕ੍ਰਿਤਿ (ਸ਼ਕਲ) ਰਹਿਤ. ਨਿਰਾਕਾਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੰਡਨ. ਤ੍ਰਦੀਦ.

ਨਿਰਾਗ੍ਰਹ. ਵਿ–ਆਗ੍ਰਹ (ਹਠ–ਜਿਦ) ਬਿਨਾ.

ਨਿਰਾਤ. ਨਿਅਰ–ਆਤ. ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ। ੨ ਸੰ. ਨਿੰਦਿਤ. ਵਿ–ਨਿਰਣੇ ਕੀਤਾ,ਕੀਤੇ। ੩ ਵਿਚਾਰਿਆ. ਵਿਚਾਰੀ. "ਨਹੀ ਤਦਪਿ ਤਾਸ ਸੋਭਾ ਨਿਰਾਤ." (ਦੱਤਾਵ)

ਨਿਰਾਤੰਕ. ਵਿ–ਆਤੰਕ (ਡਰ) ਬਿਨਾ। ੨ ਜੋ ਘਬਰਾਇਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਾਦਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਦਰ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਅਪਮਾਨ.

ਨਿਰਾਧਾਰ. ਵਿ–ਆਸ਼੍ਰਯ ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਧਾਰ (ਸਹਾਰਾ) ਨਹੀਂ. "ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੈ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਯੁਕ੍ਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਨਿਰਧਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਰਾਧਾਰ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ–"ਮੋਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿ ਜਾਨ ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ਤੱਤਵੇਤਾ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਧਾਰਣ.

ਨਿਰਾਪਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਪਰਾਧ. "ਨਿਰਾਪਰਾਧ ਚਿਤਵਹਿ ਬੁਰਿਆਈਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿਰਾਫਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਫਲ. "ਜਾ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਭ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਨਿਰਾਮਯ. ਵਿ–ਆਮਯ (ਰੋਗ) ਬਿਨਾ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਨਰੋਆ.

ਨਿਰਾਮਿਖ. ਸੰ. ਨਿਰਾਮਿਸ਼. ਵਿ–ਆਮਿਖ (ਮਾਸ) ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ–ਨਿਰਾਮਿਖ ਸ਼੍ਰਾੱਧ। ੨ ਜੋ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਵੇ.

ਨਿਰਾਯਾਸ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਆਯਾਸ (ਜਤਨ). ਨਿਰਯਤਨ.

ਨਿਰਾਯੁਧ. ਵਿ–ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਾਰ, ਨਿਰਾਰਉ ਵਿ–ਨਿਰਾਲਾ. ਅਲਗ. "ਸੋਹਨ ਰਹਿਤ ਨਿਰਾਰ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਨਿਰਾਰਥ, ਨਿਰਾਰਥਕ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਰਥ ਅਤੇ ਨਿਰਰਥਕ. "ਜਿਉ ਕਿਰਪਨ ਕੇ ਨਿਰਾਰਥ ਦਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਰਾਰਾ, ਨਿਰਾਰੀ, ਨਿਰਾਰੇ ਵਿ–ਜੋ ਰਲਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਨਿਰਾਲਾ, ਨਿਰਾਲੀ ਅਸੰਗ. ਅਲਗ. "ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਤੇ ਰਹਿਤ ਨਿਰਾਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਸਭ ਹੂੰ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਪੁਰਖ ਨਿਰਾਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਵਿਲਕ੍ਸ਼ਣ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਜੀਬ. "ਤਿਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਖਾਸ. "ਜਨ ਕੋ ਅੰਗ ਨਿਰਾਰੋ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਨਿਰਾਲਸ } ਸੰ. ਨਿਰਾਲਸ. ਵਿ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਲਸ
ਨਿਰਾਲਕ } ਨਹੀਂ. ਫੁਰਤੀਲਾ. ਚੁਸ੍ਤ. ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਆਲਸ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਉੱਦਮ. ਚੁਸ੍ਤੀ. ੩ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰੀ ਮੱਛੀ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਨਿਰਾਲਕ" ਹੈ.

ਨਿਰਾਲਮ. ਵਿ–ਆਲਮ (ਸੰਸਾਰ) ਤੋਂ ਅਲਗ. ਦੁਨਿਯਾਂ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰੇ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਹੈ ਨਿਰਾਲਮੋ ਕਾਰ ਧੁਰ ਕੀ ਕਰਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਨਿਰਲੇਪ. "ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਨਿਰਾਲਮ." (ਸ੍ਰਿਧਗੋਸਟਿ) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਲੰਬ.

ਨਿਰਾਲਾ } ਵਿ–ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਜੁਦਾ. ਜੁਦੀ.
ਨਿਰਾਲੀ } "ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ." (ਅੰਦੁ) ੨ ਏਕਾਂਤ. ੩ ਵਿਲਕ੍ਸ਼ਣ. ਅਜੀਬ. ੪ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ. ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ (ਅਦੁਤੀ).

ਨਿਰਾਲੰਬ. ਵਿ–ਆਲੰਬ (ਸਹਾਰੇ) ਬਿਨਾ. ਨਿਰਾਸ਼੍ਰਯ. "ਨਿਰਾਲੰਬ ਨਿਰਹਾਰ ਨਿਹਕੇਵਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਨਿਰਾਵਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਖੇਰਨ (ਅਲਗ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ੨ ਖੇਤ ਆਦਿ ਵਿੱਚੋਂ ਨਦੀਨ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗੁੱਡਣਾ. ੩ ਨੀਰ ਨਾਲ ਰੇਲੀ ਕਰਨੀ. ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ.

ਨਿਰਾਵਯਵ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਵਯਵ.

ਨਿਰਾਵਰਣ. ਵਿ–ਆਵਰਣ (ਪੜ੍ਦੇ) ਰਹਿਤ. ਜੋ ਢਕਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਾਵਲੰਬ. ਵਿ–ਅਵਲੰਬ (ਆਸ੍ਰਯ) ਬਿਨਾ. ਨਿਰਾਧਾਰ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਿੱਛ } ਸੰ. ਨਿਸ੍ਪ੍ਰੁਹ. ਵਿ–ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ.
ਨਿਰਿੱਛਿਤ }

ਨਿਰੀ. ਨਿਰਾ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾ ।. ੨ ਦੇਖੋ, ਨ੍ਰਿ.

ਨਿਰੀਹ. ਸੰ. ਵਿ–ਈਹਾ (ਇੱਛਾ) ਰਹਿਤ. ਚਾਹ ਬਿਨਾ। ੨ ਚੇਸ੍ਟਾ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਹਰਕਤ । ੩ ਵਿਰਕ੍ਤ. "ਨਿਰੀਹੋ ਨ੍ਰਿਬਾਣੰ ਸਦਾ ਜੈ ਅਖੰਡੰ." (ਨਾਪ੍)

ਨਿਰੀਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਕਾਰ. "ਸ੍ਰੁਧ ਬੁਧ ਨਿਰੀਕਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ ਈਕਾਰ (ਮਾਇਆ ਜਾਲ) ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ.

ਨਿਰੀਕਾਰੀਏ. ਖੇੜੀ ਪਿੰਡ ਦਾ (ਜੋ ਦਿੜ੍ਬੇ ਪਾਸ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੁ ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸਰਜੂਦਾਸ "ਸੱਤ ਨਿਰੀਕਾਰ"* ਸ਼ਬਦ ਜਪਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਰੀਕਾਰੀਏ ਸਾਖ ਚੱਲੀ. ਇਹ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਸੱਤ ਨਿਰੀਕਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਸਰਜੂਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੬੯ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਮਾਧੀ ਨਾਭੇ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਖੇੜੀ ਪਿੰਡ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਨਿਰੀਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰੀਤਿ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਸਮਾਨ ਹੈ. ਲਿੰਗੀਟੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਡੇ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ.

ਨਿਰੀਕਣ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰ–ਈਕ੍ਸ਼ਣ. ਦੇਖਣਾ. ਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਨਿਗਰਾਨੀ। ੩ ਦੇਖਣ
ਨਿਰੀਖਣ } ਦਾ ਢੰਗ. ਚਿਤ੍ਰਵਨ। ੪ ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ.
ਨਿਰੀਛਨ }

ਨਿਰੁਕਤ. ਸੰ. ਨਿਰੁਕ੍. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਉਕ੍ (ਆਖਿਆਹੋਇਆ). ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੇਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ.ਇਹ ਯਾਸ੍ਕ ਮੁਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਨਿਘੰਟੁ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੨ ਅਧ੍ਯਾਯ ਹਨ। ੩ ਨਿਰ–ਉਕ੍. ਵਿ–ਅਕਥਿਤ. ਜੋ ਕਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ. "ਨਿਰੁਕਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ." (ਜਾਪੁ)

ਨਿਰੁਕ੍ਤਿ. ਸੰ. ਨਿਰੁਕ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ। ੨ ਇੱਕ ਅਲੰਕਾਰ. ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਥ ਪੁਰ ਚਮਤਕਾਰੀ ਯੁਕ੍ਤਿ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਇਹ ਨਿਰੁਕ੍ਤਿ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਾਂਕੈ ਅਚਿੰਤ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ,
ਤਾਕਉ ਚਿੰਤਾ ਕਤਹੂ ਨਾਹਿ.
(ਗਉ ਮ: ੧)

ਬਗਾ ਬਗੇ ਕਪੜੇ ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨਿ,
ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਾਵਣੇ ਬਗੇ ਨਾ ਕਹੀਅੰਨਿ.
(ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਬੱਗਾ ਨਾਮ ਬਗੁਲੇ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬੱਗਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਨਾਰਾਯਨ ਕਵ੍ਹ ਮੱਛ ਤ੍ਰਿੰਦੂਆ ਕਹਿਤ ਸਭ
ਕੌਲਨਾਭਿ ਕੌਲ ਜਿਹ ਤਾਲ ਮੋਂ ਰਹਤ ਹੈ,
ਗੋਪੀਨਾਥ ਗੂਜਰ ਗੋਪਾਲ ਸਭੈ ਧੇਨੁਚਾਰੀ
ਰਿਖੀਕੇਸ ਨਾਮ ਕੋ ਮਹੰਤ ਲਹੀਯਤ ਹੈ,
ਮਾਧਵ ਭੁਵਰ ਔ ਅਟੇਰੂ ਕੋ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਨਾਮ
ਕੰਸ ਕੋ ਵਧੈਯਾ ਯਮਦੂਤ ਕਹਿਯਤ ਹੈ,
ਮੂੜ ਰੂੜ ਪੀਰਤ ਨ ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਕੋ ਭੇਦ ਪਾਵੈਂ
ਪੂਜਤ ਨ ਤਾਂਹਿ ਜਾਂਕੋ ਰਾਖੈ ਰਹਿਯਤ ਹੈ.
(ਅਕਾਲ)

ਮੋਹਿ ਨਿਬਾਵਾ ਇਨ ਕਹਜੋ ਸੋ ਸਾਚ ਬਖਾਨੀ,
ਜਬ ਲੌ ਆਤਮਰੂਪ ਕੋ ਮਨ ਲੋਇ ਨ ਜਾਨੀ,
ਬਾਉਂ ਪਾਇਕਰ ਥਿਰੈ ਨਹਿ ਤਬ ਲਗੋਂ ਨਿਬਾਵਾ,
ਭਟਕਤ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਵਿਖੈ ਕਿਤ ਸਾਂਤਿ ਨ ਪਾਵਾ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਭਯੋ ਸਭਿਨ ਕੋ ਮੋਹਰੀ ਨਾਮ ਮੋਹਰੀ ਤੋਹਿ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਆਖਯ ਭਾਗਭੁਰੀ ਸੁਭ ਤੇਰਾ
ਸਾਰਥ ਭਾਗਭੁਰੀ ਅਬ ਹੇਰਾ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤਾਂਹਿ ਬਾਨ ਬਾਨੀ ਇਨਹੁ ਛੇਦਤ ਲੱਛ ਅਪਾਰ,
ਨਾਮ ਦੋਇ ਇਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਖਕਾਰ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਿਰੁਕ੍ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਕਤ ਅਤੇ ਨਿਰੁਕ੍ਤਿ.
ਨਿਰੁਕ੍ਤਿ }

ਨਿਰੁਜ. ਵਿ–ਰੁਜ (ਰੋਗ) ਰਹਿਤ. ਅਰੋਗ. ਨੀਰੋਗ. ਨੀਰੁਜ. ਤ੍ਰਿਨਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਨਰੋਆ.

ਨਿਰੁੱਤਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ. ਲਾਜਵਾਬ। ੨ ਜੋ ਜਵਾਬੀ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ. ਕ੍ਹਾਯਲ.

ਨਿਰੁੱਦਮ } ਵਿ–ਉੱਦਮ (ਉਦ੍ਯੋਗ) ਰਹਿਤ. ਸੁਸ੍ਤ.
ਨਿਰੁਦ੍ਯਮ }

ਨਿਰੁੱਧ. ਸੰ. ਨਿਰੁਦ੍ਧ. ਵਿ–ਰੋਕਿਆਹੋਇਆ. ਜੋ ਰੋਧ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ. ਭੱਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬੰਨ੍ਹਿਆ–ਹੋਇਆ.

ਨਿਰੁਪਮ. ਵਿ–ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਤੁਲ੍ਯ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ. ਬੇਨਜੀਰ. ਬੇਜੋੜ.

ਨਿਰੂਪ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਰੂਪ. ਅਰੂਪ. "ਨਿਰੂਪੰ ਨ੍ਰਿਬਾਣੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਕਾਸ਼। ੩ ਸੰ. ਨਿ–ਰੂਪ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਖੋਜ. ਭਾਲ। ੫ ਵਿਚਾਰ. ਧ੍ਯਾਨ.

ਨਿਰੂਪਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਜਿਹਾ ਕਥਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ. Illustration.

ਨਿਰੂਪਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਪਮ.

ਨਿਰੋ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਰਕ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਯ. "ਨਰ ਘੋਰ ਨਿਰੋ ਮਰ ਸੋ ਪਰਹੀਂ." (ਨਾਪ੍)

ਨਿਰੋਆ. ਵਿ–ਨਿਰੁਜ. ਨੀਰੋਗ. ਅਰੋਗ. "ਸਭ ਰੋਗ ਮਿਟਾਏ ਨਵਾ ਨਿਰੋਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਨਿਰੋਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਗ (ਅ).

ਨਿਰੋਗ. ਵਿ–ਅਰੋਜ. ਨੀਰੋਗ. ਨਰੋਆ.

ਨਿਰੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਬੰਧਨ। ੩ ਚਿੱਤ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦਾ ਠਹਿਰਾਉ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਨਿਰੋਧ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਨਿਰੋਧਕ. ਵਿ–ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਨ ਨੂੰ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਿਰੋਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਿਰੋਧਰ } ਵਿ–ਨਿਰੋਧ (ਰੋਕਣ) ਵਾਲਾ।
ਨਿਰੋਧਰਾ } ੨ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਚੰਚਲਤਾ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ।
ਨਿਰੋਧਰੁ } ੩ ਨਿਰ੍ਮੂਲ–ਨਿਰੁੱਧਾਰ. ਬੇਬਦਲ. ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੂਜਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਅਤੇ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰੋਗਕਰਤਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ. ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਬੇਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਨਿਰੁੱਧਾਰ ਹੈ. "ਗੁਰਦੇਵਮੰਤ੍ਰ ਨਿਰੋਧਰਾ." (ਬਾਵਨ) "ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ਨਿਰੋਧਰ ਮੰਤ੍." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) "ਏਕ ਸਬਦ ਰਾਮਨਾਮ ਨਿਰੋਧਰੁ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਨਿਰੋਲ. ਵਿ–ਨਿਰਾਲਾ. ਰਲਾਵਟ ਬਿਨਾ. ਖ਼ਾਲਿਸ.

ਨਿਰੋਵਾ. ਵਿ–ਨਿਰੁਜ. ਨੀਰੋਗ. ਅਰੋਗ. "ਰਹੈ ਨਿਰੋਵਾ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਯ* ਬਹੁ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨਿਰੰਹਰਿ. ਦੇਖੋ, ਨਰਹਰਿ.

ਨਿਰੰਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਹਾਰ. "ਨਹ ਗਿਰਹ ਨਿਰੰਹਾਰੰ." (ਰਾਮ ਪੜ੍ਤਾਲ ਮ: ੫)

ਨਿਰੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਕਾਰ. "ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਆਪਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ."ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਹਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਦੇਸ. ਸਤਸੰਗ। ੨ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ। ੩ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ। ੪ ਤੁਰੀਆ ਪਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰ ੨.

ਨਿਰੰਕਾਰੀ. ਵਿ–ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. "ਆਤਮ ਚੀਨਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. "ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜੋ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਜੀ ਤੋਂ ਚੌਲਿਆ.ਪਿਸ਼ੌਰ ਵਿੱਚ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਸਹਾਇ ਜੀ ਬਾਰ੍ਹੀ ਖਤ੍ਰੀ ਵਸਦੇ ਸਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰਾਮਸਹਾਇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਭਾਈ ਵਸਾਖਾਸਿੰਘ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਖ਼ਜਾਨਚੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਲਾਡਿਕੀ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੧੫ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ (ਸਨ ੧੭੮੩) ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.

ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਈ ਅਰ ਦਿਆਲ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਮਿਲਖਾਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਬਹੁਤ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ. ਮਿਲਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਸਫਲਤਾ ਹੋਈ.

ਦਿਆਲ ਜੀ ਦੀ ਭੈਰੋ ਵਿੱਚ ਮੂਲਾਦੇਈ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰ.ਦਰਬਾਰਾਸਿੰਘ, ਭਗਤਾਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰੱਤਾ ਜੀ ਜਨਮੇ.

ਦਿਆਲ ਜੀ ਹਰਵੇਲੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ,ਇਸ ਲਈ"ਨਿਰੰਕਾਰੀ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ ਅੱਲ ਪਈ.

ਦਿਆਲ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ੧੮ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੧੧ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਲੰਗਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦਿੱਤਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਹਨ ।

੫ ਵਿ–ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ. "ਹਉ ਵਾਰੀ ਜੀਉ ਵਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨਾਮ ਧਿਆਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ੪.

ਨਿਰੰਕਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰ. "ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਅਛਲ ਅਭੇਲੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

---

* ਇਹ "ਸਤ੍ਯ ਨਿਰੰਕਾਰ" ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

* ਵ੍ਯ–ਉਮਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਰੰਕੁਸ. ਵਿ–ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅੰਕੁਸ਼ (ਦਬਾਉ) ਨਹੀਂ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ। ੨ ਨਿਡਰ। ੩ ਬੇਅਦਬ.

ਨਿਰੰਕੇਰੈ. ਨਿਰਾਕਾਰ ਤਾਈਂ. ਨਿਰਾਕਾਰ ਨੂੰ. "ਮਾਨਿ ਏਕ ਨਿਰੰਕੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ.

ਨਿਰੰਕੇਰੋ. ਵਿ–ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ.

ਨਿਰੰਜਨ } ਵਿ–ਅੰਜਨ (ਕੱਜਲ) ਰਹਿਤ।
ਨਿਰੰਜਨਿ } ੨ ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ। ੩ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ. ਨਿਰਲੇਪ. "ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ.

ਨਿਰੰਜਨੀ. ਵਿ–ਨਿਰੰਜਨ (ਕਰਤਾਰ) ਦਾ. ਅਕਾਲੀ. "ਬੂਲੈ ਸੁ ਛਤੁ ਨਿਰੰਜਨੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਨਿਰੰਜਨੀਏ. ਜੰਡਿਆਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹੰਦਾਲ(ਹਿੰਦਾਲ) ਜੱਟ ਸੰਮਤ ੧੬੩੦ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਗਾਜੀ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮਿਆ, ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹਮਜੇ ਚਾਹਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਉੱਤਮੀ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਧੀਚੰਦ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਹੰਦਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜੰਡਿਆਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਹੰਦਾਲ ਹਰ ਵੇਲੇ "ਨਿਰੰਜਨ–ਨਿਰੰਜਨ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਿਰੰਜਨੀਏ" ਪੈਗਿਆ.
ਹੰਦਾਲ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਹੰਦਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੁਕਰਮੀ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਸਾਖੀ ਬਹੁਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਕਰਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮਨਮੰਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖਕੇ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਿਯਮ (ਉਸੂਲ) ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ. ਕਈ ਹੰਦਾਲੀਏ ਮਹੰਤਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਹੌਰ ਦੇ ਜਾਲਿਮ ਹਾਕਿਮਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ.

ਨਿਰੰਜਨੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨ. "ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ." (ਜਪੁ)

ਨਿਰੰਤਰ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਯਾ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਅੰਤਰ (ਵਿੱਥ). ਇੱਕ ਰਸ. ਲਗਾਤਾਰ. "ਨਿਰੰਤਰ ਤੁਮਹਿ ਸਮਾਨੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਨਿਰਾਂਤ੍ਰ. ਅੰਗ ਰਹਿਤ. ਨਿਰੰਗ.

ਨਿਰੰਤਰਿ. ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਅੰਦਰ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ. "ਸੋ ਛੂਟੈ ਮਹਾਜਾਲ ਤੇ ਜਿਸੁ ਗੁਰਸਬਦ ਨਿਰੰਤਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿਰੰਤਰੀ. ਵਿ–ਨਿਰੰਤਰਤਾ (ਨੈਰਨ੍ਤਰ੍ਯ) ਦੀ. ਅਵਿੱਛੇਦ ਦੀ। ੨ ਨਿਰੰਤਰ (ਇੱਕ ਰਸ) ਵ੍ਯਾਪਕ ਕਰਤਾਰ ਦੀ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਤਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਨਿਰੰਤੀ. ਵਿ–ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੀ. ਅਭੇਤਾ ਦੀ. "ਪੂਛਉ ਬਾਤ ਨਿਰੰਤੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਨਿਰੰਪ੍. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਨਿਰੰਪ੍.

ਨਿਲਜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਲੱਜ. "ਰੇ ਜੀਅ ਨਿਲਜ, ਲਾਜ ਤੋਹਿ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਿਲਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ.

ਨਿਲਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਲੱਜ.

ਨਿਲੇਟ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲਿਟਿਆਹੋਇਆ. ਲੇਟਪੋਟ. "ਹਸਦਾ ਹਸਦਾ ਨਿਲੇਟ ਹੋਇਆ." (ਜਸਾ)

ਨਿਵ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਣੁ.

ਨਿਵਸਸਿ. ਨਿਉਂਦਾ (ਨੰਮ੍ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ. ਝੁਕਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ, ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਚੰਦ ਕੁਮੁਦਨੀ ਦੂਰਹੁ ਨਿਵਸਸਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਨਿਵੇਂਗਾ। ੩ ਨਿ–ਵਸਸਿ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ (ਵਸਦਾ) ਹੈ.

ਨਿਵਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ। ੩ ਘਰ.

ਨਿਵਛਾਵਰ. ਨਿਛਾਵਰ (ਨਯੋਛਾਵਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤਨ ਮਨ ਅਟਕਸੋ ਚਰਨ-ਕਮਲ ਸੋਂ, ਧਨ ਨਿਵਛਾਵਰ ਦੇਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਿਵਡ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਿੜ.

ਨਿਵਣ } ਝੁਕਣਾ. ਨੀਵੇਂ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਮਨ.
ਨਿਵਣੁ } "ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ, ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨਿਵਤਨ } ਨਿਉਂਦਾ. ਨਮੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ.
ਨਿਵਤਾ } "ਨਿਵਤਾ ਕਹਿਦੀਨ ਚਰੂੰ ਵਰਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਿਵਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿਵਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਹਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸਮੀਪ. ਨੇੜੇ. ਪਾਸ.

ਨਿਵਰਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ। ੨ ਬਿਨਾ ਵਰਣ.

ਨਿਵਰਤਨ. ਸੰ. ਨਿ੍ਵਰ੍ਤਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਟਾਉਣ (ਪਿੱਛੇ ਮੋੜਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਰਜਨ (ਵਰਜਣਾ). ੩ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਣਤੀ, ਜੋ ੨੧੦ ਹੱਥ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਨਿਵਰਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ. "ਨਿਵਰੇ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਬੈਰਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਿਵਰਾਯੋ. ਨਿਵਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਹਟਾਇਆ. "ਆਵਤ ਬਾਨਨ ਕੋ ਹਰਿ ਮਾਰਗ ਮੇਂ ਨਿਵਰਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਿਵਰੀ. ਨਿਵਾਰਣ ਹੋਈ. ਨਿਵ੍ਰਿੱਤ ਹੋਈ. "ਜਲਿ* ਨਿਵਰੀ ਗੁਰਿ ਬੂਝ ਬੁਝਾਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਵਰੈ. ਹਟੈ. ਮਿਟੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ. "ਅਗਨਿ ਨ ਨਿਵਰੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨ ਬੁਝਾਈ." (ਗਉ ਚਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਨੇੜੇ. ਕੋਲੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਰ ੨. "ਨਿਵਰੈ ਦੂਰਿ,ਦੂਰਿ ਫੁਨਿ ਨਿਵਰੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਿਵਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਿੰਦਾ. ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉੱਠ ਦੇ ਲਾਈਦਾ ਹੈ।
੨ ਤਾਲਾ. ਕੁਫਲ. "ਗੁਰੁ ਕੁੰਜੀ ਪਾਹੂ ਨਿਵਲ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਮਨ ਦਾ ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ. "ਕਿਨ ਹੀ ਨਿਵਲ ਭੁਇਅੰਗਮ ਸਾਧੇ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਨੌਲੀ ਕਰਮ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗਮਾ ਨਾੜੀ ਸਾਧਣ ਦਾ ਕਰਮ ਕੀਤਾ.

ਨਿਵਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲ੍। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲਾ

ਨਿਵਲਾਦਿ ਕਰਮ. ਨਿਉਲੀ (ਨੌਲੀ) ਆਦਿ ਹਠ-ਯੋਗ ਦੇ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ.

ਨਿਵਲਿ } ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ. "ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ
ਨਿਵਲੀ } ਸਾਧੇ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) "ਨਿਵਲੀ-ਕਰਮ ਬਹੁਤ ਬਿਸਥਾਰ." (ਸਾਰ ਪੜ੍ਤਾਲ ਮ: ੫)

ਨਿਵਲੀਕਰਮ. ਨਿਉਲੀ (ਨੌਲੀ) ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ. "ਨਿਵਲੀਕਰਮ ਆਸਨ ਚਉਰਾਸੀਹ, ਇਨ ਮਹਿ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਨਿਵਜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਿੜ.

ਨਿਵਾਸ. ਸੰ. ਨਿਵਾਸ੍.ਧਾ–ਢਕਣਾ(ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ), ਲਪੇਟਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੩ ਵਸਤ੍ਰ। ੪ ਰਹਾਇਸ਼. ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਸਾਧ-ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਦੇਹੁ ਨਿਵਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਟਿਕਾਉ. "ਮੀਨ ਨਿਵਾਸ ਉਪਜੈ ਜਲ ਹੀ ਤੇ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਸੰ. ਨਿਵੇਸ਼. ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨੀਚਰੁਖ ਤੇ ਊਚ ਭਏ ਹੈਂ ਕੀਧ ਸੁਗੰਧ ਨਿਵਾਸਾ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਇਰੰਡ ਦੀ ਕੀਧ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਸਹਿਤ ਹੋਏ ਹਾਂ.

ਨਿਵਾਜ਼. ਫ਼ਾ ਨواز ਵਿ–ਨਵਾਜ਼ਿੰਦਹ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਰੀਬਨਿਵਾਜ ਦਿਨ ਰੈਣਿ ਧਿਆਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜ਼. "ਸਚ ਨਿਵਾਜ ਯਕੀਨ ਮੁਸਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨਿਵਾਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਡਾ ਕਰਨਾ. ਸਨਮਾਨ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਾਖ਼ਤਨ. "ਧੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨਿਵਾਜਾ."(ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) "ਜਿਸਹਿ ਨਿੰਵਾਜੈ ਸੋ ਜਨ ਸੂਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

* ਜ਼ਲਨ. ਜੂਲਾ.

ਨਿਵਾਜ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ نوازش ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਵਾਖ਼ਤਨ (ਵਡਾ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ.

ਨਿਵਾਜੀ. ਨਮਾਜ਼ੀ. ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. "ਜਿਉ ਝਕਪਉਨ ਨਿਵਾਜੀ." (ਓਂਕਾ ੭) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਜਨਾ.

ਨਿਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣ ੩.

ਨਿਵਾਤ. ਅ ਨਬਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਬਜ਼ੀ.ਸਾਗ ਭਾਜੀ। ੨ ਫ਼ਾ.ਮਿਸ਼ਰੀ. "ਸਕਰ ਖੰਡ ਨਿਵਾਤ ਗੁੜ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸੰ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਘਰ।
੪ ਅਭੇਦ ਕਵਚ. ਉਹ ਸੰਜੋਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾ ਛੇਦ ਸਕੇ। ੫ ਵਿ–ਨਿਰ੍ਵਾਤ. ਹਵਾ ਬਿਨਾ.

ਨਿਵਾਤਕਵਚ. ਵਿ–ਉਹ ਕਵਚ (ਸੰਜੋਆ),ਜੋ ਭੇਦਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਅਭੇਦ ਜਿਰਹ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਸੰਹ੍ਲਾਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਨਿਵਾਤਕਵਚ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਦਾਨਵ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਉ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ.* ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਆਖੇ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.† "ਪ੍ਰਿਥਮ ਨਿਵਾਤਕਵਚ ਸਭ ਮਾਰੇ." (ਨਰਾਵ)

ਨਿਵਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਮਨਤਾ. ਝੁਕਾਉ। ੨ ਢਲਵਾਨ.ਗਹਿਰਾਈ."ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਹੋਇ ਨਿਵਾਨ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਨਮ੍–ਸ੍ਥਾਨ. ਨੀਵਾਂ ਥਾਂ.

ਨਿਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਵਾਰ. "ਕਾਹੂ ਪਲਘ ਨਿਵਾਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਨਿਵਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਰਜਨ। ੨ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਛੁਟਕਾਰਾ.

ਨਿਵਾਰਾ. ਨਿਵਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਹਟਾਇਆ। ੨ ਨਿਵਾਇਆ. ਨੀਵਾਂ (ਨੰਮ੍) ਕੀਤਾ. ਝੁਕਾਇਆ. "ਪਛਮ ਮੁਖ ਕਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਨਵਾਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰ ੨.

ਨਿਵਾਰਿ. ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਕੇ. ਦੂਰ ਕਰਕੇ. ਮਿਟਾਕੇ. "ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਉ." (ਰਾਮ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਨਿਵਾਰੀ. ਦੂਰ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ। ੨ ਨਿਵਾਰਕ. ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਤਾ."ਨਿਰਬਿਖ ਨਰਕਨਿਵਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਨਿਵਾਰਸਉ. ਨਿਵਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਵਰਜਿਆ. "ਸਬਦਿ ਹਉਮੈ ਨਿਵਾਰਸਉ." (ਸ੍ਰੀਮੋ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਨਿਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਾਲਾ.

ਨਿਵਾੜਾ. ਨਿਵਾਰਣ ਕੀਤਾ.ਹਟਾਇਆ."ਜਿਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਸੋ ਤਪੁ ਮਾਰਿ ਨਿਵਾੜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਬੇੜਿਆ.

ਨਿਵਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਉਂਕੇ. ਨੰਮ੍ ਹੋਕੇ. ਝੁਕਕੇ. "ਤ੍ਰਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਗਾ ਪਾਇ ਜੀਉ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੫ ਪੈਪਾਇ)

ਨਿਵਿੜ. ਸੰ. ਨਿਬਿੜ. ਵਿ–ਸੰਘਣਾ. ਘਣਾ. ਗਹਰਾ। ੨ ਮਿੱਤ੍ਰਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਨੱਕ ਬੈਠਵਾਂ ਹੈ। ੩ ਛਿਦ੍ (ਸੁਰਾਖ) ਰਹਿਤ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਿਬਿਡ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸ਼ਹੀ ਹੈ.

ਨਿਵੀੜੀ. ਵਿ–ਨਿਵਿੜਤਾ ਵਾਲੀ. ਨਿਰੰਤਰ. ਬਿਲਾ ਨਾਗਾ.ਦੇਖੋ,ਨਿਵਿੜ."ਮਾਣਿਕ ਮੋਤੀ ਚੋਗ ਨਿਵੀੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਵੇਸ. (ਨਿ–ਵਿਸ਼) ਸੰ. ਨਿਵੇਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ। ੨ ਖੇਮਾ। ੩ ਡੇਰਾ. ਰਹਾਇਸ਼. "ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਨਿਵੇਸ ਦੇ, ਵਚ ਮਧੁਰ ਬਖਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਾਖ਼ਿਲਾ। ੫ ਵਿਆਹ. ਸ਼ਾਦੀ.

ਨਿਵੇਦਕ. ਵਿ–ਨਿਵੇਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਿਵੇਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਨਯ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ।
੨ ਸਮਰਪਣ.

* ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਵਾਤਕਵਚ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ.
† ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਨ ਪਰਵ, ਅ. ੧੬੮ – ੧੭੭.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਿਵੇਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬੇੜਨਾ.

ਨਿਵੈਤ. ਨੰਮ. ਹੋਵੈਤ. ਨਿਉਂਦਾ. "ਨਿਵੈਤ ਹੋਵੈਤ ਮਿਥਿਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਿਵੈਦਾ. ਨੰਮ. ਹੋਵੈਦਾ. ਨਿਉਂਦਾ. ਝੁਕਦਾ। ੨ ਗਹਿਰਾ. ਡੂੰਘਾ.

ਨਿਵੈਧਾ. ਵਿ–ਨਮਨਤਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੰਮ੍ਰ। ੨ ਨੀਵਾਂ. ਡੂੰਘਾ. "ਹਉ ਨ ਅੰਬੜੈ ਤਿਤੁ ਨਿਵੈਧੈ ਤਾਲਿ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਹੱਥ ਵਿਚਾਰਬੁੱਧੀ, ਨੀਵਾਂ ਤਾਲ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਨੀਵਾਂਹੋਇਆ ਮਨ.

ਨਿਵ੍ਰਿੱਤ. ਸੰ. ਨਿਵ੍ਰਤ. ਵਿ–ਹਟਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਅਲਗਹੋਇਆ। ੩ ਵਿਰਕ੍ਤ.

ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰ. ਨਿਵ੍ਰਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ। ੨ ਹਟਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਉਪਰਾਮਤਾ. ਵਿਰਕ੍ਤਤਾ.

ਨੀ. ਵ੍ਯ–ਸੰਬੋਧਨ ਸ਼ਬਦ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਈ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. ਨਹੀਂ. "ਕਿਛ ਨੀ ਸੀ ਫ਼ੈਦਾ" (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਕੁਛ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈਨ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–"ਆਏਨੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨ।" ੪ ਸੰ. ਧਾ–ਲੈ ਜਾਣਾ, ਪੁਚਾਉਂਣਾ, ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਖਿੱਚਣਾ, ਪਾਸ ਹੋਣਾ, ਨੀਵੇਂ ਹੋਣਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ.

ਨੀਉ / **ਨੀਉਂ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਨਿਯਾਦ. ਨੀਵ. ਨਿਉਂ. ਨੀਂਹ.

ਨੀਅਤ / **ਨੀਅਤਿ** ਅ [illegible] ਨੀਯੱਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤ ਦਾ ਸੰਕਲਪ. ਇਰਾਦਾ. "ਮਿਲਦਿਆ ਵਿਲ ਨ ਹੋਵਈ ਜੋ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰੇ."(ਵਾਰ ਵਡ ਮ:੧)

ਨੀਅਰ. ਕ੍ਰਿ ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਨਜ਼ਦੀਕ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. near. "ਏਕ ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਹੈ,ਇਕ ਨੀਅਰ ਹੈ,ਸੁਨ ਰਾਮ !" (ਰਾਮਾਵ)

ਨੀਸਾਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਅੱਖਰ. ਲੇਖ। ੩ ਸਹੀ. ਦਸ੍ਖ਼ਤ. "ਧਰਮ ਦਲਾਲ ਪਾਏ ਨੀਸਾਣ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ. "ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ ਸ਼ਬਦ ਨੀਸਾਣ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਨੀਸਾਣੁ ਅਤੇ ਨੀਸ਼ਾਨ.

ਨੀਸਾਣਿ. ਨਿਸ਼ਾਨ (ਝੰਡੇ) ਹੇਠ. "ਸਰਲ ਭਗਤ ਜਾਂਚੈ ਨੀਸਾਣਿ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਨੀਸਾਣੀ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਲੱਛਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ. "ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਣੈ ਕੀ ਏਹੁ ਨੀਸਾਣੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਇਹ ਨੀਸਾਣੀ ਸਾਧ ਕੀ ਜਿਸ ਭੇਟਤਿ ਤਰੀਐ."(ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਨੀਸਾਣੁ / **ਨੀਸਾਨ** ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਸਹੀ. "ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ,ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ. "ਬਾਜੈ ਸਬਦ ਨੀਸਾਣੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਮਿਲਉ ਗੋਪਾਲ ਨੀਸਾਨ ਬਜਾਈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਲੇਖ. ਲਿਖਤ. "ਤਪ ਕਾਜਦ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਨੀਸਾਨ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਆਪੇ ਸਬਦ ਆਪੇ ਨੀਸਾਨ."(ਬਿਲਾ ਮ:੧) ੫ ਜਪੁ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸਣ, ਕਯੋਂਕਿ ਇਹ ਧੁਜ (ਝੰਡਾ) ਰੂਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਤਕਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ–"ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ."

ਨੀਸਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਲਕ੍ਸ਼. "ਪਸੂ ਕਉ, ਨਹੀ ਮਿਟੈ ਨੀਸਾਨਾ."(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਲਕ੍ਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਕਾਕੇ ਵਾਰ ਕੀਤਾਜਾਵੇ."ਪਰਿਓ ਨੀਸਾਨੈ ਘਾਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਨੀਸਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਨੀਸਾਣੀ। ੨ ਚਿੰਨ. ਲਛਣ. "ਸੁਨਿ ਸਖੀਏ, ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਣ ਨੀਸਾਨੀ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ. ਨਜ਼ੀਰ. "ਇਹੁ ਨੀਸਾਨੀ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਭਾਈ. ਜਿਉ ਕਾਲਰ ਭੀਤ ਗਿਰੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨੀਸਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਨਗਾਰਾ. ਦੁੰਦੁਭਿ. "ਤੈ ਸਬਦ ਨੀਸਾਨੁ ਬਜਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਨੀਸੀ. ਨਹੀਂ ਥੀ. ਦੇਖੋ, ਨੀ ੨.

ਨੀਂਹ. ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਆਦ (base).

ਨੀਹਣ / **ਨੀਹਣੇ** ਸੰ. ਨਹਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੱਸੀ. ਗੁਣ. ਚਿੱਲਾ. ਜ਼ਿਹ. "ਸਬਰ ਮੰਞ ਕਮਾਣ ਦੇ ਸਬਰੁ ਕਾ ਨੀਹਣੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨੀਹਮ. ਦੇਖੋ, ਨੀਹੁਮ.

ਨੀਹਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਵਾਂ ਦੇਸ਼. ਨੰਮ੍ਰਥਲ। ੨ ਦਾਮਨੇ ਕੋਹ. ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼. "ਨੀਹਲ ਪਹਾੜੀ ਦੁਆਬੇ ਮਾਹਿ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਨੀਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਂਦ. "ਰਵਿ ਜਸੋਂ ਨਿਕਸ ਨੀਹਾਰਹਿ ਫੋਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਨੀਹਿ / **ਨੀਹੁ** / **ਨੀਹੁਮ** ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਨੇਹ. ਨੇਹ. ਪ੍ਯਾਰ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਗਾਲੀ ਹਰਿਨੀਹੁ ਨ ਹੋਇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਠਗਾ ਨੀਹੁਮ ਤ੍ਰੋੜਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਬੁਨਿਯਾਦ. ਨਿਉਂ. "ਮਰਗ ਸਵਾਈ ਨੀਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਨੀਹਿ. ਨੇਹ (ਪ੍ਯਾਰ) ਨਾਲ. "ਨੀਹਿ ਜਿ ਵਿਧਾ ਮੰਨ੍ਹ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਨੀਹੂ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੀਤਿ. ਰਸਮ ਰਿਵਾਜ.

ਨੀਕ. ਸੰ. ਨਿਕ੍. ਵਿ–ਸਾਫ. ਸ੍ਵੱਛ। ੨ ਚੰਗਾ.ਹੱਛਾ.

ਨੀਕਸ / **ਨੀਕਸਿ** / **ਨੀਕਸੈ** ਦੇਖੋ, ਨਿਕਸਨਾ. "ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ੍ਹ ਕਉ ਪੈਸਿ ਜੁ ਨੀਕਸਿਜਾਹਿ."(ਸ.ਕਬੀਰ)

ਨੀਕਰ / **ਨੀਕਰਿ** / **ਨੀਕਲ** / **ਨੀਕਲਿ** ਦੇਖੋ, ਨਿਕਲਨਾ । ੨ ਨਿਕਲਕੇ. "ਕਿਲਬਿਖ ਦੋਖ ਗਏ ਸਭ ਨੀਕਰਿ." (ਨਟ ਮ: ੪) "ਦੁਰਮਤਿਸੈਲ ਗਈ ਸਭ ਨੀਕਲਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਨੀਕਾ / **ਨੀਕੀ** ਵਿ–ਚੰਗਾ. ਚੰਗੀ. ਭਲਾ. ਭਲੀ. ਦੇਖੋ, ਨੀਕ. "ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਨ ਨੀਕਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਨਿੱਕਾ. ਛੋਟਾ. ਨਿੱਕੀ. ਨੰਨ੍ਹੀ. "ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. "ਨੀਕੀ ਸਾਧਸੰਗਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਤ੍ਰਿਨ੍ਹ ਕੋ ਗੁਨ ਗਨਤੇ ਨੀਕਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸ੍ਰੁ) ੪ ਅਰੋਗ. ਰੁਜ ਰਹਿਤ. "ਕਬ ਦਰਸਨ ਨਿਜ ਦੇਹਿਂਗੇ ਕਰਹੈਂ ਪਦ ਨੀਕਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸ੍ਰੁ) ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰਨਗੇ। ੫ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਤਾਲ ਲਯ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਾਇਕਾ "ਨੀਕੀ" ਕਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਨੀਕੇ. ਵਿ–ਨੀਕਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਹੱਛੇ. ਉੱਤਮ. "ਨੀਕੇ ਸਾਚੇ ਕੇ ਵਾਪਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਨਿੱਕੇ. ਛੋਟੇ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ. "ਨੀਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਨੀਂਗਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ.

ਨੀਂਗਰੀ. ਬਾਲਕੀ. ਬੱਚੀ.

ਨੀਘਰ / **ਨੀਘਰਿਆ** / **ਨੀਘਰੀਆ** / **ਨੀਘਰੁ** ਵਿ–ਗ੍ਰਿਹ ਰਹਿਤ. ਨਿਘਰਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ. "ਨੀਘਰਿਆ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਏਹੁ ਨੀਘਰੁ ਘਰੁ ਕਹੀ ਨ ਪਾਏ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ. "ਆਇਆ ਮੋਹਣੀ ਨੀਘਰੀਆ ਜੀਉ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਨਿਘਰਿਆ (ਧਸਿਆ) ਹੋਇਆ. "ਨੀਘਰਿਆ ਨਿਤ ਭੋਗ ਰਸਨ ਮੇ." (ਸਲੋਹ)

ਨੀਚ. ਸੰ. ਨੀਚ੍. ਧਾ–ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਕਰਨਾ, ਦਾਸਪੁਣਾ ਅਖ੍ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਜਾਤਿ ਗੁਣ ਅਥਵਾ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਨੀਵਾਂ. "ਨੀਚਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) ੩ ਨੀਵਾਂ. ਨੰਮ੍. "ਨੀਚ ਗ੍ਰੀਵ ਬੈਠਜੋ ਇਕ ਥਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸ੍ਰੁ) ੪ ਦੁਸ੍ਟ. ਪਾਮਰ. "ਨੀਚ ਸੋ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਜੈ." (ਹਨੂ) ੫ ਵਾਮਨ. ਬਾਉਨਾ.

ਨੀਚਨੀਚਾਇ. ਨੀਚ ਤੋਂ ਭੀ ਨੀਚਤਾ ਪਾਇ. "ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨ ਨੀਚਨੀਚਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨੀਚਬਿਰਖ / **ਨੀਚਰੂਖ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਚਵ੍ਰਿਕ. ਨੀਚ ਰੁਹ. ਦਿਰੰਡ. "ਹਮ ਨੀਚਬਿਰਖ, ਤੁਮ ਮੈਲਾਗਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਨੀਚਰੂਖ ਤੇ ਊਚ ਭਏ ਹੈ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨੀਚਲ. ਸੰ. ਨੀਚੁਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿੰਜਲ ਬਿਰਛ. L. Barringtonia acutaugula। ੨ ਬੈਤ. ਵੇਤ੍ਰ.

ਨੀਚਾ. ਵਿ–ਨੀਵਾਂ । ੨ ਨੀਚਤਾ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨੀਚ.

ਨੀਚਾਣ / **ਨੀਚਾਨ** ਵਿ–ਨੀਚਤਾ ਵਾਨ. "ਹਮ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਨੀਚਾਣ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੨ ਨੀਚਾ ਸ੍ਥਾਨ. ਨਿਵਾਣ.

ਨੀਚੁ. ਦੇਖੋ, ਨੀਚ. "ਨੀਚੁ ਅਨਾਬੁ ਅਜਾਨੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨੀਚੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੇਠਾਂ. ਥੱਲੇ. ਨੀਚੇ ਕੀ ਓਰ.

ਨੀਜ਼. ਫ਼ਾ ਵਜ–ਭੀ. ਅਪਿ.

ਨੀਝ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਕ. ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਗੜਾਉ. ਗਹੁ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਨੀਝਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਝਰ. "ਊਨਵ ਬਰਸੈ ਨੀਝਰ ਧਾਰਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਨਿਝੱਰ (ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਤ) ਵਾਂਙ ਅਖੰਡ ਧੁਨਿ. "ਲੋਭੁਲਹਰਿ ਅਤਿ ਨੀਝਰ ਬਾਜੈ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨੀਠ / **ਨੀਠਿ** ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟ. ਪ੍ਰਤੱਖ. "ਮਾਨਹੁ ਕੂਰਮ ਪੀਠ ਪੈ ਨੀਠ ਭਏ ਹੈਂ ਸਹਸ੍ਫਨੀ ਫਨ ਠਾਢੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਨਿਸ੍ਚਿ. ਮਸੀਂ. ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਕੇ. "ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਮਨੁ ਕੀਆ ਧੀਰਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਨੀਡ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਛੀ ਦਾ ਆਲ੍ਹਣਾ. "ਬਾਂਧ ਨੀਡ ਉਹ ਬਸੈ ਸੁਖਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੀਡਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਡ (ਆਲ੍ਹਣੇ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾਹੋਇਆ, ਪੰਛੀ. ਖਗ.

ਨੀਡਜ. ਦੇਖੋ, ਨੀਡ. "ਸਰਬ ਬਿਹੰਗਾ ਗਿਰਹਿਂ ਨੀਡਜ ਤੇ." (ਨਾਪ੍)

ਨੀਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ. ਪੁਚਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ. ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨੀਅਤ.

ਉਂਚੋ ਕਰ ਕਰੈ ਤਾਂਹਿ ਉਂਚੇ ਕਰਤਾਰ ਕਰੈ
ਊਨੀ ਮਨ ਆਨੈ ਦੂਨੀ ਹੋਤ ਹਰਕਤ ਹੈ,
ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਧਨ ਧਰੈ ਸੈਂਤੈ*ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਬਿਧਿ ਘੋਰ ਪੈਂਚੈ
ਲਾਖ ਭਾਂਤਿ ਧਰੈ ਕੋਟਿ ਭਾਂਤਿ ਸਰਕਤ ਹੈ,
ਦੋਲਤ ਦੁਨੀ ਮੇਂ ਥਿਰ ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਰਹੀ ਨ "ਛੇਮ"
ਪਾਛੇ ਨੌਕਨਾਮੀ ਬਦਨਾਮੀ ਖਰਕਤ ਹੈ,
ਰਾਜਾ ਹੋਯ ਰਾਯ ਹੋਯ ਸਾਹ ਉਮਰਾਯ ਹੋਯ
ਜੈਸੀ ਹੋਤ ਨੀਤ ਤੈਸੀ ਹੋਤ ਬਰਕਤ ਹੈ.

੫ ਨਿਤ੍ਯ. ਸਦੈਵ. "ਨੀਤ ਨੀਤ ਘਰ ਬਾਂਧੀਅਹਿ, ਜੇ ਰਹਣਾ ਹੋਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਨੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨੀਤ ੫. "ਦੇਹ ਨ ਗੇਹ ਨ ਨੇਹ ਨ ਨੀਤਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਨਿਤ੍ਯ ਨਹੀਂ.

ਨੀਤਾਨੀਤ / **ਨੀਤਾਨੀਤਾ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਰ ਰੋਜ਼. ਸਦਾ. ਨਿਤ੍ਯ-ਪ੍ਰਤਿ. "ਸੋਭੁ ਨੀਤਾਨੀਤ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸਗਲ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਨ ਕੋਈ ਹੋਹਿ ਨੀਤਾ-ਨੀਤਾ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਨੀਤਿ. ਨਿਤ੍ਯ ਹੀ. ਹਰ ਰੋਜ਼. "ਰਵਿਦਾਸੁ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤਿ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) "ਦਾਤਨ ਨੀਤਿ ਕਰੇਹਿ." (ਤਨਾਮਾ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਉਹ ਰੀਤਿ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਦਮੀ ਸੁਮਾਰਗ ਚਲ ਸਕੇ। ੪ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਨਿਯਮ। ੫ ਰਾਜਸ੍ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਯੁਕ੍ਤਿ. ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਇੰਤਜਾਮ ਦੀ ਰੀਤਿ.

ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਧਰਮ ਧਰਮ ਹੀ ਤੇ ਸਭੈ ਸਿੱਧਿ
ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਆਦਰ ਸਗ੍ਯਾਨ ਬੀਚ ਪਾਈਐ,
ਨੀਤਿ ਤੇ ਅਨੀਤਿ ਛੂਟੈ ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖ ਲੂਟੈ
ਨੀਤਿ ਲੀਯੇ ਬੋਲੈ ਭਲੋ ਬਕਤਾ ਕਹਾਈਐ,
ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਰਾਜ ਰਾਜੈ ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ
ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਯਸ ਨਵਖੰਡ ਮਾਂਹਿ ਗਾਈਐ,
ਛੋਟਨ ਕੋ ਬਡੋ ਅਰੁ ਬਡੇ ਮਾਂਹਿ ਬਡੋ ਕਰੈ
ਤਾਂਤੇ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਰਾਜਨੀਤਿ ਹੀ ਸੁਨਾਈਐ.
(ਦੇਵੀਦਾਸ)

* ਜਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸੇ ਹੋਣ(The work on political ethics).
ਇਸ ਵੇਲੇ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਇਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ–ਸ਼ੁਕ੍ਰਨੀਤਿ, ਚਾਣਿਕਨਨੀਤਿ, ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ, ਯੁਧਿਸ਼ਿਰਨੀਤਿ ਅਤੇ ਵਿਦੁਰਨੀਤਿ.

ਨੀਤਿਗਜ਼. ਸੰ. ਨੀਤਿਜ੍ਞ. ਵਿ–ਨੀਤਿ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਨੀਤਿਘੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ.

ਨੀਤਿ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗ. (੧) ਸ਼ਾਮ (ਸ਼ਾਸਨ). ਪਜ਼ਾਰੇ ਵਚਨਾਂ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋਧ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ. (੨) ਦਾਨ. ਧਨ ਦੇਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ. (੩) ਦੰਡ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਲ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ. (੪) ਭੇਦ. ਫੋਟਕ ਪਾਕੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ.

ਨੀਦ | **ਨੀਂਦ** | **ਨੀਦੜੀ** | **ਨੀਂਦਾ** ਦੇਖੋ, ਨਿਦ੍ਰਾ. "ਨੀਦ ਭੂਖ ਸਭ ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਘਟ ਦੁਖ ਨੀਦੜੀਏ, ਪਲਸਉ ਸਦਾ ਪਗਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਾਵ–ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਆਵੈਗੀ ਨੀਦ ਕਹਾ ਲਗੁ ਸੋਵਉ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨੀਦ੍ਵਲਾ. ਸੰ. ਨਿਦ੍ਰਾਲੁ. ਵਿ–ਨੀਂਦ ਵਾਲਾ. "ਜਿਨਾ ਨੈਣ ਨੀਦ੍ਵਲੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨੀਧ. ਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨੀਧ.

ਨੀਧਸ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਧੌਂਸੇ ਦੀ ਧੁੰਕਾਰ.

ਨੀਧਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਧਨ. "ਨੀਧਨ ਕੋ ਧਨੁ ਨਾਮ ਪਿਆਰੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਧਨ.

ਨੀਧਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਧਰਾ ਅਤੇ ਨਿਰਾਧਾਰ. "ਨੀਧਰਿਆ ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਧਰ ਤੇਰੀ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਨੀਧਰਿਆਧਰ. ਵਿ–ਨਿਰਾਧਾਰਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ. ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ. "ਨੀਧਰਿਆਧਰ ਪਨਹਿ ਖੁਦਾਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨੀਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਦੰਬ ਬਿਰਛ। ੨ ਭੰਧੂਕ ਬਿਰਛ। ੩ (ਨੀ–ਅਪ) ਨੀਵਾਂ ਦੇਸ਼. ਡੂੰਘਾ ਥਾਂ। ੪ ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜ. ਦਾਮਨੇ ਕੋਹ.

ਨੀਂਬ | **ਨੀਬਾ** | **ਨੀਬੁ** ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬ ਅਤੇ ਨਿੰਮ. "ਨੀਂਬੁ ਭੁਇਓ ਆਂਬੁ, ਆਂਬੁ ਭੁਇਓ ਨੀਬਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਵਿਸ਼ਯ ਵਿਕਾਰ ਮਿੱਠੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੈਵੀਗੁਣ ਕੌੜੇ ਹਨ.

ਨੀਬੂ | **ਨੀਂਬੂ** ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬੂ.

ਨੀਮ. ਵਜ਼–ਨਿਸ਼ੇਧ. ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਆਦ। ੩ ਕਿਲਾ. ਗੜ੍ਹ. "ਨੀਮ ਗੁਆਲਿਅਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ." (ਭਗਤਾਵਲੀ) ੪ ਫ਼ਾ ਨਿੰਮ. ਨਿੰਬ। ੫ ਵਿ–ਅੱਧਾ. ਨਿਸਫ.

ਨੀਮਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨੈਮਿਸਾਰਣ੍ਯ.

ਨੀਮਚਾ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਖੰਭਾ.

ਨੀਮ ਜੋ. ਫ਼ਾ. ਅੱਧਾ ਜੌਂ. ਭਾਵ–ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ.

ਨੀਮਾ. ਵਿ–ਨੀਮ. ਨੀਵਾਂ। ੨ ਝੁਕਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਅੰਗਾ। ੫ ਵਿ–ਅੱਧਾ. ਅਧੰ.

ਨੀਮਾਸ੍ਤੀਨ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਧੀ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ ਫਤੂਹੀ.

ਨੀਮਿ. ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਨੀਮ ੧. "ਦਰੁ ਬੀਭਾ ਮੈ ਨੀਮਿ ਕੋ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਨੀਮੀ. ਵਿ–ਨੀਮ. ਨੀਵਾਂ। ੨ ਮਧਰੀ। ੩ ਘਟੀਆ. ਨੀਚਕ੍ਰਮ ਦੀ। ੪ ਵਜ਼–ਨਿਸ਼ੇਧ. ਨਹੀਂ. "ਕੰ ਨੀਮੀ ਸੈਂਭ੍ਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਨੀਯਤ. ਦੇਖੋ, ਨੀਅਤ ਅਤੇ ਨੀਤ ੪.

ਨੀਰ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. "ਜਮੁ ਨਹੀ ਆਵੈ ਨੀਰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨੀਅਰ। ੨ ਮੂਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬੁ. ਆਂਸੂ. ਹੰਝੂ। ੩ ਵਿਖੇਰਨਾ। ੪ ਵਰਤਾਉਣਾ. ਪਰੋਸਣਾ। ੫ ਸੰ. ਰਸ। ੬ ਜਲ. ਪਾਣੀ. "ਸ਼ਜਾਮਲ ਨੀਰ ਬਹੈ ਜਮਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੀਰਉ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਦੇਖੋ, ਨੀਅਰ. "ਨੀਰਉ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਉ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਨੀਰਚਰ. ਦੇਖੋ, ਜਲਚਰ.

ਨੀਰਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਰ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਮਲ। ੨ ਮੋਤੀ। ੩ ਮੱਛੀ। ੪ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨੀਰਜਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਲ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨੀਰਤਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਤਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਾਠ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨੀਰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਰ (ਪਾਣੀ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਮੇਘ. ਬੱਦਲ। ੨ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਦਦ (ਦੈਦ) ਨਹੀਂ.

ਨੀਰਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਰਧਰ. ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੀਰਧਿ.

ਨੀਰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰਧ ੧.

ਨੀਰਧਰੇ ਧੁਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਰਧਰ (ਮੇਘ) ਧੁਨਿ (ਨਾਦ). ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਘਨਾਦ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨੀਰਧਰ ਧੁਨਿ ਤਾਤ ਅਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਘਨਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰਾਵਣ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨੀਰਧਿ | **ਨੀਰਧੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਨੀਰਨਿਧਿ.

ਨੀਰਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰੋਸਣਾ. ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰ ੪. "ਮੈ ਨੀਰੇ ਅਨਿਕ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਜੋ ਸਉ ਭੋਜਨ ਮੈ ਨੀਰੇ." (ਵਡ ਮ: ੫) "ਜੋ ਸਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨੀਰੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਨਦੀਨ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੇਤੋ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕੰਮਾ ਘਾਹ ਨਿਖੇੜਨਾ.

ਨੀਰਨਾਇਕ | **ਨੀਰਨਾਥ** | **ਨੀਰਨਾਯਕ** | **ਨੀਰਨਾਯਿਕ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲਪਤਿ. ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਨੀਰਨਿਧਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੁੰਦਰ. ਜਲਨਿਧਿ.

ਨੀਰਪਤਿ. ਜਲਪਤਿ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਨੀਰਰਾਸਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨੀਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁੜੀ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਚਾਰਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਪਾਸ. "ਦੂਰਿ ਬਤਾਵਤ ਪਾਇਓ ਨੀਰਾ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੀਪਤਾ। ੪ ਨੀਰ. ਜਲ. "ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਕੋ ਹੇਰਹਿ ਨੀਰਾ। ਦੇਰਤ ਮ੍ਰਿਗ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਨੀਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ, ਮ੍ਰਿਗ ਸਮੀਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ.

ਨੀਰਾਰਾ. ਵਿ–ਨਿਰਾਲਾ. ਅਲੱਗ। ੨ ਅਲੇਪ. ਅਸੰਗ.

ਨੀਰਾਲਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਰ (ਜਲ) ਦਾ ਆਲਯ(ਘਰ), ਸਮੁੰਦਰ.

ਨੀਰਾਲਯਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਸਮੁਦਾਯ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨੀਰਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੀਰਾਲਯ.

ਨੀਰਾਲੈ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰਾਲਯ.

ਨੀਰਿ. ਪਾਣੀ ਨਾਲ. ਜਲ ਸ਼ੈ। ੨ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ. "ਪਾਹਣ ਨੀਰਿ ਤਰੇ." (ਬਾਵਨ)

ਨੀਰੀਐ. ਪਰੋਸੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰਨ ੧.

ਨੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰ ੬. "ਨੀਰੁ ਬਿਰੋਲੈ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮਰੜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਨੀਰੇ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰਨ ੧.

ਨੀਰੈ. ਪਰੋਸਦਾਹੈ. ਭੋਜਨ ਦਿੰਦਾ, ਦਿੰਦੀ ਹੈ. "ਸਾਰ ਸਮਾਲਿ ਮਾਤਾ ਮੁਖਿ ਨੀਰੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨੀਰ ੪। ੨ ਨੇੜੇ (ਸਮੀਪ) ਹੁੰਦਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਾ. ਤੁੱਲਜ ਹੁੰਦਾ. "ਕਾਮਧੇਨੁ ਸੰਤਰੇਨੁ ਨ ਨੀਰੈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਜਲ ਸ਼ੈ. ਪਾਣੀਂ ਤੋਂ. "ਜਿਉ ਮਛੁਲੀ ਬਿਨੁ ਨੀਰੈ ਬਿਨਸੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਨੀਲ. ਸੰ. ਨੀਲ. ਧਾ–ਰੰਗਣਾ,ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪੌਧਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. Indigo। ੩ ਨੀਲ ਪੌਧੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗ। ੪ ਸੱਟ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਪਿਆ ਨੀਲਾ ਦਾਗ। ੫ ਕਲੰਕ. ਦਾਗ਼. ਧੱਬਾ। ੬ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ. "ਜਾਮਵੰਤ ਸੁਖੇਨ ਨੀਲ." (ਰਾਮਾਵ) ੭ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਵ੍ਰਿੱਤ ਖੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਰਮਣਕ ਵਰ੍ਸ਼ ਦੀ ਹੱਦ ਪੁਰ ਹੈ। ੮ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਿਧਿ। ੯ ਨੀਲਮ ਮਣਿ। ੧੦ ਹਜ਼ਾਰ ਅਰਬ ਸੈਖ੍ਯਾ. ੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦। ੧੧ ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ। ੧੨ ਵਟ. ਬਰੋਟਾ. ਬੋਹੜ। ੧੩ ਵਿ–ਨੀਲਾ. ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ. "ਨੀਲ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਣੁ."(ਵਾਰ ਆਸਾ) ੧੪ ਮਲੀਨ.ਘਸੈਲਾ. "ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਅਗਨਿ ਇਕ ਠਾਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਮਲੀਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਅਗਨਿ. ਭਾਵ–ਤਾਮਸੀ ਅਤੇ ਰਜੋਗੁਣੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਸਨਾਰੂਪ ਅਗਨਿ। ੧੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ਼ੇਖ। ੧੬ ਅ ﻧﻴﻞ ਮਿਸਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਏਸ ਅਸਤ੍.

ਨੀਲਏਸ ਅਸਤ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਲ ਦਰਿਆ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼. "ਨੀਲ ਆਦਿ ਸਬਦੁਚਰਕੈ ਏਸਰੁ ਅਸਤ੍ਰ ਬਖਾਨ."(ਸਨਾਮਾ)

ਨੀਲਕੰਠ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਤੋਂ ਜ਼ਹਿਰ (ਕਾਲਕੂਟ) ਨਿਕਲੀ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਤਿੰਨੇ ਲੋਕ ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਗਏ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਸ਼ਿਵ ਕਾਲਕੂਟ ਪੀਗਏ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਠ ਨੀਲਾ ਹੋਗਿਆ. "ਨੀਲਕੰਠ ਨਰਹਰਿ ਨਾਰਾਯਣ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ਹੇ ਅਕਾਲ! ਤੂਹੀ ਨੀਲਕੰਠ ਨ੍ਰਿਸਿੰਹ ਅਤੇ ਜਲਸ਼ਾਯੀ (ਵਿਸਨੁ) ਹੈਂ। ੨ ਮੋਰ। ੩ ਚਿੜਾ. ਚਟਕ। ੪ ਗਰੁੜ। ੫ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਕਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ.

ਨੀਲਗਊ | **ਨੀਲਗਾਯ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਝ. ਗਵਯ.

ਨੀਲਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲ ੭। ੨ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਜਿਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਰ "ਉਤ੍ਕਮੰਡ" (Ootacamund) ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਰਮਣੀਕ ਪਹਾੜ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੭੫੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਇਹ ਮਦਰਾਸ ਤੋਂ ੩੫੬, ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੦੫੩ ਅਤੇ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੧੩੭੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਇੱਥੇ ਗਰਮੀ ਕਟਦੇ ਹਨ.

ਨੀਲਗ੍ਰੀਵ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਕੰਠ.

ਨੀਲਨਗ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਗਿਰਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੀਲ ੭. "ਮਣੀ ਨੀਲਨਗਜੰ ਲਖੰ ਸੀਸ ਨਜਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਅਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ਜਾਮਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਨੀਲਮ ਮਣਿ ਅਤੇ ਨੀਲਗਿਰਿ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਨੀਲਬਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਵਸਨ.

ਨੀਲਮ | **ਨੀਲਮਣਿ** ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਨੌ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. sapphire.

ਨੀਲਵਸਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਲਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ–ਨੀਲਾ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੀਲਾਂਬਰ ਧਾਰੀ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਨਿ ਗ੍ਰਹ। ੪ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ. "ਨੀਲਵਸਨ ਬਨਵਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ਹੇ ਅਕਾਲ! ਤੂ ਹੀ ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਵਨਮਾਲੀ ਹੈਂ। ੫ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ.

ਨੀਲਾ. ਵਿ–ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜਾ. ਗਹਾ. "ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਅਰ ਨੀਲੇ ਪੈਰ." (ਲੋਕੋ) ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਗਧੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ.

ਨੀਲਾਥੋਥਾ. ਸੰ. ਨੀਲਤੁੱਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਰ, ਜੋ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਤੂਤਿਯਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੀਲਾਬ. ਨੀਲ ਦਰਿਆ ਦਾ ਆਬ (ਜਲ). ੨ ਨੀਲਾ ਪਾਣੀ. ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾ ਜਲ। ੩ ਅਟਕ ਦਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਖਾਬ.

ਨੀਲਾਂਬਰ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਵਸਨ.

ਨੀਲਾਂਬਰੀ. ਨੀਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ ਬਲਰਾਮ। ੨ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ.

ਨੀਲਾਮ. ਪੁਰਤ. ਲੀਲਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੋਲੀ ਬੋਲਕੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਢੰਗ. ਸਭ ਤੋਂ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਵਧਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਸਤੁ ਵੇਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨੀਲਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਲਗਰ.

ਨੀਲੋਤਪਲ. ਸੰ. ਨੀਲੋਤ੍ਪਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਉਤ੍ਪਲ (ਕਮਲ). ੨ ਕੁਮੁਦ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ.

ਨੀਲੋਫ਼ਰ. ਫ਼ਾ ਨੀਲੂਫ਼ਰ ਦੇਖੋ, ਨੀਲੋਤਪਲ.

ਨੀਲੰਬਰ. ਨੀਲਾਂਬਰ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਵਸਨ.

ਨੀਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਯਾਦ. "ਜਿਨਿ ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਰਖਾਈ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦੇ ਦੇ ਨੀਵ ਦਿਵਾਲ ਉਸਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਨੀਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥ੍ਵਿ.

ਨੀਵਾਂ. ਵਿ–ਨੰਮ੍ਰ. ਝੁਕਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਨਿਰ-ਅਭਿਮਾਨ. ਹਲੀਮ। ੩ ਡੂੰਘਾ.

ਨੀਵਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟੀਹੋਈ ਰੱਸੀ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਲਾ. ਇਜ਼ਾਰਬੰਦ। ੩ ਧੋਤੀ. ਸਾੜ੍ਹੀ। ੪ ਮੂਲ ਧਨ. ਪੂੰਜੀ.

ਨੀਵੀ. ਦੇਖੋ, ਨੀਵਿ। ੨ ਵਿ–ਨੀਵੀਂ. ਨੰਮ੍ਰ। ੩ ਛੋਟੀ. ਤੁੱਛ. "ਹਮ ਨੀਵੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਤਿ ਊਚਾ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੪ ਜ਼ਾਉਂਨੀ.

ਨੁ. ਵਿ–ਨੌ. ਨਵ. "ਚਾਪ ਨੁ ਟੰਕ ਤੇ ਛੋਰਤ ਹੈਂ ਸਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਨੌਂ ਟਾਂਕ ਦੀ ਕਮਾਣ ਤੋਂ ਤੀਰ ਛਡਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਧਾ–ਸ੍ਤੁਤਿ ਕਰਨਾ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨਾ).

ਨੁਸਖ਼ਾ. ਅ ਨੁਸ੍ਖ਼ਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਖਿਆਹੋਇਆ ਕਾਗ਼ਜ। ੨ ਕਾਪੀ. ਪੁਸ੍ਤਕ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿ। ੩ ਵੈਦ੍ਯ ਦਾ ਲਿਖਿਆਹੋਇਆ ਉਹ ਪਰਚਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਹੋਵੇ. Prescription.

ਨੁਸਰਤ. ਅ ਨੁਸ੍ਰਤ ਨੁਸਰਤ. ਕੁਮਕ. ਸਹਾਇਤਾ. "ਨੁਸਰਤ ਬੇ ਦਰੰਗ." ਦੇਖੋ, ਦੇਗ ਤੇਗ਼ ਫ਼ਤਹ.

ਨੁਸਰਤਖ਼ਾਨ. ਮਲੇਰੀ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਨਾਹਰਖ਼ਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ.

ਨੁਹ. ਦੇਖੋ, ਨੂਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੌਹ। ੩ ਫ਼ ਨੌ. ਨਵ.

ਨੁਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਹਾਰ.

ਨੁਹੁ. ਫ਼ਾ ਨੁਹ੍ ਨਵਮ. ਨੌਮਾਂ.

ਨੁਕਸ. ਅ ਨੁਕ੍ਸ ਨੁਕ਼ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋਸ਼. ਖ਼ਰਾਬੀ। ੨ ਕਸਰ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ.

ਨੁਕਸਾਨ. ਅ ਨੁਕ੍ਸਾਨ ਨੁਕ਼ਸਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਨਿ. ਜ਼ਿਆਨ. ਫ਼ਤਿ। ੨ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ.

ਨੁਕਤਹ ਅ ਨੁਕ੍ਤਹ ਨੁਕ਼ਤ੍ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿੰਦੀ,
ਨੁਕਤਾ ਸ਼ਿਫ਼ਰ. "ਇੱਕਤੁ ਨੁਕਤੈ ਹੋਇਜਾਇ ਮਹਰਮ ਮੁਜਰਮ ਖੈਰ ਖੁਆਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਅ ਨੁਕ੍ਤਹ ਬਾਰੀਕ ਬਾਤ. ਉੱਤਮ ਉਕ੍ਤਿ. ਕਟਾਕ੍ਸ਼. "ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਨੁਕਤਾ ਸਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਢੁਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰ. ਨਕ੍ਕ. ਪਰਨਾ. "ਸਿਰ ਪਰ ਨੁਕਤਾ ਜੁਗਲ ਗਜ." (ਨਾਪ) ਦੋ ਗਜ਼ ਦਾ ਸਾਫ਼ਾ.

ਨੁਕਤਾਚੀਂ. ਵਿ–ਬਾਰੀਕ ਬਾਤ ਚੁਗਣ (ਫੜਨ) ਵਾਲਾ. ਦੋਸ਼ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਐਬਜੋ. Caviller। ੨ ਨੁਕਤਚਾਂ. ਸੂਖ਼ਨਚੀਂ. Critic.

ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ. ਫ਼ਾ ਨੁਕ੍ਤਹ ਚੀਨੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਰੀਕ ਬਾਤ ਚੁਗਣੀ. Criticism। ੨ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਵਿਚਾਰ. ਸਮਾਲੋਚਨਾ। ੩ ਦੋਸ਼ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛਿਦ੍ ਢੂੰਡਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਨੁਕਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨੁਗਦੀ.

ਨੁਕ਼ਰਾ. ਅ ਨੁਕ੍ਰਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਂਦੀ. ਰਜਤ। ੨ ਚਾਂਦੀਰੰਗਾ ਘੋੜਾ.

ਨੁਕਲ. ਅ ਨੁਕ੍ਲ ਨੁਕ਼ਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੂੰਹ ਦਾ ਸਵਾਦ ਸ੍ਵਾਰਣ ਲਈ ਮਾਸ ਆਦਿ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਖਾਧੀਜਾਵੇ. "ਕਰਜੋ ਪਾਨ ਮੁਖ ਨੁਕਲ ਮੰਗਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਨਕ਼ਲ ਦੀ ਥਾਂ ਕਈ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਨੁਕਲ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਨੁਖਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨੁਕਸਾਨ.

ਨੁਖਸਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਹੋਇ ਨੁਖਸਾਨੀ ਅੰਬੁ ਰੋਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਨੁਖਾ. ਸੰ. ਨ੍ਰਣਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਵਹੁਟੀ, ਨੂੰਹ.

ਨੁਖ਼ਸ੍. ਫ਼ਾ ਨੁਖ਼੍ਸ਼ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲੇ. ਪ੍ਰਥਮ.

ਨੁਗਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੰਗ ਸਰਦਾਈ ਆਦਿ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਫੋਗ, ਜੋ ਛਾਣਨ ਵੇਲੇ ਪੋਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨੁਗਦਾ ਮਾਰਨਾ.

ਨੁਗਦਾ ਮਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੰਗ ਛਾਣਕੇ ਜੋ ਨੁਗਦਾ ਪੋਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ, ਉਸ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵੱਟਕੇ ਵੈਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈਕੇ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪੁਰ ਮਾਰਨੀ. ਭੰਗੜ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ–"ਆਇਆ ਨੁਗਦਾ,ਤੇਰੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁਗਦਾ." ਆਦਿ. "ਸਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਸਿਰ ਨੁਗਦਾ ਮਾਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨੁਗਦੀ. ਫ਼ਾ ਨੁਗ਼ਦੀ ਨਖ਼ੁਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੁਕਤੀ. ਨਖ਼ੁਦ (ਛੋਲਿਆਂ) ਦੇ ਆਟੇ (ਬੇਸਣ) ਦੀ ਘੀ ਅਥਵਾ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਤਲੀਹੋਈ ਨਮਕੀਨ ਪਕੌੜੀ। ੨ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਪਾਗੀਹੋਈ ਮਿੱਠੀ ਨੁਗਦੀ. "ਨੁਗਦੀ ਅਰੁ ਸੇਵਕੀਆਂ ਚਿਰਵੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨੁਚਾਰਾ. ਨ–ਉਚਾਰਾ. ਨਾ ਆਖਿਆ. "ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੈ ਤਿਨ ਪਾਨਿ ਨੁਚਾਰਾ."(ਰੁਦ੍ਵਾ) ਪਾਣੀ ਨਾ ਮੰਗਿਆ.

ਨੁਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ-ਗਈ ਹੈ.

ਨੁਤ੍ਫ਼ਹ. ਅ ਨੁਤ੍ਫ਼ਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੀਰਜ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ. "ਨੁਤ-ਫਿਓਂ ਮਾਸ ਉਪਜਈ ਮਾਸਹੁ ਜੁੱਸੇ ਪਾਕ." (ਜਸਾ) ੨ ਔਲਾਦ. ਸੰਤਾਨ.

ਨੁਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼. "ਸੁਨੀ ਨੁਤਿ ਗੌਰਤਾਤ."(ਨਾਪ)"ਨੁਤਿਹ ਬਖਾਨਤ ਆਨਦਕੰਦਾ." (ਨਾਪ) ੨ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਬੰਦਨਾ. ਨਮਸਕਾਰ.

ਨੁਦ. ਸੰ. ਨ੍ਰੁਦ. ਧਾ. ਧਕੇਲਣਾ, ਹੱਕਣਾ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ.

ਨੁਦਯ ਨ–ਉਦਯ. ਵਿ–ਗੁਪਤ. ਲੁਪ।
ਨੁਦੈ ੨ ਨਮੂਦਾਰ. ਪ੍ਰਗਟ. "ਪੁੰਨ ਕੇ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੁਦੈ ਭਯੇ." (ਸ਼ੁਖਰ) ਦੇਖੋ, ਨੁਦ ਧਾ.

ਨੁਮਾ. ਫ਼ਾ ਨੁਮਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਵਾਲਾ (ਵਾਨ) ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਰਹਨੁਮਾ.

ਨੁਮਾਇਸ਼ ਫ਼ਾ ਨੁਮਾਇ਼ਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ.
ਨੁਮਾਯਸ਼ ਦਿਖਾਵਾ। ੨ ਆਡੰਬਰ। ੩ ਉਹ ਮੇਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਭੁਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂਜਾਣ. ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਨੀ.

ਨੁਰਾਤੇ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰਾਤ੍ਰ.

ਨੁਰੰਗਾ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਤ੍ਸ਼ਾਹ. "ਦਿੱਲੀਪੁਰ ਕੋ ਗਯੋ ਨੁਰੰਗਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਨੁਰੰਗਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ.

ਨੁਵਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨਵਾਹ.

ਨੂ ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. ਕੋ.
ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿ.

ਨੂਹ. ਅ ਨੂਹ੍ ਵਿਲਾਪ. ਕੀਰਨੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇੱਕ ਪੈਗ਼ੰਬਰ. Noah. ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਾਈ-ਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਆਦਮ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੱਸਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਜਦ ਇਸ ਦੀ ੫੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਈ, ਤਦ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਤਿੰਨ ਬੇਟੇ (ਸਾਮ, ਹਾਮ ਅਰ ਯਾਫ਼ਸ) ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਘੋਰ ਪਾਪ ਹੋਰਹੇ ਸਨ, ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਗਰਕ ਕਰਦੇਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਨੂਹ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਜੋੜਾ ਲੈਕੇ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੇ, ਅਰ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ, ਓਹ ਪ੍ਰਲੈ ਤੋਂ ਬਚਜਾਣਗੇ. ਨੂਹ ਨੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਮੀ, ਪੰਜਾਹ ਹੱਥ ਦੀ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਤੀਹ ਹੱਥ ਉੱਚੀ ਬੇੜੀ ਬਣਾਈ. ਉਸ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁਟੰਬ ਅਰ ਹਰ ਨਸਲ ਦੇ ਜੀਵ ਜੰਤਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਰਾਲ ਨਾਲ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਇਹ ਕਾਰਜ ਹੋਲਿਆ, ਤਾਂ ੪੦ ਦਿਨ ਮੂਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਜਲ ਵਿੱਚ ਡੋਬੀਗਈ,ਅਰ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੋਂ ੧੫ ਹੱਥ ਪਾਣੀ ਉੱਚਾ ਚੜ੍ਹਗਿਆ. ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨੂਹ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਸਮੇਤ ਕਿਸ਼ਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਅਰ ਜੋ ਜੀਵ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ. ਨੂਹ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨੌ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ. ਨੂਹ ਸ਼ਬਦ "ਮਨੂ" ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨੂੰਹ.

ਨੂੰਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਨੁਸਾ. ਬੇਟੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ.

ਨੂਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਵਣ. ਲੂਣ. ਨਮਕ.

ਨੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਤ। ੨ ਨੂਤਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਨੂਤਨ.

ਨੂਤਨ ਸੰ. ਨੂਤਨ. ਵਿ–ਨਵਾਂ. ਨਵੀਨ. ਨਯਾ।
ਨੂਤਨੋ ੨ ਤਾਜ਼ਾ. ਸੱਜਰਾ। ੩ ਅਣੋਖਾ. ਅਨੂਠਾ.

ਨੂਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਹਤੂਤ ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਫਲ.

ਨੂਨ. ਲੂਣ. ਦੇਖੋ, ਨੂਣ। ੨ ਘੱਟ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਯੂਨ.

ਨੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਯੂਨਤਾ. "ਪਹਿਰੇ ਬਿਨਾ ਨੂਨਤਾ ਜੋਊ." (ਨਾਪ)

ਨੂਪਰ ਸੰ. ਨੂਪੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਝਾਂਜਰ.
ਨੂਪੁਰ

ਨੂਰ. ਅ ਨੂਰ੍ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ. ਉਜਾਲਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ. "ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸ਼ੋਭਾ। ੪ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ. ਜਸੋਤਿਰੂਪ। ੫ ਪਾਕਦਾਮਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ.ਇਹ ਨਵਾਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ. "ਹੁਰ ਨੂਰ ਮੁਸਕ ਖੁਦਾਇਆ ਬੈਦਗੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੀਆਂ ਅਪਸਰਾ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਹੈ। ੬ ਨਾਰ (ਅਗਨਿ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ ਇੱਕ ਚੋਟਕੀ ਰਾਣੀ, ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਯੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਗਵਾ ਰਹੀ ਸੀ.*ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਇਆ.

ਨੂਰਜਹਾਂ. ਨੂ਼ਰਜਹਾਂ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ਯਾਸ (ਇਤਮਾ-ਦੁੱਦੌਲਾ) ਦੀ ਬੇਟੀ, ਜੋ ਸਨ ੧੫੬੧ ਵਿੱਚ ਜੰਮੀ. ਇਹ ਅਸਦਖ਼ਾਨ ਅਰ ਆਸਫ਼ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਭੈਣ, ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਪਰਮਪਿਆਰੀ ਬੇਗਮ ਸੀ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੇਰਅਫ਼ਗਨਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ ਸੀ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਵਾਕੇ ਸਨ ੧੬੧੧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਬੇਗਮ ਬਣਾਈ ਅਰ ਮੇਹਰੁੱਨਿਸਾ ਦੀ ਥਾਂ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ. ਇਹ ਵਡੀ ਦਾਨਾ ਮਲਿਕਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਂਦੀ ਰਹੀ.ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੪੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ ਅਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਮਕ਼ਬਰੇ (ਸ਼ਾਹਦਰੇ) ਦਫ਼ਨ ਕੀਤੀ-ਗਈ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਗੀਰ.

ਨੂਰਦੀਂ ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ.
ਨੂਰਦੀਨ

ਨੂਰਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ.ਇੱਥੇ ਦੇ ਪੀਰਮੁਹੰਮਦ ਸੈਯਦ

*ਉੱਥੇ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੂਸੇ ਔਰਤ ਹੈ ਸੀ. (ਜਸਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੇ ਲੱਲ ਦੇ ਮਕਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਤ ਸ਼ਨਾਖਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਪੀਰ ਹਨ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਹੈ ਅਰ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਪੂਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. "ਬਾਸੀ ਨੂਰਪੁਰੇ ਕੋ ਸੁਭੁਮਤਿ ਮਗ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਮਿਲਨ ਚਹੰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਪੀਰਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਸਲੋਹ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਨੂਰਮਹਲ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਫਲੌਰ ਦਾ

ਨੂਰਮਹਿਲ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਥਾਣਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂਰਮਹਲ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਾਈਂ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਇੱਥੇ ਦੋ ਥਾਂ ਹਨ. ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਪਾਸ ਛੀਂਬਿਆਂ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਪਾਸ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ੨ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ। ੩ ਗਜ਼ਾਨ ਸਹਿਤ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਨੂਰਮਹਲ ਕੋ ਸੋਧਕੈ ਗੁਰੁਬਲ ਧਸੈ ਜੁ ਦਾਸ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੫ ਨੂਰਜਹਾਂ ਬੇਗਮ ਦੀ ਭੀ ਨੂਰਮਹਲ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ.

ਨੂਰਮਹਿਲ ਦੀ ਸਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ.

ਨੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨੂਰ.

ਨੇ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਸਕਰਮਕ ਭੂਤ ਕਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਜਿਵੇਂ–"ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ"। ੨ ਕ੍ਰਿਯਾਬੋਧਕ ਹਨ. ਹੈਨ. ਜੈਸੇ–"ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇਨੇ"। ੩ ਨਿਹ (ਨਿਸ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ– "ਨੇਕਲੰਕੀ ਸਰੂਪੇ." (ਜਾਪੁ)

ਨੇਉਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨੇਵਜਾ.

ਨੇਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਂਦਾ.

ਨੇਸ. ਫ਼ਾ ਨੇਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੰਗ, ਦੰਸ਼। ੨ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਦੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਚੀਰਦੇ ਅਤੇ ਪਾੜਦੇ ਹਨ। ੩ ਨੇਸ੍ਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨੇਸ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਕਸਨੇਸ ਦਸ-ਤੰਗੀਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਨੇਸਟਾ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਘਰਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਅਟਾਰੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਇਹ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮੁਜੰਗ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਂਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਢਿੱਲੀ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਖੂਹ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਸ੍ਟਾ.

ਨੇਸਤ. ਫ਼ਾ ਨੇਸ੍ਤ ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸੰ. ਨਾਸ੍ਤਿ. ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਨੇਸੁਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ. ਨੈਕ ਸਾ.

ਨੇਸ੍ਟਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ੍ਟਾ.

ਨੇਸ੍ਟੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ੍ਟਾ। ੨ ਸੰ. ਨੈਸ੍ਟਿਕ. ਵਿ–ਨਿਸ੍ਟਾ (ਨਿਸ਼੍ਠੇ) ਵਾਲਾ। ੩ ਗਜ਼ਾਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ.

ਨੇਸ੍ਤੀ. ਫ਼ਾ ਨੇਸ੍ਤੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸੁਸਤੀ। ੩ ਬਰਬਾਦੀ. ਤਬਾਹੀ.

ਨੇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਨੇਹ. ਪਜ਼ਾਰ. ਮੁਹੱਬਤ। ੨ ਤੇਲ.

ਨੇਂਹ "ਸਪਤ ਸੁਹਾਗਣਿ ਨੇਹ ਚੜ੍ਹਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੇਹ ਨਾਨਾਸ੍ਤਿ ਕਿੰਚਨ.* ਇਹ (ਇਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ) ਨਹੀਂ ਨਾਨਾ ਪਨ (ਅਨੇਕਤਾ) ਕੁਝ ਭੀ.

ਨੇਹਨਿਬਾਹਨ. ਸਨੇਹ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦਾ ਇੱਕਰਸ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ. ਸਨੇਹ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ਼ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣਾ.

*ਸਨਸੈਵਾਨੁ ਦ੍ਰਸ੍ਟ੍ਯਂ ਜੇਹਨਾਨਾਸ੍ਤਿ ਕਿਂਚਨ. (ਵ੍ਰਿਹਦਾਰਣ੍ਯਕ ਅ: ੪, ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ੪, ਮੰਤ੍ਰ ੧੯) ਮਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵੇਖਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਇਸ (ਆਤਮਾ) ਵਿੱਚ ਨਾਨਾਪਨ (ਅਨੇਕਤਾ) ਜਰਾ ਭੀ.

ਸੀਖੇ ਰਸਗੀਤਿ ਸੀਖੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਬੈ
ਸੀਖੇ "ਕੋਸੋਰਾਯ" ਮਨ ਮਨ ਕੋ ਮਿਲਾਯਬੋ,
ਸੀਖੇ ਸੋਂਹੈਂ ਖਾਨ ਨਟ ਤਾਨ ਮੁਸ੍ਕਾਨ ਸੀਖੇ
ਸੀਖੇ ਸੈਨ ਬੈਨਨ ਮੋ ਹੱਸਬੋ ਹੱਸਾਯਬੋ,
ਸੀਖੇ ਚਾਹ ਚਾਹ ਸੋਂ ਜੁ ਚਾਹ ਉਪਜਾਯਬੋ ਕੀ
ਜੈਸੀ ਕੋਊ ਚਾਹੈ ਚਾਹ ਤੈਸੀ ਵਾਂਹ ਚਾਹਬੋ,
ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਸੀਖੇ ਏਸੀ ਬਾਤੈਂ ਘਾਤੈਂ ਤਾਂਤੇ ਤਬ
ਤਹਾਂ ਕਤੋ ਨ ਸੀਖਨੋ ਨੈਕ ਨੇਹ ਕੋ ਨਿਬਾਹਬੋ ?

ਗਾਹਬੋ ਸਾਗਰ ਕੋ ਨ ਕਛੂ ਫਿਰ
ਡਾਰਬੋ ਸਤ੍ ਸਮੂਹ ਅਛੋਹ ਕੋ,
ਢਾਹਬੋ ਮੇਰੁ ਕੋ ਬਾਤ ਕਿਤੀ ਫਿਰ
ਪਾਵਕ ਬੀਚ ਉਮਾਹਬੋ ਦੇਹ ਕੋ,
ਤਜੋਂ ਕਵਿ ਗ੍ਯਾਲ ਵਿਸਾਹਬੋ ਦੁੱਖ
ਕਹਾਂ ਫਿਰ ਚਾਹਬੋ ਸਿੱਘ ਸਤੇਹ ਕੋ
ਬਾਹਬੋ ਤੇਗ ਕੋ ਹੈ ਸਹਿਜਾ ਸੁ
ਪਰੈ ਕਠਿਨਾ ਜੁ ਨਿਬਾਹਬੋ ਨੇਹ ਕੋ.

ਨੇਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੱਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਹੁ ਧਾ। ੨ ਅ ਨਹੀ. ਮਬਨ (ਰਿਜ਼ਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮਟਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. "ਜਿਨਿ ਬਾਸੁਕ ਨੇਤ੍ਰੈ ਘਤਿਆ ਕਰਿ ਨੇਹੀ ਤਾਣੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੪ ਅ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ.ਪੇਸ਼ਬੀਨੀ.ਆਕਬਤ ਅੰਦੇਸ਼ੀ. "ਰਣਿ ਰੂਤਉ ਨਰ ਨੇਹੀ ਕਰੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੫ ਸੰ. ਸ੍ਨੇਹਿਨ. ਵਿ–ਸਨੇਹੀ. ਨੇਹ (ਸ੍ਨੇਹ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰੁਚਰਨਨ ਕੋ ਨੇਹੀ." (ਗੁਰੁਪਦ)

ਨੇਹੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਨੇਹ. ਪਜ਼ਾਰ. "ਜਿਸੁ ਪਜ਼ਾਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ, ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿਚਲੀਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੨)

ਨੇਕ. ਫ਼ਾ ਨੇਕ੍ ਵਿ–ਚੱਛਾ. ਭਲਾ. ਉੱਤਮ. "ਖੀਵੀ ਨੇਕ ਜਨ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੩ ਹਿੰਦੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ। ੪ ਵਿ–ਨ–ਏਕ. ਅਨੇਕ. "ਨਰ ਨਾਰਨ ਨੇਕ ਮਤੈ." (ਕਲਕੀ) ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਮਤ। ੫ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ੪੦੫ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ ਵਿੱਚ ਨਕ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ–"ਤਹਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਜੀ ਬਹੇ ਨੇਕ ਜੈਸੇ." ਅੰਗ ੧੭੧. ਘੋੜੇ ਮਗਰਮੱਛ ਜੇਹੇ.

ਨੇਕਖ਼ੂ. ਫ਼ਾ. ਚੱਛੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ.

ਨੇਕਚਲਨ. ਚੱਛੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ. ਸਦਾਚਾਰੀ.

ਨੇਕਨਾਮ. ਚੱਛੇ ਨਾਉਂ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਯਸ਼ ਵਾਲਾ.

ਨੇਕਬਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਨੇਕ੍ਬਖ਼੍ਤ ਵਿ–ਚੱਛੇ ਭਾਗ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ.

ਨੇਕਲੰਕ ਵਿ–ਨਿਸ੍ਕਲੰਕ. ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਦਾਗ਼ ਤੋਂ

ਨੇਕਲੰਕੀ ਬਿਨਾ. "ਕਲੰਕੈ ਬਿਨਾ, ਨੇਕਲੰਕੀ ਸਰੂਪੇ." (ਜਾਪੁ)

ਨੇਕਾ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਤਸੀਲ ਕ਼ਸੂਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ.

ਨੇਕੀ. ਫ਼ਾ ਨੇਕੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਲਾਈ। ੨ ਸੱਜਨਤਾ.

ਨੇਖ. ਸੰ. ਨਖਿਸ਼. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਪ੍ਰੇਰਕ. "ਬੀਰ ਬਹੁੜੇ ਨੇਖ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨੇਖਾਸ. ਅ ਨੱਖ਼ਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਵੇਚੇਜਾਣ. "ਕਿਉ ਨੇਖਾਸ ਬਿਕਾਈ ?" (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਹਰੀਸ਼ਚੰਦ੍ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਕਜੋਂ ਵਿਕਦਾ ? ੨ ਬਰਦਹਫ਼ਰੋਸ਼.

ਨੇਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਗ. ਲਾਗੀਆਂ ਦਾ ਹੁੱਕ. ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਸਮੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਇਨਾਮ. "ਆਯਕੈ ਨਿਕੇਤ ਲੀਨ ਬੇਦੀਕੁਲਕੇਤੁ ਨੇਗ." (ਨਾਪ੍)

ਨੇਗੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਗੀ. ਨੇਗ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ। ੨ ਕਾਂਗੜੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਨੇਗੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੁਖੀਆ. ਸਰਦਾਰ। ੩ ਡਿੰਗ. ਨਾਈ.

ਨੇਚਾ. ਫ਼ਾ ਨੇਚਾ. ਹੁੱਕੇ ਦੀ ਨੜੀ.

ਨੇਜਬਾਜ. ਫ਼ਾ ਨੇਜ਼ਹ੍ਬਾਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੇਜ਼ਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਨੇਜਬਾਜ ਬਹੁ ਬੀਰ ਸੰਘਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਨੇਜਾ. ਫ਼ਾ ਨੇਜ਼ਹ. ਸੰ. ਨੇਕਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਲਾ. ਬਰਛਾ. "ਨੇਜਾ ਨਾਮ ਨੀਸਾਣੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਝੰਡਾ। ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ, ਜੋ ਸੱਤ ਹੱਥ (ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਗਜ) ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੇਜਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੱਤ ਹੱਥ ਭਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. "ਸੂਰਜ ਸਵਾ ਨੇਜੇ ਉੱਤੇ ਆਨ ਠਹਿਰੇ." (ਹੀਰ ਵਾਰਸਸ਼ਾਹ) ੪ ਚਿਲਗੋਜ਼ੇ (ਨੇਉਜੇ) ਨੂੰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਨੇਜਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨੇਵਜਾ.

ਨੇਜੈ. ਨੈਜ. ਨਦੀਜ. ਨੈ (ਗੰਗਾ ਨਦੀ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ. "ਅਰਜਨ ਧ੍ਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਅੰਬਰੀਕ੍ ਨਾਰਦ ਨੇਜੈ,"(ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)[2] ੨ ਸੰ. ਨਯਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਯ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਤੋਂ ਜ (ਉਪਜਿਆ) ਬ੍ਰਹਮਾ, ਚਤੁਰਾਨਨ. ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਨਾਭਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾਹੋਏ ਕਮਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਨੇਤ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਤ੍ਯ. "ਕਰੀ ਮ੍ਰਿਗ ਨੇਤ ਹਰੈਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਨਿੱਤ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰਦੇ ਹਨ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਨੇਤ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਨਿਯਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਠਹਿਰਾਈ ਬਾਤ. ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ ਮੁਕੱਰਿਰ ਕੀਤੀ ਹੋਨਹਾਰ. "ਨੇਤ ਕਰਤਾਰ ਕੀ ਨ ਮਿਟੈ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਦੇਖੋ, ਨੇਤਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨੇਤਿ.

ਨੇਤ ਨੇਤ. ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ. ਨ–ਇਤਿ, ਨ–ਇਤਿ. ਆਤਮਾ ਸ਼ਰੀਰ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ, ਮਨ ਨਹੀਂ. ਭਾਵ–ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. "ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਥੰਤਿ ਬੇਦਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨੇਤਰ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤ੍ਰ। ੨ ਨ–ਇਤਰ. ਹੋਰ (ਅਨਜ) ਨਹੀਂ.

ਨੇਤਾ. ਸੰ. ਨੇਤ੍ਰ. ਵਿ–ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ.

ਨੇਤਿ. ਨ–ਇਤਿ. ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੇਤੀ ੨.

ਨੇਤ੍ਰਿ ਨੇਤਿ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤ ਨੇਤ. "ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਬਣ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਤ." (ਜਾਪੁ)

ਨੇਤੀ. ਸੰ. ਨੇਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਲਪੇਟੀਹੋਈ ਰੱਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਧਾਣੀ ਘੁਮਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤ੍ਰਾ। ੨ ਨੇਤਿ, ਹਠਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇੱਕ ਗਿੱਠ ਲੰਮਾ ਸੂਤ ਦਾ ਭੋਰਾ ਬਾਰੀਕ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਮੁਖ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕੱਢਣਾ, ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਭੋਰੇ ਦੇ ਫੜਕੇ ਨੱਕ ਅਤੇ ਕੰਠ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ.

ਨੇਤੀ ਧੌਤੀ. ਦੇਖੋ, ਧੌਤੀ ੩ ਅਤੇ ਨੇਤੀ ੨.

ਨੇਤ੍ਰ. ਨੇਤ੍ਰ. "ਧਨ ਓਹ ਮਸਤਕ, ਧਨੁ ਤੇਰੇ ਨੇਤ੍ਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨੇਤ.

ਨੇਤੈ. ਨਿਤ੍ਯ ਹੀ. "ਏਕੈ ਏਕੀ ਨੇਤੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਨੇਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵੱਲ ਮਨ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਲੈ ਜਾਵੇ. ਨਯਨ. ਅੱਖ. ਚਸ਼ਮ. ਚਕ੍ਸ਼. "ਨੇਤ੍ਰ ਪੁਨੀਤ ਪੇਖਤ ਹੀ ਦਰਸ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਲਪੇਟੀ ਰੱਸੀ। ੩ ਬਿਰਛ ਦੀ ਜੜ। ੪ ਨਾੜੀ. ਰਗ। ੫ ਰਥ। ੬ ਦੋ ਸੰਖਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਜੋਂਕਿ ਨੇਤ੍ਰ ਦੋ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਨੇਤ੍ਰਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤ੍ਰ ੨. "ਨੇਤ੍ਰਉ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਮ: ੧) ਅਵਿਦ੍ਯਾਨੀਂਦ ਦਾ ਨਾ ਆਉਣਾ ਨੇਤ੍ਰਾ ਹੈ.

ਨੇਤ੍ਰਛਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਪਪੋਟਾ.

ਨੇਤ੍ਰਜਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬੁ. ਆਂਸੂ. ਹੰਝੂ. ਅਬ੍

ਨੇਤ੍ਰਠੋਕਾ. ਖ਼ਾ. ਸੁਰਮਾ. ਅੰਜਨ.

ਨੇਤ੍ਰਤ੍ਰੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਜਿੱਥੇ ਸਤੀਰੂਪ ਵਿੱਚ ਡਿਗੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ. ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਦਾ ਪਹਾੜ. "ਨੇਤ੍ਰਤ੍ਰੰਗ ਕੋ ਚਰਨ ਤਰ ਸਤਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਤਰੰਗ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਨੈਣਾਦੇਵੀ.

ਨੇਤ੍ਰਫੋਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਖ ਦਾ ਫੁਰਨਾ. ਨਿਮੇਸ਼. "ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾਕਾ ਨੇਤ੍ਰਫੋਰੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨੇਤ੍ਰੰਜਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੇਤ੍ਰ ਰੰਗਣ ਦਾ ਰੰਗ. ਕੱਜਲ. ਸੁਰਮਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੇਤ੍ਰਾ. ਸੰ. ਨੇਤ੍ਰ. ਰੱਸੀ. "ਬੈਲ ਕਉ ਨੇਤ੍ਰਾ ਪਾਇ ਦੁਹਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਮਧਾਣੀ ਦੀ ਰੱਸੀ. "ਜਿਨਿ ਬਾਸਕੁ ਨੇਤ੍ਰੈ ਘਤਿਓ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)
"मन्थानं मन्दरं कृत्वा तथा नेत्रञ्च वासुकिम्."
(ਮਹਾਭਾਰਤ, ਪਰਵ ੧, ਅ: ੧੮)

ਨੇਤ੍ਰਾਂਬੁ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਤ੍ਰ–ਅੰਬੁ. ਨੇਤ੍ਰਜਲ. ਹੰਝੂ. ਆਂਸੂ. ਅਸ਼ੂ.

ਨੇਤ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤਾ.

ਨੇਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤਾ। ੨ ਸੰ. ਨੇਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਦਾਰਨੀ। ੩ ਲਕਮੀ। ੪ ਨਦੀ। ੫ ਨੇਤ੍ਰੀਂ. ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਸੇ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ. "ਨੇਤ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੇਖਣਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਨੇਧਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਧਾਨ. "ਗੁਣਦਾਤਾ ਨੇਧਾਨੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਨੇਪਥ. ਸੰ. ਨੇਪਥਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ ਭੂਸ਼ਣ ਆਦਿ ਵੇਸ਼। ੨ ਨਾਟਕ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਪੜਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਪੜਦਾ. ਕਨਾਤ.

ਨੇਪਰ. ਦੇਖੋ, ਨੂਪਰ.

ਨੇਪਾਲ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹਿੰਦੂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਤਿੱਬਤ, ਪੂਰਵ ਸਿਕਿਮ ਰਾਜਜ ਅਤੇ ਦਾਰਜਿਲਿੰਗ, ਦੱਖਣ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਯੂ. ਪੀ. ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਪੱਛਮ ਕਮਾਊਂ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਨਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਗੋਰਖਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਿਭੂਮਿ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫੪,੦੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੫੦੦੦੦੦੦ ਹੈ. ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਠਮਾਂਡੂ (Khatmandu) ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੨੬੪੬ ਫੁਟ ਹੈ.

ਨੇਫ਼ਾ. ਫ਼ਾ نفیر ਸੰਗਜਾ–ਪਜਾਮੇ ਆਦਿ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਲੇ (ਇਜ਼ਾਰਬੰਦ) ਪਾਉਣ ਦਾ ਥਾਂ.

ਨੇਬ. ਫ਼ਾ نائب ਨਾਯਬ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਇਬ. ਮੰਤ੍ਰੀ. "ਕਾਮ ਨੇਬ ਸਦਿ ਪੁਛੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਕਿਆ ਲਸਕਰ ਕਿਆ ਨੇਬ ਖਵਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)
੨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨੇਬ ਸ਼ਬਦ ਕਲਾਲ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਯ–ਆਬ (ਨਲਕੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ) ਦਸਦੇ ਹਨ। ੩ ਚੋਬਦਾਰ ਲਈ ਭੀ ਨੇਬ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਯ (ਲੈ ਜਾਣਾ) ਹੈ. ਚੋਬਦਾਰ ਅੱਗੇ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲੈਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਨੇਬ ਖਬਾਸ. ਨਾਯਬ ਅਤੇ ਅਰਜਬੇਗੀ. ਚੋਬਦਾਰ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ਗੁਜ਼ਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਵਾਸ.

ਨੇਬੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਯਬੀ. ਨਾਯਬ ਦਾ ਅਹੁਦਾ। ੨ ਚੋਬਦਾਰ. ਪੁਰੋਗਮ. ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. "ਨੇਬੀ ਮਹਤਾ ਸਗਲ ਬੁਲਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੬)

ਨੇਬੁ. ਦੇਖੋ, ਨੇਬ.

ਨੇਂਬੂ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬੂ.

ਨੇਂਬੂਨਿਚੋੜ. ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਨੇਂਬੂ ਦਾ ਰਸ ਨਿਚੋੜਕੇ ਖਾਣ ਲਈ ਬੈਠ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਥੋੜੀਜੇਹੀ ਸਾਂਝ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਾਰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਫੈਲ.

ਨੇਬੇਰਾ / **ਨੇਬੇੜਾ** ਫੈਸਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬੇੜਾ. "ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੁਹਾ ਨੇਬੇਰਾ."(ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਹਾਥਿ ਤਿਸੈ ਕੇ ਨੇਬੇੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨੇਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲ. ਵੇਲਾ। ੨ ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ। ੩ ਦੀਵਾਰ. ਘੇਰਾ. ਅਹਾਤਾ. "ਖਟ ਨੇਮ ਕਰਿ ਕੋਠੜੀ ਬਾਂਧੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ ੧। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਿਯਮ. "ਨੇਮ ਨਿਬਾਹਿਓ ਸਤਿਗੁਰੂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨੇਮਖਾਰੰਨ / **ਨੇਮਖ੍ਵਾਰਨ** ਦੇਖੋ, ਨੈਮਿਸ਼ਾਰਣਜ. "ਨੇਮਖ੍ਵਾਰਨ ਭੀਤਰ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨੇਮਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਹੀਏ ਦੀ ਪੁੱਠੀਆਂ ਦਾ ਘੇਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਜ ਨੁਕੇਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਨਾਭਿ ਪਹੀਏ ਦਾ ਮਧਜ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇਮਿ ਬਾਹਰ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਹੈ। ੨ ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ। ੩ ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕਾਠ ਦਾ ਗੋਲ ਖੜੌਂਜਾ.

ਨੇਮੀ. ਵਿ–ਨਿਯਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੇਮਿ ੧. "ਘੋਰੇ ਪੈਰ ਕੋ ਬਜੰਤੇ, ਨੇਮੀ ਸਬਦ ਉਠੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਡਿੰਗ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਨੇਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਕੋਲੇ. "ਸਾਧੁਸੰਗ ਕੈ ਨਾਹੀ ਨੇਰ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਨੇਰਉ / **ਨੇਰਾ** ਸੰਗਜਾ–ਨੇੜਾ. ਸਮੀਪਤਾ. "ਨੇਰਉ ਪਾਇਓ ਤਾਹ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)
੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੋਲੇ. ਪਾਸ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਵਰਤੈ ਨੇਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਨਿੱਕਾ. ਛੋਟਾ. "ਜਹ ਆਪਨ ਊਚ, ਆਪਨਆਪਿ ਨੇਰਾ."(ਸੁਖਮਨੀ)

ਨੇਰਿ / **ਨੇਰੇ** / **ਨੇਰੈ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੋਲੇ. ਨੇੜੇ. "ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਨਹਿ ਆਵਹਿ ਨੇਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕਾਲ ਨੇਰੈ ਆਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨੇਵਜਾ. ਫ਼ਾ چلغوزہ ਚਿਲਗੋਜ਼ਾ. ਨਿਉਜਾ. ਚੀਲ੍ਹ ਦੇ ਫਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੇਵਾ. Ediblepine. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ.

ਨੇਵਰ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਗਿੱਟੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਜ਼ਖ਼ਮ, ਜੋ ਗਿੱਟੇ ਭਿੜਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਨੂਪੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਝਾਂਜਰ "ਪਗ ਨੇਵਰ ਛਨਕ ਛਨਹਰੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਨੇਵਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲਾ.

ਨੇੜ / **ਨੇੜਾ** ਸੰਗਜਾ–ਸਮੀਪਤਾ. "ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ ਨੇੜਾ ਤਿਸੁ ਹੇ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਨੇੜਿ / **ਨੇੜੇ** / **ਨੇੜੈ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੋਲੇ. ਪਾਸ. "ਨੇੜੈ ਦੇਖਉ ਪਾਰ-ਬ੍ਰਹਮ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਨੈ. ਪ੍ਰਤਜ. ਦੇਖੋ, ਨੇ. "ਇਕਨੈ ਭਾਂਡੇ ਸਾਜੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਨਯ. "ਮੁਰ-ਗਾਈ ਨੈ ਸਾਣੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) "ਸੋਣ੍ਹੀ ਮੇਹੀਵਾਲ ਨੂੰ ਨੈ ਤਰਦੀ ਰਾਤੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਫ਼ਾ نے ਨਲਕੀ. ਨਲੀ। ੪ ਬੰਸਰੀ. ਮੁਰਲੀ. "ਗੋਪੀ ਨੈ ਗੋਆਲੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਨੈਂ. ਦੇਖੋ, ਨੈ ੨। ੨ ਹਰੀਕੇਪੱਤਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਜੋ ਸਤਲੁਜ ਦੀ ਧਾਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨੈਂ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. "ਨੈਂ ਲਗ ਕਰਹੈਂ ਰਾਜ ਤੁਹਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੈਸਕ. ਦੇਖੋ, ਨੇਸੁਕ. "ਨੈਸਕ ਮੋਰ ਗਏ ਅਨਤੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯)ਮੇਰੇ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾਣ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰ. ਨੈਸ਼ਿਕ. ਨਿਸ਼ਾ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਤ ਦਾ.

ਨੈਸ਼ਕਰ. ਫ਼ਾ نیشکر ਸੰਗਜਾ–ਮਿੱਠਾ ਕਾਨਾ. ਗੰਨਾ. ਪੌਂਡਾ.

ਨੈਸਧ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ਧ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਨਲ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਧ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੀ। ੩ ਸ਼੍ਰੀਹਸ਼ੰ ਕਵਿ ਕ੍ਰਿਤ ਨਲੋਪਾਖਯਾਨ ਕਾਵਜ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵਜ.

ਨੈਸਰਗਿਕ. ਸੰ. ਨੈਸਗਿੰਕ.ਵਿ–ਕੁਦਰਤੀ. ਸ੍ਵਭਾਵਿਕ. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਿਕ (Natural).

ਨੈਸਾਣੁ / **ਨੈਸਾਨੁ** ਸੰਗਜਾ–ਨਿਸ੍ਵਨ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਦ. ਦਰਿਆ. "ਲਖ ਸਾਇਰੁ ਨੈਸਾਣੁ ਬੂੰਦ ਸਮਾਵਣੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਤਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਗਰਜਦਾ ਹੈ. "ਉਦਰੁ ਨੈਸਾਣੁ ਨ ਭਰੀਐ ਕਬਹੂੰ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) "ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਆਸਾ ਅਸਮਾਨੁ। ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਭੂਖ ਬਹੁਤੁ ਨੈਸਾਨੁ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਹਿੰਸਾ ਮੋਹ ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਅਭਿਮਾਨ.

ਨੈਸਿਕ. ਦੇਖੋ, ਨੈਸਕ ੨.

ਨੈਸੁੰਭ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸੁੰਭ.

ਨੈਸ੍ਵਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿਸ੍ਵਾ(ਨਿਸ਼ਚੇ)ਵਾਲਾ. ਧਾਰਨਾ ਵਾਲਾ.

ਨੈਸ੍ਵਿਕ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ. ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਨੈਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਯੰਤਾ ਗ੍ਰਿਹ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਪਿਉਕਾ. "ਨੈਹਰ ਕੁਟੰਬ ਤਜ ਬਜਾਹੇ ਸਸੁਰਾਰ ਜਾਇ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਨੈਕ / **ਨੈਕੁ** ਵਿ–ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਯਹ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਕਹਿਓ ਕਰੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੯) ੨ ਨ–ਏਕ. ਬਹੁਤ। ੩ ਨ–ਐਕਜ. ਫੁੱਟ. ਵਿਰੋਧ.

ਨੈਜਰਿਆ. ਅ. ਨਜ਼ੀਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. نظائر ਨਜ਼ਾਯਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਜ਼ੀਰ. "ਨਾਮੇ ਚੇ ਸੁਆਮੀ ਬੀਠਲੋ ਜਿਨ ਤੀ* ਨੈਜਰਿਆ." (ਗੂਜ ਨਾਮਦੇਵ) ਤਿੰਨ ਨਜ਼ੀਰਾਂ (ਮਿਸਾਲਾਂ)–
ੳ. ਆਵਤ ਕਿਨੈ ਨ ਪੇਖਿਓ,ਜਿਉ ਆਕਾਸੈ ਪੰਖੀਅਲੋ.
ਅ. ਜਿਉ ਜਲ ਮਾਝੈ ਮਾਛਲੋ.
ੲ. ਜਿਉ ਆਕਾਸੈ ਘੜੂਅਲੋ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭਰਿਆ.

ਨੈਣ. ਸੰ. ਨਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵੱਲ ਜੋ ਲੈਜਾਵੇ, ਨੇਤ੍ਰ. "ਨੈਣ ਨ ਦੇਖਹਿ ਸਾਧ, ਸਿ ਨੈਣ ਬਿਹਾਲਿਆ."(ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਨਾਈ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਨੈਣਹਜਾਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਹਜਾਰ ਨੇਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰ.

ਨੈਣਭਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਤ੍ਰਭਰ. ਲਮਹਾ (ਲਹਮਾ). ਨਿਮੇਸ਼. ਅੱਖ ਦੇ ਝਮਕਣ ਦਾ ਵੇਲਾ. "ਗਛੇਣ ਨੈਣ-ਭਾਰੇਣ." (ਗਾਥਾ) ਨੇਤ੍ਰ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਵਿੱਚ ਫਿਰਆਵੇ.

ਨੈਣਾਸਿੰਘ. ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਰਤਨ ਸੀ. ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਉਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਨਾਰਾਯਣਸਿੰਘ ਹੈ. ਉੱਚੇ ਦਮਾਲੇ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਸੇ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹੰਗ ਅਤੇ ਫੂਲਾਸਿੰਘ.

ਨੈਣਾਕੋਟ. ਇਹ ਕਸਬਾ ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਸ਼ਕਰਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ (ਰਾਮਕੁੱਵਰ) ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ "ਰਮਦਾਸ" ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਜਦੋਂ ਆਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵ੍ਰਿੱਧ ਹੋਗਈ, ਤਦ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪਣੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਮੋਹਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਕੇ ਆਪ ਇੱਥੇ ਆਗਏ. ਇਹ ਨਗਰ ਚੌਧਰੀ ਨੈਣਸੁਖ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਚੌਧਰੀ ਨੈਣਸੁਖ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਚੌਧਰੀ ਨੈਣਸੁਖ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ "ਜੀ ਆਇਆਂ" ਕਹਿਕੇ ੧੯ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਵਾਦਿੱਤਾ. ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰਗਏ. ਦੇਹਰਾ ਸੁੰਦਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਾਈ.
ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਨ :–
੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਲੱਲੂਚੱਕ.
੭ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਸਾਉਣਚੱਕ ਕੜਿਆਲ.
੧੨ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ.
੨ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਮਮੀਆਂ.
੨ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਭਗਵਾਲ.
੨ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਕੈਠੇਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ.
੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਚੱਕਭੂਪਾ ਚੱਕ–ਈਸ਼ਰ.
੫੨ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਮੰਜੂਆ.
੧੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਪਰਮਾਨੰਦ, ੯੦੦) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀਹੋਈ ਹੈ. ਮਹੰਤ ਪ੍ਰੇਮਦਾਸ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਲਗਾਇਆ ਹੈ. ਸਨ ੧੯੨੨ ਤੋਂ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਸਿੰਘ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਨੈਣਾਦੇਵੀ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਨੈਣੇ ਜੱਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਦੇਵੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਥਾਂ,ਜਿੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇ ਨਯਨ(ਨੇਤ੍ਰ)ਡਿਗੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਤੀ੮. ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ੍ਵੀ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥਤੋਂ ਹੁੰਦੀਹੈ–"ਨੇਤ੍ਰ-

* ਤ੍ਰਯੀ. ਤਿੰਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੁੰਗ ਕੇ ਚਰਨ ਤਰ ਸਤਦ੍ਵ ਤੀਰ ਤਰੰਗ.'' (ਰਾਮਾਵ) ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਥਾਂ ਰਿਆਸਤ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੩੫ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਹੁਣ ਰੋਪੜ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭੈਰੋ.

ਨੈਣੀ. ਨੈਣ੍ਹਾਂ ਨਾਲ. ਨਯਨੈਂ ਸੋ. "ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਿਠਾ ਨੈਣੀ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਹਰਾ. ਦੇਖਣਮਾਤ੍ਰ. "ਅੰਤਰ ਚਿੰਤਾ ਨੈਣੀ ਮੁਖੀ, ਮੁਲਿ ਨ ਉਤਰੈ ਭੁਖ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਨੈਣ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ. ਸੁਜਾਖਾ.

ਨੈਣੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਵਨੀਤ. ਮੱਖਣ. "ਆਤਸੜੀ ਮੰਝਿ ਨੈਣੂ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ–ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਮੱਖਣ। ੨ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਪੜਾ, ਜੋ ਚਿਕਨ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਾਰਾਇਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਰੈਣੂ, ਨਰੈਣੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨੈਣੂ.

ਨੈਨ. ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨਯਨ ਅਤੇ ਨੈਣ. "ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ, ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਨੈਨਸਲੋਨੀ. ਵਿ–ਲਾਵਨਤਾ ਸਹਿਤ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ. ਸੁਲੋਚਨਾ. "ਨੈਨਸਲੋਨੀ ਸੁੰਦਰਿ ਨਾਰਿ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਨੈਨ ਦਿਖਾਲਨੁ. ਦੇਖੋ, ਅਧਮਚੈਡਾਲੀ ਅਤੇ ਮਾਲਿ ਦੁਲੀਚੇ.

ਨੈਨਨੰਦਨੀ. ਵਿ–ਨਯਨ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਆਨੰਦ ਹੋਣ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਇਆ. "ਉਧਰਣੰ ਨੈਨਨੰਦਨੀ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨੈਨਾਹ. ਦੇਖੋ, ਰੈਕਾਈ.

ਨੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨੈਣੀ."ਨੈਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਗੀ ਤਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਨੈਨੂ. ਮੱਖਣ. ਦੇਖੋ, ਨੈਣੂ. "ਨੀਰੁ ਬਿਲੋਵੈ ਅਤਿ ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਵੈ, ਨੈਨੂ ਕੈਸੇ ਰੀਸੈ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫)

੨ ਨਯਨ. ਨੇਤ੍ਰ. "ਨੈਨੂ ਨਕਟੂ ਸ੍ਵਾਨੂ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਨੈਨੋਂਤਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਤਮ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਮ੍ਰਿਗ. ਹਰਿਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨੈਪਾਲ. ਵਿ–ਨਯ (ਨੀਤਿ) ਪਾਲਕ। ੨ ਨੇਪਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨੇਪਾਲ.

ਨੈਮਿਸ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਸੀਤਾਪੁਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰੀ ਅਰਨ੍ਯ (ਜੰਗਲ) ਸੀ.

ਨੈਮਿਸਾਰਣ੍ਯ ਵਰਾਹਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਗੌਰਮੁਖ ਨਾਮਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਅਸੁਰਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੈਨਾ ਨਿਮਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਸ਼ਮ ਕਰਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਨੈਮਿਸਾਰਣ੍ਯ ਹੋਇਆ. ਬ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗ੍ਯ ਇਸੇ ਥਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਲੋਮ-ਹਰਖਣ.

ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਨਿਮਿੱਤ (ਕਾਰਣ) ਕਰਕੇ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਤਾਜਾਵੇ ਅਰ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਤ੍ਯ ਕਰਨਾ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ. ਜਿਵੇਂ–ਗੁਰੁਪਰਬ, ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਪੁਰ ਕੀਤੇ ਕਰਮ.

ਨੈਯਾ. ਵਿ–ਨਯੰਤਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੈਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ

ਨੈਯਾਯਿਕ. ਵਿ–ਨ੍ਯਾਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੰਡਿਤ. ਨ੍ਯਾਯਵੇੱਤਾ.

ਨੈਰਤ ਸੰ. ਨੈਰ੍ਰਿਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਕੋਣ ਦਾ

ਨੈਰਿਤ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇਕ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਨਿਰ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਜਜੋਤਿਸ਼ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਹੁ ਨੂੰ ਨੈਰਿਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਨੈਰ੍ਰਿਤ ਸੰ. ਨੈਰ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੀ

ਨੈਰ੍ਰਿਤੀ ਕੋਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੈਰ੍ਰਿਤ ਹੈ.

ਨੈਰੰਗ. ਫ਼ਾ. ਨੈਰੰਗ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੋਖਾ. ਕਪਟ.

ਨੈਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਸ.

ਨੈਵੇਦ ਦੇਖੋ, ਨਈਬੇਦ. "ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਨੈਵੇਦ

ਨੈਵੇਦ੍ਯ ਕਰਉ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨੋ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. ਨੂੰ. ਕੋ. "ਜਿਸਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ." (ਜਪੁ) "ਤੁਧਨੋ ਛੋਡਿ ਜਾਈਐ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਧਰਿ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ੩ ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. No.

ਨੋਸ਼. ਫ਼ਾ. ਨੋਸ਼ (ਪੀਣ) ਦਾ ਅਮਰ. ਪੀ. ਪਾਨ ਕਰ। ੨ ਵਿ–ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਸ਼ਰਾਬਨੋਸ਼। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਹਿਦ. ਮਧੁ। ੪ ਜ਼ਹਿਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾ.

ਨੋਸ਼ਦ. ਫ਼ਾ. ਨੋਸ਼ ਪੀਂਦਾ ਹੈ. ਪੀਵੇ. ਪੀਵੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਨੋਸ਼ੀਦਨ.

ਨੋਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਨੋਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਪੀਣਾ. ਪਾਨ ਕਰਨਾ.

ਨੋਕ. ਫ਼ਾ. ਨੋਕ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿੱਖਾ ਸਿਰਾ. ਅਣੀ। ੨ ਜੁੱਤੀ ਆਦਿ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਸਿਰਾ. "ਇਕ ਪਗ ਪਨਹੀ ਨੋਕ ਬਡ." (ਨਾਪ)

ਨੋਕ ਚੋਕ. ਨੰਜ਼ੇ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਅਣੀ ਦੀ ਚੋਭ। ੨ ਤਰਕ. ਚੁਭ੍ਵੀਂ ਗੱਲ. "ਕਿਤ ਕਿਤ ਨੋਕ ਚੋਕ ਮਗ ਭਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੋਖਾ ਦੇਖੋ, ਅਣੋਖਾ. "ਨੋਖੋ ਨੇਹ ਨਿਗੋਡੋ ਲਾਗੋ."

ਨੋਖੋ (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੬)

ਨੋਚਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਲੁੰਚਨ. ਉਖੇੜਨਾ. ਨਹੁੰ ਦੰਦ ਚੁੰਜ

ਨੋਚਨਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਖਿੱਚਣਾ ਪੱਟਣਾ ਅਥਵਾ ਚੁੰਭਣਾ.

ਨੋਦ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਹੱਕਣਾ. ਚਲਾਉਣ ਦੀ

ਨੋਦਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚਵੈਂ ਕਿਕਾਨ ਕੁਦਾਂਯ ਸੁ ਨੋਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਹ ਚੋਦਨਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਨੋਦਿਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰੇਰਿਆਹੋਇਆ. "ਮੁਨਿ ਨੋਦਿਤ ਕਾਲ ਸਿਧਾਰ ਤਹਾਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਨੋਦਨਾ.

ਨੋਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਵਣ. ਲੂਣ. ਨਮਕ.

ਨੋਨਾ ਵਿ–ਨਮਕੀਨ. ਖਾਰਾ। ੨ ਲਾਵਨਤਾ

ਨੋਨੀ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਸੁੰਦਰ. ਉੱਤਮ. "ਤਵ ਕੀਰਤਿ ਨੋਨੀ." (ਨਾਪ)

ਨੋਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਲਾ. ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਤਾਂਤੇ ਨੋਰਾ ਨੋਰਾ ਭਰ ਚਲਤ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਨੌ. ਸੰ. ਨਵ. ਵਿ–ਨੌਂ. ਦੇਖੋ ਨਉਂ। ੨ ਫ਼ਾ. ਨੌ ਨਵਾਂ. ਨਯਾ. ਨਵੀਨ। ੩ ਬਹਾਦੁਰ.

ਨੌਸਾਬਾ. ਫ਼ਾ. ਨੌਸ਼ਾਬਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਮ੍ਰਿਤ. ਆਬੇਹ੍ਯਾਤ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਰੂਅ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਕੰਦਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ. "ਨੌਸਾਬਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕਿਲਾ ਸੀ." (ਜਸਭਡਾ)

ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਫ਼ਾ. ਨੌਸ਼ੇਰਵਾਂ. ਈਰਾਨ ਦਾ

ਨੌਸ਼ੇਰਵਾਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨ੍ਯਾਯਕਾਰੀ (ਆਦਿਲ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਕ਼ੁਬਾਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਰਨਿਪੂਜਕ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੫੩੧ ਵਿੱਚ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਨੇ ੪੮ ਵਰ੍ਹੇ ਵਡੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਅਦਲ ਕੀਤਾ ਨੌਸ਼ੇਰਵਾਂ ਜਸ ਜਗ ਵਿਚ ਛਾਇਆ." (ਜੈਗਨਾਮਾ)

ਨੌਹਰ. ਹਿਸਾਰ ਤੋਂ ੫੮ ਮੀਲ ਪੱਛਮ, ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੀ ਰੇਨੀ ਨਜਾਮਤ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਬੀਕਾਨੇਰ ਤੋਂ ੧੨੯ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਦੱਖਣ ਜਾਂਦੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਛੀਨਤਲਾਈ ਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਜੋਗੀ ਸਾਧੂ ਹੈ.

ਨੌਕਰ. ਫ਼ਾ. ਨੌਕਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਕਰ. ਤਨਖ਼ਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਸੇਵਕ.

ਨੌਕਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੌਕਰ ਦਾ ਕੰਮ। ੨ ਨੌਕਰ ਦੀ ਤਨਖ਼ਾਹ.

ਨੌਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਵ. ਕਿਸ਼ਤੀ. ਬੇੜੀ. ਭੁਜ ਰਹਿਤ "ਯੁਕ੍ਤਿਕਲਪਤਰੁ" ਵਿੱਚ ਨੌਕਾ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹਨ:–

੩੨ ਹੱਥ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ੪ ਹੱਥ ਚੌੜੀ ਨੌਕਾ, ਦੀਪਿੱਕਾ.

੪੮–੬ ਦੀ, ਤਰਣੀ.

੬੪–੮ ਦੀ, ਲੋਲਾ.

੮੦–੧੦ ਦੀ, ਗਤ੍ਵਰਾ.

੯੬–੧੨ ਦੀ, ਗਾਮਿਨੀ.

੧੧੨–੧੪ ਦੀ, ਤਰਿ.

੧੨੮–੧੬ ਦੀ, ਸੈਗਲਾ.

੧੪੪–੧੮ ਦੀ, ਪਲ੍ਵਾਵਨੀ.

੧੬੦–੨੦ ਦੀ, ਧਾਰਿਣੀ.

੧੭੬–੨੨ ਦੀ, ਵੇਗਿਨੀ.

ਨੌਕਾਦੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੱਪਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ. ਵੈਥ. oar.

ਨੌ ਕੈਨਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਕੁਮਾਰੀ ਅਤੇ ਨਵ ਦੁਰਗਾ। ੨ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ–ਨਟਣੀ, ਕਲਾਲੀ, ਵੇਸ਼ਨਾ, ਧੋਬਣ, ਨਾਇਣ, ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ, ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ (ਸ਼ੂਦ੍ਰੀ), ਗਵਾਲਨ ਅਤੇ ਮਾਲਣ, ਇਹ ਨੌ ਕੈਨਜਾ ਹਨ.

ਨੌਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਨਵਖੰਡ.

ਨੌਗ੍ਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਗ੍ਰਹ.

ਨੌਚੰਦ. ਨਵੀਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ.

ਨੌਚੰਦਾ. ਵਿ–ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਦਾ। ੨ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦਾ ਉਹ ਵਾਰ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਆਵੇ.

ਨੌਜਵਾਨ. ਫ਼ਾ ਜਵਾਨ ਵਿ–ਚੜ੍ਹਦੀ ਜੁਆਨੀ (ਯੌਵਨ) ਵਾਲਾ. ਤਰੁਣ.

ਨੌਬੋਹਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਇੱਥੇ ਆਏ, ਪਰ ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੇਰਾ ਕਰਨੋਂ ਵਰਜਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ ਹੀ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਫੱਤੂ ਸੰਮ੍ਹਕੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲੇਗਏ. "ਨੌਬੋਹੇ ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਗਏ। ਤਹਿਂ ਕੇ ਨਰ ਗਣ ਆਵਤ ਭਏ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਤਿਨ ਅਰਜ ਗੁਜਾਰੀ। ਆਪ ਚਮੂ ਹਜਰਤ ਕੀ ਮਾਰੀ । ਇਸ ਥਲ ਕੀ ਜੈ ਨਹੀ ਮੁਕਾਮੂ। ਉਤਰੋ ਜਾਇ ਆਗਲੇ ਗ੍ਰਾਮੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੌਦ. ਫ਼ਾ. ਨੌਦ. ਵਿ–ਪੜਾਰਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਨਵਦ. ਨੱਵੇ. ਨਵਤਿ. ਦਸ ਘੱਟ ਸੌ–੯੦.

ਨੌਦੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਨਉ ਦੁਆਰ ਅਤੇ ਨਵਦ੍ਵਾਰ.

ਨੌਧਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਦਿਵਾਨ ਮਿੱਸਰ ਨੌਧਾ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਆਸਕੌਰ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.

ਨੌ ਨਾਗਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਕੁਲ.

ਨੌ ਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਨਾਥ.

ਨੌਨਿਹਾਲ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਨੌਜਵਾਨ। ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ "ਬਰਖੁਰਦਾਰ" ਵਾਂਙ, ਪਤਾਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਈ ਸੰਗ੍ਯਾ ਕਰਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ. ਸਰਦਾਰ ਜੈਮਲਸਿੰਘ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਮਿਸਲ ਦੇ ਰਈਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਚੰਦਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੜਗਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੮੭੭ (੧੧ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੨੦) ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਪਯਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖ੍ਯਾ ਭਾਈ ਸੰਤਸਿੰਘ ਗ੍ਯਾਨੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਉਸ੍ਤਾਦ ਸਰਦਾਰ ਲਹਿਣਾਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ, ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਨਲਵਾ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਵੈਂਤੂਰਾ ਥਾਪੇਗਏ.

ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮਸਿੰਘ ਰਈਸ ਅਟਾਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਨਾਲ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਆਹ ੨੪ ਫੱਗੁਣ ੧੮੪੭ (ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੩੭) ਨੂੰ ਵਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਇੰਡ੍ਹੀਆ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਫੇਨ (Sir Henry Fane) ਕਮਾਂਡ੍ਰਿਨ ਚੀਫ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ.

ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਆਜ੍ਞਾ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗ੍ਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੇ ਦਾਦੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ੬ ਮਈ ਸਨ ੧੮੩੪ ਦੀ ਪਿਸ਼ੌਰ ਦੀ ਫਤੇ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪਯਾਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਫੌਜ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਗਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਖ਼ਤ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸਰਦਾਰ ਚੇਤਸਿੰਘ ਦਾ ਦਖਲ ਵੇਖਕੇ ਅਤੇ ਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਰਾਜਾ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਭੋਰੇ ਨੇ ਦੀਰਘ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸੜਕੇ ਅਤੇ ਸ੍ਮਾਰਥ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਕੇ ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਫੋਟਕ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਚੇਤਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਕੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਲਹੌਰ ਦਾ ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਣਾਦਿੱਤਾ.

ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰੱਖਕੇ ਰਾਜਕਾਜ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ. ੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੦ (੨੧ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੮੯੭) ਨੂੰ ਜਦਕਿ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਆਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਸਮਾਧਾਂ ਨੂੰ ਵੜਦੇ ਜੋ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦਰਵਾਜਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਉੱਤੋਂ ਪੜਦਾ ਅਜੇਹਾ ਡਿੱਗਾ ਜੋ ਕੌਰ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ, ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ, ਅਤੇ ਕਰਨੈਲ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਗਾਫ਼ਨਰ ਨੇ ਜੋ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੇ ਹਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਖ਼ਾਸ ਬਜੋਂਤ ਕਰਕੇ ਮਾਰਿਆਗਿਆ.*

ਨੌਨਿਧ. ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਭ੍ਰੰਭਾਰੀ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਆਗਰੇ ਪਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ.

ਨੌਨਿਧਿ. ਨਵਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਨਉ ਨਿਧਿ.

ਨੌਬਹਾਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ. ਬਸੰਤ. ਰਿਤੁਰਾਜ.

ਨੌਬਤ. ਅ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ। ੨ ਬਾਰੀ (ਵਾਰੀ). ੩ ਦਸ਼ਾ. ਹਾਲਤ। ੪ ਪਹਿਰਾ. ਚੌਕੀ। ੫ ਦਰਬਾਰੀ ਖ਼ੇਮਾ.

ਨੌਬਤਖ਼ਾਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਉਹ ਮਕਾਨ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌਬਤ ਅਤੇ ਨਫੀਰੀ ਬਜਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜ ਵੇਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਨੌਬਤ ਨਫੀਰੀ ਬਜਾਈਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਨੌਬਤੀ. ਨੌਬਤ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਵੇਂ–ਨੌਬਤੀ ਬੁਖ਼ਾਰ.

ਨੌਭਗਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ.

ਨੌਮਿ ਦੇਖੋ, ਨਉਮੀ ਅਤੇ ਨਵਮੀ.

ਨੌਮੀ

ਨੌਰਸ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਰਸ ਅਤੇ ਰਸ.

ਨੌਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰਤਨ.

ਨੌਰਤੇ ਦੇਖੋ, ਨਵਰਾਤ੍ਰ. "ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੌਰਤੇ ਪੂਜਤੇ ਸੁ ਆਯੁਧਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੌਰਾਤੇ

ਨੌਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਨਉਮੁਨੀ.

ਨੌਰੋਜ਼. ਫ਼ਾ [illegible] ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਨ। ੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੀਤਾ ਉਤ੍ਸਵ। ੩ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਰਸੀਆਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦਾ ਦਿਨ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਨੌਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰੰਗ.

ਨੌਰੰਗਸਿੰਘ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹ਼ਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ.

ਨੌਰੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰੰਗੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੁਰੰਗਾ.

ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਸੀ. ਇਹ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਅਤੇ ਮੁਆਫੀ ਹੈ. ੨੭ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰਸਿੰਘ ਬਾਬਾ.

ਨੌਲਕੀ. ਦੇਖੋ, ਨਉਲੀ.

ਨੌਲੱਖਾ. ਵਿ–ਨੌ ਲੱਖ ਦੀ ਕ਼ੀਮਤ ਦਾ. ਨੌ ਲਖ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿਆਸਤ ਨਜਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਸਰਹਿੰਦ, ਥਾਣਾ ਮੂਲੇਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਣਜਾਰੇ ਨੇ ੯ ਮਨਸੂਰੀ ਟਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਨੌ ਲੱਖ ਮੋਹਰ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹਨ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨੌਲੱਖਾ ਪੈਗਿਆ, ਅਰ ਫੇਰ ਜੋ ਇਸ ਪਾਸ ਪਿੰਡ ਵਸਿਆ ਉਸ ਦੀ ਭੀ ਇਹੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ. ਨਿੱਕਾਜਿਹਾ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਪਾਸ ਕੁਝ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਾਧੂਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਨੌਲਿ
ਨੌਲੀ ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ.

ਨੌ ਵਜਾਕਰਣ. ਔਂਦ੍, ਚਾਂਦ੍, ਕਾਸ਼ਕ੍ਰਿਤਸ੍ਨ, ਆਪਿਸ਼ਲਿ, ਸ਼ਾਕਟਾਯਨ, ਪਾਣਿਨੀਯ, ਆਮਰ, ਜੈਨੇਂਦ੍, ਅਤੇ ਕਲਾਪ (ਕਾਤੰਤ੍). ਇਹ ਨੌ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ. ਅੱਠ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਾਜਿ ਸਾਜਿ. "ਨੌ ਵ੍ਯਾਕਰਣਰੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਖਟ ਨਿਜ ਦ੍ਰਿੜ ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਧਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੫)

ਨੰ. ਵ੍ਯ–ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. ਨ. ਨਹੀਂ. "ਸ੍ਰਬੈਣ ਬੈਣ ਰਤ ਨੰ." (ਗਾਥਾ) ਸੁਖਦਾਈ ਵਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ.

ਨੰਗ. ਵਿ–ਨਗਨ. ਨੰਗਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਪੂਰ ਕੋਈ ਵਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ। ੨ ਕੰਗਾਲ। ੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੪ ਜੰਗ। ੫ ਦੋਸ. ਐਬ। ੬ ਇੱਜ਼ਤ.

ਨੰਗਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨੰਗੇ ਹੋਣਾ. ਨਗ੍ਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਣਾ. ਲੱਜਿਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨੰਗ ੩. "ਬਾਹੁੜਿ ਜੋਨਿ ਨ ਨੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨੰਗਨੰਗੀ. ਵਿ–ਨਸ਼ਾਫ਼ਾਗਿਨ. ਨੰਗੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. "ਇਕਿ ਨਗਨ ਫਿਰਹਿ ਨੰਗਨੰਗੀ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਇੱਕ ਨਾਂਗੇ, ਨੰਗ ਧੜੰਗੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ.

ਨੰਗਲ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਇਹ ਗੁਰਵਸਤਾਂ ਹਨ–

(੧) ਚੋਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਗੁੜ੍ਹਾ ਸੁਰਮਈ ਹੈ ਅਰ ਕਪੜਾ ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਹੈ.

(੨) ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੬॥ ਇੰਚ,ਚੌੜਾਈ ਪੰਜੇ ਤੋਂ ੩ ਇੰਚ ਹੈ, ਹੇਠਲਾ ਤਲ੍ਹਾ ਚਮੜੇ ਦਾ, ਉੱਪਰੋਂ ਕਮਖ਼ਾਬ ਦਾ, ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਪਹਿਰਣ ਦੇ ਨਸ਼ਾਨ ਨਜਰ ਆਂਦੇ ਹਨ. ਜੋੜੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪੈਰ ਨਾਲ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਧਾਗਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨਲੂਏ ਦਾ ਬੱਧਾਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

(੩) ਬਾਟਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ਇੱਕ ਸੇਰ ਹੈ. ਡੂੰਘਾ ਦੋ ਇੰਚ, ਚੌੜਾ ਉੱਪਰੋਂ ੮॥, ਥੱਲਿਓਂ ੭ ਇੰਚ ਹੈ. ਇਹ ਕਈ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਲਾਲਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਬੂੜੀਏ (ਅੰਬਾਲੇ)ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਅਰ ਹਲਵਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਫੇਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਅਰ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਕਤਸਰ ਵੱਲ ਆਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਮੰਗੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ.

ਲਾਲਚੰਦ ਜੀ ਗੁਰੂਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਕੌਰਕਪੂਰੇ ਰਹਿਦੇ ਰਹੇ. ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੰਗਲ ਪਿੰਡ ਆ ਵਸੀ. ਹੁਣ ਨੌਮੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲਚੰਦ ੩.

ਨੰਗਾ. ਵਿ–ਨਗ੍ਨ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਤੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ. "ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨੰਗਾਸਣਾ. ਵਿ–ਨਗਨ ਆਸਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਕਵਚ ਨਹੀਂ. "ਘਾਇਲ ਹੋਇ ਨੰਗਾਸਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਨੰਗੇ ਧੜ ਲੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਵਚ ਪਹਿਰੇ ਬਿਨਾ ਅਤੇ ਢਾਲ ਆਦਿ ਦੀ ਓਟ ਬਿਨਾ ਜੰਗ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਕਾਰਯ ਨੂੰ ਸ੍ਮਾਰਥ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ ਕਰਨਾ.

ਨੰਢੜਾ
ਨੰਢੜੇ
ਨੰਦਾ
ਨੰਢੀ
ਨੰਢੇਰੜੇ
ਨੰਢੇ ਮੁਲ. ਵਿ–ਛੋਟਾ. ਕੁਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਢੜਾ. ਭਾਵ–ਕਾਮਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਜੋ ਜਾਣਾ ਸਹੁ ਨੰਢੜਾ ਤਾਂ ਥੋੜਾ ਮਾਣ ਕਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਵੋਢਾ. "ਨੰਢੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨੰਦ. ਸੰ. ਜਨ੍. ਧਾ–ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਸੁਖੀ ਹੋਣਾ, ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਣਾ, ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਨੰਦ. "ਬਚਤ ਨੰਦ ਜੀ ਕੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੬) "ਜਗਤ ਭਗਤ ਦਾ ਨੰਦ." (ਨਾਪ੍) ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ। ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਆਨੰਦਰੂਪ ਹੈ। ੪ ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਧਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਪੁਤ੍ਰ. "ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਨੰਦ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੭ ਵਰੀਯਸੀ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਪਰਜਨਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਗੋਕੁਲ ਦੇ ਗੋਪਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ, ਯਸ਼ੋਦਾ ਦਾ ਪਤਿ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. "ਤੁਮ ਜੁ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨੁ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੮ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਕਟੇਵਰਤੀ ਸੇਵਕ. ਪਾਰਖਦ. "ਨੰਦਾਦਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿੰਕਰ ਤੇਈ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਪਾਰਖਦ।

੯ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਮਤੇਰ ਭਾਈ। ੧੦ ਮਗਧ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਾਪਦਮ ਅਤੇ ਪਦਵੀ "ਨੰਦ" ਸੀ. ਮਹਾਪਦਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ B.C. * ੪੧੩ ਵਿੱਚ ਨੰਦਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ (ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ) ਅੱਠ ਰਾਜਾ ਭੀ ਨੰਦ ਕਹਾਏ. ਨੰਦਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ੯੧ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ।

੧੧ ਨੌ ਸਿੱਖਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੰਦ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜੇ ਨੌ ਹੋਏ ਹਨ। ੧੨ ਭੱਭੂ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨੰਦਕ. ਸੰ. ਨਨ੍ਦਕ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਖੜਗ। ੩ ਭੱਭੂ. ਮੋਂਭਕ.

ਨੰਦਗ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਕ ੨. "ਧਨੁ ਸਾਰੰਗ ਨੰਦਗ ਖੱਗ ਭਣੈ." (ਸਮੁਦ ਮਥਨ)

ਨੰਦਗ੍ਰਾਮ. ਮਥੁਰਾ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਕੋਹ ਪੂਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪਾਲਕ ਪਿਤਾ ਨੰਦ ਗੋਪ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਗ੍ਰਾਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੰਦਿਗ੍ਰਾਮ.

ਨੰਦਚੰਦ. ਭਰੋਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਉਮਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਜੋ ਭਰੋਲੀ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕੇ ਦਾ ਮਸੰਦ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ੯ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਤਹਾਂ ਨੰਦਚੰਦੈ ਕਿਯੋ ਕੋਪ ਭਾਰੋ। ਲਗਾਈ ਬੁੱਰਛੀ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ਸੰਭਾਰੋ। ਤੁਟੀ ਤੇਗ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਕਢੇ ਜੰਮਦੱਢੀ। ਹਠੀ ਰਾਖਿਯੋ ਲੱਜ ਬੰਸੰ ਸਨੱਢੀ."

ਇੱਕ ਵੇਰ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਲਿਖਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਦਸ੍ਤਖ਼ਤ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਲਿਆਏ.† ਨੰਦਚੰਦ ਨੇ ਇਹ ਕਾਪੀ ਘਰ ਰੱਖਲਈ ਅਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਦੇਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਨੰਦਚੰਦ ਭਰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਆਨੰਦਪੁਰੋਂ ਚੋਰੀ ਨੱਠਕੇ ਧੀਰਮੱਲ ਪਾਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਚਲਾਗਿਆ. ਉਸ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਜਾਸੂਸ ਸਮਝਕੇ ਮਰਵਾਦਿੱਤਾ. ਨੰਦਚੰਦ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਾਲੇਮੰਡਾ ਹੋਇਆ.

ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਖੋਹੀਹੋਈ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਹੁਣ ਭਰੋਲੀ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਨੰਦਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੰਦ ਦੇ ਪਾਲਿਤ ਪੁਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਪੋਤਾ.

ਨੰਦ ਦੇਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਗਧ ਦੇਸ਼, ਜਿੱਥੇ ਨੰਦਕੁਲ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦ ੧੦.

ਨੰਦਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ. "ਨੰਦਨ ਜਗ ਬਾਨੀ ਪਗ ਬੰਦਨ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਤ੍ਰ.

---

* ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਥਾਬਾ ਪ੍ਰੋਮਸਿੰਘ ਹੋਤੀ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ "ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ."

* Before Christ ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ. ਭਾਵ—ਈਸਵੀ ਸਨ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ.

† ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇ ਤੋਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਕ ਜੋ ਕਾਪੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਉਹ ਦਸ੍ਤਖ਼ਤ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਿਲੂਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੇਟਾ. "ਨੰਦਨ ਫੇਰੁ ਸੁਫ਼ੀਦ ਬਲੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਬਾਗ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਜਾਨ। ੪ ਮੋਘ. ਬੱਦਲ। ੫ ਕੇਸਰ। ੬ ਚੰਦਨ। ੭ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਲੰਡਨ (London) ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਨੰਦਨ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਨੰਦਨੀ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਨੰਨਨੰਦਨੀ। ੨ ਸੰ. ਨੰਦਿਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ। ੩ ਉਮਾ. ਪਾਰਵਤੀ। ੪ ਗੰਗਾ। ੫ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਦੀ ਕਾਮਧੇਨੁ ਗਊ, ਜੋ ਸੁਰਭਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਕਈ ਥਾਂ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜਮਦਗਨਿ ਦੀ ਗਊ ਨੰਦਿਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. "ਹੁਤੀ ਨੰਦਿਨੀ ਸਿੰਧੁਜਾ ਕੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ." (ਪਰਸੁਰਾਮਾਵ)

ਨੰਦਨੰਦਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੰਦ ਗੋਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ੨ ਬੇਟੇ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਪੋਤਾ.

ਨੰਦਪੁਰ ਕਲੌੜ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਦਪੁਰ ੨. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਬਸੀਪਠਾਣਾ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਨੰਦਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦਰ. ਨਜ਼ਰ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. "ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਦੇਖਤ ਭੇ ਕਰ ਨੰਦਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੰਦ ਰਜਨੀਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਜਨੀਸ਼ ਨੰਦ. ਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬੁਧ. "ਵਾਰ ਨੰਦ-ਰਜਨੀਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਬੁਧਵਾਰ.

ਨੰਦਰਿ. ਨਿਗਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਰ. "ਦੂਰਿ ਨਹੀਂ ਦੇਖੁ, ਕਰਿ ਨੰਦਰਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਵਿਚਾਰਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਣੰਦਰਿ.

ਨੰਦਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਮੀਹਾਂ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਸੋਹਣਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਖ਼ੁਾਜਾ ਅਰਜਾਨੀ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ। ੪ ਪਿੰਡੀਲਾਲ ਦਾ ਭਾਈ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਪੁ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਾਏ। ੫ ਨੰਦ ਦਾ ਪਜਾਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹਣਾ ੩। ੨ ਮੁਨਸ਼ੀ ਛੱਜੂਰਾਮ ਅੰਗਿਰਸ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ, ਸਨ ੧੬੩੦ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੋਂ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਵੱਲ ਗਿਆ ਅਰ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਬਲ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਦਾ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਹੋਗਿਆ. ਇੱਥੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੬੩੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਯੋਗਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ੧੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਜਦ ਉਮਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੁਲਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਲਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ਨਵ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿਵਾਕੇ ਕੰਠੀ ਬੰਨ੍ਹਵਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਕਰਵਾਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਕੁਲਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਤਸੱਲੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂਗਾ.

ਸਨ ੧੬੫੨ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆਏ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜੇ ਘਰ ਬਣਾਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਪਾਸ ਵਸੇ ਸਹੱਲੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਆਗਾਪੁਰ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਗ਼ਾ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਕਹਿਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਇੱਥੇ ਹੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਪਜੀ.

ਸਨ ੧੬੮੨ ਵਿੱਚ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨੋਂ ਤੁਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਲ-ਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਖ੍ਯਾ ਲੈਕੇ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਏ.

ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਸਾਹਿਬ ਅ਼ਰਬੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਰਿਆਜ਼ੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਵਡੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧੀ ਰਖਦੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅ਼ੱਜਮ (ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ) ਨਾਲ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਮਿਲਾਪ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਪਾਸ ਮੁਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੀਰਮੁਨਸ਼ੀ ਹੋਕੇ ਸਨ ੧੬੮੩ ਤੋਂ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਮੁਅ਼ੱਜਮ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆ਼ਲਿਮਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਆਯਤ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਅਰਥ ਸੁਣਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ (ਮੁਅ਼ੱਜਮ) ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਲੈਕੇ ਸਨ ੧੬੯੭ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾ ਰਹੇ.

ਆਪ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ "ਸਿੱਖਸੇਵਾ" ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਸਲਾਹੀ ਸੀ. *

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦਪੁਰੋਂ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਗੁਰਮਤ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾ ਵਿਤਾਇਆ.ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਨ, ਵਡਾ ਲਖਪਤਿਰਾਇ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਲੀਲਾਰਾਮ. ਲਖਪਤਿ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. ਲੀਲਾਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਚਲੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿਕ ਥਾਂਈਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਹਜਧਾਰੀ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸੱਜਨ ਪੰਥ ਦੇ ਰਤਨ ਹਨ, ਅਰ "ਭਾਈਆਂ" ਲਕ਼ਬ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁਮਹਿਮਾਂ, ਭਗਤਿ ਅਤੇ ਗ਼ਜ਼ਨਾ ਵਿਸ਼ਯ ਪੁਰ ਇਹ ਪੁਸ੍ਤਕ ਲਿਖੇ ਹਨ:–

੧ ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਹ। ੨ ਤੌਸੀਫ਼ੇਸ਼ਨਾ। ੩ ਗੰਜਨਾਮਹ। ੪ ਜੋਤਵਿਕਾਸ਼। ੫ ਦੀਵਾਨ-ਗੋਯਾ। ੬ ਇਨਸ਼ਾ ਦਸਤੂਰ। ੭ ਅਰਜ਼ੁਲ-ਇਲਫ਼ਾਜ਼। ੮ ਖ਼ਾਤਮਹ. ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦਾ ਤਖ਼ਲੁੱਸ (ਛਾਪ) "ਗੋਯਾ" ਹੈ.

ਨੰਦਵੰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨੰਦ ੧੦.

ਨੰਦਾ. ਸੰ. ਜਨ੍ਦਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਨ੍ਦ. ਪਤੀ ਦੀ ਭੈਣ। ੨ ਏਕਮ, ਛਠ ਅਤੇ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਤਿਥਿ। ੩ ਦੁਰਗਾ. "ਕਰ ਨੰਦਾ ਖੜ੍ਗ ਉਠਾਇਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਾ ੨। ੪ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਅਲਮੋਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਾਈ ੨੫੬੬੧ ਫੁਟ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਨੰਦਾ (ਦੁਰਗਾ) ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੫ ਸੁਦਨਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੬ ਸੰਘੇੜਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮ-ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ.ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾਬੇਗ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾਸ। ੮ ਦੇਖੋ, ਬਰਵਾ

ਨੰਦਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਨੰਦ। ੨ ਆਨੰਦਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਬੈਲ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਮਿਤ੍ਰ.

ਨੰਦਿਗਾਂਵ / **ਨੰਦਿਗ੍ਰਾਮ** ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਤੋਂ ੪ ਕੋਹ ਪੁਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਵਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਤਪਸ੍ਵੀ ਭੇਖ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਭਰਤ ਨੇ ਰਾਜਕਾਜ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭਰਦਰਸਾ.

ਨੰਦਿਘੋਸ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਘੋਸ਼ (ਧੁਨਿ) ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਰਥ.

ਨੰਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਨੀ.

ਨੰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਿ ਅਤੇ ਨਾਂਦੀਮੁਖ. "ਬਜਾਹ ਸਮੈ ਨੰਦੀ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਬੈਲ. "ਅਮਿਤ ਬਾਣ ਨੰਦੀ ਕਹੁ ਮਾਰੇ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ੩ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਦਾਗ ਦੇਕੇ ਛੱਡਿਆਹੋਇਆ ਬੈਲ। ੪ ਵਿ–ਆਨੰਦੀ. ਖ਼ੁਸ਼.

ਨੰਦੀਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਨਾਂਦੀਮੁਖ. "ਨੰਦੀਮੁਖੰ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਕਰਵਾਯੋ." (ਨਾਪ੍)

ਨੰਦੇਰ / **ਨੰਦੇੜ** ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ.

ਨੰਨਾ. ਨ ਅੱਖਰ. "ਨੰਨਾ ਨਰਕ ਪਰਹਿ ਤੇ ਨਾਹੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਨ ਦਾ ਉਚਾਰਣ. ਨਕਾਰ। ੩ ਵ੍ਯ–ਨਾ. ਨਹੀਂ. ਨਿਸ਼ੇਧ.

ਨੰਨਾਕਾਰ / **ਨੰਨਾਕਾਰੁ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਨਕਾਰ. ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ. ਅਸ੍ਵੀਕਾਰ. "ਨੰਨਾਕਾਰੁ ਨ ਕੋਇ ਕਰੇਈ." (ਗਊ ਅ: ਮ: ੧)

ਨੰਨ੍ਹਾ. ਵਿ–ਛੋਟਾ. ਨਜ਼ੂਨ.

ਨੰਬਰ. ਅੰ. Number. ਗਿਣਤੀ. ਸੰਖ੍ਯਾ. ਸ਼ੁਮਾਰ.

ਨੰਬਰਦਾਰ. ਵਿ–ਮਨੁੱਖਾਂ ਖੇਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਨੰਬਰ (ਸ਼ੁਮਾਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਧਰੀ. ਲੰਬਰਦਾਰ.

ਨੰਮ੍ਰ. ਵਿ–ਨੀਵਾਂ। ੨ ਝੁਕਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਅਭਿ-ਮਾਨ ਰਹਿਤ. ਹਲੀਮ.

ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਝੁਕਾਉ। ੨ ਹਲੀਮੀ.

ਨ੍ਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ.

ਨ੍ਹਾਤ. ਨ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸ੍ਨਾਤ. ਨ੍ਹਾਤਾਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਸਨਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਨ੍ਹਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਨਾਨ. "ਹਜਰਤ ਕੀਨਸ ਨ੍ਹਾਨ ਹਮਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨ੍ਹਾਪੇ. ਨਹਾਵੀਏ. ਸਨਾਨ ਕਰੀਏ.

ਨ੍ਹਾਪੈ. ਨ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ. ਸਨਾਨ ਕਰਨੇ ਸੇ.

ਨਜਸ. ਸੰ. ਨ੍ਯਸ੍. ਧਾ–ਫੈਂਕਣਾ (ਸਿੱਟਣਾ), ਤ੍ਯਾਗਣਾ, ਆਰੋਪਣਾ (ਜੜਨਾ).

ਨਜਸ੍ਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਫੈਂਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਤ੍ਯਾਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ ਨਸ਼੍ਤ ਨਸ਼ਸ੍ਤ.

ਨਜਗੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੜ. ਬੋਹੜ ਬਰੋਟਾ. ਵਟ.

ਨਜਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ੍ਥਾਪਨ. ਰੱਖਣਾ। ੨ ਧਰੋਹਰ। ੩ ਅਰਪਣ। ੪ ਤ੍ਯਾਗ. ਸੰਨ੍ਯਾਸ। ੫ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਓਮ੍ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਨਜਾਸ.

ਨਜਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗਸ ਬਾਤ. ਨੀਤਿ. ਇਨਸਾਫ਼।

(ਅ) ਗੌਤਮ ਦਾ ਰਚਿਆ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

(ਏ) ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ, ਹੇਤੁ, ਉਦਾਹਰਣ, ਉਪਨਯ ਅਤੇ ਨਿਗਮਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲ਼ਾ ਵਾਕ.

(I) ਪਰਵਤ ਅਗਨਿ ਵਾਲ਼ਾ ਹੈ–ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ.

(II) ਧੂਏਂ ਵਾਲ਼ਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ–ਹੇਤੁ.

(III) ਧੂਏਂ ਵਾਲ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰ ਅੱਗ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਰਸੋਈ ਘਰ–ਉਦਾਹਰਣ.

(IV) ਨੇਮ ਨਾਲ ਅੱਗ ਸਾਥ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਧੂਏਂ ਹੇਤੁ ਵਾਲ਼ਾ ਇਹ ਪਰਵਤ ਹੈ–ਉਪਨਯ.

(V) ਇਸ ਲਈ ਬਿਨਾ ਸੰਸੈ ਇਹ ਪਹਾੜ ਅੱਗ ਵਾਲ਼ਾ ਹੈ–ਨਿਗਮਨ.

(ਸ) ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ. ਮਿਸਾਲ. ਕਹਾਵਤ. ਨ੍ਯਾਯਵਾਕ੍ਯ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਹ ਅਨੰਤ ਹਨ. ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਜਾਦਾ ਵਰਤੇ-ਜਾਂਦੇ ਹਨ:–

(੧) ਉਸ੍ਟ੍ਰ ਲਗੁੜ ਨ੍ਯਾਯ. ਉੱਠ ਉੱਤੇ ਲੱਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਡੰਡਾ ਲੈਕੇ ਜਿਵੇਂ ਉੱਠ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਲਈ ਵਰਤੀਏ.

(੨) ਊਖਰ ਵਰਖਾ ਨ੍ਯਾਯ. ਜਿਵੇਂ ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਮੀਂਹ ਕੁਝ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਪ-ਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਵੇ.

(੩) ਅਗਨਿ ਧੂਮ ਨ੍ਯਾਯ. ਧੂੰਆਂ ਕਾਰਯ ਦੇਖਕੇ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਕਾਰਣਰੂਪ ਅਗਨਿ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕਾਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਾਰਣ ਜਾਣ ਲੈਣਾ.

(੪) ਅਰਣ੍ਯ ਰੋਦਨ ਨ੍ਯਾਯ. ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰੋਣਾ ਜੈਸੇ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਵਾਲ਼ਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਕਰਤਾ ਵ੍ਰਿਥਾ ਸਿਰ ਖਪਾਵੇ.

(੫) ਅੰਧਗਜ ਨ੍ਯਾਯ. ਕਈ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਨੇ ਹਾਥੀ ਟੋਹਕੇ ਦੇਖਿਆ. ਪੂਛ ਟਟੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਹਾਥੀ ਰੱਸੇ ਜੇਹਾ, ਟੰਗ ਟਟੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਥਮਲੇ ਜੇਹਾ, ਕੰਨ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਛੱਜ ਜੇਹਾ ਦੱਸਿਆ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜਿੱਥੇ ਬਾਤ ਦੀ ਅਸਲੀਯਤ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਅਟਕਲ ਨਾਲ ਕਲਪਣਾ ਕਰਨ,ਉੱਥੇ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

(੬) ਅੰਧ ਪੰਗੁ ਨ੍ਯਾਯ. ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਦੇਖਕੇ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਕਰਨ ਲਗਣਾ,ਵਿਚਾਰ ਬਿਨਾ ਪੁਰਾਣੀ ਲੀਹ ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾਣਾ.

(੭) ਅੰਧ ਪੰਗੁ ਨ੍ਯਾਯ. ਅੰਨ੍ਹਾ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਪਿੰਗਲੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਵੇ, ਤਦ ਜਿੱਥੇ ਚਾਹੁਣ ਪਹੁਚ

* "ਨੰਦਲਾਲ ਭੈ ਹਮਰੋ ਦਾਤਾ। ਭਗਤਿਭਾਵ ਸੈਠਨ ਮਨ ਰਾਤਾ। ਭ੍ਰਖਿਤ ਨ ਦੇਖ ਸਕੈ ਚਿਤ ਡਾਰੈ। ਦੇਗ ਕਰਤ ਅਸ ਸੋਇ ਪਿਆਰੈ।" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਕਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਾਰਯ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਿੱਥੇ ਪਰਸਪਰ ਸਹਾਈ ਹੋਣ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਨਜਾਯ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

(੮) ਏਕਾਕੀ ਤ੍ਰਿਣ ਨਜਾਯ. ਇੱਕ ਅੱਖੋਂ ਕਾਣਾ ਸੀ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਤਿਨਕਾ ਪੈਗਿਆ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੋਵੇ,ਉੱਤੋਂ ਹੋਰ ਵਿਘਨ ਆ ਪਵੇ, ਤਦ ਉਸ ਮੌਕੇ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

(੯) ਸ਼ਸ਼ਸ਼ੁ ਕੰਟਕ ਨਜਾਯ. ਦਾੜੀ ਮੁੱਛ ਜੋ ਮੁਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਮ ਕੰਡੇ ਜੇਹੇ ਤਿੱਖੇ ਉਗਦੇ ਹਨ, ਅਜੇਹੇ ਲੋਕ ਜਦ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਜਾਰ ਨਾਲ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ ਤਦ ਕੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਖੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਰੋ ਉਠਦੇ ਹਨ. ਜੋ ਪਜਾਰ ਦਿਖਾਕੇ ਦੁਖ ਦੇਵੇ ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

(੧੦) ਸਮੁਦ੍ ਵਰਖਾ ਨਜਾਯ. ਜੈਸੇ ਸਮੁਦ੍ ਵਿੱਚ ਮੀਂਹ ਉਪਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਤੈਸੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਥਾਂ ਇਹ ਨਜਾਯ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(੧੧) ਸਿੰਘਾਵਲੋਕਨ ਨਜਾਯ. ਜੈਸੇ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਜਦ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਫਿਰ ਫਿਰ ਪਿੱਛੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ,ਤੈਸੇ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਪੁਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਧਯਾਨ ਦੇਣਾ.

(੧੨) ਸੁੰਦੋਪਸੁੰਦ ਨਜਾਯ. ਸੁੰਦ ਅਤੇ ਉਪਸੁੰਦ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਤਿਲੋਤੱਮਾ ਅਪਸਰਾ ਨੂੰ ਵਰਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਤਿਲੋਤੱਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਲੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ ਮੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਾਂਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਲੜਕੇ ਕਟ ਮੋਏ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਪਰਸਪਰ ਦੀ ਫੁੱਟ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁਚੇ, ਉਸ ਥਾਂ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

(੧੩) ਸੂਚੀ ਕਟਾਹ ਨਜਾਯ. ਲੁਹਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੇ ਕੜਾਹਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਦੂਜੇ ਨੇ ਆਕੇ ਸੂਈ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ. ਲੁਹਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਈ ਬਣਾਕੇ ਫੇਰ ਕੜਾਹਾ ਬਣਾਉਣਾ ਆਰੰਭਿਆ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਪਹਿਲੇ ਸਹਿਜ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਬੜੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣਾ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੧੪) ਝਥਾਲੀ ਤੰਡੁਲ ਨਜਾਯ. ਵਲਟੋਹੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚਾਉਲ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਦੇਗ ਦੇ ਰਿੱਝੇ ਚਾਉਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਬਾਤ ਦੇ ਗਯਾਨ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਜਾਣਲੈਣਾ.

(੧੫) ਝਬੂਣਾ ਨਿਖਨਨ ਨਜਾਯ. ਜੈਸੇ ਥੰਮ੍ਹੀ ਨੂੰ ਗੱਡਣ ਵੇਲੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਣ ਲਈ ਤੋਕੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਿਲਾਕੇ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਯੁਕਤੀ ਉਕਤੀ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਕਰਨੀ.

(੧੬) ਕਦਲੀ ਫਲ ਨਜਾਯ.ਕੇਲਾ ਕੱਟੇ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਦਾ ਫਲਦਾ ਹੈ,ਤੈਸੇ ਨੀਚ ਦੰਡ ਤੋਂ ਹੀ ਲਾਭ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,

(੧੭) ਕਰ ਕੰਕਨ ਨਜਾਯ. ਕੰਕਨ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰ (ਹੱਥ) ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਰ ਸ਼ਬਦ ਨਿਸਫਲ ਹੈ, ਪਰ ਐਸਾ ਬੋਲਿਆ–ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜਿੱਥੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਪਸ਼੍ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਕਹੀਏ, ਉਸ ਥਾਂ ਇਹ ਨਜਾਯ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

(੧੮) ਕਾਕਤਾਲੀਯ ਨਜਾਯ. ਤਾਲ ਬਿਰਛ ਪੁਰ ਕਾਉਂ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਉਡ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਤਾਲੀ ਵਜਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਾਉਂ ਉਡ੍ ਗਿਆ ਅਰ ਕਾਉਂ ਦੇ ਉਡ੍ਣ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਪੱਕਾ ਫਲ ਸੀ, ਉਹ ਸ਼ਾਖਾ ਤੋਂ ਟੁੱਟਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ. ਐਸੇ ਹੀ ਭਾਵੇਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੋਜਾਣ, ਤਦ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

(੧੯) ਕੂਪ ਮੰਡੂਕ ਨਜਾਯ. ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਡੱਡੂ ਕਿਸੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿਗ ਪਿਆ, ਖੂਹ ਦੇ ਡੱਡੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇਰਾ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਤਨਾ ਵਡਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਹੈ. ਕੂਏ ਦੇ ਡੱਡੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਖੂਹ ਜਿੰਨਾ ਹੈ ? ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਮੰਡੂਕ ਨੇ ਇਸ ਪਰ ਖੂਹ ਦੇ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਇਹ ਤੁੱਛ ਖੂਹ ਅਰ ਕਿੱਥੇ ਮਹਾਨ ਸਮੁੰਦਰ ! ਇਸ ਪਰ ਖੂਹ ਦੇ ਡੱਡੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਝੂਠਾ ਹੈਂ, ਇਸ ਖੂਹ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜਿੱਥੇ ਥੋੜੇ ਗਯਾਨ ਵਾਲਾ ਵਡੇ ਗਯਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਅਤੇ ਤਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਆਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

(੨੦) ਕੈਮੁਤਿੱਕ ਨਜਾਯ. ਜਿਸ ਨੇ ਵਡਾ ਕੰਮ ਕਰਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਠਿਨਾਈ ਹੈ. ਐਸੀ ਕਹਾਵਤ ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਖੀਏ, ਇਹ ਕੈਮੁੱਤਿਕ ਨਜਾਯ ਹੈ.

(੨੧) ਕੈਠ ਚਾਮੀਕਰ ਨਜਾਯ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਗਲ ਗਹਿਣਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਹੋਜਾਵੇ ਕਿ ਖੋਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਢੂੰਡਦਾ ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਜਾਵੇ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਵਸ੍ਤੁ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਪੁਰ ਜੋ ਅਗਯਾਨ ਕਰਕੇ ਨਾ ਹੋਣੀ ਸਮਝੇ, ਉਸ ਥਾਂ ਇਹ ਨਜਾਯ ਆਖੀਦਾ ਹੈ.

(੨੨) ਗੱਡੁਰਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਡੰਡਚਾਲ.

(੨੩) ਗੁਜ਼ ਅੱਖਧ ਨਜਾਯ. ਕੌੜੀ ਦਵਾ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇਕੇ ਪਿਆਈਦੀ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਰੁਚਿ ਦਿਵਾਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.

(੨੪) ਘਟ ਦੀਪਕ ਨਜਾਯ. ਘੜੇ ਦਾ ਦੀਵਾ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਜੋ ਆਪਣਾ ਹੀ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪਹੁਚਾਉਂਦਾ, ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਹੈ.

(੨੫) ਘੁਣ ਅੱਖਰਨਜਾਯ } ਜੈਸੇ ਲੱਕੜ ਦਾ
ਘੁਣਾਕਰ ਨਜਾਯ } ਕੀੜਾ (ਘੁਣ)
ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਚਾਨਕ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਬਿਨਾ ਧਯਾਨ ਸੁਤੇ ਹੀ ਹੋਜਾਵੇ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

(੨੬) ਜਲ ਤਰੰਗਨਜਾਯ. ਤਰੰਗ ਨਾਮ ਜੁਦਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਉਹ ਜਲ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਐਸੇ ਹੀ ਅਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਨਜਾਯ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

(੨੭) ਜਲ ਤੂੰਬੀ ਨਜਾਯ. ਕਿਸੇ ਨੇ ਤੂੰਬੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕੋਈ, ਉਹ ਝਟ ਉੱਪਰ ਆਗਈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜੋ ਗੱਲ ਲੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਲੁਕੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ.

(੨੮) ਤਿਲਤੰਡੁਲ ਨਜਾਯ. ਤਿਲ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਮਿਲਾਕੇ ਰੱਖਣ ਪੁਰ ਭੀ ਜੁਦੇ ਭਾਸਦੇ ਹਨ, ਤੈਸੇ ਅਨਮੇਲ ਪਦਾਰਥ ਕਦੇ ਅਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ.

(੨੯) ਦੋਹਲੀ ਦੀਪਕ ਨਜਾਯ. ਦੋਹਲੀ ਉੱਪਰ ਰੱਖਿਆ ਦੀਵਾ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਇੱਕ ਬਾਤ ਦੋ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ ਅਥਵਾ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੀਂ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਕਰੇ, ਤਦ ਇਹ ਨਜਾਯ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ.

(੩੦) ਦੰਡ ਚਕ੍ ਨਜਾਯ. ਜੈਸੇ ਘੜਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੱਕ ਡੰਡਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸਾਮਾਨ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੈਸੇ ਜੋ ਬਾਤ ਅਨੇਕ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

(੩੧) ਪਿਸ੍ਟ ਪੇਸ਼ਣ ਨਜਾਯ. ਪੀਠੇ ਨੂੰ ਪੀਹਣਾ ਨਿਰਰਥਕ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਰਨਾ ਨਿਸਫਲ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ.

(੩੨) ਮੰਡੂਕ ਤੋਲਨ ਨਜਾਯ. ਕੋਈ ਬਾਣੀਆਂ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਸਾਮਾਨ ਵਾਲੇ ਪਲੜੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਵਸਤੂ ਤੋਲਦਾ ਸੀ ਤਾਕਿ ਵਸਤੂ ਘੱਟ ਦਿੱਤੀਜਾਵੇ.ਡੱਡੂ ਟੱਪਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲਾਗਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਸਤੂ ਦਾ ਵਜਨ ਘਟ ਗਿਆ, ਇਸੇਤਰਾਂ ਫਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਅਥਵਾ–ਜੈਸੇ ਡੱਡੂ ਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਤੋਲੀਏ ਤਦ ਤੋਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕਸੋਂਕਿ ਉਹ ਨਿਚਲੇ ਹੋਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ. ਇੱਕ ਨੂੰ ਬੈਠਾਓ ਚਾਰ ਕੁੱਦਕੇ ਬਾਹਰ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਆਪਮੁਹਾਰੀ ਮੂਰਖਮੰਡਲੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਯ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

(੩੩) ਮ੍ਰਿਗ ਕਸਤੂਰੀ ਨਜਾਯ. ਕਸਤੂਰੀ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਹੈ,ਪਰ ਭਾਲਦਾ ਹੈ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ.ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਥਾਂ ਮੰਨਣਾ.

(੩੪) ਰੱਜੂ ਸਰਪ ਨਜਾਯ. ਜਦ ਤੀਕ ਯਥਾਰਥ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਸੱਪ ਸਮਝਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ਬਿਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯਮਾਨ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਤ੍ਯ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਭ੍ਰਮ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

(੩੫) ਲੋਹ ਚੁੰਬਕ ਨਜਾਯ. ਲੋਹਾ ਜ਼ਰ੍ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਚੁੰਬਕ ਦੇ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਉਸ ਪਾਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਰਹਿਤ ਪੁਰੁਸ਼ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਨਜਾਯ ਸਾਂਖ ਵਾਲੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

(੩੬) ਵਾਰਿਧਿ ਟਿੱਟਭ ਨਜਾਯ. ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਟਟੀਹਰੀ ਦੇ ਆਂਡੇ ਡੋਬ ਲਏ. ਟਟੀਹਰੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਥ ਮਿਲਾਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਸੁਕਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਗਰੁੜ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਲੱਜਿਤ ਕਰਕੇ ਆਂਡੇ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੇ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ ਅਤੇ ਏਕਾ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਰਾਸ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ.

(੩੭) ਵਿਲ (ਵਿਲ੍) ਖਲ੍ਹਾਟ ਨਜਾਯ. ਧੁੱਪ ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਇਆ ਗੀਦ ਆਰਾਮ ਲਈ ਬਿਲ ਦੇ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਗਿਆ, ਉਸ ਥਾਂ ਬਿਲ ਦਾ ਫਲ ਟੁੱਟਕੇ ਟੋਟਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ.ਜਿੱਥੇ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਦੁਖ ਖੜਾ ਹੋਜਾਵੇ, ਉਸ ਥਾਂ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਆਖੀਦੀ ਹੈ.

(੩੮) ਵੀਜਾਂਕੁਰ ਨਜਾਯ. ਵੀਜ ਤੋਂ ਅੰਕੁਰ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਕੁਰ ਤੋਂ ਵੀਜ, ਜੈਸੇ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤੈਸੇ ਦੋ ਸੰਬੱਧ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਿਤ੍ਯਪ੍ਰਵਾਹ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਵਿੱਚ ਵੇਦਾਂਤੀ ਇਹ ਨਜਾਯ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

(ਹ) ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਾਯ. ਨਿਵਾਕੇ. ਝੁਕਾਕੇ. ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ. "ਮੁਖ ਨਜਾਯ ਖਿਸਾਯ ਚਲ੍ਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਜਾਯੀ. ਸੰ. ਨ੍ਯਾਯਿ.ਵਿ–ਨਜਾਯ (ਇਨਸਾਫ਼)ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅ੍ਦਲ.

ਨਜਾਰ. ਸੰਗਜਾ– ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਰਾਤਬ, ਜੋ ਨੀਰੇ ਅਤੇ ਮੀਨ ਆਦਿ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਨਜਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਰਾ.

ਨਜਾਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਰੀਆ.

ਨਜੁਨ. ਵਿ–ਕਮ. ਘੱਟ। ੨ ਪਾਪੀ. ਨੀਚ.

ਨਜੁਨਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੨ ਨੀਚਪਨ.

ਨਜੁਨ ਰੂਪਕ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਕ (੬).

ਨਜੰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਯੰਤਾ.

ਨਿ. ਸੰ. ਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਨਰ.ਮਨੁੱਖ। ੨ ਨਿਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ,ਯਥਾ–"ਨਮਸਤੈ ਨ੍ਰਿਨਾਮੇ। ਨਮਸਤੈ ਨ੍ਰਿਕਾਮੇ ॥" (ਜਾਪੁ)

ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਨਰਸਿੰਘ.

ਨ੍ਰਿਸ਼ੰਸ. ਜੋ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੰਸ਼ਤਿ (ਮਾਰਦਾ) ਹੈ. ਦਯਾ ਬਿਨਾ. ਬੇ ਰਹਮ.

ਨ੍ਰਿਸ੍ਰੀਕ. ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. "ਨ੍ਰਿਸ੍ਰੀਕ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਨ੍ਰਿਹਰਿ. ਦੇਖੋ, ਨਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਰਹਰਿ.

ਨ੍ਰਿਕ੍ਰੋਧ. ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਰਹਿਤ. "ਫਿਰੈਂ ਸਰਬ ਨ੍ਰਿਕ੍ਰੋਧ." (ਗਯਾਨ)

ਨ੍ਰਿਖੇਧ. ਦੇਖੋ,ਨਿਖੇਧ. "ਤੇ ਭ੍ਰਾਂਤ ਭ੍ਰਾਂਤ ਕੀਨੇ ਨ੍ਰਿਖੇਧ." (ਮਨੁਰਾਜ)

ਨ੍ਰਿਗ. ਸੰ. ਨ੍ਰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦਾਨੀ ਰਾਜਾ. ਇਹ ਨਿਤ੍ਯ ਬਹੁਤ ਗਊਆਂ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਊ ਰਾਜੇ ਦੀ ਗਊਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮਿਲੀ, ਜੋ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੋਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦੇਦਿੱਤੀ. ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਗਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲੀ ਸੀ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਆਖਿਆ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਗਜ਼ਾਲੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਬਦਦੁਆ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਕਿਰਲਾ ਹੋਕੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾਪਿਆ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕ੍ਤ ਕੀਤਾ. ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਨ੍ਰਿਗ ਦੀ ਥਾਂ ਡ੍ਰਿਗ* ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਡ੍ਰਿਗ ੨.

ਨ੍ਰਿਘਾਤ. ਵਿ–ਘਾਤ (ਵਧ) ਰਹਿਤ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਨਮਸੈ ਨ੍ਰਿਘਾਤੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨ੍ਰਿ (ਮਨੁੱਖ) ਦਾ ਘਾਤ (ਵਧ). ਆਦਮੀ ਦਾ ਖ਼ੂਨ. Homicide.

ਨ੍ਰਿਚੱਛ. ਵਿ–ਚਕ੍ (ਨੇਤ੍) ਰਹਿਤ. ਅੰਧ. ਅੰਨ੍ਹਾ.

ਨ੍ਰਿਜਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਜਰ.

ਨ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਨ੍ਰਿ. ਧਾ–ਨੱਚਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ.

ਨ੍ਰਿਤਣਿ. ਵਿ–ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਨਚਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੪)

ਨ੍ਰਿਤਾਂਤ. ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਅੰਤ. ਨਾਚ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਾਚ ਪਿੱਛੋਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਤਾਂਤ.

ਨ੍ਰਿਤਿ } ਸੰ. ਨਾਚ. ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ.
ਨ੍ਰਿੱਤਿ }

ਨ੍ਰਿੱਤਕਾ. ਸੰ. ਨਰ੍ਤਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਟੀ. ਨੱਚਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਨ੍ਰਿੱਤਕਾ ਕੇ ਪਾਵ ਹੈਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਲਯ ਤਾਰ ਨਾਲ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਹਰਕਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੀਤ ਦੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ. ਨਾਚ. ਦੇਖੋ, ਤਾਂਡਵ.

ਨ੍ਰਿਦਾਇਕ. ਵਿ–ਨ੍ਰਿ (ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਨੂੰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਨਮੋ ਨਾਥ ਨ੍ਰਿਦਾਇਕ." (ਗਯਾਨ)

ਨ੍ਰਿਦੇਸ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਦੇਸ਼. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਦੇਸ਼

* ਇਹ ਅਸ਼ੁਧ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਫਲ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਹੀਂ. "ਨਮਸਤੈ ਨ੍ਰਿਦੇਸੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਨ੍ਰਿ–ਦੇਸ਼. ਮਰਤ੍ਯ ਲੋਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਦੇਸ.

ਨ੍ਰਿਦੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਦਯ.

ਨ੍ਰਿਧਾਤ. ਵਿ–ਧਾਤੁ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਸ ਰੁਧਿਰ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ."ਨਮਸਤੈ ਨ੍ਰਿਧਾਤੇ." (ਜਾਪੁ)

ਨ੍ਰਿਧੂਤ. ਵਿ–ਅਚਲ. ਅਡੋਲ. ਦੇਖੋ, ਧੂਤ."ਨਮਸਤੈ ਨ੍ਰਿਧੂਤੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਧੂਤ। ੩ ਸੰ. ਨ੍ਰਿਮ੍ਨ. ਮਨੁੱਖ ਕਰਕੇ ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ.

ਨ੍ਰਿਨਾਥ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਨਾਥ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਨਾਥ. ਨ੍ਰਿਪਤਿ. ਨਰਪਤਿ. "ਨਮਸ੍ਕੈ ਨ੍ਰਿਨਾਥੇ." (ਜਾਪੁ)

ਨ੍ਰਿਪ. ਸੰ. ਨ੍ਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਪਾਲਕ. ਰਾਜਾ. ਨਰਪਤਿ. "ਕੋਪ ਦੇਖ ਮੁਨੀਸ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਪੂਤ ਤਾਂ ਸੰਗ ਦੀਨ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨ੍ਰਿਪਕੰਨਿਆ ਕੇ ਕਾਰਨੈ. ਦੇਖੋ, ਭੇਖਧਾਰੀ.

ਨ੍ਰਿਪਜਨ ਏਸਣਿ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਪਜਨ (ਪ੍ਰਜਾ),
ਨ੍ਰਿਪਜਨ ਏਸ੍ਰਣਿ } ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨ੍ਰਿਪਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਪ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਅਨੀ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਰਾਜਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਰਾਣੀ. "ਨਟੀ ਨਾਟਕੀ ਨ੍ਰਿਪਣੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੪)

ਨ੍ਰਿਪਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਪਤ੍ਵ. ਰਾਜਪਨ. ਰਾਜ੍ਯ. "ਬੈਨ ਗਏ ਜਬ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪਤਾ ਕਰ." (ਮਾਂਧਾਤਾ)

ਨ੍ਰਿਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਰਾਂ ਦਾ ਪਤਿ. ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ. ਰਾਜਾ.

ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਨਾਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ. "ਨ੍ਰਿਪਤਿਨਾਥ ਨਾਨਕ ਬਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੩ ਕੇ)

ਨ੍ਰਿਪਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਰਿਪਣੀ.

ਨ੍ਰਿਪਮੇਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਯਗ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦੀ ਬਲਿ ਦਿੱਤੀਜਾਵੇ। ੨ ਛਤ੍ਰੀ (ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ) ਵਧ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਯਗ੍ਯ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਕੀਤਾਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਰਿਮੇਧ. "ਲੱਛ ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਰੀਐ ਤਬ ਹੋਤ ਹੈ ਨ੍ਰਿਪਮੇਧ." (ਪਾਰਸ਼ਾਵ) ੩ ਰਾਜਸ੍ਯ ਯਗ੍ਯ ਨੂੰ ਭੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਨ੍ਰਿਪਮੇਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਨ੍ਰਿਪਾਧਮ. ਵਿ–ਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਧਮ (ਨੀਚ). ਅਨ੍ਯਾਈ ਰਾਜਾ.

ਨ੍ਰਿਪਾਨ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਾਯਿਨ. ਵਿ–ਬੇਚੂਕ. ਬੇਖ਼ਤ੍ਰਾ. "ਅਭੇਦ ਨ੍ਰਿਪਾਨ ਸਭੈ ਪਚਹਾਰੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰ. ਨ੍ਰਿਪਾਣ. ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਲ ਆਦਿ ਪਿਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਪਗਣ. ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਨ੍ਰਿਪਾਰ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਰਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਜਾ.
ਨ੍ਰਿਪਾਲ } ਪ੍ਰਜਾਪਾਲਕ.

ਨ੍ਰਿਪੇਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨ੍ਰਿਪ ਈਸ. ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ.

ਨ੍ਰਿਬਾਕ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਬਾਕ (ਡਰ). ਬੇਖ਼ੌਫ਼. ਨਿਡਰ. "ਨਮਸਤੈ ਨ੍ਰਿਬਾਕੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਨਿਵੀਂਕ੍ਸ. ਮੌਨੀ। ੩ ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅ਼ਰਬੀ ਆਦਿ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਨ੍ਰਿਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ.

ਨ੍ਰਿਬਾਧ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਬਾਧ (ਦੁੱਖ). ਕਲੇਸ਼ ਰਹਿਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਧ.

ਨ੍ਰਿਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ.

ਨ੍ਰਿਬਾਮ. ਵਿ–ਵਾਮ(ਹਾਨਿ) ਰਹਿਤ। ੨ ਕੁਟਿਲਤਾ ਰਹਿਤ। ੩ ਵਾਮਾ (ਮਾਇਆ) ਰਹਿਤ. ਨਿਰੰਜਨ. "ਨਮਸ੍ਕੈ ਨ੍ਰਿਬਾਮੇ." (ਜਾਪੁ)

ਨ੍ਰਿਬੁਝ. ਵਿ–ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ. ਜੋ ਬੁੱਧਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਨਮਸ੍ਕੈ ਨ੍ਰਿਬੁਝੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਬੇਸਮਝ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ.

ਨ੍ਰਿਭੰਗੀ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਭੰਗ (ਵਲ). ਸਰਲ। ੨ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ.

ਨ੍ਰਿਮੇਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਰੁਸ਼ਮੇਧ. ਉਹ ਯਗ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ (ਮਨੁੱਖ) ਦੀ ਬਲਿ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਇਹ ਯਗ੍ਯ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.ਦੇਖੋ,ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਅ:੩੦.

ਨ੍ਰਿਲੰਭ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਲੰਬ.. ਨ੍ਰਿਲੰਭ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਲਮ੍ਭ. ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ. ਲੰਭ

ਪ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਛਬੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਹੋਠ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਪਵਨ. ਹਵਾ। ੩ ਪੱਤਾ। ੪ ਆਂਡਾ। ੫ ਸਮਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਆਕੇ ਇਹ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਦ੍ਰਿਪ, ਪਾਦਪ, ਮਧੁਪ ਆਦਿ। ੬ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿਕ, ਜੈਸੇ–ਨ੍ਰਿਪ, ਭੂਪ ਆਦਿ। ੭ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਰਨ। ੮ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਕੇ ਇਹ ਭਾਵਵਾਚਕ ਸੰਗ੍ਯਾ ਭੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਸਿਆਣਪ, ਸੁਹਣੱਪ ਆਦਿ.

ਪਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਦ. ਪੈਰ. ਫ਼ਾ. ਪਾ ਅਤੇ ਪਾਯ। ੨ ਪਲ. ਕ੍ਸ਼ਣ. "ਜੇਠੇ ਪਉ ਪਉ ਲ੍ਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮਃ ੫) ਪਲ ਪਲ ਵਿੱਚ ਜੋਠ ਸਾਜ਼ਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਧਰਮਰਾਜ ਸੰਤਾਪ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਸ੍ਥਾਨ. ਪਿਆਉ. ਸੰ. ਪੂਪਾ। ੪ ਪ੍ਰਾਪਤਿ. "ਧਿਆਨੁ ਲਹੀਐ, ਪਉ ਮੁਕਤਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੩ ਕੇ) ਮੁਕ੍ਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।* ੫ ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਦਾਉ. ਦੇਖੋ, ਪੈਬਾਰਾਂ। ੬ ਮੂਲ. ਕੇਸਰ। ੭ ਪੈਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਪੈ.ਪੜ. "ਪਉ ਸਰਣਾਈ ਰਾਮਰਾਇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮਃ ੫) "ਪਉ ਸੰਤ ਸਰਣੀ ਲਾਗੁ ਚਰਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੫) ੮ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਤੇ. ਉੱਪਰ. "ਰਖਿ ਰਖਿ ਪੈਰ ਧਰੇ ਪਉ ਧਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਃ ੧)

ਪਉਸਟਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪੌਸ੍ਟਨੀ.

ਪਉਸਨਿ. ਪੈਣਗੇ, ਪੈਣਗੀਆਂ, ਪੜੇਂਗੀ. "ਤਲਬਾਂ ਪਉਸਨਿ ਆਕੀਆਂ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ਮਃ ੧)

ਪਉਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਅੰਗ ੧੧.

ਪਉਸੀ. ਪਵੇਗੀ. ਪੈਸੀ. "ਦਿਨ ਤੇ ਸਰਪਰ ਪਉਸੀ ਰਾਤਿ." (ਆਸਾ ਮਃ ੫)

ਪਉਛਕ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਨਾਸ਼. "ਪਉਛਕ ਸਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ਸਾਰੀ (ਬਾਜੀ) ਦਾ ਖ਼ਾਤਿਮਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੋਚਕ–ਪ੍ਰੋਂਕ. ਵਿ–ਛਿੜਕਣ ਵਾਲਾ.

ਪਉਡ਼ਰੀਕ. ਸੰ. ਪੌਂਡ੍ਰਕ–ਪੌਂਡ੍ਰ. ਪੁੰਡ੍ਰ ਦੇਸ਼ (ਬਿਹਾਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਤਨੁ ਸੀ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੌਂਡ੍ਰਕ ਮਹਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਸੁਦੇਵ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਪੁਰ ਬਹੁਤ ਚਿੜ੍ਹਦਾ ਸੀ. ਉਹ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਹੀ ਵਾਸੁਦੇਵ ਸ਼ੰਖ ਚਕ੍ਰਧਾਰੀ ਹਾਂ.ਮੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਅਹੀਰ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵਾਸੁਦੇਵ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ਼ ਨਹੀਂ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੌਂਡ੍ਰਕ ਬਹੁਤ ਸੈਨਾ ਲੈਕੇ ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਅਤੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆਗਿਆ. "ਪਉਡ਼ਰੀਕ ਕੀ ਇਕ ਕਥਾ ਸੋ ਮੈ ਕਹਿਤ ਸੁਨਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਉਢਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਲੋਠਨ. ਲਿਟਣਾ. ਪਸਵਾੜੇ ਲੈਣੇ.
ਪਉਢਨਾ }

ਪਉਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਵਨ. ਹਵਾ. "ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸ." (ਤ੍ਰਿਲੰ ਮਃ ੪) ੨ ਪ੍ਰਾਣ. "ਪਉਣੈ ਪਹੁ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮਃ ੩) ੩ ਪਾਦ ਊਨਤਾ. ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਕਮੀ.ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਘਾਟਾ.

ਪਉਣਸੁਮਾਰੀ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ਼ੀ, ਜੋ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਜਪ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਾਣ ਅੰਦਰ ਕਰਦਾ,ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕਢਦਾ ਹੈ. "ਇਹਿਕ ਪਉਣਸੁਮਾਰੀ ਪਉਣ ਸ਼ੁਮਾਰਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਃ ੧)

ਪਉਣ ਕੀ ਬਾਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਵਾ ਦੀ ਸਾਂ ਸਾਂ ਧੁਨਿ. ਪਵਨ ਦੇ ਵੇਗ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਆਵਾਜ਼. "ਆਖਣ ਸੁਨਣਾ ਪਉਣ ਕੀ ਬਾਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੧) ਉਪਦੇਸ਼ ਹਵਾ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਤੁੱਲ ਹੈ, ਭਾਵ–ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ.

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਬਿਸਰਾਉ. (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮਃ ੧) ਪਵਣ (ਸਤੋ ਗੁਣ) ਪਾਣੀ (ਰਜੋ ਗੁਣ) ਅਗਨੀ (ਤਮੋ ਗੁਣ) ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ–ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਦੇਹ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਕੁਲਾਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਪਉਣ ਮਾਰਿ. ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ–ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਚੰਚਲਤਾ ਰੋਕਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਵਿੱਚ ਲਾਕੇ. "ਪਉਣ ਮਾਰਿ ਮਨਿ ਜਪੁ ਕਰੈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮਃ ੧)

ਪਉਣਵਾਉ. ਦੇਖੋ, ਪਵਣ ਵਾਉ.

ਪਉਣਵੇਗ. ਵਿ–ਪਵਨ ਤੁੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ. ਭਾਵ–ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋਇਨ ਸ੍ਰਾਖਤਿ ਪਉਣਵੇਗ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮਃ ੪) ਸੋਨੇ ਦੀ ਸ੍ਰਾਖਤਾਂ ਵਾਲੇ ਚਾਲਾਕ ਘੋੜੇ.

ਪਉਣਾ. ਵਿ–ਪਾਵੁਨ. ਪਾਵੰਦ. ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਘੱਟ. ਪੌਣਾ. "ਜਾਣੈ ਸਾਰਾ ਦੇਵ ਤਨ, ਪਉਣਾ ਮਾਨਸ-ਦੇਹ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਉਣੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਵਨ. "ਕਿਤੀ ਵਗੈ ਪਉਣੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪਉਣੁ ਬਿੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦ ਬਿੰਦੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦੁ.

ਪਉਤ. ਪਵਤ. ਪੈਂਦਾ. ਪੜਤਾ. "ਸੰਤਹ ਚਰਨ ਮਾਥਾ ਮੇਰੋ ਪਉਤ." (ਰਾਮ ਮਃ ੫) "ਪਾਪ ਬੰਧਨ ਨਿਤ ਪਉਤਜਾਹਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ਪੈਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪਉਦ. ਦੇਖੋ, ਪੌਦ.

ਪਉਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪੌਦਾ। ੨ ਪੈਂਦਾ. ਪੜਤਾ. "ਹਰਿਰਸ ਟੁਲਿ ਟੁਲਿ ਪਉਦਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮਃ ੪) ਭੁਲ੍ਹ ਭੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਪਉਦੀ. ਪੈਂਦੀ. ਪੜਤੀ. "ਪਉਦੀ ਜਾਇ ਪਰਾਲਿ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮਃ ੧) ਇੱਥੇ ਪਰਾਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੰਦ ਸੰਸਕਾਰ ਹੈ. ਪਾਪਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਉਦੀਈ. ਪੈਂਦਿਆਂ ਨੂੰ. ਪੜਤੋਂ ਕੋ. "ਬਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਪੌਲੇ ਪੈਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਥਾਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ.

ਪਉਦੇ. ਪਉਦਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਪੈਂਦੇ. ਪੜਤੇ. "ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਇਕੈ ਪਉਦੇ ਨਰਕਿ ਅੰਧਯਾਰ." (ਸਵਾ ਮਃ ੪)

ਪਉਧ. ਦੇਖੋ, ਪੌਧ.

ਪਉਨ. ਦੇਖੋ, ਪਉਣ ਅਤੇ ਪਵਨ.

ਪਉਨਸੁਤ } ਹਨੂਮਾਨ ਅਤੇ ਭੀਮਸੇਨ.ਦੇਖੋ,ਪਵਨਪੂਤ.
ਪਉਨਪੁਤ }

ਪਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉਣਾ. "ਕਾਰਜੁ ਸਾਚੇ ਤੀਨਿ ਹਥ, ਘਨੀ ਤ ਪਉਨੈ ਚਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਬਹੁਤੀ ਲੰਮੀ ਕ਼ਬਰ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੈ.

ਪਉਬਾਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੈਬਾਰਾਂ.

ਪਉਰਖ. ਦੇਖੋ, ਪੌਰਖ.

ਪਉਰਾਤਨ. ਸੰ. ਪੁਰਾਤਨ. ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ। ੨ ਅਨਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਪਉਰਾਤਨ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਪਉਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਯ (ਪੈਰ) ਨਾਲ ਲੋਂਗਿਆ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਜੂਤਾ. ਜੋੜਾ. ਪਾਪੋਸ਼. "ਪਉਲਾ ਪਉਦੀ ਫਾਵਾ ਹੋਇਕੈ ਉਠਿ ਘਰਿ ਆਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮਃ ੪) ਪੌਲ੍ਹਾਂ ਪੈਂਦੀਂ। ੨ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਏਕ ਪਾਦ. ਚੁਅਨੀ. ਪੈਲੀ. ਪਾਉਲੀ.

ਪਉਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਉਲਾ ੨। ੨ ਪਉਲ੍ਹਾਂ. ਦੇਖੋ,

* ਅਥਵਾ—ਧਿਆਨ ਤੋਂ ਮੁਕ੍ਤਿ ਦਾ ਪਉ ਲ੍ਹੀਐ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਉਲਾ ੧.

ਪਉੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਪਾਯ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਸੁੰਮ.

ਪਉੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉਢਨਾ. "ਜਹ ਪਉੜੈ ਸ੍ਰੀ ਕਮਲਾ-ਕੰਤ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਪਉੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਾ. ਪੌੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥਾ ਪਉੜਾ । ੨ ਅਧਿਕਾਰ. ਰੁਤਬਾ.

ਪਉੜੀ ਅਬਵਾ **ਪੌੜੀ.** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਯ (ਪੈਰ) ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਸੀਢੀ. ਜ਼ੀਨਾ. ਸੋਪਾਨ. ਨਿ: ਸ਼੍ਰੇਣੀ. "ਬਿਨੁ ਪਉੜੀ ਗੜਿ ਕਿਉ ਚੜਉ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਸਤਸੰਗ ਪੌੜੀ ਅਤੇ ਗੜ੍ਹ ਪਰਮਪਦ ਹੈ।

੨ ਪਦਵੀ. ਮੰਜ਼ਿਲ. "ਇਸੁ ਪਉੜੀ ਤੇ ਜੋ ਨਰੁ ਚੂਕੈ, ਸੋ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖ ਪਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਇੱਥੇ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਹੈ।

੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, * ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਰਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਢਾਢੀ ਲੋਕ ਯੁੱਧ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਾਰਤਿਕ ਸੁਣਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ ਪੌੜੀ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਲੈ ਤਾਰ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਾਥ ਗਾਕੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਦੁਰਗਾ-ਪਾਠ ਬਣਾਇਆ ਸਭੇ ਪਉੜੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਛੰਦ "ਪਉੜੀ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਦੇਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਦ ਭੀ ਪਉੜੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਹ ਛੰਦ ਸਮ ਅਤੇ ਵਿਖਮ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨੌ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਨੌ ਧੁਨੀਆਂ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਲਈ ਨਹਿਰਾਈਆਂ ਹਨ. ਪਉੜੀ ਏਕ ਤਾਲ (ਯੱਕਾ), ਤਿੰਨ ਤਾਲ, ਪੰਜ ਤਾਲ (ਅਸਵਾਰੀ), ਢਾਈ ਤਾਲ (ਰੂਪਕ) ਵਿੱਚ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਪਉੜੀ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਪਖਾਵਜ ਦੀ ਗਤ ਨਹੀਂ ਵਜਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਕਿੰਤੂ ਸਾਥ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਪਉੜੀ ਗਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ ਤੇ ਸ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝ ਸਕਣ. ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਭੁਲਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਦੈਵ ਸੰਝ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੌਕੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ ਬਿਲਾਵਲ ਕਾਨੜੇ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦੇ.

ਸਿੱਖਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਪਉੜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਇਹ ਹਨ:–

(੧) ਦੋਹਾ ਰੂਪ ਪਉੜੀ ੮ ਚਰਣ ਦੀ–

ਰੇ ਮਨ ! ਬਿਨ ਹਰਿ ਜਹਿ ਰਹਉ,
ਤਹਿ ਤਹਿ ਬੰਧਨ ਪਾਹਿ
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕਤਹੁ ਨ ਛੂਟੀਐ
ਸਾਕਤ ਤੇਉ † ਕਮਾਹਿ. ×××
(ਬਾਵਨ)

(੨) ਚੌਪਈਰੂਪ ਪਉੜੀ ੮ ਚਰਣ ਦੀ–

ਛੱਡਹੁ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਹੁ ਅਪਨਾ,
ਇਆ ਸੰਸਾਰੁ ਸਗਲ ਹੈ ਸੁਪਨਾ,
ਭਰਮੇ ਸੁਰ ਨਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ,
ਭਰਮੇ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਬ੍ਰਹਮੇਵਾ. ×××
(ਬਾਵਨ)

(੩) ਹੰਸਗਤਿ ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਪਉੜੀ ੮ ਚਰਣ ਦੀ–(ਦੇਖੋ, ਹੰਸਗਤਿ).

(੪) ਹੰਸਗਤਿ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਭੇਦ ਪਉੜੀ ੬ ਚਰਣ ਦੀ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਤੁਕ ਦੇ ਮੱਧ ਅਰ ਅੰਤ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਵਾਂ–

ਗੁਰੁ ਚੇਲੇ ਰਹਿਰਾਸ, ਅਲਖ ਅਭੇਉ ਹੈ,
ਗੁਰੁ ਚੇਲੇ ਸ਼ਾਬਾਸ਼, ਨਾਨਕਦੇਉ ਹੈ. ×××
(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੩)

(੫) ਛੀ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਮਗਣ–ऽऽऽ. ਤੁਕ ਦੇ ਮੱਧ ਅਤੇ ਅੰਤ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦਾ ਮੇਲ.

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੱਚਾ ਨਾਉਂ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ,
ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਸਚ ਥਾਉਂ, ਸ਼ਬਦ ਵਖਾਣੀਐ. ×××
(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੧੪)

* ਫ਼ਿਦਗ਼ੂਆ ਵਿੱਚ ਨਿ: ਸ਼ੁੱਧੀ (ਨਿ: ਸ਼ੁੱਟੀ) ਛੰਦ ਜੋ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ (ਤਰਜ਼ੁਮਾ) ਪੌੜੀ ਹੈ.

† ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ ਤੇਉ ਹੈ.

(੬) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਇਹ "ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ" ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਪੁਰ ਜਗਣਾਂਤ ।ऽ।, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ ਰਗਣਾਂਤ–ऽ।ऽ.

ਸੱਚਹੁ ਪੈਣ ਉਪਾਇ, ਪਟੋਪਟਿ ਛਾਇਆ. ×××
(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੨੨)

(੭) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਛੀ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤਿਮ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਤਾਈ ਸਤਾਈ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੫ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਸਭ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਮਗਣ–ऽऽऽ.

ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖੁ, ਅਗਮ ਅਪਾਰੀਐ, ×××
ਸਭਸੈ ਦੇ ਦਾਤਾਰੁ, ਜੋਤ ਉਪਾਰੀਐ, ×××
ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਉ ਤੁਪੁ ਧਿਆਏ ਸੋਇ,
ਜਿਸੁ ਭਾਗੁ ਮਥਾਰੀਐ,
ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ,
ਹਉ ਤੁਪੁ ਬਲਿਹਾਰੀਐ. (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨)

(੮)ਅੱਠ ਚਰਣ.ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ,ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ਮੱਧ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦਾ ਮੇਲ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀਖੰਡ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–

ਅਗਣਿਤ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ, ਦਲਾਂ ਭਿੜੰਦਿਆਂ,
ਪਾਏ ਮਹਬਲ ਭਾਲੇ, ਦੇਵਾਂ ਦਾਨਵਾਂ. ×××
(ਚੰਡੀ ੩)

(੯) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ. ਇਹ ਪਉੜੀ "ਰਾਧਿਕਾ" ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–

ਇਕਿ ਭਸਮ ਚੜਾਵਹਿ ਅੰਗਿ, ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵਹੀ,
ਇਕਿ ਜਟਾ ਬਿਕਟ ਬਿਕਰਾਲ, ਕੁਲੁ ਘਰੁ ਖੋਵਹੀ.
(ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

(੧੦) ਛੀ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੨ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ. ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ–

ਜੇ ਖੁੱਥੀ ਬਿੰਡਾ ਬਹੈ, ਕਿਉ ਹੋਇ ਬਜਾਜ ?
ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਗਲ ਵਾਸਣੀ, ਨ ਸ਼ਰਾਫੀ ਸਾਜ. ×××
(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੩੬)

(੧੧) ਪੰਜ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਇਹ ਦਟਪਦ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ, ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ,
ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ,ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ. ×××
(ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੫)

ਇਹੀ ਰੂਪ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਪਉੜੀ ਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਸੱਚੈ ਤਖਤੁ ਰਚਾਇਆ, ਬੈਸਣ ਕਉ ਜਾਈ,
ਸਭੁਕਿਛੁ ਆਪੈਆਪਿ ਹੈ, ਗੁਰਸਬਦਿ ਸੁਣਾਈ. ×××

ਇਹੀ ਰੂਪ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਦੇਖਨ ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਨੂ, ਰਣ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ,
ਧਾਏ ਰਾਕਸ ਰੋਹਲੇ, ਚਉਗਿਰਦੇਂ ਭਾਰੇ. ×××

ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਉੱਨੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ "ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ" ਲਿਖੀ ਹੈ. ਉਸ ਵਿੱਚ ੭–੮ ਅਤੇ ੬ ਚਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਇਸੇ ਵਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ:–

ਜੇਬਨਸਾ * ਫਿਰ ਆਖਦੀ, ਇਕ ਸੁਖਨ ਸੁਣਾਯਾ,
ਜਦ ਦਾ ਬੈਠਾ ਤਖਤ ਤੇ, ਕੀ ਅਦਲ ਕਮਾਯਾ ?
ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ, ਦਾਰਾ ਮਰਵਾਯਾ,
ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਭੀ, ਤੈਂ ਧੋਹ ਕਮਾਯਾ,
ਬੀਜਯਾ ਬੀਉ ਜੁ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ, ਫਲ ਖਾਣਾ ਆਯਾ,
ਅੱਗੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ, ਭਰ ਲੈਗੁ ਸਵਾਯਾ,
ਸ਼ਾਹ ਅਦਾਲਤ ਨਾ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਦੋਜ਼ਖ ਪਾਯਾ,
ਉਮਰਖਿਤਾਬ† ਅਦਾਲਤੀ, ਬੇਟਾ ਮਰਵਾਯਾ,
ਕੀਤਾ ਅਦਲ ਨੁਸ਼ੇਰਵਾਂ,‡ ਜਸ ਜਗ ਵਿਚ ਛਾਯਾ.

ਈਸਵੀ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ "ਨਿਜਾਬਤ" ਕਵੀ ਨੇ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵਾਰ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸੇ ਵਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ,ਯਥਾ:–

ਗੁੱਸਾ ਖਾਕੇ ਦੇਖਣੋਂ, ਕਲਗ਼ਾਣੀ ਜਾਗੀ,
ਅੱਗੇ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੇ, ਆਈ ਫਰਯਾਦੀ,

* ਜੇਬੁੱਨਿਸਾ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ.

† ਦੇਖੋ, ਉਮਰਖਤਾਬ. ‡ ਦੇਖੋ, ਨੌਸ਼ੇਰਵਾਂ.

ਤੂ ਸੁਣ ਕਿਬਲਾ ਆਲਮੀ,ਫਰਯਾਦ ਅਸਾਡੀ. ×××

(੧੨) ਪੰਜ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਰਗਣ–ऽ।ऽ–

ਆਪੈ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨਾ,ਜਿਨਿ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ,
ਆਪੈ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਓਨੁ, ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਸਬਾਇਆ. ××
(ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

(੧੩) ਪੰਜ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ–

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਕੈ, ਹੋਹੁ ਹਰਿਆ ਭਾਈ,××
ਨਾਨਕ ਸਿਮਰੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ, ਫਿਰਿ ਬਹੁਰ ਨ ਧਾਈ.
(ਵਾਰ ਬਸੰ)

(੧੪) ਅੱਠ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ–

ਹੋ ਅਚੁਤ ਹੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਘਨਾਸ,
ਹੋ ਪੂਰਨ ਹੋ ਸਰਬਮੈ, ਦੁਖਭੰਜਨ ਗੁਣਤਾਸ. ×××
(ਬਾਵਨ)

(੧੫) ਛੀ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਇਹ "ਮੁਕਤਮਣਿ" ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–

ਘੱਟ ਘੜਾਯਾ ਚੁਹਿਆਂ, ਗਲ਼ ਬਿੱਲੀ ਪਾਈਐ,
ਮਤਾ ਪਕਾਯਾ ਮੱਖੀਆਂ, ਘਿਉ ਅੰਦਰ ਨ੍ਹਾਈਐ.×××
(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੩੬)

(੧੬) ਚਾਰ ਚਰਣ. ਤਿੰਨ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ੨੭ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੪ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਚੌਥੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ–

ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਅਲਾਇਆ, ਵਡ ਜੋਧੀਂ ਸੈਘਰ ਵਾਏ,
ਰੋਹ ਦਿਖਾਲੀ ਦਿੱਤੀਆ, ਵਰਿਆਮੀ ਤੁਰੇ ਨਚਾਏ.
ਦੇਉ ਦਾਨੋਂ ਲੁੱਥਣ ਆਏ.
(ਚੰਡੀ ੩)

(੧੭) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਸੱਤ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੫ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਅੱਠਵੇਂ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੧੭ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ–

ਸਾਧੂ ਸਤਜੁਗ ਬੀਤਿਆ, ਅਧਸੀਲੀ ਤ੍ਰੈਤਾ ਆਇਆ,
ਨੱਚੀ ਕੱਲ ਸਨੋਸਰੀ, ਕਲ ਨਾਰਦ ਭੌਰੂ ਵਾਇਆ,
ਪਾਸ ਦੂਗਾ ਦੇ ਇੰਦਰ ਆਇਆ.
(ਚੰਡੀ ੩)

(੧੮) ਬਾਰਾਂ ਚਰਣ. ਗਿਆਰਾਂ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩–੧੫ ਪੁਰ, ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਚਰਣ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਰਗਣ–ऽ।ऽ.

ਬਡੇ ਬਡੇ ਚੁਣ ਸੂਰਮੇ, ਗਹਿ ਕੋਟੀ ਦਏ ਚਲਾਇਕੈ,
ਰਣ ਕਾਲੀ ਗੁੱਸਾ ਖਾਇਕੈ.
(ਚੰਡੀ ੩)

(੧੯) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਸੱਤ ਚਰਣ ੨੯ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ੧੩–੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤਿਮ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰੁ–

ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਦਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ,
ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਗ ਮਾਹਿ ਪਠਾਯਾ, ×××
ਕਲਿ ਤਾਰਣ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਆਯਾ.
(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੧)

(੨੦) ਪੰਜ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪–੯ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ–

ਕੋਟਿ ਅਘਾ ਸਭਿ ਨਾਸ ਹੋਹਿ, ਸਿਮਰਤ ਹਰਿਨਾਉ,
ਮਨਚਿੰਦੇ ਫਲ ਪਾਈਅਹਿ, ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ,
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖਲੇਹੁ, ਨਾਨਕ ਬਲਿ ਜਾਉ.
(ਵਾਰ ਜੈਤ)

(੨੧) ਗਿਆਰਾਂ ਚਰਣ.ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪–੯ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਤੁਕ ਦੇ ਮੱਧ ਦੋ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦਾ ਮੇਲ, ਤੁਕਾਂਤ ਅਨਮੇਲ. ਇਹ ਸਿਰਖੰਡੀ (ਸ਼੍ਰੀਖੰਡ) ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–

ਧੱਗਾਂ ਸੂਲ ਬਜਾਈਆਂ, ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ,
ਧੂਹ ਮਿਆਨੋਂ ਲਾਈਆਂ, ਜ੍ਹਾਨੀ ਸੂਰਮੀ. ×××
(ਚੰਡੀ ੩)

(੨੨) ਛੀ ਚਰਣ. ਪੰਜ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ੧੪–੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤਿਮ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਮਗਣ–ऽऽऽ.

ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀਖਾਕੁ,
ਜੇ ਮਿਲੈ ਤ ਮਸਤਕਿ ਲਾਈਐ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੂੜਾ ਲਾਲਚੁ ਛਡੀਐ
ਹੋਇ ਇਕਮਨਿ ਅਲਖੁ ਧਿਆਈਐ,××
ਮਤਿ ਥੋੜੀ ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ.
(ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧)

(੨੩) ਸੱਤ ਚਰਣ.ਛੀ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਤੀਹ ਤੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪–੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤਿਮ ਤੁਕ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰੁ–
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਪਤਸ਼ਾਹਾਂ ਪਤਸ਼ਾਹ ਜੁਹਾਰੀ,
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਹੈ,ਅਇ ਥਰੋਥੈ ਖੋਲੈ ਬਾਰੀ,××
ਭਗਤਵਛਲ ਹੁਇ ਭਗਤਿਛੱਡਾਰੀ.
(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੧੧)

(੨੪) ਪੰਜ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫–੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.
ਇਹ ਪਉੜੀ "ਸੁਗੀਤਾ" ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–
ਤੂ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਅਭੁਲੁ ਹੈ,ਭੁਲਣ ਵਿਚਿ ਨਾਹੀ,
ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ ਸਚੇ ਭਲਾ ਹੈ, ਗੁਰਸਬਦਿ ਬੁਝਾਈ.××
(ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

(੨੫) ਛੀ ਚਰਣ,ਪੰਜ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆ ਪੱਚੀ ਪੱਚੀ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫–੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤਿਮ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ੧੪–੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰੁ–
ਹਰਿ ਸੱਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ, ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ,
ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ, ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ,××
ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ, ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ.
(ਗੁਰੁਦਾਸ ਕਵਿ)

(੨੬) ਪੰਜ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫–੧੧ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਰਗਣ–ऽ।ऽ–
ਤੂ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਅਗੰਮੁ ਹੈ, ਸਭਿ ਤੁਧੁ ਉਪਾਇਆ,
ਤੂ ਆਪੇਆਪਿ ਵਰਤਦਾ, ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਸਬਾਇਆ,××
(ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

(੨੭) ਪੰਜ ਚਰਣ. ਤਿੰਨ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕੱਤੀ ਇਕੱਤੀ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫–੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਦੋ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲੀ ਚਾਲੀ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੨–੨੮ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਮਗਣ–ऽऽऽ.
ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਸਿਧ ਸਾਧਿ ਕੈ,
ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜੁਗ ਜੋਗੀਆ,×××
ਸਭਿ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ,
ਹਰਿ ਬੋਲਤ ਸਭਿ ਪਾਪ ਲਹੋਗੀਆ.
(ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

(੨੮) ਪੰਜ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬–੧੫ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਰਗਣ–ऽ।ऽ. ਇਹ ਪਉੜੀ "ਬੀਰ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਦੀ ਥਾਂ ਰਗਣ ਹੈ–
ਪੰਚੇ ਸਬਦ ਵਜੇ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ,
ਵਡਭਾਗੀ ਅਨਹਦੁ ਵਜਿਆ.×××
(ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

(੨੯) ਸੱਤ ਚਰਣ. ਛੀ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਬੱਤੀਹ ਬੱਤੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬–੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤਿਮ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰੁ–
ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ੍ਹਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ,
ਜਾਇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਡਿੱਠਾ,
ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ੍ਹਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ,
ਪੈਰੀ ਪੈ ਗੁਰਸਭਾ ਬਹਿੱਠਾ,×××
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲਿਆਂ ਪਾਪ ਪਣਿੱਠਾ.
(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੧੨)

(੩੦) ਪੰਜ ਚਰਣ, ਇਹ ਪਉੜੀ ਵਿਖਮ ਦੰਡਕ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੪੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ੩੦, ਤੀਜੇ ਦੀਆਂ ੭੩, ਚੌਥੇ ਦੀਆਂ ੫੯, ਪੰਜਵੇਂ ਦੀਆਂ ੪੬, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰੁ–
ਜਿਤਨੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸਾਹ ਰਾਜੇ ਖਾਨ ਉਮਰਾਵ
ਸਿਕਦਾਰ ਹਹਿ, ਤਿਤਨੇ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੈ ਕੀਏ,
ਜੋ ਕਿਛੁ ਹਰਿ ਕਰਾਵੈ ਸੁ ਓਇ ਕਰਹਿ
ਸਭਿ ਹਰਿ ਨੋ ਅਰਬੀਏ,
ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸਭਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਵਲਿ ਹੈ
ਤਿਨਿ ਸਭਿ ਵਰਨ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਗੋਲੇ ਕਰਿ,
ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣ ਕਉ ਦੀਏ.×××
(ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਪਉਆ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਦੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜਾਉਂ।
੨ ਚੌਥਾ ਭਾਗ, ਚਤੁਰਥ ਪਾਦ। ੩ ਸੇਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ. ਪਾਈਆ. ਪਾਉ। ੪ ਘੰਟੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ, ੧੫ ਮਿਨਟ। ੫ ਅੱਠ ਔਂਸ (Ounce) ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਛਟਾਂਕ ਦੀ ਬੋਤੁਲ.

ਪਉਰਾਣਕ. ਸੰ. ਪੌਰਾਣਿਕ. ਵਿ–ਪੁਰਾਣਵੇੱਤਾ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪੰਡਿਤ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਪੁਰਾਣ ਦਾ। ੩ ਪੁਰਾਣਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰਾਣਪਾਠੀ ਸ਼ੂਤ. ਦੇਖੋ, ਲੋਮਹਰਸ਼ਣ.

ਪਉਰਾਣਕ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਸੰਗਜਾ–ਪੌਰਾਣਿਕ (ਲੋਮਹਰਸ਼ੰਣ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਬਲਭਦ੍ਰ. ਨੈਮਿਸ਼ਾਰਣ੍ਯ ਵਿੱਚ ਜਦ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਗਏ, ਤਦ ਤੁਅੰਜੀਮ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਮਹਰਸ਼ੰਣ ਨੂੰ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਪਉਰਾਤਨ. ਦੇਖੋ, ਪਉਰਾਤਨ. "ਪੁਰਖੁ ਪਉਰਾਤਨੁ ਸੁਣੀਐ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਪੁਰਾਤਨ ਪੁਰੁਸ਼–ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ–ਆਦਿਪੁਰੁਸ਼. ਪੁਰਾਣਪੁਰੁਸ਼.

ਪਉਰਾਤਨ ਪੁਰਖ. ਦੇਖੋ, ਪਉਰਾਤਨ.

ਪਉਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉਆ ੧."ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਦੀਓ ਪਉਵਾ ਪਰ." (ਰਾਮਾਵ) ਭਰਤ ਨੇ ਰਾਮ ਦੀ ਖੜਾਉਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਅਰਪਿਆ.

ਪਇ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਯ. ਪਾਦ. ਪੈਰ। ੨ ਸੰ. ਯਸ਼੍. ਦੁੱਧ। ੩ ਜਲ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਕੇ. ਪੜਕੇ। ਪ ਦੇਖੋ, ਪੈ.

ਪਇਓਈ. ਤੈਨੂੰ ਪਇਆ (ਪਿਆ) ਹੈ. "ਆਪੇ ਤਰਸੁ ਪਇਓਈ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫)

ਪਇਆ. ਪਿਆ. ਪੜਾ. "ਪਇਆ ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਜੋਹਾ ਕਿਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੇਖ ਪੈਗਿਆ (ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ) ਹੈ.

ਪਇਆਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਯਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਗਮਨ. ਯਾਤ੍ਰਾ. ਕੂਚ. ਰਵਾਨਗੀ. "ਸਭਨਾ ਏਹੁ ਪਇਆਣਾ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ੨ ਯੁੱਧ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾਈ। ੩ ਆਰੰਭ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ."ਜੂਠਿ ਲਹੈ ਜੀਉ ਮਾਂਜੀਐ, ਮੋਖ ਪਇਆਣਾ ਹੋਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੧)

ਪਇਆਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਇਆਣ। ੨ ਪ੍ਰਯਾਣ ਹੋਇਆ. ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ. ਚਲਾ ਗਿਆ.

ਪਇਆਣੇ. ਗਏ. ਦੇਖੋ, ਪਇਆਣਾ ੨. "ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਪਇਆਣੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਪਇਆਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਇਆਣਾ ੨. "ਜਹ ਅਨੰਦ, ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਪਇਆਨਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਹੋਗਿਆ.

ਪਇਆਰ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੂਛੇ ਜਾਇ ਪਇਆਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਰਾਜਾ ਬਲਿ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਜਾ ਮੰਨੇ ਬਿਨਾ ਪਾਤਾਲ ਨੂੰ ਗਿਆ.

ਪਇਆਰੀ. ਪਾਤਾਲ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਪਇਆਰ.

ਪਇਆਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪੈਆਰੁ.

ਪਇਆਲ. ਸੰ. ਪਾਤਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਹੇਠ ਦਾ ਲੋਕ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਪਾਤਾਲ. "ਤ੍ਰੈ ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਇਆਲਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਬੱਲਾ. ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ. ਪਾਦਤਲ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੇਠ. ਥੱਲੇ. "ਉਚਾ ਚੜੈ ਸੁ ਪਵੈ ਪਇਆਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਇਆਲਭਗਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਤਾਲਨਿਵਾਸੀ ਭਗਤ, ਰਾਜਾ ਬਲਿ. ਦੇਖੋ, ਪਾਯਾਲਿਭਗਤ.

ਪਇਆਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਇਆਲ ੩.

ਪਇਆਲਿ. ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ. "ਪਰਬਤਿ ਗੁਫਾ ਕਰੀ, ਕੈ ਪਾਣੀ ਪਇਆਲਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਪਾਤਾਲ ਤੋਂ."ਸੰਚਿ ਪਇਆਲਿ ਗਗਨਸਰ ਭਰੈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਹੋਠਾਂ ਪ੍ਰਾਣ ਪੌਣ ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਵੇ.

ਪਇਆਲੇ. ਪਾਤਾਲ ਮੇਂ. "ਮਛ ਪਇਆਲੇ." (ਜਪੁ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਿਠਾਹਾਂ. ਨੀਚੇ. ਦੇਖੋ, ਪਇਆਲ ੩. "ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਊਭਿ ਚੜਤ ਹੈ, ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਪਇਐ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਣ ਤੋਂ. ਪੜਨੇ ਸੇ. ਭਾਵ–ਕਰਮ-ਲੇਖ ਲਿਖੇਜਾਣ ਕਰਕੇ. "ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਨਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਇਅੰਪ ਸੰ.ਪ੍ਲਪਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਨ,ਕਹਿਣਾ.
ਪਇਅੰਪਨ ਉੱਚਾਰਣ. "ਨਾਨਕ ਪਇਅੰਪੈ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਬਕਣਾ। ੩ ਸੰ. ਪਾਦਾਪੰਣ. ਚਰਣਾਂ ਪੁਰ ਭੇਟ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ। ੪ ਪੈਰ ਪਾਉਣਾ. ਪਧਾਰਨਾ.

ਪਇਅੰਪੈ. ਪ੍ਲਪਨ (ਕਥਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਇਅੰਪਨ.

ਪਈ. ਪੜੀ. "ਜਗਾਤੀਆ ਸੋਹਣ ਮੁੰਦਣਿ ਪਈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ:੪) ਜਗਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੁੱਪ ਵਸਗਈ। ੨ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਈ."ਸਭੁ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਛੈ ਪਈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਪਈਅਸੁ. ਪੜੀ. ਪੈਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਈਸੁ.

ਪਈਆ. ਦੇਖੋ, ਪਹੀਆ. "ਧੁਰ ਉਠੀ ਰਥ ਪਈਅਨ ਛਾਯੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪਈ ਹੈ. ਪੜੀ ਹੈ. "ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਸੁ ਪਾਛੈ ਪਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਈਸਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਸਾ.

ਪਈਸਾਚ
ਪਈਸਾਚਾ
ਪਈਸਾਚੀ } ਦੇਖੋ, ਪਿਸਾਚ, ਪਿਸਾਚੀ ਅਤੇ ਪੈਸਾਚ, ਪੈਸਾਚੀ.

ਪਈਸੁ. ਪੜੀ ਹੈ. "ਗਲਿ ਪਈਸੁ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਪਈਹੈ. ਪਾਵੇਗਾ. "ਰਹਿਨੁ ਨ ਕੋਊ ਪਈਹੈ ਰੇ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਪਈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਨਾ.

ਪਸ. ਸੰ. ਯਸ਼੍. ਧਾ–ਦੇਖਣਾ, ਬੇਨੁਣਾ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ, ਹਿੱਲਣਾ। ੨ ਯਸ਼੍. ਧਾ–ਪੀੜਨਾ, ਪੀਹਣਾ। ੩ ਫ਼ਾ ਪس ਵਜ–ਇਸ ਵਾਸਤੇ. ਇਸ ਕਾਰਣ। ੪ ਫਿਰ. ਪੁਨਹ। ਪ ਪਿੱਛੇ. ਬਾਦ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਢਾਹਾ (landslip). ੭ ਪੂਯ. ਰਾਧ. ਪੀਪ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. pus.

ਪਸਖ਼ੁਰਦਾ. ਫ਼ਾ پس خوردہ ਸੰਗਜਾ–ਖਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚਿਆ ਪਦਾਰਥ. ਉੱਛਿਸ਼੍ਟ. ਜੂਠ.

ਪਸਗੀਬਤ
ਪਸਗੈਬਤ } ਫ਼ਾ پس غیبت ਪਸਗੈਬਤ. ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਗ਼ੀਬਤ (ਨਿੰਦਾ) ਕਰਨੀ. "ਪਸਗੈਬਤ ਕਾ ਮੁਹ ਕਾਲਾ ਹੈ." (ਹਾਜਿਰਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗੀਬਤ.

ਪਸਚਮ. ਸੰ. ਪਸ਼੍ਚਿਮ. ਵਿ–ਪਿਛਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਅਸ੍ਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੱਛਮ. ਨਿਕਲਦੇ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜੋ ਦਿਸ਼ਾ ਪਿੱਠ ਵੱਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਪਸਚਮ ਦੁਆਰੇ ਕੀ ਸਿਲ ਓੜ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਭਾਵ ਕੈਲਾਸ਼ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਦੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਹੈ.

ਪਸਚਾਤ. ਸੰ. ਪਸ਼੍ਚਾਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੋਂ. ਬਾਦ. ਅਨੰਤਰ.

ਪਸਚਾਤਾਪ. ਸੰ. ਪਸ਼੍ਚਾਤ੍ਤਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਤਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਛਤਾਵਾ.

ਪਸਚਿਮ. ਦੇਖੋ, ਪਸਚਮ.

ਪਸਜਜੇ. ਪਸੀਜਿਆ. ਪ੍ਰਸੀਦ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਭਰ ਅੰਕ ਪੁਲਕ ਤਨ ਪਸਜਜੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਰੀਝਿਆ.

ਪਸਟ. ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਟ–ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਇਆ. ਆਨੰਦਿਤ."ਪਰਾ ਪਸਟਣੀ ਪਾਰਬਤੀ ਦੁਸਟਹਰਤਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਟ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਣ ਵਾਲੀ. ਰੀਝਣ ਵਾਲੀ.

ਪਸਟਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪਸਟ.

ਪਸਣ ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖਣਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਸ
ਪਸਣੁ ਧਾ ਅਤੇ ਪਸ਼ਨ. "ਪ੍ਰੇਮ ਅਥਾਹ ਪਸਣ ਕੂ ਸਚਾ ਧਣੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪਸਤ. ਫ਼ਾ پست ਵਿ–ਨੀਵਾਂ। ੨ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਮੀਨਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਹਮਵਾਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜ਼ਮੀਨ. ਸਮਭੂਮਿ.

ਪਸਤਵੀ. ਫ਼ਾ ਪੁਸ਼ਤੋ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ. "ਪਹਲਵੀ ਪਸਤਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਹੋ." (ਅਕਾਲ)

ਪਸਤਾ. ਵਿ–ਪਸ੍ਤ ਕੱਦਾ. ਮਧਰਾ.

ਪਸ਼ਤੋ. ਫ਼ਾ ਪੁਸ਼ਤੋ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪਠਾਨਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋੱਲੀ).

ਪਸਪਰਦਹ. ਫ਼ਾ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੜ੍ਹਦੇ ਪਿੱਛੇ. ਪੜ੍ਹਦੇ ਓਲ੍ਹੇ.

ਪਸਪਾ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਪਿੱਛੇ ਹਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ.

ਪਸਮ. ਫ਼ਾ ਪਸ਼ਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੇਡ ਬਕਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਰੋਮ. ਉੱਨ. ਰੋਮਾਵਲੀ.

ਪਸਮਣ } ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਵਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ. "ਪੂਰਬ ਅਸਥਨ ਮੈ ਕੁਛ ਨਾਹੀ, ਪੁਨ ਪਯ ਪਸਮਤ ਧਾਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਪਯਧਾਰਾ ਪ੍ਰਸਵਤਿ। ੨ ਪਯ (ਦੁੱਧ) ਦਾ ਸ੍ਰਵਣ (ਚੁਇਣਾ). ਪਯਸ੍ਰਵਣ। ੩ ਲੇਵੇ ਵਿੱਚੋਂ ਥਣਾਂ ਅੰਦਰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਪਸਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਸ੍ਵਣ ਕਰਾਉਣਾ. ਟਪਕਾਉਣਾ. ਚੁਆਉਣਾ। ੨ ਗਊ ਮੈਂਹ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪਯ ਸ੍ਰਵਣ (ਦੁੱਧ ਟਪਕਾਉਣ) ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.

ਪਸ਼ਮੀਨਾ. ਫ਼ਾ ਪਸ਼ਮੀਨਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ਮ (ਉੱਨ) ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਸਰਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭੇਡ ਆਦਿ ਦੀ ਕੋਮਲ ਉੱਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਕਪੜਾ.

ਪਸ਼ਮੰਬਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ਮ (ਉੱਨ) ਅੰਬਰ (ਵਸਤ੍ਰ). ਪਸ਼ਮੀਨਹ. "ਪੋਸਿਸ ਅੰਗ ਪਟੰਬਰ ਅੰਬਰ, ਹੈ ਪਸਮੰਬਰ ਸੋਭ ਕਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਪਸਰ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ. "ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੁਇ ਅਨਤਤਰੰਗ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਰ.

ਪਸਰਈਆ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਰ (ਫੈਲਾਉ) ਕਰੈਯਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰਤਾ. ਪਸਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਨਦਰੀ ਆਵੈ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਰਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸਾਰਾ. ਫੈਲਾਉ.

ਪਸਰਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਰਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ। ੨ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ. "ਪਸਰੀ ਕਿਰਣ ਜੋਤਿ ਉਜਿਆਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਸਰੂਰ. ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ੧੯ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ "ਦਿਉਕਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵੱਲੋਂ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਭੋਰਕ ਨਾਮੀ ਨਦੀ ਵਗਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਸਾਧਾਰਣਜਿਹਾ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਝਾੜੂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਮੋਹਨਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਬਜੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਸਰੂਰ ਤੋਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫਰਲਾਂਗ ਹੈ.

ਪਸਲੀ. ਸੰ. ਪਰ੍ਸ਼ੁਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਤੀ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਦੀ ਖ਼ਮਦਾਰ ਹੱਡੀ. ਵੱਖੀ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਪਾਂਸੁਲੀ. "ਪਸਲੀ ਚੀਰਦੀਨ ਤਤਕਾਲਾ." (ਸਲੋਹ)

ਪਸਵਾਜ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਵਾਜ਼.

ਪਸਵਾਰਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਸੇ (ਪਾਸ੍ਵੰ) ਨੂੰ ਆੜਾ (ਟੇਢਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਰਵਟ. "ਟੂਟੇ ਅਮਲ ਅਛਿਮਿਅਹਿ ਜਨੁ ਪਸਵਾਰੇ ਲੇਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਪਸਾ. ਪਸਾਉ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ਾ. ਦਾੜ੍ਹੀ. ਸਮਸ਼੍ਰੁ.

ਪਸਾਉ } ਸੰ. ਪ੍ਰਸਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ. ਪਸਾਰਾ. "ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ." (ਜਪੁ) ੨ ਪ੍ਰਚਾਰ. "ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਤ ਸੰ. ਪ੍ਰਸਾਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਜਿਸੁ ਪਸਾਇ ਗਤਿ ਅਗਮ ਜਾਣੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਗਮਗਤਿ ਜਾਣੀ। ੪ ਨਿਰਮਲਤਾ. "ਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ਕਰੇ ਪਸਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੫ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਕਰੈ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪਸਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਣ.

ਪਸਾਰਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਾਰਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਧਾਉਣਾ. ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣਾ. "ਮਾਂਗਹਿ ਹਾਥ ਪਸਾਰੈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਸਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਸਾਉ ੧. "ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਸਾਰਿ. ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਕਰਕੇ. ਫੈਲਾਕੇ. ਪਸਾਰਕੇ.

ਪਸਾਰੀ. ਫੈਲਾਈ. ਵਿਸ੍ਤਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਸਾਰਣ. "ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੯) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਬਾਰਿਨ. ਵਿ–ਫੈਲਣ ਵਾਲਾ. ਵ੍ਯਾਪਕ. "ਛੂਟੈ ਹੋਇ ਪਸਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਨਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪਾਸਾਰੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਸਾਰਿ. "ਮਾਗਹਿ ਹਾਥ ਪਸਾਰੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਪਸਾਵ. ਦੇਖੋ, ਪਸਾਉ। ੨ ਛਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਾਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਵ.

ਪਸਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਪਸੰਦ. "ਖਸਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਦਿਲਹਿ ਪਸਿੰਦੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਖੁ, ਪਸ ੧. "ਕਦ ਪਸੀ ਦੀਦਾਰ ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਕਦ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਾਂ.

ਪਸੀਐ. ਦੇਖੀਐ. ਦੇਖੁ, ਪਸ ੧. "ਨਾਨਕ ਬਿਆ, ਨ ਪਸੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਦੂਜਾ ਨਾ ਦੇਖੀਏ.

ਪਸੀਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਸੇਦ (ਪਸੀਨੇ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਪਘਰਨਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਦਾ ਦ੍ਰਵਣਾ। ੩ ਰੀਝਣਾ.

ਪਸੀਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸ੍ਵੇਦ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ.

ਪਸੁ. ਸੰ. ਪਸ਼ੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਪਸ਼ ਧਾ. ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਪ੍ਰਾਣੀ। ੩ ਯਗ੍ਯ। ੪ ਪਸ਼ੁ ਜੇਹਾ ਮੂਰਖ. "ਪਸੁ ਆਪਨ ਹਉ ਹਉ ਕਰੈ." (ਬਾਵਨ)

ਪਸੁਈਸ } ਦੇਖੋ, ਪਸੁਪਤਿ.
ਪਸੁਏਸ }

ਪਸੁਚੋਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੁਯੰ ਪਸ਼ੁ. ਜੋਤਣ ਲਾਇਕ ਪਸੂ. "ਬਿਨ ਬੂਝੇ ਪਸੁਚੋਰ." (ਬਾਵਨ)

ਪਸੁਪਤਾਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੁਪਤਿ (ਹਾਬੀ) ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪਸ਼ੁ (ਨਾਦੀਏ) ਦਾ ਪਤਿ (ਸ਼ਿਵ), ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ. "ਪਸੁਪਤਾਰਿ ਦੁਖ ਦੈ ਘਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਪਸੁਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੁ (ਨਾਦੀਏ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਪਸ਼ੁ (ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਪਸ਼ੁ (ਯਗ੍ਯ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅਗਨਿ। ੪ ਹਾਬੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੫ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ.

ਪਸੁਪਤਿਸੁਰਧਰ ਅਰਿ ਧੁਜ ਚਖੁ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਣ. ਤੀਰ. ਪਸ਼ੁਪਤੀਸ਼੍ਵਰ(ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਪਤੀ ਨਾਦੀਆ) ਉਸ ਦੇ ਧਰ(ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ) ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ, ਉਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮੱਛ, ਉਸ ਦੀ ਚਖੁ (ਚਕ੍ਸ਼–ਅੱਖ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਵਰਣ ਸਮੇਂ ਮੱਛ ਦੀ ਅੱਖ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੀ ਸੀ.

ਪਸੁਪਤੇਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੁਪਤਿ (ਹਾਬੀ), ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਨਾਦੀਏ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ਿਵ.

ਪਸੁਪਤੇਸ ਅਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੁਪਤੇਸ਼ (ਸ਼ੇਰ), ਉਸ ਦਾ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮਦੇਵ.

ਪਸੁਭਾਸਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ
ਪਸੁਭਾਖਾ } ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਕਾਂਡ ੨ ਅ: ੩੫,ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨੭.

ਪਸੁਰਾਜ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ।
ਪਸੁਰਾਟ } ੨ ਬੈਲਪਤਿ ਸ਼ਿਵ. "ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਸੁਰਾਟ ਰਿਝਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨) ੩ ਮਹਾ ਮੂਰਖ. ਮੂਰਖਰਾਜ.

ਪਸੁਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਸਲੀ. "ਟੂਕ ਟੂਕ ਹ੍ਵੈ ਸਭੈ ਪਸੁਰਿਯਾ ਜਾਯਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੯)

ਪਸੂ } ਦੇਖੋ, ਪਸੁ. "ਪਸੂ ਮਿਲਹਿ ਓਗਿਆਈਆ, ਖੜ ਖਾਵਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇਹਿ." (ਗੂਜ ਮ:੧)
ਪਸੂਆ } ਖੜ (ਸੁੱਕਾ ਘਾਹ) ਖਾਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ (ਦੁੱਧ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਪਸੂਆਕਰਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਉਪਕਾਰ ਬਿਨਾ, ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਸ੍ਵਾਰਥ ਭਰੇ ਕਰਮ। ੨ ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ ਕਰਮ. "ਪਸੂਆਕਰਮ ਕਰੈ ਨਹੀ ਬੂਝੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਪਸੂਆਰਾ. ਵਿ–ਪਸ਼ੁਹਾਰਿ–ਪਸ਼ੁਹਾਰੀ. ਜੀਵਹਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਕਾਰੀ। ੩ ਧੀਵਰ. ਮਾਹੀਗੀਰ. "ਜਿਉ ਮੀਨਾ ਹੈਰੈ ਪਸੂਆਰਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਸੇ. ਦੇਖੋ, ਦੇਖੁ, ਪਸ ੧. "ਪਸੇ ਕਿਉ ਦੀਦਾਰ ?" (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਸੇਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸ੍ਵੇਦ. ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ.

ਪਸੇਸ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ੁ–ਈਸ਼. ਨੰਦਿਪਤਿ ਸ਼ਿਵ.
ਪਸੇਸੁਰ } "ਬਹੁ ਤੋਖ ਕੀਨ ਪਸੇਸ." (ਜਗਰਾਜ)
ਪਸੇਸ੍ਵਰ } ਸਿਵ ਨੂੰ ਤੋਸ਼ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਕੀਤਾ. "ਸੇਸ ਸੁਰੇਸ ਦਿਨੇਸ ਪਸੇਸ੍ਵਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ੇਰ. "ਨਾਥ ਕਹਯੋ ਜੁ ਪਸੇਸੁਰ ਕੋ, ਅਬ ਹੋਹੁ ਸੁਚੇਤ !" (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਪਸੇਚ. ਫ਼ਾ ਪੇਚ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਯਾਰੀ। ੨ ਸਫ਼ਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ.

ਪਸੇ ਪੁਸ਼ੁ. ਫ਼ਾ ਪੁਸ਼ਤ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ.

ਪਸ਼ੇਮਾਨ. ਫ਼ਾ ਪਸ਼ੇਮਾਨ ਵਿ–ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ (ਪਛਤਾਵਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਲੱਜਿਤ.

ਪਸ਼ੇਮਾਨੀ. ਫ਼ਾ ਪਸ਼ੇਮਾਨੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ. ਪਛਤਾਵਾ। ੨ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ.

ਪਸੇਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸ੍ਵੇਦ. ਪਸੀਨਾ. "ਨਖ ਪਸੇਵ ਜਾਚੈ ਸੁਰਸਰਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨੌਹਾਂ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਟਪਕੀ ਹੈ.

ਪਸੈ. ਦੇਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਸ ੧। ੨ ਪਵਸੈ. ਪਊਗਾ। ੩ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਪੜਤਾ ਹੈ. "ਔਤੇ ਪਸੈ." (ਭਾਗੁ) ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਪਸੋ ਪੇਸ਼. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿੱਛਾ ਅੱਗਾ। ੨ ਭਾਵ–ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ। ੩ ਭਲਾ ਬੁਰਾ। ੪ ਹਾਨਿ ਲਾਭ.

ਪਸੰਦ. ਫ਼ਾ ਪਸੰਦ ਵਿ–ਮਨਭਾਉਂਦਾ. ਰੁਚਿ ਅਨੁਕੂਲ.

ਪਸੰਦੀਦਨ. ਫ਼ਾ.ਕ੍ਰਿ–ਪਸੰਦ ਕਰਨਾ.

ਪਸੰਦੀਦਾ. ਫ਼ਾ ਪਸੰਦੀਦਹ ਵਿ–ਪਸੰਦਕੀਤਾ. ਮਨਭਾਇਆ.

ਪਸੰਦੋ. ਵਿ–ਪਸੰਦ ਆਇਆ. ਮਨਭਾਇਆ। ੨ ਦੇਖਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਸ ੧. "ਨੈਣ ਪਸੰਦੋ ਸੋਇ, ਪੰਖਿ ਮੁਸਤਾਕ ਭਵੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖਕੇ. "ਪਿਰੀ ਪਸੰਦੋ ਹਰਿਓ ਥੀਓ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪੱਸ. ਦੇਖੋ, ਪਸ਼ਸ.

ਪਸ੍ਚਿਮ. ਪਸ਼੍ਚਿਮ (ਪੱਛਮ) ਵੱਲ. "ਉਲਟਿ ਗੰਗ ਪਸ੍ਚਿਮ ਧਰੀਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਭਾਵ–ਉਲਟੀ ਰੀਤਿ ਹੋਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕਿਆ.

ਪਸ੍ਚਿਮ. ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੱਛੋਂ. ਉਹ ਦਿਸ਼ਾ, ਜਿੱਧਰ ਸੂਰਜ ਅਸ੍ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਸ਼ਚਮ.

ਪਸ੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਪਸਤ.

ਪਸ਼ਜ. ਸੰ. ਦੇਖਣਾ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਸ਼ ਧਾ.

ਪਸ਼ਜਤੋਹਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗਠਕਤਰਾ। ੨ ਸੁਨਿਆਰ. ਸੋਨਾ ਘੜਨ ਵਾਲਾ.

ਪਸ਼ਜਨ. ਦੇਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਸ਼ ਧਾ. "ਲਖ ਅਚਰਜ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਸ਼ੁਜਨ ਚਿਤ ਚਾਹੁ." (ਨਾਪ) ੨ ਦੇਖਦਾ ਹੋਇਆ.

ਪਸ਼ੁਨੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ । ੨ ਦੇਖੋ, ਪਸ਼ ਧਾ.

ਪਸ਼ੁਪ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸ਼ੁ–ਈਸ਼. ਨੰਦਿਪਤਿ ਸ਼ਿਵ. "ਪਸ਼ੁਪ੍ਰ ਪੀਠ ਦਈ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪਿੱਠ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਸੁਪਤਿ.

ਪਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. "ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹ ਫੁਟੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਪਥ. ਪਹਾ. ਮਾਰਗ । ੩ ਸਿੰਧੀ. ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼. "ਪਹ ਪਿਟਾਰੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੁੱਖ ਦੀ ਪਿਟਾਰੀ.

ਪਹਚਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾਨ.ਪਰਿਚਯ.ਜਾਨਕਾਰੀ. ਪਛਾਣ.

ਪਹਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪਨਹੀ.

ਪਹਤਿ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਹਿਤਿ । ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਹੁਤਿ. ਭੋਗ. ਬਲਿ.

ਪਹਨ. ਫ਼ਾ ਪ੹ਨ ਵਿ–ਚੌੜਾ.

ਪਹਨਣਾ / **ਪਹਨਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨਾ. ਓਢਣਾ. ਵਸਤ੍ਰ ਭੂਖਣ ਆਦਿ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.

ਪਹਨਾਉਣਾ / **ਪਹਨਾਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਵਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਓਢਾਉਣੇ । ੨ ਸਰੋਪਾ (ਖਿਲਤ) ਪਹਿਰਾਉਣਾ. ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਪੋਸ਼ਾਕ ਦਾ ਪਹਿਰਾਏ ਜਾਣਾ.

ਪਹਨਾਮ. ਸੰ. ਪਰਿਹ੍ਵਨਨਾਮ–ਪਰਿਹ੍ਵਤਨਾਮ. ਵਿ–ਬਦਨਾਮ । ੨ ਗੁਮਨਾਮ. "ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ ਫਿਰਤੇ ਪਹਨਾਮ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਛਾ–ਪਿਨਹਾਂ.

ਪਹਨਾਮੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਦਨਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਪਹਨਾਮ । ੨ ਸੰ. ਅਪਨੁਤਿ. ਲੁਕਾਉ. ਦੁਰਾਉ. "ਤਿਸ ਨਾਲ ਕਿਆ ਚਲੈ ਪਹਨਾਮੀ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਛਲ. ਕਪਟ. ਲੁਕਵੀਂਆਂ ਗੱਲਾਂ.

ਪਹਨਾਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਬਾਸ. ਪੋਸ਼ਾਕ । ੨ ਵਿ–ਪਹਰਾਉਣ (ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ.

ਪਹਰ. ਸੰ. ਪ੍ਰਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਭਾਗ, ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾ. "ਘੜੀਆ ਸਭੇ ਗੋਪੀਆ, ਪਹਰ ਕੈਨੂ ਗੋਪਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਹਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨਾ. ਓਢਣਾ. ਵਸਤ੍ਰ ਭੂਖਣ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.

ਪਹਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਰ (ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ) ਪਿੱਛੋਂ ਬਦਲਨ ਵਾਲੀ ਚੌਕੀ. ਰਕਾ ਲਈ ਬੈਠਾਈ ਹੋਈ ਚੌਕੀ.

ਪਹਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਓਢਾਉਣਾ । ੨ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਖਿਲਤ ਪਹਰਾਉਣਾ.

ਪਹਰਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਨਾਵਾ.

ਪਹਰੂ / **ਪਹਰੂਅ** / **ਪਹਰੂਆ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਚੌਕੀਦਾਰ. ਰਕਕ. "ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਪਹਰੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਛਬ.

ਪਹਰੇ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਣਾ । ੨ ਪਹਰ (ਪ੍ਰਹਰ) ਪਰ-ਥਾਇ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤੀ ਸ੍ਰੀਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪਹਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਰਵੇਲੇ. ਦਿਨ ਰਾਤ. "ਖਿਨੁ ਹਰਿਭਗਤਿ ਕਹਾ ਥਿਤਿ ਪਾਵੈ, ਫਿਰਤੋ ਪਹਰੇ ਪਹਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਹਰੇਕ. ਪਹਰ (ਪ੍ਰਹਰ) ਇੱਕ. "ਪਹਰੇਕ ਲਾਗੀ ਸੰਗ ਬਾਜੀ." (ਸਲੋਹ)

ਪਹਰੇਕਿਕ ਲਉ. ਇੱਕ ਪਹਰ ਤੀਕ । ੨ ਇੱਕ ਪਹਰ ਬਾਦ. ਪਿੱਛੋਂ. "ਪਹਰੇਕਿਕ ਲਉ ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਨ ਫਿਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪਹਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਲੂ. ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲ.

ਪਹਲਵ. ਦੇਖੋ, ਪਲ੍ਹਵ.

ਪਹਲਵਾਨ. ਫ਼ਾ ਪਹਲਵਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੂਰਵੀਰ. ਬਹਾਦੁਰ ਯੋਧਾ । ੨ ਭਾਵ–ਕੁਸ਼ਤੀ ਲੜਨ ਵਾਲਾ, ਮੱਲ.

ਪਹਲਵੀ. ਦੇਖੋ, ਫਾਰਸੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ "ਪਹ੍ਲਵੀ" ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਪਹ੍ਲਵ (ਈਰਾਨੀਆਂ) ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਪਹਲੜਾ / **ਪਹਲੜੀ** / **ਪਹਲਾ** / **ਪਹਲੀ** ਵਿ–ਪ੍ਰਥਮ. ਆਦਿ ਦਾ, ਦੀ. ਅੱਵਲ.

ਪਹਲੂ. ਫ਼ਾ ਪਹਲੂ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਗਲ ਅਤੇ ਕਮਰ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਭਾਗ. ਪਾਸ੍ਵ. ਪਾਸਾ.

ਪਹਲੋਠਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮਿਆ. ਪਹਿਲਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਪਹਾ. ਪਿਆ. ਪੜਾ."ਠਾਢਾਉਰੀ ਸਿਉ ਉਲਝਿ ਪਹਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਠਗਬਾਜੀ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਪਿਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਥ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ. ਜਿਵੇਂ–ਇਹ ਪਹਾ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਪਹਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜ. ਪਰਵਤ. "ਗੁਨ ਕੋ ਪਹਾਰ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਾਰ। ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਫਾਰ. ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ.

ਪਹਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜਾ. ਅੰਗ ਦੇ ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਅਥਵਾ ਨਕ੍ਸ਼ਾ. ਗਣਿਤ ਦਾ ਕੋਠਾ. Table of multiplication । ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਫਾਰ. ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ । ੩ ਪ੍ਰਭਾਵ. ਸਾਮਰਥ੍ਯ. "ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰਾ ਜਾਪਦਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੪ ਪ੍ਰਚਾਰ. ਚਲਨ । ੫ ਪਹਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਥਾਂ. ਲੁਹਾਰ ਸੁਨਿਆਰ ਆਦਿ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਝੁਪਾਕੇ ਘਨ (ਹਥੌੜੇ) ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਾਲ ਘੜੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਹਾਰਾ.

ਪਹਾੜ. ਪਰਵਤ । ੨ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿੰਗ ਪਹਾੜ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਹਾੜੀ ੨.

ਪਹਾੜਸਿੰਘ ਰਾਜਾ. ਚਤ੍ਰਭੁਸਿੰਘ ਬੈਰਾੜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਅੰਤ ਨਵਾਂ ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਅਤੇ ਵਜੀਰਸਿੰਘ.

ਪਹਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਾਰਾ ੧.

ਪਹਾੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਪਰਵਤ । ੨ ਪਹਾੜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪਿਆਰੀ ਰਾਗਿਣੀ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਦੋਵੇਂ ਹਨ. ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਥੋੜੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ.

ਆਰੋਹੀ–ਧ ਸ ਰ ਮ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ.

੩ ਪਹਾੜ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ). ੪ ਪਹਾੜ ਦੇ ਵਸਨੀਕ । ੫ ਵਿ–ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਾੜ ਦਾ.

ਪਹਾੜੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ਧਾਰ.

ਪਹਿ. ਦੇਖੋ, ਪਹ । ੨ ਵ੍ਰਜ–ਪਾਸ. ਕੋਲ. "ਜਿਸ ਮਾਨੁਖ ਪਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਇਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚੀ ਸੰਤ ਪਹਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਪੁਤ੍ਰ–ਤੋਂ. ਸੰ. ਤੋਂ. "ਤੂ ਪਹਿ ਦੁਗਣੀ ਮਜੂਰੀ ਦੇਹਉ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਦੂਣੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇਂਹੋ.

ਪਹਿਤ / **ਪਹਿਤਿ** / **ਪਹਿਤੀ** ਦਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਹਤਿ. "ਭਾਤੁ ਪਹਿਤਿ ਅਰੁ ਲਾਪਸੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਆਪ ਪਹਿਤੀ ਮੈ ਭਾਰ ਖਾਤ ਨ ਬਸਾਰ ਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ਅਜੇਹੇ ਕੈਂਜੂਸ ਕਿ ਦਾਲ ਵਿੱਚ ਹਲਦੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ.

ਪਹਿਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਨਣਾ.

ਪਹਿਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਪਹਨਾਮ.

ਪਹਿਨਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਪਹਨਾਮੀ. "ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰ.

ਪਹਿਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਣਾ. "ਬਸਤ੍ਰ ਨ ਪਹਿਰੈ ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਕਹਿਰੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਹਿਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਣਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਪੈਰਾਹਨ. "ਪਹਿਰਣੁ ਪੈਰਧਿਆਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੈਰਾਹਨ ਹੈ.

ਪਹਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਾ.

ਪਹਿਰਾਇਆ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਇਆ. ਪਹਿਨਾਇਆ. ਓਢਾਇਆ । ੨ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਨਾਲ ਪਹਿਨਾਇਆ."ਪੂਰੈਗੁਰਿ ਪਹਿਰਾਇਆ."(ਸੋਰ ਮ:੫)

ਪਹਿਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਾਨਾ.

ਪਹਿਰਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਾਵਾ.

ਪਹਿਰਿਆ ਕੈ ਘਰਿ ਗਾਵਣਾ. (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ਜਿਸ ਸੁਰਪੁਸ੍ਪਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ "ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ !" ਸ਼ਬਦ ਗਾਈਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਧਾਰਣਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣਾ ਹੈ.

ਪਹਿਰੇ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰੇ.

ਪਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਪਹਲ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਰੰਭ । ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾਂ. ਅੱਵਲ. "ਪਹਿਲ ਪੁਰਸਾ ਬਿਰਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਰਾਗ ਚਾਹੀਏ.

ਪਹਿਲਸਿੰਘ. ਮੋਲੇ ਸ਼ੁਨਿਆਰ ਦਾ ਪੁੱਤ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਇਹ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਨੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਅਰ ਸੱਚਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਖੰਭੇ ਦਾ ਆਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ.

ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ. ਪੁਰਾਣਪੁਰੁਸ਼ ਤੋਂ. ਆਦਿਪੁਰਖ ਸੇ । ੨ ਪੁਰੀ (ਲੋਕਰਚਨਾ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ. "ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ ਪੁੰਡਰਕ ਵਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਕਮਲ (ਪੁੰਡਰੀਕ) ਬਣਿਆ.

ਪਹਿਲਰੀਆ. ਵਿ–ਪਹਿਲੀ. ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਲ ਦੀ. "ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੀਤਿ ਪਹਿਲਰੀਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਹਿਲਵਾਨ / **ਪਹਿਲਵਾਨੜਾ** ਦੇਖੋ, ਪਹਲਵਾਨ. "ਹਉ ਗੋਸਾਈ ਪਹਿਲਵਾਨੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਪਹਿਲੜਾ / **ਪਹਿਲੜੀ** ਵਿ–ਪ੍ਰਥਮ. ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਦਾ, ਦੀ. ਪਹਿਲੀ. "ਹਰਿ ਪਹਿਲੜੀ ਲਾਵ ਪਰਵਿਰਤੀ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਹਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਲਾ । ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਲੇ. ਪੋਸ਼ਤਰ. ਪਹਿਲਾਂ. "ਪਹਿਲਾ ਸੂਚਾ ਆਪਿ ਹੁਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਹਿਲਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲੇ. ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਮੇਂ.

ਪਹਿਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ.

ਪਹਿਲਾਦਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਸਿੰਘ.

ਪਹਿਲਾ ਪੂਤੁ ਪਿਛੈਰੀ ਮਾਈ. ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:–

੧ ਪਹਿਲਾ ਪੂਤੁ ਪਿਛੈਰੀ ਮਾਈ,
੨ ਗੁਰੁ ਲਾਗੋ ਚੇਲੇ ਕੀ ਪਾਈ, ×××
੩ ਦੇਖਤ ਸ਼ਿੰਘੁ ਚਰਾਵਤ ਗਾਈ,
੪ ਜਲ ਕੀ ਮਛੁਲੀ ਤਰਵਰਿ ਬਿਆਈ,
੫ ਦੇਖਤ ਕੁਤਰਾ ਲੈਗਈ ਬਿਲਾਈ,
੬ ਤਲ ਰੇਬੈਸਾ ਊਪਰਿ ਮੂਲਾ,
੭ ਤਿਸ ਕੈ ਪੋਤਿ ਲਗੇ ਫਲ ਫੂਲਾ,
੮ ਘੋਰੈ ਚਰਿ ਭੈਸ ਚਰਾਵਨ ਜਾਈ,
੯ ਬਾਹਰਿ ਬੈਲੁ ਗੋਨਿ ਘਰਿ ਆਈ. ×××

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:–

੧ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵਰੂਪ ਪੁਤ੍ਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਯਾ ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਸ੍ਵਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

੨ ਜੀਵਾਤਮਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਮਨ ਚੇਲੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗਦਾ ਹੈ।

੩ ਸ਼ੋਰੂਪ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗਾਇਰੂਪ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਪ੍ਰੇਰਦੀਆਂ ਹਨ।

੪ ਆਤਮਾਨੰਦਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀਰੂਪ ਬੁੱਧੀ, ਦੋਹਾਗ੍ਭਿਮਾਨੀ ਰੂਪ ਬਿਰਛ ਪੁਰ ਸੰਕਲਪ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

੫ ਸ੍ਰਾਸਿਸੇਵਾਰੂਪ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪਾਖੰਡਕ੍ਰਿਯਾਰੂਪ ਬਿੱਲੀ ਥਪਣਕੇ ਲੈਗਈ।

੬ ਸੰਸਾਰਬਿਰਛ,ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਵੱਲੀਆਂ (ਰੇਬੈਸਾ) ਹੇਠ ਨੂੰ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਮੂਲਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਉੱਪਰ ਹੈ।

੭ ਮਾਯਾ ਸੰਯੁਕ੍ਤ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਫਲ ਫੁੱਲ ਲਗੇ ਹਨ।

੮ ਪ੍ਰਾਣਰੂਪ ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਅੰਤਹਕਰਣ, ਇੰਦ੍ਰੀਰੂਪ ਭੈਂਸਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਰ੍ਤਿ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੯ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥਰੂਪ ਬੈਲ ਅਜੇ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਪਰ ਖੱਟੀ (ਕਮਾਈ) ਦੀ ਵਾਸਨਾਰੂਪ ਗੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਗਈ ਹੈ.

ਪਹਿਲੂ. ਦੇਖੋ, ਪਹਲੂ.

ਪਹਿਲੇਦੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਲ ਮੇਂ. ਆਦਿ ਮੇਂ. ਪੇਸ਼ਤਰ. "ਪਹਿਲੇਦੇ ਤੈ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹਾ। ਪਿਛੇਦੇ ਤੈ ਜੰਤ ਉਪਾਹਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਪਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਪਹਾ. ਪਗਡ਼ਿੰਡੀ। ੨ ਪਾਹੀ. ਮਾਰਗ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਂਥ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. "ਪਹੀ ਨ ਵੈਵੈ ਬਿਰਥੈਜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਪੈਂਦੀ. ਪੜਤੀ. "ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਪਹੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੪ ਭਿਗੀ. ਪਈ. "ਗੁਰਚਰਨ ਮਸਤਕੁ ਭਾਰਿ ਪਹੀ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੫ ਸਿੰਧੀ. ਪੈਂਡਾਮ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਪਹੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੱਡੇ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. ਰਾਹੀ. ਪਾਂਥ. "ਆਵਤ ਪਹੀਆ ਖੁਧੇ ਜਾਹਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਰਾਹੀ ਆਏ ਭੁੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਪੂਰ ਭਰੇ ਪਹੀਆਹੁ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਭਰੇਹੋਏ ਹਨ.

ਪਹੁ. ਦੇਖੋ, ਪਹ ੧। ੨ ਵਜ–ਕੋਲੋਂ. ਪਾਸੋਂ. "ਕਿਥਹੁ ਹਰਿ ਪਹੁ ਨਸੀਐ ?" (ਗਉ ਮ: ੪)

ਪਹੁਚ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਮਨਤਾ. ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤਕ ਜਾਣ ਦਾ
ਪਹੁੰਚ ਭਾਵ। ੨ ਸਾਮਰਥ੍ਯ. ਸ਼ਕਤਿ। ੩ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਰਸਾਈ। ੪ ਪਹੁੰਚੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਹੁੰਚ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਪਹੁੰਚੇ ਬੱਧਾ ਦਿਸ੍ਟ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. "ਬੇਸਰ ਗਜਨਾਰੈ ਪਹੁੰਚ ਅਪਾਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪਹੁਚਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਪੁੱਜਣਾ।
ਪਹੁਚਣੁ ੨ ਤੁੱਲ ਹੋਣਾ. ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ
ਪਹੁੰਚਨ ਉਤਰਨਾ. "ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਜਨ." (ਗੂਜ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਤਿਸੁ ਨਹੀਂ ਦੂਜਾ ਕੋ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਹੁਚਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਥ ਅਤੇ ਬਾਂਹ ਦਾ ਜੋੜ. ਕਲਾਈ.
ਪਹੁੰਚਾ ਮਣਿਬੰਧ (wrist). ੨ ਵਿ–ਪੁੱਜਾ. ਪਹੁਚਿਆ.

ਪਹੁਚਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਲੈ
ਪਹੁੰਚਾਨਾ ਜਾਣਾ. ਨਿਯਤ ਸਥਾਨ ਪੁਰ ਪੁਚਾਣਾ.

ਪਹੁਚਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹੁੰਚਕੇ. ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲ੍ਪਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ. "ਰਜਿ ਨ ਕੋਈ ਜੀਵਿਆ, ਪਹੁਚਿ ਨ ਚਲਿਆ ਕੋਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਪਹੁਚੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਥ ਦੀ ਕਲਾਈ ਪੁਰ ਪਹਿਰਨ
ਪਹੁੰਚੀ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ੨ ਪਹੁਚਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਪਹੁਤਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ (ਹਾਜਿਰ) ਹੋਣਾ. ਇਹ
ਪਹੁਤਨਾ ਪਹੁਚਣਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. "ਲੈ ਲੈ ਦਾਤ ਪਹੁਤਿਆ ਲਾਵੇ ਕਰਿ ਤਈਆਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵੈ, ਕਹਤੇ ਪਹੁਤਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਅੰਤਿ ਦੁਖੁ ਪਹੁਤਾ ਆਇ." (ਮ: ੭ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਪਹੁਤਾ. ਪੁੱਜਾ. ਪਹੁੰਚਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਹੁਤਣਾ.

ਪਹੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਹੁਣਾ.

ਪਹੁਨਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਹੁਣਾ (ਅਤਿਥਿ) ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪਰਾਹੁਣੇ ਦੀ ਖ਼ਾਤ੍ਰਿਰ ਤਵਾਜਾ. ਮੇਹਮਾਨਦਾਰੀ. ਆਤਿਥ੍ਯ.

ਪਹੁਚਾ ਪਹੁੰਚਿਆ. ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਇਆ. ਪੁੱਜਾ.
ਪਹੁਤਾ "ਆਪਸਕਉ ਆਪਹਿ ਪਹੁਚਾ."(ਸੁਖਮਨੀ) "ਸੋ ਤੋ ਗਏ ਬਕੁੰਠ ਪਹੁਤੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਹੁੜੀ. ਵਿ–ਪ੍ਰਹੇਡ਼ੀ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੇਡ (ਕ੍ਰੋਧ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ. ਕ੍ਰੋਧੀ. ਤਾਮਸੀ. "ਸਗਲ ਸਨੇਂਢੀ ਭਏ ਪਹੁੜੀ। ਜੋ ਗੁਰੁਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿਂ ਕੂੜੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਹੇਲ. ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲ ੧.

ਪਹੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ.

ਪਹੋਆ. ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਰਨਾਲ ਦੀ ਕੈਥਲ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਥਨੈਸਰ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ (ਕੁਲਛੇਤ੍ਰ) ਅੰਤਰਗਤ ਤੀਰਥ,ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਥੂਦਕ (ਪ੍ਰਿਥੂ ਰਾਜਾ ਦਾ ਤਾਲ) ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ–ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਜੰਮੂ ਦੇ ਸ਼ਿਵਾਲਯ ਪਾਸ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਕੰਧਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਾਕੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਇਮਾਰਤ ਢਹਿ ਗਈ ਹੈ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਬਾਵਲੀ ਅਤੇ ਨਿੰਮ ਇਮਲੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਰਛ ਮੌਜੂਦ ਹਨ. ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋਰਹੀ ਹੈ.

(੨) ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਤੀਰਥ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਉਦਯਸਿੰਘ ਜੀ ਕੈਥਲਪਤਿ ਨੇ ਕਰਾਈ. ੧੦੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਤਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਚੇਤ ਚੌਦਸ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ੧੯ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪਹੁਲਵ. ਦੇਖੋ, ਪਲ੍ਹਵ.

ਪਕ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕ.

ਪਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਕ੍ ਹੋਣਾ. ਕੱਚਾ ਨਾ ਰਹਿਣਾ।
ਪਕਨਾ ੨ ਕਿਸੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ ਹੋਣਾ. ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣਾ। ੩ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਇ੍ਲਮ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਨਿਪੁਣ ਹੋਣਾ. ਤਾਕ ਹੋਣਾ.

ਪਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਕੜ. ਗ੍ਰਹਿਣ. ਦੇਖੋ, ਪਕੜਨਾ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫ਼ਿਕਰ. "ਪਕਰ ਵਿਖੇ ਮਨ ਗੀਗ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਕਰਸਿ. ਪਕੜੇਗਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੇਗਾ. ਫੜ੍ਗਾ.

ਪਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਗ੍ਰਹਣ. ਫੜਨਾ.

ਪਕਰਾਈ. ਪਕੜਾਈ. ਗਹਾਈ. ਫੜਾਈ. "ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਹ ਪਕਰਾਈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫੜੇ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਪਕਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫੜਾਉਂਣਾ. ਪ੍ਰਗ੍ਰਹਣ ਕਰਾਉਣਾ. "ਬਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਕਰਾਇ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਪਕਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਫੜਕੇ. "ਪਕਰਿ ਜੀਉ ਆਨਿਆ ਦੇਹ ਬਿਨਾਸੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਪਕਰੀ. ਪਕੜੀ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ."ਨਾਨਕ ਓਟ ਪਕਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਕਲੂਤ. ਦੇਖੋ, ਲੂਤ ੨.

ਪਕਵਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਕ੍ਵਾਂਨ. ਪਕ੍ (ਪੱਕਾ) ਅੰਨ. ਰਿੱਝਿਆਹੋਇਆ ਅੰਨ। ੨ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀਹੋਈ ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਵਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਸਤ ਪਕਵਾਨੀ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਰਸੋਈ.

ਪਕੜ. ਦੇਖੋ, ਪਕਰ ਅਤੇ ਪਕੜਨਾ.

ਪਕੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਗ੍ਰਹਣ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ. ਫੜਨਾ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ."ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟ ਅਗੋਚਰ ਪਕੜਿਆ ਗੁਰਸਬਦੀ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਪਕੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਕੜਕੇ. ਫੜਕੇ. "ਪਕੜਿ ਚਲਾਇਨਿ ਦੂਤਜਮ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਪਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕਾ ੪. "ਪਕੇ ਬੈਕ ਦੁਆਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਪਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਕ੍ ਕਰਨਾ. ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਫਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕੱਚੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਪੱਕੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰਨਾ. "ਬਹਿ ਮੰਦ ਪਕਾਇਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਪਕਾਈ. ਪਕ੍ ਕੀਤੀ. ਰਿੰਨ੍ਹੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਕਾਪਨ. ਪਕਿਆਈ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. "ਕਚ ਪਕਾਈ ਓਥੈ ਪਾਇ." (ਜਪੁ) ਭਾਵ–ਊਰੇ ਅਥਵਾ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਖ.

ਪਕਾਰੋਗੀ. ਵਿ–ਅਸਾਧ੍ਯ ਰੋਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੁਸ੍ਠੀ. ਕੋੜ੍ਹੀ. "ਜਿਉ ਪਕਾਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਪਕੀਸਾਰੀ. ਪੱਕੀ ਨਰਦ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ. "ਆਪੇ ਧਰਿ ਦੇਖਹਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਪਕੋਰਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਕ੍ ਵਟਿਕਾ. ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀ-
ਪਕੌਰੀ ਹੋਈ ਬੇਸਣ ਦੀ ਬੜੀ. "ਦਧਿ ਸੋਂ ਪਕੋਰੀ
ਪਕੋੜਾ ਬਰੇ ਜੀਰਕ ਮਰਚ ਪਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)
ਪਕੋੜੀ "ਸੂਖਮ ਓਦਨ ਬਰੇ ਪਕੌਰੇ." (ਨਾਪ੍)

ਪਕੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ.

ਪੱਕ. ਸੰ. ਪਕ੍. ਵਿ–ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ.

ਪੱਕਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਪਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ ਬਣਾਉਣਾ. ਅਸ਼ਕੁਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮੌਕੇ ਸਿਰ ਪੁੱਜਣਾ.

ਪੱਕਾ. ਵਿ–ਪਕ੍. ਕੱਚੀ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪੱਕਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਪਹੁਚਿਆ। ੨ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਰਿੱਝਿਆ। ੩ ਪੂਰਣ ਅਭ੍ਯਾਸੀ। ੪ ਪੁਖ਼ਤਾ. ਚੂਨੇ ਆਦਿ ਮਸਾਲੇ ਨਾਲ ਚਿਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਰਾਮਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਤਲਵੰਡੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਜੋਡ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਸੀ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤ (ਬੀ. ਬੀ. ਐਂਡ ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ) ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਪੱਕਾਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਥਾਣਾ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਮਧੋਹ (ਅਥਵਾ ਮਧੋਇ) ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋਗੇ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਪਿੰਡ (ਮਧੋਹ) ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਖਤੂਪੁਰੇ ਤੋਂ ਦੀਨੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਪੱਟੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਬਦਲੀ,ਤਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ:"ਪੱਕਾਸਾਹਿਬ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਦਰਬਾਰ ਉੱਚਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਤ ਰੋਡੂਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਈ ਹੈ. ੧੬–੧੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਗਰਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਪੱਕੀ. ਪੱਕਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਪੱਕੀਸਾਰੀ. ਚੌਪੜ ਦੀ ਉਹ ਨਰਦ, ਜੋ ਪੱਕ ਗਈ ਹੈ. ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਚੱਲਕੇ ਬਿਆਲੀ ਘਰ ਟੱਪਕੇ ਨਰਦ ਪੱਕੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਬਾਹਰਲੇ ਨਾਕੇ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੱਕੀ ਕਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਥੋਂ ਠੀਕ ਨਰਦ ਨਾ ਮਰੇ, ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾਵੜਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬਿੰਦੀਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰ ਨਾਕੇ ਹਨ. "ਆਪੇ ਧਰਿ ਦੇਖਹਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਦੇਖਹਿ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਧਰਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਕੱਚੀ ਨਰਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿੱਚ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਹੈ. ਪੱਕੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਆਤਮਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਵਾਗੌਣ ਮਿਟਗਿਆ ਹੈ.

ਪੱਕੀਸਿੰਗਤਿ. ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਗ ੪.

ਪੱਕੀ ਰਸੋਈ / **ਪੱਕੀ ਰੋਟੀ** ਹਿੰਦੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਭੋਜਨ, ਜੋ ਘੀ, ਕੇਵਲ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਅਗਨਿ ਨਾਲ ਪਕਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਪੂਰੀ, ਕਚੌਰੀ, ਖੀਰ ਅਤੇ ਭੁੱਜੇ ਦਾਣੇ, ਅਥਵਾ ਭੁੱਭਲ ਵਿੱਚ ਪਕਾਏ ਆਲੂ ਆਦਿ.

ਪੱਕੇ ਪੋਬਾਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੋਬਾਰਾਂ.

ਪਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕ ਅਤੇ ਪੱਕਾ.

ਪਕ੍ਰਾਸ਼ਯ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਗਿਜਾ ਪੱਕੇ (ਹਜ਼ਮ ਹੋਵੇ). ਦੇਖੋ, ਮੇਦਾ.

ਪਖਾਲਨ. "ਸਾਧੂਚਰਨ ਪਖਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਲਨ ਕਰੈਯਾ. ਧੋਣ ਵਾਲਾ.

ਪਖਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਖਰ.

ਪਖਰਾਰਾ / **ਪਖਰਿਯਾ** / **ਪਖਰੀਆ** / **ਪਖਰੇਤ** / **ਪਖਰੈਤ** ਵਿ–ਪ੍ਰਖਰ (ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਾਜ ਅਤੇ ਕਵਚ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਾਜ ਨਾਲ ਸਜੇਹੋਏ ਅਤੇ ਕਵਚ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਘੋੜਚੜ੍ਹਾ ਯੋਧਾ. "ਪਖਰਾਰੇ ਨਾਚਤ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯) "ਚੁਨ ਚੁਨ ਹਨੇ ਪਖਰੀਆ ਜੁਆਨਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਚਲੇ ਪਖਰੇਤ ਸਿੰਗਾਰੀ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) "ਬਡੇ ਦੀ ਬਨੈਤ ਬੀਰ ਸਭੈ ਪਖਰੈਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਖਰ ਵਾਲਾ (ਪਾਖਰ ਨਾਲ ਸਜਿਆ) ਘੋੜਾ ਅਥਵਾ ਹਾਥੀ.

ਪਖਲਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਕਾਲਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਧੁਆਉਣਾ. "ਕਰ ਪਗ ਪਖਲਾਵਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਖਵਾਰਾ / **ਪਖਵਾੜਾ** ਸੰਗਜਾ–ਪਕ ਭਰ. ਪੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਤਿਥਾਂ ਹੋਣ ਜਿਸ

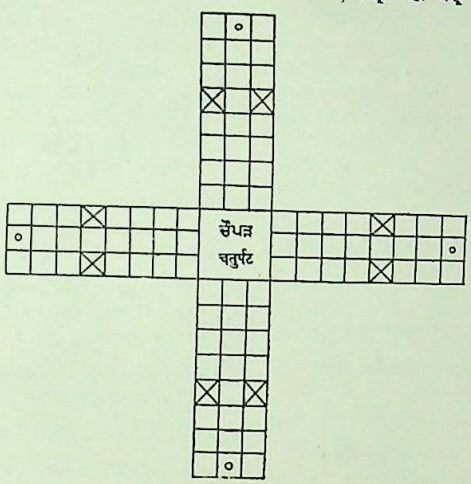

ਵਿੱਚ, ਉਤਨਾ ਕਾਲ. "ਪਲ ਪਖਵਾੜਾ ਘੜੀ ਮਹੀਨਾ." (ਲੋਕੋ)

ਪਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ ਕੱਢਕ. ਪੰਖਾ. ਵਜਨ. "ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਪਾਣੀ ਢੋਵਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਪੰਖ. ਪਕ. ਪਰ. "ਮੋਰਪਖਾ ਕੀ ਛਟਾ ਮਧੁ ਮੂਰਤਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨)

ਪਖਾਉਜ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਵਜ.

ਪਖਾਣ / **ਪਖਾਨ** ਸੰ. ਪਾਸ਼ਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਥਰ. "ਪਖਾਣ ਪੂਜਹੋਂ ਨਹੀਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਖਾਨਪੂਜਾ. ਪਾਸ਼ਾਣ (ਪੱਥਰ) ਦੀ ਪੂਜਾ. ਮੂਰਤਿ-ਪੂਜਨ. ਬੁਤਪਰਸ੍ਤੀ.

ਪਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਰਨ. ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰੇਖਾ. ਲੀਕ. "ਬਡੇ ਪਖਾਰ ਗਾਤ ਪਰ ਪਰੇ। ਮਾਨਹੁ ਗਿਰਿ ਪਰ ਅਹਿ ਸਮਸਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸ਼ੇਰ (tiger) ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਕਾਲ਼ੀ ਲੀਕਾਂ ਜਿਉਂ ਭਾਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਣੀਓਂ ਪਹਾੜ ਤੇ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਹਨ। ੩ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਰਕੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਲ। ੪ ਪਯਸ–ਖੱਲ. ਪਖਾਲ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਡੀ ਮਸ਼ਕ (ਥੈਲੀ), ਜੋ ਭਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਉੱਪਰ ਲੱਦੀਦੀ ਹੈ. "ਇਕਿ ਦਿਨ ਜਲ ਪਖਾਰ ਕਉ ਲਾਦੇ ਬ੍ਰਿਖਭ ਅਗਾਰੀ ਕਰਤ ਪਯਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਖਾਰਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਲਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕਾਲਨ (ਧੋਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਰਿ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਪਖਾਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਚਰਨ ਪਖਾਰਉ ਕਰਿ ਸੇਵਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਖਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਲਨ ਕਰਕੇ. ਧੋਕੇ. "ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਕਹਾਂ ਗੁਣ ਤਾਸੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਖਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਰਨ। ੨ ਪਕ–ਅਰੀ. ਪ੍ਰਤਿਪਕ੍ਸੀ. ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੈਰੀ. "ਅਪਨੇ ਲਖਿ ਬਾਰ ਨਿਵਾਰ ਪਖਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਪਨੇ ਬਾਲ (ਬੱਚੇ) ਜਾਣਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਕ੍ਸੀ ਨਿਵਾਰੋ.

ਪਖਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਰ ੪.

ਪਖਾਲਨ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਰਨ. "ਤਿਸੁ ਚਰਣ ਪਖਾਲੀ ਜੋ ਤੇਰੈ ਮਾਰਗਿ ਚਾਲੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਸੋ ਪਾਖੰਡੀ ਜਿ ਕਾਇਆ ਪਖਾਲੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਪਖਾਵਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪਕਵਾਦ੍ਯ. ਜੋੜੀ ਤਬਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਦਹਿਣਾ (ਸੱਜਾ) ਭਾਗ ਸਿਆਹੀ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਂਏਂ (ਖੱਬੇ) ਨੂੰ ਆਟਾ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸਾਜ ਲਯ ਤਾਰ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਢੀਲੁ ਰਬਾਬੀ ਬਲਦੁ ਪਖਾਵਜ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਢੀਲੁ.

ਪਖਾਵਜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਖਾਵਜ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋੜੀ ਦਾ ਬਜੈਯਾ.

ਪਖਾਵਜੁ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਵਜ. "ਵਾਜਾ ਮਤਿ ਪਖਾਵਜੁ ਭਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪਖਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਪਖਜਾਨ.

ਪਖਿਆਰੀ. ਵਿ–ਪਕ (ਪੱਟੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਪੱਟੀ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਸਿੰਗਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਕ ੯. "ਕਰਿ ਸੀਗਾਰੁ ਬਹੈ ਪਖਿਆਰੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਪਖੀ. ਦੇਖੋ, ਪਕੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੱਖੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੰਖੀ। ੪ ਪੰਖ. ਪਰ. ਦੇਖੋ, ਪਖੀਆਂ.

ਪਖੀਆਂ. ਪਕ. ਪਰ. ਪੰਖ. "ਟੂਟ ਖਗੇਸ ਗਈ ਪਖੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਪੰਖੁੜੀਆਂ, ਪੁਸ਼ਪਦਲ. "ਫੂਲ ਗੁਲਾਬ ਕੀ ਜਸੋਂ ਪਖੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਪਖੀਜੈ. ਪ੍ਰਕਾਲਨ ਕਰੀਜੈ. ਧੋਵੀਜੈ. "ਸਾਧੂਚਰਨ ਪਖੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਖੁ. ਦੇਖੋ, ਪਕ ੪. "ਮੈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਪਖੁ ਧੜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਪਖੇ. ਪ੍ਰਕਾਲਨ ਕੀਤੇ. ਧੋਤੇ. "ਹਮ ਸ੍ਰਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਪਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਪਖੇਰੂ. ਸੰਗਜਾ–ਪਕਧਾਰੀ. ਪੰਖਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਪੰਛੀ. ਪਰਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚੇਰੂ.

ਪਖੋਆ. ਦੇਖੋ, ਪਖਊਆ.

ਪਖੰਡ / **ਪਖੰਡੀ** ਦੇਖੋ, ਪਾਖੰਡ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡੀ.

ਪੱਖ. ਦੇਖੋ, ਪਕ.

ਪੱਖਰਾ / **ਪੱਖਰੀ** ਵਿ–ਪ੍ਰਖਰ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਖਰੀਆ.

ਪੱਖਾ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾ.

ਪੱਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਪੰਖਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਕੀ.

ਪੱਖੋ / **ਪੱਖੋਕੇ** ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਭੋਰਾ (ਦੇਹਰਾ) ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਤੇ, ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਬਟਾਲੇ ਵਸਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਅਜਿੱਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਸ੍ਰਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਤਮਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਸਿੱਖ ਏਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ੍ਹੀਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੨.

ਪਖਜਾਨ. ਸੰ. ਉਪਾਖ੍ਯਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ. "ਉਪਦੇਸੈਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪਖਜਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਥਾਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੋਰ ਕਥਾ. ਕਥਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਥਾ. ਦਸ਼ਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ "ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖ੍ਯਾਨ" ਦੀ ਥਾਂ "ਪਖਜਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰ" ਪਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਪਗ. ਸੰਗਜਾ–ਪਦ. ਪੈਰ. "ਸ੍ਰੰਤਪਗ ਧੋਈਐ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪੱਗ. ਪਗੜੀ. ਦਸ੍ਤਾਰ. "ਫਰੀਦਾ,ਮੈ ਭੋਲਾਵਾ ਪਗ ਦਾ ਮਤੁ ਮੈਲੀ ਹੋਇਜਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਭਗ. ਛਿੰਘ. ਇੱਕ ਪੈਰ ਉਠਾਕੇ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਰੱਖਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਵਿੱਥ. ਕਰਮ. "ਰਣ ਚੋਟ ਪਰੀ ਪਗ ਹੈ ਨ ਟਲੇ ਹੈਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਗਚਕਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਕਟੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਗਡੰਡੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਮਾਰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਦਲ ਤੁਰੀਏ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਦੰਡ (ਡੰਡੇ) ਜੇਹਾ ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ.

ਪਗਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਿਸ਼ਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਗਾੜ੍ਹੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟੇ (ਪਾਗੇ) ਜਾਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ। ੩ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਣਾ.

ਪਗਪਾਹੁਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ. "ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਨੈ ਸਨ ਬਾਨੀ ਸੁਨਕੈ। ਪਗਪਾਹੁਲ ਦੀਨੀ ਸਿਖ ਗੁਨਕੈ." (ਨਾਪ੍)

ਪਗਬੰਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਦ ਵੰਦਨ. ਚਰਨਾਂ ਪੁਰ ਪ੍ਰਣਾਮ (ਨਮਸਕਾਰ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਗਰਉ. ਪਕੜੋ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੋ। ੨ ਪਕਰਿਆ. ਪ੍ਰਗ੍ਰਹਣ (ਧਾਰਣ) ਕੀਤਾ. "ਪੰਚਾਂ ਤੇ ਏਕੁ ਛੂਟਾ, ਜਉ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਪਗਰਉ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰਚਾਲ.

ਪਗਰਿਯਾ / **ਪਗਰੀ** / **ਪਗਰੀਆ** ਸੰਗਜਾ–ਪੱਗ. ਦਸਤਾਰ. ਪਗੜੀ. "ਵਸਤ੍ਰ ਪਗਰਿਯਾ ਲਾਲ ਯੁਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯) "ਹਉ ਅਭਿਮਾਨਿ ਟੇਢਿ ਪਗਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਪਗਰੇਣੁ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਨਰਜ. ਚਰਨਧੂਲਿ. ਦੇਖੋ, ਪਗ ਅਤੇ ਰੇਣੁ.

ਪਗੜੀ. ਦੇਖੋ, ਪਗਰੀ.

ਪਗਾਹ. ਫ਼ਾ ਪਗ੍ਹ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. ਭੁਨਸਾਰ.

ਪਗਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਕਰਕੇ ਲੰਘਿਆ ਜਾਵੇ. ਪਗਾਹਣ. "ਨਦੀ ਅਗਾਧ ਨੀਰ ਜਹਿ ਬਹੇ। ਹੋਇ ਪਗਾਰ ਤੋਹਿ ਕੋ ਲਹੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਦਲਦਲ। ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਗਾਰ. ਮਹਲ. ਮੰਦਿਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਲ.

ਪਗਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਗਾਰ ੩ ਅਤੇ ਪਰਲ.

ਪਗਿ. ਪੈਰੀਂ. ਚਰਣੀਂ. "ਜਨ ਪਗਿ ਲਗਿ ਧਿਆਵਹੁ." (ਬਿਲਾ ਵਾਰ ੭ ਮ: ੩)

ਪਗਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਗੜੀ. ਦਸਤਾਰ.

ਪਗੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਰੀਂ. ਚਰਨੀਂ. "ਸੁਕ ਜਨਕਪਗੀ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਪਾਗੀ. ਲਪੇਟੀ। ੩ ਲੀਨ ਹੋਈ.

ਪਗੀਆ / **ਪੱਗ** ਸੰਗਜਾ–ਦਸਤਾਰ. ਪਗੜੀ. "ਘੋਰ ਪਗੀਆ ਸਿਰ ਬਾਂਧੇ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪੱਗ ਬਦਲਨੀ / **ਪੱਗ ਵਟਾਉਣੀ** ਕ੍ਰਿ–ਗਾੜ੍ਹੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰਨੀ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਮਿਤ੍ਰ ਪਰਸਪਰ ਪੱਗ ਵਟਾਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪਤ ਦੇ ਸਾਂਝੀ ਹਾਂ.

ਪੱਗ ਵੱਟ ਮਿਤ੍ਰ. ਉਹ ਦੋਸ੍ਤ ਜਿਸ ਨੇ ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਪੱਗ ਬਦਲੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੱਗ ਵਟਾਉਣੀ.

ਪੱਗਵੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਯਦਾਦ ਦੇ ਵੰਡਣ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੇ ਮਰਦ (ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ) ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਹਿੱਸਾ ਕਰਨ. ਮਤੇਰ ਅਥਵਾ ਵਡੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੱਧ ਘੱਟ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਚੂੰਡਾਵੰਡ.

ਪਘੂਲਾ. ਸੰ. ਪੰਕੇਰੁਹ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ. "ਪਘੂਲਾ ਕੇ ਮੂਲ ਬਿਖੈ ਜੈਸੇ ਜਲ ਪਾਨ ਕੀਜੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਕਮਲਨਾਲਿ ਥਾਣੀ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰੀਏ.

ਪਚ. ਸੰ. ਪਚ੍. ਧਾ–ਪਕਾਉਣਾ (ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ).

ਪਚਏ. ਵਿ–ਪਾਂਚਵੇਂ. ਪੰਜਵੇਂ। ੨ ਪੰਚਮ (ਪੰਜਵੇਂ) ਕਰਕੇ. "ਪਚਏ ਹਨੁਵੰਤੇ ਲਖ." (ਰਾਮਾਵ) ਪਾਂਚਵੇਂ ਮੁਖ (ਰੁਖ) ਨਾਲ ਹਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ.

ਪਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਹਜ਼ਮ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚ ਅਤੇ ਪਚਨਾ.

ਪਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਅਗਨਿ. ਅੱਗ.

ਪਚਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਿੱਝਣਾ. ਪੱਕਣਾ. ਉਬਲਨਾ। ੨ ਹਜ਼ਮ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਣਾ। ੩ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ. "ਉਪਜੈ ਪਚੈ ਹਰਿ ਬੂਝੈ ਨਾਹੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਪਚੈ ਪਤੰਗੁ ਮ੍ਰਿਗ ਭ੍ਰਿੰਗ ਕੁੰਚਰ ਮੀਨ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਕ੍ਰੋਧ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਰਿੱਝਣਾ. ਕੁੜ੍ਹਨਾ. ਸੜਨਾ. "ਪਚਿ ਪਚਿ ਬੂਡਹਿ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੫ ਲੁਕਣਾ. ਗੁਪਤ ਰਹਿਣਾ. "ਕੀਨ ਮਹਾਂ ਅਘ ਪਚੈ ਸੁਨਾਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਚਪਨ. ਪੰਚ ਪੰਚਾਸ਼ਤ, ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਪੰਜ, ਪਚਵੰਜਾ–੫੫.

ਪਚਮਾਰ. ਵਿ–ਪੰਚਾਨਨ (ਸ਼ੇਰ) ਮਾਰ. ਸਿੰਹ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਹਾਦੁਰ. "ਆਨ ਪਰਜੋ ਪਚਮਾਰ ਸਭਨ ਸੁਨਪਾਇਓ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੩)

ਪਚਵੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਪਨ.

ਪਚਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਜ਼ਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਲੁਕੋਣਾ। ੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚ.

ਪਚਾਇੜ. ਵਿ–ਪੀੜਾ ਨਾਲ ਪਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਰੋਗ ਕਰਕੇ ਸੁੱਕਿਆ. ਕੀਣ ਹੋਇਆ. "ਹੋਇ ਪਚਾਇੜ ਦੁੱਖ ਸਹੰਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪਚਾਸ. ਸੰ. ਪੰਚਾਸ਼ਤ. ਵਿ–ਪੰਜਾਹ.ਸੋ ਦਾ ਅੱਧ–੫੦.

ਪਚਾਸਾ. ਸੰ. ਪੰਚਾਸ਼ਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਜਾਹ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਐਸਾ ਗ੍ਰੰਥ ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਵਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪਚਾਸਾ। ੨ ਪੰਜਾਹਾਂ ਦਾ ਗਰੋਹ. "ਖਿਨ ਵਿਸਰਹਿ ਤੂ ਸੁਆਮੀ, ਜਾਣਉ ਬਰਸ ਪਚਾਸਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਮੰਤ੍ਰੀਸਭਾ. "ਮਤਾ ਨ ਕਰੈ ਪਚਾਸਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਪੰਚਾਸਤ. ਵਿ–ਪੰਜ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ.

ਪਚਾਸੀ. ਸੰ. ਪੰਚਾਸ਼ੀਤਿ.ਵਿ–ਅੱਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜ–੮੫। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਚਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ. ਪਚਾਸੀਓਂ ਮੇ. "ਪਚਾਸੀ ਪਗੁ ਖਿਸੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਪਚਾਹਾ. ਪਚ (ਨਾਸ਼) ਕੀਤਾ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਰਿ ਬਾਲਕਰੂਪ ਪਚਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਪਚਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਂਗ. "ਗਣਪਤਿ ਆਦਿ ਪਚਾਂਗ ਮਨਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਚਾਧ. ਸੰ. ਪਾਸ਼ਾਤਜ. ਵਿ–ਪੱਛਮੀ. ਪਸ਼ਿਮ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਵੀ ਸਤਲੁਜ ਸਿੰਧ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼.

ਪਚਾਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਚਾਧ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਪਚਾਧ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਧ। ੨ ਪਚਾਧ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਪਚਾਨਵੇ. ਪੰਚਨਵਤਿ. ਨੱਵੇ ਉੱਪਰ ਪੰਜ–੯੫.

ਪਚਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਉਣਾ। ੨ ਪਚਿਆ.

ਪਚਾਨੁ. ਵਿ–ਪਚਨਸ਼ੀਲ. ਪਚਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ,ਪਚਨ. "ਗੁਰਨਿੰਦਾ ਪਚੈ ਪਚਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪਚਾਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ.

ਪਚਾਯਾ. ਹਜ਼ਮ ਕੀਤਾ। ੨ ਪਕਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਚ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪਚਾਵਾ. ਇੱਟਾਂ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਭੱਠਾ. ਪੱਜਾਵਾ. "ਤਬ ਰਾਮੂ ਇਕ ਦਯੋ ਪਚਾਯਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਚਾਰ. ਸੰ. ਉਪਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੇਵਾ। ੨ ਇਲਾਜ। ੩ ਯਤਨ। ੪ ਸੰ. ਪ੍ਰਚਾਰ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੫ ਪ੍ਰੇਰਨਾ। ੬ ਰਿਵਾਜ. ਚਲਨ। ੭ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ.

ਪਚਾਰਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਜਿਕਰ ਕਰਨਾ. ਕਹਿਣਾ। ੨ ਵੰਗਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਰਨਾ ੨.

ਪਚਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਲਲਕਾਰਨਾ. ਵੰਗਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਰਣੁ. "ਸੁਰ ਸੰਮੂਹ ਸੰਘਾਰੇ ਰਣਹਿ ਪਚਾਰਕੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਪਚਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਪਚਾਰ.

ਪਚਾਰੀਐ / **ਪਚਾਰੀਏ** ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਰ. "ਜੇਹਾ ਘਾਲੇ ਘਾਲਣਾ ਤੇਵੇਹੋ ਨਾਉ ਪਚਾਰੀਏ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਵੰਗਾਰੀਏ.

ਪਚਾਵਣ. ਕ੍ਰਿ–ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਗਾਲਣਾ। ੨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਭਾਵ–ਜਿੱਤਣਾ. "ਪੰਚ ਦੂਤ ਸਬਦਿ ਪਚਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨਾ.

ਪਚਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਵਣ। ੨ ਵਿ–ਪਚਪਨ. ਪਚਵੰਜਾ. ਪੰਚ ਪੰਚਾਸ਼–੫੫. "ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹਿ ਸਹਸ ਪਚਾਵਨ." (ਰਾਮਾਵ) ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਲ ੧੭੫੫.

ਪਚਾਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਪਚ (ਪਕਾਉਣ) ਦਾ ਆਵਾ. ਭੱਠਾ. ਦੇਖੋ, ਪਜਾਵਾ. "ਲਾਇ ਪਚਾਵੇ ਲੇਹਿੰ ਪਕਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਚਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਚਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪਚ ਅਤੇ ਪਚਨਾ. "ਪਚਿ ਪਚਿ ਮੂਏ ਬਿਖੁ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗਾ."(ਆਸਾ ਮ:੪) ੨ ਸੰ. ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਅਗਨਿ.

ਪਚੀ. ਵਿ–ਖਚਿਤ. ਲਿਵਲੀਨ."ਜੇ ਨਰ ਪਚੀ ਅਧਿਕ ਸੰਸਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਚੀਸ. ਪੰਝੀ.

ਪਚੀਸ / **ਪਚੀਹ** ਸੰ. ਪੰਚਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਵਿ–ਪੰਜ ਅਤੇ ਵੀਹ. ਪੱਚੀ. ਪੰਝੀ–੨੫. "ਪਾਂਚ ਪਚੀਸ ਮੋਹ ਮਦ ਮਤਸਰ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ(ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਅਤੇ ਸਾਂਖਜ ਮਤ ਦੇ ਪੱਚੀ ਤਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚੀਕਰਣ.

ਪਚੇਊ. ਵਿ–ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚ। ੨ ਪ੍ਰਯੋਜਨਸਿੱਧੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਚੰਬੜਨ (ਚਿਮਟਨੇ) ਵਾਲਾ.

ਪਚੋਤਰ / **ਪਚੋਤਰਾ** ਸੰਗਜਾ–ਪੰਚ–ਉੱਪਰ. ਪੰਜ ਵੱਧ. ਸੋ ਪਿੱਛੇ ਪੰਜ ਰੁਪਯੇ, ਜੋ ਮੁਆਮਲੇ ਨਾਲ ਵਸੂਲ ਹੁੰਦੇ ਅਰ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ਿਦਮਤ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

ਪਚੰਦੇ. ਰਿੱਝਦੇ. ਸੜਦੇ. ਦੁੱਖ ਭੋਗਦੇ. ਦੇਖੋ, ਪਚ ਧਾ. "ਵੈਰ ਕਰਹਿ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲਿ ਧਰਮਨਿਆਇ ਪਚੰਦੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਪੱਚਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਸ਼ਚਰ. ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂ (ਵਿੱਥ) ਵਿੱਚ ਠੋਕੀ ਹੋਈ ਲੱਕੜ ਦੀ ਫੱਟੀ. ਫਾਨਾ। ੨ ਭਾਵ–ਰੁਕਾਵਟ. ਵਿਘਨ.

ਪੱਚੀ. ਦੇਖੋ, ਪਚੀਸ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਲੱਜਿਤ. ਜਿਵੇਂ–ਉਹ ਵਡਾ ਪੱਚੀ ਹੋਇਆ.

ਪਚਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਕਾਉਣ ਲਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਪਚ ਧਾ.

ਪਛ. ਦੇਖੋ, ਪਛ ਅਤੇ ਪੱਛ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. "ਮੁਨਿ-ਪਤਿ ਬੈਠ ਰਹਤ ਪਛ ਭਏ." (ਦੱਤਾਵ) ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠ ਰਹੇ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੀਛੇ. ਪਿੱਛੇ. "ਪਛ ਲਾਗਹੀਂ ਸਰਦਾਰ." (ਗਜਾਨ)

ਪਛਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਸਤਰੇ ਆਦਿ ਤੇਜ਼ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਖਲੜੀ ਕੱਟਣੀ. ਪੱਛ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਸ-ਤਰਾ. ਪੱਛਣ ਦਾ ਸੰਦ.

ਪਛਤਹਿ. ਪਸ਼ਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੀਛੇ ਸੇ. ਪਿੱਛੋਂ. ਦੇਖੋ, ਪਛੁਤਹਿ.

ਪਛਤਾਉਣਾ / **ਪਛਤਾਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪਸ਼ਾਤੱਾਪ ਕਰਨਾ. ਕੋਈ ਅਯੋਗ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਤਪਣਾ.

ਪਛਤਾਪ. ਸੰ. ਪਸ਼ਾਤਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਕਰਮ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਤਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਛਤਾਵਾ. "ਛੋਡਿ ਜਾਇ ਬਿਖਿਆਰਸ,ਤਉ ਲਾਗੈ ਪਛਤਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਪਛਤਾਪਿਆ. ਪਛਤਾਇਆ. ਪਸ਼ਾਤੱਾਪ ਕੀਤਾ. "ਖੋਇ ਗਿਆਨ ਪਛਤਾਪਿਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਛਤਾਪੈ. ਪਸ਼ਾਤੱਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ."ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਕਰੈ ਕਰੈ ਪਛਤਾਪੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਛਤਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਛਤਾਪ.

ਪਛਮ. ਦੇਖੋ, ਪਛਿਮ. "ਪਛਮ ਦੁਆਰੈ ਸੂਰਜ ਤਪੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਭੁਜੰਗਮਾ ਵਿੱਚਦੀਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗਰਮੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਪਛਮਨ. ਸੰ. ਪਛਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰੁਣੀ. ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ. ਅੱਖ ਦੇ ਪਪੋਟੇ ਉੱਪਰਲੇ ਵਾਲ.

ਪਛਮੀ. ਵਿ–ਪਸ਼ਿਮੀ. ਪਸ਼ਿਮ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ. ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਦਾ.

ਪਛਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਸਰਾ. ਹੂਰ. ਪਰੀ.

ਪਛਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਪਕਿਰਾਜ ਅਤੇ ਪਛਿਰਾਜ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਛੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਸ਼ਾਤ ਹੋਣਾ. ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਜਾਣਾ.

ਪਛੜਾਇਦਾ. ਪਿੱਛੇ ਕਰਦਾ। ੨ ਪਛਾੜ ਦਿਵਾਉਂਦਾ. "ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਪਛੜਾਇਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪਛਾ. ਵਿ–ਪਿਛਲਾ. ਅੰਤਿਮ. ਅਖੀਰੀ. ਪਾਸ਼ਾਤਜ. "ਪਹਿਲੈ ਪਹਿਰੈ ਫੁਲੜਾ, ਫਲੁ ਭੀ ਪਛਾ ਰਾਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ–ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ.

ਪਛਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ਿਮ. ਪੱਛਮ. ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. "ਕਾਹੁ ਪਛਾਹ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ." (ਅਕਾਲ)

ਪਛਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪਹਚਾਨ.

ਪਛਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਚਯ ਕਰਨਾ. ਜਾਣਨਾ। ੨ ਤਮੀਜ਼ ਕਰਨਾ.

ਪਛਾਣੂ. ਵਿ–ਪਹਚਾਨਨੇਵਾਲਾ. ਵਾਕਿਫ਼. "ਇਕੁ ਪਛਾਣੂ ਜੀਅ ਕਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪਛਾਣੰਦੋ. ਜਾਣਦਾ. ਪਹਚਾਣਦਾ. "ਮਰਣ ਪਛਾਣੰਦੋ ਕੋਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪਛਾਤਾ. ਪਹਚਾਨਿਆ. ਜਾਣਿਆ. "ਜਿਨਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਤਾ ਹਰੀ ਕੇਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਪਛਾਨ / **ਪਛਾਨੂ** ਦੇਖੋ, ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪਛਾਣੂ. "ਤੁਮਹਿ ਪਛਾਨੂ ਸਾਕ ਤੁਮਹਿ ਸੰਗਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਛਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਛਾੜ. ਪਟਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਅਚੇਤ (ਬੇਹੋਸ਼) ਹੋਕੇ ਡਿਗਣਾ. "ਗਿਰਜੋ ਅਵਨਿ ਪਰ ਖਾਇ ਪਛਾਰੇ." (ਨਾਪ੍)

ਪਛਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਛਾੜਨਾ. ਪਟਕਣਾ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਡੇਗਣਾ.

ਪਛਾਰਾਤਿ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਪਛਾ.

ਪਛਾਵਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਠ ਵੱਲ. ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ. "ਅਸਿ ਲੈ ਤਬ ਕਾਨ੍ਹ ਪਛਾਵਰ ਝਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਛਾਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ। ੨ ਪੜਛਾਵਾਂ. ਪ੍ਰਤਿਛਾਯਾ. "ਜੇਤੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ, ਤੇਤ ਪਛਾਵਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਛਾੜ. ਪਛਾੜਨ (ਪਟਕਾਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ.

ਪਛਾੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਛਾਰਨਾ. "ਆਪ ਪਛਾੜਹਿ ਧਰਤੀ ਨਾਲਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਛਾੜਜਉ. ਪਛਾੜਿਆ. ਪਟਕਾਇਆ. "ਕਾਮ ਗਹਿ ਕੇਸ ਪਛਾੜਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪਛਿ. ਦੇਖੋ, ਪਕੀ. "ਪਛਿਸੁਤ ਓਰਨ ਜਨੁਕ ਵਿਦਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩੨) ਮਾਨੋ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਗੜਿਆਂ ਨੇ ਮਾਰਦਿੱਤੇ.

ਪਛਿਮ. ਸੰ. ਪਸ਼ਿਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਅਸ੍ਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੱਛਮ. ਮਗ਼ਰਬ। ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੱਬਾ ਸੁਰ. "ਪਛਿਮ ਫੇਰਿ ਚੜਾਵੈ ਸੂਰੁ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪਲਟਕੇ ਸੂਰਜ ਨਾੜੀ (ਸੱਜੇ ਸੁਰ) ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਣ ਚੜ੍ਹਾਵੇ.

ਪਛਿਮਿ. ਪਸ਼ਿਮ ਮੇ. "ਪਛਿਮਿ ਅਲਹ ਮੁਕਾਮਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਡੇਰਾ ਪੱਛੋਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਨਮਾਜ਼ ਵੇਲੇ ਮੁਖ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਕਰੋ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ਬਕਰ, ਆਯਤ ੧੪੪ ਅਤੇ ੧੪੯.

ਪਛਿਰਾਜ. ਗਰੁੜ ਅਤੇ ਜਟਾਯੁ. ਦੇਖੋ, ਪਕਿਰਾਜ. "ਪਛਿਰਾਜ ਰਾਵਨ ਮਾਰਕੈ ਰਘੁਰਾਜ ਸੀਤਹਿ ਲੈਗਯੋ." (ਰਾਮਾਵ) ਜਟਾਯੁ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ.

ਪਛੁਤਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੋਂ. ਪੀਛੇ ਸੇ. "ਪਛੁਤਹਿ ਪਛਤਾਇਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਪਛੁਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਪਛਤਾਪ.

ਪਛੁਤਾਯਉ. ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ਾਤੱਾਪ. "ਅਯੋਗ ਕਰਮ ਪਿੱਛੋਂ ਤਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਬਹੂ ਮਿਟਹੈ ਨਹੀ ਰੇ ਪਛੁਤਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਪਛਤਾਇਆ.

ਪਛੇਲਾ. ਵਿ–ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਬਾਸਵ ਸੋਂ ਕਬਹੂ ਨ ਪਛੇਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਭੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ਿਮ ਨਿਵਾਸੀ. ਲਹਿੰਦੇ ਦਾ। ੩ ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ.

ਪਛੋਆ. ਵਿ–ਪਿਛਲਾ. ਅੰਤਿਮ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ. ਪਿਛਵਾੜਾ.

ਪਛੋਤਾਉ. ਦੇਖੋ, ਪਸਚਾਤਾਪ ਅਤੇ ਪਛਤਾਉ.

ਪਛੋਤਾਉਣਾ / **ਪਛੋਤਾਵਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਪਛਤਾਉਣਾ. "ਐਸਾ ਕੰਮੁ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ." (ਅਨੰਦੁ)

ਪਛੋਤਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਛਤਾਵਾ. "ਪਛੋਤਾਵਾ ਨਾ ਮਿਲੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਛੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਛਾੜਨਾ. ਪਟਕਣਾ. "ਹਾਥ ਪਛੋਰਹਿ ਸਿਰ ਧਰਨਿ ਲਗਾਹਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪਛੋ ਰੇ ਤਾਣੀ. ਅਰੇ ! ਪਛਤਾਈ. "ਸਾ ਪਛੋ ਰੇ ਤਾਣੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਰੇ ! ਸਾ ਪਛੋਤਾਣੀ.

ਪਛੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਛਾੜਨਾ. ਪਟਕਾਉਣਾ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ. "ਸਿਰ ਹਾਥ ਪਛੋੜੈ ਅੰਧਾ ਮੂੜ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਛੋੜੀਐ. ਪਛਾੜੀਦਾ ਹੈ. ਪਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕਾਪੜ ਜਿਵੈ ਪਛੋੜੀਐ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਪਛੰਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਦੁਲੱਤਾ. "ਹਟ ਤੁਰਤ ਪਛੰਡਾ ਮਾਰਦੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੱਛ. ਦੇਖੋ, ਪਕ। ੨ ਪੰਖ. ਪਰ. ਖੰਭ। ੩ ਤ੍ਰਫ਼ਦਾਰੀ. "ਉਡ ਪੱਛ ਗਏ ਪੈ ਨ ਪੱਛ ਤਜਜੋ." (ਰਾਮਾਵ) ਜਟਾਯੁ ਦੇ ਪੰਖ (ਪਰ) ਰਾਵਣ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਉਡਗਏ, ਪਰ ਰਾਮ ਦਾ ਪੱਖ ਨਾ ਛੱਡਿਆ। ੪ ਪਕੀ. ਪਰਿੰਦ. "ਸ਼ੇਰ ਜਿਮ ਭੱਛ ਪਰ, ਬਾਜ ਜਿਮ ਪੱਛ ਪਰ." (ਨਾਪ੍) ੫ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼. "ਦੁਹੂੰ ਪੱਛ ਭੀਤਰ ਉਜਿਆਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੧) ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਯਸ਼ ਵਾਲੀ। ੬ ਛੁਰੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਤੁਚਾ (ਖਲੜੀ) ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਘਾਉ, ਜੋ ਗਹਿਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਪੱਛਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਛਣਾ.

ਪੱਛਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਸਰਾ. ਪਰੀ. ਹੂਰ. ਦੇਖੋ, ਅਪਸਰਾ ਅਤੇ ਮੱਛਰਾ.

ਪੱਛਾਲ / **ਪੱਛਾਲਾ** ਵਿ–ਪੱਛ (ਪੰਖਾਂ) ਵਾਲਾ. ਪਰਦਾਰ. "ਉਡੇ ਜਣੁ ਪੱਬੰ ਪੱਛਾਲੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਮਾਨੋ ਪੰਖਾਂ ਵਾਲੇ ਪਹਾੜ ਉਡੇ.

ਪੱਛਿ. ਦੇਖੋ, ਪਕੀ। ੨ ਤੀਰ.

ਪੱਛਿਣੀ / **ਪੱਛਿਨੀ** ਸੰਗਜਾ–ਪੱਛਿ (ਤੀਰ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਪਰਦਾਰ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪੱਛੀ. ਦੇਖੋ, ਪਕੀ। ੨ ਤੀਰ। ੩ ਤੱਥਾ. ਦੱਥਾ. ਪੀੜੇਹੋਏ ਗੰਨੇ ਦਾ ਫੋਗ.

ਪੱਛੀ ਅੰਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਕੀ (ਪਰਿੰਦ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੨ ਬਾਜ਼.

ਪਛ੍ਰ. ਸੰ. पच्छ्य. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਦਾਂ ਕਰਕੇ. "ਕਹੂੰ ਅਛ੍ਰ ਕੇ ਪਛ੍ਰ ਕੇ ਸਿੱਧ ਸਾਧੇ." (ਅਕਾਲ) ਕਿਤੇ ਅਕਰਾਂ ਅਤੇ ਪਦਾਂ ਕਰਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋ। ੨ ਸੰ. पृच्छ्य–ਪ੍ਰਿਛਜ. ਵਿ–ਪੁੱਛਣ ਲਾਇਕ. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਯੋਗਜ। ੩ ਪਕਧਰ. ਪੰਛੀ.

ਪਛ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਪੱਛਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਛ੍ਰਾ ੨.

ਪਜ. ਦੇਖੋ, ਪੱਜ.

ਪਜਮੁਰਦਾ. ਫ਼ਾ پژمرده ਪਜਮੁਰਦਾ. ਵਿ–ਮੁਰਝਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਕੁਮਲਾਇਆ.

ਪਜਾਮਾ. ਫ਼ਾ پاجامه ਪਾਜਾਮਹ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰਦੀਂ ਪਹਿਰਿਆ ਵਸਤ੍ਰ. ਘੁਟੁੰਨਾ. ਸਲਵਾਰ.

ਪਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਜਾਰ.

ਪਜਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਜਾਰਣ.

ਪਜਾਵਾ. ਫ਼ਾ پخاوا – پزاوه – پژاوه ਪਚਾਵਾ ਪਜ਼ਾਵਾ–ਪਜ਼ਾਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਵਾ. ਇੱਟਾਂ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਭੱਠਾ.

ਪਜਿ. ਪੱਜ (ਬਹਾਨੇ) ਨਾਲ. "ਛੂਟਹੁਗੇ ਕਿਤੁ ਪਜਿ" (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਪਜੀਰ. ਫ਼ਾ پذیر ਪਜੀਰ. ਪਜੀਰਫ਼ਤਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਪਸੰਦ ਕਰ। ੨ ਵਿ–ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਦਿਲਪਜੀਰ.

ਪਜੀਰਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ پذیرفتن ਪਜੀਰਫ਼ਤਨ. ਕ੍ਰਿ–ਪਸੰਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ.

ਪਜੂਤ / **ਪਜੂਤਾ** / **ਪਜੂਤੀ** ਵਿ–ਪ੍ਰਯੁਕ੍ਰ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸਹਾਰਾ ਦੇਕੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਚਰਣੀ ਚਲੈ ਪਜੂਤਾ ਆਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਸਾਹ ਪਜੂਤਾ ਪ੍ਰਣਵਤ ਨਾਨਕ ਲੇਖਾ ਦੇਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੫ ਪ੍ਰਯੁਕ੍ਰਾ. ਪ੍ਰੇਰੀ ਹੋਈ। ੬ ਫੜੀ ਹੋਈ. "ਸੀਹ ਪਜੂਤੀ ਬੱਕਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਪਜੇਬ. ਦੇਖੋ, ਪਾਜੇਬ.

ਪਜੋਹਸ਼. ਫ਼ਾ پژوهش ਪਜੋਹਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਖੋਜ. ਭਾਲ. ਤਲਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪਜੋਹੀਦਨ.

ਪਜੋਹੀਦਨ. ਫ਼ਾ پژوهیدن ਪਜੋਹੀਦਨ. ਕ੍ਰਿ–ਖੋਜਣਾ. ਚੂੰਡ ਭਾਲ ਕਰਨੀ। ੨ ਨਿਰਣੇ ਕਰਨਾ.

ਪੱਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਜ. ਬਹਾਨਾ। ੨ ਸੰ. ਪੈਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਸ਼ੂਦ੍.

ਪਟ. ਸੰ. पट्. ਧਾ–ਲਪੇਟਣਾ, ਹਿੱਸੇ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਜਾਣਾ, ਜੜ ਤੋਂ ਉਖੇੜਨਾ, ਚੀਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਪਟੜਾ. "ਲੈ ਪਟ ਕੋ ਪਟ ਸਾਥ ਪਛਾਰਜੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਪਟੜੇ ਨਾਲ ਪਛਾੜਿਆ। ੪ ਤਹਿ. ਪਰਤ. ਦਲ. "ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੇ ਖਟ ਪਟ ਉਡਗਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੫ ਤਖ਼ਤਾ. ਕਿਵਾੜ. "ਭਰਮ ਪਟ ਖੂਲੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੬ ਪੜਦਾ. ਕਨਾਤ। ੭ ਪੱਟ. ਰੇਸ਼ਮ. "ਘਿਅ ਪਟ ਭਾਂਡਾ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੮ ਉਰੁ. ਰਾਨ। ੯ ਚੱਕੀ ਦਾ ਪੁੜ. "ਚਕੀਆ ਕੇ ਸੇ ਪਟ ਬਨੇ ਗਗਨ ਭੂਮਿ ਪੁਨ ਦੋਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੧) ੧੦ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭੀਤਰ. ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ. "ਪੂਰ ਰਹਜੋ ਸਭ ਹੀ ਘਟ ਕੇ ਪਟ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਪਟਈ. ਵਿ–ਪਟਾ (ਸਨਦ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਪਟਸ. ਦੇਖੋ, ਪੱਟਿਸ.

ਪਟਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਟ–ਹਨ. ਕਪੜੇ ਦੇ ਵੱਟਕੇ ਬਣਾਏਹੋਏ ਕਰੜੇ ਡੱਗੇ ਨਾਲ ਵਜਾਈਏ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਐਸਾ ਨਗਾਰਾ। ੨ ਵਡਾ ਢੋਲ। ੩ ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਗਾਰਾ। ੪ ਪ੍ਰਾ–ਗਤਕਾ। ੫ ਸੈਫ਼. ਦੇਖੋ, ਪੱਟਿਸ.

ਪਟਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਪੜੇ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ, ਬਾਟਪਾਰ। ੨ ਕਪੜੇ ਨਾਲ ਗਲ ਘੁੱਟਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਪਟਹਾ ਜਨ ਘਾਵਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪਟੜੇ ਪੁਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਧੋਬੀ.

ਪਟਹਿ. ਦੇਖੋ, ਪਟਹ.

ਪਟਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਛਾੜਨਾ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪਾਤਨ (ਡੇਗਣਾ).

ਪਟਕਾ. ਸੰ. ਪੱਟਕ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਰਬੰਦ. ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਸਾਫਾ। ੨ ਛੋਟਾ ਸਾਫਾ ਜਾਂ ਪਰਨਾ। ੩ ਖ਼ਾ. ਉਹ ਜੀਵ, ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਨਾ ਵੱਢਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਿੰਤੂ ਅਧਕੱਟਿਆ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਪਟਕਿਆ ਜਾਵੇ. ਪਟਕੇ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ.

ਪਟਕਾਰ. ਕਪੜਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੁਲਾਹਾ। ੨ ਦਰਜੀ.

ਪਟਕੁਟੀ. ਖ਼ੇਮਾ. ਛੋਲਦਾਰੀ. ਪਾਲ.

ਪਟਣ. ਸੰ. ਪੱਟਨ ਅਤੇ ਪੱਤਨ. ਸੰਗਜਾ–ਨਗਰ. ਸ਼ਹਰ. "ਹਟ ਪਟਣ ਬਿਜ ਮੰਦਰ ਭੰਨੈ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਪਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟਨਾ ਅਤੇ ਪੱਟਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਟਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪਟਣ.

ਪਟਤਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਰਾਬਰੀ. ਸਮਤਾ। ੨ ਉਪਮਾ. ਮਿਸਾਲ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ.

ਪਟਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪੜਤਾਲ.

ਪਟਨ. ਦੇਖੋ, ਪਟਣ.

ਪਟਨਾ. ਸੰ. ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਰ.* ਗੰਗਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਿਹਾਰ (ਮਗਧ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ. ਪਟਨਾ ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੩੨੧–੧੮੪ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੌਰਯਵੰਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪਟਨੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੯ ਮੀਲ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਡੇਢ ਮੀਲ ਚੌੜੀ ਸੀ. ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪੱਕੀ ਕੰਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ੫੭੦ ਬੁਰਜ ਅਤੇ ੬੪ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਨ.ਇਸ ਦੀ ਖਾਈ(ਖੰਦਕ) ਸੌ ਫੁਟ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਪੈਂਤਾਲੀ ਫੁਟ ਡੂੰਘੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ.

ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਕਲਕੱਤਾ ੩੩੨ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ੯੪੩ ਮੀਲ ਹੈ. ਪਿਛਲੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ੧੫੩੭੬੯ ਆਬਾਦੀ ਹੈ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਅਜ਼ੀਮ ਨੂੰ ਪਟਨੇ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਥਾਪਕੇ ਨਾਮ ਅਜ਼ੀਮਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

ਪਟਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਾ ਅਜਾਤਸ਼ਤ੍ਰੁ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਜੈਸੇ ਪੁਰਾਣੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਖੰਡਿਹਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹਨ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਪਾਟਲੀਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਖੰਡਹਰ ਭੀ ਪਟਨੇ ਪਾਸ ਪਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਰਾਜਭਵਨ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਭੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਟਨੇ ਦੇ ਨਾਮ ਕੁਸੁਮਪੁਰ-ਪਦਮਾਵਤੀ-ਪੁਸ਼੍ਪਪੁਰ ਭੀ ਹਨ.

ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਇਤਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(੧) ਹਰਿਮੰਦਿਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮਅਸਥਾਨ. ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਤਖ਼ਤ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ. ਫੇਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਲਗਵਾਇਆ ਹੈ ਅਰ ਹੁਣ ਲਗਵਾ ਰਹੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਹਨ:–

ਪੰਘੂੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬਾਲਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਚਾਰ ਤੀਰ.

ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ.

ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਖੰਡਾ.

ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਕਟਾਰ.

ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ ਕੰਘਾ ਚੰਦਨ ਦਾ.

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਹਾਥੀਦੰਦ ਦੀਆਂ.

ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਚੰਦਨ ਦੀਆਂ.

ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਪੈਂਤੀ ਦੇ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਕਾਗਜਾਂ ਉੱਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਹਨ.

ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਆਮਦਨ:–

ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਅਮੀਰ ਗੋਪਾਲਸਿੰਘ ਦੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਲਾਈ ੪੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜਮੀਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ੧੦੦੦) ਰੁਪਯਾ ਸਾਲ ਹੈ.

ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ੩੧।–)॥ ਮਾਹਵਾਰ.

ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੫੦੦) ਸਾਲਾਨਾ.

ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੪੭੦) ਸਾਲਾਨਾ

ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਦੋ ਰੁਪਯੇ ਰੋਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ੭੨੦) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ.

ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ੪੫੬) ਸਾਲਾਨਾ.

ਪਟਨੇ ਦੇ ਮਹੱਲਾ ਰਾਨੀਪੁਰ ਦੀ ੨੨ ਵਿੱਘੇ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ੧੬੦) ਸਾਲਾਨਾ.

ਮਹੱਲਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦੀ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ੪੪।) ਸਾਲਾਨਾ.

ਮਹੱਲਾ ਜੱਲਾ ਦੀ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ੪੦) ਸਾਲਾਨਾ.

ਨਾਭੇ ਦੇ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਦੀਵਾਨ ਬਿਸ਼ਨਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ੪੨) ਸਾਲਾਨਾ.

ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਦੀ ਆਮਦਨ ੫੦) ਸਾਲਾਨਾ.

(੨) ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ. ਇਹ ਪਟਨੇ ਦੀ ਕਬ-ਰਿਸਤਾਨ ਪਾਸ ਕਾਜੀਆਂ ਦਾ ਬਾਗ ਸੀ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨੇ ਆਏ ਤਾਂ ਕਾਜੀ ਨੇ ਇਹ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ. ਇੱਥੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੫ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

(੩) ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ. ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਜਲਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਸੈਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਛੋਟਾ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

(੪) ਬੜੀ (ਵਡੀ) ਸੰਗਤ. ਗਊਘਾਟ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜੈਤ (ਅਥਵਾ ਜੈਤਾਮੱਲ) ਸੇਠ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਜੈਤ ਸੇਠ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਹੁਣ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

(੫) ਮੈਨੀ ਸੰਗਤ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਛੋਟੀ ਸੰਗਤ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੈਨੀ ਸੰਗਤਿ.

(੬) ਮੋਹਨਮਾਈ ਕੀ ਸੰਗਤਿ. ਇਹ ਵਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਮਾਈ ਸੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਜਾਣਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਚਰਣ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਚਣਿਆਂ (ਛੋਲਿਆਂ) ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਘੁੰਘਣੀਆਂ ਛਕਦੇ. ਇਹ ਥਾਂ ਗੈਰ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ.

ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੰ: ੨, ੩, ੪ ਅਤੇ ੬ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ. ਨੰ: ੫ ਦੇ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਰਤਾ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਹਨ.

ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਪਟਨਾ.

ਪਟਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਪਟ (ਵਸਤ੍ਰ–ਫਰਹਰੇ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਪਤਾਕਾ ਵਾਲੀ. (ਸਨਆ)

ਪਟਬੀਜਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਪਟਤਰ (ਸਮਾਨ) ਹੈ ਬਿਜਲੀ ਦੇ. ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਪਤੰਗਾ. ਖਦਯੋਤ. ਟਨਾਣਾ. ਜੁਗਨੂ.

ਪਟਮੰਡਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਪੜੇ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਖ਼ੇਮਾ. ਤੰਬੂ.

ਪਟਰਾਣੀ | ਸੰ. ਪਟ੍ਟ ਰਾਜ੍ਞੀ–ਪੱਟਰਾਗਜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–

ਪਟਰਾਨੀ | ਪੱਟ (ਤਖ਼ਤ) ਪੁਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਰਾਣੀ. ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਦੀ ਹੈ. "ਬਿਨਤੀ ਕਰੈ ਪਟਰਾਨੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਟਲ ਅਥਵਾ **ਪਟਲੁ.** ਸੰ. ਪਟਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੱਪਰ. ਛੰਨ। ੨ ਪੜਦਾ. ਆਵਰਣ. "ਹਉਮੈ ਪਟਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਜਾਰਹੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਬਿਨ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਨ ਟੂਟਸਿ ਪਟਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ। ੪ ਪਟੜਾ. ਤਖ਼ਤਾ। ੫ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ਅਥਵਾ ਕਾਂਡ ਆਦਿ ਭਾਗ। ੬ ਤਿਲਕ. ਟੀਕਾ। ੭ ਸਮੂਹ. ਗਰੋਹ। ੮ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਆਵਰਣਰੂਪ ਮੰਤ੍ਰ. ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਪੁਟ. ਜੈਸੇ "ਓਅੰ ਨਮ:" ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੇਦੀਏ. ਮੁੱਢ ਓਅੰ, ਅੰਤ ਨਮ:। ੯ ਲਾਖੁ ਲਸ਼ਕਰ. ਮਾਯਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਸੰਗੀ. "ਗਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਨ ਹਿਰਦੈ ਕਮਲ ਚਰਨ, ਅਵਰ ਆਸ ਕਛੁ ਪਟਲੁ ਨ ਕੀਜੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਟਲਿ. ਪਟਲ (ਪੜਦੇ) ਕਰਕੇ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮਾਇਆ ਪਟਲਿ ਬਿਸਰਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਟਲੁ. ਦੇਖੋ, ਪਟਲ.

ਪਟਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟੂਆ। ੨ ਪਟ (ਵਸਤ੍ਰ) ਸਮੁਦਾਯ. ਕਪੜੇ. "ਭਟਵਾਨ ਕੇ ਲਾਲ ਭਏ ਪਟਵਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਟਵਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਟ (ਵਸਤ੍ਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਦਾਸੀ. ਕਪੜਾ ਪਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੱਤੀਵਾਰ ਹਿਸਾਬ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. "ਮੋਕਉ ਨੀਤਿ ਭਸੈ ਪਟਵਾਰੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਪਟਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਹੈ.

ਪਟੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੱਟ (ਤਖ਼ਤਾ). ਕਾਠ ਦਾ ਚੌਰਸ ਪਾਵੇਦਾਰ ਤਖ਼ਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਨਾਨ ਕਰੀਦਾ ਅਤੇ ਵਸਤ੍ਰ ਧੋਈਦੇ ਹਨ.

ਪਟੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਪਟੜਾ। ੨ ਪਟੜੇ ਜੇਹੀ ਸਾਫ ਸੜਕ, ਜੋ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਥਵਾ ਸ਼ਹਰ ਦੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਤਖ਼ਤੀ. ਲਿਖਣ ਦੀ ਪੱਟੀ। ੪ ਪੱਟ (ਉਰੁ) ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ. "ਪਟੜੀ ਪਰ ਖਗ ਠਾਨ." (ਗੁਵਿ ੬) ਖੱਗ (ਖੜਗ) ਪੱਟ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖਿਆ.

ਪਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਟਹ. ਕਿਰਚ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਤਲੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ. "ਪਟਾ ਕੁਮਾਯੰ ਜਿਮ ਜਮ ਧਾਯੰ." (ਰਾਮਾਵ) "ਪਟਾ ਸੇ ਪਟੈਬਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੯) ੨ ਕਾਕਪਕ. ਕਾਉਂ ਦੇ ਖੰਭ ਜੇਹੇ ਬਣਾਏ-ਹੋਏ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ਼। ੩ ਪੱਟਾ. ਸਨਦ. ਅਧਿਕਾਰ-ਪਤ੍ਰ. "ਜਮ ਕੇ ਪਟੈ ਲਿਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਕੁੱਤੇ ਆਦਿ ਦੇ ਗਲ ਪਹਿਰਾਈ ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ ਪੱਟੀ। ੫ ਠੇਕਾ.

ਪਟਾਕ. ਅਨੁ–ਭਿਗਣ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਪਾਟਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ.

ਪਟਾਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਟਾਕ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਟਾਕ ਸ਼ਬਦ ਉਪਜੇ ਐਸੀ ਵਸਤੁ, ਜੈਸੇ–ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਪਟਾਕਾ.

ਪਟਾਕੇਪ. ਪੜਦੇ ਦਾ ਭਿਗਣਾ. ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ (ਥੀਏਟਰ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਪੜਦੇ ਦਾ ਪਤਨ.

ਪਟਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੁਰਵਾਉਣਾ. ਅਟਵਾਉਣਾ। ੨ ਖੁਦਵਾਉਣਾ. ਪੁਟਵਾਉਣਾ.

ਪਟਿਆਲਾ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਫੂਲ ਮਿਸਲ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੱਖਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਉਂ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੦ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ (ਸਨ ੧੭੬੩) ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕਿਲਾ ਬਣਾਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਰਾਜਪੁਰੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ੧੬ ਮੀਲ ਹੈ, ਅਰ ਰਾਜਪੁਰਾ ਭੁਟਿੰਡਾ ਸਮਾਸਟਾ ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਦਾ, ਰਾਜਪੁਰੇ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਪਿਛਲੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਬਾਦੀ ੪੬, ੬੭੪ ਹੈ.

ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਦੀਵਾਨਖ਼ਾਨਾ, ਮੋਤੀਬਾਗ, ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਦਾ ਮਹਿਲ ਅਤੇ ਬਾਗ, ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਕਾਲਿਜ ਅਤੇ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਹਸਪਤਾਲ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨ ਦੇਖਣ ਲਾਇਕ ਹਨ.

ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ

ਭਾਵੇਂ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਡੇ ਭ੍ਰਾਈ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਕੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਆਪਣੇ ਕਬਜੇ ਕੀਤੇ ਅਰ ਰਾਜਸੀ ਠਾਟ ਬਣਾਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦਾ ਮੂਲ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਇਸੇ ਲਈ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਨੂੰ "ਬਾਬੇ ਆਲਾਸਿੰਘ ਦਾ ਘਰ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ

ਮਾਈ ਸਾਬੀ* ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਰਾਜਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੪੮ ਵਿੱਚ ਫੂਲ ਨਗਰ ਹੋਇਆ. † ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਦਬਦਬਾ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਉੱਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਦੇ ਜੋਰ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਅਰ ਬਰਨਾਲਾ, ਭਦੌੜ, ਪਟਿਆਲਾ ਆਦਿ ਨਗਰ ਵਸਾਏ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ (ਸਨ ੧੭੬੩) ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਜ਼ੈਨ-ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ

ਰਾਜਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਉਦਾਰ, ਸੂਰਵੀਰ, ਗੁਰ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣ ਵਾਲੇ, ਨਿਰਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਨੀਤਿਨਿਪੁਣ ਸੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਫਤੇਕੌਰ‡ ਭੀ ਸਰਵਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਪਤੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ ਵਾਲੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ. ਇਹ ਆਪ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਇਆ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਙ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੀ ਸੀ.

੨੭ ਸਾਉਣ ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ (੨੨ ਅਗਸਤ ਸਨ

---

* ਪਾਟਲ ਵਿਰਛ (Bignonia suaveolens) ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ.

* ਇਹ ਬੱਟਰ ਗੋਤ ਦੇ ਜਿਮੀਦਾਰ ਨਾਨੂ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.

† ਖ਼ਲੀਫਾ ਮੁਹੰਮਦ ਹਸਨ ਕ੍ਰਿਤ ਤਵਾਰੀਖ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ (ਸਨ ੧੬੯੫) ਦਾ ਜਨਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

‡ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਫੱਤੋ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਖਾਨੇ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਕਾਲੇ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

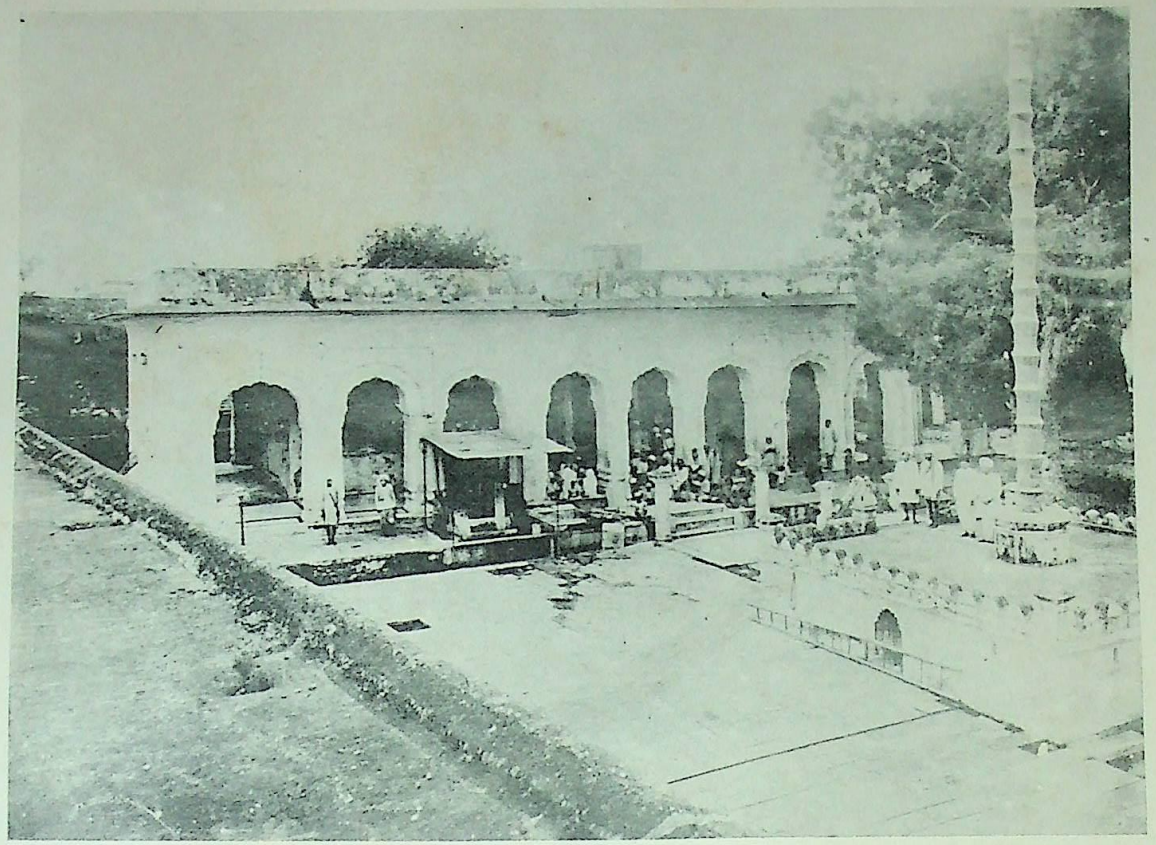

ਪੰਨਾ 734 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ "ਹਰਿਮੰਦਿਰ" ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 734

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 734 ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧੭੬੫) ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧ ਤੇ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹਨ.

ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ

ਰਾਣੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦੂਲਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹਾੜ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੮੦੫ (ਸਨ ੧੭੪੮) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਟਿੱਕਾ ਸਰਦੂਲਸਿੰਘ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਨ ੧੭੫੩ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਸਨ ੧੭੬੫ (ਸੰਮਤ ੧੮੨੨) ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ. ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਥੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ.* ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਇਲਾਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜੋਰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ ਅਤੇ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਨਿਯਮ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਅਰ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੪(ਸਨ ੧੭੬੭)ਵਿੱਚ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਤੋਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹਿੰਦੂ ਮਰਦ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾਕੇ "ਬੰਦੀਛੋੜ" ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੮ ਵਿੱਚ ਭੁਟਿੰਡਾ ਫਤੇ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੮੩੧ ਵਿੱਚ ਸ਼ੈਫਾਬਾਦ (ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ) ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ.

ਫੱਗੁਣ ਵਦੀ ੮ ਸੰਮਤ ੧੮੩੮ (ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੮੨ ਨੂੰ ਤੇਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਜਲੋਦਰ ਰੋਗ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ

ਰਾਣੀ ਰਾਜਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਦੋਂ ਵਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੮੩੦(ਸਨ ੧੭੭੩)ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਛੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਮਾਈ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾਦੀ, ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਨਾਨੂ-ਮੱਲ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਹਾ. ਰਾਣੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਬੀ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰਕੌਰ (ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਭ੍ਰਾਅ,ਜੋ ਕੌਰ ਭ੍ਰਮੀਆਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਫਗਵਾੜੇ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸੀ) ਨਾਨੂਮੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ.

ਸੰਮਤ ੧੮੪੪ (ਸਨ ੧੭੮੭) ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਰਤਨ ਸਰਦਾਰ ਗੰਡਾਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਤਨਕੌਰ ਨਾਲ ਵਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਸਾਥ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਈ.

ਸਨ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰਕੌਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬਕੌਰ (ਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਭ੍ਰੈਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਹਕੀਕਤਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਸੈਮੇਲਸਿੰਘ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨਾਲ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਹੋਈ ਸੀ), ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਇੰਤਜਾਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੀ ਰਹੀ. ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਵਡੇ ਸਿੱਧੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੇ, ਲਾਈ-ਲੱਗ ਅਤੇ ਨੀਤਿਵਿਦਯਾ ਤੋਂ ਅਣਾਣ ਸਨ. ਜੇ ਕਿਤੇ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਰਾਜ ਦੀ ਰਖਸਾ ਨਾ ਕਰਦੀ, ਤਾਂ ਬਿਨਾ ਸ਼ੰਸੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਅਨੇਕ ਆਫਤਾਂ ਆ ਪੈਂਦੀਆਂ. ਸਨ ੧੭੯੪ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤਰਾਉ ਅਤੇ ਲਛਮਨਰਾਉ ਮਰਹਟੇ ਜਦ ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਏ, ਤਾਂ ਮਰਦਾਨ-ਪੁਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਿਲਦੇ ਦੇਖਕੇ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਰਥੋਂ ਉਤਰਕੇ ਤਲਵਾਰ ਧੂਹਕੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੀ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੀ ਆਗੂ ਬਣੀ, ਅਰ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਜਿੱਤਕੇ ਫਤੇ ਦਾ ਡੰਕਾ ਵਜਾਉਂਦੀ ਪਟਿਆਲੇ ਆਈ. ਸਨ ੧੭੯੬ ਵਿੱਚ ਨਾਹਨ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਜਦ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਫੈਲੀ, ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਲੈਜਾਕੇ ਉੱਥੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ.

ਸਨ ੧੭੯੯ (ਸੰਮਤ ੧੮੫੬) ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਰਾਣੀ ਆਸਕੌਰ (ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ) ਰਾਜਕਾਜ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚਲਾਉਂਦੀ ਰਹੀ.

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ ਕੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ਰਾਜ ਦੀ ਰਖਨਾ ਅੰਦਰ ਆਈਆਂ.*

ਚੇਤ ਵਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੮੬੯ (੨੬ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੧੩) ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਾਸਸਿੰਘ ਚੱਠੇ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਆਸਕੌਰ† ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੮੫੫ (੧੬ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੬੮) ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੨ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦(੩੦ ਜੂਨ ੧੮੧੩) ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਣੀ ਆਸਕੌਰ ਅਤੇ ਮਿੱਸਰ ਨੌਧੋ (ਨੌਨਿਧਿਰਾਇ) ਦੇ ਸੁਪੁਰਦ ਰਿਹਾ.

ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਭ੍ਰੰਗਾਸਿੰਘ ਰਈਸ ਬਨੇਸਰ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰੂਪਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੮੧੦ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ.ਸਨ ੧੮੧੪ ਦੇ ਗੋਰਖਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਮਾਈ ਆਸਕੌਰ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਹੱਥ ਰਾਜ ਕਾਜ ਦਾ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹਿਆ.

ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ੨੦ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਕਰਜ ਦਿੱਤਾ.ਸਨ ੧੮੪੫ ਦੇ ਸਿੱਖ-ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਣ ਗੁਰਸਿੱਖ,ਸ਼ੂਰਵੀਰ,ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਚਤੁਰ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਅੰਦਰ ਜਿਤਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਸਨ ਸਾਰੇ ਪੱਕੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰਾਂ ਲਾਈਆਂ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੩ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ (ਸੰਮਤ ੧੯੦੨) ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮੱਘਰ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ (੨੬ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੨੩) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਤੇਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਾਘ ਵਦੀ ੬ ਸੰਮਤ ੧੯੦੨ (੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੬) ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ ਅਰ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਯੋਧਿਆਂ, ਪੰਡਿਤਾਂ,ਉੱਤਮ ਕਵੀਆਂ ਅਰ ਗਵੈਯਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ.

ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੂੰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਦਸ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਮਿਲਿਆ ਅਰ ਖਿਲਤ ੪੧ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸਲਾਮੀ ੧੭ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਹੋਈ. ਸਿੱਖਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਇਲਾਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਸਨ ੧੮੫੭-੫੮ (ਸੰਮਤ ੧੯੧੪) ਦੇ ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਆਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦਾ ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ.‡

ਸਨ ੧੮੫੮ ਵਿੱਚ ਧੌਲਪੁਰ, ਗਵਾਲੀਅਰ ਅਤੇ ਅਵਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਭ੍ਰੇਜਕੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ. ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਕੇ ਨਵਾਬ ਬੱਜਰ ਦਾ ਜਬਤਕੀਤਾ ਇਲਾਕਾ ਨਾਰਨੌਲ, ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਅਰ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨ,ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦੇਣ ਆਦਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਮੰਗਦੱਖੇ ਸਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ.*

੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੦ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ (Lord Canning) ਨੇ ਅੰਬਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ.

ਸਨ ੧੮੬੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਕੇ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ, ਅਰ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੨ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰ ਹੋਕੇ ਕਲਕੱਤੇ ਬੈਠੇ.

ਆਪ ਨੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨਾਲ ਜੋ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਹਿਦੋਪੈਮਾਨ ਬਾਧੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ ਨੀਤਿਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖਾਲਸਾਪੰਥ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੧੮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲੇਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਅਖਾੜਾ "ਧਰਮਧੁਜਾ", ਦੋ ਸਾਥੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਰਚਿਆ. ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ,ਮੋਤੀਬਾਗ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਣਾਕੇ ਕਥਾਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ.

ਉਨਤਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੧੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੨ (ਸੰਮਤ ੧੯੧੯) ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ.

ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸਮਾ ਸੀ, ਜਦ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨੇ ਰਈਸ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਾਜਾ ਭ੍ਰਰਪੁਰਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਾਜਾ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਜੀ) ਪੂਰੇ ਨੀਤਿਵੇੱਤਾ, ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ੍ਰੂਪ ਹੋਏ, ਪਰ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਰਤਨ ਥੋੜੇ ਸਮੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋਗਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਘੋਰ ਅਜੇ

---

*Sardar Jassa Singh had given the young chief (Amar Singh) the pahul or baptism, always a bond of affection among the Sikhs, and there was more sincere friendship between them than had existed in the time of Ala Singh.

(The Rajas of the Punjab, p. 31.)

* ਦੇਖੋ, Mr. Metcalf ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਨੋਟ ੧੨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੦੮ ਦਾ.

† ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੯੨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ.

‡ During the disturbances of 1857-58. no prince in India showed greater loyalty or rendered more conspicuous service to the British Government than the Maharaja of Patiala. He was the acknowledged head of the Sikhs, and his hesitation or disloyalty would have been attended with the most disastrous results, while his ability, character, and high position would have made him a most formidable leader against the Government. But following the honourable impulses of gratitude and loyalty, he unhesitatingly placed his whole power, resources, and influence at the absolute command of the English, and during the darkest and most doubtful days of the mutiny, he never for a moment wavered in his loyalty, but, on the contrary, redoubled his exertions when less sincere friends thought it politic to relax theirs. × × ×

His support at such a crisis was worth a brigade of English troops to us and served more to tranquillise the people than a hundred official disclaimers would have done. × ×

He also gave a loan of five lakhs of rupees to Government, and expressed his willingness to double this amount, but no more was required of him.

The Patiala contingent employed in the British cause during 1857, consisted of 8 guns, 2156 horse, 2846 infantry, with 156 officers, the most distinguished of whom were Sirdar Partab Singh and Syad Muhammad Hussain, who commanded the detatchment at Delhi, Kaur Dip Singh at Thanesar, Hira Singh and Hazra Singh at Ambala, Sirdar Karam Singh and Kahan Singh at Hissar, Sirdar Dal Singh and Fateh Singh at Hansi, and Sirdar Jiun Singh at Firozpur.

(The Rajas of the Punjab, p. 213, 214, 216).

* The three Phulkian Chiefs, accordingly, solicited, in 1858, that the power of life and death might be again restored to them. During the mutiny, indeed, it had been restored, for, without it, they could never have maintained order in their territories, and they were then specially authorised to execute heinous offenders without reference to the Commissioner; and the Government, in 1858, granted them the right fully and absolutely, as they desired, considering that they might with safety be entrusted with the power. ×××

The second request of the Chiefs was, that in case of a minority in anyone of the three houses, a Council of Regency, formed of three of the old and trusted servants of the State, should be appointed by the British Agent and the other two Phulkian Chiefs, while, from this Council, strangers and the relatives of the minor should be excluded. The Government agreed to this request.

The third and fourth clauses of the memorial of the Chiefs asked for the right of adoption, in default of male issue, from among the members of the Phulkian family; and in case of the death of a chief without male issue and without having adopted an heir, that the two remaining Chiefs should have power to elect a successor from the same family.

(The Rajas of the Punjab, p. 224, 225).

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਕ ਉਹ ਸੁਭਾਗੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ.

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ (ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ) ਸੰਗਰੂਰ-ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਕੈਧੋ ਦੇਵ ਤ੍ਰਈ ਧਰਾ ਏਕਮਈ ਹੋਤ ਦੇਖ
ਧਾਏ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਹੱਦ ਹਿੰਦਵਾਨ ਕੀ,
ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਸਰੂਪਸਿੰਘ
ਭੂਪਤਿ ਭ੍ਰਪੂਰਸਿੰਘ ਅਵਧ ਨ੍ਰਿਪਾਨ ਕੀ,
ਸੰਮਤ ਉਨੀ ਸੌ ਉੱਨੀਂ ਅਗਹਨ ਅਸਿਤ ਸਾਤੈਂ*
ਸ੍ਰੀ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਬੈਕੁੱਠ ਪਯਾਨ ਕੀ,
ਬੀਸੇ ਬਦੀ ਕਾਤਕ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ੀ ਭ੍ਰਪੂਰਸਿੰਘ
ਮਾਘ ਬਦੀ ਤੀਜ ਸ੍ਰੀ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਯਾਨ † ਕੀ.
ਜਗ ਉਜਿਆਰੇ ਭੁਜਭਾਰੇ ਨੀਤਿ ਨੇਮ ਵਾਰੇ
ਤੀਨੋ ਤ੍ਰਈਵੇਦ ਕੇ ਨਿਤਾਂਤ ਭੇਦਵਾਰੇ ਹੈਂ,
ਦਾਨਾ ਦੀਨਬੰਧੁ ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਹੈਂ ਉਦਾਰ ਦਾਨੀ
ਸਾਫ ਇਨਸਾਫ ਕੇ ਔਸਾਫ ਵਪੁ ਧਾਰੇ ਹੈਂ,
ਤੀਨਹੁ ਤ੍ਰਿਵਿਕ੍ਰਮ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਕੀ "ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ" ਧਾਰਾ
ਤੀਨਹੂੰ ਭੁਵਨ ਜਸ ਪੂਰ ਬਿਸਤਾਰੇ ਹੈਂ,
ਅਰਸੇ ਖ਼ਫ਼ੀਫ਼ ਮੇ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਯੇ ਰਈਸ ਤੀਨੋ
ਦੇਖੀਏ! ਬੈਕੁੰਠ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲੇ ਪਧਾਰੇ ਹੈਂ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੬ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੨ (ਸੰਮਤ ੧੯੧੦) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ, ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੧੯ (੨੯ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੨) ਨੂੰ ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਨ ਹੋਏ. ਆਪ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੌਂਸਲ (The Council of Regency) ਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ‡. ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੭੦ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਾਜਕਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਏ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਕਨਾਲ (Canal) ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਕੱਢਣੀ ਤਜਵੀਜ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੇ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਤੇਈ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਖਰਚ ਹੋਇਆ. §

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਗਜ਼ਾਤਾ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਸਨ. ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਦਜ਼ਾ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੭੦ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ੭੦੦੦੦) ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ. ਸਨ ੧੮੭੧ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ. ਸਨ ੧੮੭੩ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦੁਰਭਿੱਖਗ੍ਰਸੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਦਸ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ.

੨੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੭੫ ਨੂੰ ਵਾਇਸਰਾਇ ਹਿੰਦ (Earl Northbrook) ਦੇ ਪਟਿਆਲੇ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਹੇਂਦ੍ਰਕਾਲਿਜ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਵਿਦਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦਸਿੰਘ ਜੀ ਕੱਦਾਵਰ, ਦਿਲੇਰ, ਚਤੁਰ ਅਤੇ ਵਡੇ ਸ਼ਹਸਵਾਰ ਸਨ. ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸੈਰ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸ਼ੋਕ ਸੀ. ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬਰਕਤ ਨਾ ਹੋਈ. ੧੪ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੭੬ (ਸੰਮਤ ੧੯੩੩) ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਅਕਾਲ-ਮ੍ਰਿਤਜ਼ ਹੋਣ ਪੁਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਵਡਾ ਸ਼ੋਕ ਮਨਾਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਜੇਠ ਵਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੯੨੯ (੨੫ ਮਈ ਸਨ ੧੮੭੨) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ੬ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੭੭ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਆਪ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੌਂਸਲ ਆਵ ਰੀਜੈਂਸੀ ਨੇ ਕੀਤਾ †. ਰਾਜਪੁਰਾ ਭਟਿੰਡਾ ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਖ਼ਰਚ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੮੯ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ.

ਸਨ ੧੮੭੯ ਦੇ ਕਾਬੁਲਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਭੇਜਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਨ ੧੮੯੦ ਵਿੱਚ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਏ. ੨੭ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੪੫ (ਸਨ ੧੮੮੮) ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਕਿਸਨਸਿੰਘ ਰਈਸ ਚਕੇਰੀਆਂ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਵਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਮਹਾਰਾਜੇ, ਵਾਇਸਰਾਇ ਹਿੰਦ ਅਤੇ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ.

ਸਨ ੧੮੯੭ ਦੇ ਤੀਰਾਹ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸਲਾਘਾ ਯੋਗਜ਼ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਸਨ ੧੮੯੮ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ.

ਅਠਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੦੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਉਦਾਰ, ਵਡੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ, ਦਿਲੇਰ ਅਤੇ ਪੋਲੋ ਕ੍ਰਿਕਟ ਆਦਿ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਸਮੇਰਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੧੨ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੯੧ (ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੪੮) ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਨਵੰਬਰ ਸਨ੧੯੦੦ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਆਪ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੌਂਸਲ ਆਵ ਰੀਜੈਂਸੀ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੁਖਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਲਾਲਾ ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਅਰ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦਹੁਸੈਨ ਸਨ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤਾਲੀਮ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਐਚੀਸਨ ਕਾਲਿਜ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਬਾਕਾਇਦਾ ਵਿਦਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.

੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੦੮ (੨੬ ਫੱਗੁਣ ੧੯੬੪) ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਜਨਰਲ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬਖਤਾਵਰਕੌਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਖ ਤੋਂ ੭ ਜਨਵਰੀ, ੧੯੧੩ (੨੫ ਪੋਹ, ੧੯੬੯) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਯਾਦਵਇੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮੇ.

ਸਨ ੧੯੦੮ ਦੇ ਮੋਹਮੰਦ ਅਤੇ ਜ਼ਕਾਖ਼ੇਲ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਸਮੇ ਸਰਹੱਦੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤਰਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ.

੧ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੦੯ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਐਲਾਨ ਲਾਰਡ ਮਿੰਟੋ ਨੇ ੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੦ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ.

ਸਨ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਯੂਰਪ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ. ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੧ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰ-ਬਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਆਪ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ. (G. C. I. E.) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ.

ਸਨ ੧੯੧੪ ਦੇ ਮਹਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਯੁੱਧਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਖ਼ਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਅਦਨ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਕਰਦਿੱਤੇ. ਇਸ ਨਾਜੁਕ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੋ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਹਜਾਰਾਂ ਰੰਗਰੂਟ (recruits) ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯਾ ਅਨੇਕ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਮਿਸਰ, ਮੈਸੇਪੋਟੇਮੀਆ ਅਤੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗਜ਼ ਕੰਮ ਕੀਤਾ.

ਸਨ ੧੯੧੭ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਵਾਇਸਰਾਇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਮੁਆਫ ਕੀਤੇ.

੧ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੧੮ ਨੂੰ ਜੀ. ਬੀ. ਈ. (G. B. E.) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਸਲਾਮੀ ੧੯ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ (Major General) ਦੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ.

ਇਸੇ ਸਾਲ (੧੯੧੮), ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਵਾਰ ਕਾਨਫ੍ਰੈਂਸ (Imperial War Conference) ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਰੂਲਿੰਗ ਪ੍ਰਿੰਸਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਹੋਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਗਏ.

ਯੂਰਪਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਡਾ ਮਾਨ ਹੋਇਆ ਅਰ ਬਹੁਤ ਸਲਤ-ਨਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਚ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦਿੱਤੇ ਗਏ.*

ਸਨ ੧੯੧੯ ਦੇ ਅਫਗਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ. ੧ ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. (G. C. S. I.) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ. ੧੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਵੀ. ਓ. (G. C. V. O.) ਹੋਏ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (King) ਦੇ ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਥਾਪੇਗਏ. ਸਨ ੧੯੨੩ ਵਿੱਚ ੧੫ ਲੁਦਿਆਨਾ ਸਿੱਖ ਪਲਟਨ ਦੇ ਆਨਰੇਰੀ ਕਰਨੈਲ ਹੋਏ. ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੬ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਰੇਂਦ੍ਰਮੰਡਲ (The Chamber of Princes) ਦੇ ਚਾਂਸਲਰ (Chancellor) ਹਨ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਹੈ:—

ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਖ਼ਾਸ ਦੌਲਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ੀਆ ਮਨਸੂਰੇ ਜ਼ਮਾਨ ਅਮੀਰੁਲ ਉਮਰਾ ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਰਾਜੇਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾਏਰਾਜਗਾਨ ਸਰ ਭੂਪੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ, ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ, ਜੀ.ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ.; ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ.; ਜੀ.ਸੀ. ਵੀ. ਓ.; ਜੀ. ਬੀ. ਈ.; ਏ. ਡੀ. ਸੀ; ਐਫ਼. ਆਰ. ਜੀ.ਐਸ.; ਐਫ਼. ਜ਼ੈਡ. ਐਸ.; ਐਮ. ਆਰ. ਏ. ਐਸ.; ਐਮ. ਆਰ. ਐਸ. ਏ.; ਐਫ਼. ਆਰ. ਸੀ. ਆਈ.; ਐਫ਼. ਆਰ. ਐਚ. ਐਸ.†

ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫੪੧੨ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖਯਾ ੧੪੯੯੭੩੯ ਹੈ ਅਰ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ੧,੨੨,੭੩,੭੧੯ ਰੁਪਯਾ ਹੈ.

ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ੧੪ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ੩੫੮੦ ਪਿੰਡ ਹਨ.

ਫੌਜ ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਸਰਵਿਸ—ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਰਸਾਲਾ (Lancers) ੫੨੬ ਸਵਾਰ.

ਪਲਟਨ ਪਹਿਲੀ ਦੇ ੭੪੦ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦੇ ੭੪੦ ਸਿਪਾਹੀ.

ਲੋਕਲ—ਰਸਾਲਾ ੧ ਅਤੇ ਪਲਟਨਾਂ ੨.

ਤੋਪਖਾਨਾ—੮ ਤੋਪਾਂ, ਗੋਲੰਦਾਜ਼ ੧੫੦.

ਪੋਲੀਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੩੦੦ ਅਤੇ ਠਾਣੇ ੩੧ ਹਨ.

ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਕਾਲਿਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੀ. ਏ. ਤਕ ਬਿਨਾ ਫੀਸ ਵਿਦਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭੂਪੇਂਦ੍ਰ ਤਿੱਬੀਆ ਕਾਲਿਜ ਅਤੇ ਭੂਪੇਂਦ੍ਰ ਐਗ੍ਰੀਕਲਚਰਲ ਇਨਸ੍ਰੀਚਯੂਟ ਭੀ ਉੱਤਮਹਨ.

ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ੧੧ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ੩੦ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ, ੨੫੩ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹਨ.

ਗਰਲਸਕੂਲ—ਇੱਕ ਹਾਈ, ਇੱਕ ਮਿਡਲ, ੪੪ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਹਨ.

ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਹਸਪਤਾਲ, ਜਿਸ ਅੰਦਰ ੮੦ ਰੋਗੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਲੇਡੀ ਡਫ਼ਰਿਨ ਜਨਾਨਾ ਹਸਪਤਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੨ ਬਿਸਤਰ ਹਨ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗਜ਼ ਹਨ. ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ੯ ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ੨੮ ਡਿਸਪੈਨਸਰੀਆਂ ਹਨ.

ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ "ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੁਰਜ" ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਵਸਤਾਂ ਹਨ:—

੧ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ, ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾਗਿਆ ਹੈ.

੨ ਤੇਗਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫ਼ੌਲਾਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ੧੨ ਸੇਰ ਪੱਕਾ ਹੈ.

---

* ਅਗ੍ਰਹਾਯਣ (ਮੱਘਰ) ਬਦੀ ੭.

† ਸਵਾਰੀ, ਪਰਲੋਕਯਾਤ੍ਰਾ.

‡ ਇਸ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਜਗਦੀਸਸਿੰਘ, ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਉਦਯਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਹੀਮਬਖ਼ਸ਼ ਸਨ.

§ ਇਸ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੱਢਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਨ ੧੮੬੧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਹਿਰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਹੀ ਖਰਚ ਨਾਲ ਬਣੇ ਅਰ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਸਰਸਬਜ਼ ਕਰੇ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਫ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ "ਪੰਜਾਬ ਰਾਜਾਜ਼" ਪੰਨਾ ੨੪੭.

ਇਹ ਨਹਿਰ ਸਨ ੧੮੮੨ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਰਿਪਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਖੋਲੀਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ ਸ਼ਬਦ.

† ਇਸ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰਦਾਰ ਸਰ ਦੇਵਾਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਚੌਧਰੀ ਚਕ੍ਰਤਰਾਮ ਅਰ ਨਾਮਦਾਰਖ਼ਾਨ ਸਨ.

* ਬੈਲਜੀਅਮ ਵੱਲੋਂ—The Grand Cross of the Order of Leopold. ਫ੍ਰਾਂਸ ਵੱਲੋਂ—Grand officer of the Legion of Honour. ਇਟਲੀ ਵੱਲੋਂ—The Order of the Crown of Italy. ਮਿਸਰ ਵੱਲੋਂ—The Grand Cordon of the Order of Nile.

† Major General His Highness Farzand-i-Khas Daulat-i-Inglishia Mansur-i-Zaman Amir-ul-Umra Maharaja-Dhiraj Rajeshwar Sri Maharaja-i-Rajgan Sir Bhupindar Singh Mahinder Bahadur, G.C.S.I.; G.C.I.E.; G.C.V.O.; G.B.E.; A.D.C.; F.R.G.S.; F.Z.S.; M.R.A.S.; M.R.S.A.; F.R.C.I.; F.R.H.S. Ruler of Patiala State.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ.
੪ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਤਲਵਾਰ.
੫ ਸ਼੍ਰੀਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ, ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਗਾ.
੬ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਦੋ ਢਾਂਕਾ ਤੀਰ, ਇਸ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬੰਦ ਹਨ.
੭ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਰਛਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਛੜ (ਦਸ੍ਤਾ) ਅਜੀਬ ਜੌਹਰਦਾਰ ਹੈ.
੮ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਸਫਾਜੰਗ.
੯ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਟਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਪੁਜੀ, ਰਹਿਰਾਸ–"ਸਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖੈ ਸਰਮਾ–"ਤ੍ਰਕ, ਕੀਰਤਨਸੋਹਲਾ, ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸਲੋਕ, ਸਲੋਕ ਸਹਸਕਿਰਤੀ ਅਰ ਗਾਥਾ ਹੈ.
੧੦ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਕਟਾਰ.
੧੧ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਪਉਏ, ਜੋ ਪਿੰਡੀਘੇਬ ਦੇ ਸੇਠ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ.
੧੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਖੰਡਾ, ਜੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬਾਗੜੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ.

ਪਟਿਸ. ਦੇਖੋ, ਪੱਟਿਸ.

ਪਟਿਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟੀਆ ਅਤੇ ਪੱਟੀ.

ਪਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪੱਟ ਅਤੇ ਪੱਟੀ। ੨ ਅੱਖਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਤਖ਼ਤੀ. "ਸਚੀ ਪਟੀ ਸਚੁ ਮਨਿ, ਪੜੀਐ ਸਬਦ ਸੁ ਸਾਰ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਸਸੈ ਸੋਇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਜਿਨਿ ਸਾਜੀ."××× (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਮਸਤਕ ਪੁਰ ਵਾਹਕੇ ਚਿਪਕਾਏ ਚਿਕਨੇ ਕੇਸ(tress). "ਜਿਨ ਸਿਰਿ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆਂ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਟੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਖ਼ਤੀ. ਪੱਟੀ. "ਮੇਰੀ ਪਟੀਆ ਲਿਖਹੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੋਪਾਲਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਪਟੀਆਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟਿਆਲਾ.

ਪਟੀਜਸ੍. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ. ਵਡਾ ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਪਟੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦਨ. "ਬੀਰਨ ਕੇ ਤਨ ਚੀਰ ਪਟੀਰ ਸੋ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਪ੍ਰਸਪ ਕਪੂਰ ਪਟੀਰ ਘਨੇਰਾ." (ਨਾਪ) ੨ ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੪ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ । ੫ ਫੈਸ਼ਲੋਚਨ। ੬ ਉਦਰ. ਢਿੱਡ। ੭ ਕਪਿੱਥ. ਕੈਥ ਬਿਰਛ। ੮ ਬੋਹੜ. ਵਟ। ੯ ਚਾਲਨੀ. ਛਾਨਣੀ.

ਪਟੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਟ. ਰੇਸ਼ਮ । ੨ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ. "ਜਿਨ ਪਟੁ ਅੰਦਰਿ,ਬਾਹਰਿ ਗੁਦੜੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਹੈਥੈ ਉਨ ਕਤਾਇਦਾ,ਪੈਧਾ ਲੈਜੈ ਪਟੁ."(ਸ.ਫਰੀਦ) ੩ ਸੰਜੋਆ. ਕਵਚ. "ਅਭੈ ਪਟੁ ਰਿਪੁ ਮਧ ਤਿਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੪ ਸੰ. ਪਟੁ. ਵਿ–ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ। ੫ ਨਿਪੁਣ.ਪ੍ਰਵੀਣ. ਤਾਕ । ੬ ਛਲੀਆ। ੭ ਰੋਗਰਹਿਤ. ਨਰੋਆ । ੮ ਤਿੱਖਾ । ੯ ਸੁੰਦਰ। ੧੦ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਮਕ. ਲੂਣ। ੧੧ ਜੀਰਾ. ਜੀਰਕ। ੧੨ ਕਰੇਲਾ। ੧੩ ਚੀਨੀ ਕਪੂਰ.

ਪਟੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟਕਾ.

ਪਟੁਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਤੁਰਾਈ। ੨ ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ। ੩ ਚਾਲਾਕੀ.

ਪਟੂਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਟ (ਰੇਸ਼ਮ) ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨ ਪੱਟ ਦੀ ਵਸਤੁ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਸ਼ਾਹਜਹਾਂਪੁਰ ਮੋ ਹੁਤੀ ਇਕ ਪਟੂਆ ਕੀ ਨਾਰਿ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੧) ੩ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੀੜਾ.

ਪਟੇਬਾਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਟਹ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸੈਫ ਅਰ ਗਤਕਾ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਟੈਤ. ਪਟਹ ਦਾ ਖਿਲਾਰੀ. "ਪਢਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੋਇ ਕੋ ਜਾਨਹੁ। ਪਟੇਬਾਜ ਇਕ ਸੂਰ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ." (ਨਾਪ) ਸੂਰਮਾ ਕਰਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਟੇਬਾਜ਼ ਕੇਵਲ ਖੇਡ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਪਟੇਬਾਜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਟਹਬਾਜ਼ੀ. ਸੈਫ ਅਤੇ ਗਤਕਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਪਟੇਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਟੇਰਕ. ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਇੱਕ ਇੰਚ ਚੌੜੇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਫੁਟ ਲੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਰਮ ਚਟਾਈਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਨਾਮ ਬਚ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੈਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. Typha Angustifolia.

ਪਟੇਲ. ਦੇਖੋ, ਪਟੇਰ । ੨ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮੁਖੀਆ. ਨੰਬਰਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਟੈਲ। ੩ ਸੰ. ਪਟਲ. ਮੂੰਹ ਢਕਣ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ, ਜੋ ਨੇਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਕਵਚ ਦੇ ਨਾਲ ਯੋਧੇ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਸਜ ਚਿਲਤਹਿ ਸੀਸ ਪਟੇਲ." (ਸਲੋਹ) "ਸੀਸ ਪਟੇਲਾ ਪਾਏ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਪਟੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟੇਲ ੩.

ਪਟੈ. ਦੇਖੋ, ਪਟਹ ਅਤੇ ਪਟਾ.

ਪਟੈਤ. ਦੇਖੋ, ਪਟੇਬਾਜ.

ਪਟੈਲ. ਸਿੰਧੀ. ਪਿੰਡ ਦਾ ਮੁਖੀਆ.

ਪਟੋਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਟੋਲੀ.

ਪਟੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਬਣਦਾ ਸੀ।
੨ ਜੰਗਲੀ ਪਰਵਲ ਦੀ ਬੇਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬੀਜ ਅਤੇ ਜੜ, ਵੈਦ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. Trichosanthes Cucumerina.

ਪਟੋਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍. ਦੇਖੋ, ਪਟੋਲ ੧. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਟੋਲਾ ਤੈ ਸਹਿ ਦਿਤਾ ਢਕਣ ਕੂ ਪਤਿ ਮੇਰੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਪਾੜਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ, ਕੰਬਲੜੀ ਪਹਿਰੇਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪਟੋਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਟ (ਰੇਸ਼ਮ) ਦਾ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਲੁੱਖ ਰਹੈ ਪਟੋਲੀ ਤਾਂਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਲੁੱਖ। ੨ ਪੱਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਪਟੋਲੀ ਹੋਗਈ ਹੈ। ੩ ਡਿੰਗ. ਪੱਲਾ. ਲੜ. ਦਾਮਨ.

ਪਟੰਤਰ } ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪਟਤਰ. "ਤਾਸੁ
ਪਟੰਤਰਾ } ਪਟੰਤਰ ਨਾ ਪੂਜੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
੨ ਸਮਾਨਤਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ. "ਨਾਨਕ ਏਹੁ ਪਟੰਤਰਾ ਤਿਤੁ ਦੀਬਾਣਿ ਗਇਆਹਿ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਪਟੰਬਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਟ–ਅੰਬਰ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍. "ਪਹਿਰੇ ਪਟੰਬਰ ਕਰਿ ਅਡੰਬਰ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ:੧)

ਪਟੰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਪਟੰਬੁ.

ਪੱਟ. ਪੱਟਣਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਖੋਦ. ਪੁੱਟ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਰੂ. ਰਾਨ. ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਲੱਕ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲੱਤ ਦਾ ਮੋਟਾ ਭਾਗ। ੩ ਟੋਆ। ੪ ਤ੍ਰੇਂਡ. ਦਰਾਰ। ੫ ਵਿੱਥ। ੬ ਪਾਟ. ਦੋਹਾਂ ਕੰਢਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦਰਿਆ ਦੀ ਚੌੜਾਈ। ੭ ਸੰ. ਪੱਟ. ਨਗਰ। ੮ ਮੁਲਕ। ੯ ਚੌਰਾਹਾ. ਚੁਰਸਤਾ। ੧੦ ਪਟੜਾ. ਤਖ਼ਤਾ। ੧੧ ਰਾਜਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਲੇਖਪਤ੍. ਪੱਟਾ। ੧੨ ਢਾਲ। ੧੩ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ। ੧੪ ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤ੍। ੧੫ ਰੇਸ਼ਮ। ੧੬ ਉਹ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਪੀਠੀ ਜਾਵੇ.

ਪੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਤਪਾਟਨ. ਉਖੇੜਨਾ। ੨ ਖੋਦਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ.

ਪੱਟਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪੜਤਾਲ.

ਪੱਟਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਗਰ. ਸ਼ਹਿਰ. ਪੱਤਨ. "ਪੂਰਬ ਪੱਟਨ ਉਪੱਟ." (ਕਲਕੀ) ਪੂਰਵਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤਬਾਹ ਕਰਕੇ.

ਪੱਟਾ. ਸੰ. ਪੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਖ਼ਤੀ. ਪੱਟੀ। ੨ ਸਨਦ. ਅਧਿਕਾਰਪਤ੍ਰ। ੩ ਪਟਕਾ.ਕਮਰ ਆਦਿ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਵਸਤ੍। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਟਹ.

ਪੱਟਿਸ. ਸੰ. ਪ੍ਟਿਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਚਕੀਲੇ ਅਸਪਾਤ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖੰਡਾ,ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਧਾਰ ਅਤੇ ਕਬਜੇ ਪੁਰ ਹੱਥ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਪੱਟਿਸ ਚਾਰ ਹੱਥ ਲੰਮਾ, ਮਧਯਮ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਅਤੇ ਅਧਮ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕਰੈ ਪੱਟਿਸੈ ਪਰਖ ਪਾਸੀ ਸੱਭਾਰੈ."(ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਤਿੰਨ ਨੌਕਾਂ ਵਾਲਾ ਨੇਜ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਛੜ (ਦੰਡ) ਚਾਰ ਹੱਥ ਲੰਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪੱਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਖ਼ਤੀ. ਫੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪਟੀ।
੨ ਲੱਤ ਲੱਕ ਆਦਿ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਲਪੇਟਣ ਦਾ ਵਸਤ੍। ੩ ਜ਼ਖਮ ਅਤੇ ਫੋੜੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਕਪੜਾ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉੱਨੀ ਵਸਤ੍, ਜਿਸ ਦਾ ਅ੍ਰਰਜ਼ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਾਬੁਲ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪੱਟੀ ਉੱਤਮ ਗਿਣੀਗਈ ਹੈ। ੫ ਪੜਦੇ ਦਾ ਵਸਤ੍ ਕਨਾਤ ਆਦਿ. ਸੰ. ਅਪਟੀ। ੬ ਭਾਜ. ਦੌੜ। ੭ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੱਤੀ। ੮ ਲਹੌਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਕੁਸੂਰ ਤਸੀਲ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੁਸੂਰ ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਪੁਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੈਤਸਿੰਘ.
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਥੇ ਉੱਤਮ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਨਸਲ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਟਡ (stud) ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ੯ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਆਣਾ.

ਪੱਟੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਨੀ ਮੋਟਾ ਵਸਤ੍। ੨ ਵਿ–ਪੁੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਘਰਖੋਦੂ.

ਪਠ. ਸੰ. ਧਾ– ਸਿੱਖਣਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਣਾ.

ਪਠਨ. ਪ੍ਰਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੇਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੜ੍ਹਨਾ. ਪਾਠ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਠ.

ਪਠਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਪਠਨੇਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਠਾਣ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਪਠਾਣਵੰਸ਼ੀ. "ਕੋਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਸੈ ਪਠਨੇਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨)

ਪਠਾਣ } ਪਸ਼ਿਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਥਾਨ.
ਪਠਾਨ } ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਨਿਵਾਸੀ ਲੋਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਫ਼ਗਾਨ. "ਮੁਗਲ ਪਠਾਣਾ ਭਈ ਲੜਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਠਾਨਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਪਥਾਨੀਆ.

ਪਠਾਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਭੇਜਣਾ.
ਪਠਾਵਨ }

ਪਠਿਤ. ਵਿ–ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ । ੨ ਸੰ. ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ.

ਪਠੀਨ. ਮੱਛੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਠੀਨ. "ਨੀਰ ਬਿਹੀਨ ਪਠੀਨ ਅਧੀਨ." (ਨਾਪ)

ਪੱਠਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਹ ਦਾ ਪੱਤ੍ਰਾ। ੨ ਚਾਰਾ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਉਹ ਨਸ, ਜੋ ਦਿਮਾਗ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਪਰਸ਼ਗ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸੰਵੇਦਨਸੂਤ੍ਰ. Sinew । ੪ ਬੱਚਾ। ੫ ਨੌਜੁਆਨ.

ਪੱਠੇਵਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰਾਸਾਹਿਬ.

ਪਡੀਆ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਡਿਤ। ੨ ਪਾਂਡਾ. ਪੁਜਾਰੀ.
ਪੰਡੀਆ } ਤੀਰਥਪੁਰੋਹਿਤ. "ਪਡੀਆ ! ਕਵਨ ਕੁਮਤਿ ਤੁਮ ਲਾਗੇ ?" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪਢਨ. ਦੇਖੋ, ਪਠਨ ੨. "ਪਢੇ ਗੁਨੈ ਨਾਹੀ ਕਛੂ, ਬਉਰੇ !" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪਢਾਣਾ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਟਾਰੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਹੌਰ ਵੱਲੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਜਲ੍ਹਣ ਜੱਟ ਨਾਲ,ਜੋ ਇਸ ਇ੍ਲਾਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਿਮੀਦਾਰ ਭਗਤ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ.
ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇੱਥੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੀ ਇੱਕ ਲੋਕਲ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ.

ਪਢਿਅਉ. ਪੜ੍ਹਿਆ. ਪਠਨ ਕੀਤਾ. "ਤੈ ਪਢਿਅਉ ਇਕੁ, ਮਨਿ ਧਰਿਓ ਇਕੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਣ. ਸੰ. ਯਾ. ਧਾ–ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ, ਖ਼ਰੀਦਣਾ, ਖੇਡਣਾ, ਜਿੱਤਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰਤ਼ ਲਾਕੇ ਖੇਡੀਹੋਈ ਬਾਜ਼ੀ. ਜੂਆ. "ਬਹੁਤੇ ਸੁਭਟ ਰਹੇ ਪਣ ਠੋਰ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. ਪ੍ਰਣ । ੩ ਮੁੱਲ. ਕ੍ਰੀਮਤ । ੪ ਸੌਦਾ. ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਦੀ ਵਸਤੁ । ੫ ਵਪਾਰ । ੬ ਉਸਤਤਿ. ਦੇਖੋ, ਯੂ-paean। ੭ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਤੋਲ ੧੧ ਅਥਵਾ ੨੦ ਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ. "ਤੀਨ ਤਾਂਬੂਪਣ ਮੋਲ ਸੁਨਾਯੋ." (ਨਾਪ੍) ੮ ਪ੍ਰਤਜ–ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਜਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਾਕੇ ਭਾਵਵਾਚਕ ਸੰਗਜਾ ਬਣਾਈ- ਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਅਗਜਾਨਪਣ, ਬਾਲ੍ਹਪਣ, ਤਿੱਖਾਪਣ ਆਦਿ. ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਪੁਣਾ ਅਤੇ ਪਨ ਹੈ.

ਪਣਠ. ਸੰ. ਪ੍ਰਨਸ੍ਟ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ.

ਪਣਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਢੋਲ. ਤੈਬੂਰ. ਜੋ ਪਣ (ਉਸਤਤਿ) ਦੇ ਗੀਤ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਪਣ.

ਪਣਿਠਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਨਸ੍ਟ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਣਠ. "ਅਵਗੁਣਿਆਰੇ ਪਾਪ ਪਣਿਠਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪਣੀਆ. ਪਨਹੀ. ਜੁੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਨੀਆ ੩. "ਨਾਨਕ ਪਣੀਆ ਪਹਿਰੈ ਸੋਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪਣੋ. ਤੈਬੂਰ.ਦੇਖੋ,ਪਣਵ."ਪਣੋ ਢੋਲ ਬੱਜੇ." (ਪਰਸ- ਰਾਮਾਵ) ੨ ਪਣ ੮ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ.

ਪਣਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਤਮੁਰੀਫ਼ ਯੋਗਜ. ਸਲਾਹੁਣ ਲਾਇਕ਼। ੨ ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਯੋਗਜ. ਦੇਖੋ, ਪਣ ਧਾ.

ਪਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. ਮਾਨ. ਵਡਿਆਈ. ਇੱਜ਼ਤ. "ਦੁਹੁ ਲੋਕਾ ਮੇ ਪਤ ਕੋ ਖੋਵਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਤ੍ਰ. ਪੱਤਾ. "ਪਤ ਪੜਾਪਤਿ ਛਾਵ ਘਣੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਪਾਤ੍ਰ. ਭਾਂਡਾ. "ਭਉ ਭਾਉ ਦੁਇ ਪਤ ਲਾਇ ਜੋਗੀ, ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਕਰਿ ਭੰਡਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਦੇਖੋ, ਪਤਿ ਅਤੇ ਪਤੁ। ੫ ਸੰ. ਧਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੋਣਾ, ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨਾ, ਉਡਣਾ, ਭਿਗਣਾ.

ਪਤਉਆ ਸੰਗਜਾ–ਪਤ੍ਰ. ਪੱਤਾ. "ਪਤਉਆ ਜਜੋਂ
ਪਤਉਵਾ ਲਹਰ ਸੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਬੀੜਪੜਾ. "ਨ੍ਰਿਪ ਬੈਠ ਪਤਉਵਨ ਬਾਂਧ ਜਹਾਂ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਪੱਤੇ ਦਾ ਵਾਜਾ. ਬਾਲਕ ਪੱਤੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਸੀਟੀ ਜੇਹੀ ਤਿੱਖੀ ਸੁਰ ਕਢਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫ ਅ: ੬.

ਪਤਸਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਸਾਹੀ. "ਏਕੈ ਅਮਰ, ਏਕਾ ਪਤਸਾਹੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਪਤਸਾਖ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ. "ਹਰਿਨਾਮ ਮਿਲੈ ਪਤਸਾਖ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ੨ ਪਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਖਾ.

ਪਤਗ. ਸੰ. ਉਡਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਪੰਛੀ *। ੨ ਸੂਰਜ । ੩ ਤੀਰ.

ਪਤਝਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਝੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ ਰੁੱਤ. ਖ਼ਿਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮੌਸਮ. Autumn.

ਪਤਣ. ਸੰਗਜਾ–ਪੋਤ-ਸ੍ਥਾਨ. ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਨੌਕਾ ਆਕੇ ਠਹਿਰੇ. "ਪਤਣ ਕੂਕੇ ਪਾਤਲੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਤੀਣੰ ਕਰੀਏ (ਤਰੀਏ) ਜਿਸ ਨੂੰ. ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਗਾਹਣ. ਪਗਾਹਣ । ੩ ਦੇਖੋ, ਪੱਤਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਤਨ.

ਪਤਤ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਤ। ੨ ਸੰ. ਧਾਤ. ਵਿ-ਉਡਦਾਹੋਇਆ.

ਪਤਤ੍ਰਿ ਸੰ ਧਾਤ੍ਰਿਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਖਧਾਰੀ ਜੀਵ.
ਪਤਤ੍ਰੀ ਪੰਛੀ । ੨ ਤੀਰ. "ਅੰਗ ਪਤਤ੍ਰਿਨ ਬੇਧੇ." (ਸਲੋਹ)

ਪਤਨ. ਸੰ. ਧਾ– ਭਿਗਣਾ, ਹੇਠ ਨੂੰ ਆਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਗਿਰਨਾ. "ਜਿਉ ਦੀਪ ਪਤਨ ਪਤੰਗ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਜੋ ਨਿੰਦੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਪਤਨ ਹੋਇ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੩ ਅਧੋ- ਗਤਿ. ਜ਼ਵਾਲ। ੪ ਪਾਪ। ੫ ਨਾਸ਼. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ.

ਪਤਨਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਛੱਤ ਦੇ ਪਾਣੀ ਪਤਨ (ਭਿਗਣ) ਦਾ ਨਾਲਾ. ਪਰਨਾਲਾ.

ਪਤਨੀ. ਸੰ. ਪਤ੍ਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ.

ਪਤਨੀਯ. ਵਿ–ਭਿਗਣ ਲਾਇਕ਼। ੨ ਸੰਗਜਾ– ਅਧੋਗਤਿ (ਹਿਠਾਂ) ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਪਾਪਕਰਮ.

ਪਤਰ. ਸੰ. ਪਾਤ੍ਰ. ਭਾਂਡਾ. ਬਰਤਨ। ੨ ਪਤ੍ਰ. ਪੱਤਾ.

* ਇਸੇ ਤੋਂ ਪਤੰਗਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਪਤਰਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰਨਾ. ਪਾਰ ਉਤਰਨਾ। ੨ ਢੱਪੀ (ਤਰੱਕੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ.

ਪਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੱਤਰਾ.

ਪਤਰਿ. ਪਾਤ੍ ਵਿੱਚ. ਬਰਤਨ ਮੇਂ. "ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਭੁਰਿ ਉਰਕਟ ਕੁਰਕਟ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਉਰਕਟ.

ਪਤਰਿਆ. ਪ੍ਰਤੀਣੰ ਹੋਇਆ. ਪਾਰ ਉਤਰਿਆ। ੨ ਪਤ (ਇੱਜ਼ਤ) ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ. ਪਤ ਉਤਰਿਆ. "ਕਵਨੁ ਕਵਨੁ ਨਹੀ ਪਤਰਿਆ ਤੁਮਰੀ ਪਰਤੀਤਿ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਤਰਿਯਾ. ਵਿ–ਪਤਲਾ. ਪ੍ਰਤਨੁ.ਕ੍ਰਿਸ਼, ਜੋ ਮੋਟਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤਰਿਆ.

ਪਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤ੍ਰੀ.

ਪਤਰੀਐ. ਪ੍ਰਤਿਰ (ਵ੍ਰਿੱਧੀ–ਤਰੱਕ਼ੀ) ਸਹਿਤ ਹੋਈਐ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਰਤਾ. ਉੱਨਤੀ. "ਨਾਨਕ ਮਿਠੈ ਪਤਰੀਐ ਵੇਖਹੁ ਲੋਕਾ, ਆਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਮਿੱਠੇ ਨੂੰ ਉੱਨਤੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਤਨਾ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਆਕੇ ਵੇਖੋ !

ਪਤਲ. ਦੇਖੋ, ਪਤਲਿ ਅਤੇ ਪੱਤਲ.

ਪਤਲਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਨੁ. ਵਿ–ਜੋ ਮੋਟਾ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਦਾ ਘੇਰਾ ਜਾਂ ਚੌੜਾਈ ਘੱਟ ਹੈ। ੨ ਕਮਜ਼ੋਰ. ਨਿਰ- ਬਲ। ੩ ਜੋ ਗਾੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ. ਛਿੱਦਾ.

ਪਤਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤ੍ਰਸ਼ਾਲੀ. ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਥਾਲੀ. ਪੱਤਲ. "ਪਿੰਡੁ ਪਤਲਿ ਕਿਰਿਆ ਦੀਵਾ." (ਰਾਮ ਸਦੁ) "ਪਿੰਡੁ ਪਤਲਿ ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ ਕਿਰਿਆ."(ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪਤਲੀ. ਪਤਲਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਤਲਾ। ੨ ਦੁਰਬਲ. ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਇਕ ਆਪੀਨੈ ਪਤਲੀ, ਸਹਿ ਕੈਰੇ ਬੋਲਾ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਫਰੀਦ) ਇਕ ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਕਮਜ਼ੋਰ, ਇਸ ਪੁਰ ਪਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਰੜੇ.

ਪਤਵਾਮਖ. ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਤਿ, ਜਰਾਸੰਧ. ਮਗਧਪਤਿ. "ਮਾਰਡਰਯੋ ਛਲ ਸੋਂ ਪਤਵਾਮਖ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਤਵਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿਪਤ੍. ਨੌਕਾ ਦਾ ਤ੍ਰਿਕੋਣਾ ਤਖ਼ਤਾ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਘੁਮਾਉਣ ਤੋਂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ. ਕਣੰ. ਪੋਤਵਾਰ (rudder).

ਪਤਵੰਤਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ ਵਾਲਾ. ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲਾ.

ਪਤਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਯ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸ਼ਬੂਤ। ੨ ਖੋਜ. ਭਾਲ। ੩ ਖ਼ਬਰ. ਸੁਧ। ੪ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੫ ਲਕਣ। ੬ ਦੇਖੋ, ਪੱਤਾ.

ਪਤਾਇ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਉਣਾ, ਅਤੇ ਪਤ੍ਯਾਇ.

ਪਤਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਬਤਾਸਾ.

ਪਤਾਕਨਿ ਸੰ. ਪਤਾਕਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤਾਕਾ
ਪਤਾਕਨੀ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਤਾਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਝੰਡਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ. ਧ੍ਵਜ. ਧੁਜਾ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਫਰਹਰਾ. ਧ੍ਵਜਪਟ.

ਪਤਾਕਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤਾਕਨੀ.

ਪਤਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਤਾਲ. "ਸਪਤ ਪਤਾਰ ਕੇ ਤਰ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤਾਰੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਤਵਾਰ। ੪ ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਰ. ਛਲ. ਧੋਖਾ.

ਪਤਾਰੇ. ਪਤ-ਉਤਾਰੇ. "ਜੇ ਮਾ ਹੋਵੈ ਜਾਰਨੀ, ਕਿਉ ਪਤ ਪਤਾਰੇ ?" (ਭਾਗੁ) ਪੁਤ੍ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਕਰੇ ? ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤਾਰ ੪.

ਪਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲ.

ਪਤਾਲਪੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲਪੁਰੀ.

ਪਤਾਲਮੋਚਨੀ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਸੀ. ਕਹੀ.

ਪਤਾਲੂ. ਸੰ. ਪਤ੍ਯਾਲੁ. ਵਿ–ਪਤਨਸ਼ੀਲ. ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਫੋੜਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼.

ਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. ਮਾਨ. ਇੱਜ਼ਤ. "ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਅਪੁਨੈ ਘਰਿ ਜਾਹੀ." (ਬਾਵਨ) "ਪਤਿ ਰਾਖੀ ਗੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਪੰਕ੍ਤਿ. ਪਾਂਤਿ. ਖਾਨ- ਦਾਨ. ਕੁਲ. ਗੋਤ੍. "ਨਾਮੇ ਹੀ ਜਤਿ ਪਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ ਹੈ। ੩ ਸੰਪੱਤਿ. ਸੰਪਦਾ. "ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੪ ਪੱਤਿ ਲਈ ਭੀ ਪਤਿ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੱਤਿ। ੫ ਪਤ੍ਰੀ (ਪਤ੍ਰਿਨ੍) ਬੂਟਾ. ਪੌਧਾ. "ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਊਪਜੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਕਪਾਹ ਦਾ ਬੂਟਾ ਉਗਦਾ ਹੈ। ੬ ਸੰ. ਪਤਿ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਆਕ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤ ੫. "ਸਰਵ ਜਗਤਪਤਿ ਸੋਊ." (ਸਲੋਹ) ੭ ਭਰਤਾ. ਖ਼ਾਵੰਦ "ਪਤਿਸੇਵਕਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲੀ। ਪਤਿ ਬਿਨ ਔਰ ਕਰੈ ਸਭ ਨਿਫਲੀ." (ਗੁਵਿ ੬) ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਤਿ ਦਾ ਲਕ੍ਸ਼ਣ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਧਰਮਪਤਨੀ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਵੱਲ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ। ੮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਪਤਿ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪਤ੍ਰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਪਤਿਆਉਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਤਜਯ (ਭਰੋਸਾ) ਆਉਣਾ.
ਪਤਿਆਨਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨਾ. ਏਤਬਾਰ ਕ਼ਰਨਾ.

ਪਤਿਆਰ
ਪਤਿਆਰਾ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਜਯ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਏਤਬਾਰ.

ਪਤਿਸਸ. ਪਤਿਸ਼ਸਤ੍ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਕੰਟ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਉਚਰ ਅਘਨ ਸ਼ਬਦ ਕਹੁ ਅੰਤ । ਪਤਿਸਸ ਭਾਖਹੁ ਪਾਂਸ ਕੇ ਨਿਕਸਹਿਂ ਨਾਮ ਅਨੰਤ." (ਸਨਾਮਾ) ਕੰਟਕਅਘ (ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਨੀ) ਗੀਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਪਤਿ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ).

ਪਤਿਸਟ. ਸੰ. ਪਤਿਸ੍ਟ. ਵਿ–ਅਤਸੈਤ ਭਿਗਣ ਵਾਲਾ. ਪਤਨਸ਼ੀਲ.

ਪਤਿਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ.

ਪਤਿਸਟਿਆ. ਪਤਿਸ੍ਠ ਹੋਇਆ. ਭਿਗਿਆ. ਨਿਕ- ਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਸਟ. "ਕਉੜਾ ਹੋਇ ਪਤਿ- ਸਟਿਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਪਤਿਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਤੀ ਹਾਰ. ਚਿੱਠੀਰਸਾਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ.

ਪਤਿ ਕੇ ਆਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਕਰਮ. ਉਹ ਆਚਰਣ (ਕਰਣੀ), ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਨ- ਮਾਨ ਵਧੇ। ੨ ਪੰਕ੍ਤਿ (ਕੁਲ–ਖ਼ਾਨਦਾਨ) ਦੇ ਆਚਾਰ. ਵੰਸ਼ਰੀਤਿ."ਜਾਤਿ ਰਹੈ ਪਤਿ ਕੇ ਆਚਾਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਤਿਗ੍ਰਹ
ਪਤਿਗ੍ਰਹਿ ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਹਣ. ਅੰਗੀ- ਕਾਰ। ੨ ਦਾਨ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਾਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ. "ਮਹਾ ਪਤਿ- ਗ੍ਰਹ ਕਿਮ ਲੇ ਸਕਹੀ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮਹਾਦਾਨ (ਗ੍ਰਹਣ ਆਦਿ ਦਾ ਦਾਨ) ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?

ਪਤਿਤ. ਵਿ–ਭਿਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਧਰਮ ਕਰਮ ਤੋਂ ਭਿਗਿਆ. ਪਾਪੀ. "ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ੍ ਲੀਏ ਕਰਿ ਅਪੁਨੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਭਿਗਿਆ. ਸਮਾਜੋਂ ਖ਼ਾਰਿਜ (ਕੱਢਿਆ). "ਪਤਿਤਜਾਤਿ ਉਤਮ ਭਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਪਤਿਤਉਧਾਰਣ
ਪਤਿਤਉਧਾਰਨ ਵਿ–ਪਤਿਤ (ਪਾਪੀ–ਨੀਚ) ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ."ਪਤਿਤ- ਉਧਾਰਣ ਹਰਿ,ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ."(ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਪਤਿਤਉਧਾਰਨ ਭੈਹਰਨ." (ਸ: ਮ: ੯) ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਪਤਿਤਜਾਤਿ. ਜਾਤਿਚ੍ਯੁਤ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਤ ੩.

ਪਤਿਤਪਾਵਨ. ਵਿ–ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਪਤਿਤਪਾਵਨ ਨਾਮ ਹਰੀ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ । ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ- ਦੇਵ । ੪ ਗਜਾਨੀ ਗਜਾਨਸਿੰਘ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਲ, ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਭਿਗੇਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧਿ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ, ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਪੁਸ੍ਤਕਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਿਤ ਨੂੰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਮਤ ੧੯੫੧ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਮਨ ਸਰ ਗੁਹ ਸਸਿ ਪੁਨਿਓ, ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਸਸਿ ਵਾਰ*। ਗਜਾਨ-ਸਿੰਘ ਪੁਸ੍ਤਕ ਰਚਜੋ ਪਤਿਤ ਸੁਧਾਰਨਵਾਰ."

ਪਤਿਦੇਵਤਾ. ਵਿ—ਪਤਿ ਨੂੰ ਦੇਵਰੂਪ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ. ਜੋ ਪਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ.

ਪਤਿ ਨਾਗਨਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ—ਨਾਗ (ਸ਼ੇਸ਼) ਪਤਿ ਕ੍ਸ਼ਮਨ, ਉਸ ਦੀ (ਵਹੁਟੀ) ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਤਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ—ਪੱਤਿ (ਪੈਦਲ) ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਪਿਆਦਾ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤਨੀ.

ਪਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਗਤਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਧਨੁ ਗੁਪਾਲ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਪਤਿ (ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ) ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ, ਗਤਿ (ਫ਼ਿਲਮ—ਵਿਦਜਾ) ਨਾਰਾਯਣ, ਗੋਪਾਲ ਧਨ. ਭਾਵ—ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਵਸ੍ਵ ਹੈ.

ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਦੇਖੋ, ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਅਤੇ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ.
ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ

ਪਤਿਮ੍ਰਿਗ ਅਰਿ. ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਪਤਿ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਨ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਫ਼ੌਦ ਵਡਾ.

ਪਤਿਯਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਨਾ.

ਪਤਿਯਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਰਾ.

ਪਤਿਵ੍ਰਤ. ਸੰਗਜਾ—ਪਤਿ ਦੀ ਅਨਨਜ ਭਗਤਿ. ਪਤਿ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਨਿਯਮ. ਪਤਿ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ.

ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ. ਵਿ—ਪਤਿ (ਭਰਤਾ) ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਉਹ ਪਤਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਵ੍ਰਤ (ਨਿਯਮ) ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾ ਖਸਮ ਤੋਂ ਹੋਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ.

ਪਤੀ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿ ੬ ਅਤੇ ੭. "ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵਉ ਪ੍ਰਾਨਪਤੀ ?" (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਪਤ੍ਰੀ. ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ. ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ. "ਪਾਧੇ ਆਣਿ ਪਤੀ ਬਹਿ ਵਾਚਾਈਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਚਿੱਠੀ। ੪ ਪੰਤਿ. ਪੈਦਲ ਫੌਜ. "ਰਥੀ ਗਜੀ ਹਏ ਪਤੀ ਅਪਾਰ ਸੈਨ ਭੁੰਜਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪਤੀਅਈ ਹੈ. ਪਤੀਜਦਾ. ਪ੍ਰਤਜਯ (ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ) ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ. "ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਨਹਿ ਪਤੀਅਈ ਹੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪਤੀਆ. ਸੰਗਜਾ—ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਚਿੱਠੀ। ੨ ਪ੍ਰਤਜਯ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਏਤਬਾਰ. "ਨਾਮਦੇਵ ਕਾ ਪਤੀਆ ਜਾਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਪਰਤਾਵਾ. ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ. ਇਮਤਹ੍ਹਾਨ. "ਤੀਨਿ ਬਾਰ ਪਤੀਆ ਭਰਿਲੀਨਾ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਪਤੀਆਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਉਣਾ. "ਜਿਸਨੋ ਤੂੰ ਪਤੀਆਇਦਾ, ਸੋ ਸਣੁ ਤੁਝੈ ਅਨਿਤ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਸਾਹ ਉਮਰਾਉ ਪਤੀਆਏ." (ਗੌਂਡ ਅ: ਮ: ੫)

ਪਤੀਆਇ. ਪਤੀਜਦਾ. ਪ੍ਰਤਜਯ (ਏਤਬਾਰ) ਕਰਦਾ. "ਕਹੈ ਨ ਕੋ ਪਤੀਆਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਤੀਆਗਾ. ਪਤਿਆਗਿਆ. ਪਤੀਜਿਆ. ਪ੍ਰਤਜਯ (ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ) ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਗੁਰ ਪੂਛੇ ਮਨੁ ਪਤੀਆਗਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਤੀਆਨਾ. ਪਤੀਜਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਉਣਾ.

ਪਤੀਆਰ ਸੰਗਜਾ—ਪ੍ਰਤਜਯ. ਭਰੋਸਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ.
ਪਤੀਆਰਾ ਏਤਬਾਰ. ਸ਼੍ਰੱਧਾ. "ਭੁਗਤਿ ਰਤੇ ਪਤੀਆਰਾ ਹੈ," (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)
ਪਤੀਆਰੁ ੨ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ. ਪਰਤਾਵਾ. ਇਮਤਹ੍ਹਾਨ. "ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ?" (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਪਤ੍ਰੀ ਵਾਲਾ. ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ. ਜਜੋਤਿਸ਼ੀ. "ਜਹ ਆਪਨ ਆਪੁ ਆਪਿ ਪਤੀਆਰਾ। ਤਹ ਕਉਨੁ ਕਥੈ ਕਉਨੁ ਸੁਨਨੈ ਹਾਰਾ ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਤੀਆਵਣ ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਉਣਾ.
ਪਤੀਆਵਨੁ

* ਮਨ (੧), ਸ਼ਰ (੫), ਗੁਹ (੯), ਸਸਿ (੧). ਅਰਥਾਤ ੧੯੫੧. ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੫ ਅਤੇ ਸੋਮਵਾਰ.

ਪਤੀਐ. ਪਤੀਜੀਏ। ੨ ਪਤੀਜਦਾ. ਪ੍ਰਤਜਯ (ਏਤਬਾਰ) ਕਰਦਾ. "ਝੂਠਿ ਨ ਪਤੀਐ ਪਰਚੈ ਸਾਚੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਪਤੀਜਣਾ ਵਿ—ਪ੍ਰਤਜਯ (ਏਤਬਾਰ) ਕਰਨਾ.
ਪਤੀਜਨਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰਨਾ. "ਹਠਿ ਨ ਪਤੀਜੈ ਨਾ ਬਹੁ ਭੇਖੈ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਪਤੀਣ. ਸੰ ਪ੍ਰ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਬੋਦਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਅਖੀ ਦੇਖਿ ਪਤੀਣੀਆਂ, ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਗੀਣੇ ਕੰਨ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਤੀਜਨਾ.

ਪਤੀਣਾ. ਪਤੀਜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਜਣਾ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਤਨੁ. ਵਿ—ਸੂਕ੍ਸ਼ਮ. ਬਾਰੀਕ। ੩ ਫ਼ੌਣ. ਦੁਬਲਾ.

ਪਤੀਣੀ. ਪਤੀਜੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਜਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤੀਣ.

ਪਤੀਣੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਣ.

ਪਤੀਣੈ. ਪਤੀਜਣ ਤੋਂ। ੨ ਰਿਸ਼ਾਉਣ ਤੋਂ. "ਲੋਕਿ ਪਤੀਣੈ ਨਾ ਪਤਿ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਪਤੀਣੋਹਿ. ਪਤੀਜਿਆ ਹੈ. ਏਤਬਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ." ਤੂ ਅਜੇ ਨ ਪਤੀਣੋਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਪਤੀਜਣਾ.

ਪਤੀਨ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਣ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਜ੍ਞਿਨ—ਪ੍ਰਤਜ-ਯਿਨ੍. ਵਿ—ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਯੋਗਜ. ਨਿਸ਼੍ਚੇ ਲਾਇਕ. "ਅਨਦ ਚਿਤਾ ਹਰਖੇ ਪਤੀਨ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਆਨੰਦ ਰੂਪ, ਚੇਤਨ ਰੂਪ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਯੋਗਜ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ.

ਪਤੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਣਾ. "ਮਨ ਕਠੋਰ ਅਜਹੂ ਨ ਪਤੀਨਾ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਪਤੀਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਣੀ. "ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਪਤੀਨੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਪਤੀਨੇ. ਪਤੀਜੇ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਸਹਿਤ ਹੋਏ." ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਪਤੀਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪਤੀਲਸੋਜ਼. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਤੀਲਸੋਜ਼.

ਪਤੁ. ਦੇਖੋ, ਪਤ। ੨ ਪਾਤ੍ਰ. "ਪਤੁ ਵੀਚਾਰ ਗਿਆਨਮਤਿ ਡੰਡਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਪਤ੍ਰ. ਪੱਤਾ. "ਸਾਖਾ ਮੂਲ ਪਤੁ ਨਹੀ ਡਾਲੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪਤੂਆ. ਸੰਗਜਾ—ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ. ਪੱਤੇ. "ਪਤੂਆ ਸਭ ਆਪਨ ਹੀ ਉਡਜਾਵਹਿਗੇ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਵਿ—ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਤੋਹੁ. ਸੰਗਜਾ—ਪੁਤ੍ਰਵਧੂ. ਬੇਟੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ। ੨ ਪੋਤ੍ਰ (ਪੋਤੇ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਪਤੋਆ. ਦੇਖੋ, ਪਤਊਆ.

ਪਤੋੜ. ਸੰਗਜਾ—ਪਤ੍ਰਵਟਿਕਾ. ਪੱਤੇ ਦਾ ਪਕੌੜਾ. ਬੇਸਣ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਕੇ ਤਲਿਆ ਹੋਇਆ ਗਾਗਟੀ ਪਾਲਕ ਆਦਿ ਦਾ ਪੱਤਾ.

ਪਤੰਗ. ਸੰ. ਵਿ—ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਡ੍ਡਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਪੰਛੀ. ਪਰਿੰਦ। ੩ ਭੁਮੱਕੜ. ਸ਼ਲਭ. ਪਰਵਾਨਾ. "ਪ੍ਰਗਟਿ ਭਇਓ ਸਭ ਲੋਅ ਮਹਿ ਨਾਨਕ ਅਧਮ ਪਤੰਗ," (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਫਿੰਡ. ਗੋਂਦ। ੬ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੭ ਨੌਕਾ. ਜਹਾਜ। ੮ ਅੱਗ ਦੀ ਚਿਨਗਾਰੀ. ਵਿਸਫੁਲਿੰਗ। ੯ ਤੀਰ। ੧੦ ਪੰਛੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਡ੍ਡਣ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁੱਡੀ (ਚੰਗ) ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਪਤੰਗ ਹੈ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗੁ। ੧੨ ਸੰ. ਪਤ੍ਰੰਗ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਵਿੱਚੋਂ ਉਬਾਲਕੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਕੱਢਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. Caesalpina Sappan. ਪਤੰਗ ਦਾ ਰੰਗ ਕੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਸਭ ਜਗ ਰੰਗ ਪਤੰਗ ਕੋ ਹਰਿ ਏਕੈ ਨਵਰੰਗ." (ਨੰਦਦਾਸ)

ਪਤੰਗਸੁਤ. ਪਤੰਗ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ। ੨ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ। ੩ ਯਮ। ੪ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਪਤੰਗਮ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੋ ਪੰਖਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਉਡ੍ਡਣ ਵਾਲਾ. "ਅਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਤੰਗਮ."(ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ—ਪੰਛੀ। ੩ ਭੁਮੱਕੜ. ਸ਼ਲਭ.

ਪਤੰਗਾ. ਸੰਗਜਾ—ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗ ੩. "ਪਚਿ ਪਚਿ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗ ੮। ੩ ਨਿਘੰਟੁ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤੰਗਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪਤੰਗੀ. ਸੰਗਜਾ—ਛੋਟਾ ਪਤੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗ ੧੦। ੨ ਵਿ—ਪਤੰਗ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗ ੧੨. "ਪਤੰਗੀ ਸੁ ਰੰਗਾ ਚਲਜੈ ਸੋਣ ਅੰਗਾ." (ਗੁਪ੍ਸੁ) ਪਤੰਗ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ (ਲਾਲ) ਲਹੂ ਵਗਿਆ। ੩ ਸੰ. ਯਤ੍ਕ੍ਸ਼ਿਨ. ਸੰਗਜਾ—ਪੰਛੀ. ਖਗ.

ਪਤੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਤਜੰਗ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਨੂੰ. ਭਾਵ—ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਨੂੰ. "ਲਗੈ ਨ ਮੈਲੁ ਪਤੰਗੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਤਨੁਮਾਤ੍ਰ. ਜ਼ਰਾ.

ਪਤੰਚਿਕਾ. ਸੰ. ਧਨ੍ਵਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ—ਧਨੁਖ ਦਾ ਭੇਰਾ. ਚਿੱਲਾ. ਜ਼ਿਹ.

ਪਤੰਜਲਿ. ਸੰ. ਧਨ੍ਯਲਿ. ਯੋਗਸੂਤ੍ਰ (ਪਾਤੰਜਲ ਦਰਸ਼ਨ) ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਪਤੰਜਲ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੁਨਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਪਾਣਿਨੀਯ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਮਹਾਭਾਸ਼੍ਯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਗੋਨਿਕਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗੋਨਰਦ (ਗੋਂਡਾ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਪਤੰਜਲਿ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੧੫੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਤੰਜਲਿ ਪਾਣਿਨੀ ਦੀ ਅੰਜਲਿ (ਉਂਜਲ) ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਸੱਪ ਦੇ ਆਕਾਰ ਆਸਮਾਨੋਂ ਪਤਨ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਪਤੰਜਲਿ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਇਹ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੀ.

ਪਤੰਤਿ. ਭ੍ਰਿਗਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਪਤਨ."ਪਤੰਤਿ ਮੋਹਕੂਪ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪਤੰਦਰ. ਪਤਿ-ਅੰਤਰ. ਹੋਰ ਪਤਿ. ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਬਣਿਆ ਖਸਮ। ੨ ਜਾਰ. ਵਿਭਚਾਰੀ.

ਪੱਤ. ਸੰਗਜਾ—ਪਤ੍ਰ. ਪੱਤਾ.

ਪੱਤਕ. ਸੰਗਜਾ—ਪੰਕ੍ਤਿ. "ਸੁਭੰਤ ਦੰਤ ਪੱਤਕੰ." (ਗਜਾਨ) ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੱਤਿਕਾ.

ਪੱਤਣ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਨਗਰ. ਸ਼ਹਿਰ. ਪੱਟਨ।
ਪੱਤਨ ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੩ ਨਦੀ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਈਏ, ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਵੇ.

ਪੱਤਰਾ. ਸੰਗਜਾ—ਪਤ੍ਰ. ਵਰਕ਼ਾ। ੨ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਜੇਹਾ ਪਤਲਾ ਧਾਤੁ ਦਾ ਪਤ੍ਰ.

ਪੱਤਲ ਸੰਗਜਾ—ਪਤ੍ਰਸ਼ਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤਲਿ.
ਪੱਤਲਿ

ਪੱਤਾ. ਸੰਗਜਾ—ਪਤ੍ਰ। ੨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਤ੍ਰਜ (ਔਲਾਦ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੱਤਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪਜ਼ਨਾਨਾ ਪਜ਼ਨਾਨੀ ਪੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪੱਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ. ਪਜਾਦਾ. "ਪੱਤਿ ਗਿਰੇ ਗਜ ਬਾਜਿ ਕਹੂੰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਪੱਤਿ ਕਥੈ ਅਸਵਾਰ ਚਲਾਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਟੋਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧ ਰਥ, ੧ ਹਾਥੀ, ੩ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ੫ ਪੈਦਲ ਹੋਣ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਪੈਦਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੫੫ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਪੱਤਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੦ ਘੋੜੇ, ੧੦ ਹਾਥੀ, ੧੦ ਰਥ ਅਤੇ ੧੦੦ ਪੈਦਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਪੱਤਿਕ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਵਿ—ਪੈਦਲ ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਪਜਾਦਾ.

ਪੱਤੀ. ਸੰਗਜਾ—ਪਤ੍ਰ. ਛੋਟਾ ਪੱਤਾ। ੨ ਕਮਾਦ ਆਦਿ ਦਾ ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਪੱਤਾ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਾਂਖੁੜੀ। ੪ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੫ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ.

ਪੱਤੀਦਾਰ. ਹਿੱਸੇਦਾਰ. ਸ਼ਾਂਝੀ। ੨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੱਤੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਪੱਤੋ. ਦੇਖੋ, ਚਤ੍ਰੋਜ਼ ਅਤੇ ਅਕਬਰ।
੨ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਥਾਣਾ ਨਿਹਾਲ-ਸਿੰਘਵਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋਗੇ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਛੱਪੜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ "ਗੁਰੂਸਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਖਤੂਪੁਰੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ,ਫੇਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਖਤੂਪੁਰੇ ਤੋਂ ਡਰੋਲੀ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ,ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ-ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਸੈਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਏਧਰ ਆਏਹੋਏ ਠਹਿਰੇ. ਦਰਬਾਰ ਨਵਾਂ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਵੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਢਿੱਲੀ ਹੈ. ੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਪਤਜਾਇ. ਪਤੀਜਦਾ. ਨਿਸ਼ੂਾ ਕਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਜਨਾ. "ਅਜੋ ਨ ਪਤਜਾਇ ਨਿਗਮ ਭਏ ਸਾਖੀ." (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਪਰਤਿਆਕੇ. ਪਰਖਕੇ.

ਪਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਪਤਨ (ਡਿਗਣ) ਵਾਲਾ, ਪੱਤਾ. ਦਲ. "ਪਤ੍ਰ ਭੁਰਜੇਣ ਝੜੀਅੰ ਨਹਿ ਜੜੀਅੰ ਪੇਡ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਚਿੱਠੀ. ਖ਼ਤ੍ਰ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤਾੜ ਆਦਿ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਪੁਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਿੱਠੀ ਅਤੇ ਪੱਤਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਤ੍ਰ ਹੋਗਿਆ. "ਪਠਜੋ ਪਤ੍ਰ ਕਾਸਿਦ ਕੇ ਹਾਥ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪੱਤ੍ਰੇ ਜੇਹਾ ਪਤਲਾ ਧਾਤੂ ਦਾ ਟੁਕੜਾ (ਚਾਦਰ). ੪ ਪੰਖ. ਪਕ. ਖੰਭ। ੫ ਸਵਾਰੀ. "ਛਤ੍ਰ ਨ ਪਤ੍ਰ ਨ".(ਸਵੈਯੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ:੫)ਨਾ ਛਤ੍ਰ ਨਾ ਸਵਾਰੀ। ੬ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਫਲ. ਪਿੱਪਲਾ. ਅਸਿਪਤ੍ਰ। ੭ ਵਸਤ੍ਰ. "ਉਡਜੋ ਪੌਨ ਕੇ ਬੇਗ ਸੋਂ ਅਗ੍ਰ ਪਤ੍ਰੰ." (ਜਨਮੇਜਯ) ੮ ਮੋਰਛੜ. ਮੋਰ ਦੇ ਪੰਖਾਂ ਦਾ ਮੁੱਠਾ, ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੌਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਫੇਰਿਆ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਛਤ੍ਰ ਪਤ੍ਰ ਢਾਰੀਅੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੯ ਪੰਛੀ. ਪੰਖੇਰੂ। ੧੦ ਤੀਰ। ੧੧ ਪਾਤ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ."ਭਰੰਤ ਪਤ੍ਰ ਖੇਚਰੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਜੋਗਨੀ ਲਹੂ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਭਰਦੀ ਹੈ." ਪਤ੍ਰ ਕਾ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਕਰੋ। ੧੦ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ (petal). ਦੇਖੋ, ਸਤਪਤ੍ਰ.

ਪਤ੍ਰਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਠੀ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਿੱਠੀਰਸਾਂ। ੨ ਦੂਤ. ਚਰ.

ਪਤ੍ਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤ੍ਰਿਕਾ.

ਪਤ੍ਰਧਰ. ਵਿ–ਪੰਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ। ੩ ਤੀਰ। ੪ ਗਰੁੜ. "ਨਾਗਸੁਤਾ ਤਜਾਗ ਚਲੀ ਗ੍ਰਹਿ ਪਤ੍ਰਧਰੈ ਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਤ੍ਰਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ. ਪਤ੍ਰਾਵਲਾ.

ਪਤ੍ਰਵਾਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ। ੨ ਪੰਛੀ। ੩ ਚਿੱਠੀਰਸਾਂ। ੪ ਹਵਾ. ਪੌਣ.

ਪਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤ੍ਰ। ੨ ਪੰਨਾ. ਵਰਕਾ। ੩ ਧਾਤੂ ਦੀ ਪਤ੍ਰੇ ਜੇਹੀ ਪਤਲੀ ਚਾਦਰ। ੪ ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ. ਜੰਤ੍ਰੀ.

ਪਤ੍ਰਾਲਾ. ਸੰ. ਪਤ੍ਰਲ. ਵਿ–ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੰਖਾਂ ਵਾਲਾ. "ਤਨ ਸੋਹੇ ਪਤ੍ਰੀ ਪਤ੍ਰਾਲੇ."(ਰਾਮਾਵ) ਪਤ੍ਰੀ (ਤੀਰ) ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਡੇ,ਪਤ੍ਰਾਲੇ (ਪੰਖਾਂ ਵਾਲੇ) ਸੋਹੇ.

ਪਤ੍ਰਾਲੀ. ਪਤ੍ਰਾਵਲੀ. ਸੰਘਣੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤ੍ਰਲ. "ਜਿਸ ਬਹੁਤੀ ਛਾਉ ਪਤ੍ਰਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਪਤ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਪਤ੍ਰੀ.

ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਠੀ। ੨ ਛੋਟਾ ਰਿਸਾਲਾ ਅਥਵਾ ਅਖ਼ਬਾਰ.

ਪਤ੍ਰਿਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤ੍ਰੀ(ਤੀਰ)ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਠੀ. ਖ਼ਤ੍ਰ. ਪਤ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਚਿੱਠੀ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਸਿਦ. ਦੂਤ. "ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਮਤਾ ਜਿ ਪਤ੍ਰੀ ਚਲਾਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ. ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ, ਜੰਤ੍ਰੀ."ਮਨ ਕੀ ਪਤ੍ਰੀ ਵਾਚਣੀ" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਜਨਮਪਤ੍ਰ. ਟੇਵਾ. ਕੁੰਡਲੀ. "ਕਿਤਿ ਬਿਧਿ ਪਤ੍ਰੀ ਲੀਜੈ, ਬਾਲਾ ?" (ਨਾਪ੍ਰ) ਹੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪਤ੍ਰੀ ਕਿਵੇਂ ਲਈਏ ? ੫ ਸੰ. पत्रिन्. ਵਿ–ਪਤ੍ਰ (ਪੰਖਾਂ) ਵਾਲਾ। ੬ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ "ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਤ੍ਰੀ ਤਿਸੀ ਠੌਰ ਛੂਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨) ੮ ਪੰਛੀ. ਪਕੀ। ੯ ਬਿਰਛ. "ਪਤ੍ਰੀ ਪਰ ਪਤ੍ਰੀ ਜੇ ਵਾਸਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਬਿਰਛ ਪੁਰ ਜੋ ਪੰਛੀ ਵਸਦੇ ਹਨ। ੧੦ ਪੰਖੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਫੁੱਲ. ਕਮਲ। ੧੧ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ.

ਪਤ੍ਰਜਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤ੍ਰੀ (ਬਿਰਛ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਤ੍ਰਜਰਿ ਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤ੍ਰੀ (ਬਿਰਛ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਤ੍ਰਜਰਿ ਅਰਿ ਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤ੍ਰੀ (ਬਿਰਛ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਤ੍ਰਜਰਿ ਅਰਿ ਧੁਨਿਨੀ. ਪਤ੍ਰੀ (ਬਿਰਛ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਜੇਹਾ ਨਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਥ. ਸੰ. पथ्. ਧਾ–ਫੈਂਕਣਾ, ਜਾਣਾ, ਉਡਣਾ, ਭੇਜਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਸਤਾ. ਰਾਹ. ਮਾਰਗ. "ਚਾਲਹਿ ਪ੍ਰਭੁ-ਪਥਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਰੀਤਿ. ਰਸਮ। ੪ ਪਥਜ. ਪਰਹੇਜ਼. ਦੇਖੋ, ਪਥੁ। ੫ ਪਾਥੰ. ਅਰਜੁਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਾ (ਕੁੰਤੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. "ਕਜੋਂ ਪਥ ਕੋ ਰਥ ਹਾਂਕ ਧਯੋ ਜੂ ?" (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਪਥਕ. ਦੇਖੋ, ਪਥਿਕ.

ਪਥਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਸ਼ਥਾਪਨ ਕਰਨਾ. ਥਾਪਣਾ।
ਪਥਨਾ } ੨ ਥਾਪੜਨਾ। ੩ ਗੋਬਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਥਾਪੜਕੇ ਗੋਲਾਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਂਡੂ ਆਦਿ ਦਾ ਥਾਪੜਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਿੰਨਾ (ਪਿੰਡ). ਪਾਥਣਾ.

ਪਥਰ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਰਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਸ਼ਾਣ. ਪਾਹਨ. "ਪਥਰ ਕੀ ਬੇੜੀ ਜੇ ਚੜੈ ਭਰਿ ਨਾਲਿ ਬੁੜਾਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਥਰਸੈਲ. ਵਿ–ਸੈਲ (ਜਲਪ੍ਰਵਾਹ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ੍ਰਰ (ਪੱਥਰ). ਦੇਖੋ, ਸੈਲ ੭.

ਪਥਰਕਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਬੰਦੂਕ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਲਾ ਉੱਪਰ ਅੱਗ ਦੇਣ ਲਈ ਪਥਰੀ ਹੋਵੇ. ਤੋੜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਚਕਮਕ.

ਪਥਰਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ. ਪੱਥਰ
ਪਥਰਾਨਾ } ਮਾਰਕੇ ਜਾਨ ਕੱਢਣੀ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਉਸ ਵਿਭਚਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ-ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਵਿਆਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਐਸੇ ਹੀ ਵਿਭਚਾਰਿਣੀ ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਭੀ. ਅ. ਰਜਮ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਸਾਰ.

ਪਥਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਸ੍ਰਰ (ਪੱਥਰ). ੨ ਮਸਾਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਬ ਆਉਣ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰ. अश्मरी–ਅਸ਼ਮਰੀ. Gravel. "ਪਥਰੀ ਬਾਇਫਿਰੱਗ ਅੱਧਨੇਤ੍ਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਵਾਤ, ਮਸਾਨੇ ਅਤੇ ਗੁਰਦੇ ਵਿੱਚ ਮੂਤ੍ਰ ਤੇ ਵੀਰਜ ਰਲੇਹੋਏ ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ, ਪੱਥਰ ਅਥਵਾ ਰੇਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕਰਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਲੋਕ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪੱਥ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਜਾਦਾ ਮਾਸ ਆਂਡੇ ਅਤੇ ਮਿਠਾਈਆਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਕਸਰਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਪਥਰੀ ਬਣਨ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਸਾਨੇ ਵਿੱਚ ਅਫਾਰਾ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਬਕਰੇ ਦੇ ਮੂਤ੍ਰ ਜੇਹੀ ਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਪਥਰੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੇਸ਼ਾਬ ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,ਬਹੁਤ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕਦੇ ਪਥਰੀ ਕੰਕਰ ਹੋਕੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਪਥਰੀ ਨਾਲ ਮਸਾਨਾ ਛਿੱਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲਹੂ ਆਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਪਥਰੀ ਗੁਰਦੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਚੀਰਾ ਦਿਵਾਕੇ ਪਥਰੀ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ.

ਅੱਗੇ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ:–

(੧) ਕੁੜਾਸੱਕ ਪੀਹਕੇ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਣਾ.

(੨) ਪੇਠੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਜੌਂਖਾਰ ਅਤੇ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਣਾ.

(੩) ਕੁਲਥ ਕਾੜ੍ਹਕੇ ਜੌਂਖਾਰ ਪਾਕੇ ਚਾਇ ਵਾਂਗ ਪੀਣਾ.

(੪) ਭੱਖੜੇ ਦੇ ਬੀਜ ਪੀਹਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣੇ.

(੫) ਸਿਲਾਜੀਤ ਭੇਡ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਛਕਣੀ.

(੬) ਕੁਸ਼ਤਾ ਸੰਗਯਹੂਦ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣਾ.

(੭) ਸੁਹਾਂਜਣੇ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪੀਣਾ.

(੮) ਪਖਾਣਭੇਦ, ਬਰਨਾ, ਭੱਖੜੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਬ੍ਰਹਮੀ ਬੂਟੀ ਅਤੇ ਕਕੜੀ ਖੀਰੇ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਨੁਗਦਾ, ਇਹ ਸਭ ਕਾੜ੍ਹਕੇ ਸਿਲਾਜੀਤ ਅਤੇ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਛਕਣਾ.

ਪਥਰੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗਤਰਾਸ਼. ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ.

ਪਥਰੀਲਾ. ਵਿ–ਪੱਥਰ ਸਹਿਤ. ਪਥਰੀ ਵਾਲਾ.

ਪਥਰੋਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਥਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਪ੍ਰਸ੍ਰਰ ਸ਼ਿਲਾ.

ਪਥਾਨੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਥਾਨਕੋਟ (ਪਠਾਨਕੋਟ) ਵਸਾਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਨੂਰਪੁਰ ਦੇ ਰਈਸ (ਜਿਲੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ) ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਹਨ.

ਪਥਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. "ਪਥਿਕ ਪਿਆਸ ਚਿਤ ਸਰੋਵਰ ਆਤਮਜਲ ਲੈਨ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ਇੱਥੇ ਪਥਿਕ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜਿਗਜਾਸੁ ਹੈ.

ਪਥਿਕਸ਼ਾਲਾ. ਸਰਾਯ. ਮੁਸਾਫਿਰਖ਼ਾਨਾ.

ਪਥੀਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਥ–ਆਈਨ. ਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ। ੨ ਪ੍ਰਥਾ. ਰੀਤਿ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਹੋਮ ਜੱਗ ਜਗ ਥਾਪ ਪਥੀਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਪਥ (ਰਾਹ) ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਹੀ.

ਪਥੁ. ਦੇਖੋ, ਪਥ। ੨ ਸੰ. ਪਥਜ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਵਸਤੁ, ਜੋ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ. "ਗੁਰਿ ਅੰਮ੍ਰਤ-ਨਾਮੁ ਪੀਆਲਿਆ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ਪਥੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਪਰਹੇਜ਼. ਸੰਯਮ.

ਪਥੇਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਟਾਂ ਗੋਬਰ ਆਦਿ ਪੱਥਣ ਵਾਲਾ.

ਪੱਥ. ਦੇਖੋ,ਪਥੁ ੨ ਅਤੇ ਪਥਜ.

ਪੱਥਰ. ਦੇਖੋ, ਪਥਰ.

ਪੱਥੰ. ਪਾਥੰ (ਅਰਜੁਨ) ਨੇ. "ਹਨਜੋ ਤਾਂਹਿ ਪੱਥੰ, ਸਦੰ ਸੀਸ ਕਪਜੋ." (ਗਜਾਨ) ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਥੰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਦਜ (ਫੌਰਨ) ਸਿਰ ਕੱਪ ਲੀਤਾ.

ਪਥਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਥ (ਰਸਤੇ)ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੁਖਦਾਈ. ਹਿਤਕਾਰੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਹਰੜ। ੪ ਹਿਤ. ਕਲਜਾਣ. ਭਲਾਈ। ੫ ਪਰਹੇਜ਼. ਸੰਯਮ। ੬ ਰੋਗੀ ਲਈ ਗੁਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ.

ਪਦ. ਸੰ. पद्. ਧਾ–ਖੜਾ ਰਹਿਣਾ, ਜਾਣਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਮਿਲਣਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਤਰੱਕੀ ਪਾਉਣਾ, ਢੂੰਡਣਾ (ਖੋਜਣਾ). ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰ. ਚਰਨ. "ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਚਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਖੋਜ। ੪ ਦਰਜਾ. ਰੁਤਬਾ. "ਮਿਰਤਕ ਪਿੰਡਿ ਪਦ ਮਦ ਨਾ, 'ਅਹਿਨਿਸ ਏਕ ਅਗਿਆਨ ਸੁ ਨਾਗਾ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) "ਖੋਜੈ ਪਦ ਨਿਰਬਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੫ ਸ਼ਬਦ. "ਬਾ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਖਾਨਕੈ ਪੁਨ ਨਕਾਰ ਪਦ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਬਾ ਸ਼ਬਦ ਪਿੱਛੋਂ ਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਨ (ਤੀਰ) ਬਣਿਆ। ੬ ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ. ਤੁਕ ਅਥਵਾ ਤੁਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ। ੭ ਪਦਜ ਕਾਵਜ. ਛੰਦ. ਜੋ ਕਾਵਜ ਵਰਣ, ਗਣ, ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਆਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਪਦ ਸੰਗਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪਦ ਦੀ ਥਾਂ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.ਸੂਰਦਾਸ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਛੰਦ, ਪਦ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੰਦ ਭੀ ਪਦ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ–ਦੁਪਦਾ, ਚਉਪਦਾ, ਅੱਠ ਪਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਅਸਟਪਦੀ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ। ੮ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਨ ਦੇ ਅੰਗ–ਵਸਤ੍ਰ, ਗਹਿਣੇ, ਅੰਨ, ਪਾਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤੇਰਹਿ ਪਦ। ੯ ਮੰਤ੍ਰ. ਜਪ."ਸੋ ਪਦ ਰਵਹੁ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਰਵਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੧੦ ਫ਼ਾ ਫ਼ ਰਕਾ. ਹ਼ਿਫ਼ਾਜ਼ਤ। ੧੧ ਵਿ–ਰਕਕ. ਮੁਹ਼ਾਫ਼ਿਜ਼। ੧੨ ਪ੍ਰਦ (ਦੇਣ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ–"ਜੀਵਨ ਪਦ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਸਗਲ ਸਿਧਿਪਦੈ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਸ਼ਿੱਧਿਪਦ।

੧੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪਿਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਈ ਥਾਂ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੨੩੧ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਣਾ "ਰਿਪੁਸਮੁਦ੍ ਪਿਤ" ਦੀ ਵਯਾਖ੍ਯਾ ਵਿੱਚ।

੧੪ ਵਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਮ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ.*

ਪਦਛੇਦ. ਸੰ. ਪਦਚ੍ਛੇਦ, ਅਥਵਾ ਪਦਵਿੱਛੇਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਕਿਸੇ ਵਾਕ੍ਯ ਦੇ ਸੰਧਿ ਅਤੇ ਸਮਾਸ ਵਾਲੇ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥ ਸਪਸ਼੍ ਕਰਨ ਲਈ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Parsing. ੨ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਕੇ ਲਿਖਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਹੋਵੇ. ਪਦਵੈਡ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੁਕ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਣ ਸਨ–ਇੱਕ ਤਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਦਰਲਭ ਹੁੰਦਾ, ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪੂਰਣ ਅਭ੍ਯਾਸ ਸੀ. ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਪੁਸ੍ਤਕ ਤੋਂ ਇਉਂ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਕੰਠਾਗ੍ ਪਾਠ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਿਨਾ ਪਦਛੇਦ ਕੀਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣਾ ਅਥਵਾ ਛਾਪਣਾ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਥੋੜੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:–

"ਜਿਥੈਡਿਠਾਮਿਰਤਕੰਇਲਬਹਿਠੀਆਇ."

"ਗੁਰਮੁਖਿਹੋਇਤਪਾਈਐ."

"ਖੈਦੇਸੋਜਿਪਵਹਿਵਿਚਿਖੈਦੀ."

"ਨਾਮਵਿਹੂਣੰਕਿਆਗਣੀਜਿਨ੍ਹਹਰਿਗੁਰਦਰਸਨਹੋਇ' ਆਦਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪਦਛੇਦ ਬਿਨਾ "ਕੰਇਲ" "ਤੁਪਾਈਐ" "ਸੋਜਿ" "ਦਰਸਨ" ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਪਦਜ. ਹਿੰਦੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੂਦ੍, ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਦਜ.

ਪਦਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਾਣ (ਰਖਜਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੁੱਤਾ। ੨ ਖੜਾਊਂ.

ਪਦਪਾਹੁਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਨਪਾਹੁਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ. "ਪਦਪਾਹੁਲ ਦੈ ਸਿੱਖ ਕਰਸੀ ਹੈ." (ਗੂਪ੍ਰਸੂ)

ਪਦਪੰਕਜ. ਵਿ–ਕਮਲਰੂਪ ਚਰਨ. ਪੰਕਜ ਜੇਹੇ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਚਰਨ. "ਸੰਤਜਨਾ ਕੀ ਪਦਪੰਕਜ ਧੂਰਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੩)

ਪਦਮ. ਸੰ. ਪਦ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਲ. Lotus (Nelumbium Speciosum). "ਪਦਮ ਨਿਜਾਵਲ ਜਲ ਰਸ ਸੰਗਤਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਇੱਕ ਸੰਖ ਨੀਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗਿਣਤੀ. ੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦.† "ਪੈਤਾਲਿਸ ਪਦਮੰ ਅਸੁਰ ਸਜਸੋ ਕਟਕ ਚਤੁਰੰਗ." (ਚੰਡੀ੧) ੩ ਸਾਮੁਦ੍ਰਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਚਰਣ ਦੇ ਤਲੇ (ਪਾਤਲੀ) ਅਤੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਰੇਖਾ, ਜੋ ਭਾਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਗਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰਜ ਦੀ ਤਰਾਂ ਵੈਰੀ ਉੱਪਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਸੈਖ ਚਕ੍ਰ ਗਦਾ ਪਦਮ ਆਪਿ ਆਪੁ ਕੀਓ ਛਦਮ." (ਸਵੈਜੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੫ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਉੱਪਰ ਦੇ ਭੱਬਖੜੱਬੇ ਦਾਗ। ੬ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਰਿਦੇ ਮਸਤਕ ਆਦਿ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਈ ਪਾਂਖੁੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ। ੭ ਇੱਕ ਛੰਦ,ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਸ, ਲ, ਗ, ।।।, ।।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪ੍ਰਭੁ ਧਰਤ ਧਸਾਨ ਜੋ। ਸ਼ੁਭ ਲਹਿਤ ਗਜਾਨ ਸੋ.××

(ਅ) ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਮਲ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਪਦਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲ। ੮ ਸੱਪ ਦੇ ਫਣ ਉੱਪਰ ਸਫੇਦੀ ਮਾਇਲ ਦਾਗ। ੯ ਪਦਮਾਸਨ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਪਦਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ–"ਮਗਰ ਪਾਛੈ ਕਛੁ ਨ ਸੂਝੈ ਏਹੁ ਪਦਮ ਅਲੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਇਹ ਅਲੌਕਿਕ (ਅਣੋਖਾ) ਪਦਮਾਸਨ ਹੈ! ੧੦ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਬੇਰ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੱਲ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਾਸ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਗਰਮ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. Cherry। ੧੧ ਪਦਮਾ (ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਪਦਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮ ਕਵਲਾਸ ਪਤਿ.

ਪਦਮ ਕਵਲਾਸ ਪਤਿ. (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਪਦਮਾਪਤਿ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਅਤੇ ਕੈਲਾਸਪਤਿ (ਸ਼ਿਵ). ਪਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨ੍ਵਯ ਹੈ.

ਪਦਮਗਰਭ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਦ੍ਮ (ਕਮਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ. ਕਮਲਯੋਨਿ.

ਪਦਮਜ

ਪਦਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਿਨੀ.

ਪਦਮਨਾਥ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ,ਜੋ ਕਮਲ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹੈ।

ਪਦਮਨਾਭ ੨ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੈ ਨਾਭਿ ਜਿਸ ਦੀ, ਸ਼ਿਵ

ਪਦਮਨਾਭਿ

ਪਦਮਨਿ ਦੇਖੋ, ਪਦਮਿਨੀ।

ਪਦਮਨੀ ੨ ਪਦਮੀ (ਹਾਥੀ) ਅਨੀ (ਸੈਨਾ). ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਦਮਬੰਧੁ. ਸੂਰਜ. ਕਮਲ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ। ੨ ਭੌਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ.

ਪਦਮਭੂ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ

ਪਦਮਯੋਨਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ. ਪਦ੍ਮਗਰਭ.

ਪਦਮਰਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਲ ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਰਤਨ, ਮਾਣਿਕ. ਲਾਲ. Ruby. "ਪਦਮਰਾਗ ਕੇ ਆਸਨ ਜਹਿਵਾ." (ਨਾਪ੍)

ਪਦਮਲੋਚਨ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਨੈਨ ਅਤੇ ਪਦਮਾਕ.

ਪਦਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਦ੍ਮ (ਕਮਲ) ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ। ੨ ਕਲ੍ਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਪਦਮਾਸਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਬੈਠਕ. ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਉੱਤੇ, ਅਰ ਖੱਬਾ ਪੈਰ ਸੱਜੇ ਪੱਟ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ, ਛਾਤੀ ਦਾ ਵਲ ਕੱਢਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠਣਾ. ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਲਿਆਕੇ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦਾ,ਅਤੇ ਖੱਬੀ ਨਾਲ ਖੱਬਾ ਅੰਗੂਠਾ ਫੜਨਾ. ਠੋਡੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਟਕ ਨੱਕ ਦੀ ਨੋਕ ਪੁਰ ਜਮਾਉਣੀ। ੨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ, ਜੋ ਕਮਲ ਪੁਰ ਆਸਣ ਲਾਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਦਮਾਸਨ ਲਗਾਕੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਸੂਰਜ.

ਪਦਮਾਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਥੀਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਦਮ (ਕਮਲ) ਪੈਦਾ ਹੋਣ। ੨ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਜੋ ਬਾਂਦਾ (ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ) ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀਮਤ ੧੮੧੦ ਵਿੱਚ ਮੋਹਨਲਾਲ ਭੱਟ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹੈ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਂਦਾ ਦੇ ਨਵਾਬ ਪਾਸ, ਫੇਰ ਰਘੁਨਾਥ ਰਾਵ ਪੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਜਯਪੁਰਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਗਤਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਿਹਾ. ਇਸੇ ਥਾਂ "ਜਗਦਵਿਨੋਦ" ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਆਦਰ ਹੈ. ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਿੱਚ ਪਦਮਾਕਰ ਨੇ ਕਾਨਪੁਰ ਗੰਗਾਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਅਰ "ਗੰਗਾਲਹਿਰੀ" ਨਾਮਕ ਸਤੋਤ੍ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿੱਤ ਇਹ ਹੈ–

ਲੋਚਨ ਅਸ੍ਰਮ ਅੰਗ ਭ੍ਰਸਮ ਚਿਤਾ ਕੀ ਲਾਯ
ਤੀਨ ਲੋਕ ਨਾਯਕ ਸੁ ਕੈਸੇਕੈ ਠਹਰਤੋਂ ?
ਕਹੈ ਪਦਮਾਕਰ ਵਿਲੋਕ ਇਮ ਢੰਗ ਜਾਂਕੋ
ਵੇਦਹੂੰ ਪੁਰਾਨ ਗਾਨ ਕੈਸੇ ਅਨੁਸਰਤੋਂ ?
ਬਾਂਧੈ ਜਟਾਜੂਟ ਬੈਠ ਪਰਬਤਕੂਟ ਪਰ
ਮਹਾ ਕਾਲਕੂਟ ਕਹੋ ਕੈਸੇ ਕੰਠ ਕਰਤੋਂ ?
ਪੀਐ ਨਿਤ ਭੰਗੈਂ ਰਹੈ ਪ੍ਰੇਤਨ ਕੇ ਸੰਗੈਂ
ਐਸੋ ਪੂਛਤੋਂ ਕੋ ਨੈਰੀਂ ਜੋ ਨ ਗੀਰੀਂ ਸੀਸ ਧਰਤੋਂ?

ਪਦਮਾਕਰ ਦਾ ਦੋਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੯੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਪਦਮਾਕ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਦ੍ਮ (ਕਮਲ) ਜੇਹੇ ਹਨ

ਪਦਮਾਛ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ. ਕਮਲਨੇਤ੍ਰ. ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਕੌਲਛੱਡਾ. ਕਮਲ ਦਾ ਬੀਜ। ੩ ਵਿ–ਕਮਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ ਜੇਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ."ਪਦਮਨਾਥ ਪਦਮਾਛ." (ਗਜਾਨ)

ਪਦਮਾਪਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਦ੍ਮਾ (ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ) ਦਾ ਪਤਿ,

ਪਦਮਾਪਤਿ ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਪਾਰ ਨ ਪਾਇ ਸਕੈ ਪਦਮਾਪਤ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਮਾਯਾਪਤਿ ਹੈ "ਪਤ ਸਿਉ ਕਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪਦਮਾਪਤਿ ਪਾਏ ?" (ਅਕਾਲ)

ਪਦਮਾਲਯ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਲਯ

ਪਦਮਾਲੈ (ਘਰ) ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ। ੨ ਪਦਮਾ (ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ) ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਕਮਲ. "ਪਦਮਾਲੈ ਜਟਤੀ ਹੈ ਜੈਸੇ." (ਗੂਪ੍ਸੁ) ੩ ਪਦਮਾਲਯਾ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ.

ਪਦਮਾਵਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਟਨਾ (ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਰ) ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ। ੨ ਉੱਜਯਿਨੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ। ੩ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਭਜ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਚਤੁਰਪਦੀ" ਅਤੇ "ਚਵਪੈਯਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਸਗਣ ਅਤੇ ਗੁਰ, ।।ऽ, ऽ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲੇ ਤਦ ਉੱਤਮ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦਿਖਿਯਤ ਸਭ ਪਾਪੀ, ਨਹਿ ਹਰਿਜਾਪੀ,
ਤਦਪਿ ਮਹਾ ਰਿਸ ਠਾਨੈ,
ਹੈਂ ਅਤਿ ਬਿਭਚਾਰੀ, ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਭਾਰੀ,
ਦੇਵ ਪਿਤ੍ਰਰ ਨਹਿ ਮਾਨੈ,
ਸੋ ਤਦਪਿ ਮਹਾਂ ਬਰ, ਕਹਿਤ ਧਰਮਧਰ,
ਪਾਪਕਰਮ ਅਧਿਕਾਰੀ,
ਧ੍ਰਿਗ ਧ੍ਰਿਗ ਸਭ ਆਖੈ, ਮੁਖ ਨਹਿ ਭਾਖੈਂ,
ਦੇਹਿ ਪ੍ਰਿਸ੍ਨਿ ਚਢ ਗਾਰੀ.
(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਛੰਦਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਭੀ ਹੈ ਕਿ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੪ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਕਮਲਾਵਤੀ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਕਰਤਾ, ਜੀਵਨ ਭਰਤਾ,
ਜਿਹਿ ਪੂਜਤ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸਾਰੇ,

ਤਿਸ ਤਜਾਗੀ ਸੇਵਾ, ਪੂਜੈਂ ਦੇਵਾ,
ਸਹੈਂ ਕਸ੍ਟ ਅਤਿਹੀ ਭਾਰੇ. ×××

੬ ਮਨਸਾਦੇਵੀ। ੭ ਜਯਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੮ ਸੂਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ। ੯ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਣੀ.

ਪਦਮਿਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਕਮਲ. ਭ੍ਰਮੂਲ. ਕਮਲਿਨੀ। ੨ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਪਦਮਿਨੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਭਜ। ੩ ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ–

"ਸਹਜ ਸੁਗੰਧ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸ਼ੁਭ ਪਨਜ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਖਦਾਨ,
"ਤਨੁ ਤਨੁ ਭੋਜਨ ਰੋਸ ਰਤਿ ਨਿਦ੍ਰਾ ਮਾਨ ਬਖਾਨ,† ਸਲਜ ਸੁਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਹਾਸ ਬਾਸ ਸੁਚਿ ਅੰਗ,
ਅਮਲ ਅਲੋਮ ਅਨੰਗਕੁਵਿ ਪਦਮਿਨਿ ਹਾਟਕਰੰਗ.
(ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

੪ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ. ਪਦਮਾ.

ਪਦਮੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਲਧਾਰੀਵਿਸ਼ਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮ ੪। ੨ ਹਾਥੀ। ੩ ਕਮਲਾਂ ਵਾਲਾ ਤਾਲ.

ਪਦਮੁ. ਪਦਮਰੇਖਾ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮ ੩. "ਮੋਰੈ ਹਾਥਿ ਪਦਮੁ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਪਦਮੈਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ.

ਪਦਮਗਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਦਮੀ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ.

ਪਦਰ. ਛਾ ੪ ਪਦਰ ਅਥਵਾ ਪਿਦਰ.ਪਿਤਾ.ਸੰ.ਪਿਤ੍ਰ. ਅੰ. father, ਲੈਟਿਨ peter, ਪੁਰਤ padre. "ਜਨ ਪਿਸ਼ਰ ਪਦਰ ਸ਼ਿਰਾਦਰਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਦਵੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਹ. ਮਾਰਗ. "ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ ਜਾਤੇ ਪਦਵੀ ਮੇ ਪਦਪੰਕਜ ਸੁੰਦਰ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਪੱਧਤਿ. ਪਰਿਪਾਟੀ. ਤ੍ਰੀਕਾ। ੩ ਦਰਜਾ. ਉਹਦਾ. ਰੁਤਬਾ. "ਤਿਨ ਕਉ ਪਦਵੀ ਉਚ ਭਈ." (ਸਵੈਜੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਉਪਾਧਿ. ਖ਼ਿਤ੍ਰਾਬ (title). ਲਕ੍ਬ.

---

*ਸ਼ੁਧ੍ ਤਿਛਨ੍ਤਪਦ੍ਸ. (ਪਾਣਿ)

†ਕਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖ੍ਯਾ ਸ਼ਬਦ.

†ਜਿਸ ਦਾ ਤਨੁ (ਸ਼ਰੀਰ) ਤਨੁ ਸੁਖਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਭੋਜਨ, ਕ੍ਰੋਧ, ਰਤਿ, ਨੀਂਦ, ਮਾਨ, ਤਨੁ (ਘੱਟ) ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਦਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਪਦਛੇਦ.

ਪਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਦ ੭. "ਗੂਜਰੀ ਜੈਦੇਵ ਜੀਉ ਕਾ ਪਦਾ."

ਪਦਾਇਸ. ਦੇਖੋ, ਪੈਦਾਯਸ਼। ੨ ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਮਹਾ ਪਦਾਇਸ ਧਨ ਕੀ ਮੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਦਾਂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਦ ਦਾ ਅੰਤ. ਤੁਕਾਂਤ.

ਪਦਾਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਦਲ ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਦਾ. ਪੈਦਲਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ.

ਪਦਾਰਘ. ਪਦਾਘੰਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰ ਧੋਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ. ਕਿਸੇ ਪੂਜਜ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋਣ ਲਈ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਜਲ.

ਪਦਾਰਥ. ਸੰ. ਪਦਾਥੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ. ਤੁਕ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕਿਸੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਸ਼ਯ, ਜੈਸੇ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦ੍ਰਵਜ, ਗੁਣ, ਕਰਮ, ਸਾਮਾਨਜ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਵਾਯ, ਇਹ ਛੀ ਪਦਾਰਥ ਹਨ. ਗੋਤਮ ਦੇ (ਨਜਾਯ) ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਲਾਂ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਮੋਕ। ੪ ਚੀਜ਼. ਵਸ਼ਤੁ। ੫ ਧਨ। ੬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਪਦਾਰਥ ਵਿਦਜਾ. ਵਸ਼ਤੁਵਿਦਜਾ. Natural philosophy.

ਪਦਾਰਥੁ. ਦੇਖੋ, ਪਦਾਰਥ. "ਗਿਆਨ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਮੋਲਕ (ਅਮੂਲਜ) ਵਸ਼ਤੁ. "ਇਹੁ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਕੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪਦਾਰਥੁਧੇਨੁ. ਸਭ ਪਦਾਰਥ (ਵਸ਼ਤੁ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਾਮਧੇਨੁ." "ਸੰਤਸਭਾ ਗੁਰ ਪਾਈਐ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁਧੇਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪਦਾਰਵਿੰਦ. ਅਰਵਿੰਦ (ਕਮਲ) ਰੂਪ ਚਰਨ.

ਪਦਾਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ (ਸ).

ਪਦਿ. ਪਦ ਵਿੱਚ. "ਚਉਥੈ ਪਦਿ ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਪੈਰ ਕਰਕੇ. ਪੈਰੀਂ। ੩ ਸੰ. ਜਾਣ ਲਾਇਕ.

ਪਦੀਦ. ਫ਼ਾ ਪਦੀਦ ਵਿ–ਜਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਗਟ.

ਪਦੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਦੀਨਾ.

ਪਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪਦ.

ਪਦੁਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਕ੍ਰਿ. "ਸੁਭੰਤ ਦੰਤ ਪਦੁਕੰ." (ਗਜਾਨ) ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੰਕ੍ਰਿ. ਇਹ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪਾਠ ਹੈ. ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਪੱਤਕੰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੱਤਕ.

ਪਦੇ. ਪਦ ਅਤੇ ਪਦਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਪਦੇ, ਚਉਪਦੇ ਆਦਿ.

ਪਦੋਦਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਦ-ਉਦਕ. ਉਹ ਉਦਕ (ਜਲ), ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੈਰ ਧੋਤੇਗਏ ਹਨ. ਚਰਣੋਦਕ.

ਪੱਦ. ਸੰ. ਪਦ. ਧਾ–ਅਪਾਨਵਾਯੁ ਛੱਡਣੀ. (breaking wind). ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੋਜ਼. ਗੁਦਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਖ਼ਾਰਿਜ ਹੋਈ ਪੌਣ. "ਛਿੱਕ ਪੱਦ ਹਿਡਕੀ ਵਰਤਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪਦਜ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕਾਵਜ, ਜੋ ਛੰਦ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਦ (ਛੰਦ ਦੇ ਚਰਣਾਂ) ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇ. ਨਜ਼ਮ। ੨ ਸ਼ੂਦ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਮੰਨੀ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਪਦ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਡ. ਗ੍ਰਾਮ। ੨ ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਾਹ। ੩ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗਲੀ. ਬੀਹੀ (ਵੀਥੀ).

ਪਧਤਿ. ਸੰ. ਪਧਤਿ–ਪੱਧਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਰਾਹ- ਮਾਰਗ. "ਇਹ ਪਧਤਿ ਤੇ ਮਤ ਚੂਕਹਿ, ਰੇ ਮਨ !" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ. ਰਸਮ। ੪ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ। ੫ ਤ੍ਰਰੀਕ਼ਾ. ਢੰਗ.

ਪਧਰਾ / **ਪਧਰੋ** ਵਿ–ਪੈਰ ਧਰਨ ਯੋਗਜ. ਹਮਵਾਰ ਅਤੇ ਸਾਫ ਪੱਧਰ. "ਨਾਨਕ ਪਾਧਰੁ ਪਧਰੋ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਦ੍ਰ.

ਪਧਾਊ / **ਪਧਾਣੂ** ਮੁ. ਪੰਧੇੜੂ. ਪੰਧ (ਪਥ) ਵਿੱਚ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. "ਪੁਛਹੁ ਜਾਇ ਪਧਾਊਆਂ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹੀਆਂ (ਜਿਗਜਾਸੂਆਂ) ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ. ਦੇਖੋ, ਪੰਧਾਣੂ.

ਪਧਾਰਣਾ / **ਪਧਾਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪਦ (ਪੈਰ) ਧਾਰਨਾ (ਰੱਖਣਾ). ਤੁਰਨਾ. ਜਾਣਾ. ਗਮਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਆਉਣਾ. ਪਹੁੱਚਣਾ.

ਪਧਿਸਟਕਾ / **ਪਧਿਸ੍ਟਕਾ** ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਹਨ–ਸੰਗੀਤ ਪਧਿਸਟਕਾ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਰ, ਜ, ਤ, ਗ, ਲ. ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽऽ।, ऽ, ।. ਦੇਖੋ, ਸੰਗੀਤ ਛੰਦ। ੨ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਤੋਟਕ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ, ਯਥਾ–
"ਅਤਿ ਪਾਪਨ ਤੇ ਜਗ ਛਾਇ ਰਹਜੋ."×××

ਪੱਧਰ. ਦੇਖੋ, ਪਧਰਾ.

ਪੱਧਰਿ / **ਪੱਧਰੀ** ਦੇਖੋ, ਪਧਰਾ ਅਤੇ ਪਾਧੜੀ.

ਪਨ. ਸੰ. ਪਨ. ਧਾ–ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ, ਆਨੰਦ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਨਸਾਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਣ ੮. "ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ ਬੀਤੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਪ੍ਰਣ. ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. "ਪਨ ਪੂਰਨ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਨਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਟਹਰ. ਕਟਲ. Artocarpus Integrifolia. "ਸਕਲ ਸਰੀਰ ਪਨਸਫਲ ਜੈਸਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਰਾਮਾਯਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ.

ਪਨਸਾਰੀ. ਸੰ. ਪਣਯਸਾਰਿ–ਪਨਜਸਾਰੀ. ਪਣਜ(ਵੇਚਣ ਦੀ ਵਸਤੁ) ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸੌਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਪਾਰੀ। ੨ ਪਣਜਸ਼ਾਲਾ (ਹੱਟੀ) ਵਾਲਾ.

ਪਨਸਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦੀ ਆਸਾਰ (ਧਾਰਾ). ੨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਪੀਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇ। ੩ ਪਾਣੀ ਮਾਪਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ। ੪ ਪਾਣੀ ਮਿਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਨਹ. ਫ਼ਾ ਪਨਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਆਸਰਾ. ਓਟ. "ਤੇਰੀ ਪਨਹ ਖੁਦਾਇ !" (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ੨ ਬਚਾਉ. ਰਖਜਾ.

ਪਨਹਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲੀ. ਪਾਣੀ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲੀ.

ਪਨਹੀ. ਸੰ. ਉਪਾਨਹ ਅਥਵਾ ਪੱਨੱਧਾ (ਪਨ੍ਹਾਰਾ–ਪਦ੍ਨੱਧਾ). ਜੋ ਪੈਰ ਨਾਲ ਬੱਧੀ ਰਹੇ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁੱਤੀ. "ਲੋਗ ਗਠਾਵੈ ਪਨਹੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਪਨਹੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਪਨਕਤ / **ਪਨਕਤਿ** ਸੰ. ਪੰਨਗਤਿ (ਪਨ੍ਹਗਤਿ). ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਪੇਟਬਲ ਰਿੜ੍ਹਕੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਥੂਟਿਟਿ.

ਪਨਘਟ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਘਾਟ. ਨਦੀ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇ.

ਪਨਚ. ਸੰ. ਪਨਚਿਕਾ–ਪਤੰਚਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. ਪ੍ਰਤਜੰਚਾ. ਜਿਹ.

ਪਨਚ ਅਗ੍ਰਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪਤੰਚਿਕਾ (ਚਿੱਲੇ) ਅੱਗੇ ਜੋੜਕੇ ਜੋ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਨਚ ਅੰਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਲੇ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਖੜਗ.

ਪਨਚ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ. ਸੰਗਜਾ– ਪਨਚ (ਚਿੱਲੇ) ਦ੍ਵਾਰਾ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨ (ਫੈਂਕਣ) ਵਾਲੀ, ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਚਿੱਲੇ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ, ਤਲਵਾਰ.

ਪਨਵਾਰ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ.

ਪਨਵਾਰਾ. ਵਿ–ਪਨਵਾਰ ਗੋਤ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਬਰਤਨ. ਪੱਤਲ ਭੂਨਾ ਆਦਿ. "ਆਗੇ ਸਭਕੇ ਧਰ ਪਨਵਾਰੇ। ਭਾਤ ਪਰੋਸਜੋ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾ. ਗਿਲੋਰੀ. ਪਣੰਵੀਟਿਕਾ. "ਪੁਨ ਪਨਵਾਰੇ ਕੀਨ ਚਬੀਨੋ." (ਨਾਪ੍)

ਪਨਾਹ. ਫ਼ਾ ਪਨਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਰਖਜਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਥਾਉਂ. ਓਟ। ੨ ਤ੍ਰਾਣ. ਬਚਾਉ.

ਪਨਾਹਣ / **ਪਨਾਹਣਿ** ਵਿ–ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਰਕਕ. "ਸੰਤ ਪਨਾਹਣ." (ਅਕਾਲ)

ਪਨਾਰਾ / **ਪਨਾਲਾ** ਸੰ. ਪ੍ਰਣਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਾਲਾ. "ਬਹਿ ਸ੍ਰੋਣ ਚਲਜੋ ਜਨੁ ਕੋਟਿ ਪਨਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਛੱਤ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਹਿਣ ਦਾ ਨਾਲਾ। ੩ ਯਗਜਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਘੀ ਪਾਉਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਨਲਕੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਨਿਹਾਰ / **ਪਨਿਹਾਰਾ** / **ਪਨਿਹਾਰਿ** / **ਪਨਿਹਾਰੀ** ਵਿ–ਪਾਨੀਹਾਰ. ਜਲ ਢੋਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤ ਪਰਾਨ ਧਨ ਤਿਸ ਕਾ ਪਨਿਹਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਹਰਿਜਨ ਕੀ ਪਨਿਹਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਅਵਰ ਜੋਨਿ ਤੇਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਪਣਯਹਾਰਿ–ਪਨਜਹਾਰੀ. ਵਿ–ਸੌਦਾ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੌਦਾਗਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. "ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਲੂਟੀ ਪਨਿਹਾਰੀ। ਸੋ ਮਾਰਗ ਸੰਤਨ ਦੁਰਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੌਦਾਗਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਪਨਿਹਾਰੀ.

ਪਨੀ. ਪਨਹੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਪਨੀ ਪਾਮਰੀ ਤਜ ਭਜਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧) ਜੁੱਤੀ ਅਤੇ ਫਰਗਲ ਤਜਾਗਕੇ ਨੱਠਾ.

ਪਨੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ. ਜਲ। ੨ ਵਿ–ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਉਪਾਨਹ. ਪਨਹੀ. ਜੂਤਾ. ਪੱਨੱਧਾ. "ਪਨੀਆ ਛਾਦਨ ਨੀਕਾ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ)

ਪਨੀਰ. ਫ਼ਾ ਪਨੀਰ ਸੰਗਜਾ–ਨੀਰ (ਜਲ) ਰਹਿਤ ਪਯ (ਦੁੱਧ). ਦੁੱਧ ਪਾੜਕੇ ਜਮਾਇਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਖਟਾਈ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦਹੀਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਿਚੋੜਕੇ ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਬਣਾਇਆ ਗਾੜ੍ਹਾ ਪਦਾਰਥ.

ਪਨੀਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਸਾਗ ਤਰਕਾਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਪੌਧ, ਜੋ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਣੀ ਬੀਜੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪਨੋ. ਢੋਲ. ਦੇਖੋ, ਪਣਵ. "ਕਹੂੰ ਬੇਨ ਬੀਨਾ ਪਨੋ ਔ ਨਗਾਰੇ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਪੱਨੂ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਨੂ ਅਤੇ ਪੰਨੂ ਭੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ. [illegible] ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਪੱਨੂ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੌਧਰੀ ਹੋਏ ਹਨ. ਪੱਨੂ ਗੋਤ ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਨੂ.

ਪਪੱਕ. ਪਵਨ ਵਤ ਗਤਿ ਕਰਕੇ. ਪੌਣ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਨਾਲ. "ਪਪੱਕ ਪੱਖਰੇ ਤੁਰੇ."(ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਪਕ੍ਰ.

ਪਪਨਾ. ਸੰ ਸ਼ਪਨ–ਪ੍ਰਪੰਨ. ਵਿ–ਸ਼ਰਣਾਗਤ. "ਹਮ ਪਾਪੀ ਰਾਖੁ ਪਪਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਪਪਾ. ਪੱਪਾ ਅੱਖਰ. "ਪਪਾ ਪਰਮਿਤਿ ਪਾਰ ਨ ਪਾਇਆ." (ਬਾਵਨ) ੨ ੫ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਪਕਾਰ.

ਪਪਾਤ. ਵਿ–ਪਤਨ ਹੋਇਆ. ਡਿਗਿਆ. "ਯੋਂ ਕਹਿ ਬਾਤ ਪਪਾਤ ਧਰਾ ਪਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਪਪਿਹਰਾ / **ਪਪੀਹਾ** ਸੰਗਜਾ–ਪੀਣ ਦੀ ਈਹਾ (ਇੱਛਾ) ਵਾਲਾ, ਚਾਤਕ. ਦੇਖੋ, ਚਾਤਕ ਸ਼ਬਦ. "ਚਾਹ ਰਹੀ ਜਸ ਮੇਘ ਪਪਿਹਰਾ ਪਜਾਸਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੯)

ਪਪੀਤਾ. ਏਰੰਡ ਖਰਬੂਜਾ. Carica Papaya. ਇਹ ਜਿਗਰ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰਾਵਕ ਹੈ.

ਪਪੀਲਕਾ / **ਪਪੀਲੀ** ਸੰ. ਪਿਪੀਲਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੀੜੀ. ਚੂਜੰਟੀ. "ਕਰਦਮੰ ਤਰੰਤ ਪਪੀਲਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਗਜ ਔਰ ਪਪੀਲੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਪੋਰਨਾ / **ਪਪੋਲਨਾ** ਕਿ–ਪਾਲਨ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ. "ਰੇ ਨਰ ! ਕਾਇ ਪਪੋਰਹੁ ਦੇਹੀ?" (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਉਨਕੈ ਸੰਗਿ ਤੂ ਰਖੀ ਪਪੋਲਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਉਸ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇ ਸੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਹੇ ਦੇਹ ! ਤੂੰ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਰੱਖੀ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹ ਲਾਏ, ਉਸ ਦਾ ਰਸ ਚੂਸਣਾ। ੩ ਭਾਵ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ "ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਪਪੋਲੀਐ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਣ ਬੁਝੈ ਮੁਗਧ ਅਜਾਣਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪਪੋਲਿ. ਪਾਲਨ ਪੋਸਣ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪਪੋਲਨਾ ੧। ੨ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਪੋਲਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪਪੋਲ ੨.

ਪਬ. ਦੇਖੋ, ਪੱਬ ੨. "ਧਾਏ ਪਬਾਂ ਜਿਵੇ ਹਣੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ਪਹਾੜਾਂ ਜੇਹੇ ਰਾਖਸ ਨੱਠਕੇ ਆਏ.

ਪਬਣ. ਦੇਖੋ, ਪਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਬਣਿ.

ਪਬਣਿ. ਸ੍ਰਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੂਮੂਲ. ਨੀਲੋਫਰ. ਸੰ. ਪਦ੍ਮਨਿ. "ਪਬਣਿ ਕੇਰੇ ਪਤ ਜਿਉ ਢਲਿ ਢੁਲਿ ਜੁੰਮਣਹਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਬਿਅਾ ਢਲਿ ਪਬਣਿ ਜਿਉ ਜੁੰਮਿਓ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਅਤੇ ਪਦ੍ਮਨਿ ਦੀ ਵਾਂਙ ਸੁੱਕਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜੁੰਮਣ ੩.

ਪਬਨ. ਦੇਖੋ, ਪਵਨ.

ਪਬਰ. ਸੰ. ਪ੍ਰਵਰ. ਵਿ–ਅਤਿ ਉੱਤਮ. ਵਡਾ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. "ਪਵਰ ਤੂੰ ਹਰੀਆਵਲਾ ਕਵਲਾ ਕੰਚਨਵੰਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਹੇ ਸੋਨੇ ਰੰਗੇ ਕਮਲ! ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਸੀ. ਕਮਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.

ਪੱਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਰ ਦਾ ਅਗ੍ਰਭਾਗ। ੨ ਪਰਵਤ ਦਾ ਸ਼ਿਖਰ. ਪਹਾੜ. "ਮੋਚਕ ਪੱਬਨ ਸੇ ਜਿਨ ਕੇ ਤਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਕਾਲੇ ਪਹਾੜਾਂ ਜੇਹੇ ਜਿਸਮ.

ਪੱਬਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਵਤ. ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸ਼ਾਨ.

ਪੱਬਰਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੁ। ੩ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ.

ਪੱਬਾਕਾਰ. ਵਿ–ਪਰਵਤ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ. "ਗਜਰਾਜ ਪੱਬਾਕਾਰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪੱਬਾਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਵਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਾਰਵਤੀ. "ਪਾਪਾ ਪਾਵਿਤ੍ਰੀ ਪੱਬਾਣੀ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਵਿ– ਪਹਾੜਨ. ਪਹਾੜ ਦੀ.

ਪਬਜ. ਦੇਖੋ, ਪੱਬ.

ਪਬਜਭੇਦਨੀ ਈਸ ਸਸਤ੍ਰ. ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਭੇਦਨ (ਪਾੜਨ) ਵਾਲੀ ਨਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ). (ਸਨਾਮਾ)

ਪਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਵਾਰ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਪਯ. ਸੰ. ੧੪. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਵਹਿਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ੧੪ਯ. ਦੁੱਧ। ੩ ਜਲ। ੪ ਵੀਰਯ। ੫ ਬਲ। ੬ ਪਦ (ਪਾਯ) ਲਈ ਭੀ ਪਯ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ– "ਹਥ ਲਗਹਿ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਯ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਯਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਪਿਯਾਜ਼.

ਪਯਾਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਯਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਮਨ. ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ. ਯਾਤ੍ਰਾ. ਰਵਾਨਗੀ.

ਪਯਾਮ. ਫ਼ਾ [پیام] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਨੇਹਾ। ੨ ਹਾਲ. ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ.

ਪਯਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਤਾਲ. "ਜਾਨ ਪਯਾਰ ਗਯੋ ਤੁਰੰਗਮ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੨ ਧਾਨਾ ਦਾ ਪਰਾਲ। ੩ ਪਿਆਰ. ਪ੍ਰੀਤਿ. ਸਨੇਹ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਹ ਆਨੰਦ ਛੰਦ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੪ ਅੱਖਰ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਛੀ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਭੀਮਚੰਦ ਕਹੀ ਅਬ, ਸੁਨਿਯੇ ਜਨਾਬ,
ਨਾਕਿਸ ਅਕਲ ਕਹੋਂ, ਏਕ ਨੀਤਿ ਫਾਬ,
ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੋਰ ਭਾਰ, ਘਾਟ ਬਾਟ ਰੋਕ,
ਠਹਿਰਿਯੇ ਛੋਰ ਸਬ, ਜੀਅਹੁ ਕੋ ਸ਼ੋਕ.
(ਗੁਰੁਪਦਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਪਯਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਤਾਲ। ੨ ਧਾਨਾਂ ਦਾ ਭੂਸ. ਪਰਾਲੀ.

ਪਯਾਲਾ. ਫ਼ਾ [پیالہ] ਪਯਾਲਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਟੋਰਾ. ਜਾਮ। ੨ ਪਾਤਾਲ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਲ. "ਜਿਨਿ ਆਕਾਸ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਕੀਨੀ, ਕਉਸੈ ਸਪਤ ਪਯਾਲਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਯਾਲਿ. ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ. "ਜਲਿ ਥਲਿ ਗਗਨਿ ਪਯਾਲਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪਯੂਖ. ਦੇਖੋ, ਪਿਊਖ ਅਤੇ ਪੀਯੂਸ.

ਪਯੋਹਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪਸ਼ੋਹਸ਼.

ਪਯੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਪਯੋਧਰ.

ਪਯੋਹੀਦਨ. ਦੇਖੋ, ਪਸ਼ੋਹੀਦਨ.

ਪਯੋਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਯ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਕਮਲ. ਜਲਜ.

ਪਯੋਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਯ (ਜਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੨ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ.

ਪਯੋਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਯ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ। ੨ ਤਲਾਉ। ੩ ਪਯ (ਦੁੱਧ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ੍ਤਨ. ਕੁਚ. "ਜਾਂਕੇ ਸੁਭਤ ਪਯੋਧਰ ਪੀਨਾ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਨਾਰਿਯਲ. ਨਲੇਰ। ੫ ਪਰਵਤ. ਪਹਾੜ। ੬ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੬.

ਪਯੋਧਿ | ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਯ(ਪਾਣੀ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ,
ਪਯੋਨਿਧਿ | ਸਮੁੰਦਰ. ਜਲਨਿਧਿ.

ਪਯੋਪੈ. ਛਿੰਗ. ਕਥਨ। ੨ ਵਚਨ. ਵਾਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਇਅੰਪੈ.

ਪਰ. ਵ੍ਰਜ–ਪਰੰਤੁ. ਲੇਕਿਨ.। ੨ ਪਸ਼ਚਾਤ. ਪੀਛੇ. ਪਰੈ। ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਦੂਸਰਾ. ਅਨ੍ਯ। ੪ ਪਰਾਇਆ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ. "ਪਰਧਨ ਪਰਤਨ ਪਰਤੀ ਨਿੰਦਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਭਿੰਨ. ਜੁਦਾ. ਵੱਖ। ੬ ਜੋ ਪਰੈ ਹੋਵੈ. ਦੂਰ। ੭ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਉੱਤਮ। ੮ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ. ਕਾਰਜ ਪਰਾਇਣ। ੯ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ। ੧੦ ਸ਼ਿਵ। ੧੧ ਮੋਕ੍ਸ਼. ਮੁਕਤਿ। ੧੨ ਸੰ. ਪਰੁਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ. ਪਿਛਲੇਰੇ ਸਾਲ। ੧੩ ਪੁਤ੍ਰ–ਉੱਪਰ. ਉੱਤੇ. "ਉਪਰਿ ਗਗਨੁ, ਗਗਨੁ ਪਰ ਗੋਰਖੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰ ਕੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹਿ." (ਨਾਪ੍) ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉੱਪਰਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਧੋਂਦੇ ਹਨ। ੧੪ ਪੜਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਪੈ. ਪੜ. "ਗੁਰਚਰਨਨ ਪਰ ਮਾਂਗੋ ਖਿਮਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੧੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਕੇ. ਪੜਕੇ. "ਨਮੋ ਕੀਨ ਪਰ ਦੰਡ ਸਮਾਨੇ." (ਨਾਪ੍) ੧੬ ਫ਼ਾ [پر] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਖ. ਪਕ. "ਨਾ ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਪਰਉ. ਪੜੈ. ਪਓ। ੨ ਪਰਿਓ ਪਇਆ "ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਪਰਉ ਤੇਰੀ-ਸਾਭ੍ਰਾ."(ਗਉ) ੩ ਪੜ੍ਹੇ.ਪਠਨ ਕਰੋ। ੪ ਪੜ੍ਹਉਂ. ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ."ਬਿਦਿਆ ਨ ਪਰਉ ਬਾਦੁ ਨਹੀ ਜਾਨਉ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਪਰਸੋਂ. ਗੁਜ਼ਰੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ। ੬ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰੋ ੨.

ਪਰਉਪਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰੋਪਕਾਰ. ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਕੰਮ. ਦੂਜੇ ਲਈ ਉਪਕਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪਰਉਪਕਾਰ ਪੁੰਨ ਬਹੁ ਕੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਮਿਥਿਆ ਤਨ, ਨਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਉਪਕਾਰੀ. ਯਥਾਕ੍ਰਿਨ–ਪਰੋਪਕਾਰੀ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਪਰਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਤਮਾ। ੨ ਦੂਜੇ ਦਾ ਮਨ.

ਪਰਈ. ਪੜਈ. ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਪਰਈਆ. †ਵ–ਪੜੈਯਾ. ਪੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰੈ-ਪਰਈਆ। ੩ ਪਰਾਏ ਦੀ. ਦੂਸਰੇ ਦੀ. "ਜਾਣੈ ਕੋ ਪੀਰ ਪਰਈਆ ?" (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰਸ. ਸੰ. ਸ੍ਪਰ੍ਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੁਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪਹੁਪ ਸੁਗੰਧਾ ਪਰਸ ਮਾਨੁਖਜ ਦੇਹੰ ਮਲ੍ਹਾਂਹਿ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਸੰ. ਪਰਸ਼. ਸ੍ਪਰ੍ਸ਼ਮਣਿ. ਪਾਰਸ. "ਪਰਸ ਪਰਸ ਗੁਰ ਭੇਟੀਐ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਪਾਸ੍ਸ਼ੰ. ਪਾਸ਼ਾ. "ਬਾਸ ਪਰਸ ਤੇ ਥੂਨ ਬਨਾਵਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਖੰਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਥੂਨ ਰਚਿਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰਸੁ.

ਪਰਸਣ. ਸੰ. ਸ੍ਪਰ੍ਸ਼ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੁਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛੂਨਾ. ਛੋਹਣਾ.

ਪਰਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਪਰ੍ਸ਼ ਕਰਨਾ. ਛੁਹਣਾ। ੨ ਭੇਟਣਾ. ਮਿਲ੍ਣਾ. "ਜਿਨਿ ਪਰਸਿਆ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਪਰਸਤ ਚਰਨ ਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਸਣਿ. ਸ੍ਪਰ੍ਸ਼ ਕਰਨ (ਛੁਹਣ) ਲਈ. "ਤਿਸੁ ਨਾਨਕ ਪਰਸਣਿ ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਰਸਤ. ਸ੍ਪਰਸ਼ ਕਰਦਾ। ੨ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਸੁ.

ਪਰਸਤਸ. ਫ਼ਾ [پرستش] ਪਰਸ੍ਤਿਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਜਨ. ਪੂਜਾ. ਇ਼ਬਾਦਤ.

ਪਰਸਤਨ. ਫ਼ਾ [پرستن] ਪਰਸ੍ਤਨ. ਕ੍ਰਿ–ਪੂਜਣਾ. ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ. ਇ਼ਬਾਦਤ ਕਰਨੀ.

ਪਰਸਨ ਅਥਵਾ **ਪਰਸਨੁ.** ਦੇਖੋ, ਪਰਸਣ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ. ਸਵਾਲ. ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਪਰਸਨੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਸੰਨ. ਵਿ–ਖ਼ੁਸ਼. ਆਨੰਦੀ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ. ਰੀਝਕੇ. "ਪਰਸਨ ਪਰਸ ਭਏ ਕੁਬਿਜਾ ਕਉ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸਣਾ.

ਪਰਸਨਿ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ. ਰੀਝਕੇ. "ਪਰਸਨਿ ਪਰਸੁ ਭਏ ਸਾਧੂ ਜਨ, ਜਨੁ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨੁ ਦਿਖੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਸਾਧੁਜਨ ਭੇਟੇ, ਮਾਨੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਗਿਆ.

ਪਰਸਪਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਸ੍ਪਰ. ਆਪੋਵਿੱਚੀ. ਆਪਸ ਮੇਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨਜੋਨਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਪਰਾ.

ਪਰਸਰਾਮ | ਇੱਕ ਵੈਦ੍ਯ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ
ਪਰਸਰਾਮੁ | ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਇ਼ਲਾਜ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੀ। ੨ ਛੀਵੇਂ ਸ੍ਰਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ। ੩ ਇੱਕ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਯੋਗਤ੍ਵ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

੪ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ. ਕੁਹਾੜਾਧਾਰੀ ਰਾਮ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ † ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਜਮਦਗਨਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਰੇਣੁਕਾ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਕੁਸ਼ਿਕ ਵੰਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੌਸ਼ਿਕ ਸੀ. ਤ੍ਰੇਤਾ ਯੁਗ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤਥਾ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਹੈ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਰਣ ਨੂੰ ਅਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਈ ਅਤੇ ਭੀਸ਼ਮ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਜਦੋਂ ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦੀ, ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਚਾਇਤ ਬੈਠੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਭੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਮਿਥਿਲਾ ਵਿੱਚ ਸੀਤਾ ਵਰਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਧਨੁਖ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੈਸ਼ਨਵ ਧਨੁਖ ਦੇਕੇ ਚਿੱਲਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ. ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ ਕਮਾਨ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਹਾਰ ਮੰਨੀ, ਪਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਜੋੜਲਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸਫਲ ਕਰਨਾ ਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦੀ ਆਕਾਸ਼ਗਤੀ ਉਸ ਤੀਰ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਯਥਾ–"ਨਭ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਂਹਿ ਹਤੀ ਸਰ ਸੋਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਜਿੱਤਕੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਰਾਤ ਦਾ ਵਸਣਾ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਹਰੇਕ ਰਾਤ੍ਰੀ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਛੋਟੀ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾਕੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦੀ ਕੀਤੀ. ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੂਰਣ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਸਿਖਾਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਿਵ੍ਯ ਪਰਸ਼ੁ (ਕੁਹਾੜਾ) ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ

† ਅਭਮਰ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਛੇਵਾਂ, ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਲਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਮ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਹੋਗਿਆ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਰੇਣੁਕਾ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦਾ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕੀ ਵੇਰ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਛਤ੍ਰੀ ਮਾਰ ਮੁਕਾਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਦੇ ਸਮੰਤ-ਪੰਚਕ ਨਾਮਕ ਪੰਜ ਵਡੇ ਤਾਲ ਭਰੇ. ਕਿਤੇ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਲਾਬਾਰ ਦੇਸ਼ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਹੀ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਵਰੁਣ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਕਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਈ ਬਸਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ. ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦਾ ਵੈਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹੈਹਯਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਰਜੁਨ (ਕਾਰ੍ਤਵੀਰ੍ਯ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ) ਨੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜਮਦਗਨਿ ਨੂੰ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ. "ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ, ਜਮਦਗਨਿ ਅਤੇ ਰੇਣੁਕਾ.

ਪਰਸਰਾਮੇਸੁਰ. ਪਰਸ਼ੁ (ਕੁਹਾੜਾਧਾਰੀ) ਰਾਮ ਅਵ-ਤਾਰ. "ਪਰਸਰਾਮੇਸੁਰ ਕਰ ਕੁਠਾਰੁ ਰਘੁ ਭੋਜੁ ਹਰਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਪਰਸਾ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ. ਪਾਣੀ। ੨ ਪਰਸ਼ੁ. ਕੁਹਾੜਾ. ਟਾਕੁਆ.

ਪਰਸਾਦ ਅਥਵਾ **ਪਰਸਾਦੁ.** ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦ ੧. "ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੁ ਕਰੇ ਨਾਮੁ ਦੇਵੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੪) "ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪਰਸਾਦ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦ ੨. "ਇਹੁ ਪਰਸਾਦ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਣੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦ ੩.

ਪਰਸਾਦਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਾਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਅੰਨ. ਭੋਜਨ. "ਭੈਭੁਓਤ ਪਰਸਾਦਨ ਭੋਗਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪਰਸਾਦਾ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਟੀ । ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦ ੩.

ਪਰਸਾਦਿ. ਪ੍ਰਸਾਦ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦ੍ਵਾਰਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸੋ. "ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ." (ਸਦੁ) "ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ ਚੀਨਿਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ.

ਪਰਸਾਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਟੀ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਭੋਗ. ਪ੍ਰਸਾਦ। ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਸਾਦਿਨ–ਪ੍ਰਸਾਦੀ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਾਦੀ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. ਮਿਹਰਬਾਨ. "ਸਹਜੇ ਸਚੁ ਮਿਲਿਆ ਪਰਸਾਦੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਤੋਂ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸੋ. "ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਤ੍ਰੈ ਪਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦੀ.

ਪਰਸਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦ.

ਪਰਸਾਦੇ. ਪਰਸਾਦਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ. "ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਰਸਾਦੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪਰਸਿ. ਸਪਰਸ਼ ਕਰਕੇ. ਛੁਹਕੇ. "ਕੰਚਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪਰਸਿਐ. ਪਰਸਣ ਤੋਂ. "ਦਰਸਨਿ ਪਰਸਿਐ ਗੁਰੂ ਕੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਪਰਸਿਧ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਿਦ੍ਧ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਵਿ–ਵਿਖ੍ਯਾਤ. ਮਸ਼ਹੂਰ. "ਤਿਹੁ ਰੇ ਲੋਕ ਪਰਸਿਧ ਕਬੀਰਾ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪਰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸ ਅਤੇ ਪਰਸਨਿ। ੨ ਸੰ. ਪਰਸ਼ੁ ਅਥਵਾ ਪਸ਼ੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਹਾੜਾ. ਕੁਠਾਰ. "ਪਰਸੁ ਅਡੋਲੈ ਹਥਨਾਲੈ." (ਰਾਮਾਵ) "ਤੁਮ ਪੱਟਿਸ ਪਾਸੀ ਪਰਸੁ ਪਰਮ ਸਿੱਧਿ ਕੀ ਖਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰੋਯਸ੍. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ. "ਨਾਮੁ ਪਰਸੁ ਜਿਨਿ ਪਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੪ ਸ੍ਪਰ੍ਸ਼ਮਣਿ. ਪਾਰਸ. "ਪਾਰਸੁ ਭੇਟਿ ਪਰਸੁ ਕਰਸਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਰਸ ਨੇ ਛੁਹਕੇ ਪਾਰਸ ਹੀ ਕਰਦਿੱਤਾ.

ਪਰਸੁਆਰਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਉਪਕਾਰ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਰਾਥੰ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਥੰ ਦੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪਦ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਣ-ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਰਓਪਕਾਰ ।

੨ ਦੂਜੇ ਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰਯ. ਪਰਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ.

ਪਰਸੁਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਸ਼ੁ (ਕੁਹਾੜਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ। ੨ ਸਫਾਜੰਗ ਧਾਰੀ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ.

ਪਰਸੁਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸਰਾਮ.

ਪਰਸੂਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸੂਤ. ਵਿ–ਜਨਮਿਆ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਤਪੰਨ। ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪਰਸੂਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸੂਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਤਪੱਤੀ. ਪੈਦਾਇਸ਼। ੨ ਜਣਨਾ. ਪ੍ਰਸਵ । ੩ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ । ੪ ਔਲਾਦ. ਸੰਤਤਿ. "ਮਾਇਆ ਮਾਈ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਪਰਸੂਤਿ ਜਮਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਪਰਸੂਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸੂਨ. "ਸੈਲਨ ਕਾਨਨ ਸੋਂ ਧਰਨੀ ਪਰਸੂਨਹਿ ਜਸੋਂ ਜਿਨ ਸੀਸ ਉਠਾਈ." (ਨਾਪ੍) ਸ਼ੈਸ੍ਨਾਗ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਫੁੱਲ ਸਮਾਨ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਪਰਸੇਉ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਵੇਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਕਾ.

ਪਰਸੋ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸੁ ੨. "ਬਰਛੀ ਅਰੁ ਢਾਲ ਗਦਾ ਪਰਸੋ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਸੋਂ.

ਪਰਸੋਂ. ਸੰ. ਪਰ੍ਵਸ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ। ੨ ਵੀਤ ਗਏ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ। ੩ ਪਰ–ਦਿਵਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਜਾ ਦਿਨ.

ਪਰਸੰਸਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸੰਸਾ.

ਪਰਸੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸੰਗ। ੨ ਸਿਲਸਿਲਾ. "ਆਵਾ-ਗਵਨੁ ਹੋਤ ਹੈ ਫੁਨਿ ਫੁਨਿ, ਇਹੁ ਪਰਸੰਗੁ ਨ ਤੂਟੈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਪਰਸੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਪਰਸੰਵੇਦ } ਵਿ–ਦੂਸਰੇ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ
ਪਰਸੰਵੇਦਜ } ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਪਰਸ੍ਰ. ਫ਼ਾ [پرست] ਵਿ–ਪੂਜਕ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਬੁਤਪਰਸ੍ਰ, ਖ਼ੁਦਾ-ਪਰਸ੍ਰ ਆਦਿ.

ਪਰਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਪਰ–ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. ਆਪਣੀ ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਪਰਸ੍ਮੈਪਦ. ਸੰ. ਪਰਾਏ (ਦੂਸਰੇ) ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਕ੍ਰਿਯਾਪਦ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਕ੍ਰਿਯਾਪਦ ਆਤ੍ਮਨੇਪਦ ਹੈ. transitive ਅਤੇ intransitive.

ਪਰਸਿਜਉ. ਭੇਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸਣ. "ਗੁਰੁ ਪਰ-ਸਿਜਉ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਰਸ੍ਰ. ਪਰ (ਪਰਾਇਆ) ਸ੍ਵ (ਧਨ).ਪਰਧਨ.

ਪਰਹਰਣ } ਸੰ. ਪਰਿਹਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੋਹਣ ਦੀ
ਪਰਹਰਨ } ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛੀਨਨਾ। ੨ ਤ੍ਯਾਗ. "ਕੁਲ-ਖਣੀ ਪਰਹਰਿ ਛੋਡੀ ਭਤਾਰ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੩ ਨਿਵਾਰਣ. ਹਟਾਉਣਾ. "ਜੈਸੇ ਜਲਧਿ ਬਾਰਿ ਪਰਹਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੭) ੪ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਰਣ.

ਪਰਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਧਨ ਚੁਰਾਉਣਾ. "ਪਰਹਰਨਾ ਲੇਭ ਝੂਠ ਨਿੰਦ ਇਵ ਹੀ ਕਰਤ ਗੁਦਾਰੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਹਾਰ (ਵਾਰ) ਕਰਨਾ.

ਪਰਹਰਿ. ਪਰਿਹਰਣ ਕਰਕੇ. ਤ੍ਯਾਗਕੇ. "ਪਰਹਰਿ ਲੇਭੁ ਨਿੰਦਾ ਕੂੜੁ ਤਿਆਗਹੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਪਰ-ਹਰਿ ਪਾਪੁ ਪਛਾਣੈ ਆਪੁ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਪਰਹਰੀਆ. ਵਿ–ਪਰਿਹਰਣ ਕਰੀਆ. ਪਰਧਨ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਈ ਵਸ੍ਤੁ ਦੇ ਚੁਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੋਰੀ. ਭ੍ਰਕੈਤੀ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਿੰਦਾ ਪਰਹਰੀਆ ਕਾਢੇ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਾਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਪ੍ਰਹਾਰ (ਵਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪਰਹਰੁ. ਤ੍ਯਾਗੋ. ਛੱਡੋ. "ਪਰਹਰੁ ਲੋਭੁ ਅਰੁ ਲੋਕਾ-ਚਾਰੁ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਹਰਿ.

ਪਰਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਹਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਾਰ। ੩ ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਪਰਹਾਰਿ.

ਪਰਹਾਰਿ. ਅਗਨਿ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਅੱਗ ਨਾਲ. "ਭ੍ਰਮਬਨ ਦਹਨ ਭਏ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਪਰਹਾਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੱਗ ਨਾਲ ਭ੍ਰਸਮ ਹੋਗਏ.

ਪਰਹੇਜ਼. ਫ਼ਾ [پرہیز] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰਯਮ। ੨ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਿਯਮ। ੩ ਪੱਥ (ਪਥ੍ਯ).

ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ. ਫ਼ਾ [پرہیزگار] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਯਮੀ. ਪੱਥ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ.

ਪਰਹੇਜ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ [پرہیزیدن] ਕ੍ਰਿ–ਰੁਕਣਾ. ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ. ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ.

ਪਰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਰ.

ਪਰਕਾਸ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਾਸ.

ਪਰਕਾਜ. ਪਰਕਾਯੰ. ਪਰਾਇਆ ਕੰਮ.

ਪਰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਰਕਾਰ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਮੈਲੁ ਵਧਾਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਪਰਕਾਲਾ. ਫ਼ਾ [پرکالہ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਗਾੜਾ. ਵਿਸ-ਫੁਲਿੰਗ.

ਪਰਕਿਰਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਕਿਰਤਿ.

ਪਰਕਿਰਤਿ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਕ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਪਰਾਇਆ ਕੰਮ.
ਪਰਕਿਰਤੀ } "ਸੂਦੁ ਵੈਸੁ ਪਰਕਿਰਤਿ ਕਮਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਪਰਕਿਰਤਿ ਛੋਡੈ, ਤਤੁ ਪਛਾਣੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਪਰਕੀਆ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ
ਪਰਕੀਯਾ } ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਕੀਯਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ–
ਊਢਾ, ਜੋ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਅਨੂਢਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਜੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

ਪਰਕੰਮਿਆਂ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ.

ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਪਰਮਦਕ੍ਰਤੰ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ ਪਰੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਪਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰ ਵਿ–ਜੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਪਰਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪੜਤਾਲ. ਜਾਂਚ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ। ੨ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਜਾਣਨ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ. ਵਿਵੇਕਸ਼ਕ੍ਤਿ.

ਪਰਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਣ. ਧ੍ਯਾਨ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ. ਜਾਚਣਾ. ਪੜਤਾਲਣਾ. ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ.

ਪਰਖਤ. ਪਰਖਦਾ ਹੈ. ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ. "ਗੁਰਮਤਿ ਸੱਤਿ ਕਰ ਪਰਖਤ ਅੰਧ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪਰਖਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਖਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰੁਖਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ. "ਨਹਿ ਪਰਖਾ ਤੁਮ ਕਰਤ ਹੋ, ਹਮ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਰਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਜਾਚ ਕਰਾਉਣੀ.

ਪਰਖ਼ਾਸ਼. ਫ਼ਾ [پرخاش] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੁੱਧ. ਲੜਾਈ. ਝਗੜਾ। ੨ ਛੇੜ ਛਾੜ. ਨੋਕ ਚੋਕ.

ਪਰਖਿ. ਪਰਖਕੇ. ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ ਕਰਕੇ. "ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੈ ਪਾਏ ਸੇ ਬਹੁੜਿ ਨ ਖੋਟਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ:੫)

ਪਰਗਟ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕਟ. ਵਿ–ਜ਼ਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼. "ਪਰਗਟ ਕੀਆ ਆਪਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸਾਫ. ਨਿਰਮਲ. "ਮਤਿ ਮਲੀਣ ਪਰਗਟ ਭਈ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਪਰਗਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਣਾ. ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋਣਾ. "ਆਪ ਹੀ ਗੁਪਤ ਆਪਿ ਪਰਗਟਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ:੫)

ਪਰਗਟੜਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਟਨ. ਪ੍ਰਗਟ (ਜ਼ਾਹਿਰ) ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕੇਤੜਿਆ ਦਿਨ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਪਰ-ਗਟੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਰਗਟਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਹੋਇਆ. "ਗੁਰਮੁਖਾ ਨੋ ਪੰਥ ਪਰਗਟਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪਰਗਟੀਏਸਾ. ਈਸ਼੍ਵਰ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦਾ ਸਾਛਾਤਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਸਚ ਪਰਗਟੀਏਸਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਪਰਗਣਾ / **ਪਰਗਨਾ** ਫ਼ਾ ਪਰਗਨਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪਿੰਡ ਹੋਣ.

ਪਰਗਟ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਟ. ਜਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼।
੨ ਪ੍ਰਗਾਢ. ਸੰਘਣਾ.

ਪਰਗਟੀਐ. ਪ੍ਰਕਟ (ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼) ਕਰੀਐ. "ਤੂ ਘਟਿ ਘਟਿ ਇਕੁ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗਟੀਐ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰਗਾਢ (ਦ੍ਰਿੜ) ਕਰੀਐ.

ਪਰਗਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਕ. ਤੇਜ. ਦੀਪ੍ਤਿ।
੨ ਵਿਕਾਸ. ਖਿੜਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਪਰਗਾਸਿ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ।
੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਨ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਦੀਪ੍ਤਿ) ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੇਜਮਯ. ਜ੍ਯੋਤਿਰੂਪ. "ਮਿਲਿ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਪਰਗਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ)

ਪਰਗਾਸਿਆ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਰਿ-ਗੁਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਲ.

ਪਰਗਾਸੁ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪਰਗਾਸ. "ਨਾਮ ਕਰੇ ਪਰਗਾਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਪਰਗਾਝਾ. ਪ੍ਰਕਟ (ਜਾਹਿਰ) ਕੀਤਾ. "ਜਿਨਿ ਗੁਪਤ ਨਾਮ ਪਰਗਾਝਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਪਰਿਗ੍ਰਹਸ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗ.

ਪਰਗਾਮੀ. ਸੰ. ਪਾਰਗਾਮਿਨ–ਪਾਰਗਾਮੀ. ਵਿ–ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਪਰਗਾਮੀ ਤਾਰਣ ਤਰਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਤਾਰਣ ਲਈ ਪਾਰਗਾਮੀ ਜਹਾਜ ਹੈ.

ਪਰਗੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਗੰਦਾ.

ਪਰਗ੍ਰਹ / **ਪਰਗ੍ਰਿਹ** / **ਪਰਗ੍ਰਿਹੁ** ਸੰ. ਪਰਿਗ੍ਰਹ. ਪਰਾਇਆ ਘਰ।
੨ ਭਾਵ–ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ. "ਜੈਸਾ ਸੰਗ ਬਿਸੀਅਰ ਸਿਉ ਹੈ ਰੇ ! ਤੈਸੋ ਹੀ ਇਹੁ ਪਰਗ੍ਰਿਹੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਲੋਭਾਦਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪਰਗ੍ਰਿਹੈ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਗ੍ਰਹ.

ਪਰਘ. ਸੰ. ਪਰਿਘ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੋਹੇ ਦਾ ਭੰਡਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਕਿਵਾੜ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
੨ ਲੋਹੇ ਦੀ ਲੰਮੀ ਗਦਾ. ਲੋਹਮੂਸਲ. "ਪਰਘ ਭੁਸੁਡੀ ਤੋਮਰ ਸਕਤੀ." (ਨਾਪ) ਧਨੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਪਰਿਘ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੩ ਤੀਰ। ੪ ਪਰਵਤ। ੫ ਵਜ੍ਰ। ੬ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਢੋਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਬਾਂਸ ਦੀ ਫਾਂਚੜਾਂ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੭ ਘੜਾ. ਕੁੰਭ। ੮ ਘਰ। ੯ ਵਿਘਨ. ਰੁਕਾਵਟ। ੧੦ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੧੧ ਜਲ। ੧੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੧੩ ਸੂਰਜ.

ਪਰਘਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਗ੍ਰਿਹ। ੨ ਆਪਣੇ ਇਸ੍ਟ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਅਥਵਾ ਪੰਥ. "ਆਨ ਮਨਉ, ਤਉ ਪਰਘਰ ਜਾਉ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਪਰਘਰਿ. ਪਰਾਏ ਘਰ ਵਿੱਚ. ਪਰਾਏ ਦਰ ਤੇ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰਾਚਿ ਨ ਪਰਘਰਿ ਜਾਵਾ."(ਸੋਰ ਅ:ਮ:੧)

ਪਰਘਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਗ੍ਰਿਹ. "ਪਰਘਰੁ ਜੋਹੈ ਹਾਣੇ-ਹਾਣਿ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਪਰਚਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਿਚਯ. ਜਾਨਕਾਰੀ. ਗ੍ਯਾਨ. ਅਭਿਗ੍ਯਤਾ. "ਪਰਚਉ ਪ੍ਰਾਣੂ ਗੁਰ ਪਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸਬੂਤ. ਪ੍ਰਮਾਣ।
੩ ਸਿੱਧਿ (ਕਰਾਮਾਤ) ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ. "ਬਰਸੁ ਏਕ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਿਨੈ ਨਹੁ ਪਰਚਉ ਲਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਰਚਸੁ. ਫ਼ਾ ਪਾਰਚਹ–ਅਸੁ. ਵਸਤ੍ਰ (ਲਿਬਾਸ) ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਚੁਸਤ.

ਪਰਚਣਾ / **ਪਰਚਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਚਯ ਕਰਨਾ. ਜਾਣਨਾ. ਵਾਕਿਫ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ.

ਪਰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਚਉ ੧. "ਘਰ ਹੀ ਪਰਚਾ ਪਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਚਉ ੩. "ਕੋਈ ਮੁਗਲ ਨ ਹੋਆ ਅੰਧਾ, ਕਿਨੈ ਨ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਫ਼ਾ ਪਰਚਹ. ਕਾਗ਼ਜ਼ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਚਿਟ। ੪ ਚਿੱਠੀ. ਰੁੱਕਾ.

ਪਰਚਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਚਯ ਕਰਾਉਣਾ. ਹਿਲਾਉਣਾ.

ਪਰਚਾਇਣੁ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਾਨ ਪਹਿਚਾਨ ਕਰਾਉਣੀ। ੨ ਬਹਿਲਾਉਣਾ। ੩ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. "ਰਾਮਚੰਦਿ ਮਾਰਿਉ ਅਹਿ ਰਾਵਣੁ, ਭੇਦੁ ਬਭੀਖਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚਾਇਣੁ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਅਹੰਕਾਰਰੂਪ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖਰੂਪ ਵਿਭੀਸਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਯਾਨਤਤ੍ਵ ਦਾ ਭੇਦ ਕਰਵਾਕੇ ਮਾਰਿਆ.

ਪਰਚਾ ਚਾਕ ਹੋਣਾ ਪੁਲਿਸ (Police) ਦੇ **ਪਰਚਾ ਚਾਕ ਕਰਨਾ** ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀ ਉੱਤੇ ਕਾਨੂਨ ਦੀ ਦਫਾ ਲਾਕੇ ਰਜਿਸਟਰ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਪਰਚਾ ਪਾੜਕੇ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰਨਾ.

ਪਰਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਚਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਾਰ.

ਪਰਚਾਵਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਿਚਯ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ।
੩ ਸੰਬੰਧੀ ਮੋਏ ਤੋਂ ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ ਦਾ ਚਿੱਤ ਪਰਚਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਾਤਮਪੁਰਸੀ. "ਤਾਂ ਲੋਕ ਪਰਚਾਵਣੀ ਨੂੰ ਆਵਣ." (ਜਸਾ)

ਪਰਚਾਵਾ. ਵਿ–ਪਰਿਚਯ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਿਚਯ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਾਨਕਾਰੀ. ਵਾਕ਼ਫ਼ੀਯਤ। ੩ ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਪਰਚੀਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ. ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ. ਪੁਰਾਤਨ. "ਦੀਨਾਧੀਨ ਪਰਚੀਨ ਲਗ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਦੀਨ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਹਾਂ.

ਪਰਚੂਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੂਣੇ (ਆਟਾ) ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਲੂਣ ਤੇਲ ਆਟਾ ਦਾਲ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ। ੨ ਭਾਵ–ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਕਰਮ. "ਪੂਰਬਿ ਜਨਮਿ ਪਰਚੂਨ ਕਮਾਏ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰਚੂਨੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਚੂਨ ਦਾ ਵ੍ਯਾਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਰਦਫ਼ਰੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪਰਚੂਨ.

ਪਰਚੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰਚਉ. ਪਰਿਚਯ (ਅਭ੍ਯਾਸ) ਸੋ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚੈ ਬੇਦਬੀਚਾਰੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)
੨ ਪਰਿਚਯ (ਗ੍ਯਾਨ) ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਸਤ੍ਰਿਗੁਰੁ ਪਰਚੈ ਮਨਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਪਾਈ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰਚੈ ਕੈ ਘਰਿ. ਦੇਖੋ, ਅਰਚੈ ਕੈ ਘਰਿ.

ਪਰਚੰਡ. ਦੇਖੋ,ਪ੍ਰਚੰਡ.

ਪਰਛਾਈ / **ਪਰਛਾਂਹੀ** / **ਪਰਛਾਵਾਂ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਛ਼ਾਯਾ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕ੍ਸ। ੨ ਪਤ੍ਰਛਾਵਾਂ। ੩ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਆਦਿ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪੁਰ ਅਸਰ. "ਹੋਤ ਭਯੋ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪ੍ਰੇਤੂ." (ਨਾਪ)

ਪਰਛਿਨ / **ਪਰਛੰਨ** / **ਪਰਛੰਨਾ** ਸੰ. ਪਰਿਚ੍ਛਨ–ਪਰਿਛੰਨ. ਵਿ–ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਗੁਪਤ. "ਇਕਤੁ ਰੂਪਿ ਫਿਰਹਿ ਪਰਛੰਨਾ, ਕੋਇ ਨ ਕਿਸਹੀ ਜੇਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਇਕੋ ਆਪਿ ਫਿਰੈ ਪਰਛੰਨਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ–ਪਰਿਛਿੰਨ. ਅਲਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਹੱਦ ਵਾਲਾ. ਸੀਮਾ ਯੁਕ੍ਤ। ੪ ਸੰ. ਸ੍ਖਲਨ–ਪ੍ਰਛੰਨ. ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮਨਮੁਖ ਸਚ ਰਹੈ ਪਰਛੰਨਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪਰਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਜਾ. ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ. "ਸੂਤਕ ਪਰਜ ਬਿਗੋਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪਰਜਾਤ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੋਕਿਲ. ਕੋਇਲ. ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਕੋਇਲ ਦੇ ਆਂਡੇ ਕਾਊਂ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਪਰਜ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਪਰਾਜਿਕਾ. ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ ਜੋ ਧਨਾਸ਼੍ਰੀ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਅਰ ਮਧ੍ਯਮ ਤੀਵ੍ਰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਸ੍ਵਰ ਜ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਰ ਹੈ. ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਰ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ. "ਮਾਰੂ ਔ ਪਰਜ ਔਰ ਕਾਨੜਾ ਕਲ੍ਯਾਨ ਸੁਭ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਰਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਓਪਰੇ ਆਦਮੀ. ਜੋ ਆਪਣੇ ਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਹੀਂ. "ਪੁਰਜਨ ਪਰਜਨ ਸਭ ਮਿਲੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਰਜਨ੍ਯ. ਵਿ–ਦੂਸਰੇ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰ. ਪਰ੍ਜਨ੍ਯ–ਪਰ੍ਜੰਨ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਅਨੇਕ ਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਸੇਚਨ ਕਰੇ, ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੩ ਮੇਘ ਦੀ ਗਰਜ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ। ੫ ਵਿਸ਼੍ਨੁ.

ਪਰਜਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਜਲਨ.

ਪਰਜਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰ (ਸ਼ਤ੍ਰੂ) ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੰਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਅਸਜਰਿ.

ਪਰਜਲਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਨ. ਜਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੱਚਣਾ.

ਪਰਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਜਾ. ਰੈਯਤ. "ਕੂੜ ਰਾਜਾ ਕੂੜ ਪਰਜਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸ਼੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਲੋਕ। "ਤਿਨ ਕਉ ਪਰਜਾ ਪੂਜਣ ਆਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਪਰਜਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਜਾਲਨਾ.

ਪਰਜਾਲਣਾ / **ਪਰਜਾਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਨ. ਜਲਾਉਣਾ. ਮਚਾਉਣਾ. ਭਾਂਬੜ ਬਾਲਣਾ. "ਬ੍ਰਹਮਅਗਨਿ ਸਹਜੇ ਪਰਜਾਲੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਾੜਨਾ. "ਭਰਮ ਮੋਹ ਪਰਜਾਲਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਰਜਾਲੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਪਰਜਾਲਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਹਵਨ ਅਤੇ ਧੂਪ ਆਦਿ ਧੁਖਾਉਣ ਦੀ ਵਸਤੁ. "ਪੂਜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਇਆ ਪਰਜਾਲਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕਰਕੇ. ਮਚਾਕੇ। ੩ ਢੁਕਕੇ. ਸਾੜਕੇ.

ਪਰਜਾਲੇ. ਦਗਧ ਕੀਤੇ. ਸਾੜੇ. ਭਸ੍ਮ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਪਰਜਲਨ. "ਬਹੁ ਚਿੰਤਾ ਪਰਜਾਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪਰਜੁਆਲਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਜ੍ਵਾਲਾ. ਲਾਟਾ. ਅੱਗ ਦੀ ਸ਼ਿਖਾ। ੨ ਮੂੰਹੋਂ ਅੱਗ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. ਤੋਪ. "ਸੁਤਰਨਾਲ ਘੁੜਨਾਲ ਭਨ ਚੂਰਣਿ ਪੁਨ ਪਰ-ਜੁਆਲਿ." (ਸਨਾਮਾ)

ਪਰਜੰਕ. ਸੰ. ਪਰ੍ਯੰਕ–ਪਰ੍ਯੰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਲੰਘ. ਮੰਜਾ.

ਪਰਜੰਤ. ਸੰ. ਪਰ੍ਯੰਤ–ਪਰ੍ਯੰਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਕ. ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. ਲੌ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਤਿਮ ਸੀਮਾ. ਅਖ਼ੀਰੀ ਹੁੱਦ. "ਪਰਮਾਣੈ ਪਰਜੰਤ ਆਕਾਸ." (ਗਾਥਾ) ਪਰਮਾਣੂ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਹੱਦ ਤੀਕ ਗਮਨ ਕਰੇ.

ਪਰਜੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਜਨ੍ਯ.

ਪਰਟਿਆ. ਵਿ–ਪਰ–ਅਤ੍ਯਜ. ਅਤ੍ਯਜ (ਦੋਸ਼) ਤੋਂ ਪਰੇ। ੨ ਅਤ੍ਯਜ (ਵਿਨਾਸ਼) ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਪਰੈ ਪਰਟਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੈ.

ਪਰਣ. ਸੰ. ਪਣ. ਧਾ–ਹਰਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਤਾ। ੩ ਪਾਨ। ੪ ਪੰਖ. ਖੰਭ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪੂਣ। ੬ ਦੇਖੋ, ਪਰਨ ੨.

ਪਰਣਸਾਲਾ / **ਪਰਣਕੁਟੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਣੰ (ਪੱਤੇ) ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲੀ.

ਪਰਣਚੀਰ. ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਜਿਸ ਨੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਹਨ। ੨ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ.

ਪਰਣਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਤ.

ਪਰਣਧਿ. ਪੱਤੇ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਤੀਰ. ਪੰਖਧਰ। ੩ ਪੰਛੀ.

ਪਰਣਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਮ. "ਪੂਜ ਪਾਇ ਪਰ ਪਰਣਮ ਕੀਨਾ." (ਨਾਪ)

ਪਰਣਯ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਯ.

ਪਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੜਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਮਾਲ. ਤੌਲੀਆ. ਉਪਰਨਾ। ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਣਯ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਭਰੋਸਾ। ੪ ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. "ਅਗੋਚਰ ਸਾਹਿਬੋ ਜੀਆਂ ਕਾ ਪਰਣਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ, ਪਰਣੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਰਣਾਇ. ਪਰਿਣਯ (ਵਿਆਹ) ਕੋ. ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਕੇ. "ਜਿੰਦੁ ਵਹੁਟੀ ਮਰਣੁ ਵਰ, ਲੈਜਾਸੀ ਪਰਣਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਯ.

ਪਰਣਾਇਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਪਰਿਣਯ (ਵਿਆਹ) ਦਾ ਹੋਣਾ. ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨੀ.

ਪਰਣਾਮ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਾਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਮ। ੩ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ. ਸ੍ਵਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੀ ਗਤਿ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਸ਼ਿ ਕਰਨਾ. "ਨਾਸਾ ਮੂੰਦ ਕਰੈਂ ਪਰਣਾਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਰਣੈ. ਭਾਰ. ਬਲ. "ਅਖੀਂ ਪਰਣੈ ਜੋ ਫਿਰਾਂ ਦੇਖਾਂ ਸਭ ਆਕਾਰੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਪਰਿਣਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਆਹ. ਸ਼ਾਦੀ. "ਮਰਣੈ ਪਰਣੈ ਮੰਨੀਐ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਣਯ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਭਰੋਸਾ. "ਆਪੁ ਛਡਿ ਸਦਾ ਰਹੈ ਪਰਣੈ." (ਅਨੰਦੁ)

ਪਰਣੰਮਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਣਾਮ (ਰੂਪਾਂਤਰ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਬਦਲਣਾ.

ਪਰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਹ. ਸ੍ਤਰ. ੨ ਵਿ–ਉਲਟ. ਵਿਪਰੀਤ. ਵਿਰੁੱਧ। ੩ ਪਤ੍ਤ. ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਪਲਤ. ਗਲ (ਢਲ) ਜਾਂਦਾ, ਜਾਂਦੀ. "ਕਾਚੀ ਗਾਗਰਿ ਨੀਰ ਪਰਤ ਹੈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੫ ਦੇਖੋ, ਪਰਤ੍.

ਪਰਤਹ. ਸੰ. ਧਾਤ: (ਧਾਤਸ੍). ਵਜ–ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ. ਅਨਯ ਸੇ। ੨ ਪਿੱਛੇ। ੩ ਪਰੇ. ਅੱਗੇ.

ਪਰਤਖ ਸੰ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਪ੍ਰਤਿ–ਅਕ੍ਸ਼. ਵਿ–ਅੱਖ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਜਾਹਿਰ. "ਪਰਤਖਿ ਦੇਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
ਪਰਤਖਿ
ਪਰਤਖਸ "ਪਰਤਛਿ ਰਿਦੈ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕੈ ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)
ਪਰਤਛ
ਪਰਤਛਿ "ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਪਰਤਖਸ ਹਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪਰਤਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਲਟਣਾ. ਲੌਟਣਾ. ਹਟਕੇ ਆਉਣਾ. ਮੁੜਨਾ। ੨ ਫੇਰਨਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ. ਉਲਟਣਾ। ੩ ਮੱਕਰਨਾ. ਨਟਣਾ.

ਪਰਤਨ. ਪਰਾਇਆ ਤਨ. ਭਾਵ–ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪਰ ਧਨ ਪਰਤਨ ਪਰ ਕੀ ਨਿੰਦਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਪਰਤਨਯ. ਪਰਾਇਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਪਰਸੰਤਾਨ. "ਪਰਧਨ ਪਰਤਨ ਪਰਤੀ ਨਿੰਦਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਰਤਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮੜੇ ਅਥਵਾ ਰੇਸ਼ਮ ਜ਼ਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਪੱਟੀ, ਜੋ ਮੋਢੇ ਉੱਪਰਦੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਛਾਤੀ ਅਰ ਪਿੱਠ ਪੁਰਦੀਂ ਕਮਰ ਤਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਗਾਤ੍ਰਾ.

ਪਰਤਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ੍ਕਸ. "ਜੈਸੇ ਸੀਸੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰੁਖ ਕਾ ਪਰਤਵਾ ਪਉਂਦਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਪਰਤਾਪ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੇਜ. ਇਕ੍ਬਾਲ. "ਪ੍ਰਗਟ ਭਇਆ ਪਰਤਾਪ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਈ."(ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਪਿਨ–ਪ੍ਰਤਾਪੀ. ਵਿ–ਤੇਜਵਾਨ. "ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਪੁਰਖ ਪਰਤਾਪ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰ. ਪਰਿਤਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਤ੍ਯੰਤ ਜਲਨ. ਮਹਾ ਦੁੱਖ. "ਨਾਮ ਬਿਨ ਪਰਤਾਪਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਪਰਤਾਪਹਿਗਾ ਪ੍ਰਾਣੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੪ ਚਿੱਤ ਦੀ ਤੀਵ੍ਰ ਇੱਛਾ. ਚਿੱਤ ਦੀ ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਦਸ਼ਾ. "ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਨੋ ਸਭੁਕੋ ਪਰਤਾਪਦਾ, ਵਿਣ ਭਾਗਾ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਸਭੁ ਨਾਵੈ ਨੋ ਪਰਤਾਪਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ) ੫ ਦੇਖੋ, ਪਰਤਾਪੁ.

ਪਰਤਾਪਏ ਪਰਿਤਾਪ(ਮਹਾ ਦੁੱਖ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ
ਪਰਤਾਪਹਿਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਤਾਪ ੩.

ਪਰਤਾਪਦਾ. ਬਹੁਤ ਲੋਚਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਤਾਪ ੪.

ਪਰਤਾਪੀ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਪਿਨ . ਵਿ–ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਪਰਿਤਾਪਿਨ . ਦੁਖੀ. ਤਾਪ ਸਹਿਤ। ੩ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਪਿਨ–ਪ੍ਰਤਾਪੀ. ਤੇਜਵਾਨ. ਪ੍ਰਤਾਪਵਾਲਾ.

ਪਰਤਾਪੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਿਤਾਪ. ਸੰਤਾਪ. ਦਾਹ. "ਪਰਤਾਪੁ ਲਗਾ ਦੇਹਾਗਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ) ੨ ਪ੍ਰਤਾਪ. ਅਗਨਿ. "ਕਿਉ ਲਾਗੀ ਨਿਵਰੈ ਪਰਤਾਪੁ ?" (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਤਾਪ.

ਪਰਤਾਪੈ. ਪਰਿਤਾਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਰਿਤਾਪ (ਮਹਾਕਲੇਸ਼) ਪਾਵੇਗਾ. "ਵੇਲਾ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ ਪਰਤਾਪੈ ਪਛੁਤਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰਤਾਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ. ਇਮਤ੍ਹਾਨ. "ਕਿਮ ਪਰਤਾਵਾ ਲਿਹੁੰ, ਮਨ ਧਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਰਤਿਅ. ਪਰਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਪਰਾਈ ਔਰਤ. ਪਰਨਾਰੀ.

ਪਰਤਿਪਾਲ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ. ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ. ਪਰਵਰ. "ਪਰਤਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਵਨ ਗੁਨ ਗਨੀ ?" (ਭੈਰ ਪਤ੍ਤਾਲ ਮ: ੫)

ਪਰਤੀ ਪਰਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਪਰਾਈ ਔਰਤ.
ਪਰਤੀਅ

ਪਰਤੀਖਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤੀਖਨ.

ਪਰਤੀਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤੀਤ.

ਪਰਤੀਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤੀਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼੍ਚਯ. ਭਰੋਸਾ. ਯਕ਼ੀਨ. ਸ਼੍ਰੱਧਾ. "ਜਾਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਤੀਰ. ਪ੍ਰਾ. ਪ੍ਰਤੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੇਲੇ ਦੀ ਗੁੱਲੀ. ਮੋਟਾ ਛਿੱਲ ਉਤਾਰਕੇ ਕੇਲੇ ਦਾ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਗੋਲਾ. "ਜੰਘਾ ਪਰਤੀਰਨ ਸੀ ਦੁਤਿ ਗਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਤੀਰ. ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ.

ਪਰਤੇ. ਲੋਟੇ. ਮੁੜੇ. ਹਟੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਤੈ.

ਪਰਤੈ. ਸੰ. ਪਰਤ: (ਧਾਤਸ੍). ਵਜ–ਦੂਸਰੇ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਹੋਰ ਤੋਂ. ਅਨਯ ਸੇ. "ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਮਿਲੈ ਸੁ ਹਰਿ ਮਿਲੈ, ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਪਰਤੈ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ.

ਪਰਤੰਤ੍ਰ. ਵਿ–ਪਰਾਧੀਨ. ਪਰਵਸ਼.

ਪਰਤ੍. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੋਰ ਥਾਂ। ੨ ਦੂਜੇ ਵੇਲੇ। ੩ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ.

ਪਰਤ੍ਰਿਅ. ਪਰਸ੍ਤ੍ਰੀ. "ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਰਾਵਣਿ ਜਾਹਿ ਸੇਈ ਤਾ ਲਾਜੀਅਹਿ." (ਢੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਪਰਤ੍ਰਿਣ. ਕਿਸੇ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਪਤ੍ਤ੍ਰਿਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਜਲਜੰਤੁ ਪਰਤ੍ਰਿਣ ਪਤ੍ਰ ਦਹੈ."ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ– "ਪਤਤ੍ਰਿਨ ਪਤ੍ਰ ਦਹੈ." ਪਤਤ੍ਰਿ (ਪੰਛੀਆਂ) ਦੇ ਪੰਖ ਜਲਗਏ.

ਪਰਤ੍ਰਿਯ. ਦੇਖੋ, ਪਰਤ੍ਰਿਅ.

ਪਰਥਾਉ. ਸੰ. ਪ੍ਰਥਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੀਤਿ. ਚਾਲ. "ਵਿਣ ਗੁਰਸਬਦ ਜੁ ਮੰਨਣਾ ਉਹਾ ਪਰਥਾਉ." (ਭਾਗੁ) ਇਹ ਘਾਟੇ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ। ੨ ਪਰ ਸ੍ਥਾਨ. ਪਰਾਇਆ ਥਾਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਥਾਈ ੨.

ਪਰਥਾਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰ–ਸ੍ਥਾਨ. ਪਰਲੋਕ. "ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਚਲਣਾ ਪਰਥਾਇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਲਾਹਾ ਲੈ ਪਰਥਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਥਾ. ਰੀਤਿ. ਰਸਮ. "ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਪਰਥਾਇ ਸੁਹਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਨਿਯਮ. ਪ੍ਰਥਾ. "ਮਹਾਪੁਰਖਾ ਕਾ ਬੋਲਣਾ ਹੋਵੈ ਕਿਤੈ ਪਰਥਾਇ," (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) ਬਚਨ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਥਾਈ. ਪਰਸ੍ਥਾਨ ਵਿੱਚ. ਪਰਾਏ ਥਾਂ। ੨ ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਦੁਆਰੇ. "ਮਾਨੁਖ ਪਰਥਾਈ ਲਜੀਵਦੋ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰਥਾ (ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ) ਵਾਸਤੇ. ਸ਼ੁਹਰਤ ਲਈ। ੪ ਜੋ ਸਭ ਸ੍ਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਪਰਮਪਦ) ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦਵੀ ਵਿੱਚ. "ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਸਾਚੇ ਪਰਥਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਰਥਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪਰਥਾਇ। ੨ ਪ੍ਰਥਾ (ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ) ਵਾਸਤੇ. "ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਕਰਹਿ ਪਰਥਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਪਰਸ੍ਥਾਨ (ਪਰਲੋਕ) ਵਾਸਤੇ. ਸੁਰਗਪ੍ਰਾਪ੍ਤੀ ਲਈ.

ਪਰਦ. ਦੇਖੋ, ਪੱਦ। ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦ.

ਪਰਦਖਣਾ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ. "ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ
ਪਰਦੱਛਨਾ ਚੱਲਣਾ ਪਰਦਖਣਾ ਪੂਰਨ ਪਰਤਾਪੈ."

ਪਰਦਾ. ਫ਼ਾ ਪਰਦਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਵਰਣ. ਪੜਦਾ. "ਜਿਨਿ ਭੁਮਪਰਦਾ ਖੋਲ੍ਹਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਸਰਿਆਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਵਸਤ੍ਰ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਦੀ ਓਟ. ਵਾਲ਼ਮੀਕ ਕਾਂਡ ੬, ਅ: ੧੧੬ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਵਿਭੀਸ਼ਣ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਰਾਕਸਰਾਜ ! ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਉੱਤਮ ਆਚਰਣ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਪਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਘਰ, ਵਸਤ੍ਰ , ਕਨਾਤ ਅਰ ਉੱਚੀ ਦੀਵਾਰ ਦਾ ਪਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪਰਦੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸਿ ੧, ਅ: ੩੩। ੩ ਵੀਣਾ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਬਾਜਿਆਂ ਦਾ ਬੰਦ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਦਾਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ پرداخت ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ. ਤਤਪਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਵੇਲ੍ਹਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰਦਾਖ਼ਤਨ.

ਪਰਦਾਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ پرداختن ਕ੍ਰਿ–ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣਾ. ਮਸ਼ਗੂਲ ਹੋਣਾ. ਤਤਪਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਵੇਲ੍ਹਾ ਹੋਣਾ. ਫਾਰਗ ਹੋਣਾ.

ਪਰਦਾ ਪਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੜਦਾ ਪਾੜਨਾ. ਗੁਪਤ ਬਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੇਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨਾ. "ਬੀਚ ਕਚਹਿਰੀ ਪਰਦਾ ਪਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਰਦਾਰਾ. ਪਰਦਾਰ. ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪਰਦਾਰਾ ਪਰਧਨੁ ਪਰਲੋਭਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪਰਦੁਖਨਿਵਾਰੁ. ਵਿ–ਪਰਦੁੱਖ ਨਿਵਾਰਕ. ਪਰਾਇਆ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਭਯਭੰਜਨੁ ਪਰਦੁਖਨਿਵਾਰੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪਰਦੁਮਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮ੍ਨ.

ਪਰਦੂਖਨਾ. ਪਰਨਿੰਦਾ. ਪਰਾਏ ਦੂਸ਼ਣ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਈ ਕੋਟ ਪਰਦੂਖਨਾ ਕਰਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਦੇਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰ(ਦੂਜਾ) ਦੇਸ਼. ਵਿਦੇਸ਼. "ਪਰਦੇਸ ਭਾਗਿ ਸਉਦੇ ਕਉ ਆਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਪਰਲੋਕ। ੩ ਜਨਮਾਂਤਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦੇਸ.

ਪਰਦੇਸੀ. ਵਿ–ਵਿਦੇਸ਼ੀ । ੨ ਭਾਵ–ਪਰਲੋਕ ਨਿਵਾਸੀ । ੩ ਉਪਰਾਮ. ਉਦਾਸੀਨ. "ਮਨੁ ਪਰਦੇਸੀ ਜੇ ਥੀਐ ਸਭੁ ਦੇਸੁ ਪਰਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪਰਦੇ.ਦੇਖੋ, ਪਰਦਾ.

ਪਰਦੇਖ. ਸੰਖ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦੇਖ. "ਕਰੈਂ ਬਿਚਾਰ ਪਿਖੈਂ ਪਰਦੇਖੁ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਪਰ–ਦੇਸ. ਪਰਾਏ ਐਬ.

ਪਰਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਧਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਵੱਲ ਲੋਭਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. "ਨੈਨਹੁ ਨੀਦ ਪਰਦ੍ਰਿਸਟਿ ਵਿਕਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਰਦ੍ਰੋਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਏ ਨਾਲ ਵੈਰ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਅਸ਼ੁਭ ਚਿਤਵਨ. ਪਰਦ੍ਵੇਸ਼. "ਪਰਦ੍ਰੋਹ ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ ਨਿੰਦਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਰਦ੍ਰੋਹੀ. ਵਿ–ਪਰਾਏ ਨਾਲ ਦ੍ਰੋਹ(ਵੈਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਅਸ਼ੁਭ ਚਿਤਵਨ ਵਾਲਾ.

ਪਰਧਨ. ਪਰਾਇਆ ਧਨ. ਓਹ ਧਨ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ.

ਪਰਧਰਮ. ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਦੂਜੇ ਦਾ ਧਰਮ. "ਸ੍ਵਧਰ੍ਮੇ ਨਿਧਨੰ ਸ਼੍ਰੇਯ: ਪਰਧਰ੍ਮੋ ਭਯਾਵਹ:"(ਗੀਤਾ ਅ: ੩, ਸ਼: ੩੫)

ਪਰਧਾਨੁ. ਵਿ–ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਉੱਤਮ. "ਆਪੇ ਹੀ ਪਰਧਾਨੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਪਰਧਾਨ. ਵਿ–ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਮੁਖੀਆ. ਦੇਖੋ, ਯੂ–ਪ੍ਰਤਾਨ. "ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੋ ਪੂਰੇ ਪਰਧਾਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
੨ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਟਿੱਕਾ ਸਰਦੂਲਸਿੰਘ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੀ. ਰਮਦਾਸ ਝੰਡੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ. ਇਹ ਵਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬਰਨਾਲੇ ਸੰਤ ਗਾਂਧਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਲਾਕੇ ਇਹ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ੀ ਜਾਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਭ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਿਤ ਕਰਨ. ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਲਾਈ ਜਾਗੀਰ ਹੁਣ ਬਰਾਬਰ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਬਣਾਉਣ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ.

ਪਰਧਾਨਿ. ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਵਾਲੀ. "ਤੂੰ ਸਤਵੰਤੀ ਤੂੰ ਪਰਧਾਨਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ.

ਪਰਧਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਧਾਨ. "ਸੋਈ ਨਾਮ ਪਰਧਾਨੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਰਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸਬਦਿ ਪਰਧੁਨਿ ਧੁਨਿ ਅਰਿ.

ਪਰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੜਨ (ਪੈਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬੋਲ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ. ਪਰਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਧ੍ਰਵਕ ਦੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਵਜਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹੋਨ. ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਦੇਖੋ,–ਧਾਗਿਨਕਤ ਤਕ ਤਕ ਤਕਿ ਨਕਤਿਕ ਧਿੰਨੂ ਕਿਤਾ ਗਿਦੀ ਗਿਨਾ ਧਾ। ੩ ਪਰਨਾ. ਆਸਰਾ. "ਪਰਨ ਸਰਨ ਕਰ ਚਰਨ ਕੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣ। ੫ ਸੰ. ਪਣੰ. ਪੱਤਾ। ੬ ਪੰਖ. ਪਰ.

ਪਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੜਨਾ. ਪੈਣਾ. "ਪਾਰਿ ਨ ਪਰਨਾ ਜਾਇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਭਰੋਸਾ. ਆਸਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਣਾ ੩ ਅਤੇ ੪. "ਠਾਕੁਰ ਜੀਉ ਤੁਹਾਰੋ ਪਰਨਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਤੋਲੀਆ. ਰੁਮਾਲ. ਬਾੜਨ.

ਪਰਨਾਈ. ਪਰਿਣਯਨ ਕੀਤੀ. ਵਿਆਹੀ.

ਪਰਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਮ.

ਪਰਨਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਮੀ.

ਪਰਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਨਾਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਨਾਰ.

ਪਰਨਾਰਿ / **ਪਰਨਾਰੀ** } ਪਰਾਈ ਨਾਰੀ. ਪਰਾਈ ਔਰਤ. "ਪਰਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਸਹਸ ਬਾਸਵ ਭਗ ਪਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਪਰਨਾਲਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਣਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਮਾਰਗ. ਮੋਰੀ। ੨ ਨਲਕਾ.

ਪਰਨਾਲੀ. ਸੰ. ਪ੍ਰਣਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਨਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਲੀ.

ਪਰਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ. ਮਕਾਨ. "ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਉਂ ਪਰਪ ਜਿਹਿੰ, ਮੁਝ ਪਿਖਿ ਨਰ ਯੋਂ ਪ੍ਰਾਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮੈਂ ਜਿਸ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂ ਵੇਖਕੇ ਲੋਕ ਇਉਂ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਪਾ.

ਪਰਪੱਕ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਪਕ੍ਵ.

ਪਰਪਚ. ਸੰ. ਪ੍ਰਪੰਚ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਖੰਡ. ਛਲ. ਆਡੰਬਰ. "ਪਰਪਚ ਧ੍ਰੋਹ ਮੋਹ ਮਿਟਨਾਈ." (ਬਾਵਨ)

ਪਰਪਟ. ਦੇਖੋ, ਪਾਪੜ.

ਪਰਪਾ. ਪਰਪ (ਘਰਾਂ) ਦੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ (ਕਤਾਰਾਂ) ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਬਾਜਾਰ. ਗਲੀ. ਕੂਚਾ. "ਪਰਪਾ ਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਛਬੀਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਪਾਂਚਲੀ। ੨ ਪਾਪੜ (ਪਪੰਟ) ਲਈ ਭੀ ਪਰਪਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮੋਦਕ ਸਸਕੁਲਿ ਪਰਪਾ ਪੂਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਪਾ.

ਪਰਪਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਪਾਟੀ.

ਪਰਪਿਤਾਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾਮਹ (ਦਾਦੇ) ਦਾ ਪਿਤਾ. ਪੜਦਾਦਾ. "ਪਿਤਾਮਾ ਪਰਪਿਤਾਮਾ ਸੁਜਨ ਕੁਟੰਬ ਸੁਤ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪਰਪੀਰ / **ਪਰਪੀੜ** } ਪਰਦੁੱਖ. ਪਰਾਈ ਪੀੜ.

ਪਰਪੁਰਖ. ਪਤਿ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਪੁਰੁਸ. "ਜੈਸੀ ਪਰਪੁਰਖਾ ਰਤ ਨਾਰੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਰਪੰਚ. ਸੰ. ਪ੍ਰਪੰਚ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ੍ਵਾਰ. ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. "ਬਿਰਲੇ ਪਾਈਅਹਿ, ਜੋ ਨ ਰਚਹਿੰ ਪਰਪੰਚ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਛਲ. ਧੋਖਾ. "ਕਰਿ ਪਰਪੰਚ ਜਗਤ ਕੋ ਡਹਿਕੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੯)

ਪਰਪੰਚਬੇਣੁ. ਸੰ. ਵਿਪੰਚੀ ਵੀਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਰ ਨੂੰ ਵਿਸ੍ਵਾਰਣ ਵਾਲੀ ਵੀਣਾ। ੨ ਅਨਹਤ ਪੰਚਸ਼ਬਦਰੂਪ ਵੀਣਾ. "ਪਰਪੰਚੁਬੇਣੁ ਤਹੀ ਮਨ ਰਾਖਿਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਰਪੰਚੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਪੰਚ.

ਪਰਫੜੁ / **ਪਰਫੁਲਿਤ** / **ਪਰਫੁੜਾ** / **ਪਰਫੂਲਤਾ** / **ਪਰਫੂਲਿਤ** } ਸੰ. ਪ੍ਰਫੁੱਲ. ਵਿ–ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ। ੨ ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰਸੰਨ. "ਪਰਫੜੁ ਚਿਤ ਸਮਾਲਿ ਸੋਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) "ਜਿਉ ਉਦਿਆਨ ਕੁਸਮ ਪਰਫੁਲਿਤ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਪਰਫੁਲੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸੰਤ ਸੰਗੇ ਮਨੁ ਪਰਫੜੈ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) "ਪਰਫੂਲਤਾ ਰਹੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਆਤਮਜੋਤਿ ਭਈ ਪਰਫੂਲਿਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਪ੍ਰਤਿਫਲ. ਕਰਮ ਦਾ ਬਦਲਾ. "ਸਾਦ ਕੀਤੇ ਦੁਖ ਪਰਫੁੜੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਪਰਬ. ਸੰ. ਪਰ੍ਵ. ਧਾ–ਭਰਨਾ, ਪੂਰਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਵੰ (ਪਰ੍ਵਨ). ਧਰਮ ਅਤੇ ਉਤਸਵ ਦਾ ਸਮਾ। ੩ ਉਤਸਵ. ਮੰਗਲ। ੪ ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ। ੫ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਭਾਗ. ਖੰਡ. ਜੈਸੇ–ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਅਠਾਰਾਂ ਪਰਬ. "ਸੁਨੋ ਬਜਾਸ ਤੇ ਪਰਬ ਅਸਟੰ ਦਸਾਨੰ." (ਗਜਾਨ) ੬ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜ. ਸੰਨ੍ਹ.

ਪਰਬਸ. ਵਿ–ਪਰਵਸ਼. ਜੋ ਪਰਾਏ ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਰਾਧੀਨ.

ਊਨੋ ਭਲੋ ਸੁਪਥ ਕੁਪਥ ਕੋ ਨ ਦੂਨੋ ਭਲੋ
ਸੂਨੋ ਭਲੋ ਘਰ ਪੈ ਨ ਖਲ ਸਾਥ ਕਰਿਯੈ,
ਅਨਲ ਕੀ ਲਪਟ ਝਪਟ ਭਲੀ ਨਾਹਰ ਕੀ
ਕਪਟੀ ਕੇ ਕਪਟ ਤੇ ਦੂਰ ਹੀ ਸੇ ਡਰਿਯੈ,
ਯਹੈ ਕਵਿ "ਜੀਵਨ" ਪਰਮ ਪੁਰਸਾਰਥ ਹੈ
ਪਰਘਰ ਬਸ ਫਿਰ ਰਸ ਸੋਂ ਨਿਕਰਿਯੈ,
ਹਾਰ ਮਾਨ ਲੀਜੈ ਪੈ ਨ ਬਾਦ ਕੀਜੈ ਨੀਚਨ ਸੋਂ
ਸਰਬਸ ਦੀਜੈ ਪੈ ਨ ਪਰਬਸ ਪਰਿਯੈ.

ਪਰਬਤ. ਸੰ. ਪਵੰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜ. "ਪਰਬਤ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਹੋਵਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਭਾਵ–ਅਭਿਮਾਨ. ਹੋਮੈ. ਆਪਣੇ ਤਾਂਈਂ ਉੱਚਾ ਜਾਣਨਾ. "ਕੀਟੀ ਪਰਬਤ ਖਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਕੀਟੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਨਜਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦਸ਼ ਭੇਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਦਸਨਾਮ ਸੰਨਜਾਸੀ.

ਪਰਬਤਾਰਿ. ਸੰ. ਪਰ੍ਵਤਾਰਿ. ਪਹਾੜ ਦਾ ਵੈਰੀ ਇੰਦ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਜ੍ਰ ਨਾਲ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੂਰਣ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ.

ਪਰਬਤਿ / **ਪਰਬਤੀ** } ਵਿ–ਪਵੰਤ (ਪਹਾੜ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਾੜੀ. ਪਵੰਤੀਯ. "ਪਰਬਤਿ ਕਾਲਾ ਮੇਹਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਮੇਹਰਾ ਪਹਾੜੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਹਾੜੀਆ। ੩ ਪਰਵਤ ਵਿੱਚ. "ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸੁਇਨੇ ਪਰਬਤਿ ਗੁਫਾ ਕਰੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਪਰਬਲ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬਲ.

ਪਰਬਾਦ. ਸੰ. ਪ੍ਰਵਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਝੂਠੀ ਬਦਨਾਮੀ. ਨਿੰਦਾ. "ਅਹੰਬੁਧਿ ਪਰਬਾਦ ਨੀਤ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਰਬੀਣ / **ਪਰਬੀਨ** } ਸੰ. ਪ੍ਰਵੀਣ. ਵਿ–ਨਿਪੁਣ. ਚਤੁਰ। ੨ ਪੂਰਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਪੂਰਣ ਗਜਾਨੀ. "ਜਾਨਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਬੀਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸੋ ਸਰਬਗੁਣ ਪਰਬੀਨਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵੀਣ.

ਪਰਬੋਧ. ਸੰ. ਪ੍ਰਬੋਧ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨੀਂਦ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਗਜਾਨ ਅਵਸਥਾ. ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਹੁ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਬੋਧਹੁ. ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਕਰੋ. ਜਗਾਓ. ਗਜਾਨ ਸਹਿਤ ਕਰੋ. ਦੇਖੋ, ਪਰਬੋਧ ੨.

ਪਰਬੋਧਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਬੋਧਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਗਣਾ. ਜਾਗਰਣ. ਨੀਂਦ ਦਾ ਤਜਾਗ। ੨ ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨ. ਆਤਮਾ ਦੇ ਜਾਣਨ ਦੀ ਹਾਲਤ। ੩ ਬੋਧ (ਗਜਾਨ) ਕਰਾਉਣਾ. ਗਜਾਨ ਦੇਣਾ। ੪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚਲੁ ਚਲੁ ਸਖੀ, ਹਮ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਬੋਧਹ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਧੀਰਯ ਦੇਣਾ. ਤਸੱਲੀ ਦੇਣੀ.

ਪਰਬੋਧਿਆ. ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਕੀਤਾ. ਜਗਾਇਆ. "ਗੁਰਿ ਤੁਨੈ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਿਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਬੋਧਨ.

ਪਰਬੋਧੈ. ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਕਰੇ. ਜਗਾਵੇ। ੨ ਪ੍ਰਬੋਧ (ਗਜਾਨ) ਸਹਿਤ ਕਰੇ. "ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਮਨ ਪਰਬੋਧੈ ਅਪਣਾ, ਪਾਛੈ ਅਵਰੁ ਰੀਝਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਗਜਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਬ੍ਰਹਮ / **ਪਰਬ੍ਰਹ੍ਮ** } ਸੰਗਜਾ–ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ. ਉਪਾਧਿ ਰਹਿਤ ਵਜਾਪਕਰੂਪ ਵਾਹਗੁਰੂ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਪਰਭ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੁ.

ਪਰਭਰਿ. ਸੰ. ਸ਼ਮਰੁ–ਪ੍ਰਭਤ੍ਰਿੰ. ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਢੋਣ ਵਾਲਾ. "ਮਾਟਨ ਮੋਂ ਧਰ ਪਰਭਰਿ ਦਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੫) ਮਿਠਾਈ ਮੱਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ.

ਪਰਭਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਨਮਾਂਤਰ. ਦੂਸਰਾ ਜਨਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਾਭਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਵ.

ਪਰਭਵਣੁ. ਸੰ. ਪਰਿਭ੍ਰਮਣ. ਸੰਗਜਾ–ਭੌਂਦੇ ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ. "ਇਹੁ ਜੋਗ ਨ ਹੋਵੈ ਜੋਗੀ ! ਜਿ ਕੁਟੰਬ ਛੋਡਿ ਪਰਭਵਣੁ ਕਰਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੩)

ਪਰਭਵਨ. ਪਰਾਇਆ ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਗ੍ਰਿਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਭਵਣੁ.

ਪਰਭਾਸ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਸ. "ਜਾਇ ਸੁਤਾ ਪਰਭਾਸ ਵਿਚ ਗੋਡੇ ਉੱਤੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਪਰਭਾਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਤ.

ਪਰਭਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਤ. "ਰੈਣਿ ਗਈ ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਪਰਭਾਤਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਾਲ ਮੇਂ. ਤੜਕੇ. "ਇਸ੍ਨਾਨੁ ਕਰਹਿ ਪਰਭਾਤਿ ਸੁਧ ਮਨਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪਰਭਾਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੜਕੇ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ. ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਮੇ. "ਪਰਭਾਤੇ ਪ੍ਰਭਨਾਮੁ ਜਪਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪਰਮ. ਵਿ–ਅਤਯੰਤ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ. "ਓਇ ਪਰਮਪੁਰਖ ਦੇਵਾਧਿਦੇਵ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖਜ. "ਕਹੂੰ ਪੀਲ ਪਰਮੰ ਕਟੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਪਹਿਲਾ. ਆਦਜ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਪਰਮਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ.

ਪਰਮਹੰਸ / **ਪਰਮਹੰਸੁ** } ਸੰਗਜਾ–ਪਰਬ੍ਰਹਮ. ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ. "ਪਰਮਹੰਸੁ ਸਚ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨੀ, ਜੋ ਸਤਜ ਅਸਤਜ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੀਅ ਦਇਆ ਮਇਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਰਮਣੰ ਪਰਮਹੰਸਹਿ ਰੀਤਿ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਨਜਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਸੰਨਿਆਸੀ.

ਪਰਮਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਮਗਤਿ. ਮੋਕ. ਮੁਕਤਿ. "ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ) ੨ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ. "ਛਾਰ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ." (ਬਾਵਨ)

ਪਰਮਗੁਰਦੇਉ. ਸੰਗਜਾ–ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਪੂਜਜ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਭੇਟੈ ਤਾਸੁ ਪਰਮਗੁਰਦੇਉ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ.

ਪਰਮਗੁਰੁ / **ਪਰਮਗੁਰੂ** } ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਗਾਵਉ ਗੁਨ ਪਰਮਗੁਰੂ ਸੁਖਸਾਗਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੩ ਇਮਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕਿਬਲਾ.

ਪਰਮਜੀਤਸਿੰਘ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਵਲੀਅਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਪਰਮਤ. ਸੰਗਜਾ–ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਮਜਹਬ. ਪਰਾਇਆ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧਰਮ। ੨ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਰਾਇ. ਪਰਾਈ ਸਲਾਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੱਤ.

ਪਰਮਤੰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਮ ਤਤ੍ਵ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ. ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ. "ਪਰਮਤੰਤ ਮਹਿ ਜੋਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਪਰਮਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਪਰਮਦਭੁਤ. ਵਿ–ਪਰਮ–ਅਦਭੁਤ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਆਸ਼ਚਰ੍ਯਰੂਪ. "ਪਰਮਦਭੁਤੰ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਪਰਮਧਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਕੁੰਠ। ੨ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਪਦ. ਸੱਚਖੰਡ। ੩ ਹਰਿਮੰਦਿਰ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਗੁਰਧਾਮ। ੪ ਸਾਧੁਸੰਗ.

ਪਰਮਨਾ. ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਪਰਾਏ ਪੁਰੁਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਮਨੁੱਖ.

ਪਰਮਨੁ. ਦੂਜੇ ਦਾ ਦਿਲ. "ਜਿਉ ਮਨ ਦੇਖਹਿ ਪਰਮਨੁ ਤੈਸਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਜੋ ਮਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ. "ਜੋ ਜਨ ਪਰਮਿਤਿ ਪਰਮਨੁ ਜਾਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਪਰਮ–ਅਣੁ.

ਪਰਮਪਦ
ਪਰਮਪਦਵੀ
ਪਰਮਪਦੁ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ. ਵਡਾ ਰੁਤਬਾ. ਮੋਕ੍ਸ਼. ਤੁਰੀਯ(ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. "ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀਰਾ)

ਪਰਮਪੁਰਸ ਸੰ. ਪਰਮਪੁਰੁਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਪਰਮਪੁਰਖ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਪ੍ਰਾਨੀ ! ਪਰਮਪੁਰਖ ਪਗ ਲਾਗੋ." (ਹਮਾਰੇ ੧੦)

ਪਰਮਰਿਖਿ. ਸੰ. ਪਰਮਰ੍ਸ਼ਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਰਿਖੀ. ਗੁਰਮੁਖ.

ਪਰਮਲ. ਪੁ। ਪਰਿਮਲ. ਕਈ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮਲਕੇ (ਕੁੱਟਕੇ) ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੁਗੰਧ. "ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਉੱਤਮ ਗੰਧ. ਭਾਵ–ਚੰਦਨ. "ਅਕਹੁ ਪਰਮਲ ਭਏ." (ਵਡ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਮਲੁ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਮਲ.

ਪਰਮਲਾਦਿ. ਵਿ–ਪਰਿਮਲ (ਉੱਤਮ ਸੁਗੰਧ) ਦਾ ਮੂਲ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਸਰਬੇ ਆਦਿ ਪਰਮਲਾਦਿ ਕਾਸਟ ਚੰਦਨ ਭੈਇਲਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਜੋ ਸਭ ਦੀ ਆਦਿ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਦੀ ਆਦਿ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸੰਗ ਤੋਂ, ਕਾਠ ਚੰਦਨ ਹੋਗਿਆ.

ਪਰਮਲੀਓ. ਵਿ–ਪਰਿਮਲ (ਸੁਗੰਧ) ਰੂਪ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਪਰਮਲੀਓ ਬੈਠੋ ਰੀ ਆਈ." (ਗੂਜ ਨਾਮਦੇਵ) ਸੁਯਸ਼ ਰੂਪ ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਆ ਬੈਠਾ ਹੈ.

ਪਰਮਲੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਈ ਮਲ. ਭਾਵ–ਪਰਨਿੰਦਾ. "ਕਾਈ ਆਸ ਨ ਪੁੰਨੀਆ ਨਿਤ ਪਰਮਲੁ ਹਿਰਤੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਮਲ.

ਪਰਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਪਰਮਾਣੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਪਰਮ–ਅਣੁ. ਨਿੰਹੀ. ਪਰਮਾਣੂੰ. ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਭਾਗ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਜਲ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਉਹ ਬਾਰੀਕ ਜ਼ਰਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਰ ਜੋ ਖਾਲੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. Atom. ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਜਲ ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਪਵਨ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਜਦ ਇੱਕਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਪਰਮਾਣੂ ਤੋਂ ਦ੍ਯਣੁਕ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦ੍ਯਣੁਕ ਤੋਂ ਤ੍ਰਸਰੇਣੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਪਰਮਾਣੂਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਘਟ ਤੋਂ ਜਗਤਰਚਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਪਰਮਾਣੂ ਬਿਖਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਲਯ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਪਰਮਾਣੈ ਪਰਮੰਤ ਆਕਾਸਹ." (ਗਾਬਾ)

ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਅਰ ਨ੍ਯਾਯ ਵਾਲੇ ਜੋ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਣੂਆਂ ਤੋਂ ਜਗਤਰਚਨਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਨਾਮ "ਪਰਮਾਣੁਵਾਦ"ਹੈ.

ਪਰਮਾਣੁਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਣੁ.

ਪਰਮਾਣੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਣੁ.

ਪਰਮਾਤਮਾ. ਸੰ.ਪਰਮਾਤ੍ਮਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਮ–ਆਤਮਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਪਰਮਾਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਤੇਈ। ੨ ਪੜ੍ਹਦਾਦਾਂ। ੩ ਨਾਨੀ. "ਨਹੀ ਨਨਸਾਰ ਮਾਤਾ ਪਰਮਾਤਾ ਬ੍ਰਿੱਧ-ਮਾਤਾ."(ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਤਾ.

ਪਰਮਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਦ. "ਗਾਏ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ, ਬਿਨਸਿਓ ਸਭ ਪਰਮਾਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਰਮਾਦਿ.

ਪਰਮਾਦਿ ਵਿ–ਪਰਮ–ਆਦਿ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ.

ਪਰਮਾਦੀ ਸਭ ਦੀ ਜੜ. ਮੂਲਰੂਪ. "ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖ ਮਨੋਪਮੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੨ ਪ੍ਰ–ਮਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮੱਤਾ. ਆਨੰਦੀ. "ਬਿਸਮ ਬਿਨੋਦ ਰਹੇ ਪਰਮਾਦੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਦੀ. "ਨਾਮ ਜਪਾਵਹੁ ਜੋ ਪਰਮਾਦੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਰਮਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਦ. "ਬੂਰਿ ਮਰੈ ਦੇਖੈ ਪਰਮਾਦੁ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਪਰਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਵਿ–ਤੁਲ੍ਯ. ਸਮਾਨ. "ਛਿਕੁਟੀ ਕੁਟਿਲ ਧਨੁਖ ਪਰਮਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਰਮਾਨਾਦਿ ਪਰਮ–ਅਨਾਦਿ. "ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਰਮਾਨਾਦੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਪਰਮ–ਆਨੰਦ.

ਪਰਮਾਨੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਮ–ਆਨੰਦ. ਮਹਾਨ ਆਨੰਦ. ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ. ਆਤਮਾਨੰਦ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਮਹਾਨ ਸੁਖ। ੨ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਜੋ ਨ ਸੁਨਹਿ ਜਸ ਪਰਮਾਨੰਦਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਪਰਮਾਨੰਦ ਦਾ ਜਸ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ। ੩ ਬਾਰਸੀ (ਜਿਲਾ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਭਗਤ, ਜੋ ਮਹਾ ਤ੍ਯਾਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਬਹੁਤ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਪ "ਸਾਰੰਗ" ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਰਮਾਨੰਦ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ– "ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ." (ਸਾਰ) ਪਰਮਾਨੰਦ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸਾਲ ਅਤੇ ਜੀਵਨਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੪ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ.

ਪਰਮਾਨੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਨੰਦ ੨। ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਪਰਮਾਨੰਦ !

ਪਰਮਾਨੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਨੰਦ ੨. "ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਮ ਹਰਿ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ਬੈਰਾਗੀ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਪਰਮਾਰ. ਵਿ–ਪਰ (ਵੈਰੀ) ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪੂਤ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਊਕ੍ਰਾਬ ਆਦਿ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਹੋਰ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਪਰਮਾਰਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਮਾਥੰ. ਪਰਮ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰ੍ਥ। ੨ ਸਾਰ ਵਸ੍ਤੁ। ੩ ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ. "ਪਰਮਾਰਥ ਪਰਵੇਸ ਨਹੀਂ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੪ ਮੋਕ੍ਸ਼. ਮੁਕ੍ਤਿ। ੫ ਵਾਕ੍ਯ ਦਾ ਭਾਵਾਰਥ. ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਿਚੋੜ. "ਅੱਗੇ ਇਸ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ." (ਜਸਭਾਮ)

ਪਰਮਾਰਥੀ. ਵਿ–ਪਰਮਾਰ੍ਥਿਨ੍. ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਖੋਜੀ. ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ. ਤਤ੍ਵ ਦੇ ਢੂੰਢਣ ਵਾਲਾ.

ਪਰਮਾਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਰਥ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਰਥੀ. "ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਮਿਲਿ ਪਰਮਾਰੰਥ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਰਮਾਵਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਮ–ਅਵਧਿ. ਪਰਲੀ ਹੁੱਦ. ਅੰਤ ਦਾ ਦਰਜਾ। ੨ ਪਰਮ ਅੰਤ. ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਮੌਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੇਰ ਮਰਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਪਰਮਿਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਮਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੇ. ਪ੍ਰਮਾ. "ਪਰਮਿਤਿ ਬਾਹਰਿ ਖਿੰਥਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਮਾ ਦੀ ਖਿੰਥਾ ਬਾਹਰਿ (ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ) ਓਢੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਪਰ–ਮਿਤਿ. ਜੋ ਮਿਤਿ (ਮਿਣਤੀ) ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਅਮਾਪ. "ਪਰਮਿਤਿ ਰੂਪ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਜੋ ਮਿਤਿ (ਪ੍ਰਮਾਣ) ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਅਤੋਲ। ੪ ਮਿਤਿ (ਵਿਕੋਪ) ਤੋਂ ਪਰੇ. ਕਲੇਸ਼ ਰਹਿਤ.

ਪਰਮਿਤਿਪਾਰੁ. ਵਿ–ਪ੍ਰਮਿਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਏ ਗ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਪਰੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਲਖ ਸਕਦੇ. "ਪਪਾ, ਪਰਮਿਤਿਪਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ." (ਬਾਵਨ)

ਪਰਮਿਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਦੋਸ੍ਤ। ੨ ਜ਼ਾਹਰਾ ਮਿਤ੍ਰ. ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਦੋਸ੍ਤ. "ਇਹ ਆਸ ਪਰਮਿਤ੍ਰੀ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਹੈ, ਖਿਨ ਮਹਿ ਬੂਠੁ ਬਿਨਸਿ ਸਭ ਜਾਈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਪਰਮੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੁਦਾ। ੨ ਵਿ–ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. "ਬਰ ਪਰਮੁਦਾ ਅਪਵਰਗ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਮੁਕ੍ਤਿ.

ਪਰਮੇਸ
ਪਰਮੇਸਰ
ਪਰਮੇਸਰੁ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਮ–ਈਸ਼. ਪਰਮੇਸ਼. ਪਰਮ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਆਸਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਅਚੁਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪਰਮੇਸੁਰਿ. ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਨੇ. "ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਪਰਮੇਸੁਰਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਪਰਮੇਸੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰੀ.

ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮੇਸਰ. "ਆਪਿ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਭਾਯਉ." (ਸ੍ਰਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰੀ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤਿ. ਮਹਾਮਾਯਾ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਰਗਾ.

ਪਰਮੋਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੋਦ.

ਪਰਮੋਧ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬੋਧ. "ਯਹੈ ਆਨ ਪਰਮੋਧ ਜਤਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੫੦) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੋਦ.

ਪਰਮੰ. ਸੰ. ਯਸ਼ਸ੍. ਵਜ–ਅੰਗੀਕਾਰ। ੨ ਆਗ੍ਯਾ.

ਪਰਯਸ੍ਯਾਪਨੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨੁਤਿ (ਸ)

ਪਰਯਟਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰ੍ਯੰਟਨ. ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ. ਭ੍ਰਮਣ.

ਪਰਯਵਸਾਨ. ਸੰ. ਪਰ੍ਯਵਸਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਤ. ਸਮਾਪ੍ਤਿ. ਖ਼ਾਤਿਮਾ। ੨ ਯਥਾਰਥ ਅਰਥ ਨਿਸ਼੍ਚੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੰਤਰਭਾਵ.

ਪਰਯਾਸ. ਸੰ ਪਰ੍ਯਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿਰਾਉ. ਡਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਾਰਨਾ. ਵਧ। ੩ ਬਦਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਰਿਵਰਤਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਸ.

ਪਰਯਾਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਯਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਕਸੀਹੋਈ ਕਾਠੀ. ਚਾਰਜਾਮਾ. ਜੀਨ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਣ.

ਪਰਯਾਪਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰਯਾਪ੍ਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਇਆ। ੨ ਸਮਾਪ੍ਤ ਕੀਤਾ। ੩ ਪੂਰਣ. ਮੁਕੰਮਲ.

ਪਰਯਾਯ. ਸੰ. ਪਰ੍ਯਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮਾਨ ਅਰਥ ਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ. ਜੈਸੇ ਆਬ ਜਲ, ਅਗਨਿ ਆਤਿਸ਼, ਹਵਾ ਪਵਨ ਵਾਯੁ ਆਦਿ। ੨ ਅਵਸਰ. ਮੌਕਾ। ੩ ਕ੍ਰਮ. ਸਿਲਸਿਲਾ। ੪ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਮ ਪੂਰਵਕ ਅਨੇਕ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਆਸਰਾ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਉੱਥੇ "ਪਰਯਾਯ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਹੋਇ ਅਨੇਕੋ ਆਸ਼੍ਰਯ ਏਕ,
ਕ੍ਰਮ ਸੋਂ ਕਹਿਂ ਪਰਯਾਯ ਵਿਵੇਕ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹਉਮੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਭ ਅਗਨਿ ਬੁਝਈ,
ਬਿਨਸੈ ਕ੍ਰੋਧ ਖਿਮਾ ਗਹਿਲਈ.
(ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਦੁਖ ਬਿਨਸੈ ਸੁਖ ਕੀਓ ਬਿਸਰਾਮ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)
ਕਟੁ ਬੋਲ ਗਏ ਬਸੈ ਮੀਠੇ ਬੈਨ ਰਸਨਾ ਮੈ
ਨੈਨ ਤ੍ਯਾਗ ਚਪਲਤਾ ਗਹੀ ਅਬ ਲਾਜ ਹੈ.

(ਅ) ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਦਾ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ, ਐਸਾ ਕਥਨ ਪਰਯਾਯ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਇੱਕ ਥਾਂਉ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਠਹਿਰਾਯ,
ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਕਵਿ ਆਖਦੇ ਭੇਦ ਇੱਕ ਪਰਯਾਯ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੁਧਾ ਸੁਰਪੁਰਿ ਤ੍ਯਾਗ ਵਸਜੋ ਸੰਤਰਸਨਾ ਪੈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਖ ਸ਼ਿਵਕੈਠ ਤਸਾਗ ਨੀਚਜੀਭ ਪੈ ਵਸਸੋ.

ਪਰਯਾਯੋਕ੍ਤਿ. ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਨ "ਪਰਯਾਯੋਕ੍ਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਪਰਯਾਯੋਕ੍ਤਿ ਹੈ ਬਿਧ ਦੋਇ।
ਰਚਨਾ ਸੋਂ ਜਹਿਂ ਬਚਨ ਜੁ ਹੋਇ।
ਦੁਤੀਓ ਛਲ ਕਰ ਸ਼ਾਧੈ ਕਾਜ।
ਯੋ ਲੱਛਨ ਭਾਖੈਂ ਕਵਿਰਾਜ.
(ਗਰਬਗੀਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹੇ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ! ਸਤ੍ਰੁ ਤੇ ਮੋਕੋ ਕਰੋ ਅਜੀਤ.
(ਅ) ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਟੋਵਾਂ ਵਾਕ ਕਹਿਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪਰਯਾਯੋਕ੍ਤਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪਹਿਰ ਓਢਨੀ ਘਰ ਰਹੋ ਸੁਖ ਸੋਂ ਕਰ ਨਿਰਵਾਹ,
ਖੜਗ ਪਾਗ ਮੁਹਿ ਦੀਜਿਯੇ ਜਾਉਂ ਜੰਗ ਕੇ ਮਾਂਹ.
ਇਹ ਕਾਇਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ.

ਪਰਯਾਲੋਚਨ ਸੰ. ਧਾਲੋਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਚਾਰਨਾ. ਸੋਚਣਾ. ਗੁਣ ਅਤੇ ਦੋਖਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਰਯੰਕ. ਸੰ. ਧਾਂਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਲੰਘ. ਮੰਜਾ.

ਪਰਯੰਤ. ਸੰ. ਧਾਂਜ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. ਲੌ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਖੀਰੀ ਹੱਦ. ੩ ਪਾਸਾ. ਬਗਲ.

ਪਰਰਾਂ. ਫ਼ਾ [illegible] ਪੱਰਾਂ. ਵਿ–ਉੜਣ ਵਾਲਾ. ਉਡ੍ਡਾਰੂ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਦਨ ਅਤੇ ਪਰਾਨੀਦਨ. "ਕੀਨੋ ਖਤੰਗ ਪਰਰਾਂ" (ਰਾਮਾਵ) ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਉੜਣ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ.

ਪਰਰੰਭਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਰੰਭਣ.

ਪਰਲ. ਸੱਤ ਹੱਥ ਲੰਮੇ ਰੱਸੇ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀ ਚਰ੍ਹੀ ਆਦਿਕ ਵਸ੍ਤੁ ਲਪੇਟੀ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਸੰ. ਪਲ੍ਲਿ–ਪੱਲਿ. ਬਸਤੀ. ਆਬਾਦੀ. ਨਗਰ. "ਖਾਈ ਕੋਟੁ ਨ ਪਰਲ ਪਗਾਰਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) * ਖਾਈ ਕੋਟ ਨ ਪੱਲਿ ਪ੍ਰਗਾਰਾ. ਨਾ ਖਾਈ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਟ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ਹਰ ਦੀ ਬਸਤੀ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਪ੍ਰਗਾਰ (ਮਹਲ) ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰਾਜਮਹਲ, ਉਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਕੋਟ, ਉਸ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਖਾਈ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਪਰਲਉ ਸੰ. ਪ੍ਰਲਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਯ (ਲੀਨ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਜਗਤ ਦੇ ਲਯ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ. "ਓਪਤਿ ਪਰਲਉ ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰਤਾ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) "ਉਤੁਪਤਿ ਪਰਲਉ ਸਬਦੇ ਹੋਵੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਲਯ ੨। ੩ ਮੂਰਛਾ. ਗ਼ਸ਼.

ਪਰਲਾ. ਵਿ–ਦੂਸਰੀ ਤ੍ਰਫ ਦਾ। ੨ ਪਾਰ ਦੀ ਤ੍ਰਫ ਦਾ. ਉਰਲੇ ਦਾ ਵਿਰੁੱਧ। ੩ ਪੈਗਿਆ. ਪੜਾ. "ਭੁਉਜਲ ਪਾਰਿ ਪਰਲਾ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ)

ਪਰਲੇ. ਪਰਲਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਪ੍ਰਲਯ.ਤਿਰੋਭਾਵ. ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. "ਵਿਚਿ ਦੇਹੀ ਦੇਖ ਅਸਾਧ ਪੰਚ ਧਾਤੁ, ਹਰਿ ਕੀਏ ਖਿਨਿ ਪਰਲੇ." (ਨਟ ਮ: ਪ) ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ.

ਪਰਲੈ ਦੇਖੋ, ਪਰਲਉ. "ਸਮਰਥ ਹੈ ਓਪਤਿ ਸਭ ਪਰਲੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ) ਉਤਪੱਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲਯ.

ਪਰਲੋਕ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਏ ਲੋਕ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ।

ਪਰਲੋਗ ੨ ਸੰ. ਦੂਸਰਾ ਲੋਕ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਛੱਡਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਵੈਕੁੰਠ ਬਹਿਸ਼੍ਤ ਆਦਿ. "ਜਿਹਿ ਪਰਲੋਕ ਜਾਇ ਅਪਕੀਰਤਿ ਸੋਈ ਅਬਿਦਿਆ ਸਾਧੀ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ) "ਲੋਗ ਗਏ ਪਰਲੋਗ ਗਵਾਯੇ." (ਸ੍ਵਈਯੇ ੩੩) ੩ ਵਿ–ਜੋ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਕੈਸੇ ਭੇਟੈ ਪਰਲੋਕ ਸੋ ?" (ਅਕਾਲ)

* ਪਰਲਪ ਗਾਰ ਪਾਠ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ.

ਪਰਲੋਭ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਈ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਲਾਲਚ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਲੋਭ. ਅਤਸੰਤ ਲਾਲਚ. "ਪਰਦਾਰਾ ਪਰਧਨ ਪਰਲੋਭਾ ਹਉਮੈ ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪਰਲੋ. ਪ੍ਰਲਯ. ਦੇਖੋ, ਪਰਲਉ. "ਓਪਤਿ ਪਰਲੋ ਏਕੈ ਨਿਮਖ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ਪ)

ਪਰਵ. ਦੇਖੋ, ਪਰਬ.

ਪਰਵਸ ਸੰ. ਪਰਵਸ਼ ਅਤੇ ਪਰਵਸ਼ਸ. ਵਿ–ਜੋ ਪਰਾਏ ਵਸ਼ ਹੈ. ਪਰਾਧੀਨ. "ਓਹ ਪਰਵਸਿ ਭਇਓ ਬਿਚਾਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਪਰਬਸ.

ਪਰਵਸ੍ਤੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਵਰਿਸ਼. ਪਾਲਨ. "ਆਜਜ ਕੀ ਪਰਵਸ੍ਤੁ ਕਰੀਜੈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਪਰ–ਵਸ੍ਤੁ. ਪਰਾਈ ਚੀਜ਼.

ਪਰਵਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਬਤ.

ਪਰਵਦਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ. "ਪਰਵਦਗਾਰੁ ਅਪਾਰ ਅਗਮ ਬੇਅੰਤ ਤੂੰ."

ਪਰਵਦਿਗਾਰ (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਪਰਵਦਗਾਰੁ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਿਤ ਅਨੇਕ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ) "ਨਾਉ ਪਰਵਦਿਗਾਰ ਦਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ਪ)

ਪਰਵਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਪਾਲਕ. ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਯੌਗਿਕ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਗ਼ਰੀਬਪਰਵਰ ਆਦਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਵਰ.

ਪਰਵਰਣੇ. ਵਿ–ਪਰਿਵਰ੍ਣਿਤ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, "ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਦੇਹੁਰੇ ਪੂਜਾ ਪਰਵਰਣੇ." (ਭਾਗੁ)

ਪਰਵਰਦਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ–ਪਾਲਣਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨੀ. ਪਰਵਰੀਦਨ.

ਪਰਵਰਦਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਪਰਵਰਦਹ. ਵਿ–ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕੀਤਾ.

ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਪਰਵਰਿਓ ਵਿ–ਪਰਿਵਰ੍ਤਨ(ਰੂਪਾਂਤਰ) ਹੋਇਆ.

ਪਰਵਰਿਅਉ ਦੂਜੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਪਰਵਰਿਆ ਦੇਖੋ, ਪਰਵਰਿਯਉ। ੨ ਪਰਿਵਾਰਿਤ. ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਓਸੁ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ ਹੈ, ਨਾਮੇ ਪਰਵਰਿਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੩ ਪਰਿਵ੍ਰਿਤ ਹੋਇਆ. ਢਕਿਆ. ਆਛਾਦਨ ਕੀਤਾ। ੪ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕੀਤਾ. ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ.

ਪਰਵਰਿਸ਼. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਲਨ.

ਪਰਵਰਿਯਉ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਰਿਅਉ ੧. "ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਰਵਰੀਦਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਰਦਨ.

ਪਰਵਰ੍ਤਨੁ. ਸ਼੍ਰਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਸਮਝਣਾ। ੨ ਖੋਜ. ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ.

ਪਰਵਾ. ਪੂਵਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਪੜਵਾ. ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ. ਏਕਮ ਤਿਥਿ. "ਪਰਵਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰ." (ਗਉ ਬਿਤੋ ਕਬੀਰ) ੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਤ੍ਰਾਕ੍ਤ. ਸ਼ਕਤਿ। ੪ ਆਰਾਮ। ੫ ਸਬਰ. ਸੰਤੋਖ। ੬ ਤਵੱਜੋ. ਧ੍ਯਾਨ। ੭ ਲੌਜ਼. ਹਾਜਤ। ੮ ਡਰ। ੯ ਪਾਲਨ. ਪਰਵਰਿਸ਼.

ਪਰਵਾਹ. ਦੇਖੋ, ਪੂਵਾਹ. "ਛੁਟਤ ਪਰਵਾਹ ਅਮਿਅ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾ ੭. "ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰ. ਧਾਂਗ. ਪਰਵ ਦਾ ਦਿਨ. ਤ੍ਯੋਹਾਰ.

ਪਰਵਾਜ਼. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਡ੍ਡਾਰੀ. ਸੰ. ਧ੍ਵਾਜ.

ਪਰਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਪਰਵਾਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਿਮਾਣ (ਤੌਲ) ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਵੱਟਾ. "ਪਤਿ ਪਰਵਾਣਾ ਪਿਛੈ ਪਾਈਐ ਤਾ ਨਾਨਕ ਤੋਲਿਆ ਜਾਪੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਪਰਵਾਨਹ ਆਗ੍ਯਾਪਤ੍ਰ. ਹੁਕਮਨਾਮਾ. "ਪਰਵਾਣਾ ਆਇਆ ਹੁਕਮਿ ਪਠਾਇਆ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਆਗ੍ਯਾ ਦਾ ਲੇਖ. "ਕਾਇਆ ਕਾਗਦੁ ਮਨ ਪਰਵਾਣਾ."(ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਜਿਨ੍ ਧੁਰੇ ਪੈਯਾ ਪਰਵਾਣਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੪ ਪਤੈਗਾ. ਭੁਮੱਕੜ। ੫ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਮਾਣਿਕ. ਵਿ–ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. "ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣਾ ਕਰਹਿ ਧਿਙਾਣਾ ਕਲਿ ਲਖਣ ਵੀਚਾਰਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਰਵਾਣੀਕ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਮਾਣਿਕ.

ਪਰਵਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਿਮਾਣ (ਵਜ਼ਨ) ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਵੱਟਾ. "ਅਮੁਲੁ ਤੁਲੁ ਅਮੁਲੁ ਪਰਵਾਨੁ."(ਜਪੁ) ੩ ਵਿ–ਪ੍ਰਾਮਾਣਿਕ. ਮੰਨਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਮਾਨਨੀਯ. "ਪ੍ਰਗਟ ਪੁਰਖ ਪਰਵਾਨੁ ਸਭ ਠਾਈ ਜਾਨੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) "ਨੀਲ ਵਸਤ੍ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਨੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਮਕ੍ਬੂਲ. "ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਪਰਵਾਨੁ ਗਿਰਸਤ ਉਦਾਸਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) ੫ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਿੱਧ. ਭਾਵ–ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਜ਼ਾਹਿਰ. "ਆਪੇ ਹੀ ਗੁਪਤ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਆਪੇ ਹੀ ਪਰਵਾਨੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਪਰਵਾਣੇ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਨੁ ੪. "ਮਰਣ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ, ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੇ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀਆਂ ਮ: ੧)

ਪਰਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਾ. ਅਪਵਾਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵਾਦ.

ਪਰਵਾਨਗੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨਜ਼ੂਰੀ. ਅਨੁਮਤਿ। ੨ ਆਗ੍ਯਾ. "ਗੁਰੁ ਕੀ ਲੈ ਪਰਵਾਨਗੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਰਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਨੁ ੪. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪਰਵਾਨਾ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਗ੍ਯਾਪਤ੍ਰ. ਹੁਕਨਾਮਾ। ੩ ਭੁਮੱਕੜ. ਪਤੈਗਾ। ੪ ਸੰ. ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ. ਸਤ੍ਯ ਠਹਿਰਾਇਆ. "ਮਤਿ ਪਤਿ ਪੂਰੀ ਪੂਰਾ ਪਰਵਾਨਾ, ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਸੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪਰਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਪਰਛਾਹੀਂ. ਪਤਿਛਾਯਾ. "ਜੈਸੇ ਦਰਪਨ ਮਾਹਿ ਬਦਨ ਪਰਵਾਨੀ." (ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਰਵਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਨੁ। ੨ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸ਼ਬੂਤ। ੩ ਨਤੀਜਾ. ਫਲ. "ਇਸ ਪਤੀਆ ਕਾ ਇਹੈ ਪਰਵਾਨੁ। ਸਾਚਿ ਸੀਲਿ ਚਾਲਹੁ ਸੁਲਿਤਾਨ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਰਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵਾਰ. "ਮੰਨੈ ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਪਰਵਾਲ ਸੰ. ਪ੍ਰਵਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੂੰਗਾ. ਵਿਦ੍ਰੁਮ.

ਪਰਵਾਲਾ "ਸੂਇਨੈ ਕਾ ਬਿਰਖ ਪਤ ਪਰਵਾਲਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ਹਰਿ ਵਣਜੀਐ ਹੀਰੇ ਪਰਵਾਲੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਪਰਵਿਦਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ. "ਜਪਿਆ ਪਰਵਿਦਗਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਰਵਿਰਤਿ ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਦ–ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਮਨ ਦੀ ਵਿਹਾਰ

ਪਰਵਿਰਤੀ ਵੱਲ ਲਗਨ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਵਿਰਤਿ ਨਿਰਵਿਰਤਿ ਪਛਾਣੈ." (ਸਿਧਗੋਸ਼ਟਿ) ੨ ਪਰ–ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਰਸਮ ਰੀਤਿ. ਅਨਜਰੀਤਿ. "ਪੁਤ੍ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿਉ ਕਹਿਆ ਮਾਇ। ਪਰਵਿਰਤਿ ਨ ਪੜਹੁ ਰਹੀ ਸਮਝਾਇ."(ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਪਰਾਈ ਆਜੀਵਿਕਾ (ਰੋਜ਼ੀ). ੪ ਸੰ. ਧਕ੍ਰਿਤਿ–ਪਰਿਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਵਾਪਿਸ (ਮੁੜ) ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਰਵੇਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਇਆ ਵੇਸ਼. ਸ੍ਵਾਂਗ. "ਨਟੂਆ ਭੇਖ ਦਿਖਾਵੈ ××× ਸੁਖਹਿ ਨਹੀ ਪਰਵੇਸਾ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਪਹੁਚ. ਰਸਾਈ. ਦਖਲ. "ਪਰਮਾਰਥ ਪਰਵੇਸ ਨਹੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵੇਸ.

ਪਰਵੇਖ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵੇਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵੇਖ. "ਚੰਦ ਮਨੋ ਪਰਵੇਖ ਪਰਸੋ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਪਰਵੇਲ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਈ ਵੇਲ (ਵੱਲ). ਭਾਵ–ਪਰਵੇਲਿ ਪਰਿਸਤ੍ਰੀ. "ਪਰਵੇਲਿ ਨ ਜੋਹਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ) ੨ ਪ੍ਰਬਲਤਾ. "ਪੰਜ ਤੱਤ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਰਵੇਲ ਅੰਤ ਵਿਗੋਵਹੀ." (ਭਾਗੁ) ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ.

ਪਰਵੈਨਿਆ. ਪਰਿ–ਵਿਣੰਤ. ਚੰਗਾ ਤਰਾਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਬਖੂਬੀ ਸਮਝਾਇਆ. "ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਪਰਵੈਨਿਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਪ੍ਰਾਵੀਣਤਾ (ਪ੍ਰਵੀਣਤਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ.

ਪਰਾ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ । ੨ ਉਹ ਵਿਦਯਾ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਾਵੇ. ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ੍ਯਾ. "ਅਥ ਪਰਾ ਯਯਾ ਤਦਕ੍ਸ਼ਰ ਅਧਿਗਮ੍ਯਤੇ." (ਸ਼੍ਰੁਤਿ) ੩ ਵਜ–ਛੁਟਕਾਰਾ। ੪ ਉਲਟਾਪਨ। ੫ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ। ੬ ਤ੍ਯਾਗ। ੭ ਬਹਾਦੁਰੀ। ੮ ਅਨਾਦਰ। ੯ ਵਿ–ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਉੱਤਮ. "ਗੁਰਦੇਵ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਪਰਾ." (ਬਾਵਨ) ੧੦ ਪੜਾ. ਪਿਆ. "ਪਰਾ ਕਰੇਜੈ ਛੋਕ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੧੧ ਪਰਲਾ ਪਾਸਾ. ਪਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਰਾ। ੧੨ ਛਾ ਪੱਰਹ. ਸਫ਼. ਕ਼ਤਾਰ. ਪੰਕ੍ਤਿ. "ਗਜ ਬਾਜਨ ਕੋ ਪਰਾ ਬੰਧਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਰਾਉਠਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਿਸ਼੍ਰੁ ਰੋਟਿਕਾ. ਕਈ ਤਹਿ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰੋਟੀ. ਮੋਣ ਪਾਕੇ ਅਤੇ ਘੀ ਲਾਕੇ ਪਕਾਈਹੋਈ ਰੋਟੀ.

ਪਰਾਇਓ ਵਿ–ਓਪਰਾ. ਬੇਗਾਨਾ. "ਪਰਾਇਆ ਛਿਦ੍ ਅਟਕਲੈ," (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਪਲਾਯਨ ਹੋਇਆ. ਪਲਾਇਆ. ਨੱਠਿਆ. "ਪਰਾਇਓ ਮਨ ਕਾ ਬਿਰਹਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਪਰਾਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਰਾਇਐ. ਪਰਾਏ (ਬੇਗਾਨੇ) ਦੇ. "ਬਾਰਿ ਪਰਾਇਐ ਬੈਸਣਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪਰਾਇਣ. ਵਿ–ਪਰਾਯਣ. ਤਤ੍‌ਪਰ. ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ. "ਜੈਸੀ ਮੁਝ ਕੁਟਿਬ ਪਰਾਇਣ," (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਧਾਰ. ਆਸ਼੍ਰਯ. "ਸਾਕਤ ਕੀ ਉਹ ਪਿੰਡ ਪਰਾਇਣ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਲਾਯਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਾਯਣ.

ਪਰਾਇਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੜਨਾ. ਪੈਣਾ. "ਜਿਸੁ ਭੇਟਤ ਪਾਰਿ ਪਰਾਇਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਪਲਾਯਨ ਕਰਨਾ. ਨੱਠਣਾ. "ਬਡੇ ਗੁਨ ਲੋਭ ਤੇ ਜਾਤ ਪਰਾਈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਪਲਾਯਨ ਹੁੰਦੀ. ਨੱਠਦੀ, ਨੱਠਦੇ. "ਲੋਭ ਨਾਸ ਹੀ ਵਿਘਨ ਪਰਾਈ." (ਨਾਪ੍)

ਪਰਾਇਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਇਣ.

ਪਰਾਈ. ਵਿ–ਓਪਰੀ. ਦੂਸਰੇ ਦੀ. "ਪਰਾਈ ਅਮਾਣ ਕਿਉ ਰਖੀਐ ?" (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩) ੨ ਪਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਯਨ. "ਬਡੇ ਗੁਨ ਲੋਭ ਤੇ ਜਾਤ ਪਰਾਈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਪਰਾਏ. ਵਿ–ਓਪਰੇ. ਦੂਸਰੇ ਦੇ. ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ। ੨ ਪਲਾਏ. ਨੱਠੇ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਯਨ. "ਪਰਾਏ ਪਰਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੫)

ਪਰਾਸਚਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਛਤ.

ਪਰਾਸਰ. ਸੰ. ਪਰਾਸ਼ਰ. ਵਿ–ਦੂਰ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਨਾਮ ਇਸ ਲਈ ਪਰਾਸ਼ਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਖਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਦੂਰ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਵੈਦਿਕ ਰਿਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ ਰਚੇ ਹਨ. ਇਹ ਕਪਲ ਮੁਨਿ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਪੁਲਸ੍ਤ੍ਯ ਕੋਲੋਂ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਲੈਕੇ ਮੈਤ੍ਰੇਯ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸਤ੍ਯਵਤੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦ੍ਵੈਪਾਯਨ (ਵ੍ਯਾਸ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ,ਪਰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਦਾ ਪੋਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. "ਅਤ੍ਰਿ ਪਰਾਸਰ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਬ੍ਯਾਸ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿਤੇ ਮੁਨਿ ਭਾਏ." (ਚੱਤ੍ਰਾਵ)

ਪਰਾਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰ–ਆਸ਼ਾ. ਪਰਾਈ ਆਸ.

ਪਰਾਸੁ. ਡਿੰਗ. ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ) ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਨ (ਮੁਰਦਾ).

ਪਰਾਸ੍ਰ. ਸੰ.ਵਿ–ਜਿੱਤਿਆਹੋਇਆ. ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਾਸ੍ਰਯ ਸੰਗਜਾ–ਪਰ–ਆਸ਼੍ਰਯ. ਪਰਾਇਆ ਆਸਰਾ। ੨ ਪਰਾਧੀਨਤਾ। ੩ ਵਿ–ਪਰਾਧੀਨ. ਪਰਾਏ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਪਰਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਿਰਾਹਨ.

ਪਰਾਹੀ. ਪਲਾਯਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨੱਠਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ–ਨਸ੍ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਿਗੜਦਾ ਹੈ. "ਜਿੰਹਕੇ ਪਰਸੇ ਪਰਲੋਕ ਪਰਾਹੀ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਪਰਾਹੁਣਾ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਹੁਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਘੁਣ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਪ੍ਰਘੁਣੈਂ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ, ਅਤਿਥਿ. ਮਿਹਮਾਨ. "ਭਲਕੈ ਉਠਿ ਪਰਾਹੁਣਾ ਮੈਡੈ ਘਰਿ ਆਵਉ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਦੇਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਰਾਹੁਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪਰਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੜ੍ਗ. ਤਲਵਾਰ। ੨ ਮਨੁ ਅਤੇ ਸ਼ੰਖ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਦੇ ਵ੍ਰਤ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਾਕ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਕ.

ਪਰਾਕਉ ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਹੁਮਲਾ. ਧਾਵਾ। ੩ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੪ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰ੍ਥ. ਉੱਦਮ. "ਰਹੈ ਪਰਾਕਉ ਭਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਪਹਿਰੇ ਮ: ੧) ਉੱਦਮ ਅਤੇ ਬਲ ਰਹਿਗਿਆ. "ਜੋਰਿ ਪਰਾਕ੍ਰਮਿ ਜੀਅਦੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ. ਵਿ–ਪਰਾਕ੍ਰਮਿਨ੍. ਬਲਵਾਨ। ੨ ਉੱਦਮੀ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰ੍ਥੀ.

ਪਰਾਕ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰ–ਕਿਰਤ. ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਟਹਿਲ. ਦੂਜੇ ਦਾ ਕ੍ਰਿਤ੍ਰ. "ਸ਼ੂਦ੍ ਸਬਦੋ ਪਰਾਕ੍ਰਿਤਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ.

ਪਰਾਖਹਿ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਰਖਦਾ ਹੈ. ਪਰਖਿਆ."ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹੀਰੁ ਪਰਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) "ਆਪੇ ਦਾਨਾ ਸਚੁ ਪਰਾਖੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਰਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲ ਦੀ ਬਰੀਕ ਅੰਦਰਲੀ ਤਰੀਆਂ ਉੱਪਰਦੀ ਮਿੱਠੀ ਰਜ (ਧੂੜੀ). Pollen.ਇਹ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਮਣੀ (ਵੀਰਯ) ਹੈ. ਭੌਰੇ, ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਆਦਿ, ਅਥਵਾ ਹਵਾ, ਜਦ ਇਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਦੇ ਨਰ ਅਤੇ ਮਦੀਨ ਹਿੱਸੇ (Stamens and Pistil) ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਫਲ ਅਤੇ ਬੀਜ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ."ਪਾਂਸ਼ੁ ਪਰਾਗ ਸੀ ਸੋਹਤ ਸੁੰਦਰ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਧੂਲਿ. ਰਜ. ਧੂੜ। ੩ ਚੰਦਨ ਕਪੂਰ ਆਦਿ ਦੇ ਚੂਰਣ ਦਾ ਵਟਣਾ। ੪ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਸ਼ੁਹਰਤ। ੫ ਆਪਣੀਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗਮਨ (ਵਿਚਰਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਪਰਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰਤਾ. "ਮਾਂਗਨਿ ਮਾਂਗ ਤ ਏਕਹਿ ਮਾਂਗ। ਨਾਨਕ ਜਾਤੇ ਪਰਹਿ ਪਰਾਗ." (ਬਾਵਨ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਪੱਲੇ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰਤਾ ਪਵੇ। ੬ ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੀਰਥ ਲਈ ਭੀ ਪਰਾਗ ਸ਼ਬਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਪਰਾਗਕੇਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪਤਲੇ ਲੰਮੇ ਸੂਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਪਰਾਗ(ਮਿੱਠੀ ਰਜ)ਲਿਪਟੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਮਾਦਾ ਫੁੱਲ ਗਰਭ ਧਾਰਦੇ ਹਨ.

ਪਰਾਗਾ. ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਕੜ੍ਹੀਆਲਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਛਿੱਬਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ,ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਗੋਤਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.ਇਸ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਹੋਰਨਾ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਬਣਾਇਆ.. ਭਾਈ ਪਰਾਗਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧਰਮਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਇਆ, ਯਥਾ–"ਜੈਤ ਸੋ ਪਰਾਗਾ ਧੀਰ ਪੈੜਾ ਜੰਗ ਆਯੋ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਸ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਧਰਮਵੀਰ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ–ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ,* ਸਤੀਦਾਸ, ਜਤੀਦਾਸ ਅਤੇ ਸਖੀਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਮਤੀਦਾਸ.

ਪਰਾਗੀਦਾ. ਛਾ ਵਿ–ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ. ਖੇਰੂਖੇਰੂ. ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਾਂਙਮੁਖ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਮੁਖ. ਜਿਸ ਨੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰਲਿਆ ਹੈ। ੨ ਭਗੋੜਾ। ੩ ਵਿਰੁੱਧ. ਖ਼ਿਲਾਫ਼। ੪ ਪਿੱਠ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦੀਵਾਨ, ਜੋ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਪਰਾਚੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਚੀ.

ਪਰਾਛਤ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿੱਤ.ਸੰਗਜਾ–ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਕਰਮ. ਪ੍ਰਾਯ: (ਤਪ) ਚਿੱਤ (ਨਿਸ਼੍ਚਯ). ਤਪ ਅਤੇ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿੱਤ ਹੈ। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਪ (ਦੋਸ਼) ਲਈ ਭੀ ਪਰਾਛਤ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਲਈ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿੱਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. "ਸਗਲ ਪਰਾਛਤ ਲਾਥੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪਰਾਜਯ ਸੰਗਜਾ–ਹਾਰ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ.

ਪਰਾਜੈ

ਪਰਾਦੇ. ਪਰਲੇ ਢਾਹੋ. ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ. ਪਾਰ. "ਭਉ ਦੁਤਰੁ ਤਾਰਿ ਪਰਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੁਸ੍ਤਰ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰਕੇ ਦੂਜੇ ਢਾਹੋ ਪਹੁਚਾਦਿੰਤੇ.

ਪਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪਿਰਾਣਿ ਅਤੇ ਪਿਰਾਣੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣ.

ਪਰਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜੈਦ ਪਰਾਣਾ ਅਤੇ ਪਿਰਾਣਾ.

ਪਰਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣੀ. ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਜੀਵ. "ਪੂਰੈ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਪਰਾਣੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਪਰਿਗਸ਼ਾਤ ਹੋਈ. ਪਰਿ–ਮਾਣੀ। ੩ ਪਸ਼ੂ ਪੋ੍ਰਣ ਲੋਈ ਜਿਸ ਸੋਟੀ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲੋੱਹੇ ਦੀ ਅਣੀ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ. ਆਰਦਾਰ ਸੋਟੀ.

ਪਰਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਤ੍ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਚੌੜਾ ਚਪੇਤਲਾ ਬਰਤਨ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਟਾ ਗੁੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰੈ ਪਰਾਤਿ। ੩ ਪ੍ਰਾਤ (ਸ੍ਰਾਨ੍) ਸਵੇਰਾ. ਪ੍ਰਭਾਤ। ੪ ਪਲਾਤ. ਪਲਾਯਨ ਹੁੰਦਾ. ਨਠਦਾ. "ਮਹਾਕਾਲ ਪਿਖ ਦੈਤ ਪਰਾਤ." (ਸਲੋਹ)

ਪਰਾਂਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਪਰਾਂਤ. ਪਿੱਛੋਂ. ਮਗਰੋਂ. "ਮਰੈ ਪਰਾਂਤ ਚੁਰੇਲ ਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੧) ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਚੁਰੇਲ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਨ੍ਤ. ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਪਰਮ ਅੰਤ. ਸਮਾਪ੍ਤੀ। ੩ ਮੋਕ.

ਪਰਾਤਉ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਤਾ.

ਪਰਾਤਮ ਸੰ. ਪਰਾਤ੍ਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਮਾਤਮਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਆਤਮੁ ਚੀਨਿ ਪਰਾਤਮੁ ਚੀਨਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਆਤਮਾ ਜੀਵ, ਪਰਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ.

ਪਰਾਤਾ. ਵਿ–ਪਰਿ–ਰਤ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਪ੍ਰੀਤਿਵਾਨ ਹੋਇਆ. "ਨਾਨਕ ਗੁਰਚਰਣਿ ਪਰਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ. "ਜਿਉ ਕੁੰਡੀ ਮੀਨ ਪਰਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੧)

ਪਰਾਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਤ: ਸਵੇਰੇ. ਤੜਕੇ। ੨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੇ. ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ."ਛਡਾਇਲੀਓ ਮਹਾ ਬਲੀ ਤੇ ਅਪਨੇ ਚਰਨ ਪਰਾਤਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਰਾਤੀ. ਵਿ–ਪਰਿ–ਰਤ ਹੋਈ. ਪ੍ਰੇਮਵਾਨ ਹੋਈ. "ਗੁਰੁ ਪੂਰੋ ਕੀ ਓਟ ਪਰਾਤੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਪੜਤੀ. ਪੈਂਦੀ.

ਪਰਾਤੇ. ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ. "ਤਿਨ ਸਾਧੂਚਰਣ ਲੈ ਰਿਦੈ ਪਰਾਤੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਪਰਤੇ. ਪੜਤੇ. ਪੈਂਦੇ. "ਤੇ ਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰਾਤੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਰਾਤੋ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਤਾ. "ਨਾਨਕ ਗੁਰਸਬਦਿ ਪਰਾਤੋ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਰਾਂਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਿਬੰਧਨ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਡੋਰਾ.

ਪਰਾਧ. ਸੰਗਜਾ–ਅਪਰਾਧ. ਦੋਸ਼. ਗੁਨਾਹ. "ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੈ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਪਰਾਧੀ. ਵਿ–ਅਪਰਾਧੀ (ਅਪਰਾਧਿਨ੍) ਦੋਸ਼ੀ. ਗੁਨਹਗਾਰ. "ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ ਤਰਿਆ ਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪਰਾਧੀਨ. ਵਿ–ਪਰਵਸ਼. ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ.

ਪਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣ। ੨ ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ. "ਅਗਨਿ ਮਾਹਿ ਹੋਮਤ ਪਰਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੀਵ. "ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਪਰਾਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਪੜਾ. ਪਿਆ. "ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਤੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਰਿ ਪਰਾਨ.'' (ਪ੍ਰਭਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) ੫ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਣ। ੬ ਦੇਖੋ, ਪਰੱਨ। ੭ ਦੇਖੋ, ਪਰਨੈ.

ਪਰਾਨਹਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਨਿਹਾਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣਹਾ.

ਪਰਾਨਥ. ਪੜਤਾ ਹੈ. ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ''ਜੋ ਸੁਨੈ ਸੋ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਥ.'' (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਪਰਾਨਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਣਪਤਿ. ਆਤਮਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਪਰਾਨਾ. ਪਲਾਯਨ ਹੋਇਆ. ਨੱਠਿਆ. ''ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਪਰਾਨਾ.'' (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਦੂਰ ਜਾਪਿਆ। ੨ ਪੜਾ. ਪੈਗਿਆ. ''ਸੁਆਮੀ ਸਿਮਰਤ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਾ.'' (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰਯਾਣ. ਯਾਤ੍ਰਾ. ''ਆਸ ਅੰਦੇਸਾ ਬੈਧਿ ਪਰਾਨਾ। ਮਹਲ ਨ ਪਾਵੈ ਫਿਰਤ ਬਿਗਾਨਾ.'' (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ਆਸਾ ਅਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਜੀਵ ਦੀ ਪਰਮਾਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ (ਰੋਕ) ਹੈ। ੪ ਪਾਰੀ–ਯਾਨ. ਪਾਰੀ (ਸਮੁੰਦਰ) ਤਰਣ ਦੀ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ), ਜਹਾਜ. ''ਹਰਿ ਹਰਿ ਤਾਰਿ ਪਰਾਨਾ.'' (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਪਰਾਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੀਵ. ''ਬਾਲਕ ਬਿਰਧ ਨ ਸੁਰਤਿ ਪਰਾਨਿ.'' (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਰਾਨਿਹਾਂ. ਪੈਗਿਆ ਹਾਂ. ਪੜਾ ਹੂੰ. ''ਭੈ ਪਾਵਕ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਿਹਾਂ.'' (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਰਾਨੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਪਰਾਨੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਉਡਾਉਣਾ.

ਪਰਾਨੇ. ਪਲਾਯਨ ਹੋਏ. ਨੱਠੇ. ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੇ ਪ੍ਰਯਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਪਏ. ਪੜੇ. ''ਤੇ ਭੁਵਜਲ ਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨੈ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਹੋਏ. ਭਏ. ''ਕਵਚ ਭੇਦ ਸਰ ਪਾਰ ਪਰਾਨੈ.'' (ਸਲੋਹ)

ਪਰਾਨੈ. ਪ੍ਰਮਾਨੈ. ਪ੍ਰਮਾਣ (ਅਨੁਮਾਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ''ਜੋ ਹੋਵਨ ਸੋ ਦੂਰਿ ਪਰਾਨੈ.'' (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਾਨੇ. ਪਲਾਯਨ ਹੋਇਆ. ਨੱਠਿਆ। ੨ ਪਿਆ. ਪੜਾ। ੩ ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਨੈ.

ਪਰੱਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਯਾਨ. ਪਰਾਇਆ ਅੰਨ.

ਪਰਾਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ। ੨ ਵਿ–ਪਰ–ਆਪੱਤਿ. ਜੋ ਵਿਪਦਾ ਅਤੇ ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ''ਅਚਰਜ ਸੁਨਿਓ ਪਰਾਪਤਿ ਭੇਟੁਲੇ.'' (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਰਾਪੂਰਬਲਾ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਪੂਰੇ ਕਾਲ ਦਾ. ਮੁੱਢ ਦਾ. ਆਦਿ ਕਾਲ ਦਾ. ''ਮਤਿ ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਪਰਾਪੂਰਬਲਾ.'' (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪਰਾਪੂਰਬਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ. ਮੁੱਢ ਤੋਂ. ''ਪਰਾਪੂਰਬਿ ਜਿਸਹਿ ਲਿਖਿਆ.'' (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਰਾਪੂਰਬੇਣ. ਮੁੱਢਲੇ ਕਰਕੇ. ''ਦਾਨੰ ਪਰਾਪੂਰਬੇਣ ਭੁਚੈਤੈ ਮਹੀਪਤਹ.'' (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪਰਾਭਯ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਭਵ. ਨਿਰਾਦਰ. ਤਿਰਸਕਾਰ.
ਪਰਾਭਵ ''ਇਛਸਿ ਜਮਾਦਿ ਪਰਾਭਯੰ.'' (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੨ ਪਰਾਜਯ. ਹਾਰ। ੩ ਵਿਨਾਸ਼.

ਪਰਾਮਰਸ. (ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਸ਼ ਧਾ) ਸੰ. ਪਰਾਮਰ੍ਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਚਾਰ ਚਿੰਤਨ. ਧ੍ਯਾਨ। ੨ ਪਕੜਨਾ. ਫੜਨਾ। ੩ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ. ਯਾਦ. ਚੇਤਾ। ੪ ਯੁਕ੍ਤਿ. ਦਲੀਲ। ੫ ਸਲਾਹ. ਮਸ਼ਵਰਾ.

ਪਰਾਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਙ੍ਮੁਖ. ''ਸਮੁਖ ਪਰਾਮੁਖ ਕਬਿ ਵਿਚਰੰਤੇ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਰਾਯਣ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਇਣ.

ਪਰਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਇਆ.

ਪਰਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਲਾ ਪਾਰ. ਉਰਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ। ੨ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਲ. ਪਰ–ਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਰਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਾਲ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਾਯਦਾਰ.

ਪਰਾਰਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰ–ਅਰ੍ਥ. ਦੂਜੇ ਦਾ ਕੰਮ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਉਪਕਾਰ। ੨ ਵਿ–ਪਰ–ਨਿਮਿੱਤ. ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਵਾਸਤੇ ਹੋਵੇ.

ਪਰਾਰਧ. ਸੰ. ਯਾਰ੍ਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਅੱਧਾ ਕਾਲ। ੨ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ–
੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦. ਏਕੇ ਉੱਪਰ ਸਤਾਰਾਂ ਬਿੰਦੀਆਂ। ੩ ਚੰਦਨ। ੪ ਕੇਸਰ.

ਪਰਾਰਾ. ਵਿ–ਪਰਾਲੀ(ਧਾਨਾਂ ਦੇ ਫੂਸ)ਦਾ. ''ਕਾਹੂ ਗਰੀ ਗੋਦਰੀ ਨਾਹੀ, ਕਾਹੂ ਖਾਨ ਪਰਾਰਾ.'' (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਕਿਸੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਹੋਈ ਗੋਦੜੀ ਭੀ ਨਹੀਂ,ਕਿਸੇ ਦਾ ਘਰ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਫੂਸ ਦੀ ਝੁੱਗੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਲ.

ਪਰਾਰਿ. ਸੰ. ਵਜ–ਵੀਤੇ ਹੋਏ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ. ਪਰ ਸੰਵਤ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ.

ਪਰਾਰੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ. ਪਰੇ. ਦੂਰ. ''ਤੁਜ ਸਾਕਤ ਪਰੇ ਪਰਾਰੇ.'' (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਭਾਵ– ਅਤ੍ਯੰਤ ਪਰੇ.

ਪਰਾਲ. ਸੰ. ਪਲਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਨਾਂ ਦਾ ਫੂਸ. ਪਰਾਲੀ। ੨ ਭਾਵ–ਫਲ ਰਹਿਤ. ਅਸਾਰ. ''ਛੋਡਿ ਜਾਹਿ ਸੇ ਕਰਹਿ ਪਰਾਲ.'' (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਰਾਲਬਧ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਰਬਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਹ ਦੇ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮ. ਜਿਸ ਕਰਮ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੇਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਪਰਾਲਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖੋ, ਪਰਾਲ. ''ਰੋਵਣ ਵਾਲੇ
ਪਰਾਲੀ ਜੇਤੜੇ ਸਭਿ ਬੈਨਹਿ ਪੰਛ ਪਰਾਲਿ.'' (ਸ੍ਰੀ
ਪਰਾਲੁ ਮ: ੧) ''ਛਿਜੈ ਕਾਇਆ ਹੋਇ ਪਰਾਲੁ.'' (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ''ਮਨਮੁਖ ਥੀਏ ਪਰਾਲੀ.'' (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਪਰਾਵਉ ਪਓ. ਪੜੇ. ''ਭਵਸਾਰਰ ਤੇ ਪਾਰ
ਪਰਾਵਹੁ ਪਰਾਵਹੁ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ. ਪਾਓ. ''ਅਉਗੁਣ ਛੋਡਹੁ ਗੁਣ ਕਰਹੁ, ਐਸੇ ਤਤੁ ਪਰਾਵਉ.'' (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਪਲਾਯਨ ਕਰੋ. ਨੱਠੋ. ''ਸਭੈ ਜੰਗ ਤੇ ਅਬੈ ਪਰਾਵਹੁ.'' (ਸਲੋਹ)

ਪਰਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਪਲਾਯਨ. ਦੌੜਨਾ. ''ਕਿਹ ਭ੍ਰਾਂਤ ਪਰਾਵਤ ਹੋਂ ਬਲ ਹਾਰੇ ?''(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪੜ੍ਹਵਾਉਣਾ. ''ਨਿਜ ਪਰਦ ਪਰਾਵਨ ਚਾਹਹੀ.'' (ਨਾਪ੍) ਆਪਣਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਪੜ੍ਹਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਾਵਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. ''ਪਰਮ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ.'' (ਨਾਪ੍) ੨ ਅਗਲਾ ਪਿਛਲਾ। ੩ ਉਚ ਨੀਚ. ਆਦਿ ਅੰਤ.

ਪਰਾਵੈ. ਪੜਤਾ ਹੈ. ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ''ਬਾਹਰਿ ਜਾਤਉ ਉਲਟਿ ਪਰਾਵੈ.'' (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪਲਾਵੈ.ਪਲਾਯਨ ਹੁੰਦਾ (ਨੱਠਦਾ) ਹੈ.

ਪਰਾਵ੍ਰਿਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪੁਰੁਸ਼। ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਤਪਬਲ ਨਾਲ ਪਾਪ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਰਿਖੀ.ਮੁਨਿ.

ਪਰਿ. ਉਪ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਲਗਕੇ ਅੱਗੇ-ਲਿਖੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ:–
ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. (ਚੁਫੇਰੇ), ਜੈਸੇ–ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ.
੨ ਸੰਪੂਰਨ ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ, ਜੈਸੇ–ਪਰਿਪੂਰ੍ਣ.
੩ ਅਤਿਸ਼ਯ. ਜੈਸੇ–ਪਰਿਚਪਲ.
੪ ਦੋਸ਼ ਕਥਨ. ਜੈਸੇ–ਪਰਿਵਾਦ.
੫ ਨਿਯਮ. ਕ੍ਰਮ. ਜੈਸੇ–ਪਰਿਛੇਦ ਆਦਿ.
੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਤੇ. ਉੱਪਰ. ''ਹਾਟ ਪਰਿ ਆਲਾ.'' (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਦੇਖੋ, ਊਪਰਿ ਹਾਟੁ.

ਪਰਿਆ. ਪੜਿਆ. ਪਿਆ. ''ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿਜੀਉ ਪਰਿਆ.'' (ਸੋਦਰੁ)

ਪਰਿਆਇ. ਦੇਖੋ, ਪਰਯਾਯ.

ਪਰਿਸ਼੍ਰਮ੍. ਵਿ–ਬਾਕੀ. ਬਚਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ਼ੀਬ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆਹੋਇਆ ਜ਼ਮੀਮਾ. ਤਿਤੁੱਮਾ. Appendix. ਪਰਿਸ਼੍ਰਮ੍.

ਪਰਿਸ਼ੋਧਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕ਼ਰਜ਼ ਦੀ ਬੇਬਾਕੀ.

ਪਰਿਸੰਖ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਠਹਿਰਾਉਣਾ, ''ਪਰਿਸੰਖ੍ਯਾ'' ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.
ਇਕ ਬਲ ਵਰਜ ਦੁਤਿਯ ਥਲ ਮਾਹੀਂ,
ਕਛੁ ਠਹਿਰਾਯ ਪ੍ਰਸੰਖਯਾ ਗਾਈ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਘੋਰੇ ਹਾਥੀ ਚਿਤ੍ਰਨ ਕੇ ਰਹੈ ਚਿਤ੍ਰਸਾਰੀ ਮਾਝ
ਰਾਮ ਕੇ ਜਨਮ ਰਹਜੈ ਦਾਮ ਦਫਤਰ ਮੇ.
(ਰਘੁਨਾਥ ਕਵਿ)

ਸੁਰਤਾਈ ਆਂਧਰੇ ਮੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾਈ ਪਾਹਨ ਮੇ,
ਨਾਸਿਕਾ ਚਨਾਨ ਮਧਜ ਨੈਨ ਰਹਜੈ ਹਾਟ ਮੇਂ,
ਧਮੰ ਰਹਜੈ ਪੋਥਿਨ ਵਡਾਈ ਰਹੀ ਵ੍ਰਿਕ੍ਸ਼ਨ ਮੇ,
ਬੰਧ ਪੁਪਾ ਪਾਤਨ ਮੇ ਪਾਨੀ ਰਹਜੈ ਘਾਟ ਮੇ,
ਯਹ ਕਲਿਕਾਲ ਨੇ ਬਿਹਾਲ ਕਿਯੋ ਸਭ ਜਗ
''ਨਾਯਕ''ਸੁ ਕਵਿ ਕੈਸੀ ਬਨੀ ਹੈ ਕੁਠਾਟ ਮੇ,
ਰਜ ਰਹੀ ਪੰਥਨ ਰਜਾਈ ਰਹੀ ਸ਼ੀਤਕਾਲ
ਰਾਜਾ ਭਯੋ ਨਾਈ ਅਰੁ ਰਾਈ ਗਈ ਭਾਟ ਮੇ.
(ਨਾਯਕ ਕਵਿ)

(ਅ) ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਦਾ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਠਹਿਰਾਉਣਾ, ''ਪਰਿਸੰਖ੍ਯਾ'' ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁਤੈ ਧਨਿ ਖਾਟੇ,
ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਪੋਖੇ ਨਿਰਤਿ ਨਾਟੇ,
ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁ ਦੇਸ ਕਮਾਏ,
ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਹਰਿਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ.
(ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨਹ ਸੀਤਲੰ ਚੰਦ੍ਰਦੇਵਹ, ਨਹ ਸੀਤਲੰ ਭ੍ਰਾਵਨਚੰਦਨਹ,
ਨਹ ਸੀਤਲੰ ਸੀਤ ਰੁਤੇਣ,ਨਾਨਕ ਸੀਤਲੰ ਸਾਧ ਸ੍ਰਜਨਹ.
(ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹੋਤ ਸੁਖ ਜਨ ਮੈ ਨ ਬਨ ਮੈ ਨ ਧਨ ਮੈ ਨ
ਜਪ ਮੈ ਨ ਤਪ ਮੈ ਨ ਤੀਰਥ ਮੈ ਨ੍ਯਾਇਐ,
ਭੋਗ ਮੈ ਨ ਜੋਗ ਮੈ ਸੰਜੋਗ ਮੈ ਵਿਜੋਗ ਮੈ ਨ
ਦੇਸ਼ ਮੈ ਵਿਦੇਸ਼ ਦਸ਼ੋਦਿਸ਼ਾ ਜੋ ਕ੍ਸ਼ਮਾਇਐ,
ਗ੍ਯਾਨ ਮੈ ਨ ਧ੍ਯਾਨ ਮੈ ਨ ਸ੍ਯਾਨ ਸਨਮਾਨ ਮੈ ਨ
ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਮੈ ਨ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਬਢਾਇਐ,
ਸਾਧਨ ਸਮਾਧਿ ਵ੍ਰਜਾਧਿ ਜਾਨਿਐ ਟਹਲਸਿੰਘ
ਸੁਖ ਹੈ ਵਿਚਾਰ ਮੈ ਵਿਚਾਰੇ ਸ੍ਰਖ ਪਾਇਐ.
(ਅਲੰਕਾਰਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਪਰਿਸ਼੍ਰਮ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਥਕਾਵਟ. ਥਕਾਣ। ੨ ਮਿਹ਼ਨਤ. ਮਸ਼ੱਕਤ.

ਪਰਿਸ਼੍ਰਮੀ. ਵਿ–ਮਿਹ਼ਨਤੀ. ਉੱਦਮੀ.

ਪਰਿਸ੍ਰਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁਇਣਾ. ਰਸਣਾ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਚਸ਼ਮਾ. ਝਰਨਾ। ੩ ਪਾਣੀ ਚੁਇਣ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਵਾਹ.

ਪਰਿਹਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੋਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛੀਨਨਾ। ੨ ਤ੍ਯਾਗ. ਤ੍ਯਜਨਾ। ੩ ਨਿਵਾਰਣ. ਹਟਾਉਣਾ.

ਪਰਿਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਹਰਣ ਕਰਨਾ. ਤ੍ਯਾਗਣਾ। ੨ ਖੋਹਣਾ. ਖਸੋਟਨਾ। ੩ ਹਟਾਉਣਾ. ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਵਰਜਣਾ.

ਪਰਿਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਾ.

ਪਰਿਹਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਸੀ। ੨ ਮਖ਼ੌਲ. ਠੱਠਾ.

ਪਰਿਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤ੍ਯਾਗ। ੩ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ. ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਉਹ ਭੂਮਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਹੱਕ਼ ਹੈ। ੪ ਜੈਤਾ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਧਨ। ੫ ਖੰਡਨ. ਤਰਦੀਦ। ੬ ਅਵਗ੍ਯਾ. ਨਿਰਾਦਰ। ੭ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਰਾਜਸ੍ਥਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਪਰਿਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁਟੰਬ। ੨ ਪਲੰਘ. ਪਯੰਕ। ੩ ਨੌਕਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੪ ਤਿਆਰੀ। ੫ ਕਮਰਬੰਦ। ੬ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਕਹਿਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਯ ਦਾ ਕਥਨ ''ਪਰਿਕਰ'' ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.
ਜਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਸਾਭਿਪ੍ਰਾਯ,
ਪਰਿਕਰ ਭੂਸ਼ਣ ਸੋਇ ਗਨਾਯ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰਾ ਮਿਟਿਗਇਆ
ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਦੀਪਾਇਓ. (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੂਰਜ ਹਰਤ ਹੈ ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਅੰਧਾਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਲਪਤਰੋਵਰ ਜਗਤਗੁਰੁ ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਫਲ ਦੇਤ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਯ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਕਲਪਵ੍ਰਿਕ ਸਾਰਥਕ ਹੋਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਧਕਾਰ ਦੂਰਿ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਫਲ ਦੇਣਾ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਪਰਿਕਰਾਂਕੁਰ. (ਸਹਾਇਕ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਯ ਦਾ ਗੂਢ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਾਲ ਕਥਨ "ਪਰਿਕਰਾਂਕੁਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਸਾਭਿਪ੍ਰਾਯ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਯ ਸੋ ਪਰਿਕਰ ਅੰਕੁਰ ਮਾਨ,
ਵਰਣਤ ਬੁਧ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰ ਗੁੰਥਨ ਕੋ ਮਤ ਜਾਨ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਣੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਭ ਨਰਨ ਕੋ ਅਪਨੇ ਵਸ਼ ਕਰਲੇਤ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਦਾ ਗੂਢ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ ਕਿ ਗੁਣਰੂਪ ਗੁਣ (ਰੱਸੀ) ਨਾਲ ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਲੈਂਦਾ ਹੈ.

ਪਰਿਕ੍ਰਮ / **ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੇ ਪੂਜਨ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਚੱਕਰ ਦੇਣਾ. "ਦੇਵਕੀਲਾਲ ਪਰਿਕ੍ਰਮ ਦੀਨੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਲਈ ਬਣਿਆ ਮਾਰਗ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦਕਿਣ.

ਪਰਿਕਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੨ ਮਰਣ. ਪ੍ਰਾਣਤਜਾਗ.

ਪਰਿਕਿਤ. ਵਿ–ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ।
੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਉੱਤਰਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਅਭਿਮਨਯੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਅਸ਼ੱਥਾਮਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਆ; ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਪਰਿਕਿਤ ਹੋਇਆ.

ਜਦ ਯੁਧਿਸ਼੍ਰਿਰ ਰਾਜ ਤਜਾਗਕੇ ਹਿਮਾਲਯ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਤਦ ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸ਼ਥ ਦਾ ਰਾਜਾ ਪਰਿਕਿਤ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇਜਯ ਨੇ ਸਰਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਪਮੇਧ ਯਗਜ ਕੀਤਾ ਸੀ।* ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕਿਤ.

ਪਰਿਖਨ. ਸੰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖੋਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਖਾ.

ਪਰਿਖਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖੰਦਕ. ਖਾਈ। ੨ ਕਿਲੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਡੂੰਘਾ ਟੋਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਰਹੇ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਹ ਪਰਿਖਾ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪਰਿਖਾ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਸੌ ਹੱਥ ਅਤੇ ਗਹਿਰਾਈ ਦਸ ਹੱਥ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਪਰਿਗਜਾ. ਸੰ. ਪਰਿਜ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਕਮ ਗਜਾਨ। ੨ ਸੰਸ਼ਯ (ਸ਼ੱਕ) ਰਹਿਤ ਗਜਾਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਗਜਾ.

ਪਰਿਗਜਾਤ. ਸੰ. ਪਰਿਜ਼ਾਤ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਿਨਾ ਸੰਸ਼ਯ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਿਗ੍ਰਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ. ਲੈਣਾ। ੨ ਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੩ ਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹ। ੪ ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁਟੰਬ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀਗ੍ਰਹਣ. ਵਿਆਹ। ੬ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ। ੭ ਕ਼ਸਮ. ਸੌਂਹ। ੮ ਹੱਥ. ਹਸ੍ਤ। ੯ ਫੌਜ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ.

ਪਰਿਘ. ਦੇਖੋ, ਪਰਘ.

ਪਰਿਚਯ. ਦੇਖੋ, ਪਰਚਾ.

ਪਰਿਚਰਯਾ. ਸੰ. ਪਰਿਚਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੇਵਾ। ੨ ਉਪਾਸਨਾ। ੩ ਤੀਮਾਰਦਾਰੀ. ਰੋਗੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ.

ਪਰਿਚਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ– ਸੇਵਾ. ਟਹਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਾਰ.

ਪਰਿਚਾਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੇਵਕ. ਟਹਲੂਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ.

ਪਰਿਚਾਰਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਾਰਿਕਾ.

ਪਰਿਚਿਤ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਿਚਯ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਢੇਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਚਿਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਿਛਦ. ਸੰ. ਪਰਿਚ੍ਛਦ. ਸੰਗਜਾ–ਢੱਕਣ। ੨ ਪੋਸ਼ਾਕ. ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁਟੰਬ.

ਪਰਿਛਾਂਹੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਛਾਂਹੀ.

ਪਰਿਛੇਦ. ਸੰ. ਪਰਿਚ੍ਛੇਦ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਜਾਯ. ਬਾਬ। ੨ ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ. ਭਾਗ.

ਪਰਿਛੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਛਿੰਨ.

ਪਰਿਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ. ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ। ੨ ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਲੋਕ.

ਪਰਿਣਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਰਿ-ਨਤ. ਬਹੁਤ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਰਿਣਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲਕੇ ਹੋਰ ਹੋਗਈ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਦੁੱਧ ਦਾ ਦਹੀਂ। ੩ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਪਚਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਿਣਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ– ਪਰਿ–ਨੀ. ਵਿਆਹ. ਸ਼ਾਦੀ.

ਪਰਿਣਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸਤ੍ਰੀਗ੍ਰਹਣ.

ਪਰਿਣਾਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਨਤੀਜਾ. ਫਲ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜੇ ਉਪਮੇਯ ਦਾ ਕਾਰਜ ਅਭੇਦਰੂਪ ਉਪਮਾਨ ਕਰੇ, ਤਦ "ਪਰਿਣਾਮ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਹੈ ਉਪਮੇਯ ਸਰੂਪ ਜਹਿਂ, ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ ਉਪਮਾਨ,
ਅਲੰਕਾਰ ਪਰਿਣਾਮ ਤਹਿਂ, ਸੁ ਕਵਿ ਕਰਤ ਵਾਖਜਾਨ.
(ਅਲੰਕਾਰਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਨੈਨਕਮਲ ਨਿਰਖੈਂ ਗੁਰਸਿੱਖਨ.
ਇਸ ਥਾਂ ਨੇਤ੍ਰ ਉਪਮੇਯ ਹੈ ਕਮਲ ਉਪਮਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਰਖਣਾ ਉਪਮੇਯ ਦਾ ਕੰਮ, ਕਮਲ ਉਪਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਿਣਾਮਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਂਖਜ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ (ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੋਣ) ਤੋਂ ਜਗਤਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਪਰਿਣਾਮੀ. ਵਿ–ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ (ਪਰਿਣਾਮਿਨ੍). ਜੋ ਇੱਕ ਹ਼ਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹੇ.

ਪਰਿਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰੀ (ਤੀਰ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਵਾਣਵਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਰਿਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਪਰਤਾਪ ੩.

ਪਰਿਤੋਖ. ਸੰ. ਪਰਿਤੋਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੨ ਸੰਤੋਸ਼. ਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿ.

ਪਰਿਤਜਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਛੱਡਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਜਾਗ.

ਪਰਿਤਜਾਗੀ. ਵਿ–ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ. (ਪਰਿਤ੍ਯਾਗਿਨ੍). ਤਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ.

ਪਰਿੰਦ / **ਪਰਿੰਦਾ** ਫ਼ਾ ਪਕੀ. ਪੰਛੀ.

ਪਰਿਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਪਰ ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਪਹਿਰਨਾ. ਵਸਤ੍ਰ ਓਢਣਾ.

ਪਰਿਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਲ ਘੇਰੇ ਦੀ ਰੇਖਾ. ਦਾਯਰਾ। ੨ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪਰਿਵੇਸ਼। ੩ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ। ੪ ਪੋਸ਼ਾਕ। ੫ ਯੱਗਕੁੰਡ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਗੱਡੀਹੋਈ ਬਿਰਛ ਦੀ ਟਾਹਣੀ। ੬ ਯੱਗਸ਼ਾਲਾ ਅਤੇ ਰਸੋਈ ਦੇ ਚੌਂਕੇ ਦੀ ਰੇਖਾ (ਲੀਕ) ੭ ਸਮੁੰਦਰ.

ਪਰਿਧੇਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਹਿਰਣ ਯੋਗਜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ. ਪੋਸ਼ਾਕ.

ਪਰਿਪੱਕ / **ਪਰਿਪਕ੍ਵ** ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਕਿਆ (ਪਕ੍ਵ) ਹੋਇਆ। ੨ ਹਜਮ ਹੋਇਆ। ੩ ਵਿਦਜਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ. ਪੂਰਾ ਉਸ੍ਰਾਦ (ਤਾਕ).

ਪਰਿਪਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਪਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਪਾ.

ਪਰਿਪਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਜਮ ਹੋਣਾ। ੩ ਪ੍ਰਵੀਣਤਾ. ਉਸ੍ਰਾਦੀ। ੪ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ.

ਪਰਿਪਾਂਚਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਪਾਂਚਲਿਕਾ. ਬਿਜਲੀ. ਵਿਦਜੁਤ. "ਪਰਿਪਾਂਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਛਬੀਲਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਗਜਾਨੀ ਇਉਂ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨੰ– "ਪਰਪਾ ਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਛਬੀਲਾ." ਦੇਖੋ, ਪਰਪਾ ੧.

ਪਰਿਪਾਟੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਮ. ਸਿਲਸਿਲਾ। ੨ ਰੀਤਿ. ਤ਼ਰੀਕ਼ਾ। ੩ ਨਿਯਮ.

ਪਰਿਪਾਲਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਾਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰਕਾ.

ਪਰਿਪੁਲਤ. ਸੰ. ਪਰਿਪ੍ਲੁਤ. ਵਿ–ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਜਲ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ। ੨ ਗਿੱਲਾ. ਭਿੱਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਤਰ. "ਜਲ ਪਰਿਪੁਲਤ ਵਿਲੋਚਨ ਕੀਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਰਿਪੂਰਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਰਿਪੂਰਣੰ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪੂਰਣ ਰੱਜਿਆ। ੩ ਪੂਰਾ(ਖ਼ਤਮ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੪ ਸਾਰੇ ਵਜਾਪਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਿਫੁੱਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਿਭਗਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਭਗ੍ਰ (ਭੱਜਿਆ) ਹੋਇਆ. ਟੁੱਟਿਆ ਫੁੱਟਿਆ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਕਲੇਸ਼ ਨਾਲ ਚੂਰ ਚੂਰ ਹੈ.

ਪਰਿਭਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਾਦਰ. ਤਿਰਸਕਾਰ.

ਪਰਿਭਾਖਾ. ਸੰ. ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬੋਲੀ। ੨ ਐਸੀ ਵਜਾਖਜਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੰਸਾ ਨਾ ਰਹੇ। ੩ ਨਿੰਦਾ. ਬਦਨਾਮੀ

ਪਰਿਭੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਭਗਨ.

ਪਰਿਭ੍ਰਮਣ. ਦੇਖੋ, ਪਰਭਵਣੁ.

ਪਰਿਮਰਸ਼. ਸੰ. ਪਰਿਮਸ਼ੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲਗਾਉ. ਸੰਬੰਧ। ੨ ਪੂਰਣ ਵਿਚਾਰ. ਹੱਛੀ ਤਰਾਂ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਾਮਰਸ। ੪ ਸੰ. ਪਰਿਮਸ਼ੰ–ਪਰਿਮਸ਼ੰ. ਈਰਖਾ. ਹਸਦ.

ਪਰਿਮਰਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਦੰਨ ਕਰਨਾ. ਮਲਣਾ. ਮਸਲਣਾ.

ਪਰਿਮਲ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਲ। ੨ ਵਟਣਾ। ੩ ਮੈਥੁਨ. ਇਸਤ੍ਰੀਸੰਗ। ੪ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਪਰਿਮਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੇਰਾ. ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੨ ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ। ੩ ਮਿਣਤੀ. ਮਾਪ. ਨਾਪ। ੪ ਮੁੱਲ. ਕ਼ੀਮਤ। ੫ ਗਿਣਤੀ. ਸੰਖਜਾ। ੬ ਕ਼ੱਦ. ਡੀਲ.

ਪਰਿਮਿਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ। ੨ ਤੋਲ। ੩ ਹੱਦ. ਸੀਮਾ.

ਪਰਿਰੰਭਣ / **ਪਰਿਰੰਭਨ** ਸੰ. ਪਰਿਰਮ੍ਹਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਆਲਿੰਗਨ. "ਪਰਿਰੰਭਨ ਗਰ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਰੰਭ ਧਾ.

ਪਰਿਲਸਤ. ਵਿ–ਪਰਿਲਸਿਤ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ. "ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਪਰਿਲਸਤ ਜੋਤਿ." (ਗਜਾਨ)

ਪਰਿਵਰਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਣ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਜੰਨ (ਹਟਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤਜਾਗ. ਤਜਣਾ। ੩ ਮਾਰਨਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਰਿਵਰਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦਲਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਘੁਮਾਉ. ਚੱਕਰ। ੩ ਅਦਲ ਬਦਲ। ੪ ਸਮੇ ਦਾ ਫੇਰ.

ਪਰਿਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਾ. ਹਜਵ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਾਸ੍ਵਵ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਨਿੰਦਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੇਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਣਹੋਣੀ ਗੱਲ ਦੱਸਕੇ ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨੀ "ਨਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੱਚੇ ਔਗੁਣ ਦੱਸਕੇ ਬਦਨਾਮੀ ਫੈਲਾਉਣੀ ਹੈ, ਇਹ "ਪਰਿਵਾਦ" ਹੈ। ੩ ਬਾਜੇ ਨੂੰ ਜ਼ਰਬ ਦੇਣ ਦਾ ਡੱਕਾ ਅਥਵਾ ਛੱਲਾ. ਮਿਜ਼ਰਾਬ (plectrum).

* ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਗਵੰਸ਼ੀ ਤਕਕ ਜਾਤਿ ਨਾਲ ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਰਪਮੇਧ ਦੀ ਕਥਾ ਬਣੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਰਿਵਾਰ. ਸੰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੜਦਾ. ਆਵਰਣ। ੨ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਕੋਸ਼. ਮਯਾਨ. ਨਯਾਮ। ੩ ਕਿਸੇ ਪੁਰੁਸ਼ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਬੰਧੀ. ਕੁਟੰਬ. ਟੱਬਰ। ੪ ਰਾਜੇ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ। ੫ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਰਿਵੇਸ਼.

ਪਰਿਵਾਰਿਤ. ਵਿ–ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਪਰਿਵਾਰਿਤ ਬਹੁ ਜਹਿਂ ਕਹਾਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਰਿਵੇਸ } ਸੰ. ਪਰਿਵੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਘੇਰਾ. ਦਾਯਰਾ।
ਪਰਿਵੇਖ } ੨ ਪਰੋਸਣਾ। ੩ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਗੋਲ ਮੰਡਲ, ਜੋ ਹਲਕੀ ਸਫ਼ੇਦ ਬਦਲੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Halo। ੪ ਸ਼ਹਰ ਦਾ ਕੋਟ.

ਪਰਿਵੇਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਣ ਗਜਾਨ. ਬਿਨਾ ਭ੍ਰਮ ਗਜਾਨ.

ਪਰਿਵ੍ਰਾਜਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਿਵ੍ਰਜ (ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ) ਸੰਨਜਾਸੀ. ਵਿਹੰਗਮਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ, ਕਿੰਤੁ ਸਦਾ ਵਿਚਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਿਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੁਮਾਉ. ਗਰਦਿਸ਼। ੨ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ. ਤਬਾਦਲਾ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਥੋੜੀ ਵਸਤੁ ਦੇਕੇ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਬਹੁਤ ਲੈਣਾ ਜਿਸ ਉਕਤਿ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਇਹ "ਪਰਿਵ੍ਰਿੱਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਵਿਨਿਮਯ" ਭੀ ਹੈ.

ਦੀਬੇ ਤਨਕਹਿਂ ਕੇ ਜਹਾਂ, ਮਿਲੈ ਬਿੱਤ ਬਹੁ ਆਜ,
ਪਰਿਵ੍ਰਿਤ ਭੂਸ਼ਣ ਤਾਹਿ ਕਹਿਂ ਜੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਕਵਿਰਾਜ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਚਰਨਸਰਨ ਗੁਰੁ ਏਕ ਪੈਂਡਾ ਜਾਇ ਚਲ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋਟਿ ਪੈਂਡਾ ਆਗੇਹੋਇ ਲੇਤ ਹੈਂ,
ਏਕ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ਰ,
ਸਿਮਰਨ ਤਾਂਹਿ ਬਾਰੰਬਾਰ ਗੁਰੁ ਹੇਤ ਹੈਂ,
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਕੌਡੀ ਅਗ੍ਰਭਾਗ ਰਾਖੈ,
ਤਾਹਿਂ ਗੁਰੁ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੇਤ ਹੈਂ,

ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਯਾਨਿਧਿ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਬੋਧ
ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਹੈਂ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਲੇਤਹੀ ਅਬੰਦਤਾ ਕੋ ਦੇਤ ਤਿਹ,
ਪ੍ਰੀਤਿ ਲੇਤ ਦੇਤ ਹੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸੁਖਸੇਤ ਹੈਂ,
ਭਾਉ ਉਰ ਲੇਤਹੀ ਪ੍ਰਭਾਉ ਬਡੋ ਦੇਤ ਆਪ
ਨਿਰਗੁਣ ਪਦ ਦੇਤ ਗਨ ਦੋਖ ਲੇਤ ਹੈਂ,
ਥੋਰੀਜੈਸੀ ਭੇਟ ਲੇਤ ਜਮ ਕੀ ਅਭੇਟ ਦੇਤ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਰੁਣਾਨਿਕੇਤ ਹੈਂ,
ਹੰਤਾ ਲੇਤ ਦਾਸਨ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਦੇਤ ਤਿੰਹ
ਮਨ ਲੇਤ ਚਰਨ ਮੈ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਦੇਤ ਹੈਂ.
(ਨਾਪ੍ਰ)

(ਅ) ਬਹੁਤ ਦੇਕੇ ਥੋੜਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਪਰਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤੀਰਥੁ ਤਪੁ ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨੁ,
ਜੇ ਕੋ ਪਾਵੈ ਤਿਲ ਕਾ ਮਾਨੁ. (ਜਪੁ)
ਅਗਨਿ ਤਾਪਨਾ ਜਲ ਮਹਿ ਰਹਿਨੋ,
ਵ੍ਰਤ ਕਰਨੋ ਸੀਤੋਸਨ ਸਹਿਨੋ,
ਊਰਧ ਵਾਹੁ ਅਧੋ ਸਿਰ ਕਰਨਾ,
ਖਰੇ ਹੋਨ ਚਿਰ ਲੋ ਇਕਚਰਨਾ,
ਕਰਮ ਤਾਮਸੀ ਕਰਨ ਦੁਖਾਰੇ, ×××
ਇਨਿ ਮਿਹਨਤ ਬਡ, ਲਘੁ ਫਲ ਪਾਈ.
(ਨਾਪ੍ਰ)

ਪਰੀ. ਪਈ. ਪੜੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਪਰੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਪਰਾਂ (ਪੰਖਾਂ) ਵਾਲਾ. ਪਰਿੰਦਹ. ਪਕੀ. "ਕਿਸੂ ਪਰੀ ਕੇ ਪੰਖਨ ਲਜਾਯੋ."(ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਪੜੀ. ਡਿਗੀ। ੪ ਡਿਗੀ ਹੋਈ. "ਪਰੀ ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ ਪਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੪) ੫ ਫ਼ਾ پری ਪਰਸੋਂ. ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਦਿਨ। ੬ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਕੇਤੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਨਿ."(ਜਪੁ) ਇਸ ਥਾਂ ਪਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ੭ ਅਪਸਰਾ. ਹੂਰ.

ਪਰੀਸਹ } ਪਰੋਸਦਾ ਹੈ. ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾ-
ਪਰੀਸਹਿ } ਰਥ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਸਨ। ੨ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਵੰਡਦਾ ਹੈ. "ਸੰਗਤਿ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ਸਾਚੁ ਪਰੀਸਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਪੜੇਗਾ. ਪਊ. "ਕੈਸੇ ਪਾਰ ਪਰੀਸਹਿ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਸੰ. परिषह. ਸਹਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਰਦਾਸ਼ੂ.

ਪਰੀਸਨ. ਸੰ. ਪਰਿਵੇਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਰੀਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰੋਸਣਾ. ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣੇ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਸਨ.

ਪਰੀਕਕ } ਸੰ. ਪਰਿ–ਈਕ੍. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ
ਪਰੀਕਾ } ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਪਰੀਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਪਰੀਕਿਤ } ਪਰਖਣ ਵਾਲਾ. ਇਮਤਹਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ– ਪਰਖ. ਜਾਂਚ. ਇਮਤਹਾਨ। ੩ ਵਿ–ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਦੇਖਿਆਹੋਇਆ. ਪਰਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਾਂਚਿਆ. ਪੜਤਾਲਿਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਇਮਤਹਾਨ ਕੀਤਾ-ਗਿਆ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਿਤ.

ਪਰੀਖ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰੀਕਾ. ਪਰਖ. ਇਮਤਹਾਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਖਕੇ. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਸਾਚੁ ਪਰੀਖ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਪਰੀਖਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਿਤ ੨.

ਪਰੀਖਿਆ. ਦੇਖੋ ਪਰੀਕਾ. "ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਤਿਸੁ ਸਾਚੁ ਪਰੀਖਿਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰੀਖਜਤ } ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਿਤ ੨. "ਸੁਖਦੇਉ ਪਰੀ-
ਪਰੀਖਜਤੁ } ਖਜਤੁ ਗੁਣ ਰਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਪਰੀਚੈ. ਸੰ. ਪਰਿਚਯ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਨਕਾਰੀ. ਗਜਾਨ. "ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿਨਾਮ ਪਰੀਚੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੪) ੨ ਪਰਿਚਯ ਕੀਜੈ.

ਪਰੀਛਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਿਤ ੨. "ਮਾਨਹੁ ਕਾਲ ਪਰੀ-ਛਤ ਕਉ ਜਮਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਿਧੋਂ ਚਮਕਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸ-ਨਾਵ) "ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਰੀਛਤਹਿਂ ਮਿਲ ਕਿਯੋ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾਨ." (ਗਜਾਨ)

ਪਰੀਛਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬਣਾਈ ਪੋਥੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡਾਲਣਾ ਸਿੱਟਕੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਕੱਢੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪਰੀਛਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕਾ ਅਤੇ ਪਰੀਛਾ ੨.

ਪਰੀਛਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਿਤ ੨ ਅਤੇ ਪਰੀਕਿਤ ੩.

ਪਰੀਠਾ. ਪਰੋਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਸਨ। ੨ ਸੰ. ਪਰਿਤਿਸ੍ਠ. ਪਾਸ ਖੜਾ. ਪ੍ਰਤਸਕ. "ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ ××× ਜਿਨ ਗੁਰਬਚਨ ਸੁਖਾਨੇ ਹੀਅਰੈ, ਤਿਨ ਆਗੈ ਆਣਿ ਪਰੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਪਰਿਸ੍ਠਾ. ਅਦਲ ਬਦਲ. ਪਰਿਵਤੰਨ.

ਪਰੀਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰ. परीत–ਪਰੀੱਤ. ਤੰਗ. ਭੀੜਾ.

ਪਰੀਤਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਮ.

ਪਰੀਤਿ. ਸੰ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਸੁਰਮਾ. ਪੁਸ਼ਪਾਂਜਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਨਾਨਕ ਸਾਈ ਭਲੀ ਪਰੀਤਿ, ਜਿਤੁ ਸਾਹਿਬ ਸੇਤੀ ਪਤਿ ਰਹੈ."(ਮ:੧ ਵਾਰ ਵਡ)

ਪਰੀਤੈ. ਸੰ. ਪਰਿਤ: (परितस्) ਵਜ–ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਸਭ ਤਰਾਂ. "ਪੁਰੋਹਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤ ਪਰੀਤੈ ਵਿਰਤਿ ਮੰਗਾ-ਹੀਂ." (ਭਾਗੁ)

ਪਰੀਦਨ. ਫ਼ਾ پریدن ਕ੍ਰਿ–ਉਡਣਾ. ਪਰਵਾਜ਼ ਕਰਨਾ.

ਪਰੀਧੇ. ਪਰੋਸੇ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਧੇ। ੨ ਪਰੋਸਣ ਵਾਲੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਧੇਯ.

ਪਰੀਬੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਘੁੰਘਰੂਦਾਰ ਭੁਜਬੰਦ.

ਪਰੀਰੁਖ਼ਸਾਰ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਪਰੀ (ਅਪਸਰਾ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੁਖ਼ਸਾਰ (ਚਿਹਰਾ) ਜਿਸ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਖ਼ਸਾਰ.

ਪਰੀਲਾ. ਵਿ–ਅਤਜੰਤ ਪਰੇ। ੨ ਪਰ-ਇਲਾ. ਵਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਅਕਥਜ. "ਨਾਨਕ ਪਰੈ ਪਰੀਲਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਪਰੀਵਾਂ. ਪਵਾਂ. ਪੜਾਂ. "ਹਰਿਰੰਗਿ ਪਾਰਿ ਪਰੀਵਾਂ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਹਰਿਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਵਾਂ.

ਪਰੁ. ਪੜ. ਪੈ. "ਮਨ,ਸਰਨੀ ਪਰੁ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਂਕੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਵਸ਼ਯ. ਜ਼ਰੂਰ. "ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈ ਸੋਈ ਪਰੁ ਕੀਜੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਬਿਨਾ ਸੰਸ਼ਯ. ਨਿ: ਸੰਦੇਹ. "ਜਾਕਾ ਕਾਰਜ ਸੋਈ ਪਰੁ ਜਾਣੈ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰ. ਪਰੰਤੁ. ਲੇਕਿਨ. "ਪੜਹਿ ਮਨਮੁਖ, ਪਰੁ ਬਿਧਿ ਨਹੀ ਜਾਣੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੫ ਸੰ. ਪਰੁ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਵਤ. ਪਹਾੜ। ੬ ਸਮੁੰਦਰ। ੭ ਸ੍ਵਰਗ। ੮ ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ.

ਪਰੁਸ. ਦੇਖੋ, ਪਰੋਸਣਾ. "ਸਪਦ ਪਰੁਸਗੇ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਛੇਤੀ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਗਏ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰੁਖ.

ਪਰੁਖ. ਸੰ. ਪਰੁਸ. ਵਿ–ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ. ਰੁੱਖਾ. "ਹੇਰਤ ਬੋਲਜੋ ਮੁਖ ਤੇ ਪਰੁਖਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪਰੁਖਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੁਖ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਰੁਸਤਾ. ਕਠੋਰਤਾ. ਨਿਰਦਯਤਾ. ਬੇਰਹਮੀ. "ਈਰਖਾ ਪਰੁਖਾ ਛਰ ਆਮਰ-ਖਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਈਰਖਾ, ਨਿਰਦਯਤਾ, ਛਲ, ਕ੍ਰੋਧ। ੩ ਸੰ. ਪਰੁਸ਼ਾ. ਕਾਵਜਰਚਨਾ ਦੀ ਉਹ ਰੀਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ ੜ ਅਤੇ ਦ੍ਵਿਤ੍ਵ ਅੱਖਰ ਬਹੁਤ ਹੋਣ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀਰ, ਰੌਦ੍ਰ ਅਤੇ ਭਯਾਨਕ ਰਸਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ– "ਅਹਿਪ ਹਿਯ ਧੜਕ ਪਿਠ ਕਮਠ ਲੁਠ ਕੜਕ ਉਠ ਖੜਕ ਸੁਨ ਭੜਕ ਹਰ ਬ੍ਰਿਖਭ ਬੰਕਾ." (ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ) "ਡਹ ਡਹਤ ਡਵਰ ਡਮੰਕਿਯੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੪ ਰਾਵੀ ਨਦੀ.

ਪਰੁਲੀ. ਵਿ–ਪ੍ਰਲਯ ਕਰਤਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਅੰਤਕ. "ਧਰਮਰਾਇ ਪਰੁਲੀ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ.

ਪਰੂਰਉ } ਸੰ. पुरूरवस् ਬੁਧ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ
ਪਰੂਰਵ } ਪੋਤਾ,ਜੋ ਇਲਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.
ਪਰੂਰਵਾ } ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪਾਸ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾਨ-ਪੁਰ (ਝੂਸੀ) ਸੀ. ਇਹ ਸਦਾਚਾਰੀ ਅਤੇ ਈਸ਼ਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਦੂਰਬਾ ਪਰੂਰਉ ਅੰਗਰਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)ਦੁਰਵਾਸਾ,ਪੁਰੂਰਵਾ,ਅਤੇ ਅੰਗਿਰਾ.

ਪਰੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੂਰ.ਪਾਰ. ਪਰ। ੨ ਉਸ ਪਾਸੇ। ੩ ਬਾਦ.ਪੀਛੇ। ੪ ਪੜੇ. ਪਏ."ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਰਣਿ ਪਰੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਪਰੇਅ. ਵਿ–ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ.ਮਨ ਵਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ."ਪਰੇਅੰ ਪਵਿਤ੍ਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰ. प्रेयस्. ਪਰਮਪ੍ਰਿਯ. ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ.

ਪਰੇਸ. ਸੰ.ਪਰੇਸ਼.ਪਰ–ਈਸ਼.ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਹਮ.ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਪਰੇਸਾਨ. ਫ਼ਾ پریشان ਪਰੇਸ਼ਾਨ. ਵਿ–ਵਜਾਕੁਲ. ਹੈਰਾਨ. ਉਦਾਸ. "ਕਰ ਮਲਤ ਬਹੁ ਪਰੇਸਾਨ ਭੋ." (ਸਲੋਹ)

ਪਰੇਸਾਨੀ. ਫ਼ਾ پریشانی ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾ-ਕੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ. ਹੈਰਾਨੀ. "ਨਾ ਫਿਰ ਪਰੇਸਾਨੀ ਮਾਹਿ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਪਰੇਕੈ. ਪਰ (ਪੜ)ਏਕੈ(ਇੱਕ ਦੀ)."ਸਰਣਿ ਪਰੇਕੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਰੇਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰੀਕਾ.ਇਮਤਹਾਨ."ਇਲਮ ਪਰੇਖੇਂ ਨਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪਰੇਜ. ਪਰਹੇਜ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਪਰੇਟੇ. ਅਤਿ–ਪਰੇ. ਬਹੁਤ ਦੂਰ। ੨ ਪਲੇਟੇ.ਲਪੇਟੇ. "ਬਿਸਟਾ ਅਸਤਿ ਰਕਤ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮ."(ਆਸਾ ਮ:੫)

ਪਰੇਤ } ਸੰ.ਪ੍ਰੇਤ.ਵਿ–ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਮੋਇਆ
ਪਰੇਤੁ } ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਰਦਾ। ੪ ਭੂਤ. ਜਿੰਨ. "ਮਾਇਆਮੋਹੁ ਪਰੇਤੁ ਹੈ."(ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੫ ਪ੍ਰੇਤਜ.ਪ੍ਰੇਤਪੁਣਾ."ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਿਨ-ਸਿਓ ਮਹਾ ਪਰੇਤ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪਰੇਥਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਗਥਨ. ਪਲੇਥਣ ਗੁੰਨ੍ਹੇਹੋਏ ਆਟੇ ਦੇ ਪੇੜੇ ਨੂੰ ਵੇਲਣ ਵੇਲੇ ਲਾਇਆ ਸੁੱਕਾ ਆਟਾ. ਪੜੇਥਣ. ਧੂੜਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਰੇ ਪਰਾਰੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੂਰ ਅਤੇ ਪਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ. ਭਾਵ–ਬਹੁਤ ਵਿੱਥ ਪੁਰ.

ਪਰੇ ਪਰੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਲਾ.

ਪਰੇਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਮ.

ਪਰੇਯ. ਵਿ–ਮਨ ਵਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ. "ਪਰੇਯੰ ਪਵਿਤ੍ਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਰੇਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਰਣਾ.

ਪਰੇਰੇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰੇਡੇ.ਦੂਰ. "ਮੁਖ ਦੇਖਤ ਅਘ ਜਾਹਿ ਪਰੇਰੈ" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਕਸਮਲਾ ਮਿਟਿਜਾਹਿ ਪਰੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਪਰੇਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਾਵਤ. ਕਬੂਤਰ। ੨ ਪਰਿਦ. ਪੰਛੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾ.

ਪਰੇਵੈ. ਪੜਤਾ ਹੈ, ਪੈਂਦਾ (ਪੈਂਦੀ) ਹੈ. "ਜਤਨ ਕਰਉ ਉਰਝਾਇ ਪਰੇਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਰੈ. ਪੜ੍ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ ਪਰੇ.

ਪਰੈ ਪਰਈਆ. ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਮਨ ਵਾਣੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਰੇ. "ਹਰਿ ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ਪਰੈ ਪਰਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰੈ ਪਰਾਤਿ. ਸੰ.ਪਰਾਪਰਾ–ਪਰਾਤਪਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰੇ ਤੇ ਅਤਿ ਪਰੇ. "ਗੁਨ ਬੇਅੰਤ ××× ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਪਰੈ ਪਰਾਤਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਪਰੈ ਪਰਾਰੇ. ਦੇਖੋ, ਪਰੇ ਪਰਾਰੇ. "ਤਜਿ ਸਾਕਤ ਪਰੈ ਪਰਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰੋ. ਪੜ੍ਹੇ, ਪਓ। ੨ ਪਰਸੋਂ. ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ. "ਪਰੋ, ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲ੍ਹ." (ਸ: ਮ: ੯) ਪਰਸੋਂ, ਅੱਜ ਜਾਂ ਕਲ੍ਹ.

ਪਰੋਇਆ. ਵਿ–ਪ੍ਰੋਤ. ਪਰੋਤਾ ਹੋਇਆ. "ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਪਰੋਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪਰੋਸ. ਦੇਖੋ, ਪਰੋਸਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੜੋਸ.

ਪਰੋਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੜੋਸਨ. ਗਵਾਂਢ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਪਰੋਸਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਖਾਣ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਸਨ.

ਪਰੋਸਨਹਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਰਤਾਵਾ. ਭੋਜਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਪੰਖੇ ਬਿੰਜਨ ਪਰੋਸਨਹਾਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਪਰੋਸਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੋਜਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣਾ. ਪਰੀਹਣਾ.

ਪਰੋਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰੋਸਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਤਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਭੋਜਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਆਹਾਰ ਹੋਵੇ. ਪੱਤਲ ਅਥਵਾ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋਸਿਆ ਹੋਇਆ ਉਤਨਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਅਥਵਾ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ.

ਪਰੋਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪੜੋਸੀ.

ਪਰੋਹਤ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੋਹਿਤ.

ਪਰੋਕ ਸੰ ਯਾਰ. ਵਿ–ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ. ਗੁਪਤ. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ।

ਪਰੋਖ

ਪਰੋਛ ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਣਹਾਜਰੀ. ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੩ ਗਯਾਨੀ. ਆਤਮਤ੍ਰਯ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰੋਛ ਦਾ ਗਯਾਨ ਹੈ.

ਪਰੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ. "ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਨ ਕਛੁ ਪਰੋਜਨ." (ਨਾਪ) ੨ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ,ਪਰੋਜਾ.

ਪਰੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਫੀਰੋਜਾ. "ਚੀਰ ਪਰੋਜਨ ਰਚੇ ਸਰੋਜਾ." (ਨਾਪ) ਫ਼ੀਰੋਜ਼ੇ ਰਤਨ ਚੀਰਕੇ ਕਮਲ ਬਣਾਏ ਹਨ.

ਪਰੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰੋਤ ਕਰਨਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਮਣਕੇ ਅਥਵਾ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਵਿੱਚਦੀਂ ਸੂਈ ਨਾਲ ਡੋਰਾ ਪਾਉਣਾ.

ਪਰੋਤ ਸੰ. ਪ੍ਰੋਤ. ਵਿ–ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ।

ਪਰੋਤਾ ੨ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ ਤਤੁ ਪਰੋਤਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਹਰਿ ਰਖਉ ਕੰਠਿ ਪਰੋਤ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫)

ਪਰੋਪਕਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਪਰ–ਉਪਕਾਰ. ਦੂਜੇ ਦਾ ਭਲਾ. ਦੂਜੇ ਦਾ ਹਿਤ.

ਪਰੋਪਕਾਰੀ. ਯਥਾਕ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਰਾਇਆ ਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪਰੋਬਾਲ. ਛਾ. ਪਰ (ਪੰਖ) ਅਤੇ ਬਾਲ (ਬਾਜ਼ੂ).

ਪਰੋਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੋਣਾ. "ਨਾਉਂ ××× ਮਨ ਮਾਹਿ ਪਰੋਵਣਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਪਰੰ. ਸੰ. ਯਸ. ਵ੍ਯ–ਅਨੰਤਰ. ਪਿੱਛੋਂ। ੨ ਕੇਵਲ. ਫ਼ਕ਼ਤ। ੩ ਸੰਬੰਧ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰਮ.

ਪਰੰਗ. ਉਪਰੰਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਰੰਗ. "ਰੰਗ ਪਰੰਗ ਅਨੇਕ ਨ ਜਾਪਨਿ ਕਰਤਬਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਪਰੰਤਪ. ਸੰ. ਵਿ–ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਜਿਤੇਂਦ੍ਰਿਯ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਤਾਮਣਿ। ੪ ਅਰਜੁਨ.

ਪਰੰਤਿਆਗੀ. ਵਿ–ਪਰਮਤਿਆਗੀ। ੨ ਪਰਿਤਜਾਗੀ (ਪਰਿਤ੍ਯਾਗਿਨ). ਤਜਾਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਰਬ ਦੋਖ ਪਰੰਤਿਆਗੀ." (ਗਾਬਾ)

ਪਰੰਤੁ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਪਰ.ਕਿੰਤੁ. ਲੇਕਿਨ. ਮਗਰ.

ਪਰੰਦ ਛਾ ਅੰਮ ਸੰਗਜਾ–ਪਕੀ. ਪੰਛੀ. ਦੇਖੋ,

ਪਰੰਦਾ ਪਰਿੰਦਾ. "ਪਰੰਦਏ ਨ ਗਿਰਾਹ ਜਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਗੱਠ ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਪਰੰਪਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਲਸਿਲਾ. ਇੱਕ ਪਿੱਛੋਂ ਦੂਜਾ, ਐਸਾ ਕ੍ਰਮ। ੨ ਵੰਸ਼। ੩ ਕਸ੍ਤੂਰੀ. ਮੁਸ਼ਕ.

ਪਰੰਪਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਲਸਿਲਾ । ੨ ਪੁਰਾਣੀ ਚਲੀਆਉਂਦੀ ਪਰਿਪਾਟੀ.

ਪਰਿਅਉ. ਪੜਿਆ. ਪਿਆ. "ਪਰਿਅਉ ਜਾਚਕ ਇਕ ਸਰਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪਰਸੇ ਪਰੇਸੋ. ਪਲਿਆ ਪਲੋਸਿਆ. "ਪਰਸੋ ਪਰੋਸੋ ਸੁਤ ਗ੍ਰਿਹਿ ਦੈਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੪)

ਪਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–੨੪ ਸੈਕੰਡ (second) ਦਾ ਸਮਾ. "ਪਲ ਭੀਤਰਿ ਤਾਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਮਾਸ. ਮਾਂਸ. "ਬਹੁ ਭੂਤ ਪਿਸਾਚਨ ਕਾਕਨ ਭਾਕਨਿ ਤੋਖ ਕਰੈ ਪਲ ਮੈ ਪਲ ਸੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਚਾਰ ਤੋਲਾ ਭਰ ਵਜਨ । ੪ ਤਰਾਜੂ. ਤੁਲਾ । ੫ ਤਰਾਜੂ ਦਾ ਪਲੜਾ। ੬ ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਪਲਕ। ੭ ਮੂਰਖ.

ਪਲਸਾਰ. ਪਲ ਭਰ. ਪਲ ਮਾਤ੍ਰ। ੨ ਪਲ (ਮਾਸ) ਦਾ ਰਸ. ਸ਼ੋਰਵਾ. ਯਖ਼ਨੀ.

ਪਲਕ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਪਪੋਟਾ. "ਮੁਖ ਭੋਖਾਊ ਪਲਕ ਛਡਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਬਰਨੀ. ਅੱਖ ਦੇ ਪਪੋਟੇ ਦੀ ਰੋਮਾਵਲੀ. ਸੰ. ਪਛਮ। ੩ ਪਲ–ਦਿਕ. ਪਲਮਾਤ੍ਰ. "ਸੀਤੜਾ ਮੰਨ ਮੰਝਾਹਿ ਪਲਕ ਨ ਥੀਵੈ ਬਾਹਰਾ." (ਵਾਰ ਸੈਤ)

ਪਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਲਕ ੧. "ਪਲਕਾ ਨ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰਿਅ-ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਗੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪਯੰਕ. ਪਲੰਘ. "ਪਲਕੈ ਨ ਲਗੈਂ ਪਲਕਾ ਪੈ ਪਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੮੦)

ਪਲਕਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲਮਾਤ੍ ਸਮਾਂ। ੨ ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਕਣ. ਅੱਖ ਦਾ ਫੋਰ.

ਪਲਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਮੰਜਾ. ਪੰਘੂੜੀ.

ਪਲੱਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਲੰਗ (ਚਿੱਤੇ) ਦੀ ਲਪਕ. ਚਿੱਤੇ ਵਾਂਙ ਛਾਲ ਮਾਰਨ (ਲਪਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਰਣ ਮੋ ਰਣਧੀਰ ਪਲੱਕਹਿੰਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਪਲਘ. ਦੇਖੋ, ਪਲੰਘ.

ਪਲਚਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਲ–ਅਚਨ. ਮਾਸ ਚੁੰਭਣਾ । ੨ ਚਿਮਟਣਾ. ਚੰਬੜਨਾ । ੩ ਖਚਿਤ ਹੋਣਾ. ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ. ਲੀਪਟ ਹੋਣਾ.

ਪਲਚਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲ (ਮਾਸ) ਚਰਣ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ. ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਜੀਵ। ੨ ਰਾਖਸ਼.

ਪਲਚਾਈ. ਪਲਚਦਾ ਹੈ. ਲੀਪਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਲਚਨਾ. "ਹੋਤੇ ਪਲਚਾਈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਪਲਚਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੀਪਟ ਹੋਕੇ. "ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਪਲਟਨ. ਅੰ. Platoon. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ ਦਾ ਦਸ੍ਤਾ. "ਦੋ ਪਲ੍ਟਨ* ਪਹੁਚੈਂ ਇਸ ਕਾਲ੍ਹਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਇਹ Battalion ਦਾ ਭੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਪਲਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਵਰਤਨ. ਉਲਟਣਾ. ਹੇਠ ਉੱਤੇ ਕਰਨਾ। ੨ ਬਦਲਣਾ। ੩ ਮੁੜਨਾ. ਲੌਟਣਾ। ੪ ਕਿਸੇ ਬਚਨ ਅਥਵਾ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਫਿਰਜਾਣਾ.

ਪਲਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦਲਾ। ੨ ਪਲਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸੁਰਤਾਨ ਲੈਣੀ, ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਤੀਕ ਜਾਕੇ ਫੇਰ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਹੇਠਲੇ ਸੁਰ ਵੱਲ ਪਲਟਣਾ। ੪ ਖੁਰਚਣਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਵੇ ਉੱਪਰੋਂ ਰੋਟੀ ਪਲਟੀ ਜਾਵੇ.

ਪਲਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੌਟਕੇ. ਪਰਤਕੇ. "ਕਈ ਪਲਟਿ ਸੂਰਜ ਸਿਜਦਾ ਕਰਾਇ." (ਅਕਾਲ) ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ (ਪੂਰਵ) ਤੋਂ ਮੁਖ ਪਲਟਕੇ (ਪੱਛਮ ਵੱਲ) ਸਿਜਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਪਲਟਿ ਭਈ ਸਭ ਖੇਹ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਲਤ. ਪਰਤ੍. ਪਰਲੋਕ. "ਹਲਤ ਪਲਤ ਦੁਇ ਲੇਹੁ ਸਵਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਲਿਤ.

ਪਲਤਾ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਪਰਮਾਨੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜੈਰਾਮ, ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਪਤਿ ਇਸੇ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ। ੨ ਚਪਟਾ ਜਿਹਾ ਕਾਗਜ ਦਾ ਪੁਲੰਦਾ.

ਪਲਤਿ. ਪਰਤ੍ (ਪਰਲੋਕ) ਵਿੱਚ. "ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਦੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪਲਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਲੋਕ. "ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਤਿਨੀ ਦੋਵੈ ਗਵਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਪਲਤ ੧.

ਪਲਤੇ. ਦੇਖੋ, ਪਲਿਤ. "ਚਬੈ ਤਤਾ ਲੋਹ ਸਾਰ ਵਿਚਿ ਸੰਘੈ ਪਲਤੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪)

ਪਲਥੀ. ਚੌਕੜੀ ਮਾਰਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗੋਡੇ ਸਮੇਟਕੇ ਚਿੱਤੜਾਂ ਭਾਰ ਬੈਠਣ ਦੀ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਪਲੱਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਥ ਪਲਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਲਾਬਾਜ਼ੀ. ਗਤਕੇਬਾਜ਼ੀ. "ਪਲੱਥੇ ਖਿਲਾਰੀ । ਕਰੈਂ ਘਾਵ ਕਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਵਰਿਸ਼ ਪਾਉਣਾ। ੨ ਗਲਣਾ. ਸੜਨਾ। ੩ ਪਲਿਤ (ਪੁਰਾਣਾ) ਹੋਣਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਝੂਲਾ. ਝੋਰੀ ਨਾਲ ਲਟਕਾਇਆ ਪਲੰਘ. ਪਾਲਣਾ. "ਪਲਨਾ ਪਰ ਪੌਢਾਵਈ." (ਨਾਪ੍)

ਪਲਪੰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲ (ਮਾਸ) ਦਾ ਪੰਕ (ਚਿੱਕੜ). "ਰਕਤ ਬਿੰਦੁ ਕਾ ਗਾਰਾ." ਵੀਰਯ ਅਤੇ ਰਕਤ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪੰਕ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਹ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਪਲਪੰਕਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲਪੰਕ (ਰਕਤ ਬਿੰਦੁ ਦੇ ਗਾਰੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਪਲਪੰਕਜ ਮਹਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰੇ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਪਲ ਪੰਕਜ ਮਹਿ ਨਾਮ ਛਡਾਏ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾਮ ਇਸ ਦੇਹ ਦੇ ਤਜਾਗ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਗਤਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿੰਤੁ ਸ਼ਰੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਦਸ਼ਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨ ਗਯਾਨੀ ਪੰਕਜ ਦਾ ਅਰਥ ਅੱਖ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਮਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪਲਪੰਕਜ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਅੱਖ ਦਾ ਫੋਰਾ. ਨਿਮੇਸ਼. ਨਾਮ ਨਿਮਖ ਵਿੱਚ ਮੁਕ੍ਤਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪਲਫਾ. ਪਲਭਰ. ਕਣਮਾਤ੍ ਸੋਂ. "ਦੇਖ ਸਭ ਜਨ ਕੋ ਹਰਿ ਦੂਰਿ ਕੀਏ ਇਕ ਪਲਫਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਪਲਭਛ. ਪਲ (ਮਾਸ) ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਲਚਰ। ੨ ਸ਼ੇਰ.

ਪਲਭਛ ਨਾਦਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲ (ਮਾਸ) ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ.(ਸਨਆ) ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ ਮਾਂਸ ਖਾਣ ਲਈ ਮੈਦਾਨੇਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਪਲਭਛ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਗਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਆ)

* ਡਾਢੀ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਫ਼ੈ'ਚ ਸ਼ਬਦ ਹਿੰਦੁਸ੍ਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਿਰਤ ਹੋਗਏ ਸਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਲਮ. ਫ਼ਾ پلم ਸੰਗਜਾ–ਮਿੱਟੀ. ਖ਼ਾਕ। ੨ ਜ਼ਖ਼ਮ ਦਾ ਥਾਂ ਸੜਕੇ ਮਿੱਟੀ ਤੁੱਲ ਮੁਰਦਾ ਹੋਜਾਣ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ. Gangrene.

ਪਲਰ / **ਪਲਰਿ** / **ਪਲਰੀ** / **ਪਲਰੁ** ਸੰ. ਪਲਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਣੇ ਰਹਿਤ ਫੂਸ. ਧਾਨ ਆਦਿ ਅੰਨ ਝਾੜਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਤ੍ਰਿਣ ਬਾਕ਼ੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. "ਜਾ ਪਕਾ ਤਾ ਕਟਿਆ ਰਹੀ ਸੁ ਪਲਰਿ ਵਾੜਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ:੧) ੨ ਸੰ. ਪਲਲ. ਪੱਥਰ. "ਰਤਨ ਪਦਾਰਥੁ ਪਲਰਿ ਤਿਆਗੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਪੱਥਰ ਬਦਲੇ ਰਤਨ ਤਿਆਗੈ। ੩ ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ। ੪ ਸਿਵਾਰ. ਕਾਈ। ੫ ਮੈਲ. ਗੰਦਗੀ। ੬ ਦੁੱਧ। ੭ ਤਿਲਕੁੱਟ. ਭੁੱਗਾ। ੮ ਬਲ. ਤਾਕ਼ਤ। ੯ ਲਾਸ਼. ਲੋਥ। ੧੦ ਸਿੰਧੀ. ਵਰਖਾ ਦਾ ਜਲ। ੧੧ ਸੰ. ਪਲ੍ਹਲ. ਸਰੋਵਰ. ਤਾਲ. "ਸੁਖ ਪਲਰਿ ਤਿਆਗਿ ਮਹਾ ਦੁਖ ਪਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) "ਹਰਿ ਸੁਖਪਲਰਿ ਤਿਆਗਿਆ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) ੧੨ ਪਲ (ਤਰਾਜ਼ੂ) ਧਾਰੀ. ਪਲਰੀ. ਵਾਪਾਰੀ. "ਗੁਣ ਕੀ ਸਾਝਿ ਤਿਨ ਸਿਉ ਕਰੀ ਸਭਿ ਅਵਗਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ। ਅਉਗੁਣ ਵਿਕਣਿ ਪਲਰੀ ਜਿਸ ਦੇਇ ਸੁ ਸਚੇ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਸਾਧੂ ਪਲਰੀ (ਵਪਾਰੀ), ਅਵਗੁਣ ਦਾ ਵਿਕ੍ਰਯਣ ਕਰਕੇ (ਭਾਵ ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ) ਗੁਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੧੩ ਪਲਰਨ. ਸੰ. ਪਰਿਹਰਣ. ਤਜਾਗ. "ਚੋਰੀ ਚੋਰ ਨ ਪਲਰਹਿਂ ਦੁਖ ਸਹਹਿਂ ਗਰਠੇ." (ਭਾਗੁ) ੧੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਿਹਰਣ ਕਰਕੇ. "ਦੁਖ ਪਲਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਸਾਏ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਪਲਲ. ਦੇਖੋ, ਪਲਰ ੨। ੨ ਸੰ. ਮਾਸ। ੩ ਚਿੱਕੜ. ਕੀਚ। ੪ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਚੂਰਨ. ਭੁੱਗਾ. ਤਿਲਕੁੱਟ। ੫ ਤਿਲ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੬ ਪੱਥਰ। ੭ ਲੋਥ. ਲਾਸ਼। ੮ ਦੁੱਧ। ੯ ਬਲ. ਤਾਕਤ.

ਪਲਵ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਲਵ.

ਪਲਵਲ. ਗੁੜਗਾਉਂ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. "ਪਲਵਲ ਕੋ ਰਾਜਾ ਰਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੯)

ਪਲਵਾ. ਪਲਮਾਤ੍ਰ. ਪਲਭਰ. "ਤਿੰਹ ਠੌਰ ਨਹੀਂ ਪਲਵਾ ਠਹਿਰੈਯੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਲਵਾਨ. ਵਿ–ਪਲ (ਮਾਂਸ) ਵਾਲਾ. ਮਾਂਸਲ. ਮੋਟਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਹਲਵਾਨ.

ਪਲਵੈ. ਪੱਲਵਿਤ ਹੋਵੈ. ਪੱਤਿਆਂ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ. ਲਹਲਹਾਵੇ. ਹਰੀ ਭਰੀ ਹੋਵੇ. "ਤਤੀ ਤੋਇ ਨ ਪਲਵੈ ਜੇ ਜਲਿ ਟੁਬੀ ਦੇਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਜਲ ਨਾਲ ਸੜੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੋਬੋ, ਪਰ ਹਰੀ ਭਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਭਾਵ–ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਦਗਧ ਹੋਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਕਦੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ.

ਪਲਵੰਗ / **ਪਲਵੰਗਮ** ਸੰ. प्लवंगम. ਵਿ–ਪ੍ਲਵ (ਟਪੂਸੀ) ਮਾਰਕੇ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਡੱਡੂ। ੩ ਲੰਗੂਰ। ੪ ਬਾਂਦਰ. "ਪਲਵੰਗਮ ਗਨ ਕੂਦਤ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੮ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਜਗਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰੁ ।ऽ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਮ ਦਮ ਉਪਰਤਿ, ਆਦਿ ਵਿਪਨ ਗਿਰਿਵਾਸ ਕੋ,
ਭਨਜੋ ਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਭ, ਸੰਤ ਧਰਉ ਤਜ ਆਸ ਕੋ,
ਰਾਜਯੋਗ ਭਲ, ਭਕ੍ਰਿ ਵਿਬੇਕ ਵਿਚਾਰ ਜੋ,
ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਰਾਗ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਗਜਾਨ ਤਪ ਸਾਰ ਜੋ.
(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(ਅ) ਪਲਵੰਗਮ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਗੁਰੁ ਹੋਵੇ. ਯਥਾ–

ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹਕੈ, ਮਨ ਅਭਿਮਾਨ ਨ ਧਾਰਿਯੇ,
ਔਰਨ ਕੇ ਹਿਤ, ਇਲਮ ਹੁਨਰ ਪਰਿਚਾਰਿਯੇ.xxx

(ੲ) ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਸ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਚਿੱਤ ਹਸ਼ੰਣ ਕਰੈ,
ਜਿਸ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾਸ਼ਰੀਰ, ਨ ਮਨ ਕਸ਼ੰਣ ਕਰੈ,
ਜਿਸ ਕੋ ਜੀਵਨ ਜਗਤ, ਲੋਕਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਹਰਿਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਲਿਹੁ ਜਾਨ, ਸੁ ਜਨ ਮ੍ਰਿਤ ਵਹੀ ਹੈ.

ਪਲੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲ (ਤਰਾਜ਼ੂ) ਦਾ ਛਾਬਾ. ਪਟਲ.

ਪਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲੜਾ. ਤਰਾਜ਼ੂ ਦਾ ਪਟਲ। ੨ ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. pall. "ਓਟ ਗਹੀ ਸੰਤ ਪਲਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਲਾਉ. ਸੰ. ਪ੍ਰਲਾਪ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਲਾਪ. ਰੋਣਾ। ੨ ਬਕਬਾਦ.

ਪਲਾਊ / **ਪਲਾਊਗਢ** ਪਲਾਮਉ. ਛੋਟੇ ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਜਿਲਾ, ਜੋ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਨਾਹ ਦੀ ਥਾਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. "ਏਕ ਪਲਾਊ ਦੇਸ ਸੁਨੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੨) "ਪਾਰਾ ਸੀ ਪਲਾਊਗਢ." (ਅਕਾਲ)

ਪਲਾਇਣ / **ਪਲਾਇਨ** ਸੰ. ਪਲਾਯਨ. ਸੰਗਜਾ–ਭੱਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ. "ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਪਲਾਇਣ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਪਲਾਸ. ਸੰ. ਪਲਾਸ਼. ਵਿ–ਪਲ (ਮਾਂਸ) ਅਸ਼ਨ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ. ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ। ੨ ਨਿਰਦਯ. ਬੇਰਹਮ। ੩ ਹਰਾ. ਸਬਜ਼। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਢੱਕ. ਕੇਸੂ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਪਲਾਹ. Butia Fondosa. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਦੇ ਉੱਤਰ ਖੰਡ ਦੇ ਅ: ੧੬੦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਵਤੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਲਾਸ (ਢੱਕ) ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਲਈ ਪਲਾਸ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਪਲਾਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਈ ਹੈ. ਪਲਾਸ ਦੇ ਫੁੱਲ (ਕੇਸੂ) ਰੰਗਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ, ਢੱਕ ਦਾ ਗੂੰਦ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੫ ਪੱਤਾ. "ਸੋ ਕੁਲ ਢਾਕ ਪਲਾਸ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਢੱਕ ਦਾ ਪੱਤਾ। ੬ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪਾਂਖੁੜੀ. "ਬੰਦ ਤੇ ਪਲਾਸਾਖਜ." (ਸਲੋਹ) ਕਮਲਦਲ ਜੇਹੀ ਜਿਸ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਹਨ। ੭ ਰਾਕਸ, ਜੋ ਮਾਂਸ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੯ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ.

ਪਲਾਸਾਕ / **ਪਲਾਸਾਖਜ** ਕਮਲ ਦੇ ਪਲਾਸ (ਦਲ) ਜੇਹੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਸ ੬.

ਪਲਾਸੀ. ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਨਦੀਆ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਰਥੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਾਈਵ (Clive) ਨੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ (ਬੰਗਾਲ) ਦੇ ਨਵਾਬ ਸਿਰਾਜੁੱਦੌਲਾ ਪੁਰ ੨੩ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੫੭ ਨੂੰ ਫਤੇ ਪਾਈ। ੨ ਸੰ. प्लाशिन्. ਪਲਾਸ਼ੀ. ਵਿ–ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ। ੩ ਪਲ (ਮਾਂਸ) ਆਸ਼ੀ (ਖਾਣ ਵਾਲਾ). ੪ ਸੰਗਜਾ– ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ। ੫ ਬਿਰਛ ਜੋ ਪੱਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ. "ਪੁਰਾਨੋ ਪਲਾਸੀ ਮਨੋ ਵਾਯੁ ਡਾਰਜੋ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਪਲਾਸੂਰ / **ਪਲਾਸੋਰ** ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ.

ਪਲਾਹ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਸ ੪। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਲਾਪ. ਬਕਬਾਦ. ਵਿਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਪਲਾਹ.

ਪਲਾਹ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪਲਾਹ। ੨ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਪਲਾਹ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

ਪਲਾਹਾਰ. ਪ੍ਰਲ (ਮਾਂਸ) ਆਹਾਰ (ਭੋਜਨ). ਮਾਂਸ ਭਕਣ। ੨ ਮਾਂਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ.

ਪਲਾਹੀ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਫਗਵਾੜਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੀ ਪੱਕੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਲਾਹੀ.

ਪਲਾਕ / **ਪਲਾਕੀ** ਸੰ. ਪ੍ਲਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਟਪੂਸੀ. ਉਛਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕੁੱਦਕੇ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਲਾਖ. ਸੰ. ਪ੍ਲਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਲਖਨ. ਬੋਹੜ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਦਰਖ਼ਤ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਲਖਨ ਦਰਖ਼ਤ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ. "ਪਲਾਖ ਦੀਪ ਮਹਿਂ ਬੈਠੋ ਜਾਇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਪਿਲਖਨ.

ਪਲਾਚਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲ (ਮਾਸ) ਅਚਨ (ਖਾਣ) ਵਾਲੀ, ਯੋਗਿਨੀ। ੨ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ. "ਪਲਾਚਨੀ ਚੁਰੈਲ ਭੂਤ." (ਪੰਪ੍ਰ)

ਪਲਾਣ. ਫ਼ਾ پلان ਪਾਲਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਊਂਟ ਗਧੇ ਆਦਿ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪੁਰ ਕਸੀਹੋਈ ਕਾਠੀ ਅਥਵਾ ਗੱਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਯਾਣ.

ਪਲਾਣੇ. ਵਿ–ਕਾਠੀ ਅਥਵਾ ਚਾਰਜਾਮਿਆਂ ਨਾਲ ਕਸੇ ਹੋਏ. ਪਾਲਾਨ ਸਹਿਤ ਹੋਏ. "ਤੁਰੇ ਪਲਾਣੇ ਪਉਣ-ਵੇਗ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਲਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਲਤ. "ਸਵਰੇ ਹਲਤ ਪਲਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੌਰੇ.

ਪਲਾਧ. ਪਲ–ਅੱਧ. ਅੱਧ ਪਲ. "ਥਿਰ ਨਹਿ ਰਹਿਤ ਪਲਾਧ." (ਕਲਕੀ)

ਪਲਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਣ. "ਚੀਰ ਪਲਾਨ ਕਿਕਾਨ ਧਸੀ ਵਸੁਧਾ ਮਹਿ." (ਚੰਡੀ ੧) ਕਾਠੀ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਚੀਰ-ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਧਸਗਈ। ੨ ਸੰ. ਪਲੱਾਨ. ਪਲ (ਮਾਸ) ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪਕਾਇਆ ਅੰਨ.

ਪਲਾਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੱਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ.

ਪਲਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਾਲ. ਧਾਨਾਂ ਦਾ ਫੂਸ। ੨ ਦਾਣੇ ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਿਣ. ਭੋਹ ਤੂੜੀ ਆਦਿ। ੩ ਭਾਵ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਾਰ ਨਹੀਂ. ਥੋਥਾ. ਅਸਾਰ.

ਪਲਿਓ. ਦੇਖੋ, ਪਲਿਆ। ੨ ਪਾਲਿਓ. ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ. "ਪਲਿਓ ਛਤ੍ਰ ਧਰਮੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਛਤ੍ਰੀਧਰਮ ਪਾਲਿਆ.

ਪਲਿਆ. ਵਿ–ਪਰਵਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਪਾਲਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰ. ਪਲਿਤ. ਬੁੱਢਾ। ੩ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. "ਸਿਰ ਪਲਿਆ ਦਾੜੀ ਪਲੀ ਮੁਛਾਂ ਭੀ ਪਲੀਆਂ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪਲਿਕ. ਪਲ–ਇਕ.

ਪਲਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਲਿਆ ੨। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਪ. ਗਰਮੀ। ੩ ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ। ੪ ਗੁੱਗਲ। ੫ ਮਿਰਚ.

ਪਲਿਯੋ. ਦੇਖੋ, ਪਲਿਓ.

ਪਲੀ. ਪਲਿਤ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਪਲਿਆ ੨। ੨ ਸੰ. ਪਲਿਘ. ਤੇਲ ਘੀ ਆਦਿ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੜਛੀ.

ਪਲੀਆ. ਪੱਲੇ. ਦਾਮਨ ਮੇਂ. "ਊਠਿ ਤਿਨਾਕੈ ਲਾਗੀ ਪਲੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਪਲੀਤ. ਫ਼ਾ پلید ਪਲੀਦ. ਵਿ–ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਨਾਪਾਕ। ੨ ਨੀਚ.

ਪਲੀਤਹ / **ਪਲੀਤਾ** ਫ਼ਾ پلیتہ ਪਲੀਤਹ. ਅ فتیلہ ਫ਼ਤੀਲਹ. ਵੱਟੀਹੋਈ ਬੱਤੀ. ਦੀਵਾ ਮਚਾਉਣ ਦੀ ਬੱਤੀ। ੨ ਤੋਪ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇਣ ਦਾ ਤੋੜਾ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਲੀਤਾ ਸੁਰਤ ਹਵਾਈ ਗੋਲਾ ਗਿਆਨ ਚਲਾਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਵ–ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇ, ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਅਗਨਿ ਨੂੰ ਮਚਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਪਾਂਚ ਪਲੀਤਹ ਕਉ ਪਰਬੋਧੈ." (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) ੪ ਤੋਪ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਉਹ ਛੇਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਬਾਰੂਦ ਨੂੰ ਅੱਗ ਪਹੁਚਦੀ ਹੈ। ੫ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਡੋਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੀਖਣ ਪਦਾਰਥ ਲਾਕੇ ਭੂਤਗ੍ਰਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਨੱਕ ਨੂੰ ਧੂੰਆਂ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਝਾਰਤ ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੰਗ xxx ਬਹੁਰੋ ਲੇਇ ਪਲੀਤਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪਲੀਤੀ. ਵਿ–ਪਲੀਦਤਾ (ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ) ਵਾਲਾ. ਨਾਪਾਕ. "ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਲੀਦਤਾ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ.

ਪਲੀਦ. ਦੇਖੋ, ਪਲੀਤ.

ਪਲੁਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਲੁਤ.

ਪਲੁੱਥ ਲੁੱਥ. ਲੋਥ ਉੱਪਰ ਲੋਥ. ਲਾਸ਼ ਪੁਰ ਲਾਸ਼. "ਪਲੁੱਥ ਲੁੱਥ ਬਿੱਥਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪਲੂ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਲਾ. ਲੜ। ੨ ਸੰ. ਪੱਲਵ. ਪੱਤਾ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਾਂਖੁੜੀ. "ਪਲੂ ਅਨਤ ਮੂਲ ਬਿਚਕਾਰ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਇਹ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਪੇਹੋਏ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਦੇ ਕਮਲ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਵਿਰਾਜਦਾ ਹੈ.

ਪਲੇ. ਦਾਮਨ ਮੇਂ. ਲੜ ਵਿੱਚ. ਪੱਲੇ. "ਉਧਰਹਿ ਲਾਗਿ ਪਲੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਕੇ। ੨ ਪਾਲਨ ਕੀਤੇ.ਪਾਲੇ."ਸਰਬ ਠੌਰ ਸਬੋ ਉਠ ਧਰਮ ਪਲੇ." (ਦਿਲੀਪ)

ਪਲੇਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੇਕ ਦੇਣਾ. ਹਰੀ ਸੋਟੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਛਿੱਲ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਤਾਉਣਾ. ਸੰ. ਪ੍ਲੁਸ. ਤਪਾਉਣਾ. ਜਲਾਉਣਾ.

ਪਲੇਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਪੇਟਣਾ. ਘੇਰਨਾ. ਮੜ੍ਹਨਾ. "ਪਸੂ ਮਾਣਸ ਚੰਮਿ ਪਲੇਟੇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਕੁਟੰਬਿ ਪਲੇਟਿਆ."(ਸ੍ਰੀ ਅ:ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,ਅੰ. plait.

ਪਲੇਟਿ. ਘੇਰਕੇ. ਲਪੇਟਕੇ. "ਕੂੜ ਮੁਲੰਮਾ ਪਲੇਟਿ ਧਰੇਹੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਪਲੇਥਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰੇਥਨ.

ਪਲੈ. ਪੜੈ. ਪਵੈ. "ਲੋਭੀ ਕਾ ਜੀਉ ਟਲਪਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਟਲਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਲਦਾ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਪਲਨਾ। ੩ ਲੜ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਪਲੇ ੧."ਪਲੈ ਸਾਚੁ ਸਚੇ ਸਚਿਆਰਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਲੋਆ. ਪਲਾਯਨ ਹੋਆ.ਨੱਠਿਆ."ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਅੰਧੇਰ ਪਲੋਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਪ੍ਰਲਯ ਹੋਆ. ਮਿਟ ਗਿਆ.

ਪਲੋਇ. ਪਲਾਯਨ ਹੋਇ। ੨ ਪ੍ਰਲਯ ਹੋਇ."ਤਾਰਕਾ ਲਖ ਪਲੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਲੋਈ. ਪਲਾਯਨ ਹੋਈ. ਨੱਠੀ। ੨ ਪ੍ਰਲਯ ਹੋਈ. "ਨਿੰਮਹੁ ਚੰਦਨ ਬਿਰਖ ਪਲੋਈ."(ਭਾਗੁ)ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਯ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਲੋਸਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰ–ਲੋਠਨ.ਹਿਲਾਉਣਾ.ਕੰਬਾਉਣਾ।
ਪਲੋਸਨਾ } ੨ ਕੋਮਲਤਾ ਨਾਲ ਸਿਰ ਪੁਰ ਹੱਥ ਫੇਰਨਾ. "ਮੂਡ ਪਲੋਸਿ ਕਮਰ ਬਧਿ ਪੋਥੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਪਲੋਸਿ. ਪਲੋਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪਲੋਸਨਾ.

ਪਲੋਟਨ } ਸੰ.ਪ੍ਰਲੋਠਨ.ਸੰਗਜਾ–ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨੀ.
ਪਲੋਠਨ } "ਸਜਾਮ ਪਲੋਟਤ ਊਧਵ ਪਾਇ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਹਿਲਾਉਣਾ। ੩ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਲੋਵੈ. ਪਲਾਯਨ ਹੋਵੈ। ੨ ਪ੍ਰਲਯ (ਲੀਨ) ਹੋਵੈ. "ਤੀਨ ਤਿਲੋਕ ਸਮਾਧਿ ਪਲੋਵੈ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਸਮਾਧਿ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋਵੈ.

ਪਲੰਹਾਰ. ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਹਾਰ. "ਪਲੰਹਾਰ ਨੱਚੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ ਨੱਚੇ.

ਪਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਲੰਘ। ੨ ਫ਼ਾ پلنگ ਚਿੱਤਾ. ਚਿਤ੍ਰਕ. Leopard। ੩ ਲਕੜਬਘਾ. ਵਜਾਘ੍ਰ. Panther. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਚਿਤ੍ਰ.

ਪਲੰਘ. ਸੰ. पल्यङ्क–ਪਲਜੰਕ, ਅਤੇ पर्यङ्क–ਪਯੰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਜਾ. ਖਾਟ. "ਚੂੜਾ ਭੰਨੁ ਪਲੰਘ ਸਿਉ ਮੁੰਧੇ!" (ਵਡ ਮ: ੧)

ਪਲੰਮ. ਸੰ. ਪ੍ਰਲੰਬ. ਵਿ–ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ."ਬਿਰਖ ਅਕਾਰ ਬਿਥਾਰਕਰ ਬਹੁ ਜਟਾ ਪਲੰਮੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਲਮ.

ਪਲ੍ਹਵ. ਸੰ. पल्हव ਅਥਵਾ पल्लव. Parthians ਅਥਵਾ Persians. ਮਨੁ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਛਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਛੇਕੇਗਏ ਸਨ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਲ੍ਹਵ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਦੀ ਗਊ ਦੀ ਪੂਛ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਂਚੀ ਸੀ.ਪਲ੍ਹਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਛੇਵੀਂ ਈਸਵੀ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਤਕ ਰਿਹਾ.ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਰਕਾਟ, ਮਦਰਾਸ, ਤ੍ਰਿਚਨਾਪਲੀ ਅਤੇ ਤੰਜੌਰ ਆਦਿ ਸਨ। ੨ ਕਾਰੋਮੰਡਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਹੈ.

ਪੱਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਠਾ. ਬਖਾਰ। ੨ ਪਾਲ. ਫ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਘਾਹ ਫੂਸ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਰਖਕੇ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੱਲਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੱਤਾ। ੨ ਨਵਾਂ ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ। ੩ ਕੰਕਨ. ਕੜਾ. ਕੰਗਣ। ੪ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੫ ਚਪਲਤਾ। ੬ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੭ ਪਲ੍ਹਵ ਦੇਸ਼। ੮ ਪਲ੍ਹਵ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.ਦੇਖੋ,ਪਲ੍ਹਵ। ੯ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪੰਖੁੜੀ। ੧੦ ਹੱਥ ਦੀ ਅੰਗੁਲੀ. "ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਪਾਥੋਜ ਸਮ, ਪੱਲਵ ਸੇ ਪਲਵਨ, ਤਾਮੇ ਨਗ ਸੂਚੇ ਖਚ ਨਖਨ ਕੀ ਪੰਗਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੧ ਕਿਨਾਰਾ. ਹਾਸ਼ੀਆ। ੧੨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਲ੍ਹਵ ਲਈ ਭੀ ਪੱਲਵ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਲ੍ਹਵ.

ਪੱਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲੜ. ਦਾਮਨ। ੨ ਕਿਵਾੜ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ.

ਪੱਲਾ ਫੜਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ।
ਪੱਲੇ ਲੱਗਣਾ } ੨ ਪਤਿ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.

ਪਵ. ਪੜ. ਪੈ. ਦੇਖੋ, ਪਵਈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸ਼ੁੱਧੀ। ੩ ਪਵਨ. ਵਾਯੁ। ੪ ਗੋਬਰ. ਗੋਹਾ। ੫ ਅਨਾਜ ਦੀ ਭੂਸੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਵਈ. ਪੈਂਦੀ. ਪੜਤੀ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਘਾਲ ਨ ਪਵਈ ਥਾਇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਪੀਵਈ. ਪਾਨ ਕਰਦਾ. "ਇਕੁ ਬੂੰਦ ਨ ਪਵਈ ਕੇਹ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)ਸ੍ਵਾਤਿ-ਬੂੰਦ ਬਿਨਾ ਇੱਕ ਬੂੰਦ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ.

ਪਵਈਆ. ਪਾਉਣ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਪੜਨੇ (ਪੈਣ) ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਿ ਪਵਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਵਸਤ. ਸੰ. ਪਵਸ੍ਤ. ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵਸ.

ਪਵਗ } ਵਿ–ਪਾਵਨੋਂ ਮੇਂ ਅਗ੍ਰਜ. ਪਵਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਪਵਗੇ } ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਹਰਿ ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵਗੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਪਵਣ. ਸੰ. ਪਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਯੁ. ਹਵਾ. "ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਪਾਤਾਲ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਵਣੁ ਅਤੇ ਪਵਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਵਣਾ.

ਪਵਣ ਵਾਉ. ਸੰ.पवन वायु.ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੌਣ. "ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣ ਵਹੈ ਸਦ ਵਾਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਵਾਯੁ.

ਪਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੜਨਾ. ਪੈਣਾ. "ਪੈਰੀਂ ਪਵਣਾ ਜਗਿ ਵਰਤਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਡਿਗਣਾ. ਸਿੰਧੀ. ਪਵਣੁ.

ਪਵਣੁ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ. ਹਵਾ. "ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ." (ਜਪੁ) "ਅਖੀ ਅੰਧੁ ਜੀਭ ਰਸੁ ਨਾਹੀ ਕੰਨੀ ਪਵਣੁ ਨ ਵਾਜੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੌਣ ਦੀ ਲਹਿਰ, ਬਾਰੀਕ ਝਿੱਲੀ ਪੁਰ ਠੋਕਰ ਖਾਕੇ ਸ਼ਬਦ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਵਣਾ ੨.

ਪਵਣੁਉਡੰਤ. ਵਿ–ਵਾਯੁਵੇਗੀ. ਹਵਾ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਨ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਵਸਿ ਕਰੈ ਪਵਣੁਉਡੰਤ ਨ ਧਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ:੩ ਕੇ)

ਪਵਣੈ ਪਾਣੀ ਜਾਣੈ ਜਾਤਿ. (ਮਲਾ ਮ: ੧) ਪੌਣ ਪਾਣੀ ਦੀ ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਜਾਣੇ. ਭਾਵ–ਜੈਸੇ ਇਹ ਸਭ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੁਖ ਦਿੰਦੇ ਛੂਤ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੈਸੇ ਸਭ ਲਈ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ.

ਪਵਦੇ. ਪੈਂਦੇ. ਪੜਤੇ. "ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਵਦੇ ਕਚੇ ਬਿਰਹੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਪਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਵਾ. ਵਾਯੁ. ਜੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਪਵਨ ਝੁਲਾਰੇ ਮਾਇਆ ਦੇਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮਾਰੁਤ। ੨ ਸ੍ਵਾਸ। ੩ ਜਲ. "ਅਗਨਿ ਨ ਦਹੈ, ਪਵਨ ਨਹੀ ਮਗਨੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਆਵਾ.

ਪਵਨ ਉਣੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰੁਤ.

ਪਵਨ ਅਰੰਭੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਤਿ ਵੇਲਾ. (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਮਅਭਜਾਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਮੂਲ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਗਜਾਨਮਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਤਿਵੇਲਾ.

ਪਵਨਸੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪੌਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨੂਮਾਨ। ੨ ਭੀਮਸੇਨ.

ਪਵਨਸੂਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣ ਸੂਤ੍ਰ. ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ. "ਪਵਨਸੂਤੁ ਸਭੁ ਨੀਕਾ ਕਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ-ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਭਜਾਸ.

ਪਵਨਕੁਮਾਰ } ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨੂਮਾਨ।
ਪਵਨਜ } ੨ ਭੀਮਸੇਨ.
ਪਵਨਤਨਯ }
ਪਵਨਤਾਤ }

ਪਵਨਤਾਤ ਸਸਿ. (ਗੁਵਿ ੧੦) ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ. ਪਵਨਪੁਤ੍ਰ (ਭੀਮ) ਸਸਿ (ਚੰਦ). ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਇਹ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪਵਨਧਾਰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਣਆਧਾਰ. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਆਸਰਾ ਰੂਪ। ੨ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ (ਰੋਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ। ੪ ਪੌਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵ੍ਰਤ. ਪਵਨਾਹਾਰ. "ਕਾਹੂੰ ਪਵਨਧਾਰ ਜਾਤ ਬਿਹਾਏ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਪਵਨਨਿਵਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼। ੨ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ। ੩ ਪੌਣ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਉਦਰ ਵਿੱਚ ਪਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. "ਤਿਸੀ ਖਿਨੇ ਮਾਤਾ ਉਦਰ ਕੀਨੋ ਪਵਨ ਨਿਵਾਸ." (ਗੁਵਿ ੬) ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿੱਚ ਪੌਣ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗਰਭ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਐਸੀ ਸੂਰਤ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਜਾਣਨ ਕਿ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਗਰਭ ਹੈ. ਦਸਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਪਵਨ ਖ਼ਾਰਿਜ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਦੇਵਤਾ ਬਾਲਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਤਾਂ ਪੌਣ ਕੋ ਆਗਜਾ ਹੋਈ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਇਕੇ ਮਾਤਾ ਕੇ ਉਦਰ ਮੇਂ ਸੋਝੀ ਕਰ, ਜੋ ਉਸ ਕੋ ਪੁਤ੍ਰਭਾਉ ਮਲੂਮ ਹੋਵੇ." (ਜਸਭਾਮ) ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਾਂਡਪੁਰਾਣ ਅ: ੧੮੨.

ਪਵਨਪਤ } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪਤਿ ਆਤਮਾ।
ਪਵਨਪਤਿ } ੨ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੋਗੀ. "ਪਵਨਪਤਿ ਉਨਮਨ ਰਹਿਨ ਖਰਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਪਵਨਪਿਆਲਾ. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਕੁੰਭਕ ਰੂਪ ਪਿਆਲਾ. "ਪਵਨਪਿਆਲਾ ਸਾਜਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)

ਪਵਨਪੁਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਪਵਨਸੁਤ ਅਤੇ ਪਵਨਕੁਮਾਰ.
ਪਵਨਪੂਤ }

ਪਵਨਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪਵਨਨਿਵਾਸ ੪। ੨ ਤੰਤ੍ਰ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਆਦਿ ਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣਾ.

ਪਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੜਨਾ. ਪੈਣਾ। ੨ ਪਵਨਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਪਵਨ. "ਆਪੇ ਪਾਵਕੁ ਆਪੇ ਪਵਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪਵਨਿ. ਪੌਣ (ਹਵਾ) ਕਰਕੇ. ਪਵਨ ਸੇ. "ਪਵਨਿ ਅਫਾਰ ਤੋਰ ਚਾਮਰੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਵਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪਵਨ। ੨ ਪ੍ਰਾਣ. ਸ੍ਵਾਸ. "ਪਵਨੁ ਨ ਸਾਧਿਆ ਸਚੁ ਨ ਅਰਾਧਿਆ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) "ਮਨੁ ਪਵਨੁ ਦੁਇ ਤੂੰਬਾ ਕਰੀ ਹੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪਵਰ. ਦੇਖੋ, ਪੌਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਰ.

ਪਵਰਖ. ਪੌਰੁਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪੌਰਖ.

ਪਵਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਅਤੇ ਪੌੜੀ. "ਪਵਰੀ ਪਾਕੀ ਪਰਮ ਬਨਾਵਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਵਲਿਰਯ. ਪੈਂਦੇ (ਪੜਤੇ) ਹਨ। ੨ ਰਯ (ਛੇਤੀ)ਪੈਂਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ–ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ. "ਚਰਣ ਤਪਰ ਸਕਯਥ, ਚਰਣ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਵਲਿਰਯ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਵੱਲ ਪੈਰ ਛੇਤੀ ਉਠਦੇ ਹਨ। ੩ ਰਾਹ ਪੈਂਦੇ ਹਨ. ਮਾਰਗ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਪਵੜੀ. ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਅਤੇ ਪੌੜੀ. "ਏਤੁ ਰਾਹਿ ਪਤਿ ਪਵੜੀਆ ਚੜੀਐ." (ਜਪੁ)

ਪਵਾਹੀ. ਵਿ–ਪਹੇ ਦੀ. ਮਾਰਗ ਦੀ. "ਥੀਉ ਪਵਾਹੀ ਦਭ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਪਵਿ ੫। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਾਹੀ.

ਪਵਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ. ਵਾਯੁ. "ਰਾਜ ਰੰਕ ਕਉ ਲਾਗੈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੁਲਿ ਪਵਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਵਿ–ਪਾਵਨ.ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਸਾਖੀਭੂਤ ਪਵਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਰ। ੨ ਪ੍ਰਮਰ (ਯਮ) ਦੇ ਲੋਕ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ. ਲੋਕਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਯਮਦੂਤ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਯਮਲੋਕ ਲੈਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਯਮ ਉਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕਿ ਅਜੇ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਮੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਮੁਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਆਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਵਾਰਿ.

ਪਵਾਰ ਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਵਾਰ ੨.

ਪਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਵਾੜਾ.

ਪਵਾਰਿ. ਪ੍ਰਮਰ (ਯਮ) ਲੋਕ ਮੇਂ. ਯਮ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਉਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਪਵਾਰਿ ਗਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪਵਾਰ ੨.

ਪਵਾੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰ. ਪਰਿਵ੍ਰਿਢ– ਪਰਿਵ੍ਰਿਢ. ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨਾਲ ਘੇਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਰਣ ਮਹਿ ਜਿਤੇ ਪਵਾੜੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਮਰ (ਮੌਤ) ਦਾ ਅਖਾੜਾ. ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੩ ਯੁੱਧਕਥਾ. "ਜੋ ਇਹ ਸੁਨੈ ਪਵਾੜਾ, ਤਿਸ ਜਨਮ ਨ ਬਾਰੰਬਾਰਾ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਪੁਆੜਾ. ਝਗੜਾ. ਕਜੀਆ.

ਪਵਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਜਲੀ। ੨ ਵਜ੍ਰ। ੩ ਵਾਕ੍ਯ. ਵਚਨ। ੪ ਬੋਹਰ। ੫ ਭਿੰਗ. ਮਾਰਗ. ਪਹਾ. ਰਸਤਾ.

ਪਵਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ ਭਏ ਰਾਮ ਕਹਤਹੀ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਵਿਤਪਾਵਨ / **ਪਵਿਤਪੁਨੀਤ** ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ. ਅਤਿ ਪਵਿਤ੍ਰ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਭੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਇਕ ਧੁਰਿ ਪਵਿਤਪਾਵਨ ਹਹਿ ਤੁਧੁ ਨਾਮੇ ਲਾਏ."(ਆਸਾ ਅ:ਮ: ੧) "ਸੰਤ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗੀ ਇਸ ਜੁਗ ਮਹਿ ਪਵਿਤਪੁਨੀਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਵਿਤ੍ਰ / **ਪਵਿਤ੍ਰੁ** ਸੰ. ਪਵਿਤ੍ਰ. ਵਿ–ਨਿਰਮਲ. ਸ਼ੁੱਧ. "ਭਏ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੀਰ."(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਪਵਿਤ੍ਰਹ ਕਿਰਣ ਲਾਗੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਖਾ. ਮੀਂਹ। ੩ ਜਲ। ੪ ਦੁੱਧ। ੫ ਘੀ। ੬ ਸ਼ਹਦ. ਮਧੁ। ੭ ਹਿੰਦੂਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਸ਼ਾ ਦਾ ਛੱਲਾ, ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪਹਿਰਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਵਿਤ੍ਰੀ.

ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੁੱਧੀ. ਸਫਾਈ.

ਪਵਿਤ੍ਰਪਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਪਵਿਤਪਾਵਨ."ਪਵਿਤ੍ਰਪਾਵਨ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਪਵਿਤ੍ਰਾ / **ਪਵਿਤ੍ਰੀ** ਦੇਖੋ, ਪਵਿਤ੍ਰ ੭. "ਕੁਸਾ ਪਵਿਤ੍ਰੈ ਅੰਗੁਰਨ ਪਾਏ." (ਗੁਪਾਸੂ) ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇਖੋ, ਸੰਵਰਤ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ,ਸ਼ਲੋ: ੨੧੯ ਅਤੇ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਖੰਡ ੧੧, ਸ਼ਲੋ: ੩.

ਪਵੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਪਵਿ (ਵਜ੍ਰ) ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪਵੀਛ / **ਪਵੀਛੇ** ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸ਼ੁੱਧ। ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਏ. ਪਾਵਨ ਥੀਏ. "ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਪਤਿਤ ਪਵੀਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਪਵੀਜੈ. ਪੜੀਜੈ. ਪਈਏ."ਸਤਿਗੁਰਸਰਨਿ ਪਵੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਵੀਤ / **ਪਵੀਤਾ** ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸ਼ੁੱਧ. "ਨਾਮ ਲੈਤ ਤੇ ਸਗਲ ਪਵੀਤ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)"ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡੀਆ, ਕਵਨ ਪਵੀਤਾ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪਵੀਧੇ. ਪਏ. ਪੜੇ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਪਵੀਧੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਿੱਧ.

ਪਵੇਨ. ਵਿ–ਪਾਵਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਹਰਿ ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਪਵੈ. ਪੜੈ. "ਜਿਨ ਕੀ ਲੇਖੈ ਪਤਿ ਪਵੈ."(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਵੰਗ / **ਪਵੰਗਮ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜਾ, ਜੋ ਪਵਨ ਤੁੱਲ ਗਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ."ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਪਰੈਂ ਪਵੰਗ ਤੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)"ਪਰਮ ਪਵੰਗਮ ਪਾਯੇ ਪੋਈਏ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਲਵੰਗਮ.

ਪਵੰਗੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਵੰਗ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਸਵਾਰ.ਘੁੜਚੜ੍ਹਾ. "ਪੈਰੇ ਧਾਰ ਪਵੰਗੀ ਫੌਜਾਂ ਚੀਰਕੈ." (ਕਲਕੀ)

ਪਵੰਦੜੇ. ਪੈਂਦੇ. "ਪਾਰਿ ਪਵੰਦੜੇ ਭਿਠ ਮੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਵੰਨਾ. ਵਿ–ਪਾਵਨ. "ਹਰਿ ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵੰਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਪਵੰਨਿ. ਪੈਂਦੇ ਹਨ. "ਸਦੜੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਪੜ. ਦੇਖੋ, ਪਰ ਅਤੇ ਪੜਪੋਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੜਨਾ.

ਪੜਉ. ਪਓ. ਪੜੋ। ੨ ਪਠਨ ਕਰੋ. ਪੜ੍ਹੋ। ੩ ਪੜਉਂ. ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ. "ਦੂਬਿਧਾ ਨ ਪੜਉ, ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਪੂਜਉ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਪੜ੍ਹਉਂ. ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ.

ਪੜਈਐ. ਪਠਨ ਕਰੀਐ. "ਹਰਿ ਨਿਤ ਪੜਈਐ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਪੜਛੱਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੱਤ ਦੇ ਹੇਠ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਛੱਤ. ਟਾਂਡ. ਪ੍ਰਤਿ ਛਾਦਿਤ.

ਪੜਛਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾੜਛਾ.

ਪੜਛਾਵਾਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਛਾਯਾ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕਸ। ੨ ਛਾਉਂ. ਸਾਯਾ.

ਪੜਣਾ / **ਪੜਣੁ** ਦੇਖੋ,ਪਠਨ."ਹਰਿ ਪੜਨਾ ਹਰਿ ਬੁਝਣਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਪੈਣਾ. ਲੇਟਣਾ। ੩ ਗਿਰਨਾ. ਡਿਗਣਾ.

ਪੜਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਤ। ੨ ਪਠਨ ਕਰਤ. ਪੜ੍ਹਦਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੜ੍ਹਦੇ. ਪਠਨ ਕਰਦੇਹੋਏ. "ਪੜਤ ਗੁਨਤ ਐਸੇ ਸਭ ਮਾਰੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪੜਤਾ. ਪੈਂਦਾ। ੨ ਗਿਰਤਾ. ਡਿਗਦਾ। ੩ ਪਠਨ ਕਰਦਾ. ਪੜ੍ਹਦਾ. "ਕੋਈ ਪੜਤਾ ਸਹਸਾ-ਕਿਰਤਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੪) ੪ ਦਰ. ਨਿਰਖ। ੫ ਖ਼ਰੀਦ ਪੁਰ ਪਿਆ ਖ਼ਰਚ. ਲਾਗਤ। ੬ ਮੁੱਲ ਦੀ ਐਸਤ, ਜਿਵੇਂ–ਦੋ ਰੁਪਏ ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਦਾ ਪੜਤਾ ਪਿਆ.

ਪੜਤਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਾਂਚ. ਛਾਨ ਬੀਨ. ਦੇਖ ਭਾਲ। ੨ ਪੱਟਤਾਲ. ਚਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਭੇਦ. ਇਸ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਂ ਦੀ "ਪੜਤਾਲ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਗਈ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਕਾਨੜੇ ਆਦਿਕ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਪੜਤਾਲ. ਸਰਬਲੋਹ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ "ਪੜਤਾਲ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪੜਤਾਲ ਗਾਉਣ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਹੁਣ ਲੋਪ ਹੋਰਹੀਆਂ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿਖਾਇਆ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਭੁਲਾਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਗੁਰ-ਮੁਖਸਿੰਘ ਭਾਈ ਅਤਰਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤੂ ਆਦਿਕ ਦੇ ਗਾਏ ਪੜਤਾਲ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ, ਹੁਣ ਉਹ ਕੇਵਲ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਗਏ ਹਨ.

ਪੜਤਿਆ. ਪੜਤੇ ਹਨ.ਪੈਂਦੇ. "ਜੋ ਗੁਰਚਰਨੀ ਸਿਖ ਪੜਤਿਆ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਪਠਨ ਕਰਦੇ (ਪੜ੍ਹਦੇ) ਹੋਇਆਂ। ੩ ਪੈਂਦੇ ਹੋਇਆਂ.

ਪੜਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਦਾ। ੨ ਪੈਂਦਾ. ਡਿਗਦਾ। ੩ ਪਠਨ ਕਰਦਾ. ਪੜ੍ਹਦਾ.

ਪੜਦਾਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਤਾਤ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ.

ਪੜਨ. ਦੇਖੋ, ਪਠਨ। ੨ ਪੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੜਨਸਾਲ / **ਪੜਨਸਾਲਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਠਨਸ਼ਾਲਾ. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ. "ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪਠਾਏ ਪੜਨਸਾਲ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਪੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੈਣਾ। ੨ ਡਿਗਣਾ। ੩ ਪਠਨ ਕਰਨਾ. ਪੜ੍ਹਨਾ। ੪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਮਝ ਪੜੀ ਮਨਿ ਮਾਹੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਪੜਨਾਉਂ / **ਪੜਨਾਮ** / **ਪੜਨਾਵ** ਨਾਉਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਰਤੇਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ. Pronoun. ਜੈਸੇ–"ਵਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ ਨੇ ਜਦ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਿਆ, ਤਦ ਉਹ ਬਡੇ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ." ਇੱਥੇ "ਉਹ" ਪੜਨਾਮ ਹੈ.

ਪੜਪੋਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਪੌਤ੍ਰ. ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਪੋਤੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਪੜਬੋ. ਕ੍ਰਿ–ਪਠਨ. ਪੜ੍ਹਨਾ. "ਮੈ ਜਾਨਿਓ ਪੜਬੋ ਭਲੋ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਪੈਣਾ. ਲੇਟਣਾ। ੩ ਡਿਗਣਾ. ਪਤਨ.

ਪੜਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪੱਖ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਿਥਿ. ਏਕਮ.

ਪੜਵਾਲ. ਸੰ. ਧ੍ਵਸ੍ਰਯੋਗ–ਪਛ੍ਮਰੋਗ. Trichiasis. ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਰੋਮ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਝੁਕਕੇ ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਭੋਲੀ ਤੇ ਘਸਣ ਲੱਗਣ, ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹੋਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਆਣੇ ਭਾਕਟਰ ਤੋਂ ਪਲਕਬੰਦੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ ਨਾਲ ਰੋਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਫੁਕਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ.

ਪੜਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੜਨ (ਪੈਣ) ਦਾ ਸ੍ਥਾਨ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਥਾਂ.

ਪੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਠਨ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਚਿਰਵਾਉਣਾ. "ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਪੜਾਇ. ਪੜਵਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪੜਾਉਣਾ.

ਪੜਾਵ. ਦੇਖੋ, ਪੜਾਉ. "ਦੁਹੀ ਪੜਾਵੀਂ ਦੁੱਖ ਵਿਹਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ਭਾਵ–ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ। ੨ ਪਿਉਕੇ ਅਤੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ.

ਪੜਿ. ਪਠਨ ਕਰਕੇ. ਪੜ੍ਹਕੇ. "ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਅਵਰਾ ਸਮਝਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਪਾਠਨ ਕਰਾਕੇ. ਪੜ੍ਹਾਕੇ. "ਪੜਿ ਸੂਆ ਗਨਕ ਉਦਾਰੈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਪੜਿਆ. ਪਠਿਤ. ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਪੜਿਆ ਅਨਪੜਿਆ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਪਿਆ. ਪੜਾ. "ਭੈ ਕਉ ਭਉ ਪੜਿਆ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿਨਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪੜੀਐ. ਪਠਨ ਕਰੀਐ. ਪੜ੍ਹੀਐ. "ਪੜੀਐ ਗੁਨੀਐ ਨਾਮੁ ਸਭ ਸੁਨੀਐ." (ਰਾਮ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਪਠਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ. "ਤੁਧੁ ਜੇਹਾ ਤੁਹੈ ਪੜੀਐ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਪਈਏ. ਪੜੀਏ. "ਸਾਧੂਸਰਨੀ ਪੜੀਐ ਚਰਨੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੜੀਵਦੈ. ਪੜਦਾ ਹੈ. ਪੱਲੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰੰਗਤ.

ਪੜੇ. ਪਠਨ ਕਰੇ. ਪੜ੍ਹੇ. "ਪੜੈ ਰੇ, ਸਗਲ ਬੇਦ, ਨਹਿ ਚੂਕੈ ਮਨਭੇਦ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪਠਿਤ. ਪੜ੍ਹੇਹੋਏ. "ਆਖਹਿ ਪੜੇ ਕਰਹਿ ਵਖਿਆਣ." (ਜਪੁ)

ਪੜੇਬਣ. ਦੇਖੋ, ਪਰੇਬਨ.

ਪੜੇਪੜਿ. ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹਕੇ. ਨਿਰੰਤਰ ਪਠਨ ਕਰਕੇ. "ਕਬਿਤ ਪੜੇਪੜਿ ਕਬਿਤਾ ਮੂਏ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਪੜੈ. ਪੜ੍ਹੇ. ਪਠਨ ਕਰੈ. ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ. "ਪੜੈ ਸੁਣਾਵੈ ਤਤੁ ਨ ਚੀਨੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਪੜਤਾ ਹੈ.

ਪੜੋਸ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼. ਪਾਸ (ਸਮੀਪ) ਦਾ ਮਕਾਨ. ਗਵਾਂਢ.

ਪੜੋਸਣਿ / **ਪੜੋਸਨੀ** / **ਪੜੋਸੀ** ਸੰ.ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼ਿਨੀ–ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼ੀ (ਸਮੀਪਵਾਸ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਵਾਂਢੀ. ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼ਿਨੀ ਗਵਾਂਢਣ. "ਪੜੋਸਣਿ ਪੂਛਿਲੈ ਨਾਮਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡ ਪੜੋਸਣਿ.

ਪੜੋਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਪੌਤ੍ਰ. ਪੋਤੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਪੁਤ ਪੋਤਾ ਪੜੋਤਾ ਨੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪੜੰਤਉ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੜਤਾ. ਡਿਗਦਾ. "ਨਰਕਿ ਪੜੰਤਉ ਕਿਉ ਰਹੈ ?" (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਪੜ੍ਹੰਤਾ. ਪਠਨ ਕਰੰਤਾ.

ਪੜੰਤਿਆ. ਪਠਨ ਕਰੰਤਿਆਂ. ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ. "ਪੂਛਉ ਬੇਦਪੜੰਤਿਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਪੜ੍ਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਠਨ ਅਤੇ ਪੜਨਾ.

ਪੜ੍ਹੈਯਾ. ਵਿ–ਪਠਨ ਕਰੈਯਾ.ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਠਿਤ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ.

ਪਾ. ਸੰ. ਧਾ–ਪੀਣਾ, ਰਖਜਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਰਕ੍ਸ਼ਣ. ਰਖ੍ਯਾ। ੩ ਪਾਲਨ. ਪਰਵਰਿਸ਼। ੪ ਸੰ. ਪਾਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਫ਼ਾ ؛ ਪੈਰ. "ਗੁਣ ਵੰਤਿਆ ਪਾ ਫ਼ਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਤੂੰਹਿ ਤੂੰਹਿ ਤੁਝ ਪਾ ਸਰਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੫ ਬੁਨਿਯਾਦ. ਨਿਉਂ. ਨੀਂਹ। ੬ ਪਾਦ. ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ. ਪਾਈਆ. "ਬਾਬੇ ਨੋ ਪਾ ਦਾ ਵੱਟਾ ਵੇਖਿਆ." (ਭਗਤਾਵਲੀ) ੭ ਪਾਉਣਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਅਮਰ.

ਪਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਦ. ਪਾ. ਪੈਰ. ਚਰਨ. "ਪਰਸੀ ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣ) ੨ ਸੇਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ. ਪਾਈਆ. "ਪਾਉ ਘੀਉ ਸੰਗਿ ਲੂਨਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ. ਹਾਸਿਲ ਕਰ. "ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਪਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਪਵਾਂ. ਪੜਾਂ. "ਸਾਧੂ ਤੇਰੇ ਕੀ ਚਰਨੀ ਪਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਾਂਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਦ. ਪਾ. ਚਰਣ । ੨ ਸੰ.ਧਾਗਾ– ਪਾਮਾ. ਇੱਕ ਤੁਚਾ (ਚਮੜੀ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਬਲ ਅਤੇ ਦੱਦ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਕੋੜ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਗਿਣਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਭੀ ਦੱਦ ਵਾਂਙ ਸੂਖਮ ਕੀੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ.

ਪਾਉਂਟਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਵਟਾ.

ਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਾਪਣ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਪਾਨਾ. "ਪਾਇਆ ਖਜਾਨਾ ਬਹੁਤ ਨਿਧਾਨਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਡਾਲ੍ਹਨਾ. ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ. ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਮੋਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. "ਖੀਰ ਸਮਾਨਿ ਸਾਗੁ ਮੈ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪਾਉਂ ਪਸਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵ ਪਸਾਰਨ.

ਪਾਉਲਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਪਾਦ (ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ).
ਪਾਉਲੀ ਚਾਰ ਆਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ. ਚੁਅਨੀ.

ਪਾਅੰਦਾਜ. ਫ਼ਾ ਪਾਅੰਦਾਜ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ਰਸ਼ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੈਰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਤੱਪੜ. ਲਤਖੋਰਾ. "ਨਿਰਮਲ ਰਾਖਤ ਚਾਂਦਨੀ ਜੈਸੇ ਪਾਅੰਦਾਜ." (ਵਿੰਦ)

ਪਾਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਦ. ਪਾਈਆ । ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਪਾਕੇ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ. "ਚਲੈ ਵਰ ਪਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਪਾਇ ਨਗਉਰੀ ਆਪਿ ਕੁਲਾਇਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਪੜਤਾ ਹੈ. "ਜੋ ਪਾਥਰ ਕੀ ਪਾਈ ਪਾਇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਯ. ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ. "ਤਿਲ ਤਿਲ ਪਾਇ ਰਖੀ ਕਟਡਾਰੈ." (ਪਾਰਸਾਦ) ੫ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਯ: ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ । ੬ ਲਗ ਪਗ. ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ. "ਦਸ ਦਰੋਸ ਪਾਇ ਦਿੱਖੀ ਨਰੈਣ." (ਦੱਤਾਵ) ੭ ਫ਼ਾ ਪੇ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਪਾਦ. ਚਰਨ. "ਪਾਇ ਪਰਉ ਗੁਰ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਪਾਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੮ ਬੁਨਿਯਾਦ. ਨਿਉਂ. "ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੯ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਮਜ਼ਬੂਤ਼ੀ। ੧੦ ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ. "ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਕਹਾ ਪਾਇ ?" (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਮੇਰੀ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ? ੧੧ ਬਹਾਨਾ। ੧੨ ਹੁੱਦ. ਸੀਮਾ.

ਪਾਂਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇ ੭। ੨ ਸ਼ਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇ ੧੦. "ਓਸ ਕੀ ਪਾਂਇ ਕਹਾਂ ਇਹ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਬੁਨਿਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇ ੮. "ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕੀ ਦਿਹੈ ਪਾਂਇ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਾਇਓ ਪ੍ਰਾਪਤ (ਹਾਸਿਲ) ਕੀਤਾ. "ਅਬ ਮੈ
ਪਾਇਅੜਾ ਸੁਖ ਪਾਇਓ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) "ਹਰਿ
ਪਾਇਆ ਪਾਇਅੜਾ ਬਡ ਭਾਗੀਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਪਾਇਅੜੇ ਸਰਬ ਸੁਖਾ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) "ਪਾਇਆ ਨਿਹਚਲੁਥਾਨੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ. ਮੋਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ. "ਖੀਰ ਸਮਾਨਿ ਸਾਗੁ ਮੈ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਪਹਿਨਾਇਆ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਇਆ. "ਕਾਲ੍ਹਾ ਖਿਧੋਲੜਾ ਤਿਨਿ ਵੈਮੁਖਿ ਵੈਮੁਖੈ ਨੋ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਵਿਮੁਖ ਨੇ ਵਿਮੁਖ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਇਆ। ੪ ਫ਼ਾ ਪਾ ਪਾਯਾ. ਹਸ੍ਤੀ. ਹੋਂਦ. "ਗੁਰਚਰਣ ਲਾਗਿ ਹਮ ਬਿਨਵਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ ਜੀਉ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਦੇਖੋ, ਪਾਯਹ.

ਪਾਇਸ. ਦੇਖੋ, ਪਾਯਸ.

ਪਾਇਸੀ. ਪਾਵੇਗਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ. "ਮਨਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਪਾਇਕ. ਸੰ. ਪਾਦਾਤਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ. ਪਿਆਦਾ. ਫ਼ਾ پیک ਪੈਕ। ੨ ਹਰਕਾਰਾ. ਚਰ. ਦੂਤ। ੩ ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. "ਪੰਚ ਸਮਾਏ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਇਕ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਪਾਯਕ.

ਪਾਇ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਪਣੀ ਹਾਨੀ ਆਪ ਕਰਨੀ. ਆਪਣੀ ਜੜ ਆਪ ਵੱਢਣੀ. "ਪਾਇ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਿਆ ਗਾਫਲ ਅਪਨੈ ਹਾਥਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਾਇਖਾਨਾ. ਫ਼ਾ پاخانہ ਪਾਯਖ਼ਾਨਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਪਾਈਨ (ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦਾ) ਖ਼ਾਨਹ (ਘਰ). ਟੱਟੀ. ਮਲ ਤਜਾਗਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਪਾਇਗਹੇ ਫ਼ਾ پائگاہ ਪਾਯਗਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਹਿਲ
ਪਾਇਗਾਹ ਦੀ ਡਿਹੁਢੀ. ਸਿੰਹੌਰ। ੨ ਸਰਾਇ। ੩ ਪੌੜੀ ਦਾ ਡੰਡਾ। ੪ ਅਧਿਕਾਰ. ਰੁਤਬਾ. "ਪਾਇਗਹੇ ਤੇਰੇ ਪਇਗਹੇ ਪਾਈਅਤ." (ਕਵਿ ਪ੨) ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਤੇਰੇ ਦਰ ਆਕੇ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਅਥਵਾ–ਤੇਰੇ ਪੈਰ ਫੜਿਆਂ ਰੁਤਬਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ.

ਪਾਇਤਾ. ਪਾ ਦਿੱਤਾ. ਡਾਲ ਦੀਆ. "ਧਰਿ ਪਾਇਤਾ ਉਦਰੈ ਮਾਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਰੇ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਆਏ ਮਿਹਮਾਨ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਘਰ ਅੱਗੇ ਵਿਛਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਪਾਦਤ੍ਰਾਣ ਕਰਤਾ ਵਸਤ੍ਰ. "ਦੂਰ ਲੋ ਪਾਇਤੇ ਡਾਰੇ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਦੇ ਮੁਹੂਰਤ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਥਾਂ, ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ ਤੋਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ. ਜੋ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ, ਵੈਲੇ ਸਿਰ ਰਵਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਥਾਂ "ਪਾਇਤਾ" ਰਵਾਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਪੁਤ੍ਰ ਪਾਇਤਾ ਚੰਡ ਗਨੈਸਾ।ਰਿਪੁਦੇਸ਼ਨ ਪਰ ਚਢੇ ਨਰੇਸਾ." (ਨਾਪ) ਦੇਖੋ, ਪੈਤਰਾ ੨.

ਪਾਂਇਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਯ–ਦਾਮਨ. ਮੰਜੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ ਦੀ ਰੱਸੀ. "ਬੁਨਕੈ ਪਾਂਇਦ ਪਾਇ ਬਨਾਏ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਇਪੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਰੀਂ ਪੈਕੇ। ੨ ਪੈਰ ਉੱਤੇ.

ਪਾਇਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਾਮਾਲ.

ਪਾਇਯਉ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਪਾਇਆ. "ਸਹਜਜੋਗ ਨਿਜ ਪਾਇਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪਾਇਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਯ (ਪੈਰ) ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ. ਜੋ ਪੈਰ ਨੂੰ ਅਲੰ (ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ) ਕਰੇ. ਪਾਜ਼ੇਬ। ੨ ਮੋਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੀਨ ਹੋਕੇ ਪੰਖ ਫੈਲਾਉਣਾ। ੩ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਪੱਤੇ ਫੂਸ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਦੱਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰ. ਪੱਲ। ੪ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਘੋੜਾ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇੱਥੇ ਮੋਇਆ ਹੈ.ਛੱਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲਵਾਇਆ ਖੂਹ ਇੱਥੇ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ। ੫ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਸਨ ੧੭੬੬ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਟਲੇ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਤੋਂ ਜਿੱਤ-ਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ.

ਪਾਇ ਲਾਗਨ. ਕ੍ਰਿ–ਪੈਰੀਂ ਲੱਗਣਾ. ਚਰਨ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਕਰਨੇ. ਪੈਰੀਂ ਪੈਣਾ.

ਪਾਈ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਹਾਸਿਲ ਕਰੀ. "ਪਾਈ ਨਵਨਿਧਿ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਨ ਮਿਣਨ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ, ਜੋ ੨੫ ਸੇਰ ਅਨਾਜ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਪਨਘੜੀ ਦੀ ਪਿਆਲੀ. ਉਹ ਕਟੋਰੀ ਜਿਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਭੁਰਕੇ ਭੁਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਮੁਹਲਤ ਪੁੰਨੀ ਪਾਈ ਭਰੀ."(ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ:੧) ੪ ਪੈਸੇ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ। ੫ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਖੜਾਉਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨਕੇ ਖੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦਾ ਹੈ. "ਪਾਈ ਜੋਰਿ ਬਾਤ ਇਕ ਕੀਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਖੜਾਵਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਤ ਮਿਟਾਕੇ ਏਕਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਰੀਂ. "ਜੋ ਪਾਥਰ ਕੀ ਪਾਈ ਪਾਇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੭ ਦੇਖੋ, ਪਾਯੀ.

ਪਾਈਂ. ਪੈਰੀਂ. ਦੇਖੋ, ਪਾਈ ੬. "ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਸੰਤਹ ਲਗਿ ਪਾਈਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਾਈਆ. ਪਾਈ ਹੈ. "ਜਿਨਿ ਠਗਉਲੀ ਪਾਈਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਰ ਦਾ ਪਾਦ. ਪਾ. ਪਾਉ.

ਪਾਈ ਜੋਰਿ. ਦੇਖੋ, ਪਾਈ ੫.

ਪਾਏ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ. "ਪਾਏ ਮਨੋਰਥ ਸਭਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਛਕੇ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ."ਭੋਜਨੁ ਨਾਨਕਾ ਵਿਰਲਾ ਪਾਏ ਕੋਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਰੀਂ. "ਲਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਏ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੪ ਪਾਯਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਖੰਭੇ. ਥਮਲੇ। ੫ ਧਰਮ ਦੇ ਚਰਣ. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਚਾਰੇ ਪਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੬ ਪਾਵੇ. ਡਾਲੇ. ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜੈਹਾ ਅੰਦਰਿ ਪਾਏ ਤੈਹਾ ਵਰਤੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੩) ੭ ਪਾਦਿੱਤੇ. ਡਾਲ ਦੀਏ. "ਨਿੰਦਕ ਦੁਸਟ ਸਭ ਪੈਰੀ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪਾਸ. ਸੰ. ਪਾਸ਼੍ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਗਲ. ਪਾਸਾ. "ਧੁਖਿ ਧੁਖਿ ਉਠਨਿ ਪਾਸ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਓਰ. ਤ਼ਰਫ਼। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ. ਕੋਲ. "ਲੈ ਭੇਟਾ ਪਹੁਚਹੁ ਗੁਰੂ ਪਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸੰ. ਪਾਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਫਾਹੀ. ਫੰਦਾ. "ਪਾਸਨ ਪਾਸ ਲਏ ਅਰਿ ਕੇਤਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੮) ਫਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਕਿਤਨੇ ਵੈਰੀ ਫਾਹ ਲਏ.

ਧਨੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਪਾਸ਼ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-ਇੱਕ ਪਸ਼ੂ ਫਾਹੁਣ ਦਾ, ਦੂਜਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਜੰਗ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਸ ਹੱਥ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਸੂਤ,ਚੰਮ ਦੀ ਰੱਸੀ ਅਤੇ ਨਲੀਏਰ ਦੀ ਜੱਤ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਮੋਮ ਆਦਿ ਨਾਲ ਚਿਕਨਾ ਅਤੇ ਸਖਤ ਕਰ ਲੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਪਾਸ਼ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਸਿਰਖਫੜਾਹੀ ਗੱਠ ਹੁੰਦੀ, ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਫੈਂਕੀ ਜਾਂਦੀ. ਜਦ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾਸ਼ ਦਾ ਚੱਕਰ ਪੈਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲਈਦਾ ਸੀ. ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਪਾਸ਼ ਨਾਲ ਗਲ ਘੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਜਾਂਦਾ। ੫ ਫ਼ਾ پاش ਪਾਸ਼. ਫਟਣਾ. ਟੁਕੜੇ ਹੋਣਾ. ਬਿਖਰਨਾ। ੬ ਫ਼ਾ پاس ਨਿਗਹਬਾਨੀ। ੭ ਰਖਜਾ। ੮ ਪਹਰ. ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ.

ਪਾਸਸਕਤਨਨਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਹਨਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਦੀ, ਵਿਪਾਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ ੨.

ਪਾਸਕ ਸੰ. ਪਾਸ਼੍ਵਿਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.
ਪਾਸਖ ਤਕੜੀ ਦੇ ਪਲੜਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਸਮਾਨ
ਪਾਸਗ ਕਰਨ ਲਈ ਹਲਕੇ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੋਝ.
ਫ਼ਾ پاسگ ਪਾਸਿਗ.

ਪਾਂਸਦ. ਫ਼ਾ پانصد ਪਾਂਚ–ਸਦ. ਪਾਂਚ ਸੌ. ਪੰਚਸ਼ਤ.

ਪਾਸਦੁਆਸ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸਿ ਦੁਆਸਿ.

ਪਾਸਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਵਾਟਪਾਰ. ਡਾਕੂ.

ਪਾਸਬਾਨ. ਫ਼ਾ پاسبان ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌਕੀਦਾਰ. ਪਹਰੇ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸ ੬ ਅਤੇ ੭.

ਪਾਸਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੀਪਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸ. "ਹਉ ਨਾ ਛੋਡਉ ਕੰਤ ਪਾਸਰਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪਾਦ– ਆਸ਼੍ਰਯ. ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ.

ਪਾਸ਼ਵ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਸ਼ੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਸ਼ੂ ਜੇਹਾ.

ਪਾਸਵਰਤੀ. ਸੰ. ਪਾਰ੍ਸ਼੍ਵਵਰ੍ਤਿਨ . ਵਿ–ਨਿਕਟਵਰਤੀ. ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਸਾ. ਸੰ.ਪਾਸ਼ਕ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਥੀ ਦੰਦ ਆਦਿ ਦੇ ਉੱਗਲ ਜਿੰਨੇ ਲੰਮੇ ਚਾਰ ਜਾਂ ਛੀ ਪਹਿਲੂ ਟੁਕੜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਚੌਪੜ (ਚੌਸਰ) ਖੇਡਣ ਲਈ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਖਿਲਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਟਕੇ ਅਤੇ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਜੋੜਕੇ ਗੋਟੀਆਂ ਬਿਸਾਤ ਪੁਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਅਕ. "ਕਬਹੁ ਨ ਹਾਰਹਿ ਢਾਲਿ ਜੁ ਜਾਣਹਿ ਪਾਸਾ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਾਸ਼੍ਵ. ਬਗਲ । ੩ ਦਿਸ਼ਾ. ਓਰ। ੪ ਸ਼ੁੱਧ ਸੋਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਚੁਕੋਣਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਤੋਲ ਵਿੱਚ ਛੱਬੀ ਤੋਲੇ ਅੱਠ ਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਰਮਲ ਦਾ ਡਾਲਣਾ.

ਪਾਸਾ ਢਾਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੌਪੜ ਖੇਡਣਾ। ੨ ਬਾਜੀ ਖੇਡਣੀ. "ਜਿਉ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਨ ਹਾਰੀਐ, ਤੇਵੇਹਾ ਪਾਸਾ ਢਾਲੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਖੇਲ ਰਚਨਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਕਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਸਾ ਢਾਲਿ ਜੀਉ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ) ੪ ਰਮਲ ਜਾਂ ਪਰੀਛੇ ਦਾ ਭਾਲਣਾ ਸ਼ਿੱਟਣਾ.

ਪਾਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਸਾਰੀ. "ਸਚੁਵਖਰੁ ਜਿਨੀ ਲਦਿਆ ਸੇ ਸਚੜੇ ਪਾਸਾਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਸਾਰ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. "ਜਹ ਪਸਰੈ ਪਾਸਾਰੁ ਸੰਤ ਪਰਤਾਪਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਾਸਾਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸਾਰ.ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ. "ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟ ਪਾਸਾਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)
੨ ਭਾਵ–ਵਪਾਰ. ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਲਾਉ. "ਮਨਮੁਖ ਖੋਟੀ ਰਾਸਿ, ਖੋਟਾ ਪਾਸਾਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਪਾਸਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪਨਸਾਰੀ।
੨ ਜੌਹਰੀ. "ਆਪਹਿ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਮਾਨਿਕ ਆਪੇ ਹੈ ਪਾਸਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਪਾਸਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸਾਰ ੨। ੨ ਪ੍ਰਸਾਰ (ਵਿਸ੍ਤਾਰ) ਵਾਲਾ. "ਆਪੇ ਸੂਖਮ ਭਾਲੀਐ, ਆਪੇ ਪਾਸਾਰੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਪਾਸਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੋਲ. ਸਮੀਪ. "ਬਿਨਉ ਕਰਉ ਗੁਰ ਪਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ) "ਬਹੀਐ ਪੜਿਆ ਪਾਸਿ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੨ ਕਿਨਾਰੇ. ਵੱਖ. "ਦੇਖ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ਸਭ ਪਰਹਰਿ ਪਾਸਿ ਧਰੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) "ਵਸਤੁ ਅੰਦਰਿ ਵਸਤੁ ਸਮਾਵੈ, ਦੂਜੀ ਹੋਵੈ ਪਾਸਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਪਾਸ (ਫਾਂਸੀ) ਵਿੱਚ. "ਭਾਗਹੀਣ ਜਮ-ਪਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ) ੪ ਸੰ. ਪਾਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫਾਹੀ. ਫੰਦਾ. "ਨਾਰ ਕੰਠ ਗਰ ਗ੍ਰੀਵ ਭੁਨ ਗੁਹਤਾ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ। ਸਕਲ ਨਾਮ ਏ ਪਾਸਿ ਕੇ ਨਿਕਸਤ ਹੈਂ ਅਪ੍ਮਾਨ." (ਸਨਮਾ)

ਪਾਸ਼ਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਾਸ਼ (ਫੰਦੇ) ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਸਿ ਦੁਆਸਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ. ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ. "ਓਨਾ ਪਾਸਿ ਦੁਆਸਿ ਨ ਭਿਟੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਆਸਿ.

ਪਾਸਿਯ. ਸੰ. ਪਾਸ਼੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਧਨ. "ਸਰਬਪਾਸਿਯ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਸਭ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਪਾਸੀ. ਪਾਵਸੀ. ਪਾਵੇਗਾ. "ਅੰਤੁ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਪਾਸੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੋਲ. ਸਮੀਪ. "ਠਾਕੁਰ, ਸਭਕਿਛੁ ਤੁਮ ਹੀ ਪਾਸੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫਾਂਸੀ. ਫੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸ ੪। ੪ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਵੈਰਾ ਪਾਸੀ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਪਾਸੀਆਂ ਦਾ ਚੌਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੫ ਸੰ. ਪਾਸ਼ਿਨ– ਪਾਸ਼ੀ. ਫਾਹੀ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਪਾਸ਼ ਹੈ। ੬ ਸੰ. ਪਾਸ਼ੀ. ਪੱਥਰ। ੭ ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ.

ਪਾਸੀਆਂ ਦਾ ਚੌਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸੀ ੪. "ਚੌਕ ਪਾਸੀਆਂ ਕੋ ਜਹਿਂ ਚੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਾਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ پاشیدن ਕ੍ਰਿ–ਵਿਖੇਰਨਾ.ਖਿੰਡਾਉਣਾ। ੨ ਛਿੜਕਣਾ.

ਪਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸ.

ਪਾਂਸੁ. * ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧੂਲਿ (ਧੂੜ). ਰਜ. "ਪਾਂਸੁ ਪਰਾਗ ਸੋ ਸੋਹਤ ਸੁੰਦਰ." (ਨਾਪ੍) ਚਰਣਰਜ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਰਾਗ ਜੇਹੀ ਹੈ। ੨ ਸੁੱਕਿਆ ਗੋਹਾ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਜ.

ਪਾਸ਼ੁਪਤ. ਵਿ–ਪਸ਼ੁਪਤਿ (ਸ਼ਿਵ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸਕ. ਸ਼ੈਵ।
੩ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਪਾਸੁਰੀ / **ਪਾਂਸੁਰੀ** / **ਪਾਂਸੁਲੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਸ਼ੁੰ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਦੇਖੋ, ਪਸਲੀ. "ਗਨ ਪਾਸੁਰੀਨ ਸਭ ਕਾਟਦੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਾਸੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੋਲ. ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ. "ਸਰਬ ਚਿੰਤ ਤੁਧੁ ਪਾਸੇ."(ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਪਾਸਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਪਾਸ਼ੇਯਾ. ਫ਼ਾ پاشیدن ਪੈਰ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਾਸ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਦਵਾਈ ਮਿਲੇ ਅਥਵਾ ਸਾਦੇ ਗਰਮ ਜਾਂ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪੈਰ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਦਾ ਧੋਣਾ.

* ਪਸ਼ੁ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ.

ਪਾਸੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸਗ.

ਪਾਸੰਡ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖੰਡ. "ਪਾਸੰਡ ਮਾਰਗ ਕ੍ਰਿਤ ਅੰਗਜੂ." (ਸਲੋਹ)

ਪਾਹ. ਪਤ੍ਰ. ਪੈ. "ਸ਼੍ਰਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਗਿ ਪਾਹ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. "ਗਮਨੈ ਗੁਰੂ ਪਾਹ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਫਟਕੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਪਾਣ. "ਨਾਨਕ ਪਾਹੈ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੇ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਾਹਣ. ਦੇਖੋ, ਪਾਹਣਾ ਅਤੇ ਪਾਹਣੁ.

ਪਾਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਹ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਹ ੩.

ਪਾਹਣੁ / **ਪਾਹਨ** ਸੰ. ਪਾਸ਼ਾਣ. ਸਿੰਧੀ. ਪਾਹਣੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੱਥਰ. "ਗਲ ਮਹਿ ਪਾਹਣੁ ਲੈ ਲਟਕਾਵੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਜਿਸੁ ਪਾਹਨ ਕਉ ਪਾਤੀ ਤੋਰੈ, ਸੋ ਪਾਹਨ ਨਿਰਜੀਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪਾਹਨਨਾਵ. ਪੱਥਰ ਦੀ ਨੌਕਾ। ੨ ਭਾਵ–ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ.

ਪਾਹਰੂ / **ਪਾਹਰੂਅ** / **ਪਾਹਰੂਆ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.ਚੌਕੀਦਾਰ. ਰਕ੍ਸ਼ਕ ਸਿਪਾਹੀ. "ਪਹਰੂਅ ਰਾ ਛਬ ਚੋਰ ਨ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਛਬ.

ਪਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਾ। ੨ ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ਕੋਲ. "ਹਰਿ ਸੰਤ ਨ ਪਾਹਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਾਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਾਰਾ. "ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ." (ਜਪੁ) "ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਪਰਗਟ ਪਾਹਾਰਾ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) "ਪਰਗਟ ਪਾਹਾਰੈ ਜਾਪਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਜੋਗੀਅੰਦਰਿ)

ਪਾਹਿ. ਪਾਸ. ਸਮੀਪ."ਸੰਧੋ ! ਤੂ ਬੈਠਾ ਕੰਧੀ ਪਾਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਕਹੁ ਬੇਨੰਤੀ ਅਪਨੇ ਸ਼੍ਰਤਿਗੁਰ ਪਾਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਸਿਮਰਤ ਨਾਮ ਮੁਕਤਿਫਲ ਪਾਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਤਤਪਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲਗਣਾ. "ਜੋ ਸਭਿ ਮਿਲਿਕੈ ਆਖਣਿਪਾਹਿ." (ਸੋਦਰੁ) ਸਾਰੇ ਮਿਲਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਣ। ੪ ਸੰ. ਵਜ–ਰਕ੍ਸ਼ਾ ਕਰੋ. ਬਚਾਓ. "ਮਮੰ ਪਾਹਿ ਮਮ ਪਾਹਿ ! ਤੂ ਸਰਣ ਆਏ."(ਸਲੋਹ)

ਪਾਹੀ. ਪਾਸ. ਕੋਲ. ਸਮੀਪ. "ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਪਾਹੀ ਜੀਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਪਨਹੀ. ਜੂਤਾ. "ਨਾਹਿ ਤ ਪਾਹੀ ਪਾਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੋਲੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਪਾਹ (ਮਾਰਗ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ.ਰਾਹੀ. ਪੰਥੀ। ੪ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ. "ਗੁਰਬਚਨੀ ਫਲ ਪਾਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੫ ਪਾਉਂਦਾ. ਪਾਉਂਦੇ. "ਕਣ ਬਿਨੁ ਗਾਹੁ ਕਿ ਪਾਹੀ ?" (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਪਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਹ ੩. "ਸ਼ਰਮੁ ਪਾਹੁ ਤਨਿ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਪਤ੍ਰ. ਪੈ. "ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ਪਾਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪਾਹੁਚਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਦੇਸਾ. ਸੁਨੇਹਾ. ਪੈਗ਼ਾਮ।
੨ ਪਹੁੰਚੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਯੋਗ ਮੌਲਸੂਤ੍ਰ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਚਿੱਠੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੰਢ ਅ ਦੇ ਹਨ. ਬਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਸੂਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤਿ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਘੱਟ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਹੁਚਾ.

ਪਾਹੁਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਘ੍ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਤਿਥਿ. ਮੇਹਮਾਨ. ਪ੍ਰਾਹੁਣ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਪਾਲੀ–ਪਾਹੁਣੇਯ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਹੁਣਾ.

ਪਾਹੁਣਚਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਹਮਾਨ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਪਰਾਹੁਣੇ ਵਾਂਙ ਆਚਰਣ। ੨ ਪਰਾਹੁਣੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੱਜਨਤਾ ਦਾ ਵਰਤਾਉ.

ਪਾਹੁਣਾ / **ਪਾਹੁਣੀ** / **ਪਹੁਨ** / **ਪਾਹੁਨੜਾ** / **ਪਾਹੁਨਾ** ਦੇਖੋ, ਪਰਾਹੁਣਾ ਅਤੇ ਪਾਹੁਣਾ. "ਘਰਿ ਪਾਹੁਣੀ ਬਲ ਰਾਮ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)"ਪਾਹੁਨੜੇ ਮੇਰੇ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਾਹੁਰ / **ਪਾਹੁਲ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਹ–ਜਲ. ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪਾਹ (ਪਾਣ) ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਲ. * "ਪਾਹੁਰ ਜਾਨ ਗ੍ਰਿਹਹਿ ਲੈ ਆਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. "ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ." (ਗੁਰਦਾਸ ਕਵਿ)

ਪਾਹੁਲੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਹੁਲ ਪੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ.

ਪਾਹੂ. ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਲ। ੨ ਪਾਹੀ. ਰਾਹੀ। ੩ ਮੇਹਮਾਨ. "ਪਾਹੂ ਘਰਿ ਆਏ ਮੁਕਲਾਊ ਆਏ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਬਕਸੂਆ. ਅੰਕੜਾ। ੫ ਉਹ ਛੇਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਕਸੂਆ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੇ.

ਪਾਹੂਚਾ. ਪਹੁਚਿਆ. ਉੱਪੜਿਆ. ਅੱਪੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਹੁਚਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਮਨਤਾ. ਪਹੁੰਚ. ਰਸਾਈ. "ਕਹਿਤ ਜੇਤ ਪਾਹੂਚਾ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਪਾਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਖ਼ਮ ਪੱਕਣ ਤੋਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਪੂੰ. ਰਾਧ. ਪਸ। ੨ ਸੰ. ਰਿੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਕਾਉਣਾ। ੩ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਰਸੋਈ. "ਸੋਚ ਪਾਕ ਹੋਤੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਾਕਸਾਸਨ। ੫ ਵਿ–ਮੂਰਖ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਕ। ੬ ਫ਼ਾ پاک ਪਵਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਕ੍। ੭ ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਕਲੰਕ। ੮ ਭਿੰਗ. ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ.

ਪਾਕਸਾਸਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਕ ਦੈਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ (ਤਾੜਨ) ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍. ਪਾਕਰਿਪੁ.

ਪਾਕਸਾਰ / **ਪਾਕਸਾਲ** / **ਪਾਕਸਾਲਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਕ (ਪਕਾਉਣ) ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ (ਘਰ). ਰਸੋਈਘਰ. ਲੰਗਰ."ਅਪਰਸ ਕਰਤ ਪਾਕਸਾਰ." (ਸਾਰ ਪਤ੍ਰਤਾਲ ਮ: ੪) "ਅਤਿ ਸੂਚੀ ਤੇਰੀ ਪਾਕਸਾਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਾਕਨਾਮਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਚਨਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ "ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ.

ਪਾਕਪਟਨ. ਪਾਕਪੱਤਨ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ (Montgomery) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ,ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਅਜੋਧਨ ਹੈ. ਸ਼੍ਰਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੁਰ"ਨਾਨਕਸਰ" ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖਾਸ ਪਾਕਪਟਨ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹਨ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ. ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਫ਼ਰੀਦ.

ਪਾਕਬਾਜ਼. ਫ਼ਾ پاکباز ਵਿ–ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ. ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ. ਧਰਮਾਤਮਾ.

ਪਾਕਰ. ਸੰਗਲੀ ਅੰਜੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕੈਮਰੀ.

ਪਾਕਰਿਪੁ. ਪਾਕ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਪਾਕਸਾਸਨ.

ਪਾਕਰੀ / **ਪਾਕੜਿਆ** / **ਪਾਕੜੀ** ਪ੍ਰਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ. ਪਕੜੀ. ਫੜੀ. ਫੜਿਆ. ਪਕੜਿਆ. "ਕਿਉ ਛੂਟੇ ਜਮ ਪਾਕੜਿਆ?" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) "ਕੀਤੇ ਕਾਰਣਿ ਪਾਕੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਾਕਾ. ਪਕ੍. ਪੱਕਿਆ. "ਕੇਲਾ ਪਾਕਾ ਭਾਰਿ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਕੈਰੋਲੀ ਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੇਲਾ ਪੱਕਿਆ ਹੈ। ੨ ਪੁਖ਼ਤਾਕਾਰ. ਭਾਵ–ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਪੂਰਣ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. "ਪਾਕੇ ਸੇਤੀ ਖੇਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਅੰਗੂਠੇ ਜਾਂ ਉਂਗਲ ਦਾ ਢੋਡਾ.

ਪਾਕੀ. ਪਕ੍. ਪੱਕੀ. "ਕਾਚੀ ਪਾਕੀ ਬਾਚਿ ਪਰਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ پاک ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ.

* ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਸਲ ਮੂਲ ਪਾਦਜਲ (ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ) ਹੈ. ਭਾਵੇਂ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਪਰਿਪਾਟੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਹੁਲ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਹੀ ਨਹੀਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਫ਼ਾਈ.

ਪਾਕੀਜ਼ਹ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸ਼ੁੱਧ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼.

ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰੀ.

ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ। ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕ ਥਾਇ ਸਚਾ ਪਰਵਦਿਗਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਕ ੩. "ਤਾ ਹੋਆ ਪਾਕੁ ਪਵਿਤ੍ਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਭੋਜਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਕ ੬. "ਤੂੰ ਨਾਪਾਕੁ ਪਾਕੁ ਨਹੀ ਸੂਝਿਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਪਾਕੁ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। ੩ ਸੰ.ਪਾਕ (ਰਸੋਈ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਾਕੁ.ਲਾਂਗਰੀ.

ਪਾਕੰਪਾਕ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ. ਅਤਿ ਸ਼ੁੱਧ. "ਅਲਾਹ ਪਾਕੰਪਾਕ ਹੈ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਪਾਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਕ. ਤ਼ਰਫ਼. ਓਰ. "ਦੁਹੂ ਪਾਖ ਕਾ ਆਪਹਿ ਧਨੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸਹਾਇਤਾ. ਪੱਖ. ਤ਼ਰਫ਼ਦਾਰੀ. "ਬੇਪਰਵਾਹ ਸਦਾ ਹੈਂ ਹਰਿ ਕੈ ਜਾਕੋ ਪਾਖੁ ਸੁਆਮੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਕ ਅਤੇ ਪੱਖ.

ਪਾਂਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਕ. ਪੰਖ. ਖੰਭ. "ਨਿਕਸੁ ਰੇ ਪੰਖੀ, ਸਿਮਰੁ ਹਰਿ ਪਾਂਖ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਾਖਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਸ਼ਾਣ. ਪੱਥਰ. "ਦਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਰਹੁ, ਪਾਖਣ ਹਮ ਤਾਰਹੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਪਾਖਰ. ਬਸ਼ਹਰ ਨਿਵਾਸੀ ਝੰਡੇ ਤਖਾਣ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰ. ਪੁੱਖਰ (ਸ਼ਕ੍ਖਰ). ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ੰਜੀਰਦਾਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਝੁੱਲ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਹੋਵੇ. "ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਪਾਖਰੇ ਲਸਕਰ ਲਖ ਅਪਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਾਖਰੇ. ਪੁੱਖਰ ਨਾਲ ਸਜੇਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ ੨.

ਪਾਖੜ ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ ੨। ੨ ਉੱਠ ਦਾ ਪਲਾਣ.
ਪਾਖੜਾ ਸ਼ੁਤਰ ਦੀ ਕਾਠੀ. ਸਿੰਧੀ–ਪਾਖੜੋ। ੩ ਪਗਬੰਧਨ. ਉਹ ਰੱਸਾ, ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਰੀਂ ਬੱਧਾ ਜਾਵੇ.

ਪਾਖਾ. ਪਕ ਮੇਂ. "ਹਮ ਪਰੇ ਭਾਗਿ ਤੁਮ ਪਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ਅਸੀਂ ਭੱਜਕੇ ਆਪ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਾਂ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਖਾ. ਵ੍ਯਜਨ. "ਗੁਰੁ ਕਉ ਝੁਲਾਵਉ ਪਾਖਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਪਾਖਾਕ. ਪਾ (ਪੈਰ) ਖਾਕ (ਧੂਲਿ). ਚਰਣਰਜ. "ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾ ਪਾਖਾਕ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਾਖਾਣ. ਸੰ. ਪਾਸ਼ਾਣ. ਪੀਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਪੱਥਰ. ਸ਼ਿਲਾ. "ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਪਾਖਾਣ ਜੰਤ ਸਰਬ ਮੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਤੂ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਸ ੨। ੨ ਗੰਧਕ. ਗੰਧਰਕ.

ਪਾਖਾਣਿ. ਵਿ–ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਪੱਥਰ ਦਾ। ੨ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ. "ਪਾਖਾਣਿ ਕੀਟ ਗੁਪਤ ਹੋਇ ਰਹਿਤਾ." (ਆਸਾ ਪੰਨਾ)

ਪਾਖਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖਾਣ ੧. "ਜਿਉ ਪਾਖਾਣੁ ਨਾਵ ਚੜਿ ਤਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਵਿ–ਪਾਸ਼ਾਣ ਜੇਹਾ ਕਠੋਰ. "ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪਾਖਾਣੁ ਹਰਿਓ ਮਨ ਮੂੜਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਪਾਖਾਨ. ਪਾਸ਼ਾਣ. ਪੱਥਰ. "ਪਾਖਾਨ ਗਢਿਕੈ ਮੂਰਤਿ ਕੀਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪਾਖਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਖਾਨਾ.

ਪਾਖਿਆ. ਪਕ (ਤ਼ਰਫ਼ਦਾਰੀ) ਦ੍ਵਾਰਾ. ਪੱਖ ਨਾਲ. "ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਪਾਖਿਆ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਪਾਖੀ. ਪਕ ਮੇਂ. ਪੱਖ ਵਿੱਚ. "ਸੰਤ ਪਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਪਾਖੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਖੀ. ਛੋਟਾ ਪੰਖਾ.

ਪਾਖੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖ ੨.

ਪਾਖੰਡ. ਸੰ. ਧਾਧਣ–ਪਾਸ਼ੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾ (ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ) ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ. ਦੁਰਾਚਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾ (ਧਰਮ) ਨੂੰ ਜੋ ਖੰਡਨ ਕਰੇ. ਸਤ੍ਯਧਰਮ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ। ੨ ਝੂਠਾ ਆਡੰਬਰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦਿਖਾਵਾ. ਦੰਭ. "ਪਾਖੰਡ ਕੀਨੈ ਜੋਗੁ ਨ ਪਾਈਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਾਖੰਡਕਰਮ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ ਕਰਮ. ਸ਼ ਧਾ ਬਿਨਾ
ਪਾਖੰਡਧਰਮ ਕੇਵਲ ਆਡੰਬਰ. "ਪਾਖੰਡਧਰਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਹਰਿ ਸਿਉ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪਾਖੰਡ.

ਪਾਖੰਡਿ. ਪਖੰਡ ਤੋਂ. ਪਾਖੰਡ ਕਰਕੇ. "ਪਾਖੰਡਿ ਜਮਕਾਲੁ ਨ ਛੋਡਈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਪਾਖੰਡੀ. ਸੰ. ਧਾਧਣਿਨ੍. ਵਿ–ਜੋ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਧਰਮੀ। ੩ ਸਤ੍ਯਧਰਮ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ. ਝੂਠਾ ਮਤ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਪਾਪਖੰਡੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਖੰਡੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤਿਸੁ ਪਾਖੰਡੀ ਜਰਾ ਨ ਮਰਣਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਪਾਖੰਤਣ. ਵਿ–ਪਕ (ਪੰਖਾਂ) ਦਾ. "ਪਾਖੰਤਣ ਬਾਜ ਬਜਾਇਲਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਪੰਖਾਂ (ਖੰਭਾਂ) ਦਾ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ। ੨ ਪਕ (ਪਹਰ) ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਵਾਜਾ, ਗਜ਼ਲ.

ਪਾਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਗ. ਪਗੜ੍ਹੀ. ਦਸ੍ਤਾਰ. "ਜਿਹਿ ਸਿਰਿ ਰਚਿ ਰਚਿ ਬਾਂਧਤ ਪਾਗ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਗਣਾ.

ਪਾਗਉ. ਲਪੇਟੋ. ਮਿਲਾਓ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਨਾ. "ਲੋਕਨ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ਬੈਸੰਤਰਿ ਪਾਗਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁੱਟੋ.

ਪਾਗਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਾਕ ਕਰਨਾ. ਪਕਾਉਣਾ।
ਪਾਗਨਾ ੨ ਚਾਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਣਾ। ੩ ਭਾਵ–ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ਯ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਣਾ. "ਹਰਿ ਕੇ ਰਸ ਪਾਗੇ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਪਾਂਗਰਾ. ਪੰਗੁ. ਪਿੰਗਲਾ. ਪਾਦ ਰਹਿਤ.

ਪਾਗਲ. ਪ੍ਰਾ. ਵਿ–ਸਿਰੜਾ. ਵਿਕ੍ਸਿਪਤ. ਬਾਵਲਾ.ਵਿਸ਼੍ਵਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨਕੇ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ–ਪਾ ਰਕ੍ਸ਼ਣੇ ਤਸ੍ਮਾਤ੍ ਗਲਤਿ. ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਆਪਣੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਾ–ਬ–ਗਿਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਪਾਂਗਲੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਗਵਾਲ. ਝੰਬੇ ਰਾਜ ਦੇ ਪਾਂਗੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਂਗਲੂ.

ਪਾਗਾ. ਪਾਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਨਾ ੩."ਅਮਿਅ ਸਰੋਵਰਿ ਪਾਗਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਪਾਗਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਗਡੰਡੀ। ੩ ਅਸ੍ਤਬਲ. ਅਸ੍ਤ੍ਰਸ਼ਾਲਾ. "ਜਲ ਕੇ ਅਸ੍ਤ ਅਸ੍ਤ੍ਰ ਇਕ ਜਾਯੋ। ਸੋ ਪਾਗਾ ਰਾਜਾ ਕੇ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੨) ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ ਨੇ ਇੱਕ ਘੋੜਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਤਬੇਲੇ ਆਇਆ.

ਪਾਗਿਓ. ਲਪੇਟਿਆ.ਮਗਨ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਨਾ। ੨ ਪਗੋਂ ਪੈ. ਪੈਰਾਂ ਉੱਤ੍ "ਮਸਤਕ ਭਾਰਿ ਗੁਰ-ਪਾਗਿਓ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਾਗੀ. ਲਪੇਟੀ. ਮਗਨ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਨਾ। ੨ ਪੈਰਾਂ ਦੀ. ਪਗੋਂ ਕੀ. "ਰੇਨ ਨਾਨਕ ਜਨਪਾਗੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ. ਪਗੀਂ. "ਮਸਤਕ ਆਨਿਧਰਿਓ ਪ੍ਰਭੁਪਾਗੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਪਾਗੇ. ਲਪੇਟੇ. ਢਕੇ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਨਾ. "ਰਹਿਨ ਨ ਪਾਵਉ ਬਿਨੁ ਪਗ ਪਾਗੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਪਗੋਂ ਮੇਂ. ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ. "ਸਗਲ ਨਿਧਿ ਪ੍ਰਭੁਪਾਗੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਾਗੋ ਦੇਖੋ, ਪਾਗਉ ਅਤੇ ਪਾਗਨਾ.
ਪਾਗੋ

ਪਾਂਚ. * ਸੰ. ਪਞ–ਪੰਚ. ਵਿ–ਚਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਧਿਕ. ਪੰਜ. "ਪਾਂਚ ਤਤੁ ਕੋ ਤਨੁ ਰਚਿਓ." (ਸ: ਮ: ੬) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਚ. ਪੈਂਚ. ਨੰਬਰਦਾਰ. ਦੇਖੋ,ਪਾਂਚਚੋਤਰਾ। ੩ ਪੰਨਾ. ਨਗੀਨਾ. "ਪਾਂਚ ਕਾਂਚ ਨਹਿ ਹੋਇ." (ਵ੍ਰਿੰਦ) ਕੱਚ ਪੰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ। ੪ ਪਾਜ. ਮੁਲੰਮਾ. "ਰਾਖਤ ਸਾਚ ਪਾਂਚ ਉਘਰਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਪੰਜ ਸੰਖ੍ਯਾ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ.

ਪਾਚਉ. ਪਾਂਚਉ. ਪੰਜੇ. ਪਾਂਚੋ. "ਜਿਹ ਮੁਖਿ ਪਾਚਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਏ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੁੱਧ, ਦਹੀ, ਘੀ, ਖੰਡ, ਸ਼ਹਦ। ੨ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ. ਪਾਂਚੋਂ ਕੋ. ਭਾਵ–ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ. "ਪਾਚਉ ਮੁਸਿ ਮੁਸਲਾ ਬਿਛਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪਾਚਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਾਚਉ ੧ ਅਤੇ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ.

ਪਾਚਉ ਲਰਿਕਾ. ਪੰਜ ਲੜਕੇ. ਭਾਵ–ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ. "ਪਾਚਉ ਲਰਿਕਾ ਜਾਰਿਕੈ ਰਹੈ ਰਾਮਲਿਵ ਲਾਗਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਾਂਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਾਚਉ ੧ ਅਤੇ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ.

ਪਾਂਚ ਸਸਤ੍ ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਸਸਤ੍ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਥਿ-
ਪਾਂਚ ਹਥਿਆਰ ਆਰ. ਗੁਰੂਸੋਭਾ ਗ਼ੀਬ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–

ਮਾਰੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਨ ਕੇ ਲੋਥਨ ਪੈ ਲੋਥ ਭਾਰੀ
ਤੀਰਨ ਕੇ ਮਾਰੇ ਕਹੂੰ ਧੀਰਜ ਨ ਧਰਹੀਂ,
ਮਾਰੇ ਬੰਦੂਕਨ ਕੇ ਦੀਨੇ ਅਸ੍ਵਵਾਰ ਭਾਰ
ਨੇਜਨ ਕੇ ਮਾਰੇ ਨਰ ਧਰਨੀ ਪੈ ਪਰਹੀਂ,
ਮਾਰੇ ਜਮਧਾਰਨ ਕੇ ਜੀਵਨ ਕੇ ਨਾਹਿ ਮੂਲ
ਬਾਂਧੇ ਹਥਿਆਰ ਪਾਂਚ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਲਰਹੀਂ. ××

ਅਰਥਾਤ– ਕ੍ਰਿਪਾਣ, ਤੀਰਕਮਾਨ, ਬੰਦੂਕ, ਨੇਜ਼ਾ ਅਤੇ ਕਟਾਰ.

ਪਾਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਪਕਾਉਣ (ਪਚ–ਪਾਕ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ, ਰਸੋਈਆ. ਲਾਂਗਰੀ। ੨ ਹਾਜ਼ਮੇ ਦਾ ਚੂਰਨ. ਉਹ ਵਸਤੁ, ਜੋ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਪਚਾ ਦੇਵੇ.

ਪਾਂਚਚੋਤਰਾ. ਪੰਚਾਯਤ (ਪੈਂਚਾਂ) ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਚਬੂਤਰਾ. ਉਹ ਚੌਤਰਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਚੌਧਰੀ ਬੈਠਣ. "ਪਾਂਚਚੋਤਰੋ ਛੋਰ ਚੌਧਰੀ ਆਇਓ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੫੬)

ਪਾਂਚਜਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਚਜਨ ਦੈਤ੍ਯ ਦਾ ਸ਼ੰਖ
ਪਾਂਚਜਨ੍ਯ (ਯਾਬ੍ਰਹ੍ਮ੍ਯ). ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸੰਦੀਪਨਿ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪੰਚਜਨ ਦੈਤ੍ਯ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਲੈਗਿਆ ਸੀ. ਸੰਦੀਪਨਿ ਨੇ ਗੁਰੁਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਪਿਸ ਮੰਗਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਪੰਚਜਨ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੰਖ ਅਤੇ ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ ਲੈਆਂਦਾ. ਇਹ ਸ਼ੰਖ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਵਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫ ਅ: ੨੧ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੰਖ ਪੰਚਜਨ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਪੰਚਜਨ ਦਾ ਕਰੰਗ ਹੈ.

ਪਾਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪਾਚਨੁ। ੨ ਸੰ. ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਕਾਉਣਾ। ੩ ਅੰਨ ਨੂੰ ਪਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ। ੪ ਖੱਟਾ ਰਸ। ੫ ਅਗਨਿ.

ਪਾਂਚ ਨਾਰਦ. ਪੰਜ ਗ਼ਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਜੋ ਨਾਰਦ ਵਾਂਙ ਚੈਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ. ਮਹਾ ਚੰਚਲ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਦ. "ਪਾਂਚਨਾਰਦ ਕੈ ਸੰਗਿ ਬਿਧਿਵਾਰਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਪੰਜ ਗ਼ਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਧੀਹੋਈ ਹੈ.

ਪਾਚਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਣ. ਤਾਣੀ ਦੇ ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਮਾਵਾ. "ਪਾਚਨੁ ਸੇਰ ਅਢਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ ਆਦਮੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਤੋਂ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਚਨ.

ਪਾਂਚ ਪਚੀਸ. ਦੇਖੋ, ਪਚੀਸ.

ਪਾਂਚ ਪਲੀਤਹ. ਪੰਜ ਪਲੀਤਹ (ਫ਼ਤੀਲਹ). ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ. "ਪਾਂਚ ਪਲੀਤਹ ਕਉ ਪਰਬੋਧੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੰਜ ਪਲੀਦ (ਅਪਵਿਤ੍ਰ) ਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਪਾਂਚ ਭੌਤਿਕ. ਧਾਰ੍ ਮੌਤਿਕ. ਵਿ–ਪੰਜ ਭੂਤਾਂ (ਤੱਤਾਂ) ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਰੀਰ.

ਪਾਂਚ ਮਿਰਗ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ

* ਪਾਂਚ,ਪੰਜ,ਪੰਜ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਸ ਲਈ ਲਿਖੇ ਹਨ ਕਿ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ– "ਪਾਂਚ ਪਲੀਤਹ"—"ਪੰਚ ਸਬਦ"—"ਪੰਜ ਸਰੀਕ" ਆਦਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਖਾਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਪਾਂਚ ਮਿਰਗ ਬੋਧੇ ਸਿਵ ਕੀ ਬਾਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਬਾਨੀ.

ਪਾਂਚਯਾਰੀ. ਪੰਜ ਪਜਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੨ ਪੰਜ ਪਜਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ.
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਭਾਰੀ ਤੇਗਧਾਰੀ ਬੀਰ
ਛਤ੍ਰੀਕ੍ਰਿਮ ਸਾਰੀ ਕੀਨ ਬਾਜੀ ਜਾਨਦੀਨੀ ਹੈ,
ਬਾਂਕਰੇ ਛਬੀਲੇ ਪਜਾਰੇ ਤੀਸਰੋ ਸਜਾਯੋ ਪੰਥ
ਰਾਹ ਦੋਊ ਰੱਦਕੈ ਮੁਯਾਦ ਨੂਤ ਚੀਨੀ ਹੈ,
ਚਿਰੀ ਤੇਂ ਚਿਰਾਏ ਬਾਜ ਕੀਰੀ ਤੇਂ ਭਗਾਏ ਢੀਲ
ਮੀਰੀ ਔ ਫਕੀਰੀ ਪੀਰੀ ਤੀਨੋ ਧਾਰਲੀਨੀ ਹੈ,
ਅਨਾਚਾਰੀ ਸ਼ਾਹਨ ਕੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀਨੀ ਗਾਰ
ਚਾਰਯਾਰੀ ਹੂੰ ਤੇਂ ਬਢ ਪਾਂਚਯਾਰੀ ਕੀਨੀ ਹੈ.
(ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ)

ਪਾਂਚਲਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਚਉ ਲਰਿਕਾ.

ਪਾਚੜ. ਵਿ–ਪਚਾਊ. ਗਜ਼ੱਪੂ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ. "ਪੰਮਾ ਪਾਚੜ ਲਖਜੋ ਪ੍ਰਬੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਚਾਧੇ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਖਤ੍ਰੀ ਬਾਹਰੀ, ਪਾਚਾਧਿਆਂ, ਖੋਖਰਾਇਣ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਚਾਧਾ.

ਪਾਂਚਾਮਰ. ਪਾਂਚਜਨਯ ਸ਼ੰਖ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਜਨਯ. "ਪਾਚਾਮਰ ਲੈ ਨਾਦ ਅਧਿਕ ਕਿਯ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਾਂਚਾਲ. ਵਿ–ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਲ । ੨ ਤਖਾਣ, ਜੁਲਾਹਾ, ਨਾਈ, ਧੋਬੀ ਅਤੇ ਚਮਾਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ.

ਪਾਂਚਾਲੀ. ਵਿ–ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਗੁੱਡੀ, ਕਪੜੇ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੩ ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦ੍ਰੌਪਦੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਲ ਅਤੇ ਪੰਚਾਲੀ। ੪ ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਪਾਚੇ. ਪਚੇ. ਰਿੱਝੇ. ਪੱਕੇ. "ਵਿਚਿ ਵਿਸਟਾ ਮਰਿ ਮਰਿ ਪਾਚੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਪਾਂਚੈਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੰਚਮੀ ਤਿਥਿ. "ਪਾਂਚੈਂ ਪੰਚ ਤਤ ਬਿਸਥਾਰ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ)

ਪਾਛ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਕ. ਪੱਖ। ੨ ਪਿੱਛਾ. ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ। ੩ ਵਿ–ਪਿਛਲਾ. ਪਿਛਲੀ. "ਗਈ ਵਯ ਪਾਛ ਅਕਾਰਥ." (ਨਾਪ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪੱਛ ੬.

ਪਾਛਲ } ਵਿ–ਪਿਛਲਾ.
ਪਾਛਲਾ }

ਪਾਛੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ। ੨ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਪੰਡ। ੩ ਵਿ–ਪਛੜ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਛਾਰ. ਪਾਖ਼ਾਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾ ਅਤੇ ਛਾਰ.

ਪਾਛਾਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਛਾਯਾ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ। ੨ ਛਾਉਂ. ਸ਼ਾਯਾ। ੩ ਵਿ–ਪਿਛਲੱਗੂ. ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਪਿਛਲਾ.

ਪਾਛੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੀਛੇ. ਪਿੱਛੇ. "ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਸੁ ਪਾਛੈ ਪਈਆ."(ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਅਗਲੋ
ਪਾਛੈ } ਮੁਏ ਸਿ ਪਾਛੈ ਪਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)
੨ ਭੂਤ ਕਾਲ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਆਗੈ ੩.

ਪਾਛੈ. ਪਿਛਲੇ ਨੂੰ. "ਪਾਛੈ ਕਰੋਤਿ ਅਗੁਣੀਵਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪਾਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਾਂਕਾ. ਗੱਠ। ੨ ਮੁਲੰਮਾ। ੩ ਭ੍ਰਾਵ–ਪਾਖੰਡ. ਦੰਭ। ੪ ਝੂਠ. "ਕਿਧੋਂ ਹਰਖ ਹਿਤ ਪਾਜ ਉਚਾਰੇ." (ਨਾਪ) ੫ ਪੋਲ. ਭੇਤ. "ਤਬ ਜਾਨਹੁਗੇ,ਜਬ ਉਘਰੈਗੋ ਪਾਜ."(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪਾਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗੱਠ ਲਾਉਣਾ. ਛਿਦ੍ (ਛੇਕ) ਬੰਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਲਪੇਟਣਾ. ਪਾਗਣਾ.

ਪਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਜਾ.

ਪਾਜਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪਜਾਮਾ.

ਪਾਜਿਆ. ਗੱਠ ਲਾਇਆ। ੨ ਗਿਲਟ ਕੀਤਾ। ੩ ਲੁਪਨ ਕੀਤਾ. "ਸੋਲਹ ਕੀਏ ਸੀਗਾਰ ਕਿ ਅੰਜਨੁ ਪਾਜਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਪਾਜੀ. ਵਿ–ਪਾਜ ਵਾਲਾ. ਮੁਲੰਮਾ."ਪਾਜੀ ਕੋ ਅਪਾਜੀ ਲਖ ਤਾਸੋਂ ਵਿਰਮਾਯੋ ਹੈ." (ਨਾਪ) ੨ ਛਾ ਕਮੀਨਾ. ਨੀਚ. ਪਾਮਰ.

ਪਾਜੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਜ. "ਖੋਟਾ ਪਾਜੁ ਖੁਆਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਮੁਲੰਮਾ ਪਾਜੁ ਲਹਿਜਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਪਾਜੇ. ਦਿਖਾਵੇ. ਉੱਪਰਲੇ ਆਡੰਬਰ. "ਲਸਕਰ ਨੇਬ ਖਵਾਸੀ ਪਾਜੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪਾਗੇ. ਮਗਨ ਹੋਏ. "ਮਾਇਆਮੋਹ ਪਾਜੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਪਾਜ਼ੇਬ. ਛਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਰ ਨੂੰ ਜ਼ੇਬ (ਸ਼ੋਭਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭੂਸ਼ਣ. ਨੂਪੁਰ. ਬਾਂਕ.

ਪਾਟ ਅਥਵਾ **ਪਾਟੁ.** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਤ੍ਰ. ਪਟ. ਕਨਾਤ. ਪਰਦਾ. "ਪੇਖਿਓ ਲਾਲਨੁ ਪਾਟ ਬੀਚ ਖੋਏ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਪੱਟ. ਰੇਸ਼ਮ. "ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਬਿਰਥਿਆ." (ਸ੍ਰੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਪਟ. ਕਪੜਾ. "ਪਾਟ ਕੋ ਪਾਟ ਧਰੋ ਪਿਯਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਤਖ਼ਤਾ. ਕਿਵਾੜ. ਪਟ। ੫ ਪੜਦਾ। ੬ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ. "ਰਾਜ ਪਾਟ ਦਸਰਥ ਕੋ ਦਯੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੭ ਪੱਤਨ. ਨਗਰ. ਪੱਟਨ."ਮਾਨੈ ਹਾਟੁ ਮਾਨੈ ਪਾਟੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਮਨ ਹੀ, ਅਥਵਾ–ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੱਟ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ। ੮ ਪੱਟ. ਊਰੁ. ਰਾਨ. "ਪਾਟ ਬਨੇ ਕਦਲੀਦਲ ਫ਼ੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੯ ਦੇਖੋ, ਪਾਟਨਾ ਅਤੇ ਪਾਟਿ। ੧੦ ਪੋਟਾ. ਤਾਣੇ ਵਿੱਚ ਬੁਣੇ ਤੰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ। ੧੧ ਸੰ. ਵਿੱਥ। ੧੨ ਦਰਿਆ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਵਿੱਥ.

ਪਾਟਸ. ਦੇਖੋ, ਪੱਟਿਸ.

ਪਾਟਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਟ. ਨਾਚਾਕੀ. ਵਿਰੋਧ. ਪਾਟ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਾਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫਟਣਾ. ਤੇੜ ਖਾਣੀ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਟਨਾ.

ਪਾਟਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਟਣਾ. ਭਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਟਿ। ੨ ਪੱਤਨ. ਨਗਰ. "ਪਾਟਨ ਤੇ ਊਜਰ ਭਲਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਚੀਰਨਾ.ਪਾੜਨਾ। ੪ ਅਲਗ ਕਰਨਾ.

ਪਾਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫਟਣਾ। ੨ ਅੱਟਣਾ. ਭਰਨਾ. ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਨੂੰ ਭਰਕੇ ਸਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਟਿ। ੩ ਮਿਤ੍ਰ-ਭਾਵ ਤਜਾਗਕੇ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣਾ.

ਪਾਟਨਾਰਾ. ਪੱਟ ਦਾ ਨਾਲਾ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਇਜਾਰਬੰਦ.

ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ. ਪੱਟ ਅਤੇ ਪੱਟ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਭੋਰੇ, ਨਾਲੇ, ਫੀਤੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਹੰਢਾਵਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੂਤ ਆਦਿ ਦੇ ਪਟ (ਵਸਤ੍) ਅਤੇ ਪੱਟ (ਰੇਸ਼ਮ) ਦੇ ਕਪੜੇ.

ਪਾਟਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ. ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ। ੨ ਕਾਮਦੂਤੀ ਨਾਮਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬੇਲ ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. Bignonia Suaveolens. ਇਸ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਮਰੋੜ, ਖੰਘ, ਅਤੇ ਤਾਪ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਧਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਕਦੀ ਹੈ.

ਪਾਟਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੋਨੇ ਦਾ ਵੜਾ ਪਾਸਾ,ਜੋ ਪੰਜ ਸੌ ਤੋਲੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੰਜ ਸੌ ਤੋਲੇ ਦਾ ਸੁੱਧ ਸੋਨੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ.

ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਰ. ਪਟਨਾ ਨਗਰ. ਪੁਰਾਣਾ ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਰ ਵਰਤਮਾਨ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਢਾਈ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਹੁਣ ਕੁਮ੍ਰਹਾਰ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਟਨਾ.

ਪਾਟਵ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਟੁਤਾ. ਚਤੁਰਾਈ. ਬੁੱਧਿ
ਪਾਟਵਤਾ } ਦੀ ਤੀਕ੍ਸ਼ਣਤਾ। ੨ ਅਰੋਗਤਾ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤੀ.

ਪਾਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੱਟਕੇ. ਭਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪਾਟਨਾ ੨. "ਪਾਟਿ ਬਾਰਿਧਿਰਾਜ ਕਉ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਪਾਟਕੇ. ਫਟਕੇ.

ਪਾਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਟੀ. ਤਖ਼ਤੀ. "ਲੈ ਪਾਟੀ ਪਾਧੇ ਕੈ ਆਇਆ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਮੰਜੇ ਦੀ ਬਾਹੀ. "ਪਾਟੀ ਚੋਟ ਗੋਡ ਪਰ ਲਾਗੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਫਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਟਨਾ.

ਪਾਟੂ. ਪੱਟ. ਰੇਸ਼ਮ. ਦੇਖੋ, ਪਾਟ. "ਹਰਿ ਚੋਲੀ ਦੇਹ ਸਵਾਰੀ ××× ਪਾਟੂ ਲਗਾ ਅਧਿਕਾਈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਪਾਟੂ. ਵਿ–ਰੇਸ਼ਮੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਧਾਰੀਦਾਰ ਵਸਤ੍। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੱਟੂ ੧.

ਪਾਟੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪਟੰਬਰ.

ਪਾਠ ਅਥਵਾ **ਪਾਠੁ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਠਨ. ਪੜ੍ਹਾਈ। ੨ ਸਬਕ. ਸੈਂਬਾ. "ਪਾਠ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰਿਓ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਪੁਸ੍ਤਕ ਦਾ ਭਾਗ. ਅਧ੍ਯਾਯ। ੪ ਕਿਸੇ ਪੁਸ੍ਤਕ ਅਥਵਾ ਸ਼ਤੋਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਿਤ੍ਯ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਠ (ਪੜ੍ਹਨ) ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਪੜ੍ਹਿਆਜਾਵੇ. ਮਦਰਸਾ. ਸਕੂਲ (School).

ਪਾਠਕ. ਸੰ. ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਵਾਚਣ ਵਾਲਾ, ਪਾਠੀਆ। ੨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਉਸ੍ਤਾਦ. ਅਧ੍ਯਾਪਕ । ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਪਾਠਕ ਨਾਮ ਤਿਲੋਕਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਠਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ.

ਪਾਠਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਸ਼੍ ਜਵਾਨ. ਪੱਠਾ. "ਪਾਠੇ ਤਰੁਨ ਪਖਰਿਯਾ ਪਰਖੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੨)

ਪਾਠਾਂਤਰ. ਸੰ. ਹੋਰ ਪਾਠ. ਭਿੰਨ ਪਾਠ. ਪਾਠ ਦਾ ਭੇਦ.

ਪਾਠਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਅਧ੍ਯਾਪਿਕਾ.

ਪਾਠੀ } ਸੰ. ਧਾਲਿ. ਵਿ–ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ।
ਪਾਠੀਆ } ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪਾਠੀਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੱਛੀ. ਬੋਆਲ ਮੱਛੀ. Boalis.

ਪਾਠੂ. ਦੇਖੋ, ਪਾਠ.

ਪਾਠੰਗਾ. ਪਾਠ–ਅੰਗ. ਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਗ. ਪਾਠ ਦਾ ਉੱਦੇਸ਼. "ਹਰਿ ਪਾਇਓ ਪਾਠੰਗਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਾਠਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਪੜ੍ਹਨ ਲਾਇਕ.

ਪਾਡਲ ਸਾਹਿਬ. ਰਿਆਸਤ ਮੰਡੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ (ਸ਼ਹਿਰ ਮੰਡੀ) ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ ਰਵਾਲਸਰ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਰ ਲਈ ਆਏ, ਤਾਂ "ਮੰਡੀ" ਦਾ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲੈ ਆਇਆ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੯੫) ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਸਰਦਾਰ ਲਹਿਣਾਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਏ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਇਸੀ ਰਿਆਸਤ (ਮੰਡੀ) ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਲ੍ਹ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਹਨ:–

(੧) ਥੰਦੂਕ ਤੋੜੇਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਕੁੰਦੇ ਸਮੇਤ ੭ ਫੁਟ ੪ ਇੰਚ ਹੈ.

(੨) ਸਣ ਦੀ ਸੂਤਲੀ ਦਾ ਉਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਲੰਘ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੬ ਫੁਟ ੨ ਇੰਚ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੩ ਫੁਟ ੧੦ ਇੰਚ, ਉੱਚਾਈ ੨ ਫੁਟ ਹੈ.

(੩) ਰਬਾਬ, ਜੋ ੪ ਫੁਟ ਲੰਮਾ ਹੈ.

ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮਹੰਤ ਹਰਕਰਨਦਾਸ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਹਨ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੋਜਾਂ ਦੁਆਬਾ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ੯੦-੯੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਪਾਂਡਵ. ਪਾਂਡੁ ਰਾਜਾ ਦਾ ਵੰਸ਼. ਪਾਂਡੁ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਪਾਂਡੁਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਹੈ:–ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਖਈ ਰੋਗ ਨਾਲ ਯੁਵਾ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਿੱਚ ਮਰਗਿਆ. ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅੰਬਿਕਾ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਬਿਨਾ ਔਲਾਦ ਵਿਧਵਾ ਰਹਿਗਈਆਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਪੁਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਦੀ ਮਾਂ ਸਤਜਵਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵਯਾਸ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ (ਜੋ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਾਸ਼ਰ ਰਿਖੀ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਤਜਵਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ). ਵਯਾਸ ਨੇ ਮਾਤਾ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯੋਗ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ. ਅੰਬਿਕਾ ਨੇ ਵਯਾਸ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਚਲਏ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ ਅੰਨ੍ਹਾ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਦਾ ਮਾਰੇ ਭਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਹੋਗਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਂਡੁ (ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ) ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਅੰਨ੍ਹਾ ਰਾਜਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪਾਂਡੁ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ. ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਪਾਂਡੁ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕੁੰਤੀ ਅਤੇ ਮਾਦ੍ਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇਹੋਏ ਪਾਂਡੁ ਨੇ ਕਿੰਮਿੰਦਮ ਰਿਖੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸ਼ਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦ ਪਾਂਡੁ ਇਸਤ੍ਰੀਸੰਗ ਕਰੇਗਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਰਜਾਵੇਗਾ.

ਸ਼ਾਪ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣਾ ਸੁਖਦਾਈ ਜਾਣਿਆ, ਪਰ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਨਾ ਵੰਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਥੰਮੇਗੀ, ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਭੀ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਲੱਗੀ. ਪਤੀ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਦੇਖਕੇ ਕੁੰਤੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰਥ ਰਖਦੀ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਕੁੰਤੀ ਨੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਪੌਣ ਤੋਂ ਭੀਮ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ ਤੋਂ ਅਰਜੁਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਆਪਣੀ ਸੋਕਣ ਮਾਦ੍ਰੀ ਲਈ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ ਦੇਵਤਾ ਸੱਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਕੁਲ ਅਤੇ ਸਹਦੇਵ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਇਹ ਪੰਜੇ, ਪਾਂਡੁ ਦੇ ਖੇਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਪਾਂਡਵ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਕੀਤੇ. ਭਾਵੇਂ ਪਾਂਡਵ ਭੀ ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੌਰਵ ਸਨ, ਪਰ ਪਾਂਡੁ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਤੋਂ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ਾਖ ਹੋਗਈ ਅਰ ਧ੍ਰਿਤ-ਰਾਸ਼੍ਟ੍ ਦੀ ਔਲਾਦ ਕੌਰਵ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਹੀ. ਕੌਰਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸ੍ਥ (ਦਿੱਲੀ) ਸੀ. "ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਵ ਭਏ ਮਜੂਰ। ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਿਤ ਹਦੂਰਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਪੁਰ ਰਾਜ ਖੋਕੇ ਵਿਰਾਟਪਤੀ ਦੇ ਘਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਪਾਂਡਵ ਰਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

੨ ਜੋਹਲਮ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਪੰਜ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਂਡਵ ਪੰਜ ਸਨ.

ਪਾਂਡਵ ਨਗਰ } ਦਿੱਲੀ.
ਪਾਂਡਵ ਪੁਰੀ }

ਪਾਂਡਾ } ਪੰਡਿਤ. ਤੀਰਥਪੁਰੋਹਿਤ. ਪੰਡਾ. ਪੁਜਾਰੀ.
ਪਾਂਡਾ } "ਸੁਣਿ ਪਾਂਡੇ ! ਕਿਆ ਲਿਖਹੁ ਜੰਜਾਲਾ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਪਾਂਡਿਤ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਡਿਤਾਈ. ਪੰਡਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਿਦ੍ਵੱਤਾ.

ਪਾਂਡੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਡ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ. ਬੋਝਾ ਢੋਣ ਵਾਲਾ ਮਜੂਰ.

ਪਾਂਡੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੀਲਾ ਅਤੇ ਚਿੱਟਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗ। ੨ ਪਾਂਡੁ ਰੰਗ ਦੀ ਚਿਕਣੀ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੋਚਾ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ੍ਰਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਂਡਵ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ। ੪ ਚਿੱਟਾ ਹਾਥੀ। ੫ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਸਟਕਾ ਅਤੇ ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ.

ਪਾਂਡੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਫੇਦੀ ਮਿਲਿਆ ਪੀਲਾ ਰੰਗ। ੨ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ। ੩ ਖੜੀਆ ਮਿੱਟੀ। ੪ ਚਿੱਟਾ ਕੋੜ੍. ਫੁਲਬਹਿਰੀ.

ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਸਟਕਾ. "ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ ਪੀਨਸ ਕਟਿਦੇਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਪਾਂਡੂ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡੁ। ੨ ਡਿੰਗ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਸ਼ਾਈਸ.

ਪਾਂਡੇ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ. "ਪੰਜੇ ਪਾਂਡੇ ਦੇਖਦੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡੁ ੨.

ਪਾਢਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾੜ੍ਹਾ. "ਪਾਢੇ ਘੋਰ ਘੋਰ ਗੁਰੁ ਮਾਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬੁਣਨ ਸਮੇਂ ਲਾਇਆ ਮਾਵਾ। ੨ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬੁਝਾਕੇ ਕਰੜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਨ. "ਕਰਜੋ ਮੱਦ ਪਾਣੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਆਬ. ਚਮਕ. "ਸੱਚ ਪਾਣ ਸੱਚ ਮਾਨ ਸਹੱਤਾ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਪਾਨ. ਪਾਣੀ. ਜਲ. "ਤਿਹ ਪਾਣ ਪਿਆਇ." (ਰਾਮਾਵ) ੬ ਦੇਖੋ, ਪਾਣੁ। ੭ ਸੰ. ਵਪਾਰ. ਲੈਣ ਦੇਣ। ੮ ਦਾਉ. ਬਾਜੀ। ੯ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼.

ਪਾਣਪ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨਪ ਅਤੇ ਪਾਨਿਪ.

ਪਾਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਲ ਜੌਂ ਦਾ ਆਟਾ ਆਦਿ ਮਿਲਾਕੇ ਪਸੂ ਦੇ ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ ਬਣਾਇਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਪਨਹੀ. ਜੁੱਤੀ. "ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਉਣਾ.

ਪਾਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਥ. ਕਰ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸਰਵ–ਖੁਦ. ਆਪ. "ਜੇ ਤੂ ਤਾਰੂ ਪਾਣਿ ਤਾਰੂ ਪੂਛੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਜੇ ਤੂੰ ਖੁਦ ਤਾਰੂ ਹੈਂ, ਤਾਂਭੀ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛ. ਅਥਵਾ ਜੇ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤਾਰੂ ਹੈਂ, ਤਦ ਭੀ ਪੁੱਛ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਣੀ.

ਪਾਣਿਗਤ. ਵਿ–ਹੱਥ ਆਇਆ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ.

ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਥ ਫੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿਆਹ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਨਾ.

ਪਾਣਿਨਿ. ਪਣਿਨੀ ਮੁਨੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਯਾਕਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਚਾਰਯ ਅਸ਼੍ਟਾਧ੍ਯਾਯੀ* ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਮੁਨਿ, ਜੋ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਪਾਸ ਸਲਾਤ (ਸ਼ਲਾਤੁਰ) ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦਾਕ੍ਸ਼ੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਦੇਵਲ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ. ਪਾਣਿਨਿ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾ ਨੇ B. C. ੪੦੦ ਅਤੇ ੩੦੦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਪਾਣਿਨੀਯ. ਪਾਣਿਨਿ ਦਾ ਚੇਲਾ। ੨ ਪਾਣਿਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਵਯਾਕਰਣ.

ਪਾਣਿਪ. ਅਬ. ਸ਼ੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨਿਪ. "ਪਾਣਿਪ ਹਿੰਦਨ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਬਰਬੀਰ ਧਰੈਂ ਅਤਿ ਤ੍ਰਾਣ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਣੀ. ਸੰ. ਪਾਨੀਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ. "ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਲੀਕ ਜਿਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਣਿ.

ਪਾਣੀਹਾਰ } ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨੀ-
ਪਾਣੀਹਾਰੀਆ } ਹਾਰ. "ਮੈਘਮਾਲਾ 'ਪਾਣੀ-ਹਾਰੀਆ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਾਣੀ ਬਿਨਾ ਡੁੱਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਕਾਰਣ ਦੁੱਖ ਪਾਉਣਾ. "ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਨ ਚੇਤਹੀ,ਡੂਬਿਮੂਏ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪਾਣੀਲਾਗ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨੀਲਾਗ.

ਪਾਣੀ ਵਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਿਰ ਉੱਪਰਦੀਂ ਪਾਣੀ ਫੇਰਕੇ ਪੀਣਾ. ਭਾਵ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਪਜਾਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਵਿਪਦਾ ਨੂੰ ਆਪ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਉਪਰਹੁ ਪਾਣੀ ਵਾਰੀਐ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਮਾਤਨ ਵਾਰ ਪਿਯੋ ਜਲ ਪਾਨੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੈਣਾ. "ਨਾ ਹਉ, ਨਾ ਮੈ ਜੂਨੀ ਪਾਣੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਗਦਹੁ ਚੰਦਨਿ ਖਉਲੀਐ ਭੀ ਸਾਹੁ ਸਿਉ ਪਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਪਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤ੍. ਪੱਤਾ. "ਜੈਸੇ ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੰਖ. ਪਕ. "ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਾਰਦੋ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਪਾਵਤ (ਪਾਉਂਦਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਤੈਸ ਕਰਮਫਲ ਪਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸੰ. ਡਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਨ. "ਰਾਜ ਕਾਜ ਰਾਖਬੇ ਕੋ ਕਛੂ ਨਹਿ ਪਾਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੫ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਪਕ ਦਾ ਡਿਗਣਾ.ਹਾਰ ਹੋਣੀ. "ਉੱਤਰ ਦੇ, ਨਤੁ ਹੈਹੈ ਪਾਤ." (ਨਾਪ੍) ੬ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਆਘਾਤ. "ਦੇਵੀ ਕਰਜੋ ਖੱਗ ਪਾਤੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੭ ਵਿ–ਰਕ੍ਤਕ. ਤ੍ਰੁਤਾ. "ਕੇਤੇ ਪਾਤ ਨਰਿੰਦ." (ਜਪੁ) ੮ ਫ਼ਾ ਤਖ਼ਤ. ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ.

* ਇਹ ੭੯੯੯ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ, ਸਾਰੇ ਵਯਾਕਰਣ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਇਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਘੁਸਿੱਧਾਂਤ ਕੌਮੁਦੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੌਮੁਦੀ ਦਾ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਪਾਂਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਕ੍ਤਿ. ਪਾਂਤਿ. ਕਤਾਰ.

ਪਾਤਉ. ਸੰ. ਪਾਤ੍ਰ. ਨਾਟਕ ਦੇ ਨਾਇਕ ਨਾਇਕਾ ਆਦਿ. "ਦਸ ਪਾਤਉ ਪੰਚ ਸੰਗੀਤਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦਸ ਪਾਤ੍ਰ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਅਤੇ ਪੰਜ ਗਵੈਯੇ ਬਜੈਯੇ ਰੂਪ ਰਸ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ.

ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਪਾਤ (ਸਿੰਘਾਸਨ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਪਾਦਸ਼ਾਹ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ. ਪਾਦਸ਼ਾਹੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ। ੨ ਸਿੱਖਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੁਤਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅ਼ਮਲਦਾਰੀ। ੩ ਸੱਚੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਵਾਲੇ ਦਸ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਜੈਸੇ–ਖ਼ਾਲਸਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਆਦਿ.

ਪਾਤਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਤ (ਡਿਗਣ) ਵਾਲਾ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ. ਪਾਪ. ਗੁਨਾਹ। ੨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ਼ ਪਾਪ ਕਰਮ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ–ਚੋਰੀ, ਵੇਦਵਿਧੀ ਬਿਨਾ ਕੀਤੀ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ, ਇਹ– ਤਿੰਨ ਕਾਯਿਕ (ਸ਼ਾਰੀਰਿਕ) ਪਾਤਕ. ਕੋੜਾ ਬੋਲਣਾ, ਝੂਠ, ਚੁਗਲੀ ਅਤੇ ਬੇਮੇਲ ਬਕਬਾਦ, ਇਹ ਚਾਰ ਵਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤਕ. ਦੂਜੇ ਦੇ ਧਨ ਮਾਲ ਲੈਣ ਦਾ ਖਿਆਲ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨਾ ਅਤੇ ਝੂਠਾ ਕਲੰਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਗੋਂਦ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਮਾਨਸਿਕ ਪਾਪ. ਦੇਖੋ, ਪਾਪ ੪। ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਹੋਈ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਇਹ ਪਾਤਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ੧੦ ਦਿਨ, ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿ ਦੇ ੧੨ ਦਿਨ, ਵੈਸ਼ ਦੇ ੧੫ ਦਿਨ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ ਦੇ ੩੦ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੇ ੧੨–੧੩–੧੭ ਅਤੇ ੩੦ ਦਿਨ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੪ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਤਨਖਾਹ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮ, ਅਰਥਾਤ–ਮੁੰਡਨ, ਵਿਭਚਾਰ, ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਅਤੇ ਕੁੱਠਾ ਖਾਣਾ.

ਪਾਤਕੀ. ਸੰ. ਪਾਤਕਿਨ. ਵਿ–ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਤਕ ਕਰਮ ਦਾ ਕਰਤਾ.

ਪਾਤਣ. ਦੇਖੋ, ਪੱਤਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਤਨੁ.

ਪਾਤਣਿ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੋਤਸ਼੍ਥਾਨ (ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਦੇ ਅੱਡੇ)
ਪਾਤਣੀ } ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ
ਪਾਤਨੁ } ਭੇਤੀਆ, ਜੋ ਮਲਾਹਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਨੁਮਾਈ
ਪਾਤਣੂ } ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਖੜਾ ਪੁਕਾਰੈ ਪਾਤਣੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਇੱਥੇ ਪਾਤਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ. "ਆਪੇ ਪਤਣੁ ਪਾਤਣੀ ਪਿਆਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਮਲਾਹ. ਪੱਤਨ ਪੁਰ ਪਹੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ (pilot). ਭਾਵ–ਸਤਿਗੁਰੂ. "ਜੇ ਪਾਤਣੁ ਰਹੈ ਸੁਚੇਤ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਪੱਤਨ ਪੁਰ ਮਹਿਸੂਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਿਠਾਹਾਂ ਸਿੱਟਣਾ.

ਪਾਤਰ. ਦੇਖੋ, ਪੱਤਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਵਿ–ਪਤਲਾ. ਜੋ ਮੋਟਾ ਨਹੀਂ. "ਪਿਯ ਪਾਤਰ ਪਤਰੀ ਤ੍ਰਿਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੬੧)

ਪਾਤਰਾ. ਵਿ–ਪਤਲਾ. "ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਾਤਰੇ ਬਹੁ ਕਰ ਧਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਤਰੇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤ੍ਰ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਪਤ੍ਰਹਾਰ. ਕਾਸਿਦ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਰੇ. "ਤਬ ਚਤੁਰ ਪਾਤਰੇ ਆਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਪਤਲਾ.

ਪਾਤਲ. ਦੇਖੋ, ਪੱਤਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਤਰ। ੩ ਪੱਤਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਵਡਾ ਕੱਛੂ.

ਪਾਤਲੀ. ਸੰ. ਪਾਦਤਲ. ਪੈਰ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ.

ਪਾਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤ੍. ਪੱਤਾ.

ਪਾਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲ.

ਪਾਤਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਥਿਵੀ ਦੇ ਹੇਠਲਾ ਲੋਕ। ੨ ਹੇਠਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤਵਾਂ ਲੋਕ. "ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀਆ ਲੋਅ ਆਕਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਪਾਤਾਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੭.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਤਾਲਗੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਥਗਾ.

ਪਾਤਾਲਪੁਰੀ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਸਰਦਾਰ ਕ੍ਰਿਪਸਿੰਘ ਰੋਪੜ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ। ੨ ਖ਼ਾ. ਕਹੀ. ਕਸੀ. ਬਹੁਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਤਾਲਮੋਚਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਪਾਤਾਲਮੋਚਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲਪੁਰੀ ੨.

ਪਾਤਾਲਯੰਤ੍ਰ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਤੋਲ ਅਰਕ ਆਦਿ ਸਾਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁਖਬੰਦ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਾਕੇ ਉਸ ਹੇਠ ਦੂਜਾ ਖਾਲੀ ਪਾਤ੍ਰ ਛੇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਾਤ੍ਰ ਗੁੰਝੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਧਰੀਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸ ਟੋਏ ਦੇ ਉੱਪਰ ਗੋਹੇ ਆਦਿ ਦੀ ਅੱਗ ਮਚਾਈਦੀ ਹੈ. ਅਗਨਿ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚੋਂ ਟਪਕਕੇ ਰਸ ਤੇਲ ਆਦਿ ਹੇਠਲੇ ਵਿੱਚ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੋਵਨ ਵੈਦ ਦੀ ਸਿਖਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਪਾਤਾਲੀ. ਪਾਤਾਲੀਂ, ਪਾਤਾਲੋਂ ਮੇਂ. "ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਸਖਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਾਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. ਮਾਨ. ਪਤ. "ਭੁਗਤਨ ਕੀ ਰਾਖੀ ਪਾਤਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਪੱਤਿ. ਪਿਆਦਾ. ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ. "ਗਜ ਬਾਜਿ ਰਥਾਦਿਕ ਪਾਤਿ ਗਣੰ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਪਾਂਤਿ. ਪੰਕ੍ਤਿ. ਕਤਾਰ। ੪ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ. ਗੋਤ੍ਰ. ਜਾਤਿ ਦੀ ਸ਼ਾਖ. "ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਨ ਜਿਹ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਕੁਲ. "ਪ੍ਰਥਮੇ ਤੇਰੀ ਨੀਕੀ ਜਾਤਿ। ਦੁਤੀਆ ਤੇਰੀ ਮਨੀਐ ਪਾਤਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੬ ਸੰ. ਪ੍ਰਭੁ. ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਪਾਂਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਕ੍ਤਿ. ਪੰਗਤ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ੨ ਕੁਲ. ਗੋਤ੍ਰ. ਖ਼ਾਨਦਾਨ. "ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕਮੀਨੀ ਪਾਂਤਿ ਕਮੀਨੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪਾਤਿਸਾਹ, ਪਾਤਿਸਾਹਿਬ, ਪਾਤਿਸਾਹਿਬੁ, ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਦੇਖੋ, ਪਾਤਸਾਹ ਅਤੇ ਪਾਦਸ਼ਾਹ. "ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਛਤ੍ਰੁਸਿਰ ਸੋਊ." (ਬਾਵਨ) "ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹਿਬੁ." (ਜਪੁ)

ਪਾਤਿਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਕ. "ਪਤਿਤ ਕੋ ਪਾਤਿਕ ਉਤਰਹਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਾਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਪਤ੍ਰੀ. ਚਿੱਠੀ. "ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਤੀ ਜੁ ਪਠਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਤ੍ਰ. ਦਲ. ਪੱਤਾ. "ਪਾਤੀ ਤੋਰੈ ਮਾਲਿਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਪੰਕ੍ਤਿ. ਪਾਂਤਿ. ਕੁਲ. ਗੋਤ੍ਰ. "ਤੂ ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ ਪਾਤੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. ਮਾਨ. ਇੱਜ਼ਤ. "ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਾਖੀ ਪਾਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੫ ਪਤੀ. ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਤੁਹੀਂ ਨਿਰੰਜਨ ਕਮਲਾਪਾਤੀ." (ਧਨਾ ਸ਼ੈਣ) ਕਮਲਾ (ਲਕਸ਼ਮੀ) ਪਤਿ। ੬ ਸੰ.ਵਿ– ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ. (ਪਾਤਿਨ). "ਸੋ ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੭ ਪਾਤੀਂ. ਪਾਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ. ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ. "ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਉਤਮ ਪਾਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੮ ਸੰ. ਪਾਤਿਨ–ਪਾਤ੍ਰੀ. ਪਾਤ੍ਰ ਵਾਲਾ. "ਮੋਨਿ ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਰਪਾਤੀ.

ਪਾਤੀਧਾਨੁ. ਪਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅੱਛਤ. ਤੁਲਸੀਦਲ ਵਿਲ੍ਵਪਤ੍ਰ ਆਦਿ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਯੋਗ ਸਾਬਤ ਚਾਵਲ. "ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਤੀਧਾਨੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਪਾਤੰਜਲ ਦਰ੍ਸ਼ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤੰਜਲਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਤੰਜਲਿ.

ਪਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਭਾਂਡਾ. ਬਰਤਨ। ੨ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਪਾਉਣ ਯੋਗ ਪੁਰੁਸ਼। ੩ ਨਾਟਕ ਦੇ ਨਾਇਕ ਨਾਇਕਾ ਆਦਿ। ੪ ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ. ਨਟ। ੫ ਰਾਜਮੰਤ੍ਰੀ। ੬ ਇੱਕ ਤੋਲ, ਜੋ ਚਾਰ ਸੇਰ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ੭ ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ.

ਪਾਥ. ਸੰ. ਪਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਨਹ ਨਿਬਹਤ ਜਮ ਕੈ ਪਾਥ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) "ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪਾਥ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Path। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਸੂਰ. ਪੱਥਰ. "ਰਾਖਿਲੇਹੁ ਹਮ ਪਾਪੀ ਪਾਥ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਪਾਥ (ਧਾਯਥ). ਜਲ. "ਹਰਿ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਹਰਿਨਾਮ ਅਮ੍ਰਿਤਜਲ ਹੈ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਅਗਨਿ। ੬ ਪਵਨ. ਹਵਾ। ੭ ਅੰਨ। ੮ ਆਕਾਸ਼.

ਪਾਂਥ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਥ (ਮਾਰਗ) ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. "ਜਮ ਮਾਰਗ ਕੈ ਸੰਗੀ ਪਾਂਥ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪਾਥਣਾ, ਪਾਥਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰ–ਸ੍ਥਾਪਨ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਥਾਪੜ ਕੇ ਬਣਾਉਣਾ, ਜੈਸੇ ਇੱਟ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪੱਥਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਥਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਿੰਡ. ਜੈਸੇ ਪਾਂਥੁ ਗੋਬਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਥਣਾ.

ਪਾਥਨਾਥ, ਪਾਥਪਤਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ.

ਪਾਥਰ, ਪਾਥਰੁ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸੂਰ. ਪੱਥਰ. "ਜੋ ਪਾਥਰ ਕਉ ਕਹਤੇ ਦੇਵ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ ਮ: ੫) ੨ ਜੜ੍ਹਮਤਿ. ਮੂਰਖ। ੩ ਪਾਪੀ. ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਨਾਲ ਭਾਰੀ. "ਪਾਥਰ ਭੁਬਦਾ ਕਾਢਿਲੀਆ." (ਵਡ ਅ: ਮ: ੩)

ਪਾਥੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਥਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗੋਹੇ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਗੋਬਰ ਦਾ ਉਪਲਾ। ੨ ਪਾਂਥ. ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ.

ਪਾਥੋਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਥ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਮਲ. ਜਲਜ. "ਹਾਥ ਦੈ ਪਾਥੋਜ ਸਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਥੋਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਥ (ਜਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ. ਮੇਘ.

ਪਾਥੋਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਥ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ.

ਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪੱਦ. "ਪਾਦ ਮਾਰ ਕਰ ਊਚ ਸੁਨਾਵਾ." (ਪੰਪ੍) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਰ. ਚਰਣ. "ਧਰਜੋ ਪਾਦ ਪੈ ਸੀਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਛੰਦ ਦੀ ਤੁਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਅਥਵਾ ਛੰਦ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਪਦ। ੪ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ, ਜੈਸੇ ਸੇਰ ਭਰ ਤੋਲ ਦਾ ਪਾਈਆ ਅਤੇ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਚੁਆਨੀ। ੫ ਬਿਰਛ ਦੀ ਜੜ. ਮੂਲ. ਦੇਖੋ, ਪਾਦਪ। ੬ ਕਿਰਣ. ਰਸ਼ਿਮ। ੭ ਚਾਲ. ਗਤਿ. ਗਮਨ। ੮ ਸ਼ਿਵ। ੯ ਫ਼ਾ ਪ੍ਰ ਤਖ਼ਤ. ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ.

ਪਾਦਸ਼ਾਹ. ਫ਼ਾ ਪਾਦ (ਤਖ਼ਤ) ਸ਼ਾਹ (ਪਤਿ). ਸਿੰਘਾਸਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ.

ਪਾਦਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਚੱਲੇ.

ਪਾਦਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਦੁਕਾ.

ਪਾਦਗ੍ਰਹਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਰ ਫੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੈਰ ਛੁਹਕੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣੀ.

ਪਾਦਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ, ਸ਼ੂਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹੁਜ.

ਪਾਦਜਲ. ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਧੋਤੇ ਗਏ ਹਨ। ੨ ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ.

ਪਾਦਤ੍ਰ, ਪਾਦਤ੍ਰਾਣ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਰ ਦੀ ਤ੍ਰਾਣ (ਰਖਸ਼ਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੁੱਤਾ. ਪਨਹੀ। ੨ ਖੜਾਊਂ.

ਪਾਦਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਦ (ਪੈਰ-ਜੜ) ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਬਿਰਛ. ਵ੍ਰਿਛ ਆਪਣੇ ਤਲੇ ਨਾਲ ਰਸ ਪੀਂਦੇ ਹਨ. "ਪਾਦਪ ਦਲ ਸੁੰਦਰ." (ਨਾਪ)

ਪਾਦਪੂਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੰਦ ਦੇ ਚਰਣ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸਮਸ੍ਯਾ ਪੂਰਤੀ। ੩ ਉਹ ਅੱਖਰ ਅਥਵਾ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਛੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਦ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ.

ਪਾ ਦਰ ਹਵਾ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਹਵਾ ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਦਰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਉ ਦੇ. ਖੜਾਊਂ.

ਪਾਦਰੀ. ਪੁਰਤ. Padre–ਪਾਦ੍ਰੇ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਲੈਟਿਨ Pater (ਪਿਤਾ) ਹੈ. ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪਾਦਰੀ William Carey ੧੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੭੯੩ ਨੂੰ ਮਾਲਦੇ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੰਗਾਲੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਬੋਲੀਆਂ ਸਿੱਖਕੇ ਅੰਜੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਪਾਦਾਸ਼. ਫ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਦਲਾ. ਪਲਟਾ। ੨ ਦੰਡ. ਸਜ਼ਾ.

ਪਾਦਾਕੁਲਕ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਮਾਲਤੀ.

ਪਾਦਾਰਘ. ਸੰ. ਪਾਦਜਾਘਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੈਰ ਧੋਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਲ.

ਪਾਦਾਤਿ, ਪਾਦਾਤਿਕ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਆਦਾ. ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ.

ਪਾਦੁਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੁੱਤੀ. ਜੋੜਾ. ਪਨਹੀ। ੨ ਖੜਾਊਂ. ਪਊਏ.

ਪਾਦੋਦਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਦ–ਉਦਕ. ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਜਲ. ਉਹ ਪਾਣੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਵਤਾ ਅਥਵਾ ਪੂਜਨ ਪੁਰੁਸ਼ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋਤੇਗਏ ਹਨ.

ਪਾਧਰ ਅਥਵਾ **ਪਾਧਰੁ.** ਸੰ. ਪਦ੍. ਪਿੰਡ. ਗ੍ਰਾਮ. "ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਪਾਧਰ ਬਾਟ." (ਕਾਨ ਪਤ੍ਰਸਾਲ ਮ: ੪) ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਹਰਿ ਦੇ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਹ ਮਿਲੇ। "ਰਾਹ ਪਾਧਰੁ ਗੁਰੁ ਦਸੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਪਦ੍. ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ. "ਭੂਲੀ ਸੈ ਫਿਰੀ ਪਾਧਰੁ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) "ਅੰਧਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ ਕਿਉ ਪਾਧਰੁ ਜਾਣੈ ?" (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਹਨੁਮਾ. ਸੁਮਾਰਗ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਧਰੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੪) ੪ ਪਧਰਾ. ਹਮਵਾਰ। ੫ ਡਿੰਗ. ਤਲਵਾਰ.

ਪਾਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਧੜੀ। ੨ ਰਾਹੀ. ਪਾਂਧੀ.

ਪਾਧਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਧਰ.

ਪਾਧੜੀ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਜਗਣ ।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਅਨਭੂਤ ਤੋਜ, ਅਨਛਿੱਜ ਗਾਤ,
ਕਰਤਾ ਸਦੀਵ, ਹਰਤਾ ਅਨਾਸ. ×××
(ਅਕਾਲ)

ਪਾਧੜੀ ਅਰਧ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਗੁਰੁ, ਅੰਤ ਜਗਣ, ਅਥਵਾ ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪਿੱਛੋਂ ਜਗਣ. ਇਹ ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ऽ, ऽ, ।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੋਭੰਤ ਸੂਰ। ਲੋਭੰਤ ਹੂਰ।
ਅਛੀ ਅਪਾਰ। ਰਿੱਝੀ ਸੁਧਾਰ ॥
(ਅਜਰਾਜ)

ਪਾਧਾ. ਸੰ. ਉਪਾਧ੍ਯਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਧ੍ਯਾਪਕ. "ਪਾਧਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀਐ ਚਾਟੜਿਆ ਮਤਿ ਦੇਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਆਪੇ ਚਾਟਸਾਲ ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਧਾ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਪਾਧਾਨੂ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਧ (ਪੰਥ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਾਹੀ. ਪਾਂਥ. "ਪਾਧਾਨੂ ਸਿਮਾਰ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਾਧਾ ਨਾ ਪੁੱਛਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਧੇ (ਪੰਡਿਤ) ਤੋਂ ਲਗਨ ਮੁਹੂਰਤ ਆਦਿ ਪੁੱਛੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣਾ. "ਨਹਿ ਪੂਛੈ ਪਾਧਾ ਚਲ ਪਰੀਐ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਂਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਧ (ਰਾਹ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਾਹੀ. ਪਾਂਥ.

ਪਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਣ. ਆਬ. ਚਮਕ. ਭੜਕ। ੨ ਆਗ੍ਯਾ. "ਦੀਜੈ ਪਾਨੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਪਾਣਿ. ਹੱਥ. "ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਪਾਯਨ. ਪੈਰੀਂ. "ਸਬੈ ਪਾਨ ਲਾਗੇ ਤਜਜੋ ਗਰਬ ਭਾਰੀ." (ਦੱਤਾਵ) ੫ ਪਰਾਯਣ. ਤਤ੍ਪਰ. "ਇਕ ਪਾਨ ਜਾਨ ਉਦਾਸ." (ਦੱਤਾਵ) ਇੱਕਪਰਾਯਣ ਹੋਇਆ। ੬ ਪ੍ਰਾਣ. ਸ੍ਵਾਸ. "ਪਾਨ ਤਜੇ ਤੁਮ ਤਾਹਿਤ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਪਾਨ ਤਜੇ ਤੁਮਰੇ ਹਿਤ ਪਸਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੬੭) ੭ ਪਣੰ. ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ. "ਪੌਨ ਬਹੈ ਦ੍ਰੁਮ ਪਾਨ ਨਿਹਾਰੇ." (ਕਲਕੀ) ੮ ਨਾਗਰਬੇਲਿ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੱਤਾ, ਤਾਂਬੂਲ, ਫ਼ਾ ਪਾਨ "ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਤੀਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੯ ਸੰ. ਪੀਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੀਣਾ. "ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਹੁ ਸਾਧਸੰਗਿ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੧੦ ਜਲ. "ਮਿਥਿਆ ਭੋਜਨ ਪਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਨ ਪਾਨ ਫੇਰ ਜਾਚਤੇ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਹ ਧਾਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੧ ਸ਼ਰਾਬ. "ਪਾਨ ਭਰਾਇ ਕਸੁੰਭੜੇ ਰੂਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ਦੇਖੋ, ਕਸੁੰਭੜਾ। ੧੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ. "ਹਰੋਂ ਆਜ ਪਾਨੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਅੱਜ ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚੋਹ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ੧੩ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੧੪ ਕੁਲ. ਨਹਰ। ੧੫ ਰਕ੍ਸ਼ਾ. ਰਖਜਾ। ੧੬ ਪੋ. ਪ੍ਰਾ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਪਾਣੀ ਪਿਆਇਆ ਜਾਵੇ। ੧੭ ਜਯ. ਫ਼ਤੇ. ਜਿੱਤ।

ਪਾਨਹਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲਾ. ਕਹਾਰ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ ਜਿਹ ਪਾਨਹਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਪਾਨਹੀ. ਜੁੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਨਹੀ. "ਤਾਕੇ ਪਗ ਕੀ ਪਾਨਹੀ ਮੇਰੇ ਤਨ ਕੋ ਚਾਮ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਾਨਗੋਸ੍ਠੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ. Bacchanalia। ੨ ਭੈਰਵੀਚਕ੍ਰ.

ਪਾਨਦ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਣਦ. ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਨਦ ਬੋਲਹਿੰ ਬਾਨੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਪਾਨ (ਤਾਂਬੂਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਨ ਅਤੇ ਦ.

ਪਾਨਦਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਡੱਬਾ.

ਪਾਨ ਦੇਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਯੋਧੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਪਾਨ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨ ਮੰਗਣਾ ਅਤੇ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਣਾ.

ਪਾਨਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਨ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਾਨਨੁਚਾਰਾ. ਪਾਨ–ਨ–ਉਚਾਰਾ. ਪਾਨ (ਪਾਣੀ) ਸ਼ਬਦ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਾ ਉਚਾਰਿਆ. ਪਾਣੀ ਨਾ ਮੰਗਿਆ. "ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਤਿਨ ਪਾਨਨੁਚਾਰਾ." (ਰੁ ਵ੍ਹ)

ਪਾਨਪ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਧਾਰਮਿਕ ਮਦਰਾ (ਸੋਮਰਸ) ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਪਾਨ ਪਾਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਪੀਣ ਦਾ ਬਰਤਨ. "ਕਈ ਇੰਦ੍ ਪਾਨਪਹਾਰ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ਜਲ ਪਿਲਾਉਣ ਲਈ ਸੁਰਾਹੀ ਬਰਦਾਰ.

ਪਾਨਪਾਨ. ਪਾਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨ। ੨ ਵਿ–ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰਰੂਪ. "ਨਸੋ ਪਾਨਪਾਨੰ." (ਜਾਪੁ)

ਪਾਨਭੋਗ. ਪਾਣਿਭੋਗ. ਹਸ੍ਤਮੈਥੁਨ. ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸੰਯੋਗ. ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸਪਰ ਮਥਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਰ ਬਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਸਮਾਨ। ਕਰ ਦੱਛਨਾਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਕਿਯ ਪਾਨਭੋਗ ਬਿਚਾਰ। ਤਬ ਭਏ ਦੱਤ ਕੁਮਾਰ." (ਦੱਤਾਵ) ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਮਾਤਾ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਅਤ੍ਰ ਰਿਖੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਇਆ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ.

ਪਾਨ ਮੰਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ. ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਮੰਗਕੇ ਲੈਣਾ. "ਆਹਵਸਿੰਘ ਬਲੀ ਹੁਤੋ ਮਾਂਗ ਲਿਯੋ ਤਿਨ ਪਾਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਣਾ.

ਪਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਉਣਾ। ੨ ਪਾਨ ਕੀਤਾ. ਪੀਤਾ.

ਪਾਨਾਵਾੜੀ. ਨਾਗਬੇਲਿ ਦੀ ਬਗੀਚੀ. ਨਾਗਵੱਲੀ ਦੀ ਵਾੜੀ. "ਪਾਨਾਵਾੜੀ ਹੋਇ ਘਰਿ ਖਰ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਪਾਣਿ ਅਤੇ ਪਾਨੀ.

ਪਾਨਿਗ੍ਰਹਣ. ਦੇਖੋ, ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ.

ਪਾਨਿਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਣਿਨਿ.

ਪਾਨਿਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣ. ਚਮਕ. ਸ਼ੋਭਾ. "ਪ੍ਰਾਨ ਔਰ ਪਾਨਿਪ ਧਨ ਰਾਜਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ੨ ਪਾਣੀ. ਜਲ.

ਪਾਨੀ. ਸੰ. ਪਾਨੀਯ. ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਜਲ. "ਪਾਨੀ ਮਾਹਿ ਦੇਖੁ ਮੁਖ ਜੈਸਾ." (ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦ੍ਯ. "ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਭਰਿ ਪਾਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਵ–ਮਾਤਾ ਦੀ ਰਜ. "ਪਾਨੀ ਮੈਲਾ ਮਾਟੀ ਗੋਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਮੈਲਾ ਅਤੇ ਗੋਰੀ ਸ਼ਬਦ ਰਜ ਅਤੇ ਮਣੀ ਦੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਹੈ। ੪ ਆਬ. ਚਮਕ.

ਪਾਨੀਹਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲਾ. ਕਹਾਰ. ਭਾਵ–ਦਾਸ. "ਰਾਮਭਗਤ ਕੇ ਪਾਨੀਹਾਰ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਪਾਨੀਦੇਵਾ. ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਏ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੋਤ੍ਰਾ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀ. "ਪਾਨੀਦੇਵਾ ਰਹਸੈ ਨ ਕੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਨੀਪਤ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰ ਨੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਦੀ ਨੂੰ ਸਨ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਘਾਸਨ ਮੱਲਿਆ. ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਜੰਗਭੂਮਿ ਰਹੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਨ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਮਰਹਟਿਆਂ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਅਰ ਸ਼ੇਖ ਤਾਹਰ ਨਾਲ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਟਟੀਹਰੀ ਸ਼ੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ) ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਸ਼ੇਖ ਤਾਹਰ ਅਬੂ ਅਲੀ ਕਲੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ੈਪ੍ਦਾਯ ਦਾ ਸਾਧੂ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ਼.

ਪਾਨੀ ਭਰਨਾ. ਭਾਵ–ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ. ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਮੰਨਣਾ ਅਰ ਅਪਮਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰਨਾ. "ਪਾਨੀ ਸਕਤਿ ਭਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਸ਼ਕਤਿ (ਮਾਯਾ) ਪਾਣੀ ਭਰਦੀ ਹੈ.

ਪਾਨੀਲਾਗ. ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਿਹਤ ਪੁਰ ਬੁਰਾ ਅਸਰ। ੨ ਪਾਣੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਰੋਗ ਦਾ ਲਗਣਾ। ੩ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਲ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਪੁਰ ਅਸਰ.

ਪਾਨੋ. ਸੰ. ਪਾਨੀਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ. ਪਾਣੀ. "ਤੁਮਰੋ ਦੂਧ, ਬਿਦਰ ਕਉ ਪਾਨੋ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪਾਪ ਅਥਵਾ **ਪਾਪੁ.** ਸੰ. ਧਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪਣੇਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਈਏ,ਅਜੇਹਾ ਕਰਮ. ਦੋਸ਼. ਗੁਨਾਹ. ਕੁਕਰਮ. "ਪਰਹਰਿ ਪਾਪੁ ਪਛਾਣੈ ਆਪ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਵਿ–ਪਾਪੀ। ੩ ਨੀਚ। ੪ ਅਸ਼ੁਭ. ਅਮੰਗਲ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਸ ਮਹਾ ਪਾਪ ਲਿਖੇ ਹਨ:– ਹਿੰਸਾ, ਚੋਰੀ, ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ, ਝੂਠ, ਕੌੜਾ ਬੋਲ, ਚੁਗਲੀ, ਵਾਇਦੇਖਿਲਾਫੀ,ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਣਾ, ਬੇਰਹਮੀ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਨੀ.

ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ੧੧ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ੫੪ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਮਹਾ ਪਾਪ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਬ੍ਰਹਮਹਤ੍ਯਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਚੋਰੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੋਗਣੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਕ ੨.

ਗੁਰੁਮਤ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖਤਾ,ਉੱਦਮ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ, ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣਾ,ਤ੍ਰਿੰਨ ਉਗ੍ਰ ਪਾਪ ਹਨ. ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਨ, ਵਿਭਚਾਰ, ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਅਤੇ ਕੁੱਠਾ ਖਾਣਾ ਚਾਰ ਮਹਾ ਪਾਪ ਹਨ.

ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਪਾਪ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਭਚਾਰ, ਈਰਖਾ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਜੀਭਰਸ (ਪੇਟਦਾਸੀਆ ਹੋਣਾ) ਅਤੇ ਆਲਸ. ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਕੁਕਰਮ.

ਪਾਪਹਰ } ਵਿ–ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ.ਪਾਪ ਵਿਨਾਸ਼ਕ।
ਪਪਹਾ } ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ.

ਪਾਪਖੰਡਨ. ਵਿ–ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. "ਪਾਪਖੰਡਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰੋ ਨਾਮ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿੱਖ-ਧਰਮ.

ਪਾਪਗਰਹ. ਸੰ. ਪਾਪਗ੍ਰਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਜ, ਮੰਗਲ, ਸ਼ਨਿ, ਰਾਹੁ ਅਤੇ ਕੇਤੁ. ਅਥਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਬੁਧ. "ਪਾਪ ਗਰਹ ਦੁਇ ਰਾਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਪਾਪਗੋ. ਵਿ–ਪਾਪਗ੍ਰਿਸ੍ਤ. ਪਾਪ ਦੇ ਗਹੇ (ਗ੍ਰਾਸੇ) ਹੋਏ. "ਹਮ ਰਾਖਹੁ ਵਡ ਪਾਪਗੋ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਪਾਪਗ੍ਰਹ. ਦੇਖੋ, ਪਾਪਗਰਹ.

ਪਾਪਣ } ਵਿ–ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਆਈ ਪਾਪਣਿ
ਪਾਪਣਿ } ਪੂਤਨਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪਾਪਨਾਸਨੀਸ ਅਸਤ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਪਨਾਸ਼ਨੀ ਗੰਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਾਪਨਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ। ੨ ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕੁਲਟਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਨਾਰੀ.

ਪਾਪਬਿਨਾਸਨੁ. ਵਿ–ਪਾਪ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਪਾਪਬਿਨਾਸਨੁ ਸੇਵਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ.

ਪਾਪਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਪੜ.

ਪਾਪ ਰਤ. ਵਿ–ਪਾਪ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ. "ਪਾਪ ਰਤ ਕਰਬਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਾਪੜ. ਸੰ. ਪਪੱਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਤ੍ਰਲੀ ਚਪਾਤੀ, ਜੋ ਮਾਂਹ ਮੂੰਗੀ ਆਦਿ ਦੀ ਕਰੜੀ ਪੀਠੀ ਤੋਂ ਵੇਲਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰੀਦੀ ਹੈ.ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਿਰਚ ਮਸਾਲੇ ਮਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕੋਲਿਆਂ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਰਾਖ਼ਕੇ ਜਾਂ ਘੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਤਲਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਾਪੜ ਖਾਣੇ ਮੇਦੇ ਲਈ ਹਾਨਿਕਾਰਕ ਹਨ.

ਪਾਪੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. ਗੁਨਾਹ. "ਪਾਪੜਿਆ ਪਾਛਾੜ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ-ਪਾਪੜਾ.

ਪਾਪੜਿਆਂ. ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਪੜਾ.

ਪਾਪਾਕ੍ਰਾਂਤ. ਵਿ–ਪਾਪ–ਆਕ੍ਰਾਂਤ. ਪਾਪ ਨਾਲ ਦਬਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਪਾਪਾਕ੍ਰਾਂਤ ਧਰਾ ਭਈ." (ਕਲ੍ਕੀ) ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਬਾਉ ਹੋਗਈ। ੨ ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਾਪਾਤਮਾ. ਸੰ. ਧਾਪਾਤ੍ਮਨ੍. ਵਿ–ਦੁਸ੍ਟਾਤਮਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਸਦਾ ਪਾਪ ਵਿੱਚ ਰਹੇ. "ਹੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੂਲੰ ਅਹੰਕਾਰੰ ਪਾਪਾਤਮਾ!" (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪਾਪਿ. ਪਾਪ ਕਰਕੇ. ਪਾਪ ਸੇ. "ਪਾਪਿ ਲਦੇ ਪਾਪੇ ਪਾਸਾਰਾ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਪਾਪਿਸਟ. ਸੰ. ਪਾਪਿਸ਼੍ਠ. ਵਿ–ਮਹਾ ਪਾਪੀ. ਜੋ ਸਦਾ ਪਾਪ ਕਰੇ. "ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸਨ ਨਾ ਕਰਹੁ ਪਾਪਿਸਟ ਹਤਿਆਰੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਮਿਲਤ ਸੰਗਿ ਪਾਪਿਸਟ ਤਨ ਹੋਏ ਦੁਰਗਾਦਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਪਾਪੀ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ ਦੁਰਗੰਧ ਵਾਲੇ ਹੋਗਏ.

ਪਾਪੀ. ਸੰ. ਧਾਯਿਨ. ਵਿ–ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੋਸ਼ੀ. ਪਾਤਕੀ. ਅਘੀ. "ਪਾਪੀ ਹਿਐ ਮੈ ਕਾਮ ਬਸਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਪਾਪੇ. ਪਾਪ ਦਾ ਹੀ. "ਪਾਪੇ ਪਾਸਾਰਾ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਪਾਪੋਸ਼. ਫ਼ਾ ਪਾਪੋਸ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਗਿਲਾਫ. ਪੈਰੀਂ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਜੁੱਤੀ. ਪਨਹੀ.

ਪਾਬੰਦ. ਫ਼ਾ ਪਾਬੰਦ ਵਿ–ਪਗਬੰਧਨ ਸਹਿਤ.ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਅਥਵਾ ਆਗ੍ਯਾ ਦੇ ਅਧੀਨ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੈਦੀ.

ਪਾਬੰਦੀ. ਫ਼ਾ ਪਾਬੰਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਧੀਨਤਾ. ਪਾਬੰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨਿਯਮ ਅਥਵਾ ਆਗ੍ਯਾ ਪਾਲਨ ਲਈ ਅਧੀਨਤਾ.

ਪਾਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਦ. ਪਾਂਵ. ਪੈਰ. ਚਰਣ. "ਤਰੇ ਤਾਪ ਧੂਮੰ ਕਰੈਂ ਪਾਮ ਊੱਚੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਸਿਰ ਤਲੇ ਅੱਗ ਅਤੇ ਪੈਰ ਉੱਚੇ ਕਰਕੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਉਂ ੨.

ਪਾਮਰ. ਸੰ. ਪਾ–ਮਰ. ਵਿ–ਰਖ੍ਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੋ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ੨ ਕਮੀਨਾ.ਪਾਜੀ. ਦੁਸ੍ਟ। ੩ ਧਰਮ ਦਾ ਵੈਰੀ। ੪ ਪਾਮ (ਪਾਉਂ) ਰੋਗ ਵਾਲਾ.

ਪਾਮਰਿ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫਰਗਲ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ. ਸਰਦੀ
ਪਾਮਰੀ } ਸਮੇਂ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਵਡਾ ਚੋਲਾ."ਸ਼ਜ਼ਾਮਸੇਤ ਨੀਲੀ ਲਾਲ ਜ਼ਰਦ ਸਬਜ਼ ਰੰਗ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਬਿੰਦ ਐਸੀ ਮੋਜ ਦੇਤ ਪਾਮਰੀ." (ਮੰਗਲ ਕਵਿ) ੨ ਸੰ. ਪਾਮ–ਅਰਿ. ਪਾਂਉਂ ਰੋਗ ਦੀ ਵੈਦ ਰੀਧਕ.

ਪਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਉਂ ੨.

ਪਾਮਾਲ. ਫ਼ਾ ਪਾਮਾਲ ਵਿ–ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਮਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਦਦਲਿਤ। ੨ ਤਬਾਹ. ਬਰਬਾਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਯ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਕੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ। ੨ ਫ਼ਾ پائے ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰ, ਪਾਦ, ਚਰਣ। ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਪੀਣ ਯੋਗਜ, ਪੀਨੇ ਲਾਇਕ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਜਲ.

ਪਾਯਉ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਪਾਇਆ. "ਪਾਯਉ ਨਾਮ-ਨਿਵਾਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਾਯਸ. ਸੰਗਜਾ–ਪਯ (ਦੁੱਧ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਖੀਰ। ੩ ਖੋਆ.

ਪਾਯਹ. ਫ਼ਾ پائے ਸੰਗਜਾ–ਪਾਵਾ, ਚੌਕੀ ਮੰਜੇ ਆਦਿ ਦਾ ਪੈਰ। ੨ ਖੰਭਾ, ਥਮਲਾ। ੩ ਪਦ, ਦਰਜਾ, ਪਦਵੀ। ੪ ਪੌੜੀ, ਸੀਢੀ.

ਪਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਕ.

ਪਾਯਤਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ. ਪਾਯਹ–ਤਖ਼ਤ,ਰਾਜਧਾਨੀ, ਦਾਰੁਲ-ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ.

ਪਾਯਦਾਰ. ਫ਼ਾ پائے دار ਵਿ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਜਬੂਤ, ਚਿਰਤੀਕ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਯਦਾਰੀ. ਫ਼ਾ پائے داری ਸੰਗਜਾ–ਮਜਬੂਤੀ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ.

ਪਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਯਹ.

ਪਾਯਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲ.

ਪਾਯਾਲਿਭਗਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਭਗਤ, ਪਾਤਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਭਗਤ, ਰਾਜਾ ਬਲਿ. "ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਪਾਯਾਲਿਭਗਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੨ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ.

ਪਾਯਿਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਕ.

ਪਾਯੀ. ਸੰ. पायिन्. ਵਿ–ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਈ.

ਪਾਯੁ. ਸੰ. ਰਕਕ, ਪਹਰੇ ਵਾਲਾ, ਚੌਕੀਦਾਰ। ੨ ਗੁਦਾ, ਮੂਲਦ੍ਵਾਰ.

ਪਾਯੰਦਾਜ. ਦੇਖੋ, ਪਾਅੰਦਾਜ਼.

ਪਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾੜ, ਸੰਨ੍ਹ, ਨਕ਼ਬ. "ਇਸ ਕੋ ਪਾਰ ਦਯੋ ਦਰਸਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. पार्. ਧਾ–ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਦੂਜਾ ਕਿਨਾਰਾ, ਪਰਲਾ ਕਿਨਾਰਾ, ਅਪਰ ਤਟ. "ਪਾਰ ਪਰੇ ਜਗਸਾਗਰ ਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਅੰਤ, ਹੱਦ. "ਪਾਰ ਨ ਪਾਇ ਸਕੈ ਪਦਮਾਪਤਿ." (ਅਕਾਲ) ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ, ਦੂਜੀ ਵੱਲ। ੬ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਿ, ਪਾੜਕੇ. "ਉਰ ਤੇ ਪਰਦਾ ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਸਭ ਪਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਫ਼ਾ پار ਪਿਛਲਾ ਸਾਲ, ਵੀਤਿਆ ਵਰ੍ਹਾ। ੮ ਫ਼ਾ پارہ ਪਾਰਹ, ਖੰਡ ਟੁਕੜਾ, ਟੂਕ. "ਸਿਰ ਕਰਵਤ ਸਹਿ ਤਰੁ ਪਾਰ ਪਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਪਾਰਹ ਪਾਰਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਾਰਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਾਰਸ ਦੇਸ਼. Persia. ਪਾਰਸਜ. ਫ਼ਾ پارس ਈਰਾਨ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਟਰਕੀ (Turkey) ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਕਰਕੇ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੬੨੮, ੦੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ਇੱਕ ਕਰੋੜ (10 millions) ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ.ਰਾਜਧਾਨੀ Teheranਹੈ.ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੀਹੋਈ ਮੰਡਲੀ (ਮਜਲਿਸ) ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਰਿਜ਼ਾਖ਼ਾਨ ਪਹਲਵੀ ਹੈ, ਜੋ ੧੬ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੫ ਤੋਂ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਪਸ਼ੰ. ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੋਨਾ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸ੍ਪਸ਼ੰ ਮਣਿ. Philosopher's stone. "ਲੋਹਾ ਹਿਰਨ ਹੋਵੈ ਸੰਗਿ ਪਾਰਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਪਾਰਸਨਾਥ. (ਪਾਸ਼੍ਵੰਨਾਥ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਪਾਰਸ ਕਰ ਡੰਡੋਤ ਘਰ ਆਏ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪਾਰਸਦ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਖਦ.

ਪਾਰਸਨਾਥ. ਸੰ. ਪਾਸ਼੍ਵੰਨਾਥ. ਇਕ੍ਵਾਕੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਅਸ਼੍ਵਸੇਨ ਵਾਰਾਣਸੀਪਤਿ ਦਾ, ਵਾਮਾ ਰਾਣੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਵਾਮਾਦੇਵੀ ਨੇ ਗਰਭ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ਼੍ਵੰ(ਕੋਲ) ਸਰਪ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਬਾਲਕ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਸਰਪ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਪਾਸ਼੍ਵੰਨਾਥ ਰੱਖਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕੁਸ਼ਸਥਾਨ ਦੇ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਸੇਨਜਿਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਅਤੇ ਉਦਾਰਾਤਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜੀਵਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਗਿਲਾਨੀ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਹ ਜੈਨ-ਧਰਮੀ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਤਪ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਤੇਈਹਵਾਂ ਤੀਰਥੰਕਰ ਬਣਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰਥੰਕਰ.

ਪਾਰਸਨਾਥ ਦਾ ਜਨਮ ਪੋਹ ਬਦੀ ੧੦ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਾਵਣ ਸੁਦੀ ਅਸ਼੍ਵਮੀ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੫੯੯ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰੀਬਾਗ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੈਨ-ਮੰਦਿਰ, ਜਿੱਥੇ ਪਾਰਸਨਾਥ ਨੇ, ਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਦਸ਼ਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਪਾਰਸਨਾਥ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਦਾ ਮਤ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਮਤ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਚਲਾਇਆ. "ਪਾਰਸਨਾਥ ਬਡੋ ਰਣ ਪਾਰਜੋ। ਆਪਨ ਪ੍ਰਚੁਰ ਜਗਤ ਮਤ ਕੀਨਾ, ਦੇਵਦੱਤ ਕੋ ਟਾਰਜੋ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪਾਰਸ ਪਰਸਪਰਾ. (ਬਾਵਨ) ਗੁਰੂਰੂਪ ਪਾਰਸ ਛੁਹਕੇ ਪਰਸਪਰ ਪਾਰਸਭਾਵ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਪਾਰਸ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਰਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪਾਰਸਭਾਗ. ਭਾਈ ਅੱਡਨਸ਼ਾਹ ਕ੍ਰਿਤ, ਇਮਾਮ ਗਜ਼ਾਲੀ ਦੀ "ਕੀਮੀਆ ਸਅ਼ਦਤ" ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਉਲਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਸਿਖਜਾ ਹੈ.

ਪਾਰਸਾ. ਫ਼ਾ پارسا ਵਿ–ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ,ਪਰਹੇਜ਼-ਗਾਰ, ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ। ੨ ਜਿਤੇਂਦ੍ਰਿਯ.

ਪਾਰਸੀ. ਵਿ–ਪਾਰਸ (ਫ਼ਾਰਸ) ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਸੰ. ਪਾਰਸੀਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ–ਫਾਰਸੀ). ੩ ਪਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੪ ਅਸੁਰਮਯ (ਜ਼ਰਦੁਸ਼੍ਰ ਅਥਵਾ ਜ਼ਰਦੁਸ਼੍ਰ) ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਰਸੀਲੋਕ ਅਗਨਿਪੂਜਕ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਗਨੀ ਬੁਝਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ. ਅਗਨਿ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਹੁੱਕਾ ਚੁਰਟ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਅਤੇ ਮੁਰਦੇ ਜਲਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ. ਲੋਥ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਹਿਰੇ ਅਹਾਤੇ (ਦਖਮੇ) ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਪੰਛੀ ਖਾਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਪਾਰਸੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕ ਜ਼ੰਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ ਨਾਮ "ਜ਼ੰਦ ਅਵਸ੍ਤਾ" ਹੈ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਰਸੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ ੭੩੫ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਤੋਂ ਆਕੇ ਸੰਜਾਨ (ਜਿਲਾ ਥਾਨਾ–ਇਲਾਕਾ ਬੰਬਈ) ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੋਏ ਹਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਜਾਤਿ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਫੈਲਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਨਿਪੁਣ ਹੈ.

ਪਾਰਸੁਤੀ. ਸੰ. ਪਰਿਸ਼੍ਵੁਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼-ਰੀਫ਼.

ਪਾਰਹ. ਫ਼ਾ پارہ ਸੰਗਜਾ–ਖੰਡ, ਟੁਕੜਾ, ਭਾਗ, ਹਿੱਸਾ.

ਪਾਰਕ. ਵਿ–ਪਾਲਕ, ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ, ਪਾਲਿਤ. "ਲੈ ਪਾਰਕ ਕਰ ਪਾਲਿਓ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੭) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਲਾਹ। ੪ ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ। ੫ ਸੁਵਰਣ, ਸੋਨਾ। ੬ ਵਿ–ਪਾਰਕਰਤਾ.

ਪਾਰਖਦ. ਸੰ. ਪਾਸ਼ੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ (ਪਰਿਸ਼ਦ) ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ. ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ, ਸਭਾਸਦ, ਦਰਬਾਰੀ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਭਾ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤਮਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਵਿਸ਼੍ਵਕਸੇਨ ਜਯ ਵਿਜਯ ਪ੍ਰਬਲ ਬਲ ਮੰਗਲਕਾਰੀ, ਨੰਦ ਸੁਨੰਦ ਸੁਭਦ੍ਰ ਭਦ੍ਰ ਜਗ ਆਮਯਹਾਰੀ, ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਵਿਨੀਤ ਕੁਮੁਦ ਕੁਮੁਦਾਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲਯ, ਸ਼ੀਲ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੁਸੇਣ ਭਾਵ ਭਕ੍ਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਯ, ਲਕਮੀਪਤਿ ਪ੍ਰੀਣਨ ਬ੍ਰਵੀਣ ਭਜਨਾਨੱਦ ਭਕ੍ਰਤਾਨਿਹਦ. ਮੋ ਚਿੱਤ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਨਿਤ ਤਹਿੱ ਰਹੋ
ਜਹਿੱ ਨਾਰਾਯਣ ਪਾਰਖਦ.
ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਖਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਮੁਖੀਏ ਹਨ–ਜਯ, ਵਿਜਯ, ਬਲ, ਸੁਬਲ, ਨੰਦ, ਸੁਨੰਦ, ਭਦ੍ਰ ਅਤੇ ਸੁਭਦ੍ਰ.

ਪਾਰਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰੀਕਾ, ਪਰਖ, ਇਮਤਹਾਨ. "ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਖੋਜ ਪਾਰਖਾ ਧਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਖਾ.

ਪਾਰਖੀ
ਪਾਰਖੁ
ਪਾਰਖੂ ਪਰੀਛਕ, ਪਰਖਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਰਖੀਆ ਬਾਵਹੁ ਲਇਓ ਪਰਖਾਇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩) "ਨਾਨਕ ਪਾਰਖੁ ਆਪਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਔਧੇ ਕਾ ਨਾਉ ਪਾਰਖੂ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਾਰਗ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੂਰਾ ਗਜਾਤਾ. "ਵੇਦ ਪਾਰਗੇ ਵਿਪ੍ਰ ਸੁਕਰਮੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਰਗਰਾਮਨੋ
ਪਾਰਗਰਾਮੀ
ਪਾਰਗਾਮੀ
ਪਾਰਗਿਰਾਮੀ पारगामिन्. ਵਿ–ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰਕੇ ਲੰਘਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ ਪਾਰਗਰਾ-ਮਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜਿ ਕਮਾਵੈ ਸੁ ਪਾਰਗਰਾਮੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਤਾਰਣਤਰਣ ਪਾਰਗਾਮੀ." "ਪਾਹਣਨਾਵ ਨ ਪਾਰਗਿਰਾਮੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਪਾਰਚ
ਪਾਰਚਾ ਫ਼ਾ پارچہ ਸੰਗਜਾ–ਟੁਕੜਾ, ਖੰਡ। ੨ ਕਪੜਾ, ਵਸਤ੍ਰ. "ਮਿਥਿਆ ਮੋਹ ਬੰਧਹਿ ਨਿਤ ਪਾਰਚ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਰੋਜ਼ ਕਮਰ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ.

ਪਾਰਜਾਤ
ਪਾਰਜਾਤੁ ਸੰ. ਪਾਰਿਜਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਰਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਏਹ ਦਰਖਤ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾਗਿਆ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਸ਼ਚੀ" ਇਸ ਨੂੰ ਵਡਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸ੍ਵਰਗਲੋਕ ਗਏ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸਤਜਭਾਮਾ ਨੇ ਪਤਿ ਨੂੰ ਪਾਰਿਜਾਤ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਲੈਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਹਾਰਗਿਆ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਪਾਰਿਜਾਤ ਸਤਜਭਾਮਾ ਦੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਕੇ ਲਾਦਿੱਤਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਬਿਰਛ ਆਪ ਹੀ ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲਾਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ. "ਪਾਰਜਾਤੁ ਗੋਪੀ ਲੈ ਆਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਪਾਰਜਾਤੁ ਇਹ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਮੂੰਗਾ। ੩ ਤੂੰਬਾ। ੪ ਭਾਵ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਕਰਤਾਰ. "ਪਾਰਜਾਤੁ ਘਰਿ ਆਗਨਿ ਮੇਰੈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਤ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਭੋਜਨ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ੨ ਵ੍ਰਤ ਦੀ ਸਮਾਪਤਿ ਦਾ ਕਰਮ। ੩ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਰਜਾਉਣਾ। ੪ ਸਮਾਪਤਿ, ਖ਼ਾਤਿਮਾ। ੫ ਬੱਦਲ, ਮੇਘ। ੬ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਣਾ। ੭ ਸੰ. ਪਾਣੰ, ਵਿ–ਪਣੰ (ਪੱਤੇ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਾਰਣਾ. ਆਸਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਣਾ. "ਸਭਸੈ ਤੇਰਾ ਪਾਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਮੀਤ ਹੀਤ ਧਨੁ ਨਹ ਪਾਰਣਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਪਾੜਨਾ,ਚੀਰਨਾ। ੩ ਪਾਲਣਾ, ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਪਾਰਥ
ਪਾਰਥਉ ਸੰ. ਪਾਥੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਾ (ਕੁੰਤੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ. "ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਾਰਥਉ ਚਾਲੈ ਨਹੀਂ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਯੋਧਾ, ਅਰਜੁਨ ਵਾਂਙ ਜੰਗ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ। ੨ ਯੁਧਿਸ੍ਵਿਰ ਅਤੇ ਭੀਮ ਭੀ ਪ੍ਰਿਥਾ (ਕੁੰਤੀ) ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਾਥੰ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ ਰਾਜਾ.

ਪਾਰਥਿਵ. ਸੰ. ਪਾਥਿੰਵ. ਵਿ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ। ੩ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ। ੪ ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ, ਭੌਮ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਪਾਰਥਿਵੀ. ਸੰ. ਪਾਥਿੰਵੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀਤਾ.

ਪਾਰਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ,ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਪਾਰਾ. "ਮਨ ਮੂਖਕ ਬਿਲ ਬਾਸਨਾ ਪਕਰੈ ਕੌਨ ਉਪਾਯ ? ਪਾਰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਗ ਪਜਾਵੋ ਹ੍ਵੈ ਥਿਰ ਜਾਯ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਪਾਰਾ ਪੀਕੇ ਚੂਹਾ ਅਚੰਚਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਭਾਵਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰੇ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਨਾਉਂ ਸ਼ਿਵਵੀਜ, ਰੁਦ੍ਰਜ ਆਦਿ ਹਨ. ਪਾਰਦ (ਪਾਰਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਕੁਸ਼ਤੇ ਬਣਾਕੇ ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਰੋਗਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਬਲ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. Hydrargyrum. ਅੰ. Mercury। ੨ ਵਿ–ਪਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਰ ਕਰਤਾ। ੩ ਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਚੜ.

ਪਾਰਦਰਸੀ. ਸੰ. ਯਾਦ੍ਰਸ਼ਿਨ. ਅਖੀਰ ਨਤੀਜਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੂਰੰਦੇਸ਼.

ਪਾਰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਦਾ. "ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਗੁਰ ਲਾਹਿ ਪਾਰਦੇ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ)

ਪਾਰਧੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਿਧਾਨ (ਓਟ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੋਭਣ ਵਾਲਾ. ਟੱਟੀ ਦੀ ਆੜ ਲੈਕੇ ਜੀਵ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ. "ਕਹੁ ਪਾਰਧੀ ਜਾਂ ਧਰੇ ਬਾਨ ਰਾਜੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਔਸ਼ਨਸੀ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼: ੩੬.

ਪਾਰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਲਨ. ਪਰਵਰਿਸ਼. "ਅਬ ਲੌ ਤੁਮ ਪਾਰਨ ਕੀਨੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਣ.

ਪਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਲਣਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੩ ਉਤਪਾਟਨ ਕਰਨਾ. ਉਖੇੜਨਾ. "ਰੋਇ ਕਰ ਪੀਟ ਸਿਰ ਕੇਸ ਕੋ ਪਾਰਤੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੪ ਪਾੜ ਦੇਣਾ. ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਉਣੀ. "ਅਪਰ ਬਾਨ ਕੋ ਪਾਰਨ ਕਰੋਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਪ ਕਸ਼ਤੀ ਅਥਵਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੇਰਣਾ. "ਜਬ ਕੂਪ ਇਤੋ ਰਣ ਪਾਰਤ ਭਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਣ.

ਪਾਰ ਪਰਾਨਾ. ਪਾਰ ਪਿਆ. ਪਾਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਪਾਰ ਪੈਣਾ.

ਪਾਰ ਪਾਰ. ਪਾਰਹ ਪਾਰਹ. ਟੁਕ ਟੁਕ. ਖੰਡ ਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰ ੮.

ਪਾਰ ਬਸਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰ ਵਸਾਉਣਾ.

ਪਾਰਬਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਵਤੀ। ੨ ਪਾਵੈਂਤੀਯ. ਪਹਾੜੀਆ. "ਪਾਰਬਤੀ ਪਰਮਦੇਸੀ ਪਛੇਲੇ." (ਦੱਤਾਵ)

ਪਾਰਬਤੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਵੈਂਤੀ–ਈਸ਼. ਪਾਵੈਂਤੀ ਦਾ ਪਤਿ, ਸ਼ਿਵ.

ਪਾਰਬਤੀਸ ਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਵੈਂਤੀਸ਼ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ. "ਪਾਰਬਤੀਸ ਅਰਿ ਕੋ ਅਵਤਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੪੬) ਕਾਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ.

ਪਾਰਬਤੀਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਬਤੀਸ.

ਪਾਰਬਤੀਪਤਿ ਬੱਲਭਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪਜਾਰੀ ਭੰਗ. "ਪਾਰਬਤੀਪਤਿ ਬੱਲਭਾ ਨਾਗਫੇਨ ਕੋ ਖਾਇ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਉਮਾ. ਗਿਰਿਜਾ.

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਪਰਬ੍ਰਹਮ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਪਾਰਭਾ. ਪਾਰ ਭਇਆ. ਪਾਰ ਹੋਇਆ.

ਪਾਰਮਲੇ. ਵਿ–ਮਲੀਨਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਸ਼ੁੱਧ. ਨਿਰਮਲ. "ਮਲੈ ਨ ਲਾਛੈ ਪਾਰਮਲੇ." (ਗੂਜ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਾਰਮਾਰਥਿਕ. ਵਿ–ਪਾਰਮਾਰ੍ਥਿਕ. ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਸੰਬੰਧੀ. ਪਰਲੋਕਸੁਖ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਵਾਸ੍ਤਵ (ਅਸਲ) ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਸਦਾ ਜਸੇਂ ਕਾ ਤਸੇਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਰਲਾ. ਵਿ–ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਦਾ. ਹੱਦ (ਸੀਮਾ) ਦਾ. "ਪਾਰਲਾ ਉਰਾਰਲਾ ਨ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਮਿਲੈ ਜਰਾ." (ਸਲੋਹ)

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ. ਅੰ. Parliament. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂਨ ਘੜਨ ਵਾਲੀ ਸਭਾ. ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧੀਆਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ.

ਪਾਰਲੌਕਿਕ. ਵਿ–ਪਰਲੌਕ ਸੰਬੰਧੀ। ੨ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਰ ਵਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹੱਦੋਂ ਪਰੇ ਵਾਹ ਲਾਉਣੀ. ਪੂਰਾ ਵਸ਼ ਲਾਉਣਾ. ਸਾਰਾ ਬਲ ਖਰਚਣਾ. "ਲੋਭੀ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜੈ, ਜੋ ਕਾ ਪਾਰਵਸਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਪਾਰਵਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਾਵੰਣ. ਪਵੰ (ਤਸੌਹਾਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਕਰਮ, ਜੋ ਪਵੰ ਦੇ ਦਿਨ ਕੀਤਾਜਾਵੇ.

ਪਾਰਵਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਵੰਤੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਪਵੰਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਉਮਾ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ। ੨ ਨਿਘੰਟੁ ਅਨੁਸਾਰ ਨਦੀ, ਜੋ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਉਪਜਦੀ ਹੈ.

ਪਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਲਾ ਪਾਰ. ਅੰਤ. "ਜੋਗੀ ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ, ਪਾਇਓ ਨਹਿ ਤਿਹ ਪਾਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੯) ੨ ਪਾਲਾ. ਸੀਤ. "ਪਾਰਾ ਪਰੈ ਜਗਤ ਅਧਿਕਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਵਿ–ਪਾਰ ਦਾ. "ਅੰਤ ਨ ਪਾਰਾ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਤੇਰੇ ਪਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ੪ ਪਾਇਆ. "ਦੇਸ ਕਹੁ ਰਹੈ ਨ ਪਾਰਾ." (ਰਘੁਰਾਜ) ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਰਹਿਣਾ ਨਾ ਪਾਇਆ। ਪ ਪਾਰਦ. ਸ਼ੀਮਾਬ. "ਐਸੇ ਉਡੀ ਬਾਰਾ ਜੈਸੇ ਪਾਰਾ ਉਡ ਜਾਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਬਾਲਾ ਪਾਰੇ ਵਾਂਙ ਉਡਗਈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਦ। ੬ ਫ਼ਾ ½ ਪਾਰਹ. ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੭ ਅਪਜਾਯ. ਬਾਬ.

ਪਾਰਾਇਣ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮਾਪਤਿ. ਭੋਗ।
ਪਾਰਾਯਣ } ੨ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੀਕ ਕੀਤਾ ਪਾਠ.

ਪਾਰਾਵਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਬੂਤਰ। ੪ ਬਾਂਦਰ। ਪ ਪਹਾੜ.

ਪਾਰਾਵਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਵਾਰ. ਪਰਲਾ ਅਤੇ ਉਰਲਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਹੱਦ. ਸੀਮਾ. "ਨਾਨਕ ਅੰਤ ਨ ਜਾਪਨੀ ਹਰਿ ਤਾਕੇ ਪਾਰਾਵਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਇਹ ਲੋਕ। ੩ ਸਮੁੰਦਰ. "ਪਾਰਾਵਾਰ ਲਗ ਫੈਲੀ ਜੋਤ ਸ਼ਸ਼ਸ਼ੇਰ ਕੀ." (ਕਵਿ ਪ੨)

ਪਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ. "ਪਾਰਿ ਉਤਰਿਜਾਹਿ ਇਕ ਖਿਨਾ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ੨ ਪਾਲਕੇ. ਪਾਲਨ ਕਰਕੇ। ੩ ਪਾੜਕੇ.

ਪਾਰਿਓ } ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਪਾੜਿਆ।
ਪਾਰਿਆ } ੩ ਪੜਿਓ. ਪੜਾ. ਪਿਆ. "ਪਲੁ ਪਲੁ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਅੰਤਰੁ ਪਾਰਿਓ." (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪਾਰਿਜਾਤ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਜਾਤ.

ਪਾਰਿਤੋਖਕ. ਪਾਰਿਤੋਸ਼ਿਕ. ਵਿ–ਪਰਿਤੋਸ਼ (ਆਨੰਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਵਸਤੁ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਇਨਾਮ. ਭੇਟਾ.

ਪਾਰਿਪਰਾਨ } ਪਾਰ ਹੋਇਆ. ਪਾਰ ਉਤਰਿਆ.
ਪਾਰਿਪਰਾਨਾ } "ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਤੇ ਪਾਰਿਪਰਾਨ." (ਪ੍ਰਭਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) "ਸਿਮਰਤ ਪਾਰਿਪਰਾਨਾ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ਪ)

ਪਾਰਿ ਪਰੀਵਾਂ. ਪਾਰਪਵਾਂ. "ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਪਾਰਿ ਪਰੀਵਾਂ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ)

ਪਾਰੀ. ਪਾਲਨ ਕੀਤੀ. ਪਾਲੀ. "ਹੀਤੁ ਚੀਤੁ ਦੇ ਲੇ ਲੇ ਪਾਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ਪ) "ਮਨਹੁ ਬੁਲਾਈ ਕਿਨ ਗੋ ਪਾਰੀ." (ਨਾਪ੍) ਪਾਲੀਹੋਈ ਗਊ। ੨ ਪਾੜੀ. ਚੀਰੀ। ੩ ਉਖੇੜੀ. ਪੁੱਟੀ। ੪ ਵਾਰੀ. ਅਵਸਰ। ਪ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੁੰਦਰ। ੬ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰ ਦੀ ਰੱਸੀ। ੭ ਫ਼ਾ. ਫਲ.

ਪਾਰੀਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਪਾਇਆ. "ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੀਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ਪ)

ਪਾਰੀਅੰ. ਪੜੀਅੰ. ਪਿਆ. ਪੜਾ. "ਨ੍ਰਿਪੋਸ ਪਾਇ ਪਾਰੀਅੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਪੈਰੀਂ ਪਿਆ.

ਪਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰ. "ਪਾਰੁ ਕੈਸੇ ਪਾਇਬੋ ਰੇ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸੰ. ਸੂਰਜ। ੩ ਅਗਨਿ.

ਪਾਰੈ. ਪਾਲੈ. ਪਾਲਦਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉ ਪਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ)

ਪਾਰੋ. ਪਾਲਾ. ਸ਼ੀਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਰੋ ਭਾਈ। ੩ ਪਾਲਨ ਕਰੋ. ਪਾਲੋ.

ਪਾਰੋਸੀ. ਪ੍ਰਤਿਵਾਸੀ. ਪੜੋਸੀ. ਹਮਸਾਯਹ. "ਪਾਰੋਸੀ ਕੋ ਜੋ ਹੁਆ, ਤੂ ਅਪਨੇ ਭੀ ਜਾਨ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਾਰੋ ਪਰਮਹੰਸ } ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਜੁਲਕਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ
ਪਾਰੋ ਭਾਈ } ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ "ਪਰਮਹੰਸ" ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਲੈਕੇ ਠਹਿਰਾਇਆ. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮੇਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ. "ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਪਰਮਹੰਸ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾਧਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਪਾਰੰਗਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਾਰ ਗਿਆਹੋਇਆ. ਪਾਰ ਪਹੁਚਿਆ. "ਨਾਨਕ ਸੋ ਪਾਰੰਗਤ ਹੋਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਪੂਰਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪਾਰ ਪਾਇਆ ਹੈ.

ਪਾਰੰਗਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਮਗਤਿ. ਮੋਕ੍ਸ਼. "ਪਾਰੰਗਤਿ ਦਾਨ ਪੜੀਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਮੁਕਤਿਦਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਪੈਂਦਾ (ਮਿਲਦਾ) ਹੈ। ੨ ਪਾਰ ਪਹੁਚਣਾ. ਪਾਰ ਪੁੱਜਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਪਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ. "ਨਾਨਕ ਬਾਂਧਿਓ ਪਾਲ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) "ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਸਾਧੁਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ ਲਾਗੋ ਪਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੨ ਨੌਕਾ ਦਾ ਬਾਦਬਾਨ. ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਉਹ ਵਸਤ੍, ਜੋ ਹਵਾ ਦੇ ਰੁਖ ਤਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਚਾਲ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਉਧਰੇ ਕ੍ਰਮ ਮੋਹ ਸਾਗਰ ਲਗਿ ਸੰਤਨਾ ਪਗ ਪਾਲ."(ਕੇਦਾ ਮ: ਪ)ਦੇਖੋ, ਅੰ. pall। ੩ ਪਲਨਾ. ਝੂਲਾ. "ਦਿਯੋ ਏਕ ਪਾਲੰ ਸੁਬਾਲੰ ਰਿਖੀਸੰ."(ਰਾਮਾਵ) ੪ ਪੱਤੇ ਫੂਸ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰ. ਪੱਲ. "ਅੰਬ ਪਾਲ ਦਾ, ਖਰਬੂਜਾ ਡਾਲ ਦਾ." (ਲੋਕੋ) ਪ ਛੋਟਾ ਤੰਬੂ। ੬ ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕਤਾਰ। ੭ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੰਨ੍. ਵੱਟ। ੮ ਸੰ. ਧਾਲ. ਧਾ–ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ, ਰਖਜਾ ਕਰਨੀ। ੯ ਵਿ–ਪਾਲਕ. ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ. ਰਕ੍ਸ਼ਕ. "ਤੂ ਅਪਰੰਪਰ ਸਰਬ ਪਾਲ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) "ਜਿਉ ਰਾਖੈ ਮਹਤਾਰੀ ਬਾਲਕ ਕਉ ਤੈਸੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਲ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ੧੦ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ। ੧੧ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਜਾਤਿ। ੧੨ ਇੱਕ ਰਾਜਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਦੇ ੧੮ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਸਨ ੯੧੫ ਤੋਂ ੧੨੦੦ ਤਕ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਮਗਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕੀਤਾ.

ਪਾਲਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਗ. ਚੁਕ. ਸੰ. ਪਾਲੰਕ. Spinach। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਾਈਸ. ਘੁੜਵਾਲ। ੪ ਪਾਲਿਤ ਪੁਤ੍. ਦੱਤਕ ਪੁਤ੍. ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ (ਗੋਦੀ ਲਿਆ) ਲੜਕਾ। ਪ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਪਾਲਕਾ. ਸੰਬੋਧਨ.ਹੇ ਪਾਲਕ! ੨ ਪਾਲਨ ਕਰਤਾ. "ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੀ ਪਾਲਕਾ!" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ)

ਪਾਲਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਲ੍ਯੰਕ (ਮੰਚੇ) ਪੁਰ ਛੱਤ ਪਾਕੇ ਬਣਾਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਡੋਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਾਰ ਕੰਨ੍ਹਿਆਂ ਪੁਰ ਚੁਕਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੁਰਤਗਾਲਾਂ ਨੇ Palanquin ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਲਿਆ ਹੈ.

ਪਾਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਵਰਿਸ਼. ਰਕ੍ਸ਼ਣ. "ਪਾਲਹਿ ਅਕਿਰਤਘਨਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)"ਪਾਲੇ ਬਾਲਕ ਵਾਂਗਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ਪ) ੨ ਹਿੰ. ਪਲਨਾ. ਝੂਲਾ. "ਬਾਲਕ ਪਾਲਨ ਪਉਦੀਅਲੇ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਾਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨਾ. ਰਕਾ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਲਨਾ. ਝੂਲਾ.

ਪਾਲਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਾਲਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਪਾਲੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਾਜ਼ੂ (ਤੱਕੜੀ) ਦਾ ਪੱਲਾ.ਛਾਬਾ.

ਪਾਲਾ. ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ. ਪਾਲਿਆ. "ਮਾਤਗਰਭ ਮਹਿ ਤੁਮਹੀ ਪਾਲਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ਪ) ੨ ਪੱਲਾ. ਲੜ. "ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਤਿਨਿ ਬਾਧਿਓ ਪਾਲਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ਪ) ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਲੇਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿਮ. ਬਰਫ਼। ੪ ਸਰਦੀ. ਠੰਢ. "ਪਾਲਾ ਕਕਰੁ ਵਰਫ ਬਰਸੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਪਾਲਾਕਕਰੁ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਲਾਕਕਰੁ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਲੇਯਕਕੰਰ. ਬਰਫ ਦਾ ਓਲਾ. ਗੜਾ. ਹਿਮਉਪਲ. "ਪਾਲਾਕਕਰੁ ਵਰਫ ਬਰਸੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਾ ਲਾਗਨ. ਸੰਗਜਾ– ਪੈਰ ਛੁਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨੇ. "ਪਾ ਲਾਗਨ ਕਹੀਓ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਲਾਗਲ. ਦੇਖੋ, ਪੈਦਲ ੨.

ਪਾਲਾ ਤਾਊ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਤਜ੍ਵਰ. ਕਾਂਬੇ ਦਾ ਤਾਪ. Malarial fever. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ੲ). ੨ ਪਾਲਾ ਅਤੇ ਤਾਪ (ਗਰਮੀ). ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ. "ਪਾਲਾ ਤਾਊ ਕਛੂ ਨ ਬਿਆਪੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਣ ਗਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਪਾਲਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਾਊਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾਊਨ.

ਪਾਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਲਨ ਕਰਕੇ. ਪਾਲਕੇ. "ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੀਐ ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਪਾਲਿ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਕ੍ਰਿ. ਕਤਾਰ। ੩ ਵੱਟ. ਬੰਧ. "ਸੂਕੇ ਸਰਵਰ ਪਾਲਿ ਬੰਧਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਹੱਦ. ਸੀਮਾ। ੫ ਪੁਲ। ੬ ਪੜਦਾ. ਟੱਟੀ. "ਕੂੜੈ ਕੀ ਪਾਲਿ ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲੈ." (ਗਉ ਮ: ੩) "ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ?"(ਜਪੁ) ੭ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ। ੮ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੯ ਅੰਕ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੧੦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ ਭੀ ਪਾਲਿ ਹੈ. ਪਾਲਨ ਕਰ.

ਪਾਲਿਓ / **ਪਾਲਿਆ** } ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਿਆ.

ਪਾਲਿ ਸਮੁਹਾ. ਵਿ–ਪਾਲਿ (ਰੋਕ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਮੁਖ. "ਪਾਲਿ ਸਮੁਹਾ ਸਰਵਰੁ ਭਰਾ, ਪੀ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ਨੀਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹਰਿਨਾਮ ਜਲ, ਅਤੇ ਹੌਮੈ ਦੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵੱਟ। ੨ ਕੰਢੇ ਤੀਕ. ਲਬਾਲਬ.

ਪਾਲੀ. ਪਾਲਨ ਕੀਤੀ. "ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਾਇਆ ਪਾਲੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੱਲੇ. ਲੜ. "ਲਾਵੈ ਆਪਨ ਪਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾਵੈ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਹੋਇਆ,ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁਣ ਲੰਕਾ (Ceylon) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਬੋੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਪਾਲੀ ਦਾ ਕੋਸ਼ R. C. Childers ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਉੱਤਮ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਗਾਲਿਨ. ਵਿ–ਪਾਲਨ ਕਰਤਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਰਾਖਾ.

ਪਾਲੀਟਿਕ੍ਸ. ਅੰ. Politics. ਰਾਜਸ਼ਾਸਨ ਵਿਦਜਾ. ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਪਾਲੁ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲੰਗ. ਸੇਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੂਰਮਾ.

ਪਾਲੂ. ਵਿ–ਪਾਲਿਆਹੋਇਆ. ਪਾਲਿਤ. ਪਾਲਤੂ.

ਪਾਲੇ. ਪਾਲਦਾ ਹੈ. "ਪਾਲੇ ਬਾਲਕ ਵਾਗਿ ਦੇਕੈ ਆਪਿ ਕਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੱਲੇ (ਝੋਲੀ) ਵਿੱਚ.

ਪਾਲੈ. ਪਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਸੋ ਉਦਾਸੀ, ਜੋ ਪਾਲੈ ਉਦਾਸ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੱਲੇ. "ਨਾਮ ਧਨੁ ਜਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਪਾਲੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਾਲਜ. ਵਿ–ਪਾਲਨ ਯੋਗਜ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਲਾਇਕ.

ਪਾਵ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਦ. ਪੈਰ. ਪਾਯ. "ਸਿਰੁ ਨਾਨਕ ਲੋਕਾ ਪਾਵ ਹੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਸੇਰ ਆਦਿ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਪਾਉ। ੩ ਸੰ. ਪਵਨਯੰਤ੍ਰ. ਹਵਾਈ ਵਾਜਾ ਅਥਵਾ ਕਲ.

ਪਾਵਉ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ. ਪਾਓ। ੨ ਪਾਵਉਂ. ਪਾਵਾਂ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ. "ਪਾਵਉ ਦਾਨੁ ਸਦਾ ਦਰਸੁ ਪੇਖਾ." (ਗੋਂਡ ਮ: ੫)

ਪਾਵਸ. ਸੰ. ਪਵਸ੍ਰ. ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਤਹ ਪਾਵਸ ਸਿੰਧੁ ਧੂਪ ਨਹੀ ਛਹੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਓਥੇ ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ ਅਤੇ ਤਰੀ(ਅਥਵਾ ਉਚਾਣ ਅਤੇ ਨਿਵਾਣ), ਧੁੱਪ ਅਤੇ ਛਾਂਉਂ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਲੋਕ ਪਾਵਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਥੇ ਵਰਖਾਰੁੱਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੁੰਦ (ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ) ਪਦਾਰਥ ਗਿਣੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨ ੯। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਰ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਸ਼. ਵਰਖਾ (ਸਾਉਣ ਭਾਦੋਂ ਦੀ) ਰੁੱਤ. ਬਰਸਾਤ. "ਬਿਖੈ ਭਈ ਮਤਿ ਪਾਵਸਿ ਕਾਇਆ ਕਮਲੁ ਕੁਮਲਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਪਾਵਸਿ. ਪਾਵੇਗਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ. "ਜਾਕੈ ਨਾਮਿ ਸੁਨਿਐ ਜਮੁ ਛੋਡੈ, ਤਾਂਕੀ ਸਰਣਿ ਨ ਪਾਵਸਿ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਵਸ ੨. "ਬਿਖੈ ਭਈ ਮਤਿ ਪਾਵਸਿ ਕਾਇਆ ਕਮਲੁ ਕੁਮਲਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਕੁਮਲਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਪਾਵਸੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵਸ.

ਪਾਵਹ / **ਪਾਵਹਿ** } ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਪੜਿ ਪੜਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ." (ਜਪੁ)

ਪਾਵਹੀ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਧਾਰਦਾ. ਲਿਆਉਂਦਾ. "ਕਿਸ ਹੀ ਚਿਤਿ ਨ ਪਾਵਹੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਭਾਵ–ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਰਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਪਾਵਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇ, ਅਗਨਿ. ਅੱਗ. "ਜਿਹ ਪਾਵਕ ਸੁਰ ਨਰ ਹੈਂ ਜਾਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਆਂਚ। ੩ ਭਲਾਵੇ ਦਾ ਬਿਰਛ.

ਪਾਵਕਤੋਅ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋਯ–ਅਗਨਿ. ਜਲਾਗ੍ਰੀ. ਬੜਵਾ ਅਗਨਿ. "ਪਾਵਕਤੋਅ ਅਸਾਧ ਘੋਰੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪਾਵਕਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿਬਾਣ. "ਪਾਵਕਬਾਣ ਬਹੇ ਨ ਜਲੇ ਹੈਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਾਵਕਬੇਖ. ਅਗਨਿਵੇਸ਼. ਅੱਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ. ਭਾਵ–ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋਇਆ. "ਰਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਪਾਵਕ ਬੇਖ ਭਏ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਾਵਕਮਣਿ. ਆਤਸ਼ੀ ਸ਼ੀਸ਼ਾ.

ਪਾਵਕੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵਕ ੧. "ਪਾਣੀ ਪਾਵਕੁ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਪਾਵਟਾ / **ਪਾਂਵਟਾ** } ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰ ਅਟਕਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਰਕਾਬ. ਪਾਂਵੜਾ। ੨ ਜੋੜਾ. ਜੁੱਤਾ। ੩ ਮਕਾਨ ਅੱਗੇ ਵਿਛਾਇਆ ਉਹ ਫ਼ਰਸ਼, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ ਪਰਾਹੁਣਾ ਪੈਰ ਰੱਖਕੇ ਆਵੇ. ਪਾਂਵੜਾ. "ਬੀਥਿਨ ਮੇ ਪਾਂਵਟੇ ਪਰਤ ਜਾਤ." (ਰਘੁਨਾਥ) ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਨਾਹਨ ਤੋਂ ਕਿਆਰ ਦੂਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਕੇ ਮੰਮਤ ੧੭੪੨ ਵਿੱਚ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਕਿਲਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਂਵਟਾ ਰੱਖਿਆ. ਭੰਗਾਣੀ ਦਾ ਜੰਗ ਇਸ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

"ਪਾਵ ਟਿਕਜੋ ਸਤਗੁਰੂ ਕੋ ਆਨਦਪੁਰ ਤੇ ਆਇ।
ਨਾਮ ਧਰਜੋ ਇਸ ਪਾਂਵਟਾ ਸਭ ਦੇਸਨ ਪ੍ਰਗਟਾਇ॥"
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਭੀ ਪਾਵਟੇ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗੌਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ,
ਅਵਰ ਵਾਸਨਾ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਧਰਮਜੁੱਧ ਕੇ ਚਾਇ,
ਸਤ੍ਰੈ ਸੈ ਪੈਤਾਲਿ ਮੇ ਸਾਵਨ ਸੁਦਿ ਤਿਥਿ ਦੀਪ,
ਨਗਰ ਪਾਂਵਟਾ ਸੁਭ ਕਰਨ ਜਮੁਨਾ ਬਹੈ ਸਮੀਪ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ ੨੩੯੦) *

ਪਾਂਵਟੇ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਚਾਰ ਅਸਥਾਨ ਹੋਰ ਭੀ ਹਨ, ਪਰ ਵਡਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਇੱਕੋ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ੧੨੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ, ੧੧੧ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਹਨ ਤੋਂ, ੨੫ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਬੁੜੀਏ ਤੋਂ, ੧੮ ਰੁਪਯੇ ਨਾਭੇ ਤੋਂ, ੭੨ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਕਲਸੀਆ ਤੋਂ, ੧੦ ਰੁਪਯੇ ਸਰਦਾਰ ਭਰੋਲੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਚਾਰ ਸੋ ਪੱਚੀ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਹਨ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਇੱਕ ਤਲਵਾਰ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਹਨ ਪਾਸ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਹਨ, ਤਸੀਲ ਪਾਂਵਟਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਜਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ੩੦ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਪਾਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਾਪਣ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਪਾਉਣਾ.

ਪਾਵਣਿਆ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਝੀ ਪਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਪਾਵਤ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ। ੨ ਪੈਂਦਾ. ਪੜਤਾ. "ਫੂਲਿ ਫੂਲਿ ਕਿਆ ਪਾਵਤ ਹੇ ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਾਂਵਦ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ ਦਾ ਬੰਧਨ. ਮੰਜੇ ਦੀ ਦਾਮਨ (ਦਾਉਣ). ੨ ਪਾਂਇੰਦ ਦਾ ਪਾਸਾ. "ਪਾਂਵਦ ਬੈਠ ਮੂਕਿਯਨ ਮਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੪)

ਪਾਵਨ ਅਥਵਾ **ਪਾਵਨੁ.** ਕ੍ਰਿ–ਪਾਉਣਾ. ਡਾਲਨਾ. "ਨਿਜ ਪਾਵਨ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ ਪਾਵਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਸਦਨ ਮਮ ਪਾਵਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਓ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਜਾਵੇ। ੨ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ. ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵ. "ਪੁਨ ਧੋਵਹਿ ਪਾਵਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ. ਪੈਰੋਂ ਸੇ. "ਪਾਵਨ ਧਾਵਨ ਸੁਆਮੀ ਸੁਖਪੰਥਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਪੜਤਾ ਹੈ. "ਕੋ ਰੋਵੈ, ਕੋ ਹਸਿ ਹਸਿ ਪਾਵਨੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਸੰ. ਸ਼ਾਰ–ਪ੍ਰਪੰਨ. ਵਿ–ਸ਼ਰਣਾਗਤ. ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ. "ਗੋਤਮ ਨਾਰਿ ਅਹਲਿਆ ਤਾਰੀ, ਪਾਵਨ ਕੇਤਕ ਤਾਰੀਅਲੇ."(ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੬ ਸੰ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਪਾਵਨ ਨਾਮ ਜਗਤ ਮੈ ਹਰਿ ਕੋ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੭ ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸ਼ੁੱਧ. "ਪਾਵਨ ਚਰਨ ਪਖਾਰਨ ਕਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਪੌਣਾਹਾਰੀ। ੯ ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ। ੧੦ ਜਲ। ੧੧ ਚੰਦਨ.

ਪਾਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪਾਵਣਾ.

ਪਾਵਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵਨ.

ਪਾਵ ਪਸਾਰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਦ ਪ੍ਰਸਾਰਣ. ਪੈਰ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣਾ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਇਸਥਿਤ ਮੰਨਣਾ। ੩ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ (ਕਬਜ਼ਾ) ਵਧਾਉਣਾ. "ਥਿਰ ਕੋਊ ਨਹੀ, ਕਾਇ ਪਸਾਰਹੁ ਪਾਵ ?" (ਬਾਵਨ)

ਪਾਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਪਾ.ਪਉ.ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਸਰਬ ਤੀਰਥ ਪਰ ਪਾਵਰ ਬਾਂਧਾ." (ਰਘੁਰਾਜ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਂਵਰਿ। ੩ ਪਾਮਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਾਵਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਹੇ ਮਨ ਮੋਹਨ ਸੁੰਦਰ ਸਾਵਰ। ਮੈ ਮਲੀਨ ਪਾਮਰ ਤੇ ਪਾਵਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸੰ. ਪਾਵਰ. ਨਰਦ ਅਥਵਾ ਡਾਲਣਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਲੱਗੇ ਹੋਣ. ਅਕ.

ਪਾਵਰਿ / **ਪਾਂਵਰੀ** } ਸੰਗਜਾ–ਪਊਏ. ਖੜਾਉਂ. ਪਾਦੁਕਾ, ਜੋ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਪਾਵਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਉਲਾ.

ਪਾਵੜਾ / **ਪਾਂਵੜਾ** } ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਅੜਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਰਕਾਬ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵਟਾ ੧. "ਸਹਜ ਕੈ ਪਾਵੜੈ ਪਗੁ ਧਰਿਲੀਜੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਂਵਟਾ ੩.

ਪਾਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਜੇ ਚੌਕੀ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਦ. ਪਾਯਹ. "ਹੁਤੋ ਹੀਨ ਚੌਕੀ ਇਕ ਪਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. "ਸਾਚੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖ ਪਾਵਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਪਾਵਾਂ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ.

ਪਾਵਾਧੇ / **ਪਾਵਾਂਧੇ** } ਕਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਪਾਵਾਂਧੇ ਪਾਚਾਧਿਆਂ." (ਭਾਗੁ)

ਪਾਵਾੜਾ. ਜੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਵਾੜਾ. "ਜਿਤਾ ਪਾਵਾੜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪਾਵਿਤ੍ਰ. ਸੰ. ਪਾਵਿਤ੍ਰਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਕਿ ਪਾਵਿਤ੍ਰ ਕਰਮੰ." (ਦੱਤਾਵ)

ਪਾਵੈ. ਪ੍ਰਾਪ੍ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਰੀਂ. ਚਰਨੀਂ. "ਲਗਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਾਵੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਵੰਗ। ੨ ਪਵੰਗ (ਘੋੜੇ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

---

* ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਲ ੧੭੪੩ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਪਾਂਵਟੇ ਰਹਿਕੇ ਕੋਈ ਕਾਵਨਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਤੁਰਤ ਹੀ ਡੇਰਾ ਕੂਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਭੰਗਾਣੀ ਦਾ ਜੰਗ ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਨ੍ਹ. ਨਕਬ. ਸੰਧਿ। ੨ ਵਿੱਥ. ਪਾਟ। ੩ ਪਾਰ। ੪ ਖੂਹ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਲਈ ਪੱਟਿਆ ਟੋਆ.

ਪਾੜਛਾ. ਪਯ (ਜਲ) ਰੱਛਕ. ਪਾਰਚਾ. ਕੂਏ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਉਹ ਪਾੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਗਦਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਨਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ। ੨ ਲੱਕੜ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਰੜੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਕਹਾੜੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ ਟੋਟਾ, ਜਿਵੇਂ– ਉਸ ਨੇ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਪਾੜਛੇ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ.

ਪਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੀਰਨਾ. ਫਾੜਨਾ। ੨ ਭਿੰਨ ਕਰਨਾ. ਜੁਦਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਵਿਰੋਧ ਪਾਉਣਾ. ਸੰ. ਪਾਟਨ। ੪ ਖੋਹਣਾ. ਲੁੱਟਣਾ.

ਪਾੜ ਪੜੈਸਣਿ. ਪਾਟ ਪ੍ਰਤਿਵਾਸਿਨੀ. ਦੂਜੇ ਮਹੱਲੇ ਜਾਂ ਉਸੇ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿੱਥ ਪੁਰ ਵਸਣ ਵਾਲੀ. "ਪਾੜ ਪੜੈਸਣਿ ਪੂਛਿਲੇ ਨਾਮਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਾੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੇਦ. ਵਿਰੋਧ। ੨ ਵਿੱਥ। ੩ ਦਰਿਆ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਵਿੱਥ. ਪਾਟ.

ਪਾੜਿ. ਪਾੜਕੇ. "ਪਾੜਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪਾੜੀਬਾਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਟਪਾਰ. ਰਾਹ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ. ਡਾਕੂ. "ਪੰਡਿਤ ਪਾੜੀਬਾਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਜੋ ਕੁਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਦੋ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Hog-deer. "ਕੇਤਕ ਪਾੜ੍ਹੇ ਸੂਕਰ ਮਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਪਾੜ੍ਹੇ ਦੇ ਮਾਸ ਵਿੱਚ ਸੂਫ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਪੜ੍ਹਾਕੂ. ਪੜ੍ਹਨ (ਪਠਨ) ਵਾਲਾ.

ਪਿਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਯ. ਪਿਤ੍ਰ. "ਪਿਉ ਦੇ ਨਾਹਿ ਪਿਆਰ ਤੁੱਲਿ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਪਤਿ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਆਕ਼ਾ.

ਪਿਉਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਤਾ ਦਾ ਓਕਸ੍ (ਘਰ). ਪਿਤਾ-ਗ੍ਰਿਹ. ਬਾਪ ਦਾ ਘਰ.

ਪਿਉਂਦ. ਫ਼ਾ ਪੈਵੰਦ. ਸੰ. ਪਿਬੁਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋੜ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇੱਕ ਬੂਟੇ ਦਾ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਪੁਰ ਛੱਲਾ ਅੱਖ ਆਦਿ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਵਸ੍ਮਨ.

ਪਿਉਂਦੀ. ਵਿ–ਪੈਵੰਦੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਾਇਆਗਿਆ ਹੈ. Grafted.

ਪਿਊਸ ਸੰ. ਪੀਯੂਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ
ਪਿਊਖ ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁਧਾ. "ਹੁਤੀ ਜੁ ਪਿਆਸ ਪਿਊਸ ਪਿਵੈਨ ਕੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਕਤ ਹੁ ਪਿਊਖ ਹੈਕੈ ਪੀਵਤ ਪਿਵਾਵਤ ਹੋ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੋਮਰਸ. ਇੱਕ ਬੂਟੀ ਦਾ ਨਸ਼ੀਲਾ ਰਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਵੀਂ ਸੂਈ ਗਊ ਦਾ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਚੋਇਆ ਦੁੱਧ. Colostrum। ੪ ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਲਾਈ.

ਪਿਓ. ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਉ. "ਕਾਇ ਖੜਗ ਕੋ ਪਿਓ ਰਿਸਾਇ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਪਿਅ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੀਕੇ. ਪਾਨ ਕਰਕੇ.

ਪਿਅਰਵਾ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯਵਰ. ਵਿ–ਪਿਆਰਾ. "ਸਮਰ ਸ੍ਰਯੰਵਰ ਕਰਕੈ ਪਰਮ ਪਿਅਰਵਹਿ ਪਾਂਊ."(ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਪੀਲੇ ਰੰਗ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਪਿਅਰਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪੀਤ. ਪੀਲਾ.

ਪਿਅਰਾਨੀ. ਪੀਲੀ ਹੋਗਈ। ੨ ਪ੍ਰਿਯ (ਪਤਾਰੇ) ਦੀ। ੩ ਪੀਤ ਸਹਿਤ ਹੋਈ.

ਪਿਆਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਯਾ. ਪਉ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਪਿਆਇਆ ਜਾਵੇ.

ਪਿਆਇ. ਪਿਲਾਕੇ. ਪਾਨ ਕਰਾਕੇ.

ਪਿਆਸ. ਸੰ. ਪਿਪਾਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੀਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਤ੍ਰਿਖਾ. "ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਇ ਹੋਰਤ ਕਿਤੈ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਰੁਚੀ. ਚਾਹ. "ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸ੍ਰਧਾ ਹਰਿ-ਪਿਆਸ." (ਸੋਦਰੁ) ੩ ਵਿ–ਪਿਪਾਸ. ਪਿਆਸਾ. ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ. "ਫਿਰਤ ਪਿਆਸ ਜਿਉ ਜਲ ਬਿਨੁ ਮੀਨਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ)

ਪਿਆਸਾ | ਵਿ–ਪਿਪਾਸਾ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ.
ਪਿਆਸੀ | "ਦਰਸਨਪਿਆਸੀ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੨ ਪਿਆਵੇਗਾ. ਪਾਨ ਕਰਾਊ. "ਸੋ ਪੀਐ ਜਿਸੁ ਰਾਮੁ ਪਿਆਸੀ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਪਿਆਕ | ਵਿ–ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ.
ਪਿਆਕੂ |

ਪਿਆਜ. ਦੇਖੋ, ਪਜ਼ਾਜ.

ਪਿਆਣ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯਾਣ.

ਪਿਆਦਾ. ਫ਼ਾ ਪਯਾਦਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਦਲ. ਸੰ. ਪਦਾਤਿ. ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ। ੨ ਅਫੀਮੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਅਫੀਮ ਦਾ ਛੋਟਾ ਮਾਵਾ, ਜੋ ਮੁਕੱਰਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਫੀਮ ਖਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਧਾਜਾਵੇ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਯਾਦੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜਾਕੇ ਅਮਲ (ਨਸ਼ੇ) ਨੂੰ ਸੱਦ ਲਿਆਵੇ. ਅਫੀਮੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਪਿਆਦਾ ਦੌੜਾਉਣਾ" ਹੈ। ੩ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦਾ ਛੋਟਾ ਮੋਹਰਾ.

ਪਿਆਦਾ ਦੌੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਪਿਆਦਾ ੨.

ਪਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਨ.

ਪਿਆਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰੇਮ. ਮੁਹੱਬਤ. ਪਜ਼ਾਰ. ਪ੍ਰਿਯਤਾ.

ਪਿਆਰੜਾ | ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ. ਪ੍ਰਿਯਤਰ. ਪਜ਼ਾਰ ਵਾਲਾ.
ਪਿਆਰਾ | "ਜੋ ਕਰ ਗਹਹਿ ਪਿਆਰੜੇ!" (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ਪ) "ਪਿਆਰੇ! ਤੂ ਮੇਰੋ ਸੁਖਦਾਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਪਜ਼ਾਰਾ। ੨ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਰੈਧਾਵਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਪਾਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਣ ਸਮੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪੀ. ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੱਜਨ ਅਰਦਾਸੀਏ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ.

ਪਿਆਰਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਰਾ ੨.

ਪਿਆਰਿਹੁ | ਸੰਬੋਧਨ. ਪਿਆਰੇ ਲੋਕੋ! ਐ ਪ੍ਰਿਯ ਜਨੋ!
ਪਿਆਰਿਹੋ | "ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੋ." (ਅਨੰਦੁ)

ਪਿਆਰੀ. ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯਾ. ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ. "ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਪਿਆਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਯਤ੍ਰਾ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਹਰਿ ਦੀਜੈ ਨਾਮ ਪਿਆਰੀ ਜੀਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੩ ਪਿਆਰੇ ਦਾ. ਪ੍ਰਿਯ ਦਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ ਪੀਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰੀ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਪਿਆਰੇ. ਪਿਲਾਵੇ. ਪਾਨ ਕਰਾਵੇ। ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਪ੍ਰਿਯ! "ਪਿਆਰੇ, ਇਨਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ਪ) ੩ ਪਿਆਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਪਿਆਰੈ. ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਾਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਤੁਝਹਿ ਪਿਆਰੈ ਦੁਧ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਿਆਰੋ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਰਾ. "ਮਿਲਤ ਪਿਆਰੋ ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਕਵਨ ਭਗਤਿ ਤੇ ?" (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਪਿਲਾਓ. ਪਾਨ ਕਰਾਓ.

ਪਿਆਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਤਾਲ। ੨ ਪਯਾਲਾ. "ਸੁਰਤਿ ਪਿਆਲ ਸੁਧਾਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ."(ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿਆਲਣਾ.

ਪਿਆਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਿਲਾਨਾ. ਪਾਨ ਕਰਾਉਣਾ.

ਪਿਆਲਾ. ਫ਼ਾ ਪਯਾਲਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਟੋਰਾ. ਪਾਤ੍ਰ. "ਇਹੁ ਪਿਰਮਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਕਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਤੋੜੇਦਾਰ ਅਤੇ ਪਥਰਕਲਾ ਬੰਦੂਕ ਦਾ,ਪਿਆਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ,ਉਹ ਅਸਥਾਨ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰੂਦ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਤੋੜੇ ਦੀ ਅਗਨਿ ਅਥਵਾ ਪਥਰੀ ਦੇ ਚਿੰਗਾੜੇ ਤੋਂ ਮੱਚਉਠਦਾ ਹੈ. ਪਿਆਲੇ ਦੀ ਅੱਗ ਛੇਦੇ ਛੇਕ ਵਿੱਚਦੀਂ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚਦੀ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਪੰਜ ਪਿਆਲੇ ਪੰਜ ਪੀਰ, ਛਠਵਾਂ ਪੀਰ ਬੈਠਾ ਗੁਰੁਭਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ਅਮ੍ਰਿਤ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ.

ਪਿਆਲਾ ਚਰ ਜਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਦੀ ਬਾਰੂਦ ਦਾ ਬਿਨਾ ਕੋਠੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿੱਤੇ ਮੱਚਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਲਾ ੨.

ਪਿਆਲਿ. ਪਾਤਾਲ ਮੇਂ। ੨ ਪਿਲਾਕੇ. ਪਾਨ ਕਰਾਕੇ.

ਪਿਈਣੀ. ਵਿ–ਪੈਣੀ. ਤਿੱਖੀ। ੨ ਬਾਰੀਕ. ਸੂਖਮ. "ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ ਬਹੁਤ ਪਿਈਣੀ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ)

ਪਿਸ. ਸੰ. ਧਿਸ. ਧਾ–ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ, ਚੀਰਨਾ, ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਧਿਸ. ਧਾ–ਪੀਹਣਾ, ਚੂਰਨ ਕਰਨਾ.

ਪਿਸਟ. ਸੰ. ਪਿਸ੍ਟ. ਵਿ–ਪੀਠਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਿਸ੍ਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੀਠੀ. ਮਾਂਹ ਮੂੰਗੀ ਆਦਿ ਦੀ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਦਾਲ ਨੂੰ ਸਿਲ ਵੱਟੇ ਪੁਰ ਪੀਹਕੇ ਬਣਾਇਆ ਚੂਰਣ। ੩ ਪਿਸ੍ਟ. ਪਿੱਠ. ਪੀਠ. "ਕੋਈ ਧਰਤ ਜਾਇ ਲੈ ਪਿਸਟ ਪਾਨ." (ਦੱਤਾਵ) ਕੋਈ ਪਦਮਾਸਨ ਦੀ ਸ਼ਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ'ਦੀ ਹੱਥ ਲੈਜਾਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਪਿਸਟਲ. ਅੰ. Pistol. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਸਤੋਲ. ਤਮੰਚਾ. "ਜ਼ੈਬੂਆ ਪਿਸਟਲ ਹਥਨਾਲ ਜਬਰ." (ਸਲੋਹ)

ਪਿਸਟਿ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਟ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਪਿਸਤਾ. ਵਿ–ਪਸ੍ਕੱਦਾ. ਮਧਰਾ. ਨਾਟਾ. "ਕੂਕਰ ਥੋ ਪਿਸਤਾ ਕਹਿ ਜਾਂਹੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਫ਼ਾ ਪਿਸ੍ਤ. Pistachio nut. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਮੇਵਾ, ਜੋ ਇਰਾਕ, ਖੁਰਾਸਾਨ, ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਾਦਾਮ ਦੀ ਤਰਾਂ ਇਹ ਭੀ ਕਰੜੇ ਛਿੱਲ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਗਿਰੂ ਦਾ ਰੰਗ ਸਬਜ਼ੀ ਦੀ ਭਾਹ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਿਸ੍ਤਾ ਮਿਠਾਈਆਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. "ਦਾਖ ਬਦਾਮ ਗਿਰੀ ਪਿਸਤਾ." (ਨਾਪ)

ਪਿਸਤਾਸਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸ੍ਤਾਸਨੀ.

ਪਿਸਤਾਨ. ਸੰ. ਪਯਸ੍ਥਾਨ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ੍ਤਾਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੂਚੀ. ਕੁਚ (ਸ੍ਤਨ) ਦੀ ਡੋਡੀ। ੨ ਥਣ. ਮੰਮਾ.

ਪਿਸਤੌਲ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਟਲ.

ਪਿਸਨ. ਸੰ. ਪਿਸ਼ੁਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ) ਚੁਗਲ. ਦੇਖੋ,ਪਿਸ. "ਦੁਰਬਚਨ ਭੇਦ ਭਰਮੰ ਸਾਕਤ ਪਿਸਨੰ ਤ ਸੁਰਜਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ) ੨ ਨਾਰਦ। ੩ ਕਾਉਂ। ੪ ਚਿੱਚੜ. "ਪਿਸਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿਉ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਪਿਸਨਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਸ਼ੁਨਤਾ. ਚੁਗਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਦੀ। ੨ ਦੁਸ੍ਟਤਾ. ਨੀਚਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਨ.

ਪਿਸਰ. ਫ਼ਾ ਪੁਸ੍ਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. "ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਿਸਰਾਂ. ਫ਼ਾ. ਪਿਸਰ (ਪੁਤ੍ਰ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਬੇਟੇ.

ਪਿਸਵਾਜ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਵਾਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗੌਨ। ੨ ਕੁੜਤੀ ਨਾਲ ਸੀਤਾ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਕਲੀਆਂ ਦਾ ਘੱਗਰਾ. ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਨੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ.

ਪਿਸਾਇ. ਪਿਸਵਾਕੇ. ਪਿਹਾਕੇ.

ਪਿਸਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੀਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੀਹਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਪਿਸਾਚ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਪਿਸ਼ਿਤ (ਮਾਸ) ਅਚ (ਖਾਂਦਾ) ਹੈ. ਪਿਸ਼ਾਚ. ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ। ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਯਕ੍ਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਘਟੀਆ ਹੈ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਜਖ੍ ਕਿੰਨਰ ਪਿਸਾਚ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਭੂਤ. ਪ੍ਰੇਤ। ੪ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਤਨ ਕੌਮ.

ਪਿਸਾਚੀ. ਪਿਸਾਚ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਰਾਖਸੀ.

ਪਿਸਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੂਰਨ. ਆਟਾ. "ਪੱਬਜ ਪਿਸਾਨ ਹੁਇ." (ਕਲਕੀ) ਪਰਵਤ ਚੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਪਿਸਾਬ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਾਬ.

ਪਿਸਿਤ. ਸੰ. ਪਿਸ਼ਿਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਂਸ. ਗੋਸ਼ੁ.

ਪਿਸ਼ਿਤਾਸ਼ਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਸ਼ਿਤ (ਮਾਂਸ) ਅਸ਼ਨ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ, ਰਾਖਸ। ੨ ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਿਸ਼ਿਤਾਸ਼ਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਖਸ਼ੀ, ਜੋ ਪਿਸ਼ਿਤ (ਮਾਂਸ) ਖਾਂਦੀ ਹੈ.“ਪਿਸਿਤਾਸਨੀ ਆਸ ਦੁਖਦਾਈ.”(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵਿ–ਮਾਂਸ ਖਾਣ ਵਾਲੀ.

ਪਿਸੁਨ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਨ.

ਪਿਸੇਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪਸ਼ੇਮਾਨ.

ਪਿਸੋਰ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ.

ਪਿਸੰਗ. ਸੰ. ਪਿਙ੍ਗ–ਪਿਙ੍ਗਾਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਰਖੀ-ਮਾਇਲ ਕੁਰਾ ਰੰਗ.

ਪਿੱਸੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਕੁਰਾ ਛੋਟਾ ਜੀਵ, ਜੋ ਕਟੂਏ ਮੱਛਰ ਵਾਂਗ ਲਹੂ ਪੀਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਮਦਾਰ ਅਤੇ ਠੰਢੇ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕੈਕ. ਬਰਗ਼ੁਸ. Flea.

ਪਿੱਸੂ ਪੈਣੇ. ਕ੍ਰਿ–ਤਲਮੱਛੀ ਲਗਣੀ. ਬੇਚੈਨੀ ਹੋਣੀ. ਜਿਵੇਂ–ਪਿੱਸੂਆਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਤੜਫੀਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਵਜ਼ਾਕੁਲ ਹੋਣਾ.

ਪਿਸ੍. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਟ.

ਪਿਹਤ. ਦੇਖੋ, ਪਹਿਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿਹਿਤ.

ਪਿਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਵਯ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁਪਤ ਕਰਮ ਨੂੰ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਆਖਕੇ, ਕਿਸੇ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਜਾਹਰ ਕਰਨਾ “ਪਿਹਿਤ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਪਰ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨ ਗਤਿ ਤਾਂਕੋ ਦੇਤ ਜਨਾਯ,
ਕਛੂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਪਿਹਿਤ ਤਾਹਿਂ ਕਵਿਰਾਯ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪਿਖ ਮਸੀਦ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਕਲਗੀਧਰ ਹਸਦੀਨ,
ਅਰੁ ਤਿਨ ਓਰ ਨਿਹਾਰ ਧਨ ਖੀਸੇ ਭਾਰਨਕੀਨ.
ਮਸੀਦਾਂ ਦਾ ਗੁਪਤ ਕਰਮ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ.
ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਨੇ ਆਇ ਜਬ ਚਰਣਬੰਦਨਾ ਕੀਨ,
ਹਸ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਤੁਰਤ ਆਸਾ ਨਿਜ ਕਰ ਲੀਨ.
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਚੋਬਦਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਭਾਈ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੇਸ਼ਜਾ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣੋਂ ਬਚਾਇਆ ਸੀ.

ਪਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਮਿੱਠਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰੇ. “ਬੋਲਤ ਹੈਂ ਪਿਕ ਕੋਕਲ ਮੋਰ.”(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੋਕਿਲ. ਕੋਇਲ.

ਪਿਕਪ੍ਰਿਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬ, ਜੋ ਕੋਕਿਲ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ੨ ਵਸੰਤ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਬਹਾਰ.

ਪਿਕਬਯਨੀ / **ਪਿਕਬੈਨੀ** / **ਪਿਕਬੈਨੀ** ਵਿ–ਪਿਕ (ਕੋਕਿਲਾ) ਜੇਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਕੋਕਿਲ ਜੇਹੇ ਮਿੱਠੇ ਵਾਕ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ. “ਰੂਪਰਾਸਿ ਸੁੰਦਰ ਪਿਕਬੈਨੀ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਪਿਕਾਬਰ / **ਪਿਕਾਂਬਰ** ਫ਼ਾ [illegible] ਪੈਗ਼ੰਬਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਗ਼ਾਮ (ਸੁਨੇਹਾ) ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਲਿਆਵੇ. “ਪੀਰ ਪਿਕਾਬਰ ਸੇਖ.” (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਪਿਕਾਂਬ੍ / **ਪਿਕੰਬਰ** ਦੇਖੋ, ਪਿਕਾਂਬਰ. “ਪੀਰ ਐਂ ਪਿਕਾਂਬ੍ ਕੇਤੇ.” (ਅਕਾਲ)

ਪਿਖਣ. ਪੇ੍ਕ੍ਸ਼ਣ.ਦੇਖੋ, ਪੇਖਣ.

ਪਿਖਾਪਿਖੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖਾਦੇਖੀ. ਇੱਕ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਦੇਖਕੇ ਆਪ ਭੀ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭੇ੍ਚਾਚਾਲ. “ਪਿਖਾਪਿਖੀ ਤਿਸ ਦਿਗ ਚਲਜਾਵੈ.” (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਿਖਿ.ਪਿਖ (ਦੇਖ) ਕੇ. “ਪਿਖਿ ਦਰਸਨ ਗੁਰਸਿਖਹ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਿਖਿਜੈ / **ਪਿਖੀਜੈ** ਪੇ੍ਕ੍ਸ਼ਣ (ਦੇਖਣਾ) ਕਰਿੱਜੈ. ਦੇਖੀਏ. “ਨਯਣ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਪਿਖਿਜੈ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਿਖੰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਪੇਖੰਦੇ.

ਪਿੰਗ. ਸੰ. ਪਿਙ੍ਗ. ਵਿ–ਪਿਲਤੱਣ ਦੀ ਝਲਕ ਸਹਿਤ ਕੁਰਾ। ੨ ਕੁਰਾ ਅਤੇ ਲਾਲ. ਤਾਮੜਾ. “ਨਹੋ ਪਿੰਗ ਬਾਜੀ ਰਥੰ ਜੋਨ ਸੋਭੈਂ.” (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੋਟਾ. ਭੈਂਸਾ। ੪ ਚੂਹਾ। ੫ ਹੜਤਾਲ। ੬ ਵਿ–ਸੰ. ਧ੍ਰਙ੍ਗ.–ਪੰਗੁ. ਲੰਗੜਾ. ਲੰਙਾ. “ਪਿੰਗ ਗਿਰਨ ਚਢ-ਜਾਇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੭ ਦੇਖੋ, ਪੰਗੁ.

ਪਿੰਗਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੀਲਾ. ਪੀਤ। ੨ ਕੁਰਾ ਅਤੇ ਲਾਲ. ਤਾਮੜਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਮੁਨਿ, ਜੋ ਛੰਦ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਛੰਦਸੂਤ੍ਰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਨੇ ਰਚੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੪ ਪਿੰਗਲ ਮੁਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੫ ਬਾਂਦਰ। ੬ ਅਗਨਿ। ੭ ਪਿੱਤਲ ਧਾਤੁ। ੮ ਹੜਤਾਲ। ੯ ਉੱਲੂ. ਉਲੂਕ। ੧੦ ਖਸ. ਉਸ਼ੀਰ.

ਪਿੰਗਲਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਾਰੀਲਾਲ.

ਪਿੰਗਲਾ. ਵਿ–ਲੰਙਾ. ਪਾਦ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗ ੬। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗੁਲਾ। ੩ ਸੰ. ਪਿਙ੍ਗਲਾ. ਹਠਯੋਗ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੂਰਯ-ਨਾੜੀ ਭੀ ਹੈ.“ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਖਮਨ ਬੀਚੇ.”(ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਲਛਮੀ। ੫ ਦੁਰਗਾ. “ਜਪੈ ਹਿੰਗੁਲਾ ਪਿੰਗਲਾ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ੬ ਇੱਕ ਵੇਸ਼ਜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਗਿਆਰਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਹੈ–

ਵਿਦੇਹ ਨਗਰ (ਜਨਕਪੁਰੀ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੇਸ਼ਜਾ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿੰਗਲਾ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇੱਕ ਧਨੀ ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ ਦੇਖਿਆ ਅਰ ਕਾਮ ਨਾਲ ਵਜ਼ਾਕੁਲ ਹੋਉਠੀ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਪਾਸ ਨਾ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬੇਚੈਨੀ ਵਿੱਚ ਵੀਤੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵੈਰਾਗ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਅਜੇਹਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਈਸ਼ੁਰ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦੀ, ਤਦ ਕੇਹਾ ਉੱਤਮ ਫਲ ਹੁੰਦਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਕੇ ਮੁਕ੍ਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਈ. ਸਾਂਖ੍ਯ-ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ–“ਨਿਰਾਸ਼: ਸੁਖੀ ਪਿੰਗਲਾ ਵਤ੍.” ਦੇਖੋ, ਗਨਕਾ। ੭ ਰਾਜਾ ਭ੍ਰਰਿਹਰਿ (ਹਰਿਭ੍ਰਰਤ੍ਰਿ) ਦੀ ਰਾਣੀ। ੮ ਟਾਲ੍ਹੀ. ਸ਼ੀਸ਼ਮ.

ਪਿੰਗਲਾਛੀ. ਵਿ–ਪਿੰਗਲ (ਕੁਰੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ. ਪਿੰਗਲਾਛੀ.

ਪਿੰਗੜਾ. ਤਾਮੜਾ। ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਲਾ ੫.

ਪਿੰਗਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਡੀ. ਭਵਾਨੀ. ਦੁਰਗਾ। ੨ ਹਲਦੀ। ੩ ਹਿੰਗ.

ਪਿੰਗਾਛ. ਸੰ. ਪਿੰਗਾਕ੍. ਵਿ–ਕਬਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ। ੩ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. “ਬਿੜਾਲਾਛ ਮਾਰੇ ਸੁ ਪਿੰਗਾਛ ਧਾਏ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਪਿੰਗਾਛੀ. ਵਿ–ਪਿੰਗ (ਭੂਰੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਦੁਰਗਾ.

ਪਿੰਗੀ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਪਿੰਗ (ਤਾਮੜਾ) ਰੰਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗ.

ਪਿੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗ ਅਤੇ ਪੰਗੁ.

ਪਿੰਗੁਰੀਆ. ਵਿ–ਪਿੰਗੁਲਾ. ਪੰਗੁ. ਚਰਣ ਰਹਿਤ. “ਆਰਤ ਦੁਆਰਿ ਰਤਤ ਪਿੰਗੁਰੀਆ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਿੰਗੁਲ. ਵਿ–ਪੰਗੁ. ਪਾਦ ਰਹਿਤ. “ਪਾਵੁ ਤੇ ਪਿੰਗੁਲ ਭੁਇਆ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਲਾ ੭. “ਜੋ ਕਛੁ ਪਿੰਗੁਲ ਕਹਜੋ ਮਾਨ ਸੋਈ ਲਯੋ.” (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੯) ਜੋ ਪਿੰਗਲਾ ਨੇ ਆਖਿਆ.

ਪਿੰਗੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਲਾ ੩. “ਸੁਖਮਨਾ ਇੜਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਬੂਝੈ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਲਾ ੬. “ਅਜਾਮਲ ਪਿੰਗੁਲਾ ਲੁਭਤ.” (ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪਿੰਗੁਲੀਆ. ਵਿ–ਪਿੰਗ ਵਰਣ ਵਾਲੀ. ਪਿੰਗਲ ਰੰਗ ਦੀ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲ.“ਮਾਤਾ ਪਿੰਗੁਲੀਆ.” (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪਿਘਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍–ਗਲਨ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਗਲਣਾ. ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਕਰੜੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਾਂਙ ਪਤਲੇ ਹੋਣਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਦ੍ਰਵਣਾ. ਰੀਝਣਾ.

ਪਿਚ. ਵਿ–ਪਿੱਲਾ. ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੱਕਿਆ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿਚੁ.

ਪਿਚਕ. ਦੇਖੋ, ਪਿਚਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੇਚਕ. “ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਗ ਰਵਿ ਦਿਪਤ ਖਲ ਪਿਚਕ ਨ ਜਾਨਜੋ.” (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਉੱਲੂਆਂ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨਾ ਜਾਣਿਆ.

ਪਿਚਕਣਾ / **ਪਿਚਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪਿੱਚ (ਦਬ) ਜਾਣਾ. ਸੰਕੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਸੁਕੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਚ.

ਪਿਚਕਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਂਸ ਜਾਂ ਧਾਤੁ ਦੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਵਾਖਾਰਜੀ ਨਿਯਮ (suction) ਅਨੁਸਾਰ ਜਲ ਚੜ੍ਹਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਦਬਾਉ ਪੈਣ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. “ਹਥਨਾਲ ਬੰਦੂਕ ਛੁਟੈ ਪਿਚਕਾਰੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਿਚਵਯ. ਡਿੰਗ. ਕਪਾਸ. ਕਪਾਹ. ਦੇਖੋ, ਪਿਚੁ.

ਪਿਚੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੂੰ. ਤੂਲ। ੨ ਕੁਸ੍ਠ ਰੋਗ. ਕੋੜ੍। ੩ ਦੋ ਤੋਲਾ ਭਰ ਤੋਲ। ੪ ਭੈਰਵ. ਭੈਰੋਂ.

ਪਿਚੁਮਦੰ / **ਪਿਚੁਮੰਦ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਚੁ (ਕੋੜ੍) ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿੰਮ.

ਪਿੱਚ. ਸੰ. ਪਿਚ੍. ਧਾ–ਕਤਰਨਾ, ਚੀਰਨਾ, ਦਬਾਉਂਣਾ.

ਪਿਛ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੀਛੇ. ਪਿੱਛੇ. “ਪਿਛ ਪਗ ਧਾਰਾ.” (ਨਾਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਛ। ੩ ਸੰ. ਪਿਚ੍. ਧਾ–ਦਬਾਉਣਾ, ਨਿਚੋੜਨਾ.

ਪਿਛਉੜੀ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛੌਡ਼ੀ। ੨ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਲਾਈਹੋਈ ਭੱਜੀ.

ਪਿਛਉਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਜੀ ਦੀ ਲਘੁ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਸਿਆਰੀ ।.

ਪਿਛਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੋਂ. ਪੀਛੇ ਸੇ। ੨ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ.

ਪਿਛਹੁ ਰਾਤੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ੍ਰੀ ਵਿੱਚ. ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ). “ਪਿਛਹੁ ਰਾਤੀ ਹਸ ਸਦੜਾ ਨਾਮ ਖਸਮ ਕਾ ਲੇਹੁ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਪਿਛਲ. ਵਿ–ਪਿਛਲਾ. ਪਿਛਲੀ. “ਪਿਛਲ ਰਾਤਿ ਨ ਜਾਗਿਓਹਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਛਲ.

ਪਿਛਲਗ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਸ੍ਠਾਨੁਗ. ਵਿ–ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਗਾਮੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਬਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਤਿ ਤੋਂ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਪਤਿ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ਹੈ.

ਪਿਛਲਰਾਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਾਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾ.

ਪਿਛਲਾ / **ਪਿਛਲੀ** ਵਿ–ਪਿੱਛੇ ਦਾ. ਪਿੱਛੇ ਦੀ. ਪਾਸ਼੍ਚਾਤ੍ਯ. “ਪਿਛਲੇ ਅਉਗੁਣ ਬਖਸਿਲਏ ਪ੍ਰਭੁ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪਿਛਵਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ. ਪਿਛਲੀ ਤਰਫ. “ਪਿਛਵਾਇ ਹਟਜੋ ਇਕ ਪੈਰ ਨਹੀ.” (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਿਛਵਾਰਲਾ / **ਪਿਛਵਾਰਾ** / **ਪਿਛਵਾੜਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ. “ਪੰਡੀਅਨ ਕਉ ਪਿਛਵਾਰਲਾ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਿਛਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ. ਪਿੱਠ। ੨ ਵੀਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ. “ਪਿਛਾ ਰਹਿਆ ਦੂਰਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਛਾ.

ਪਿਛਾਰਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪਛਾਰਾਤਿ ਅਤੇ ਪਿਛਲਰਾਤਿ.

ਪਿਛਾਰੀ / **ਪਿਛਾੜੀ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ. ਪਿਛਲੀ ਓਰ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਬੰਧਨ. “ਚਰਨ ਪਿਛਾਰੀ ਤੁਰਤ ਛੁਰਾਈ.”(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਿਛੁਆ. ਵਿ–ਪਿਛਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਛਵਾੜਾ. ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ.

ਪਿਛੇ / **ਪਿਛੇਰੇ** / **ਪਿਛੈ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੇ. ਪੀਛੇ ਸੇ. “ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸ੍ਰਦ੍ਹਿ ਕਾਵ.” (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਮੋਏ ਪਿੱਛੋਂ ਪੱਤਲ ਮਣਸਣੇ ਅਤੇ ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. “ਤਨ ਬਿਨਸੈ ਪੁਨ ਰਹੈ ਪਿਛੇਰੇ.” (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਪਿਛਲੀ ਓਰ. ਪਿਛਲੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਰਫ.

ਪਿਛੈਰੀ. ਵਿ–ਪਾਸ਼ਾਤਯ. ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ. ਪਿੱਛੋਂ. "ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ ਪਿਛੈਰੀ ਮਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ.

ਪਿਛੋਂ / **ਪਿਛੋਂਦੇ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੀਛੇ ਸੇ. ਬਾਦ ਅਜਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲੋਂਦੇ.

ਪਿਛੋਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਛਲੀ ਓਰ. ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੇ. "ਪੌਨ ਗੌਨ ਕੋ ਕਰਤ ਪਿਛੋਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਿਛੋਰਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਆਰੀ.ਈਂਡੀ ਦੀ ਹੁਸ੍ਰ ਮਾਤ੍ਰਾ। ੨ ਓਢਨੀ. ਚਾਦਰ. "ਪੀਤ ਪਿਛੋਰਿਕਾ ਰਣਧੀਰ ਚਾਰੋਂ ਬੀਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪਿਛੋਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛੋਰ.

ਪਿਛੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛੋਰਿਕਾ ੨. "ਸਿਰ ਕੀ ਗਿਰਗੀ ਸੁ ਪਿਛੋਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਿਛੰਉਡੀ. ਵਿ–ਘਟੀਆ. ਕਮ ਦਰਜੇ ਦੀ. ਤੁੱਛ. "ਤੇਰੀ ਪੈਜ ਪਿਛੰਉਡੀ ਹੋਇਲਾ." (ਆਸ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਿੱਛ. ਸੰ. ਪਿਚ੍ਛ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਨ ਨੂੰ ਨਿਚੋੜਕੇ ਕੱਢਿਆ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛ ਧਾ। ੨ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਉਹ ਪੂਛ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬਾਲ ਹੋਣ। ੩ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ। ੪ ਹਰੇਕ ਪੰਛੀ ਦੀ ਪੂਛ। ੪ ਮੋਰ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਕਲਗੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਛਾ ੪.

ਪਿੱਛਲ. ਵਿ–ਪਿਛਲਾ। ੨ ਸੰ. ਚਿਕਣਾ. ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਪੈਰ ਫਿਸਲ ਜਾਵੇ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅਮਰਬੇਲ. ਅਕਾਸਬੇਲ। ੪ ਟਾਲ੍ਹੀ (ਸ਼ੀਸ਼ਮ) ਦਾ ਬਿਰਛ.

ਪਿੱਛਾ. ਵਿ–ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੀਤਿਆ ਸਮਾਂ. ਭੂਤ ਕਾਲ। ੩ ਸੰ. ਪਿਚ੍ਛਾ. ਸੁਪਾਰੀ। ੪ ਚਾਉਲਾਂ ਦੀ ਪਿੱਛ. ਮਾਂਡ। ੫ ਟਾਲ੍ਹੀ. ਸ਼ੀਸ਼ਮ। ੬ ਨਾਰੰਗੀ ਦਾ ਪੇਡ.

ਪਿੱਛੋਂ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛਹੁ.

ਪਿੰਜ. ਸੰ. ਪਿਞ. ਧਾ–ਚਮਕੀਲਾ ਕਰਨਾ, ਛੁਹਿਣਾ, ਛਣ ਛਣ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਤਾੜਨਾ,* ਤਪਾਉਣਾ.

ਪਿੰਜਣ / **ਪਿੰਜਣਾ** ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜ, ਪਿੰਜਨ ਅਤੇ ਪਿੰਜਨਾ.

ਪਿੰਜਣੀ. ਪਿੰਜਣ ਦਾ ਧਨੁਖ। ੨ ਕਪਾਹ ਤਾੜਨ ਦੀ ਸੋਟੀ। ੩ ਪਿੰਡਿਕਾ. ਖੁੱਚ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲੱਤ ਦਾ ਮਾਂਸਲ ਭਾਗ.

ਪਿੰਜਨ. ਸੰ. ਪਿਞਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੀਂਜੇ ਦਾ ਉਹ ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੂੰ ਨੂੰ ਤਾੜਦਾ ਹੈ. ਤਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜ.

ਪਿੰਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੂੰ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ. ਧਨੁਖੀ ਨਾਲ ਰੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜ ਅਤੇ ਪਿੰਜਨ.

ਪਿੰਜਰ / **ਪਿੰਜਰਾ** ਸੰ. ਪਿਞਰ. ਵਿ–ਪੀਲਾ. ਜ਼ਰਦ। ੨ ਸੰ. ਪਞਰ–ਪੰਜਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ. "ਤੂੰ ਪਿੰਜਰੁ ਹਉ ਸੁਅਟਾ ਤੋਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਹ ਦਾ ਢਾਂਚਾ. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਕਰੱਗ (Skelton). "ਕਾਗਾ ! ਚੂੰਡਿ ਨ ਪਿੰਜਰਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਜਿਸ ਪਿੰਜਰ ਮੈ ਬਿਰਹਾ ਨਹੀ, ਸੋ ਪਿੰਜਰੁ ਲੈ ਜਾਰਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੨)

ਪਿੰਜਰਿ. ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ. "ਪਿੰਜਰਿ ਪੰਖੀ ਬੰਧਿਆ ਕੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ) ੨ ਦੇਹ ਵਿੱਚ.

ਪਿੰਜਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜਰ.

ਪਿੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਂਜਾ। ੨ ਸੰ. ਪਿਞਾ. ਰੂੰ. ਤੂਲ। ੩ ਹਲਦੀ.

ਪਿੰਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਿੰਜਨ (ਤਾੜੇ) ਨਾਲ ਰੂੰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜ ਅਤੇ ਪਿੰਜਨ.

ਪਿਜੈ. ਪੀਜੈ. ਪਾਨ ਕਰੀਜੈ. "ਸਚੁ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਿਜੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

* ਇਸੇ ਤੋਂ ਪਿੰਜਣਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰੂੰ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ.

ਪਿੰਞ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜ.

ਪਿੰਞਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜਨ ਅਤੇ ਪਿੰਜਨਾ.

ਪਿੰਞਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜਾਉਣਾ. "ਵੇਲਿ ਪਿੰਞਾਇ ਵੁਣਾਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਪਿਟ. ਸੰ. ਪਿਟ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਢੇਰ ਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਟਣਾ.

ਪਿਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਟਾਰ. ਪਿਟਾਰੀ। ੨ ਫੋੜਾ। ੩ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਕਾਂਡ. ਬਾਬ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੌਧ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਪਿਟਾਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਹੋਈ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਿਲਦ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਦ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪੱਤਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਪਿਟਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਿਟਕ.

ਪਿਟਣਾ / **ਪਿਟਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ. ਪੀਟਨਾ। ੨ ਸਿਆਪਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਟ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਝਗੜਾ. ਬਖੇੜਾ. ਕਲੇਸ਼। ੪ ਸਿਆਪਾ.

ਪਿਟਨਿ. ਪਿਟਦੀਆਂ ਹਨ. "ਗਲ੍ਹਾਂ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਖੋਹੇਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਪਿਟਾਰ / **ਪਿਟਾਰਾ** / **ਪਿਟਾਰੀ** / **ਪਿਟਿਆਰੀ** ਸੰਗਜਾ–ਪਿਟਕ. ਪਿਟਕਾ. ਬਾਂਸ ਬੈਤ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਦੂਕ ਡੱਬਾ ਆਦਿ.

ਪਿਟਿਹੁ. ਪਿਟਦੇ ਹੋ. "ਧੰਧਾ ਪਿਟਿਹੁ ਭਾਈ ਹੋ ! ਤੁਮ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਿਟੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਟਾਰਾ.

ਪਿਠ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਠਿ. ਪ੍ਰਿਸ੍ਠਿ (ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ). ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ.

ਪਿਠਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਧਾਣੀ। ੨ ਟੋਕਣੀ. ਵਲਟੋਹੀ. ਦੇਗ.

ਪਿਠਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਗਚੀ. ਵਲਟੋਹੀ.

ਪਿਠਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਸ੍ਠਿ. ਪੀਠ. ਪਿੱਠ. "ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਿੰਦਕਾ ਪਿਠਿ ਦੇਇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਪਿੱਠ. ਦੇਖੋ, ਪਿਠ.

ਪਿੱਠਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਸ੍ਠਿਭਾਗ. ਪਿੱਠ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਛਾਯਾ. ਅਕਸ. "ਦਰਪਣ ਰੂਪ ਜਿਵੇਹੀ ਪਿੱਠਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪਿਡ / **ਪਿੰਡ** ਸੰ. ਪਿਣ੍ਡ. ਧਾ–ਢੇਰ ਕਰਨਾ, ਇੱਕਠਾ ਕਰਨਾ, ਗੋਲਾ ਵੱਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਟੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਪਿੰਨਾ. ਗੋਲਾ। ੩ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਅਰਪੇਹੋਏ ਜੌਂ ਦੇ ਆਟੇ ਆਦਿ ਦੇ ਪਿੰਨ."ਪਿੰਡ ਪਤਲਿ ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ ਕਿਰਿਆ."(ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਮਿਲਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪਿੰਡ ਕਮਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਜਿਨਿ ਏ ਵਡੁ ਪਿਡ ਠਿਣਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਠਿਣਿਕਿਓਨੁ। ੫ ਗੋਲਾਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ। ੬ ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ. "ਹਉ ਹੋਆ ਮਾਹਰੁ ਪਿੰਡ ਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਇੱਥੇ ਭਾਵ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਹੈ। ੭ ਢੇਰ. ਸਮੁਦਾਯ। ੮ ਭੋਜਨ. ਆਹਾਰ.

ਪਿੰਡ ਅਹੀਰਾਂ. ਅਹੀਰਾਂ (ਗਵਾਲਿਆਂ) ਦਾ ਪਿੰਡ. ਅਹੀਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂ ਚਾਰਨ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਫੂਸ ਪੱਤੇ ਦੇ ਘਰ ਬਣਾਕੇ ਆਬਾਦੀ ਕਰਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਭਾਵ–ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ। ੩ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉੱਪਰਲੇ ਦ੍ਰਿਸ੍ਠਾਂਤ ਤੋਂ ਮਮਤਾ ਰਹਿਤ ਵਿਹੰਗਮਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਅਹੀਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਂਗ ਵਰੱਤਦਾ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ ਫੇਰ ਅਹੀਰਾਂ." (ਵਾਰ ੨੬)

ਪਿੰਡ ਪਰਾਇਣ / **ਪਿੰਡ ਪਰਾਯਣ** ਵਿ–ਜੋ ਪਿੰਡ (ਦੇਹ) ਵਿੱਚ ਤਤ-ਪਰ ਹੈ. ਦੇਹ ਆਸਕ੍ਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਡ (ਸ਼ਰੀਰ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਯਣ ਜੀਵਨ-ਅਵਸਥਾ. ਜਿਸਮ ਅਤੇ ਜਾਨ. "ਸਾਕਤ ਕੀ ਓਹ ਪਿੰਡ ਪਰਾਇਣਿ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਯਣ.

ਪਿੰਡਰੀ. ਸੰ. ਪਿੰਡਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਜਣੀ. ਪਿੰਨਣੀ. ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਅਤੇ ਗਿੱਟੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਲੱਤ ਦਾ ਮੋਟਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ. "ਕਰ ਪਰਸੇ ਪਿੰਡਰੀ ਜਬ ਦੇਖੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪਿੰਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡ ੪. "ਬਹਿਨਿ ਜਿ ਪਿੰਡਾ ਧੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰ. ਪਿਣ੍ਡਾ. ਅਸਪਾਤ ਲੋਹਾ। ੩ ਹਲਦੀ। ੪ ਕਸਤੂਰੀ.

ਪਿੰਡੀ. ਵਿ–ਪਿੰਡ (ਸ਼ਰੀਰ) ਵਾਲਾ.ਦੇਖੋ,ਅਚੇਤਪਿੰਡੀ। ੨ ਸੰ. ਪਿਣ੍ਡੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਨੀ. ਛੋਟਾ ਗੋਲਾ। ੩ ਪਹੀਏ ਦੀ ਪਿੰਜਣੀ. ਨੇਮਿ। ੪ ਘੀਆ ਕੱਦੂ। ੫ ਯਗਜ ਅਥਵਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਦੀ ਵੇਦੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬਲੀਦਾਨ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੬ ਸੂਤ ਦਾ ਪਿੰਨਾ। ੭ ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡਰੀ। ੮ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ.

ਪਿੰਡੀਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਲਾਲ.

ਪਿੰਡੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡ.

ਪਿੰਡੇ. ਪਿੰਡ (ਸ਼ਰੀਰ) ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ.

ਪਿਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ. ਤਾਤ. ਬਾਪ."ਪਿਤ ਸੁਤੋ ਸਗਲ ਕਾਲਤ੍ਰ ਮਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ. "ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰੁ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੰਤਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਪਿਤਪਾਰਥ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਥੰ (ਅਰਜੁਨ) ਦਾ ਪਿਤਾ, ਇੰਦ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਿਤਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤ੍ਰਿ. ਪਿਤਾ. ਪਦਰ. ਬਾਪ."ਮਾਤਰ ਪਿਤਰ ਤਿਆਗਿਕੈ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਪਿਤ੍ਰ–ਪਿਤ੍ਰਿ. ਮੋਏਹੋਏ ਬਾਪ ਦਾਦਾ ਆਦਿ ਬਜ਼ੁਰਗ. "ਐਸੇ ਪਿਤਰ ਤੁਮਾਰੇ ਕਹੀਅਹਿ, ਆਪ ਨ ਕਹਿ ਆਨ ਲੇਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ. ਬਾਪ ਦਾਦਾ ਮਾਤਾ ਦਾਦੀ ਆਦਿ. "ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਊ, ਮੂਏ ਸਰਾਧ ਕਰਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪਿਤਰਕਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤ੍ਰਿਕਰਮ. ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਸ਼੍ਰੱਧ ਆਦਿ ਕਰਮ. "ਪਿਤਰਕਰਮ ਕਰ ਭਰਮ ਭੁਲਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪਿਤਰਤੀਰਥ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤ੍ਰਿਤੀਰਥ.

ਪਿਤਰਪੱਖ / **ਪਿਤਰਪੱਛ** ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤ੍ਰਿਪਕ. ਅੱਸੂ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੱਖ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪਕ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਆਦਿ ਵਸ੍ਤ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਤ੍ਰਿਲੋਕ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪਿਤਰ ਇੱਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਆਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਪਿਤਰਨ ਪੱਛ ਪਹੁਚਾ ਆਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦) ੨ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕੁਲ. ਪਿਤਾ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ.

ਪਿਤਰਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤ੍ਰਿਰਾਜ. ਧਰਮਰਾਜ.

ਪਿਤਰਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤ੍ਰਿਲੋਕ. ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਲੋਕ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਪਿਤ੍ਰਿਲੋਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪਿਤਰੀ. ਸੰ. ਪਿਤ੍ਰਿ. ਪਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤਰ ੨। ੨ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ. ਪਿਤਰੀਂ."ਘਰ ਮੁਹਿ ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਿਤਲ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤਲ.

ਪਿਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਰਖਜਾ ਕਰੇ, ਬਾਪ.ਪਿਤ੍ਰਿ. ਜਨਕ. "ਪਿਤਾ ਕਾ ਜਨਮ ਕਿਆ ਜਾਨੈ ਪੂਤ?"(ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਿਤਾਜਾਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਪ ਦੀ ਜਾਤਿ. ਭਾਵ–ਪਿਤਾ-ਰੂਪ."ਪਿਤਾਜਾਤਿ ਤਾ ਹੋਈਐ,ਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ਕਰੈ ਪਸਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) ਜਿਵੇਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ, ਤਿਵੇਂ ਵਰਨ ਜਾਤਿ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ, ਪਿਤਾਜਾਤਿ ਹੋਣਾ ਹੈ। ੨ ਗੁਰੂਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ. ਗੁਰੂਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣਾ.

ਪਿਤਾਨੁਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ ਦਾ ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ ਭਾਈ), ਚਾਚਾ."ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਨੁਜ ਔਰ ਜਿ ਗਜਾਤੀ."(ਨਾਪ੍ਰ)

ਪਿਤਾਪੁਰਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਕੁਲ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਰਯਾਦਾ.

ਪਿਤਾਪੂਤ. ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਜੀਵ. "ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਏਕੈ ਰੰਗਿ ਲੀਨੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪਿਤਾਮਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦਾਦਾ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੩ ਭੀਸ਼ਮ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਿਤਾਮਹੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਦੀ.

ਪਿਤਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤਾਮਹ. "ਪਿਤ ਪਿਤਾਮਾ ਪਰ-ਪਿਤਾਮਾ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪਿਤੀਏਰ. ਵਿ–ਦਾਦਕ. ਪਿਤਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਪਿਤਾ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ.

ਪਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ। ੩ ਸੰ. ਪਿਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਜਾ. ਖਾਨ ਪਾਨ। ੪ ਪਿਸ਼ਿਤ (ਮਾਸ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਿਤੁ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਰਤੁ ਪਿਤੁ ਕੁਤਿਹੋ ਚਟਿਜਾਹੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਰਕ੍ਰ ਅਤੇ ਪਿਸ਼ਿਤ, ਚਾਕਰਰੂਪ ਕੁੱਤੇ ਚੱਟਮ ਕਰਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪਿੱਤ. ਸੰ. पित्त. صفرا ਸਫ਼ਰਾ. Bile. ਪਿੱਤ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਰਖਜਾ, ਅਤੇ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਪਤਲਾ (ਦ੍ਰਵ) ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਮੈਲ ਅਤੇ ਲਹੂ ਦੀ ਜਹਿਰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪਿੱਤ ਦੇ ਪੰਜ ਰੂਪ ਲਿਖੇ ਹਨ–

(ੳ) ਆਲੋਚਕ–ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦੀ ਚਮਕ ਹੈ. ਇਹ ਰੂਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ.

(ਅ) ਰੰਜਕ–ਜਿਗਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਭੋਜਨ ਦਾ ਰਸ, ਜੋ ਲਹੂ ਬਣਨ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਖੂਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ.

(ੲ) ਸਾਧਕ–ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬੁੱਧਿ, ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ.

(ਸ) ਪਾਚਕ–ਇਹ ਮੇਦੇ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਗਿਜਾ ਪਚਾਉਂਦਾ, ਮੈਲ ਖਾਰਿਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਸ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਦਾ ਹੈ, ਜਠਰਾਗਨਿ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ.

(ਹ) ਭ੍ਰਾਜਕ–ਇਹ ਤੁਚਾ (ਖਲੜੀ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਅਤੇ ਚਮਕ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲ ਚਿੱਟੇ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੇਤ੍ਰ ਲਾਲ ਪੀਲੇ, ਮੂਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਪੀਲਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਸੁਆਦ ਖੱਟਾ, ਭਸ ਡਕਾਰ, ਕ੍ਰੋਧ, ਦਾਹ, ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰਾ, ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਤਪਣਾ, ਬਦਬੂਦਾਰ ਪਸੀਨਾ ਆਉਣਾ ਆਦਿਕ ਚਾਲੀ ਰੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਪਿੱਤ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਨਤਾਪ ਅਤੇ ਯਰਕਾਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਉਪਾਉ ਕਰਨੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ.

ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ, ਦੁੱਧ ਚਾਉਲ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ, ਗੋਕੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪਾਕੇ ਈਸਬਗੋਲ ਦਾ ਸਤ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਲੈਣਾ, ਚੰਦਨ ਅਨਾਰ ਆਦਿ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ ਵਰਤਣੇ, ਸਰਦ ਤਰ ਫਲ ਖਾਣੇ, ਨਿਰਮਲ ਸੀਤਲ ਜਲ ਨਾਲ ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ, ਵਟਣਾ ਮਲਕੇ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਆਦਿ. "ਬਾਇ ਪਿੱਤ ਕਰ ਉਪਜਤ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਪਿੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨਾਲ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਤੁਚਾ ਤੇ ਨਿਕਲੀਆਂ ਬਰੀਕ ਫੁਨਸੀਆਂ ਭੀ "ਪਿੱਤ" ਆਖੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਵਟਣੇ ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਦੇ ਲੇਪ ਤੋਂ ਅਰ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਸਬੂਣ ਨਾਲ ਸਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ. ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਉ.

ਪਿੱਤਜੁਰ } ਦੇਖੋ, ਉਸਨਤਾਪ ਅਤੇ ਯਰਕਾਨ.
ਪਿੱਤਜ੍ਵਰ }

ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੱਤਦੋਸ਼ ਨਾਸ਼ਕ ਪਪੰਟ. ਸ਼ਾਹਤਰਾ. L. Fumaria Officinalis. ਇਹ ਸਰਦੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਭ ਥਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬੂਟਾ ਇੱਕ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸਵਾਦ ਕੜਾ ਅਤੇ ਬਕਬਕਾ ਹੈ. ਲਾਲ ਫੁੱਲ ਵਾਲਾ ਨੀਲੇ ਫੁੱਲ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਜਾਦਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਵੈਦਜਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ ਅਤੇ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਪਿੱਤਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਦੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੀਤਲ ਧਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਪੀਤਲੋਹ। ੩ ਹੜਤਾਲ। ੪ ਭੋਜਪਤ੍ਰ.

ਪਿੱਤਵਾਤ. ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਅਤੇ ਵਾਤ (ਸੋਦਾ) ਮਿਲੇ ਹੋਏ. ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਤੇ ਤੱਤਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜਲ ਪਿੰਡੇ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਅਤੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੁਝਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਤਿਵੇਂ ਪਿੱਤ ਵਾਤ ਮਿਲੇਹੋਏ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਉਪਦ੍ਰਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਬਾਇ ਸ਼ਬਦ.

ਪਿੱਤਾ. ਸੰ. ਪਿੱਤਾਸ਼ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੱਤ ਦੀ ਥੈਲੀ. ਇਹ ਜਿਗਰ ਦੇ ਹੇਠ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ–ਜਿਗਰ ਅਤੇ ਮਨ. "ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਮਿਲ ਪੀੜਨ ਪਿੱਤਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ। ੪ ਕ੍ਰੋਧ। ੫ ਜੋਸ਼। ੬ ਹੌਸਲਾ.

ਪਿੱਤਾਸ਼ਯ. ਪਿੱਤ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤਾ ੧ ਅਤੇ ਜਿਗਰ.

ਪਿੱਤਾ ਪੀੜਨਾ } ਜਿਗਰ (ਅਰਥਾਤ ਮਨ) ਨੂੰ
ਪਿੱਤਾ ਮਾਰਨਾ } ਦਬਾਉਣਾ. ਭਾਵ–ਵਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤਾ। ੨ ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ.

ਪਿੱਤੀ. ਵਿ–ਪਿੱਤ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ. "ਪਿੱਤੀ ਸਹਿਤ ਵਿਕਾਰਨ ਜੇ ਨਰ ਵਿਸ਼ਯ ਲਗੈ ਅਤਿਸਾਰ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਕਤਵਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਨਿਕਲੀ ਧਫੜੀ. ਰਕਤਪਿੱਤੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ ੨.

ਪਿਤ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤਰ ਅਤੇ ਪਿਤਾ.

ਪਿਤ੍ਰਿਤੀਰਥ. ਉਹ ਤੀਰਥ, ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਕੇ ਪਿਤਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਿੰਡਦਾਨ ਆਦਿ ਸ਼੍ਰਾਧਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਮਤਸਜਪੁਰਾਣ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਧਕਲਪ ਦੇ ਬਾਈਹਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਗਯਾ ਕਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਯਾਗ ਆਦਿ ੨੨੨ ਪਿਤ੍ਰਿਤੀਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਪਿਤ੍ਰਿਮੇਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ ਦਾ ਦਾਹਕਰਮ. ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਛੀਵੇਂ ਕਾਂਡ ਦੇ ਅ: ੧੧੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧੀ ਇਉਂ ਹੈ– ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਦੀ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਵੇਦੀ ਰਚਕੇ ਅਗਨਿ ਸ਼ਥਾਪਨ ਕਰਨੀ. ਉਸ ਪੁਰ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਰੀਰ ਰੱਖਕੇ ਘੀ ਦਹੀਂ ਪਾਉਣਾ. ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਕੰਨ੍ਹੇ ਪੁਰ ਸਰੋਆ (ਘੀ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੜਛੀ), ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ ਗੱਡਾ, ਜੰਘਾਂ ਤੇ ਉੱਖਲ ਅਤੇ ਮੂਸਲ ਰੱਖਣਾ, ਅਰ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਦਾਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨੀ.

ਪਿਤ੍ਰਿਯਾਣ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਯਾਣ.

ਪਿਥੌਰਾ. ਇਹ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ.

ਪਿਦਰ. ਦੇਖੋ, ਪਦਰ.

ਪਿੰਦਾਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ پنداشتن ਕ੍ਰਿ–ਪਛਾਣਨਾ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੰਨਣਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ.

ਪਿੰਦਾਰ. ਫ਼ਾ پندار ਜਾਣ ਲੈ. ਸਮਝ ਲੈ। ੨ ਘਮੰਡ. ਅਹੰਕਾਰ.

ਪਿੱਦਾ } ਸੰ. ਪਿਦ੍ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦੀ ਚਿੜੀ.
ਪਿੱਦੀ }

ਪਿੰਧ } ਸੰ. ਆਪਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.
ਪਿੰਧਿ } ਗਡਵਾ. ਘੜਾ. ਟਿੰਡ. "ਪਿੰਧੀ ਮਹਿ ਸਾਗਰਾ."
ਪਿੰਧੀ } (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਟਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ.

ਪਿੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡ.

ਪਿਨਹਾਂ. ਫ਼ਾ پنہاں ਵਿ–ਪੋਸ਼ੀਦਾ. ਲੁਕਿਆਹੋਇਆ.

ਪਿਨਣਾ } ਸੰਗਜਾ–ਪਿੰਡ-ਹਰਣ. ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ
ਪਿੰਨਣਾ } ਮਣਸੇ ਪਿੰਡ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਾਵ–ਮੰਗਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨਾ. "ਪਿਨਣੇ ਦਰਿ ਕੇਤੜੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) "ਜੱਟ ਪਿੰਨੇ ਤਾਂ ਕੰਧ ਥੀਂ ਘਿੰਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜੇ ਜੱਟ ਮੰਗੇ ਤਦ ਕੰਧ ਤੋਂ ਭੀ ਲੈ ਲਵੇ.

ਪਿੰਨਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਮੰਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਨਣਾ.

ਪਿਨੱਧ. ਸੰ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਿੰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡੀ ੬.

ਪਿਨਾਕ. ਸੰ. ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਧਨੁਖ। ੨ ਤ੍ਰਿਸੂਲ। ੩ ਗਰਦ ਦੀ ਵਰਖਾ. ਅਸਮਾਨੋਂ ਘੱਟਾ ਡਿਗਣਾ.

ਪਿਨਾਕਪਾਣਿ } ਸੰਗਜਾ–ਪਿਨਾਕ ਨਾਮਕ ਧਨੁਖ ਹੈ
ਪਿਨਾਕੀ } ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ. ਪਿਨਾਕਧਾਰੀ. (ਪਿਨਾਕਿਨ). ਸ਼ਿਵ. "ਪਿਨਾਕਪਾਣਿ ਤੇ ਹਨੇ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਪਿਨਾਕੀ ਅਰਿ ਧੁਜ ਨੇਤ੍ਰ ਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਨਾਕੀ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ, ਉਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜਣ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀ, ਉਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਰਜੁਨ. (ਸਨਾਮਾ) ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਵਰਣ ਸਮੇਂ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਮੱਛਯੰਤ੍ਰ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ.

ਪਿੰਨੀ. ਵਿ–ਪਿੰਜੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜਣਾ। ੨ ਮੰਗੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਨਣਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਗੋਲਾ. ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡੀ.

ਪਿਪਲ. ਸੰ. ਪਿੱਪਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪੀਪਲ ਬਿਰਛ. ਅਸ਼੍ਵੱਥ. Ficus religiosa। ੨ ਜਲ.

ਪਿਪਲਪਤ੍ਰਾ } ਸੰਗਜਾ–ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦੇ ਆਕਾਰ
ਪਿਪਲਵਤ੍ਰਾ } ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਨੱਥ ਮਛਲੀ ਆਦਿ ਦਾ ਬੁਲਾਕ.

ਪਿਪਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਸਿਰਾ, ਜੋ ਪਿੱਪਲ ਪੱਤੇ ਦੀ ਨੋਕ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਖੜਗ ਦੀ ਨੋਕ. "ਪਿਪਲਾ ਖਗ ਅਗ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਛੁਹੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਿਪਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਪਲਾਦ.

ਪਿਪਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰੁਣੀ. ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ। ੨ ਛੋਟੇ ਪੱਤੇ ਦਾ ਪਿੱਪਲ. ਮਦੀਨ ਪਿੱਪਲ। ੩ ਸੰ. ਪਿੱਪਲੀ. ਮਘਪਿੱਪਲ. Piper Longum.

ਪਿਪਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਪਿਪਾਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੀਣ ਦੀ ਆਸਾ (ਇੱਛਾ). ੨ ਤ੍ਰਿਖਾ. ਪਿਆਸ। ੩ ਲਾਲਚ. ਤਮਾ.

ਪਿਪਾਸੁ } ਵਿ–ਪੀਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਸਾ.
ਪਿਪੀਸੁ }

ਪਿਪੀਲ }
ਪਿਪੀਲਕ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੀੜਾ. ਕੀੜੀ. ਚਿਉਂਟਾ. ਚਿਉਂਟੀ.
ਪਿਪੀਲਿਕਾ }

ਪਿੱਪਲ. ਦੇਖੋ, ਪਿਪਲ ੨ ਨੰਗਾ. ਨਾਂਗਾ.

ਪਿੱਪਲਾਦ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਅਥਵੰਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ, ਨਾਗਰਖੰਡ, ਅਧਜਾਯ ੧੬੪.

ਪਿੱਪਲਾਯਨ. ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਰਿਖਿ ਭਰਤ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਪਿਯ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਤਿ. ਪਿਆਰਾ.

ਪਿਯਤ. ਪੀਂਦੇਹੋਏ. ਪੀਂਦੇ. ਪਾਨਕਰਤ. "ਪਿਯਤ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਲੋਚਨ ਡੋਨੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪਿਯਰਾ. ਵਿ–ਪੀਲਾ. ਜ਼ਰਦ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿ. ਪ੍ਰਿਯ। ੩ ਪੀੜਾ. ਦਰਦ.

ਪਿਯਰਾਤ. ਪੀੜਾ ਕਰਤ. ਪੀੜ ਦਿੰਦਾ. "ਖਟਕਤ ਹਿਯ ਕੇ ਮਾਂਝ ਸਦਾ ਪਿਯਰਾਤ ਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੯)

ਪਿਯਰਾਨੀ. ਪੀਲੀ ਹੋਗਈ. "ਪ੍ਰਾਚੀ ਪਿਯਰਾਨੀ ਚਾਰੁ ਚਟਿਕਾ ਚੁਹਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਪੀੜ ਸਹਿਤ ਹੋਈ. ਦੁਖਣ ਲੱਗੀ.

ਪਿਯਾ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਪਿਯਾਜ਼. ਫ਼ਾ پیاز ਸੰਗਜਾ–ਗਠਾ. ਗੰਢਾ. ਖ਼ਾ. ਰੁੱਪਾ.

ਪਿਯੂ. ਪਿਤਾ. ਪਿਉ. "ਪਿਯੂ ਦਾਦੇ ਜੇਵਿਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਪਿਯੂਖ. ਦੇਖੋ, ਪਿਊਖ.

ਪਿਰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. "ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੇ ਪਿਰ ਖਸਮੁ ਨ ਭਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਧਨ ਸੀਗਾਰਾ ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਪਿੜ. ਅਖਾੜਾ. "ਮੱਲਹਿ ਕੀ ਪਿਰ ਸੋਭ ਧਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਿਰਹੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਯਤਾ. ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਕਰਿ ਸਾਂਈ ਸਿਉ ਪਿਰਹੜੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਸੇਈ ਧੰਨੁ, ਜਿਨਾ ਪਿਰਹੜੀ ਸਚ ਸਿਉ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਿਰਘਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ–ਅਘੰਜ. ਪੂਜਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਿਆਰਾ. "ਭਜਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਅਤਿ ਪਿਰਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਪਿਰਥਮ. ਸੰ. ਪ੍ਰਥਮ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ.

ਪਿਰਥਮੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ(ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ).ਫੈਲਣਵਾਲੀ.

ਪਿਰਥਵੀ ਵਡੇ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਭੂਮਿ. "ਛਤ੍ਰ ਸਿੰਘਾਸਨੁਪਿਰਥਮੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕਉ ਦੇ ਆਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੁ ੫.

ਪਿਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰੇਮ. "ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਕਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਪਿਰਮਲੁ. ਸੁਗੰਧ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਲ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰਮਲੁ ਤਨਿ ਲਾਵਣਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਵਟਣਾ.

ਪਿਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿਰਮ. "ਪਿਰਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪਿਰਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਪ੍ਰਿਯ! ੨ ਹੇ ਪਤਿ. "ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਹਿ ਪਿਰਾ ਜੀਉ." (ਰਹੁ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਪਿਰਾਹਨੁ. ਫ਼ਾ. ਪੈਰਾਹਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਲਾ. ਕੁੜਤਾ. "ਅਗਨਿ ਪਿਰਾਹਨੁ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਭਾਵ–ਤਾਅਸ੍ਸੋ ਲਿਬਾਸ.

ਪਿਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਗ. "ਧੁੜਿ ਪੁਨੀਤ ਸਾਧੁ ਲਖ ਕੋਟਿ ਪਿਰਾਗੋ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਪਿਰਾਗਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਗ.

ਪਿਰਾਗੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਗ. "ਬੇਣੀ ਸੰਗਮੁ ਤਹਿ ਪਿਰਾਗੁ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਖਮਨਾ ਦਾ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਸੰਗਮਰੂਪ ਪ੍ਰਯਾਗ.

ਪਿਰਾਣਾ. ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਅਨਨ੍ਯ ਸੇਵਕ ਆਤਮ-ਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ. ਇਹ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਧਰਮਜੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੈਦ ਪਰਾਣਾ.

ਪਿਰਾਣਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੀਵ. "ਥੈਂ ਭਾਵੈ ਦਰੁ ਲਹਸਿ ਪਿਰਾਣਿ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਿਰਾਣੁ ਸੰ. ਪ੍ਰਜਾਨ (ਗ੍ਯਾਨ). ਬੋਧ. ਸਮਝ. "ਪੂਰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਰਾਣਿ ਲੈ ਮੋਟਉ ਠਾਕੁਰ ਮਾਣਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਯਾਣ. ਗਮਨ. ਜਾਣਾ. "ਰਕਤ ਬਿੰਦੁ ਕਾ ਇਹੁ ਤਨੁ ਅਗਨੀ ਪਾਸਿ ਪਿਰਾਣੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਿਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਤ। ੨ ਪੀੜਾ ਕਰਤ. ਪੀੜ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪਿਰਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਤੀ। ੨ ਪ੍ਰਿਯ (ਪ੍ਯਾਰੇ) ਨਾਲ ਰਤ (ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ) ਹੋਈ.

ਪਿਰਾਨੀ. ਪ੍ਰਯਾਣ (ਗਮਨ) ਕਰਗਈ. ਚਲੀਗਈ। ੨ ਪੀੜਾ–ਆਨੀ. ਦੁਖਣਲੱਗੀ. "ਕਾਗ ਉਡਾਵਤ ਭੁਜਾ ਪਿਰਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਾਂਉ ਉਡਾਉਣਾ। ੩ ਪ੍ਰਿਯ–ਆਨੀ. "ਉਪਮਾਂ ਕਬਿ ਸ਼ਜਾਮ ਪਿਰਾਨੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪਿਆਰੀ ਉਪਮਾਂ ਲਿਆਂਦੀ. ਉੱਤਮ ਉਪਮਾਂ ਫੁਰੀ.

ਪਿਰੀ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪਤਿ। ੩ ਪਿਆਰੇ ਦਾ. "ਅੰਤਰ ਪਿਰੀ ਪਿਆਰੁ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਪਿਰੀਆ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. "ਮੂ ਪਿਰੀਆ ਸਉ ਨੇਹੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰਿਯਾ. ਪਿਆਰੀ.

ਪਿਰੀਏ. ਹੇ ਪ੍ਰਿਯ! ਹੇ ਪਿਆਰੇ! "ਜਿਥੇ ਪਿਰੀਏ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੂ ਵਠਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਹੇ ਪ੍ਰਿਯਾ! ਹੇ ਪਿਆਰੀ!

ਪਿਰੰਨਿ. ਪਿਆਰੇ ਕੰਨੀ. ਪਿਆਰੇ ਵੱਲ. "ਲਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਰੰਨਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੪)

ਪਿਰੰਮ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰੇਮ. "ਜਿਸੁ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਰੰਮ ਕੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਮ। ੩ ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯਤਮ. ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ. "ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੰਮ ਕਾ." (ਵਡ ਮ: ੫)

ਪਿਲਕਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੋਹੜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਪਲ੍ਹਕ। ੨ ਪਿਲਖਨ ਬਿਰਛ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ. "ਤਰੁ ਪਿਲਖਨ ਤੇ ਨਾਮ ਸਦਾਇ." (ਨਾਪੁ)

ਪਿਲਚਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਲਿਪਟਣਾ। ੨ ਤਤਪਰ ਹੋਣਾ.

ਪਿਲਚਨਾ ਲੀਨ ਹੋਣਾ.

ਪਿਲਛੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਤਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਘਾਸ। ੨ ਤੂੜ ਦੀਆਂ ਛਟੀਆਂ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਜੋ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ.

ਪਿਲਪਿਲਾ. ਵਿ–ਇਤਨਾ ਨਰਮ, ਜਿਸ ਦੋ ਦੱਬਣ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਦਾ ਰਸ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੇ. ਅੰਦਰੋਂ ਨਰਮ. "ਅੰਗ ਪਿਲਪਿਲ ਕਰੰਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪਿਲਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਾਨ ਕਰਾਉਣਾ.

ਪਿਲਾਨਾ

ਪਿਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਲੰਗ.

ਪਿਲੰਗੀਛਾਲ. ਵਿ–ਪਲੰਗ (ਚਿੱਤੇ) ਜੇਹੀ ਕੁਦਾੜੀ. "ਪਿਲੰਗੀਛਾਲਾਂ ਪਾਈਆਂ." (ਕਲਕੀ)

ਪਿੱਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਵਿ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਅਧਪੱਕਾ ਭਾਂਡਾ ਆਦਿ.

ਪਿਵ. ਸੰ. ਧਿਵ. ਧਾ–ਸਿੰਜਣਾ, ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ.

ਪਿਵੀਜੈ. ਪਾਨ ਕਰੀਜੈ. ਪੀਵੀਏ.

ਪਿਵੰਨਿ. ਪਾਨ ਕਰੰਨਿ. ਪੀਂਦੇ ਹਨ.

ਪਿੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਲਿਹਾਨ ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਅਖਾੜਾ. ਬਾਜੀ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਮਾਇਆ ਕਾਰਣਿ ਪਿੜਬੰਧਿ ਨਾਚੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਬਾਜ਼ੀ. ਖੇਡ. "ਬਿਨ ਨਾਵੈ ਪਿੜ ਕਾਚੀ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) "ਆਪੇ ਪਾਸਾ ਆਪੇ ਸਾਰੀ, ਆਪੇ ਪਿੜਬਾਂਧੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਜੰਗਭੂਮਿ। ੫ ਜੰਗ. ਲੜਾਈ. "ਸੈ ਵਰਿਆਂ ਕੀ ਪਿੜ ਬਧੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਏਕੁ ਵਿਸਾਰੇ ਤਾ ਪਿੜ ਹਾਰੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਿੜਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਟਕਾ. ਪਿਟਾਰੀ. "ਸਪੁ ਪਿੜਾਈ ਪਾਈਐ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪੀੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਪੀੜਨ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਪਿੜਾਨੀ. ਪਿੜ–ਰਾਨੀ. ਜੰਗ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਕਾਲੀ। ੨ ਮ੍ਰਿੜਾਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਈ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿੜ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿੜਾਨੀ.

ਪਿੜੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿੜ.

ਪੀ. ਸੰ. ਧਾ–ਪੀਣਾ, ਫੁੱਲਣਾ, ਵਧਣਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਪੀਕੇ. ਪਾਨ ਕਰਕੇ. "ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਯ ਪਤੀ. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਪੀ ਕੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਪਤੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸਾਧੁਸੰਗ ਦ੍ਵਾਰਾ। ੪ ਅਪਿ (ਪੁਨ:) ਬੋਧਕ ਭੀ ਪੀ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੁਰਿ ਰਿਖੀ ਦੇ ਵਯਾਕਰਣ ਵਿੱਚ ਅਪਿ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦਾ ਲੋਪ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਪੀਉ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੀਕੇ. ਪਾਨ ਕਰਕੇ. "ਬਿਖੈ ਠਗਉਰੀ ਪੀਉ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਯ. ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਨਾ ਜਾਨਾ ਕਿਆ ਕਰਸੀ ਪੀਉ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) "ਸਰਬ ਸੁਖਾਨਿਧਿ ਪੀਉ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. "ਭਗਤ ਆਰਾਧਹਿ ਜਪਤੇ ਪੀਉ ਪੀਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਪੀਣ ਦਾ ਅਮਰ. ਪਾਨ ਕਰ. ਪੀ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੀਉਣ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਨ ਕਰਨਾ. ਪੀਣਾ.

ਪੀਊ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਤਾ. ਬਾਪ. "ਪੀਊ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ." (ਰਹੁ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਪਿਤਾ ਦਾ. "ਮਾਊ ਪੀਊ ਕਿਰਤੁ ਗਵਾਇਨਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ:੧) ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਕੀਤਾ (ਕ੍ਰਿਤ) ਖੋਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ–ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਪਾਨ ਕਰੇਗਾ. ਪੀਏਗਾ.

ਪੀਊਖ. ਦੇਖੋ, ਪਿਊਖ ਅਤੇ ਪੀਯੂਸ.

ਪੀਓ. ਪਾਨ ਕਰੋ. "ਪੀਓ ਅੰਮ੍ਰਿਤਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਪਾਨ ਕੀਤਾ. ਪੀਤਾ. "ਪੀਓ ਮਦਰੋ ਧਨ ਮਤਵੰਤਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਪੀਓਈਐ. ਪੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਾਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. "ਇਨ ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਓਈਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪੀਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤਿ। ੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੩ ਪੀਯੂਸ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਿਅ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਅਧਰਾ ਪੀਅ ਸੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੀਅਹਿ. ਪੀਵੋਂ. ਪਾਨ ਕਰੋਂ. "ਪੀਅਹਿ ਤ ਪਾਣੀ ਆਣੀ ਮੀਰਾ!" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਜੇ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇਂ। ੨ ਪੀਅਹਿੰ. ਪੀਂਦੇ ਹਨ.

ਪੀਅਣ. ਕ੍ਰਿ–ਪੀਣਾ. ਪਾਨ ਕਰਨਾ. "ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਪੀਅਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਦੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਲ ਪੀਤਾਜਾਵੇ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪੀਅਣੀਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੀਅਣੀ(ਨਦੀ)ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪੀਅਰ. ਵਿ–ਪੀਲਾ. "ਪੀਅਰ ਸਿਤ ਬਰਣ ਮੁਖ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪੀਅਰਾ. ਪੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀਅਰ। ੨ ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ.

ਪੀਅਰੀ. ਵਿ–ਪੀਲੀ. ਪੀਤ. ਜ਼ਰਦ. "ਹਰਦੀ ਪੀਅਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੀਅਲਾ. ਵਿ–ਪੀਲਾ. ਜ਼ਰਦ. ਦੇਖੋ, ਬਰਾ.

ਪੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੨ ਪ੍ਰਿਯਾ.ਪਿਆਰੀ। ੩ ਪੀਤਾ. ਪਾਨ ਕੀਤਾ.

ਪੀਆਲਿਆ. ਪਾਨ ਕਰਾਇਆ."ਗੁਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਨਾਮੁ ਪੀਆਲਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪੀਏਉ. ਪੀਂਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਪੂਰਬਿ ਹੋਵੈ ਲਿਖਿਆ, ਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਹਜਿ ਪੀਏਉ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਪੋਸ਼. ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਪੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੀਹਣ. ਪੀਹਣ ਲਈ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਅੰਨ. ਪੋਸ਼ਸ. "ਪੀਸ ਜਿਮ ਪੀਸੇ ਗਏ ਦਾਨਵ ਅਪਾਰ ਜੰਗ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੀਸਣਾ.

ਪੀਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੀਹਣਾ. ਚੂਰਨ ਕਰਨਾ. ਸੰ. ਧਿਖ੍. ਧਾ–ਪੀਸਨਾ। ੨ ਸੰ. ਪੋਸ਼ਣ. ਪੀਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪੀਸਉ ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਆਪੁ ਤਿਆਗੀਐ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੀਸਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪੀਸਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੀਸਣ ਯੋਗ੍ਯ ਅੰਨ. ਪੋਸ਼ਸ. "ਹਰਿਜਨ ਕੈ ਪੀਸਣੁ ਪੀਸਿ ਕਮਾਵਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਪੀਹਣ ਦਾ ਵੱਟਾ, ਜੋ ਸਿਲਾ ਉੱਪਰ ਰੱਖੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਪੀਂਹਦਾ ਹੈ. "ਸਿਲਾ ਸੰਤੋਖ ਪੀਸਣੁ ਹਥਿ ਦਾਨੁ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪੀਸਤ. ਪੀਂਹਦੇਹੋਏ. "ਪੀਸਤ ਪੀਸਤ ਚਾਬਿਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ (ਪੀਂਹਦਾ) ਹੈ.

ਪੀਸਨ
ਪੀਸਨਾ ਦੇਖੋ, ਪੀਸਣਾ ਅਤੇ ਪੀਸਣੁ. "ਪੀਸਨ ਪੀਸਿ ਓਢਿ ਕਾਮਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਪੀਸਿ. ਪੀਸਕੇ. ਪੀਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪੀਸਣਾ.

ਪੀਹਣ
ਪੀਹਣਾ
ਪੀਹਣੁ ਦੇਖੋ, ਪੀਸਣਾ ਅਤੇ ਪੀਸਣੁ.

ਪੀਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਤ੍ਰੀਗ੍ਰਿਹ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਪੇਉਕਾ. "ਸਾਹੁਰ ਪੀਹਰ ਪੱਲਰੈ." (ਭਾਗੁ)

ਪੀਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਨ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਥੁੱਕ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕਿਵ. "ਗਰੇ ਮੇ ਤੈਬੋਰ ਕੀ ਪੀਕ ਨਵੀਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕ ਰਜ. ਧੂਲਿ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਇਸਥਿਤੀ. ਪੂਰਣ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ। ੪ ਪੀਤਾ. ਪਾਨ ਕੀਤਾ. "ਗਾਵਤ ਸੁਨਤ ਦੋਊ ਭਏ ਮੁਕਤੇ ਜਿਨ੍ਹ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਨੁ ਹਰਿ ਪੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੫ ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਰਕ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈਦੇ ਹਨ. Funnel.

ਪੀਕਦਾਨ ਸੰ. ਪ੍ਰਕਿਵਧਾਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀਕ
ਪੀਕਦਾਨੀ ਥੁੱਕਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ.

ਪੀਂਘ. ਸੰ. ਪ੍ਰੇਙਖਾ–ਪ੍ਰੇਂਖਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਝੂਲਾ. ਬਿਰਛ ਜਾਂ ਛੱਤ ਨਾਲ ਝੂਟਣ ਲਈ ਲਟਕਾਈ ਰੱਸੀ.

ਪੀਂਘਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੀਂਘ ਝੂਟਣਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰੇਂਖਣ. "ਟੂੱਟੀ ਪੀਂਘੈ ਪੀਂਘੀਐ ਪੈ ਟੋਏ ਮਰੀਐ." (ਭਾਗੁ)

ਪੀਚਨ. ਪਾਨ ਕਰੀਚਨ. ਪੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਲਖ ਲਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਚਨ." (ਭਾਗੁ)

ਪੀਚੈ. ਪਾਨ ਕਰੀਜੈ. ਪੀਵੀਏ. "ਹਰਿਰਸ ਪੀਚੈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਪੀਛਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਛਾ.

ਪੀਛੇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੇਂ। ੨ ਪਿੱਛੇ. "ਪੀਛੈ ਲਾਗਿਚਲੀ ਉਠਿ ਕਉਲਾ."(ਗਉ ਅ:ਮ:੫)

ਪੀਜਈ. ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਏ। ੨ ਪਾਨ ਕਰੀਏ. ਪੀਵੀਏ. "ਨਾਮ ਸੰਸਾਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਜਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪੀਂਜਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੇਂਜਾ. ਰੂੰ ਪਿੰਜਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜ ਅਤੇ ਪਿੰਜਣਾ.

ਪੀਜੈ. ਪਾਨ ਕਰੀਜੈ."ਤਤੁ ਨਿਜਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਪੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਪੀਂਝੂ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੇਂਝੂ. ਕਰੀਰ ਦਾ ਪੱਕਾ ਫਲ.

ਪੀਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਾੜਨਾ, ਕੁੱਟਣਾ.

ਪੀਠ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ. ਪਿੱਠ. "ਪੀਠ ਰਿਪੁ ਕੋ ਨਹਿ ਦੀਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਚੌਕੀ. ਕੁਰਸੀ. ਮੂੜ੍ਹਾ. ਤਖਤ। ੩ ਸੰਤ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੪ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅੰਗ ਡਿਗੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਤੀ ੮, ਜ੍ਵਾਲਾਦੇਵੀ ਅਰ ਨੈਣਾਦੇਵੀ.

ਪੀਠਸ੍ਥਾਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅੰਗ ਡਿੱਗੇ. ਕਾਮਾਖ਼ਯਾ, ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ, ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਆਦਿ.

ਪੀਠਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੀਸਨਾ. ਪੇਸ਼ਣ. ਪੀਹਣਾ. ਚੂਰਨ ਕਰਨਾ.

ਪੀਠਾ. ਪੀਸਿਆ. ਪੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ. "ਜਿਨ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਪੀਠਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਪੀਠਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੀਹਕੇ। ੨ ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ. "ਸੋਟਾ ਤੇਰੀ ਪਰੈ ਪੀਠਿ." (ਬਸ਼ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ. ਪਿੱਠ.

ਪੀਠਿਕਾ. ਸੰ. ਪੀੜ੍ਹੀ। ੨ ਸਤੂਨ (ਥਮ੍ਹਲੇ) ਹੇਠ ਦੀ ਕੁਰਸੀ.

ਪੀਠੀ. ਸੰ. ਪਿਸ੍ਠੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਾਂਹ ਮੂੰਗੀ ਆਦਿ ਦੀ ਦਾਲ, ਭਿਉਂਕੇ ਸਿਲ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਰਗੜੀ ਹੋਈ.

ਪੀਠੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ. ਪਿੱਛੇ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਾਹੁਰਿ ਨਹੀ ਪੀਠੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਪੀਸੇ. ਚੂਰਨ ਕੀਤੇ.

ਪੀੜਣ ਦੇਖੋ, ਪੀੜਨ.
ਪੀੜਨ

ਪੀੜੀ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਵਿ–ਦ੍ਰਿਢ. ਮਜਬੂਤ. ਕਰੜੀ. "ਜੋ ਜਾਣਾ ਲੜੁ ਛਿਜਣਾ,ਪੀੜੀ ਪਾਣੀ ਰੋਹਿ."(ਸ.ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਪੀੜਨ.

ਪੀਢਾ ਪੀਠ. ਪੀਠਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀੜ੍ਹਾ ਅਤੇ ਪੀੜ੍ਹੀ.
ਪੀਢੀ

ਪੀਣ. ਦੇਖੋ, ਪੀਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੀਨ. "ਕ੍ਰੋਧ ਪੀਣ ਮਾਨੀਐ." (ਕਲਕੀ) ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰਿਆਹੋਇਆ.

ਪੀਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਨ ਕਰਨਾ.

ਪੀਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੀਲਾ. ਜ਼ਰਦ. "ਪੀਤ ਬਸਨ," (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਪੀਤਾਹੋਇਆ. ਪਾਨ ਕੀਤਾ. "ਕਹੂੰ ਜੋਗਿਨੀ ਪੀਤ ਲੋਹੂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨) ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹਰਤਾਲ. "ਪੀਤ ਪੀਤੰਬਰ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਣੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਹਰਤਾਲ ਜੇਹੇ ਪੀਲੇ ਵਸਤ੍ਰ। ੪ ਪੁਖਰਾਜ ਰਤਨ। ੫ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ–"ਪਾਸ ਸੀ ਪੀਤ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੮੦) ਢਾਹੀ ਜੇਹੀ ਪ੍ਰੀਤ.

ਪੀਤਜ੍ਰਦ. ਦੇਖੋ, ਉਸਨਤਾਪ ਅਤੇ ਯਰਕਾਨ.

ਪੀਤਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਯਤਮ.

ਪੀਤਮਣਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੁਖਰਾਜ ਰਤਨ.

ਪੀਤਲ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤਲ ੨.
ਪੀਤਲੋਹ

ਪੀਤਾ. ਪਾਨ ਕੀਤਾ । ੨ ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹਲਦੀ। ੩ ਬਸੰਤੀ ਚਮੋਲੀ। ੪ ਪੀਲਾ ਕੋਲਾ। ੫ ਅਮਰਬੇਲ। ੬ ਵਿ–ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ.

ਪੀਤਾਬਧਿ. ਸੰ. ਪੀਤਾਮ੍ਬਧਿ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀ ਲੀਤਾ ਹੈ ਅਬਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਜਿਸ ਨੇ, ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ.

ਪੀਤਾਂਬਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਜੋ ਪੀਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਦੇ ਸਨ। ੩ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਵਿ–ਪੀਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਵਾਲਾ.

ਪੀਤਿ. ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਜਾਨੈ ਨ ਹਰਿ ਕੀ ਪੀਤਿ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰ. ਰਖਜਾ (ਰਕਾ). ੩ ਘੋੜਾ। ੪ ਗਤਿ. ਚਾਲ.

ਪੀਤੀ. ਪਾਨ ਕੀਤੀ । ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰੀਤਿ.

ਪੀਤੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪੀਤਾਂਬਰ.

ਪੀਤੰਬਰ ਪੀਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀਲੇ ਵਸਤ੍ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. "ਜਹਾ ਬਸਹਿ ਪੀਤੰਬਰ ਪੀਰ" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ.

ਪੀਤੰਬਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪੀਤਾਂਬਰ ੩. "ਪੀਤੰਬਰੁ ਵਾਕੈ ਰਿਦੈ ਬਸੈ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਪੀਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਸੀ, ਕੁਹਾੜੇ ਦਾ ਉਹ ਛੇਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸ੍ਤਾ ਠੋਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਮੋਟਾ. ਸਥੂਲ. "ਮਿਨ ਕਰ ਜਿਤੋ ਕਹਜੋ ਪਰਿਮਾਨ। ਤਿਤੋ ਰਾਖ ਕਰ ਪੀਨ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਗੁਰੁ ਭਏ ਪਰ-ਉਪਕਾਰੀ ਪੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਪੂਰਣ. "ਪੁੰਨ ਹੀਨ ਤਨ ਪਾਪਨ ਪੀਨ." (ਨਾਪ) ੫ ਪਾਨੀਯ (ਜਲ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੀਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮੀਨ ਹੀਨ ਬਿਨ ਪੀਨ." (ਚਕ੍ਰਧਰ ਚਰਿਤ੍ ਚਾਰੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਪੀਨਸ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਲ਼ਕੀ. ਸੁਖਅਸਵਾਰੀ. ਸੰ. ਉਪਾਨਸ। ੨ ਸੰ. ਜੋ ਪੀਨ (ਮੋਟੇ) ਨੂੰ ਭੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ,* ਪੁਰਾਣੀ ਰੋਜਸ਼. ਇਸ ਤੋਂ ਨੱਕ ਦੀ ਸੁੰਘਣਸ਼ਕਤਿ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਨਸਲਾ."ਪਾਂਡੁ-ਰੋਗ ਪੀਨਸ ਕਟਿਦੇਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) "ਪੀਨਸ ਵਾਰੇ ਜੋ ਤਜਜੋ ਸ਼ੋਰਾ ਜਾਨ ਕਪੂਰ." (ਵ੍ਰਿੰਦ)

ਪੀਨਕ. ਫ਼ਾ ਪੀਨਕੀ, ਅਥਵਾ ਪੀਨਗੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਟੂਲ. ਉੱਖ ਦਾ ਬੂਟਾ.

ਪੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀਣਾ.

ਪੀਪ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੂਯ. ਰਾਧ. ਪੱਕੇ ਜ਼ਖਮ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਮਵਾਦ. ਪਸ। ੨ ਪਿੱਪਲ ਬਿਰਛ. "ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਲਗਿ ਊਚੇ, ਜਿਉ ਪੀਪ ਪਲਾਸ ਖਾਇਲੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਜਿਵੇਂ ਪਲਾਸ ਵਿੱਚ ਉਗਿਆ ਪਿੱਪਲ ਪਲਾਸ ਨੂੰ ਨਿਗਲਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨੀਚ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਸਤਿਸੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹਸ੍ਤੀ ਲੋਪ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪੀਪਰ ਪਿੱਪਲ. ਅਸ਼੍ਵੱਥ. ਦੇਖੋ, ਪਿਪਲ.
ਪੀਪਲ

ਪੀਪਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਢੋਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਠ ਅਥਵਾ ਧਾਤੁ ਦਾ ਬਰਤਨ. Cask। ੨ ਇੱਕ ਮਹਾਪੁਰਖ, ਜੋ ਗਗਰੌਨ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ.† ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੪੮੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਪੀਪਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ ਫੇਰ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਕੇ ਵੈਰਾਗਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀਤਾ ਸਮੇਤ ਘਰ ਤਿਆਗਕੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਕਰਕੇ ਅਵਸਥਾ ਵਿਤਾਈ. ਇਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਪੀਪਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਪਰਮ ਤਤੁ ਹੈ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਪੀਪਾਨ ਸੰ. ਪੁਪਾਨ. ਪੀਣਾ. ਪਾਨ ਕਰਨਾ।
ਪੀਪਾਨਾ ੨ ਪੁਪਾਨ ਕੀਤਾ. ਪੀਤਾ. "ਨਾਮਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਪਾਨਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪੀਯ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੩ ਸੰ. ਧਾ–ਦੇਸ਼ ਲਾਉਣਾ, ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਪੀਯਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪੀਲਾ. ਜ਼ਰਦ.

ਪੀਯਰੀ. ਪੀਲੀ. ਜ਼ਰਦ. "ਪੀਯਰੀ ਪਰੀ ਨ ਕਿਸ ਦਿਸ ਹੇਰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੀਯੂਸ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਪਿਊਸ.
ਪੀਯੂਖ

ਪੀਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀੜ. ਸੰ. ਪੀੜਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਤਾ ਉਤਰੈ ਪੀਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਵਿਪੱਤਿ. ਵਿਪਦਾ. "ਨੰਗ ਭੂਖ ਕੀ ਪੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਪੀਲਾ. ਪੀਯਰਾ. ਪੀਤ. "ਬਦਨ ਬਰਨ ਹੂੈ ਆਵਤ ਪੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੀੜਕੇ. ਪੀੜਨ ਕਰਕੇ. "ਕੋਲੂ ਪੀਰ ਦੀਪ ਦਿਪਤ ਅੰਧਾਰ ਮੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਕੋਲੂ ਪੀੜਕੇ ਤੇਲ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੀਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ੫ ਫ਼ਾ ਫ਼ਕੀਰ ਵਿ–ਬੁੱਢਾ. ਵ੍ਰਿੱਧ. ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਹਮਜ਼ ਪੀਰ ਮੋਰੋ ਹਮਜ਼ ਪੀਲਤਨ." (ਸਫਰ) ੬ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਜ਼ੁਰਗ। ੭ ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਾਰਯ. ਗੁਰੂ. "ਪੀਰ ਪੈਕਾਬਰ ਅਉਲੀਏ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪੀਰਜ਼ਾਦਾ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਗੁਰਪੁਤ੍ਰ.

ਪੀਰਤਨੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀਤ੍ਰ. ਪੀਲੱਤਣ. ਪੀਲਾਪਨ. "ਹਰਦੀ ਪੀਰਤਨੁ ਹਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੀਰਪਰਸ੍ਮ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਪੀਰਪੂਜਕ. ਗੁਰਭਕ੍ਤ.

ਪੀਰਮੁਹੰਮਦ. ਦੇਖੋ, ਨੂਰਪੁਰ.

ਪੀਰਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀੜਾ. ਦਰਦ. "ਪੀਰਾ ਦੀ ਤਨ ਹਾਥ ਪ੍ਰਹਾਰੈ." (ਨਾਪ) ੨ ਵਿ–ਪੀਲਾ ਜ਼ਰਦ.

ਪੀਰਾਨਪੀਰ. ਵਿ–ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਪੀਰ. ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਪੀਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪੀੜਿਤ.

ਪੀਰੀ. ਵਿ–ਪੀਲੀ. ਪੀਤ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀਲਾਪਨ. ਜ਼ਰਦੀ. "ਪੀਰੀ ਪਰਰਹੀ ਮੁਖ ਪਰ ਜਾਂਕੇ." (ਨਾਪ) ੩ ਪੀੜ੍ਹੀ. ਪੌਘੜਾ. ਪੀਠਿਕਾ. "ਯਾਹੀ ਚੜ੍ ਪੀਰੀ ਪਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੩੪) ੪ ਪੀਰ ਦਾ ਕਰਮ. ਗੁਰਤਾ. "ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੀਰੁ. ਸਰਦਾਰ ਰਤਨਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਮ ਪੋਰੋਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਪੀਰੁ ਮਨਸੂਬੋ ਠਹਿਰਾਯੋ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ਦੇਖੋ, ਪੋਰੋਂ.

ਪੀਲ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹਾਥੀ. ਸੰ. ਪੀਲੁ. "ਪੀਲ-ਰਾਜ ਫਿਰੇ ਕਹੁੰ ਰਣ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਇੱਕ ਮੋਹਰਾ.

ਪੀਲ ਅਫ਼ਗਨ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਭੇਗਣ (ਪਛਾੜਨ) ਵਾਲਾ.

ਪੀਲਸੋਜ਼. ਦੇਖੋ, ਫ਼ੀਲਸੋਜ਼.

ਪੀਲਕੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀਲ (ਹਾਥੀ) ਨੂੰ ਪੈਰਣ ਕਰਤਾ. ਹਥਵਾਨ. ਮਹਾਵਤ. "ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ ਪੀਲਕੁ ਗੁਰੂ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਪੀਲਤਨ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਹਾਥੀ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਰੁਸ੍ਤਮ ਪਹਿਲਵਾਨ.

ਪੀਲਪਾ ਫ਼ਾ ਹਾਥੀ ਜੇਹਾ ਪੈਰ ਹੋਜਾਣ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ੀਲਪਾਵ.
ਪੀਲਪਾਉ
ਪੀਲਪਾਵ

ਪੀਲ ਮਰਦਾਂ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਬਹਾਦੁਰ ਆਦਮੀ. ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਥੀ (ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਕੱਦਾਵਰ).

ਪੀਲਰਾਜ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗਜਰਾਜ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ

* ਧਾਤੁ=ਝੂਲਸਧਿ ਸ੍ਯਤਿ ਨਾਸ਼ਯਤਿ.
† ਗਗਰੌਨ ਕੋਟੇ ਤੋਂ ੪੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਡਾ ਹਾਥੀ। ੨ ਐਰਾਵਤ. ਇੰਦ੍ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਹਾਥੀ.

ਪੀਲਵਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀਵਾਨ. ਹਾਥੀ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. ਮਹਾਵਤ.

ਪੀਲਾ. ਵਿ–ਪੀਤ. ਜ਼ਰਦ.

ਪੀਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਪਿਲਾਨਾ. ਪਿਆਉਣਾ.

ਪੀਲਾਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਕੀ. ਪਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. "ਪੀਲਾਵਾ ਹੈਕਾਰ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮਰਦਾਨਾ)

ਪੀਲੀ ਕੋਠੀ. ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅਖਾੜੇ "ਧਰਮਧੁਜਾ" ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਪੀਲੀਭੀਤ. ਯੂ. ਪੀ. ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਰੇਲਵੇ-ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਖਨਊ–ਸੀਤਾਪੁਰ–ਬਰੇਲੀ ਲਾਈਨ ਪੁਰ ਹੈ.

ਪੀਲੁ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ। ੨ ਜਾਲ (ਬਣ) ਦਾ ਬਿਰਛ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ.(Careya arborea). ੩ ਫੁੱਲ। ੪ ਬਾਣ. ਤੀਰ। ੫ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਗ। ੬ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੭ ਅਖਰੋਟ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੮ ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ.

ਪੀਲੂ. ਦੇਖੋ, ਪੀਲੁ ੨.

ਪੀਲੇਦਮਾਂ. ਫ਼ਾ ਪੀਲਦੁਮ ਵਿ–ਮਸ੍ਤ ਹਾਥੀ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਆ ਹਾਥੀ.

ਪੀਲੋ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹ। ੨ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ ਰਿਸ਼ਭ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ੍ਵਰ ਹਨ, ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਗੁਹਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਧੈਵਤ ਦੁਰਬਲ ਹੋਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ.ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ.

ਪੀਵ. ਪਾਨ. ਪੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀ. "ਪੀਵਿਰਹੋ ਜਲ ਨਿਖੁਟਤ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. ਪਿਯ. ਪ੍ਰਿਯ. "ਮੋਸੋਂ ਆਇ ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਪੀਵ ਪੀਵ ਕਹਸੋ, ਤੈਸੇ ਮੋਰੇ ਪ੍ਰਾਨਪਜਾਰੇ ਜੂ ਸੋਂ ਪਜਾਰੀ ਪਜਾਰੀ ਕਹੀਓ." (ਦੇਵ)

ਪੀਵਉ. ਪਾਨ ਕਰੋ. ਪੀਓ.

ਪੀਵਸਿ. ਪੀਂਦਾ. ਪਾਨ ਕਰਦਾ. "ਨਿਕਟਿ ਨੀਰੁ ਪਸੁ ਪੀਵਸਿ ਨ ਬਾਗਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੀਵੇਗਾ.

ਪੀਵਹੁ. ਪਾਨ ਕਰੋ. ਪੀਓ.

ਪੀਵਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਨ ਕਰਤ. ਪੀਂਦਾ। ੨ ਪੀਣਹਾਰ. "ਪੀਵਤ ਹੀ ਪਰਵਾਣ ਭਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੀਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਨ ਕਰਨਾ. ਪੀਣਾ. "ਪੀਵਨਾ ਜਿਤੁ ਮਨ ਅਘਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਪੀਵਾ. ਪੀਵਾਂ. ਪਾਨ ਕਰਾਂ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਪੀੜ. ਸੰ. ਪੀਵ. ਧਾ–ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਨਚੋੜੇ ਜਾਣਾ, ਦਬਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੀੜਾ. ਦੁੱਖ. "ਹਰਿਸੇਵਕ ਨਾਹੀ ਜਮਪੀੜ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਪੀੜਨ। ੪ ਮਰੋੜ. ਖ਼ਮ. ਮੁਰਝਾਕੇ ਮੁੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਹਿ ਸਿ ਸੂਕਹਿ ਨਾਹੀ, ਨਾਨਕ ਪੀੜ ਨ ਖਾਹਿ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪੀੜਨ. ਸੰ. ਪੀਡਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀੜ ੧। ੩ ਕਸਣਾ. ਘੁੱਟਣਾ। ੪ ਖੋਤੇ ਸ਼ੁਤਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪਲਾਣਾ ਕਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀੜਿ ੨.

ਪੀੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼. ਦਰਦ. "ਚਿੰਤਾਰੋਗ ਗਈ ਹਉਪੀੜਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਪੀੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੀੜਕੇ. ਦਬਾਕੇ. "ਦਰਿ ਲਏ ਲੇਖਾ ਪੀੜਿ ਛੁਟੈ ਨਾਨਕਾ ਜਿਉ ਤੇਲੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕਸਕੇ. "ਪੀੜਿ ਪਲਾਨ ਬਘੰਬਰ ਲਾਹਜੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਪਲਾਣਾ ਪੀੜਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਉੱਤੋਂ ਉਤਾਰਲਈ.

ਪੀੜਿਤ. ਵਿ–ਪੀੜਾ ਸਹਿਤ. ਦੁਖੀ। ੨ ਦਬਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਪੀੜੀ. ਪੀੜਨ ਕੀਤੀ. ਦਬਾਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੀੜੀ। ੩ ਵੈਸ਼ਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੀੜ੍ਹੀ ੨. "ਵਧੀ ਵੇਲਿ ਬਹੁ ਪੀੜੀ ਚਾਲੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪੀੜੇ. ਪੀੜਦਾ ਹੈ। ੨ ਪੀੜਨ ਕਰੇ। ੩ ਕਸੇ. ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ. ਜੋਤੇ. "ਖੇਮੈ ਛਤ੍ ਸਰਾਇਚੇ ਦਿਸਨਿ ਰਥ ਪੀੜੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਪੀੜ੍ਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੀਠ. ਮੂੜ੍ਹਾ. ਛੋਟਾ ਮੰਜਾ. "ਪੀੜ੍ਹਾ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਭਸਾਵਾ." (ਨਾਪ੍)

ਪੀੜ੍ਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੀਠਿਕਾ. ਛੋਟਾ ਪੀੜ੍ਹਾ। ੨ ਵੈਸ਼ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ. ਵੈਸ਼ਾਵਲੀ. "ਚੱਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸੋਚੀਆਂ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਪੀੜੀ ੩.

ਪੁੰ. ਸੰ. ਪੁਸ. ਪੁਰਖ (ਪੁਰੁਸ). ੨ ਪੁਲਿੰਗ.

ਪੁਆਤ. ਦੇਖੋ, ਪੁਆਧ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਵਿੱਚ ਰੋਪੜ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਕੰਢੇ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੁਰਾਹੇ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂਕੁ ਮੀਲ ਹੈ. ਚਮਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ,ਪਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ. ਪੁਆਤ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰੰਘੜ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਸੈਣੀ ਹਨ.

ਪੁਆਧ. ਪਹਾੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਦਾਮਨੇ ਕੋਹ। ੨ ਉਹ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਿੰਜਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਜਿਲੇ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਪੁਆਧੜਾ. ਵਿ–ਪੁਆਧ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਫਿਲੌਰ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਿਲਗਾ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੈ. ਨਾਲ ਸੱਤ ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਪੁਆਰ. ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਪੁਆੜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਵਾੜਾ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਪੁਐ ਪਰੋਂਦਾ (ਗੁੰਥਨ ਕਰਦਾ) ਹੈ. ਗੁੰਦਦਾ ਹੈ.
ਪੁਅੰਤ "ਪੁਐ ਰੁੰਡਮਾਲੈ." (ਵਿਚਿਤ੍) "ਪੁਅੰਤ ਪਾਰਬਤੀ ਸਿਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪੁਸ. ਦੇਖੋ, ਪੋਸਣ.

ਪੁੰਸ. ਸੰ. ਪੁਸ. ਪੁਰਖ (ਪੁਰੁਸ). ੨ ਆਤਮਾ.

ਪੁਸਕਰ. ਸੰ.ਪੁਸ੍ਕਰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਅਜਮੇਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੁਰ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਝੀਲ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਹੈ.ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਯਗ੍ਯ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਪੁਸ੍ਕਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਤੀਰਥਪੁਰੋਹਿਤ ਚੇਤਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ–

"ਸੰਗ ਆਪ ਕੇ ਕੇਸਨਧਾਰੀ,
ਕਯਾ ਇਨ ਕੀ ਦਿਹੁ ਜਾਤਿ ਉਚਾਰੀ ?
ਸੁਨਕਰ ਗੁਰੁ ਫਰਮਾਵਨ ਕੀਆ,
ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਗ ਮੈ ਤੀਆ,
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੁਹੂਨ ਤੇ ਨਜਾਰੇ,
ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੇ ਦਾਸ ਵਿਚਾਰੇ."
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਤੀਰਥ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਿੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ" ਹੈ।
੨ ਪਾਣੀ. ਜਲ। ੩ ਨੀਲਾ ਕਮਲ। ੪ ਤਾਲ. ਤਲਾਉ। ੫ ਆਕਾਸ਼। ੬ ਸੱਤ ਦ੍ਵੀਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ. "ਆਵਾ ਪੁਸਕਰ ਦੀਪ ਅਗਾਰੀ." (ਨਾਪ੍) ੭ ਪੁਸਕਰ ਦੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਵਤ। ੮ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿ ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮੁਖ (ਮੂੰਹ). ੯ ਸਰਪ। ੧੦ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੂੰਡ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ। ੧੧ ਤੁਰ੍ਹੀ. ਤੁਰਮ। ੧੨ ਤੀਰ. ਬਾਣ। ੧੩ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੧੪ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੧੫ ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ। ੧੬ ਰਾਜਾ ਨਲ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਸੀ। ੧੭ ਵਰੁਣ ਦਾ ਪੁਤ੍। ੧੮ ਭਰਤ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਭਤੀਜਾ, ਜੋ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ੧੯ ਦੇਖੋ, ਪੁਖਰ.

ਪੁਸਕਰਨਾਭ. ਪੁਸ੍ਕਰ (ਕਮਲ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ (ਧੁੰਨੀ) ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਪੁਸਕਰਾਕ. ਕਮਲਨੇਤ੍, ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਵਿ–ਕੋਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ ਜੇਹੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ.

ਪੁੰਸਚਲੀ. ਸੰ. ਪੁੰਸ਼ਚ੍ਚਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖ (ਪਤਿ) ਪਾਸੋਂ ਹੋਰ ਪਾਸ ਜਾਵੇ. ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ। ੨ ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ.

ਪੁਸਟ. ਦੇਖੋ, ਪੁਸ੍ਟ.

ਪੁਸਤ. ਸੰ. ਪੁਸ੍ਤ. ਧਾ–ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਚਮਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਫ਼ਾ ਪੁਸ਼੍ਤ ਪੁਸ੍ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿੱਠ. ਪੀਠ। ੫ ਪੀੜ੍ਹੀ. ਵੈਸ਼ਾਵਲੀ. "ਪੁਸਤਨ ਲਗੋਂ ਰਬਾਬੀ ਥੀਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੬ ਪੁਸ੍ਤਕ (ਦੁਲੱਤਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹਤੇ ਕਸਾ ਬਹੁ ਪੁਸਤ ਨਿਕਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਬਹੁਤ ਕੋਰੜੇ ਮਾਰੇ, ਘੋੜੇ ਨੇ ਦੁਲੱਤੇ ਕੱਢੇ (ਚਲਾਏ).

ਪੁਸਤਕ. ਸੰ. ਪੁਸ੍ਤਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੋਥੀ. "ਪੁਸਤਕ ਪਾਠ ਬਿਆਕਰਨ ਵਖਾਣੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ,ਪੁਸਤ ੨। ੨ ਫ਼ਾ ਪੁਸ਼੍ਤਕ. ਦੁਲੱਤਾ। ੩ ਸਦਰੀ. ਬਾਸਕਟ। ੪ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਗਧੇ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ.

ਪੁਸਤਕਾਗਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਸ੍ਤਕ–ਆਗਾਰ. ਪੁਸ੍ਤਕ–
ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਆਲਯ. ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ. ਕੁਤੁਬਖਾਨਾ. Library.

ਪੁਸਤਾ. ਫ਼ਾ ਪੁਸ਼੍ਤਹ. ਪੁਸ਼੍ਤਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਲ੍ਹਾ. ਚੌਰ। ੨ ਮਕਾਨ ਦੀ ਕੰਧ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਲਈ ਉਸਾਰਿਆ ਥੰਮ.

ਪੁਸਤੀਨ. ਦੇਖੋ, ਪੋਸਤੀਨ. "ਗੁਰੁ ਉਪਰ ਥੀ ਤਬ ਪੁਸਤੀਨ." (ਨਾਪ੍) "ਕਾਨ੍ਹ ਤਬੈ ਪੁਸਤੀਨ ਹ੍ਵੈ ਆਪ ਉਤਾਰਭਰਜੈ ਸਭ ਗੋਪਿਨ ਜਾਭ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੁਸਤੈਨੀ. ਫ਼ਾ ਪੁਸ਼੍ਤੈਨੀ. ਪੁਸ਼੍ਤੈਨੀ. ਵਿ–ਜੋ ਕਈ ਪੁਸ਼ੁ (ਪੀੜ੍ਹੀ) ਤੋਂ ਚਲਾ ਆਵੇ.

ਪੁਸਪ. ਸੰ. ਪੁਸ੍ਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੁੱਲ। ੨ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਜ। ੩ ਵਿਕਾਸ. ਖਿੜਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਲੌਂਗ. ਲਵੰਗ। ੫ ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਵਿਮਾਨ ਪੁਸ੍ਪਕ। ੬ ਰਸੌਂਤ.

ਪੁਸਪਕ. ਸੰ. ਪੁਸ੍ਪਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੁੱਲ। ੨ ਜੜਾਊ ਕੜਾ। ੩ ਪਿੱਤਲ। ੪ ਕੌੜੀਆਲਾ ਸੱਪ. ਸ਼ੇਖ-ਚੁੜ। ੫ ਇੱਕ ਪਰਵਤ। ੬ ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਵਿਮਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਾਮਾਯਣ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕੁਬੇਰ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੋਲੋਂ ਵਰ ਮੰਗਕੇ ਇਹ ਵਿਮਾਨ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕੁਬੇਰ ਪਾਸੋਂ ਰਾਵਣ ਖੋਹ ਲੈਗਿਆ ਅਤੇ ਚਿਰ ਤਕ ਵਰਤਦਾ ਰਿਹਾ. ਜਦ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਲਛਮਣ ਸੀਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਗ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਪੁਸ੍ਪਕ ਕੁਬੇਰ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਦੇ-ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਵਿਮਾਨ ਦਾ ਨਾਮ "ਰਤਨਵਸੱਕ" ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਹਪਕ.

ਪੁਸਪਕੇਤੁ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਸ੍ਪਕੇਤੁ–ਪੁਸ੍ਪ ਧਨੁਨ.
ਪੁਸਪਚਾਪ ਪੁਸ੍ਪਾਂ (ਫੁੱਲਾਂ) ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਾ ਅਤੇ ਧਨੁਖ
ਪੁਸਪਧਨ੍ਹਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮ. ਮਨਮਥ. ਮਨੋਜ.

ਪੁਸਪਰਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੁੱਲ ਦੀ ਮਿਠਾਸ. ਮਕਰੰਦ.

ਪੁਸਪਵਾਣ. ਪੁਸ੍ਪ (ਫੁੱਲਾਂ) ਦਾ ਵਾਣ (ਤੀਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਰ.

ਪੁਸਾਕ. ਦੇਖੋ, ਪੋਸ਼ਾਕ.

ਪੁਸ੍ਰ. ਸੰ. ਪੁਸ੍ਰ. ਵਿ–ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮੋਟਾ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ. ਮਜ਼ਬੂਤ। ੪ ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਦੁਸਟ-ਦੈਭਣ ਪੁਸ੍ਰਮੰਡਣ."(ਅਕਾਲ) ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਪੁਸ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੋਸ਼ਣ (ਪਾਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੋਟਾਪਨ. ਮੁਟਿਆਈ। ੩ ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਤਰੱਕੀ। ੪ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਮਜਬੂਤੀ। ੫ ਤਾਈਦ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ. Corroboration। ੬ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੭ ਇੱਕ ਯੋਗਿਨੀ.

ਪੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਸ਼੍। ੨ ਵਿ–ਪੁਸ਼੍ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ. "ਪਰਮ ਈਸ੍ਵਰੀ ਪੁਸ਼ੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪੁਹਕਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਸ਼ਕਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਖਰਾਜ. "ਪੁਹਕਰ ਐ ਬਿਰਜੇ ਚੁਨਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪੁਖਰਾਜ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜੇ ਚੁਣਕੇ। ੩ ਪੁਸ਼੍ਕਰ. ਨਲ ਰਾਜਾ ਦਾ ਭਾਈ."ਧਰ ਪੁਹਕਰ ਕੋ ਰੂਪ ਤਹਾਂ ਕਲਿਯੁਗ ਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੫੭)

ਪੁਹਪ. ਸੰ. ਪੁਸ਼੍ਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲ. "ਪੁਹਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੨ ਪੁਸ਼੍ਪਕ ਵਿਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਸਪ ਪ. "ਤਬੈ ਪੁਹਪ ਪੈਕੈ। ਚੜ੍ਹੈ ਜੁੱਧ ਜੈਕੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪੁਹਪਕ. ਦੇਖੋ, ਪੁਸ਼ਪਕ ੬."ਪੁਹਪਕ ਬਿਬਾਨ ਬੈਠੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪੁਹਪਧਨੁਖ ਦੇਖੋ, ਪੁਸ਼ਪਧਨ੍ਵਾ. ਕਾਮ. ਮਨਮਥ।
ਪੁਹਪਧੰਨਿਆ ੨ ਗਜਾਨਪ੍ਬੋਧ ਵਿੱਚ ਕਾਮ ਦੀ
ਪੁਹਪਧੰਨ੍ਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਿ ਲਈ ਪੁਹਪਧੰਨਿਆ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪੁਸ਼੍ਪਧਨ੍ਹੀ ਦੀ. "ਕਿਧੌਂ ਪੁਹਪਧੰਨਿਆ."

ਪੁਹਪਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਸ਼੍ਪਰਾਜ. ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ। ੨ ਕਮਲ। ੩ ਵਸੰਤ। ੪ ਕਾਮ। ੫ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜੋ ਕੌਲ ਫੁੱਲ ਤੇ ਵਿਰਾਜਦਾ ਹੈ.

ਪੁਹਪਾਵਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਸ਼੍ਪਾਵਲਿ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੨ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ.

ਪੁਹਮਿ ਸੰਗਜਾ–ਭੂਮਿ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ."ਪੁਹਮਿ-
ਪੁਹਮੀ ਪਾਤਕ ਬਿਨਾਸਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪੁਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫੱਵਾਰਾ.

ਪੁਕਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕਰਣਾ.

ਪੁਕਰੋਰੈ. ਉਪਕਾਰੀ ਸ਼ਿੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕਰਣਾ. "ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ਅੰਤਿ ਪੁਕਰੋਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਪੁਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕ੍ਰੋਸ਼. ਸੱਦ. ਗੁਹਾਰ. ਚਾਂਗ. "ਮਤ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਨਾਲਿਸ਼. ਫ਼ਰਿਆਦ. "ਅਬਜਨ ਉਪਰਿ ਕੋ ਨ ਪੁਕਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪੁਕਾਰਣਿ. ਪੁਕਾਰਣ ਵਾਸਤੇ. "ਮੁਕਤਿ ਅਨੰਤ ਪੁਕਾਰਣਿ ਜਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਬੇਅੰਤ ਮੁਕਤੀਆਂ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋ.

ਪੁਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਕ੍ਰੋਸ਼ਨ. ਚਿੱਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੱਦ ਮਾਰਨੀ. ਚਾਂਗ ਮਾਰਨੀ। ੩ ਫ਼ਰਿਆਦੀ ਹੋਣਾ.

ਪੁਕਾਰਿ. ਪੁਕਾਰਕੇ. ਉੱਛੋਰ ਦੇਕੇ. "ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਹਉ ਕਹਉ ਪੁਕਾਰਿ." (ਭੈਰਉ)

ਪੁਖ. ਸੰ. ਪੁਸ਼੍ਪ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ ਕਰੇ. ਸਹਾਈ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ (ਨਕਤ੍).

ਪੁੰਖ. ਸੰ. ਪੁਙ੍ਖ ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿੱਥੇ ਪੰਖ (ਖੰਭ) ਜੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਬਾਗਜ਼ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ.

ਪੁਖਕਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਸ਼ਕਰ. "ਪੁਖਕਰ ਭ੍ਰਰੇ ਪੁਖਕਰ ਪੁਖਕਰ ਜਸੋਂ, ਪੋਖ ਕਰ ਸਸੀਕਰ ਕਰੈ ਦੁਤਿ ਹੀਨ ਹੈ । ਪੁਖਕਰ ਹੀਨ ਦਿਨਕਰ ਕਰੈ ਛੀਨ।" (ਨਾਪ) ਪੁਸ਼੍ਕਰ(ਜਲ) ਨਾਲ ਭ੍ਰਰੇ ਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇਖਕੇ ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਜਲ ਸੁੱਕਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸੂਰਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਸਕਰ.

ਪੁਖ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਪੱਕਾ। ੨ ਨਿਪੁਣ. ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ। ੩ ਤਜਰਬੇਕਾਰ. ਪੁਖਤਾਕਾਰ.

ਪੁਖਤਾਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਖਤਾ ੩.

ਪੁਖਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਖਰਾਜ। ੨ ਪੁਸ਼੍ਕਰ. ਤਲਾਉ. ਟੋਭਾ.

ਪੁਖਰਾਜ. ਸੰ. ਪੁਸ਼੍ਪਰਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਰਤਨ, ਜੋ ਨੌ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. Topaz.

ਪੁੰਖੀ ਸੰਗਜਾ–ਪੁੰਖ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਖ. "ਛੁਟੈ
ਪੁੱਖੀ ਸ੍ਰਵਣਪੁੱਖੀ." (ਕਲਕੀ)

ਪੁਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਗਮਨ ਕਰਨਾ. ਪਹੁਚਣਾ. ਪੁੱਜਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦਾ ਅਖੰਡ ਚੱਲੀਜਾਣਾ. ਬਿਨਾ ਵਿਘਨ ਨਿਭ੍ਣਾ.

ਪੁੰਗਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁੰ (ਨਰ) ਗਵ (ਬੈਲ). ਢੱਟਾ. ਸਾਂਡ। ੨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੋਕੇ ਉੱਤਮ (ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ) ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਨਰ ਪੁੰਗਵ. ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ.

ਪੁਗਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਬਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਗਣਾ. "ਵੈਰ ਪੁਗਾਇ ਮਹਾਂ ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪੁੰਗੀਫਲ. ਦੇਖੋ, ਪੂਗਫਲ.

ਪੁਚਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਨੁ–ਪੁਚ ਪੁਚ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. ਬਾਲਕ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਹੋਠਾਂ ਤੋਂ ਪੁਚਕਾਰੀ ਮਾਰਨੀ.

ਪੁਚਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹੁਚਾਨਾ.

ਪੁਚਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਿੱਲੇ ਵਸਤ੍ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤ੍ ਨੂੰ ਪੋਚਣਾ। ੨ ਪੁਚ ਪੁਚ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਠਾਂ ਤੋਂ ਚੁੰਮਣ ਦੀ ਧੁਨੀ ਕਰਨੀ. "ਜਿਉ ਕਾਪੁਰਖ ਪੁਚਾਰੈ ਨਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਝੂਠੀ ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨੀ.

ਪੁਛ. ਸੰ. ਪ੍ਰਚ੍ਛਾ–ਪ੍ਰਿੱਛਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਵਾਲ. ਪ੍ਰਸ਼ਨ. "ਅਗੈ ਪੁਛ ਨ ਹੋਵਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁੱਛ.

ਪੁੰਛ. ਸੰ. ਪੁਚ੍ਛ–ਪੁੱਛ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਛ. ਦੁਮ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ. ਪਿੱਛਾ.

ਪੁਛਣਾ. ਸੰ. ਸ਼ਚ੍ਛ–ਪ੍ਰੱਛ.ਧਾ–ਪੁੱਛਣਾ,ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਪੂਛਨਾ. "ਪੁਛਹੁ ਜਾਇ ਸਿਆਣਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਪੁਛਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੁੱਛਕੇ. "ਪੁਛਿ ਨ ਸਾਜੇ ਪੁਛਿ ਨਾ ਢਾਹੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪੁੱਛ. ਦੇਖੋ, ਪੁਛ। ੨ ਪੂਛ. ਦੁਮ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਛ ੧. "ਪੁੱਛ ਸਟਕਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਪ੍ਰੋਕਣ (ਧੋਣ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੁੱਛ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮੁਖੰ ਪੁੱਛਲਜੋ ਕੁੰਭਕਾਨੰ ਕਰੂਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਕ੍ਰੋਧੀ ਕੁੰਭਕਰਨ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਧੋਲੀਤਾ.

ਪੁੱਛਕੰਟਕ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਪੂਛ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਡਾ, ਨ੍ਰਹਾਂ. ਬਿੱਛੂ.

ਪੁੰਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉੱਨਤੀ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਲਵੇ, ਢੇਰ. ਸਮੁਦਾਯ. ਰਾਸ਼ਿ. "ਅਘ ਪੁੰਜ ਤਰੰਗ ਨਿਵਾਰਨ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪੁਜਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਹੁਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਗਣਾ। ੨ ਖ਼ਤਮ
ਪੁਜਨਾ ਹੋਣਾ. "ਪੁਜਿ ਦਿਵਸ ਆਏ ਲਿਖੇ ਮਾਏ." (ਸੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਤੁੱਲ ਹੋਣਾ. ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ. "ਰਸਨਾ ਉਚਰੈ ਗੁਣਵਤੀ ਕੋਇ ਨ ਪੁਜੈ ਦਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਪੁਜਹਿ ਨ ਰਤਨ ਕਰੋੜ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਪੂਜਾ ਹੋਣਾ। ੫ ਪੂਰਨ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੂਜੈ.

ਪੁਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਪਹੁਚਾਉਣਾ। ੩ ਨਿਬਾਹਣਾ.

ਪੁਜਾਇਣ. ਵਿ–ਪੂਰਨ ਕਰਤਾ. "ਸਿਮਰ ਸੁਆਮੀ ਸਗਲ ਆਸ ਪੁਜਾਇਣ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੁਜਾਈ. ਪੂਜਨ ਕਰਾਈ। ੨ ਪੂਰਨ ਕੀਤੀ. "ਸਗਲ ਇਛ ਪੁਜਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੁਜਾਹਾ. ਵਿ–ਪਹੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੂਜਕ। ੩ ਪੂੰਜ (ਸਮੁਦਾਯ) ਹੀ. ਸਾਰੇ ਹੀ. "ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਜਗ ਪੁੰਨ ਤੁਲਾਹਾ। ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਪੁਜਹਿ ਪੁਜਾਹਾ." (ਸੈਤ ਮ: ੪)

ਪੁਜਾਮੀ. ਵਿ–ਪੂਰਣ ਕਰਤਾ. "ਸਭ ਇਛ ਪੁਜਾਮੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੁਜਾਰਾ. ਵਿ–ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੂਜਕ। ੨ ਪੂਜਾ–ਅਰ੍ (ਅਰ੍ਚ). ਪੂਜਾ ਯੋਗ੍ਯ.

ਪੁਜਾਰਿਆ. ਪੂਜਕ ਦੀ. ਉਪਾਸਕ ਦੀ. "ਪੂਰਨ ਇਛ ਪੁਜਾਰਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪੁਜਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਾਕਾਰੀ. ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪੁਜੇਹਾਂ. ਪੂਜਦਾ ਹਾਂ। ੨ ਪਹੁਚਦਾ ਹਾਂ.

ਪੁਜੈ. ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ। ੨ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਜਣਾ ੫.

ਪੁਜੰਦੇ. ਪਹੁਚਦੇ. "ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਸਿਖ ਪੁਜੰਦੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਪੂਜਦੇ. ਉਪਾਸਦੇ। ੩ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ.

ਪੁਟ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁੱਠ. ਪਾਹ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰ. ਧਾ–ਲਪੇਟਣਾ, ਢਕਣਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਢੱਕਣ. ਆਛਾਦਨ। ੪ ਭੂਨਾ. ਦੌਨਾ। ੫ ਕਟੋਰਾ. ਪਾਤ੍। ੬ ਆਸਣ. ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤ੍. "ਬੈਸਹਿ ਪੁਟ ਪਟ ਬਿਮਲ ਬਿਛਾਏ." (ਨਾਪ) ੬ ਖੀਸਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Pocket.

ਪੁਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ। ੨ ਉਂਜਲ. ਬੁੱਕ। ੩ ਖੀਸਾ. ਜੇਬ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Pocket.

ਪੁਟਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁੜੀ.

ਪੁੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਤ੍ਪਾਟਨ ਕਰਨਾ. ਉਖੇੜਨਾ। ੨ ਸੰ. ਪੁੱਟ੍. ਧਾ–ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ, ਕਮ (ਘੱਟ) ਹੋਣਾ.

ਪੁਠਕੰਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉਲਟੇ ਕੰਗਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਭਸਮ ਖਾਂਸੀ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. L. Amarantaceae.

ਪੁੱਠ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਹ. ਪੁਟ. ਪਾਣ। ੨ ਪ੍ਰਿਸ਼੍. ਪਿੱਠ। ੩ ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ. ਸਿੱਧ ਤੋਂ ਉਲਟ.

ਪੁੱਠਾ. ਵਿ–ਉਲਟਾ. ਵਿਪਰੀਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਪੁੱਠੇ ਬਡੇ ਪੁੱਛ ਸਟਕਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪੁਡ. ਸੰ. ਪ੍ਰਫ. ਧਾ–ਢਕਣਾ (ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ), ਪੀਹਣਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ. "ਉਡਸ ਤੁਯੰ, ਪੁਡਸ ਤੁਯੰ." (ਗਜਾਨ) ਤੂੰ ਉਡ੍ਡ (ਤਾਰਾ–ਨਛਤ੍ਰ) ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਕਾਸ਼ਰੂਪ ਹੈਂ.

ਪੁੰਡਰ. ਸੰ. ਪਾਂਡੁਰ. ਵਿ–ਪਿਲੱਤਣ ਦੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਚਿੱਟਾ। ੨ ਸਫ਼ੇਦ. ਚਿੱਟਾ. "ਪੁੰਡਰ ਕੇਸ ਕੁਸਮ ਤੇ ਧਉਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) "ਕੇਸ ਪੁੰਡਰ ਜਬ ਹੁਏ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਪੁੰਡਰਕ ਸੰ. ਪੁਣ੍ਡਰੀਕ. ਸੰਗਜਾ–ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਪੁੰਡਰੀਕ ਦਿੱਗਜ ਹਾਥੀ, ਜੋ ਅਗਨਿ ਕੋਣ (ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ) ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੩ ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ. "ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ ਪੁੰਡਰਕ ਵਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੀੜਾ। ੫ ਕਮੰਡਲੁ। ੬ ਚਿੱਟੀ ਗੁੱਦ ਵਾਲਾ (ਸਫ਼ੇਦਾ) ਅੰਬ। ੭ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹਾਥੀ। ੮ ਪੌਂਡਾ. ਗੰਨਾ। ੯ ਚੀਨੀ. ਖੰਡ। ੧੦ ਇੱਕ ਨਾਗ। ੧੧ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੱਪ । ੧੨ ਫੁਲਵਹਿਰੀ. ਸਫ਼ੇਦ ਕੋੜ੍ਹ। ੧੩ ਅਗਨਿ। ੧੪ ਤੀਰ । ੧੫ ਆਕਾਸ਼। ੧੬ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ.

ਪੁੰਡਰੀਕ ਨਾਦਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁੰਡਰੀਕ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਸਿੰਘਨਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪੁੰਡਰੀਕਾਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁੰਡਰੀਕ (ਕਮਲ) ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼੍ਨੁ। ੨ ਵਿ–ਕਮਲ ਜੇਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕਮਲਦਲ ਤੁੱਲ ਹੋਣ.

ਪੁੰਡ੍ਰ. ਸੰ. ਪੁਣ੍ਡ੍. ਸੰਗਜਾ–ਪੌਂਡਾ.ਮੋਟਾ ਇੱਖ (ਕਮਾਦ). ੨ ਤਿਲਕ. ਟਿੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਊਰਧਪੁੰਡ੍। ੩ ਰਾਜਾ ਬਲਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ ਅਤੇ ਉਸੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ ਹੈ.

ਪੁਣ. ਸੰ. ਪੁਣ੍ . ਧਾ–ਪਵਿਤ੍ ਹੋਣਾ, ਵ੍ਰਿੱਧਿ (ਤਰੱਕੀ) ਕਰਨਾ, ਜਮਾ ਕਰਨਾ.

ਪੁਣਛ. ਰਿਆਸਤ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਸੇਵਕ ਰਾਜਾ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਦੀ ਔਲਾਦ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਪੁਣਛ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਚਾਈ ੩੩੦੦ ਫੁਟ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਧਯਾਨਸਿੰਘ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਮਿਲ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਫੇਰੂਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ ਅਰ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦ੍ਰਿੜਾਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਟੜਿਆਂ (ਭਾਈ ਪੰਜਾਬਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਰੋਚਾਸਿੰਘ ਜੀ)* ਨੇ ਭੀ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਭਾਈ ਰੋਚਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਟੜੇ ਭਾਈ ਮੇਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੁਣਛ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਤਿੰਨਕੁ ਮੀਲ ਨਗਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਬਣਾਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭਿਆ ਅਤੇ ਵਡੀ ਸਫਲਤਾ ਹੋਈ.

ਮੇਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕੋਟੇਹੜੀ ਪਿੰਡ (ਪੁਣਛਰਾਜ) ਅੰਦਰ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੨੨ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੯੧੧ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਨਗਾਲੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿਘ ਜੀ ਨੇ ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੀ, ਫੇਰ ਅੱਠ ਪਿੰਡ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਪੇ.

ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਮੰਗਲਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ.

ਪੁਣਨਾ. ਸੰ. ਧੁਯ. ਧਾ–ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣਾ, ਛਾਣਨਾ, ਸਾਫ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਜਾਯ ਦਾ ਨਿਰਣਾ. ਇਨਸਾਫ ਕਰਨਾ. "ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਦਰਿ ਹਛਾ ਪੁਣੀਐ." (ਮਃ ੧ ਬੰਨੋ) ੩ ਮਾਝੇ ਅਤੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਪੁਣਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਣਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ. (ਲੋਕੋ)

ਪੁਣੇਦੇ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਛਾਣਦੇ. "ਹਭੇ ਭਸੁ ਪੁਣੇਦੇ ਵਤਨਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮਃ ੫) ਸਾਰੇ ਖ਼ਾਕ ਛਾਣਦੇ ਪਏ ਫਿਰਨ.

ਪੁਤ. ਸਗਜਾ–ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. ਸੁਤ. "ਪੁਤ ਭਾਈ ਭਾਤੀਜੇ ਰੋਵਹਿ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮਃ ੧) ੨ ਸੰ. ਨਰਕ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤ੍ਰ.

ਪੁਤਹਾਰੀ. ਹਾਰੀ-ਪੁਤ੍ਰ. ਹਾਰੀ (ਮਨਭਾਵਨ) ਪੁਤ੍ਰ. ਮਨੋਹਰ ਸੰਤਾਨ. "ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਭ੍ਰਾਤ ਪੁਤਹਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪੁਤ੍ਰਹਾਰੀ (ਧੁਕਵਾਰਿਨ). ਖਿਲਾਵਾ. ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਹਵਾਖੋਰੀ ਅਤੇ ਖਿਡਾਉਣ ਲਈ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਦਾਇਆ.

ਪੁਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੂਤਨਾ.

ਪੁਤਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤ੍ਰ.

ਪੁਤਰਾ / **ਪੁਤਰੀ** ਸੰ. ਪੁੱਤਲ ਅਤੇ ਪੁੱਤਲਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁੱਡੀ. ਪੂਤਲੀ। ੨ ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ. "ਮਾਟੀ ਕੋ ਪੁਤਰਾ ਕੈਸੇ ਨਚਤ ਹੈ !" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਪੰਚ ਤਤੁ ਕਰਿ ਪੁਤਰਾ ਕੀਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਬਿਧਿਕਰਿ ਥਾਟੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਅੱਖ ਦੀ ਧੀਰੀ (pupil). "ਨੈਨਨ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਦੋਊ ਹਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੁਤਰੇਲਾ. ਗੋਦੀ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਪਾਲਿਤ ਪੁਤ੍ਰ

ਪੁਤਲਾ / **ਪੁਤਲੀ** ਦੇਖੋ, ਪੁਤਰਾ–ਪੁਤਰੀ.

ਪੁਤੀਂ. ਪੁੱਤੀਂ. ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਕਰਕੇ. ਪੁਤ੍ਰੋਂ ਸੇ. "ਪੁਤੀਂ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਸੰਸਾਰਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਪੁਤੁ / **ਪੁੱਤ** / **ਪੁਤ੍ਰ** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਪੁੰ ਨਾਮਕ ਨਰਕ ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ, ਬੇਟਾ. ਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੧ ਅ: ੧੩ ਅਤੇ ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੯ ਸ਼: ੧੩੮.‡ "ਪੁਤੁਕਲਤੁ ਕੁਟੰਬ ਹੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੪) "ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਬਿਲਾਸ ਬਨਿਤਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ. ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਕਲਤ੍ਰ (ਵਹੁਟੀ), ਨੂੰਹ. "ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਲੋਕ ਗ੍ਰਿਹ ਬਨਿਤਾ ਮਾਇਆ ਸਨਬੰਧੇਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪੁਤ੍ਰਵੰਤੀ. ਵਿ–ਪੁਤ੍ਰਵਤੀ. ਬੇਟੇ ਵਾਲੀ. "ਪੁਤ੍ਰਵੰਤੀ ਸੀਲਵੰਤਿ ਸੁਹਾਗਣਿ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਪੁਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤਰਾ.

ਪੁਤ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ। ੨ ਹਿੰਦੂਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਲੜਕੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਇਹ ਵਚਨ ਲੈਲਵੇ ਕਿ ਜੋ ਕਨਜਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਊ ਉਹ ਨਾਨੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਊ। ੩ ਪੁੱਤਲਿਕਾ. ਪੁਤਲੀ. "ਚਿਤ੍ਰ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰਿਕਾ ਹੈ." (ਰਾਮਾਵ) "ਜਨੁਕ ਕਨਕ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰਿਕਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਪੁਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਟੀ. ਸੁਤਾ. "ਸਾਈ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜਜਮਾਨ ਕੀ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) ੨ ਪੁੱਤਲਿਕਾ. ਪੁਤਲੀ. "ਕਿ ਸੋਵਰਣ ਪੁਤ੍ਰੀ." (ਦੱਤਾਵ) ਮਾਨੋ ਸੋਨੇ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਹੈ। ੩ ਅੱਖ ਦੀ ਧੀਰੀ। ੪ ਪੁਤ੍ਰੀਂ. ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੇ. "ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਉਲੁ ਨ ਪਾਲਿਓ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਪੁਦਗਲ. ਸੰ.ਪੁਦ੍ਗਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਮਾਣੁ। ੨ ਆਤਮਾ। ੩ ਬੌਧਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੪ ਜੈਨਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਪਰਸ਼, ਰਸ ਅਤੇ ਵਰਣ (ਰੰਗ) ਵਾਲਾ ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥ.

ਪੁਦੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਦੀਨਾ.

ਪੁਨ. ਸੰ. ਪੁਨ: (ਧੁਨਰ) ਵਜ–ਫੇਰ. ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ। ੨ ਉਪਰਾਂਤ. ਅਨੰਤਰ. "ਪੁਨ ਰਾਛਸ ਕਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੩ ਸੰ. ਪੁਨਜ (ਧੁਯ). ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਮ. "ਸੰਤ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਪਾਈਐ ਵਡੈ ਪੁਨ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੪ ਸੰ. ਪੁਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ.

ਪੁੰਨ. ਸੰ. ਧੁਯ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ. ਭਲਾ. ਨੇਕ. "ਹਰਿਰਸ ਚਾਖਿਆ ਸੇ ਪੁੰਨ ਪਰਾਣੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ. ਸੁਕ੍ਰਿਤ. "ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਸਭੁ ਬੇਦ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਪਾਪ ਤੋਂ ਭਾਵ–ਹਿੰਸਾ ਹੈ.

ਪੁਨਹ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨ ੧. "ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਨਮਸਕਾਰ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਪੁਨਹਚਰਣ / **ਪੁਨਹਚਰਨ** / **ਪੁਨਹਚਾਰ** ਸੰ. ਪੁਰਸ਼ੂਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪਾਉ ਸੋਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਪਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ. ਮੰਤ੍ਰਸਿੱਧੀ ਲਈ ਜਪ. ਤੰਤ੍ਰ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪੁਰਸ਼ੂਰਣ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ– ਜਪ, ਹੋਮ, ਤਰਪਣ, ਅਭਿਖੇਕ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਭੋਜਨ. "ਅਨਿਕ ਪੁਨਹਚਰਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਤਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਅਉਖਧੁ [illegible]ਚਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਉਧਰੰ ਨਾਮ ਪੁਨਹਚਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ. ਪੌਨ: ਪੁਨਿਕ. ਫਿਰ ਫਿਰ. ਬਾਰ ਬਾਰ. ਹਟਹਟਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹ.

ਪੁਨਹਾ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਹਰਿਹਾਂ", "ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ", "ਪਰਿਹਾਂ" ਅਤੇ "ਫੁਨਹਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਜਗਣਾਂਤ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ ਰਗਣਾਂਤ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਧਾਵਉ ਦਸਾ ਅਨੇਕ, ਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਭੁ ਕਾਰਣੇ,
ਪੰਚ ਸਤਾਵਹਿ ਦੂਤ, ਕਵਨਬਿਧਿ ਮਾਰਣੇ ?××
(ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਹੇ ! ਹਰਹਾਂ ! ਹੋ ! ਫਰੀਦਾ ! ਬਜੀਦਾ ! ਆਦਿਕ ਸੰਬੋਧਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਕਵਿ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਸੰਖਜਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

(ਅ) ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਗਣ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਕੇਵਲ ਅੰਤ ਰਗਣ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਆਯਸ ਅਬ ਜੋ ਹੋਇ, ਗ੍ਰੰਥ ਤਉ ਮੈ ਰਚੋਂ,
ਰਤਨ ਪ੍ਰਮੁਦ ਕਰ ਬਚਨ, ਚੀਨ ਤਾਂ ਮੇ ਗਚੋਂ,
ਭਾਖਾ ਸੁਭ ਸਭ ਕਰਹੋਂ, ਧਰਹੋਂ ਕ੍ਰਿੱਤ ਮੈ,
ਅਦਭੁਤ ਕਥਾ ਅਪਾਰ, ਸਮਝਕਰ ਚਿੱਤ ਮੇਂ.
(ਚੰਡੀ ੧)

ਭਾਂਡਾ ਧੋਵੈ ਕਉਣ, ਜਿ ਕੱਚਾ ਸਾਜਿਆ,
ਧਾਤੂ ਪੰਜਿ ਰਲਾਇ, ਕੂੜਾ ਪਾਜਿਆ. ××
(ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਪੁਨਚ / **ਪੁਨਛ** ਦੇਖੋ, ਪੁਣਛ.

ਪੁੰਨਦਾਨ. ਪੁਨਜ (ਧੁਯ) ਦਾਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਦਾਨ. ਉੱਤਮ ਦਾਨ. ਸੁਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਦਾਨ. "ਪੁੰਨਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਪੁੰਨ ਪਰਾਣੀ. ਪੁਨਜ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਜੀਵ. ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਤੇ ਪੁੰਨ ਪਰਾਣੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਪੁਨਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨ ੧.

ਪੁਨਰਪਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੁਨ: ਅਪਿ. ਫਿਰ ਭੀ। ੨ ਫਿਰ ਕਦੀ. "ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮ ਨ ਆਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੩) "ਪੁਨਰਪਿ ਗਰਭਿ ਨ ਪਾਵਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਪੁਨਰਭਵ. ਸੰ. ਪੁਨਭੰਵ. ਸੰਗਜਾ–ਫੇਰ ਜਨਮ. ਦੇਹ ਤਜਾਗ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਜਨਮ ਧਾਰਣ। ੨ ਨੌਂਹ. ਨਾਖ਼ੂਨ, ਜੋ ਕੱਟਣ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪੁਨਰਭੂ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਖ (ਨਾਖ਼ੂਨ), ਜੋ ਕੱਟਣ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਜੰਮਪੈਂਦੇ ਹਨ. "ਦਿਪਹਿ ਪੁਨਰਭੂ ਮਾਣਿਕ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਤੀ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ। ੩ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾਜਾਵੇ। ੪ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਚਾਲ ਚਲਨ ਵਿਗੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨੇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਆਹ ਕਰਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ.*

ਪੁਨਰ ਵਿਵਾਹ. ਪਤਿ ਮਰਨ ਪੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ, ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰਨ ਪੁਰ ਪਤਿ ਦਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵਿਆਹ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਵਾ ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਆਗਜਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ੇਧ ਦੇ ਵਾਕ ਦੇਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ† ਅਰ ਬਹੁਤ ਜਾਤਾਂ ਵਿਧਵਾਵਿਵਾਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਆਗਜਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਪਰਸੰਯੋਗ.

ਪੁਨਰਾਗਮਨ / **ਪੁਨਰਾਵਰਤ** ਸੰਗਜਾ–ਫੇਰ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫਿਰ ਆਵਤੰ (ਮੁੜਨਾ). ੨ ਦੇਹ ਤਜਾਗਕੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਆਉਣਾ. ਪੁਨਰ ਜਨਮ. "ਪੁਨਰਾਵਰਤ ਨਹੀਂ ਜਿਤੁ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੁਨਰਾਵਰਤੀ. ਸੰ. ਧੁਨਰਾਵਰਤਿਨ. ਵਿ–ਫੇਰ ਮੁੜਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੁਨਰਜਨਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪੁਨਰਾਵ੍ਰਿਤੀ. ਸੰ. ਧੁਨਰਾਵ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਫਿਰ ਮੁੜਕੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕੀਤੇਹੋਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ। ੩ ਪੜ੍ਹੇਹੋਏ ਪਾਠ ਦਾ ਫੇਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ. ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਅਭਜਾਸ ਕਰਨਾ। ੪ ਇੱਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਪੁਨਰੁਕਤ. ਸੰ. ਧੁਨਰੁਕ੍ਤ. ਪੁਨ: (ਫਿਰ) ਉਕ੍ਰ (ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ). ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਵਾਕ.

ਪੁਨਰੁਕਤ ਵਦਾਭਾਸ. ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ–ਵਤ–ਆਭਾਸ. (ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਦੀ ਝਲਕ). ਇਹ ਸ਼ਬਦਾ-ਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਪੁਨ-ਰੁਕ੍ਰਿ ਭਾਸੇ, ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਭਾਸਤ ਹੈ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਸੋ, ਨਹਿ ਨਿਦਾਨ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ, ਵਦਾਭਾਸ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰ ਸੋ, ਭੂਸਣ ਵਰਣਤ ਯੁਕ੍ਰਿ. (ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸਣ)

---

* ਭਾਈ ਰੋਚਾਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਲੇ ਹਜਾਰੇ ਦੇ ਕੌਸਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੪੫ ਵਿੱਚ ਜਨਮੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

‡ "ਧੁਨਾਸ਼ਾਂ ਨਰਕਾਦ ਯਸਾਤ ਪਿਤਰਾਂ ਤਾਰਯਤੇ ਸੁਤ:, ਤਸਮਾਤ ਪੁਤ੍ਰ ਇਤਿ ਪ੍ਰਾਤ੍ਰ:"

* ਦੇਖੋ, ਮਿਤਾਕਰਾ.

†ਜਿਸ ਸ੍ਰੇਤ ਪ੍ਰਸ਼ਤਿਤੇ ਕਲੀਬੇ ਚ ਪਤਿਤੇ ਪਤੀ। ਪਤਿਤ੍ਰਾਪਤ੍ਰ ਨਾਰੀਆਂ ਪਤਿਤਾਂ ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ. ਦੂਜਾ ਖਸਮ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਦਾਹਰਣ–
ਚੰਗਾ ਨਾਉ ਰਖਾਇਕੈ ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਲੇਇ.
(ਜਪੁ)
ਇਸ ਥਾਂ ਕੀਰਤਿ ਦਾ ਅਰਥ ਚਰਚਾ ਅਰ ਸ਼ੁਹਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੁਨਰੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ.
ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪ ਹੈ.
(ਅਨੰਦੁ)
ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਪਦ ਕਣਭੰਗੁਰ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਨਾਪਾਇਦਾਰ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਵਿਸ਼੍ਵ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਤਮਾਮ ਭੀ ਹੈ.
ਖਟੁਕਰਮ ਕੁਲ ਸੰਜੁਕਤੁ ਹੈ ਹਰਿਭਗਤਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਹਿ,
ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਨ ਕਥਾ ਭ੍ਰਾਵੈ ਸੁਪਚ ਤੁਲਿ ਸਮਾਨਿ.
(ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ)
ਇੱਥੇ ਸਮਾਨ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ–ਉਸ ਨੂੰ, ਮਾਨ ਜਾਣੋ.
ਜਲਜ ਕਮਲ ਕਰ ਸੋਭਿਤ ਤਾਲ.
ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਦਾ ਅਰਥ ਜਲ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੁਨਰੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸਭ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰੁਕ੍ਤਿ ਦੀ ਝਲਕ ਭ੍ਰਾਸਦੀ ਹੈ.

ਪੁਨਰੁਕਤਿ. ਸੰ ਗਜਾ–ਪੁਨਃ ਉਕ੍ਤਿ. ਕਹੇਹੋਏ ਵਾਕ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕਹਿਣਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵ੍ਯਦੋਸ਼.

ਪੁੰਨਵਾਨ. ਪੁਣ੍ਯਵਾਨ. ਵਿ–ਪੁਨਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਧਰਮਾਤਮਾ.

ਪੁੰਨੜੀ. ਪੂਰਣ ਹੋਈ. ਪੁੱਜੀ. "ਮੁਹਲਤਿ ਪੁੰਨੜੀਆ, ਕਿਤੁ ਕੂੜਿ ਲੇਭਾਇਆ ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੁੰਨਾਗ. ਸੰ. ਪੁਂਨਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੰਪਕ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰੇ ਬਹੁਤ ਪਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਨਾਂਗਕੇਸਰ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਤ੍ਰਿਗ. ਦੇਵਵੱਲਭ. L.Rottleria tinctoria । ੨ ਜਾਯਫਲ। ੩ ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ। ੪ ਵਿ–ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ

ਪੁਨਿ. ਵਜ–ਫੇਰ. ਦੋਬਾਰਾ. ਤਿਸ ਪਿੱਛੋਂ. "ਪੁਨਿ ਦੈਤਰਾਜ ਵਚ ਭਾਖੈ." (ਸਲੋਹ)

ਪੁੰਨਿਆ. ਪੂਰਣ ਹੋਇਆ. ਪੁੱਜਿਆ. "ਬਿਰਧ ਭਏ ਦਿਨ ਪੁੰਨਿਆ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਪੁੰਨਾਂ ਕਰਕੇ. ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ. "ਚਿਰ ਜੀਵਨ ਬਭ ਪੁੰਨਿਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਬੰਨੋ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪੁਣ੍ਯਿਮਾ. ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ.

ਪੁੰਨਿਆਤਮਾ. ਸੰ. ਪੁਣ੍ਯਾਤ੍ਮਨ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਪਵਿਤ੍ਰਕਰਮ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਧਰਮਾਤਮਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਪੁੰਨਿਆਤਮੈ ਕੀਨੈ ਧਰਮਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਪੁਨਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ ਪਨਾਹੰਦਹ ਪਨਾਹੰਦਾ. ਵਿ–ਪਨਾਹ ਦਿਹੰਦਾ. ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਲਕ ਪੁਨਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਪੂਣਨ (ਛਾਣਨ) ਵਾਲਾ.

ਪੁਨੀ ਪੂਣੀ ਹੋਈ. "ਮਿਟਿਗਈ ਚਿੰਤ, ਪੁਨੀ ਮਨ-
ਪੁੰਨੀ ਆਸਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਮੁਹਲਤਿ ਪੁੰਨੀ ਚਲਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਪੁੰਨਾਂ ਕਰਕੇ. "ਪਾਈਐ ਵਡ ਪੁਨੀ ਮੇਰੇ ਮਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਪੁਨਜਵਾਨ. "ਪੁੰਨਾਂ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਪੁੰਨੀਆ. ਪੂਰਣ ਹੋਈ. "ਸਗਲ ਇਛਾ ਪੁੰਨੀਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਪੁਨੀਐ ਪੂਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਛ
ਪੁਨੀਹਾ ਪੁਨੀਐ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੁਨੀਤ ਸੰ. ਪੁਨੀਤ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.
ਪੁੰਨੀਤ ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਸੁਣਤੇ ਪੁਨੀਤ ਕਿਹਤੇ ਪਵਿਤ." (ਅਨੰਦੁ) "ਪੋਖਤ ਹੀ ਪੁੰਨੀਤ ਹੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੁਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਨ ੩. "ਕਰਿ ਸਾਧੂ ਅੰਜੁਲੀ ਪੁਨੁ ਵਡਾ ਹੇ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਪੁੰਨੂ. ਸੁਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਨੂ ਅਤੇ ਪੰਨੂ। ੨ ਦੇਖੋ,ਸੱਸੀ.

ਪੁੰਨੇ. ਪੂਰਣ ਹੋਏ. ਵੀਤੇ. ਗੁਜ਼ਰੇ. "ਆਏ ਦੂਰ ਵ੍ਰਿੰਦ ਦਿਨ ਪੁੰਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੁਨਜ. ਸੰ. ਪੁਣ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਿਤ੍ਰਕਰਮ. ਸੁਕ੍ਰਿਤ। ੨ ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਪੁਨਜਦਾਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਦਾਨ. ਉੱਤਮ ਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ.

ਪੁਨਜਾਤਮਾ. ਸੰ. ਪੁਣ੍ਯਾਤ੍ਮਨ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪੁਬ. ਸੰ. ਪੂਰ੍ਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲੇ. ਪੇਸ਼ਤਰ. "ਪੁਬ ਜਿਨਹੁ ਸੇਵਾ ਕਰੀਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰ੍ਵ ਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਪੂਬਿ.

ਪੁਬਲੀ. ਵਿ–ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਦੀ. ਪਹਿਲੀ. "ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੁਬਲੀ ਨ ਹੁਦਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪੁਬਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰ੍ਵਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ. "ਪੁਬਿ ਅਰੁ ਪਸ਼੍ਚਮਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਉਤਰਿ.

ਪੁਮ ਸੰ. ਪੁਮਸ੍ ਅਤੇ ਪੁਮਾਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰਖ.
ਪੁਮਾਨ ਮਰਦ. ਨਰ.

ਪੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਲ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਲਾਤ। ੨ ਦੋ ਗਜ਼ ਦਾ ਮਾਪ, ਚਾਰ ਹੱਥ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੩ ਪੁਤ੍ਰ. ਪੁਟ. "ਦੂਇ ਪੁਰ ਜੋਰਿ ਰਸਾਈ ਭਾਠੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) "ਦੁਹੂੰ ਪੁਰਨ ਮੇ ਆਇਕੈ ਸਾਬਤ ਗਯਾ ਨ ਕੋਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧) ੪ ਸੰ. ਨਗਰ. ਸ਼ਹਿਰ. "ਪੁਰ ਮਹਿ ਕਿਯੇ ਪਯਾਨ." (ਨਾਪ੍) ੫ ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੬ ਅਟਾਰੀ। ੭ ਲੋਕ. ਭੁਵਨ। ੮ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੯ ਕਿਲਾ. ਦੁਰਗ। ੧੦ ਫ਼ਾ ਪੁਰ ਵਿ–ਪੂਰ੍ਣ. ਭਰਿਆਹੋਇਆ. "ਨਾਨਕ ਪੁਰ ਦਰ ਬੇਪਰਵਾਹ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੧੧ ਪੂਰਾ. ਮੁਕੰਮਲ। ੧੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ (ਉਪਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਪੁਰ ਹੈ.

ਪੁਰਇਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਦ੍ਮਨਿ. ਭਮੂਲ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ। ੨ ਚੋਪੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਵਿਨ, ਪੁਰਾਇਨਿ, ਅਤੇ ਪੁਰੈਨ.

ਪੁਰਈਆ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਈਆ.

ਪੁਰਏ. ਪਰੋਏ. ਪੋਤੇ. ਵਿੰਨ੍ਹੇ. "ਪੁਰਏ ਇਨ ਸੀਂਗਨ ਸਾਥੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਿੰਗਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੇ.

ਪੁਰਸ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖੁ। ੨ ਸੰ. ਪੁਰਸ੍. ਪੁਰਃ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ। ੨ ਪਹਿਲੇ. ਪਹਿਲਾਂ.

ਪੁਰਸਸ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਿਸ਼.

ਪੁਰਸਸਿੰਘ. ਸੰ. ਪੁਰੁਸ਼ ਸਿੰਹ. ਵਿ–ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਮਨੁੱਖ। ੨ ਜਵਾਂਮਰਦ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ.

ਪੁਰਸਕਾਰ. ਸੰ. ਪੁਰਸ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਦਰ. ਸਨਮਾਨ। ੩ ਉਪਹਾਰ. ਇਨਾਮ। ੪ ਸੰ. ਪੁਰੁਸ਼ਕਾਰ. ਉੱਦਮ. ਪੌਰਖ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰ੍ਥ.

ਪੁਰਸਰਾਤ ਸੰਗਜਾ–ਪੁਲ–ਸਿਰਾਤ.ਨਰਕ (ਦੋਜ਼ਖ)
ਪੁਰਸਲਾਤ ਦਾ ਸਿਰਾਤ ਨਾਮਕ ਪੁਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ. "ਪੁਰਸਲਾਤ ਕਾ ਪੰਥੁ ਦੁਹੇਲਾ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) "ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਪੁਰਸਲਾਤ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪੁਰਸਾਈ. ਸੰ. ਪੁਰੁਸ਼ਤ੍ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਮਰਦਾਨਗੀ. "ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਿਸ਼.

ਪੁਰਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਸ਼ ਪਰੰਪਰਾ. ਪੀੜ੍ਹੀ. ਪੁਸ਼੍. "ਲੈਗੇ ਵੇ ਪੁਰਸਾਰਨ ਖੱਟ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਪੁਰਸਾਰਥ. ਸੰ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰ੍ਥ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰੁਸ਼ (ਆਦਮੀ) ਦੇ ਉੱਦਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ੨ ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਬਲ। ੩ ਉੱਦਮ.

ਪੁਰਸਾਵਾ. ਵਿ–ਪੁਰਖ ਦਾ. ਮਰਦਾਨਾ. "ਪੁਰਸਾਵਾ ਵੇਸ." (ਭਾਗੁ)

ਪੁਰਸਿਸ਼. ਫ਼ਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਸ਼ਨ. ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ.

ਪੁਰਸੀ. ਫ਼ਾ ਪੁਰ ਤੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈਂ. ਤੂੰ ਪੁੱਛੇਂ. ਤੂੰ ਪੁੱਛੇਂਗਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਿਦਨ.

ਪੁਰਸੀਸ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਿਸ਼.

ਪੁਰਸੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਪੁਰਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਪੁੱਛਣਾ. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ.

ਪੁਰਸੋਤਮ. ਸੰ. ਪੁਰੁਸ਼ੋੱਤਮ. ਵਿ–ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਦਮੀ. ਮੁਖੀਆ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਜਗੰਨਾਥ.

ਪੁਰਸੋਤਮਪੁਰੀ. ਪੁਰੁਸ਼ੋੱਤਮ (ਜਗੰਨਾਥ) ਦੀ ਪੁਰੀ. ਜਗੰਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ ਜੋ ਆਬਾਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਣ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ ਪੁਰੀ ਰਹਿ-ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਗੰਨਾਥ.

ਪੁਰਸ੍ਹਰਣ
ਪੁਰਹਚਰਣ } ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਚਰਣ.

ਪੁਰਹੀਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਿਰਾਜਹੂਰ.

ਪੁਰਹੂਤ. ਸੰ. ਪੁਰੁਹੂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਾਮ ਹੋਣ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਹੂਤ (ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇ). ਇੰਦ੍. ਦੇਵਰਾਜ.

ਪੁਰਖ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖੁ। ੨ ਆਦਮੀ. ਮਨੁੱਖ। ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਕਵਨ ਪੁਰਖ ਕੀ ਜੋਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪੁਰਖਈਆ. ਵਿ–ਪੌਰੁਸ਼ ਰਖੈਯਾ. ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ. "ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿਪੁਰਖਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਪੁਰਖੱਤ. ਸੰ. ਪੁਰੁਸ਼ਤ੍ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਮਰਦਾਨਗੀ."ਲਖਜੋ ਤੁਮ ਤੇ ਪੁਰਖੱਤ ਰਹਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੁਰਖਪਤਿ. ਵਿ–ਪੁਰੁਸ਼ਪਤਿ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸਭ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਸਾਧੂ ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਖਪਤਿ ਪਾਇਆ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਗਵਾਇਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖੁ ੯.

ਪੁਰਖਪ੍ਰਾਣੀ. ਵਿ–ਪੁਰੁਸ਼ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਬਹਾਦੁਰ ਆਦਮੀ. ਉਦ੍ਯਮੀ ਮਨੁੱਖ. "ਓਇ ਪੁਰਖਪ੍ਰਾਣੀ ਧੰਨ ਜਨ ਹਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਪੁਰਖ਼ਰਾਸ਼. ਫ਼ਾ ਪੁਰਖ਼ਰਾਸ਼ ਵਿ–ਦੁਖਦਾਇਕ. ਦਿਲ ਨੂੰ ਛਿੱਲਣ ਵਾਲਾ.

ਪੁਰਖਾਰਥ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਾਰਥ. "ਨਾਨਕ ਕੈ ਮਨਿ
ਪੁਰਖਾਰਥੁ ਇਹੁ ਪੁਰਖਾਰਥੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪੁਰਖਿ. ਪੁਰਖ ਨੇ."ਕਰਤੈਪੁਰਖਿ ਤਾਲੁ ਦਿਵਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਕਤੈਪੁਰਖ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ.

ਪੁਰਖੁ. ਸੰ. ਪੁਰੁਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ, ਜੋ ਪੁਰ (ਦੇਹ) ਵਿੱਚ ਸੌਂਦਾ (ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ) ਹੈ. "ਨਾਰੀ ਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖੁ ਕਰਾਵੈ, ਪੁਰਖਨ ਤੇ ਜੋ ਨਾਰੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਜਿਉ ਪੁਰਖੈ ਘਰਿ ਭਗਤੀ ਨਾਰਿ ਹੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੩ ਪੂਰਣਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. ਸਰਵਵ੍ਯਾਪੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ." (ਜਪੁ) ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਪੁਰਖੈ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੫ ਸੂਰਜ। ੬ ਪਾਰਾ। ੭ ਨਰ. ਪੁਰੁਸ਼ਤ੍ਵ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ. "ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਪੁਰਖੁ ਨ ਜਾਣਈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੮ ਸਾਂਖ੍ਯਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਇੱਕਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਅਕਰਤਾ ਅਤੇ ਅਸੰਗ ਹੈ। ੯ ਰਿਗਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਈਸ਼੍ਵਰ,ਜੋ ਜਗਤ੍ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ 'ਪੁਰੁਸ਼-ਸੂਕ੍ਤ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ੧੦੦੦ ਸਿਰ, ੧੦੦੦ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ੧੦੦੦ ਪੈਰ ਹਨ. ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਲਪੇਟਣ ਪੁਰ ਇਹ ੧੦ ਉਂਗਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਇਸ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਅੱਗੇ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਸਭ ਪੁਰਖੁ ਹੀ ਹੈ. ਸਾਰੀ ਉਤਪੱਤੀ ਇਸ ਦਾ ¼ ਭਾਗ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ¾ ਭਾਗ ਉਹ ਚੀਜਾਂ ਹਨ, ਜੋਹੜੀਆਂ ਕਿ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮਰ ਹਨ. ਜਦ ਇਹ ਪੁਰਖ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਏਸ ਦਾ ¼ ਭਾਗ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਪਰ ਲੰਘ ਗਿਆ. ਜਦ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ "ਪੁਰੁਸ਼ ਯਗ੍ਯ" ਕੀਤਾ ਤਦ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦਾ ਘੀ, ਗ੍ਰੀਖਮ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ ਦਾ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਸ ਯਗ੍ਯ ਵਿੱਚੋਂ ਵੇਦ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਉਪਜੇ. ਜਦ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਪੁਰੁਸ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਭੁਜਾ ਛਤ੍ਰੀ, ਪੱਟ ਵੈਸ਼੍ਯ ਅਤੇ ਪੈਰ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਬਣੇ. ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੂਰਜ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਅਗਨਿ, ਸ੍ਵਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਯੂ, ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਆਕਾਸ਼, ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈਆਂ. "ਜਹ ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਖਪਤਿ ਹੋਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੧੦ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਮ ਮਧਯਮ ਅਤੇ ਅਨਜਪੁਰਖ. Person. ਜੈਸੇ—"ਮੈ ਤੈਨੂ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕਦੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾ ਕਰੀਂ." ਇਸ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖੁ, first person ਹੈ, ਤੂੰ ਮੱਧਮ ਪੁਰਖ second person ਹੈ, ਉਸ ਅਨਜਪੁਰਖ third person ਹੈ.

ਪੁਰਖੋਤਮ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸੋਤਮ. "ਪੁਰਖੋਤਮ ਅਪਾਰ ਪਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪੁਰਗਗਨ. ਦੇਖੋ, ਗਗਨਪੁਰਿ.

ਪੁਰਚੁਸਤ. پرچست ਵਿ-ਸਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਪੂਰਣ. "ਪੁਰਚੁਸਤ ਜਾਂ ਜਿਗਰ ਰਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਮਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਚੁਸਤ.

ਪੁਰਜਨ. ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕ. ਨਾਗਰ.

ਪੁਰਜਾ. ਫ਼ਾ پرزه ਪੁਰਜ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ-ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. "ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪੁਰਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਜੋ ਅੱਗੇ ਅਟਨ ਕਰੇ. ਧਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ. "ਹੀਰੇ ਜਟਿਤ ਪੁਰਟ ਕੇ ਪਾਵੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੁਰਤਗਾਲ. پرتگال Portugal. ਯੂਰਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਅਟਲਾਂਟਿਕ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਹੱਦ ਸਪੇਨ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੩੪੨੫੪ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨ-ਸੰਖਜਾ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਧ ਹੈ.

ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਸਨੀਕ (ਪੁਰਤਗਾਲੀ Portuguese) ਹੀ ਸਾਰੇ ਫਰੰਗੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁੱਜੇ ਸਨ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਮੀਨ ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ Vascoda Gama ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਹਾਜ (San Gabriel) ੨੦ ਮਈ ਸਨ ੧੪੯੮ ਨੂੰ ਮਾਲਾਬਾਰ ਦੇ ਕਾਲੀਕਟ ਬੰਦਰ ਤੇ ਪੁੱਜਾ ਸੀ. ਸਨ ੧੫੧੦ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ ਗੋਆ ਮੱਲਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਿਆ.

ਪੁਰਤਗਾਲੀ. ਵਿ-ਪੁਰਤਗਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੁਰਤਗਾਲ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਤਗਾਲ.

ਪੁਰਧਨੀ. ਕਤ੍ਰਿਯ ਜਾਤਿ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

ਪੁਰਬ. ਸੰ. ਪੂਵੰ. ਵਿ-ਪਹਿਲਾਂ। ੨ ਸੰ. ਪਵੰ. ਸੰਗਜਾ-ਉਤਸਵ. ਤਜੋਹਾਰ. "ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਤੀਰਥੀਂ ਤੀਰਥ ਪੁਰਬ ਸਭੈ ਫਿਰ ਦੇਖੇ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਬੁ.

ਪੁਰਬਾਇਆ. ਪਵੰ-ਆਇਆ. "ਨਾਮ ਲੇਤ ਸਗਲੇ ਪੁਰਬਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਸਾਰੇ ਪਵੰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਗਈ. ਸਭ ਤੀਰਥਪਵੰਾਂ ਦੇ ਫਲ ਪਾਲਏ.

ਪੁਰਬਾਣਿਆ. ਵਿ-ਪਵੰ ਸੰਬੰਧੀ. ਪਵੰ ਦਾ. "ਨਾਵਣ ਪੁਰਬਾਣਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪੁਰਬਿ. ਪੂਵੰ ਕਾਲ ਮੇਂ. ਪਹਿਲਾਂ. "ਜੇਹਾ ਪੁਰਬਿ ਕਿਨੈ ਬੋਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਪੁਰਬੀ. ਸੰਗਜਾ-ਪਵੰ ਕਾਲ. ਪਵੰ ਦਾ ਸਮਾਂ. "ਪੁਰਬੀ ਨਾਵੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਪੁਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਬ। ੨ ਮਰਾ-ਪੂਰਣਤਾ। ੩ ਗੁਣ. ਸਿਫਤ. "ਏਕ ਪੁਰਬੁ ਮੈ ਤੇਰਾ ਦੇਖਿਆ, ਤੂ ਸਭਨਾ ਮਾਹਿ ਰਵੰਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਪੁਰਯਸ੍ਵਕ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਿਸਟਕਾ.

ਪੁਰਵਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਇਨ। ੨ ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ. "ਪੁਰਵਨ ਕੋ ਮਨਭਾਵਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਭਰਨਾ. ਅੱਟਣਾ.

ਪੁਰਵਾ. ਸੰਗਜਾ-ਪੂਵੰ ਦੀ ਵਾਯੁ. ਪੁਰੇ ਦੀ ਹਵਾ। ੨ ਪੁਰ. ਪਿੰਡ. "ਬਾਂਧੇ ਦੁਇ ਪੁਰਵਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪੁਰਵਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਪੂਣੰ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਭਰਵਾਉਣਾ. ਅਟਾਉਣਾ.

ਪੁਰਵਾਈ. ਸੰਗਜਾ-ਪੂਵੰ ਦੀ ਪਵਨ. ਪੁਰੇ ਦੀ ਹਵਾ। ੨ ਭਰਵਾਈ. ਪੂਰਣ ਕਰਾਈ। ੩ ਭਰਵਾਈ (ਅਟਵਾਈ) ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਪੁਰਵਾਸੀ. ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ. ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿੰਦੇ.

ਪੁਰਵਿਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਇਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਇਨਿ. "ਜੈਸੇ ਪੁਰਵਿਨ ਪਾਤ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਪੁਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਬੀ। ੨ ਪੂਰਣ ਹੋਈ. "ਮਨੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤ ਪੁਰਵੀ ਚਾਹਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੁਰਾ. ਸੰਗਜਾ-ਪੂਵੰ ਦੀ ਵਾਯੁ। ੨ ਪੂਵੰ ਦਿਸ਼ਾ। ੩ ਪੁਰ. ਨਗਰ। ੪ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਪਹਿਲਾਂ. ਪ੍ਰਥਮ. "ਖਾਨ ਪੁਰਾ ਹਰਿਨਾਮ ਉਚਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ੫ ਵਿ-ਪੁਰਾਣਾ. ਪਹਿਲਾ.

ਪੁਰਾਇਨਿ. ਸੰਗਜਾ-ਪੁਰਇਨ. ਚੋਪੱਤੀ. ਜਲ ਉੱਪਰ ਫੈਲਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸਬਜ਼ੀ. "ਜਲ ਪੁਰਾਇਨਿ ਰਸ ਕਮਲ ਪਰੀਖ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਜਲ ਉੱਪਰ ਚੋਪੱਤੀ ਅਤੇ ਰਸ (ਜਲ) ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਤੁੱਲ ਨਿਰਲੇਪ.

ਪੁਰਾਈ. ਪੂਣੰ ਕੀਤੀ. "ਮਨ ਕੀ ਆਸ ਪੁਰਾਈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਭਰਵਾਈ. ਪੂਣੰ ਕਰਵਾਈ.

ਪੁਰਾਣ. ਸੰ. ਵਿ-ਪੁਰਾਣਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਰੁਦ੍ਰ. ਸ਼ਿਵ.। ੩ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ. "ਪੋਥੀ ਪੁਰਾਣ ਕਮਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਰਿਖੀ ਵਜਾਸ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਰਚੇਹੋਏ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਠਾਰਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਲੱਖ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਲੱਛਣ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ—

"ਸਰਗੰਸ ਪ੍ਰਤਿਸਰਗੰਸ ਵੰਸ਼ੀ ਸਨਵੰਤਰਾਣਿਚ।
ਵੰਸ਼ਾਨੁਚਰਿਤੰ ਚੈਵ, ਪੁਰਾਣੰ ਪਸ਼ਾ ਲਕ੍ਰਸ਼ਣਮ॥

ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ, ਪ੍ਰਲੈ, ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ, ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਦੀ ਕਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋਣ, ਉਹ ਪੁਰਾਣ ਹੈ.

ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਠਾਰਾਂ ਹੈ, ਯਥਾ—ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ, ਪਦਮ, ਬ੍ਰਹਮ, ਸ਼ਿਵ, ਭਾਗਵਤ, ਨਾਰਦ, ਮਾਰਕੰਡੇਯ, ਅਗਨਿ, ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ, ਲਿੰਗ, ਵਾਰਾਹ, ਸਕੰਦ, ਵਾਮਨ, ਕੂਰਮ, ਮਤਸਜ, ਗਰੁੜ, ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਅਤੇ ਭਵਿਸ਼ਜ ਪੁਰਾਣ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ, ਅਠਾਰਾਂ ਉਪਪੁਰਾਣ ਭੀ ਹਨ—ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਪੁਰਾਣ, ਨਾਰਸਿੰਹ, ਨਾਰਦੀਯ, ਦੇਵੀ-ਭਾਗਵਤ, ਦੁਰਵਾਸਾ, ਕਪਿਲ, ਮਾਨਵ, ਔਸ਼ਨਸ, ਵਰੁਣ, ਕਾਲਿਕਾ, ਸ਼ਾਂਬ, ਨੰਦਾ, ਸੌਰ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ, ਆਦਿਤਜ, ਮਾਹੇਸ਼੍ਵਰ, ਭਾਗੰਵ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਿਸ੍ਵ।* ੫ ਅਠਾਰਾਂ ਸੰਖਜਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣ ਨਾਉਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ੧੮ ਹਨ.

ਪੁਰਾਣਪੁਰਖ. ਸੰ. ਪੁਰਾਣਪੁਰੁਸ਼. ਸੰਗਜਾ-ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਸਰਵਵਜਾਪੀ ਅਨਾਦਿ ਵਾਹਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਪਊਰਾਤਨ.

ਪੁਰਾਣਾ. ਵਿ-ਪ੍ਰਾਚੀਨ. ਪੂਰਵਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਬੋਂਦਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਸਚੁ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਥੀਐ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩)

ਪੁਰਾਣੀ. ਪੁਰਾਣਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ. "ਜਸੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੀ ਗਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਪੁਰਾਣੋਂ ਮੇਂ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ. "ਮਾਸੁ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਸੁ ਕਤੇਬੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪੁਰਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਪੁਰਾਤਨ. ਸੰ. ਵਿ-ਪਾਚੀਨ. ਪੁਰਾਣਾ. "ਜੋ ਜੋ ਤਰਿਓ ਪੁਰਾਤਨ ਨਵਤਨ, ਭਗਤਿਭਾਇ ਹਰਿ ਦੇਵਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਪੁਰਾਧਿਪ. ਸੰਗਜਾ-ਪੁਰ-ਅਧਿਪ. ਨਗਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਪੁਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ ੧. "ਤਿਨ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗ ਪੁਰਾਨ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ ੩ ਅਤੇ ਸਹਸਾਕਿਰਤਾ.

* ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉਪਪੁਰਾਣ।

ਪੁਰਾਨਪੁਰਖ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣਪੁਰਖ. "ਪੁਰਖਪੁਰਾਨ ਸੇ ਪੁਰਾਨਨ ਮੇ ਗਾਈਅਤ." (ਹੰਸਰਾਮ)

ਪੁਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣਾ.

ਪੁਰਾਬ. ਪੁਰ-ਆਬ. "ਪੁਰਾਬ ਖਾਮ ਕੂਜੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਦੇਹਰੂਪ ਕੱਚਾ ਮਟਕਾ, ਪ੍ਰਾਣਰੂਪ ਆਬ (ਜਲ) ਨਾਲ ਪੁਰ (ਪੂਰਿਤ) ਹੈ.

ਪੁਰਾਰਾਤਿ
ਪੁਰਾਰਿ
ਪੁਰਾਰੀ
ਸੰਗਜਾ-ਪੁਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ. "ਜਪਹਿ ਨਾਮ ਜਿਹ ਸੰਤ ਪੁਰਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤ ੫.

ਪੁਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਪੁਰੀ. ਨਗਰੀ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੩ ਨਦੀ.

ਪੁਰਿਸ੍ਵਕਾ. ਸੰ. ਪੁਰੰਸ਼ਕ-ਪੁਯੰਸ਼੍ਵਕ. ੧ ਪੰਜ ਤੱਤ, ੨ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ੩ ਮਨ, ੪ ਬੁੱਧਿ, ੫ ਵਾਸਨਾ, ੬ ਕਰਮ, ੭ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ੮ ਅਵਿਦਯਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਪੁਯੰਸ਼੍ਵਕ ਹੈ. ਇਹ ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ.* "ਜੀਆਂ ਦੀ ਪੁਰਿਸ੍ਵਕਾ ਵਸਦੀ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਪੁਰਿੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੰਦਰ.

ਪੁਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਜੋ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਵਿੱਚ ਵਧੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਗਰੀ. ਸ਼ਹਰ. "ਕਰੋ ਬਸਾਵਨ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਭਾਵ-ਸ੍ਵਰਗ ਲੋਕ. ਦੇਵਪੁਰੀ. "ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀ ਜੈਕਾਰ ਧੁਨਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ਪਾਤਾਲ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜੈਕਾਰ ਧੁਨਿ। ੩ ਦਸ਼ ਭੇਦ ਸੰਨਜਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਮਾਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਅੰਤ ਪੁਰੀ ਸ਼ਬਦ ਲਗਦਾ ਹੈ. "ਪੁਰ ਜਾਸ ਸਿੱਖ ਕੀਨੇ ਅਪਾਰ। ਪੁਰੀ ਨਾਮ ਤੋਨ ਜਾਨੋ ਵਿਚਾਰ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨਜਾਸੀ। ੪ ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮਪੁਰੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਉੜੀਸੇ ਵਿੱਚ ਪੁਰੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਗੰਨਾਥ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪੁੜੀ. ਪੁਟਿਕਾ. "ਪੁਰੀ ਏਕ ਦੀਨੀ ਤਿਨ ਪਾਨੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੬ ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੀੜੀ. ਗਿਲੌਰੀ. "ਪਾਨ ਖਾਇਕਰ ਪੁਰੀ ਬਨਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੬) ੭ ਪੂਰਣ ਹੋਈ. "ਨਾਹਿ ਪੁਰੀ ਮਨ-ਭਾਵਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਪੂਰਿਤ ਹੋਈ. ਭਰੀਹੋਈ. "ਗੁਰੁਕੀਰਤਿ ਸੇ ਹੈ ਪੁਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਜੋ ਛੀ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ ਸ਼ਬਦ. "ਪੰਮੂ ਪੁਰੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪਿਆਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੧੦ ਅੰਤੜੀ. ਆਂਦ। ੧੧ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੧੨ ਨਦੀ.

ਪੁਰੀਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਚੂਹੜ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚੂਹੜ। ੨ ਪੁਰੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਪੁਰੀਆਂ. "ਪੁਰੀਆ ਖੰਡਾ ਸਿਰਿ ਕਰੇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੩ ਪੁੜੀਆ. ਪੁੜੀ. ਪੁਟਿਕਾ. "ਧੂਰਿ ਸਕੇਲਕੇ ਪੁਰੀਆ ਬਾਂਧੀ ਦੇਹ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਨਲਕੀ. "ਛੂਟੇ ਕੂੰਡੇ ਭੀਗੈ ਪੁਰੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜ ਨਵ। ੫ ਵਿ-ਪੂਰੀ. ਮੁਕੰਮਲ. "ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਤਨਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜ ਨਵ। ੬ ਸੰ. ਪੂਰ੍ਯ-ਪੂਯੰ. ਭਰਣ ਯੋਗਜ. ਭਰਨੇ ਲਾਇਕ. "ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ." (ਜਪੁ) ਮੇਦਾ ਆਦਿਕ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਜੋ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਹਨ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਨ ਦਾ ਭਾਰ(ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ) ਬੰਨ੍ਹਲਈਏ. ਭਾਵ-ਰੋਕ ਲਈਏ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖਿਆ.

ਪੁਰੀਈ. ਪੁਰੀਓਂ ਮੇ. ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚ. "ਪੁਰੀਈ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪੁਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ.

ਪੁਰੀਸਰ. ਸੰਗਜਾ-ਪੁਰ-ਈਸ਼੍ਵਰ. ਨਗਰਪਤਿ। ੨ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ.

ਪੁਰੀਖ. ਸੰ. ਪੁਰੀਸ਼. ਸੰਗਜਾ-ਵਿਸ੍ਵਾ. ਮਲ. ਗੰਦਗੀ. "ਮੂਤ੍ਰ ਪੁਰੀਖ ਦਾਸ ਲੇ ਊਚੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜਲ. ਪਾਣੀ.

ਪੁਰੀਤਤ
ਪੁਰੀਤਤੀ
ਸੰ. ਪੁਰੀਤਤ੍. ਸੰਗਜਾ-ਜੋ ਪੁਰੀ (ਦੇਹ) ਨੂੰ ਤਣੇ (ਫੈਲਾਵੇ) ਅੰਤੜੀ. ਆਂਦ। ੨ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਨਾੜੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਖੁ-

* ਦੇਖੋ, ਸਨੰਦਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ—
ਮੁਰੇਂਦ੍ਰਿਯ ਮਨੋ ਬੁਦ੍ਧਿ ਵਾਸਨਾ ਕਰਮ ਕਾਰਯਾ।
ਅਵਿਧਾ ਚਾਇਕਰ ਪ੍ਰੋਕਤ੍ਰ ਪੁਰੀਸ਼ਾਸ਼ਿ ਸਤਮੈਂ ॥

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਤੀ ਸਮੇਂ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੩ ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਝਿੱਲੀ (pericardium).

ਪੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰ ੧੧. "ਚਾਲੀਸੀ ਪੁਰੁ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰ ੧੦. "ਤੂ ਪੁਰੁ ਸਾਗਰ ਮਾਣਕ ਹੀਰ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਦੇਵ-ਲੋਕ। ੪ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੫ ਫੁੱਲ ਦਾ ਪਰਾਗ। ੬ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸ਼ਰਮਿਸ਼੍ਠਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਯਯਾਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੁਰੁ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੌਰਵ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ। ੭ ਜੇਹਲਮ ਅਤੇ ਚਨਾਬ ਦੇ ਮੱਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸਨ B.C. ੩੨੬ ਵਿੱਚ ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਲ ਜੇਹਲਮ ਪਾਸ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ Porus ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪੁਰੁਸ / **ਪੁਰੁਖ** } ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖੁ.

ਪੁਰੁਖਜਾਤਿ. ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਮਿਨੀ ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ ਸ਼ੰਖਿਨੀ ਅਤੇ ਹਸ੍ਤਿਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਵਾਂਙ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ—ਸ਼ਸ਼ਕ, ਮ੍ਰਿਗ, ਵ੍ਰਿਸ (ਵ੍ਰਿਸਭ) ਅਤੇ ਵਾਜੀ (ਤੁਰੰਗ).

(ੳ) ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਸੁਡੌਲ, ਨੇਤ੍ਰ ਮ੍ਰਿਗ ਜੇਹੇ, ਚੇਹਰਾ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਰੰਗ ਗੋਰਾ, ਚੌੜਾ ਮੱਥਾ, ਦੰਦ ਉੱਜਲ ਅਤੇ ਵਿਰਲੇ, ਕੇਸ਼ ਕੋਮਲ, ਨੱਕ ਤਿੱਖਾ ਅਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਹਨ; ਜੋ ਚਤੁਰ, ਉੱਦਮੀ, ਧਰਮੀ, ਉਪਕਾਰੀ, ਭੋਗ ਦੀ ਘੱਟ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸਤਜਵਕਤਾ ਹੈ, ਉਹ "ਸ਼ਸ਼ਕ" ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਪਦਮਿਨੀ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.

(ਅ) ਸੁੰਦਰ, ਚਪਲ, ਮਿਹਨਤੀ, ਤੁਰਨ ਵਿੱਚ ਚਾਲਾਕ, ਹਾਸਜਰਸ ਨਾਚ ਗਾਯਨ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵੇ (ਆਡੰਬਰ) ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਜਾਦਾ ਖਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬਹੁਤ ਮਿਤ੍ਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, "ਮ੍ਰਿਗ" ਪੁਰਖ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਯੋਗਜ ਹੈ.

(ੲ) ਸਿਰ ਵਡਾ, ਨੇਤ੍ਰ ਔਸਤ ਦਰਜੇ ਦੇ, ਮੱਥਾ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਾਲ ਮੋਟੇ ਅਤੇ ਰੁੱਖੇ, ਬਲਵਾਨ, ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਨਾ ਥੱਕਣ ਵਾਲਾ, ਨੱਕ ਚੌੜਾ, ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਰੋਮ, ਦੰਦ ਸੰਘਣੇ, ਭੋਗ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ "ਵ੍ਰਿਖਭ" ਪੁਰਖ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਖਿਨੀ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ.

(ਸ) ਵਾਜੀ (ਅਸ਼੍ਵ ਅਥਵਾ ਤੁਰੰਗ) ਪੁਰਖ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਘਮੰਡੀ, ਲੜਾਕਾ, ਫਰੇਬੀ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਸੁਡੌਲ ਨਹੀਂ, ਅੰਗ ਮੋਟੇ ਰੋਮਾਂ ਨਾਲ ਢਕੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਕਾਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਧਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਵਚਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਠੀਆ, ਮਲੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਦਯਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ "ਹਸਤਿਨੀ" ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਠੀਕ ਹੈ.

ਪੁਰੁਖਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖੱਤ.

ਪੁਰੁਖਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਨਰਮੇਧ.

ਪੁਰੂਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੂਰਉ.

ਪੁਰੇਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਜਾ. "ਤੇਊ ਕਾਲ ਕੀਨੇ ਪੁਰੇਜੇ ਪੁਰੇਜੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕੀਤੇ.

ਪੁਰੈਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਇਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਇਨਿ. "ਜੈਸੇ ਪੁਰੈਨ-ਪਾਤ ਰਹੈ ਜਲਸਮੀਪ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪੁਰੋਹਿਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਯਗਜਾਦਿ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਗੂ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਪੁਰਖ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸੰਸ-ਕਾਰ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਚਾਣਿਕਜ ਨੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ ਹੈ—

"वेद वेदाङ्ग तत्त्वज्ञो जप होम परायणः
आशीर्वाद वचो युक्त एव राजपुरोहितः"

ਪੁਰੋਗ / **ਪੁਰੋਗਮ** / **ਪੁਰੋਗਾਮੀ** } ਸੰ. ਪੁਰੋਗਾਮਿਨ. ਵਿ—ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਚੋਬਦਾਰ, ਚਪਰਾਸੀ। ੩ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮੁਖੀਆ, ਪੇਸ਼ਵਾ, ਆਗੂ। ੪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਅੜਦਲੀ ਗਣ.

ਪੁਰੋਡਾਸ਼. ਸੰ. ਉਹ ਬਲਿ ਅਥਵਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ੨ ਮਾਸ ਅੰਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਹਵਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।* ੩ ਆਦਮੀ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਈ ਜੋਂ ਦੇ ਆਟੇ ਦੀ ਟਿੱਕੀ, ਜੋ ਯਗਜ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਵਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ੪ ਸੋਮਰਸ.

ਪੁਰੋਧਾ. ਸੰ. ਪੁਰੋਧਸ. ਸੰਗਜਾ—ਪੁਰੋਹਿਤ। ੨ ਪੁਰੋ-ਹਿਤਾਈ.

ਪੁਰੰਜਨ. ਸੰ. ਪੁਰਞ੍ਜਨ. ਸੰਗਜਾ—ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰ (ਦੇਹ) ਰਚਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਾਤਮਾ. ਜੀਵ. "ਪਿਰਮਪਿਆਲੇ ਸਾਦ ਪਰਮ ਪੁਰੰਜਨੋ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੪, ਅਧਜਾਯ ੨੫ ਤੋਂ ੨੯। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਜਨ। ੩ ਡਿੰਗ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. ਸੰ. ਪਰੰਜਨ.

ਪੁਰੰਜਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੁਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਦੈਤਾਂ ਦੀ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਵਿਕੁਕੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦੈਤਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰਕੇ ਦੇਵਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ, ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੁਰੰਜਯ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਕੇ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂਗਾ.

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਪੁਰੰਜਯ ਜੰਗ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਬੈਲ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਤੇ ਅਸਵਾਰੀ ਕੀਤੀ ਅਰ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਵਡੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ. ਬੈਲ ਦੀ ਕਕੁਦ (ਢੱਟ) ਤੇ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ ਪੁਰੰਜਯ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕਕੁਤਸ਼ਥ" ਭੀ ਹੋਇਆ.

ਪੁਰੰਦਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਜੋ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਪੁਰ ਤੋੜਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰ. "ਪਾਇ ਵਿਜੈ ਕੋ ਅਧਿਕ ਪੁਰੰਦਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਚੋਰ, ਜੋ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ ਭੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਪੁਰੰਦਰ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਪੌਰੰਦਰ, ਪੁਰੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਆਯਸ ਮਾਨ ਪੁਰੰਦਰ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੁਰੰਦਰਚਾਪ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ.

ਪੁਰੰਦਰੀ. ਸੰ. ਪੁਰੰਧ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਪਤਿ ਪੁਤ੍ਰ ਕਨਜਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪੂਰੀ (ਭਰੀਹੋਈ) ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਰਾਜਕੁਆਰਿ ਪੁਰੰਦਰੀਏ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਿਵੇਂ—ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਆਈ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦੀ ਪੁਰੰਧ੍ਰੀ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਵਿਧਵਾ ਅਤੇ ਸੰਤਾਨ ਰਹਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਣਵਾਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੀ ਵਰਜਿਤ ਹੈ.

ਪੁਰੰਧ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੰਦਰੀ.

ਪੁਲ. ਸੰ. ਪੁਲ੍. ਧਾ—ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ, ਵਡਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਨਦੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਹ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਬਣਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਪੁਲਸਤ / **ਪੁਲਸਤਜ** } ਸੰ. ਪੁਲਸਤ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ—ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਵਿਸ਼੍ਰਵਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਕੁਵੇਰ ਤਥਾ ਰਾਵਣ ਦਾ ਦਾਦਾ ਸੀ. "ਅਗਸਤ ਪੁਲ-ਸਤ ਬਸਿਸਟ ਤੇ ਆਦਿ, ਨ ਜਾਨਪਰੇ ਕਿਹ ਦੇਸ ਸਿਧਾਏ." (ਦੱਤਾਵ)

ਪੁਲਸਰਾਤ / **ਪੁਲਸਿਰਾਤ** } ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ ਅਤੇ ਪੁਰਸਲਾਤ.

ਪੁਲਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮਾਨਸ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ-ਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ.

ਪੁਲਕ / **ਪੁਲਕਾਵਲਿ** } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਰੋਮਾਂਚ. ਪ੍ਰੇਮ ਆਨੰਦ ਆਦਿ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਖੜੇ ਹੋਣਾ. "ਪੁਲਕਜੋ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ ਮਨੂਆ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਲਕਾਵਲਿ ਹੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੁਲਕਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਰੋਮਾਂਚਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋਗਏ ਹਨ.

ਪੁਲਤ. ਸੰ. ਪ੍ਲੁਤ. ਸੰਗਜਾ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਚਾਲ. ਪੋਈਆ। ੨ ਸੂਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤਿੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਗੁਰੁ (ਦੀਰਘ) ਤੋਂ ਲੰਮਾ ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਤਰਾਬੋਰ. "ਸ੍ਰੌਣਤ ਪੁਲਤ ਤਬੈ ਉਠ ਧਾਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਲਿਬੜੀ ਹੋਈ.

ਪੁਲਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਿਨ.

ਪੁਲਾਉ. ਸੰ. ਪੁਲਾਕ. ਫ਼ਾ ਪੁਲਾ ਸੰਗਜਾ—ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੂੰਨੇ ਅਤੇ ਪਕਾਏ ਮਿੱਠੇ ਜਾਂ ਸਲੂਣੇ ਚਾਉਲਾਂ ਦਾ ਭੋਜਨ। ੨ ਘੀਭੂੰਨੇ ਮਾਸ ਵਿੱਚ ਰਿੱਧੇ ਚਾਉਲ.

ਪੁਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਲਾਉ.

ਪੁਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਫੌਲਾਦ.

ਪੁਲਾਵ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਾਉ.

ਪੁਲਾੜ. ਸੰਗਜਾ—ਪੋਲ. ਥੋਥ. ਸ਼ੂਨਜ. space. Vacuum.

ਪੁਲਿੰਗ / **ਪੁੰਲਿੰਗ** } ਸੰ. ਪੁੰਲਿਙ. ਪੁਰੁਸ (ਪੁਰਖ) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਲਿੰਗ). ੨ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰਖ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ. Masculine gender.

ਪੁਲਿੰਦਾ. ਸੰਗਜਾ—ਕਪੜੇ ਕਾਗਜ ਆਦਿ ਦਾ ਲਪੇਟਿਆਹੋਇਆ ਗੱਠਾ. ਸੰ. ਪੂਲ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਗਮ ਤਪਤੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਜਿਲੇ ਸਾਗਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ.

ਪੁਲਿਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਨਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਰੇਤੇ ਦੀ ਬਣੀਹੋਈ ਵੱਟ। ੩ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਥਾਂ, ਜੋ ਜਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਉੱਚਾ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. "ਸੁੰਦਰ ਪੁਲਿਨ ਸਥਾਨ ਜਿਸੀ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੁਲੋਮਨ. ਸੰ. ਪੁਲੋਮਨ. ਸੰਗਜਾ—ਇਹ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸ਼ਚੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. "ਸਕੁਨਿ ਪਲੋਮਨ ਅਤਿ ਬਲ ਜਾਂਕਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪੁਲੋਮਾ. ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ ਦੈਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਭ੍ਰਿਗੁ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਚਜਵਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਲੋਮਨ.

ਪੁਲੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਿੰਦਾ.

ਪੁੱਲੇ. ਪ੍ਲੁਤ ਕਰੇ. ਟਪਾਏ. ਪੇਲੇ. "ਕਿ ਪਾਵੰਗ ਪੁੱਲੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਪਵੰਗ (ਘੋੜੇ) ਕੁਦਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਤ.

ਪੁੜ. ਸੰਗਜਾ—ਪੁਟ. ਪੜਦਾ। ੨ ਤਹਿ. ਸਿਤਾ (ਸਿਤਹ). ੩ ਚੱਕੀ ਦਾ ਹੇਠ ਉੱਪਰਲਾ ਪੱਥਰ. "ਦੁਇ ਪੁੜ ਚਕੀ ਜੋੜਿਕੈ ਪੀਸਣ ਆਇ ਬਹਿਠ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਹੇਠਲੇ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲੇ ਲੋਕ. ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਆਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁੜਿ.

ਪੁੜਪੁੜੀ. ਸੰਗਜਾ—ਕੰਨ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ. ਕਨਪਟੀ.

ਪੁੜਾ. ਸੰਗਜਾ—ਪੁਟ. ਆਵਰਣ. ਪੜਦਾ. ਕਾਗਜ ਪੱਤਾ ਆਦਿ ਲਪੇਟਕੇ ਸੰਪੁਟ ਆਕਾਰ ਕੀਤਾਹੋਇਆ। ੨ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਤਬਲੇ ਦਾ ਚਰਮਪੁਟ। ੩ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪੁਰ ਆਰ ਦੀ ਚੋਭ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਗੋਲ ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਪੁੜਿ. ਪੁੜ ਅਥਵਾ ਪੁੜਾਂ ਨੂੰ. "ਦੁਇ ਪੁੜਿ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜਿਅਨ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪੁੜ ੪.

ਪੁੜੀ. ਸੰਗਜਾ—ਪੁਟਿਕਾ. ਛੋਟਾ ਪੁੜਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁੜਾ ੧.

ਪੁੜੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁੜ.

ਪੂ / **ਪੂੰ** } ਦੇਖੋ, ਪੂਯ। ੨ ਸੰ. ਪੂ. ਧਾ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਸਾਫ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਾਉਣਾ.

ਪੂਅਰ / **ਪੂੰਅਰ** } ਸੰ. ਪੇਰੁ. ਸੰਗਜਾ—ਅਗਨਿ. "ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਨ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ, ਬਾਹਰਿ ਪੂਅਰ ਤਾਪੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) "ਪੂੰਅਰ ਤਾਪ ਗੇਰੀ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪੱਵਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਰ. "ਪੂਅਰ ਗਉੜ ਪਵਾਰ ਲੱਖ." (ਭਾਗੁ)

ਪੂਆਰੇ. ਫ਼ੱਵਾਰੇ. ਜਲਯੰਤ. "ਬਾਰ ਸਿਬਾਲ ਤੇ ਸੇਖ ਪੂਆਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਸਿਵਾਲ ਜੇਹੇ ਅਤੇ ਸ਼ਿੰਖਾ ਫ਼ੱਵਾਰੇ ਤੁੱਲ.

ਪੂਸ. ਸੰ. ਪੌਸ. ਸੰਗਜਾ—ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੨ ਸੰ.

* बभ्रुर्हि पुरोडाशा भक्ष्याणां मृग पक्षिणाम्.
(ਮਨੁ, ਅ: ੫, ਸ਼: ੨੩)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੂਸ਼. ਸ਼ਹਤੂਤ ਦਾ ਬਿਰਛ.

ਪੂਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਕਾਰ. "ਮਤ ਤੂ ਕਰਹਿ ਪੂਕਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪੂਕਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਕਾਰਨਾ. "ਪੂਕਾਰਨ ਕਉ ਜੋ ਉਦਮੁ ਕਰਤਾ ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤਾਕਉ ਮਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪੁਕਾਰਣ ਲਈ ਉੱਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪੂਕਾਰੰਤਾ. ਪੁਕਾਰ ਕਰੰਤਾ. "ਪੂਕਾਰੰਤਾ ਆਜਾਣੰਤਾ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ.

ਪੂਖ. ਦੇਖੋ, ਪੁਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਖ.

ਪੂਖਨ. ਸੰ. ਪੂਸ਼ਨ (पूषन्). ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰੇ, ਸੂਰਜ. "ਪੂਖਨ ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਭਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਵਿ–ਪੋਸ਼ਣ (ਪਾਲਣ) ਵਾਲਾ. "ਭ੍ਰਿਤਪੂਖਨ ਹੈ." (ਕਲਕੀ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਪੂਖਾ. ਸੰ. ਪੂਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਸੱਜੇ ਕੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਨਾੜੀ.

ਪੂਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਪਾਰੀ ਦਾ ਬਿਰਛ Areca Catechu (Betel-nut tree). ੨ ਸੁਪਾਰੀ. ਪੂਗਫਲ. ਛਾਲੀ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰੀਏ ਉਹ ਪੂਗ ਹੈ. "ਗਨ ਪੂਗ ਨਾਲਿਯਰ ਸੋ ਚੜ੍ਹਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸ਼ਹਤੂਤ ਦਾ ਫਲ। ੪ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. ਢੇਰ। ੫ ਪੰਚਾਇਤੀ ਸਭਾ.

ਪੂੰਗ. ਮੁਲ. ਸੰਗਜਾ–ਟਿੱਡ (ਆਹਣ) ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਮੱਛੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੂਗ.

ਪੂਗਫਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਗ ਬਿਰਛ ਦਾ ਫਲ. ਸੁਪਾਰੀ. Areca nut.(betel-nut).

ਪੂੰਗਰਾ / **ਪੂੰਗੜਾ** } ਪਯ ਗ੍ਰਾਹਕ. ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਪੁੰਗਾਤ੍ਰਜ. ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. "ਕਬੀਰ ਪੂੰਗਰਾ ਰਾਮ ਅਲਹ ਕਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) "ਨ ਹਉ ਤੇਰਾ ਪੂੰਗੜਾ ਨ ਤੂ ਮੇਰੀ ਮਾਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪੁੰਗਵ.

ਪੂਗੀ / **ਪੂਗੀਫਲ** } ਦੇਖੋ, ਪੂਗ ਅਤੇ ਪੂਗਫਲ.

ਪੂਛ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਸ਼ਨ.ਸਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪੁਛਣਾ. "ਨਾਨਕ ਬਖਸੇ ਪੂਛ ਨ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਸਾਚੀ ਦਰਗਹਿ ਪੂਛ ਨ ਹੋਇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪੁੱਛ. ਦੁੰਮ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਛ.

ਪੂੰਛ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਛ। ੨ ਡਿੰਗ.ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ. ਸਮਰਥ.

ਪੂਛਟ / **ਪੂੰਛਟ** } ਸੰਗਜਾ–ਪੁੱਛ. ਦੁੰਮ. ਪੂਛ. "ਤੇਰੀ ਪੂੰਛਟ ਊਪਰਿ ਬਮਕ ਬਾਲ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਪੂਛਣਾ / **ਪੂਛਨਾ** } ਦੇਖੋ, ਪੁਛਣਾ. "ਪੂਛਉ ਬੇਦਪੜੰਤਿਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) "ਪੂਛਹੁ ਜਾਇ ਸਿਆਣਿਆਂ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਪੂਛਲ. ਵਿ–ਪੁੱਛਲ. ਦੁੰਮ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਡੀ ਦੁੰਮ ਵਾਲਾ.

ਪੂਛਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੁੱਛਕੇ. ਪੂਛਕਰ. "ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿਦੇਖਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪੂਜ. ਸੰ. पूज्. ਧਾ–ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ, ਆਦਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਾ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪੂਜ ਨ ਹੋਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ–ਪੂਜਜ. ਪੂਜਣ ਯੋਗਜ. "ਜਿਨ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਜਿਆ ਤਿਨ ਹਰਿ ਪੂਜ ਕਰਾਵਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਸਰਬ ਪੂਜ ਚਰਨ ਗੁਰੁ ਸੇਉ." (ਗੋਂਡ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਸਾਧੂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੈਨੀ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਪੂਜਜ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪੁਜਣਾ. "ਪੂਜ ਅਰਧ ਦਿਸਾਨ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੬ ਫ਼ਾ ਪੂਜ਼. ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਬੁਥਨੀ. ਵਧੀ ਹੋਈ ਬੁਥੀ.

ਪੂਜਸਿ. ਪੂਜਦਾ ਹੈ. ਪੂਜਨ ਕਰਦਾ. "ਸਿਲ ਪੂਜਸਿ ਬਗੁਲਸਮਾਧੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਪੁਜਦਾ. ਪਹੁਚਦਾ. ਤੁੱਲ ਹੁੰਦਾ. "ਪੂਜਸਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਮੋਲ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪੂਜਹਿ. ਪੂਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪੂਜਹਿਂ. ਪੂਜਦੇ ਹਨ. "ਨਿਰਜੀਉ ਪੂਜਹਿ ਮੜਾ ਸਰੇਵਹਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਪੁਜਦਾ ਹੈ. ਪਹੁੱਚਦਾ ਹੈ. ਤੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪੂਜਹੁ. ਪੂਜਨ ਕਰੋ. "ਪੂਜਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਪੈਰ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਪੂਜਕ. ਵਿ–ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੁਜਾਰੀ.

ਪੂਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੂਜ ੧ ਅਤੇ ਖੋੜ-ਸੋਪਚਾਰ। ੨ ਪੁੱਜਣਾ. ਪਹੁਚਣਾ। ੩ ਤੁੱਲ ਹੋਣਾ. ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ। ੪ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ. "ਪੂਜਤ ਪਾਵ ਨ ਪੂਜਤ ਕਾਮਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੂਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਰਚਨ. "ਪੂਜਨ ਚਾਲੀ ਬ੍ਰਹਮਠਾਇ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ)

ਪੂਜਨੀਕ / **ਪੂਜਨੀਯ** } ਵਿ–ਪੂਜਣ ਯੋਗਜ. ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ. ਅਚੰਨ ਯੋਗਜ.

ਪੂਜਰੀ. ਵਿ–ਪੂਜਜਤਰ. ਅਤਜੰਤ ਪੂਜਣ ਯੋਗਜ. "ਗਾਵੈਂ ਕਾਨ ਪੂਜਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੂਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਨ (ਅਚੰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਨਮਾਨ. ਸੇਵਾ. "ਅਚੁਤ ਪੂਜਾ ਜੋਗ ਗੋਪਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਜੰਗ–ਤਾੜਨਾ. ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ. "ਏਕ ਗਦਾ ਉਨ ਕਰ ਮੇ ਧਰੀ। ਸਭ ਭੂਪਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੂਜਾਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਨ–ਆਚਾਰ. ਪੂਜਨਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੁਆਪਰਿ ਪੂਜਾਚਾਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪੂਜਾਰਾ. ਵਿ–ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੂਜਾਹੰ (पूजार्ह). ਪੂਜਾ ਯੋਗਜ.

ਪੂਜਾਰਿਆ. ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਚਰਨ ਪੂਜਾਰਿਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਪੂਜਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਨ ਵਾਲਾ. ਪੁਜਾਰੀ. "ਕੋਟਿ ਪੂਜਾਰੀ ਕਰਤੇ ਪੂਜਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫)

੨ ਵਿ–ਪੂਜਕ. "ਏਕ ਨਾਮ ਕੋ ਥੀਓ ਪੂਜਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਪੂਜਨ–ਅਹੰ (अर्ह). ਪੂਜਣ ਯੋਗਜ. "ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕ ਸਦਾ ਪੂਜਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪੂਜਾਰੇ. ਪੂਜਨ ਕੀਤੇ. "ਈਹਾ ਊਹਾਂ ਚਰਨ ਪੂਜਾਰੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫)

ਪੂਜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੂਜਕੇ. ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ. "ਬੁਤ ਪੂਜਿ ਪੂਜਿ ਹਿੰਦੂ ਮੂਏ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਪੂਜਿਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਅਚਿੰਤ.

ਪੂਜੀ. ਪੁੱਜੀ. ਪਹੁਚੀ। ੨ ਪੂਰੀ ਹੋਈ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਪੂੰਜੀ। ੪ ਘੋੜੇ ਦੇ ਪੂਜ਼ (ਮੂੰਹ) ਦਾ ਬੰਧਨ, ਜੋ ਨੱਕ ਉੱਪਰਦੀ ਹੋਕੇ ਗਲ ਹੇਠ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੂਜ ੬.

ਪੂੰਜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨਪੁੰਜ. ਰਾਸ਼ਿ. ਮੂੜੀ. Capital. "ਸਉਦੇ ਕਉ ਧਾਵੈ ਬਿਨ ਪੂੰਜੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ. "ਪੂੰਜੀ ਮਾਰ ਪਵੈ ਨਿਤ ਮੁਗਦਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਪੂਜੈ. ਪੂਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਤੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਦਾ ਹੈ. "ਰਾਮਨਾਮ ਸਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਪੂਜੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਖ਼ਤਮ ਹੋਵੇ. ਪੁੱਜੇ. "ਜਿਸ ਕੀ ਪੂਜੈ ਅਉਧ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਪੂਰਣ ਹੋਵੈ. "ਤਾ ਕੀ ਆਸ ਨ ਪੂਜੈ ਕਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੂਜਜ. ਵਿ–ਪੂਜਣ ਯੋਗਜ. ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ.

ਪੂਜਜਪਾਦ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਪੂਜਣ ਯੋਗਜ ਹਨ.

ਪੂੰਝਣਾ / **ਪੂੰਝਨਾ** } ਸੰ. ਪ੍ਰੋਂਛਨ. प्रोञ्छन. ਸੰਗਜਾ–ਪੂੰਝਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਿੱਲੀ ਵਸਤੁ ਜਾਂ ਧੂੜ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਫੇਰਕੇ ਉਠਾਉਣਾ. ਸਾਫ ਕਰਨਾ.

ਪੂਟ. ਦੇਖੋ, ਪੱਟਣਾ. "ਪੂਟਲਯੋ ਨਗ ਕੋਪ ਹਥਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਪੁੱਟਕੇ ਹੱਥ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ.

ਪੂਠਾ / **ਪੂਠੋ** } ਉਲਟਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁੱਠਾ ੧.

ਪੂਣ. ਦੇਖੋ, ਪੂਣੀ ੨.

ਪੂਣੀ. ਸੰ. पञ्जि–ਪੰਜਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਤਣ ਵਾਸਤੇ ਰੂੰ ਦੀ ਬਣਾਈਹੋਈ ਬੱਤੀ. ਤੂਲਨਾਲਿਕਾ। ੨ ਸੰ. पूण्. ਧਾ–ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਬਟੋਰਨਾ.

ਪੂਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਤ੍ਰ. "ਧੀਆ ਪੂਤ ਸੰਜੋਗੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਾਹੇ ਪੂਤ ਝਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੨ ਚੇਲਾ. ਨਾਦੀ ਪੁਤ੍ਰ. "ਗੋਰਖ ਪੂਤ ਲੁਹਾਰੀਪਾ ਬੋਲੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਤਗੁ ਨ ਤੂਟਸਿ ਪੂਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਸਾਫ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸਤਜ. ਸੱਚ। ੬ ਕੁਸ਼ਾ. ਦੱਭ। ੭ ਸ਼ੰਖ। ੮ ਪਲਾਸ਼. ਢੱਕ.

ਪੂਤਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਪੂਤ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਰੜ. ਹਰੀਤਕੀ। ੨ ਬਲਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਵਕਾਸੁਰ ਅਤੇ ਅਘਾਸੁਰ ਦੀ ਭੈਣ, ਜੋ ਕੰਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰੀ-ਹੋਈ ਦਾਈ ਬਣਕੇ ਨੰਦ ਦੇ ਘਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਗਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਮੰਮਿਆਂ ਪੁਰ ਵਿਹੁ ਲਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਕੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਵਿਓਂਤ ਗੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਲਹੂ ਚੂਸਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕੱਢਦਿੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦ ਅ: ੬. "ਆਈ ਪਾਪਣਿ ਪੂਤਨਾ ਦੁਹੀਂ ਥਣੀ ਵਿਹੁ ਲਾਇ ਵਹੇਲੀ." (ਭਾਗੁ) "ਜਾਂਕੋ ਮਨ ਪੂਤ ਨਾ ਲਖਜੋ ਗੁਰੂ ਸੁਪੂਤ ਨਾ ਜਿਸੀ ਕੋ ਪੀਰ ਪੂਤ ਨਾ ਸੰਘਾਰੀ ਸਮ ਪੂਤਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਪੂਤ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਅਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਤ ਦੀ ਪੀੜ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਤਨਾ ਵਾਂਙ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੂਦਨਾ.

ਪੂਤਨਾਸੂਦਨ / **ਪੂਤਨਾਰਿ** } ਸੰਗਜਾ–ਪੂਤਨਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਪੂਤਰਾ. ਪੁਤਲਾ. "ਮਾਟੀ ਕੇ ਹਮ ਪੂਤਰੇ." (ਸ.ਕਬੀਰ)

ਪੂਤਰੀ. ਪੁਤਲੀ. ਪੁੱਤਲਿਕਾ। ੨ ਅੱਖ ਦੀ ਧੀਰੀ. "ਸੋ ਹਰਿ ਨੈਨਹੁ ਕੀ ਪੂਤਰੀ." (ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪੂਤਲਾ / **ਪੂਤਲੀ** } ਦੇਖੋ, ਪੁਤਲਾ, ਪੁਤਲੀ.

ਪੂਤਾਤਮਾ. ਸੰ. पूतात्मन्. ਵਿ–ਪੂਤ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਮਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਪਾਕ ਹੈ.

ਪੂਤਿ. ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ. "ਪੂਤਿ ਬਾਪੁ ਖੇਲਾਇਆ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ. "ਪੂਤਿ ਪਿਤਾ ਇਕੁ ਜਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਜੀਵ ਨੇ ਗਜਾਨ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸ਼ੁੱਧੀ। ੩ ਦੁਰਗੰਧ. ਬਦਬੂ। ੪ ਮੁਸ਼ਕਬਿਲਾਈ.

ਪੂਤਿ ਪਿਤਾ ਇਕੁ ਜਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪੂਤਿ.

ਪੂਤਿ ਬਾਪੁ ਖੇਲਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ.

ਪੂਤੀ. ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ. "ਸੋਹਾਗਨਿ ਕਿਰਪਨ ਕੀ ਪੂਤੀ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਸੋਹਾਗਨਿ (ਮਾਇਆ) ਕ੍ਰਿਪਣ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ.

ਪੂਤੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤ੍ਰ.

ਪੂਦਨਾ. ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰਾ, ਕੱਦ ਸੱਤ ਅੱਠ ਇੰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ "ਤੁਹੀ–ਤੁਹੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ. "ਪੂਦਨਾ ਸਦੀਵ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ਉਚਰਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਦੀਨਾ.

ਪੂਨਉ. ਦੇਖੋ, ਪੂਨਿਉ.

ਪੂਨਾ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਦੇੜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਇਹ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੧੯ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੭੬,੬੭੨ ਹੈ.

ਪੂਨਿਉ / **ਪੂਨਿਓ** / **ਪੂਨਿਆਂ** } ਸੰ. ਪੂਣਿੰਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਨਮਾਸੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੰਦਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਪੂਨਿਉ ਪੂਰਾ ਚੰਦ ਅਕਾਸ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਰਾਕਾ.

ਪੂਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪੂਣੀ.

ਪੂਨੀਆਂ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ (ਗੋਤ੍ਰ).

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੂਨੋ
ਪੂਨਜੋ } ਦੇਖੋ, ਪੂਨਿਉ.

ਪੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂੜਾ. ਅਪੂਪ. ਮਾਲਪੂੜਾ ਪਕਵਾਨ. "ਪੂਪ ਪੂਰਿਕਾ ਬਹੁਰ ਤਿਹਾਵਲ." (ਨਾਪ੍)

ਪੂਪਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਪ (ਪੂੜ੍ਹਿਆਂ) ਪੁਰ ਆਉਣ ਵਾਲ਼ਾ. ਜਿੱਥੇ ਪੂੜਾ ਪੱਕੇ, ਉੱਥੇ ਪਹੁਚਣ ਵਾਲ਼ਾ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ। ੨ ਮੰਗਤਾ.

ਪੂੰਬਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਬਹ. ਪੰਬਾ. ਰੂਈ ਦਾ ਫੰਬਾ, ਜੋ ਤਾੜੇ ਨਾਲ ਧੁਣਕਣ ਸਮੇਂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉੜ੍ਹਦਾ ਹੈ. "ਦਾਨਵ ਮਾਨ ਗਯੋ ਉੜ ਪੂੰਬੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਪੂਯ. ਸੰ. ਧਾ–ਗੰਦਾ ਹੋਣਾ, ਸੜਨਾ, ਦੁਰਗੰਧਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੀਪ. ਪੂੰ. ਰਾਧ. ਪਸ.

ਪੂਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੌਕਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਉਤਰੇ ਯਾਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬੇੜੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਸਕਣ. "ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਪੂਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ. ਭੂਮਿ. "ਪੂਰ ਫਟੀ ਛੂਟ ਧੂਰਜਟੀ ਜਟ." (ਕਲਕੀ) ਜ਼ਮੀਨ ਪਾਟਗਈ, ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਜਟਾਂ ਖੁਲ੍ਹ-ਗਈਆਂ। ੩ ਪੂਣੀਂ. ਵਿ–ਪੂਰਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰ ਗਿਆਨੀ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) ੪ ਵਸਾਪਕ. "ਜਲਿ ਥਲਿ ਪੂਰ ਸੋਇ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੫ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਦਾ ਚਸ਼੍ਮਾ. ੬ ਜ਼ਖ਼ਮ ਦਾ ਭਰਨਾ.

ਪੂਰਉ. ਵਿ–ਪੂਰਾ. ਪੂਰਣ. "ਪੂਰਉ ਪੁਰਖ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ)

ਪੂਰਈਆ. ਪੂਰਦਾ ਹੈ. "ਰਖਿ ਰਖਿ ਚਰਣ ਹਰਿ ਤਾਲ ਪੂਰਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਪੂਣੀਂ ਕਰੈਯਾ.

ਪੂਰਕ. ਸੰ.ਵਿ–ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੂਰਣ ਕਰਤਾ. ਭਰਣ ਪੋਖਣ ਕਰਤਾ. "ਸਗਲ ਪੂਰਕ ਪ੍ਰਭੁ ਧਨੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਪਿਥਮ ਅੰਗ. ਓਅੰ ਜਪ ਨਾਲ ਸ੍ਵਾਸ ਅੰਦਰ ਲੈਜਾਣੇ. "ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਕੁੰਭ ਕਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪੂਰਕਰੰਮਾ. ਵਿ–ਪੂਰੇ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ. "ਸੋ ਪੂਰਕਰੰਮਾ ਨਾ ਛਿਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ)

ਪੂਰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਕ ੧. "ਜੈਸੀ ਭੂਖ ਤੈਸੀ ਕਾ ਪੂਰਕੁ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ)

ਪੂਰਗਿਆਨ. ਵਿ–ਪੂਰਣ ਗ੍ਯਾਨ. "ਭਾਣੈ ਪੂਰ-ਗਿਆਨਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ)

ਪੂਰਣ. ਸੰ. ਧਾ–ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਢੇਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਜਲ। ੪ ਵਿ–ਪੂਰਾ. ਮੁਕੰਮਲ। ੫ ਭਰਿਆਹੋਇਆ. ਪੂਰਿਤ. "ਪੂਰਣ ਹੋਈ ਆਸ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਪੂਰਣਕਾਮ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਣ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਪੂਰਣਦੇਇ. ਪੂਰਣਦੇਵ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੨ ਪੂਰਣਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਭਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਣੁਦੇਇ.

ਪੂਰਣਾਵਤਾਰ. ਪੂਰੀ–ਅਵਤਾਰ. ਉਹ ਅਵਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਕਲਾ ਕਰਕੇ ਪੂਰਣ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਪੂਰਣਿਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪੂਨਿਉ.

ਪੂਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਣ.

ਪੂਰਣੁ ਦੇਇ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਣ ਦੇਇ ੨. "ਆਪੈ ਭਾਂਡੇ ਸਾਜਿਅਨੁ ਆਪੈ ਪੂਰਣੁ ਦੇਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪੂਰਣੋਪਮਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ (ਉ).

ਪੂਰਤ. ਸੰ. ਧਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਲ਼ਣ. ਪਰਵਰਿਸ਼। ੨ ਖੋਦਣ ਅਤੇ ਚਿਣਨ ਦਾ ਕੰਮ। ੩ ਤਾਲ ਖੂਹ ਆਦਿ ਦੇ ਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਵਿ–ਪੂਰਿਤ. ਭਰਿਆਹੋਇਆ.

ਪੂਰਤਿ. ਸੰ. ਪੂਰ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤਿ। ੨ ਪੂਰਣਤਾ। ੩ ਭਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੂਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਣ. "ਪੂਰਨ ਆਸ ਕਰੀ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ-ਕੋਟ (ਸਿਆਲਕੋਟ) ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜੇ ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਸਾਲੂ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਯੋਗੀ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਨ ਦਾ ਖੂਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਤੇਈ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਸੁੱਟਿਆਗਿਆ ਸੀ ਅਰ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੇ ਆਕੇ ਕੱਢਿਆ ਸੀ. ਗੋਰਖਨਾਥ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਟਿੱਬਾ ਭੀ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੀਆਂ ਅਨੇਕ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪੂਰਨ ਦੇ ਖੂਹ ਤੇ ਆਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਏਥੋਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਜੋਗੀ ਹਨ. ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਦਾ ਭੋਰਾ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੋਤਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਉਹ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ.

ਪੂਰਨਆਸਨੀ. ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਕ. "ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨਆਸਨੀ, ਮੇਰੋ ਮਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰ. ਪੂਰ੍ਣ ਆਸ਼ਨ. ਪੂਣੀਂ ਆਸੀਨ. ਬਹੁਤ ਪਾਸ. ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ.

ਪੂਰਨਕਾਮ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਣਕਾਮ. "ਪੂਰਨਕਾਮ ਮਿਲੇ ਗੁਰਦੇਵ." (ਭੈਰ ਮ: ਪ)

ਪੂਰਨ ਦਾ ਖੂਹ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਨ ੨.

ਪੂਰਨਪਦ. ਪੂਰਣਪਦਵੀ. ਆਤ੍ਮਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਤੁਰੀਯ ਪਦ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਪੂਰਨਪਦ ਪਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਪੂਰਨਪੁਰਖ. ਪੂਣੀਂਪੁਰੁਸ਼. ਸਰਵਵ੍ਯਾਪਕ ਕਰਤਾਰ. "ਪੂਰਨਪੁਰਖ ਅਚੁਤ ਅਬਿਨਾਸੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੨ ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਜੰਕ. ਪੂਣੀਂ–ਪਲੰਕ. ਭਾਰਯਾ(ਵਹੁਟੀ)ਸਹਿਤ ਸੇਜਾ. "ਕਹੁੰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਜੰਕ." (ਅਕਾਲ)

ਪੂਰਨ ਭੋ. ਪੂਰਾ ਭਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੋ.

ਪੂਰਨਮਾ
ਪੂਰਨਮਾਸੀ } ਦੇਖੋ, ਪੂਨਿਉ. "ਪੂਰਨਮਾ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ਪ)

ਪੂਰਨ ਰਾਜਜੋਗ. ਪੂਣੀਂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਪੂਣੀਂ ਯੋਗ. ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥੀ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ. "ਪੂਰਾ ਤਪੁ ਪੂਰਨ ਰਾਜਜੋਗੁ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਰਾਜਜੋਗ.

ਪੂਰਨ ਵਾਕ. ਵਚਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ, ਜੋ ਵਾਕ ਕਹਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ. "ਜਨ ਕਾ ਕੀਨੋ ਪੂਰਨ ਵਾਕ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੨ ਗੁਰਵਾਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ। ੩ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵਾਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾ ਕਰਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਬਦ ਹਨ.

ਪੂਰਬ. ਵਿ–ਪੂਰਵ. ਪਹਿਲਾ. ਪ੍ਰਥਮ. "ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸੰਜੋਗੀ." (ਜੈਤ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੂਰਵ.

ਪੂਰਬਕ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਵਕ.

ਪੂਰਬਜ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਵਜ.

ਪੂਰਬਜਨਮ. ਸੰ. ਪੂਰ੍ਵਜਨ੍ਮਨ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਰਤਮਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਜਨਮ. ਪਿਛਲਾ ਜਨਮ. "ਪੂਰਬਜਨਮ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸੰਜੋਗੀ." (ਜੈਤ ਮ: ਪ)

ਪੂਰਬਣਾ. ਪੂਰਣਿਮਾ. ਪੂਰਨਮਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪੂਨਿਉ.

ਪੂਰਬਰੂਪ. ਪੂਰਵ (ਪਹਿਲਾ) ਰੂਪ. ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਕਲ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਗੁਣ ਲੈਕੇ ਤ੍ਯਾਗਣਾ ਅਰ ਪਹਿਲੇ ਜੇਹਾ ਹੀ ਰਹਿਣਾ, "ਪੂਰਬਰੂਪ" ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ.

ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਗਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਫਿਰ ਧਾਰਤ ਨਿਜ-ਰੰਗ, (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸ਼ਣ) ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਕਾਲ ਸੰਗਤਿ ਰਹੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਧਾਰਣ ਕਰਨੇ ਅਰ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਅਲਗ ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਅਸ-ਲੀਯਤ ਪੁਰ ਆਜਾਣਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ,
ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ,
ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ,
ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ, ×××
ਬੀਜੁ ਬੀਜਿ ਦੇਖਿਓ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰ,
ਫਲ ਪਾਕੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰਾ.
(ਸੂਹੀ ਮ: ਪ)

ਕਬੀਰਾ ਪੂਰਿ ਸਕੇਲਿਕੈ ਪੂਰੀਆ ਬਾਂਧੋ ਦੇਹ,
ਦਿਵਸ ਚਾਰਿ ਕੋ ਪੇਖਨਾ ਅੰਤ ਖੇਹ ਕੀ ਖੇਹ.
(ਸ. ਕਬੀਰ)

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ,
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ.
(ਜਾਪੁ)

ਫਟਕ ਮਨਿੰਦ ਹੁਤੀ ਮਤਿ ਕਾਚੀ,
ਚਿਗ ਸਤਸੰਗ ਰੈਗ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਰਾਚੀ,
ਵਿਛੁਰਜੋ ਜਬੈ ਤਬਾ ਰਹਿਗਇਉ,
ਯਥਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮੂਰਖਮਤਿ ਭਇਉ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪੂਰਬਲਾ. ਵਿ–ਪੂਰਵ ਕਾਲਿਕ. ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ. "ਪੂਰਬਲਾ ਅੰਕੁਰ ਜਾਗਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਪਰਾ ਪੂਰ੍ਬਲਾ.

ਪੂਰਬਲੇ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਬਲਾ. "ਪੂਰਬਲੇ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਨ ਮਿਟੈ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਪੂਰਬਾਣੀ
ਪੂਰਬਾਣੈ } ਦੇਖੋ, ਜੋਧੈ ਵੀਰੈ ਅਤੇ ਧੁਨੀ (ਕ)

ਪੂਰਬਾਪਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੂਵੰ–ਅਪਰ. ਪੂਰਵਾਪਰ.ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ। ੨ ਵਿ–ਅਗਲਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲਾ। ੩ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਦਾ.

ਪੂਰਬਾਰਧ. ਪੂਵੰ–ਅਧੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਿਲਾ ਅੱਧਾ. ਉੱਤਰਾਧੰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ.

ਪੂਰਬਿ. ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਵਿੱਚ। ੨ ਪੂਰਵ ਤੋਂ. "ਜੋ ਹੋਵੈ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਣਹ. ਪੂਰਵ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ. ਪੂਰਵ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਅਨੁਸਾਰ. "ਲਭਣੈ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਣਹ." (ਗਾਥਾ)

ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ. ਪੂਰਵ ਲਿਖਿਤ.ਪਹਿਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਰਬਧਲੇਖ. "ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ)

ਪੂਰਬੀ. ਵਿ–ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਰਵ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਪੂਰਬੀ ਨ ਪਾਰ ਪਾਵੈ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਧੈਵਤ ਲਗਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍, ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਭੀ ਲਗਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰਾ ਮੀ ਪ ਧਾ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮ ਗ ਰਾ ਸ.
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਇਹ ਰਾਗਿਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਪੂਰਬੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ.

ਪੂਰਬੋਕਤ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਵੋਕ੍ਤ.

ਪੂਰਭੰਡਾਰੀਆ. ਵਿ–ਪੂਰਣ ਭੰਡਾਰ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਲਗੁਦਾਮ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਪੂਰਭੰਡਾ-ਰੀਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ਪ)

ਪੂਰਵ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਬ.

ਪੂਰਵਕ. ਸੰ. ਪੂਵੰਕ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ. ਪੂਵੰ ਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ. ਬਾਪ ਦਾਦਾ ਆਦਿ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਾਲ. ਸਾਥ. ਸਹਿਤ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ, ਧ੍ਯਾਨ ਪੂਰਵਕ ਕਥਾ ਸੁਣਨਾ ਆਦਿ.

ਪੂਰਵਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਪੂਰਵ (ਪਹਿਲਾਂ) ਜਨਮਿਆ ਹੈ, ਵਡਾ ਭਾਈ। ੨ ਬਾਪ ਦਾਦਾ ਆਦਿ ਵਡੇਰੇ। ੩ ਵਿ–ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮਿਆ ਹੋਵੇ.

ਪੂਰਵ ਪਕ
ਪੂਰਵ ਪੱਖ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੱਖ। ੨ ਕਿਸੇ ਚਰਚਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੱਖ. ਪ੍ਰਸ਼ਨ. ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰ ਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਠਾਈ ਬਾਤ. ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਥਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉੱਤਰ ਪੱਖ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਮੁੱਦਈ ਦਾ ਦਾਵਾ.

ਪੂਰਵਭਾਸੀ. ਸੰ. ਪੂਰ੍ਵਭਾਸਿਨ੍. ਵਿ–ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ–ਮਿਲਣ ਆਏ ਨੂੰ ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟਾ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪੂਰਵ ਮੀਮਾਂਸਾ. ਸੰ ਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਥਮ ਵਿਚਾਰ। ੨ ਕਰਮਕਾਂਡ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਜੈਮਿਨਿ ਮੁਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਦਰਸ਼ਨ.

ਪੂਰਵਾਪਰ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਬਾਪਰ.

ਪੂਰਵੋਕ੍ਰ. ਪੂਰਵ (ਪਹਿਲਾਂ) ਉਕ੍ਰ (ਕਹਿਆ). ਵਿ– ਪਹਿਲੇ ਕਹਿਆਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਚੁੱਕਿਆ ਹੈ.

ਪੂਰਾ. ਵਿ–ਪੂਰਣ. "ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋ ਮਿਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਲ ਦਾ ਕੀੜਾ. ਕੂਰਾ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਪੂਰਾਇਸਨਾਨੁ. ਪੂਰਣ ਸਨਾਨ. ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਫਾਈ. ਤਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ. "ਪੂਰਾ ਮਾਰਗੁ ਪੂਰਾ ਇਸਨਾਨੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੂਰਾਈ. ਪੂਰਣ ਕਰਾਈ. ਭਰਵਾਈ। ੨ ਪੂਰਣ ਕੀਤੀ। ੩ ਪੂਰਣਤਾ.

ਪੂਰਾ ਗੁਰ
ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਵਿ–ਪੂਰਣ ਗੁਰੂ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼ਕ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਪੂਰਾਗੁਰੁ ਅਖਸਉ ਜਾਕਾ ਮੰਤ੍ਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪੂਰਾਨ. ਪੂਰਣ ਹੋਇਆ. ਵ੍ਯਾਪਕ. "ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਸਗਲ ਪੂਰਾਨ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਪੂਰਾਪੂਰਖੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਰਣਪੁਰੁਸ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. "ਪੂਰਾਪੂਰਖੁ ਪਾਇਆ ਵਡਭਾਗੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਪੂਰਾਮਾਰਗੁ. ਵਿ–ਉਹ ਰਾਹ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਲੱਗੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿੱਖਪੰਥ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਰਾਹ. ਸਿੱਖਮਾਰਗ. "ਪੂਰਾਮਾਰਗੁ ਪੂਰਾ ਇਸਨਾਨੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੂਰਾ ਲੋਕੀਕ. ਪੂਰੇ ਲੌਕਿਕ. ਵਿ–ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ।

੨ ਦੁਨੀਆਵੀ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਣ. "ਪੂਰੀ ਸੋਭਾ ਪੂਰਾ ਲੋਕੀਕ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੂਰਾ ਵੇਸਾਹੁ. ਪੂਰਣ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਪੂਰੀ ਸ਼ਰ੍ਧਾ। ੨ ਪੂਰਣ ਵਣਜਾਰ. ਪੂਰਾ ਵਣਿਜ. ਦੇਖੋ, ਵੇਸਾਹਨ.

ਪੂਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੂਰਣ ਕਰਕੇ. ਭਰਕੇ। ੨ ਵਿ– ਪੂਰਣ. ਸੰਪੂਰਣ. "ਸੁਖਵੈਤੀ ਸਾ ਨਾਰਿ ਸੋਭਾ ਪੂਰਿ ਬਣਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਵ੍ਯਾਪਕ. "ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਪੂਰਿਅੜੀ. ਪੂਰਣ ਕੀਤੀ. "ਨਾਨਕ ਪੂਰਿਅੜੀ ਮਨ-ਆਸਾ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਪੂਰਿਆ. ਪੂਰਣ ਕੀਤਾ। ੨ ਵ੍ਯਾਪਿਆ। ੩ ਹਠਯੋਗ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਓਅੰਜਪ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਪੂਰਿਆ (ਭਰਿਆ). "ਨਾਦ ਸਤ ਪੂਰਿਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ)

ਪੂਰਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਪਲਾ. ਪੂਰੀ. ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀਹੋਈ ਰੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰੀ ੪ ਅਤੇ ਪੂਪ.

ਪੂਰਿਤ. ਵਿ–ਭਰਿਆਹੋਇਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ.

ਪੂਰਿਨ. ਕਿਸੇ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀਸਤੁਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ੭੭੭ ਅੰਗ ਵਿੱਚ "ਪੂਰਿਨ" ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪੂਰਿ (ਰਜ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਪੂਰੀ. ਪੂਰਣ ਕੀਤੀ. "ਪੂਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਮਨਸਾ ਮੋਰੇ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪੂਰਣ. ਨਹੁਤਤਾ ਰਹਿਤ. "ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਕਰਾਮਾਤਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਸੱਲੀ. "ਭਨਤਿ ਨਾਨਕ ਮੋਰੀ ਪੂਰੀਪਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀ ਰੋਟੀ. ਪੂਰਿਕਾ. ਪੂੜੀ. ਸੰ. ਪੂਪਲਾ। ੫ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਢੋਲ ਆਦਿ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਗੋਲ ਚਮੜਾ.

ਪੂਰੀਅਲੇ. ਪੂਰਣ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੋਰਿਹਾ ਹੈ. "ਸਪਤ ਲੋਕ ਸਾਮਾਨਿ ਪੂਰੀਅਲੇ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)ਸਮਾਨਭਾਵ ਕਰਕੇ ਪੂਰਣ ਹੋਰਿਹਾ ਹੈ.

ਪੂਰੀਨਾ. ਪੂਰਣਕਰਤਾ. ਭਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨੀਚ ਤੇ ਊਚ, ਊਨ ਪੂਰੀਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪੂਰੀਪੈਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਪੂਰਣਤਾ ਹੋਣੀ. ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਣੀ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਪੂਰੀਪਈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਪੂਰੀ ਰਾਸਿ. ਉਹ ਰਾਸਿ (ਪੂੰਜੀ), ਜੋ ਕਦੇ ਨਾ ਘਟੇ. ਭਾਵ–ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਪੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰ ੧. "ਦੁਬਿਧਾ ਭੋਬੇ ਪੂਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:੧)

ਪੂਰੇਵ. ਪੂਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮਨਸਾ ਸਭ ਪੂਰੇਵ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪੂਰੈ. ਪੂਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪੂਰਣ(ਪੂਰੇ) ਨੇ. "ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕੀਤੀ ਪੂਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪੂਰੋ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਵਿ–ਪੂਰਣ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਨਹੀਂ.

ਪੂਰੋਪੂਰਾ. ਵਿ–ਅਤਿ ਪੂਰਣ. ਆਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਵ੍ਯਾਪਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧਕੇ ਪੂਰਣ। ੨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦੀ ਨਹੁਤਤਾ ਨਹੀਂ. "ਪੂਰੋਪੂਰਾ ਆਖੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪੂਲ
ਪੂਲਕ
ਪੂਲਾ ਸੰ. ਫ਼ਲ. ਧਾ–ਢੇਰ ਕਰਨਾ, ਬਟੋਰਨਾ (ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ). ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਾਹ ਆਦਿ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗੱਠਾ. ਮੁੱਠਾ. "ਕੇਸ ਜਲੇ ਜੈਸੇ ਘਾਸ ਕਾ ਪੂਲਾ."(ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਪੂਲਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੋਝਾ ਦਾਣਾ. ਭਾਵ–ਅਸਾਰ ਕਰਮ. ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ. "ਹਰਿ ਕੇ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥਾ ਪੂਲੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪੂਲਾਦ. ਫ਼ਾ ਫ਼ੌਲਾਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੌਲਾਦ. ਜੌਹਰਦਾਰ ਲੋਹਾ। ੨ ਤੁਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਿਲਵਾਨ। ੩ ਕੁਤਕਾ. ਮੁਤਹਿਰਾ. ਸਲੇਤਰ.

ਪੂਲੀ
ਪੂਲੁ ਦੇਖੋ, ਪੂਲ, ਪੂਲਾ.

ਪੂਲ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰੂਸਿੰਘ.

ਪੂੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਪ. ਮਾਲ੍ਹਪੂੜਾ ਪਕਵਾਨ. ਮਿੱਠੇ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹੇ ਘੁਲੇਹੋਏ ਆਟੇ ਦੀ ਘਿਉ ਜਾਂ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਤਲੀ ਹੋਈ ਨਰਮ ਰੋਟੀ.

ਪੂੜੀ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰੀ ੪.

ਪੇਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਤਾ. ਪਿਉ. ਬਾਪ। ੨ ਸੰ. ਪੇਯ. ਵਿ–ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ. "ਏਹੁ ਮਹਾਰਸ ਪੇਉ ਰੇ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਪਾਨ ਕਰ. ਪੀ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੇਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪੇਉਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਤਾ ਓਕਸ੍ .ਪਿਤਾਗ੍ਰਿਹ. ਬਾਪ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੰਸ਼.

ਪੇਊਖ. ਦੇਖੋ, ਪੀਯੂਖ.

ਪੇਈਅੜਾ
ਪੇਈਆ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਕੁਲ. ਭਾਵ–ਇਹ ਲੋਕ. "ਪੇਈਅੜੈ ਸਹੁ ਸੇਵਿ ਤੂੰ ਸਾਹੁਰੜੈ ਸੁਖਿ ਵਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਨਿਤ ਨ ਪੇਈਆ ਹੋਇ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੧)"ਨਾਨਕ ਸੁਤੀ ਪੇਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ.

ਪੇਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸ਼. ਜ਼ੋਰ. ਬਲ. "ਪੂਰਬ ਕਰੇ ਉਪਾਯ ਜੋ ਕੋ ਪੇਸ ਨ ਜਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਪੇਸ਼. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ. ਸਿੰਗਾਰ. "ਕੇਸ ਪੇਸ ਸੋ ਜੂਟ ਉਪਾਰਯੋ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੩) ੩ ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ. ਅੱਗੇ. "ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁੜਤੇ ਆਦਿ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ। ੫ ਸੰ. ਪੇਸ਼. ਧਾ– ਮਸਲਣਾ, ਰਗੜਨਾ, ਯਤਨ ਕਰਨਾ.

ਪੇਸ਼ ਆਮਦ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਆਮਦ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ.

ਪੇਸ਼ਕਸ਼. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਕ਼ਸ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਪੇਸ਼ (ਸਾਮ੍ਹਣੇ) ਵਿਛਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਖਿਲਤ. ਸੌਗਾਤ. ਤੋਹਫਾ.

ਪੇਸ਼ਕਬਜ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਕ਼ਬਜ਼ ਪੇਸ਼ਕ਼ਬਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਦਾ ਕਬਜਾ ਪੋਟੀ ਵਿੱਚ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਵੇ. ਕਰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਪੇਸ਼ਕਾਰ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਕ਼ਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ (ਅੱਗੇ) ਮਿਸਲ ਅਰਜੀ ਆਦਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਨਸ਼ੀ. ਸਰਿਸ਼ੇਦਾਰ.

ਪੇਸ਼ਗਾਹ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਗ਼ਾਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੀ ਥਾਂ. ਵੇੜ੍ਹਾ.ਸਹਨ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਰਗਾਹ.

ਪੇਸ਼ਗੀ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਗ਼ੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਰਕਮ. ਅਗਾਊ ਦਿੱਤਾ ਧਨ.

ਪੇਸਣ. ਸੰ. ਪੀਹਣਾ. ਚੂਰਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ ੫.

ਪੇਸਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੱਕੀ. ਪੀਹਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ,ਪੇਸ ੫.

ਪੇਸ਼ਤਰ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਤ਼ਰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾਂ. ਪੂਰਵ. ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ.

ਪੇਸ਼ਦਸ੍ਤੀ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਦਸ੍ਤ਼ੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜ਼ਜਾਦਤੀ. ਵਧੀਕੀ। ੩ ਦਿਲੇਰੀ.

ਪੇਸ਼ਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੇਸ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੮)

ਪੇਸ਼ਬੰਦੀ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਚਾਉ ਦੀ ਜੁਗਤਿ.

ਪੇਸ਼ਰਉ
ਪੇਸ਼ਰੋ ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਰੌ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗੂ. ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਪੇਸ਼ਵਾ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਵਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਗੂ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ। ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ. ਇਹ ਪਦਵੀ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮਰਹਟਾ-ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖਕਰਮਚਾਰੀ ਬਾਲਾ ਜੀ ਰਾਉ ਵਿਸ਼੍ਵਨਾਥ ਨੂੰ, ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਨੀਤਿ ਅਤੇ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦਾ ਪੁੰਜ ਸੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਾਜੀਰਾਉ (੧) ਸਨ ੧੭੨੦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਵਾ ਹੋਇਆ. ਪੇਸ਼ਵਾ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪੂਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਦੀ ਰਾਜ ਰਿਹਾ. ਬਾਜੀਰਾਉ (੨) ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਬਾਜੀਰਾਉ ਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੮੫੨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ,ਨਾਨਾ ੫.

ਪੇਸ਼ਵਾਈ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਵਾਈ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਵਾਨੀ. ਕਿਸੇ ਮਾਨਯੋਗ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੇਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਸਬ. ਕਿੱਤਾ. ਕਾਰਜ। ੨ ਜੀਵਿਕਾ ਦੀ ਕਿਰਤ। ੩ ਵਿਭਚਾਰ ਦੀ ਕਿਰਤ ਲਈ ਭੀ ਪੇਸ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਪੇਸ਼ਾਨੀ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਾਨੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਥਾ. ਮਸ੍ਤਕ। ੨ ਅੱਗੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ.

ਪੇਸ਼ਾਬ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਾਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਤ੍ਰ. ਮੂਤ. ਸੰ–ਪ੍ਰਸ੍ਰਾਵ ਜਾਂ ਪਯਸ੍ਰਾਵ.

ਪੇਸ਼ਾਵਰ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੇਸ਼ਾ (ਕਿੱਤਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੇਸ਼ਹਵਰ। ੨ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰੀ ਸਰਹੱਦ ਪੁਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਪੇਸ਼ਾਵਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪੁਰੁਸ਼ਪੁਰ ਹੈ. ਇਹ ਗੰਧਾਰ ਦੇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇੱਥੇ ਸਨ ੧੨੦ ਤੋਂ ੧੬੨ ਤਕ ਕਨਿਸ਼੍ਕ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਸਨ ੬੯੧ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਨੇ ਜੈਪਾਲ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਖੋਹਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੭ (੪ ਅੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੮੭੫) ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਪਰ ੬ ਮਈ ਸਨ ੧੮੩੪ ਨੂੰ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਅਰ ਬਾਲਾ-ਹਿਸਾਰ ਕਿਲੇ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੁਲਾਕੇ ਨਾਮ ਸੁਮੇਰਗੜ੍ਹ ਰੱਖਿਆ.

ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਜੋਗਾਸਿੰਘ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਹੁਤ ਉੱਘਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਹੱਦ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਏ. ਜੀ. ਜੀ. ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਵਡੀ ਛਾਉਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੬੩,੮੮੪ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੨੮੮ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੫੬੪ ਮੀਲ ਹੈ.

ਪੇਸ਼ਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਂਡਾ। ੨ ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਬੋਟੀ। ੩ ਗਰਭ ਦੀ ਝਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਲਿਪਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪੇਸਿ ਤੇ. ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ.

ਪੇਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਿ। ੨ ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ੀ ਹਾਕਿਮ ਦੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸੰ. ਵ੍ਰਜ੍ਰ। ੪ ਮਾਹਾਂ ਦੀ ਦਾਲ। ੫ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮਿਆਨ। ੬ ਚੋਲ.

ਪੇਸ਼ੀਨ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ੀਨ ਵਿ–ਪ੍ਰਾਚੀਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਵੇਰ ਅਤੇ ਦੁਪਹਰ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਪੇਸ਼ੀਨਹ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ. ਪੁਰਾਣਾ.

ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ. ਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਵਿਸ਼ਯ ਕਥਨ. ਅੱਗੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ.

ਪੇਹਜ. ਸੰ. ਪੇਯ. ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ, ਦੁੱਧ ਆਦਿ.

ਪੇਹਨੁ. ਫ਼ਾ ਪੇਹਨ ਪੈਰਾਹਨ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾਮਾ. ਚੋਲਾ. "ਛਪਨ ਕੋਟਿ ਕਾ ਪੇਹਨੁ ਤੇਰਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪੇਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਉਕਾ.

ਪੇਕਾਂਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ. "ਪੀਰ ਪੇਕਾਂਬਰ ਸਾਲਿਕ ਸਾਦਿਕ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੇਖਣ ਪੇਖਨ ਸੰ. ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਵਲੋਕਨ. "ਪੇਖਨ ਕਉ ਨੇਤ੍ਰ, ਸੁਨਨ ਕਉ ਕਰਨਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਪੇਖਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਣ. ਦੇਖਣਾ, ਨਿਹਾਰਨਾ. "ਪੇਖਿਓ ਲਾਲਨ ਪਾਟ ਬੀਚਿ ਖੋਏ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਸੋਚਣਾ. "ਬਹੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ, ਸਰਬ ਢੰਢੋਲਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਮਾਸ਼ਾ. ਖੇਲ. "ਜਿਉ ਸੁਪਨਾ ਅਰੁ ਪੇਖਨਾ ਐਸੇ ਜਗ ਕਉ ਜਾਨਿ." (ਸ: ਮ: ੯) ੪ ਨਜ਼ਾਰਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ.

ਪੇਖਾਗਿਓ. ਅਗੂ–ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਣ ਕੀਤਾ.ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖਿਆ। ੨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖਾਂ. "ਨਿਮਖ ਦਰਸ ਪੇਖਾਗਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪੇਖਾਰਉ. ਦਿਖਾਵਾਂ. ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਾਵਾਂ. "ਕਹ ਪੇਖਾਰਉ ਹਉ ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਪੇਖਾਰੀਆ. ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਤਾ. ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ.

ਪੇਖਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਖਕੇ. ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਕੇ. "ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੇਖੁ. ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰ. ਦੇਖ. "ਪੇਖੁ ਹਰਿਚੰਦਉਰੜੀ ਅਸਥਿਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੇਖੰਤ ਪੇਖੰਤੁ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੇਖਦੇ (ਦੇਖਦੇ). ਦੇਖਦੇ ਹੀ. ਦੇਖਣ-ਮਾਤ੍ਰ. "ਮ੍ਰਿਗੀ ਪੇਖੰਤ ਬਧਕ."(ਸਹਸ ਮ:੫) "ਪੇਖੰਤੇ ਤਮਾਰੀ ਕਰੇਤਿ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪੇਖੰਦੜਾ ਪੇਖੰਦੜੇ ਪੇਖੰਦੇ ਵਿ–ਦੇਖਣ (ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਣ) ਵਾਲਾ. "ਪੇਖੰਦੜੇ ਕੀ ਕੁਲ ਤੁਮਾ ਦਿਸਮੁ ਸੋਹਣਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਪੇਚ. ਫ਼ਾ ਪੇਚ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਮਾਉ. ਵਲ. ਵੱਟ। ੨ ਉਲਝਣ। ੩ ਛਲ. ਕਪਟ। ੪ ਪਗੜੀ ਕਮਰਬੰਦ ਆਦਿ ਦਾ ਲਪੇਟ.

ਪੇਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉੱਲੂ. ਘੂਕ। ੨ ਹਾਥੀ ਦੀ ਪੂਛ। ੩ ਜੂੰ. ਯੂਕਾ। ੪ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੫ ਪਲੰਗ. ਚਾਰਪਾਈ। ੬ ਫ਼ਾ ਪੇਚਕ ਤਾਗੇ ਦੀ ਗੋਲੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੂਤ ਜਾਂ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਤੰਦ ਦਾ ਪੇਚ ਲਪੇਟਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪੇਚਤਾਬ. ਫ਼ਾ ਪੇਚਤਾਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪੇਚ ਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮਰੋੜੇ ਲੈਣੇ.

ਪੇਚਾ. ਫ਼ਾ ਪੇਚਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟੀ ਪਗੜੀ। ੨ ਦਸਤਾਰ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਪੇਟਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਸਿਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭੂਸ਼ਣ। ੪ ਪਤੰਗ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦਾ, ਦੂਜੇ ਦੀ ਪਤੰਗਡੋਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਡੋਰ ਦਾ ਪਾਇਆ ਪੇਚ.

ਪੇਚਿਸ਼. ਫ਼ਾ ਪੇਚਿਸ਼ ਸੰ. ਯਵਾਹਿਕਾ–ਪ੍ਰਵਾਹਿਕਾ ਅਥਵਾ ਸ਼ੂਰਾਰਿਸਾਰ–ਮੁਰੜਾਤਿਸਾਰ. Dysentery. ਲੀਹ.ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਮੈਲਾ ਪਾਣੀ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ, ਸੜੇ ਫਲ ਅੰਨ ਮਾਸ ਖਾਣੇ; ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜਾਂ ਤੇ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਬੈਠਣਾ,ਬਹੁਤ ਖਾਣਾ,ਬਿਨਾ ਭੁੱਖ ਖਾਣਾ, ਮਲ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ, ਬਹੁਤ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਤਿੱਖੇ ਗਰਮ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ ਆਦਿ.

ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ–ਮਰੋੜ ਨਾਲ ਦਸਤ ਆਉਣੇ, ਅਣਪਚਿਆ ਅੰਨ ਆਉਂ ਨਾਲ ਖਾਰਿਜ ਹੋਣਾ, ਆਂਤ ਦਾ ਬੋਲਣਾ, ਅੰਤੜੀ ਤੋਂ ਲਹੂ ਆਉਣਾ, ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਤਾਪ ਹੋਣਾ, ਕਦੇ ਕਬਜ ਹੋਣੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਸੀਨਾ ਆਉਣਾ ਆਦਿ.

ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਜ ਹਨ–

(੧) ਥੋੜਾ ਇਰੰਡੀ ਦਾ ਤੇਲ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪੀਣਾ.

(੨) ਬਿਲ ਦਾ ਗੁੱਦਾ ਉਬਾਲਕੇ ਚਾਇ ਵਾਂਙ ਪੀਣਾ.

(੩) ਕੁੜਾ ਛਾਲ, ਅਤੀਸ, ਮੋਥਾ, ਬਾਲਛੜ, ਲੋਧ, ਚੰਨਣ ਦਾ ਬੂਰ, ਬਹੇੜਾ, ਅਨਾਰਦਾਣਾ, ਪਲਾਹਜੜੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.

(੪) ਈਸਬਗੋਲ ਦਾ ਬੁਰਾਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਅੰਜਵਾਰ ਨਾਲ ਛੱਕਣਾ.

(੫) ਭੋਚ ਤੋਲਾ ਈਸਬਗੋਲ ਬਦਾਮਰੋਗਨ ਨਾਲ ਥੱਸਕੇ ਦੋ ਤੋਲੇ ਸ਼ਰਬਤ ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ ਨਾਲ ਛੱਕਣੀ.

(੬) ਸੋਂਫ ਅਤੇ ਸੰਗਹਰੜਾਂ ਨੂੰ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀਕ ਪੀਹਕੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਸੰਝ ਛੀ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਢੱਕੀ ਲੈਣੀ.

ਪੇਚੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਪੇਚੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਲਪੇਟਣਾ. ਵੱਟ ਦੇਣਾ. ਵੱਟ ਖਾਣਾ. ਲਿਪਟਣਾ.

ਪੇਚੀਦਾ. ਫ਼ਾ ਪੇਚੀਦਹ ਵਿ–ਪੇਚਦਾਰ. ਉਲਝਾਉ ਵਾਲਾ.

ਪੇਛਣ ਪੇਛਨ ਦੇਖੋ, ਪੇਖਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਣ. "ਪ੍ਰਣਪੇਛਣ ਹੈ." (ਕਲਕੀ) ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ. ਭਾਵ–ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ ਧਿਆਨ ਜਿਸ ਨੂੰ.

ਪੇਂਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੂੰ ਪਿੰਜਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜਣਾ.

ਪੇਜ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਪੇਜ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਛਾਣਨਾ. ਪੁਣਨਾ.

ਪੇਂਜੂਖਾ. ਸੰ. ਪੇਞ੍ਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਨ ਦੀ ਮੈਲ. ਕਰਣਮਲ.

ਪੇਂਝੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰੀਰ ਦਾ ਪੱਕਾ ਫਲ. ਪੀਂਝੂ.

ਪੇਞਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਂਜਾ ਅਤੇ ਪਿੰਜਣਾ.

ਪੇਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਪੇੜ. ਧੱਫਾ। ੨ ਸੰ. ਪੇਟਕ. ਪਿਟਾਰਾ. ਥੈਲਾ। ੩ ਉਦਰ. ਢਿੱਡ. ਪੇਟਕ (ਪਿਟਾਰ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. "ਘਰ ਮੂਸਿ ਬਿਰਾਨੌ ਪੇਟ ਭਰੈ ਅਪਰਾਧੀ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ) "ਜਉ ਇਹ ਪੇਟ ਨ ਕਾਹੂ ਹੋਤਾ । ਰਾਉ ਰੰਕ ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਕਹਿਤਾ?" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਗਰਭ. ਢਿੱਡ. ਹਮਲ.

ਪੇਟ ਛੁਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਸਤ ਲੱਗਣੇ. "ਭੱਛਤ ਬਰੀ ਪੇਟ ਤਿਹ ਛੁਟਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੧) ਵੱਟੀ ਖਾਂਦੇ ਹੀ ਦਸਤ ਲੱਗੇ.

ਪੇਟਲ. ਵਡੇ ਪੇਟ ਵਾਲਾ. ਢਿੱਡਲ. ਗੋਗੜ ਵਾਲਾ.

ਪੇਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਣੇ ਦੇ ਤਿਰਛੇ ਤੰਦ."ਸੂਤ ਇੱਕ ਜਿਉ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਮੱਧ ਭਾਗ. ਵਿਚਾਲਾ। ੩ ਤਫ਼ਸੀਲ. ਵਿਉਰਾ। ੪ ਘੇਰਾ। ੫ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਟ. ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਵਿੱਥ.

ਪੇਟਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਟਾਰਾ.

ਪੇਟਾਰਥੀ. ਪੇਟ ਭਰਨਾ ਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ. ਖਾਊ. ਪੇਟੂ.

ਪੇਟਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੇਟੀ. ਪਿਟਾਰੀ. ਸੰਦੂਕਚੀ.

ਪੇਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਪੇਟਿਕਾ। ੨ ਪੇਟ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਚੌੜਾ ਤਸਮਾ ਅਥਵਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੪ ਭਿੰਗ. ਰਸਦ. ਪੇਟ ਭਰਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ.

ਪੇਟੂ. ਦੇਖੋ, ਪੇਟਾਰਥੀ.

ਪੇਠਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡਾ ਕੱਦੂ. ਕੂਸ਼ਮਾਂਡ. Pumpkin. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ–ਇੱਕ ਅੰਦਰੋਂ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਲਵਾ ਕੱਦੂ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੂਜਾ ਅੰਦਰੋਂ ਚਿੱਟਾ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਵੜੀਆਂ ਅਤੇ ਪੇਠੇ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਪੇਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਿਰਛ, ਜੋ ਸ਼ਾਖਾ ਕਰਕੇ ਪਰਿ–ਵ੍ਰਿਢ (ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੈ. "ਪੇਡ ਪਾਤ ਆਪਨ ਤੇ ਜਲੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਮੂਲ. ਮੁੱਢ. ਆਰੰਭ. "ਜੈਸੀ ਉਪਜੀ ਪੇਡ ਤੇ, ਜਉ ਤੈਸੀ ਨਿਬਹੈ ਓੜਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪੇਂਡ.

ਪੇਡ ਸੰਪਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਪਤਾ ੨.

ਪੇਡ ਥਾਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਲ ਅਸਥਾਨ. ਜੜ. ਮੁੱਢ. "ਪਾਇਓ ਪੇਡ ਥਾਨਿਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪੇਡਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਡ। ੨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਧੜ. ਮੂਲਕਾਂਡ. "ਭਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਡਾ ਗਟਕਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪੇੜਿ. ਮੂਲ ਤੋਂ. ਮੁੱਢੋਂ. ਆਦਿਕਾਲ ਸ਼ੇ. "ਪੇੜਿ ਲਗੀ ਹੈ, ਜੀਅੜਾ ਚਾਲਣਹਾਰੋ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੇੜੁ. ਦੇਖੋ, ਪੇਡ. "ਤੂੰ ਪੇੜੁ ਸਾਖ ਤੇਰੀ ਫੂਲੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਪੇੜੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਭੀ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਥਾਂ.

ਪੇਂਡੂ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਦਿਹਾਤੀ. ਗ੍ਰਾਮੀਨ.

ਪੇਤੀ. ਵਿ–ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲਾ. ਪਿੱਤੀ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਸੁਭਾਉ ਤਨ ਪੇਤੀ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪੇਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੀਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ ਦੁੱਧ ਸ਼ਰਬਤ ਆਦਿ.

ਪੇਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਈਆ.

ਪੇਯੂਖ. ਦੇਖੋ, ਪਿਊਖ.

ਪੇਰਣ ਪੇਰਨ ਫ਼ਾ ਪੈਰਾਹਨ. ਚੋਲਾ. ਜਾਮਾ.

ਪੇਰੰ ਪੇਰੋਂ General Pierre Perron, ਇਹ ਫ੍ਰੈਂਚ (ਫਰਾਂਸੀਸੀ) ਮਲਾਹ ਸੀ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੮੦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਭਿਵੇਂਈਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੇਂਧੀਆ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਣਿਆ. ਜਨਰਲ ਲੇਕ ਨੇ ਸੇਂਧੀਆ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ, ਜੋ ਪੇਰੋਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਦਿੱਤੀ.

ਭਿਵੇਂਈਂ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮਰਹੱਟਾ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸਰਦਾਰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਢਬਾਈ. ਸਰਦਾਰ ਰਤਨਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪੀਰੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੀਰੂ.

ਪੇਲ. ਸੰ. ਪੇਲ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਚਲਣਾ, ਹਿੱਲਣਾ.

ਪੇਲਕ. ਵਿ–ਪੇਲਨ (ਧਕੇਲਨ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਲਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਙਕੋਸ਼. ਢੋਤਾ.

ਪੇਲਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਕੇਲਨ. ਦੇਖੋ, ਪੇਲ ਧਾ. "ਕਾਲੁ ਨ ਸਾਕੈ ਪੇਲੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰੇਰਣਾ. "ਹਰਿ ਲਾਵਹੁ ਮਨੁਆ ਪੇਲਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੩ ਹਟਾਉਣਾ. ਰੱਦ ਕਰਨਾ. "ਪੇਲ ਦੇਹੁ ਤੇ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ." (ਨਾਪ) ੪ ਪੀੜਨਾ. "ਕਾਚੀ ਸਰਸਉ ਪੇਲਿਕੈ ਨਾ ਖਲ ਭਈ ਨ ਤੇਲੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੇਲਿ. ਪੇਲ (ਪ੍ਰੇਰ) ਕੇ.ਧਕੇਲਕੇ। ੨ ਦਬਾਕੇ. ਪੀੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪੇਲਨ.

ਪੇਵਕੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਉ ਦਾ ਘਰ. ਪਿਤ੍ਰਾਗ੍ਰਿਹ. "ਪੇਵਕੜੈ ਧਨ ਖਰੀ ਇਆਣੀ। ਤਿਸੁ ਸਹ ਕੀ ਮੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੇੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿੰਡ. ਪਿੰਨਾ। ੨ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਲੋਈਆ। ੩ ਦੁੱਧ ਦੇ ਖੋਏ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਖੋਏ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ.

ਪੇੜੈ. ਪਿੰਡ (ਪਿੰਨੇ) ਵਿੱਚ. "ਪੇੜੈ ਪਈ ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਪੱਲੇ. ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ. "ਜੋ ਫਿਰਿ ਮਿਠਾ ਪੇੜੈ ਪਾਇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਪੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਕੇ. ਪੜਕੇ. "ਪੈ ਪਾਇ ਮਨਾਈ ਸੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਸ–ਪਰ. ਪਰੰਤੁ. ਲੇਕਿਨ. "ਭੂਬਾ ਥਾ, ਪੈ ਊਬਰਿਓ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਸੇਜ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਏਕ, ਪੈ ਮਿਲਣ ਦੁਹੇਰਾ,'' (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
੩ ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ''ਭੇਜਜੋ ਤਬ ਤਾਂ ਪੈ ਇਕ ਦਾਸ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਉੱਪਰ. ''ਚਢੇ ਅਸ੍ ਪੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਪ੍ਰਤ੍ਯ-ਕਰਣ ਬੋਧਕ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਤੋਂ. ਸੇ. ''ਮੰਦਲ ਨ ਬਾਜੈ ਨਟ ਪੈ ਸੂਤਾ.'' (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੬ ਸੰ. ਪਯਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੁੱਧ. ''ਪੈ ਮੋ ਜਿਮ ਘ੍ਰਿਤ.'' (ਨਾਪ੍) ੭ ਜਲ. ਪਾਣੀ. ''ਕਈ ਕਰਤ ਸ੍ਨਾਨ ਪੈ ਪਤ੍ ਭੱਛ.'' (ਅਕਾਲ)
੮ ਫ਼ਾ ਪੈ. ਚਰਨ. ''ਮਕਾ ਮਿਹਰ ਰੋਜਾ ਪੈਖਾਕਾ.'' (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੯ ਪੱਠਾ. ਨਸ. ''ਗਾਢੇ ਜੁਗ ਗੋਸ਼ੇ ਬਡੇ ਪੈ ਬਹੁ ਲਪਟਾਏ.''(ਗੁਪ੍ਸੂ) ਧਨੁਖ ਨੂੰ ਨਸਾਂ (ਪੱਠੇ) ਦੇ ਬੰਧਨ ਜਾਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ ਕਰ-ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੧੦ ਖੋਜ. ਸੁਰਾਗ. ਪੈਤ੍। ੧੧ ਵਾਰ. ਦਫ਼ਹ। ੧੨ ਵਜ-ਵਾਸਤੇ. ਲਈ.

ਪੈਓਹਰ. ਸੰ. ਪਯੋਧਰ. ਪਯਸ੍ (ਦੁੱਧ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ੍ਤਨ. ਥਣ. ਕੁਚ. ਮੰਮਾ.

ਪੈਓਹਰੀ. ਪਯੋਧਰੀ. ਵਿ-ਪਯੋਧਰਾਂ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੈਓਹਰ. ''ਉਤੰਗੀ ਪੈਓਹਰੀ,ਗਹਿ ਰੀ ਗੰਭੀਰੀ.''(ਸਵਾ ਮ:੧) ਰੀ (ਹੇ) ਉਤੰਗ(ਉੱਚੇ)ਪਯੋਧਰਾਂ ਵਾਲੀ(ਨਵਯੌਵਨਾ), ਗੰਭੀਰਤਾ (ਨੰਮ੍ਰਤਾ) ਗਹਿ (ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ). ਭਾਵ-ਜੋਬਨ ਦੇ ਮਾਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਅਕੜ.

ਪੈਅਸ. ਸੰ. ਪਯਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪੁਰਖ ਦਾ ਵੀਰਜ. ਮਣੀ. ''ਪੈਅਸ ਤੁਯੰ, ਤ੍ਰੈਅਸ ਤੁਯੰ.'' (ਗਜਾਨ) ਪੁਰਖ ਦਾ ਵੀਰਜ ਤ੍ਰੈ ਹੈਂ, ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤ੍ਰੈ ਹੈ. ਅਥਵਾ-ਵੀਰਜ ਅਤੇ ਰਿਤੁ ਤ੍ਰੈ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੈ ੬ ਅਤੇ ੭.

ਪੈਆਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲ।
੩ ਪਰਾਲੀ. ਪਲਾਲ. ਧਾਨਾਂ ਦਾ ਫੂਸ. ''ਕਬਹੂ ਖਾਟ ਸੁਪੇਦੀ ਸੁਵਾਵੈ। ਕਬਹੂ ਭੂਮਿ ਪੈਆਰੁ ਨ ਪਾਵੈ.'' (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪੈਅੰਪੈ. ਦੇਖੋ, ਪਇਅੰਪੈ.

ਪੈਸਕਾਰ. ਸੰ. ਪੁਰਸ੍ਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਇਨਾਮ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. ''ਧੰਨੁ ਸੁ ਤੇਰਾ ਥਾਨੁ ਹੈ, ਸਚੁ ਤੇਰਾ ਪੈਸਕਾਰਿਆ.''
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਕਾਰ। ੩ ਭਾਵ-ਗੁਰੂ. ਸੰਤ.

ਪੈਂਸਠ. ਪੰਚ ਸ਼ਸ਼ਿ. ਸੱਠ ਉੱਪਰ ਪੰਜ-੬੫.

ਪੈਸਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘੁਸਣਾ. ਪੈਠਣਾ। ੨ ਪੈਣਗੇ.

ਪੈਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਆਨੇ ਦਾ ਪਾਦ. ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਚੌਂਸਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਤ੍ਰਿੰਨ ਪਾਈ ਦਾ ਸਿੱਕਾ। ੨ ਭਾਵ-ਰੁਪਯਾ. ਮਾਲ. ਧਨ. ਜੈਸੇ-''ਉਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਹੈ.'' (ਲੋਕੋ) ੩ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ. ''ਤ੍ਰਿਉ ਕੰਚਨੁ ਅਰੁ ਪੈਸਾ.'' (ਗਉ ਮ: ੯) ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਤੁੱਲ ਹੈ.

ਪੈਸਿ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਕੇ. ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਕੇ. ''ਪੈਸਿ ਜੁ ਨੀਕਸਿ ਜਾਹਿ.'' (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੈਂਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪੰਜ ਸੌ ਤੰਦਾਂ (ਤਾਗਿਆਂ) ਦਾ ਵਸਤ੍. ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੂਤ ਦੀ ਪੰਜ ਸੌ ਤਾਰ ਹੋਵੇ. ਖੱਦਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵਸਤ੍.

ਪੈਸੀਲੇ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ.''ਪੈਸੀਲੇ ਗਗਨ ਮਝਾਰੰ.'' (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਦਾਖ਼ਿਲ) ਹੋਈਏ.

ਪੈਸੇਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪੈਂਸੇਰੀ. ਪੰਜ ਸੇਰ ਭਰ ਤੋਲ। ੨ ਪੰਜ ਸੇਰ ਤੋਲ ਦਾ ਵੱਟਾ.

ਪੈਹਨ. ਪਰਿਧਾਨ. ਪਹਿਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿਰਾਹੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਹਨ.

ਪੈਹਮਾਨ. ਫ਼ਾ ਪੈਮਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਇਕਰਾਰ ਕਰਨਾ. ਅਹਦ. ਪ੍ਰਣ.

ਪੈਹੈ. ਪਾਵੇਗਾ. ''ਤਿਨ ਕੋ ਕਸ੍ ਨ ਦੇਖਨਪੈਹੈ.'' (ਵਿਚਿਤ੍) ਦੁੱਖ ਦੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਪਊ.

ਪੈਕ. ਫ਼ਾ ਪੈਕ ਸੰ. ਪਾਦਾਤਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ. ''ਭੈ ਤਪ ਭਾਉ ਜੁ ਪੈਕ ਦਲ ਰਾਜਤ ਸਤ-ਗੁਰ ਰਾਮ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭੈ, ਤਪਸਾ, ਭਾਵ, ਇਹ ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ ਹੈ.

ਪੈਕਰ. ਫ਼ਾ ਪੈਕਰ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼ਕਲ. ਚਿਹਰਾ।
੨ ਸੰਚਾ (ਸੱਚਾ). ੩ ਦੇਖੋ, ਪੈਖੜ.

ਪੈਕੜ. ਦੇਖੋ, ਪੈਖੜ.

ਪੈਕਾਨ. ਫ਼ਾ ਪੈਕਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਤੀਰ ਅਥਵਾ ਬਰਛੀ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਤੀਰ। ੩ ਭੱਥਾ. ਤਰਕਸ਼.

ਪੈਕਾਨੈ. ਫ਼ਾ ਪੈਕਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮਾਣਿਕ. ਰਤਨ. ''ਤਾਕਉ ਸੁਮਤਿ ਦੇਇ ਪੈਕਾਨੈ.'' (ਕਲਿ ਮ: ੪) ਰਤਨਰੂਪ ਸਿਖ੍ਯਾ. ਭਾਵ-ਅਮੋਲਕ ਸਿਖ੍ਯਾ.

ਪੈਕਾਬਰ, ਪੈਕਾਂਬਰ } ਦੇਖੋ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ. ''ਪੀਰ ਪੈਕਾਬਰ ਅਉਲੀਏ.'' (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ''ਪੀਰ ਪੈਕਾਂਬਰ ਸੇਖ.'' (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਪੈਕਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੇਖੋ, ਪੈਕਾਨ ੨. ''ਪਿਰਮ ਪੈਕਾਮ ਨ ਨਿਕਲੈ.'' (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਤੀਰ ਲਗਿਆ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੈਗਾਮ.

ਪੈਕਾਮਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ. ''ਪੀਰ ਪੈਕਾਮਰ ਸਾਲਿਕ ਸਾਦਿਕ.'' (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪੈਕਾਰ, ਪੈਕਾਰੁ } ਫ਼ਾ ਪੈਕਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦਿਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ. ਖ਼ਿਆਲ. ''ਨਿਰਮਲ ਸਾਚਿ ਰਤਾ ਪੈਕਾਰੁ.'' (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਜੰਗ. ਯੁੱਧ।
੩ ਪੈਰੋਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ,ਅਰਥਾਤ-ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ। ੪ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਸੁਨਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਆਹ ਖਰੀਦਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਇਨਾ ਚਾਂਦੀ ਨਿਖਾਰਿਆ ਕਰਦਾ. ਨਿਆਰੀਆ.

ਪੈਕੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ.

ਪੈਖਰ, ਪੈਖਰੁ, ਪੈਖੜੁ } ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪੈਰ ਜਕੜਨ ਦਾ ਬੰਧਨ. ਉਹ ਬੰਧਨ, ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ. ''ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਕਛੂ ਸੁਝਸਿ ਨਾਹੀ ਇਹ ਪੈਖਰ ਪਏ ਪੈਰਾ.'' (ਗਉ ਮ: ੫)''ਖਰ ਕਾ ਪੈਖਰੁ ਤਉ ਛੂਟੈ.'' (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਬੰਧਨ. ''ਹਉਮੈ ਪੈਖੜੁ ਤੇਰੈ ਮਨੈ ਮਾਹਿ.'' (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)
੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਖੜ.

ਪੈਖਾਕ, ਪੈਖਾਕੁ } ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਾਖ਼ਾਕ. ਚਰਣਰਜ. ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜਿ. ''ਹੋਇ ਪੈਖਾਕ ਫਕੀਰ ਮੁਸਾਫਿਰੁ.'' (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪੈਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਗ. ਡਿੰਘ. ਕਰਮ. ''ਪੈਗ ਅਢਾਈ ਭੂਮਿ ਦੇ ਕਹੀ.'' (ਵਾਮਨਾਵ) ''ਅਠਾਰਹਿ ਪੈਗ ਪੈ ਜਾਇ ਪਰਜੋ ਹੈ.'' (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੈਗਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਗਲਿਤ. ਸ਼ਬਨਮ. ਓਸ. ਤ੍ਰੇਲ. ''ਮੇਘ ਭੀ ਨਹੀਂ ਵਰਸਦੇ ਅਤੇ ਪੈਗਲਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ.'' (ਜਸਭਾਮ)

ਪੈਗਾਂਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ.

ਪੈਗ਼ਾਮ. ਫ਼ਾ ਪੈਗ਼ਾਮ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸੁਨੇਹਾ. ਸੰਦੇਸਾ.

ਪੈਗਾਮਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ.

ਪੈਗ਼ੰਬਰ. ਫ਼ਾ ਪੈਗ਼ਾਮ (ਸੁਨੇਹਾ) ਬਰ(ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ). ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਸੰਦੇਸਾ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਲਿਆਵੇ, ਐਸਾ ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਾਰਯ. ਨਬੀ.

ਪੈਗ਼ੰਬਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦਾ ਕੰਮ.

ਪੈਂਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪੰਚ. ਪ੍ਰਧਾਨਪੁਰਖ। ੨ ਨੰਬਰਦਾਰ. ਚੌਧਰੀ.

ਪੈਜ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਮਾਨ. ਇੱਜ਼ਤ. ''ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ਆਪਿ.'' (ਗੂਜ ਮ: ੫) ''ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਬਢਾਈ.'' (ਮਾਰੂ ਮ: ੯) ੨ ਨਾਮਵਰੀ. ''ਅੰਦਰਹੁ ਝੂਠੇ, ਪੈਜ ਬਾਹਰਿ.'' (ਵਾਰ ਆਸਾ)
੩ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ. ਪ੍ਰਣ. ''ਪਨ ਤੇਰੇ ਵਾਕਨ ਕੋ ਧਿਕ ਧਿਕ, ਕਰਨ ਪੈਜ ਕੋ ਧਿਕ ਧਿਕ ਹੋਇ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ)
੪ ਪਾਦਜ. ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸ਼ਬ੍ਦ। ੫ ਪੈ (ਦੁੱਧ) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਮੱਖਣ। ੬ ਪੈ(ਜਲ)ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ,ਕਮਲ.

ਪੈਜਨੀ, ਪੈਂਜਨੀ } ਪਦਰੰਜਨੀ. ਨੂਪੁਰ. ਝਾਂਜਰ.

ਪੈਜਵਾਰ. ਵਿ-ਇੱਜ਼ਤ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ) ਵਾਲਾ।
੨ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾਪਾਲਕ.

ਪੈਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਜੰਗਲੀ ਚੈਰੀ. ਇਹ ਬਿਰਛ ਠੰਢੇ ਪਹਾੜਾਂ ਪੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾਸ ੩.

ਪੈਜ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ ਪੈਜ਼ਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਦਤ੍ਰਾਣ. ਜੁੱਤੀ.

ਪੈਝਣਾ, ਪੈਝਣੁ } ਕ੍ਰਿ-ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨਾ. ਪਹਿਰਨਾ. ਓਢਣਾ।
੨ ਪਹਿਰਾਏ ਜਾਣਾ.

ਪੈਝੈ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰੀਜੈ. ਪਹਿਰੀਏ. ''ਖਾਜੈ ਪੈਝੈ ਰਲੀ ਕਰੀਜੈ.'' (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਪਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਏ. ''ਮਿਤੁ ਪੈਝੈ ਮਿਤੁ ਬਿਗਸੈ.'' (ਸਦੁ)

ਪੈਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਖਲ। ੨ ਗਤਿ. ਗਮਜਤਾ. ਪਹੁਚ.

ਪੈਠਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਟ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਘੁਸਣਾ. ਧਸਣਾ. ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣਾ.

ਪੈਠਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਟ ਹੋਕੇ. ਪੈਠਕੇ. ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਕਰ.

ਪੈਠੀ. ਵਿ-ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਟ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਈ. ''ਸਰਪਨੀ ਨਿਰਮਲਜਲਿ ਪੈਠੀ.''(ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਸਰਪਨੀ ਮਾਇਆ, ਨਿਰਮਲਜਲ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਪੈਡ, ਪੈਂਡ } ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਦ. ਪੈਰ. ''ਪੈਡੈ ਪੈਂਡ ਨ ਪਾਵਤ ਭਈ.'' (ਚਰਿਤ੍ ੧੭੩) ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੈਰ ਨਾ ਪਾਇਆ। ੨ ਕਰਮ. ਡਿੰਘ.

ਪੈਡਾ, ਪੈਂਡਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮਾਰਗ. ਪੰਧ. ਪਦ (ਪੈਰ) ਰੱਖੀਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ''ਮਨੁ ਕਰਿ ਬੇਲੁ ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਪੈਡਾ.'' (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਡਿੰਘ. ਕਰਮ. ਪਦ ਦ੍ਵਿ. ਦੋ ਵਾਰ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀ ਲੰਬਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਡੇਢ ਗਜ਼ ਭਰ. ''ਚਰਣ ਸਰਣ ਗੁਰੁ ਏਕ ਪੈਡਾ ਜਾਇ ਚਲ.'' (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪੈਡੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ).

ਪੈਡੁ. ਦੇਖੋ, ਪੈਡ.

ਪੈਂਡੇਖਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੈਂਦਾਖ਼ਾਨ.

ਪੈਡੇ ਬਿਨੁ ਬਾਟ. ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ.

ਪੈਡੈ. ਮਾਰਗ ਮੇਂ. ਰਾਹ ਵਿੱਚ. ''ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਲੂਟੀ ਪਨਿਹਾਰੀ.'' (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪੈਂਡੋਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪੈਂਡੇ (ਮਾਰਗ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਹੀ. ''ਕੋਈ ਪੈਂਡੋਈ ਹਮਾਰੀ ਓਰ ਆਵਤਾ ਹੈ.'' (ਜਸਭਾਮ)

ਪੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਪੜਨਾ. ਲੇਟਣਾ। ੩ ਭਿਗਣਾ.

ਪੈਤਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਦਾਂਤਰ. ਪੈਰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਟੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਕਾਇਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਬਦਲਕੇ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਹਿੰਦੁਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮ. ਥਾਪੇਹੋਏ ਮੁਹੂਰਤ ਪੁਰ ਜੋ ਕੂਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਪਟਕਾ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਠੀਕ ਮੁਹੂਰਤ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਹੱਥ ਤੋਰਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਤਰਾ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ''ਪਦੇਤਰ'' ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਤਾ ੩.

ਪੈਤਾਲ. ਪੈਂਤਾਲੀਆ ਸ਼ਾਲ. ''ਸਤ੍ਰਹਸੈ ਪੈਤਾਲ ਮੈ ਕੀਨੀ ਕਥਾ ਸੁਧਾਰ.'' (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੰਮਤ ਸਤਾਰਾ ਸੌ ਪੈਂਤਾਲੀਏ (੧੭੪੫) ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ.

ਪੈਂਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਤਾਲੀ.

ਪੈਂਤੀ. ਸੰ.ਪੰਚਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ. ਤੀਹ ਅਰ ਪੰਜ-੩੫।
੨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰ ਹਨ.

ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
ਕ	ਖ	ਗ	ਘ	ਙ
ਚ	ਛ	ਜ	ਝ	ਞ
ਟ	ਠ	ਡ	ਢ	ਣ
ਤ	ਥ	ਦ	ਧ	ਨ
ਪ	ਫ	ਬ	ਭ	ਮ
ਯ	ਰ	ਲ	ਵ	ੜ.

ਪੈਤੀਸ. ਦੇਖੋ, ਪੈਂਤੀ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜ.

ਪੈਂਤੀਸਅੱਖਰੀ. ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ। ੨ ਪੈਂਤੀਸ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਜਾਖ਼ਨਾਰੂਪ ਰਚਨਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਰਚੀ ਹੈ. *

ਓਅੰਕਾਰ ਸਰਬਪਰਕਾਸੀ,
ਆਤਮ ਸੁੱਧ ਅਕ੍ਰੈ ਅਵਿਨਾਸੀ,
ਈਸ ਜੀਵ ਮੈ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨੈ,
ਸਾਧ ਚੋਰ ਸਭਿ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਨੈ,
ਹਸਤੀ ਚੀਟੀ ਤ੍ਰਿਣ ਲੌ ਆਦੈ,
ਏਕ ਅਖੰਡਿਤ ਵਸੈ ਅਨਾਦੈ.xxx

੩ ਉਹ ਕਾਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਦਿ ਅਥਵਾ ਅੰਤ ਪੈਤੀਸ ਅੱਖਰ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਰੱਖੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ– ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸਵੈਯੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਪੈਂਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਕੌਤਕ ਏਕ ਵਿਚਾਰ ਜਦੁਪਤਿ
ਸੂਰਤ ਏਕ ਧਰੀ ਗਿਰਿ ਬਾਂਕੀ, xxx
ਹੋਇਰਹੇ ਵਿਸਮੈ ਸਭ ਗੋਪ
ਸੁਨੀ ਹਰਿ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਜਬ ਸਾਖੀ xxx
ਔਰ ਗਈ ਸੁਧ ਭੂਲ ਸਭੋ
ਇਕ ਕਾਨ੍ਹਹਿ ਕੇ ਰਸ ਮੈ ਅਨੁਰਾਗੇ xxx
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਸਭ ਕੋ ਹਸਕੈ
ਮਿਲ ਧਾਮ ਚਲੋ ਜੋਊ ਹੈ ਹਰਤਾ ਅਘxxx
ਭੂਸੁਤ ਸੋਂ ਲਰਕੈ ਜਿਨਹੂ
ਨਵਸਾਤ ਛੜਾਇਲਈ ਬਰਮੰਛਾ. xxx

ਗ੍ਯਾਨਪ੍ਰਬੋਧ ਵਿੱਚ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਪੈਂਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਕ੍ਰਿਪਾਤ੍ਰਾ ਕ੍ਰਿਪਾਰੰ । ਖਿਪਾਤ੍ਰਾ ਅਖੰਡੰ ।
ਗਤਾਤ੍ਰਾ ਅਗੰਡੰ । ਘਤਾਤ੍ਰਾ ਘਰਨੰ ।
ਙਿਆਤ੍ਰਾ ਙ੍ਰਿਹਾਲੰ ॥ xxx ਆਦਿ.

ਪੈਤੀਸ ਨ ਖੀਣਉ. ਦੇਖੋ, ਤੀਸ ਇਕੁ.

ਪੈਤੀਹ. ਦੇਖੋ, ਪੈਂਤੀ ੧.

ਪੈਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਬਾਹਨ.

ਪੈਦਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਦਚਰ. ਪਾਦਾਤਿਕ. ਪਯਾਦਹ ਸਿਪਾਹੀ. Pedestrain । ੨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ.“ਪਾਲਾਗਲ” ਸ਼ਬਦ ਦੂਤ (ਹਰਕਾਰਾ) ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੈ.

ਪੈਦਾ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਉਤਪੰਨ. ਜਨਮਿਆਹੋਇਆ । ੨ ਹਾਸਿਲ. ਪ੍ਰਾਪਤ.

ਪੈਦਾਇਸ ਪੈਦਾਇਸਿ ਫ਼ਾ ਪੈਦਾਯਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਉੱਤਪਤੀ. ਰਚਨਾ. “ਆਸਮਾਨ ਜਿਮੀ ਦਰਖਤ ਆਬ ਪੈਦਾਇਸਿ ਖੁਦਾਇ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਪੈਂਦਾਖ਼ਾਨ. پیندہ خان ਪਾਯਿੰਦਾਖ਼ਾਨ. ਇਹ ਫ਼ਤਹਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਆਲਮਪੁਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਠਾਣ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਾਸ ਵਡੇਮੀਰ ਪਿੰਡ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਦਾਵਰ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ ਜਾਣਕੇ ਨੌਕਰ ਰੱਖਿਆ ਅਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਕੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਥਾਪਿਆ. ਪੈਂਦੇਖਾਨ ਆਪਣੇ ਦਾਮਾਦ ਆਸਮਾਨਖ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰਣਾ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆਇਆ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਰਣਖੇਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ. ਜਿਸ ਖੜਗ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਦੋ ਖੰਡ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਛੀ ਸੇਰ ਪੱਕਾ ਹੈ । ੨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ,ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖੜਗ ਨਾਲ ਮੋਇਆ.

ਪੈਦਾਯਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪੈਦਾਇਸ.

ਪੈਦਾਵਾਰ. ਫ਼ਾ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਜ.

ਪੈਧਨ. ਸੰ. ਪਰਿਧਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਿਰਨਾ. ਓਢਣਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ.

ਪੈਧਾ. ਵਿ–ਪਰਿਧ੍ਰਿਤ. ਪਹਿਰਿਆ. “ਤਿਨ ਕਾ ਖਾਧਾ ਪੈਧਾ ਮਾਇਆ ਸਭੁ ਪਵਿਤੁ ਹੈ.” (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਪੈਧਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਕੇ. ਪਹਿਰਕੇ.

ਪੈਧੈ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨੇ ਸੇ. ਪਹਿਰਣ ਤੋਂ. “ਕਿਆ ਪੈਧੈ ਹੋਇ ?” (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

* ਤੰਤ੍ਰਬਾਸਤ੍ਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਕੇ ਪੈਂਤੀਸਅੱਖਰੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ਾਸ ਸ਼ਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦਾ, ਸ਼ਾਸ ਸ਼ਾਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ,ਪਰ ਇਹ ਰੀਤਿ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਪੈਨਣਾ ਪੈਨਣੁ ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨਾ. ਪਹਿਰਨਾ. ਓਢਣਾ. “ਪੈਨਣਾ ਰਖ ਪਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) “ਪੈਨਣੁ ਖਾਣਾ ਚੀਤਿ ਨ ਪਾਈ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਪੈਨਾ. ਵਿ–ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼. ਅਜਿਹਾ ਤਿੱਖਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਜਾਵੇ.

ਪੈਨਾਇਆ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਇਆ. ਪਹਿਰਾਇਆ। ੨ ਖ਼ਿਲਅਤ (ਸਰੋਪਾ) ਪਹਿਨਾਇਆ. “ਹਰਿ ਦਾਤੈ ਹਰਿਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ, ਨਾਨਕ ਪੈਨਾਇਆ.” (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਪੈਨੀ. ਵਿ–ਤਿੱਖੀ. ਦੇਖੋ, ਪੈਨਾ. “ਪਰਨਾਰੀ ਸੋ ਨੇਹ ਛੁਰੀ ਪੈਨੀ ਕਰ ਜਾਨਹੁ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਪੈਨ੍ਹਾਵਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਪੋਸ਼ਾਕ.

ਪੈਨ੍ਹਾਵਣੁ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਪਹਿਰਾਉਣਾ.

ਪੈਪੁਰਖ. ਪੂਰਵ ਪੁਰੁਸ਼. “ਪਿਤ੍ਰਿਗਣ. ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ. “ਦੈ ਜਲ, ਪੈਪੁਰਖਾ ਰਿਝਵਾਏ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੈਮਾਂ ਸ਼ਿਕਨ. ਫ਼ਾ پیماں شکن ਵਿ–ਅ੍ਹਦ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਭੰਗ ਕਰਤਾ. ਬੇਵਫ਼ਾ.

ਪੈਮਾਨ. ਫ਼ਾ پیمان ਸੰਗਜਾ–ਵਚਨ. ਕੌਲ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ. ਇਕਰਾਰ.

ਪੈਮਾਨਾ. ਫ਼ਾ پیمانہ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਪਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਦੰਡ. ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਮਿਣਿਆ ਜਾਵੇ.

ਪੈਮਾਯਸ਼. ਫ਼ਾ پیمایش ਸੰਗਜਾ–ਮਿਣਤੀ. ਮਾਪ.

ਪੈਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਾਮਾਲ.

ਪੈਮੂਦਹ. ਫ਼ਾ پیمودہ ਵਿ–ਮਿਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪੈਮੂਦਨ.

ਪੈਮੂਦਨ. ਫ਼ਾ پیمودن ਕ੍ਰਿ–ਪੈਮਾਯਸ਼ (ਮਿਣਤੀ) ਕਰਨੀ. ਮਿਣਨਾ.

ਪੈਯਾ. ਪਿਆ. ਪੜਾ. “ਜਿਨਾ ਧੁਰੇ ਪੈਯਾ ਪਰਵਾਣਾ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਪੜਨੇ (ਪੈਣ) ਵਾਲਾ.

ਪੈਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਦ. ਚਰਨ.“ਪੈਰ ਧੋਵਾਂ ਪਖਾ ਫੇਰਦਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ੁਦ੍ , ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਣਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪੱਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਪਾਦਜ. “ਉਲਟਾ ਖੇਲ ਪਿਰੰਮ ਦਾ ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਾ.” (ਭਾਗੁ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸ਼ੂਦ੍ ਅੱਗੇ ਝੁਕਾਇਆ । ੩ ਵਿ–ਪਰਲਾ. ਦੂਸਰਾ ਕਿਨਾਰਾ. “ਪਾਯੋ ਨ ਜਾਇ ਜਿਹ ਪੈਰ ਪਾਰ.” (ਅਕਾਲ) ੪ ਵਿਸਤੀਰਣ. “ਪੈਰ ਪਰਾਗ ਰਹੀ ਹੈ ਬੈਸਾਖ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੈਰਉਆ. ਵਿ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.ਪ੍ਰਲਵਨ ਕਰਤਾ. ਤਰਾਕੂ. ਨਦੀ ਨੂੰ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਪੈਰਕਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੌੜੀ. ਸੀਢੀ. “ਜੈਸੇ ਨਰ ਪੈਰ ਪੈਰਕਾਰੀ ਪੈ ਧਰਤ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੈਰ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ,ਪਾਇ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਨਾ.

ਪੈਰਣ ਪੈਰਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਪਜ (ਜਲ) ਤਰਣ. ਪ੍ਲਵਨ ਕਰਨਾ. ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤਰਨਾ. “ਪੈਰਨ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਾਹੂ.” (ਨਾਪ) “ਪੈਰੇ ਸਮਰ ਸਮੁਦ੍ ਬਹੁ ਮਹਾਰਥੀ ਬਲ ਧਾਮ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਯੁੱਧਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰੇ ਹਨ, ਭਾਵ–ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਜੰਗ ਫਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ । ੨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਪੈਠਣਾ.

ਪੈਰਵੀ. ਫ਼ਾ پیروی ਸੰਗਜਾ–ਅਨੁਸਰਣ.ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੈਰ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਗ੍ਯਾਪਾਲਨ.

ਪੈਰੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਰੀਂ. ਚਰਣਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. “ਪੈਰੀ ਚਲੈ, ਹਥੀ ਕਰਣਾ.” (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਪੈਰੀਂ ਪਵਣੁ ਪੈਰੀਂ ਪੈਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ ਡਿਗਣਾ. ਚਰਣਾਂ ਪੁਰ ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ. “ਪੈਰੀਂ ਪਵਣੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਕਲੀਕਾਲ ਰਹਿਰਾਸ ਕਰੇਹੀ.” (ਭਾਗੁ) “ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਜਗ ਵਰਤਾਯਾ.” (ਭਾਗੁ) ਇਸ ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਵ, ਅਭਿਮਾਨ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਣ ਤੋਂ ਹੈ.

ਪੈਰੀਵਾਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਵਾਜਾ, ਘੁੰਗਰੂ. ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ, ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਘੁੰਗਰੂ ਬੰਨ੍ਹਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੈ ਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. “ਪੈਰੀਵਾਜਾ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੈਰੇ. ਦੇਖੋ, ਪੈਰਣ.

ਪੈਰੋ. ਫ਼ਾ پیرو ਵਿ–ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਚਰ.

ਪੈਰੋਕਾਰ. ਫ਼ਾ پیروکار ਵਿ–ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਗ੍ਯਾਪਾਲਕ.

ਪੈਲ. ਵਿ–ਪਰਲਾ. ਦੂਸਰਾ. ਦੂਜੀ ਵੱਲ ਦਾ. “ਛੇਦਕੈ ਪੈਲ ਪਾਰੇ ਪਧਾਰਜੈ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਚਲਾਗਿਆ । ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਇਲ.

ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਣੀਆਂ. ਜਿਵੇਂ ਮੋਰ ਖੰਭ ਫੈਲਾਕੇ ਨੱਚਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਕਤ ਕਰਨੀ। ੨ ਭਾਵ–ਮਿੰਨਤ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨੀ.

ਪੈਲੀ. ਵਿ–ਪੱਲਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ, ਖੇਤੀ । ੨ ਦਾਣੇ ਮਿਣਨ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਸੰ. ਪੱਲਿਕਾ.

ਪੈਵਸੁਨ. ਫ਼ਾ پیوستن ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਾਉਣਾ.ਮਿਲਣਾ. ਜੋੜਨਾ. ਗੱਠਣਾ.

ਪੈਵਸ੍ਤਾ. ਫ਼ਾ پیوستہ ਵਿ–ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ. ਜੁੜਿਆ-ਹੋਇਆ। ੨ ਹਮੇਸ਼ਹ. ਨਿਤ੍ਯ.

ਪੈਵੰਦ. ਫ਼ਾ پیوند ਸੰਗਜਾ–ਜੋੜ. ਗੱਠ। ੨ ਮਿਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿਉਂਦ.

ਪੈੜ. ਸੰਗਜਾ–ਪਦਚਿੰਨ੍ਹ. ਪੈਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਖੋਜ । ੨ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਸ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੋਂਦੀ ਜਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪੈੜਾ. ਮੋਖਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸੇ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ । ੨ ਛੱਜਲ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ,ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣਸੰਗਲੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਲਿਆਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ,ਰਾਹ ਹਕੀਕਤ। ੩ ਚੰਡਾਲੀਆ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਧਰਮਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ੪ ਕਾਠੀ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਤਸਮਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਕਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਪੈਰ ਅੜਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ । ੫ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਕੋਠਾ. “ਬੂਝਜੋ ਪਢਯੋ ਕੈਸੇ ਪੈੜਾ ?” (ਨਾਪ੍) ੬ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ.ਸੰ. ਮ੍ਰਦਰ–ਪ੍ਰਦਰ. کثرۃ الطمث ਕਸ੍ਰਤੁਲਤ੍ਮਸ਼.Menorrhagia. ਸੁਭਾਵ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਵਿਰੁੱਧ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ, ਜਾਦਾ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਨ,ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਰਤਣ, ਗਰਭ ਦੇ ਗਿਰਨ, ਅਤੀ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨ, ਬਹੁਤ ਪੈਦਲ ਫਿਰਨ, ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣ, ਅਤਿ ਸ਼ੋਕ ਕਰਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਯੋਨਿ ਤੋਂ ਲਹੂ ਵਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਅਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਰਿਤੁਧਰਮ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹੈ–ਸੰਚਰ ਲੂਣ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ, ਮੁਲੱਠੀ, ਨੀਲੋਫਰ, ਸਮਾਨ ਪੀਸਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚਾਉਲਾਂ ਦੇ ਧੋਣ ਨਾਲ ਪੀਣਾ, ਤ੍ਰਿਫਲਾ, ਸ਼ੁੰਢ, ਦੇਵਦਾਰੁ, ਹਲਦੀ, ਲੋਧ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ. ਮੰਜੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਬਾਣ ਫੂਕਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਡੇਢ ਤੋਲਾ ਨਿੱਤ ਫੱਕਣਾ.

ਪੈੜੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ).

ਪੋਇਆ. ਵਿ–ਪੋਤ. ਪਰੋਇਆ.

ਪੋਈ. ਪਰੋਈ. ਦੇਖੋ, ਪੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਪਤੀ. “ਸਤਸੰਗ ਪੋਈ ਹੈ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪੋਈਆ. ਫ਼ਾ پوئہ ਪੋਯਹ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਲਕਾ ਲਾਰਾ. ਸੰ. ਪ੍ਲੁਤ. ਦੇਖੋ, ਪਵੰਗਮ। ੨ ਹਰਕਾਰਾ. ਚਰ. ਦੂਤ.

ਪੋਈਐ. ਪਰੋਈਏ। ੨ ਗਮਨ ਕਰੀਏ. ਚੱਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਪੋਈਦਨ. “ਚਰਨ ਪਰਦੱਖਨਾਕੈ ਪੋਈਐ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੋਈਦਨ. ਫ਼ਾ ਪੋਈਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ। ੨ ਢੂੰਡਣਾ. ਖੋਜਣਾ.

ਪੋਸ. ਫ਼ਾ ਪੋਸ਼ ਪੋਸ਼. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗਿਲਾਫ਼ ਉਢਾਡ. ਆਵਰਣ. "ਚਮਰਪੋਸ ਕਾ ਮੰਦਰ ਤੇਰਾ." (ਭੈਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਚਰਮਪੋਸ਼ ਦਾ ਮੰਦਰ ਦੇਹ ਹੈ। ੨ ਕਵਚ. ਸੰਜੋ. ਜਿਰਹ। ੩ ਖੱਲ. ਤੁਚਾ. "ਸਿਰ ਪਗ ਸਗਲ ਪੋਸ ਉਤਰਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਦੀ ਸਾਰੀ ਖਲੜੀ ਉਤਰਵਾਕੇ। ੪ ਵਿ–ਢਕਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਸਰਪੋਸ਼, ਸਫੇਦਪੋਸ਼ ਆਦਿ। ੫ ਸੰ. ਪੋਸ਼. ਪੋਸ਼ਣ. ਪਾਲਨ. "ਪਾਲ ਪੋਸ ਕਰ ਤਾਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੫) ਦੇਖੋ, ਪੋਸਣ। ੬ ਪਸ਼ੋ ਪੋਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਪੋਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਚਪਰਾਸੀ ਕੋਚਮੈਨ ਆਦਿ ਰਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹਨ.

ਪੋਸਸ. ਫ਼ਾ ਪੋਸ਼ੀਸ਼ ਪੋਸ਼ਿਸ਼. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੋਸ਼ਾਕ. "ਜਸੋਂ ਅਧਿਪਤਿ ਇਕ ਪੋਸਸ ਤਜਕੈ." (ਨਾਪ੍)

ਪੋਸਣ. ਸੰ. ਪੋਸ਼ਣ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਲਨ. ਪਰਵਰਿਸ਼. (ਸੰ. ਧਾ– ਪੁਸ਼ ਧਾ–ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ). ੨ ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਬਢ਼ਤੀ। ੩ ਪੁਸ੍ਟਿ। ੪ ਸਹਾਇਤਾ.

ਪੋਸਤ. ਫ਼ਾ ਪੋਸ੍ਤ ਪੋਸ੍ਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਛਿਲਕਾ। ੨ ਅਫੀਮ ਦੇ ਡੋਡੇ ਦਾ ਛਿੱਲ. ਦੇਖੋ, ਪੋਸਤ ਪੀਣਾ। ੩ ਤੁਚਾ. ਖੱਲ। ੪ ਅਫੀਮ ਦਾ ਬੂਟਾ.

ਪੋਸਤ ਪੀਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਫੀਮ ਦੇ ਡੋਡੇ ਦੀ ਛਿੱਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂਕੇ ਅਤੇ ਮਲਕੇ ਪੀਣੀ. ਪੋਸਤ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਪੱਠੇ ਸੁਸਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. *

ਪੋਸਤਿਯਾ ਪੋਸਤ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਅਫੀਮ ਦੇ ਡੋਡੇ

ਪੋਸਤੀ ਮਲਕੇ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਅਮਲੀ. ਪੋਸਤੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਭਰਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਆਲਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਪੋਸਤੀਂ ਫ਼ਾ ਪੋਸ੍ਤੀਂ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੋਸ੍ਤ (ਖੱਲ) ਦੀ

ਪੋਸਤੀਨ ਕੁਰਤੀ. ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੋਟ. "ਕੁਹਨ ਪੋਸਤੀਂ ਤਨ ਧਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭)

ਪੋਸਨ ਦੇਖੋ, ਪੋਸਣ.

ਪੋਸਨਾ

ਪੋਸਾ. ਪੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਕੀਤਾ. "ਸਤਗੁਰੁ ਕੋ ਅਚਾਯਕੈ ਪੋਸਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪੋਸ਼ਾਕ. ਫ਼ਾ ਪੋਸ਼ਾਕ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਹਿਰਣ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ. ਪਹਿਨਾਵਾ. ਲਿਬਾਸ.

ਪੋਸ਼ਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪੋਸਸ.

ਪੋਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਪੋਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਪਹਿਰਨਾ। ੨ ਛੁਪਾਉਣਾ. ਢਕਣਾ.

ਪੋਸ਼ੀਦਾ. ਫ਼ਾ ਪੋਸ਼ੀਦਹ ਵਿ–ਗੁਪਤ. ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪੋਸਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਾਲਣ (ਪਰਵਰਿਸ਼) ਯੋਗ.

ਪੋਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹਿਮ ਰਿਤੁ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੌਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਹਣਾ.

ਪੋਹਣ. ਸੰ. ਪ੍ਵਹਣ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਵਾਰੀ. ਯਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਹਣਾ.

ਪੋਹਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਹੋਣਾ. ਘੁਸਣਾ। ੨ ਅਸਰ ਹੋਣਾ. "ਪੋਹਤ ਨਾਹੀ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਸੁਣਿਐ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਕਾਲੁ." (ਜਪੁ) "ਦੈਤ ਦੋਊ ਨ ਪੋਹੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. "ਤਿਸ ਨੋ ਪੋਹੇ ਕਵਣੁ ਜਿਸ ਵਲਿ ਨਿਰੰਕਾਰ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਪੋਹਲੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਡੋਡੀ. ਫੁੱਲ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦਾ ਪੜਦਾ. "ਪੋਹਲੀਓਂ ਸਿਰ ਕੱਢਕੈ ਫੁੱਲ ਕੁਸੁਭ ਚਲੰਭ ਖਿਲਾਰੇ." (ਭਾਗੁ)

* ਬਰਨੀਅਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਕਈ ਅਮੀਰ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਕਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮਨ ਪੋਸਤ ਪਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਤਰਲੇ ਫ਼ੀਤੇ ਸਨ ਤਾਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੋਸਤ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਪੋਹੇ. ਪੂਰ. ਪਹੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਹਣਾ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਪੋਹੰਤਿ. ਵਸਾਪਦਾ. ਅਸਰ ਕਰਦਾ. "ਨਹਿ ਪੋਹੰਤਿ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪੋਹਣਾ.

ਪੋਖ. ਸੰ. ਪੌਸ਼. ਪੁਸ਼ਜ ਨਛਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਪੂਰਣਮਾਸ਼ੀ ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ. ਪੋਹ ਮਹੀਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੌਸ ੫.

ਪੋਖਕ. ਵਿ–ਪੋਸ਼ਕ. ਪੋਸ਼ਣ (ਪਾਲਣ) ਵਾਲਾ.

ਪੋਖਣ ਦੇਖੋ, ਪੋਸ਼ਣ. "ਭਰਣ ਪੋਖਣ ਸ੍ਰੰਗਿ ਅਉਧ

ਪੋਖਨ ਬਿਹਾਣੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਪੋਖਰ ਸੰ. ਪੁਸ੍ਕਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਾਲ. ਟੋਭਾ. "ਊਖਰ

ਪੋਖਰਾ ਪੋਖਰ ਸਭ ਭਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਪੋਖਰੁ ਨੀਰੁ ਵਿਰੋਲੀਐ ਮਾਖਨੁ ਨਹੀ ਰੀਸੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਪੋਖਰਿ. ਤਾਲ ਅਥਵਾ ਛਪੜੀ ਵਿੱਚ. "ਪੋਖਰਿ ਪੋਖਰਿ ਢੂਢਤੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੋਖਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪੋਖਰ.

ਪੋਖਿ. ਪੌਸ਼ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਪੋਖ. "ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਕੇ. ਪਾਲਕੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੋਸਰੁ.

ਪੋਖਿਓ ਪੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ.ਪਾਲਿਆ. ਭਰਿਆ.ਪੂਰਿਆ.

ਪੋਖਿਆ "ਕਰਿ ਪਰਪੰਚ ਉਦਰ ਨਿਜ ਪੋਖਿਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਪੋਖੁ. ਪੌਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਖ. "ਪੋਖੁ ਸੋਹੰਦਾ ਸਰਬ ਸੁਖ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਪੋਖੈ. ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪੁਸ਼੍ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਸਰ ਭਰਿ ਸੋਖੈ ਭੀ ਭਰਿ ਪੋਖੈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਪੋਗਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੋਆ. ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. ਨਵਾਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪੱਤਾ। ੨ ਤਰਕ. ਹੁੱਜਤ.

ਪੋਗੀਡ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੰਜ ਤੋਂ ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਵਿ–ਬਿਗੜੈਹੋਏ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ.

ਪੋਚ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਲੇਪ. ਲਗਾਉ. "ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੈ, ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਕੁਮ੍ਹਾਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖ. ਦਿਖਾਵਾ. "ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਿਤ ਚਿਤਵਤੇ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਪੋਚ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਫ਼ਾ ਪੋਚ ਵਿ–ਤੁੱਛ. ਕਮੀਨਾ. ਨੀਚ. "ਮੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਪੋਚ ਸੋਚ ਦਿਨਰਾਤੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਮਾਨੁਖਾ ਅਵਤਾਰ ਦੁਰਲਭੁ ਤਿਹੀ ਸੰਗਤਿ ਪੋਚ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪੋਚਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੋਂਕਣ. ਪਾਣੀ ਛਿੜਕਣਾ। ੨ ਲੇਪਨ. ਲਿੱਪਣਾ.

ਪੋਚਨਹਾਰਾ ਪੋਚਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ।

ਪੋਚਨਹਾਰੀ ੨ ਭੱਠੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹੇ ਬਰਤਨ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੋਚਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. "ਸੁਖਮਨ ਪੋਚਨਹਾਰੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਠੰਢਾ ਪੋਚਾ ਇਸ ਲਈ ਦੇਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਫ ਸਤ੍ਰ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਪ੍ਰਾਣ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਗਰਮੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੁਖਮਨਾ.

ਪੋਚਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੋਚਾ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਚਨ.

ਪੋਚਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਲੇਪਣ. ਦੇਖੋ, ਪੋਚਨ। ੨ ਲੇਪ. ਲਗਾਉ. "ਨਾ ਉਸ ਲੇਪੁ, ਨ ਹਮ ਕਉ ਪੋਚਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਭਾਫ ਠੰਢੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਰਕ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ ਬਰਤਨ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੋਚਾ."ਉਹੀ ਭਾਠੀ ਉਹੀ ਪੋਚਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੋਚਾਰਣੁ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ ਕਰਨੀ. ਨਿਗਹਬਾਨੀ ਕਰਨੀ. ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ.

ਪੋਚਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੋਚਕੇ. ਮਾਂਜ ਕੂਚਕੇ. "ਰਖਹਿ ਪੋਚਾਰਿ ਮਾਟੀ ਕਾ ਭਾਂਡਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਭਾਵ ਦੇਹ ਤੋਂ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਚਾਰਣੁ.

ਪੋਂਛਨ. ਸੰ. ਸ੍ਪੋਂਛਨ–ਪੋਂਛਨ. ਪੂੰਝਣਾ.

ਪੋਜ਼ਸ਼. ਫ਼ਾ ਪੋਜ਼ਿਸ਼ ਉਜ਼ਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤੋਬਾ ਕਰਨਾ. ਖਿਮਾ ਮੰਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਪੋਟ ਸੰ. ਪੋਟਲ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗਠੜੀ. ਪੋਟਲਿਕਾ.

ਪੋਟਲਾ ਪੰਡ. "ਜਉ ਲਉ ਪੋਟ ਉਠਾਈ ਚਲਿਅਉ

ਪੋਟਲੀ ਤਉ ਲਉ ਭਾਨ ਭਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਬੰਨਿ ਉਠਾਈ ਪੋਟਲੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪੋਟਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੁਟ. ਪੜਦਾ. ਥੈਲੀ. ਪੋਟ ਦੀ ਥੈਲੀ. ਮੋਦਾ। ੨ ਅੰਗੁਲੀ ਦਾ ਸਿਰਾ. ਫੁੱਲ.

ਪੋਠੋਹਾਰ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਰਿਆ ਜੇਹਲਮ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਦੇ

ਪੋਠੋਵਾਰ ਮੱਧ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਗ ਜਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਧੰਨੀ ਔਬ ਕਿ ਪੋਠੋਹਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪੋਂਡਾ. ਸੰ. ਪੁਣ੍ਡ੍ਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮੋਟਾ ਕਮਾਦ. ਪੌਨਾ.

ਪੋਣਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੁਣਨ ਦਾ ਰੁਮਾਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਸ਼ਰਦਾਈ ਆਦਿ ਛਾਣੀਦੇ ਹਨ। ੨ ਤਲਾਉ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੜਦੇਦਾਰ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਥਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਛੋਕਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਝਰਕੇ ਪਾਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਨਾ.

ਪੋਤ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਆਦ। ੩ ਕਪੜਾ. ਵਸਤ੍। ੪ ਨੌਕਾ. ਜਹਾਜ. ਦੇਖੋ, ਪੋਤ੍। ੫ ਸੰ. ਪੌਤ੍. ਵਿ–ਪਰੋਇਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪੌਤਿ। ੬ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੋਟਾ. ਤਾਣੇ ਵਿੱਚ ਬੁਣੇਹੋਏ ਤੰਦ। ੭ ਪੌਧਾ.

ਪੋਤਹ. ਦੇਖੋ, ਪੋਤਾ ੧.

ਪੋਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਾਗ। ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਪੰਛੀ ਦਾ ਬੱਚਾ."ਪੋਤਕ ਕਪੋਤ ਸ਼ਾਰਕਾਨ ਤੇ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪੋਤਤਟ. ਸੰ. ਜਹਾਜ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Port.

ਪੋਤਦਾਰੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੋਤਦਾਰੀ. ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀਪੁਣਾ. ਭਾਵ–ਮੁਨੀਮੀ. "ਤਿਸ ਕੀ ਕਰਿ ਪੋਤਦਾਰੀ ਫਿਰਿ ਦੂਖ ਨ ਲਾਗੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਪੋਤਵਾਹ. ਸੰ. ਜਹਾਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਨੌਕਾ ਦਾ ਪੂਰਕ. Pilot.

ਪੋਤੜਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਲੋਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਪੜਾ. ਚੀਥੜਾ. ਵਸਤ੍ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਪੋਤ–ਪਟ. ਪੋਤ (ਬਾਲਕ) ਦੇ ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਪਟ (ਵਸਤ੍).

ਪੋਤਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫ਼ਾ ਪੋਤਹ. ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ."ਦਇਆ ਕਾ ਪੋਤਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਖੋਟੇ ਪੋਤੇ ਨਾ ਪਵਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਪੋਤ. ਜਹਾਜ. "ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੋਤਾ ਕਰਮ ਪਸਾਉ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਪੌਤ੍. ਪੁਤ੍ ਦਾ ਪੁਤ੍. "ਪਿਯੁ ਦਾਦੇ ਜੇਵੇਹਿਆ ਪੋਤਾ ਪਰਵਾਣੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਜੇ ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ
ਭੈਜਲ ਤਾਰਨ ਕੋ ਪਦ ਪੋਤਾ,
ਵਾਕ ਬਲੀ ਸ਼ਿਕਰੇ ਸਮ ਜੋ ਹੁਇ
ਦੋਸ਼ ਨਸੈਂ ਸਮੁਦਾਯ ਕਪੋਤਾ,
ਸੇਵਕ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯ ਦੇਵਨਦੇਵ
ਅਭੇਵ ਸਦਾ ਗੁਨ ਗਜਾਨਹਿ ਪੋਤਾ,
ਸੋ ਅਬ ਜਾਹਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪ
ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੋਤਾ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਪੋਤਾਲ. ਪਤਾਲੂ. ਫੋਤਾ. (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਪੋਤਿ. ਪੋਤੇ ਵਿੱਚ. ਵਸਤ੍ ਦੇ ਪੋਟੇ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਅਤੇ ਪੋਤ ੬। ੨ ਖ਼ਜਾਨੇ ਵਿੱਚ.

ਪੋਤੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੋਤ੍ਰੀ. ਪੁਤ੍ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ.

ਪੋਤੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਹਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਪੋਤ ੪. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪੋਤੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਤੁਬੋਹਿਥ.

ਪੋਤੁਬੋਹਿਥ. ਸੰ. ਸ੍ਰਵੰਤ ਵਹਿਤ੍ਰ–ਪ੍ਲਵੁੱਤੰ ਵਹਿਤ੍ਰ. ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ. ਛੇਤੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਲਯਾਨ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਪੋਤੁਬੋਹਿਥਾ, ਖੇਵਟੁ ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਪਾਰਿਲੰਘਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ਹਰਿਨਾਮ ਤੇਜ਼ ਜਹਾਜ ਹੈ, ਖੇਵਟ (ਕੈਵਰਤ) ਗੁਰੂਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ,ਜੋ ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਪੋਤੇਦਾਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੋਤਦਾਰ. ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. "ਸਿਫਤ ਜਿਨਾ ਕਉ ਬਖਸੀਐ ਸੋਈ ਪੋਤੇਦਾਰ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ੨ ਜਹਾਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਤਵਾਹ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੋਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਪੋਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਤ੍ਰ ਅਤੇ
ਪੋਤ੍ਰਾ } ਪੋਤ੍ਰੀ.
ਪੋਤ੍ਰੀ

ਪੋਥ. ਵਿ–ਪੋਤ੍ਰ. ਪਰੋਤਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ। ੨ ਵਿਛਿਆ. ਡੈਲਿਆ. "ਲੋਥ ਪੋਥ ਭਈ ਮਹਾਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਡੀ ਪੋਥੀ. ਦੇਖੋ, ਪੋਥਾ.

ਪੋਥਾ. ਵਡਾ ਪੁਸ੍ਤਕ. ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਪੋਥ ਅਤੇ ਪੋਥਾ ਸ਼ਬਦ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪੋਥੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਸ੍ਤਕ. ਕਿਤਾਬ. ਗ੍ਰੰਥ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.* "ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪੋਦੀਨਾ. ਫ਼ਾ. ਪੋਦੀਨਹ. ਸੰ. ਪੂਤਨੀ ਅਤੇ ਮਰੀਚ. ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਚਟਣੀ ਬਣਦੀ, ਤੇਲ ਅਤੇ ਅਰਕ ਕੱਢਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਪੋਦੀਨਾ ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਂਦਾ, ਹਿਚਕੀ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਅਤੇ ਪਸੀਨਾ ਕਢਦਾ ਹੈ. ਮੁਰਛਾ ਵਿੱਚ ਸੁੰਘਾਇਆ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਅਜੀਰਣ ਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਵਮਨ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. Menthus Arvensis.

ਪੋਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰੋਣਾ। ੨ ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੋਂਭਾ.

ਪੋਪਲ. ਵਿ–ਥੋਥਾ. ਖਾਲੀ। ੨ ਕੰਗਾਲ. ਨਿਰਧਨ। ੩ ਫ਼ਾ. ਪੁਪਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਪਾਰੀ. ਅ਼–ਫ਼ੋਫ਼ਲ. ਸੰ. ਪੂਗਫਲ. ਦੇਖੋ, ਫੋਫਲ.

ਪੋਪਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਵਾਕ਼ੁਰੀ ਮਸ਼ਕ. ਸਨਾਈ. ਦੇਖੋ, ਭੁਰਨਾਲ। ੨ ਅਰੋੜਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਪੋਮਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਰਾਣਾ ਪਾਰਚਾ. ਪਾਟਿਆਹੋਇਆ ਕਪੜਾ. ਚੀਥੜਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਂਛਨਚੈਲ. ਪੂੰਝਣ ਦਾ ਪਰਨਾ. ਝਾੜਨ.

ਪੋਯੋ. ਪਰੋਇਆ. ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ. "ਚੰਦੂ ਦੁਖ ਪੋਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਂਗਲ ਦੀ ਗੱਠ। ੨ ਬਾਂਸ ਆਦਿ ਦੀ ਪੋਰੀ। ੩ ਬਾਂਸ ਦਾ ਲੰਮਾ ਥੋਥਾ ਡੰਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕਿਰਸਾਣ ਦਾਣੇ ਬੀਜਦਾ ਹੈ.

ਪੋਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਕੜ ਦਾ ਗੋਲ ਤੋਂਛਿਆ ਚੀਰਿਆ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਧੜ.

ਪੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪੋਰ ੧ ਅਤੇ ੨. "ਸੰਗ ਅੰਗੁਸ੍ਠ ਅੰਗੁਰਿਨ ਪੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨਲਕੀ. ਪੋਲਰਾ. "ਕੈਚਨ ਪੋਰੀ ਸ੍ਰਿੰਗਨ ਪਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੋਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਥੋਥ. ਪੁਲਾੜ। ੨ ਖੋਖਲਾਪਨ। ੩ ਛਿਪਿਆਹੋਇਆ ਦੋਸ਼.

ਪੋਲਾ. ਵਿ–ਥੋਥਾ. ਖਾਲੀ.

ਪੋਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪੂਲਾਦ ਅਤੇ ਫ਼ੌਲਾਦ.

ਪੋਲਿਟੀਕਲ. ਅੰ. Politeal. ਵਿ–ਰਾਜਨੀਤਿ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ (ਸਿਯਾਸਤ) ਮੁਤੱਲਿਕ. ਰਿਆਸਤੀ.

ਪੋਵਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰੋਣ ਅਤੇ ਗੁੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਗੱਡਣਾ. ਚੁਭੋਣਾ. "ਪਾਵੇ ਵਿੱਚ ਸੂਈ ਪੋੜ ਆਵੇ." (ਭਗਤਾਵਲੀ)

ਪੋ. ਦੇਖੋ, ਪਉ.

ਪੋਸ੍ਨੀ. ਪੁਸ੍ਟਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਪੁਸ੍ਟਿ ਕਾਰਿਣੀ. "ਪਰਾ ਪੋਸ੍ਨੀ ਪਾਰਬਤੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਪੋਖ. ਦੇਖੋ, ਪੋਖ.

ਪੋਗੀਡ. ਬਚਪਨ. ਪੰਜ ਤੋਂ ਦਸ਼ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਅਵਸਥਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਗੰਡ.

ਪੋਂਟਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਵਟਾ.

ਪੋਂਡਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਪਉਡਰੀਕ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਪੁੰਡਰੀਕ (ਕਮਲ) ਤੋਂ ਬਣਿਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਡਰੀਕ.

* ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿੱਚ "ਪੋਥੀ" ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਪੋਂਡ੍ਰ. ਵਿ–ਪੁੰਡ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਡ੍ਰ ੩.

ਪੋਂਡ੍ਰਕ. ਦੇਖੋ, ਪਉਡਰੀਕ.

ਪੋਢਣਾ } ਦੇਖੋ, ਪਉਢਨਾ.
ਪੋਢਨਾ }

ਪੋਣ. ਦੇਖੋ, ਪਉਣ.

ਪੋਣ ਵਾਉ. ਦੇਖੋ, ਪਵਣ ਵਾਉ.

ਪੋਤ੍ਰ } ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਪੋਤਾ, ਪੋਤੀ.
ਪੋਤ੍ਰੀ }

ਪੋਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਨੀਰੀ. ਛੋਟੇ ਪੌਧਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਪੋਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੌਧਾ. ਬੂਟਾ.

ਪੋਧ } ਸੰ. ਪੋਤ. ਦੇਖੋ, ਪੋਦ ਅਤੇ ਪੋਦਾ.
ਪੋਧਾ }

ਪੋਨ. ਦੇਖੋ, ਪਉਣ.

ਪੋਨਜ ਨੀਰਧਿ ਤਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੋਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਮ, ਨੀਰਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਦਾ ਬੇਟਾ ਚੰਦ. ਭਾਵ–ਭੀਮਚੰਦ. (ਗੁਵਿ ੧੦) ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਬ੍ਰਿਹਾਰਤ ਦੇ ਢੰਗ ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪੋਨਰ ਭਵ. ਸੰ. ਪੌਨਰ੍ਭਵ. ਪੁਨਰਭੂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਪਤੀ ਦੀ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਅਥਵਾ ਵਿਧਵਾ ਜੋ ਦੂਜੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਔਲਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੋਨਰ ਭਵ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ.* ਦੇਖੋ, ਪੁਨਰਭੂ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਪੋਬਾਰਾ. ਚੋਪੜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭਾਲਣੇ ਸਿੱਟਣ ਤੋਂ ਜੇ ਦੋ ਭਾਲਣੇ ਛੀ ਛੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਇੱਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ ਪਵੇ, ਤਦ ਪੱਕੇ ਪੋਬਾਰਾਂ, ਜੋ ਇੱਕ ਭਾਲਣੇ ਦੇ ਛੀ, ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਵੇ, ਤਦ ਕੱਚੇ ਪੋਬਾਰਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪੋਬਾਰਾਂ ਪੈਣੇ ਬਾਜੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੈ.

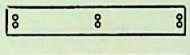
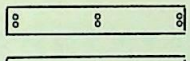
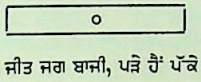

"ਚਲੇ ਤੇ ਜੀਤ ਜਗ ਬਾਜੀ, ਪੜੇ ਹੈਂ ਪੱਕੇ ਪੋਬਾਰਾਂ." (ਸਲੋਹ)

ਪੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਰ (ਨਗਰ) ਦਾ ਦ੍ਵਾਰ (ਦਰਵਾਜ਼ਾ). ੨ ਵਿ–ਪੁਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਗਰ. ਸ਼ਹਰੀ। ੩ ਸੁੰਮ. ਦੇਖੋ, ਪੌਰ. "ਅਵਨੀ ਬਜਤ ਪਰਤ ਜਬ ਪੋਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੋਰਕ. ਸੰ. ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਬਾਗ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Park.

ਪੋਰਖ. ਸੰ. ਪੌਰੁਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਰੁਸ਼ਤ੍ਵ. ਮਰਦਊ. ਮਰਦਾਨਗੀ। ੨ ਬਹਾਦੁਰੀ। ੩ ਉੱਦਮ।

ਪੋਰਾਣ. ਵਿ–ਪੁਰਾਣ ਦਾ. ਪੁਰਾਣ ਸੰਬੰਧੀ.

ਪੋਰਾਣਿਕ. ਵਿ–ਪੁਰਾਣਪਾਠੀ। ੨ ਪੁਰਾਣ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉਰਾਣਿਕ.

ਪੋਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ. ਭਿਹੁਡੀ ਬਰਦਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੌੜੀ.

ਪੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉਲਾ.

ਪੋਲਾਦ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ੌਲਾਦ. ਆਲਾ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜੌਹਰਦਾਰ ਲੋਹਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਉੱਤਮ ਤਲਵਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਪੋੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਪੈਰ. ਸੁੰਮ। ੨ ਚੋੜੀ ਪੌੜੀ. ਖੁਲ੍ਹਾ ਜ਼ੀਨਾ। ੩ ਦਰਸ਼ਨੀ ਭਿਹੁਡੀ ਅੱਗੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਚੌਕੀ, ਜੋ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਪੋੜਾ. ਖ਼ਾ. ਪੌੜੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਜ਼ੀਨਾ। ੨ ਤਲਾਉ ਦੀ ਪੌੜੀ। ੩ **ਪਦਵੀ. ਰੁਤਬਾ. ਅਧਿਕਾਰ.**

* ਯਾ ਪਤ੍ਯਾ ਵਾ ਪਰਿਤ੍ਯਕ੍ਤਾ ਵਿਧਵਾ ਵਾ ਸ੍ਵਯੇਚ੍ਛਯਾ।
ਉਤ੍ਪਾਦਯੇਤ੍ਪੁਨਰ੍ਮਂਤ੍ਵਾ ਸ ਪੌਨਰ੍ਭਵ ਉਚ੍ਯਤੇ ॥
(ਮਨੁ ਅ: ੯, ਸ਼: ੧੭੫)

ਪੋੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ੀਨਾ. ਸੀਢੀ। ੨ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ੩.

ਪੰਸਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਨਸਾਰੀ.

ਪੰਸੇਰੀ. ਪੰਜ ਸੇਰ ਦਾ ਵੱਟਾ। ੨ ਪੰਜ ਸੇਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਸਤੁ.

ਪੰਕ. ਵਿ–ਪਾਨਕ. ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੱਲ ਦਾ ਮਧੁ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਭੌਰਾ. "ਪੰਕਜ ਫਾਥੋ ਪੰਕ ਮਹਾ ਮਦ ਗੀਫਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ਮਹਾ ਮਦ ਵਿੱਚ ਗੁੰਫਿਤ (ਮੱਤੇ) ਭੌਰੇ ਪੰਕਜ ਵਿੱਚ ਫਾਥੇ। ੩ ਰਜ. ਧੂਲਿ. "ਤਿਨਕੀ ਪੰਕ ਪਾਈਐ ਵਡ ਭਾਗੀ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) "ਤਿਨ ਕੀ ਪੰਕ ਹੋਵੈ ਜੋ ਨਾਨਕ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੪ ਪੰਖ. ਪੰਖ. ਦੇਖੋ, ਪੰਕੁ। ੫ ਪੰਕਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਉਰਧ ਪੰਕ ਲੈ ਸੂਧਾ ਕਰੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ੬ ਸੰ. ਪੁ. ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ. ਕੀਚ। ੭ ਲੇਪ। ੮ ਪਾਪ. ਗੁਨਾਹ. ਐਬ.

ਪੰਕਜ. ਵਿ–ਪੰਕ (ਚਿੱਕੜ) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ। ੨ ਪੰਕ (ਪਾਪ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਪ ਤੋਂ ਉਤ੍ਪੰਨ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖ. "ਕ੍ਰਮ ਕੀ ਕੁਈ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰਸ, ਪੰਕਜ ਅਤਿ ਤੀਖਣ ਮੋਹ ਕੀ ਫਾਸ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਕ੍ਰਮਰੂਪ ਖੂਹੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾਰੂਪ ਰਸ (ਜਲ) ਮੋਹਰੂਪ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਫਾਸੀ ਤੋਂ ਅਤਿ ਦੁੱਖ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੀਖਣ। ੪ ਪੰਕ (ਚਿੱਕੜ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਪੰਕਜ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪੰਕਜ ਮੋਹ ਨਿਘਰਤੁ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਸੰ. ਕਮਲ ਜੋ ਪੰਕ (ਗਾਰੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਪੰਕਜ ਫਾਥੇ ਪੰਕ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੬ ਘੜਾ. ਕੁੰਭ। ੭ ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ.

ਪੰਕਜਸੁਤ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਬ੍ਰਹਮਾ.
ਪੰਕਜਤਨਯ }
ਪੰਕਜਪੁਤ }

ਪੰਕਜਬਾਟਿਕਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ।
ਪੰਕਜਵਾਟਿਕਾ } ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ "ਮੋਦਕ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਭਗਣ, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸੈਨ ਜੁਝੇ ਨ੍ਰਿਪ ਭ੍ਰਜੋ ਅਤਿ ਆਕੁਲ,
ਧਾਵਤ ਭ੍ਰਜੇ ਸਮੁਹੇ ਅਤਿ ਵਜਾਕੁਲ,
ਸੰਨਧ ਹ੍ਵੈ ਚਿਤ ਮੋ ਅਤਿ ਕ੍ਰੁੱਧਿਤ,
ਆਵਤ ਭ੍ਰਜੋ ਰਿਸ ਕੈ ਕਰ ਯੁੱਧਿਤ. (ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਛੰਦਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਕਜਵਾਟਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਭ, ਨ, ਜ, ਜ, ਲ, ऽ।।, ।।।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਰਾਮ ਚਲਤ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਯੁਗ ਲੋਚਨ,
ਬਾਰਿ ਭਰਤ ਭਯ ਵਾਰਿਦ ਰੋਚਨ. ×××
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਪੰਕਜਾਸਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਕਜ–ਆਸਨ. ਕਮਲ ਪੁਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਸਣ, ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਪੰਕਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਕ੍ਤਿ.

ਪੰਕਨਿਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਕੜ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ, ਸਮੁੰਦਰ.

ਪੰਕਰੁਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਕ (ਚਿੱਕੜ) ਤੋਂ ਰੁਹ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ), ਪੰਕਜ. ਕਮਲ। ੨ ਵਿ–ਗਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਪੰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਪੰਕ। ੨ ਖੰਭ. ਪੰਖ. ਪਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਖ. "ਜਿਉ ਮੁਰਗਾਈ ਪੰਕੁ ਨ ਭੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ:੪)

ਪੰਕੇਰੁਹ. ਦੇਖੋ, ਪੰਕਰੁਹ.

ਪੰਕ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕਤਾਰ। ੨ ਸਤਰ। ੩ ਗੋਤ੍ਰ. ਕੁਲ. ਵੰਸ਼। ੪ ਦੇਖੋ, ਉਢਾਲ.

ਪੰਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੰਭ. ਪਰ. "ਪੰਖ ਤੁਟੇ ਫਾਹੀ ਪੜੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਪੰਛੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੰਖ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਚਿੜੀ. ਬੁਲਬੁਲ. "ਫਰੀਦਾ, ਪੰਖ ਪਰਾਹੁਣੜੇ, ਦੁਨੀ ਸੁਹਾਵਾ ਡਾਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ ਰੂਹ ਤੋਂ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਖਣੂ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਛੀ (ਧਵਿਨ੍) ਪੰਖਧਰ. "ਬੋਲਿ ਗਏ ਸੇ ਪੰਖਣੂੰ ਜੋ ਚੁਗਦੇ ਸਰ ਤਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪਕ–ਅਨ੍. ਜਿਸ ਦਾ ਜੋੜਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਪੁੰਸਕ. "ਨਾਰਿ ਨ ਪੁਰਖ ਨ ਪੰਖਣੂ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਵਿਸ਼ਣੁ–ਪਕ੍ਸ਼ਣੁ.ਪਕਾਉਣ (ਰਿੰਨ੍ਹਣ) ਵਾਲਾ. ਪਾਚਕ.

ਪੰਖਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਖੜੀ. ਪਾਂਖੁੜੀ. ਫੁੱਲ ਦਾ ਦਲ. "ਖਿਰਜੈ ਸਰੋਜ ਚਿੱਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਇੱਛਾ ਪੰਖਰੀ ਜਿਹ ਬਿਗਸਾਤੀ." (ਨਾਪ੍)

ਪੰਖਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਵਨ ਵਿੱਚ ਕੋਭ ਕਰਨ ਦਾ ਯੰਤ੍. ਪੱਖਾ. ਵਜਜਨ.

ਪੰਖਿ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਕਿਨ੍. ਪੰਖਧਾਰੀ,ਪੰਛੀ.ਪਰੰਦ.

ਪੰਖੀ ਪਰਾਂ (ਫੰਘਾਂ) ਨਾਲ ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ.

ਪੰਖੀਅਲੇ "ਬਿਰਖ ਬਸੇਰੋ ਪੰਖਿ ਕੋ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਕਬੀਰ ਮਨ ਪੰਖੀ ਭਇਓ." (ਸਲੋਕ) "ਜਿਉ ਆਕਾਸੈ ਪੰਖੀਅਲੇ."(ਗੂਜ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਭਾਵ–ਜੀਵਾਤਮਾ "ਹਾਡ ਮਾਸ ਨਾੜੀ ਕੋ ਪਿੰਜਰੁ ਪੰਖੀ ਬਸੈ ਬਿਚਾਰਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਪੱਖੀ. ਵਜਜਨ. "ਪੰਖੀ ਭਉਦੀਆ ਲੈਨਿ ਨ ਸਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪੰਖੀ ਪੰਚ. ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਤਰਵਰਿ ਪੰਖੀ ਪੰਚ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਪੰਖੀਰਾਇ. ਵਿ–ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. "ਪੰਖੀਰਾਇ ਗਰੁੜ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਰੁੜ.

ਪੰਖੁਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੁੱਲ ਦੀ ਪੱਤੀ. ਦਲ. ਪਾਂਖੁਰੀ.

ਪੰਖੁੜੀ "ਅਲਿ ਪੰਖੁਰੀ ਕਮਲ ਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੧੪)

ਪੰਖੇਰੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਖਧਰ. ਪੰਛੀ. ਪਰੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੂ.

ਪੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਕ. ਚਿੱਕੜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਪੰਗ। ੨ ਸੰ. ਪਕ੍ਸ਼. ਭੁਮੱਕੜ. ਪਰਵਾਨਾ. ਪਤੰਗਾ। ੩ ਸੰ. ਧਫ਼ਾ–ਪੰਗੁ. ਵਿ–ਪਿੰਗਲਾ. ਲੰਙਾ. ਪਾਦਹੀਨ. "ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥੀ ਪੰਗ ਬਾਰਹਿ ਖੇਲਿਆ." (ਭਾਗੁ) ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਮਾਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਪਿੰਗਲਾ ਹੈ."ਕਚ ਬੋਬਨ ਕਰ ਭਗਮਗਾਤ ਤ੍ਰਿਯ ਚਲ ਨ ਸਕਤ ਭੀ ਪੰਗ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪੰਗਾ.

ਪੰਗਤ ਦੇਖੋ, ਪੰਕ੍ਤਿ.
ਪੰਗਤਿ
ਪੰਗਤੀ

ਪੰਗਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੱਕੜ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਖੁੰਘੀ. ਫ਼ਾ ਪੰਗ.

ਪੰਗਾ ਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛੇੜਖਾਨੀ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਗਾ. "ਪਰਘਰ ਜਾਇ ਨ ਲਈਐ ਪੰਗਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪੰਗੀ. ਭਿੰਗ. ਕੀਰਤਿ. ਨੇਕਨਾਮੀ.

ਪੰਗੁ. ਵਿ–ਪਿੰਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਗ ੩. "ਮੇਰਾ ਚਿਤੁ ਨ ਚਲੈ ਮਨੁ ਭਇਓ ਪੰਗੁ." (ਬਸੰ ਰਾਮਨੰਦ) ਦੇਖੋ, ਮਨੁ.

ਪੰਘੂਰਾ ਛੋਟਾ ਪਜੰਕ. ਛੋਟਾ ਮੰਜਾ.
ਪੰਘੂੜਾ

ਪੰਜ ਦੇਖੋ, ਪੰਕ. "ਸਭ ਲਾਬੇ ਕਿਲ ਵਿਖ ਪੰਜ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ਚਿੱਕੜਰੂਪ ਪਾਪ ਲੱਾਬੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਗੁ.

ਪੰਚ. * ਸੰ. ਧਾ . ਧਾ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨਾ, ਫੈਲਾਉਣਾ (ਪਸਾਰਨਾ). ੨ ਥਥਨ. ਵਿ–ਪਾਂਚ. ਚਾਰ ਉੱਪਰ ਇੱਕ–ਪ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਜ ਅਥਵਾ ਜਾਦਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੪ ਚੌਧਰੀ. ਨੰਬਰਦਾਰ, ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮਿਲਿ ਪੰਚਹੁ ਨਹੀ ਸਹਸਾ ਚੁਕਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੫ ਸਾਧੁਜਨ. ਗੁਰਮੁਖ. "ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨੁ." (ਜਪੁ) ੬ ਸਿੱਖ-ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪਜ਼ਾਰੇ. ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜ ਗੁਰਸਿੱਖ.

"ਗੁਰਘਰ ਕੀ ਮਰਯਾਦਾ ਪੰਚਹੁੰ,
ਪੰਚਹੁੰ ਪਾਹੁਲ ਪੂਰਬ ਪੀਨ।
ਹੁਇ ਤਨਖਾਹੀ ਬਖਸ਼ਹਿੰ ਪੰਚਹੁੰ,
ਪਾਹੁਲ ਦੇਂ ਮਿਲ ਪੰਚ ਪ੍ਰਬੀਨ।
ਲਖਹੁ ਪੰਚ ਕੀ ਬਡ ਬਡਿਆਈ,
ਪੰਚ ਕਰਹਿੰ ਸੋ ਨਿਫਲ ਨ ਚੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੭ ਪੰਜ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਚ ਵਿਕਾਰ. "ਤਉ ਪੰਚ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਤਾਪੈ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) "ਪੰਚ ਮਨਾਏ, ਪੰਚ ਰੁਸਾਏ,ਪੰਚ ਵਸਾਏ, ਪੰਚ ਗਵਾਏ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਤਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਯਾ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਮਨਾਏ; ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਰੁਸਾਏ; ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਛਿਮਾ ਆਦਿ ਵਸਾਏ; ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਗਵਾਏ। ੮ ਪਨਚ (ਧਨੁਖ) ਅਤੇ ਪ੍ਤਯੰਚਾ (ਚਿੱਲ੍ਹੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਰਪੰਚ.

ਪੰਚਅਕਰ
ਪੰਚਅਖਰ ੧ ੳ ਸਤਿਨਾਮੁ.* "ਪੰਚ ਅਖਰ ਉਪਕਾਰ ਨਾਮ ਸਮਾਲਿਆ." (ਭਾਗੁ)

ਪੰਚ ਅਗਨਿ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਜਾਰੈ. (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨੰ) ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਸਾੜਨ ਲਈ, ਜਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੰਤੋਖ ਵਿਰਾਗ ਅਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਰੂਪ ਪੰਜ ਅਗਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਮਚਾਵੇ.

ਪੰਚ ਅੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਂਗ.

ਪੰਚ ਅੰਨ. ਚਾਉਲ, ਮੂੰਗੀ, ਤ੍ਰਿਲ, ਜੌ, ਮਾਂਹ.

ਪੰਚ ਸਖੀ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਟਕੇ ਸੁਮਾਰਗ ਪਈਆਂ ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਪੰਚ ਸਖੀ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲ ਗਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਸਖੇ. ਪੰਚ ਪਜਾਰੇ. ਗੁਰਮਤ ਧਾਰੀ ਪੰਜ ਸਿੱਖ. "ਗੁਰਮਤਿ ਪੰਚ ਸਖੇ ਗੁਰਭਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਸਨਾਨ. ਦੋ ਹੱਥ, ਦੋ ਪੈਰ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਧੋਣਾ. ਖ਼ਾ–ਪੰਜਸਨਾਨਾ। ੨ ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਅ: ੧੨ ਸ਼: ੯–੧੦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੰਜ ਸਨਾਨ ਹਨ–
ੳ. ਆਗਨੇਯ (ਭਸਮ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ),
ਅ. ਵਾਰੁਣ (ਜਲ ਨਾਲ ਸਫਾਈ),
ੲ. ਬ੍ਰਹਮ (ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ),
ਸ. ਵਾਯਵ੍ਯ (ਪੈਣ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧੀ)
ਹ. ਦਿਵ੍ਯ (ਮੀਂਹ ਪੈਂਦੇ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸਨਾਨ).

ਪੰਚ ਸਬਦ. ਪੰਜ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ. ਪੰਜ ਵਾਜੇ ਇਹ ਹਨ–
ੳ. ਤਤ (ਤਨ੍) ਤਾਰ ਅਤੇ ਤੰਦ ਦੇ ਵਾਜੇ. ਸਿਤਾਰ ਰਬਾਬ ਆਦਿ.
ਅ. ਵ੍ਰਿਤ (ਕ੍ਰਤ) ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇਹੋਏ ਵਾਜੇ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਢੋਲਕ ਆਦਿ.
ੲ. ਘਨ. ਧਾਤੁ ਦੇ ਘੰਟਾ ਛੈਣੇ ਆਦਿ.
ਸ. ਨਾਦ. ਘੜਾ ਆਦਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਲਾੜ ਵਿੱਚੋਂ ਹੱਥ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਾਲ ਸੁਰ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ.
ਹ. ਸੁਖਿਰ (ਸੁਖਿਰ). ਫੂਕ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ. ਨਫ਼ੀਰੀ, ਮੁਰਲੀ ਆਦਿ. "ਤਤ ਬਿਤ ਘਨ ਸੁਖਰਸ ਸਭ ਬਾਜੈਂ । ਸੁਨ ਮਨ ਰਾਹੀ ਗੁਨਿਗਨ ਲਾਜੈਂ." (ਅਜਰਾਜ) ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਦਸਮ ਦ੍ਵਾਰ ਦੇ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ–
ਸੰਖ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਕਿੰਗੁਰੀ, ਮੁਰਲੀ ਅਤੇ ਵੀਣਾ ਦੀ ਧੁਨਿ।
੩ ਹਠਯੋਗਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਅਨੁਸਾਰ–ਭ੍ਰਮਰਗੁੰਜਾਰ, ਹਵਾ ਭਰੀ ਨਲਕੀ ਦੀ ਧੁਨਿ ਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ, ਘੰਟਾ-ਧੁਨਿ, ਸਮੁਦ੍ਰਗਰਜਨ ਅਤੇ ਮੇਘ ਦੀ ਗਰਜ. "ਪੰਚ ਸਬਦ ਤਹਿ ਪੂਰਨ ਨਾਦ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ–ਵੇਦਧੁਨਿ, ਬੰਦੀਜਨਧੁਨਿ, ਜਯਧੁਨਿ, ਸ਼ੰਖਧੁਨਿ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਧੁਨਿ।
੫ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵੱਜਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ–ਸਿੰਗ, ਭਫ, ਸ਼ੰਖ, ਭੇਰੀ ਅਤੇ ਜਯਘੰਟਾ.

* ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੰਚ ਅਤੇ ਪੰਜ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਕ੍ਰੋਡ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਸ ਲਈ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਕਿ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹਨ. ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਪੰਚ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਪੰਜ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਏ.

* ੧ ੳ ਦੇ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਤੀਂ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ੧ ੳ ਇੱਕੋ ਅੱਖਰ ਹੈ.

ਪੰਚਸਬਦੀ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਸਦਾ ਅਖੰਡ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਵਜਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਭ੍ਯਾਸੀ, ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਖ. "ਵੀਵਾਹ ਹੋਆ ਸੋਭ ਸੇਤੀ ਪੰਚਸਬਦੀ ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਸਰ. ਪੰਜ ਸਰੋਵਰ. ਧਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੰਜ ਤਾਲ–ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸੰਤੋਖਸਰ, ਰਾਮਸਰ, ਕੋਲਸਰ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੨ ਸੰ. ਪੰਚ ਸ਼ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਾਯਕ.

ਪੰਚ ਸਾਖ. ਪੰਜ ਸ਼ਾਖਾ(ਉੱਗਲ਼ੀਆਂ)ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੱਥ.

ਪੰਚਸਾਯਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਯਕ (ਤੀਰ)–ਦ੍ਰਵਣ, ਸ਼ੋਸ਼ਣ,ਤਾਪਨ, ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਉਨਮਾਦਨ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਬਾਣ। ੨ ਪੰਜ ਤੀਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕਾਮ. ਮਨਮਥ. ਅਨੰਗ. ਪੰਚਸ਼ਰ.

ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰ. ਪੰਜ ਸਿੱਕਹਦਾਰ. ਪੰਜ ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ. "ਏਕੁ ਕੋਟੁ ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਕੌਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.

ਪੰਚ ਸਿੰਘ. ਕਾਮਾਦਿ ਹਿੰਸਕ ਵਿਕਾਰ. "ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਰਾਖੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਸੂਰਬੀਰ.ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਬਹਾਦੁਰ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਜੈ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਜਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਾਰੇ ਪੰਚ ਸੂਰਬੀਰ ਐਸੋ ਕਉਨੁ ਬਲੀ ਰੇ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪੰਚਸੈਲ. ਸੰ. ਧਬਸ਼ੈਲ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਰਵਤ ਹੈ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਭੋਗ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸਭ ਤਰਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਅ: ੫੫. "ਜੋ ਜੀਵਨਮਰਨਾ ਜਾਨੈ । ਸੋ ਪੰਚਸੈਲ ਸੁਖ ਮਾਨੈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਜੀਵਤਮਰਨਾ, ਪੰਚਸ਼ੈਲ ਸੁਖ ਹੈ.

ਪੰਚਸੰਗੀਤਾ. ਪੰਜ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਗਜ਼ਾਤਾ. ਪੰਜ ਰਾਗੀ, ਭਾਵ–ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਯ. "ਦਸ ਪਾਤਉ ਪੰਚ ਸੰਗੀਤਾ ਏਕੈ ਭੀਤਰਿ ਸਾਥੇ."(ਰਾਮ ਮ:ਪ)

ਪੰਚਸੰਗੁ. ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦਾ ਸਾਥ। ੨ ਪੰਜ ਸਾਥ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੰਗੀ. "ਪੰਚ ਸੰਗੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਛੂਟੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਹਿੰਸਾ. ਹਿੰਦੂਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਰੋਜ ਪੰਜ ਹਿੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪੰਜ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਜੀਵ ਮਰਦੇ ਹਨ–ਉੱਖਲੀ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਕੁੱਟਣਾ, ਚੁਲ੍ਹਾ ਤਪਾਉਣਾ, ਚੱਕੀ ਪੀਹਣੀ, ਝਾੜੂ ਦੇਣਾ, ਅਤੇ ਜਲ ਦਾ ਘੜਾ ਭਰਨਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਪ ਪੰਜ ਯਗਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਅ: ੨ ਸ਼: ੧੩, ੧੪, ੧੫. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਯਗਜ.

ਪੰਚਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਜ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਪੰਜ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਪੰਜ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ–ਧਨਿਸ਼੍ਠਾ, ਸ਼ਤਭਿਖਾ, ਪੂਰਵਾਭਾਦ੍ਰਪਦ, ਉੱਤਰਾਭਾਦ੍ਰਪਦ ਅਤੇ ਰੇਵਤੀ, ਇਹ ਪੰਜ ਨਛਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਕਾਰਜ ਦਾ ਕਰਨਾ ਫਲਿਤ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ.

ਪੰਚ ਕਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਕਕਾਰ.

ਪੰਚਕਕਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜਕੱਕਾਰੀ.

ਪੰਚਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਕ ੨.

ਪੰਚਕਲਿਆਣ
ਪੰਚਕਲਿਆਨ ਪੰਜ ਕਲ੍ਯਾਣ (ਮੰਗਲ) ਕਾਰਕ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਪੰਜ ਸ਼ੁਭ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ. ਕੈਲਾ, ਤੋਲੀਆ ਕੁਮੈਤ ਅਤੇ ਮਸ਼ਕੀ ਘੋੜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਸੁੰਮ ਅਤੇ ਮੱਥਾ ਚਿੱਟਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪੰਚਕਲਿਆਨ ਹੈ.

ਪੰਚ ਕਲੇਸ.ਦੇਖੋ, ਕਲੇਸ ੫.

ਪੰਚਕਲ੍ਯਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਕਲਿਆਣ.

ਪੰਚ ਕਵਰ
ਪੰਚ ਕਵਲ ਪੰਚ ਕਵਲ (ਗ੍ਰਾਸ). ਪੰਜ ਬੁਰਕੀਆਂ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੀਆਂ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਬੁਰਕੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢਕੇ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਬੁਰਕੀਆਂ ਦੇ ਅੰਨ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਧਿਕਾਰ–ਕੁੱਤੇ,ਪਤਿਤ, ਕੋੜ੍ਹੀ, ਰੋਗੀ ਅਤੇ ਕਾਉਂ ਦਾ ਹੈ.

ਪੰਚਕਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸੀ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ).

ਪੰਚ ਕੋਸ਼. ਪੰਜ ਪੜਦੇ. ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਅਨੁਸਾਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਪੰਜ ਆਵਰਣ–
ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼, ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ.
ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼, ਪੰਜ ਕਰਮਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣ.
ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼, ਪੰਜ ਗਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਤੇ ਮਨ.
ਵਿਗਜ਼ਾਨਮਯ ਕੋਸ਼, ਪੰਜ ਗਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸਹਿਤ ਬੁੱਧਿ,
ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼, ਅਹੰਕਾਰਾਤਮਕ ਅਵਿਦਜ਼ਾ.

ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸਾਨਵਾ. ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਾਰ. ਪੰਜ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ. ਪੰਜ ਗਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸਾਨਵਾ ਭਾਗਿਗਏ, ਲੈ ਬਾਂਧਿਓ ਜੀਉ ਦਰਬਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪੰਚ ਖਤੰਗ. ਦੇਖੋ,ਪੰਚ ਸਰ ੨ ਅਤੇ ਪੰਚ ਸਾਯਕ.

ਪੰਚ ਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ. ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਮ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਆਤਮਭੂ.

ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ. ਪੰਜ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ । ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਥਾ । ੩ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਖੰਡ.

ਪੰਚਖੰਡ. ਸਾਧੁਸਮਾਜ ਦਾ ਅਸਥਾਨ । ੨ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਮੰਡਲ । ੩ ਪੰਚਾਯਤ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਥਾਂ । ੪ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ ਤਸੀਲ ਧੂਰੀ ਵਿੱਚ ਭਸੌੜ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ. ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਸੁਨਾਮ ਸੰਗਰੂਰ ਵੱਲੋਂ ਹਟਦੇਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ "ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ" ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਸਮਾਜ ਹੈ.

ਭਸੌੜ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਬਸਾਵਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੯੫੦ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਭਸੌੜ ਕਾਇਮ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਈ ਬਸਾਵਾਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਸਕੱਤਰ) ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਥਾਪੇ ਗਏ. ਸੰਮਤ ੧੯੬੨ ਵਿੱਚ "ਪੰਚ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ" ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ.

ਪੰਚ ਗਵਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ੭.

ਪੰਚ ਗਵਜ. ਗਊ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਪੰਜ ਪਦਾਰਥ । ੨ ਗਊ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਉਪਜੀਆਂ ਪੰਜ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਪਤਿਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ, ਕੂਏ ਤਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਜਲ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਇਸੇ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਇਹ ਹੈ–ਕਾਲੀ ਗਊ ਦਾ ਮੂਤ੍ਰ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ, ਚਿੱਟੀ ਗਊ ਦਾ ਗੋਬਰ ਦੋ ਹਿੱਸੇ,ਕਪਿਲਾਂ ਗਾਂ ਦਾ ਘੀ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ, ਤਾਂਬੇਰੰਗੀ ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਅੱਠ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਗਊ ਦਾ ਦਹੀਂ ਭੀ ਅੱਠ ਹਿੱਸੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਅਤੇ ਰਿੜਕਕੇ ਪੰਚਗਵਜ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਮੂਤ੍ਰ ਵਿੱਚ, ਅਗਨਿ ਗੋਬਰ ਵਿੱਚ, ਪਵਨ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਘੀ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮਿਤਿ ਅ: ੧, ਸ਼: ੨ ਤੋਂ ੪੦.

ਪੰਚ ਗੁਣ. ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਗੁਣ.ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਪਵਨ ਦਾ ਸਪਰਸ਼, ਅਗਨਿ ਦਾ ਰੂਪ, ਜਲ ਦਾ ਰਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਗੰਧ । ੨ ਦੇਖੋ, ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ.

ਪੰਚ ਚਾਮਰ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਜ.

ਪੰਚ ਚੇਲੇ. ਪੰਜ ਗਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਜੋ ਚੇਲੇ ਵਾਂਙ ਆਗਜ਼ਾਕਾਰੀ ਹੋਜਾਣ. "ਪੰਚ ਚੇਲੇ ਵਸਿ ਕੀਜਹਿ, ਰਾਵਲ !" (ਗਉ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਚੋਰ. ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. "ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਸਹਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਪੰਚ ਚੰਡਾਲ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਤਾਮਸੀ ਵਿਕਾਰ. "ਪੰਚ ਚੰਡਾਲ ਨਾਲੇ ਲੈਆਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਪੰਚਜਨ. ਸਾਧੁਜਨ. ਗੁਰਮੁਖ. "ਪੰਚਜਨਾ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲ ਗਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ. "ਪੰਚਜਨਾ ਗੁਰਿ ਵਸਿਗਤਿ ਆਣੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਪਞ੍ਚਜਨ. ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ । ੪ ਮਨੁੱਖ. "ਪੰਚਜਨਾ ਸਿਉ ਬਾਤ ਬਤਊਆ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ–ਮਨੁੱਖ, ਗੰਧਰਵ, ਅਪਸਰਾ, ਨਾਗ ਅਤੇ ਪਿਤਰ । ੬ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਅਨੁਸਾਰ–ਗੰਧਰਵ, ਪਿਤਰ, ਦੇਵਤਾ, ਅਸੁਰ ਅਤੇ ਰਾਖਸ । ੭ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ੰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਂਚਜਨਜ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਜਨਜ. "ਜਨਪੰਚ ਸੁਨਾਮਯ ਸੰਖ ਸੁਭੰ." (ਸਮੁਦ੍ਰਮਥਨ)

ਪੰਚਜਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਚਾਇਤ. ਪੰਚਸਭਾ. ਪੈਂਚਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ.

ਪੰਚਜਨੀਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੰਡ. ਮਸਖ਼ਰਾ । ੨ ਨਟ.

ਪੰਚਜਨਜ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਜਨਜ.

ਪੰਚ ਜਲ. ਖੂਹ, ਨਦੀ, ਤਾਲ, ਵਰਖਾ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਤਿਲਕ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਲਈ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਪੰਚ ਜੋਗੀ. ਪੰਜ ਸ਼ਾਕਤ. ਭੈਰਵੀਚਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਪੰਜ ਵਾਮਮਾਰਗੀ. "ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਪੰਚ ਜੋਗੀਆ ਬੈਠੇ, ਬੀਚਿ ਨਕਟਦੇ ਰਾਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪੰਚਜੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਜਨਜ.

ਪੰਚ ਤਸਕਰ. ਪੰਜ ਚੋਰ. ਪੰਜ ਗਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਪੰਚ ਤਸਕਰ ਧਾਵਤ ਰਾਖੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ.

ਪੰਚ ਤਤੁ
ਪੰਚ ਤੱਤ
ਪੰਚ ਤਤ੍ਵ
ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਪਵਨ, ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼. "ਪੰਚ ਤਤ ਕਾ ਰਚਨ ਰਚਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤਤ੍ਵ(ਸਾਰ)ਰੂਪ ਪੰਜ ਪਦਾਰਥ–

"ਸਥੰ ਸਾਂਸੰ ਤਥਾ ਸਦਾਂ ਸੁਤ੍ਰਾ ਸੈਥੁਨ ਸੇਵਨ ।
ਪਞ੍ਚ ਤਤ੍ਵ ਸਿਦੰ ਪ੍ਰੋਕ੍ਤ ਦੇਵਿ ! ਨਿਰੰਗ ਹੇਤਵੇ ॥"

ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਮਕਾਰ.

ਪੰਚ ਤਨਮਾਤ੍ਰ. ਸਾਂਖਜ਼ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਥੂਲ ਪੰਚ ਭੂਤਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ ਸੂਖਮਰੂਪ–ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ ਅਤੇ ਗੰਧ. ਦੇਖੋ, ਤਨਮਾਤ੍ਰ.

ਪੰਚ ਤਪ. ਪੰਚਾਤਪ. ਚਾਰ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਧੂਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਸੂਰਜ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਰੂਪ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰੀਤ ਸਿਮਿਤਿ ਅ: ੫, ਸ਼: ੭.

ਪੰਚ ਤਰੁ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਪੰਚ ਤੀਨਿ ਨਵ ਚਾਰਿ. (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਪੰਜ ਤਨਮਾਤ੍ਰਾ, ਤਿੰਨ ਗੁਣ, ਨੌ ਦ੍ਵਾਰ ਅਤੇ ਚਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ । ੨ ਪੰਜ ਤਤ੍ਵ, ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਨਵ ਖੰਡ, ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ.

ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ. ਵਿਸ਼ਨੁਸ਼ਰਮਾ ਨਾਮਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਦਾ ਈਸਵੀ ਤੀਜੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਮਨੋਹਰ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਖੰਡ ਹਨ–ਮਿਤ੍ਰਭੇਦ, ਮਿਤ੍ਰਸੰਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਕਾਕੋਲੂਕੀਯ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਉਂ ਅਤੇ ਉੱਲੂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ) ਲਬਧਪ੍ਰਣਾਸ਼ ਅਤੇ ਅਪਰੀਕਿਤਕਾਰਕ.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ ਨੇ ਪਹਲਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਇਆ. ਸਨ ੭੫੦ ਵਿੱਚ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਤਰਜੁਮਾ ਕੀਤਾ. ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸਨ ੧੧੦੦ ਵਿੱਚ ਇਬਰਾਨੀ ਵਿੱਚ, ਸਨ ੧੨੫੧ ਵਿੱਚ ਸਪੇਨ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੪੮੦ ਵਿੱਚ ਲੈਟਿਨ ਅਰ ਸਨ ੧੫੭੦ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ. ਦੇਖੋ,ਅੱਬੁਲਫਜਲ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਕਵਿ ਬੁਧਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ ਵ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਮਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੬੮ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਬੁੱਧਿਵਾਰਧਿ" ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਪੁਸ੍ਤਕਾਲਯ ਦੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਕਾਪੀ ਅਸੀਂ ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਨਸੁਖ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿਵਾਰਧਿ.

ਪੰਚਤ੍ਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਜ ਦਾ ਭਾਵ । ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਖਿੱਡਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ–ਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਦੇਹਪਾਤ.

ਪੰਚਦਕਾਰ. ਪੰਜ ਦੱਦੇ. "ਦੇਸ਼ ਦੁਰਗ ਦਲ ਦਰਬਰੁ ਦਾਨ । ਪੰਚਦਕਾਰੀ ਭੂਪ ਪ੍ਰਧਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੰਚਦਕਾਰੀ. ਪੰਜ ਦੱਦਿਆਂ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਦਕਾਰ.

ਪੰਚ ਦਾਸ. ਪੰਜ ਮਾਹੀਗੀਰ. ਪਾਂਚ ਫੰਧਕ । ੨ ਪੰਜ ਦਸਜੁ (ਡਾਕੂ). ਪੰਜ ਰਾਖਸ. "ਪੰਚ ਦਾਸ ਤੀਨਿ ਦੋਖੀ ਏਕ ਮਨ ਅਨਾਥ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ– ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸ ੯.

ਪੰਚ ਦੂਤ. ਪੰਜ ਜਾਸੂਸ. ਭਾਵ–ਕਾਮਾਦਿ ਅਥਵਾ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ. "ਪੰਚ ਦੂਤ ਤੁਧੁ ਵਸਿ ਕੀਤੇ." (ਅਨੰਦੁ) "ਪੰਚ ਦੂਤ ਸਬਦਿ ਪਚਾਵਣਿਆ."(ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਪੰਚ ਦੇਵ
ਪੰਚ ਦੇਵਤਾ
ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪੂਜਜ ਦੇਵਤਾ– ਸੂਰਜ, ਗਣੇਸ਼, ਦੁਰਗਾ, ਰੁਦ੍ਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਪੰਚ ਦੋਖ. ਪੰਚ ਦੋਸ਼. ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਯ. "ਇੰਦ੍ਰੀਜਿਤ ਪੰਚ ਦੋਖ ਤੇ ਰਹਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਪੰਚ ਦੋਖ ਅਰ ਅਹੰ ਰੋਗ ਇਹ ਤਨ ਤੇ ਸਗਲ ਦੂਰਿ ਕੀਨ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਧਾਤੁ
ਪੰਚ ਧਾਤੂ
ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਧਾਤੂ. "ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਰਹਿ ਪੰਚ ਧਾਤੂ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਪੰਜ ਤੱਤ. "ਜਬ ਚੂਕੈ ਪੰਚ ਧਾਤੁ ਕੀ ਰਚਨਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪੰਚਨਖ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਜ ਨੋਹਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਵਾਲਮੀਕ ਦੇ ਚੌਥੇ ਕਾਂਡ ਦੇ ਸਤਾਰਵੇਂ ਅਧਜ਼ਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਨਖ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਖਾਣ ਲਾਇਕ ਹਨ–ਗੈਂਡਾ, ਸੇਹ, ਗੋਹ, ਸਹਾ ਅਤੇ ਕੱਛੂ. ਮਨੁ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੫, ਸ਼: ੧੮.

ਪੰਚਨਦ. ਪੰਜ ਦਰਿਆ–ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ,ਵਿਪਾਸ਼, ਐਰਾਵਤੀ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਅਤੇ ਵਿਤਸਤਾ (ਜੇਹਲਮ). ੨ ਪੰਜ ਨਦਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼. ਪੰਜਾਬ । ੩ ਸਿੰਧੁ ਦੇ ਸੰਗਮ ਤੋਂ ੪੪ ਮੀਲ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ, ਵਿਪਾਸ਼, ਰਾਵੀ (ਐਰਾਵਤੀ), ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਅਤੇ ਜੇਹਲਮ (ਵਿਤਸਤਾ) ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਪੰਚ ਪਹਰੂਆ. ਪੰਜ ਗਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਪੰਚ ਪਹਰੂਆ ਦਰ ਮਹਿ ਰਹਿਤੇ ਤਿਨ ਕਾ ਨਹਿ ਪਤੀਆਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪੰਚਪਦਾ. ਪੰਚਪਾਦ. ਪੰਜ ਪਦਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਗੂਜਰੀ ਵਿੱਚ. "ਪ੍ਰਥਮੈ ਗਰਭ ਮਾਤਾ ਕੈ ਵਾਸਾ." ਸ਼ਬਦ.

ਪੰਚ ਪਨਿਹਾਰੀ. ਪੰਜ ਗਜ਼ਾਨਇੰਦੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਕੂਅਟਾ.

ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ
ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ
ਦੇਖੋ, ਪੰਚ । ੨ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੀਤੇ ਪੰਜ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ– "ਸਤਜ ਔ ਸੰਤੋਖ ਦਯਾ ਧਰਮ ਅਰਥ ਮੇਲ, ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਕੀਏ ਗੁਰਮਤ ਸਾਜ ਹੈਂ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ. ਪੰਚਾਇਤ. "ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਮੇ ਪ੍ਰਤਿਸਟਾ ਘਟਾਵਈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪੰਚ ਪਾਤਕ
ਪੰਚ ਪਾਪ
ਪੰਜ ਮਹਾ ਪਾਪ–ਆਤਮਵੇੱਤਾ ਦਾ ਵਧ, ਸ਼ਰਾਬਖੋਰੀ, ਚੋਰੀ, ਵਿਭਚਾਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ । ੨ ਦੇਖੋ,ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ ਅਤੇ ਮਹਾਪਾਪ.

ਪੰਚ ਪਿਤਾ. ਜਨਮਦਾਤਾ ਬਾਪ, ਸਹੁਰਾ, ਰਾਜਾ, ਵਿਦਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ.

ਪੰਚ ਪੀਰੀਆ. ਸੁਲਤਾਨ, ਮੀਰਾਂ, ਗੁੱਗਾ, ਬੀਬੜੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਤਲਾ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸੂਰਜ, ਸ਼ਿਵ, ਗਣੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.

ਪੰਚ ਪੂਤ. ਪੰਜ ਤੱਤ. "ਪੰਚ ਪੂਤ ਜਣੇ ਇਕ ਮਾਇ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ–ਬੇਟਾ, ਚੇਲਾ, ਜਵਾਈ, ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਅਭਜਾਗਤ.

ਪੰਚ ਪੰਖੀ. ਪੰਜ ਗਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਪੰਖੀ ਪੰਚ ਉਡਰਿ ਨਹੀ ਧਾਵਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖੀ.

ਧੰਧੇ ਕੀ ਇਕ, ਦੇਖਾਦੇਖੀ,
ਹਿਰਸੀ ਤ੍ਰੈ , ਸਿਦਕੀ ਅਵਰੇਖੀ।
ਪੰਚਮ ਅਹੈ ਭਾਵ ਕੀ ਭਲੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਥਮਾ ਇਮ ਜਿਮ ਭਾਈ ਚਲੇ,
ਸਭਿ ਸਗੁਰੇ ਮੁਝ ਨਿਗੁਰਾ ਕਹੈਂ,
ਲੇ ਸਿੱਖੀ "ਧੰਧੇ" ਕੀ ਅਹੈ।
ਕੋਇਕ ਸਿੱਖ ਬਨਜੋ ਕਿੰਹ ਦੇਖਾ,
ਸਦਨ ਪਦਾਰਥ ਭਲੇ ਬਿਸ਼ੇਖਾ,
ਲੋਭ ਪਦਾਰਥ ਕੋ ਮਨ ਭਯੋ,
ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਸੋ ਗਯੋ।
ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਹੈ "ਦੇਖਾਦੇਖੀ,"
ਰਹੀ ਪਦਾਰਥ ਚਾਹ ਵਿਸੇਖੀ,
ਤੀਜੀ "ਹਿਰਸੀ" ਸਿੱਖੀ ਜਾਨੋ,
ਬਹੁਤ ਜੁ ਕਰਹਿੰ, ਕਰਣ ਸੋ ਠਾਨੋ,
ਸੋਝੀ ਕੁਝ ਨ ਆਪ ਕੋ ਆਈ,
ਨਹੀਂ ਸੀਖ ਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ।
ਚਤੁਰਥ ਸਿੱਖੀ "ਸਿਦਕੀ" ਹੋਇ,
ਗੁਰੁ ਸ਼ਿਨ ਅਪਰ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕੋਇ,
ਜੀਵਣ ਮਰਣ ਬਿਖੈ ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਣੀ,
ਤਜਹਿ ਨ ਜਿਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮੈ ਤਰਣੀ।
ਪੰਚਮ "ਸਿੱਖੀ ਭਾਵ" ਉਪਾਈ,
ਲਖ ਗੁਰੁਮਹਿਮਾ ਪਰ ਸ਼ਰਣਾਈ,
ਨਿਸ਼ ਦਿਨ ਗੁਰੁਮੂਰਤਿ ਉਰਧਾਰੀ,
ਕਰਹਿ ਭਾਵ ਸਭ ਸਿੱਖ ਮਝਾਰੀ।
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ. ਅਸਥਾਨ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ–ਪ੍ਰਾਣ, ਅਪਾਨ, ਸਮਾਨ, ਵਜਾਨ ਅਤੇ ਉਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ.

ਪੰਚ ਬਜਿਤ੍ਰ. ਪੰਚ ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਪੰਜ ਵਾਜੇ. "ਪੰਚ ਬਜਿਤ੍ਰ ਕਰੇ ਸੰਤੋਖਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਬਦ.

ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ. ਪੰਜ ਵਾਟਪਾਰ. ਪੰਜ ਡਾਕੂ. "ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ, ਸੇ ਮੀਤ ਕਰਿ ਮਾਨਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਪੰਚਬਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਵਟੀ.

ਪੰਚ ਬਾਣ. ਕਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਤੀਰ।* ੨ ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਮ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਾਯਕ। ੩ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਤੀਰ–ਯਤ, ਸ਼ਾਂਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਨਮ੍ਰਤਾ. "ਪੰਚ ਬਾਣ ਲੇ ਜਮ ਕਉ ਮਾਰੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਕਾਵਜ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਕਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਸ਼ਪਵਾਣ–ਪਦਮ, ਅਸ਼ੋਕ, ਸਿਰੀਸ਼, ਆਮ੍ਰ ਅਤੇ ਉਤਪਲ.

ਪੰਚ ਬਿਕਾਰ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ. "ਪੰਚ ਬਿਕਾਰ ਮਨ ਮਹਿ ਬਸੇ." (ਬਿਤੀ ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਬਿਖਾਦੀ. ਪੰਚ ਵਿਸ਼ਾਦੀ (विषादिन्). ਪੰਜ ਫਿਸਾਦੀ. ਉਪਦ੍ਰਵੀ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ. "ਪੰਚ ਬਿਖਾਦੀ ਏਕ ਗਰੀਬਾ, ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਬੈਲ. ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ. "ਪੰਚ ਬੈਲ ਗਡੀਆ ਦੇਹ ਧਾਰੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਪੰਚ ਭਰਤਾਰੀ. ਪੰਜ ਪਤੀਆਂ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰੋਪਦੀ.

ਪੰਚਭੂ
ਪੰਚਭੂਆਤਮਾ } पञ्च भूतात्मन्–ਪੰਚਭੂਤਾਤਮਾ. ਪੰਚ ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਸੂਖਮ ਸਤ੍ਵ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ. "ਬਚਨ ਗੁਰ ਰਿਦਿ ਧਰਹੁ ਪੰਚਭੂ ਬਸਿ ਕਰਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਪੰਚਭੂਆਤਮਾ ਵਸਿ ਕਰਹਿ, ਤਾ ਤੀਰਥਿ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਸ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) ੨ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਖਿਮਾ ਆਦਿ ਪੰਜ ਗੁਣ. "ਪੰਚਭੂ ਟੋਪੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ.

ਪੰਚ ਭੂਤ. ਪੰਜ ਤੱਤ। ੨ ਪੰਜ ਭੂਤਨੇ ਕਾਮਾਦਿ. "ਪੰਚਮੀ ਪੰਚ ਭੂਤ ਬੇਤਾਲਾ." (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧) "ਪੰਚ ਭੂਤ ਸਬਲ ਹੈ ਦੇਹੀ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਪੰਚਭੂਤਾਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਭੂਆਤਮਾ.

ਪੰਚਭੂਨਾਇਕ. ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਕਰਤਾਰ. "ਪੰਚਭੂਨਾਇਕੋ ਆਪਿ ਸਿਰੰਦਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਭ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਭਰਮ ੫.

ਪੰਚਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੰਜਵਾਂ. ਪਾਂਚਵਾਂ। ੨ ਸੁੰਦਰ। ੩ ਚਤੁਰ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਸੁਰ। ੫ ਨੀਚ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੁਹਣਾ ਹਿੰਦੂ ਪਾਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ੬ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਜਾਤਿ.

ਪੰਚ ਮਕਾਰ. ਪੰਜ ਮੰਮੇ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਤਤ੍ਵ। ੨ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਪੰਚ ਮਕਾਰ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਮਦਿਰਾ, ਮਾਂਸ, ਮੈਥੁਨ, ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਮੁਦ੍ਰਾ. ਭੁੱਜੇ ਹੋਏ ਚਿੜਵੇ ਚਣੇ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦਾ ਬੇਰੜਾ "ਮੁਦ੍ਰਾ" ਅਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਮਮਾਰਗੀਆਂ ਦਾ ਨੁਕਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਾਮਮਾਰਗ.

ਪੰਚ ਮਜਮੀ. ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਮਜਮੂਅ਼ਹ. ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ. ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਕਾਤ ਸ਼ਕਲ. "ਪੰਚ ਮਜਮੀ ਜੋ ਪੰਚਨ ਰਾਖੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਮਨਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ੭.

ਪੰਚ ਮਰਦ. ਪੰਜ ਪ੍ਰਬਲ ਯੋਧੇ, ਕਾਮਾਦਿ. "ਪੰਚ ਮਰਦ ਸਿਦਕ ਲੇ ਬਾਂਧਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਪੰਜ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਪਜਾਰੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੀਸ ਅਰਪੇ.

ਪੰਚ ਮਾਤਾ. ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਜਨਨੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਸੱਸ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਾਈ.

ਪੰਚ ਮਾਰ. ਪੰਚਾਨਨ (ਸ਼ੇਰ) ਮਾਰਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਮਾਰਿ.

ਪੰਚ ਮਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਮਾਰਕੇ (ਜਿੱਤਕੇ). "ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਪੰਚਮਿ
ਪੰਚਮੀ } ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਪੰਚਮਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) "ਪੰਚਮੀ ਪੰਚ ਭੂਤ ਬੇਤਾਲ." (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧) ੨ ਦ੍ਰੋਪਦੀ। ੩ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਾਦਾਨ ਕਾਰਕ.

ਪੰਚਮੁਖ. ਪੰਜ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ। ੨ ਸਿੰਘ. ਸ਼ੇਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪੰਚ (ਵਿਸਤਾਰ) ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਪੰਚ ਮੇਲ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਮੇਲ.

ਪੰਚ ਯਗਜ. ਗ੍ਰਿਹਸਥੀਆਂ ਲਈ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਪੰਜ ਯਗਜ–
ਦੈਵ ਯਗਜ (ਹੋਮ).
ਭੂਤ ਯਗਜ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਲਿ ਦੇਣੀ).
ਪਿਤ੍ਰਿ ਯਗਜ (ਤਰਪਣ ਸ਼੍ਰੱਾਧ).
ਬ੍ਰਹਮ ਯਗਜ (ਵੇਦ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ).
ਨਰ ਯਗਜ (ਅਤਿਥਿ ਪੂਜਨ). ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੩, ਸ਼: ੭੦.
ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦੇ ਪੰਜ ਯਗਜ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ–
ਦੁਸ਼੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ, ਉੱਤਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ, ਨਜਾਯ ਅਨੁਸਾਰ ਧਨ ਜਮਾ ਕਰਨਾ, ਇਨਸਾਫ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੱਖ ਪਾਤ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਰਖਜਾ ਕਰਨੀ. (ਸ਼ਲੋਕ ੨੮)

ਪੰਚ ਰਤਨ. ਸੁਵਰਣ, ਹੀਰਾ, ਨੀਲਮ, ਲਾਲ ਅਤੇ ਮੋਤੀ। ੨ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ–ਸੋਨਾ, ਤਾਂਬਾ, ਚਾਂਦੀ, ਮੋਤੀ ਅਤੇ ਮੂੰਗਾ. ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੰਜ ਰਤਨ ਪਾਉਣੇ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਕਰਮ ਹੈ। ੩ "ਤੁਲਸੀ ਯਾ ਸੰਸਾਰ ਮੇ ਪਾਂਚ ਰਤਨ ਹੈਂ ਸਾਰ। ਸਾਧੁ ਮਿਲਨ ਔ ਹਰਿਭਜਨ ਦਯਾ ਦਾਨ ਉਪਕਾਰ."

ਪੰਚਰਾਸੀ. ਵਿ–ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਸ (ਠੀਕ) ਕੀਤੇ ਹਨ. ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੰਦਾ. "ਜਾਂ ਪੰਚਰਾਸੀ, ਤਾਂ ਤੀਰਥਵਾਸੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਵੈਦਿਕ ਯਗਜ, ਜੋ ਪੰਜ ਰਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵੈਸ਼ਨਵਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪੂਜਨ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ.*
ਅਭਿਗਮਨ (ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਲਿੱਪਣਾ, ਧੋਣਾ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਆਵਾਹਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ).
ਉਪਾਦਾਨ (ਸੁਗੰਧ ਧੂਪ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਜਮਾ ਕਰਨੀ).
ਇਜਜ (ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ).
ਸ੍ਵਾਧਜਾਯ (ਮਨਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮੰਤ੍ਰਜਪ).
ਯੋਗ (ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਜਾਨ).

ਪੰਚ ਰੁਸਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ੭.

ਪੰਚ ਲੋਕ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਲੋਕ. ਚੌਧਰੀ. "ਪੰਚ ਲੋਕ ਸਭ ਹਸਣਿ ਲਗੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਸਾਧੁਜਨ. "ਪੰਚ ਲੋਕ ਵਸਹਿ ਪਰਧਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੧)

ਪੰਚ ਵਸਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ੭.

ਪੰਚਵਕਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਮੁਖ.

ਪੰਚਵਟੀ. ਪੰਜ ਬਿਰਛਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ. ਜਿੱਥੇ ਪੰਜ ਬੋਹੜ ਜਾਂ ਹੋਰ ਬਿਰਛ ਹੋਣ।
੨ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਾਸਿਕ ਪਾਸ ਦੰਡਕ ਬਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਸੀਤਾ ਲਛਮਣ ਸਮੇਤ ਵਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਰਹੇ ਸਨ. ਪਿੱਪਲ, ਬਿੱਲ, ਬੜ, ਆਉਲਾ ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਇਹ ਪੰਜ ਬਿਰਛ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਾਮ ਪੰਚਵਟੀ ਹੋਇਆ. ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵਵਟ, ਸਿੱਧਵਟ, ਸਨਤ-ਕੁਮਾਰਵਟ, ਬ੍ਰਹਮਵਟ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਿਵਟ ਇਹ ਪੰਜ ਵਟ (ਬੋਹੜ) ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਪੰਚਵਟੀ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. "ਰਾਮ ਵਿਰਾਜਤ ਪੰਚਵਟੀ." (ਹਨੂ)

ਪੰਚਵਦਨ. ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਮੁਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾ-ਨਨ.

ਪੰਚਵੱਲਭਾ. ਪੰਜ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਪਜਾਰੀ ਦ੍ਰੋਪਦੀ.

ਪੰਚਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਰ ੨, ਪੰਚਸਾਯਕ ਅਤੇ ਪੰਚ ਬਾਣ.

ਪੰਚ ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਬਦ.

ਪੰਚ ਵ੍ਰਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਪੰਚਾਇਣ
ਪੰਚਾਇਣੁ } ਪੰਚਾਯਤਨ. ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੩ ਚਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਤਸ-ਕਰ ਮਾਰਿ ਵਸੀ ਪੰਚਾਇਣਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਕਾਮਾਦਿ ਚੋਰ ਮਾਰਕੇ ਵਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸ਼ਬਦਾਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ। ੫ ਪੰਚਾਂ ਦੀ ਸਭਾ. ਪੰਚਾਇਤ. "ਰਾਜਾ ਤਖਤਿ ਟਿਕੈ ਗੁਣੀ ਭੈ ਪੰਚਾਇਣੁ ਰਤੁ." (ਮਾਰੂ ਮ:੧)
੬ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ. ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਮਜਮੂਅ਼ਹ. "ਚਾਰੇ ਜਾਗੇ ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਪੰਚਾਇਣੁ ਆਪੇ ਹੋਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਪੰਚਾਇਤ. ਪੰਚਾਯਤਨ. ਪੰਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ.

ਪੰਚਾਇਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਯਤੀ.

ਪੰਚਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਸਾ ਅਤੇ ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ.

ਪੰਚਾਸਜ. ਪੰਜ ਹਨ ਆਸਜ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਨਨ.

ਪੰਚਾਹਰੁ. ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਆਹਰਣ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲਾ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਪੰਚਾਹਰੁ ਨਿਦਲਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪੰਚਾਕਾਰੀ. ਵਿ–ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੰਤ੍ਰੀਸਭਾ. "ਆਪੇ ਰਾਜਨੁ ਪੰਚਾਕਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ–ਪੰਚ–ਆਕਾਰੀ. ਪੰਜਰੂਪ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੰਚਦੇਵ ਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਦੇਵ.

ਪੰਚਾਂਗ. ਪੰਚ–ਅੰਗ. ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿਥਿ, ਵਾਰ, ਨਛਤ੍ਰ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਕਰਣ ਇਹ ਪੰਜ ਅੰਗ ਹੋਣ। ੨ ਇੱਕ ਧੂਪ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ–ਚੰਦਨ, ਅਗੁਰ, ਕਪੂਰ, ਕੇਸਰ ਅਤੇ ਗੁੱਗਲ ਹੋਵੇ। ੩ ਵੈਦਜਕ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਰਛ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗ–ਜੜ, ਸ਼ਾਖਾ, ਪੱਤਾ, ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਪੰਜ ਅੰਗ–ਜਪ, ਹੋਮ, ਤਰਪਣ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੋਜਨ। ੫ ਨੀਤਿ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗ–ਸਹਾਯ, ਸਾਧਨ ਦੇ ਉਪਾਯ, ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦਾ ਗਜਾਨ, ਵਿਪਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਅਤੇ ਕਾਰਯਸਿੱਧਿ।
੬ ਕੱਛੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜ ਅੰਗ (ਸਿਰ, ਚਾਰ ਪੈਰ) ਹਨ। ੭ ਸ਼ਰੀਰ (ਦੇਹ), ਹੱਥ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਸਿਰ ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗ ਹਨ.

ਪੰਚਾਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਤਪ। ੨ ਵੇਦ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਅਗਨਿ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ–
(ੳ) ਅਨ੍ਹਾਹਾਯੰ ਪਚਨ (ਦਕਿਣਾਗ੍ਰਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੱਾਧਕਰਮ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਰਿਗਵੇਦ ਦੀ ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਅਸਥਾਪਨ

* ਮੋਹਨ ਤਾਪਨ ਵਸ਼ਿਕਰਨ ਉਨਮਾਦਨ ਉੱਚਾਟ। ਪਾਂਚ ਬਾਣ ਮਨਮਥਨ ਕੇ ਗੇ ਬਿਰਹਨਿ ਤਨੁ ਕਾਟ॥" (ਹਨੂ) ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਾਯਕ.

* ਰਾਤ੍ਰ ਦਾ ਅਰਥ ਗਿਆਨਵਾਕ ਹੈ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ. ਨਾਰਦਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ੨੫ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੀਤੀ ਅਗਨਿ).

(ਅ) ਗਾਹਪੰਤਜ (ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਆਦਿ ਨਿਤਜਕਰਮ ਅਤੇ ਯਗਜ ਦੇ ਪਾਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਤਪਾਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਗਨਿ).

(ਏ) ਆਹਵਨੀਯ (ਗਾਹਪੰਤਜ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚੋਂ ਮੰਤ੍ਰਵਿਧੀ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਯਗਜਮੰਡਪ ਦੇ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਹੁਤੀ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ).

(ਸ) ਆਵਸਥਜ (ਲੌਕਿਕਾਗ੍ਨਿ. ਘਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਅੱਗ).

(ਹ) ਸਭਜ (ਘਰ ਆਏ ਰਿਖੀ ਅਤੇ ਅਭ੍ਯਾਗਤਾਂ ਦੇ ਸੇਕਣ ਲਈ ਮਚਾਈਹੋਈ ਅਗਨਿ).

ਤ ਵਿ–ਪੰਜ ਅਗਨੀਆਂ ਵਾਲਾ। ੪ ਪੰਜ ਅਗਨੀਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪੰਚਾਂਗੁਲ. ਸੰ. ਵਿ. ਏਰੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਹੱਥ ਦੇ ਪੰਜੇ ਜੇਹੇ ਹਨ.

ਪੰਚਾਂਗੁਲਾਂ. ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ. "ਫੇਰ ਦਿਖਾਇ ਪੰਚਾਂਗੁਲਾਂ." (ਭਾਗੁ)

ਪੰਚਾਨਨ. ਪੰਜ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਆਨਨ (ਮੁਖ), ਸ਼ਿਵ। ੨ ਸ਼ੇਰ. ਪੰਚ (ਵਿਸ੍ਤਾਰ) ਵਾਲਾ ਹੈ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ. ਅਥਵਾ–ਚਾਰ ਪੰਜੇ ਅਤੇ ਮੂੰਹ, ਇਹ ਪੰਜ ਹਨ ਆਨਨ ਜਿਸ ਦੇ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ– ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੮ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਵਲਨੈਨ ਮਧੁਰ ਬੈਨ, ਕੋਟਿ ਸੈਨ ਸੰਗ ਸੋਭ,
ਕਹਿਤ ਮਾ ਜਸੋਦ ਜਿਸਹਿ, ਦਹੀ ਭਾਤ ਖਾਹਿ ਜੀਉ,
ਸੱਤਿ ਸਾਚੁ ਸ੍ਰੀਨਿਵਾਸ, ਆਦਿਪੁਰਖ ਸਦਾ ਤੁਹੀ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਜੀਉ.
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪੰਚਾਨਨ ਘੋਖਨਿ. ਪੰਚਾਨਨ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਘੋਸ਼ (ਧੁਨਿ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਆ)

ਪੰਚਾਪਸਰ. ਧਅਾਪ੍ਸਰ. ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਾਂਡਕਣਿੰ ਰਿਖਿ ਨੇ ਤਪ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਤਪ ਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਅਪਸਰਾਂ ਭੇਜੀਆਂ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਬਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੁਝ ਕਾਲ ਰਹੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਪਾਸਰ.

ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ. ਧਅਾਮ੍ਰਿਤ. ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–"ਖਾਂਡ ਘ੍ਰਿਤ ਚੂਨ ਜਲ ਪਾਵਕ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ ਪੰਚ ਮਿਲ ਪ੍ਰਗਟ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ।" ੨ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ–ਦੁੱਧ, ਦਹੀਂ, ਘੀ, ਖੰਡ ਅਤੇ ਸ਼ਹਦ. "ਜਿਹ ਮੁਖਿ ਪਾਚਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਏ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ–ਗਿਲੋਯ, ਗੋਖਰੂ, ਮੁਸ਼ਲੀ, ਗੋਰਖਮੁੰਡੀ ਅਤੇ ਸ਼ਤਾਵਰੀ.

ਪੰਚਾਯਤ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਇਤ.

ਪੰਚਾਯਤੀ. ਵਿ–ਪੰਚਾਯਤਨ ਦਾ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਚਜਨ ਦਾ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਨਾਲ. ਜੈਸੇ–ਪੰਚਾਯਤੀ ਅਖਾੜਾ.

ਪੰਚਾਯਤੀ ਅਖਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ ੪.

ਪੰਚਾਲ. ਸੰ. ਧਞਾਲ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਊਰਧ ਦੁਆਬ ਵੱਲ ਸੀ. ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰਾਪ ਸੂਰਯ ਤੋਂ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ– "ਦੇਸ ਪੰਚਾਲ ਰਸਾਲ ਸਨਾਤਨ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਸੁਧਾਸਰ ਜਾਨਾ." ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਸਤਿਨਾਪੁਰ (ਮੇਰਟ ਦਾ ਜਿਲਾ) ਭੀ ਲਗਦਾ ਸੀ. ਮਨੁ ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ ਕਨੌਜ ਪਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ. ਵਿਲਸਨ (Wilson) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦੇਹਲੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਚੰਬਲ ਨਦੀ ਤਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਚਾਲ ਹੈ. ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹੋਗਏ ਸਨ. ਉੱਤਰੀ ਪੰਚਾਲ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਪੰਚਾਲ. ਕਨਿੰਗਮ (Cunningham) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਪੰਚਾਲ ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਸੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਪੰਚਾਲ ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਦਾ ਦੁਆਬ ਸੀ. ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਅਥਵਾ ਉੱਤਰੀ ਪੰਚਾਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ "ਅਹਿਛਤ੍ਰ" ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਡਰਾਤ ਰਾਮਨਗਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ "ਕਾਂਪਿਲਜ" ਪੁਰਾਣੀ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਸ ਬਦਾਊਂ ਅਤੇ ਫ਼ਰੁੱਖਾਬਾਦ ਦੇ ਮੱਧ ਸੀ.

ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੪ ਅ: ੧੯ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਭਰਤਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਹਰਯਸ਼੍ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰਾਂ (ਮੁਦਗਣ, ਸ੍ਰਿੰਜਯ, ਵ੍ਰਿਹਦਿਸ਼੍ਰੁ, ਪ੍ਰਵੀਰ, ਕਾਂਪਿਲਜ) ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਚਾਲ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ.

ਪੰਚਾਲਬਾਰ
ਪੰਚਾਲਬਾਰੀ
ਪੰਚਾਲਬਾਲਾ } ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਾਲਾ (ਕੰਨ੍ਯਾ) ਦ੍ਰੌਪਦੀ. "ਕਿ ਪੰਚਾਲਬਾਰੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਪੰਚਾਲਿ
ਪੰਚਾਲਿਕਾ
ਪੰਚਾਲੀ } ਸੰ. ਪਾਂਚਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਪਾਂਚਾਲੀ. ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਦ੍ਰੌਪਦੀ. ਪੰਚਾਲਪਤਿ ਦ੍ਰੁਪਦ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. "ਪੰਚਾਲੀ ਕਉ ਰਾਜਸਭਾ ਮਹਿ ਰਾਮਨਾਮ ਸੁਧ ਆਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯)

ਪੰਚਾਵਸਥਾ. ਉਮਰ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ. ਬਾਲਸ, ਕੌਮਾਰ, ਪੌਗੰਡ, ਯੁਵਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿੱਧ.

ਪੰਚੀ. ਵਿ–ਪੰਜ ਗੁਣਾ.

ਪੰਚੀਕਰਣ. ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚੀਕਰਣ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੱਤ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇਗਏ. ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸਾਬਤ ਰਿਹਾ ਅਰ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਦੇ ਚਾਰ ਟੁਕੜੇ ਬਣਾਏਗਏ, ਇਸ ਤਰਾਂ ਪੰਜ ਭਾਗ ਹੋਏ. ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਦਿੱਤਾ ਤਾਕਿ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਮਿਲਕੇ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ. "ਪੰਚੀਕਰਣ ਪੰਚ ਤਤੁ ਜੋਈ। ਅੰਤਹਕਰਣ ਉਪਾਏ ਸੋਈ ॥" (ਨਾਪ੍)

ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਪੰਜ ਹਿੱਸ੍ਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚੀਕਰਣ.

ਪੰਚੇ ਰੁੰਨੇ ਦੁਖ ਭਰੇ. (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭ੍ਰਾਤਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਪੰਜ ਗ੍ਯਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਪੰਛੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਕ੍ਸ਼ੀ (ਪਕ੍ਸ਼ਿਨ). ਪੰਖਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਪੰਖੇਰੂ.

ਪੰਜ. * ਫ਼ਾ ਪੰਜ ਵਿ–ਪੰਚ. ਪਾਂਚ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਜ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੈਸੇ–ਪੰਜ ਤੱਤ ਆਦਿ. "ਤੀਹ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਪੰਜ ਕਰਿ ਸਾਥੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਤੀਸ ਰੋਜ਼ੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਪੰਜ ਐਬ. ਚੋਰੀ, ਵਿਭਚਾਰ, ਜੂਆ, ਸ਼ਰਾਬਖੋਰੀ ਅਤੇ ਝੂਠ। ੨ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਖ੍ਯਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਸ ਖਾਣਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਜੂਆ ਖੇਡਣਾ,ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਚੋਰੀ.

ਪੰਜ ਸਸਤ੍ਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਪਹਿਰਦੇ ਸਨ– ਕ੍ਰਿਪਾਣ (ਖੜਗ), ਧਨੁਖ, ਬੰਦੂਕ, ਕਟਾਰ ਅਤੇ ਚਕ੍ਰ. ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚ ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਥਿਆਰ.

ਪੰਜ ਸਤਿ ਨਉ ਲਗਾ ਰਖਣ. (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪੰਜ ਸ੍ਵਾਸ, ਸੱਤ ਸ੍ਵਾਸ, ਨੌ ਸ੍ਵਾਸ ਸ਼ਨੈ ਸ਼ਨੈ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ੨ ਪੰਜ ਗੁਣ (ਸੰਤੋਖ, ਦਾਨ, ਦਯਾ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ). ਸੱਤ (ਪੰਜ ਗ੍ਯਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਨ ਅਤੇ ਬੁਧਿ), ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਣ ਲੱਗਾ ਹੈ.

ਪੰਜ ਸਨਾਨਾ. ਖ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਨਾਨ.

ਪੰਜ ਸਰੀਕ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਦੇਹ ਰੂਪ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਾਕਤ ਦਸਦੇ ਹਨ– "ਬੈਠਿ ਆਂਦੇ ਪੰਜ ਸਰੀਕ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਪੰਜ ਹਥਿਆਰ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸ਼ਸਤ੍ਰ– ਕ੍ਰਿਪਾਣ, ਕਮਾਣ, ਬੰਦੂਕ, ਕਟਾਰ ਅਤੇ ਬਰਛਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚ ਹਥਿਆਰ.

ਪੰਜ ਕਕਾਰ
ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ
ਪੰਜ ਕੱਕੇ } ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਧਰਮਚਿੰਨ੍ਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਕੱਕੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ– ਕੇਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ,ਕੱਛ,ਕੰਘਾ ਅਤੇ ਕੜਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਮੁਦ੍ਰਾ। ੨ ਪੰਜ ਕੱਕੇ ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਪੰਜ ਕੱਪੜੇ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਵਸਤ੍.

* ਦੇਖੋ, "ਪੰਚ" ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਪੰਜ ਕਲੇਸ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਸ ਅਤੇ ਪੰਚ ਕਲੇਸ.

ਪੰਜ ਕਿਰਸਾਣ. ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਰੂਪ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਹਨ. "ਪੰਜ ਕਿਰਸਾਣ ਮੁਜੇਰੇ ਮਿਹਡਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਪੰਜ ਕੁਕਰਮ. ਝੂਠ, ਨਿੰਦਾ, ਚੁਗਲੀ, ਪਰਾਈ ਵਸਤੁ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ.

ਪੰਜ ਕੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰ.

ਪੰਜਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ.

ਪੰਜੱਖਾ. ਖ਼ਾ. ਕਾਣਾ. ਲਖਨੇੜ੍ਹਾ.

ਪੰਜਗ੍ਰੰਥੀ. ਉਹ ਪੋਥੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ–ਜਪੁ, ਸੋਦਰੁ, ਸੋਹਿਲਾ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਹੋਵੇ. ਹੁਣ ਸੁਖਮਨੀ ਆਦਿ ਕਈ ਬਾਣੀਆਂ ਪੰਜਗ੍ਰੰਥੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਜਪੁ, ਜਾਪੁ, ਸਵੈਯੇ, ਰਹਿਰਾਸ ਅਤੇ ਸੋਹਿਲਾ ਜਿਸ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ੩ ਜਾਪੁ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਅਤੇ ਤੇਤੀਹ ਸਵੈਯੇ ਜਿਸ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ.

ਪੰਜ ਜਥੇ. ਪੰਚ ਯੂਥ. ਪੰਜ ਟੋਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ ਦਲ.

ਪੰਜ ਠਗ. "ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪੰਜ ਤਖਤ. ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ, ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਕੇਸਗੜ੍ਹ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਜੂਰ ਖਾਲਸਾਦੀਵਾਨ.

ਪੰਜ ਦੱਦੇ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਦਕਾਰ.

ਪੰਜ ਧਾਮ. ਦੇਖੋ, ਧਾਮ ੪.

ਪੰਜ ਨਿਮਾਜਾਂ
ਪੰਜ ਨਿਵਾਜਾਂ } ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜ਼. "ਪੰਜ ਨਿਵਾਜਾਂ ਵਖਤ ਪੰਜ, ਪੰਜਾਂ ਪੰਜੇ ਨਾਉ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਉੱਤਮ ਪੰਜ ਨਮਾਜਾਂ ਇਹ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ–ਸਤਸ, ਹਲਾਲ-ਖ਼ੋਰੀ, ਖ਼ੈਰਾਤ, ਨੀਯਤ ਸਾਫ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਮਿਛਤ. "ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲੁ ਦੁਇ ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ। ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਮਨੁ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ॥" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਪੰਜ ਨੂਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਲੂਣ.

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ
ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ } ਗੁਰਘਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ, ਜੋਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ."ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ." (ਜਪੁ) "ਗੁਰਮਤਿ ਪੰਚ ਸਬੇ ਗੁਰਭਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਪਰਪੰਚ ਤਜ ××× ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੋਹਨਿ ਗੁਰਭਾਈ." (ਭਾਗੁ) "ਸਬਦ ਸੁਰਤ ਲਿਵ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਪੰਚ ਪਰਪੰਚ ਮਿਟੇ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ ਹੈਂ."(ਭਾਗੁ ਕ)"ਗੁਰੂਘਰ ਕੀ ਮਰਜਾਦਾ ਪੰਚਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ, ਕੇਵਲ ਥੋੜੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ,ਜੈਹਾ ਕਿ–ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ–ਬਿਧੀਚੰਦ, ਜੋਠਾ, ਲੰਗਾਹ, ਪਿਰਾਣਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਪੈੜਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ-ਦੀਵਾਨ ਮਤੀਦਾਸ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤਾ,ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ, ਊਦਾ ਅਤੇ ਜੈਤਾ.

੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਦਯਾਸਿੰਘ ਜੀ,ਧਰਮਸਿੰਘ ਜੀ, ਮੁਹਕਮਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜੀ. ਇਹ ਪੰਜ ਮਹਾਪੁਰਖ "ਪਜਾਰੇ" ਇਸ ਲਈ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਕੇਸ਼ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਧੂਹਕੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਹੈ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸੀਸ ਅਰਪਣ ਕਰੇ, ਕਜੋਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲ੍ਹੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਤਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਅਰਪਣ ਕੀਤੇ. ਪਰਮਪਿਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ "ਪਜਾਰਾ" ਕਹਿਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਖਾਲਸਾਪੰਥ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਸੀ ਕਿ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤੇ, ਉਹ ਸਭ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾਜਾਇਆ ਕਰੇ. ਉਸ ਰੀਤਿ ਦੀ ਨਕਲ ਹੁਣ ਤੀਕ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਣ ਸਮੇਂ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਸਾਨੂੰ ਜਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਸੰਮਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ–ਭਾਈ ਠਾਕੁਰਸਿੰਘ ਜੀ ਰਮਾਨੀ "ਗੁਰਦੁਆਰੇਦਰਸ਼ਨ" ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–

(੧) ਭੁੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਸੁੱਚੇ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਦਿਆਲੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਭਾਦੋਂ ਪੂਰਿਮਾ ੧੧ ਨੂੰ ਦਯਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ. ਦਯਾਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੭੩੪ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ. ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੯ ਨੂੰ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ.

ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਵਿੱਚ ਲੋਹਗੜ੍ਹ (ਦੀਨੇ) ਤੋਂ ਜਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲੈਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਦੱਖਣ ਗਏ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਅੱਸੂ ੧੧ ਨੂੰ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ. ਦਯਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਰਿਹਾ, ਜਦ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੋਏ, ਤਦ ਉਹ ਭੀ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਜੀ ਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਪੁਜਾਰੀ ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ.

(੨) ਪਿੰਡ ਜਟਵਾੜਾ (ਜਿਲਾ ਸਹਾਰਨਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਸੰਤਰਾਮ ਜੱਟ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਜੱਸੀ (ਜਾਂ ਸਾਵੇਂ) ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੨੪ ਕੱਤਕ ੭ ਨੂੰ ਧਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੭੩੫ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਏ. ਵੈਸਾਖੀ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ. ੯ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਨੱਥਾਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਲਸੀਆ ਦੇ ਰਸਾਲਦਾਰ ਰਹੇ ਹਨ.

(੩) ਨੰਗਲਸ਼ਹੀਦਾਂ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਤੁਲਸੀ (ਜਾਂ ਚਮਨਰਾਮ) ਨਾਈ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਬਿਸ਼ਨਦੇਈ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ੪ ਹਾੜ੍ਹ ਸੰਮਤ ੧੭੨੨ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੭੩੮ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਰਹੇ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ. ੯ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਨੰਗਲਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ.

(੪) ਪਿੰਡ ਸੰਗਤਪੁਰਾ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਵਿੱਚ ਜੋਤੀਰਾਮ ਝਿਊਰ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਰਾਮੋ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ੫ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੭੧੯ ਨੂੰ ਹਿੰਮਤਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਸੰਮਤ ੧੭੩੫ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸਰਣ ਆਏ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ. ੯ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ.

(੫) ਬੁੜੈਏ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਤੀਰਥਰਾਮ ਛੀਂਬੇ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸੁਖਦੇਵੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ੨੨ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੭੭੩ ਨੂੰ ਮੁਹਕਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਵੈਸਾਖੀ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ. ੯ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਕਵਿਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਾ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ.

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮੰਗਲਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–

(ੳ) ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੁੱਚੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਦਿਆਲੀ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੨੬ ਵਿੱਚ ਦਯਾਰਾਮ ਜਨਮਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਪਦ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਬਿਚਲ-ਨਗਰ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਨ.

(ਅ) ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਤਰਾਮ ਜੱਟ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸਾਭੋ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ ਵਿੱਚ ਧਰਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

(ੲ) ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਤੀਰਥਚੰਦ ਛੀਂਬੇ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਦੇਵਾਂਬਾਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੨੦ ਵਿੱਚ ਮੁਹਕਮਚੰਦ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਖਾਲਸਾ ਸਜੇ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ.

(ਸ) ਬਿਦੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਚਮਨੇ ਨਾਈ ਦੇ ਘਰ ਸੋਨਾਬਾਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੧੯ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਪਦ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਦੇ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਚਮਕੌਰ-ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਧਰਮਯੁੱਧਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਹੈ. ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.

(ਹ) ਪੁਰੀ (ਜਗੰਨਾਥ) ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਲਜਾਰੀ ਝੀਵਰ ਦੇ ਘਰ ਧੰਨੋ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ ਵਿੱਚ ਹਿੰਮਤ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਦੇ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ *। ੩ ਉਹ ਪੰਜ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਛੱਡਣ ਸਮੇ ਗੁਰਤਾ ਅਰਪੀ–ਦਯਾਸਿੰਘ, ਧਰਮਸਿੰਘ, ਮਾਨਸਿੰਘ, ਸੰਗਤ-ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਤਸਿੰਘ.

ਪੰਜ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਖ਼ਾਲਸਾਮਤ ਦੇ ਮੰਨੇਹੋਏ ਪੰਜ ਨੈਵੇਦ੍ਯ, ਜੋ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹਨ–ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ, ਪਤਾਸੇ, ਗੁੜ, ਫਲ ਅਤੇ ਮਖਾਣੇ (ਲਾਚੀਦਾਣਾ).

ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮ ੫.

ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਭੋਜਨ.

ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ. ਜਪੁ, ਜਾਪੁ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦੇ "ਸ੍ਵਾਵਗ" ਆਦਿ ੧੦ ਸਵੈਯੇ,ਰਹਿਰਾਸ ਅਤੇ ਸੋਹਲਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਤ੍ਯਨਿਯਮ ਖ਼ਾਲਸੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ੨ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਈਆਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ–ਜਪੁ, ਜਾਪੁ, ਚੌਪਈ, ਸਵੈਯੇ, ਅਨੰਦੁ.

ਪੰਜਭੀਤਿ
ਪੰਜਭੀਤੀ } ਪੰਜ ਭਰ. ਪੰਜ ਭਯ–

"ਏਸੁ ਕਲੀਚਿ ਪੰਜਭੀਤੀਚਿ ਕਿਉਕਰਿ ਰਖਾਂ ਪਤਿ ?
(ੳ) ਜੇ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬਜ਼ਬਜ਼ ਕਰੇ ਬਹੁਤੁ,
(ਅ) ਚੁਪ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਇਤੁ ਘਟਿ ਨਾਹੀ ਮਤਿ,
(ੲ) ਜੇ ਬਹਿਰਹਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬੈਠਾ ਸਬਰੁ ਘਤਿ,
(ਸ) ਉਠਿਜਾਈ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਛਾਰੁ ਗਇਆ ਸਿਰਿ ਘਤਿ,
(ਹ) ਜੇ ਕਰਿ ਨਿਵਾ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਡਰਦਾ ਕਰੈ ਭੁਗਤਿ.
(ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਪੰਜ ਭੂ
ਪੰਜ ਭੂਤ } ਦੇਖੋ, ਪੰਚਭੂ ਅਤੇ ਪੰਚ ਭੂਤ.

ਪੰਜਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ– [illegible]. ਪਾਂਚਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਮ.

ਪੰਜਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਮਾਰ। ੨ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. "ਹੋਆ ਪੰਚਾਇਣ ਪੰਜਮਾਰ." (ਭਾਗੁ)

ਪੰਜ ਮੁਕਤੇ. ਜਾਤ ਪਾਤਿ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਟੇ ਧਰਮ-ਵੀਰ ਪੰਜ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਪਜਾਰਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ–ਦੇਵਾਸਿੰਘ, ਰਾਮਸਿੰਘ, ਟਹਿਲਸਿੰਘ, ਈਸਰਸਿੰਘ, ਫਤੇਸਿੰਘ.

ਪੰਜ ਮੇਲ. ਪੰਜ ਤਿਆਗਣ ਯੋਗ੍ਯ ਸਮਾਜ. ਮੀਣੇ, ਮਸੰਦ, ਧੀਰਮੱਲੀਏ, ਰਾਮਰਈਏ, ਸਿਰਗੁੰਮ. * ਜਦ ਇਹ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ, ਤਦ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਪਜਾਰੇ ਗੁਰਭਾਈ ਹਨ.

ਪੰਜ ਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ.

ਪੰਜ ਯਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਯਾਰੀ.

ਪੰਜਰ. ਸੰ. ਗਜਾ–ਦੇਹ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ। ੨ ਪਿੰਜਰਾ. "ਸਾਗਤਦੀ ਸੰਜ ਪੰਜਰੇ." (ਰਮਾਵ) ਕਵਚਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਪਿੰਜਰੇ ਬਣਦਹੇ ਹਨ.

ਪੰਜ ਰਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਰਤਨ। ੨ ਖਾ. ਗਾਜਰ, ਮੂਲੀ,ਸ਼ਲਜਮ,ਬੈਂਗਣ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਪੰਜ ਮਿਲਾਕੇ ਰਿੱਧਾ ਸਲੂਣਾ.

ਪੰਜ ਲੂਣ. ਸਮੁੰਦਰੀ, ਸੋਂਚਰ,ਬਿੜ, ਸੋਂਧਾ ਅਤੇ ਸਾਂਭਰ.

ਪੰਜ ਵਸਤ੍ਰ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਭ੍ਯ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਕਪੜੇ–ਦਸਤਾਰ, ਤਲੀਦਾਰ ਕੁੜਤੀ (ਅੰਗਾ), ਕੱਛ, ਕਮਰਕਸਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਫਾ। ੨ ਦੋ ਕੱਛਾਂ, ਦਸਤਾਰ, ਚਾਦਰਾ ਅਤੇ ਕੱਛ ਬਦਲਣ ਦਾ ਸਾਫਾ, ਇਹ ਪੰਜ ਵਸਤ੍ਰ ਭੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਗਿਣਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਪੰਜ ਵਖਤ. ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਪੰਜ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜ਼. "ਕਬਹੀ ਚਲਿ ਨ ਆਇਆ ਪੰਜੇ ਵਖਤ ਮਸੀਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪੰਜਵਾ
ਪੰਜਵਾਂ } ਵਿ–ਪੰਚਮ. ਪਾਂਚਵਾਂ. "ਪੰਜਵਾ ਪਾਇਆ ਘਿਰਤੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਾ. ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ. ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪੰਜਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਰੂਢੀ ਨਾਮ ਕਲ-ਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਪੰਜ ਵਾਜੇ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ.

ਪੰਜਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰ. ਪੰਚਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਜ ਦਾ ਸਮੁ-ਦਾਯ। ੨ ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਅਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ, ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ ਸਮੇਤ। ੪ ਦਸਤਾਨਾ. "ਪਹਿਰੇ ਪੰਜੇ." (ਰਮਾਵ) ੫ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ ਦਾ ਮੁਹਰ ਵਾਂਗ ਕਾਗਜ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਛਾਪਾ. ਇਸ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਉਹ ਲਿਖਤ ਹੇਠ ਪੰਜਾ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਦਿ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਾਗਜਾਂ ਪੁਰ ਪੰਜਾ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਕਈ ਸਨਦਾਂ ਪੁਰ ਮਨਜੂਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਕੇ ਹੇਠ ਦਸ੍ਖਤ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਰਾਜਸ੍ਥਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੬ ਪੰਜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਦੁਮਾਲੇ ਤੇ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ। ੭ ਦੇਖੋ, ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ.

ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹਸਨ-ਅਬਦਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਸ ਇੱਕ ਸ਼ਿਲਾ ਪੁਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੱਥ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਜਲ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਛੋਟੇ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਹੋਕੇ ਵਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਇੱਥੇ ੧ ਸਾਵਣ ਨੂੰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਿਨ ਪੰਜਾ ਲੱਗਾ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਸਨਅਬਦਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਗੁਰ-ਅਸਥਾਨ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਅਰਪੀ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਕੁਝ ਜਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਪਨਚੱਕੀਆਂ ਦੀ ਭੀ ਆਮਦਨ ਹੈ. ਸਨ ੧੯੨੦ ਦੇ ਅੰਤ ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੁਰਧਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ, ਹੁਣ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਇੰਤਜਾਮ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਇਮਾਰਤ ਬਣਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨੋਂਦਿਨ ਹੋਰ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਸਰਾਇ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਵ ਜਨਮ ਲਾਹੌਰ, ਨਾਮਦੇਵ, ਮੈਦ ਅਤੇ ਜਰਫੈਪੜ ਕਲਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਗੱਪ ਹੈ. ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਇਹ ਧ੍ਯਾਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿ ਖਤ੍ਰੀ ਦਾ ਆਤਮਾ ਮੁਤ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਾਈ ਦਾ ਨਾਈ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ xxx ਆਦਿ. ਕਿਸ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ.

* ਦੇਖੋ, ਸਿਰਗੁੰਮ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ ਗ੍ਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :–

"ਪਵੰਤ ਪੈ ਪਾਨੀ ਕੀ ਜਲੂਸ ਕੋ ਜਗੈਯਾ ਪੀਰ
ਵਾਂਕੀ ਕਰਾਮਾਤ ਖੈਂਚ ਦਾਬ ਕੋ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਹੈ,
ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਪਾਲਬੇ ਕੋ ਵਿਸ੍ਨੁ ਪਾਣਿਪਦਮ ਜੈਸੋ
ਦਾਰਿਦ ਦੁਖਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਸੂਲਿ ਸਮ ਗੰਜਾ ਹੈ,
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਅਰਜ ਕਰੈਯਨ ਕੀ ਪੂਰੈ ਗਜੰ
ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਤੁਲ ਤੁੰਗਨ ਕੋ ਭੰਜਾ ਹੈ,
ਗਿਰਿ ਕੋ ਗਿਰਤ ਥਾਂਭਲਿਯੋ ਸੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਜੋਂ
ਦੇਖੋ ! ਸ੍ਰਫ਼ ਐਸੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕੋ ਪੰਜਾ ਹੈ.

੨ ਹੁਣ ਹਸਨਅਬਦਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ,ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਹਸਨਅਬਦਾਲ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਹਸਨਅਬਦਾਲ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ੨੯ ਮੀਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਸਨਅਬਦਾਲ.

ਪੰਜਾਂਗੁਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਂਗੁਲਾਂ.

ਪੰਜਾਬ. ਪੰਜ ਨਦ. ਪੰਜ–ਆਬ. ਪੰਜ ਜਲਧਾਰਾ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ–ਵਿਤਸ੍ਤਾ (ਜੇਹਲਮ), ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ (ਚਨਾਬ), ਐਰਾਵਤੀ (ਰਾਵੀ), ਵਿਪਾਸ਼ (ਬਿਆਸ), ਸ਼ਤਦ੍ਰੁ (ਸਤਲੁਜ).

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ੩੨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਿਲੇ ਅਤੇ ੪੩ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੬. ਜੀ. ਜੀ. (Agent to the Governor General) ਨਾਲ ਤੇਰਾਂ–(ਪਟਿਆਲਾ,ਬਹਾਵਲਪੁਰ, ਜੀਂਦ,ਨਾਭਾ, ਕਪੂਰਥਲਾ, ਮੰਡੀ, ਸਰਮੌਰ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ, ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਚੰਬਾ, ਸੁਕੇਤ ਅਤੇ ਲੁਹਾਰੂ) ਨੀਤਿਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ. ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨਾਲ ਤਿੰਨ (ਪਟੌਦੀ, ਦੁਜਾਨਾ ਅਤੇ ਕਲਸੀਆ)ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ. ਸੁਪਰਨਡੈਂਟ ਹਿਲ ਸਟੇਟਸ ਸਿਮਲਾ (Superintendent Hill States Simla) ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਤਾਈ ਰਿਆਸਤਾਂ (ਬੁਸ਼ਹਿਰ, ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ (ਅਥਵਾ ਹਿੰਡੂਰ), ਕਸੌਂਬਲ, ਬਾਘਲ, ਬਘਾਟ, ਜੁੱਬਲ, ਕੁਮਾਰਸੈਨ, ਭੱਜੀ, ਮੈਲੋਗ, ਬਲਸਨ, ਧਾਮੀ, ਕੁਠਾਰ, ਕੁਨਿਹਾਰ, ਮਾਂਗਲ, ਬਿਜਾ, ਦਾਰਕੋਟੀ, ਤਿਰੋਚ, ਸਾਂਗਰੀ, ਕਨੇਤੀ, ਭੈਲਠਾ, ਕੋਟੀ, ਥੇਓਗ, ਮਧਾਨ, ਘੁੰਡ,ਰਤੇਸ਼,ਹਾਂਵੀਗਢ ਅਤੇ ਢਾਡੀ) ਪੋਲਿਟਿਕਲ (Political) ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ.

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੁੱਲ ਰਕਬਾ (area) ੧੩੬੯੦੫ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ,ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ੩੭੦੫੯ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ.

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ੨੫੧੦੧੦੬੦ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ੪,੪੧੬,੦੩੬ ਹੈ.

ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਮਤ ਭੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ਇਉਂ ਹੈ–

ਮੁਸਲਮਾਨ ੧੨,੬੫੫,੧੪੧.
ਹਿੰਦੂ ੬,੧੨੫,੨੦੨.
ਸਿੱਖ ੩,੧੧੦,੦੬੦.*
ਈਸਾਈ ੩੪੬,੨੫੬.
ਜੈਨੀ ੪੬,੦੧੬.
ਬੋਧ ੫,੬੧੮.
ਪਾਰਸੀ ੫੬੮.
ਯਹੂਦੀ ੩੬.

ਇਹ ਦੇਸ਼, ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ੨੬ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੬ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜੇ ਆਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, J. D. Cunningham ਦਾ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਮੇਜਰ Evans Bell ਕ੍ਰਿਤ Annexation of the Punjab.

ਪੰਜਾਬਕੌਰ. ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪੁਰ ਮਸੰਦਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹੀ ਸੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਪਹੁਚਕੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸਭ ਯੋਗਯ ਇੰਤਜਾਮ ਕੀਤਾ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਸਮਾਧੀ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ.

ਪੰਜਾਬੀ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ । ੨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ੩ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ, ਦੀ । ੪ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ (ਲਿਖਤ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੋਲੀ ਉੱਤਮ ਲਿਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪੰਜਾਲੀ. ਪੰਜ ਅਰਲੀਆਂ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਹਲ ਗੱਡਾ ਆਦਿ ਜੋਤਣ ਸਮੇਂ ਬੈਲਾਂ ਦੇ ਗਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ.

ਪੰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ. ਭਾਵ–ਪੰਜ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਬਾਣਿ ਮੇ ਸ਼ਾਰਦ ਕਾਠ ਹੁਤਾਸ਼ਨ
ਤਾਰ ਕੇ ਯੰਤ੍ਰ ਮੇ ਰਾਗ ਕਲੋਲੈਂ,
ਸਾਧਨ ਮਾਹਿ ਜਸੋਂ ਸਿੱਧਿ ਬਸੈ
ਹਰਿ ਸਾਧੁਨ ਸੰਗਤਿ ਮੇ ਨਿਤ ਡੋਲੈਂ,
ਮੈਨ ਮੇ ਜੀਵ ਜਸੋਂ ਧੇਨੁ ਮੇਂ"ਅੰਮ੍ਰਿਤ"
ਤਸੋਂ ਦਧਿ ਮੇ ਘ੍ਰਿਤ ਪਾਇਯੇ ਛੋਲੈਂ,
ਫੂਲ ਮੇ ਗੰਧ ਮਹਾਨਦ ਕੰਚਨ
ਪੰਚਨ ਮੇ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਬੋਲੈਂ.
ਦੇਖੋ, ਪੰਚ.

ਪੰਜੀਹ. ਪੰਚ ਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਪੰਝੀ. ਪੱਚੀ–੨੫.

ਪੰਜੀਹੇ. ਭਾਵ–ਰੁਪਯੇ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਪੱਚੀ ਪੱਚੀ ਦੀ ਢੇਰੀ ਲਾਕੇ ਰੁਪਯੇ ਗਿਣਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ. "ਜੇ ਪੰਜੀਹੇ ਹੋਂਦੇ ਹੈਨ, ਤਾਂ ਰੋਜਗਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ." (ਜਸਾ)

ਪੰਜੀਰੀ / **ਪੰਜੀਰੁ** ਘੀ ਵਿੱਚ ਆਟਾ ਭੁੰਨਕੇ ਖੰਡ ਅਤੇ ਜੀਰਕ (ਜੀਰਾ) ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਪੰਜੀਰੀ ਵਿੱਚ ਧਨੀਆ ਸੁੰਢ ਆਦਿ ਭੀ ਮਿਲਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਮੇਵੇ ਭੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ "ਪੰਚ ਜੀਰਕ" ਹੈ. ਜੀਰਾ ਸੋਂਫ ਆਦਿ ਪੰਜ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. "ਕਰਿ ਪੰਜੀਰੁ ਖਵਾਇਓ ਚੋਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪੰਜੇ ਐਬ ਸ਼ਰਈ. ਪੰਜ ਐਬ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਮੰਨਣਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਐਬ.

ਪੰਜੇਬ. ਦੇਖੋ, ਪਾਜੇਬ.

ਪੰਜੋਖਰਾ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜਦ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ,ਤਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਪੁੱਛੇ. ਇਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਮੂਰਖਰਾਜ ਛੱਜੂ ਝੀਵਰ ਤੋਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਅਰਥ ਸੁਣਵਾਏ. ਸ਼ਕਤਿ ਦੇਖਕੇ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਦੋ ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖ-ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਪਹਿਲੀ ਫੱਗੁਣ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪੰਜੋਰ. ਸੰ. ਪਞ੍ਚਪੁਰ. ਪੰਚਪੁਰ.ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਕੈਥਾਘਾਟ ਵਿੱਚ ਕਾਲਕਾ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਫਿਰੋਜਸ਼ਾਹ ਤੁਗਲਕ ਦਾ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਰੱਖਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਹੈ.* ਇੱਥੇ ਧਾਰਤੀਰਥ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੯੮ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੫੧ ਰੁਪਯੇ ਨਕਦ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪੰਝੀ. ਪੰਚਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਪਚੀਸ. ਵੀਹ ਅਤੇ ਪੰਜ–੨੫.

ਪੰਞ / **ਪੰਞੁ** ਪੰਚ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਸਰਣਾਗਤਿ ਸਾਧੂ ਪੰਞੁ." (ਬਸ ਮ: ੪)

ਪੰਡ. ਸੰ. ਪਣ੍ਡ. ਧਾ–ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਢੇਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਠੜੀ. ਪੋਟ. "ਤਿਹਾ ਗੁਣਾ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੩ ਦੋ ਗਜ ਚੌੜੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗਜ਼ ਲੰਮੇ ਵਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨਾ ਨੀਰਾ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ.ਤਿੰਨ ਮਣ ਕੱਚਾ ਬੋਝ (ਇੱਕ ਮਣ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਸੇਰ ਪੱਕਾ). ੪ ਸੰ. ਹੀਜੜਾ. ਨਪੁੰਸਕ। ੪ ਰਾਜਾ ਪਾਂਡੁ, ਜੋ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਸੀ. "ਪੰਡ ਰਾਜ ਜਹਿਂ ਜੋਗ ਕਮਾਵਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪੰਡਤ / **ਪੰਡਤਾਈ** ਦੇਖੋ, ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤਾਈ.

ਪੰਡਰਪੁਰ ਅਥਵਾ **ਪੰਢਰਪੁਰ.** ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਭੀਮਾ ਨਦੀ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਠੋਵਾ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਦੇਵ.

ਪੰਡਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਯਾਨ. ਬੁੱਧਿ। ੨ ਵਿਚਾਰ। ੩ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗ੍ਯਾਨ। ੪ ਸੰ. ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ.ਇਸੇ ਤੋਂ ਤੀਰਥਪੁਰੋਹਿਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਡਾ ਅਥਵਾ ਪਾਂਡਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਪੰਡਾਵਤ / **ਪੰਡਿਤ** ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਗ੍ਯਾਨੀ. "ਬਿਨੁ ਬਿਦਿਆ ਕਹਾ ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਪੁਰਖ. "ਪੰਡਿਤ, ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬੀਚਾਰਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਵ੍ਯਾਸਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ–"ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਣਾਂ ਜਯੇ ਸ਼ੂਰਾ ਧਰ੍ਮੰ ਚਰਤਿ ਪਣ੍ਡਿਤਃ (ਅਧ੍ਯਾਯ ੪, ਸ਼ਲੋ ੬੦) ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ,ਧਰਮ ਆਚਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੰਡਿਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਡਿਤੁ.

ਪੰਡਿਤਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਿਦੁਸ਼ੀ.

ਪੰਡਿਤਾਈ. ਪੰਡਿਤਪਨ. ਪਾਂਡਿਤ੍ਯ. ਵਿਦ੍ਯੱਤਾ.

ਪੰਡਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਪੰਡਿਤ. "ਪੰਡਿਤੁ ਵੇਦ ਪੁਕਾਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਡਿਤ–"ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਮਨ ਪਰਬੋਧੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤਤੁ ਪਛਾਣੈ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਹੋਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਪੰਡ-ਇਤ੍. ਪੰਡ ਸਿੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਤਿਹਾਂ ਗੁਣਾ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਪੰਡੀਆ. ਪੰਡਿਤ. ਪਾਂਡਾ. ਤੀਰਥਪੁਰੋਹਿਤ. "ਅਚਰਜ ਏਕੁ ਸੁਨਹੁ, ਰੇ ਪੰਡੀਆ !" (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)

ਪੰਡੁ. ਵਿ–ਪੀਲਾ. ਜ਼ਰਦ. "ਕਰ ਹੋਰ ਕੁਵੈਭਹਿਂ ਤੁੰਡਹਿ ਪੰਡੁ ਭਗੇ." (ਨਾਪ੍) ਪੀਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਨੱਠੇ।

੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਪਾਂਡੁ.ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ.

ਪੰਡੁਸੁਤ / **ਪੰਡੁਵੰਸ਼** ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ.

ਪੰਡੈ. ਪੰਡ ਵਿੱਚ. ਪੋਟ ਮੇਂ. "ਸਾਗਰ ਪੰਡੈ ਪਾਇਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਆਕਰਸ਼ਣਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਗੋਲਾਕਾਰ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ.

ਪੰਡ੍ਰਨ. ਪਾਂਡਵਨ. "ਉਤੈ ਕਥਾ ਪੰਡ੍ਰਨ ਪੈ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੩੭)

ਪੰਤ. ਦੇਖੋ, ਪੰਤਿ.

ਪੰਤਾਲੀ. ਪੰਚ ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ. ਚਾਲੀ ਉੱਪਰ ਪੰਜ–੪੫.

ਪੰਤਿ / **ਪੰਤੀ** ਸੰਗਜਾ–ਪੰਕ੍ਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕਤਾਰ. "ਬਗ ਪੰਤਿ ਲਸੈ ਜਨੁ ਦੰਤ ਗਟਾ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਦੰਤਿ ਪੰਤੀ ਅਨੰਤੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਹਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਨੰਤ ਕਤਾਰਾਂ. "ਲਸੈ ਦੰਤ ਪੰਤੰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ.

ਪੰਥ. ਸੰ. ਪਨ੍ਥ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਫਿਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. (ਪਨ੍ਥਨ). "ਜੇ ਜੋ ਪੰਥ ਤਵਨ ਕੇ ਪਰੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ. ਧਰਮ. ਮਜਹਬ. "ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਨਿਰੋਲ, ਨ ਰਲੈ ਰਲਾਈਐ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਮਰਾ. ਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਜੀਰ.

ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ. ਪੰਥ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨਸਿੰਘ ਭੜੀ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਰਚਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਸਰ ਡੇਵਿਡ ਆਕਟਰ ਲੋਨੀ (Sir David Ochterlony)ਦੀ ਪੈਰਣਾ ਕਰਕੇ ਕਪਤਾਨ ਮਰੇ (Captain Murray)ਨੇ ਜੋ ਖ਼ਾਲਸਾਪੰਥ ਦੇ ਹਾਲ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ-ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੬੬ ਵਿੱਚ ਲੁਧਿਆਨੇ ਦੇ ਮਕਾਮ ਲਿਖੇ,ਓਹੀ ਛੰਦਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਰਤਨਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ-ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਪੁਸ੍ਤਕ ਦੇ ਆਕਾਰ ਸੰਮਤ ੧੮੬੮*ਵਿੱਚ

---

* ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਿਉਂਕਿ ਸਹਜ-ਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕੇਸਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੁਮਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤਾਦਾਦ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜਾਦਾ ਹੈ.

* ਕੁਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਗ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਵਡੇ ਅਮੀਰ ਅਹਿਲਕਾਰ ਫ਼ਿਦਾਈਖ਼ਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਗੀਰ ਅੰਦਰ ਸਨ ੧੦੭੧ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ.

* "ਬਿਕ੍ਰਮ ਬਸੁ ਗ੍ਰਹ ਅਹਿ ਸਸੀ ਬੰਤ ਭਏ ਸੁਸਾਲ। ਪਾਠਕ ਸੁੰਤੇ ਨਿੱਤ ਹੀ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ।" (ਪ੍ਰਾਪੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ. ਰਤਨਸਿੰਘ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਮਤਾਬਸਿੰਘ ਮੀਰਾਂਕੋਟੀਏ ਭੰਗੂ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਸਰਦਾਰ ਰਾਇਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤਥਾ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਿਆਮਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰੋੜੀਆ ਦੇ ਦੋਹਤੇ ਸਨ. ਰਤਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੦੩ (ਸਨ ੧੮੪੬) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਹੁਣ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਭੜੀ ਪਿੰਡ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਦੇਖਕੇ, ਲੋਂਗੋਵਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਗਜਾਨੀ ਗਜਾਨਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋਰ ਮਿਲਾਕੇ ਸੰਮਤ ੧੯੨੪ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ੧੯੩੭ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਹੈ. ਕਵਿ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਵਿਤਾ ਨਾਉਂ ਬਦਲਕੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਗਈ ਹੈ.

ਪੰਥਾ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥ. "ਸਤ ਕਾ ਪੰਥਾ ਬਾਟਿਓ" (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਪਹਾ-ਸਤੀ. ਮੋਏ ਪਤਿ ਨਾਲ ਸੜਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪੰਥਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਜਾਣਈ ਭੂਲੀ ਫਿਰੈ ਗਵਾਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ਚਿਤਾ ਵਿੱਚ ਜਲਨਾ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਵਿਰਹਿ ਦੀ ਚੋਟ ਮਰਨਾ ਸੱਚਾ ਸਤੀਪਨ ਹੈ.

ਪੰਥਿ. ਪੰਥ ਵਿੱਚ. "ਪੰਥਿ ਸਹੇਲੈ ਜਾਵਹੁ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਥੀ ਅਤੇ ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ.

ਪੰਥੀ. पान्थिन. ਰਾਹ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ. "ਪੰਥੀ ਕਉ ਦੁਖ ਦੇਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੰਥੁ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥ ੨. "ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਪਾਂਥ. ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫਿਰ। ੩ ਕਿਸੇ ਮਜਹਬ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮੰਨੈ ਮਗੁ ਨ ਚਲੈ ਪੰਥੁ." (ਜਪੁ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਅਨੇਕ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਭਾਵ-ਭੇਡਚਾਲੀਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਉਸ ਦਾ ਕੇਵਲ "ਧਰਮ ਸੇਤੀ ਸਨਬੰਧੁ" ਹੈ.

ਪੰਦ. ਦੇਖੋ, ਪੰਦਿ.

ਪੰਦਰਸ. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਪੰਦਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਅਮਾਵਸ ਅਤੇ ਪੂਰਣਮਾਸੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੂਰਣਮਾਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ੧੫ ਅੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪੰਦਰਾਂ. ਪੰਚਦਸ਼. ਪੰਦ੍ਰਾਂ-੧੫.

ਪੰਦਿ. ਫ਼ਾ ਪੰਦ. ਸੰਗਜਾ-ਉਪਦੇਸ਼. ਸਿਕਾ. ਨਸੀਹਤ. "ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਊਤਮ ਸੇਈ ਜਿ ਪਾਪਾਂ ਪੰਦਿ ਨ ਦੇਹੀ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਨਿਯਮ. ਉਸੂਲ। ੩ ਰੀਤਿ. ਮਰਯਾਦਾ.

ਪੰਦੀ. ਵਿ-ਪੰਦ (ਸਿਖਜਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਉਪਦੇਸ਼ਕ. ਪ੍ਰਚਾਰਕ. "ਦੁਇ ਪੰਦੀ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਈਸ਼੍ਵਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਾਸ੍ਵਿਕ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਉਪਾਸਕ.

ਪੰਦ੍ਰਹ, ਪੰਦ੍ਰਹਿ, ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਪੰਚਦਸ਼. ਪੰਦਰਾਂ. "ਪੰਦ੍ਰਹ ਥਿਤੀ ਤੈ ਸਤ-ਵਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭)

ਪੰਧ. ਮੁਲ-ਪੰਥ. ਮਾਰਗ. ਰਸ੍ਤਾ. "ਪਾਵ ਜੁਲਾਈ ਪੰਧ ਤਉ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿੱਥ.

ਪੰਧ ਸਿਰ. ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਿਰਾ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਰਸਤਾ ਅਲਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰਾਹ ਦਾ ਮੁੱਢ.

ਪੰਧ ਸਿਰਿ. ਮਾਰਗ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਪੰਧ ਸਿਰ. "ਜਿਸਹਿ ਭੁਲਾਈ ਪੰਧ ਸਿਰਿ, ਤਿਸਹਿ ਦਿਖਾਵੈ ਕਉਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਪੰਧਰਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਡਰਪੁਰ.

ਪੰਧਾਊ, ਪੰਧਾਆ, ਪੰਧਾਣੂ, ਪੰਧੀ ਪੰਧ (ਪਥ) ਜਾਣਵਾਲਾ. ਪਾਂਥ. ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫਿਰ। ੨ ਭਾਵ-ਜੀਵਾਤਮਾ, ਜੋ ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ. "ਇਸੁ ਪੰਧਾਣੂ ਘਰ ਘਣੇ."(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ:੫)

ਪੰਧੀਆ. ਰਾਹੀ. ਪਾਂਥ. ਪੰਧ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਾਹ. ਮਾਰਗ. ਸੜਕ. "ਕਥੜੀਆ ਸੰਤਾਹ, ਤੇ ਸੁਖਾਊ ਪੰਧੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪੰਧੇਰ. ਦੇਖੋ, ਭੰਦੇਰ.

ਪੰਧੇਰੂ. ਪੰਧ (ਮਾਰਗ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ। ੨ ਭਾਵ-ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਪੰਨ. ਸੰ. पन्न. ਵਿ-ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਨੀਵਾਂ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਚਲਣਾ.

ਪੰਨਗ. पन्नग. ਪੱਨ-ਗ. ਜੋ ਮੂੰਹ ਭੇਗਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ. ਸੱਪ. ਸਾਂਪ. "ਬਾਰਕ ਮਰਜੋ ਤ ਪੰਨਗ ਖਾਯਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪੰਨਗਾਰਿ. ਪੰਨਗ (ਸੱਪ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਗਰੁੜ। ੨ ਲਮਢੀਂਗ। ੩ ਨਿਉਲਾ। ੪ ਝਾਹਾ। ੫ ਮੋਰ.

ਪੰਨਗੀ. ਪੰਨਗ (ਸੱਪ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਸੱਪਣ. ਸਾਂਪਨੀ। ੨ ਨਾਗਕਨਜਾ.

ਪੰਨਾ. ਸੰਗਜਾ-ਪਤ੍ਰ. ਵਰਕ। ੨ ਵਹੀ ਦਾ ਪਤ੍ਰਾ। ੩ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ੇ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਰਤਨ. Emerald. "ਰਾਜਤ ਬੀਚ ਪੰਨਾ ਨਗ ਖਾਨਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਪੰਜਾ. ਪੱਬ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ। ੫ ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਬੁੰਦੇਲਾ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ। ੬ ਚਤੋੜਪਤਿ ਰਾਣਾ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੀ ਦਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਲਕ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਦਿੱਤੀ ਸੀ.

ਪੰਨਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪੰਨਜਾ.

ਪੰਨੂ. ਇੱਕ ਜੱਟਜਾਤਿ, ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਨੂ. ਭਾਈ ਲਾਲਾ, ਜੋ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਲੈਣ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਪਾਸ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਸੀ.

ਪੰਨੇ ਪਾਉਣਾ, ਪੰਨੈ ਪਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿ-ਹਿਸਾਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਨਾ. ਰਜਿਸਟਰ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਣਾ. "ਤਿਨ੍ਹ ਕਾ ਆਖਿਆ ਆਪਿ ਸੁਣੇ ਜਿ ਲਇਅਨੁ ਪੰਨੈ ਪਾਇ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) "ਮੇਲਿਅਨੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੰਨੈ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪੰਨਜਾ. ਪੰਨਗਕਨਜਾ. ਨਾਗਕਨਜਾ. "ਕਹੂੰ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕੀ ਪ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕੀ ਰਿਸ੍ਟਿ ਪੰਨਜਾ." (ਅਕਾਲ) ਪਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਸ੍ਟਿ (ਪਾਤਾਲ) ਦੀ ਉੱਤਮ ਨਾਗਕਨਜਾ.

ਪੰਪਾ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਰਿਸ਼ਜਮੂਕ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ.

ਪੰਪਾਸਰ. ਪੰਪਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਝੀਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੁਟੀ ਬਣਾਕੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਵਰੀ (ਭੀਲਣੀ) ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਪਸਰ.

ਪੰਮਾ. ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਪਰਮਾਨੰਦ, ਜੋ ਵਕਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਰਾਜਾ ਵੱਲੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਵਡਾ ਕਪਟੀ, ਝੂਠਾ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਗਿਆ ਤਦ ਪੁਰੋਹਿਤੀ ਜਾਂਦੀਰਹੂ. ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਇਹੀ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਾਰਣ ਸੀ. ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਨਾਦਰ ਬੋਧਕ "ਪੰਮਾ" ਰੱਖਲਿਆ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪੰਮਾ ਆਖਣਾ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੨ ਪਾਮਰ.

ਪੰਮੂ. ਪੁਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੀ ੯.

ਪਜਾਸ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਸ.

ਪਜਾਜ਼. ਫ਼ਾ ਪੰਜ਼ ਸੰਗਜਾ-ਗਠਾ. ਰੁੱਪਾ. ਸੰ. ਪਲਾਂਡੁ.

ਪਜਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਦਾ.

ਪਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਰ.

ਪਜਾਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪ੍ਰਿਯਤਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਿਤ੍ਰ.

ਜਾਨੈ ਰਾਗ ਰਾਗਿਨੀ ਕਬਿੱਤ ਰਸ ਦੋਹਾ ਛੰਦ
ਜਪ ਤਪ ਤੇਗ ਤਜਾਗ ਹੋਵੈ ਦ੍ਰਿਢ ਤਨ ਕਾ,
"ਮਹਬੂਬ" ਉਰਝ ਨ ਦੇਖ ਸਕੈ ਮਿਤ੍ਰਨ ਕੀ
ਚਿਤ੍ਰ ਹਰ ਭਾਂਤ ਮੇ ਰਿਝੈਯਾ ਨੁਕਤਨ ਕਾ,
ਜਾਂ ਸੇ ਜੋ ਕਬੂਲੈ ਸੋ ਨ ਭੂਲੈ,ਭੂਲੇ ਮਾਫ ਕਰੈ
ਸਾਫਦਿਲ ਆਕਿਲ ਖਿਲੈਯਾ ਹਰਫਨ ਕਾ,
ਨੇਕੀ ਸੇ ਨ ਨਜਾਰਾ ਰਹੈ ਬਦੀ ਸੇ ਕਿਨਾਰਾ ਗਹੈ
ਏਸਾ ਮਿਲੈ ਪਜਾਰਾ ਤੋ ਗੁਜਾਰਾ ਚਲੈ ਮਨ ਕਾ.

੨ ਪਯਾਲਹ. ਪਜਾਲਾ. "ਮਦਿਰਾ ਕੇ ਸੇ ਪਜਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੦) ਨੇਤ੍ਰ ਮਾਨੋ ਮਦਿਰਾ ਦੇ ਪਜਾਲੇ (ਜਾਮ) ਹਨ.

ਪਜਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਲਾ.

ਪ੍ਰ. ਸੰ. ਵਜ-ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ-ਆਰੰਭ, ਗਤਿ, ਅਤਿ, ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ, ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਪ੍ਰਚੰਡ, ਪ੍ਰਬੋਧ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਉਢ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੌਢ.

ਪ੍ਰਓਘ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯੋਗ.

ਪ੍ਰਸ਼ਸ੍ਤ. ਪ੍ਰ-ਸ਼ਸ੍ਤ. ਵਿ-ਵਡਿਆਇਆਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ। ੨ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ.

ਪ੍ਰਸਕ੍ਤ. ਵਿ-ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਜੋ ਨਿਰੰਤਰ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ। ੨ ਆਸਕ੍ਤ. ਆਸ਼ਕ.

ਪ੍ਰਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸ਼ਥਾਨ. "ਸਨੇ ਸਨੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪ੍ਰਸਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ.

ਪ੍ਰਸਨੋਤਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸ਼੍ਨੋੱਤਰ.

ਪ੍ਰਸਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੨ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ। ੩ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ.

ਪ੍ਰਸਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਫੈਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੩ ਉਤਪੱਤਿ। ੪ ਫੋਜ ਦਾ ਕੂਚ ਅਤੇ ਹੱਲਾ.

ਪ੍ਰਸਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਜਣਨਾ. ਪ੍ਰਸੂਤਿ। ੨ ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ। ੩ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੪ ਫਲ। ੫ ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਤਰੱਕੀ.

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਾਸਨ (ਹੁਕੂਮਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਕਿਮ. ਆਗਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਹੁਕੂਮਤ। ੨ ਆਗਜਾ ਦੇਣੀ. ਹੁਕਮ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ. ਸੰ. ਵਿ-ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਾਇਮ. ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ। ੨ ਸ਼ਾਂਤਮਨ.

ਪ੍ਰਸਾਦ. ਸੰਗਜਾ-ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਉਰ ਹੈ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਤਕਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸ੍ਵੱਛਤਾ. ਨਿਰਮਲਤਾ। ੩ ਅਰੋਗਤਾ। ੪ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ. ਨੈਵੇਦਜ. "ਜੇ ਓਹ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਰਾਵੈ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) "ਵਰਤਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਕਾਵਜ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਣ. ਪਦਾਂ ਦੀ ਜੜਤੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਅਰਥ ਦਾ ਸਪਸ਼੍ਟ ਹੋਣਾ। ੬ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਅਨੁਗ੍ਰਹ। ੭ ਖ਼ਾ. ਭੋਜਨ. ਰਸੋਈ। ੮ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਸਾਦ.

ਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸੇ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. प्रसादिन. ਵਿ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰੀਮ.

ਪ੍ਰਸਾਦੀ. ਰੋਟੀ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਅਦਭੁਤ ਹਾਥੀ, ਜੋ ਆਸਾਮ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਤਨ-ਰਾਇ ਨੇ ਅਰਪਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ (ਰੋਟੀ) ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਚੰਦ ਸੀ ਅਰ ਉਸੇ ਤੋਂ ਦੋ ਉਂਗਲ ਦੀ ਚੌੜੀ ਸਫੇਦ ਲੀਕ ਨਿਕਲਕੇ ਸੁੰਡ ਦੀ ਨੋਕ ਤਕ ਅਤੇ ਐਸੀ ਹੀ ਇੱਕ ਰੇਖਾ ਪਿੱਠ ਪੁਰਦੀਂ ਹੁੰਦੀਹੋਈ ਪੂਛ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੀਕ ਪਹੁਚੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਚੌਰ ਕਰਦਾ, ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਨਾਲ ਚਰਨ ਧੁਆਕੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰਦਾ, ਮਸਾਲ ਲੈਕੇ ਅੱਗੇ ਚਲਦਾ ਅਤੇ ਚਲਾਏਹੋਏ ਤੀਰ ਚੁਗ ਲੈਆਉਂਦਾ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ ੨.

ਪ੍ਰਸਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦ ੧ ਅਤੇ ੬. "ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਗੁਰਦੇਵ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪ੍ਰਸਾਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰ-ਸਾਧਨ. ਯਤਨ.ਉਪਾਉ। ੨ ਅਲੰਕਾਰ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ. "ਵਿਸ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਧੰ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਵੇਸ. ਭੇਸ. ਭੇਖ.

ਪ੍ਰਸਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ.

ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ. ਪਟਸਨ ਅਥਵਾ ਗੰਧਾਲੀ ਬੂਟੀ, ਜੋ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਰਮਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਕਫ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬਲਦਾਇਕ ਅਤੇ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. Hesmideisnus-indicus.

ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ ਤੇਲ. ਸ਼ਸਾਰਿਣੀ ਕੈਲ . ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ ਦਾ ਤੇਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਇਹ ਹੈ–ਚਾਰ ਸ਼ੇਰ ਤੇਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੋਣ (ਬੱਤੀ ਸੇਰ ਕੱਚੇ) ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਾੜ੍ਹੇ, ਜਦ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਰਹਿਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਤਾਰਕੇ ਛਾਣ ਲਵੇ. ਕਾੜ੍ਹੇ ਦੇ ਤੋਲ ਬਰਾਬਰ ਤੇਲ ਦਹੀਂ ਅਤੇ ਕਾਂਜੀ ਮਿਲਾਵੇ. ਤੇਲ ਤੋਂ ਚੌਗੁਣਾ ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪਾਵੇ. ਇਹ ਸਭ ਚੀਜਾਂ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਨੁਗਦਾ ਬਣਾਕੇ ਸੁੱਟੇ–

ਮੁਲੱਠੀ, ਪਿੱਪਲਾ ਮੂਲ, ਚਿੱਤੇ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਸੋਂਦਾ ਲੂਣ, ਬਚ, ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ, ਦੇਵਦਾਰੁ, ਰਾਇਸਨ, ਗਜਪਿੱਪਲ,ਭਲਾਵੇ, ਸੋਂਫ, ਜਟਾਮਾਸੀ, ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਇੱਕੋ ਤੋਲ ਦੀਆਂ, ਤੋਲ ਤੋਂ ਅੱਠਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਹੋਣ. ਜਦ ਤੇਲਮਾਤ੍ਰ ਪੱਕਕੇ ਰਹਿਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛਾਣਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪਾਵੇ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਾਤ ਅਤੇ ਕਫ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਬੋਲ੍ਹਾ, ਲਕਵਾ, ਧੁਣਖਵਾਉ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੇਲ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸਿੱਖ. ਸੰ.ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ. ਚੇਲੇ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਪੜਸਿੱਖ.

ਪ੍ਰਸਿਜ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸ਼੍ਰਿਦ ਵਿ–ਰੀਝਿਆ. ਪਸੀਜਿਆ. "ਸਮਸਤੈ ਪ੍ਰਸਿੱਜੈ." (ਜਾਪੁ)

ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਿਦ੍ਧ. ਵਿ–ਵਿਖ੍ਯਾਤ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਤ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਲਕ ਦਾ ਰੂਪ (੬).

ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ / **ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ** ਸੰ. ਪ੍ਰਸਿਦ੍ਧਿ . ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਖ਼ਜਾਤਿ.

ਪ੍ਰਸੀਜਨ / **ਪ੍ਰਸੀਦਨ** ਪ੍ਰਸ੍ਰੇਦ (ਪਸੀਨੇ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸਾਦਵਾਨ ਹੋਣਾ. ਰੀਝਣਾ. ਪਸੀਜਣਾ. "ਲੀਨੇ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਨੈਕ ਪ੍ਰਸੀਜੈ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) "ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੀਦੋ ਬਾਲੇ ਪਰ ਤਬ." (ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਸੀਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸ੍ਰੇਦ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ. ਪਸੀਨਾ। ੨ ਵਿ– ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼. "ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਪ੍ਰਸੀਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਸੁਪੁ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੁੱਤਾਹੋਇਆ. ਘੂਕ ਸੁੱਤਾ.

ਪ੍ਰਸੂਕ. ਵਿ–ਪ੍ (ਬਹੁਤ) ਸੂੰਕਦੀਹੋਈ. ਸੀਟੀ ਵਾਂਙ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਧੁਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਪ੍ਰਸੂਕ ਗੋਰਿ ਖਰ ਸੀਸ ਕਾਨ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਗਧੇ ਦੇ ਸਿਰ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਉੱਪਰਦੀਂ ਗੋਲੀਆਂ ਸੂੰਕਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਪ੍ਰਸੂਤ. ਵਿ–ਉਤਪੰਨ. ਪੈਦਾ. ਜਾਤ. ਪ੍ਰਸਵ ਹੋਇਆ. ਸੂਇਆ.

ਪ੍ਰਸੂਤਾ. ਵਿ–ਸੂਈ ਹੋਈ. ਜਿਸ ਨੇ ਬੱਚਾ ਜਣਿਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸੂਨ. ਵਿ–ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਤਪੰਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਫੁੱਲ। ੩ ਫਲ। ੪ ਪੁਤ੍ਰ. ਸੰਤਾਨ.

ਪ੍ਰਸੇਤ / **ਪ੍ਰਸੇਦ** ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਰੇਦ. ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ. "ਮਹਾਕਾਲ ਕੇ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੇਤਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਪ੍ਰਸੇਨ. ਦੇਖੋ, ਸਤ੍ਰਜੀਤ ਕ.

ਪ੍ਰਸੇਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸ੍ਰੇਦ. ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ। ੨ ਵਿ– ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਈ. ਟਪਕੀ. ਚੁਈ. ਰਸੀ. "ਨਖ ਪ੍ਰਸੇਵ ਜਾਂਚੈ ਸੁਰਸੁਰੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਿਸ ਦੇ ਨੌਹਾਂ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਟਪਕੀ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਸ੍ਵੇਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੀਨ ਦਾ ਤੂੰਬਾ। ੪ ਥੈਲਾ.

ਪ੍ਰਸੇਖਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸ਼ੇਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਸੁਕਾਉਣਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੜਾਚੋਂਦ (blotting-paper).

ਪ੍ਰਸੰਸਾ. ਪ੍ –ਸ਼ੰਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ. ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ.

ਪ੍ਰਸੰਖ੍ਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋੜ. ਮੀਜ਼ਾਨ। ੨ ਸ਼ੁਮਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਯਥਾਸੰਖ੍ਯ.

ਪ੍ਰਸੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ। ੨ ਸੰਬੰਧ. ਲਗਾਉ। ੩ ਲਗਨ. ਪ੍ਰੀਤਿ। ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਜੋਗ. ਮੈਥੁਨ। ੫ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ.

ਪ੍ਰਸੰਨ. ਸ੍ਯਨ੍ . ਵਿ–ਖ਼ੁਸ਼.ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ। ੨ ਨਿਰਮਲ. ਸ੍ਵੱਛ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ.

ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ.

ਪ੍ਰਸੰਨਮੁਖ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਹੱਸਮੁਖ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਪ੍ਰਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਪਬਰ.

ਪ੍ਰਸੁਾਰ. ਸੰ. ਪ੍–ਸ੍ਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੨ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸੇਜਾ। ੩ ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਫੈਲਾਉ ਕਰਕੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਅਰ ਨਵੇਂ ਕਲਪ ਲਈਦੇ ਹਨ। ੪ ਪੌੜੀ. ਸੀਢੀ। ੫ ਅਧਿਕਤਾ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਤਰੱਕੀ.

ਪ੍ਰਸੁਾਵ. ਸੰ. ਪ੍–ਸ੍ਤ੍ਰ. ਪ੍–ਸ੍ਤ੍ਰਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲਚਸਪ ਬਾਤ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਗ. ਜਿਕਰ. "ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸੁਾਵ ਚਿਤਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਭੂਮਿਕਾ. ਦੀਬਾਚਾ. ਮੁਖਬੰਧ.

ਪ੍ਰਸੁਾਵਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹੀ ਹੋਈ ਬਾਤ. ਤਮਹੀਦ। ੨ ਆਰੰਭ.

ਪ੍ਰਸੁਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ। ੨ ਕਥਨ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛੇੜੀਗਈ ਹੈ। ੩ ਉਪਸ੍ਥਿਤ. ਹਾਜਿਰ। ੪ ਤਿਆਰ.

ਪ੍ਰਸੁਤਾਂਕੁਰ. (ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਬੀਜ ਰੂੰਪ ਵਾਕ) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਲਾਂਭੇ ਨਾਲ ਗੂਢ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਕਥਨ "ਪ੍ਰਸੁਤਾਂਕੁਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਸੁਤਿ ਕੋ ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਸੁਤਿ ਬੀਚ ਪ੍ਰਭਾਵ,
ਪ੍ਰਸੁਤਿਅੰਕੁਰ ਜਾਨੀਯੇ ਅਲੰਕਾਰ ਕਵਿਰਾਵ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤਵ ਗੁਨ ਕਹਾਂ ਜਗਤਗੁਰਾ, ਜਉ ਕਰਮ ਨ ਨਾਸੈ ?
ਸਿੰਘਸਰਨ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਉ ਜੰਬੁਕ ਗ੍ਰਾਸੈ ?
(ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ)

ਕਜੋਂ ਮਿਸ਼ਰੀ ਕੋ ਤਜਾਗਕੈ ਚੋਰੀ ਕੋ ਗੁੜ ਖਾਤ ?
ਅਰਥਾਤ ਸੁੰਦਰ ਧਰਮਪਤਨੀ ਨੂੰ ਤਜਾਗਕੇ ਤੂੰ ਕਿਉਂ
ਕੁਰੂਪਾ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਚੋਰੀਂ ਭਟਕਦਾ ਹੈਂ.

ਪ੍ਰਸ੍ਥ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਫ ਮੈਦਾਨ, ਜੋ ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਹੋਵੇ। ੨ ਮੈਦਾਨ. ਸਮਭੂਮਿ। ੩ ਪਹਾੜ ਦਾ ਉੱਚਾ ਕਿਨਾਰਾ. "ਚਹੁ ਦਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰਸ੍ਥਨ ਪ੍ਰਥਾਨੇ." (ਗਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੫ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਥਾਂ। ੬ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ ਅਤੇ ਤੋਲ. ਅਠਤਾਲੀ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਦੋ ਸੇਰ ਭਰ ਵਜਨ.

ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਮਨ. ਕੂਚ. ਰਵਾਨਗੀ । ੨ ਪਾਇਤਾ. ਜੋਤਿਸ਼ੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮੁਹੂਰਤ ਪੁਰ ਜੋ ਕੂਚ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਰਵਾਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਭੀ ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਤਾ ੩.

ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਾਲ. ਪੁੱਛ. ਜਿਗ੍ਯਾਸਾ । ੨ ਅਥਰਵਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੀ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਕੁੱਲ ੬੭ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ.

ਪ੍ਰਸ਼੍ਨੋੱਤਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਅਤੇ ਉੱਤਰ. ਸ੍ਵਾਲ ਅਤੇ ਜਵਾਬ। ੨ ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਥਾਂ "ਪ੍ਰਸ਼੍ਨੋੱਤਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕੋਊ ਬੂਝੈ ਬਾਤ ਕੋ ਕੋਊ ਉੱਤਰ ਦੇਤ,
ਪ੍ਰਸ਼ਨੋੱਤਰ ਤਾਂਕੋ ਕਹਿਤ ਭੂਸਨ ਸੁਕਵਿ ਸੁਚੇਤ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸਣ)

ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇਵਲ "ਉੱਤਰ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਾਇ ਪੂਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ,ਤੁਸੀ ਰਾਵਿਆ ਕਿਨੀ ਗੁਣੀ?
ਸਹਜਿ ਸੰਤੋਖਿ ਸੀਗਾਰੀਆ, ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੀ.
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸ਼ਤਿਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ?
ਜਿਥੈ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ. ×××
ਦੋਹਾਗਣੀ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀਆ ?
ਖਸਮਹੁ ਘੁਥੀਆ ਫਿਰਹਿ ਨਿਮਾਣੀਆ.
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਤੋਹੀ ਮੋਹੀ, ਮੋਹੀ ਤੋਹੀ ਅੰਤਰ ਕੈਸਾ ?
ਕਨਕ ਕਟਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ.
(ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਾਨਕ, ਸੋਹਾਗਣਿ ਕਾ ਕਿਆ ਚਿਹਨੁ ਹੈ ?
ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ, ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ, ਖਸਮੈ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹਿ.
(ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਆਹ ਹਨੂ ! ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ,
ਕਛੂ ਸ੍ਰਪ ਹੈ ਸ਼ਿਯ ਕੀ ਛਿਤਿ ਮਾਹੀ ?
ਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਲੰਕ ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ, ਸੁ
ਬਸੈ ਤਹਿਂ ਰਾਵਨਬਾਗ ਕਿ ਛਾਹੀ.
ਜੀਵਤ ਹੈ ? ਕਹਿਬੇ ਕੁਇ ਨਾਥ
ਸੁ ਕਜੋਂ ਨ ਮਰੀ ਹਮ ਤੇ ਬਿਛੁਰਾਹੀ ?
ਪ੍ਰਾਨ ਬਸੈ ਪਦ ਪੰਕਿਜ ਮੈ
ਯਮ ਆਵਤ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਵਤ ਨਾਹੀ.
(ਹਨੂ)

(ਅ) ਦੇਖੋ, ਅਰਥ ਚਿਤ੍.

ਪ੍ਰਸ੍ਰਵਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ ਆਦਿ ਦਾ ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਸੋਤਾ. ਚਸ਼ਮਾ. ਝਰਨਾ। ੩ ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ। ੪ ਦੁੱਧ, ਜੋ ਥਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਇਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸ੍ਰਾਵ. ਸੰ. ਪ੍–ਸ੍ਰ੍ . ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਹਾਉ। ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਹਾਉ. ਨਦੀ. ਨਾਲਾ। ੩ ਪਸੀਨਾ ਚੁਇਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਪੇਸ਼ਾਬ. ਮੂਤ੍ .

ਪ੍ਰਸ੍ਵੇਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ.

ਪ੍ਰਹਸਤ / **ਪ੍ਰਹਸ੍ਯ** ਪ੍ਰਹਸਿਤ. ਵਿ–ਹਸਦਾਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਹਸ੍ਯ. ਲੰਮੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਬੱਪੜ. ਚਪੇੜ। ੪ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ, ਜੋ ਅਕੰਪਨ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. "ਪ੍ਰਹਸਤ ਤੇ ਇਹ ਭਾਂਤ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਿਓ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪ੍ਰਹਰਸ / **ਪ੍ਰਹਰਖ** ਸੰ. ਪ੍ਰਹਰ੍ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਪ੍ਰਹਰਖਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਹਰ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਨੰਦ. ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਹਰਖਣ ਦੁਸ੍ ਮਬੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਤੋਂ ਜਾਦਾ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤੀ ਹੋਣੀ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ "ਪ੍ਰਹਰਸ਼ਣ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਿਂ ਇੱਛਾ ਤੇ ਫਲ ਅਧਿਕਾਈ,
ਕੋ ਪਾਵੈ, ਪਰਹਰਸ਼ਣ ਗਾਈ.
(ਗਰਬਗੀਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਜਾਮਲੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੁਤ੍ ਪ੍ਰਤਿ ਕੀਨੀ
ਕਰਿ ਨਾਰਾਇਣ ਬੋਲਾਰੇ,
ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਇ ਭਾਵਨੀ
ਜਮਕੰਕਰ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰੇ.
(ਨਟ ਅ: ਮ:੪)

ਭੱਲੇ ਨੇ ਮਾਂਗੀ ਜਬ ਬਰਖਾ,
ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਤਬ ਜਲ ਵਰਖਾ.
ਤ੍ਰਿਸੀ ਸਮੇ ਦੀਨੋ ਯਹਿ ਵਰ ਹੈ,
ਸਤਦ੍ਵ ਮਰੁਥਲ ਸੇਚਨ ਕਰ ਹੈ.

(ਅ) ਕਿਸੀ ਵਸਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਸੋਚਣਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਵਾਂਛਿਤ ਵਸਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਜਾਣੀ "ਪ੍ਰਹਰਸ਼ਣ" ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ ਹੈ. "ਮਨ ਜਾਂਕੀ ਇੱਛਾ ਕਰੈ ਮਿਲੈ ਵਸਤੁ ਸੋ ਆਯ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ ਭੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਧਨ ਉਪਜਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਚਿਤਵੈ ਅਨਿਕ ਉਪਾਯ,
ਅਕਸਮਾਤ ਨਿਉਂ ਖੋਦਤੇ ਦਬਜੋ ਖਜਾਨਾ ਪਾਯ.

ਪ੍ਰਹਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੋਹਣਾ. ਛੀਨਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਰ। ੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੪ ਯੁੱਧ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਪਰਦੇਦਾਰ ਰਥ ਬੰਪਾਨ ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਹਰਤਾ. ਸੰ. ਸ਼ਹਰ੍ਤ੍ . ਵਿ–ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਤਾ. "ਜਗਤ ਪ੍ਰਹਰਤਾ ਸਭ ਜਗ ਭਰਤਾ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਯੋਧਾ.

ਪ੍ਰਹਲਾਦ. ਸੰ. ਸ਼ਹ੍ਲਾਦ–ਪ੍ਲਹ੍ਲਾਦ.ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਹ੍ਲਾਦ–ਪ੍ਰਹ੍ਲਾਦ ਭੀ ਹੈ.ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਅਤੇ ਬਲਿ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਸੁਰਗਲੋਕ ਇੰਦ੍ ਕੋਲੋਂ ਲੈਲਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਛੋਟੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਬਣਗਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਅਸਤ੍, ਸਰਪਾਂ ਦੇ ਡੰਗ, ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦੰਦ, ਅੱਗ ਦੀਆਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਾਣਾਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪੁਰ ਕਬ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਹਿਰਨਕਸ਼ਿਪੁ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ ਨਰਸਿੰਹ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ.

ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੰਦ੍ਰਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੂਰੂਪ ਹੀ ਹੋਗਿਆ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ-ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹਰਨਾਖਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਾ ਰਾਖਾ ਹੋਇਆ ਰਘੁਰਾਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) "ਦੈਤਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) "ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ ਲੀਨੋਵਤਾਰ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ) ੨ ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. "ਦੇਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ੍ਰਹਲਾਦਸਿੰਘ. ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਸਿੰਘ. ਇਸ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਸ ਦੋਹੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ–
"ਅਬਚਲਨਗਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਮਨ ਮਹਿ ਕੀਆ ਬਿਚਾਰ,
ਬੋਲਿਆ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੂਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ."
ਅਰ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਬਣਨ ਦਾ ਸਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ–
"ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹਿ ਸੈ ਭਏ ਬਰਖ ਬਵੰਜਾ ਨਿਹਾਰ,
ਮਾਘ ਵਦੀ ਤ੍ਰਿਥਿ ਪੰਚਮੀ ਵੀਰਵਾਰ ਸੁਭ ਵਾਰ."
ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਮਤ੧੭੫੨ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਨਹੀਂ ਪਧਾਰੇ ਅਰ ਨਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੀ.

ਇਸੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਹਨ:–
"ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਕੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ,
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ."
ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਮਾਨੀਓ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਹ." ×××

ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ.

ਪ੍ਰਹਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਟਹਾਸ. ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਹਾਸਾ। ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਨਟ। ੪ ਭੰਡ. ਮਖੌਲੀਆ.

ਪ੍ਰਹਾਸਨ | ਸੰ. ਸ੍ਵਾਗਿ. ਵਿ–ਉੱਚਾ ਹੱਸਣ ਵਾਲਾ.
ਪ੍ਰਹਾਸੀ | ਅੱਟਹਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਾਮਨੀ ਪ੍ਰਹਾਸਨ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਹਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਰ. ਆਘਾਤ. ਚੋਟ. ਸੱਟ.

ਪ੍ਰਹਾਰੀ. ਸ੍ਵਾਗਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਿਨਾਸ਼ਕ.

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ. "ਮਾਤਾ ਉਪਦੇਸੈ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਪਿਆਰੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਲਾਦਸਿੰਘ.

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ. "ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਕਹੈ, ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੀ ਮਾਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਪ੍ਰਹੀਰੰਤ. ਪਹਾਰੰਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੰਤ "ਪ੍ਰਹੀਰੰਤ ਤੀਰੰ." (ਕਲਕੀ)

ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ. ਪਹੇਲੀ. ਬੁਝਾਰਤ. ਇਹ ਉਭੈਯਾਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਅਰਥਪਹੇਲੀ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੇਖੋ, ਅਲੰਕਾਰ "ਚਿਤ੍ਰ" ਦੇ ਅੰਗ ੬ ਵਿੱਚ.

ਵਰਣਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ ਅਜਿਹੀ ਬੁਝਾਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਹੀ ਅੰਤਰਗਤ ਅੰਤਰਲਾਪਿਕਾ ਅਤੇ ਵਹਿਰਲਾਪਿਕਾ ਆਦਿਕ ਭੇਦ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣ ਅੱਗੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ.

ਉਦਾਹਰਣ–

(ੳ) ਕਿਸ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਜੜਾਂ ਪੇਟ ਭਰ
ਲੋਟਤ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗ ?
ਬੁੱਧੀ ਵਿਦਸਾ ਵਿਦਾ ਕਰ
ਮਾਨ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਭੰਗ ?
ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ "ਭੰਗ" ਹੈ.

(ਅ) ਨਿਰਮਲ ਕੋ ਵਹ ਆਦਿ ਮੈ
ਰਹਿਤੋ ਬੀਚ ਬਿਹੰਗ,
ਜੰਗ ਅੰਤ ਮੈ ਪੇਖਿਯਤ
ਬੂਝੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸੰਗ.
ਉੱਤਰ "ਨਿਹੰਗ".

(ੲ) ਸੰਕੁ ਕਹਾਂ ਬਿਖ ਧਰਤ ?
ਜਨਮ ਦੁਰਲੱਭ ਕਵਨ ਕਹਿ ?
ਪੂਜਾ ਭੂਪ ਕਹਿਂ ਦੇਤ ?
ਦਾਨ ਮੋ ਚਹਤ ਕਵਨ ਨਹਿ ?
ਕਾ ਕਰ ਸੋਭਤ ਬਾਮ ?
ਦਯਾ ਨਹਿ ਕਾ ਪਰ ਚਹਿਯੇ ?
ਮੰਗਲ ਮੋ ਧੁਨਿ ਕਵਨ ?
ਕਵਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਜ ਜਿ ਲਹਿਯੇ ?
ਕਵਨ ਗਜਾਨ ਵਿਗਜਾਨ ਦਾ ?
ਵੇਦਵੰਸ਼ ਕੋ ਧਰਮਪੁਰ ?
ਸਸਿਸਹਰੀ ਉੱਤਰ ਦਯੋ
"ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਭੇਵ ਗੁਰ."
(ਭਾਈ ਬੁਧਸਿੰਘ)

ਇਸ ਛੱਪਯ ਦੇ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ "ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਭੇਵ ਗੁਰ" ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਯਥਾ ਕ੍ਰਮ ਇਉਂ ਹੈ–ਨਾਰ, ਨਰ, ਕਰ, ਦੇਰ, ਵਰ, ਅਰ, ਭੇਰ, ਵਰ, ਗੁਰ ਅਤੇ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਭੇਵ ਗੁਰ ਹੈ.

(ਸ) ਕੈਜ ਲਸੈ ਕਿਹ ਮੱਧ ?
ਸੁਭਟ ਹਰਖਤ ਕਿਹ ਕੈ ਨਿਧ ?
ਸਤ੍ਰੁ ਡਰੈ ਕਿਹ ਦੇਖ ?
ਕੌਨ ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ ਸਰਬ ਸਿਧ ?
ਕੋ ਕੁਖਨ ਰਮਣੀਨ ?
ਕਹਾਂ ਗਾਵਨ ਮਨਭਾਵਨ ?
ਜੂਪਕਾਰ ਕੋ ਸਾਰ ?
ਕੌਨ ਹਯ ਰਾਮ ਬਧਾਵਨ ?
ਕਹਿਂ ਮੁਨਿ ਗੁਹਿ ? ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਜਨਮ ਜਗ ?
ਜਗ ਕਿ ਭਾਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੁ ਕਵਿ ?
ਦਸਸੀਸ ਹਰਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕਰ
ਸੋਭਤ ਹੈ "ਸਰ ਨਬਲ ਛਬ"
(ਕਵਿ ਅਮ੍ਰਿਤਰਾਯ)

ਇਸ ਛੱਪਯ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ "ਸਰ ਨਬਲ ਛਬ" ਪਦ ਵਿੱਚ ਗਤਾਗਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਇਉਂ ਹੈ–ਸਰ, ਰਨ, ਬਲ, ਲਛ, ਛਬ, ਬਛ, ਛਲ, ਲਬ, ਬਨ, ਨਰ, ਰਸ ਅਤੇ ਸਰ ਨਬਲ ਛਬ.

(ਹ) ਮੋ ਮਦ ਕਾ ਛਰ ਲੋਹ ਦਗਾ ਮਲ
ਸੰਭ ਕਬੀ ਉਰ ਮਾਹਿ ਨ ਧਾਰੋ,
ਰਾਹ ਅਬੋ ਸਖਿ ਦੈ ਮਰ ਸੰਧਮ
ਮਾਵ ਸਦਾ ਉਰ ਤੇ ਨਹਿ ਟਾਰੋ,
ਸਾਗੁ ਭਵੇ ਸੁ ਸਪੰਚ ਇਨੀ ਤਰ
ਜੋ ਦਨ ਦਾ ਬਲ ਨੇਤ ਸੱਭਾਰੋ,
ਜੋ ਇਨ ਤੇ ਹਰਿ ਨਾਹਿ ਮਿਲੇ
ਤਬ ਜਾਮਨ ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਬ ਤਿਹਾਰੋ.
(ਭਾਵਵਸਾਮ੍ਰਿਤ)

ਇਸ ਸਵੈਯੇ ਦੀ ਪਦਯੋਜਨਾ ਇਉਂ ਹੈ–

ਮੋਹ, ਮਦ, ਦਗਾ, ਕਾਮ, ਛਲ, ਰਸ,
ਲੋਭ, ਕਬੀ ਉਰ ਮਾਹਿ ਨ ਧਾਰੋ,
ਰਾਮ, ਹਰ, ਅਜ, ਬੋਧ, ਸਮ, ਖਿਮਾ,
ਦੈਵ, ਸਦਾ ਉਰ ਤੇ ਨਹਿ ਟਾਰੋ,
ਸੰਤ, ਗੁਰ, ਭਜ, ਵੇਦ, ਸੁਨ, ਸਦ,
ਪੰਥ, ਚਲ, ਇਨੈ ਨੀਤ ਸੰਭਾਰੋ.

(ਕ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਕਵਨ?
ਜਨਮ ਉੱਤਮ ਕੋ ਕਹਿਯੇ?
ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਪ੍ਰਜਾ ਕਜਾ ਦੇਤ ?
ਮਾਨ ਕਾ ਕਰ ਜਗ ਲਹਿਯੇ?
ਕਵਨ ਨੇਤ੍ਰ ਕੋ ਵਿਸ਼ਯ ?
ਦੇਹ ਚੈਤਨ ਕਿਹਕਰ ਹੈ?
ਜਗਤਾਰਕ ਹੈ ਕਵਨ?
ਪਰਮਗੁਰ ਆਦਿ ਅਛਰ ਹੈ ?

ਇਹ ਵਹਿਰਲਾਪਿਕਾ ਹੈ,ਉੱਤਰ ਇਉਂ ਹਨ:–ਨਾਹਿ, ਨਰ, ਕਰ, ਗੁਣ, ਰੂਪ, ਜੀਵ. ਅੰਤਿਮ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜੋ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤਾਰਕ ਪਰਮਗੁਰ ਕਵਨ ਹੈ ? ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਹੈ. ਆਦਿ ਦੇ ਅੱਖਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ "ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ."

ਪ੍ਰਕਟ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟ. ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਵੇ. ਜਾਹਿਰ। ੨ ਸਪਸ਼੍ਟ. ਸਾਫ.

ਪ੍ਰਕਰਖਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰ–ਕਰ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਧਿਕਤਾ। ੨ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘਸੀਟਣਾ. "ਦੁਸਟ ਪ੍ਰਕਰਖਣ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸੰਗ. ਕਥਾ। ੨ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਭਾਗ. ਬਾਬ । ੩ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ. "ਜਗਤ ਪ੍ਰਕਰਣੰ." (ਗਜਾਨ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ. ਤੇਜ. ਜਯੋਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਤਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹਮਾਰਾ ਭਯੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਧੁੱਪ. ਆਤਪ। ੪ ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ। ੫ ਗਜਾਨ। ੬ ਪ੍ਰਹਾਸ. ਹਾਸੀ। ੭ ਕਾਂਸੀ ਧਾਤੁ। ੮ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੯ ਸ਼ਿਵ। ੧੦ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਕਾਂਡ. ਬਾਬ.

ਪ੍ਰਕਾਸੀ. ਸ੍ਰਕਾਸ਼ਿਨ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਕਾਂਡ. ਸੰ. ਸ੍ਰਕਾਣ੍ਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਟਾ ਟਾਹਣਾ. "ਗਹੇ ਪ੍ਰਕਾਂਡ ਸਜੋਰ ਹਿਲਾਏ." (ਨਾਪ) ੨ ਸ਼ਾਖ. ਟਹਣੀ। ੩ ਬਿਰਛ ਦਾ ਧੜ. ਪੋਰਾ। ੪ ਵਿ–ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਹ. ਭਾਂਤਿ. "ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਓ ਬਖਜਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਭੇਦ. ਕਿਸਮ। ੩ ਸਮਾਨਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ। ੪ ਸੰ ਪ੍ਰਾਕਾਰ. ਕਿਲਾ. ਕੋਟ. "ਤੁਮ ਹੀ ਦੀਏ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ, ਤੁਮ ਹੀ ਦੀਏ ਮਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਕੀਰਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਅਨੇਕ ਤਰਹਿ ਦਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਰਣ. ਅਧਜਾਯ । ੫ ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ। ੬ ਫੁਟਕਲ ਕਵਿਤਾ। ੭ ਚੋਰ. ਚਾਮਰ। ੮ ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੯ ਘੋੜਾ. ਤੁਰੰਗਮ.

ਪ੍ਰਕੀਰਤਿ. ਸੰ ਸ੍ਰਕੀਰ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ। ੨ ਢੰਡੋਰਾ.

ਪ੍ਰਕੰਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਂਬਾ. ਜੋਰ ਨਾਲ ਕੰਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਹਲੂਣਾ. ਬਰਬਰਾਹਟ.

ਪ੍ਰਕੰਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੰਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਹਵਾ. ਵਾਯੁ। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਸ੍ਰਕ੍ਰਾਨ੍ਤ ਵਿ–ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਕਰਣ (ਪ੍ਰਸੰਗ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ੩ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਕੁਦਰਤੀ. ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਸ੍ਰਕ੍ਰਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਭਾਵ. ਮਿਜਾਜ। ੨ ਤਾਸੀਰ। ੩ ਸਾਂਖ੍ਯਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲਰੂਪ ਬੀਜ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੈ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਹੀ ਮਹੱਤਤ੍ਵ ਤਨ੍ਮਾਤ੍ਰ ਆਦਿ ਉਪਜਕੇ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲਾ ਜਗਤ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੈ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼. ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਗੁਣ.

"ਏਕ ਏਕ ਤੱਤ ਤਾਂਕੀ ਪੰਚ ਹੈਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਭਈ,
ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰ ਦੁਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਭ ਜਾਨਿਯੇ,
ਬਲ ਕੋ ਕਰਨ ਅਰੁ ਧਾਵਨ ਪਸਾਰਨ
ਸੰਕੋਚ ਦੇਹ ਬਧੈ ਸੁ ਸਮੀਰ ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ,
ਨਿੰਦ ਓਜ ਕਾਂਤਿ ਕ੍ਸ਼ੁਧ ਪ੍ਰਜਾਸ ਹੋਇ ਆਲਸ ਜੋ
ਅਗਨਿ ਕੇ ਤੱਤ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਏ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ,
ਰਕਤ ਪਸੀਨਾ ਪਿੱਤ ਕਫ਼ ਬਿੰਦੁ ਨੀਰ ਹੂੰ ਕੀ
ਚਾਮ ਹਾਡ ਮਾਸ ਨਾੜੀ ਰੋਮ ਛਿਤਿ ਭਾਨਿਯੇ."
(ਨਾਪ)

੫ ਮਾਇਆ. "ਪਰਮਦਕ੍ਰਤੁ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰੈ." (ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ) ੬ ਅਗਜਾਨ। ੭ ਪਰਮਾਤਮਾ। ੮ ਮਨੁ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੱਤ ਅੰਗ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹਨ–ਸ੍ਵਾਮੀ (ਰਾਜਾ),ਮੰਤ੍ਰੀ,ਦੇਸ਼ (ਇਲਾਕਾ),ਦੁਰਗ (ਕਿਲਾ), ਖਜਾਨਾ, ਦੰਡ (ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਫੌਜ), ਮਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੯,ਸ਼:੨੯੪।* ੯ ਸ਼ਕਤਿ ਤਾਕਤ। ੧੦ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ. ਧਾਤੁ। ੧੧ ਭਗ. ਯੋਨਿ । ੧੨ ਲਿੰਗ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰ. ਵਿ–ਜੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ੫.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੁਕ੍ਤਿ. ਤਰੀਕਾ। ੨ ਪ੍ਰਕਰਣ. ਪ੍ਰਸੰਗ. "ਕਹੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾਸਿਕਾ † ਸਰਬ ਮੱਖੈਂ." (ਅਜੈਸਿੰਘ) ੩ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧ.

ਪ੍ਰਕਾਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕਾਲਨ (ਧੋਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਾਫ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਖਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ। ੨ ਪ੍ਰਚੰਡ. ਕ੍ਰੋਧੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੱਚਰ। ੪ ਕੁੱਤਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ.

ਪ੍ਰਖਰੇ. ਪ੍ਰਖਰ (ਖੱਚਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਦੇਖੋ,ਪ੍ਰਖਰ ੩ ।

---

* ਸ਼ੁਕ੍ਰਨੀਤਿ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਸਿਵ, ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇਤ੍ਰ, ਮਿਤ੍ਰ ਕੰਠ, ਕੋਸ਼ਮੁਖ, ਸੈਨਾ ਭੁਜਾ, ਦੁਰਗ ਹੱਥ, ਜਨਪਦ (ਦੇਸ਼) ਨੂੰ ਪੈਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸੱਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਕੇ "ਸਪਤਾਂਗਰਾਜ" ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

† ਕਾਸ਼ਿਕਾ ਨਾਮਕ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਗ੍ਰੰਥ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਪਾਖਰ ਸਹਿਤ ਸਜੇਹੋਏ. "ਪ੍ਰਖਰੇ ਪਾਵੈਗੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ.

ਪ੍ਰਖਜਾਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਬਹੁਤ ਖਜਾਤ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਹੈ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਪ੍ਰਖਜਾਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ.

ਪ੍ਰਗਟ. ਦੇਖੋ,ਪ੍ਰਕਟ."ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਣੈਹਾਰੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਗਟਣਾ / **ਪ੍ਰਗਟਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਕਟ (ਜਾਹਿਰ) ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਕਟਨ.

ਪ੍ਰਗਟੀਨਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਤੱਖਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧਹੋਇਆ. "ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ਜਗਤਿ ਪ੍ਰਗਟੀਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਗਟੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਟ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟੁ ਸੰਸਾਰਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਇਕੁ ਪ੍ਰਗਟੁ ਹੋਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰਗਲਭ. ਸੰ. ਸਗਲ੍ਭ.ਵਿ–ਜੋ ਬਹੁਤ ਗਲ੍ਭ(ਉਤਸਾਹੀ) ਹੈ। ੨ ਚਤੁਰ। ੩ ਹਾਜਿਰਜਵਾਬ। ੪ ਨਿਰਭੈ. ਨਿਡਰ। ੫ ਗੰਭੀਰ.

ਪ੍ਰਗਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਾਸ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਉਲਿਆ ਆਤਮਪ੍ਰਗਾਸੁ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) "ਗੁਰਸਬਦਿ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪ੍ਰਗਾਝਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਗਾਝਾ.

ਪ੍ਰਗਾਢ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ। ੨ ਅਤਿ ਕਠੋਰ. ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ.

ਪ੍ਰਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਗ੍ਯਾ.

ਪ੍ਰਗਿੰਦਾ. ਸ੍ਰਗ੍ਯਾਤ੍. ਵਿ–ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਤਾ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਪਾਰਸੀ ਪ੍ਰਗਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਾਗੰਦਾ.

ਪ੍ਰਗ੍ਯ. ਸ੍ਰਗ੍ਯ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ.

ਪ੍ਰਗ੍ਯਾ. ਸੰ. ਸ੍ਰਗ੍ਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਣਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ। ੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੩ ਵਿਵੇਕਸ਼ਕਤਿ. ਜ਼ਮੀਰ. Conscience.

ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਚਕ੍ਸ਼ੁ. ਸੰ. ਸ੍ਰਗ੍ਯਾਚਕ੍ਸ਼ੁਸ੍. ਸੰਗਜਾ–ਬੁੱਧਿਰੂਪ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ.ਭਾਵ–ਅੰਨ੍ਹਾ, ਜੋ ਬੁੱਧਿ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਜਾਨਰੂਪ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਪੂਰਣ ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੩ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ੍ਟ੍ਰ.

ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਤ. ਸ੍ਰਗ੍ਯਾਤ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨ. ਸ੍ਰਗ੍ਯਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨ. ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਗਜਾਨ.

ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਵੰਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਗ੍ਯਾ (ਤੀਕ੍ਸ਼ਣ ਬੁੱਧਿ) ਵਾਲਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਪ੍ਰਘ. ਦੇਖੋ, ਪਰਘ. "ਤਬ ਹੀ ਕੁਪਿਓ ਇਨ ਪੈ ਧਰਤਾ ਪ੍ਰਘ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪਰਿਘ (ਵਜ੍ਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ ਕੋਪਿਆ.

ਪ੍ਰਚਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਚਰਯਾ. "ਕੁਤ ਪ੍ਰਚਰਜਾ ਹੋਤ ਉਮੰਗਾ." (ਨਾਪ) ਕੁਤਸੇਵਨ ਲਈ ਉਮੰਗਵਾਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਰਯਾ.

ਪ੍ਰਚਰਯਾ. ਸੰ. ਸ੍ਰਚਰ੍ਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਯ. ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੈਰਵੀ। ੩ ਤਦਬੀਰ ਦਾ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ.

ਪ੍ਰਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚਲਨ. ਰਿਵਾਜ। ੩ ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ. ਸ਼ੁਹਰਤ.

ਪ੍ਰਚਾਰਕ / **ਪ੍ਰਚਾਰਿਕਾ** ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਂ ਧਰਮ ਆਦਿ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਉਪਦੇਸ਼ਿਕਾ.

ਪ੍ਰਚੁਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ. "ਆਪਨ ਪ੍ਰਚੁਰ ਜਗਤ ਮਤ ਕੀਨਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਚੋਰ.

ਪ੍ਰਚੇਤਾ. ਸੰ. ਸ੍ਰਚੇਤਸ੍. ਵਿ–ਅੱਛੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਨੇਕ-ਦਿਲ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ੩ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. ਜਲਪਤਿ.

ਪ੍ਰਚੰਡ / **ਪ੍ਰਚੰਡੁ** ਸ੍ਰਚਣ੍ਡ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਚੰਡ (ਤਿੱਖਾ). ੨ ਵਡਾ ਕ੍ਰੋਧੀ। ੩ ਪ੍ਰਤਾਪੀ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ. "ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਪ੍ਰਚੰਡੁ ਬਲਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੫ ਸੂਰਜ. "ਕਰਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਅੰਧਕਾਰ ਬਿਨਾਸ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਛ. ਸੰ. ਸ੍ਰਕ੍. ਧਾ–ਪੁੱਛਣਾ (ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ).

ਪ੍ਰਛਸਤੁਆ ਪ੍ਰਜਾਪੰ. (ਗਜਾਨ) ਪ੍ਰਛ (ਜਿਗਜਾਸਾ) ਤੋਂ ਤੂੰ ਪਜੰਪੁ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੈਂ.

ਪ੍ਰਛਿੰਨ. ਸੰ. ਸ੍ਰਕ੍ਸ਼੍ਨ–ਪ੍ਰਛੰਨ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਗੁਪਤ. ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ. "ਆਪ ਪ੍ਰਛਿੰਨ ਖੁਦਾਇ ਹੋਂ." (ਨਾਪ) "ਅਹੋਂ ਪ੍ਰਛਿੰਨ, ਨ ਪਰਹੁ ਲਖਾਇ." (ਨਾਪ) ੨ ਪ੍–ਛਿੰਨ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਕੱਟਕੇ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਛੇਦਨ. ਸੰ. ਸ੍ਰਚ੍ਛੇਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਟਣਾ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਵੱਢਣਾ। ੨ ਜੁਦਾ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਛੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਛਿੰਨ.

ਪ੍ਰੱਛਾਦਨ. ਸੰ. ਸ੍ਰਚ੍ਛਾਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਢਕਣ (ਛੁਪਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚਾਦਰ. ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ.

ਪ੍ਰਜਲਪਨ. ਸੰ. ਸ੍ਰਜ੍ਲ੍ਪਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਤ ਜਲਪਨ (ਬੋਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਕਬਾਦ। ੨ ਬਾਤਚੀਤ. ਚਰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲਪ.

ਪ੍ਰਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਔਲਾਦ. ਸੰਤਾਨ। ੨ ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼। ੩ ਰੈਯਤ. ਕਿਸੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਲੋਕ, ਜੋ ਕਰ (ਮਹਿਸੂਲ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਪ੍ਰਜਾਨਾਥ / **ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ** ਸੰਗਜਾ–ਰੈਯਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਪਿਤਾ। ੪ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਰਿਖਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਆਨ੍ਹਿਕਤੰਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ ਹੈ–ਮਰੀਚਿ, ਅਤ੍ਰਿ, ਅੰਗਿਰਾ, ਪੁਲਸਤ੍ਯ, ਪੁਲਹ, ਕ੍ਰਤੁ, ਪ੍ਰਚੇਤਾ, ਵਸ਼ਿਸ੍ਠ, ਭ੍ਰਿਗੁ, ਨਾਰਦ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਮੋਕ੍ਸ਼ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕੀ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਲਿਖੇ ਹਨ:–

ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ੍ਥਾਣੁ, ਮਨੁ,ਦਕ, ਭ੍ਰਿਗੁ, ਧਰਮ, ਯਮ੍ਰਾਜ, ਮਰੀਚਿ, ਅੰਗਿਰਾ, ਅਤ੍ਰਿ, ਪੁਲਸਤ੍ਯ, ਪੁਲਹ, ਕ੍ਰਤੁ, ਵਸ਼ਿਸ੍ਠ, ਪਰਮੇਸ੍ਠੀ, ਵਿਵਸ੍ਵਤ, ਸੋਮ, ਕਰ੍ਦਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਅਵ੍ਯਕ ਅਤੇ ਕ੍ਰੀਤ। ੫ ਇੰਦ੍. ਦੇਵਰਾਜ। ੬ ਸੂਰਜ। ੭ ਅਗਨਿ। ੮ ਲੋਕ ਕੁਮ੍ਭਿਆਰ (ਕੁੰਭਕਾਰ) ਨੂੰ ਭੀ "ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਪ੍ਰਜਾਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਸਮ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਜੁਗਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰ੍ਯੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਜੁੜਿਆਹੋਇਆ. ਲਗ੍ਹਾ. ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਪ੍ਰਜੁਗਤ ਅਨੂਪ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਪ੍ਰਜੁਲ. ਪ੍ਰ੍ਜ੍ਵਲਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ."ਜ੍ਵਾਲ ਘਣੰ ਪ੍ਰਜੁਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਪ੍ਰਜੇਸ / **ਪ੍ਰਜੇਸ੍ਵਰ** ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਜਾ–ਈਸ਼. ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ। ੨ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਰਾਜਾ.

ਪ੍ਰਜੋਗ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯੋਗ.

ਪ੍ਰਜੰਸਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰ੍ਜਾਸ੍ਸਨਿ. ਵਿ–ਸੰਤਾਨ ਦਾਇਕ. "ਪ੍ਰਜੰਸਨ, ਜਗਤ ਬਿਧੁੰਸਨ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਜੰਕ. ਸੰ. ਪਰ੍ਯੰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲੰਗ. ਮੰਜਾ. ਖਾਟ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਜੰਕ.

ਪ੍ਰਜੂਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜ੍ਵਲਨ (ਮੱਚਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪ੍ਰਜੂਲਿਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਚੰਡਤੇਜ ਨਾਲ ਮਚਦਾਹੋਇਆ. ਦਹਕਦਾ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਡੁੱਲ. ਵਿ–ਪ੍ਰਡੋਲਿਤ. ਵਿਚਰਦਾ. ਫਿਰਦਾ. "ਸੋਭਾ ਬਸੰਤ ਜਹਿ ਤਹਿ ਪ੍ਰਡੁੱਲ." (ਅਕਾਲ) ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ (ਫੈਲਹੋਈ ਹੈ).

ਪ੍ਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ। ੨ ਕਸਮ. ਸੌਗੰਦ। ੩ ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ.

ਪ੍ਰਣਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍–ਨਤ.ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਝੁਕਿਆਹੋਇਆ. ਨੰਮ੍। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਦਾਸ। ੩ ਭਗਤ. ਉਪਾਸਕ.

ਪ੍ਰਣਤਪਾਲ. ਵਿ–ਦੀਨਰਛਕ। ੨ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਤ.

ਪ੍ਰਣਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ। ੨ ਬੇਨਤੀ. ਵਿਨਯ. "ਪ੍ਰਣਤਿ ਹਮਾਰੀ ਮੀਤ, ਕਹਾ ਸੁਨਲੀਜਿਯੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੨)

ਪ੍ਰਣਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਝੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ.

ਪ੍ਰਣਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ। ੩ ਸ਼੍ਰੱਧਾ. ਭਰੋਸਾ। ੪ ਆਗ੍ਯਾ. ਪੇਸ਼ਵਾ। ੫ ਮੋਕ੍ਸ਼. ਨਿਰਵਾਣ.

ਪ੍ਰਣਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬਹੁਤ ਸਤੁਤਿ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਓਅੰ (ਓਂ) ਜੋ ਸਭ ਸ੍ਰੁਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਮਨ. "ਪ੍ਰਣਵੈ ਆਦਿ ਏਕੰਕਾਰਾ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਣਵਤਿ. ਸੰ. ਸ੍ਰਣ੍ਯਵਨ੍ਤ. ਵਿ–ਸ਼੍ਰੱਧਾਵਾਨ. "ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੀ ਸਰਣਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੨ ਪ੍–ਨਮਤਿ. ਨਮਸਕਾਰ (ਪ੍ਰਣਾਮ) ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਣਵੈ. ਪ੍ਰਣਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਾ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪ੍ਰਣਾਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਣਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲੈ ਕਰਨਾ. "ਜਗਤ ਪ੍ਰਣਾਸੀ ਤੁਮ ਸਰਣੰ." (ਗਜਾਨ)

ਪ੍ਰਣਾਸੀ. ਵਿ–ਪ੍ਰਣਾਸ਼ਿਨ੍. ਸੰਘਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਸਨ.

ਪ੍ਰਣਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਝੁਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਮਸਕਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਾਮ.

ਪ੍ਰਣਾਮ ਪਾਨ ਪੱਢੀਯੰ. (ਚੰਡੀ ੨) ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਸ੍ਤੋਤ੍ ਪੜ੍ਹਿਆ.

ਪ੍ਰਣਾਮਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਾਮਵਾਦ.

ਪ੍ਰਣਾਮੀ. ਸੰ. ਸ੍ਰਣਾਮਿਨ੍. ਵਿ–ਪ੍ਰਣਾਮ (ਨਮਸਕਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਮਤ, ਜੋ ਦੇਵਚੰਦ੍ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ.ਸੰਮਤ ੧੬੩੬ ਵਿੱਚ ਅਮਰਕੋਟ (ਸਿੰਧ) ਵਿੱਚ ਮਨੂਮਹਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇਵਚੰਦ੍ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.ਇਹ ਭੁਜ ਨਿਵਾਸੀ ਹਰਿਦਾਸ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਕੇ "ਪ੍ਰਣਾਮ–ਪ੍ਰਣਾਮ" ਸ਼ਬਦ ਜਪਣ ਲੱਗਾ. ਇਹ ਵੇਦ ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਸੀ. ਜਾਮਨਗਰ ਪੰਨਾ ਸਤਾਰਾ ਆਦਿ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਚੰਦ੍ ਦੇ ਅਨੇਕ ਚੇਲੇ ਹੋਗਏ, ਜੋ "ਪ੍ਰਣਾਮੀ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪੂਜਾ ਆਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕੇਸਰ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਵਚੰਦ੍ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੫੧ ਵਿੱਚ ਪੌਨੇ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਾਮੀ.

ਪ੍ਰਣਾਲਿਕਾ / **ਪ੍ਰਣਾਲੀ** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਨਾਲੀ। ੨ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ। ੩ ਰੀਤਿ. ਰਸਮ। ੪ ਢੰਗ. ਤਰੀਕਾ। ੫ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ. ਪੀੜ੍ਹੀ

ਪ੍ਰਣਿਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੨ ਖ਼ਯਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਥਾਂ ਪੂਰ ਰੱਖਣਾ. ਸਮਾਧਿ। ੩ ਅਤ੍ਯੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਉਪਾਸਨਾ.

ਪ੍ਰਣੀਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਦਲਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੁਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਣੋ. ਦੇਖੋ, ਪਣਵ. "ਪ੍ਰਣੋ ਸੰਖ ਭੇਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿ.

ਪ੍ਰਤਖ, ਪ੍ਰਤਖਿ, ਪ੍ਰਤਖਸ ਸੰ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਵਿ–ਅੱਖ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਜਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਕਟ. ਪਰਗਟ. "ਤ੍ਰਿਨਿ ਦੇਵ ਪ੍ਰਤਖਿ ਤੇਰਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪ੍ਰਤਗਿਆ, ਪ੍ਰਤਗਜਾ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ । ੨ ਸ਼੍ਰੱਧਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼੍ਚਾ. "ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਤਗਿਆ ਆਈ."(ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ. ਇਮਤਹਾਨ. "ਆਏ ਸਤਗੁਰ ਲੇਨ ਪ੍ਰਤਗਜਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ੍ਰਤਛ, ਪ੍ਰਤਛਿ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼. "ਕੇਤਕ ਪ੍ਰਤਛ ਹੁਇ ਪਚਾਇ ਖਾਇਜਾਹਿਂਗੇ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਤਨਾ. "ਕੋਪ ਭਰੀ ਜਦਵੀ ਪ੍ਰਤਨਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਨਾ (ਫੌਜ) ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀ.

ਪ੍ਰਤਨਾਂਤਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਤਨਾ (ਫੌਜ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਫਾਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਤਨਾਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਤਨਾ (ਫੌਜ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ । ੨ ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਤਪਾਨੀ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਯਾ-ਪ੍ਰਤਿਪੰਨ. ਵਿ–ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ. ਸ੍ਵੀਕ੍ਰਿਤ. "ਸਰਬ ਜੀਅ ਕੀਏ ਪ੍ਰਤਪਾਨੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਤ੍ਯੁਤ੍ਪੰਨ. ਫਿਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ੩ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ ਦਾ ਭੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਪਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਮਾ.

ਪ੍ਰਤਰਦਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਰ੍ਦੰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਾੜ੍ਨਾ । ੨ ਤਾੜਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ । ੩ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਦਿਵੋਦਾਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਦਾਲਸਾ ਵਡੀ ਪੰਡਿਤਾ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੀ ਸੀ । ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਪ੍ਰਤਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਤਸੈਤ ਤਾਪ. ਉਗ੍ਰ ਤੇਜ । ੨ ਪ੍ਰਭਾਵ. ਇਕਬਾਲ । ੩ ਵੀਰਤਾ. ਬਹਾਦੁਰੀ । ੪ ਉਦਯਪੁਰਪਤਿ ਰਾਣਾ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ, ਜੋ ਸਨ ੧੫੭੨ ਵਿੱਚ ਉਦਯਪੁਰ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਸੱਚਾ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸੀ.

ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਾਪ ੪ । ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਭੂਲਵੰਸ਼.

ਪ੍ਰਤਾਪਵਾਨ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ. ਤੇਜਸ੍ਵੀ. ਇਕਬਾਲਮੰਦ.

ਪ੍ਰਤਾਪਿ. ਪ੍ਰਤਾਪ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਭ੍ਰਮ ਸਭ ਨਾਸੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਾਪੀ.

ਪ੍ਰਤਾਪੀ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਾਪਿਨ੍. ਪ੍ਰਤਾਪਵਾਨ.

ਪ੍ਰਤਾਪੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਾਪ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪ੍ਰਤਾਪੂ. ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਤਾਰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਾਰਣ (ਠੱਗੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਠਗ. ਵੰਚਕ । ੨ ਪ੍ਰ–ਤਾਰਕ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤਾਰਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਤਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠੱਗੀ. ਵੰਚਨਾ. ਵੰਚਨ.

ਪ੍ਰਤਿ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਨੂੰ. ਕੋ. ਤਾਈਂ । ੨ ਵਿਰੁੱਧ. ਉਲਟ । ੩ ਫਿਰ. ਪੁਨਹ । ੪ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ । ੫ ਹਰ. ਹਰ ਇੱਕ. "ਪ੍ਰਤਿ ਵਾਸਰ ਸੈਨ ਵਧਾਵਤ ਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ । ੭ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ । ੮ ਓਰ. ਤਰਫ । ੯ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਕਲ. ਕਾਪੀ (copy).

ਪ੍ਰਤਿਉੱਤਰ. ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉੱਤਰ ਮਿਲਣ ਪੁਰ ਦਿੱਤਾ ਉੱਤਰ. ਜਵਾਬ ਦਾ ਜਵਾਬ.

ਪ੍ਰਤਿਉਪਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤ੍ਯੁਪਕਾਰ. ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਭਲਿਆਈ.

ਪ੍ਰਤਿਅੰਗ. ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਗ ਦਾ ਛੋਟਾ ਅੰਗ. ਜਿਵੇਂ–ਹੱਥ ਅੰਗ ਹੈ, ਅੰਗੁਲਾਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯੰਗ ਹਨ । ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਗ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਿ. ਹਰ ਇਕ ਅੰਗ. "ਬਾਹਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਅੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪ੍ਰਤਿਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ.

ਪ੍ਰਤਿਸੇਧ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼ੇਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ੇਧ. ਵਰਜਨ. ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਵਾਸਤਵ ਰੂਪ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ (ਅਟਕਲ) ਕਰਨੀ, "ਪ੍ਰਤਿਸ਼ੇਧ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

"ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰ ਅਨ ਕੀਰਤਨ ਪਰਕਾਸ,
ਤਹਾਂ ਕਹਿਤ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ੇਧ ਹੈ ਕਵਿਜਨ ਬੁੱਧਿਵਿਲਾਸ.
(ਲਲਿਤਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜਿਨ੍ਹਾ ਸਤਿਗੁਰੁਪੁਰਖੁ ਨ ਸੇਵਿਓ,
ਸਬਦਿ ਨ ਕੀਤੋ ਵੀਚਾਰੁ,
ਓਇ ਮਾਣਸ ਜੂਨਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ,
ਪਸੂ ਢੋਰ ਗਾਵਾਰ.
(ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਗੁਨਖਾਨੀ ਗੁਨਬੈਨ ਉਚਾਰੇ,
ਨਹੀ ਪੰਕ ਸੋ ਭਰਿਓ ਭਾਰੇ,
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕਾ ਛਤ੍ਰ ਸੁ ਦੀਓ,
ਅਪਰ ਨ ਇਹ ਸਮ ਜਗੋ ਮੇ ਬੀਓ.
(ਨਾਪ੍)

(ਅ) ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹੋਰ ਥਾਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ, ਪ੍ਰਤਿਸ਼ੇਧ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਦੇਵਤਰੋਵਰ ਹੈ ਨ ਇਹੈ
ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵਤਰੋਵਰ,
ਸੋ ਸੁਰਧੇਨੁ ਨਹੀ ਮਨ ਜਾਨਿਯ,
ਸੇਵਗੁਰੂ ਸੁਰਧੇਨੁ ਲਹੈ ਨਰ,
ਹੈ ਨ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਬੁਝ ਜਿ ਦੇਖਿਯ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਖ ਚਿੰਤਮਣੀ ਬਰ,
ਸੋ ਨ ਸੁਧਾ ਮਧੁਰਾਦਿਤ ਕੋ ਧਰ,
ਗ੍ਯਾਨਗਿਰਾ ਗੁਰੁ ਕੀ ਮਧੁਰੀ ਤਰ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਠਹਿਰਾਉ । ੨ ਸਥਾਪਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਥਾਪਣਾ । ੩ ਪ੍ਰਿਥਵੀ । ੪ ਮਾਨ. ਇੱਜਤ. ਸਤਕਾਰ । ੫ ਯਗ੍ਯ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ । ੬ ਸਹਾਰਾ. ਆਸਰਾ.

ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਮਾਨ. ਪ੍ਰਯਾਗ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ । ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਬਾਹਨ.

ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਮਰ. ਸਰੰਗੀ, ਤਾਊਸ, ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਵਾਜੇ ਦੀ ਤਰਬ ਦੀ ਧੁਨਿ । ੨ ਇੱਕ ਸਪਤਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਦੂਜੀ ਸਪਤਕ ਦਾ ਉਹੀ ਸੁਰ । ੩ ਗੂੰਜ. ਪ੍ਰਤਿਧ੍ਵਨਿ.

ਪ੍ਰਤਿਹਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ । ੨ ਹਟਾਇਆ–ਹੋਇਆ । ੩ ਨਿਰਾਸ਼ । ੪ ਭੇਗਿਆਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਘਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਸੱਟ । ੨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਲਈ ਜੀਭ ਦਾ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣਾ । ੩ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ (ਦਰਵਾਨ), ਜੋ ਅਨਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵੜਨੋਂ ਵਰਜਦਾ ਹੈ. "ਧਰਮ ਰਾਇ ਪਰੁਲੀ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) "ਧਰਮ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੪ ਚੋਬਦਾਰ. ਨਕੀਬ. "ਛਪਨ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੫ ਬਾਜੀਗਰ.

ਪ੍ਰਤਿਹਿੰਸਾ. ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ.

ਪ੍ਰਤਿਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤੀਕਾਰ. ਕਾਰਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕਾਰਜ. ਬਦਲਾ. ਪਲਟਾ । ੨ ਇਲਾਜ.

ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ. ਖ਼ਿਲਾਫ਼. ਵਿਰੁੱਧ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤ੍ਰੁ. ਵੈਰੀ. "ਜਾਸ ਵਿਲੋਕ ਦਬਤ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੈ." (ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਨ ਅਥਵਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨ ਦੇਣਾ. ਪ੍ਰਣ ਕਰਨਾ । ੨ ਕਸਮ. ਸੌਗੰਦ । ੩ ਪ੍ਰਣ ਸਹਿਤ ਕਥਨ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਮ ਜਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ, ਅਥਵਾ ਜੋ ਐਸਾ ਨਾ ਕਰਾਂ,ਤਦ ਐਸਾ ਐਸਾ ××× ਸਿੱਧ ਹੋਵਾਂਗਾ.ਅਥਵਾ ਜੋ ਐਸਾ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ, ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਵਰਣਨ ਜਿਸ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ "ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਣ ਅਥਵਾ ਸੌਗੰਦ ਕੋ ਵਰਣਨ ਰਚਨਾ ਮਾਹਿ,
ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕੋ ਇਹੀ ਕਹੈਂ ਕਾਵ੍ਯ ਅਵਗਾਹਿ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਯੌਂ ਸੁਨਕੈ ਬਤਿਯਾਂ ਤਿਹ ਕੀ
ਹਰਿ ਕੋਪ ਕਹਯੋ ਹਮ ਯੁੱਧ ਕਰੈਂਗੇ,
ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਗਦਾ ਗਹਿਕੈ
ਦੁਊ ਕ੍ਸ਼ਾਤ੍ ਸਬੈ ਅਰਿ ਸੈਨ ਹਰੈਂਗੇ,
ਸੂਰ ਸਿਵਾਦਿਕ ਤੇ ਨ ਭਜੈਂ
ਹਨਹੈਂ ਤੁਮ ਕੋ, ਨਹਿੰ ਜੂਝ ਮਰੈਂਗੇ,
ਮੇਰੁ ਹਲੈ ਸੁਕ ਹੈ ਨਿਧਿਵਾਰਿ
ਤਊ ਰਨ ਕੀ ਛਿਤਿ ਤੇ ਨ ਟਰੈਂਗੇ.
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਸੂਰ ਚੜ੍ਹੈ ਕਬਹੂੰ
ਅਰੁ ਰੀਗ ਬਹੀ ਉਲਟੀ ਜਿਯ ਆਵੈ,
ਜੇਠ ਕੋ ਮਾਸ ਤੁਸ਼ਾਰ ਪਰੈ
ਬਨ ਔਰ ਬਸੰਤਸਮੀਰ ਜਰਾਵੈ,
ਲੋਕ ਹਲੈ ਧ੍ਰੂਅ ਕੋ ਜਲ ਕੋ ਬਲ ਹ੍ਵੈ
ਬਲੰ ਕੋ ਕਬ ਹ੍ਵੈ ਜਲ ਜਾਵੈ,
ਕੰਚਨ ਕੋ ਨਗ ਪੰਖਨ ਧਾਰ ਉਡੈ,
ਖੜਗੇਸ ਨ ਪੀਠ ਦਿਖਾਵੈ.
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰਵਿ ਅਸ੍ਤੁਨ ਤੇ ਪੁਰਬ ਜਬੈ,
ਜੋ ਨ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਤੋੜੋਂ ਤਬੈ,
ਤੋ ਨਿਜ ਪਿਤ ਤੇ ਜਨਮ ਜੋ ਨਾਹੀਂ,
ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵਹੁੰ ਰਾਜਨ ਮਾਹੀਂ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪ ਨਜਾਯ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਵਯਵ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਾਕ੍ਯ.

ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਪਾਲਨ. ਦੇਖੋ, ਬਚਨ ਪਾਲਨ.

ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਹ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ੍ਰਹਣ. ਸ੍ਵੀਕਾਰ. ਅੰਗੀਕਾਰ । ੨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੩ ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ. ਵਿਆਹ । ੪ ਦਾਨ ਦਾ ਲੈਣਾ. ਦਾਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ । ੫ ਉਗਾਲਦਾਨ. ਪੀਕਦਾਨੀ.

ਪ੍ਰਤਿੰਚਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿੰਚਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਨੁਖ ਦੀ ਡੋਰੀ. ਚਿੱਲਾ. ਜ਼ਿਹ.

ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਰ ਰੋਜ. ਨਿਤ੍ਯ.

ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ, ਪ੍ਰਤਿਧੁਨੀ, ਪ੍ਰਤਿਨਾਦ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਧ੍ਵਨਿ. ਕਿਸੇ ਧ੍ਵਨਿ (ਆਵਾਜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਗੂੰਜ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਬਦ. echo.

ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੁਲ੍ਯ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ. ਕਾਯਮਮੁਕਾਮ । ੨ ਰਾਜਦੂਤ. Ambassador । ੩ ਪ੍ਰਤਿਮਾ । ੪ ਡਿੰਗ–ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸ.

ਪ੍ਰਤਿਪਕ, ਪ੍ਰਤਿਪੱਖ, ਪ੍ਰਤਿਪੱਛ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਤਰਫ਼. ਵਿਰੁੱਧ ਪੱਖ । ੨ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ । ੩ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਪੁਰਖ । ੪ ਬਰਾਬਰੀ. ਸਮਾਨਤਾ.

ਪ੍ਰਤਿਪੱਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਪਤਿ । ੨ ਗ੍ਯਾਨ । ੩ ਅਨੁਮਾਨ । ੪ ਦਾਨ । ੫ ਨਿਰਣਾ । ੬ ਆਦਰ । ੭ ਨਿਸ਼ਚਾ.

ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤਿਥਿ, ਪੜ੍ਵਾ. ਏਕਮ. "ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ ਦਿਨ ਕੋ। ਗੁਰੁਤਾ ਦੀਨ ਤਿਲਕ ਅਰਜਨ ਕੋ ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ੍ਰਤਿਪਲਘਾ, ਪ੍ਰਤਿਪਲੀਆ ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ ਕਰਤਾ. "ਸਰਣਾਗਤਿ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤਿਪਲਘਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਸਗਲੇ ਪ੍ਰਤਿਪਲੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ. ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝਾਕੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝਾਉਣਾ । ੨ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸਬੂਤ । ੩ ਦਾਨ । ੪ ਇਨਾਮ.

ਪ੍ਰਤਿਪਾਦ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਾਯਕ. ਸਮਝਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ । ੨ ਦੇਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਕ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ. ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼. "ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ ਤੁਮਰੇ." (ਕਲਿ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮ: ੪) "ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੈ ਬਾਪ ਜੈਸੇ ਮਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਲਣ ਪੋਖਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਰਾਜਾ। ੪ ਕਰਤਾਰ.

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਨਿਤ ਸਾਰ ਸਮਾਲੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਨਿਰਵਾਹ. ਨਿਬਾਹੁਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਜੈਸੇ–ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ.

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ / **ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿ** / **ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ** ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ. "ਤੂ ਸਭਨਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਜੀਊ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਵਿਸਾਰਿਆ ਜਗਤਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿ" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਹਰਿ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰਤਿਪੰਨ. ਸੰ. ਸ਼ਬਿਧਾਨ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਮੰਨਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਸਰਵ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਣ. "ਜਿਮ ਸਭ ਛਿਤਿ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਤਿਪੰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਤਿਛਾਇਆ. ਅਕਸ. ਪਰ-ਛਾਵਾਂ। ੨ ਚਿਤ੍ਰ. ਤਸਵੀਰ। ੩ ਦਰਪਣ. ਸ਼ੀਸ਼ਾ.

ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਵਿਘਨ. "ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਨ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਬੰਦੋਬਸ੍ਤ. ਪ੍ਰਬੰਧ.

ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿ੍ਕ. ਦਰਖ਼ਤ.

ਪ੍ਰਤਿਭਟ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸੂਰਮਾ. ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਯੋਧਾ। ੨ ਸ਼ਤ੍ਰੂ. ਵੈਰੀ.

ਪ੍ਰਤਿਭਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਸੂਕ੍ਸ਼ਮ ਬੁੱਧਿ. ਨਵੀਨ ਯੁਕਤਿ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਸਮਝ। ੩ ਚਮਕ. ਦੀਪ੍ਤਿ.

ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ. ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਭ੍ਰਮ. ਧੋਖਾ.

ਪ੍ਰਤਿਭਿਗਜ਼ਾ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਯਭਿਜ੍ਞਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੂਰਵਗਜ਼ਾਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਫੇਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਪਜੇ. ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਗਜ਼ਾਨ। ੨ ਅਭੇਦਗਜ਼ਾਨ. ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਇੱਕ ਜ਼ਾਣਨ ਦਾ ਗਜ਼ਾਨ.

ਪ੍ਰਤਿਭੂ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਮਿਨ। ੨ ਕਾਯਮੁਕਾਮ.

ਪ੍ਰਤਿਮਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਸਮਾਨ ਬਣਾਈ ਸ਼ਕਲ. ਮੂਰਤਿ. ਤਸਵੀਰ। ੨ ਨਕਲ. ਕਾਪੀ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਛਾਇਆ.

ਪ੍ਰਤਿਮਾਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਰ ਮਹੀਨੇ.

ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਪਰਛਾਂਵਾਂ. ਪਰਛਾਂਹੀ। ੨ ਸਮਾਨਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ। ੩ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ. ਉਦਾਹਰਣ. "ਅਜੈ ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ ਪ੍ਰਭਾਧਰ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ ਨ ਨਰ ਕਹੁੰ ਦੇਖਪਰੈ." (ਕਲਕੀ)

ਪ੍ਰਤਿਲੋਮ. ਵਿ–ਉਲਟਾ. ਵਿਪਰੀਤ. ਜੋ ਹੇਠੋਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਜਾਵੇ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਇੱਕ ਪਾਠ, ਜੋ ਉਲਟਾ ਕਰੀਏ. ਜੈਸੇ–ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਰਾ ਜਪੀਏ। ੩ ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਸਅਠ ਵਰਨ.

ਪ੍ਰਤਿਲੋਮਜ. ਦੇਖੋ, ਦਸਅਠ ਵਰਨ.

ਪ੍ਰਤਿਵਸ੍ਤੂਪਮਾ. (ਅੱਭ ਅੱਭ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਸਮਤਾ). ਉਪਮਾਨੋਂ ਅਤੇ ਉਪਮੇਯ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਸਾਧਾਰਣ ਧਰਮ, ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਪਦਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ, "ਪ੍ਰਤਿਵਸ੍ਤੂਪਮਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਪਦ ਸਮੂਹ ਜੁਗ ਧਰਮ ਜਹਿਂ ਭਿੰਨ ਪਦਨ ਸੋਂ ਏਕ,
ਪਰਗਟ ਪ੍ਰਤਿਵਸ੍ਤੂਪਮਾ ਤਹਿਂ ਕਵਿ ਕਹਤ ਅਨੇਕ.
(ਲਲਿਤਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਲਸਤ ਸੂਰ ਮਧਜ਼ਾਨ ਜਸੋਂ,
ਤਸੋਂ ਦੀਪਤ ਗੁਰੁ ਸਭਾ ਮਹਿ.
ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਰੂਪ ਧਰਮ, ਲਸਤ ਅਤੇ ਦੀਪਤ ਸਮਾਨ ਅਰਥ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕਥਨ ਕੀਤਾ.

ਪ੍ਰਤਿਵਾਦ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਅਥਵਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਹੀਹੋਈ ਬਾਤ. ਖੰਡਨ. ਤਰਦੀਦ। ੨ ਉੱਤਰ. ਜਵਾਬ.

ਪ੍ਰਤਿਵਾਦੀ. ਵਿ–ਸ੍ਥਤਿਵਾਦਿਨ. ਪ੍ਰਤਿਵਾਦ (ਖੰਡਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਤਿਪੱਖੀ. ਜੋ ਵਾਦੀ ਦੀ ਬਾਤ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਵੇ.

ਪ੍ਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿ.

ਪ੍ਰਤੀਕ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ. ਵਿਰੁੱਧ। ੨ ਉਲਟਾ. ਜੋ ਹੇਠੋਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਤਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੪ ਅੰਗ। ੫ ਮੁਖ। ੬ ਰੂਪ. ਸੂਰਤ। ੭ ਪ੍ਰਤਿਮਾ. ਮੂਰਤਿ.

ਪ੍ਰਤੀਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਕਾਰ.

ਪ੍ਰਤੀਕੋਪਾਸਨਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ, ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਹੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਿਸੇ ਮੂਰਤਿ ਅਥਵਾ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ.

ਪ੍ਰਤੀਕਣ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਡੀਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਤੀਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ.

ਪ੍ਰਤੀਕਾ. ਅੱਖ ਨਾਲ ਟਕ ਲਾਕੇ ਉਡੀਕਣਾ. ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਰਾਹ ਤੱਕਣਾ। ੨ ਉਡੀਕ.

ਪ੍ਰਤੀਖਨ / **ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ** ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤੀਕਣ. "ਕਰਤ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਕੋ ਚਲ ਆਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਸਭ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਤੇਰੀ ਧਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ੍ਰਤੀਚੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜੋ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ (ਹਰ ਰੋਜ਼) ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ. ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੱਛਮ.

ਪ੍ਰਤੀਛਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤੀਕਣ.

ਪ੍ਰਤੀਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੨ ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼.

ਪ੍ਰਤੀਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗਜ਼ਾਨ. ਇਲਮ। ੨ ਯਕੀਨ. ਦ੍ਰਿਢ ਨਿਸ਼ਚਾ. "ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੀਐ ਆਈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਥਾ ਮੇ ਨ ਕੰਥਾ ਮੇ ਨ ਤੀਰਥ ਕੇ ਪੰਥਾ ਮੇ ਨ
ਪੋਥੀ ਮੇ ਨ ਪਾਥ ਮੇ ਨ ਸਾਥ ਕੀ ਬਸੀਤ ਮੇ,
ਜਟਾ ਮੇ ਨ ਮੁੰਡਨ ਤਿਲਕ ਤਿਰਪੁੰਡਨ ਮੇ,
ਨਦੀ ਕੂਪ ਕੁੰਡਨ ਅਨ੍ਹਾਨ ਦਾਨ ਰੀਤ ਮੇ,
ਪਾਠ ਮਠ ਮੰਡਲ ਨ ਕੁੰਡਲ ਕਮੰਡਲ ਮੇ
ਮਾਯਾ ਦੇਹ ਮੇ ਨ ਦੇਵ ਦੇਹੁਰਾ ਮਸੀਤ ਮੇ,
ਆਪ ਹੀ ਅਪਾਰ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰ ਰਹਜੋ
ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਗਟ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮੇ.

੩ ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ। ੪ ਆਨੰਦ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੫ ਆਦਰ. ਸਨਮਾਨ.

ਪ੍ਰਤੀਪ. ਸੰ. ਵਿ–ਉਲਟਾ. ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਆਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫਲ। ੩ ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਉਪਮੇਯ ਮੰਨਣਾ, ਅਰਥਾਤ ਉਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉਪਮੇਯ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਕਰਨੀ, "ਪ੍ਰਤੀਪ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਮਾਨ ਕੋ ਕਰ ਵਰਣਤ ਉਪਮੇਯ,
ਤਹਿ ਪ੍ਰਤੀਪ ਭੂਸ਼ਣ ਕਹਿਤ ਭੂਸ਼ਣ ਕਵਿਤਾਪ੍ਰੇਯ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਮਲ ਅਕਾਸ ਮਾਸ ਕਾਤਕ ਕੀ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਹੈ
ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਕਾਸੈ ਜੈਸੋ ਯਸ਼ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕੋ.
ਕੀਰਤਿ ਉਪਮੇਯ ਹੈ, ਚਾਂਦਨੀ ਉਪਮਾਨ ਹੈ, ਪਰ
ਇੱਥੇ ਯਸ਼ ਨੂੰ ਉਪਮਾਨ ਅਤੇ ਚਾਂਦਨੀ ਨੂੰ ਉਪਮੇਯ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਪ ਹੈ.

(ਅ) ਉਪਮੇਯ ਦਾ ਉਪਮਾਨ ਕਰਕੇ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਪ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਹਾਂ ਕਰਤ ਅਤਿ ਗਰਬ ਤੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ?
ਨਹ ਤੋ ਸੋ ਘਟ ਕਾਲ ਅਰੁ ਅੰਤਕ ਪ੍ਰਲਯ ਕ੍ਰਿਸਾਨ.
ਇਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਉਪਮੇਯ ਦਾ, ਕਾਲ ਅਰ ਪ੍ਰਲਯਅਗਨਿ ਉਪਮਾਨ ਤੋਂ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਇਆ.

(ਏ) ਉਪਮਾਨ ਦਾ ਉਪਮੇਯ ਤੋਂ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਪ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਤਗੁਰੁ ਕਾਮਨਾ ਕੇ ਪੂਰਨ ਕਰਨਹਾਰ
ਤਾਂਕੇ ਸਮ ਕਹਾਂ ਸੁਰਤਰੁ ਤੁੱਛ ਗਨਿਯੇ ?
ਕਲਪਵ੍ਰਿਛ ਉਪਮਾਨ ਦਾ, ਸਤਗੁਰੂ ਉਪਮੇਯ ਤੋਂ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਇਆ.

(ਸ) ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਉਪਮੇਯ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਸਮਤਾ ਲਾਇਕ ਨਾ ਠਹਿਰਾਈਏ, ਤਦ ਪ੍ਰਤੀਪ ਦਾ ਚੌਥਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦੋਊ ਕਰ ਜੋਰਕਰ ਬੰਦਤ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ,
ਦੇਤ ਹੈਂ ਅਨੰਦ ਸੁਖਕੰਦ ਅਘਮੰਦ ਹੀ,
ਸਜਾਲ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਪਟਬੀਜਨੋ ਦਿਨਿੰਦ ਕਰੇ,
ਕੀਟ ਤੇ ਗਜਿੰਦ ਪੰਥ ਦਯੋ ਗਤਿਵੰਦ ਹੀ,
ਮਸ਼ਕ ਖਗਿੰਦ ਜਿਨ ਕਾਕ ਤੇ ਮਰਾਲ ਵ੍ਰਿੰਦ,
ਰੰਕ ਤੇ ਨਰਿੰਦ ਕਰੇ ਬੰਦਤ ਮੁਕੰਦ ਹੀ,
ਸੁੰਦਰ ਮੁਖਾਰਵਿੰਦ ਸੋਹਤ ਸਿੰਤੋਖਸਿੰਘ
ਹੀਨ ਜੇ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਸਮਾਨ ਹੋਤ ਚੰਦ ਹੀ
(ਨਾਪ੍)

(ਹ) ਉਪਮੇਯ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਅਤਿ ਤੁੱਛ ਮੰਨਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਤਾ ਦੇਣੀ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਈ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਪ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪੁਖਕਰ ਭ੍ਰਰੇ ਪੁਖਕਰ ਪੁਖਕਰ ਜਸੋਂ,
ਪੇਖਕਰ ਸਸੀ ਕਰ ਕਰੈ ਦੁਤਿ ਹੀਨ ਹੈ,
ਪੁਖਕਰ ਹੀਨ ਦਿਨਕਰ ਕਰੈ ਛੀਨ ਤਿਸ,
ਖਰਧਾਰੀ ਦੇਹ ਪਰ ਯਾਂਤੇ ਸੋ ਮਲੀਨ ਹੈ,
ਸੁਖਮਾ ਨਿਹਾਰ ਭੋਰ ਦਾਹਤ ਅਪਾਰ ਆਨ,
ਜਾਰਤ ਤੁਖਾਰ ਐਸੇ ਔਗੁਨ ਅਧੀਨ ਹੈ,
ਸਤਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਚਰਨ ਮੁਕਤਿ ਦੇਤ
ਉਪਮਾ ਕਮਲ ਕੀ ਨ ਬਨੈ ਵਿਧਿਹੀਨ ਹੈ.
(ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਤੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ.

ਪ੍ਰਤੁਸ੍. ਵਿ–ਅਤ੍ਰਪੰਤ ਤੁਸ੍ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼.

ਪ੍ਰਤੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਯ.

ਪ੍ਰਤੋਸ / **ਪ੍ਰਤੋਖ** ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਤੋਸ਼. ਪਰਿਤੋਸ਼. ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਸੰਤੋਖ.

ਪ੍ਰਤੋਲੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਾ ਚੌੜਾ ਰਾਹ. "ਚਾਰ ਪ੍ਰਤੋਲੀ ਰਚੀਐ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਗਲੀ। ੩ ਸ਼ਹਰ ਵੱਲ ਦਾ ਕਿਲੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ.

ਪ੍ਰਤੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਜੰਗ. "ਕਟਗੇ ਭਟ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤੰਗਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪ੍ਰਤੰਚ / **ਪ੍ਰਤੰਚਾ** ਪਤੰਚਿਕਾ. ਧਨੁਖ ਦੀ ਡੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿੰਚਾ.

ਪ੍ਰਤਜਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿ–ਅਹ (ਅਹਨ੍). ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ. ਹਰ ਰੋਜ਼. ਨਿਤ੍ਯ.

ਪ੍ਰਤਜਕ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੇ. ਬਾਦ। ੨ ਪਸ਼੍ਚਿਮ.

ਪ੍ਰਤਜਕ ਚੇਤਨ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਤਮ-ਗਜ਼ਾਨੀ ਪੁਰਖ। ੨ ਅੰਤਰਾਤਮਾ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ੩ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ.

ਪ੍ਰਤਜਕ. ਪ੍ਰਤਿ–ਅਕਿ. ਜੋ ਅੱਖ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਵੇ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਖ.

ਪ੍ਰਤਜਕ ਦਰਸ਼ਨ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ. ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਰਸ਼ਨ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸੰਮੁਖ ਦੇਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸ਼ਨ.

ਪ੍ਰਤਜਨੀਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਿਰੋਧੀ. ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿ੍ਘਨ। ੩ ਪ੍ਰਬਲ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਕੁਝ ਵਸ਼ ਨਾ ਚਲੇ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪੱਖੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਤਜਨੀਕ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਿਂ ਜੋਰਾਵਰ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਕੋ ਪਕ੍ਰੀ ਪੈ ਕਰ ਜੋਰ,
ਪ੍ਰਤਜਨੀਕ ਤਾਂ ਸੋਂ ਕਹੈਂ ਭੂਸ਼ਣ ਬੁੱਧਿਅਮੋਰ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨ ਮਰਈ, ਨਾਮ ਨ ਸੁਨਈ ਭੋਰਾ.
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਵ ਬਲ ਇਹਾਂ ਨ ਪਰ ਸਕੇ ਬਰਵਾ ਹਨਾ ਰਿਸਾਇ,
ਸਾਲਨ ਰਸ ਜਿਮ ਬਾਨੀਓ ਰੋਰਨ ਖਾਤ ਬਨਾਇ.
(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਸੌਤਨ ਸੋਂ ਵਸ਼ ਨਾ ਚਲਜੋ ਰਮਾ ਵਿਚਾਰਨ ਕੀਨ,
ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਹਿਯ ਧਰਤ ਜੇ ਤਿਨ ਕੋ ਦਾਰਿਦ ਦੀਨ.
(ਅਲੰਕਾਰਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਵਿਦਯਾ ਸੌਕਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲਕਮੀ ਦਾ ਕੁਝ ਜੋਰ ਨਾ ਚੱਲਿਆ, ਪਰ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਵਿ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਨ ਕਰਦਿੱਤਾ.

ਪ੍ਰਤਜਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਯਕੀਨ। ੨ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸਬੂਤ। ੩ ਵਿਚਾਰ। ੪ ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ। ੫ ਵਜਾਖਜਾ। ੬ ਜ਼ਰੂਰਤ। ੭ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੮ ਨਿਰਣਾ. ਫੈਸਲਾ। ੯ ਸੰਮਤਿ. ਰਾਇ। ੧੦ ਸਹਾਇਕ। ੧੧ ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਜਾਣਨ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅੱਠ ਹੈ–ਪ੍ਰਸ੍ਵਾਰ, ਸੰਖਜਾ, ਸੂਚੀ, ਨਸ੍ਟ, ਉਦਿਸ੍ਟ, ਮੇਰੁ, ਪਤਾਕਾ ਅਤੇ ਮਰਕਟੀ। ੧੨ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਅੱਖਰ ਅਥਵਾ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਗਜਾ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਅਥਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਸੰਗਜਾ ਬਣਾਦਿੰਦਾ ਹੈ.ਜੈਸੇ–ਸੀਤ ਦੇ ਅੰਤ ਲ ਪ੍ਰਤਜਯ ਲੱਗਕੇ ਸੀਤਲ, ਮੂਰਖ ਦੇ ਅੰਤ ਤਾ ਲੱਗਕੇ ਮੂਰਖਤਾ ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਤਜਵਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪਾਪ, ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਤਜਕਰਮ ਦੇ ਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਉਲਟ ਫੇਰ. ਭਾਰੀ ਪਰਿਵਰਤਨ.

ਪ੍ਰਤਜਾਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰੋਕਕੇ ਪਿੱਛੇ ਮੋੜਨਾ। ੨ ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅੰਗ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋਕਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ. ਇੰਦ੍ਰਿਯਨਿਗ੍ਰਹ. Abstraction.

ਪ੍ਰਤਜਾਗਮਨ. ਪ੍ਰਤਿ–ਆਗਮਨ. ਫਿਰ (ਹਟਕੇ) ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੁਨਰਾਗਮਨ.

ਪ੍ਰਤਜੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਪਰੀਤਭਾਵ. ਉਲਟਾ ਖਿਆਲ। ੨ ਵਜ–ਬਲਕਿ. ਸਗੋਂ। ੩ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ.

ਪ੍ਰਤਜੁੱਤਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਉੱਤਰ.

ਪ੍ਰਤਜੂਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਘਨ. ਵਾਧਾ. ਰੁਕਾਵਟ. "ਭਯੋ ਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਜੂਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ੍ਰਤਜੇਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਹਰ ਯਕ. ਹਰ ਏਕ.

ਪ੍ਰਤਜੰਗ. ਪ੍ਰਤਿ–ਅੰਗ. ਹਰੇਕ ਅੰਗ.

ਪ੍ਰਤਜੰਚ } ਸੰਗਜਾ–ਪਤੰਚਿਕਾ. ਧਨੁਖ ਦੀ ਡੋਰੀ.
ਪ੍ਰਤਜੰਚਾ } ਚਿੱਲਾ.

ਪ੍ਰਥ. ਸੰ. ਸਥ. ਧਾ–ਫੈਲਾਉਣਾ (ਵਿਸ੍ਵਾਰ ਕਰਨਾ), ਵਡਾ ਹੋਣਾ.

ਪ੍ਰਥਮ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ। ੨ ਮੁੱਖ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੩ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਉੱਤਮ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲੇ. "ਪ੍ਰਥਮ ਆਏ ਕੁਲਖੇਤਿ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਪਹੁਚੇ.

ਪ੍ਰਥਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਹਿਲੀ ਵਿਭਕ੍ਰਿ. ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ। ੨ ਏਕਮ ਤਿਥਿ। ੩ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਥਮਾ ਨਾਮ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਵਸਤਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰਥਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੀਤਿ. ਚਾਲ. ਰਿਵਾਜ। ੨ ਖਜਾਤਿ. ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ.

ਪ੍ਰਥੀਸ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੀਸ.

ਪ੍ਰਦ. ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਰਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਸਿੱਧਿਪ੍ਰਦ, ਸੁਖਪ੍ਰਦ, ਮੋਕਪ੍ਰਦ ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਦਕਿਣ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਦਕਿਣ (ਸੱਜੇ) ਰੱਖਕੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ. ਪਰਕੰਮਿਆ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਇੱਕ, ਸੂਰਜ ਦੀ ੭, ਅਗਨਿ ਦੀ ੭, ਗਣੇਸ਼ ਦੀ ੩, ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ੪ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਅੱਧੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਹੈ. * ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਥਵਾ ਪੰਜ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ।† ੨ ਵਿ–ਯੋਗਜ. ਸਮਰਥ. ਲਾਇਕ.

ਪ੍ਰਦਕਿਣਾ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦਕਿਣ.
ਪ੍ਰਦੱਖਨਾ }

ਪ੍ਰਦਗਧ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦਗਧ (ਜਲਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਦੱਛਨ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦਕਿਣ। ੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਦਕਿਣਿਤ.
ਪ੍ਰਦੱਛਨਾ } ਜਿਸ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ. "ਸਾਧੁ ਪ੍ਰਦੱਛਨ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਦਸ਼ੰਨ. ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਿਖਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ. ਸੰ. ਸਵਦਰਸ਼ਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨੁਮਾਯਸ਼.

ਪ੍ਰਦਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿਆਹ. ਸ਼ਾਦੀ। ੩ ਅੰਕੁਸ਼.

ਪ੍ਰਦਾਯਕ. ਵਿ–ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦਾਤਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਕਰਤਾਰ.

ਪ੍ਰਦਿਸ੍ਟ. ਵਿ–ਦਿਖਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ.

ਪ੍ਰਦੀਪ. ਸੰਗਜਾ–ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਸਤੁ. ਦੀਵਾ। ੨ ਰੌਸ਼ਨੀ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਪ੍ਰਦੀਪਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਮਕਾਉਣਾ.

ਪ੍ਰਦੁਮਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦਜੁਮਨ.

ਪ੍ਰਦੇਸ } ਪਰ–ਦੇਸ਼. ਦੂਸਰਾ ਦੇਸ਼. ਵਿਦੇਸ਼। ੨ ਦੂਜਾ
ਪ੍ਰਦੇਸੁ } ਥਾਂ. "ਤਨ ਸੁਗੰਧ ਢੂਢੈ ਪ੍ਰਦੇਸ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਦੇਸ਼. ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼. ਜੈਸੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੁਆਬਾ, ਮਾਝਾ, ਮਾਲਵਾ ਆਦਿ। ੪ ਅੰਗ। ੫ ਅਸਥਾਨ। ੬ ਦੀਵਾਰ. ਕੰਧ। ੭ ਸੰਗਜਾ. ਨਾਮ.

ਪ੍ਰਦੇਸ੍ਟਾ. ਸੰ. ਸਵਦੇਸ਼੍ਟ. ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਾ। ੩ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਾ.

ਪ੍ਰਦੋਸ } ਸੰ. ਪ੍ਰਦੋਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਰੀ ਦੋਸ਼ (ਪਾਪ).
ਪ੍ਰਦੋਖ } ਵਡਾ ਗੁਨਾਹ। ੨ ਉਹ ਹਨੇਰਾ, ਜੋ ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਧਜਾਕਾਲ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਛਿਪਣ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਪ੍ਰਦੰਤ. ਦੇਖੋ, ਦਾੜਵੀ। ੨ ਪ੍ਰਦਾਤਾ (ਸਵਦਾਤ੍ਰ). ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਦੱਤ. ਦਿੱਤਾਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਦਜੁਮਨ } ਵਿ–ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ ਦਜੁਮ੍ਨ (ਬਲ) ਜਿਸ
ਪ੍ਰਦਜੁਮ੍ਨ } ਵਿੱਚ. ਮਹਾ ਬਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮ. ਅਨੰਗ, ਜੋ ਬਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਜਿੱਤਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਰੁਕਮਿਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ. ਜਦ ਇਹ ਛੀ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਬਰ ਦੈਤ ਚੁਰਾਕੇ ਲੈਗਿਆ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟਦਿੱਤਾ, ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਮੱਛੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਗਲਗਈ. ਮਾਹੀਗੀਰ ਨੇ ਉਹ ਮੱਛੀ ਫੜਲਿਆਂਦੀ ਅਤੇ ਸੰਬਰ ਦੈਤ ਦੇ ਲੰਗਰਖਾਨੇ ਦੇਦਿੱਤੀ. ਜਦ ਮੱਛੀ ਦਾ ਪੇਟ ਚਾਕ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਬਰ ਦੀ ਦਾਸੀ ਮਾਯਾਵਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ. ਨਾਰਦ ਰਿਖੀ ਨੇ ਮਾਯਾਵਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਕੌਣ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੌਲੀ ਨੇ ਬਾਲਕ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕੀਤੀ. ਜਦ ਇਹ ਜੁਆਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਾਯਾਵਤੀ ਇਸ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਬਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਦਜੁਮਨ ਨੇ ਸੰਬਰ ਨਾਲ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਮਾਯਾਵਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਜਾ ਪੁੱਜਾ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਦੇਵ ਹੀ ਪ੍ਰਦਜੁਮਨ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਜਨਮਿਆ ਸੀ.

ਪ੍ਰਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗ. ਲੜਾਈ. ਯੁੱਧ.

ਪ੍ਰਧਰਖਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਧਸ਼ੰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਧਮਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਬਾਉਣਾ. ਡਾਟਣਾ. ਤਾੜਨਾ. "ਦੁਸਟ ਪ੍ਰਧਰਖਣ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਂਖਜਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤ੍ਵ ਰਜ ਤਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ, ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ। ੨ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਪਰਮਾਤਮਾ। ੩ ਰਾਜਾ ਦਾ ਵਜੀਰ। ੪ ਫੌਜ ਦਾ ਵਡਾ ਸਰਦਾਰ। ੫ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ,ਪਰਧਾਨ ੨। ੬ ਵਿ–ਮੁੱਖ. ਖਾਸ। ੭ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਉੱਤਮ.

ਪ੍ਰਧਾਨਪੁਰਖੁ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਧਾਨਪੁਰੁਸ਼. ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਰੋਮਣਿ ਪੁਰਖ। ੨ ਕਰਤਾਰ. "ਪ੍ਰਧਾਨਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਗਟੁ ਸਭ ਲੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ.

ਪ੍ਰਧਾਨਿਯ. ਵਿ–ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਵਾਲਾ. "ਸਦੈਵੰ ਪ੍ਰਧਾਨਿਯ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਧਜਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਚਾਰ. ਵਿਵੇਕ.

ਪ੍ਰਧਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਧਾਨ ੬. "ਸਗਲ ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਧਾਨੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪ੍ਰਧੀ. ਸੂਖਮ ਬੁੱਧਿ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਤਿ। ੨ ਹੱਛੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਧ੍ਵੰਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਾਸ਼. ਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ.

ਪ੍ਰਧ੍ਵੰਸਕ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਧ੍ਵੰਸਾਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਵ.

ਪ੍ਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣ.

ਪ੍ਰਨਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਸਨ. "ਦਹਨ ਅਘ ਪਾਪ ਪ੍ਰਨਾਸਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਪ੍ਰਨਾਸਨਕਾਰੀ. ਵਿ–ਪ੍ਰਣਾਸ਼ (ਵਿਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਸ੍ਟਕਰਤਾ. "ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਨਾਸਨਕਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਪ੍ਰਨਾਰ. ਸੰ. ਪ੍ਰਣਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪਨਾਲਾ. "ਚਤੁਰ ਕੋਸ ਬਨਾਯ ਕੁੰਡ,ਸਹਸ੍ਰ ਲਾਇ ਪ੍ਰਨਾਰ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਪ੍ਰਨਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਲੀ.

ਪ੍ਰਪੱਕ. ਵਿ–ਪਰਿਪਕ੍ਵ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੱਕਾਹੋਇਆ। ੨ ਪੁਖਤਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਚਯ ਸਹਿਤ. "ਕਿਯੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਭੂਪ ਮਨ ਸੋਊ." (ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਪਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਥਾਉਂ. ਪਉ। ੨ ਖੂਹ. ਬਾਵਲੀ. "ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਂਉਂ ਪ੍ਰਪਾ ਜਹਿੰ." (ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਪੰਚ. ਸਪਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪਰਪੰਚ.

ਪ੍ਰਪੰਚੀ. ਸਪਸ਼ਿਜ. ਵਿ–ਪ੍ਰਪੰਚ (ਛਲ) ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਆਡੰਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਪੰਨ. ਸੰ. ਸਪਜ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪਤ. ਆਇਆਹੋਇਆ। ੨ ਸ਼ਰਣਾਗਤ.

ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ } ਸੰ. ਸਪਸ਼ੁਲ. ਵਿ–ਖਿੜਿਆਹੋਇਆ।
ਪ੍ਰਫੁੱਲ } ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼.

ਪ੍ਰਬਰਖਣ. ਸੰ. ਸਬਰਖਣ. ਸੰਗਜਾ–ਮੀਂਹ ਵਰਸਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਰਖਾ. "ਸਰਧਾਰ ਪ੍ਰਬਰਖਣ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਕਿਸ਼੍ਕਿੰਧਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਹਾੜ,ਜਿਸ ਪੁਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਸਨ.

ਪ੍ਰਬਲ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਬਲ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ.

ਪ੍ਰਬਾਹ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਾਹ.

ਪ੍ਰਬਾਹਣ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਾਹਣ.

ਪ੍ਰਬਾਦ. ਸੰ. ਪ੍ਰਵਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਸਪਰ ਬਾਤ ਚੀਤ। ੨ ਸ਼ੁਹਰਤ.ਚਰਚਾ. "ਸੁਨ ਪ੍ਰਬਾਦ ਕੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਨਿੰਦਾ. ਬਦਨਾਮੀ.

---

* एकं देव्यां रवौ सप्त त्रीणि कुर्याद्विनायके ।
चत्वारि केशवे कुर्यात् शिवे चार्द्ध प्रदक्षिणम् ॥
(ਕਰਮ ਲੋਚਨ)

† ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੁਤਾ ਅਰਪਨ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਪਰਕੰਮਿਆ ਕੀਤੀਆਂ, ਯਥਾ–"ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਕੋ ਤਬ ਦੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੨ ਅ: ੨੨) "ਤੀਨ ਪਰਿਕ੍ਰਮ ਕਰ ਤਿਹ ਸਮੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੧੦ ਅ: ੨੭)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਬੀਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰ–ਵੀਣ. ਪ੍ਰਵੀਣ. ਵਿ–ਜੋ ਵੀਣਾ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਗਾਵੇ. ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਨਿਪੁਣ। ੨ ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ। ੩ ਨਿਪੁਣ. ਗੁਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰਣ.

ਪ੍ਰਬੁੱਧ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਾਗਿਆਹੋਇਆ. ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਇਆਹੋਇਆ। ੨ ਗਿਆਨੀ. ਪੰਡਿਤ। ੩ ਪ੍ਰਫੁੱਲ. ਖਿੜਿਆਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਬੋਧ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਗਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪੂਰਣ ਗਿਆਨ। ੩ ਤਸੱਲੀ. ਦਿਲਾਸਾ.

ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ.

ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਿਸ੍ਰ ਪੰਡਿਤ ਦਾ ਰਚਿਆ ਨਾਟਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਯੁੱਧ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਚੇਦਿ ਦੇ ਚੰਦੇਲ ਰਾਜਪੂਤ ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੦੪੯ ਤੋਂ ੧੧੦੦ ਤੀਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸਨ ੧੦੬੫ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਪੰਡਿਤ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਛੰਦਬੱਧ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਸੰਮਤ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਪ੍ਰਬੋਧਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ ਹੈ.

ਪ੍ਰਬੰਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੰਧਨ। ੨ ਰੱਸੀ. ਡੋਰੀ। ੩ ਇੰਤਜਾਮ. ਬੰਦੋਬਸ੍ਤ। ੪ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ। ੫ ਔਸੀ ਕਾਵਜਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਹੋਵੇ.

ਪ੍ਰਭ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੁ. "ਪ੍ਰਭ ਆਏ ਸਰਣਾ ਭਉ ਨਹੀ ਕਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਭਣ. ਡਿੰਗ. ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਬਲ। ੨ ਹਿੰਮਤ. ਉੱਦਮ.

ਪ੍ਰਭਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭੁ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਅਨੀਕਿਨੀ (ਸੈਨਾ). ਰਾਜਾ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਭਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭੁਤਾ. ਪ੍ਰਭੁਤ੍ਵ. ਵਡਾਈ. ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੨ ਸਾਹਿਬੀ. ਮਾਲਿਕਪਨ. "ਜੋਬਨੁ ਧਨੁ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਕੈ ਮਦ ਮੈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਹੈ ਦਿਵਾਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੩ ਹੁਕੂਮਤ.

ਪ੍ਰਭਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਬਲ। ੨ ਜਨਮ। ੩ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਪ੍ਰਭਵਣ
ਪ੍ਰਭਵਨੁ } ਸੰ. ਪਰਿਭ੍ਰਮਣ. ਸੰਗਜਾ–ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ. "ਪ੍ਰਭਵਨੁ ਕਰੈ ਬੂਝੈ ਨਹਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਭਵਨ. ਉਤਪੱਤਿ। ੩ ਉਤਪੱਤਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੪ ਮੂਲ. ਜੜ.

ਪ੍ਰਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਭਾ। ੨ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩ ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਪੁਰੀ. ਅਲਕਾ। ੪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਦੁਰਗਾ.

ਪ੍ਰਭਾਉ. ਸੰ. ਪ੍ਰਭਾਵ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸਰ. "ਨਜਾਰੇ ਨਜਾਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਵ.

ਪ੍ਰਭਾਸ. ਸੰ. ਪ੍ਰ–ਭਾਸ. ਵਿ–ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਭਾ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ. ਚਮਤਕਾਰੀ. "ਕਥਾਣ ਕੱਥੇਂ ਪ੍ਰਭਾਸ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਜਜੋਤਿ। ੩ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੋਮਤੀਰਥ ਭੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਯਾਦਵਵੰਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਹਿਤ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮਨਾਥ ਅਤੇ ਪਰਭਾਸ। ੪ ਇੱਕ ਵਸੁ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਾਖੀ। ੫ ਸੰ. ਪ੍ਰਭਾਸਾ. ਕਥਨ. ਉਪਦੇਸ਼.

ਪ੍ਰਭਾਕਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਸਮੁੰਦਰ.

ਪ੍ਰਭਾਕਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਪਹਰ ਦਾ ਵੇਲਾ, ਜਦ ਸੂਰਜ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਪ੍ਰਭਾਕਾਲ ਮਾਨੋ ਸਭੈ ਰਸਮਿ ਭਾਨੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪ੍ਰਭਾਕੀਟ. ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਕੀੜਾ. ਜੁਗਨੂੰ. ਖਦਜੋਤ.

ਪ੍ਰਭਾਖਿਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਭਾਸਿਤ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਆਖਿਆ. ਭਾਖਣ (ਕਥਨ) ਕੀਤਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਖਜਾ. ਬਿਆਨ.

ਪ੍ਰਭਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਸਮਾਂ, ਜਦ ਪ੍ਰਭਾ (ਰੋਸ਼ਨੀ) ਉਗਦੀ ਹੈ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. ਸਵੇਰਾ.

ਪ੍ਰਭਾਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਤਣ, ਜੋ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜੋ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ, ਗੁਹ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਵੇਲਾ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰਾ ਗ ਮ ਪ ਧਾ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮ ਗ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਪ੍ਰਭਾਧਰਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਬਿਜਲੀ.

ਪ੍ਰਭਾਮਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ.

ਪ੍ਰਭਾਵ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਾਦੁਰਭਾਵ। ੨ ਸਮਰਥ. ਸ਼ਕਤਿ। ੩ ਅਸਰ। ੪ ਮਹਿਮਾ. ਮਹਾਤਮ। ੫ ਰੋਬ. ਦਬਦਬਾ। ੬ ਸੂਰਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪ੍ਰਭਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਭਿ. ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ. ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ. "ਪ੍ਰਭਿ ਆਪੇ ਪੈਜ ਰਖਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਭੁ. ਪ੍ਰ–ਭੂ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਸਦਾ ਧਿਆਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਪਾਰਾ। ੪ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਪ੍ਰਭੁਸੰਤ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਾਸ਼. ਸ਼ਾਂਤਮਨ ਸਾਧੁ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ.

ਪ੍ਰਭੁਗਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਭੂਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਤਪੱਤੀ। ੨ ਸ਼ਕਤਿ। ੩ ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਿਆਦਤੀ. "ਪ੍ਰਭੁਗਤਿ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਸੰ. ਸਮੰਜ੍ਰ–ਪ੍ਰਭੋਕ੍ਰਿ. ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਭੁਤਾ
ਪ੍ਰਭੁਤ੍ਵ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਤਾ.

ਪ੍ਰਭੁਲੋਗ. ਸ੍ਵਾਮੀ (ਕਰਤਾਰ) ਦੇ ਲੋਕ. ਸਾਧੁਜਨ.

ਪ੍ਰਭੂ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੁ. "ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰਾ ਸਾਰੇ ਸੁਆਰਥ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਭੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ੨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਤਪੰਨ। ੩ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ.

ਪ੍ਰਭੂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼। ੨ ਸ਼ਕਤਿ. ਤਾਕਤ। ੩ ਅਧਿਕਤਾ.

ਪ੍ਰਭੇਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇਦ. ਜੁਦਾਇਗੀ. ਵਿਭਿੰਨਤਾ। ੨ ਭੰਨਕੇ (ਭੇਦਨ ਕਰਕੇ) ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪ੍ਰਭੇਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਪਰੋਣਾ। ੨ ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੩ ਅਲਗ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਭੋਗੀ. ਪ੍ਰਭੋਕ੍ਰਿ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. "ਨਮਸ੍ਰੰ ਪ੍ਰਭੋਗੇ." (ਜਾਪੁ)

ਪ੍ਰਭੰਗੀ. ਸੰ. ਸਮਾਜ਼ਿਨ. ਵਿ–ਤੋੜਨਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. "ਪ੍ਰਭੰਗੀ ਪ੍ਰਮਾਥੇ." (ਜਾਪੁ) ਪ੍ਰਮਾਥੀਆਂ (ਦੁਖਦਾਈਆਂ) ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਭੰਜਨ. ਸੰ. ਸਮਾਜ਼ਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹਨੇਰੀ। ੩ ਵਾਯੁ. ਹਵਾ, ਜੋ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਦੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰਭੰਜਨਸੁਤ
ਪ੍ਰਭੰਜਨਤਾਤ
ਪ੍ਰਭੰਜਨਨੰਦਨ } ਪ੍ਰਭੰਜਨ (ਵਾਯੁ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨੂਮਾਨ। ੨ ਭੀਮਸੇਨ.

ਪ੍ਰਭੰਜਨਿ
ਪ੍ਰਭੰਜਨੀ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੰਜਨ ੩.

ਪ੍ਰਭ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਸਮ੍ਰਿਤ. ਵਜ–ਇਤਜਾਦਿ. ਵਗੈਰਹ.

ਪ੍ਰਮੱਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਮਤਵਾਲਾ. ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਚੂਰ। ੨ ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ.

ਪ੍ਰਮਥਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਰਿੜਕਣਾ। ੨ ਮਲਣਾ. ਚੂਰਣ ਕਰਨਾ। ੩ ਅਪਮਾਨ. ਹਤਕ.

ਪ੍ਰਮਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਤਵਾਲਾਪਨ। ੨ ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੩ ਧਤੂਰੇ ਦਾ ਫਲ। ੪ ਵਿ–ਮਤਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਮਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਮਦ ਨਾਲ ਪੂਰਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਵਯੋਵਨਾ.

ਪ੍ਰਮਦਾ ਬਨ. ਪ੍ਰਮਦਾ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ) ਦੇ ਵਿਚਰਣ ਦਾ ਵਨ (ਬਾਗ). ਜਨਾਨਖਾਨੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਬਾਗ.

ਪ੍ਰਮਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤ.

ਪ੍ਰਮਰਦਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਮਦੰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਲਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਲਣਾ। ੨ ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ. ਸ਼ੁੱਧ ਗਿਆਨ. ਭ੍ਰਮ ਰਹਿਤ ਬੋਧ। ੨ ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਆਦ। ੩ ਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ.

ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰ–ਮਾਣ. ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲ। ੨ ਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ. ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ। ੩ ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. ਸਬਬ। ੪ ਮਰਯਾਦਾ। ੫ ਗਿਆਨੇਂਦ੍ਰਿਯ। ੩ ਤਰਾਜ਼ੂ. ਤੁਲਾ। ੭ ਦੂਰੀ. ਫਾਸਿਲਾ। ੮ ਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੯ ਸਤਜ-ਵਕਤਾ ਪੁਰਖ। ੧੦ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ। ੧੧ ਪ੍ਰਮਾ (ਯਥਾਰਥ) ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਰੂਪ ਸਬੂਤ.

ਮਤਭੇਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਘੱਟ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਵਜਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਅੱਠ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੰਨੇ ਹਨ– ਪ੍ਰਤਜਕ, ਅਨੁਮਾਨ, ਉਪਮਾਨ, ਸ਼ਬਦ, ਅਰਥਾਪੱਤਿ, ਅਨੁਪਲਬਧਿ, ਸੰਭਵ ਅਤੇ ਐਤਿਹਜ.

(ੳ) ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕ ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ "ਪ੍ਰਤਜਕ" ਹੈ.

ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਰੁ ਮਨ ਯੇ ਜਹਾਂ
ਵਿਸ਼ਯ ਆਪਨੋ ਪਾਇ,
ਗਜਾਨ ਕਰੇਂ ਪ੍ਰਤਜਕ ਤਹਿੰ
ਕਹਿ ਗੁਲਾਬ ਕਵਿਰਾਇ.
(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਕੁਦਰਤਿ ਦਿਸੈ ਕੁਦਰਤਿ ਸੁਣੀਐ
ਕੁਦਰਤਿ ਭਉ ਸੁਖਸਾਰ,
ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ
ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ ਆਕਾਰ.
(ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਣੀਦਾ ਤੈਸੋ ਹੀ ਮੈ ਡੀਠ.
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ,
ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ.
(ਰਾਮ ਮ: ੫)

(ਅ) ਕਾਰਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਾਰਯ ਦਾ ਗਿਆਨ "ਅਨੁਮਾਨ" ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ.

ਕਾਰਣ ਕੇ ਜਾਨੇ ਜਹਾਂ ਕਾਰਯ ਜਾਨਜੋਜਾਇ,
ਹੈ ਅਨੁਮਾਨ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਵਿ ਗੁਲਾਬ ਕੇ ਭਾਇ.
(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਧੂਮ ਤੇ ਆਗ ਰਹੈ ਨ ਦੁਰੀ ਜਿਮ,
ਤਜੋਂ ਛਲ ਤੇ ਤੁਮ ਕੋ ਲਖਪਾਯੋ.
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

(ੲ) ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਦੇ ਤੁਲਜ ਕਿਸੇ ਅਣਦੇਖੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ "ਉਪਮਾਨ" ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ.

ਉਪਮਾ ਕੀ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਤੇਂ ਬਿਨ ਦੇਖਜੋ ਉਪਮੇਯ,
ਜਾਨਪਰੈ ਉਪਮਾਨ ਸੋ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ ਗੇਯ.
(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਗਾਂ ਜੇਹਾ ਰੋਝ, ਬਘਿਆੜ ਹੁੰਦਾ ਕੁੱਤੇ ਜੇਹਾ,
ਬਿੱਲੀ ਜਿਹਾ ਬਾਘ ਇੱਲ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਬਾਜ਼ ਹੈ.

(ਸ) ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਅਥਵਾ ਲੋਕਪ੍ਰਮਾਣ ਵਾਕਜ "ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ" ਹੈ.

ਜਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰ ਲੋਕ ਕੋ ਬਚਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਖਾਨ,
ਸੋਊ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਭਾਖਤ ਸੁਕਵਿ ਸੁਜਾਨ.
(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ,
ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ.
(ਜਪੁ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ,
ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ.
(ਜਪੁ)

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ !
ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ.
(ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

(ਹ) ਇੱਕ ਬਾਤ ਵਜਰਥ ਹੋਈ ਆਪਣੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਦੂਜੀ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਕਰਾਵੇ, ਇਹ "ਅਰਥਾਪੱਤਿ" ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ.

ਜਹਾਂ ਵਜਥੰ ਭੇ ਅਰਥ ਕੋ ਔਰ ਜੋਗ ਸੇ ਥਾਪ,
ਅਰਥਾਪੱਤਿ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤੀ ਭਾਖਤ ਸੁਕਵਿ ਸਦਾਪ.
(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਾਹਿਬੁ ਜਿਸ ਕਾ ਨੰਗਾ ਭੁਖਾ ਹੋਵੈ,
ਤਿਸ ਦਾ ਨਫਰੁ ਕਿਥਹੁ ਰਜਿ ਖਾਏ ?
ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਘਰਿ ਵਥੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਨਫਰੈ ਹਥਿ ਆਵੈ,
ਅਣਹੋਂਦੀ ਕਿਥਹੁ ਪਾਏ ?
(ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

(ਕ) ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਿੱਥੇ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ "ਅਨੁਪਲਬਧਿ" ਹੈ.

ਜਾਨ ਪਰੈ ਨਹਿ ਵਸ੍ਤੁ ਕਛੁ ਅਨੁਪਲਬਧਿ ਹੈ ਸੋਯ.
(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਨਾਰਾਇਣ ਨਿੰਦਸਿ ਕਾਇ ਭੂਲੀ ਗਾਵਾਰੀ ।
ਦੁਕ੍ਰਿਤੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਬਾਰੋ ਕਰਮੁ ਰੀ, ×××
ਪੂਰਬਲੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮੁ ਨ ਮਿਟੈ ਰੀ ਘਰਗੇਹਣਿ,
ਤਾਚੇ ਮੋਹਿ ਜਾਪੀਅਲੇ ਰਾਮ ਚੇ ਨਾਮੰ.
(ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਸਾਤੋ ਅਕਾਸ ਸਾਤੋ ਪਤਾਰ,
ਬਿਥਰਜੋ ਅਦ੍ਰਿਸਟ ਜਿਹ ਕਰਮਜਾਰ.
(ਅਕਾਲ)

(ਖ) ਜਿਸ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਹੋਣਾ ਮੁਮਕਿਨ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਹ "ਸੰਭਵ" ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ.

ਜਹਿ ਸੰਭਵ ਹ੍ਵੈ ਵਸ੍ਤੁ ਕੋ, ਸੰਭਵ ਨਾਮ ਸੁ ਹੋਯ.
(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਚਾਰ ਜਨੇ ਚਾਰਹੂ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਚਾਰ ਕੋਨੇ ਗਹਿ,
ਮੇਰੁ ਕੋ ਹਲਾਯਕੈ ਉਖਾਰੈਂ, ਤੋ ਉਖਰਜਾਯ.
(ਠਾਕੁਰ ਕਵਿ)

(ਗ) ਜਿਸ ਕਥਨ ਦੇ ਵਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਰੰਪਰਾ ਗੱਲ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਏਹ "ਐਤਿਹਜ" ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ.

ਪਰੰਪਰਾ ਕਹਨਾਵਤ ਜੋਈ,
ਤਿੰਹ ਏਤਿਹਜ ਕਹਿਤ ਸਬਕੋਈ.
(ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭਗਤ ਹੇਤਿ ਮਾਰਿਓ ਹਰਨਾਖਸੁ
ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਹੋਇ ਦੇਹ ਧਰਿਓ,
ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਭਗਤਿ ਬਸਿ ਕੇਸਵ
ਅਜਹੂੰ ਬਲਿਕੇ ਦੁਆਰ ਖਰੋ.
(ਮਾਰੂ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨ੍ਰਿਪਕੰਨਿਆ ਕੇ ਕਾਰਨੈ ਇਕ ਭਇਆ ਭੇਖਧਾਰੀ,
ਕਾਮਾਰਥੀ ਸੁਆਰਥੀ ਵਾਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ.
(ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ)

੧੨ ਵਿ–ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਬਿਧ ਨੈ ਸਿਰਿਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਤੁਲਜ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ।
੧੩ ਵਜ–ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. ਪਰਯੰਤ.

ਪ੍ਰਮਾਣਕਾ } ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਗਸ੍ਵਰੂਪਿਣੀ"
ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ } ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਅਠ ਅੱਖਰ, ਅਥਵਾ–ਜ, ਰ, ਲ, ਗ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਨ ਦੇਵ ਦਾਨਵਾ ਨਰਾ। ਨ ਸਿੱਧ ਸਾਧਿਕਾ ਧਰਾ।
ਕਲਾ ਧਰੈ ਹਿਰੈ ਸੁਈ ॥ ×××
(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਅਨੰਦਕੰਦ ਰੂਪ ਹੋ । ਬਲੰਦ ਭੂਪ ਭੂਪ ਹੋ।
ਨ ਆਦਿ ਅੰਤ ਤੋਹਿ ਕੋ। ਸਮਾਨ ਆਨ ਹੋਹਿ ਕੋ ?
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ੍ਰਮਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਣੁ.

ਪ੍ਰਮਾਤਾ. ਸੰ. ਸਮਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਮਾਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਮੇਯ ਦੇ ਗਜਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਚੇਤਨ ਪੁਰਖ। ੩ ਵਿਸ਼ਯ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਯੀ. ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ. ਸਾਖੀ.

ਪ੍ਰਮਾਥ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਥਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਰਿੜਕਣਾ। ੨ ਕੁਚਲਣਾ. ਦਲਣਾ। ੩ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ। ੪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਪਖੰਡੰ ਪ੍ਰਮਾਥੰ." (ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਮਾਥੀ. ਸੰ. ਸਮਾਥਿਨ. ਵਿ–ਮਥਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੁਖਦਾਈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੰਗੀ। ੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਮਾਦ. ਪ੍ਰ–ਮਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਖ਼ੁਮਾਰੀ। ੨ ਭੁੱਲ. ਖ਼ਤਾ। ੩ ਬੇਪਰਵਾਹੀ। ੪ ਪਾਗਲਪਨ.

ਪ੍ਰਮਾਦੀ. ਸੰ. ਸਮਾਦਿਨ. ਵਿ–ਨਸ਼ਈ। ੨ ਭੁੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ.

ਪ੍ਰਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਪ੍ਰਮਾਨਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ.

ਪ੍ਰਮਿਤ. ਵਿ–ਮਿਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਤੋਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਮਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਮਾਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ. ਪ੍ਰਮਾ। ੨ ਮਿਣਤੀ। ੩ ਤੋਲ.

ਪ੍ਰਮੁਦ. ਵਿ–ਆਨੰਦਿਤ. ਪ੍ਰਸੰਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ. "ਪ੍ਰਮੁਦ ਕਰਨ ਸਭ ਭੈਹਰਨ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਪ੍ਰਮੁਦਾ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਪ੍ਰਮੇਹ. جریان ਜਰੀਆਨ. Spermatorrhoea. ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਪੇਸ਼ਾਬ ਮਿਕਦਾਰ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਗੰਧਲਾ ਹੋਣਾ, ਧਾਤੁ ਗਿਰਨੀ ਆਦਿਕ. ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਹ ਦਾ ਇਲਾਜ ਛੇਤੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਮਧੁ ਪ੍ਰਮੇਹ ذیابیطس Diabetes ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਮੇਹ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਬਹੁਤ ਬੈਠਕ, ਬਹੁਤ ਸੌਣਾ, ਬਹੁਤ ਦਹੀਂ ਖਾਣੀ, ਸ਼ੱਕਰ ਗੁੜ ਦਾ ਸੇਵਨ, ਅਤੀ ਮੈਥੁਨ, ਸ਼ਰਾਬ ਬਹੁਤੀ ਪੀਣੀ, ਚਟਣੀ ਅਚਾਰ ਖਾਣੇ, ਤਿੱਖੇ ਅਤੇ ਕਫ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨੇ ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਮੇਹ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹਨ–ਗਿਲੋ ਜਾਂ ਆਉਲਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਸ਼ਹਿਦ ਪਾਕੇ ਪੀਣਾ. ਸਿਲਾਜੀਤ ਅਥਵਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਫੌਲਾਦ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ. ਆਉਲੇ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਹਲਦੀ ਦਾ ਚੂਰਨ ਫੱਕਣਾ. ਇਮਲੀ ਦੇ ਬੀਜ ਭੁੰਨਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ ਲਾਹਕੇ ਬਰੀਕ ਕੁੱਟਕੇ, ਮਾਹਾਂ ਦੀ ਧੋਤੀ ਭੁੰਨੀ ਦਾਲ ਅਤੇ ਖੰਡ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੇ ਲੈਕੇ ਸਭ ਦਾ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਨਿੱਤ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਡੇਢ ਤੋਲਾ ਫੱਕਣਾ. ਕਿੱਕਰ ਦੇ ਕੱਚੇ ਤੁੱਕੇ ਸੁਕੇ ਪੀਹਕੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਫੱਕੀ ਲੈਣੀ.

ਪ੍ਰਮੇਹ ਹੋਣ ਸਾਰ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਮੂਤ੍ਰ ਦੀ ਪਰੀਖਜਾ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਬਿਨਾ ਚਿੱਲ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਯੋਗਜ ਹੈ. "ਚਿਣਗ ਪ੍ਰਮੇਹ ਭਗਿੰਦ੍ਰ ਦੁਖੂਤ੍ਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਪ੍ਰਮੇਯ. ਵਿ–ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਹੋਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ਮਾਪ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕੇ.

ਪ੍ਰਮੇਵ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੇਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੇਹ.

ਪ੍ਰਮੋਦ. ਸੰਗਜਾ–ਅਤਜੰਤ ਆਨੰਦ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਪ੍ਰਮੋਦਕ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਕਕੁਭਾ

ਪ੍ਰਮੋਧ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬੋਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੋਦ.

ਪ੍ਰਯਤਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਯਤ੍ਰ. ਪੂਰਾ ਯਤਨ. ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼.

ਪ੍ਰਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਯਾਯ.

ਪ੍ਰਯਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼. "ਪ੍ਰਯਾਸ ਤੇ ਈਸ੍ਵਰ ਪਾਵੈਂ." (ਨਾਪ੍) "ਬਹੁ ਕੀਨ ਪ੍ਰਯਾਸ ਭਏ ਸਭ ਬਾਦ." (ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਯਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਯਗਜ ਹੋਵੇ, ਘੋੜਾ। ੨ ਉੱਤਮ ਯਗਜ। ੩ ਯਗਜ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੪ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ, ਜਿੱਥੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦਾ ਗੁਪਤ ਸੰਗਮ ਮੰਨਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਸ਼ੰਖਾਸੁਰ ਪਾਸੋਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਵੇਦ ਵਾਪਿਸ ਲਿਆਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਦਸ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗਜ ਇੱਥੇ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ "ਪ੍ਰਯਾਗ" ਹੋਇਆ। ੫ ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੀਰਥ ਤੋਂ ਸ਼ਹਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਪ੍ਰਯਾਗ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.* ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਕਯਵਟ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਮਰਨਾ ਹਿੰਦੂ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਾਧਨ ਜਾਣਦੇ ਸਨ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਹ ਬੋਹੜ ਕਟਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.† ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਮਹੱਲਾ ਅਹਿਯਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਪੱਕੀ ਸੰਗਤਿ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

"ਤਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹਮਾਰਾ ਭਯੋ." ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼, ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਪ੍ਰਯਾਗ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੬੯੭, ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੫੬੦ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੮੪੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ੧੫੫,੯੭੦ ਹੈ.

ਪ੍ਰਯਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਮਨ. ਕੂਚ. ਯਾਤ੍ਰਾ। ੨ ਯੁੱਧ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾਈ। ੩ ਕਾਰਜ ਦਾ ਆਰੰਭ.

ਪ੍ਰਯਾਤ. ਵਿ–ਗਤ. ਗਿਆ. "ਚਮੂ ਸੰਗ ਉਮਰਾਵ ਪ੍ਰਯਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਮੋਇਆਹੋਇਆ। ੩ ਬਹੁਤ ਚਲਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਯਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਲੰਬਾਈ. ਦੀਰਘਤਾ। ੨ ਸੰਯਮ। ੩ ਮਹਿੰਗਾਈ.

ਪ੍ਰਯੁਕ੍ਰ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਯੋਗ. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਗਣਾ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ। ੩ ਨਾਟਕ ਦਾ ਖੇਡ। ੪ ਰੋਗੀ ਲਈ ਦਵਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਪਚਾਰ. ਇਲਾਜ। ੫ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ। ੬ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਰਥ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜੋਤਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੭ ਵਰਤਣਾ. ਇਸਤਅ਼ਮਾਲ.

ਪ੍ਰਯੋਘ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯੋਗ. "ਸਰ ਓਘ ਪ੍ਰਯੋਘ ਚਲਾਵਹਿੰਗੇ." (ਕਲਕੀ) ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ (ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋੜਕੇ) ਚਲਾਵਹਿੰਗੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਘ. "ਲੋਹ ਮੂਸਲ ਪ੍ਰਯੋਘੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਕਾਰਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਦਾ ਲਗਾਉ ਹੋਵੇ. ਮਤਲਬ. ਗਰਜ.

ਪ੍ਰਯੰਕ. ਦੇਖੋ, ਪਰਯੰਕ.

ਪ੍ਰਯੰਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਯੰਤ.

ਪ੍ਰਲਯ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲੀਨ ਹੋਣਾ. ਲੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਲਯ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਲੀਨ ਹੋਣਾ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਦੇ ਅੰਸ਼ ੧ ਅ: ੭ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਨਿਤਜ ਮਰਨ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਤਜਪ੍ਰਲਯ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸੌਣ ਪੁਰ ਨੈਮਿੱਤਿਕਪ੍ਰਲਯ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਪ੍ਰਲਯ, ਗਜਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਤਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਆਤਜੰਤਿਕ ਪ੍ਰਲਯ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.‡ ਬਾਈਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਕਦੇ ਪ੍ਰਲਯ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ। ੩ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਭਾਵ, ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਤਦਰੂਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਕੇ ਮੂਰਛਾਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ.

---

* ਇਹ ਨਾਮ ਅਕਥਰ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. ਮੁਗਲਰਾਜ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਯਾਗ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਭੀ ਇਹ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ.

† ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅਖੈਵਟ ਦੱਸਕੇ ਪੰਡੇ ਹੁਣ ਭੀ ਪੂਜਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

‡ ਕੂਰਮ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ੪੨ ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਭੀ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਲਯ ਲਿਖੀ ਹੈ–
"नित्यं नैमित्तिकं चैव प्राकृतात्यन्तिकौ तथा."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਲਯ ਘਨ. ਪ੍ਰਲਯ ਕਾਲ ਦਾ ਬੱਦਲ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਨੂੰ ਡੋਬਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਲਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਛੀ ਤਰਾਂ ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਰ ਦਨੁਜ ਪ੍ਰਲਵ ਸੰਤਨ ਉਧਾਰ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ੨ ਟੁਕੜਾ. ਧੱਜੀ.

ਪ੍ਰਲਾਪ. ਪ੍–ਲਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਕਬਾਦ. ਨਿਰਰਥਕ ਬੋਲਣਾ। ੨ ਕਥਨ। ੩ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪਾਗਲਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਯੋਗਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪ੍ਰਲਾਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਲੀਨ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲੈ ਹੋਇਆ. ਸਮਾਇਆ-ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਲੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਲਯ.

ਪ੍ਰਲੋਠਨ. ਦੇਖੋ, ਪਲੋਠਨ.

ਪ੍ਰਲੰਬ. ਸੰ. ਸ੍ਰਲਮ੍ਬ. ਵਿ–ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਲਟਕਦਾਹੋਇਆ। ੨ ਲੰਮਾ। ੩ ਚਿੱਲਾ. ਸੁਸ੍ਤ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਾਖਾ. ਟਾਹਣੀ। ੫ ਸ੍ਤਨ. ਕੁਚ। ੬ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਲਟਕਦਾਹੋਇਆ ਹਾਰ। ੭ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਗੋਪ ਦਾ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਕੇ ਖੇਲਣ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਨੱਠਾ, ਅਰ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦ ਅ:੧੮.

"ਦੈਤ ਪ੍ਰਲੰਬ ਬਡੋ ਕਪਟੀ
ਤਬ ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਧਰਜੋ ਨ ਜਨਾਯੋ।
ਕੰਧ ਚਢਾਯ ਹਲੀ ਕੋ ਉਭਰਜੋ
ਤਿਨ ਮੂਕਨ ਸੋਂ ਧਰ ਮਾਰ ਗਿਰਾਯੋ॥
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪ੍ਰਲੰਬਘਨ, ਪ੍ਰਲੰਬਾਰਿ } ਪ੍ਰਲੰਬ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬਲਰਾਮ.

ਪ੍ਰਵਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌਰਾਹਾ. ਚੁਰਸਤਾ। ੨ ਉਦਰ. ਪੇਟ। ੩ ਚਲਵਾਨ. ਉਤਾਰ। ੪ ਵਿ–ਝੁਕਿਆ-ਹੋਇਆ। ੫ ਨਮ੍. ਵਿਨੀਤ। ੬ ਉਦਾਰ। ੭ ਅਨੁਕੂਲ। ੮ ਆਸਕ੍ਤ. ਆਸ਼ਕ. "ਕਲਿ ਕੀਰਤਿਹਰਿ ਪ੍ਰਵਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰਵਤਸਜਤ ਪਤਿਕਾ, ਪ੍ਰਵਤਸਜਤ ਪ੍ਰੇਯਸੀ } ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਿ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ.

ਪ੍ਰਵਰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਔਲਾਦ. ਸੰਤਾਨ। ੩ ਅਗਰੁ ਦੀ ਲੱਕੜ.

ਪ੍ਰਵਰਤਕ. ਸੰ. ਪ੍ਰਵਰ੍ਤ੍ਰ੍ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਵਾਸ. ਸੰ. ਪ੍–ਵਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸ। ੨ ਵਿਦੇਸ਼. ਪਰਦੇਸ਼। ੩ ਸੰ. ਪਰਿਵਾਸ. ਰਹਾਇਸ਼. ਨਿਵਾਸ. "ਪ੍ਰਿਥੀਉਲ ਪ੍ਰਵਾਸ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਪ੍ਰਵਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਸ਼ਨਿਕਾਲਾ. ਨਰ੍ਕ ਅਥਵਾ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪ੍ਰਵਾਹ. ਸੰ. ਪ੍–ਵਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ ਦਾ ਵਹਾਉ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਤਿ। ੨ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੩ ਕਾਰਜ ਦਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ। ੪ ਹੱਛੀ ਸਵਾਰੀ. ਘੋੜਾ ਆਦਿ ਉੱਤਮ ਵਾਹਨ. "ਕੇਸਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹੇ." (ਅਕਾਲ) ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਸਵਾਰੀ.

ਪ੍ਰਵਾਹਸਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰੰਤਰ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. ਅਖੰਡਧਾਰਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਵਾਹਸਰਿ ਅਤੁਲ ਭੰਡਾਰ ਭਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਵਾਹੀ. ਸੰ. ਸ੍ਰਵ੍ਯਾਹਿਨ. ਵਿ–ਵਹਾਉ ਵਾਲਾ. ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਵਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨਜੂਰ. ਅੰਗੀਕਾਰ. ਕਬੂਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਪ੍ਰਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬਾਦ.

ਪ੍ਰਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਨ. "ਅਤੁਲ ਪ੍ਰਵਾਨੇ." (ਅਕਾਲ) ਅਤੁਲ ਪ੍ਰਮਾਨੇ.

ਪ੍ਰਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਨਾ.

ਪ੍ਰਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵਾਰ.

ਪ੍ਰਵਾਲ. ਮੂੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਲ। ੨ ਡਿੰਗ. ਵੀਣਾ ਦੀ ਡੰਡੀ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਪੈਦ ਜੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਪਤ੍ਰਵਾਲ. ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਰੋਮ, ਜੋ ਝੁਕਕੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਭੋਲੀ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ. ਅੱਖ ਵੱਲ ਪੜੇ ਹੋਏ ਪਲਕ ਦੇ ਵਾਲ. "ਧੁੰਧ ਜਾਲ ਪ੍ਰਵਾਲ ਖਾਂਸੀ." (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਪਤ੍ਰਵਾਲ.

ਪ੍ਰਵਾਲਬਿੰਦੁਮ. ਮੂੰਗੇ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕੀੜੇ (Coeletenrata) ਦੀ ਰਚਨਾ. "ਲਾਲ ਜਾਲ ਪ੍ਰਵਾਲ ਬਿੰਦ੍ਰਮ."(ਪਾਰਸਾਵ) ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਰੁਮ.

ਪ੍ਰਵਿਸ੍ਟ. ਵਿ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ. ਪੈਠਾ. ਘੁਸਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਵਿੱਧ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਰੋਇਆ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਵੀਣ, ਪ੍ਰਵੀਨ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬੀਨ.

ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ } ਪ੍–ਵਿਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਦਰ ਨਿਵੇਸ਼(ਦਖਲ). "ਸਤਿ ਤੇ ਜਨ, ਜਾਕੈ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਵੇਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਗਤਿ. ਪਹੁੰਚ.

ਪ੍ਰਵੇਖ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵੇਖ. "ਜੈਸੇ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਵੇਖ ਸ੍ਰਸਿ ਭਾਨੁ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪ੍ਰਵ੍ਰਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡਕੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਜਾਣਾ.

ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ, ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤੀ } ਦੇਖੋ, ਪਰਵਿਰਤਿ.

ਪ੍ਰ. ਧਾ–ਭਰਨਾ, ਅਧਿਕ ਕਰਨਾ। ੨ ਪ੍ ਦਾ ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਸਹਿਤ ਰੂਪ, ਜੋ ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ–ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ–ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਗ੍ਯ–ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ, ਪ੍ਰਜਾਪਤ–ਪ੍ਰਾਜਾਪਤ, ਪ੍ਰਬਮ–ਪ੍ਰਾਬਮ ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਯ.

ਪ੍ਰਾਸ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾਸ. ਖਾਣਾ. ਨਿਗਲਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੋਜਨ। ੩ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ. ਬਹਸ ਮੁਬਾਹਸਾ. "ਨ ਤ੍ਰਾਸੰ ਨ ਪ੍ਰਾਸੰ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਸੰ. ਸ੍ਰਾਸ. ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ. "ਪ੍ਰਾਸ ਸੋ ਪ੍ਰਾਤ, ਪਟਾ ਸੋ ਪਟੰਬਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੦)

ਪ੍ਰਾਸ਼ਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ. "ਅਨੰਤ ਨਜਾਸ ਪ੍ਰਾਸਨੰ." (ਗਜਾਨ) ਅਨੇਕ ਭੋਜਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਸਨ. ਸ਼ਿੱਟਣਾ. ਛੈਂਕਣਾ.

ਪ੍ਰਾਸਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਮੰਦਿਰ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੰਦਿਰ.

ਪ੍ਰਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਸੁ.

ਪ੍ਰਾਹ. ਸੰ. ਕਥਿਆ. ਆਖਿਆ. "ਪਾਸ ਬਸਾਇਕੈ ਸਾਦਰ ਪ੍ਰਾਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਹੁਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਘੁਣ.

ਪ੍ਰਾਕ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾਕ੍. ਵਿ–ਪਹਿਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਰਵ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲੇ. ਪਹਿਲਾਂ. "ਬਹੁ ਔਗੁਨ ਕੀਨੇ ਇਨ ਪ੍ਰਾਕ." (ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਾਕਾਗਮ, ਪ੍ਰਾਕਾਗਾਮੀ } ਪ੍ਰਾਕ–ਆਗਮ. ਪ੍ਰਾਕ–ਆਗਾਮੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਂਣਾ. ਪਹਿਲੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾਕ੍ਰਤ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ. ਕੁਦਰਤੀ। ੨ ਸੰਸਾਰੀ. ਲੌਕਿਕ। ੩ ਸਾਧਾਰਣ. ਮਾਮੂਲੀ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਭਾਖਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ ਬਣੀਹੋਈ ਇੱਕ ਬੋਲੀ. ਇਹ ਅਸਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਵਿਗੜੀਹੋਈ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਰਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ, ਅਹਿਲਕਾਰ, ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗਵਾਰ, ਅਰ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ ਜਦ ਪਰਸਪਰ ਬਾਤਚੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਇੱਕ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਬਣਗਈ.

ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੀ ਉਰਦੂ ਬੰਗਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਆਦਿ ਸਭ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਹਨ, ਪਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇਲਣ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਲੀਹੋਈ ਭਾਸ਼ਾ ਸੀ.

ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ–ਅ ਆ ਇ ਈ ਉ ਊ ਏ ਐ ਓ ਔ ਇਹ ਅੱਠ ਸ੍ਵਰ ਅਤੇ ਕ ਖ ਗ ਘ, ਚ ਛ ਜ ਝ, ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ, ਤ ਥ ਦ ਧ, ਪ ਫ ਬ ਭ ਮ, ਯ ਰ ਲ ਵ ਸ ਹ ਇਹ ੨੯ ਵ੍ਯੰਜਨ ਹਨ.

ਦੇਖੋ, ਸਹਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਗਾਥਾ.

ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪ੍ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਗਸ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਗ. "ਪ੍ਰਾਗ ਇਸਨਾਨੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪ੍ਰਾਗਜੋਤਿ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼–ਪ੍ਰਗਸ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਉੱਤਮ ਗ੍ਯਾਤਾ. "ਦਿਜ ਪ੍ਰਾਗਜੋਤਿ ਬੁਲਾਇ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਪ੍ਰਾਗਜ੍ਯੋਤਿਸਪੁਰ. ਪ੍ਰਾਗਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ (ਕਾਮਰੂਪ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੁਣ ਗੌਹਾਟੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨਰਕਾਸੁਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਹ ਨਗਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰੇ (ਕੁਸ਼ ਦੇ ਬੇਟੇ)ਅਮੂ-ਰਤਰਾਜ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ.

ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ. ਪ੍ਰਾਕ੍–ਅਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਵ.

ਪ੍ਰਾਗਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਹਲ. ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਕਾਨ.

ਪ੍ਰਾਗਿ. ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੀਰਥ ਤੇ. "ਮਕਰ ਪ੍ਰਾਗਿ ਦਾਨੁ ਬਹੁ ਕੀਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾਜ੍ਞ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ,ਗਿਆਨੀ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪੰਡਿਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਇੱਕ ਪਰੀਖ੍ਯਾ (ਇਮਤਹਾਨ). ੩ ਜੀਵਾਤ੍ਮਾ। ੪ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ। ੫ ਸੁਖੁਪਤਿ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੀਵਾਤ੍ਮਾ.

ਪ੍ਰਾਘੁਣ. ਸੰ. ਪ੍–ਘੁਣ੍. ਜੋ ਫਿਰਦਾ ਰਹੇ. ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਹੁਣਾ. ਮਿਹਮਾਨ. ਅਤਿਥਿ.

ਪ੍ਰਾਚ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾਚ. ਪਹਿਲਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼.

ਪ੍ਰਾਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ.

ਪ੍ਰਾਚੀਨ. ਵਿ–ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ. ਪੂਰਬੀਆ। ੨ ਪੁਰਾਣਾ.

ਪ੍ਰਾਛਤ, ਪ੍ਰਾਛਿਤ } ਦੇਖੋ, ਪਰਾਛਤ. "ਪ੍ਰਾਛਤ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਬਿਨਾਸ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਾਜਯ. ਹਾਰ. "ਚਿੰਤੈ ਪਾਗੜਦੇ ਪ੍ਰਾਜੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ.

ਪ੍ਰਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਾਸ. ਦਮ. "ਪ੍ਰਾਣ ਮਨ ਤਨ ਜੀਅ ਦਾਤਾ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇ ਦਸ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ। ੩ ਜੀਵਨ। ੪ ਮਨ. ਚਿੱਤ. "ਜਿਸ ਸੰਗਿ ਲਾਗੇ ਪ੍ਰਾਣ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੬ ਬ੍ਰਹਮ. ਪਰਮਾਤ੍ਮਾ.

ਪ੍ਰਾਣਅਧਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਵਾਤ੍ਮਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਣ ਜੇਹਾ ਪਿਆਰਾ. ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ। ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਪ੍ਰਾਣਸਖਾ, ਪ੍ਰਾਣਸਖਾਈ } ਪ੍ਰਾਣ ਜੇਹਾ ਪਿਆਰਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਜੀਵਨਭਰ ਦਾ ਸੰਗੀ ਮਿਤ੍ਰ. ਜੋ ਅੰਤ ਤੋੜੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਬਾਹੇ.

ਪ੍ਰਾਣਸੰਗਲੀ, ਪ੍ਰਾਣਸੰਗੁਲੀ } ਸੰ. ਪ੍ਰਾਣ ਸ੍ਰਙ੍ਖਲਾ–ਪ੍ਰਾਣ ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਾ. ਹਠਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪੋਥੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਪੋਥੀ ਜਲਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਗਤਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ.* ਹੁਣ ਭੀ ਇਸੇ ਨਾਉਂ ਦੀ ਇੱਕ

* ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੩, ਅ: ੩੨.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੋਥੀ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਪ੍ਰਾਣਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯਮ। ੨ ਠਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਾਣਦ
ਪ੍ਰਾਣਦੱਤ
ਪ੍ਰਾਣਦਾਤਾ } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਜਲ. "ਪ੍ਰਾਣਦ ਤੁਮ ਕੋ ਗੁਰੁ ਦੀਨਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ
ਪ੍ਰਾਣਪਤਿ } ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਭਰਤਾ. ਪਤਿ। ੩ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹੇ ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ ਗੋਬਿੰਦਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ.

ਪ੍ਰਾਣ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਧਾਤੁ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦੀ ਦੇਵਮੂਰਤਿ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਆਰੋਪਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਾਣ-ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਮੂਰਤਿ ਪੂਜਾ ਯੋਗਜ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰਾਣਪ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਜੇਹਾ ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯਤਮ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭਰਤਾ. ਪਤਿ.

ਪ੍ਰਾਣਬਾਇ. ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੁ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ. ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੁ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹਿਰਦੇ ਸਿਰ ਛਾਤੀ ਕੰਠ ਮੁਖ ਕੰਨ ਅਤੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਰਮ ਹਨ–ਥੁੱਕਣਾ, ਛਿੱਕਣਾ, ਡਕਾਰ ਲੈਣਾ, ਸਾਹ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ,ਅਹਾਰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ.

ਜਦ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੁ, ਵਿਰੁੱਧ ਖਾਣ ਪੀਣ, ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਸਹਾਰਣ, ਅਤੀ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨ, ਉਨੀਂਦੇ ਰਹਿਣ, ਚਿੰਤਾ ਸ਼ੋਕ ਭੈ ਵਿੱਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋਣ,ਜੁਲਾਬ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਵਿਗੜਨ ਕਰਕੇ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਜਾਵੇ, ਤਦ ਸਿਰਦਰਦ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪੀੜ, ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਅਕੜਾਉ, ਜੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਤੁਤਲਾਉ, ਦਮਕਸ਼ੀ, ਘੂਕੀ,ਕੰਠ ਦਾ ਰੁਕਣਾ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੁ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ–ਅਦਰਕ, ਲਸਨ ਆਦਿ ਦਾ ਸੇਵਨ, ਘਿਉ, ਬਦਾਮਰੋਗਨ, ਦੁੱਧ ਮੱਖਣ, ਮਾਸ ਦਾ ਸ਼ੋਰਵਾ, ਕੜਾਹ ਅੰਡੇ ਆਦਿ ਖਾਣੇ, ਪਸੀਨਾ ਕੱਢਣਾ,ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. ਸਾਲਪਰਣੀ ਘੋਟਕੇ ਨੁਗਦਾ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਕੇ ਪੀਣਾ, ਅਥਵਾ ਅਸਗੰਧ ਬਹੇੜੇ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਪੀਹਕੇ ਬਰੋਬਰ ਦਾ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣਾ, ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੁ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਪ੍ਰਾਣਬਾਇ ਆਪਾਨਬਾਇ ਭਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਪ੍ਰਾਣਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਨਮੁਖ.

ਪ੍ਰਾਣਯਾਤ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ। ੨ ਉਹ ਵਜਾਪਾਰ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣੀ ਰਹੇ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ। ੩ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਤਾਉਣੀ.

ਪ੍ਰਾਣਾਂਤਕ. ਵਿ–ਜਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਯਮ। ੩ ਠਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ. ਯੋਗ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅੰਗ. ਯੋਗਸੂਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਵਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਸ਼ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਹੈ.* ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣ ਰੋਕਕੇ–"ਓਅੰ ਭੁਰ੍ ਭੁਵ: ਸ੍ਵ:" ਸਹਿਤ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਦਾ ਜਪ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਹੈ.

ਪ੍ਰਾਣਿ
ਪ੍ਰਾਣੀ } ਵਿ–ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ (प्राणिन्). ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਹੋਣ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੀਵ. ਜੰਤੁ। ੩ ਮਨੁੱਖ. "ਪ੍ਰਾਣੀ, ਤੂੰ ਆਇਆ ਲਾਹਾ ਲੈਣ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਤ. ਸੰਗਜਾ–(प्रातर्). ਪ੍ਰਭਾਤ. ਸਵੇਰਾ. "ਸੰਧਿਆ ਪ੍ਰਾਤ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਹੀ."(ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਾਤ ੧. "ਆਨਹੁ ਘਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਤ ਮਹਾਨਾ ××× ਤਿਸ ਮੇ ਸਿੱਖਨ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪੂ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪ੍ਰਾਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਨੋ ਰਵਿ ਅਸੂ ਕੋ ਪ੍ਰਾਤ ਭਯੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪ੍ਰਾਂਤ. ਸੰ. प्रान्त. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਸ਼ੀਆ। ੨ ਪਿਛਲੀ (ਅਖੀਰੀ) ਹੱਦ। ੩ ਇਲਾਕਾ. ਪਰਗਨਾ। ੪ ਨੋਕ. ਸਿਰਾ। ੫ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ.

ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ
ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਤ: ਕਾਲ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਦਯ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਵੇਲਾ. ਭੋਰ. "ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਲਾਗਉ ਜਨਚਰਨੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਤਨਾਥ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭਾਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੂਰਜ.

ਪ੍ਰਾਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਤਮਾ। ੨ ਸੰ. परात्मन्. ਪਰਾਤਮਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਪ੍ਰਾਤਮਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਰੂਪ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਭ੍ਰਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭਾਸੇ, ਜੈਸੇ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਸੱਪ.

ਪ੍ਰਾਦੁਰ੍. ਸੰ. ਪ੍ਰਾ–ਦੁਸ੍. ਦਰਵਾਜਿਓਂ ਬਾਹਰ. ਭਾਵ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਜਾਹਿਰ.

ਪ੍ਰਾਦੁਰ੍ਭਾਵ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਦੁਭੰਵ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਾਹਿਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਤਪੱਤਿ.

ਪ੍ਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣ। ੨ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੀਵ."ਪ੍ਰਾਨ ਤਰਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ. "ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਜ ਕੋ ਕਲਜਾਨ." (ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਾਨਅਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣਅਧਾਰ. "ਪ੍ਰਾਨਅਧਾਰ ਨਾਨਕ ਹਿਤ ਚੀਤ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਨਸਖਾ
ਪ੍ਰਾਨਸਖਾਈ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣਸਖਾ. "ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਾਨਸਖਾਈ." (ਸੋਦਰੁ)

ਪ੍ਰਾਨਸਾਇ
ਪ੍ਰਾਨਸਾਈ } ਪ੍ਰਾਣਪਤਿ. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ."ਸੁਖ-ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨਸਾਇ."(ਸਾਰ ਮ:੫)

ਪ੍ਰਾਨ ਗਤਿ. ਪ੍ਰਾਣੀ–ਗਤਿ. "ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਾਨ ਗਤਿ ਪਾਵੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਪਰਮਗਤਿ. ਕੈਵਲਜ ਮੋਕ। ੩ ਪ੍ਰਾਣ (ਸ੍ਵਾਸ) ਦੀ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੀ ਚਾਲ.

ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ
ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣਪਤਿ. "ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਤਿਆਗਿ ਆਨ ਤੂ ਰਚਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਨਪੂਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਦਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ। ੨ ਜੀਵਨ ਸਮਰਪਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨੀ. "ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਭਾਇ ਪ੍ਰਾਨ-ਪੂਜਾ ਕਰੈ ਸਿੱਖ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪ੍ਰਾਨਮੁਖ. ਸੰ. प्राणमुष्–ਪ੍ਰਾਣਮੁਸ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸ੍ ਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣਹਰਤਾ. ਯਮਦੂਤ। ੨ ਜੱਲਾਦ. "ਠਗ-ਦਿਸਟਿ ਬਗਾਲਿਵ ਲਾਗਾ। ਦੇਖਿ ਬੈਸਨੋ ਪ੍ਰਾਨਮੁਖ ਭਾਗਾ." (ਪੁਭਾ ਬੇਣੀ) ਪਾਖੰਡੀ ਘਾਤਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ, ਜੱਲਾਦ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਕੇ ਭੱਜਗਿਆ.

ਪ੍ਰਾਨਿ
ਪ੍ਰਾਨੀ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਛੂ ਨ ਚੇਤਈ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਪ੍ਰਾਪਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਾਪਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਪ੍ਰਿ. ਮਿਲਣਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਣ.

ਪ੍ਰਾਪਣਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਕਾਨ. ਹੱਟ. ਜਿੱਥੋਂ ਸੌਦਾ ਮਿਲੇ। ੨ ਸੌਦਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਾਪਣੀਯ. ਵਿ–ਮਿਲਣ ਯੋਗਜ. ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ.

ਪ੍ਰਾਪਤ. ਪ੍ਰ–ਆਪ੍–ਕ੍ਰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪ੍ਰ.ਮਿਲਿਆ. ਹਾਸਿਲ. ਪਾਇਆ.

ਪ੍ਰਾਪਤਵਜ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪ੍ਰਵਜ. ਪ੍ਰਾਪ੍ਰ ਹੋਣ ਯੋਗਜ.

ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਪ੍ਰਿ. ਮਿਲਣ ਦਾ ਭਾਵ.ਮਿਲਣਾ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਪਹੁੱਚ. ਗਮਜਤਾ। ੩ ਲਾਭ. "ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੰਤਾ ਕਰਮ ਪਸਾਉ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੪ ਆਮਦਨ. ਆਯ.

ਪ੍ਰਾਪਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਯੋਗਜ. ਪਾਉਣ ਲਾਇਕ.

ਪ੍ਰਾਬ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ.

ਪ੍ਰਾਮਾਣਿਕ. ਵਿ–ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ। ੨ ਮੰਨਣ ਯੋਗਜ। ੩ ਠੀਕ. ਸਤਜ. ਯਥਾਰਥ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਮੰਨਿਆਹੋਇਆ ਵਪਾਰੀ.

ਪ੍ਰਾਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ. ਬਰਾਬਰ. "ਤਿਲ ਤਿਲ ਪ੍ਰਾਯ ਸਕਲ ਕਰਡਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਮੌਤ। ੩ ਅਵਸਥਾ. ਉਮਰ.

ਪ੍ਰਾਯ:. ਸੰ. प्रायस्. ਵਜ–ਅਕਸਰ। ੨ ਲਗਪਗ. ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ। ੩ ਅਧਿਕਤਾ ਨਾਲ.

ਪ੍ਰਾਯਸਚਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਛਤ.

ਪ੍ਰਾਯਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਜਾਣਾ। ੨ ਆਰੰਭ (ਸ਼ੁਰੂ) ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਕਰਮ.

ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰ–ਅਥੰਨ. ਪ੍ਰਾਥੰਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਤ ਚਾਹੁਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਮੰਗਣਾ। ੨ ਵਿਨਯ. ਬੇਨਤੀ.

ਪ੍ਰਾਰਥੀ. ਸੰ. प्रार्थिन्. ਵਿ–ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬੇਨਤੀ (ਵਿਨਯ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਾਰਬਧ. ਸੰ. ਪ੍ਰ–ਆ–ਰਭ੍. ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ ਦੇ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮ। ੨ ਭਾਗਜ. ਕਿਸਮਤ। ੩ ਵਿ–ਆਰੰਭ ਕੀਤਾਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਾਰੰਭ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰ–ਆਰੰਭ. ਸ਼ੁਰੂ. ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਾਰੰਭਣ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਸ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵਸ.

ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ. ਸੰ. प्रावृत. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਆਵ੍ਰਿਤ (ਢਕਣ) ਵਾਲਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਜਾਮਾ.ਚੋਲਾ. "ਗਰ ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ ਨੀਵ ਮਨੋਗ ਬਨਜੋ." (ਨਾਪ੍) ਗਲ ਵਿੱਚ ਨੀਵਾਂ ਚੋਲਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ.

ਪ੍ਰਿ. ਸੰ. पृ. ਧਾ–ਰਖਜਾ ਕਰਨਾ, ਕਾਰਜ ਪਰਾਇਣ ਹੋਣਾ.

ਪ੍ਰਿਉ
ਪ੍ਰਿਅ } ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਪਜਾਰਾ."ਹੁਣ ਕਦਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਿਅ ਤੁਧ ਭਗਵੰਤਾ !" (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਿਉ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)"ਏਕੋ ਪ੍ਰਿਅ ਸਖੀਆ ਸਭ ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਯ.

ਪ੍ਰਿਆ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯਾ. ਵਿ–ਪਿਆਰੀ। ੨ ਭਾਵ–ਲਕਮੀ. "ਪ੍ਰਿਆ ਸਹਿਤ ਕੰਠ ਮਾਲ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਯਾ ੫.

ਪ੍ਰਿਸਟ
ਪ੍ਰਿਸ੍ਟ } ਸੰ. पृष्ट. ਵਿ–ਪੁੱਛਿਆਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਚਾਹਿਆ-ਹੋਇਆ. ਮੰਗਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਸ੍ਟ.

ਪ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਵਾਲ। ੨ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ. ਪਿੱਠ.

ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ. ਸੰਗਜਾ–ਪੀਠ. ਪਿੱਠ। ੨ ਪਤ੍ਰੇ ਦਾ ਪਾਸਾ. ਸਫ਼ਹ (page).

ਪ੍ਰਿਤਨਾ. ਸੰ. पृतना. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ. ਫੌਜ। ੨ ਫੌਜ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਗਿਣਤੀ–ਹਾਥੀ ੨੪੩, ਰਥ ੨੪੩, ਘੁੜਸਵਾਰ ੭੨੯ ਅਤੇ ਪੈਦਲ ੧੨੧੫। ੩ ਸੰਗ੍ਰਾਮ. ਜੰਗ। ੪ ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ.

ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਕ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ.

ਪ੍ਰਿਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਮਾ.

ਪ੍ਰਿਤਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ. "ਪ੍ਰਿਤਮਾਨ ਨ ਨਰ ਕਹੁੱ ਦੇਖਪਰੈ." (ਕਲਕੀ) ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀ ਦਿੰਦਾ.

ਪ੍ਰਿਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਤਿਮਾ. ਮੂਰਤਿ. "ਕਿ ਸ੍ਵਰਣੀ ਪ੍ਰਿਤਾ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਪ੍ਰਿਥ. ਸੰ. पृथ्.ਧਾ–ਫੈਲਣਾ, ਅਧਿਕ ਹੋਣਾ, ਪੋਸ਼ਣ (ਪਾਲਨ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਥੇਲੀ. ਕਰਤਲ.

ਪ੍ਰਿਥਕ. ਸੰ. पृथक्. ਵਿ–ਜੁਦਾ. ਭਿੰਨ. ਅਲਗ."ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਂ ਭਾਖੋਂ ਸਭ ਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਪ੍ਰਿਥਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਥਮ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲਾਂ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩)

---

* श्वास प्रश्वासयोर्गति विच्छेदः प्राणायामः (ਯੋਗਦਰਸਨ ੨–੪੯)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਿਥਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਥਮਾ. "ਹਾਜ਼ ਬਦੀ ਪ੍ਰਿਥਮਾ ਸੁਖਦਾਵਨ." (ਰਾਮਾਵ) ਹਾੜ੍ਹ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਏਕਮ.

ਪ੍ਰਿਥਮਿ } ਸੰ. ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਫੈਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ,
ਪ੍ਰਿਥਮੀ } ਭੂਮਿ. ਧਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਰਕ੍ਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ. "ਦਾੜਾ ਅਗ੍ਰੋ ਪ੍ਰਿਥਮਿ ਧਰਾਇਣ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਅਪੁ ਤੇਜੁ ਬਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਕਾਸਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪ੍ਰਿਥਮੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਹਿਲੋਂ. "ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਵਸਿਆ ਸਤ
ਪ੍ਰਿਥਮੈ } ਕਾ ਖੇੜਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸਾਜਿਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਪ੍ਰਿਥਵੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਬਿੰਦ ਪੰਚਾਨਨ. (ਗੁਵਿ ੧੦) ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਗੋ) ਬਿੰਦ ਪੰਚਾਨਨ (ਸਿੰਘ). ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਿਥਾ. ਖੋਡਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਥਾ. ਕੁੰਤਿਭੋਜ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਕੁੰਤੀ, ਜੋ ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ, ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਥਾ.

ਪ੍ਰਿਥਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥ.

ਪ੍ਰਿਥਿਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਹ ਅਤੇ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਹਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਿਥਿਜ ਚਰ ਅਰਿ ਅਰਿ. ਘਾਹ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਨ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਜ਼ਮੀਨ. ਭੂਮਿ. ਧਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥਮੀ.

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਸ੍ਵਰ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੂਪ. ਭੂਪਤਿ. ਰਾਜਾ.
ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਨਾਥ } ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ।

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ } ੩ ਕਰਤਾਰ.
ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲ }

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ.

ਪ੍ਰਿਥੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥਿ.

ਪ੍ਰਿਥੀਉਲ ਪ੍ਰਵਾਸ. (ਜਾਪੁ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਸ ਕਰਤਾ. ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਅੰਦਰ ਵ੍ਯਾਪਕ.

ਪ੍ਰਿਥੀਆ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ.

ਪ੍ਰਿਥੀਸ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਸ਼. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ
ਪ੍ਰਿਥੀਸੁਰ } ਈਸ਼੍ਵਰ. ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ। ੩ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਪ੍ਰਿਥੀਸੈ." (ਜਾਪੁ)

ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੬੧੫ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੭੫ ਵਿੱਚ ਹੋਹਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਸੋਢੀ ਛੋਟੇ ਮੋਲ ਦੇ ਕਹਿਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੀਣਾ। ੨ ਭਢਵਾਲਾਂ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਸ੍ਰਦਾਰ, ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੯.

ਪ੍ਰਿਥੀਜ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥਿਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਿਥੀਨਾਥ }
ਪ੍ਰਿਥੀਪਤਿ } ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ।
ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲਕ } ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਪ੍ਰਿਥੀਮੱਲ. ਸਹਗਲ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਭੁੱਲਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਜਾਤਿਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ ਹੋਇਆ। ੩ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ.

ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ. ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀਰਾਜ. ਚੌਹਾਨ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕਮਲਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਸੋਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਜਮੇਰ ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੨੫੦ (ਸਨ ੧੧੯੨) ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਨੇ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਹਿੰਦੂਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪ੍ਤੀ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ. ਕਵਿ ਚੰਦ ਨੇ "ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜਰਾਯਸੋ" ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਚੌਹਾਨ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜਰਾਯਸੋ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ.

ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਟਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਟ (ਬਿਰਛ) ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਟ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸ਼ੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਿਥੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੌੜਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲਾ. "ਪ੍ਰਿਥੁ ਨਿਤੰਬ ਜਿਨ ਕੀ ਛਬਿ ਕੋ ਨਾ." (ਨਾਪੂ) ੨ ਵਡਾ. ਮਹਾਨ। ੩ ਚਤੁਰ. ਪ੍ਰਵੀਣ। ੪ ਅਗਿਣਤ. ਅਸੰਖ੍ਯ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਲ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਿਥੁ ਇੱਕ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਭੀ ਹੈ. ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁ ਵੈਵਸ੍ਵਤ ਇਸ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਇਸ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਸੀ. ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਹੋਇਆ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥੁ ਵੇਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅੰਗ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ ਅਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਵੇਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਾਇਆ, ਪਰ ਉਹ ਵਡਾ ਅਧਰਮੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਪੂਜਾ ਹਵਨ ਆਦਿਕ ਬੰਦ ਕਰਦਿੱਤੇ. ਧਰਮ ਦੀ ਹਾਨਿ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਕੁਸ਼ਾ ਦੇ ਤੀਲੇ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਵੇਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਏਕਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਮੋਏਹੋਏ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੱਟ ਮਲ੍ਹਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜੇਹੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਆਦਮੀ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੌੜਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲ ਭਿਆਨਕ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਫੇਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸੱਜਾ ਪੱਟ ਮਲ੍ਹਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਿਥੁ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਬਾਲਕ ਅਗਨਿ ਸਮਾਨ ਚਮਕਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਭ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਵੇਣ ਨਰਕ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪੁੱਜਾ. ਜਦ ਪ੍ਰਿਥੁ ਨੇ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸਾਂਭ੍ਲਿਆ, ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਪਈ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਜੰਗਲ ਸਾਫ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਮਾਣ ਨਾਲ ਪਰਵਤਾਂ ਨੂੰ ਧਕੇਲਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖੇਤੀ ਲਈ ਸਾਫ ਹੋਈ. "ਮਾਨੋ ਮਹਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਲੈਕੈ ਕਮਾਨ ਸੁ ਭੂਧਰ ਭੂਮਿ ਤੇ ਨਸਾਰੇ ਕਰੇ ਹੈਂ." (ਚੰਡੀ ੧) ੬ ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ। ੭ ਅਗਨਿ। ੮ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਪ੍ਰਿਥੂਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਭਾਰੀ. ਵਡਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸਹਿਤ. "ਪ੍ਰਿਥੁਲ ਨਿਤੰਬ ਪੀਤ ਕਟਿ ਧੋਤੀ." (ਨਾਪੂ) ੨ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ.

ਪ੍ਰਿਥੂਦਕ } ਸੰ. ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੁਦਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹੋਆ ਤੀਰਥ.
ਪ੍ਰਿਥੋਦਕ } ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵੇਣ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਇਸ ਥਾਂ ਉਸ ਦੀ ਅੰਤ੍ਯਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੧੨ ਦਿਨ ਅਭ੍ਯਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਦਕ (ਜਲ) ਪਿਆਇਆ. "ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਿਥੋਦਕ ਤੀਰਥ ਹੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਪਹੋਆ.

ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਥੁਤ੍ਵ (ਵਿਸ੍ਤਾਰ) ਗੁਣ ਵਾਲੀ, ਜ਼ਮੀਨ. ਭੂਮਿ. ਧਰਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਪ੍ਰਿਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਮ. "ਹਰਿ ਲਾਗੈ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਿਮ ਕਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰਿਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਿਆਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੩ ਹਿਤ. ਭਲ੍ਹਾਈ। ੪ ਜਮਾਈ. ਦਾਮਾਦ। ੫ ਖੜਾਨਨ. ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ.

ਪ੍ਰਿਯਤਮ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਜਾਰਾ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਪਜਾਰਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੩ ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ.

ਪ੍ਰਿਯਦਰਸਨ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਜਾਰਾ ਲੱਗੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਿਰਨੀ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ.

ਪ੍ਰਿਯਭਗਤਾ. ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ. ਪਤਿਭਕ੍ਤਾ. "ਪ੍ਰਿਯਭਗਤਾ ਠਾਢੀ ਏਕੈਗੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਪ੍ਰਿਯਭਾਖੀ } ਪ੍ਰਿਯਭਾਸ਼ਿ–ਪ੍ਰਿਯਵਾਦਿਨ. ਵਿ–ਪਿਆਰੇ
ਪ੍ਰਿਯਵਾਦੀ } ਵਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਮਿੱਠਾ ਬੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਪ੍ਰਿਯਾ. ਵਿ–ਪਿਆਰੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ। ੩ ਚਮੇਲੀ। ੪ ਇਲਾਯਚੀ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਅੜ੍ਹਾ" ਅਤੇ "ਸੰਯੁਤਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਜ, ਜ, ਗ. ॥ऽ, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦੁਖ ਦੂੰਦ ਹੈਂ ਸੁਖਕੰਦ ਜੀ।
ਨਹਿ ਬੰਦ ਹੈਂ ਜਗਬੰਦ ਜੀ।
ਨਹਿ ਬੇਦਬਾਕ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੈਂ।
ਮਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਬਖਾਨ ਹੈਂ॥
(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਰਗਣ–ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ। ਹੇ ਵਿਭੂ। ਪ੍ਰਾਨ ਤੂ। ਮਾਨ ਤੂ॥

ਪ੍ਰਿਯਾਲ. ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਚਿਰੌਂਜੀ ਮੇਵਾ ਹੈ. Buchanania Latifolia.

ਪ੍ਰੀ. ਸੰ. ਧਾ–ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ, ਪਾਲ੍ਹਣਾ, ਦੇਣਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰੀਤਿ. ਪ੍ਰੇਮ। ੩ ਚਮਕ। ੪ ਇੱਛਾ। ੫ ਤ੍ਰਿਪਤਿ.

ਪ੍ਰੀਹਾ. ਸੰ. ਸ੍ਪ੍ਰਹਾ–ਸ੍ਪ੍ਰਿਪ੍ਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਰੁਚੀ. ਚਾਹ. "ਕਛੁ ਦਰਬ ਨ ਪ੍ਰੀਹਾ ਮੋਰੇ." (ਨਾਪੂ)

ਪ੍ਰੀਛਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕ੍ਸ਼ਿਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਿਤ.

ਪ੍ਰੀਣਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਹਣਾ.

ਪ੍ਰੀਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰੀਤਿਯੁਕ੍ਤ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਪ੍ਰੀਤਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਯਤਮ. "ਪ੍ਰੀਤਮ, ਜਾਨਿਲੇਹੁ ਮਨ ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਪ੍ਰੀਤਮ ਮੋਹਿ ਲਾਗੈ ਨਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰੀਤਮਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰੀਤਮ (ਮਿਤ੍ਰ) ਦੀ ਅਨੀ (ਸੈਨਾ). ਮਿਤ੍ਰਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ. ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਸੰਗਤਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਚੇਲਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ "ਨਿਰਬਾਣ" ਪਦਵੀ ਅਤੇ ਵਿਭੂਤ (ਭਸਮ) ਦਾ ਗੋਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਬਨਖੰਡੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ. ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਜਦ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਦ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦੂਲਾਲ ਦਾ ਚਾਚਾ ਨਾਨਕਚੰਦ ਇਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਗਿਆ. ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਨੇ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪੰਥੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਪੁਰ ਨਾਨਕਚੰਦ ਨੇ ਬਹੁਤ ਰੁਪਯਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਨੇ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਲਿਆਕੇ ਭੇਖ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਅਰ ਸੰਮਤ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ.

ਸੰਮਤ ੧੮੩੮ ਵਿੱਚ ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਨਹਿਰ (ਹਸਲੀ) ਲਿਆਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਜਲ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਅਤੇ ਸੰਗਤਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮ ਉੱਤਮ ਕੀਤੀ.

ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੮੦੬ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੮੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਸੰਗ੍ਰਾਲਵਾਲਾ ਅਖਾੜਾ ਇਸ ਸੰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਣ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਿਯਤਮ। ੨ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਪਿਆਰਾ। ੩ ਪ੍ਰੀਤਮ–ਪਰਾਯਣ. ਪ੍ਰਿਯਤਮ ਵਿੱਚ ਤਨਮਯ. "ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਭਏ ਸੁਨਿ ਸਜਨੀ, ਦੁਤ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਖਾਈ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਪ੍ਰੀਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਯਾਰ. ਪ੍ਰੇਮ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਜਗਤ ਮੈ ਝੂਠੀ ਦੇਖੀ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੯) ੨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. "ਮੀਨੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਈ ਜਲਿ ਨਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੪ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਰਤਿ ਦੀ ਸੋਕਣ ਹੈ.

ਪ੍ਰੀਤਿਕਰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਿ.

ਪ੍ਰੀਧੇ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਧੇ. "ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਧੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰੇ. ਸੰ. ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ, ਜਾਣਾ, ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ.

ਪ੍ਰੇਉ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਯ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਵੈ ਸਰਬਪ੍ਰੇਉ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਪ੍ਰੇਕਣ } ਸੰ. ਪ੍ਰੇਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਰਨਾ। ੨ ਭੇਜਣਾ.
ਪ੍ਰੇਖਣ } ਸੰ. ਸ਼ੇਖ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਭੇਜਣਾ। ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰੇਕਣ. ਦੇਖਣਾ. (ਪ੍ਰ–ਈਕਣ).

ਪ੍ਰੇਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ. ਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਰਦਾ. ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਾਣੀ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਲਪਿਤ ਸ਼ਰੀਰ, ਜੋ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਿੰਡਦਾਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੫ ਪਿਸ਼ਾਚਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਹੁਤ ਡਰਾਵਣੀ ਹੈ. ਭੂਤ.

ਪ੍ਰੇਤਸ਼ਿਲਾ. ਗਯਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨਿਮਿੱਤ ਪਿੰਡਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰੇਤਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਰਦਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਨ੍ਹੀ.

ਪ੍ਰੇਤਕਰਮ } ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਰਦੇ ਦਾ
ਪ੍ਰੇਤਕ੍ਰਿਯਾ } ਦਾਹ ਅਤੇ ਪਿੰਡਦਾਨ ਆਦਿ ਸਪਿੰਡੀ ਤਕ ਦਾ ਕਰਮ.

ਪ੍ਰੇਤਗੇਹ. ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਗ੍ਰਿਹ (ਘਰ). ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮਿ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੇਤਲੋਕ.

ਪ੍ਰੇਤਤਹ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਤਤ੍ਹ. ਪ੍ਰੇਤਤਾ. ਪ੍ਰੇਤਪੁਣਾ. "ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਤੇ ਪ੍ਰੇਤਤਹ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਪ੍ਰੇਤਨਾਥ } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਯਮਰਾਜ.
ਪ੍ਰੇਤਪਤਿ }

ਪ੍ਰੇਤਪਿੰਜਰ } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਪੰਜਰ (ਢਾਂਜਾ).
ਪ੍ਰੇਤਪਿੰਡ } ਪ੍ਰੇਤਦੇਹ. ਪ੍ਰੇਤਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਤ. "ਪ੍ਰੇਤਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਕਾਸਟੁ ਭਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਪ੍ਰੇਤਪੁਰ } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਯਮਪੁਰ. ਧਰਮ-
ਪ੍ਰੇਤਲੋਕ } ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ "ਸੰਯਮਨੀ."

ਪ੍ਰੇਮ. ਸੰ. ਸ਼ੇਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਆਰ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਨੇਹ. "ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਰ ਲਾਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਸਾਚ ਕਹੋਂ ਸੁਨਲੇਹੁ ਸਬੈ, ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਯੋ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਵਾਯੁ. ਪਵਨ.

ਪ੍ਰੇਮਸੁਮਾਰਗ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਰਹਿਤਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਵਾਰਤਿਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤਸੁਧਾਕਰ.

ਪ੍ਰੇਮਕੋਰ. ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ, ਰਾਣੀ ਆਸਕੋਰ ਦੇ ਪੇਟੋਂ, ਛੋਟੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਖੜਗਸਿੰਘ ਰਈਸ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਨਾਲ ਹੋਈ। ੨ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਲੱਧੇਵਾਲੇ (ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ) ਦੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਨ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੮੩੧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਕੌਰ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਨੇ ੧੫ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੩ ਨੂੰ ਵਡੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤਾ.*

ਪ੍ਰੇਮਗਰਵਿਤਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਰਖਦੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰੇਮਜਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਲ, ਅੰਝੂ. ਅਸ਼੍ਰੁ। ੨ ਪਸੀਨਾ (ਮੁੜ੍ਹਕਾ), ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਉਮੰਗ ਵਿੱਚੋ ਆਵੇ.

ਪ੍ਰੇਮਪਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ। ੨ ਮਾਸ਼ੂਕ.

ਪ੍ਰੇਮਪਿਟਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨਗੋਯਾ.

ਪ੍ਰੇਮਪੁਲਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਰੋਮਾਂ ਦੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਰੋਮਾਂਚ.

ਪ੍ਰੇਮਪੰਥ. ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸਤਾ (ਰਾਹ).

ਅਤਿ ਛੀਨ ਮ੍ਰਿਨਾਲ ਕੀ ਤਾਰਹੁੱ ਤੇ
ਤਿਹ ਊਪਰਿ ਪਾਯ ਦੈ ਆਵਨੋ ਹੈ,
ਸੁਈ ਬੇਧ ਕੇ ਬੇਧ ਸੋ ਕੀਨ ਤਹਾਂ
ਪਰਤੀਤ ਕੋ ਟਾਂਡੋ ਲਦਾਵਨੋ ਹੈ,
ਕਵਿ "ਬੋਧ" ਅਨੀ ਘਨੀ ਨੇਜਉਂ ਕੀ
ਚਢ ਤਾਂਪੈ ਨ ਚਿੱਤ ਚਲਾਵਨੋ ਹੈ,
ਯਹ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪੰਥ ਕਰਾਰ ਹੈ ਰੇ
ਤਲਵਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਪੈ ਧਾਵਨੋ ਹੈ.

ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਪਿਆਰ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਪ੍ਰੇਮ ਫੁਲਵਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨਗੋਯਾ.

ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਭਕ੍ਰਿ (ਉਪਾਸਨਾ). ੨ ਪ੍ਰੇਮਸੇਵਾ. "ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਕਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਨੇਮ ਨਹੀਂ. ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ ਭੁੱਲਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਨੀਰ ਬਿਨਾ ਮੀਨ ਦੁਖੀ ਕੀਰ ਬਿਨਾ ਸਿਸੁ ਜੈਸੇ
ਪੀਰ ਜਾਂਕੇ ਦਾਰੂ ਬਿਨ ਕੈਸੇ ਰਹਜੋਜਾਤ ਹੈ,
ਚਾਤਕ ਜਜੋਂ ਸ੍ਵਾਤਿਬੁੰਦ ਚੰਦ ਕੋ ਚਕੋਰ ਜੈਸੇ
ਚੰਦਨ ਕੀ ਚਾਹ ਕਰ ਫਣੀ ਅਕੁਲਾਤ ਹੈ,
ਅਧਨ ਜਜੋਂ ਧਨ ਚਾਹੈ ਕਾਮਿਨੀ ਕੋ ਕਾਮੀ ਚਾਹੈ
ਏਸੀ ਜਾਂਕੇ ਚਾਹ ਤਾਂਕੋ ਕਛੂ ਨ ਸੁਹਾਤ ਹੈ,
ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਏਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤਹਾਂ ਨੇਮ ਕੈਸੋ ?
"ਸੁੰਦਰ" ਕਹਿਤ ਯਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਕੀ ਬਾਤ ਹੈ.

ਪ੍ਰੇਮਾ. ਦੇਖੋ, ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ। ੨ ਤਲਵੰਡੀ (ਜੋ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲ ਪਾਸ ਹੈ ਉਸ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਲੰਗੜਾ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮ-ਗਜਾਨੀ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰੋਜ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਲਈ ਦਹੀਂ ਲੈਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਅਰੋਗ ਹੋਗਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਧਾਰ ੨.

ਪ੍ਰੇਮੀ. ਵਿ–ਸ਼ੇਮਿਨ. ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਰਾਗੀ। ੨ ਆਸਕ੍ਰ. ਆਸ਼ਿਕ.

ਪ੍ਰੇਯ. ਸੰ. ਸ਼ੇਯਸ. ਵਿ–ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ.

ਪ੍ਰੇਯਸੀ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ.

ਪ੍ਰੇਰ. ਸੰ. ਚਲਾਉਣਾ. ਧਕੇਲਣਾ.

ਪ੍ਰੇਰਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜਿਉ ਪ੍ਰੇਰੇ ਤਿਉ ਕਰਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਧਕੇਲਣਾ। ੩ ਭੜਕਾਉਣਾ. "ਉਰਝਿ ਰਹਿਓ ਇੰਦ੍ਰੀਰਸ ਪ੍ਰੇਰਿਓ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰੈਸ. ਅੰ. Press. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਾ.

ਪ੍ਰੋਸਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਵਾਸੀ. ਵਿਦੇਸ਼ ਗਿਆ। ੨ ਮੋਇਆ. ਗੁਜ਼ਰਿਆ.

ਪ੍ਰੋਸਿਤਪਤਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਪਤਿ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਪੁਰ ਵਿਯੋਗ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ.

ਪ੍ਰੋਹਤ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੋਹਿਤ.

ਪ੍ਰੋਕ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰ–ਉਕ੍ਰ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਆਖਿਆਹੋਇਆ। ਬਖੂਬੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਕਥਿਤ. ਕਿਹਾਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰੋਕ੍ਰ. ਪ੍ਰ–ਉਕ. ਛਿੜਕ ੨ ਪ੍ਰੋਕਣ. ਛਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮੰਤ੍ਰਿਤਜਲ ਨਾਲ ਯਗਜ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਅਥਵਾ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਛਿੱਟਾ ਦੇਣਾ.

ਪ੍ਰੋਖ. ਸੰ. ਪਰੋਕ. ਵਿ–ਅੱਖ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਗੁਪਤ. "ਦੀਨਾ-ਨਾਥ ਪ੍ਰੋਖ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੋਕ.

ਪ੍ਰੋਖਿਤ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੋਸਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਸਿਤਪਤਿਕਾ.
ਪ੍ਰੋਖਿਤਪਤਿਕਾ }

ਪ੍ਰੋਛ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੋਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਖ.

ਪ੍ਰੋਛਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰੋਕਣ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਛਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛਿੜਕਾਉ। ੨ ਯਗਜ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਦੀ ਬਲਿ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪਸ਼ੂ ਪੁਰ ਪਾਣੀ ਛਿੜਕਣਾ। ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰੋਂਛਨ (ਸ਼ੋਂਛਨ). ਪੂੰਝਣਾ. ਪੋਂਛਨਾ. "ਪ੍ਰੋਛਤ ਭੇ ਦ੍ਰਿਗ ਨੀਰ ਬਹਾਏ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਪ੍ਰੋਛਪਾਲ. ਪਰੋਕ ਪਾਲਕ. "ਪ੍ਰੋਛ ਪਾਲੰ." (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਪਰੋਖ.

ਪ੍ਰੋਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰ–ਉਤ. ਵਿ–ਪਰੋਤਾਹੋਇਆ. ਸੀੱਤਾ-ਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ.

ਪ੍ਰੋਧਾ. ਪੁਰੋਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੋਧਾ. "ਸੁਭ ਗੁਨ ਸਭ ਇਸ ਮੇ ਕਹਿ ਪ੍ਰੋਧਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪ੍ਰੋਢ. ਸੰ. ਪ੍ਰ–ਊਢ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵਧਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਪੱਕਾ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਢਲ ਚੱਲੀ ਹੈ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ। ੪ ਗੰਭੀਰ। ੫ ਚਤੁਰ. ਨਿਪੁਣ.

ਪ੍ਰੋਢਤਾ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੋਢ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੋਢ.
ਪ੍ਰੋਢਤ੍ਵ }

ਪ੍ਰੋਢਾ. ਸੰਗਜਾ–ਢਲਵੀਂ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਮਕਲਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਨਾਯਿਕਾ.

ਪ੍ਰੋਢਾ ਅਧੀਰਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਯਕ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਲਾਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੋਪ ਦਿਖਾਵੇ, ਧੀਰਯ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੁਕੋ ਨਾ ਸਕੇ.

ਪ੍ਰੋਢਾ ਧੀਰਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਨਾਯਕ ਦੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਵਿਲਾਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੋਪ ਨਾ ਕਰੇ, ਕਿੰਤੂ ਵਜੰਗ ਨਾਲ ਕੋਪ ਜਣਾਵੇ.

ਪ੍ਰੋਢਾ ਧੀਰਾਧੀਰਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਨਾਯਕ ਦੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਕੁਝ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਭਾਵ ਜਣਾਵੇ ਅਰ ਕੁਝ ਵਜੰਗ ਨਾਲ ਕੋਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ.

ਪ੍ਰੋਢੋਕ੍ਰਿ. (ਅਧਿਕ ਉਕ੍ਰਿ) ਅਕਾਰਣ ਨੂੰ ਕਾਰਣ ਕਥਨ ਕਰਨਾ "ਪ੍ਰੋਢੋਕ੍ਰਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਿ ਉਤਕਸ਼ ਅਹੇਤੁ ਕੋ ਵਰਣਤ ਹੈਂ ਕਰ ਹੇਤੁ,
ਪ੍ਰੋਢੋਕ੍ਰੀ ਤਾਂ ਸੋ ਕਹਿਤ ਭੂਸ਼ਣ ਕਵਿਕੁਲਕੇਤੁ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਝੂਠੇ ਕੋ ਨਾਹੀ ਪਤਿ ਨਾਉਂ,
ਕਬਹੂ ਨ ਸੂਚਾ ਕਾਲਾ ਕਾਉ.
(ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧)

ਕਾਲਾ ਕਾਉਂ ਹੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ.
ਪੋਖਰ ਨੀਰ ਵਿਰੋਲੀਐ ਮਾਖਨ ਨਹੀ ਰੀਸੈ.
(ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਜੇ ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਰਿੜਕੀਏ ਤਦ ਭੀ ਮੱਖਣ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗਾ.
ਸਾਧੁਨ ਕੇ ਉੱਜਲ ਰਿਦਯ ਜਜੋਂ ਹਿਮ ਹਿਮਵਤ ਸ੍ਵੇਤ.
ਹਿਮਾਲੇ ਦੀ ਬਰਫ ਹੀ ਚਿੱਟੀ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਹੋਰ ਬਰਫ ਭੀ ਚਿੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.
ਕਾਰੇ ਪਾਹਨ ਸਾਰਖੇ ਦੁਰਜਨ ਚਿੱਤ ਕਠੋਰ.
(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਭੂਰਾ ਪੱਥਰ ਭੀ ਨਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ ਕਠੋਰਤਾ ਲਈ ਅਕਾਰਣ ਹੈ.

ਪ੍ਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਲਖਨ. ਪਾਕਰ. Ficus Infectoria. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਖ.

ਪ੍ਲਵ. ਸੰ. ਟਪੂਸੀ। ੨ ਗੋਤਾ. ਟੁੱਬੀ। ੩ ਤਰਣਾ. ਤਾਰੀ। ੪ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰਕੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੫ ਡੱਡ। ੬ ਬਾਂਦਰ। ੭ ਮੁਰਗਾ.

ਪ੍ਲਵਗ. ਵਿ–ਜੋ ਪ੍ਲਵ (ਟਪੂਸੀ) ਮਾਰਕੇ ਤੁਰੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਡੱਡੂ. ਮੇਂਡਕ.

ਪ੍ਲਵੰਗਮ. ਪ੍ਲਵ (ਟਪੂਸੀ) ਮਾਰਕੇ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਾਂਦਰ. ਲੰਗੂਰ. ਦੇਖੋ, ਪਲਵੰਗਮ.

ਪ੍ਲਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋਤਾ. ਟੁੱਬੀ। ੨ ਸੰਪੂਰਣਤਾ.

ਪ੍ਲੀਹਾ. ਸੰ. ਪਲੀਹਨ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੱਲੀ। ੨ ਤਿੱਲੀ ਵਧ ਜਾਣ ਦਾ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਲਿੱਫ.

ਪ੍ਲੁਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਤਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਨ੍ਹਾਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੁੱਦਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਚਾਲ. ਪੋਈਆ। ੪ ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਸ੍ਵਰ. ਦੀਰਘ ਤੋਂ ਭੀ ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ੫ ਟਪੂਸੀ. ਛਾਲ। ੬ ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਤਾਲ। ੭ ਵੀਣਾ ਦੇ ਇੱਕ ਬੰਦ ਪੁਰ ਅੰਗੁਲੀ ਰੱਖਕੇ ਮੀਂਡ (ਖੈਂਚ) ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਵੱਧ ਸ੍ਵਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

*ਉਸੇ ਦਿਨ, ਜਦ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫ

ਫ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸਤਾਈਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਹੋਠ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫੱਫਾ, ੫-ਬ-ਭ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਈ ਵਾਰ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਇਆ ਸੱਸਾ ਕਦੇ ਕਦੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਪਾਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਫਾਸ, ਬੰਧ ਦੀ ਥਾਂ ਫੰਧ, ਦੰਭ ਦੀ ਥਾਂ ਡੰਫ ਅਤੇ ਸਫੁਰਣ ਦੀ ਥਾਂ ਫੁਰਣਾ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਵਿਸ੍ਵਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੩ ਰੁੱਖਾ ਵਚਨ। ੪ ਫੁਕਾਰਾ. ਫੁਤਕਾਰ। ੫ ਅਵਾਸੀ (ਉਬਾਸੀ). ਜੰਭਾਈ। ੬ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੭ ਬੱਖੜ. ਅੰਧੇਰੀ.

ਫਉਜ. ਅ. فوج ਫ਼ੌਜ. ਸੰਗਜਾ-ਸੇਨਾ. ਲਸ਼ਕਰ. "ਮੁਹਕਮ ਫਉਜ ਹਠਲੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦ੍ਰਿਢ ਹਠੀਲੀ ਫ਼ੌਜ.

ਫਉਤ. ਦੇਖੋ, ਫੌਤ.

ਫਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ) ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ. ਬੰਧਨ ਮੇਂ ਪੜਨਾ। ੨ ਅਟਕਣਾ. ਉਲਝਣਾ.

ਫਸਤ. ਦੇਖੋ, ਫਸਦ.

ਫਸਤਾ. ਸੰਗਜਾ-ਪਾਸ਼. ਫਾਹੀ. ਫੰਧਾ। ੨ ਝਗੜਾ. ਬਖੇੜਾ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਫਸਤੋ. ਵ੍ਰਿਥਾ ਬਕਬਾਦ.

ਫਸਤਾ ਵੱਢਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਫਾਹਾ ਕੱਟਣਾ. ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਝਗੜਾ ਮੁਕਾਉਣਾ.

ਫਸਦ. ਅ. فصد ਫ਼ਸਦ. ਸੰਗਜਾ-ਨਸ਼ਤਰ ਨਾਲ ਨਸ (ਨਾੜੀ) ਨੂੰ ਛੇਦਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਵਿਕਾਰੀ ਲਹੂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Phlebotomy.

ਫਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਸਣਾ.

ਫਸਲ | **ਫਸਲਿ** | ਅ. فصل ਫ਼ਸਲ. ਸੰਗਜਾ-ਰੁੱਤ. ਮੌਸਮ। ੨ ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੩ ਦੱਖਿਣਾਯਨ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਯਣ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਖੇਤੀ. ਹਾੜੀ (ਰੱਬੀ) ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ (ਖ਼ਰੀਫ਼). "ਫਸਲਿ ਅਹਾੜੀ ਏਕੁ ਨਾਮੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਫਸਲ ਦੇ ਸਮੇ.

ਫਸਲੀ. ਵਿ-ਫ਼ਸਲ (ਰੁੱਤ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮੌਸਮੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਮਤ (ਸੰਵਤ) ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹਾੜ੍ਹੀ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸਨ ੯੬੩ ਹਿਜਰੀ (A.D. ੧੫੫੬) ਵਿੱਚ ਚਲਾਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫਸਲੀ ਬਟੇਰਾ. ਭਾਵ-ਸ੍ਵਾਰਥੀ. ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼. ਜਿਵੇਂ ਫਸਲ ਦੇ ਮੌਕੇ ਬਟੇਰ ਦਾਣੇ ਚੁਗਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁਚਣ ਵਾਲਾ.

ਫਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ) ਵਿੱਚ ਫਾਹੁਣਾ। ੨ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ. ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ.

ਫਸਾਹਤ. ਅ. فصاحت ਫ਼ਸਾਹ਼ਤ. ਸਫਾਈ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਗੋਈ. Eloquence.

ਫ਼ਸਾਦ. ਅ. فساد ਸੰਗਜਾ-ਵਿਗਾੜ. ਵਿਕਾਰ. ਖ਼ਰਾਬੀ। ੨ ਉਪਦ੍ਰਵ. ਵਿਦ੍ਰੋਹ। ੩ ਝਗੜਾ.

ਫ਼ਸਾਦੀ. ਅ. فسادی ਵਿ-ਫ਼ਸਾਦ (ਉਪਦ੍ਰਵ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਝਗੜਾਲੂ. ਦੰਗਈ.

ਫ਼ਸਾਨਹ. ਫ਼ਾ فسانہ ਸੰਗਜਾ-ਕਹਾਣੀ. ਕਥਾ. ਕਿੱਸਾ। ੨ ਮਕਰ. ਫਰੇਬ. ਕਪਟ

ਫ਼ਸੀਹ਼. ਅ. فصیح ਫ਼ਸੀਹ਼. ਵਿ-ਸਾਫ ਅਤੇ ਸਹੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. Eloquent.

ਫਸੀਲ. ਅ. فصیل ਫ਼ਸੀਲ. ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ. ਨਗਰ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਰਖਜਾ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਕੋਟ.

ਫ਼ਹਮ. ਅ. فہم ਸੰਗਜਾ-ਗਿਆਨ. ਸਮਝ. ਵਿਚਾਰ. ਬੁੱਧਿ.

ਫ਼ਹਮਾਯਸ਼. ਫ਼ਾ فہمایش ਸੰਗਜਾ-ਸਿਖਜਾ. ਨਸੀਹਤ। ੨ ਹੁਕਮ. ਆਗਜਾ.

ਫ਼ਹਮੀਦਨ. ਫ਼ਾ فہمیدن ਕ੍ਰਿ-ਸਮਝਣਾ. ਵਿਚਾਰਨਾ.

ਫ਼ਹਮੀਦਾ. ਫ਼ਾ فہمیدہ ਫ਼ਹਮੀਦਹ. ਵਿ-ਸਮਝ ਵਾਲਾ. ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ.

ਫ਼ਹਮੀਦਾ ਏਮ. ਫ਼ਾ فہمیدہ ایم ਅਸੀਂ ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਹਮੀਦਨ.

ਫਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਹਰਨਾ. "ਧ੍ਰੰਮ ਧੁਜਾ ਫਹਰੰਤ ਸਦਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਫਹਰਾਉਣਾ | **ਫਹਰਾਨਾ** | ਕ੍ਰਿ-ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਾਉਣਾ. ਫਹਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਵਾਉਣੀ. ਫਰਹਰਾ ਲਹਰਾਉਣਾ. "ਚਲੇ ਧੁਜਾ ਫਹਰਾਵਤ ਹੇ." (ਸਲੋਹ)

ਫਹਾ. ਸੰਗਜਾ-ਫੋਹਾ. ਰੂੰ ਅਥਵਾ ਵਸਤ੍ਰ ਦੀ ਟਾਕੀ, ਜੋ ਫੋੜੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਲਾਈ ਜਾਵੇ। ੨ ਫੰਬਾ.

ਫਹਿਮ. ਦੇਖੋ, ਫਹਮ.

ਫਹਿਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫਹਰਾਉਣਾ.

ਫਹੀ. ਸੰਗਜਾ-ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼. ਫਾਂਸੀ। ੨ ਵਿ-ਫਸਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਫਹੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਫਾਂਹੁੱਦੀ. ਫਸਾਉਂਦੀ.

"ਜਮ ਕੀ ਭੀਰ ਨ ਫਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਫਹੀਮ. ਅ. فہیم ਵਿ-ਫ਼ਹਮ (ਬੁੱਧਿ) ਵਾਲਾ. ਦਾਨਾ. ਗਿਆਨੀ. "ਕਿ ਪਰਮੰ ਫਹੀਮੈ." (ਜਾਪੁ)

ਫਕ. ਸੰ. फक्क्. ਧਾ-ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਜਾਣਾ, ਰੀਂਗਨਾ, ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ, ਬਦਚਲਨੀ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫਾਕੈ। ੨ ਅ. فک ਫ਼ੱਕ. ਛੱਡਣਾ। ੩ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਾ। ੪ ਹੇਠਲਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲਾ ਜਬਾੜਾ। ੫ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਦਵਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੬ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤੂੜੀ ਆਦਿ ਨੀਰੇ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਭੀ ਫੱਕ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੭ ਫੱਕਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ। ੮ ਅ਼ਰਬੀ ਫ਼ੱਕ਼ ਸ਼ਬਦ ਖੋਲ੍ਹਣਾ, ਪਾੜਨਾ, ਫਿੱਸਣਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵਾਰਥ ਪੀਲਾ ਅਤੇ ਬਦਰੰਗ ਭੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਉਸ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਫ਼ੱਕ਼ ਹੋਗਿਆ. (ਲੋਕੋ)

ਫਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਮੂੰਹ ਫੈਲਾਕੇ ਕਣ ਖਾਣਾ. ਦਾਣੇ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਫੱਕਾ ਮਾਰਨਾ.

ਫਕਤ. ਅ. فقط ਫ਼ਕ਼ਤ਼. ਵਜ-ਕੇਵਲ. ਸਿਰਫ. ਮਾਤ੍ਰ। ੨ ਬੱਸ. ਅਲੰ.

ਫਕਰ. ਅ. فقر ਫ਼ਕ਼ਰ. ਸੰਗਜਾ-ਨਿਰਧਨਤਾ। ੨ ਫਕੀਰੀ. ਸੰਨਜਾਸ.

ਫਕਰਦੇਸ. ਸੰਗਜਾ-ਸਾਧੁਸਮਾਗਮ. ਸੰਤਸਭਾ. "ਫਕਰਦੇਸ ਕਿਉਂ ਮਿਲੈ ਦਮੈ ਤੇ." (ਭਾਗੁ) ਦੰਮਾਂ (ਰੁਪਯਾਂ) ਨਾਲ ਸਾਧੁਸਮਾਗਮ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਫਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਫਕਰ ੨. "ਫਕਰੁ ਕਰੇ ਹੋਰ ਜਾਤਿ ਗਵਾਏ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) "ਕਰਿ ਫਕਰੁ ਦਾਇਮ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਫਕੜ ਅਥਵਾ **ਫਕੜੁ.** ਦੇਖੋ, ਫਕਰ। ੨ ਵਿ-ਫੋਕੜ. ਅਸਾਰ. ਫਲ ਰਹਿਤ. "ਫਕੜ ਜਾਤੀ ਫਕੜੁ ਨਾਉ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਕੁਕਰਮੀ. ਅਨਾਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫਕ। ੪ ਸੰਗਜਾ-ਕੁਬੋਲ. ਬਕਵਾਸ.

ਫਕੜਿ. ਫੋਕੜ ਵਿੱਚ. ਅਸਾਰ ਕਰਮ ਵਿੱਚ. "ਲੋਕਾ, ਮਤ ਕੋ ਫਕੜਿ ਪਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਫਕੜੀ.

ਫਕੜੀ. ਸਿੰਧੀ. ਫਕਿੜੀ. ਸੰਗਜਾ-ਭੰਡੀ. ਬਦਨਾਮੀ ਦੀ ਡੌਂਡੀ. "ਓਸੁ ਪਿਛੈ ਵਜੈ ਫਕੜੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ-ਬਦਚਲਨ. ਕੁਕਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਫਕ ੧.

ਫਕੜੁ. ਦੇਖੋ, ਫਕਰ ੨. "ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ ਫੈਲਫਕੜੁ ਸੰਸਾਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਜੋ ਫੈਲ (ਅਮਲ) ਕਰਕੇ ਫਕੀਰ ਹਨ, ਉਹ ਵਿਰਲੇ ਹਨ। ੨ ਵਿ-ਫੋਕੜ. ਅਸਾਰ. "ਫਕੜੁ ਪਿਟੇ ਅੰਧੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਫਕਾ. ਸੰਗਜਾ-ਦਾਣੇ ਆਦਿ ਵਸਤੁ ਦਾ ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਫੱਕਣ ਦੀ ਵਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਫਕਣਾ। ੩ ਅ. فاقہ ਫ਼ਾਕ਼ਹ. ਫ਼ਾਕ਼ਾ. ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਇਕਿ ਖਾਵਹਿ ਬਖਸ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ, ਇਕਨਾ ਫਕਾ ਪਾਇਆ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਫਕੀਰ. ਅ. فقیر ਫ਼ਕ਼ੀਰ. ਸੰਗਜਾ-ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ. "ਜਿਨ ਕੈ ਪਲੈ ਧਨ ਵਸੈ ਤਿਨ ਕਾ ਨਾਉ ਫਕੀਰ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਦਰਵੇਸ਼. ਸਾਧੂ. ਪੂਰਣ ਤਿਆਗੀ. "ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਬਖਸਾਈਅਹਿ ਸਭਿ ਗੁਨਹ ਫਕੀਰੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਹੇ ਕੋ ਤੂ ਘਰ ਛੋਡਾ ਕਾਹੇ ਕੋ ਘਰਨਿ ਛੋਡੀ ?
ਕਾਹੇ ਕੋ ਇੱਜਤ ਖੋਈ ਦੁਰਬੇਸ਼ ਬਾਨੇ ਕੀ ?
ਕਾਹੇ ਕੋ ਤੂ ਨੰਗਾ ਹੂਆ ਕਾਹੇ ਕੋ ਬਿਭੂਤਿ ਲਾਈ ?
ਕਾਨੇ ਸੀਖ ਦਈ ਤੁਝੇ ਜੰਗਲ ਮੇ ਜਾਨੇ ਕੀ ?
ਆਦਤ ਕੋ ਛੋੜਦੇਤਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਮਤ ਹੋਤਾ
ਸੀਖ ਸੁਨ ਲੇਤਾ ਤੂ "ਚਤੁਰਸਿੰਘ" ਰਾਨੇ ਕੀ,
ਗੋਸ਼ਾ ਜਾਇ ਏਕ ਲੇਤਾ ਖਾਨੇ ਕੋ ਖੁਦਾਇ ਦੇਤਾ
ਜਾਤੀ ਮਿਟ ਚਿੰਤਾ ਰੇ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਖਾਨੇ ਦਾਨੇ ਕੀ.

ਜਲ ਹਿਮ ਮਾਹਿ ਦੇਖੀ ਆਗ ਕੀ ਲਪਟ ਕਹਾਂ ?
ਸਾਧੁ ਕੇ ਕਪਟ ਕਹਾਂ ਭਯ ਕਹਾਂ ਬੀਰ ਕੇ ?
ਖਲਨ ਕੇ ਗਜ਼ਾਨ ਚਿਤ ਚਪਲ ਕੇ ਧਜ਼ਾਨ ਕਹਾਂ ?
ਆਤੁਰੀ ਸਿੰਘਾਨ ਕਹਾਂ ਬਚਨ ਅਧੀਰ ਕੇ ?
"ਚੰਦਨ" ਕਹਿਤ ਧਨ ਕਾਜ ਲਾਜ ਛੋਡ ਹਿਯੇ
ਲਾਲਚ ਸਮਾਤ ਕਹਾਂ ਕਾਂਹੂੰ ਮਤਿਧੀਰ ਕੇ ?
ਮੂਢਤਾ ਮੇ ਰਸ ਕਹਾਂ ਸੂਮਤਾ ਮੇ ਜਸ ਕਹਾਂ ?
ਜੋਗੀ ਬਾਮਬਸ ਕਹਾਂ ਫਿਕਰ ਫਕੀਰ ਕੇ ?

ਫਕੀਰੀ. ਸੰਗਜਾ-ਨਿਰਧਨਤਾ. ਕੰਗਾਲੀ। ੨ ਦਰਵੇਸ਼ੀ. ਸਾਧੁਪਨ.

ਜਬ ਲੋ ਹੈ ਪਰਾ ਖ਼ਾਬ ਗਫਲ੍ਹ ਕਾ ਆਂਖੋਂ ਪਰ
ਲੱਜਤ ਤਭੀ ਲੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਔ ਵਜ਼ੀਰੀ ਹੈ,
ਕਿਸੀ ਵਕ੍ਹ ਚੌਂਕ ਜਾਵੈ ਭੂਲ ਪਰਦਾ ਉਠਾਵੈ
ਰੰਗ ਲਾਲ ਨਜ਼ਰਾਵੈ ਛੁਟੈ ਦਿਲਗੀਰੀ ਹੈ,
"ਜੈ"ਕਹੈ ਜਹਾਂਨ ਬੀਚ ਨਿਗਹਸ਼ਾਨ ਫੀਕੀ ਕਛੁ
ਭਾਵਤ ਨ ਨੀਕੀ ਧੁਨਿ ਨੌਬਤ ਨਫੀਰੀ ਹੈ,
ਆਪ ਹੂਆ ਮੀਰੀ ਤਬ ਪਸ਼ਮ ਅਮੀਰੀ ਗਨੈ
ਭਾਵੈ ਨਾ ਮੁਸਾਹਿਬੀ ਤੋ ਸਾਹਿਬੀ ਫਕੀਰੀ ਹੈ.

ਦੁਖਨ ਸੋਂ ਦੁਖਿ ਔਰ ਸੁਖਨ ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗ,
ਨਿੰਦਕ ਸੋਂ ਬੈਰ ਫਿਰ ਬੰਦਕ ਸੋਂ ਗੀਰੀ ਹੈ,
ਪੂਜਾ ਕੋ ਭਰਮ ਔ ਪੁਜਾਯਬੇ ਕੋ ਦੰਭ ਜੌਲੋ
ਪਾਯੇ ਤੇ ਅਨੰਦ ਅਨਪਾਯੇ ਦਿਲਗੀਰੀ ਹੈ,
ਜੀਵਨ ਕੀ ਆਸ਼ਾ ਅਰੁ ਮਰਣ ਫਿਕਰ ਜੌਲੋ
ਬਿਨ ਹਰਿਭਕ੍ਰਿ ਜਗ ਜਾਮਤ ਕੀ ਜੀਰੀ ਹੈ,
"ਅਕਰ ਅਨਨਜ"ਏਤੀ ਫਾਟੈ ਨ ਫਿਕਰ ਜੌਲੋ
ਤੌਲੋ ਫਜਿਹਤ* ਬਾਬਾ ! ਫੁਰੈ ਨਾ ਫਕੀਰੀ ਹੈ.

ਫੱਕ. ਦੇਖੋ, ਫਕ.

ਫੱਕਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ। ੨ ਅਯੋਗ ਵਿਹਾਰ। ੩ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ। ੪ ਕਿਸੇ ਪੁਸ਼ਕ ਦੀ ਪੰਕ੍ਰੀ (ਸਤਰ).

ਫੱਕੀ. ਸੰਗਜਾ-ਫੱਕਣ ਦੀ ਵਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਫਕ ੫.

ਫ਼ੱਕੁਲਰਹਨ. ਅ. فک الرہن ਸੰਗਜਾ-ਗਹਿਣੇ ਰੱਖੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਫ਼ਖ਼ਰ. ਅ. فخر ਸੰਗਜਾ-ਵਡਾਈ. ਮਾਨ। ੨ ਉੱਤਮਤਾ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰਤਾ.

---

* ਫ਼ਜੀਹਤ. ਖ਼ੁਆਰੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫਗਵਾ. ਵ੍ਰਜ. ਫਾਗ. ਹੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਫਗੂਆ.

ਫਗਵਾੜਾ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਡਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਾਹੀ ਸੜਕ ਅਤੇ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟ੍ਰਨ ਰੇਲਵੇ ਤੇ ਹੈ. ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੬੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:-

(੧) ਬਾਂਸਾਂ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਭੈਰੋ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ.

(੨) ਸੁਖਚੈਨਆਣਾ. ਸ਼ਹਰ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੂਰਵ,ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੱਕਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜਾ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਫ਼ਗ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ فغان ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ੋਰ. ਰੋਲਾ। ੨ ਦੁਹਾਈ. ਫਰਿਆਦ। ੩ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨ (ਪਠਾਨ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਫਗੁਆ. ਦੇਖੋ, ਫਗੂਆ.

ਫਗੁਣ
ਫਗੁਨ } ਦੇਖੋ, ਫਲਗੁਣ.

ਫਗੂਆ. ਸੰਗਜਾ-ਫੱਗੁਣ (ਫਾਲਗੁਨ) ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ. ਫਗਵਾ। ੨ ਹੋਰੀ ਦਾ ਗੀਤ.

ਫੱਗੂਵਾਲਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ,ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਕੱਚਾ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹੈ. ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧੂਪ ਦੀਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ. ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਫੱਗੋ. ਦੇਖੋ, ਚਚਾ ਫੱਗੋ.

ਫ਼ਜਰ. ਅ. فجر ਸੰਗਜਾ-ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. ਸਵੇਰਾ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ.

ਫਜਲ. ਅ. فضل ਫ਼ਜ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ-ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ. "ਪਾਵੋਗੇ ਖੁਦਾ ਤੇ ਫਜਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਫ਼ਦਲ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਫਜਾ. ਅ. فضا ਫ਼ਜ਼ਾ.ਸੰਗਜਾ-ਖੁਲ੍ਹਾ ਮੈਦਾਨ.

ਫਜਿਹਤ
ਫਜੀਹਤ } ਅ. فضیحت ਫ਼ਜ਼ੀਹ੍ਤ.ਸੰਗਜਾ-ਦੁਰਦਸ਼ਾ. ਖ਼ੁਆਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫਦੀਹਤਿ.

ਫਜੀਲਤ. ਅ. فضیلت ਫ਼ਜ਼ੀਲਤ.ਸੰਗਜਾ-ਉੱਤਮਤਾ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠਤਾ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਵਡਿਆਈ.

ਫਜੀਲਤ ਮਆਬ. ਫ਼ਾ فضیلت مآب ਫ਼ਜ਼ੀਲਤ ਮਆਬ. ਵਿ-ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰਫ਼.

ਫਜੂਲ. ਅ. فضول ਫ਼ੁਜ਼ੂਲ. ਵਿ-ਵ੍ਰਿਥਾ. ਨਿਰਰਥਕ। ੨ ਵਾਧੂ। ੩ ਬਕਵਾਸੀ। ੪ ਫ਼ੁਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਐਸੇ ਬਿਪ੍ਰ ਫਜੂਲ ਕੋ ਮੋਹਿ ਨ ਰਾਖਜੋਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਫਜੂਲਖਰਚ. ਫ਼ਾ فضول خرچ ਫ਼ਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚ. ਵਿ-ਵਜਰਥ ਖ਼ਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਤ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਖਰਚਣ ਵਾਲਾ (extravagant).

ਫਜੂਲੀ. ਫ਼ਾ فضولی ਫ਼ਜ਼ੂਲੀ. ਵਿ-ਬਕਬਾਦੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਨਿਕੰਮੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਫਜੂਲਖ਼ਰਚੀ. "ਅਬ ਛੋਰ ਫਜੂਲੀ ਕੋ ਹੋਹੁ ਸਿਆਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਫਟਕ. ਪੰਛੀ ਦਾ ਪੰਖਾਂ (ਖੰਭਾਂ) ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਫਟ ਫਟ ਸ਼ਬਦ. "ਪੰਛੀ ਫਟਕ ਸਕੈਂ ਨਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੨) ਭਾਵ-ਪੰਛੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰ. स्फटिक-ਸ੍ਫਟਿਕ. ਸੰਗਜਾ-ਬਿੱਲੌਰ. "ਮੁਦ੍ਰਾ ਫਟਕ ਬਨਾਈ ਕਾਨ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕੱਚ.

ਫਟਕਰੀ
ਫਟਕੜੀ } ਸੰ. ਸ੍ਫਟਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ-ਬਿੱਲੌਰ ਜੇਹੀ ਚਮਕਣ ਵਾਲੀ ਖਾਣਿ (ਖਨਿ) ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਇੱਕ ਵਸਤੁ, ਜੋ ਖਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਵਸਤ੍ਰ ਦੇ ਪਾਹ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੀਜ ਹੈ. Alum. L. Alumen.

ਫਟਕਾਚਲ. ਸੰਗਜਾ-ਸ੍ਫਟਿਕ (ਬਿੱਲੌਰ) ਜੇਹਾ ਚਮਕੀਲਾ ਪਹਾੜ, ਕੈਲਾਸ. "ਫਟਕਾਚਲ ਸਿਵ ਕੇ ਸਹਿਤ ਬਹੁਰ ਬਿਰਾਜੀ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੧)

ਫਟਣਾ
ਫਟਨਾ } ਸੰ. स्फट्. ਧਾ-ਖਿੜਨਾ, ਪਾਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਸ੍ਫੁਟਨ. ਫਟਕੇ (ਪਾਟਕੇ) ਨਿਕਲਣਾ। ੩ ਪਾਟਣਾ.

ਫਟਾਕ. ਅਨੁ. ਪਛਾੜਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ. "ਫਟਾਕੈਂ ਗਜਾਨੈ." (ਗਜਾਨ)

ਫਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਫਟਕ.

ਫੱਟ. ਸੰਗਜਾ-ਘਾਉ. ਜ਼ਖ਼ਮ. ਚੀਰਾ। ੨ ਪਾਟ. ਨਦੀ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਵਿੱਥ। ੩ ਲੱਕੜ ਦਾ ਤਖਤਾ.

ਫੱਟੜ. ਵਿ-ਜ਼ਖ਼ਮੀ. ਘਾਇਲ.

ਫੱਟੀ. ਫੱਟ (ਘਾਉ) ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਪੱਟੀ। ੨ ਕਮਾਣ ਦੀ ਮੁੱਠ ਅਤੇ ਗੋਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਚੌੜਾ ਭਾਗ."ਫੱਟੀ ਦ੍ਵੈ ਚੌਰੀ ਅਧਿਕ,ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮੁਸ੍ਰਿ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪੱਟੀ. ਤਖਤੀ.

ਫਣ. ਸੰ. फण्. ਧਾ-ਜਾਣਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਸੱਪ ਦਾ ਕੰਠ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਹਵਾ ਨਾਲ ਫੁੱਲਕੇ ਚੌੜਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ. ਫੈਲਿਆਹੋਇਆ ਸੱਪ ਦਾ ਸਿਰ. ਭੋਗ (hood of snake).

ਫਣਧਰ. ਸੰਗਜਾ-ਫਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ,ਸੱਪ. ਫਣੀਅਰ.

ਫਣਿ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀ.

ਫਣਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀਂਦ੍ਰ.

ਫਣਿੰਦਭੁਜ. ਸੰਗਜਾ-ਫਣੀਂਦ੍ਰ (ਵਡੇ ਸੱਪ) ਨੂੰ ਖਾਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਗਰੁੜ. "ਸ੍ਰਿਅ ਜੱਛ ਗੰਧਰਬ ਫਣਿੰਦਭੁਜੰ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੱਪ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਲਮਢੀਂਗ ਮੋਰ ਆਦਿ.

ਫਣਿਮਣਿ. ਸੰਗਜਾ-ਸੱਪ ਦੇ ਸਿਰ ਹੋਣਵਾਲੀ ਮਣਿ. ਦੇਖੋ, ਫਨਿਮਨਿ.

ਫਣੀ. ਸੰ. फणिन्. ਫਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸਰਪ. ਫਣੀਅਰ. ਭੋਗੀ.

ਫਣੀਅਰ. ਦੇਖੋ, ਫਣਧਰ.

ਫਣੀਸ. ਸੰਗਜਾ-ਫਣੀਸ਼. ਵਡਾ ਸਰਪ। ੨ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੩ ਵਾਸੁਕਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਡਿਉਢਾ ਦਾ ਰੂਪ (ਏ).

ਫਣੀਂਦ੍ਰ
ਫਣੀਰਾਜ
ਫਣੇਸ਼ } ਸੰਗਜਾ-ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੨ ਵਾਸੁਕਿ ਨਾਗ। ੩ ਵਡਾ ਸੱਪ.

ਫਤਹ. ਅ. فتح ਫ਼ਤਹ. ਸ[illegible]-ਵਿਜਯ. ਜਿੱਤ. "ਦੇਗੋ ਤੇਗੋ ਫ਼ਤਹ ਨੁਸਰਤ ਬੇ ਦਰੰਗ।" ੨ ਸਫਲਤਾ. ਕ੍ਰਾਮਯਾਬੀ। ੩ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ.

ਫ਼ਤਵਾ. ਅ. فتوے ਸੰਗਜਾ-ਫੈਸਲਾ। ੨ ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਵਜਵਸ਼ਥਾ.

ਫਤਿਹ. ਦੇਖੋ, ਫਤਹ. "ਫਤਿਹ ਭਈ ਮਨਿਜੀਤ." (ਬਾਵਨ)

ਫਤੀਲ. ਅ. فتیلہ ਫ਼ਤੀਲਹ. ਸੰਗਜਾ-ਬੱਤੀ. ਵੱਟੀ.

ਫ਼ਤੀਲਸੋਜ਼. ਫ਼ਾ فتیلسوز ਸੰਗਜਾ-ਦੀਵਟ. ਧਾਤੁ ਦੀ ਚੌਮੁਖੀ ਦੀਵਟ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਤੇਲ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬੱਤੀਆਂ ਲਈ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਥਾਂ ਬਣੇਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਫਤੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਤੀਲ.

ਫਤੂਹ. ਫਤਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਫਤੂਹੀ. ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਜੱਟ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਾਜ਼ ਦੇਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਜਦ ਡੋਰਾ ਨਿਗਲਕੇ ਬਾਜ਼ ਮਰਣ ਵਾਲਾ ਹੋਗਿਆ, ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਕੇ ਅਪਰਾਧ ਬਖ਼ਸ਼ਵਾਇਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਅ. فتوحی ਫ਼ਤੂਹੀ. ਘੁੰਡੀ ਅਥਵਾ ਬਟਨਦਾਰ ਕੁੜਤੀ. ਜਾਗਟ. ਅੰ. Jacket.

ਫ਼ਤੂਰ. ਅ. فتور ਸੰਗਜਾ-ਵਿਕਾਰ. ਦੋਸ਼। ੨ ਉਪਦ੍ਰਵ. ਊਧਮ। ੩ ਵਿਘਨ। ੪ ਨੁਕਸਾਨ। ੫ ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸ.

ਫਤੇ. ਦੇਖੋ, ਫਤਹ ਅਤੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ.

ਫਤੇਸ਼ਾਹ. ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ (ਗੜ੍ਹਵਾਲ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫਤੇਚੰਦ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗਕੇ ਅਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਪਾਂਵਟੇ ਪਾਸ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੮. "ਫਤੇਸਾਹ ਕੋਪਾ ਤਬ ਰਾਜਾ। ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮ ਸੋਂ ਬਿਨ ਕਾਜਾ." ਦੇਖੋ, ਭੰਗਾਣੀ.

ਫਤੇਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਫਤੇਸਿੰਘ ਬਾਬਾ। ੨ ਜੀਂਦਪਤਿ ਰਾਜਾ ਭਾਗਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ,ਜੋ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਜੀਂਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ, ਅਰ ਤੇਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੩ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੨੨ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਫਤੇਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਫੱਗੁਣ ਸੁਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੭੫੫ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਨਮੇ. ੧੩ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਰਾਮਸਿੰਘ* ਨੇ ਸਸਕਾਰਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਆਮਲਾ ਭਰਣ ਸਰਹਿੰਦ ਗਏਹੋਏ ਸਨ.ਦੇਖੋ,ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਐਨ ੧ ਅ: ੨੯. ਦੇਖੋ, ਜੋਰਾਵਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫਤੇਗੜ੍ਹ.

ਫਤੇ ਕੁਮੈਤ. ਖ਼ਾ. ਕੁਤਕਾ. ਸਲੋਤਰ. ਮੋਟਾ ਸੋਟਾ.

ਫਤੇਕੋਰ. ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਭੁੱਲਕੇ "ਫੱਤੋ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਲੇ ਕੇ ਚੌਧਰੀ ਖਾਨੇ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪ ਕੀਤਾ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਹਜਾਰਾਂ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਫਤੇਗੜ੍ਹ. ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੁਰਧਾਮ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਫਤੇਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਰੱਖਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ ਨੇ ਨਜਾਮਤ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਰੋਪੜ ਸਰਹਿੰਦ ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ। ੨ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ.

ਫਤੇਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਫਤੇਸ਼ਾਹ.

ਫਤੇ ਦਰਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਫਤੇ ਅਤੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ.

ਫਤੇਪੁਰਸਿੰਘਾਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸੱਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ "ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ" ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਫੱਤਾ ਕਨੇਚ ਪਿੰਡ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਜੱਟ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਕੁਝ ਘੜੀ ਇਸ ਪਾਸ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ

* ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਪਦਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ [illegible] ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੀਤਾ ਅਰ ਫੱਤੇ ਤੋਂ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਘੋੜੀ ਮੰਗੀ. ਉਸ ਨੇ ਬਹਾਨਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ. ਘੋੜੀ ਅਰ ਫੱਤਾ ਸੱਪ ਦੇ ਭੰਗ ਨਾਲ ਉਸੇ ਦਿਨ ਮਰਗਏ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਤੋੜ.

ਫੱਤੂ ਸੰਮੂ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਫੱਤੂ ਸੰਮੂ ਕੀ.

ਫੱਤੇ ਨੰਗਲ. ਦੇਖੋ, ਬੁਰਜਸਾਹਿਬ.

ਫੱਤੇ ਭਿੰਡਰ. ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਭਸਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ ਅੱਗੇ ਦੋ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਨਿਰਜਲਾ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫੱਤੋ. ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਫੱਤੋ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਭਾਈ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਅਰ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਬੀਲ੍ਹੇਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ। ੨ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਰਾਣੀ ਫਤੇਕੌਰ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਫੱਤੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਤੇਕੌਰ.

ਫਦਲ. ਦੇਖੋ, ਫਜਲ.

ਫਦੀਹਤ } ਅ. فضیحت ਫ਼ਜ਼ੀਹ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ-ਖੁਆਰੀ।
ਫਦੀਹਤਿ } ੨ ਬੁਰਿਆਈ। ੩ ਨਾ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਭਾਵ-ਗੰਦਗੀ. ਵਿਸ੍ਟਾ. "ਫੋਲਿ ਫਦੀਹਤਿ ਮੁਹਿ ਲੈਨਿ ਭੜਾਸਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਫਦੂਲ. ਦੇਖੋ, ਫਜੂਲ.

ਫਦੂਲੀ. ਦੇਖੋ, ਫਜੂਲੀ.

ਫਧ } ਸੰਗਜਾ-ਬੰਧ. ਬੰਧਨ. ਫੰਧਾ. ਪਾਸ਼ਬੰਧ. "ਨ
ਫਧਾ } ਕਾਲਫਧਾ ਫਸ ਹੈਂ." (ਅਕਾਲ) "ਮਨ
ਫਧਿ } ਮਾਇਆ ਮੈ ਫਧਿ ਰਹਿਓ." (ਸ: ਮ: ੯) "ਦੁਰਮਤਿ ਸਿਉ ਨਾਨਕ ਫਧਿਓ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਫਨ. ਦੇਖੋ, ਫਣ। ੨ ਅ. فن ਫ਼ਨ. ਸੰਗਜਾ-ਛਲ. ਧੋਖਾ। ੩ ਵਿਭੂਤੀ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ. "ਹਿਤ ਲਾਗਿਓ ਸਭ ਫਨ ਕਾ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਫ਼ਾ. ਗੁਣ. ਹੁਨਰ.

ਫਨਖਾਨਾ. ਸੰਗਜਾ-ਫ਼ਨ (ਛਲ) ਖ਼ਾਨਹ (ਘਰ). ਧੋਖੇ ਦਾ ਘਰ. "ਚੇਤਸਿ ਨਾਹੀ ਦੁਨੀਆ ਫਨਖਾਨੇ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਫਨਾ } ਅ. فنا ਫ਼ਨਾ. ਵਿ-ਵਿਨਸ਼ਰ. ਵਿਨਾਸ਼
ਫਨਾਇ } ਹੋਣਵਾਲਾ. "ਚਸਮਦੀਦੰ ਫਨਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਲਯ
ਫਨਾਹ } ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ। ੩ ਮਿਟਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਫਨਿ. ਸੱਪ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀ. "ਮੋਰ ਤੇ ਜਜੋਂ ਫਨਿ, ਤਜੋਂ ਸਕੁਚਾਨੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਫਨਿਜਾ. ਫਣੀ (ਨਾਗ) ਦੀ ਕਨਜਾ. ਨਾਗਪੁਤ੍ਰੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫਨਿੰਦ } ਦੇਖੋ, ਫਣੀਂਦ੍ਰ.
ਫਨਿੰਦ੍ਰ }

ਫਨਿਮਨਿ. ਸੰਗਜਾ-ਨਾਗਮਣਿ. ਸੱਪ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਰਤਨ. "ਲੂਲੂ ਜਮੁਰਦ ਨੀਲ ਫਨਿਮਨਿ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਫਣੀ (ਸੱਪਾਂ) ਦਾ ਮਣਿ (ਸਰਦਾਰ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ. ਫਣਿਪਤਿ.

ਫਨਿਯਾਰਾ. ਫਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀਅਰ.

ਫਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀ.

ਫਨੀਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀਂਦ੍ਰ.

ਫਨੂਸ. ਦੇਖੋ, ਫਾਨੂਸ. "ਜਨੁ ਦੀਪਕ ਮੱਧ ਫਨੂਸ ਕੀ ਬੈਲੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਫਫੜਾ. ਸੰਗਜਾ-ਦੰਭ. ਫੰਦ. ਫਰੇਬ.

ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਰੇਂਦ੍ਰਪੁਰੇ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਬਹਿਲੋ ਵੰਸ਼ੀ ਭਾਈ ਦਸੌਂਧਾਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਭਾਈ ਦੇਸ਼ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੀਆਂ ਸਨ-

(੧) ਇੱਕ ਪਜਾਮਾ ਕਕੜੈਲ (ਕੱਕੜ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਚੰਮ) ਦਾ.
(੨) ਦੋ ਅੰਗਰਖੇ (ਚੋਲੇ) ਬੂਟੀਦਾਰ ਕਪੜੇ ਦੇ.
(੩) ਇੱਕ ਮਲਮਲ ਦਾ ਰੁਮਾਲ.
(੪) ਇੱਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁਹਰ.
(੫) ਇੱਕ ਕਟਾਰ.

ਫਫਾ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸਤਾਈਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. "ਫਫਾ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਤੂ ਆਇਆ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਫ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਫਕਾਰ.

ਫਫਾ ਕੁਟਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫੁਫੀ ਕੁਟਨੀ.

ਫਫੋਲਾ. ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਸ੍ਫੋਟ. ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਲਣ ਤੋਂ ਜਾਂ ਰਗੜ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਪਇਆ ਹੋਇਆ ਛਾਲਾ.

ਫਬ. ਦੇਖੋ, ਫਬਿ.

ਫਬਣਾ } ਕ੍ਰਿ-ਛਬਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਭਾਵਾਨ
ਫਬਨਾ } ਹੋਣਾ. ਸਜਣਾ. "ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੀਓ ਹਰਿ ਨਾਮਾ, ਜੀਅ ਕਉ ਏਹਾ ਵਸਤੁ ਫਬੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਫਬਿ. ਸੰਗਜਾ-ਛਬਿ. ਸ਼ੋਭਾ.

ਫਬੀ. ਦੇਖੋ, ਫਬਣਾ.

ਫਯਾਜ } ਅ. فیاض ਫ਼ੱਯਾਜ. ਵਿ-ਫ਼ੈਜ (ਲਾਭ)
ਫੱਯਾਜ } ਪੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਦਾਰ.

ਫੱਯਾਜੀ. ਅ. فیاضی ਫ਼ੱਯਾਜੀ. ਸੰਗਜਾ-ਫ਼ੈਜ ਦਾ ਭਾਵ. ਲਾਭ ਪੁਚਾਉਣਾ। ੨ ਉਦਾਰਤਾ.

ਫਰ. ਦੇਖੋ, ਫਲ. "ਆਕਾਸੇ ਫਰੁ ਫਰਿਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਫਲ ਫਲਿਆ. "ਪੁਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਤਿਨਕੇ ਨਹਿ ਫਰੈਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਫ਼ਾ فر ਫ਼ਰ. ਪਰ. ਪੰਖ. "ਬਿਨ ਫਰ ਸਰ ਮਰੀਚਕੇ ਮਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਸ਼ਾਨਸ਼ੌਕਤ. ਦਬਦਬਾ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਨੋਕ. ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਪਿਪਲਾ. ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ. "ਸ੍ਰੋਨ ਕੀ ਧਾਰ ਛੁਟੀ ਸੁ ਲਗੇ ਸਰ ਕੇ ਫਰ ਨੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਫੜ.

ਫਰਊਨ. ਅ. فرعون ਫ਼ਿਰਊਨ. Pharaoh. ਮਿਸਰ ਦੇ ਅਨੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਨਾਮ ਭੀ "ਜਨਕ" ਦੀ ਤਰਾਂ ਰਾਜਗੱਦੀ ਦੀ ਅੱਲ (ਉਪਾਧੀ) ਸੀ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫ਼ਿਰਊਨ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਮੂਸਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਰ ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ ਉੱਪਰ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੂਸਾ ਭੀ ਸੀ), ਬਹੁਤ ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾਈ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਮਿਸਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਲੇਗ ਪੈਗਈ. ਮੂਸਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਮਿਸਰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੂਚ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਕੁਝ ਦੂਰ ਮੂਸਾ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਫਿਰਊਨ ਨੇ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ. ਮੂਸਾ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਸਮੇਤ ਰੱਤੇ ਸਾਗਰ (Red Sea) ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰਊਨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਲਸ਼ਕਰ ਸਮੇਤ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਗਰਕ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਫਿਰਊਨ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਵਲੀਦ ਬਿਨ ਮੁਸਅ਼ਬ ਸੀ।* ੨ ਮਗਰਮੱਛ. ਘੜਿਆਲ. ਨਿਹੰਗ। ੩ ਵਿ-ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਅਭਿਮਾਨੀ. ਅਹੰਕਾਰੀ.

ਫਰਸ. ਫ਼ਾ فرش ਫ਼ਰਸ਼. ਸੰਗਜਾ-ਵਿਛਾਈ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਵਿਛਾਉਣਾ। ੨ ਅ. فرس ਫ਼ਰਸ. ਘੋੜਾ.

ਫਰਸਤਾਦਨ. ਫ਼ਾ فرستادن ਫ਼ਰਿਸਤਾਦਨ. ਕ੍ਰਿ-ਭੇਜਣਾ.

ਫਰਸਤਾਦਾ. ਫ਼ਾ فرستاده ਫ਼ਰਿਸਤਾਦਹ. ਵਿ-ਭੇਜਿਆਹੋਇਆ. "ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਫਰਸਤਾਦੇ ਆਏ ਹੈਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਫਰਸਾ. ਸੰਗਜਾ-ਪਰਸ਼ੁ. ਕੁਹਾੜਾ. ਤਬਰ.

ਫਰਸ਼ੀ. ਵਿ-ਫਰਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

* ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਮੁਸਅ਼ਬ ਇਬਨ ਰੈਯਾਮ ਅਤੇ ਰਾਬੂਸ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਮਰ ੬੨੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਫਰਹ. ਸੰਗਜਾ-ਫਰਹਰਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਫਰਹ ਨਿਸ਼ਾਨੰ." (ਸੂਰਜਾਵ) ੨ ਅ. فرح ਫ਼ਰਹ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ.

ਫ਼ਰਹ਼ਤ. ਅ. فرحت ਸੰਗਜਾ-ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਦੀ ਉਮੰਗ.

ਫਰਹਰ. ਵਿ-ਫਰ (ਪਰ) ਵਾਲਾ. ਪੰਖਧਰ. "ਫਰਹਰ ਤੀਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਫਰਹਰਾ.

ਫਰਹਰਾ. ਸੰਗਜਾ-ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਧੁਜਪਟ.

ਫਰਹਾ. ਸੰਗਜਾ-ਫਲ੍ਹਾ. ਖਿੜਕ. ਫਾਟਕ. "ਫਰਹੇ ਮੁਹਕਮ ਗੁਰਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ:੫)

ਫਰਹਾਦ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੀਰੀਂ ੩.

ਫਰਹੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀ.

ਫ਼ਰਹੰਗ. ਫ਼ਾ فرهنگ ਸੰਗਜਾ-ਬੁੱਧਿ। ੨ ਵਿਦਜਾ। ੩ ਅਦਬ। ੪ ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੫ ਕੋਸ਼. ਅਭਿਧਾਨ. Dictionary. Glossary.

ਫਰਕ. ਅ. فرق ਫ਼ਰਕ਼. ਸੰਗਜਾ-ਜੁਦਾਈ. ਭਿੰਨਤਾ। ੨ ਅੰਤਰਾ. ਵਿੱਥ। ੩ ਭੇਦ। ੪ ਨਜ਼ੂਨਤਾ. ਕਮੀ। ੫ ਭਾਵ-ਸਿਰ. ਚੋਟੀ.

ਫਰਕਸ. ਫ਼ਾ فرهنگ ਫ਼ਰਖ਼ਸ਼. ਸੰਗਜਾ-ਪੁੱਠਾ. ਘੋੜੇ ਖੱਚਰ ਆਦਿ ਦੀ ਪਿੱਠ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ.

ਫਰਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ-ਫੜਕਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦਾ
ਫਰਕਨਾ } ਪੱਠੇ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਫੁਰਣਾ (ਸਫੁਰਣ ਹੋਣਾ). ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣ ੧.

ਫਰਕਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਫਰਰੁਖਾਬਾਦ. "ਕਾਸੀ ਆਦਿਕ ਫਰਕਾਬਾਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਫਰਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਫੌਰਨ. ਛੇਤੀ. ਫੜੱਕ ਦੇਕੇ. "ਜਬ ਦੇਖਿਓ ਬੇੜਾ ਜਰਜਰਾ ਤਬ ਉਤਰਿਪਰਿਓ ਹਉ ਫਰਕਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿੱਥ ਤੇ.

ਫਰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਫਰਕ. "ਆਪੇ ਫਰਕੁ ਕੀਤੋਨੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਫ਼ਰਖ਼ਸ਼. ਦੇਖੋ, ਫਰਕਸ.

ਫ਼ਰਖ਼ੰਦਹ. ਫ਼ਾ فرخنده ਵਿ-ਮੁਬਾਰਕ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਫਰਗਲ. ਅ. فرغل ਫ਼ਰਗ਼ੁਲ. ਰੂੰਦਾਰ ਲੰਮਾ ਚੋਲਾ.

ਫਰਜ. ਅ. فرض ਫ਼ਰਜ਼. ਸੰਗਜਾ-ਕਰਤਵਜ. ਡਯੂਟੀ (duty). ੨ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ੩ ਅਕਾਲੀ ਹੁਕਮ। ੪ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ। ੫ ਵੇਲਾ ਨਿਯਤ (ਮੁਕੱਰਿਰ) ਕਰਨਾ। ੬ ਅਟਕਲਣਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ.

ਫ਼ਰਜ਼ਾਨਗੀ. ਫ਼ਾ فرزانگی ਸੰਗਜਾ-ਦਾਨਾਈ. ਅਕਲਮੰਦੀ.

ਫਰਜੀ. ਅ. فرضی ਫ਼ਰਜ਼ੀ. ਵਿ-ਫ਼ਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਕਲਪਿਤ. ਬਣਾਉਟੀ.

ਫਰਜੰਦ. ਫ਼ਾ فرزند ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ. ਸੰਗਜਾ-ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. "ਮਕਤਬ ਮਾਂਹਿ ਫਰਜੰਦ ਕੋ ਬਠਾਇਯੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਫਰਡਾ. ਸੰਗਜਾ-ਕਰਚਾ. ਖੇਤੀ ਕੱਟਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਟਾਂਡੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਖੜਾ ਰਹਿਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਫਰਡਾ ਲਗ ਜਵਾਰ ਕੋ ਮੋਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਫਰਦ. ਅ. فرد ਫ਼ਦੰ. ਸੰਗਜਾ-ਤਖ਼ਤਾ. ਫੱਟ। ੨ ਸੂਚੀ. ਫਹਿਰਿਸ੍ਰ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੂਰ ਹੂੰ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਧਤਾ ਫਰਦ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇੱਕ ਪੁਰਖ. ਵਜਕ੍ਰਿ.

ਫ਼ਰਦਾ. ਫ਼ਾ فردا ਸੰਗਜਾ-ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ. ਕੱਲ.

ਫ਼ਰਦੌਸ. ਅ. فردوس ਸੰਗਜਾ-ਸੁਰਗ. ਵੈਕੁੰਠ. ਬਹਿਸ਼ੂ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਫ਼ਿਰਦੌਸ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਫਰਦੌਸੀ ਅਥਵਾ **ਫ਼ਿਰਦੌਸੀ.** فردوسی ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਹਮੂਦ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਕਵਿ, ਜੋ ਸ਼ਰਫ਼ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼ੁੱਧ ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ੬੦੦੦੦ ਛੰਦਾਂ ਦਾ "ਸ਼ਾਹਨਾਮਾ" ਨਾਮਕ ਇਤਿਹਾਸ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਖ਼ਰਚਕੇ ਲਿਖਿਆ. ਇਸ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਸਲ ਨਾਮ ਅੱਬੁਲਕ਼ਾਸਮ ਹੁਸਨ ابوالقاسم حسن ਸੀ.
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਫ਼ੈਦ ਪਿੱਛੇ ਮੁਹਰ (ਸ਼ੁਰਣਮੁਦ੍ਰਾ) ਦੇਣੀ ਕਹੀ ਸੀ,ਪਰ ਗ਼ੈਬ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪੁਰ ਰਜਤਮੁਦ੍ਰਾ (ਰੁਪਯਾ) ਦੇਣ ਲੱਗਾ. ਕਵੀ ਲੈਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਗਰ "ਤੂਸ" (ਮਸ਼ਹਦ) ਨੂੰ ਚਲਾਗਿਆ ਅਰ ਮਹਮੂਦ ਦਾ ਕਮੀਨਾਪਨ ਗ਼ੈਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਮੂਦ ਨੇ ਪਛਤਾਕੇ ਕਵੀ ਨੂੰ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਹਰਾਂ ਭੇਜੀਆਂ, ਪਰ ਜਦ ਅਹਿਲਕਾਰ ਤੂਸ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਇੱਕ ਦਰਵਾਜੇ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਸ ਦਾ ਜਨਾਜ਼ਾ ਜਾਰਿਹਾ ਸੀ. ਫ਼ਰਦੌਸੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲੈਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮਹਮੂਦ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਫੇਰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਲਈ ਅਰ ਉਸ ਰਕਮ ਤੋਂ ਸ਼ਹਰ ਪਾਸ ਦਰਿਆ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਅਰ ਘਾਟ ਬਣਵਾਦਿੱਤਾ. ਫ਼ਰਦੌਸੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਤੂਸ(ਮਸ਼ਹਦ)ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੦੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ

ਜਫਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:–
"ਚਿ ਖ਼ੁਸ਼ ਗੁਫ਼ਤ ਫ਼ਰਦੌਸੀਏ ਖ਼ੁਸ਼ਜ਼ੁਬਾਂ."

ਫਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਲਨਾ.

ਫਰਫਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫੜ ਫੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.ਤੜਫਣਾ. "ਫਰਫਰਾਤ ਭਾਜਨ ਇਤ ਉਤ ਕੋ." (ਨਾਪ੍)

ਫਰ ਫਰਿਆ. ਫਲ–ਫਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਫਰ ੧.

ਫਰਫੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਲ. ਕਪਟ.

ਫ਼ਰਬਾ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਬਹ ਵਿ–ਮੋਟਾ. ਸਥੂਲ.

ਫਰਮਾਂਹ. ਸਰੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ,ਜੋ ਗਰਮ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. Tamarix Dioica.

ਫ਼ਰਮਾਨ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਗ੍ਯਾਪਤ੍ਰ. ਹੁਕਮਨਾਮਾ। ੨ ਆਗ੍ਯਾ. ਹੁਕਮ.

ਫ਼ਰਮਾਯਸ਼. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਮਾਯਿਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਗ੍ਯਾ. ਹੁਕਮ.

ਫ਼ਰਮੂਦ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਮੂਦ ਫ਼ਰਮਾਇਆ. ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ.

ਫ਼ਰਮੂਦਨ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਮੂਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ.ਆਗ੍ਯਾ ਕਰਨੀ.

ਫ਼ਰਮੇਸ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਮਾਯਸ਼.

ਫਰਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਆਦ.

ਫਰਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰਹਰਾ.

ਫ਼ਰਰੁਖ਼ਸਿਯਰ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੁਖ਼ਸੀਯਰ ਇਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ, ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸੀ. ਅਬਦੁੱਲਾਖ਼ਾਨ ਸੈਯਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਜਹਾਂਦਾਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੭੭੦ (ਸਨ ੧੭੧੩) ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਜੋਧਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੧੫ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ ੧੭੭੭ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਰਮੁਕਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੭੬ (੧੬ ਮਈ ਸਨ ੧੭੧੯) ਵਿੱਚ ਅਬਦੁੱਲਾਖ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਈ ਹੁਸੈਨਅਲੀ ਨੇ ਮਰਹਟਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਫ਼ਰਰੁੱਖਸਿਯਰ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਫਰਰੁਖਾਬਾਦ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਆਗਰਾ ਡਿਵੀਜਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਨਵਾਬ ਮੁਹੰਮਦਖ਼ਾਨ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰਰੁੱਖਸਿਯਰ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਸਨ ੧੭੧੪ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ.

ਫਰਲਾਂਗ. ਅੰ. Furlong. ਮੀਲ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਅਥਵਾ ੨੨੦ ਗਜ਼ ਦੀ ਲੰਬਾਈ.

ਫਰਵਾਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੋ ਆਦਮੀ ਫੜਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਐਸੀ ਆਰੀ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਤਸੀਲ ਬਰਨਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੩੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੮੪ ਰੁਪਯੇ ਨਕਦ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਹੁਣ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਡਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਫਰਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬੰਮਨਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਭੀ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਮੰਨਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੰਮਨਸਿੰਘ.

ਫਰਾ. ਫਰਾਂਸ (France) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਫਰਾ ਕੇ ਫਿਰੰਗੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲਾ ਮੈਨਪੁਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਫਲ੍ਹਾ.

ਫਰਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੜ੍ਹਵਾਕੇ. ਚਿਰਵਾਕੇ. "ਕਾਨ ਫਰਾਇ ਹਿਰਾਏ ਟੂਕਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪਕੜਵਾਕੇ. ਫੜਵਾਕੇ.

ਫਰਾਸ. ਫ਼ਰਾਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫ਼ਰਸ਼ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਫਰਾਂਸ. France. ਫ੍ਰਾਂਸ. ਯੂਰਪ ਦੇ ਪੱਛਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਸੀ. ਤੀਜੇ ਨਪੋਲੀਅਨ (Napoleon III) ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ੪ ਸਿਤੰਬਰ ੧੮੭੦ ਨੂੰ ਮਿਟਾਕੇ ਸਨ ੧੮੭੫ ਵਿੱਚ ਬਾਕਾਯਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਸਲਤਨਤ (Republic) ਕਾਯਮ ਹੋਈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਰਿਆਸਤ ਬੈਲਜੀਅਮ ਅਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਚੈਨਲ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇਟਲਾਂਟਕ ਮਹਾਸਾਗਰ,ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਮੈਡਿਟ੍ਰੇਨੀਅਨ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਪੂਰਵ ਇਟਲੀ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਹੈ. ਰਾਜਧਾਨੀ ਪੈਰਿਸ (Paris) ਹੈ.

ਫ੍ਰਾਂਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੨੧੨,੬੬੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਜਨ ਸੰਖ੍ਯਾ ੩੯,੨੦੯,੭੬੬ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਏਸ਼ੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫,੧੨੦,੦੦੦ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੫੩,੫੦੦,੦੦੦ ਹੈ.

ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹਿੰਦ ਨਾਲ ਸਨ੧੬੬੪ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ,ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਤਜਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀ "La Compagni des Indes" ਕਾਇਮ ਹੋਈ. ਇਸ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਕੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਵੱਲੋਂ ਇਤਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਮਿਲੀ ਜਿਤਨੀ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੇ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕੰਪਨੀ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕੀ.

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੰਪਨੀ ਨੇ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਲਾਈਵ, ਵਾਰਨਹੇਸਟਿੰਗ ਅਤੇ ਵੈਲਜ਼ਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਫਰਾਸੀਸੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਨੀ ਪੁਚਾਈ.ਹੁਣ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਕਬਜੇ ਵਿੱਚ ਪਾਂਡੀਚਰੀ ਚੰਦ੍ਰਨਗਰ ਆਦਿਕ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਹਨ.

ਫ਼ਰਾਸ਼ਖ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਾਸ਼ ਖ਼ਾਨਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਸ਼ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹੋਵੇ। ੨ ਫ਼ਰਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ.

ਫਰਾਂਸੀ. ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. French. "ਫਰਾਸੀ ਫਿਰੰਗੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਫਰਾਸੀਸ. ਫਰਾਂਸ ਦੇਸ਼. France. "ਫਰਾਸੀਸ ਕੇ ਦੁਰੰਗੀ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਫਰਾਂਸ। ੨ ਫ੍ਰੈਂਚ.

ਫਰਾਸੀਸੀ. ਵਿ–ਫ੍ਰਾਂਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–French.

ਫ਼ਰਾਹਮ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਾਹਮ ਵਿ–ਏਕਤ੍ਰ. ਕੱਠਾ. ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਫਰਾਹੁਨ. ਦੇਖੋ, ਫਰਊਨ। ੨ ਸਰਬਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਰਯਨਾਦ) ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ.

ਫਰਾਕੀ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਕੀ ਫ਼ਰਕ (ਪਿੱਠ) ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਤਸਮਾ.ਘੋੜੇ ਦੀ ਕੰਬਲ ਅਥਵਾ ਗਰਦਨੀ ਉੱਪਰ ਦੀਂ ਕਸਿਆਹੋਇਆ ਤੰਗ.

ਫ਼ਰਾਖ਼. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਾਖ਼ ਵਿ–ਖੁਲ੍ਹਾ. ਕੁਸ਼ਾਦਾ. ਮੋਕਲਾ.

ਫ਼ਰਾਖ਼ੀ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਾਖ਼ੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌੜਾਈ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੨ ਧਨ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਫਰਾਕੀ.

ਫ਼ਰਾਗ਼ਤ. ਅ ਫ਼ਰਾਗ਼ਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਲ੍ਹ. ਫੁਰਸਤ. ਅਵਕਾਸ.

ਫ਼ਰਾਗ਼ਤ. ਅ ਫ਼ਰਾਗ਼ਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ। ੨ ਵੇਲ੍ਹ. ਫੁਰਸਤ. "ਤਬੈ ਫਰਾਗਤ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ.

ਫ਼ਰਾਮੋਸ਼. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਾਮੋਸ਼ ਵਿ–ਭੁੱਲਿਆਹੋਇਆ. "ਹੋਸ਼ ਭਈ ਫਰਾਮੋਸ਼ ਸਭੈ." (ਨਾਪ੍)

ਫ਼ਰਾਮੋਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਾਮੋਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਭੁੱਲਜਾਣਾ. ਵਿਸਮਰਣ ਕਰਨਾ.

ਫ਼ਰਾਰ. ਅ ਫ਼ਰਾਰ ਵਿ–ਭੱਜਿਆ (ਨੱਠਾ) ਹੋਇਆ. ਜੋ ਦੌੜਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੌੜਨ (ਨੱਠਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਫਰਾਲਾ. ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਰ, ਥਾਣਾ ਬੰਗੇ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇਸਟੇਸ਼ਨ ਬੈਹਰਾਮ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇਸ ਨਾਲ ੩–੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਹੀ ਭਾਈ ਰਾਮਸਿੰਘ ਨਿਰਮਲੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫਰਿਆ. ਫਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਫਰ ੧.

ਫਰਿਆਦ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਿਯਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ. ਦੁੱਖ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ.

ਫਰਿਆਦੀ. ਵਿ–ਫਰਿਆਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਆਦ.

ਫਰਿਸਤ. ਦੇਖੋ, ਫਿਹਰਿਸ੍ਤ.

ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਹ
ਫਰਿਸਤਾ
ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਫ਼ਾ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਹ. ਵਿ–ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਰਸ੍ਤਾਦਨ (ਭੇਜਣਾ) ਹੈ. ਸੀਨ ਦੇ ਥਾਂ ਸ਼ੀਨ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਕੀਲ. ਦੂਤ। ੩ ਤੋਫ਼ਾ. ਭੇਟਾ. ਉਪਹਾਰ। ੪ ਦੇਵਤਾ. Angel. ਅ ملک ਮਲਕ. ਇਸਲਾਮ(اسلام)ਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਨੂਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਅਰ ਵਡੀ ਸ਼ਕਤਿ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਈ ਬਾਂਈਂ ਸਵਾ ਲੱਖ,ਕਿਤੇ ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਮੁਖੀਏ ਲਿਖੇ ਹਨ–

(ੳ) ਜਿਬਰਾਈਲ (جبرائيل) ਜੋ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਪੈਗ਼ਾਮ ਪੈਗ਼ੰਬਰਾਂ ਕੋਲ ਲੈਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਮਲਕ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਆਯਤਾਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਪੁਰ ਲਿਆਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਰੂਹੁਲਕ਼ੁਦਸ (Holy Ghost) ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

(ਅ) ਮੀਕਾਈਲ ميكائيل ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਪਹੁਚਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

(ੲ) ਇਸਰਾਫ਼ੀਲ اسرائيل ਇਹ ਪ੍ਰਲਯ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੁਰ੍ਹੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਰਣਸਿੰਗੇ ਦੀ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਲਯ ਆਵੇਗੀ ਅਰ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਰਦੇ ਉਠਣਗੇ.

(ਸ) ਇ਼ਜ਼ਰਾਈਲ ਅਥਵਾ ਅ਼ਜ਼ਰਾਈਲ عزرائيل ਇਹ ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ. "ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੫) ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਲਕੁਲਮੌਤ ملک الموت ਭੀ ਹੈ. "ਮਲਕਲਮਉਤ ਜਾਂ ਆਵਸੀ ਸਭ ਦਰਵਾਜੇ ਭੰਨਿ." (ਸ: ਫਰੀਦ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹੋਰ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਿਰਾਮਨ ਕਾਤਿਬੀਨ كراما كاتبين ਹਨ. ਇੱਕ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਸਜੇ ਹੱਥ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਲਿਖਣ ਲਈ, ਦੂਜਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਕੁਕਰਮ ਲਿਖਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ.

ਦੋ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ "ਮੁਨਕਰ" منكر "ਨਕੀਰ" نكير ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਮਤਹਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ. ਅੱਠ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉਠਾਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਮਾਲਿਕ ملک ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ੧੯ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਰਕ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹਨ. ਬਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਰਿਜ਼ਵਾਨ رضوان ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਪ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਕ਼ਾਸਿਮ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ "ਅਸਤਰਾਬਾਦ" ਫ਼ਾਰਸ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ ਸਨ ੧੫੭੦ ਦੇ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਗ਼ੁਲਾਮਅ਼ਲੀ ਸੀ. ਮੁਹੰਮਦ ਕ਼ਾਸਿਮ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੀ ਲਿਖੀਹੋਈ ਤਵਾਰੀਖ਼, ਜੋ ਸਨ ੧੬੧੪ ਵਿੱਚ ਤ੍ਯਾਰ ਹੋਈ ਹੈ "ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤਾ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.* ਮੁਹੰਮਦ ਕ਼ਾਸਿਮ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੬ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੁ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਿਫ਼ਤ.

ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਿਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ. فرشتہ صفت ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਿਫ਼ਤ. ਵਿ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਾਧੁ. ਗੁਰਮੁਖ.

ਫਰੀ. ਸੰ. ਫਲਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟੀ ਢਾਲ, ਜੋ ਗਤਕਾ ਅਥਵਾ ਤਲਵਾਰ ਖੇਡਣ ਵੇਲੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵਾਰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਰੱਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਫਰੀ ਅਰੁ ਖੰਡਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਫੜੀ.

ਫ਼ਰੀਕ਼. ਅ. فَرِيق ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਸਰੇ ਪੱਖ ਦਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਤਿਪਕ੍ਸ਼ੀ। ੨ ਤਰਫ਼ਦਾਰ.

ਫਰੀਦ. ਅ. فَرِيد ਫ਼ਰੀਦ. ਵਿ–ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸਾਨੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸੰਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ-ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ:–

ਸ਼ੇਖ਼ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸ਼ੇਖ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਸੁਲੈਮਾਨ ਦੇ ਘਰ (ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਖਲੀਫਾ ਉਮਰ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ), ਮਾਤਾ ਮਰਿਯਮ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕੋਠੀਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਹੁਣ ਚਾਵਲੀ ਮਸ਼ਾਯਖ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ), ਸੰਮਤ ੧੨੩੧ (ਸਨ ੧੧੭੩) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਖ਼ਾਜਾ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਬਖ਼ਤਯਾਰ ਕਾਕੀ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋਏ. ਫਰੀਦ ਜੀ ਵਡੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਮਹਾ ਤ੍ਯਾਗੀ, ਪਰਮ ਤਪਸ੍ਵੀ ਅਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਅਨੰਨ (ਅਨਨ੍ਯ) ਉਪਾਸਕ ਸਨ. ਆਪ ਨੇ ਅਜੋਧਨ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਪਟਨ ਅਰਥਾਤ ਪਾਕਪੱਤਨ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ),ਰਹਾਇਸ਼ ਕੀਤੀ.

ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਦੀ ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ ਮਹ੍ਮੂਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹਜ਼ਬਰਾ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਾਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥ ਰੱਖਿਆ. ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ. ਆਪ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ, ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਉਪਜੀਆਂ. ਸੰਮਤ ੧੩੨੩ (ਸਨ੧੨੬੬) ਵਿੱਚ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਾਕ-ਪਟਨ ਹੋਇਆ † ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਵਡਾ ਬੇਟਾ ਦੀਵਾਨ ਬਦਰੁੱਦੀਨ ਸੁਲੈਮਾਨ ਬੈਠਾ.

ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ–

ਸ਼ੇਖ ਜਮਾਲੁੱਦੀਨ
|
ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦੁੱਦੀਨ ਮਸਊਦ ਸ਼ਕਰਗੰਜ
|
ਦੀਵਾਨ ਬਦਰੁੱਦੀਨ ਸੁਲੈਮਾਨ
|
ਖ਼ਾਜਾ ਦੀਵਾਨ ਪੀਰ ਅ਼ਲਾਉੱਦੀਨ (ਮੌਜੇ ਦਰਯਾ)
|
ਖ਼ਾਜਾ ਦੀਵਾਨ ਪੀਰ ਮੁਇਜ਼ੁੱਦੀਨ
|
ਖ਼ਾਜਾ ਦੀਵਾਨ ਪੀਰਫ਼ਜਲ
|
ਖ਼ਾਜਾ ਮੁਨੱਵਰਸ਼ਾਹ
|
ਦੀਵਾਨ ਪੀਰ ਬਹਾਉੱਦੀਨ (ਹਾਰ੍ਹੀ)
|
ਦੀਵਾਨ ਸ਼ੇਖ ਅਹ੍ਮਦਸ਼ਾਹ
|
ਦੀਵਾਨ ਪੀਰ ਅ਼ੁਤਾਉੱਲਾ
|
ਖ਼ਾਜਾ ਸ਼ੇਖ ਮੁਹ੍ਮਦ
|
ਸ਼ੇਖਬ੍ਰਹਮ (ਇਬਰਾਹੀਮ)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ "ਸ਼ੇਖ-ਬ੍ਰਹਮ" (ਸ਼ੇਖ ਇਬਰਾਹੀਮ ਜੀ) ਨਾਲ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ, ਬਲਰਾਜਾ, ਸਾਲਿਸ ਫਰੀਦ ਆਦਿਕ ਹਨ) ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਈ. ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸ਼ੇਖਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਨਾਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

"ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਪਟਨ ਹੈ ਜਹਿੰਵਾ,
ਸ਼ੇਖਬ੍ਰਹਮ ਤਬ ਬਸਈ ਤਹਿੰਵਾ,
ਤਿਹ ਕੇ ਮਿਲਨ ਹੇਤ ਗਤਿਦਾਈ
ਦੋਇ ਕੋਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਜਾਈ."
(ਨਾਪ੍ ਉੱਤਰਾ ਅ: ੩੩)

ਫਰੀਦਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੯੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਸਮ-ਕਾਲੀ ਸਨ.ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ।
੩ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਲਬਗੜ੍ਹ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੬੦੭ ਵਿੱਚ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਵਸਾਇਆ ਹੈ.

ਫਰੀਦਕੋਟ. "ਮੋਕਲ ਨਗਰ" ਰਾਜਾ ਮੋਕਲਦੇਵ ਨੇ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਸਾਇਆ, ਪਰ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਾਉਣ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਹਟਾਕੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ.* ਇਹ ਲਹੌਰ ੭੯ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੋਂ ੨੨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਫਰੀਦਕੋਟ ਚਿਰ ਤੀਕ ਅਨੇਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਹਾ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਈਸਵੀ. ਸੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੇ ਬਰਾੜਵੰਸ਼ ਦਾ ਕਬਜਾ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਖੇਪਕਥਾ ਇਹ ਹੈ–

ਜੈਸਲ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਰਾੜ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪੌਂਜ ਤੋਂ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਤੁਰੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਦੁੱਲ ਤੋਂ ਫਰੀਦ-ਕੋਟ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ.ਦੁੱਲ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਚੌਧਰੀ ਭੁੱਲਣ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰ-ਕਰਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਭੁੱਲਣ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੈਘਰ ਨੇ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਪਰ ਭੁੱਲਣ ਦਾ ਮਨਸੂਰ ਨਾਲ, ਜੋ ਸਰਸੇ ਵੱਲ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਮਾਲਗੁਜਾਰ ਚੌਧਰੀ ਸੀ, ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਬਾਬਤ ਝਗੜਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜਰ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਮਨਸੂਰ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਸਰੋਪਾ ਮਿਲਿਆ. ਜਦ ਮਨਸੂਰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੀਰਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਭੁੱਲਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੋਪਾ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਮਨਸੂਰ ਦਾ ਅੱਧਾ ਚੀਰਾ ਪਾੜਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਲਿਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਅਕਬਰ ਬਹੁਤ ਹੱਸਿਆ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਚੌਧਰ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ.†

ਸਨ ੧੬੩੦ (ਸੰਮਤ ੧੬੮੮) ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਾਲਵੇ ਆਏ, ਤਾਂ ਭੁੱਲਣ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਬਿਰਾਦਰੀ ਸਮੇਤ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਭੁੱਲਣ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੬੪੩ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਭ੍ਰਾਈ ਲਾਲੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਪੂਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੬੨੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਚੌਧਰੀ ਥਾਪਿਆਗਿਆ. ਕਪੂਰੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਸਨ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ. ਇਹ ਉਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਅਤੇ ਨਜਾਯਕਾਰੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿਣਾ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਾਲਵੇ ਵੱਲ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧-੬੨ (ਸਨ ੧੭੦੩-੪)ਵਿੱਚ ਆਏ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਸਿਰੀਏਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਕਲ੍ਹਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਰ ਨਾਮ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਢਾਲ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਇਸੇ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੇਟਾ ਭੇਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਘੱਲਿਆ ਸੀ,ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਭ੍ਰਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

"ਮੰਗਲ ਬਿਖੇ ਕਪੂਰਾ ਜਾਟ,
ਕੋਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੋ ਪਤਿ ਰਾਠ,
ਇਕ ਸੌ,ਇਕ ਹਜਾਰ‡ ਧਨ ਦੈਕੈ,
ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਲੈਕੈ,
ਸੋ ਹਜੂਰ ਮੈ ਦਯੋ ਪੁਚਾਈ,
ਦੇਖ੍ਯੋ ਬਹੁ ਬਲ ਸੋਂ ਚਪਲਾਈ,
ਅਪਨੇ ਚਢਬੇ ਹੇਤ ਬੰਧਾਯੋ,
ਦਲਸਿੰਗਾਰ ਤਿੰਹ ਨਾਮ ਬਤਾਯੋ."*(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਸਰਦਾਰ ਈਸਾਖ਼ਾਨ ਮੰਜ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਦਾ ਵੈਰ ਰਖਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੌਕਾ ਪਾਕੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸਨ ੧੭੦੮ ਦੀ ਹੈ.

ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸੁੱਖਾ ਸੋਮਾ ਮੁਖੀਆ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਈਸਾਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕਿਲਾ ਲੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਲਾਕਾ ਮੱਲਿਆ.

ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਪਿੱਛੋਂ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਸੋਮਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਚੌਧਰ ਕੀਤੀ.ਸਨ ੧੭੧੦ ਵਿੱਚ ਸੋਮੇ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਵਡਾ ਭ੍ਰਾਈ ਸੁੱਖਾ ਚੌਧਰੀ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਕਈ ਲਾਗੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਹੇਠ ਲੈਆਂਦੇ. ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੩੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋਧ, ਹਮੀਰ ਅਤੇ ਵੀਰ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਵੰਡ ਪਿੱਛੋ ਝਗੜਨ ਲੱਗੇ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ, ਸਰਦਾਰ ਝੰਡਾ-ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਰੀਦਕੋਟ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਜੋਧ ਪਾਸ ਅਰ ਮਾੜੀਮੁਸਤਫਾ ਵੀਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਖਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇਹਾਂ ਭ੍ਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ.

ਸਨ ੧੭੩੨ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਨੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰਾਜਸੀ ਠਾਟ ਬਣਾਲਿਆ ਅਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰੌਣਕ ਦਿੱਤੀ. ਜੋਧਸਿੰਘ ਦਾ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਸਨ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਮਾਰਿਆਗਿਆ.

ਸਨ ੧੭੮੨ ਵਿੱਚ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਮੋਹਰਸਿੰਘ ਹੋਇਆ. † ਇਹ ਯੋਗਜ ਪ੍ਬੰਧਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਚੜ੍ਹਤਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਹੁਕੂਮਤ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਕਰਕੇ ਸਰਦਾਰੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਈ. ਚੜ੍ਹਤਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਲਾਇਕ ਅਤੇ ਨਿਰਭੈ ਯੋਧਾ ਸੀ.

ਸਨ ੧੮੦੪ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਤਸਿੰਘ ਦਾ ਭ੍ਰਾਇਆ ਦਲਸਿੰਘ ਰਾਤ ਨੂੰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਕੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਆਪਿਆ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਤਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਰਿਆਸਤ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰਲਿਆ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੜ੍ਹਤਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ, ਪਹਾੜਸਿੰਘ, ਸ਼ਾਹਿਬਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਚਹੁ ਛੋਟੇ ਸਨ, ਜੋ ਮਸੀਂ ਜਾਨ ਬਚਾਕੇ ਨੱਸੇ. ਪਰ ਦਲਸਿੰਘ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਭੋਗ ਸਕਿਆ. ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮੇ ਸਰਦਾਰ ਫੋਜਾ-ਸਿੰਘ (ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਦੇ ਗਿੱਲ ਸਰਦਾਰ) ਨੇ ਕੁਝ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਛਾਪਾ ਆ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸੁੱਤੇਪਏ ਦਲਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ.

ਸਨ ੧੮੦੬-੭ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ ਮੁਹਕਮਚੰਦ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸੱਤ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯਾ ਖਿਰਾਜ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ. ੨੬ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੦੮ ਨੂੰ ਮਹਾ-ਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕਬਜਾ ਆਜਮਾਇਆ ਅਤੇ ਰਈਸ ਨੂੰ ਗੁਜਾਰੇ ਲਈ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਪਿੰਡ ਦਿੱਤੇ.

ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਜਦ ਸਤਲੁਜ ਉਰਾਰਵੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਆਪਣੀ ਰਖਜਾ ਅੰਦਰ ਲਈਆਂ, ਤਦ ੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੦੯ ਨੂੰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਦਿਵਾਇਆਗਿਆ.

੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੨੬ ਨੂੰ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹਵਾਖ਼ੋਰੀ ਕਰਦਾ ਮਾਰਿਆਗਿਆ ਅਰ ਕਾਤਲਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ.

ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤਰਸਿੰਘ,ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ,ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਪਹਾੜਸਿੰਘ ਬਣਿਆ. ਇਹ ਦਾਨੀ, ਸੂਰਵੀਰ ਅਤੇ ਵਡਾ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ

---

* ਇਸ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਦਾ ਨਾਮ "ਗੁਲਸ਼ਨੇ ਇਬਰਾਹੀਮੀ" ਅਤੇ "ਨੌਰਸਨਾਮਾ" ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ Col. Briggs ਨੇ ਸਨ ੧੮੨੪ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤਰਜੁਮਾ ਕੀਤਾ ਹੈ.

† ਗੁਲਸ਼ਨੇ ਔਲੀਆ ਵਿੱਚ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ੧੨੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੩੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

* ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਥਾਂ ਹੁਣ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਮਹਿਲਾ ਵਿੱਚ, ਦੂਜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ.

† ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਅਖਾਉਤ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ—
"ਭੁੱਲਣ ਚੀਰਾ ਪਾੜਿਆ ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ."

‡ ਗਿਆਰਾਂ ਸੌ ਰੁਪਯਾ.

* ਦੇਖੋ, ਦਲਸਿੰਗਾਰ ਸ਼ਬਦ.

† ਮੋਹਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੯੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਡੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ, ਕਈ ਨਵੇਂ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਖੂਹ ਲਗਵਾਏ.

ਸਨ ੧੮੪੫ ਦੇ ਸਿੱਖਜੰਗ ਸਮੇਂ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ ਪਹਾੜਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ "ਰਾਜਾ" ਪਦਵੀ ਅਤੇ ਨਾਭੇ ਦੇ ਜਬਤਕੀਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ੩੫੬੧੨) ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦਿੱਤਾ.

ਰਾਜਾ ਪਹਾੜਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਵਜੀਰ-ਸਿੰਘ* ੨੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੯ ਦੇ ਸਿੱਖਜੰਗ ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੫੭ (ਸੰਮਤ ੧੯੧੪) ਦੇ ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ "ਬੈਰਾਜ਼ਬੰਸ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ" ਖ਼ਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ, ਸਲਾਮੀ ੧੧ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀਗਈ ਅਤੇ ਖਿਲਤ ੧੧ ਪਾਰਚੇ ਦਾ ਹੋਇਆ. ੧੧ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੬੨ ਨੂੰ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਨਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਰਾਜਾ ਵਜੀਰਸਿੰਘ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰਸਾਹਿਬ ਜਾਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰਣ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਥਾਨ-ਤੀਰਥ ਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੭੪ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਵਜੀਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਧ ਬਣਾਈਗਈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ੍ਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਸਦਾਵ੍ਰਤ ਲਾਇਆਗਿਆ.

ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਇੰਦਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੧ ਸੰਮਤ ੧੮੯੮ (ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੨) ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ੭੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ. ਦੂਜੇ ਅਫਗਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਰ "ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਸ਼ਾਦਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਜਰਤੇ ਕ਼ੈਸਰੇ ਹਿੰਦ" ਖ਼ਿਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗ਼ੁਫ਼ੀ ਗਜ਼ਾਨੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਭਾਈ ਬਦਨਸਿੰਘ ਗਜ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਧਨ ਖ਼ਰਚਕੇ ਦੋ ਵਾਰ ਛਪਵਾਇਆਗਿਆ ਹੈ.

ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਲਈ ੭੫੦੦੦) ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਬਿਜਲੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ੨੫੦੦੦) ਰੁਪਯਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ.

੮ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੬੮ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਲਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਰਾਣੀ ਬਿਸ਼ਨਕੌਰ (ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਭਾਦੋਂ ਬਦੀ ੯ ਸੋਮਵਾਰ ਸੰਮਤ ੧੯੨੬ (ਸਨ ੧੮੬੯) ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ੧੬ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੭੮ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਕੱਦਾਵਰ ਅਤੇ ਖਿਲਣਸਾਰ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਬਾਗ ਲਾਏ, ਪਰ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਸਕੇ, ਸਨ ੧੮੦੬ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ. ਰਾਜਾ ਬਲਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਕੌਰ ਗਜੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿਜਇੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸਨ ੧੯੦੬ ਵਿੱਚ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਲਿਆ. ਤਾਏ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਬ੍ਰਿਜਇੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ੧੫ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੦੬ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਸੀਚਨ ਕਾਲਿਜ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਤਾਲੀਮ ਪਾਈ. ਸਨ ੧੯੧੪ ਦੇ ਮਹਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਨ ਅਤੇ ਰੰਗਰੂਟਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ. ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਸਫ਼ਰਮੈਨਾਂ (Sappers) ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਈਸਟ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ. ਸਨ ੧੯੨੨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦੇਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਦਿੱਤੇਗਏ. ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ, ਨੀਤਿਵੇੱਤਾ ਅਤੇ ਯੋਗਜ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਨ. ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬਰਕਤ ਨਾ ਹੋਈ. ੨੨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੮ ਨੂੰ ਅਕਾਲਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਸ਼ੋਕ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਜਇੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਹਰਇੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੨੪ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੧੫ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਮਹਿੰਦਰਕੌਰ ਜੀ (ਸਰਦਾਰ ਜੀਵਨਸਿੰਘ ਰਈਸ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਪੁਰ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਹੋਇਆ, ੨੩ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੮ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ.

ਇਹ ਹੋਨਹਾਰ ਰਾਜਸਾਹਿਬ, ਐਚੀਸਨ ਕਾਲਿਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਕੌਰ ਮਨਜੀਤਇੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੇਤ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ (ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ) ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸਰਦਾਰ ਇੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ. ਏ. ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਫਤੇਸਿੰਘ ਜੀ, ਲਾਲਾ ਇੱਜ਼ਤਰਾਇ ਜੀ, ਸ਼ੇਖ ਅਲੀਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ* ਹਨ.

ਦਿਸੰਬਰ ੧੯੧੩ ਤੋਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨੀਤਿਸੰਬੰਧ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਬਦਲਕੇ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਏਜੈਂਸੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ੧ ਨਵੰਬਰ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਏ. ਜੀ. ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਨਾਲ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਹੈ.

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਤਾਬ ਹੈ:–

ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ (His Highness) ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਸ਼ਾਦਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੁਜ਼ਰਤੇ ਕ਼ੈਸਰੇ ਹਿੰਦ, ਬਰਾਜ਼ ਬੈਂਸ ਰਾਜਾ ਹਰਇੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ ਰੂਲਰ (ruler) ਫਰੀਦਕੋਟ.

ਫਰੀਦਕੋਟ ਰਾਜ ਦਾ ਰਕਬਾ ੬੪੩ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੧੫੦,੬੬੧ ਹੈ. ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਕਰੀਬ ਅਠਾਰਾਂ ਲੱਖ ਦੇ ਹੈ. ਫੌਜ ੩੪੪, ਅਤੇ ਪੋਲੀਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੨੨੪ ਹੈ.

ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਦਰ ਹਸਪਤਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੀਹ ਬੀਮਾਰ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜ਼ਨਾਨਾ ਹਸਪਤਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਬਿਸਤਰ ਹਨ ਉੱਤਮ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਅਤੇ ਛਾਵਨੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਹਸਪਤਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਹਨ.

ਸਕੂਲ ੫੯ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੧ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ੧ ਗਰਲ ਸਕੂਲ, ੨ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਬਾਕੀ ੫੫ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹਨ.

ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਖੜਗ ਅਤੇ ਢਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਚੌਧਰੀ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਸੀ.†

ਇੱਕ ਪਤ੍ਰਾ ਸਾਢੇ ਸੋਲਾਂ ਇੰਚ ਦਾ ਲੰਮਾ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ. ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕਰ੍ਮਚਾਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਤ੍ਰਾ ਭੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ. ਪਾਠ ਛੰਦਬੱਧ ਹੈ. ੫੨੧੬ ਛੰਦ ਤੋਂ ੫੨੪੦ ਤਕ ਪਾਠ ਹੈ.ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹੈ. ਅੱਗਾ ਪਿੱਛਾ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ. ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਪਾਠ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ–

ਦੇਖਜਾ ਵਿਚਾਰ । ਰਾਜਾ ਅਪਾਰ । ਆਨਾਨ ਚਿੱਤ । ਪਰਮੰ ਪਵਿੱਤ । ੫੨੧੭ । ×××

ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਹ ਹੈ–

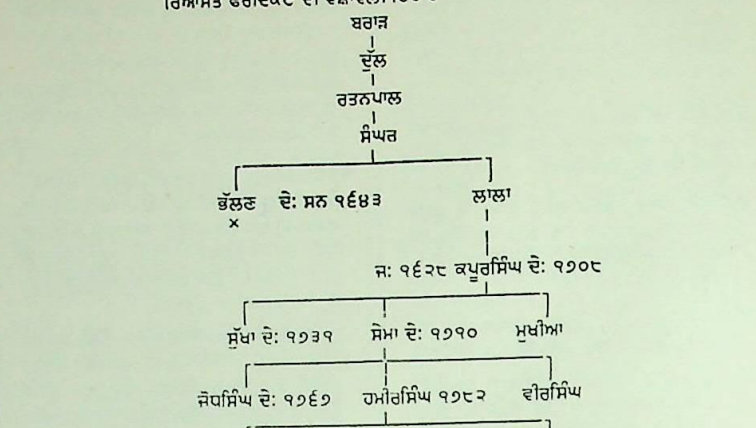

* ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਰਾਣੀ ਚੰਦਕੌਰ, ਜੰਗਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਮੁੰਦਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.

* ਇਹ ਕੌਰ ਮਤਾਬਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਿਮੂਆਣੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਫੌਜੀ ਮੈਂਬਰ ਹਨ.

* ਮਹਤਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਮਹਮੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ.

† ਦੇਖੋ, ਕੁਪਾ ਸ਼ਬਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ । ਸੋਂਦਰਜ ਭੂਪ । ਸੋਭਾ ਅਪਾਰ । ਸੋਭੇ ਸੁਧਾਰ । ੫੭੨੦।xxx

ਫਰੀਦੂੰ
ਫਰੀਦੂੰ ਗਾਉ ਪਰਵਰ } ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੀਦੂਂ ਗਾਉ ਪਰਵਰ ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਜਮਸ਼ੇਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਗ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਆਬਤੀਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਜ਼ੁਹ੍ਹਾਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਈਰਾਨ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਜਮਸ਼ੇਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਫ਼ਰੀਦੂੰ ਦੀ ਮਾਈ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਦੂਰ ਚਲੀਗਈ ਅਰ ਉਸ ਜਗਾ ਇੱਕ ਗਵਾਲੇ ਦੀ ਗਊ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਪੈਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਮਾਂ ਸਨ ੭੫੦ ਬੀ. ਸੀ. ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਹਕਾਯਤ ਵਿੱਚ ਫਰੀਦੂੰ ਦਾ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੈਤ ੪੩.

ਫਰੁ. ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਫਰ ੧.

ਫਰੂ. ਵਿ–ਫੜੂ. ਫੜਨ ਵਾਲਾ. ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦਸ੍ਯੁਗੀਰ. "ਜਮਕਾਲੈ ਵਸਿ ਜਗੁ ਬਾਂਧਿਆ, ਤਿਸ ਦਾ ਫਰੂ ਨ ਕੋਇ."(ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੩ ਅ਼ ਫ਼ਰ੍ਅ਼ ਫ਼ੁਰੂਅ਼. ਫ਼ਰਅ਼ (ਸ਼ਾਖ–ਟਾਹਣੀ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਫਰੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਠ ਫਾੜਕੇ (ਖੋਦਕੇ) ਬਣਾਇਆ ਪਾਤ੍ਰ. ਕਠੌਤਾ. ਕਾਠ ਦਾ ਪਿਆਲਾ, ਜੋ ਫਕੀਰ ਮੰਗਣ ਸਮੇਂ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰਖਦੇ ਹਨ. "ਫਰੂਆ ਬੀਚ ਭਾਰ ਕਰ ਦਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੯੮) ੨ ਫਾਹੁੜਾ. ਫਰਸਾ. ਧੂਈਂ ਦੀ ਰਾਖ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫਾਹੁੜੀ. "ਲੈ ਫਰੂਆ ਤਿਹ ਸਾਮੁਹਿ ਧੂਪ ਜਰੀਹੈਂ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਫਰੇ. ਫੜੇ. ਪਕੜੇ। ੨ ਫੜ (ਪਕੜ) ਕੇ. "ਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਕਾਵੈ ਬਾਂਹ ਫਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਫਰੇਸਤਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸਤਾ. "ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਫ਼ਰੇਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੇਫ਼ਤਨ ਮੋਹਲੈਣਾ. ਦਿਲ ਚੁਰਾ-ਲੈਣਾ. ਠਗਣਾ। ੨ ਠਗੀਜਾਣਾ. ਮੋਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਫ਼ਰੇਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੇਫ਼ਤਹ ਵਿ–ਮੋਹਿਤ. ਠਗਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਆਸਕ੍ਤ. ਆਸ਼ਕ.

ਫ਼ਰੇਬ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੇਬ ਸੰਗਜਾ–ਛਲ. ਕਪਟ। ੨ ਧੋਖਾ. ਜਾਲ.

ਫਰੇਬੀ. ਵਿ–ਫ਼ਰੇਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਛਲੀਆ. ਕਪਟੀ.

ਫਰੈਂ. ਫਲੈਂ. ਦੇਖੋ, ਫਰ ੧.

ਫਰੈਦੂੰ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦੂੰ.

ਫਰੋ. ਦੇਖੋ, ਫਰੁ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਿਰੋ। ੩ ਫਲੋ। ੪ ਫੜੋ.

ਫ਼ਰੋਸ਼. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੋਸ਼ ਵਿ–ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਮੈਵਾਫ਼ਰੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰੋਸ਼ੀਦਨ.

ਫਰੋਸ਼ਦ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੋਸ਼ਦ ਵੇਚਦਾ ਹੈ. ਵੇਚੇ. ਵੇਚੇਗਾ.

ਫਰੋਸ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੇਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਪਾਰ. ਲੈਣ ਦੇਣ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰੋਸ਼ੀਦਨ. "ਓਹੁ ਗਲਫਰੋਸੀ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਭਾਵ–ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖੱਟਿਆ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.

ਫ਼ਰੋਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੋਸ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਵੇਚਣਾ. ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ ਕਰਨਾ.

ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ ਸੰਗਜਾ–ਵੇਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਕ੍ਰਯ। ੨ ਵਿ–ਵੇਚਦਿੱਤਾ.

ਫ਼ਰੋਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੋਖ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਵੇਚਣਾ. ਵਿਕ੍ਰਯਣ.

ਫ਼ਰੋਗ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੋਗ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ. ਉਜਾਲਾ। ੨ ਰੌਣਕ.

ਫ਼ਰੋਗੁਜਾਸ਼ੁ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੋਗੁਜ਼ਾਸ਼ੁ ਫ਼ਰੋਗੁਜ਼ਾਸ਼ੁ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਛੱਡ ਦੇਣਾ। ੩ ਗਲਤੀ. ਭੁੱਲ.

ਫਰੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਾ.

ਫ਼ਰੋਸ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ ਫ਼ਰੋਸ਼ਾਂ ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ.

ਫਰੋਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰੋਲਨਾ.

ਫਰੋਰੀ. ਫਰੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰੋਲਨਾ. "ਪਗ ਸੋਂ ਰੇਤ ਫਰੋਰੀ ਜਬਹੀਂ." (ਨਾਪ੍)

ਫਰੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੇਤ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਏਧਰ ਓਧਰ ਹਿਲਾਕੇ ਟੋਲਣਾ। ੨ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਟੋਲਨਾ. ਭਾਲਣਾ.

ਫਰੰਕ. ਦੇਖੋ, ਫਰਕਨਾ.

ਫਰੰਗ
ਫਰੰਗੀ } ਦੇਖੋ, ਫਿਰੰਗ ਅਤੇ ਫਿਰੰਗੀ.

ਫਰ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀ.

ਫਲ. ਸੰ. ਫਲ਼. ਧਾ–ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ, ਫਲ ਦਾ ਉਪ-ਜਣਾ, ਜਾਣਾ, ਤੋੜਨਾ, ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ ਦਾ ਫਲ. "ਫਲ ਫਿਕੇ ਫੁਲ ਬਕ-ਬਕੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਕਰਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ. ਲਾਭ. "ਫਲ ਪਾਇਆ ਜਪਿ ਸਤਿਗੁਰੂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੫ ਨੌਜੇ ਅਰ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ। ੬ ਬਦਲਾ. ਪਲਟਾ। ੭ ਕਾਮਯਾਬੀ. ਕਾਰਯਸਿੱਧੀ.

ਫਲਅਦਨ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋਤਾ, ਜੋ ਫਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.

ਫ਼ਲਸਫ਼ਹ. ਯੂ ਫ਼ਿਲਸਫ਼ਹ ਹਿਕਮਤ. ਮੰਤਕ. Philosophy.

ਫਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਖਤਾ. ਪੱਟੀ। ੨ ਪਤ੍ਰਾ. ਵਰਕ। ੩ ਹਥੇਲੀ. ਕਰਤਲ। ੪ ਫਲ. ਮੇਵਾ। ੫ ਨਤੀਜਾ. ਫਲ। ੬ ਲਾਭ। ੭ ਅ਼ ਫ਼ਲ੍ਕ ਆਕਾਸ਼। ੮ ਸ੍ਵਰਗ. ਬਹਿਸ਼੍ਤ.

ਫਲਗੁ. ਫਲੇਗਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਲਗੂ.

ਫਲਗੁਣ. ਸੰ. ਫਾਲ੍ਗੁਨ. ਵਿ–ਲਾਲਰੰਗਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਰਜੁਨ. ਕੁੰਤੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਫੱਗੁਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ,ਪੂਰਵਾਫਾਲਗੁਨੀ ਅਥਵਾ ਉੱਤਰਾ ਫਾਲਗੁਣੀ ਨਛਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਉਦੇ ਹੋਵੇ.

ਫਲਗੁਣਿ. ਫੱਗੁਣ ਵਿੱਚ. "ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾ-ਹੀਐ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਫਲਗੁਨ. ਫੱਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਫਲਗੁਣ.

ਫਲਗੁਨਿ. ਫੱਗੁਣ ਵਿੱਚ. "ਫਲਗੁਨਿ ਮਨਿ ਰਹਸੀ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਭਾਇਆ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਫਲਗੂ. ਸੰ. ਫਲ੍ਗੁ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗਯਾ ਤੀਰਥ ਹੈ.ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵਡਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਲੀਲਾਜਾਨ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾਇੱਕ ਤੀਰਥ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਪਹੋਏ ਪਾਸ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭੀ ਗਯਾ ਵਾਂਗ ਲੋਕ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਪਿੰਡਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਗੁਲਾਲ. ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਚੂਰਣ, ਜੋ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੪ ਵਿ–ਅਸਾਰ. ਤੱਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ। ੫ ਛੋਟਾ। ੬ ਵਜਰਥ. ਨਿਰਰਥਕ। ੭ ਸਾਧਾਰਣ. ਮਾਮੂਲੀ। ੮ ਲਾਲ. ਸੁਰਖ਼। ੯ ਕਮਜ਼ੋਰ.

ਫਲਘਾ. ਫਲ–ਅਘ. ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ. "ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਨੇ ਹਥ ਫਲਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ਜਦ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੱਥ ਲੱਗਾ (ਮਿਲਿਆ), ਤਦ ਪਛਤਾਨੇ.

ਫਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫਲ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀ-ਅਹਿ ਬਪੁੜੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਫਲਣੇ. ਫਲ ਲੈਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ."ਜੋ ਸੇਵੈ ਸਭ ਫਲਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਫਲ ਯੋਗ.

ਫਲਤਹ. ਸੰ. ਫਲਤ: ਵਜ–ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ। ੨ ਇਸ-ਲਿਯੇ. ਇਸ ਵਾਸਤੇ.

ਫਲਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ.

ਫਲਧ } ਸੰਗਜਾ–ਫਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ।
ਫਲਧਰ } ੨ ਬਰਛਾ (ਨੇਜਾ) ਅਤੇ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਫਲ ੫.

ਫਲਧਰ ਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਫਲਧਾਰੀ (ਬਿਰਛ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ। ੨ ਫਲ (ਮੁਖੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਰਧਚੰਦ੍ ਵਾਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੀਰ ਕੱਟਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫਲਧਰ ਅਰਿਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਫਲਧਰ ਅਰਿ (ਹਾਥੀ) ਵਾਲੀ. ਉਹ ਫ਼ੌਜ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਹੋਣ. ਦੇ ਪ੍ਰਤਜਯ ਦਾ ਅਰਥ ਵਾਲੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਲਣਾ.

ਫਲਨਿ. ਫਲਦੇਣ. "ਕਬੀਰ ਫਲ ਲਾਗੇ ਫਲਨਿ." (ਸ) ਫਲ ਦੇਣ ਲੱਗੇ. ਫਲਣ ਲੱਗੇ। ੨ ਸੰ.ਫਲਿਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਫਲਰਾਜ
ਫਲਰਾਜਨ } ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਤੀਰਾ ਅਤੇ ਖਰਬੂਜਾ। ੨ ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਬ.

ਫਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਲ੍ਹਾ। ੨ ਸੰ. ਜੰਡੀ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਸ਼ਮੀ.

ਫਲਾਂ. ਅ ਫ਼ੁਲਾਂ ਫ਼ੁਲਾਂ. ਵਿ–ਅਮੁਕ. ਕੋਈ ਇੱਕ। ੨ ਸਰਵ–ਕੋਈ.

ਫ਼ਲਾਸਫ਼ਹ. ਅ ਫ਼ਲਾਸਫ਼ਹ ਫ਼ੈਲਸੂਫ਼ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. Philosophers.

ਫਲਾਸੀ. ਸੰ. ਫਲਾਸ਼ਿਨ. ਫਲਾਸ਼ੀ. ਫਲ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਕੇਵਲ ਫਲ ਖਾਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਲਾਹਾਰੀ.

ਫਲਾਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਫਲ-ਆਹਾਰ.ਕੇਵਲ ਫਲ ਖਾਣਾ. ਫਲ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਭੋਜਨ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ.

ਫਲਾਹਾਰੀ. ਫਲਾਹਾਰਿ. ਵਿ–ਫਲਾਸ਼ੀ. ਫਲਾਂ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਫਲਾਂਗ
ਫਲਾਂਘ } ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਲੰਘਨ.ਟਪੂਸੀ ਮਾਰਕੇ ਲੰਘਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛਾਲ। ੨ ਫਰਲਾਂਗ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ.

ਫਲਾਦੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਦਾ ਫਲ ਕਹਿਣਾ. ਨਤੀਜਾ ਦੱਸਣਾ। ੨ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਹ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਕਹਿਣਾ.

ਫਲਾਧਿਆ. ਫਲ–ਲਾਧਿਆ. ਫਲ ਪਾਇਆ. "ਸਚੁ ਸਚਾ ਸੇਵਿ ਫਲਾਧਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਫਲਾਨਦ. ਫਲ–ਆਨੰਦ. "ਸਘਨ ਬਾਸ ਫਲਾਨਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਸੰਘਣਾ ਬਣ ਸੁਗੰਧ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਫਲਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਲਾਂ.

ਫਲਿਸ. ਸੰਗਜਾ–ਫਲ–ਈਸ਼. ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫਲਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਫਲਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਲਾਭ ਸਹਿਤ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ.

ਫਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਟਰ ਸਰਸੋਂ ਸੇਮ ਆਦਿ ਦੇ ਚਿਪਟੇ ਜਾਂ ਗੋਲ ਅਰ ਲੰਮੇ ਫਲ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨ ਸੰ. ਫਲਿਨ. ਵਿ–ਫਲ ਵਾਲਾ । ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ। ੪ ਦੇਖੋ, ਫਲ੍ਹੀ.

ਫਲੀਆਂ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਫਲੀਆਂ ਖੋਖਰਾਣਿ ਅਵਗਾਹੀ." (ਭਾਗੁ)

ਫਲੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪਲੀਤਾ ਅਤੇ ਫਤੀਲ.

ਫਲੀਭੂਤ. ਵਿ–ਲਾਭਦਾਇਕ. ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਫਲੁ. ਦੇਖੋ, ਫਲ. "ਧਰਮ ਫੁਲੁ ਫਲੁ ਗਿਆਨੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਫਲੂਹਾ. ਅ ਫ਼ਲੂਹ਼ ਫ਼ੁਲੂਹ਼. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਆਈ. ਖੁਸ਼ਕੀ ਸਰਦੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੱਥ ਪੈਰ ਦੀ ਤੁਚਾ ਵਿੱਚ ਆਈ ਤੇੜ। ੨ ਛਾਲਾ. "ਸਤਗੁਰੁ ਕੇ ਤਬ ਪਰੇ ਫਲੂਹੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਫਲੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਫਲਾਹਾਰ. "ਫਲੋਹਾਰ ਕੀਏ ਫਲੁ ਜਾਇ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧)

ਫਲੌਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਢੁੱਲੀਹੋਈ ਕਚੌਰੀ. ਮੋਣਦਾਰ ਅਤੇ ਖਸਤਾ ਕਚੌਰੀ.

ਫਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਫਲਾਂਗ.

ਫਲ੍ਹਾ. ਸੰ. ਫਲਹਕ. ਸੰਗਜਾ–ਦਰਵਾਜੇ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਤਖਤਾ ਖਿੜਕ ਆਦਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ ਅਥਵਾ ਜਾਣਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਅਨਾਜ ਗਾਹੁਣ ਵੇਲੇ ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੱਧਾ ਭਾਰੀ ਥਾਵਾ, ਜੋ ਕਣਕ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫਿਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰਣਾ.

ਫਿਰਨੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਧ ਚਾਉਲ ਖੰਡ ਪਕਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਖਾਜਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਚੱਕੀ, ਜੋ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਫਿਰਨੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ. ਖ਼ਾ. ਚੱਕੀ ਪੀਹਣੀ. ਚੱਕੀ ਫੇਰਕੇ ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਫਿਰਾ. ਕਟਾਰਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਯੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਸਤਸ ਦਾ ਖੋਜੀ ਹੋਇਆ.

ਫਿਰਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਗੇੜਾ. ਚਕ੍ਰ. ਘੁਮਾਉ। ੨ ਖ਼ਮ. ਵਿੰਗ। ੩ ਅ [illegible] ਫ਼ਰਅ਼. ਚੋਟੀ. ਸਿਰ. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਉਪੌ ਜੀਅ ਸਿਉ ਭਾਈ,ਲਏ ਹੁਕਮਿ ਫਿਰਾਉ." (ਸ੍ਰਵਾ ਮ: ੩) ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਵੇ.

ਫਿਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਭਿਰਾਈ.

ਫਿਰਾਹਰ. ਫਿਰਣ ਦਾ ਆਹਰ. ਆਵਾਗੌਣ ਦਾ ਯਤਨ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਫੇਰ ਫਿਰਾਹਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਫਿਰਾਹੁਨ. ਵਿ–ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਮੁਖ. "ਫਿਰਾਹੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਭੁਏ ਬਹੁ ਪਾਇ ਸਜਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਫਰਹੁਨ.

ਫਿਰਾਕ. ਅ [illegible] ਫ਼ਿਰਾਕ਼. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਛੋੜਾ. ਵਿਯੋਗ. ਜੁਦਾਈ. "ਜਾਲਿਮ ਫਿਰਾਕ ਦੀਨਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਫਿਰਾਤ. ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਕ੍ਰਮਤ.

ਫਿਰਾਦੀ. ਵਿ–ਫਰਿਆਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੁਕਾਰੂ. **ਦੇਖੋ,** ਫਰਿਆਦ. "ਲਵਪੁਰ ਗਏ ਫਿਰਾਦੀ ਸਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਫਿਰਾਮੀ. ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਕ੍ਰਮਦੇ ਹਨ. "ਨਿਤ ਗਰਬਿ ਫਿਰਾਮੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਫਿਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਫੇਰ. ਪੁਨਹ. ਮੁੜਕੇ. "ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਨ ਫੇਰਾ." (ਵਡ ਛਿਤ ਮ: ੩) "ਫਿਰਿ ਏਹ ਵੇਲਾ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਫਿਰਿ ਘਿਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੁਨ: ਮੁੜਕੇ. ਗੇੜਾ ਖਾਕੇ. "ਫਿਰਿ ਘਿਰਿ ਅਪੁਨੈ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਆਇਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਫਿਰੈ. ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰਣਾ। ੨ ਫੇਰੈ. ਮੋੜੇ. "ਫਿਰੈ ਆਯਸਾਈ." (ਵਿਚਿਤ੍) ਜੋ ਆਗ੍ਯਾ ਮੋਟੇ.

ਫਿਰੋ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਨੀਵਾਂ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੀਚੇ. ਹੇਠਾਂ.

ਫ਼ਿਰੋਜ਼. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਵਿਜਯੀ. ਫ਼ਤਹ਼ਮੰਦ.

ਫਿਰੋਜ਼ ਸ਼ਹਰ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ੨.

ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ. [illegible] ਤੁਗ਼ਲਕ ਵੰਸ਼ੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ,ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੦ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੩੮੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੧੬। ੨ ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ੨੧ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਅਕਾਰਣ ਜੰਗ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਨਾਲਾਇਕ ਸਿੱਖ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਕਰਤੂਤ ਤੋਂ ਜਿੱਤੀਹੋਈ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ, ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ. * ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫੇਰੂ ਸ਼ਹਿਰ, ਫੇਰੂਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਫੇਰੋਜ਼ਸ਼ਹਰ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਹ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਹ.

ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ. ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ ਨੇ ਇਹ ਨਾਮ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ੨ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ,ਜੋ ਲਹੌਰੋਂ ੫੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਭੀ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੇ ਸਨ ੧੮੩੫ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ. ਇੱਥੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੀ ਹੱਦ ਸਮਝਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਛਾਉਣੀ ਬਣਾਈ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ੩੬ ਸਿੱਖ ਪਲਟਨ ਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿਪਾਹੀ, ਜੋ ਸਾਰਾਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਨ ੧੯੦੩ ਵਿੱਚ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ.

ਫਿਰੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਹ.

ਫਿਰੋਜ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰੋਜ਼ਾਂ.

ਫ਼ਿਰੋਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹੇਠਾਂ.ਨੀਚੇ.

ਫ਼ਿਰੋਦ ਆਮਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਹੇਠ ਆਇਆ. ਨੀਚੇ ਉਤਰਿਆ.

ਫਿਰੋਬੰਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਬੰਦ ਕਰ ਲੈ. ਬੰਦ ਕਰ ਦੇ.

ਫਿਰੰਗ. ਅੰ. Frank. ਯੂਰਪ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਫਿਰੰਗਿਸਤਾਨ.

"ਕੋਟ ਕੋ ਕੂਦ ਸਮੁਦ੍ ਕੋ ਫਾਂਧ ਫਿਰੰਗ ਮੋ ਆਨ ਪਰਜੋ ਅਭਿਮਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੫) ਫ੍ਰਾਂਕ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜਰਮਨ ਜਥਾ ਸੀ, ਜੋ ਫ੍ਰਾਂਸ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕਈ ਵਾਰ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਯੂਰਪ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ "ਫਿਰੰਗੀ" ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣਾ ਆਰੰਭਿਆ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰੰਗੀ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪੁਕਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਜੋ ਫ੍ਰਾਂਸ ਜਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਆਇਆ, ਸਭ ਫਿਰੰਗੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਾਚਜ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਿਰੰਗਵਾਤ.

ਫਿਰੰਗ ਕੀ ਪੌਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਜਦ ਫਰਾਂਸੀ-
ਫਿਰੰਗ ਕੀ ਪੌੜੀ ਸੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵਿਖਾਏ, ਤਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ (ਤਮਾਸ਼ੇਗਾਹ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੌੜੀ ਵੇਖੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਹੇਠ ਉਤਰਦਾ ਅਤੇ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅਚਰਜ ਵਸਤੁ ਤੋਂ ਹੈ.

"ਜਿਮ ਫਿਰੰਗ ਕੀ ਪੌਰੀ ਹੋਇ×× ਲਖੈ ਜੁ ਚਢਤ ਜਾਤ ਮੈ ਉਚਾ। ਸੋ ਉਤਰਤ ਗਮਨਤ ਹੈ ਨੀਚਾ। ਜੋ ਜਾਨੈ ਮੈ ਗਮਨੋ ਨੀਚੇ। ਸੋ ਚਢ ਜਾਤ ਅਚਾਨਕ ਊਚੇ॥" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਫਿਰੰਗਤਾਲ. ਯੱਕਾ ਤਾਲ. ਫੌਜ ਅੱਗੇ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਬਾਜੇ ਦੇ ਤਾਲ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਨਾਮ ਫਿਰੰਗਤਾਲ ਥਾਪਲਿਆ. ਸਰਬਲੋਹ ਵਿੱਚ ਕਈ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਫਿਰੰਗਤਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਫਿਰੰਗਵਾਤ } ਆਤਸ਼ਕ(Syphilis) ਰੋਗ ਦਾ ਇੱਕ
ਫਿਰੰਗਾਮਯ } ਭੇਦ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲਹੂ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਂਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਅਤੇ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦਫਿਰੰਗ.

ਫਿਰੰਗਾਵਾਲੀ } ਫਿਰੰਗ ਨਿਵਾਸੀ. "ਬੰਗ ਕੇ
ਫਿਰੰਗੀ } ਬੰਗਾਲੀ ਫਿਰਹੰਗ ਕੇ ਫਿਰੰਗਾਵਾਲੀ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਫਿਰੰਗ.

ਫਿਰੰਡਾ. ਕਰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰਡਾ. "ਇਕ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਸੋ ਲਗਜੋ ਫਿਰੰਡਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਫਿਰੰਤ. ਕ੍ਰਮੰਤ."ਫਿਰੰਤ ਜੋਨਿ ਅਨੇਕ."(ਸਹਸ ਮ:੫)

ਫਿਰੰਦਾ. ਫਿਰਦਾ. ਕ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸਾਫਿਰ. "ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਫਿਰਹ ਫਿਰੰਦੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਰਣ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਈ, ਅਤੇ ਰਬਾਬ ਸਾਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭੈਰੋਂ ਆਣਾ.

ਫਿਲਹਾਲ. ਅ [illegible] ਫ਼ੀ–ਅਲਹ਼ਾਲ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਵੇਲੇ. ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਮੇਂ. "ਦੁਨੀਆ ਚੀਜ ਫਿਲਹਾਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) "ਦਿਲ ਮਹਿ ਜਾਣਹੁ ਸਭ ਫਿਲਹਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਭਾਵ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਹੁਣ ਹਨ, ਇਹ ਸਦਾ ਕਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ.

ਫਿਲਹਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਿਲਹਾਲ.

ਫ਼ਿਲਫ਼ੌਰ. ਅ [illegible] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਫੌਰਨ. ਛੇਤੀ. ਝਟਪਟ. ਤੁਰੰਤ.

ਫਿਲੌਰ. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਨਗਰ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਸਰਾਇ ਬਣਵਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਥਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਜਬੂਤ ਕਿਲਾ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੈ. ਫਿਲੌਰ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੀ ਹੱਦ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇੱਥੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਸੀ.

ਫਿਲੌਰੀ. ਵਿ–ਫਿਲੌਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਮੋਣਦਾਰ ਕਚੌਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫਲੌਰੀ. "ਬੈਸਨ ਸਾਨਿ ਫਿਲੌਰੀ ਕਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਫਿੜਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁਸ ਦਾ ਫਾਟਕ. ਕੱਖਾਂ ਕਾਨਿਆਂ ਦਾ ਕਪਾਟ.

ਫ਼ੀ. ਅ [illegible] ਵਜ–ਹਰਇੱਕ. ਪ੍ਰਤੇਕ। ੨ ਦਰਮਯਾਨ. ਵਿੱਚ। ੩ ਉੱਪਰ.

ਫੀਕ. ਵਿ–ਫਿੱਕਾ. ਰਸਹੀਨ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ ਰਹਿਤ। ੩ ਅਸਾਰ. ਫੋਗ. "ਤਿਨ ਸਭ ਕਾਰਜ ਫੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਫੀਕ ਫਿਕਾਨਾ } ਵਿ–ਫਿੱਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਫਿੱਕਾ.
ਫੀਕ ਫੀਕਾਨਾ } ਅਤਿ ਬੇਸੁਆਦ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਫੀਕ ਫਿਕਾਨੇ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਅਤਸੈਤ ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ.

ਫੀਕਾ. ਦੇਖੋ, ਫਿਕਾ ਅਤੇ ਫੀਕ. "ਆਨ ਰੰਗ ਫੀਕੇ ਸਭ ਮਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਫੀਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਿੱਕਾਰਨਾ. ਲਾਨਤ ਦੇਣਾ। ੨ ਵਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਸਤੁ ਦਾ ਵਿਗੜਕੇ ਕੁਰੂਪ ਹੋਣਾ। ੩ ਵਿਗੜਨਾ. ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਣਾ."ਕਾਜੁ ਨ ਫੀਟੈ ਕੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਫੀਤਾ. ਪੁਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਨਵਾਰ ਅਥਵਾ ਸੂਤ ਦੀ ਪਤਲੀ ਪੱਜੀ. Tape.

ਫੀਮ. ਦੇਖੋ, ਅਫੀਮ.

ਫੀਮੀ. ਅਫੀਮ ਖਾਣ ਵਾਲਾ.

ਫੀਰ ਅਥਵਾ **ਫੀਰੁ.** ਸੰਗਜਾ–ਫੇਰਾ. ਗੇੜਾ. ਕ੍ਰਮਣ. ਚਕ੍ਰ. "ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ਦੁਖ ਗਇਆ,ਫਿਰਿ ਪਵੈ ਨ

At this moment Sirdar Teja Sing, with some twenty-five or thirty thousand fresh troops,arrived from the camp at Ferozepore, and presented himself before the British force, which, tired and exhausted with its previous exertions, was unable to attack him, and would, in all likelihood, have been found unable to repel a vigorous assault from an army of fresh men, in overpowering numbers, like that led by him. The usual good fortune of the British prevailed however, and instead of seeing the Seik (Sikh) reserve advance to the attack, they had the satisfaction of beholding them turn back without firing a shot and follow their defeated comrades towards the Sutlej. The British force was thus left in undisputed possession of the field of Ferozeshuhur, with the entrenched camp of the Seiks and all their artillery.

Rajah Lall Sing, who was one of the first to flee from the fight, made his way to the camp of Runjoor Sing near Philloor, whence he hastened to Umritsir, where he secreted himself for some time.

(TheReigning family of Lahore by Major Carmichael Smyth. p 175, 76)

The second wing of their army approached in battle-array, and the wearied and famished English saw before them a desparate and, perhaps, useless struggle. This reserve was commanded by Tej Singh; he had been urged by his zealous and sincere soldiery to fall upon the English at daybreak, but his object was to have the dreaded army of the Khalsa overcome and dispersed & he delayed until Lal Singh's force was everywhere put to flight, and until his opponents had gain ranged themselves round their colors. Even at the last moment he rather skirmished and made feints than led his men to a resolute attack and after a time he precipitately fled, leaving his subordinates without orders and without an object, at a moment when the artillery ammunition of the English had failed, when a portion of their force was retiring upon Feerozpoor, and when no exertions could have saved the remainder if the Sikhs had boldly pressed forward.

(History of the Sikhs by J. D. Cunningham. Chap 9th, p. 308, 309)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫੀਰੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੨ ਫ਼ਾ نیز ਫ਼ੀਰ. ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ.

ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ.

ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਹ } ਫ਼ਾ فیروزه ਸੰਗਜਾ–ਹਰੀ ਝਲਕ ਸਹਿਤ
ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਾ } ਇੱਕ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਰਤਨ. ਸੰ. ਹਰਿਤਾਸ਼ਮ ਅਤੇ ਪੇਰੋਜ. Turquoise.

ਫੀਲ. ਅ. فیل ਸੰਗਜਾ–ਪੀਲ. ਹਸ੍ਤੀ. ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਫ਼ੀਲਖ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ فیل خانه ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ. ਹਸ੍ਤਿਸ਼ਾਲਾ.

ਫੀਲਨਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਰੀ ਤੋਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਖਿੱਚਣ.

ਫੀਲਪਾ } ਸੰ. श्लीपद. ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ
ਫੀਲਪਾਦ } ਪੈਰ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰ ਜੇਹੇ ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ
ਫੀਲਪਾਵ } ਹਨ. داء الفیل ਦਾਯਉਲਫ਼ੀਲ. ਪੀਲਪਾਦ. Elephantiasis. "ਫੀਲਪਾਵ ਪੁਨ ਜਾਨੁ ਰੋਗਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਵਰਖਾ ਦੇ ਜਮਾ ਹੋਏ ਮੈਲੇ ਸੜੇ ਪਾਣੀ ਵਰਤਣ, ਸਲ੍ਹਾਬ ਵਾਲੇ ਠੰਢੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਫਿਰਨ, ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਲੇਟਣ, ਲਹੂ ਦੇ ਸੜ ਉੱਠਣ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ, ਕਦੇ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਭਾਰੀ,ਅਤੇ ਪੈਰ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰ ਸਮਾਨ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਲੰਘਨ, ਪਸੀਨਾ, ਵਮਨ, ਜੁਲਾਬ, ਅਤੇ ਯੋਗਜ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਲਹੂ ਕੱਢਣਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ.

ਫੀਲਪਾਵ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ–

ਇਟਸਿਟ, ਹਰੜ, ਬਹੇੜਾ, ਆਉਲਾ, ਮਘਾਂ, ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਚੂਰਨ ਕਰਨਾ, ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਚੂਰਨ ਨਾਲ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ. ਧਤੂਰਾ ਇਰੰਡ ਸੰਭਾਲੂ, ਇਟਸਿਟ ਸੁਹਾਂਜਣਾ ਸਰੋਂ ਨੂੰ ਪੀਹਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ. ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਭੰਗ, ਅਕਾਸਬੇਲ ਰਗੜਕੇ ਲੱਤ ਅਤੇ ਪੈਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣੇ ਆਦਿ.

ਫ਼ੀਲਬਾਨ } ਫ਼ਾ فیلبان ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀਵਾਨ.
ਫੀਲਵਾਨ } ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ.

ਫੀਲੀ. ਵਿ–ਫੀਲ (ਹਾਥੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀਵਾਨ.

ਫੀਲੀ ਤੋਪ. ਦੇਖੋ, ਫੀਲਨਾਲ.

ਫੀਲੀਨਗਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਡੀ ਨੌਬਤ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਬਜਾਈਜਾਵੇ. "ਫੀਲੀਨਗਾਰੇ ਬਜੈਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਫੀਲੁ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਫੀਲ। ੨ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:–

੧ ਫੀਲੁ ਰਬਾਬੀ ਬਲਦੁ ਪਖਾਵਜ ਕਊਆ ਤਾਲ ਬਜਾਵੈ,
੨ ਪਹਿਰਿ ਚੋਲਨਾ ਗਦਹਾ ਨਾਚੈ ਭੈਸਾ ਭਗਤਿ ਕਰਾਵੈ,
੩ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕਕਰੀ ਆਬਰੇ ਪਕਾਏ,
੪ ਕਿਨੈ ਬੂਝਨਹਾਰੈ ਖਾਏ.
੫ ਬੈਠਿ ਸਿੰਘੁ ਘਰਿ ਪਾਨ ਲਗਾਵੈ, ਘੀਸ ਗਲਉਰੇ ਲਿਆਵੈ,
੬ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੁਸਰੀ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹਿ, ਕਛੂਆ ਸੰਖੁ ਬਜਾਵੈ,
੭ ਬੰਸ ਕੋ ਪੂਤੁ ਬੀਆਹਨ ਚਲਿਆ ਸੁਇਨੇ ਮੰਡਪ ਛਾਏ,
੮ ਰੂਪਕੰਨਿਆ ਸੁੰਦਰਿ ਬੇਧੀ ਸਸੈ ਸਿੰਘ ਗੁਨ ਗਾਏ,
੯ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਕੀਟੀ ਪਰਬਤੁ ਖਾਇਆ,
੧੦ ਕਛੂਆ ਕਹੈ ਅੰਗਾਰ ਭਿ ਲੋਰਉ ਲੂਕੀ ਸਬਦੁ ਸੁਨਾਇਆ. (੬)

ਭਾਵ–ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਅਸੰਭਵ ਹਨ,ਤਿਵੇਂ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਯਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅਸੱਤ ਹੈ.

ਅਥਵਾ–

੧ ਹਾਥੀ (ਮਦਮੱਤ) ਰਬਾਬੀ ਹੈ, ਬੈਲ (ਪਸ਼ੁਭਾਵ ਵਾਲਾ) ਪਖਾਵਜੀ ਹੈ, ਕਾਂਉਂ (ਵਿਸ਼ਯਲੰਪਟ) ਤਾਲ ਬਜਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ.

੨ ਗਧਾ (ਖਰਮਸ੍ਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੇਟਦਾਸੀਆ) ਭਗਤਿ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਰਕੇ ਨ੍ਰਿਤਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭੈਂਸਾ (ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੋਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ) ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੩ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਅੱਕ ਦੀ ਕੁਕੜੀਆਂ ਤੋਂ ਅੰਬ ਪਕਾ-ਦਿੱਤੇ. ਭਾਵ ਕੁਕਰਮ ਸੁਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ.

੪ ਇਹ ਫਲ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਨੇ ਖਾਧੇ ਹਨ.

੫ ਸਿੰਘ (ਹੰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ) ਘਰ ਬੈਠਕੇ ਆਏ ਗਏ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਲਈ ਪਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਘੀਸ (ਤਰਕਬੁੱਧਿ) ਗਿਲੋਰੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ.

੬ ਮੂਸਰੀ (ਚੂਹੀਆਂ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ (ਗੋਲਕਾਂ) ਅੰਦਰ ਮੰਗਲ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੱਛੂ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸੰਕੋਚਕੇ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਾਖੰਡੀ) ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਢੰਡੋਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

੭ ਬੰਧਜਾ (ਮਾਇਆ)* ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜੀਵ ਮੋਕ ਵਿਆਹੁਣ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ੍ਵਰਣ-ਮੰਡਪ ਹੈ.

੮ ਸੁਰੂਪਾ ਕਨਜਾ ਮੁਕ੍ਰਿ, ਸਸਾ (ਨਿਰਬਲ) ਸਿੰਘ (ਬਲਵਾਨ) ਭਾਵ ਊਚ ਨੀਚ ਨੇ ਗੁਣ ਗਾਏ.

੯ ਕੀਟੀ (ਨੰਮ੍ਰਤਾ) ਪਰਬਤ (ਅਹੰਕਾਰ)

੧੦ ਕੱਛੂ ਅੰਗਾਰ (ਗਜ਼ਾਨ ਅਗਨਿ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੂਕੀ (ਗੁੱਤੀ–ਤਾਮਸੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ) ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਭਰਿਆ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ.

ਫੀਲੁ ਰਬਾਬੀ. ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਫੁਸਲਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਫਿਸਲਾਣਾ. ਥਾਉਂ ਤੋਂ ਹਿਲਾ-
ਫੁਸਲਾਨਾ } ਉਣਾ। ੨ ਧਜਾਨ ਨੂੰ ਉਖੇੜਕੇ ਦੂਜੀ ਵੱਲ ਲਾਉਣਾ। ੩ ਪਰਚਾਉਣਾ। ੪ ਭੁਲਾਉਣਾ.ਭ੍ਰਮਾਉਣਾ. "ਜਿੰਹ ਤਿੰਹ ਬਿਧਿ ਭੂਪਹਿ ਫੁਸਲਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੪)

ਫ਼ੁਹ਼ਸ਼. ਅ. فحش ਵਿ–ਅਸ਼ਲੀਲ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੱਜਾ (ਸ਼ਰਮ) ਹੋਵੇ। ੨ ਨਾ ਕਹਿਣ ਯੋਗਜ ਵਾਕਜ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬੇਹਯਾਈ. ਨਿਰਲੱਜਤਾ.

ਫੁਹਾਰਾ. ਅ. فوّاره ਫ਼ੱਵਾਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲਯੰਤ੍ਰ (fountain).

ਫੁੰਕ } ਸੰ. फुत्कार–ਫੁਤਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਪ
ਫੁੰਕਰ } ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਜਾਂ ਨੱਕ ਤੋਂ ਜੋਰ
ਫੁੰਕਾਰ } ਨਾਲ ਨਿਕਲੇ ਸ੍ਵਾਸ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਫੁੰਕ
ਫੁੰਕਾਰਾ } ਫਨੰ." ਅਤੇ "ਫਣੀਅਰ ਫੁੰਕਾਰਣ." (ਅਕਾਲ)

ਫ਼ੁਜਲਾ. ਅ. فضله ਫ਼ੁਜ਼ਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਫੋਕੜ. ਫੋਗ। ੨ ਗੰਦਗੀ. ਵਿਸ੍ਟਾ, ਜੋ ਖਾਧੀ ਗਿਜਾ ਦਾ ਫੋਗ ਹੈ (faeces). ੩ ਵਿ–ਵਾਧੂ.

ਫੁਜੂਲ. ਦੇਖੋ, ਫਜੂਲ.

ਫੁਟ. ਦੇਖੋ, ਫੁੱਟ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੋਟੀ ਕੱਕੜੀ ਜੋ ਖਰਬੂਜੇ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਪੱਕਣ ਪੁਰ ਫਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਅੰ. foot. ਗਜ਼ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ. ਬਾਰਾਂ ਇੰਚ ਦਾ ਮਾਪ.

ਫੁਟਕਲ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਜੋੜਾ ਨਹੀਂ. ਵਾਧੂ। ੨ ਅਲਗ. ਜੁਦਾ.

ਫੁਟਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੀਜ ਦਾ ਅੰਕੁਰ (ਅੱਗੂਰ)ਜਾਂ ਬਿਰਛ ਬੇਲ ਦੇ ਸ਼ਗੂਫ਼ੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ.

ਫੁੱਟ. ਸੰਗਜਾ–ਫੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵੈਰ. ਵਿਰੋਧ. ਫੂਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਫੁਟ.

ਫੁੱਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਪਾਹ ਦੇ ਟੀਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਫੁੱਟਕੇ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਕਪਾਹ ਦੀ ਲੜੀ। ੨ ਦਹੀਂ ਦਾ ਲੋਬੜਾ.

ਫੁੰਤਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਫੁਕਾਰਾ. "ਫਣੰ ਫਟੱਕੈ ਫੇਣਕਾ ਫੁੰਤਕਾਰੰ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਫੁਦਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਪੰਦਨ. ਉਛਲਣਾ. ਕੁੱਦਣਾ.ਟੱਪਣਾ.

ਫੁਨ } ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹ.
ਫੁਨਹ }

ਫੁਨਹਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਾ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ "ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਜੋ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਸੋ ਪੁਨਹਾ ਛੰਦ ਹੈ, ਇਸੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਫੁਨਹਾ ਹੈ.

ਫੁਨਿ. ਵਜ–ਪੁਨ: ਫਿਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹ. "ਫੁਨਿ ਗਰਭ ਨਾਹੀ ਬਸੰਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਫੁਨਿ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਫੁਫੜ. ਸੰਗਜਾ–ਭੂਆ ਦਾ ਪਤਿ. ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਫੁਫੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ. ਭੂਆ. ਸੰ. ਪਿਤ੍ਰਿ-ਸ੍ਵਸ੍ਰਿ. "ਫੁਫੀ ਨਾਨੀ ਮਾਸੀਆਂ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਫੁਫੀ ਕੁਟਣੀ } ਸੰਗਜਾ–ਭੂਆ ਬਣਕੇ ਕੁੱਟਣੀ ਦਾ
ਫੁਫੀ ਕੁਟਨੀ } ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ–ਸਮੀਪੀ ਸਾਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਵਿਭਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਫਫਾਕੁਟਨੀ.

ਫੁਫੇਰ } ਵਿ–ਭੂਆ ਦਾ. ਫੁੱਫੀ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–
ਫੁਫੇਰਾ } ਭੂਆ ਦੀ ਸੰਤਾਨ.

ਫੁੰਮਣ. ਸੰਗਜਾ–ਫੂੰਦਨਾ. ਫੁੱਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮ ਅਥਵਾ ਸੂਤ ਦਾ ਗੁੱਛਾ। ੨ ਸੂਤ ਦੀ ਕੂਚੀ. ਰਜੋਹਰਾ. "ਲਕੀ ਕਾਸੇ ਹਥੀ ਫੁੰਮਣ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਊਡੀਏ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੁੰਮਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਜੋਹਣਾ (ਰਜੋਹਰਾ) ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਜੀਵ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਸਾ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਹੋਵੇ.

ਫੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ ਦੇ ਉਡਣ ਸਮੇਂ ਪੰਖਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਵਿ–ਸਤਜ. ਸੱਚਾ. "ਤੁਮਰੋ ਕਹਜੋ ਨ ਫੁਰ ਭਾ ਏਕੂ." (ਨਾਪ੍)

ਫੁਰਸ. ਫ਼ਾ فرس ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. ਪਾਰਸੀ.

ਫੁਰਸਤ. ਅ. فرصت ਫ਼ੁਰਸਤ. ਸੰਗਜਾ–ਵੇਲ੍ਹ। ੨ ਸਮਾਂ.ਅਵਸਰ.

ਫੁਰਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰਕਨਾ। ੨ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਤਲਾ ਪਦਾਰਥ ਲੈਕੇ ਸ੍ਵਾਸ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਫੁਹਾਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬਾਹਰ ਫੈਂਕਣਾ.

ਫੁਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲਕਾ. "ਫੁਰਕੇ ਚਹੁੱ ਦਿਸ ਦਿਯੇ ਬਗਾਇ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਫ਼ੁਰਕ਼ਾਨ. ਅ. فرقان ਸੰਗਜਾ–ਕੁਰਾਨ. ਮੁਸਲ-ਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ। ੨ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਪਚੀਹਵੀਂ ਸੂਰਤ। ੩ ਵਿਭਾਗ. ਖੰਡ. ਹਿੱਸਾ। ੪ ਫ਼ਤੇ. ਜਿੱਤ.

ਫੁਰਣ. ਵਾਤਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦੇ ਪੱਨੇ ਦਾ ਥਰਕਣਾ. "ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਸੇਵਕਾ, ਤੰਤ ਨ ਮੰਤ ਨ ਫੁਰਣ ਵਿਚਾਰੇ." (ਭਾਗੁ) ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਫੁਰਣ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣਾ ੧.

ਫੁਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ. ਸਫੁਰਣ। ੨ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋਣਾ. "ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਜਾ ਕਉ ਫੁਰੀ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਸਤਜ ਹੋਣਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਕਲਪ. ਇਰਾਦਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣ.

ਫੁਰਤ. ਦੇਖੋ, ਫੁਰਤੀ. "ਕਾਰ ਕਰਨ ਮੇ ਧਰਤੀ ਫੁਰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਫੁਰਤੀ. ਸੰ. ਸ਼ਫੁਤਿੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਤੇਜ਼ੀ। ੨ ਔਸਾਣ.

ਫੁਰਤੀਲਾ. ਵਿ–ਫੁਰਤੀ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਸੁਸ੍ਤ ਨਹੀਂ.

ਫੁਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣਾ। ੨ ਅੰਗ ਦਾ ਫਰਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣ ੧.

ਫੁਰਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫਰਮਾਨ ਦੇਣਾ. ਆਗਜਾ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰਮਾਨ.

ਫੁਰਮਾਇਅੜੈ. ਫਰਮਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ. ਫਰਮਾਨੇ ਸੇ. "ਸਾਹੈ ਕੈ ਫੁਰਮਾਇਅੜੈ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ:੫)

ਫੁਰਮਾਇਆ. ਫਰਮਾਨ ਕੀਤਾ. ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ."ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਾਰੀ ਏਹ ਕਰੇਹੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਫੁਰਮਾਇਸ } ਦੇਖੋ, ਫਰਮਾਯਸ. "ਲਖਾਂ ਉਪਰਿ
ਫੁਰਮਾਇਸਿ } ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਤੇਰੀ." (ਆਸਾ ਮ:੧)
ਫੁਰਮਾਇਸੀ } "ਬਹੁਤ ਕਰਹਿ ਫੁਰਮਾਇਸੀ, ਵਰਤਹਿ ਹੋਇ ਅਫਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ਿਛਾਰਿਸ਼."ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਖ ਦਾਸ ਮਸੰਦ। ਦਿਜ ਕੀ ਫੁਰਮਾਇਸ ਕਹਿਂ ਬਿੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਯਾਚਨਾ. "ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਉਦਾਰ ਮਹਾਂ, ਤਿਹ ਉਪਰਿ ਹੈ ਫੁਰਮਾਇਸ ਮੇਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਫੁਰਮਾਣ } ਦੇਖੋ, ਫਰਮਾਨ. "ਅਮੁਲੁ ਕਰਮੁ ਅਮੁਲੁ
ਫੁਰਮਾਣੁ } ਫੁਰਮਾਣੁ." (ਜਪੁ) "ਫੁਰਮਾਣੁ ਤੇਰਾ
ਫੁਰਮਾਨ } ਸਿਰੈ ਉਪਰਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)
ਫੁਰਮਾਨੁ }

* ਦੇਖੋ, ਬੰਸ ੧੧.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫੁਰਮਾਯਸ. ਦੇਖੋ, ਫਰਮਾਯਸ.

ਫੁਰੜਾਗਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੱਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸਾਹ ਦਾ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੁਰੜ ਸ਼ਬਦ ਹੋਵੇ. "ਮਾਰਤ ਨਾਸਨ ਸੋਂ ਫੁਰੜਾਗਾ." (ਨਾਪ੍)

ਫੁਰੰਤ. ਫ਼ੁਰ (ਸਤ੍ਰ) ਹੋਵੰਤ। ੨ ਫੋਰੰਤ (ਫੋਰਿੰਤ). "ਕਿਸ ਕੇਰ ਬਦਨ ਗੁਲਕਾ ਫੁਰੰਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਗੋਲੀ ਭੰਨਦੀ ਹੈ.

ਫੁਲ. ਦੇਖੋ, ਫੁੱਲ। ੨ ਉਂਗਲਾਂ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ. ਪੋਟਾ। ੩ ਪੈਰਾਂ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਜੋ ਚਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਗਕੇ ਹਿੰਦੂ ਗੰਗਾ ਆਦਿ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਹਰਿਕਥਾ ਪੜੀਐ ਹਰਿਨਾਮੁ ਸੁਣੀਐ,ਬੈਬਾਣ ਹਰਿਰੰਗ ਗੁਰੁ ਭਾਵਏ। ਪਿੰਡ ਪਤਲਿ ਕਿਰਿਆ ਦੀਵਾ ਫੁਲ ਹਰਿਸਰਿ ਪਾਵਏ."(ਸਦੁ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ,ਵਿਮਾਨ,ਪਿੰਡ,ਪੱਤਲ,ਕ੍ਰਿਯਾ,ਦੀਪਕ,ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਅਸਥੀਆਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਹਰਿਰੰਗ ਭਾਂਉਂਦਾ ਹੈ.

ਫੁਲਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਪਤਲੀ ਰੋਟੀ (ਚਪਾਤੀ).

ਫੁਲਕਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਲਕਾਰੀ. ਕਸ਼ੀਦੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਸਤ੍ਰ ਪੁਰ ਫੁੱਲ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਹੋਣ. ਫੁਲਕਾਰੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ ਹੈ.

ਫੁਲਝੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਿਨ ਦੇ ਫੁੱਲ ਝਿਗਦੇ ਹਨ.

ਫੁਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫੁੱਲ ਵਾਂਙ ਖਿੜਨਾ. ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋਣਾ.

ਫੁਲੱਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁਰਤੀਲਾ ਹੱਥ. ਪਟੇਬਾਜ਼ੀ. ਗਤਕੇਬਾਜ਼ੀ। ੨ ਜਾਤਕਾ.

ਫੁਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲਣਾ.

ਫੁਲਸ਼ਹਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੇਤਕੁਸ੍ਠ.

ਫੁਲਵੰਤ. ਫੁਲਦਾ. ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਫਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲਣਾ. "ਫੁਲਵਤ ਦੇਹ ਅਇਆਨੇ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਫੁੱਲ-ਵਤ. ਫੁੱਲ ਵਾਂਙ. ਫੁੱਲ ਤੁੱਲ.

ਫੁਲਵਾੜੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲਵਾਟੀ. ਫੁੱਲਵਾਟਿਕਾ. ਪੁਸ਼ਪਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. ਫੁਲਝੜੀ. "ਬਰੂਦ ਕੇ ਸ਼ਾਰ ਮਤਾਬੀ ਛੂਟੈਂ ਫੁਲਵਾੜੀ." (ਨਾਪ੍)

ਫੁਲੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲ. ਪੁਸ਼ਪ. "ਪਹਿਲੈ ਪਹਿਰੈ ਫੁਲੜਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਫੁਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲਾਂ.

ਫੁਲਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੩ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਬਦਨ ਦੇ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਫੁਲਾਇਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁਲਵੰਸ਼. ਬਾਬੇ ਫੁਲ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇਖੋ, ਫੂਲ. "ਸਾਥ ਫੁਲਾਇਣ ਸਭ ਲੈ ਆਯੋ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਫੁਲਾਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਬੂਲ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਕੰਡੇਦਾਰ ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਫੁਲਾਈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਫੁਲਾਹੀ ਦੀ ਗੂੰਦ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਰਮ ਟਾਹਣੀ ਦੀ ਦਾਤਨ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. L. Acacia sengal ਅਥਵਾ modesta.

ਫੁਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਫੌਲਾਦ.

ਫੁਲਿੰਗ. ਚਿੰਗਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਫੁਲਿੰਗ.

ਫੁਲੀਠਾ. ਫੋਲ-ਡੀਠਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਲਾ. ਸੱਪ ਦੀ ਵਿਖਭਰੀ ਥੈਲੀ. "ਸਾਕਤ ਕਉ ਬਹੁ ਦੂਧੁ ਪੀਆਈਐ ਬਿਖੁ ਨਿਕਸੈ ਫੋਲਿ ਫੁਲੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਫੋਲਿ.

ਫੁਲੁ. ਦੇਖੋ, ਫੁੱਲ. "ਧਰਮੁ ਫੁਲੁ ਫਲੁ ਗਿਆਨੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਫੁਲੂਸ. ਅ. فلوس ਫ਼ਲਸ (ਪੈਸਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਪੈਸੇ.

ਫੁਲੇਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਪੁਸ਼ਪ ਵਜਾਪਾਰੀ। ੨ ਬਾਗ ਤੋਂ ਫੁੱਲ ਹਰਣ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲਾ.

ਫੁਲੇਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲ–ਤੇਲ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਤੇਲ.

ਫੁੱਲ. ਸੰ. ਫੁਲ੍ਲ. ਧਾ–ਖਿੜਨਾ, ਫੂਲਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਸ਼ਪ. ਕੁਸੁਮ. ਸੁਮਨ। ੩ ਉੱਨ ਦੇ ਗਾੜ੍ਹੇ ਵਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚਦੀਂ ਟਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਫੀਮ ਦਾ ਰਸ. "ਪੀਤਾ ਫੁੱਲ ਇਆਣੀ ਘੂਮਨ ਸੂਰਮੇ." (ਓਡੀ ੩) ਜਿਵੇਂ ਇਆਣੇ (ਸੋਫੀ) ਫੁੱਲ ਪੀਕੇ ਝੂੰਮਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਯੋਧਾ ਘੂਮਨ। ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਜ। ੫ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਝੱਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਮਠੇ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਆਇਆ ਮੱਖਣ। ੬ ਫੁੱਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੁ, ਜੈਸੇ ਚਾਲ ਦੇ ਫੁੱਲ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਫੁੱਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਰੇਸ਼ਮ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਪੁਰ ਕੱਢਿਆ ਫੁੱਲ ਆਦਿ। ੭ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਅੰਗਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੮ ਚੱਪਣੀ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਦੀਵੇ ਦਾ ਕੱਜਲ। ੯ ਵਿ–ਹੌਲਾ. ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਹਲਕਾ। ੧੦ ਭਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੈਰਾਨੀ. ਅਚਰਜ.

ਫੁੱਲ ਸਿਰ ਪਾਉਣੇ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲ ਸਿਰ ਡ਼ਾਲਨਾ.

ਫੁੱਲ ਪਾਉਣੇ. ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਕਪਾਲ ਛਾਤੀ ਅੰਗੁਲਾਂ ਦੇ ਹੱਡ, ਚਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣਕੇ ਕਿਸੇ ਨਦੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣੇ.

ਫੁਏ ਫਾਲ. ਵਿ–ਖਿੰਡੇ ਖੁੱਸੇ. "ਕੁਚ ਬਿਚਾਰੇ ਫੁਏ ਫਾਲ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਤਾਲੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੇ ਕੁੱਝ ਖਿੰਡੇ ਖੁੱਸੇ ਪਏ ਹਨ.

ਫੁਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁੱਕਾ ਅਤੇ ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਘਾਹ। ੨ ਕੂੜਾ.

ਫੁਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਫੁਸੀ.

ਫੁਹ. ਕ੍ਰਤਰਾ (drop). ੨ ਸਿੰਧੀ. ਜੁਆਨੀ ਅਤੇ ਧਨ ਦਾ ਮਦ.

ਫੁਹੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਟਾਈ. ਫੁਸ ਦਾ ਤੱਪੜ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਰੰਦਾ. ਖੋਟੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਫੁਹੜਿ. ਖੋਟੇ ਵਾਕ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਫੁਹੜ ੨ ਅਤੇ ਫੁੜਿ.

ਫੁਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁਹਾਰ. ਵਰਖਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਕਣੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕ੍ਰਤਰੇ ਨਾਲ. ਤੁਬਕੇ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਫੁਹੀ ਫੁਹੀ ਤਲਾਉ ਭਰਦਾ ਹੈ."(ਲੋਕੋ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੂੰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਫੰਬਾ. ਪੰਜਹ.

ਫੂਕ. ਅਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਾਸ. ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੁ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੂ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਨਿਕਸਿਆ ਫੂਕ, ਤ ਹੋਇ ਗਇਓ ਸੁਆਹਾ."(ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਫੂਕ ਕਢਾਏ ਚਹਿਪਵੈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੁੰਹ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਹਵਾ."ਫੂਕ ਮਾਰ ਦੀਪਕ ਬਿਸਮਾਵੈ."(ਤਨਾਮਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਫੂਕਣਾ. "ਇਹੁ ਤਨ ਦੇਵੈ ਫੂਕ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ. ਫਿੱਕਾ. "ਫੂਕ ਭਏ ਮੁਖ ਸੂਕ ਗਏ ਸਭ." (ਅਜਰਾਸ)

ਫੂਕਣ ਕ੍ਰਿ–ਫੂਕ ਮਾਰਨੀ। ੨ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਫੂਕ **ਫੂਕਣਾ** ਮਾਰਨੀ. "ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਇਤ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰ ਫੂਕਣ." (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਫੂਕ ਮਾਰਕੇ ਅੱਗ ਮਚਾਉਣੀ। ੪ ਜਲਾਣਾ. ਭਸਮ ਕਰਨਾ.

ਫੂਕਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੂਕ ਮਾਰਨ ਦੀ ਨਲਕੀ,ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹਵਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸੁਨਿਆਰੇ ਬਹੁਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਚੁਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਮਚਾਉਣ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. Blow-pipe। ੨ ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਫੂਕਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ੇਖੀ. "ਸ਼ੇਖ ਫੂਕਣੀ ਹਰਹਿ ਬਿਸੇਖੀ." (ਨਾਪ੍)

ਫੂਕਨੂ. ਡਿੰਗ. ਫੇਫੜਾ. ਦੇਖੋ,ਫੇਫੜਾ.

ਫੂਕਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫੂਕਣੀ.

ਫੂਕਾਰਣਾ. ਫੂਤਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫੂਕਾਰ.

ਫੂਕਿ. ਫੂਕ ਮਾਰਕੇ. "ਫੂਕਿ ਫੂਕਿ ਪਾਵਨ ਕਉ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪੈ ਧਰਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ਭਾਵ–ਸੂਖਮ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ। ੨ ਫੂਕ (ਜਲਾ) ਕੇ.

ਫੂਕੈ. ਫੂਕ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਫੁੰਕਾਰਦਾ ਹੈ. "ਡਕੈ ਫੂਕੈ ਖੇਹ ਉਡਾਵੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਜਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਫੂਟ. ਦੇਖੋ, ਫੁਟ ਅਤੇ ਫੁੱਟ.

ਫੂਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੱਜਣਾ. ਫੁੱਟਣਾ. ਟੁੱਟਣਾ. "ਫੂਟੈ ਆਂਡਾ ਭਰਮ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਅਲਗ ਹੋਣਾ। ੩ ਭੇਦਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਜੈਸੇ ਅੰਕੁਰ (ਡੰਘੂਰ) ਫੂਟਣਾ। ੪ ਖਿੜਨਾ.

ਫੂਟਮਫੂਟ. ਚੁਰ ਚੁਰ.ਖੰਡ ਖੰਡ."ਖਾਪਰ ਫੂਟਮਫੂਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਫੂਟਿ. ਫੁੱਟਕੇ. "ਤੁਝਤੇ ਨਿਕਸੀ ਫੂਟਿ ਮਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਫੂਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮ ਜ਼ਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁੱਛਾ. ਫੁੰਮਣ.

ਫੂਹੀ. ਦੇਖੋ, ਫੁਹੀ."ਫੂਹੀ ਬਚਨ ਚਿੱਤ ਹਰਿ ਧਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਫੂਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਸ਼ਪ. ਕੁਸੁਮ. ਦੇਖੋ, ਫੁੱਲ. "ਆਪੇ ਭਵਰਾ ਫੂਲ ਬੇਲਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਫੁੱਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਭੂਸਣ. "ਸਗਲ ਆਭਰਣ ਸੋਭਾ ਕੈਠਿ ਫੂਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਢਾਲ ਦੇ ਫੁੱਲ. "ਫੂਲਨ ਲਾਗ ਚਿਣਗ ਗਨ ਜਾਗਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਬੈਰਾੜ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਫੂਲ, ਜੋ ਰੁਪਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਅੰਬੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੮੪ (ਸਨ ੧੬੨੭) ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ, ਜਦਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੋਹਰਾਜ ਗ੍ਰਾਮ ਵਸਾਇਆ ਸੀ.

ਸੰਮਤ ੧੬੯੮ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਿਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਲਕ ਫੂਲ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਕਾਲੇ ਨਾਲ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਪੈਰ ਵਜਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਾਲੇ ਤੋਂ ਬਾਲਕ ਦੀ ਹਰਕਤ ਬਾਬਤ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਾਂ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਸ ਦੀ ਮਾਈ ਗੁਜਰ ਗਈ ਹੈ, ਹਜੂਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਪਾਲਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਅਰਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਭਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਰਾਜ ਭਾਗ ਭੋਗੇਗੀ.

ਸੰਮਤ ੧੭੦੩ ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਮੋਹਰਾਜ ਪਧਾਰੇ, ਤਦ ਫੂਲ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਸਮੇਤ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਦੇਖਕੇ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਪੂਰ੍ਤੀ ਵਿੱਚ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ,ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਹੁਣ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਤਾਣ ਹਨ. * ਫੂਲ ਦੇ ਦੋ ਵਿਆਹ ਹੋਏ–ਧਰਮਪਤਨੀ ਬਾਲੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਰਾਮਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰੱਘੂ †, ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਰਾਮੀ ‡ ਜਨਮੇ, ਅਰ ਰੱਜੀ ਤੋਂ ਚੰਨੂ,ਬੰਞੂ ਅਤੇ ਤਖਤਮੱਲ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਬਾਬੇ ਫੂਲ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ.

ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੪੭ (ਸਨ ੧੬੯੦)¶ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦੁਰਪੁਰ§ ਹੋਇਆ. ਸਸਕਾਰ ਫੂਲ ਨਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਧ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ, ਮੋਹਰਾਜ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼।

---

* ਫੂਲ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਗੜਬੜੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੋਧਣਾ ਵਡਾ ਕਠਿਨ ਹੈ. ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਮੈਲੀ ਸੋਧਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

† ਰੱਘੂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਜਿਉਂਦ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜੇ ਪਟਿਆਲੇ ਅੰਦਰ ਹਨ.

‡ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਮੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ ਵਡੀਸ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਨੇ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਚੁਗਤ ਪਿੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਬੀਬੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਬੁੰਗਤ (ਰਾਜ ਨਾਭਾ) ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੈ.

¶ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਫੂਲ ਨਾਲ ਸਨ ੧੬੫੨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

§ ਬਹਾਦੁਰਪੁਰ ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਧਨੌਲੇ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਵਡਾ ਪਿੰਡ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

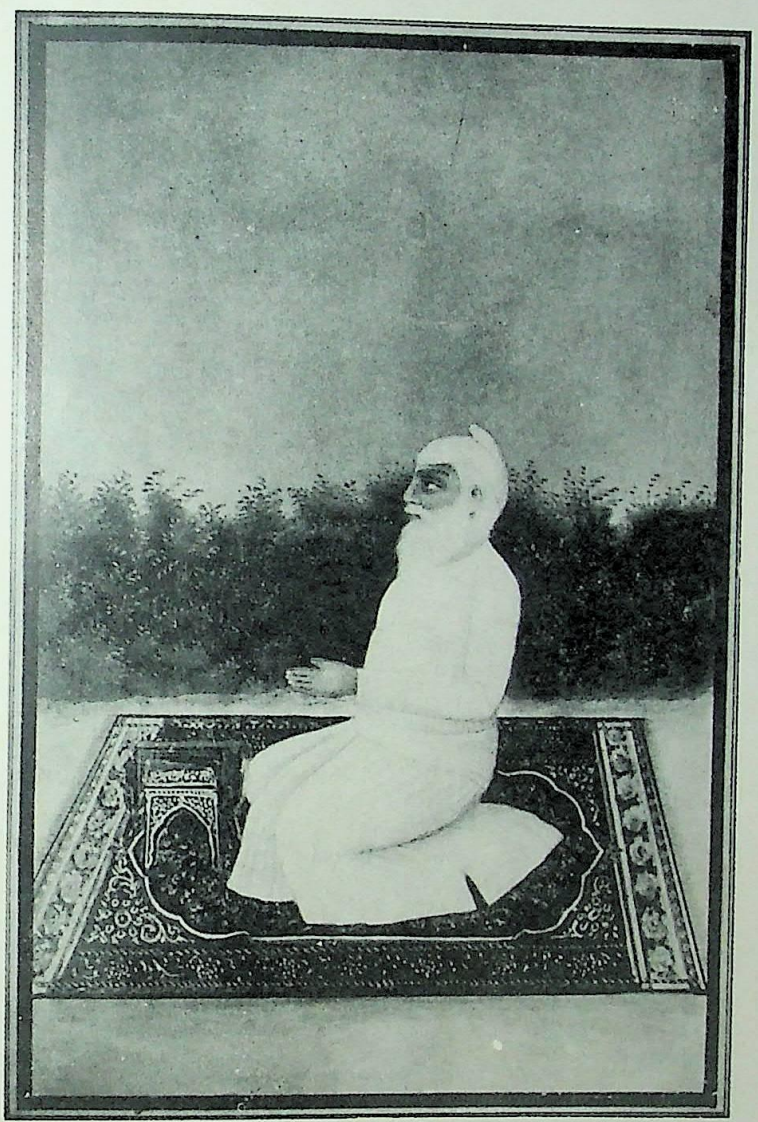

ਪੰਨਾ 818 ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਫੂਲ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੫ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੧੧ (ਸਨ ੧੬੫੭) * ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਚੁਲ੍ਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਹੈ ।

੬ ਦੇਖੋ, ਫੂਲਸਾਹਿਬ। ੭ ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਫੂਲਸ਼ਾਹ } ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਖਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗੋਇੰਦ-
ਫੂਲਸਾਹਿਬ } ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੮੮ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚੋਲਾ ਹੋਕੇ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸੰਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਧੂਏਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੈ. ਫੂਲਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਬਹਾਦੁਰਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਸੰਮਤ ੧੭੩੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਫੂਲ ਸਿਰ ਡਾਲਨਾ. ਵ੍ਯੰਗ. ਬੇਪਤੀ ਕਰਨੀ.ਇੱਜਤ ਉਤਾਰਨੀ. ਸਿਰ ਸੁਆਹ ਪਾਉਣੀ. "ਤੇਰੇ ਫੂਲ ਭਾਰ ਸਿਰ ਮੈਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੩) ੨ ਦੀਵੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਸਿਰ ਤੇ ਝਾੜਕੇ ਝਾਟਾ ਫੂਕਣਾ.

ਫੂਲ ਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ } ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ
ਫੂਲ ਕੀ ਮਿਸਲ } ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਰਮ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਿਸਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ– ਪਟਿਆਲਾ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਜੀਂਦ (ਸੰਗਰੂਰ) ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ (Phulkian States) ਹੈ. ਇਹ ਰਿਆਸਤਾਂ ਮਈ ਸਨ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਅੰਦਰ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਅਰ ੫ ਮਈ ਸਨ ੧੮੬੦ ਦੀ ਸਨਦ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲਿਆ. ਜੇ ਬਿਨਾ ਔਲਾਦ ਅਤੇ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕੀਤੇ ਕੋਈ ਰਈਸ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਦੋ ਪੜੋਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼ਮਤੀ ਕਰਕੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਹੱਕਦਾਰ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ. ਉੱਪਰ ਦੱਸਾ ਸਨਦ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮੁਦਾਖ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਫੂਲਜਈ. ਸੰ. ਫੁੱਲ–ਜਾਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲ ਦੀ ਮਾਂ. ਵੇਲ. ਵੱਲੀ. "ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰ ਮੇਰਾ,ਜਿਉ ਫੂਲ-ਜਈ ਹੈ ਨਾਰਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਜੈਹਾ ਬੇਲ ਨੂੰ ਨਾਰ (ਪਾਣੀ) ਦਾ. ਨਾਰ–ਜਲ. ਨਾਰਿ–ਜਲ ਦਾ(ਪਾਣੀ ਦਾ).

ਫੂਲਦ. ਬਿਰਛ ਅਥਵਾ ਪੌਦਾ, ਜੋ ਫੁੱਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਫੂਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫੁੱਲਣਾ.ਫੁੱਲ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਖਿੜਨਾ। ੩ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ. "ਕਾਹੇ ਭਈਆ ! ਫਿਰਤੋਂ ਫੂਲਿਆ ਫੂਲਿਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਫੂਲਮਾਲਾ ਰਾਮਾਯਣ. ਕਵਿ ਲਾਲਸਿੰਘ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਜੀ ਪਾਸ ਨਾਨੋਂਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਚੁਣਕੇ ਰਾਮਕਥਾ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜੋੜਿਆ ਕਿ ਰਾਮਾਯਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਥਾ ਬਣਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ. ਲਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਅਤੇ ਕਵਿ ਸਨ.

ਛੱਪਯ

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਕਟ ਨਗਰ ਨਾਨੋਂਕੇ ਗਨਿਜੈ,
ਤਾਸ ਨਗਰਪਤਿ ਪੂਤ ਲਾਲਸਿੰਘ ਨਾਮ ਭਨਿਜੈ,
ਅਮਿਤ ਕਵਿਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਚੀਨਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਵਿਨ ਸਨ,
ਕੀਨੇ ਇਕਠੇ ਸਹਸ ਕਿਤਕ ਅਤਿ ਉਕ੍ਰਿ ਯੁਕ੍ਰਿ ਗਨ,
ਸ਼ੁਭ ਰਾਮਚਰਿਤ ਚੁਨਿ ਤਿਨਹ ਤੇ
ਬਹੁ ਗ੍ਰੰਥਨ ਪਰਮਾਨ ਲਿਯ,
ਧਰ ਛਾਪ "ਦਾਸ" ਨਿਜ ਨਾਮ ਕੀ
"ਫੂਲਮਾਲ" ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਯ.
ਦੋਹਾ
ਜੇਠ ਮਾਸ ਦ੍ਵਿਤਿਯਾ ਬਿਮਲ † ਕਵਿ ਦਿਨ * ਸੁਖਦ ਰਸਾਲ,
ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਗਰੰਥ ਯਹ
ਨਿਧਿ ਨਭ ਗ੍ਰਹ ਮਹਿ ਸਾਲ. †

ਫੂਲਰਾਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮ. ਕਮਲ ਦੇ ਫੁੱਲ ਪੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਕਹੁ ਫੂਲਰਾਜਾ ਹੈ ਬੈਠਾ." (ਚੋਪਈ) ੨ ਫੁੱਲਰਾਜ. ਗੁਲਾਬ। ੩ ਕਮਲ.

ਫੂਲਵੰਸ਼. ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੀ ਕੁਲ. ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੈਸਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੨੧੩ ਵਿੱਚ ਜੈਸਲਮੇਰੁ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ. ਜੈਸਲ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਮ ਤੋਂ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਮਹੋਲ ਅਤੇ ਭੀਮ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਛੀਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਿੱਧੂ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧੂ ਗੋਤ ਚੱਲਿਆ. ਸਿੱਧੂ ਤੋਂ ਨੌਮੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਰਾੜ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੈਂਸ਼ ਦੀ ਬੈਰਾੜ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ. ਬਰਾੜ ਤੋਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪਰਮਪ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਇਸ ਫੂਲ ਦਾ ਫਲਰੂਪ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਜੀਂਦ (ਸੰਗਰੂਰ) ਤਿੰਨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਤਾਣ ਹਨ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ–ਭਦੌੜ, ਮਲੌਦ, ਪੱਖੋ, ਬੇਰ, ਰਾਮਪੁਰ, ਬਡ੍ਰੁੱਖਾਂ, ਜਿਉਂਦਾਂ, ਦਿਆਲ-ਪੁਰਾ, ਰਾਮਪੁਰਾ, ਕੋਟਦੁੱਨਾ ਅਤੇ ਗੁਮਟੀ ਦੇ ਜਾਗੀਰ-ਦਾਰ,ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ਰਈਸ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਫੂਲ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਜਰਿਆਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਲੂਮ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਦੌੜ, ਜਿਉਂਦਾਂ, ਰਾਮਪੁਰਾ ਅਤੇ ਕੋਟਦੁੱਨੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ.

ਪੱਖੋ, ਬੇਰ, ਮਲੌਦ ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਲੁਦਿਆਨੇ ਜਿਲੇ ਅੰਦਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ.

ਬਡ੍ਰੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜ ਜੀਂਦ ਅੰਦਰ ਹਨ.

ਗੁਮਟੀ ਦੇ ਲੋਢਘਰੀਏ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ.

ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦਾ ਵ੍ਰਿਕ੍ਸ਼ (ਸ਼ਜਰਾ) ਇਹ ਹੈ:–

(ਨੰ: ੧)

ਜੈਸਲ (ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤ)
ਹੋਮ (ਭੀਮ) ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੨੬੫‡
ਜੂੰਧਰ (ਜੋਧਰਾਯ)
ਬਟੇਰਾਯ
ਮੰਗਲਰਾਯ
ਆਨੰਦਰਾਯ
ਖੀਵਾ
ਸਿੱਧੂ ¶
ਧਰ §
ਬੂਰ
ਬੀਰ
ਸਤ੍ਰੁਹਾ (ਸਤਰਾਜ)
ਜਰਥ
ਮਹੀ
ਘੱਲਾ
ਮੋਹਰਾ
ਹੰਬੀਰ
ਬਰਾੜ †
ਲਕੰਬਾ
ਹਰੀ*

(ਨੰ: ੨)

ਬਰਾੜ
ਪੌਰ (ਪੌੜ)
ਬੈਰਾਟ (ਵਿਰਾਟ)
ਕਾਯ
ਬਾਉ (ਬਾਹੁ)
ਸੰਘਰ
ਵਰਿਆਮ
ਮੋਹਰਾਜ
ਸਤੋਹ
ਪੱਖੋ
ਮੋਹਨ ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੬੯੭
ਚੁੱਲ (ਧੂਲ) ‡
ਰਤਨਪਾਲ
ਸੰਘਰ §
ਭੱਲਣ

* ਸੁਕ੍ਰਵਾਰ. † ਨਿਧਿ (੯), ਨਭ (੦), ਗ੍ਰਹ (੯), ਮਹਿ(੧). ਸੰਮਤ ੧੯੦੯. ‡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਜਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਅਤੇ ਸਨ ਤੋਂ ਈਸਵੀ ਸਾਲ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਅਰ ਜਿੱਥੇ ਸੰਮਤ ਜਾਂ ਸਨ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕੇਵਲ ਅੰਗ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਈਸਵੀ ਸਨ ਹੈ. ਜਿਨਾਂ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਹੇਠ × ਇਹ ਚਿੰਨ ਹੈ, ਉਨਾਂ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. ¶ ਇਸ ਤੋਂ "ਸਿੱਧੂ" ਗੋਤ (ਗੋਤ੍ਰ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. § ਇਹ ਕੈਥਲ ਰੁੱਖਾ ਅਗਨੌਲੀ ਅਤੇ ਮੁੰਦ੍ਰਾਲ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਭਾਈ ਦੇਸੂਸਿੰਘ ਨੇ ਕੈਥਲ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ.

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਫੂਲ ਨਗਰ ਦੇ ਵਸਾਉਣ ਦਾ ਸਨ ੧੬੨੭ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਸਨ ਬਾਬੇ ਫੂਲ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਹੈ.

† ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੨.

* ਇਹ ਅਟਾਰੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੈ.
† ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਮ ਬੈਰਾੜ ਹੋਇਆ.
‡ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦਾ ਵਡੇਰਾ.
§ ਦੇਖੋ. ਫਰੀਦਕੋਟ ਸ਼ਬਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

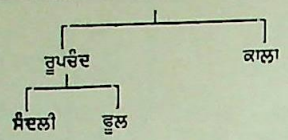

(ਨੰ: ੩)

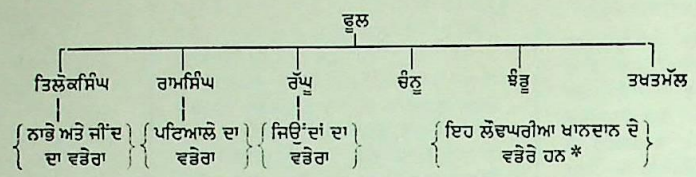

(ਨੰ: ੪)

ਫੂਲ
|
ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ [ਨਾਭਾਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਡੇਰਾ] †
|
ਗੁਰਦਿੱਤਸਿੰਘ ਦੇ: ਸਨ ੧੭੫੪
|
ਸੂਰਤੀਆਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੫੨
|
ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੮੩
|
ਜ: ੧੭੭੫ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੪੦
|
ਜ: ੧੮੨੨ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੬੫

ਜ: ੧੮੪੦ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੬੩। ×

ਜ: ੧੮੪੨ ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੭੧ ×

ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬਡਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ, ੧੦ ਅਗਸ੍ਤ ਸਨ ੧੮੭੧ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜਾ ਥਾਪੇਗਏ.

ਜ: ੧੮੪੩ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਦੇ: ੨੫ ਦਿਸੰਬਰ ੧੯੧੧
|
ਜ: ੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੩ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ (ਗੁਰਚਰਨਸਿੰਘ)*
|
ਜ: ੨੧ ਸਿਤੰਬਰ ੧੯੧੯ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ †

(ਨੰ: ੫)

ਫੂਲ
|
ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ

ਗੁਰਦਿੱਤਸਿੰਘ { ਨਾਭੇ ਦਾ ਵਡੇਰਾ }

ਸੁਖਚੈਨਸਿੰਘ (ਜੀਂਦ ਦਾ ਵਡੇਰਾ) ਦੇ: ੧੭੫੧
|
ਜ: ੧੭੩੮ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੮੯

ਬੀਬੀ ਰਾਜਕੌਰ ‡

ਰਾਜਾ ਭਾਗਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੧੯
|
ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੨੨
|
ਰਾਜਾ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੩੪
×
{ ਰਾਜਾ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਰਦਾਰ ਭੂਪਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਜੀਂਦ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸਨ ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ ਥਾਪਿਆਗਿਆ. }

ਭੂਪਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੧੫
{ ਬਜੀਦਪੁਰ ਅਤੇ ਬਡਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ }

---

* ਲੌਢਾ (ਛੋਟਾ) ਘਰ (ਮਹਲ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਲੌਢਘਰੀਏ ਹੋਈ, ਅਰਥਾਤ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੀ ਛੋਟੀ ਵਹੁਟੀ ਰੱਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਲੌਢਘਰੀਏ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵਿੱਚ ਗੁੰਮਟੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ. ਝੰਡੂ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ,ਲੌਢਘਰੀਏ ਚੰਨੂ ਅਤੇ ਤਖਤ-ਮੱਲ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹਨ.

† ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਲਿੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੪੪—੪੫ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਭੇਜਕੇ ਆਪਣੇ ਹਜੂਰ ਸੱਦਿਆ ਸੀ.ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸਰਹਿੰਦ ਸਸਕਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਰਾਮਸਿੰਘ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਰਾਮਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਦਮਦਮੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਸੀ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਥਾਤ ਸੰਮਤ ੧੭੭੧ (ਸਨ ੧੭੧੪) ਤੋਂ ਛੀ ਮੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਪੱਕੀ ਤਾਰੀਖ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ.

---

* ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ.

† ੨੩ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੮ ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭੇ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਥਾਪੇਗਏ ਅਤੇ ੧੫ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੨੯ (੩ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੯੮੫) ਨੂੰ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਕੌਂਸਲ ਬਣਾਈਗਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਲਸਨ ਜਾਨਸਟਨ (Mr. J. Wilson Johnston). ਹੋਮ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸ: ਗੁਰਦਯਾਲਸਿੰਘ ਦੁੱਲਟ, ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਂਬਰ ਰਾਇ ਬਹਾਦੁਰ ਗੰਗਾਰਾਮ ਸੇਨੀ ਰੀਟਾਇਰਡ ਸੈਸ਼ਨਜੱਜ, ਰੈਵਿਨਯੂ ਮੈਂਬਰ ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ੈਖ ਸਿਰਾਜੁਦੀਨ ਰੀਟਾਇਰਡ ਡਿਪੁਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਮੁਕੱਰਿਰ ਕੀਤੇਗਏ.

‡ ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਸਿੰਘ ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਏ ਨੂੰ ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹੀ ਗਈ. ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਜਾ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੬੪
ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੮੭
ਟਿੱਕਾ ਬਲਬੀਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੮੩
ਜ:-੧੧ ਅਕਤੂਬਰ ੧੮੭੯ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਨਬੀਰਸਿੰਘ
ਜ: ੨੫ ਸਿਤੰਬਰ ੧੯੧੮ ਟਿੱਕਾ ਰਾਜਬੀਰਸਿੰਘ

(ਨੰ: ੬)

ਫੂਲ
ਜ: ਸਨ ੧੬੩੫ ਰਾਮਸਿੰਘ (ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਵਡੇਰਾ) ਦੇ: ਸਨ ੧੭੧੪ (ਸੰਮਤ ੧੭੭੧)*
ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੬੫ (ਇਸ ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ)
ਟਿੱਕਾ ਸਰਦੂਲਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੫੩
ਜ: ੧੭੪੮ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੮੧
ਜ: ੧੭੭੩ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੧੩
ਜ: ੧੭੬੮ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੪੫
ਜ: ੧੮੨੩ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੬੨
ਜ: ੧੮੫੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੭੬
ਜ: ੧੮੭੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੯੦੦
ਜ: ੧੮੬੧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ
ਜ: ੧੯੧੩ ਟਿੱਕਾ ਯਾਦਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ

(ਨੰ: ੭)

ਫੂਲ
ਰਾਮਸਿੰਘ

ਦੁੱਨਾ	ਆਲਾਸਿੰਘ	ਬਖਤਾ
ਭਦੌੜ ਅਤੇ ਦੁੱਨੇਕੋਟ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ	(ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਵਡੇਰਾ)	(ਮਲੌਦ ਅਤੇ ਬੇਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ)

(ਨੰ: ੮)

ਫੂਲ
ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ

ਗੁਰਦਿੱਤਸਿੰਘ (ਨਾਭੇ ਦਾ ਵਡੇਰਾ)
ਸੁਖਚੈਨਸਿੰਘ (ਜੀਂਦ ਦਾ ਵਡੇਰਾ)
ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ

ਬੀਬੀ ਰਾਜਕੌਰ *
ਰਾਜਾ ਭਾਗਸਿੰਘ
ਸ: ਭੂਪਸਿੰਘ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੧੫ (ਬਜੀਦਪੁਰ ਅਤੇ ਬਡ਼ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ)

ਸ: ਕਰਮਸਿੰਘ ਦੇਹਾਂਤ ੧੮੧੯ (ਬਜੀਦਪੁਰੀ)
ਸ: ਬਸਾਵਾਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੩੦ (ਬਡ਼ਰੁੱਖਾਂ)
ਰਾਜਾ ਸਰੂਪਸਿੰਘ

ਸ: ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੫੨
ਸ: ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੫੨

ਸ: ਹਰਨਾਮਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੫੬ ×
ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ

ਸ: ਦੀਵਾਨਸਿੰਘ ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੯੫੪
ਸ: ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੯੩੯. ×
ਸ: ਚਤੁਰਸਿੰਘ ਦੇ:ਸਨ ੧੮੬੧ ×
ਸ: ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੯੬੩

ਜ: ਸੰਮਤ ੧੯੬੩ ਸ: ਫਤਹਸਿੰਘ
ਜ: ਸਨ ੧੮੧੮ ਲਾਲ ਜੀ †
ਸ: ਚੇਤਨਸਿੰਘ
ਜ: ਸੰਮਤ ੧੯੫੫
ਸ: ਤੇਜਾਸਿੰਘ
ਜ: ਸੰਮਤ ੧੯੫੮

* ਦੇਖੋ, ਸ਼ਜਰੇ ਚਾਰ ਵਿੱਚ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਨਾਉਂ ਤੇ ਫੁਟਨੋਟ.

* ਦੇਖੋ, ਸ਼ਜਰੇ ੫ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.
† ਅਜੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ. ਬਾਂਗਰ ਦੇ ਸੀਹਾਂ ਪਿੰਡ ਨਿਵਾਸੀ ਈਸ਼ਰਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕਰੀਬ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਦੇ ਹੋਇਆ. ਬਾਬਾ ਨਰੈਣਸਿੰਘ (ਨੈਣਾਸਿੰਘ) ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਰਤਨ ਰੂਪ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਨਾਮ ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਕਾਲੀਬਾਗ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਭੁਰਿਆ ਫੁੱਲ ਸੀ. ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲੀਦਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਮਦਮੇ ਆਦਿਕ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਯਤ੍ਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਬੁਰਜ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਜਥੇ ਦੀ ਛਾਉਣੀ * ਹੁਣ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.†

ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਅਨੇਕ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਵਿਜੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਖਾਲਸਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਨਿਧੜਕਤਾ ਅਜੇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿਵਾਨ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਈ.

੧੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੨੩ (੧ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੮੭੯) ਨੂੰ ਸਰਹੱਦੀ ਗਾਜੀ ਅਤੇ ਮੁਲਖੈਰੇ ਦੀ "ਤੁਰਕੀ" ਨਾਮਕ ਜੰਗਬ੍ਰਮੀ ਦੀ ਭਾਰੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾਦਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੰਗ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ.‡ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀਗੰਜ ਲੁੰਡੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨੁਸ਼ਹਿਰੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਨੇਕ ਅਕਾਲੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਲੰਗਰ ਲਈ ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਜਾਗੀਰ ਜਾਰੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਹਿਰੇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਸੰਤਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ ਆਬਾਦ ਹੈ.

ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗੀਠੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਨ ੧੯੧੬ ਵਿੱਚ ਮਹੰਤ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ. ੧੮ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੯੧੮ ਨੂੰ ਮੁਕਦਮੇਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਹੰਤ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀਗੰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈਗਈ.

ਫੂਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਫੁੱਲਕੇ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਨਾ. "ਫੂਲਿ ਫੂਲਿ ਕਿਆ ਪਾਵਤ ਹੋ ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੨ ਫੁੱਲ ਉੱਪਰ. ਫੁੱਲਾਂ ਪੁਰ. "ਭਵਰਾ ਫੂਲਿ ਭਵੰਤਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਫੂਲੰਤ. ਪ੍ਰ. ਫੁੱਲ ਹੋਵੰਤ. ਖਿੜਦੇ ਹਨ । ੨ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਫੂੜਿ. ਵਿ–ਫੂਹੜੀ. ਦੇਖੋ, ਫੂਹੜ ੨. "ਬੋਲੈ ਕਉੜਾ ਜਿਹਬਾ ਕੀ ਫੂੜਿ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਫੇਹਰਿਸ੍ਮ. ਦੇਖੋ, ਫਿਹਰਿਸ੍ਤ.

ਫੇਂਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਫਿਕੰਦਨ ਅਤੇ ਫੈਂਕਣਾ.

ਫੇਟ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੇਟ ਦਾ ਘੇਰਾ. ਕਮਰ ਦਾ ਮੰਡਲ । ੨ ਕਮਰਬੰਦ. ਵੇਸ੍ਟਨ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ । ੩ ਠੋਕਰ. ਧੱਕਾ. "ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ਨ ਮਾਰੈ ਫੇਟੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਕਛ ਨ ਲਾਗੀ ਫੇਟ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ)

ਫੇਟਾ. ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੱਠੇ ਸੁਸਤ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕੰਬਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੋਲਾ ੩ । ੩ ਦੇਖੋ, ਫੈਂਟਾ ਅਤੇ ਫੈਂਟਾ.

ਫੇਂਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਰਬੰਦ. ਦੇਖੋ, ਫੈਂਟਾ.

ਫੇਟੀ. ਵਿ–ਟੇਢੀ. ਵਿੰਗੀ. "ਤੀਰ ਤੁਫੈਗੈਂ ਬਹੁਤ ਚਲਾਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਵਚ ਤੇ ਫੇਟੀ ਪਰਹੀਂ." (ਨਾਪ੍) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪੁਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ.

ਫੇਣ. ਦੇਖੋ, ਫੇਨ.

ਫੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਫੇਨੀ.

ਫੇਤ } ਸੰ. ਫੇਕ੍ਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੰਕਾਰਾ । ੨ ਕੁੱਤੇ
ਫੇਤਕਾਰ } ਗਿੱਦੜ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁਰੜਾਉਣਾ.ਪੁਰ ਪੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਫੇਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝੱਗ. ਜਲ ਦੁੱਧ ਪੁਰ ਆਈ ਹੂੰ ਜੇਹੀ ਨਰਮ ਵਸਤੁ. "ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰ ਫੇਨ ਬੁਦ-ਬੁਦਾ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਹੋਈ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ Sir Henry Fane. ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਅਫਸਰ (ਜੰਗੀਲਾਟ) ਸੀ. ਸਨ ੧੮੩੭ ਦੇ ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮਸਿੰਘ ਰਈਸ ਅਟਾਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਟਾਰੀ, ਨਾਨਕੀ ੩ ਅਤੇ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ.

ਫੇਨਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਝੱਗ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫੇਨਨਿ ਜਾਚਰ ਸਤ੍ਰ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਫੇਨਨਿ (ਨਦੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਫੇਨਨਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਫੇਨਨਿ (ਨਦੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫੇਨਪ. ਵਿ–ਝੱਗ ਪੀਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਜੋ ਗਾਂ ਚੋਣ ਸਮੇਂ ਚੁੰਘਦੇ ਵੱਛੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਡਿੱਗੀ ਝੱਗ ਮਾਤ੍ਰ ਪੀਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਫੇਨਲ. ਸੰ. ਫੇਨਿਲ. ਵਿ–ਝੱਗਦਾਰ. ਫੇਨ (ਝੱਗ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰੀਠਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਝੱਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਫੇਨਲ ਕੋ ਤਰੁ ਤਹਿਂ ਹੁਤੋ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਰੀਠਾ.

ਫੇਨਿਲ. ਦੇਖੋ, ਫੇਨਲ.

ਫੇਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭੋਜਨ, ਜੋ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਫੇਨ (ਝੱਗ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਫੇਫੜਾ. ਸੰ. ਫੁਫ੍ਫੁਸ–ਫੁੱਫੁਸ. ਅੰ. Lung. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਅੰਦਰ ਥੈਲੀ ਅਤੇ ਸਪਾਂਜ (sponge) ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਫੇਫੜਾ ਛਾਤੀ ਦੇ ਹੇਠ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਫੈਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫੇਰ. ਵ੍ਯ–ਪੁਨਹ. ਬਹੁਰ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੇੜਾ ਚਕ੍ਰ. "ਫੇਰ ਮਿਲੇ, ਪਰ ਫੇਰ ਨ ਆਏ." (ਦੱਤਾਵ) ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜੇ ਵਿੱਚ ਪੈਗਏ, ਪਰ ਮੁੜਕੇ ਉਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਪੁਨ: ਨ ਆਏ. "ਬਹੁਤੇ ਫੇਰ ਪਏ ਕਿਰਪਨ ਕਉ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) "ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਫੇਰ ਨ ਪਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਦਾਉ. ਪੇਚ । ੪ ਦਾਖਿਲੇ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸੀ. ਅੰਦਰ ਵੜਨੋਂ ਰੁਕਾਵਟ. "ਦਰਿ ਫੇਰ ਨ ਕੋਈ ਪਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ)

ਫੇਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੁਮਾਉਣਾ. ਗੇੜਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਤੋਰਨਾ. ਚਲਾਉਣਾ। ੩ ਮੋੜਨਾ. ਵਾਪਿਸ ਕਰਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਫੇੜਨਾ। ੫ ਵਿਮੁਖ ਕਰਨਾ. "ਸ਼ਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜੋ ਮੁਹ ਫੇਰਹਿ,ਮਥੇ ਤਿਨ ਕਾਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਫੇਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੇੜਾ. ਚਕ੍ਰ. ਘੁਮਾਉ. "ਸਚਾ ਬ੍ਰਖਸਿਲਏ ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਨ ਫੇਰਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ. "ਫੇਰੇ ਤਤੁ ਦਿਵਾਏ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਮੀਰਪੁਰ (ਇਲਾਕਾ ਜੰਮੂ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਕਟਾਰਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਇਹ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ (ਗੱਦੀ) ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਸ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਫੇਰਿ. ਵਜ–ਪੁਨ: ਦੋਬਾਰਾ. ਫਿਰ. "ਫੇਰਿ ਓਹ ਵੇਲਾ ਓਸੁ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ਮ: ੪)

ਫੇਰਿਹਾਂ. ਫਿਰੇ ਹਾਂ.ਮੁੜੇ ਹਾਂ. "ਅਨ ਸਿਉ ਤੋਰਿ ਫੇਰਿਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ਅਨਸ (ਹੋਰ) ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਕੇ ਹਟੇ ਹਾਂ. ਤੋੜਚੁਕੇ ਹਾਂ.

ਫੇਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁਆਟਣੀ. ਚਕ੍ਰ ਮੰਡਲ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. "ਬਾਜੇ ਬਿਨੁ ਨਹੀਂ ਲੀਜੈ ਫੇਰੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) "ਭਉ ਫੇਰੀ ਹੋਵੈ ਮਨ ਚੀਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਘੁੰਮਣ (ਚਕ੍ਰ ਲਾਉਣ)ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਮਲ ਲਥੇ ਲੈਦੇ ਫੇਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ ਪੈਪਾਇ) ੩ ਭਿਖ੍ਯਾ ਮੰਗਣ ਲਈ ਫੇਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ. ਪਰਦੱਛਣਾ. "ਵਾਰੀ ਫੇਰੀ ਸਦਾ ਘੁਮਾਈ." (ਕੇਦਾ ਮ: ਪ)

ਫੇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਫੇਰ. "ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਫੇਰੁ ਪਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਗਿੱਦੜ । ੩ ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ. ਦੇਖੋ, ਫੇਰੂ.

ਫੇਰੁਆਣ. ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ.

ਫੇਰੁਆਣਿ. ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਨੇ. "ਫੇਰਿ ਵਸਾਇਆ ਫੇਰੁਆਣਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਖਾਡੂਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਨੂੰ.

ਫੇਰੂ. ਵਿ–ਫੇਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਚਕ੍ਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ (ਨਾਗੇ ਦੀ ਸਰਾਇ) ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ, ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ. ਇਹ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਦੇ ਖਜਾਨਚੀ ਸਨ. ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੫੮੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੩ ਭਾਈ ਫੇਰੂ. ਅੰਬਮਾੜੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਉੱਪਲ ਖਤ੍ਰੀ ਬਿੰਨੇ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੯੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਨਾਉਂ ਸੰਗਤ ਰੱਖਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੭੧੩ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਫੇਰੂ ਰੱਖਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਪਾਰ ਲਈ ਫੇਰੀ ਪਾਉਂਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਇਆ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਨੱਕੇ ਦਾ ਮਸੰਦ ਥਾਪਿਆ. ਜਦ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਮੰਦ ਕਰਨੀ ਪੁਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਫੇਰੂ ਨੂੰ ਭੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਹਜੂਰ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਆਪਣੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਵਡੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਹਾਜਰ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਸੱਚੀ ਦਾੜ੍ਹੀ" ਅਤੇ "ਸੰਗਤਸਾਹਿਬ" ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਬਖ-ਸ਼ਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ "ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬਕੇ" ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਛੋਟਾ ਅਖਾੜਾ ਇਸੇ ਸ਼ਾਖ ਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ.

ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਪਿੰਡ ਮੀਂਏ ਕੇ ਮੌਜ ਤਸੀਲ ਚੁਹਣੀਆਂ, ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛਾਂਗਾ ਮਾਂਗਾ ਤੋਂ ੬ ਮੀਲ ਅਤੇ ਕੋਟ ਰਾਧਾਕਿਸਨ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਟੋਪੀ ਅਤੇ ਗੋਦੜੀ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ੭੧੦ ਮੁਰੱਬੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਜਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ.

ਫੇਰੂਸ਼ਹਰ } ਦੇਖੋ, ਫਿਰੋਜਸ਼ਾਹ ੨.
ਫੇਰੂਸ਼ਾਹ }

ਫੇਰੂਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਛ.

ਫੇਰੂਸੁਤ
ਫੇਰੂਤਨਯ
ਫੇਰੂਤਨੈ
ਫੇਰੂਨੰਦਨ
ਫੇਰੂਪੁਤ੍ਰ } ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ.

ਫੇਰੂ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਫੇਰੂ ੩.

ਫੇਰੋ. ਦੇਖੋ, ਫੇਰਾ। ੨ ਫੇੜਦੇ ਹੋਂ. ਦੇਖੋ, ਫੇੜਨਾ. "ਬੋਰੈ ਕਾਜ ਬੁਰੋ ਕਤ ਫੇਰੋ ?" (ਕਾਨ ਮ: ਪ) ਥੋੜੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਬੁਰਾ ਕਿਉਂ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹੋਂ.

---

* ਨਿਹੰਗਾਂ ਦੀ ਛਾਉਣੀ. † ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੫੭ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਡੇਰਾ ਜਮਾਇਆ ਸੀ.

‡ This battle of Teree was won for Runjeet, after all hope of victory had fled, by the bravery of Phoola Singh, so gallantly supported by his little troop of Akalees. The heroism of the Akalee chief won the applause of both Seik and Mussulman, and the tomb erected over his remains on the spot where he fell, although watched and attended by a party of Akalees, has become a place of pilgrimage for Hindoos and Mahometans alike. It stands at Naoshera on the Yusoofzie side of the Loonda or Cabul river.

(The Reigning famiiy of Lahore by Major Carmichael Smyth)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫ਼ੇਰੋਜ਼ਸ਼ਹਰ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ੨.

ਫ਼ੇਲ. ਅ [فیل] ਫ਼ਿਅ਼ਲ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਅ਼ਮਲ. ਕਰਨੀ। ੩ ਅੰ. Fail. ਘਟਣ, ਮੁੱਕਣ ਅਤੇ ਚੁੱਕ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਫ਼ੇੜ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਦੀ. ਸ਼ਰਾਰਤ. "ਤਨਿ ਫਿਟੈ ਫੇੜ ਕਰੇਨਿ."(ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਐ਼ਮਾਲ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਫੇੜ ਕਰਮ ਸੁਖ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਫੇੜੇ ਕਾ ਦੁਖੁ ਸਹੈ ਜੀਉ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ.

ਫ਼ੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਮਾਉਣਾ. ਕਰਮ ਦਾ ਕਰਨਾ. "ਪਰਧਨ ਦੇਖ ਕਿਛੁ ਪਾਪ ਨ ਫੇੜੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਬੁਰਾਈ ਕਮਾਉਣੀ. ਬੁਰਾ ਕਰਨਾ. "ਸਿਰ ਪੈਰੀ ਕਿਆ ਫੇੜਿਆ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ਤੇਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨੇ ਕੀ ਬੁਰਾ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ?

ਫ਼ੈਸਲਾ. ਅ [فیصلہ] ਫ਼ੈਸਲਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨਿਬੇੜਾ. ਵਿਵੇਕ. ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਦਾ ਨਿਬਟੇਰਾ.

ਫ਼ੈਂਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵਗਾਹੁਣਾ. ਸਿੱਟਣਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਪਣ. ਦੇਖੋ, ਫਿਕੈਦਨ.

ਫ਼ੈਜ. ਅ [فیض] ਫ਼ੈਜ਼. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਲਾਭ। ੨ ਫਲ. ਪਰਿਣਾਮ. ਨਤੀਜਾ.

ਫ਼ੈਜੀ. ਦੇਖੋ, ਅੱਬੁਲਫਜਲ.

ਫ਼ੈਜੁੱਲਾਪੁਰੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿੰਘਪੁਰੀਏ.

ਫ਼ੈਂਟਾ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੇਸ਼ਨ ਕਰੀਏ (ਲਪੇਟੀਏ) ਕਮਰਬੰਦ. ਦੇਖੋ, ਫੈਂਟਾ. "ਨਿਜ ਕਟਿ ਕੋ ਫੈਂਟਾ ਦਯੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸਿਰ ਲਪੇਟਣ ਦਾ ਕਪੜਾ ਪੱਗ ਸਾਫਾ ਆਦਿ.

ਫ਼ੈਯਾਜ } ਦੇਖੋ, ਫੱਯਾਜ ਅਤੇ ਫੱਯਾਜੀ.
ਫ਼ੈਯਾਜੀ }

ਫ਼ੈਲ. ਦੇਖੋ, ਫੇਲ. "ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ ਫੈਲ-ਫਕੜੁ ਸੰਸਾਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਫ਼ਿਅ਼ਲ (ਕਰਣੀ) ਕਰਕੇ ਫਕੀਰ ਵਿਰਲੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੈਲਣਾ.

ਫ਼ੈਲਸੂਫ਼. ਯੂ [فیلسوف] ਹਕੀਮ. ਪੰਡਿਤ. ਤਤ੍ਵਵੇਤਾ. ਮੰਤਕੀ. Philosopher.

ਫ਼ੈਲਕੂਸ. ਯੂ [فیلقوس] ਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਕੰਦਰ ੧.

ਫ਼ੈਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਖ਼ਰਚ ਹੋਣਾ. ਪਸਰਨਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ
ਫ਼ੈਲਨਾ } ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਫ਼ੈਲਫਕੜੁ. ਆਮਿਲ ਫ਼ਕੀਰ. ਦੇਖੋ, ਫੈਲ.

ਫ਼ੈਲਾਉ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫੈਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. Expansion.

ਫ਼ੈਲੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਫੇਲ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਭਿ ਹਉਮੈ ਫੈਲੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਹਉਮੈ ਦੇ ਫ਼ਿਅ਼ਲ ਹਨ। ੨ ਫੈਲਾਉ. ਆਡੰਬਰ. "ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਫੈਲੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਫ਼ੋਆ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫੋਹਾ. ਫੰਭਾ. ਫਹਾ। ੨ ਭੇਦ. ਭਿੰਨਤਾ. "ਜਗ ਵਿੱਚ ਸਾਧੁ ਅਸਾਧੁ ਸੰਗ, ਸੰਗਸੁਭਾਇ ਜਾਇ ਫਲ ਫੋਆ." (ਭਾਗੁ) ਸਾਧੁ ਅਸਾਧੁ ਦੇ ਸੰਗ ਦੇ ਫਲ ਦਾ ਭੇਦ ਹੈ.

ਫ਼ੋਹਸ਼. ਦੇਖੋ, ਫੁਹਸ਼.

ਫ਼ੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਫਹਾ ਅਤੇ ਫੋਆ.

ਫ਼ੋਕ. ਵਿ–ਅਸਾਰ. ਫੋਗ. ਫੁਜ਼ਲਾ. "ਬਿਨ ਹਰਿ-ਸਿਮਰਨ ਫੋਕ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਹ ਵਸਤੁ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਫੋਕੜ। ੩ ਤੀਰ ਦੀ ਬਾਗੜ. ਵਾਣ ਦਾ ਉਹ ਦੁਮੂਹਾਂ ਭਾਗ, ਜੋ ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਬਾਨ ਹਨੇ ਸਬ ਫੋਕਨ ਲੋ ਗਡਗੇ ਤਨ ਮੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਫ਼ੋਕਟ } ਵਿ–ਸਾਰ ਰਹਿਤ. ਥੋਥਾ. ਨਿ: ਸਾਰ. "ਸਭ
ਫ਼ੋਕੜ } ਫੋਕਟ ਨਿਹਚਉ ਕਰਮੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਅਗਿਆਨੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਫ਼ੋਕਾ. ਵਿ–ਫਿੱਕਾ. ਰਸ ਬਿਨਾ। ੨ ਸਾਰ ਬਿਨਾ. ਫੋਗ.

ਫ਼ੋਕੀ. ਵਿ–ਫਿੱਕੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਕ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੀਰ, ਜੋ ਫੋਕ (ਬਾਗੜ) ਰਖਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫ਼ੋਕੀ ਨੋਕੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫੋਕੀ (ਤੀਰ) ਜੇਹੀ ਨੋਕ (ਚੁੰਜ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਪੰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫ਼ੋਕੀ ਨੋਕੀ ਅੰਤਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫੋਕੀ ਨੋਕੀ (ਪੰਛੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫ਼ੋਗ. ਦੇਖੋ, ਫੋਕ. "ਭੀ ਸੋ ਫੋਗ ਸਮਾਲੀਐ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਫ਼ੋਟ. ਵਜ਼–ਧਿੱਕਾਰ. ਲਾਨਤ. ਫਿਟਕਾਰ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫੁੱਟ. ਵਿਰੋਧ.

ਫ਼ੋਟਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫੁੱਟ. ਨਾਚਾਕੀ.

ਫ਼ੋਟਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫੋਟਕ. ਨਾਚਾਕੀ. ਵਿਰੋਧ। ੨ ਭਿੰਨਤਾ. ਜੁਦਾਈ। ੩ ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. "ਸੂਰਜ ਇੱਕ ਚੜੈ ਦਿਆ ਹੁਇ ਅਠਖੰਡ ਪਵੈ ਫਲ ਫੋਟਾ." (ਭਾਗੁ) ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਹੰਨੇਰਾ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ (ਅਠਖੰਡ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧੀ (ਫਲ) ਵਿੱਚ ਘਾਟਾ ਪੈਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਫ਼ੋਤ੍ਹਾ. ਫ਼ਾ [فوطہ] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਟਕਾ. ਕਮਰਬੰਦ। ੨ ਪਗੜੀ. ਦਸਤਾਰ। ੩ ਥੈਲੀ. ਬਟੂਆ। ੪ ਅੰਡਕੋਸ਼.

ਫ਼ੋਤੇਦਾਰ. ਫ਼ਾ [فوطہ دار] ਫ਼ੋਤ੍ਹਦਾਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. ਰੋਕੜੀਆ. "ਸੇਈ ਫੋਤੇਦਾਰ." (ਮਗੋ) ਦੇਖੋ, ਫੋਤਾ ੩.

ਫ਼ੋਫ਼ਲ. ਅ [فوفل] ਸੰ. ਪੂਗਫਲ. ਸੁਪਾਰੀ ਦਾ ਫਲ. "ਚਿੱਤਮਿਤਾਲੇ ਫੋਫਲੇ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਪੋਪਲ ੩.

ਫ਼ੋਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅੱਖ ਦਾ ਝਪੁਰਣ. ਨਿਮਖ. ਨਿਮੇਸ਼. ਅੱਖ ਝਪਕਣ ਦਾ ਸਮਾਂ. "ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾਕਾ ਨੇਤ੍ਰਫੋਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਫ਼ੋਰਨ } ਕ੍ਰਿ–ਫੋੜਨਾ. ਤੋੜਨਾ. ਭੰਨਣਾ.
ਫ਼ੋਰਨਾ }

ਫ਼ੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫੋਰ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੋੜਾ.

ਫ਼ੋਰਿ. ਫੋੜਕੇ. ਤੋੜਕੇ. "ਫੋਰਿ ਭਰਮ ਕੀ ਰੇਖਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਫ਼ੋਰੀ. ਫੋੜੀ. ਭੰਨੀ. "ਜਿਉ ਗਾਗਰਿ ਜਲ ਫੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਗਗਰੀਆ ਫੋਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਫ਼ੋਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਵਿਖੇਰਨਾ. ਖਿੰਡਾਉਣਾ। ੨ ਤਲਾਸ਼ੀ
ਫ਼ੋਲਨਾ } ਲੈਣੀ. ਟੋਲਣਾ.

ਫ਼ੋਲਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਛਾਲਾ। ੨ ਨਜਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਝਿੱਲੀ.

ਫ਼ੋਲਿ. ਫਰੋਲਕੇ. "ਫੋਲਿ ਫਦੀਹਤਿ ਮੁਹਿ ਲੈਨਿ ਭੜਾਸਾਂ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਫੋਰਿ. ਤੋੜਕੇ. ਭੰਨਕੇ. "ਬਿਖੁ ਨਿਕਸੈ ਫੋਲਿ ਫੁਲੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਜ਼ਹਿਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਫੋੜਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਫੁਲੀਠਾ (ਛਾਲਾ). ਦੇਖੋ, ਫੁਲੀਠਾ.

ਫ਼ੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ੍ਫੋਟਨ. ਭੰਨਣਾ. ਤੋੜਨਾ.

ਫ਼ੋੜਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸ੍ਫੋਟਕ. ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਵ੍ਰਣ.

ਫ਼ੋਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦਾਉ. ਪੇਚ। ੨ ਛਲ.

ਫ਼ੋਹ ਪੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦਾਉ ਲੱਗਣਾ.

ਫ਼ੌਕ. ਅ [فوق] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਪਰ.

ਫ਼ੌਜ. ਅ [فوج] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਝੁੰਡ. ਜਥਾ. ਯੂਥ। ੨ ਸੈਨਾ. ਲਸ਼ਕਰ.

ਫ਼ੌਜਦਾਰ. ਫ਼ਾ [فوجدار] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੈਨਾਪਤਿ. ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਹੁਦਾ, ਜੋ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਹਰੇਕ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੂਬਹਦਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ. ਫ਼ਾ [فوجداری] ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫ਼ੌਜ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਲੜਾਈ. ਦੰਗਾ। ੩ ਹੁਕੂਮਤ. ਫ਼ੌਜ ਨਾਲ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ੪ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤੇ ਪਦਵੀ. ਦੇਖੋ, ਫੌਜਦਾਰ ੨.

ਫ਼ੌਜੀ. ਵਿ–ਫ਼ੌਜ (ਲਸ਼ਕਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਫ਼ੌਤ. ਅ [فوت] ਵਿ–ਮੋਇਆ. ਨਸ਼੍ਟ। ੨ ਗੁੰਮ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਰਨਾ.

ਫ਼ੌਰਨ. ਅ [فوراً] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. ਚਟਪਟ. ਬੱਟ.

ਫ਼ੌਲਾਦ. ਫ਼ਾ [فولاد] ਪੋਲਾਦ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਜੌਹਰਦਾਰ ਕਰੜਾ ਲੋਹਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਹਕੀਮ (ਵੈਦਜ) ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਫੌਲਾਦ ਸ਼ੋਧਕੇ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਲ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਸ਼ੋਧੇ ਹੋਏ ਫੌਲਾਦ ਦੀ ਦੋ ਸੰਗਗ਼ਾ ਹਨ–ਆਤਿਸ਼ੀ ਅਤੇ ਆਬੀ. ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪੁੱਠਾਂ ਦੇਕੇ ਜੋ ਅੱਗ ਦੀ ਆਂਚ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਆਤਿਸ਼ੀ, ਜੋ ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਅੱਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਆਬੀ. ਆਤਿਸ਼ੀ ਨਾਲੋਂ ਆਬੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਘੱਟ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ.

ਫ਼ੌਲਾਦੀ. ਵਿ–ਫ਼ੌਲਾਦ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ। ੩ ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ.

ਫ਼ੰਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫਾਂਕ. ਫਾੜੀ. "ਤਾਂ ਫਲ ਫੰਕ ਲਬੈ ਜਉ ਕੋਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ਬ੍ਰਹਮਫਲ ਦੀ ਫਾਂਕ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਫ਼ੰਗ } ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਕ੍ਸ਼. ਪੰਖ. ਪਰ. ਖੰਭ.
ਫ਼ੰਘ }

ਫ਼ੰਦ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪਾਸ਼. ਫੰਧਾ. ਬੰਧਨ। ੨ ਛਲ. ਫ਼ਰੇਬ.

ਫ਼ੰਦਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਫੰਧਕ. ਫਾਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਾਲਸਾਜ਼.

ਫ਼ੰਦਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੰਧਨ. ਪਾਸ਼. "ਤਬ ਸਗਲੇ ਇਸੁ ਮੋਲਹਿ ਫੰਦਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਫ਼ੰਧ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੰਧਨ. ਪਾਸ਼. "ਪਰਤ ਤਾਹਿ ਜਮਫੰਧ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਫ਼ੰਧਕ. ਦੇਖੋ, ਫੰਦਕ। ੨ ਮਾਹੀਗੀਰ। ੩ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਜੋ ਫੰਧਾ ਲਾਕੇ ਜੀਵ ਫਾਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫ਼ੰਧਾ } ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੰਧਨ. ਪਾਸ਼. "ਜਉ ਆਇਪਰੈ
ਫ਼ੰਧੁ } ਜਮਫੰਧੁ." (ਬਾਵਨ)

ਫ਼ੰਨ. ਦੇਖੋ, ਫਨ.

ਫ਼ੰਨੀ. ਵਿ–ਫਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ। ੨ ਫਨ (ਛਲ) ਸਹਿਤ. "ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਫੰਨੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਫਾਨੀ.

ਫ਼ਾਂਸ. ਦੇਖੋ, ਫਰਾਂਸ.

ਫ਼ਾਂਸੀਸੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰਾਂਸੀ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬ

ਬ. * ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਅਠਾਈਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਹੋਠ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ। ੩ ਘੜਾ.ਕੁੰਭ। ੪ ਤਾਣਾ ਬੁਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਸਮੁੰਦਰ। ੬ ਜਲ। ੭ ਭਗ. ਯੋਨਿ। ੮ ਗਮਨ. ਜਾਣਾ। ੯ ਇਸ਼ਾਰਾ. ਸੰਨਤ। ੧੦ ਫ਼ਾ ب ਵਜ–ਬਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰਗ. ਸਾਥ. ਸੇ. ਤੋਂ. ਜੈਸੇ–"ਕ਼ਾਦਰੇ ਮੁਤਲਕ਼ ਬਕ਼ੁਦਰਤ ਜ਼ਾਹਿਰਸ਼ੁ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ੧੧ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਾਧੂ ਭੀ ਲੱਗਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਬੁਗੋ, ਬਿਦਿਹ ਆਦਿ.

ਬਉਡਰ. ਫ਼ਾ بادِ-دَر ਬਾਦ–ਦੋਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਤਚਕ੍ਰ. ਵਾਉਵਰੋਲਾ. ਬਘੂਲਾ. ਬਵੰਡਰ. "ਬਉਡਰ ਕਉ ਤਬ ਰੂਪ ਧਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ ਦੈਤ ਨੇ ਵਾਉਵਰੋਲੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੀਤਾ.

ਬਉਧ. ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ."ਅਬ ਮੈ ਗਨੋ ਬੋਧ ਅਵਤਾਰ." (ਚੌਬੀਸਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਬੌੱਧ.

ਬਉਨ. ਸੰ. ਵਮਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਯ. ਛਰਦ. ਉਗਲਨਾ. "ਸੂਣਤ ਕੋ ਅਤਿ ਬਉਨ ਕਰਜੋ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਬਉਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਉਰ.

ਬਉਰਾ. ਸੰ. ਵਾਤੂਲ. ਵਿ–ਵਾਤ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਬਿਗੜ ਗਿਆ ਹੈ. ਬਾਮਾਰਿਆ. ਪਾਗਲ. "ਮਨ ਰੇ! ਕਹਾ ਭਇਓ ਤੈ ਬਉਰਾ?" (ਗਉ ਮ:੯) ੨ ਮਸ੍ਰ. ਬੇਪਰਵਾ. "ਹਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਰਾਚੇ ਰਸ ਬਉਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੪)

ਬਉਰਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਵਾਤੂਲ ਹੋਣਾ. ਪਾਗਲ ਹੋਣਾ.
ਬਉਰਾਨਾ } ਦੇਖੋ, ਬਉਰਾ। ੨ ਵਿ–ਵਾਤੂਲ ਹੋਇਆ. ਸਿਰੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭੁ ਫਿਰੈ ਬਉਰਾਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਲੋਗ ਕਹੈਂ, ਕਬੀਰ ਬਉਰਾਨਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਬਉਰੀਆ. ਦੇਖੋ,ਬਾਉਰੀਆ.

ਬਊ. ਫ਼ਾ بَاو ਬ–ਊ. ਉਸ ਦੇ ਸਾਥ. ਉਸ ਨਾਲ. ਉਸ ਸਮੇਤ.

ਬਊਧ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਬੌੱਧ.

ਬਊਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਨਾਰਸਿੰਘਿ ਬਊਧਾ ਤੁਹੀ." (ਸਨਾਮਾ)

ਬਆਂ. ਫ਼ਾ بَاں ਬ–ਆਂ. ਉਸ ਨਾਲ. ਉਸ ਸਣੇ.

ਬਇਆਰ. ਦੇਖੋ, ਬਯਾਰ.

ਬਇਆਲ. ਬਾਂਗਰ. ਸੰਝ. ਆਥਣ. ਸੰ.ਵਜਹ੍ਰਕਾਲ। ੨ ਬਯਾਰਿ. ਵਾਯੁ. ਹਵਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਆਲ.

ਬਇਆਲਿ. ਸਾਯੰਕਾਲ (ਸੰਝ) ਸਮੇਂ "ਭਲਕੇ ਭਉਕਹਿ ਸਦਾ ਬਇਆਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਨਿੱਤ ਉੱਗਣ ਆਥਣ ਭੌਂਕਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ–ਜੰਮਦੇ ਅਤੇ ਮਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਜਾਲ.

ਬਇਆਲੀ } ਵਿ–ਦੋ ਅਤੇ ਚਾਲੀ. ਦ੍ਵਿਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ੍.
ਬਇਆਲੀਸ } ੪੨. "ਬਇਆਲੀਸ ਲਖ ਜੀ ਜਲ ਮਹਿ ਹੋਤੇ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਬਈ. ਵਜ–ਹੇ ਭਾਈ!

ਬਈਂ. ਫ਼ਾ بایں ਬ-ਈਂ. ਇਸ ਸਮੇਤ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ.

ਬਈਅਰ } ਸੰ. ਵਰੋਰ–ਵਰੋਰੁ. ਵਰ (ਸੁੰਦਰ) ਉਰੁ (ਪੱਟਾਂ) ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਬਾਂਗਰ.
ਬਈਅਰਿ } ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ.
ਬਈਅਰੁ } "ਬਈਅਰਿ ਬੋਲੈ ਮੀਠੁਲੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਮਾਤ੍ਰ. ਨਾਰੀ.

ਬਈਖਾਨਸ. ਦੇਖੋ, ਵੈਖਾਨਸ.

ਬਈਦ. ਦੇਖੋ, ਵੈਦਜ। ੨ ਅ. بعید ਬਈਦ. ਵਿ–ਪਰੇ. ਦੂਰ.

ਬਈਦਸਾਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਦਜਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਆਯੁਰਵੇਦ. "ਬਈਦਸਾਸਤ੍ਰ ਕਹੁ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਾਵਾ." (ਧਨੰਤਰਾਵ)

ਬਈਦਰਭਿਸ. ਵਿਦਭੰ–ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਰਭ."ਬਡੇ ਬੀਰ ਬਈਦਰਭਿਸੰ ਰੋਸ ਰਾਸੀ." (ਕਲਕੀ) ਵਿਦਰਭ (ਬੈਰਾਰ) ਦੇ ਰਾਜੇ ਵਡੇ ਜੋਸ਼ੀਲੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਦਰਭਪਤਿ.

ਬਈਬੱਸਤੁ } ਸੰ. ਵਿਵਸ੍ਵਾਂਤ. ਸੂਰਜ. "ਬਈਬੱਸਤੁ
ਬਈਵਸ੍ਵਤ } ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪੁਨ ਸੁਤ ਸਬਦ ਬਖਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ। ੨ ਵੈਵਸ੍ਵਤ. ਵਿ–ਸੂਰਜ ਦਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜਪੁਤ੍ਰ ਜਮ."ਬਈਬੱਸਤੁ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਆਯੁਧ ਅੰਤ ਬਖਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ਜਮ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ.

ਬਸ. ਦੇਖੋ, ਵਸ ਅਤੇ ਵਸ਼। ੨ ਫ਼ਾ بس ਵਿ–ਭਰਪੂਰ. ਬਹੁਤ. ਕਾਫ਼ੀ। ੩ ਵਜ. ਸਿਰਫ਼. ਕੇਵਲ। ੪ ਅਲੰ. ਬੱਸ। ੫ ਖ਼ਤਮ. ਸਮਾਪ੍ਰ.

ਬਸਉ } ਵਸੋ. ਰਹੋ। ੨ ਵਸਾਂਗਾ. ਰਹਾਂਗਾ.
ਬਸਉਂ } "ਬਾਬਾ! ਅਬ ਨ ਬਸਉਂ ਇਹ ਗਾਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਬਸਇ. ਵਸਦਾ ਹੈ."ਬਸਇ ਕਰੋਧੁ ਸਰੀਰਿ ਚੰਡਾਰਾ" (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਬਸਸਿ. ਵਸਦਾ ਹੈ. "ਭਖਸਿ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਸਸੀ.

ਬਸ਼ਹਰ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿਮਲਾ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਬਸ਼ਹਰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ। ੨ بوشہر ਬੁਸ਼ਹਰ Bushire. ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਰ ਅਤੇ ਪੋਰਟ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇੱਥੇ ਭੀ ਵਿਚਰੇ ਹਨ. ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਮ ਰਲਮਿਲ ਗਏ ਹਨ.

ਬਸਹੀਅਉ. ਵਸਾਈਓ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰੀਓ. "ਸੰਤਰਸਨ ਕੋ ਬਸਹੀਅਉ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਵਸਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਵਾਸਕ.

ਬਸਕਿ. ਫ਼ਾ بس کہ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੂੰਕਿ.ਜਬਕਿ.ਜਦੋਂ.

ਬਸਖੇ. ਵਸਗਏ. ਵਸੇ. "ਗੁਨ ਚੰਦਨ ਕੇ ਬਸਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਬਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਹਿਣਾ. ਵਸਨਾ. ਸੰ. ਵਸਨ. ਦੇਖੋ, ਵਸ੍ ਧਾ। ੨ ਵਰਸਣਾ. ਵਰ੍ਹਣਾ.ਦੇਖੋ, ਬਸੈ.

ਬਸਤ. ਵਸਦਾ ਹੈ. "ਬਸਤ ਸੰਗਿ ਹਰਿਸਾਧ ਕੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਵਸ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਚੀਜ਼. ਪਦਾਰਥ. "ਬਸਤ ਮਾਹਿ ਲੇ ਬਸਤ ਗਡਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰ. ਵਸਤ੍ਰ. ਵਸਨ। ੪ ਸੰ. ਬਸ੍ਤ. ਬਕਰਾ। ੫ ਫ਼ਾ بست ਵਿ–ਬੱਧਾ. ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬਸਤਨ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਿਲ ਬੱਧਾ ਹੈ। ੭ ਗੱਠ. ਗ੍ਰੰਥਿ। ੮ ਦਸਤਾਰ. ਪੱਗ.

ਬਸਤਨ. ਫ਼ਾ بستن ਕ੍ਰਿ–ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਬੰਧਨ.

ਬਸਤਨੀ. ਫ਼ਾ بستنی ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਬਸ੍ਤਨ (ਬੰਨ੍ਹਣਾ) ਕਰੂਗਾ. "ਜਬ ਅਜਰਾਈਲ ਬਸਤਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਪੋਸ਼ਾਕ ਦੇ ਉੱਪਰ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ਰ. ਉਹ ਕਪੜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਘੋੜੇ ਦੇ ਚਾਰਜਾਮੇ ਉੱਪਰ ਪਾਕੇ ਬੱਧਾ ਸੁੰਦਰ ਕਪੜਾ.ਬਸਤੀਨ. "ਪਾਇ ਬਸਤਨੀ ਸੁੰਦਰ ਜੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਸਤਰ. ਸੰ. ਵਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਪੜਾ. ਪੋਸ਼ਾਕ.

ਬਸਤਾ. ਵਸਦਾ. ਰਹਿੰਦਾ. "ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ. ਕਪੜੇ. "ਹਸਤਿ ਘੋੜੇ ਅਰੁ ਬਸਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਫ਼ਾ بستہ ਬਸਤਹ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਬੈਲਾ. ਜੁਜ਼ਦਾਨ. ਮਿਸਲਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਕਪੜਾ.

ਬਸਤੀ. ਵਸਦੀ."ਇਹ ਬਸਤੀ, ਤਾ ਬਸਤ ਸਰੀਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਬਾਦੀ. ਵਸੋਂ. ਸੰ. ਵਸਤਿ। ੩ ਗ੍ਰਾਮ. ਨਗਰ.

ਬਸਤੀ ਸ਼ੇਖ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਬਸਤੀਨ. ਵਸਤ੍ਰ–ਜ਼ੀਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਠੀ ਉੱਪਰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ. "ਬਰ ਅੰਬਰ ਬਸਤੀਨ ਬਿਰਾਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਬਸਤਨੀ ੪.

ਬਸਤੀਰਾਮ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਹਜੂਰੀ ਭਾਈ ਬੁਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੦੮ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੦੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.ਇਹ ਉੱਤਮ ਵੈਦ ਅਤੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਲਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਰਾਵੀ ਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖਆਸ਼੍ਰਮ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਅਨੇਕ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਵਿਦਜਾਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਬਸਤੀਰਾਮ ਜੀ ਅਜੇਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਨ ਕਿ ਇੱਕ ਚੂਹੜੀ,ਜੋ ਮੰਮੇ ਵਿੱਚ ਪਾਕ ਪੈਜਾਣ ਕਰਕੇ ਵਿਲਕ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਆਈ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਮੰਮਾ ਚੂਸਕੇ ਪਾਕ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਅਰੋਗ ਕੀਤਾ. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਮਾਨਯੋਗਜ ਕਈ ਸੱਜਨ ਹੁਣ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਰਈਸ ਹਨ, ਜੋ ਸਹਜਧਾਰੀ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹਨ.

ਬਸਤੁ } ਸੰ. ਵਸ੍ਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਚੀਜ਼. ਪਦਾਰਥ."ਜਿਸ
ਬਸਤੂ } ਕੀ ਬਸਤੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਰਾਖੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਸਤੰਦ. ਫ਼ਾ بستند ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਸਤਨ.

ਬਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਪੜਾ. ਦੇਖੋ, ਵਸ੍ ਧਾ. "ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਦਿਗੰਬਰ ਹੋਗੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੩)

ਬਸਤ੍ਰਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰਗ੍ਰਿਹ. ਕਪੜੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਘਰ, ਤੰਬੂ. ਖ਼ੇਮਾ. "ਚੋਚੋਬਾ ਗ੍ਰਿਹਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੪) ਚਾਰਚੋਬਾ ਤੰਬੂ.

ਬਸਤ੍ਰਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ (ਤੰਬੂਆਂ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਫਰਹਰੇ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਸਤ੍ਰਤਿ ਉੱਤਮ. ਵਸਤ੍ਰ–ਅਤਿ–ਉੱਤਮ.

ਬਸਨ. ਸੰ. ਵਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਵਾਸ. ਵਸਣਾ."ਰਈ-ਅਤਿ ਬਸਨ ਨ ਦੇਹੀਂ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਸ੍ਤ੍ਰ. ਲਿਬਾਸ. "ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਹੂੰ ਮੇ ਨ ਦੇਖਜੋ, ਜੈਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੋ ਨਾਤਾ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਸਣਾ। ੨ ਸੰ. ਵਸ੍ਨਜ. ਵਿ–ਕੀਮਤੀ. ਬਹੁਮੁੱਲਾ. "ਜਿਉ ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਭਿ ਬਸੈ ਬਾਸੁ ਬਸਨਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ਵਡਮੁੱਲੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਵਜਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਯ. "ਤੂ ਆਪੇ ਰਸਨਾ ਆਪੇ ਬਸਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਤੂੰ ਆਪ ਜ਼ਬਾਨ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਰਹਣ ਯੋਗਜ ਵਿਸ਼ਯ (ਰਸ) ਹੈਂ.

ਬਸਨਿਨੰ. ਵਿ–ਵਸਨਵੰਤ. ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. "ਭਾਰਗ ਬਸਨਿਨੰ ਜਜੱਪ ਜਾਪਣੋ ਰਿਖੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਭਗਵੇਂ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ.

ਬਸਫ. ਦੇਖੋ, ਵਸਫ.

ਬਸਫਾ. ਵਸਗਿਆ. ਨਿਵਾਸ ਹੋਗਿਆ. "ਹਰਿਨਾਮਾ

* ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਕਾਵਾ ਵਿੱਚ ਬ ਅਤੇ ਵ ਅਜੇਹੇ ਮਿਲਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਨਿਖੇੜਨੇ ਔਖੇ ਹਨ. ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਬੱਥੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਵਾਵੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਬਦ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਬਹੁ—ਵਹੁ, ਬਾਟ—ਵਾਟ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ—ਵ੍ਰਾਹਮਣ, ਬ੍ਰਿਹਤ—ਵ੍ਰਿਹਤ ਆਦਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸਢਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ,ਵਸਢ.

ਬਸਮ. ਅ [بسم] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰ. ਸ੍ਮਯਨ.

ਬਸਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਸਮਾ.

ਬਸ਼ਰ. ਅ [بشر] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨੁਸ਼ਯ. ਪੁਰੁਸ. ਇਨਸਾਨ. ਮਨੁੱਖ.

ਬਸਰ ਬੁਰਦਨ. ਫ਼ਾ [بسربردن] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਤਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ। ੨ ਉਮਰ ਵਿਤਾਉਣਾ.

ਬਸਰੀਆ. ਵਸ ਰਹੀਆ. ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ. "ਭੁਇਅੰਗਨਿ ਬਸਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਭੁਇਅੰਗਨਿ.

ਬਸਾ. ਦੇਖੋ, ਬਸੁਅ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਸਾ। ੩ ਫ਼ਾ [بسا] ਵਿ–ਬਹੁਤ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਬਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਸਾਉਣਾ. ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ."ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਸਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਸ਼ ਚੱਲਣਾ. ਬਲ ਪੈਣਾ. "ਕਾਲੈ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨ ਬਸਾਇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੪ ਵਰਸਾਉਣਾ. ਵਰਖਾ ਕਰਨੀ. "ਫੂਲ ਸੁਰਾਨ ਬਸਾਏ."(ਦੱਤਾਵ)"ਤਬ ਸਭ ਲੋਗਨ ਫੂਲ ਬਸਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਸਾਇ
ਬਸਾਈ
ਬਸਾਏ } ਦੇਖੋ, ਬਸਾਉਣਾ ੨ ਅਤੇ ੩. "ਚਪਲਬੁਧਿ ਸਿਉ ਕਹਾ ਬਸਾਇ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਬਸ਼ਾਸ਼. ਅ [بشاش] ਵਿ–ਖੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ। ੨ ਹੱਸਮੁਖ.

ਬਸ਼ਾਸ਼ਤ. ਅ [بشاشت] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੨ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ. "ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਜੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕ੍ਰਿਸਿ ਊਜਰੈ । ਰਾਹਕ ਕੈਸ ਬਸਾਸਤ ਗੁਜਰੈ ?" (ਨਾਪ੍)

ਬਸਾਹਿਗਾ. ਵਸ਼ ਚਲੇਗਾ. "ਤਾ ਦਿਨ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਹਿਗਾ." (ਮਾਰੁ ਕਬੀਰ)

ਬਸਾਖ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਾਖ.

ਬਸਾਤ. ਵਸ਼ ਚਲਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਤ.

ਬਸਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਤੀ.

ਬਸਾਯਉ. ਵਸਾਇਆ. ਠਹਿਰਾਇਆ. "ਰਿਦਿ ਸਬਦ ਬਸਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ। ੩ ਵਸ ਚੋਲਿਆ.

ਬਸਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਸਾਲੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹਲਦੀ ਦਾ ਚੂਰਣ, ਜੋ ਦਾਲ ਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. "ਪਹਿਤੀ ਬਿਧੈ ਬਸਾਰ ਨ ਡਾਰੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੬) ਸੰ. ਵੈਸ਼ਵਾਰ. ਲੂਣ ਮਿਰਚ ਧਨੀਆ ਆਦਿ ਮਸਾਲੇ ਦਾ ਚੂਰਣ.

ਬਸਾਰਤ. ਅ [بشارت] ਬਸ਼ਾਰਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ। ੨ ਅ [بصارت] ਬਸਾਰਤ. ਬੀਨਾਈ. ਦੇਖਣ ਦੀ ਸਾਮਰਥ.

ਬਸਾਰੇ. ਵਸ ਰਹੋ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਤੁਮਹਿ ਬਸਾਰੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਬਸਿ. ਵਸਕੇ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰ. ਵਸ਼ਜ. ਵਿ–ਕਾਬੂ. ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਮਾਈ ਮਨ ਮੋਰੋ ਬਸਿ ਨਾਹਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮੋਹ ਬਸਿ ਪ੍ਰਾਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੩ ਦੇਖੋ, ਵਸੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਸਿਰਸਿ.

ਬਸਿਸਟ
ਬਸਿਸ੍ } ਸੰ.ਵਸ਼ਿਸ੍ਠ.ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਤ੍ਯੰਤ ਵਸ਼ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਐਸਾ ਮੁਨਿ. ਇਹ ਵੈਦਿਕ ਰਿਖੀ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ. ਉਰਵਸ਼ੀ ਅਪਸਰਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਿਤ੍ਰਾਵਰੁਣ ਦਾ ਵੀਰਯ ਪਾਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਉਤਪੱਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਇਹ ਨਿਮਿ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ, ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀ ਦਾ, ਜੋ ਕਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਹੁਚਿਆ ਸੀ, ਵਡਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ. ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਰੁੰਧਤੀ ਸੀਤਾ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਸੀ.ਦੇਖੋ,ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ੨. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਸਿਸਟ ਹਰਿਉਪਦੇਸ ਸੁਣਾਈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਬਸਿਕਰ
ਬਸਿਕਰਣ
ਬਸਿਕਾਰ } ਦੇਖੋ, ਵਸ਼ੀਕਰਣ.

ਬਸਿੱਠ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, (ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮੰਨੀ) ਇੱਕ ਅਛੂਤ ਜਾਤਿ। ੨ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ.

ਬਸਿਰਸਿ. ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ. "ਬਸਿ ਰਸਿ ਮਨ ਮਿਲੇ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਸਿਰੇ. ਵਸ਼ ਕਰੇ. ਵਸ਼ੀਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏਹੋਏ. ਵਸ਼ ਪਰੇ. "ਪਾਪ ਕਰਹਿ ਪੰਚਾਂ ਕੇ ਬਸਿਰੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਬਸੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਫਤੇਗੜ੍ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਨਗਰੀ,ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਬਸਤੀ ਮਲਿਕ ਹੈਦਰ" ਸੀ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਕਲਸੀਆ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਭੀ ਬਸੀ ਹੈ। ੩ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੨੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ, ਅਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇੱਥੇ ੫੦੦ ਘੋੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜ ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਘੋੜੇ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਦਾਣਾ ਚਰਵਾਉਂਦੇ. ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਕਾਸ਼ਿਨ. ਵਿ–ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਸ੍ਤੰਤ੍.

ਬਸੀਸ. ਅਬ–ਸੀਸ. ਦੇਖੋ, ਜਾਕੈਬਸੀਸ। ੨ ਬ–ਸੀਸ. ਸਿਰ ਪੁਰ.

ਬਸੀਕਰ
ਬਸੀਕਰਣ } ਦੇਖੋ, ਵਸ਼ੀਕਰਣ.

ਬਸੀ ਕਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀਆਂਵੇਲਾਂ ਅਤੇ ਬਡੀ ਬਸੀ.

ਬਸੀਠ
ਬਸੀਠਾ } ਸੰ. ਅਵਸ੍ਰਿਸ੍ਟ–ਅਵਸ੍ਰਿਸ੍ਟ ਵਿ–ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੂਤ. ਵਕੀਲ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਾਗਿ ਬਸੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਬਸੀਠੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਸੀਠ ਦਾ ਕਰਮ. ਵਕਾਲਤ. ਦੇਖੋ, ਬਸੀਠ. "ਹਮ ਹਰਿ ਕੀ ਗੁਰ ਕੀਈ ਹੈ ਬਸੀਠੀ." (ਨਟ ਪੜ੍ਤਾਲ ਮ: ੪)

ਬਸੀਠੁ. ਦੇਖੋ, ਬਸੀਠ. "ਆਪੇ ਭਗਤਬਸੀਠੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਰਿਦਰਗਹ ਕਾ ਬਸੀਠੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਬਸੀਨ. ਬਾਸ਼ੇ ਦਾ ਨਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਾ ਅਤੇ ਬਾਸੀਨ. "ਬਾਸੇ ਗੋਸ ਬਸੀਨਨ ਸੰਗਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਬਾਸ਼ੇ, ਸ਼ਸਾਹਗੋਸ਼ ਅਤੇ ਬਾਸ਼ੀਨਾਂ ਨਾਲ.

ਬਸੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਸੀਲਾ.

ਬਸੁ. ਦੇਖੋ, ਵਸੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਸ. "ਕਿਆ ਬਸੁ,ਜਉ ਬਿਖੁ ਦੇ ਮਹਿਤਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਸੁਅ
ਬਸੁਅ ਰੋਮਾਵਲਿ } ਵਸ਼ਾ–ਅਵਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਵਸ਼ਾ (ਗਉ) ਅਵਿ(ਭੇਡ). "ਘਨਹਰ ਬੂੰਦ ਬਸੁਅ ਰੋਮਾਵਲਿ ਕੁਸਮ ਬਸੰਤ ਗਨੰਤ ਨ ਆਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਬੱਦਲ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ, ਗਾਂ ਅਤੇ ਭੇਡ ਦੇ ਰੋਮ, ਤਥਾ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ.

ਬਸੁਚਾਰੀ. ਵਸ਼ ਅਤੇ ਚਾਰਹ. ਬਲ ਅਤੇ ਉਪਾਉ. "ਨਾ ਹਮਰੋ ਬਸੁਚਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਸੁਦ. ਵਿ–ਵਸੁ (ਧਨ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਬਸੁਦੇਵ. ਵਸੁਦੇਵ. ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਯਾਦਵ, ਜੋ ਮਾਰਿਸਾ ਦੇ ਉਦਰੋਂ, ਦੇਵਮੀਢ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਭੈਣ ਕੁੰਤੀ ਰਾਜਾ ਪਾਂਡੁ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਜਨਮੇ.

ਵਸੁਦੇਵ ਦੀਆਂ ੧੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਨ–ਪੌਰਵੀ, ਰੋਹਿਣੀ, ਮਦਿਰਾ, ਧਰਾ, ਵੈਸ਼ਾਖੀ, ਭਦ੍ਰਾ, ਸੁਨਾਮਨੀ, ਸਹਦੇਵਾ, ਸ਼ਾਂਤਿਦੇਵਾ, ਸੁਦੇਵਾ, ਦੇਵਰਕਿਤਾ ਅਤੇ ਦੇਵਕੀ. ਰੋਹਿਣੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਬਲਭਦ੍ ਅਤੇ ਦੇਵਕੀ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਦੇਖੋ, ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਅਤੇ ਆਨਕਦੁੰਦਭੀ. "ਦੀਨੋ ਹੈ ਤਿਲਕ ਜਾਇ ਭਾਲ ਬਸੁਦੇਵ ਜੂ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਸੁਧ. ਵਸੁ (ਧਨ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਬਸੁਧ ਗਗਨਾ ਗਾਵਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬਸੁੰਧਰਾ. ਸੰ. ਵਸੁੰਧਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸੁ (ਧਨ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਬਸੁੰਧਰੁ. ਵਿ–ਵਸੁ (ਧਨ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ. "ਸੋਈ ਧੁਰੰਧਰੁ ਸੋਈ ਬਸੁੰਧਰੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਸੁਧਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸੁ (ਧਨ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਬਸੁਧਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਬਸੁਧਾ ਕੋਊ ਖੋਦੈ ਕੋਊ ਚੰਦਨ ਲੇਪ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਬਾਰੁ ਕੀ ਭੀਤਿ ਜੈਸੇ ਬਸੁਧਾ ਕੋ ਰਾਜ ਹੈ." (ਜੈਤ ਮ: ੯)

ਬਸੁਧਾਧਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸੁਧਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਹਾੜ। ੨ ਰਾਜਾ। ੩ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੪ ਕਰਤਾਰ.

ਬਸੁਮਤ. ਦੇਖੋ, ਵਸੁਮਤ। ੨ ਸੰ. ਵਸੁਮੰਤ. ਵਿ–ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਬਸੁਮਤਿ
ਬਸੁਮਤੀ } ਸੰ. ਵਸੁਮਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਵਸੁ (ਧਨ ਪਦਾਰਥ) ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਬਸੁਮਤੇਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸੁਮਤੀ (ਪਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਈਸ਼, ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਸੁਮਤੇਸਣੀ. ਵਸੁਮਤੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ)ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਅਨੀ (ਸੈਨਾ). ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਸੂ. ਦੇਖੋ, ਵਸੁ.

ਬਸੇ. ਫ਼ਾ [بسے] ਵਿ–ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੨ ਵਜ–ਕਾਫ਼ੀ. ਬੱਸ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਰਾ.

ਬਸੇਖ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੇਖ ਅਤੇ ਵਿਸੇਸ.

ਬਸੇਬਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ. ਰਹਾਇਸ਼.

ਬਸੇਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਸ–ਡੇਰਾ. ਵਸਣ ਦਾ ਅਸ਼ਥਾਨ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਤਿਸਹਿ ਬਸੇਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਾਸ. ਨਿਵਾਸ । ੩ ਟਿਕਾਉ. ਇਸਥਿਤੀ. "ਗੁਰ ਤੇ ਮਨਹਿ ਬਸੇਰਾ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਬਸੈ. ਵਸਦਾ ਹੈ."ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮਸਕੀਨੀਆ."(ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਵਰਸੈ. ਵਰਖਾ ਹੋਵੇ. "ਸਾਰਿੰਗ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਸੈ ਜਲਧਾਰਾ."(ਗਉ ਮ:੪)"ਮੇਘ ਬਸੈ ਮੋਰ ਨਿਰਤਕਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਬਸੈਜਾ. ਵਿ–ਵਾਸ ਕਰੈਜਾ. ਵਸਣਵਾਲਾ.

ਬਸੋਆ. ਦੇਖੋ, ਵਸੋਆ.

ਬਸੋਹਲੀ. ਜੰਮੂ ਦੀ ਜਸਰੋਟਾ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਰਾਵੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੀ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ ਸੀ. ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਦਿਕ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਬਸੋਹਲੀ ਭੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਸਨ ੧੮੩੫ ਵਿੱਚ ਬਸੋਹਲੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੰਤਾਨ ਬਿਨਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਈ.

ਬਸੋਲਾ. ਸੰ. ਵਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੇਸ਼ਾ. ਬਹੋਲਾ. ਤਖਾਣਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੱਕੜ ਤੱਛੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਛੋਟਾ ਕੁਦਾਲ. ਖਿਲਨਾ. ਜ਼ਮੀਨ ਗੋਡਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੩ ਵਿ–ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੀਤਾ. ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਕਰਹੁ ਬਸੋਲੇ, ਗੋਜਹੁ ਧਰਤੀ ਭਾਈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਬਸੋਲਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ. ਵਸ਼ ਕੀਤੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਸੋਲੇ ਬਣਾਓ.

ਬਸੋਲੀ. ਦੇਖੋ,ਬਸੋਹਲੀ। ੨ ਛੋਟਾ ਬਸੋਲਾ (ਤੇਸ਼ਾ).

ਬਸੰਤ. ਵਾਸ ਕਰੰਤ. ਵਸਦਾ. "ਫੂਨਿ ਗਰਭ ਨਾਹੀ ਬਸੰਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਵਸਣ ਵਾਲਾ. ਬਾਸ਼ਿੰਦਾ. "ਧੰਨੁ ਸੁ ਥਾਨੁ ਬਸੰਤ ਧੰਨੁ, ਜਹ ਜਪੀਐ ਨਾਮੁ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵਸੰਤ (वसन्त) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਪਤ੍ਰ ਫੱਲ ਆਦਿ ਨਾਲ ਢਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਰੁੱਤ. ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਬਹਾਰ. "ਰੁਤਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਮਾਹ ਚੇਤੁ ਵੈਸਾਖ ਸੁਖ ਮਾਸ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) ੪ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਹੈ.ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ,ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਵਸੰਤ ਰੁੱਤ ਅਥਵਾ ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ--ਸ ਗ ਮ ਧ ਰਾ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ--ਰਾ ਨ ਧ ਪ ਮੀ ਗ ਮ ਗ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬਸੰਤ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪਚੀਹਵਾਂ ਹੈ। ੫ ਫਾਗ (ਹੋਰੀ) ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਬਸੰਤ ਕਈ ਥਾਈਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਖੇਲ ਬਸੰਤ ਬਡੇ ਖਿਲਵਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਬਸੰਤਅੰਤਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਗ੍ਰੀਖਮ (ग्रीषम). ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ, ਜੋ ਵਸੰਤ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਬਸੰਤਸਖਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਵਸੰਤ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ , ਜਾਂ ਵਸੰਤ ਹੈ ਮਿਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦਾ, ਕਾਮਦੇਵ.

ਬਸੰਤ ਸਤਸਈ | **ਬਸੰਤਸਿੰਘ** ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਖੇੜੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਗੁਲਜਾਰਾਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ , ਜੋ ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਵਜਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਕੇ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਖਣ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸਤਸਈ ੭੦੦ ਦੋਹੇ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੂਢੋਕ੍ਰਿ (ਅਨਜੋਕ੍ਰਿ) ਅਲੰਕਾਰ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.* ਭਾਈ ਬਸੰਤਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੩੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬਸੰਤਕੋਰ ਬੀਬੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੫੨ ਵਿੱਚ ਧੌਲਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਣਾ ਭਗਵੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਕੁਲੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਣਾ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮੇ.

ਬਸੰਤਗੜ੍ਹ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਸੰਤੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਹੌਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਜੀਤੋ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਗਏ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੨੮ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ-ਪੁਰ,ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਹੈ.

ਬਸੰਤਦੂਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਵਸੰਤ ਦਾ ਹਰਕਾਰਾ. ਅੰਬ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੨ ਕੋਕਿਲਾ। ੩ ਪੰਚਮ ਰਾਗ.

ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ. ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫. ਇਸ ਦਿਨ ਵਸੰਤ ਦਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਬਸੰਤਿ. ਵਸਦਾ ਹੈ. "ਸੁਖਯੰ ਬਸੰਤਿ ਨਾਨਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਸੰਤੀ. ਵਿ-ਵਸੰਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਵਸੰਤ ਦਾ। ੩ ਪੀਲਾ. ਜ਼ਰਦ.

ਬਸੰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਬਸੰਤ ੩. "ਮਾਹਾ ਮਾਹ ਮੁਮਾਰਖੀ ਚੜਿਆ ਸਦਾ ਬਸੰਤੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਬਸੰਤੋ | **ਬਸੰਦੜੋ** ਵਾਸ ਕਰੰਤੋ. ਵਸਦਾ. "ਨਿਕਟਿ ਬਸੰਤੋ ਬਾਂਸੋ." (ਗਾਥਾ)

ਬੱਸੀ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਬਸ੍ਤੁ. ਦੇਖੋ, ਵਸ੍ਤੁ.

ਬਸਜ | **ਬਸਿਜ** ਦੇਖੋ, ਵਸਜ ਅਤੇ ਰਿਖਿਅੰ.

ਬਸ੍ਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਸ੍ਤ੍ਰ.

ਬਹਸ. ਅ. بحث ਬਹ੍ਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਵਾਦ. ਚਰਚਾ. ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ। ੨ ਤਰਕ. ਹੁੱਜਤ। ੩ ਅ. بس

ਬਹਸ. ਦਿਲੇਰੀ. ਬਹਾਦੁਰੀ.

ਬਹਸਨਿ. ਬੈਠਣਗੀਆਂ. "ਬਹਸਨਿ ਰੂਹਾਂ ਮਲਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਕ਼ਬਰਾਂ,ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਬੈਠਣਗੀਆਂ

ਬਹਕਣਾ | **ਬਹਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ-ਬਹਸ ਕਰਨਾ। ੨ ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਭਟਕਣਾ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਬਹਕਣੁ. ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਙ ਭੌਂਕਣਾ.

ਬਹਕਾਰ | **ਬਹਕਾਰਿ** | **ਬਹਕਾਰੁ** ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਹਕਾਰ. ਮਹਕ (ਸੁਗੰਧ) ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. "ਅਗਰ ਵਾਸੁ ਬਹਕਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)"ਬਹੁ ਬਾਸਨਾ ਬਹਕਾਰਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਬਹਣ. ਦੇਖੋ, ਵਹਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਹਿਣਾ.

ਬਹਣਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਨਿਸ਼ਸ੍ਰ. ਬੈਠਕ. "ਪਾਸਿ ਨ ਦੇਈ ਕੋਈ ਬਹਣਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੋਲ ਬੈਠਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ੨ ਸੰਯੁਕ੍ਰ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਹਿਣ (ਬੈਠਣ) ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ.

ਬਹਤਰ ਵਿ-ਦੋ ਅਤੇ ਸੱਤਰ. ਦ੍ਵਿ ਸਪ੍ਤਤਿ-੭੨.

ਬਹਤਰਿ "ਕਸਨਿ ਬਹਤਰਿ ਲਾਗੀ ਤਾਹਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਬਹੱਤਰ ਨਾੜੀਆਂ ਕਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ. ਯੋਗਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਗੋਰਕਪੱਧਤਿ ਵਿੱਚ ਬਹੱਤਰ ਹਜਾਰ ਨਾੜੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. (तत्र नाड्यः समुत्पन्नाः सहस्राणां द्विसप्ततिः) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਖ ਬਹੱਤਰ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ. ਪ੍ਰਾਣਸੰਗੁਲੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਬਹੱਤਰ ਹਾਟ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ."ਬਹਤਰਿ ਘਰਿ ਇਕੁ ਪੁਰਖੁ ਸਮਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਬਹਤਰਿ ਘਰਿ. ਦੇਖੋ, ਬਹਤਰਿ.

ਬਹਤੀ. ਵਹਿੰਦੀ. ਵਗਦੀ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਾਂਙ ਗੁਜ਼ਰਦੀ. "ਬਹਤੀ ਜਾਤ ਕਦੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਧਾਰਤ" (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਬਹੱਤਰ. ਦੇਖੋ, ਬਹਤਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਮ ਬਹੱਤਰ.

ਬਹਦਿਆ. ਬੈਠਦਿਆਂ. "ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸਾਚਾ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਬਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਹਣ ਅਤੇ ਵਹਨ.

ਬਹਨਿ. ਦੇਖੋ, ਬਹਣਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੰਨ੍ਹੀ.

ਬਹਨੋਈ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਨੋਈ.

ਬਹਮ. ਫ਼ਾ بہم ਵਿ-ਇਕੱਠਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ. ਹਾਸਿਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਾਹਮ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵਹਮ.

ਬਹਮਨ. ਫ਼ਾ بہمن ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਅਸਫ਼ੰਦਯਾਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅੱਠਵੀਂ ਹਕਾਯਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਫਰਿਸ਼੍ਤਾ। ੩ ਵਿ-ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ। ੪ ਬਲ-ਵਾਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ.

ਬਹਮਨੀ. ਫ਼ਾ بہمنی ਇੱਕ ਦੱਖਣ ਦੀ ਹੁਕਮਰਾਂ ਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੩੪੭ ਤੋਂ ੧੫੨੬ ਤਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. "ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤਾ" ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਬਾਨੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਹਸਨ ਗੰਗੂ" ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਹਮਨੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਖ਼ਿਆਲੀ ਗੱਲ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਬਹਮਨ" ਇੱਕ ਫ਼ਾਰਸੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਨੀ ਜਫ਼ਰਖ਼ਾਨ ਹ਼ਸਨ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬਹਮੀਸ਼ਾਹ ਅਥਵਾ **ਬ੍ਰਹਮੀਸ਼ਾਹ.** ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਇਬਰਾਹੀਮਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਇਹ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਛੱਤੇ-ਆਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ. ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨-੬੩ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਮੰਗਲਭੂਮਿ ਕਰਨ ਹਿਤ ਵਿਚਰਦੇਹੋਏ ਇਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਧਾਰੇ, ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਇਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਉੱਤੇ ਅਜੇਹਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਤਜਾਗਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਗਿਆ. ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁਪਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਨ ਦੇ ੧੮ਵੇਂ ਅਧਜ਼ਾਯ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

"ਸੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰੀ।
ਪੂਰਬ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਤੈਂ ਡਾਰੀ।
ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਇ ਭਾਵਨ ਧਰੈ।
ਮਿਲਨ ਪੰਥ ਮੇ ਜੇ ਹਿਤ ਕਰੈ।
ਤਉ ਯਹਿ ਉਚਿਤ ਖਾਲਸੇ ਬੀਚ।
ਪਾਹੁਲ ਲੇਇ ਊਚ ਕੈ ਨੀਚ।
ਮਾਨਸਿੰਘ ਕੋ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।
ਖਰੋ ਹੋਹੁ ਕਰ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨਾ।
ਲੇ ਆਗਜ਼ਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨਵਾਯੋ।
ਖਰੇ ਹੋਇ ਤਤਕਾਲ ਛਕਾਯੋ।
ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬ ਨਾਮ ਉਚਾਰਜੋ।
ਸ਼ੁਭ ਅਜਮੇਰਸਿੰਘ ਤਹਿੰ ਧਾਰਜੋ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ।
ਭਾ ਕਲਜਾਣ ਉਚਿਤ ਮੁਦ ਚਿਤੇ।
ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗਜੋ ਗੁਰੁ ਕੇਰਾ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਸੰਝ ਸਵੇਰਾ."

ਦੇਖੋ, ਛੱਤੇਆਣਾ.

ਬਹਰ. ਅ. بحر ਬਹ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਵਾਰਿਧਰ. ਸਮੁੰ-ਦਰ. ਸਾਗਰ। ੨ ਛੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ਨ. ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ। ੩ ਫ਼ਾ بہر ਬਹਰ. ਵਜ-ਵਾਸਤੇ. ਲਿਯੇ. ਲਈ। ੪ ਪ੍ਰਤਜੇਕ. ਹਰਯਕ. ਜੈਸੇ-ਬਹਰ ਜਾ.

ਬਹਰਹ. ਫ਼ਾ بہرہ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੨ ਨਸੀਬ. ਕਿਸਮਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਹਰਾ.

ਬਹਰਹਬਰ | **ਬਹਰਹਮੰਦ** ਫ਼ਾ بہرہ ور بہرہ مند ਹਿੱਸੇਦਾਰ। ੨ ਭਾਗਵਾਨ. ਖੁਸ਼ਨਸੀਬ.

ਬਹਰ ਜਾ. ਫ਼ਾ بہرجا ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਹਰੇਕ ਜਗਾ. ਹਰ ਥਾਂ.

ਬਹਰਮੰਦ | **ਬਹਰਵਰ** ਦੇਖੋ, ਬਹਰਹਬਰ.

ਬਹਰਾ. ਸੰ. ਬਧਿਰ. ਵਿ-ਬੋਲਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ. "ਸਾਂਈ ਨ ਬਹਰਾ ਹੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਬਹਰੇ ਕਰਨ ਅਕਲ ਭਈ ਹੋਛੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰਾ.

ਬਹਰਾਨੇ. ਬਹਰੇ (ਬੋਲੇ) ਹੋਗਏ. ਬਧਿਰ ਭਏ.

ਬਹਰੀ. ਅ. بحری ਵਿ-ਬਹਰ (ਸਮੁੰਦਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸਮੁੰਦਰੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮੋਤੀ। ੩ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਜਾਹਚਸ਼ਮ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਛੋਟੇ ਬਾਜ਼ ਜਿੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਹਰੀਬੱਚਾ ਹੈ. ਇਹ ਸਰਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਬਹਰੀ ਜਾਦਾ ਝੀਲਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਲੀ ਅੱਖ ਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਦਿਲੇਰ ਅਤੇ ਫੁਰਤੀਲੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕੂੰਜ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਚਰਗ ਜੇਹਾ ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਛਾਤੀ ਦੇ ਵਾਲ ਖਾਲਦਾਰ ਖਾਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਠੰਡੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਲਈ ਰਖਦੇ ਹਨ,ਫੇਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਹਰੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਨਭ ਤੇ ਬਹਰੀ ਲਖਿ ਛੂਟ ਪਰੀ ਜਨੁ ਕੂਕ ਕੁਲੰਗਨ ਕੇ ਗਨ ਮੈ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਜਜੋਂ ਬਹਰੀ ਖਗ ਕੋ ਝਪਟਾਤ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ.

ਬਹਰੀ ਬੱਚਾ. ਇਹ ਬਹਰੀ ਦਾ ਨਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹਰੀ ਜੇਹਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦੇ.

ਬਹਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਬਹਿਲੀ. ਸਵਾਰੀ. ਸੰ. ਵਹਨ। ੨ ਸੰ. ਵਿ-ਸੰਘਣਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ। ੪ ਚੌੜਾ। ੫ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਰਾਜਮਹਲ ਭਾਨੂ ਬਹਲ." (ਭਾਗੁ) ਰਾਜਮਹਲ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭਾਨੂ ਬਹਲ ਜਾਤਿ ਦਾ। ੬ ਫ਼ਾ بہل ਬਿਹਿਲ. ਸਮਰਪਨ. ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ. "ਪ੍ਰਾਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸੰਤ ਬਹਲ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਬਹਲਾ. ਵਿ-ਬਾਹੁਲਜਤਾ ਸਹਿਤ. ਬਹੁਤਾ. "ਉਦਰੈ ਕਾਰਣਿ ਆਪਣੇ ਬਹਲੇ ਭੇਖ ਕਰੇਨਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) "ਚੰਡ ਚਿਤਾਰੀ ਕਾਲਿਕਾ ਮਨ ਬਹਲਾ ਰੋਸ ਬਢਾਇਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਬਹਲੀਮ | **ਬਹਲੀਮਾ** ਅ. بوہیم ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਹ).

* ਭਾਈ ਬਸੰਤਸਿੰਘ ਦੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ, ਗੁਲਿਸਤਾ ਬੋਸਤਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਉਲਥੇ (ਤਰਜੁਮੇ) ਭੀ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਹਲੇ. ਬਹੁਤੇ. ਅਨੇਕ. ਦੇਖੋ, ਬਹਲਾ.

ਬਹਲੋ. ਦੇਖੋ, ਬਹਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਹਿਲੋ.

ਬਹਲੋਲ. ਅ [بہلول] ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨਮੁਖ. ਹੱਸਮੁਖ। ੨ ਕੌਮ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਗਦਾਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਹਲੋਲਖਾਂ ਲੋਦੀ.

ਬਹਲੋਲਖਾਂ ਲੋਦੀ. [بہلول خان لودی] ਲੋਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਸੀ, ਫੇਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੪੫੦ ਤੋਂ ੧੪੮੯ (ਸੰਮਤ ੧੫੦੮ ਤੋਂ ੧੫੪੬) ਤਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇਸੇ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਬਹਲੋਲਪੁਰ. ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਸਮਰਾਲਾ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਪਾਸ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਝਾੜ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਇਹ ਗ਼ੁਸ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਬਹਲੋਲਖਾਂ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਚੁਹੜਵਾਲ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਝਾੜ-ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਪਤਾ ਕਈਆਂ ਨੇ ਬਹਲੋਲਪੁਰ ਦੀ ਥਾਂ ਚੁਹੜਵਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਝਾੜਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੧.

ਬਹੜਾ. ਇਹ ਪੁਨਹਾ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਜਗਣਾਂਤ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ ਰਗਣਾਂਤ. ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਧਿਕ ਰੋਸ ਕਰ ਰਾਜ, ਪਖਰਿਯਾ ਧਾਵਹੀਂ,
ਰਾਮ ਰਾਮ ਬਿਨ ਸ਼ਿਕ, ਪੁਕਾਰਤ ਆਵਹੀਂ. ×××
(ਰਾਮਾਵ)

੨ ਦੇਖੋ, ਵਹਿੜਾ.

ਬਹੜਾਇਚ. ਅਵਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਬਹੜਾ ਸੰਗੀਤ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗੀਤ ਛੰਦ.

ਬਹਾ. ਅ [بہا] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੌਸ਼ਨੀ। ੨ ਰੌਨਕ। ੩ ਸੁੰਦਰਤਾ। ੪ ਫ਼ਾ. ਕੀਮਤ. ਮੁੱਲ. ਦੇਖੋ, ਬੇਬਹਾ.

ਬਹਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਹਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਵਾਹ.

ਬਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਵਾਹਨ. ਪਾਣੀ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹਾਉਣਾ. "ਆਪਿ ਡੁਬੇ ਚਹੁ ਬੇਦ ਮਹਿ, ਚੇਲੇ ਦੀਏ ਬਹਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਬੈਠਾਉਣਾ.

ਬਹਾਘੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿੰਗੀ। ੨ ਵਿ–ਵਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਤਾ। ੩ ਫੈਂਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਤਜਾਗੀ. "ਭਾਰ ਚਲੀ ਸਗਰੇ ਪਟ ਯੋਂ, ਜਨੁ ਭਾਰ ਚਲੀ ਸਭ ਲਾਜ ਬਹਾਘੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗੋਪੀਆਂ ਸਾਰੇ ਵਸਤ੍ਰ ਭਾਰਕੇ (ਸਿੱਟਕੇ) ਇਉਂ ਚੱਲੀਆਂ, ਮਾਨੋ ਕੁਲਲੱਜਾ ਦੇ ਤਜਾਗੀ ਸੰਨਜਾਸੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰ (ਪੰਕ੍ਵਿ) ਚੱਲੀ ਹੈ. ਭਾਵ–ਨਾਂਗਿਆਂ ਦੀ ਭਾਰ ਚਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ.

ਬਹਾਦਰ / **ਬਹਾਦੁਰ** ਫ਼ਾ [بہادر] ਬਹਾ–ਦੁਰ. ਚਮਕੀਲਾ ਮੋਤੀ। ੨ ਕੀਮਤੀ ਮੋਤੀ। ੩ ਉਤਸਾਹੀ. ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ.

ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ. [بہادر شاہ] ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ੪ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੪੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਮੁਅੱਜਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹ ਆਲਮ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੧੭੦੭ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਰੱਖਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਦੱਖਣੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਬੀਜਾਪੁਰ ਗੋਲਕੰਡਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਦਿਆਂ ਗੁਜਰਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੰਦੇਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜੋਰ ਵਧਦਾ ਵੇਖਕੇ ਅਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਸੁਣਕੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਆਇਆ, ਪਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ. ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੮ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੧੨ (ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੭੬੯) ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ.

ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਦੂਜਾ. ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਲਾਲਬਾਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਅਕਬਰਸ਼ਾਹ (੨) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੨੪ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੭੫ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਜਿਸ਼ ਮਲੂਮ ਕਰਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਮਹੀਨਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਸਨ ੧੮੫੮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਰੰਗੂਨ ਭੇਜਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ੭ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੨ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਇੱਹ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਤਖੱਲੁਸ "ਜਫਰ" ਲਿਖਦਾ ਸੀ, ਯਥਾ–

"ਜਿਸ ਕੀ ਤੁਝ ਕੋ ਜੁਸ੍ਤੁਜੂ ਹੈ ਵਹ ਤੁਝੀ ਮੇਂ ਹੈ ਜਫਰ।
ਢੂੰਢਤਾ ਫਿਰ ਫਿਰਕੇ ਫਿਰ ਤੂ ਜਾਬਜਾ ਕਜਾ ਚੀਜ ਹੈ?"

ਬਹਾਦੁਰਖ਼ਾਨ. ਮੁਖਲਿਸਖ਼ਾਨ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਉਹਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨਾਲ ਲੜਿਆ.

ਬਹਾਦੁਰਗੜ੍ਹ. ਸੈਫ਼ਖ਼ਾਨ (ਸੈਫ਼ੁੱਦੀਨ) ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ ਅਤੇ ਕਿਲਾ "ਸੈਫ਼ਾਬਾਦ, ਜੋ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸੈਫ਼ਖਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਚੁਮਾਸਾ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਇੱਕ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ, ਦੂਜਾ ਬਾਹਰ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸੌ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਨੌ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਤਓਹਾਰਾਂ ਦਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਸਨ ੧੭੨੪ ਵਿੱਚ ਸੈਫਖਾਨ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਮਾਕੂਲ ਜਾਗੀਰ ਦੇਕੇ ਕਿਲੇ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਬਹੁਤ ਮਜਬੂਤ ਬਣਾਕੇ ਨਾਉਂ ਬਹਾਦੁਰਗੜ੍ਹ ਰੱਖਿਆ.

ਬਹਾਦੁਰਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੨.

ਬਹਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਉਣਾ ੧। ੨ ਫ਼ਾ [بہانہ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੀਲਾ. ਮਿਸ. ਵਲ੍ਹਾਉ. "ਕਿਆ ਕੋ ਕਰੈ ਬਹਾਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩) ੩ ਨਿਮਿੱਤ. ਹੇਤੁ ਸਬਬ.

ਬਹਾਰ. ਫ਼ਾ [بہار] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸੰਤ ਰਿਤੁ. ਹਰਿਆਵਲੀ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜਨ ਦੀ ਮੌਸਮ. ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੨ ਫਸਲ. ਮੌਸਮ। ੩ ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੪ ਵਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦਾ ਗੀਤ.

ਬਹਾਲ. ਫ਼ਾ [بحال] ਵਿ–ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ. ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਕਾਇਮ.

ਬਹਾਲਣਾ / **ਬਹਾਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਬੈਠਾਉਣਾ. ਸ੍ਥਿਤ ਕਰਨਾ. "ਧਰਮਕਲਾ ਹਰਿ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਹਾਲੀ. ਬੈਠਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਲਣਾ। ੩ ਫ਼ਾ [بحالی] ਬਹਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫਿਰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਬਹਾਲੀਓਨੁ. ਸ੍ਥਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਉਸ ਨੇ ਥਾਪਿਆ ਹੈ. "ਆਪਿ ਥਾਟਿ ਬਹਾਲੀਓਨੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਬਹਾਵਲਹ਼ੱਕ. [بہاؤالحق] ਖ਼ਾਜਹ ਬਹਾਉਲਹ਼ੱਕ. ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪੀਰ, ਜੋ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ.

ਬਹਾਵਲਪੁਰ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਹੈ. ਇਹ ਲਹੌਰੋਂ ੨੪੪ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਰਈਸਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ ਸਿੰਧ ਤੋਂ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਅੱਬਾਸੀ ਦਾਊਦ ਨੇ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹਾਵਲ ਪੁਰੀਏ ਦਾਊਦਪੋਤ੍ਰੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦਾਊਦ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰੇ ਬਹਾਵਲਖ਼ਾਨ ਨੇ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਨਗਰ ਸਨ ੧੭੪੮ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ.

ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੫,੦੦੦ ਵਰਗ-ਮੀਲ ਹੈ. ਜਨ ਸੰਖ੍ਯਾ ੨੮੭,੧੬੧ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੩੩ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਰਖਜਾ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨੀਤਿ ਸੰਬੰਧ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਏ. ਜੀ. ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਹੈ.

ਬਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੈਠਕੇ. "ਬਹਿ ਸਖੀਆ ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਬਹਿਸ. ਦੇਖੋ, ਬਹਸ.

ਬਹਿਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ [بہشت] ਬਹਿਸ਼੍ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਰਗ. ਅਮਰਲੋਕ.

ਬਹਿਸਤੁਲ ਨਿਵਾਸ. (ਜਾਪੁ) ਬਹਿਸ਼੍ਤ (ਸੁਰਗ) ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. ਵੈਕੁੰਠਵਾਸੀ. ਭਾਵ–ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ.

ਬਹਿਸਾਏ. ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਲਾਏ. ਝਗੜਾਏ.

ਬਹਿਸ਼੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਸਤ.

ਬਹਿਕਾਉਣਾ / **ਬਹਿਕਾਨਾ** ਦੇਖੋ, ਵਰਗਲਾਨੀਦਨ.

ਬਹਿਕ੍ਰਮ. ਸੰ. ਵਯ: ਕ੍ਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ. "ਥੋਰ ਬਹਿਕ੍ਰਮ ਬੁੱਧਿ ਬਿਸੇਖਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਜੋਬਨ ਬਹਿਕ੍ਰਮ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਜੁਵਾ ਅਵਸਥਾ. "ਕਾਨ੍ਹ ਬਹਿਕ੍ਰਮ ਥੋਰੀ ਤੁਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਹਿੰਗੀ / **ਬਹਿੰਘੀ** ਸੰ. ਵਿਹੰਗਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਕੰਧਚਾਪ. ਕਹਾਰ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਨ੍ਹੇ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਲਚਕੀਲਾ ਧਨੁਖ ਆਕਾਰ ਦਾ ਡੰਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਬ ਲੈਜਾਣ ਲਈ ਛਿੱਕੂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਬਹਿਜਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਣਾ। ੨ ਕੰਮ ਕਰਨੋਂ ਰਹਿ ਜਾਣਾ. ਹਾਰ ਜਾਣਾ. "ਸੁਣੀਅਰ ਬਹਿਗਏ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਬੈਠ ਜਾਣਾ.

ਬਹਿਠ / **ਬਹਿਠਾ** / **ਬਹਿਠੀ** / **ਬਹਿਠੁ** ਸੰ. ਅਵਹਿਤ. ਬੈਠਾ. ਬੈਠੀ. ਸ੍ਥਿਤ. "ਕਜਲ ਰੇਖ ਨ ਸਹਦਿਆ ਸੋ ਪੰਖੀ ਸੂਇ ਬਹਿਠੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਇਕੁ ਲਖੁ ਲਹਨਿ ਬਹਿਠੀਆ, ਲਖੁ ਲਹਨਿ ਖੜੀਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਬਹਿਠਿਆ ਸੋਹੀਐ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਬਹਿਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੈਣ. ਭੁਗਿਨੀ. "ਬਹਿਣ ਬਿਰਹਿ ਜਲਿਜਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਹਣ.

ਬਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੁੜ੍ਹਨਾ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਵਹਣਾ। ੨ ਬੈਠਣਾ। ੩ ਥਕ ਜਾਣਾ.

ਬਹਿਨੋਈ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਨੋਈ.

ਬਹਿਨ. ਭੈਣ. ਭੁਗਿਨੀ. "ਸਗਲਿਆ ਕੀ ਹਉ ਬਹਿਨ ਭਾਨਜੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬਹਿਨੋਈ. ਭੁਗਿਨੀਪਤਿ. ਭੈਣ ਦਾ ਪਤਿ. ਭਣੋਈਆ.

ਬਹਿਬਲ. ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਥਾਣੇ ਕੋਟਕਪੂਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਸੈਤੋਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪੂਰਵ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਦਿੱਬੀਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਜਦ ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ ਲਸ਼ਕਰ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰਿਆ, ਤਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਈ ਜਥੇ ਬਣਾਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਉਣ ਲੈਗਏ. ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਜਿਮੀਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੇਵਲ ਸੁੱਕੇ ਪੀਲੂ ਸਨ, ਉਹ ਉਬਾਲਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਛਕਾਏ. ਜਦ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਕੇ ਸਿੱਖ ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਏ, ਤਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਕੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਿਆ ਹੈ? ਸਭ ਨੇ ਜੋ ਜੋ ਛਕਿਆ ਸੀ ਅਰਜ ਕੀਤਾ. ਪੀਲੂ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਮਲਿਆਗਰਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਛਤੀਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਛਕੇ ਹਨ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਛਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਤੋਖੀ ਨੂੰ ਪੀਲੂ ਛਕਾਏ ਹਨ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇਸ ਪੁਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਫਰਮਾਇਆ–

"ਸਿਖ ਢਿਗ ਹੋਇ ਅਚਾਵਹਿ ਨਾਹੀ,
ਤੇ ਦੂਖਨ ਜਾਨਹੁ ਤਿਸ ਮਾਹੀਂ ।
ਨਿਰਧਨ ਸਿਖ ਤੇ ਜਾਚਹਿ ਨੀਕਾ,
ਦੇਸ ਲਖਹੁ ਅਚਵਹਿ ਤਿਸਹੀ ਕਾ ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਬਹਰ। ੨ ਸੰ. ਵਹਿਰ. (ਵ੍ਰਹਿਸ). ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਾਹਰ। ੩ ਬਿਨਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਕੋਲ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੈਥਲ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਬਹਿਰਜੱਖ. ਸੰ. ਵਹਿਯੰਕ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਯੁੱਧ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਮੇਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚਾਰ ਯਕ ਦੇਵਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਜੋ ਮੈਦਾਨੋਂ ਭੱਜੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟ ਦੇਣ. ਇੱਕ ਯਕ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦੇ ਥਾਂ ਉੱਪਰ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਖਾਣ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਬਹਿਰ ਤਵੀਲ. ਤਵੀਲ ਛੰਦ ਦੀ ਬਹਰ (ਚਾਲ). ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਤੋ ਵਿੱਚ ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ ਦੇ ਲੰਮੇ ਗੀਤ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਗ਼ਜ਼ਾਨ-ਪ੍ਰਬੋਧ ਵਿੱਚ "ਬਹਿਰ ਤਵੀਲ ਪਸ਼ਤੋ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ੧੯ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਸਤੋਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੁਸ਼ਤੋ ਦੇ ਗੀਤ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ– ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਸਗਣ,ਦੋ ਲਘੁ, ॥ऽ, ।, ।. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਾਯਕ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਿ ਅਰੀਜਸ । ਕਿ ਅਭੁਜਸ।
ਕਿ ਅਰੂਪਸ । ਕਿ ਅਰੀਜਸ ॥ (ਗ਼ਜ਼ਾਨ)

ਦੇਖੋ, ਤਵੀਲ.

ਬਹਿਰਮੁਖ. ਸੰ. ਵਹਿਰ੍ਮੁਖ. ਵਿ– ਵਿਮੁਖ. ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਹੈ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੈ। ੩ ਜਿਸ ਦੀ ਲਗਨ ਬਾਹਿਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਹੈ.

ਬਹਿਰਲਾਪਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ.

ਬਹਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹਰਾ । ੨ ਅੰ. Bearer ਦਾ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼. ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਫ਼ਰ, ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ.

ਬਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹਰੀ.

ਬਹਿਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਵਹਿਰੰਗ.

ਬਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਬਹਲ.

ਬਹਿਲੋ ਭਾਈ. ਮਾਲਵਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਫਫੜੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੰਧੂ ਜੱਟ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੬੬੦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਤਾਲ ਅਤੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੬੪੦ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੦੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਭਾਈਕੇ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਫਫੜੇ ਭਾਈ ਕੇ.

ਬਹਿਲੋਲ. ਦੇਖੋ, ਬਹਲੋਲ.

ਬਹਿਲੋਲ ਭਾਈ. ਪਿੰਡ "ਕਾਦੀਵਿੰਡ" ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਟਾ ਕਸੂਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ ਕਸੂਰ ਆਏ "ਝਾੜੀ ਸਾਹਿਬ" ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਦੋਂ ਦੀਵਾਨਚੰਦ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਆਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੇਰੇ ਧਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਯਾਦਗਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰਾ ਦਿਓ, ਤਾਕਿ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਬਣਿਆ ਰਹੇ. ਉਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਤਾਲਾਬ ਅਤੇ ਪਾਸ ਪੱਕੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣਵਾਏ. ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸੋ ਵਿੱਘੇ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਲ "ਕਾਦੀਵਿੰਡ" ਵਾਲੇ ਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਦਿੱਤੀ. ਇੱਥੇ ਹੀ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਲ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬਣਾਈ ਗਈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ. ਸਰਾਧਾਂ ਦੀ ਸੱਤਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਬਹਿੜਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬੈਹੜਵਾਲ.

ਬਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਕਿਤਾਬ. ਸਹੀ।
੨ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹਨ। ੩ ਵਿ–ਰੁਜ਼ੂ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋਈ. "ਦੁਰਮਤਿ ਜਾਤ ਬਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਵਹੀ.

ਬਹੀਆਂ. ਵਹਨ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲੀਆਂ, ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਲਚਕੀਲੀਆਂ ਬਾਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੋਝ ਚੱਕਕੇ ਉਤਾਰਿਆ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਨਉ ਬਹੀਆਂ ਦਸ ਗੋਨਿ ਆਹਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਨਉਂ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਦ੍ਵਾਰ ਬਹੀਆਂ, ਅਤੇ ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ.

ਬਹੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ. ਗਮਨ ਕਰਦੇਹੋਏ ਜਨ ਸਮੁਦਾਯ. "ਪਾਛੈ ਪਰੀ ਬਹੀਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਟੋਲਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਾ ਵਸੇ.

ਬਹੀਰੀਆ. ਵਿ–ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ ਜਥੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਬਹੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ, ਅਨੇਕ. "ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ ਸਰਬ ਢੰਢੋਲਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਹੁਸੰਮਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਇ।
੨ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਇ ਦਾ ਏਕਾ.

ਬਹੁਸ਼੍ਰੁਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਸ਼ੈਲੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਚਨ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਣੇ ਹਨ.

ਬਹੁਹਿਰਹਿ. ਬੁਹਾਰਦੇ ਹਨ. ਬੁਹਾਰੀ (ਝਾੜੂ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਕੋਟਿਕ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਬਹੁਹਿਰਹਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਵਿਧਿ ਨਿਖੇਧ ਕਰਮ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾੜੂਬਰਦਾਰ ਹਨ.

ਬਹੁਕਰ. ਸੰ. ਬਾੜੂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਬਰਣ ਵਾਲਾ।
੨ ਊਂਠ. ਸ਼ੁਤਰ। ੩ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬਹੁਕਰੀ. ਸੰ. ਬਾੜੂ. ਬੁਹਾਰੀ.

ਬਹੁਜਾਈ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ.

ਬਹੁਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਹੁ ਕਟਕ (ਕੜਾ). ਭੁਜਾ ਪੁਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਭੁਜਬੰਦ. ਅੰਗਦ.

ਬਹੁਟੀ. ਸੰ. ਵਧੂਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਧੂ. ਬਹੂ. ਵਹੁਟੀ. ਭਾਰਯਾ। ੨ ਨੌਂ. ਪੁਤ੍ਰਵਧੂ.

ਬਹੁਤ, ਬਹੁਤਾ, ਬਹੁਤੁ, ਬਹੁਤੇਰਾ ਵਿ–ਸੰ. ਬਹੁਤਰ. ਬਹੁਤ ਜਾਦਾ. ਬਹੁਤ ਸਹਿਤ. "ਬਹੁਤਾ ਕਹੀਐ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) "ਸਾਧ ਬਹੁਤੇਰੇ ਡਿਠੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਲਾਗੈ ਧੂਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਬਾਣੀਏ ਤੋਲਣ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਕਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ "ਬਹੁਤੇ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਰਤਾਉ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਬਹੁਤੇ ਬਹੁਤ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ ਤਰ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਤ.

ਬਹੁਦਰਸੀ. ਸੰ. ਬਹੁਦਰ੍ਸ਼ਿਨ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਪੁਰਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਦੇਖੇ ਹਨ. ਬਹੁਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਬਹੁਧਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਕੇ. ਬਹੁਤ ਤਰਹਿ। ੨ ਅਕਸਰ. ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ.

ਬਹੁਪ੍ਰਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਤੀ ਔਲਾਦ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੨ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਹਨ.

ਬਹੁਬਾਹੀ, ਬਹੁਬਾਹੁ ਵਿ–ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਬਹੁਤੇ ਹਨ. "ਬਹੁਬਾਹੀ ਅਰੁ ਧਨੀ ਮਹਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਵਣ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬੀਸ ਬਾਹਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ. ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ ਅਰਜੁਨ.

ਬਹੁ ਭਤ, ਬਹੁ ਭਿਤ ਬਹੁ–ਭਾਂਤ. ਬਹੁ ਵਿਧ. ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਕੀਨ ਬਹੁਭਤ ਜੰਗ ਦਾਰੁਣ."(ਸਲੋਹ) "ਆਪੇ ਹੋਇਓ ਇਕ,ਆਪੇ ਬਹੁਭਿਤਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਬਹੁਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਹੁਰਿ. ਪੁਨ: ਫਿਰ। ੨ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ. ਅਨੰਤਰ.

ਬਹੁ ਰਸੁਨਬੇ. ਬਹੁਤੀਆਂ ਰਸਨਾਂ ਵਾਲੇ. ਭਾਵ–ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ. "ਰਸਨਾ ਏਕ ਜਸੁ ਗਾਇ ਨ ਸਾਕੈ, ਬਹੁ ਕੀਜੈ ਬਹੁ ਰਸੁਨਬੇ." (ਕਲਿ ਮ: ੪) ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਰੂਪ ਬਣਾਦੇਓ.

ਬਹੁਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਹੁਰ–ਆਨਾ. ਮੁੜਨਾ. ਲੌਟਣਾ। ੨ ਫਿਰ ਮਿਲਣਾ.

ਬਹੁਰਾ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਬਹੇਰਾ ਅਤੇ ਵਹੁਰਾ ਭੀ ਹੈ. ਮਾਰਵਾੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸੌਰਾਫ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਵੈਸ਼ਨ ਜਾਤਿ। ੩ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਈ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਬਹੁਰਾਇਓ. ਮੱੜਿਆ. ਵਾਪਿਸ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਰਨਾ. "ਤ੍ਰਿਯ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਬਹੁਰਾਇਓ ਐਸੋ ਚਰਿਤ ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਬਹੁਰਿ. ਮੁੜ. ਫੇਰ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਰ. "ਬਹੁਰਿ ਉਸ ਕਾ ਬਿਸਵਾਸ ਨ ਹੋਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਹੁਰਿਯਾ, ਬਹੁਰੀ, ਬਹੁਰੀਆ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਹੁਟਿਕਾ. ਵਧੂਟੀ. ਵਹੁਟੀ. ਭਾਰਯਾ. "ਹਰਿ ਮੋਰੋ ਪਿਰੁ, ਹਉ ਹਰਿ ਕੀ ਬਹੁਰੀਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਮਹਾਨੰਦ ਮੁਰਦਾਰ ਕੀ ਹੁਤੀ ਬਹੁਰਿਯਾ ਏਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪) ੨ ਨੂੰਹ. ਸ਼ੁਖ਼ਾ. ਪੁਤ੍ਰਵਧੂ.

ਬਹੁਰੂਪਿ, ਬਹੁਰੂਪੀਆ ਸੰ. ਬਹੁਰੂਪਿਨ. ਵਿ–ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਨੇਕ ਸ਼ਕਲ ਦਾ. "ਇਕ ਸਬਦੀ ਬਹੁਰੂਪਿ ਅਵਧੂਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਕਲੀਆ. ਸ੍ਵਾਂਗੀ. "ਸਰਬ ਸ੍ਵਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁਰੂਪੀਆ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਹੁਰੋ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਰ.

ਬਹੁਰੰਗੀ. ਵਿ–ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਮਨਮੌਜੀ.

ਬਹੁਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ. ਜ਼ਿਆਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਕਾਸ਼। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਪੱਖ। ੫ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਬਹੁਲਦਿਨ. ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਧੇਰੇ ਪੱਖ ਦੇ ਦਿਨ. ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ "ਬਦਿ" ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਗੜਕੇ ਵਦੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ.

ਬਹੁਲਾਂਤਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਹੁਲੋ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਰ। ੨ ਬਾਹੁਲ੍ਯਤਾ ਸਹਿਤ. ਬਹੁਤਾ. ਅਧਿਕ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਲ ੧. "ਬਹੁਲੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਵਡਾ ਮਿਹਰਬਾਨ.

ਬਹੁਵਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਜਮਾਂ ਦਾ ਸ਼ੀਗ਼ਾ (plural). ਜੈਸੇ–ਇੱਕ ਵਚਨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਦੇਵਤੇ.

ਬਹੁਵ੍ਰੀਹਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤੇ ਵ੍ਰੀਹਿ (ਚਾਉਲਾਂ) ਵਾਲਾ। ੨ ਅਨੇਕ ਧਨਾਂ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਛੀ ਸਮਾਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਮਾਸ, ਜੋ ਕਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਇੱਕ ਪਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ-ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਪਦਦਲਿਤ, ਭੁਯਭੋਜ, ਪੀਤਮੁਖ, ਸ਼ਤ੍ਰੁਸੈਨਾਧਿਪ ਆਦਿ.

ਬਹੁੜ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਹੁਤ.

ਬਹੁੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਰਨਾ। ੨ ਬਾਹੁ ਫੜਨਾ. ਭੁਜਾ ਫੜਨੀ. ਸਹਾਇਕ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹੁੜਨਾ.

ਬਹੁੜਿ. ਫਿਰ. ਪੁਨਹ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਰ. "ਬਹੁੜਿ ਨ ਸੰਕਟ ਦੁਆਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਅਨੇਕ. ਨਾਨ੍ਹਾ. "ਬਹੁੜਿ ਬਿਧੀ ਨ ਧਾਵਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬਹੂ. ਵਧੂ. ਵਹੁਟੀ. "ਦਿਨ ਦਸ ਪਾਂਚ ਬਹੂ ਭਲੇ ਆਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬਹੂਦਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜੋ ਉਦਕ (ਪਾਣੀ ਦੇ ਘਾਟ ਅਤੇ ਨਦੀ ਤਾਲਾਂ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭਿਖ੍ਯਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ.

ਬਹੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹੇੜਾ. "ਤ੍ਰਜਤ ਬਹੇਰਾ ਛਾਂਹ ਸਭ ਗਹਿਤ ਆਮ ਕੀ ਆਨ." (ਹ੍ਵਿੰਦ)

ਬਹੇਲ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੁਰਾਚਾਰਿਣੀ. ਵਹੇਲੀ.

ਬਹੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਹੇਲਾ.

ਬਹੇੜਾ. ਸੰ. ਬਹੇਟਕ ਅਤੇ ਵਿਭੀਤਕ. ਅ. ﺑﻠﻴﻠﺞ ਬਲੇਲਾ. L. Terminalia Bellerica. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਵਡੇ ਉੱਚੇ ਕੱਦ ਦਾ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੇਰ ਜੇਹੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਬਹੇੜਾ ਤ੍ਰਿਫਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਬਹੇੜਾ ਕਫ ਪਿੱਤ ਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ਹਿਤਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫਲਾਂ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਚਮੜੇ ਦੀ ਰੰਗਾਈ ਲਈ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਬਹੇੜੇ ਵਿੱਚ ਭੂਤ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਲਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੂਤਵਾਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਹੇਰਾ.

ਬਹੈ. ਵਹਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਬੈਠਦਾ ਹੈ. "ਅੰਦਰ ਬਹੈ ਤਪਾ ਪਾਪ ਕਮਾਏ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਬਹੋਰ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਰ.

ਬਹੋਰਨ. ਕ੍ਰਿ–ਬਹੁਰ–ਆਨਯਨ. ਫਿਰ ਲਿਆਉਣਾ. ਲੌਟਾਨਾ. ਮੋੜਨਾ. "ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਸੀਅ ਬਹੋਰੀ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਹਰਿ ਗਇਆ ਬਹੋਰੈ ਬਿਤ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬਹੋਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਤ੍ਰ. ਚਕ੍ਰ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੋ ਜਾਤਿ ਬਹੋਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਬਹੋਰਨ ਕੀਤਾ. ਮੋੜਿਆ.

ਬਹੋਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਹੁਰਿ. ਪੁਨਃ ਫਿਰ। ੨ ਅਨੰਤਰ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ.

ਬਹੋਰੀ. ਲੌਟਾਈ. ਮੋੜੀ। ੨ ਵਾਪਿਸ ਲਿਆਂਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹੋਰਨ.

ਬਹੋਰੈ. ਮੋੜਦਾ ਹੈ. ਵਾਪਿਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਹੋਰਨ.

ਬਹੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਸੋਲਾ.

ਬਹੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੋੜਨਾ. ਲੌਟਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹੋਰਨ.

ਬਹੋੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਦਰ ਜਾਂ ਖੇਸ ਆਦਿ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁਰ ਸੂਈ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਬੇਲਬੂਟੇਦਾਰ ਹਾਸ਼ੀਆ। ੨ ਇੱਕ ਸੁਨਿਆਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਤਜਾਗਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਾਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੀਤਾ। ੩ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਹ "ਪਾਧਰੀ" ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੮–੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਜਗਣ, ISI.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤਬ ਰੁਕਸੋ ਤਾਸ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਆਨ,
ਕਹਿ ਜਾਤ ਬਾਲ, ਨਹਿ ਪੈਸ ਜਾਨ. ×××
(ਰਾਮਾਵ)

ਬਹੋੜਿ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁੜਿ। ੨ ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਫੜਕੇ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਨਾਨਕ ਲਏ ਬਹੋੜਿ" (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੩) ੩ ਮੋੜਕੇ. ਪਰਤਾਕੇ.

ਬਹੋੜੂ. ਵਿ–ਬਹੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਮੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹੋਰਨ. "ਗਏਬਹੋੜੁ ਬੰਦੀਛੋੜੁ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੁਖ-ਦਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਬਹੋੜੂ. ਲਹੌਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਖੋਸਲਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਕਾਬੁਲੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਹਾਕਿਮ ਲਹੌਰ ਦੇ ਘੋੜੇਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਜਦ ਨਜੂਮੀ ਬਣੇ ਸਨ, ਤਦ ਭਾਈ ਬਹੋੜੂ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ ਸਨ.

ਬਹੰਤਿ. ਵਹੰਤਿ. ਵਹਿੰਦੇ (ਵਗਦੇ) ਹਨ. "ਬਹੰਤਿ ਅਗਾਹ ਤੋਯੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਹੰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ। ੨ ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ. ਦਲ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਹਿੰ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਬਹਿੰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁੜਾ। ੨ ਅਗਨਿ.

ਬਹੰਾੀ. ਵਾਹਿੰਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਹੰ ਰੱਖਣਵਾਲਾ, ਮੋਰ। ੨ ਬਿਰਛ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਹਿੰਣ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਬਕ. ਸੰ. ਵਕ੍ (ਵਕ). ਧਾ–ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ, ਕੁਟਿਲ ਹੋਣਾ, ਜਾਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਗੁਲਾ. ਇਹ "ਬਕ" ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਅਸੁਰ, ਜੋ ਬਗੁਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਖਾਣ ਆਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਰ ਬਲਰਾਮ ਦੋ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. "ਬਾਤ ਕਹੀ ਬਕ ਕੋ ਸੁਨ ਲੈਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਬਕਣਾ.

ਬਕਈ. ਦੇਖੋ, ਬਕੀ. "ਫੁਨ ਮਾਰਡਰੀ ਬਕਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪੂਤਨਾ ਮਾਰਦਿੱਤੀ.

ਬਕਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕ ਦੈਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ। ੨ ਪਵਨ. ਵਾਯੁ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਬਗੁਲੇ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਚਨ ਕਹਿਣਾ. ਵਾਕ ਉਚਾਰਨਾ. ਬੋਲਣਾ. "ਚਰਨ ਗਹਉ ਬਕਉ ਸੁਭ ਰਸਨਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਬਕ (ਬਗੁਲੇ) ਵਾਂਙ ਨਿਰਰਥਕ ਸ਼ੋਰ ਕਰਨਾ. "ਬਕੈ ਨ ਬੋਲੈ ਖਿਮਾਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਕਤਰ. ਫ਼ਾ. ਜ਼ਰਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਵਚ. ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਦਾ ਜਾਲ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਵਾਸਤੇ ਯੋਧਾ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

ਬਕਤਾ. ਸੰ. ਵਕ੍ਤਾ. ਵਿ–ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥਨ ਕਰਤਾ. "ਬਕਤਾ ਸੁਨਤਾ ਸੋਈ." (ਗਉ ਮ:੧)

ਬਕਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵਕ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਖ. "ਭਰਤੋ ਚਾਰਬਕਤ੍ਰੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਚਾਰ ਮੁਹਾਂ ਵਾਲਾ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਭਰਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੈਤਵਕ੍ਰ.

ਬਕਤ੍ਰੁਣੰ. ਵਕ੍ਰਿ (ਵਕ੍ਰ੍)ਗਣ. ਵਕ੍ਰਾ ਲੱਗ. ਕਥਨ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ. "ਸੁ ਕੋਟਿ ਚਕ੍ਰ ਬਕਤ੍ਰੁਣੰ." (ਗਜਾਨ)

ਬਕਤ੍ਰੁਗ੍ਰਜ. ਵਕਤ੍ਰੁ–ਅਗ੍ਰਜ. ਮੂੰਹ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਨੇਤ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਕਦਾਲਭ. ਸੰ. ਵਕਦਾਲ੍ਭ. ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮੁਨਿ. ਇਸ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਾਜਾ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਲ੍ਯ ਪਰਵ ਦੇ ੪੦ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਜਾ ਵਿਸ਼੍ਵਜਿਤ ਦਾ ਇਸ ਮੁਨਿ ਨੇ ਯਗ੍ਯ ਕਰਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੨੧ ਬੈਲ ਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ. ਬਕਦਾਲਭ ਨੇ ਓਹ ਬੈਲ ਹੋਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੋਰ ਬੈਲ ਮੰਗੇ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਮੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗਾਈ-ਆਂ ਲੈਲੈ. ਬਕਦਾਲਭ ਨੇ ਮੋਈਆਂ ਗਾਈਆਂ ਲੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਨਾਲ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਰਾਜ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਯਗ੍ਯ ਆਰੰਭਿਆ. ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਰਿਖੀ ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਕੱਟਕੇ ਹਵਨ ਕਰੇ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਰਾਜ ਨਸ਼੍ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਨੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ.

ਵਕਦਾਲਭ ਦਾ ਜਿਕਰ ਛਾਂਦੋਗ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਪਾਠਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਲਾਵਮੈਤ੍ਰੇਯ" ਭੀ ਹੈ. "ਸਿੰਗੀਰਿਖਿ ਬਕਦਾਲਭ ਭ੍ਰਨੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਬਕਧ੍ਯਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕ ਜੇਹਾ ਧ੍ਯਾਨ. ਬਗੁਲ-ਸਮਾਧੀ. "ਬੈਠ ਰਹਤੋ ਬਕਧ੍ਯਾਨ ਲਗਾਯੋ." (ਅਕਾਲ)

ਬਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਕਣਾ. "ਬਿਨੁ ਬਕਨੇ ਬਿਨੁ ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਕਨੀ
ਬਕਨੀਗਰ } ਦੇਖੋ, ਬੁਕਨੀ ਅਤੇ ਬੁਕਨੀਗਰ.

ਬਕਬਕਾ. ਵਿ–ਬੋ ਸੁਆਦਾ. ਬਾਕੀ (ਡਾਕੀ) ਅਤੇ ਉਬਕਾਈ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਾਯਕ਼ਾ (ਸੁਆਦ). "ਫਲ ਫਿਕੇ ਫੁਲ ਬਕਬਕੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਬਕਬਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਬਾਦ. "ਬਿਸਰਿ ਗਏ ਬਕ-ਬਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਬਕਬਾਈ. ਵਿ–ਬਕਬਾਦੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਬਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ. "ਨਾਹੀ ਬਕਬਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਬਕਬਾਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਬਕਣਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ ਬੋਲਣਾ. ਬਹੁਤ ਬਕਣਾ. ਬਹੁਵਾਦ। ੨ ਬਗੜਾ.

ਬਕਬਾਦੀ. ਸੰ. ਵਾਕ੍ਯਨ–ਵਗ੍ਨ. ਵਿ–ਬਹੁਵਾਦੀ. ਬਹੁਤ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਬਕਬਾਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬਾਣ. "ਐਨਬੂਤ ਗਹੇ ਜੈਸੇ ਉਖ ਮੇ ਪਯੂਖਰਸ, ਬਾਂਸ ਬਕਬਾਨੀ ਕੈ ਸੁਗੰਧਤਾ ਨ." (ਭਾਰੁ ਕ)

ਬਕ੍ਰ. ਅ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੀਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਦੀ ਅਰ੍ਦਾਸ। ੩ ਬੈਲ। ੪ ਗਊ। ੫ ਦੇਖੋ, ਬਿਕਰ.

ਬਕਰਜਾਂ. ਫ਼ਾ. ਬੁਰਜ਼ਾਂ ਬਿਕਰਜਾਂ. ਕੁਆਰੀ ਜਾਨ। ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਾਨ। ੩ ਜਾਨ ਦਾ ਮੋਤੀ.

ਬਕਰਾ. ਸੰ. ਬਕ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਵੂਕ. ਛਾਗ. ਅਜ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਕਰਾ ਯਗ੍ਯ ਦਾ ਪਸ਼ੁ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਮਾਸ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਯਾਗ੍ਯਵਲ੍ਕ੍ਯ ਅ: ੧ ਸ਼ਲੋ: ੨੫੮, ਅਤੇ ਮਨੁ ਅ: ੩ ਸ਼ਲੋ ੨੬੯. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਨਾਮ "ਸ਼ਿਵਾਪ੍ਰਿਯ" ਹੈ। ੨ ਅ. ਬੁਰ੍ਰ. ਬਕ੍ਰਾ. ਗਊ। ੩ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸੂਰਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਊ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ.

ਬਕਰੀ. ਸੰ. ਬਕ੍ਰੀ. ਬਕਰੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਅਜਾ. ਛੇਰੀ. "ਬਕਰੀ ਸਿੰਘੁ ਇਕਤੈ ਥਾਇ ਰਾਖੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) "ਬਕਰੀ ਕਉ ਹਸਤੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਕਮਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬਲਵਾਨ(ਅਹੰਕਾਰੀ)ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਬਕਰੀਦ. ਅ. ਬਕ੍ਰ਼ੀਦ ਬਕ੍ਰ–ਈਦ. ਉਹ ਤਜੋਹਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਕ੍ਰ (ਗਊ) ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਜੁਲਹਿਜ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਤਾਰੀਖ. ਦੇਖੋ, ਈਦ.

ਬਕਰੀਦਿ. ਬਕ੍ਰ–ਈਦ ਦੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ. "ਜਾਕੈ ਈਦਿ ਬਕਰੀਦਿ ਕੁਲ ਗਊ ਰੋ ਬਧੁ ਕਰਹਿ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਬਕਰੀਦ ਅਤੇ ਈਦ.

ਬਕਰੀਮੁਖਾ. ਵਿ–ਗਰੀਬੀ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਨਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਮੁਖਾ.

ਬਕਲ. ਬਲ੍ਕਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਬਲਕਲ. "ਕਰੇ ਬਕਲ ਬਸਤ੍ਰੰ." (ਗਜਾਨ)

ਬਕਵਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਯਸ (ਕਾਂਉ) ਵਾਂਙ ਬੋਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਬਕਬਾਦ.

ਬਕਾ. ਵਕਾਸ੍ਤਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਬਕ ੩. "ਬਕਾ ਮੁਖ ਫਾਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅ. ਬਕ਼ਾ. ਬਾਕੀ. ਸ਼ੇਸ਼। ੩ ਅਖੀਰੀ. ਅੰਤਿਮ. ਜਿਵੇਂ–ਰੋਜ਼ੇਬਕ਼ਾ.

ਬਕਾਇਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਕਾ. ਡੇਕ. ਧੌਕ. L. Melia Sempervirens.

ਬਕਾਸੁਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਕ–ਅਸੁਰ. ਬਗੁਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਬਕ ੩. "ਆਇਗਯੋ ਉਤ ਦੈਤ ਬਕਾਸੁਰ ਦੇਖਨ ਮਾਹਿ ਭੁਯਾਨਕ ਭਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਕਾਹਿ. ਬਕਦਾ ਹੈ. ਬਕਾਂਹਿੰ. ਬਕਦੇ ਹਨ. "ਬੇਖਬਰ ਬਾਦੁ ਬਕਾਹਿ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਬਕ਼ਾਯਾ. ਅ. ਬਕ਼ੀਯਾ ਵਿ–ਬਕ਼ੀਯਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਬਾਕੀ. ਸ਼ੇਸ਼। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਚਤ। ੩ ਉਹ ਧਨ ਆਦਿ ਵਸ੍ਤੁ, ਜੋ ਬਾਕੀ ਰਹਿਗਈ ਹੈ.

ਬਕਾਰ. ਬ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਬੱਬਾ ਅੱਖਰ। ੩ ਫ਼ਾ. ਬ਼ਕ਼ਾਰ ਵਿ–ਕਾਰਾਮਦ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ.

ਬਕਾਰਾ. ਸੰ. ਬੁੱਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿੰਘਨਾਦ. ਯੋਧਾ ਦਾ ਗਰਜਨ.

ਬਕਾਰਿ
ਬਕਾਰੀ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਕ ਅਸੁਰ ਦਾ ਅਰਿ(ਵੈਰੀ). ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਬਕ ੩.

ਬਕਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਕ੍ਰਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਪਾਰੀ. ਬਾਣੀਆਂ। ੨ ਅ. ਬੱਕ਼ਾਲ. ਬਕ਼ਲਾ (ਸਬਜ਼ੀ) ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਜੜਾ। ੩ ਆਟਾ ਦਾਲ ਆਦਿਕ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਬਾਣੀਆਂ.

ਬਕਾਲਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬਤਾਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਢਾਈ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਸਮੇਤ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਹੇ ਹਨ. ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਭੋਰਾ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰ ਵਿਰਾਜਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸਥਾਨ "ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ" ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਬਕਾਲੇ ਮਿਹਰੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਅਰ ੧੫ ਹਾੜ੍ ਸੰਮਤ ੧੬੯੫ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਇਸੇ ਥਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਅੰਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਹਰਾ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਖਾਲਸਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਪਾਸ ਹੈ.

ਧੀਰਮੱਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਜਿੱਥੇ ਗੋਲੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਲਵਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਲੋਕਲ ਕਮੇਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਰਚਨਾ ਕਰਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਸੁੰਦਰ ਤਲਾਬ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਖਾਲਸਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸਰਦਾਰ ਬਸਾਖਾਸਿੰਘ ਦਾਨੀ ਨੇ ਵਡੀ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਗੁਰਧਾਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਧਨ ਸਫਲ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਸਾਵਨ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ (ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫ ਨੂੰ) ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬਕਿ. ਬੋਲਕੇ. ਆਖਕੇ. ਦੇਖੋ, ਬਕਣਾ. "ਬਕਤੈ ਬਕਿ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਗੁਲੇ ਨੇ.

ਬਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਕੀ. ਬਗੁਲੇ (ਵਕ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਬਗੁਲੀ। ੨ ਵਕਾਸੁਰ ਦੀ ਭੈਣ, ਪੂਤਨਾ. "ਕੰਸ ਕਹੈ ਬਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੋ, ਇਹ ਆਜ ਕਰੋ ਤੁਮ ਕਾਜ ਹਮਾਰੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਪੂਤਨਾ.

ਬਕੀਤਾ. ਵਿ–ਵਕਤਾ. ਵਜਾਖਜਾਨ ਕਰਤਾ. "ਖਲ ਚਤੁਰ ਬਕੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਖਲ (ਮੂਰਖ), ਚਤੁਰ ਵਕਤਾ ਹੋਗਏ.

ਬਕੀਲ. ਦੇਖੋ, ਵਕੀਲ.

ਬਕੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੌਲਸਰੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਵਕੁਲ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. Mimusops Elengi। ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਲਕਲ.

ਬਕੁਲੀ. ਵਿ–ਬਕੁਲ (ਮੌਲਸਰੀ) ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਬਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ। ੩ ਉਬਾਲਕੇ ਲੂਣ ਮਿਰਚ ਲਾਕੇ ਘੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਤਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਘੁੰਗਣੀ.

ਬਕ੍ਰ. ਸੰ. ਵਕ੍ਰ. ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ. "ਨੋਰਾ ਸੁਰਸਰਿ ਬਕ੍ਰਗਤਿ ਗੁਨੀ ਨ ਔਗੁਨ ਜਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਗੰਗਾ ਦਾ ਟੇਢਾ ਨੋਰਾ (ਨਾਲਾ). ੨ ਘੁੰਮਦਾ ਹੋਇਆ. ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਕ੍ਰ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ. "ਚਕ੍ਰ ਬਕ੍ਰ ਫਿਰੈ ਚਤੁਰ ਚਕ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ। ੪ ਨਦੀ ਦਾ ਘੁਮਾਉ. ਦਰਿਆ ਦਾ ਖ਼ਮ। ੫ ਵਕ੍ਰਤ੍ਰ (ਮੁਖ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਤੁਮੀ ਬਕ੍ਰ ਤੇ ਬੇਦ ਚਾਰੋਂ ਉਚਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਬਕ੍ਰਤ. ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਵਕ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਬਕ੍ਰਤ ਲਿਖ-ਦਿੱਤਾ ਹੈ:– "ਬਕ੍ਰਤ ਬੋਲ ਅਵੰਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਵਕ੍ਰ (ਮੁਖ) ਤੋਂ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ.

ਬਕ੍ਰਦੰਤ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤਬਕ੍ਰ.

ਬਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਵਕ੍ਰਿਤ. ਟੇਢਾ. ਖ਼ਮਦਾਰ. ਵਿੰਗਾ.

ਬਖ਼ਸ਼. ਫ਼ਾ بخش ਬਖ਼ਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੨ ਨਸੀਬ. ਪ੍ਰਾਰਬਧ। ੩ ਬਖ਼ਸ਼ੀਦਨ ਦਾ ਅਮਰ। ੪ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦਾਤ. "ਆਪੇ ਬਖਸ ਕਰੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੫ ਵਿ–ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ– ਖ਼ਤਾਬਖ਼ਸ਼ (ਗੁਨਾਹ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ).

ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼. ਫ਼ਾ بخشش ਸੰਗਜਾ–ਦਾਤ. ਦਾਨ। ੨ ਇਨਾਮ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ.

ਬਖਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਖ਼ਸ਼ੀਦਨ.

ਬਖ਼ਸ਼ਦ. ਫ਼ਾ بخشد ਬਖ਼ਸ਼ਦਾ ਹੈ। ੨ ਬਖ਼ਸ਼ੇਗਾ.

ਬਖਸਦਰ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼. "ਬਾਬੇ ਪਾਈ ਬਖਸਦਰ." (ਭਾਗੁ)

ਬਖਸਨਹਾਰ / **ਬਖਸਨਹਾਰਾ** } ਵਿ–ਦਾਤਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ੨ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬਖਸਾਤੇ. ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ. "ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ, ਤੁਮ ਬਖਸਾਤੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਬਖ਼ਸ਼ਦੇ.

ਬਖਸਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਖ਼ਸ਼ਕੇ. "ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ-ਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਬਖਸਿਓਨੁ / **ਬਖਸਿਅਨੁ** } ਉਸ ਨੇ ਬਖ਼ਸ਼ੇ. ਕਮਾ ਕੀਤੇ. "ਕਉਣ ਕਉਣ ਅਪਰਾਧੀ ਬਖਸਿਅਨੁ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਬਖਸਿਆ. ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਮਤ ਕੋਈ ਬਖਸਿਆ ਮੈ ਮਿਲੈ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦਾਨ ਕੀਤਾ। ੩ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ.

ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼.

ਬਖਸਿੰਦ / **ਬਖਸਿੰਦਹ** / **ਬਖਸਿੰਦਾ** / **ਬਖਸਿੰਦੁ** } ਫ਼ਾ بخشنده ਵਿ–ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਕੁਨਿੰਦਹ. ਦਾਨੀ। ੨ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਬਖਸਿੰਦੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ بخشی ਸੰਗਜਾ–ਫੌਜ ਨੂੰ ਤਲਬ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ।* ੨ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਰਦਾਰ. ਸੈਨਾਪਤਿ. "ਬਖਸੀ ਕਰ ਤਾਂਕੋ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਸਬ ਦਲ ਕੋ ਤਿਹੰ ਕਾਮ ਚਲਾਯੋ." (ਅਜੈਸਿੰਘ) ੩ ਤੂ ਬਖ਼ਸ਼ੇ. ਇਹ ਬਖ਼ਸ਼ੀਦਨ ਤੋਂ ਹੈ.

ਬਖਸੀਸ. ਦੇਖੋ, ਬਖਸਸ. "ਜਾ ਕਉ ਅਪਨੀ ਕਰੈ ਬਖਸੀਸ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਖਸੀਸਸਿੰਘ. ਪਿੰਡ ਭਰੋਵਾਲ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਵੈਰੋਵਾਲ) ਦਾ ਕਲਾਲ, ਜਿਸ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ.

ਬਖਸੀਸੀ. ਵਿ–ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. "ਤੂੰ ਬਖਸੀਸੀ ਅਗਲਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਬਖ਼ਸ਼ੀਦਹ. ਫ਼ਾ بخشیده ਵਿ–ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ.

ਬਖ਼ਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ بخشیدن ਕ੍ਰਿ–ਦੇਣਾ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ। ੩ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ.

ਬਖਸੰਦ / **ਬਖਸੰਦਹ** } ਫ਼ਾ بخشنده ਬਖ਼ਸ਼ੰਦਹ. ਵਿ–ਬਖ਼ਸ਼ਨ ਵਾਲਾ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬਖਸੰਦ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਬਖਸੰਦਗੀ. ਫ਼ਾ بخشندگی ਸੰਗਜਾ–ਆਜ਼ਾਦੀ। ੨ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼। ੩ ਮੁਆਫ਼ੀ. "ਤੇਰੀ ਪਨਹ ਖੁਦਾਇ, ਤੂੰ ਬਖਸੰਦਗੀ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਬਖਟ. ਸੰ. वषट्. ਵਜ–ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਹਵਿ (ਆਹੁਤੀ) ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਯੋਗਜ਼ ਸ਼ਬਦ.

ਬਖਟ ਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. वषट् कृत. ਵਿ–ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਬਖਟ. "ਸ੍ਵਾਹਾ ਸੁਧਾ ਬਖਟਕ੍ਰਿਤ ਅਹਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਹਾ.

ਬਖਤ. ਫ਼ਾ بخت ਸੰਗਜਾ–ਨਸੀਬ. ਭਾਗ. ਕਿਸਮਤ। ੨ ਅ. وقت ਵਕ਼ਤ. ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ.

ਬਖਤਬਲੰਦ / **ਬਖਤਬੁਲੰਦ** } ਫ਼ਾ بخت بلند ਵਿ–ਵਡਭਾਗੀ. ਉੱਤਮ ਨਸੀਬ ਵਾਲਾ.

ਬਖਤਮੱਲ / **ਬਖਤਮੱਲੀਏ** } ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਕਾਬੁਲ ਦੀ ਕਾਰ ਉਗਰਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਭੇਖ ਧਾਰਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਰਨ ਗਿਆ ਅਰ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਅਰ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਚੱਲਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਬਖਤਮੱਲੀਏ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਗੱਦੀ ਬੈਠਣ ਵੇਲੇ ਮਹੰਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ.

ਬਖਤਰ. ਕਵਚ. ਦੇਖੋ, ਬਕਤਰ. "ਘਾਇਲ ਹੋਇ ਨੰਗਾਸਣਾ, ਬਖਤਰ ਵਾਲਾ ਨਵਾਂ ਨਿਰੋਆ." (ਭਾਗੁ)

ਬਖਤਰਪੋਸ਼. ਫ਼ਾ بکتر پوش ਬਕਤਰਪੋਸ਼. ਵਿ–ਕਵਚਧਾਰੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਜੋਆ ਪਹਿਰਿਆ ਹੈ. "ਲਗੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨ ਗਨ ਆਯੁਧ, ਬਖਤਰਪੋਸ ਵਿਲੋਕਜੋ ਸੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

* ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਜਾ ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਾਨਦਾਨਾ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਉਹਦੇ ਤੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਨਾਲ "ਬਖ਼ਸ਼ੀ" ਅੰਲ ਲੰਗਗਾਈ ਹੈ.

ਬਖਤਾ. ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਖਾਨਦਾਨ ਮਲੋਦ ਅਤੇ ਬੇਰ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਬਖਤਾਵਰ. ਫ਼ਾ بختاور ਬਖ਼ਤ ਆਵਰ. ਵਿ–ਭਾਗ-ਵਾਨ. ਖੁਸ਼ਨਸੀਬ। ੨ ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਬਖਤਾਵਰਕੌਰ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਛੋਟੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਭਰਤਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਨ ੧੮੫੯ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੇ ਇੱਕ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੪ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੯ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ-ਗਿਆ. ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬਾ ਦਾ ੧੭ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੭੦ ਨੂੰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਬਖਨਿਯਤ. ਆਖੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਖਾਨੀਅਤ.

ਬਖਰ. ਦੇਖੋ, ਵਖਰ.

ਬਖਰਾ / **ਬਖਰੋ** } ਦੇਖੋ, ਵਖਰਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ–ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ.

ਬਖਾ. ਫ਼ਾ بخیه ਬਖ਼ੀਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋਪਾ. ਸਿਲਾਈ. ਸੰਘਣੀ ਸਿਲਾਈ.

ਬਖਾਣ / **ਬਖਾਨ** } ਸੰ. ਵਜਾਖਜਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੁਨੀ ਸ੍ਰਵਨਿ ਬਖਾਣੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਖਾਨੀਅਤ. ਵਜਾਖਜਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਬਖਾਰ / **ਬਖਾਰੀ** } ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਆਗਾਰ. ਉਹ ਕੋਠਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੇਚਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣ। ੨ ਅਨਾਜ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਠਾ, ਕੋਠੀ.

ਬਖਿਆਣ / **ਬਖਿਆਨ** } ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਖਜਾਨ. ਕਥਨ. "ਸੰਤ-ਸਭਾ ਮਿਲਿ ਕਰਹੁ ਬਖਿਆਣ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਬੇਦ ਬਖਿਆਨੁ ਕਰਤ ਸਾਧੂਜਨ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਬਖੀ. ਦੇਖੋ, ਬੱਖੀ.

ਬਖੀਆ. ਦੇਖੋ, ਬਖਾ.

ਬਖੀਲ. ਅ. بخیل ਬਖ਼ੀਲ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ। ੨ ਲਾਲਚੀ. "ਬਦਬਖਤ ਹਮਚੁ ਬਖੀਲ ਗਾਫਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਕਮੀਨਾ। ੪ ਚੁਗਲ.

ਬਖੀਲੀ. ਫ਼ਾ بخیلی ਬਖ਼ੀਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਭ. ਤਮਾ. ਹਿਰਸ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ. ਕੰਜੂਸੀ। ੩ ਹਸਦ. ਈਰਖਾ. "ਤਿਨ ਕੀ ਬਖੀਲੀ ਕੋਈ ਕਿਆ ਕਰੇ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੪ ਦੁਸ਼ਮਨੀ। ੫ ਚੁਗਲੀ.

ਬਖ਼ੁਰ. ਫ਼ਾ بخور ਖ਼ੁਰਦਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਖਾ. ਭਕਣ ਕਰ.

ਬਖ਼ੁਰਦੀ. ਫ਼ਾ بخوردی ਤੂੰ ਖਾਵੇਂ. ਤੂੰ ਖਾਧਾ.

ਬਖੂਹਾ. ਦੇਖੋ, ਵਕੂਹਾ.

ਬਖੇਰਣਾ / **ਬਖੇਰਨਾ** } ਸੰ. ਵਿਕੀਣੰ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿੰਡਾਉਣਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ. ਖਿਲਾਰਨਾ.

ਬਖੇਰਾ / **ਬਖੇੜਾ** } ਸੰ. ਵਿਕੀਣੰ (ਖਿੰਡਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਫੁੱਟ. ਵਿਰੋਧ. "ਬਧਜੋ ਬਿਖੇਰਾ ਮਨ ਅਕੁਲਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਖੋਆ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨ ਜਰਾਦੀ.

ਬਖੋਏ. ਵਜਾਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ. "ਬ੍ਰਹਮਾਉ ਬਖੋਏ." (ਭਾਗੁ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ. ਵੇਦਪਾਠੀ.

ਬਖੋਰਹੁ. ਪੀਓ. ਖਾਓ. ਦੇਖੋ, ਬਖ਼ੁਰ ਅਤੇ ਖ਼ੁਰਦਨ. "ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਬਖੋਰਹੁ ਖਾਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਬਖੋਰਾ. آبخوره ਆਬ–ਖ਼ੋਰਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜਲ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਬਖੋਰਾਇ. ਫ਼ਾ بخوری ਬਖ਼ੁਰੀ. ਤੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ. "ਮੁਰਦਾਰ ਬਖੋਰਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਬੱਖ / **ਬੱਖੀ** } ਸੰ. वक्षस्. ਸੰਗਜਾ–ਛਾਤੀ. ਉਦਰ. ਕੁੱਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਖ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

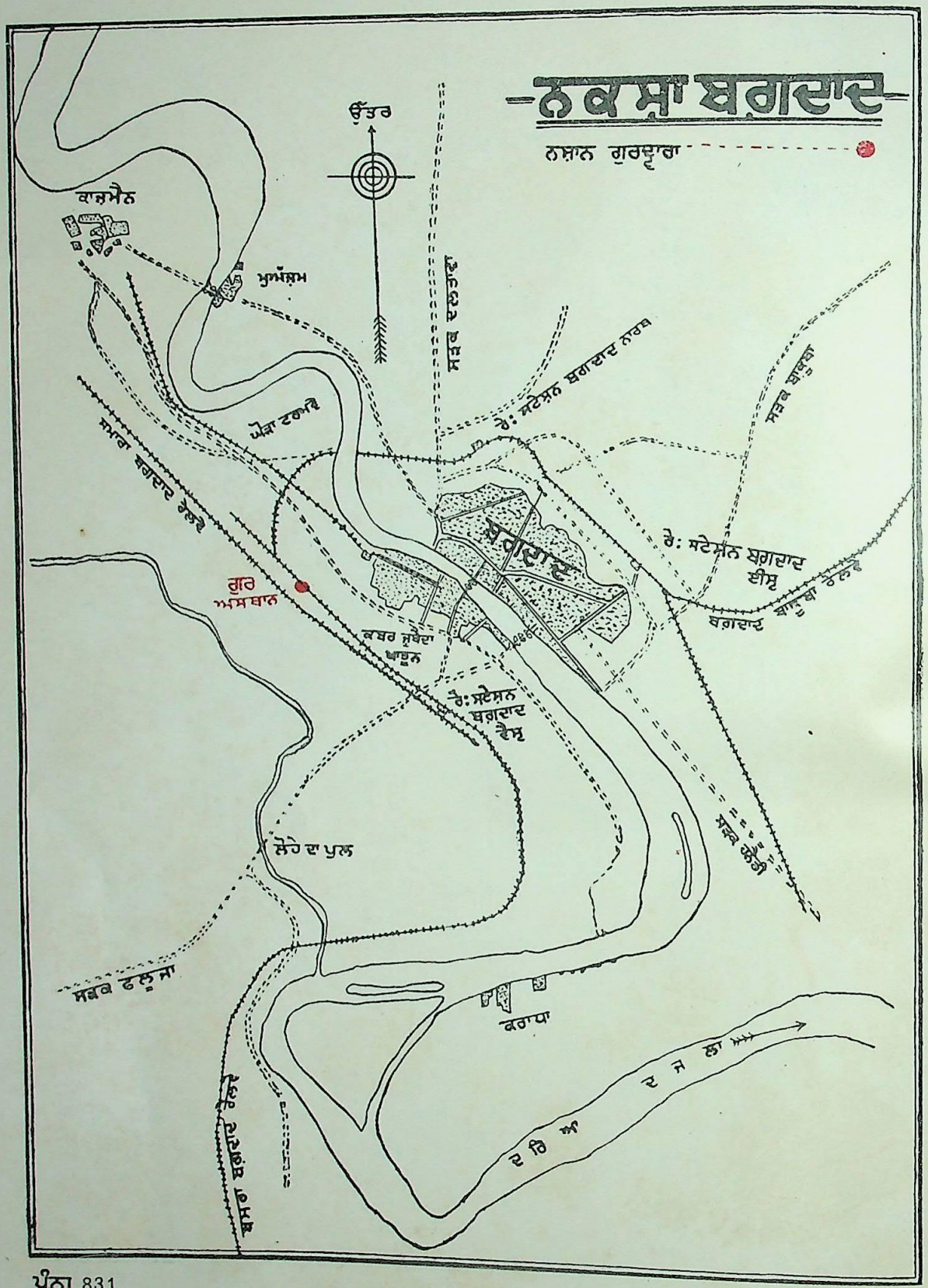

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਖਜਾਣ
ਬਖਜਾਨ
ਬਖਜਾਨੁ ਸੰ. ਵਜਾਖਜਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਥਨ. "ਕਬਹੂ ਹੋਇ ਪੰਡਿਤ ਕਰੇ ਬਖਜਾਨੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਖ੍ਸ਼ਾਨਦ. ਫ਼ਾ ਬਖ਼ਸ਼ਾਨਦ. ਬੁਲਾਵੇ. ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਬੁਲਾਵੇਗਾ.

ਬਗ. ਸੰ. ਬਕ ਅਤੇ ਵਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਗੁਲਾ. "ਬਗ ਜਿਉ ਲਾਇ ਬਹੈ ਨਿਤ ਧਿਆਨਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਭਾਵ–ਪਾਖੰਡੀ। ੩ ਵਾਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਰੂਪਾਂਤਰ. "ਬਗ ਮੇਲ ਤੁਰੰਗ ਉਠਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵਾਗਾਂ ਮੇਲਕੇ ਘੋੜੇ ਦੌੜਾਏ. ਭਾਵ–ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਨਠਾਏ। ੪ ਵਿ–ਬੱਗਾ. ਚਿੱਟਾ. ਉੱਜਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਗ। ੫ ਦੇਖੋ, ਬੱਗ। ੬ ਭਾਵ–ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ. "ਭਵਰ ਗਏ,ਬਗ ਬੈਠੇ ਆਇ."(ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) "ਬਗ ਬਹਿਠੇ ਆਇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

ਬਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵੇਗ ਸਹਿਤ ਗਮਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਹਿਣਾ. ਜਲ ਦਾ ਚਲਣਾ.

ਬਗਤਰ. ਫ਼ਾ ਬਗ਼ਤਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਵਚ. ਬਕਤਰ. ਸੰਜੋਆ.

ਬਗਦਾਦ. ਫ਼ਾ ਬਗ਼ਦਾਦ. ਇਰਾਕੇ ਅ਼ਰਬ ਵਿੱਚ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਦਰਿਆ ਦਜਲਾ ਅਤੇ ਫਰਾਤ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਮੱਕੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਬਾਬਾ ਗਿਆ ਬਗਦਾਦ ਨੂੰ
ਬਾਹਰ ਜਾਇ ਕੀਆ ਅਸਥਾਨਾ,
ਇਕ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲਰੂਪ
ਦੂਜਾ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ." ×××

ਬਗਦਾਦ ਵਿੱਚ ਪੀਰ ਦਸ੍ਤਗੀਰ ਅਤੇ ਬਹਲੋਲ ਆਦਿਕ ਵਲੀਆਂ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰ੍ਧਾਲੂ ਹੋਗਏ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ "ਕਤਬਾ," ਜੋ ਤੁਰਕੀ ਜਬਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਲਾਇਆ-ਗਿਆ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਭੇਚ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਚਿਤ੍ ਇਹ ਹੈ–

ਅਰਬਾਤ–

ਦੇਖੋ ! ਹਜਰਤ ਪਰਵਦਗਾਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਕੇਹੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਤਅ਼ਮੀਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਬਣਗਈ, ਸੱਤ ਵਡੇ ਵਲੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਇਹ ਨਿਕਲੀ ਕਿ ਨੇਕਬਖਤ ਮੁਰੀਦ ਨੇ ਪਾਣੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਫੈਜ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿੱਤਾ.*

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਗਦਾਦ ਗਏ ਹਨ, ਤਦ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖਾਰਾ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਆਗ਼ਾ ਕਰਕੇ ਖੂਹ ਲਗ-ਵਾਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿੱਠਾ ਨਿਕਲਿਆ. ਇਹ ਖੂਹ ਕਤਬੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਅਰ ਹੁਣ ਭੀ ਕੇਵਲ ਇਸੇ ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿੱਠਾ ਹੈ.

ਬਗਨੀਗਰ. ਫ਼ਾ ਬਗ਼ਨੀਗ਼ਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੌਂ ਅਤੇ ਚਾਉਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਬਗਮੇਲ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਮੇਲਕੇ. ਦੇਖੋ, ਬਗ ੩.

ਬਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਸ ਗ੍ਰਿਹ. ਘਰ। ੨ ਵੇੜ੍ਹਾ. ਅੰਗਣ. ਸਹਨ। ੩ ਬੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਘਰ. ਗੋਸ਼ਾਲ੍ਹਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਗਲ। ੫ ਦੇਖੋ, ਬਗੜ। ੬ ਭਿੰਗ. ਸੁਗੰਧ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ.

ਬਗਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਗੜ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ. ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਗੜ ਰੱਖਕੇ ਤੀਰ ਖਿੱਚਣਾ. "ਬਾਨ ਪਨਚ ਕੋ ਬਿਚ ਬਗਰਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਫੁੱਲਣਾ ਫੈਲਣਾ."ਦਲ ਫਲ ਫੂਲ ਤੇ ਬਸੰਤ ਬਗਰਾਯੋ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਫੈਲਣਾ.

ਬਗਲ. ਫ਼ਾ ਬ਼ਗ਼ਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਸਾ. ਕੱਛੀ. ਕਾਂਖ. ਕੁੱਖ.

ਬਗਲਸਮਾਧਿ. ਦੇਖੋ, ਬਗੁਲਸਮਾਧਿ.

ਬਗਲਗੀਰੀ. ਫ਼ਾ ਬ਼ਗ਼ਲਗ਼ੀਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਕ ਭਰਕੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਲਮਿਲਣਾ. ਜੱਫੀ ਪਾਕੇ ਮਿਲਣਾ.

ਬਗਲਗੀਗਾ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਸ਼ਕ. ਕੁੱਪ੍ਪਾ.

ਬਗਲਗੀਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੱਛੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਦੁਰ-ਗੰਧ. "ਬਗਲਗੰਧ ਤਿਨ ਤੇ ਅਤਿ ਆਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੪੮)

ਬਗਲਤਰੰਗ
ਬਗਲਤਾਰੰਗ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭੋਰੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਚੰਮ ਵਿੱਚ ਭੋਰਾ ਪਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਭੋਰੂ ਨੂੰ ਬਗਲ ਵਿੱਚ ਦਬਾਕੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਭੋਰਾ ਖਿੱਚੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਭੋਰੇ ਪੁਰ ਮਿਜਰਾਬ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਭੋਰੇ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਸਣ ਤੋਂ ਸੁਰ ਨੀਵਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਕਹੂੰ ਬਗਲਤਾਰੰਗ ਬਾਜੇ ਬਜਾਵੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਬਗਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੇਰਨਾ। ੨ ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਗਲ ਪਾਕੇ ਲਿਪਟਣਾ.

ਬਗਲਾ. ਬਕ ਅਥਵਾ ਵਕ ਦੇਖੋ, ਬਗੁਲਾ.

ਬਗਲੀ. ਵਕੀ. ਬਗੁਲੇ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੨ ਵਿ–ਬਗਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਸੰ.ਵਲ੍ਗੁਲਿਕਾ–ਵਲ੍ਗੁਲਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਭਿਖਯਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜੋ ਬਗਲ ਪੁਰ ਲਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਭਾਰ ਬਗਲੀ ਮਹਿ ਲੀਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੬੬)

ਬਗਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਗਵਾਨ. "ਮਿਲਜੋ ਬਗਵਾਨ ਸੁ ਹਾਰ ਗਰੇ ਹਰਿ ਕੇ ਤਿਨ ਭਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਗੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਸੱਠੀ ਦੇ ਚਾਉਲ.* ੨ ਸੱਠੀ ਦੇ ਲਾਲ ਚਾਉਲ। ੩ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਘਾਸ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ ਮੰਜੇ ਬੁਣਨ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਬਗਾ. ਵਕ (ਬਗੁਲੇ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਬੱਗਾਂ. ਬਗੁਲਿਆਂ ਦੇ. "ਬਗਾ ਬਗੇ ਕਪੜੇ ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ–ਚਿੱਟਾ. ਸ੍ਵੇਤ. ਸੰ. ਵਲਕ. "ਬਗਾ ਰਤਾ ਪੀਅਲਾ ਕਾਲਾ ਬੇਦਾਂ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਦੇਖੋ, ਵੇਦ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਗਾ. ਪੋਸ਼ਾਕ. ਵਸਤ੍. "ਬਸੰਤ ਭਾਰੇ ਬਗਾ ਸੇ ਸਵਾਰੈ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਬਗਾਉਣਾ
ਬਗਾਹਨਾ
ਬਗਾਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਵੇਗ ਨਾਲ ਫੈਂਕਣਾ."ਫੇਰ ਬਗਾਇ ਦਯੋ ਹਰਿ ਜੂ, ਕਹਿ ਜਾਇ ਗਿਰਜੋ ਸੁ ਨਹੀਂ ਉਬਰਜੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬੇਗਾਰ.

ਬਗਾਲਿਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਕ (ਬਗੁਲੇ) ਜੇਹੀ ਸਮਾਧਿ. "ਠਗਦਿਸਟਿ ਬਗਾਲਿਵ ਲਾਗਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ)

ਬਗ਼ਾਵਤ. ਅ ਬ਼ਗ਼ਾਵ਼ਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਗ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰਾਜ ਦ੍ਰੋਹ.

ਬਗੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਕੀ. ਬਗੁਲੀ. "ਲਗਰਾ ਕਹੁੰ ਛੋਰਤ ਜਾਤ ਬਗੀ ਕੇ ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਲਗੜ ਕਦੇ ਵਕੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ? ੨ ਦੇਖੋ, ਬਕੀ.

ਬਗੀਚਾ. ਫ਼ਾ ਬ਼ਾਗ਼ਚਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਟਿਕਾ. ਛੋਟਾ ਬਾਗ.

ਬਗੀਰ. ਫ਼ਾ ਬ਼ੀਰ ਤੂੰ ਫੜ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਗਰਿਫ-ਤਨ ਹੈ.

ਬਗੁ
ਬਗੁਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਕ. ਬਗੁਲਾ. "ਕਿਆ ਬਗੁ ਬਪੁੜਾ ਛਪੜੀ ਨਾਇ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਭਾਵ–ਪਾਖੰਡੀ. ਦੰਭੀ.

ਬਗੁਲਸਮਾਧਿ. ਵਕ ਜੇਹੀ ਸਮਾਧਿ. ਪਾਖੰਡੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਸਿਲ ਪੂਜਸਿ ਬਗੁਲਸਮਾਧੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਜਿਉ ਬਗੁਲਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈਐ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਬਗੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਗੁ. "ਬਗੁਲਾ ਕਾਗ ਨ ਰਹਿਈ ਸਰਵਰਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਮਾਨਸਰ ਵਿੱਚ ਵਕ ਅਤੇ ਕਾਕ ਨ ਰਹਿਈ। ੨ ਭਾਵ–ਪਾਖੰਡੀ. "ਕਿਆ ਹੰਸੁ ਕਿਆ ਬਗੁਲਾ ਜਾਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਬਗੁਲਾ ਭਗਤ. ਵਕ ਜੇਹਾ ਧਿਆਨ ਲਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠਗਣ ਵਾਲਾ ਪਾਖੰਡੀ ਪੁਰਖ.

ਬਗੁਲਾਰੇ. ਵਿ–ਵਕ (ਬਗੁਲੇ) ਜੇਹੇ. ਬਗੁਲਸਮਾਧੀਏ ਪਾਖੰਡੀ. "ਬਹਿਜਾਇ ਘੁਸਰਿ ਬਗੁਲਾਰੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਬਗ਼ੈਰ. ਅ ਬ਼ਗ਼ੈਰ ਵਜ–ਬਿਨਾ. ਸਿਵਾਯ.

ਬਗੋ
ਬਗੋਇ ਫ਼ਾ ਬਗੋ. ਬੁਗੋ. ਕਹੁ ਆਖ.

ਬਗੋਇਦ
ਬਗੋਯਦ ਫ਼ਾ ਬਗੋਇ ਕਹੇ. ਆਖੇ। ੨ ਆਖਦਾ ਹੈ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਬਗੋਇਦ ਕੀ ਮਨ ਫੈਜ ਕੋ ਸ਼ਾਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਨਾਨਕ ਬਗੋਯਦ ਜਨ ਤੁਰਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਬਗੋਰ. ਦੇਖੋ, ਬਘੋਰ। ੨ ਸ਼ਾਬ–ਗੌਰ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰ.

ਬਗੋਰ. ਸ਼ਾਬ–ਗੌਰ. ਵਿਚਾਰ ਸਹਿਤ. ਧਿਆਨ ਪੂਰ-ਵਕ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰ ੮.

ਬੱਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿੱਟੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ. ਚੌਣਾ। ੨ ਵਿ–ਚਿੱਟਾ. ਸ੍ਵੇਤ.

ਬੱਗਸਰ. ਦੇਖੋ, ਜੱਸੀ.

ਬੱਗ ਮਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੌਣਾ ਖੋਹ ਲੈਣਾ. ਡਾਕਾ ਮਾਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਲੁੱਟ ਲੈਣੇ.

ਬੱਗੇ ਬਾਜ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਟੇ ਬਾਜ ਵਾਲਾ.

ਬਘਾਰਣਾ
ਬਘਾਰਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਘੀ ਤਪਾਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਸਾਲਾ ਛੌੜਕੇ ਜਦ ਪੱਕਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਜਾਵੇ,ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਭੋਜਨ ਦੇ ਪਾਤ੍ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਮੂੰਹ ਢਕ ਦੇਣਾ, ਤਾਕਿ ਮਸਾਲੇ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਰਚ ਜਾਵੇ. ਸੁਗੰਧਿਤ ਧੂੰਆਂ ਰਚਾਉਂਣਾ। ੨ ਮਸਾਲੇ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਖਾਲੀ ਪਾਤ੍ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ ਪਾ ਦੇਣਾ, ਤਾਕਿ ਧੂੰਆਂ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰ ਦੇਵੇ। ੩ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਨਾ.

ਬਘਿਆਰ
ਬਘਿਆਰੀ
ਬਘਿਆੜ
ਬਘਿਆੜੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵ੍ਰਿਕ. ਭੇੜੀਆ. ਵ੍ਰਿਕੀ. ਭੇੜੀਏ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਆਇ ਜਰਾ ਬੈਸੈ ਬਘਿਆਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਬਘੂਲਾ
ਬਘੂਰਾ
ਬਘੂਲਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੂੰਦ ਹੋਈ ਵਾਯੁ (ਹਵਾ) ਦਾ ਘੇਰਾ. ਵਾਤਚਕ੍ਰ. ਵਾਉਵਰੋਲਾ. "ਸਹਿਤ ਧੂਰਿ ਬਹੁ ਕ੍ਰਮਤ ਬਘੂਰੇ." (ਨਾਪ੍)

ਬਘੇਲਸਿੰਘ. ਇਹ ਚੁਕ੍ਕਲ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਧਰਮਵੀਰ ਸਰਦਾਰ ਕਰੋੜੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸ੍ਰੰਨਾ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਫਤੇ ਕੀਤੀ ਅਰ ਸ਼ਾਹਆਲਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਭੇਟ ਲੈਕੇ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਗੁਦ੍ਵਾਰੇ ਬਣਵਾ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰਾਂ ਲਵਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਆਇਆ. ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪੰਥ ਦੇ ਉੱਚੇ ਘਰਾਣੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਪੁੰਨਕਰਮ ਜਾਣਦੇ ਸਨ. ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੫੬ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ.

ਬਘੇਲਖੰਡ. ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡ੍ਹੀਆ (ਮਧ੍ਯ ਭਾਰਤ) ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੀਵਾ ਆਦਿ ਕਈ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ. ਬਘੇਲਾ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਥਾਪਿਆ ਹੈ.

* ਇਹ ਤਰਜੁਮਾ ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਸਿੱਖਕਮੇਟੀ (The Central Sikh Committee) ਬਗਦਾਦ ਨੇ ਸਕੂਲਮਾਸ੍ਟਰਾਂ ਤੋਂ ਕਰਵਾਕੇ, ਅਤੇ ਬਗਦਾਦ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਵਾਕੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ.

* ਵਿਆਹ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿੱਥੀ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਖਸ਼ਖਸ ਮਿਲਾਕੇ ਬਰਸ਼ ਵੰਞਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੇਕ ਹਿੰਦੂ ਕਰਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਘੇਲਾ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਬਾਘ (ਵ੍ਯਾਘ੍ਰ) ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਬਘੇਲਖੰਡ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ.

ਬਘੌਰ ਅਥਵਾ **ਬਾਗੋਰ.** ਰਾਜ ਉਦਯਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ,ਜੋ ਕੋਠਾਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਉਦਯਪੁਰ ਤੋਂ ੭੦ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ.ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਦ ਮਾਲਵੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਸੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਕੀਚਕ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਬਘੰਬਰ. ਵ੍ਯਾਘ੍ਰ (ਬਾਘ).ਦੀ ਖਲੜੀ. ਬਾਘ ਅੰਬਰ. "ਜਿਮ ਕੰਧ ਪੈ ਭਾਰ ਬਘੰਬਰ ਜੋਗੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਘੰਬਰੀ. ਵਿ–ਵ੍ਯਾਘ੍ਰ (ਬਾਘ) ਦੀ ਖਲੜੀ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ.

ਬਚ. ਦੇਖੋ, ਵਚ। ੨ ਸੰ. ਵਚਾ. ਇੱਕ ਦਵਾਈ,ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਬੀ ਨਾਂਉ وج ਵਜ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਬਲਗਮ ਘਟਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਕਾਮ ਸ਼ਕਤਿ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ.ਤੋਤਲਾਪਨ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.ਅਧਰੰਗ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ,ਦੰਦਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣੀ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. Acorus Calamus। ੩ ਪ੍ਰੰਗ.ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ. ਜਿਵੇਂ ਟਿੱਡ (ਆਹਣ) ਦੀ ਬਚ। ੪ ਬਚਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਬਚਉਨੀ. ਸੰ. ਵਚਨਾਨਿ. "ਕੇਸਵਾ ਬਚਉਨੀ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੇਸ਼ਵ ਦੇ ਵਚਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ,ਮਈਏ.

ਬਚਸ਼ਮ. ਫ਼ਾ بچشم ਅੱਖ ਨਾਲ. ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਸੇ.

ਬਚਸਾ. ਸੰ. ਵਚਸਾ. ਵਾਣੀ ਕਰਕੇ. "ਹਿਦ ਕਰਮਣਾ ਬਚਸਾ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਬਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਕੀ (ਸ਼ੇਸ਼) ਰਹਿਣਾ। ੨ ਵਿਪੱਤਿ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣਾ। ੩ ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਅਲਗ ਰਹਿਣਾ। ੪ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣਾ, ਹਟਣਾ.

ਬਚਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਚੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਸ਼ੇਸ਼ (ਬਾਕੀ) ਰਹੀ ਚੀਜ਼। ੨ ਲਾਭ. ਮਨਾਫਾ.

ਬਚਨ. ਸੰ. ਵਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਣੀ. ਵਾਕ. "ਉਤਮ ਸਲੋਕ ਸਾਧ ਕੇ ਬਚਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਚਨ.

ਬਚਨਚਤੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕ, ਜੋ ਵਚਨ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ। ੨ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ.

ਬਚਨ ਪਾਲਨਾ. ਜੋ ਬਚਨ ਮੁਹੋਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾਪਾਲਨ.

ਪ੍ਰਾਣ ਪੁਰੁ ਦੋਊ ਬਡੇ ਯੁਗ ਚਾਰਹੁ ਪਰਮਾਨ,
ਸੋ ਨਰੇਸ ਦਸ਼ਰਥ ਤਜੇ ਬਚਨ ਨ ਦੀਨੇ ਜਾਨ,
ਬਚਨ ਨ ਦੀਨੇ ਜਾਨ ਬਡ਼ਨ ਕੀ ਯਹੀ ਬਡ਼ਾਈ,
ਬਾਨੀ ਕਹੀ ਸੁ ਹੋਯ ਔਰ ਸਰਬਸੁ ਕਿਨ ਜਾਈ,
ਕਹਿ ਗਿਰਧਰ ਕਵਿਰਾਇ ਭਏ ਦਸਰਥ ਪ੍ਰਣਵਾਨਾ,
ਬਚਨ ਕਹੇ ਨਹਿ ਤਜੇ,ਤਜੇ ਸੁਤ ਅਰੁ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਾਂ."

ਬਚਨਰਚਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਚਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਜੜਤ. ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ. ਲੱਛੇਦਾਰ ਗੁਫ਼ਤਗੂ. "ਸਭ ਛਾਡਿ ਬਚਨਰਚਨਾ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ) ਕਰਣੀ ਬਾਝ ਕਹਿਣੀ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਛੱਡ.

ਬਚਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਚਣਾ। ੨ ਵਾਕ੍ਯ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਮੀਠੇ ਜਾਕੇ ਬਚਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਬਚਨਾਕਾਰੀ. ਵਿ–ਅਮਲ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬਚਨਾਂਤਿ / **ਬਚਨਾਂਤਿ** ਵਚਨਾਂਤ. ਵਚਨ ਸੇ. ਭਾਵ–ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਠਾਕੁਰ ਭੇਟੇ ਗੁਰਬਚਨਾਂਤਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਗੁਰਬਚਨਾਤਿ ਕਮਾਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਚਨਿ / **ਬਚਨੀ** ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ. ਵਾਂਕੋਂ ਸੇ. "ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਰਿਦੈ ਧਿਆਨਧਾਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਚਪਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੜਕਪਨ. ਬਾਲ੍ਯ। ੨ ਅਗ੍ਯਾਨਤਾ.

ਬਚਰਾ / **ਬਚੜਾ** / **ਬਚਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਤ੍ਸ. ਬੱਚਾ. ਬੱਚਹ. ਫ਼ਾ ਬੱਚਹ "ਓਹ ਰਾਖੈ ਚੀਤੁ ਪੀਛੈ ਬਿਚਿ ਬਚਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਬਚਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਚਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਚਾਉ. ਰਖ੍ਯਾ.

ਬਚਿਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਉਬਚਿਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਚਤ.

ਬਚਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰ. "ਮਾਇਆ ਚਿਤ੍ ਬਚਿਤ੍ ਬਿਮੋਹਿਤ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ.

ਬਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ.

ਬਚਿਤ੍ਰਪਦ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਪਦ.

ਬਚਿੰਦਾ. ਵਿ–ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਕ੍ਸ਼ਕ.

ਬਚੀੜੀ. ਦੇਖੋ, ਵਚੀੜੀ.

ਬਚੇਸ. ਦੇਖੋ, ਬਾਚੇਸ ਅਤੇ ਵਾਗੀਸ਼.

ਬਚੈਯਾ. ਵਿ–ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਕ੍ਸ਼ਕ। ੨ ਵਾਚਣ (ਪੜ੍ਹਨ) ਵਾਲਾ.

ਬਚੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚੋਲਾ.

ਬਚੰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਚਨ. ਵਾਕ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਬਰਕਤ.

ਬਚੰਨੀ. ਵਚਨੋਂ ਸੇ. ਵਾਕਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਬਾਂਧੇ ਆਪ ਬਚੰਨੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਬੱਚਹ. ਦੇਖੋ, ਬਚਾ.

ਬਚਗਾਂ. ਫ਼ਾ بچگاں ਬੱਚਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ."ਬਚਗਾਂ ਕੁਸ਼ਤਹ ਚਾਰ." (ਜਫ਼ਰ)

ਬੱਚਾ / **ਬੱਚੀ** ਦੇਖੋ, ਬਚਾ.

ਬੱਚੇ. ਬੱਚਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਜਾ ਹਾਫਜਾਬਾਦ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ'ਕਾਲੇਕੇ' ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਕੋਲੇ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਾਫਜਾਬਾਦ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਅਤੇ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜਕੇ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਨਿਮਾਣੀ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜੁੜਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੪੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਮਹੰਤ ਉਦਾਸੀ ਹਨ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਭਾਰਤੀਦਾਸ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਾਸ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ ਲੈਕੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਖਸ਼ੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਪਾਸ ਹਨ.

ਬਛ. ਦੇਖੋ, ਬੱਛ.

ਬਛਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਤ੍ਸ. ਬੱਚਾ. "ਬਛਰੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਖੀਰੁ ਮੁਖਿ ਖਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਬਛਰਾਕ. ਵਤ੍ਸ ਨੂੰ. ਬਛਰੇ ਕੋ. "ਜੈਸੇ ਗਉ ਦੇਖਿ ਬਛਰਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਬਛਰੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਤ੍ਸ. ਬੱਚਾ. ਬੱਛਾ. "ਆਪੇ ਬਛਰੂ ਗਊ ਖੀਰੁ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪)

ਬਛਲ. ਦੇਖੋ, ਵਛਲ.

ਬਛੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਛਰਾ.

ਬਛਾਹਾ. ਵਾਂਛਾਵਾਨ ਹਾਂ. ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ. ਲੋੜਦਾ ਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਛਾਹਾ.

ਬਛੇਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਤ੍ਸ. ਬੱਚਾ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਬੱਚਾ.

ਬਛੇਰੂ. ਦੇਖੋ, ਬਛਰਾ.

ਬੱਛ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਤ੍ਸ. ਬੱਚਾ। ੨ ਗਊ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਬੱਛਾ। ੩ ਸੰ. ਵਕ੍ਸ. ਛਾਤੀ। ੪ ਵੱਖੀ। ੫ ਰਿਦਾ. ਮਨ. "ਸੂਛ ਬੱਛ ਛੋਮੋਚਿਤ ਬਾਲਾ." (ਨਾਪ੍) ਸ਼ੁੱਧ ਰਿਦਾ ਮੱਖ ਯੋਗ ਬਾਲਕ। ੬ ਵਤ੍ਸਾਸੁਰ ਦੀ ਥਾਂ ਬੱਛ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬੱਛੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਈ ਸੀ. "ਕੈਸੋ ਸੁ ਬੱਛ ਧੇਨੁਕ ਹਨਸੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦ ਅ: ੧੧। ੭ ਭਿੰਗ. ਵਤਸਰ. ਵਰ੍ਹਾ. ਸਾਲ.

ਬੱਛਾ. ਵਤ੍ਸ. ਗਊ ਦਾ ਬੱਚਾ.

ਬੱਛਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਬੱਛ ੬ ਅਤੇ ਵਤਸਾਸੁਰ.

ਬੱਛੋਆਣਾ. ਜਿਲਾ ਹਿਸਾਰ, ਥਾਣਾ ਬੁਢਲਾਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੁਢਲਾਡਾ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਸੋਂ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਦਿਨ ਇੱਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮੰਦਿਰ ਪੁਰਾਣਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਕਮਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੬੦ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਆਈਸਾਹਿਬ ਅਰਨੌਲੀ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਬੰਮਨਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੰਮਨਸਿੰਘ.

ਬਜਕਰਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਜੁਰਗਵਾਲ.

ਬਜਗਰ / **ਬਜਗਾਰ** ਫ਼ਾ بزگر ਬਜ਼ਹਕਾਰ. ਵਿ–ਬਜ਼ਹ (ਗੁਨਾਹ–ਅਪਰਾਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ–ਬਜਗਰ. ਦਬਗਰ। ੩ ਚੋਲ ਆਦਿ ਸ਼ਾਜ ਮੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ.

ਬਜਗਾਰੀ / **ਬਜਗੀਰੀ** ਫ਼ਾ بزگری ਬਜ਼ਹਕਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਪ. ਬੁਰਾਈ। ੨ ਬਦਕਾਰੀ. "ਕਿਉਕਰ ਪਇਆ ਹੋਇ ਬਜਗਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) "ਤੁਮ ਦਾਤੇ ਹਮ ਸਦਾ ਭਿਖਾਰੀ । ਦੇਉ ਜਬਾਬੁ ਹੋਇ ਬਜਗਾਰੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਜੇ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਦਾਨ ਤੋਂ ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਈਏ, ਤਦ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ ਹੈ। ੩ ਫ਼ਾ بزگیری ਬਜਗੀਰੀ. ਛਲ। ੪ ਬਹਾਨਾ। ੫ ਚੋਰੀ। ੬ ਸਿੰਧੀ–ਬਜਗੀਰ (ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ), ਅਤੇ ਬਜਗੀਰੀ (ਚਾਕਰੀ).

ਬਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਾਦ੍ਯ(ਵਾਜੇ)ਵਿੱਚੋਂ ਧੁਨਿ ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣਾ। ੩ ਭਿੜਨਾ. ਲੜਨਾ. "ਬਿਸਾਰ ਸੰਕ ਬਾਜਿਯੰ." ਅਤੇ "ਤਹਾਂ ਏਕ ਬਾਜਸੋ ਮਹਾਂਬੀਰ ਦਜਾਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਬਜਨ. ਦੇਖੋ, ਵਜਨ.

ਬਜ਼ਮ. ਫ਼ਾ بزم ਬਜ਼ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਭਾ. ਮੰਡਲੀ. ਮਜਲਿਸ.

ਬਜਰ. ਸੰ. ਵਜ੍ਰ . ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਗਦਾ। ੨ ਬਿਜਲੀ. ਗਾਜ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਵੇਲਾ ਬਜਰ ਸਿਰਿ ਪਰੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੪) ੩ ਹੀਰਾ। ੪ ਵਿ–ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ. "ਬਜਰ ਕੁਠਾਰ ਮੋਹ ਹੈ ਛੀਨਾ," (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) "ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲਾਇਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਬਜਰ ਕਪਾਟ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਿਵਾੜ. ਭਾਵ–ਅਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਪਟ. ਦੇਖੋ, ਬਜਰ ੪.

ਬਜਰਕਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਜੁਰਗਵਾਰ.

ਬਜਰ ਕੁਠਾਰ. ਅਤਿ ਕਠੋਰ ਅਤੇ ਤਿੱਖਾ ਕੁਹਾੜਾ. ਭਾਵ–ਵਿਵੇਕਰੂਪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬਜਰ ੪.

ਬਜਰ ਪਾਪ. ਵਜ੍ਰਵਤ ਚੂਰਣ ਕਰਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਾਪ. ਉਗ੍ਰ ਪਾਪ. ਭਾਵ–ਘਾਤਕ ਦੋਸ਼.

ਬਜਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਾਰੀ ਦੀ ਨੌਕਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਛੱਤਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Budge-row.

ਬਜਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਕਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ. ਬਾਰੀਕ ਰੋੜੀ। ੨ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਵਜ੍ (ਓਲੇ). ਗੜੇ.

ਬਜਰੂੜ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁੱਜਰ ਅਤੇ ਰੰਘੜ ਵਸਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਸੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ.

"ਮਾਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਜਰੂੜ ਕੋ ਦੁਦਭਿ ਦੀਹ ਬਜਾਇ,
ਫਤੇ ਪਾਇ ਪੁਰਿ ਮੈ ਪ੍ਰਵਿਸ ਗਰਜੇ ਫਤੇ ਭੁਲਾਇ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਜਰੰਗ. ਵਿ–ਵਜ੍ਰਾਂਗ. (ਵਜ੍ਰਾਂਗ). ਵਜ੍ਰ ਜੇਹੇ ਕਰੜੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ. "ਸਰਬ ਅੰਗ ਬਜਰੰਗ ਹੇ ਧਾਰਜੋ ਪੁਰਖ ਅਸੰਗ ਹੇ ਸਰਬਲੋਹ ਅਵਤਾਰ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਡਿੰਗ. ਹਨੂਮਾਨ.

ਬਜਰੰਗੀ. ਵਿ–ਵਜ੍ਰਾਂਗਿਨ. ਵਜ੍ਰ ਜੇਹੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. "ਤਵ ਹਿਤ ਰੂਪ ਧਰਜੋ ਬਜਰੰਗੀ ਸਰਬਲੋਹ ਤੁਅ ਰੱਛ ਕਰੋ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਨੂਮਾਨ.

ਬਜਵਾਰਾ } ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ
ਬਜਵਾੜਾ } ਇੱਕ ਨਗਰ। ੨ ਬੇਜਵਾਦਾ. ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬਜਵਾੜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਬਜਾ. ਫ਼ਾ بجا ਵਜ–ਥਾਂ ਸਿਰ. ਠਿਕਾਣੇ ਪੁਰ। ੨ ਠੀਕ. ਵਾਜਿਬ. ਉਚਿਤ.

ਬਜਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਜਾਨ.

ਬਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਾਦਨ. ਵਾਜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਰ ਕੱਢਣਾ.

ਬਜਾਗ. ਅ ذوق ਵਜ਼ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਂਡਕ. ਡੱਡੂ. "ਨਿਹਫਲ ਜਨਮ ਜਜੋਂ ਬੰਸ * ਮੇ ਬਜਾਗ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਕਿਰਲਾ.

ਬਜਾਗਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜ੍ਰ (ਬਿਜਲੀ) ਦੀ ਅਗਨਿ.

ਬਜਾਜ. ਅ بزاز ਬੱਜ਼ਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਵਪਾਰੀ। ੨ ਅਰੋੜਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਬਜਾਂਨ. ਫ਼ਾ بجان ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਨ ਦੇ ਨਾਲ. ਦਿਲੋਂ.

ਬਜਾਯ. ਫ਼ਾ بجاے ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਸ ਦੇ ਥਾਂ. ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ। ੨ ਥਾਂ ਸਿਰ. ਠਿਕਾਣੇ ਪੁਰ.

ਬਜਾਰ. ਫ਼ਾ بازار ਬਾਜ਼ਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੱਟਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਬਹੁਤ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ. ਵਜਾਪਾਰ ਦੀ ਮੰਡੀ.

ਬਜਾਰੀ. ਵਿ–ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਬਾਜ਼ਾਰੂ। ੨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਵਿਭਚਾਰੀ। ੩ ਭਾਵ–ਚੌਰਾਸੀ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲਾ. "ਆਵਾਗਉਣੁ ਬਾਜਾਰੀਆ, ਬਾਜਾਰ ਜਿਨੀ ਰਚਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੪ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ. "ਬਜਾਰੀ ਸੋ ਜੁ ਬਜਾਰਹਿ ਸੋਧੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਜੋ ਸ਼ਰੀਰਰੂਪ ਨਗਰ ਨੂੰ ਸੋਧਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਾਜਾਰੀ ਹੈ.

ਬਜਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਬਜਾਉਣਾ.

ਬਜਾਵਨਹਾਰੋ. ਵਿ–ਵਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਾਦਜ (ਵਾਜੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. "ਬਜਾਵਨਹਾਰੋ ਉਠਿ ਸਿਧਾਰਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਹ ਵਾਜਾ, ਜੀਵਾਤਮਾ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਬਜਿਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਜਾ. "ਪੰਚ ਬਜਿਤ੍ਰ ਕਰੇ ਸੰਤੋਖਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਬਦ.

ਬਜਿਨਸ. ਅ بجنس ਵਿ–ਓਹੋ ਜੇਹਾ. ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ.

ਬਜੀਦ. ਫ਼ਾ بازيد ਬਾਯਜ਼ੀਦ. ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਬਸ੍ਰਾਮ (ਮੁਲਕ ਫ਼ਾਰਿਸ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੨ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਅਤੇ ਕਵਿ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਸੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਕਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਚੇਲੇ "ਰੋਸ਼ਨੀ" ਕਹਾਂਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਰਚੇਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਇਹ ਤੁਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ "ਬਜੀਦਾ! ਕੋਣ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਖੇ, ਐਂ ਨਹੀਂ ਅੰਞੁ ਕਰ."

ਬਜੀਦਖ਼ਾਨ. بازيدخان ਬਾਯਜ਼ੀਦਖ਼ਾਨ. ਇਹ ਕੁਸੂਰ ਦੇ ਖਲਫ਼ਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਖਿਤਾਬ ਪਾਇਆ. † ਇਹ ਦੁਆਬੇ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਰਿਹਾ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਧਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਫ਼ਰਰੁਖ਼ਸਿਯਰ ਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਰ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭੀ ਕੁਝ ਕਾਲ (ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ) ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਹਾ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭੁੱਲਕੇ ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵਜੀਦਖ਼ਾਨ ਲਿੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਰ ਦੋ ਨਾਮ ਇੱਕ ਹੀ ਸਮਝ ਲਏ ਹਨ. † ਬਾਯਜ਼ੀਦਖ਼ਾਨ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸੰਝ ਵੇਲੇ ਖ਼ੇਮੇ ਵਿੱਚ ਬਜੀਦਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੭੭੧ (ਸਨ ੧੭੧੪) ਦੀ ਹੈ.

ਬਜੀਦਪੁਰ. ਸੰਗਰੂਰ (ਜੀਂਦ) ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਸਰੂਪਸਿੰਘ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਜੀਦਪੁਰ.

ਬਜੀਰਖ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਵਜੀਰਖ਼ਾਂ.

ਬਜੁਜ਼. ਫ਼ਾ بجز ਵਜ–ਸਿਵਾਯ. ਬਗੈਰ. ਬਿਨਾ. ਛੁੱਟ.

ਬਜ਼ੁਰਗ. ਫ਼ਾ بزرگ ਵਿ–ਬਡਾ. ਵ੍ਰਿੱਧ.

ਬਜ਼ੁਰਗਵਾਰ. ਫ਼ਾ بزرگوار ਵਡਿਆਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਬਜੁਰਗਵਾਲ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਇਹ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਬਿਗੜਕੇ "ਬਜਕਰਵਾਲ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਦੌਰੇ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਜਰਾਤ, ਥਾਣਾ ਲਾਲਾਮੂਸਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਾਲਾਮੂਸਾ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਹੈ.

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ. ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਬਜ਼ੂਰ. ਅ بزور ਸੰਗਜਾ–ਬਜ਼ਰ (ਬੀਜ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਤੁਖ਼ਮ.

ਬਜੇਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਜਗਾਰੀ.

ਬਜ਼ੇਰ. ਫ਼ਾ بزير ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੀਚੇ. ਹੇਠ. ਤਲੇ। ੨ ਵਿ–ਅਧੀਨ. ਤਾਬੇ.

ਬਜੈਯਾ. ਵਿ–ਵਾਦਨ ਕਰੈਯਾ. ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਬਜੌਰ. ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਦੀਰ ਸ੍ਵਾਤ ਅਤੇ ਚਿਤਰਾਲ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਜਉਰੀ ਦਾਖ ਦਾ ਜਿਕਰ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਹੈ, ਉਹ ਇਸੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਤੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜਉਰੀ.

ਬਜੰਗ. ਫ਼ਾ بجنگ ਲੜਾਈ ਮੇ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ. "ਆਵਤ ਭੁਯੋ ਬਜੰਗ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਬਜੰਤ } ਸੰਗਜਾ–ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਵਾਜਾ. "ਬੱਜੇ ਬਜੰਤ."
ਬਜੰਤ੍ਰ } (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਜੰਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਵਾਦਿਤ੍ਰ (ਵਾਜਾ) ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵਾਦਜਯੰਤ੍ਰੀ (ਅਥਵਾ ਵਾਦਿਤ੍ਰੀ). ਯੰਤ੍ਰਵਾਦਕ.

ਬਜ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬਜਰ ਅਤੇ ਵਜ੍ਰ.

ਬਜ੍ਰਤੁੰਡ. ਡਿੰਗ. ਵਜ੍ਰ ਜੇਹੀ ਹੈ ਚੁੰਜ ਜਿਸ ਦੀ, ਗਰੁੜ.

ਬਜ੍ਰਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜ੍ਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰ. ਵਜ੍ਰਧਾਰੀ.

ਬਜ੍ਰਧਰਿਸਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜ੍ਰਧਰ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਕਸ਼ਜਪ), ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਜ੍ਰਪਾਣੀ } ਸੰਗਜਾ–ਵਜ੍ਰਪਾਣਿ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਜ੍ਰ
ਬਜ੍ਰਪਾਨੀ } ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰ. "ਦੀਨੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਜ੍ਰਪਾਨੀ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਪਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਬਜ੍ਰਪ੍ਰਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਠੋਰ ਹੈ ਚਿੱਤ ਜਿਸ ਦਾ ਐਸਾ ਪੁਰਖ. ਸੰਗਦਿਲ. "ਬਜ੍ਰਪ੍ਰਾਣੀ ਨ ਉਧਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬਜ੍ਰਾਵਘਾਤ. ਵਿ–ਵਜ੍ਰ ਜੇਹੀ ਹੈ ਅਵਘਾਤ (ਸੱਟ) ਜਿਸ ਦੀ. ਵਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਚੋਟ ਵਾਲਾ. "ਹਣੇ ਬਾਣ ਬਜ੍ਰਾਵਘਾਤ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬਜ੍ਰਿ. ਸੰ. ਵਜ੍ਰਿਨ. ਵਿ–ਵਜ੍ਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰ.

ਬਜ੍ਰਿਅਨੁਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜ੍ਰੀ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਵਾਮਨ ਭਗਵਾਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਜ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਜ੍ਰਿ.

ਬੱਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੱਧ ਹੋਣਾ. ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ.

ਬਟ. ਸੰਗਜਾ–ਵਟ. ਬੋਹੜ। ੨ ਵੱਟਾ. "ਜਜੋਂ ਲਰਕਾ ਬਟ ਫੇਂਕਤ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਵਾਟ. ਬਾਟ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬੱਟ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵਟ.

ਬਟਹਰ } ਸੰਗਜਾ–ਵਾਟ ਹਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਾਟਪਾਰ.
ਬਟਹਾ } ਡਾਕੂ. "ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਜਾਟੂ ਬਟਹਾਯੋ."
ਬਟਹਾਯਾ } (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੬)

ਬਟਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵਟ ਵ੍ਰਿਕ. ਬੋਹੜ ਦਾ ਬੂਟਾ. "ਬਟਕ ਬੀਜ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਓ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਟਕ. ਗੋਲੀ. ਵਟਿਕਾ. ਵੱਟੀ.

ਬਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬੱਟਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਟਨਾ.

ਬਟਤੀਰਥ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀਪੁਰ ੩.

ਬਟਨ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਦਾਮ. ਅੰ. Button. ਸੰ. ਵੀਟਿਕਾ.

ਬਟਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਉਦਵਤੰਨ. ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਮਲਣ ਦਾ ਲੇਪ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਚਾ ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਵਟਣਾ.

ਬਟਪਾਰ }
ਬਟਪਾਰਾ } ਸੰਗਜਾ–ਵਾਟਪਾਰ. ਰਾਹ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.
ਬਟਮਾਰ } ਡਾਕੂ.

ਬਟਮਾਰ ਸਸਤ੍ਰ. ਵਾਟਪਾਰ (ਡਾਕੂ) ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਬਟਰ. ਦੇਖੋ, ਵਠਰ.

ਬਟਰੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਟ (ਰਾਹ) ਵਿੱਚ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫਿਰ. "ਸਗਲ ਬਟਰੀਆ ਬਿਰਖ ਇਕ ਤਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੫) ਸੰਸਾਰ ਬਿਰਖ ਹੇਠ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਰਾਹੀ ਹਨ.

ਬਟਲੋਹਾ } ਪਿਠਰ ਲੋਹ. ਲੋਹੇ ਦੀ ਦੇਗ. ਹੁਣ ਇਹ
ਬਟਲੋਹੀ } ਕੁੰਡੇਦਾਰ ਭਾਂਡਾ ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਬਟਵਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਟ (ਰਾਹ) ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ, ਚੌਕੀਦਾਰ। ੨ ਸੜਕ ਦਾ ਮਹਿਸੂਲ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵੰਡਾ. ਭਾਗ. ਛਾਂਦਾ। ੪ ਵਾਟਪਾਰ. ਡਾਕੂ. ਧਾੜਵੀ.

ਬਟਵਾਰਈ. ਵਾਟਪਾਰੋਂ ਕਰਕੇ. ਡਾਕੂਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਬੀਧਾ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਬਟਵਾਰਾ } ਸੰਗਜਾ–ਵੰਡਾ. ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ।
ਬਟਵਾੜਾ } ੨ ਵਾਟਪਾਰ. ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਡਾਕੂ. "ਬਾਲਮੀਕੁ ਬਟਵਾਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਿਪਇਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) "ਮਨ ਤਰੰਗ ਬਟਵਾਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਵੰਡਾਈ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਵੰਡਾਵਾ। ੪ ਬੱਟ ਵਾਰ ਖੇਤ ਦੀ ਵੰਡ.

ਬਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਟਕ. ਗੋਲਾ। ੨ ਗੋਂਦ. "ਭਏ ਦੋਊ ਨੈਨ ਬਟਾ ਨਟ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਕਸੀਮ ਕਰਾਉਣਾ. ਵੰਡਵਾਉਣਾ। ਬਦਲਵਾਉਣਾ. ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੂਜੀ ਦਾ ਲੈਣਾ.

ਬਟਾਊ. ਵਿ–ਵਟਾਉਣ (ਪਲਟਾਉਣ) ਵਾਲਾ।

---

* ਬੰਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹੰਸ ਪਾਠ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

† ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਖ਼ੇਸ਼ਗੀ' ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

† "ਖਾਨਵਜੀਦਾ ਨਿਕਸਕੈ ਆਯੋ ਸਭਾਮਝਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਤਬ ਬੰਦੇ ਨਿਜ ਹਯ ਫੰਧਾਯੋ। ਖਾਂਵਜੀਦ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਆਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਵਜੀਦਖਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਰੱਸਾ ਪਾ ਵੈਹੜਕਿਆਂ ਮਗਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬਜਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘਸੀਟ ਕਰਾਈ." (ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂਖਾਲਸਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਟ ਜਾਊ. ਰਾਹੀ. ਸੰ–ਵਾਟਿਕ. "ਬਟਾਊ ਸਿਉ ਜੋ ਲਾਵੈ ਨੇਹ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਟਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੰਡ. ਤਕਸੀਮ। ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਹ ਮਨੁ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਛੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸੀ. ਨਕਦ ਮੁਆਮਲਾ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਬਟਾਈ ਵਿੱਚ ਲਿਆਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੩ ਵੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਵੱਟ ਦੇਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਬਟਾਲਾ. ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਠਾਨਕੋਟ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰੇਲਵੇ ਪੁਰ ਹੈ, ਜੋ ਲਹੌਰੋਂ ੫੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਸਨ. ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਗਰ ਬਹਲੋਲ ਲੋਦੀ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਸਮੇਂ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਇ ਰਾਮਦੇਉ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਬਟਾਲੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(੧) ਕੱਚੀ ਕੰਧ. ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਰਾਤ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕੰਧ ਕੱਚੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਚੁਰਾਹੇ ਬਾਜਾਰ ਵਿੱਚ ਥੜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ਸੱਤੋਂ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

(੨) ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਭੱਟੀ-ਵਾਲ ਅਤੇ ੮ ਘੁਮਾਉਂ ਇੱਥੇ ਹੈ. ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੭ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹਨ.

ਬਟਾਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਟਾਈ (ਤਕਸੀਮ) ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਵੰਡਾਵਾ.

ਬਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਟਿਕਾ. ਵੱਟੀ. ਗੋਲੀ। ੨ ਵਾਟਿਕਾ. ਵਾੜੀ। ੩ ਡਿੰਗ. ਮ੍ਰਿਗ ਫਾਹੁਣ ਦੀ ਫਾਹੀ.

ਬਟੁ | **ਬਟੂ** ਸੰ. ਵਟੁ. ਇਹ ਵਟੁ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਬਾਲਕ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਵਟੁ.

ਬਟੂਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਕਦੀ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਗੁਥਲੀ। ੨ ਸੁਆਹ ਆਦਿਕ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਥੈਲਾ ਜੋ ਫਕੀਰ ਰਖਦੇ ਹਨ. "ਮੇਰਾ ਬਟੂਆ ਸਭ ਜਗ ਭਸਮਾਧਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਖ਼ਾਕ ਦੀ ਢੇਰੀ ਜਾਣਨਾ ਮੇਰਾ ਬਟੂਆ ਹੈ। ੩ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਬਟੂਆ ਏਕੁ ਬਹਤਰਿ ਆਧਾਰੀ, ਏਕੋ ਜਿਸਹਿ ਦੁਆਰਾ। ਨਵੈ ਖੰਡ ਕੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਮਾਂਗੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਬਹੱਤਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਬਟੂਆ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ. ਇੱਕ ਦ੍ਵਾਰ (ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ) ਹੈ, ਜੋ ਜੋਗੀ ਨੌ ਖੰਡ (ਨੌ ਜੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰੀਰ) ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਿਖਜਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ੪ ਬੱਟਵਾਂ ਰੱਸਾ, ਜੋ ਉਂਨ ਅਥਵਾ ਦੋ ਵਸਤੁ ਵੱਟਕੇ ਮੇਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਕੀਰ ਕਮਰ ਕਸਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. "ਬਟੂਆ ਅਪਨੇ ਕਟਿ ਸਾਥ ਕਸੈਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਟੇਹਰੀ | **ਬਟੇਹੜੀ** ਸੰ. ਵਰੇਸ੍ਟਿ–ਵਰੇਸ੍ਟਿ. ਵਰ (ਦੁਲਹਾ) ਲਈ ਇਸ੍ਟਿ (ਯਗਜ਼). ਖਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਞ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾਕੇ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਵਾਉਂਦੇ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਨੇਤ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਭੋਜਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਰਸਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਟੇਹਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਬਟੇਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਟੇਰੀ ੨.

ਬਟੇਰ. ਦੇਖੋ, ਪਟੇਰ। ੨ ਸੰ. ਵੱਤੱਕ. ਤਿੱਤਰ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਤਿੱਤਰ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨਰ ਬਟੇਰ, ਜੋ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਬਟੇਰ ਜਮਾਂ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਲੜਾਉਣ ਲਈ ਭੀ ਬਟੇਰ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਅੰ. Quail.

ਬਟੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਟੇਰ ੨.

ਬਟੇਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਟੇਰ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਟੇਹਰੀ. "ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਤਬ ਪਠੀ ਬਟੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਟੋਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਟ (ਮਾਰਗ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ. ਪਾਂਧੀ.

ਬਟੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਨਾ. ਸਮੇਟਣਾ.

ਬਟੋਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਕਸੀਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵੰਡਾਵਾ। ੨ ਵਾਟ (ਰਾਹ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫਿਰ.

ਬਟੰਕ | **ਬਟੰਤ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਹ ਛੋਟੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਗੂਗੋਸ਼ੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਬਹੁਤ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. "ਸੇਉ ਬਟੰਕ ਬੇਲ ਅੰਗੂਰ." ਅਤੇ "ਜਰਦਾਲੂ ਅਰੁ ਲਜਾਇ ਬਟੰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬੱਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਾਲ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਹਵਾ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੁੰਮ. ਹੁੱਟ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਮਰੋੜਾ। ੪ ਢਿੱਡ-ਪੀੜ। ੫ ਵਲ. ਝੁਰੜੀ. ਪੇਂਚ. ਮਰੋੜ.

ਬੱਟਕ. ਦੇਖੋ, ਬਟਕ। ੨ ਵੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਟਿਕਾ. ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ. "ਅਠੱਟ ਬੱਟ ਬੱਟਕੰ." (ਗਜਾਨ) ਬ੍ਰਹਮਾਂਡਰੂਪ ਵਟਿਕਾ (ਗੋਲੀ) ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਬੱਟੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਟਦੇ (ਰਚਦੇ) ਹੋ.

ਬੱਟਕੰ. ਦੇਖੋ, ਬੱਟਕ.

ਬੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੱਟੀ ਕਰਨੀ. ਕਮਾਉਣਾ. ਕੁਝ ਵਸਤੁ ਬੇਚਕੇ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਧਨ ਲੈਣਾ। ੨ ਨਫਾ ਕਮਾ-ਉਣਾ। ੩ ਵੱਟ (ਵਲ) ਦੇਣਾ. ਰੱਸਾ ਆਦਿ ਵੱਟ ਦੇਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.

ਬੱਟਤ. ਵੱਟਤ. ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ.

ਬੱਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਤਿ ਬਦਲਾ. ਪਲਟਾ। ੨ ਵੱਟਾ. ਤੋਲਣ ਦਾ ਪੱਥਰ, ਜਾਂ ਧਾਤੁ ਦਾ ਪਿੰਡ। ੩ ਦਾਗ. ਕਲੰਕ. "ਨਹਿ ਬੱਟਾ ਸਿੱਖੀ ਕਉ ਲਾਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਵਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਘਾਟਾ.

ਬੱਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਟਿਕਾ. ਗੋਲੀ। ੨ ਪੰਜ ਸੇਰ ਕੱਚਾ ਤੋਲ। ੩ ਪੰਜ ਸੇਰ ਵਜ਼ਨ ਦਾ ਵੱਟਾ.

ਬਠਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਠਰ. ਬਾਟੀ ਜੇਹਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ.

ਬਠਿੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਭਟਿੰਡਾ.

ਬਡ. ਵਿ–ਵਡਾ. "ਬਡ ਪਰਤਾਪੁ ਸੁਨਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਰੋ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਬਡਆਛ. ਵਿ–ਵਡੀਆਂ ਹਨ ਅਕਿ (ਅੱਖਾਂ) ਜਿਸ ਦੀਆਂ. ਵਿਸ਼ਾਲਨੇਤ੍ਰ. "ਬਡਆਛ ਬਡੀ ਛਬਿ ਪਾਵਹਿੰ-ਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਬਡਹੰਸ. ਦੇਖੋ, ਵਡਹੰਸ.

ਬਡਪਨ | **ਬਡਪਨਾ** | **ਬਡੱਪਨ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡਾਪਨ. ਮਹਤ੍ਵ. "ਜਲਿਜਾਉ ਏਹੁ ਬਡਪਨਾ ਮਾਇਆ ਲਪਟਾਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਬਡਬੋਲਾ. ਵਿ–ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਵਾਕ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਅਭਿਮਾਨੀ. ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬਡਭਾਗਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਵਡਭਾਗਸਿੰਘ.

ਬਡਭਾਗੀ. ਵਿ–ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ. "ਬਡਭਾਗੀ ਤਿਹ ਜਨ ਕਉ ਜਾਨਉ, ਜੋ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੯)

ਬਡਰੁੱਖਾ. ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਸਰਦਾਰ ਬਸਾਵਾਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਮਾਲਿਕ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਇਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. * ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਗਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਬਡਵਾ. ਦੇਖੋ, ਬੜਵਾ.

ਬਡਵਾਸੀ. ਡਿੰਗ. ਬਡਵਾ (ਘੋੜੀ) ਜੇਹਾ ਆਸਜ (ਮੂੰਹ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਯਕ. ਜੱਛ ਦੇਵਤਾ.

ਬਡਾ. ਵਿ–ਦੀਰਘ. ਮਹਾਨ। ੨ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਟ.

ਬਡਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਜਾਦਤੀ। ੨ ਮਹਿਮਾਂ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼। ੩ ਵਡੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਉੱਚਤਾ। ੪ ਮਿਸਾਲ. ਉਪਮਾ. "ਕਾਚੀ ਗਾਗਰਿ ਨੀਰੁ ਪਰਤੁ ਹੈ, ਇਆ ਤਨ ਕੀ ਇਹੈ ਬਡਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਬਡਾਘਰ. ਦੇਖੋ, ਵਡਾਘਰ.

ਬਡਾ ਦਰਬਾਰ. ਜਿੱਥੇ ਕਈ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹੋਣ, ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਇਹ ਪਦਵੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਮੁਕਤਸਰ ਅਤੇ ਦਮਦਮੇ ਮੁੱਖ ਗੁਰੁਧਾਮ, "ਬਡਾ ਦਰਬਾਰ" ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ.

ਬਡਾ ਦੋਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੮.

ਬਡਾਨ. ਵਿ–ਅਤਿ ਵਡਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡਾਪਨ.

ਬਡਾਨੀ. ਵਿ–ਵਡਿਆਈ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਤਿ ਪ੍ਰਬਲ. "ਐਸੋ ਕਾਲ ਬਡਾਨੀ ਰੇ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਬਡਾਮੇਲ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਸੂਰਜਮੱਲ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸੋਢੀਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸੋਢੀ "ਛੋਟਾ-ਮੇਲ" ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ.

ਬਡਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਬਡਾਈ.

ਬਡਿਸ. ਸੰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਵਡਿਸ਼ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. ਮੱਛੀ ਫਾਹੁਣ ਦੀ ਕੁੰਡੀ. "ਮਤਸ ਬਡਿਸ ਕੋ ਗ੍ਰਾਸੈ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਡੀਸੰਗਤ | **ਬਡੀ ਸੰਗਤਿ** ਵਡੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ. ਜਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਕਈ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਹੋਣ, ਉੱਥੇ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਕਾਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ "ਬਡੀਸੰਗਤ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਬੁਲਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਸਸਰਾਮ ਅਤੇ ਕਲਕੱਤੇ ਆਦਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਡੀਸੰਗਤ ਹੈ.

ਬਡੀਕੋਮ. ਦੇਖੋ, ਵਡੀਕੋਮ.

ਬਡੀ ਗੁਜਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਛੋਟੀਗੁਜਰਾਤ.

ਬਡੀਬਸੀ. ਬਸੀ ਕਲਾਂ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਛੀ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਕਸਬਾ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਅਤਜਾਚਾਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀਆਂ ਦੋ ਲੜਕੀਆਂ ਜਬਰਨ ਖੋਹ ਲਈਆਂ ਸਨ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਰੀਆਂਵੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਵ੍ਰਤਸਾਧਨਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧਾਂ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹਨ.

ਬਡੀਰੇ. ਵਡੇ ਕੀਤੇ. ਵਡਿਆਏਹੋਏ. ਨਿਵਾਜ਼ੇਹੋਏ. "ਜਿਨ ਕੇ ਜਣੇ ਬਡੀਰੇ ਤੁਮ ਹਉ, ਤਿਨ ਸਿਉ ਝਗਰਤ ਪਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਬਡੀ ਲਹਿਲੀ. ਲਹਿਲੀ ਕਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੩.

ਬਡੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਵੈਡੂਰਯ.

ਬਡੇਰਾ. ਵਿ–ਵਡਿਆਈ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗ। ੩ ਵ੍ਰਿੱਧ। ੪ ਦਾਦਾ ਪੜਦਾਦਾ ਆਦਿ.

ਬਡੋਂ. ਦੇਖੋ, ਬੱਡੋਂ.

ਬਡੋਚ ਸ਼ਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਭਰੋਚ.

ਬਡੋ. ਦੇਖੋ, ਬਡਾ.

ਬਡੋਨਾ. ਵਿ–ਵਡਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਵਡਾ.

ਬਡੰਗੀ. ਡਿੰਗ. ਘੋੜਾ.

ਬੱਡੋਂ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ, ਥਾਣਾ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਹੰਗਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਬਸੀਕਲਾਂ ਦੇ ਪਠਾਣ ਤੋਂ ਛੁੜਾਨ ਲਈ ਆਏ ਸਨ.

ਜਦ ਸਾਹਿਬਜਾਦਾ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਵੰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਪੁੱਜੇ, ਤਾਂ

* ਇੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਾਬਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਬਸੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਘਾਇਲ ਹੋਏ ਸਫਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਰਹੇ. ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰਕੇ ਨਗਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯੋਗ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝਕੇ ਸ਼ਤਿਵਚਨ ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਪਿੰਡ ਹੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅੰਤ ਗੁਰਪੁਰੀ ਨੂੰ ਸਿਧਾਰੇ. ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜਾਗੀਰ ਲਗਾਈ ਸੀ, ਜੋ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਕਰਕੇ ਹੱਥੋਂ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਹੁਣ ੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਸਨ ੧੯੨੮ ਵਿੱਚ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਰਦਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਬਡ਼ਜਾਫ਼. ਵਿ–ਵਿਸ਼ਾਲ ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬਡ ਆਫ. "ਬਡ਼ਜਾਫ ਬਡ਼ੋ ਅਭਿਮਾਨ ਧਰੇ ਮਨ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਬਢ. ਵਿ–ਵੱਧ. ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ. ਅਧਿਕ. "ਆਪਨ ਤੇ ਬਢ ਵਾਂਹਿ ਲਖੈਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਢਈ. ਸੰ. ਵਰ੍ਧਕਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਠ ਘੜਨ ਵਾਲਾ. ਤਖਾਣ. ਬਾਢੀ.

ਬਢਨੀ. ਸੰ. ਵਰ੍ਧਨੀ . ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾੜੂ. ਬੁਹਾਰੀ. "ਗਜਾਨਹਿ ਕੀ ਬਢਨੀ ਮਨ ਹਾਥ ਲੈ, ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਢਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਡ਼–ਫਲ. ਬਡ਼ੇ ਫਲ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਬਡ਼ਹਲ. ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਅਚਾਰ ਅਤੇ ਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਵਾਤ ਦੋਸ਼ (ਵਾਦੀ) ਕਰਨਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. Artocarpus Lakoocha.

ਬਢਵੰ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧਿਵਾਨ. ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ. "ਬਢਵੰ ਘਟਵੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਢਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਉੱਨਤੀ। ੨ ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੩ ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਯਾਦਤੀ। ੪ ਸਮੁੰਦਰ ਨਦੀ ਆਦਿ ਦੇ ਜਲ ਦੇ ਵਧਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਬਢਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਧਾਉਣਾ. ਅਧਿਕ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਟਵਾਉਣਾ. "ਘਾਸ ਬਢਾਵਹਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਢਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਢਣ (ਕੱਟਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਬੱਢਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਵਧਾਈ. ਅਧਿਕ ਕੀਤੀ. "ਤਾ ਸਿਉ ਰੁਚਿ ਨ ਬਢਾਈ." (ਸਾਰ ਮ: ੯)

ਬਢਾਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਢ (ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ) ਵਾਲੀ,
ਬਢਾਲੀ ਤਲਵਾਰ. "ਕਢੇ ਬਢਾਰੀ ਹਾਥ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੨) ੨ ਕਟਾਰੀ.

ਬਢਾਵ. ਦੇਖੋ, ਬਢਾਉ.

ਬਢਿੰਦਾ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਕੁਨਿੰਦਾ. ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਰੰਗ ਰਾਗ ਕੋ ਬਢਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ)

ਬਢੈਯਾ. ਵਿ–ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਧਿਕ ਕਰਨਵਾਲਾ। ੨ ਵੱਢਣ (ਕੱਟਣ) ਵਾਲਾ.

ਬਢੈਲੀ. ਵਿ–ਵੱਢਣ (ਕੱਟਣ) ਵਾਲੀ. "ਬਢੈਲੀ ਸਰੋਹੀ." (ਛੱਕੇ)

ਬੱਢਲ. ਵਿ–ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ.

ਬਣ. ਸੰ. ਕ੍ਵਣ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ (ਅਵਾਜ਼ ਕਰਨਾ). ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਨ. ਜੰਗਲ। ੩ ਪੀਲੂ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਮਾਲ। ੪ ਬਣਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਬਣਜ. ਸੰ. ਵਾਣਿਜ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੈਣ ਦੇਣ. ਵਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵਾਣਿਜ੍ਯ.

ਬਣਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਨਾਵਟ. ਰਚਨਾ. "ਮੈਰੈ ਕਰਤੈ ਇਕ ਬਣਤ ਬਣਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) "ਸਭ ਤੇਰੀ ਬਣਤੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਿਜਾਮ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ. ਛਬਿ.

ਬਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਚੇਜਾਣਾ. ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਹੋਣਾ। ੩ ਸੰਭਵ (ਮੁਮਕਿਨ) ਹੋਣਾ.

ਬਣਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਣਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਰਚਨਾ। ੨ ਸ਼ਿੰਗਾਰ. ਸਜਾਵਟ.

ਬਣਾਉਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਚਨਾ। ੨ ਉੱਪਰ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ. ਆਡੰਬਰ। ੩ ਕਲਪੀ ਹੋਈ ਝੂਠ ਗੱਲ.

ਬਣਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਚਣਾ. ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.

ਬਣਿਕ. ਬਾਣੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਵਣਿਕ.

ਬਣਿਜ. ਦੇਖੋ, ਬਣਜ ਅਤੇ ਵਾਣਿਜ੍ਯ.

ਬਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਵਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਣਾਉ.

ਬਣੀਬਦਰਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ,ਤਸੀਲ ਥਨੇਸਰ, ਥਾਣਾ ਲਾਡਵਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਪਿੰਡ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਧਨ ਦਾ ਬਦਰਾ (ਥੈਲਾ)ਦੇਕੇ ਖੂਹ ਅਤੇ ਬਾਗ ਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ "ਬਣੀ" ਸੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਬਦਰਾ ਲੈਬੇ ਤੇ ਤਿਸ ਨਾਮ। ਬਣੀਬਦਰਪੁਰ ਭਾ ਅਭਿਰਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੋਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ੨੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਲਾਡਵੇ ਤਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਬਣੇਸ. ਦੇਖੋ, ਥਨੇਸ.

ਬਣੋਟਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਪਾਰ ਦੀ ਬਿਧਿ ਬਣਾਉਣ
ਬਣੋਤਾ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਗੁਮਾਸ਼ਤਾ। ੨ ਵਣਿਕਸੁਤ. ਬਾਣੀਏ ਦਾ ਪੁਤ੍.

ਬਤ. ਅ ਬਤ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਰਗਾਬੀ. ਬੱਤਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਤ੍। ੪ ਸੰ. ਵਾਂਤਿ. ਉਲਟੀ. ਛਰਦ. ਭਾਕੀ.

ਬਤਊਆ. ਵਿ–ਬਤਾਉਣ (ਦੱਸਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਰਤਾਲਾਪ. ਬਾਤਚੀਤ. "ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਬਾਤ ਬਤਊਆ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਤਸ. ਦੇਖੋ, ਵਤਸ.

ਬਤਕ. ਦੇਖੋ, ਬਤ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਤਕਹੀ.

ਬਤਕਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਰਤਾਲਾਪ. ਬਾਤਚੀਤ. "ਕਰਤ ਬਤਕਹੀ ਪੁਰ ਨਿਯਰਾਜਾ." (ਨਾਪ੍)

ਬਤਖ. ਦੇਖੋ, ਬਤ ੧.

ਬਤਨ. ਦੇਖੋ, ਵਤਨ। ੨ ਸੰ. ਵਦਨ. ਮੁਖ. "ਕਾਗ ਬਤਨ ਬਿਸਟਾ ਮਹਿ ਵਾਸ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਕਾਉਂ ਦਾ ਮੁਖ (ਚੁੰਜ) ਗੰਦਗੀ ਮਹਿ ਵਾਸ। ੩ ਅ ਬਤ੍ਨ. ਪੇਟ. ਢਿੱਡ.

ਬਤਰਾਨਾ ਵਾਤੀਲਾਪ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਤਾਉਣਾ। ੩ ਮਾਤਮਪਰਸੀ ਕਰਨੀ. ਕਿਸੇ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ.
ਬਤਰਾਵਨ
ਬਤਲਾਨਾ
"ਨਰ ਬਤਰਾਵਨ ਕੋ ਜਬ ਆਏ। ਸਫ ਸਤਰੈਜੀ ਦੀਨ ਭਸਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਸਮੇਂ ਅੰਗਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗੀਤ ਦੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ। ੫ ਕਾਵ੍ਯ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਛੰਦ ਦਾ ਭਾਵ ਦਿਖਾਉਣਾ.

ਬਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਪੀ ਸਿਲਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਮਸਾਲਾ ਆਦਿ ਪੀਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਜਾਨੀ ਬਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਕੀਯੋ ਬਤਾ ਕੋ ਢੇਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਰਬਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ–ਕੀਯੋ–ਅਬ–ਤਾਂਕੋ ਢੇਰ.

ਬਤਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਤਾਨਾ. ਦੱਸਣਾ। ੨ ਸਮਝਾਉਣਾ. "ਸਨੋ ਸਨੋ ਬਾਤਨ ਬਤਰਾਵਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਆਗਯਾ ਕਰਨਾ। ੪ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਤੋਂ ਮਨ ਅਤੇ ਗੀਤ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ.

ਬਤਾਊਂ. ਦੇਖੋ, ਬੈਂਗਣ.

ਬਤਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੱਸਕੇ. ਬਤਾਕੇ। ੨ ਬਤਾਉਣ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੱਸ. "ਤੁਝ ਰਾਖਨਹਾਰੋ ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ." (ਬਸ ਕਬੀਰ)

ਬਤਾਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਾਸਾ,ਖੰਡ ਤੋਂ ਬਣੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ, ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਵਾਤ (ਹਵਾ) ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਬੁਲਬੁਲਾ.

ਬਤਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਤਾਉਨਾ.

ਬਤੀਆਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ਼ਾਤਾਂ. ਗੱਲਾਂ. "ਸੁਨਕੈ ਹਰਿ ਕੀ ਬਤੀਆਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਤੀਸ. ਵਿ–ਦੋ ਉੱਪਰ ਤੀਸ. ਦ੍ਵਾਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ.–੩੨. "ਮੈਸੋ ਕਾਤੀ ਤੀਸ ਬਤੀਸ ਹੈ ਵਿਚਿ ਰਾਖੈ ਰਸਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਭਾਵ–ਹੋਂਚੀ ਜੇਹੀ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ.

ਬਤੀਸ ਸੁਲਕਣਾ ਵਿ–ਬੱਤੀਸ ਸ਼ੁਭ ਲਕ੍ਸ਼ਣ ਹਨ
ਬਤੀਸ ਲਖਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. "ਨਾਕਹਿ ਬਿਨਾ, ਨਾ ਸੋਹੈ ਬਤੀਸ ਲਖਨਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਬੱਤੀਸ ਸ਼ੁਭ ਲਕ੍ਸ਼ਣ ਕਲਪੇ ਹਨ. ਸ਼ਰੀਦ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਕਾਸ਼ੀ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ੩੨ ਸੁਲੱਖਣ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ–

ਪੰਜ (ਨੇਤ੍–ਜਬਾੜੇ–ਨੱਕ–ਵੱਖੀ–ਕੁਜਾ) ਦੀਰਘ.
ਪੰਜ (ਤ੍ਵਚਾ–ਕੇਸ਼–ਅੰਗੁਲੀਆਂ–ਦੰਦ–ਅੰਗੁਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗੰਠਾਂ) ਸੂਖਮ.
ਸੱਤ (ਹਥੇਲੀ–ਪੈਰ ਦੇ ਤਲੇ–ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਏ–ਤਾਲੂਆ–ਜੀਭ–ਹੋਠ–ਨੌਂਹ) ਲਾਲ.
ਛੀ (ਕਮਰ ਦਾ ਹੱਡੀ–ਪੇਟ–ਪੱਸਲੀ–ਮੋਢੇ–ਹੱਥ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਸੇ–ਮੁਖ) ਉੱਚੇ.
ਤਿੰਨ (ਮੱਥਾ–ਛਾਤੀ–ਕਮਰ) ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲੇ.
ਤਿੰਨ (ਗਰਦਨ–ਜੰਘਾਂ–ਲਿੰਗ) ਛੋਟੇ.
ਤਿੰਨ (ਸੁਰ–ਨਾਭੀ–ਸ੍ਵਭਾਵ) ਗੰਭੀਰ.

ਹੋਰ:–

"ਸੁਰਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੁਲ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਯਾਵੰਤ ਸਦਾ
ਸੱਜਨ ਸੁਬੁੱਧ ਸਤ੍ਯ ਸੀਲ ਵ੍ਰਤਧਾਰੀ ਹੈ.
ਵਿਚੱਛਨ ਵਿਨਈ ਜਪੀ ਵਿਸ੍ਵਾਸਿ ਵੈਦਨੀਜ
ਕਵਿ ਨਿਰਲੋਭ ਦਯਾ ਦਾਨੀ ਉਪਕਾਰੀ ਹੈ,
ਤੁੱਛਨਿਦ੍ਰਾ ਇੰਦ੍ਰੀਜਿਤ ਸੁਚਿ ਪਰਕਾਸ਼ਬੁੱਧਿ
ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭੁਕਿ ਪਿਆਰੀ ਹੈ,
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗਜ ਧਰਮਗਜ ਮਿਤਭੁਕ ਵਸ਼ਕਾਮ
ਲੱਛਨ ਬਤੀਸ ਨਰ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ ਹੈ."

ਲਾਲ ਕਵਿ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ੩੨ ਸ਼ੁਭ ਲਕ੍ਸ਼ਣ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ:–

"ਸੁੰਦਰ ਸਲੱਜ ਸੁਧੀ ਸਾਹਸੀ ਸੁਰਿਦ ਸਾਚੇ
ਸੂਰੇ ਸੁਚਿ ਸਾਵਧਾਨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗਜ ਜਾਨੀਏ,
ਉੱਦਮੀ ਉਦਾਰ ਗੁਨਗ੍ਯਾਹੀ ਔ ਗੰਭੀਰ "ਲਾਲ"
ਸ਼ੁੱਧਮਨ ਧਰਮੀ ਛਮੀ ਸ੍ਰ ਤ੍ਰਯਗਜਾਨੀਏ,
ਇੰਦ੍ਰਯਜਿਤ ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤ ਸੁਰਿਤੀ ਪ੍ਰਿਤੀ ਵਿਨੀਤ
ਤੇਜਸੀ ਦਯਾਲੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਰਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ,
ਲੋਭ ਛੋਭ ਹਿੰਸਾ ਕਾਮ ਕਪਟ ਗਰੂਰਤਾ ਨ
ਲੱਛਨ ਬਤੀਸ ਏ ਛਿਤੀਸ ਕੇ ਬਖਾਨੀਏ.

ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ੩੨ ਉੱਤਮ ਲਕ੍ਸ਼ਣ ਇਹ ਮੰਨੇਗਏ ਹਨ:–

੧ ਸੁੰਦਰਤਾ, ੨ ਸੂੱਛਤਾ, ੩ ਲੱਜਾ, ੪ ਚਤੁਰਾਈ, ੫ ਵਿਦ੍ਯਾ, ੬ ਪਤਿਭਗਤੀ, ੭ ਸੇਵਾ, ੮ ਦਯਾ, ੯ ਸਤ੍ਯ, ੧੦ ਪ੍ਰਿਯਬਾਣੀ, ੧੧ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ੧੨ ਨਮ੍ਰਤਾ, ੧੩ ਨਿਸ਼੍ਕਪਟਤਾ, ੧੪ ਏਕਤਾ, ੧੫ ਧੀਰਯ, ੧੬ ਧਰਮਨਿਸ਼੍ਠਾ, ੧੭ ਸੰਯਮ, ੧੮ ਉਦਾਰਤਾ, ੧੯ ਗੰਭੀਰਤਾ, ੨੦ ਉੱਦਮ, ੨੧ ਸ਼ੂਰਵੀਰਤਾ, ੨੨–੨੮ ਰਾਗ, ਕਾਵ੍ਯ, ਚਿਤ੍ਰ, ਔਸ਼ਧ, ਰਸੋਈ, ਅਤੇ ਸਿਉਣ ਪਰੋਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ, ੨੯ ਘਰ ਦੀਆਂ ਵਸਤ੍ਵਾਂ ਦਾ ਯਥਾਯੋਗ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰਣਾ, ੩੦ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਮਾਨ, ੩੧ ਘਰ ਆਏ ਪਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ੩੨ ਸੰਤਾਨ ਦਾ ਪਾਲਨ.

ਬਤੀਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਤੀਸ ਵਸਤ੍ਵਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਸ ਦੇ ੩੨ ਦੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੱਡੂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੨ ਮੇਵੇ ਅਤੇ ਮਸਾਲੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.

ਬਤੀਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਤੀਸ ਦੇ ਸਮੁਦਾਯ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਬੱਤੀਸ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ. ਦੰਦਵੀੜੀ. "ਬਾਜਤ ਬਤੀਸੀ ਜਾਯ." (ਗ੍ਵਾਲ) ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਦੰਦ ਵੱਜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬਤੀਸੁਲਖਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਤੀਸ ਲਖਨਾ.

ਬਤੀਹ. ਦੇਖੋ, ਬਤੀਸ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਤੀਹ ਸੁਲਖਣੀ | **ਬਤੀਹ ਸੁਲਖਨਾ** | **ਬਤੀਹ ਸੁਲਖਨੀ** ਵਿ–ਬੱਤੀਸ ਸ਼ੁਭ ਲਕਣ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਬਤੀਸ-ਲਖਨਾ. "ਬਤੀਹ ਸੁਲਖਣੀ ਸਚੁ ਸੰਤਤਿ ਪੂਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਤੇਰਾ | **ਬਤੇਰੇ** ਵਿ–ਬਹੁਤੇਰਾ. ਅਧਿਕ. "ਸਮਾਨਤਾ ਪਾਇ ਨ ਕੈਨ, ਉਪਾਯ ਬਤੇਰੇ." (ਨਾਪੁ)

ਬੱਤ. ਦੇਖੋ, ਬਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਤ੍। ੩ ਸੰ. ਵਾਂਤਿ. ਕਾ. ਭ੍ਰਾਕੀ, ਛਰਦ। ੪ ਬਾਤ. ਗੱਲ. "ਕਹੋਂ ਤੇਹਿ ਬੱਤੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਬੱਤਿਸ. ਦੇਖੋ, ਬਤੀਸ.

ਬੱਤਿਸ ਅਭਰਨ. ਬੱਤੀਸ ਆਭਰਣ (ਗੁਪ੍ਤ ਭੂਸਣ). "ਬੱਤਿਸ ਅਭਰਨ ਤ੍ਰਿਯ ਕਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੩) ਪੈਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਿਰ ਤੀਕ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ. ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਤ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਭੂਸਣ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਲਈ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ ਕਠਿਨ ਹੈ। ੨ ਬੱਤੀਸ ਸ਼ੁਭ ਲਕਣ ਰੂਪ ਭੂਸਣ. ਦੇਖੋ, ਬਤੀਸ-ਲਖਨਾ.

ਬੱਤੀ. ਸੰ. ਵਰ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵੱਟੀ, ਦੀਵੇ ਦੀ ਬਾਤੀ। ੨ ਮੋਮ ਦੀ ਬੱਤੀ, ਧੂਪਬੱਤੀ ਆਦਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਤੀਸ.

ਬੱਤੀ ਸੁਲੱਖਣੀ | **ਬੱਤੀ ਲੱਛਣਾ** ਦੇਖੋ, ਬਤੀਸ ਸੁਲਖਣਾ.

ਬਥੇਰਾ | **ਬਥੇਰੇ** ਦੇਖੋ, ਬਤੇਰਾ.

ਬੱਬੂ. ਦੇਖੋ, ਰੇਲਾ.

ਬਦ. ਸੰ. ਵਦ. ਧਾ–ਵਜਾਉਣਾ, ਬੋਲਣਾ. "ਬਦਿ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਤੁਮਇਸੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਦ। ੩ ਫ਼ਾ ਬਦ ਵਿ–ਬੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. bad. "ਬਦ ਅਮਲ ਛੋਡਿ ਕਰਹੁ ਹਰਿ ਕਮਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਨੀਚ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਰ. "ਬਦ ਬਹੁ ਨਿਕਸੈ ਗਨੈ ਨ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਤ)

ਬਦਉ. ਦੇਖੋ, ਬਦਣਾ.

ਬਦਅਮਲ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾ ਅਮਲ (ਆਚਰਣ). ਬਦ ਅਮਾਲ. "ਬਦਅਮਲ ਛੋਡਿ ਕਰਹੁ ਹਰਿ ਕੁਮਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਜ ਦਾ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ.

ਬਦਅੰਦੇਸ਼. ਫ਼ਾ ਬਦਅੰਦੇਸ਼ ਵਿ–ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਣ ਵਾਲਾ. ਅਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ.

ਬਦਹਜਮੀ | **ਬਦਹਾਜਮਾ** ਫ਼ਾ ਬਦਹਜਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਜੀਰਣ. ਅਪਚ. "ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਬਦਹਾਜਮਾ ਹੈਆ ਹੈਆਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਅਜੀਰਣ.

ਬਦਹੁ. ਦੇਖੋ, ਬਦਣਾ.

ਬਦਕਾਰ. ਵਿ–ਕੁਕਰਮੀ. ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਭਚਾਰੀ। ੩ ਵਿਭਚਾਰਿਣੀ.

ਬਦਖਸਾਂ. ਸੰ. ਬਦਖਸ਼ਾਨ. ਫ਼ਾ ਬਦਖ਼ਸ਼ਾਂ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਤਾਤਾਰ ਦੀ ਹੱਦ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲਾਲ (ਰਤਨ) ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ. "ਸਹਿਰ ਬਦਖਸਾਂ ਮੇ ਹੁਤੀ ਏਕ ਮੁਗਲ ਕੀ ਬਾਲ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੭) ਹੁਣ ਬਦਖਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਫ਼ੈਜ਼ਾਬਾਦ ਹੈ.

ਬਦਗੋਈ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿੰਦਾ. ਬਦਨਾਮੀ। ੨ ਚੁਗਲੀ.

ਬਦਜਾਤ. ਫ਼ਾ ਬਦਜ਼ਾਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਅਸਲਿਯਤ ਬੁਰੀ ਹੈ. ਖੋਟਾ.

ਬਦਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਹਿਣਾ. ਕਥਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ ਵਦ੍ ਧਾ। ੨ ਸ਼ਰਤ ਲਾਉਣੀ. ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕਰਨੀ. "ਬਦ ਬਦ ਕੂਦ ਕੁਲਾਚਨ ਕਰੀ." (ਨਾਪੁ) ਸ਼ਰਤ ਲਾਕੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ. "ਬਦਹੁ ਕੀ ਨ ਹੋਡ ਮਾਧਉ ਮੋ ਸਿਉ?" (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਤ ਕਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਾ ਲੈਂਦੇ? ੩ ਮੰਨਣਾ. ਮਨਜੂਰ ਕਰਨਾ. "ਮੈ ਨ ਬਦਉਗਾ ਭਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਨਿਯਤ ਕਰਨਾ. ਠਹਰਾਉਣਾ.

ਬਦਤਰ. ਫ਼ਾ ਬਤ੍ਰ ਵਿ–ਅਤਿ ਬੁਰਾ. ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ.

ਬਦਤਿ. ਸੰ. ਵਦਤਿ. ਆਖਦਾ ਹੈ. ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਬਦਤਿ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਤੇ ਨਰ ਮੁਕਤਾ." (ਗੂਜ)

ਬਦਦੁਆ | **ਬਦਦੁਆਇ** ਫ਼ਾ ਬਦਦੁਆ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਰਾਪ (ਸ਼ਾਪ). ਦੁਰਾਸੀਸ. "ਲੈਦਾ ਬਦਦੁਆਇ ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਕਰਹਿ ਇਕਤ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਬਦਨ. ਅ ਬਦਨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ. ਤਨੁ. "ਸਿਮਰਿਲ ਬਦਨ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਚਲਜੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰ. ਵਦਨ. ਮੁਖ. "ਜੈਸੇ ਦਰਪਨ ਮਾਹਿ ਬਦਨ ਪਰਵਾਨੀ." (ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ) ਜੈਸੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮੁਖ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ.

ਬਦਨਸੀਬ. ਫ਼ਾ ਬਦਨਸੀਬ. ਵਿ–ਬੁਰੇ ਨਸੀਬ (ਭਾਗ) ਵਾਲਾ. ਬੁਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲਾ.

ਬਦਨਜਰ | **ਬਦਨਦਰਿ** ਫ਼ਾ ਬਦ ਨਜ਼ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰੀ ਨਜਰ (ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ). ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਖੋਟੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਮੰਦਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਦਾ ਅਸਰ ਦੂਸਰੇ ਪੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਭੀ ਬਦਨਜਰ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ. ਸਨ। ੨ ਵਿਕਾਰਭਰੀ ਨਜਰ. "ਬਦਨਦਰਿ ਪਰਨਾਰੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਬਦਨਾਉ | **ਬਦਨਾਮ** ਫ਼ਾ ਬਦਨਾਮ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਦੁਹਚਾਰਣਿ ਬਦਨਾਉ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਬਦਨਾਮੀ. ਫ਼ਾ ਬਦਨਾਮੀ ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾ ਨਾਮ ਫੈਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਪਕੀਰਤਿ. ਨਿੰਦਾ.

ਬਦਨਾਵ | **ਬਦਨਾਵੀ** ਦੇਖੋ, ਬਦਨਾਮ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮੀ. "ਜੋ ਕੋ ਨਾਉ ਲਏ ਬਦਨਾਵੀ, ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਦਨਿ. ਮੁਖ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਮੁਖੋਂ. "ਅਮਿਉ ਰਸਨਾ, ਬਦਨਿ ਬਰਦਾਤਿ." (ਸਵੈਜੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਜੁਬਾਨ ਤੋਂ ਨਾਮ-ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਵਰਦਾਨ

ਬਦਨੀ. ਵਿ–ਬਦਨ (ਦੇਹ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਵਦਨ (ਮੁਖ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. "ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ, ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਕਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਜ਼ਬਾਨੀ ਜਮਾਂ ਖਰਚ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੁੰਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਵਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੂਆ, ਜੋ ਕੋਠੇ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖੇਡੀਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਜੁਬਾਨੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਚੀਜ ਦੇ ਦੇਣ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਬਦਨੀਯਤ. ਫ਼ਾ ਬਦਨੀਯਤ ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਬੁਰਾ ਹੈ. ਬੁਰੀ ਨੀਯਤ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰੀ ਭਾਵਨਾ.

ਬਦਪਰਹੇਜ਼. ਫ਼ਾ ਬਦਪਰਹੇਜ਼ ਵਿ–ਜੋ ਪਰਹੇਜ (ਪੱਥ) ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ੨ ਸੰਜਮ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ.

ਬਦਪਰਹੇਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ ਬਦਪਰਹੇਜ਼ੀ ਸੰਗਜਾ–ਕੁਪਥ੍ਯ. ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਅਸੰਜਮ.

ਬਦਫੇਲ. ਫ਼ਾ ਬਦਫ਼ੇਅ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦ (ਬੁਰਾ) ਫ਼ਿਅ਼ਲ (ਕਰਮ). ਕੁਕਰਮ। ੨ ਵਿ–ਬੁਰਾ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੁਕਰਮੀ.

ਬਦਫੇਲੀ | **ਬਦਫੈਲੀ** ਫ਼ਾ ਬਦਫ਼ੇਅ਼ਲੀ ਵਿ–ਬੁਰਾ ਆਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੁਕਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਬਦਫੇਲ ੨. "ਬਦਫੈਲੀ ਕਿਆ ਹਾਲੁ ?" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੁਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਬਦਫੇਲ ੧. "ਖਾਇ ਖਾਇ ਕਰੈ ਬਦਫੈਲੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਬਦਬਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਬਦਬ਼ਖ਼ਤ ਵਿ–ਅਭਾਗਾ. ਬਦ (ਬੁਰਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਬਖ਼ਤ (ਨਸੀਬ). ਮੰਦਭਾਗੀ. "ਬਦਬਖਤ ਹਮਚੁ ਬਖੀਲ ਗਾਫਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਬਦਬਰ. ਫ਼ਾ ਬਰ ਵਿ–ਬਰਬਦ ਦਾ ਉਲਟ. ਬਦੀ ਉੱਪਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਬਦੀ (ਬੁਰਾਈ) ਕਰਨ ਲਈ ਆਮਾਦਾ (ਤਿਆਰ). "ਹਿੰਦੁਨ ਸੋ ਬਦਬਰ ਭਯੋ ਇਸ ਨੁਰੰਗ ਤੁਰਕੇਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਦਬੂ. ਫ਼ਾ ਬੂ ਸੰਗਜਾ–ਬਦ (ਦੁਰ) ਬੂ (ਗੰਧ). ਦੁਰਗੰਧ.

ਬਦਮਸਤ. ਫ਼ਾ ਬਦਮ਼ਸ੍ਤ ਵਿ–ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮਤਵਾਲਾ ਹੋਇਆ. ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਚੂਰ। ੨ ਕਾਮ ਕਰਕੇ ਮੱਤ. ਲੰਪਟ.

ਬਦਮਾਸ. ਫ਼ਾ ਬਦਮ਼ਾਸ਼ ਵਿ–ਬੁਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਆ਼ਸ਼ (ਜੀਵਿਕਾ). ਨੀਚ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੁਰਾਚਾਰੀ. ਬਦਚਲਨ.

ਬਦਮਾਸੀ. ਫ਼ਾ ਬਦਮ਼ਾਸ਼ੀ ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰੀ ਜੀਵਿਕਾ. ਖੋਟੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ। ੨ ਨੀਚਤਾ. ਖੋਟਾਈ। ੩ ਵਿਭਚਾਰ.

ਬਦਮਾਦੀ. ਫ਼ਾ ਬਦਮ਼ਾਦੀ ਦਾਮਾਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸਾਥ. ਜਵਾਈ ਬਣਕੇ. "ਬਦਮਾਦੀ ਹੁਇ ਅਬ ਧਨ ਲੇਵੋਂ." (ਗੂਵਿ ੬)

ਬਦਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਰੀ ਦਾ ਫਲ. ਬੇਰ. "ਧਰਜੋ ਬਦਰ ਕਿਨ ਕਰ ਪਰ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਬੇਰੀ ਦਾ ਬਿਰਛ. Zizyphus Jujuba। ੩ ਕਪਾਹ। ੪ ਕਪਾਹ ਦਾ ਬੀਜ. ਬੜੇਵਾਂ. ਬਿਨੌਲਾ. ਪੌਵਾ। ੫ ਅ ਬਦ੍ਰ ਪੂਰਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦਾ ਚੰਦ। ੬ ਫ਼ਾ ਬੁਰ੍ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਾਹਰ. ਜੈਸੇ–"ਸ਼ਹਰ ਬਦਰ ਕਰਨਾ." ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਵਿਦੂਰ। ੭ ਸੰਗਜਾ–ਅਰਬ ਦਾ ਇੱਕ ਖੂਹ, ਜੋ ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਜੰਗ ਰਮਜ਼ਾਨ ਮਹੀਨੇ (ਮਾਰਚ ਸਨ ੬੨੪) ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਫਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਫੈਲੀ.

ਬਦਰਸੀਖ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਬਲਾ.

ਬਦਰੱਕਾ. ਅ ਬਦਰੱਕ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਰਹਬਰ. ਰਸ੍ਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਬਦਰ ਰਉ. ਫ਼ਾ ਬਦਰ ਰੌ ਸੰਗਜਾ–ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦੀ ਨਾਲੀ. ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਾਲ.

ਬਦਰਾ. ਅ ਬਦਰਹ. ਸੰਗਜਾ–ਥੈਲੀ. ਤੋੜਾ. "ਨਾਨਕ ਬਦਰਾ ਮਾਲਕਾ ਭੀਤਰਿ ਧਰਿਆ ਆਣਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੨ ਹਿੰ–ਬਾਦਲ. ਮੇਘ. ਵਾਰਿਦ. ਵਾਰਿਧਰ. "ਗਰਜੈ ਮਦਮੱਤ ਕਰੀ ਬਦਰਾ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਬਦਰਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦ (ਬੁਰਾ) ਰਾਹ (ਮਾਰਗ). ਖੋਟਾ ਰਸ੍ਤਾ. ਕੁਮਾਰਗ.

ਬਦਰਾਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੋਟੇ ਰਾਹ ਪਾਉਂਣਾ. ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ.

ਬਦਰਾਹੀ. ਵਿ–ਕੁਮਾਰਗੀ. ਬੁਰੇ ਰਾਹ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬੁਰੇ ਮਾਰਗ ਤੋਂ. ਕੁਮਾਰਗ ਸੰ. "ਦਸ ਅਉਰਾਤ ਰਖੈ ਬਦਰਾਹੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਟੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਵਰਜੈ.

ਬਦਰਿ. ਦੇਖੋ, ਬਦਰੀ.

ਬਦਰਿਕਾ. ਸੰ. ਬੇਰ. ਬੇਰੀ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਬੇਰੀ. ਬਦਰ.

ਬਦਰਿਕਾਸ੍ਰਮ. ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅਲਕਨੰਦਾ ਨਦੀ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁਰ ਇੱਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮੰਦਿਰ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ੧੦੪੦੦ ਫੁਟ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਰੀਨਾਥ ਅਤੇ ਬਦਰੀਨਾਰਾਯਣ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਨਰਨਾਰਾਯਣ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ. ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਗੁਤੁੰਗ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਪੁਰ ਇੱਕ ਬਦਰੀ (ਬੇਰੀ) ਦਾ ਬਿਰਛ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਦਰਿਕਾਸ੍ਰਮ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. ਬਦਰਿਕਾਸ੍ਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਿਆਸਤ ਟੇਹਰੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦੀ "ਰਾਵਲ" ਪਦਵੀ ਹੈ.

ਬਦਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਰੀ. ਬਦਰਿ ਅਤੇ ਬਦਰੀ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹਨ। ੨ ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਦੀ.

ਬਦਰੀਨਾਥ | **ਬਦਰੀਨਾਰਾਯਣ** ਦੇਖੋ, ਬਦਰਿਕਾਸ੍ਰਮ। ੨ ਬਦਰਿਕਾਸ੍ਰਮ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨਾਰਾਯਣ ਦੀ ਮੂਰਤਿ.

ਬਦਰੁੱਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ.

ਬਦਰੁੱਦੀਨ ਅਹਮਦ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਦਰੰਗ. ਵਿ–ਵਿਵਣੰ. ਬੁਰੇ ਰੰਗ ਦਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਭੁੱਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਰਸ. ਪ੍ਰੇਮਭੰਗ. "ਕਾਜਨ ਲਰੀ ਕਰੇ ਬਦਰੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਾਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲੜੀ। ੩ ਤਾਸ਼ ਖੇਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਬੇਮੇਲ ਰੰਗ ਦਾ ਪੱਤਾ.

ਬਦਲ. ਅ. بدل ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੇਰ ਫੇਰ. ਪਰਿਵਰਤਨ। ੨ ਪਲਟਾ. ਇ਼ਵਜ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੱਦਲ.

ਬਦਲਹਾ. ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ. ਇ਼ਵਜ਼ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਬਦਲ ੨. "ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਚਿਰੰਕਾਲ ਪਾਇਓ ਜਾਤਉ ਕਉਡੀ ਬਦਲਹਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਦਲਲਾਮ. ਫ਼ਾ. بدلگام ਵਿ–ਉਹ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਲਗਾਮ ਨਾਲ ਨਾ ਰੁਕੇ. ਮੂੰਹਜ਼ੋਰ। ੨ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ.

ਬਦਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਲਟਣਾ. ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਹੋਣਾ. ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਮੁੱਕਰਨਾ. ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਣਾ.

ਬਦਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਦਲ.

ਬਦਲਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਦਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਬਦਲ.

ਬਦਲਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਬਦਲਾਉ ਅਤੇ ਬਦਲ. "ਹੋਵੈ ਮਤਿ ਬਦਲਾਹੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਬੁਰਾ ਲਾਭ. ਖੋਟਾ ਨਫ਼ਾ.

ਬਦਲਾਵਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਟਾਂਦਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਦਲ. "ਆਨ ਦੇਵ ਬਦਲਾਵਨਿ ਦੇਹਉ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ.

ਬਦਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਦਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਬਦੀਲੀ. ਪਰਿਵਰਤਨ। ੨ ਛੋਟਾ ਬਾਦਲ। ੩ ਇੱਕ ਸੋਢੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਕੇ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬਣਿਆ, ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਇਆ.

ਬਦਾਂ. ਫ਼ਾ. بدان ਬਦ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਬਅਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ. ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ. ਉਸ ਨੂੰ.

ਬਦਾਣ
ਬਦਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਦੀਣੰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਵਡਾ ਹਥੌੜਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਤੋੜੀਦਾ ਅਤੇ ਲੋਹਾ ਘੜੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਦਾਣ, ਵਾਦਾਣ ਅਤੇ ਵਿਦਾਣ.

ਬਦਾਮ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਲੇ. ਚਣੇ. "ਪੀਲੂ ਦਾਖ, ਬਦਾਮ ਚਨੇ ਕੇ." (ਪੰਪ੍ਰ) ੨ ਸੰ. ਅਤੇ ਫ਼ਾ. بادام ਬਾਦਾਮ. * ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੇਵਾ. Almond. L.Prunus Amygdalus. "ਦਾਖ ਬਦਾਮ ਗਿਰੁ ਪਿਸਤਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਬਦਾਮ ਦੀ ਤਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ (ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ) ਸਿਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਤੋਂ ਮਲ ਖਾਰਿਜ ਕਰਨ ਲਈ ਵੈਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਬਦਾਮਚਾ. ਫ਼ਾ. بادامچہ ਬਾਦਾਮਚਹ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਬਾਦਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਗਨ ਬਦਾਮਚੇ ਆਦਿਕ ਘਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਦਾਮਰੋਗਨ. ਬਾਦਾਮ ਰੋਗਨ. ਬਾਦਾਮ ਦਾ ਤੇਲ. ਦੇਖੋ, ਬਦਾਮ ੨.

ਬਦਿ. ਦੇਖੋ, ਬਦ ਅਤੇ ਬਦੀ। ੨ ਬਦ (ਵਿਦ) ਕੇ. ਸ਼ਰਤ ਲਾਕੇ। ੩ ਆਖਕੇ.

ਬਦੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੱਖ. ਬਹੁਲ ਦਿਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਲ। ੨ ਫ਼ਾ. بدی ਬੁਰਿਆਈ. ਅਪਕਾਰ.

ਬਦੀਂ. ਫ਼ਾ. بدیں ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਸਾਥ. ਇਸ ਨਾਲ.

ਬਦੈ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ਗਿਣਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਦਣਾ. "ਕਿਸੈ ਨ ਬਦੈ, ਆਪਿ ਅਹੰਕਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਦੈਨ. ਦੇਖੋ, ਅਘਅੰਤਕ ਅਤੇ ਵਦ੍ ਧਾ.

ਬਦੋਬਦੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਾਲ. ਮੱਲੋ ਜੋਰੀ। ੨ ਬਹਿਸਾ ਬਹਿਸੀ ਕਰਕੇ.

ਬਦੋਨੀ. ਅ. بدونی ਬਦਵੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੱਦੂ. ਅ਼ਰਬ ਦੀ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਭੀਲਾਂ ਜੇਹੀ ਲੁਟੇਰੀ ਹੈ.

ਬਦੋਲਤ. ਫ਼ਾ. بدولت ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਸਰੇ. ਕਰਕੇ. ਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਕਾਰਣ ਤੋਂ. ਸਬਬ ਨਾਲ.

ਬੱਦਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਰਿਦ. ਮੇਘ. "ਬੱਦਲ ਜਿਉਂ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਰਣ ਵਿਚ ਗੱਜਿਆ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਬੱਦੂ. ਦੇਖੋ, ਬਦੋਨੀ। ੨ ਵਿ–ਬਦਨਾਮ.

ਬਦ੍. ਦੇਖੋ, ਬਦਰ ੧. "ਕਰ ਪਰ ਬਦ੍ ਹ੍ਵੈ ਅਸ ਗਜਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਬਦ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਬਦਰਿ.

ਬਦ੍ਰਿਕਾਸ਼੍ਰਮ
ਬਦ੍ਰਿਨਾਥ ਦੇਖੋ, ਬਦਰਿਕਾਸ਼੍ਰਮ.

ਬਧ. ਸੰ. ਵਧ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਚੱਡੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਗਿਲਟੀ ਦੀ ਸੋਜ. ਚੱਡੇ ਦਾ ਫੋੜਾ। ੨ ਸੰ. ਵ੍ਯ. ਧਾ–ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਨਾ, ਵੈਰ ਕਰਨਾ, ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਤਸਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁਧਰਮ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਬੱਧ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਰਮਬਧ ਤੁਮ ਜੀਉ ਕਹਤ ਹੋ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਬਧਕ. ਵਿ–ਵਧ (ਹਤਸਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਸਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੰਧਕ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ। ੩ ਸੰ. ਵਧ੍ਯਕ–ਬੱਧਕ. ਕੈਦੀ. ਬੰਧੂਆ. "ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਬਧਕ ਮੁਕਤਿ ਨਿਰਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਬਧ ਕਰਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਧ (ਵਧ) ਕਰਣ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਧਣਾ
ਬਧਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਬਧ ਕਰਨਾ. ਮਾਰਨਾ. ਹਿੰਸਾ ਕਰਨੀ। ੨ ਵਧੰਨ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਵਧਣਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਵਡਾ ਬਰਤਨ. ਤੋਲਾ. ਸੰ–ਵਾਧ੍ਰੰਨੀ. ਸਿੰਧੀ–ਬਦਨੋ.

ਬਧਨਿ. ਬੰਧਨ (ਰੱਸੀ) ਨਾਲ. "ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਨਿ ਤੁਮ ਬਾਧੇ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਧਰ. ਸੰ. ਬਧਿਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੋਲਾ. ਬਹਰਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ. "ਅੰਧ ਲਬੈ, ਬਧਰੋ ਸੁਨੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਧਿਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੱਧਰ.

ਬਧਰਾ
ਬਧਰੋ ਬੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਧਰ ੧.

ਬਧਾ. ਵਿ–ਬੱਧ. ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਬਧਾ ਚਟੀ ਜੋ ਭਰੇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

ਬਧਾਇ. ਵਿ–ਬੰਧਨ ਸਹਿਤ. ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ. "ਹੋਤ ਬਧਾਇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਗਹੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੮)

ਬਧਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਤਰੱਕੀ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਲਈ ਅਸੀਸ। ੩ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦੀ.

ਬਧਾਵਹਿ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ (ਤਰੱਕੀ) ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਬੰਧਾਵਹਿ। ੩ ਬਣਵਾਵੈ. "ਮੜੀ ਬਧਾਵਹਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਮਠ ਚਿਣਵਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਬਧਾਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੰਗਲ. "ਘਰ ਘਰ ਸਭਹੁੰ ਬਧਾਵਾ ਭਯੋ." (ਅਰਹੰਤਾਵ) ੨ ਬੰਧਾਵਾ. ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਕਤੁ ਆਪੁ ਬਧਾਵਾ ?" (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਬਧਿ. ਵਧਕੇ. ਬੜ੍ਹਕਰ। ੨ ਬਾਂਧ ਕਰ. ਬੰਨ੍ਹਕੇ. "ਕਮਰ ਬਧਿ ਪੋਥੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਧ ਕਰਕੇ. ਕਤਲ ਕਰਕੇ.

ਬਧਿਕ
ਬਧਿਕੁ ਸੰ. ਬੱਧਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੈਦੀ. ਬੰਧੂਆ. "ਸਾਕਤ ਮੂੜ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬਧਿਕ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਬਧਕ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ. "ਬਧਿਕੁ ਉਧਾਰਿਓ ਖਮਿ ਪ੍ਰਹਾਰ." (ਬਸੰ ਅ:ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਮਿ.

ਬਧਿਰ. ਬੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਧਰ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼, ਅਰਥਾਤ ਵਿਰੁੱਧ ਅਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਜੋੜਨਾ. ਜੈਸੇ–"ਜਾਯਾ ਸੋਂ ਮਿਲ ਤਾਤ ਬਖਾਨੀ." ਜਾਯਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਜੋਰੂ ਹੈ. ਤਾਤ ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. "ਅੰਧ ਜੁ ਬਧਿਰ ਪੰਗੁ ਨਗਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਬਧੀ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਵਧੀ। ੨ ਬੱਧੀ. ਬੰਨ੍ਹੀ. ਆਬਾਦ ਕੀਤੀ. "ਮੈ ਬਧੀ ਸਚੁ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਬਧੀਆ. ਵਿ–ਬਧ ਕਰਤਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬਧੀਆ ਅਰਿ ਜੋਊ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਧੀਆ.

ਬਧੀਕ
ਬਧੀਕੀ ਦੇਖੋ, ਵਧੀਕ ਅਤੇ ਵਧੀਕੀ.

ਬਧੁ. ਦੇਖੋ, ਬਧ ਅਤੇ ਵਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਧੂ.

ਬਧੁਕਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਕੇ. "ਇਨ ਦੁਤਨ ਖਲੁ ਬਧੁਕਰਿ ਮਾਰਿਓ." (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਧੂ
ਬਧੂਟੀ ਵਹੁਟੀ. ਦੇਖੋ, ਵਧੂ ਅਤੇ ਵਹੂਟੀ.

ਬਧੇ. ਬਧ ਕੀਤੇ. ਮਾਰੇ। ੨ ਬੱਧ ਕੀਤੇ. ਬੰਨ੍ਹੇ. "ਪੰਜੇ ਬਧੇ ਮਹਾਬਲੀ." (ਵਾਰ ਬਸੰ) ੩ ਵਧਦਾ ਹੈ. ਅਧਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਬਧੇ ਬਿਕਾਰ ਲਿਖੇ ਬਹੁ ਕਾਗਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਬੇਕਾਰੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਵ੍ਰਿਥਾ ਵੇਲਾ ਖ਼ਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਫਰਦ ਵਧਦੀ ਹੈ.

ਬਧੈ. ਬਧ ਕਰੈ. ਮਾਰਦਾ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਮੋਹ ਮਾਨ ਨ ਬਧੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਧੈ. ਅਧਿਕ ਹੋਵੈ.

ਬਧੈਯਾ. ਵਿ–ਬਧ (ਹਤਸਾ) ਕਰਤਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਕਰੈਯਾ. ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਬਧੈਯਾ ਰਾਜਸਾਜ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਧੋਹੁ. ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ. ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ. ਵਸਾਇਆ ਹੈ. "ਬਧੋਹੁ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਬੱਧ. ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਵਾਧੂ. ਜ਼ਾਦਾ. ਵੱਧ। ੨ ਸੰ. ਬੱਧ ਥਫ. ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆ। ੩ ਸੰ. ਬਧ. ਮਾਰਨ ਯੋਗ. "ਬਧੋ ਬੱਧ." (ਚੰਡੀ ੨) ੪ ਸੰ. ਵਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ. "ਬੱਧ ਨਾਸਨੀ ਬੀਰਹਾ." (ਸਨਾਮਾ)

ਬੱਧਪਰਿਕਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਮਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ.

ਬੱਧਮੁਸ਼੍ਟਿ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਦੇਣ ਲਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ. ਕੰਜੂਸ. ਕ੍ਰਿਪਣ.

ਬੱਧਰ. ਸੰ. ਵਪ੍ਰੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਓਮ ਦਾ ਰੱਸਾ। ੨ ਓਮ ਦਾ ਚੋਗਾ ਤਸਮਾ। ੩ ਵਪ੍ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਬੱਧਰ ਲਈ ਸਹੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ.

ਬੱਧਿਤ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆ. "ਬੱਧਿਤ ਹੋਇ ਨ ਆਵੈ ਜਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਧਯ. ਦੇਖੋ, ਬੱਧ ੩.

ਬਨ. ਸੰ. ਵਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗਲ. ਵਣ. "ਕਾਹੇ ਰੇ, ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ?" (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੨ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੩ ਜਲ. "ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਬਨ ਬਨ ਅਵਗਾਹੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਜਲ (ਤੀਰਥ) ਅਵਗਾਹੇ. "ਮਨੁ ਮਾਰਣ ਕਾਰਣਿ ਬਨ ਜਾਈਐ। ਸੋ ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ ਨ ਪਾਈਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਜਲ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ, ਸਮੁੰਦਰ. "ਬਿਖਿਆ ਅਮਿਤ ਬਨ ਦੇਖਿ ਅਵਗਾਹ ਜੀ." (ਭ੍ਰਾਗੁ ਕ) "ਲਗੀ ਬੜਵਾਨਲ ਜਸੋਂ ਬਨ ਮੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਲਾਲ ਲਹੂ ਨਹੀਂ, ਮਾਨੋ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬੜਵਾ ਅਗਨਿ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੫ ਪੀਲੂ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਮਾਲ. "ਬਨ ਫੂਲੇ ਮੰਝ ਬਾਰਿ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੬ ਬਾਗ. ਉਪਵਨ। ੭ ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਜਬ ਲਗੁ ਸਿੰਘੁ ਰਹੈ ਬਨ ਮਾਹਿ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਤੋੜੀ ਓਂਕਾਰ (ਸ਼ੇਰ) ਜੰਗਲ (ਸ਼ਰੀਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ। ੮ ਫ਼ਾ. بن ਬਗੀਚਾ। ੯ ਪਿੜ. ਖਲਹਾਨ. ਅੰਨ ਗਾਹੁਣ ਦਾ ਥਾਂ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਵਣੁ.

ਬਨਈਆ. ਵਿ–ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਸਭ ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਬਨਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਬਨਸਪਤਿ. ਸੰ. ਵਨਸ੍ਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਡੇ ਵਡੇ

* ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ "ਵਾਤਾਮ" ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਬਾਦਾਮ ਲਈ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਰਛ, ਜੋ ਜੰਗਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ। ੨ ਬਿਰਛ ਮਾਤ੍ਰ. "ਬਨਸਪਤਿ ਮਉਲੀ ਚੜਿਆ ਬਸੰਤ." (ਬਸੰ ਮ: ੩)

ਬਨਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੀ ਸੋਟੀ, ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਕੁੰਡੀ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਵੈਸ਼ੀ. ਵੈਸ਼ (ਬਾਂਸ) ਦੀ ਛਟੀ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਭਿਸ. "ਹਾਥ ਵਿਖੈ ਬਨਸੀ ਕੋ ਗਹੇ। ਮਾਰਤ ਮੀਨਨ ਵਿਚਰਤ ਰਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਨਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਨ(ਜੰਗਲ) ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਗਨਿ। ਵਨ (ਜਲ) ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ. "ਸਮ ਬਨਹਰ ਹਰਿ ਤਾਤੈ ਹੈ ਕਹਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅੱਗ ਜੇਹਾ ਤੱਤਾ ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ.

ਬਨਕ. ਦੇਖੋ, ਵਣਿਕ.

ਬਨਕਰ. ਕਰ (ਕਿਰਣਾ) ਵਿੱਚ ਵਨ (ਪਾਣੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ. ਵਨਕਰ.

ਬਨਖੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਨ ਆਸਥਾਨ. ਜੰਗਲ. "ਬਨਖੰਡ ਜਾਇ ਜੋਗੁ ਤਪੁ ਕੀਨੋ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਬਨਖੰਡੀ. ਬਨੇਸਰ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਤ੍ਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਮਨੋਰਮਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਭਾਲਚੰਦ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੯੨੦ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉੱਤਮ ਬਾਲਕ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਮੋਲਾਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਨਾਮ ਬਨਖੰਡੀ ਰਖਾਇਆ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਨਾਲ ਰਹਿਕੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਫੇਰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਫਿਰਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ. ਸੰਮਤ ੧੯੯੦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿੱਧ-ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਾਧੂਬੇਲਾ (ਸਿੰਧ ਨਦ ਦੇ ਦ੍ਵੀਪ) ਵਿੱਚ ਸੱਖਰ ਪਾਸ ਆਸਣ ਜਮਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਬਨਖੰਡੀ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੨੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਸਾਧੂਬੇਲਾ ਤੀਰਥ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਾਮ ਹੈ. ਬਨਖੰਡੀ ਜੀ ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ.

ਬਨਗਾਢੀ / **ਬਨਗਾੜੀ** ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਾਂਦਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਬਨਗਾੜੀ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. "ਪਹੁਚ ਗ੍ਰਾਮ ਬਨਗਾੜੀ ਗਏ। ਗੁਰੁ ਵਿਲੋਕ ਬਲ ਉਤਰਤ ਭਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਨਚਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਨਚਰ. ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਜੰਗਲੀ ਆਦਮੀ। ੩ ਬਾਂਦਰ। ੪ ਵਨ (ਜਲ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ, ਮੱਛੀ ਆਦਿ.

ਬਨਚਾਰੀ. ਸੰ. ਵਨਚਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਬਨਚਰ.

ਬਨਛੀ. ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੀ ਕੁੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਸੀ ਅਤੇ ਬਭਿਸ. "ਬਨਛੀ ਦੇਕ ਹਾਥ ਮੋ ਧਾਰੇ." (ਦੱਤਾਵ)

ਬਨਛੇ. ਵਾਂਛਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ. ਚਾਹੁਨੇ ਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਵਾਂਛਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਹਮ ਬਨਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਬਨਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਣਿਜ੍ਯ. ਵਪਾਰ. "ਮੋਹਿ ਐਸੇ ਬਨਜ ਸਿਉ ਨਹੀਨ ਕਾਜੁ." (ਬਸੰ. ਕਬੀਰ) ੨ ਵਨ (ਜਲ) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਕਮਲ। ੩ ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ. ਜੰਗਲੀ.

ਬਨਜਨਹਾਰਾ / **ਬਨਜਾਰਨਿ** / **ਬਨਜਾਰਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਣਿਜ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਪਾਰੀ. ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਣਜਾਰਾ.

ਬਨਠਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਨਾਵਟ ਅਤੇ ਠਾਟ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਅਤੇ ਆਡੰਬਰ. "ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਦੀਖਤ ਹੈ ਬਨਠਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਨਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਣਤ. ਰਚਨਾ. "ਜਿਨਿ ਤੇਰੀ, ਮਨ! ਬਨਤ ਬਨਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਨਿਤਾ ਅਤੇ ਵਨਿਤਾ.

ਬਨਤ੍ਰਿਣ. ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਘਾਹ. ਭਾਵ–ਵਨਸਪਤਿ. "ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਬਨਤ੍ਰਿਣ ਕਹਿਤ." (ਜਾਪੁ)

ਬਨਨਾ ਤਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਜਾਵਟ (ਸ਼ਿੰਗਾਰ) ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਐਂਠਣਾ (ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ).

ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੈਂਗਣੀ ਰੰਗ ਦੇ ਛੋਟੇ ਫੁੱਲ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ.ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ* ਹੈ. ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ੁਕਾਮ (ਰੇਜ਼ਸ਼) ਖਾਂਸੀ ਅਤੇ ਤਾਪ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਮ ਮੰਨੀਗਈ ਹੈ. ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ ਕਬਜ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦਾਝ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਹੈ. ਗਲਾ ਸਾਫ ਕਰਦੀ, ਸੋਜ ਹਟਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਨੀਂਦ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ. L. Viola serpens.

ਬਨਮਾਨੁ / **ਬਨਮਾਨੁਸ** / **ਬਨ ਮਾਨੁਖ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਦਾ ਮਾਨੁਸ. ਜੰਗਲੀ ਆਦਮੀ.ਜੰਗਲੀ ਮਨੁੱਖ। ੨ ਬਾਂਦਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵ. Orang-outang. "ਦੇਖੀ ਬਨਮਾਨੁਸ ਕੀ ਭਾਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਬਨਮਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਨਮਾਲਾ. ਜੰਗਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜੋ ਗਲ ਤੋਂ ਗਿੱਟਿਆਂ ਤੀਕ ਲੰਮੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਮੇਰੁ ਦੀ ਥਾਂ ਕਦੰਬ ਦਾ ਫੁੱਲ ਹੋਵੇ. ਕਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਲਸੀ, ਕੁੰਦ, ਮੰਦਾਰ, ਹਾਰਸਿੰਗਾਰ, ਕਮਲ, ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਮਾਲਾ ਦੀ ਵਨਮਾਲਾ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੈ. "ਬਨਮਾਲਾ ਬਿਭੂਖਨ ਕਮਲ ਨੈਨ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਵਨਸ੍ਪਤਿ ਰੂਪ ਮਾਲਾ। ੩ ਵਨਮਾਲਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਨਮਾਲੀ ੩. "ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਬਨਮਾਲਾ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਬਨਮਾਲੀ. ਸੰ. ਵਨਮਾਲਿਨ੍. ਵਨਮਾਲਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ। ੩ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਾਵਤ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਭਾਈ ਇੱਕ ਵੈਦ੍ਯ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਰਥ ਇਲਾਜ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਬਨਰਾ. ਸੰ. ਵਿਲ–ਵਿੰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਲਹਾ. ਲਾੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਨਰਾਇ.

ਬਨਰਾਇ / **ਬਨਰਾਜ** / **ਬਨਰਾਯ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਨ (ਜਲ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਕਲਪਬਿਰਛ। ੩ ਵਨਸ੍ਪਤਿ. "ਸਗਲ ਬਨਰਾਇ ਫੂਲੰਤ ਜੋਤੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਬਸੁਧ ਕਾਗਦ, ਬਨਰਾਜ ਕਲਮਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬਨਰੀ. ਸੰ. ਵਿਲ੍ਲਾ–ਵਿੰਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਲਹਨ. ਲਾੜੀ.

ਬਨਵਾਸੀ. ਸੰ. ਵਨਵਾਸਿਨ੍. ਵਿ–ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ. "ਬਨ ਫਿਰਿ ਥਕੇ ਬਨਵਾਸੀਆ." (ਗਉ ਕਰਹਲੇ ਮ: ੪)

ਬਨਵਾਰੀ / **ਬਨਵਾਲੀ** ਦੇਖੋ, ਬਨਮਾਲੀ. "ਜਲਿ ਬਲਿ ਪੂਰਿਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਬਨਵਾਲੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਬਨੜਾ / **ਬਨੜੀ** ਦੇਖੋ, ਬਨਰਾ ਅਤੇ ਬਨਰੀ.

ਬਨਾ. ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਲ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਬਨ. "ਕੈਸੇ ਮਨ ਤਰਹਿਗਾ ਰੇ, ਸੰਸਾਰੁ ਸਾਗਰੁ ਬਿਖੈ ਕੋ ਬਨਾ?" (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਨਾਉ. ਦੇਖੋ, ਬਣਾਉ.

ਬਨਾਸਪਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਸਪਤਿ.

ਬਨਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਨਾਤ. Broad cloth. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੌੜੇ ਬਰ ਦਾ ਉੱਨੀ ਵਸਤ੍ਰ ,ਜੋ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬਨਾਤੀ. ਵਿ–ਬਾਨਾਤ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਬਨਾਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਨਾਮ ਦੇ ਸਾਥ. ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ। ੨ ਨਾਮਕ. ਨਾਉਂ ਕਰਕੇ.

ਬਨਾਰਸ / **ਬਨਾਰਸਿ** ਸੰ. ਵਾਰਾਣਸੀ. ਵਰਣਾ ਅਤੇ ਅਸਿ ਨਦੀਆਂ ਪੁਰ ਆਬਾਦ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੀਰਥ ਹੈ.† ਕਾਸ਼ੀ. ਕਿਤਨੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ–ਵਰ–ਅਨਸ੍ (ਜਲ). ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਲਵਾਲੀ ਪੁਰੀ. "ਬਨਾਰਸਿ ਅਸਿ ਬਸਤਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼ੀ। ੨ ਵ੍ਰਿਜ ਭੂਮਿ ਦਾ ਬਰਸਾਨਾ ਗ੍ਰਾਮ. "ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ, ਮਾਝ ਬਨਾਰਸਿ ਗਾਊ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜਿਗਰਾਸੂ ਗੋਪੀ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹੈ, ਬਰਸਾਨਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.

ਬਨਾਰਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸ। ੨ ਵਿ–ਬਨਾਰਸ (ਕਾਸ਼ੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ। ੩ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦਾਦੀ.

ਬਨਾਰਸੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸੀ ੩.

ਬਨਾਵਟ. ਦੇਖੋ, ਬਣਾਉਟ.

ਬਨਿ. ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ. "ਬਨਿ ਭੀਹਾਵਲੈ ਹਿਕੁ ਸਾਥੀ ਲਧਮੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ:੫) ਭੁਯੰਕਰ ਜੰਗਲ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਨਿ.

ਬਨਿਹ. ਫ਼ਾ ☆ ਰੱਖ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਿਹਾਦਨ (ਰੱਖਣਾ) ਹੈ.

ਬਨਿਕ. ਦੇਖੋ, ਵਣਿਕ.

ਬਨਿਜ. ਦੇਖੋ, ਵਣਿਜ.

ਬਨਿਤਾ. ਸੰ. ਵਨਿਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. "ਬਨਿਤਾ ਛੋਡਿ, ਬਦ ਨਦਰ ਪਰਨਾਰੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ਧਰਮਵਿਵਾਹਿਤਾ ਨਾਰੀ ਛੱਡਕੇ. "ਜਨਨਿ ਪਿਤਾ ਲੋਕ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਨਾਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਬਨਿਤਾ ਅਨੇਕ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਬਨੀ. ਬਣੀ ਹੋਈ. ਰਚੀ ਹੋਈ. "ਅਤਿ ਨੀਕੀ ਤੇਰੀ ਬਨੀ ਖਟੋਲੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਛੋਟਾ ਵਨ. ਵਾਟਿਕਾ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਯਸ ਕਮਲਨ ਬਨੀ, ਮਨ ਕਰ ਭੋਰ ਲੁਭਾਇ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਮੁਹੱਬਤ। ੪ ਖੁਮਾਰੀ. ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਸਰੂਰ. "ਅਹਿਨਿਸ ਬਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੫ ਅ. [illegible] ਇਬਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਬੇਟੇ. ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੬ ਸੰ. ਵਨਿਨ. ਵਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਵਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ ਆਸ਼੍ਰਮੀ। ੭ ਭਿੰਗ. ਲਾੜੀ. ਦੁਲਹਨਿ. ਬਨਰੀ.

ਬਨੀਆਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਣਿਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਣਿਕ. ਬਾਣੀਆ. "ਕੂਟਵਾਰ ਪੈ ਕੂਕਤ ਹੈ ਬਨੀਆਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਨੀਬਦਰਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਬਣੀਬਦਰਪੁਰ.

ਬਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਨ. ਜੰਗਲ. "ਬਨੁ ਬਨੁ ਫਿਰਤੀ ਢੂਢਤੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਬਾਗ. ਉਪਵਨ. "ਮੇਰਾ ਘਰੁ ਬਨਿਆ ਬਨੁ ਤਾਲੁ ਬਨਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ, ਗੁਰੂ ਕਾ-ਬਾਗ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਬਣਿਆ। ੩ ਜਲ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਪੀਵਤੇ ਸਦਾ ਬਿਰੁ ਥੀਵਤੇ, ਬਿਖੈ ਬਨੁ ਢੀਕਾ ਜਾਨਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਸਮੁੰਦਰ. "ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਇ ਬਿਖੈ ਬਨੁ ਤਰਿਆ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੫ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. "ਬਨੁ ਬਨੁ ਫਿਰਤ ਉਦਾਸ ਹੂੰਦ ਜਲ ਕਾਰਣੇ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਬਨੂੜ. ਪੁਰਾਣਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਗਰ, ਜੋ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਥਾਣਾ ਲਾਲਰੂ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਜਪੁਰੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ੯ ਮੀਲ ਹੈ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵਡਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਤ ਬਨੂੜ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਜੋ ਛੱਤ ਅਤੇ ਬਨੂੜ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜਦ ਤੋਂ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਇਹ ਉਜਾੜਿਆ ਹੈ, ਫੇਰ ਰੌਣਕ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪੁਰਾਣੇ ਖੰਡਰਾਤ ਪਏ ਹਨ. ਹੁਣ ਛੱਤ ਅਤੇ ਬਨੂੜ ਸਾਧਾਰਣ ਪਿੰਡ ਰਹਿਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਹੈ.

ਬਨੇਸ. ਬਨਸਪਤਿ. ਸਭ ਬਿਰਛ. "ਅਸਿ ਸਰਬ ਸਿੰਧੁ ਲੇਖਨਿ ਬਨੇਸ." (ਦੱਤਾਵ) ਸਾਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰੌਸ਼ਨਾਈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀ ਕਲਮ। ੨ ਵਨ–ਈਸ. ਵਨ (ਜਲ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਵਰੁਣ.

ਬਨੇਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੱਤ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਬੰਨਾ (ਵੱਟ). ਮੰਡੇਰ. ਮੁਨੇਰਾ.

---

* ਕਿਤਨੇ ਹਕੀਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

† ਅਸਿਸ਼ ਵਰਣਾ ਯਤ ਕੇਵੋਸ੍ਤਾ ਕ੍ਰੁਤੀ ਕ੍ਰੁਤੇ।
ਵਾਰਾਣਸੀਤਿ ਵਿਖ੍ਯਾਤਾ ਤਦਾਰਯ ਸਹਾ ਸੁਜੇ ॥
(ਕਾਸ਼ੀਖੰਡ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਨੈ. ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿਨਯ. ਬਹੁਤ ਬੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਮਨ ਘਨੈ ਕੂਮੈ ਬਨੈ, ਉਮਕਿਤ ਰਸ ਚਾਲੈ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ਮਨਰੂਪ ਮੇਘ ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਛਲਕੇ ਜਲ ਵਰਸਦਾ ਹੈ। ੩ ਬਣਦਾ (ਫਬਦਾ) ਹੈ. ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ. "ਉਪਰਿ ਬਨੈ ਅਕਾਸੁ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਬਨੈਸਨ. ਸੰ. ਵਨਸ਼ੁਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗਲੀ ਕੁੱਤਾ। ੨ ਬਘਿਆੜ. "ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਨੈਸਨ ਬੀਚ ਫਿਰੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਬਨੈਸ–ਵਨ ਮਹਿਸ. ਜੰਗਲੀ ਝੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Bison. ਬਨੈਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਬਨੈਸਨ.

ਬਨੈਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਰਹੱਟੀ. ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਲੋਹੇ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਨਾਲ ਤਿੱਖੇ ਛੁਰੇ ਬੱਧੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਾਂਸ ਦੀ ਛਟੀ ਜਾਂ ਮੋਟਾ ਜੰਜੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਕੇਵਲ ਅਭ੍ਯਾਸ ਲਈ ਬਨੈਟੀ (ਮਰਹੱਟੀ) ਫੇਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਪੁਰ ਵਸਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਗੋਂਦਾਂ ਮੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. "ਮੁਗਦਰ ਬਨੈਟੀ ਤ੍ਰਿਸੂਲੰ ਬਿਛੁ ਕਾਲਦਾੜਾ." (ਸਲੋਹ)

ਬਨੈਤ. ਵਿ–ਬਣਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਬਾਂਕਾ. "ਬਿਚਰੇ ਬੀਰ ਬਨੈਤ ਅਖੰਡਲ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਨੈਯਾ. ਵਿ–ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ.

ਬਨੈਲਾ. ਵਿ–ਜੰਗਲੀ. ਬਨ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਬਨੋ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਣਿਕ. ਬਾਣੀਆਂ. "ਆਯੋ ਪੁਰਖ ਏਕ ਤਬ ਬਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੪)

ਬਨੌਟਾ. ਦੇਖੋ, ਬਣੌਟਾ.

ਬਪਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਪੁਰਾ.

ਬਪਾ. ਫ਼ਾ ਪੈਰਾਂ ਪੁਰ. ਭਾਵ–ਖੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਪਾ.

ਬਪਾਰ. ਵਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵਣਪਾਰ.

ਬਪੁ, ਬਪੁਸ, ਬਪੁਖ ਸੰ. ਵਪੁ (ਵਪ੍ਸ). ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਕਾਲ ਪਾਇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਪੁ ਧਰਾ." (ਚੋਪਈ) ੨ ਰੂਪ. ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ. "ਵਸਤ੍ਰ ਵਿਭੂਖਨ ਬਪੁਖ ਸੁਹਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਪੁਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਪੁ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸੁਧਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪਿਤਾ.

ਬਪੁਨਾਸ਼ਨੀ. ਵਪੁ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਵਿਸ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਪੁਰਾ, ਬਪੁੜਾ ਵਿ–ਵਪੁ (ਦੇਹ) ਰਹਿਤ। ੨ ਭਾਵ–ਪ੍ਰੇਤ। ੩ ਵਪੁ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਰਹਿਤ. ਕੁਰੂਪ। ੪ ਭਾਵ–ਅਸਭ੍ਯ. ਗੱਵਾਰ। ੫ ਅਨਾਥ. ਦੀਨ. ਬੇਚਾਰਾ. "ਭਾਗ ਬਡੋ ਬਪੁਰਾ ਕੋ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਹੁਕਮ ਨ ਜਾਣਹਿ ਬਪੁੜੇ ਭੂਲੇ ਫਿਰਹਿ ਗਵਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਬਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ ਬਾਫ਼ਤ ਵਿ–ਬੁਣਿਆਹੋਇਆ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਜ਼ਰਬਫ਼ਤ (ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ). ਦੇਖੋ, ਬਾਫ਼ਤਨ.

ਬਫਾ. ਦੇਖੋ, ਵਫਾ। ੨ ਸਿਰ ਦੀ ਸਿੱਕਰੀ. ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ ਕਾਰਣ ਸਿਰ ਦੀ ਉਚੜੀ ਹੋਈ ਖੱਲ (dandruff).

ਬਫਾਉਣਾ, ਬਫਾਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਵਾਸ਼ਪ (ਭਾਪ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਫੁੱਲਣਾ. ਗਰਵ ਕਰਨਾ. ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਨੀ. ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਫੁੱਲਣਾ. "ਨਿਤ ਨਿਹਫਲ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ਬਫਾਵੈ ਦੁਰਮਤੀਆ."(ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੨ ਸਿੰਧੀ ਬਫਾਣ. ਸੁਫਨੇ ਵਿੱਚ ਬੁਰੜਾਉਣਾ। ੩ ਬਕਬਾਦ.

ਬਫਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਸ਼ਪ (ਭਾਪ) ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਜਾਂ ਜਲ ਆਦਿਕ ਦੀ ਭਾਫ ਲੈਣੀ.

ਬਬਕ. ਅਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਜ. ਭਭਕ. "ਬਨ ਮੇ ਜਨੁ ਬਾਘਬਚਾ ਬਬਕੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਬੁੱਕਣਾ.

ਬਬਕਾਸੁ. ਵਕਾਸੁਰ (ਵਕ ਦੈਤ੍ਯ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ–"ਦੈਤ ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ ਔਰ ਬਕੀ ਬਬਕਾਸ ਹਨੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਬੱਖਤ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਸੰਤ. ਬਹੁਤ ਵਰਸਦੇ (ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ) ਹਨ. ਵਿ੍ਵਸੰਤ. "ਬਾਗਜ਼ਦੀ ਬਬੱਖਤ ਬਾਣ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬਬਰ. ਫ਼ਾ ببر ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ. ਕੇਸਰੀ. "ਬਬਰ ਬਬੰਕੈ ਕੂਜਾ ਫਰੰਕੈ ਤੇਜ ਬਰੰ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਰਬਰ। ੩ ਬਬਰ ਅਬਵਾ ਬੱਬਰ ਸ਼ਬਦ ਪੇਟ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਭ੍ਰ (ਸ਼ਰੀਰ) ਹੈ. "ਲਗ ਗਯੋ ਬਬਰ ਫੋਰਜੋ ਬਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਬਰਚੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਵਰਚੀ.

ਬਬਾ. ਬ ਅੱਖਰ. "ਬਬਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਨਤ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਬ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਬਕਾਰ। ੩ ਬਾਪ. ਪਿਤਾ. "ਕਾਨ੍ਹ ਬਬਾ ਕਹੁ ਲੀਲ ਲਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵਸੁਦੇਵ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਲਿਆ। ੪ ਬਾਬਾ. ਦਾਦਾ.

ਬਬਾਣਾ, ਬਬਾਣੈ ਵਿ–ਬਾਬੇ ਦਾ. "ਪੁੱਤ ਸਪੁੱਤ ਬਬਾਣੈ ਲਹਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਬਬਾਯਦ. ਫ਼ਾ باید ਚਾਹੀਏ. ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੈ.

ਬਬਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਬਰ(ਸਿੰਘ) ਦੀ ਗਰਜ. ਸਿੰਘਨਾਦ। ੨ ਵਿ–ਵਿਵਣੰ. ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਬਿਗੜ ਗਿਆ ਹੈ. "ਕੋ ਲੁਕੈ ਕੋ ਬੁਕੈ ਬਬਾਰੈ." (ਭਾਗੁ) ਕੋਈ ਤਾਰਾ ਛਿਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਵਣੰ ਹੋਇਆ ਟਿਮਟਿਮਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਬਬਾੜਨਾ. ਸੰ. ਬ੍ਰੁਵਣ. ਕ੍ਰਿ–ਬੋਲਣਾ. ਕਹਿਣਾ. "ਹਉ ਮਾਰਉ ਹਉ ਬੰਧਉ ਛੋਡਉ, ਮੁਖ ਤੇ ਏਵ ਬਬਾੜੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਬੀਂ. ਫ਼ਾ بیں ਦੇਖ. ਨਜਰ ਕਰ. ਤੱਕ.

ਬਬੀਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਪੀਹਾ. ਚਾਤ੍ਰਕ. ਸਾਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਬੰਬੀਹਾ। ੨ ਭਾਵ–ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ। ੩ ਦੇਖੋ,ਬੰਬੀਹਾ ੩.

ਬਬੂਰ, ਬਬੂਲ ਸੰ. ਵਵ੍ਰੰਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿੱਕਰ. Acacia Arabica. "ਸੁਰਤਰੁ ਕੋ ਨਿਜ ਅਜਰ ਉਜਾਰਹਿ। ਬਨੀ ਬਬੂਰਨ ਕੀ ਵਿਸਤਾਰਹਿ." (ਨਾਪ)

ਬਬੰਕ. ਅਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਜ. ਭਭਕ. "ਬਬਰ ਬਬੰਕੈ." (ਅਕਾਲ)

ਬੱਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਬਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ. ਪਿਤਾ. ਦਾਦਾ.

ਬੱਬਰ. ਦੇਖੋ, ਬਬਰ ੩.

ਬਭੀਖਣ, ਬਭੀਖਨ, ਬਭੀਛਨ ਸੰ. ਵਿਭੀਸ਼ਣ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਭਯਾਨਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਵਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ. "ਭੇਦੁ ਬਭੀਖਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚਾਇਣੁ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਦੇਖੋ, ਪਰਚਾਇਣੁ. "ਲੈ ਚਲਜੋ ਬਭੀਛਨ ਕ੍ਰਾਤ ਤਿੰਹ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬਭੂਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭੂਤ.

ਬਭੋਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭੋਰ.

ਬਭ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁਰਖੀਨੁਮਾ ਭੂਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਤ੍ਰੋਕ. ਪਪੀਹਾ। ੩ ਸ਼ਿਵ.

ਬਭ੍ਰੂਵਾਹਨ. ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਹੋਦਯ (ਮਨੀਪੁਰ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਲੂਪੀ ਜੋ ਬਭ੍ਰੂਵਾਹਨ ਦੀ ਸੌਤੇਲੀ ਮਾਂ ਸੀ,ਉਸ ਨੇ ਸੰਜੀਵਨੀ-ਮਣਿ ਨਾਲ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਲਿਆ.

ਬਮਨ. ਭ੍ਰਾਕ੍ਰੀ. ਕ੍ਰਯ. ਦੇਖੋ, ਵਮਨ. "ਬਮਨ ਰੋਗ ਕਰਹੀਂ ਪਰਨਿੰਦਾ." (ਨਾਪ)

ਬਮਾ. ਫ਼ਾ ب۔ ਸਾਨੂੰ. ਸਾਡੇ ਨਾਲ.

ਬਮਾਂਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਮਾਂਦ.

ਬਮਿਤ. ਦੇਖੋ, ਵਾਮਿਤ.

ਬਮੁਜਬ. ਫ਼ਾ بموجب ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਨੁਸਾਰ. ਮੁਆਫ਼ਿਕ. ਮੁਤ੍ਰਾਬਿਕ. ਦੇਖੋ, ਮੁਜਬ.

ਬਯ, ਬਯਸ ਸੰ. ਵਯਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਮਰ. ਅਵਸ੍ਥਾ. "ਦੁਤਿਯੇ ਬਯ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਯੋਹੋਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਯਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਣੀ. ਵਚਨ.

ਬਯਣਿ. ਵਾਣੀ ਮੇਂ. ਬਚਨਾਂ ਵਿੱਚ. "ਨਯਣਿ ਬਯਣਿ ਮੁਹਿ ਇਕੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਵਚਨਾਂ ਕਰਕੇ.

ਬਯਤ. ਦੇਖੋ, ਬੈਤ.

ਬਯਦੂਰਥ. ਸੰ. ਵਿਦੂਰਥ. ਇਹ ਯਾਦਵ ਭ੍ਰਜਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸੂਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਮੋਇਆ. "ਹ੍ਵੈਕੈ ਕੁਰੂਪ ਪਰਜੋ ਧਰ ਜੁੱਧ ਕੀ ਤੋਨ ਸਮੇ ਬਯਦੂਰਥ ਕੋ ਤਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦, ਅ: ੭੮.

ਬਯਾ. ਫ਼ਾ بیا ਆਓ. ਆ. ਚਲੇਆਓ। ੨ ਲਿਆਓ. ਲਿਆ.

ਬਯਾਸਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਐਬ. ਦੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਵਸਨ। ੨ ਭ੍ਰਮਣ. ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਵਸਨ. "ਅਨੇਕ ਬਯਾਸਨਾਸਨੰ." (ਗਜਾਨ) ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਭ੍ਰਮਣ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਆਸਨ.

ਬਯਾਜ. ਫ਼ا بیاض ਬਯਾਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਫੇਦੀ. ਚਿਟਿਆਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਆਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਜਾਜ.

ਬਯਾਨ. ਅ بیان ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ. ਕਥਨ. ਵਰਣਨ. ਜ਼ਿਕਰ.

ਬਯਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਯੁ. ਪਵਨ। ੨ ਵ੍ਯਾਲ. ਸਰਪ. "ਜਸੋਂ ਦਾਮ ਬਯਾਰ." (ਨਾਪ) ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਦਾ ਸੱਪ.

ਬਯਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਯੁ. ਹਵਾ.

ਬਯਾਰੀ. ਫ਼ا بیاری ਤੂੰ ਲਾਏ. ਤੂੰ ਲਿਆਵੇ.

ਬਯਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਲ ਅਤੇ ਵ੍ਯਾਲ.

ਬਯਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਲੀਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਯਾਲੀ.

ਬਯੁਫ਼ਤਾਦ. ਫ਼ا بیفتاد ਗਿਰਗਿਆ. ਡਿਗਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਉਫ਼ਤਾਦਨ.

ਬਯੂਹ. ਦੇਖੋ, ਬਰੰਬ੍ਯੂਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਯੂਹ.

ਬਯੋ. ਵਿ–ਬੀਓ. ਦੂਜਾ. ਦੂਸਰਾ. "ਸਮ ਸਜਾਮ ਕੀ ਕੋ ਜਗ ਬੀਰ ਬਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜੰਮਿਆ.

ਬਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਬਿਓਗ ਅਤੇ ਵਿਯੋਗ.

ਬਯੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਓਗੀ ਅਤੇ ਵਿਯੋਗੀ.

ਬਯੋਤ. ਦੇਖੋ, ਬਯੋਂਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਯੂਤ.

ਬਯੋਮ. ਆਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਯੋਮ.

ਬਯੋਮ ਕੀ ਬਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯੋਮ (ਆਕਾਸ਼) ਦੀ ਵਾਮ (ਇਸਤ੍ਰੀ), ਅਪਸਰਾ. ਹੂਰ.

ਬਯੋਮਬਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਯੋਮ (ਆਕਾਸ਼) ਦੀ ਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਆਕਾਸਬਾਣੀ.

ਬਯੰਗ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਯੰਗ ਅਤੇ ਵ੍ਯੰਗ੍ਯ.

ਬਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਟ. ਬੜ. ਬੋਹੜ. "ਬਰ ਪੀਪਰ ਜਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਫ਼ਾ. ਬਰਗ (ਪੱਤੇ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਗਿਰੇ ਧਰ ਪੈ ਬਰ ਜ੍ਯੋਂ ਪਤਬਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਬਲ. ਜ਼ੋਰ. "ਅਰਿ ਬਰ ਅਗੀਜ." (ਜਾਪੁ) ਵੈਰੀ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਅਗੀਜ ਹੈ. "ਛੁਟ ਐਸੇ ਬਹਜੋ ਕਰ ਕੇ ਬਰ ਕਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ਹੱਥ ਦੇ ਬਲ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਬੜ੍ਹਨਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼. "ਬੈਠੀ ਬੀਚ ਬਰਕੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਵਰ–ਸ਼ਾਯਦ. ਕਦਾਚਿਤ. "ਕਾਲੁ ਕੋ ਸਮਝਾਵਈ, ਬਰ ਸਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰ." (ਨਾਪ) ਸ਼ਾਯਦ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੱਧਾ ਹੋਜਾਵੇ। ੬ ਦੇਖੋ, ਬਲਨਾ. "ਧੁਖਤ ਰਹਿਤ ਨਿਤ ਛਾਤੀ ਅਬ ਬਰ ਪਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੭ ਦੇਖੋ, ਬਰਿ। ੮ ਸੰ. ਵਰ. ਲਾੜਾ. ਦੁਲਹਾ. "ਬਰ ਸੁੰਦਰ ਸਮ ਵੈਸ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੯ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ."ਕਛੂ ਬਰ ਮਾਂਗਹੁ ਪੁਤ ਸਿਆਨੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੧੦ ਮੁਕਤਿ. ਮੋਕ੍ਸ਼. "ਬਰ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਬਰ ਚਾਰ." (ਨਾਪ) ੧੧ ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ." (ਨਾਪ) ੧੨ ਫ਼ਾ بر ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਪਰ. ਉੱਤੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਬਰ ਰੁਖ਼ਸ਼ ਤਹ਼ਕ਼ੀਕ਼ ਨੂਰੇ ਮਿਹਰ ਤਾਫ਼ਤ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ੧੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਬਰਖੁਰਦਾਰ। ੧੪ ਛਾਤੀ। ੧੫ ਚੌੜਾਈ. ਅਰਜ। ੧੬ ਯੁਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧੭ ਬਗਲ। ੧੮ ਲਫ਼. ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ. "ਜੈਸੇ ਬਰ ਬਾਂਧੇ ਹੁੰਡੀ ਲਾਗਤ ਨ ਭਾਰ ਕਛੂ."(ਭਾਗੁ ਕ)

ਬਰ ਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ. "ਮੰਨਤ ਮੋਰ ਕਹੀ ਬਰ ਆਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੯)

ਬਰ ਆਮਦ. ਫ਼ਾ [برآمد] ਬਾਹਰ ਆਇਆ. ਨਿਕਲਿਆ.

ਬਰ ਆਵੁਰਦ. ਫ਼ਾ [برآوردہ] ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਰਕਮ ਕਢਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਗਜ਼. ਹਿਸਾਬ ਨੌਕਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਬਿਲ.

ਬਰਸ. ਸੰ. ਵਰ੍ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ੍ਹਾ. ਸਾਲ. "ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ ਬੀਤੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਵਰ੍ਸ਼. ਮੀਂਹ. ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ੩ ਅ. ਬਰਸ. ਛੈਭ. ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਪਏ ਚਿੱਟੇ ਦਾਗ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵੇਤ ਕੁਸ੍ਠ। ੪ ਫ਼ਾ. ਬਰਸ਼. ਇੱਕ ਦਵਾਈ ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ "ਬਰਸ਼ਾਸ਼ਾ" ਹੈ. ਇਹ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣਵਾਲੀ ਰੇਜ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਇਹ ਹੈ–

ਮਿਰਚ ਕਾਲੀ, ਮਿਰਚ ਕੂਰੀ, ਖ਼ੁਰਾਸਾਨੀ ਅਜਵਾਇਨ, ਤਿੰਨੇ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਸੱਤ ਤੋਲੇ, ਅਫੀਮ ਤਿੰਨ ਤੋਲੇ, ਕੋਸਰ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਸਾਢੇ ਦਸ ਮਾਸੇ, ਬਾਲਛਡ਼, ਅਕ੍ਰਕ੍ਰਰਾ, ਛ੍ਰਛ੍ਰਜੂਨ, ਤਿੰਨੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ. ਏਹ ਸਾਰੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਕੁੱਟ ਛਾਣਕੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਗਣੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਰਸ਼ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਜਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਬਕੇ ਫੇਰ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਕੱਸੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਅਰਕ ਗਾਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਚਾਰ ਰੱਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਹੈ.

ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਅਫੀਮ ਦੇ ਥਾਂ ਬਰਸ਼ ਖਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬਰਸਣਾ. ਸੰ. ਵਰ੍ਸਣ. ਜਲ ਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਡਿਗਣਾ. ਮੀਂਹ ਪੈਣਾ। ੨ ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ ਵਰ੍ਹਣਾ. ਜਿਵੇਂ–ਇੱਟਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਬਰਸਣਾ ਆਦਿ.

ਬਰਸਰ. ਫ਼ਾ [برسر] ਸਿਰ ਉੱਪਰ.

ਬਰਸਾ. ਸੰ. ਵਰ੍ਸ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਰਿਸ਼. ਮੀਂਹ.

ਬਰਸਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ੍ਸ਼ਾ ਰਿਤੁ. ਮੀਂਹ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਸਾਉਣ ਭਾਦੋਂ ਦਾ ਮੌਸਮ.

ਬਰਸਾਤੀ. ਵਿ–ਵਰ੍ਸ਼ਾ ਰੁੱਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ੍ਸ਼ਾ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣਵਾਲਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਰਨ ਤੋਂ ਵਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਭਿੱਜਦੇ। ੩ ਘੋੜੇ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕੋਠੇ ਉੱਤੇ ਉਹ ਹਵਾਦਾਰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਕਮਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤੇ ਸਵੀਏਂ.

ਬਰਸਾਨਾ. ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮਥੁਰਾ ਜਿਲੇ ਦੀ ਛਾਤਾ ਤਸੀਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਮਥੁਰਾ ਤੋਂ ੩੧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਧਾ (ਰਾਧਿਕਾ) ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਸੀ.

ਬਰਸ਼ਿਕਾਲ. ਫ਼ਾ [برشگال] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਦੇਖੋ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਰ੍ਸ਼ਾਕਾਲ.

ਬਰਸੀਣੀ / **ਬਰਸੀਨੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਵਰ੍ਸ (ਸਾਲ) ਪੁਰ ਜੋ ਸ਼੍ਰਾੱਧਕਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. "ਪਿਤ ਕੀ ਬਰਸੀਣੀ ਲਖ ਕਾਲਾ."(ਨਾਪ)

ਬਰਸੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ੍ਸ਼ਾ. ਮੀਂਹ. "ਰੁਤਿ ਬਰਸੁ ਸੁਹੇਲੀਆ ਸਾਵਣ ਭਾਦਵੇ ਆਨੰਦ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਰਸਣਾ (ਵਰ੍ਹਣਾ) ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. "ਬਰਸੁ ਮੇਘ ਜੀ,ਤਿਲੁ ਬਿਲਮੁ ਨ ਲਾਉ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਹੇ ਮੇਘ! ਜਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ। ੩ ਵਰ੍ਸ਼. ਵਰ੍ਹਾ. ਸਾਲ. "ਬਰਸੁ ਏਕੁ ਹਉ ਫਿਰਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਬਰਹਨਾ. ਫ਼ਾ [برہنہ] ਵਿ–ਨੰਗਾ. ਦਿਗੰਬਰ.

ਬਰਹਮ. ਫ਼ਾ [برہم] ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ. ਭੜਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਕ੍ਰੁੱਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ.

ਬਰਹਮਣ / **ਬਰਹਮਨ** ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ.

ਬਰਹਾ. ਸੰ. ਵ੍ਰਿਕ੍ਸ਼ਹਾ–ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਹਾ. ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰ੍ਹਾ.

ਬਰਹਾ ਏਸਣਿ. ਬਰਹਾ (ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਹਾ) ਇੰਦ੍, ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ ਕਸ਼ਜਪ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਕਾਸ਼ਜਪੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਰਹਿ / **ਬਰਹੀ** ਸੰ. ਬਰ੍ਹਿਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੰਘਾਂ (ਖੰਭਾਂ) ਦੀ ਬਹੁੰ (ਪੂਛ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੋਰ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਰ੍ਹਿਣ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਬਰਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਹਨਾ.

ਬਰਕ. ਅ [برق] ਬਰਕ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ। ੨ ਬਿਜਲੀ. "ਲਹ ਲਹ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਮਿਸਲ ਬਰਕ ਦਮਕੈ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਅ [ورق] ਵਰਕ਼. ਪੱਤਾ। ੪ ਪੱਤਰਾ। ੫ ਚਾਂਦੀ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪਤਲਾ ਪੱਤਰਾ.

ਬਰਕਸ. ਫ਼ਾ [برعکس] ਬਰ ਅ਼ਕਸ. ਵਿ–ਵਿਰੁੱਧ. ਉਲਟ. ਵਿਪਰੀਤ. "ਦਿਨ ਕੀ ਬੈਠ ਖਸਮ ਕੀ ਬਰਕਸ ਇਹ ਬੇਲਾ ਕਤ ਆਈ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ। ੨ ਫ਼ਾ [ورزش] ਵਰਜ਼ਿਸ਼. ਕਸਰਤ. "ਜਿਮ ਬਲ ਬਡ ਤਿਮ ਬਰਕਸ ਕਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਰਕਤ / **ਬਰਕਤਿ** ਅ [برکت] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਧਿਕਤਾ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ. "ਬਰਕਤਿ ਤਿਨ ਕਉ ਅਗਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਲਾਭ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੪ ਸਾਮਰਥ੍ਯ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਤੁਮਰੇ ਬਚੈਨ ਬਰਕਤ ਸੁ ਹੈਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਮਹਾਜਨ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਕਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਰਕਤ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ.

ਬਰਕਤੀ. ਵਿ–ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਕਤ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਰਕਤ ਸੇ. ਬਦੌਲਤ. ਤੁਫ਼ੈਲ. "ਤਿਨ ਕੀ ਬਰਕਤੀ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਖਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਬਰਕਰਦਨ. ਫ਼ਾ [برکردن] ਕ੍ਰਿ–ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਰੋਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਕਰਨਾ.

ਬਰਕਰਾਰ. ਫ਼ਾ [برقرار] ਬਰਕ਼ਰਾਰ. ਵਿ–ਕ਼ਾਇਮ. ਸ੍ਥਿਰ.

ਬਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰਕਾ.

ਬਰਕੀ. ਵਿ–ਬਰਕ (ਬਿਜਲੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਜਿਵੇਂ–ਤਾਰ ਬਰਕੀ.

ਬਰਕੰਦਾਜ / **ਬਰਕੰਦਾਰ** ਫ਼ਾ [برقنداز] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੰਦੂਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ. ਬਰਕ਼ (ਰੌਸ਼ਨੀ) ਅੰਦਾਜ਼ (ਫੈਂਕਣ ਵਾਲਾ). "ਬਰਕੰਦਾਜ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਲਏ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੨ ਚੌਕੀਦਾਰ. ਪਹਿਰੂ. "ਬਰਕੰਦਾਰ ਸਜਾਏ ਗਏ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਬਰਖ. ਸੰ. ਵਰ੍ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ੍ਹਾ. ਸਾਲ. "ਗਯਉ ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਬਰਖਨ ਕੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਫ਼ਾ [برخ] ਬਰਖ. ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੩ ਤਾਲ। ੪ ਬਿਜਲੀ। ੫ ਉਸ. ਤ੍ਰੋਲ. ਸ਼ਬਨਮ.

ਬਰਖਾ. ਸੰ. ਵਰ੍ਸ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੀਂਹ. ਬਾਰਿਸ਼.

ਬਰਖ਼ਾਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ [برخاست] ਵਿ–ਵਿਸਰਜਨ ਕੀਤਾ. "ਭੀ ਬਰਖਾਸ੍ਤ ਸਭ ਸਭਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਮੋਕ਼ੂਫ. ਹਟਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਭਾ ਦਾ ਉਠ ਜਾਣਾ.

ਬਰਖ਼ਾਸ੍ਤਨ. ਫ਼ਾ [برخاستن] ਕ੍ਰਿ–ਉਠ ਖੜੇ ਹੋਣਾ.

ਬਰਖਿ. ਬਰਖ (ਵਰ੍ਹੁ) ਕੇ. ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ. "ਬਰਖਿ ਭਰੇ ਸਰ ਤਾਲ." (ਸ: ਕਬੀਰ)

ਬਰਖ਼ਿਲਾਫ਼. ਫ਼ਾ [برخلاف] ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਲਟ. ਵਿਰੁੱਧ.

ਬਰਖ਼ੁਦ. ਫ਼ਾ [برخود] ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਪੁਰ.

ਬਰਖ਼ੁਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ [برخوردار] ਵਿ–ਫਲਦਾਰ. "ਬਰਖ਼ੁਰਦਾਰ ਖਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬੁਰਗੂ। ੨ ਫਲ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਖ਼ੁਸ਼। ੪ ਭਾਵ ਅਰਬ ਲੈਕੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਬਰਖ਼ੇਸ. ਫ਼ਾ [برخیزش] ਬਰਖ਼ੇਜ਼ਿਸ਼. ਉਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਥਵਾ [پرخاش] ਪਰਖ਼ਾਸ਼. ਲੜਾਈ. ਝਗੜਾ. ਫ਼ਿਸਾਦ. "ਕੁਲ ਬਰਖੇਸੀਆਨ ਕੀ ਜੇਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਝਗੜਾ (ਫ਼ਿਸਾਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਿਤਨੀ ਕੁਲ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਰਖੇਸ.

ਬਰਗ. ਫ਼ਾ [برگ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ। ੨ ਸਾਮਾਨ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ। ੩ ਸੰ. ਵਰ੍ਗ. ਸਮੁਦਾਯ. ਝੁੰਡ. "ਜਿਹ ਨਾਮ ਬਾਮ ਨਹਿ ਬਰਗ ਬਜਾਧ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਇੱਕ ਕੋਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗਰੋਹ, ਅਥਵਾ ਪਸ਼ੁ ਆਦਿ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੫ ਇੱਕ ਥਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਜੈਸੇ–ਕਵਰ੍ਗ, ਚਵਰ੍ਗ ਆਦਿ.

ਬਰਗਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ [برگشتن] ਕ੍ਰਿ–ਫਿਰਨਾ. ਮੁੜਨਾ. ਵਿਮੁਖ ਹੋਣਾ.

ਬਰਗਸ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ [برگشتہ] ਵਿ–ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਮੁਖ. ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ.

ਬਰਗਸਤਾਣ. ਫ਼ਾ [برگستان] ਬਰਗੁਸਤਾਨ ਅਥਵਾ [برگستوان] ਬਰਗੁਸਤਵਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਪਾਖਰ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਕਵਚ,ਜੋ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਪਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਖਿੰਗ ਨਿਸੁੰਭ ਨਚਾਇਆ ਭਾਲਿ ਉਪਰਿ ਬਰਗਸਤਾਣ ਕਉ." (ਚੰਡੀ ੩) ਖਿੰਗ (ਚਿੱਟਾ ਘੋੜਾ) ਨਿਸੁੰਭ ਨੇ ਪਾਖਰ ਪਾਕੇ ਨਚਾਇਆ

ਬਰਗਸਤਾਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਮੁਖਤਾ. ਬਰਗਸ਼ਤਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਭਾਜੜ. ਜੰਗ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇਕੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਬਰਗਸਤਾਣੀ ਦਲ ਵਿੱਚ ਘੱਤੀਓ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਬਰਗਸਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਰਗਸਤਾਣ.

ਬਰਗਰਿਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ [برگرفتن] ਪਕੜ (ਫੜ) ਲੈਣਾ. ਫੜਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਬਰਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਠ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਕੜੀਆਂ ਉੱਪਰ ਪਾਕੇ ਛੱਤ ਪਾਈਦੀ ਹੈ। ੨ ਛੱਤ ਉੱਪਰ ਮਿੱਟੀ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰਗ (ਪੱਤੇ) ਪਾਉਂਦੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਰਗਾ.

ਬਰਗਾੜੀ. ਰਾਜ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿੱਚ ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਰੁਮਾਣਾ ਅਲਬੇਲਸਿੰਘ" ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ, ਪਾਸ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਗੁਰੂਸਰ"ਹੈ. ਕਲਗੀਧਰ ਇੱਥੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ੧੭ ਘੁਮਾਂਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬਰਗੁਸਤਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਰਗਸਤਾਣ.

ਬਰਛਾ. ਸੰ. ਵ੍ਰਸ਼੍ਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਟਣਾ। ੨ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਛੜ (ਦੰਡ) ਬਾਂਸ ਆਦਿ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਤਿੱਖੇ ਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਭਾਲਾ। ੩ ਛੈਣੀ. ਲੋਹਾ ਕੱਟਣ ਦਾ ਸੰਦ.

ਬਰਛੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਬਰਛਾ. ਸ਼ਕ੍ਤਿ.

ਬਰਜਸ. ਦੇਖੋ, ਵਰਜਿਸ."ਅਬ ਤੂੰ ਬਰਜਸ ਕਰੋ ਸਦਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਰਜਣਾ / **ਬਰਜਨ** / **ਬਰਜਨਾ** ਸੰ. ਵ੍ਰਜ੍ਜਨ–ਵਰ੍ਜਨ. ਰੋਕਣਾ. ਹਟਾਉਣਾ। ੨ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਨਾ. ਰੱਦ ਕਰਨਾ.

ਬਰਜੋਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਬਰਦਸ੍ਤੀ. "ਇਹ ਸਾਥ ਕਰੈਂ ਹਿਤਵਾ ਬਰਜੋਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਬਰਦਸ੍ਤੀ ਨਾਲ. ਜਬਰਨ.

ਬਰਟੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬਟਲੋਹਾ. "ਦੇਗ ਕਰਾਹੇ ਬਭ ਬਰਟੋਹੇ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਰਣ. ਸੰ. ਵਰ੍ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੰਗ। ੨ ਜਾਤਿ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩ ਅਕਰ. ਅੱਖਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵਰਣ.

ਬਰਣਸੰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਵਰਣਸੰਕਰ.

ਬਰਣਨ. ਸੰ. ਵਰ੍ਣਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਬਯਾਨ.

ਬਰਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਯੁ (ਹਵਾ) ਵਿੱਚ ਉਡ੍ਡੀ ਹੋਈ ਰੇਣੁ (ਗਰਦ). ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰਣਾ.

ਬਰਣਾਂਤਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਣੰ (ਕਵਚ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਵਚਛੇਦਕ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਰਣਾਯੁਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰੁਣਦੇਵਤਾ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਰਤ. ਬਲਤ. ਬਲਦਾ. ਮਚਦਾ. "ਬਰਤ ਚਿਤਾ ਭੀਤਰ ਲੈ ਡਾਰੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੪) ੨ ਵਰਦਾ. ਵਿਵਾਹ ਕਰਤ. "ਏਕ ਪੁਰਖ ਤਬ ਤਾਂਹਿ ਬਰਤ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੫) ਵਿਆਹ ਕਰਦਾ ਭਇਆ। ੩ ਸੰ. ਵ੍ਰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਵਾਸ. ਬਿਨਾ ਅਹਾਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਿਯਮ. "ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਰਹਿਤਾ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੪ ਸੰ. ਵ੍ਰਿੱਤ–ਵ੍ਰਿੱਤ. ਵਰ੍ਤੁਲ. ਗੋਲ. ਭਾਵ–ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ. "ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ ਬਰਤ ਅਰੁ ਭੇਦਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ਪ) ਪ ਸੰ. ਵਰ੍ਤ੍ਰੀ. ਰੱਸਾ. ਲੱਜ. "ਤਹਿ ਕੋ ਬਰਤ ਪਾਇ ਲਟਕਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਰਤਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਂਡਾ. ਪਾਤ੍ਰ. ਸੰ–ਵਰ੍ਤਨ। ੨ ਵਰਤਾਉ. ਵਰਤੋਂ.

ਬਰਤਨਹਾਰ. ਵਿ–ਵਰਤਾਉ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਰਤਨ (ਭਾਂਡੇ) ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਤਨ। ੩ ਸੰ. ਵ੍ਰਤ੍ਮਨ–ਵਰ੍ਤਮਨ. ਫਿਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਟਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ ਜੈਸੇ ਬਰਤਨਹਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ਪ)

ਬਰਤਨਿ. ਸੰ. ਵਰ੍ਤਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਹ. ਮਾਰਗ। ੨ ਆਚਾਰ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਰਮਕਾਂਡ. "ਗੁਣਨਿਧਾਨ ਭਗਤਨ ਕਉ ਬਰਤਨਿ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ)

ਬਰਤਮਾਨ. ਵਿ–ਵਰ੍ਤਮਾਨ. ਉਹ ਸਮਾਂ, ਜੋ ਹੁਣ ਵਰ੍ਤ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਜ਼ਮਾਨਾ. ਹਾਲ.

ਬਰਤਰ. ਫ਼ਾ [بَرتر] ਵਿ–ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ। ੨ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ। ੩ ਵਧੀਆ.

ਬਰਤ੍ਰਫ਼. ਫ਼ਾ [برطرف] ਵਿ–ਕਿਨਾਰੇ. ਅਲਗ। ੨ ਮੌਕੂਫ਼. ਬਰਖ਼ਾਸ੍ਤ.

ਬਰਤਰੀ. ਫ਼ਾ [برتری] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਲ਼ਿਦੀ. ਉਚਾਈ. ਉੱਚਤਾ। ੨ ਤੂੰ ਬਲ਼ਿਦ ਹੈਂ. ਬਰਤਰ ਹਸ੍ਤੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਬਰਤਵਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ੍ਤਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਰਤੋਂ. ਵਰਤਾਉ। ੨ ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ.

ਬਰਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਤਾ. ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੂਤਾ. ਉੱਤਮਤਾ. "ਬਰਤਾ ਗਨਕੈ ਕਬਿਤਾ ਇਹ ਠਾਨੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਵਰ ਪ੍ਰਦਾਤ੍ਰੀ. ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. "ਸੇਵਕ ਕੀ ਬਰਤਾ ਤੂੰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਉਹ ਭੱਕਾ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਅੰਗ ਅੱਖਰ ਆਦਿ ਲਿਖੀਏ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆਕਰਦੇ ਸਨ.

ਬਰਤਾਫ਼ਤਹ. ਫ਼ਾ [برتافتہ] ਮੋੜ੍ਹਿਆ. ਫੇਰਦਿੱਤਾ.

ਬਰਤਾਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ [برتافتن] ਕ੍ਰਿ–ਫੇਰਨਾ. ਮੋੜ੍ਹਨਾ. ਮੋੜ੍ਹਲੈਣਾ.

ਬਰਤਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿੱਸਾ. ਛਾਂਦਾ.ਬਾਂਟਾ। ੨ ਵਿਹਾਰ. ਰੀਤਿ। ੩ ਹਾਲ. ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਵਰਤਾਰਾ.

ਬਰਤਿਬਰੁਨ. ਸੰ. ਵਰ੍ਤਿੰਵਰੁਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ੍ਤਿੰ(ਫਾਂਸੀ) ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੀ. ਵਰੁਣਪਾਸ਼. "ਬਰਤਿਬਰੁਨ ਕੋ ਨਿਵਾਰਤ ਨਿਹਾਰ ਹੈ." (ਕਵਿ ਪ੨)

ਬਰਤੀ. ਵਿ–ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. (ਸ਼੍ਰਮਿਨ) "ਬਰਤੀ ਬਰਤ ਰਹੈ ਨਿਹਕਾਮ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧)

ਬਰਤੁਲ. ਗੋਲ. ਦੇਖੋ, ਵਰਤੁਲ.

ਬਰਤੁਲਾਕਾਰ. ਗੋਲਾਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵਰਤੁਲਾਕਾਰ.

ਬਰਤੋ. ਫ਼ਾ [برتو] ਤੇਰੇ ਉੱਪਰ.

ਬਰਤੋਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਤਾਉ. ਵਰਤਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਰੀਤਿ. ਰਸਮ। ੩ ਬਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ.

ਬਰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਲ੍ਿਵਰ੍ਦ. ਬੈਲ. "ਬਰਦ ਚਢੇ ਭਉਰੁ ਢਮਕਾਵੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਵਰਦ. ਵਿ–ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਅ [برد] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠੰਢ. ਸੀਤਲਤਾ। ੪ ਪਖਾਵਜੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਜੋੜੀ ਦੀ ਪਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ.

ਬਰਦਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੈਲ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ਿਵ. "ਗੌਰੇ ਪੈ ਬਰਦ ਚਢ ਆਏ ਥੇ ਬਰਦਪਤਿ, ਗੌਰੀ ਗੌਰਾ ਗੌਰੇ ਰੁਦ੍ ਰਾਤੇ ਰਾਤੇ ਹ੍ਹੈਰਹੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗੌਰੇ ਬਲਦ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ਿਵ ਆਏ, ਗੌਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਪਾਰਵਤੀ, ਗੌਰੇ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਬੈਲ, ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਾਲ ਲਾਲ-ਰੰਗੇ ਹੋਗਏ.

ਬਰਦਾ. ਵਿ–ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਰਗਾ। ੩ ਤੁ [برده] ਬਰਦਹ. ਜੰਗ ਦਾ ਕੈਦੀ। ੪ ਗ਼ੁਲਾਮ. ਤਾਬੇਦਾਰ. "ਮੈ ਲਿਖਾਂ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜੋ ਮੇਰਾ ਬਰਦਾ." (ਜੰਗਨਾਮਾ) ਪ ਪਹੇਲੀ. ਬੁਝਾਰਤ.

ਬਰਦਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬਰਦਾਯੀ.

ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ. ਫ਼ਾ [برداشت] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਹਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਲਤਾ। ੨ ਸਬਰ. ਸੰਤੋਖ.

ਬਰਦਾਸ਼੍ਤਨ. ਫ਼ਾ [برداشتن] ਕ੍ਰਿ–ਸਹਾਰਨਾ। ੨ ਉਠਾਉਣਾ.

ਬਰਦਾਤਾ. ਵਿ–ਵਰਪ੍ਰਦਾਤ੍ਰਿ. ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਇਕ-ਮਨ ਪੁਰਖ ਧਿਆਇ ਬਰਦਾਤਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰਦਾਤਾ.

ਬਰਦਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਰ ਦੇਣਾ। ੨ ਬਾਦਬਾਨ. ਜਹਾਜ ਦੀ ਪਾਲ. ਜਹਾਜ ਪੁਰ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਹਵਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਜਹਾਜ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਲਖ ਪੋਤ ਮਹਾਨਾ। ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਜਹਾਂ ਬਰਦਾਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਬਰਦਾਯਉ
ਬਰਦਾਯਕ
ਬਰਦਾਯੀ } ਵਿ–ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਹਰਿਨਾਮੁ ਰਸਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਰਦਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਬਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ [بردار] ਵਿ–ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ–ਨੇਜ਼ਾਬਰਦਾਰ.

ਬਰਧ. ਦੇਖੋ, ਵਰਧ। ੨ ਬਲਦ. ਬੈਲ. "ਬਰਧ ਪਚੀਸਕ ਸੰਗੁ ਕਾਚ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਪੱਚੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬੈਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਕੱਚ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਾਰ ਵਣਜ ਦਾ ਰੂਪਕ ਹੈ.

ਬਰਧਕ. ਵ੍ਰਧ੍ਕ. ਵਿ–ਵਧੰਕ. ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕੁਲ ਬਰਧਕ ਗੁਨਜੁਤ ਸੁਤ ਦੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਰਧਨ. ਦੇਖੋ, ਵਰਧਨ.

ਬਰਧਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਰਧਮਾਨ। ੨ ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ. "ਬਰਧਮਾਨ ਹੋਵਤ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ਪ)

ਬਰਧੈਤਿ. ਵਧਦਾ ਹੈ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ, ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਬਰਧੈਤਿ ਜਰੂਆ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ)

ਬਰਨ. ਸੰ. ਵਰ੍ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੂਪ. ਸ਼ਕਲ। ੨ ਰੰਗ। ੩ ਜਾਤਿ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿ ਜਾਤਿ ਦੀ ਵੰਡ. "ਬਰਨ ਆਸ੍ਰਮ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸੁਨਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੪ ਜਦ ਅਬਰਨ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬਰਨ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉੱਤਮ ਵਰਣ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਬਰਨ ਅਬਰਨ ਰੰਕ ਨਹੀਂ ਈਸਰੁ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਪ ਅਕ੍ਸ਼ਰ. ਅੱਖਰ। ੬ ਉਸਤਤਿ. ਵਡ੍ਡਿਆਈ। ੭ ਸੰ. ਵਰ੍ਣ੍ਯ (ਵਰ੍ਣਯ). ਵਰ੍ਣਨ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਭਾਵ–ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਰਥ. "ਬਰਨ ਸਹਤ ਜੋ ਜਾਪੈ ਨਾਮੁ." (ਭੈਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੮ ਵਰ੍ਣਨ. ਕਥਨ. ਬਯਾਨ. "ਮੁਖ ਤੇ ਨਾਹੀ ਜਾਤ ਬਰਨ."(ਸਾਰ ਮ: ਪ) "ਚੁੰਪਕ ਬਰਨਵਾਰੀ ਕਵਿਤਾ ਬਰਨਵਾਰੀ ਸੁਸ੍ਰੂ ਬਰਨ-ਵਾਰੀ ਉਰ ਮੈ ਧਰਨ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਚੰਬੇ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ, ਕਵਿਤਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਉੱਤਮ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੀ। ੯ ਵਰੁਣ. ਜਲਪਤਿ. "ਬਰਨ ਬਾਰਿ ਨਿਤ ਭਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬਰਨਸ. Lt. A. Burnes. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.੧੭ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਇਆ. ਇਹ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਾਣੂ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੩੧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਿਲੀਅਮ ਚੌਥੇ (William IV)* ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀਯੁਤ ਸਾਹਿਬ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੇ ਭੇਟਾ ਲੈਕੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ੨੦ ਮਈ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ. ਬਰਨਸ ੨੦ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੩੭ ਤੋਂ ੨੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ੩੮ ਤਕ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਏਜੰਟ ਰਿਹਾ ਅਰ ਸਰ (Sir) ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ੨ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੧ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਬਰਨਸਿੰਘ. ਫ਼ਾਜ਼ਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਇਹ ਧਰਮ-ਵੀਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡ੍ਡਾ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਲੜਿਆ.

ਬਰਨਥੇ. ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ. "ਹਮ ਤੁਛ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਰਨਥੇ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਬਰਨਨ. ਦੇਖੋ, ਬਰਣਨ. "ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਕਹਾ ਲਉ ਬਰਨਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਬਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਣਾ। ੨ ਜਲਣਾ. ਬਲਣਾ,ਸੜਨਾ. "ਮਰੇ ਬਰੋਂਗੀ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨) ੩ ਵਰਣਾ. ਵਿਆਹੁਣਾ. ਵਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪਲਾਸ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬਿਰਛ ਜਿਸ ਦੇ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪੱਤੇ ਗੋਂਦਣੀ ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਬਹੁਤ ਹਲਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਬਰਨਾਵਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਣੰ (ਅੱਖਰਾਂ) ਦੀ ਆਵਲੀ (ਪੰਕ੍ਤਿ). ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਤਰ। ੨ ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ (ਭਾਸ਼ਾ) ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ, ਜੈਸੇ–ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੈਂਤੀ.

ਬਰਨੀ. ਸੰ. ਵਰਣ. ਪੂਜਨ. ਮੰਤ੍ਰਜਪ. "ਪੜ੍ਹੈਂ ਯਾਹਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕਰੈਂ ਹੋਮ ਬਰਨੀ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਬਰੁਨੀ. ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ. "ਜਲ ਕੀ ਬੂੰਦ ਵਿਲੋਚਨ ਬਰਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਰਨੀਅਰ. T. Bernier. ਇਹ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦਾ ਵੈਦ੍ਯ ਸਨ ੧੬੫੮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਏਜੰਟ ਹੋਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਫ਼ੀ (ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ ਖ਼ਾਂ) ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਇਸ ਦਾ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲ ਹੋਗਿਆ.ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੬੬੪ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨਾਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ. ਬਰਨੀਅਰ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਹਾਲ ਜੋ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ੍ਯ ਹਨ. ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸਨ ੧੬੬੮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਪਿਸ ਪਹੁਚਿਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੬੮੮ ਵਿੱਚ ਪੈਰਿਸ ਮੋਇਆ.

ਬਰਨੇਹ. ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ.

ਬਰਨੰਗਜ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਦੂਤ. ਵਰੁਣ ਗਣ. "ਆਇ ਪਰਜੋ ਜਲ ਮੇ ਬਰਨੰਗਜ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਰਫ. ਫ਼ਾ [برف] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠੰਢ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਜਮਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ. ਹਿਮ. ਯਖ਼.

ਬਰਫੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਰਫ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ.

ਬਰਬਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤੀ ਸੇ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ. ਮੱਲੋ ਜੋਰੀਂ. ਜਬਰਨ। ੨ ਬਿਨਾ ਵਸ਼. ਲਾਚਾਰ.

ਬਰਬਦ. ਫ਼ਾ [بربد] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਸਤਾਨ. ਸੰ–ਸ਼ਕ-ਸ੍ਤਾਨ। ੨ ਵਿ–ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ ਪੁਰ ਆਮਾਦਾ. ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਬਦਬਰ.

ਬਰਬਰ. ਸੰ. ਬ੍ਰਬ੍ਬਰ. ਅ [Barbary] ਅਫਰੀਕਾ ਦਾ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ. Barbary.

ਬਰਬਰੀ. ਬਰਬਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਚਲੇ ਬਰਬਰੀ ਅਰਮਨੀ." (ਕਲਕੀ) "ਬਰਬਰੀਨ ਕੋ ਜੀਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਬਰਬਾਦ. ਫ਼ਾ [برباد] ਵਿ–ਨਸ਼੍. ਤਬਾਹ.

ਬਰਬੰਡ. ਵਿ–ਬਲਵੰਤ. ਬਲਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ. ਪ੍ਰਬਲ.

---

* ਇਹ ਜਾਰਜ ਤੀਜੇ (George III) ਦਾ ਤੀਜਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਜਾਰਜ ਚੌਥੇ ਦੀ ਥਾ ਸਨ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਸੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਅਤਿਰਣ ਮੰਡੰ ਬਰਬੰਡੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਰਬੰਡਿਕਾ. ਬਲਵੰਤਿਕਾ. ਬਲ (ਸ਼ਕਤਿ) ਵਾਲੀ. "ਤੀਨੋ ਗਾਨੀ ਬਰਬੰਡਿਕਾ." (ਨਾਪ੍)

ਬਰਭੰਡ / **ਬਰਭੰਡੁ** ਸੰ. ब्रह्माण्ड-ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ. ਸੰਗਜਾ-ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦਾ ਅੰਡਾ. ਭੂਗੋਲ ਅਤੇ ਖਗੋਲਰੂਪ ਜਗਤ. "ਜਹਿ ਬਰਭੰਡੁ ਪਿੰਡੁ ਤਹ ਨਾਹੀ, ਰਚਨਹਾਰੁ ਤਹ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਰਮ. ਸੰ. ਵਮੰ. ਸੰਗਜਾ-ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ। ੨ ਅ. دم ਸੰਗਜਾ-ਸੋਜ. ਸੂਜਨ.

ਬਰਮਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਵਰਮੇ ਨਾਲ ਛੇਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਵੇਧਨ ਕਰਨਾ. "ਇਕ ਕੋ ਬਰਮ ਦੁਏ ਤਨ ਬਰਮੈ." (ਪੰਪ੍)

ਬਰਮਣੀ. ਸੰਗਜਾ-ਵਮੰ (ਕਵਚ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਰਮਰਿ. ਸੰਗਜਾ-ਵਮੰ (ਕਵਚ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ। ੨ ਨੇਜ਼ਾ. ਭਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਰਮਾ. ਸੰਗਜਾ-ਇੱਕ ਤਖਾਣਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੇਦ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਵਮੰਨ੍. ਕਵਚ. "ਦੇਖ ਦਯੋ ਬਰਮਾ ਸੁਤਸੂਰਜ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਬਰਮਾ." (ਜਪੁ) ਗੁਰੂ ਹੀ ਸ਼ਿਵ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ। ੪ ਬ੍ਰਹ੍ਮਦੇਸ਼. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਪੂਰਵੀ ਹੱਦ ਉੱਪਰ ਬੰਗਾਲ ਖਾਡੀ ਦੇ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਆਸਾਮ ਤਥਾ ਚੀਨ ਦੇ ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਦੇਸ਼. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੨੩੦੮੩੯ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੧੩,੨੦੫,੫੬੪ ਹੈ. ਲੋਅਰ ਬਰਮਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰੰਗੂਨ ਅਤੇ ਅਪਰ ਦੀ ਮਾਂਡਲੇ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਤਨਾਂ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਹਨ.

ਬਰਮਾਉ. ਵਿ-ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ. "ਸੁਅਸਤਿ ਆਥਿ ਬਾਣੀ ਬਰਮਾਉ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਸੁਅਸਤਿ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਵੇਦਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬਖੋਏ.

ਬਰਮਾਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ.

ਬਰਮੀ. ਸੰਗਜਾ-ਛੋਟਾ ਬਰਮਾ. ਤਖਾਣਾ ਸੰਦ। ੨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਬਰਮਾ ਦੀ ਬੋਲੀ। ੪ ਸਿਉਂਕ ਦਾ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਖੁੱਡਦਾਰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ. ਦੇਖੋ,ਵਰਮੀ.

ਬਰਮੋਰ. ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਪੁਰ. ਇਹ ਨਗਰ ਚੰਬੇ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ.

ਬਰਮੰਡਾ. ਵਰ (ਪਤਿ) ਮੰਗਣ ਵਾਲੀ ਕੰਨਜਾ. ਉਹ ਲੜਕੀ,ਜੋ ਪਤਿ ਵਰਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ. "ਨਵਸਾਤ ਛਡਾਇਲਈ ਬਰਮੰਡਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੋਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਕਨਜਾ ਭੌਮਾਸੁਰ(ਨਰਕਾਸੁਰ) ਤੋਂ ਛੁਡਾਲਈਆਂ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਭੌਮਾਸੁਰ ਦੀ ਕੈਦੋਂ ਛੁਡਾਕੇ ਇਹ ਕੰਨਜਾ ਵਰੀਆਂ ਸਨ.

ਬਰਯਾਰ. ਵਿ-ਬਲਵਾਨ. ਬਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕੰਧ ਉਤੰਗ ਮਹਾਂ ਬਰਯਾਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਰਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਬੁੜ ਬੁੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਅਚੇਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣਾ. "ਸੋਵਤ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਰਰਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੨)

ਬਰਲ / **ਬਰਲੁ** ਸੰ. ਵਾਤੂਲ. ਵਿ-ਵਾਤਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੁਦਾਈ. ਸਿਰੜਾ. ਪਾਗਲ. "ਬਿਨ ਸਬਦੈ ਜਗ ਬਰਲਿਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਸਿਰੜ. ਪਾਗਲਪਨ. "ਮਤਿ ਦੂਰ ਹੋਇ, ਬਰਲੁ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਆਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੩ ਸੰ.ਵਰਲ. ਭਰਿੰਡ. ਤੰਦਈਆ. ਡੇਮੂ.

ਬਰਵਾ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦਿਲਾਵਰਖਾਂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਦ੍ਵਾਰਾ ਇਸ ਦੇ ਲੁੱਟੇਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ-

"ਤਵ ਬਲ ਇਹਾਂ ਨ ਪਰ ਸਕੇ ਬਰਵਾ ਹਨਾ ਰਿਸਾਇ, ਸਾਲਨ ਰਸ ਜਿਮ ਬਾਨੀਓ ਰੋਰਨ ਖਾਤ ਬਨਾਇ।" ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ-ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੯ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੨-੭ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਧ੍ਰੁਵ" ਅਤੇ "ਨੰਦਾ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ-
ਭਈ ਨ ਕੀਰਤਿ ਜਿਨ ਕੀ, ਯਾ ਜਗ ਮਾਹਿ,
ਪ੍ਰਾਣ ਚਲਤ ਹੈਂ ਯਦਯਪਿ, ਜੀਵਤ ਨਾਹਿ.

ਬਰਵੈ. ਦੇਖੋ, ਬਰਵਾ ੨.

ਬਰੜ. ਦੇਖੋ, ਬਰਲ ੨.

ਬਰੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਲ ੧.

ਬਰੜਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਰਾਨਾ. "ਨੈਨੀ ਨੀਦ ਸੁਪਨ ਬਰੜਾਇਓ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) "ਸੁਪਨੇਹੂ ਬਰੜਾਇਕੈ ਜਿਹ ਮੁਖਿ ਨਿਕਸੈ ਰਾਮ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬਰਾ. ਵਿ-ਵਡਾ. ਬੜਾ। ੨ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ "ਸੁੰਨਤੁ ਸੀਲੁਬੰਧਾਨਿ ਬਰਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੫) ੩ ਸੰਗਜਾ-ਬੜਾ. ਵੜਾ. ਮਹਾਂ ਦੀ ਪੀਠੀ ਦੀ ਘੀ ਅਥਵਾ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਪਕਾਈ ਟਿੱਕੀ. "ਪੋਏ ਸੀਖ ਬਰਾ ਭਟਿਯਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) "ਸੂਖਮ ਓਦਨ ਬਰੇ ਪਕੋਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਬੱਲਾ. ਸ਼ਹਤੀਰ. "ਛਾਨ ਕੇ ਬਾਂਧਸ ਬਰੇ ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭) ੫ ਫ਼ਾ براے ਬਰਾਯ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਵਾਸਤੇ. ਲਿਯੇ. "ਬਰਾ ਖੁਦਾਈ ਸਚ ਚਉ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਬਰਾਂ. ਫ਼ਾ بران ਬਰ-ਆਂ. ਉਸ ਉੱਪਰ.

ਬਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਬਰਾ ੫.

ਬਰਾਸਾਇਆ. ਵਰ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. ਫਲ ਪਾਇਆ. "ਸਾਕਤ ਤੇ ਕੋ ਨ ਬਰਾਸਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਬਰਾਹ. ਸੰ. ਵਰਾਹ. ਸੰਗਜਾ-ਸੂਰ। ੨ ਫ਼ਾ براہ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਰਸਤੇ ਨਾਲ। ੩ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਜਰੀਅ੍ਹ.

ਬਰਾਹ ਤਨ. ਸੰਗਜਾ-ਵਰਾਹ (ਸੂਰ) ਦਾ ਹੈ ਸ਼ਰੀਰ ਜਿਸ ਦਾ. ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਗਤਨ। ੨ ਵਰਾਹ (ਸ਼ੂਕਰਾਵਤਾਰ) ਦਾ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ) ਨਰਕਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਭੌਮਾਸੁਰ.

ਬਰਾਕ. ਦੇਖੋ, ਵਰਾਕ.

ਬਰਾਗਨ. ਸੰਗਜਾ-ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬਾਹਾਂ ਰੱਖਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ. ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਇਹ T ਹੈ. "ਹਾਥ ਬਰਾਗਨ ਧਰੇ ਮਨਹੁ ਘਰ ਮਾਨ ਕੋ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਬਰਾਗੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਬੈਰਾਗਨ.

ਬਰਾਟ / **ਬਰਾਟਕਾ** ਸੰਗਜਾ-ਕੌਡੀ. ਦੇਖੋ, ਵਰਾਟ ਅਤੇ ਵਰਾਟਕਾ. "ਇਕ ਬਰਾਟਕਾ ਕਿਨਹੁ ਨ ਦੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਰਾਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਾਮਦਾ.

ਬਰਾਤ. ਸੰਗਜਾ-ਵਰ ਯਾਤ੍ਰਾ. ਵਰ (ਦੁਲਹਾ) ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਏਕਤ੍ਰ ਹੋਈ ਮੰਡਲੀ. ਜਨੇਤ। ੨ ਅ. برات ਸ਼ਾਹੀ ਸਨਦ। ੩ ਜਾਗੀਰ. "ਦੁਇ ਲਖ ਟਕਾ ਬਰਾਤ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਬਰਾਤੀ. ਸੰਗਜਾ-ਵਰ ਯਾਤੀ. ਜਨੇਤੀ. ਜਾਂਵੀ.

ਬਰਾਦਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਦਰ.

ਬਰਾਬਰ. ਫ਼ਾ برابر ਵਿ-ਤੁਲਜ. ਸਮਾਨ। ੨ ਸਮ. ਹਮਵਾਰ. ਪਧਰਾ। ੩ ਠੀਕ। ੪ ਲਗਾਤਾਰ. ਨਿਰੰਤਰ.

ਬਰਾਬਰਿ / **ਬਰਾਬਰੀ** ਸੰਗਜਾ-ਸਮਾਨਤਾ. ਤੁਲਜਤਾ. "ਕਰਉ ਬਰਾਬਰਿ ਜੋ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਰਾਤੀ, ਇਹ ਹਉਮੈ ਕੀ ਢੀਠਾਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਮੁਕਾਬਲਾ. ਸਾਮ੍ਹਣਾ. "ਖਸਮੈ ਕਰੈ ਬਰਾਬਰੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਵਿ-ਤੁਲਜ. ਸਮਾਨ. "ਭਗਤ ਬਰਾਬਰਿ ਅਉਰ ਨ ਕੋਇ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) "ਆਪ ਬਰਾਬਰਿ ਕੰਚਨੁ ਦੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਰਾਮਦ. ਫ਼ਾ برآمد ਵਿ-ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਲੱਭਿਆ. ਨਿਕਲਿਆ। ੪ ਸੰਗਜਾ-ਆਮਦਨੀ. ਪੈਦਾਵਾਰ.

ਬਰਾਮਦਾ. ਫ਼ਾ برآمدہ ਸੰਗਜਾ-ਮਕਾਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਛੱਜਾ. ਬਰਾਂਡਾ। ੨ ਵਿ-ਅੱਗੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ.

ਬਰਾਯਦ. ਫ਼ਾ برآید ਚੜ੍ਹ ਆਵੇ. ਹਮਲਾ ਕਰੇ.

ਬਰਾਯੇ. ਫ਼ਾ براے ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਵਾਸ੍ਤੇ. ਲਿਯੇ.ਨਿਮਿੱਤ. ਲਈ.

ਬਰਾਰ. ਵਿ-ਬਲ ਵਾਲਾ. ਬਲਵਾਨ. "ਜੇਨ ਜਿੱਤੇ ਬਰਾਰੰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ,ਬਰਾੜ ਅਤੇ ਬੈਰਾੜ। ੩ ਵਿਦਰਭ (Berar) ਦੇਸ਼ ਜੋ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਨਿਜਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਨ ੧੮੫੩ ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੭੭੧੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ.

ਬਰਾਲ. ਸੰਗਜਾ-ਵਰੋਲਾ. ਵਾਯੁ (ਹਵਾ) ਦੀ ਗੱਠ। ੨ ਵਿ-ਵਿਕਰਾਲ. ਭਯਾਨਕ. "ਤਜੈ ਨਾਸਿਕਾ ਧੂਮ੍ਰ ਨੈਨੰ ਬਰਾਲੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਬਰਾਵੁਰਦ. ਦੇਖੋ, ਬਰ ਆਵੁਰਦ.

ਬਰਾੜ. ਬੈਰਾੜਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੁਖੀਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਬੈਰਾੜ.

ਬਰਿ. ਬੜਕੇ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਕੇ. "ਬਰਿ ਅੰਤਰਿ ਹੇਰਲਵੋ ਭਲਿਭਾਂਤੀ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਬਰ ਸ਼ਬਦ.

ਬਰਿਆਈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤੀ ਸੇ. ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ. "ਗਹਿਕਰ ਲੇਜਾਵਹਿ ਬਰਿਆਈ." (ਨਾਪ੍)

ਬਰਿਆਮ. ਵਰਿਆਮ. ਵੀਰਤਾਵਾਨ. ਬਹਾਦੁਰ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ। ੨ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਇੱਕ ਚੌਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਵਰਿਆਮ.

ਬਰਿਆਰ. ਵਿ-ਬਲਵਾਨ. "ਬੀਰ ਅਪਾਰ ਬਡੇ ਬਰਿਆਰ." (ਅਕਾਲ)

ਬਰਿਯਰ. ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰਣ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਰਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ-ਵਾਟਿਕਾ. ਵਾੜੀ। ੨ ਵਟਿਕਾ. ਬੜੀ। ੩ ਵਾਰੀ. ਪਾਰੀ. ਅਵਸਰ. "ਬਰਿਯਾ ਅਪਨੀ ਆਪਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮)

ਬਰੀ. ਵਿ-ਵਡੀ. ਮਹਾਨ. "ਦੁਇ ਤੂੰ ਬਰੀ ਅਬਧ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹੇ ਦ੍ਵੈਤ ! ਤੂੰ ਵਡੀ ਅਵਧਜ ਹੈਂ। ੨ ਮੱਚੀ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਹੋਈ. ਬਲੀ. "ਬੁਝੈ ਨਾ ਬੁਝਾਈ ਬਰੀ ਹੈ ਅਪਾਰਾ." (ਨਾਪ੍) "ਬਰੀ ਬਿਰਹਿ ਕੀ ਆਗ ਮੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧) ੩ ਵਰੀ ਹੋਈ. ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ. "ਦੇਹੁਰੀ ਲਉ ਬਰੀ ਨਾਰਿ ਸੰਗਿ ਭਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰਗਜਾ-ਵਟਿਕਾ. ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ. "ਭਾਂਤ ਜਰੀ ਕੀ ਬਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧) ਜਰੀ (ਬੂਟੀ) ਦੀ ਵੱਟੀ। ੫ ਮਾਂਹ ਆਦਿ ਦੀ ਪੀਠੀ ਦੀ ਟੁੱਕੀਹੋਈ ਗੋਲੀ. ਬੜੀ. "ਬਰੀ ਮਸਾਲੇਦਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਬੜੀ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਬੜਨਾ। ੭ ਵਰ (ਦੁਲਹਾ) ਵੱਲੋਂ ਦੁਲਹਨ ਲਈ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਭੇਜੀ ਹੋਈ ਪੋਸ਼ਾਕ. ਸੰ-ਵਤ੍ਰੀ. "ਪੁਰਾਣੀ ਆਂਦੀ ਬਰੀ ਕੁੜੇ." (ਲੋਕੋ) ੮ ਅ. بری ਵਿ-ਮੁਕ੍ਤ. ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ। ੯ ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਅਰੋਗ. ਨਰੋਆ.

ਬਰੀਂ. ਫ਼ਾ بریں ਬਰ-ਈਂ. ਇਸ ਪੁਰ। ੨ ਉੱਚਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਅਰਸ਼ੇ ਬਰੀਂ (ਉੱਚਾ ਆਸਮਾਨ).

ਬਰੀਆ. ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰੀ. ਵੇਲਾ. "ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) "ਨਾਨਕ ਕਹਿਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਬੜੀਆਂ. "ਬਰੀਆ ਦਧਿ ਖੀਰ ਪੁਲਾਵ ਘਨੇ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਵਾਰ. ਦਫ਼ਅ. "ਹਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ਲਖ ਲਖ ਬਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਵਰ੍ਹੇ. ਸਾਲ. "ਜਾਨਉ ਕੋਟਿ ਦਿਨਸ ਲਖ ਬਰੀਆ."(ਸਾਰ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ, ਵਰੀਆ.

ਬਰੀਨ. ਫ਼ਾ بریں ਵਿ-ਬਰਤਰੀਨ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. "ਬੀਨ ਸਨਾਇ ਬਰੀਨ ਸਜੇ." (ਸਲੋਹ)

ਬਰੁ. ਵਜ-ਚਾਹੇ. ਯਦਿ. ਭਲੇ ਹੀ. ਕਦਾਚਿਤ.

ਬਰੁਣ. ਸੰਗਜਾ-ਵਰੁਣ. ਜਲਾਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰੁਣ.

ਬਰੁਣਾਸਤ੍ਰ / **ਬਰੁਣਾਯੁਧ** ਸੰਗਜਾ-ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਰੁਣਾਯੁਧ ਨਾਸਨਿ. ਸੰਗਜਾ-ਵਰੁਣਾਯੁਧ (ਫਾਹੀ), ਉਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਪਾਸ਼ (ਵਿਆਸਾ) ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਰੁਣੀ } ਸੰਗਜਾ–ਅੱਖ ਨੂੰ ਵਰਣ (ਢਕਣ) ਵਾਲੀ,
ਬਰੁਨੀ } ਪਲਕ.

ਬਰੂੰ. ਫ਼ਾ بروں ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੇਰੂੰ. ਬਾਹਿਰ.

ਬਰੂਖਨ. ਦੇਖੋ, ਬੋਲ ਬਰੂਖਨ.

ਬਰੂਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬੂਟਾ. ਪੇਡ। ੨ ਵਟ. ਬਰੋਟਾ.

ਬਰੂਤ. ਫ਼ਾ بروت ਸੰਗਜਾ–ਮੁੱਛਾਂ. "ਉਸ ਦੇ ਬਰੂਤ ਤਰਾਸ਼ੇ." (ਜਸਭਾਮ)

ਬਰੂਥ. ਦੇਖੋ, ਵਰੂਥ.

ਬਰੂਥਨਿ } ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. ਦੇਖੋ, ਵਰੂਥਿਨੀ.
ਬਰੂਥਨੀ }

ਬਰੇਖਨ. ਅਵਰੇਖਨ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਅਵਰੇਖਨ.

ਬਰੇਡਾ. ਮਰਾ. ਬਿਰਡੋਂ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਰਵਾ। ੨ ਪੀਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਅਲਉਤੀ.

ਬਰੇਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਬਲੇਂਡਾ.

ਬਰੇਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਆਬ–ਰੇਤੀ. ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਾਉ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਰੇਤੇ ਦੀ ਢੇਰੀ.

ਬਰੇਲੀ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਂਸਬਰੇਲੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਬਰੋ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਲਾ. ਭਾਲਾ. "ਦ੍ਰਭ ਜਰ ਲਈ ਮਗਾਇ ਬਰੋ ਤਾਂਕੋ ਸੁ ਕਿਯ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੪) ਦੱਭ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਨੇਜ਼ਾ ਬਣਾਇਆ। ੨ ਫ਼ਾ بر ਬਰ–ਓ. ਉਸ ਪੁਰ.

ਬਰੋਸਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਵਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਬਰੋਸਾਉਨਾ } ਕਰਨਾ.

ਬਰੋਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚੀਲ੍ਹ (ਚੀੜ੍ਹ) ਦੀ ਗੂੰਦ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ, ਅਤੇ ਰੋਗਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਸਰੰਦੇ ਸਾਰੰਗੀ ਆਦਿ ਸਾਜਾਂ ਦੇ ਗਜਾਂ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਈਦਾ ਹੈ.

ਬਰੋਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਟ. ਬੋਹੜ. ਵਰਗਦ.

ਬਰੋਟਾ ਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ, ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ "ਕੀਰਤਪੁਰ" ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਪਿੰਡ ਭਗੋਲਾ ਦੇ ਰਕਬੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੁਝ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸਵਾਰ ਚੁਮਾਸੇ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰੀਂ ਕੀਰਤਪੁਰੋਂ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਧਾਰਣ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬੋਹੜ (ਬਿਰਛ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਰੋਟਾਸਾਹਿਬ ਹੈ. ੧੮੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਬਰੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰੋਲਾ.

ਬਰੰਗਨ } ਸੰ. वराङ्गना–ਵਰਾਂਗਨਾ. ਉੱਤਮ ਅੰਗਾਂ
ਬਰੰਗਨਾ } ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਅਪਸਰਾ. "ਰਨ
ਬਰੰਗਨੀ } ਮਾਂਝ ਮਰੈਂ, ਤਤਕਾਲ ਬਰੰਗਨ ਜਾਇ ਬਰੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਗਨ ਬਰੰਗਨਾ ਸੇਵਤ ਆਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਭਾਵ–ਰਾਗਿਣੀ. "ਰਾਗ ਏਕ ਸੰਗਿ ਪੰਜ ਬਰੰਗਨ." (ਰਾਗਮਾਲਾ)

ਬਰੰਜ. ਫ਼ਾ برنج ਵਿ–ਮੱਧਮ ਨਜਰ ਵਾਲਾ. ਅਧ ਅੰਨ੍ਹਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਖਜੂਰ। ੩ ਬਿਰਿੰਜ. ਚਾਵਲ। ੪ ਬੁਰਿੰਜ. ਤਾਂਬਾ.

ਬਰੰਨ. ਸੰ. ਵਣੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਤਿਭੇਦ. "ਚਾਰ ਆਸ੍ਰਮ ਚਾਰ ਬਰੰਨਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਬਰੰਬਜੂਹ } ਸੰ. ਵਰੰ ਵ੍ਰਹਿ. ਵਰ ਕਹੁ. ਵਰ ਮੰਗ.
ਬਰੰਬ੍ਰੂਹ } "ਬਰੰ ਬਜੂਹੋ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੋ ਕਹਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੯) ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਵ੍ਰਹਿ ਦੀ ਥਾਂ ਬਜੂਹ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਬਰ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਬਹੰ.

ਬਰ੍ਹਣਾ. ਵਸ਼ੰਣ. ਮੀਂਹ ਪੈਣਾ.

ਬਰ੍ਹਮੋਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭੋਰ। ੨ ਬਹੰ ਮੋਰ. ਮੋਰਮੁਕੁਟ.

ਬਰ੍ਹਾ. ਵਸ਼ੰ. ਸਾਲ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਥਾਣਾ ਬੋਹਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੁਢਲਾਡੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਨਰੇਂਦ੍ਰਪੁਰੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਚੌਮਾਸਾ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਨਾਲ ੨੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਬਰ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹੰੀ.

ਬਰ੍ਹੇ. ਦੇਖੋ, ਬਰ੍ਹਾ ੨.

ਬੱਰ. ਅ. بر ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗਲ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਜ਼ਮੀਨ। ੩ ਨੇਕ ਆਦਮੀ.

ਬਲ. ਸੰਗਜਾ–ਵਲ. ਵੱਟ. ਮਰੋੜ। ੨ ਗੁੰਝਲ. ਗੱਠ। ੩ ਸੰ. बल. ਧਾ–ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਪਾਲਣਾ, ਰੱਛਾ ਕਰਨੀ, ਮਾਰਣਾ, ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਬਲ ਛੱਡ ਬਲ ਜਾਇ ਛਪਿਆ ਪਤਾਲ ਵਿਚ." (ਕਵਿ ੫੨) ੫ ਬਲਿ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਲਿ ੫। ੬ ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. "ਜੋਗ ਭੋਗ ਸੰਜੁਤੁ ਬਲ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਪ੍ਰਬਲ ਬਲ ਲੀਨ." (ਚੰਡੀ ੧) ੭ ਵੀਰਯ। ੮ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੯ ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ। ੧੦ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਬਲਦੇਵ। ੧੧ ਵਿ–ਲਾਲ. ਸੁਰਖ਼। ੧੨ ਬਲਵਾਨ। ੧੩ ਸੰਗਜਾ–ਬੱਲਮ. ਭਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾੜ ੫। ੧੪ ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਦੁਆਬੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ। ੧੫ ਦੇਖੋ, ਬਲਿ ਅਤੇ ਬਲੁ। ੧੬ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੮। ੧੭ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਬਲਈਆ. ਬਾਲਦਾ (ਮਚਾਉਂਦਾ) ਹੈ. ਪ੍ਰਜ਼ਲਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮਨਿ ਦੀਪਕ ਗੁਰਗਿਆਨੁ ਬਲਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਲੈਯਾਂ.

ਬਲਈਸ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲ (ਫੌਜ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ). ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਬੱਲਾ (ਸ਼ਤੀਰ) ਦਾ ਈਸ਼, ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਅਖ਼ਰੋਟ ਦਾ ਕਾਠ. "ਬਲਈਸ ਆਦਿ ਬਖਾਨ। ਪੁਨ ਬਾਸਨੀ ਪਦ ਠਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ਅਖ਼ਰੋਟ ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. ਕਾਠ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਬਲਹਰ. ਵਿ–ਬਲ (ਵੀਰਯ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਲ. "ਜੈਸੇ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿ ਬਲਹਰ ਨਾ ਠਾਹਰੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਦੇਹ (ਮੰਦਿਰ) ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਈ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ. ਭਾਵ–ਜੀਵਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ.

ਬਲਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਤਾਕਤ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਾਮ.

ਬਲਕ. ਸੰ. ਵਲ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ ਦਾ ਛਿਲਕਾ.

ਬਲਕਲ. ਸੰ. ਵਲ੍ਕਲ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. "ਕਿਨ ਬਲਕਲ ਲਿਯ ਕੋ ਅੱਗ ਨੰਗਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਬਲਕਾਨ. ਸੰ. ਵਲ੍ਗਨ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੱਦਣ (ਟੱਪਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਛਲਣਾ. "ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਬਲੀ ਬਲਕਾਨੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਛਾਲ ਮਾਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ.

ਬਲਕਿ. ਫ਼ਾ بلکہ ਵਜ–ਸਗੋਂ. ਪ੍ਰਤਜੁਤ.

ਬਲ ਕੋ ਪੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲਿ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ, ਪਾਤਾਲ. ਬਲਿਦੇਸ਼.

ਬਲਖ. ਫ਼ਾ بلخ ਸੰ. बाल्ही–Bactria. ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ (ਅਫ਼ਗ਼ਾਨੀ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ) ਦਾ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ. "ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਲਗ਼ਮ. ਅ. بلغم ਸੰਗਜਾ–ਕਫ. ਸਲੇਸ਼ਮਾ. ਯੂ–Phlegma. ਅੰ–Phlegm.

ਬਲਟੋਹਾ } ਜੋ ਬਲ ਨੂੰ ਟੋਹਲਵੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਉਠਾਉਣ
ਬਲਟੋਹੀ } ਵਿੱਚ ਬਲ ਦੀ ਪਰੀਖਜਾ ਹੋਜਾਵੇ. ਕੁੰਡੇਦਾਰ ਦੇਗ. ਦੇਖੋ, ਬਟਲੋਹਾ.

ਬਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜ਼ੁਲਨ. ਮੱਚਣਾ. ਜਲਣਾ. "ਦੀਵਾ ਬਲੈ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

ਬਲਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੈਲ। ੨ ਵਿ–ਬਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਅ. بلد ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼। ੪ ਨਗਰ। ੫ ਫ਼ਾ–ਰਹਨੁਮਾ। ੬ ਭੇਤੀਆ.

ਬਲਦੀ. ਮਚਦੀ. ਜਲਦੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ. ਬਲਣਾ. "ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ ਤੇਲ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਬਲਦੀਜਲਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲਾਗ੍ਰਿ. ਬੜਵਾ ਅਗਨਿ. ਭਾਵ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. "ਬਲਦੀਜਲਿ ਨਿਵਰੈ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਆਪੇ ਜਲਨਿਧਿ ਪਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਮਚਦੀਹੋਈ ਜ਼੍ਵਾਲਾ.

ਬਲਦੇਵ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਬਲਭਦ੍ਰ ਜੀ. ਬਲਰਾਮ. ਮੁਸ਼ਲੀ.

ਬਲਨ } ਦੇਖੋ, ਬਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਣ.
ਬਲਨਾ } ਈਂਧਨ. "ਜਿਨ ਦੀਆ ਤੁਧੁ ਪਾਵਕ ਬਲਨਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵਿਲਯਨ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਵਿਤਾਉਣਾ. "ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਜੋ ਜੀਵਨ ਬਲਨਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਬਸੁਧਾ ਦੀਓ ਬਰਤਨਿ ਬਲਨਾ। ਤਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਚਿਤਿ ਰਖੁ ਚਰਨਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਤਾਉਣੀ. "ਬਲਨ ਬਰਤਨ ਕਉ ਸਨਬੰਧੁ ਚਿਤਿ ਆਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੫ ਵਿ–ਬਲਵਾਨ. "ਅਤਿ ਬਲਨਾ ਬਹੁ ਮਰਦਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਲਨੰ. ਸੰ. बलिन्. ਵਿ–ਬਲਵਾਨ. "ਖੀਣੰਤ ਬਲਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਲ. ਤਾਕਤ.

ਬਲਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜਬਲਬੀਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਲ (ਬਲਭਦ੍ਰ) ਦਾ ਬੀਰ (ਭਾਈ) ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ੩ ਕਨੈਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਬਲਬੀਰਸਿੰਘ. ਦਾਦਰੀ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੩੦ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੬, ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਚੇਚਕ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ੨੦ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੮੩ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ.

ਬਲਬੰਚ } ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਰਾਕ੍ਰਤ ਅਤੇ ਵੰਚਨ (ਠਗਣ)
ਬਲਬੰਚੁ } ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜ਼ਬਰਦਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਠੱਗੀ. "ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਬਲਬੰਚੁ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਡਕੈਤੀ. "ਬਲਬੰਚ ਛਪਿ ਕਰਤ ਉਪਾਵਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੩ ਬਲ ਛਲ.

ਬਲਬੰਡ. ਵਿ–ਬਲਵੰਤ. "ਬਲਵੰਡ ਬਡੇ ਭੁਜਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਲਵੰਡ.

ਬਲਭ. ਦੇਖੋ, ਬੱਲਭ.

ਬਲਭਦ੍ਰ. ਬਲਰਾਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਬਲਭਦ੍ਰ ਗੁਰਪਗ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਬਲਭਾ. ਦੇਖੋ, ਬੱਲਭਾ.

ਬਲਮ. ਵਿ–ਵੱਲਭ. ਪਜਾਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੱਲਮ.

ਬਲਮੀਕ. ਸੰ. ਵਲਮੀਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰਮੀ. ਸਿਉਂਕ (ਦੀਮਕ) ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉੱਚੀ ਢੇਰੀ.

ਬਲਰਾਮ. ਜੋ ਬਲ ਨਾਲ ਖੇਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. ਬਲਭਦ੍ਰ. ਬਲਦੇਵ. ਸੰਕਸ਼ੰਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਲਿਰਾਮ.

ਬਲਲ } ਸੰ. बल्वल–ਵਲ੍ਵਲ. ਇਲ੍ਵਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ
ਬਲਲਿ } ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦੈਤ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਲਭਦ੍ਰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦ ਅ: ੧੯. "ਬਲਲਿ ਨਾਮ ਹਲਧਰ ਤਿਹ ਮਾਰੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਲਲੇ. ਬਲਿਹਾਰ ਗਏ. ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਏ. "ਹਮ ਜਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਲੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਬਲੈਯਾਂ ਲੈਨੇ ਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਲਾਇ ਲੇਨਾ.

ਬਲਵਾ. ਅ. ਪ੍ਰ ਸੰਗਜਾ–ਦੰਗਾ। ੨ ਬਗਾਵਤ. ਵਿਦ੍ਰੋਹ। ੩ ਬਲਾ. ਮੁਸੀਬਤ. ਆਫ਼ਤ.

ਬਲਵਾਨ. ਵਿ–ਬਲ ਵਾਲਾ. ਤਾਕਤਵਰ.

ਬਲਵੰਚਕ } ਵਿ–ਬਲ ਨਾਲ ਠੱਗਣ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰ
ਬਲਵੰਚੀਆ } ਨਾਲ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ. "ਹਮ ਪਾਪੀ ਬਲਵੰਚੀਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਡਾਕੂ। ੩ ਬਲ ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬਲਵੰਡ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਰਬਾਬੀ, ਜੋ ਸੱਤੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਬਲਵੰਡ ਤੇ ਸੱਤਾ ਭਾਈ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਯਥਾ–"ਹੁਤੋ ਡੂਮ ਬਲਵੰਡ ਮਹਾਨਾ। ਸੱਤਾ ਤਿਸ ਕੋ ਅਨੁਜ ਸੁਜਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੩ ਅ: ੪੩) ਪਰ ਬਾਵਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਕ੍ਰਿਤ "ਮਹਿਮਾਪ੍ਰਕਾਸ਼," ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੮੫੭ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੱਤੇ ਨੂੰ ਬਲਵੰਡ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਬਲਵੰਡ ਪੁਤ੍ਰ ਸੱਤਾ ਤਹਿ ਆਇ। ਆਨ ਹਜੂਰ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇ." ਦੇਖੋ, ਲੱਧਾ ਭਾਈ. "ਬਲਵੰਡ ਖੀਵੀ ਨੇਕ ਜਨ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਵਿ–ਬਲਵੰਤ. ਤ੍ਰਾਕਤ੍ਰਵਰ.

ਬਲਵੰਡਖ਼ਾਂ. ਮੁਗਲਪਤਿ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਲੜਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਕਲਜਾਨੇ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਭਾਈ ਕਲਜਾਨਾ ਭੀ ਇਸੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਬਲਵੰਡਿ. ਬਲਵੰਡ ਨੇ. "ਰਾਇ ਬਲਵੰਡਿ ਤਥਾ ਸਤੈ ਡੂਮਿ ਆਖੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਬਲਵਾਨਾਂ (ਬਲਵਾਨੋਂ) ਨੇ.

ਬਲਵੰਤ. ਵਿ–ਬਲ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਰਾਕਤ੍ਰਵਰ.

ਬਲਵੰਤਕਾਰੀ. ਸੰ. बलवन्ताकारिन्. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਹੰਕਾਰ ਭਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਵਾਲਾ. "ਬਹੁ ਜਤਨ ਕਰਤਾ ਬਲਵੰਤਕਾਰੀ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਲਵੰਤਿ. ਵਿ–ਬਲਵਤਿ. ਜ਼ੋਰ ਵਾਲੀ. "ਬਲਵੰਤਿ ਬਿਆਪਿਰਹੀ ਸਭ ਮਹੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ਪ੍ਰਬਲ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ.

ਬਲ ਵ੍ਰਿਤ ਨਿਸਚਹਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਹਾ.

ਬਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਬਲ ਅਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ "ਖਰੈਟੀ" ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਤ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹਟਾਂਉਂਦੀ ਹੈ. ਖ਼ੂਨੀ ਬਵਾਸੀਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣੀ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. L. Sida Cordifolia. ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਿਦਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਬਲਾ ਅਤੇ ਅਤਿਬਲਾ ਵਿਦਜਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾਈ ਸੀ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੪ ਲਕਮੀ. ਲੱਛਮੀ। ੫ ਦਕ ਦੀ ਇੱਕ ਕੰਨਜਾ। ੬ ਅ. ਪ੍ਰ ਆਫ਼ਤ. ਵਿਪਦਾ। ੭ ਦੁੱਖ। ੮ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਪੀੜਾ। ੯ ਬੀਮਾਰੀ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਬੱਲਾ.

ਬਲਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਵਲ (ਛਲ) ਦਾ ਬਹਾਨਾ। ੨ ਪੇਚਦਾਰ ਖ਼ਿਆਲ. ਕਪਟ ਦੀ ਗੋਂਦ. "ਹਿਰਦੈ ਬਲਾਉ ਅਰੁ ਨੈਨ ਬਗਧਜਾਨੀ ਪ੍ਰਾਨੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬਲਾਇ. ਦੇਖੋ, ਬਲਾ ੬, ੭. "ਮਨ ਤਨ ਕੀ ਸਭ ਮਿਟੈ ਬਲਾਇ." (ਗੋਂਡ ਮ: ੫)
"ਓਨਾ ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਲਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਵਿਲਯ. ਵਿ–ਲੀਨ. ਨਸ਼੍ਰ. "ਹਉ ਗਈ ਬਲਾਏ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਹੌਮੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਗਈ. ਅਥਵਾ–ਹੌਮੈ ਰੂਪ ਬਲਾ ਚਲੀ ਗਈ.

ਬਲਾਇਆ. ਬਲਨ(ਜ਼ਲਨ) ਕਰਾਇਆ. ਮਚਾਇਆ. ਪ੍ਰਜ਼ਲਿਤ ਕੀਤਾ. "ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਲਾਇਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਬਲਾਇ ਲੇਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਬਲੈਯਾਂ ਲੇਨਾ. ਕਿਸੇ ਦੀ
ਬਲਾਇ ਲੈਣੀ } ਬਲਾ (ਆਫ਼ਤ), ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਲੈਕੇ ਪਜਾਰੇ ਦੀ ਮੰਗਲਕਾਮਨਾ ਕਰਨੀ. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦੀ ਕਥਾ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਆਪਣੇ ਤੇ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਚੌਫੇਰੇ ਫਿਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਬਲਾ ਮੈ ਆਪਣੇ ਤੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ. ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੁਮਾਯੂੰ ਰਾਜੀ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਬਾਬਰ ਦੀ ਤਬੀਯਤ ਘਟਣ ਲੱਗੀ.

ਬਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬਲਾ ੬,੭. "ਸੁਨਤ ਜਪਤ ਹਰਿਨਾਮ ਜਸ ਤਾਕੀ ਦੂਰਿ ਬਲਾਈ."(ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਬਲਾਈ ਲੇਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਲਾਇ ਲੇਨਾ.

ਬਲਾਏ. ਵਿਲਯਨ ਕਰੇ. ਵਿਤਾਏ. ਗੁਜਾਰੇ. "ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੂੰਡ ਬਲਾਏ?" (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਮ੍ਰਿਕੰਡੁ ਰਿਖਿ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਤੋਂ ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਕੱਖ ਰੱਖਕੇ ਹੀ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੇ.

ਬਲਾਸਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲਪੁਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ.

ਬਲਾਹਕ. ਸੰ. ਵਲਾਹਕ ਅਤੇ ਬਲਾਹਕ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹਨ. ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੇਦ ਹੈ–ਜੋ ਕੰਬਦਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਬਲਾਹਕ, ਜੋ ਵਾਰਿਜਲ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਲਾਹਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. "ਤੋਕਕ ਕੇਕਿ ਜਿ ਭੇਕ ਅਨੇਕ ਬਲਾਹਕ ਕੇ ਬਿਨ ਨਾ ਹਰਖਾਏ." (ਨਾਪ੍) ਚਾਤਕ, ਮੋਰ ਅਤੇ ਡੱਡੂ, ਮੇਘ ਬਿਨਾ ਨਾ ਹਰਖਾਏ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਘੋੜਾ। ੪ ਇੱਕ ਦੈਤ.

ਬਲਾਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਗੁਲੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਬਗਲੀ. ਵਕੀ। ੨ ਬਗਲਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ.

ਬਲਾਚੋਰ. ਦੇਖੋ, ਅਗੰਮਪੁਰਾ.

ਬਲਾਤਕਾਰ. ਸੰ. ਬਲਾਤ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਅਨਜਾਯ. ਧੱਕਾ. "ਬਲਵੰਤ ਬਲਾਤਕਾਰਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੱਲੋਜ਼ੋਰੀ. ਧੱਕੇ ਨਾਲ.

ਬਲਾਨੁਜ. ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਬਲਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲ–ਅਰਿ. ਬਲ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰ। ੨ ਵਿ–ਬਲ–ਵਾਰੀ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ. "ਬੀਸ ਸਾਹਸ੍ ਸੈਨਾ ਬਲਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਬਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਕਰ. ਮਹਿਸੂਲ (ਮੁਆਮਲਾ), ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਭੇਟਾ. ਉਪਹਾਰ. "ਤੇ ਭੀ ਬਲਿ ਪੂਜਾ ਉਰਝਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਪਸ਼ੂ ਅਥਵਾ ਅੰਨ। ੪ ਕੁਰਬਾਨ. ਬਲਿਹਾਰ. "ਬਲਿਜਾਇ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਕਰਤੇ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬਲਿਦਾਨ। ੫ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਪੋਤਾ ਵਿਰੋਚਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਵਿੰਧਜਾਵਲੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਐਸਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜਾ ਥਾਪਿਆ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਬਲਿ ਨੂੰ ਛਲਣ ਲਈ ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਅਰ ਬਲਿ ਤੋਂ ਢਾਈ ਅਥਵਾ ਤਿੰਨ ਕਦਮ ਜ਼ਮੀਨ ਮੰਗੀ. ਬਲਿ ਨੇ ਦੈਤਗੁਰੁ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੇ ਵਰਜਣ ਪੁਰ ਭੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵਾਮਨ ਨੂੰ ਦੇਦਿੱਤਾ. ਵਾਮਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ਰੀਰ ਵਧਾਕੇ ਦੋ ਕਦਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਮਿਣਲਏ, ਤੀਜੇ ਕਦਮ ਵਿੱਚ ਬਲਿ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਲੈਲਿਆ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੇਖਕੇ ਬਲਿ ਨੂੰ ਪਾਤਾਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਥਾਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦਾ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਹੋਕੇ ਰਹਿਣਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. "ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਭਗਤਿ ਬਸਿ ਕੇਸਵ ਅਜਹੂੰ ਬਲਿ ਕੇ ਦੁਆਰ ਖਰੋ." (ਮਾਰੂ) ੬ ਦੇਖੋ, ਬਲੀ। ੭ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਬਲਿ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਲਿਅਰਿ। ੮ ਦੇਖੋ, ਵਲਿ। ੯ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਲ ਕਰਕੇ. ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ. "ਤਿਤੁ ਬਲਿ ਰੋਗੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਕੋਈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਬਲਿਓ. ਬਲਿਆ. ਜ਼ਲਨ ਹੋਇਆ. "ਬਲਿਓ ਚਰਾਗ ਅੰਧਾਰ ਮਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਬਲਿਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲਿ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਲਿਓ. "ਗਿਆਨ ਬਲਿਆ ਘਟਿ ਚਾਨਣੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਬਲਿਸਟ } ਸੰ. ਬਲਿਸ਼੍ਟ. ਵਿ–ਅਤਿ ਬਲਵਾਨ.
ਬਲਿਸ੍ਟ } ਮਹਾਬਲੀ. "ਬਲਿਸਟ ਦਲਦੁਸਟ ਨਿਕੰਦਨ." (ਗਜਾਨ)

ਬਲਿਸਤ. ਗਿੱਠ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਿਸ਼੍ਤ.

ਬਲਿਹਰੀਐ. ਬਲਿਹਾਰ (ਕੁਰਬਾਨ)ਹੋਈਏ. "ਦਰਸਨ ਕਉ ਬਲਿਹਰੀਐ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਬਲਿਹਾਰ ਹੈ.

ਬਲਿਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲਵਾਨ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਲਿਹਾਰ } ਸੰਗਜਾ–ਬਲਿ (ਕੁਰਬਾਨੀ) ਲੈਜਾਣ
ਬਲਿਹਾਰਣੇ } ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਛਾਵਰ ਹੋਣ ਦੀ
ਬਲਿਹਾਰੀ } ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਬਲਿਗਈਏ. ਜਲੀ ਹੋਈਏ. ਸੜਜਾਣ ਵਾਲੀਏ. "ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਨ ਉਚਰਹਿ, ਬਲਿਗਈਏ ਦੁਹਚਾਰਣਿ ਰਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਈਏ. ਨਿਛਾਵਰ ਹੋਜਾਣ ਵਾਲੀਏ.

ਬਲਿਤ. ਸੰ. ਵਲਿਤ. ਵਿ–ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਲਿ ਕਲਮਲ ਬਲ ਬਲਿਤ." (ਨਾਪ੍)

ਬਲਿਦਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ ਅੱਗੇ ਅੰਨ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅਰਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਨਿਮਿੱਤ ਪਸ਼ੁ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ. ਬਲਿਦਾਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ. ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦਾ ਵਡਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ. ਯਜੁਰਵੇਦ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਾਭ ਕਰਨ ਲਈ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਰਾਮਾਯਣ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸ ਬਾਬਤ ਅਨੰਤ ਲੇਖ ਹਨ. ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਬਲਿਦਾਨ ਦਾ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਜਿਕਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Numbers ਕਾਂਡ ੨੮, ਆਯਤ ੪, ੫. ਕਾਂਡ ੨੯, ਆਯਤ ੩, ੪, ੫, ੬. ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ਹੱਜ, ਆਯਤ ੨੭, ੨੮.

ਬਲਿਪਸ਼ੁ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪਸ਼ੁ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਬਲਿਦਾਨ ਯੋਗਜ ਪਸ਼ੁ. "ਜਿਮ ਬਲਿਪਸ਼ੁ ਗਰਬੰਤ." (ਗੁਵਿ ੬) ਭਾਵ–ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਬਲਿਰਾਉ. ਰਾਜਾ ਬਲਿ. ਦੇਖੋ, ਬਲਿ ੫. "ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਬਲਿਰਾਉ ਸਪਤ ਪਾਤਾਲਿ ਬਸੰਤੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਬਲਿਰਾਮ ਜੀਉ. ਰਾਮ (ਸਰਵ ਵਜਾਪੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਜੀ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ. ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ. "ਗੁਣ ਰਵਾਂ ਬਲਿਰਾਮ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਬਲਿਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਤਾਲ. ਬਲਿ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦੇਸ਼. "ਆਨ ਦੀਏ ਬਲਿਲੋਕ ਤੇ ਬਾਲਕ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਲੀ. ਸੰ. बलिन्. ਵਿ–ਬਲ ਵਾਲਾ. ਤਾਕਤਵਰ. "ਪੰਜੇ ਬਧੇ ਮਹਾ ਬਲੀ." (ਵਾਰ ਬਸੰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਲਿ। ੩ ਸੰ. ਵੱਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਲ। ੪ ਸ਼ਾਖ਼ਾ. ਟਹਣੀ। ੫ ਸਿੱਟਾ. ਮੰਜਰੀ. "ਲਤਾ ਬਲੀ ਸਾਖ ਸਭ ਸਿਮਰਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਬਲੀਆ. ਵਿ–ਬਲਵਾਨ. "ਸਰਪਨੀ ਤੇ ਊਪਰਿ ਨਹੀ ਬਲੀਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬਲੀਆਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਆਲਮਚੰਦ ੩.

ਬਲੀਮੁਖ. ਸੰ. ਵਲਿਮੁਖ. ਸੰਗਜਾ–ਵਲਿ (ਜੁਰੂੜੀਆਂ) ਸਹਿਤ ਹੈ ਮੁਖ ਜਿਸ ਦਾ, ਬਾਂਦਰ। ੨ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੁਰ ਵਲ ਪਏ ਹੋਣ.

ਬਲੁ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲ. ਸਮਰਥ. ਸ਼ਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬਲ. "ਬਲੁ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ." (ਸ: ਮ: ੧੦)

ਬਲੂਅ } ਵਿ–ਬਾਲੁਕਾ (ਰੇਤੇ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.
ਬਲੂਆ } ਰੇਤੇ ਦਾ. "ਬਲੂਆ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਭੀਤਰਿ ਬਸੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਭਾਵ–ਛੇਤੀ ਢਹਿਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਬਲੂਗ਼. ਅ. ਪ੍ਰਲੂ ਸੰਗਜਾ–ਪਹੁੱਚਣਾ. ਪੁੱਜਣਾ। ੨ ਜਵਾਨੀ. ਯੋਵਨ.

ਬਲੂੰਗੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿੱਲੀ–ਪੂੰਗੜਾ. ਬਿੱਲੀ ਦਾ ਬੱਚਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਲੂਚ. ਸੁੰਨੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਲੋਚ ਭੀ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਬਲੂਚਿਸਤਾਨ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਊਠ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬਲੂਚ ਜਾਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਈਰਾਨ ਤੋਂ ਹੈ.

ਬਲੂਚਿਸਤਾਨ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਪੂਰਵ ਸਿੰਧੁ ਦੇਸ਼, ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅਰਬ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਫਾਰਸ ਹੈ. ਏਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕ੍ਵੇਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨ ਕਲਾਤ ਆਦਿ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਅੰਦਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਹੈ. ਬਲੂਚਿਸਤਾਨ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫੪,੨੨੮, ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ੪੨੧, ੬੭੬ ਹੈ.

ਬਲੂੰਦਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਿੱਲੀ ਵਾਂਙ ਨੌਂਹਾਂ ਨਾਲ ਦਾਰਨ ਕਰਨਾ (ਪਾੜਨਾ). ੨ ਛਿੱਲਣਾ. ਉਚੇੜਨਾ.

ਬਲੇਂਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਰੇਂਡਾ. ਉਹ ਲੰਮਾ ਬੱਲਾ,ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਛੱਪਰ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ. ਬਲੇਂਡੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਥੰਮੀ ਅਥਵਾ ਸਤੂਨ ਪੁਰ ਰੱਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. "ਮੋਹ ਬਲੇਂਡਾ ਟੂਟਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਲੇਦ } ਬਲਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ
ਬਲੇਦਾ } ਬਲੇਦ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਬਲੇ ਬਲਿ. ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਲਿਹਾਰ. ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਕੁਰਬਾਨ.

ਬਲੇਲ. ਅ. بلیل ਬਲੀਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. "ਬਾਂਗ ਬਲੇਲ ਹੈ." (ਹਾਜਿਰਨਾਮਾ) ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨਿ ਬਾਂਗ ਹੈ.

ਬਲੇਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਲ (ਧਨ) ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ. ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੁ.

ਬਲੈਯਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਲਾ. "ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਰਨਾਹ ਕੀ ਸਕਲ ਬਲੈਯਾਂ ਲੈਤ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੮) ਦੇਖੋ, ਬਲਾਇ ਲੈਨਾ.

ਬਲੈਯਾਂ ਲੇਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਲਾਇ ਲੈਨਾ.

ਬਲੋਚ } ਦੇਖੋ, ਬਲੂਚ ਅਤੇ ਬਲੂਚਿਸਤਾਨ.
ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ }

ਬਲੰਤੀ. ਜ਼ੁਲੰਤੀ. ਮਚਦੀ ਹੋਈ. "ਭਾਹਿ ਬਲੰਤੀ ਆਈ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਬਲੰਦ. ਫ਼ਾ. بلند ਵਿ–ਉੱਚਾ. ਵਡਾ. ੨ ਸ਼ਾਨਦਾਰ.

ਬਲੰਦੜੀ } ਜ਼ੁਲੰਤੀ. ਬਲਦੀ (ਮਚਦੀ) ਹੋਈ.
ਬਲੰਦੀ } "ਭਾਹਿ ਬਲੰਦੜੀ ਬੁਝਿਗਈ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਜੈਤ) ਈਰਖਾਰੂਪ ਅਗਨਿ ਬੁਝਗਈ.

ਬਲ੍ਹ } ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਬਲਜ ਭਟ
ਬਲਜ } ਜਸ ਗਾਇਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਬੱਲਹਾ. ਵੱਲਭ. ਪਜਾਰਾ. ਪਤੀ. "ਦੁਹ ਨਾਰੀ ਦਾ ਬੱਲਹਾ." (ਭਾਗੁ)

ਬੱਲਭ. ਸੰ. ਵੱਲਭ. ਪਜਾਰਾ। ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੩ ਮਿਤ੍ਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ (ਹ)

ਬੱਲਭਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਵੱਲਭ ਰਾਜਾ ਦੀ ਹੈ. ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬੱਲਭਾ. ਸੰ. ਵੱਲਭਾ. ਪਜਾਰੀ। ੨ ਪਤਨੀ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ.

ਬੱਲਭਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ (ਹ).

ਬੱਲਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਰਛਾ. ਭਾਲਾ। ੨ ਚੋਬਦਾਰ ਦਾ ਉਹ ਸੋਟਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਫਲ ਹੋਵੇ.

ਬੱਲਮਟੇਰ. ਅੰ. Volunteer. ਵਾਲੰਟਿਯਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬੱਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਤੀਰ. ਲੱਠ। ੨ ਗੇਂਦ ਖੇਡਣ ਦਾ ਡੰਡਾ (racket). ੩ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵੱਲਾ.

ਬੱਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਤੀਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੱਲੀ.

ਬੱਲੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੱਲੀ (ਮੰਜਰੀ ਅਥਵਾ ਸ਼ਾਖਾ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ), ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬੱਲੂ. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਨਾਨ ਵਸਤ੍ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਦਾ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਈ ਸੀ.

ਬੱਲੇ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਧਨੌਲਾ, ਥਾਣਾ ਫੂਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੀ ਜੂਹ ਅੰਦਰ ਬਾਬੇ ਬੂਲੇ * ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਥਾਂ ਹੈ. ਉੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਰਾਤ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਅਰ ਸੰਝ ਵੇਲੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਬੱਲੇ ਪਿੰਡ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਬੱਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੇਵਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਅਰ ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ.

ਬਵਦ. ਫ਼ਾ. بود ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਹੋਵੇ। ੩ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਬੂਦਨ ਹੈ.

ਬਵਰਈ. ਵਾਤੂਲ (ਬਾਵਰਾ) ਹੋਇਆ। ੨ ਪਾਗਲ ਹੋਵੇਗਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਵਰਾ (ਪਾਗਲ) ਪਨ.

ਬਵਰਚੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਵਰਚੀ.

ਬਵਰਾ. ਸੰ. ਵਾਤੂਲ. ਵਾਤਦੋਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਬਿਗੜਗਿਆ ਹੈ. ਪਾਗਲ. "ਛੋਡਿ ਕਪਟੁ ਨਿਤ ਹਰਿ ਭਜੁ, ਬਵਰੇ!" (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਬਵਰਾਨਾ. ਵਾਤੂਲ ਹੋਇਆ. ਦੀਵਾਨਾ ਹੋਇਆ. "ਇਹ ਭਾ ਸਿਰਰੀ ਮਤਿ ਬਵਰਾਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਬਵਾ. ਦੇਖੋ, ਵਬਾ.

ਬਵਾਸੀਰ. ਅ. بواسیر ਸੰ. ਅਰ੍ਸ–ਅਰ੍ਸ਼. Piles. ਇਸ ਨੂੰ ਮਵੇਸੀ (ਗੁਦਾ ਦੇ ਮਹੁਕੇ) ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਸੁਚੇਤੇ ਦੀ ਹਾਜਤ ਰੋਕਣੀ, ਗੰਦੇ ਥਾਂ ਬੈਠਕੇ ਮਲ ਤ੍ਯਾਗਣੀ, ਬਹੁਤ ਬੈਠਕ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ) ਕਰਨੀ, ਬਹੁਤ ਖਾਣਾ, ਕਸਰਤ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਗਰਮਖੁਸ਼ਕ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਜੁਲਾਬ ਲੈਣਾ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬਵਾਸੀਰ ਹੋਣੀ ਆਦਿਕ.

ਬਵਾਸੀਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ ਬਾਦੀ ਅਤੇ ਖ਼ੂਨੀ. ਜੇ ਕੇਵਲ ਮਹੁਕੇ ਗੁਦਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਚੀਸਾਂ ਪੈਣ ਅਤੇ ਕਬਜ ਰਹੇ, ਤਦ ਬਾਦੀ ਬਵਾਸੀਰ ਹੈ; ਜੇ ਮਹੁਕਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਲਹੂ ਵਗਦਾ ਹੈ,ਤਦ ਖ਼ੂਨੀ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਉਪਾਉ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਮਹੁਕੇ ਕਟਵਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ. ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ–

(੧) ਰਸੌਂਤ, ਕਲਮੀਸ਼ੋਰਾ, ਨਿੰਮ ਦੀ ਨਮੋਲੀਆਂ ਦੀ ਗਿਰੂ, ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰਗੜਕੇ ਛੀ ਛੀ ਚੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ, ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਬੇਹੇ ਜਲ ਨਾਲ ਰੋਜ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਖਾਣੀਆਂ.

(੨) ਹਰੜ ਦੀ ਛਿੱਲ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਨਿੱਤ ਖਾਣੀ.

(੩) ਮੀਚਕੇ (ਕਰੰਜੂਏ) ਦੇ ਬੀਜ ਦੀ ਗਿਰੂ ਗੁੜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਬੇਹੇ ਜਲ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਖਾਣੀ.

(੪) ਕੁਚਲਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਮਹੁਕਿਆਂ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ.

(੫) ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ ਸਾੜਕੇ ਸਰੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨੀ.

(੬) ਭੋਮੂ (ਭੁਰਿੰਡਾਂ) ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਖੱਖਰ ਲੈਕੇ ਉਸ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਮਹੁਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ.

(੭) ਮੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਕਪੂਰ ਦੀ ਧੂਪ ਦੇਣੀ.

(੮) ਮੀਚਕਾ, ਚਿਤ੍ਰਾ, ਸੋਂਧਾਲੂਣ, ਸੁੰਢ, ਇੰਦ੍ਰਜੌਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਗੋਕੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਛਕਣਾ.

ਬਵੇਸੀ. ਗੁਦਾ ਦੇ ਮਹੁਕਿਆਂ (ਮਵੇਸੀ) ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਕਸਰ ਬੋਲਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਵਾਸੀਰ.

ਬਵੈਕ. ਦੇਖੋ, ਬਬੈਕ. "ਬਬਰ ਬਵੈਕੈ." (ਅਕਾਲ) ਸ਼ੇਰ ਭੁਭਕਦਾ ਹੈ.

ਬਵੰਜਾ. ਵਿ–ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਦੋ. ਦ੍ਵਿ ਪੰਚਾਸ਼ਤ. ਬਾਵਨ–੫੨.

* ਬਾਬਾ ਬੂਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ੫੨ ਕਵਿ, ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਦਭੁਤ ਗ੍ਰੰਥ "ਵਿਦ੍ਯਾਸਾਰ" ਅਥਵਾ "ਵਿਦ੍ਯਾਸਾਗਰ" ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਅਦੁਤੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਘਾਲਨਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਭ੍ਰਸ਼ਮ ਹੋਗਈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਪਰਵ, ਚਾਣਕ੍ਯਨੀਤਿ, ਗੁਰੁਸ਼ੋਭਾ ਆਦਿਕ, ਜੋ ਜੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦ੍ਯਾਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਉਹ ਬਚਗਏ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਪਰਵ ਆਪਣੇ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਬਣਵਾਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ. ਕੁਝਕ ਫੁਟਕਲ ਕਵਿਤਾ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਮਿਲੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ.

"ਹਮ ਭੀ ਕੇਤਕ ਕਰਹਿਂ ਬਖਾਨੀ,
ਕਹੈਂ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਹਿਤ ਬਾਨੀ,
ਆਦਿ ਮਹਾਭਾਰਤ ਜੋ ਆਨ,
ਭਾਖਾ ਸਭ ਕੀ ਕਰਤ ਸੁਜਾਨ,
ਸੋ ਹਮ ਪੰਥ ਹੇਤ ਕਰਵਾਵੈਂ,
ਪਠਹਿਂ ਆਪ ਸਭਹੂਨ ਸੁਨਾਵੈਂ."

ਹੁਤੇ ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ ਗੁਰੂ ਪਾਸ,
ਸਭਿ ਹੀ ਬਾਨੀ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਕਾਸ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰਵਾਵੈਂ,
ਪਤ੍ਰੇ ਦੀਰਘ ਪਰ ਲਿਖਵਾਵੈਂ,
ਨਾਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਵਿਦ੍ਯਾਸਾਗਰ,
ਰਾਖਨ ਕੀਨੋ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਗਰ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰੁੱਤ ੩, ਅ: ੫੧)

ਤਿਨ ਕਵਿਯਨ ਬਾਨੀ ਰਚੀ
ਲਿਖ ਕਾਗਦ ਤੁਲਵਾਇ,
ਨੌ ਮਣ ਹੋਏ ਤੋਲ ਮਹਿ
ਸੂਖਮ ਲਿਖਤ ਲਿਖਾਇ.
"ਬਿਦ੍ਯਾਸਰ" ਤਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ
ਨਾਮ ਧਰਜੋ ਕਰ ਪ੍ਰੀਤਿ,
ਨਾਨਾ ਵਿਧ ਕਵਿਤਾ ਰਚੀ

ਰਖ ਰਖ ਨੌ ਰਸ ਰੀਤਿ.
ਮਚਜੋ ਜੰਗ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਬਜ
ਰਹਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸੋ ਬੀਚ,
ਨਿਕਸੇ ਆਨਦਪੁਰਾ ਤੇ
ਲੂਟਜੋ ਪੁਨ ਮਿਲ ਨੀਚ.
ਪੁਥਕ ਪੁਥਕ ਪਤ੍ਰੇ ਹੁਤੇ,
ਲੂਟਜੋ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਖੇਰ,
ਇਕ ਥਲ ਰਹਜੋ ਨ, ਇਮ ਗਯੋ
ਜਿਸ ਤੇ ਮਿਲਜੋ ਨ ਫੇਰ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰੁੱਤ ੫ ਅ: ੫੧)

ਬਵੰਜਾ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ:–
(੧) ਉਦੇਰਾਯ, ੨ ਅਣੀਰਾਯ, ੩ ਅਮ੍ਰਿਤਰਾਯ, ੪ ਅੱਲੂ, ੫ ਆਸਾਸਿੰਘ, ੬ ਆਲਿਮ, ੭ ਈਸ਼੍ਵਰਦਾਸ, ੮ ਸੁਖਦੇਵ, ੯ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ, ੧੦ ਸੁਖੀਆ, ੧੧ ਸੁਦਾਮਾ, ੧੨ ਸੈਨਾਪਤਿ, ੧੩ ਸ਼ਯਾਮ, ੧੪ ਹੀਰ, ੧੫ ਹੁਸੈਨਅਲੀ, ੧੬ ਹੰਸਰਾਮ, ੧੭ ਕੱਲੂ, ੧੮ ਕੁਵਰੇਸ਼, ੧੯ ਖਾਨਚੰਦ, ੨੦ ਗੁਣੀਆ, ੨੧ ਗੁਰੁਦਾਸ, ੨੨ ਗੋਪਾਲ, ੨੩ ਚੰਦਨ, ੨੪ ਚੰਦਾ, ੨੫ ਜਮਾਲ, ੨੬ ਟਹਿਕਨ, ੨੭ ਧਰਮਸਿੰਘ, ੨੮ ਧੰਨਾਸਿੰਘ, ੨੯ ਧਯਾਨਸਿੰਘ, ੩੦ ਨਾਨੂ, ੩੧ ਨਿਸ਼ਚਲਦਾਸ, ੩੨ ਨਿਹਾਲਚੰਦ, ੩੩ ਨੰਦਸਿੰਘ, ੩੪ ਨੰਦਲਾਲ, ੩੫ ਪਿੰਡੀਦਾਸ, ੩੬ ਬੱਲਭ, ੩੭ ਬੱਲੂ, ੩੮ ਬਿਧੀਚੰਦ, ੩੯ ਬੁਲੰਦ, ੪੦ ਬ੍ਰਿਖ, ੪੧ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ, ੪੨ ਮਥੁਰਾ, ੪੩ ਮਦਨਸਿੰਘ ੪੪ ਮਦਨਗਿਰਿ, ੪੫ ਮੱਲੂ, ੪੬ ਮਾਨਦਾਸ, ੪੭ ਮਾਲਾਸਿੰਘ, ੪੮ ਮੰਗਲ, ੪੯ ਰਾਮ, ੫੦ ਰਾਵਲ, ੫੧ ਰੋਸ਼ਨਸਿੰਘ, ੫੨ ਲੱਖਾ.

ਬਵੰਜਾ ਬੀਰ } ਸ਼ਕੰਦਪੁਰਾਣ ਦੇ ਕੇਦਾਰਖੰਡ ਵਿੱਚ
ਬਵੰਜਾ ਵੀਰ } ਬਵੰਜਾ ਵੀਰ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ–
੧ ਨੰਦੀ, ੨ ਭ੍ਰਿੰਗੀ, ੩ ਰਿਟੀ, ੪ ਤ੍ਰਿਭੀ, ੫ ਪੇ੍ਤਾਸ਼ਨ, ੬ ਵਜ੍ਰ, ੭ ਕੁਵਲਾਸ਼੍, ੮ ਅਸ਼੍ਮਕਰਣ, ੯ ਨਿਰਮਿੱਤ੍ਰ, ੧੦ ਮਸ਼ਤਕਾਰੁਣ, ੧੧ ਪੁਸ਼ਪਦੰਤ, ੧੨ ਵ੍ਰਿਹਦਭਾਨੁ, ੧੩ ਆਂਮਤਾਸ਼ਨ, ੧੪ ਅਸ਼੍ਵਾਹਨ, ੧੫ ਤ੍ਰਿਕ, ੧੬ ਤ੍ਰਿਕ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧੭ ਕਾਲਨਾਮ, ੧੮ ਅਸੁਰਾਂਤ, ੧੯ ਜਨਾਲ੍ਹਾਦ, ੨੦ ਅਲ੍ਹਾਦਕ, ੨੧ ਯਾਮਿਕ, ੨੨ ਚੰਡਿਕ, ੨੩ ਚੰਦ੍ਰਾਜ, ੨੪ ਅੰਤਕਰ, ੨੫ ਨਿਸ਼ਚਰ, ੨੬ ਵੀਰਭਦ੍ਰ, ੨੭ ਮਣਿਮਾਨ, ੨੮ ਚੰਡੀਸ਼, ੨੯ ਨੰਦੀਸ਼ੁਰ, ੩੦ ਵੀਰਵੇਤਾਲ, ੩੧ ਵਿਕਟ, ੩੨ ਵਿਨੋਦੀ, ੩੩ ਸੁਮੰਤ੍ਰਵਿਨੋਦੀ, ੩੪ ਸੁਰਮੰਤ੍ਰ-ਵਿਨੋਦੀ, ੩੫ ਕਾਲੀਯ, ੩੬ ਤ੍ਰਟਿ, ੩੭ ਕਾਮੰਣ, ੩੮ ਨਾਰਸਿੰਘ, ੩੯ ਹਨੂਮਾਨ, ੪੦ ਭੈਰਵ, ੪੧ ਨਿਸ਼ਲਜ, ੪੨ ਕਾਲਸਮ, ੪੩ ਨਰਾਦ, ੪੪ ਨਾਸੀਰ, ੪੫ ਕੇਸ਼ਰੀ, ੪੬ ਇਜਯ, ੪੭ ਵਿਜਯ, ੪੮ ਵਿਸ਼ੋਧਰੀ, ੪੯ ਕਾਕੁਮ, ੫੦ ਕਾਮਾਖਜ, ੫੧ ਨਿਰਾਲੰਬ, ੫੨ ਪੁਨਜਮਯ.

ਬੜ. ਸੰ. ਵਟ. ਸੰਗਜਾ–ਬੋਹੜ. ਬਰੋਟਾ. Ficus-Bengalensis (Banyan).

ਬੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣਾ. ਧਸਣਾ.

ਬੜ ਬੜ. ਅਨੁ. ਨਿਰਰਥਕ ਬੋਲਣਾ. ਬੁੜ ਬੁੜ.

ਬੜਵਾ. ਸੰ. ਬਡਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੀ। ੨ ਬਡਵਾ ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਬੜਵਾ ਅਗਨਿ। ੩ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਘੋੜੀ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ ਜਣੇ. ਦੇਖੋ, ਵੜਵਾ.

ਬੜਵਾਅਗਨਿ
ਬੜਵਾਗਨਿ
ਬੜਵਾਨਲ
ਸੰ. ਬਡਵਾਗ੍ਰਿ. ਸ਼ੰਗਜਾ–ਭੂਗਰਭ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਗਨਿ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਤਾਪ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਨਿਕਲ-ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਭੀ ਉਬਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਘੋੜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਕਾਲਿਕਾਪੁਰਾਣ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕਾਮ ਦੇ ਭਸਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਕ੍ਰੋਧਾਗਨੀ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਘੋੜੀ ਬਣਾਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਿੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਵੜਵਾਗਨਿ.

ਬੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਾ ੨.

ਬੜਿ. ਬੜਕੇ. ਦਾਖਿਲ ਹੋਕੇ.

ਬੜੀ. ਦੇਖੋ, ਬਰੀ ੫.

ਬੜੇਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵੜੇਮਾ.

ਬੜ੍ਹਕ. ਸੰਗਜਾ–ਬੈਲ ਦੀ ਗਰਜ. ਸੰ. ਬ੍ਰਿਹ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਬੜ੍ਹਕਨਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਬੈਲ ਢੱਟੇ ਦਾ ਗਰਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬੜ੍ਹਕ.

ਬੜ੍ਹਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਧਾਉਣਾ. ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਕਰਨੀ.

ਬਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਯੁ. ਹਵਾ। ੨ ਫ਼ਾ ! ਵਜ–ਸਾਥ. ਸੰਗ. ਨਾਲ. "ਬਾ ਮਨ ਜੰਗ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਹੋਇਬਾ.

ਬਾਂ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਪੀ. ਬਾਵਲੀ. ਪੌੜੀਦਾਰ ਖੂਹ.

ਬਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਯੁ. ਪਵਨ. ਹਵਾ.

ਬਾਉਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਵਾਯੁ. ਨਿੰਦਿਤ ਪਵਨ. ਅਪਾਨ-ਵਾਯੁ. ਗੋਜ਼. ਪੱਦ.

ਬਾਉਰ. ਸੰ. ਵਾਗੁਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗ ਫਾਹੁਣ ਦੀ ਜਾਲੀ. ਫੰਧਾ. ਪਾਸ਼.

ਬਾਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਉਰਾ ਅਤੇ ਵਾਗੁਰਾ.

ਬਾਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਵਲੀ.

ਬਾਉਰੀਆ. ਸੰ. ਵਾਗੁਰਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਉਰਾ (ਵਾਗੁਰਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਫੰਧਕ। ੨ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਵਰੀਆ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ ਨੀਚ ਸਮਝੇਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਚੋਰੀਪੇਸ਼ਾ ਹਨ. ਇਹ ਨਾਮ ਬਾਉਰ (ਵਾਗੁਰਾ) ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਬਾਉਰੀਏ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸਾਕੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਬਾਉਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਵਲੀ। ੨ ਤੁ بازل ਬਾਓਲੀ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੱਧੇਹੋਏ ਪੰਛੀ ਤੇ ਝਪਟ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਡਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਦਿਲੇਰ ਹੋਜਾਵੇ. "ਬੰਦਾ ਲੀਨੋ ਬਾਉਲੀ ਲਾਇ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇਕੇ ਬਹਾਦੁਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਚਾੜ੍ਹਲਿਆ.

ਬਾਉਲੀ ਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਬਾਉਲੀ ੨.

ਬਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਜਾਕੇ. "ਬਾਇ ਸੰਖ ਅਪਾਰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਾਯੁ. ਪਵਨ. "ਅਪੁ ਤੇਜੁ ਬਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਕਾਸਾ."(ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਪ੍ਰਾਣ. ਸ੍ਵਾਸ. "ਬਾਇਰੂਪੰ ਅਸਥੰਭਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਵਾਤ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਧਾਤੁ. ਸੋਦਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਤ ੬.

ਵਾਤ (ਬਾਇ) ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਰ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਧਾਤੂਆਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ. ਇਸ ਬਿਨਾ ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ. ਜਦ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰ ਹੋਜਾਵੇ ਅਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹੇ,ਤਦ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤੇ ਦਸ ਭੇਦ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ.

ਬਾਇ (ਵਾਤ) ਦੇ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਇਹ ਕਾਰਣ ਹਨ:–

ਰੁੱਖਾ ਠੰਢਾ ਭਾਰੀ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਾ ਸੌਣਾ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ,ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਲਹੂ ਨਿਕਲ-ਜਾਣਾ, ਭੁੱਖਿਆਂ ਰਹਿਣਾ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚਿਰ ਤੀਕ ਤਰਨਾ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਦਾ ਵੇਗ ਰੋਕਣਾ, ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਸਫਰ ਕਰਨਾ ਆਦਿਕ.

ਵਾਯੁ ਦੇ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ–

ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਕੜਨ, ਹੱਡਭੰਨਣੀ, ਸਿਰਪੀੜ, ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਉਣੀ, ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋਣੇ,ਤੁਚਾ ਰੁੱਖੀ ਹੋਣੀ,ਆਂਦਰਾਂ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਆਦਿਕ.

ਵਾਤਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹਨ–

ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਤੇਲ ਵਟਣੇ ਆਦਿ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ. ਯੋਗਰਾਜ ਗੁੱਗਲ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ. ਰਸਦਾਇਕ ਨਮਕੀਨ ਤਰ ਭੋਜਨ ਖਾਣੇ. "ਬਾਇ ਪਿੱਤ ਕਰ ਉਪ-ਜਤ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੫ ਸੰ. ਵਜੋਤ. ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਟੱਡਿਆ। ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਟੱਡਕੇ. ਪਸਾਰਕੇ. "ਰੋਮ ਫੁਲਾਇ ਬਡੋ ਮੁਖ ਬਾਇ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੭ ਦੇਖੋ, ਬਾਂਇ.

ਬਾਂਇ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਪੀ. ਬਾਉਲੀ. ਪੌੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਖੂਹ.

ਬਾਇਆ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਯੁ. ਪੌਣ. "ਲਗੈ ਨ ਤਾਤੀ ਬਾਇਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਾਇਆ.

ਬਾਇਆਂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਯਾਂ.

ਬਾਇਸ. ਸੰ. ਵਾਯਸ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਉਂ. ਕਾਕ. "ਸੁਆਨ ਸੂਕਰ ਬਾਇਸ ਜਿਵੈ ਭਟਕਤ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਅ باث ਬਾਅਸ. ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. ਸਬਬ.

ਬਾਇਕ. ਸੰ. ਵਾਯਕ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ,ਜੁਲਾਹਾ.

ਬਾਇਫਿਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦਫਿਰੰਗ. "ਪਥਰੀ ਬਾਇ-ਫਿਰੰਗ ਅੱਧਨੇਤ੍ਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਬਾਇਬਲ
ਬਾਇਬਿਲ
ਯੂ. Bible. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਸ੍ਤਕ. ਗ੍ਰੰਥ। ੨ ਮੂਸਾਈ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੌਰੇਤ, ਅੰਜੀਲ ਆਦਿ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੈ. ਇਹ ਦੂਜੀ ਈਸਵੀ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆਗਿਆ ਸੀ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ–ਤਉਰੇਤ ਜ਼ੱਬੂਰ ਆਦਿ Old Testament ਅਤੇ ਅੰਜੀਲ New Testament. ਬਾਇਬਲ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਲਹਾਮੀ ਕਿਤਾਬ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਬਾਇਵ. ਸੰ. ਵਾਯਵੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਮਧਜ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਵਾਯੁ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਕਪਾਲ. "ਸਿਰ ਬਾਇਵ ਕੋਣ ਨਿਵਾਏ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਇੜ. ਸੰਗਜਾ–ਸਣ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਜੋ ਚਰਖੇ ਦੇ ਘੇਰ ਪੁਰ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀਆਂ ਤਾਣਾਂ ਵਾਂਙ ਕਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਾਲ੍ਹ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਸਣ ਭੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ.

ਬਾਈ. ਮਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਾ ਬਾਈ ਆਦਿ. "ਅਰੀ ਬਾਈ! ਗੋਬਿਦਨਾਮੁ ਮਤ ਬੀਸਰੈ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਵਾਤ ਧਾਤੁ। ੩ ਵਾਯੁ. ਪਵਨ। ੪ ਵਿ–ਬਾਈਸ. ਦ੍ਵਾਵਿੰਸ਼ਤਿ–੨੨."ਮਿਲ ਕਰ ਰਾਜੇ ਬਾਈ ਧਾਰਨ ਪ੍ਰਜਾ ਸਹਿਤ ਸਭ ਜੋਧਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਬਾਈਆ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹੀਆ.

ਬਾਈਸ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ੪.

ਬਾਈਸ ਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਬਾਈ ਜਾਤ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪੇਸ਼ੇ ਅਤੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਆਦਮੀ ਵਸਾਏ ਅਰ ਬਾਈਜਾਤਿ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀ ਆਬਾਦ ਕੀਤੇ.ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ੨੨ ਜਾਤਾਂ ਹਨ. ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਬਾਈ ਕੁਲ ਗੋਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀ ਆਕੇ ਵਸੇ. "ਬਾਈ ਜਾਤ ਜੁ ਖਤ੍ਰੀ ਕੁਲ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਈਧਾਰ. ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਬਾਈ ਧਾਰਾ (Range). ਜਲਧਾਰਾ (ਨਦੀਆਂ) ਕਰਕੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਣੇਹੋਏ ਭੇਦ. ਪਹਾੜੀ ਬਾਈ ਰਿਆਸਤਾਂ ਬਾਈਧਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੧੧ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ੧੧ ਡੂਗਰ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਚੰਬਾ ਦੋਹਾਂ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਗਿਣੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਰਿਆਸਤਾਂ ਜੰਮੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਗਈਆਂ ਹਨ, ਅਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸਾ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਗਏ ਹਨ. ਕਿਤਨੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਹੁਣ ਗਰੀਬੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਬਹੁਤ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਦਲੇਗਏ ਹਨ. ਸੰਖਜਾ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਹਲਕਾ ਜਲੰਧਰ–

ਚੰਬਾ, ਨੂਰਪੁਰ, ਗੁਲੇਰ, ਦਤਾਰਪੁਰ, ਸੀਬਾ, ਜਸ-ਵਾਨ, ਕਾਂਗੜਾ, ਕੋਟਲੇਹਰ, ਮੰਡੀ, ਸੁਕੇਤ ਅਤੇ ਕੁੱਲੂ.

ਹਲਕਾ ਡੂਗਰ–

ਚੰਬਾ, ਬਸੋਹਲੀ, ਭੱਡੂ, ਮਾਨਕੋਟ, ਬੇਂਹਦ੍ਰਾਲਟਾ, ਜਸਰੋਟਾ, ਸਾਂਬਾ, ਜੰਮੂ, ਚਨੇਨੀ, ਕਸ਼੍ਵਾਰ ਅਤੇ ਭਦ੍ਰਵਾਹ.

ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਨ ੧੬੭੪ ਤੋਂ ੧੭੦੩ (ਸੰਮਤ ੧੭੩੨–੬੧) ਤੀਕ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਵੇਲੇ ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਚਤੁਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਦੇਸਿੰਘ ਸਨ. ਚਤੁਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੯੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.ਉਸੇ ਸਾਲ ਉਦੇਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਉਦੇਸਿੰਘ ਸਨ ੧੭੨੦ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਗੁਲੇਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਰਾਜਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦਿਲੀਪਸਿੰਘ ਸਨ. ਰਾਜਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਦਿਲੀਪਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾ.

ਕੁੱਲੂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਿਧੀਸਿੰਘ ਸਨ ੧੬੬੩ ਤੋਂ ੧੬੭੪ ਤੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀਆ, ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲਚੰਦ ਕਟੋਚੀਆ, ਰਾਜਾ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਜਸਵਾਲੀਆ, ਰਾਜਾ ਸੁਖਦਿਆਲ ਜਸਰੋਟੀਆ, ਰਾਜਾ ਹਰੀਚੰਦ ਹਿੰਡੂਰੀਆ, ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਡਢਵਾਲੀਆ, ਰਾਜਾ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰੀਆ, ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਈ ਯੁੱਧ ਹੋਏ.

ਬਾਈਧਾਰ ਦੇ ਰਾਜੇ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਬਾਈਬਲ. ਦੇਖੋ, ਬਾਇਬਲ.

ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੨੨ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਚੁਣਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਜੀਆਂ (ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਗੱਦੀਆਂ) ਬਖਸ਼ੀਆਂ, ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗਜ ਠਹਿਰਾਇਆ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

"ਦ੍ਵੈਵਿੰਸ਼ਤਿ ਦਿੱਲੀ ਉਮਰਾਇਵ।
ਤਿਤੇ ਸਿੱਖ ਮੰਜੀ ਸੁ ਬਠਾਇਵ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਨ–

(੧) ਅੱਲਾਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅੱਲਾਯਾਰ.
(੨) ਸੱਚਨਸੱਚ. ਦੇਖੋ, ਸੱਚਨਸੱਚ ੨.
(੩) ਸਾਧਾਰਣ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧਾਰਣ ੬.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(੪) ਸਾਵਣਮੱਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਣਮੱਲ.
(੫) ਸੁੱਖਣ. ਦੇਖੋ, ਸੁੱਖਣ.
(੬) ਹੰਦਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.
(੭) ਕੇਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰੀ.
(੮) ਖੇਡਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਡਾ ੨.
(੯) ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ.
(੧੦) ਦਰਬਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਬਾਰੀ ੫.
(੧੧) ਪਾਰੋ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰੋ ਭਾਈ.
(੧੨) ਫੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫੇਰਾ ੩.
(੧੩) ਬੂਆ. ਦੇਖੋ, ਬੂਆ ੨.
(੧੪) ਬੰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬੰਣੀ ੫.
(੧੫) ਮਹੇਸਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹੇਸਾ ੧.
(੧੬) ਮਾਈਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਮਾਈਦਾਸ.
(੧੭) ਮਾਣਕਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕਚੰਦ ੨.
(੧੮) ਮੁਰਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ.
(੧੯) ਰਾਜਾਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਾਰਾਮ ੭.
(੨੦) ਰੰਗਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗਸ਼ਾਹ.
(੨੧) ਰੰਗਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗਦਾਸ.
(੨੨) ਲਾਲੋ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲੋ ਭਾਈ ੨.

ਬਾਏਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਾਮ (ਖੱਬੇ) ਪਾਸੇ.

ਬਾਸ. ਸੰ. ਵਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਵਾਸ. "ਬਾਸਉ ਸੰਗਿ ਗੁਪਾਲ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਘਰ. "ਬਾਸ ਬਿਖੈ ਬੈਧਾਨ." (ਨਾਪ) ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਵਸਤ੍ਰ. "ਪਹਿਰਨ ਬਾਸ ਲਜਾਇ ਗਨ ਦਾਸਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਗੰਧ. ਬੂ. ਮਹਕ। ੫ ਫ਼ਾ ਬਾਸ਼. ਹੋ। ੬ ਰਹਿ. "ਬਾ ਖ਼ੁਦਾ ਬਾਸ਼." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

ਬਾਂਸ. ਸੰ. ਵੈਸ਼. ਵੈਣੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਛਟੀ ਗੱਠਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. Bambusa. (Bamboo).

ਬਾਸ਼ਊਰ. ਫ਼ਾ بَاشُور ਸ਼ਊਰ (ਸਮਝ) ਵਾਲਾ. ਚਤੁਰ.

ਦਾਤਾ ਕੋ ਦੁਨੀ ਮੇ ਸੂਮ ਕਾਜੈਂ ਜਾਨਿਯਤ,ਇਮ
ਕਾਯਰ ਕੋ ਜਾਨਿਯੇ ਸਮਰ ਮਾਹਿ ਸੂਰ ਤੇ,
ਪਾਪੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਪੁੰਨੀ ਜਾਨਿਯੇ ਦੁਖੀ ਤੇ ਸੁਖੀ
ਨਿਧਨੀ ਕੋ ਜਾਨਿਯੇ ਸੁ ਧਨੀ ਧਨਕੂਰ ਤੇ,
ਭਾਖਤ "ਸਕਲ" ਜਾਨੈ ਭੂਪ ਤੇ ਭਿਖਾਰੀ,ਚੌਰ
ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਪਛਾਨੈ ਔ ਚਤੁਰ ਚਿੱਤ ਕੂਰ ਤੇ,
ਰਾਤ ਦਿਨ ਸੂਰ ਤੇ ਔ ਕੰਚਨ ਕਚੂਰ ਤੇ, ਤਜੈਂ
ਜਾਨਜੈਜਾਤ ਨੀਕੇ ਬਾਸ਼ਊਰ ਬੇਸ਼ਊਰ ਤੇ.

ਬਾਸ਼ਹ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਾ ੨.

ਬਾਸਕ. ਵਿ–ਵਾਸਕ. ਵਾਸ (ਨਿਵਾਸ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੰਧ (ਬੂ) ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਾਸਕ। ੩ ਸੰ. ਵਾਸੁਕਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਸਰਪਰਾਜ, ਜਿਸ ਦਾ ਨੇਤ੍ਰਾ ਬਣਾਕੇ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ ਸੀ. "ਬਾਸਕ ਕੋਟ ਸੇਜ ਬਿਸਥਰਹਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਸੇਸਨਾਗ.

ਬਾਸਕਸੱਜਾ. ਸੰ. ਵਾਸਕਸੱਜਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਆਗਮਨ ਵੇਲੇ ਕੇਲਿ ਵਿਲਾਸ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਸਜਾਵੇ. ਸਜੇਹੋਏ ਵਾਸ (ਘਰ) ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ.

ਬਾਸਕੁ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਕ ੩. "ਬਾਸਕੁ ਨੰਤ੍ਰੈ ਘਤਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਬਾਸਠ. ਵਿ–ਦੋ ਅਤੇ ਸੱਠ. ਦ੍ਵਾਸ਼ਸ਼ਿ. ਬਾਹਠ–੬੨.

ਬਾਸਣ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਸਨ.

ਬਾਸਦੇਉ / **ਬਾਸਦੇਵ** } ਦੇਖੋ, ਬਾਸੁਦੇਵ ਅਤੇ ਵਾਸੁਦੇਵ.

ਬਾਸਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਸਨਾ (ਬੂ) ਗਹਿਣ ਕਰੀਏ, ਨੱਕ. "ਹਸਤ ਕਮਾਵਨ, ਬਾਸਨ ਰਸਨਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਕਮਾਉਣ ਨੂੰ ਹੱਥ, ਗੰਧ ਲੈਣ ਲਈ ਨੱਕ ਅਤੇ ਰਸ ਰੈਣ ਲਈ ਜੀਭ। ੨ ਬਰਤਨ. ਭਾਂਡਾ. "ਬਾਸਨ ਮਾਂਜਿ ਚਰਾਵਹਿ ਊਪਰਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Basin। ੩ ਸੰ. ਵਾਸਨ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੂਪ ਆਦਿ ਦੇਕੇ ਸੁਗੰਧ ਫੈਲਾਉਣੀ। ੪ ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ. "ਗੁਰ-ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਬਾਸਨ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੫ ਸੁਗੰਧ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ. "ਅਲਿ ਕਮਲੇਹ ਬਾਸਨ ਮਾਹਿ ਮਗਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੬ ਵਾਸਨਾ. ਇੱਛਾ. "ਬਾਸਨ ਮੇਟਿ ਨਿਬਾਸਨ ਹੋਈਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਰਸ ਬਾਸਨ ਸਿਉ ਜੁ ਦਓ ਦਿਸਿ ਧਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਬਾਸਨਾ. ਸੰ. ਵਾਸਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ. "ਮਨ ਬਾਸਨਾ ਰਚਿ ਬਿਖੈ ਬਿਆਧਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਗੰਧ. ਮਹਕ. ਬੂ। ੩ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਨਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਕਰਨਾ। ੪ ਭਲੀ ਅਥਵਾ ਬੁਰੀ ਸ਼ੁਹਰਤ ਲਈ ਭੀ ਬਾਸਨਾ ਸ਼ਬਦ ਕਵੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਜਾਤਹੋ ਕਲਾਲ ਚਲੋ ਘਰਾ ਲੀਜੇ ਬਾਰੁਨੀ ਕੋ ਗੰਧੀ ਚਲੋ ਜਾਤਹੋ ਫੁਲੇਲਘਟ ਆਸਨਾ, ਨੌਕਰ ਨਮਕ ਲਾਗ ਦੋਊ ਘਟ ਫੂਟਗਏ ਤਹਾਂ ਕੌਉ ਚਾਤੁਰ ਕਰਤ ਮੁਖ ਭਾਸਨਾ, "ਮੁਰਲੀ" ਭਲਾਈ ਔ ਬੁਰਾਈ ਕੋ ਬਿਬੇਕ ਯਹੈ ਕੀਜੀਐ ਭਲਾਈ ਜੋਲੋ ਜੀਭ ਲਗ ਸਾਸਨਾ, ਭੂਲ ਨਹਿੰ ਆਸਨ ਬਿਲੋਕ ਪਾਕਸਾਸਨ ਸੋ ਬਾਸਨ ਬਿਲਾਇਜਾਤ ਰਹਿਜਾਤ ਬਾਸਨਾ.

ਬਾਸਨੀ. ਵਸਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸਨ (ਵਸਤ੍ਰ) ਦੀ ਲੰਮੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੁਪਯੇ ਪਾਕੇ ਲੱਕ ਬੱਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬਾਸਨੁ. ਵਾਸਨਾ. ਸੁਗੰਧ. "ਬਾਸਨੁ ਰੋਗ ਭਵਰੁ ਬਿਨਸਾਨੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬਾਸਨ.

ਬਾਸ ਬਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸੁ ਬਸਨਾ.

ਬਾਂਸ ਬਰੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਰੇਲੀ. "ਬਾਂਸ ਬਰੇਲੀ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬੀਰ ਬਡੋ ਧਨਰਾਵ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੭)

ਬਾਸਬਾਸਰੀ. ਵਾਸ (ਘਰ) ਅਤੇ ਵਸਣ ਵਾਲਾ (ਵਾਸਕ). ਦੇਖੋ, ਬਾਸਰੀ.

ਬਾਸਬੈ. ਵਸਣ ਤੋਂ. ਨਿਵਾਸ ਸੇ. "ਸਾਧੁ ਸੰਗਤ ਕੈ ਬਾਸਬੈ ਕਲਮਲ ਸਭਿ ਨਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਬਾਸਮਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਚਾਉਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਬਾਸਰ. ਸੰ. ਵਾਸਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਨ. ਵਾਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਦਿਨ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ.

ਬਾਸਰਕੀ ਗਿੱਲਾਂ / **ਬਾਸਰਕੇ** } ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਘਰਿੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛਿਹਰਟਾ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੂਰਵ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਸੰਨ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਇਸ ਕੋਠੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਮਾਧਿ ਇਸਥਿਤ ਹੋਏ ਸਨ ਅਰ ਦਰਵਾਜੇ ਪੁਰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਦਰਵਾਜਾ ਖੋਲ੍ਹੇਗਾ ਉਹ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ. ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਠੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸੰਨ (ਪਾੜ) ਦੇਕੇ ਸੰਗਤਿ ਸਮੇਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ.

ਏਕਾਂਤਵਾਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾਤੂ ਜੀ ਨੇ ਦੀਰਘ ਵਿੱਚ ਸੜਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨਾਦਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਖਡੂਰ ਤੋਂ ਚਲੇਜਾਓ. ਸ਼ਾਂਤਿਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦਾਤੂ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕੋਠੇ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕੋਠੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ, ਸੰਨ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਅਤੇ ਲੰਬਾਈ ੧੫ × ੨੭ ਇੰਚ ਹੈ. ਅੰਦਰ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਹਨ.

ਇਸ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਨਾਲ ੧੨੫ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ੩੯ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮੁਆਫੀ ਹੈ. ੮੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹਿਰੀ, ਕੋਟਲੀਨਸੀਬਖਾਂ ਨਿਵਾਸੀ ਸਮੁੰਦਖਾਂ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈਹੋਈ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬ-ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਏ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਪੂਰਵ ਭਾਈ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਨੇ ਤਾਲ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਪਹਿਲੇ ਸਰਾਧ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਕੱਚੇ ਤਾਲ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭੀ ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਹਨ.

ਬਾਸਰਨਾਹਿ / **ਬਾਸਰਪਤਿ** } ਵਾਸਰ (ਦਿਨ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੂਰਜ. "ਬਾਸਰਨਾਹਿ ਜਥਾ ਗ੍ਰਸ ਰਾਹੁ." (ਨਾਪ) "ਸ੍ਰਿੰਘਾਸਨ ਊਪਰਿ ਰਾਜਤ ਹੈਂ ਜਨੁ ਬਾਸਰ-ਪੱਤਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਬਾਸਰੀ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ. "ਬਾਸ ਬਾਸਰੀ ਏਕੈ ਸੁਆਮੀ ਉਦਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿਸਟਾਗਿਓ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਘਰ ਅਤੇ ਉਦ੍ਯਾਨ (ਜੰਗਲ)ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ.

ਬਾਂਸਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਸੁਰੀ.

ਬਾਸਰੋ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਸ ਅਸਥਾਨ. ਵਸੇਰੇ ਦਾ ਥਾਂ। ੨ ਵਾਸਰ. ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਬੀਸ ਸਪਤਾਹਰੋ.

ਬਾਸਰੇ ਰੈਣੀ. ਵਾਸਰ ਅਤੇ ਰਜਨਿ. ਦਿਨ ਰਾਤ। ੨ ਭਾਵ–ਨਿੱਤ. ਸਦੈਵ.

ਬਾਂਸਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਂਸੁਰੀ. ਮੁਰਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਸਨੀ ੨.

ਬਾਸਲੀਕ. ਯੂ. ਰਕਤਵਾਹ ਨਾੜੀ. ਵਿਕਾਰੀ ਲਹੂ ਨੂੰ, ਹਕੀਮ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਤਰ ਲਾਕੇ ਕਢਦੇ ਹਨ.

ਬਾਸਵ. ਸੰ. ਵਾਸਵ. ਵਿ–ਵਸੁ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ. "ਜੋ ਨ ਮਿਟੈ ਬਿਕਟੇ ਭਟ ਕਾਹੂੰ ਸੋਂ, ਬਾਸਵ ਸੋਂ ਕਬਹੂੰ ਨ ਪਛਿਲੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਬਾਸਵਅਰਿ ਧਰ ਸੁਤ ਧਰ ਧਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਸਵ (ਇੰਦ੍ਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਮੈਨਾਕ ਪਹਾੜ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼,ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ (ਵਾਣ).

ਬਾਸਵਲੋਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਸਵ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਲੋਕ, ਸ੍ਵਰਗ.

ਬਾਸਵਾਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਸਵ(ਇੰਦ੍ਰ)ਦਾ ਵੈਰੀ ਦੈਤਜ। ੨ ਸ਼ੁੰਭ ਆਦਿ ਦੈਤਜ.

ਬਾਸਵੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਸਵ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦੀ ਰਾਨੀ ਸ਼ਚੀ. "ਬਾਸਵ ਦੇਵ ਬਾਸਵੀ ਜਾਨਜੈ." (ਰਘੁਰਾਜ) ੨ ਵਾਸਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ.

ਬਾਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਸ. ਨਿਵਾਸ. ਵਸੇਰਾ. "ਜਾਕਾ ਬਾਸਾ ਗੋਰ ਮਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਫ਼ਾ بَاشَہ ਬਾਸ਼ਹ. ਇੱਕ ਗੁਲਾਬਚਸ਼ਮ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਬਾਜ਼ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੂਰਤ ਬਾਜ਼ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਸ਼ੀਨ ਦੀ ਮਦੀਨ ਹੈ. ਬਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਛੀ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਠੰਢੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਏਧਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾਕੇ ਛੋਟੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚੰਗਾ ਬਾਸ਼ਾ ਤਿੱਤਰ ਭੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਅਤੇ ਦੁਮ ਸ਼ਿਕਰੇ ਨਾਲੋਂ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. Sparrow-hawk. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ. "ਜੈਸੇ ਬਾਸਾ ਮਾਸ ਦੇਤ ਬਾਟੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮਨ ਬਾਸੇ ਸਿਉ ਨਿਤ ਭਓਦਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਬਾਂਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਰੰਗੀ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਖਿੜਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਅੱਬਾਸ। ੨ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚੰਪਈ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਕੋਲੇ ਬਾਰੂਦ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਬਾਸਾਨੀ. ਵਸਣ ਲਈ. "ਸੋ ਥਾਨ ਮਿਲਿਓ ਬਾਸਾਨੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬ-ਆਸਾਨੀ. ਸੁਗਮਤਾ ਸੇ. ਸੁਖੈਨ ਹੀ.

ਬਾਸਿਤ. ਸੰ. ਵਾਸਿਤ. ਵਿ–ਸੁਗੰਧਿਤ. "ਸੁਬਾਸ ਅਕਾਸ ਮਿਲੀ ਅਰੁ ਬਾਸਿਤ ਭੂਮਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਾਸ਼ਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ باشندہ ਬਾਸ਼ਿੰਦਹ. ਵਿ–ਵਸਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ.

ਬਾਸੀ. ਵਿ–ਜੋ ਸੱਜਰਾ ਨਹੀਂ. ਬੇਹਾ। ੨ ਸੰ. ਗਾਸਿਨ. ਵਸਣ ਵਾਲਾ. "ਫੈਲਰਹਯੋ ਸਭ ਅੰਤਰ ਬਾਸੀ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੩ ਫ਼ਾ ہُوں ਬਾਸ਼ੀ. ਤੂੰ ਹੋਵੇਂ। ੪ ਤੂੰ ਰਹੇਂ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵਾਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਾਂਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਾਂਸ (ਵੈਸ਼). ੨ ਦੇਖੋ, ਬਨਸੀ। ੩ ਕਾਨੀ, ਜੋ ਤੀਰ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ.

ਬਾਸੀਅੜਾ. ਵਿ–ਵਸਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਸੀ ਕੜਾਹ.ਸ਼ੀਤਲਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਤਯੌਹਾਰ, ਜੋ ਫੱਗੁਣ ਅਤੇ ਚੇਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੰਗਲ ਵਾਰ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਬਾਸੀ (ਬੇਹਾ) ਅੰਨ ਗੁਲਗੁਲੇ ਕੜਾਹ ਪੁਲਾਉ ਆਦਿਕ ਸ਼ੀਤਲਾ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਅਹਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਅੰਨ ਸੋਮਵਾਰ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਸੋਮਵਾਰ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਬਾਸੀਐ. ਵਸੀਐ। ੨ ਵਾਸਿਤ (ਸੁਗੰਧਿਤ) ਹੋਈਏ. "ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਜੈਸੇ ਬਾਸੀਐ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬਾਂਸੀਧਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਂਸੀ (ਕਾਨੀ) ਦੇ ਧਾਰਨ
ਬਾਂਸੀਧਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ, ਵਾਣ. (ਸਨਆ)

ਬਾਸੀਨ. ਫ਼ਾ ਬਾਸ਼ੀਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਸ਼ਹ ਦਾ ਨਰ, ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਬਾਸ਼ੇ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਾ ੨.

ਬਾਸੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸੀਅੜਾ.

ਬਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸ। ੨ ਵਾਸ. ਨਿਵਾਸ. "ਸੁਰਗ ਬਾਸੁ ਨ ਬਾਛੀਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਗੰਧ. ਬੂ. "ਬਾਸੁ ਤੇ ਸੂਖ ਲਾਗਬਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਬਾਂਸ. "ਬਾਸੁ ਬਡਾਈ ਬੂਡਿਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬਾਂਸੁ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਸ. "ਜਿਉ ਬਾਂਸੁ ਬਜਾਈ ਫੂਕ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬਾਸੁਕਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਕ ੩, ਬਾਸਕੁ ਅਤੇ ਵਾਸੁਕਿ.

ਬਾਸੁਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਵਾਸੁਦੇਵ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਰਵ-ਨਿਵਾਸੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.ਕਰਤਾਰ,ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਬਾਸੁਦੇਵ ਬਸਤ ਸਭ ਠਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਬਾਸੁ ਬਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਸਨਾ ੨.

ਬਾਸੁਰ. ਸੰ. ਵਾਸਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਰ. "ਬਿਖਿਆਸਕਤ ਰਹਿਓ ਨਿਸਬਾਸੁਰ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਬਾਂਸੁਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੈਸ਼ (ਬਾਂਸ) ਪੋਰੀ. ਬਾਂਸ ਦੀ ਨਲਕੀ ਵਿੱਚ ੮ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਵਾਜਾ.ਮੁਰਲੀ. ਬੰਸਰੀ. "ਲਲਿਤ ਧਨਾਸਰੀ ਬਜਾਵੈ ਸੰਗ ਬਾਂਸੁਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਮੁਰਲੀ.

ਬਾਸੂ. ਛਿੰਗ. ਘੋੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਸੂ.

ਬਾਸੇਖਕ. ਸੰ. ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ. "ਗੁਰਮੁਖ ਬਾਸੇਖਕ ਗੁਣ ਗਾਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਬਾਂਸੋ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਂਸ. ਵੈਸ਼. "ਨਿਕਟ ਬਸੈਤੇ ਬਾਂਸੋ." (ਗਾਬਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਂਸਾ.

ਬਾਸੰਤ. ਵਿ–ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੋਰੀ. ਫਾਗ. ਦੇਖੋ, ਮਾਹੰਤ.

ਬਾਸੁਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸੁਦੇਵ ੨ ਅਤੇ ਵਾਸੁਦੇਵ. "ਸ੍ਰੀ ਬਾਸੁਦੇਵਸ ਜੋ ਕੋਈ ਜਾਨਸਿ ਭੇਵ." (ਸਹਸ ਮ: ੧) ਵਾਸੁਦੇਵ (ਕਰਤਾਰ) ਦਾ ਜੋ ਕੋਈ ਭੇਦ ਜਾਣਦਾ ਹੈ.

ਬਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਹ. ਵਹਾਈ. ਹਲ ਨਾਲ ਖੇਤ ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿਹਾਰ. ਕੰਮ. "ਬਾਹ ਪਰੈ ਤੁਰਕਾਨ ਸੋਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਾਹ. ਸਵਾਰੀ. "ਚਢੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਹ ਕਰ ਤੁਰੰਦ ਕੋ ਚਲਾਯੋ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਬਾਹੁ. ਭੁਜਾ. "ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਕਢਿਲੀਨੇ ਅਪੁਨੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਕਿਨਹੀ ਕਹਿਆ ਬਾਹ ਬਹੁ ਭਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੫ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ੬ ਵਜ–ਵਾਹ! ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਖੂਬ! ੭ ਵਿ–ਕਾਰੀ. ਮੁਅੱਸਿਰ. "ਬਾਹਨ ਕੋ ਬਲ ਕਰ ਬਾਹਨੀ ਹਲਾਇਦਈ, ਬਾਹਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰ ਬਾਹ ਘਾਉ ਬਹੁ ਮਾਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਫ਼ਾ ਕਾਮਸ਼ਕਤਿ। ੯ ਵੀਰਯ. ਮਣੀ। ੧੦ ਸੰ. ਧਾਤ੍. ਧਾ–ਯਤਨ ਕਰਨਾ। ੧੧ ਸਿੰਧੀ–ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਭਾਹ ਅਤੇ ਵੰਨ੍ਹ.

ਬਾਂਹ. ਸੰ. ਬਾਹੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁਜਾ.

ਬਾਹਉ. ਬਾਹਣਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਬਾਹੋ। ੨ ਬਾਹਉਂ. ਬਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ੩ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ. ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ. "ਜਬ ਲਗੁ ਤਾਗਾ ਬਾਹਉ ਬੇਹੀ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ਜਿਸ ਸਮੇ ਤਕ ਮੈ ਧਾਗਾ ਨਾਲ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ.

ਬਾਹਕ. ਵਿ–ਵਾਹਕ. ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਢੋਣ ਵਾਲਾ."ਜੈਸੇ ਭਾਰਬਾਹਕ ਖੋਤ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਰਸਾਨ। ੪ ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਮਲਾਹ। ੫ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਲ ਜੋਤਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਬਾਹਕਪੋਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੋਤ (ਜਹਾਜ) ਵਾਹਕ. ਮਲਾਹ. ਕੇਵਟ. ਦੇਖੋ, ਪੋਤਵਾਹ.

ਬਾਹਗਭੈਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰਕਾਬਸਰ.

ਬਾਹਜ. ਸੰ. ਵਹਿਰ. ਵਿ–ਬਾਹਰ. ਖ਼ਾਰਿਜ. "ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਏ ਭਗਤਿ ਤੇ ਬਾਹਜ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਬਾਹੁਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ, ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿ. ਛਤ੍ਰੀ. "ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਕੇ ਬੀਚ ਬਸਾਏ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਸੰ. ਵਾਹਜ. ਵਿ–ਬਾਹਰ ਦਾ. ਬੇਰੂਨੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਜ.

ਬਾਹਟ ਦੇਖੋ, ਬਾਸਠ.
ਬਾਹਠ

ਬਾਹਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. "ਅਸਟਾਇਧ ਬਾਹਣ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਇਧ। ੨ ਵਾਹਿਆ ਹੋਇਆ ਖੇਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

ਬਾਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਲ ਨਾਲ ਖੇਤ ਵਾਹੁਣਾ। ੨ ਬਾਂਹ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੂਰਮੇ ਬਾਹਿਆ ਬਾਨ ਜੁ ਏਕੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬਾਹਣੀਸ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਿਨੀਸ.

ਬਾਂਹ ਦੇਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਡੁਬਦੇ ਨੂੰ ਬਾਂਹ ਫੜਾਕੇ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਰਖਜਾ ਕਰਨੀ। ੩ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ.

ਬਾਹਨ. ਸੰ. ਵਾਹਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਵਾਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਹਣ.

ਬਾਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਣਾ.

ਬਾਹਨੀ ਦੇਖੋ, ਬਾਹਿਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਿਨੀਸ.
ਬਾਹਨੀਸ

ਬਾਂਹ ਫੜਨੀ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਪਦਾ ਵੇਲੇ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਆਪਣਾ ਕਰ ਲੈਣਾ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ। ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਬਣਾ ਲੈਣਾ.

ਬਾਂਹਬੀਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੀਸ ਭੁਜਾ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ.

ਬਾਹਮ. ਫ਼ਾ ਬਾਹਮ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਪਸ ਮੇਂ. ਪਰਸਪਰ. ਆਪੋਵਿੱਚੀ.

ਬਾਹਮਹ. ਫ਼ਾ ਬਾਹਮਹ ਸਭ ਨਾਲ.

ਬਾਹਮਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਰਾਈਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਹਮਨ.

ਬਾਹਯ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਾਹਜ. "ਬਾਹਯ ਕਾ ਅੰਤਰੀਕ ਬਖਾਨਾ." (ਨਾਪ੍) ਵਾਹਜ (ਬਾਹਰ) ਦਾ ਅਤੇ ਆਂਤਰਿਕ ਕਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਜ.

ਬਾਹਯਾਹੰ. ਸੰ. ਬਾਹ੍ਯਯੋਧਿਨ. ਵਿ–ਭੁਜਾਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਾਂਹਾਂ ਨਾਲ ਆਹਵ (ਜੰਗ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦੋਊ ਬੀਰ ਬਾਨੀ, ਦੋਊ ਬਾਹਯਾਹੰ." (ਗਜਾਨ)

ਬਾਹਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਹੁਬਲ.ਭੁਜਾਬਲ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ। ੩ ਸੰ. ਵਹਿਸ. ਵਹਿਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਾਹਰ. ਅੰਦਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. "ਬਾਹਰਹੁ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਕਹਾਏ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰਬੰਧ ਅਥਵਾ ਅਸਰ ਤੋਂ ਅਲਗ। ੫ ਬਿਨਾ. ਬਗੈਰ। ੬ ਸ਼ਕਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ.

ਬਾਹਰਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਾਹਰੋਂ. ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸਿਓਂ. "ਅੰਦਰਹੁ ਅੰਨ੍ਹਾ ਬਾਹਰਹੁ ਅੰਨ੍ਹਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ਭਾਵ–ਪਰਮਾਰਥ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ.

ਬਾਹਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸ਼੍ਰਾੱਧਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਾਹਰ ੩, ੪ ਅਤੇ ੫. "ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸਿੰਸਾਰ ਹਭਾ ਹੂੰ ਬਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਜੋਗੀ ਜਤ ਬਾਹਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਬਨਜਨਹਾਰੇ ਬਾਹਰਾ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬਾਹਰਾਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਹਰਾਜ. ਵਾਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਘੋੜਾ। ੨ ਉੱਚੈਸ਼੍ਰਵਾ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਘੋੜਾ. (ਸਨਆ)

ਬਾਹਰਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਰ ੩, ੪ ਅਤੇ ੫. "ਹਰਿ, ਤੁਧਹੁ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਹਰ ੨. "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਅਬ ਬਾਹਰਿ ਪਰੀ."(ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਾਹ (ਵਾਹਨ-ਘੋੜਾ) ਅਰਿ (ਵੈਰੀ). ਘੋੜੇ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਆ)

ਬਾਹਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਰ ੫. "ਏਕੀ ਬਾਹਰੀ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਧੋਨੁ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬਾਰਾਂ ਗੋਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਬਾਹਰ ਦਾ. ਜੋ ਭੀਤਰੀ ਨਹੀਂ.

ਬਾਹਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਹਰ ਦਾ ਭਾਗ. ਬਾਹਰ ਦਾ ਪਾਸਾ. "ਬਾਹਰੁ ਉਦਕਿ ਪਖਾਰੀਐ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਹਰ ੩. "ਬਾਹਰੁ ਖੋਜਿ ਮੁਏ ਸਭਿ ਸਾਕਤ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪)

ਬਾਹਰੂ. ਵਿ–ਬਾਹ ਫੜ੍ਹ. ਭੁਜਾ ਫੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਹਾਇਕ। ੩ ਬਾਹਰ ਦਾ. ਜੋ ਅੰਦਰਲਾ ਨਹੀਂ.

ਬਾਹਰੋਂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਰਹੁ.

ਬਾਹਲਾ. ਸੰ. ਬਹੁਲ. ਵਿ–ਬਹੁਤਾ. ਅਧਿਕ. ਜ਼ਯਾਦਾ.

ਬਾਹ ਲੁਡਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੁਜਾ ਹਿਲਾਕੇ ਚਲਣਾ. ਬੇਫਿਕਰੀ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਕੇ ਗਮਨ ਕਰਨਾ."ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਬਾਹੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਹੁ. ਭੁਜਾ. "ਪਿਰ ਗਲਿ ਬਾਹੜੀਆਂ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਬਾਹੜੀ ਵਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਵਿੱਚ ਵਲਣਾ (ਘੇਰਨਾ). ਜੱਫੀ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ. ਅੰਕ ਭਰਨਾ.

"ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਬੀਠੁਲਾ ! ਲੈ ਬਾਹੜੀ ਵਲਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਬਾਹਿਸਤ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਸ਼੍। ੨ ਵਿ–ਸੁਰਗੀਯ.

ਬਾਹਿਨੀ. ਸੰ. ਵਾਹਿਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਸੈਨਾ, ਜੋ ਵਾਹਨ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਵੇ. ਰਥ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ। ੨ ਫੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ–੯੧ ਰਥ, ੯੧ ਹਾਥੀ ੨੪੩ ਸਵਾਰ, ਅਤੇ ੪੦੫ ਪੈਦਲ। ੩ ਵਹਨ (ਵਹਿਣ) ਵਾਲੀ, ਨਦੀ. ਦਰਿਆ.

ਬਾਹਿਨੀਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਹਿਨੀ (ਫੌਜ)ਦਾ ਈਸ਼(ਸ੍ਵਾਮੀ), ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਸੈਨਾਪਤਿ.

ਬਾਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ। ੨ ਅ ਬਾਹਿਰ ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ.ਜਾਹਿਰ। ੩ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ.ਉੱਤਮ। ੪ ਰੋਸ਼ਨ.

ਬਾਹੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੇਤ ਦੀ ਵਹਾਈ। ੨ ਮੰਜੇ ਦੀ ਪਾਟੀ. "ਚੂੜਾ ਭੰਨੁ ਪਲੰਘ ਸਿਉ ਮੁੰਧੇ ਸਣੁ ਬਾਹੀ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੩ ਤਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਚੌੜਾਈ. "ਬਾਹੀ ਚਾਰੋਂ ਏਕ ਸਮਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਬਾਹੁ. ਭੁਜਾ. "ਛੂਟਤ ਨਹੀ ਕੋਟਿ ਲਖ ਬਾਹੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਕ੍ਲੇਸ਼ਹਾ ਬਾਹਾਂ ਕਰਕੇ. ਭਾਵ–ਅਨੰਤ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ। ੫ ਸੰ. ਵਾਹਿਨ੍. ਵਿ–ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਕਬੰਧਰ। ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਵਾਰੀ. ਯਾਨ.

ਬਾਹੀਅੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸੀਅੜਾ.

ਬਾਹੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਾਈ ਗ੍ਰਾਮ। ੩ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੋਹਰਾਜ ਦੇ ਬੈਰਾੜਾਂ ਦੇ ੨੨ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਗ੍ਰਾਮ ੨੫ ਹੋਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਮ "ਬਾਹੀਆ" ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਕੁਲਚੰਦ ਦੀ ਉਲਾਦ ਪਾਸ–ਪੂਹਲਾ, ਪੂਹਲੀ, ਵੇਗਾ ਲਹਿਰਾ, ਢਿੱਲਵਾਂ, ਮਾੜੀ ਮਾਨਾ ਵਾਲੀ.

ਕਾਲੇ ਦੀ ਉਲਾਦ ਪਾਸ–ਨਬਾਣਾ, ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਬੁਰਜ.

ਸੰਦਲੀ ਦੀ ਉਲਾਦ ਪਾਸ–ਪੰਜੇ ਕਲਿਆਣਾ, ਬੱਜੋਆਣਾ ਅਤੇ ਕਾਣੀ ਭੈਣੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਮਚੰਦ ਦੀ ਉਲਾਦ ਪਾਸ–ਚਾਰੇ ਲੈਹਰੇ,ਗਿੱਦੜ, ਨਾਥਪੁਰਾ, ਛੰਨਾ ਅਤੇ ਬਾਨ.
ਸੋਮੇ ਦੀ ਉਲਾਦ ਪਾਸ–ਸੋਮਾ ਪਿੰਡ.
ਮੋਹਰਾਜ (ਮਰੁਾਬ) ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ.
ਬਾਹੀਆ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੩੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਬਾਹੀਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੈਰਾੜ ਮੁਆਫ਼ੀਦਾਰ ਹਨ.

ਬਾਹੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸੀਅੜਾ.

ਬਾਹੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁਜਾ. ਬਾਂਹ। ੨ ਵਾਹੁ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਬਾਹੁਕ. ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸਗਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ। ੨ ਬਾਉਨੇ (ਵਾਮਨ)ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਰਾਜਾ ਨਲ, ਜੋ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਸੀ.

ਬਾਹੁਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਛਤ੍ਰਿਯ. ਛਤ੍ਰੀ। ੨ ਵਾਹੁਜ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਵਰਣ.

ਬਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਣਾ.

ਬਾਹੁਬਲ. ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ. ਭੁਜਾਬਲ.

ਬਾਹੁਯੁੱਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁਜਾਯੁੱਧ. ਬਿਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ। ੨ ਕੁਸ਼ੁੱਤੀ.

ਬਾਹੁਰ ਬਾਹੁਰਿ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਹੁਰ. ਫੇਰ. ਪੁਨਹ. "ਜੋ ਜਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਪਨੈ ਕੀਨੈ, ਤਿਨ ਕਾ ਬਾਹੁਰਿ ਕਛੁ ਨ ਬੀਚਾਰੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)
੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਆਸਤੀਨ. ਜਾਮੇਂ ਦੀ ਬਾਂਹ. ਬਾਹੁਲ. "ਜਾਮੇ ਕੀ ਬਾਹੁਰ ਮੈ ਝਾਰੂ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਬਾਹੁਲ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹੁਰ ੨। ੨ ਸੰ. ਬਾਹੁਲ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਯਾਦਤੀ। ੩ ਭਿੰਗ. ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ. ੪ ਸੰ.ਬਾਹੁਲ. ਅੱਗ। ੫ ਲੋਹੇ ਦਾ ਦਸਤਾਨਾ.

ਬਾਹੁੜ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਫਿਰ. ਬਹੁਰ. ਪੁਨ:

ਬਾਹੁੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਹੁ ਫੜਨਾ. ਭੁਜਾ ਪਕੜਨੀ। ੨ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣਾ। ੩ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪਹੁੰਚਣਾ.
"ਅਜੈ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਾਹੁੜਿਓ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਬਾਹੁੜਿ. ਬਹੁਰ. ਫਿਰ. ਦੁਬਾਰਾ. ਹਟਕੇ."ਹਉ ਬਾਹੁੜਿ ਛਿਝ ਨ ਨਚਊ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਬਾਹੁੜੀ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀਂ, ਇਹ ਵਾਕ ਕਹਿਕੇ ਪੁਕਾਰਨਾ.

ਬਾਹਜ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਜ.

ਬਾਹ੍ਲੀਕ ਅਥਵਾ **ਵਾਹ੍ਲੀਕ.** ਬਲਖ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਲਖ.

ਬਾਕ. ਸੰ. ਬਕ ਸਮੁਦਾਯ. ਬਗੁਲੇ। ੨ ਸੰ. ਵਾਕ. ਵਚਨ. ਕਥਨ. "ਨਮੋ ਆਸ ਆਸੈ,ਨਮੋ ਬਾਕ ਬੰਕੇ." (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਆਸ। ੩ ਸੰ. ਵਾਕਸ. ਫਿਕਰਾ. ਪਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਅਰਥ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ। ੪ ਫ਼ਾ ਬਾਕ਼ ਭਰ. ਖ਼ੋਫ਼. ਭਯ. "ਬੇਨਜਰ ਬੇਬਾਕ."(ਤਿਲੰ ਮ: ੧)"ਤੁਮਰੇ ਦਰਸਨ ਨਹਿ ਜਮ ਬਾਕ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਸੰ. ਬਾਕੁਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮਸ਼ਕ ਬਾਜ਼ਾ."ਕਿਤੈ ਹਾਕ ਮਾਰੈਂ,ਕਿਤੈ ਬਾਕ ਦਾਵੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੨)

ਬਾਂਕ. ਵਿ–ਵਿੰਗਾ. ਵਲੰਗ. "ਨ ਸੰਤ ਬਾਰ ਬਾਂਕ ਹੈ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਰੋਮ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.
੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿੰਗਾ ਗਹਿਣਾ. ਪਾਜ਼ੇਬ। ੩ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨਹੁੰ ਜੇਹਾ ਖ਼ਮਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
੪ ਭਿੰਗ. ਤਲਵਾਰ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ. "ਬਾਂਕ ਬਜ ਬਿਛੂਓ ਤੁਹੀ." (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਬਾਕਚਾਲ. ਦੇਖੋ, ਵਾਚਾਲ. "ਬਾਕਚਾਲ ਸੁਨ ਤੂਰਨ ਆਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਾਕਨਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਕ (ਵਾਣੀ) ਨੂੰ ਨਚਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਬਾਕਪਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਕ (ਵਾਣੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਕਪਤਿ.

ਬਾਕਬਾਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰ. ਵਾਕ–ਅ–ਬਾਨੀ. ਵਾਣੀ ਨੂੰ ਪੋ੍ਰਣ ਵਾਲੀ. ਵਾਕ ਦੀ ਸ੍ਵਾਮਿਨੀ. "ਨਮੋ ਨਮੋ ਬਾਕਬਾਨੀ." (ਨਾਪ੍)

ਬਾਕਬਿਦਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਕਵਿਦਜ਼ਾ. ਵਜ਼ਾਕਰਣ ਵਿਦਜ਼ਾ। ੨ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਵਿਦਜ਼ਾ। ੩ ਨਜ਼ਾਯਵਿਦਜ਼ਾ.

ਬਾਂਕ ਬਿਦਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜ਼ੰਗਜ਼ ਵਿਦਜ਼ਾ. ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਦਜ਼ਾ.

ਬਾਕਰਾ. ਵਿ–ਬਕਰੀ ਦਾ. ਜਿਵੇਂ–ਬਾਕਰਾ ਦੁੱਧ।
੨ ਅ ਬਕ਼ਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਿਕਰ (ਕੁਆਰਾਪਨ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ. ਅਣਵਿਆਹੀ ਲੜਕੀ.

ਬਾਕ ਰੂਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਕਰੂਪ. ਕਾਵ੍ਯ. ਸਾਹਿਤ੍ਯ. "ਕਹੂੰ ਵੇਦਵਿਦਜ਼ਾ, ਕਹੂੰ ਬਾਕਰੂਪੰ." (ਅਕਾਲ)
੨ ਸੰਗੀਤਵਿਦਜ਼ਾ. ਰਾਗਵਿਦਜ਼ਾ.

ਬਾਂਕੜਾ ਬਾਂਕਾ ਵਿ–ਵਿੰਗਾ. ਟੇਢਾ। ੨ ਸਜ਼ਾਵਟ ਵਾਲਾ. ਬਣਿਆ ਠਣਿਆ। ੩ ਬਹਾਦੁਰ. ਦਿਲੇਰ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਕ. ਟੇਢਾ ਦਾਤ. ਬਿਨਾ ਦੰਦੇ ਤਿੱਖੀ ਦੋਂਤੀ.

ਬਾਕਾਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਵ੍ਤ (ਧੋਬੀ). ਬਗੁਲੇ ਵਾਂਗ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲੱਤਾਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਬਾਕਾਤਾ ਤ੍ਰਿਯ ਆਨ, ਚੀਰ ਪਨ੍ਹਾਏ ਤਿਨ ਤਨੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਧੋਬੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਕੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਾਏ.

ਬਾਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਮਨ ਅਤੇ ਵਾਂਤ. ਉਲਟੀ (ਛਰਦ), ਅਤੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਉਗਲੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੨ ਅ ਬਾਕ਼ੀ. ਵਿ–ਸ਼ੇਸ਼. ਜੋ ਬਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਰਹੀ ਰਕਮ. "ਨਾ ਜਮ ਕਾਣਿ, ਨ ਜਮ ਕੀ ਬਾਕੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) "ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨ ਛੁਟੈ ਤੇਰੀ ਬਾਕੀ." (ਬਾਵਨ)
੪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੫ ਅ ਬਕ਼ੀ ਵਿ–ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ. ਰੋਂਦੂ.

ਬਾਂਕੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਕੜਾ.

ਬਾਕਜ. ਦੇਖੋ, ਬਾਕ ੨.

ਬਾਂਕਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿੰਗਾਪਨ. ਟੇਢਾਪਨ। ੨ ਬਾਂਕਾਪਨ.

ਬਾਖੜ. ਸੰ. ਵਸ੍ਕਯ (ਇੱਕ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਵੱਛੇ) ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਏ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਬਾਗ. ਵਿ–ਬੱਗਾ. ਚਿੱਟਾ. "ਘਰ ਗਚ ਕੀਨੈ, ਬਾਗੇ ਬਾਗ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਚਿੱਟੇ ਵਸਤ੍ਰ ।
੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਗਾ. ਵਸਤ੍ਰ. ਪੋਸ਼ਾਕ. "ਕਰੇ ਭੇਸ ਕ੍ਰੂਰੰ ਧਰੇ ਬਾਗ ਕਾਰੇ." (ਸਲੋਹ) ਕਾਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨੇ।
੩ ਸੰ. ਵਲ੍ਗਾ–ਵਲ੍ਗਾ. ਲਗਾਮ ਦੀ ਡੋਰ. ਲਗਾਮ ਦਾ ਤਸਮਾ। ੪ ਫ਼ਾ ਬਾਗ਼. ਬਗੀਚਾ. ਉਪਵਨ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਾਗ ਮਿਲਖ ਧਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)
੫ ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ.

ਬਾਂਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹੀਏ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਰ ਨੂੰ ਲਾਈਹੋਈ ਖੰਧਿਆਈ. ਉਹ ਚਿਕਨੀ ਵਸਤੁ, ਜੋ ਧੁਰੇ ਦੀ ਧੁਰ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ਜਾਵੇ। ੨ ਫ਼ਾ ਬਾਂਗ਼ ਆਵਾਜ਼।
੩ ਫਰਿਆਦ. ਪੁਕਾਰ। ੪ ਨਮਾਜ਼ ਲਈ ਪੁਕਾਰ. "ਜਾ ਕਾਰਨਿ ਤੂੰ ਬਾਂਗ ਦੇਹਿ,ਦਿਲ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਜੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਅਜ਼ਾਨ. ਬਾਂਙ (ਅਜ਼ਾਨ) ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:–

اللہ اکبر اللہ اکبر اللہ اکبر اللہ اکبر اشہد ان لا الہ الا اللہ
اشہد ان لا الہ الا اللہ اشہد ان محمدا رسول اللہ اشہد ان محمدا
رسول اللہ حی علی الصلوٰۃ حی علی الصلوٰۃ
حی علی الفلاح حی علی الفلاح
اللہ اکبر اللہ اکبر لا الہ الا اللہ

ਕਰਤਾਰ ਵਡਾ ਹੈ ੪, ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਪੂਜ੍ਯ ਨਹੀਂ ੨, ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹੈ ੨, ਆਓ ਨਮਾਜ਼ ਵੱਲ ੨, ਆਓ ਮੁਕ੍ਤਿ ਵੱਲ ੨, ਕਰਤਾਰ ਵਡਾ ਹੈ ੨, ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਪੂਜ੍ਯ ਨਹੀਂ.

ਬਾਗ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ.

ਬਾਗਡੋਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਲ੍ਗਾ (ਲਗਾਮ) ਨੂੰ ਬੱਧੀ ਡੋਰ.

ਬਾਂਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗੱਡੇ ਆਦਿ ਦੇ ਧੁਰੇ ਨੂੰ ਖੰਧਿਆਈ ਲਾਉਣੀ.

ਬਾਗਦਾਦੀ. ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. "ਬਾਗਦਾਦੀ ਸਿਪਾਹਾ ਕੰਧਾਰੀ." (ਕਲਕੀ)

ਬਾਗ਼ਬਾਗ਼. ਫ਼ਾ ਬਾਗ਼ ਬਾਗ਼ ਵਿ–ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਮਗਨ. ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਬਾਗ਼ਬਾਨ. ਫ਼ਾ ਬਾਗ਼ਬਾਨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਲੀ. ਬਾਗ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਦੁਰੁਸ੍ਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬਾਗਰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਉਹ ਉੱਚੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਾਣੀ ਨਾ ਫਿਰ ਸਕੇ। ੨ ਨਦੀਆਂ ਕਰਕੇ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਸ਼। ੩ ਤੀਰ ਦਾ ਦੂਸ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ. ਬਾਗੜ. "ਕੰਚਨ ਬਾਗਰ ਸੁੰਦਰ ਰਾਚੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਾਂਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਰੁ ਭੂਮਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਗਰ ੧।
੨ ਕੈਥਲ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. "ਬਾਂਗਰ ਕੀ ਦਿਸਿ ਤ੍ਰਿਣ ਬਹੁ ਜਹਾਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਰਦਕ" ਹੈ.

ਬਾਗਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਸਾਰ. ਵਿਸ਼੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਬਾਗ ੫.
"ਹਰਿ ਕਾ ਬਾਗਰ ਨਾਢੈ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਾਗਰੜੋ. ਭਿੰਗ. ਵਾਗੁਰਾ (ਫਾਹੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਫੰਧਕ. ਪਾਸ਼ਧਰ। ੨ ਤੀਰ ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋੜ੍ਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਾਗਰ ੩.

ਬਾਗੜ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਲੀ ਦਾ ਦੇਸ਼.ਜੋਧਪੁਰ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਮਾਰਵਾੜ ਦੀ ਭੂਮਿ। ੨ ਤੀਰ ਦੀ ਬਾਗੜ. ਦੇਖੋ, ਬਾਗਰ ੩.

ਬਾਗੜੀ ਬਾਗੜੀਆ ਬਾਗੜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.ਮਾਰਵਾੜੀ.

ਬਾਗੜੀਆਂ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ, ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਗੁੰਦੜਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਹੈ. ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆਂ, ਫੂਲ ਕੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵੱਲੋਂ ਲੰਗਰ ਲਈ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਾਗੜੀਆਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਭਾਈ ਅਰਜਨਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਖੜਗ ਅਤੇ ਕੜਛਾ ਹੈ, ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਭਾਈ ਧਰਮਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਪਾਠ ਦੀ ਪੋਥੀ ਅਤੇ ਕਰਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ.

ਬਾਗਾ. ਵਿ–ਬੱਗਾ. ਚਿੱਟਾ. "ਬਾਗੇ ਕਾਪੜ ਬੋਲੈ ਬੈਣ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸਤ੍ਰ. ਪੋਸ਼ਾਕ. "ਪਹਿਰੈ ਬਾਗਾ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਬਾਂਗਾ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਲ ਬਾਂਗਾ.

ਬਾਗਾਤ. ਫ਼ਾ ਬਾਗ਼ਾਤ਼ ਬਾਗ਼ਾਤ.ਬਾਗ਼ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਸਭ ਫੁਲਾ ਕੀ ਬਾਗਾਤ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਬਾਗ਼ੀ. ਅ ਬਾਗ਼ੀ ਵਿ–ਆਕ੍ਰੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਸਰਕਸ਼. Rebellious.

ਬਾਂਗੀ. ਬਾਂਗ (ਅਜ਼ਾਨ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਬਾਂਗੀ ਕਸਾਈ ਡੋਰੈ ਨਾ ਆਵੈ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਂਗਣਾ.

ਬਾਗੀਸਰੀ ਬਾਗੇਸਰੀ ਸੰ. ਵਾਗੀਸ਼੍ਵਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਵੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੨ ਕਾਫ਼ੀ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਡਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ. ਇਹ ਕਾਨ੍ਹੜੇ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਰਿਸ਼ਭ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਧੈਵਤ ਸ਼ੁੱਧ, ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਹੈ. ਗੁਹਸੁਰ ਮੱਧਮ ਹੈ. ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਦਾ,ਤਥਾ ਸ਼ੜਜ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਪੰਚਮ ਦੁਰਬਲ ਹੋਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਗ ਮ ਧ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ.

ਬਾਘ. ਸੰ. ਵਜ਼ਾਘ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਹਰ. ਸ਼ੇਰ. "ਪਾਛੈ ਬਾਘ ਡਰਾਵਣੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਕਾਲ ।
੨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਬਾਘ ਬਘੇਲੇ ਕੇਤੜੇ ਬਲਵੰਡ ਲੱਖ ਬੁਦੇਲੇ ਕਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਵਾਘ.

ਬਾਘਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਘ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਸ਼ੇਰਨੀ।
੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇੱਕ ਤੋਪ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿੱਜਘੱਖ.

ਬਾਘਨਖਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨਹੁੰ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਟੇਢਾ ਖੰਜਰ। ੨ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮੜ੍ਹਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗਲ ਪਹਿਰਾਇਆ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨਖ. "ਬਾਘਨਖਾ ਸਦ ਕੈਚਨ ਤੇ ਮਖਤੂਲ ਗਰੇ ਮਹਿ ਭਾਲਤ ਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਬਾਘਨਖਾ ਪਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਰਖਸਾ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ.

ਬਾਘਬਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੇਸ਼ਕਬਜ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਮੁੱਠ ਪੁਰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬਚਾ. "ਬਨ ਮੇ ਜਨੁ ਬਾਘਬਚਾ ਬਬਕੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਾਘਲ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ। ੨ ਵਿ–ਬਾਘ ਜੇਹਾ। ੩ ਬਾਘ ਦਾ.

ਬਾਘਾ ਭੈਣੀ. ਬਾਹਗਾ ਭੈਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰਕਾਬਸਰ.

ਬਾਘੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਘ ਜੇਹੀ ਕੁਦਾੜੀ. ਛਾਲ. ਟਪੂਸੀ। ੨ ਖੇਲ. ਖੇਡ। ੩ ਉਧਮ. ਧਮਾਰ। ੪ ਖਿਡਾਰੀ. "ਕਾਮ ਕਲਾ ਹੂੰ ਕੋ ਹੈ ਫੁਨ ਬਾਘੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਾਘੰਬਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਘ (ਵ੍ਯਾਘ੍ਰ) ਦਾ ਅੰਬਰ (ਵਸਤ੍ਰ). ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ. ਵ੍ਯਾਘ੍ਰਾਂਬਰ.

ਬਾਚ. ਦੇਖੋ, ਬਾਚਾ ਅਤੇ ਬਾਚੁ.

ਬਾਚਸਪਤਿ. ਸੰ. ਵਾਚਸ੍ਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਣੀ ਦਾ ਪਤਿ, ਵ੍ਰਿਹਸ੍ਪਤਿ. ਦੇਵਗੁਰੁ। ੨ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ) ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੰਡਿਤ। ੩ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਇੱਕ ਖਿਤਾਬ.

ਬਾਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਚਣਾ। ੨ ਸੰ. ਵਾਚਨ. ਪੜ੍ਹਨਾ. ਪਾਠ ਕਰਨਾ.

ਬਾਚਾ. ਸੰ. ਵਾਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੋਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਵਚਨ. ਬਾਤਚੀਤ. ਕਥਨ. "ਸਾਤੈਂ ਸਤਿਕਰ ਬਾਚਾ ਜਾਣ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੩ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ. ਪ੍ਰਣ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਾਚ੍ਯ. ਵਾਣੀ ਕਰਕੈ. "ਮਨਸਾ ਬਾਚਾ ਕਰਮਨਾ ਮੈ ਦੇਖੇ ਦੋਜਕ ਜਾਤ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਬਾਚਾਲ. ਦੇਖੋ, ਵਾਚਾਲ.

ਬਾਂਚਿਆ. ਬਚਿਆ. "ਮਨਹੁ ਕਠੋਰੁ ਮਰੈ ਬਨਾਰਸਿ, ਨਰਕੁ ਨ ਬਾਂਚਿਆ ਜਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਾਚਨ ਕੀਤਾ. ਪੜ੍ਹਿਆ.

ਬਾਚੀ. ਵਾਚੀ. ਪੜ੍ਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੱਚੀ.

ਬਾਚੁ. ਦੇਖੋ, ਬਚਣਾ. "ਬਿਬੈ ਬਾਚੁ, ਹਰਿ ਰਾਚੁ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵਚ ਅਤੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਰਚ.

ਬਾਚੇ. ਵਾਚਨ ਕਰੇ. ਪੜ੍ਹੇ. ਦੇਖੇ, ਬਾਚਨ। ੨ ਬਚੇ. ਬਚਗਏ. "ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸੇ ਬਾਚੇ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) "ਜਿਹ ਕਾਲ ਕੈ ਮੁਖਿ ਜਗਤ ਸਭ ਗ੍ਰਸਿਆ, ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਹਰਿ ਹਮ ਬਾਚੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ. ਬੀਚ ਮੇਂ ਦੀਏ. "ਕਿਤੇ ਬਾਂਧਕੈ ਬਿਪੁ ਬਾਚੇ ਦਿਵਾਰੈ." (ਗਜਾਨ) ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਚਿਣ ਦਿੱਤੇ.

ਬਾਂਚੇ. ਦੇਖੋ, ਬਾਚੇ। ੨ ਬਚੇ. ਬਚਗਏ. "ਸੋ ਜਨ ਬਾਂਚੇ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਬਾਚੇਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਚਾ-ਈਸ਼. ਵਾਚਸ੍ਪਤਿ. ਵ੍ਰਿਹਸ੍ਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਚਸਪਤਿ. "ਤਬ ਧਰਾ ਰੂਪ ਬਾਚੇਸ ਆਨ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਬੱਚੀ. ਜਬਾੜੇ ਦੀ ਹੱਡੀ. Jaw-bone.

ਬਾਛ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਗਰਾਹੀ. ਛਾਲ. ਚੰਦਾ। ੨ ਵੱਛਾ. ਵਤਸ. "ਗਊ ਬਾਛ ਕਉ ਸਿੰਚੈ ਖੀਰੁ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਬਾਂਛਾ.

ਬਾਂਛਤ. ਸੰ. ਵਾਞ੍ਛਿਤ–ਵਾਂਛਿਤ. ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੋੜੀਂਦਾ. "ਮਨਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਏ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਬਾਂਛਤ ਨਾਹੀ, ਸੁ ਬੋਲਾ ਆਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਜੋ ਵੇਲਾ ਵਾਂਛਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਆਇਆ. ਛਾਵ–ਮਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ.

ਬਾਛਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੱਛਾ. ਗਊ ਦਾ ਵਤਸ.

ਬਾਛਰਖੇਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੋਕੁਰ. ਵੱਛੇ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਜਮੀਨ ਪੁਰ ਲੱਗਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. "ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਓ ਬਾਛਰ-ਖੋਜ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਵੱਛੇ ਦੇ ਖੁਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਆ ਬਿਨਾ ਯਤਨ ਉਲੀਘ ਜਾਈਦਾ ਹੈ.

ਬਾਛਵਹੁ. ਵਾਂਛਾ ਕਰਦੇ ਹੋ. ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ.

ਬਾਛੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੜ. ਹਵਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਆਇਆ ਵਰਖਾ ਦਾ ਜਲ.

ਬਾਛਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੱਛਾ. ਵਤਸ. "ਜੈਸੇ ਗਾਇ ਕਾ ਬਾਛਾ ਛੂਟਲਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਾਂਛਾ. ਸੰ. ਵਾਞ੍ਛਾ–ਵਾਂਛਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ. "ਬਾਂਛਹੁ ਪੂਰਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੈਹੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਬਾਛਾਹਾ. ਵਾਂਛਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ. ਚਾਹੁੰਨੇ ਹਾਂ. "ਜਨਪੂਰਿ ਬਾਛਾਹਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਬਾਂਛਿਤ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਛਤ.

ਬਾਛੀਐ. ਵਾਂਛਾ ਕਰੀਐ. ਚਾਹੀਏ. "ਸੁਰਗਬਾਸੁ ਨ ਬਾਛੀਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਾਜ. ਸੰ. ਵਾਦ੍ਯ. ਬਾਜਾ. "ਸੁਨੀਐ ਬਾਜੈ ਬਾਜ ਸੁਹਾਵੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਸੁਨਤ ਹਨੈ ਬਾਜਨ ਪਰ ਭੈਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਬਾਜੇ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੩ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਵਾਦਨ ਦੇ ਭੇਦ. "ਅਨਿਕ ਨਾਦ ਅਨਿਕ ਬਾਜ." (ਭੈਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਵਾਜ. ਜਲ। ੫ ਯਗ੍ਯ। ੬ ਤੀਰ ਦਾ ਪੰਖ। ੭ ਵੇਗ. ਤੇਜ਼ੀ। ੮ ਗਮਜਤਾ. ਪਹੁੰਚ. "ਬਾਜ ਹਮਾਰੀ ਬਾਨ ਬਨੰਤਰਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੯ ਸੰ. ਵਾਜੀ (ਵਾਜਿਨ). ਘੋੜਾ. "ਫਿਰਜੋ ਦੇਸ ਦੇਸੰ ਨਰੇਸਾਨ ਬਾਜੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੧੦ ਫ਼ਾ ਬਾਜ਼. ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਗੁਲਾਬਚਸ਼ਮ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ. ਇਹ ਜੁੱਰਹ ਦੀ ਮਦੀਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਜੁਰਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਾਜ ਸਰਦ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿਆਈਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਆਂਡੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਥਾਂ ਕੁਰੀਚ(ਕਰੀਜ਼)ਬੈਠਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਖੰਭ ਸਿੱਟਕੇ ਨਵੇਂ ਬਦਲਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਤਿੱਤਰ ਮੁਰਗਾਬੀ ਅਤੇ ਸਹੇ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਤੇ ਰੱਖਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ. "ਸੋਹਾ ਬਾਜਾ ਚਰਗਾ ਕੁਹੀਆ, ਏਨਾ ਖਵਾਲੇ ਘਾਹ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੧੧ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਫਿਰ. ਪੁਨ:ਵਾਪਸ. "ਦੀਜੈ ਬਾਜ ਦੇਸ ਹਸੈ ਮੇਟੀਐ ਕਲੇਸ." (ਚੰਡੀ ੧) ੧੨ ਔਰ. ਅਤੇ। ੧੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰਾਬ। ੧੪ ਕਰ. ਮਹਿਸੂਲ। ੧੫ ਵਿ–ਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਉੱਤਮ. "ਬਿਸੁਕਰਮਾ ਤੇ ਬਾਜ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੩) ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ। ੧੬ ਪੁਤ੍ਰ–ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਕਰਤਾ, ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ, ਧਾਰਕ ਆਦਿ ਅਰਥ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਦਗ਼ਾਬਾਜ਼, ਜੂਏਬਾਜ, ਕਬੂਤਰਬਾਜ ਆਦਿ। ੧੭ ਅ. ਬਅਜ. ਸਰਵ–ਕੋਈ। ੧੮ ਫ਼ਾ ਬਾਜ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਆਮਲਾ. ਕਰ. ਖਿਰਾਜ। ੧੯ ਖਾ. ਖੁਰਪਾ. ਰੰਬਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਜ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ.

ਬਾਜ ਉਡ੍ਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਜ ਨਾਲ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਕਰਨਾ। ੩ ਖਾ. ਖੁਰਪੇ (ਰੰਬੇ) ਨਾਲ ਘਾਹ ਖੋਤਣਾ.

ਬਾਜਸਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਜ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਜਿਸ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਜ ਰੱਖੇ ਜਾਣ। ੨ ਵਾਜੀ (ਘੋੜਿਆਂ) ਦਾ ਮਕਾਨ. ਅਸ੍ਤਬਲ.

ਬਾਜਸਿੰਘ. ਬੱਲ ਗੋਤ ਦਾ ਜੱਟ, ਮੀਰਪੁਰ ਪੱਟੀ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਇਸ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਬਚਲਨਗਰ ਤੋਂ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਇਸੇ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ ਸੀ. ਬਾਜਸਿੰਘ ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਈ ਰਾਮਸਿੰਘ ਭੀ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦਾ ਸੱਚਾ ਹੱਥ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਧਰਮਜੈਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਸਾਕੇ ਕੀਤੇ.

ਬਾਜਕ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਲਾ ਭੁਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤ (ਬੀ. ਬੀ ਐਂਡ ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ) ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਸੁੱਖੂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੂ ਦਿਵਾਨੇ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਗੀਤ (ਸੱਦ) ਗਾਕੇ ਸੁਣਾਇਆ–

"ਕੱਚਾ ਕੋਠਾ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਜਾਨੀ। ਸਦਾ ਨ ਮਾਪੇ,ਨਿੱਤ ਨ ਜੁਆਨੀ। ਚਲਣਾ ਅੱਗੇ ਹੋਇ, ਗੁਮਾਨੀ!" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪੁਰ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਫੇਰ ਪਹਿਨਿਆ ਅਰ ਦੋਹਾਂ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਦੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਲੰਘ ਉਠਾਇਆ. "ਸੁਨ ਗੁਰੁ ਪਲੱਘ ਅਪਨ ਉਠਵਾਯੋ। ਸੁੱਖੂ ਬੁੱਧੂ ਸੀਸ ਲਗਾਯੋ। ਦੁਇ ਸਿਖ ਅਪਰ ਲਰੇ ਹੈਂ ਸੰਗ। ਗਮਨੇ ਗੁਰੁ ਉਠਾਇ ਉਤੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਇੱਥੇ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ. ੪੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਬਾਜਗੁਜ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ ਬਾਜ਼ਗੁਜ਼ਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੇਕੇ ਪੁਰ ਇਲਾਕਾ ਲੈਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕੇ ਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਜ ੧੮.

ਬਾਜ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ. ਬਾਜ਼ ਨਾਲ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਸਹੇ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਖਾ. ਖੁਰਪੇ (ਰੰਬੇ) ਨਾਲ ਘਾਹ ਖੋਤਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਬਾਜਦਾਰ. ਫ਼ਾ ਬਾਜ਼ਦਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਜ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੨ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਉਹ ਨੌਕਰ, ਜੋ ਬਾਜ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਫ਼ਾ ਬਾਜ਼ਯ਼ਾਫ਼ਤ. ਮਹਿਸੂਲ ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਜ ੧੮.

ਬਾਜਨ. ਸੰ. ਵਾਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਜਾ. "ਬਾਜਨ ਰਣ ਬਜਸੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਵਜਾਉਣਾ.

ਬਾਜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਜਣਾ.

ਬਾਜਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਜਿਨੀ। ੨ ਛੁਦ੍ਘੰਟਿਕਾ. ਬੱਜਣਵਾਲੀ ਘੁੰਘਰੂਦਾਰ ਤੜਾਗੀ। ੩ ਵਿ–ਵੱਜਣ ਵਾਲੀ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਬਨੀ ਬਾਜਨੀ ਕਿੰਕਨਿ ਚਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਬਾਜਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਅਤੇ ਬਾਜਿਮੇਧ.

ਬਾਜਰਾ. ਸੰ. ਵਜ੍ਰੰਗੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਨਾਜ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੋਠਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਖਿਚੜੀ ਪਕਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬਾਜਰੇ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਕ੍ਲੀਆਂ ਭੀ ਲੋਕ ਖਾਂਦੇ ਹਨ. L. Panicum spicatum.

ਬਾਜਰਾਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਜਿਰਾਜ. ਅਸ੍ਤਬਲ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਘੋੜਾ। ੨ ਇੰਦ੍ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਉੱਚੈ:ਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜਾ.

ਬਾਜਵਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ। ੨ ਇਸ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ.

ਬਾਜਾ. ਸੰ. ਵਾਦ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਐਸਾ ਸਾਜ(ਯੰਤ੍),ਜੋ ਸੱਤ ਸੁਰ ਉਤ੍ਪੰਨ ਕਰੇ ਅਥਵਾ ਤਾਲ ਵਾਸਤੇ ਧੁਨਿ ਕਰੇ. ਸਰੰਦਾ ਰਬਾਬ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿ. "ਬਾਜਾ ਮਾਣ ਤਾਣ ਤਜਿ ਤਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਬਾਜਿਆਂ ਦੇ ਭੇਦ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਅ. ਬਅਜ. ਸਰਵ ਕੋਈ.

ਬਾਜਾ ਨੇਜਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਜਾ ਨੇਜਾ.

ਬਾਜਾਰ. ਫ਼ਾ ਬਾਜ਼ਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਚਣ ਅਤੇ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ (market). ੨ ਬਹੁਤ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੩ ਸੌਦਾ. ਲੈਣ ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਬਾਜਾਰੀ ਬਾਜਾਰ ਮਹਿ ਆਇ ਕਢੈ ਬਾਜਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਬਾਜਾਰੀ. ਵਿ–ਬਾਜਾਰ ਸੰਬੰਧੀ. ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ। ੨ ਬਾਜਾਰ ਵਿੱਚ ਏਧਰ ਓਧਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਰਯਾਦਾ ਰਹਿਤ. ਅਸਭ੍ਯ. "ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਲੰਪਟ ਹੈ ਬਾਜਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)"ਜੋ ਕੋ ਦਰਗਹ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲੈ, ਨਾਉ ਪਵੈ ਬਾਜਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਸ਼ਰੀਰਰੂਪ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਸੋਧਕ. ਸੰਯਮੀ. "ਸੋ ਬਾਜਾਰੀ ਹਮ ਗੁਰੁ ਮਾਨੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਉਸ ਬਾਜਾਰੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ.

ਬਾਜਾਰੂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਜਾਰੀ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਬਾਜਾਰੂੜ. ਵਾਜੀ (ਘੋੜੇ) ਪੁਰ ਆਰੂਢ (ਸ੍ਵਾਰ).

ਬਾਜਾਂਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਨਾਮ.

ਬਾਜਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਜੀ.

ਬਾਜਿਸਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਜੀ (ਘੋੜਿਆਂ) ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਅਸਤਬਲ.

ਬਾਜਿਤ੍ਰ | **ਬਾਜਿੰਤ੍ਰ** | **ਬਾਜਿੰਤ੍ਰਾ** ਸੰ. ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਜਾ. ਵਾਦਜ. "ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤ੍ਰ ਤਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) "ਅਨਹਦ ਬਾਜਿਤ੍ਰਾ ਤਿਸੁ ਧੁਨਿ ਦਰਬਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਬਦ.

ਬਾਜਿਨਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਜੀ (ਘੋੜੇ) ਖਿੱਚਣ ਜਿਸ ਨਾਲੀ (ਤੋਪ) ਨੂੰ. ਘੋੜਿਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤੋਪ। ੨ ਰਸਾਲੇ (ਘੁੜਚੜੇ ਸਿਪਾਹੀ) ਦੀ ਬੰਦੂਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਲ ੯.

ਬਾਜਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਜੀ(ਘੋੜਿਆਂ)ਦੀ ਫੌਜ. ਰਸਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਜਿਮੇਧ. ਸੰ. ਵਾਜਿਮੇਧ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਯਗਜ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ.

ਬਾਜੀ. ਫ਼ਾ بازی ਬਾਜ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਖੇਲ. "ਬਾਜੀ ਖੇਲਿਗਏ ਬਾਜੀਗਰ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਵਾਜੀ (वाजिन्) ਘੋੜਾ. ਅਸ਼੍ਵ. "ਜਨੁ ਬਾਜੀ ਮੇਲੀ ਬਡ ਬਾਜੀ। ਨਟਬਾਜੀ ਜਿਸ ਦੇਖਤ ਲਾਜੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਜੀਗਰ. ਫ਼ਾ بازیگر ਸੰਗਜਾ–ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਟ। ੩ ਜਾਦੂਗਰ। ੪ ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤਰੂਪ ਬਾਜ਼ੀ ਰਚੀ ਹੈ. "ਬਾਜੀਗਰ ਸਉ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨਿਆਈ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਾਜੀਗਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੇਲ. ਤਮਾਸਾ. ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਦੀ ਰਚਨਾ. "ਬਾਜੀਗਰੀ ਸੰਸਾਰ ਕਬੀਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬਾਜੀਦਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਥਾਣਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਛਾਉਣੀ ਤੋਂ ੪ ਮੀਲ ਮੋਗੇ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਲੁਦਿਆਨਾ ਸ਼ਾਖ ਦਾ ਸੈਯਦਵਾਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਇੱਕ ਤਿੱਤਰ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰਵਜਨਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਮਨ ਦੇਕੇ ਕਰਜ ਲਿਆ ਸੀ, ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਮ "ਤਿੱਤਰਸਰ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਬਿਸਨਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਨੇ (ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ) ਇੱਥੇ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ. ਰਾਜਾ ਪਹਾੜਸਿੰਘ ਫਰੀਦਕੋਟਪਤਿ ਨੇ ੫੧ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲ ਦੀ ਰਸਦ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ. ਫੇਰ ਰਾਜਾ ਬਲਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਮਾਈ ਹਰਦਿੱਤਕੌਰ ਨੇ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਕੁਝ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਜੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਈ ਨਰੇਂਦ੍ਰਕੌਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੭੯-੮੦ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾਂ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚਕੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਣਵਾਇਆ, ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਬਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਅਰਪਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੯੮੫ ਵਿੱਚ ਮਾਈ ਮਹਿੰਦ੍ਰਕੌਰ (ਰਾਜਾ ਹਰਇੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ) ਨੇ ਪੱਕਾ ਤਾਲ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਰਸਤਾਂ ਭੀ ਹਨ.

ਬਾਜੀ ਦੀਬਾਣੁ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਜ਼ੀ (ਤਮਾਸ਼ਾ) ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਭਾ. ਤਮਾਸ਼ਬੀਨਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਭਾਵ–ਸੰਸਾਰ. "ਜਿਉ ਬਾਜੀ ਦੀਬਾਣੁ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਬਾਜੀਰਾਉ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਵਾ.

ਬਾਜੁਵੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਜ਼ੂ (ਭੁਜਾ) ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਗਹਿਣਾ. ਭੁਜਬੰਦ. ਅੰਗਦ. ਬਹੁੱਟਾ. "ਸੁਭੈ ਬਾਜੁਵੰਦੰ." (ਗਜਾਨ) ਦੇਖੋ, ਬਾਜੂਬੰਦ.

ਬਾਜੂ. ਫ਼ਾ بازو ਸੰਗਜਾ–ਬਾਹੁ. ਭੁਜਾ. ਬਾਂਹ.

ਬਾਜੂਬੰਦ. ਫ਼ਾ بازوبند ਸੰਗਜਾ–ਭੁਜਬੰਧਨ. ਭੁਜਬੰਦ. ਅੰਗਦ. ਬਾਹਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾਂ.

ਬਾਝ. ਵਜ–ਬਿਨਾ. ਰਹਿਤ. "ਬਾਝ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਹਜ.

ਬਾਂਝ. ਸੰ. ਬੰਧਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਧੇ ਹੋਏ (ਮੁਕੱਰਿਰ) ਵੇਲੇ ਪੁਰ ਜੋ ਫਲ ਨਾ ਦੇਵੇ. ਉਹ ਇਸਤੀ, ਜੋ ਸੰਤਾਨ ਜਣਨ ਲਈ ਸਮਰਥ ਨਾ ਹੋਵੇ. Barren. ਦੇਖੋ, ਬੰਧਿਆ ਅਤੇ ਬੰਧਜਾ.

ਬਾਝਹੁ. ਦੇਖੋ, ਬਾਝ. "ਅਖੀ ਬਾਝਹੁ ਵੇਖਣਾ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਬਾਂਝਪਨ. ਦੇਖੋ, ਬੰਧਜਾਪਨ.

ਬਾਝੜਿਅਹੁ. ਦੇਖੋ, ਬਾਝ. "ਪਿਰ ਬਾਝੜਿਅਹੁ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਆਙਣਿ ਧੂੜਿ ਲੁਤੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਬਾਂਝਾ. ਬੰਧਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਝ. "ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮ ਨ ਵਸਿਓ, ਤਿਨ ਮਾਤ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਬਾਂਝਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਬਾਝੁ. ਦੇਖੋ, ਬਾਝ. "ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਜਗਤੁ ਬਉਰਾਨਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਬਾਝੋਂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਝਹੁ.

ਬਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਪੱਤਿ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਕੌਨ ਬਾਟ ਪਰੀ ਤਿਸੈ?" (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਵੱਟਾ. "ਏਕ ਬਨਕ ਨੇ ਦੀਨਸ ਬਾਟ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਵਾਟ. ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਦੂਰ ਰਹੀ ਉਹ ਜਨ ਤੇ ਬਾਟ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਮੁਸਾਫਿਰੀ. "ਪੈਡੇ ਬਿਨੁ ਬਾਟ ਘਨੇਰੀ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਜੋਇਖਸਮ। ੫ ਘਰ. ਮਕਾਨ.

ਬਾਂਟ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਂਟਾ. ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ. "ਇਕ ਸਮ ਬਾਂਟ ਬੰਟ ਕਰ ਖਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸੰ. ਵੰਟ–वण्ट. ਧਾ–ਹਿੱਸਾ ਕਰਨਾ, ਵੰਡਣਾ, ਵੱਖ ਕਰਨਾ। ੨ ਤਕਸੀਮ. ਵੰਡ.

ਬਾਟਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਟ (ਰਸ੍ਹਾ) ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ. ਡਾਕੂ. ਵਾਟਪਾਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਟਹਾ ਅਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਟਹਾ (ਡਾਕੂ)ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ, ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ). (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਟ ਘਾਟ. ਵਾਟ (ਘਰ) ਅਤੇ ਸਫਰ. ਘਰ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਚਲਦੇ. ਦੇਖੋ, ਬਾਟ ੫। ੨ ਵਾਟ (ਮਾਰਗ) ਅਤੇ ਘਾਟ(ਪਹਾੜ ਦੀ ਘਾਟੀ ਅਰ ਦਰਿਆ ਦਾ ਪੱਤਨ). "ਕਾਰਜਿ ਕਾਮਿ ਬਾਟ ਘਾਟ ਜਪੀਜੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਬਾਟ ਘਾਟ ਤੋਸਾ ਸੰਗਿ ਮੋਰੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਬਾਂਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵੰਡਣਾ. ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਟ.

ਬਾਟਪਾਰ | **ਬਾਟਪਾਰੀ** ਸੰਗਜਾ–ਵਾਟ ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ. ਰਾਹ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ, ਡਾਕੂ. "ਬਾਟਪਾਰਿ ਘਰੁ ਮੂਸ ਬਿਰਾਨੋ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ)

ਬਾਟਲਾ. ਮਰਾ–ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰਗ. ਰਸ੍ਹਾ. ਪਥ.

ਬਾਟਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਟੁਲੀ.

ਬਾਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰੀਰ ਦੇ ਫੁੱਲ। ੨ ਖ਼ਾ. ਵਡੀ ਬਾਟੀ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਰਵਲੋਹ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਬਾਂਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵੰਡਾ. ਹਿੱਸਾ. ਛਾਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਟ। ੨ ਚੰਬਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਪ੍ਰਗਟ.

ਬਾਟਿ. ਬਾਟ (ਮਾਰਗ) ਮੇਂ. ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ.

ਬਾਟਿ ਘਾਟਿ. ਬਾਟ ਅਤੇ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ. "ਬਾਟਿ ਘਾਟਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਨਿ ਬਨਿ ਜੋਹੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਾਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋੜਾ ਅਤੇ ਚਪੇਤਲਾ ਤਸਲਾ. ਬੱਟੀ। ੨ ਮਾਰਵਾੜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿਆਰਾ ਭੋਜਨ. ਦਾਦੂਪੰਥੀ ਸਾਧੂ ਭੰਡਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਟੀ ਬਹੁਤ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਮੋਣਦਾਰ ਆਟੇ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਪਾਕੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਗੁਨ੍ਹਕੇ ਗੋਲ ਪਿੰਨੇ ਵੱਟਕੇ ਤਵੇ ਜੇਹੀ ਤਪੀ ਹੋਈ ਜਮੀਨ ਤੇ ਜੋ ਭੁਸਰੀ ਵਾਂਙ ਪੇੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ "ਬਾਟੀ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ। ੩ ਵਾਟੀਂ. ਮਾਰਗ ਮੇਂ. ਰਾਹਾਂ ਵਿੱਚ. "ਹਾਟੀ ਬਾਟੀ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਲੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਘਰ ਅਤੇ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਹਿੰ ਨਿਰਾਲੇ. ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਰਲੇਪ.

ਬਾਟੁਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੜਕ. ਗਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਟ ੩. "ਜਹਿ ਜਾਨੋ ਤਹਿ ਭੀਰ ਬਾਟੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਭੀੜੀ ਗਲੀ.

ਬਾਠ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਫਿਲੋਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਹੀਆ.

ਬਾਠੋ. ਬਾਂਟਿਆ. ਵੰਡਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਟ. "ਦੀਨ ਸੁਰਾਸੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਠੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਾਡਾ. ਦੇਖੋ, ਬਡਾ, ਬਾਡਾਡੂੰ ਅਤੇ ਬਾੜਾ.

ਬਾਂਡਾ. ਵਿ–ਵਿੰਗਾ. ਟੇਢਾ। ੨ ਬਿੰਗੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ.

ਬਾਡਾਡੂੰ. ਮਰਾ. ਵਾਟਾਡੋ. ਵਿ–ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਗ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ. "ਨਕਟੀ ਕੋ ਠਨਗਨ ਬਾਡਾਡੂੰ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਨਕਵੱਢੀ (ਮਾਯਾ) ਦਾ ਘੰਟਾ ਉਸ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਜਦ ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤਦ ਉੱਚੇ ਮੀਨਾਰ ਜਾਂ ਬਿਰਛ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਨਗਾਰਾ ਜਾਂ ਵਡਾ ਘੰਟਾ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਦੀ ਸੀਧ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਮਾਯਾ ਆਪਣੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਘੰਟੀ ਬਜਾਕੇ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ.

ਬਾਂਡਜੋ. ਬਾਂਟਿਓ. ਵੰਡਿਆ. "ਗਿੱਧ ਸਿਗਾਲਨ ਬਾਂਡਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗਿਰਝ ਅਤੇ ਗਿੱਦੜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸ ਵੰਡਿਆ.

ਬਾਢ. ਸੰਗਜਾ–ਬਢਨ (ਵਧਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ। ੨ ਵਢਾਈ. ਕਟਾਈ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਫੱਟ. ਜ਼ਖ਼ਮ। ੫ ਵਿ–ਵੱਧ. ਅਧਿਕ. "ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੬ ਦੇਖੋ, ਵਾਢ। ੭ ਸੰ. ਵਿ–ਬਲਵਾਨ। ੮ ਦੇਖੋ, ਬਾਢਯ.

ਬਾਂਢ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਦੇਸ਼. ਪਰਦੇਸ਼.

ਬਾਢ ਕਸਬਾ. ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਬਾਢਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਢ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਧਾਰਦਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਬਾਢਯ. ਸੰ. वाढम. ਵਜ–ਹਾਂ। ੨ ਠੀਕ। ੩ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ। ੪ ਵਿ–ਅਤਯੰਤ. ਬਹੁਤਾ. "ਅਨਡੰਡ ਬਾਢਯ." (ਜਾਪੁ)

ਬਾਂਢਲਾ. ਵਿ–ਵਾਂਢੇ ਦਾ. ਵਿਦੇਸ਼ੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਟ ਬਾਂਢਲਾ.

ਬਾਢਵਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿੱਖੇ ਵਾਢ ਵਾਲੀ, ਤਲਵਾਰ. "ਬੱਧੇ ਬਾਢਵਾਰੀ ਮਹਾਂਬੀਰ ਬਾਂਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਬਾਂਢਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਦੇਸ਼. ਪਰਦੇਸ਼. ਪੱਸਾ.

ਬਾਢੀ. ਵਿ–ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਖਾਣ. ਬਢਈ। ੩ ਵੱਢੀ. ਰਿਸ਼ਵਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵਾਂਢੀ। ੫ ਵਧੀ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. "ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤਿ ਇਕਿ ਬਾਢੀ." (ਸੋਰ) ੬ ਵਢਾਈ. ਵੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਵੇਂ ਖੇਤ ਨੂੰ ਬਾਢੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ.

ਬਾਂਢੇ ਬਾਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਢਕੇ ਅਤੇ ਵੰਡਕੇ. "ਚੁਖ ਚੁਖ ਲੇਗਏ ਬਾਂਢੇ ਬਾਟਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਹ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰੇ.

ਬਾਢਜ. ਦੇਖੋ, ਬਾਢਯ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿੱਧਿ.ਤਰੱਕੀ.

ਬਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਭਾਉ. ਆਦਤ. ਵਾਦੀ। ੨ ਮੁੰਜ ਆਦਿ ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਰੱਸੀ. "ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਬਾਣ ਵਟਦਾਆਹਾ." (ਜਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨। ੪ ਸੰ. ਬਾਣ ਅਤੇ ਵਾਣ. ਤੀਰ. "ਬਾਣ ਬੇਧੰਚ ਕੁਰੰਕ ਨਾਦੰ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) "ਜਬੈ ਬਾਣ ਲਾਗਜੋ। ਤਬੈ ਰੋਸ ਜਾਗਜੋ॥" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੫ ਦੋ ਗਜ਼ ਦੀ ਲੰਬਾਈ. ਚਾਰ ਹੱਥ ਪ੍ਰਮਾਣ. "ਬਾਣ ਪ੍ਰਯੰਤ ਬਢਤ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਤਨ." (ਸੂਰਜਾਵ) ਦੀਰਘਕਾਯ ਦੈਤ ਹਰ ਰੋਜ ਚਾਰ ਹੱਥ ਵਧਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੬ ਪੰਜ ਸੰਖਜਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਬਾਣ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਾਯਕ ਅਤੇ ਪੰਜਬਾਣ। ੭ ਵਾਣ ਨਾਮਕ ਦੈਤਜ. ਵਾਣਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਵਾਣ ੫। ੮ ਹਸੰਚਰਿਤ, ਕਾਦੰਬਰੀ, ਚੰਡਿਕਾਸ਼ਤਕ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ ਬਾਣ ਭੱਟ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੯ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਵਡੀ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਠੰਢੇ ਥਾਈਂ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਓਕ (Indian Oak) ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. Fagaceae.

ਬਾਣਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰ. ਵਾਣ–ਫ਼ਾ–ਗਰ. ਵਾਣ(ਤੀਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਤੀਰਸਾਜ਼.

ਬਾਣਗੜ੍ਹ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜੈਤੋਵਾਲ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਉਰਾਰ ਹੈ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਦ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਰਦਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਇੱਥੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆ ਲੱਗਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਉਹ ਵਡੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਕੇਹੜਾ ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਇਤਨੀ ਦੂਰ ਤੀਰ ਮਾਰ ਸਕੇ. ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਾਦੂਗਰ ਹੈ. ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੂਜਾ ਤੀਰ ਛੱਡਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਪਰ੍ਚਿਕਾ ਲਿਖ ਘੱਲੀ ਕਿ ਜਾਦੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਧਨੁਖਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਹੈ.

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਹੁਣ ਮੌਜੂਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਸੰਤ ਖਜਾਨਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਪੱਕਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ੧੪ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੨੬ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਬਾਣਗੀਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਣਗੀਗਾ. ਗਾਜੀਪੁਰ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਵਣ ਨੇ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚੋਂ ਤੀਰ ਮਾਰਕੇ ਕੱਢੀ ਸੀ। ੨ ਨੈਪਾਲ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਨਦੀ । ੩ ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ,ਜੋ ਭਰਤਪੁਰ ਧੌਲਪੁਰ ਆਗਰੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਜਮੁਨਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।੪ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੀ ਇੱਕ ਗੰਗਾ ਧਾਰਾ, ਜੋ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰਕੇ ਪਾਤਾਲੋਂ ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ.

ਬਾਣਜ. ਸੰ. ਵਾਣਿਜ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਪਾਰ. ਲੈਣ ਦੇਣ. "ਬੈਸ ਹ੍ਵੈ ਬਾਣਜ ਕਰਤ ਭਏ."(ਗ੍ਯਾਨ) ਵੈਸ਼੍ਯ ਹੋਕੇ.

ਬਾਣਣਿਆਰੇ. ਵਾਣ–ਅਣੀ-ਵਾਲੇ, ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਵਾਲੇ ਤੀਰ. "ਬਹੋ ਬਾਣਣਿਆਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਬਾਣਦ੍ਰਿਗੀ. ਵਿ–ਵਾਣ (ਤੀਰ) ਜੇਹੀ ਦ੍ਰਿਗ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲੀ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਨਾਲ ਘਾਇਲ ਕਰਨਵਾਲੀ.

ਬਾਣਧਿ. ਸੰ. ਵਾਣਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਣ (ਤੀਰ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਭੱਥਾ. ਤੀਰਕਸ਼.

ਬਾਣਪ੍ਰਮਾਣ. ਚਾਰ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ.ਦੇਖੋ, ਬਾਣ ੫.

ਬਾਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਬਾਸ. ਭੇਸ. ਵ੍ਰਤ. "ਕਲਿਜੁਗ ਹੋਸੀ ਨੀਲਾ ਬਾਣਾ." (ਰਹਿਤ) ੨ ਸੰ. ਵਾਨ. ਪੇਟਾ. ਤਾਣੇ ਵਿੱਚ ਬੁਣੀਆਂ ਤੰਦਾਂ. "ਇੱਕ ਸੂਤ ਕਰ ਤਾਣਾ ਬਾਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਵਾਣ. ਤੀਰ. "ਆਪੇ ਧਨੁਖ ਆਪੇ ਸਰਬਾਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਆਪ ਸਰ-ਕੰਡੇ ਦਾ ਤੀਰ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ , ਜੋ ਸੈਫ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਅੰਗ ੪ ਦਾ (ਦ) ਅੱਖਰ.

ਬਾਣਾਸਨ. ਵਾਣ (ਤੀਰ) ਦਾ ਹੈ ਆਸਨ ਜਿਸ ਪੁਰ ਚਿੱਲਾ. ਜਿਹ. ਧਨਖ.

ਬਾਣਾਸੁਰ / **ਬਾਣਾਸੂਰ** ਵਾਣਾਸੁਰ ਦੈਤ੍ਯ. ਦੇਖੋ,ਵਾਣ ੫ ਅਤੇ੭. "ਬਾਣਾਸੂਰ ਨਰੇਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)

ਬਾਣਾਰਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸਿ.

ਬਾਣਾਵਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਣ (ਤੀਰਾਂ) ਦੀ ਆਵਲਿ (ਪੰਕ੍ਤਿ). ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬੁਛਾੜ. "ਬਾਣਾਵਲੀ ਰੁਦ੍ ਜਬ ਸਾਜੀ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਬਾਣਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣੀ."ਬੋਲੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਕਿਆ ਤੂ ਸੋਚਹਿ ਮਾਣਸਬਾਣਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਵਾਣ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਵਾਣ ਸੰ. "ਗੁਰ ਕੈ ਬਾਣਿ ਬਜਰਕਲ ਛੇਦੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਾਣਿਜ. ਵਪਾਰ. ਸੌਦਾਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਣਿਜ.

ਬਾਣੀ. ਬਣੀ ਹੋਈ. ਰਚਿਤ. "ਅਗਨਿ ਬਿੰਬ ਪਵਣੈ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੀਨਿ ਨਾਮ ਕੈ ਦਾਸਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਅਗਨਿ, ਬਿੰਬ (ਜਲ) ਅਤੇ ਪਵਣ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਗਤ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਨਾਮ–ਤਾਮਸ, ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸ ਦੇ ਜੀਵ ਹਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਚਨਾ. ਬਨਾਵਟ. "ਬਰਖਸਿ ਬਾਣੀ ਬੁਦਬੁਦਾ ਹੋਰ." (ਬਸ੍ ਅ: ਮ: ੧) ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਬੁਲਬੁਲੇ ਦੀ ਰਚਨਾ। ੩ ਬਾਣਾ ਕਰਕੇ. ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ. "ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਣੀ ਮਨ ਮਾਰਿਆ ਅਣੀਆਲੇ ਅਣੀਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਨੀ. ਵਣੰ. ਰੰਗ. "ਰੂੜੀ ਬਾਣੀ ਜੋ ਰਪੈ, ਨਾ ਇਹੁ ਰੰਗ ਲਹੈ ਨ ਜਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ਇੱਥੇ ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦੋ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੫ ਸੰ. ਵਾਣੀ. ਕਥਨ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ. "ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੬ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੭ ਪਦਰਚਨਾ. ਤਸਨੀਫ਼. "ਬਾਣੀ ਤ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਕੇਰੀ, ਬਾਣੀਆ. ਸਿਰਿ ਬਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੮ ਮਰਾ. ਬਾਣੀਆ ਵਣਿਕ। ੯ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ। ੧੦ ਛੇਕ. ਚਟ-ਪਟੀ. "ਅੰਤਰਿ ਸਹਸਾ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ, ਨੈਣੀ ਲਾਗਸਿ ਬਾਣੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਬਾਣੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਣਿਕ. ਵ੍ਯਾਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਨੀਆਂ. "ਨਾਨਕ ਤੇਰਾ ਬਾਣੀਆ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੨ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ."ਇਤੁ ਤਨਿ ਲਾਗੈ ਬਾਣੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਭਾਵ–ਧਰਮਰਾਜ. "ਲੇਖਾ ਮੰਗੈ ਬਾਣੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫)

ਬਾਣੀਚਾਰੇ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ.

ਬਾਣੀਬਿਓਰਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸੀ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨਸਿੰਘ *ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੈਜੰਤਾ (ਨਿਰਣਯ) ਹੈ.

ਬਾਣੀਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਬਾਣੀ. "ਦਾਸ ਬਾਣੀਬ੍ਰਹਮ ਬਖਾਣੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਬਾਣੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਭਾਵ. ਆਦਤ. "ਕੁਟਣੀਆਂ ਦੀ ਬਾਣੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਣੁ.

ਬਾਣੇ. ਬਾਣਾ (ਭੇਸ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਵਾਣੇਨ. ਵਾਣ ਕਰਕੇ. "ਹਰਿ ਬਾਣੇ ਪ੍ਰਹਾਰਣਹ." (ਗਾਥਾ) ੩ ਬਾਣ. ਸੁਭਾਵ. ਆਦਤ। ੪ ਰੀਤਿ. ਰਸਮ. "ਦੇਵਤਿਆ ਕੀ ਬਾਣੇ."(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਬਾਣੈ. ਬਾਣ ਤੋਂ. ਬਾਣ ਨਾਲ. "ਤਿਨਿ ਬਿਨੁ ਬਾਣੈ ਧਨੁਖ ਚੜਾਈਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਾਣੈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਣਾ. ਲਿਬਾਸ. "ਆਰੁਣ ਤਨ ਬਾਣੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਣ.

ਬਾਤ. ਸੰ. ਵਾਤੰ. ਗੱਲ. "ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਬਾਤ, ਸਾ ਸਚਕਰਿ ਜਾਤੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਸ੍ਤੁ. ਚੀਜ. "ਏਕ ਬਾਤ ਮਾਂਗਨ ਕਉ ਆਵੈ। ਬੀਸਿਕ ਬਾਤ ਘਰੈਂ ਲੈਜਾਵੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸੰ. ਵਾਤ. ਵਾਯੁ. ਪਵਨ. "ਯਾ ਕਹਿ ਕਲਿ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਲਾਗੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੯) ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ਹਵਾ ਨਹੀ ਲੱਗੀ। ੪ ਵਾਤ ਧਾਤੁ. ਬਾਦੀ. ਬਲਗਮ. "ਕਾਚਿ ਕੁਠਾਰੁ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੰਤਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਨਾਸ਼ਕ.

ਬਾਤਚੀਤ. ਵਾਤਾਂਚੀਤ੍ਰਨ. "ਬਾਤ ਚੀਤ ਸਭ ਰਹੀ ਸਿਆਨਪ." (ਬਾਵਨ)

ਬਾਤਨ. ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ. ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ. ਵਾਤੀਲਾਪ ਕਰਕੇ. "ਬਾਤਨ ਹੀ ਬੈਕੁਠ ਸਮਾਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਅ. [بطن] ਬਾਤ੍ਨ. ਵਿ– ਬਤ੍ਨ (ਪੇਟ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਭਾਵ–ਪੱਸ਼ੀਦਾ. ਗੁਪਤ.

ਬਾਤਨੀ. ਅ. [باطنی] ਬਾਤ੍ਨੀ. ਵਿ–ਅੰਦਰੂਨੀ. ਦਿਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਤਨ ਅਤੇ ਬਾਤਨ.

ਬਾਤਪੋਤ / **ਬਾਤਪੋਥ** / **ਬਾਤਬੋਹਥ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਤ (ਹਵਾ) ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਪੋਤ (ਜਹਾਜ). ੨ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ. Aeroplane.

ਬਾਤੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਤੀ. ਗੱਲ. "ਪੂਛਹਿ ਬਾਤੜੀ-ਆਹ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

ਬਾਤ੍ਰਿਲ. ਅ. [باطل] ਬਾਤਿਲ. ਅਸਤ੍ਯ.

* ਡਾਕਟਰ ਚਰਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੯੧੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਅਨੇਕ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ ਗੁਰਮੁਖਨਰਪੁਰਖ ਅਤੇ ਗੁਰੂਪੁਤ੍ਰਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸ਼ਰਬਰੰਗ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰਗੀਤ ਆਦਿ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਹਨ. ਡਾਕਟਰ ਚਰਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੯੬੫ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬਾਤੀ. ਬਾਤੁਂ ਸੇ. ਵਾਤੀਂ ਨਾਲ. ਬਾਤੀਂ. "ਬਾਤੀ ਮੇਲੁ ਨ ਹੋਈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਵਰ੍ਤਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੱਟੀ. ਬੱਤੀ. "ਬਾਤੀ ਸੂਕੀ ਤੇਲ ਨਿਖੂਟਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਬਾਤੀ ਉਮਰ, ਤੇਲ ਬਲ.

ਬਾਤੂਲ. ਦੇਖੋ, ਵਾਤੁਲ.

ਬਾਤੂਨੀ / **ਬਾਤੂਨੀਆ** ਵਾਤੰਘਨੀ. ਵਿ–ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਵਾ ਨੂੰ ਗੱਠਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਬਕਬਾਦੀ. ਗਪੌੜੂ.

ਬਾਥੂ. ਸੰ. ਵਾਸ੍ਤੁ ਅਥਵਾ ਵਸ੍ਤੁਕ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪੇ ਉੱਗਣ ਵਾਲਾ ਘਾਹ,ਜੋ ਪੱਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਚਾਰਾ ਹੈ.ਇਸ ਦਾ ਸਾਗ ਭੀ ਬਣਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪ੍ਰਯਾਗ ਨੰ: ੪.

ਬਾਦ. ਸੰ. ਵਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਚਾ. ਤਰਕ. ਬਹਸ. "ਬਿਦਿਆ ਨ ਪਰਉ, ਬਾਦ ਨਹੀ ਜਾਨਉ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿਵਾਦ. ਝਗੜਾ. "ਅਹੰਬੁਧਿ ਪਰਬਾਦ ਨੀਤ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਵ੍ਰਥ–ਵ੍ਰਥਰਥ. ਫੁਜੂਲ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ ਸਭ ਬਾਦ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) "ਬਾਦ ਕਾਰਾਂ ਸਭਿ ਛੋਡੀਆਂ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਵਾਦ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਜਾ. "ਗੁਰਰਸ ਗੀਤ ਬਾਦ ਨਹੀ ਭਾਵੈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੫ ਫ਼ਾ [باد] ਵਾਯੁ. ਹਵਾ. ਵਾਤ. "ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ ਔ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੬ ਤਖ਼ਤ. ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੭ ਅਭਿਮਾਨ । ੮ ਘੋੜਾ। ੯ ਬਾਦਾ. ਸ਼ਰਾਬ। ੧੦ ਵ੍ਰਥ–ਹੋਵੇ. ਜਿਵੇਂ–ਉਮਰ ਦਰਾਜ਼ ਬਾਦ (ਵਡੀ ਉਮਰ ਹੋਵੇ). ੧੧ ਅ. [بعد] ਬਅ੍ਦ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੋਂ. ਪਸ਼੍ਚਾਤ.

ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਫ਼ਾ [بادشاہ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਦ (ਤਖ਼ਤ) ਦਾ ਸ਼ਾਹ (ਸ੍ਵਾਮੀ). ਸਿੰਘਾਸਨਪਤਿ. ਮਹਾਰਾਜਾ.

ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ / **ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ** ਫ਼ਾ [بادشاہت] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਹੁਕੂਮਤ. ਰਾਜ੍ਯ. ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। ੪ ਵਿ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ.

ਬਾਦਕਸ਼. ਫ਼ਾ [بادکش] ਬਾਦ (ਹਵਾ) ਕਸ਼ (ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ), ਪੱਖਾ. ਵ੍ਯਜਨ.

ਬਾਦਗਸ਼ਤਿਯਾ / **ਬਾਦਗਸ਼ਤੀ** ਫ਼ਾ [بادگشتیہ] ਵਿ–ਸ਼ਬਦਵੇਧੀ. ਹਵਾ ਨਾਲ ਜਿਧਰੋਂ ਆਹਟ ਆਵੇ, ਓਧਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਬਾਦਗਸ਼ਤਿਯਾ ਇਹ ਸਰ-ਮਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੩)

ਬਾਦਪਾ. ਫ਼ਾ [بادپا] ਚਾਲਾਕ ਘੋੜਾ. ਬਾਦ(ਹਵਾ) ਜੇਹੇ ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਉਠਦੇ ਹਨ. ਵਾਯੁਵੇਗੀ.

ਬਾਦਫਿਰੰਗ / **ਬਾਦਫਿਰੰਗ** ਫ਼ਾ [بادفرنگ] ਸੰ. ਉਪਦੰਸ਼–ਉਪਦੰਸ਼. [آتشک] ਆਤਸ਼ਕ. Syphilis. ਭਾਵਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੋਗ ਫਿਰੰਗ (ਯੂਰਪ) ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਚਰਕ ਸੁਸ਼੍ਰੁਤ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਬਾਦਫਿਰੰਗ ਸਪਰਸ਼ਰੋਗ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਛੂਤ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਭ-ਚਾਰ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਗ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸੋ ਵਿੱਚੋਂ ਪਚਾਨਵੇ ਕੇੜ੍ਹੇ ਇਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਬਾਦਫਿਰੰਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–

ਇਸ ਰੋਗ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਂ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨਾ, ਮਾਤਾਪਿਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋਣਾ,ਰੋਗੀ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰਪਹਿਰਨਾ ਅਥਵਾ ਉਸ ਨਾਲ ਜਾਦਾ ਛੁਹਿਣਾ ਅਰ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ, ਆਦਿਕ. ਆਤਸ਼ਕ ਦੇ ਰੋਗੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਚਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਕਈ ਰੋਗੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰੁਸ਼, ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਗੀ ਕਰਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਬਾਦਫਿਰੰਗ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ–

ਜਦ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਛੂਤ ਨਾਲ ਅਸਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਿੰਗ ਦੀ ਸੁਪਾਰੀ ਤੇ ਜਾਂ ਭਗ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਫੁਨਸੀਆਂ ਅਥਵਾ ਦਾਗ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜ਼ਖਮ ਹੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੀਲਾ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਪੀਪ ਵਹਿਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਘੱਟ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਮੱਠਾ ਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੀ ਮਤਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਰੋਗ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਈ ਅੰਗ ਮਾਰੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਚਟਾਕ ਪੈਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਸੱਪ ਦੀ ਅੱਖ ਜੇਹੇ ਦਾਗ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਤਸ਼ਕ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਜੇ ਮਾਮੂਲੀ ਰੋਗ ਭੀ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭਿਆਨਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਔਲਾਦਮਾਰ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਤੁਰਤ ਹੀ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਲੁਕੋ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਅਨਾੜੀ ਦੀ ਦਵਾ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬਾਦਫਿਰੰਗ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ– ਉਸ਼ਬਾ, ਚੋਬਚੀਨੀ, ਬ੍ਰਹਮਦੰਡੀ, ਮੁੰਡੀਬੂਟੀ, ਚਰਾਇਤਾ, ਨਿੰਮ ਅਤੇ ਤੁੰਮੇ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ.

ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਚੂਰਨ ਅੱਠ ਤੋਲੇ, ਹਰੜ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦਾ ਚੂਰਨ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਆਉਲੇ ਦਾ ਚੂਰਨ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਹਲਦੀ ਦਾ ਚੂਰਨ ੬ ਮਾਸ਼ੇ, ਇਹ ਸਭ ਮਿਲਾਕੇ ੪ ਮਾਸ਼ੇ ਨਿੱਤ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਫੱਕਣਾ.

ਮੁਰਦਾਸੰਗ, ਸੇਲਖੜੀ, ਭੁੰਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੁਹਾਗਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਤੁੱਥ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਧੋਤਾ ਹੋਇਆ ਸਾਫ ਗੋਕਾ ਘੀ ਛੀ ਤੋਲੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਮਰਹਮ ਬਣਾਕੇ ਜਖਮਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਉਣੀ.

ਬਾਦ ਬਾਦ. ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਕੋਟਿ (ਦਲੀਲ) ਰੂਪ. ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਤਕੰਰੂਪ. "ਨਮੋ ਬਾਦ ਬਾਦੇ." (ਜਾਪੁ)

ਬਾਦਬਾਨ. ਫ਼ਾ بادبان ਸੰਗਜਾ–ਪਾਲ. ਜਹਾਜ ਦਾ ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹਵਾ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਬਾਦ ਬਿਬਾਦ. ਚਰਚਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ. ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ. ਬਹਸ ਮੁਬਾਹਸਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦ ਅਤੇ ਬਿਬਾਦ.

ਬਾਦਰ. ਸੰ. ਵਾਰਿਦ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. "ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕੀ ਛਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਸੰ. ਬਾਦਰ. ਕਪਾਸ। ੩ ਕਪਾਸ ਦਾ ਸੂਤ। ੪ ਵਿ–ਬਦਰ (ਬੇਰੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਬੇਰੀ ਦਾ.

ਬਾਂਦਰ. ਸੰ. ਵਾਨਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਨ ਨਰ. ਕਪਿ. ਬੰਦਰ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਰ ੨।

੩ ਬਾਂਦਰ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਜੀਤਗੜ੍ਹ.

ਬਾਦਰਾਯਣ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦਰੀ (ਬੇਰੀਆਂ) ਦੇ ਝੁੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. (ਬਦਰਿਕਾਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਵੇਦਵਯਾਸ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਾਦਰਾਯਣ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਬਾਦਰੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਦਲੇ. ਵੱਟੇ. "ਕਾਚ ਬਾਦਰੈ ਲਾਲੁ ਖੋਈ ਹੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਾਦਲ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦਰ. "ਬਾਦਲ ਬਿਨ ਬਰਖਾ ਹੋਈ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਅਣਮੜਿਆ.

ਬਾਦਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਨੇ ਜਾਂ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਚਪਟਾ ਅਤੇ ਪਤਲਾ ਤਾਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੋਟਾ ਬੁਣਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਚਾਂਦੀ ਸੁਇਨੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ. "ਥਾਨ ਬਾਦਲਾ ਕੋ ਇਕ ਲਜਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਦਾ. ਫ਼ਾ بادہ ਬਾਦਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਦਾ.

ਬਾਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ. "ਜਿਸ ਕੋ ਜਗ ਬਾਂਦਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਗਤ ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈ। ੨ ਯੂ. ਪੀ. ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਬਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਨਗਰ ਹਨ.

ਬਾਦਾਕਸ਼. ਫ਼ਾ بادکش ਬਾਦਹ (ਸ਼ਰਾਬ) ਕਸ਼ (ਖਿੱਚਣ) ਵਾਲਾ, ਕਲਾਲ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ ਸੁੜ੍ਹਕਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਰਾਬੀ.

ਬਾਦਾਮ. ਦੇਖੋ, ਬਦਾਮ.

ਬਾਦਾਮਰੋਗਨ. ਦੇਖੋ, ਬਦਾਮਰੋਗਨ.

ਬਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਦ ੩. "ਬਿਨ ਸਹਜੈ ਕਥਨੀ ਬਾਦਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਧਨ ਸੀਗਾਰੀਐ, ਜੋਬਨ ਬਾਦਿ ਖੁਆਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਾਦਿਸਾਹ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦਸਾਹ. "ਬਾਦਿਸਾਹ! ਐਸੀ ਕਿਉ ਹੋਇ?" (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਾਦਿਤ } ਸੰ. ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਜਾ. ਜੋ ਵਜਾ-
ਬਾਦਿਤ੍ਰ } ਇਆ ਜਾਵੇ. "ਬਾਦਿਤ ਤੰਤੁ ਬਜਾਵਨ ਚੀਨੋ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਬਾਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਤ ਧਾਤੁ. ਬਲਗਮ. ਦੇਖੋ, ਬਾਇ. "ਖਈ ਸੁ ਬਾਦੀ ਭਈ ਮਵੇਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਬਾਣ. ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ. ਵਾਦੀ। ੩ ਸੰ. ਵਾਦੀ (वादिन्). ਵਿ–ਝਗੜਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸ਼ਾਹਦਿਵਾਨ ਭਯੋ ਬਹੁ ਬਾਦੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਖੋਜੀ ਉਪਜੈ, ਬਾਦੀ ਬਿਨਸੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਅ بادی ਸੰਗਜਾ–ਮੂਲ ਕਾਰਣ। ੫ ਵਿ–ਦੇਹਾਤੀ. ਪੇਂਡੂ। ੬ ਫ਼ਾ ਬਾਦ (ਹਵਾ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਹਵਾਈ.

ਬਾਂਦੀ. ਬੰਦਹ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ, ਦਾਸੀ. ਟਹਲਣ.

ਬਾਦੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਸੌਂਫ.

ਬਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦ. "ਬਾਦੁ ਬਿਬਾਦੁ ਕਾਹੂ ਸਿਉ ਨ ਕੀਜੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਾਦੋਸਬਾ. ਫ਼ਾ بادصبا ਬਾਦੇ ਸਬਾ. ਸਵੇਰ ਦੀ ਪੌਣ. ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ ਦੀ ਹਲਕੀ ਹਵਾ (breeze).

ਬਾਦੰ. ਫ਼ਾ بادہ ਬਾਦਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. "ਰਤਾ ਨਿਸਿ ਬਾਦੰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ ਹੈ।* ੨ ਸੰ. ਵੰਦਨ. ਪ੍ਰਣਾਮ. "ਪੜ੍ਹਿ ਪੁਸਤਕ ਸੰਧਿਆ ਬਾਦੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੧) ਸੰਧਜਾ-ਵੰਦਨ.

ਬਾਦ੍ਰਿਤ. ਵਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਾਦਿਤ੍ਰ.

ਬਾਧ. ਸੰ. बाध्. ਧਾ–ਰੋਕਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਨਿਕਾਲਣਾ (ਕੱਢਣਾ). ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਲੇਸ਼. ਦੁੱਖ. "ਅਨੇਕ ਬਾਧ ਬਾਧਤੇ ਸਦੀਵ ਸਤਜਨਾਮ ਹਿਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩ ਵਿ–ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ.

ਬਾਂਧ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਧ. ਰੋਕ. ਬੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਬਾਧ। ੨ ਵੱਟ. ਡੋਲ.

ਬਾਧਕ. ਵਿ–ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ. ਦੇਖੋ, ਬਾਧ.

ਬਾਧਕ ਸਾਧਕ. ਵਿ–ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਕਰਤਾ.

ਬਾਂਧਨ. ਕ੍ਰਿ–ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੰਧਨ.

ਬਾਂਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਸਜਾਉਣਾ. "ਲੂਟ ਕੂਟ ਲੀਜਤ ਤਿਨੈ ਜੇ ਬਿਨ ਬਾਂਧੇ ਜਾਇ." (ਸਨਾਮਾ) ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹੇ ਬਿਨਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਰਚਨਾ. ਬਣਾਉਣਾ. ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਜਿਵੇਂ–ਗ੍ਰਾਮ ਬਾਂਧਨਾ.

ਬਾਂਧਨਿ. ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ. ਬੰਧਨਾ ਨਾਲ. "ਬਾਂਧਨਿ ਬਾਂਧਿਆ ਸਭੁ ਜਗੁ ਭਵੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਬਾਂਧਨੂ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜਾਮ. ਬਾਨ੍ਹਣੂ.

ਬਾਧਬੁਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਧਜਬੁੱਧਿ. ਮਿਥਜਾਗਜਾਨ. ਦੁਖਦਾਇਕ ਸਮਝ. ਦੇਖੋ, ਬਾਧ. "ਜਿਉ ਉਲਝਾਇਓ ਬਾਧਬੁਧਿਕਾ, ਮਰਤਿਆ ਨਹਿ ਬਿਸਰਾਨੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਬਾਂਧਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਕ. ਸੰਬੰਧੀ. ਨਾਤੀ। ੨ ਮਿਤ੍ਰ. "ਦੀਨਬੰਧਵ ਭਗਤ-ਵਛਲ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਬਾਧਾ. ਵਿ–ਬੱਧਾ. ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ. "ਜਮਦਰਿ ਬਾਧਾ ਚੋਟਾ ਖਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੧) "ਇਹੁ ਮਨੁ ਖੇਲੈ ਹੁਕਮ ਕਾ ਬਾਧਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੱਧਾ. ਅਧਿਕਤਾ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ. "ਬਾਧਾ ਹੋਇ ਜੋ ਬਹੋਰ ਬਿਨ ਦੇਰ ਔਰ ਲੀਜੀਯੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਸੰ. ਵਿਘਨ. ਰੁਕਾਵਟ। ੪ ਦੁੱਖ. ਪੀੜ. "ਜਮ ਕੀ ਬਾਧਾ ਸੋ ਨਹਿ ਲਾਧੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਧੀ } ਬੰਨ੍ਹੀ. "ਪੀਰ ਗਈ ਬਾਧੀ ਮਨ ਧੀਰਾ."
ਬਾਂਧੀ } (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਮਨ ਨੇ ਧੀਰਯ ਬੰਨ੍ਹਿਆ (ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ). ੨ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕੀਤੀ. "ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛਡਾਵੈ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਰੱਸੀ. ਬੰਧਨ. "ਰਹੈ ਨ ਮਾਇਆ ਬਾਂਧੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਾਧੂ. ਵਿ–ਵਾਧੂ. ਅਧਿਕ. ਸ਼ੇਸ਼.

ਬਾਧੇ } ਬੱਧੇਹੋਏ. "ਜਮਪੁਰਿ ਬਾਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ."
ਬਾਂਧੇ } (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣ। ੨ ਬੰਧਨ. ਬਾਨ੍ਹ. "ਜਾਕੇ ਚਾਕਰ ਕਉ ਨਾਹੀ ਬਾਨ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਬਨਾਵਟ. ਰਚਨਾ. "ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ." (ਅਕਾਲ) "ਨ ਹਾਨਿ ਹੈ ਨ ਬਾਨ ਹੈ ਸਮਾਨਰੂਪ ਜਾਨਿਯੈ." (ਅਕਾਲ) ਨਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੈ ਨਾ ਉਤਪੱਤਿ ਹੈ। ੪ ਟੇਵ. ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ। ੫ ਤੀਰ. ਬਾਣ। ੬ ਗੋਲੀ. ਗੋਲਾ. "ਆਯਸ ਦੀਨ ਤੋਪਖਾਨਾ ਕੋ। ਇਹ ਘਰ ਪਰ ਛਾਡੋ ਬਾਨਾ ਕੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੩) ੭ ਸੰ. ਵਾਨ. ਬੁਣਨਾ. ਬੁਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੮ ਤੁਖ਼ਮਰੇਜ਼ੀ. ਬੀਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੯ ਫ਼ਾ بان ਪ੍ਰਤਜ–ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਵਾਨ (ਵਾਲਾ) ਅਰਥ ਬੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ– ਦਰਬਾਨ. ਫੀਲਬਾਨ.

ਬਾਨਕ. ਸੰਗਜਾ–ਬਨਾਵਟ. ਰਚਨਾ। ੨ ਸਜਾਵਟ. ਸਿੰਗਾਰ. "ਬਾਨਕ ਬਨੇ ਬਿਚਿਤ੍ਰ." * (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬਾਨਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣਗਰ.

ਬਾਨਜ. ਸੰ. ਵਾਣਿਜਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਣਜ. ਵਪਾਰ. ਲੈਣ ਦੇਣ.

ਬਾਨ ਤੁਰੰਗਮ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਰ, ਗ, ।।।, ऽ।ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਬਿਬਿਧ ਰੂਪ ਸੋਭੈ। ਅਨਿਕ ਲੋਕ ਲੋਭੈ।
ਅਮਿਤ ਤੇਜ ਤਾਹੀਂ। ਨਿਗਮ ਗਾਇ ਜਾਹੀਂ॥
(ਕਲਕੀ)

ਬਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ.

ਬਾਨਰ. ਸੰ. ਵਾਨਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਨਨਰ. ਕਪਿ. ਬਾਂਦਰ. ਬਨ ਦੇ ਫਲ ਆਦਿ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੭.

ਬਾਨਰਾਜ. ਵਾਨਰਰਾਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੁਗ੍ਰੀਵ. "ਇਤੈ ਬਾਨਰਾਜੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬਾਨਰੀ. ਸੰ. ਵਾਨਰੀ. ਬਾਂਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਨਰ ੧.

ਬਾਨਵਾ. ਮਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਡਿਆਈ. ਉਸਤਤਿ.

ਬਾਨਵਾਂ. بانوں ਮਾਨਯੋਗਜ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਬਾਨੂ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਨੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਨਵੇ.

ਬਾਨਵੇ } ਵਿ–ਦੋ ਉੱਪਰ ਨੱਵੇ. ਦ੍ਵਾਨਵਤਿ–੯੨.
ਬਾਨਵੈ } "ਗਜਾਰਹਿ ਸਹਸ ਬਾਨਵੇ ਛੰਦਾ। ਕਹੇ ਦਸਮ ਪੁਰ ਬੈਠ ਅਨੰਦਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਗਜਾਰਾਂ ਸੌ ਬਾਨਵੇ ਛੰਦ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਚੇਗਏ, ਬਾਕੀ ਰਚਨਾ ਪਾਂਵਟੇ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪੁਰ ਹੋਈ। ੨ ਬਨਾਵੈਂ. ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਰਚਦੇ ਹਨ. "ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਬਾਨਵੈ ਹੇਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਹੇਲਾ (ਖੇਡ) ਰਚਦੇ ਹਨ. ਕੌਤਕਹਾਰ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਾਨਵਾ.

ਬਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣਾ। ੨ ਬਨ (ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ. "ਆਪੇ ਗਊ ਚਰਾਵੈ ਬਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਭੇਸ. ਬਾਣਾ. ਲਿਬਾਸ. "ਬੰਧੇ ਬੀਰ ਬਾਨਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਯੋਧਾ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਸਜਾਏਹੋਏ। ੪ ਸੰ. ਵਾਨ. ਬੁਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਪੇਟਾ. ਤਾਣੇ ਵਿੱਚ ਬੁਣਨ ਵਾਲੇ ਤੰਦ. "ਤਾਨਾ ਬਾਨਾ ਕਛੂ ਨ ਸੂਝੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਬਾਨਾਸੂਰ. ਦੇਖੋ, ਵਾਣ ੫.

ਬਾਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਬਨਾਤ.

* ਜੋ ਗਜਾਨੀ ਬਾਦੀ ਦੇ ਅਰਥ ਚਰਚਾ ਤੁਰਤਮ ਆਦਿ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ.

* ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ "ਬਨਕੇ ਬਨੇ ਬਿਚਿਤ੍ਰ" ਦੀ ਰਈ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਾਨਾਰਸਿ | **ਬਾਨਾਰਸੀ** ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸਿ. "ਓਇ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਨ ਆਖੀਅਹਿ, ਬਾਨਾਰਸਿ ਕੇ ਠਗ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਬਾਨਾਰਸੀ ਤਪ ਕਰੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਾਨਾਵਰੀ | **ਬਾਨਾਵਲੀ** ਵਾਣ (ਤੀਰਾਂ ਦੀ) ਆਵਲੀ (ਪੰਕਤਿ). ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬੁਛਾੜ. "ਤਜੀ ਬੀਰ ਬਾਨਾਵਰੀ ਬੀਰਖੇਤੈ." (ਗਜਾਨ)

ਬਾਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਣੀ. ਵਚਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਨੀ। ੩ ਸੁਭਾਉ. ਆਦਤ. ਬਾਣ. "ਤੂ ਰਾਮ ਕਹਨ ਕੀ ਛੋਡੁ ਬਾਨਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਬਾਨਿਕ. ਦੇਖੋ, ਬਾਨਕ। ੨ ਵਣਿਕ. ਬਾਣੀਆਂ. "ਸਮ ਬਾਨਿਕ ਚਿੰਤ ਬਲੰਦ ਲਹਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਨੀ. ਸੰ. ਵਣੰ. ਰੰਗਤ. "ਕੁਮਾਰੈ ਏਕੁ ਜੁ ਮਾਟੀ ਗੂੰਧੀ, ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ ਲਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਕਿਸਮ. ਭਾਂਤ. ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਰਾਂਧਿ ਕੀਓ ਬਹੁ ਬਾਨੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਣਾਇਆ। ੩ ਲਾਲ ਵਣੰ ਦਾ ਸੂਤ, ਜੋ ਦੁਤਹੀ ਖੇਸ ਆਦਿ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਵਣੰ (ਰੰਗਤ) ਬੰਨੀ। ੫ ਸੁਭਾਉ. ਬਾਣ. ਆਦਤ. "ਪਰਦਰਬੁ ਹਿਰਨ ਕੀ ਬਾਨੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ੬ ਬਾਣਾਂ (ਤੀਰਾਂ) ਨਾਲ. ਵਾਣੋਂ ਸੇ. "ਪਾਂਚ ਮਿਰਗ ਬੇਧੇ ਸਿਵ ਕੀ ਬਾਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੭ ਅ ਬਾਨੀ ਵਿ–ਮੋਢੀ. ਮੂਜਿਦ. "ਮੰਡਜੋ ਬੀਰ ਬਾਨੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੮ ਸੰ. ਵਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਚਨ. ਵਾਕਜ. "ਬਾਨੀ ਪਢੋ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰੁ ਕੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਲਿਯੇ ਬੀਨ ਨਾਰਦ ਅਰੁ ਬਾਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਬਾਨੀਨ. ਵਿ–ਬਨੈਤ. ਬਾਂਕਾ. "ਕਰੇ ਖਾਨ ਬਾਨੀਨ ਖਾਲੀ ਪਲਾਣੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਬਾਂਕੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਜ਼ੀਨ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਭਾਵ–ਮਾਰਕੇ ਘੋੜਿਓਂ ਸਿੱਟਦਿੱਤੇ.

ਬਾਨੂ. ਫ਼ਾ بانو ਮਾਨ ਯੋਗਜ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਲੇਡੀ. ਬਾਈ. ਖ਼ਾਤੂਨ. ਬੀਬੀ.

ਬਾਨੇ. ਸੰਗਜਾ–ਵਨ. ਜਲ. "ਹਰਿ ਪੀ ਆਘਾਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਨਾਮ ਅਮ੍ਰਿਤਜਲ ਪੀਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਏ.

ਬਾਨੈ. ਵਣ (ਜੰਗਲ) ਦੇ. "ਬਾਵਨ ਬੀਖੂ ਬਾਨੈ ਬੀਖੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਦਾ ਬਿਰਛ ਵਣ ਦੇ ਵਿੱਚ.

ਬਾਨੈਤ. ਵਿ–ਬਾਂਕਾ। ੨ ਬਾਣ (ਤੀਰ) ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਤੀਰੰਦਾਜ. "ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਬਾਨੈਤ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਾਨੋ. ਦੇਖੋ, ਬਾਨੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਨਾ.

ਬਾਨੰਦ੍ਰਿਗੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣਦ੍ਰਿਗੀ.

ਬਾਪ. (ਸੰ. ਵਾਪ. ਵਿ–ਬੀਜਣ ਵਾਲਾ). ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ. ਜਨਕ. ਬਾਪੂ. ਸੰ. ਵਪ੍ਰ. "ਕਾਹੇ ਪੂਤ ਝਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਬਾਪਰਣਾ | **ਬਾਪਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਵਜਾਪਨਾ. ਅਸਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਪਰਨਾ.

ਬਾਪਰਾ | **ਬਾਪਰੋ** ਬੇਚਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਪੁਰਾ ਅਤੇ ਬਾਪੁਰਾ.

ਬਾਪਾਰ. ਸੰ. ਵਜਾਪਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਣਿਜ. ਲੈਣ ਦੇਣ। ੨ ਕਰਮ. ਕੰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਆਨ ਬਾਪਾਰ ਬਨਜ ਜੋ ਕਰੀਅਹਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਾਪਿ. ਵਾਪਿ. ਬਾਉਲੀ। ੨ ਬਾਪ ਨੇ. "ਬਾਪਿ ਦਿਲਾਸਾ ਮੇਰੋ ਕੀਨ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬਾਪਿਕਾ | **ਬਾਪੀ** ਵਾਪਿਕਾ. ਵਾਪੀ. ਪੌੜੀਦਾਰ ਖੂਹ. ਦੇਖੋ, ਵਾਪੀ.

ਬਾਪੁ. ਦੇਖੋ, ਬਾਪ। ੨ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਨਾਹੀ ਤ ਘਰ ਕੋ ਬਾਪੁ ਰਿਸਾਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਾਪੁਸਾਵਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸੁ ਕੀ ਦੁਖੀ.

ਬਾਪੁਰਧਰ. ਸੰ. ਵਪ੍ਰਧਰ. ਵਪ੍ਰ (ਗਿਰਿ) ਧਰ. ਗੋਵਰਧਨਧਾਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਪੁਰਾ | **ਬਾਪੁਰੋ** | **ਬਾਪੁੜਾ** ਦੇਖੋ, ਬਪੁਰਾ. "ਤੁਮ ਚੰਦਨ ਹਮ ਇਰੰਡ ਬਾਪੁਰੇ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਾਪੂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਪ.

ਬਾਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ بافتن ਕ੍ਰਿ–ਬੁਣਨਾ. ਸੰ. ਵਯਨ.

ਬਾਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ بافته ਵਿ–ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਸੰ. ਵਜੂਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਲਾਬੱਤੂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਅਹੈ ਬਾਫਤਾ ਜੋ ਬਹੁ ਮੋਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਬਾਫਰ. ਅ بافر ਵਿ–ਬਹੁਤਾ. ਅਧਿਕ. "ਬਾਫਰ ਮਾਲ ਤੋ ਲੁਟਜੋ ਆਮ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੨ ਵਾਧੂ.

ਬਾਬ. ਅ باب ਸੰਗਜਾ–ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ੨ ਅਧਜਾਯ. ਕਾਂਡ। ੩ ਮਤਲਬ. ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ। ੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬੇਅਬਰੂ ਜਾਂ ਬੇਆਬ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਬਾਬ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬੁਰੀ ਬਾਬ ਕੀਤੀ. (ਲੋਕੋ)

ਬਾਬਕ. ਫ਼ਾ بابک ਵਿ–ਵਫ਼ਾਦਾਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਬਾਬੀ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. ਬਾਬਕ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੯੯ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ.

ਬਾਬਤ. ਫ਼ਾ بابت ਸੰਗਜਾ–ਸੰਬੰਧ। ੨ ਵਿਸ਼ਯ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਾਸਤੇ. ਲਈ.

ਬਾਬਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੇਰੂ ਬਾਬੁਤ੍ਰਾ.

ਬਾਬਰ. ਤੁ بابر ਬਾਬੁਰ ਜ਼ਹੀਰੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਬਾਬਰ. ਇਹ ਤੈਮੂਰ ਦੀ ਛੀਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕੁਤਲਗ਼ਨਿਗਾਰ ਖ਼ਾਨਮ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਿਰਜ਼ਾ ਉਮਰਸ਼ੇਖ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਡਾ ਬਹਾਦੁਰ ਮੁਗਲ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੧੫ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੪੮੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਂ ਚਗਤਾਈਖ਼ਾਂ (ਚੰਗੇਜ਼ਖ਼ਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ) ਦੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚ ਮਹਮੂਦਖ਼ਾਨ ਮੁਗਲ ਦੀ ਭੈਣ ਸੀ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ "ਚਗਤਾ" ਉਪਾਧੀ ਭੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਕਾਬੁਲ ਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੫੬੨ (ਸਨ ੧੫੦੪) ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਪੁਰ ਕਈ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ. ਸੰਮਤ ੧੫੭੮ ਵਿੱਚ ਸੈਦਪੁਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਫਤੇ ਕੀਤਾ.

ਫੇਰ ਦੌਲਤਖ਼ਾਂ ਲੋਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੫੮੪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ. ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਇਬਰਾਹੀਮਲੋਦੀ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੫੮੪ (੨੦ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੫੨੬) ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਮੱਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁਗਲਰਾਜ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਥਾਪਿਆ.

ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵਜਸਨ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਮਤ ੧੫੮੫ ਦੀ ਕਨਵਾਹਾ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਤੌੜਪਤਿ ਰਾਣਾ ਸਾਂਗਾ ਨੂੰ ੧੬ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੫੨੭ ਨੂੰ ਹਾਰ ਹੋਈ, ਇਸ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਸੁਰਾਹੀ ਪਿਆਲੇ ਦਾਨ ਕਰਦਿੱਤੇ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੬ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੫੩੦ (ਸੰਮਤ ੧੫੮੮) ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਹੋਇਆ. ਬਾਬਰ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਸੈਦਪੁਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਹੋਈ ਸੀ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਚਰੇਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਅਤੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ–"ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ। ਆਪੇ ਦੋਸ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮ ਕਰਿ ਮੁਗਲ ਚੜਾਇਆ." xxx (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਫਿਰਿਗਈ ਕੁਇਰ ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ." xxx (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਮੁਗਲ ਪਠਾਣਾ ਭਈ ਲੜਾਈ ਰਣ ਮਹਿ ਤੇਗ ਵਗਾਈ। ਜਿਨ ਕੀ ਚੀਰੀ ਦਰਗਹਿ ਪਾਟੀ ਤਿਨਾ ਮਰਣਾ ਭਾਈ." xxx (ਆਸਾ ਅ:ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, "ਆਵਨ ਅਠਤਰੇ ਜਾਨ ਸਤਾਨਵੇ."

ਬਾਬਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਬਾਬੇਕੇ.

ਬਾਬਰਵਾਣੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦੀ ਆਗਜਾ. ਬਾਬਰ ਦੀ ਦੁਹਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਬਰ.

ਬਾਬਲ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਪ. ਪਿਤਾ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. ਦੇਖੋ, ਬਾਬੁਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਾਬਿਲ.

ਬਾਬਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਉਲੀ। ੨ ਬਾਬਿਲ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਬਿਲ. "ਹਨੇ ਕਾਬਲੀ ਬਾਬਲੀ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ." (ਕਲਕੀ)

ਬਾਬਾ. ਫ਼ਾ بابا ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ. ਬਾਪ. "ਬਾਬਾ, ਹੋਰ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰ." * (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦਾਦਾ। ੩ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹੰਤ। ੪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਾਬਾ ਗਾਵੀਐ." (ਭਾਗੁ) "ਜਾਹਰ ਪੀਰ ਜਗਤਗੁਰੁ ਬਾਬਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਬਾਬੇਕੇ। ੫ ਬਜ਼ੁਰਗ ਲਈ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਕਉ ਕਿਛੁ ਨਦਰਿ ਦਿਖਾਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਬਾਬਾ ਕੇ ਮਹਿਲ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਏ ਹੋਏ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ.

ਬਾਬਾਣਾ | **ਬਾਬਾਣੀ** ਬਾਬੇ ਦਾ, ਦੀ. "ਬਾਬਾਣੀਆ ਕਹਾਣੀਆ ਪੁਤ ਸਪੁਤ ਕਰੇਨਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ.

ਬਾਬਾਬਕਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਕਾਲਾ.

ਬਾਬਾਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ ੨.

ਬਾਬਿਲ. ਅ਼ਰਾਕ਼ ਅ਼ਰਬ ਵਿੱਚ ਫਰਾਤ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਣ ਖੰਡਹਰ ਪਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਬਲੀ ੨.

ਬਾਂਬੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਰਮੀ. ਸੰ. ਵਲਮੀਕ. "ਮਾਨਹੁ ਬਾਂਬੀ ਮੇ ਸਾਪ ਧਸਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਾਬੀਹਾ. ਸਿੰਧੀ. ਬਾਬੀਹੋ. ਚਾਤਕ. ਅੰਬੁ–ਈਹਾ. ਜੋ ਅੰਬੁ (ਪਾਣੀ) ਦੀ ਈਹਾ (ਇੱਛਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਪੀਹਾ। ੨ ਭਾਵ–ਜਿਗਜਾਸੂ. ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਰਖ. "ਬਾਬੀਹਾ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਬਾਬੁਲ. ਪਿਤਾ. ਬਾਪ. ਦੇਖੋ, ਬਾਬਲ. "ਬਾਬੁਲ ਕੈ ਘਰਿ ਬੇਟੜੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੈ. "ਬਾਬੁਲ ਮੇਰਾ ਵਡ ਸਮਰਥਾ." (ਰੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬਾਬੇ ਕੇ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਵਿਰਾਜਣ ਵਾਲੇ. "ਬਾਬੇ ਕੇ ਬਾਬਰ ਕੇ ਦੋਊ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ. ਭਾਵ–ਦੀਨ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ.

ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰ. ਉਹ ਬੇਰੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਆਲਕੋਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੇਰੀਸਾਹਿਬ। ੪ ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਸ਼ਕਰਗੜ੍ਹ, ਥਾਣਾ ਸ਼ਾਹਗਰੀਬ ਦਾ ਪਿੰਡ ਮਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਰੋਵਾਲ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਸਿਆਲਕੋਟ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਬੇਰੀ ਦੇ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ. ਉਸ ਬੇਰੀ ਪਾਸ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਬਾਬੋਲਾ. ਹੇ ਪਿਤਾ ! ਦੇਖੋ, ਬਾਬਲ. "ਵੀਆਹੁ ਹੋਆ ਮੇਰੇ ਬਾਬੋਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਬਾਮ. ਸੰ. ਵਾਮ. ਵਿ–ਖੱਬਾ. ਬਾਯਾਂ। ੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੩ ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ. ਕੁਟਿਲ। ੪ ਉਲਟ. ਵਿਰੁੱਧ। ੫ ਸ਼ਰੀਰ. ਉਪਦ੍ਰਵੀ. ਫ਼ਿਸਾਦੀ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਦੇਵ। ੭ ਸ਼ਿਵ। ੮ ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ। ੯ ਹਾਂਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ। ੧੦ ਸੰ. ਵਾਮਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ. "ਬਦਲੋ ਲੀਨੋ ਬਾਮ ਕੋ, ਚੋਰ ਸੰਘਾਰਜੋ ਜੀਯ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੬) ੧੧ ਫ਼ਾ بام ਛੱਤ। ੧੨ ਕੋਠਾ. ਮਾੜੀ। ੧੩ ਦੇਖੋ, ਵਾਮ.

"ਰੇਖ ਛਤ੍ਰ ਕੀ ਦਾਹਨ ਕਰ ਮੇ
ਚਮਰ ਰੇਖ ਸੋਭਤ ਹੈ ਬਾਮ*।
ਨਖ ਗਨ ਰਕ੍ਹ ਸੁਮਿਲ ਸੁਭ ਅੰਗੁਲਿ
ਬ੍ਰਤਲਾਕਾਰ† ਬਦਨ ਹੈ ਬਾਮ‡।
ਰੁਚ ਰੁਚਿਕਰ ਮੇਚਕ ਲਘੁ ਚਿਕ੍ਰਨ
ਬਡੇ ਬਿਲੋਚਨ ਬਰੁਨੀ ਬਾਮ §।
ਬਾਲਕ ਬਪੂ ਬਿਰਾਜਤ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ

* ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ.

† ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਚੋਰਰੇਖਾ. † ਵਤੁਲ–ਆਕਾਰ. ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ. ‡ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. § ਕੁਟਿਲ. ਟੇਢੀ ਪਲਕਾਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਰਨਤ ਬਾਨੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਾਮ.''* (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਮਣ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ''ਬਾਮਣ ! ਬਿਰਥਾ ਗਇਓ ਜਨੰਮ.'' (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੨ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦਾ ਪੰਡਿਤ. ''ਖਹਿ ਮਰਦੇ ਬਾਮਣ ਸੰਲਾਣੇ.'' (ਭਾਗੁ)

ਬਾਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ। ੨ ਕਿਰਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਝਿੰਫਣਾਂ (ਪਲਕਾਂ) ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰੋਮ ਝੜਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਬਾਮੁਣੀਂ. ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ. ''ਜੋ ਮਦ ਪੀਤਾ ਬਾਮਣੀ.'' (ਭਾਗੁ)

ਬਾਮਤਾ. ਸੰ. ਵਾਮਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟੇਢਾਪਨ. ਕੁਟਿਲਤਾ. ''ਸਰਲ ਰਿਦੇ ਬਾਮਤਾ ਬਿਦਾਰੀ.'' (ਨਾਪ੍)

ਬਾਮਦਾਦ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. ਤੜਕਾ. ਭੋਰ.

ਬਾਮਦੇਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਮਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ। ੨ ਇੱਕ ਵੈਦਿਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਤਾ ਦੀ ਵੱਖੀ ਪਾੜਕੇ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਯੋਨਿ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਯਣਾਚਾਯ੍ਰ ਕ੍ਰਿਤ ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਭਾਸ਼ਯ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਬਾਮਨ ਬਾਮਨੁ ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ। ੨ ਬਾਉਨਾ. ਨਾਟਾ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ''ਬਾਮਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਨਮ ਮਤ ਖੋਏ.'' (ਗਉ ਕਬੀਰ)''ਤੂ ਬਾਮਨੁ, ਮੈ ਕਾਸੀਕ ਜੁਲਹਾ.'' (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬਾਮਮਾਰਗ ਬਾਮਮਾਰਗੀ ਦੇਖੋ, ਵਾਮਮਾਹਗ ਅਤੇ ਵਾਮਮਾਰਗੀ.

ਬਾਮਾ. ਵਿ–ਵਾਮ. ਖੱਬਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਾਮਾ.''ਜਾ ਸਮ ਔਰ ਨ ਜਗ ਮੈ ਬਾਮਾ.''(ਚਰਿਤ੍ ੫)

ਬਾਮੀ. ਵਾਮਮਾਰਗੀ। ੨ ਵਾਮ. ਟੇਢਾ. ਕੁਟਿਲ. ''ਭਏ ਸਰਲ ਪੁਰ ਮਹਿ ਜੋ ਬਾਮੀ.'' (ਨਾਪ੍)

ਬਾਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਯੁ. ਹਵਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਇ.

ਬਾਯਸ. ਦੇਖੋ, ਬਾਇਸ ਅਤੇ ਵਾਯਸ.

ਬਾਯਸ੍ਯੁਨ. ਫ਼ਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਯੋਗਜ ਹੋਣਾ.

ਬਾਯਜ਼ੀਦਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਜੀਦਖ਼ਾਨ.

ਬਾਯਦ. ਫ਼ਾ ਚਾਹੀਏ. ਲੋੜੀਏ. ਦੇਖੋ, ਬਾਯਸ੍ਯੁਨ.

ਬਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਇਆ.

ਬਾਯਾਂ. ਵਿ–ਵਾਮ. ਖੱਬਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋੜੀ (ਤਬਲੇ) ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਧਾਮਾ.

ਬਾਂਯੀਂ. ਵਿ–ਵਾਮ. ਖੱਬੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਪੀ. ਬਾਉਲੀ. ਪੌੜੀਦਾਰ ਖੂਹ. ''ਮੱਜਨ ਕਰ ਬਾਂਯੀਂ ਬਿਖੈ.'' (ਚਰਿਤ੍ ੨੪)

ਬਾਯੁ. ਹਵਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਯੁ.

ਬਾਯੁਸਖਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਯੁ (ਪਵਨ) ਦਾ ਮਿਤ੍, ਅਗਨਿ. ''ਬਾਯੁ ਬਿਨਾਯਕ ਬਾਯੁਸਖਾ.'' (ਨਾਪ੍)

ਬਾਯੇ. ਵਿ–ਪਸਾਰਿਆ. ਟੱਡਿਆ. ਸੰ. ਵਯੱਤ. ''ਰਹਸੋ ਮੁਖ ਬਾਯੇ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਹੀ. ਜੰਗਲ. ''ਟੀਡੁ ਲਵੈ ਮੰਝਿ ਬਾਰੇ.'' (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਬਿੰਡੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ੨ ਨਾਨਕਿਆਨੇ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼. ''ਬਾਰ ਦੇਸ ਸਭ ਦੇਸ ਨਰੇਸੂ.'' (ਨਾਪ੍) ੩ ਚਿਰ. ਦੇਰੀ. ਢਿੱਲ. ''ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਦੇਤ ਨ ਬਾਰ.'' (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ''ਬਿਨਸਤ ਲਗਤ ਨ ਬਾਰ.'' (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੪ ਕੁਰਬਾਨੀ. ਨਿਛਾਵਰ. ''ਬਾਰਦੀਓ ਗੁਰੁ ਪੈ ਸਰਬੰਸ.'' (ਗੁਵਿ ੧੦) ੫ ਵਾਲ. ਰੋਮ. ''ਤਿਨ ਕੇ ਬਾਰ ਨ ਬਾਂਕਨ ਪਾਏ.'' (ਵਿਚਿਤ੍) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਲ ਵਿੰਗੇ ਨਾ ਹੋਏ। ੬ ਬਾੜ. ਖੇਤ ਆਦਿ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਰੋਕ. ''ਖੇਤ ਕੋ ਜੋ ਖਾਇ ਬਾਰ.'' (ਭਾਗੁ ਕ) ''ਚਲੈ ਬਾਰਬੇ ਬਾਰ ਕੋ ਜਸੋਂ ਭਕੂਕੇ.'' (ਵਿਚਿਤ੍) ਅੱਗ ਦੇ ਭਕੂਕੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬਾੜ ਨੂੰ ਬਾਲਣ (ਜਲਾਉਣ) ਲਈ ਚਲੇ। ੭ ਸੰ. ਬਾਲ. ਬਾਲਕ. ''ਬਾਰ ਬਿਵਸਥਾ ਤੁਝਹਿ ਪਿਆਰੈ ਦੂਧ.'' (ਸੁਖਮਨੀ) ''ਬਾਰਨ ਭੇਦ ਯੋਂ ਭਾਖ ਸੁਨਾਏ.'' (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਬਾਲਕਿਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਬੋਲ੍ਹਕੇ ਦੱਸੀ। ੮ ਸੰ. ਬਾਲਾ. ਕੰਨ੍ਯਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ. ''ਸੋਊ ਬਾਰ ਸਬੁੱਧਿ ਭਈ ਜਬਹੀ.'' (ਰਾਮਾਵ) ਉਹ ਕੰਨ੍ਯਾ ਜਦ ਬੋਧ ਸਹਿਤ ਹੋਈ. ਭਾਵ–ਬਾਲਿਗ ਹੋਈ. ''ਸੂਰੀ ਆਸੂਰੀ ਬਾਰ.'' (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੪) ਦੇਵ ਦੈਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ੯ ਸੰ. ਵਾਰ. ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ. ''ਬਾਰ ਅੰਤ ਕੀ ਹੋਇ ਸਹਾਇ.'' (ਬਸੰ ਮ: ੯) ੧੦ ਦ੍ਵਾਰ. ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ''ਖਰੋ ਬਾਰ ਪੈ ਦੀਨ ਗੁਹਾਰ.'' (ਨਾਪ੍) ੧੧ ਦਫ਼ਅ. ਮਰਤਬਾ. ''ਜਾਰੈ ਦੂਜੀ ਬਾਰ.'' (ਸ.ਕਬੀਰ)੧੨ ਸੰ.ਵਾਰਿ ਅਤੇ(ਵਾਰ).ਜਲ.''ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਰ ਬਾਰ ਕੋ ਬਾਰਦ ਬਰਸਤ ਬ੍ਰਿੰਦ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ)''ਬਹੁ ਬਾਰ ਨਿਹਾਰਕੈ ਬਾਰ ਤਬੈ ਬਿਨ ਬਾਰ ਨਬਾਬ ਕੋ ਮੈ ਸੁਧ ਦੀਨੀ.'' (ਨਾਪ੍) ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਦਾ ਜਲ ਦੇਖਕੇ, ਬਿਨਾ ਢਿੱਲ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਗ਼ਾਯਬ ਹੋਣ ਦੀ ਮੈ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ। ੧੩ ਬਾਲਣਾ. ਮਚਾਉਣਾ. ਜ੍ਵਲਨ ਕਰਨਾ. ''ਦੀਪਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਕਰ ਰਿਦੈ ਸਦਨ ਮਹਿ ਬਾਰ.'' (ਨਾਪ੍) ''ਹਮਰੇ ਅਵਗਨ ਬਿਖਿਆ ਬਿਖੈ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਿਮਖੇ.'' (ਨਟ ਮ: ੪) ਪਲ ਵਿੱਚ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ। ੧੪ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਆਘਾਤ. ''ਕਰਵਾਰ ਉਭਾਰਤ ਬਾਰ ਕਰਜੋ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੧੫ ਵਾਰਨਾ. ਵਰਜਨ. ਹਟਾਉਣਾ. ''ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਾਰੀ ਬਰਿਆਈ.'' (ਨਾਪ੍) ਬਾੜ ਹਟਾਕੇ ਭੁੱਜਾ (ਮੱਝਾਂ) ਵਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਮੱਲੋਜੋਰੀ। ੧੬ ਪੁਨਹ. ਫਿਰ. ''ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਉ.'' (ਗਉ ਬਾਰ ੭ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਬਾਰ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਹਰੇਕ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਬਾਰੰਬਾਰ। ੧੭ ਸੰ. ਵਾਰ ਦਿਨ. ਸੋਮ, ਮੰਗਲ ਆਦਿ ਦਿਨ.ਦੇਖੋ, ਬਾਰ ੧੬ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ। ੧੮ ਆਸ਼੍ਰਯ. ਅਸਥਾਨ। ੧੯ ਫ਼ਾ ਬੋਝ.ਭਾਰ। ੨੦ ਫਲ। ੨੧ ਦਰਬਾਰ. ਸਭਾ। ੨੨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਖਲ। ੨੩ ਅਰਜੀ. ਅਰਦਾਸ। ੨੪ ਫ਼ਸੀਲ. ਗ੍ਰਾਮ ਆਦਿ ਦਾ ਵਲਗਣ। ੨੫ ਭੋਜਨ। ੨੬ ਕਰਤਾਰ. ਖ਼ੁਦਾ। ੨੭ ਸ਼ੌਕ. ਰੰਜ। ੨੮ ਮੂਲ ਕਾਰਣ. ''ਬਾਰੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪੀਐ.'' (ਸੁਖਮਨੀ) ੨੯ ਸਿੰਧੀ. ਖਲਹਾਨ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਦਾ ਢੇਰ। ੩੦ ਦਰਿਆ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਥਾਂ। ੩੧ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਕੇ ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,ਜੈਸੇ–ਗੋਹਰਬਾਰ (ਮੋਤੀ ਬਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ).

ਬਾਜਤ ਬਧਾਈ ਆਜ ਕਾਲ੍ਹ ਬੇਦੀ ਬਰ ਘਰ,
ਤਾਂਕ੍ਰੀ ਧੁਨਿ ਧਮਕ ਧਸੀ ਹੈ ਪੁਰ ਬਾਰ ਬਾਰ,
ਦੇਨ ਕੋ ਬੰਧਾਈ ਧਾਈ ਧਾਈ ਸੁ ਲੁਗਾਈ ਆਵੈਂ
ਮਾਈ ਔਰ ਧਾਈ ਧਾਈ ਹਰਖ ਸੋਂ ਬਾਰ ਬਾਰ,
ਬਿਗਸ ਬਿਗਸ ਬੇਦੀਬੰਸ ਬਾਰੇ ਬਾਰੇ ਬੂਢੇ,
ਬਖਸੀਸੈਂ ਬਖਸੈਂ ਬਤੀਸਿਰਨ ਬਾਰ ਬਾਰ,
ਬਿਪ੍ਰਨ ਪੈ ਬਸੁ ਬਹੁ ਬਰਸੇ ਸੁ ਬੇਦਿ ਬਰ,
ਬੰਦਿਨ ਪੈ ਬਸਨਾਦਿ ਬਾਲਕ ਪੈ ਬਾਰ ਬਾਰ.
(ਰਤਨਹਰੀ)

ਬਾਰ ਧਨ ਤਨ ਮਨ ਗੋਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਪਾਂਹਿ,
ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਬਾਰ ਬਾਰਿ ਹਿੰਦਨ ਕੀ ਬਾਰ ਕੀ,
ਬਾਰ ਥੀ ਉਮਰ ਬਾਰ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਪਠਜੋ ਬਾਪ,
ਬਾਰ ਦੀਨੋ ਸੀਸ ਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਸਮ ਬਾਰ ਕੀ,
ਬਾਰ ਬਾਰ ਚਾਰ ਨਾਉ ਕੋਮ ਕੀ ਉਬਾਰ ਲਾਨੀ,
ਬੂਡਤੀ ਥੀ ਬਾਰ ਨਾ ਲਗਾਈ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕੀ,
ਬਾਰ ਤੇ ਅਨੇਕ ਬਾਰ ਚੂਕਤ ਅਚੂਕ ਪਿਤਾ !
ਹੁਜੀਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮੇਰੀ ਬਾਰ ਕੈਹੀ ਬਾਰ ਕੀ ?
(ਮੁਨਸ਼ਾਸਿੰਘ)

ਬਾਰ ਅਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਪਵਨ, ਹਵਾ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੋਖ ਲੈਂਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰ ਅਰਿ ਤਨੁਜ ਸੂਤ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਜਲ ਦਾ ਵੈਰੀ ਪਵਨ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਭੀਮਸੇਨ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਈ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੂਤ (ਰਥਵਾਹੀ) ਕ੍ਰਿਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਦੋਹਾਂਤ ਜਰਫ਼ੈਯਕ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਬਾਰਸ਼. ਫ਼ਾ ਬਾਰਿਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਮੀਂਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਰਸਿ.

ਬਾਰਸਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਤਿਥਿ.ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀ. ''ਬਾਰਸਿ ਬਾਰਹ ਉਗਵੈ ਸੂਰ.''(ਗਉ ਬਿਤੀ ਕਬੀਰ) ਬਾਰਾਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ.

ਬਾਰਸੀ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਦੇਵ.

ਬਾਰਹ. ਵਿ–ਦੋ ਅਤੇ ਦਸ. ਦ੍ਵਾਦਸ਼. ੧੨। ੨ ਬਾਰਹ ਸਿੰਘਜਾ ਬੋਧਕ. ''ਬਾਰਹ ਮਹਿ ਜੋਗੀ ਭ੍ਰਮਾਏ.'' (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਬਾਰਾਂ ਪੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗੀ ਭ੍ਰਮਦੇ ਹਨ. ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਥ ਇਹ ਹਨ–ਹੈਤੁ, ਪਾਵ, ਆਈ, ਗਮਜ, ਪਾਗਲ, ਗੋਪਾਲ, ਕੰਥੜੀ, ਬਨ, ਧ੍ਵਜ, ਚੋਲੀ, ਰਾਵਲ ਅਤੇ ਦਾਸ ਪੰਥ. ''ਬਾਰਹ ਮਹਿ ਰਾਵਲ ਖਪਿ ਜਾਵਹਿ.'' (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੩ ਬਾਰਾਂ ਵਾਰ ਓਮ੍ ਮੰਤ੍ ਦਾ ਜਾਪ. ''ਬਾਰਹ ਲੈ ਉਰਿ ਧਰਿਆ.''(ਰਾਮਕਬੀਰ) ੪ ਫ਼ਾ ਕਿਲਾ.ਦੁਰਗ। ੫ ਵਜ–ਬਾਬਤ. ਵਿਸ਼ਯ। ੬ ਦਫ਼ਅ. ਵਾਰੀ.

ਬਾਰਹਸਿੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਖਾਰ.

ਬਾਰਹਖੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਰਹ-ਅਕ੍ਸ਼ਰੀ. ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਾਕ੍ਸ਼ਰੀ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਰੂਪ ਬਾਰਾਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਵ੍ਯੰਜਨ ਅੱਖਰ ਲਗਣ ਤੋਂ ਬਣੀਹੋਈ ਬਾਰਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ.

ਅ ਆ ਇ ਈ ਉ ਊ ਏ ਐ ਓ ਔ ਅੰ ਅ:*
ਸ ਸਾ ਸਿ ਸੀ ਸੁ ਸੂ ਸੇ ਸੈ ਸੋ ਸੌ ਸੰ ਸ: × × ×

ਬਾਰਹ ਤਿਲਕ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹਿ ਤਿਲਕ.

ਬਾਰਹ ਦਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਰਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲੀ ਬੈਠਕ.

ਬਾਰਹ ਪੰਥ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ੨.

ਬਾਰਹ ਬਫ਼ਾਤ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ਵਫ਼ਾਤ.

ਬਾਰਹ ਬਾਟ. ਵਿ–ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ. ਤਿਤਰ ਬਿਤਰ. ''ਏਕੁ ਕਬੀਰਾ ਨਾ ਮੁਸੈ,ਜਿਨਿ ਕੀਨੀ ਬਾਰਹ ਬਾਟ.'' (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਬੀਰ ਨੇ ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੨ ਮਾਯਾ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਭਾਗ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਕਲਪੇ ਹਨ–ਮੋਹ, ਦੀਨਤਾ, ਭਯ, ਰੁਸ (ਘਟਾਉ), ਹਾਨੀ, ਗਲਾਨਿ, ਕ੍ਰੁਧਾ, ਤ੍ਰਿਖਾ, ਮਿਤਜ਼ੁ, ਕੋਭ, ਝੂਠ ਅਤੇ ਅਪਕੀਰਤਿ.

ਬਾਰਹਬਾਨੀ ਬਾਰਹਬੰਨੀ ਬਾਰਾਂ ਵਾਰ ਵੰਨ੍ਹੀ (ਅੱਗ) ਵਿੱਚ ਤਾਉ ਦੇਕੇ ਨਿਖਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ–ਅਤਿ ਸ਼ੁੱਧ. ''ਤਾਉ ਕਸੌਟੀ ਉਤਰਜੋ ਪੂਰਾ । ਬਾਰਹਬੰਨੀ ਭਯੋ ਸੁ ਸੂਰਾ.'' (ਨਾਪ੍)

ਬਾਰਹ ਮਹਿਰਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ੨ ਅਤੇ ਰਾਵਲ.

ਬਾਰਹਮਾਸ ਬਾਰਹਮਾਹ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ. ਚੇਤ੍ (ਚੈਤ੍), ਵੈਸਾਖ, ਜੇਠ (ਜ੍ਯੈਸ੍ਠ), ਹਾੜ੍ਹ, (ਆਸ਼ਾਢ), ਸਾਉਣ (ਸ਼੍ਰਾਵਣ), ਭਾਦੋਂ (ਭਾਦ੍ਰਪਦ),ਅੱਸੂ (ਆਸ਼੍ਵਿਨ) ਕੱਤਕ (ਕਾਰ੍ਤਿਕ), ਮੱਘਰ (ਮਾਰ੍ਗਸ਼ਿਰ੍ਸ਼), ਪੋਹ (ਪੌਸ਼), ਮਾਘ ਅਤੇ ਫੱਗੁਣ (ਫਾਲ੍ਗੁਨ).

ਬਾਰਹਮਾਹਾ. ਵਿ–ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣਵਾਲ੍ਹਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਓਹ ਕਾਵ੍ਯ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ. ਮਾਝ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰ੍ਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਤੁਖਾਰੀ ਵਿਚ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵ੍ਯ, ਅਤੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ-ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਬਾਰਹਮਾਹੇ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਸੰਮਤ ੧੮੭੭ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੀਰਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਿੱਲ੍ ਅਤੇ ਰੂਪਚੋਪਾਈ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਹਾਉ (ਟੇਕ) ਦੀ ਤੁਕ ੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਚਰਣ ੪੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩–੧੬–੧੧ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਹਨ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਚੜ੍ਹੈ ਵਿਸਾਖ ਵਰਮ ਨਹਿ ਜਾਂਦਾ,
ਦਹ ਦਿਸ ਵੇਖਾਂ ਪੰਥ ਗੁਰਾਂ ਦਾ,
ਕੂੰਜਾਂ ਵਾਂਙ ਫਿਰਾਂ ਕੁਰਲਾਂਦਾ,
ਮੈਲ੍ਹੀਂ ਮਹਿਰਮਕਾਰ ਦਿਲਾਂ ਦਾ,
ਪਲ ਪਲ ਬੀਤੇ ਸੈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ,
ਬਿਨ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਮੈ ਮਰ ਜਾਂਦਾ, ਘੜੀ ਨ ਜੀਂਵਦਾ.
ਗੁਰੁ ਤੇ ਵੀਰਸਿੰਘ ਬਲਿਹਾਰੀ,
ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਹਰਿ ਔਤਾਰੀ,
ਸਤਗੁਰੁ ਮਾਨ ਮੁਕੰਦ ਮੁਰਾਰੀ,

* ਬਹੁਤ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅੰਤ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਆ ਸ਼ਾ ਆਦਿਕ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਨਾ ਅਤੇ ਟਿੱਪੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਲਿਖਣਾ ਨਵੀਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ.

* ਬ੍ਰਿਵ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਾਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦੇ ਇਕ ਵਾਰੀ,
ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਵਨ ਕੇਸਾਧਾਰੀ,
ਮੇਰੇ ਬਖਸ਼ੀਂ ਔਗੁਣ ਭਾਰੀ, ਤਾਣ ਰਖੀਂਵਦਾ.
ਫੁਨ ਹਰੀ ਸੂ ਹਰਿ ਦੀ ਸਰਣ,
ਗੁਬਿੰਦਸਿੰਘ ਕ੍ਰੋੜ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਘਹਰਣ,
ਜੁਗੋਜੁਗ ਜਾਣੀਏ.

ਬਾਰਹ ਮਿਸਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ.

ਬਾਰਹ ਰਾਸ਼ਿ / **ਬਾਰਹ ਰਾਸ਼ੀ** ਨਕਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਬੁੰਡ (ਬੁਰਜ). ਮੇਸ਼, ਵ੍ਰਿਸ਼, ਮਿਥੁਨ, ਕਰਕ, ਸਿੰਹ, ਕਨਜਾ, ਤੁਲਾ, ਵ੍ਰਿਸ਼ਿਕ, ਧਨੁ, ਮਕਰ, ਕੁੰਭ ਅਤੇ ਮੀਨ. Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces.
ਇੱਕ ਰਾਸਿ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਲੰਘਕੇ ਜਦ ਸੂਰਜ ਦੂਜੀ ਰਾਸਿ ਤੇ ਪੁਜਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ "ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਬਾਰਹ ਵਫ਼ਾਤ. ਰਬੀਉਲ ਅੱਵਲ ਦੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਤਿਥਿ, ਜੋ ਮੁਹੰਮਦਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ (ਮ੍ਰਿਤੁ) ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਹੁਤ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਵਹਾਬੀ ਇਸ ਦਾ ਮਨਾਉਣਾ ਅਯੋਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

ਬਾਰਹਾ. ਵਿ-ਬਾਰਹ ਬੰਨੀ ਦਾ. ਖਾਲਿਸ. "ਬਾਹਰਿ ਕੰਚਨ ਬਾਰਹਾ, ਭੀਤਰਿ ਭਰੀ ਭੰਗਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਫ਼ਾ ਬਾਰ ਕਈ ਵੇਰ. ਅਨੇਕ ਵਾਰ। ੩ ਸੰ. ਵਿਹੀਨ. ਪੰਖਧਰ. ਪਰਾਂਵਾਲਾ. "ਬਿਸਿਖ ਬਾਰਹਾ ਬਾਨ." (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ.

ਬਾਰਹਿ ਤਿਲਕ. ਵੈਸ਼ਨਵ ਲੋਕ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰਾਂ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਤਿਲਕ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਮੱਥਾ, ਕੰਠ, ਉਦਰ, ਛਾਤੀ, ਦੋ ਕੁੱਖਾਂ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ, ਦੋ ਕੰਨ੍ਹੇ, ਪਿੱਠ, ਅਤੇ ਕਮਰ ਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕ ਸ਼ਬਦ. "ਬਾਰਹਿ ਤਿਲਕ ਮਿਟਾਇਕੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਤਿਲਕ ਨੀਸਾਣ ਚੜ੍ਹਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਬਾਰਹਿ ਪੰਥ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ੨। ੨ ਚਾਰ ਵਰਣ, ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ, ਚਾਰ ਇਸਲਾਮੀ ਫਿਰਕੇ. "ਬਾਰਹਿ ਪੰਥ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰ ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਡੀਰਾਹ ਚਲਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਬਾਰਹਿ ਬਾਟ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ਬਾਟ.

ਬਾਰਹਿ ਬੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ਬੰਨੀ.

ਬਾਰਹਿਮਾਹ / **ਬਾਰਹਿਮਾਹਾ** ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹਮਾਹ ਅਤੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ.

ਬਾਰਹਿ ਵੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ਬੰਨੀ.

ਬਾਰਕ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਕ। ੨ ਅੰ. Barrack. ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ.

ਬਾਰਗਾਹ. ਫ਼ਾ بارگاہ ਸੰਗਜਾ-ਦੀਵਾਨਖ਼ਾਨਹ। ੨ ਕਚਹਰੀਘਰ.

ਬਾਰਗੀ. ਫ਼ਾ بارگی ਸੰਗਜਾ-ਘੋੜਾ। ੨ ਤਾਕਤ. ਬਲ। ੩ ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ.

ਬਾਰਗੀਰ. ਫ਼ਾ بارگیر ਸੰਗਜਾ-ਘੋੜਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਾਈਸ। ੨ ਉਹ ਸਵਾਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਥਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਰਈਸ ਆਪਣੇ ਮਾਤਹਿਤ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਸਵਾਰ ਸੇਵਾ ਲਈ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ "ਬਾਰਗੀਰ" ਸੰਗਜਾ ਸੀ। ੩ ਭਾਰ ਢੋਣ ਵਾਲਾ ਕੁਲੀ ਜਾਂ ਪਸ਼ੂ.

ਬਾਰਜ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਜ.

ਬਾਰਠ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ, ਪਠਾਨਕੋਟ ਦੇ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾਨਾਨਕ ਤੋਂ ੧੯ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਅਤੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭੀ ਬਾਵਲੀਸਾਹਿਬ ਨਾਮਕ ਇੱਕੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਸ਼ੀਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਡਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ.

ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਨਾਲ ੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ (ਜੋ ਤਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਹੈ), ਉਸ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਦਮਦਮਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੀ ਘੁਮਾਉਂ ਦਾ ਬਾਗ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਰਨਾ ਤੋਂ ਬਾਰਠ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਬਾਰਣ. ਸੰ. ਵਾਰਣ. ਸੰਗਜਾ-ਰੋਕਣ (ਵਰਜਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ. ਬਕਤਰ। ੩ ਹਾਥੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ ਦਾ ਰੂਪ ੧੩ ਗੁਰੁਛੰਦਦਿਵਾਕਰ ਵਿੱਚ.

ਬਾਰਣਇੰਦ. ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰਣ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ. ਗਜਰਾਜ. ਐਰਾਵਤ.

ਬਾਰਣਰਿਪੁ / **ਬਾਰਣਾਰਿ** ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰਣ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਣੀ. ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰਣ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜਸੇਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਰੁਣੀ। ੩ ਵਿ-ਵਾਰਣ (ਹਟਾਉਣ) ਵਾਲੀ. "ਬਾਰਣੀ ਸਰਬ ਸਸਤ੍ਰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਬਾਰਣੀਸ. ਵਿ-ਵਾਰਣ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ). ੨ ਸੰਗਜਾ-ਐਰਾਵਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਣੀਰਿਪੁ. ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰਣ (ਹਾਥੀਆ) ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਵੈਰਣ, ਤੋਪ. ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਣੇਸ. ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰਣ-ਈਸ਼. ਐਰਾਵਤ. "ਮਨੋ ਬਾਰਣੇਸੰ ਚੜੇ ਇੰਦ੍ਰ ਲਾਜੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਬਾਰਣੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਨੈ.

ਬਾਰਤਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਤਰੰਗ.

ਬਾਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਤਾ. "ਕਥਾ ਬਾਰਤਾ ਕਹਤੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬਾਰਦ. ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰਿ-ਦ. ਮੇਘ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਿਦ. "ਬਾਰਦ ਜਜੋਂ ਬਰਸਤ ਰਹੈ ਜਸ ਅੰਕੁਰ ਜਿਹ ਹੋਇ। ਬਾਰਦ ਸੋ ਬਾਰਦ ਨਹੀਂ ਤਾਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਕੋਇ." (ਸਨਾਮਾ) ਮੇਘ ਦੀ ਤਰਾਂ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਯਸ਼ਰੂਪ ਅੰਕੁਰ (ਡੰਘੂਰ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰਦ (ਦੰਦਾਂ) ਸਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਰਿਦ (ਸੀਤਲ) ਨਹੀਂ, ਦੱਸੋ ਕੀ ਹੈ? ਉੱਤਰ-ਤੀਰ। ੨ ਅ. بارد ਬਾਰਿਦ. ਸੀਤਲ. ਠੰਢਾ। ੩ ਬਾਰਦ. ਬਰਸਦਾ ਹੈ.

ਬਾਰਦਨਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਦਨਾਦ.

ਬਾਰਦੀ. ਸੰਗਜਾ-ਬਰਦ (ਬੈਲ) ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ. ਬੈਲ ਦਾ ਸਵਾਰ ਮਹਾਦੇਵ. "ਬਾਰਦੀ ਡੰਕ ਡੋਰੂ ਬਜਾਏ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਬਾਰਧ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਧ.

ਬਾਰਧਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਧਨੀ.

ਬਾਰਧ ਰੱਇਯਾ / **ਬਾਰਧ ਰੈਯਾ** ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਤਾਲ ਆਦਿ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਬਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਣ.

ਬਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਹਟਾਉਣਾ. ਵਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਵਰਜਣਾ। ੨ ਬਾਲਣਾ. ਜਲਾਉਣਾ. "ਕਟਿਓ ਨ ਕਟੈ ਬਾਰਜੋ ਬਰਾਇ." (ਗਜਾਨ)

"ਜੈਂਜ ਛਿਦਨ੍ਹਿ ਸ਼ਸ੍ਰਾਗਿ ਜੈਂਜ ਦਹਤਿ ਪਾਵਕ:"
(ਗੀਤਾ ਅ: ੨, ਸ਼: ੨੩).

੩ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨਾ. ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਨੈ ਅਤੇ ਵਾਰਨਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ-ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਥਾਨੇਸਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੰਡਾਰਸੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹੋਏ ਤੋਂ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਉੱਚਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਕੈਥਲਪਤਿ ਨੇ ਕਰਾਈ ਸੀ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਨਾਲ ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਬਾਰਨਾਰ / **ਬਾਰਨਾਰਿ** ਸੰ. ਵਾਰਨਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ-ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ. ਵਾਰ (ਸਮੁਦਾਯ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਤੀਮੀ. "ਭਜੈਂ ਬਾਰਨਾਰੰ." (ਕਲਕੀ)

ਬਾਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਣੀ ਅਤੇ ਬਾਰੁਣੀ.

ਬਾਰਨੈ. ਕੁਰਬਾਨ. ਬਲਿਹਾਰ. "ਬਾਰਨੈ ਬਲਿਹਾਰਨੈ ਲਖ ਬਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਬਾਰਪਤਿ / **ਬਾਰਪਤੀ** ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਵਰੁਣ. "ਬਾਰ ਬਿਖੈ ਇਕ ਬਾਰ ਕਿਯੋ ਬਪੁ ਆਨ ਖਰਾ ਪਤਿਬਾਰ ਅਗਾਰੀ." (ਨਾਪ੍) ਜਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਜਦ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਵਰੁਣ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਖੜਾ ਹੋਇਆ.

ਬਾਰਬਧੂ. ਸੰਗਜਾ-ਵਾਰ ਵਧੂ. ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਨਾਰਿ ਅਤੇ ਵਾਰਵਧੂ.

ਬਾਰਬਰਜਨੀ. ਸੰਗਜਾ-ਵੈਰੀ ਦਾ ਵਾਰ (ਪ੍ਰਹਾਰ) ਵਰਜਣ (ਰੋਕਣ) ਵਾਲੀ, ਢਾਲ. (ਸਨਾਮਾ). ੨ ਤਲਵਾਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਬਾਰ. ਸੰ. ਵਾਰੰਵਾਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ. ਫਿਰ ਫਿਰ. "ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਰ ੭) ਹਰੇਕ ਵਾਰ (ਦਿਨ) ਵਿੱਚ ਵਾਰੰਵਾਰ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਓ.

ਬਾਰਬੁਹਾਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸੰਬਰਣ ਵਾਲਾ. ਝਾੜੂਬਰਦਾਰ. "ਕਈ ਰਾਮ ਬਾਰਬੁਹਾਰ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਬਾਰਮੁਖਾ / **ਬਾਰਮੁਖੀ** ਸੰ. ਵਾਰਮੁਖਜਾ. ਸੰਗਜਾ-ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਮੁਖਜਾ. "ਬਾਰਮੁਖਾ ਇਹ ਨੁਖਾ ਭਈ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ-ਚੜਸ. ਵਡਾ ਬੋਕਾ, ਜੋ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਰਿ (ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਵਾਰਿਹਰ। ੨ ਚੜਸ (ਚਰਸ) ਖਿੱਚਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਾੜਾ. ਵਲਗਣ. ਘੇਰਾ. "ਸ਼ੇਰ ਬਡੇ ਦੋਉ ਘੇਰਲਏ ਬਹੁ ਬੀਰਨ ਕੋ ਕਰਕੈ ਮਨੋ ਬਾਰੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰੇ।

੫ ਬਾਲਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਰੀਝਰਹੀ ਸਭ ਹੀ ਬ੍ਰਿਜਬਾਰਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਬਾਲਕੀ. ਕੰਨਜਾ. "ਐਸੇ ਉਡੀ ਬਾਰਾ ਜੈਸੇ ਪਾਰਾ ਉਡਜਾਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਾਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ। ੨ ਫ਼ਾ باران ਸੰਗਜਾ-ਵਰਖਾ. "ਤੀਰ ਬਾਰਾਂ ਸ਼ੁਦ ਦੁਸੂ." (ਸਲੋਹ) ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਣਵਰਖਾ ਹੋਈ.

ਬਾਰਾਂ ਸੂਰਜ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਤੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਜੁਦਾ ਸੂਰਜ ਕਲਪਕੇ ਬਾਰਾਂ ਸੂਰਜ ਮੰਨੇ ਹਨ:-
ਇੰਦ੍ਰ, ਧਾਤਾ, ਭਗ, ਪੂਸ਼ਾ, ਮਿਤ੍ਰ, ਵਰੁਣ, ਅਰਯਮਾ, ਅੰਸ਼ੁ, ਵਿਵਸ੍ਵਤ, ਤ੍ਵਸ੍ਵਾ, ਸਵਿਤਾ ਵਿਸ਼ਨੁ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਹਤ ਪਰਾਸ਼ਰ ਸੰਹਿਤਾ ਅ: ੩.

ਬਾਰਾਖਰੀ / **ਬਾਰਾਖੜੀ** ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹਖੜੀ.

ਬਾਰਾਂਗਨਾ. ਸੰ. ਵਾਰਾਂਗਨਾ. ਸੰਗਜਾ-ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ. ਵਾਰ (ਬਹੁਤਿਆਂ) ਦੀ ਅੰਗਨਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ).

ਬਾਰਾਣਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸਿ.

ਬਾਰਾਣਸੀਸ. ਵਾਰਾਣਸੀ (ਕਾਸ਼ੀ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ). ਕਾਸ਼ੀਪਤਿ. "ਦੁਰਜੋ ਜਾਇ ਦੁਰਗੀ ਸੁ ਬਾਰਾਣਸੀਸੰ." (ਗਜਾਨ)

ਬਾਰਾਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹਦਰੀ.

ਬਾਰਾਨੀ. ਫ਼ਾ بارانی ਵਿ-ਬਰਸਾਤੀ. ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਮਾਰੂ ਜ਼ਮੀਨ.

ਬਾਰਾਂ ਪੱਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪੋਬਾਰਾਂ.

ਬਾਰਾਂ ਪੰਥ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ੨.

ਬਾਰਾਂ ਬਾਟ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ਬਾਟ.

ਬਾਰਾਂ ਬੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ਬੰਨੀ.

ਬਾਰਾਂਮਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹਮਾਹਾ.

ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਉਹ ਬਾਰਾਂ ਜਥੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮੱਲਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ. ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ:–
੧ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਂ ਦੀ, ੨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ, ੩ ਸਿੰਘਪੁਰੀਆਂ (ਫੈਜੁੱਲਾਪੁਰੀਆਂ) ਦੀ, ੪ ਸੁਕ੍ਰ-ਚੱਕੀਆਂ ਦੀ, ੫ ਕਨ੍ਹੈਯਾਂ ਦੀ, ੬ ਕਰੋੜੀਆਂ ਦੀ, ੭ ਭੱਲੇਵਾਲੀਆਂ ਦੀ, ੮ ਨਸ਼ਾਨਵਾਲੀ, ੯ ਨਕੈਯਾਂ ਦੀ, ੧੦ ਫੂਲਕੀ, ੧੧ ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ, ੧੨ ਰਾਮ-ਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਹਰੇਕ ਨਾਮ ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ.

ਬਾਰਾਮੂਲਾ. ਸੰ. ਵਰਾਹਮੂਲਾ.* ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਜਹਿ ਬਾਮਨ ਹੋਏ ਅਵਤਾਰ ××× ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਪੁਰ ਕੋ ਨਾਮ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)† ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਕੋਟਿਤੀਰਥ" ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਈ ਚਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਤਿੰਨ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯਾ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਵੱਲੋਂ ੭੯ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਹਨ. ਵੈਸਾਖੀ, ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭, ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਲਾਇਆ ਚਨਾਰ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ.

ਬਾਰਾਮੂਲੇ ਤੋਂ ਪਾਰਲੇ ਪਾਸੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸਰਾਇ ਪਾਸ ਭੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਥੜਾਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਕਿਠਾਈ ਨਾਮਕ ਜਗਾ ਪੁਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ "ਥੜਾਸਾਹਿਬ" ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ.

ਬਾਰਾਲਯ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਾਲਯਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ ਆਲਯ (ਸਮੁੰਦਰ) ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ, ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਿ. ਕੁਰਬਾਨ. ਬਲਿਹਾਰ. ਵਾਰਣੇ. "ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਊਪਰਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਫਸੀਲ. ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰ ੨੪. "ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ ਤਨੁ ਸਾਜੀ ਬਾਰਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵਾਰਿ. ਜਲ. "ਬਰਸਤ ਨਿਰਮਲ ਬਾਰਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਵਾਰੀ। ੫ ਬਾਰ (ਦਰਵਾਜ਼ੇ) ਉੱਪਰ. "ਬਾਰਿ ਪਰਾਇਐ ਬੈਸਣਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਬਾਰਿਅਰਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਅਰਿ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਵਾਰਣਅਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਰਿਅਰਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਵਾਰਣ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ.

ਬਾਰਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਸ਼.

ਬਾਰਿਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਨੂੰ ਸੋਖਣ ਵਾਲਾ, ਪਵਨ. ਵਾਯੁ। ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹਾ ੩.

ਬਾਰਿਕ | **ਬਾਰਿਕੁ** ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. "ਤੁਮ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੇਰੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਿਉ ਬਾਰਿਕੁ ਪੀ ਖੀਰ ਅਘਾਵੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਬਾਰਿਜ. ਸੰ. ਵਾਰਿਜ. ਵਿ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ. "ਬਾਰਿਜ ਸਮ ਕੋਮਲ ਕਰ ਰਾਜਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮੱਛੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਜਤ੍ਰਾਣ। ੪ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਜਪ੍ਰਿਸਟਣਿ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵਾਰਿਜੁ.

ਬਾਰਿਜਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿਜ (ਮੱਛੀ) ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਜਤ੍ਰਾਣ ਈਸਰਾਸਤ੍ਰ। ੨ ਤਾਲ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਿਜਤ੍ਰਾਣਈਸਰਾਸਤ੍ਰ. ਵਾਰਿਜ(ਮੱਛੀ) ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਣ (ਪਨਾਹ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼). "ਬਾਰਿਜਤ੍ਰਾਣ ਬਖਾਨਕੈ ਈਸਰਾਸਤ੍ਰ ਕੈ ਦੀਨ। ਨਾਮ ਪਾਸਿ ਕੋ ਹੋਤ ਹੈਂ ਚਤੁਰ ਲੀਜਿਯੋ ਚੀਨ." (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਿਜਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਿਜਪ੍ਰਿਸਟਣਿ. ਵਾਰਿਜ (ਕਾਠ) ਦੀ ਹੈ ਪਿੱਠ ਜਿਸ ਦੀ. ਕਾਠ ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਿਜਾ | **ਬਾਰਿਜੁ** ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਜ। ੨ ਵਾਰਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਲਕਮੀ. "ਬਾਰਿਜੁ ਕਰਿ ਦਾਹਿਣੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਲਕਮੀ ਹਾਜਿਰ ਖੜੀ ਹੈ.

ਬਾਰਿਤਰ. ਕਾਠ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰਤਰ.

ਬਾਰਿਤਰੰਗ | **ਬਾਰਿਤਾਰੰਗ** ਦੇਖੋ, ਜਲਤਰੰਗ. "ਡਫ ਬਾਰਿਤਰੰਗ ਰਬਾਬ ਤੁਰੀ." (ਕਲਕੀ)

ਬਾਰਿਦ. ਸੰ. ਵਾਰਿਦ. ਵਿ–ਵਾਰਿ (ਪਾਣੀ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਦੇਖੋ, ਬਾਰਦ ੨.

ਬਾਰਿਦਅਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿਦ (ਮੇਘ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਪਵਨ. ਵਾਯੁ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਾਰਿਦ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਜਲ. (ਸਨਾਮਾ) ਪਾਣੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਖਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਬਾਰਿਦਨਾਦ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿਦ (ਮੇਘ) ਜੇਹਾ ਨਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਮੇਘਨਾਦ. "ਬਾਰਿਦ-ਨਾਦ ਅਕੰਪਨ ਸੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਾਰਿਦਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ ਦੈਨੀ. ਜਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਿਧ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ.

ਬਾਰਿਧਨੀ. ਸਗਜਾ–ਵਾਰਿਧ (ਸਮੁੰਦਰ) ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਿਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੩ ਤਾਲ.

ਬਾਰਿਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ. ਵਾਰਿਨਿਧਿ.

ਬਾਰਿਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਾਰਿਨਿਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿਨਿਧਿ. ਜਲਨਿਧਿ. ਸਮੁੰਦਰ.

ਬਾਰਿਬਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਦਾ ਵਾਜਿ (ਘੋੜਾ). ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾਈ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਪਾਗਾ.

ਬਾਰਿਬਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ ਲੈਣ ਦਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਘਾਟ.

ਬਾਰਿਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਪਤਿ, ਵਰੁਣ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ.

ਬਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਦ੍ਵਾਰ. ਤਾਕੀ. "ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਹੈ ਆਇ ਝਰੋਖੈ ਖੋਲੈ ਬਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਵਾਟਿਕਾ. ਵਾੜੀ. "ਕਹੂੰ ਹਾਥ ਪੈ ਲਗਾਵੈ ਬਾਰੀ." (ਅਕਾਲ) "ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਖੇਤੀ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਬਾਰੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਬਾਲਿਕਾ. ਲੜਕੀ. "ਹਮ ਜਾਨਤ ਹੈਂ ਤੁਮ ਹੋਂ ਸਭ ਬਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਵਾਰਿ. ਜਲ. "ਜਾਇ ਸਪਰਸਜੋ ਸੁੰਦਰ ਬਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਵਾਲੀ. ਕੰਨਾ ਦਾ ਛੋਟਾ ਕੁੰਡਲ, ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ੬ ਬਾੜ. ਖੇਤ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਘੇਰਾ। ੭ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਮੌਕਾ. ਵਾਰੀ. ਕ੍ਰਮ। ੮ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਸਾਲ(ਮਸ਼ਅ਼ਲ) ਮਚਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੯ ਉਹ ਲਾਗੀ ਅਥਵਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਕਮੀਨ, ਜੋ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਪੁਰ ਆਵੇ. ਨਾਈ ਆਦਿਕ ਸਭ ਬਾਰੀ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਪੂਛਨ ਕੋ ਇਕ ਪਠਿਓ ਬਾਰੀ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੧੦ ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਮੱਧ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਕੇਤ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਰੀ ਦੋਆਬ। ੧੧ ਅ਼ ਕਰ-ਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਬਾਰੀਕ. ਫ਼ਾ باریک ਵਿ–ਮਹੀਨ. ਪਤਲਾ। ੨ ਸੂਕਮ.

ਬਾਰੀਘਾਟ. ਅੰ. Body-guard ਰਾਜੇ ਦੀ ਸ਼ਰੀਰ-ਰਕਕ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਚੌਕੀ (ਪਹਰਾ).

ਬਾਰੀਤਾਲਾ. ਅ਼ باری تعالیٰ ਸੰਗਜਾ–ਸਰਵੋਪਰਿ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਬਾਰੀਦ. ਫ਼ਾ باریدن ਵਰਸਿਆ. ਵਰ੍ਹਿਆ.

ਬਾਰੀਦਨ. ਫ਼ਾ باریدن ਕ੍ਰਿ–ਵਰਸਣਾ. ਮੀਂਹਪੈਣਾ.

ਬਾਰੁ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਖ਼ਲ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰ ੨੨. "ਸੋ ਚਾਢੀ ਭਾਗਠੁ ਜਿਸੁ ਸਚਾ ਦੁਆਰ ਬਾਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਬਾਰੁਣੀ. ਸੰ. ਵਾਰੁਣੀ. ਵਿ–ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਪਸ਼ਿਮ. ਪੱਛੋਂ। ੩ ਮਦਿਰਾ. ਸ਼ਰਾਬ। ੪ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਚੇਤ ਬਦੀ ੧੩। ੬ ਦੇਖੋ, ਵਾਰੁਣੀ.

ਬਾਰੁਣੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੱਛਮ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰੁਣੀ ੨.

ਬਾਰੁੰਨ. ਸੰ. ਵਾਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ. ਹਸ੍ਹੀ. "ਦੋਊ ਮੱਤ ਬਾਰੁੰਨ." (ਗਜਾਨ)

ਬਾਰੁਨੀ. ਸ਼ਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰੁਣੀ. "ਸੁਰਸਰੀ ਸਲਲ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਰੁਨੀ ਰੇ, ਸੰਤਜਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਪਾਨੰ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਗੰਗਾਜਲ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਸ਼ਰਾਬ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ. ਨੀਚ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉੱਚ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆਂ ਆਦਰ ਯੋਗ ਨਹੀਂ.

ਬਾਰੂ. ਸੰ. ਬਾਲੁ. ਸੰਗਜਾ–ਰੇਤਾ. "ਬਾਰੂ ਭੀਤਿ ਬਨਾਈ ਰਚਿ ਪਚਿ, ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਦਿਨ ਚਾਰ."(ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਬਾਰੂਤ | **ਬਾਰੂਦ** ਫ਼ਾ باروت ਸੰਗਜਾ–ਗੰਧਕ ਸ਼ੋਰੇ ਕੋਲੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਚੂਰਣ, ਜੋ ਅਗਨੀ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਭੜਕ ਉਠਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਤੋਪ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿ ਅਸਤ੍ਰ.

ਬਾਰੇ. ਬਾਲਜ. ਬਾਲਕ. "ਬਾਰੇ ਬੂਢੇ ਤਰੁਨੇ ਭਈਆ, ਸਭਹੂ ਜਮ ਲੇਜਈਹੈ ਰੇ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਾਰ (ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ. "ਟੀਡੁ ਲਵੈ ਮੰਝਿ ਬਾਰੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਬਲਿਹਾਰੇ. "ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਉ ਹਮ ਬਾਰੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੪ ਬਾਲਾ ਦੇ. ਭਾਵ–ਦੁਰਗਾ ਦੇ. "ਲਖੇ ਹਾਥ ਬਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੇਵੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਖੇ। ੫ ਬਾਲੇ. ਸਾੜੇ. ਦਗਧ ਕੀਤੇ। ੬ ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ੫। ੭ ਫ਼ਾ بارے ਇੱਕ ਵਾਰ. ਏਕ ਦਫਹ। ੮ ਅੰਤ ਨੂੰ. ਆਖ਼ਿਰ.

ਬਾਰੈ ਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਤੇ ਬਾਰੰਬਾਰ.

ਬਾਰੋ. ਬਾਲਕ. "ਦੂਧ ਬਿਨਾ ਰਹਨੁ ਕਤ ਬਾਰੋ ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਾਰਣ ਕਰੋ. ਹਟਾਓ। ੩ ਵਾੜੋ. ਦਾਖ਼ਲ ਕਰੋ. "ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰ ਗ੍ਰਿਹ ਮੇ ਮੁਹਿ ਬਾਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੮) ੪ ਬਾੜਾ. ਘੇਰਾ. ਅਹਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾ ੩.

ਬਾਰੰਤਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਹਿਰ–ਅੰਤਰਿ. ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਅੰਦਰ. "ਬਾਰੰਤਰਿ ਪੂਰੀ ਪੜੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਬਾਰੰਬਾਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਫਿਰ ਫਿਰ. ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ. ਮੁੜ ਮੁੜ. "ਬਾਰੰਬਾਰ,ਬਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪੀਐ."(ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਬਾਰ ੨੮.

ਬਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਯੁ. ਪਵਨ. "ਤਿਸ ਨੋ ਲਗੈ ਨ ਤਾਤੀ ਬਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਬਲਿਹਾਰ. ਕੁਰਬਾਨ. "ਤਿਸ ਕਉ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਾਲ." (ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) ੩ ਬਾਲੀ. ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਭਾਈ ਵਾਨਰ ਰਾਜ. "ਕੁਪਕੈ ਜਿਨ ਬਾਲ ਮਰਜੋ ਛਿਨ ਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਬਾਲਿਕਾ. ਲੜਕੀ. "ਰੋਇ ਉਠੀ ਵਹ ਬਾਲ ਜਬੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. "ਬਾਲ ਰਹੇਂ ਅਲਬਾਲਿਤ ਜਾਲ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੬ ਬਾਲਜ. ਬਚਪਨ. "ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧ ਫੁਨਿ." (ਸ: ਮ: ੯) ੭ ਵੱਲੀ. ਸਿੱਟਾ. ਬੱਲ। ੮ ਵਿ–ਅਗਜਾਨੀ. ਨਾਦਾਨ. "ਰਿਨਿ ਬਾਂਧੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੯ ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਭਉ ਨ ਵਿਆਪੈ ਬਾਲ ਕਾ."*(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਸ਼ਹਰ ਬਦਖਸ਼ਾਂ ਮੇ ਹੁਤੀ ਏਕ ਮੁਗਲ ਕੀ ਬਾਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭) ੧੦ ਰੋਮ. ਕੇਸ਼. ਵਾਲ. "ਗੁਰਪਗ ਝਾਰਹਿ ਹਮ ਬਾਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੧੧ ਬਾਲਨਾ. ਮਚਾਉਣਾ. ਜਲਾਉਣਾ। ੧੨ ਅ਼ ال ਚਿੰਨ੍ਹ। ੧੩ ਮਨ। ੧੪ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੧੫ ਭੁਜਾ. ਬਾਜੂ।

---

* ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਰਾਮੂਲੇ ਵਰਾਹ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਮੁਖ, ਉਰੀ ਵਿੱਚ ਉਰ (ਛਾਤੀ), ਅਤੇ ਪੁਟਛ ਵਿੱਚ ਪੁਛ ਸੀ. † ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਬਰਾਹ ਦੇ ਥਾਂ ਬਾਮਨ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

*ਮਾਰਾ ਦਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧੬ ਚੋਟੀ. ਸ਼ਿਖਾ.

ਬਾਲ ਆਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਾ (ਅਪਸਰਾ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਸ੍ਵਰਗ. "ਚਲੇ ਬਾਲਆਲੇ." (ਕਲਕੀ)

ਬਾਲਸਹਾਈ. ਵਿ–ਬਾਲਜ ਅਵਸ੍ਥਾ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁੱਢ ਦਾ ਸਹਾਇਕ. "ਬਾਲਸਹਾਈ ਸੋਈ ਤੇਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਬਾਲਸਖਾਈ. ਵਿ–ਬਾਲਜ ਅਵਸ੍ਥਾ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁੱਢ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਬਾਲਸਖਾਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਬਾਲਸੁਭਾਇ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ ਜੇਹਾ ਸ੍ਵਭਾਵ. ਭਾਵ–ਹਾਨਿ ਲਾਭ ਆਦਿ ਦਾ ਤਿਆਗ. "ਬਾਲਸੁਭਾਇ ਅਤੀਤ ਉਦਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਬਾਲਹਾ. ਸੰ. ਵੱਲਭ. ਵਿ–ਪਿਆਰਾ. ਮਨਭਾਵਨ. "ਜਿਉ ਤਰੁਣੀ ਕੋ ਕੰਤ ਬਾਲਹਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਬਾਲਕ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬਾਲਕ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਚਾ. ਬਾਲਜ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਾਲਾ. "ਬਾਲਕ ਬਿਰਧ ਨ ਜਾਣਈ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ:੧) ੨ ਅਗਿਆਨੀ. ਨਾਦਾਨ.

ਬਾਲਕਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ ੩.

ਬਾਲਕਬੁੱਧਿ / **ਬਾਲਕਮਤਿ** } ਬਾਲਕ ਜੇਹੀ ਸਮਝ. ਨਾਦਾਨੀ.

ਬਾਲਕਲੀਲ / **ਬਾਲਕਲੀਲਾ** } ਸੰਗਜਾ–ਬੱਚੇ ਦੀ ਖੇਡ. ਬਾਲਜ-ਲੀਲਾ. ਭਾਵ–ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ ਚੇਸ਼੍ਟਾ. "ਬਾਲਕਲੀਲ ਅਨੂਪ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਾਲਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. ਛੋਕਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਲਿਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਾਲ ੯.

ਬਾਲਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਿਕਾ. ਲੜਕੀ. ਛੋਕਰੀ.

ਬਾਲਕੁ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. "ਕਾਇਆ ਨਗਰੀ ਇਕੁ ਬਾਲਕੁ ਵਮਿਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਭਾਵ ਮਨ ਤੋਂ ਹੈ। ੨ ਅਗਜਾਨੀ. ਨਾਦਾਨ.

ਬਾਲਕੁਲਾਈ. ਬਾਲਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਅਕੁਲਾਈ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਈ.

ਬਾਲਕ੍ਰੀੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬੱਚੇ ਦੀ ਖੇਡ. ਬਾਲਲੀਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ (ਸ).

ਬਾਲਖਿੱਲ. ਸੰ. ਬਾਲਖਿਲਜ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਗਵੇਦ ਦੀਆਂ ੧੧ ਰਿਚਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ। ੨ ਅੰਗੂਠੇ ਜੇਡਾ ਕੱਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ੬੦੦੦੦ (ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ) ਰਿਖੀ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਕ੍ਰਤੁ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਪੰਛੀ ਤੋਂ ਭੀ ਤੇਜ਼ ਹੈ, ਅਰ ਇਹ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਥ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਖਿਲਜ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਵਾਲਾਂ (ਕੇਸਾਂ) ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ "ਖਰਵ" ਭੀ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾਣ ਦੇ ੭੨ਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਸੁਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਵੀਰਯ ਪਾਤ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਲਖਿਲਜ ਉਪਜੇ ਸਨ. "ਚਕਰਹੇ ਬਾਲਖਿੱਲਾਦਿ ਚਿੱਤ." (ਦੱਤਾਵ)

ਬਾਲਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲਖ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਬਾਹ੍ਲੀਕ. "ਬਲੀ ਬਾਲਖੀ ਰੋਹ ਰੂਮੀ." (ਕਲਕੀ)

ਬਾਲਗ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਿਗ.

ਬਾਲਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਗੀਰ.

ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ. ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀਟਿੱਲੇ ਪੁਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਅਰ ਭਜਨੀਕ ਸਾਧੂ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇਸ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੱਧਾਲੂ ਹੋਇਆ. "ਬਾਲਗੁਦਾਈ ਢਿਗ ਪੁਨ ਗਏ." (ਨਾਪ੍)

ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਣਚਿੰਨ੍ਹ ਪੱਥਰ ਪੁਰ ਉੱਕਰੇਹੋਏ ਹਨ. ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਾਂਗੇ ਸਾਧੂ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਜੰਗਲ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਨਾ ਤੋਂ ਇਹ ਤੇਰਾਂ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ। ੨ ਬਾਲ (ਕੇਸ) ਗੁੰਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਬਾਲ (ਕੇਸ) ਗੁੰਦਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਦਾ ਟਿੱਲਾ. ਪਹਾੜ ਦੀ ਉਹ ਉੱਚੀ ਟਿੱਬੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬਾਲਗੁਦਾਈ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ੧.

ਬਾਲਗੁਪਾਲ. ਗੋਪਾਲਬਾਲ. ਕਾਮੇ ਬੱਚੇ. ਪਜਾਰੇ ਸੇਵਕ. "ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਬਾਲ ਗੁਪਾਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਗਊ ਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਲਕ। ੩ ਬਾਲਰੂਪ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਬਾਲਗੋਬਿੰਦ. ਬਾਲਕਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਜਹਿ ਪਉੜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਲਗੋਬਿੰਦ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਬਾਲਘਾਤਨੀ. / **ਬਾਲਘਾਤਿਨੀ** } ਵਿ–ਬਾਲਕ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ. "ਬਾਲਘਾਤਨੀ ਕਪਟਹਿ ਭਰੀ." (ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਾਵ–ਪੂਤਨਾ.

ਬਾਲਘਾਤੀ. ਵਿ–ਬਾਲਕ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬਾਲਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦਸ੍ਹੇ ਵਾਲੀ ਡੂੰਘੀ ਬਾਟੀ. ਅੰ. Bucket.

ਬਾਲਣ / **ਬਾਲਣੁ** } ਸੰਗਜਾ–ਈਂਧਨ. ਜਲਾਉਣ ਦੀ ਲੱਕੜਾਂ. "ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਨ ਬਾਲਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕ੍ਰਿ–ਜਲਾਉਣਾ. ਬਾਲਨਾ.

ਬਾਲਤਣ / **ਬਾਲਤਣਿ** } ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਤ੍ਵ. ਬਾਲਕਪਨ. "ਦਸ ਬਾਲਤਣਿ, ਬੀਸ ਰਵਣਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਬਾਲਤੋੜ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਫੋੜਾ, ਜੋ ਰੋਮ ਦੇ ਖਿੱਚਣ ਨਾਲ, ਗਿਲਟੀ ਦੀ ਸੋਜ ਤੋਂ ਹੋਜਾਵੇ.

ਬਾਲਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲ (ਰੋਮਾਂ) ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੁਮ. ਪੂਛ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਲਧੀ ੨.

ਬਾਲਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਬਾਲਧਿ। ੨ ਬਾਲ(ਬਾਲਕ) ਧੀ (ਬੁੱਧਿ). ਬਾਲਮੱਤ. ਅਵਾਣ (ਅਗਿਆਨ) ਮਤਿ.

ਬਾਲਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਣ.

ਬਾਲਪਨ / **ਬਾਲਪਨੁ** } ਸੰਗਜਾ–ਲੜਕਪਨ. ਬਾਲਤ੍ਵ. "ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ ਬੀਤੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਬਾਲਪਨੁ ਅਗਿਆਨਾ." (ਰਾਮ ਮ:੯)

ਬਾਲ ਬਿੰਗਾ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਹੋਣਾ.

ਬਾਲਬੁਧ. ਬਾਲਕਮਤਿ. ਨਾਦਾਨੀ.

ਬਾਲਬੁਧਿ. ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਮਿਤ੍ਰ ਹਾਨਿ ਲਾਭ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਬੁੱਧਿ. "ਪਾਇਓ ਬਾਲੋਬੁਧਿ ਸੁਖ ਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਬਾਲਬੁੱਧਿ ਵਾਲੇ ਨੂੰ. ਨਾਦਾਨ ਨੂੰ. "ਬਾਲਬੁਧਿ ਪੂਰਨ ਸੁਖਦਾਤਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੩ ਬਾਲਬੁੱਧਿ ਨਾਲ. ਬਾਲਮਤਿ ਸੇ. "ਧੰਨੈ ਸੇਵਿਆ ਬਾਲਬੁਧਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਬਾਲਬਜਜਣ. ਡਿੰਗ. ਵਾਲਾਂ (ਰੋਮਾਂ) ਦਾ ਪੱਖਾ, ਚੌਰ. ਚਾਮਰ.

ਬਾਲਬੋਧ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਬੋਧ (ਗਿਆਨ) ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਪੁਸ੍ਰਕ. ਬਾਲਉਪਦੇਸ਼.

ਬਾਲਭੋਗ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ ਦੇ ਭੋਜਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਕਵਾਨ, ਜੋ ਮੋਣਦਾਰ ਮੈਦੇ ਦੀਆਂ ਟਿੱਕੀਆਂ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਕੇ ਖੰਡ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਜਨਮਦਿਨ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਬਾਲਮ. ਵਿ–ਵੱਲਭ. ਪਿਆਰਾ. "ਬਾਲਮ ਬਿਦੇਸ ਆਏ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਬਾਲਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਬੁਧਿ.

ਬਾਲਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਧਾ ਬਾਈ ੨.

ਬਾਲਮੀਕ. ਸੰ. ਵਾਲ੍ਮੀਕ. ਵਾਲਮੀਕਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਰਾਮਾਯਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਲਮੀਕਿ.

ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ. ਵਾਲ੍ਮੀਕਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਜੋ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵਜ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸੱਤ ਕਾਂਡ (ਬਾਲ, ਅਯੋਧਯਾ, ਵਨ, ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ, ਸੁੰਦਰ, ਲੰਕਾ ਅਥਵਾ ਯੁੱਧ, ਉੱਤਰ) ਹਨ. ਅਧਜਾਯ ੬੪੭ ਅਤੇ ਸ਼ਲੋਕਸੰਖਯਾ ੨੪੦੦੦ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਮ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ. * ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਯਣ.

ਬਾਲਮੀਕਿ / **ਬਾਲਮੀਕੁ** } ਵਾਲ੍ਮੀਕਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਲ੍ਮੀਕ(ਵਰਮੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ † ਇੱਕ ਰਿਖਿ, ਜੋ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਕਵਿ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਆਦਿਕਵਿ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਕੂਟ ਪਹਾੜ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਜਦ ਰਾਮ ਨੇ ਗਰਭਵਤੀ ਸੀਤਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ, ਤਦ ਉਹ ਇਸੇ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹੀ. ਸੀਤਾ ਦੇ ਜੋੜੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਵ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ ਰਿਖੀ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਹੀ ਜਨਮੇ. ਬਾਲਮੀਕਿ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਵਿਦਯਾ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਵਿਦਯਾ ਸਿਖਾਈ. "ਸੁਨੀ ਬਾਲਮੀਕੰ ਸ਼੍ਰੁਤੰ ਦੀਨ ਬਾਨੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਇੱਕ ਚੰਡਾਲ, ਜੋ ਭਗਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਚੂੜ੍ਹੇ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਾਲਬੇਗ ਇਸੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੀ. "ਵਾਟੈ ਮਾਣਸ ਮਾਰਦਾ ਬੈਠਾ ਬਾਲਮੀਕ ਬਟਵਾੜਾ." (ਭਾਗੁ) "ਬਾਲਮੀਕੁ ਸੁਪਚਾਰੋ ਤਰਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਬਾਲਮੀਕ.

ਬਾਲਲੀਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ੍ਰੀੜਾ. ਬਾਲਅਵਸਥਾ ਦਾ ਖੇਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ (ਸ).

ਬਾਲਵੈਦ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੈਦਯ. ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਰੋਗ ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਤਬੀਬ. "ਬਨਬਾਲੀ ‡ ਤੇ ਪਰਸਰਾਮ ਬਾਲਵੈਦ ਹੱਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਪਰਸਰਾਮ ੧.

ਬਾਲੜੀ. ਬਾਲਕੀ. ਕੰਨਜਾ. "ਵਰੁ ਪਾਇਅੜਾ ਬਾਲੜੀਏ! ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਮੁਗਧਾ. ਅਨਜਾਨ। ੩ ਵਾਨ. ਵਤੀ. "ਮੁੰਧ ਜੋਬਨਿ ਬਾਲੜੀਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀਏ!

ਬਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਨੁ ਸੰਧੂ ਜੱਟ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਜੋ ਤਲਵੰਡੀ (ਨਾਨਕਿਆਨੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਫਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸੇ ਨੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ. § ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਬਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਛਪਿਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਉਮਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹੇ ਵਡੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਸੰਮਤ ੧੫੨੩ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜਨਮਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੦੧ ਵਿੱਚ ਖਡੂਰ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖਡੂਰ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਰਵਾਹਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਝਿੰਗਣ

---

* ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਸੰਮਤ ੧੮੯੦–੯੧ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—

"ਸੰਮਤ ਵਿਕ੍ਰਮਜੀਤ ਅਸ੍ਵਦਸ ਸਹਸ ਭਣਿੱਜੈ,
ਤੀਸ ਤ੍ਰਿੱਗੁਣਾ ਕਰਿਯ ਭਯੋ ਪੂਰਨ ਲਖ ਲਿੱਜੈ,
ਪੁਨਿ ਇਕਾਨਵਾ ਚਢਯੋ ਮੰਧਿ ਦੋਇਨ ਕੀ ਮਾਨਹੁ,
ਰੁਤ ਬਸੰਤ ਅਤਿ ਸੁਭਤ ਚੈਤ੍ਰ ਸੁਭ ਮਾਸ ਪਛਾਨਹੁ,
ਤਬ ਭਈ ਸਮਾਪਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਸੁੰਦਰ ਸਰਸ,
ਕਵਿ ਹਾਥਜੋਰ ਬਿਨਤੀ ਕਰਤ ਚਾਹਤਚਿਤ ਰਘੁਪਤਿਦਰਸ.
ਇਕ ਇਕ ਦਿਨ ਮੇ ਸਰਗ ਇਕ ਕਰਯੋ ਸੁ ਛੰਦਨ ਮਾਹਿ.

† ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਧਿ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸਗੰਰ ਪੁਰ ਸਿਉਂਕ ਨੇ ਵਰਮੀ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ.

‡ ਵਨਮਾਲੀ.

§ "ਬੈਸ ਗੁਰੂ ਭਾਖੀ, ਬਾਲਾ! ਕਹੋ ਅਬ ਸਾਖੀ ਇਹ
ਹੋਈ ਹੈ ਹਦੂਰ ਤੇਰੇ ਸਬੈ ਸੋ ਕਹੀਜਿਯੇ,
ਸੁਧਾ ਇਤਿਹਾਸਗੁਰੂ ਆਯੋ ਤੁਝ ਪਾਸ ਸਬ
ਔਰ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਨ ਅਘਾਇ ਨਿਤ ਪੀਜਿਯੇ.
ਬਾਲਾ ਕਹੋ ਐਸੇ ਹੋਈ ਮੋਹਿ ਢਿਗ ਬੈਸੇ ਸਬ
ਜੈਸੇ ਬਿਧਿ ਭਈ ਤੈਸੇ ਬਰਨੋ ਸੁਨੀਜਿਯੇ.
ਬਾਲਾ ਜੋ ਅਲਾਇ ਪੈਤਾ ਲਿਖਤ ਬਨਾਇ, ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦ ਸੁਨਾਇ ਸੋਊ ਤੁਮ ਸੁਨ ਲੀਜਿਯੇ."
(ਨਾਪ੍)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਾਤਿ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਇਆ। ੪ ਭੁੰਡਾਰੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹੋਇਆ। ੫ ਛੱਤ ਦੀ ਚੌਕੋਣ, ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਲਕੜੀ। ੬ ਕੰਨਾ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਤੁੰਗਲ। ੭ ਮੱਲਾਂ ਦਾ ਵਰਜਿਸ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦਿੱਤਾ ਗੇੜਾ. ਮੁੰਗਲੀ ਦਾ ਚਕ੍ਰ. "ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਹੁ ਬਾਲੇ ਦੈਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਸੰ. ਬਾਲਾ. ਲੜਕੀ. ਕੰਨਜਾ. "ਠਾਢੀ ਹੁਤੀ ਬ੍ਰਿਖਭਾਨੁ ਕੀ ਬਾਲਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੯ ਜਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਬਰਹਰ ਕੰਪੈ ਬਾਲਾ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਦੇਸ਼ ਤਜ ਬਨ ਮੇ ਬਨਾਈ ਹੈ ਪਰਨਸ਼ਾਲਾ
ਚਾਹਤ ਨ ਕਸੋਂ ਹੂੰ ਮਨ ਚਾਰੁ ਚਿਤ੍ਰਸ਼ਾਲਾ ਕੋ,
ਦੇਹ ਤੇ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਕਰ ਦੀਨੇ ਦੂਤ ਦੂਰ, ਦੇਖੋ!
ਰੈਜਿ ਚੇਕ੍ਰਭੁਤ ਪੂਤ ਓਢੇ ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਕੋ,
ਕਹੈ "ਤੋਖਹਰਿ" ਹੈਨ ਭੋਜਨ ਰਸਾਲਾ ਰੁਚਿ
ਸਹਿਤ ਬਿਸਾਲਾ ਹੈ ਕਸਾਲਾ ਘਾਮ ਪਾਲਾ ਕੋ,
ਆਂਗੁਰੀ ਪੈ ਛਾਲਾ ਪਰੇ ਫੇਰ ਫੇਰ ਮਾਲਾ, ਤਊ
ਮਨ ਮਤਵਾਲਾ ਨਾਹਿ ਭੂਲੈ ਮੁਖ ਬਾਲਾ ਕੋ.

੧੦ ਬਾਲ (ਬਾਲਕ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਬਾਲਾ: "ਗੁਣੰਤ ਗੁਣੀਆ ਸੁਣੰਤ ਬਾਲਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਭਾਵ– ਵਿਦਯਾਰਥੀ. ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ। ੧੧ ਵਿ–ਬਾਲਜ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਾਲਾ. "ਓਹ ਨ ਬਾਲਾ ਬੁਢਾ ਭਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੧੨ ਵਾਨ. ਵਾਲਾ. "ਪਿਰੁ ਰਲੀਆਲਾ ਜੋਬਨੁ ਬਾਲਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੧੩ ਯੁਵਾ. ਜਰਾ ਰਹਿਤ. "ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਸਦਾ ਹੈ ਬਾਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੧੪ ਫ਼ਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੧੫ ਉੱਚਾ.

ਬਾਲਾਇ. ਦੇਖੋ, ਬਲਾ ੬–੭ ਅਤੇ ਬਲਾਇ.

ਬਾਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਮਲਾਈ। ੨ ਫ਼ਾ ਬਾਲਾ ਵਿ– ਉੱਪਰ ਦਾ. ਊਪਰੀ.

ਬਾਲਾਸਾਹਿਬ. ਬਾਲਕਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਅੱਠਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਦੇਹਰਾ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਤੋਂ ਨਾਲੇ ਦੇ ਪਾਰ ਅਤੇ ਸੀਸਗੰਜ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਪੁਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ੍ਰਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗੀਠੇ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਅੰਗ ੪.

ਬਾਲਾਸੁੰਦਰੀ. ਇੱਕ ਵੈਸ਼ਨਵੀ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੇਵੀ.

ਬਾਲਾਕਰ. ਵਿ–ਬਾਲਾ (ਮਾਯਾ) ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਯਾ ਦਾ ਕਰਤਾ. "ਬੇਦਨਾਥ ਬਾਲਾਕਰ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਸਭ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਹੱਥ. ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤ. ਬਾਲਾਦਸ੍ਤ। ੩ ਬਾਲਾਕੰ ਦਾ ਉਲਟ. ਨਵਾਂ ਉਦਯ ਹੋਇਆ ਸੂਰਜ.

ਬਾਲਾਕੋਟ. ਜਿਲਾ ਹਜਾਰਾ ਦੀ ਤਸੀਲ ਮਾਨਸੇਹਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਜਦ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਆਏ, ਤਦ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਦੋ ਚਸ਼ਮੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ, ਦੂਜਾ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ. ਮਕਾਨ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ. ਭੇਟਾ ਕੜਾਹ-ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਰਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਗੰਥੀ ਆਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਕਸ਼੍ਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅਰੋਗ ਹੋਣ ਲਈ ਪੀਂਦੇ ਹਨ.

ਮਕਾਨ ਦੀ ਡਿਹੁਢੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਚਸ਼ਮਾ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਭੀ ਹੈ. ਬਾਲਾਕੋਟ ਜਾਣ ਲਈ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਵੇਲੀਆਂ ਤੋਂ ਸੜਕ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਨਸੇਹਰਾ ਹੁੰਦੀਹੋਈ ਬਾਲਾਕੋਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਬਾਲਾਜੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਾਸਾਹਿਬ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਵਾ ੨.

ਬਾਲਾਦਸ੍. ਫ਼ਾ ਬਾਲਾਦਸ੍ਤ. ਜ਼ਬਰਦਸ੍. ਜਿਸ ਦਾ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਹੈ.

ਬਾਲਾਭੋਲਾ. ਵਿ–ਬਾਲਕ ਸਮਾਨ, ਜੋ ਛਲ ਕਪਟ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਸਿੱਧੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹਾਨਿ ਲਾਭ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਓ ਸੁਖ ਬਾਲੇ ਭੋਲੇ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਬਾਲਾਰਾਉ } ਦੇਖੋ, ਜਨਵਾਰਾ.
ਬਾਲਾਰਾਇ }

ਬਾਲਿ. ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਬਨਚਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਗੰਢੀ ਅਰ ਬਾਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਨੂੰ ਰਾਜਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾਇਆ. ਜਦ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਲੁਕਕੇ ਬਾਲੀ ਦੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ, ਤਦ ਮਰਦੇਹੋਏ ਬਾਲੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ–ਹੇ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰੀ! ਮਰਣਾ, ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਹਾਰਣਾ, ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਜਾਣਾ, ਆਦਿਕ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਚਲੇਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਜਦ ਤੇਥੋਂ ਲੋਕ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਨਿਰਪਰਾਧ ਬਾਲੀ ਨੂੰ ਲੁਕਕੇ ਤੀਰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ? ਇਸ ਦਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਉੱਤਰ ਹੁਣੇ ਸੋਚ ਰੱਖ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੪ ਅ: ੧੭.

ਬਾਲੀ ਅਤੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਅਣੋਖੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅੰਝੂ ਵਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ "ਰਜਾ" ਨਾਮਕ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਰਜਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ ਪੁਰ ਇੱਕ ਜਲਭ੍ਰਿਰੇ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਵੀਰਯ ਪਾਤ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਉਹ ਵੀਰਯ ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਬਾਲਾਂ (ਕੇਸ਼ਾਂ) ਵਿੱਚ ਧਾਰਕੇ ਬਾਲੀ ਜਣਿਆ. ਫੇਰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਵੀਰਯ ਜੋ ਪਾਤ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰੀਵਾ (ਗਰਦਨ) ਤੇ ਧਾਰਕੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਰਜਾ ਦੋਹਾਂ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਾਸ ਗਿਆ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਰਜਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬਾਂਦਰ ਰਿੱਛਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਥਾਪਕੇ ਰਾਜਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ. ਬਾਲੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਖੇਣ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਤਾਰਾ, ਅਤੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੁਮਾ ਸੀ. "ਅਪਨਾਇ ਸੁਗ੍ਰੀਵਹਿ ਚਲੇ ਕਪਿਰਾਜ ਬਾਲਿ ਸੰਘਾਰਕੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਬਾਲਪਨ ਵਿੱਚ। ੩ ਬਾਲਜ. ਬਾਲਕਪੁਣਾ ਅਤੇ ਬਾਲਅਵਸ੍ਥਾ. "ਬਾਲਿ ਬਿਨੋਦ ਚਿੰਦਰਸ ਲਾਗਾ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੪ ਬਾਲਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. "ਬਾਲਣੁ ਹਭ ਨ ਬਾਲਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਬਾਲਿਸੁਤ. ਬਾਲੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅੰਗਦ.

ਬਾਲਿਸ਼੍. ਫ਼ਾ ਬਾਲਿਸ਼੍ਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿੱਠ. ਗਜ਼ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ.

ਬਾਲਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੜਕੀ. ਕੰਨਜਾ। ੨ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ। ੩ ਨਦੀ ਦੀ ਬਰੇਤੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਾਲੀ ੨.

ਬਾਲਿਗ. ਅ ਬਾਲਿਗ਼ ਵਿ–ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਾਲਜ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲੰਘਕੇ ਜੋ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਗਿਆ ਹੈ. ਬਲੂਗ਼ (ਬੁਲੂਗ਼) ਦਾ ਅਰਬ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ.

ਬਾਲਿਛਟੇਨਾ. ਬਾਲਿ ਦਾ ਵੱਟਾ (ਪੁਤ੍ਰ), ਅੰਗਦ. "ਮਨਾਇ ਗਨੇਸਹਿ ਬਾਲਿਛਟੇਨਾ." (ਹਨੂ)

ਬਾਲੀ. ਸੰ. ਬਾਲਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) "ਬਰਸੈ ਨਿਸਿ ਕਾਲੀ ਕਿਉ ਸੁਖ ਬਾਲੀ?" (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਸੰ. ਬਾਲਿਕਾ. ਕੰਨਾ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਡੰਡੀ. ਛੋਟਾ ਤੁੰਗਲ। ੩ ਬਾਲਜ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ. "ਧਨ ਬਾਲੀ ਭੋਲੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੪ ਵਤੀ. ਵਾਲੀ. "ਮੁੰਧ ਜੋਬਨਬਾਲੀ ਰਾਮ ਰਾਜੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੫ ਦੇਖੋ, ਬਾਲਿ ੧.

ਬਾਲੁ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਤ. "ਘਰ ਬਾਲੂ ਕਾ ਘੂਮਨ-ਘੇਰ." (ਬਸੰ. ਮ: ੧) ੨ ਇੱਜ
ਬਾਲੁਕ } ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ
ਬਾਲੂ } ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਬਾਲੂ.

ਬਾਲੁਸ਼ਾਹੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਖ਼ਸ੍ਤਾ ਮਿਠਾਈ, ਜੋ ਮੋਣਦਾਰ ਮੈਦੇ ਦੀਆਂ ਟਿੱਕੀਆਂ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲਕੇ ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪਾਗਣ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਰਾਜੇਸ਼ਾਹੀ" ਭੀ ਹੈ.

ਬਾਲੂਹਸਨਾ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੬੨੧ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ (ਕਸ਼ਮੀਰ)ਹੋਇਆ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੬੯੩ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣਿਆ. ਇਹ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਧੂਣੇ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੈ. ਬਾਲੂਹਸਨੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਸੰਮਤ ੧੭੧੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.*

* ਬਾਲੂਹਸਨਾ ਅਲਮਸ੍ਤ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ.

ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਅਲਮਸ੍ਤ.

ਬਾਲੇ ਦੀ ਸਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਾ.

ਬਾਲੋਚੀ. ਵਿ–ਬਲੂਚ (ਬਲੋਚ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਬਲੂਚ ਦੀ. "ਬਾਲੋਚੀ ਸੈਨਾ ਸਭ ਜੋਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੭)

ਬਾਲ੍ਹੀਕ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹ੍ਲੀਕ.

ਬਾਲ੍ਹ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਲਕਪਨ. ਬਚਪਨ.

ਬਾਵ. ਸੰ. ਵਾਯੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੌਣ. ਹਵਾ. "ਜਨੁ ਗਜਬੇਲਿ ਬਾਵ ਕੀ ਹਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੧੬) ਮਾਨੋ ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇਲ (ਨਾਗਵੱਲੀ) ਹਵਾ ਨੇ ਤੋੜਦਿੱਤੀ.

ਬਾਵਨ. ਦੋ ਅਤੇ ਪਚਾਸ. ਦ੍ਵਾਪੰਚਾਸ਼ਤ. ਬਵੰਜਾ–੫੨। ੨ ਵਾਮਨ. ਬਾਉਨਾ. "ਬਾਵਨ ਰੂਪ ਕੀਆ ਤੁਧ ਕਰਤੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ. "ਬਾਵਨ ਬੀਖੂ ਬਾਨੈ ਬੀਖੇ ਬਾਸੁ ਤੇ ਸੁਖ ਲਾਗਿਬਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵਾਮਨ.

ਬਾਵਨ ਅਕਰ } ਦੋ ਉੱਪਰ ਪੰਜਾਹ ਅੱਖਰ. ਬਵੰਜਾ
ਬਾਵਨ ਅੱਖਰ } ਵਰਣ. "ਬਾਵਨ ਅਖਰ ਸੋਧਿਕੈ ਹਰਿਚਰਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ੫੨ ਅਕ੍ਸ਼ਰ ਕਲਪੇ ਹਨ–

ਅ ਆ ਇ ਈ ਉ ਊ ਏ ਐ ਓ ਔ ਅੰ ਅ:.
ਅ੍ ਅ੍ ਲ ਲ੍

ਕ	ਖ	ਗ	ਘ	ਙ
ਚ	ਛ	ਜ	ਝ	ਞ
ਟ	ਠ	ਡ	ਢ	ਣ
ਤ	ਥ	ਦ	ਧ	ਨ
ਪ	ਫ	ਬ	ਮ	ਮ
ਯ	ਰ	ਲ	ਵ	ਸ਼
ਖ	ਸ	ਹ	ਕ੍ਸ਼	ਤ੍ਰ. ਜ੍ਞ.

ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀ. ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ੫੨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਰੂਪ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ. ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੋਹਾ ਪਾਧੇ ਲੋਕ ਅਕ੍ਸ਼ਰਕ੍ਰਮ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਅਰ ਉੱਚਾਰਣ ਭੀ ਜੋਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੰਹ ਚੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਤੇਹੇ ਹੀ ਹਨ, ਯਥਾ– ਅ ਉ ਓ ਅੰ ਅ:–ਦੀ ਥਾਂ, "ਆਯੋਅੰਛੈ" ਹੈ.

ਬਾਵਨ ਅੱਛਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਵਨ ਅੱਖਰ. "ਬਾਵਨ ਅੱਛਰ ਲੋਕ ਤ੍ਰੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਬਾਵਨ ਕਵਿ. ਦੇਖੋ, ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ.

ਬਾਵਨ ਕੋਟਿ. ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿ ਕਰੋੜਾਂ. "ਬਾਵਨ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਰੋਮਾਵਲੀ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਬਵੰਜਾ ਕ੍ਰੋੜ.

ਬਾਵਨ ਖੇਲ ਪਠਾਨ. ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ੫੨ ਖ਼ਯਲ (ਖ਼ਾਨਦਾਨ). ਦੇਖੋ, ਖੇਲ. "ਬਾਵਨ ਖੇਲ ਪਠਾਨ ਤਹਿੰ ਸਭੈ ਪਰੇ ਅਰਰਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੭)

ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ. ਵਾਮਨ (ਮਨੋਹਰ) ਚੰਦਨ. ਚਿੱਟਾ ਚੰਦਨ, ਜੋ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ 'ਵਾਮ' ਹੈ. ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਵੰਜਾ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦਾ ਉੱਚਾ ਇਸ ਚੰਦਨ ਦਾ ਬੂਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਕੱਦ ਬਾਂਉਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ.

ਬਾਵਨਬਰਨੀ. ਬਵੰਜਾ ਵਰਣ (ਅਛਰਾਂ) ਦੀ ਰਚਨਾ. ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀ. "ਸੋ ਇਹ ਬਾਵਨਬਰਨੀ ਬਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਾਵਨ ਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਬਵੰਜਾ ਬੀਰ.

ਬਾਵਨੀ. ਬਵੰਜਾ (੫੨) ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ। ੨ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਪਰਗਨਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ੫੨ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਸੀ। ੩ ਬਵੰਜਾ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਬਸ੍ਤੀ। ੪ ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਮੂਰਤਿ (ਦੇਹ). "ਤੁਹੀ ਬਾਵਨੀ ਹੈ ਤਿਨੈ ਲੋਕ ਮਾਪੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਾਵਰ. ਸੰ. ਵਾਤੂਲ. ਬਾਉਲਾ. ਪਾਗਲ. "ਬਾਵਰ ਸੋਇਰਹੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਵਾਗੁਰਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫਾਹੀ. ਫੰਧਾ. "ਸੰਗ ਬਾਵਰੈਂ ਲੋਤ ਸਿਧਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਲਏ ਬਾਵਰਾਂ ਪੁਨ ਨਰ ਆਏ." (ਨਾਪ) ੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਯਕੀਨ. ਨਿਸ਼ਚੇ. ਵਿਸ਼ਵਾਸ.

ਬਾਵਰਚੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸੋਈਆ. ਲਾਂਗਰੀ.

ਬਾਵਰਚੀਖ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ. ਰਸੋਈਘਰ. ਲੰਗਰ.

ਬਾਵਰਾ. ਸੰ. ਵਾਤੂਲ. ਸਿਰੜਾ. ਪਾਗਲ. "ਸੁਣਿ ਮਨ ਕੂਲੇ ਬਾਵਰੇ!" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਾਵਰੀ. ਸਿਰੜੀ. ਦੀਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਵਰਾ.

ਬਾਂਵਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਪੀ. ਬਾਉਲੀ. ਪੌੜੀਵਾਲਾ ਖੂਹ. "ਏਕ ਬਾਂਵਰੀ ਭੀਤਰ ਨੀਯਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪)

ਬਾਵਲ
ਬਾਵਲਾ
ਬਾਵਲਿ ਸੰ. ਵਾਤੂਲ. ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ. ਸਿਰੜੀ. "ਬਾਵਲਿ ਹੋਈ ਸੋ ਸਹੁ ਲੋਰਉ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) "ਰੇ ਮਨ ਗਹਿਲੇ ਬਾਵਲੇ!" (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਬਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਵਰੀ। ੨ ਵਾਪਿਕਾ. ਵਾਪੀ. ਬਾਉਲੀ. ਪੌੜੀਦਾਰ ਖੂਹ.

ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਵਾਪਿਕਾ (ਬਾਉਲੀ), ਜੋ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ। ੨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੀ ਸੰਮਤ ੧੬੧੬ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਈ ਹੋਈ ਬਾਵਲੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ੮੪ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ. ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਸ ਦੀ ਹਰੇਕ ਪੌੜੀ ਪੁਰ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ੮੪ ਪਾਠ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਰਨੇ ਮਹਾ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ੩ ਛੱਬੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੀ ਬਣਵਾਈ ਵਾਪਿਕਾ,ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਅਣਵਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਥਾਂ ਮਸੀਤ ਬਣਵਾਈ ਗਈ ਸੀ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੯੧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੁਲੌਰੇ ਦੇ ਪੜਾ ਦੇਣ ਪੁਰ ਇਹ ਬਾਵਲੀ ਪੁਗਟ ਕੀਤੀ, ਅਰ ਮਸੀਤ ਢਾਹਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਪਹਿਲੇ ਜੇਹੀ ਸ਼ਕਲ ਕਰਦਿੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ।

੪ ਛੱਲਾ ਪਿੰਡ (ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ) ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਲਗਵਾਈ ਬਾਵਲੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਛੱਲਾ।

੫ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਹੌਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬਾਵਲੀਆਂ,ਇੱਕ"ਕਰਪਾ" ਦੂਜੀ "ਕਟੋਰਾ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਦਾ ਜਲ ਬਰਛੇ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਦਾ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਮਾਰਨ ਤੋਂ। ੬ ਦੇਖੋ, ਢਕੌਲੀ। ੭ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਪਿੰਡ ਖਹਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸੰਗ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਛੱਪੜ ਸੀ, ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਬਾਵਲੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਪੁਜਾਰੀ ਨਹੀਂ. ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਸਰਾਧਾਂ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਗੁਰੂਸਰ ਸਭਲਾਣੀ" ਤੋਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਬਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਬਾ। ੨ ਸਾਧੂ. ਬਜ਼ੁਰਗ। ੩ ਬੇਦੀ ਤੇਹਣ ਅਥਵਾ ਭੱਲਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ੪ ਬੱਚਾ. ਬਾਲਕ। ੫ ਨਾਮਦੇਵ ਭਗਤ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਦੇਵ.

ਬਾਵਾਂ. ਵਿ–ਵਾਮ. ਖੱਬਾ.ਬਾਯਾਂ। ੨ ਟੇਢਾ.ਕੁਟਿਲ. ਵਿੰਗਾ.

ਬਾਵਾਂਗ. ਵਾਮਾਂਗ. ਵਾਮ (ਖੱਬਾ) ਅੰਗ. ਖੱਬਾ ਪਾਸਾ.

ਬਾਵਾਂਗਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ. ਵਾਮਾਂਗ ਪੁਰ. "ਰਿਧਿ ਬਸੈ ਬਾਵਾਂਗਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਬਾਵੇਂ ਦਾਹਨੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ. "ਤਜਿ ਬਾਵੇਂ ਦਾਹਨੇ ਬਿਕਾਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਏਧਰ ਓਧਰ. ਕਿਨਾਰੇ.

ਬਾਵੈ. ਵਾਦਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਜੱਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਟੱਡਦਾ ਹੈ. ਪਸਾਰਦਾ ਹੈ. "ਮੁਖ ਬਾਵੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਾਵੈ ਮਾਰਗੁ. ਵਾਮ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਵਾਮਮਾਰਗ। ੨ ਕੁਮਾਰਗ ਵਿੱਚ. "ਬਾਵੈ ਮਾਰਗੁ ਟੇਢਾ ਚਲਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਬਾਵੈਜਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਬੁਜਾਹੀ.

ਬਾੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜੀ ਦੀ ਖੇਤ ਆਦਿ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕੀਤੀ ਰਖਜ਼ਾ. ਸੰ. ਵਾਟ. "ਉਲਟੀ ਬਾੜ ਖੇਤ ਕੋ ਖਾਈ." (ਭਾਗੁ) ਭਾਵ–ਰੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ, ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਵਾਢ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਧਾਰ. "ਖੱਗ ਦੋਂਗੀ ਸ਼ਮਾਝਿਮ ਬਾੜੈ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਕ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਾੜਨਾ.

ਬਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਧਸਾਉਣਾ। ੨ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ.

ਬਾੜਵ. ਸੰ. ਬਾੜਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਬੜਵਾ ਅਗਨਿ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ.

ਬਾੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਲਗਣ. ਘੇਰਾ. ਬਾੜ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਖੇਤ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦਾਨਰੀਤਿ. ਧਨੀ ਲੋਕ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਉਤਸਵਾਂ ਪੁਰ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਵਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਇੱਕ ਨੂੰ ਦਰਵਾਜੇ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕੱਢਦੇ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਦੱਛਣਾ ਦਿੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਕਾਬੁਲ ਦਰਿਆ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਸ਼ਾਹਆਲਮ ਪਾਸ ਆਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਕਿਨਾਰੇ ਚਾਉਲ ਬਹੁਤ ਹੱਛੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ "ਬਾੜੇ ਦੇ ਚਾਵਲ" ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ.

ਬਾੜੀ. ਵਾਟਿਕਾ. ਬਗੀਚਾ.

ਬਾੜੇ ਦੇ ਚਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਬਾੜਾ ੩.

ਬਿ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਦੋ. ਸੰ. ਦ੍ਵਿ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਿ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਬਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿ. "ਜਪਹਿ ਕਰ ਬਿ ਚਿਤਿ ਚਾਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਚਿੱਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ (ਅਤਿ) ਚਾਉ ਕਰਕੇ ਜਪਦੇ ਹਨ। ੩ ਨਿਸੇਧ. ਵਿਰੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿਓਗ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

ਬਿਉਸਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ(ਭਰੋਸਾ)ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰੋਸਾਉਣਾ.

ਬਿਉਹਾਰ. ਸੰ. ਵਯਵਹਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਮ. ਕਾਰਜ. "ਮਾਯਾ ਇਹੁ ਬਿਉਹਾਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸ਼ਾਖ ਬੈਠਣਾ. ਮੇਲਜੋਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਉਹਾਰੁ ੨। ੩ ਲੈਣਦੇਣ. "ਕਰਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਤਿ ਬਿਉਹਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਿਉਹਾਰੀ. ਵਿ–ਵਯਵਹਾਰੀ(ਵ੍ਯਵਹਾਰਿਨ੍). ਵਣਜਾਰੀ. ਦੁਕਾਨਦਾਰ. "ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਸੇਵਕੁ, ਹੋਰਿ ਸਗਲੇ ਬਿਉਹਾਰੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਰਜ ਕਰਤਾ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂ ਆਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਿਉਹਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਉਹਾਰ. "ਸਚੁ ਸਾਹ ਸੇ, ਜਿਨ ਸਚਾ ਬਿਉਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਉਹਾਰ ੨. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹੋਇ ਤਿਸੁ ਬਿਉਹਾਰੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਬਿਉਤ. ਦੇਖੋ, ਬਤੌਂਤ.

ਬਿਉਫਤਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਅਫਤਮ.

ਬਿਓ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦੂਸਰਾ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ.

ਬਿਓਗ. ਸੰ. ਵਿਯੋਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁਦਾਈ. ਵਿਛੋੜਾ. "ਉਤਰਹਿ ਸਭਿ ਬਿਓਗ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਬਿਓਗਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁਦਾਈ. ਵਿਯੋਗ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਉਤਰੀ ਸਗਲ ਬਿਓਗਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਯੋਗਵਾਲੀ.

ਬਿਓਗੀ. ਸੰ. ਵਿਯੋਗੀ (ਵਿਯੋਗਿਨ੍). ਵਿ–ਵਿਛੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਰਾਮਬਿਓਗੀ ਨਾ ਜੀਐ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿਯੋਗ ਕਰਕੇ. ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਲ. "ਮਰਤ ਨ ਸੋਗ ਬਿਓਗੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਿਓਗੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਓਗ. "ਫਿਰ ਨ ਹੋਤ ਬਿਓਗੁ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਬਿਓਤ. ਦੇਖੋ, ਬਤੌਂਤ.

ਬਿਓਮ. ਸੰ. ਵ੍ਯੋਮ (ਵ੍ਯੋਮਨ੍). ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਕਾਸ਼। ੨ ਸੁਰਗ. ਦੇਵਲੋਕ.

ਬਿਓਮਬਾਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵ੍ਯੋਮ (ਆਕਾਸ਼) ਦੀ ਵਾਣੀ. ਆਕਾਸ਼ਬਾਨੀ. "ਕਹੂੰ ਬੇਦਬਿਦਸਾ, ਕਹੂੰ ਬਿਓਮਬਾਨੀ." (ਅਕਾਲ)

ਬਿਅ. ਦੇਖੋ, ਬਿਓ ਅਤੇ ਬਿਆ.

ਬਿਅਸਤ. ਸੰ. ਵ੍ਯਸ੍ਤ. ਵਿ–ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਵ੍ਯਾਕੁਲ। ੨ ਉਲਟਾ. ਵਿਪਰੀਤ. "ਅਸਤ ਬਿਅਸਤ ਸੁ ਹੋਇ ਅਨਮੀਲਾ." (ਨਾਪ) ਅਸਤ੍ਯ, ਨਿਯਮ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਬੇਮੇਲ। ੩ ਅਸਤ ਬਿਅਸਤ ਦਾ ਭਾਵ ਆਲ ਪਤਾਲ ਬਕਬਾਦ ਭੀ ਹੈ.

ਬਿਅਦਬੀ. ਦੇਖੋ, ਬੇਅਦਬੀ.

ਬਿਅਦਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੇਅ਼ਦਲੀ. ਬੇਇਨਸਾਫੀ. ਅਨਜਾਯ. "ਕਛੂ ਬਿਅਦਲੀ ਕੀਨ ਮਹਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਿਅਫਤਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਬਿਉਫ਼ਤਮ. ਮੈ ਭਿਗਿਆ. "ਆਖਿਰ ਬਿਅਫਤਮ, ਕਸ ਨ ਦਾਰਦ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)ਭਾਵ–ਜਦ ਸ਼ਰੀਰ ਪਾਤ ਹੋਇਆ.

ਬਿਅਰਥ. ਦੇਖੋ, ਵਯਰਥ.

ਬਿਆ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਓ. "ਬਿਆ ਦਰੁ ਨਾਹੀ, ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਉ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਕਿਆ ਤਕਹਿ ਬਿਆ ਪਾਸ ?" (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨) ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਬਿਯਾ. ਆ. ਆਮਦਨ ਦਾ ਅਮਰ। ੩ ਸੰ.ਵਜਾ. ਫਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਹਨਨੀ.

ਬਿਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਉਗਣਾ। ੨ ਬੱਚਾ ਦੇਣਾ. ਸੂਣਾ. "ਜਲ ਕੀ ਮਛੁਲੀ ਤਰਵਰਿ ਬਿਆਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤੁ.

ਬਿਆਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫਸਲ ਦੀ ਬਿਜਾਈ। ੨ ਸਰਦੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਨਾਲ ਤੁਚਾ ਪਾਟਕੇ ਹੋਈ ਤੇੜ. ਬਿਵਾਈ. chillblain। ੩ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਉਣਾ.

ਬਿਆਸ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਆਸ਼ਾ. ਨਿਰਾਸ਼. ਬੇਆਸ਼ਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿਪਾਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜ ਨਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਰਿਆ,ਜੋ ਰੋਹਤੰਗ ਪਾਸੋਂ (ਇਲਾਕਾ ਕੁੱਲੂ ਤੋਂ) ਨਿਕਲਕੇ ਜ਼ਿਲਾ ਕਾਂਗੜਾ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ੨੬੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਪੁਰ ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ (ਸਤਲੁਜ) ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸੰਗਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਹਰੀ ਕਾ ਪੱਤਨ ਹੈ."

ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਰਿਖੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੁਤ੍ਰਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਸ਼ (ਬੰਧਨ) ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਮਰਣ ਲਈ ਇਸ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਡਿਗਿਆ, ਪਰ ਓਹ ਮੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬੰਧਨ ਖੁਲ੍ਹਗਏ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਵਿਪਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰ. ਵਜਾਸ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ. "ਗਜਾਨ ਮੈ ਬਿਆਸ ਤੇ ਉਦਾਰ ਦਾਸ ਵਾਸਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਮਤਸ੍ਯਜੋਦਰੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪਰਾਸ਼ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ. ਜਮਨਾ (ਯਮੁਨਾ) ਦੇ ਟਾਪੂ (ਦ੍ਵੀਪ) ਵਿੱਚ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਦ੍ਵੈਪਾਯਨ ਹੈ. ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਵੈਂਡ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ ਕਥਾ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਵਜਾਸ ਹੈ, ਅਰ ਇਹੀ ਵੇਦਵਜਾਸ ਕਰਕੇ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.ਇਸ ਨੇ ਨਿਯੋਗਵਿਧਿ ਨਾਲ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਪਾਂਡੁ ਅਤੇ ਵਿਦੁਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਸਨ. ਇਹ ਵਡਾ ਕਵੀ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਵੇਦਾਂਤਸੂਤ੍ਰ ਰਚਕੇ ਛੇਵਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕ੍ਰਾਯਮ ਕੀਤਾ. "ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੁਕ ਬਿਆਸ ਜਸ ਗਾਵਤ ਗੋਬਿੰਦ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ ਅਤੇ ਮਤਸ੍ਯਜੋਦਰੀ। ੫ ਸੰ. ਵ੍ਯਾਸ–ਵੈਯਾਸ. ਵਜਾਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ. ਵਜਾਸ ਦੇ ਰਚੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ. "ਬਿਆਸ ਮਹਿ ਲੇਖੀਐ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਿਆਸਨਨਿ. ਵਿਪਾਸ਼ ਨਦੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਆਸਾ. ਵਿਪਾਸ਼ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ ੨.

ਬਿਆਸਾਤ. ਵਰੋਸਾਤ. ਵਰਪਾਉਂਦਾ. "ਸਨਮੁਖ ਓਟ ਗਹੇ ਕੋਟਿ ਬਿਆਸਾਤ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਆਸੀ. ਦੋ ਉੱਪਰ ਅੱਸੀ. ਦ੍ਰਾਸ਼ੀਤਿ–੮੨.

ਬਿਆਸੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ ੪. "ਬੇਦ ਪੁਕਾਰੈ ਵਾਚੀਐ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿਆਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਿਆਸੁਬਾਣੀ. ਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸੁ.

ਬਿਆਹ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਹ. ਵਿਵਾਹ. ਸ਼ਾਦੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹ.

ਬਿਆਹਨਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾ (ਫਾਹੀ) ਦੇ ਹਨਨ ਵਾਲੀ ਵਿਪਾਸ਼ ਨਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਆਹਨਿ. ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. "ਕਹਾਂ ਸੁਖੀ ਤੇ ਜਗ ਬਸੈਂਐਸ ਬਿਆਹਨਿ ਜਾਂਹਿ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦)

ਬਿਆਹੁ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹ.

ਬਿਆਕਰਣ / **ਬਿਆਕਰਨ** ਸੰ. ਵਜਾਕਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਅ. ਸਰਫ਼ੋਨਹ਼ਵ. ਅੰ Grammar. "ਪੁਸਤਕ ਪਾਠ ਬਿਆਕਰਣ ਵਖਾਣੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਬਿਆਖ. ਖੋਟ. ਵਿ–ਆਖਜਾ. "ਫਟਕ ਨ ਪੁੱਜਨ ਹੀਰਿਆਂ, ਓਇ ਭਰੇ ਬਿਆਖੈ." (ਭਾਗੁ)

ਬਿਆਜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਆਜ. ਸੂਦ. "ਜਿਹ ਘਟੈ ਮੂਲ, ਨਿਤ ਬਢੈ ਬਿਆਜ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਸੂਦ ੮। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਜਾਜ.

ਬਿਆਜਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਜ਼ਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਦੁੱਖ ਦੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਜ਼ਾਰ.

ਬਿਆਜੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਜ. "ਬਿਆਜੁ ਬਢੰਤਉ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਸੂਦ ੮.

ਬਿਆਜੁੜਾ. ਬਿਆਜ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਸੂਦ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਸੰ. ਬੇਕਨਾਟ.

ਬਿਆਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖ਼ਰੀਦਣਾ. ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ.

ਬਿਆਧ. ਸੰ. ਵਜਾਧ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਅਹੇੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਜਾਧ.

ਬਿਆਧਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਧ. "ਬਿਆਧਿ ਅਜਾਮਲੁ ਤਾਰੀਅਲੇ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਵਜਾਧਿ. ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ। ੩ ਸੰਤਾਪ. ਦੁੱਖ. "ਸਗਲ ਬਿਆਧਿ ਮਨ ਤੇ ਖੈ ਨਸੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਕਲੰਕ. ਦੋਸ਼. "ਕਾਹੂ ਮਹਿ ਮੋਤੀ ਮੁਕਤਾਹਲ, ਕਾਹੂ ਬਿਆਧਿ ਲਗਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬਿਆਧੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਧਿ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਬਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਬਯਾਨ.

ਬਿਆਪਕ. ਸੰ. ਵਜਾਪਕ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ. ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਬਿਆਪਤ. ਸੰ. ਵਜਾਪੂ. ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮਾਇਆ ਬਿਆਪਤ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਪੂਰਣ. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰ. ਵਜਾਪੱਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਬਦਕਿਸਮਤੀ. ਅਭਾਗਤਾ. "ਭ੍ਰਮਤ ਬਿਆਪਤ ਜਰੇ ਕਿਵਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ਭ੍ਰਮਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਜਾਪੱਤਿ ਕਿਵਾੜ ਜੜੇਹੋਏ ਹਨ.

ਬਿਆਪਾਰ. ਸੰ. ਵਜਾਪਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮ. ਕੰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਲੈਣਦੇਣ। ੩ ਮਿਹਨਤ.

ਬਿਆਪਾਰੀ. ਸੰ. ਵਜਾਪਾਰੀ (व्यापारिन्). ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬਿਆਪਾਰੀ ਬਸੁਧਾ ਜਿਉ ਫਿਰਤਾ." (ਬਾਵਨ)

ਬਿਆਪਿਕ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਪਕ. "ਬਿਆਪਿਕ ਰਾਮ ਸਗਲ ਸਾਮਾਨ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ)

ਬਿਆਮਾਨ. ਸੰ. ਵਜਾਮ–ਮਾਨ. ਵਜਾਮ–ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ ਵਿੱਚ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਫੈਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਣੀਹੋਈ ਲੰਬਾਈ ਦੀ "ਵਜਾਮ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਪੁਰ.ਦੋ ਗਜ਼ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਮਾਨੁਸ਼. "ਮਨੋ ਤੀਸ ਬਿਆਮਾਨ ਕੇ ਨਾਗ ਜੈਸੇ." (ਚਾਰਤ੍ਰ ੪੦੪)

ਬਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਬਯਾਰ। ੨ ਸੰ. ਵੀਜਾਹੰ. ਵੀਜਣ ਯੋਗਜ ਬੀਜ. ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਫਲ, ਜੋ ਬੀਜ ਲਈ ਰੱਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਬਿਆਰਿ. ਦੇਖੋ, ਬਯਾਰਿ.

ਬਿਆਲ. ਸੰ. ਵਜਾਲ. ਸਰਪ। ੨ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਥੀ। ੩ ਦੁਸ਼੍ਟ. ਪਾਜੀ. "ਜਾਹਿ ਸਵਾਰੈ ਸਾਝ ਬਿਆਲ। ਇਤ ਉਤ ਮਨਮੁਖ ਬਾਧੇ ਕਾਲ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਸੰਝ ਸਵੇਰੇ (ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ) ਦੁਸ਼੍ਟਜੀਵ ਮਨਮੁਖ ਕਾਲ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਏਧਰ ਓਧਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਮਰਾ–ਬਦਜ਼ਬਾਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਬੈਆਲ.

ਬਿਆਲੀ / **ਬਿਆਲੀਸ** ਦੋ ਉੱਪਰ ਚਾਲੀ. ਦ੍ਵਿਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ–੪੨.

ਬਿਆਲੁ. ਸੱਪ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਲ ੧. "ਕਾਲੁ ਬਿਆਲੁ ਜਿਉ ਪਰਿਓ ਡੋਲੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੈਆਲੰ.

ਬਿਆੜ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਰ ੨। ੨ ਦਰਾਰ. ਤੇੜ. "ਦੇਇ ਨ ਪ੍ਰਿਥੀ ਬਿਆੜ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਬਿਅੰਨ / **ਬਿਅੰਨਿ** ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਹੋਰ. ਦੂਜਾ. ਅਨਜ. ਓਪਰਾ. "ਤੁਟੜੀਆ ਸਾ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਜੋ ਲਾਈ ਬਿਅੰਨ ਸਿਉ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਅਨਜ (ਹੋਰ) ਹਨ. ਅਨਜ ਹੈਂ. "ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ, ਜਿਨ੍ਹੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾਪਿਰੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬਿਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੁ ਅਤੇ ਬਿਖ। ੨ ਸੰ. ਵਿਸ੍ਰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਹਰਕਤ ਕਰਨਾ, ਵਧਣਾ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ. ਮ੍ਰਿਣਾਲ.

ਬਿੰਸ. ਸੰ. ਵਿੰਸ਼. ਵਿ–ਬੀਸਵਾਂ. ਵੀਹਵਾਂ.

ਬਿਸਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਈ.

ਬਿਸਹਰ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ (ਜ਼ਹਿਰ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਸ਼ਹਰ.

ਬਿਸਕਰਮਾ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਚੀਫ਼ਇੰਜਨੀਅਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ. "ਤਬ ਬਿਸਕਰਮਾ ਨਰ ਤਨ ਧਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਿਸਖ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਿਖ. ਵਿ–ਸ਼ਿਖਾ ਰਹਿਤ. ਰੋਡਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਖ ਨਾ ਹੋਣ. "ਘਨ-ਬੂੰਦਨ ਜਜੋਂ ਬਿਸਖੰ ਬਰਖੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਕਈ ਤੀਰਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਭੀ ਵਿਸ਼ਿਖ ਲਿਖਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਬਿਸਖਪਰਾ. ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਕੋਠੇ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਅੰਨ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਡਿੰਗ. ਗੁਹੀਰਾ. ਗੋਧਕ.

ਬਿਸਖਾਗ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਿਖ ਤੀਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਵਿਸ਼. (ਸਨਾਮਾ) ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੀਰ ਦੀ ਨੋਕ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ ਲਗਾਦਿੰਦੇ ਸਨ.

ਬਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਟ.

ਬਿਸਟਨੀ. ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ (ਵਰਖਾ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਬਿਸਿਖ-ਬਿਸਟਨੀ ਆਦਿ ਕਹਿ." (ਸਨਾਮਾ) ਵਿਸ਼ਿਖ (ਤੀਰ) ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲੀ.

ਬਿਸਟਾ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਦਗੀ. ਮਲ. ਗੂੰਹ. "ਬਿਸਟਾ ਅੰਦਰਿ ਕੀਟ ਸੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਬਿਸਟਾਲਾ. ਗੰਦਗੀ ਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਾਵ–ਰਿਸ਼ਵਤ. ਵੱਢੀ. "ਡੋਰੀ ਪੂਰੀ ਮਾਪਹਿ ਨਾਹੀ, ਬਹੁ ਬਿਸਟਾਲਾ ਲੇਹੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਬਿਸਟਿ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਟਿ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ.

ਬਿਸਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਅਸਤ। ੨ ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਮਧਜ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜੈਸੇ–ਬਿਸਤਦੋਆਬ। ੩ ਫ਼ਾ بست ਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਬੀਸ. ਵੀਹ.

ਬਿਸਤਰ / **ਬਿਸਤਰਾ** ਫ਼ਾ بستر ਸੰ. ਵਿਸ੍ਟਰ. ਵਿਛੌਣਾ. ਆਸਤਰਣ. ਆਸਨ.

ਬਿਸਤਾਯੁਧ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਿਤਾਯੁਧ–ਵਿਸ਼ਿਤਾਯੁਧ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਕ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਉਹ ਹਥਿਆਰ, ਜੋ ਹੱਥੋਂ ਛੱਡਕੇ ਵੈਰੀ ਉੱਤੇ ਫੈਂਕਿਆ ਜਾਵੇ. "ਬਿਸਤਾਯੁਧ ਲੈ ਫੁਨ ਜੁੱਧ ਕਿਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿਸਤਾਰ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਫੈਲਾਉ। ੨ ਵ੍ਰਿਕ. ਬਿਰਛ.

ਬਿਸਤਾਰੀ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕੀਤੀ. ਫੈਲਾਈ। ੨ ਵਿਸ਼ (ਜ਼ਹਿਰ) ਉਤਾਰੀ. ਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕੀਤੀ. "ਸਿੱਖੀ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰੀ, ਵਿਸਿਅਨ ਬਿਸਤਾਰੀ ਦੁਖਹੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਿੰਸਤਿ. ਸੰ. ਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਵੀਹ. ਬੀਸ–੨੦.

ਬਿਸਤੀਰਣ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਤੀਣੰ. ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ੍ਤ੍ਰਿਤ (विस्तृत). ੨ ਲੰਮਾ. ਦੀਰਘ. ਵਿਸ਼ਾਲ.

ਬਿਸਤੀਰਤ. ਸੰ. विस्तृत–ਵਿਸ੍ਤ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ. "ਸੋਭਾ ਸਰਬ ਜਗਤ ਬਿਸਤੀਰਤ." (ਨਾਪ੍)

ਬਿਸਤੀਰਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤੀਰਣ.

ਬਿਸਥਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤਾਰ. "ਕਰਿ ਡਿਠੇ ਬਿਸਥਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਬਿਸਥਿਰਿਓ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤੀਰਤ.

ਬਿਸਥੀਰਨ / **ਬਿਸਥੀਰਨੁ** ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤੀਰਣ. "ਪੂਰਨ ਬਿਸਥੀਰਨ ਸੁਆਮੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਏਕੁ ਬਿਸਥੀਰਨੁ ਏਕੁ ਸੰਪੂਰਨੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਬਿਸ੍ਤਾਰ / **ਬਿਸਥਾਰ** ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤਾਰ.

ਬਿਸਦ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਦ. ਵਿ–ਚਿੱਟਾ. ਸਫੇਦ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਫੇਦ ਰੰਗ.

ਬਿਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਨੁ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਨੁ ੪. "ਬਿਸਨ ਕੀ ਮਾਇਆ ਤੇ ਹੋਇ ਭਿੰਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਤੁਰਭੁਜ ਜਗਤਪਾਲਕ ਦੇਵਤਾ. "ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰਾ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਬਿਸਨਸਿੰਘ. ਕਛਵਾਹਾ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਜੈਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਰਾਮਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਜਯਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੯੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਯਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧੂਬਰੀ.

ਬਿਸਨਤਨਾ. ਵਿਸ਼ਨੁਤਨਯ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਧੁਜਨ. "ਬਿਸਨਤਨਾ ਜਸ ਗਾਵੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਬਿਸਨਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੀਏ.

ਬਿਸਨਪਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਨੁਪਦ. "ਕਹਾਂ ਬਿਸਨਪਦ ਗਾਵੈ ਗੁੰਗ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਿਸਨਾਧਪ ਅਰਿ / **ਬਿਸਨਾਧਪਤਿ ਅਰਿ** ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਨਿ (वृष्णि) ਯਾਦਵ, ਅਧਿਪ–ਸ੍ਵਾਮੀ, ਅਰਿ–ਵੈਰੀ. ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਸਨੀ. ਵੈਸ਼ਨਵ. "ਕਪੜੇ ਰੰਗ ਕੀਏ ਸਭ ਬਿਸਨੀ." (ਪੰਪ੍) ੨ ਵ੍ਰਿਸ੍ਨਿ. ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਨ। ੩ ਸੰ. व्यसनिन्–ਵਜਸਨੀ. ਵਿਕਾਰੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ਯ ਦੀ ਵਾਦੀ ਪੈਗਈ ਹੈ.

ਬਿਸਨੁ. ਸੰ. ਵਜਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਦੀ ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ. ਬੁਰੀ ਆਦਤ. "ਜਿਉ ਜੂਆਰ ਬਿਸਨੁ ਨ ਜਾਇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਵਜਸਨ। ੨ ਬੀਬੜਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਆਤਮ-ਗਜਾਨੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਸੰ. विष्णु–ਵਿਸ੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਨ ੩. "ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸੁਰ ਬਿਸਨੁ ਸਚੀਪਤਿ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਜਗਤਨਾਥ.

"यस्माद विश्वमिदं सर्वं तस्य शक्त्या महात्मनः
तस्मादेवोच्यते विष्णुर्विशधातोः प्रवेशनात्.

(ਸ਼੍ਰੀਧਰ ਅਤੇ ਗੀਤਾ ਦਾ ਸ਼ੰਕਰਭਾਸ਼ਯ)

ਬਿਸਨੁ ਅਨੁਜ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਇੰਦ੍ਰ.

ਬਿਸਨੁ ਸਸਤ੍ਰ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਚਕ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਸਨੁਦਾਸ. ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਰਮਪ੍ਰੇਮੀ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਸਨੁਪਦ ਸੰ. ਵਿਸ਼ਣੁਪਦ. ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਅਨੰਤ
ਬਿਸਨੁਪਦਾ ਰੂਪ ਹਨ. ਸੂਰਦਾਸ, ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਆਦਿਕ ਦੇ "ਪਦ" ਸਭ ਵਿਸਨੁਪਦ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਮੁੱਖ ਮੁੱਖ ਛੰਦ ਇੱਥੇ ਲਿਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

(੧)ਚਾਰ ਚਰਣ,ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ,੧੬-੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਦੇਗ ਤੇਗ ਕੋ ਧਨੀ ਖਾਲਸਾ, ਨਿਤ ਉਪਕਾਰ ਕਰੈ,
ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਕੀ ਬਾਂਹ ਗਹੈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਦਾਰਿਦ ਦੁੱਖ ਹਰੈ,
ਧੀਰੇ ਵੀਰ ਗੰਭੀਰ ਸਰਵਪ੍ਰਿਯ, ਕਾਹੂੰ ਤੇ ਨ ਡਰੈ,
ਹਰਿਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਅਸ ਸਤਗੁਰੁਸੁਤ ਕੀ, ਰਜ ਲੇ ਸੀਸ ਧਰੈ.

(੨) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬-੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਿਸ ਭਰ ਬਲ ਕਰ ਅਰਿ ਪਰ,
ਜਬ ਧਨੁ ਧਰਕਰ ਧਾਯੋ,
ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਮਨ ਮਹਿ ਕੋਪ ਬਢਾਯੋ,
ਸ਼੍ਰੀਪਤਿ ਕੋ ਗੁਨ ਗਾਯੋ,
ਜਾਂਕੋ ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤ੍ਰਿਹੂੰ ਪੁਰ,
ਸ਼ੇਸ ਅੰਤ ਨਹਿ ਪਾਯੋ,
ਬੇਦ ਭੇਦ ਜਾਂਕੋ ਨਹਿ ਜਾਨਤ,
ਸੋ ਨਦੰਨੰਦ ਕਹਾਯੋ,
ਕਾਲਰੂਪ ਨਾਥਸੋ ਜਿੰਹ ਕਾਲੀ,
ਕੈਸ ਕੇਸ ਗਹਿ ਘਾਯੋ,
ਸੋ ਮੈ ਰਨ ਮਹਿ ਓਰ ਆਪਨੀ,
ਕੋਪ ਹਕਾਰ ਬੁਲਾਯੋ,
ਜਾਂਕੋ ਧਜਾਨ ਰਾਮ ਨਿਤ ਮੁਨਿ ਜਨ,
ਧਰਤ ਹ੍ਰਿਦੈ ਨਹਿ ਆਯੋ,
ਧੰਨ ਭਾਗ ਮੋਰੇ ਤਿੰਹ ਹਰਿ ਸੋਂ,
ਅਤਿ ਹੀ ਜੁੱਧ ਮਚਾਯੋ.
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

(੩) ਛੀ ਚਰਣ. ਪਹਿਲਾ ਚਰਣ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਪੰਜ ਚਰਣ ਸਤਾਈ ਸਤਾਈ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ੧੬-੧੧ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਜਦੁਪਤਿ ਮੋਹ ਸਨਾਥ ਕੀਓ,
ਦਰਸਨ ਦੇਤ ਨ ਦਰਸਨ ਹੂੰ ਕੋ, ਮੋਕੋ ਦਰਸ ਦੀਓ,
ਜਾਨਤ ਹੌਂ ਜਗ ਮੈ ਸਮ ਮੋਸੋ, ਔਰ ਨ ਬੀਰ ਬੀਓ.
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

(੪) ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪਹਿਲਾ ਚਰਣ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਸਤਾਈ ਸਤਾਈ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ੧੬-੧੧ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਜਿਹੰ ਮ੍ਰਿਗ ਰਾਖੇ ਨੈਨ ਬਨਾਇ,
ਅੰਜਨ ਰੇਖ ਸ਼ਸਾਮ ਪਰ ਅਟਕਤ,
ਮੁੰਦਰ ਫਾਂਧ ਚੜ੍ਹਾਇ." ××× (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

(੫) ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪਹਿਲਾ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਛੱਬੀ ਛੱਬੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ੧੬-੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਹਰਿ ਕੇ ਨੈਨਾ ਜਲਜ ਠਏ,
ਦਿਪਤ ਜੋਤਿ ਦਿਨਮਣਿ ਦ੍ਯੁਤਿ ਮੁਖ ਤੇ,
ਕਬਹੁੰ ਨ ਮੁੱਦਤ ਭਏ. ××× (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

(੬) ਛੀ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੭ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬-੧੧ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਸੁਨਪਾਈ ਬ੍ਰਿਜਬਾਲਾ ਮੋਹਨ, ਆਏ ਹੈਂ ਕੁਰੁਖੇਤ,
ਦਰਸਨ ਦੇਖ ਸਭੈ ਦੁਖ ਬਿਸਰੇ, ਬੇਦ ਕਹਿਤਜਿਹ ਨੇਤ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

(੭) ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪਹਿਲਾ ਚਰਣ ੧੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਅਠਾਈ ਅਠਾਈ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ੧੬-੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਕੈਸੇਕੈ ਪਾਂਇਨ ਪ੍ਰਭਾ ਉਚਾਰੌਂ ?
ਜਾਨਕ ਨਿਪਟ ਅਘਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਮ,
ਸੰਪੁਟ ਸੁਕਟ ਉਚਾਰੌਂ. ××× (ਪਾਰਸਾਵ)

(੮) ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪਹਿਲਾ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਤਿੰਨ ਅਠਾਈ ਅਠਾਈ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ੧੬-੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਯਗਣ. ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਸੰਕਤ ਬਾਮਹਿ ਪਾਣਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ,
ਜਾਤਰ ਜੱਛ ਕਿਨਰ ਅਸੁਰਨ ਕੀ,
ਸਭ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹਿਰਾਨੀ, ××× (ਪਾਰਸਾਵ)

(੯) ਦੇਖੋ, "ਸਬਦ" ਅਤੇ "ਪਦ".

ਬਿਸਨੇ ਬਿਸੁਨਾਯਕ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਹੀ ਵਿਸ਼੍ਰ ਦਾ ਨਾਯਕ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਹੈ. "ਕੋਊ ਕਹੈ ਬਿਸਨੇ ਬਿਸੁ ਨਾਯਕ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਬਿਸਫੋਟ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਫੋਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਫੋੜਾ, ਜੋ ਫੁੱਟਕੇ ਵਹਿਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. "ਜਸੋਂ ਬਿਸਫੋਟ ਪਕਸੋ ਦੁਖ ਦੇਤ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿਸਮ ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹੈਰਾਨੀ. ਤ-
ਬਿਸਮਇ ਅੱਜੂਬ। ੨ ਵਿ-ਆਸ਼੍ਚਰਯ. ਹੈਰਾਨ. "ਬਿਸਮ ਭਏ ਗੁਣ ਗਾਇ ਮਨੋਹਰ."(ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਿਸਮ ਸਥਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਿਸ੍ਮਯ (ਆਸ਼੍ਚਰਯ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ੍ਥਲ (ਸ੍ਥਾਨ). ਤੁਰੀਯਪਦ। ੨ ਵਿਖਮ (ਔਖਾ) ਥਾਂ. ਜਿੱਥੇ ਪੁੱਜਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇ.

ਬਿਸਮਨ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮਯਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਆਸ਼੍ਚਰਯ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹੈਰਾਨੀ ਦਾ ਭਾਵ. "ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮ ਭਏ ਬਿਸਮਾਦ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਬਿਸਮਾਦ (ਵਿਸ੍ਮਯਪਦ) ਬਿਸਮ (ਆਸ਼੍ਚਰਯ) ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ.

ਬਿਸਮਯ ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮਇ. "ਪੇਖਿ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾ."
ਬਿਸਮਾ (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਤੂ ਅਚਰਜੁ ਕੁਦਰਤਿ ਤੇਰੀ ਬਿਸਮਾ." (ਵਡ ਮ: ੫)

ਬਿਸਮਾਦ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮਯਪਦ. ਵਿ-ਹੈਰਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਆਸ਼੍ਚਰਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬਿਨ ਨਾਵੈ ਬਿਸਮਾਦ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਆਤਮਿਕ ਰਸ ਨੂੰ ਪ੍ਾਪਤ ਹੋਕੇ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ ਦੀ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਦੀ ਦਸ਼ਾ.

ਬਿਸਮਾਦਿ. ਵਿਸ਼੍ਰੂਪ ਮਾਦਕ ਨਾਲ. ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ. "ਮਨੁ ਸੋਇਆ ਮਾਇਆ ਬਿਸਮਾਦਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਮਾਯਾ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੋਇਆ। ੨ ਵਿਸਮਾਦ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਅਥਵਾ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮਾਦ ੨.

ਬਿਸਮਾਦੀ. ਵਿਸ੍ਮਯ (ਹੈਰਾਨ) ਹੋਇਆ. "ਦੇਖਿ ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟ ਰਹਉ ਬਿਸਮਾਦੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਬਿਸਮਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮਾਦ। ੨ ਆਸ਼੍ਚਰਯ. ਹੈਰਾਨ. "ਧਰਮਰਾਜਾ ਬਿਸਮਾਦੁ ਹੋਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮਾਦ ੨. "ਨਾਨਕ ਚਾਖਿ ਭਏ ਬਿਸਮਾਦੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਿਸਮਿਲ ਫ਼ਾ ਬਿਸਮਿਲ੍ ਸੰਗ੍ਯਾ-"ਬਿਸਮਿੱਲਾ"
ਬਿਸਮਿਲਿ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕੁਰਬਾਨੀ। ੨ ਵਿ-ਜਿਬਹ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. "ਬਿਸਮਿਲਿ ਕੀਆ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਿਸਮਿੱਲਾ. ਅ ਬਿਸਮਿੱਲਹ. ਅੱਲਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ. ਅੱਲਾ ਨਾਮ ਪੂਰਵਕ.

ਬਿਸਮੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮ. "ਬਿਸਮੁ ਭਈ ਮੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੁਨਤੇ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਬਿਸਮੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮਇ.

ਬਿਸਮੈਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਿਸ੍ਮਯ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਹੈਰਾਨੀ. "ਸੁਨ ਸਭ ਬਿਸਮੈਤਾ ਉਰ ਪੂਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਬਿਸਯਾਰ. ਫ਼ਾ ਬਿਸ੍ਯਾਰ੍ ਵਿ-ਬਹੁਤ. ਜ਼ਿਆਦਹ.

ਬਿਸਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਰਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਸਰ.

ਬਿਸਰਗ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਰਗ.

ਬਿਸਰਜਨ. ਸੰ. ਵਿਸਰ੍ਜਨ. ਦਾਨ ਦੇਣਾ। ੨ ਭੇਜਣਾ। ੩ ਤ੍ਯਾਗਣਾ. ਛੱਡਣਾ। ੪ ਵਿਦਾ ਕਰਨਾ. "ਕੀਨ ਬਿਸਰਜਨ ਤਾਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿਸਰਜਿਤ. ਵਿ-ਵਿਸਰ੍ਜਿੱਤ. ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਤ੍ਯਾਗਿਆ. "ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਕੇਵਲ ਬੈਰਾਗੀ, ਸੋਗ ਬਿਜੋਗ ਬਿਸਰਜਿਤ ਰੋਗ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ.

ਬਿਸਰਣ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮਰਣ. ਯਾਦ ਤੋਂ ਭੁੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਚੇਤੇ ਨਾ ਰਹਿਣਾ. "ਮਰਣੰ ਬਿਸਰਣੰ ਗੋਬਿੰਦਹ." (ਗਾਥਾ) "ਬਿਸਰਿਗਈ ਸਭ ਤਾਤ ਪਰਾਈ." (ਭਾਨ ਮ: ੫)

ਬਿਸਰਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਭੁੱਲਦਾ. ਵਿਸ੍ਮਰਣ ਹੁੰਦਾ. "ਬਿਸਰਤ ਨਾਹਿ ਮਨ ਤੇ ਹਰੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ-ਵਿਸ੍ਮ੍ਰਿਤ. ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਚੇਤਿਓਂ ਉਤਰਿਆ। ੩ ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮ੍ਰਿਤ (ਵਿ-ਸ੍ਮ੍ਰ). ਨਿਕਲਗਿਆ. ਚਲਾ ਗਿਆ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ. ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਪੁਰ. "ਜਿਸ ਬਿਸਰਤ ਤਨ ਭਸਮ ਹੋਇ, ਕਹਿਤੇ ਸਭ ਪੋ੍ਤ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਜਿਸ ਜੋਤਿ ਦੇ ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਤਨ ਭਸਮ ਹੋਇ.

ਬਿਸਰਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਰਾਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇਸ਼ਰਮ.

ਬਿਸਰਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਿਸ੍ਮਰਣ. ਚੇਤੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ। ੨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਸ੍ਥਿਤਿ। ੩ ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਵ. ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ। ੪ ਵਿਸ੍ਰਾਵ. ਚੋਣ (ਟਪਕਣ) ਦਾ ਭਾਵ.

ਬਿਸਰਾਤ ਘਾਟ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਰਾਂਤ ਘਾਟ. "ਰਿਪੁ ਕੋ ਬਧਕੈ ਤਬਹੀ ਹਰਿ ਜੂ ਬਿਸਰਾਤ ਕੋ ਘਾਟਹਿ ਊਪਰ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿਸਰਾਮ. ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ੍ਥਿਤਿ। ੨ ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਕਤ ਪਾਈਐ ਬਿਸਰਾਮ ?" (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਬਿਸਰਾਮਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ਰਾਮਨਿਧਿ.

ਬਿਸਰਿ. ਵਿਸਰਕੇ. ਵਿਸ੍ਮਰਣ ਹੋਕੇ.

ਬਿਸਲਿ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਲ੍ਯ. ਵਿ-ਬਿਨਾ ਸ਼ਲ੍ਯ (ਘਾਉ) ਤੋਂ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਿਸ਼ਲ੍ਯਕਰਣੀ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਘਾਉ ਮਿਲ੍ਯਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਸਲਿ ਬਿਸਲਿ ਆਣਿ ਤੋਖੀਲੇ ਹਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਸ਼ਲ੍ਯ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਲ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲਿਆਕੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਸੰਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਲ੍ਯਕਰਣੀ.

ਬਿਸਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਿੱਘੇ ਦਾ ਬੀਹਵਾਂ ਭਾਗ. ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ। ੨ ਵੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ੩ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਸ੍ਤ੍ਰ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ। ੪ ਡਿੰਗ-ਰਾਜ ਕਰ. ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਸੂਲ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ.

ਬਿਸਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ.

ਬਿਸਵਾਸੀ. ਵਿ-ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਣਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਘਾ.

ਬਿਸਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬੇਸ੍ਵਾਦ। ੨ ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਦ. ਵਿਸ਼੍ਵ (ਸੰਸਾਰ) ਨੂੰ ਅਦ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ. ਮਹਾਕਾਲ। ੩ ਵਿਸ-ਵਾਦ. ਵਿਤੰਡਾਵਾਦ. ਝਗੜੇ ਦੀ ਚਰਚਾ. "ਬਿਸਵਾਦ ਆਦਿ ਭਰਮੰ." (ਗਜਾਨ)

ਬਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਸਾ.

ਬਿਸਾਸ ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਯਕ਼ੀਨ. ਭਰੋਸਾ.
ਬਿਸਾਸਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ. ਏਤਬਾਰ. "ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੇ ਕਾ ਭਇਆ ਬਿਸਾਸ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) "ਪੂਰੈ
ਬਿਸਾਸੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬਿਸਾਸ." (ਰਾਮ ਮ:੫) "ਕਹਾਂ ਬਿਸਾਸਾ ਇਸ ਭਾਂਡੇ ਕਾ, ਇਤਨਕੁ ਲਾਗੈ ਠਨਕਾ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) "ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਬਿਸਾਸੁ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਿਸਾਹ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸਾਹੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਹਨ। ੩ ਸੰ. ਵਸ੍ਵਸਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਦਾ ਕੰਮ. ਖਰੀਦ.

ਬਿਸਾਹਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਸ੍ਵਸਾਯ (ਖ਼ਰੀਦ) ਕਰਨਾ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ. "ਪਾਪ ਬਿਸਾਹਨ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੁਇ ਬੈਲ ਬਿਸਾਹੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਿਸਾਹੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਭਰੋਸਾ. ਯਕ਼ੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਹ.

ਬਿਸਾਗਨਿ. ਵਿਸ਼ਯ-ਅਗਨਿ. "ਸੀਤਕਰ ਜੈਸੇ ਸੀਤਕਰ ਸੋ ਬਿਸਾਗਨਿ ਤੇ." (ਨਾਪ੍) ਵਿਸ਼ਯਰੂਪ ਅਗਨਿ ਤੋਂ ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੁਲ੍ਯ ਹਨ.

ਬਿਸਾਤ. ਅ ਬਸਾਤ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬਿਛਾਉਣਾ. ਫ਼ਰਸ਼ ਦਾ ਵਸਤ੍. ੨ ਉਹ ਕਪੜਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸ਼ਤਰੰਜ ਖੇਡ੍ਹੀਦਾ ਹੈ. "ਸਤਰੰਜ ਬਾਜੀ ਖੇਲ ਬਿਸਾਤ ਬਣਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਬਿਸਾਤੀ. ਅ ਬਸਾਤੀ੍ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਪੜਾ ਬਿਛਾਕੇ ਉੱਪਰ ਸੌਦੇ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਪਾਰੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਸੰਤੀ.

ਬਿਸਾਦ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੜ੍ਹਤਾ। ੨ ਦਿਲ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ. "ਨਰਨ ਬਿਸਾਦ ਭਯੋ ਚਲੇ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਕਲੇਸ਼. ਦੁੱਖ। ੪ ਵਿ– ਵਿਸ਼ ਖਾਣ੍ਹਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ.

ਬਿਸਾਰ. ਸੰ. ਵਿਸਾਰ. ਵਿਸ਼ (ਜ਼ਹਿਰ) ਵਾਲਾ. "ਕਾਨ੍ਹ ਕੇ ਨੈਨ ਕਿ ਬਾਨ ਬਿਸਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਵਿਸਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੱਛ. ਮੀਨ. "ਜਲ ਈਖਦ ਜੋਸਟ ਬਾਸਰ ਮਾਹਿ,ਬਿਸਾਰਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਸੋਂ ਅਕ੍ਲਾਏ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਸਰਣ ਅਤੇ ਬਿਸਾਰਣਾ. "ਤੂ ਨ ਬਿਸਾਰੇ ਰਾਮਈਆ !" (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਿਸ੍ਹਾਰਣ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਾਰਣ. ਮਾਰਨਾ. ਵਧ ਕਰਨਾ. "ਧਰਮਧੀਰ ਗੁਰਮਤਿ ਗੰਭੀਰ, ਪਰਦੁਖ ਬਿਸਾਰਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ,ਬਿਸਰਣ ਅਤੇ ਬਿਸਾਰਣਾ.

ਬਿਸਾਰਣਾ. ਵਿ.ਸਮਰਣ ਕਰਨਾ. ਚੇਤਿਓਂ ਭੁਲਾਉਣਾ. "ਅਵਰ ਬਿਸਾਰੀ ਬਿਸਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਬਿਸਾਰਦ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਾਰਦ.

ਬਿਸਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਰਣਾ.

ਬਿਸਾਰਿ. ਵਿਸਾਰ (ਵਿਸ੍ਮਰਣ ਕਰ) ਕੇ. ਭੁਲਾਕੇ. "ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਚਲਹਿ ਅਨਮਾਰਗਿ." (ਸਾਰ ਮ:ਪ) ੨ ਸੰ. ਵਿਸਾਰਿ. ਅਮ੍ਰਿਤ. ਵਿਸ–ਅਰਿ.

ਬਿਸਾਲ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਾਲ. ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਡਾ ਅਤੇ ਲੰਮਾ.

ਬਿਸਾਲਾਲ. ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਲਾਲ. ਬਹੁਤ ਲਾਲ. "ਬਿਸਾਲਾਲ ਨੈਨੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਿਸਾਲੀ. ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਨਵਾਂਸ਼ਹਰ" ਤੋਂ ੨੬ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਰਾਉ ਧਰਮਪਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲਿਆਇਆ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਕਈ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ. ਗ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਰਾਉ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਰਾਉ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹੋਰ ਜਾਗੀਰ ਆਦਿਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ.ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਕੀਰਤ-ਪੁਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਬਿਸਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਿਯਾਰ ਅਤੇ ਬਿਸੀਆਰ.

ਬਿਸਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਬਸਿਸਟ.

ਬਿਸਿਖ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਰਮੰ.

ਬਿਸਿਖ ਪਰਨਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਿਖ (ਤੀਰ) ਰੂਪ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਪਰਨ (ਪੰਖ). ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਸਿਖ ਬਰਖਨੀ. ਤੀਰ ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲੀ ਫੌਜ. ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਸਿਮਰਣ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਰਣ.

ਬਿਸਿਮ੍ਰਤ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮ੍ਰਿਤ (ਵਿਸ੍ਮ੍ਰਣ). ਵਿ–ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਚੇਤਿਓਂ ਉਤਰਿਆ. "ਅਰੋਗਸੰ ਮਹਾ ਰੋਗਸੰ ਬਿਸਿਮ੍ਰਤੇ ਕਰੁਣਾਮਯਹ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ (ਕਰਤਾਰ) ਦੇ ਭੁੱਲਣ ਤੋਂ ਅਰੋਗੀ ਭੀ ਮਹਾਰੋਗੀ ਹਨ.

ਬਿਸਿਯਾਰ. ਫ਼ਾ ਵਿ– ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੨ ਵਡਾ. ਮਹਾਨ। ੩ ਵਿਸ਼ (ਜ਼ਹਿਰ) ਵਾਲਾ. ਜ਼ਹਰੀਲਾ. ਵਿਸਧਰ."ਛੁਟਕੇ ਬਿਸਿਯਾਰ."(ਰਾਮਾਵ) ਜ਼ਹਰੀਲੇ ਤੀਰ ਛੁੱਟੇ.

ਬਿਸੀ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਿ. ਵਿ–ਜ਼ਹਰੀਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੀਰ। ੩ ਸਰਪ.

ਬਿਸੀਅਰ ਸੰ. ਵਿਸਧਰ.ਵਿ–ਜ਼ਹਿਰ ਰੱਖਣਵਾਲਾ।
ਬਿਸੀਅਰੁ ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਰਪ. "ਜੈਸਾ ਸੰਗੁ ਬਿਸੀਅਰ ਸਿਉ ਹੈ ਰੇ, ਤੈਸੋ ਹੀ ਇਹੁ ਪਰਗ੍ਰਿਹੁ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੩ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਬਸ਼ਹਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਬਿਸੀਆਰ. ਬਹੁਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੀਆਰ. "ਇਕਿ ਤੁਰੀ ਚੜਹਿ ਬਿਸੀਆਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਵਡਾ. ਮਹਾਨ. "ਬਿਸੀਆਰ ਤੂ ਧਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਿਸੀਹਰ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਬਸ਼ਹਰ ਦਾ ਨਾਮ ਬਿਸੀਹਰ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਸ਼ਹਰ.

ਬਿਸੁ. ਸੰ. ਵਿਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਹਿਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਣੁ. ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. "ਅਮ੍ਰਿਤਬੂੰਦ ਹਰਿਨਾਮ ਬਿਸੁ ਕੀ ਬਿਖੈ ਨਿਵਾਰਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ) ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍.

ਬਿਸੁਆਸ ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਕੀਨ. ਭਰੋਸਾ.
ਬਿਸੁਆਸੁ ਏਤਬਾਰ. "ਮਨਿ ਉਪਜਿਆ ਬਿਸੁਆਸੋ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ)
ਬਿਸੁਆਸੋ

ਬਿਸੁਇਸ. ਵਿਸ੍–ਈਸ਼. ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ. "ਬੀਸ ਬਾਨ ਬਿਸੁਇਸ ਕਹਿ ਬ੍ਰਿਜਪਤਿ ਮਾਰਿਓ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੨) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਬੀਸ ਤੀਰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਮਾਰੇ.

ਬਿਸੁਏ. ਦੇਖੋ, ਬੀਸ ਬਿਸੁਏ.

ਬਿਸੁ ਸੰਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ ਸੰਸਾਰ.

ਬਿਸੁਕਰਤਾ. ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵਕਰ੍ਮਾ–ਵਿਸ਼੍ਣੁਕਰਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਭਯੋ ਨਾਭਿਸਰੋਜ ਤੇ ਬਿਸੁਕਰਤਾ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਬਿਸੁਕਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ੍ਵਕਰਮਾ.

ਬਿਸੁ ਕੀ ਬਿਖੈ. ਵਿਸ਼੍ (ਸੰਸਾਰ) ਦੀ ਵਿਸ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੁ.

ਬਿਸੁਨਾਥ. ਵਿਸ਼੍ (ਜਗਤ) ਦਾ ਨਾਥ (ਸ੍ਵਾਮੀ).

ਬਿਸੁਨਾਯਕ. ਵਿਸ਼੍ (ਸੰਸਾਰ) ਦਾ ਨਾਯਕ(ਮਾਲਿਕ). "ਕੋਊ ਕਹੈ ਬਿਸਨੋ ਬਿਸੁਨਾਯਕ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ਵਿਸਨੁ ਹੀ ਜਗਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ.

ਬਿਸੁੰਭਰ. ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵੰਭਰ. ਜਗਤ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. ਵਿਸ਼੍ਣੁ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਿਮਰਉ ਜਾਸੁ ਬਿਸੁੰਭਰ ਏਕੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਿਸੂ. ਸੰ. ਵਿਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਖ. "ਬਿਸੀਅਰ ਬਿਸੂ ਭਰੇ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) "ਅੰਧੇ ਖਾਵਹਿ ਬਿਸੂ ਕੇ ਗਟਾਕ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ)

ਬਿਸੂਚਿਕਾ ਦੇਖੋ, ਵਿਸੂਚੀ.
ਬਿਸੂਚੀ

ਬਿਸੂਰਣ. ਸੰ. ਵਿਸੂਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ. "ਸਾਧੂਸੰਗਤਿ ਮਿਟੈ ਬਿਸੂਰ." (ਟੋਡੀ ਮ: ਪ) ੨ ਝੁਰੇਵਾਂ.

ਬਿਸੂਰਿ. ਝੁਰਕੇ. ਝੁਰੇਵੇਂ ਨਾਲ। ੨ ਸ਼ੋਕ ਕਰਕੇ. ਰੰਜ ਨਾਲ.

ਬਿਸੂਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸੂਲਾ.

ਬਿਸੇ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਯ.

ਬਿਸੇਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੇਖ ਅਤੇ ਵਿਸੇਸ.

ਬਿਸੇਸਕ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ। ੨ ਬਿਸੇਖ(ਵਿਸ਼ੇਸ਼) ਫ਼ੈਦ ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ.ਦੇਖੋ,ਬਿਸੇਖ ੩.

ਬਿਸੇਸ ਗਿਆਨੁ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗ੍ਯਾਨ. ਖ਼ਾਸ ਗਿਆਨ. ਆਤਮਗਿਆਨ. "ਸਭ ਮਹਿ ਊਚ ਬਿਸੇਸਗਿਆਨੁ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ਪ)

ਬਿਸੇਸਰੁ ਵਿਸ਼੍–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਜਗਤਨਾਥ.
ਬਿਸੇਸੁਰ

ਬਿਸੇਖ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੇਦ. ਫਰਕ। ੨ ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਾਦਤੀ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਅਸ੍ਵਗਤਿ," "ਨੀਲ" ਅਤੇ "ਮਨਹਰਣ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚੌਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਪੰਜ ਭਗਣ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਬਿਸੇਸਕ" (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ)ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭ੍ਰਾਜ ਬਿਨਾ ਭ੍ਰਟ ਲ੍ਰਾਜ ਸਭੈ ਤਜ ਸ੍ਰਾਜ ਜਹਾਂ,
ਨਾਚਤ ਭ੍ਰੂਤ ਪਿਸ੍ਰਾਚ ਨਿਸ੍ਰਾਚਰਰ੍ਰਾਜ ਤਹਾਂ,
ਦੇਖਤ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਮਹਾਂ ਰਣ, ਕੌ ਬਰਨੈ ?
ਜੂਝ ਭ੍ਰਯੋ ਜਿਹ ਭਾਂਤ ਸੁਪਾਰਥ ਸੌਂ ਕਰਨੈ.
(ਕਲਕੀ)

੪ ਦੇਖੋ, ਵਿਸੇਸ.

ਬਿਸੇਖਾ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ. "ਪੂਰਣ ਅਰਬ ਬਿਸੇਖਾ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ)

ਬਿਸੇਰੋ. ਵਿ.ਸਮਰਣ ਕਰਿਓ. ਭੁਲਾਦਿੱਤਾ. "ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਦਾਤਾਰੁ ਬਿਸੇਰੋ." (ਕਾਨ ਮ: ਪ)

ਬਿਸੋਕ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ੋਕ. ਵਿ–ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ.ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਬਿਸੋਕਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੀਰ. ਵਾਣ, ਜੋ ਯੋਧਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੋਕ ਕਰਦਾ (ਆਨੰਦ ਦਿੰਦਾ) ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਸੰਖ. ਵਿ–ਬਿਨਾ–ਸੰਖ੍ਯਾ. ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. "ਖਪਿ ਖਪਿ ਮੁਏ ਬਿਸੰਖ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਵਿਸ਼ੰਕ. ਬਿਨਾ ਸ਼ੰਕਾ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. "ਮੰਨੈ ਨਾਉ, ਬਿਸੰਖ ਦਰਗਹ ਪਾਵਣਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਬਿਸੰਭਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੁੰਭਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵੰਭਰ.

ਬਿਸੰਭਰਦਾਸ. ਉੱਜੈਨ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਣੀਆ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਰਥਾਇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ "ਮੁਕਤਿਨਾਮਾ" ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਸੋਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਸਤਗੁਰੁ ਬੋਲ ਸੁਨਾਇਓ ਸੁਨਹੁ ਬਿਸੰਭਰ ਰੀਤਿ,
ਬਚ ਬਿਸ੍ਵਾਸੀ ਹੋਵਨਾ ਗੁਰੁਪਦ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ."

ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਰਿਗੋਪਾਲ ਸੀ। ੨ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਸੂਬਾ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਬਿਧਵਾ ਬੇਗਮ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀਵਾਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਪੁਰ ਵਡੇ ਜੁਲ੍ਮ ਕੀਤੇ.ਟਾਂਡਾ ਉੜਮੁੜ (ਉੜਮੁੜ ਟਾਂਡੇ) ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਕਰੋੜਾਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕੀਤਾ.

ਬਿਸੰਭਰੁ. ਵਿਸ਼੍ਵੰਭਰ. ਜਗਤ ਨੂੰ ਭਰਣ (ਪਾਲਣ) ਵਾਲਾ. "ਬਿਸੰਭਰੁ ਦੇਵਨ ਕਉ ਦੈਕੈ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਬਿਸੰਭਾਰ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸੰਭਾਲ (ਹੋਸ਼). ਬੇਸੁਧ, "ਜਾਂਹਿ ਨ ਗ੍ਰਿਹ ਬਿਸੰਭਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੭੬) ੨ ਬਿਨਾ ਸੰਭਾਰ (ਸਾਮਾਨ). ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬਿਨਾ.

ਬਿਸ੍ਮਾ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੈਰਾਨੀ. ਅਲ. ਗ੍ਹੈਹ.

ਬਿਸ੍ਮਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮਰ. ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਬਿਸ੍ਮਰੀਆ. ਵਿਸ੍ਮ੍ਰਿਤ ਹੋਈ. ਫੈਲੀ ਹੋਈ. "ਕੀਰਤਿ ਜਨ ਅਮਰਦਾਸ ਬਿਸ੍ਮਰੀਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬਿਸ੍ਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤਾਰ.

ਬਿਸ੍ਮੀਰਣ ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮੀਰਣ. ਵਿ–ਲੰਮਾ। ੨ ਵਡਾ।
ਬਿਸ੍ਮੀਰਨ ੩ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸਹਿਤ. "ਅਨਿਕ ਮਾਯਾ ਬਿਸ੍ਮੀਰਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ)

ਬਿਸ੍ਥਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤਾਰ.

ਬਿਸ੍ਰਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ੍ਰਾਂਤ.

ਬਿਸ੍ਰਾਮ. ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ਰਾਮ. "ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਪਾਏ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ)

ਬਿਸ੍ਰਾਮਚਰਣ. ਵਿ–ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨ੍ਰਿਵਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੋ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕ੍ਰਿਤਿਆ ਪ੍ਰਿਯੰ, ਬਿਸ੍ਰਾਮ-ਚਰਣੰ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ) ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਜ (ਸੇਵਕਾਂ) ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਅਤੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦਾਤਾ.

ਬਿਸ੍ਰਾਮਨਿਧਿ. ਵਿ–ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਨਿਧਿ. ਨ੍ਰਿਵਤਿ ਦਾ ਆਧਾਰ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਭੰਡਾਰ. "ਹਰਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮਨਿਧਿ ਪਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਸ੍ਥਾ. ਸ਼ਾਂਤਿਪਦ. ਤੁਰੀਯ ਅਵਸ੍ਥਾ. "ਸ੍ਵਾਸਿ ਸ੍ਵਾਸਿ ਮਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮ੍ਹਾਰੇ,ਇਹੁ ਬਿਸ੍ਰਾਮਨਿਧਿ ਪਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ)

ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਰਾਮ. "ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਿਸ੍ਰੁ. ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ। ੨ ਸਾਰਾ ਤਮਾਮ. ਸਭ."ਜਿਤਤੇ ਬਿਸ੍ਰੁ ਸੰਸਾਰਹ."(ਸਹਸ ਮ:ਪ)

ਬਿਸ੍ਰੁ ਸੰਸਾਰ. ਵਿਸ੍ (ਸਾਰਾ) ਸੰਸਾਰ (ਜਗਤ).ਤਮਾਮ ਦੁਨੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ ੨। ੨ ਸੰਸਾਰ (ਬਦਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ) ਵਿਸ਼੍ (ਜਗਤ). ਇੱਕ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ.

ਬਿਸ੍ਮਕਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ.

. CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਸ੍ਵਗਰਭ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ੍ਵਗਰਭ.

ਬਿਸ੍ਵਦੀਪਕ. ਵਿਸ੍ਵ (ਜਗਤ) ਦਾ ਦੀਵਾ (ਸੂਰਜ). "ਬਿਸ੍ਵ ਕਾ ਦੀਪਕ ਸ੍ਵਾਮੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਜਗਤਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਕਰਤਾਰ.

ਬਿਸ੍ਵਨਾਥ. ਵਿਸ੍ਵ (ਜਗਤ) ਦਾ ਨਾਥ (ਸ੍ਵਾਮੀ), ਜਗਤਪਤਿ, ਕਰਤਾਰ। ੨ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ.

ਬਿਸ੍ਵਰੂਪ. ਵਿਸ੍ਵ (ਸੰਸਾਰ) ਰੂਪ. ਵਿਸ੍ਵਮੂਰ੍ਤਿ. ਜਗਤਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਤੈਸੇ ਬਿਸ੍ਵਰੂਪ ਤੇ ਅਭੂਤ ਭੂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਬਿਸ੍ਵਾਸ | **ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ** ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਯਕੀਨ. ਭਰੋਸਾ. ਏਤਬਾਰ. "ਨਾਨਕ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਮਨਿ ਆਇਓ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ ਸਤਿ ਨਾਨਕਗੁਰੁ ਤੇ ਪਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਿਸ੍ਵਾਸੁਰ. ਵਸੁਮਾਸੁਰ. ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਵ੍ਰਿਜਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀ ਗੋਪਾਲ ਚੁਰਾ ਲਏ ਸਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦, ਪੂਰ੍ਵਾਰਧ ਅ: ੩੭. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁਰ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬਿਸ੍ਵਾਸੁਰ ਕੋ ਮਾਰਕੈ ਕਰ ਸਾਧੁਨ ਕੋ ਕਾਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿਸ੍ਵਾਸ. ਸੰ. ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ–ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਵਿਸ੍ਵ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਉਧਰਿਆ ਸਗਲ ਬਿਸ੍ਵਾਸ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਸਾਰੀ ਲੋਕੀ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਇਆ.

ਬਿਸ੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ.

ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ. ਵਿਸ਼੍ਵੰਭਰ. ਜਗਤ ਨੂੰ ਭਰਣ (ਪਾਲਨ) ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. "ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਬਿਸ੍ਵੰਭਰਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵੰਭਰਾ.

ਬਿਹ. ਦੇਖੋ, ਵਿਹ। ੨ ਫ਼ਾ ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਚੰਗਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਹੀ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹੀ.

ਬਿਹਈ. ਵਿਹਾਉਂਦਾ. ਵਿਤਾਉਂਦਾ। ੨ ਬੀਤਦੀ. ਗੁਜ਼ਰਦੀ. "ਗਤਿ ਬਿਨੁ ਰੈਨਿ ਬਿਹਈ ਹੈ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ਬਿਨਾ ਗਤਿ (ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ).

ਬਿਹਸਨਾ. ਸੰ. ਵਿਹਸਨ. ਮੁਸਕਰਾਉਣਾ. ਮੰਦ ਮੰਦ ਹੱਸਣਾ.

ਬਿਹਗ. ਵਿਹਗ. ਵਿਹ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪੰਛੀ। ੨ ਤੀਰ। ੩ ਸੂਰਜ। ੪ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ ਆਦਿ.

ਬਿਹਚਰੇ. ਵਿਚਰੇ. ਫਿਰੇ. ਘੁੰਮੇ. "ਮਨੈ ਬਿਹਚਰੇ ਮਾਸ ਹੋਤੇ ਪਿਲੀਜੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਿਹਤਰ. ਫ਼ਾ ਬਿਹ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. ਸੰ. ਵ੍ਰਿਦ੍ਧਤਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. better.

ਬਿਹਤਰੀਨ. ਫ਼ਾ ਬਿਹਤਰ ਵਿ–ਅਤੀਸ਼ਤ ਹੀ ਉੱਤਮ. ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ.

ਬਿਹਥਿ. ਸੰ. ਵਿਤਸ੍ਤਾ. ਜੇਹਲਮ ਨਦੀ. "ਬਿਹਥਿ ਆਦਿ ਸਬਦੁਚਰਕੈ ਏਸਰਾਸ੍ਰ ਕਹੁ ਮੰਤ੍ਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਵਿਤਸ੍ਤਾ ਨਦੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸ੍ਤ੍ਰ ਫਾਸੀ.

ਬਿਹਬਲ. ਸੰ. ਵਿਹ੍ਵਲ. ਵਿ–ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਵਯਾਕੁਲ.

ਬਿਹਰਣ | **ਬਿਹਰਨ** ਦੇਖੋ, ਵਿਹਰਣ। ੨ ਵਿਚਰਣਾ. ਵਿਹਾਰ. "ਤਹਿ ਬਿਹਰਤ ਕਹੁ ਹਰਖੰਤਾ." (ਗੂਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਜੁਦਾ ਹੋਣਾ. ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਣਾ. "ਅਸਿ ਲੈ ਕਰ ਮੈ ਦਲ ਯੌਂ ਬਿਹਰਸੋ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ਫੌਜ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤਾ। ੪ ਪਾਟਣਾ. "ਸੂਕੈ ਜਲ ਕਰਦਮ ਬਿਹਰਾਨੀ." (ਨਾਪ)

ਬਿਹਾਉਣ. ਕ੍ਰਿ–ਛੱਡਣਾ. ਤ੍ਯਾਗਣਾ. ਵਿ–ਹਾ. "ਸੰਸਾ ਦੂਰਿ ਕਰੁ, ਕਾਗਦ ਦੇਹ ਬਿਹਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ.

ਬਿਹਾਇ. ਸੰ. ਵਿਹਾਯ. ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਕੇ। ੨ ਤ੍ਯਾਗਕੇ.

ਬਿਹਾਗ. ਉਹ ਸਮਾਂ, ਜਦ ਵਿਹ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਆਗ (ਅਗਨਿ) ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਸੀ. ਅਲੋਂਦਯ. ਪਹਿ ਫੁਟਣ ਦਾ ਸਮਾ. "ਸਾਂਝ ਬਿਹਾਗ ਤਕਹਿ ਆਰਾਸ੍ਰ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਹਗ (ਸੂਰਜ). ਦੇਖੋ, ਦਯੁਤ। ੩ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹ ਸੁਰ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਬਹੁਤ ਦੁਰਬਲ ਹੋਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਤੀਵ੍ਰ ਮੱਧਮ ਭੀ ਦੁਰਬਲ ਹੋਕੇ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਗ ਮ ਪ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ.

ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਸਰਵਲੋਹ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਬਿਹਾਗੜਾ. ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਬਿਹਾਗ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਹਾਗੜਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੀਵ੍ਰ ਮੱਧਮ ਭੀ ਬਹੁਤ ਦੁਰਬਲ ਹੋਕੇ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੈ. ਅੰਤਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਭੀ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਨੰਬਰ ਸੱਤਵਾਂ ਹੈ.

ਬਿਹਾਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਾਣਿਜ ਕਰਨਾ. "ਜਾ ਕਉ ਆਏ ਸੋਈ ਬਿਹਾਝਉ ਹਰਿ ਗੁਰ ਤੇ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਬਿਹਾਣ. ਛਿੰਗ. ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ. ਆਵਾਗਮਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਨ.

ਬਿਹਾਣੀ. ਵੀਤੀ. ਗੁਜ਼ਰੀ. ਵਿ–ਹਾ. "ਭਰਣ ਪੋਖਣ ਸੰਗਿ ਅਉਧ ਬਿਹਾਣੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਬਿਹਾਨ | **ਬਿਹਾਨੋ** ਵੀਤਿਆ. ਗੁਜ਼ਰਿਆ. ਵਿਹਾਇਆ. "ਕਾਲ ਪਾਇ ਬਿਹਾਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਜਨਮੁ ਬਿਹਾਨੋ ਅਹੰਕਾਰਿ ਅਰੁ ਵਾਦਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਹ (ਆਕਾਸ਼) ਆਨ (ਅਰੁਣ). ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਦ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਾਲੀ ਹੋਵੇ. ਅਰੁਣੋਦਯ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. "ਆਸਨ ਬੈਸੈ ਭਈ ਬਿਹਾਨਾ." (ਨਾਪ)

ਬਿਹਾਰ. ਪਟਨੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਮਗਧ ਦੇਸ਼. ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਬੁੱਧਮਤ ਦੇ ਬਹੁਤੇ "ਵਿਹਾਰ" (ਆਸ਼੍ਰਮ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਉੜੀਸਾ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਨਾਗਪੁਰ ਭੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ. ਬਿਹਾਰ ਦਾ ਰਕਬਾ ੯੩,੦੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੩੫,੦੦੦,੦੦੦ ਹੈ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਪਟਨਾ ਹੈ। ੨ ਰੀਵਾ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ। ੩ ਸੰ. ਵਯਵਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਉਹਾਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵਿਹਾਰ.

ਬਿਹਾਰ ਦਾਸੀ. ਵਿਹਾਰ (ਦੇਵਮੰਦਿਰ) ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਦਾਸੀ। ੨ ਕਿਸੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਥਵਾ ਰਾਜਭਵਨ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਟਹਲਣ.

ਬਿਹਾਰਬਿੰਦਾਬਨ. ਆਗਰੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਮਾਈ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸਨ ੧੯੨੫ ਵਿੱਚ ਦਲਵਾਲੀਸਿੰਘ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ ਇੱਕ ਬੇਟਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਿਹਾਰਬਿੰਦਾਬਨ ਰੱਖਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਸੰਤ ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਤੋਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਅਮੀਰਚੰਦ ਵੇਦੀ ਤੋਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਨਾਮ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਮੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਾਧੂ "ਬਿਹਾਰਬਿੰਦਾਬਨੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚੇਲਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਧੋਕੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠਾ ਮਿਲਾ ਸ਼ਰਿਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪਿਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਵਸਤ੍ਰ ਪੀਲੇ ਪਹਿਰਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਕੋਈ ਕੇਸ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਮੁੰਡਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਬਿਹਾਰਬਿੰਦਾਬਨ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਸਨ ੧੯੭੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਰਾਧਾਸ੍ਵਾਮੀ ਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸ਼ਿਵਦਯਾਲ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬਾਬਾ ਅਟਲਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਬਿਹਾਰਬਿੰਦਾਬਨੀਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਫੈਜ਼ਾਬਾਦ ਅਤੇ ਨਿਵਾਦਾ (ਜਿਲਾ ਬਸਤੀ) ਵਿੱਚ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਰਹੁ ਰੀਤਿ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ।

੨ ਬਿਹਾਰਬਿੰਦਾਬਨ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਬਿਹਾਰਬਿੰਦਾਬਨੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ ਹੈ.

ਬਿਹਾਰਬਿੰਦਾਬਨੀ | **ਬਿਹਾਰਬਿੰਦਾਬਨੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ** ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਰਬਿੰਦਾਬਨ.

ਬਿਹਾਰੀ. ਸੰ. ਵਿਹਾਰਿਨ–ਵਿਹਾਰੀ. ਵਿ–ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਰਖਿਆ ਬਿਹਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਵਯਵਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਪਾਰੀ। ੪ ਮਾਥੁਰ ਚੌਬਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਗ੍ਵਾਲੀਅਰ ਪਾਸ ਬਸੁਵਾ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਪਿੰਡ ਸੰਮਤ ੧੬੬੦ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੨੦ ਦੇ ਲਗਪਗ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਥੁਰਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ. ਬਿਹਾਰੀ ਦੀ ਦੋਹਾ ਸਤਸਈ ਮਨੋਹਰ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਵਿ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਮਾਨ ਹੈ. * ਇਸ ਸਤਸਈ ਦੇ ਗਦ੍ਯ ਪਦ੍ਯ ਅਨੇਕ ਟੀਕੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ. ਬਿਹਾਰੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਯਸਿੰਘ ਮਿਰਜਾ ਅੰਬਰਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸਣ ਸੀ। ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਦੀਰ੍ਘ ਏ.ਈ.

ਬਿਹਾਲ. ਫ਼ਾ ਬਹਾਲ ਬਦਹਾਲ, ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਹ੍ਵਲ. ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਵਾਲਾ ਅਰ ਵਯਾਕੁਲ. "ਬਿਛੁਰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਾਲ."(ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) "ਨੈਣ ਨ ਦੇਖਹਿ ਸਾਧੁ, ਸਿ ਨੈਣ ਬਿਹਾਲਿਆ." (ਵਡਹੰ ਮ: ੫)

ਬਿਹਾਵਤ | **ਬਿਹਾਵਥ** ਵਿਹਾਵਤ. ਗੁਜ਼ਰਤ. "ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬਿਹਾਵਥ" (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ. "ਸੰਤ ਬਿਹਾਵੈ ਹਰਿਜਸ ਗਾਵਤ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਬਿਹਾਵਨ. ਵਿਤਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਉਣਾ.

ਬਿਹਿਸ਼੍ਤ. ਫ਼ਾ ਬਹਿਸ਼੍ਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਰਗ. ਦੇਵਲੋਕ.

ਬਿਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਹਿਤ.

ਬਿਹੀ. ਫ਼ਾ ਬੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੇਉ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਮੇਵਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ (ਬਿਹੀਦਾਣਾ), ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੇਸਦਾਰ ਰਸ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. Cydonia Vulgaris (quince) ੨ ਬਿਹਤਰੀ. ਚੰਗਿਆਈ.

ਬਿਹੀਦਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹੀ ੧.

ਬਿਹੀਨ | **ਬਿਹੂਣ** | **ਬਿਹੂਣਾ** | **ਬਿਹੂਨ** | **ਬਿਹੂਨੜਾ** | **ਬਿਹੂਨਾ** ਸੰ. ਵਿਹੀਨ. ਵਿ–ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਰਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਬਿਨਾ. ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅ ਪ੍ਰ ਬਦੂਨ. "ਪਿਰਹਿ ਬਿਹੂਨ ਕਤਹਿ ਸੁਖ ਪਾਏ?" (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) "ਨਾਮ ਬਿਹੂਨੜਿਆ ਸੇ ਮਰਨਿ ਵਿਸੂਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਿਹੰਗ | **ਬਿਹੰਗਮ** ਸੰ. ਵਿਹੰਗ–ਵਿਹੰਗਮ. ਵਿਹ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਜੋ ਗਮਨ ਕਰੇ, ਪੰਛੀ। ੨ ਸੂਰਯ। ੩ ਪੰਛੀ ਜੇਹੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਾਲਾ ਵਿਰਕ੍ਤ ਸਾਧੂ. "ਰਹੈ ਬਿਹੰਗਮ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਬਿਹੰਡਨ. ਵਿ–ਖੰਡਨ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕੱਟਣਾ. "ਖਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਅਖੰਡਲ ਕੇ ਅਰਿ ਕੀਨ ਬਿਹੰਡਾ." (ਨਾਪ) ੨ ਵਿ–ਹਨਨ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਾਰਨਾ.

ਬਿਹੰਡਲ | **ਬਿਹੰਡੜਾ** ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਕਲ–ਬ੍ਰਿਹੱਨਲ. ਵਡਾ ਕੌਨਾ (ਨੜਾ) ੨ ਜਦ ਅਰਜੁਨ ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦੇ ਘਰ ਲੁਕਕੇ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਹ ਨਾਮ ਧਰਾਇਆ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈਂ ਖੁਸਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ. "ਭਾ ਬਿਹੰਡੜਾ ਅਰਜੁਨ ਤਬ ਹੀ." (ਨਾਪ) ੩ "ਬ੍ਰਿਹੱਨਲ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਜੋ ਅਰਜੁਨ ਖੁਸਰਾ ਬਣਕੇ ਰਿਹਾ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਨਾਮਰਦ (ਨਪੁੰਸਕ) ਲਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕਾਤਰਕੋਯ ਹੈਰਹਾ ਬਿਹੰਡਲ। ਬ੍ਰਹਮ ਛਾਡ ਗ੍ਰਹਿ ਗਹਜੋ ਕਮੰਡਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਬਿਹੰਧੁ. ਵਿਤਾਵਤ–ਅੰਧ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ. "ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬਿਹੰਧੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਬਿਹ੍ਵਤਹਾਵ. ਵਿਹ੍ਵਲਭਾਵ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ–"ਲ੍ਯਾਜਨਿ ਬੋਲ ਸਕੈਂ ਨਹੀ ਪਿਯਹਿੰ ਮਿਲੇ ਹੂੰ ਨਾਰਿ। ਬਿਹ੍ਵਤਹਾਵ ਤਾਂਸੋਂ ਸਭੈ ਕਵਿਜਨ ਕਹਿਤ ਬਿਚਾਰਿ." (ਸਗਦ-

* "ਸਤਸ੍ਰੈਯਾ ਕੇ ਦੋਹਰੇ ਜ੍ਯੋਂ ਨਾਵਕ ਕੇ ਤੀਰ।
ਦੇਖਤ ਮੈ ਛੋਟੇ ਲਗੈਂ ਬੇਧੈ ਸਕਲ ਸਰੀਰ ॥

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਨੋਦ)

ਬਿਕਸਨਾ. ਸੰ. ਵਿਕਸਨ, ਖਿੜਨਾ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ। ੩ ਮੁਸਕਰਾਉਣਾ. ਹੱਸਣਾ.

ਬਿਕਚ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕਚ.

ਬਿਕਟ. ਸੰ. ਵਿਕਟ. ਸੰਗਜਾ–ਫੋੜਾ। ੨ ਜ਼ਖ਼ਮ. ਫੱਟ। ੩ ਵਿ–ਬੁਰੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ. ਭਯਾਨਕ. "ਮਹਾ ਬਿਕਟ ਜਮਭਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੪ ਵਡਾ ਬਿਖੜਾ. "ਬਿਕਟ ਘਾਟ ਘਟ ਮਾਹੀਂ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੫ ਅੰ. Picket. ਤਲਾਵਾ. ਚੌਰ-ਪਹਿਰਾ. "ਤੁਰਕ ਹੁਤੇ ਸੋਏਪਰੇ ਪਹਿਰੇ ਬਿਕਟਾਂ ਲਾਇ." (ਪੰਪ੍)

ਬਿਕਟੀਲਾ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਕੱਟਣ ਤੋਂ. ਜੋ ਕੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਅਛੇਦ੍ਯ. "ਬਟਦੈ ਪਟਕੈ ਬਿਕਟੀਲੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ (ਬਹੁਤ) ਕਟੀਲਾ.

ਬਿਕਣਾ ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਯਣ. ਵੇਚਣਾ. ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਦੇਣਾ.

ਬਿਕਰ. ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਯ. ਵੇਚਣਾ. ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਅ. ਕੁਆਰੀ ਕੰਨ੍ਯਾ। ੩ ਕੁਆਰਾਪਨ। ੪ ਅਣਵਿੱਧ ਮੋਤੀ.

ਬਿਕਰਜਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਕਰਜਾਂ.

ਬਿਕਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ. ਕੁਕਰਮ. ਵਿਕਮੰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਮ.

ਬਿਕਰਾਰ ਸੰ. ਵਿਕਰਾਲ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਭਯਾਨਕ.

ਬਿਕਰਾਲ "ਭਯੋ ਖੇਤ ਬਿਕਰਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਘੋਰ ਆਹਵ ਬਿਕਰਾਰਾ." (ਕਲਕੀ) "ਪੰਚ ਦੂਤ ਭਾਗੇ ਬਿਕਰਾਲ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਬਿਕਰਾਲਸਰੂਪੀ. ਵਿ–ਵਿਕਰਾਲ (ਭਯਾਨਕ) ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਾਲਾ. "ਜਟਾ ਬਿਕਟ ਬਿਕਰਾਲਸਰੂਪੀ, ਰੂਪ ਨ ਰੇਖਿਆ ਕਾਈ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਬਿਕਲ. ਸੰ. ਵਿਕਲ. ਵਿ–ਵਿਰੁੱਧ ਕਲਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਜਬ ਲਗ ਬਿਕਲ ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਕਲ (ਆਵਾਜ਼) ਬਿਨਾ. ਸੁਣਨ ਰਹਿਤ. "ਸ੍ਵਨਨ ਬਿਕਲਭਏ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਅਪੂਰਣ. ਨਾਮੁਕੰਮਲ. "ਜਿਨ ਸਕਲ ਬਿਕਲ ਭ੍ਰਮ ਕਾਟੇ ਮੋਰ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) ਮਿਥਯਾ ਭ੍ਰਮ ਕੱਟੇ। ੬ ਬੇਅਕਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਬਿਕਲਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਕਲਤਾ. ਬੇਚੈਨੀ। ੨ ਵਯਾਕੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ. "ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨੈ ਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਬਿਕਲਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿਕਲੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਲ. "ਬਿਕਲੁ ਭਇਆ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ)

ਬਿਕਾਊ. ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰੇਯ. ਵਿ–ਵੇਚਣ ਲਾਇਕ ਵਸ੍ਤੁ.

ਬਿਕਾਇ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਿਕਦਾ ਹੈ. "ਹੀਰਾ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬਿਕਾਸ. ਸੰ. ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਕ। ੨ ਸੁਰਗ। ੩ ਆਕਾਸ਼। ੪ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੫ ਖਿੜਨਾ। ੬ ਫੈਲਾਉ.

ਬਿਕਾਨਾ ਵਿਕ੍ਰਯ ਹੋਇਆ. ਵਿਕਿਆ. "ਮਾਇਆ ਹਾਥਿ ਬਿਕਾਨਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਗੁਰ-ਬਚਨਿ ਬਿਕਾਨੋ ਹਟਿ ਹਾਟ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਬਿਕਾਰ. ਸੰ. ਵਿਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਬਦਲਣਾ. ਹੋਰ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ. ਤਬਦੀਲੀ. "ਤੁਐ ਬਹੁਤ ਬਿਕਾਰਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਤੋਯੈ: (ਜਲਾਂ) ਤੋਂ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰਸਾਂ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ. ਭਾਵ–ਜਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲਕੇ ਅਨੇਕ ਰਸ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਰੋਗ। ੩ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰ. ਐਬ. "ਬਿਕਾਰ ਪਾਬਰ ਗਲੇ ਬਾਂਧੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੪ ਦੁੱਖ. "ਬਧੇ ਬਿਕਾਰ ਲਿਖੇ ਬਹੁ ਕਾਗਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਜੀਵ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖਦੇ ਭਾਰੀ ਖੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਪਾਪ ਕਰਮ। ੬ ਬੇ–ਕਾਰ. ਨਿਕੰਮਾ. ਨਿਕਾਰਾ. "ਨਿਰਮਲ ਬੂੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ ਪਰਿਗਈ ਭੂਮਿ ਬਿਕਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਪੈਗਈ.

ਬਿਕਾਰੀ. ਸੰ. ਵਿਕਾਰਿਨ੍–ਵਿਕਾਰੀ. ਵਿ–ਵਿਕਾਰ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲਗਈ ਹੈ। ੨ ਦੋਸ਼ ਵਾਲਾ. ਐਬੀ। ੩ ਰੋਗੀ.

ਬਿਕਾਲ. ਸੰ. ਵਿਕਾਲ. ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਲ. ਮਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ. "ਕਾਲ ਬਿਕਾਲ ਸਬਦਿ ਭਏ ਨਾਸ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਨਮ ਮਰਣ ਨਾਸ਼ ਭਏ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲ। ੨ ਸੰਝ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਬਿਕੀਮਤ. ਵਿ–ਅਮੁਲ੍ਯ. ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ. "ਜਰੇ ਬਿਕੀਮਤ ਤਿਸ ਮਹਿ ਹੀਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤ. ਬਹੁਮੁੱਲਾ.

ਬਿਕੀਰਣ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕੀਰਣ.

ਬਿਕੁੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕੁੰਨੀ.

ਬਿਕ੍ਰਦਾ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਕਰਦਾ. ਵੇਚਦਾ. "ਮਨਮੁਖ ਬਿਦਿਆ ਬਿਕ੍ਰਦਾ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਬਿਕ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਮ.

ਬਿਕ੍ਰਮਸਿੰਘ. ਰਾਣੀ ਇੰਦਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਵਜੀਰਸਿੰਘ ਫਰੀਦਕੋਟਪਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੮੪੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ.

ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ.

ਬਿਕ੍ਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਮੀ.

ਬਿਕ੍ਰਯ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਯ.

ਬਿਕ੍ਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਰਾਲ.

ਬਿਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਿਤ. "ਤੁਹੀ ਬਿਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪਾ ਤੁਹੀ ਚਾਰੁ ਨੈਣਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਤੁਹੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੀ ਹੈਂ। ੨ ਸੰ. ਵਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਟੇਢਾ (ਵਿੰਗਾ) ਹੋਇਆ.

ਬਿਕ੍ਰਿਤਤਾ. ਵਿਕ੍ਰਿਤਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਬਦੀਲੀ. ਵਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਨਹੀ ਬਿਕ੍ਰਿਤਤਾ ਬੁਧਿ ਕੀ ਭਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿਕ੍ਰੀ. ਬਿਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਯ.

ਬਿਖ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖੁ ਅਤੇ ਵਿਖ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ "ਬੈ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿਖ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਬਿਸ ਕੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਕੈ ਬਿਖ ਪਦ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ." (੧੦੮) ਪਰ ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ–"ਬਿਸ ਕੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਕੈ ਬੈ ਪਦ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ." ਬਿਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਬੈ (ਖੱਖਾ ਅੱਖਰ) ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਸਖ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਤੀਰ (ਵਿਸ਼ਿਖ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ.

ਬਿਖਇ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਯ.

ਬਿਖਈ. ਸੰ. ਵਿਧਯਿਨ੍–ਵਿਸ਼ਯੀ. ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ਼ਯਾਸਕ੍ਤ. "ਬਿਖਈ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਇਵਹੀ ਗੁਦਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਿਖਸੂਚਕ. ਡਿੰਗ. ਵਿਸ਼ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਚਕੋਰ ਪੰਛੀ. ਦੇਖੋ, ਚਕੋਰ.

ਬਿਖਸੋਰ. ਦੇਖੋ, ਸੋਰ ੪.

ਬਿਖਹਾ. ਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਰੁੜ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ.

ਬਿਖਕਨਜਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਖਕਨਜਾ.

ਬਿਖਦ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਦ. ਵਿ–ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਸਦ.

ਬਿਖਧਰ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਧਰ. ਵਿ–ਜ਼ਹਿਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ। ੩ ਸਰਪ। ੪ ਤੀਰ. ਵਾਣ. ਤੀਰ ਦੀ ਨੋਕ ਤੇ ਵਿਸ਼ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਬਿਖਨਾ. ਵਿਸ਼੍ਰਿਅਨ. ਵਿਸ਼ਯੋਂ ਕਰਕੇ. "ਬਿਖਨਾ ਘਿਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਬਿਖਫਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖੁਫਲ.

ਬਿਖਮ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਮ. ਵਿ–ਜੋ ਸਮ ਨਹੀਂ. ਵੱਧ ਘੱਟ। ੨ ਜੋ ਹਮਵਾਰ ਨਹੀਂ. ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ. "ਬਿਖਮ ਘੋਰ ਪੰਥ ਚਾਲਣਾ ਪ੍ਰਾਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੩ ਭਯਾਨਕ. ਡਰਾਉਣਾ. "ਬਿਖਮ ਥਾਨਹੁ ਜਿਨਿ ਰਖਿਆ, ਤਿਸੁ ਤਿਲੁ ਨ ਵਿਸਾਰਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੪ ਦੁਖਦਾਈ. "ਕਰਕ ਸਬਦ ਸਮ ਬਿਖ ਨ ਬਿਖਮ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਕਰਕਸ਼(ਕੌੜੇ) ਬੋਲ ਜੇਹੀ ਜ਼ਹਿਰ ਭੀ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ। ੫ ਔਖਾ. ਕਠਿਨ। ੬ ਸੰ. ਵਿਸ਼–ਮਯ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜ਼ਹਿਰਰੂਪ. "ਅਸਾਧੁ ਸੰਗ ਬਿਖਮ ਅਹਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਵਿਸ਼ਰੂਪ ਭੋਜਨ ਹੈ। ੭ ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼. "ਤੈਡੈ ਸਿਮਰਣਿ ਹਭੁ ਕਿਛੁ ਲਧਮੁ ਬਿਖਮੁ ਨ ਭਿਠਮੁ ਕੋਈ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨)

ਬਿਖਮਤਾ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਮਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਸਮਤਾ. ਵਿਸ਼ਮਤ੍ਵ। ੨ ਵਿਪੱਤਿ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਨਾਮ ਬਿਹੂਣ ਬਿਖਮਤਾ." (ਗਾਬਾ)

ਬਿਖਮਾਰਿ. ਵਿ–ਵਿਸ਼–ਮਾਰਕੇ. ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ. "ਪੂਰਨ ਪੂਰਿਰਹਿਆ ਬਿਖ ਮਾਰਿ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿਸ਼ਮ–ਅਰਿ. ਜੋ ਵੈਰੀ ਆਪਣੇ ਬਰਾਬਰ (ਮੁਕਾਬਲੇ) ਦਾ ਨਹੀਂ। ੩ ਦੁਖ-ਦਾਈ ਵੈਰੀ.

ਬਿਖਮੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਮ ੫. "ਤੇਰਾ ਬਿਖਮੁ ਭਾਵਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਖਮ ੭.

ਬਿਖਮੋਬਿਖਮੁ. ਵਿ–ਅਤ੍ਯੰਤ ਕਠਿਨ. ਭਾਰੀ ਔਖਾ. "ਬਿਖਮੋਬਿਖਮੁ ਅਖਾੜਾ ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਜੀਤਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬਿਖਯ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਯ. ਜੋ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਯੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ। ੨ ਦੋਸ਼। ੩ ਮਜ਼ਮੂਨ.

ਬਿਖਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ. ਗਰਲ. "ਬਿਖਯਾ ਭਯੰਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਖਯ। ੩ ਵਿਸ਼ਯਾ. ਚੌਦ੍ਹਾਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਦ੍ਹਾਸ ੪.

ਬਿਖਯੰਤ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ਯਾਸਕ੍ਤ. ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ. "ਬਿਖਯੰਤ ਜੀਵੰ ਵਸਮੰ ਕਰੋਤਿ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਿਖਰਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਵਿਕੀਣੰ ਹੋਣਾ. ਖਿੱਲ੍ਹਣਾ. ਫੈਲਣਾ।

ਬਿਖਰਨਾ ੨ ਸੰ. ਵਿਕੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਬਿਖਰਿਆ. ਖਿੰਡਿਆ. "ਹਰਿ ਹੈ ਖਾਂਡ ਰੇਤ ਮਹਿ ਬਿਖਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਲਕਰੀ ਬਿਖਰਿ ਜਰੀ ਮੰਝ ਭਾਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਬਿਖਲ. ਸੰ. ਵ੍ਰਿਖਲ. ਵ੍ਰਿਸ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਦ੍। ੨ ਅਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਧਰਮੀ ਪੁਰਖ.

ਬਿਖਲੀ. ਸੰ. ਵ੍ਰਿਖਲੀ–ਵ੍ਰਿਸ਼ਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ. ਸ਼ੂਦ੍ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਅਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ। ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕੰਨ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਤੁ ਆਈ ਹੈ.

ਬਿਖਲੀਆ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ੈਲਾ. ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ. "ਬਿਕਾਰ ਬਿਖਲੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਸ਼ਯਲੀਨ. ਵਿਸ਼ਯਾਸਕ੍ਤ.

ਬਿਖਲੀਪਤਿ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ਯਲਿਪ੍ਤ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ. "ਦੁਰਮਤਿ ਮਦੁ ਜੋ ਪੀਵਤੇ ਬਿਖਲੀਪਤਿ ਕਮਲੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੁਰ (ਖੋਟੀ) ਅਤੇ ਕਮਲੀ ਸਮਝ ਰੱਖਦੇ ਅਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਵ੍ਰਿਸ਼ਲੀਪਤਿ. ਵ੍ਰਿਸ਼ਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਲੀ.

ਬਿਖਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖੁਵਾਤ.

ਬਿਖੜਾ. ਵਿ–ਔਖਾ. ਦੁਰਗਮ. ਦੁਖਦਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਮ. "ਬਿਖੜਾ ਥਾਨੁ ਨ ਦਿਸੈ ਕੋਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਮੋਹ ਸੋਗ ਬਿਕਾਰ ਬਿਖੜੇ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਬਿਖੜੇ ਦਾਉ ਲੰਘਾਵੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਬਿਖਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਖ ਅਤੇ ਵਿਖਾ.

ਬਿਖਾਈ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਮਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਮਤ੍ਵ. ਅਸਮਤਾ. ਵੈਤ. "ਆਨ ਆਪਨਾ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰਾ, ਤਉ ਲਉ ਬੀਚੁ ਬਿਖਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਬਿਖਾਗਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਯ-ਅਗਨਿ. ਵਿਸ਼ਯਰੂਪ ਅੱਗ। ੨ ਵਿਸ਼ (ਜ਼ਹਿਰ) ਰੂਪ ਅਗਨਿ। ੩ ਵਿਸ਼ (ਜਲ) ਅਗਨਿ. ਬੜਵਾਗਨਿ. "ਦਸ ਨਾਰੀ ਮੈ ਕਰੀ ਦੁਹਾਗਨਿ। ਗੁਰੁ ਕਹਿਆ, ਏਹ ਰਸਹਿ ਬਿਖਾਗਨਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੂਰ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਰਸ ਲਈ ਬੜਵਾਗਨਿ ਹਨ. ਰਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ. ਰਸ ਜਲ ਅਤੇ ਬਲ.

ਬਿਖਾਣ. ਦੇਖੋ, ਵਿਖਾਣ.

ਬਿਖਾਦ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਾਦ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜੜ੍ਹਤਾ। ੨ ਦਿਲ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ. ਦਿਲਸ਼ਿਕਨੀ. "ਬਹੁਰਿ ਨ ਭਏ ਬਿਖਾਦ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) ੩ ਵਿਵਾਦ. ਝਗੜਾ. "ਕਹੂੰ ਬਿਦਜਾ ਕੋ ਬਿਖਾਦ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਦ,

ਬਿਖਾਦਮਾਨ
ਬਿਖਾਦਮੰਤ
ਬਿਖਾਦਵੰਤ ਸੰ. ਵਿਸ਼ਾਦਵੰਤ-ਵਿਸ਼ਾਦੀ(ਵਿਸ਼ਾਦਿਨ੍). ਵਿ–ਟੁੱਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਝਗੜਾਲੂ। ੩ ਵਿਸ਼ਾਦੀ. ਉਪਦ੍ਰਵੀ.
ਬਿਖਾਦੀ "ਮਹਾ ਬਿਖਾਦੀ ਦੁਸਟ ਅਪਵਾਦੀ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)"ਪੰਚ ਬਿਖਾਦੀ ਏਕ ਗਰੀਬਾ, ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰੇ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਬਿਖਾਧ
ਬਿਖਾਧੀ ਦੇਖੋ, ਬਿਖਾਦ ਅਤੇ ਬਿਖਾਦੀ.

ਬਿਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਖਾਣ.

ਬਿਖਾਨਸ. ਦੇਖੋ, ਬੈਖਾਨਸ.

ਬਿਖਾਰੀ. ਵਿ–ਵਿਸ-ਹਾਰੀ. ਜ਼ਹਰ ਹਰਨ ਵਾਲੀ. ਵਿਸਯਵਿਸ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਬਿਖਾਰੀ ਨਿਰਾਰੀ ਅਪਾਰੀ ਸਹਜਾਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਪੀ ਕੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ਪੀ (ਪ੍ਰਿਯ) ਦੀ ਕਥਾ, ਬਿਸਯਾਂ ਦੀ ਵਿਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਬਿਖਾੜਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿਸਮਗੜ੍ਹ. ਦੁਰਗਮ ਕਿਲਾ. ਔਖਾ ਦੁਰਗ. "ਨਾਨਕ ਜਿਤਾ ਬਿਖਾੜਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) ੨ ਵਿਸਯ-ਅਖਾੜਾ। ੩ ਵਿਖੜਾ. ਔਖਾ.

ਬਿਖਿਆ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤਮਾਕੂ. ਤੰਬਾਕੂ. "ਬਿਖਿਆ ਕ੍ਰਿਰਿਆ ਭੁੰਦਨ ਤਜਾਗੋ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਸੰ. ਵਿਸਯ. ਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧ ਆਦਿ. "ਬਿਖਿਆ ਬਿਖ ਜਿਉ ਬਿਸਾਰਿ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯)

"ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਕਿਨਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਪਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ੩ ਸੰ. ਵਿਸ. ਜ਼ਹਿਰ. "ਬਿਖਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਏਕ ਹੈ ਬੂਝੈ ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਨੁ."(ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਉਰਾ ਬਿਖਿਆ ਮੀਠੀ। ਸਾਕਤ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨੈਨਹੁ ਡੀਠੀ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ) ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪਜਾਰੀ। ਪ ਵਿਸ਼ਰੂਪ ਮਾਯਾ. "ਜਿਸੁ ਬਿਖਿਆ ਕਉ ਤੁਮ ਅਪੁਨੀ ਕਰਿ ਜਾਨਹੁ, ਸਾ ਛਾਡਿਜਾਹੁ ਸਿਰਿਛਾਰੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੬ ਠਗ-ਵਿਦ੍ਯਾ. "ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਪੜ੍ਹ ਪੰਡਿਤ ! ਅਵਰਾ ਨੋ ਨ ਸਿਖਾਲਿ ਬਿਖਿਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਬਿਖਿਆਸ. ਸੰ ਵਿਸ਼ਾਸ਼. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ. ਬਦਜ਼ਬਾਨ. "ਹਮ ਨੀਚ ਬਿਖਿਆਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸੱਪ.

ਬਿਖਿਆਸਕਤ. ਵਿ–ਵਿਸਯ–ਆਸਕ੍ਤ. ਵਿਸਯ ਪਰਾਯਣ. ਵਿਸਯਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਵਲੀਨ. "ਬਿਖਿਆਸਕਤ ਰਹਿਓ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ."(ਸੋਰ ਅਤੇ ਸਾਰ ਮ: ੯)

ਬਿਖਿਆਤ. ਸੰ. ਵਿਖ੍ਯਾਤ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ. "ਨਾਗਰ ਜਨਾ, ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਬਿਖਿਆਤ ਚੰਮਾਰੰ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਿਖਿਆਤਿ. ਸੰ. ਵਿਖ੍ਯਾਤਿ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ.

ਬਿਖਿਆਦਿ. ਵਿਸਯ ਆਦਿ. "ਮਿਥਿਆ ਬਿਖਿਆਦਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ)

ਬਿਖਿਆਧਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਧਰ, ਸਰਪ। ੨ ਤੀਰ. ਵਾਣ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਵਿਸਿਆਂ ਦੇ ਧਾਰਨਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਈ.

ਬਿਖੀ. ਸੰ. ਵਿਧਿ–ਵਿਸੀ. ਵਿ–ਜ਼ਹਰੀਲਾ. "ਨ ਜਾਨੈ ਬਿਖੀ ਬਸਾਲ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਸਰਪ. "ਭਯੋ ਸਾਮੁਹੇ ਜਸੋਂ ਬਿਖੀ ਹੋਇ ਭਾਰੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਤੀਰ. ਵਾਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਖੀਆ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ (ਜ਼ਹਿਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ,ਠਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਖੀਆ ਆਜੁਧ.ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਠਗ) ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ , ਫਾਸੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਖੀਰਾ. ਸੰ. ਵਿਕੀਰ੍ਣ. ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਵੱਖ ਹੋਇਆ. ਬਿਖਰਿਆ. "ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲ ਸਿਰਜ ਸਰੀਰਾ। ਬਿਨਸ ਜਾਤ ਜਬ ਹੋਤ ਬਿਖੀਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਬਿਖੁ. ਸੰ. ਵਿਸ਼. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਹਿਰ. ਗਰਲ. "ਬਿਖੁ ਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਏ ਗੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈ."(ਵਡ ਮ: ਮ:੩) ੨ ਅਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ. "ਬਿਖੁ ਸੰਚੈ ਹਟਵਾਣੀਆ, ਬਹਿ ਹਾਟਿ ਕਮਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਮਾਯਾ. "ਬਿਖੁ ਮਾਤੇ ਕਾ ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੪ ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. "ਬਿਖੁ ਚਾਖੀ ਤਉ ਪੰਚ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਤਾਪੈ." (ਸ੍ਰੀ ਥੇਈ)

ਬਿਖੁਵਾਤ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼–ਵਾਤੀਂ. ਜ਼ਹਿਰਰੂਪ ਕਥਾ. ਉਹ ਗੁਫ਼ਤਗੂ,ਜੋ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ."ਦੁਸਟੀ-ਸਭਾ ਵਿਗੁਚੀਐ ਵਿਖੁਵਾਤੀ ਜੀਵਣ ਬਾਦਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਿਖੂ
ਬਿਖੂਆ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ. ਜ਼ਹਿਰ. "ਗ੍ਰਿਹ ਸਾਕਤ ਛਤੀਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਬਿਖੂ ਸਮਾਨਿ."(ਬਿਲਾ ਮ: ਪ)"ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਬਿਖੂਆ ਕੇ ਕੁਂਟਾ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਖੁ.

ਬਿਖੇ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖੈ ਅਤੇ ਵਿਖੇ.

ਬਿਖੇਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਕੀਰ੍ਣ ਕਰਨਾ. ਖਿੰਡਾਉਣਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ.

ਬਿਖੇੜਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਬਿਸਮਤਾ. ਅਸਮਤਾ. ਵਿਰੋਧ. ਝਗੜਾ.

ਬਿਖੈ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਯ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਰਹਣ ਯੋਗ੍ਯ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ. "ਬਿਖੈਬਿਲਾਸ ਕਹੀਅਤ ਬਹੁਤੇਰੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ਪ) "ਬਿਖੈ ਬਾਚੁ ਹਰਿ ਰਾਚੁ ਸਮਝੁ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ !" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਦਾਰਥ. ਭੋਗ ਦੀ ਵਸਤੁ."ਬਿਖੈ ਬਿਖੈ ਕੀ ਬਾਸਨਾ ਤਜੀਅ ਨਹਿ ਜਾਈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਕ੍ਰਿ ਵਿ–ਅੰਦਰ. ਭੀਤਰ. ਵਿੱਚ. "ਜਲ ਤੇ ਉਪਜ ਤਰੰਗ ਜਿਉ ਜਲ ਹੀ ਬਿਖੈ ਸਮਾਹਿ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਿਖੈ ਬਿਖ. ਵਿਸਯਾਂ ਦੀ ਵਿਸ. ਵਿਸਯਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਾਡਿ ਬਿਖੈ ਬਿਖ ਖਾਹੀ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਕੇਵਲ ਜ਼ਹਿਰ.

ਬਿਖੈਰਾਜ. ਵਿਸਯਾਂ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ. "ਬਿਖੈਰਾਜ ਤੇ ਅੰਧੁਲਾ ਡਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਬਿਖੋਟਿ. ਵਿ–ਵਿ–ਖੋਟਿ. ਖਾਊ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ. ਖਾਨ ਪਾਨ ਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ. "ਏਕ ਬਸਤੁ ਕਾਰਣ ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਖੋਟ ਧਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਖੋਟਿ.

ਬਿਖੰਡਨ. ਵਿ–ਖੰਡਨ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਸਗਲ ਦੁਰਤ ਬਿਖੰਡਨੰ."(ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ:ਪ) "ਪੰਚ ਦੂਤ ਬਿਖੰਡਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਬਿਖੰਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਮ. "ਆਵਤ ਨਿਕਟਿ ਬਿਖੰਮ ਜਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਜਰੀ.

ਬਿਖੰਮਜਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਰੀ ਅਤੇ ਬਿਖੰਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਖਮਜ਼ੂਰ.

ਬਿਖਯਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਿਆ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਧ੍ਰਿਸ੍ਟਬੁੱਧਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਵਿਸਯਾ. "ਬਿਖਯਾ ਨਾਮ ਤਾਕੀ ਸੁਤਾ ਏਕ ਸੋਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੮੬) ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ੪.

ਬਿਖ੍ਯਾਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਿਆਤ.

ਬਿਖ੍ਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਾਦ. "ਜਨਮ ਦਾਰਿਦ੍ਰੰ ਮਹਾ ਬਿਖ੍ਯਾਦੰ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ)

ਬਿਖ੍ਯਾਤ. ਵਿ–ਵਿਖ੍ਯਾਤ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ. "ਬਿਖ੍ਯਾਤ ਜੀਵੈ ਬਸ੍ਤੰ ਕਰੋਤਿ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ)

ਬਿੰਗ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿੰਗ. ਖ਼ਮ. ਟੇਢ। ੨ ਕੁਟਿਲਤਾ। ੩ ਸੰ. ਵ੍ਯੰਗ੍ਯ. ਵ੍ਯੰਜਨਾ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ ਅਰਥ. ਰਮਜ਼. "ਸੁਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰ ਪਜ਼ਾਲਾ ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਿਣਾ." (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦) ਵ੍ਯੰਗ੍ਯਾਤਮਕ ਕਸਾਈਆਂ ਦੇ ਕਸ੍ਤ ਤੁਲ੍ਯ ਹਨ.*

ਬਿਗਸਨਾ. ਖਿੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਸਨਾ. "ਬਿਗਸੈ ਕਮਲ ਕਿਰਣ ਪਰਗਾਸੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਹੱਸਣਾ. "ਘਨ ਸੇ ਮਨੋ ਬਿਦੁੱਲਤਾ ਬਿਗਸੀ." (ਚੋਬੀਸਾਵ) ਬਿਜਲੀ ਹੱਸੀ.†

ਬਿਗਸਾਂਤਉ. ਵਿ–ਵਿਕਾਸ ਯੁਕ੍. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ. "ਰਾਜਨਰਾਜ ਸਦਾ ਬਿਗਸਾਂਤਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਬਿਗਸਾਨੇ. ਵਿਕਾਸ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. ਖਿੜਿਆ. ਪ੍ਰਸੰਨਹੋਇਆ. "ਪੋਖਿ ਪੋਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸਾਨੇ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ)

ਬਿਗਸਾਰੇ. ਵਿਕਾਸ ਸਹਿਤ ਹੋਏ. ਖਿੜੇ. "ਪੋਖਿ ਪੋਖਿ ਮਨ ਬਿਗਸਾਰੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ) ਸੰ. ਵਿਕਸ੍ਵਰ.

ਬਿਗਸਾਵਦੇ. ਖਿੜਦਾ. ਵਿਕਾਸ ਯੁਕ੍ ਹੁੰਦਾ. "ਕਵਲ ਜਿਵੈ ਬਿਗਸਾਵਦੇ." (ਮ: ਪ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਬਿਗਸਿ. ਵਿਕਾਸ ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ. ਖਿੜਕੇ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ. "ਬਿਗਸਿ ਬਿਗਸਿ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਗਾਵਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ)

ਬਿਗਸੀਧਿਜਬੁਧਾ. ਵਿ–ਵਿਕਾਸਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧਿ. "ਬਿਗਸੀਧਿਜਬੁਧਾ ਕੁਸਲ ਥਾਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ)

ਬਿਗਸੇਰੋ. ਵਿਕਾਸਿਤ ਹੋਇਆ. ਖਿੜਿਆ. "ਊਧ-ਕਮਲ ਬਿਗਸੇਰੋ." (ਕਾਨ ਮ: ਪ)

ਬਿਗਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਗਤ.

ਬਿਗਤਿ
ਬਿਗਤੀ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਮੰਦ ਗਤਿ. ਅਧਗਤਿ. "ਮਨਮੁਖ ਮਰਹਿ, ਮਰਿ ਬਿਗਤੀ ਜਾਹਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭)

ਬਿਗਮ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਗਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇਗਮ. "ਕਾਮਾਤੁਰ ਭੀ ਅਧਿਕ ਬਿਗਮ ਜਬ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩੬)

ਬਿਗਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣਾ. ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਦਲਣਾ. ਹੋਰ ਰੂਪ ਹੋਣਾ. "ਰੰਗਾ ਕੋ ਸੰਗ ਸਲਿਤਾ ਬਿਗਰੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਸੰਤਨ ਸੰਗਿ ਕਬੀਰਾ ਬਿਗਰਿਓ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਕਬੀਰ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਕਲ ਤਜਾਗਕੇ ਸੰਤਰੂਪ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੰਮ ਦਾ ਖਰਾਬ ਹੋਣਾ. ਵਿਗੜਨਾ. "ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਹਮ ਤੇ ਬਿਗਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿਰੋਧ ਹੋਣਾ. ਅਣਬਣ ਹੋਣੀ.

ਬਿਗਲ. ਅੰ. Bugle. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਤੁਰ੍ਹੀ. ਰਨਸਿੰਗਾ.

ਬਿਗੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗਰਨਾ.

ਬਿਗੜਰੂਪ. ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰੁਤਰੂਪ-ਵਿਕ੍ਰਿਤਰੂਪ. "ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਬਿਗੜਰੂਪ ਹੁਇਜਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਿਗੜਿਆ ਤਿਗੜਿਆ. ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਤਿਰਯਕ ਗਤਿ ਵਾਲਾ. ਵਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਟੇਢਾ. "ਸੋਟਾ ਪੀਰ ਹੈ ਬਿਗੜਿਆਂ ਤਿਗੜਿਆਂ ਦਾ." (ਵਾਰਸਸ਼ਾਹ)

ਬਿੰਗਾ. ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਖ਼ਮਦਾਰ। ੨ ਕੁਟਿਲ. ਦੇਖੋ, ਬੰਕ.

ਬਿਗਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ.

ਬਿਗਾਸੀ. ਵਿ–ਵਿਕਾਸਿਤ. ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਬਿਗਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕਾਸ. "ਮਾਤਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਹੁਤੁ ਬਿਗਾਸੁ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਬਿਗਾਨ. ਵਿ–ਬੇਗਾਨਾ. ਓਪਰਾ. "ਘਰ ਬਾਰ ਸੁ ਏਕਹੀ ਬਾਰ ਬਿਗਾਨ ਕਹੈਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਸੰ. ਵਿਗਾਨ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਾ. ਹੱਸਵ.

ਬਿਗਾਨਾ. ਵਿ–ਬੇਗਾਨਾ. ਓਪਰਾ। ੨ ਬਿਨਾ ਗ੍ਯਾਨ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ. "ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਨ ਬੂਝੈ ਬਿਗਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੩ ਵਿਗਾਨ (ਨਿੰਦਾ) ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿੰਦਕਪਨ. "ਉਸ ਮਹਿ ਫ਼ੋਪੁ ਬਿਗਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ)

---

* ਜੋ ਬਿੰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਫੁਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੂਰਣਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ.

† ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਲਸ਼ਕਾਰੇ ਨੂੰ ਹਸਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਗਾੜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੇਗਾਰ.

ਬਿਗਾਰਿ. ਵਿਗਾੜਕੇ. ਖਰਾਬ ਕਰਕੇ. "ਅਪਨਾ ਬਿਗਾਰਿ, ਬਿਰਾਨਾ ਸਾਂਢੈ."(ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਿਗਾਰੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇਗਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬਿਗਾਰੀਆ ਬੇਗਾਰੀ. "ਜਿਉ ਬਿਗਾਰੀ ਕੈ ਸਿਰਿ ਦੀਜਹਿ ਦਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਬੇਗਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੇਗਾਰੀਪਨ. "ਨੀਕੀ ਤੇਰੀ ਬਿਗਾਰੀਆ, ਲੈ ਤੇਰਾ ਨਾਉ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਤੇਰੀ ਬੇਗਾਰ ਭੁਲੀ ਹੈ.

ਬਿਗਾੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਕਾਰ। ੨ ਵਿਰੋਧ. ਨਾਚਾਕੀ. ਵਿਗੁਹ.

ਬਿਗਿਆਨ. ਸ਼ਬਦ. ਬੋਧ। ੨ ਤਮੀਜ਼। ੩ ਚਤੁਰਾਈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵਿਗ੍ਯਾਨ.

ਬਿਗਿਆਨਿ. ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਮੁਕਤਿ ਨਹੀ ਬਿਦਿਆ ਬਿਗਿਆਨਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਹਿਕਮਤ ਅਤੇ ਇਲਮ (philosophy and learning) ਕਰਕੇ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀਂ.

ਬਿਗੁਚਣਾ ਦੇਖੋ, ਵਿਗੁਚਨਾ.

ਬਿਗੁਚਨਾ

ਬਿਗੁਝਾਰਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਮੈਂ ਛੱਡਾਂ. ਮੈਂ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ.

ਬਿਗੂਚਾ ਵਿ–ਵਿਗਤ (ਨਸ੍ਟ) ਹੋਇਆ. ਬਰਬਾਦ (ਤਬਾਹ) ਹੋਇਆ. "ਤਹਾ ਬਿਗੂਤਾ, ਜਹ ਕੋਇ ਨ ਰਾਖੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਕੋ ਕੋ ਨ ਬਿਗੂਤੋ, ਮੈਂ ਕੋ ਆਹਿ ?" (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਬਿਗੂਤਾ

ਬਿਗੂਤੋ

ਬਿਗੋ. ਦੇਖੋ, ਬੁਗੋ.

ਬਿਗੋਣਾ ਸੰ. ਵਿਗਰ੍ਹਣ–ਵਿਗਹੁੰਣ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ. ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿਗੋਪਨ. ਲੁਕੋਣਾ. ਛੁਪਾਉਣਾ। ੩ ਲੈ ਕਰਨਾ. ਨਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਕਿੰਕਰ ਕੋ ਕ੍ਰਮਜਾਲ ਬਿਗੋਏ." (ਨਾਪ੍)

ਬਿਗੋਨਾ

ਬਿਗੋਵਨ

ਬਿਗੰਧ. ਸੰ. ਵਿਗੰਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਗੰਧ. ਬਦਬੂ. ਦੁਰਗੰਧ. "ਮਾਖੀ ਚੰਦਨੁ ਪਰਹਰੈ, ਜਹ ਬਿਗੰਧ ਤਹ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਗੰਧ ਰਹਿਤ. ਵਿਗਤ ਹੋਗਈ ਹੈ ਗੰਧ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ.

ਬਿਗ੍ਯਾਪਤਿ. ਸੰ. ਵਿਜ੍ਞਾਪ੍ਤਿ–ਵਿਗ੍ਯਾਪਯਤਿ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਬਿਗ੍ਯਾਪਤਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਰਹਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਿਗ੍ਯਾਪਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਗ੍ਯਾਪਨ.

ਬਿਗ੍ਰਹ ਸੰ.ਵਿਗ੍ਰਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. ਆਕਾਰ।

ਬਿਗ੍ਰਹਿ ੨ ਹਿੱਸਾ. ਵਿਭਾਗ। ੩ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ. "ਸੂਰ ਢੀਠ ਹ੍ਵੈਹੈਂ ਦੇਖ ਬਿਗ੍ਰਹਿ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਫੋਟਕ. ਫੁੱਟ.

ਬਿਘਨ ਸੰ. ਵਿਘ੍ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.

ਬਿਘਨੁ "ਬਿਘਨ ਗਏ ਹਰਿਨਾਈ" (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ਜਪਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿ–ਘ੍ਨ.

ਬਿਘਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿੱਘਾ. ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਣਤੀ. ਇੱਕ ਮੁਰੱਬਾ ਕਰਮ ਬਿਸਵਾਸੀ ਹੈ, ਬੀਸ ਬਿਸਵਾਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਸਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿੱਘਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ.

ਬਿਘਿਆੜ ਦੇਖੋ, ਬਘਿਆੜ ਅਤੇ ਬਘਿਆੜੀ.

ਬਿਘਿਆੜੀ ਦੇਖੋ, ਦਸ ਬਿਘਿਆੜੀ.

ਬਿਚ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭੀਤਰ. ਅੰਦਰ. ਗੱਭੇ. ਮਧ੍ਯ ਮੇਂ.

ਬਿਚਕਾਰ

ਬਿਚਖਣ ਸੰ. ਵਿਚਕ੍ਸ਼ਣ. ਚਤੁਰ. ਪੰਡਿਤ. ਦਾਨਾ.

ਬਿਚਖਣਿ ਚਤੁਰਾਈ ਵਾਲੀ. ਵਿਚਕ੍ਸ਼ਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਕ੍.

ਬਿਚਖਨਿ ਧਾ. "ਸੋਈ ਬਿਚਖਣ ਜੋਤੁ, ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) "ਰੂਪਵੰਤਿ ਸਾ ਸੁਘੜਿ ਬਿਚਖਨਿ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਬਿਚਖਨਿ ਤੂੰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਿਚਖਨਿ

ਬਿਚਛਨ ਪ੍ਰਾ. ਵਿਚ੍ਛਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਚਾਰ. ਵਿਵੇਕ. "ਬਿਚਛਨ ਕਰਿ ਕੈ ਦੇਖਿਆ ਸਭ ਦੁਨੀਆ ਭਰਮਾਣੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਬਿਚਛਨਿ ਵਿਚਾਰਵਾਨ. ਵਿਵੇਕੀ. "ਬਿਚਛਨਿ ਸੋਈ ਆਖੀਐ, ਜੋ ਬਿਚਛਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਬਿਚਛਾ ਸੰ. ਵਿਚ੍ਛਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ. ਖ੍ਵਾਹਿਸ਼. "ਬਿਚਛਾ ਪੂਰਕ ਤੂ ਧਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਬਿਚਛਿਆ ਵਿ–ਵਿਚ੍ਛਿਤ. ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਇੱਛਿਤ. "ਬਿਚਛਿਆ ਫਲ ਪਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਬਿਚਛੁ ਸੰ. ਵ੍ਰਿਸ਼ਿਕ. ਵ੍ਰਿਸ੍ਚਿਕ. ਇੱਕ ਜ਼ਹਰੀਲਾ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਸਿਰੇ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲਾ ਕੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਿੱਛੂ. ਅਨੁਹਾਂ. Scorpion. "ਨਾਮ ਸਨਤ ਜਨੁ ਬਿਛੁਅ ਡਸਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਬਿਚਛੁਅ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ। ੨ ਬਿੱਛੂ ਦੇ ਡੰਗ ਜੇਹਾ ਟੇਢਾ ਪੰਖ੍ਰੁਕਬਜ. "ਬਿਛੁਅ ਅਰ ਬਾਨੰ ਸੁਕਸ ਕਮਾਨੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਛੂ.

ਬਿਚਰ. ਸੰ. ਵਿਚਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਵੇਕ. "ਅਨੁਦਿਨ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਬਿਚਰੈ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਕ੍ਰੁਦ ਨ ਤਾਂਕੋ ਪਿਤ੍ਰਹਿ ਬਿਚਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੭) "ਹਮਰੇ ਕਰਮ ਨ ਬਿਚਰਹੁ ਠਾਕੁਰ !" (ਬਸੰ ਮ: ੪) "ਬਿਚਰਹਿ ਅਨਕ ਸਾਸਤ੍." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਚਰਣਾ.

ਬਿਚਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਸੰ. ਵਿਚਰਣ. ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ. "ਬਿਚਰਤੇ ਨਿਰਭਯੈ ਸਤ੍ਰੁਸੈਨਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਿਚਰਤ. ਵਿਚਰਤਿ. ਵਿਚਰਣ ਕਰਦਾ (ਫਿਰਦਾ) ਹੈ। ੨ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ. "ਖਟੁ ਸਾਸਤ ਬਿਚਰਤ ਮੁਖਿ ਗਿਆਨਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਬਿਚਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਰਣਾ.

ਬਿਚਰਿ. ਵਿਚਾਰਕੇ. "ਬਿਚਰਿ ਬਿਚਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਵਿਚਰ (ਫਿਰ) ਕੇ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਕੇ.

ਬਿਚਰੇ ਵਿਚਾਰੇ. ਵਿਚਾਰੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਰ. "ਬੇਦ ਚਾਰ ਮੁਖਾਗਰ ਬਿਚਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਪਾਧਾ ਪੜਿਆ ਆਖੀਐ, ਬਿਦਿਆ ਬਿਚਰੈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਚਰਨਾ.

ਬਿਚਰੈ

ਬਿਚਲਨਾ. ਸੰ. ਵਿਚਲਨ. ਕ੍ਰਿ–ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣਾ. ਨਿਕਾਣੇ ਨਾ ਰਹਿਣਾ. "ਤਿਯ ਨੈ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਬਿਗੜਨਾ. ਮਨ ਫੇਰਨਾ. "ਬਾਰ ਬਾਰ ਸੁਨ ਸ਼ਾਹ ਬਿਚਲਗਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਵਿਚਲਗਿਆ.

ਬਿਚਾਰ. ਸੰ. ਵਿਚਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਵੇਕ. ਤਤ੍ਵ ਦਾ ਨਿਰਣਾ. ਅਸਲੀਯਤ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਬਿਚਾਰਬਿਚਾਰ. ਵਿਚਾਰ–ਅਵਿਚਾਰ. ਵਿਵੇਕ ਅਤੇ ਅਗ੍ਯਾਨ. "ਰਚਿਓ ਬਿਚਾਰਬਿਚਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਬਿਚਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਚਾਰਾ.

ਬਿਚਾਰਿ. ਵਿਚਾਰਕੇ.

ਬਿਚਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਾਰ.

ਬਿਚਿਤਿ. ਸੰ. ਵਿਚਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੋਜ. ਭਾਲ. ਨਿਰਣਯ. "ਸ੍ਰਾਦ੍ਧੁਜਨ ਜਪਹਿ ਕਰਿ ਬਿਚਿਤਿ ਚਾਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਉਮੰਗ ਨਾਲ ਜਪਹਿੰ.

ਬਿਚਿਤ੍. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍. "ਬਚਿਤ੍ ਮੰਦਿਰ ਸੋਭੰਤਿ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ.

ਬਿਚਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਤਾ.

ਬਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ.

ਬਿਚੀਆ. ਵਿ–ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. "ਬਿਚੀਆ ਦਧਿ ਕੋ ਫੁਨ ਨਾਮ ਪਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਵਿਚੋਲਾ.

ਬਿਚੇਤ. ਸੰ. ਵਿਚੇਤਨ. ਵਿ–ਜੜ੍। ੨ ਮੂਰਛਿਤ. ਬੇਹੋਸ਼. "ਪਰੇ ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦੰ ਬਿਚੇਤੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਬਿਚੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚੋਲਾ.

ਬਿਛਟਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲ ਪਾਟਿਕਕਾ.

ਬਿਛਰਨ ਦੇਖੋ, ਬਿਛੁਰਨਾ.

ਬਿਛੜਨਾ

ਬਿਛਾਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਛਾਵਣਾ.

ਬਿਛੁਰਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਵਿੱਛੁੜਿਦ ਹੋਣਾ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਜੁਦਾ ਹੋਣਾ. "ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰਤ ਦੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਿਛੁੜਨਾ

ਬਿਛੂ ਸੰ. ਮੂਸ਼ਿਕ–ਵ੍ਰਿਸ਼ਿਕ. ਇੱਕ ਜ਼ਹਰੀਲਾ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਸਿਰੇ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲਾ ਕੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਿੱਛੂ. ਅਨੁਹਾਂ. Scorpion. "ਨਾਮ ਸਨਤ ਜਨੁ ਬਿਛੁਅ ਡਸਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਬਿਛੁਅ

ਬਿਛੁਆ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ। ੨ ਬਿੱਛੂ ਦੇ ਡੰਗ ਜੇਹਾ ਟੇਢਾ ਪੰਖ੍ਰੁਕਬਜ. "ਬਿਛੁਆ ਅਰ ਬਾਨੰ ਸੁਕਸ ਕਮਾਨੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਛੂ.

ਬਿਛੋਪ. ਦੇਖੋ, ਵਿਛੋਪ.

ਬਿਛੋਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿੱਛੋੜ. ਵਿਛੁੰਨ (ਜੁਦਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜੁਦਾਈ. ਵਿਯੋਗ. "ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹਾ ਕਰਤ ਕਸਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਕੈਸਾਧਿ ਹੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ ?" (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਵਿਛੋੜੇ. ਵਿਯੋਗ ਕੁਲਤਾ. ਅਬਰਾਹਟ.

ਬਿਛੋਹਾ

ਬਿਛੋਹੁ

ਬਿਛੋੜਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਅਲਗ ਕਰਨਾ. ਵਿਯੋਗ ਕਰਨਾ.

ਬਿਛੋੜਨਾ "ਆਪਿ ਬਿਛੋੜੈ ਆਪੈ ਮੇਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਬਿਜ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜਮੰਦਿਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਜ੍ ਧਾ.

ਬਿਜਉਰਾ. ਸੰ. ਵੀਜਪੂਰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਬੂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਸੰਗਤਰੇ ਜੇਹੇ ਦਲਦਾਰ ਛਿਲਕੇ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਜਾਤੀਆਂ ਹਨ ਇੱਕ ਖੱਟਾ. ਦੂਜਾ ਮਿੱਠਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੁਪੁਰ" ਭੀ ਹੈ.

ਬਿਜਉਰੀ. ਛੋਟੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਿਜਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜਉਰਾ. "ਲੋੜੇ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆਂ ਕਿਕਰਿ ਜੋੜੈ ਜਟ." (ਸ ਫਰੀਦ) ੨ ਬਜੋਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਬਜੋਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬਜੋਰ.

ਬਿਜਈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਜਈ.

ਬਿਜ਼ਦਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸਾਫ ਕਰ. ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਜਦੁਦਨ.

ਬਿਜਨ. ਸੰ. ਵਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਖਾ. ਪੱਖਾ. "ਸੋ ਬਰ ਬਿਜਨ ਹੋਤ ਹੈ ਤਾਂਪੈ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਵਿ–ਵਿ–ਜਨ. ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਜਨ (ਪੁਰਖ) ਨਹੀਂ. ਨਿਰਜਨ। ੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਜ਼ਦਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਮਾਰ. ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰ। ੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬਦੂਨ ਬਗ਼ੈਰ ਬਾਬੋਂ ਬਿਨਾ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਬਿਜਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਤੇਰੇ ਬਿਜਨ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ?

ਬਿੰਜਨ. ਸੰ. ਵ੍ਯਞ੍ਜਨ–ਵ੍ਰਸ਼ਿਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਾਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ. ਭੋਜਨ। ੨ ਰੋਟੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਖਾਣ ਦੀ ਚੀਜ਼. ਸਾਗ. ਤਰਕਾਰੀ. "ਬਿੰਜਨ ਭੋਜਨ ਅਨਿਕ ਪਰਕਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਨਾਮ ਬਿੰਜਨ ਭਏ ਸਗਲ ਸੀਗਾਰਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਨਾਮ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਸੰਦੂਰ ਆਦਿ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਸੰਜਨ.

ਬਿਜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜਨ ੧.

ਬਿਜਨਾਮਾ. ਗੁਰਵਿਲਾਸ ੧੦ ਵਿੱਚ ਵਿਜਯਨਾਮਾ (ਜਫ਼ਰਨਾਮਹ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

ਬਿਜਮੰਦਰ ਬਿਜਲੀ (ਵਿਦ੍ਯੁਤ) ਨੂੰ ਛੁਹਣ ਵਾਲੇ ਮੰਦਿਰ. ਘਨਘਟਾ ਨੂੰ ਚੁੰਬਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉੱਚੇ ਮਹਲ. ਭਾਵ–ਰਾਜਭਵਨ. "ਹਟ ਪਟਣ ਬਿਜਮੰਦਰ ਢਾਹਿ ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਘਰਿ ਆਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਦੇਖਹਿ ਆਪਿ ਬੈਸਿ ਬਿਜਮੰਦਰਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਵਜ੍ ਜੇਹੇ ਪੱਕੇ ਮੰਦਿਰ.

ਬਿਜਮੰਦਿਰ

ਬਿਜਯ. ਜਿੱਤ. ਫਤੇ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜੈ ਅਤੇ ਵਿਜਯ.

ਬਿਜਯ ਦਸਮੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜਿਆ ੨ ਅਤੇ ਵਿਜਯਦਸਮੀ.

ਬਿਜਯਨਾਮਾ ਦੇਖੋ, ਜਫ਼ਰਨਾਮਾ.

ਬਿਜਯਪਤ੍ ਦੇਖੋ, ਵਿਜਯਪਤ੍.

ਬਿਜਲ ਦੇਖੋ, ਬਿਜੁਲੀ.

ਬਿਜਲੀ

ਬਿਜਾਊ ਵਿ–ਬੀਜਣ ਯੋਗ. ਬੀਜਣ ਜੋਗ। ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਬੇਜਾ. ਅਨੁਚਿਤ. ਨਾਮੁਨਾਸਿਬ. "ਤੁਮ ਨੈ ਕੀਨਸ ਬਾਤ ਬਿਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਅਸ ਬਿਧਿ ਨਹਿ ਕਹਿ ਬੈਨ ਬਿਜਾਊ." (ਨਾਪ੍)

ਬਿਜਾਇ

ਬਿਜਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੀਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਬੀਜਣ ਦੀ ਮਜਦੂਰੀ.

ਬਿਜਾਤਿ ਦੇਖੋ, ਵਿਜਾਤਿ ਅਤੇ ਵਿਜਾਤੀਜ.

ਬਿਜਾਤੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਜਿਯਾ / **ਬਿਜੀਆ** ਸੰ. ਵਿਜਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ,ਜੋ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੨ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਵਿਜਯ ਦਸਮੀ. ਇਸ ਦਿਨ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਲੰਕਾ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸਹਰਾ। ੩ ਭੰਗ.

ਬਿਜੁਰੀ / **ਬਿਜੁਲ** / **ਬਿਜੁਲਿ** / **ਬਿਜੁਲੀ** ਸੰ. ਵਿਦ੍ਯੁਤ–ਵਿਦਜੁਤ. ਵਿ (ਬਹੁਤ) ਦਜੁਤਿ (ਚਮਕਣ) ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ, ਤੜਿਤ. ਦਾਮਿਨੀ (ਸੌਦਾਮਿਨੀ). ਬਿੱਜ. Lightning. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੧, ਅ: ੧੫ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ "ਬਹੁ" ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕਨਜਾ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਬਣਗਈਆਂ. ਕਿਤੇ ਵਸੁਦੇਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ, ਜੋ ਕੰਸ ਨੇ ਮਾਰੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਜੁਲੀ ਬਣਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਦਾਮਨਿ ਹੈ ਲਹਕੀ ਨਭ ਮੇ, ਜਬ ਰਾਖਲਈ ਵਹ ਰਾਖਨਹਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਦਾਰਥਤਤ੍ਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਹਰਇੱਕ ਪਰਮਾਣੁ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਪੂਰਨ ਕਰਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪੂਰਕ (positive) ਅਤੇ ਅਪੂਰਕ (negative) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਜਲਪਰਮਾਣੂਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ. ਜਦ ਜਲਪਰਮਾਣੁ ਮਿਲਕੇ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਫੂਹਾਂ ਬਣਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰ ਉਮਡਕੇ ਆਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਅਤੇ ਕੜਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬਿਜਲੀ ਹੈ.

ਇਸੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਯੰਤ੍ਰ (ਕਲ) ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੱਖੇ ਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.ਇਸ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ–ਜੇਕਰ ਮਿਕਨਾਤੀਸ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚਦੀ ਕੋਈ ਧਾਤੁ ਦੀ ਤਾਰ ਫੇਰੀ ਜਾਵੇ,ਤਾਂ ਉਸ ਤਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਡਿਨੇਮੋ (dynamo) ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਵਡੇ ਮਿਕਨਾਤੀਸ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁੱਛਾ (armature) ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁੱਛੇ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜਿਤਨੀ ਦੂਰ ਚਾਹੋ ਲੈਜਾਈਦਾ ਹੈ.

"ਬਿਜੁਲ ਜਿਵੈ ਚਮਕਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)
"ਬਿਜੁਲਿ ਗੈਣਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)
"ਬਿਜੁਲੀ ਚਮਕੈ ਹੋਇ ਅਨੰਦ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)
ਇੱਥੇ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਬਿਜੇਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜੈਸਾਰ.

ਬਿਜੈ. ਸੰ. ਵਿਜਯ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿੱਤ. ਫਤੇ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਰਖਦ. "ਜੈ ਅਰੁ ਬਿਜੈ ਨਾਮ ਜਿਨ ਜਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਪਾਰਖਦ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੦। ੪ ਛੱਪਯ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ "ਬਿਜਯ" ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੬੯ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੪ ਲਘੁ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਬਿਜੈਸਾਰ. ਵਿਜਯਸਾਰ. ਭੰਗਰਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਸਿਆਹੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰਸ ਪਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗਰਾ.

ਬਿਜੋਗ. ਸੰ. ਵਿਯੋਗ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁਦਾਈ. ਵਿਛੋੜਾ.

ਬਿਜੋਗੀ. ਸੰ. वियोगिन–ਵਿਯੋਗੀ. ਵਿ–ਵਿਯੋਗ (ਵਿਛੋੜੇ) ਵਾਲਾ. ਜੁਦਾ ਹੋਇਆ.

ਬਿਜੋਰਾ / **ਬਿਜੋਰੀ** ਦੇਖੋ, ਬਿਜਉਰਾ ਅਤੇ ਬਿਜਉਰੀ.

ਬਿੱਜ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜੁਲੀ ਅਤੇ ਵਿੱਜ.

ਬਿੱਜਘੋਖ. ਵਿਦਜੁਤ (ਬਿਜਲੀ) ਦੀ ਘੋਸ਼ (ਧੁਨਿ). ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕੜਕ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਤੋਪ ਦਾ ਨਾਮ. ਵਿਦਜੁਤਘੋਸ਼ਾ. "ਇਕ ਕੋ ਬਾਘਨ ਨਾਮ ਧਰਜੋ ਪ੍ਰਭੁ, ਬਿੱਜਘੋਖ ਕਹਿ ਦੂਜੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) *

* ਲਹੌਰ ਦੇ ਅਜਾਇਬਘਰ ਦੋ ਤੋਪਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਤੋਪਾਂ ਸੋਢੀ ਸ਼ਾਮਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ.ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸੇ ਸੱਜਨ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹਨ.

ਬਿੱਜ ਪੈਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਡਿਗਣਾ। ੨ ਅਚਾਨਕ ਕਿਸੇ ਆਫਤ ਦਾ ਆ ਜਾਣਾ.

ਬਿੱਜੁਛਟਾ. ਵਿਦਜੁਤ (ਬਿਜਲੀ) ਦੀ ਚਮਕ. ਸੌਦਾਮਿਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ. "ਰਾਧਿਕਾ ਮਾਨਹੁ ਬਿੱਜੁਛਟਾ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਰਾਧਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸਹੇਲੀ. "ਬਿੱਜੁਛਟਾ ਜਿਹ ਨਾਮ ਸਖੀ ਕੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿੱਜੂ. ਇੱਕ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਜੀਵ. Badger. ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਜਬਾੜਾ ਅਜੇਹਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਨਾ ਬਹੁਤਾ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਫੜ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਬਿੱਜੂ ਨੂੰ ਦੱਬੇਹੋਏ ਬੱਚੇ ਕੱਢਕੇ ਖਾਣ ਦਾ ਚਸਕਾ ਪੈਜਾਵੇ,ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਚੁੱਕ ਲੈਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੨ ਤਾਮਸੀ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਕੁਰੂਪ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬਿੱਜੂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਬਿਝਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੌਂਕਣਾ. ਚੌਂਕਕੇ ਉਠਣਾ. "ਸੋਵਤਹੂੰ ਬਿਝਕੋਂ ਬਰਰਾਊਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੯)

ਬਿਝਵਨ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਛੁੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਜੁਦੇ ਹੋਣਾ.

ਬਿਝੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਛੁੜਨਾ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ। ੨ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਫਟਣਾ. ਘਟਾ ਦਾ ਪਾਟਣਾ.

ਬਿਝਾੜ. ਸੰਗਜਾ–ਘਟਾ ਦਾ ਸੰਘੱਟ. ਸੰਘਣੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ.

ਬਿਝੁਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਬਿਝਕਣਾ। ੨ ਨੰਮ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਝੁਕਣਾ.

ਬਿਝੁਰਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਝੜਨਾ.

ਬਿਟ. ਸੰ. ਅਥਵਾ ਵਿਟ. ਧਾ–ਸੌਂਹ ਖਾਣੀ, ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਸਖ਼ਤਕਲਾਮੀ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੈਸ਼ਯ. ਵਣਿਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਿਜ ਖਤ੍ਰੀ ਬਿਟ ਸੂਦਰ ਚਾਰੀ."(ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਪਸੂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਮਲ ਅਤੇ ਬਿੱਠ। ੪ ਲੁੱਚਾ.ਵਿਭਚਾਰੀ.ਜਾਰ."ਜੋਪੈ ਪਰਦਾਰਾ ਭਜ ਮ੍ਰਿਗਨ ਬਤਾਵੈ ਬਿਟ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਜੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਭੋਗਕੇ ਕੋਈ ਲੁੱਚਾ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦੀ ਨਜੀਰ ਦੱਸੇ, ਤਦ–"ਕਾਨ ਨਾਕ ਖੰਡ ਡੰਡ ਨਗਰ ਨਿਕਾਰੀਐ." ੫ ਕਾਵਯ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਕ ਦਾ ਉਹ ਸਖਾ, ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ। ੬ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਿ–ਟਕ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਬਿਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਅੱਖ ਝਮਕੇ ਬਿਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟਕ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਉਹ ਬਿਟ ਬਿਟ ਪਿਆ ਤੱਕਦਾ ਹੈ.

ਬਿਟਪ. ਸੰ. ਵਿਟਪ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ. ਦਰਖਤ. "ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਬਧਤ ਬਿਟਪ ਜਿਮ ਸਾਖਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸ਼ਾਖਾ. ਟਹਣੀ। ੩ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ.

ਬਿਟਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗੰਧਲਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਜੂਠਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਟਲਣਾ. ਦੂਰ ਹੋਣਾ। ੪ ਡਰਕੇ ਭੱਜ (ਨੱਠ) ਣਾ। ੫ ਖ਼ਯਾਲ ਬਦਲਣਾ. ਤੋਰ ਬਦਲਣਾ. "ਖਾਲਸਾ ਦੇਖ ਸੁ ਬਿਟਰਿਓ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ)

ਬਿਟਵਹਿ. ਬੇਟੇ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਟਵਾ। ੨ ਵਿਟਪਹਿੰ. ਬਿਰਛ ਨੂੰ.

ਬਿਟਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਟਾ. ਪੁਤ੍ਰ. "ਬਿਟਵਹਿ ਰਾਮ ਰਮਊਆ ਲਾਵਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਲਾਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਬਿਟਾਰਣਾ / **ਬਿਟਾਲਨਾ** ਸਿੰਧੀ. ਵਿਟਾਰਣੁ. ਕ੍ਰਿ–ਜੂਠਾ ਕਰਨਾ. ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ. ਮਰਾ–ਵਿਟਾਲ ਅਤੇ ਵਿਟਾਰਣੇ."ਦੂਧ ਤ ਬਛਰੈ ਥਨਹੁ ਬਿਟਾਰਿਓ." (ਗੂਜ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਿਟੰਗ. ਸੰ. विडङ्ग. ਵਿ–ਨਿਪੁਣ. ਪੂਰਾ ਜਾਨਕਾਰ. "ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਅਤਿ ਰਹਤ ਬਿਟੰਗਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

੨ ਸੰ. ਵਿਟੰਕ. ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਟੰਕ.

ਬਿਠਲ / **ਬਿਠੁਲ** ਦੇਖੋ, ਬੀਠਲ. "ਬਿਠੁਲੇ! ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਬਿੱਠ. ਦੇਖੋ, ਬਿਟ ੩.

ਬਿੱਠਲ. ਦੇਖੋ, ਬੀਠਲ.

ਬਿਡਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਤ ਡਰਨਾ. ਭਯ ਨਾਲ ਚੌਂਕ ਉਠਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਦਰਣ. "ਦੁਸਟ ਬਿਡਰਣੰ." (ਗਜਾਨ) ਦੁਸ੍ਟ ਵਿਦਾਰਕ.

ਬਿੰਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਝੀਂਗੁਰ. ਟੀਡ.

ਬਿਡਾਣ / **ਬਿਡਾਣੀ** / **ਬਿਡਾਣੁ** / **ਬਿਡਾਨ** / **ਬਿਡਾਨੀ** / **ਬਿਡਾਨੁ** ਸੰ. ਵਿਡੰਬਨ. ਆਡੰਬਰ (ਦਿਖਾਵਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨਕਲ (ਸ੍ਵਾਂਗ) ਕਰਨਾ। ੩ ਨਿੰਦਾ (ਬਦਨਾਮੀ)ਕਰਨੀ। ੪ ਉਪਹਾਸ (ਹਾਸੀ) ਕਰਨੀ। ੫ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਆਸ ਬਿਡਾਣੀ ਲਾਹੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ਧੋਖਾ ਦੇਣਵਾਲੀ ਉਮੀਦ ਤਿਆਗੀ. "ਲਾਹਿ ਬਿਡਾਨੀ ਆਸ." (ਬਾਵਨ) "ਅੰਜਨੁ ਦੇਇ ਸਭੈ ਕੋਈ, ਟੁਕੁ ਚਾਹਨ ਮਾਹਿ ਬਿਡਾਨੁ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਡੰਬਰ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੈ। ੬ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜਾਨੀ ਬਿਡਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਓਪਰਾ (ਬੇਗਾਨਾ) ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਬਿਡਾਰਨ. ਸੰ. ਵਿਦਾਰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾੜਨ (ਚੀਰਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਾਰਨਾ। ੩ ਵਿ–ਵਿਦਾਰਕ. ਪਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੁਖਦਾਈ ਦੁਖ ਬਿਡਾਰਨ ਹਰੀਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਬਿਡਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿੱਲਾ. "ਵਿਡਾਲ" ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਬਿਡਾਲੱਛ / **ਬਿਡਾਲਾਛ** ਬਿਡਾਲਾਕ ਨਾਮ ਦਾ ਦੈਤ,ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬਿਡਾਲ (ਬਿੱਲੇ) ਜੇਹੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਿੜਾਲੱਛ.

ਬਿਡਾਲੀ. ਵਿਡਾਲੀ. ਬਿੱਲੀ.

ਬਿਡੰਬਨ / **ਬਿਡੰਬਨਾ** ਦੇਖੋ, ਬਿਡਾਨ. "ਇਹੁ ਬਿਡੰਬਨਾ ਤਬ ਗਲਪੈ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਇਹ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ ਗਲ ਪਵੇਗੀ.

ਬਿਢ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਦ. ਡੀਲ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਢਾਂਚਾ। ੩ ਯੰਤ੍ਰ (ਕਲ) ਦੇ ਪੁਰਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਯਥਾਯੋਗ ਥਾਂ ਪੁਰ ਲਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ–ਖੂਹ ਖਰਾਸ ਆਦਿ ਦਾ ਬਿੱਢਣਾ.

ਬਿਣ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨ ਅਤੇ ਵਿਣ.

ਬਿਣਠ. ਸੰ. ਵਿਨਸ੍ਟ ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ. ਬਿਨਸਿਆ. "ਵਿਣ ਡਰ ਬਿਣਠੀ ਡਾਰ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭੈ ਬਿਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਤਬਾਹ ਹੋਗਈ.

ਬਿਣਠੀ. ਵਿਨਸ੍ਟ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਣਠ.

ਬਿਣਾਸ / **ਬਿਣਾਸੁ** ਸੰ. ਵਿਨਾਸ਼. ਧ੍ਵੰਸ. ਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ. "ਨਾਨਕ ਬਚਨਿ ਵਿਣਾਸੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਬਿਤ. ਸੰ. ਵਿੱਤ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨ। ੨ ਸਾਮਰਥਜ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਜੈਸਾ ਬਿਤੁ ਤੈਸਾ ਹੋਇ ਵਰਤੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਵ੍ਰਿਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਬਦ। ੪ ਸੰ. ਵੇੱਤਾ (ਕੇਂਗ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਦ੍ਵਿਜ ਆਗਮ ਵੇਦ ਸ਼੍ਰਤੀਬਿਤ ਜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜੋ ਵੇਦਵੇੱਤਾ (ਜਾਣਨਵੋਲੇ) ਸਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵਿਤ.

ਬਿਤਨ / **ਬਿਤਨੁ** ਸੰ. ਵਿਤਨੁ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਦੁਬਲਾ (ਪਤਲਾ). ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤਨੁ (ਦੇਹ) ਰਹਿਤ. ਅਨੰਗ. ਕਾਮਦੇਵ. "ਜਾਨੁਕ ਧਰਾ ਬਿਤਨ ਯਹ ਭੇਖਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਨਾਰਿਹੀਨ ਸ਼ਿਵ ਕਾਮ ਖਿਝਾਯੋ। ਤਾਂਤੇ ਸ਼ੰਭੁ ਘਨੋ ਦੁਖ ਪਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਕੋਪਕੈ ਕਾਮ ਜਰਾਯਸ। ਬਿਤਨ ਨਾਮ ਤਿਹ ਤਦਿਨ ਕਹਾਯਸ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਬਿਤਰਣ. ਸੰ. ਵਿਤਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਾਰ ਉਤਰਨ. "ਜਹਾਜੁ ਅਰਜੁਨੁ ਗੁਰੂ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਲਗਿ ਬਿਤਰਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ:੫ ਕੇ) ੨ ਦਾਨ ਦੇਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਤਰਹੁ. ਪਾਰ ਉਤਰੋ. ਦੇਖੋ, ਬਿਤਰਣ.

ਬਿਤਰਫ. ਦੇਖੋ, ਬਰਤਰਫ। ੨ ਦੂਜੀ ਤਰਫ. ਦੂਏ ਪਾਸੇ.

ਬਿਤਲ. ਦੇਖੋ, ਵਿਤਲ.

ਬਿਤਾਉਣਾ / **ਬਿਤਾਉਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਵਿਤੀਤ (ਵਸਤੀਤ) ਕਰਨਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ.

ਬਿਤਾਂਸੁ. ਸੰ. ਸਵਿਤਾਂਸ਼ੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਵਿਤਾ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣ). ੩ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ. ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਦੀਪ ਦਿਪਾਇ ਬਿਤਾਂਸੁ ਸਹਾਈ." (ਨਾਪ੍) ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਦੀਵਾ ਮਚਾਕੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ.

ਬਿਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਤਾਨ.

ਬਿਤਾਰ / **ਬਿਤਾਲ** ਸੰ. ਵੇਤਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਭੂਤ ਜਾਤਿ। ੨ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਗਣ. "ਨਾਚਤ ਜੋਗਨਿ ਕਹੁ ਬਿਤਾਰਾ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਉਹ ਮੁਰਦਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੇਤਾਲ ਨੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਟੇ ਬਿਤਾਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਤਮੋਗੁਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ. ਅਗ੍ਯਾਨਗ੍ਰਸੇ ਲੋਕ। ੪ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ–"ਜੋ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਚਿਤ ਲਾਇਦੇ, ਸੋ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ ਬਿਤਾਲੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੫ ਦੇਖੋ, ਬੇਤਾਲ.

ਬਿਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਲੀਸ। ੨ ਅ. بِطَال ਬੱਤ੍ਹਾਲ. ਦਿਲੇਰ. ਬਹਾਦੁਰ। ੩ ਸਿਪਾਹੀ. "ਉਭਰ ਤਗੀਰੀ ਰਵਿ ਅਬਨ ਪ੍ਰਭਾ ਪ੍ਰਵਾਨਾ ਪਾਇ। ਜਾਨੁਕ ਚੰਦ ਅਮੀਨ ਕੋ ਫਿਰੇ ਬਿਤਾਲੀ ਆਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੭) ਸੂਰਜ ਦੇ ਅਸ੍ਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਚਾਂਦਨੀਰੂਪ ਪਰਵਾਨਾ (ਆਗਜ਼ਾਪਤ੍ਰ) ਪਾਕੇ, ਮਾਲ ਆਫੀਸਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਤਾਰੇ, ਪਹਿਰਾ ਬਦਲਣ ਲਈ ਆ ਪਹੁਚੇ.

ਬਿਤੀ. ਵਿਤੀਤ (ਵਸਤੀਤ) ਹੋਈ. ਗੁਜ਼ਰੀ. "ਅਉਧ ਬਿਤੀ ਅਸਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਿਤੀਤ. ਸੰ. ਵਸਤੀਤ. ਵੀਤਿਆ. ਗੁਜ਼ਰਿਆ.

ਬਿਤੀਤੈ. ਵਸਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ. "ਪਰਮੇਸਰ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਜਿ ਹੋਇ ਬਿਤੀਤੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਤ ੨.

ਬਿਤੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਤੰਡਾ.

ਬਿਤੂਕ. ਸੰ. ਵ੍ਯਤਿਰੇਕ. ਬਿਨਾ. ਸਿਵਾਯ. "ਸੂਖਮ ਅਸਥੂਲ ਸਗਲੀ,ਹਰਿ ਬਿਤੂਕ ਨ ਜਾਨਹੀਂ."(ਸਲੋਹ)

ਬਿਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿੱਥ. ਦੂਰੀ. ਅੰਤਰਾ. "ਸੋਈ ਸਦਾ ਮਿਲੇ ਬਿਥ ਕਬੈ ਨ ਲਖੀਜੀਯੇ." (ਨਾਪ੍) "ਲਖ ਕੋਸਨ ਕਉ ਬਿਥ ਦੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਵਿਸ੍ਤਾਰ (ਵਿਸ੍ਤਾਰ). ਵਿਥਰ. "ਬਿਥਰਾਏ ਰੁੰਡ ਅਪਾਰਾ." (ਗਜਾਨ)

ਬਿਥਕ. ਵਿ–ਪ੍ਰਥਗਿਤ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਥੱਕਿਆ. "ਪ੍ਰੇਮ ਛਕੀ ਤਿਨ ਸੋ ਬਿਥਕਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿਥਪ / **ਬਿਥਪਨ** ਵਿ–ਪ੍ਰਥਾਪਨ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ. "ਤਿਨਰ ਉਬਪਿ ਬਿਥਪਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਬਣਾਉਂਣਾ.

ਬਿਥਰਨਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਹੋਣਾ. ਫੈਲਣਾ। ੨ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕਰਨਾ.

ਬਿਥਾ. ਸੰ. ਵਥਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਰਦ. ਦੁੱਖ. ਪੀੜਾ। ੨ ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ.

ਬਿਥਾਰ / **ਬਿਥਾਰੁ** ਸੰ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੈਲਾਉ। ੨ ਆਡੰਬਰ. "ਅਧਿਕ ਬਿਥਾਰੁ ਕਰਉ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ?" (ਗਉ ਮ: ੧)

ਬਿਥੁੱਥਰੀ. ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੋਈ.ਫੈਲੀ."ਲੁੱਥ ਬਿਥੁੱਥਰੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਲੋਥਾਂ ਫੈਲ ਗਈਆਂ.

ਬਿੱਥ. ਦੇਖੋ, ਵਿਥ.

ਬਿਦ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍.

ਬਿੰਦ. ਸੰ. ਵਿੰਦ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆ. "ਜਾਵਤ ਬ੍ਰਹਮ ਨ ਬਿੰਦਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੧) ਜਦ ਤਕ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿੰਦੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੁਬਕਾ. ਬੂੰਦ. "ਭੂ ਕੀ ਨਾਹੀ ਬਿੰਦ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭੈ ਦਾ ਕਤਰਾ ਭੀ ਨਹੀਂ। ੩ ਭਾਵ–ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ। ੪ ਅਲ੍ਪਕਾਲ. ਪਲ. ਛਣ. "ਮਿਟਹਿ ਪਾਪ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਬਿੰਦ."(ਸੁਖਮਨੀ)"ਵਿਸਰੇ ਸਭੈ ਨ ਬਿੰਦ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨) ੫ ਸੰ. ਵੇਦ੍ਯ. ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ. "ਬਿੰਦਹਿ ਬਿੰਦ ਨ ਬਿਛੁਰਨ ਪਾਵਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਨ ਵਿਛੁੜਨ ਪਾਵਾ। ੬ ਬਿੰਦ (ਵ੍ਰਿੰਦ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਬਿੰਦ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਅਰਿ ਬਿੰਦ ਨਰਿੰਦ ਇਨ੍ਹੀ ਹਨ ਮਾਰਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੭ ਦੇਖੋ, ਨਾਦ ਬਿੰਦੁ.

ਬਿਦਸਤਾ. ਜੇਹਲਮ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਤਸਤਾ.

ਬਿੰਦਹਿ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਜਾਣਦੇ ਹਨ. "ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦਹਿ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦ ੫.

ਬਿੰਦਕ. ਬਿੰਦ–ਇੱਕ. ਏਕ ਪਲ. "ਬਿੰਦਕ ਨਦਰਿ ਝਾਕ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) "ਬਿੰਦਕ ਗਾਲਿ ਸੁਣੀ ਸਚੇ ਤਿਸੁ ਧਣੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫).

ਬਿਦਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੈ ਨਾਲ ਚਕਿਤ ਹੋਣਾ. ਡਰਨਾ. ਚੌਂਕਣਾ. ਚਮਕਣਾ.

ਬਿਦਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਰਤ ਵਦ (ਕਹਿਣੀ). ਸ਼ਰਤ ਲਾਉਣੀ (bet). ੨ ਵਾਦ ਕਰਨਾ.

ਬਿਦਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਿਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿੱਦਤ.

ਬਿੰਦ ਪ੍ਰਬਿੰਦ. ਵ੍ਰਿੰਦ–ਪਰ–ਵ੍ਰਿੰਦ. ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਅਧਿਕ। ੨ ਖਿਣ ਖਿਣ ਵਿੱਚ."ਸਰ ਬਿੰਦ ਪ੍ਰਬਿੰਦ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿੰਗੇ."(ਕਲਕੀ)

ਬਿੰਦ ਬਿੰਦ. ਛਣ ਛਣ. ਪਲ ਪਲ. ਦੇਖੋ, ਚੁਖ ੩.

ਬਿਦਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ. "ਤੁਮ ਬਿਦਮਾਨ ਬਿਲੰਕ ਨ ਠਾਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿਦਰ. ਸੰ. ਵਿਦਰ੍ਭ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਤੋਂ ੪੦ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਨਾਨਕਝੀਰਾ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਦੁਰ. "ਦਾਸੀ ਸੁਤ ਜਨੁ ਬਿਦਰ ਸੁਦਾਮਾ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਿਦਰਣ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਾਰਣ.

ਬਿਦਰਬ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਰ ੧ ਅਤੇ ਵਿਦਰਭ.

ਬਿੰਦਰਾਉ. ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਬਿੰਦਰਾਬਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ.

ਬਿਦਰਿਓ. ਵ੍ਰਿਦਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਚੀਰਿਆ. ਪਾੜਿਆ. "ਹਰਨਾਖਸੁ ਨਖ ਬਿਦਰਿਓ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਬਿੰਦਰੀ. ਵਿੰਦੁ. ਬਿੰਦੀ.ਟਿੱਕਾ. "ਝੀਂਗਰ ਕੀ ਬਿੰਦਰੀ ਜੁ ਬਿਰਾਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸ਼ਿੰਗਰਫ ਦੀ ਬਿੰਦੀ.

ਬਿਦਰੁ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦੁਰ. "ਬਿਦਰੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਬਿਦਾ. ਅ. وِدَاع ਵਿਦਾਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਮਨ. ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ। ੨ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ. "ਬਿਦਾ ਨਾਥ ਦੀਜੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬਿਦਾਇ. ਫ਼ਾ. بدا ਬਦਾ. ਬਕਬਾਦ. ਬੁੜਬੁੜਾਹਟ. "ਜਬ ਅਜਰਾਈਲ ਬਸਤਨੀ,ਤਬ ਚਿਕਾਰੇ ਬਿਦਾਇ?" (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਤਦ ਬੁੜਬੁੜਾਹਟ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੈ?

ਬਿਦਾਇਤ. ਅ. بِدَاعَت ਬਦਾਅਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੀਰਜ ਦਾ ਉਲੰਘਣ. ਵਜਾਕੁਲਤਾ. "ਬੇ ਬਿਦਾਇਤ ਦੂਰ ਕਰ." (ਜਸਭਾਮ)

ਬਿਦਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਦਾਅ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਬਦੀ ਨ ਬਿਦਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵਿਦਾਅ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਧਨ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ.

ਬਿਦਾਹਤ. ਅ. بِدَاعَت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਮ ਕਰਨਾ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਬਿਦਾਹਤ ਦੂਰ ਕਰ." (ਜਸਭਾ)

ਬਿਦਾਣਾ. ਬੇ–ਦਾਨਹ. ਉਹ ਫਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਗੂਰ ਅਤੇ ਤੂਤ। ੩ ਖ਼ਾ. ਬਣ (ਮਾਲ) ਅਤੇ ਕਰੀਰ ਦੇ ਫਲ.

ਬਿਦਾਦ. ਫ਼ਾ. داد ਦਿੱਤਾ. ਦਿੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦਨ.

ਬਿਦਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਾਣਾ.

ਬਿਦਾਰ. ਸੰ. ਵਿਦਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਦਾਰਣ. ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੨ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ੩ ਵਿ–ਵਿਦਾਰਕ. ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਪ੍ਰਾਨਅਧਾਰ ਦੁਖਬਿਦਾਰ ਦੈਨਹਾਰ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਬੇਦਾਰ. "ਪਾਹਰੂ ਹੁਸਿਆਰ ਬਿਦਾਰੈ."(ਭਾਗੁ)

ਬਿਦਾਰਕ. ਸੰ. ਵਿਦਾਰਕ. ਵਿ–ਚੀਰਨ (ਪਾੜਨ) ਵਾਲਾ.

ਬਿੰਦਾਰਕ. ਸੰ. ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਕ. ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਕ. ਦੇਵਤਾ. "ਸੁਧਾ ਸਿੱਖ ਬਿੰਦਾਰਕ ਪੀਵਹੀਂ." (ਨਾਪ੍)

ਬਿਦਾਰਣ. ਸੰ. ਵਿਦਾਰਣ. ਚੀਰਨਾ. ਪਾੜਨਾ। ੨ ਮਾਰਨਾ। ੩ ਤੋੜਨਾ. ਢਾਹੁੰਣਾ. "ਬਿਦਾਰਣ ਕਦੇ ਨ ਚਿਤ੍ਰੇ." (ਗਾਬਾ)

ਬਿਦਾਰਿ. ਵਿਦਾਰਣ ਕਰਕੇ। ੨ ਬੇਦਾਰ (ਗਿਆਨੀ) ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਇਰ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ.

ਬਿਦਾਰਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਵਿਦੀਣੰ (ਚਕਨਾਚੂਰ) ਕੀਤੇ. "ਨਿੰਦਕ ਦੁਸਟ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਬਿਦਾਰਿਅਨੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਬਿਦਾਰੀ. ਵਿਦਾਰਿ. ਵਿ– ਵਿਦਾਰਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਦਾਰੀਕੰਦ.

ਬਿਦਾਰੀਕੰਦ. ਸੰ. ਵਿਦਾਰੀਕੰਦ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਦ, ਜੋ ਜੰਗਲੀ ਬੋਲ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਕਥ ਲਾਲ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਲੂੰਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਦ ਤਰ ਅਤੇ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. Pueraria Tuberosa. "ਤੁਰਸ਼ ਛਾਲਸੰ,ਕੰਦ ਬਿਦਾਰੀ."(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿਦਾਰੋ. ਵਿ–ਵਿਦਾਰਕ. ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮੋਹਨ ਸਰਬ ਦੋਖ ਬਿਦਾਰੋ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਦਾਰਣ ਕਰੋ.

ਬਿਦਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਦਾਵਾ.

ਬਿਦਿਆ. ਸੰ. ਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿਆਨ. ਇਲਮ. "ਬਿਦਿਆ ਸੋਧੈ ਤਤੁ ਲਹੈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਬਿਦਿਆਸਰ / **ਬਿਦਿਆਸਾਗਰ** ਦੇਖੋ, ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ.

ਬਿਦਿਆਧਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾਧਰ.

ਬਿਦਿਆਨਿਧਾਨ / **ਬਿਦਿਆਨਿਧਿ** ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾਨਿਧਿ.

ਬਿਦਿਸਾ. ਸੰ. ਵਿਦਿਸ਼–ਵਿਦਿਸ਼. ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਦੀ ਕੋਣ. ਦੇਖੋ, ਉਪਦਿਸਾ ਅਤੇ ਦਿਸਾ.

ਬਿਦਿਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਿਤ.

ਬਿੰਦੀ. ਵਿੰਦੁ। ੨ ਅਨੁਸ੍ਵਾਰ. ਟਿੱਪੀ। ੩ ਸਿਫਰ. ਸ਼ੂਨ੍ਯ। ੪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਲ ਗਹਿਣਾ.

ਬਿਦੀਰਣ / **ਬਿਦੀਰਨ** ਸੰ. ਵਿਦੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਚੀਰਿਆ.ਪਾੜਿਆ। ੨ ਵਿਦੀਰ੍ਣ ਕਰਤਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਮਪੂਰਨ ਦੁਖਬਿਦੀਰਨ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬਿਦੁ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦੁ। ੨ ਸੰ. ਵਿੰਦੁ. "ਬੂੰਦ. "ਮਾ ਕੀ ਰਕਤ ਪਿਤਾ ਬਿਦੁਧਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਬਿੰਦੁ. ਸੰ. ਬਿੰਦੁ ਅਤੇ ਵਿੰਦੁ. ਬੂੰਦ. ਕਤਰਾ. "ਬਿੰਦੁ ਤੇ ਜਿਨਿ ਪਿੰਡੁ ਕੀਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਵੀਰਯ. "ਬਿੰਦੁ ਰਾਖਿ ਜੌ ਤਰੀਐ ਭਾਈ!" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਦਬਿੰਦੁ। ੪ ਥੋੜਾ ਕਾਲ. ਛਣਭਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦ. "ਮਨੂਆ ਪਉਣ ਬਿੰਦੁ ਸੁਖਵਾਸੀ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਸੁਖਭਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ਪਵਨ ਜੇਹਾ ਚੰਚਲ ਮਨ, ਜੋ ਥੋੜਾ ਕਾਲ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਾਲ ਠਹਿਰੇ.

ਬਿਦੁਅੰਸੀ. ਸੰ. ਵਿਦ੍ਵਸ–ਵਿਦ੍ਵਸ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਪੰਡਿਤ. "ਬਿਦਿਆ ਮਹਿ ਬਿਦੁਅੰਸੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਚਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਬਿੰਦੁਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ.

ਬਿਦੁਖ. ਸੰ. ਵਿਦੁਸ਼-ਵਿਦੁਸ੍. ਪੰਡਿਤ. ਗਿਆਨੀ. ਹਕੀਮ. "ਬਿਦੁਖ ਬਿਚਾਰ ਕਰਤ ਸਭ ਮਨਮਾ."(ਨਾਪ)

ਬਿਦੁਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦੁਰ.

ਬਿੰਦੂ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦੁ। ੨ ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦ। ੩ ਗਿਆਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਭੈ ਜਗ ਬਿੰਦੂ." (ਨਾਪ)

ਬਿਦੂਸਕ. ਸੰ. ਵਿਦੂਸਕ. ਵਿ-ਬਹੁਤ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦਾ ਸਹਾਈ ਇੱਕ ਸਖਾ-"ਸ੍ਰਾਂਗ ਠਾਨਿ ਠਾਨੈ ਜੁ ਕਛੁ ਹਾਸੀ ਬਚਨ ਬਿਨੋਦ । ਕਹੈ ਬਿਦੂਸਕ ਸੋ ਸਖਾ ਕਵਿਨ ਮਾਨ ਮਨ ਮੋਦ." (ਜਗਦਵਿਨੋਦ) ੩ ਮਖੌਲੀਆ. ਮਸਖਰਾ.

ਬਿਦੂਖ. ਬਿਨਾ ਦੁੱਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਦੁਖ. "ਕੂਰਿ ਬਿਦੂਖ ਬਿਦੂਖਨ ਸੋ ਤਰ." (ਨਾਪ) ਵਡਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਪੰਡਿਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ.

ਬਿਦੂਖਕ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦੂਸਕ.

ਬਿਦੂਨ. ਅ ਪਾ: ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਬਿਨਾ. ਸਿਵਾਯ. ਰਹਿਤ. ਬਗੈਰ.

ਬਿੰਦੇ. ਜਾਣੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ. "ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੇ, ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਐ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧)

ਬਿਦੇਸ. ਸੰ. ਵਿਦੇਸ਼. ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼. ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਦੇਸ਼। ੨ ਭਾਵ-ਪਰਲੋਕ.

ਬਿਦੇਹ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਵਿਦੇਹ. ਜਨਕ. ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਜੈਸੇ ਬਿਦੇਹ ਰਹਸੈ ਗ੍ਰਿਸ੍ਥਾਸ੍ਰਮ." (ਨਾਪ) ਦੇਖੋ, ਜਨਕ। ੨ ਬਿਨਾ ਦੇਹ. ਅਨੰਗ. ਕਾਮਦੇਵ. ਅਤਨੁ. "ਜਾਨੁਕ ਸਹਾਨ ਬਨੀ ਸੈਨਾ ਹੈ ਬਿਦੇਹ ਕੀ." (ਨਾਪ ਕਵਿ) ੩ ਤ੍ਰਿਹੁਤ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ। ੪ ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਹ ਤਿਆਗਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਤ.

ਬਿਦੇਹੀ. ਵਿ-ਵਿਦੇਹੀ. ਦੇਹ ਰਹਿਤ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਦੇਹੀ ਗੁਪਤ ਬਿਦੇਹੀ ਦੀਸੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਵੈਦੇਹੀ. ਵਿਦੇਹ ਦੇਸ਼ ਅਥਵਾ ਵਿਦੇਹ (ਜਨਕ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਸੀਤਾ. ਜਨਕਪੁਤ੍ਰੀ.

ਬਿੰਦੇਲਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦੁਲਤਾ. "ਕਿ ਬਿੰਦੇਲਤਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ) ਅਥਵਾ ਬਿਜਲੀ ਹੈ.

ਬਿੰਦੈ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮੁ.

ਬਿੰਦਣੋਧਰ. ਸੰ. ਵਿਦ੍ਯਾਧਰ. ਵਿ-ਵਿਦ੍ਯਾ (ਇਲਮ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾਧਰ. "ਬਦੰਤ ਬਿੰਦਣੋਧਰੰ." (ਗਯਾਨ) ਵਿਦ੍ਯਾਧਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਬਿੰਦਤ. ਅ ਪਾ: ਬਿਦਅ਼ਤ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ। ੨ ਬਰਿਆਈ. ਦੋਸ਼। ੩ ਕਸ਼. ਦੁੱਖ। ੪ ਆਫ਼ਤ. ਵਿਪਦਾ.

ਬਿੰਦਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ.

ਬਿੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦੁਰ. "ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਬਿੰਦਰ ਆਇਗਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿੰਦਿਕਾਧਰੀ. ਵਿਦ੍ਯਾਧਰ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਿਦ੍ਯਾਧਰੀ। ੨ ਵਿਦ੍ਯਾ (ਇਲਮ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਪੰਡਿਤਾ.

ਬਿੰਦੁਲਤਾ. ਸੰ. ਵਿਦ੍ਯੁਤ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਬਿਜਲੀ. "ਉਤ ਤੇ ਘਨ ਸ਼ਯਾਮ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈਂ ਹਰਿ, ਰਾਧਿਕਾ ਬਿੰਦੁਲਤਾ ਇਤ ਤੇਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿਦਜਮਾਨ. ਸੰ. ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ. ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ। ੨ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ. ਭਾਵ-ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. "ਬਿਦਜਮਾਨ ਗੁਰਿ ਆਪਿ ਬਪਰਉ ਥਿਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਬਿਦਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਬਿਦਜਾਸਰ } ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਵਿਦ੍ਯਾ-
ਬਿਦਜਾਸਾਗਰ } ਨਿਧਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ.

ਬਿਦਜਾਧਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾਧਰ.

ਬਿਦਜਾਧੇਨ. ਵਿਦ੍ਯਾ-ਅਧ੍ਯਯਨ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਨਾ. "ਬਿਦਜਾਧੇਨ ਅਧਿਕ ਧਰਮਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਿਦਜੁਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯੁਤ.

ਬਿੰਦੁ. ਵ੍ਰਿੰਦ (ਸਮੁਦਾਯ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਰਚੇ ਬੀਰ ਬਿੰਦੂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਕਹਾਂ ਇੰਦ ਬਿੰਦੂ ?" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਿਦ੍ਰਭ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਰਭ.

ਬਿੰਦ੍ਰਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਿੰਦ੍ਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ.

ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ. ਸੰ. ਬ੍ਰਿਂਦਾਵਨ-ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ. ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਜਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਜੰਗਲ, ਜੋ ਕੇਦਾਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਦਾ ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ੨ ਰਾਧਾ (ਰਾਧਿਕਾ) ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ,ਉਹ ਵਨ. "ਬ੍ਰਿੰਦਾ ਬਨ ਮਹਿ ਰੰਗ ਕੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਬਿਦ੍ਰੁਮ. ਮੂੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਰੁਮ.

ਬਿਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧਿ ਅਤੇ ਬਿਧੁ। ੨ ਵਿਧਾਤਾ (ਕਿਰਤਾਰ). ਵਿਧਿ. ਬ੍ਰਹਮਾ। ੩ ਰਚਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. "ਬਿਧ ਨੇ ਰਚਿਆ ਸੋ ਹੋਇ." (ਰਹੁ ਕਬੀਰ)

ਬਿੰਧ. ਸੰ. ਵਿੰਧ੍ਯ. ਇੱਕ ਪਹਾੜ. ਵਿੰਧ੍ਯਾਚਲ, ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਬਿਧਣ. ਦੇਖੋ, ਵਿਧਣ.

ਬਿਧਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਵੇਧੇ ਜਾਣਾ. ਵਿੰਧ ਹੋਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ. "ਉਆ ਰਸ ਸੋ ਬਿਧੇ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸ੍ਰਾਹਪਰੀ ਤਾਂਸੋਂ ਬਿਧੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੬੭)

ਬਿਧਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਧਨ.

ਬਿਧਨਾ. ਸੰ. ਵਿਧਿ. ਵਿਧਾਤਾ. ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ-ਵੇਧੇ (ਵਿੰਨ੍ਹੇ) ਜਾਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਧਣਾ ੨.

ਬਿਧਨੀ. ਵਿ-ਬਿਨਾ ਧਨ. ਨਿਰਧਨ.

ਬਿਧਨੇਕ. ਵਿਧਿ-ਅਨੇਕ. ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਹਮ ਏਕ ਹੀ ਕੋ ਬਿਧਨੇਕ ਪ੍ਰਮਾਨਜੋ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਬਿਧਬਾਹਨ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਵਿਧਿ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਦਾ ਵਾਹਨ, ਹੰਸ.

ਬਿਧ ਬਿਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਧਿ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ.

ਬਿਧਰਕ. ਵਿ-ਬਿਨਾ ਧੜਕੇ. ਖਟਕੇ (ਚਿੰਤਾ) ਬਿਨਾ. ਨਿਧੜਕ. "ਬੇਲ ਬਿਧਰਕ ਮਾਚੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿਧਵਾ. ਸੰ. ਵਿਧਵਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਜਿਸ ਦਾ ਧਵ (ਪਤਿ) ਮਰਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਧਵ. ਛਾ. ਬੇਵਹ. ਅੰ. Widow. "ਜਿਉ ਤਨੁ ਬਿਧਵਾ ਪਰ ਕਉ ਦੇਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ ਅਤੇ ਪੁਨਰਭੂ। ੨ ਸੰ. ਬੰਧ੍ਯਾ. ਬਾਂਝ. "ਤਿਸ ਬਿਧਵਾ ਕਰਿ ਮਹਤਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) "ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਬਿਧਵਾ ਸ਼ਬਦ (ਬਾਂਝ) ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਹੈ.

ਬਿਧਵਾਰਿ. ਵਿ-ਵਿਧਿ-ਵਾਲੀ. ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਪਾਂਚ ਨਾਰਦ ਕੈ ਸੰਗਿ ਬਿਧਵਾਰਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਪੰਜ ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀਹੋਈ ਹੈ.

ਬਿਧਾ. ਸੰ. ਵਿਧਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ. ੨ ਵਿਧਿ. ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ. "ਦੁਬਿਧਾ ਬਿਧਾ ਨਿਖੇਧ ਖੇਦ ਬਿਨਸਾਨੇ ਹੈਂ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਵਿਧਿ ਨਿਸ਼ੇਧ ਖੇਦ ਬਿਨਸਾਨੇ। ੩ ਸੰ. ਵਿੱਧ. ਵਿ-ਵੇਧਨ ਹੋਇਆ. ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ.

ਬਿਧਾਈ. ਵੇਧਨ ਹੋਈ। ੨ ਵੇਧਨ ਕਰਾਈ.

ਬਿਧਾਸਾ. ਵਿਧ੍ਵੰਸ (ਨਾਸ਼) ਕੀਤਾ. "ਹਰਨਾਖਸ ਲੈ ਨਖਹੁ ਬਿਧਾਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਿੰਧਾਚਲ. ਵਿੰਧ੍ਯ-ਅਚਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਧ.

ਬਿਧਾਤਉ. ਸੰ. ਵਿਧਾਤ੍-ਵਿਧਾਤ੍ਰ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. ਵਿਧਾਤਾ. "ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੩ ਸੰ. ਵਿਧਾਤੁ: ਵਿਧਾਤਾ ਤੋਂ. ਵਿਧਾਤਾ ਨੂੰ.

ਬਿਧਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧਾਤਉ ੧. "ਸੋਈ ਬਿਧਾਤਾ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਜਪੀਐ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਿਧਾਤਾ.

ਬਿਧਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧਾਤਉ. "ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ ਪੁਰੁਸ. ਵਿਧਾਤਾ ਪੁਰਖ.

ਬਿਧਾਨ. ਸੰ. ਵਿਧਾਨ. ਪ੍ਰਕਾਰ। ੨ ਯਤਨ. ਉਪਾਯ. "ਹੋਨ ਲਾਗੇ ਜੁੱਧ ਕੋ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਸਬੈ ਬਿਧਾਨ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਕਾਯਦਾ. ਨਿਯਮ। ੪ ਵਿਧਿ. ਰੀਤਿ.

ਬਿਧਿ. ਸੰ. ਵਿਧਿ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਜਗਤ ਨੂੰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਬੰਛਤ ਸਿਧਿ ਕੋ ਬਿਧਿ ਮਿਲਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਬੰਛਤ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੩ ਭਾਗ੍ਯ. ਕਿਸਮਤ। ੪ ਕ੍ਰਮ. ਸਿਲਸਿਲਾ। ੫ ਕਰਮ. ਕੰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਾਕਤ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨੈਨਹੁ ਭੀਠੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੬ ਕਾਨੂਨ. ਨਿਯਮ. ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਯਮ. "ਗੁਰਪੂਜਾ ਬਿਧਿ ਸਹਿਤ ਕਰੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਪੜਹਿ ਮਨਮੁਖ, ਪਰ ਬਿਧਿ ਨਹੀ ਜਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੭ ਹਕੀਮ. ਵੈਦ੍ਯ। ੮ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. "ਘਾਲ ਨ ਭਾਨੈ, ਅੰਤਰ ਬਿਧਿ ਜਾਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਅੰਤਰ ਕੀ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੯ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਢੰਗ. ਤਰਹ. "ਮੈ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਪਾਵਹੁ ਪ੍ਰਾਨਪਤੀ." (ਬਸ੍ ਮ: ੧) ੧੦ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ। ੧੧ ਜੁਗਤ. ਤਰਕੀਬ. "ਇਹ ਬਿਧਿ ਪਾਈ ਮੈ ਸਾਧੂ ਕੈਨਹੁ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੧੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਧਿ ੨.

ਬਿਧਿ ਸਿਆਹੀ ਕੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਹੀ ਕੀ ਬਿਧਿ.

ਬਿਧਿ ਨਿਖੇਧ. ਵਿਧਿ-ਨਿਸ਼ੇਧ. ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਦੇ ਤ੍ਯਾਗ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ। ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਵਿਧਿ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਮ. ਜੈਸੇ-ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਵ੍ਰਤ ਆਦਿ ਵਿਧਿ, ਅਤੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ, ਪਜਾਮਾ ਕੁੜਤਾ ਪਹਿਰਨਾ, ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਜਾਣਾ ਆਦਿ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਮ ਹਨ. "ਤ੍ਯਜਿ ਭਰਮ ਕਰਮ ਬਿਧਿ ਨਿਖੇਧ, ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਲੇਹੀ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਬਿਧੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧਿ। ੨ ਸੰ. ਵਰ੍ਤ੍ਮ. ਕੁਮਾਰਗ. ਵਿ- (ਨਿੰਦਿਤ) ਅਧੁ (ਮਾਰਗ). "ਹੁਇ ਦਾਸ ਦਾਸੀ ਤਜਿ ਉਦਾਸੀ, ਬਹੁੜਿ ਬਿਧੀ ਨ ਧਾਵਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਫੇਰ ਕੁਮਾਰਗ ਨਾਂ ਪਵਾਂ। ੩ ਬਿ (ਬਿਨਾ) ਧੀ (ਬੁੱਧਿ). ਬੇਅਕਲ.

ਬਿਧੀਆ. ਵਿ-ਵਿਧਿ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵੇਧਨ (ਵਿੰਨ੍ਹਣ) ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧੀਚੰਦ ਭਾਈ.

ਬਿਧੀਚੰਦ ਭਾਈ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਦੇ ਸੁਰਸਿੰਘ ਪਿੰਡ* ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਛੀਨੇ ਗੋਤ ਦਾ ਜੱਟ, ਜੋ ਭਿੱਖੀ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਵੱਸਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.ਇਹ ਵਡਾ ਦਿਲੇਰ ਬਲੀ, ਕੱਦਾਵਰ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਜੁਆਨ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਰਹਾਲੀ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਸਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਚੋਰ ਧਾੜਵੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣਿ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਅਤੇ ਡਾਕੇ ਦੀ ਬਾਣ ਪੈਗਈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਅਦਲੀ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਲਟਾ ਖਾਗਿਆ. ਪਿਛਲੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆਂ ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ.

ਕਾਬੁਲੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਅਰਥ ਲਿਆਂਦੇ ਘੋੜੇ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨੇ ਜਬਰਨ ਖੋਹ ਲਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਵਡੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਲਿਆਇਆ ਸੀ. ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋ ਸ਼ਾਹੀਸੈਨਾ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਨੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ.

ਕੀਰਤਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸਾਈਂ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਅਤੇ

* ਇਹ ਪਿੰਡ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ਗੁਰੂ ਨੂ ਜਾਂਦੀ ਕੱਚੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਉਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸੁੰਦਰਸ਼ਾਹ ਨਾਲ, ਜੋ ਦੇਉਨਗਰ * ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ, ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ. ਸੁੰਦਰਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਇੱਕੇ ਥਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਛੱਡਾਂ ਗੇ, ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਅਤੇ ਸਾਂਈਂ ਸੁੰਦਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੬੯੫ ਨੂੰ ਦੇਉਨਗਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.† ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧ ਅਤੇ ਕਬਰ ਹੁਣ ਇੱਕੇ ਥਾਂ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦੇ ਭਾਈ (ਉਧੀਚੰਦ) ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਾਲਚੰਦ ਨੇ ਦੇਉਨਗਰ ਤੋਂ ਰਾਖ ਲਿਆਕੇ ਇੱਕ ਸਮਾਧ ਸੁਰਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਭੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ। ੩ ਭਾਈ ਮੂਲਚੰਦ ਦਾ ਤਾਇਆ, ਸਿਧੀਚੰਦ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ.

ਬਿਧੀਜੈ. ਵੇਧਨ ਕਰੀਜੈ. "ਹੀਰੈ ਹੀਰ ਬਿਧੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਬਿਧੁ. ਸੰ. ਵਿਧੁ. ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਬਿਧੁ ਕੋਪਹਿ ਜਜੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕਪੂਰ। ੩ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੪ ਪਵਨ. ਹਵਾ। ੫ ਸ਼ਿਵ। ੬ ਦੇਖੋ, ਬਿਧੁਬੈਣੀ ੨.

ਬਿਧੁੰਸ. ਸੰ. ਵਿਧ੍ਵੰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ.

ਬਿਧੁੰਸਿ. ਵਿਧ੍ਵੰਸ ਕਰਕੇ. ਮਾਰਕੇ. "ਕਾਲੁ ਬਿਧੁੰਸਿ ਮਨਸਾ ਮਨਿ ਮਾਰੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਬਿਧੁੰਤਕ / **ਬਿਧੁੰਤੁਦ** ਸੰ. ਵਿਧੁੰਤੁਦ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਧੁ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਨੂੰ ਤੁਦ (ਪੀੜਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੁ. "ਲਿਖਤ ਕਲਾਨਿਧਿ ਕਲਮ ਬਿਧੁੰਤਕ ਲਿਖ ਹਠੀ." (ਨਾਪ੍) ਕਲਾਨਿਧਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਲਿਖਦੀ ਕਲਮ ਨੇ ਰਾਹੁ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ.

ਬਿਧੁਬਦਨੀ. ਵਿ–ਵਿਧੁ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਦਨ (ਮੁਖ). ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ. "ਬਿਧੁਬਦਨੀ ਕਰ ਕਰ ਸਿੰਗਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਿਧੁਬਾਹਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਧੁ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਵਾਹਨ (ਸਵਾਹੀ), ਮ੍ਰਿਗ. ‡

ਬਿਧੁਬੈਣੀ / **ਬਿਧੁਬੈਨੀ** ਵਿਧੁਵਦਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ. ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ। ੨ ਦਸ਼ਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਬਿਧੁ ਨਾਮ ਕੋਕਿਲਾ ਦਾ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ–ਕੋਕਿਲਾ ਜੇਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਲੀ. "ਬਿਧੰ ਚਾਰੁ ਬੈਣੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬਿਧੂਪ. ਸੰ. ਵਿਧੂਪ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲਹ. ਗੁਲਦੁਪਹਿਰੀ. ਕਾਵਜਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਲਾਲ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਬਿਧੂਪ ਨਰਾਜ. ਇਹ "ਅਰਧ ਨਰਾਜ" ਅਤੇ "ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਅੱਠ ਅੱਖਰ. ਅਥਵਾ ਜ, ਰ, ਲ, ਗ. ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਖਿਮੰਤ ਤੇਗ ਐਸਕੈ,
ਜੁਲੰਤ ਜ੍ਵਾਲ ਜੈਸਕੈ. ×××
(ਕਲਕੀ)

ਬਿਧੇ. ਵਿੱਧ ਹੋਏ. ਵੇਧੇ (ਵਿੰਨ੍ਹੇ) ਗਏ। ੨ ਤਤਪਰ ਹੋਏ। ੩ ਵਜ–ਵਾਂਙ. ਤਰਹਿੰ. ਜੈਸੇ. ਭਾਂਤ. ਜਿਵੇਂ. "ਹਾਰ ਜੂਆਰ ਜੂਆ ਬਿਧੇ ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਸਿ ਲੈ ਜਿਤਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਜੂਆਰੀ ਜਿਵੇਂ ਜੂਆ ਖੇਡਕੇ ਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਜਿੱਤਕੇ ਵਸ਼ ਕਰਲੀਤਾ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵਿਧੇਯ.

ਬਿਧਯੰ. ਵਿ–ਵਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਵੇਧਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਆਸਕੂ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ. "ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਮਨ ਬਿਧਯੰ." (ਗਾਥਾ)

ਬਿਨ. ਸੰ. ਵਿਨਾ. ਵਜ–ਬਗੈਰ. "ਬਿਨ ਹਰਿ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਤ ਹੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੨ ਅ. ਪੁਤ੍ਰ. ਸੰਤਾਨ.

ਬਿੰਨ. ਸੰ. ਵਿਨ–ਵਿੱਨ. ਵਿ–ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ.

* ਦੇਉਨਗਰ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਅਯੋਧਯਾ ਤੋਂ ੧੮ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਗੋਮਤੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. † ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਸਰਾਂਵ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

‡ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਮ੍ਰਿਗ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਲਪ ਲੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਾਂਕ.

ਦੇਖੋ, ਬਿੰਨਿ.

ਬਿਨਉ. ਸੰ. ਵਿਨਯ. ਸੰਗਜਾ–ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ। ੨ ਅਰਦਾਸ. ਬੇਨਤੀ. "ਬਿਨਉ ਕਰਉ ਗੁਰ ਪਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ) "ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਇਕੁ ਬਿਨਉ ਕਰੀਜੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ.

ਬਿਨਉ ਬੇਨਤੀ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਅਰਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਉ. "ਇਕ ਬਿਨਉ ਬੇਨਤੀ ਕਰਉ ਗੁਰ ਆਗੈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਬਿਨ ਆਈ ਮਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਕਾਲ ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਹੋਣੀ. ਮੌਤ ਆਈ ਬਿਨਾ ਹੀ ਮਰਨਾ. ਭਾਵ–ਅਕਾਰਣ ਜਾਨ ਦੇਣੀ. "ਸਭ ਲੋਕ ਕਹੈਂ ਨ੍ਰਿਪ ਸਿੰਧਜਰਾ * ਬਿਨ ਆਈ ਮਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿਨਸ. ਸੰ. ਵਿਨਸ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਸਿਕਾ ਨਹੀਂ. ਨਕਟਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਨਾਸ਼. "ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸ ਹੈ." (ਸ: ਮ: ੯) ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ੩ ਸੰ. ਵਿਨਸ਼੍ਵਰ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਅਨਿਤਜ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸੀ.

ਬਿਨਸਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ. ਨਸ਼੍ਵ ਹੋਣਾ. "ਅਹੰਬੁਧਿ ਕਉ ਬਿਨਸਨਾ ਇਹ ਧੁਰ ਕੀ ਢਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਅਭਿਮਾਨੀ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਆਦਿਕਾਲ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ.

ਬਿਨਸਾ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਨਸ਼੍ਵ ਹੋਇਆ। ੨ ਉਹ ਪੁਰਖ, ਜਿਸ ਦਾ ਵੀਰਯ ਪਾਤ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਕਹੂੰ ਨ ਬਿਨਸਾ ਤਾਂਹਿ ਪਛਾਨਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੪)

ਬਿਨਸਿ. ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਕੇ। ੨ ਸੰ. ਵਿਨਾਸ਼ਜ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਯੋਗਜ. ਵਿਨਸ਼੍ਵਰ ਸੰਸਾਰ. "ਮਨੁ ਜੋਗੀ ਮਨੁ ਬਿਨਸਿ ਬਿਓਗੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ਵਿਨਸਨਹਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਵਿਯੋਗ ਵਾਲਾ.

ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸ / **ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸੀ** ਵਿ–ਅਤਜੰਤ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਅਨਿਤਜ. ਵਿਨਸ਼੍ਵਰ ਜਗਤ ਜੋ ਅਨਿਤਜ ਹੈ. "ਕਾਚੀ ਮਟੰਕੀ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਭ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸੀ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਬਿਨਸੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਸ.

ਬਿਨਠ. ਸੰ. ਵਿਨਸ਼੍ਵ. ਵਿ–ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ. ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ.

ਬਿਨਠੀ. ਵਿਨਸ਼੍ਵ ਹੋਈ. ਨਾਸ਼ ਹੋਈ. "ਹਉਮੈ ਬਿਨਠੀ ਪੀਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਬਿਗੜੀ. ਖਰਾਬ ਹੋਈ. "ਨਾਹਿਤ ਬਿਨਠੀ ਬਾਤ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬਿਨਤ. ਸੰ. ਵਿਨਤ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨੰਮ੍ਰ. ਹਲੀਮ.

ਬਿਨਤਾ. ਸੰ. ਵਿਨਤਾ. ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗਰੁੜ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੈ. "ਬਿਨਤਾ ਕਦ੍ਰ ਦਿਤਿ ਅਦਿਤਿ, ਏ ਰਿਖਿ ਬਰੀ ਬਨਾਯ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਿਨਤਾਸੁਤ. ਵਿਨਤਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਰੁੜ. "ਨਾਗਨੀ ਜਜੋਂ ਬਿਨਤਾਸੁਤ ਕੋ ਡਰਪਾਵਤ." (ਨਾਪ੍)

ਬਿਨਤਿ / **ਬਿਨਤੀ** ਸੰ. ਵਿਨਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ. "ਬਿਨਤਿ ਕਰਉ ਅਰਦਾਸਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਨਯ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ. ਅਰਦਾਸ.

ਬਿਨ ਨੈਨਹੁ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਰਿਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ (ਅੰਧਾ) ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਸ਼ਾਰੀਰਿਕ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਦਿਵਜਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ.

ਬਿਨਪਗਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨੁਪਗਾ.

ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਡੁੱਬਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਣੀ ਬਿਨਾ ਡੁੱਬਣਾ.

ਬਿਨਮ. ਸੰ. ਵਿਨਮ੍ਰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਹਲੀਮ.

ਬਿਨਮਤ. ਸੰ. ਵਿਨਮਤ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਅਤਿ ਨੰਮ. ਬਹੁਤ ਹਲੀਮ.

ਬਿਨਯ. ਸੰ. ਵਿਨਯ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ। ੨ ਝੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ। ੩ ਸ਼ਿਕਾ. ਸਿੱਖਜਾ.

* ਜਰਾਸੰਧ.

ਬਿਨਯਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨੈਪਾਲ.

ਬਿਨਵਤ / **ਬਿਨਵੈ** / **ਬਿਨਵੰਤਿ** ਸੰ. ਵਿਨਯ ਵੰਤ ਅਤੇ ਵਿਨਮਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਮਤ ਅਤੇ ਬਿਨਯ. "ਗੁਰਚਰਣ ਲਾਗਿ ਹਮ ਬਿਨਵਤਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਨਾਨਕ ਬਿਨਵੈ ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਹੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਨਮਤਿ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸੁਣਹੁ ਬਿਨਤੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ. ੫)

ਬਿਨਾ. ਸੰ. ਵਿਨਾ. ਵਜ–ਬਗੈਰ. ਰਹਿਤ. "ਬਿਨਾ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀ ਕੋਊ ਰਾਜੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਅ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਆਦ। ੩ ਜੜ. ਮੂਲ.

ਬਿਨਾਸ. ਸੰ. ਵਿਨਾਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਅਭਾਵ. ਧ੍ਵੰਸ. ਨਾਸ਼.

ਬਿਨਾਸਤ. ਵਿਨਾਸ਼ਿਤ. ਵਿਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਗਈ. "ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਦੋਊ ਬਿਨਾਸਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਵਿਨਸ਼੍ਵ.

ਬਿਨਾਸਨ. ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿਨਾ–ਅਸ਼ਨ. ਭੋਜਨ ਬਿਨਾ. ਨਿਰਾਹਾਰ. "ਬਾਰਿਪਾਨ ਕੋ ਰਹਿਤ ਬਿਨਾਸਨ." (ਨਾਪ੍) ਕੋਈ ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਬਿਨਾਸਨੰ. ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਉਪਰਾਮਤਾ. ਹਟਣਾ. "ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਮਾਰਗੰ ਵਰਤੰਤਿ ਬਿਨਾਸਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਜੋ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਤਦ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਜਾਪਦੀ ਹੈ.

ਬਿਨਾਸੀ ਸੰ. ਵਿਨਾਸ਼ਿਨ–ਵਿਨਾਸ਼ੀ. ਵਿ–ਨਸ਼੍ਵ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਮਿਟਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਦ੍ਰਿਸਟਿਮਾਨ ਹੈ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਿਨਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਣਾਸ ਅਤੇ ਬਿਨਾਸ। ੩ ਬਿਨਾ–ਸ੍ਵ. ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ.

ਬਿਨਾਹ / **ਬਿਨਾਹੁ** ਸੰ. ਵਿਨਾਸ਼. "ਆਪਿ ਬਿਨਾਹੇ, ਆਪਿ ਕਰੇ ਰਾਸਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਖਿਨ ਮਹਿ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਿ ਬਿਨਾਹੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਜਿਨਹਿ ਉਪਾਹਾ, ਤਿਨਹਿ ਬਿਨਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਾਕਤ ਸੰਗ ਨ ਕੀਜੀਐ ਜਾਤੇ ਹੋਏ ਬਿਨਾਹੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬਿਨਾਧਾ. ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ੀ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ. "ਉਤਭੁਜ ਸੇਤ ਬਿਨਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਨਾਸ਼–ਅਧ੍ਵਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਮਾਰਗ.

ਬਿਨਾਪਗਾ. ਆਪਗਾ–ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨੁਪਗਾ.

ਬਿਨਾਯਕ. ਸੰ. ਵਿਨਾਯਕ. ਵਿ–ਵਿਨਯ (ਨੰਮ੍ਰਤਾ) ਵਾਲਾ. ਹਲੀਮ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗਣੇਸ਼. "ਬਾਯੁ ਬਿਨਾਯਕ ਬਾਯੁਸਖਾ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਗਰੁੜ। ੪ ਗੁਰੂ। ੫ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ। ੬ ਵਿਘਨ.

ਬਿਨਾਵੈ. ਬੀਨਨਾ (ਚੁਗਣਾ) ਕਰਾਵੈ. ਦੇਖੋ, ਕੂਰਨ.

ਬਿਨਿ. ਵਜ–ਵਿਨਾ. ਰਹਿਤ. ਬਗੈਰ.

ਬਿੰਨਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਜਾਤਾ (ਗਜਾਨੀ) ਹੋਕੇ. ਜਾਣਕੇ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਨ. "ਇਕ ਬਿੰਨਿ ਦੁਗਣ ਜੁਤਉ ਰਹੈ ਜਾਸੁ ਮੰਤ੍ਰਿ ਮਾਨਵਹਿ ਲਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਜਿਸ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪੁਰਖ ਇੱਕ ਦਾ ਗਜਾਨੀ ਹੋਇਆ, ਦੇਤ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਦੁਨੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਨਜਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਜੋਗ ਭੋਗਦਾ ਹੈ.

ਬਿਨੀਤ. ਸੰ. ਵਿਨੀਤ. ਵਿ–ਵਿਨਯ (ਨੰਮ੍ਰਤਾ) ਵਾਲਾ. ਹਲੀਮ. "ਬਨਿਕ ਧਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਬਨਜ ਬਿਨੀਤਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸ਼ਿਕਾਯੁਕ੍ਰ. ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਖਜਾ ਪਾਈ ਹੈ.

ਬਿਨੀਤਾ. ਵਿ–ਵਿਨੀਤ ਹੋਇਆ. ਵਿਨਯ ਵਾਲਾ. ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਨੰਮ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰੁਵ.

ਬਿਨੁ. ਵਜ–ਬਿਨਾ. ਰਹਿਤ. ਬਗੈਰ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ ਸਭਿ ਬਾਦਿ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਬਿਨੁ ਠਾਹਰ. ਅਸਥਾਨ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਲਈ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ. "ਬਿਨੁ ਠਾਹਰ ਨਗਰੁ ਬਸਾਇਆ."

ਬਿਨੁਪਗਾ. ਵਿਨਾਪਗਾ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪਗਾ (ਨਦੀ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਿੰਜਦੀ ਨਹੀਂ, ਮਰੁਭੂਮਿ ਮਾਰੂ. "ਜੈਸੇ ਧਰਤੀ ਮਧੇ ਪਾਣੀ ਪਰਗਾਸਿਆ ਬਿਨੁਪਗਾ ਵਰਸਤ ਫਿਰਾਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੩) ਧਰਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣਾ, ਵਿਦਜਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨਹੀਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੂਦ੍ ਆਦਿ ਨੀਚ ਮਰਭੂਮਿ ਹਨ, ਜੋ ਦਿਜਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦ੍ਯਾਰੂਪ ਜਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਮੇਘ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਲ ਨਾਲ ਸਿੰਜਦਾ ਹੈ.

ਬਿਨੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਉ ਅਤੇ ਬਿਨਯ.

ਬਿਨੈਪਾਲ. ਵਿਨਯਪਾਲ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਬਣਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭਟਿੰਡਾ.

ਬਿਨੋਕ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਵਿਨੋਕ੍ਰਿ.

ਬਿਨੋਦ. ਸੰ. ਵਿਨੋਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੇਲ. ਤਮਾਸ਼ਾ। ੨ ਚਾਉ. ਉਮੰਗ. "ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ਕਰੇ ਦਿਨਰਾਤੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਬਿਨੋਦਸਿੰਘ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਹਜੂਰੀ ਤੇਹਣ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਅਬਚਲਨਗਰ ਤੋਂ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਨੇ ਪੰਥ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਬਹੁਤ ਜੰਗ ਜਿੱਤੇ.

ਬਿਨੋਦੀ. ਸੰ. ਵਿਨੋਦਿਨ–ਵਿਨੋਦੀ. ਵਿ–ਕੌਤੁਕੀ। ੨ ਚਾਉ (ਉਮੰਗ) ਵਾਲਾ. "ਅਨਦ ਬਿਨੋਦੀ ਖਸਮ ਹਮਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਿਨੰਤੀ. ਬੇਨਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਤਿ. "ਕਰਉ ਬਿਨੰਤੀ ਮਾਨ ਤਿਆਗਉ." (ਨਾਮ ਮ: ੫)

ਬਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵੇਧਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਰੋਣਾ.

ਬਿਪ. ਸੰ. ਵਿਪ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੨ ਰਿਖਿ. ਮੁਨਿ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. "ਜੈਦੇਉ ਨਾਮਾ ਬਿਪ ਸੁਦਾਮਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਬਿਪੱਖ ਦੇਖੋ, ਵਿਪਕ੍ਸ਼.
ਬਿਪੱਛ

ਬਿਪਟ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੁੱਟਣ (ਉਖੇੜਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸੈਨ ਕੋ ਬਿਪਟ ਡਾਰਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਬਿਨਾ ਪਟ (ਵਸਤ੍ਰ), ਨੰਗਾ। ੩ ਪਟ (ਕਿਵਾੜ) ਬਿਨਾ.

ਬਿਪਣ. ਦੇਖੋ, ਵਿਪਣ.

ਬਿਪਤ ਸੰ. ਵਿਪਤ੍ਤਿ–ਵਿਪਦ–ਵਿਪੱਤਿ ਅਤੇ ਵਿਪਦ.
ਬਿਪਤਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਸੀਬਤ. ਆਪਦ. "ਬਿਪਤਿ ਤਹਾਂ,ਜਹਾਂ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਨਾਹੀ." (ਗਉ
ਬਿਪਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਬਰਬਾਦੀ. ਤਬਾਹੀ.

ਬਿਪਨ. ਸੰ. ਵਿਪਿਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗਲ. ਵਨ "ਘੋਜਨ ਲਗੇ ਬਿਪਨ ਤਤਕਾਲਾ." (ਨਾਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਪਣ.

ਬਿਪਨੀ. ਸੰ. ਵਿਪਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਣ੍ਯ (ਸੌਦੇ) ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਜਿੱਥੇ ਲੈਣ ਦੇਣ ਕਰੀਏ, ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ. "ਅਸਟਾਪਦ ਸਮ ਬਿਪਨੀ ਕੂਰੀ." (ਨਾਪ) ਅਸ੍ਟਾਪਦ (ਚੌਪੜ) ਸਮਾਨ ਬਹੁਤ ਦੁਕਾਨਾਂ, ਅਰਥਾਤ– ਚੌਪੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ.

ਬਿਪਰਜੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਪਰਯ.

ਬਿਪਰੀਤ. ਸੰ. ਵਿਪਰੀਤ. ਵਿ–ਉਲਟਾ. ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ. ਵਿਰੁੱਧ.

ਬਿਪਰੀਤਬੁੱਧਿ. ਵਿਪਰੀਤ (ਉਲਟੀ) ਸਮਝ. ਅਸਲੀਯਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧਿ.

ਬਿਪਰੀਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਪਰੀਤ੍ਯ. ਵਿਪਰੀਤਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪਰੀਤ. "ਦੁਤੀਆਭਾਉ ਬਿਪਰੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ਦਾਸਾ ਨਹ ਭਾਵਏ ਜੀਉ."(ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)"ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਸਾਕਤ ਕੀ ਪੂਜਾ, ਐਸੀ ਦ੍ਰਿੜੀ ਬਿਪਰੀਤਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)"ਬਿਸਟਾ ਮੂਤ ਖੋਦਿ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ,ਮਨਿ ਨ ਮਨੀ ਬਿਪਰੀਤਿ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਵਿਸ੍ਠਾ ਮੂਤ ਸਿਟਦੇ ਹਨ, ਜਰਾ ਜਰਾ ਖੋਦਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਭਾਵ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ.

ਬਿਪਲ. ਸੰ. ਵਿਪੁਲ. ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸਹਿਤ। ੨ ਅਗਾਧ. ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ। ੩ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ. "ਬਿਪਲ ਬਸਤ੍ ਕੇਤੇ ਹੈਂ ਪਹਿਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਦੇਖੋ, ਵਿਪੁਲ। ੫ ਸੰ. ਵਿਪਲ. ਪਲ ਦਾ ਸੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ.

ਬਿਪਾਸ ਸੰ. ਵਿਪਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ ੨.
ਬਿਪਾਸਾ "ਗੋਬਿੰਦਵਾਲ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ ਸਮ ਜਲਜਨ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸ ਬਨਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਬਿਪਾਕ. ਸੰ. ਵਿਪਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪਚਣਾ। ੩ ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ ੪ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ। ੫ ਉਮਰ. ਆਯੁ। ੬ ਭੋਗਣ ਲਾਇਕ ਪਦਾਰਥ। ੭ ਵਿ–ਵਿ–ਪਾਕ. ਵਿ ਸੰਸ੍ਕ੍ਰਿਤ, ਪਾਕ ਫਾਰਸੀ. ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਪਾਕ ਬਿਪਾਕ ਰਹੀਮ ਕਬੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਵਿਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਅਤਿ ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਬਿਪਾਤ. ਵਿ–ਵਿਪਾਤ. ਬਹੁਤ ਭਿਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਤਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿਰਾਉ। ੩ ਪਤ੍ਰਹੀਨ.

ਬਿਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਪਾਰ ਅਤੇ ਵ੍ਯਾਪਾਰ.

ਬਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪ। ੨ ਵਿਪਯੰਯ. ਉਲਟ. ਖ਼ਿਲਾਫ਼. "ਜਿਸੁ ਜਨ ਊਪਰਿ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ, ਤਿਸ ਕਉ ਬਿਪੁ ਨ ਕੋਊ ਭਾਖੈ. (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਿਪੁਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪਲ ਅਤੇ ਵਿਪੁਲ੍.

ਬਿਪੂ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪ. "ਬਿਪੂ ਸੁਦਾਮੇ ਦਾਲਦੁ ਭੰਜ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਬਿਪ੍ਰਚਿੱਤਾਨ. ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤਿ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਦਾਨਵ. ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤਿ ਦਨੁ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਸ਼ ਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਜੋ ਦਾਨਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਇਆ. ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਦੇਵ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੁਖੀਆ ਸੀ. ਰਾਹੁ ਇਸੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. "ਤੁਹੀ ਬਿਪ੍ਰਚਿੱਤਾਨ ਹੈਂ ਕੋ ਚਬੈਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੧) ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ (ਦਾਨਵਾਂ) ਨੂੰ ਚੱਬੇਂਗੀ.

ਬਿਪ੍ਰਚਿੱਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪ੍ਰਚਿੱਤਾਨ. "ਬਿਪ੍ਰਚਿੱਤਿ ਤੇ ਆਦਿ ਅਪਾਰਾ." (ਨਾਪ)

ਬਿਪ੍ਰੀਤ. ਵਿਪਰੀਤ. ਉਲਟ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪਰੀਤ. "ਕਹੂੰ ਬੈਦਰੀਤਿ, ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ." (ਅਕਾਲ)

ਬਿਪ੍ਹੈ. ਵਿ–ਵਿਪਯੰਯ. ਉਲਟ. ਖ਼ਿਲਾਫ਼. "ਕਹਿਤਭਯੋ ਬਿਪ੍ਹੈ ਹੀ ਫੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਿਬ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿ. ਦੂਜਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿਜਨ ਦੁਇ ਏਕ ਹੈਂ, ਬਿਬ ਬਿਚਾਰ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਬਿਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਕੋਈ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਬਿੰਬ. ਸੰ. ਬਿੰਬ ਅਤੇ ਵਿੰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਛਾਇਆ. ਅਕਸ। ੨ ਉਹ ਵਸ੍ਤੁ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ (ਅਕਸ) ਪੈਂਦਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਬਿੰਬ ਕਉ ਮਿਲੀ ਹੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਕਮੰਡਲੁ। ੪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਮੰਡਲ (ਦਾਯਰਾ). ੫ ਜਲ. "ਬਿੰਬ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਕਪਰੇ ਧੋਬੀ?" (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਾਣੀ ੧। ੬ ਬੁਲਬੁਲਾ. ਬੁਦਬੁਦਾ. "ਜਿਨਿ ਬਿੰਬ ਕਾ ਕੋਟੁ ਉਸਾਰਿਆ."(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਜਿਸ ਨੇ ਵੀਰਯ ਅਤੇ ਰਜ ਦੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਤੋਂ ਸ਼ਰੀਰਰੂਪ ਕੋਟ ਉਸਾਰਿਆ। ੭ ਰਕਤਫਲ. ਕੁੰਦਰੁ ਫਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਵਿ ਜਨ ਇਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. Boswellia thurifera. "ਗੋਂਦਾ ਕਲਗਾ ਬਿੰਬ ਬਿਧੂਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਕੈਲਾਸ ਪਰਵਤ. "ਬਿੰਬ ਸੁਮੇਰੁ ਮਹਾਂ ਗਰਜਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੯ ਭੰਗ. ਸੂਰਜ.

ਬਿਬਸ. ਦੇਖੋ, ਬੇਬਸ.

ਬਿਬਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਉਹਾਰ ਅਤੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ.

ਬਿਬਧਾਸਤ੍. ਵਿਵਿਧ (ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਅਸਤ੍. ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ. "ਬਿਬਧਾਸਤ੍ ਬਰਖੈ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਬਿਬਰ. ਸੰ. ਵਿਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਿਦ੍. ਸੁਰਾਖ. ਛੇਕ। ੨ ਖੁੱਡ. ਬਿਲ। ੩ ਦੇਸ. ਐਬ.

ਬਿੰਬਿਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿੰਬ. ਬੁਦਬੁਦਾ. ਬੁਲਬੁਲਾ. "ਬਾਰਿਦਧਾਰ ਪਰੈ ਧਰਨੀ ਮਨੁ ਬਿੰਬਿਰ ਹ੍ਵੈ ਮਿਟਕੈ ਜੁ ਗਏ ਹੈਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਬਿਬਰਖਣ. ਵਿਵਰ੍ਸ਼ਣ. ਬਹੁਤ ਵਰਸਣਾ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵਰ੍ਹਣਾ. "ਸਰਧਾਰ ਬਿਬਰਖਣ." (ਅਕਾਲ)

ਬਿਬਰਜਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਵਰ੍ਜਨ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰੋਕਣਾ। ੨ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ। ੩ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਾਰਨਾ (ਕੁੱਟਣਾ).

ਬਿਬਰਜਿਤ. ਸੰ. ਵਿਵਰ੍ਜਿਤ. ਵਿ–ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾ. ਮਨਾ੍ ਕੀਤਾ. "ਜੋ ਬਿਬਰਜਿਤ, ਤਿਸ ਸਿਉ ਨੇਹ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੋਊ ਬਿਬਰਜਿਤ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਤਿਆਗਿਆ. ਛੱਡਿਆ.

ਬਿਬਰਣ ਸੰ. ਵਿਵਰ੍ਣ. ਵਿ–ਬਦਰੰਗ. ਬੁਰਾ ਵਰ੍ਣ.
ਬਿਬਰਨ "ਪਰੀ ਬਿਬਰਨ ਹੋਇ ਅਤਿ ਖੇਦਾ." (ਨਾਪ)

ਬਿਬਰਾਵਾ. ਵਿਵ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ. ਫੈਲਾਇਆ. ਬਿਖੇਰਿਆ. "ਸਿਰ ਕੇ ਕਚ ਬਿਬਰਾਵਾ." (ਨਾਪ) ਕੇਸ਼ ਬਿਖੇਰੇ.

ਬਿਬਲ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਬਲ. ਕਮਜ਼ੋਰ. ਭਾਵ–ਆਤਮਿਕ
ਬਿਬਲੁ ਬਲ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ. "ਬਾਬਾ, ਐਸਾ ਬਿਖਮ ਜਾਲਿ ਮਨੁ ਵਾਸਿਆ। ਬਿਬਲੁ ਭਾਗਿ ਸਹਜਿ ਪਰਗਾਸਿਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਹੇ ਬਾਬਾ! ਮਾਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬਲ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਮਨ ਐਸਾ ਵਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਖ (ਮੱਛੀ) ਨੂੰ ਮਾਹੀਗੀਰ ਨੇ ਸਹਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗ੍ਰਸ (ਫੜ) ਲਿਆ ਹੈ.

ਬਿਬਾਕ ਫ਼ਾ ਬੇਬਾਕ. ਵਿ–ਨਿਡਰ.
ਬਿਬਾਕਾ ਬੇਖੌਫ਼. ਦੇਖੋ, ਬੇਬਾਕ। ੨ ਫ਼ਾ ਬੇਬਾਕ. ਬਾਕੀ ਬਿਨਾ. ਲੈਣ ਦੇਣ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਬਰੀ. "ਜਮ ਤੇ ਭਏ ਬਿਬਾਕਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵਿਵਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਗੂੰਗਾ.

ਬਿਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਬੇਬਾਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਮਾਨ.

ਬਿਬਾਣਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਵਿਮਾਨਗੜ੍ਹ.

ਬਿਬਾਦ. ਸੰ. ਵਿਵਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਰੁੱਧ ਕਥਨ. ਝਗੜਾ. ਕਲਹ. "ਭਾਈ ਮੀਤ ਕੁਟੰਬ ਦੇਖਿ ਬਿਬਾਦੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਿਬਾਦੀ. ਸੰ. ਵਿਵਾਦਿਨ੍–ਵਿਵਾਦੀ. ਵਿ–ਝਗੜਾਲੂ. ਵਿਰੁੱਧ ਵਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸੁਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਰਾਗ ਦੀ ਝਲਕ ਆਪਵੇ; ਜੈਸੇ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹਿੰਡੋਲ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦੀ ਹੈ। ੩ ਉਹ ਸੁਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਗਣ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ; ਜੈਸੇ–ਹਿੰਡੋਲ ਵਿੱਚ ਰਿਖਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰ.

ਬਿਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਮਾਨ.

ਬਿਬਾਨਗਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਮਾਨਗਤ. ਦੇਵਤੇ, ਜੋ ਵਿਮਾਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਤਬ ਬੋਲੇ ਬਿਬਾਨਗਤ ਸਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਿਬਾੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੈਸਲਾ. ਬੇਬਾਕੀ. ਨਿਬੇੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਆੜ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੁਆੜ.

ਬਿਬਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬ.

ਬਿਬਿਧ. ਸੰ. ਵਿਵਿਧ. ਵਿ–ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਈ ਤਰਹ। ੨ ਅਨੇਕ. ਬਹੁਤ. "ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਬਿਬਿਧ ਬਿਕਾਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਿਬਿਧਾਨ. ਵਿਵਿਧ–ਅੰਨ. ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ. "ਏਕ ਹੀ ਗੋਹੂੰ ਸੋ ਹੋਤ ਨਾਨਾ ਬਿਬਧਾਨੀਐ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਯਵਧਾਨ.

ਬਿਬਿਧਾਯੁਧ. ਵਿਵਿਧ–ਆਯੁਧ. ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਬਿੰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਬ। ੨ ਬੁਲਬੁਲਾ. ਬੁਦਬੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਬ ੬. "ਜਲ ਵਿਚਹੁ ਬਿੰਬੁ ਉਠਾਲਿਓ, ਜਲ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਬਿਬੁਧ. ਸੰ. ਵਿਬੁਧ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਦਾਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਾ.

ਬਿਬੁਧਬਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਬੁਧ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ) ਵਨ. ਦੇਵਵਨ. ਨੰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੋਦ੍ਯਾਨ। ੨ ਵਿਬੁਧ (ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ) ਵਨ. ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼. "ਬਿਬੁਧਬਨ ਦੇਵ-ਥਲ ਕੈਲਾਸ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਨੈਮਿਸ਼ਾਰਣ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਨੈਮਿਸ ਅਤੇ ਲੋਮਹਰਖਣ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਬੇਕ. ਸੰ. ਵਿਵੇਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸ੍ਤੁ ਦੇ ਠੀਕ ਠੀਕ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਰਨਾ. ਵਿਚਾਰ. "ਕਬੀਰ ਰਾਮੈ ਰਾਮ ਕਹੁ, ਕਹਿਬੇ ਮਾਹਿ ਬਿਬੇਕ." (ਸ:)
੨ ਖ਼ਾ. ਸ਼ਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਧਾਰਨਾ।
੩ ਧਾਰਮਿਕ ਫ਼ੈਸਿਲਾ.

ਬਿਬੇਕਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਬਿਬੇਕਦੀਪ. ਵਿਚਾਰਰੂਪ ਦੀਵਾ. ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਬਿਬੇਕਦੀਪ ਮਲੀਨ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਿਬੇਕਵਾਰਧਿ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਤਨਾਮਾ.

ਬਿਬੇਕਬੁਧਿ / **ਬਿਬੇਕਬੁਧੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਵੇਕਬੁੱਧਿ. ਵਿਚਾਰਬੁੱਧਿ. ਯਥਾਰਥ ਜਾਣਨ ਦੀ ਸ਼ਮਥ. ਸਤ ਅਸਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ. "ਬਿਬੇਕਬੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਪਾਈ."(ਟੋਡੀ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਵਿਵੇਕਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. "ਬਿਬੇਕਬੁਧੀ ਸੁਖਿ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) ਰਾਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਭ੍ਰਾਵ ਅਵਸ੍ਥਾ ਹੈ.

ਬਿਬੇਕੀ. ਵਿ.ਵੇਕਿਨ੍–ਵਿਵੇਕੀ.ਵਿ–ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ. ਵਸ੍ਤੁ ਦੀ ਅਸਲੀਯਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਸ਼ਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਧਾਰਨਾ ਵਾਲਾ। ੩ ਸ੍ਰਯੰਪਾਕੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕਈ ਬਿਬੇਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਬਿਬੇਕੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬੇਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਬੇਕੀ ੧. "ਬਿਬੇਕੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਮਦਰਸੀ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਬਿਬੈਰ. ਵਿ–ਵਿਨਾ ਵੈਰ.ਨਿਰਵੈਰ."ਸੰਤਸਰੂਪ ਬਿਬੈਰ ਕਹਾਇ." (੩੩ ਸ੍ਵੈਯੇ)

ਬਿਬੇਕ. ਦੇਖੋ, ਵਿੱਵੇਕ.

ਬਿਭਉ. ਸੰ. ਵਿਭਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨ. ਦੌਲਤ।
੨ ਐਸ਼੍ਵਰ੍ਯ. ਵਿਭੂਤਿ। ੩ ਮੋਕ੍ਸ਼. ਮੁਕਤਿ। ੪ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਭਉ. ਨਿਰਭੈ. "ਆਪਨ ਬਿਭਉ ਆਪ ਹੀ ਜਰਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਆਪਹੀ ਭੈ ਬਿਨਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਦੰਡ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਬਿਭਚਾਰ. ਸੰ. ਵ੍ਯਭਿਚਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿੰਦਿਤ (ਬੁਰਾ) ਆਚਾਰ (ਚਲਨ). ੨ ਪਰਪੁਰਖ ਅਥਵਾ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਗਮਨ। ੩ ਨ੍ਯਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼.

ਬਿਭਚਾਰੀ. ਸੰ. ਵ੍ਯਭਿਚਾਰਿਨ੍–ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ. ਵਿ–ਕੁਕਰਮੀ. ਬੁਰੇ ਚਾਲ ਚਲਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਗਾਮੀ। ੩ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰ ਦੋਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੋਤ੍ਰ.

ਬਿਭਰਮ. ਦੇਖੋ, ਵਿਭ੍ਰਮ.

ਬਿਭਲ. ਵ੍ਯਾਕੁਲ. ਦੇਖੋ,ਵਿਹ੍ਵਲ.

ਬਿਭਾ. ਸੰ.ਵਿਭਾ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਰਣ। ੨ ਰੌਸ਼ਨੀ.ਚਮਕ.

ਬਿਭਾਸ. ਸੰ. ਵਿਭਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਜਨੁ ਰਾਤਿ ਕੇ ਦੂਰਿ ਬਿਭਾਸ ਦਸੋ ਦਿਸ." (ਚੰਡੀ ੧)
੨ ਸ਼ੋਭਾ। ੩ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭਾਸ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮਨਾਥ। ੪ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸ਼ੁੱਧ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ.
ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰਾ ਗ ਪ ਧਾ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਧਾ ਪ ਗ ਰਾ ਸ.
ਕਈ ਬਿਭਾਸ ਵਿੱਚ ਤੀਵ੍ਰ ਮੱਧਮ ਭੀ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਆਇਆ ਹੈ.

ਬਿਭਾਕਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਭਾਕਰ.

ਬਿਭਾਗ. ਦੇਖੋ, ਵਿਭਾਗ.

ਬਿਭਾਂਡਕ / **ਬਿਭਾਂਡਵ** ਦੇਖੋ, ਵਿਭਾਂਡਕ.

ਬਿਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਵਿਭਾਵ.

ਬਿਭਾਵਰਿ / **ਬਿਭਾਵਰੀ** ਸੰ. ਵਿਭਾਵਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰਿ. "ਭਈ ਬਿਭਾਵਰਿ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰਿਹ ਅਜੋ." (ਨਾਪ੍) "ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਬਿਭਾਵਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਬਿਭੀਖਣ. ਦੇਖੋ, ਬਭੀਖਣ ਅਤੇ ਭਭੀਖਣ.

ਬਿਭੁ. ਦੇਖੋ, ਵਿਭੁ.

ਬਿਭੁਗਤ. ਸੰ. ਵਿਭੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭੋਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਭੋਗਿਆ. ਵਰਤਿਆ। ੨ ਸੰ. ਵਿਭਕ੍ਤ. ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ. ਵਿਭਿੰਨ. "ਬਿਭੁਗਤ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਪ੍ਰਜੁਗਤ ਅਨੂਪ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਭਿੰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੁਕ੍ਤ (ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੈ.

ਬਿਭੂਖਨ. ਸੰ. ਵਿਭੂਸ਼ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਵਸ੍ਤੁ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਅਧਿਕ ਹੋਵੇ। ੨ ਗਹਿਣਾ. ਜ਼ੇਵਰ. "ਬਨਮਾਲਾ ਬਿਭੂਖਨ ਕਮਲਨੈਨ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਸ਼ੋਭਾ. ਛਬਿ.

ਬਿਭੂਤ / **ਬਿਭੂਤਿ** ਸੰ. ਵਿਭੂਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਪਦਾ. ਐਸ਼੍ਵਰ੍ਯ. ਧਨ. ਦੌਲਤ."ਮਾਲਾ ਫੇਰੈ, ਮੰਰੈ ਬਿਭੂਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ, ਲਗਾਵਹਿ ਭਸਮੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਭਸਮ. ਰਾਖ. ਸੁਆਹ. "ਗਹਿਰੀ ਬਿਭੂਤ ਲਾਇ ਬੈਠਾ ਤਾਡ਼ੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ." (ਜਪੁ)

ਬਿਭੇਦ / **ਬਿਭੇਦੁ** ਸੰ. ਵਿਭੇਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਿੰਨਤਾ. ਜੁਦਾਈ। ੨ ਤਬਦੀਲੀ. ਪਰਿਵਰਤਨ. "ਭੇਦੁ ਬਿਭੇਦੁ ਨ ਜਾਨ ਬੀਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਵੇਧਨ. ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ.

ਬਿਭੈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਭਵ. ਸੰਪਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭਉ. "ਸ਼ੋਭਾ ਰਾਜ ਬਿਭੈ ਵਡਿਆਈ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਬਿਭੈਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭਚਾਰ.

ਬਿਭੋ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭਉ.

ਬਿਭੋਰ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ ਦਾ ਪਿੰਡ ਬਿਭੋਰ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਤਦ੍ਰੁ (ਸਤਲੁਜ) ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕਲਗੀਧਰ ਇੱਥੇ ਬਿਭੋਰ ਦੇ ਰਾਉ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਚੋਪਈ" ਦੀ ਰਚਨਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਥੇ ਹੈ ਅਰ ਰਾਉ ਰਤਨਚੰਦ ਦੀ ਦਿੱਤੀਹੋਈ ੭ ਘੁਮਾਉਂ ਚਤ੍ਰੁਤਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੋਜੋਂ ਦੁਆਬਾ ਤੋਂ ੧੭ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਬਿਭ੍ਰਮ. ਸੰ. ਵਿਭ੍ਰਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁਲੇਖਾ। ੨ ਇੱਕ ਅਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਾਂਤਿ। ੩ ਸੰਦੇਹ. ਸ਼ੱਕ। ੪ ਘੁੰਮਣਾ. ਭ੍ਰਮਣ। ੫ ਸ਼ੋਭਾ। ੬ ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮ੍ਰਿਤ–ਵਿਭ੍ਰਿਤ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਕੀਤੀ. "ਬਿਭ੍ਰਮ ਬਿਭ੍ਰਤ ਉੱਜਲ ਸੁ ਸੋਹ." (ਦੱਤਾਵ) ੭ ਬਿਨਾ ਭ੍ਰਮ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ.

ਬਿਮਣ / **ਬਿਮਨ** ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮਯ. ਵਿ–ਮੁਰਝਾਏ ਮਨ. ਉਦਾਸ. "ਗਿਰੀ ਧਰਣਿ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਬਿਮਣ."(ਰਾਮਾਵ) "ਬਿਸਨਾਦਿਕ ਦੇਵ ਲਖੇ ਬਿਮਨੰ."(ਰਾਮਾਵ)

ਬਿਮਲ. ਸੰ. ਵਿਮਲ. ਵਿ–ਮੈਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਮਲ. ਸ਼ੁੱਧ. "ਇਹੁ ਪੂਰਨ ਬਿਮਲ ਬੀਚਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਬਿਮਲ ਮਝਾਰਿ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਪਦਮ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਵਿਮਲ ਕਮਲ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ. "ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੂਟੀ ਬਿਮਲ ਮਝਾਰਿ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਵਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੈਲ ਸਹਿਤ. ਮਹਾਂ ਮਲੀਨ. "ਆਗੈ ਬਿਮਲ ਨਦੀ ਅਗਨਿ ਬਿਖੁ ਬੇਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਅੱਗੇ ਵੈਤਰਣੀ ਨਦੀ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਤੁਲ੍ਯ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਧੁੱਪ ਹੈ.

ਬਿਮਲਸਰ. ਨਿਰਮਲ ਸਰੋਵਰ। ੨ ਭ੍ਰਾਵ–ਸਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼. "ਗ੍ਯਾਨਗੁਰ ਬਿਮਲਸਰ ਸੰਤ ਸਿਖ ਨਾਈਐ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
੪ ਭਰੋਲੀਕਲਾਂ,ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਦੇਸਾਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਏ ਦੀ ਪੋਤ੍ਰਣਾ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ.

ਬਿਮਲਮਤਿ. ਵਿਮਲ (ਨਿਰਮਲ) ਬੁੱਧਿ।
੨ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਬਿਮਲਾਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਮਲ ੩. "ਬਿਮਲਾਨਦੀ ਉਲਟੀ ਤਰੈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਅਪਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਮੋੜਕੇ, ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰ ਵੱਲ ਕਰੈ.

ਬਿਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਵਿਮਾਨ.

ਬਿਮਾਤਾ. ਸੰ. ਵਿਮਾਤ੍ਰੁ–ਵਿਮਾਤ੍ਰਿ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੌਤੇਲੀ ਮਾਂ. ਮਤੇਈ. "ਤਬ ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਮਾਤਾ ਆਈ." (ਨਾਪ੍)

ਬਿਮਾਂਦ. ਫ਼ਾ ਵਿ. ਰਹਿਗਿਆ. ਠਹਿਰਿਆ.ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਨ.

ਬਿਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਮਾਨ। ੨ ਵੈਮਾਨਿਕ (ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਬਿਮਾਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬਿਮਾਨ ਆਸਮਾਨ ਕੇ ਪਛਾਨ ਮੌਨ ਹ੍ਵੈਰਹੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬਿਮਾਨਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਵਿਮਾਨਗੜ੍ਹ.

ਬਿਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਵਿਮੁਖ.

ਬਿਮੁਚ. ਸੰ. ਵਿਮੁਚ੍–ਵਿਮੁਚ. ਛੱਡਣਾ. ਤ੍ਯਾਗਣਾ. "ਸਰਬ ਪਾਪ ਬਿਮੁਚਤੇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ) ਦੇਖੋ, ਮੁਚ੍ ਧਾ.

ਬਿਮੁੰਚਿਤ. ਵਿ–ਵਿਮੋਚਨ ਕੀਤਾ. ਤ੍ਯਾਗਿਆ. "ਤਵ ਭੈ ਬਿਮੁੰਚਿਤ ਸਾਧਸੰਗਮ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਿਮੁੰਛਤ / **ਬਿਮੁੱਛਿਤ** ਵਿ–ਵਿਮੂਰ੍ਛਿਤ. ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਇਆ. ਮੂਰਛਾ (ਗਸ਼) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਬਿਮੁੰਛਤ ਕੈ ਸਿਸੁਪਾਲ ਗਿਰਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਬਿਮੁੱਛਿਤ ਹ੍ਵੈ ਫਿਰ ਜੁੱਧ ਮਚਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿਮੁੰਡਣ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਮੁੰਡਨ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮੁੰਨਣਾ. ਬੋਦੀ ਸਮੇਤ ਮੁੰਨਣਾ। ੨ ਵਿਨਾ ਮੁੰਡ (ਸਿਰ) ਕਰਨਾ. "ਮੁੰਡ ਬਿਮੁੰਡਣ." (ਅਕਾਲ) ਮੁੰਡ ਦੈਤ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਬਿਮੁੰਡਿਤ. ਵਿ–ਮੁੰਡ (ਸਿਰ) ਬਿਨਾ."ਸਤ੍ਰੁ ਬਿਮੁੰਡਿਤ ਕੀਨ ਘਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ.

ਬਿਮੋਹਨ. ਸੰ. ਵਿਮੋਹਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨਾ. ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. "ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਬਿਮੋਹਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਵਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਬਿਮੋਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿਮੋਹਿਤ. ਵਿ–ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਇਆ. ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ. "ਐਸਾ ਦੇਖਿ ਬਿਮੋਹਿਤ ਹੋਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਸ਼ ਹੋਇਆ."ਮਾਇਆ ਚਿਤ੍ ਬਚਿਤ੍ ਬਿਮੋਹਿਤ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਿਮੋਚਨ. ਸੰ. ਵਿਮੋਚਨ. ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਾ. ਛੱਡਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਚ੍ ਧਾ.

ਬਿਯ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿ. ਦੂਜਾ.

ਬਿਯਾ. ਫ਼ਾ ਪ੍ਰ. ਆ. ਆਗਮਨ ਕਰ. ਆਮਦਨ ਦਾ ਅਮਰ.

ਬਿਯਾਸਾਸਨਿ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਯਾਸਾਸਨਿ.

ਬਿਯਾਪ੍. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਯਾਪ੍.

ਬਿਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਯਾਰ ਅਤੇ ਬਿਆਲ.

ਬਿਯਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਯਾਰੀ.

ਬਿਯਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਯਾਰ ਅਤੇ ਬਿਆਲ.

ਬਿਯੂਹ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਯੂਹ.

ਬਿਯੋ. ਵਿ–ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਨਮਿਆ। ੨ ਸਿੰਧੀ–ਦੂਜਾ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੇਖੋ, ਬੀਓ ਅਤੇ ਬੀਯੋ.

ਬਿਯੋਗ / **ਬਿਯੋਗੀ** ਦੇਖੋ, ਬਿਓਗ ਅਤੇ ਬਿਓਗੀ.

ਬਿਯੋਮ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਯੋਮ.

ਬਿਰ. ਬਾਰ. ਦਫ਼ਹ. "ਇਕ ਬਿਰ ਤਹਿੰ ਜਹਾਜ ਫਟਗਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿਰਹ. ਸੰ. ਵਿਰਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁਦਾਈ. ਵਿਛੋੜਾ. "ਬਿਰਹਾ ਜਲਾਇਆ ਦਰਸੁ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਅਭਾਵ. ਨਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਅਨੁਭਵ.ਵਿਯੋਗ ਦੀ ਪੀੜ। ੪ ਥਹਿੰਨ (ਪੰਖਧਾਰੀ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਬਿਰਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬਿਸਿਖ ਬਿਰਹ ਬਾਨ ਸਭ ਰੂਪ." (ਸਨਾਮਾ) ਖੰਭਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੀਰ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ। ੫ ਮੋਰਮੁਕਟਧਾਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਜੋ ਮੋਰ ਦੀ ਬਰੌਂ (ਪੂਛ) ਦਾ ਮੁਕਟ ਧਾਰਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਪ੍ਰਿਬਮ ਬਿਰਹ ਪਦ ਉਚਰਕੈ ਪੁਨ ਕਹੁ ਸਸਤ੍ਰ ਬਿਸੇਖ." (ਸਨਾਮਾ) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਚਕ੍ਰ.

ਬਿਰਹਤ. ਫਟਦਾ ਹੈ. ਪਾਟਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹ. "ਬਿਰਹਤ ਛਾਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹਿਤ.

ਬਿਰਹਨੀ. ਵਿ-ਵਿਰਹ (ਵਿਯੋਗ) ਵਾਲੀ. ਸੰ. ਵਿਰਹਿਣੀ.

ਬਿਰਹੜਾ. ਸੰਗਜਾ-ਵਿਰਹ. ਵਿਯੋਗ। ੨ ਵਿ-ਵਿਰਹ ਵਾਲਾ. ਵਿਯੋਗੀ। ੩ ਵਿਰਹ ਸੰਬੰਧੀ. "ਗਾਵਹੁ ਗੀਤਨ ਬਿਰਹੜਾ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧)

ਬਿਰਹੜੇ. ਵਿਰਹ (ਵਿਯੋਗ) ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਸੰਗਜਾ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾ-ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ-"ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੀਐ." ਪਦ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਬਿਰਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹ ੩. "ਹੋਰ ਬਿਰਹਾ ਸਭ ਧਾਤੁ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) "ਜਿਸੁ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਬਿਰਹਾ ਨਹੀ, ਸੋ ਪਿੰਜਰੁ ਲੈ ਜਾਰਿ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਵਿਯੋਗ. "ਦੂਰਿਪਰਾਇਓ ਮਨ ਕਾ ਬਿਰਹਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਸਤੀਆਂ ਜਾਣੀਅਨਿ ਜਿ ਬਿਰਹੇ ਚੋਟ ਮਰੰਨਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

ਬਿਰਹਾਗਨਿ. ਵਿਰਹ (ਵਿਛੋੜੇ) ਦੀ ਅਗਨਿ. ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਤਾਪ.

ਬਿਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹ.

ਬਿਰਹਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹਨੀ.

ਬਿਰਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿਰਹਿਤ. ਵਿ-ਅਲਗ ਹੋਇਆ. ਜੁਦਾ। ੨ ਤਿਆਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਬਿਨਾ. ਬਗ਼ੈਰ.

ਬਿਰਹਿਯਾ. ਵਿ-ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹ ੩. "ਬਡੇ ਬਿਰਹਿਯਾ ਨੈਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧) ੨ ਵਿਯੋਗ ਵਾਲਾ.

ਬਿਰਹੀ. ਸੰ. विरहिन्-ਵਿਰਹੀ. ਵਿ-ਜੁਦਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਯੋਗੀ. ਵਿਛੁੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਤਿਆਗੀ. ਸੰਨਜਾਸੀ. "ਬੜਿ ਬੜਿ ਪਵਦੇ ਕਚੇ ਬਿਰਹੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੩ ਵਿਯੋਗ ਦੀ ਪੀੜ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਰਾਗੀ. ਪ੍ਰੇਮੀ. ਆਸ਼ਕ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਰਹੀ ਨਾਮ ਕਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪) "ਨਾਨਕ ਬਿਰਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਆਨ ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਹਿ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (बाहिंस) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਮੇਰਾ ਬਿਰਹੀ ਨਾਮ ਮਿਲੈ ਤਾ ਜੀਵਾ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮਾਝ ਮ: ੪) ੫ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰੇ (ਪ੍ਰਿਯ) ਲਈ ਭੀ ਬਿਰਹੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਬਿਰਹੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ. ਸਨੇਹ. "ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਅਤਿ ਅਗਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਲਾਇ ਬਿਰਹੁ ਭਗਵੰਤ ਸੰਗੇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬਿਰਹੈ. ਵਿਰਹ (ਵਿਯੋਗ) ਕਰਕੇ. "ਬਿਰਹੈ ਬੇਧੀ ਸਚਿ ਵਸੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਿਰਕ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਵਿਰਕ.

ਬਿਰਕਤ | **ਬਿਰਕਤੁ** ਸੰ. ਵਿਰਕ੍ਰ. ਵਿ-ਰਕ੍ਰ (ਰੰਗ) ਬਿਨਾ। ੨ ਬਦਲੇਹੋਏ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੩ ਬਿਨਾ ਮੁਹੱਬਤ. "ਹਮਰਾ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗ ਬਿਰਕਤੁ ਭਇਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਬਿਰਕਾਤੇ. ਵਿਰਕ੍ਰ ਕੀਤੇ. ਛੱਡਦਿੱਤੇ. ਤਿਆਗਦਿੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਕਤ. "ਅਬ ਮੋਹਿ ਸਰਬ ਉਪਾਵ ਬਿਰਕਾਤੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਿਰਖ. ਸੰ. वृक्ष-ਵ੍ਰਿਕ. ਸੰਗਜਾ-ਬਿਰਛ. ਦਰਖਤ. "ਬਿਰਖ ਕੀ ਛਾਇਆ ਸਿਉ ਰੰਗ ਲਾਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਭਾਵ-ਸੰਸਾਰ. "ਬਿਰਖੈ ਹੇਠਿ ਸਭਿ ਜੰਤ ਇਕਠੇ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. वृष-ਵ੍ਰਿਸ. ਬੈਲ. "ਜੈਸੇ ਬਿਰਖ ਜੰਤੀ ਜੋਤ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ-ਬਲਦ ਯੰਤ੍ਰ (ਕਲ) ਵਿੱਚ ਜੋਤਿਆਹੋਇਆ.

ਬਿਰੱਖਨਿ. ਵ੍ਰਿਕਾਂ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਬਰੂਥਨਿ (ਵਰੂਥਿਨੀ)ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮ-ਮਾਲਾ ਦੇ ੧੧੨੦ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਰੂਥਿਨੀ.

ਬਿਰਗਿਯਾ. ਵਿ-ਵੈਰਾਗਜਵਾਨ. ਵੈਰਾਗੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਵੈਰਾਗੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਸਾਧੁ.

ਬਿਰਗੰਧ. ਸੰ. ਵਿਗੰਧ. ਸੰਗਜਾ-ਬਦਬੂ. ਨਿੰਦਿਤ ਗੰਧ. ਬੁਰੀ ਗੰਧ. "ਨਾਸਿਕਾ ਸੁਗੰਧ ਬਿਰਗੰਧ ਸਮਸਰ ਤਾਂਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬਿਰਚਨਾ. ਸੰ. ਵਿਰਚਨ. ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਬੰਧ (ਇੰਤਜਾਮ) ਕਰਨਾ। ੩ ਅਤਜੰਤ ਖਚਿਤ ਹੋਣਾ.

ਬਿਰੱਚੇ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਹੋਏ. "ਬਿਰੱਚੇ ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਜੋਧਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਖ ੧.

ਬਿਰਛਰਿ. ਵ੍ਰਿਕ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ. ਤਰੁਅਰਿ.(ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਰਛਰਿਣੀ. ਬਿਰਛਰਿ (ਹਾਥੀ) ਵਾਲੀ. ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਰਛਾਂਤਕ. ਵ੍ਰਿਕ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਾਥੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਰਜ. ਵਿ-ਵਿਨਾ ਰਜ (ਗਰਦ). ਧੂਲਿ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰ. विरजस्. ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਜ (ਰਿਤੁ) ਬੰਦ ਹੋਗਈ ਹੈ। ੩ ਰਜੋ ਗੁਣ ਰਹਿਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਜ.

ਬਿਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਾ. "ਬਿਰਜੇ ਚੁਨਕੈ ਜ਼ਰਬਾਫ ਦਿਵਾਵਤ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਵਿਰਜਾ. ਦੁੱਬ. ਦੂਵੀਂ. ਦੂਬ। ੩ ਰਾਧਿਕਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸਹੇਲੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੋਲੋਕ.

ਬਿਰਤ. ਸੰ. ਵਿਰਤ. ਵਿ-ਹਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਹਿਤ. ਉਪਰਾਮ. ਵੈਰਾਗਜਵਾਨ। ੩ ਸੰ. वृत्ति-ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰਗਜਾ-ਉਪਜੀਵਿਕਾ. "ਕਿਰਤ ਬਿਰਤ ਕਰ ਧਰਮ ਦੀ." (ਭਾਗੁ)

ਬਿਰਤਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ.

ਬਿਰਤਿ | **ਬਿਰਤੀ** ਸੰ.ਵਿਰਤਿ.ਸੰਗਜਾ-ਉਪਰਾਮਤਾ.ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ. "ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਬਿਰਤਿ ਬਿਬੇਕੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਜੋਂ ਬਿਰਤੀ ਤਨ ਗਜਾਨ ਧਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਤਿ.

ਬਿਰਤੰਤ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ.

ਬਿਰਥੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਥਾ ੨.

ਬਿਰਥਾ. ਸੰ. वृथा-ਵ੍ਰਿਥਾ. ਵਜ-ਨਿਰਰਥਕ. ਬੇ-ਫਾਇਦਾ. "ਮਾਨੁਖ ਬਿਨ ਬੂਝੈ ਬਿਰਥਾ ਆਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਜਥੰ. ਖਾਲੀ. ਮਹਰੂਮ. "ਬਿਰਥਾ ਕਾਹੂ ਛੋਡੈ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਪਹੀ ਨ ਵੰਵੈ ਬਿਰਥੜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਗੁਰਪੂਰੇ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ਨ ਕੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵਜਥਾ. ਸੰਗਜਾ-ਪੀੜਾ. ਦਰਦ. "ਬਿਰਥਾ ਕਹਉ ਕਉਨ ਸਿਉ ਮਨ ਕੀ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੯) ੪ ਮੁਸੀਬਤ. ਆਪਦ.

ਬਿਰਥੀ. ਵ੍ਰਿਥਾ. ਨਿਰਰਥਕ. "ਬਿਰਥੀ ਸਾਕਤ ਕੀ ਆਰਜਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਬੇ-ਰਥੀ. ਰਥ ਰਹਿਤ. "ਕਾਟ ਰਥੀ ਬਿਰਥੀ ਕਰ ਡਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਵਜਥਾ (ਪੀੜਾ) ਵਾਲਾ. ਦੁਖੀ. "ਬਿਰਥੀ ਗਜ ਕੀ ਜਿੰਹ ਰੱਛ ਕਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬਿਰਦ. ਫ਼ਾ ਵਿਰਦ. ਸੰਗਜਾ-ਸਿੱਖ. ਮੁਰੀਦ. "ਰਾਖ ਹੈਂ ਜਰੂਰ ਲਾਜ ਆਪਨੇ ਬਿਰਦ ਕੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਅ. ਨਿਤਜਕਰਮ। ੩ ਨਿਤਜ ਦਾ ਭਜਨ. ਜਪ ਆਦਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਤਜ ਕਰਮ। ੪ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੫ ਧਰਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਬਿਰਦ ਸੀਸ ਪਰ ਤੇ ਉਤਰਾਵਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਰਾਜਿਆਂ ਬਾਦ-ਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਅਥਵਾ ਸਵਾਰੀ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਵਿ (ਬੰਦੀਜਨ) ਅਤੇ ਚੋਬਦਾਰ ਆਦਿ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯਸ਼ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਅਤੇ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਭੀ ਬਿਰਦ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਰ-ਦਾਵਲਿ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਬਿਰਦ ਵਿੱਚ ਗਣ, ਅਕਰ, ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਅਤੇ ਜੜਤ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਸ਼੍ਰੀ ੧੧੧ ਮਾਨ, ਸਰਵ ਗੁਣ ਖਾਨ, ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਾਨ, ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਨ, ਅਖੰਡ ਭੁਜਦੰਡ, ਭੂਸਿਤ ਕੋਦੰਡ, ਰਵਿ ਸਮ ਪ੍ਰਚੰਡ, ਜੋਤੀ ਅਖੰਡ. ਪਰਮੋਦਾਰ, ਧਰਮਾਵਤਾਰ, ਗੁਣਗਣਾਗਾਰ, ਕਵਿਜਨ ਆਧਾਰ. ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ, ਪਤਿ ਸੰਪਤਿ ਸਮਾਜ, ਸੁਭਟ ਸਿਰ-ਤਾਜ, ਗਰੀਬਨਿਵਾਜ. ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, ਸ਼ਤ੍ਰਘਾਲਕ, ਗਰਬਗਾਲਕ ਅਨਜਾਯਕਾਲਕ, ਬੀਰੋਨਬੀਰ, ਪੀਰਾਨਪੀਰ, ਧੀਰਾਨਧੀਰ, ਅਤਿਸ਼ਯ ਗੰਭੀਰ, ਉਪਮਾ ਅਨੂਪ, ਕੀਰਤਿਸਤੂਪ, ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਵਰੂਪ. ਸੇਨਾਵਾਹਕ, ਪ੍ਰਤਿਪਕਿਦਾਹਕ, ਪ੍ਰਣਨਿਵਾਹਕ, ਗੁਣ-ਗ੍ਰਾਹਕ. ਸੋਚਿਵੰਸ਼ਾਵਤੰਸ਼, ਭਕ੍ਰਮਨ ਮਾਨਸਹੰਸ. ਮ੍ਰਿਤ ਭਾਰਤ ਕੋ ਅਮ੍ਰਿਤਦਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਜੀਵ ਕਰਤਾ, ਜਗਤ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪਰਮਜੋਤਿ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਾਤੀ, ਪਰਮ ਪੂਜਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਕੇ ਪਰਪੌਤ੍ਰ, ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਕੇ ਧਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਪੌਤ੍ਰ, ਅਨਾਥ ਭਾਰਤ ਕੇ ਸਹਾਯਕ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਕੇ ਸਰਵਗੁਣ ਪਾਤ੍ਰ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੀ ਸਦਾ ਜਯ ਹੋ !
੭ ਵਿ-ਰਦ. ਜਿਸ ਦੇ ਰਦ (ਦੰਦ) ਨਹੀਂ.

ਬਿਰਦਾਇਓ. ਵਿਰਦ (ਨਿਤਜ ਨਿਯਮ) ਹੈ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਭਗਤਬਛਲ ਬਿਰਦਾਇਓ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਬਿਰਦਾਵਲਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਦ ੬.

ਬਿਰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਦ ੨. "ਭਗਤਵਛਲੁ ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ ਹਰਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਰਦ ੩. "ਕਹਿਆ ਬਿਰਦੁ ਨ ਜਾਣਨੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਜੋ ਨਿਤਜ-ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ.

ਬਿਰਧ. ਸੰ. वृद्ध-ਵ੍ਰਿੱਧ. ਵਿ-ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੁੱਢਾ. "ਬਿਰਧ ਭਇਓ ਸੂਝੈ ਨਹੀ." (ਸ. ਮ: ੯) ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਧ.

ਬਿਰਧਚਾਰ. ਸੰ. वृद्धाचार-ਵ੍ਰਿੱਧਾਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ-ਵਡੇ (ਬਜ਼ੁਰਗ) ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਵ੍ਰਿੱਧਾਂ ਦੀ ਰੀਤਿ. "ਕਹੂੰ ਜੋਗਰੀਤਿ ਕਹੂੰ ਬਿਰਧਚਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਬਿਰਧਤਾਸਤ੍ਰੁ. ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਰਧਾ. ਸੰ. वृद्धा-ਵ੍ਰਿੱਧਾ. ਵਿ-ਬੁੱਢੀ. ਜੋ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਧੀਹੋਈ ਹੈ. "ਪੂਰਨ ਬਿਰਧਾ ਆਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਵ੍ਰਿੱਧਾ ਦੀ ਆਸਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ.

ਬਿਰਧਾਨੀ. ਵ੍ਰਿੱਧ ਹੋਗਈ. ਵਧਗਈ.

ਬਿਰਧਿ. ਸੰ. वृद्धि-ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਸੰਗਜਾ-ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਿਆਦਤੀ. "ਦੁਖ ਕੀ ਬਿਰਧਿ ਵਧਾਈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਬਿਰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਧਿ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸਥਾ (ਬੁਢਾਪੇ) ਵਿੱਚ. "ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ." (ਬਾਵਨ)

ਬਿਰਮਣ | **ਬਿਰਮਨ** ਸੰ. ਵਿਰਮਣ. ਸੰਗਜਾ-ਰੁਕਣਾ. ਠਹਿਰ-ਨਾ. "ਸਤਗੁਰੁ ਬਿਰਮ ਰਹੇ ਪਰਦੇਸਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ। ੩ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨੀ। ੪ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਫਸ ਜਾਣਾ.

ਬਿਰਮਾਉਣ | **ਬਿਰਮਾਵਨ** ਕ੍ਰਿ-ਵਿਰਮਣ ਕਰਨਾ. ਰੋਕਣਾ. "ਅਧ ਬੀਚ ਹੀ ਬਾਨਨ ਸੋ ਬਿਰਮਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਠਹਰਨਾ. ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ. "ਪ੍ਰਾਨ ਜੁ ਥਾਕੇ ਥਿਰੁ ਨਹੀ, ਕੈਸੇ ਬਿਰਮਾਵਉ ?" (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ. ਰਿਝਾਉਣਾ. "ਲਾਜ ਨ ਆਵੈ ਅਗਿਆਨਮਤੀ,ਦੁਰਜਨ ਬਿਰਮਾਈਐ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬਿਰਲ. ਸੰ. ਵਿਰਲ. ਵਿ-ਜੋ ਸੰਘਣਾ ਨਹੀਂ. ਛਿੱਦਾ। ੨ ਖੁਲ੍ਹਾ. ਕੁਸ਼ਾਦਾ.

ਬਿਰਲਉ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਲਾ.

ਬਿਰਲ ਬੈਰਿਕਰ. ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਛਿੱਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਿਰਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਲ. ਕੋਈ ਕੋਈ. ਟਾਂਵਾਂ. ਬਹੁ-ਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅੱਧਾ. "ਬਿਰਲਾ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ਸੰਗ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਬਿਰਲਉ ਗਿਆਨੀ ਬੂਝਣਉ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਬਿਰਲਾਪ. ਸੰ. ਵਿਲਾਪ. ਸੰਗਜਾ-ਰੋਕੇ ਬੋਲਣਾ. ਦੁਖਭਰੀਬਾਣੀ. ਵੈਣ ਕਰਨੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਰਵਾ. ਸੰ.ਗਜਾ–ਵਿਟਪ. ਬਿਰਛ. ਪੌਧਾ. ਬੂਟਾ. "ਚੰਦਨ ਕਾ ਬਿਰਵਾ ਭਲਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਸਹਜ ਸੁਨਿ ਇਕੁ ਬਿਰਵਾ ਉਪਜਿਆ ਧਰਤੀ ਜਲ ਹਰੁ ਸੋਖਿਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਰੂਪ ਬੂਟਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ (ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਵਾਸਨਾ) ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਸੁਕਾਦਿੱਤਾ। ੨ ਵਿ–ਖਾਲੀ. ਵੰਚਿਤ.

ਬਿਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਰਤਿ. ਵੈਰਾਗਸ. "ਪਹਿਲ ਪੁਰਸਾ ਬਿਰਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿੜਾ."ਬਰਸੈ ਬਿਰੋ ਮਹਿ ਕੋਹਰਿ ਜਹਾਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿਰਾਉਣਾ. ਵਿਰਮਣ ਕਰਾਉਣਾ. ਪਰਚਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਮਣ.

ਬਿਰਾਹਮਣ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਵਰਣ. "ਗਊ ਬਿਰਾਹਮਣ ਕਉ ਕਰ ਲਾਵਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਬਿਰਾਹਿਮ. ਇਬਰਾਹੀਮ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਸ)

ਬਿਰਾਗ. ਸੰ. ਵਿਰਾਗ. ਵਿ–ਰਾਗ (ਪ੍ਰੀਤਿ) ਰਹਿਤ। ੨ ਬਦਰੰਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੈਰਾਗ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗਸ.

ਬਿਰਾਗ ਛੁੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੋ ਪੈਣਾ. "ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬਿਰਾਗ ਛੁੱਟਿਆ." (ਜਸਾ)

ਬਿਰਾਗੀ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰਾਗੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਰਾਗੀ.

ਬਿਰਾਜ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਵਿਜੋਹਾ" ਅਤੇ "ਵਿਮੋਹਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਰਗਣ, ऽ।ऽ, ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਹੱਕ ਦੇਵੈ ਕਰੈ । ਸੱਦ ਭੈਰੇ ਰਰੈ ।
ਚਾਵਡ਼ੀ ਚਿੰਕਰੈ । ਡ਼ਾਕਣੀ ਡਿੰਕਰੈ ॥
(ਰਾਮਾਵ)

(ਅ) ਬਿਰਾਜ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਚੰਚਲਾ."ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਸੋਲਾਂ ਅੱਖਰ ਅਥਵਾ ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ,ਲ. ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।, ਅਤੇ ਸੱਤ, ਨੌ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਦੇਗ ਤੇਗ ਕੋ ਧਨੀ, ਉਦਾਰ ਚਿੱਤ ਯੁੱਧ ਧੀਰ,
ਬਾਂਹ ਜਾਂਹ ਕੀ ਗਹੈ, ਨ ਤਜਾਗਤੋ ਮਹਾਨ ਬੀਰ,
ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਵਾਸਤੇ, ਜੁ ਦੇਤ ਪ੍ਰਾਨ ਔ ਸ਼ਰੀਰ,
ਖਾਲਸਾ ਨਿਰਾਲਸਾ, ਵਿਨਾਸ਼ਤੋ ਅਨਾਥਪੀਰ.
ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਿਤ੍ਰ" ਭੀ ਹੈ.
੨ ਸੰ. ਵਿਰਾਜ (ਵਿਰਾਜ਼) ਜੋ ਬਹੁਤ ਰਾਜਦਾ(ਸ਼ੋਭਾਦਿੰਦਾ) ਹੈ, ਕ੍ਰਤ੍ਰਿਯ (ਛਤ੍ਰੀ).

ਬਿਰਾਜਣਾ / **ਬਿਰਾਜਨਾ** ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣਾ.(ਵਿ–ਰੌਜਨ) "ਬਿਰਾਜਤ ਰਾਮ ਕੋ ਪਰਤਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ। ੩ ਬਿਸਤਰ ਤੇ ਲੇਟਣਾ.

ਬਿਰਾਜੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਜਨਾ। ੨ ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਰਾਜਾ ਰਹਿਤ. "ਰਾਜੀ ਬਿਰਾਜੀ ਕੁਕੰਪ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਪੂਜਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਿਨਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਕੁਚਾਲ ਆਉਣਾ. "ਰਾਜ ਬਿਰਾਜੀ ਸਬਹਨ ਜਾਨੀ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਬਿਰਾਟ. ਸੰ. ਵਿਰਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਕੌਡ਼ੀ. ਭਾਵ–ਮਾਯਾ. "ਪੂਜ ਬਿਰਾਟ ਇਨੈ ਜੋ ਖਾਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਪੂਜਾ ਦੀ ਕੌਡ਼ੀ ਖਾਧੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਰਾਟ.

ਬਿਰਾਟਕਾ. ਕੌਡ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਟ ੧.

ਬਿਰਾਠ. ਦੇਖੋ, ਵਿਰਾਟ. "ਹੁਤੋ ਬਿਰਾਠ ਮਦ੍ ਅਵਨੀਪਾ." (ਨਾਪ੍) ਮਦ੍ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ.

ਬਿਰਾਤਾ. ਵਿਰਤ ਹੋਇਆ. ਉਪਰਾਮ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਤ (ਪ੍ਰੀਤਿਸਹਿਤ) ਹੋਇਆ."ਧੋਬੀ ਧੋਵੈ ਬਿਰਹ ਬਿਰਾਤਾ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਿਰਾਥੇ. ਵ੍ਰਿਥਾ ਹੈ. "ਅਵਰ ਦੁਤੀਆ ਆਸ ਬਿਰਾਥੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬਿਰਾਦਰ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਈ. ਭ੍ਰਾਤਾ.(ਸ਼ਾਨ੍) ਦੇਖੋ, ਅੰ. brother."ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਬਿਰਾਦਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਈਚਾਰਾ.

ਬਿਰਾਧ. ਸੰ. ਵਿਰਾਧ. ਪੀੜਾ. ਦੁੱਖ. ਤਕਲੀਫ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਤੁੰਬੁਰੁ ਗੰਧਰਵ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਰਾਖਸ ਹੋਇਆ.ਇਹ ਸ਼ਤਦ੍ਰਤਾ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਸੁਪਰਯਣਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਵਰੋ ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਿੱਤ ਲਿਆ. ਇਹ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਵਡਾ ਨਿਰਦਈ ਸੀ. ਜਦ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇਡਕ ਵਨ ਗਏ, ਤਦ ਇਹ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਚੁੱਕਕੇ ਨੱਠਾ, ਰਾਮ ਅਤੇ ਲਛਮਨ ਨੇ ਵਿਰਾਧ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਵੱਢਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿਪੁਰਾਣ. "ਬਿਰਾਧ ਦੈਤ ਜੁੱਝਿਓ ਸੁ ਹੱਥ ਰਾਮ ਨਿਰਮਲੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬਿਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵੈਰਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਨਾ.

ਬਿਰਾਨਉ / **ਬਿਰਾਨਾ** / **ਬਿਰਾਨੋ** ਫ਼ਾ. ਬੇਗਾਨਹ.ਵਿ–ਪਰਾਇਆ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ. "ਹੋਰ ਸਗਲ ਭ੍ਰਿਓ ਬਿਰਾਨਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਬਾਟ ਪਾਰਿ ਘਰ ਮੂਸਿ ਬਿਰਾਨੋ ਪੋਟ ਭਰੈ ਅਪ੍ਰਾਧੀ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵੀਰਾਣ.

ਬਿਰਾਮ. ਸੰ. ਵਿਰਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਠਹਿਰਾਉ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ। ੨ ਪਾਠ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਹੱਦ ਕਾਮਾ.ਫ਼ੁਲਸਟਾਪ ਆਦਿ। ੩ ਅੰਤ. ਅਵਸਾਨ. ਖਾਤਿਮਾ. "ਭਯੋ ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ ਹੈ."(ਨਾਪ੍) ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈਗਿਆ। ੪ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਹਟਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਬਿਰਾਰ. ਵਿਦਰਭ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਰਾਰ.

ਬਿਰਾਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਉਣਾ.

ਬਿਰਿਖੀ. ਵ੍ਰਿਕ੍ਸੀ. ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ. "ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖਫਲ ਪਾਇਆ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਵਿਰਲੀ ਜੁ ਬਿਰਿਖੀ."(ਭਾਗੁ) ਵਿਰਲੇ ਬਿਰਛਰੂਪ ਉਪਕਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਬਿਰਿੰਜ. ਚਉਲ. ਦੇਖੋ, ਬਰੰਜ ੩.

ਬਿਰੀ. ਪਾਨ ਦੀ ਬੀੜੀ. ਗਿਲੌਰੀ. "ਜਬੈ ਬਿਹਸਕੈ ਬਿਰੀ ਚਬਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੨)

ਬਿਰੀਆ / **ਬਿਰੀਆਂ** ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰੀ. ਕ੍ਰਮ। ੨ ਸਮਯ. ਵੇਲਾ। ੩ ਫ਼ਾ. ਬਰੀਆਂ. ਭੁੰਨਿਆਹੋਇਆ। ੪ ਭੁੰਨਿਆਹੋਇਆ ਖੁਸ਼ਕ ਮਾਸ. "ਸਾਲਨ ਔ ਅਖਨੀ ਬਿਰੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਫ਼ਾ. ਬਰੀਨ. ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ.ਸੁਖਦਾਈ."ਸਭੈ ਥਰਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲੈ ਬਿਰੀਆ ਕਹਿਲੈ ਦੇਕ." (ਸਨਾਮਾ) ਥਖਬਿਰੀਆ (ਥਰੀਨ). ਮੱਛਾਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ.

ਬਿਰੁਧ / **ਬਿਰੁੱਧ** ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਰੁੱਧ. ਉਲਟਾ. ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ. ਮੁਖਾਲਿਫ। ੨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਰੁੱਧ (ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ) ਘੇਰਿਆ. "ਬਿਰੁੱਧਕੈ ਸੁ ਅੰਬਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ। ੩ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਬਿਰੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ– "ਬਿਰੁੱਧ ਨਿਵਰਤਨ ਭਯਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਬਿਰੂ. ਫ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਾਹਰ.

ਬਿਰੂਬਨਿ / **ਬਿਰੂਬਨੀ** / **ਬਿਰੂਬਿਨੀ** ਸੰ. ਵਰੂਥਿਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਫੌਜ. ਸੈਨਾ. "ਭਜੀ ਬਿਰੂਬਨਿ ਦਾਨਵੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ਦੇਖੋ, ਵਰੂਥਿਨੀ.

ਬਿਰੂਧਉ / **ਬਿਰੂਧਾ** / **ਬਿਰੂਧੀ** / **ਬਿਰੂਧੋ** ਵ–ਵਿ–ਰੁੱਧ(ਰ੍ਧ) ਅਟਕਿਆ.ਰੁੱਝਿਆ. ਰੁੱਝੀ."ਕਾਮਿ ਬਿਰੂਧਉ ਰਹੈ ਨ ਠਾਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਕਾਜ ਬਿਰੂਧੀ, ਚੀਤੁ ਸੁ ਬਾਰਿਕ ਰਾਖੀ-ਅਲੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਰੁਕਿਆ. "ਕਫ ਕੰਠ ਬਿਰੂਧੋ, ਨੈਨਹੁ ਨੀਰ ਚਰੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਿਰੂਪਾਛ. ਵਿਰੂਪਾਕ੍ਸ਼.ਵਿ–ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬੁਰੀ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ। ੩ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਵਤ੍ ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਵਿਰੂਪਾਕ.

ਬਿਰੇਚਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਰੇਚਨ.

ਬਿਰੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰੋਜਾ ਅਤੇ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਾ.

ਬਿਰੋਧ. ਸੰ. ਵਿਰੋਧ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਵੈਰ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਿਰੋਧ.

ਬਿਰੋਧੀ. ਸੰ. ਵਿਰੋਧਿਨ–ਵਿਰੋਧੀ. ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ.

ਬਿਰੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਰਲ ਕਰਨਾ. ਨਿਖੇੜਨਾ. ਵੱਖ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਥਨ. ਰਿੜਕਣਾ. ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਦਹੀਂ ਤੋਂ ਮੱਖਣ ਜੁਦਾ ਕਰਨਾ. "ਦਧਿ ਕੋ ਭੋਲੈ ਬਿਰੋਲੈ ਨੀਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਿਰੰਗ. ਵਿ–ਬਦਰੰਗ. "ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਖਿਨੈ ਮਹਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਬਿਰੰਚ / **ਬਿਰੰਚਿ** ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵ–ਵਿਰੰਚ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ,ਬ੍ਰਹਮਾ. ਵਿਰੰਚਿ ਭੀ ਸਹੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਸ਼ਿਵ ਬਿਰੰਚਿ ਧਰਿ ਧਯਾਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਸ਼ਿਵ ਬਿਰੰਚਿ ਅਰੁ ਸਗਲ ਮੌਨਿਜਨ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਬਿਰੰਜ. ਦੇਖੋ, ਬਰੰਜ.

ਬਿਰੰਥ. ਵ੍ਰਿਥਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਥਾ. "ਬਿਨੁ ਭੈ ਭਗਤੀ ਜਨਮੁ ਬਿਰੰਥ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਿਲ. ਸੰ. ਖਿਲ. ਧਾ–ਛੇਦ ਕਰਨਾ, ਚੀਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖੁੱਡ। ੩ ਕੰਦਰਾ. ਗੁਫਾ. "ਬਿਲ ਬਿਰਥੇ ਚਾਹੈ ਬਹੁ ਬਿਕਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵ੍ਰਿਥਾ ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਰ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਬਿਲ੍ਵ. ਬਿਲ ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਫਲ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਬਿਲ (ਖੁੱਡ) ਅਤੇ ਬਿਲ੍ਵ "ਵ" ਨਾਲ ਭੀ ਸਹੀ ਹਨ, ਵਿਲ ਅਤੇ ਵਿਲ੍ਵ. Aegle Marmelos. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਪੌਚਿਸ਼ (ਮਰੋੜਾ) ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਬਿਲ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪਜਾਰਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਫਲ ਹੈ.

ਬਿਲਈਆ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿੱਲੀ. ਮਾਂਜਾਰੀ. ਬਿਡ਼ਾਲੀ. "ਮਾਨਸ ਬਪੁਰਾ ਮੂਸਾ ਕੀਨੈ, ਮੀਚ ਬਿਲਈਆ ਖਈ-ਹੈ ਰੇ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਲੈਯਾ.

ਬਿਲਸਨ / **ਬਿਲਸਨਾ** ਸੰ. ਵਿਲਸਨ.ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ. ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਭੋਗਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਿਲਸਨ.

ਬਿਲਕ. ਸੰ. ਵਲ੍ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਛਿੱਲ.ਬਿਰਛ ਦੀ ਤੁਚਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਲਖ। ੩ ਬਿੱਲੀ. ਮਾਂਜਾਰੀ. "ਅਖੀ ਪੋਮ ਕਸਾਈਆ ਜਿਉ ਬਿਲਕ ਮਸਾਈ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਜਿਵੇਂ–ਬਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮਾਂਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨਪਰਾਇਣ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਅਥਵਾ ਮੂਸ਼ਿਕ (ਚੂਹੇ) ਵੱਲ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਿਲਕਣਾ.

ਬਿਲਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਰੋਣਾ. ਵੈਣ ਪਾਉਣੇ.

ਬਿਲਕੁਲ. ਅ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ. ਸਬ। ੨ ਨਿਰਾ. ਨਿਪਟ। ੩ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੀਕ.

ਬਿਲਖ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਕ ਅਤੇ ਬਿਲਕਨਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿਲਕ. ਵਿ–ਲੱਜਾ ਸਹਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ। ੩ ਹੈਰਾਨ. ਪਰੇਸ਼ਾਨ. "ਜਿਨਿ ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਸਾਦੁ ਨ ਜਾਨਿਆ, ਸਾ ਬਿਲਖ ਬਦਨ ਕੁਮਲਾਨੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਬਿਲਖਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਕਣਾ.

ਬਿਲਗ. ਵਿ–ਵਿਲਗ੍. ਅਲਗ. ਜੁਦਾ. ਵੱਖ.

ਬਿਲਗਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਲਗ੍ (ਜੁਦਾ) ਹੋਣਾ. ਵੱਖ ਹੋਣਾ.

ਬਿਲਗਾ. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਥਾਣਾ ਫਲੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਖਾਸ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ "ਮਝੈ" ਵਿੱਚ ਵਿਆਹੁਣ ਆਏ, ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਕਰਕੇ ਨਵੀਨ ਵਸਤ੍ ਪਹਿਰੇ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ੧੮–੧੯–੨੦ ਹਾੜ੍ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਮੇਤ ਦੋ ਖੂਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਬਿਲਗਾਨਾ. ਵਿ–ਵਿਲਗ੍ (ਜੁਦਾ) ਹੋਇਆ. ਵਿਛੁੜਿਆ. ਵੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਅਲਗ ਹੋਣਾ.

ਬਿਲਛਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਸਨ. "ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਬਿਲਛਤ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੁਖ ਪਾਇਆ।" (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਵਿਲਾਸ ਕਰਦੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਲੱਛਨ.

ਬਿਲਛਿ. ਭੁਗਕੇ. "ਬਿਲਛਿ ਬਿਨੋਦ ਆਨੰਦ ਸੁਖ ਮਾਣਹੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬਿਲਛਨ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਕੇ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕੇ. ਵਿਲਸਿਤ ਹੋਕੇ.

ਬਿਲੱਛਨ. ਸੰ. ਵਿਲਕ੍ਸ਼ਣ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ (ਖਾਸ) ਲਕ੍ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਜੁਦਾ. ਨਿਰਾਲਾ। ੨ ਅਜੀਬ. ਅਨੂਠਾ.

ਬਿਲਪਤ੍ਰ. ਬਿਲ੍ਵ ਬਿਰਛ ਦੇ ਪੱਤੇ. ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਭਗਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਵ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਪੁੰਨਕਰਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਬਿਲਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਵੈਣ ਪਾਉਣੇ. ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਗੱਲ ਕਰਨੀ. "ਬਿਲਪ ਕਰੇ ਚਾਤ੍ਰਕ ਕੀ ਨਿਆਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)"ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨ ਬਿਲਪਤੇ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨)

ਬਿਲਫੇਲ. ਅ. بِلْفِعْل ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਵੇਲੇ. ਅਜ਼ੀ. ਹਾਲ.

ਬਿਲਬਿਲਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਕੇ ਵਿਲਾਪ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦਇਆਧਾਰੀ ਸਮਰਥਿ, ਚੁਕੇ ਬਿਲਬਿਲਾਪ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨)

ਬਿਲਮ. ਸੰ. ਵਿਲੰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਰੀ. ਚਿਰ. ਢਿੱਲ. "ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਗੈ ਆਵੈ ਜਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਇੰਤਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਵੇਲਾ. "ਇਕ ਰਤੀ ਬਿਲਮ ਨ ਦੇਵਨੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ)

ਬਿਲਮਾਵੈ. ਵਿਲੰਬ (ਦੇਰ) ਲਾਵੈ. ਢਿੱਲ ਕਰੇ. "ਮਤ ਕੋਈ ਮਨ ਮਿਲਤਾ ਬਿਲਮਾਵੈ."(ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਬਿਲਲ. ਸੰ. ਵਿਲੋਲ. ਵਿ–ਅਤਿ ਚੰਚਲ। ੨ ਬਹੁਤ ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ. ਕੰਪਾਯਮਾਨ। ੩ ਸੰ. ਵਿਹ੍ਵਲ. ਵ੍ਯਾਕੁਲ. "ਬਿਲਲਾਪ ਬਿਲਲ ਬਿਨੰਤੀਆ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਿਲਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ.ਸੰ. ਵਿਲਾਪਨ. "ਬਿਲਲਾਹਿ ਕੇਤੇ ਮਹਾ ਮੋਹਨ, ਬਿਨ ਨਾਮ ਹਰਿ ਕੇ ਸੁਖ ਨਹੀ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦੁਖ ਲਗੈ ਬਿਲਲਾਣਿਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨)

ਬਿਲਲਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਲਾਪ. ਹਾਇ ਦੁਹਾਈ. "ਬਿਲਲਾਟ ਕਰਹਿ ਬਹੁਤੇਰਿਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ:੫)

ਬਿਲਲਾਂਤੀ | **ਬਿਲਲਾਂਦੀ** ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੀ. ਰੋਂਦੀ. ਪੁਕਾਰਦੀ. "ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੀਸੈ ਬਿਲਲਾਂਤੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਬਾਝ ਗੁਰੂ ਫਿਰੈ ਬਿਲਲਾਂਦੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧)

ਬਿਲਲਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਲਾਉਣਾ.

ਬਿਲਲਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਲਾਪ. ਦੇਖੋ,ਬਿਲਲ.

ਬਿਲਲਾਵੈ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਅਰੜਾਵੈ ਬਿਲਲਾਵੈ ਨਿੰਦਕ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬਿਲੱਲ. ਸੰ. ਵਿਹ੍ਵਲ. ਵਿ–ਵ੍ਯਾਕੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਬਿਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੁੱਡ. ਦਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲ. "ਅੰਧ ਬਿਲਾ ਤੇ ਕਾਢਹੁ ਕਰਤੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਅ੍ਯ. ਵ੍ਯ–ਬਿਨਾ. ਬਗ਼ੈਰ. ਰਹਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿੱਲਾ.

ਬਿਲਾਇ. ਵਿਲਯ (ਲੀਨ) ਕਰਦਾ. "ਜਲ ਨਹਿ ਡੂਬੈ, ਨਭ ਨ ਬਿਲਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਲਯ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਯ (ਲੀਨ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਚਿੰਤਾ ਗਈ ਬਿਲਾਇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ਚਿੰਤਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਗਈ। ੩ ਸੰ. ਵਿਲਗ੍. ਵਿ–ਜੁਦਾ. "ਉਤਰ ਅਗਾਰ ਕਿਵਾਰ ਬਿਲਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਤਖ਼ਤੇ ਜੁਦੇ ਕੀਤੇ (ਖੋਲ੍ਹੇ).

ਬਿਲਾਇਣ | **ਬਿਲਾਇਨ** ਸੰ. ਵਿਲਯਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਯ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਿਟਣਾ. ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ. "ਰਸਨਾ ਸਿਮਰਤ ਪਾਪ ਬਿਲਾਇਣ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਬਿਲਾਈ. ਵਿਲਯ ਹੋਈ. ਮਿਟੀ. ਨਾਸ਼ ਹੋਈ। ੨ ਸੰ. ਵਿਡਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿੱਲੀ. "ਸਿੰਘੁ ਬਿਲਾਈ ਹੋਇਗਇਓ, ਤ੍ਰਿਣੁ ਮੇਰੁ ਦਿਖੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ.

ਬਿਲਾਸ. ਸੰ. ਵਿਲਾਸ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਤ ਲਸ (ਖੇਡਣਾ). ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀੜਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਭੋਗ."ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤ ਮਨਮੋਹਨ."(ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ,ਵਿਲਾਸ ੨.

ਬਿਲਾਸਪੁਰ. ਕਹਲੂਰ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ.ਇਹ ਨਗਰ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ੧੪੬੮ ਫੁਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਪੁਰ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ-ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਸੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦਾ ਸੀ, ਤਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਲਿਆਇਆ ਅਰ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਕਰਵਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਅਥਵਾ ਨਵਾਂਸ਼ਹਰ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ੬੦ ਮੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ੩੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਬੀਰਚੰਦ ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ.ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਰਕਬਾ ੪੪੯ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੯੮੦੦੦ ਹੈ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨੰਬਰ ਅੱਠਵਾਂ ਹੈ.ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦਾ ਨੀਤਿਸੰਬੰਧ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਏ. ਜੀ. ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਵਰਤਮਾਨ ਰਾਜਾ ਸਰ ਬਿਜੈਚੰਦ ਹੈ. ਸਲਾਮੀ ੧੧ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਹੈ.

ਬਿਲਾਸਿਨੀ. ਸੰ. ਵਿਲਾਸਿਨੀ. ਵਿ–ਵਿਲਾਸ (ਕੇਲ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਸ਼੍ਯਾ. ਰੰਨਨੀ.

ਬਿਲਾਸੀ. ਸੰ.ਵਿਲਾਸਿਨ. ਵਿ–ਵਿਲਾਸ (ਆਨੰਦ ਭੋਗ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰੀੜਾ (ਕੇਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਮਖ਼ੌਲੀਆ.

ਬਿਲਾਸੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿੱਲਾ. ਵਿਡਾਲ। ੨ ਬਿੱਲਾ (ਵਿਡਾਲ) ਅਤੇ ਸ਼ੁ (ਕੁੱਤਾ). "ਸੂਆ ਪਿੰਜਰਿ ਨਹਿ ਖਾਇ ਬਿਲਾਸੁ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਸ.

ਬਿਲਾਤ. ਵਿਲਯ ਹੋਵਤ. ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ. ਮਿਟਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਨਾ.

ਬਿਲਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਲਯ ਹੋਣਾ. ਮਿਟਣਾ. ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ. "ਰਾਵਨਹੁ ਤੇ ਅਧਿਕ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਖਿਨ ਮਹਿ ਗਏ ਬਿਲਾਤ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) "ਓਇ ਜੁ ਬੀਚ ਹਮ ਤੁਮ ਕਛੁ ਹੋਤੇ ਤਿਨਕੀ ਬਾਤ ਬਿਲਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਬੀਤਨਾ. ਗੁਜ਼ਰਨਾ. "ਬਹੁ ਜਨਮ ਬਿਲਾਨੇ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) ੩ ਵਿ–ਵਿਲਯ ਹੋਇਆ. ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੪ ਬੀਤਿਆ. ਗੁਜ਼ਰਿਆ.

ਬਿਲਾਪ. ਸੰ. ਵਿਲਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਬੋਲਣਾ। ੨ ਰੋਣਾ। ੩ ਵੈਣ ਪਾਉਣੇ.

ਬਿਲਾਂਬ | **ਬਿਲਾਮ** ਸੰ. ਵਿਲੰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਰ. ਦੇਰ. ਢਿੱਲ. "ਬੇਗਿ ਮਿਲਹੁ ਜਨ, ਕਰਿ ਨ ਬਿਲਾਂਬਾ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਿਲਾਮੀ. ਵਿ–ਵਿਲਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਨ ਚਲਈ ਖਿਨ ਜਾਇ ਬਿਲਾਮੀ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਬਿਲਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਡਾਲ. ਬਿੱਲਾ.

ਬਿਲਾਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਡਾਲ. ਬਿੱਲਾ.। ੨ ਵਲ੍ਹਾਉ. ਬਹਾਨਾ. ਹੀਲਾ.

ਬਿਲਾਵਲ ਅਥਵਾ **ਬਿਲਾਵਲੁ.** ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੈ. ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬਿਲਾਵਲ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

"ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗਾਵਿਆ ਕਰਿ ਨਾਦੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਰਾਗ."(ਮ:੩ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੨ ਆਨੰਦ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ."ਦੂਜੇਭਾਇ ਬਿਲਾਵਲੁ ਨ ਹੋਵਈ."(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੩ ਮੰਗਲ. ਉਤਸਵ. "ਬਿਲਾਵਲੁ ਕਰਿਹੁ ਤੁਮ ਪਿਆਰਿ ਹੋ! ਏਕਸੁ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਬਿਲਾਵਲੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਵਲ.

ਬਿਲੀਧੇ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੇ. ਰੋਂਦੇ. "ਜਿਉ ਬਾਰਿਕੁ ਰਸਕਿ ਪਰਿਓ ਬਨਿ ਮਾਤਾ, ਬਨਿ ਕਾਢੇ ਬਿਲਲ ਬਿਲੀਧੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਬਿਲੋਲ. ਦੇਖੋ, ਬਲੋਲ.

ਬਿਲੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਯ. ਵਿਲੀਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਲਯ. "ਪ੍ਰੇਮਧੁਨਿ ਸੁਨ ਸੁਵਨ ਸੁਰਤਿ ਬਿਲੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬਿਲੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਈਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਲੈਯਾ.

ਬਿਲੋਇਨ. ਸੰ. ਵਿਲੋਡਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਥਨ. ਰਿੜਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਲੋਕਨ.

ਬਿਲੋਈ. ਵਿਲੋਡਨ ਕੀਤੀ. ਰਿੜਕੀ. ਮਥੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਲੋਡਨ (ਰਿੜਕਣ) ਦਾ ਸਾਧਨ, ਮਧਾਣੀ. ਮਥਨੀ. "ਤਨੁ ਕਰਿ ਮਟੁਕੀ, ਮਨ ਮਾਹਿ ਬਿਲੋਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੀ.

ਬਿਲੋਕਨ | **ਬਿਲੋਕਨਾ** ਸੰ. ਵਿਲੋਕਨ. ਦੇਖਣਾ। ੨ ਪਰਖਣਾ.

ਬਿਲੋਕਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਲੋਕਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਚਿਤਵਨਿ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ. ਨਜਰ.

ਬਿਲੋਨਾ. ਵਿਲੋਡਨ (ਮਥਨ) ਕਰਨਾ. ਰਿੜਕਣਾ.

ਬਿਲੋਰ. ਸੰ. ਵਿਲੋਲ. ਵਿ–ਅਤਿ ਚੰਚਲ. "ਕਹੁ ਭ੍ਰਮਰਿਕਾ ਪਰਹਿ ਬਿਲੋਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੜੀਆਂ ਚੰਚਲ ਭੌਰੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਲੋਰ.

ਬਿਲੋਵਨ | **ਬਿਲੋਵਨਾ** ਸੰ. ਵਿਲੋਡਨ. ਰਿੜਕਣਾ. ਮਥਨ। ੨ ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. "ਹਰਿ ਕਾ ਬਿਲੋਵਨਾ ਬਿਲੋਵਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬਿਲੋਰ. ਅ. بِلَّوْر ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਜੇਹਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪੱਥਰ. ਸ੍ਫਟਿਕ. Crystal. ਇਸ ਦੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਉੱਤਮ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ.

ਬਿਲੋਕ. ਸੰ. ਵੇਲਾ+ਵੇਲਾਂਕ. ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਪਾਸਾ "ਲੰਕਹਿ ਛਾਡ ਬਿਲੰਕ ਸਿਧਾਨੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਹੁਚੇ.

ਬਿਲੰਦ. ਦੇਖੋ, ਬਲੰਦ.

ਬਿਲੰਦਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬੁਲੰਦਸ਼ਹਰ. "ਬਕਾਨ ਸ੍ਰੀ ਬਿਲੰਦਾਬਾਦ." (ਅਕਾਲ) ਬਗ਼ੁਲਿਆਂ ਜੇਹੀ ਚਿੱਟੀ ਕੀਰਤਿ ਬੁਲੰਦਸ਼ਹਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ.

ਬਿਲੰਬ. ਸੰ. ਵਿਲੰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਰ. ਦੇਰ. ਢਿੱਲ. "ਨਹਿ ਬਿਲੰਬ ਧਰਮੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਿੱਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਡਾਲ. ਮਾਜੀਰ। ੨ ਢੋਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਦੀ ਵਰਦੀ ਪੁਰ ਲੱਗਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਬਿੱਲ ਜੇਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ. ਕਬਰਾ.

ਬਿੱਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਡਾਲੀ। ੨ ਤਖਤੇ ਦੀ ਚਟਖਨੀ। ੩ ਵਿ–ਬਿੱਲੀ ਜੇਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ. ਕਬਰੀ.

ਬਿਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲ ੪.

ਬਿਵਸਥਾ. ਸੰ. ਅਵਸ੍ਥਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਮਰ. ਆਯੁ. "ਬਾਰ ਬਿਵਸਥਾ ਤੁਹਹਿ ਪਿਆਰੈ ਦੂਧ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦਸ਼ਾ. ਹਾਲਤ. "ਦੁਹੂ ਬਿਵਸਥਾ ਤੇ ਜੋ ਮੁਕਤਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵ੍ਯਵਸ੍ਥਾ. ਵ੍ਯ–ਅਵ–ਸ੍ਥਾ. ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਾਇਮ ਹੋਣਾ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਧਰਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ। ੫ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਯਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਵਸਥਾ.

ਬਿਵਸਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਸ਼ਨ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਾਬੂ. "ਮੋਹ ਮਲ ਬਿਵਸਿ ਕੀਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਮੋਹਰੂਪ ਪਹਲਵਾਨ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਰਲੀਤਾ। ੨ ਬੇ ਵਸ਼. ਲਾਚਾਰ.

ਬਿਵਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਉਹਾਰ ਅਤੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ.

ਬਿਵਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਜੇਂਤ. ਤਰਕੀਬ. ਯੁਕਤਿ. "ਤਾਂਕੀ ਨਾਸ ਬਿਵਤ ਜਿਮ ਆਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦) ਉਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਵਜੇਂਤ ਸੋਚੀ.

ਬਿਵਰ. ਖੁੱਡ. ਖੱਡ. ਬਿਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਰ. "ਬਿਵਰ ਬਿਖੈ ਤੇ ਬਿਸਿਯਰ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿਵਰਜਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਰਜਨ.

ਬਿਵਰਜਿ. ਵਿ੍ਵਰ੍ਜ੍ਯ ਕਰਕੇ. ਹਟਾਕੇ. ਰੋਕਕੇ. "ਮਾਇਆਮੋਹ ਬਿਵਰਜਿ ਸਮਾਏ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਵਰਜਿਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਰਜਿਤ.

ਬਿਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਈ. "ਪਗ ਮੇ ਭਈ ਬਿਵਾਈ ਫਟਕਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਾਦ.

ਬਿਵਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਾਦੀ.

ਬਿਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਮਾਨ.

ਬਿਵਾਨਗਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਾਨਗਤ.

ਬਿਵੰਤੀ. ਵਮਨ ਕਰੀਤੀ. ਉਗਲਦੀ. "ਅਨਲ ਬਿਵੰਤੀ." (ਅਕਾਲ) ਮੂੰਹੋਂ ਅੱਗ ਉਗਲਦੀ.

ਬਿੜਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਹਟ. ਖੜਕਾ । ੨ ਸੁਧ. ਕੰਨਸੋ.

ਬਿੜਤੋ. ਵਿ–ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ. ਵੱਟਿਆ. ਖੱਟਿਆ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਭ. ਨਫਾ. "ਬਾਦ ਆਸਾ ਉਦਮ ਹੈ, ਬਿੜਤੋ ਨ ਪਾਵੈ ਜੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬਿੜਲਾਛ. ਦੇਖੋ, ਬਿੜਾਲੱਛ, ਬਿੜਾਲੱਛ ਅਤੇ ਬਿੜਾਰਾਸੁਰ. "ਬਿੜਲਾਛ ਬਿਹੰਡਣ." (ਅਕਾਲ)

ਬਿੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਪਘਣਾ ਬਾੜ. "ਬਿੜਾ ਹੀਂਸ ਕੋ ਸ੍ਪਘਨ ਘਨੰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬਿੜਾਰਾਸੁਰ. ਬਿਡਾਲਾਕ ਅਸੁਰ. ਬਿੱਲੇ ਜੇਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਛੇਦ ਚਿੱਛੁਰ ਬਿੜਾਰਾਸੁਰ, ਧੂਲਿਕਰਣ ਖਪਾਇ." (ਜਗਰਾਜ)

ਬਿੜਾਲ. ਸੰ. ਬਿਡਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿੱਲਾ । ੨ ਬਿਡਾਲਾਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਬਿੜਾਲ ਬਧੇ." (ਅਕਾਲ)

ਬਿੜਾਲੱਛ } ਦੇਖੋ,ਬਿੜਾਰਾਸੁਰ,ਅਤੇ ਬਿੜਾਲਾਖ੍ਯ.
ਬਿੜਾਲਾਸੁਰ } "ਚੰਡਿ ਬਿੜਾਲੱਛ ਪਰ ਕੀਨ ਦੁਤ ਹਾਨ ਹੈ." (ਨਾਪ੍)

ਬਿੜਾਲਾਕ } ਦੇਖੋ, ਬਿੜਾਰਾਸੁਰ । ੨ ਬਿੜਾਲਾਕ
ਬਿੜਾਲਾਖ੍ਯ } ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਇੱਕ ਬਿਡਾਲਾਖ੍ਯ ਨਾਮਕ ਅਸੁਰ, ਜੋ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾਪਤਿ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੫, ਅ: ੫.

ਬਿੜਾਲਾਛ. ਬਿਡਾਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਬਿੜਾਰਾਸੁਰ. "ਬਿੜਾਲਾਛ ਮਾਰੇ ਸੁ ਪਿੰਗਾਛ ਧਾਏ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਬਿੜਾਲਾਛੀ. ਬਿਡਾਲਾਕ ਦੀ ਭੈਣ ਇੱਕ ਰਾਖਸੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬਿੱਲੀ ਜੇਹੀਆਂ ਸਨ । ੨ ਵਿ– ਬਿੱਲੀ (ਕਬਰੀ) ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ.

ਬੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭੀ. ਪੁਨਹ । ੨ ਸਾਥ ਹੀ. ਨਾਲ ਹੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੀਜ (ਤੁਖਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ । ੪ ਫ਼ਾ ਬੀਬੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਬੀਂ. ਫ਼ਾ ਦੇਖ. ਅਵਿਲੋਕਨ ਕਰ. ਦੀਦਨ ਦਾ ਅਮਰ । ੨ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਦੂਰਬੀਂ, ਖੁਰਦਬੀਂ.

ਬੀਉ. ਸੰ. ਬੀਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੁਖਮ. "ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈਗਏ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਬੀਓ. ਸ੍ਪਿੰਧੀ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਜਾ. "ਬੀਓ ਪੂਛਿ ਨ ਮਸਲਤਿ ਧਰੈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ਪ) ੨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਪਜਿਆ. "ਆਨ ਨ ਬੀਓ ਦੂਸਰ ਲਾਵਨ." (ਟੋਡੀ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਬੀਜੋ ਅਤੇ ਲਾਵਨ.

ਬੀਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੀਜ. ਤੁਖਮ.

ਬੀਆ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਜਾ. "ਏਕੋ ਵੇਖਾ ਅਵਰੁ ਨ ਬੀਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਸੰਤਨ ਬਿਨ ਅਵਰੁ ਨ ਦਾਤਾ ਬੀਆ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ)

ਬੀਆਹ. ਸੰ. ਵਿਵਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਾਦੀ. ਵਿਆਹ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ. ਪਤਨੀ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ.

ਬੀਆਹਨ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਵਾਹ ਕਰਨਾ. "ਬੰਸ ਕੋ ਪੂਤ ਬੀਆਹਨ ਚਲਿਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲ ਅਤੇ ਬੰਸ ੧੧.

ਬੀਆਹੁ. ਦੇਖੋ, ਬੀਆਹ.

ਬੀਆਬਾਨ. ਫ਼ਾ ਬੇ-ਆਬ-ਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਵਸੋਂ. ਆਬਾਦੀ ਰਹਿਤ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁੰਨਾ ਜੰਗਲ. ਰੇਗਿਸਤਾਨ.

ਬੀਸ. ਸੰ. ਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਵਿ–ਵੀਹ. "ਬੀਸ ਬਰਸ ਕਛੁ ਤਪੁ ਨ ਕੀਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬੀਸ ਇਕੀਸ. ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ (ਭਾਵ–ਯਕੀਨਨ) ਇੱਕ ਈਸ਼."ਗੁਰਮਤਿ ਮਿਲੀਐ ਬੀਸ ਇਕੀਸ."(ਓਅੰਕਾਰ) ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਇੱਕ ਈਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਮਿਲੀਦਾ ਹੈ.

ਬੀਸ ਸਪਤਾਹਰੋ ਬਾਸਰੋ. ਬੀਸ ਸਪਤ(ਸਪ੍ਤਵਿੰਸ਼ਤਿ) ਸਤਾਈ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਦੇਹ.ਸ਼ਰੀਰ.

ਸੂਖਮ ਅਤੇ ਸਥੂਲ ਪੰਜ ਭੂਤ	(੧੦)
ਗ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ	(੧੦)
ਪ੍ਰਾਣ	(੫)
ਮਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ	(੨)

"ਬੀਸ ਸਪਤਾਹਰੋ ਬਾਸਰੋ ਸੰਗੁਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ–ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖੋੜਾ ੨.

ਬੀਸਤ. ਫ਼ਾ ਵੀਹ. ਸੰ. ਵਿੰਸ਼ਤਿ.

ਬੀਸਬਾਹੁ. ਬੀਸ ਹਨ ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਜਿਸ ਦੇ, ਰਾਵਣ.

ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ } ਜੈਸੇ ਰੁਪਯੇ ਦੇ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਹਨ,
ਬੀਸ ਬਿਸੁਏ } ਤੈਸੇ ਹੀ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਅਤੇ ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ–ਪੂਰਣ ਰੀਤਿ ਨਾਲ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ. ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਪੁਰ "ਬੀਸ ਬਿਸੁਏ ਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮਾਨੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਬੀਸ ਬਿਸੁਏ ਜਾ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨੈ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ)

ਬੀਸਭੁਜ. ਦੇਖੋ, ਬੀਸਬਾਹੁ.

ਬੀਸਰਣ. ਵਿਸ੍ਮਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੇਤਿਓਂ ਭੁੱਲਜਾਣਾ. "ਲੋਭ ਮੋਹ ਸਭ ਬੀਸਰਿਜਾਹੁ." (ਗਉ ਚਿਤੀ ਕਬੀਰ) "ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖ ਬੀਸਰਹਿ ਪਿਆਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਬੀਸਵਾਂ. ਵਿ–ਵਿੰਸ਼ਤਿਤਮ. ਵੀਹਵਾਂ.

ਬੀਸਾਯਾ ਤਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੀਸਵੇਂ ਦਿਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ,ਤਾਪ (ਪ) "ਸੂਖ ਜੂਰ ਤੋਈਆ ਚੋਥਾਯਾ। ਅਸ਼ਟ ਦਿਵਸੀਓ ਅਰੁ ਬੀਸਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਬੀਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੀਸ (ਵਿੰਸ਼ਤਿ) ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਬੀ. ਸੀ. (B. C.)ਈਸੋ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ.ਦੇਖੋ,ਈਸਵੀ ਸਨ.

ਬੀਹ. ਦੇਖੋ, ਬੀਸ ਅਤੇ ਵੀਹ.

ਬੀਹ ਬਿਸਵੇ. ਦੇਖੋ, ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਅਤੇ ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ.

ਬੀਕਾਸੀ. ਡਿੰਗ. ਬੱਦਲਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹਨੇਰਾ. ਘਨਤਮ.

ਬੀਕਾਨੇਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ "ਬੀਕਾ" ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੪੫ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਾਮ ਬੀਕਾਮੇਰ ਸੀ. ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ.ਵਸੋਂ ੬੯੩੧੫ ਹੈ.ਭੁਟਿੰਡੇ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਰੇਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਫਾਸਿਲਾ ੨੦੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦਾ ਰਕਬਾ ੨੩,੩੧੫ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੬੬੦,੬੫੬ ਹੈ. ਵਰਤਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਗੰਗਾਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ ਹੈ. "ਬੀਕਾਨੇਰ ਰਾਵ ਇੱਕ ਭਾਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੪)

ਬੀਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਿੰਘ. ਡਗ. ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਵਿਖ ੧.

ਬੀਖੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਰਿਛ. ਬਿਰਛ. ਦਰਖ਼ਤ. "ਬਾਵਨ ਬੀਖੂ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਚੰਦਨ ਦਾ ਬਿਰਛ.

ਬੀਖੇ. ਵਸ–ਵਿੱਚ. ਗੱਭੇ. ਵਿਖੇ. "ਬਾਨੈ ਬੀਖੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਦੇ ਵਿੱਚ.

ਬੀਂਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿੰਗ. ਵਲ । ੨ ਕੁਟਿਲਤਾ. ਟੇਢਾਪਨ. "ਅਨਿਕ ਬੀਂਗ ਦਾਸ ਕੇ ਪਰਹਰਿਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ)

ਬੀਗਾ } ਵਿ–ਵਿੰਗਾ. ਟੇਢਾ."ਪਾਉ ਨ ਬੀਗਾ ਘਾਲੈ."
ਬੀਂਗਾ } (ਰਾਮ ਮ: ਪ) ਭਾਵ–ਕੁਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ੨ ਕੁਟਿਲ. ਜੋ ਸਰਲ (ਸਿੱਧਾ) ਨਹੀਂ.

ਬੀਗਾ ਪੈਰੁ. ਕੁਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ. ਖੋਟੇ ਰਾਹ ਪੈਰ ਰੱਖਣਾ. "ਸਾਧ ਕੈ ਸ੍ਰੰਗਿ ਨ ਬੀਗਾ ਪੈਰੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬੀਘਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਘਾ.

ਬੀਚ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚ. ਮਧ੍ਯ. ਭੀਤਰ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਤਰਾ. ਫਰਕ. ਭੇਦ. "ਲੋਕਨ ਪਰਕੈ ਬੀਚ ਮੇ, ਬਹੁ ਬੀਚ ਕਿਯੋ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਬਹੁਤ ਫੁੱਟ ਪਾ ਦਿੱਤੀ । ੩ ਭਾਵ–ਵਿਰੋਧ.

ਬੀਚਲ. ਵਿ–ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ. ਮਧ੍ਯ ਦਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਚਲ.

ਬੀਚਾਰ ਅਥਵਾ **ਬੀਚਾਰੁ.** ਦੇਖੋ,ਬਿਚਾਰ। "ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਪੂਛਿ ਨ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਨਿਰਣਯ. ਲਕ੍ਸ਼ਣ. "ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹਿ ਸਬਦੁ ਨ ਵੀਚਾਰਹਿ, ਇਹੁ ਮਨਮੁਖ ਕਾ ਬੀਚਾਰ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੪ ਦੇਖੋ, ਬੀਚਾਰੁ। ੫ ਮਿਸਾਲ. ਉਦਾਹਰਣ. "ਰਹਹਿ ਜਗਤੁ ਜਲ ਪਦਮ ਬੀਚਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜਲ ਕਮਲ ਦੀ ਤਰਾਂ. ਭਾਵ–ਨਿਰਲੇਪ.

ਬੀਚਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਾਰ. "ਬਿਨ ਬੋਲੈ ਕਿਆ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰਾ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, **ਬੇਚਾਰਾ.**

ਬੀਚਾਰਿ. ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ. "ਬੀਚਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੁਝੈ ਪੂਛਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਬੀਚਾਰੀ. ਵਿ–ਵਿਚਾਰਵਾਨ. "ਮੰਨੀਐ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਮ ਬੀਚਾਰੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਬੀਚਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਾਰ. "ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਬਿਬੇਕ ਬੀਚਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਵ੍ਯਭਿਚਾਰ. ਨਿੰਦਿਤ ਆਚਾਰ. "ਹਲੁ ਬੀਚਾਰੁ ਵਿਕਾਰ ਮਣ." (ਮ:੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਪਾਂਮਰਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰ ਹਲ ਹੈ, ਮਣ (ਬੋਹਲ) ਵਿਕਾਰ ਹੈ.

ਬੀਚਿ } ਸੰ. ਵੀਚਿ ਅਤੇ ਵੀਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਹਿਰ.
ਬੀਚੀ } ਤਰੰਗ. ਮੌਜ. "ਤਨ ਸਨੇਹ ਸ੍ਰਾਗਰ ××× ਨਹਿ ਢਿਗ ਨਾਨਕਰੂਪ ਜਹਾਜੂ ××× ਦਾਸੀ ਤੁਲਸਾਂ ਬੀਚੀ ਕੇ ਸਮ." (ਨਾਪ੍)

ਬੀਚੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚ. ਭੀਤਰ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿੱਥ. ਅੰਤਰਾ। ੩ ਵਿਰੋਧ. "ਹਮ ਤੁਮ ਬੀਚੁ ਭਇਓ ਨਹੀ ਕੋਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਵਿਚੋਲਾਪਨ. ਵਕਾਲਤ. "ਬੀਚੁ ਨ ਕੋਇ ਕਰੇ,ਅਕ੍ਰਿਤਘਨੁ ਵਿਛੁੜਿ–ਪਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਬੀਚੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚੇ. ਬੀਚਹੀ. "ਮਨਸਾ ਬੀਚੇ ਨਿਕਸੈ ਸਾਸ." (ਗੂਜ ਮ: ਪ)

ਬੀਛੁਰਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿਛੁੜਿਆ. ਜੁਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬਿਛੁਰਨਾ. "ਜਾਕੇ ਸੰਗ ਤੇ ਬੀਛੁਰਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਜੋ ਜੋਅ ਤੁਝ ਤੇ ਬੀਛੁਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ ਬਿਰਹੜੇ)

ਬੀਛੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਛੁ.

ਬੀਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੀ. ਤੁਖਮ । ੨ ਮੂਲਕਾਰਣ। ੩ ਜੜ. ਮੂਲ । ੪ ਵੀਰਯ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਮਨੀ। ੫ ਮੰਤ੍ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਗ। ੬ ਬਿਜਲੀ (ਵਿਦ੍ਯੁਤ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਮਾਨੋ ਪਹਾਰ ਕੇ ਉਪਰ ਸਾਲਹਿ ਬੀਜ ਪਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪਹਾੜ ਪੁਰ ਸਾਲ ਦੇ ਬਿਰਛ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਪਈ.

ਬੀਜਉ. ਸ੍ਪਿੰਧੀ. ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ. "ਬੀਜਉ ਸੂਝੈ ਕੋ ਨਹੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਡਿੰਗ–ਬੀਜੋ.

ਬੀਜਕ. ਵਿ–ਬੀਜਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਚੀ. ਫ਼ੇਹਰਿਸ੍ਤ । ੩ ਉਹ ਸੂਚੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਦਾ ਨਿਰਖ ਅਤੇ ਵਸੋਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ. Invoice. ੪ ਕਬੀਰਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ "ਕਬੀਰਬੀਜਕ" ਹੈ.

ਬੀਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੀਜ ਪਾਉਣਾ. ਤੁਖਮਰੇਜ਼ੀ ਕਰਨੀ. "ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਬੀਜਨ. ਸੰ. ਵੀਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਜਨ (ਪੱਖਾ) ਫੇਰਨਾ । ੨ ਪੱਖਾ. ਵ੍ਯਜਨ. ਸ੍ਪਿੰਧੀ ਵਿੰਜਿਣੋ । ੩ ਦੇਖੋ, ਬੀਜਣਾ.

ਬੀਜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਜਣਾ । ੨ ਪੱਖਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਜਨ. "ਕੇਸਾਂ ਕਾ ਕਰਿ ਬੀਜਨਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ) ਸ੍ਪਿੰਧੀ–ਵਿੰਜਿਣੋ.

ਬੀਜਨੁ. ਪੱਖਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਜਨ. "ਬੀਜਨ ਢੋਲਾਵਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੀਜਨੋ. ਦੇਖੋ, ਬੀਜਣਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਬੀਜਨ । ੩ ਸੰ. ਵਜਨ. ਕੰਪਾਯਮਾਨ ਕਰਨਾ. ਕੰਬਾਉਣਾ. "ਜੈਸੇ ਪਟਬੀਜਨੋ ਚਹਿਤ ਰਵਿ ਬੀਜਨੋ, ਨ ਜਾਨੈ ਤੇਜ ਛੋਜਨੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਿਵੇਂ ਪਟਬੀਜਨਾ (ਖਦਜੋਤ) ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਕੰਬਾਉਣਾ (ਡਰਾਉਣਾ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਆਪਣੇ

ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀਜਰੂਪ ਹੋਵੇ. "ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਸਰਬ ਕੋ ਜਿਆਨੁ । ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਮਹਿ ਜਪੈ ਕੋਊ ਨਾਮੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਲੈ ਹਿਰਦੈ ਰਹੈ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ੨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਲ ਢੰਗ । ੩ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਿੱਧਾਂਤ। ੪ ਸਿੱਖਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ੧ ਓ । ੫ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਬੀਜਰੂਪ ਅਕਰ.

ਬੀਜਰਕਤੂ. ਦੇਖੋ, ਰਕਤਬੀਜ. "ਬੀਜਰਕਤੂ ਸੁ ਬੰਬ ਬਜਾਇਕੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਬੀਜਲ. ਵਿ–ਬੀਜ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੀਜੁਲ.

ਬੀਜਾ. ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਜਉ. "ਬੀਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ." (ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਸੋਰਠਿ ੨. "ਸੋਰਠਿ ਬੀਜਾ ਗਾਵੀਐ." (ਭਾਗੁ)

ਬੀਜਾਪੁਰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਲੁਕ੍ਯ ਆਦਿਕ ਵੈਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ, ਫੇਰ ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ ਈਸਵੀ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਯੂਸਫ਼ ਆਦਿਲਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਈ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਪੇਸ਼ਵਾ ਅਤੇ ਸਤਾਰਾ ਦੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਇਹ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੮੪੮ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅੰਦਰ ਆਇਆ. "ਹਨੈ ਬੀਰ ਬੀਜਾਪੁਰੀ ਗੋਲਕੁਂਡੀ." (ਕਲਕੀ)

ਬੀਜਿ. ਬੀਜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਬੀਉ.

ਬੀਜੀ. ਵਿ- ਦੂਜੀ. ਦੂਸਰੀ. "ਅਵਰ ਨ ਸੂਝੈ ਬੀਜੀ ਕਾਰਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਬੋਈ.

ਬੀਜੁ. ਦੇਖੋ, ਬੀਜ. "ਬੀਜੁ ਬੋਵਸਿ ਭੋਗ ਭੋਗਹਿ." (ਜੈਤ ਛਿਤ ਮ: ੫) ੨ ਬਿਜਲੀ. "ਬੀਜੁ ਕੇ ਪਕਾਸ ਸੀ ਅਕਾਸ ਪਸਰਤ ਹੈ." (ਸ਼ਿਵਦਯਾਲ)

ਬੀਜੁਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਦ੍ਯੁਤ. ਬਿਜਲੀ. ਤੜਿਤ. ਸੌਦਾਮਨੀ. "ਚਮਕਾਰ ਬੀਜੁਲ ਤਹੀਂ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਾਵ–ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਬੀਜੁਲੀ ਤੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜੁਲੀ.

ਬੀਜੇ. ਦੇਖੋ, ਬੀਜਉ.

ਬੀਝ. ਵਿ–ਬੱਧ. ਬੱਝਾ. ਬੰਨ੍ਹਿਆ. "ਹਿਤ ਫਾਂਸਿ ਬੀਝ." (ਦੱਤਾਵ) ਹਿਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚ ਬੱਧਾ.

ਬੀਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਝੱਲ੍ਹਣਾ. ਵਹਾਉਣਾ.

ਬੀਟੀ. ਸੰ. ਵੀਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋੜਾ. ਕੰਕਰ. ਠੀਕਰੀ। ੨ ਵੀਟੀ. ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੀੜੀ.

ਬੀਠਲ ਵਿੱਠਲ. ਮਰਾਠੀ (ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰੀ) ਭਾਸ਼ਾ

ਬੀਠਲਾ ਵਿੱਚ ਵਿੱਠਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ

ਬੀਠਲੁ ਹੈ–ਵਿ–(ਗਯਾਨ) ਠ (ਬਿਨਾ) ਲ (ਅੰਗੀਕਾਰ) ਜੋ ਗਿਆਨਹੀਨ (ਮਹਾਮੂਰਖਾਂ) ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ, ਉਹ ਵਿੱਠਲ ਹੈ. ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਸੀ. "ਬੀਠਲੁ ਬਿਨ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬੀਠਾ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮਿਤ. ਵਿ–ਸ੍ਥਿਤ. ਕਾਇਮ । ੨ ਫੈਲਿਆ. ਵਸਾਪਿਆ. "ਸਰਬ ਥਾਨ ਘਟਿ ਬੀਠਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬੀਠੁਲ. ਦੇਖੋ, ਬੀਠਲ.

ਬੀਣਾ. ਵਿ–ਦੂਸ੍ਰਾ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਨਾ. "ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਘਰਿ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਅਪਰੰਪਰ ਬੀਣਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਸੰ. ਵੀਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੰਤੀ. "ਬੀਣਾ ਸਬਦ ਬਜਾਵੈ ਜੋਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਵੀਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧੁਜਾਸੰਤਿ.

ਬੀਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬੀਨੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੀਣੀ.

ਬੀਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਤ. "ਹਰਚੰਦਉਰੀ ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ ਰੇ, ਇਹੈ ਤੁਹਾਰੋ ਬੀਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਵੀਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੀਤਣਾ. "ਬੀਤਜੈਹੈ ਬੀਤਜੈਹੈ ਜਨਮ ਅਕਾਜ ਰੇ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯)

ਬੀਤਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵ੍ਯਤੀਤ ਹੋਣਾ. ਗੁਜ਼ਰਨਾ. "ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ ਬੀਤੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬੀਤਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਵੀਤਰਾਗ.

ਬੀਤਿ. ਸੰ. ਵੀਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੨ ਲਾਭ. ਨਫ਼ਾ। ੩ ਜੁਦਾਈ. ਭਿੰਨਤਾ.

ਬੀਤੁ. ਦੇਖੋ, ਬੀਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਤ. "ਤਿਸ ਸਿਉ ਨ ਲਾਈਐ ਹੀਤੁ, ਜਾਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਬੀਤੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਬੀਤੇ. ਵ੍ਯਤੀਤ ਹੋਏ. ਗੁਜ਼ਰੇ. ਦੇਖੋ, ਬੀਤਣਾ। ੨ ਗੁਜ਼ਰੇਹੋਏ. ਲੰਘੇਹੋਏ. ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਲੰਘਕੇ ਪਰਮਪਦ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇਹੋਏ. "ਰਾਗ ਸੁਣਾਇ ਕਹਾਵਹਿ ਬੀਤੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਕੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਲੰਘੇਹੋਏ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਬੀਥਰੇ. ਖਿੰਡੇ. ਫੈਲੇ. ਵਿਸ੍ਤ੍ਰਿਤ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ,ਬਿਥਰਨਾ. "ਮਾਰਗਿ ਮੋਤੀ ਬੀਥਰੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬੀਥਿ ਸੰ. ਵੀਥਿ–ਵੀਥਿਕਾ–ਵੀਥੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–

ਬੀਥਿਕਾ ਗਲੀ। ੨ ਸੜਕ. "ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਕੀ

ਬੀਥੀ ਮੁਕਤੇ ਬੀਥੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਖੁਲ੍ਹੀ ਸੜਕ.

ਬੀਧ. ਸੰ. ਵਿਦ੍ਧ–ਵਿੱਧ. ਵਿ–ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਰੋਇਆ. ਸ਼ੀਤੋ. "ਮਨ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਸੰਗਿ ਬੀਧ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਬੀਧਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਵੇਧਨ ਕਰਨਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਛੇਦ

ਬੀਂਧਨਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਰੋਣਾ । ੩ ਦੇਖੋ,ਬਿਧਣਾ ੨.

ਬੀਧਾ. ਵਿ–ਵਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ. "ਬੀਧਾ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਬੀਧੇ. ਵਿੱਧ ਹੋਏ. ਵਿੰਨ੍ਹੇਹੋਏ. "ਬੀਧੇ ਬਾਂਧੇ ਕਮਲ ਮਹਿ ਭਵਰ ਰਹੇ ਲਪਟਾਇ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ਕੇਤਕੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਕਰਕੇ ਵਿੱਧ,ਅਰ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਬੱਧੇ। ੨ ਸੀਂਤੇਹੋਏ. ਪਰੋਤੇ. ਪ੍ਰੋਤ. "ਰਸਗੀਧੇ, ਹਰਿ ਸਿਉ ਬੀਧੇ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਬੀਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਾ. "ਸਭਿ ਦੂਖਸਖਾਈ ਗੁਣਹਬੀਨ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੀਣਾ. ਤੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਵੀਣਾ। ੩ ਇੱਕ ਫੂਕ ਦਾ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਸਪੈਲੇ ਜੋਗੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬੀਨਨਾ. "ਬੀਨ ਬੀਨ ਬਿਘਨਨ ਹਨਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਸੰ. ਵਣੰਨ. ਕਥਨ. "ਬੀਨ ਸਕੈ ਬਿਧਨਾ ਨਹਿ ਤਉਨੈ."(ਰਾਮਾਵ) ੬ ਦੇਖੋ, ਬੀਂ.

ਬੀਨਦ. ਫ਼ਾ ਬੀਨ਼ਦ ਦੇਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ. ਦੇਖੇਗਾ.

ਬੀਨਦੰਡ ਪਾਣੀ. ਵੀਣਾ ਦੀ ਡੰਡੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੨ ਨਾਰਦ.

ਬੀਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਚਯਨ. ਚੁਗਣਾ. ਚੁਣਨਾ. "ਕਬਹੂ ਕੁਰਨੁ ਚਨੋ ਬਿਨਾਵੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੂੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚਣੇ ਚੁਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਬੀਨਮ. ਫ਼ਾ ਬੀਨਮ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ. ਮੈਂ ਦੇਖਾਂ. ਮੈਂ ਦੇਖਾਂਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦੀਦਨ ਹੈ.

ਬੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵੀਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਬੀਨਾ ਵਿ–ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ. "ਆਪੇ ਬੀਨਾ ਆਪੇ ਦਾਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਦੂਰਦੇਸ਼. ਲੰਮੀ ਸੋਚ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਪੜਿਆ, ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਬੀਨਾਈ ਫ਼ਾ ਬੀਨਾਈ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਜ਼ਰ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ।

ਬੀਨਾਯਗੀ ੨ ਅੱਖ. ਨੇਤ੍ਰ. "ਤੂ ਦੇਖਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ਦਰਿ ਬੀਨਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਬੀਨਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬੀਨਾ ੩."ਆਪੇ ਦਾਨਾ ਬੀਨਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਬੀਨਿੰਦਹ. ਫ਼ਾ ਬੀਨਿੰਦਹ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ.

ਬੀਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਂਹ ਅਤੇ ਹੱਥ ਦੀ ਸੰਧੀ. ਪਹੁੰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਵੀਣੀ। ੨ ਫ਼ਾ ਬੀਨੀ ਨੱਕ. ਨਾਸਿਕਾ.

ਬੀਨੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਾ. "ਦਰਕ੍ਸਟ ਸਰਾਪੀ ਨਾਮਬੀਨੁ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਬੀਬੜਾ. ਅਰੋੜਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. "ਗੁਰਮੁਖ ਬਿਸਨੂ ਬੀਬੜਾ." (ਭਾਗੁ) "ਬਿਸਨੂ ਹੁਤੋ ਬੀਬੜਾ ਜੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਬੀਬਾ. ਭਲਾ. ਸਾਊ.

ਬੀਬੜੀ. ਸ਼ੀਤਲਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸਹਾਇਕਾ ਯੋਗਿਨੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਜਨ ਹਿੰਦੂਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਬੀਬਾ. ਵਿ–ਭਲਾ. ਨੇਕ. ਸੰ. ਵਿਭਾਵ੍ਯ.

ਬੀਬੀ. ਫ਼ਾ ਬੀਬੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਲੀਨ ਨਾਰੀ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਕੰਨ੍ਯਾ. "ਸੁਨ ਬੀਬੀ ! ਮੈ ਤੁਝੈ ਸੁਨਾਊ." (ਗੁਵਿ੬) ੪ ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. "ਕੂੜ ਮੀਆ ਕੂੜ ਬੀਬੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਪਾਸਿ ਬੈਠੀ ਬੀਬੀ ਕਮਲਾ ਦਾਸੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਬੀਬੀ.

ਬੀਬੀਪੁਰ. ਘੁੜਾਮ ਤੋਂ ਛੀ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ.

ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਭਾਨੀ ਬੀਬੀ.

ਬੀਭਤਸ. ਸੰ. ਬੀਭਤ੍ਸ. ਵਿ–ਗਿਲਾਨੀ ਯੋਗ੍ਯ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਘ੍ਰਿਣਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਪਾਪੀ। ੩ ਬੁਰੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ–

"ਬਾਯੀ ਜਾਸੁ ਗਲਾਨਿ ਹੈ ਸੋ ਬੀਭਤਸ ਗਨਾਵ, ਪੀਵ ਮੇਦ ਮੱਜਾ ਰੁਧਿਰ ਦੁਰਗੰਧਾਦਿ ਵਿਭਾਵ, ਨਾਕ ਮੂੰਦਬੋ ਕੰਪ ਤਨ ਰੋਮ ਉਠਵ ਅਨੁਭਾਵ, ਮੋਹ ਅਸੂਯਾ ਮੂਰਛਾਦਿਕ ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵ." (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਦੇਖੋ, ਰਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ੬.

ਬੀਭਤਸੁ. ਸੰ. ਬੀਭਤ੍ਸੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਰਜੁਨ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾ (ਗਲਾਨਿ)ਕਰਾਂਗਾ,ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਬੀਭਤਸੁ ਹੋਇਆ.

ਬੀਭਾ. ਵਿ–ਦੂਜਾ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ. "ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਏਕੁ ਦਰੁ ਬੀਭਾ ਪਰਹਰਿ ਆਹਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਵਿਭਾ. ਚਮਕੀਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ. ਸ਼ੋਭਾ.

ਬੀਮ. ਫ਼ਾ ਬੀਮ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਰ. ਭਯ। ੨ ਅੰ. Beam. ਸ਼ਹਤੀਰ. ਲੱਠਾ। ੩ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਬੀਮਾ. ਬੀਮ (ਭਯ) ਤੋਂ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਾਉ. ਕਿਸੇ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਖੋਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਫੀਸ ਦੇਕੇ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Insurance.

ਬੀਮਾਰ. ਫ਼ਾ ਬੀਮਾਰ ਵਿ–ਰੋਗੀ। ੨ ਭਾਵ–ਆਸ਼ਕ. ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ.

ਬੀਮਾਰੀ. ਫ਼ਾ ਬੀਮਾਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਗ. ਵ੍ਯਾਧਿ. ਮਰਜ.

ਬੀਯਾ ਵਿ–ਦੂਸਰਾ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ। ੨ ਉਪਜਿਆ. ਪੈਦਾ

ਬੀਯੇ ਹੋਇਆ. "ਸੰਗ ਬੀਯੇ ਸੋਭਿ ਸੰਗ ਨ ਜੈਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਬੀਰ. ਸੰ. ਵੀਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਲ ਦੀ ਜੜ। ੨ ਖਸ. ਉਸ਼ੀਰ। ੩ ਨਟ। ੪ ਵਿਸਨੁ। ੫ ਯਗ੍ਯ ਦੀ ਅਗਨਿ। ੬ ਪਤਿ.ਭਰਤਾ। ੭ ਪੁਤ੍ਰ। ੮ ਮਿਤ੍ਰ. "ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ, ਸੋ ਭਾਈ ਸੋ ਮੇਰਾ ਬੀਰ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ੯.ਭਾਈ. "ਮੋਹ ਅਰੁ ਭਰਮ ਤਜਹੁ ਤੁਮ ਬੀਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੋਹ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮ ਤ੍ਯਾਗੋ। ੧੦ ਵੈਦ੍ਯ. ਤਬੀਬ. "ਰੋਗ ਹੁਤੋ ਕਿਉ ਬਾਧਉ ਧੀਰਾ ××× ਢੂਢਤ ਖੋਜਤ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਬੀਰਾ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੧੧ ਬਹਾਦੁਰ. ਯੋਧਾ. "ਬੀਰ ਅਪਾਰ ਬਡੇ ਬਰਿਆਰ." (ਅਕਾਲ) ੧੨ ਕੁਲੀਨ. ਕੁਲਾਚਾਰ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. "ਸਤੀ ਪੁਕਾਰੈ ਚਿਹ ਚੜੀ, ਸੁਨੁਹੋ ਬੀਰ ਮਸਾਨ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਆਏ ਕੁਲੀਨ ਲੋਕੋ! ਸੁਣੋ। ੧੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੋ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੈ,
ਸਭ ਕਾਰਜ ਕੀਜੈ ਆਰੰਭ,
ਮਨ ਅਰ ਮੁਖ ਮੇ, ਏਕ ਬਾਤ ਹੈ,
ਭੂਲ ਨ ਕਬਹੁ ਕੀਜਿਯੇ ਦੰਭ. ×××

ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨੮ ਅਤੇ ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧। ੧੪ ਕਾਵਜ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਰਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ੯ ਅਤੇ ਵੀਰ ੭। ੧੫ ਦੇਖੋ, ਬਵੰਜਾ ਵੀਰ.

ਬੀਰਸਿੰਘ. ਜਸਵਾਲੀਆ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜੰਗ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਿੰਡ ਗੱਗੋਬੂਹਾ(ਜੋ ਤਰਨਤਾਰਨ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਸ)ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸੇਵਾਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਧਰਮਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸਾਉਣ ਸੁਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੮੨੫ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਜੁਆਨ ਹੋਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਡੀ ਨੇਕਨਾਮੀ ਨਾਲ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ.

ਬਾਬਾ ਭਾਗਸਿੰਘ ਕੁਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਊਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹੀ ਆਤਮਿਕ ਰੰਗਣ ਚੜ੍ਹੀ ਕਿ ਰਾਤ ਦਿਨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਰੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ.

ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਦਸੌਂਧਾਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਲੈ ਆਇਆ,ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਅੰਨ ਦਾ ਸਦਾਵ੍ਰਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ. ਬਾਬਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਮਾਝੇ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕੀਤਾ. ਆਪ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਹਜਾਰਾਂ ਲਈ ਅੰਨ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਜਾਤਿ ਵਰਣ ਅਤੇ ਮਜਬ ਦੇ ਲਿਹਾਜ, ਸਮਾਨਭਾਵ ਨਾਲ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੰਮਤ ੧੯੦੧ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾਜੀ ਛੀ ਹਜਾਰ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨਾਲ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਨ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਅਤਰਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਲਹੌਰ ਦੇ ਫਿਸਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਨੱਠਕੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਇਆ.ਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਨੇ ਫੌਜ ਭੇਜਕੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤਰਸਿੰਘ ਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ,ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰਸਕਦੇ.ਇਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਮੱਤੇ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਨੇ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਅਤਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੀਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈ-ਆਓ. ਜਦ ਫੌਜ ਆਉਂਦੀ ਵੇਖੀ, ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣਾ ਬਲ ਵਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਓ. ਬਾਬਾਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਾਈਆਂ ਤੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ,ਜੇ ਉਹ ਭੁੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਦ ਅਸਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਜੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਉਹ ਹੁਣੇ ਹੀ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਜਾਵੇ.

ਫੌਜ ਨੇ ਗੋਲੀ ਗੋਲਾ ਵਰਸਾਉਣਾ ਆਰੰਭਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਜਾਰਾਂ ਸਿੰਘ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸੱਜਾ ਗੋਡਾ ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨਾਲ ਚੂਰ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਛਾਲਣੀ ਬਣਗਿਆ.

ਬਾਬਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ੨੭ ਵੈਸਾਖ ੧੯੦੧ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ,ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਪਲੰਘ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਜਲ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤਾਗਿਆ. ਮੁੱਠਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਬਾਬਾਜੀ ਦਾ ਪਲੰਘ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗਕੇ ਰੁਕਗਿਆ ਅਰ ਗੰਡਾਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਨੇ ਪਲੰਘ ਬਾਹਰ ਕੱਢਕੇ ਦੇਹ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਭਸਮ ਲੈਜਾਕੇ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਭੀ ਸਮਾਧ ਬਣਾਈ ਗਈ.

ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੁਣ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਥਾਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ.

ਬੀਰਹਾ. ਵੀਰ (ਯੋਧਾ) ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. वीरहन. "ਸੁ ਬੀਰ ਬੀਰਹਾ ਭਲੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੫ ਮੀਮਾਂਸਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਤਜਾਗਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਬੀਰਖੇਤ. ਸੰਗਜਾ–ਯੁੱਧਭੂਮਿ. ਮੈਦਾਨੇਜੰਗ. ਵੀਰਕੇਤ੍ਰ.

ਬੀਰਜ. ਦੇਖੋ, ਵੀਰਯ.

ਬੀਰਜਨਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ.

ਬੀਰਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਰ (ਯੋਧਿਆਂ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬੀਰਤਾ
ਬੀਰੱਤ
ਬੀਰਤ੍ਰ } ਸੰ.ਵੀਰਤਾ ਅਤੇ ਵੀਰਤ੍ਰ.ਸੰਗਜਾ–ਬਹਾਦੁਰੀ. ਯੋਧਾਪਨ. ਸ਼ੂਰਤ੍ਰ. ਦਿਲੇਰੀ. Bravery.

ਬੀਰਪਤਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਰ (ਯੋਧਾ) ਨੂੰ ਡੇਗਣ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਯੋਧਾ ਦਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਡਿਗਣਾ। ੩ ਯੋਧੇ ਦੀ ਹਾਰ (ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ).

ਬੀਰਪਾਛ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਰਪਕ. ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ

ਬੀਰਬਹੁਟੀ
ਬੀਰਬਧੂਟੀ } ਸੰਗਜਾ–ਵੀਰ (ਇੰਦ੍ਰ) ਵਧੂ. ਦੇਖੋ, ਚੀਚਵਹੁਟੀ.

ਬੀਰਬਲ. ਭੱਟਵੰਸ਼ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧਿ ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਣਿਆ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਜਾਰੀ ਮਨਸਬ ਸੀ. ਇਹ ਨੀਤਿਵੇਤਾ,ਕਵਿ, ਹਾਜਰ-ਜਵਾਬ, ਉਦਾਰਾਤਮਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੀ. ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ "ਦੀਨੇ ਇਲਾਹੀ" ਕਬਲ ਕਰਲਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਯੂਸਫਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ (ਸਨ ੧੫੮੬) ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.* ਇਸ ਚਤੁਰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸ਼ੋਕ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸੋਰਠੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਮਹੇਸ਼ਦਾਸ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਬੀਰਭਦ੍ਰ. ਵੀਰਭਦ੍ਰ. ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਭਯੰਕਰ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਦਕ ਦੇ ਯਗਜ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਰਚਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਰ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਾਂ ਸਨ, ਮਰਹਟੇ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜਟਾ ਤੋਂ ਵੀਰਭਦ੍ਰ ਦਾ ਉਪਜਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਜੂਟ ਜਟਾਨ ਉਖਰ ਸ਼ਿਵ ਤਬ ਹੀ ××× ਬੀਰਭਦ੍ਰ ਤਬ ਕੀਆ ਪ੍ਰਕਾਸਾ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) "ਬੀਰਭਦ੍ਰ ਦੱਛ ਪਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਬੀਰਵਿਦਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਰ (ਯੋਧਾ) ਦੀ ਵਿਦਜਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦਜਾ. "ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਮੈ ਸੀਖਜੋ ਚਾਹੈ ਬੀਰ-ਵਿਦਜਾ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬੀਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾ. ਵੀਟਿਕਾ. "ਟਕਾ ਟਕਾ ਬੀਰਾ ਜੁਤ ਦੈਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦) "ਲਾਗੇ ਬੀਰੇ ਖਾਨ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੀਰ ੯. "ਬੀਰਾ ! ਆਪਨ ਬੁਰਾ ਮਿਟਾਵੈ." (ਬਾਵਨ) ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਿਲੋਂ ਬੁਰਾ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵੀਰਾ.

ਬੀਰਾਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਰਾਸਨ. ਯੋਧਾ ਦੀ ਬੈਠਕ. ਦੋਵੇਂ ਗੋਡੇ ਜੋੜਕੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਤੰਬਾਂ ਹੇਠ ਕਰਕੇ ਛਾਤੀ ਫੈਲਾਕੇ ਬੈਠਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭਾਸਦ ਇਸੇ ਆਸਨ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਲਈ ਬੀਰਾਸਨ ਬੈਠਣਾ ਲਾਜਮੀ ਸੀ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਭੀ ਦਰਬਾਰੀ ਇਸੇ ਆਸਨ ਬੈਠਦੇ ਹਨ.

ਬੀਰਾਂਬਰ. ਵੀਰ (ਯੋਧਾ) ਦਾ ਅੰਬਰ(ਵਸਤ੍ਰ). ਸੰਜੋਆ. ਬਕਤਰ. ਕਵਚ.

ਬੀਰਾਬਰਾ. ਵਿ–ਵੀਰ (ਯੋਧਿਆਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ. "ਕਿ ਬੀਰਾਬਰਾ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਵੀਰਾਂ-ਬਰਾ. ਕਵਚ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲੀ ਫੌਜ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰਾਂਬਰ.

* ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਜੰਗ ਲਈ ਜਾਣ ਸਮੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਘਰ ਤੇ ਇੱਕ ਰੁਪਯਾ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮਨਜੂਰੀ ਲੈਲਈ ਸੀ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੋਰ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸ ਲੈਂਦਾ ਜਦ ਉਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿਚਦੀਂ ਗੁਜਰਿਆ, ਤਦ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਟੈਕਸ ਮੰਗਿਆ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸਭ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਇਹ ਟੈਕਸ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈ ਮੁੜਨ ਵੇਲੇ ਸਮਝਾਂਗਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਖਤ੍ਰੀ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਖ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਵੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ,ਹੁਣ ਇਹ ਮੁੜਕੇ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ. ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਮਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਵੀ. ਸਮਿਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਬੀਰਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਰ (ਯੋਧਿਆਂ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬੀਰਾਲੀ. ਵਿ–ਵੀਰਤਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੀਰਾ-ਵਲੀ.ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ."ਭੇੜ ਮਚਿਆ ਬੀਰਾਲੀ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਬੀਰਿ
ਬੀਰੀ } ਸੰਗਜਾ–ਬੀੜੀ. ਵੀਟਿਕਾ. ਗਿਲੌਰੀ। ੨ ਪਾਨ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਬਹੀ (ਢੇਰੀ)."ਢੇਰਤ ਪਾਨਨ ਕੀ ਜਿਮ ਬੀਰਿਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ. ਮਾਤਾ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੬੭੨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਝਬਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਮੱਲੇ ਨਿਵਾਸੀ ਧਰਮੇ ਖੋਸਲੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਾਧੂ ਜੀ ਨਾਲ ੨੬ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ੧੬੭੯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਜੇਸ੍ਯ ਕੀ ਛਬੀਸਵੀਂ ਮਾਂਹਿ, ×××
ਸੰਮਤ ਸੋਰਹਿ ਸਹਿਸ ਉਨਾਸੀ,
ਸੁਤਾ ਬਜਾਹ ਕਿਯ ਗੁਰੁ ਅਬਿਨਾਸੀ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੬, ਅ: ੧੮)

ਸੰਮਤ ੧੬੭੯ ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ, ਉਸੇ ਦੇ ਬਾਜ ਪਿੱਛੇ ਝਗੜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਜੰਗ ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੰਗ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਝਬਾਲ ਦੇ ਮਕਾਮ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ.

ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੇ ਸਰਵਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਧਰਮਵੀਰ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ (ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ, ਗੁਲਾਬਚੰਦ, ਜੀਤਮੱਲ, ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਅਤੇ ਮਾਹਰੀਚੰਦ) ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੮, ਛੰਦ ੪–੫. ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸੰਗੋ-ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਜੀਤਮੱਲ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗਾਣੀ.

ਬੀਲਾ. ਫ਼ਾ ਕੁਲੰਜ. Colic. ਨਾਭੀ (ਧੁੰਨੀ) ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਆਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਧੂਹ ਪੈਕੇ ਅਜੇਹਾ ਸੂਲ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਜਾਣੋ ਕੋਈ ਢਿੱਡ ਵਿੱਚ ਚੀਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦਾ ਦੌਰਾ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਹਲਦੀ ਦੀ ਗੱਠੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਕਾਗਜ ਉੱਤੇ ਲੇਪ ਕਰਨੀ, ਜਦ ਜਰਾ ਆਠਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬੱਤੀ ਵੱਟਲੈਣੀ. ਬੱਤੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਕੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਧੂੰਆਂ ਪੀਣਾ.

ਜੋ ਦਵਾਈਆਂ ਸੂਲ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਭੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ.

ਬੀਵੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਧੂ. ਵਹੁਟੀ. ਦੇਖੋ, ਬੀਬੀ.

ਬੀੜ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਘਣਾ ਵਨ. ਜੰਗਲ। ੨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰਣ ਦੀ ਰੱਖ। ੩ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਜਿਲਦ.

ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ
ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਕਾ } ਦੇਖੋ, ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ.

ਬੀੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵੇਸ੍ਟਨ. ਲਪੇਟਣਾ। ੨ ਘੇਰਨਾ। ੩ ਚਿਣਕੇ ਢੇਰ ਲਾਉਣਾ.

ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਇਲਾਕਾ ਚੁਭਾਲ (ਝਬਾਲ)ਪਿੰਡ"ਠੱਟਾ"ਅਥਵਾ ਠੱਠਾ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.ਇਸ ਬੀੜ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਰਕਬਾ ਸੀ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਰਕਬਾ ਘਟਕੇ ੬੬੭ ਕਨਾਲ ਰਹਿਗਿਆਹੈ. ਇਹ ਬੀੜ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਰਪਿਆ ਸੀ, * ਜੋ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾਗਿਆ. ਬਾਬਾਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਿਤੀਤ ਕੀਤਾ.

* ਸਰਦਾਰ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੱਟੀ ਪਰਗਨੇ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਲੰਗਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੀੜ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਰਕਬਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਲਈ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਅਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਢਿੱਲੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਇੰਤਜਾਮ ਹੈ. ੨੧ ਅੱਸੂ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਅਤੇ ਖਾਸੇ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਬੀੜਰਾ. ਭੁੰਜਾਹੀ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ

ਬੀੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਲੌਰੀ. ਵੀਟਕ ਅਥਵਾ ਵੀੜਿਕਾ. "ਸਭਾ ਬੀਚ ਬੀੜਾ ਰਖ ਦੀਨਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਬੀੜਾ ਉਠਾਉਣਾ। ੨ ਕਪੜੇ ਜਾਂ ਤਾਗਿਆਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਬਟਨ। ੩ ਸੰ. ਵ੍ਰੀੜਾ. ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. "ਹੈਕੈ ਨਿਡਰ ਤਜੀ ਜਗ ਬੀੜਾ." (ਨਾਪ੍)

ਬੀੜਾ ਉਠਾਉਣਾ / **ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਉਠਾਉਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਰੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜੰਗ ਲਈ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਦੇਖਕੇ, ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾ ਅਤੇ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਚੁੱਕਲੈਂਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਹਿੰਮ ਫਤੇ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆਜਾਂਦਾ ਸੀ. "ਜੋ ਕੋ ਹੋਵੈ ਸੂਰਵੀਰ ਬੀੜਾ ਉਠਾਏ." (ਜੈਗਨਾਮਾ) ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ। ੩ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣੀ.

ਬੀੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਲੌਰੀ. ਵੀਟਿਕਾ. "ਮੁਖਿ ਬੀੜੀਆਂ ਲਾਈਆਂ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪)

ਬੁਆੜ. ਦੇਖੋ, ਬੁਆੜ.

ਬੁਐਂ ਕੋ. ਬੋਣ (ਬੀਜਣ) ਲਈ. "ਕਨੂੰ ਬਾਨ ਕਾਟੇ ਪਰੇ ਭੂਮਿ ਐਸੇ। ਬੁਐਂ ਕੋ ਕ੍ਰਿਸਾਨੈ ਕਢੇ ਦੀਖ ਜੈਸੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੯੭) ਬੀਜਣ ਲਈ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਾਣੀਓ ਇੱਥ (ਕਮਾਦ) ਦੇ ਟੋਟੇ ਕੱਢੇ ਹਨ.

ਬੁਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਓਸ. ਸ਼ਬਨਮ. ਤ੍ਰੇਲ। ੨ ਭੂਸਾ. ਤੁਸ਼. ਛੋਹ.

ਬੁਸਹਰ / **ਬੁਸਹਿਰ** ਦੇਖੋ, ਬਸ਼ਹਰ.

ਬੁਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੁਸ (ਓਸ) ਨਾਲ ਸਿੱਜਕੇ ਤ੍ਰੁੱਕਣਾ. ਨਮੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸੜਨਾ.

ਬੁਸਤਾਂ. ਫ਼ਾ. بُستان ਬੋਸਤਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਭਾਵ–ਬਾਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੋਸਤਾਂ.

ਬੁਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਸਣਾ.

ਬੁਹਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਹੁ ਵਟਾ. ਭੁਜਬੰਦ. ਅੰਗਦ. ਬਾਜੂਬੰਦ.

ਬੁਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੂ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੋਣਾ. "ਬਾਸੂ ਬਿਰਖ ਬੁਹਾਇ." (ਭਾਗੁ)

ਬੁਹਾਰਣ / **ਬੁਹਾਰਨ** ਬਹੁਕਰ (ਝਾੜੂ) ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਬਰਨਾ. "ਕਾਤਰਤਾ ਕਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਾਇਰਤਾਰੂਪ ਕੂੜਾ ਸੰਬਰੈ.

ਬੁਹਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਕਰ. ਝਾੜੂ. ਮਾਰਜਨੀ.

ਬੁਹੀਆ. ਬੂ ਹੋਈਆ. ਸੁਗੰਧਿਤ ਭੁਇਆ. "ਹਿਰਡ ਪਲਾਸ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ਹਰਿ (ਚੰਦਨ) ਨਾਲ ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੋਏ. ਹਰਿ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ ਹੈ.

ਬੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਂਜਲ. ਅੰਜਲਿ. ਬੁੱਕ. "ਜੋ ਜਾਣਾ ਤਿਲ ਥੋੜੜੇ ਸੰਮਲਿ ਬੁਕ ਭਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਤਿਲਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਸ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁਕਣਾ.

ਬੁਕਚਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਗਚਾ. "ਸਭ ਸੁਰਨ ਕੋ ਸੀਸ ਸਗਲ ਬੁਕਚਾ ਦਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੭੬)

ਬੁਕਣਾ / **ਬੁਕਨਾ** ਸੰ. ਬੁੱਕ(ਭ੍ਵਕ) ਧਾ–ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਙ ਬੋਲਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ। ੨ ਸੰ. ਬੁੱਕਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੱਤੇ ਆਦਿ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਰਜ ਲਈ ਭੀ ਕਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਲੈਂਦੇ ਹਨ.ਜਿਵੇਂ–"ਸਿੰਘ ਬੁਕੈ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਭੈਨੀ ਜਾਇ." (ਭਾਗੁ)

ਬੁਕਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੂਰਣ. ਬੁਰਾਦਾ। ੨ ਆਟਾ

ਬੁਕਨੀਗਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਨੂੰ ਪੀਹਕੇ ਬੁਕਣੀ (ਚੂਰਣ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੋਹੇ ਦੀ ਰੇਤੀ ਨਾਲ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਰੇਤਣ ਵਾਲਾ.

ਬੁਕਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਦਰ ਆਦਿ ਵਸਤ੍ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਲਪੇਟਣਾ.

ਬੁਕਾਰ. ਸੰ. ਬੁੱਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੱਤੇ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ.ਦੇਖੋ, ਬੁਕਣਾ.

ਬੁਕਿ. ਬੁੱਕਕੇ. ਬੁੱਕਾਰਕੇ. ਗਰਜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਬੁਕਣਾ ਅਤੇ ਬੁਕਾਰ. "ਅੰਧਾ ਕਿਸ ਨੋ ਬੁਕਿ ਸੁਣਾਵੈ ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਬੁਕੈ. ਬੁੱਕਣ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਬੁਕਣਾ। ੨ ਬੁਕਦਾ ਹੈ.

ਬੁਖ਼ਲ. ਅ. بُخل ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ. ਕੰਜੂਸੀ.

ਬੁਖ਼ਾਰ. ਅ. بُخار ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਫ. ਹਵਾਫ਼। ੨ ਫ਼ਾ. ਤਾਪ. ਜ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ.

ਬੁਖ਼ਾਰਾ. ਫ਼ਾ. بُخارا ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਦਰਿਆ ਜ਼ਰਫ਼ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਇਹ ਸਮਰਕੰਦ ਤੋਂ ੧੬੨ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਬੁਖ਼ਾਰਾ ਵਡੇ ਵਡੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ੬੦,੦੦੦ ਹੈ.

ਬੁਖ਼ਾਰੀ. ਵਿ–ਬੁਖ਼ਾਰੇ ਦਾ। ੨ ਬੁਖ਼ਾਰੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਖਾਰੀ.

ਬੁੰਗ / **ਬੁੰਗਹ** ਫ਼ਾ. بُنگ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ, ਸ਼ਹੀਦਬੁੰਗਾ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ। ੨ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਰੁਪਯਾ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਇਮਾਨਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਫੌਜ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ. "ਪਰੀ ਮਾਰ ਬੁੰਗੀ ਛੁਟੀ ਬਾਣ ਗੋਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੪ ਦੇਖੋ, ਬੁੰਗਾ ੨.

ਬੁਗਚਾ. ਫ਼ਾ. بُغچہ ਬੁਗਚਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੋਟ. ਗਠੜੀ. "ਯਹ ਬੁਗਚਾ ਤੁਮ ਲੈਚਲੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੮)

ਬੁਗ਼ਜ. ਅ. بُغض ਬੁਗ਼ਜ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਰ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ। ੨ ਕਪਟ. ਛਲ.

ਬੁਗਦ / **ਬੁਗਦਰ** / **ਬੁਗਦਾ** ਫ਼ਾ. بُغدا ਬੁਗ਼ਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੁਰਾ। ੨ ਟੋਂਕਾ। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖ਼ੁਮਦਾਰ ਪੋਸ਼ਕਬਜ."ਛੁਰੀ ਕਲਮਰਿਪੁ ਕਰਦ ਭੁਨ ਖੰਜਰ ਬੁਗਦਾ ਨਾਇ." (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍.

ਬੁੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁੰਗਹ। ੨ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਰੋਪੜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ੧੩ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਸ਼ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਇੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਕਈ ਵਾਰੀਂ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਕਾ ਚਬੱਚਾ ਦਾਣਾ ਭੋਉਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਖੂਹ ਹੈ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਬੁਗੋ / **ਬੁਗੋਇ** ਫ਼ਾ. بگو ਬਿਗੋ. ਕਹੁ. ਕਥਨ ਕਰ. ਗ਼ਫ਼ਤਨ ਦਾ ਅਮਰ. "ਬੁਗੋ ਨਾਨਕ ਅਰਦਾਸਿ ਪੈਸਿ ਦਰਵੇਸ ਬੈਦਾਹ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਬੁਗੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਬੁਗੋਈ. ਫ਼ਾ. بگوئی ਤੂੰ ਕਹੋਂ. ਤੂੰ ਆਖੇਂ. ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈਂ. "ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਨਗਰੀ ਰਾਸਿ ਬੁਗੋਈ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬੁਗੋਯਦ. ਫ਼ਾ. بگوید ਕਹੇ. ਆਖੇ.ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ."ਨਾਨਕ ਬੁਗੋਯਦ ਜਨ ਤੁਰਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਬੁੱਗਰ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲ ੪ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ. ਬੁੱਗਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਬਾਬਤ ਨਾਭੇ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ,ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ੧੯ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੭ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਨਾਭੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ.

ਬੁਚਕਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਗਚਾ.

ਬੁਚਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੁਚ ਬੁਚ (ਪੁਚ ਪੁਚ) ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਪਿਆਰ ਦੇਣਾ.

ਬੁੱਚੜ. ਦੇਖੋ, ਬੂਚੜ.

ਬੁੱਚਾ. ਵਿ–ਕੰਨਕਟਾ.

ਬੁੱਚੇਕੇ. ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ, ਤਸੀਲ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਨਕਿਆਣੇ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਨਕਿਆਣੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲਾ ਸਿੰਘ ਹੈ. ੧ ਚੇਤ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ.

ਬੁਜ਼. ਫ਼ਾ. بز ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਕਰੀ. ਬਕਰਾ। ੨ ਮਸਖ਼ਰਾ. ਮਖੌਲੀਆ.

ਬੁਜ਼ਦਿਲ. ਫ਼ਾ بزدل ਵਿ–ਬਕਰੀ ਜੇਹੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਡਰਪੋਕ. ਕਾਇਰ. ਕਾਤਰ (coward).

ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਇਰਤਾ.

ਬੁਜਰਕ. ਦੇਖੋ, ਬਜੁਰਗ. "ਬੁਜਰਕ ਹੋਬੈਠਨ ਪਢ-ਕਰਕੈ." (ਨਾਪ੍)

ਬੁਜਰਕਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਜੁਰਗਵਾਰ.

ਬੁਜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬੂਜਲੀ.

ਬੁਜਾ. ਬੁੱਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਟ. ਬੀੜਾ. "ਕੰਨੀ ਬੁਜੇ ਦੇਰਹਾਂ ਕਿਤੀ ਵਗੈ ਪਉਣੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੂਜਾ.

ਬੁਜਾਹੀ / **ਬੁੰਜਾਹੀ** ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀਜਾਤਿ. ਬਹੁਜਾਈ. ਦੇਖੋ, ਖੜ੍ਹੀ.

ਬੁਜੁਰਗ. ਦੇਖੋ, ਬਜੁਰਗ.

ਬੁੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਜਾ ੧.

ਬੁਝਣ / **ਬੁਝਣਾ** / **ਬੁਝਣੁ** ਕ੍ਰਿ–ਜਲਦੇ (ਮਚਦੇ) ਹੋਏ ਦੀਪਕ ਅੱਗ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ. "ਬੁਝਿਗਈ ਅਗਨਿ ਨ ਨਿਕਸਿਓ ਧੂੰਆਂ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਬੋਧ ਹੋਣਾ. ਜਾਣਨਾ. ਸਮਝਣਾ. "ਬੁਝਣਾ ਅਬੁਝਣਾ ਤੁਧ ਕੀਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਨਿਕਟਿ ਬੁਝੈ, ਸੋ ਬੁਰਾ ਕਿਉ ਕਰੈ ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਬੁਝਨ. ਦੇਖੋ, ਬੁਝਣ.

ਬੁਝਨਹਾਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੋਧ (ਗਿਆਨ) ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ. "ਬੁਝਨਹਾਰ ਕਉ ਸਤਿ ਸਭ ਹੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਬੁਝਣਵਾਲਾ.

ਬੁਝਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੋਧ (ਗਿਆਨ) ਕਰਾਉਣਾ. ਸਮਝਾਉਣਾ. "ਗੁਰਸੁਰਤਿ ਬੁਝਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਗੁਰਸਬਦਿ ਬੁਝਾਹੀ." (ਮ: ੪ ਗਉ ਵਾਰ ੧) "ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾ, ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ"(ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਮਚਦੀਹੋਈ ਅਗਨਿ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ. "ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਇਹਿ ਅਗਨਿ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਬੁਝਾਕਲ. ਵਿ–ਬੋਧ (ਗਿਆਨ) ਦੀ ਕਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ. ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ.

ਬੁਝਾਰਤ / **ਬੁਝਾਰਤਿ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੋਧ (ਗਿਆਨ)ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਤ। ੨ ਸਮਝੌਤੀ. "ਦੇਇ ਬੁਝਾਰਤ ਸਾਰਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਕਹਾ ਬੁਝਾਰਤਿ ਬੂਝੈ ਡੋਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਪਹੇਲੀ. ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ. ਕੂਟ.

ਬੁਝਾਰੀ. ਵਿ–ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ. ਬੋਧ ਵਾਲਾ। ੨ ਬੁਝਾਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਤਾ। ੩ ਬੁਝਗਈ. ਸ਼ਾਂਤ ਭਈ. "ਮੇਰੀ ਤਿਸਾ ਬੁਝਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬੁਟ. ਸੰ. ਬ੍ਰੁ. ਧਾ–ਵਧ (ਕਤਲ) ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਬੁਟੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੋਂਟੀ. ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ."ਬਟੀਆ ਬਰ ਬੀਰਨ ਕੀ ਨ ਪਚੀ ਉਰ ਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬੁਟੁ / **ਬੁੱਟ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮਸੂੜੇ (gums). ੨ ਦੰਦਾਂ ਬਿਨਾ ਮਸੂੜਾ। ੩ ਆਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਭ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹੋਣ। ੪ ਵਿ–

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅੰਗਹੀਨ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਨਿਕੰਮੇ ਹੋਗਏ ਹਨ. "ਬਿਨ ਸਚੇ ਦੂਜਾ ਸੇਵਦੇ, ਹੋਇ ਮਰਸਨਿ ਬੁਟੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਬੁੱਟਰ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਈ ਪਿੰਡ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗੀਰ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲ ੨.

ਬੁਡਣਾ. ਸੰ. ਵ੍ਰੁਡ (ਗ੍ਰੁਡ). ਧਾ–ਡੁੱਬਣਾ, ਢਕਣਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਡੁੱਬਣਾ. ਗਰਕ ਹੋਣਾ. "ਬਿਨੁ ਰਸ ਚਾਖੇ ਬੁਡਿਗਈ ਸਗਲੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਪਾਪ ਕਮਾਵਤ ਬੁਡੇ ਐਸੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਬੁਡਥਈ. ਬੁਡਤਾ (ਡੁੱਬਦਾ) ਹੋਇਆ। ੨ ਡੁੱਬਦੇ ਤਾਈਂ. ਡੁੱਬਦੇ ਨੂੰ। ੩ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਬੁਡਣਾ. "ਹਮ ਪਾਥਰ, ਰਖੁ ਬੁਡਥਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਬੁਡਭੁਜ. ਸੰ. ਵਿਡਭੁਜ–ਵਿਡਭੁਜ. ਵਿ–ਵਿਸ੍ਟਾ(ਗੰਦਗੀ) ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਉਂ। ੩ ਸੂਰ. "ਬੁਡਭੁਜ ਰੂਪ ਜੀਵੇ ਜਗ ਮਝਿਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬੁਡਾਹੀ. ਡੁਬਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੁਡਣਾ. "ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਕੀਚ ਬੁਡਾਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਬੁਡਾਹੀਂ. ਡੁਬਦੇ ਹਨ.

ਬੁਡੇ. ਡੂਬੇ. ਦੇਖੋ, ਬੁਡਣਾ.

ਬੁਢਾ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧ. ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ. "ਬੁਢਾ ਹੋਆ ਸੇਖ ਫਰੀਦ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਪਸ਼ੂਹਿੰਮਤ. ਪੁਰੁਸਾਰਥ ਰਹਿਤ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਢੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ.

ਬੁਢਾਇਆ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸ੍ਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਬੁਢਾਪਾ / **ਬੁਢੇਪਾ** } ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿੱਧਪਨ. ਵ੍ਰਿਧਾਵਸ੍ਥਾ.

ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ. ਇਹ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਚਿਰਜੀਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਧੂ ਸੀ. ਜਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇਸ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਆਏ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਭੇਟ ਕੀਤਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, ਫੇਰ ਲਵਾਂਗੇ. ਸੰਮਤ ੧੬੮੩ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਫਕੀਰ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਲਿਆ. ਬੁੱਢਨਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪਾਸ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ.

ਬੁੱਢਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਢਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ.

ਬੁੱਢਾ ਦਲ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ ਦਲ.

ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ. ਸੁੱਘੇ ਰੰਧਾਵੇ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੌਰਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੭ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੫੬੩ ਨੂੰ ਕੱਥੂਨੰਗਲ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਬੂੜਾ ਰੱਖਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੫੭੫ ਵਿੱਚ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਦ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਬੂੜਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਆਏ, ਤਦ ਇਹ ਪਸ਼ੂ ਚਾਰਦੇਹੋਏ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਲੈਕੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਵੈਰਾਗ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਮਝ ਕਰਕੇ ਬੁੱਢਾ (ਵ੍ਰਿੱਧ) ਹੈਂ. ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਨਾਮ "ਬੁੱਢਾ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ.

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਘਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਮਾਨ ਪਾਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਆਪ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਏ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੀ. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੀਕ ਆਪ ਦੇ ਹੀ ਹੱਥੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਵਿਰਾਜਣ ਸਮੇਂ ਤਿਲਕ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ੧੪ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੮੮ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਰਮਦਾਸ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤਾ. ਸਸਕਾਰ ਦੇ ਥਾਂ "ਸੱਚਖੰਡ" ਨਾਮਕ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ–
ਸੁੱਘਾ ਰੰਧਾਵਾ
ਜ: ਸੰਮਤ ੧੫੬੩ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੬੮੮

- ਸੁਧਾਰੀ
- ਭਿਖਾਰੀ
- ਮਹਿਮੂ
- ਜ: ੧੫੯੩ ਭਾਨਾ ਭਾਈ ਦੇ: ੧੭੦੧
  - ਜ: ੧੬੧੫ ਜਲਾਲ ਦੇ: ੧੭੦੧ × ਇਹ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਰਹੇ
  - ਜ: ੧੬੧੭ ਸਰਵਣ ਭਾਈ ਦੇ: ੧੭੦੮
    - ਜ: ੧੬੩੭ ਝੰਡਾ ਭਾਈ ਦੇ: ੧੭੧੮
      - ਜ: ੧੬੮੨ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਭਾਈ ਦੇ: ੧੭੩੨
        - ਜ: ੧੭੨੯ ਰਾਮਕੁੱਵਰ ਭਾਈ (ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ) ਦੇ: ੧੮੧੮
          - ਜ: ੧੭੫੦ ਮੋਹਰਸਿੰਘ ਭਾਈ
            - ਜ: ੧੭੮੦ ਸ਼ਜਾਮਸਿੰਘ ਭਾਈ
              - ਜ: ੧੮੦੫ ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ ਭਾਈ
                - ਜ: ੧੮੪੪ ਸੁਜਾਨਸਿੰਘ ਭਾਈ ×

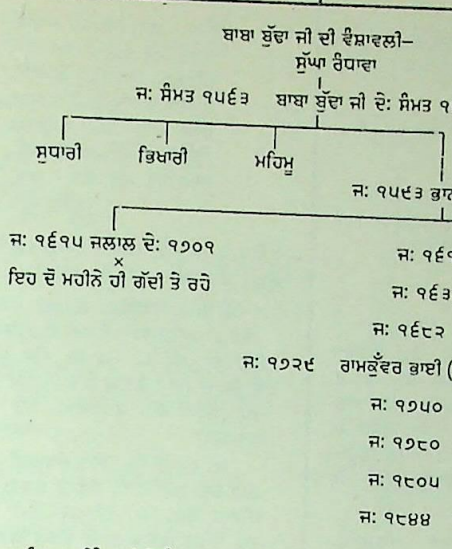

ਭਾਈ ਸੁਜਾਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇਸ ਲਈ ਵਿੰਦੀ ਵੰਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਦਾਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਪਾਸ ਗੱਦੀ ਆਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇਉਂ ਹੈ–
ਚਰਨਦਾਸ, ਬ੍ਰਹਮਪ੍ਰਕਾਸ, ਰਾਮਪ੍ਰਸਾਦ, ਠਾਕੁਰਦਾਸ, ਰਾਘੋਦਾਸ (ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ ਸਜਿਆ). ਇਹ ਅਖ਼ੀਰੀ ਮਹੰਤ ਸੀ. ਹੁਣ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ.
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਝੰਡੇ ਰਾਮਦਾਸਪੂਰੇ ਆਦਿਕ ਕਈ ਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਆਬਾਦ ਹੈ.

ਬੁੱਢੀ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧਾ. ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅੱਕ ਦੀ ਕੁਕੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਰੂਈ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਦੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਬੁੱਢੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਬੁਣਨਾ. ਸੰ. ਵਯਨ. ਸਿੰਧੀ. ਵਣਣੁ. ਤਾਣੇ ਵਿੱਚ ਪੇਟਾ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਕਪੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.

ਬੁਣਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਯਨ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਣਨਾ.

ਬੁਤ. ਫ਼ਾ بُت ਸੰਗਜਾ–ਮੂਰਤਿ. "ਬੁਤ ਪੂਜਿ ਪੂਜਿ ਹਿੰਦੂ ਮੂਏ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਵ–ਮਾਸ਼ੂਕ. ਪਜਾਰਾ.

ਬੁਤਸ਼ਿਕਸ੍ਤ. ਬੁਤ ਤੋੜਿਆ.

ਬੁਤਸ਼ਿਕਨ. ਫ਼ਾ بُت شکن ਵਿ–ਮੂਰਤੀ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਮੂਰਤਿਪੂਜਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ. "ਕਿ ਆਂ ਬੁਤਪਰਸ੍ਤੰਦੋ, ਮਨ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨ." (ਜਫਰ)

ਬੁਤਕਾਰੀਆ. ਵਿ–ਬੁੱਤੀ (ਬਿਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਸੇਵਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੁੱਤੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੈਨੁ ਨਾਈ ਬੁਤਕਾਰੀਆ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਤੀ.

ਬੁਤਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ (ਸ਼੍ਰਣਮੁਦ੍ਰਾ) ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬੁਤ ਹੋਵੇ.

ਬੁਤਖ਼ਾਨਹ. ਫ਼ਾ. ਮੂਰਤੀਆਂ ਦਾ ਘਰ. ਉਹ ਮੰਦਿਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੂਜਣ ਲਈ ਮੂਰਤੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਣ.

ਬੁਤਪਰਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ بُت پرست ਵਿ–ਮੂਰਤਿਪੂਜਕ.

ਬੁਤਪਰਸ੍ਤੀ. ਫ਼ਾ بُت پرستی ਸੰਗਜਾ–ਮੂਰਤਿਪੂਜਾ.

ਬੁਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹਾਨਾ. ਹੀਲਾ. "ਕਿਸ ਹੀ ਬੁਤੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਤਾ.

ਬੁਤਾਂ. ਬੁਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਮੂਰਤੀਆਂ.

ਬੁਤਾਨਾ. ਅ. بطانت ਬਿਤ੍ਰਾਨਤ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਪਤ-ਭੇਦ. ਰਾਜ਼। ੨ ਮਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ. "ਖਾਨਖਾਨਾ, ਤੇਰੇ ਖਾਨੇ ਬਿਖੇ ਬੁਤਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬੁਤਾਲਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਬੁੱਤਾ / **ਬੁੱਤੀ** } ਸੰਗਜਾ–ਬਹਾਨਾ. ਹੀਲਾ। ੨ ਬਿਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਬੇਗਾਰ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਜੁਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਵਜੁਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੀੱਤਾਹੋਇਆ, ਲਪੇਟਿਆਹੋਇਆ. ਕੋਈ ਸਾਮਾਨ ਅਥਵਾ ਬਿਸਤਰ ਥੈਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿਉਂਕੇ ਜਾਂ ਲਪੇਟਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਬੁਥਾੜ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਬੂਥਾ.

ਬੁੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿੰਦੁ. ਤੁਬਕਾ. ਕਤਰਾ. "ਪਖਾਨ ਭਿਦੈ ਨਹਿ ਬੁੰਦ ਕੇ ਮਾਰੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਭਾਵ–ਵੀਰਯ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬੂੰਦ ੨.

ਬੁਦਬੁਦ / **ਬੁਦਬੁਦਾ** } ਸੰ. बुदबुद. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੁਲਬੁਲਾ. "ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰੁ ਫੇਨ ਬੁਦਬੁਦਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ. ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਉੱਤਰੀ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਜਮੁਨਾ ਅਤੇ ਚੰਬਲ ਦੇ ਦਰਮਯਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਿਲੇ ਅਤੇ ੩੧ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ. ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦਾ ਰਕਬਾ ੨੦,੫੫੯ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖਜਾ ੩,੫੦੦,੦੦੦ ਹੈ. ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਸੇਂਟ੍ਰਲਇੰਡੀਆ (ਮਧਜਭਾਰਤ) ਦੀ ਏਜੈਂਸੀ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਲਾਕਾ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਹੈ. ਬੁੰਦੇਲਾ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੁੰਦੇਲਾ.

ਬੁੰਦੇਲਾ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਬੁੰਦੇਲੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਵਿੰਧਜ-ਵਾਸਿਨੀ ਦੇਵੀ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਬਲਿਦਾਨ ਕੀਤਾ. ਉਸ ਦੀ ਲਹੂਬੂੰਦ (ਵਿੰਦੁ) ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਇੱਕ ਤੇਜਸ੍ਵੀ ਪੁਰਖ ਪੈਦਾਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬੁੰਦੇਲਾ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਬੁੰਦੇਲ ਰਾਜਪੂਤ ਹੋਏ. "ਬਲਵੰਡ ਲੱਖ ਬੁੰਦੇਲੇ ਕਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) "ਮਘੇਲੇ ਧੱਧੇਲੇ ਬੁੰਦੇਲੇ ਚੱਦੇਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੦) ੨ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ.

ਬੁਧ. ਸੰ. बुध. ਧਾ–ਜਾਣਨਾ, ਸਮਝਣਾ, ਜਾਗਣਾ। ੨ ਵਿ–ਦਾਨਾ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ. ਅਕਲਮੰਦ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਗ੍ਰਹ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸਤਵਾਰੇ ਦਾ ਦਿਨ ਬੁਧਵਾਰ ਹੈ. Mercury। ੪ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ–ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ (ਦੇਵਗੁਰੁ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਰਾ ਉੱਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਧਾਲਕੇ ਘਰ ਲੈਗਿਆ, ਇਸ ਪੁਰ ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਹੋਇਆ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ,ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰ ਸੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਝਗੜਾ ਮਿਟਾਇਆ. ਤਾਰਾ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੂੰ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਪੁਤ੍ਰ ਬੁਧ ਪੈਦਾਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਤਾਰਾ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਮਿਲਿਆ। ੫ ਦੇਵਤਾ। ੬ ਕੁੱਤਾ। ੭ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ.

ਬੁਧ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ। ੨ ਖਾ. ਲੂਲਾ. ਲੁੰਜਾ. ਇਸ ਨਾਮ ਪੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਗੰਨਾਥ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੋ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਉਹ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਬਿਨਾ ਹੈ,ਅਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੁੱਧਮੂਰਤਿ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਨਹੀਂ.

ਬੁਧਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬੁਧਿਬਾਰਧਿ। ੨ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ.

ਬੁਧਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਂਡੂ (ਪਾਂਡ਼ੇ) ਅਥਵਾ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨਾਈ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਦਵਾਤ. ਤਖ਼ਤੀ (ਫੱਟੀ) ਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਬਾਲਕ ਬੁਧਕਾ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਬੁਧਕੀ. ਦੇਖੋ, ਬੁਤਕੀ.

ਬੁਧਗਯਾ ਗਯਾ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੱਖਣ, ਬੁੱਧ ਦੇ
ਬੁਧਗਿਆ ਤਪ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਬੋਧੀਦ੍ਰਮ (ਪਿੱਪਲ) ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਤਪ ਕਰਕੇ ਬੋਧ (ਗਿਆਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ. * ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਰਾਜਾ ਅਸ਼ੋਕ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਮੰਦਿਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਬੌਧ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਰਹੇ ਹਨ.

ਬੁਧਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁੱਧਤ੍ਵ. ਦਾਨਾਈ. ਅ਼ਕ਼ਲਮੰਦੀ. "ਮਹਾ ਬੁਧਤਾ ਕੇ ਦਾਤਾ." (ਅਕਾਲ)

ਬੁਧਪੁਰ. ਜ਼ਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਕੈਥਲ, ਥਾਣਾ ਪਹੋਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੁਕ਼ੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ੨੭ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਪਹੋਏ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੇ ੫ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਬੁਧਵਾਰ. ਬੁਧ ਗ੍ਰਹ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਸਤ੍ਤਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ. "ਬੁਧਵਾਰ ਆਪੈ ਬੁਧਸਾਰੁ." (ਬਿਲਾ ਵਾਰ ੭ ਮ: ੩)
੨ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਾਤਿ.

ਬੁਧਿ. ਸੰ. ਬੁਧ੍ਧਿ–ਬੁੱਧਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅ਼ਕ਼ਲ. **ਸਮਝ, ਵਿਵੇਕਸ਼ਕ੍ਤਿ.** "ਬੁਧਿ ਗਿਆਨ ਸਰਬ ਤਿਹ ਸਿਧਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਬੁਧ੍ ਧਾ.

ਬੁਧਿਸਾਰੁ. ਵਿ–ਸਾਰਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਵਿਵੇਕਬੁੱਧਿ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਿਵ ਕੀ ਪੁਰੀ ਬਸੈ ਬੁਧਿਸਾਰੁ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਪੁਰੀ ੨.

ਬੁਧਿ ਸਿਆਣਪ. ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਸੁਜਾਨਤਾ। ੨ ਅਕਲ ਦੀ ਵਜੋਂਤ। ੩ ਅਕਲ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰੀ. "ਬੁਧਿ ਸਿਆਣਪ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਪੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਬੁਧਿਬਲ. ਬੁੱਧ (ਅ਼ਕ਼ਲ) ਦਾ ਬਲ. "ਅਬ ਬੁਧਿਬਲ ਨ ਖਟਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬੁਧਿਬਾਰਧਿ. ਬੁੱਧਿ (ਅ਼ਕ਼ਲ) ਦਾ ਵਾਰਿਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ). ਬੁੱਧਿਵਾਰਿਧਿ. ਅਨਵਾਰਸਟੋਲੀ (ਅਯਾਰਦਾਨਿਸ਼) ਦਾ ਭਾਈ ਬੁਧਸਿੰਘ ਕਵਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹਿੰਦੀ ਮਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ.

"ਸ਼੍ਰੀ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੂ ਨਾਮ,
ਜਿੰਹ ਜਗ ਜੀਤ ਕਰਜੋ ਸੁ ਗੁਲਾਮ,
ਲਵਪੁਰ ਮੇ ਜਾਂਕੀ ਰਜਧਾਨੀ,
ਤੇਜਵੰਤ ਬਲਵੰਤ ਮਹਾਨੀ.
ਤਾਂ ਨ੍ਰਿਪ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਯਕੈ ਕੀਨੋ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨ,
ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਬ ਚਢੀ ਚਿੱਤ ਮੇ ਆਨ.
ਨਾਮ ਅਯਾਰਦਾਨਸ਼ਹਿ ਜਾਸ,
ਸੋ ਭਾਖਾ ਅਬ ਕਰੋ ਸੁ ਰਾਸ.
ਸੁਨ ਨ੍ਰਿਪਬੈਨ ਐਨ ਚਿਤ ਧਾਰ,
ਭਾਖਾ ਤਾਂਕੀ ਕਰੀ ਸਵਾਰ,
ਸੰਬਤ ਬਸੁ ਰਸ ਅਹਿ ਪੁਨ ਚੰਦ,†
ਕਾਤਕ ਸਪਤਮਿ ਵਦੀ ਅਮੰਦ,
ਵਾਰ ਦੇਵਗੁਰੁ ਪੁਖ ਨਿਖੱਤ,
ਸੁਭਗ ਲਗਨ ਭਾਖੀ ਲਖ ਸੱਤ,
ਸੁਧਾਸਰੋਵਰ ਸੁਭ ਅਸਥਾਨ,
ਗੁਨਿਜਨ ਪੰਡਿਤ ਪਢਹਿੰ ਪੁਰਾਨ,
ਛੰਦਨ ਦਿਸਿ ਪਵਰੀ ਕੇ ਤੀਰ,

* ਬੁੱਧਦੇਵ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਿੱਪਲ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ ਨੇ ਸਨ ੬੦੦ ਵਿੱਚ ਭਸਮ ਕਰਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਹੋਰ ਬਿਰਛ ਮਗਧ ਦੇ ਰਾਜਾ ਪੂਰਨਵਰਮਾ ਨੇ ਲਗਵਾਇਆ.

† ਸੰਮਤ ੧੮੬੯. ਵਸੁ ੮, ਰਸਨਾ ਦੇ ਰਸ ੬, ਸਰੂਪ ੮,ਚੰਦ ੧.

ਬੁੰਗਾ ਨਾਮ ਸ਼ਹੀਦ ਗਹੀਰ,
ਤਾਮਹਿ ਬਹੁ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਬਸੈਂ,
ਹਰਿਗੁਨ ਗਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈ ਰਸੈਂ,
ਤਾਂਹੀ ਮਹਿ ਕਵਿ ਬੁਧਸਿੰਘ ਨਾਮ,
ਭਾਖਾ ਜਾਂਹਿ ਕਰੀ ਅਭਿਰਾਮ,
"ਬੁਧਿਬਾਰਧਿ" ਪੋਥੀ ਕਾ ਨਾਉ,
ਰਾਖਾ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਢਾ ਜੁ ਚਾਉ."
(ਬੁਧਿਬਾਰਧਿ ਅ: ੧)

ਬੁਧੁ ਸੰ. ਬੁਧ. ਵਿ–ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਗਿਆਨੀ.
ਬੁੱਧ ਬੋਧ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੌਤਮ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਕ੍ਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸ਼ੁੱਧੋਦਨ ਦੇ ਘਰ ਮਾਯਾਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਪਿਲਵਾਸ੍ਤੁ ਨਗਰੀ ਦੇ ਲੁੰਬਿਨੀ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਬੀ. ਸੀ. (B. C.)੬੨੪ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੫ ਨੂੰ ਬੁੱਧ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿੱਧਾਰਥ (ਸਵੈਂਬੈਂਸਿੱਧ) ਸ਼ਾਕ੍ਯਮੁਨਿ, ਅਤੇ ਗੌਤਮ ਭੀ ਨਾਮ ਹਨ.

੧੯ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਦੰਡਪਾਣੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਗੋਪਾ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਹੁਲ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਬੁੱਢਾ, ਰੋਗੀ ਅਤੇ ਮੁਰਦਾ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾਰਥ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ੨੯ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਿੱਚ ਨਿਤ੍ਯਸੁਖ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਲਈ ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਆਗਕੇ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਗਯਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਧ੍ਯਾਨਪਰਾਇਣ ਹੋਕੇ ਵਿਤਾਏ. ਅੰਤ ਜਦ ਇਸ ਨੂੰ ਬੋਧ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੁੱਧ (ਜਾਗਰਿਤ) ਅਵਸ੍ਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਤਦ ਤੋਂ ਬੁੱਧ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬੁਧਗਯਾ.

ਬੁੱਧ ਨੇ ਵੈਦਿਕਧਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣਾ ਮਤ ਚਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ. ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਮੁਕ੍ਤਿਮਾਰਗ ਦੇ ਅੱਠ ਸਾਧਨ ਦੱਸੇ ਹਨ–"ਸਦ੍ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ, ਸਦ੍ਵਿਚਾਰ, ਸਦ੍ਵਾਕ੍ਯ, ਸਤ੍ਕਰਮ, ਸਦ੍ਜੀਵਨ, ਸਤ੍ਪ੍ਰਯਤਨ,ਸਤ੍ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਸਦ੍ਧ੍ਯਾਨ.

ਅੱਸੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗਕੇ ਬੁੱਧਦੇਵ ਦਾ **ਪੇਚਿਸ਼ ਰੋਗ ਨਾਲ ਕੁਸ਼ੀ ਨਗਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.** ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਬੁੱਧ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ :–

(੧) ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣਾ.

(੨) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਪਰੀਖ੍ਯਾ ਕਰਨੀ.

(੩) ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਚਿੱਕੜ ਜਲ ਨਾਲ ਹੀ ਧੋਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

(੪) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ, ਵਾਣੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਤੇ ਸੁਖ ਇਸਤਰਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਛਾਯਾ.

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਚਲਾਏ ਧਰਮ ਦੀ ਦੋ ਸ਼ਾਖਾ ਹਨ. ਇੱਕ "ਹੀਨਯਾਨ", ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਰਮਾ, ਸ਼ਯਾਮ ਅਤੇ ਸਿੰਹਲਦ੍ਵੀਪ ਵਿੱਚ ਹੈ ਦੂਜਾ"ਮਹਾਯਾਨ", ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤਿੱਬਤ ਚੀਨ ਜਾਪਾਨ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਮਾਯਾਮੋਹ.

ਬੁੱਧਗਯਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਧਗਯਾ.

ਬੁੱਧਿ. ਦੇਖੋ, ਬੁਧਿ। ੨ ਛੱਪਯ ਦਾ ਇੱਕ ਰੁਪ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਛੰਦਵਿਵਾਕਰ.

ਬੁੱਧਿਹੀਨ. ਵਿ–ਮੂਰਖ. ਬੇਅ਼ਕ਼ਲ.

ਬੁੱਧਿਮਾਨ ਸੰ. ਬੁਦ੍ਧਿਮਾਨ. ਵਿ–ਅ਼ਕ਼ਲਮੰਦ।
ਬੁੱਧਿਵਾਨ ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ (ਇਮਤਿਹਾਨ) ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਪਦਵੀ.

ਬੁੱਧਿਵਾਰਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਬੁਧਿਬਾਰਧਿ.

ਬੁੱਧੂ. ਇਹ ਸ਼ੁੱਧੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਹੌਰ ਦਾ ਪ੍ਰਮਿਆਰ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਪਚਾਵਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ ਕਿ ਆਵਾ ਪੱਕਾ ਨਿਕਲੇ. ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਜਦ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਭਾਈ ਲੁੰਬੂ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਚਾਵਾ ਪਿੱਲਾ ਰਹੇਗਾ. ਜਦ ਇੱਟਾਂ ਪਿੱਲੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ, ਤਦ ਬੁੱਧੂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਵਚਨ ਅਟਲ ਹੈ, ਪਰ ਤੇਰੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਿਕਣਗੀਆਂ. ਸੋ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁੱਲ ਵਿਕਗਈਆਂ. ਇਹ ਆਵਾ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੁਰ ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਦੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਸ਼ਾਹੀ ਸੜਕ ਪਾਸ ਦੇਸੀ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਕਬਰਿਸਤਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਆਵੇ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਟੇਲੀਅਨ ਜਨਰਲ Avitabile ਅਵੀਤਾਬੀਲ * ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੋਠੀ ਬਣਵਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਦਾ.

ਬੁੱਧੂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸ਼ੁੱਧੂ, ਸ਼ਾਹੀ ਪ੍ਰਮਿਆਰ ਸੀ, ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਲਈ ਇੱਟਾਂ ਪਕਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੇ ਭਾਈ ਅੱਬੁਲਹਸਨ (ਆਸਫ਼ਜਾਹ) ਦੇ ਮਹਿਲ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧੂ ਨੇ ਲਹੌਰ ਬਹੁਤ ਆਵੇ ਲਗਾਏ ਸਨ। ੨ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਛੀਂਬਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਾਜਕ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ। ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵੈਸ਼ਨ ਨਾਲ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਭੀ ਬੁੱਧੂ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ. ਸਢੌਰਾ (ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) **ਨਿਵਾਸੀ** ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਸੈਯਦ ਸ਼ਾਹ ਬਦਰੁੱਦੀਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਸੌ ਪਠਾਣ ਨੌਕਰ ਰਖਵਾਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਸਰਦਾਰ, ਕਾਲ਼ਾ ਖ਼ਾਨ, ਭੀਕਨਖ਼ਾਨ, ਨਿਜਾਬਤਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਹਯਾਤ ਖ਼ਾਨ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਲ਼ਾਖ਼ਾਨ ਨਮਕਹਰਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਸਰਦਾਰ ਸਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇ ਛੱਡਗਏ.

ਜਦ ਪਠਾਣ ਸਰਦਾਰ ਨਮਕਹਰਾਮ ਹੋਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਗਏ, ਤਦ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸੌ ਮੁਰੀਦ ਲੈਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜਾ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁਰੀਦ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਜੰਗ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਸਤਾਰ ਕ਼ਿਘੇ ਸਹਿਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਹੇਹੋਏ ਕੇਸ ਲਗਰਹੇ ਸਨ, ਅਰ ਛੋਟੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸਮੇਤ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਨੇ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੇਟਾ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰ ਦੇਕੇ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਲੈਲਈਆਂ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਾਭਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ "ਸ਼ਿਰੋਪਾਉ" ਵਿੱਚ ਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਲਾਕੇ ਸਰਦਾਰ ਆਸਮਾਨਖ਼ਾਨ ਹਾਕਮ ਸਢੌਰਾ ਨੇ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਤ਼ਲ ਕਰਵਾਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੬ ਵਿੱਚ ਸਢੌਰਾ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਆਸਮਾਨਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲਟਕਾਇਆ.

ਬੁਨ. ਫ਼ਾ ਬੁਨ੍ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੂਲ. ਜੜ। ੨ ਕਹਾਵਤ. ਅਖਾਣ। ੩ ਅਸਬਾਬ. ਸਾਮਾਨ। ੪ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਬੁਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੇਠਾਂ (ਤਲੇ) ਹੈ। ੫ ਬੁਨਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਬੁਣ.

ਬੁਨਤ ਵਯਨ (ਬੁਣਨ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਸੁੰਨ ਸਹਜ
ਬੁਨਤੀ ਮਹਿ ਬੁਨਤ ਹਮਾਰੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)
ਭਾਵ–ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਬੁਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਣਨਾ. "ਤਨਨਾ ਬੁਨਨਾ ਸਭ ਤਜਿਓ ਹੈ ਕਬੀਰ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ)

ਬੁਨਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬੁਨਿਆਦ.

ਬੁਨਿ. ਬੁਣਕੇ."ਬੁਨਿ ਬੁਨਿ ਆਪ,ਆਪੁ ਪਹਿਰਾਵਉ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਬੁਨਿਆਦ ਫ਼ਾ ਬੁਨ੍ਯਾਦ੍ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਉਂ. ਨੀਵ.ਨੀਂ.
ਬੁਨਿਯਾਦ

ਬੁੰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਛਿਦ੍ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਿਕਲੀ-ਹੋਈ ਜਲਧਾਰਾ. ਬੰਬ. ਮੰਬਅ਼.

ਬੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੂਆਂ. ਰੋਮਾਵਲਿ. ਪਸ਼ਮ। ੨ ਵਿ–ਬੁਰਾ. ਮੰਦ. "ਟੂਟਿ ਪਰੀਤਿ ਗਈ ਬੁਰ ਬੋਲਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਪੂਰ–ਸੰਗਜਾ–ਗੁਦਾ. **"ਬੁਨਿਕ**

* ਦੇਖੋ, ਅਬੂਤਬੇਲਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੀ ਬੁਰ ਪਰ ਖੁਦਸੋ ਬਿਹੰਗ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੬) ੪ ਭੁਗ. ਯੋਨਿ.

ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ. ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ) ਵਿੱਚ ਨੀਮਾਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜੋ ਤਪਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਜੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਾਲਬਾਗ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ. ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੭੧੦ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੰਦੇੜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

"ਪਿਖ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਭਾਉ ਮਹਾਨਾ,
ਹਿਤ ਰਾਖਨ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਖਾਨਾ,
ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਨਕੈ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨਤੀ,
ਪੁਰ ਬੁਰਹਾਨ ਬਸੇ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਨ ੧੯੬੧ ਵਿੱਚ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੩੧,੦੦੦ ਹੈ.

ਬੁਰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ੍ਰਾਸ. ਲੁਕਮਾ. ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਗ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬੁਰਕੀ.

ਬੁਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਾਰਿ ਕਣ ਫੈਲਾਉਣੇ. ਛਿੜਕਣਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁਰਕੇ ਰਾਮ ਰਾਜੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਬਰੂਰਨਾ. ਭੁੱਕਣਾ.

ਬੁਰਕਾ. ਅ. بُرقع ਬੁਰਕ਼ਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਚੋਲਾ, ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰ ਤੀਕ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਢਕਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਹਿਰਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. "ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਰ ਨਾਰਿ ਇਕ ਆਵੈ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੧) ੨ ਭ੍ਰਾਵ–ਲਿਬਾਸ. ਬਾਣਾ. "ਯਹ ਖੜਗਕੇਤੁ ਬੁਰਕਾ ਸੁ ਜਾਨ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਦੇਖੋ, ਬੁਰਕ.

ਬੁਰਕਾਪੋਸ਼. ਫ਼ਾ. بُرقع پوش ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਭ੍ਰਾਵ–ਗ਼ਾਇਬ. ਗੁਪਤ.

ਬੁਰਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ੍ਰਾਸ. ਲੁਕਮਾ. ਗ੍ਰਾਹੀ. ਸੰ. ਬ੍ਰਿਗਲ (ਤ੍ਰਿਗਲ).

ਬੁਰਗੂ. ਫ਼ਾ. بُرغُو ਬੁਰਗ਼ੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੁਰ੍ਹੀ. ਬਿਗੁਲ. **ਨਾਦ** (musical pipe.). "ਖੁਦਾਇ ਏਕ ਬੁਝਿ ਦੇਵਹੁ ਬਾਂਗਾਂ ਬੁਰਗੂ ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਖਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਇੱਕ ਖੁਦਾ ਜਾਣਕੇ ਢੰਡੋਰਾ ਦੇਓ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਬਾਂਗਾਂ ਅਤੇ ਤੁਰੀਆਂ ਹੋਣ, ਤਦ ਉੱਤਮ ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਹੋਓਗੇ. ਦੇਖੋ, ਬਰਖੁਰਦਾਰ.
"ਬਾਂਗਾਂ ਬੁਰਗੂ ਸਿੰਙੀਆਂ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਬੁਰਛਨਾ. ਸੰ. ਵ੍ਰਸ਼ਨ. ਕ੍ਰਿ–ਕਤਰਨਾ. ਮੁੱਛਣਾ.

ਬੁਰਛਾ. ਅ. برشا ਬਿਰਸ਼ਾ. ਵਿ–ਮਤਿਹੀਨ. ਮੂਰਖ. ਉਜੱਡ.

ਬੁਰਛਾਗਰਦੀ. ਮੂਰਖਾਂ ਦਾ ਉਠਾਇਆ ਉਪਦ੍ਰਵ. ਬਲਵਾ (insurrection).

ਬੁਰਜ. ਅ. برج ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਸ਼ੀਚਕ੍ਰ। ੨ ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਮੰਡਪ। ੩ ਚੁਕੋਣੀ, ਅਠਪਹਿਲੂ ਜਾਂ ਗੋਲ ਇਮਾਰਤ, ਜੋ ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਕਿਲੇ ਦੀ ਕੂਣਾਂ ਤੇ ਹੋਵੇ.

ਬੁਰਜਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਰਣੀਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਫੱਤੇਨੰਗਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ "ਬਾਰਠ" ਤੋਂ ਹਟਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਉੱਚਾ ਬੁਰਜ ਬਣਾਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਹੁਣ ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ. ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. ਹਰ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਕੱਚਾ ਤਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੋਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਧਾਰੀਵਾਲ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਬੁਰਜ ਸੰਗੂਸਿੰਘ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੱਕ ਫਤੇਸਿੰਘ ਵਾਲਾ.

ਬੁਰਜ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟਿਆਲਾ.

ਬੁਰਜ ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ.

ਬੁਰਜ ਮਾਨਾਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਗੜ੍ਹ.

ਬੁਰਦ. ਅ. برد ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਦਰ। ੨ ਪਹੇਲੀ. ਬੁਝਾਰਤ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯਕੂਟ। ੩ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਐਸੀ ਮਾਤ ਕਰਨੀ ਕਿ ਕੇਵਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਹਿਜਾਵੇ। ੪ ਬੁਰਦਨ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ. ਲੈਗਿਆ.

ਬੁਰਦਸਤ. ਫ਼ਾ. بُردست ਲੈਗਿਆ ਹੈ. "ਬੁਰਦਸਤ ਜਾਂ ਵ ਤਨ ਰਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਦੇਹ ਨੂੰ ਲੈ-ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੁਰਦਨ.

ਬੁਰਦਨ. ਫ਼ਾ. بُردن ਕ੍ਰਿ–ਲੈਜਾਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ (ਹਾਸਿਲ) ਕਰਨਾ.

ਬੁਰਦਪੋਸ਼. ਫ਼ਾ. بُردپوش ਚਾਦਰ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਭ੍ਰਾਵ–ਸਾਮਾਨ ਬੈਠਣ ਦੀ ਚਾਦਰ. "ਟੂਟੀ ਪਨਹੀ ਜੀਨ ਪੁਰਾਨੇ । ਬੁਰਦਪੋਸ਼ ਹੈਂ ਜਿਤਕ ਮਹਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬੁਰਦਬਾਰ. ਫ਼ਾ. بُردبار ਵਿ–ਬੋਝ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਭਾਰ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲਾ.

ਬੁਰਨਾਮਾ. ਸੰ.ਤ੍ਰਿਨਾਮ. ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਉਂਗਲ ਦਾ ਪਾਕਾ.

ਬੁਰਬੋਲਿ. ਬੁਰੇ ਬੋਲ ਕਰਕੇ. ਬਦਜ਼ਬਾਨੀ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬੁਰ ੨.

ਬੁਰਜ਼ਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਜ਼ਾਉਣਾ.

ਬੁਰਾ. ਵਿ–ਖ਼ਰਾਬ. ਮੰਦ. ਜੋ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ. "ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨ ਪਛਾਣਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਮਾਪਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਧਨ ਵਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ। ੩ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਉਂਗਲ ਦਾ ਪਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਰਨਾਮਾ.

ਬੁਰਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਰਾਪਨ. ਖ਼ਰਾਬੀ. ਖੋਟਾਪਨ. "ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਹਾਜਰ, ਕਿਸ ਸਿਉ ਕਰਹੁ ਬੁਰਾਈ?" (ਰਾਮ ਮ: ਪ)

ਬੁਰਾਕ਼. ਅ. براق ਵਿ–ਉੱਜਲ. "ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਬੁਰਾਕ ਹੈ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪੰਖਧਾਰੀ ਚਿੱਟਾ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੱਦ ਖੱਚਰ ਅਤੇ ਗਧੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. ਨੌਂਹ ਸ਼ੇਰ ਜੇਹੇ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਜਬਰਾਈਲ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਇਸ ਪੁਰ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਸੱਤਵੇਂ ਆਸਮਾਨ ਖ਼ੁਦਾ ਪਾਸ ਲੈਗਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, 'ਮਿਸ਼ਕਾਤੁਲਮਸਾਬੀਹ.'

ਮੁਹੰਮਦਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਆਸਮਾਨੀ ਸਫਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿਅ਼ਰਾਜ ਅਥਵਾ ਮੇਅ਼ਰਾਜ (معراج) ਅਤੇ ਮਸਰਾ (مسرے) ਹੈ.

ਬੁਰਾਦਾ. ਫ਼ਾ. برادہ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੂਰਾ. ਚੂਰਣ.

ਬੁਰਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਬੁਰਾਈ. "ਚੰਗਿਆਈ ਆਲਕ ਕਰੇ, ਬੁਰਿਆਈ ਹੋਇ ਸੇਰੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨) "ਚੰਗਿਆਈਆ ਬੁਰਿਆਈਆ ਵਾਚੈ ਧਰਮੁ ਹਦੂਰਿ." (ਜਪੁ)

ਬੁਰਿਆਰ / **ਬੁਰਿਆਰੀ** ਵਿ–ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਹਉ ਵਿਛੁੜੀ ਬੁਰਿਆਰੇ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਦੀ. ਬੁਰਿਆਈ. "ਕਰਹਿ ਚੋਰੀ ਬੁਰਿਆਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਬੁਰਿੰਜ. ਤਾਂਬਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰੰਜ ੪.

ਬੁਰੀ. ਬੁਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. "ਆਚਾਰੀ ਬੁਰੀਆਹ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਬੁਰੀਦ. ਫ਼ਾ. بُریدہ ਕੱਟਿਆ. ਵੱਢਿਆ। ੨ ਕਾਟ ਛਾਂਟ.

ਬੁਰੀਦਨ. ਫ਼ਾ. بُریدن ਕੱਟਣਾ. ਛੇਦਨ.

ਬੁਰੇ. ਬੁਰਾ। ੨ ਕਾਇਰ. ਦੇਖੋ, ਹੀਣੇ ੩.

ਬੁਲਹਵਸ. ਅ. بُلہوس ਵਿ–ਲੋਭ ਦਾ ਬਾਪੂ. ਲੋਭੀ ਹਿਰਸ ਵਾਲਾ.

ਬੁਲਗ. ਅ. بُلغ ਬਲਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੱਲ. ਬਾਤ. "ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿਬੁਲਗ ਬੁਲੇਗੀਆ." (ਮ:੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ੨ ਬੋਲ. ਵਾਕ੍ਯ. "ਐਸੀ ਮਤਿ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ, ਹਮ ਤੈਸੇ ਬੁਲਗ ਬੁਲਾਗੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਬੁਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੋਲਨਾ. "ਆਪ ਹੀ ਮਸਟਿ, ਆਪਹੀ ਬੁਲਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਆਪ ਹੀ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਆਪ ਹੀ ਬੋਲਨਾ. ਅਥਵਾ ਆਪੇ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਆਪ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਬੁਲਫਜੂਲ. ਫ਼ਾ. بُلفضول ਬੁਲਫ਼ਜੂਲ. ਨਿਕੰਮਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬੁਲਬੁਲ. ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੱਦ ਚੰਡੋਲ ਜਿੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕਾਲਾ ਖੰਭ ਚਿੱਤਮਿਤਾਲੇ ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਦੇ ਅਤੇ ਦੁਮ ਹੇਠ ਲਾਲ ਵਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ "ਗੁਲਦੁਮ" ਨਾਮ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਵਾਜ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਇਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ,ਤਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਕਲਗੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਹਜਾਰਦਾਸਤਾਂ" ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਬੁਲਬੁਲ ਲੜਾਉਣ ਲਈ ਪਾਲਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹਜਾਰਦਾਸਤਾਂ.

ਬੁਲਯੋ. ਦੇਖੋ, ਬੁਲਜੋ.

ਬੁਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੋਲ ਕਰਨਾ. ਸੱਦਣਾ। ੨ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਮਾਤਮਪੁਰਸੀ ਕਰਨੀ. "ਸਭ ਭਾਨੇ ਕੋ ਆਨ ਬੁਲਾਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬੁਲਾਇਆ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਾਇਆ. "ਬੁਲਾਇਆ ਬੋਲੈ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣਿ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੨ ਸੱਦਿਆ.

ਬੁਲਾਇੜੀ. ਸੱਦੀਹੋਈ. "ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਇੜੀਏ ! ਬਿਲਮੁ ਨ ਕੀਜੈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਬੁਲਾਕ. ਤੁ. بولاق ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਲਾਕ਼. ਸੁਰਾਹੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਲੰਮਾ ਮੋਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਮੋਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਪਿੱਪਲਪੱਤਾ.

ਬੁਲਾਕੀਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਘੁੜਾਣੀ.

ਬੁਲਾਕੀਦਾਸ. ਢਾਕੇ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ.ਇਸ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧਾ ਮਾਈ ਨੇ ਇੱਕ ਸੋਜਾ ਗੁਰੂਅਰਥ ਬਣਾਕੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈ ਪ੍ਰੇਮਬਲ ਨਾਲ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਸੁਲਾਵਾਂਗੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਈ ਨੇ ਇੱਕ ਮੁਸੱਵਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਵਾਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਰਾਸਿ ੧੨, ਅਧ੍ਯਾਯ ੫.

ਬੁਲਾਗੀ. ਬੋਲੇਂਗੇ. ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬੁਲਗ.

ਬੁਲਾਰ ਰਾਇ. ਤਲਵੰਡੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰੱਧਾ ਰਖਦਾ ਸੀ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਇਸੇ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇ ਭੋਇ.

ਬੁਲਾਰਾ. ਵਿ–ਬੁਲਾਣ ਵਾਲਾ. ਸੱਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੋਕਾ. ਢੰਢੋਰਾ। ੩ ਤਿੱਤਰ ਬਟੇਰ ਨੂੰ ਫਾਹੁਣ ਲਈ ਸਿਖਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਰ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਬੋਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਭ੍ਰਾਵ–ਕੌਮਘਾਤਕ ਪੁਰਖ, ਜੋ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਮੋਹਕੇ ਵਿਪਦਾ ਵਿੱਚ ਪਾਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਬੁਲਾਵਾ. ਵਿ–ਬੁਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸੱਦਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੁਲਾਕੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ.

ਬੁਲਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਬਲੰਦ.

ਬੁਲੇ. ਬੋਲੇ. ਆਖੇ. ਕਹੇ. "ਬੁਲੇ ਬੈਣ ਈਹਾਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬੁਲੈਨੀ. ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ. "ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਬੁਲੈਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਬੁਲੋਗੀਆ. ਬੋਲਾਂਗੇ. ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬੁਲਗ.

ਬੁਲੰਦ. ਦੇਖੋ, ਬਲੰਦ.

ਬੁਲੰਦਸ਼ਹਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਮੇਰਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਚੋਲਾ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਕਾਲੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਅਰ ਈ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਉੱਚਨਗਰ ਅਤੇ ਅਹਿਵਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਰਹੇ ਹਨ. ਸਨ ੧੦੧੮ ਵਿੱਚ ਮਹਮੂਦ ਗਜਨਵੀ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹਰਦੱਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨੌਕਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਮੁਸ਼ਲਮਾਨ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬਿਲੰਦਾਬਾਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲੰਦਾਬਾਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੁਲ੍ਹਾੜਾ. ਬੁੱਧਾ ਅਤੇ ਲੱਡਾ ਨਾਉਂ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ. ਹੁਣ ਇਹ ਭਟਿੰਡਾ ਜਾਖਲ ਦਿੱਲੀ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ (Budhlada) ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਰ੍ਹੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਬੁਲ੍ਹੇਸ਼ਾਹ. ਇਹ ਸੂਫ਼ੀ ਖ਼ਿਆਲ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਕਸੂਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਫਕੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਨਾਲ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਬੁਲ੍ਹੇਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੧੭੧ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬੁਲਜੋ. ਬੋਲਿਆ। ੨ ਸ਼ੱਦਿਆ. ਬੁਲਾਇਆ. "ਕਹਿ ਬੁਲਜੋ ਲੰਕੇਸ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬੁੜਬੁੜਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਬੁੜ ਬੁੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਕਾਰਣ ਖਿਝਕੇ ਐਸਾ ਬੋਲਣਾ, ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਵੇ.
ਬੁੜਬੁੜਾਨਾ

ਬੂ. ਵ੍ਯ–ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਭਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ। ੨ ਫ਼ਾ ਸੰ ਸੰਗਜਾ–ਗੰਧ। ੩ ਆਸ਼ਾ. ਉਮੀਦ.

ਬੂਆ. ਭੂਆ. ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ। ੨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਤੇਹਣ ਖਤ੍ਰੀ ਭਾਈ ਬੂਆ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਹੰਸ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ.

ਬੂਆੜ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਿਕੰਮਾ ਘਾਹ, ਜੋ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਬੂਆੜੁ ੨ ਅ ਪ੍ਰ ਬਵਾਰ. ਤਬਾਹੀ.ਬਰਬਾਦੀ। ੩ ਬਿਨਾ ਬੀਜੇ ਵਾਹੇ ਖੇਤ। ੪ ਵਿ–ਨਿਸ੍ਫ਼ਲ. ਨਿਕੰਮਾ. "ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੂਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਞੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਜਿਉ ਬੂਆੜੁ ਤਿਲੁ ਖੇਤ ਮਾਹਿ ਦੁਹੇਲਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬੂਇ. ਫ਼ਾ ਹਮ ਸੰਗਜਾ–ਗੰਧ.

ਬੂਈਂ. ਦੇਖੋ, ਬੂਣ.

ਬੂਹ. ਇੱਕ ਜੱਟਜਾਤਿ.

ਬੂਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਦ੍ਵਾਰ.

ਬੂਚਰ ਅੰ. Butcher. ਸੰਗਜਾ–ਕਸਾਈ. ਕ਼ੱਸਾਬ.
ਬੂਚੜ

ਬੂਚਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਚਾ.

ਬੂਜ਼. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਸਬਜ਼ਾ ਘੋੜਾ. ਨੀਲੀ ਭਾਹ ਨਾਲ ਚਿੱਟਾ ਘੋੜਾ। ੨ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਆਦਮੀ.

ਬੂਜਨਾ. ਫ਼ਾ ਬੂਜ਼ਨਹ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਂਦਰ. ਕਪਿ.

ਬੂਜਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਕੰਨ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਵਡੇ ਛੇਕ ਵਿੱਚ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਗੋਲ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ ਪਹਿਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਿਸੇ ਕਲ ਦੀ ਧੁਰ ਜਿਸ ਚੂੜੀ ਅੰਦਰ ਫਿਰੇ.

ਬੂਜਾ. ਬੂਜਨਾ (ਬਾਂਦਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਬੱਚਾ। ੩ ਫ਼ਾ ਬੂਜ਼ਹ. ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਤਿੱਖੀ ਚੁੰਜ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਵਡੀ ਤਿੱਖੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਕੀੜੇ ਟਿੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਨ ਖਾਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁਜਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਬੂਝ. ਸੰਗਜਾ–ਬੋਧ. ਸਮਝ. "ਸਤਿਗੁਰ ਬੂਝ ਬੁਝਾਈ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਘਾਸ ਸਰਕੰਡੇ ਆਦਿ ਦਾ ਬੂਝਾ। ੩ ਦੇਖੋ,ਬੁਝਣਾ. "ਤਿਖ ਬੂਝਿਗਈ ਮਿਲਿ ਸਾਹੁਜਨਾ," (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਤ੍ਰਿਖਾ ਬੁਝਗਈ.

ਬੂਝਣਉ. ਵਿ–ਬੋਧ (ਗਿਆਨ) ਵਾਲਾ. ਬੋਧਵਾਨ. "ਬਿਰਲਉ ਗਿਆਨੀ ਬੂਝਣਉ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਬੂਝਣਾ ਦੇਖੋ, ਬੁਝਣਾ.ਬੋਧ ਹੋਵਨ.ਬੋਧਨ.ਸਮਝਣਾ. "ਬੂਝਹੁ ਮੋਰ ਗਿਆਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
ਬੂਝਣੁ "ਸਚੁ ਬੂਝਣੁ ਆਇ ਜਲਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਸਤ੍ਯ ਦਾ ਗਿਆਨ ਆਇ (ਅਗਨਿ) ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੀਪਕ ਜਲਾਈਐ. "ਬੂਝੈ ਬ੍ਰਹਮ ਅੰਤਰਿ ਬਿਬੇਕ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ. ਬੁਝਾਰਤ. "ਬੂਝਹੁ ਗਿਆਨੀ ਬੂਝਣਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੩ ਅਗਨਿ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ. "ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਕੀ ਲਖਮੀ ਜੋਰੀ ਬੂਝਤ ਨਾਹੀ ਲਹਿਰੇ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ ਬੁਝਦੀ ਨਹੀਂ.

ਬੂਝਨਹਾਰ ਵਿ–ਬੋਧਵਾਨ. ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ."ਬੂਝੈ
ਬੂਝਨਹਾਰੁ ਬੂਝਨਹਾਰ ਬਿਬੇਕ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬੂਝਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੂਝਣਾ.

ਬੂਝਲ ਵਿ–ਬੋਧਵਾਲਾ. ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ. "ਮਨ ਕੀ
ਬੂਝਲੁ ਬਿਰਥਾ ਮਨੁ ਹੀ ਜਾਨੈ, ਕੈ ਬੂਝਲ ਆਗੈ ਕਹੀਐ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬੂਝੜ. ਵਿ–ਬੋਧ–ਅਰਿ. ਸਮਝ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਅਕਲ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਨ. ਸੰ. ਵਠਰ. ਅ ابوجہل ਅਬੂਜਹਲ. ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਬਾਪੂ. ਬੇਸਮਝੀ ਦਾ ਬਾਪ.

ਬੂਝਾ. ਸਮਝਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬੂਝਣਾ. "ਹਮਹੁ ਜੁ ਬੂਝਾ ਬੂਝਨਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਰਕੰਡੇ ਘਾਹ ਬਾੜੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਘਣਾ ਸੰਘੱਟ.

ਬੂਝਿ. ਸਮਝਕੇ.

ਬੂਝੀ. ਸਮਝੀ. ਦੇਖੋ, ਬੂਝਣਾ. "ਬੂਝੀ ਨਹੀ ਕਾਜੀ ਅੰਧਿਆਰੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਬੁਝੀ. ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਈ. "ਤਾਂਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੂਝੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਬੂਝੈ. ਸਮਝੈ. ਜਾਣੇ. ਦੇਖੋ, ਬੂਝਣਾ। ੨ ਬੁਝੈ. ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਵੈ. "ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨ ਬੂਝੈ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬੂਟ ਸੰਗਜਾ–ਸੰ. ਵਿਟਪ. ਬਿਰਛ. ਪੌਧਾ. "ਮਿਲਿ
ਬੂਟਾ ਪਾਣੀ ਜਿਉ ਹਰੇ ਬੂਟ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਰਹੇ ਹਰਿ ਬੂਟ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਹਰੇ ਬੂਟੇ.

ਬੂਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜੜੀ. ਵਨੌਸ਼ਧਿ। ੨ ਭੰਗ ਲਈ ਭੀ ਬੂਟੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਬੂਟੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਸ਼ੀਦਾ ਅਥਵਾ ਚਿਤ੍ਰ.

ਬੂਟੁ. ਦੇਖੋ, ਬੂਟ. "ਕੋਈ ਹਰਿਆ ਬੂਟੁ ਰਹਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਬੂਟੇਸ਼ਾਹ. ਇਹ ਕਪਤਾਨ ਮਰੇ ਦਾ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਸੀ. ਇਸੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਪੰਥ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮਰੇ.

ਸਰਦਾਰ ਰਤਨਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਮਸ਼ਕੇ ਕਿ ਮੋਲਵੀ ਬੂਟੇਸ਼ਾਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇਗਾ, ਮਰੇ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੋਟ ਕਰਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ. "ਬੂਟੇਸ਼ਾਹ ਮੋਲਵੀ ਰਹਾ." (ਪੰਪ੍) ਦੇਖੋ, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਰਤਨਸਿੰਘ.

ਬੂਡਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਡੁੱਬਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਡਣਾ. "ਬੂਡਤ ਹੁਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਹਿਤ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) "ਬੂਡਤ ਕਉ ਜੈਸੇ ਬੇੜੀ ਮਿਲਤ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) "ਬੂਡਾ ਦੁਰਜੋਧਨ ਪਤਿ ਖੋਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਬੂਡੜਾ. ਵਿ–ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬੁਡਣਾ. "ਬੂਡੜੈ ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਚਾਰੈ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ:੧)

ਬੂਡੀ. ਡੁੱਬੀ. ਡੂਬੀ. ਦੇਖੋ, ਬੁਡਣਾ. "ਬੂਡੀ ! ਘਰੁ ਘਾਲਿਓ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲੀ, ਗੁੱਡੀ. ਪਤੰਗ. "ਦਹ ਦਿਸ ਬੂਡੀ ਪਵਨੁ ਝਲਾਵੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਸ਼ਰੀਰਗੁੱਡੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਰਬਧਪੌਣ ਝੁਲਾਵੈ (ਚਲਾਉਂ)ਦੀ ਹੈ).

ਬੂਢਾ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧ.ਬੁੱਢਾ."ਬਾਰੇ ਬੂਢੇ ਤਰੁਨੇ ਭਇਆ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ.

ਬੂਣ. ਸੰਗਜਾ–ਬੂਈਂ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਆਹ ਤੋਂ ਸੱਜੀ ਖਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਬੂਨ. ਕਾਫ਼ੀ.ਕਾਹਵਾ. Coffea Arabica.

ਬੂਤਾਤ. ਅ ਬਤਾਤ. ਸੰਬੰਧ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕ਼ਤ੍ਅ ਤਅੱਲੁਕ. ੨ ਫ਼ਾ ਬਸ੍ਤਾਤ. ਬੈਤ (ਘਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਬਸ੍ਤ, ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਬਸ੍ਤਾਤ.

ਬੂਥ ਸੰਗਜਾ–ਵਦਨ. ਮੁਖ. ਮੂੰਹ. ਇਹ ਘ੍ਰਿਣਾ-
ਬੂਥਾ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਬੂਦ. ਫ਼ਾ ਬੂਦਨ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਸੀ. ਥਾ. "ਗੁਸਲ ਕਰਦਨ ਬੂਦ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ.

ਬੂੰਦ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿੰਦੁ. ਤੁਬਕਾ. ਕ਼ਤ੍ਰਾ. ਕਣੀ. "ਬੂੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਰਿਕੋ ਕਿਉਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ?"(ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਭਾਵ–ਵੀਰਯ. ਮਣੀ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ . "ਰਕਤ ਬੂੰਦ ਕਾ ਗਾਰਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬੂਦਨ. ਫ਼ਾ بودن ਕ੍ਰਿ–ਹੋਣਾ.

ਬੂੰਦਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੂੰਦ (ਬਿੰਦੁ) ਧਾਰਾ. ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੁਛਾੜ. "ਬਿਨਸਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗਈ, ਜਿਉ ਕਾਗਦ ਬੂੰਦਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਬੂੰਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੇਸਣ ਦਾ ਆਟਾ ਪਤਲਾ ਕਰਕੇ ਰਿੱਝਦੇ ਤੇਲ ਜਾਂ ਘੀ ਵਿੱਚ ਬੂੰਦ(ਵਿੰਦੁ) ਡੋਗਕੇ ਪਕਾਈ ਪਕੌੜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ ਨਮਕ ਮਿਰਚ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਜੋ ਪਕੌੜੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਪਾਗ ਲਈਏ ਤਦ ਮਿੱਠੀ ਬੂੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਖ਼ਾ.ਉਬਾਲੇ ਹੋਏ ਛੋਲੇ. ਘੁੰਗਣੀਆਂ। ੪ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰੀ, ਜੋ ਹਰਵਿਲਾ ਰਾਯਦੇਵ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੩੪੮ (ਸਨ ੧੩੪੨) ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕੀਤੀ. ਇਹ ਅਜਮੇਰ ਤੋਂ ੧੦੦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਬੂੰਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਖਸ਼ਾ (protection) ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ.

ਬੂੰਦੇਰੇ. ਬਿੰਦੁਧਾਰਾ ਲਈ. ਵਰਖਾ ਦੀ ਕਣੀ ਵਾਸਤੇ. "ਜਿਉ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬੂੰਦੇਰੇ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬੂਬਰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਦਬੁਦ. ਬੁਲਬੁਲਾ. "ਬੂਬਰਪਾਨਿ ਜਸੋਂ ਮਤ ਆਪ ਹੀ ਮਿਟਜਾਹਿਂਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਬੂਨ. ਦੇਖੋ, ਬੂਣ ੨.

ਬੂੰਬਾ. ਅ بُنبہ ਮੰਬਅ. ਸੰਗਜਾ–ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ। ੨ ਜਲਯੰਤ੍ਰ .ਫੁਹਾਰਾ."ਸੂਰਨ ਕੇ ਜਸ ਕੇ ਉਠੇ ਬੂੰਬੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਬੂਮ. ਫ਼ਾ بوم ਅਣਵਾਹੀ ਜ਼ਮੀਨ। ੨ ਅ. ਉੱਲੂ.

ਬੂਰ ਅਥਵਾ **ਬੂਰੁ.** ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿਰੁਹ. ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਸਬਜ਼ੀ. "ਲਬੁ ਵਿਣਾਹੇ ਮਾਣਸਾਂ ਜਿਉ ਪਾਣੀ ਬੂਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਅੰਬ ਆਦਿ ਬਿਰਛ ਦਾ ਫੁੱਲ.

ਬੂਰਮਾਜਰਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ,ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ, ਥਾਣਾ ਮੋਰੰਡਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਦੀਦਾਰ-ਸਰ" ਨਾਮੀ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਮਕੌਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰਾਲੀ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਹਨ.੯–੧੦ ਮਾਘ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ.

ਬੂਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਰਾਦਾ. ਚੂਰਾ। ੨ ਖੰਡ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਿੱਠਾ। ੩ ਵਿ–ਭੂਰਾ. ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. brown.

ਬੂਰਿਯਾ ਦੇਖੋ, ਬੁੜੀਆ. "ਨਗਰ ਪਾਂਵਟੇ ਬੂਰਿਯੇ
ਬੂਰੀਆ ਪਠਏ ਲੋਕ ਬੁਲਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੭੧)

ਬੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਬੂਰ.

ਬੂਲਾ. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.ਦੇਖੋ, ਬੱਲੂ। ੨ ਇੱਕ ਪਾਧਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਕੇ ਮੁਫ਼ਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ੩ ਧੀਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

ਬੂਲੇਸ਼ਾਹ. ਜ਼ਿਲਾ ਕੈਂਬਲਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗੜ੍ਹੀ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸੱਜਨ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਦਿਕ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਅਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਦਿ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੀ ਮੰਗਵਾਏ ਸਨ. ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੇਮਿਕ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਸਾਵਨ ਸੁਦੀ ੨ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਬੂਲੇਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਸੈਨ-ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਕਈ ਸੱਜਨ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹੀ ਬੂਲੇਸ਼ਾਹ ਸਵੱਰੇ ਵਾਲਾ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੂੜਮਾਜਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬੂਰਮਾਜਰਾ.

ਬੂੜਾ. ਵਿ–ਬੁੱਚਾ. ਕੰਨਕਟਾ। ੨ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ.

ਬੂੜੀ. ਬੁੱਚੀ. ਕੰਨਾਂ ਬਿਨਾ. "ਕੰਨ ਤਨਉੜੇ ਕਾਮਣੀ, ਬੂੜੀ ਬਰੜਾਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਬੂੜੀਆ. ਖਰਾਸ ਅਤੇ ਹਰਟ ਆਦਿ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਦੰਦਾ। ੨ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਜਗਾਧਰੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਗਾਧਰੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੫ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਰਦਾਰ ਨਾਨੂਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੪ ਵਿੱਚ ਬੂੜੀਆ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਰਈਸ ਬੂੜੀਆ ਦਾ ਵੰਸ਼ਵ੍ਰਿਕ ਇਹ ਹੈ–

ਸ: ਨਾਨੂਸਿੰਘ ਦੇ: ਸਨ ੧੭੬੪
ਸ: ਭਾਗਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੮੬
ਸ: ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੦੫
ਸ: ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੪੪
ਜ: ੧੮੪੪ ਸ: ਜੀਵਨਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੯੩
ਸ: ਗਜੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੯੦
ਜ: ੧੮੯੧ ਸ:ਲਛਮਨਸਿੰਘ ਦੇ. ੧੬ ਜੁਲਾਈ੧੯੨੧
ਜ: ੧੯ ਮਈ, ੧੯੧੯ ਰਤਨ ਅਮੋਲਸਿੰਘ
ਜ: ੩੧ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੨੦ ਲਾਲ ਅਮੋਲਸਿੰਘ

ਬੂੜੀਏ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਜਗਾਧਰੀ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰਈਸ ਬੂੜੀਏ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ "ਸੂਰਜਕੁੰਡ" ਨਾਮਕ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਕਲਗੀਧਰ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ.

ਕਵਿਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸੇ ਨਗਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਬੇ. ਫ਼ਾ بے ਵਜ–ਬਿਨਾ. ਬਗੈਰ. "ਬੇਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ! ਅਬੇ! "ਸੁਲਤਾਨੁ ਪੂਛੈ, ਸੁਨ ਬੇ! ਨਾਮਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਵਿ–ਦ੍ਵਿ. ਬਿਬ. ਦੋ. "ਬੇ ਦਸ ਮਾਹ ਰੁਤੀ ਬਿਤੀ ਵਾਰ ਭਲੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੪ ਦੂਜਾ. ਦੂਜੀ. "ਅਬ ਬੇ ਗਲ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੫ ਸਰਵ–ਉਹ. ਵਹ. "ਅਬ ਬੇ ਗਲ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੬ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅੱਖਰ ب. "ਬੇ ਬਿਦਾਇਤ ਦੂਰ ਕਰ." (ਜਸਭਾਮ)

ਬੇਅਕਲ. ਫ਼ਾ بےعقل ਵਿ–ਅ਼ਕ਼ਲ (ਬੁੱਧਿ) ਹੀਨ. ਮੂਰਖ. ਬੇਸਮਝ.

ਬੇਅਦਬ. ਫ਼ਾ بےادب ਵਿ–ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਦਰ ਮਾਨ ਨਾ ਕਰੇ. ਗੁਸ੍ਵਾਖ਼. "ਬੇਅਦਬ ਖ਼ਾਲੀਸ੍ਵ ਅਜ ਇਲਤ਼ਾਫ਼ੇ ਰੱਬ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

ਬੇਅਦਬੀ. ਫ਼ਾ بےادبی ਸੰਗਜਾ–ਬੇਅਦਬ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਗੁਸ੍ਵਾਖੀ.

ਬੇਅਦਲ. ਵਿ–ਮੁਕ਼ਾਬਲੇ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਦਲ ਅਤੇ ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ। ੨ ਬਿਨਾ ਇਨਸਾਫ਼. ਅਨਜਾਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬੇਐਬ. ਫ਼ਾ بےعیب ਵਿ–ਐਬ (ਦੋਸ਼) ਰਹਿਤ. ਨਿਰਵਿਕਾਰ. "ਬੇਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਬੇਅੰਤ. ਵਿ–ਅੰਤ ਰਹਿਤ. ਅਨੰਤ. "ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕਥੇ ਨ ਜਾਹੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬੇਈ. ਵਹੀ. ਦੇਖੋ, ਵੇਈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੁਬਾਰਾ. ਦੂਜੀ ਵੇਰੀ. "ਜਾਣੁ ਮਿਠਾਈ ਇਖ, ਬੇਈ ਪੀੜੇ ਨਾ ਹੁਟੈ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨) ਗੰਨੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੀੜੀਏ, ਤਦ ਭੀ ਮਿਠਾਸ ਦੇਣੋ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ.

ਬੇਂਈਂ. ਦੇਖੋ, ਵੇਂਈਂ.

ਬੇਈਮਾਨ. ਫ਼ਾ بےایمان ਵਿ–ਈਮਾਨ (ਧਰਮ) ਰਹਿਤ. ਅਧਰਮੀ. "ਬੇਈਮਾਨ ਅਗਿਆਨਿ ਪਰਾਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਬੇਸ. ਫ਼ਾ بیش ਬੇਸ਼. ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਜਾਦਾ। ੨ ਵਡਾ। ੩ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ। ੪ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼। ੫ ਸੰ. ਵੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਘਰ। ੬ ਪੜੋਸ। ੭ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਖਲ। ੮ ਸੰ. ਵੇਸ਼. ਕੰਮ। ੯ ਲਿਬਾਸ. ਭੇਸ. ਭੇਖ.

ਬੇਸ਼ਊਰ. ਵਿ–ਬੇਸਮਝ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸ਼ਊਰ.

ਬੇਸਹਰ. ਦੇਖੋ, ਬਸ਼ਹਰ। ੨ ਸ਼ੋਣਿਤਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਵਾਣ. "ਸਹਰ ਬੇਸਹਰ ਕੇ ਬਿਖੇ ਬਾਣਾਸੂਰ ਨਰੇਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨) ਵਾਣਾਸੁਰ ਰਾਜਾ.

ਬੇਸ਼ੱਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ (ਸੰਦੇਹ). ਸੰਸ਼ਯ ਰਹਿਤ.

ਬੇਸਟਨ. ਸੰ. ਵੇਸ਼੍ਟਨ. ਸੰਗਜਾ–ਘੇਰਾ. ਵਲਗਣ। ੨ ਸ਼ਹਰ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ. ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ। ੩ ਪਗੜੀ. ਸਾਫਾ। ੪ ਸਮੋਸਾ ਪਕ੍ਵੱਨ. ਦੇਖੋ, ਵੇਸ਼੍ਟ ਧਾ.

ਬੇਸਟਿਤ / **ਬੇਸਟੰ** ਸੰ. ਵੇਸ਼੍ਟਿਤ. ਵਿ–ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. "ਬੈਸੰਤਰੰ ਕਾਸਟ ਬੇਸਟੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਰਥੰ ਬੇਸਟਿਤੰ ਬਜਾਘ੍ਰਚਰਮੰ ਅਭੀਤੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬੇਸਣ / **ਬੇਸਨ** ਸੰ. ਵੇਸਨ. ਸੰਗਜਾ–ਦੋਫਾੜ ਹੋਏ ਛੋਲੇ। ੨ ਚਣਿਆਂ ਦਾ ਚੂਰਣ. ਛਿਲਕਾ ਉਤਾਰਕੇ ਪੀਠੀਹੋਈ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਦਾਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵੇਸ਼ਨ.

ਬੇਸਨੀ. ਵਿ–ਵੇਸਣ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਬੇ ਸਪਾਸ. ਫ਼ਾ بےسپاس ਵਿ–ਨਾਸ਼ੁਕਰਾ. ਜੋ ਕ੍ਰਿਤਗਜ ਨਹੀਂ। ੨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਏਹ਼ਸਾਨ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਪਾਸ.

ਬੇਸਰ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨੱਕ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਨੱਥ। ੨ ਸੰ. ਵੇਸਰ. ਖੱਚਰ. ਅਸ਼੍ਵਤਰੀ. "ਬੇਸਰ ਲਾਦ ਸੁ ਤਜਾਰੀ ਕੀਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਫ਼ਾ بےسر ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਤੁਲਜ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ. ਬੇਮਿਸਾਲ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬੇਸਰਾ.

ਬੇਸਰਾ. ਫ਼ਾ بےسر ਬੇਸਰ. ਗੁਲਾਬਚਸ਼ਮ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਬਾਜ਼ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਿੰਧੀ–ਬੈਂਸਰੋ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਘੱਟ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਾਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਵਡਾ ਦਲੇਰ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਬਟੇਰ ਤਿੱਤਰ ਛੋਟੀ ਮੁਰਗਾਬੀ ਨੂੰ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦੋਗਲਾ ਪੰਛੀ ਹੈ, ਬਾਸ਼ੀਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਰੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਧੂਤੀ (ਅਥਵਾ ਤੂਧੀ) ਇਸ ਦੀ ਮਦੀਨ ਹੈ. "ਹਾਥ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਬੇਸਰਾ ਸਿਧਾਯੋ ਨਾਨੋ." (੫੨ ਕਵਿ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ.

ਬੇਸਵਾ. ਸੰ. ਵੇਸ਼ਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਤ ਵੇਸ਼ (ਸ਼ਕਲਾਂ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਕੰਚਨੀ. "ਬੇਸਵਾ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਬੇਸਵਾਦ. ਵਿ–ਸੁਆਦ ਬਿਨਾ। ੨ ਬਦਜਾਯਕ਼ਾ.

ਬੇਸਾਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਰਣ. "ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਬੇਸਾਰੀਐ?" (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬੇਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬੇਸਵਾ.

ਬੇਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵੇਸੀ। ੨ ਫ਼ਾ بیشی ਬੇਸ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਿਆਦਤੀ.

ਬੇਸੀਵ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਸੀਮਾ. ਬੇਗਾਨੀ ਹੱਦ. "ਜਿਉ ਬੇਸੀਵੇ ਬੇਹ ਕਰ ਪਛੋਤਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ਦੂਜੇ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਬੇਹੱਦ.

ਬੇਸੁਆ. ਦੇਖੋ, ਬੇਸਵਾ. "ਬੇਸੁਆ ਭਜਤ ਕਿਛੁ ਨਹਿ ਸਰਮਾਵੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੪) ਵੇਸ਼ਜਾ ਭੋਗਦਾ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ.

ਬੇਸੁਆਪੂਤ. ਵੇਸ਼ਜਾਪੁਤ੍ਰ. ਭਾਵ–ਹਰਾਮੀ ਔਲਾਦ. "ਸਾਕਤ ਬੇਸੁਆਪੂਤ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਬੇਸੁਆਰਤ. ਵਿ–ਵੇਸ਼ਜਾਰਤ. ਕੰਚਨੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬੇਸੁਮਾਰ. ਫ਼ਾ بےشمار ਵਿ–ਸ਼ੁਮਾਰ (ਗਿਣਤੀ) ਰਹਿਤ. ਬੇਅੰਤ. ਅਗਣਿਤ. "ਬੇਸੁਮਾਰ ਅਥਾਹ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬੇਸੁਰਤ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਹੋਸ਼. ਬੇਸੁਧ। ੨ ਅਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿਯ. ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਸ਼੍ਰਵਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ.

ਬੇਸਜਾ / **ਬੇਸ੍ਵਾ** ਵੇਸ਼ਜਾ. ਗਣਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਸਵਾ.

ਬੇਹ. ਸੰ. ਵੇਧ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਰਾਖ਼. ਛਿਦ੍ਰ. ਛੇਕ.

ਬੇਹਤਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਤਰ.

ਬੇਂਹਦ੍ਰਾਲ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ ਬੇਂਹਦ੍ਰਾਲਟਾ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਬੇ ਹਯਾ. ਫ਼ਾ بےحیا ਵਿ–ਜੋ ਹ਼ਯਾ (ਲੱਜਾ) ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ. ਬੇਸ਼ਰਮ. ਨਿਰਲੱਜ.

ਬੇਹੜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਮ ਮਾਰਗ. ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ। ੨ ਵਿਖਮ ਘਾਟ। ੩ ਵੇਸ਼੍ਟਿਤ. ਜੰਗਲੀ ਬੇਲਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਸੰਘਣੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ. "ਕੰਟਕ ਕਾਨਨ ਬੇਹੜ ਗਾਹ." (ਰਾਮਾਵ) "ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਢੂੰਢ ਬਨ ਬੇਹੜ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਬੇਹੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਙਣ. ਸਹਨ. ਵੇਹੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇਹੜੋ.

ਬੇਹੜੋ. ਡਿੰਗ. ਘੜਾ. ਕਲਸ.

ਬੇਹਾ. ਵਿ–ਜੋ ਸੱਜਰਾ ਨਹੀਂ. ਬਾਸੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੇਹ (ਵੇਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਰਮਾ.

ਬੇਹਾਲ. ਫ਼ਾ بےحال ਸੰਗਜਾ–ਬਦਹਾਲ. ਦੁਰਦਸ਼ਾ. "ਤਨੁ ਬਿਨਸਿਜਾਇ ਬੇਹਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਵਿਹ਼ਲ. ਵਜਾਕੁਲ. ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਵਾਲਾ.

ਬੇਹੀ. ਵਿ–ਬਾਸੀ. ਜੋ ਸੱਜਰੀ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੇਹ (ਵੇਧ–ਛਿਦ੍ਰ) ਵਾਲੀ. ਥੋਥੀ ਨਲਕੀ. "ਜਬ ਲਗੁ ਤਾਗਾ ਬਾਹਉ ਬੇਹੀ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ੩ ਬੇਹ (ਵੇਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤਖਾਣ.

ਬੇਹੂਦਾ. ਫ਼ਾ بیہودہ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਲਾਭ. ਬੇਫ਼ਾਯਦਾ.

ਬੇਕ. ਦੇਖੋ, ਵੇਖ.

ਬੇਕਸ. ਫ਼ਾ بیکس ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਸਹਾਇਤਾ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਾਸ੍ਰਯ। ੨ ਦੀਨ। ੩ ਅਨਾਥ.

ਬੇਕਰਾਰ. ਫ਼ਾ بیقرار ਵਿ–ਕ਼ਰਾਰ (ਧੀਰਯ) ਰਹਿਤ. ਵਜਾਕੁਲ.

ਬੇਕਾਮ. ਵਿ–ਨਿਕੰਮਾ. ਬੇਕਾਰ. "ਕਾਮੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਚਾਤੁਰੀ ਬਾਜੀਗਰ ਬੇਕਾਮ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਜਰਥ. ਨਿਰਰਥਕ.

ਬੇਕਾਰ. ਫ਼ਾ بیکار ਵਿ–ਨਿਕੰਮਾ। ੨ ਜੋ ਕਾਰਾਮਦ ਨਹੀਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵੇਕਾਰ.

ਬੇਕਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਮ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਨਿਕੰਮਾਪਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੇਕਾਰੀ.

ਬੇਖ. ਸੰ. ਵੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਲਿਬਾਸ. ਭੇਸ। ੨ ਫ਼ਾ بیخ ਬੇਖ. ਜੜ. ਮੂਲ. ਮੁੱਢ.

ਬੇਖ਼ਕਨੀ. ਫ਼ਾ بیخ کنی ਸੰਗਜਾ–ਜੜ ਪੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਰਮੂਲ ਕਰਨਾ. ਬੇਖਕੰਦਨ.

ਬੇਖਕੰਦਨ / **ਬੇਖਕੰਦਨੀ** ਦੇਖੋ, ਬੇਖ਼ਕਨੀ.

ਬੇਖ਼ਬਰ. ਫ਼ਾ بےخبر ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ. ਅਗਿਆਨੀ. "ਬੇਖਬਰ ਬਾਦੁ ਬਕਾਹਿ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਬੇਖ਼ੁਦ. ਫ਼ਾ بےخود ਵਿ–ਮਦਹੋਸ਼. ਮਸ੍ਵ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਾ ਭੁੱਲਗਿਆ ਹੈ. "ਬੇਖੁਦ ਚਿੱਤ ਉਦਾਸ ਰਹੈਂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਬੇਖੁਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਖੁਦ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੇਹੋਸ਼ੀ। ੨ ਮਸ੍ਵੀ ਵਿੱਚ ਆਪਾ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਬੇਗ. ਸੰ. ਵੇਗ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੋਰ. ਤੇਜ਼ੀ. "ਕਾਮ ਬੇਗ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਹਿ ਰੋਕ ਸਕਜੋ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਪ੍ਵਾਹ. ਹੜ। ੩ ਚਾਲ. "ਪਵਨ ਬੇਗ ਕੋ ਕਰਤ ਪਿਛੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਵੇਗਵਤ। ੫ ਮਹਾਕਾਲ। ੬ ਤੁ ਅਮੀਰ। ੭ ਮੁਗਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਪਿੱਛੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਖ਼ਿਤਾਬ, ਜਿਵੇਂ–ਕ਼ਾਸਿਮਬੇਗ.

ਬੇਗਸਿੰਘ. ਜ਼ੰਬਰ ਗੋਤ ਦਾ ਮਖਿਆਣੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਨੇ ਅਨੇਕ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ.

ਬੇਗਮ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਗ਼ਮ. ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ. ਚਿੰਤਾ ਬਿਨਾ। ੨ ਤੁ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇਗ (ਅਮੀਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਲੇਡੀ. ਦੇਖੋ, ਬੇਗਮਾਤ.

ਬੇਗਮਪੁਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੁਰੀਯਪਦ. ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗ਼ਮ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ. "ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਦੀ ਸੜਕ ਕਿਨਾਰੇ ਜ਼ਕਰੀਆਖ਼ਾਨ (ਖ਼ਾਨਬਹਾਦੁਰ) ਲਹੌਰ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਮਾਂ ਬੇਗਮਜ਼ਾਨ ਦਾ ਲਹੌਰ ਪਾਸ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਰੌਨਕ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਹੁਣ ਭੀ ਕੁਝ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਬੇਗਮਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇਗਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਬੇਗਮਾਤ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਚਹਜੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬੇਗਰਜ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗ਼ਰਜ਼ ਨਹੀਂ. ਬੇਪਰਵਾ.

ਬੇਗਲ. ਵਿ–ਵੇਗਵਾਨ. ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਗਲ-ਕਟਾ. ਗਰਦਨ ਰਹਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੇ.

ਬੇਗਾ. ਪਾਸੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸੀ ੪. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਵੇਗਾ ਭੀ ਹੈ.

ਬੇਗਾਨੜਾ / **ਬੇਗਾਨਾ** ਅਨਜਾਨ. ਅਗਿਆਨੀ. ਬਿਨਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ. "ਏਤੇ ਕੂਕਰ ਹਉ ਬੇਗਾਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ:੧) ੨ ਫ਼ਾ ਸੰ. ਵਿ–ਪਰਾਇਆ. ਜੋ ਆਪਣਾ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਬੇਗਾਰ. ਫ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਕੰਮ. ਰਾਜ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਹੁਕਮਨ ਕਰਾਇਆ ਕੰਮ.

ਬੇਗਾਰੀ. ਵਿ–ਬੇਗਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇਗਾਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ.

ਬੇਗਾਲੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵੇਗ ਸੇ. ਛੇਤੀ ਨਾਲ. ਬਿਨਾ ਢਿੱਲ. "ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਹੁ ਬੇਗਿ ਬੇਗਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਬੇਗਿ. ਛੇਤੀ ਨਾਲ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਕਰਕੇ. "ਬੇਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬੇਗਿ ਬੇਗਾਲੀ. ਅਤਸੈਤ ਛੇਤੀ. ਬਹੁਤੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬੇਗਾਲੀ.

ਬੇਗੁਲ. ਵਿ–ਵੇਗਵਾਨ. ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ.

ਬੇਗੁਲਬੇਗੁਲੇ. ਵਿ–ਵੇਗਵਾਨ ਤੋਂ ਭੀ ਵਡੇ ਵੇਗ ਵਾਲੇ. ਵਡੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ. "ਉੜਹਿ ਤ ਬੇਗੁਲਬੇਗੁਲੇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਬੇਗੋਸ਼. ਫ਼ਾ ਕੰਨਾ ਬਿਨਾ. ਬੁੱਚਾ। ੨ ਬੋਲਾ. ਡੋਰਾ.

ਬੇਚਗੁੰਨ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿਤ. ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹੈ ? ਇਤ੍ਯਾਦਿ ਸ਼ੰਕਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ. "ਬੇਚਗੁੰਨ ਯਜ਼ਦਾਂ ਬੇਚੂੰਨੇ." (ਨਾਪ੍)

ਬੇਚਣਾ. ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਯਣ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਕਰਨਾ. ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਦੇਣਾ. ਫਰੋਖ਼ਤ ਕਰਨਾ.

ਬੇਚਨਲੁਲੈਨ. ਵੇਚਣਾ ਅਤੇ ਲੈਣਾ. ਖ਼ਰੀਦ ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ. "ਗਾਹਕ ਅਸੰਖ ਆਵੈਂ ਬੇਚਨਲੁਲੈਨ ਕੋ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬੇਚਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਚਣਾ.

ਬੇਚਾਇਓ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਕਰਾਇਓ. ਵੇਚਦਿੱਤਾ. "ਮਨ ਸੰਤਨ ਪਾਹਿ ਵੇਚਾਇਓ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਬੇਚਾਰਾ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਚਾਰਹ (ਵਸ਼) ਬਿਨਾ. ਦੀਨ. ਸਹਾਇਤਾ ਰਹਿਤ.

ਬੇਚਿ. ਬੇਚਕੇ. "ਗਾਂਠਿ ਨ ਬਾਂਧਉ, ਬੇਚਿ ਨ ਖਾਉ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਬੇਚੂੰ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਬੇਮਿਸਲ. ਜਿਸ ਦੇ ਤੁਲ੍ਯ ਹੋਰ ਨਹੀਂ. ਅਦੁਤੀ.

ਬੇਚੇਬਾ. ਫ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਖ਼ੇਮਾ (ਤੰਬੂ), ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚੋਬ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਕਨਾਤ ਦੇ ਆਸਰੇ ਖੜਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਡੇਰਾ.

ਬੇਜਾ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਜੋ ਯੋਗ੍ਯ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਬੇਮੌਕ਼ਅ। ੨ ਅਨੁਚਿਤ. ਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ.

ਬੇਜ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਾਰ.

ਬੇਜ਼ਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਖੀ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਦੁੱਖਦਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਜ਼ਾਰ.

ਬੇਜ਼ੁਬਾਨ. ਫ਼ਾ ਗੂੰਗਾ। ੨ ਪਸ਼ੂ.

ਬੇਝੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਲੇ ਅਤੇ ਕਣਕ ਮਿਲਵਾਂ ਅੰਨ.

ਬੇਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਦਰਿਆ ਦੀ ਬਰੇਤੀ. River-basin.

ਬੇਟੜੀ. ਬੇਟੀ. ਪੁਤ੍ਰੀ. ਕੰਨ੍ਯਾ. "ਬਾਬੁਲ ਕੈ ਘਰਿ ਬੇਟੜੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਬੇਟੀ.

ਬੇਟਾ. ਸੰ. ਬਟੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਲਕ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ.

ਬੇਟੀ. ਸੰ. ਬਟ੍ਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਤ੍ਰੀ. ਕਨ੍ਯਾ.

ਬੇਢਨ. ਸੰ. ਵੇਸ੍ਟਨ. ਘੇਰਨਾ. ਲਪੇਟਣਾ. "ਮਲਿਆਗਰੁ ਭੁਯੰਗਮ ਬੇਢਿਓ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਦੁਰਗੰਧਿ ਹੀ ਕੋ ਬੇਢੇ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਬੇਢੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਬੇਢਨ (ਵੇਸ੍ਟਨ) ਕਰੇ. ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਲ ਘਾਸ ਫੂਸ ਨੂੰ ਲਪੇਟ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਛੰਨ (ਛੱਪਰ) ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. "ਮੋ ਕਉ ਬੇਢੀ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ਹੈ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬੇਣ. ਸੰ. ਵੇਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਂਸੀ ਅਤੇ ਕਾਨਿਆਂ ਦੀ ਚੀਜਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ। ੨ ਅੰਗ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਦਾ ਪਿਤਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾ ਅਧਰਮੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਕੁਸ਼ਾ ਦੀ ਤੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵੇਣ.

"ਸਤਜੁਗ ਵਿਖੇ ਬੇਣ ਭੂਪਾਲਾ ।
ਕਲੀਕਾਲ ਵਰਤਾਇ ਵਿਸਾਲਾ ॥"
(ਨਾਪ੍)

੩ ਸੰ. ਵੇਣੁ. ਬਾਂਸ. "ਬਧੈ ਬੇਣ ਸਿਰ ਊਚੇ ਰਾਖੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਬੇਨ.

ਬੇਣਾ. ਸੰ. ਵੇਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਨਦੀ. ਸ਼ਾਯਦ ਬੇਈਂ (ਵੇਂਈਂ) ਦਾ ਹੀ ਇਹ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਹੋਵੇ.

ਬੇਣਿ / **ਬੇਣੀ** ਸੰ. ਵੇਣਿ ਅਤੇ ਵੇਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁੰਦੇਹੋਏ ਕੇਸ. ਗੁੱਤ। ੨ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ੩ ਗੰਗਾ ਯਮੁਨਾ ਅਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਸੰਗਮ. "ਬੇਣੀ ਸੰਗਮੁ ਤਹ ਪਿਰਾਗੁ ਮਨੁ ਮਜਨੁ ਕਰੇ ਤਿਥਾਈ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਭਾਵ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਭਗਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਾਲ ਕੁਝ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ. "ਭਗਤ ਬੇਣਿ ਗੁਣ ਰਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) "ਬੇਣੀ ਜਾਚੈ ਤੇਰਾ ਨਾਮ." (ਰਾਮ)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬੇਣੀ ਭਗਤ ਦੀ ਕਥਾ ਦਸਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਰਾਜਾ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤੇ, ਯਥਾ–

ਗੁਰਮੁਖ ਬੇਣੀ ਭਗਤਿ ਕਰ
ਜਾਇ ਇਕਾਂਤ ਬਹੈ ਲਿਵਲਾਵੈ।
ਕਰਮ ਕਰੈ ਅਧਿਆਤਮੀ
ਹੋਰਸੁ ਕਿਸੈ ਨ ਅਜਰ ਲਖਾਵੈ।
ਘਰ ਆਯਾ ਜਾਂ ਪੁੱਛੀਐ
ਰਾਜ ਦੁਆਰ ਗਇਆ ਆਲਾਵੈ।
ਘਰ ਸਭ ਵੱਥੂ ਮੰਗੀਅਨ
ਵਲ ਛਲ ਕਰਕੈ ਥੱਤ ਲੰਘਾਵੈ।
ਵੱਡਾ ਸਾਂਗ ਵਰੱਤਦਾ
ਓਹ ਇਕ ਮਨ ਪਰਮੇਸਰ ਧਯਾਵੈ।
ਪੈਜ ਸਵਾਰੈ ਭਗਤ ਦੀ
ਰਾਜਾ ਹੁਇਕੈ ਘਰ ਚਲ ਆਵੈ।
ਦੇਇ ਦਿਲਾਸਾ ਤੁੱਸਕੈ
ਅਣਗਣਤੀ ਖਰਚੀ ਪਹੁਚਾਵੈ।
ਓਥਹੁੰ ਆਇਆ ਭਗਤ ਪਾਸ
ਹੋਇ ਦਿਆਲ ਹੋਤ ਉਪਜਾਵੈ।
ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਜੈਕਾਰ ਕਰਾਵੈ ॥

੫ ਪਿੰਡ ਚੁਹਣੀਆਂ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਦਿਗਵਿਜਯ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਜਦ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਇਆ, ਤਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਵਿਦ੍ਯਾਭਿਮਾਨ ਛੱਡਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਮਲਾਰ ਰਾਗ ਵਿੱਚ–"ਇਹੁ ਮਨ ਗਿਰਹੀ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨ ਉਦਾਸੀ"–ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਪਰਥਾਇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਵਡਾ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬੇਣੀਮਾਧੋ ਭੀ ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਰਿਦਯਾਲ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗਸ਼ਤਕ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਬੇਣੀਸੰਗਮ / **ਬੇਣੀਸੰਗਮੁ** ਦੇਖੋ, ਬੇਣੀ ੩। ੨ ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੀਰਥ. "ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਬੇਣੀਸੰਗਮੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਬੇਣੀਮਾਧੋ. ਦੇਖੋ, ਬੇਣੀ ੫.

ਬੇਣੁ. ਸੰ. ਵੇਣੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਂਸ. ਵੰਸ਼। ੨ ਬਾਂਸ ਦੀ ਪੋਰੀ ਦਾ ਵਾਜਾ. ਬੰਸਰੀ. ਮੁਰਲੀ. "ਬੇਣੁ ਰਸਾਲ ਬਜਾਵੈ ਸੋਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਬੇਤ. ਸੰ. ਵੇਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਂਸ ਜੇਹੀ ਗੱਠਦਾਰ ਇੱਕ ਬੇਲ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਛਟੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਛਿੱਲ ਤੋਂ ਕੁਰਸੀ ਆਦਿ ਬੁਣੀਦੇ ਹਨ. Calamus Rotang. ਦੇਖੋ, ਬੇਦ ੮, ਬੈਤ ੧ ਅਤੇ ਵੇਤ੍ਰ.

ਬੇਤਨ. ਤਲਬ. ਤਨਖ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਵੇਤਨ.

ਬੇਤਾ. ਸੰ. ਵੇਤ੍ਰੁ–ਵੇਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਿਆਤਾ.

"ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਬੇਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)
"ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਬੇਤੇ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਬੇਤਾਲ. ਵਿ–ਜੋ ਤਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਲਯ ਤਾਲ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰ. ਵੇਤਾਲ. ਉਹ ਮੁਰਦਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੂਤ ਨੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ-ਹੀਨ ਬੇਤਾਲ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮਨਮੁਖ ਅੰਧੇ ਫਿਰਹਿ ਬੇਤਾਲੇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰ ਰਹਿਤ ਮੁਰਦਾ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨ-ਭੂਤ ਨੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਤਾਲ.

ਬੇਤਾਲਾ. ਵਿ–ਲਯ ਤਾਲ ਤੋਂ ਅਗਿਆਨੀ। ੨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੂਤ ਵੜਗਿਆ ਹੈ. ਵੇਤਾਲਗ੍ਰਸਿਤ. "ਕੋ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਫਿਰਹਿ ਜਿਉ ਬੇਤਾਲਿਆ." (ਅਨੰਦੁ)

ਬੇਤੀ. ਸੰ. ਵੇਤ੍ਰੀ-ਵੇਤ੍ਰੁ.ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ."ਨਹ ਚਤੁਰਿ ਸੁਘਰਿ ਸੁਜਾਨਿ ਬੇਤੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬੇਤੈ. ਜਾਣੈ. ਵੇੱਤਾ ਹੋਵੈ. ਦੇਖੋ, ਬੇਤਾ। ੨ ਵੇੱਤਾ ਹੈ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਤਤਜੋਗ ਕਉ ਬੇਤੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਬੇਦ. ਸੰ. ਵੇਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਿਆਨ. ਇਲਮ. "ਦੀਵਾ ਬਲੈ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ। ਬੇਦਪਾਠ ਮਤਿਪਾਪਾ ਖਾਇ॥" (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪਾਠ ਪਾਪਮਤਿ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ–ਰਿਗ, ਯਜੁਰ, ਸਾਮ ਅਤੇ ਅਥਰਵ. "ਬੇਦ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਕਥੈ ਸਾਸਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਦੇਖੋ, ਵੇਦ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ। ੩ ਚਾਰ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਦ ਚਾਰ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ। ੪ ਰੜਕਾ. ਮੋਟੇ ਤੀਲਿਆਂ ਦਾ ਝਾੜੂ। ੫ ਅੱਗ ਮਚਾਉਣ ਲਈ ਘਾਹ ਦਾ ਮੁੱਠਾ। ੬ ਸੰ. ਵੇਦਿ (ਯਗ੍ਯ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਰਚਿਆ ਮੰਡਪ). ਵੇਦੀ. "ਬੇਦ ਕੇ ਬਿਧਾਨ ਕੈਕੈ ਬਸਾਸ ਤੇ ਬੰਧਾਈ ਬੇਦ." (ਰਾਮਾਵ) ੭ ਸੰ. ਵਿੰਦੁ. ਬਿੰਦੀ. "ਕ੍ਰੰਕਮ ਬੇਦ ਲਿਲਾਟ ਦੀਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕੇਸਰ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਮੱਥੇ ਦੇਕੇ। ੮ ਫ਼ਾ ਸੰ. ਬੈਤ ਦੀ ਬੇਲ. ਵੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬੇਤ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੇਦਸ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਦਸ਼. ਬਾਰਾਂ. "ਬੇਦਸ ਮਾਹ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਸੰ. वेदस्–ਸੰਗਜਾ–ਗਿਆਨ। ੩ ਸੰਪਦਾ। ੪ ਵਿ–ਵੇੱਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਬੇਦਸੂ. ਫ਼ਾ بیدست ਵਿ–ਟੁੰਡਾ। ੨ ਬੇਅਖ਼ਤਿਆਰ.

ਬੇਦਹਿ. ਵੇਦ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਖਰ। ੨ ਬੇਦਹਿਂ. ਵੇਦ ਨੂੰ.

ਬੇਦਕਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਦਿਕਾ.

ਬੇਦ ਕੀ ਬਿਪਤਿ. ਸੰਖਾਸੁਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵੇਦ ਖੋਹੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਪਈ ਮੁਸੀਬਤ. "ਬ੍ਰਹਮੈ ਗਰਬ ਕੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨਿਆ। ਬੇਦ ਕੀ ਬਿਪਤਿ ਪੜੀ ਪਛੁਤਾਨਿਆ॥ (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵੇਦ (ਜਾਣਨ) ਦੀ ਮੁਸੀਬਤ. ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਰੂਪ ਵਿਪਦਾ.

ਬੇਦਚਾਰੀ. ਸੰ. ਵੇਦਾਚਾਯੰ. ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵੇਦਤਤ੍ਵ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਤਾ. "ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੇ ਨ ਬੇਦਚਾਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਬੇਦਨ
ਬੇਦਨਾ
ਬੇਦਨਾਈ } ਸੰ. ਵੇਦਨ ਅਤੇ ਵੇਦਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ। ੨ ਦਿਲ ਦੀ ਪੀੜ। ੩ ਪੀੜਾ. "ਬੇਦਨ ਸਤਿਗੁਰਿ ਆਪਿ ਗਵਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਕੈਸੇ ਕਹਉ ਮੋਹਿ ਜੀਅਬੇਦਨਾਈ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਵੇਦਨ. ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ. ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨੀ.

ਬੇਦਬਿਆਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ ੪. "ਪੂਛਹੁ ਬ੍ਰਹਮੈ ਨਾਰਦੈ ਬੇਦਬਿਆਸੈ ਕੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਬੇਦਬਿਚਾਰ
ਬੇਦਬੀਚਾਰ } ਸੰਗਜਾ–ਗਿਆਨਵਿਚਾਰ। ੨ ਵੇਦ (ਗ੍ਰੰਥਾਂ) ਦਾ ਵਿਚਾਰ.

ਬੇਦਮੁਸ਼ਕ. ਫ਼ਾ بیدمشک ਅਥਵਾ ਬੇਦਮੂਸ਼. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਕ ਸੀਤਲ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦਜ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ. Salix capera.

ਬੇਦਰੇਗ. ਫ਼ਾ بے دریغ ਵਿ–ਬਿਨਾ ਅਫਸੋਸ। ੨ ਨਿਧੜਕ. ਖਟਕੇ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰੇਗ.

ਬੇਦਰੰਗ. ਫ਼ਾ بیدرنگ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਢਿੱਲ. ਫੌਰਨ. ਤੁਰੰਤ. ਦੇਖੋ, ਦੇਗ ਤੇਗ ਫਤਹ ਅਤੇ ਦਰੰਗ.

ਬੇਦਵਖਾਣਿ. ਵੇਦ ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ ਕਰਕੇ। ੨ ਵੇਦ-ਵਜਾਖਜਾਨ ਕਰਤਾ. "ਬੇਦਵਖਾਣਿ ਕਹਹਿ ਇਕੁ ਕਹੀਐ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਬੇਦਵਜਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ. ੪.

ਬੇਦਾਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੇਦ-ਆਚਾਰ. ਦਾਨਾਈ ਦਾ ਵਿਹਾਰ। ੨ ਵੇਦ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ.

ਬੇਦਾਣੀ. ਡਿੰਗ. ਵਦਾਣ (ਹਥੌੜਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਲੁਹਾਰ.

ਬੇਦਾਰ. ਫ਼ਾ بیدار ਵਿ–ਜਾਗਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ. ਸਾਵਧਾਨ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਖੇਲ. ਤਮਾਸ਼ਾ. "ਦੁਨੀਆ ਹੁਸੀਆਰ ਬੇਦਾਰ, ਜਾਗਤ ਮੁਸੀਅਤ ਹਉ ਰੇ ਭਾਈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਖੇਲ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਦੁਨੀਆਦਾਰੋ! ਤੁਸੀਂ ਜਾਗਦੇ ਹੀ ਲੁੱਟੀਂਦੇ ਹੋ.

ਬੇਦਾਰੀ. ਫ਼ਾ بیداری ਸੰਗਜਾ–ਜਾਗਣ ਦੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਗਜਾਨਅਵਸ਼ਥਾ.

ਬੇਦਾਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਵੇ ਦਾ ਤਿਆਗ.ਮਮਤ੍ਵ ਅਭਾਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਂਸਿੰਘ ੩.

ਬੇਦਿਕਾ. ਸੰ. ਵੇਦਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਯਗਜ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੰਗਲਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਰਚਿਆ ਮੰਡਪ ਅਤੇ ਹੋਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਵੇਦੀ. "ਰੁਚਿਰ ਬੇਦਿਕਾ ਕਰੋ ਸੁਧਾਰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬੇਦਿਲ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ. ਉਦਾ-ਸੀਨ. ਖਿੰਨਚਿੱਤ.

ਬੇਦੀ. ਸੰ.वेदिन्.ਵੇਦੀ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਿਆਨੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਛਤ੍ਰੀ (ਕਤ੍ਰਿਯ) ਜਾਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਵੇਦ-ਪਾਠ ਤੋਂ ਹੋਈ."ਜਿਨੈ ਬੇਦ ਪਠਜੋ ਸੁ ਬੇਦੀ ਕਹਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)ਦੇਖੋ, ਵੇਦੀਵੰਸ਼। ੩ ਸੰ. ਵੇਦਿ. ਵੇਦਿਕਾ. "ਨਾਭਿਕਮਲ ਮੇ ਬੇਦੀ ਰਚਿਲੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਬਿੰਦੁ (ਵੀਰਯ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.ਬਿੰਦੀ. "ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ ਸਬਦੀ ਮੋਨੀ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਨਾਦੀ, ਬਿੰਦੀ, ਵਕਤਾ ਅਤੇ ਮੋਨੀ.

ਬੇਦੀਂ. ਵੇਦਾਂ ਨੇ. "ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ ਬੇਦੀਂ ਆਣੀ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਬੇਂਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿੰਦੁ. ਗੋਲਬਿੰਦੁ. ਮਸ੍ਵਕਭੂਸ਼ਣ ਬਿੰਦੀ. "ਸੁਠ ਮਾਲ ਗਰੇ, ਬੇਂਦੀ ਧਰੇ ਭਾਲ." (ਨਾਪ੍)

ਬੇਦੀਨ. ਵਿ–ਦੀਨ (ਧਰਮ) ਰਹਿਤ. ਅਧਰਮੀ.

ਬੇਦੁ. ਦੇਖੋ, ਬੇਦ ੨. "ਸਾਸਤੁ ਬੇਦੁ ਬਕੈ ਖੜੋ ਭਾਈ, ਕਰਮ ਕਰਹੁ ਸੰਸਾਰੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਵਿਦੁ (विदुस्). ਗਿਆਨੀ. ਵਿਚਾਰਵਾਨ. "ਅਉਰ ਧਰਮ ਤਾਕੈ ਸਮਿ ਨਾਹਨਿ,ਇਹ ਬਿਧਿ ਬੇਦੁ ਬਤਾਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਬੇਦੇਸ. ਵਿਦੇਸ਼.

ਬੇਦੇਸਵਾ. ਵਿਦੇਸ਼ ਦਾ. ਵਿਦੇਸੀ। ੨ ਵਿਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ. "ਫਿਰੇ ਸਗਲ ਬੇਦੇਸਵਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬੇਦੰ. ਵੇਧਨ. "ਯੁਧਿਸਟਰੰ ਸਕਤਿਬੇਦੰ." (ਗਜਾਨ) ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਵੇਧਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਵੇਦਨ. ਪੀੜਾ. "ਗਿਰਜੋ ਜੁੱਧਭੂਮੰ ਬਲੀ ਭੂਪ ਬੇਦੰ." (ਗਜਾਨ) ੩ ਦੇਖੋ, ਵੇਦਜ.

ਬੇਧ. ਸੰ. ਵੇਧ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਰਾਖ. ਛਿਦ੍ਰ. ਛੇਕ। ੨ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ.ਵੇਧਨ। ੩ ਡਿੰਗ. ਯੁੱਧ. ਜੰਗ.

ਬੇਧਕ. ਸੰ. ਵੇਧਕ. ਵਿ–ਵੇਧ (ਛੇਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕਪੂਰ. ਕਾਫੂਰ.

ਬੇਧਨ. ਸੰ. ਵੇਧਨ. ਵੇਧ (ਛੇਕ) ਕਰਨਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ.

ਬੇਧੜਕ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਧੜਕਾ ਨਹੀਂ. ਬੇਖੌਫ਼. ਨਿਡਰ। ੨ ਨਿਸ਼੍ਚਿੰਤ. ਬੇਫਿਕਰ.

ਬੇਧਾ. ਸੰ. वेधस्–ਵੇਧਸ੍. ਸੰਗਜਾ–ਰਚਣ ਵਾਲਾ,ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਬੇਧਿਓ
ਬੇਧਿਆ } ਵਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਪਰੋਇਆ. ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ। ੨ ਜੁੜਿਆ. ਸੀੱਤਾ. "ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਦਇਆਲੁ ਸੇਤੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧)

ਬੇਧੀ. ਵੇਧਨ ਕੀਤੀ। ੨ ਵੇਦਨ (ਵਿਆਹ) ਕੀਤੀ. ਵਿਆਹੀ. "ਰੂਪਕੰਨਿਆ ਸੁੰਦਰਿ ਬੇਧੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬੇਧੀਅਲੇ. ਵੇਧਨ ਕੀਤੇ ਹਨ. "ਬੇਧੀਅਲੇ ਚਕ੍ਰ ਭੁਅੰਗਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਭੁਜੰਗਮਾ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਚਕ੍ਰ ਵੇਧਨ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ.

ਬੇਧੀਐ. ਵੇਧਨ ਕਰੀਐ. ਵਿੰਨ੍ਹੀਏ.

ਬੇਨ. ਸੰ. ਵੇਣੁ. ਬਾਂਸ."ਬੇਨ ਬਿਰਛ ਕੇ ਖਰੇ ਸਮੂਹਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰ. ਵੀਣਾ. ਤੰਤੀ. "ਹਥਿ ਕਰਿ ਤੰਤੁ ਬਜਾਵੈ ਜੋਗੀ ਥੋਥਰ ਬਾਜੈ ਬੇਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਬੇਣ ਅਤੇ ਬੇਨੁ.

ਬੇਨਗੂੰ. ਫ਼ਾ بے نگوں ਵਿ–ਬਿਨਾ ਕਜ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਗੂੰ (ਖ਼ਮ) ਨਹੀਂ.

ਬੇਨਜਰ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਨਜ਼ਰ (ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ). ਅੰਨ੍ਹਾ. ਭਾਵ–ਗਿਆਨਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਬਿਨਾ. "ਬੇਨਜਰ ਬੇਬਾਕ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਬੇਨਜੀਰ. ਫ਼ਾ بےنظیر ਬੇਨਜ਼ੀਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਨਜ਼ੀਰ (ਮਿਸਾਲ) ਨਹੀ. ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਲਾਸਾਨੀ. ਅਨੁਪਮ.

ਬੇਨਤੀ. ਸੰ. ਵਿਨਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ। ੨ ਵਿਨਯ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ। ੩ ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ.

ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ੪੦੫ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਅੰਤ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਰੂਪ ਚੌਪਈ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਸਤੋਤ੍ਰ, ਜੋ–"ਕਵਿਉਵਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ" ਸਿਰਲੇਖ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ੨.

ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਮਹਾਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

"ਦੂਖ ਦਰਦ ਭੌ ਨਿਕਟ ਨ ਤਿਨ ਨਰ ਕੇ ਰਹੈ।
ਹੋ! ਜੋ ਯਾਂਕੀ ਇਕਬਾਰ ਚੌਪਈ ਕੋ ਕਹੈ."

ਬੇਨਮੂੰ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਨਹੀਂ. ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਬੇਮਿਸਲ.

ਬੇਨਵਾ. ਫ਼ਾ بے نوا ਵਿ–ਨਵਾ (ਸਾਮਾਨ) ਬਿਨਾ.ਕੰਗਾਲ. ਨਿਰਧਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਚਾਰਯ ਖ਼ਾਜਾ ਹਸਨ ਬਸਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਬਕੈ ਬੇਨਵਾ ਬਾਹਰ ਖਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬੇਨਾਧਾ. ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਰਵਿ ਸਸੀਅਰ ਬੇਨਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬੇਨਿਆਜ਼. ਫ਼ਾ بے نیاز ਨਯਾਜ਼ (ਪਰਵਾ) ਰਹਿਤ. ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ.

ਬੇਨਿਵਾਜ. ਵਿ–ਜੋ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ. ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. "ਬੇਨਿਵਾਜਾਂ ਤੇ ਸਗ ਭਲੇ." (ਜਸਾ)

ਬੇਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬੇਣੀ। ੨ ਚੋਟੀ. ਸ਼ਿਖਾ. "ਬੇਨੀ ਕੇ ਮੁੰਡਾਏ ਕਹਾਂ, ਕਾਸੀ ਕੇ ਬਸਾਏ ਕਹਾਂ ?" (ਹੰਸਰਾਮ) ੩ ਗੁੱਤ. "ਬੇਨੀ ਰੁਚਿਰ ਸਵਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਬੇਨੁ. ਸੰ. ਵੇਣੁ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਂਸ। ੨ ਬਾਂਸ ਦੀ ਬਣੀ ਬੰਸਰੀ. ਮੁਰਲੀ. "ਬੇਨੁ ਬਜਾਵੈ ਗੋਧਨੁ ਚਰੈ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬੇਨੰਤੀ. ਵਿਨਯ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਨਤੀ. "ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਬੇਨੰਤੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਬੇਪਰ. ਵਿ–ਪਰ (ਪੰਖ) ਬਿਨਾ. ਪਕ ਰਹਿਤ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ.ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ.

ਬੇਪਰਦ
ਬੇਪਰਦਾ } ਵਿ–ਪਰਦਾ (ਪੜਦਾ) ਰਹਿਤ. ਬੇਪੜਦ। ੨ ਨੰਗਾ.

ਬੇਪਰਵਾ
ਬੇਪਰਵਾਹ } ਫ਼ਾ ਵਿ–ਪਰਵਾ (ਇੱਛਾ) ਰਹਿਤ. "ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਸਦਾ ਰੰਗ ਹਰਿ ਕੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਭੈ ਰਹਿਤ. ਨਿਡਰ.

ਬੇਪੀਰ. ਵਿ–ਨਿਗੁਰਾ. ਜੋ ਪੀਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ੨ ਜੋ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਬੇਪੀਰਿ. ਵਿ-ਨਿਗੁਰੀ."ਸੁਨਿ ਅੰਧਲੀ ਲੋਈ ਬੇਪੀਰਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਨਿਗੁਰੇ ਨੇ.

ਬੇਬ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਬੇ. ਬੋਬੋ. ਭੈਣ. ਮਾਂ. "ਤੀਜੇ ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੇਬ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਬੇਬਸ. ਵਿਵਸ਼. ਲਾਚਾਰ. ਮਜਬੂਰ। ੨ ਪਰਾਧੀਨ.

ਬੇਬਹਰ. ਫ਼ਾ بے بہر ਵਿ–ਅਭਾਗੀ। ੨ ਖ਼ਾਲੀ ਰਿਹਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬਹਰਹ.

ਬੇਬਹਾ. ਫ਼ਾ بے بہا ਵਿ–ਬਹਾ (ਮੁੱਲ) ਰਹਿਤ. ਅਮੂਲਜ. ਅਮੋਲਕ. "ਚੁਗਤ ਮੁਕਤਾ ਬੇਬਹਾ." (ਸਲੋਹ) ਅਮੋਲਕ ਮੋਤੀ ਚੁਗਦਾ ਹੈ.

ਬੇਬਹਾਰ. ਫ਼ਾ بے بہار ਵਿ–ਬੇਮੌਸਮਾ. ਕੁਰੁੱਤਾ.

ਬੇਬਰਜਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਰਜਿਤ. "ਬੇਬਰਜਤ ਬੇਦ ਸੰਤਨਾ, ਉਆਹੂ ਸਿਉ ਰੇ ਹਿਤਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਬੇਬਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਬੇ. ਭੈਣ. "ਸੰਗਿ ਨ ਕੋਈ ਭਈਆ ਬੇਬਾ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫)

ਬੇਬਾਕ. ਵਿ–ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਬਰੀ ਅਤੇ ਨਿਰਭੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਾਕ. "ਬੇਨਜਰ ਬੇਬਾਕ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਬੇਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਬੀਆਬਾਨ. "ਛੁਟੈਗੀ ਬੇਬਾਣਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਦੇਹ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਛੱਡੀ ਜਾਊਗੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਮਾਨ.

ਬੇਬਾਣਿ. ਬੀਆਬਾਨ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਬੇਬਾਣ ੧.

ਬੇਬਾਣੀ. ਵਿ–ਬੀਆਬਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅਘੋਰੀ. ਉਜਾੜ ਅਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਵਾਮ-ਮਾਰਗੀ."ਰਹੈ ਬੇਬਾਣੀ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ."(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਬੇਬਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਬੇਬਾਣ। ੨ ਵਿਮਾਨ ਦੀ ਨਕਲ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁਰਦੇ ਲਈ ਬਣਾਈ ਅਰਥੀ. "ਬੇਬਾਣ ਹਰਿਰੰਗ ਗੁਰਿ ਭਾਵਏ." (ਸਦੁ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰਿਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਵਿਮਾਨ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਬੇਬਾਣੈ. ਬੀਆਬਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਕੋਇ ਨ ਪਾਵੈ ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਬੇਬਾਣੈ." (ਗਉ ਛਿਤ ਮ: ੧)

ਬੇਬੇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੈਣ। ੨ ਮਾਤਾ.

ਬੇਮਹਾਬ. ਫ਼ਾ ਬੇਮਹਾਬ ਵਿ–ਜੋ ਮੁਹਾਬ (ਭਯਾਨਕ) ਨਹੀਂ। ੨ ਨਿਰਭੈ. ਬੇਖ਼ੌਫ਼.

ਬੇਮੁਹਤਾਜ. ਵਿ–ਜੋ ਹਾਜਤਮੰਦ ਨਹੀਂ. "ਬੇਮੁਹਤਾਜ ਪੂਰਾ ਪਾਤਸਾਹੁ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਮੁਹਤਾਜ.

ਬੇਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਵਿਮੁਖ.

ਬੇਮੁਖਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਮੁਖਤਾ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਭੁ ਵਿਸਾਰਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬੇਮੁਖਾਈ, ਤੇ ਨਰਕ ਘੋਰ ਮਹਿ ਪਰਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ)

ਬੇਮੁਤਾਜ. ਦੇਖੋ, ਬੇਮੁਹਤਾਜ ਅਤੇ ਮੁਤਾਜ.

ਬੇਰ. ਸੰ. ਬਦਰ ਅਤੇ ਬਦਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੇਰੀ ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਫਲ। ੨ ਰੱਸਾ. ਫੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇੜ. "ਬੇਰ ਬਨੇ ਤਿਨ ਨੰਤੂ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਚਿਰ. ਦੇਰ. ਢਿੱਲ। ੪ ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ. "ਬਿਸਰ ਨ ਕਾਹੂ ਬੇਰੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੫ ਸੰ. ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. ਦੇਖੋ,ਕੁਬੇਰ.

ਬੇਰਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਬੇਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ੨ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵੇਈਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਬੇਰੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਕੇ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੇਰੀਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੩। ੪ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੇਰੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ. ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਇਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸੱਚ ਅਤੇ ਝੂਠ ਖਰੀਦਣ ਸਿਆਲਕੋਟ ਸ਼ਹਿਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਮੁਲਾ ਕਿਰਾੜ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਨੱਥਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰ ਬਣਵਾਇਆ * ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅੱਠ ਹਜਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਬੇਰਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਲਾਈ,ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਜਾਰੀ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਗ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲ ਹੈ. ਇਸੇ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨੱਥਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀਗੰਜ ਹੈ. ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਚੌੜਾ ਸੁੰਦਰ ਖੂਹ ਧਰਮਵੀਰ ਨੱਥਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਹੈ,ਜਿਸ ਤੇ ਕਈ ਹਰਟ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਨ. ੧੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜਮੀਨ ਜਿਲਾ ਲਾਯਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਖਰੀਦੀਗਈ ਹੈ, ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬੇਰਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲੋਕਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ੫ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਸਾਹੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੇਰੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ.

ਬੇਰਹਮ. ਵਿ–ਜੋ ਰਹ਼ਮ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ. ਨਿਰਦਯ.

ਬੇਰਕਟਾ ਵਿ–ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰੀ ਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਰਕਟਾ ਦਾ

ਬੇਰਕਟੀ ਅਰਥ ਹੈ ਕੰਬਲ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਚੀਥੜਾ. ਪਾਟੀ ਲੀਰ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਪਹਿਰਣ ਨੂੰ ਪਾਟਿਆ ਚੀਥੜਾ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਬੇਰਕਟਾ ਹੈ. "ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਨਾਹਿ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਤੇ ਬਿਗੜ ਰੂਪ ਬੇਰਕਟੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਿਤ. ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਬੇਰਕਤ. ਦੇਖੋ, ਬਰਕਤ.

ਬੇਰਦਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸੇਰਾ. ਵਿੱਤਾਂਤ। ੨ਪਤਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਭੇਤ। ੪ ਬਾਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ.

ਬੇਰੜਾ. ਸੰ. ਵੈਰਟ. ਵਿ–ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਅਤੇ ਛੋਲੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਅੰਨ। ੩ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੪ ਵਿ–ਦੋਗਲਾ. ਜੋ ਦੋ ਕੁਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਇੱਕ ਕੁਲ ਦੇ ਨਹੀਂ। ੫ ਜਾਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ.

* ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ, ਮਹੰਤ ਪ੍ਰੇਮਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਦਰਿਯੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਤਵਾਰੀਖਖ਼ਾਲਸਾ" ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਬੇਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੇਲਾ. ਸਮਯ. "ਉਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੂਝੀਐ ਜਉ ਆਇਪਹੈ ਜਮਫੰਧੁ."(ਬਾਵਨ) ੨ ਚਿਰ. ਦੇਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੇੜਾ. "ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਬਦ ਕਰਜੋ ਬਡ ਬੇਰਾ। ਭਏ ਪਾਰ ਸਗਰੇ ਬਿਨ ਬੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬੇਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਰਾਰ ੩.

ਬੇਰਾਵੈ. ਵਿਰਾਉਂਦੀ ਅਥਵਾ ਵਿਰਾਉਂਦਾ (ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੰਦਾ) ਹੈ. "ਮੁਖਿ ਬੇਰਾਵੈ, ਅੰਤਿ ਠਗਾਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਉਣਾ.

ਬੇਰਿ. ਸੰ. ਬਦਰੀ. "ਕੋਲੇ ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਬੇਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਰੀ. ਚਿਰ. ਦੇਖੋ, ਬੇਰੀ ੫.

ਬੇਰਿਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੇੜੀ. ਪਗਬੰਧਨ। ੨ ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ.

ਬੇਰਿਯਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੇੜੀ ਵਾਲਾ, ਮਲਾਹ. "ਬੇਰਿਯਾਰ ਅਪਨੈ ਬਸਿ ਕੀਨੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੮)

ਬੇਰੀ. ਸੰ. ਬਦਰੀ Zizyphus jujuba. "ਤਿਸ ਬਲ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇੜੀ. "ਕਾਟੀ ਬੇਰੀ ਪਗਹ ਤੇ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ ਬੈਦਿਖਲਾਸੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ) ੩ ਵਾਰੀ. ਦਫ਼ਹ. "ਵਾਰਿਜਾਉ ਲਖਬੇਰੀਆ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੪ ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ. "ਬੇਰੀ ਏਕ ਬੈਠ ਸੁਖ ਕੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੮) ੫ ਚਿਰ. ਦੇਰੀ. "ਸਤਗੁਰੁ, ਮਮ ਬੇਰੀ ਕਟੇ ਨਿਜ ਬੇਰੀ ਪਰ ਚਾਰੁ। ਇਹ ਬੇਰੀ ਹੁਇ ਭਵ ਸਫਲ ਬਿਨ ਬੇਰੀ ਕਰ ਪਾਰ." (ਨਾਪ) ੬ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ. "ਮੂਲਾ ਬੇਰੀ ਜਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ) ੭ ਜੜੀਏ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੮ ਫ਼ਾ ਸੋਜ਼ਾ. "ਨਾਰੀ ਬੇਰੀ * ਘਰ ਦਰ ਦੇਸ। ਮਨ ਕੀ ਖੁਸੀਆ ਕੀਚਹਿ ਵੇਸ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਵਹੁਟੀ, ਸੋਜਾ, ਮਹਿਲ, ਮੁਲਕ। ੯ ਗਲੀਚਾ. ਕ਼ਾਲੀਨ.

ਬੇਰੀਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਬੇਰਸਾਹਿਬ। ੨ ਜ਼ਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਪਿੰਡ "ਖਰਕ" ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਟਾਰੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਬੇਰੀ-ਸਾਹਿਬ" ਹੈ.ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਾੜੋਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਅਰ ਬੇਰੀ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੰਧਾ. ਇਸ ਬੇਰੀ ਤੋਂ ੨੦ ਕਰਮ ਪੂਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਥਾਂ ਕੱਚਾ ਦਮਦਮਾ ਹੈ ਅਰ ਉਹ ਖੂਹ ਭੀ ਪਾਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਲ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ੩ ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਥਾਣਾ ਰਾਇਕੋਟ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੀਲੋ-ਆਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ੬ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਰਾਇਕਲ੍ਹਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਾਇਕੋਟ ਲੈਗਿਆ.

ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗ਼ੀਬਜਦਾਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੯ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਹਰ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬੇਰੂ. ਫ਼ਾ. ਬੇਰੂ ਵਿ–ਵਾਹਯ. ਬਾਹਰ ਦਾ. ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਾਹਰ। ੩ ਬਗ਼ੈਰ. ਬਿਨਾ.

ਬੇਰ੍ਹੇ. ਵਿ–ਵੇਸ੍ਟਿਤ. ਲਿਪਟੇਹੋਏ. "ਮੈਲਾਚਰ ਬੇਰ੍ਹੇ ਹੈਂ ਕੁਇਅੰਗਾ." (ਗੂਜ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਬੇੜਨਾ.

ਬੇਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤ੍ਰਿੰਗ. ਧੜ. ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਕਮਰ ਤੀਕ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਭਾਗ. "ਲਾਂਗੁਲ ਸਹਿਤ ਸੁ ਲੰਬੀ ਬੇਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਲੋਹੇ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸੰਗ੍ਲ. ਲੰਮਾ ਜੰਜੀਰ. "ਬੇਲ ਸੰਗ ਤਿਹ ਬੰਧਨ ਕਰਜੈ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਰਵੈਯੇ ਨਟ ਆਦਿ ਦਾ ਉਹ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਇਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਵਾਰਤ ਵਥੁ ਭਾਰਤ ਬਹੁ ਬੇਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸੰ. ਵੱਲੀ. ਲਤਾ. "ਜੈਗਲ ਮਧੇ ਬੇਲਗੇ."(ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)"ਉਠਿ ਬੈਲ

* ਜੋ ਕਹਾਨੀ ਇੱਥੇ ਥੋੜੀ (ਬੰਧਨ) ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ.

ਗਏ ਚਰਿ ਬੇਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ਨਵੀਂ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਖੂਹ ਜੋਤਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਹਿਲੀ ਬੇਲਾਂ ਨੂੰ ਉੱਠਕੇ ਬਲਦ ਚਰਗਏ. ਭਾਵ–ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ ਸਾਰੇ ਪੁੰਨਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੫ ਸੰਤਾਨਰੂਪ ਫਲ ਦੇਣ ਕਾਰਣ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਭੀ ਬੇਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵੇਲਿ। ੬ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਸੁਬੇਲ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ. "ਬੇਲ ਸੁਬੇਲ ਦੈਤ ਦੁਇ ਦੀਰਘ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸੁਬੇਲ। ੭ ਫ਼ਾ ਕੁਦਾਲ. ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਦਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੮ ਵੇਲਾ (ਬੇੜੇਲਾ).ਨਦੀ ਆਦਿ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ. ਝੱਲ.

ਬੇਲਗਾਮ. ਫ਼ਾ ਬੇਲਗਾਮ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲਗਾਮ ਨਹੀਂ. ਅਮੋੜ. ਮੂੰਹਫਟ.

ਬੇਲਚਾ. ਫ਼ਾ ਬੇਲਚਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਮੀਨ ਖੋਦਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਕੁਦਾਲ.

ਬੇਲਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਲਯ (ਗੋਲ ਘੇਰੇ) ਦਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੀਨੇ ਪੀੜੀਦੇ ਅਤੇ ਕਪਾਹ ਵੇਲੀਦੀ ਹੈ. ਸੰ. ਵੇਲਨ। ੨ ਵੇਲਣ (ਪੀੜਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਬੇਲਦਾਰ. ਵਿ–ਬੇਲ (ਕੁਦਾਲ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਹ ਵਸਤੁ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕਸ਼ੀਦੇ ਨਾਲ, ਉੱਕਰ ਕੇ ਜਾਂ ਲਿਖਕੇ ਬੇਲ ਬਣਾਈ ਹੋਵੇ.

ਬੇਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੇਲਣ ਨਾਲ ਪੀੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇਲਣ.

ਬੇਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਤੋਂ ਹੇਠ, ਪਿੱਠ ਪੁਰ ਦੀ ਬੈਠਕ (ਨਿਸ਼ਸ੍ਤ). ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬੇਲ ਪੁਰ ਬੈਠਾ ਆਦਮੀ. "ਮੇਰੋ ਅਹੈ ਦੁਬੇਲਾ ਘੋਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਵੇਲਾ. "ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੇਲਾ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਬਾਂਛਤ ਨਾਹੀ ਸੁ ਬੇਲਾ ਆਈ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ਮੌਤ ਦੀ ਘੜੀ ਆ ਪੁੱਜੀ। ੪ ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇਲਾ। ੫ ਫ਼ਾ ਬੇਲਹ. ਟਾਪੂ. ਜਜੀਰਾ. ਦ੍ਵੀਪ। ੬ ਦੇਖੋ, ਭੇਲਾ ੩.

ਬੇਲਿ. ਦੇਖੋ, ਬੇਲ ਅਤੇ ਵੇਲਿ.

ਬੇਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੂੰਬੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਧਾਤੁ ਦੀ ਪਿਆਲੀ. "ਸਾਗਰ ਅਥਾਹ ਜੈਸੇ ਬੇਲੀ ਮੇ ਸਮਾਈਐ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਸੰ. ਵੱਲੀ ਬੇਲ. "ਭਵਰੁ ਬੇਲੀ ਰਾਤਓ." (ਆਸਾ ਛਿਤ ਮ: ੧) ੩ ਭਾਵ–ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੰਤਾਨਰੂਪ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੪ ਵਿ–ਸਹਾਇਕ. "ਅੰਤਕਾਲਿ ਤੇਰਾ ਬੇਲੀ ਹੋਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਵੇਲੀ। ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਤ੍ਰ. "ਜਾਕਾ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੇਲੀ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੬ ਡਿੰਗ. ਦਾਸ. ਸੇਵਕ.

ਬੇਲੀਬਿਦ੍ਰੁਮ
ਬੇਲੀਵਿਦ੍ਰੁਮ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਦਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਨ, ਸ, ਸ, ਲ, ਗ. ।।, ।।ऽ, ।।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਹ ਕਹ ਸੁ ਕੁਕਤ ਕੰਕਯੰ,
ਬਹ ਬਹਤ ਬੀਰ ਸੁ ਬੰਕਯੰ,
ਲਹ ਲਹਤ ਬਾਣ ਕ੍ਰਿਪਾਣਯੰ,
ਗਹ ਗਹਤ ਪ੍ਰੇਤ ਮਸਾਣਯੰ.
(ਚੰਡੀ ੨)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਜ, ਜ, ਗ. ।।ऽ, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ. ਇਹ ਸਰੂਪ "ਸੰਯੁਤਾ" ਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਰਣ ਕੋਪ ਕਾਲ ਕਰਾਲਿਯੰ,
ਖਟਅੰਗ ਪਾਣਿ ਉਛਾਲਿਯੰ,
ਸਿਰ ਸੁੰਭ ਹੱਥ ਦਫੋੜਿਯੰ,
ਇਕ ਚੋਟ ਦੁਸ੍ਟ ਵਿਹੋੜਿਯੰ.
(ਚੰਡੀ ੨)

ਬੇਲੂਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਟੋਰਾ. ਧਾਤੁ ਦਾ ਪਿਆਲਾ.

ਬੇਲੰਬ. ਚਿਰ. ਢਿੱਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲੰਬ.

ਬੇਵਕੂਫ. ਫ਼ਾ ਬੇਵਕੂਫ ਵਿ–ਵਕੂਫ (ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ) ਬਿਨਾ. ਬੇਸਮਝ.

ਬੇਵਜੀਰ. ਵਿ–ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਨਹੀਂ. "ਬੇਵਜੀਰ ਬਡੇ ਧੀਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਪ੍ਰਮਾਣ–"ਬੀਓ ਪੂਛਿ ਨ ਮਸਲਤਿ ਧਨੈ। ਜੋ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਆਪਹਿ ਕਰੈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਬੇਵਫਾ. ਫ਼ਾ ਬੇਵਫ਼ਾ (ਵਾਅਦਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਜੋ ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਬੇਵਫ਼ਾਈ. ਫ਼ਾ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਤਿਗ਼ਾਭੰਗ.

ਬੇਵਾ. ਫ਼ਾ ਬੇਵਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਿਧਵਾ.

ਬੇੜ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵੇਸ਼੍ਟਨ ਕੀਤਾ ਰੱਸਾ. ਵੱਟ ਦੇਕੇ ਮੇਲੇਹੋਏ ਰੱਸੇ। ੨ ਘੇਰਾ. ਲਪੇਟ। ੩ ਨੌਕਾ. ਬੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇੜੁ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬੇੜਨਾ.

ਬੇੜਨ ਸੰ. ਵੇਸ਼੍ਟਨ. ਘੇਰਨਾ. ਲਪੇਟਣਾ. "ਲਯੋ

ਬੇੜਨਾ ਬੇੜ ਪੱਖੀ ਕਿਯੋ ਨਾਦ ਉੱਚੌ." (ਚੰਡੀ ੨) ਪਹਾੜ ਘੇਰਲਿਆ.

ਬੇੜਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੜੀ ਨੌਕਾ. "ਨਾਉ ਬੇੜਾ ਨਾਉ ਤੁਲਹੜਾ ਭਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਬੇੜਾ ਜਰਜਰਾ ਫੂਟੇ ਛੇਕ ਹਜਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਫੌਜ ਦਾ ਦਸ੍ਤਾ. ਸੈਨਾ ਦਾ ਟੋਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬੇੜੁ.

ਬੇੜੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ. "ਬੂਡਤ ਕਉ ਜੈਸੇ ਬੇੜੀ ਮਿਲਤ."(ਮਾਲੀ ਮ:੫) ੨ ਪਗਬੰਧਨ.ਜੋਲਾਨ. "ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਬੇੜੀ ਕਾਟੀ."(ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਕੋਠੜੀ, ਜੋ ਵੇੜ੍ਹਨ (ਵੇਸ਼੍ਟਨ) ਵਾਲੀ ਹੈ. "ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੇੜੀ ਪਾਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਵਿ–ਵੇੜ੍ਹੀ. ਵੇਸ਼੍ਟਿਤ. ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ. "ਰਹੀ ਸੁ ਬੇੜੀ ਹਿੰਡ ਦੀ, ਗਈ ਕਬੂਰੀ ਗੀਧੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਬੇੜੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਘੇਰਾ. ਲਪੇਟ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇੜ। ੩ ਵਡੀ ਨੌਕਾ. ਬੇੜਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਹਿਥੁ ਬੇੜੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਬੇੜੁਲਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤੁਲਹਾ. ਵੇਸ਼੍ਟਨ ਕੀਤੀਆਂ (ਲਪੇਟੀਆਂ) ਭਾਰੀ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜਪ ਤਪ ਕਾ ਬੰਧੁ ਬੇੜੁਲਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਬੇੜ੍ਹਨਾ. ਸੰ. ਵੇਸ਼੍ਟਨ. ਲਪੇਟਣਾ. ਘੇਰਨਾ. "ਬੇੜ੍ਹਿਓ ਢਾਕ ਪਲਾਸ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬੇੜ੍ਹਮੀ ਸੰ. ਵੇਢਮਿਕਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਹ ਰੋਟੀ

ਬੇੜ੍ਹਵੀਂ ਅਥਵਾ ਪੂਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਂਹ ਆਦਿ ਦੀ ਪੀਠੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕੈਦ ਦਾ ਕੁਤਰਾ ਭੁਰਿਆ ਹੋਵੇ.

ਬੇੜ੍ਹਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਮਕਾਨ ਜਾਂ ਕੰਧ ਨਾਲ ਵੇਸ਼੍ਟਿਤ ਸਹਨ. ਅੰਙਣ.

ਬੈ. ਅ ਕ੍ਰ ਬੈਅ. ਖ਼ਰੀਦਣਾ। ੨ ਵੇਚਣਾ। ੩ ਲੈਣ ਦੇਣ. ਵਪਾਰ। ੪ ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ."ਇਹੁ ਤਨ ਵੇਚੀ ਬੈ ਕਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੫ ਸੰ. ਵਯ. ਤਿਆਗ. ਵਿਰਕ੍ਤਾ. "ਬੈਰਾਗੀ ਸੋ, ਜੋ ਬੈ ਮਹਿ ਆਵੈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨੌ) ਜੋ ਤਿਆਗ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਸੰ. ਵਯ (ਕ੍ਸ਼ਯ). ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ। ੭ ਸਰਵ. ਦੇਖੋ, ਵੈ.

ਬੈਆਨਾ. ਫ਼ਾ ਬੈਆਨਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ। ੨ ਸਾਈ. ਸੌਦਾ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੋਂ ਦਿੱਤਾ ਧਨ. ਸੰ. ਸਤਸੈਕਾਰ.

ਬੈਆਨੀ. ਵਿ–ਕੀਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬੈਆਨਾ."ਲਾਲ ਲਾਖ ਬੈਆਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬੈਆਲ. ਪ੍ਰਾ. ਬਯਾਲੁ.ਰਾਤ੍ਰਿ ਦਾ ਭੋਜਨ. ਭਾਵ–ਰੋਜ਼ੀ. "ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਬੈਆਲੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਆਲ.

ਬੈਸ. ਸੰ. ਵੈਸ਼ਯ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਜਾ ਵਰਣ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯ–ਵਯਸ. ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ. "ਬੈਸ ਬਿਤਾਯੋ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਬਹਿਸ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬੈਸ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਬੈਂਸ. ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਬੈਸਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੈਠਕ. ਨਿਸ਼ਸ੍ਤ. "ਤਹਿ ਬੈਸੇ ਬੈਸਕ ਜਿਨ ਰੂਰੀ." (ਨਾਪ) "ਸਚੀ ਬੈਸਕ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਿ ਜਿਨ ਸੰਗਿ ਜਪੀਐ ਨਾਉ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨) ੨ ਦੇਖੋ,ਬੈਸ੍ਕਿ.

ਬੈਸਣ ਅਥਵਾ **ਬੈਸਣੁ.** ਬੈਠਣਾ. ਆਸੀਨ ਹੋਣਾ। "ਊਠਉ ਬੈਸਉ ਰਹਿ ਭਿ ਨ ਸਾਕਉ." (ਆਸਾ ਮ:੫) ੨ ਵਸਣਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ."ਕੂੜੁ ਮੰਡਪ ਕੂੜੁ ਮਾੜੀ, ਕੂੜੁ ਬੈਸਣਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਆਸਨ. "ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੪ ਬਹਸਨ. ਬਹਸ ਕਰਨੀ. ਚਰਚਾ. "ਤੁਝੁ ਕਿਆ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ?"(ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਬੈਸਣਿ. ਬੈਠਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਸ਼ਸ੍ਤ. "ਆਸਣਿ ਬੈਸਣਿ ਥਿਰੁ ਨਾਰਾਇਣੁ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਬੈਸਣੁ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਣ.

ਬੈਸਤ. ਬੈਠਦੇ.ਬੈਠਣ ਵੇਲੇ."ਸੋਵਤ ਬੈਸਤ ਖਲਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬੈਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਣ.

ਬੈਸਨਉ ਸੰ. ਵੈਸ਼੍ਣਵ. ਵਿਸ਼੍ਣੁ ਦੇਵਤਾ

ਬੈਸਨਵ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਵਿਸ਼੍ਣੁ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਵੈਸ਼੍ਣਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੰਜ ਭੇਦ ਹਨ.

(ੳ) ਨਿੰਬਾਰਕ (ਨਿਮ੍ਬਾਰ੍ਕ) ਨਿੰਬਾਦਿਤ੍ਯ ਵੈਸ਼੍ਣਵ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ. ਵੈਸ਼੍ਣਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਧਿਕਾ ਜੀ ਦੇ ਕੈਂਕਣ (ਕੜੇ) ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਪਾਸ ਧ੍ਰੁਵ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੱਦੀ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਗੰਨਾਥ ਸੀ. ਨਿੰਬਾਦਿਤ੍ਯ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ ਅਣੋਖੀ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਾਧੂ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਵਾਲਾ ਹੋਗਿਆ. ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਪੁਰ ਸਾਧੂ ਨੇ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਿੰਬਾਦਿਤ੍ਯ ਨੇ ਆਦਿਤ੍ਯ (ਸੂਰਜ) ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿੰਬ (ਨਿੰਮ ਦੇ ਬਿਰਛ)ਤੇ ਠਹਿਰਾ ਰੱਖਿਆ. ਨਿੰਬਾਦਿਤ੍ਯ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ .ਦਾ ਨਾਮ "ਨਿੰਬਾਰਕ" ਅਤੇ "ਨਿਮਾਤ" ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ.

(ਅ) ਮਧ੍ਵਾਚਾਰਯ. ਇਹ ਦੀਸਵੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਵਨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਵੈਸ਼੍ਣਵ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਲਾਈ ਸੰਪ੍ਰਦਾ "ਮਾਧ੍ਵ" ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੀਤਾਭਾਸ਼ਯ ਲਿਖਕੇ ਬਦਰੀਨਾਰਾਇਣ ਗਏ, ਉੱਥੇ ਭਗਵਾਨ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਮਿਲੇ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਮਠਾਂ ਵਿੱਚ ਥਾਪੇ ਗਏ. ਮਧ੍ਵਾਚਾਰਯ ਦੋ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਇੱਕ ਸ੍ਰਸ੍ਟੇ੍ਰ, ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਣੁ ਭਗਵਾਨ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਪਰਤੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਜੀਵ ਹੈ. ਜੀਵ ਵਿਸ਼੍ਣੁ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਪਾਸਨਾ ਨਾਲ ਮੁਕਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼੍ਣੁ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ, ਅੰਕਨ (ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਛਾਪਾ ਲਵਾਉਣਾ), ਨਾਮਕਰਣ, (ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇਸ਼ਵ ਆਦਿ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਤੇ ਰੱਖਣਾ). ਭਜਨ (ਨਾਮ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਸਿਮਰਣ) ਕਰਨਾ.

(ੲ) ਸ਼੍ਰੀ ਵੈਸ਼੍ਣਵ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਨੁਜ.

(ਸ) ਰਾਮਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਨੰਦ.

(ਹ) ਲਕ੍ਸ਼ਮਣ ਭੱਟ ਦੱਖਣੀ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਨੂੰ ਚੁਨਾਰਗੜ੍ਹ ਪਾਸ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਪਿਆ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਪਾਲਿਆ. ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਕੇ ਵੱਲਭਾਚਾਰਯ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਵੱਲਭ ਜੀ ਨੇ ਸੰਨ੍ਯਾਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਹੋਗਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਪੁਤ੍ਰ ਗੱਦੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ "ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ" ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਗੋਲੋਕ ਵਿੱਚ, (ਜੋ ਵੈਕੁੰਠ ਤੋਂ ਭੀ ਪੰਜਾਹ ਕ੍ਰੋੜ ਯੋਜਨ ਉੱਚਾ ਹੈ), ਪਹੁਚਣਾ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ. ਸੂਰਦਾਸ ਆਦਿਕ ਅਸ਼੍ਟਛਾਪ ਕਵਿ ਇਸੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਏ ਹਨ.

ਵੱਲਭ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸ਼ਨ ੧੪੭੯ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸ਼ਨ ੧੫੩੧ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਵੱਲਭ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ ਅਤੇ ਵੱਲਭੀ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਰਧ੍ਵਪੁੰਡ੍ਰ ਤਿਲਕ ਲਾਂਉਂਦੇ ਹਨ. ਬਾਲ ਗੋਪਾਲ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਤੁਲਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੰਠੀ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਜਗਤਨਾਥ ਸ੍ਰਵ੍ਵਵਿਆਪੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਦੇਖੋ,ਬਿਸਨੁ ੪."ਬੈਸਨਉ ਕੀ ਕੂਕਰਿ ਭਲੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬੈਸਨਵੀ. ਸੰ.ਵੈਸ਼੍ਣਵੀ ਵਿ–ਵਿਸ਼੍ਣੁ ਦੀ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ. ਵਿਸ਼੍ਣੁ ਦੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ। ੩ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸਨਵੀ ੪.

ਬੈਸਨੇ ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ. "ਬੈਸਨੋ ਸੋ, ਜਿਸੁ ਊਪਰਿ

ਬੈਸਨੋ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਿਹ ਕੁਲ ਸਾਧੁ ਬੈਸਨੋ ਹੋਇ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬੈਸਨੰ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ। ੨ ਵੈਸ਼ਨ. ਤੀਜਾ ਵਰਣ. ਵੈਸ਼ਨਗਣ. "ਬੈਸਨੰ ਕੇ ਬਿਖੇ ਬਿਰਾਜੈ, ਸੂਦ੍ ਭੀ ਵਹ ਨਾਹਿ." (ਅਕਾਲ)

ਬੈਸਾ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੇ ਬੈਸਾ। ੩ ਬੈਂਸਾ. ਦਸ੍ਤਾ. ਹੱਥਾ. ਬੈਂਹਾਂ.

ਬੈਸਾਖ. ਸੰ. ਵੈਸ਼ਾਖ. ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਨਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਹੋਵੇ.

ਬੈਸਾਖਿ. ਵੈਸ਼ਾਖ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸਾਖਿ.

ਬੈਸਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸਾਖੀ.

ਬੈਸਾਲਨ ਕ੍ਰਿ–ਬੈਠਾਉਣਾ. "ਜੋ ਤਖਤਿ ਬੈਸਾਲਹਿ

ਬੈਸਾਵਨ ਤਉ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਜਹਿ ਬੈਸਾਵਹਿ ਬੈਸਹਿ ਭਾਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਬੈਸਿ. ਬੈਠਕੇ. "ਜਹਾਂ ਬੈਸਿ ਹਉ ਭੋਜਨ ਖਾਉ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਸ਼ਿਤ੍ਵ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਬੈਸਿ ਧੂਪ ਦੇਵਹੁ ਤਉ ਚੂਧੈ ਕਉ ਜਾਵਹੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਭਾਂਡਾ ਦੇਹ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਸ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਧੂਪ. ਭਾਂਡਾ ਧੁੰਗਾਰਨ ਤੋਂ ਦੁਰਗੰਧ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਬੈਸਿਕ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਕ। ੨ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਕਹੁ ਵਜਾਕਰਨ ਬੈਸਿਕਾਲਾਪ ਕੱਥੈਂ." (ਅਜੈ ਸਿੰਘ) ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ–ਆਲਾਪ.

ਬੈਸ੍ਯ. ਵੈਸ਼ਯ. ਤੀਜਾ ਵਰਣ. "ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੂਦ ਬੈਸ੍ਯ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਬਸੁੰਧਰਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਬਸੁੰਧਰਾ। ੨ ਵਿ–ਵਸੁੰਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਬੈਸੰਤਰ. ਸੰ. ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ. ਜੋ ਨਰਾਂ (ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ) ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਗਨਿ.

ਬੈਸੰਤਰਿ. ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ (ਅਗਨਿ) ਵਿੱਚ. "ਲੋਕਨ ਕੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਬੈਸੰਤਰਿ ਪਾਗੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਬੈਸੰਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸੰਤਰ.

ਬੈਸ੍ਕ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ. "ਧਰਮਹੀਣੰ ਤਥਾ ਬੈਸ੍ਕ੍ਵਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬੈਸ੍ਵਾਂਤਰ. ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸੰਤਰ. "ਜਲੰਤ ਦੇਦੀਪਜ ਬੈਸ੍ਵਾਂਤਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬੈਹਣ. ਕ੍ਰਿ–ਬੈਠਣਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਹਿਣ. ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਹੜ੍ਹ। ੩ ਬਹਿਨ. ਭੈਣ। ੪ ਆਸਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠੀਏ.

ਬੈਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੈਠਣਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਿੰਘਾਸਨ. ਆਸਨ. "ਸੋ ਟਿਕਾ ਸੋ ਬੈਹਣਾ ਸੋਈ ਦੀਬਾਣੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਬੈਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬੈਹਣ.

ਬੈਹਨਿ. ਬੈਹਨ (ਸਿੰਘਾਸਨ) ਉੱਤੇ. "ਕਿਤੀ ਬੈਹਨਿ ਬੈਹਣੇ ਮੁਚੁ ਵਜਾਇਨਿ ਵਜ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨)

ਬੈਹਬਲ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਬਲ.

ਬੈਹਰਬਰ ਦੇਖੋ, ਬਹਰਹਬਰ.

ਬੈਹਰਮੰਦ

ਬੈਹਲ. ਦੇਖੋ, ਬਹਲ.

ਬੈਹੜਵਾਲ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਚੂਨੀਆਂ, ਥਾਣਾ ਸਰਾਂਮੁਗਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਛਾਂਗਾ ਮਾਂਗਾ" ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ "ਮੰਡੂਰ" ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ.

ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹੇਮੇ ਚੌਧਰੀ ਤੋਂ ਜਲ ਛਕਣ ਲਈ ਮੰਗਿਆ. ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਇਹ ਜਲ ਤਾਂ ਖਾਰਾ ਹੈ. ਮੈ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਜਾਕੇ ਮਿੱਠਾ ਜਲ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਭਾਈ ਹੋਮਾ ! ਇਹ ਜਲ ਮਿੱਠਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨਕੇ ਉਸੇ ਖੂਹ ਦਾ ਜਲ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੀਤਾ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਹੋਸੋ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਲ ਪੀਤਾ, ਤਾਂ ਮਿੱਠਾ ਜਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਆਨੰਦ ਹੋਗਏ. ਚੌਧਰੀ ਹੋਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਯਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਕਰ. ਤਦ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਾ ਧਨ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਅੌਰਤ ਹੈ. ਤਦ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ ? ਤਾਂ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੇ ਪੁਤ੍ਰੀ ! ਚੌਧਰੀ ਹੋਮਾ ਤੇਰਾ ਸਿਰਤਾਜ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਮੰਨਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹੋਸੇ ਨੂੰ ਪਤੀ ਬਣਾਇਆ ਅਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਸੰਪਦਾ ਹੋਈ.

ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਰਿਹਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਦੇ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਾਈ ਭਾਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ੩੯ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਈ ਬਿਸ਼ਨਕੌਰ ਵੱਲੋਂ, ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਘੁਮਾਉਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸੱਤਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬੇਹਾਦ੍ਹੀ. ਵਿ. ਬਿਹਾਦ੍ਹੀ. ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਜਿਸ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. ਰੋਹਤੰਗ ਦੇ ਵਾਸੀ. "ਬੈਹਾਦ੍ਹੀ ਸਗਲੇ ਮਿਲ ਕੰਪੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਬੈਕੁੰਠ } ਸੰ. ਵੈਕੁਣ੍ਠ–ਵੈਕੁਂਠ. ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੁੰਠਾ
ਬੈਕੁੰਠੁ } (ਮਾਯਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਗਵਾਨ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਲੋਕ. "ਨਾ ਜਾਨਾ ਬੈਕੁੰਠ ਕਹਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਸਤਸੰਗ. ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾਨ. "ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਤੁਹਾਂ ਬੈਕੁੰਠੁ ਜਹ ਕੀਰਤਨੁ ਤੇਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਬੇਖਰੀ. ਵੈਖਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ.

ਬੇਖਰੀਦ } ਫ਼ਾ. ਬੇਖ਼ਰੀਦ. ਵਿ–ਬੈਅ–ਖ਼ਰੀਦ. ਮੁੱਲ
ਬੇਖਰੀਦੁ } ਲੀਤਾ."ਮੈ ਬੰਦਾ ਬੇਖਰੀਦੁ, ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬੇਖਾਨਸ. ਸੰ. ਵੈਖਾਨਸ. ਵਿ–ਖਨ੍. ਖੋਦਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸਨਾ ਛੱਡਕੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਢੂੰਢਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਵਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ. ਤੀਜੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਾਲਾ. "ਬ੍ਰਹਮਚਾਰਿ ਜੋਗੀ ਤਪੀ ਜਤੀ ਬੈਖਾਨਸ ਕੋਇ." (ਨਾਪ੍)

ਬੈਂਗਣ } ਸੰ. ਭ੍ਰਿੰਗਾਕ. ਫ਼ਾ. ਬਾਦਿੰਜਾਨ.
ਬੈਂਗਨ } ਅੰ. Brinjal. ਬਤਾਊਂ. ਭੁਟਾ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਬੈਂਗਣ ਦੀ ਭਾਜੀ ਭੁੜਥਾ ਪਤੌੜ ਆਦਿ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬੈਜਨਾਥ. ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਅਲਮੋਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਿਲ੍ਹੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ ਕੀਰ ਨਗਰ ਇੱਕ ਸ਼ਿਵਮੰਦਿਰ, ਜੋ ਪਾਲਮਪੁਰ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵੈਦ੍ਯਨਾਥ.

ਬੈਜਯੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਵੈਜਯੰਤੀ.

ਬੈਜਾ. ਅ. ਬੈਜ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਡਾ. ਅੰਡ। ੨ ਅੰਡਕੋਸ਼. ਫੋਤਾ.

ਬੈਜੈਤੀ. ਦੇਖੋ, ਵੈਜਯੰਤੀ.

ਬੈਂਟਿੰਕ. Lord William Cavendish Bentinck. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮਦਰਾਸ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੀ,ਫੇਰ ਜੁਲਾਈ ੧੮੨੮ ਤੋਂ ਮਾਰਚ ੧੮੩੫ ਤਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ੧੮੨੯ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਰਸਮ ਹੁਕਮਨ ਬੰਦ ਕੀਤੀ.

ਬੈਂਟਿੰਕ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ੨੫ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੩੧ ਨੂੰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੩੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬੈਠਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਸ਼ਸ੍ਤ. ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਬੈਠਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਨਿਸ਼ਸ੍ਤਗਾਹ.

ਬੈਠਣਾ } ਕ੍ਰ–ਉਪਵਿਸ਼ ਹੋਣਾ. ਆਸਨ ਪੁਰ ਇਸਥਿਤ
ਬੈਠਨਾ } ਹੋਣਾ. "ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਨਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾ. ਅਧੋਗਤਿ ਹੋਣੀ.

ਬੈਠਿ. ਬੈਠਕੇ. "ਬੈਠਿ ਸਿੰਘੁ ਘਰਿ ਪਾਨ ਲਗਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਬੈਂਡਾ. ਵਿ–ਵਿੰਗਾ. ਟੇਢਾ। ੨ ਵਿੰਗੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੩ ਡਿੰਗ. ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ.

ਬੈਂਡਾਲ. ਡਿੰਗ. ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁੰਡਲ ਆਕਾਰ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਬਾਂਕਾ ਘੋੜਾ.

ਬੈਡੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਵੈਡੂਰ੍ਯ.

ਬੈਣ. ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਵੈਣ.

ਬੈਣੀ. ਵਾਣੀ ਨਾਲ. ਬਚਨਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਹਰਿ ਬੋਲੀ ਬੈਣੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੇਣੀ. ਗੁੱਤ. "ਬੈਣੀ ਮੰਡਾਯੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਬੈਤ. ਵੇਤ੍. ਦੇਖੋ, ਬੇਤ ਅਤੇ ਬੈਂਤਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ। ੨ ਅ. ਬੈਤ਼: ਘਰ. ਮਕਾਨ। ੩ ਛੰਦ. "ਏਹ ਬੈਤ ਵੱਤ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਇ."(ਨਾਪ੍) ਇਹ ਬੈਤ ਮੈਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਸੁਣਾ ੪ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਤੁਕ ਦੇ ਇੱਕ ਛੰਦ ਨੂੰ ਬੈਤ ਕਲਪਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਹਨ, ਪਰ ਮੁਫ਼ਰਨਾਮਹ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਹ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬੈਤ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:–

(ੳ) ਦੋ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੮ ਮਾਤ੍ਰਾ,੧੦-੮ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹਮੂ ਮਰਦ ਬਾਯਦ, ਸ਼ਵਦ ਸ਼ੁਖ਼ਨਵਰ,
ਨ ਸ਼ਿਕਮੇ ਦਿਗਰ ਦਰ ਦਹਾਨੇ ਦਿਗਰ.
(ਜਫਰ)

(ਅ) ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੯ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੨-੭ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗਰ ਤੁਰਾ ਯਾਰੇ ਖ਼ੁਦਾ, ਹਾਸਿਲ ਸ਼ਵਦ,
ਹੱਲ ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਤੁਰਾ, ਐ ਦਿਲ ! ਸ਼ਵਦ.
(ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

(ਏ) ਨਸੀਹਤਨਾਮੇ ਦੇ ਬੈਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੦–੪ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਿਚੈ ਨੇਕਨਾਮੀ, ਜੋ ਦੇਵੈ ਖ਼ੁਦਾ,
ਜੁ ਦੀਸੈ ਜ਼ਿਮੀ ਪਰ, ਸੋ ਹੋਸੀ ਫ਼ਨਾ.×××

(ਸ) ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਦੀ ਮੁਹਰ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਕੇ "ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ" ਪੁਰ ਜੋ ਬੈਤ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੦–੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦੋਜ਼ਾ ਤੇਗ਼ੋ ਛਤ੍ਰ ਨੁਸਰਤ ਬੇਦਰੰਗ,
ਯਾਫ਼ਤਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ.

(ਹ) ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਬੈਤ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ,ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੮–੧੧ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਵਲਾਯਤ ਵਲੀ, ਅਹਲ ਆਰਫ਼ ਕਮਾਲ,
ਜਿਨ੍ਹੈ ਕੇ ਮਿਲੇ, ਰੱਬ ਪਾਯੋ ਜਮਾਲ.×××

(ਕ) ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਬੈਤ ੪ ਚਰਣ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੨੨ ਚਰਣ ਤੀਕ ਰਚੇ ਹਨ, ਅਰ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਭੇਦ ਨਾਲ ਸਰੂਪ ਇਉਂ ਹਨ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੨੦–੨੦ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਇਸੇ ਦੀਨਤਾ ਨੇ ਗੁਣੀ ਮਾਨ ਖੋਯਾ,
ਕੱਖ ਤੁਲ ਤੋਂ ਤੁੱਛ ਹੈ ਚਾਇ ਕੀਤਾ,
ਰਹੀ ਮੱਤ ਨਾ ਉੱਚੜੇ ਭਾਵ ਮੰਦੀ,
ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ ਵਾਸ ਲੀਤਾ.×××

(ਖ) ਵਾਰਸਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭੀ ੨੦–੨੦ ਅਥਵਾ ੧੯-੨੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਬੈਤ ਰਚੇ ਹਨ, ਯਥਾ–

ਲੱਖ ਵੈਦਗੀ ਵੈਦ ਲਗਾਇ ਥੱਕੇ,
ਧੁਰੋਂ ਟੁੱਟੜੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਜੋੜਨੀ ਵੇ,
ਜਿੱਥੇ ਕਲਮ ਤਕਦੀਰ ਦੀ ਵਗ ਚੁੱਕੀ,
ਕਿਸੇ ਵੈਦਗੀ ਨਾਲ ਨਾ ਮੋੜਨੀ ਵੇ. ×××
ਰਲੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਵਿਛੋੜਦੇਨੀ,
ਬੁਰੀ ਬਣੇਗੀ ਤਿਨ੍ਹਾ ਹਤਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ,
ਨਿੱਤ ਹਿਰਸ ਦੇ ਫਿਕਰ ਗ਼ਲਤਾਨ ਰਹਿੰਦੇ,
ਏਹ ਸ਼ਾਮਤਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਨੂੰ. ×××

(ਗ) ਹਾਫ਼ਿਜ * ਨੇ ਅੱਠ ਚਰਣ ਦੇ ਬੈਤ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹਨ,੧੬–੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਅਥਵਾ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੂੜੀ ਗੱਲੀਂ ਕੁਝ ਨਾ ਵੱਸੈ, ਬਖ਼ਸ਼ ਕਦਾਈਂ ਭੋਰਾ,
ਅਮਲਾਂ ਬਾਝੋਂ ਢੋਈ ਨਾਹੀਂ, ਨਾ ਕਰਵੇਖੀਂ ਜੋਰਾ.×××

ਬੈਤਰਣੀ } ਦੇਖੋ, ਵੈਤਰਣੀ. "ਸੋਨ ਚਲਜੋ ਬਹਿ
ਬੈਤਰਨੀ } ਬੈਤਰਨੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਬੈਤਲ. ਵੇਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬੇਤਾਲ. "ਬਕੈਤ ਬੀਰ ਬੈਤਲੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਬੈਤਾਂ ਦੀ ਸਜਾ. ਵੈਤ੍ਰਾਘਾਤ. ਬੈਤ ਦੀ ਛਟੀ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੈਤਾਂ ਦੀ ਸਜਾ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ."ਆਨਹੁ ਬੈਤ ਸਾਸਨਾ ਦੇਈ." (ਨਾਪ੍)

ਬੈਤਾਰ } ਵੇਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬੇਤਾਲ. "ਨਾਚੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ
ਬੈਤਾਲ } ਬੈਤਾਰਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ.

ਬੈਤੁਲਮੁਕੱਦਸ. ਅ. بيت المقدس ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਕੱਦਸ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਬੈਤ (ਘਰ). ਦੇਖੋ, ਜਰੂਸਲਮ.

ਬੈਦ. ਸੰ. ਵੈਦ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਬੀਬ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬੈਦਕ. ਸੰ. ਵੈਦ੍ਯਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ। ੨ ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. "ਬੈਦਕ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਹਾਂ ਲਉ ਭਾਖਈ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਟਿਕ ੨। ੪ ਸੰ. ਵੈਦਿਕ. ਵਿ–ਵੇਦ ਸੰਬੰਧੀ.ਵੇਦ ਦਾ.

ਬੈਦਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦੁਰ. "ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਬੈਦਰ ਆਇ-ਗਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬੈਦਰਭ. ਸੰ. ਵੈਦਰ੍ਭ. ਵਿਦਰ੍ਭ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ੨ ਵਿਦਰ੍ਭ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਰਭ.

ਬੈਦੂਰਥ. ਵਿਦੂਰਥ. ਦੇਖੋ, ਬਜਦੂਰਥ.

ਬੈਦ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਬੈਦ. "ਬੈਦ੍ਯੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬੈਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਣੀ. ਵਚਨ. "ਬੋਲਹਿ ਮੀਠੇ ਬੈਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਵੈਣ. ਵੇਣ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਥੂ. "ਬਲਿ ਬੈਨ ਬਿਕ੍ਰਮ ਭੋਜ ਹੂੰ ਮੈ ਮੋਜ ਐਸੀ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਬੈਨਤੇਯ. ਸੰ. ਵੈਨਤੇਯ. ਵਿਨਤਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਰੁੜ. "ਭੁਵਬੰਧਨ ਪੰਨਗ ਜੋ ਗ੍ਰਾਸੈ, ਬੈਨਤੇਯ ਹੋ ਤਿਨ ਕੋ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ.

ਬੈਨਾਮਾ. ਫ਼ਾ. ਬੈਅ਼ਨਾਮਹ. ਖ਼ਰੀਦ ਦੀ ਲਿਖਤ. ਵਿਕ੍ਰਯਪਤ੍ਰ.

ਬੈਰ. ਸੰ. ਵੈਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਸ਼ਮਨੀ. ਦ੍ਵੇਸ਼. "ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਛੇਦੇ ਭੈ ਭਰਮ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਬਗ਼ੈਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰੇਕੰਨਾ.

ਬੈਰਕ. ਅ. برك ਬੈਰਕ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਝੰਡਾ. ਪਤਾਕਾ. "ਚਲੇ ਬੈਰਕਾਂ ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਫਰਹਰਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. "ਝੂਲਣ ਨੇਜੇ ਬੈਰਕਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਅੰ. Barrack. ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਕਤਾਰ). ਬਾਰੱਗ.

ਬੈਰਖ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰਕ ੧ ਅਤੇ ੨. "ਬਰਛੀ ਅਰੁ ਬੈਰਖ ਬਾਨ ਧੁਜਾ." (ਕਲਕੀ)

ਬੈਰਨਿ. ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਬੈਰਮ. ਤੁ. ਬੈਰਮ਼ ਤਿਉਹਾਰ. ਈਦ. ਜਸ਼ਨ. ਪਰਵ.

ਬੈਰਮਖਾਨ. ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ) ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਆਇਆ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ. ਭਾਈ ਮਥੁਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਬੈਰਾਇ } ਵਿ–ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੈਰੀ. ਵਿਰੋਧੀ.
ਬੈਰਾਈ } "ਬੀਰ ਭਏ ਬੈਰਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਨਾ ਹਮ ਕਿਸ ਕੇ ਬੈਰਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਜੀਤੇ ਪੰਚ

* ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕਵੀ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੈਰਾਈਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੈਰਭਾਵ. ਸ਼ਤ੍ਰਤਾ. "ਮੇਰ ਤੇਰ ਜਬ ਇਨਹਿ ਚੁਕਾਈ । ਤਾਂਤੇ ਇਸੋ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਬੈਰਾਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਬੈਰਾਹ. ਸੰ. ਵਾਰਾਹ. ਵਰਾਹ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਵਰਾਹ ਦਾ। ੨ ਵਰਾਹ (ਸੂਰ) ਲਈ ਭੀ ਬੈਰਾਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਰੇ ਬੈਰਾਹ ਸਿਖਾਵ ਮਤ ਚਲਨ ਯਾਂਹਿ ਬੈਰਾਹ." * (ਬਸੰਤ ਸਤਸਈ) ੩ ਬੇ–ਰਾਹ. ਕੁਮਾਰਗ.

ਬੈਰਾਖੜੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹਖੜੀ.

ਬੈਰਾਗ. ਸੰ. ਵਿਰਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਗ (ਮੁਹੱਬਤ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਵੈਰਾਗਜ. ਵਿਰਾਗ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਵੈਰਾਗ। ੨ ਰੁਦਨ. ਰੋਣਾ. "ਸਹਜ ਬੈਰਾਗ, ਸਹਜੇ ਹੀ ਹਸਨਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬੈਰਾਗ ਛੁੱਟਣਾ। ੩ ਉਪਰਾਮਤਾ. "ਜਿਹ ਬਿਖਿਆ ਸਗਲੀ ਤਜੀ ਲੀਓ ਭੇਖ ਬੈਰਾਗ." (ਸ: ਮ: ੯) ਵੇਸ (ਭੇਖ) ਤੋਂ ਭੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਪਰਾਮਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਬੈਰਾਗ ਛੁੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੋਪੈਣਾ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਜਲਧਾਰਾ ਵਹਿਣੀ. "ਕੰਠ ਨਾਲ ਜਦ ਲਾਇਆ, ਤਦ ਰਮੇਸਰ-ਦਾਸ ਦਾ ਬੈਰਾਗ ਛੁੱਟਗਿਆ." (ਜਸਭਾਮ)

ਬੈਰਾਗਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਰਾਗਜਵਾਨ ਸਾਧੂ ਦੀ ਆਧਾਰੀ. ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜੋ ਇਸ T ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਉੱਤੇ ਬਾਂਹਾਂ ਰੱਖਕੇ ਸਾਧੂ ਬੈਠਦੇ ਹਨ.

ਬੈਰਾਗਨਿ. ਵਿ–ਵੈਰਾਗ ਵਾਲੀ. "ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਭਈ ਬੈਰਾਗਨਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੈਰਾਗਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਦਸ ਬੈਰਾਗਨਿ ਮੋਹਿ ਬਸਿ ਕੀਨੀ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬੈਰਾਗਰ / **ਬੈਰਾਗਰੁ** ਸੰ. ਵਜ੍ਰਾਕਰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੀਰੇ ਦੀ ਖਾਣ. ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ. "ਜਪਿ ਹਰਿ ਬੈਰਾਗਰੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ੨ ਵਿ–ਵੈਰਾਗਜਵਾਨ. ਉਦਾਸੀਨ. "ਤੂ ਠਾਕੁਰੋ ਬੈਰਾਗਰੋ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬੈਰਾਗੀ. वैरागिन् ਵਿ–ਵੈਰਾਗੀ. ਵੈਰਾਗਜ ਵਾਲਾ. ਜਗਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ. "ਨਹ ਚੀਨਿਆ ਪਰਮਾਨੰਦ ਬੈਰਾਗੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਜੋ ਮਨੁ ਮਾਰਹਿ ਆਪਣਾ, ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਬੈਰਾਗੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੈਸ਼ਨਵ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਰਾਮਾਨੰਦ ਹੈ. "ਰਾਮਾਨੰਦ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਾ। ਭੇਸ ਬੈਰਾਗੀ ਕੋ ਤਿਨ ਧਰਾ॥" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਕਰਮ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ–ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ, ਸ਼ੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਨੁਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਛਾਪਾ, ਗੋਪੀ-ਚੰਦਨ ਦਾ ਤਿਲਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਥਵਾ ਰਾਮਮੂਰਤਿ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀਮਾਲਾ ਦਾ ਧਾਰਣ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ.

ਬੈਰਾਗੀਅੜਾ. ਵੈਰਾਗਜਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰਾਗੀ. "ਅਨ-ਭਉ ਕਿਨੈ ਨ ਦੇਖਿਆ, ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ!" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਬੈਰਾਗੁ. ਦੇਖੋ, ਵੈਰਾਗ। ੨ ਉਦਾਸੀਨਤਾ. ਨਿਰਾਸਤਾ. "ਮਨ, ਕਿਉ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਹਿਗਾ? ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬੈਰਾਟ / **ਬੈਰਾਠ** ਦੇਖੋ, ਵਿਰਾਟ ਅਤੇ ਵੈਰਾਟ.

ਬੈਰਾਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਰਭਾਵ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ. "ਸਾਜਨ ਸਿਉ ਬੈਰਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਬੈਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰਾੜ ਅਤੇ ਵਿਦਰਭ.

ਬੈਰਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰਾੜੀ.

ਬੈਰਾੜ. ਇੱਕ ਮਹਾਂ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਜਾਤਿ ਪੁਰ ਖ਼ਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਜਫ਼ਰਨਾਮੇ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ– "ਹਮਹ ਕੌਮ ਬੈਰਾੜ ਹੁਕਮੇ ਮਰਾਸ੍ਹ." ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਬੈਰਾੜ ਮਾਦੋ ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਸਰ ਨੰ: ੮.

ਬੈਰਾੜੀ. ਸੰ. वराटी–ਵਰਾਟੀ. ਇਹ ਮਾਰੂਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਸੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਹੈ, ਪਰ ਦੁਰਬਲ ਹੋਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬੈਰਾੜੀ ਦਾ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਬੈਰੀ. ਸੰ. वैरिन्–ਵੈਰੀ. ਵਿ–ਵੈਰ (ਦੁਸ਼ਮਨੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬੈਰੀ ਸਭਿ ਦੇਵਹਿ ਮੀਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਬੈਰੀਸਾਲ. ਵਿ–ਵੈਰੀ (ਦੁਸ਼ਮਨ) ਨੂੰ ਸੱਲਰੂਪ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੱਖਣੀ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਜਗਦੀਸ਼ਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਅਕਬਰ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬੈਰੇਕੰਨਾ. ਵਹਿਰ–ਏਕ–ਨਾ. ਵਹਿਰ (ਬਾਹਰ) ਇੱਕ ਨਹੀਂ. "ਨਈਆ ਤੇ ਬੈਰੇਕੰਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਪ੍ਰੇਰਕ ਕਰਤਾਰ (ਨਯੰਤਾ) ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਨਹੀਂ। ੨ ਬਗੈਰ ਇੱਕ ਨਾ.

ਬੈਲ. ਸੰਗਜਾ–ਬਲਦ. ਦੇਖੋ, ਬੈਲੁ। ੨ ਭਾਵ–ਮੂਰਖ. ਪਸ਼ੂ। ੩ ਵਜਸਨ. ਐਬ। ੪ ਸੰ. ਵਿ–ਬਿਲ (ਖੁੱਡ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਬੈਲਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ। ੨ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ.

ਬੈਲਬਿਰਾਨਾ. ਬੇਗਾਨਾ ਬੈਲ. ਪਰਾਇਆ ਪਸ਼ੂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੰਮ ਬਹੁਤਾ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਘੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਬੈਲ ਬਿਰਾਨੇ ਹੁਝੀਹੈ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਵ–ਗੁਲਾਮ. ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ ਸੇਵਕ.

ਬੈਲੀ. ਵਿ–ਵਜਸਨ ਵਾਲਾ. ਦੋਸ਼ੀ. ਐਬੀ. ਵਿਕਾਰੀ.

ਬੈਲੁ. ਦੇਖੋ, ਬੈਲ. "ਘਾਟੀ ਚਢਤ ਬੈਲੁ ਇਕੁ ਥਾਕਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਮਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ.

ਬੈੜ੍ਹਕਾ / **ਬੈੜ੍ਹਾ** ਸੰਗਜਾ–ਜੁਆਨ ਬੈਲ, ਜੋ ਹਲ ਨਹੀਂ ਜੋਤਿਆ. ਬੜ੍ਹਕ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬੜ੍ਹਕ.

ਬੋ. ਕ੍ਰਿਯਾਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ, ਜੈਸੇ–ਆਇਬੋ, ਜਾਇਬੋ, ਕਰਬੋ ਆਦਿ। ੨ ਫ਼ਾ بو ਸੰਗਜਾ–ਗੰਧ. ਬੂ। ੩ ਆਸ਼ਾ. ਉਮੀਦ। ੪ ਬੋਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਬੀਜ.

ਬੋਅਹੁ. ਬੀਜੋ. ਬੋਵਹੁ. "ਕਰਮਭੂਮਿ ਮਹਿ ਬੋਅਹੁ ਨਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਬੋਇ. ਬੀਜ. ਤੁਖ਼ਮਰੇਜ਼ੀ ਕਰ. "ਬੋਇ ਖੇਤੀ ਲਾਇ ਮਨੂਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੀਜਕੇ। ੩ ਫ਼ਾ بوے ਬੋਯ ਅਤੇ ਬੂਯ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਧ.

ਬੋਇਓ / **ਬੋਇਆ** ਬੀਜਿਆ. "ਬੋਇਓ ਬੀਜੁ ਅਹੰ ਮਮ ਅੰਕੁਰੁ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) "ਜੇਹਾ ਪੁਰਬਿ ਕਿਨੈ ਬੋਇਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਬੋਈ. ਬੀਜੀ. "ਜਿਮੀ ਨਾਹੀ ਮੈ ਕਿਸੀ ਕੀ ਬੋਈ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਬੋਸਤਾਂ. ਫ਼ਾ بوستان ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਫੁਲ-ਵਾੜੀ. ਬਾਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਦੀ। ੩ ਕ੍ਰੇਟੇ ਤੋਂ ਵੀਹ ਕੋਹ ਚਮਨ ਵੱਲ ਇੱਕ ਨਗਰ ਅਤੇ ਰੇਲ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ. ਇੱਥੇ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੫੧੫੩ ਫੁਟ ਹੈ.

ਬੋਸਾ. ਫ਼ਾ بوسہ ਬੋਸਹ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁੰਮਾ. ਬਾਗੀ. ਥੱਪੀ.

ਬੋਸੀਦਨ. ਫ਼ਾ بوسیدن ਕ੍ਰਿ–ਚੁੰਮਣਾ. ਬਾਗੀ ਲੈਣੀ। ੨ ਬੋਦਾ ਹੋਣਾ. ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਣਾ.

ਬੋਸੀਦਾ. ਫ਼ਾ بوسیدہ ਬੋਸੀਦਹ. ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ. ਬੋਦਾ.

ਬੋਹ. ਫ਼ਾ بوے ਬੂਯ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਧ. "ਨਿਕਟ ਬਸੰਤੋ ਬਾਂਸੋ, ਨਾਨਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਨ ਬੋਹਤੇ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਅੰਬੋਹ (ਢੇਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜਜੋਂ ਓਲੇ ਕੋ ਬੋਹ." (ਗੁਪ੍ਰਾਸੂ)

ਬੋਹਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟੀ ਟੋਕਰੀ.

ਬੋਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੂ (ਗੰਧ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਬੋਧਨ. ਸਮਝਾਉਣਾ.

ਬੋਹਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਕ੍ਰਯਣ (ਵੇਚਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵੱਟਤ. ਖੱਟੀ.

ਬੋਹਥ. ਦੇਖੋ, ਬੋਹਿਥ.

ਬੋਹਦਾ. ਬੂ ਦਿੰਦਾ. ਗੰਧ ਸਹਿਤ ਕਰਦਾ. "ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਬੋਹਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਬੋਹਯ. ਬੋਯ–ਹੈ. ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਵਜੂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁਦਾਯ. "ਸੁਰ ਨਰ ਗਣ ਮੁਨਿ ਬੋਹਯ ਅਗਾਜਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਸੁਰ ਨਰ ਆਦਿ ਦੇ ਸਮੁਦਾਯ ਤੋਂ ਅਗ੍ਰਾਹਜ ਹੈ. ਭਾਵ–ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਵਾਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ.

ਬੋਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਰਾ.

ਬੋਹਲ / **ਬੋਹਲੁ** ਸੰ. ਬਲਜ. ਸੰਗਜਾ–ਅਨਾਜ ਦਾ ਢੇਰ. "ਬੋਹਲ ਬਖਸ ਜਮਾਇ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਹਲੁ ਹਰਿਨਾਮ ਕਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)

ਬੋਹੜ. ਸੰਗਜਾ–ਵਟ. ਬੜ. ਵਰੋਟਾ.

ਬੋਹੜੀ. ਛੋਟੇ ਪੱਤੇ ਦਾ ਬੜ (ਵਟ). ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬੋਹੜੀ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰਕੇ ਕਾਲਝਰਾਣੀ ਪਹੁਚੇ ਹਨ. "ਪਹੁਚੇ ਨਿਕਟ ਬੋਹੜੀ ਜਾਣੀ। ਤਹਿੰ ਤੇ ਚਲਕਰ ਕਾਲਝਰਾਣੀ." (ਗੁਪ੍ਰਾਸੂ ਐਨ ੧ ਅ: ੧੬)

ਬੋਹਿਥ / **ਬੋਹਿਥਉ** / **ਬੋਹਿਥੜਾ** / **ਬੋਹਿਥਾ** / **ਬੋਹਿਥੁ** ਸੰ. ਵਹਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਹਾਜ. ਪੋਤ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Boat. ਪ੍ਰਾ–ਬੋਹਿੱਥ. "ਬੋਹਿਥਉ ਬਿਧਾਤੈ ਨਿਰਮਯੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਬੋਹਿਥੜਾ ਹਰਿਚਰਣ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਹਿਥੁ ਹਰਿਨਾਵ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਹਰਿ-ਨਾਮਰੂਪ ਬੋਹਿਥ.

ਬੋਹੈ. ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਨਾਮ ਸੁਰ ਨਰਹ ਬੋਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਸੰ. ਵਜੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. "ਨਾਮ ਟੇਕ ਸੰਗਾਦਿ ਬੋਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਸੰਗੀ ਆਦਿ ਦੇ ਵਜੂਹ ਨੂੰ ਨਾਮ ਟੇਕ (ਆਧਾਰ) ਦਾਇਕ ਹੈ.

ਬੋਕ. ਨਰ ਬਕੰਰ (ਬਕਰਾ). ਸਾਂਡ ਬਕਰਾ. "ਬਨ ਕੋ ਭ੍ਰਮੈਯਾ ਔਰ ਦੂਸਰੋ ਨ ਬੋਕ ਸੋ." (ਅਕਾਲ) ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਜੇ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਰਿਝਾਉਣਾ ਚਾਹੇ, ਤਦ ਬੋਕ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਵਨਚਾਰੀ ਨਹੀਂ.

ਬੋਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਮੜੇ ਦਾ ਡੋਲ.

ਬੋਚ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁੰਭੀਰ. ਮਗਰਮੱਛ. "ਹੈ ਭਏ ਬੋਚਨ ਤੁੱਲ ਮਨੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬੋਚਣਾ / **ਬੋਚਨਾ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਚ ਗ੍ਰਹਣ. ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਫੜਨਾ.

ਬੋਜ. ਫ਼ਾ بوز ਬੋਜ਼. ਸੰਗਜਾ–ਚੀਨਾ ਘੋੜਾ. ਚਿੱਤ-ਮਿਤਾਲਾ ਤੁਰੰਗ. "ਸੁਭੇ ਸੰਦਲੀ ਬੋਜ ਬਾਜੀ ਅਪਾਰੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਬੋਜਾ. ਫ਼ਾ بوزہ ਬੋਜ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਲਕੀ ਸ਼ਰਾਬ. ਜੋ ਜੌਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਨਾਲ ਵਿਚਦੀਂ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀ. "ਭੰਗ ਬੋਜਾ ਪੀਂਦੇ ਹੈਨ." (ਜਸਾ) "ਸੂਅਰ ਸਰਾ ਮਨਾਹ ਹੈ, ਬੋਜਾ ਭੰਗ ਗੁਨਾਹਿ." (ਮਗੋ)

ਬੋਝ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਰ. ਵਜ਼ਨ। ੨ ਵਾਹਜ(ਢੋਣ)ਯੋਗਜ.

ਬੋਝਲ. ਵਿ–ਬੋਝ ਵਾਲਾ. ਭਾਰੀ. ਵਜ਼ਨਦਾਰ.

ਬੋਟਿ / **ਬੋਟੀ** ਸੰਗਜਾ–ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. "ਬੋਟਿਨ ਲੈ ਨਭ ਗੀਧ ਪਧਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਬੋਢੇਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿੱਧਪਨ. ਬੁਢਾਪਾ. "ਸਠੀ ਕੇ ਬੋਢੇਪਾ ਆਵੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਬੋਣਾ / **ਬੋਣੀ** ਸੰਗਜਾ–ਵਯਨ (ਬੁਣਨ) ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਵਪਨ. ਬੀਜਣਾ. ਬੀਜਣੀ.

ਬੋਤਲ. ਅੰ. Bottle. ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ ਦਾ ਇੱਕ ਕੱਚ

* ਹੇ ਸੂਰ! ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਮਾਰਗ ਪੈਣਾ ਨਾ ਸਿਖਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਬੋਤਾ. ਫ਼ਾ ਪ੍ਰ ਸੰਗਜਾ–ਉੱਠ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਬੂਟਾ. ਬਿਰਛ। ੩ ਕੁਠਾਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਗਾਲੀਦਾ ਹੈ.

ਬੋਤਾਸਿੰਘ. ਸੰਧੂ ਜੱਟ ਭੜਾਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਹ ਅਤੇ ਗਰਜਾਸਿੰਘ ਮਜ਼ਹਬੀ ਸੰਮਤ ੧੭੯੬(ਸਨ ੧੭੩੯) ਵਿੱਚ ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਦੀ ਸਰਾਇ ਦੇ ਨੇੜੇ (ਦਿੱਲੀ ਲਹੌਰ ਦੀ ਸੜਕ ਪੁਰ) ਚਿਰ ਤੀਕ ਜ਼ਕਾਤ ਲੈਂਦੇਰਹੇ. ਬੋਤਾਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਖ਼ਾਨਬਹਾਦਰ ਸੂਬਾ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਜੋਸ਼ ਦੀ ਭਰੀਹੋਈ ਲਿਖੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਨਾਲਾਯਕੀ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ. ਜਦ ਤੁਰਕ ਫੜਨ ਆਏ, ਤਾਂ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਗਏ.

ਬੋਦਲਾ. ਵੱਟੂ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼.

ਬੋਦਾ / **ਬੋਦੀ** ਸੰਗਜਾ–ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਵਡੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਚੋਟੀ। ੨ ਵਿ–ਪੁਰਾਣਾ. ਸਾਰ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਬਲ. ਪੁਰਾਣੀ. ਕਮਜ਼ੋਰ. ਦੇਖੋ,ਬੋਸੀਦਹ.

ਬੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਿਆਨ. ਸਮਝ। ੨ ਜਾਗਰਣ. ਜਾਗਣਾ। ੩ ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਿਆਨੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬੋੱਧ.

ਬੋਧਕ. ਵਿ–ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਬੋਧਕ ਹਾਵ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੇਸ਼ਾ. "ਗੂਢ ਭਾਵ ਕੇ ਬੋਧ ਜਹੱ ਕੇਸ਼ਵ ਸਮੁਝਤ ਕੋਇ, ਤਾਂ ਸੋਂ ਬੋਧਕ ਹਾਵ ਯੋਂ ਕਹਤ ਸਯਾਨੇ ਲੋਇ." (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਬੋਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਤਾਉਣਾ. ਸਮਝਾਉਣਾ। ੨ ਵਿਗਜਾਪਨ. ਨੋਟਿਸ। ੩ ਜਾਗਰਣ. ਜਾਗਣਾ.

ਬੋਧਾ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬੋਧੀ। ੨ ਵਜੰਗਜ. ਮੂਰਖ. ਬੁੱਧਿਹੀਨ. ਬੁੱਧੂ. "ਦੂਤਾਂ ਨੇ ਕਹਾ, ਰੇ ਬੋਧੇ! ਇਸ ਲੱਛਮੀ ਸਾਥ ਤੇ ਹਮਾਰਾ ਕੁਛ ਕਾਮ ਨਹੀਂ." (ਜਸਭਾਮ)

ਬੋਧਿ. ਸੰ. ਸਮਾਧਿ। ੨ ਪਿੱਪਲ.

ਬੋਧਿਤਰੁ. ਬੋਧੀਦ੍ਰੁਮ.ਦੇਖੋ, ਬੁਧਗਯਾ.

ਬੋਧੀ. ਵਿ–ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੋੱਧ. ਭਾਵ–ਅਹਿੰਸਾਧਰਮ ਧਾਰੀ. "ਰੰਨਾ ਹੋਈਆਂ ਬੋਧੀਆਂ,ਪੁਰਸ ਹੋਏ ਸਈਆਦ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਹਿੰਸਾਧਰਮ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪਤੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ–ਬੇਮੇਲ ਸੰਬੰਧ. ਜਿਵੇਂ ਆਖੀਏ–ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ ਦੀ,ਪਤੀ ਵਾਮਮਾਰਗੀ. ਜਦ ਤੀਕ ਖਾਨ ਪਾਨ ਉਪਾਸਨਾ ਆਦਿ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਤਦ ਤੀਕ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦਾ।* ੨ ਸੰ. बोधिन्. ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਿਆਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬੁਧ ਧਾ.

ਬੋਧੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਬੋਧੀ ੧.

ਬੋਧੀਦ੍ਰੁਮ. ਦੇਖੋ, ਬੁਧਗਯਾ.

ਬੋਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੀਜਣਾ.ਬੀਜ ਪਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੋਣਾ.

ਬੋਮ. ਡਿੰਗ. ਆਕਾਸ਼. ਸੰ. ਵਜੋਮ.

ਬੋਰ. ਦੇਖੋ, ਬੋਰਨਾ. "ਨੀਰੁ ਨ ਸਾਕਸਿ ਬੋਰਿ."(ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ ਪ੍ਰ ਕੈਲਾ ਘੋੜਾ. "ਬਹੇ ਬੋਰ ਪਿੰਗੀ ਸਮੁੰਦੇ ਕੰਧਾਰੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਬੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੋੜਨਾ. (ਸੰ. ਵ੍ਰੁਡ੍ ਧਾ) ਡੁਬਾਉਣਾ.

ਬੋਰੜੀ. ਡਿੰਗ. ਬੇਰੀ. ਬਦਰੀ.

ਬੋਰਾ. ਡੋਬਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬੋਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਥੈਲਾ। ੩ ਉਂਜਲ. ਬੁੱਕ. "ਦੇਵਤ ਹੈਂ ਭਰ ਪਾਨਨ ਬੋਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬੋਰੀ. ਡੋਬੀ. ਡੁਬਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬੋਰਨਾ. "ਪਾਹਨ ਬੋਰੀ ਪਿਰਥਵੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਪਾਸ਼ਾਣਪੂਜਾ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਡੋਬੀ। ੨ ਮਗਨ. ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ. "ਮਤਿ ਨਿਤ ਰਾਖਹੁ ਭਗਤਿਹ ਬੋਰੀ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਬੋਰਾ. ਥੈਲੀ.

* ਆਸ਼ਾ ਇਸ ਉਪਾਸਨਾ ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਹਿਰਾਨ।
ਰੱਜਬ ਜਥ ਏ ਪਟ ਮਿਲੇ,ਤਬ ਸੱਜਨਤਾ ਜਾਨ।

ਬੋਰੈ. ਡੋਬਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੋਰਨਾ। ੨ ਬੋਲੈ. ਬੋਲਦਾ ਹੈ. "ਬੋਰੈ ਰਿਸ ਰਾਤੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਰੱਤਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਬੋਲ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਕਜ. ਵਚਨ. "ਏਕ ਬੋਲ ਭੀ ਖਵਤੋ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਇੱਕ ਵਚਨ ਭੀ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੨ ਕਥਨ. "ਬੋਲ ਅਬੋਲ ਮਧਿ ਹੈ ਜੋਈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੩ ਮੰਤ੍ਰ.

ਬੋਲ ਅਬੋਲ. ਕਥਨ ਅਤੇ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ. "ਬੋਲ ਅਬੋਲ ਮਧਿ ਹੈ ਜੋਈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਬੋਲਹਾਰੀ. ਵਿ–ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ. ਬਕਬਾਦਨ.ਕਲਹਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸੇਤ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਬੋਲਕ. ਬੋਲ੍ਹਕਾ. ਗੋਲਕ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲਕ. "ਆਢੁ ਦਾਮੁ ਕਿਛੁ ਪਇਆ ਨ ਬੋਲਕ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਜਗਾਤੀਆਂ ਦੀ ਗੋਲਕ ਵਿੱਚ ਅੱਧਾ ਦਾਮ ਭੀ ਨਾ ਪਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੋਲ੍ਹਕਾ। ੩ ਸੰ. ਵੋਲਕ. ਮੁਨਸ਼ੀ. ਲਿਖਾਰੀ। ੪ ਡਿੰਗ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਭੌਰੀ (ਘੁਮੇਰੀ).

ਬੋਲਣਾ / **ਬੋਲਣੁ** ਸੰ. ब्रुवण-ਬ੍ਰੁਵਣ.ਕ੍ਰਿ–ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਕਹਿਣਾ. "ਬੋਲਹੁ ਸਚਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) "ਬੋਲਣ ਫਾਦਲੁ ਨਾਨਕਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) "ਬੋਲੀਐ ਸਚੁ ਧਰਮੁ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੋਲਣੁ. ਕਥਨ। ੩ ਵਾਕਜ. ਵਚਨ. "ਮੁਹੌ ਕਿ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐ ?" (ਜਪੁ)

ਬੋਲਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੋਲਦਾ. "ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੂ." (ਮਲਾ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਬੋਲਨਹਾਰੁ. ਵਿ–ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚੈਤਨਜਸੱਤਾ. ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਬੋਲਨਹਾਰੁ ਪਰਮਗੁਰੁ ਏਹੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਿਬਲਾ ੨.

ਬੋਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੋਲਣਾ.

ਬੋਲਬਰੂਖਨ. ਬੋਲ–ਅਬ–ਰੂਖਨ. "ਸੁਨਕੈ ਇਕ ਬੋਲਬਰੂਖਨ ਕੋ ਹਰਿ ਜਾਨ ਗਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਬ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ ਜਾਣਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਫੜਦੀਆਂ (ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ) ਹਨ.

ਬੋਲਬਾਲਾ. ਬੋਲ (ਵਚਨ) ਬਾਲਾ (ਉੱਪਰ). ਸਭ ਦੇ ਉੱਪਰ ਵਚਨ. ਭਾਵ–ਸਭ ਆਗਜਾ ਮੰਨਣ. ਸਭ ਤੇ ਹੁਕੂਮਤ.

ਬੋਲਬਿਗਾੜ / **ਬੋਲਵਿਗਾੜ** ਵਿ–ਕੁਵਾਕ ਬੋਲਕੇ ਵਿਗਾੜ(ਵਿਰੋਧ) ਕਰਲੈਣ ਵਾਲਾ."ਅਸੀ ਬੋਲਵਿਗਾੜ ਵਿਗਾੜਹਿ ਬੋਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਬਕਬਾਦੀ.ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਬੋਲ ਬੋਲਣਵਾਲਾ.

ਬੋਲਾ. ਵਿ–ਬਧਿਰ. ਬਹਿਰਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਡੋਰਾ. "ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ਖੁਇ ਉਝੜਿ ਪਾਇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਵਾਕ. ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਬੋਲ. "ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ." (ਤਿਲੰ ਮ:੧) ੩ ਖ਼ਾ. ਬੋਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪੁਲਿੰਗ ਸ਼ਬਦ, ਜੈਸੇ–ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਬੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਲਾ.

ਬੋਲਾਏ. ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਬੋਲ (ਵਾਕਜ) ਕਢਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਬੋਲਾਏ ਤਿਉ ਬੋਲੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਬੋਲਾਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੋਲਦਾ। ੨ ਬੁਲਾਉਂਦਾ.

ਬੋਲਾਰੇ. ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ."ਅਜਾਮਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਤਿ ਕੀਨੀ, ਕਰਿ ਨਾਰਾਇਣ ਬੋਲਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਬੁਲਾਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਬੋਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੋਲਕੇ."ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਕਰਹਿ ਆਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਬੋਲਿਕ ਬੈਦ. ਬੁਲਾਕੇ ਇੱਕ ਵੈਦਜ. "ਬੋਲਿਕ ਬੈਦ ਪ੍ਰਗਟ ਅਸ ਭਾਖੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੧)

ਬੋਲੀ. ਬੋਲਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਬਹਿਰੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਡੋਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਾਣੀ। ੩ ਭਾਸ਼ਾ। ੪ ਤਾਨਾ. ਤ੍ਰਨਜ. ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੇ ਬੋਲੀ ਮਾਰੀ.

ਬੋਲੁ. ਵਚਨ. ਵਾਕਜ. ਬੋਲ। ੨ ਮੰਤ੍ਰ. ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ. "ਜਾ ਕਾਰਣਿ ਇਹ ਦੁਲਭ ਦੇਹ, ਸੋ ਬੋਲੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਹਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਹੁਕਮ. ਆਗਜਾ.

ਬੋਲੁਵਿਗਾੜੁ. ਬਕਬਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬੋਲਵਿਗਾੜ. "ਜੇ ਕੋ ਆਖੈ ਬੋਲੁਵਿਗਾੜੁ." (ਜਪੁ)

ਬੋਲੇਟਿਆ. ਬੋਲੇਤਿਆ. ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਸਭੋ ਜਪੀਐ ਜਾਪ ਜਿ ਮੁਖਹੁ ਬੋਲੇਟਿਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨)

ਬੋਲੋ. ਬੋਲਾ. ਬਹਿਰਾ. ਡੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧੋ। ੨ ਬੋਲੋ. ਕਹੋ.

ਬੋਲ੍ਹਕਾ. ਡੂੰਘਾ ਪਿਆਲਾ। ੨ ਗੋਲਕ ਦਾ ਭਾਂਡਾ.

ਬੋਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੀਜਣਾ. ਬੋਨਾ. "ਇਕੁ ਨਾਮ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਜੋ ਬੋਵੈ ਸੋ ਖਾਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਰੇ)

ਬੋੜ. ਸੰਗਜਾ–ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਨਜੂਨਤਾ। ੨ ਵਿੰਗ.

ਬੋੜਨ. ਡੋਬਣਾ. (ਸੰ ਵ੍ਰੁਡ੍ ਧਾ) "ਰੇ ਨਰ, ਨਾਵ ਚਉੜਿ ਕਤ ਬੋੜੀ?" (ਗੋਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਚਉੜਿ.

ਬੋੜਨਿ. ਬੋੜਦੇ (ਡੋਬਦੇ) ਹਨ. "ਚਿੰਜੂ ਬੋੜਨਿ, ਨ ਪੀਵਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਬੋੜਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਦੰਦ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਢਾ ਭੱਜਾ ਹੈ.

ਬੋਧਾ. ਬੁੱਧ ਅਵਤਾਰ ਦਾ. "ਤੂ ਬੋਧਾ ਤੁਹੀ ਮੱਛ ਕੋ ਰੂਪ ਧਰਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੋੱਧ.

ਬੋੱਧ. बौद्ध. ਵਿ–ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੁੱਧਮਤ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੩ ਬੁੱਧ ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ.

ਬੋਨ. ਵਮਨ. ਦੇਖੋ, ਬਉਨ.

ਬੋਨਾ. ਵਾਮਨ. ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਵਾਲਾ. ਬਾਂਉਂਨਾ.

ਬੋਰਾ. ਸੰ. ਵਾਤੂਲ. ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ.

ਬੋਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਉਰਾਨਾ.

ਬੋਲ. ਅ. بول ਸੰਗਜਾ–ਮੂਤ੍ਰ. ਪੇਸ਼ਾਬ। ੨ ਦ੍ਰਵਣਾ. ਪਘਰਨਾ। ੩ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੪ ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ.

ਬੋਲਾ. ਬਾਵਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬੋਰਾ.

ਬੰਸ. ਸੰ. ਵੰਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਂਸ. "ਤਜ ਚੰਦਨ, ਗਹਿ ਬੰਸ ਸੰਤਾਪੀ." (ਨਾਪ੍) "ਦਾਵਾ ਬਨਬੰਸ ਪਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਬਾਂਸ ਦੇ ਜੰਗਲ ਪੁਰ ਜੈਸੇ ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ੨ ਬਾਂਸ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜੋ ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਕਰੇ, ਕੁਲ. "ਸੋਢੀਬੰਸ ਉਪਜਿਓ ਜਥਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਬਾਂਸ ਦੀ ਪੋਰੀ ਦਾ ਵਾਜਾ. ਬਾਂਸਰੀ. ਮੁਰਲੀ। ੪ ਪਿੱਠ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਕੰਗਰੋੜ। ੫ ਨੱਕ ਦੀ ਹੱਡੀ। ੬ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਅਤੇ ਪਿੱਠ ਦੇ ਮੱਧ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਗ। ੭ ਬਾਰਾਂ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ। ੮ ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਮਾਨ। ੯ ਵਿਸ਼ਨੁਦੇਵਤਾ। ੧੦ ਫੁੱਲ। ੧੧ ਸੰ. ਵਜੰਸ਼. ਵਿਨਾ ਅੰਸ਼. ਬੰਧਜਾ (ਬਾਂਝ). "ਬੰਸ ਕੋ ਪੂਤੁ ਬੀਆਹਨ ਚਲਿਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ,ਫੀਲੁ। ੧੨ ਔਤ.

ਬੰਸ ਕੋ ਪੂਤ. ਉੱਤਮ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਕੁਲੀਨ ਪੁਰਖ। ੨ ਵਜੰਸ਼ਪੁਤ੍ਰ. ਬੰਧਜਾਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਬੰਸ ੧੧ ਅਤੇ ਫੀਲੁ. "ਬੰਸ ਕੋ ਪੂਤੁ ਬੀਆਹਨ ਚਲਿਆ."(ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬੰਸਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੰਸ਼ (ਬਾਂਸ) ਦੀ ਨਲਕੀ. ਮੁਰਲੀ.

ਬੰਸਾਵਲੀ. ਵੰਸ਼ (ਕੁਲ) ਦੀ ਆਵਲੀ (ਸ਼੍ਰੇਣੀ). ਕੁਲ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ.

ਬੰਸੀ. ਸੰ. ਵੰਸ਼ੀਯ. ਵਿ–ਵੰਸ਼ (ਕੁਲ) ਦਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੰਸੀ ਪਰਮਹੰਸ ਗੁਰੁਸਿਖ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੰਸ਼ (ਬਾਂਸ) ਦੀ ਨਲਕੀ. ਮੁਰਲੀ। ੩ ਸੰ.ਵਡਿਸ਼. ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੀ ਕੁੰਡੀ, ਜੋ ਸੋਟੀ ਅੱਗੇ ਡੋਰੀ ਨਾਲ ਬੱਧੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੪ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਰਾਟ ਪਰਬ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕਵਿ। ੫ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਪਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ"ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁਪੰਥਵਿਨੋਦ" ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ:–

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਤੱਛ ਸ੍ਵੱਛ
ਅੰਗਦ ਅਮਰਦਾਸ ਮੰਡਨ ਮੁਨੀ ਕੇ ਹੈਂ,
ਰਾਮਦਾਸ ਅਰਜਨ ਜੂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਗੁਰੁ
ਹਰਿਰਾਇ ਹਰੀਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀਵਨ ਗੁਨੀ ਕੇ ਹੈਂ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਬੰਸੀ" ਕਵਿ ਕਹੈ ਤੈਸੇ ਤੇਗ ਜੂ ਬਹਾਦੁਰ ਕੇ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਖੰਭ ਅਵਨੀਕੇ ਹੈਂ;
ਦਸੋਂ ਅਵਤਾਰਨ ਕੇ ਪੰਕਜ ਵਿਮਲਪਦ
ਕਾਰਨ ਸੁਖਦ ਤ੍ਰੈਗ ਤਾਰਨ ਦੁਨੀ ਕੇ ਹੈਂ.

ਏ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਵਾਸੀ (ਕਾਸ਼ਿਨ੍) ਦੀ ਬਾਂਭੀ ਬੰਸੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ–"ਨਾਮ ਉਚਾਰ ਨਿਖੰਗ ਕੇ ਬੰਸੀ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ." ਨਿਖੰਗ (ਭੱਥਾ) ਵਾਸੀ, ਤੀਰ.

ਬੰਸੀਧਰ. ਸੰਗਗ–ਵੰਸ਼ੀ (ਬਾਂਸ ਦਾ ਬਾਜਾ ਮੁਰਲੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ। ੨ ਬਾਂਸੀ (ਕਾਨੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬੰਸੀਧਰ ਧਰਨਿ. ਸੰਗਗ–ਵੰਸ਼ੀਧਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬੰਸੀਧਰ ਧਰਨਿਨ. ਸੰਗਗ–ਵੰਸ਼ੀਧਰ ਦੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ (ਯਮੁਨਾ) ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬੰਸੀਬਟ. ਸੰਗਗ–ਵੰਸ਼ੀਵਟ. ਵ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬੜ (ਵਰੋਟਾ), ਜਿਸ ਹੇਠ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵੰਸ਼ੀ (ਮੁਰਲੀ) ਵਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. "ਜਮੁਨਾ ਕੇ ਤਟ ਬੰਸੀਬਟ ਕੇ ਨਿਕਟ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਬੰਕ. ਸੰ. ਵੰਕ. ਵਿ–ਟੇਢਾ। ੨ ਖ਼ਮਦਾਰ। ੩ ਮੋਹਰਾਬਦਾਰ। ੪ ਬਾਂਕਾ। ੫ ਸੰਗਗ–ਨਦੀ ਦਾ ਖ਼ਮ.

ਬੰਕਟ. ਡਿੰਗ. ਹਨੁਮਾਨ.

ਬੰਕਦੁਆਰ. ਸੰਗਗ–ਵੰਕ (ਮੋਹਰਾਬਦਾਰ) ਦ੍ਵਾਰ. ਰਾਜਮਹਿਲ ਦਾ ਡਾਟਦਾਰ ਵਡਾ ਦਰਵਾਜਾ. ਸਿੰਘਪੌਰ. "ਬਗੋ ਬੰਕਦੁਆਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਵਾਰ। ੩ ਭਾਵ–ਸੁੰਦਰ ਮਹਿਲ.

ਬੰਕੜਾ. ਵਿ–ਵੰਕ. ਟੇਢਾ। ੨ ਦੁਰਗਮ. ਜਿੱਥੇ ਪੁੱਜਣਾ ਔਖਾ ਹੈ. "ਕਿਉ ਲੀਜੈ ਗੜ ਬੰਕਾ ਭਾਈ ?" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਬਾਂਕਾ.

ਬੰਕੜਜੋ. ਬਕਿਆ. "ਬੰਕੜਜੋ ਬਿਬਾਦ." (ਰਮਾਵ) ੨ ਵਿੰਗਾ ਹੋਇਆ.

ਬੰਕਾ. ਵਿ–ਵੰਕ. ਟੇਢਾ। ੨ ਬਾਂਕਾ ੩ ਸਜਧਜ ਵਾਲਾ. "ਕਹਾਂ ਸੁ ਆਰਸੀਆ ਮੁਹਬੰਕੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗਗ–ਦੁਲਹਾ. ਲਾੜਾ. ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਜਿਨ ਕੇ ਬੰਕੇ ਘਰੀ ਨ ਆਇਆ, ਤਿਨ ਕਿਉ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਛਿਡਨ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਕਲਾਈ ਨੂੰ ਵਲ ਦੇਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਬੰਕੇ ਕਾ ਅਸਵਾਰੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ)

ਬੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬੁਕਾਰ. "ਭਟ ਹੂੰਕੇ ਧੂੰਕੇ ਬੰਕਾਰੇ." (ਕਲਕੀ) ਯੋਧਾ ਵੰਗਾਰੇ.

ਬੰਕੁੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਕੜਾ. "ਕਮਰਿ ਕਟਾਰਾ ਬੰਕੁੜਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਵੰਕ ਕੱਟਾਰ,ਬਾਘਨਖਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਬੰਖ. ਸੰ. ਵਨਕ. ਸੰਗਗ–ਜਲਨਾਭਿ. ਸਮੁੰਦਰ. "ਓਠੇ ਨਾਦ ਬੰਖੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਗਰਜ ਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬੰਗ. ਸੰਗਗ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਚੂੜੀ। ੨ ਸੰ. ਵਙ–ਵੰਗ. ਰਾਂਗਾ. ਕਲੀ ਧਾਤੁ। ੩ ਰਤਨਾਕਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਨਦੀ ਤੀਕ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ.ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੀਰਘਤਮਾ ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਬਲਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਦੇਸ਼ਨਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਅੰਗ, ਵੰਗ, ਕਲਿੰਗ ਆਦਿ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣਗਏ. "ਬੰਗ ਕੋ ਬੰਗਾਲੀ." (ਅਕਾਲ)

ਬੰਗਸ਼. ਫ਼ਾ ਬੰਗਸ਼ ਕੁਰੂਮ ਅਤੇ ਕੋਹਾਟ ਦਾ ਇਲਾਕਾ। ੨ ਬੰਗਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੰਗਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬੰਗਸ਼ਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬੰਗਸ਼.

ਬੰਗਸ਼ੀ. ਵੰਗ (ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਬੰਗਸ਼ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਬੰਗਸ਼.

ਬੰਗਨੀਗਰ. ਵੰਗਾਂ (ਚੂੜੀਆਂ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਚੂੜੀਗਰ. Bangle-maker.

ਬੰਗਲ. ਦੇਖੋ, ਬੰਗਾਲ ੨. "ਬਜਤ ਬੈਗਾਜੀ ਬੰਗਲ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਬੰਗਲਾ. ਵਿ–ਵੰਗ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਬੰਗਾਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਗ–ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ). ੩ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਹਵਾਦਾਰ ਮਕਾਨ. ਜਿਸ ਦੇ ਚੌਵੇਰੇ ਬਰਾਮਦਾ ਹੋਵੇ. ਅਜੇਹੇ ਮਕਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬਣੇ ਸਨ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੰਗਗ–"ਬੰਗਲਾ" ਹੋਗਈ ਅਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ Bungalow ਸ਼ਬਦ ਏਥੋਂ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. "ਹੋਮ ਬੰਗਲਾ ਗੁਰੂ ਬਨਾਵਹਿੰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲੀ ਛੱਤ ਪੁਰ ਹਵਾਦਾਰ ਮਕਾਨ. "ਰੁਚਿਰ ਬੰਗਲਾ ਉਰਧ ਕਰਾਵਹੁ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਗੁੰਬਦ (ਗੁੰਬਜ).

ਬੰਗਲਾਸਾਹਿਬ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਬੰਗਲਾ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ (ਜਯਸਿੰਘਪੁਰੇ) ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਚਬੱਚਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਜਲ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਜਮਾਂ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨੁਮਾਨ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, (ਸੀਸਗੰਜ ਤੋਂ ਢਾਈ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਪੁਰ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਯਸਿੰਘਪੁਰਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ.

ਬੰਗੜੀ. ਸੰਗਗ–ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਪਤਲਾ ਕੰਕਨ (ਕੰਗਣ). ਇਸੇ ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ bangle ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵੰਗੁੜੀ.

ਬੰਗਾ. ਜਲੰਧਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਬੰਗਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਲਕਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਕਣਾ ਅਤੇ ਬੁਕਾਰ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹ–ਵ੍ਰਿਹ੍ ਧਾ. ਸ਼ੋਰ ਕਰਨਾ.

ਬੰਗਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬੰਗ ੩. ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੀ ਵੰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਗਾਲ (Bengal) ਦਾ ਰਕਬਾ ੭੮,੬੯੯ ਵਰਗ-ਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੪੬,੫੦੦,੦੦੦ ਹੈ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਕਲਕੱਤਾ ਹੈ। ੨ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਡਵ ਰਾਗ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ, ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹਨ.ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਹੈ. ਗ੍ਰਹਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ.ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਰਵਲੋਹ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰਾ ਗ ਮ ਪ ਧਾ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਧਾ ਪ ਮ ਗ ਰਾ ਸ.

ਬੰਗਾਲੀ. ਬੰਗਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਬੰਗਾਲ ਨਾਲ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਦਾ। ੩ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ).

ਬੰਗੀ. ਵਿ–ਵੰਗ (ਬੰਗਾਲ) ਨਿਵਾਸੀ.

ਬੰਗੁਰਿ, ਬੰਗੁਰਿਯਾ, ਬੰਗੁਰੀ ਦੇਖੋ, ਬੰਗੜੀ. "ਬੰਗੁਰਿ ਨਿਹਾਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਪਹਿਚਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੭) ੨ ਕੱਚ ਦੀ ਚੂੜੀ. "ਰਹੀ ਬੰਗੁਰਿਯਾ ਟੂਟ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੭)

ਬੰਗੇਸ੍ਵਰ. ਵੰਗ (ਬੰਗਾਲ) ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਕਲੀ ਅਤੇ ਪਾਰੇ ਦਾ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਕੁਸ਼ਤਾ, ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈੜੇ (ਪ੍ਦਰ) ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਮੇਹ ਲਈ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਬੰਗੋਹਰ. ਕਾਈ ਸਿੰਘੇਪਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਦ ਕਰਿੰਡੇ ਆਏ, ਤਦ ਬੰਗੋਹਰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬੈਲਾ ਮੰਗਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਮੈਲਾਗਰਸਿੰਘ ਨੇ ਬਦਲਾ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਐਨ ੧, ਅ: ੨੪.

ਬੰਙ. ਦੇਖੋ, ਬੰਗ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਬੰਚ. ਸੰ. ਵਚ–ਵੰਚ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਠਗਣਾ,ਫਸਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੰਚਨ. "ਅਨਿਕ ਬੰਚ ਬਲ ਛਲ ਕਰਹੁ." (ਸ੍ਰਵਨ)

ਬੰਚਉ. ਵੰਚਨ ਕਰਉ. ਦੇਖੋ, ਬੰਚਨ। ੨ ਬਚੋ. ਬਚ ਸਕੋ. "ਲਾਖ ਅਹੇਰੀ ਏਕ ਜੀਉ, ਕੇਤਾ ਬੰਚਉ ਕਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਬੰਚਕ. ਸੰ. ਵੰਚਕ. ਠਗਣ ਵਾਲਾ. ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਚ। ੨ ਨਿੰਦਕ.

ਬੰਚਨ. ਸੰ. ਵੰਚਨ. ਠਗਣਾ. ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ. ਭੁਲਾਉਣਾ. ਛਲਣਾ.

ਬੰਚਲਾ. ਵੰਚ ਲੀਆ. ਵੰਚਨ ਕਰਲੀਆ. ਠਗਲੀਤਾ। ੨ ਵੰਚਿਤ ਹੋਗਿਆ. ਠਗਿਆ ਗਿਆ. "ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਖ ਤਿਰਾਯਤ ਪੈਖਿ ਮਨੁ ਬੰਚਲਾ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਬੰਚਿ. ਵੰਚਨ ਕਰਕੇ. ਠਗਕੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮੁਨੋਆਦਾ.

ਬੰਚਿਤ. ਸੰ. ਵੰਚਿਤ. ਵਿ–ਠਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਛਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਬੰਚੈ. ਵੰਚਨ ਕਰੈ. ਠਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਬਚੇ. "ਕਿਉ ਬੰਚੈ ਸਮ ਕਾਲੂ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਬੰਛ. ਸੰਗਗ–ਵਕ੍ਰ (ਵਕ੍ਰ) ਛਾਤੀ. ਉਰ। ੨ ਭਾਵ–ਮਨ. ਦਿਲ. "ਬਸੋਂ ਦਾਸ ਬੰਛੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਵਾਂਛਾ. ਚਾਹ. "ਛਲ ਕੋ ਬੰਛ ਕਰਹਿ ਅਰਦਾਸੂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬੰਛਹਿ. ਵਾਂਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰਦੇ ਹਨ."ਮੁਨਿ ਬੰਛਹਿ ਜਾਂਕੀ ਸਰਣੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਬੰਛਤ. ਸੰ. ਵਾਞ੍ਛਿਤ-ਵਾਂਛਿਤ. ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੋੜੀਂਦਾ. "ਮਨਬੰਛਤ ਨਾਨਕ ਫਲ ਪਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਬੰਛਤ ਸਿਧਿ ਕੋ ਬਿਧਿ ਮਿਲਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ.

ਬੰਛਵਹੁ. ਵਾਂਛਾ ਕਰਦੇ ਹੋ. ਲੋੜਦੇ ਹੋ. "ਸੁਖ ਇਤ ਉਤ ਤੁਮ ਬੰਛਵਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਬੰਛਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਂਛਾ.

ਬੰਛਾਵਤ. ਸੰ. ਵਾਂਛਤਿ. ਲੋੜਦਾ ਹੈ. "ਕੋਊ ਨਰਕ, ਕੋਊ ਸੁਰਗ ਬੰਛਾਵਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬੰਛਿਤ. ਵਾਂਛਿਤ. ਲੋੜੀਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਛਤ. "ਉਠਿ ਜਾਚਹੁ, ਬੰਛਿਤ ਦਿਉਂ ਤੋਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਬੰਜਰ. ਫ਼ਾ ਬੰਜਰ ਬੇਜਰਅ. ਅਣਵਾਹੀ ਬੀਜੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. Barren soil.

ਬੰਜਲ. ਦੇਖੋ, ਵੰਜੁਲ.

ਬੰਝ. ਸੰਗਗ–ਵੰਸ਼. ਬਾਂਸ। ੨ ਬੰਧਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਝ.

ਬੰਝਾ. ਬੰਧਜਾ. ਬਾਂਝ.

ਬੰਟ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤ–ਵੰਟ. ਧਾ–ਅਲਗ ਕਰਨਾ, ਹਿੱਸਾ ਕਰਨਾ, ਵੰਡਣਾ. "ਬੰਟੇ ਬਹੁਤ ਨਿਖੂਟਹਿ ਨਾਹੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬੰਟਾ. ਕਿੰਦੂਕ. ਫਿੰਡ. ਖਿੱਦੋ. "ਤੇਗ ਚੋਗਾਨ ਅਰੁ ਸੀਸ ਬੰਟਾ ਕਰੇ ਖੇਲਤੇ ਸਿੰਘ ਗੋਬਿੰਦ ਪਜਾਰੇ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੨ ਬਾਂਟਾ. ਵਰਤਾਰਾ. ਛਾਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਟ.

ਬੰਡ. ਸੰਗਗਾ–ਬਾਂਟ. ਵਿਭਾਗ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤ–ਵੰਡ. ਧਾ–ਹਿੱਸਾਕਰਨਾ, ਢਕਣਾ। ੨ ਵੰਡਕੇ ਦਿੱਤਾਹੋਇਆ ਦਾਣਾ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਾ। ੩ ਸੰ. ਖਣ੍ਡ–ਬੰਡ. ਵਿ–ਲੂਲਾ. ਲੰਗੜਾ.

ਬੰਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਂਟਨਾ. ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਡ.

ਬੰਡੀ. ਸੰਗਗਾ–ਬਹੁਤੀ ਕਲੀਆਂ ਦਾ ਨੀਵਾਂ ਅੰਗਾ,ਜਿਸ ਦਾ ਘੇਰ ਘੱਘਰੇ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਬਾਂਟੀ. ਵੰਡੀ. ਤਕਸੀਮ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬੰਡਣਾ.

ਬੰਤਰ. ਸੰ. ਵਨਚਰ. ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੰਗਲੀ. "ਬੰਤਰ ਕੀ ਸੈਨਾ ਸੋਵੀਐ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਾਨਰ. ਬੰਦਰ. "ਬੰਤਰ ਚੀਤੇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਬੰਦ. ਫ਼ਾ ﺑﻨﺪ ਸੰਗਗਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਜੋੜ। ੨ ਯੁਕ੍ਤਿ ਤ੍ਵਦਬੀਰ। ੩ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤ ਦੇ ਪਦ ਇੱਕ ਹੀ ਮੇਲ ਦੇ ਹੋਣ,ਜੈਸੇ ਅਕਾਲਉਸਤਤਿ ਵਿੱਚ–"ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨਿ"–ਆਦਿ। ੪ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ। ੫ ਰੱਸੀ. ਤਣੀ. ਭਾਵ–ਬੰਨ੍ਹ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਮਿਰਤਕ ਭਏ ਦਸੈ ਬੰਦ ਛੂਟੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਦਸ ਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜੋੜਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਮਿਟਗਈ। ੬ ਬੰਧਨ. ਕੈਦ. "ਬੰਦ ਨ ਹੋਤ ਸੁਨੋ ਉਪਦੇਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੭ ਅੰਗਰਖੇ ਦੀ ਤਲੀਆਂ ਕੋਲ ਲਾਏ ਬੰਦ, ਜੋ ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਤੀਕ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਟਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. "ਸੁੰਦਰ ਬੰਦ ਸੁ ਦੁੰਦ ਬਲੰਦੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਵਿ-ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. "ਤੇਗਬੰਦ ਗੁਣ ਧਾਤੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੯ ਸੰ. ਵਿਦ. ਧਾ-ਸ੍ਰੁਤਿ (ਤਾਰੀਫ) ਕਰਨਾ। ੧੦ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨਾ. "ਲਸਕਰ ਤਰਕਸਬੰਦ, ਬੰਦ ਜੀਉ ਜੀਉ ਸਗਲੀ ਕੀਤ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ਤੀਰਕਸ਼ਬੰਦ ਲਸ਼ਕਰ, ਵੰਦਨਾ ਕਰਕੇ ਜੀ! ਜੀ! ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੧੧ ਸੰ. ਵੰਦਜ. ਵਿ-ਵੰਦਨਾ (ਪ੍ਰਣਾਮ) ਯੋਗਜ. ਵੰਦਨੀਯ. "ਬੰਦਕ ਹੋਇ ਬੰਦ ਸੁਧਿ ਲਹੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਜੋ ਵੰਦਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੰਦਨੀਯ (ਕਰਤਾਰ) ਦੀ ਸੁਧ ਲਭਦਾ ਹੈ.

ਬੰਦਉ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ. "ਬੰਦਉ ਹੋਇ ਬੰਦਗੀ ਗਹੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਵੰਦਨਾ ਕਰੋ.

ਬੰਦ ਇਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਇਜਾਰਬੰਦ.

ਬੰਦਈ ਸਿੱਖ | **ਬੰਦਈ ਖਾਲਸਾ** } ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਿੱਖ. ਇਹ ਆਪਣਾ ਧਰਮ-ਪੁਸ਼ਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਨਿੱਤ ਨੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਅਰ ਬਹੁਤ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਖਾਲਸਾਰਹਿਤ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤੱਤਖਾਲਸਾ.

ਬੰਦਸਾਰ | **ਬੰਦਸਾਲ** } ਸੰ. ਬੰਦੀਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ-ਜੇਲ. ਕਾਰਾ-ਗਾਰ. ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ. "ਬੰਦਸਾਲ ਕੋ ਭੂਪ ਤਬ ਨਿਜ ਸੁਤ ਦਯੋ ਪਠਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩)

ਬੰਦਸਿ. ਫ਼ਾ بندش ਬੰਦਿਸ਼. ਸੰਗਜਾ-ਵਜੋਂਤ. ਤਦਬੀਰ। ੨ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਬਨਾਵਟ. ਰਚਨਾ. "ਤੈਡੀ ਬੰਦਸਿ ਮੈ ਕੋਇ ਨ ਡਿਠਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ਤੇਰੇ ਜੇਹੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮੈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ.

ਬੰਦਹ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ੩.

ਬੰਦਹ ਏਮ. ਫ਼ਾ. ਅਸੀਂ ਬੰਦੇ (ਦਾਸ) ਹਾਂ.

ਬੰਦਕ. ਵਿ-ਵੰਦਨਾ (ਪ੍ਰਣਾਮ ਅਥਵਾ ਸ੍ਰੁਤਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦ ੯ ਅਤੇ ੧੦। ੨ ਫ਼ਾ بندک ਸੰਗਜਾ-ਸਾਫ ਕੀਤੀਹੋਈ ਰੂੰਈਂ (ਤੂਲ).

ਬੰਦਖਲਾਸ | **ਬੰਦਖਲਾਸੀ** | **ਬੰਦਖਲਾਸੁ** } ਸੰਗਜਾ-ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ. ਮੁਕ੍ਰਿ. ਰਿਹਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦ ਅਤੇ ਖਲਾਸ. "ਬੰਦਿਖਲਾਸੀ ਭਾਣੈ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) "ਕਾਟੀ ਬੇਰੀ ਪਗਹ ਤੇ, ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ ਬੰਦਿਖਲਾਸੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਬੰਦਗੀ. ਫ਼ਾ بندگی ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਣਾਮ. ਸਲਾਮ. "ਆਖੀ ਸੇਖਾ ਬੰਦਗੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੇਵਾ। ੩ ਭਗਤੀ. "ਸੇਖਫਰੀਦੈ ਖੈਰ ਦੀਜੈ ਬੰਦਗੀ." (ਆਸਾ)

ਬੰਦ ਛੁੱਟਣੇ. ਕ੍ਰਿ-ਮੇਦੇ ਅਤੇ ਆਂਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰੋਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹਟਜਾਣਾ. ਭਾਵ-ਕ਼ਯ ਅਤੇ ਦਸਤ ਜਾਰੀ ਹੋਣੇ। ੩ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪੱਠਿਆਂ ਦਾ ਢਿੱਲਾ ਪੈਣਾ.

ਬੰਦ ਢਿੱਲੇ ਹੋਣੇ. ਕ੍ਰਿ-ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜ ਢਿੱਲੇ ਪੈਜਾਣੇ. ਸ਼ੋਕ ਜਾਂ ਭੈ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਸ਼ਿਥਿਲ ਹੋਣਾ. "ਭਜੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੈਕੈ ਭਏ ਬੰਦ ਢੀਲੇ." (ਕਲਕੀ)

ਬੰਦਨ. ਸੰ. ਵੰਦਨ. ਸੰਗਜਾ-ਸ੍ਰੁਤਿ. ਤਾਰੀਫ਼। ੨ ਵੰਦਨਾ. ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰੋ. "ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕਬਾਰ." (ਬਾਵਨ)

ਬੰਦਨਮਾਲ | **ਬੰਦਨਵਾਲ** } ਸੰ. ਵੰਦਨਮਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ-ਮੰਗਲ ਸਮੇਂ ਫੁੱਲ ਪੱਤੇ ਆਦਿ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜੋ ਦਰਵਾਜੇ ਪੁਰ ਲਟਕਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਤੋਰਣ.

ਬੰਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਨ ੨. "ਬੰਦਨਾ ਹਰਿ ਬੰਦਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਬੰਦਰ. ਸੰ. ਵਾਨਰ. ਸੰਗਜਾ-ਕਪਿ. ਬਾਂਦਰ। ੨ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. "ਬੰਦਰ ਗੋਤ ਨਰਨ ਕੋ ਕਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਂਦਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਦਰ। ੩ ਫ਼ਾ بندر ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਜਹਾਜ ਠਹਿਰਦੇ ਹਨ. Port. Harbour। ੪ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਬਸਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਵਪਾਰ ਦੀ ਮੰਡੀ ਹੋਵੇ. Emporium.

ਬੰਦਾ. ਸੰ. ਵੰਦਾ. ਸੰਗਜਾ-ਅਮਰਬੇਲਿ ਆਦਿਕ ਉਹ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਬਿਰਛਾਂ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਪੁਸ਼੍ਟ ਹੋਵੇ. ਇਹ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਰੋਗਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਛਿਲਕਾ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਕੇ ਬੂਟੇ ਸੁੱਕਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਬੰਦਾ ਲਾਗਜੋ ਤੁਰਕਨ ਬੰਦਾ." (ਪੰਪ੍ਰ) ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਹੋਕੇ ਲੱਗਾ। ੨ ਬਿਰਛ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਬਿਰਛ ਉਗਣਾ। ੩ ਫ਼ਾ بندہ ਸੇਵਕ. ਦਾਸ. "ਮੈ ਬੰਦਾ ਬੈਖਰੀਦ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਵਖਤੁ ਵੀਚਾਰੇ ਸੁ ਬੰਦਾ ਹੋਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੪ ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ.

ਬੰਦਾਹ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ੩. "ਅਰਦਾਸਿ ਪੇਸਿ ਦਰਵੇਸ ਬੰਦਾਹ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਬੰਦਾਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਅੰਗ ੭.

ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ. ਜੰਮੂ ਅੰਤਰਗਤ ਪੁਣਛ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜੌਰੀ * ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਹੁਣ ਤਸੀਲ ਅਸਥਾਨ ਹੈ) ਰਾਮਦੇਵ ਰਾਜਪੂਤ ਦੇ ਘਰ ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਦਾ ਜਨਮ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੩ ਸੰਮਤ ੧੭੨੭ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਛਮਨਦੇਵ ਰੱਖਿਆ. ਲਛਮਨਦੇਵ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਵਡਾ ਸ਼ੋਕ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਗਰਭਵਤੀ ਮ੍ਰਿਗੀ ਮਾਰਨ ਪੁਰ ਅਜੇਹਾ ਵਿਰਾਗ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਿਆਗਕੇ ਵੈਸਨਵ ਜਾਨਕੀਪ੍ਰਸਾਦ ਸਾਧੁ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਨਾਮ ਮਾਧੋਦਾਸ ਰਖਾਇਆ. ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਆਗਕੇ ਸਮ ਦਮ ਸਾਧਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿੱਧਪੁਰਖ ਬਣਗਿਆ.

ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਕਰਦਾ ਜਦ ਇਹ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁੱਜਾ, ਤਦ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਅਰ ਆਪਣਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਣਾਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਦੇੜ ਪਹੁਚੇ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਸ ਪੁਰ ਅਜੇਹਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਾਧੋਦਾਸ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿਪਿਆ ਅਰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਕਹਿਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਨਾਉਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ, ਪਰ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ "ਬੰਦਾ" ਹੀ ਰਿਹਾ.

ਅਨਜਾਈ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਨੀਚ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ (ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦਸਿੰਘ, ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ, ਬਾਜਸਿੰਘ, ਬਿਜੈਸਿੰਘ, ਰਾਮਸਿੰਘ) ਨਾਲ ਦੇਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਤੋਰਿਆ, ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ.

ਵਿਦਾਇਗੀ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਬਖਸ਼ਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਬੰਦੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਫਰਮਾਇਆ-

ੳ. ਜਤ ਰੱਖਣਾ.
ਅ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਕੇ ਰਹਿਣਾ.
ੲ. ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾ ਮੰਨਣਾ.
ਸ. ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣਾ.
ਹ. ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ.

ਪੰਜਾਬ ਪੁੱਜਕੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕੀਤੀ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਵਗਜਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ. ੧ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਵਜੀਰਖ਼ਾਂ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਕੋਹਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਪੁਰ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ.

ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਵਧ ਜਾਣ ਪੁਰ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਗਰਬ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਆਪਣੀ ਗੁਰੁਤਾ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਜਾਗ ਆਈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਨਿਯਮ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੰਥ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਦੋ ਦਲ ਬਣਗਏ. ਦੇਖੋ, ਤੱਤਖਾਲਸਾ.

ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਫ਼ਰਰੁਖ਼ਸਿਯਰ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਅਬਦਲਸਮਦਖ਼ਾਨ ਤੂਰਾਨੀ ਅਤੇ ਕਈ ਫੌਜਦਾਰਾਂ ਨੇ ੨੦ ਹਜਾਰ ਫ਼ੌਜ ਨਾਲ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਦੁਨੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਹੈ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਘੇਰਲਿਆ ਅਰ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਘਾਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਫੜਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੰਘਾਂ ਸਹਿਤ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਧੀਰਯ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬਣਕੇ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਸੰਮਤ ੧੭੭੩ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਧਰਮਵੀਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਗਿਆ.

ਬੰਦਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਯੋਗਾਭਜਾਸੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੁਰਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਗਿਆ, ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਮੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਲੋਥ ਜਮੁਨਾ ਦੀ ਬਰੇਤੀ ਤੇ ਸਿੱਟਦਿੱਤੀਗਈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਫਕੀਰ ਨੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਜਾਣਕੇ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਵਿੱਚ ਲੈਆਂਦੀ ਅਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਨਵਾਂ ਨਿਰੋਆ ਹੋਗਿਆ.

ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕਿੰਤੂ ਗੁਪਤ ਹੀ ਰਹਿਂਦਾ ਰਿਹਾ. ਭੁੱਚੋਕੇ ਚੱਕਰ ਆਦਿਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਾਲ ਰਹਿਕੇ ਜੰਮੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਬਬਰ ਪਿੰਡ ਜਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਉੱਥੋਂ ਉੱਠਕੇ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ (ਝਨਾਂ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਬਣਾਈ, ਅਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਵਜੀਰਾਬਾਦੀ ਕਪੂਰ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੮੫ ਵਿੱਚ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਬੇਟਾ ਜਨਮਿਆ. ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੪ ਸੰਮਤ ੧੭੮੯ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਜੀ ਦੇਹ ਤਿਆਗਕੇ ਗੁਰਪੁਰ ਪਧਾਰੇ. ਬੰਦਾਬੀਰ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਮਹੰਤ ਹੈ. ਬੰਦਈ ਸਿੱਖ ਸਿੰਧ ਆਦਿਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਉੱਥੇ ਜਾਕੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪਦੇ ਹਨ. ਦੇਹਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਈ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. * ਧਰਮਵੀਰ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਹ ਹੈ-

ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ (ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ)
|
ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ
|
ਜੋਰਾਵਰਸਿੰਘ
|
ਅਰਜਨਸਿੰਘ
|
ਖੜਕਸਿੰਘ
|
ਦਯਾਸਿੰਘ
|
ਅਤਰਸਿੰਘ (ਹੁਣ ਇਹ ਮਹੰਤ ਹੈ) | ਸੁਜਾਨਸਿੰਘ
|
ਸਰਦੂਲਸਿੰਘ

ਬੰਦਿ. ਸੰ. बन्दि-ਵੰਦਿ. ਸੰਗਜਾ-ਕੈਦ. ਜੇਲ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. "ਇਕਨਾ ਗਲੀਂ ਜੰਜੀਰ ਬੰਦਿ ਰਬਾਣੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਕੈਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦੀ ੫.

ਬੰਦਿਸ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਸਿ.

ਬੰਦਿਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਸਾਲ.

ਬੰਦਿਖਲਾਸੀ | **ਬੰਦਿਖਲਾਸੁ** } ਦੇਖੋ, ਬੰਦਖਲਾਸ.

ਬੰਦੀ. ਸੰਗਜਾ-ਬੰਦਹ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. ਦਾਸੀ. ਬਾਂਦੀ. "ਮਾਇਆ ਬੰਦੀ ਖਸਮ ਕੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਸਤਕ ਭੂਸ਼ਣ। ੩ ਬੰਦਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਸਿ. "ਬੰਦੀ ਅੰਦਰਿ ਸਿਫਤਿ ਕਰਾਏ, ਤਾ ਕਉ ਕਹੀਐ ਬੰਦਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਗੁਲਾਮੀ. "ਸਾ ਬੰਦੀ ਤੇ ਲਈ ਛਡਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਫ਼ਾ بندی ਕੈਦੀ. ਬੰਧੂਆ. "ਜਗੁ ਬੰਦੀ, ਮੁਕਤੇ ਹਉ ਮਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਸੰ. बन्दिन-ਬੰਦੀ. ਭੱਟ-ਚਾਰਣ. ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਯਸ਼ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਵਿ. "ਬੰਦੀ ਜਸ ਗਾਵਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬੰਦੀਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦੀਛੋੜ.

ਬੰਦੀਖਾਨਾ. ਫ਼ਾ بندی خانہ ਸੰਗਜਾ-ਬੰਦੀ (ਕੈਦੀ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਖ਼ਾਨਾ (ਘਰ). ਕਾਰਾਗਾਰ. "ਲਬੁ ਅੰਧੇਰਾ ਬੰਦੀਖਾਨਾ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਬੰਦੀਛੋਰ | **ਬੰਦੀਛੋੜੁ** | **ਬੰਦੀਮੋਚ** } ਵਿ-ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਿਹਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਬੰਧ ਕਰਤਾ. "ਗਈ-ਬਹੋੜੁ ਬੰਦੀਛੋੜੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਰਾਖਿ-ਲੇਹਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ, ਬੰਦੀਮੋਚ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੭੪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਦੀ (ਬਵੰਜਾ ਰਈਸ) ਗਵਾਲਿਯਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਛੁਡਵਾਏ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ "ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਾਤਾ" ਹੈ।

੩ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਛੁਡਾਏ. ਦੇਖੋ,

* ਡਿੰਬਰ ਤੋਂ ਅੰਗੇ ਕਮਾਨਗੋਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਲੰਘਕੇ, ਪਹਾੜੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਰਾਜੌਰੀ (ਅਥਵਾ ਰਾਜੌੜੀ) ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ.

* ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਪੱਟਾ ੧੬ ਫੱਗੁਟ ਸੰਮਤ [illegible]

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੱਸਾਸਿੰਘ।
੪ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੨੪ ਵਿੱਚ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਤੋਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹਿੰਦੂ ਰਿਹਾ ਕਰਵਾਏ.

ਬੰਦੀਲ. ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਤਿੱਲੇਦਾਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਅਥਵਾ ਸੂਤੀ ਪਗੜੀ.

ਬੰਦੂਕ } ਅ. بندوق ਬੰਦੂਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਫ਼ੰਗ. ਦੇਖੋ,
ਬੰਦੂਖ } ਅਗਨਿ ਅਸਤ੍ਰ ੨.

ਬੰਦੇਮ. ਫ਼ਾ. بندم ਅਸੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਾਂ. ਅਸੀਂ ਬੰਨ੍ਹੀਏ. ਅਸੀਂ ਬੰਨ੍ਹਾਂਗੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੰਦਹੇਮ.

ਬੰਦੇਰੇ. ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ. ਬੰਦੇ. ਭਗਤਜਨ. "ਦਾਨਸਵੰਦ ਬੰਦੇਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਬੰਦੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁੰਦੇਲਾ.

ਬੰਦੋਬਸ੍ਤ ਫ਼ਾ. بندوبست ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਿਜ਼ਾਮ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਣਕੇ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇਖਕੇ ਮੁਆਮਲਾ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਬੰਦਜ. ਸੰ. ਵੰਦਜ. ਵਿ–ਵੰਦਨੀਯ. ਨਮਸਕਾਰ ਯੋਗ੍ਯ.

ਬੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਰ.

ਬੰਦ੍ਰੀ. ਵਿ–ਬੰਦਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਬੰਦਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਰ.

ਬੰਧ. ਸੰ. ਧਾ–ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਜੋੜਨਾ, ਮਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਧਨ. "ਮਾਇਆਬੰਧ ਕਾਟੈ ਕਿਰਪਾ-ਨਿਧਿ." (ਦੇਵ ਮ: ਪ) ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੰਧ. ਬੰਧਾ. "ਬੰਧ ਜਿ ਬਾਰੂ ਬਾਰੀ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਪਾਣੀ ਅੱਗੇ ਬਾਲੂ (ਰੇਤੇ) ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ। ੪ ਸੰ. ਬਦ੍ਧ–ਬੱਧ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖ ਬੰਧ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਮੁਕਤ ਕਰਾਏ." (ਵਡ ਮ: ੩) ਪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਕਾਵਟ. ਵਿਘਨ. "ਢਾਹਨ ਲਾਗੈ ਧਰਮਰਾਇ, ਕਿਨਹਿ ਨ ਘਾਲਿਓ ਬੰਧ." (ਬਾਵਨ) ੬ ਦੇਖੋ, ਬੰਧੁ. "ਭਾਈ ਬੰਧ ਕੁਟੰਬ ਸਹੇਰਾ." (ਸ੍ਰੁਹੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬੰਧਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੱਸੀ। ੩ ਗਹਿਣੇ (ਰੇਹਨ) ਰੱਖੀ ਵਸਤੁ.

ਬੰਧਕਾਰੀ. ਵਿ–ਬੰਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਬੰਧਕਾਰੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਬੰਧਕੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵ੍ਯਭਿਚਾਰਿਣੀ। ੨ ਵੇਸ਼੍ਯਾ.

ਬੰਧਚਿ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਯਾ. "ਬੰਧਚਿ ਬੰਧਨ ਪਾਇਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਬੰਧਤਖਾਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ (ਕੈਦੀਆਂ) ਦਾ ਘਰ. ਕੈਦਖਾਨਾ. ਜੇਲ. "ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਓਹ ਬੰਧਤਖਾਨੇ ਥੀਂ ਨਿਕਲੇ." (ਭਗਤਾਵਲੀ)

ਬੰਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਾਂਧਨਾ। ੨ ਉਹ ਵਸਤੁ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀਏ, ਜੇਡੀ ਰੱਸੀ ਆਦਿ. "ਬੰਧਨ ਤੋੜਿ ਬੁਲਾਵੈ ਰਾਮ." (ਰਾਉ ਮ: ਪ) ੩ ਉਲਝਾਉ. ਜੰਜਾਲ. "ਬੰਧਨ ਸਉਦਾ ਅਣਵੀਚਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਬੰਧਨਮੁਕਤਾ. ਵਿ–ਮੁਕ੍ਤਬੰਧਨ. ਜਿਸ ਦੇ ਬੰਧਨ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਹਨ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. "ਬੰਧਨਮੁਕਤਾ ਜਾਤੁ ਨ ਦੀਸੈ." (ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬੰਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਂਧਨਾ. ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਪੁਲ ਬਣਾਉਣਾ. "ਭੁਵਸਾਗਰ ਬੰਧਿਅਉ, ਸਿਖ ਤਾਰੇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਬੰਧਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੱਸੀ. ਫਾਹੀ. "ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬੰਧਨੀ ਭਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਬੰਧਨੀਯ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਬਾਂਧਨੇ ਲਾਇਕ.

ਬੰਧਪ } ਸੰ. ਬਾਂਧਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਿਸ਼੍ਤੇਦਾਰ. ਨਾਤੀ.
ਬੰਧਵ } ਭਾਈ. ਮਿਤ੍ਰ. "ਸੁਤ ਬੰਧਪ ਅਰੁ ਨਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਨਾਥ ਨਰਹਰਿ ਦੀਨ-ਬੰਧਵ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ਪ)

ਬੰਧਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਬੰਧ। ੨ ਰੋਕ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੩ ਧੀਰਯ. ਸਹਾਰਾ. "ਜੋ ਲਖ ਕਰਮ ਕਮਾਈਅਹਿ, ਕਿਛੁ ਪਵੈ ਨ ਬੰਧਾ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਬੰਧਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਨਿਯਮ। ੨ ਪਬੰਧ. ਇੰਤਜ਼ਾਮ. "ਆਪਿ ਕੀਓ ਬੰਧਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) ੩ ਮੁਕੱਰਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ.

ਬੰਧਾਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ. ਪਾਬੰਦੀ. "ਤਮਬੀ ਯਾਦ ਕਰਹੁ ਦਸ ਮਰਦਨੁ, ਸੁਨਤਿ ਸੀਲੁ-ਬੰਧਾਨਿ ਬਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ)

ਬੰਧਾਨੀ. ਵਿ–ਬੰਧਾਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬੰਧਿਆਹੋਇਆ. ਆਬਾਦ. "ਨਿਹਚਲੁ ਘਰ ਬਾਂਧਿਓ, ਗੁਰਿ ਕੀਓ ਬੰਧਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ)

ਬੰਧਿਆ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੱਧਾ। ੨ ਸੰ. ਬੰਧ੍ਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਧੇਹੋਏ (ਨਿਯਤ) ਵੇਲੇ ਪੁਰ ਜੋ ਰਿਤੁਮਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਸੰਤਾਨ ਨਾ ਜਣੇ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਝ.

ਬੰਧਿਪ. ਦੇਖੋ, ਬੰਧਪ. "ਗੁਰਦੇਵ ਬੰਧਿਪ ਸਹੋਦਰਾ." (ਬਾਵਨ)

ਬੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਬੰਧ। ੨ ਹੱਦ. ਸੀਮਾਂ. ਅਵਧਿ. "ਤੀਨੋ ਓਜਾੜੇ ਕਾ ਬੰਧੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਬੰਧ. ਸੰਜੋਗ. "ਜਲ ਅਗਨੀ ਕਾ ਬੰਧੁ ਕੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. ਰੋਕ. "ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ, ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ." (ਬਾਵਨ) ਪ ਠਹਿਰਾਉ. ਠੱਲ. "ਬੰਧੁ ਪਾਇਆ ਮੇਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੈ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) ੬ ਸੰ. ਬਨ੍ਧੁ. ਰਿਸ਼੍ਤੇਦਾਰ. ਸੰਬੰਧੀ. "ਢਾਬਾ ਚੁਗੈ ਨਿਤ ਚੋਗੜੀ ਲਗਿ ਬੰਧੁ ਬਿਗਾੜੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੭ ਬੰਧੁਤਾ. ਰਿਸ਼੍ਤੇਦਾਰੀ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ. "ਵੇਖਦਿਆ ਹੀ ਭੁਜਿਜਾਨਿ, ਕਦੇ ਨ ਪਾਇਨਿ ਬੰਧੁ." (ਮ: ਪ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ੮ ਦੇਖੋ, ਦੋਧਕ ੨.

ਬੰਧੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਪਹਰੀਏ ਦਾ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਪੌਧਾ. ਲਾਲਹ. Pentapetes phoenicea.

ਬੰਧੁ. ਸ਼ਾਕ. ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਬੰਧੁ ੬.

ਬੰਧੁਆ. ਬੰਧਿਆਹੋਇਆ. ਕੈਦੀ.

ਬੰਧੂਕ. ਦੇਖੋ, ਬੰਧੁਕ.

ਬੰਧੇਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਢੰਗ. ਬੰਦਿਸ਼. "ਦਸਤਾਰ ਕੋ ਬੰਧੇਜ ਅਨੂਠੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਬੰਧਾਨ। ੩ ਨਿਗ੍ਰਹ. ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਬੰਧੱਜ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਬੰਧੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਝ ਅਤੇ ਬੰਧਿਆ.

ਬੰਧੱਜਾਪਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੰਝਪੁਣਾ. ਬੰਧਜਾਤ੍ਵ. ਬਾਂਝਪਨ. ਸੰਤਾਨ ਉਤਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ. ਅ਼ਕ਼ਰ. Sterility. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਗਰਭਾਸ਼ਯ (ਰਿਹਮ) ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਥਵਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ, ਗਰਭਾਸ਼ਯ ਦਾ ਮੁਖ ਬੰਦ ਹੋਣਾ, ਧਰਨ ਦਾ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟਲ ਜਾਣਾ, ਫੋੜੇ ਰਸੌਲੀ ਆਦਿ ਦਾ ਅੰਦਰ ਹੋਣਾ, ਸ਼ਰੀਰ ਬਹੁਤ ਮੋਟਾ ਹੋਣਾ, ਵੀਰਜਗ੍ਰਾਹੀ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾੜ ਹੋਣਾ, ਪੈੜਾ (ਪ੍ਦਰ) ਰੋਗ ਹੋਣਾ, ਆਤਸ਼ਕ ਸੁਜਾਕ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਆਦਿ.

ਜਿੱਕੁਰ ਬੰਧਜਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੈ, ਇੱਕੁਰ ਹੀ ਸ਼ੋ ਪਿੱਛੇ ਵੀਹ ਮਰਦ ਭੀ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀਰਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ. ਉਹ ਐਵੇਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਨਪੁੰਸਕਤਾ.

ਜੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਉਮਰ ਬਲ ਕੱਦ ਸੁਭਾਉ ਭੋਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਪਤੀ ਨਾਮਿਲੇ ਅਰ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਅਣਬਣ ਰਹੇ, ਤਦ ਭੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਣੀ ਨੂੰ ਜਲ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਜਿਸ ਦੀ ਮਣੀ ਉੱਪਰ ਤਰਦੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਡੁੱਬੇ, ਉਸ ਦੇ ਵੀਰਜ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਹੈ. ਉੱਤਮ ਹਕੀਮ ਡਾਕਟਰ ਵੈਦ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਵੀਰਜ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਲਾਜ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਏ.

ਮੈਥੁਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ ਰੱਖਕੇ ਬਲ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਦੇਖੋ, ਅਠਰਾਹਾ ਅਤੇ ਨਪੁੰਸਕਤਾ.

ਬੰਧੱਜਾਪੁਤ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਣਹੋਣੀ ਬਾਤ. ਜਿਵੇਂ–ਬੰਧਜਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਣਹੋਣੀ ਗੱਲ ਹੈ.

ਬੰਨ. ਸੰ. ਵਰ੍ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਗ। ੨ ਤੁਚਾ ਦਾ ਰੰਗ ਉੱਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾੜੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਮਲਿਆ ਵਟਣਾ.

ਬੰਨਰਾ. ਬੰਨ (ਵਟਣਾ) ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਲਾੜਾ. ਵਰ. ਲਾੜੀ ਵਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬੰਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੱਦ. ਸੀਮਾਂ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ. "ਮਉਤੈ ਦਾ ਬੰਨਾ ਏਵੈ ਦਿਸੈ, ਜਿਉ ਦਰੀਆਵੈ ਢਾਹਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਵਾਹਕ ਖੇਤ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਉਹ ਟਿੱਸਾ, ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਲਈ ਹੋਵੇ. "ਕਿਸੈ ਕੈ ਸੀਵ ਬੰਨੈ ਰੋਲੁ ਨਾਹੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੪ ਆਧਾਰ. ਆਸ਼੍ਰਯ. "ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) ਪ ਦੁਲਹਾ. ਲਾੜਾ. ਵਰ। ੬ ਬੰਨ੍ਹਾਂ (ਬੰਧਨ ਕਰਾਂ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਬੰਨਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੀਆ ਅਤੇ ਭੁਖਿਆ ਸ਼ਬਦ.

ਬੰਨਾਰਸੀ. ਕਾਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸੀ. "ਢੋਰ ਢੋਵੰਤ ਫਿਰਹਿ ਅਜਹੁ ਬੰਨਾਰਸੀ ਆਸ ਪਾਸਾ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬੰਨਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੰਨ੍ਹਕੇ. ਕੈਦ ਕਰਕੇ. "ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਈ ਬੰਨਿ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) "ਅਗੈ ਦਿਤਾ ਬੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੰਨ੍ਹਿ.

ਬੰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਬੰਨ.

ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀਜ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬੰਨੋ ਭਾਈ.

ਬੰਨੋ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮਾਂਗਟ.

ਬੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਬੰਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁੰਦ.

ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬਾਂਧਨਾ। ੨ ਰੋਕਣਾ. ਵਿਘਨ ਕਰਨਾ.

ਬੰਨ੍ਹਿ } ਬੰਨ੍ਹ (ਬਾਂਧ) ਕੇ. "ਬੰਨ੍ਹਿ ਉਠਾਈ ਪੋਟਲੀ."
ਬੰਨ੍ਹੀ } (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰ. ਵਨ੍ਹਿ–ਵਹ੍ਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਨਿ. "ਖੰ ਪੌਨ ਬੰਨ੍ਹਿ ਪਾਣੀ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਡੁਲਾਵਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ ੩.

ਬੰਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਗੂੰਜ. "ਜੀਤ ਕੀ ਬੰਬ ਬਜੀ ਤਬਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਸ਼ੁਹਰਤ. "ਬਾਹਰਿ ਭਈ ਨ ਬੰਬ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਮੰਬ੍ਯ. ਜਲਧਾਰਾ. "ਨਿਕਸੀ ਨੀਰ ਬੰਬ ਬਰਿਆਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਡਿੰਗ. ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ.

ਬੰਬਰੈਣ. ਸੰ. ਬਭ੍ਰੁਰੇਣੁ. ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਗਰਦ. "ਉਡੀ ਬੰਬਰੈਣੰ। ਛੁਹੀ ਸੀਸ ਗੈਣੰ ॥" (ਕਲਕੀ)

ਬੰਬਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੇਸ਼ਮ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁੱਛਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾਂ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਝਾਲਰ.

ਬੰਬਲਾ } ਵਿ–ਰੇਸ਼ਮ ਜ਼ਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਫੁੰਮਣਾ
ਬੰਬਲਿਆਲਾ } ਵਾਲਾ. "ਬਰਛੀ ਬੰਬਲਿਆਲੀ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਕਰ ਮਹਿ ਤੋਮਰ ਬੰਬ-
ਬੰਬਾਲ } ਲਿਆਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਕਿ ਬੰਬਾਲ ਨੇਜੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਬੰਬੀ. ਬਾਂਬੀ. ਦੇਖੋ, ਬਰਮੀ ੪.

ਬੰਬੀਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਬੁ (ਜਲ) ਦੀ ਈਹਾ (ਇੱਛਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਪੀਹਾ. ਚਾਤਕ। ੨ ਭਾਵ–ਜਿਗਜਾਸ਼ੁ। ੩ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਕਾਲਝਰਾਣੀ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਬੰਬੂਰ } ਦੇਖੋ, ਬਬੂਲ.
ਬੰਬੂਲ }

ਬੰਬੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਤੇ ਜੀ.

ਬੰਮੀ } ਗੁੱਜਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਨੂੰ ਭੰਮੀ
ਬੰਮੀਆਂ } ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਕਾਲੂ ਚਾਉ ਬੰਮੀਆ." (ਭਾਗੁ)

ਬੰਮੁ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਈਸੁ ਬੰਮੁ ਗਾਨੁ ਧਾਨੁ ਧਰਤ ਹੀਐ ਚਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਪ੍ਰਾ ਅਤੇ ਮਰਾ–ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਜਸਨ. ਦੇਖੋ, ਵਜਸਨ.

ਬਜਬਾ. ਦੇਖੋ, ਵਜਬਾ.

ਬਜਰਬ. ਦੇਖੋ, ਵਜਰਬ.

ਬਜਾ. ਵਜ–ਬਗ਼ੈਰ. ਬਿਨਾ. "ਮਿਲੈ ਬਜਾ ਨ ਜਾਣਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਆ.

ਬਜਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ. "ਜਬ ਭਯੋ ਆਨ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ। ਤਬ ਭਏ ਬਜਾਸ ਮੁਖ ਆਨ ਚਾਰ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ਚਾਰ ਮੁਖ ਵਾਲਾ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਵਜਾਸਰੂਪ ਹੋਗਿਆ.

ਬਜਾਸਾਸਨਿ. ਵਜਾਸ ਦੇ ਆਸਨ (ਵਜਾਸਗੱਦੀ) ਪੁਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. "ਬਜਾਸਾਸਨਿ ਸੁਕਵਕ੍ਰ ਤੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੬)

ਬਜਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ ੪. "ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਮੁਨਿ ਬਜਾਸੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਬਜਾਹ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹ.

ਬਜਾਹਾਦ੍ਹੀ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਬਜਾਹਾਦ੍ਹੀ ਕਿਤੇ ਬੈਹਾਦ੍ਹੀ ਆਦਿਕ ਪਾਠ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ "ਬਜਾਸਾਦ੍ਹੀ" ਹੈ. ਵਿਪਾਸਾ ਨਦੀ ਜਿਸ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. ਭਾਵ–ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ. 'ਸ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਹ' ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਬਜਾਹਾਦ੍ਹੀ ਸਗਲੇ ਮਿਲ ਕੱਪੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਬਜਾਹਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹਿਤਾ.

ਬਜਾਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਕਰਣ.

ਬਜਾਪ੍ਹ ਦੇਖੋ, ਵਜਾਪ੍ਹ ਅਤੇ ਵਜਾਪ੍ਹੀ.
ਬਜਾਪ੍ਹੀ

ਬਜਾਧ. ਦੇਖੋ, ਵਜਾਧ.

ਬਜਾਧਿ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਵਜਾਧਿ. "ਬਜਾਧਿ ਉਪਾੜਨ
ਬਜਾਧੀ ਸੰਤੈ." (ਗਾਬਾ)

ਬਜਾਨੀ. ਬਿਆਈ. ਸੂਈ. ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਈ. "ਗਰਭ-ਵਤੀ ਹੈ ਬਜਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੯)

ਬਜਾਪਣਾ. ਵਜਾਪਣਾ. ਫੈਲਣਾ। ੨ ਅਸਰ ਕਰਨਾ.

ਬਜਾਪਤ. ਸੰ. ਵਜਾਪ੍ਰ. ਵਿ–ਫੈਲਿਆਹੋਇਆ. ਪਸਰਿਆ. "ਬਜਾਪਤ ਦੇਖੀਐ ਜਗਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪਕੇ)

ਬਜਾਪਤਿ. ਵਜਾਪ੍ਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੈਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨਜਾਯ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਾਧਤ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਰਹਿਣਾ. ਜਿਵੇਂ–ਦੁਏਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਦੀ ਵਜਾਪ੍ਰਿ ਹੈ.

ਬਜਾਪਾਰ. ਵਪਾਰ. ਵਣਜ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਪਾਰ.

ਬਜਾਮਾਨ. ਸੰ. ਵਜਾਮ–ਮਾਨ. ਦੋ ਗਜ਼ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਮਾਨ.

ਬਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਯਾਰਿ.

ਬਜਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਲ। ੨ ਹਾਥੀ. "ਲੈ ਕਰ ਬਜਾਲ ਸੋਂ ਬਜਾਲ ਬਜਾਵਤ." (ਚੰਡੀ ੧) ਹਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਭਿੜਾਉਂਦਾ.

ਬਜਾਲਾ. ਵਜਾਲ (ਹਾਥੀ) ਸੈਨਾ. ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਜੂਹ. ਦੇਖੋ, ਵਜੂਹ.

ਬਜੂਹਨਿ. ਵਜੂਹ (ਟੋਲੀ–ਸਮੂਹ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬਜੋਂਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਦਬੀਰ. ਯੁਕ੍ਤਿ। ੨ ਭੇਤ. ਵਜਹ। ੩ ਫੈਭ. ਵਿਭਾਗ. "ਜਿਹ ਨੇਹ ਗੇਹ ਨਹਿ ਬਜੋਤ ਬਾਨ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਕਪੜੇ ਦੀ ਕਾਟ.

ਬਜੋਮ. ਦੇਖੋ, ਵਜੋਮ.

ਬਜੋਰਾ. ਵਿਵਰਣ. ਤਫਸੀਲ.

ਬਜੋਗ. ਦੇਖੋ, ਵਜੋਗ. "ਸੁਨਕੈ ਬਜੋਗ ਬਚਨ ਦਿਜ ਜਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਬਜੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਜਨ ਅਤੇ ਵਜੋਜਨ.

ਬਜੋਜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਜੋਜਨਾ.

ਬਜੋਤ. ਦੇਖੋ, ਬੇਅੰਤ. "ਬਜੋਤ ਬਜੋਤ ਬਜੋਤ ਕੋ ਕਰੋਤ ਪਾਠ ਪੋਖਿਐ." (ਅਕਾਲ)

ਬ੍ਰਸਪਤ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ.
ਬ੍ਰਹਸਪਤਿ

ਬ੍ਰਹਮ. ਸੰ. (ਬ੍ਰਹ–ਬ੍ਰਿਹ੍ ਧਾ ਵਧਣਾ). ਬ੍ਰਹਸਨ–ਬ੍ਰਹਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ, ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤ-ਨਾਥ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦਹਿ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੨ ਤਤ੍ਰ. ਸਾਰ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਹਿੰਦੂ ਜਾਤਿ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਰਣ. "ਕਹੁ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ." (ਅਕਾਲ) "ਕਿ ਛਤ੍ਰੀ ਛਤ੍ਰੀ ਹੈ। ਕਿ ਬ੍ਰਹਮੰ ਸਰੂਪੈ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਬ੍ਰਹਮ ਜਪਜੈ ਅਰੁ ਸੰਭੁ ਥਪਜੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲਪੁਤ੍ਰ ਮੀਨ ਬਿਆਸਾ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਾਮ ਦਾ ਯਗ੍ਯਵਿਧੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਦੇਖੋ, ਰਿਤ੍ਵਜ। ੬ ਵੇਦ. "ਪਾਂਡੇ! ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੭ ਦੇਵਤਾ. ਪੂਜ੍ਯ-ਇਸ੍ਟ. "ਪੂਜਨ ਚਾਲੀ ਬ੍ਰਹਮਨਾਇ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) ੮ ਤਪ. ਤਪਸ੍ਯਾ। ੯ ਬ੍ਰਹਮਰਿਸ਼ਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸੁਰ ਨਰ ਦੇਵ ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੧੦ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮ੍ਹ। ੧੧ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਥਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਤਾਂ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਆਖਿਆ." (ਜਸਾ) ਸ਼ੇਖ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਕਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ.

ਬ੍ਰਹਮਅਗਨਿ. ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਰੂਪ ਅਗਨਿ. ਤਤ੍ਵ-ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਕਾਲੁ ਜਾਲੁ ਬ੍ਰਹਮਅਗਨੀ ਜਾਰੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਤਪਸ੍ਯਾ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮ ੮. "ਬ੍ਰਹਮਅਗਨਿ ਕੇ ਲੂਠੇ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਬ੍ਰਹਮਸਮਾਜ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਸਮਾਜ.

ਬ੍ਰਹਮ ਸੇਖ. ਸ਼ੇਖ ਇਬਰਾਹੀਮ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦ.

ਬ੍ਰਹਮਹੋਮ. ਜਨਰਾਗਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਰੂਪ ਹਵਨ. "ਸਿੱਖ ਛੁਧਾਤੁਰ ਕੇ ਮੁਖ ਪਾਵਨ। ਬ੍ਰਹਮਹੋਮ ਯਹਿ ਭਲੋ ਸੁਹਾਵਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਬ੍ਰਹਮਕਉਚ. ਸੰ. ਬ੍ਰਹਮਕਵਚ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਅੰਗ-ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰਰੂਪ ਕਵਚ. ਇਹ ਕਵਚ ਵਰਾਹ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.* "ਤੁਹਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਜੋ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮਕਉਚ ਹੂੰ ਕੋ ਜਾਪ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਦੰ.

ਬ੍ਰਹਮਕਰਮ. ਸੰ. ਬ੍ਰਹਮਕର୍ਮਨ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਹਮ (ਵੇਦ) ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰਮ। ੨ ਬ੍ਰਹਮ ਸੰਬੰਧੀ ਕਰਮ. "ਬ੍ਰਹਮਣਹ ਸੰਗਿ ਉਧਰਣੰ, ਬ੍ਰਹਮਕਰਮ ਜਿ ਪੂਰਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਜੇ ਜਾਨਸਿ ਬ੍ਰਹਮੰਕਰਮੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਬ੍ਰਹਮਕਵਚ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਕਉਚ.

ਬ੍ਰਹਮਕੁਮਾਰ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਸਨਕਾਦਿ। ੨ ਬ੍ਰਹਮ-ਪੁਤ੍ਰ ਨਦ (ਦਰਿਆ). ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ. "ਬ੍ਰਹਮਕੁਮਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਹਜਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੦)

ਬ੍ਰਹਮਖਾਂ ਲੋਦੀ. ਇਬਰਾਹੀਮਖ਼ਾਨ ਲੋਦੀ.

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਤਾ. ਬ੍ਰਹਮ ਗਜ਼ਾਤ੍ਰਿ (ਜ਼ਾਤ੍ਰ). ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਗਜ਼ਾਨ (ਜ਼ਾਨ). ਆਤਮ-ਗਿਆਨ.

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਗਜ਼ਾਨੀ (ਜ਼ਾਨਿਨ੍). ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਸਮਦਰਸੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੁ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ.

ਬ੍ਰਹਮਗਜ਼. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਗਜ਼.

ਬ੍ਰਹਮਚਜੁ ਬ੍ਰਹਮਚਯੰ. ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ
ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਫਿਰਨਾ. ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ ਰੋਕਕੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. "ਬ੍ਰਹਮਚਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮਚਜੁ ਕੀਨਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਆਸ਼੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ.

* ਬ੍ਰਹਮਕਵਚ ਦੁਰਗਾਪਾਠ ਦੇ ਮੂੰਢ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬ੍ਰਹਮਚਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ (ਚਾਰਿਨ੍). ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ
ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਲਈ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਰੋਕਕੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬ੍ਰਹਮਜੋਗ ਬ੍ਰਹ੍ਮਯੋਗ. ਨਾਮਅਭ੍ਯਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ
ਬ੍ਰਹਮਜੋਗੁ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਮਨ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਕ੍ਤਿਯੋਗ. "ਕਰਿ ਭੇਖ ਨ ਪਾਈਐ ਬ੍ਰਹਮਜੋਗੁ." (ਕਾਨ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦਾ ਮਿਲਾਪ.

ਬ੍ਰਹਮਟਿਆ. ਬ੍ਰਹ–ਅਟਜ਼ਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਵਿਚਰਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਦੁਨੀਆ. ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ. "ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਪਾਇ ਅਲਖ ਬ੍ਰਹਮਟਿਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਬ੍ਰਹਮਠਾਇ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮ ੭। ੨ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੩ ਸਤਸੰਗ.

ਬ੍ਰਹਮਡੰਡ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਦੰਡ. ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦਾ ਸੋਟਾ। ੨ ਕੰਗਰੋੜ. ਪਿੱਠ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਰੀਢ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੰਡ. ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ. "ਬ੍ਰਹਮਡੰਡ ਤਿਹ ਪੂਛ ਕਰਾਵਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭੦)

ਬ੍ਰਹਮਣ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ. "ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਣ, ਜੋ ਬਿੰਦੈ ਬ੍ਰਹਮ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਬ੍ਰਹਮਣੀ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੀ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਨਾਰੀ. "ਜੋ ਤੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਜਾਇਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਭਈ ਬ੍ਰਹਮਣੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਧਮਚੰਡਾਲੀ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਣੀ. "ਤੁਹੀ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਬੈਸਨਵੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬ੍ਰਹਮਣੁ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਣ.

ਬ੍ਰਹਮਣੇਸ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ–ਈਸ਼. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੇਸ਼. ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ.

ਬ੍ਰਹਮਤੁ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਤ੍ਵ. ਬ੍ਰਾਹਮਣਪੁਣਾ. "ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੈ ਤਿਸ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਤੁ ਰਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ. ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਿਆ.

ਬ੍ਰਹਮਧਿਆਨ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦਾ ਧਿਆਨ.

ਬ੍ਰਹਮਧਿਆਨੀ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਧ੍ਯਾਨੀ (ਧ੍ਯਾਨਿਨ੍). ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬ੍ਰਹਮਧਿਆਨੁ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਧਿਆਨ.

ਬ੍ਰਹਮਨ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ. ਦ੍ਵਿਜ। ੨ ਆਤਮਗਜ਼ਾਨੀ.

ਬ੍ਰਹਮਨਿਰੰਧ੍ਰ. ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ. ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਬ੍ਰਹਮਨਿਰੰਧ੍ਰ ਕੋ ਫੋਰ ਮੁਨੀਸ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸੁ ਜੋਤਿ ਕੇ ਮੱਧ ਮਿਲਾਨੀ." (ਦੱਤਾਵ) ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸੀ, ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਭੰਨਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤ੍ਯਾਗਣ ਨੂੰ, ਯੋਗ ਦਾ ਕਮਾਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

ਬ੍ਰਹਮ ਪਾਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮੁ ੪.

ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ.

ਬ੍ਰਹਮਪੁਰ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚਾਂਦਾ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ
ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ ਨਗਰ, ਜੋ ਚਾਂਦਾ ਤੋਂ ੭੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਸਨ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਲੋਕ. ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ, ਜੋ ਸੁਮੇਰੁ ਪਹਾੜ ਤੇ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ ਨਿਹਚਲੁ ਨਹੀ ਰਹਣਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਲਿਬਾਹਨ.

ਬ੍ਰਹਮਬਾਣੀ. ਗੁਰਬਾਣੀ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਉਪਜੀ ਬਾਤ। ੩ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਵੇਦ.

ਬ੍ਰਹਮਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਵਾਦ.

ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਚਾਰ. ਆਤਮਵਿਚਾਰ. ਬ੍ਰਹਮਵਿਵੇਕ.

ਬ੍ਰਹਮਬਿੰਦੁ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਬਿੰਦੁ. ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀਹੋਈ ਜਲ ਦੀ ਬੂੰਦ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚੀਹੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵੀਰਯ ਦੀ ਬੂੰਦ. "ਬ੍ਰਹਮਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਾਤੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਜਲ. "ਬ੍ਰਹਮਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਓਪਤਿ ਹੋਈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਬ੍ਰਹਮਬੀਚਾਰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਚਾਰ. ਆਤਮਵਿਚਾਰ. "ਬ੍ਰਹਮਬੀਚਾਰ ਬੀਚਾਰੇ ਕੋਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਭੋਜਯ. ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਭੋਜਨ. ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਰਥ ਯਗਯ. "ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਕੀਨੋ ਪੁਰ ਤਾਂਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਬ੍ਰਹਮਮੁਹੂਰਤ. ਬ੍ਰਾਹਮ ਮੁਹੂਤੰ. ਬ੍ਰਹਮ (ਵੇਦ) ਪਾਠ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਦੋ ਘੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਸਮਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੧, ਅ: ੨. ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾ. "ਬ੍ਰਹਮਮੁਹੂਰਤ ਸਜਾਮ ਉਠੈਂ, ਉਠਿ ਨ੍ਹਾਇ ਹ੍ਰਿਦੈ ਹਰਿਧਯਾਨ ਧਰੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬ੍ਰਹਮਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਰਿਖੀ.

ਬ੍ਰਹਮਰਿਖੀ ਦੇਸ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਰਿਖੀ ਦੇਸ਼.

ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ. ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ. ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਬਿਖੈ ਰਲੀ ਤਜ ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ ਉਤਾਲ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਨਿਰੰਧ੍ਰ.

ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ. ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ. ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ. ਸੁਮੇਰੁ ਪੁਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਪੁਰੀ. "ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਅਰੁ ਰੁਦ੍ਰਲੋਕ ਆਈ ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ ਤੇ ਧਾਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਬ੍ਰਹਮਵਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਵਾਦੀ.

ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ.

ਬ੍ਰਹਮਾ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. ਪਿਤਾਮਹ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਤ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. "ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਾਲੈ ਘਰਿ ਆਇਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਾ ੨। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. "ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਨਤ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ." (ਬਾਵਨ) "ਕਾਇਆ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਮਨੁ ਹੈ ਧੋਤੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਬ੍ਰਹਮਾਈ. ਸੰ. ਬ੍ਰਹਮੈਵ. ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ. "ਅੰਗ ਅੰਗ ਸੁਖਦਾਈ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਾਈ."(ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬ੍ਰਹਮਾਸਨ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ. ਆਤਮਪਦ ਵਿੱਚ ਸ੍ਥਿਰਤਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲ ਬ੍ਰਹਮਾਸਨ ਬਿਸ੍ਰਾਮ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ. ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ. ਬ੍ਰਹਮ–ਅੰਡ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦਾ ਆਂਡਾ. ਗੋਲਾਕਾਰ ਜਗਤ. ਖਗੋਲ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲ। ੨ ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸੋਨੇਰੰਗਾ ਆਂਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਫੁੱਟਕੇ ਦੋ ਖੰਡ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੱਤ ਉੱਪਰਲੇ ਅਤੇ ਸੱਤ ਹੇਠਲੇ ਲੋਕ ਬਣੇ. ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇਖੋ, ਛਾਂਦੋਗਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਖੰਡ ੧੯.

ਬ੍ਰਹਮਾਣੀ. ਬ੍ਰਹਮਾਣੀ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਭ ਦੇਵਤੇ. "ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿ ਸੇਖ ਗੁਣ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਏ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਬ੍ਰਹਮੀਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਬਹਮੀਸ਼ਾਹ.

ਬ੍ਰਹਮੁ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮ। ੨ ਆਤਮਾ. "ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਚੀਨਈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੩ ਵੇਦ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੪ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਾਤੀ ਬਿਸਨੁ ਡਾਰੀ ਫੂਲੁ ਸੰਕਰਦੇਉ."* (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਪ੍ਰਾਣ. ਸ੍ਵਾਸ. "ਤਲ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮੁ ਲੇ ਗਗਨਿ ਚਰਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਬ੍ਰਹਮੇਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਟਿਆ. "ਨਦਰੀ ਆਇਆ ਇਕੁ ਸਗਲ ਬ੍ਰਹਮੇਟਿਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨) ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਜਰ ਆਇਆ.

ਬ੍ਰਹਮੇਵਾ. ਬ੍ਰਹਮਾ–ਇਵ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਤਰਾਂ. "ਭਰਮੇ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਬ੍ਰਹਮੇਵਾ." (ਬਾਵਨ)

* ब्रह्म पत्रं हरिः शाखा शङ्करः कुसुमानि वै.
(ਵ੍ਰਿਹਤਸਤੋਤ੍ਰ ਰਤਨਾਕਰ)

ਬ੍ਰਹਮੰਸ. ਬ੍ਰਹਮਸ੍ਰਿੰ. ਬ੍ਰਹਮਰਿਖੀ. "ਕੋਟਿ ਉਸਤਤਿ ਜਾਂਕੀ ਕਰਤ ਬ੍ਰਹਮੰਸ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਸਨਕਾਦਿ.

ਬ੍ਰਹਮੰਡ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ. "ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰ ਸੁਆਮੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਬ੍ਰਹਮੰਡਸ. ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ–ਅਸੁ. ਜਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ. ਵਿਸ਼੍ਵ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣਰੂਪ. "ਬ੍ਰਹਮੰਡਸ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਬ੍ਰਹਮੰਡਨਿਕੇਤਾ. ਵਿ–ਜਗਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਘਰ. ਸਰਵਵਜਾਪੀ ਕਰਤਾਰ. "ਭਾ ਯਜਮਾਨ ਬ੍ਰਹਮੰਡਨਿਕੇਤਾ." (ਨਾਪ੍)

ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਇਕੈ ਈਸ. ਬ੍ਰਹਮਾਂਡਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਲੋਕਪਤਿ ਦੇਵਤਾ. "ਮੈਲੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਇਕੈ ਈਸ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ. ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਵਿੱਚ. "ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਬ੍ਰਹਮੰਨ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਨਜ.

ਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮ.

ਬ੍ਰਹਮਸਮਾਜ. ਬੰਗਾਲੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਜਾ ਰਾਮਮੋਹਨ-ਰਾਇ ਦਾ ੨੦ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੨੮ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਮਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੈਦਜਕੁਲ ਦੇ ਰਤਨ ਕੇਸ਼ਵਚੰਦ੍ਰਸੇਨ ਨੇ ਭਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ.* ਬ੍ਰਹਮਸਮਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹਨ:–

(੧) ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਇੱਕ ਹੈ. ਉਸ ਦੇ ਤੁਲਜ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਉਹੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰਚਣ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਉਹ ਸਰਵਸ਼ਕ੍ਰਿਮਾਨ, ਸਰਵਗਜ, ਸਰਵਪ੍ਰਿਯ, ਨਜਾਯਕਾਰੀ, ਸਰਵਵਜਾਪੀ, ਸੱਚੇ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਮੁਕ੍ਰਿ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ.

(੨) ਜੀਵ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਉੱਨਤਿ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਅੱਗੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਹੈ.

(੩) ਕਿਸੇ ਰਚੇਹੋਏ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਜਾਣਕੇ ਪੂਜਣਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪੁਰਖ ਭੁੱਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਅਰ ਇਹ ਜੀਵ ਦੀ ਮੁਕ੍ਰਿ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਸੀਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦੇ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰਾਸ੍ਰੀ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਕਲਾਮ ਹੈ. ਹਰ ਕੋਮ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਸ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਨਾਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਯੋਗਜ ਹੈ.

(੪) ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਭ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਖ ਪਰਸਪਰ ਭੈਣ ਭਾਈ ਤੁਲਜ ਹਨ.

(੫) ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਨੇਕੀ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਦੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਦੰਡ ਸਾਡੀ ਭਲਿਆਈ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਸਦਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

(੬) ਪਾਪਭਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਤਜਾਗ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਦਿੱਲੋਂ ਕੁਕਰਮ ਛੱਡਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਹੀ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਚਿੱਤ ਹੈ ਅਰ ਨੇਕੀ ਤਥਾ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਜਾਣਾ ਹੀ ਸੱਚੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ.

ਬ੍ਰਹਮਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਬੂਟਾ.

ਬ੍ਰਹਮਸੂਤ੍ਰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੇਦਾਂਤ ਸੂਤ੍ਰ. ਵਜਾਸਕ੍ਰਿਤ ਵੇਦਾਂਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੨ ਜਨੇਊ. ਯਗਜੋਪਵੀਤ, ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮ (ਵੇਦ) ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਦ੍ਵਿਜ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

ਬ੍ਰਹਮਹਸ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਸਰੋਆ.

ਬ੍ਰਹਮਹਤਜਾ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਦਾ ਮਾਰਨਾ। ੨ ਆਤਮ-ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਵਧ.

ਬ੍ਰਹਮਗਜ. ਸੰ. ब्रह्मज्ञ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਆਤਮਗਿਆਨੀ.

ਬ੍ਰਹਮਘ੍ਰ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਤਮ-ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਵਧ ਕਰਤਾ.

ਬ੍ਰਹਮਚਯੰ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ.

ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ.

* ਰਾਜਾ ਰਾਮਮੋਹਨਰਾਇ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੭੪ ਅਤੇ ਦੇਹਾਤ ੨੮ ਸਿਤੰਬਰ ੧੮੩੩ ਨੂੰ ਬਰਮਿੰਘਮ (ਮੈਂਚਿਸਟਰ-gham) ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਕੇਸ਼ਵਚੰਦ੍ਰ ਦਾ ਜਨਮ ੧੮ ਨਵੰਬਰ ੧੮੩੮ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੇਹਾਤ ੮ ਜਨਵਰੀ ੧੮੮੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਬ੍ਰਹਮਦ੍ਰਵ. ਸੰਗਜਾ–ਗੰਗਾ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਰਾਗ ਸੁਣਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਘਰਕੇ ਪਾਣੀਰੂਪ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਬਣੀ. ਸੁਰਸਰੀ.

ਬ੍ਰਹਮਨਜ. ब्रह्मण्य. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ। ੨ ਵੇਦਾਭਜਾਸੀ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਧਰਮ.

ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਤਿੱਬਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ੧੮੦੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦਾ-ਹੋਇਆ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਨਦ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਬ੍ਰਹਮਬੂਟਾ. ਬਾਵਾ ਬ੍ਰਹਮਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੋਹੜ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਦੀ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਨੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸੰਗਤਸਾਹਿਬ (ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸੱਚੀ ਦਾੜ੍ਹੀ) ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਵਿੱਚ ਬਾਵਾ ਸੰਤੋਖਦਾਸ ਜੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਬਾਣ ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਨਹਿਰ (ਹਸਲੀ) ਲਿਆਕੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਜਲ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੰਮਤ ੧੮੮੧ ਵਿੱਚ ਅਖਾੜਾ ਬਣਾਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬਾਵਾ ਬ੍ਰਹਮਸਾਹਿਬ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉਸ ਬੜ (ਵਟ) ਬਿਰਛ ਦਾ ਨਾਮ ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠ ਬੈਠਕੇ ਉਹ ਭਜਨ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ.

ਬ੍ਰਹਮਰਾਤ੍ਰਿ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਰਾਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ੨੧੬੦੦੦੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਹੈ.

ਬ੍ਰਹਮਰਿਖੀ. ਬ੍ਰਹਮਸ੍ਰਿੰ. ਵੇਦਤਤ੍ਵਗਿਆਤਾ ਰਿਖੀ। ੨ ਆਤਮਗਿਆਨੀ ਮੁਨਿ. ਉਹ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ.

ਬ੍ਰਹਮਰਿਖੀ ਦੇਸ਼. ਬ੍ਰਹਮਸ੍ਰਿੰ ਦੇਸ਼. ਬ੍ਰਹਮਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਵਸਣ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਭਾਰਤ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ। ੨ ਸੰਸ-ਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਰੁ, ਮਤਸਜ, ਪੰਚਾਲ ਅਤੇ ਸੂਰਸੇਨ ਦੇਸ਼. ਅਰਥਾਤ ਕੁਰੁ-ਕੇਤ੍ਰ, ਦਿੱਲੀ, ਅਲਵਰ ਅਤੇ ਮਥੁਰਾ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਾਵਰਤ.

ਬ੍ਰਹਮਰੂਪਕ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਾ ੫.

ਬ੍ਰਹਮਵਾਦ. ਆਤਮਚਰਚਾ. ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ.

ਬ੍ਰਹਮਵਾਦੀ. ब्रह्मवादिन्. ਬ੍ਰਹ੍ਮ (ਕਰਤਾਰ) ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਤਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਤਮਾ। ੨ ਵੇਦਾਂਤੀ. ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦੀ.

ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ. ब्रह्मविद्. ਬ੍ਰਹ੍ਮਵੇਤਾ. ਆਤਮਗਿਆਨੀ.

ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਯਗਜਵਿਧਿ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਦੇਖੋ, ਰਿਤ੍ਵਜ.

ਬ੍ਰਹਮਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਾਣ.

ਬ੍ਰਹਮਾਕਰ. ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਜਤਾਉਣ (ਗਜਾਨ ਕਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ, ਓਅੰ. ੧ਓ.

ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ.

ਬ੍ਰਹਮਾਵਰਤ. ਬ੍ਰਹਮਾਵਤੰ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਅਤੇ ਘੱਘਰ (ਦ੍ਰਿਸ਼ਦਵਤੀ) ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜੋ ੫੬ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ੨੦ ਤੋਂ ੪੦ ਮੀਲ ਤੀਕ ਚੌੜਾ ਹੈ। ੨ ਮਨੁ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਘੱਘਰ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਮਧਜ ਦਾ ਦੇਸ਼.*

ਬ੍ਰਹਮੀ ਘ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਘ੍ਰਿਤ.

ਬ੍ਰਕਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਰਕਤ.

ਬ੍ਰਜ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਜ.

ਬ੍ਰਜਨ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਜਨ.

ਬ੍ਰਣ. ਸੰ. ਵ੍ਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਘਾਉ. ਜਖਮ. ਛਤ. ਫੱਟ.

* सात्वती दृषद्वत्योर्देवनदयोर्यदन्तरम्
तं देवनिर्मितं देशं ब्रह्मावर्तं प्रचक्षते.
(ਮਨੁ ਅ: ੨, ੩੧੭)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬ੍ਰਣੀ. ਵਿ–ਵ੍ਰਣ (ਫੱਟ) ਵਾਲਾ. ਫੱਟੜ. ਜ਼ਖ਼ਮੀ.

ਬ੍ਰਤ. ਸੰ. ਵ੍ਰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਨਸ ਦਾ ਸਾਧਨਰੂਪ ਕਰਮ। ੨ ਨਿਯਮ (ਨੇਮ) ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਰਤ ੩.

ਬ੍ਰਤਕਾਰੀ. ਸ੍ਰਤਕਾਰਿਨ. ਵ੍ਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਯਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਿਰਾਹਾਰ ਆਦਿਕ ਵ੍ਰਤਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬ੍ਰਤਚਾਰੀ. ਸ੍ਰਤਚਾਰਿਨ. ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਫ਼ਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਬ੍ਰਤਧਾਰੀ. ਵ੍ਰਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਯਮ ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਜਾਇ ਤਹਾਂ, ਜਹਿੰ ਹੈ ਬ੍ਰਤਧਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬ੍ਰਤਲਾਕਾਰ ਵਿ–ਵਰ੍ਤੁੱਲ–ਆਕਾਰ. ਵਰ੍ਤੁੱਲ(ਗੋਲ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਆਕ੍ਰਿਤਿ (ਸ਼ਕਲ).
ਬ੍ਰਤਲਾਕ੍ਰਿਤਿ "ਬ੍ਰਤਲਾਕਾਰ ਬਦਨ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਬ੍ਰਤਲਾਕ੍ਰਿਤਿ ਮਨ ਜਾਨਜੋਪਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬ੍ਰਤੁਲ. ਦੇਖੋ, ਵਰਤੁਲ.

ਬ੍ਰਤੋਤਮ. ਉੱਤਮ ਵ੍ਰਤ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਰਿਖਿ. "ਪਾਇ ਬ੍ਰਤੋਤਮ ਕੋ ਤਰੁਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੪) ਸ੍ਰਿੰਗੀ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਬ੍ਰਨ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਣ। ੨ ਵਣੰ. ਜਾਤਿ. "ਇਕ ਬ੍ਰਨ ਰਹਾ ਨ ਕੋਇ." (ਕਲਕੀ)

ਬ੍ਰਮਾਉ. ਦੇਖੋ, ਬਰਮਾਉ.

ਬ੍ਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਵਰਾਹ.

ਬ੍ਰਾਹਣੀ. ਵਰਾਹ ਰੂਪਾ. ਸੂਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੀ. "ਤੁਮੀ ਬ੍ਰਾਹਣੀ ਹੈ ਹਿਰੰਨਾਛ ਮਾਰਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬ੍ਰਾਹਮ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹ੍ਮ.

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ (ਵੇਦ) ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ।
ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ੨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ, ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਜੋ ਬਿੰਦੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਬੀਚਾਰੈ। ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ ਹਮਾਰੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ, ਵਿਪ੍ਰ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਰਣ. "ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਤ੍ਰੀ ਸੂਦ ਵੈਸ ਚਾਰ ਵਰਨ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ੪ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ.

ਬ੍ਰਾਹਮੀ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮੀ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਣੀ. "ਸਿਵੀ ਵਾਸਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਰਿੱਧਿਕ੍ਰਪਾ (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਪਾਰਵਤੀ। ੩ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੪ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਪਿ (ਲਿਖਤ),ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਵੀਨ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ.

ਬ੍ਰਾਹ੍ਮ. ਵਿ–ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਵੇਦ ਸੰਬੰਧੀ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ.

ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਰਣ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਕਈ ਗੋਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਦਸ ਹਨ:–ਪੰਜ ਗੌਡ–ਕਾਨਅਕੁਬਜ, ਸਾਰਸ੍ਵਤ, ਗੌਡ,ਮੈਥਿਲ ਅਤੇ ਉਤ੍ਕਲ.ਪੰਜ ਦ੍ਰਾਵਿੜ–ਮਹਾਰਾਸ੍ਟ੍ਰ, ਤੇਲੰਗ, ਦ੍ਰਾਵਿੜ, ਕਰਨਾਟ ਅਤੇ ਗੁਰਜਰ। ੩ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਰੂਪ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਧਿ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਯਥਾਯੋਗ ਮੌਕੇ ਪੁਰ ਵਰਤਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੈ.

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਧਰਮ. "ਸ਼ਮ ਦਮ ਤਪ ਅਰੁ ਸ਼ੌਚ ਸਦਾਹੀ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਸ਼ੀਲ ਸੰਤੋਖ ਗਹਾਹੀ। ਕੋਮਲਚਿਤ ਸੰਤਤ ਸ਼ੁਭਗ੍ਯਾਨਾ। ਵਿਸ਼ਨੁਪਰਾਯਣ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ। ਸਦਾ ਸਤ੍ਯ ਬੋਲੈ ਮ੍ਰਿਦੁਬਾਨੀ। ਤ੍ਰਿਜੇਦਸ਼ ਧਰਮ ਵਿਪ੍ਰ ਕੇ ਜਾਨੀ ॥" (ਭਾਰਤ)

ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਵਰਣ ਦੀ ਨਾਰੀ.

ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਧਰਮ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਸਮਾਜ ਦਾ ਮਤ। ੨ ਵੇਦ ਦਾ ਦੱਸਿਆਹੋਇਆ ਧਰਮ। ੩ ਅਕਾਲੀ ਧਰਮ.

ਬ੍ਰਾਹ੍ਮ ਮੁਹੂਰਤ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਮੁਹੂਰਤ.

ਬ੍ਰਾਹ੍ਮੀ ਘ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਤ.

ਬ੍ਰਾਡਫ਼ੁਟ. Major George Broadfoot. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੪ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਏਜੈਂਟ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਇਹ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਦਾ ਸੀ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਈ ਰਪੋਟਾਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਰਾਜ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਜਬਤ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਿਆ ਗਿਆ.

ਬ੍ਰਾਡਫੁਟ ੨੨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ ਨੂੰ ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ (ਫੇਰੁਸ਼ਹਰ) ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਥਾਂ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਏਜੈਂਟ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੈਂਸ ਹੋਇਆ.

ਬ੍ਰਾਤ. ਸੰ. ਵ੍ਰਾਤ. ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. ਝੁੰਡ. "ਕੇਵਟ ਬੀਚ ਬਰੇ ਮਿਲ ਬ੍ਰਾਤਾ." (ਨਾਪ੍) ਸਾਰੇ ਮਲਾਹ ਵਿੱਚ ਵੜਗਏ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਰਾਤ.

ਬ੍ਰਾਮ੍ਹਣ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ.

ਬ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਵ੍ਰਸ੍. ਧਾ–ਵਰਸਣਾ (ਮੀਂਹ ਪੈਣਾ), ਸਿੰਜਣਾ.

ਬ੍ਰਿਸਟਣੀ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿਸ੍ਟਿ (ਵਰਖਾ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਬਾਣਬ੍ਰਿਸਟਣੀ." (ਸਨਾਮਾ)

ਬ੍ਰਿਸਟਿ. ਸੰ. ਵ੍ਰਸ੍ਟਿ–ਵ੍ਰਿਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਖਾ. ਮੀਂਹ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਸ ਧਾ.

ਬ੍ਰਿਸਪਤਿ. ਵ੍ਰਿਸ (ਬੈਲ) ਦਾ ਪਤਿ, ਸ਼ਿਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. "ਕਵੀ ਸੁਕ੍ਰ ਬ੍ਰਿਸਪਤਿ ਦੇਖ."(ਬੁਧਮਾਵ)

ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਅਥਵਾ **ਵ੍ਰਿਹਸ੍ਪਤਿ** (ਬ੍ਰਹ੍ਮਣਸ੍ਪਤਿ.ਵ੍ਰਿਹਸ੍ਪਤਿ.ਜੋ ਵਾਣੀ ਦਾ ਪਤਿ ਹੈ,ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੁਰ ਹੁਕੂਮਤ ਹੈ। ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ.ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਉਹ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਹੁਤੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਚਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਰਖਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਮੰਨਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਭੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਪੌਰਾਣਿਕ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗਪਏ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾਮ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਤਾਰੇ ਦਾ ਭੀ ਕਲਪਿਆਗਿਆ. ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਰਥ ਦਾ ਨਾਮ "ਨੀਤਿਘੋਸ਼" ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਠ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਘੋੜੇ ਖਿਚਦੇ ਹਨ.

ਇਹ ਅੰਗਿਰਸ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਂਗਿਰਸ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਰਾ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉਧਾਲ ਲੈਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਣ ਇੱਕ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਤਾਰਕਾਮਯ" ਹੈ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ, ਰੁਦ੍ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਦੈਤਾਂ ਤੇ ਦਾਨਵਾਂ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ, ਇੰਦ੍ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਵੱਲ ਹੋਏ. ਅਜਿਹਾ ਘੋਰ ਜੁੱਧ ਮੱਚਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਹਿੱਲਣ ਲੱਗਪਈ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੇ ਵਜ਼ਾਕੁਲ ਹੋਕੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਕੋਲ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਨੇ ਤਾਰਾ ਮੁੜ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੂੰ ਦਿਵਾਈ. ਤਾਰਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਲੜਕਾ ਜੰਮਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੋਮ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੋਵੇਂ ਦਾਵੇਦਾਰ ਬਣਬੈਠੇ,ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਨੇ ਤਾਰਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸੱਚ ਦਸ, ਇਹ ਕਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੋਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੁਧ ਰੱਖਿਆ ਅਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ.

ਭਾਗਵਤ ਅਤੇ ਮਤ੍ਸ੍ਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰਾਲੀ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿਡ੍ਹਕਿਆ ਸੀ.ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਕਾਰਦ੍ਯਾਜ ਦਾ ਭੀ ਪਿਤਾ ਸੀ, ਜੋਹੜਾ ਕਿ ਉਤਥ੍ਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਮਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਯੁਗ ਦਾ ਵ੍ਯਾਸ ਕਰਕੇ ਭੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ੩ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਵਾਰ. ਵੀਰਵਾਰ."ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਬਿਖਿਆ ਦੇਇ ਬਹਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ੪ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨਾਮ ਦਾ ਨਕ੍ਸ਼੍ਰ (ਤਾਰਾ). Jupiter.

ਬ੍ਰਿਹਤ ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ–ਵ੍ਰਿਹਤ੍. ਵਿ–ਅੱਤ. ਵਡਾ. ਇਹ
ਬ੍ਰਿਹਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿਹਦ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਬ੍ਰਿਹਦਰਥ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਹਦਰਥ.

ਬ੍ਰਿਹੱਨਟ. ਬ੍ਰਿਹੱਨਲ. ਭਾਵ–ਖੁਸਰਾ. ਨਪੁੰਸਕ. "ਬ੍ਰਿਹੱਨਟਾ ਤਾਂਕੋ ਪਤਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੫) ਦੇਖੋ, ਬਿਹੰਡੜਾ.

ਬ੍ਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹ.

ਬ੍ਰਿਕ. ਸੰ. ਕ੍ਰਕ–ਵ੍ਰਿਕ. ਵਿ–ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਲ ਦਾ ਫਾਲਾ। ੩ ਕਾਉਂ. ਕਾਕ। ੪ ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ. ਜਠਰਾਗਨਿ। ੫ ਬਘਿਆੜ. ਭੇੜੀਆ. "ਬਗੁਲਾ ਬਿੜਾਲ ਬ੍ਰਿਕ ਧਸਾਨ ਠਾਨੀਅਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਬ੍ਰਿਕਤ. ਸੰ. ਵਿਰਕ੍ਤ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਮੁਹੱਬਤ. "ਬ੍ਰਿਕਤ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਮਨ ਕਰਕੈ." (ਨਾਪ੍)

ਬ੍ਰਿਕੋਦਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਕੋਦਰ–ਵ੍ਰਿਕੋਦਰ. ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿਕ (ਜਠਰਾਗਨਿ) ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੈ, ਭੀਮਸੇਨ.

ਬ੍ਰਿਖ. ਸੰ. ਵ੍ਰਸ਼–ਵ੍ਰਿਸ਼. ਬੈਲ. "ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੂਜੀ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬੈਲ ਜੇਹੀ ਹੈ। ੩ ਕੋਕਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰਖ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੁਸ਼ਜਾਤਿ। ੪ ਇੰਦ੍। ੫ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ। ੬ ਧਰਮ। ੭ ਕਾਮਦੇਵ। ੮ ਵਿ–ਬਲਵਾਨ.

ਬ੍ਰਿਖਣ ਸੰ. ਵ੍ਰਸ਼ਣ–ਵ੍ਰਿਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਡਕੋਸ਼.
ਬ੍ਰਿਖਨ ਪਤਾਲੂ. ਫੋਤਾ। ੨ ਵ੍ਰਸ਼ਣ–ਵ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਨਰ ਬੈਲ ਅਤੇ ਘੋੜਾ। ੩ ਇੰਦ੍। ੪ ਸੰ. ਵਿਸ਼ਾਣ. ਸ਼ਿੰਗ. "ਬ੍ਰਿਖਭਾਸੁਰ ਕੋ ਬ੍ਰਿਖਨ ਉਪਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੦) ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਖਭਾਸੁਰ.

ਬ੍ਰਿਖਭ. ਸੰ. ਵ੍ਰਸ਼ਭ–ਵ੍ਰਿਸ਼ਭ. ਬੈਲ. "ਗਉਅਨ ਕੇ ਜੈਸਾ ਬ੍ਰਿਖਭੈਯਾ ਮਾਨਿਅਤ ਹੈਂ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਕੰਨ ਦਾ ਛੇਕ। ੩ ਔਸ਼ਧ. ਦਵਾਈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਲਿੰਗਾਯਤ.

ਬ੍ਰਿਖਭ ਧਰਿਸਣੀ. ਵ੍ਰਿਸ਼ਭ (ਬੈਲ) ਦੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦੇ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਦੀ. ਅਰਥਾਤ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬ੍ਰਿਖਭਾਸੁਰ. ਵ੍ਰਿਸ਼ਭ (ਬੈਲ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਬ੍ਰਿਖਭਾਸੁਰ ਥੋ ਤਿੰਹ ਠੌਰ ਖਰੋ, ਜਿੰਹ ਕੋ ਦੋਊ ਸੀਂਗ ਅਕਾਸ ਖਹੇ ਹੈਂ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)ਦੇਖੋ,ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦ ਅ:੩੬.

ਬ੍ਰਿਖਭਾਨ ਵ੍ਰਖਭਾਨੁ. ਰਾਧਿਕਾ ਦਾ ਪਿਤਾ.
ਬ੍ਰਿਖਭਾਨੁ

ਬ੍ਰਿਖਭਾਨੁ ਸੁਤਾ. ਵ੍ਰਿਸ਼ਭਾਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਧਿਕਾ. "ਬ੍ਰਿਖਭਾਨੁਸੁਤਾ ਹਰਿ ਪੇਖ ਹਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬ੍ਰਿਖ. ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਖ ੬. "ਬਨਰਾਇ ਬ੍ਰਿਖਾ ਬ੍ਰਿਖ ਸੈਲਨਿਪਾਤੀ." (ਨਾਪ੍) ਵਨ (ਜਲ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਵਰੁਣ, ਵ੍ਰਿਸ (ਧਰਮ) ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਸ (ਬਲਵਾਨ) ਸੈਲਨਿਪਾਤੀ (ਇੰਦ੍). ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਖ ੮.
ਅਥਵਾ–ਵਨਰਾਜ (ਵਰੁਣ),ਵ੍ਰਿਸ (ਧਰਮ), ਵ੍ਰਿਸ (ਕਾਮਦੇਵ) ਅਤੇ ਇੰਦ੍.

ਬ੍ਰਿਖਾਕਪਿ. ਸੰ. ਵ੍ਰਿਸਾਕਪਿ. ਜੋ ਵ੍ਰਿਖ (ਧਰਮ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੰਪਨ ਕਰਦਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਦਾ, ਸ਼ਿਵ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਇੰਦ੍। ੪ ਅਗਨਿ.

ਬ੍ਰਿਖਾਬ੍ਰਿਖ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਖਾ.

ਬ੍ਰਿਛ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਵਿਰਛ.

ਬ੍ਰਿਛਕੰਦਨਿ. ਵ੍ਰਿਕ ਨੂੰ ਉਖੇੜਨ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬ੍ਰਿਛਕੰਦਨਿਨ. ਵ੍ਰਿਕਕੰਦਨੀ (ਨਦੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬ੍ਰਿਛਜਬਾਸਨੀ. ਵ੍ਰਿਕ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁੰਦਾ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਬ੍ਰਿਜ. ਸੰ. ਵ੍ਰਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੁਦਾਯ. ਸਮੂਹ। ੨ ਰਾਉਆਂ ਦਾ ਵਾੜਾ। ੩ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਗੌਵਾੜੇ ਸਨ। ੪ ਮਾਰਗ. ਰਸ੍ਤਾ. ਰਾਹ.

ਬ੍ਰਿਜਨਾਇਕ ਵ੍ਰਜਨਾਯਕ. ਵ੍ਰਜ ਭੂਮਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ
ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ."ਲੈ ਤਿਯ ਬਾਲਕ ਦੈ ਦਿਜ ਕੋ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ ਬਡੋ ਜਸ ਪਾਯੋ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਵ੍ਰਜ (ਸਮੂਹ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਜ. "ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਕਵਿ ਸਸ੍ਯਾਮ ਭਨੈ ਕਰਿ ਕਾਹੁੰ ਕੇ ਮੈ ਬ੍ਰਿਜਨਾਇਕ ਆਯੋ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ "ਵੀਯੰਨਾਦ" ਹੈ. ਵੈਤ੍ਰਸਰਾਜ ਭੀਮਨਾਦ ਦਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਹਾਕਾਲ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਲੋਹ ਅਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫.

ਬ੍ਰਿਜਭਾਮਨਿ. ਵ੍ਰਜ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਗੋਪੀਆਂ. "ਬ੍ਰਿਜਭਾਮਨਿ ਆ ਪਹੁਚੀ ਦਵਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬ੍ਰਿਜਭੂਖਨ. ਵ੍ਰਜ ਦਾ ਭੂਸਣ (ਗਹਿਣਾ). ਵ੍ਰਜਭੂਮਿ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. "ਕੰਚਨ ਕੀ ਜਹਿਂ ਦ੍ਵਾਰਵਤੀ ਤਿਹ ਠਾਂ ਜਬਹੀਂ ਬ੍ਰਿਜਭੂਖਨ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬ੍ਰਿਜਭੂਮਿ. ਵ੍ਰਜਭੂਮਿ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਜ ੩.

ਬ੍ਰਿਜਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ.

ਬ੍ਰਿਣ. ਸੰ. ਵ੍ਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਾਉ. ਜ਼ਖਮ। ੨ ਫੋੜਾ.

ਬ੍ਰਿਣੀ. ਵਿ–ਵ੍ਰਣ (ਜ਼ਖਮ) ਵਾਲੇ. ਘਾਇਲ. ਵ੍ਰਣੀ. "ਜੇ ਅਬ੍ਰਿਣੀ ਠਾਢੇ ਹੁਤੇ, ਬ੍ਰਿਣੀ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯)

ਬ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਤ। ੨ ਸੰ. ਵ੍ਰਿਕ–ਵ੍ਰਿਤ੍. ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਜਜੋਂ ਬ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪੁਰਹੂਤ ਗਿਰਾਵਾ." (ਨਾਪ੍)

ਬ੍ਰਿਤਹਾ. ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰ.

ਬ੍ਰਿਤਨ. ਵ੍ਰਿਕ੍ਰਹਨ–ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਹਨ. ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ ਦੈਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰ. "ਬ੍ਰਿਤਨ ਬਿਮੋਚਨਿ." (ਅਕਾਲ) ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੀ.

ਬ੍ਰਿਤਰ
ਬ੍ਰਿਤ੍ਰਾਸੁਰ
ਬ੍ਰਿਤ੍ਰਾਸ੍ਰ
ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ ਅਸੁਰ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ. "ਮਨੋ ਬੀਰ ਬ੍ਰਿਤ੍ਰਾਸੁਰੇ ਇੰਦ੍ਰ ਜੈਸੇ."(ਪਰਸਰਾਮਾਵ)"ਮਨੋ ਜੁੱਧ ਇੰਦ੍ਰੰ ਜੁਟਜੋ ਬ੍ਰਿੱਤਰਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ.

ਬ੍ਰਿੱਤਿ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਤਿ.

ਬ੍ਰਿਥਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਥਾ। ੨ ਵ੍ਰਥਾ. ਪੀੜਾ. ਵ੍ਯਾਧਿ. "ਬ੍ਰਿਥਾ ਨ ਬਿਆਪੈ ਕਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਬ੍ਰਿਥਾ ਅਨ੍ਰਗ੍ਰਹੈ ਗੋਬਿੰਦਹ, ਜਸੰਸੈ ਸਿਮਰਣ ਰਿਦੈਤਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਜਿਸ ਦੇ ਰਿਦੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸ੍ਮਰਣ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੀੜ ਭੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ੩ ਵ੍ਰਿਥਾ. ਵ੍ਰਥਾ. ਨਿਸ਼ਫਲ. "ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਦਿਨ ਰੈਨਿ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਿਹਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਹੈ ਦੇਹ." (ਰਾਮ ਮ: ੯)

ਬ੍ਰਿਥਾਨਦ. ਵ੍ਰਿਥਾ–ਆਨੰਦ. ਨਿਰਰਥਕ ਭੋਗ ਆਦਿ ਦੇ ਸੁਖ. "ਸਗਲੀ ਅਉਧ ਬ੍ਰਿਥਾਨਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਬ੍ਰਿਥਾਰੀ. ਵ੍ਰਥਤਾ ਵਾਲੀ. ਨਿਕੰਮੀ. ਬੇਫਾਇਦਾ. "ਸਾਕਤ ਕੀ ਆਵਰਦਾ ਜਾਇ ਬ੍ਰਿਥਾਰੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਬ੍ਰਿਥਾਲਾਪ. ਵ੍ਰਿਥਾ–ਆਲਾਪ. ਨਿਕੰਮਾ ਬਕਬਾਦ. ਨਿਰਰਥਕ ਬਾਤ ਚੀਤ.

ਬ੍ਰਿਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਦ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੰਦ.

ਬ੍ਰਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੰਦ.

ਬ੍ਰਿੰਦਲ. ਸੰ. ਵੈਜੁਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਨਿਸ਼ ਬਿਰਛ. Dalbergia Ujjeineusis। ੨ ਅਸ਼ੋਕ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ੋਕ ੩। ੩ ਬੈਂਤ ਦੀ ਬੇਲ. ਬੇਤ. ਵੇਤ੍ਰ.

ਬ੍ਰਿੰਦਾ. ਸੰ. ਵ੍ਰਿਂਦਾ–ਵ੍ਰਿੰਦਾ. ਤੁਲਸੀ। ੨ ਕੇਦਾਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਪਸ੍ਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਬ੍ਰਿੰਦਾ (ਵ੍ਰਿੰਦਾ) ਵਨ ਹੋਇਆ। ੩ ਰਾਧਿਕਾ. ਇਸ ਦੀ ਕ੍ਰੀੜਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੀ ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿੰਦਾ ੨ ਅਤੇ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿੰਦ੍ਰਾਬਨ.

ਬ੍ਰਿੰਦਾਰਕ. ਸੰ. ਵ੍ਰਿਂਦਾਰ੍ਕ-ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਕ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਖੂਬਸੂਰਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ। ੩ ਸੰ. ਵ੍ਰਿੰਦਾਕ (ਕ੍ਰਿਨਾਕ). ਬੈਂਗਣ. ਬਤਾਊਂ. ਦੇਖੋ, ਬੈਂਗਣ. "ਬ੍ਰਿੰਦਾਰਕ ਦਿਨ ਏਕ ਪਕਾਏ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਬ੍ਰਿੰਦੇਲਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਦ੍ਮਲਤਾ. ਮੂੰਗੇ ਦੀ ਗੋਲੀ. "ਕਿ ਬ੍ਰਿੰਦੇਲਤਾ ਛੈ." (ਦੱਤੋਵ) ੨ ਬੈਤ ਦੀ ਬੇਲ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿੰਦਲ ੩.

ਬ੍ਰਿਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਧ। ੨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ. "ਇਮ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਧ ਭਨੈ ਤਬ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬ੍ਰਿਧੈਯਾ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧ ਕਰੈਯਾ. ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਬ੍ਰਿਧੈਯਾ ਸੁਖ ਸਾਜ ਕੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਬ੍ਰਿੱਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਧ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿੱਧ। ੨ ਵ੍ਰਿਦ੍ਧ. ਬ੍ਰਹਮਾ. "ਵਿਸੇਸਨ ਬ੍ਰਿੱਧ." (ਰਾਮਾਵ) ਦਿਕਪਾਲਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੂਪ ਜਾਣੀ.

ਬ੍ਰਿੱਧਸਿਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਬਕਗਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧਸਿਰ ਲਿਖਤ ਕਿੱਤਿ." (ਦੱਤਾਵ)

ਬ੍ਰਿੱਧ ਨਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਜ ਬ੍ਰਿੱਧ.

ਬ੍ਰਿੱਧਮਾਤਾ. ਵ੍ਰਿੱਧ ਮਾਂ. ਦਾਦੀ.

ਬ੍ਰਿੱਧਿ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਧਿ.

ਬ੍ਰਿਜ਼ਲਾਛ. ਬਿਭ੍ਰਾਲਾਕ. ਬਿੱਲੇ ਜੇਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ."ਬ੍ਰਿਜ਼ਲਾਛ ਬਿਹੰਡਣਿ." (ਅਕਾਲ)

ਬ੍ਰੀਹੀ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰੀਹਿ.

ਬ੍ਰੀੜਾ. ਸੰ. ਵ੍ਰੀਡਾ–ਵ੍ਰੀੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. "ਬ੍ਰੀੜਾ ਤਜਿ ਭਾਜਿਆ." (ਨਾਪ੍)

ਬ੍ਰੂ. ਸੰ. ਧਾ–ਬੋਲਣਾ, ਵਖਿਆਨ ਕਰਨਾ.

ਬ੍ਰੂਥਨੀ. ਸੰ. ਵਰੂਥਿਨੀ. ਵਰੂਥ (ਕਵਚ)ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਜਿਰਹ ਬਕਤਰ ਵਾਲੀ ਫੌਜ.

ਬ੍ਰੂਥਨੀਸ. ਵਰੂਥਿਨੀ (ਸੈਨਾ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ). ਸੈਨਾਪਤਿ. ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ। ੨ ਰਾਜਾ. "ਬ੍ਰੂਥਨੀਸ ਕੀ ਅਸਿਸ ਸੈਨ ਗਾਹ ਹੈਂ." (ਪਾਰਸਾਵ)

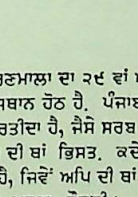

ਭ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ੨੯ ਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਹੋਠ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਸਰਬ ਦੀ ਥਾਂ ਸਭ, ਅਤੇ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭਿਸਤ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਪ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਪਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੋਸ਼ਨੀ। ੩ ਨਕ੍ਸ਼੍. ਤਾਰਾ। ੪ ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ। ੫ ਭੁਲੇਖਾ. ਭ੍ਰਮ। ੬ ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰਯ। ੭ ਭਗਣ (ਪ੍ਰਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੮ ਪਹਾੜ.

ਭਉ. ਸੰ. ਭਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੈ. ਡਰ. ਖ਼ੌਫ਼. "ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ. ਭ੍ਰਮਣ. ਭਉਣਾ. "ਭਉਕਿ ਮਰਹਿ ਭਉ ਭਉ ਭਉਹਾਰਾ."(ਮਾਰੁ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਭਉਂਕਕੇ ਭ੍ਰਮਦਾ ਹੋਇਆ (ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚ) ਭੈਭੀਤ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਭਵ. ਜਨਮ. ਭਾਵ–ਆਵਾਗਮਨ (ਗੌਣ). "ਭਉਖੰਡਨੁ ਦੁਖਭੰਜਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਭਰੁ ਭ੍ਰਮ ਭਉ ਦੂਰਿ ਕਰਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਭਉ। ੪ ਭਵਜਲ (ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਭਉ ਦੁਤਰ ਤਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੪)"ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਉਬਿਖਮ ਤਰ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੫ ਸੰ. ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ. "ਇਕ ਭਉ ਲਥੀ ਨਾਤਿਆ, ਦੁਇ ਭਾ ਚੜੀਅਸੁ ਹੋਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

ਭਉਂਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭ੍ਰੂ. ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰੌਂਹ.

ਭਉਹਾਰਾ
ਭਉਹਾਲਾ
ਵਿ–ਭੈ ਵਾਲਾ. ਭਯਭੀਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭਉ ੨। ੨ ਭੈਦਾਇਕ. ਭਯਾਵਨਾ. ਡਰਾਵਨਾ.

ਭਉਕਣਾ
ਭਉਕਨਾ
ਕ੍ਰਿ–ਭਸਣ. (ਸੰ. ਭਸ੍ ਭੌਂਕਣਾ) ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਬੋਲਣਾ. ਭਾਵ–ਵ੍ਰਿਥਾ ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਭਉਕਣ ਵਾਲਾ. ਬਕਬਾਦੀ. "ਕੂਕਰੁ ਭਉਕਨਾ ਕਰੰਗ ਪਿਛੈ ਉਠਿ-ਧਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਵ–ਲਾਲਚੀ ਜੀਵ. "ਇਹੁ ਤਨੁ ਭਉਕਣਾ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ਤਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਹੈ.

ਭਉਕਿ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਭ੍ਰੌਂਕਕੇ."ਭਉਕਿ ਮੁਏ ਬਿਲਲਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਭਉਖੰਡਨੁ. ਵਿ–ਆਵਾਗਮਨ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਵਖੰਡਨ। ੨ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਭਉਜਲ ਅਥਵਾ **ਭਉਜਲੁ.** ਸੰ. ਭਵਜਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਸ੍ਤੀ (ਅਸ੍ਤ੍ਰ) ਰੂਪ ਹੈ ਜਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ. "ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਅਸਗਾਹੁ ਗੁਰਿ ਬੋਹਿਥੈ ਤਾਰਿਅਮੁ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਭਉਜਲਿ. ਭਵਜਲ (ਸੰਸਾਰਸਮੁੰਦਰ) ਵਿੱਚ. "ਭਉ-ਜਲਿ ਡੁਬਦਿਆ ਕਢਿਲਏ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਭਉਜਲੁ. ਦੇਖੋ, ਭਉਜਲ.

ਭਉਣ. ਸੰ. ਭ੍ਰਮਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਕ੍ਰ. ਗੇੜਾ. ਗਰਦਿਸ਼. "ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਗ੍ਰਿਹਭਉਣ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਗ੍ਰਹਚਕ੍ਰ. ਰਾਸ਼ਿਚਕ੍ਰ। ੨ ਸੰ. ਭਵਨ. ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ. "ਨਮੋ ਸਰਬਭਉਣੇ." (ਜਾਪੁ) ਸਭ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਸੰ. ਭੁਵਨ. ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. "ਤੂ ਨਾਇਕੁ ਸਗਲ ਭਉਣ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਭਉਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ. ਘੁੰਮਦਾ. "ਭਉਦੇ ਫਿਰਹਿ ਬਹੁ ਮੋਹ ਪਿਆਸਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਭਉਦੀਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦੀਆਂ. "ਪੰਖੀ ਭਉਦੀਆ ਲੈਨਿ ਨ ਸਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਭਉਨ. ਦੇਖੋ, ਭਉਣ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇਰੀ ਤਰੇ ਭਉਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭਉਭਾਉ. ਭਯ–ਭਾਵ. ਡਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭੈ ਅਤੇ ਸ਼ਰ੍ਧਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤ ੩.

ਭਉਭੰਜਨ
ਭਉਭੰਜਨੁ
ਦੇਖੋ, ਭਉਖੰਡਨੁ. "ਨਾਨਕ ਸਬਦਿ ਮਿਲੈ ਭਉਭੰਜਨ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਭਉਰ
ਭਉਰਾ
ਸੰ. ਭ੍ਰਮਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁੱਲਾਂ ਉੱਪਰ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੌਰਾ. ਮਧੁਕਰ. "ਭਉਰ ਉਸਤਾਦੁ ਨਿਤ ਭਾਖਿਆ ਬੋਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਭਾਵ–ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ ਪੁਰੁਸ਼। ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦੇਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਭਉਰ ਸਿਧਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਭਉਰਿ
ਭਉਰੀ
ਸੰ. ਭ੍ਰਮਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਉਰੇ (ਮਧੁਕਰ) ਦੀ ਮਦੀਨ। ੨ ਭੁਆਣਦੀ. ਘੁਮੇਰੀ."ਤਾਮੀ ਭਉਰਿ ਪਿਲੰਗੀ." (ਕਲਕੀ) ਚਿੱਤੇ ਵਾਂਙ ਭ੍ਰਮਰੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ. "ਗਾਇਐ ਗ੍ਰਾਰਨਿ ਲੋਤ ਹੈਂ ਭਉਰੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਜਲ ਵਿੱਚ ਪਈ ਘੁਮੇਰੀ. ਚਕ੍ਰਿਕਾ। ੪ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਚਕ੍ਰਾ-ਕਾਰ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਸਾਮ੍ਰਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਲਿਖੇ ਹਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਭੌਰੀ.

ਭਉਰੁ. ਦੇਖੋ, ਭਉਰ.

ਭਉਰੁ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਉਵਰੋਲਾ. ਵਾਤਚਕ੍ਰ। ੩ ਕੁੰਭ ਆਰ (ਘੁਮਿਆਰ) ਦਾ ਚੱਕ. ਸੰ. ਭ੍ਰਮਿ.

ਭਉਆ. ਵਿ–ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ.ਭਾਵਨ."ਮਨਭਉਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਨਭਾਉਂਦਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਇ. ਸੰ. ਭਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੈ. ਡਰ. ਖ਼ੌਫ਼.

ਭਇਓ) ਹੋਇਆ. ਭੁਇਆ. (ਸੰ. ਭੂ. ਹੋਣਾ,ਉਤਪੰਨ
ਭਇਆ) ਹੋਣਾ) "ਭੁਇਓ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੰਤਨ ਕੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਪਸੁ ਪਰੇਤ ਸੁਰਿ ਨਰ ਭਇਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਭਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭਇਓ. "ਭਇਆ ਮਨੂਰ ਕੰਚਨੁ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਯ. ਡਰ. "ਮਹਾ ਬਿਕਟ ਜਮਭਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਭੈਯਾ ! ਭਾਈ ! "ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਖੋਜੁ ਭਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਭਇਆਣ) ਸੰ. ਭਯਾਨਕ. ਵਿ–ਡਰਾਉਣਾ. ਜਿਸ
ਭਇਆਨ) ਤੋਂ ਭੈ ਆਵੇ "ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ
ਭਇਆਨਕ) ਦੂਤ ਜਮ ਦਲੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਭਯਾਤੁਰ. ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਸਗਲ ਭਇਆਨ ਕਾ ਭਉ ਨਸੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਜੋਇ ਦੂਤ ਮਹਿ ਬਹੁਤ ਸੰਤਾਵਤ, ਤੇ ਭਇਆਨਕ ਭਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਯਮਦੂਤ ਭਯਾਤੁਰ ਹੋਗਏ ਹਨ.

ਭਇਅੰਤਿ. ਭਵਤਿ. ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਰਿਦ ਭਇਅੰਤਿ ਸਾਂਤਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਰਿਦਭਯੰ ਅਤਿਸ਼ਾਅਸਤਿ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਡਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਸ਼ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਭਇਲਾ. ਭੁਇਆ. ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੈਇਲਾ.

ਭਈ. ਹੋਈ. ਹੁਈ. (ਸੰ. ਭੂ. ਧਾ–ਹੋਣਾ). "ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖਦੇਹੁਰੀਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਭਈਆ. ਭੁਇਆ. ਪ੍ਰਸਿਦ ਆਇਆ."ਛੋਡਿ ਨ ਸਕੈ, ਬਹੁਤ ਮਨਿ ਭਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਾਤਾ. ਭਾਈ. "ਸੋ ਜਨ ਰਾਮਭਗਤ ਨਿਜਭਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਭੈਯਾ ! ਐ ਭਾਈ ! "ਕਾਹੇ ਭਈਆ ! ਫਿਰਤੋ ਫੂਲਿਆ ਫੂਲਿਆ ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਹੁੰਦਾ. ਹੁੰਦੀ. ਹੋਤਾ. ਹੋਤੀ. "ਹਰਿਗੁਣ ਕਹਿਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਭਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਭਈਆਦੂਜ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈਦੂਜ.

ਭਏ. ਹੋਏ. ਹੁਏ. (ਸੰ. ਭੂ. ਹੋਣਾ) "ਏਕ ਸਿਵ ਭਏ, ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਈ. ਭ੍ਰਾਤਾ. "ਲੋਭ੍ਰਤਾ ਕੇ ਜਏ ਹੈਂ, ਕਿ ਮਮਤਾ ਕੇ ਭਏ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ਲਾਲਚ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਦੇ ਭਾਈ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਪਰ. ਉੱਤੇ. "ਏਕ ਦਿਵਸ ਜਾਨਕਿ ਤ੍ਰਿਯ ਸਿਖਾ। ਭੀਤਿ ਭਏ ਰਾਵਨ ਕਹਿ ਲਿਖਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਯਾ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਵਣ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਸੀਤਾ ਨੇ ਕੰਧ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ। ੪ ਸੰ. ਦ੍ਵਾਰਾ. ਕਰਕੇ. ਸਾਥ. ਨਾਲ. "ਮਘਵਾ ਮਨੁ ਵਜ੍ ਭਏ ਨਗ ਮਾਰਸੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵਜ੍ ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਚੂਰ ਕੀਤਾ. "ਮੰਤ੍ਰ ਭਈ ਮਦਿਰਾ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਮਤਵਾਲੀ ਹੋਈ.

ਭਸ. ਸੰ. ਮਾ–ਧਾ–ਭੋਂਕਣਾ, ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਙ ਬੋਲਣਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਸ੍–ਭਸ. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ, ਖ਼ਿੜਕਣਾ, ਚੱਬਣਾ, ਨਿਗਲਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਸੁਰ.

ਭਸਭਕਾਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦ੍ਗਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਅਣਪਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਦੇ ਰਾਹ ਦੁਰਗੰਧ ਵਾਲੀ ਪੌਣ ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਉਦ੍ਗਾਰ । ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦ੍ਗਾਰ. ਰੀਦਾ ਭਕਾਰ.

ਭਸਡੀ. ਦੇਖੋ, ਭਸੁਡੀ.

ਭਸਨਾ. ਸੰ. ਮਸ੍ਮ–ਭਸਮਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਆਹ. ਭਸਮ. ਰਾਖ. "ਭਏ ਭ੍ਰਮ ਭਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਭਸਮ. ਸੁਆਹ. ਰਾਖ. ਦੇਖੋ, ਭਸਨਾ. "ਭਸਮ ਕਰੈ ਲਸਕਰ ਕੋਟਿ ਲਾਖੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਭਸਮ ਚੜਾਇ ਕਰਹਿ ਪਾਖੰਡ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯਹੂਦੀ ਆਦਿ ਮਤਾਂ ਵਾਲੇ ਭੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਧਾਂ ਵਾਂਙ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਭਸਮ ਮਲਦੇ ਸਨ, ਯਥਾ–"ਮੈ ਵਰਤ ਰੱਖਕੇ ਕੂਰੇ ਹੰਢਾਕੇ ਅਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ." Daniel ਕਾਂਡ ੯। ੨ ਧੂਲਿ. ਰਜ. ਧੂੜ. "ਮੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭਸਮ ਲਗਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਭਸਮਅੰਧੂਲੇ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧੂਲਾ ੨.

ਭਸਮਕ. ਸੰ. ਭਸ੍ਮਕ. ਜਠਰਾਗਨਿ ਦੀ ਪ੍ਰਚੰਡਤਾ ਨਾਲ ਕਫ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਿੱਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਰ ਖਾਧੀ ਗਿਜ਼ਾ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ. ਹਰਵੇਲੇ ਪਿਆਸ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਮੂਰਛਾ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ। ੩ ਵਿੜੰਗ ਦਵਾਈ. Embelia Ribes.

ਭਸਮਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਸ੍ਮ (ਸੁਆਹ) ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਥਾਂ. ਭੱਠੀ. ਚੁਲ੍ਹਾ. ਧੂਣੀ। ੨ ਰਸਵਤੀ. ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ. ਰਸੋਈਖਾਨਾ. "ਅੰਡਟੂਕ ਜਾਚੈ ਭ੍ਰਸਮਤੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਟੁਕੜਾ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ ਹੈ.

ਭਸਮਭੂਤ. ਦੇਖੋ, ਭਸਮੀਭੂਤ.

ਭਸਮਮੜਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਸ੍ਮ (ਸੁਆਹ) ਦੀ ਮਟੀਲੀ. ਖਾਕ ਦੀ ਢੇਰੀ."ਹੁਇ ਭ੍ਰਸਮਮੜਿ ਭੁਇਰੁ ਸਿਧਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਭਸਮਾਸੁਰ) ਭ੍ਰਸ੍ਮਾਸੁਰ (ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਵ੍ਰਿਕ
ਭਸਮਾਂਗਦ) ਹੈ), ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ. ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੂੰ ਹੱਥ ਰੱਖੇਂਗਾ, ਉਹ ਭਸਮ ਹੋਜਾਊ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦, ਅ: ੮੮.

ਭ੍ਰਸਮਾਸੁਰ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਕੇ ਪਾਰਵਤੀ ਲੈਲਵਾਂ. ਸ਼ਿਵ ਭਸਮ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਨਠੇ, ਭ੍ਰਸਮਾਸੁਰ ਨੇ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਭ੍ਰਸਮਾਸੁਰ ਨੂੰ ਕੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਦੇਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਸਿਰ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਰਖਵਾ ਕੇ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਇਹ ਕਥਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਾਰਵਤੀ ਨੇ ਭ੍ਰਸਮਾਸੁਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ਵਿੱਚ ਹੈਂ. ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਤੂੰ ਜਿਸੇ ਨੂੰ ਭ੍ਰਸਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ. ਜਰਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖ, ਜੇ ਇੱਕ ਰੋਮ ਭੀ ਭ੍ਰਥਮ ਹੋਸਕੇ ! ਕਾਮਮੋਹਿਤ ਨੇ ਜਦ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖਾਕ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੋਗਿਆ.

"ਭ੍ਰਸਮਾਂਗਦ ਦਾਨੋ ਬਡੋ ਭੀਮਪੁਰੀ ਕੋ ਮਾਹਿxxx
ਯੋਂ ਵਰਦਾਨ ਰੁਦ੍ ਤੇ ਲਯੋ xxx
ਜਾਂਕੈ ਸਿਰ ਪਰ ਹਾਥ ਲਗਾਵੈ।
ਜਰ ਬਰ ਭ੍ਰਸਮ ਸੁ ਨਰ ਹ੍ਵੈਜਾਵੈ।xxx
ਤਿਨ ਗੌਰੀ ਕੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਸੋ xxx
ਸਿਵ ਕੋ ਸੀਸ ਹਾਥ ਮੈ ਧਰਹੋਂ।
ਛਿਨ ਮਹਿ ਯਾਹਿ ਭ੍ਰਸਮ ਕਰਡ਼ਰਹੋਂ xxx
ਪ੍ਰਥਮ ਹਾਥ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੋ।
ਲਹਿਹੋਂ ਏਕ ਕੇਸ ਜਬ ਜਰੋ xxx
ਹਾਥ ਆਪਨੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਜੋ।
ਛਿਨਿਕ ਬਿਖੈ ਮੂਰਖ ਜਰਗਯੋ."
(ਚਰਿਤ੍ ੧੪੧)

ਭਸਮਾਂਗੀ. ਸੰ.ਮਸ੍ਮਾਙ੍ਗਿਨ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਭ੍ਰਸਮ (ਸੁਆਹ) ਲੱਗੀ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ। ੩ ਸੁਆਹ ਮਲਣ ਵਾਲਾ ਫਕੀਰ। ੪ ਗਧਾ.

ਭਸਮਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਭਸਮੰਤ.

ਭਸਮਾਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਭਸਮਾਂਗੀ। ੨ ਧੂਣੀ. ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਧੂਈਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਟੂਆ ੨.

ਭਸਮਾਭੂਤ) ਭ੍ਰਸਮੀਭੂਤ. ਵਿ–ਸੁਆਹ ਹੋਇਆ
ਭਸਮੀਭੂਤ) ਹੋਇਆ. ਜਲਕੇ ਖਾਕ ਹੋਇਆ. "ਭ੍ਰਸਮਾਭੂਤ ਹੋਆ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਭਸਮੰਤ) ਸ੍ਮਸ਼ਾਨ–ਭ੍ਰਸਮਾਂਤ. ਵਿ–ਅਤ੍ਯੰਤ ਭ੍ਰਸਮ
ਭਸਮੰਤੁ) ਹੋਇਆ. ਜਲਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਖਾਕ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ. "ਖਿਨ ਮਹਿ ਹੋਇਜਾਇ ਭ੍ਰਸਮੰਤੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਭ੍ਰਸਮਾਵਸ਼ੇਸ. ਬਾਕੀ ਖ਼ਾਕ.

ਭਸਮੰਦਰ. ਭ੍ਰਸਮ ਮੰਦਿਰ. "ਦੇਦੇ ਨੀਵ ਦਿਵਾਲ ਉਸਾਰੀ, ਭ੍ਰਸਮੰਦਰ ਕੀ ਢੇਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਮੜ੍ਹੀ.

ਭਸੀਣ. ਖੁਖਰਾਣ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਭਸੁ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਸ। ੨ ਸੰ. ਭੁਸ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਸਮ. ਸੁਆਹ. ਰਾਖ. "ਵੇਮੁਖ ਭ੍ਰਸ ਪਾਹੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) "ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਭਸੁ ਰੰਗ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਭਸੁੰਡ. ਇਭ–ਸ਼ੁੰਡਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਇਭ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਸੁੰਡ। ੨ ਸ਼ੁੰਡੀ (ਹਾਥੀ) ਲਈ ਭੀ ਭਸੁੰਡ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਸ਼ੁੰਡਾਰ."ਕਟਗੇ ਸੁੰਡ ਭਸੁੰਡ ਅਨੇਕਾ." (ਅਜੈਸਿੰਘਰਾਜ) ੩ ਸ਼ੁੰਡਾ (ਸੁੰਡ) ਲਈ ਭੀ ਭ੍ਰਸੁੰਡ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਗਿਰੈਂ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡੈਂ, ਭ੍ਰਸੁੰਡੈਂ ਗਜਾਨੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਸੁੰਡੀ.

ਭਸੁਡੀ) ਸੰ. ਖੁਸ਼ੁਰਣ੍ਡੀ–ਭੁਸ਼ੁੰਡੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੱਮ ਦਾ
ਭਸੁੰਡੀ) ਗੋਪੀਆ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਰੱਖਕੇ ਫੈਂਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਾਲਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਚੱਮ ਦਾ ਤ੍ਰਸਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੱਥ ਤੇ ਪਹਿਨਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੁੱਠ ਛੁਟਜਾਣ ਪੁਰ ਭੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਡਿਗੇ. "ਪੈਰਘ ਭ੍ਰਸੁੰਡੀ ਤੋਮਰ ਸਕਤੀ." (ਨਾਪ) "ਗਡ੍ਡੀਆ ਭ੍ਰਸੁਡੀ ਭੈਰਵੀ ਭਾਲਾ ਨੈਜਾ ਭਾਖ." (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਕ ਭੁਸੁੰਡਿ.

ਭਸੁ ਪੁਣੇਦੇ ਵਤਨੁ. ਵਾ–ਸੁਆਹ ਛਾਣਦੇ ਫਿਰਨ. ਖਾਕ ਛਾਨਤੇ ਫਿਰੇਂ. ਭਾਵ–ਮੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਏ ਏਧਰ ਓਧਰ ਨੱਠੇ ਫਿਰਨ ਅਤੇ ਐਬਜੋਈ ਕਰਨ. "ਹਕੇ ਭ੍ਰਸੁ ਪੁਣੇਦੇ ਵਤਨੁ, ਜਾ ਮੈ ਸਜਣੁ ਤੂ ਹੈ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਭਸੂ. ਦੇਖੋ, ਭਸੁ. "ਭਸੂ ਹੂ ਭਸੂ ਖੋਹ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਭਸੂਹਾ. ਵਿ–ਭ੍ਰਸਮਲਿਪ੍. ਸੁਆਹ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ. "ਖਰ ਸੂਰ ਭ੍ਰਸੂਹੇ." (ਭਾਗੁ)

ਭਸ੍ਤ੍ਰਾ) ਸੰ. ਮਸ੍ਤ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਗ ਮਦਾਉਣ ਅਤੇ
ਭਸ੍ਮਾ) ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਚੱਮ ਦੀ ਥੈਲੀ. ਧੌਂਕਣੀ. ਫੂਕਣੀ. "ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਭ੍ਰਸ੍ਮਾ ਫੂਕ ਬਹਿਤ ਹੈਂ." (ਨਾਪ) ੨ ਥੈਲਾ. ਗੁਥਲਾ। ੩ ਭੱਥਾ. ਤੀਰਕਸ਼.

ਭਹਰਨਾ) ਕ੍ਰਿ–ਅਨੁ. ਭਾਂ ਭਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ।
ਭਹਿਰਨਾ) ੨ ਭਿਨ ਭਿਨ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਭਿਨਕਾਰਨਾ. "ਭਹਰਾਇ ਉਡ਼ੈ,ਜੜਾਂ ਉਡ਼ਜਾਤ ਹੈ ਮਾਖੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਭੈ ਨਾਲ ਕੰਬਣਾ. "ਬਾਜਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੇ ਦਿਸ਼ਾਨ ਕ੍ਰੂਪ ਭਹਿਰਾਤ." (ਕਵਿ ੫੨) ਰਾਜੇ ਕੰਬਦੇ ਹਨ.

ਭਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨੁ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟਾ ਦਾ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਤਾਜ਼ੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹੂ ਨਿਕਲਣ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. "ਭਕ ਭਕ ਸ੍ਰੋਣ ਬਹੈ ਘਾਯਨ ਤੇ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਸੰ. ਭਕ੍. ਵਿ–ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ. ਅਲਗ ਕੀਤਾ. "ਕਹੁ ਭਕ ਰੂਂਡ ਪਰੈ ਧਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭਕਤ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤ.

ਭਕਾਰ. ਭ ਅੱਖਰ। ੨ ਭ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੩ ਭੈ ਦਾਇਕ ਧੁਨਿ. "ਭਕਾਰਤ ਭੂਤ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਭਯਕਰ. ਡਰਾਉਣਾ. ਭਯੰਕਰ.

ਭਕੁਆ) ਹਿੰ. ਮੂਰਖ. ਬੁੱਧਿਹੀਨ.
ਭਕੁਵਾ)

ਭਕੂਆ. ਦੇਖੋ, ਭਕੁਆ। ੨ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ੧੬੯ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ ਵਿੱਚ (ਭਕੂਆ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ,ਯਥਾ–"ਭਕੂਆ ਬਹੋਜਾਤ ਨਹਿੰ ਕਹੋ."

ਭੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਭੱਖਰ.

ਭਕ੍) ਦੇਖੋ, ਭਗਤ ਅਤੇ ਭਗਤਿ.
ਭਕ੍ਤਿ)

ਭਕ. ਸੰ. ਮਕ. ਧਾ–ਖਾਣਾ. ਭਕਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪਦਾਰਥ.

ਭਕਣ. ਖਾਣਾ. ਚੱਬਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ. ਅਦਨ. ਜੇਂਵਣਾ.

ਭਕ੍ਸ. ਸੰ. ਵਿ–ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੋਜਨ. ਖਾਣ ਅਥਵਾ ਪੀਣ ਦਾ ਪਦਾਰਥ. ਅਸ਼ਨ.

ਭਕ੍ਸ੍ਯਾਭਕ੍ਸ੍ਯ. ਖਾਣ ਅਤੇ ਨਾ ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਧਰਮ ਅਤੇ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਹਿਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਿੱਧ ਅੰਨ.

ਭਖ. ਦੇਖੋ, ਭਕ। ੨ ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਨਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਅਸੰਖ ਸੂਰ ਮੁਹ ਭੁਖ ਸਾਰ." (ਜਪੁ) ੩ ਜ੍ਵਰ. ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖਣਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਭੁਖੁ.

ਭੁਖਸਿ. ਭੁਕਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਭੁਖਸਿ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲੁ ਜਲੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਭੁਖਕ. ਸੰ. ਭੁਕ੍ਕ. ਵਿ–ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਭੁਸ੍ਕ. ਭੌਂਕਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁੱਤਾ.

ਭੁਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਪਣਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਗਰਮ ਹੋਣਾ। ੩ ਭੁਕਣ ਕਰਨਾ. ਖਾਣਾ.

ਭੁਖਰਾ. ਸੰ. ਭੁਦ੍ਕੈਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੁੱਖੜਾ. "ਭੁਖਰੇ ਕੀ ਰੋਟੀ ਕਹਿ ਵਾਕ." (ਨਾਪ) ਦੇਖੋ, ਭੁੱਖੜਾ.

ਭੁਖਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਪਤ (ਤੱਤਾ) ਕਰਨਾ। ੨ ਗੁੱਸੇ ਕਰਨਾ। ੩ ਭੌਂਕਣਾ. ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ. (ਸੰ. ਭੁਸ੍–ਭੌਂਕਣਾ) "ਹੋਰਿ ਭੁਖਲਾਏ ਜਿ ਅਸੀ ਕੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਬੁਰੜਾਉਣਾ. "ਜਿਉ ਨਿਸਿ ਸੁਪਨੈ ਭੁਖਲਾਈ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਸੁਪਨੁ ਭੁਇਆ ਭੁਖਲਾਏ ਅੰਧ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਭੁਖੜਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁੱਖੜਾ.

ਭੁਖਿ. ਭੁਕਣ ਕਰਕੇ. ਖਾਕੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੁਕ੍ਸ.

ਭੁਖਿਯਹੁ / **ਭੁਖੀਅਹੁ** ਭੁਖੀਓ. ਕਹੀਓ. "ਅਵਰ ਪੁਰਖ ਸੋਂ ਭੇਦ ਨ ਭੁਖਿਯਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੮੫) ੨ ਭੁਕਣ ਕਰੀਓ. ਖਾਈਓ.

ਭੁਖੁ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖ। ੨ ਸੰ. ਭੁਕ੍ਸ. ਵਿ–ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਸ. "ਲੋਭੀ ਜੰਤੁ ਨ ਜਾਣਈ, ਭੁਖੁ ਅਭੁਖੁ ਸਭ **ਖਾਇ**." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਅਭੁਖੁ ਭੁਖਹਿ, ਭੁਖੁ ਤਜਿਛੋਡਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਭੁਖੈ. ਭੁਕਣ ਕਰਦਾ (ਖਾਂਦਾ) ਹੈ। ੨ ਤਪਦਾ ਹੈ। ੩ ਭੁਖੈ. ਦੇਖੋ, ਵਾਉ.

ਭੁਖੈਯਾ. ਭੁਕਣ ਕਰੈਯਾ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭੁਖਾਉਣ (ਤਪਾਉਣ)ਵਾਲਾ। ੩ ਭੁਸ੍ਣ ਕਰੈਯਾ. ਬੋਲ੍ਣਵਾਲਾ.

ਭੁੱਖਰ. ਸਿੰਧੁਨਦ ਦਾ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ, ਜੋ ਸੱਖਰ ਜਿਲਾ (ਸਿੰਧ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ। ੨ ਮੀਆਂਵਾਲੀ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਭੁੱਖਰੀ. ਭੁੱਖਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. "ਭੁੱਖਰੀ ਐ ਕੰਧਾਰੀ." (ਕਲਕੀ)

ਭੁੱਖੜਾ. ਭੁਦ੍ਕੈਟ. Asteracantha Longifolia. ਕੰਭੋਦਾਰ ਫਲਾਂ ਦੀ ਬੇਲ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਤੇ ਵਿਛੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਭੁੱਖੜੇ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਬੀਜਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁੱਟਕੇ ਕੀਤਾ ਇਸ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਮੂਤ੍ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਸੁਆਹ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਢੱਕਣ ਤੋਂ ਖੰਘ ਹਟਦੀ ਹੈ.

ਭੁਖੜ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖ ੨.

ਭੁਗ. (ਦੇਖੋ, ਭੁਜ੍ ਧਾ) ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਰਮਾਤਮਾ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਵੀਰਯ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਮਨੀ। ੫ ਬਲ। ੬ ਜਸ. ਕੀਰਤਿ। ੭ ਸ਼ੋਭਾ। ੮ ਗ੍ਯਾਨ। ੯ ਵੈਰਾਗ੍ਯ। ੧੦ ਧਰਮ। ੧੧ ਇੱਛਾ। ੧੨ ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੧੩ ਮੋਕ੍ਸ਼. ਮੁਕ੍ਤਿ। ੧੪ ਭਾਗ੍ਯ. ਨਸੀਬ। ੧੫ ਸੁੰਦਰਤਾ। ੧੬ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਆਨੰਦ। ੧੭ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੧੮ ਅਧਿਕਾਰ. ਰੁਤਬਾ। ੧੯ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੨੦ ਯੋਨਿ. "ਭੁਗ ਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਵਿਗੋਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ਭਗ ਅਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲਗਕੇ ਜਨਮ ਵਿਗਾੜ ਲਿਆ। ੨੧ ਧਨ। ੨੨ ਗੁਦਾ। ੨੩ ਭੁਗਾ ਅਥਵਾ ਭਾਗਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭੁਗ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ– "ਤਮਚਰ ਕਹਿ ਭੁਗ ਸਬਦ ਬਖਾਨੈ." (ਸਨਾਮਾ) ਤਮਚਰ (ਚੰਦ੍) ਦੇ ਭਾਗਾ ਅੰਤ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ (ਚਨਾਬ) ਨਦੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਭੁਗਉਹਾਂ. ਭੁਗਵਾਂ. ਗੇਰੂਰੰਗਾ. "ਭੁਗਉਹੈਂ ਲਸੈਂ ਬਸਤ੍ ." (ਦੱਤਾਵ)

ਭੁਗਉਤ. ਸੰ. ਮਗਵਤ–ਭੁਗਵਤ. ਵਿ–ਭੁਗ (ਐਸ਼੍ਵਰ੍ਯ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਭੁਗਵਤ ਸ਼ਬਦ.

ਭੁਗਉਤੀ. ਭੁਗਵਤ–ਭਕ੍. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. "ਸੋ ਭੁਗਉਤੀ, ਜੋ ਭੁਗਵੰਤੈ ਜਾਣੈ । ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ। ਧਾਵਤੁ ਰਾਖੈ ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਣੈ। ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਹਰਿਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ । ਐਸਾ ਭੁਗਉਤੀ ਉਤਮੁ ਹੋਇ । ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ਸੋਇ ॥" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪਾਪਾਂਮਲੁ ਧੋਵੈ । ਤਿਸ ਭੁਗਉਤੀ ਕੀ ਮਤਿ ਉਤਮ ਹੋਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਭੁਗਵਤ ਦੀ. "ਭੁਗਉਤੀ ਮੁਦ੍ਰਾ, ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ:੫) ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਭੇਖ ਦੀ ਮੁਦ੍ਰਾ ਹੈ,ਪਰ ਮਨ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਆ। ੩ ਭੁਗਵਤੀ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ. "ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭੁਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਖੜਗ. ਸ਼੍ਰੀਸਾਹਿਬ. ਤਲਵਾਰ. "ਲਈ ਭੁਗਉਤੀ ਦੁਰਗਸਾਹ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਲਏ ਭੁਗਉਤੀ ਨਿਕਸ ਹੈ ਆਪ ਕਲੰਕੀ ਹਾਥ." (ਸਨਾਮਾ) "ਨਾਉ ਭੁਗਉਤਾਂ ਲੋਹ ਘੜਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਮਹਾਕਾਲ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਭੁਗਉਤੀ ਸਿਮਰਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ੬ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਕਈ ਥਾਂਈਂ "ਸ੍ਰੀ ਭੁਗਵਤੀ" ਭੀ ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ. ਇੱਕ ਸੋਮਰਾਜੀ ਅਥਵਾ ਸ਼ੀਖਨਾਰੀ ਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਯਗਣ ।ऽऽ, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਿ ਆਛਿੰਜ ਦੇਸੈਂ । ਕਿ ਆਛਿੰਜ ਭੇਸੈਂ । ××(ਜਾਪੁ)

ਇਹੀ ਰੂਪ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਕਿ ਜੁੱਟੇਤ ਵੀਰੰ । ਕਿ ਛੁੱਟੇਤ ਤੀਰੰ ।
ਜਹਾਂ ਬੀਰ ਜੁੱਟੈ । ਸਭੈ ਠਾਟ ਠੱਟੈ ।

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਸ, ਲ, ਗ, ।ऽ।, ।।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਿ ਜਾਹਰ ਜਹੂਰ ਹੈਂ । ਕਿ ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ ਹੈਂ ।
ਹਮੈਸੁਲਸਲਾਮ ਹੈਂ । ਸਮਸ੍ਤੁਲਕਲਾਮ ਹੈਂ ।
(ਜਾਪੁ)

ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭੁਗਉਤੀ ੩ ਅਤੇ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਕੀ.

ਭਗਉਤੀਮੁਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਗਉਤੀ ੨.

ਭਗਹ. ਭੁਜਦਾ (ਨਠਦਾ) ਹੈ. ਭਾਗਤੀ ਹੈ. "ਕ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਿਲਿ ਭੁਗਹ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭਗਣ. ਵਰਣਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ।ऽ। ਹੈ। ੨ ਭ (ਤਾਰਾ) ਗਣ. ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ.

ਭਗਤ. ਸੰ. ਭਕ੍. ਵਿ–ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਭਕ੍। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਨ. ਭੋਜਨ। ੩ ਭਕ੍ਤਿ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ. ਉਪਾਸਕ. "ਭੁਗਤ ਅਰਾਧਹਿ ਏਕਰੰਗਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨੈ, ਸੋ ਭਗਤ ਹੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ)

ਦਯਾ ਦਿਲ ਰਾਖੈ ਸਬਹੀ ਸੋਂ ਮ੍ਰਿਦੁ ਭਾਖੈ ਨਿਤ
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਹੋਮੈ ਕੋ ਦਬਾਵੈ ਜੂ,
ਕਾਹੂੰ ਸੋ ਨ ਤੋਖੈ ਸਭ ਹੀ ਸੋ ਏਕ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦੇਖੈ
ਲਘੁ ਲੇਖੈ ਆਪ, ਕਰ ਨੇਮ ਤਨ ਤਾਵੈ ਜੂ,
"ਦੇਵੀਦੱਤ" ਜਾਨੈ ਏਕ ਹਰਿ ਹੀ ਕੋ ਮੀਤ, ਔਰ
ਜਗਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੋ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਰਸਾਵੈ ਜੂ,
ਦੁਖਿਤ ਹ੍ਵੈ ਆਪ, ਦੁੱਖ ਔਰ ਕੇ ਮਿਟਾਵੈ, ਏਸੋ
ਸ਼ਾਂਤਪਦ ਪਾਵੈ, ਤਬ ਭਗਤ ਕਹਾਵੈ ਜੂ.

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਗਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ–

(ਉ) ਕਾਮਨਾਵਾਨ, ਜੋ ਧਨ ਸੰਤਾਨ ਆਦਿ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

(ਅ) ਆਰਤ, ਜੋ ਰੋਗ ਦੁੱਖ ਆਦਿ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਭਕ੍ਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ.

(ਏ) ਉਪਾਸਕ, ਜੋ ਇਸ੍ਟੀ ਵਾਂਛ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਭਰਤਾ ਮੰਨਕੇ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

(ਸ) ਗ੍ਯਾਨੀ, ਜੋ ਸਰਵਰੂਪ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਪਾਸਦੇ ਹਨ। ੪ ਇੱਕ ਕਾਸ਼੍ਮੀਰ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਭਗਤਬਾਣੀ.

ਭਗਤਦ. ਸੰ. ਭਕ੍ਤ. ਵਿ–ਅੰਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਭਗਤਦਰ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤੁਦਰਿ.

ਭਗਤਪਰਾਇਣ. ਵਿ–ਭਗਤ ਦੇ ਹਿਤ ਪਰਾਯਣ. ਭਗਤ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ. "ਦੀਨਾਨਾਥ ਭਗਤਪਰਾਇਣ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਗਤਿਪਰਾਯਣ.

ਭਗਤਪੰਥੀ. ਸ਼੍ਵੇਤਮਤ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਬੰਨੂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਅਤੇ ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ. ਮੁਰਦੇ ਦਬਦੇ ਹਨ, ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸ਼੍ਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ. ਛੂਤ ਛਾਤ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਨਹੀਂ. ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਛੀ ਵਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਅੱਠ ਵਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਭਗਤਬਾਣੀ. ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਉਹ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਸ਼ੁਦ੍ ਅਥਵਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਦਿ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਉੱਚਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਮਾਨ ਹੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਮਜ਼ਹਬ ਅਤੇ ਮਿੱਲਤ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ:–

ਸੱਤਾ, ਸਧਨਾ, ਸੈਣ, ਸੁੰਦਰ, ਸੂਰਦਾਸ, ਕਬੀਰ, ਜੈਦੇਵ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਧੰਨਾ, ਨਾਮਦੇਵ, ਪਰਮਾਨੰਦ, ਪੀਪਾ, ਫਰੀਦ, ਬਲਵੰਡ, ਬੇਣੀ, ਭਿੱਖਾ ਆਦਿ ੧੭ ਭੱਟ, * ਭੀਖਨ, ਮਰਦਾਨਾ, ਰਵਿਦਾਸ ਅਤੇ ਰਾਮਾਨੰਦ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਣਯ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ.

ਭਗਤਭਗਵਾਨ. ਭਗਵਾਨਗਿਰਿ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ, ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਧੂ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਧਰਮਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਮਿਹਰਚੰਦ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਉਦਾਸੀ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਭਗਤਭਗਵਾਨ" ਰੱਖਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀਆਂ ਹੁਣ ੩੭੦ ਗੱਦੀਆਂ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ। ੨ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਭਗਤ.

ਭਗਤਮਾਲ / **ਭਗਤਮਾਲਾ** ਉਹ ਪੁਸ੍ਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਮਾਲਾ ਵਾਂਙ ਪਰੋਈ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾਜੀ.

ਭਗਤਰਤਨਾਵਲੀ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ੧੧ਵੀਂ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜੋ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਛੀ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਕੁਲ ਗੋਤ੍ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਗਤਾਵਲੀ ਭੀ ਹੈ.

ਭਗਤਵਛਲੁ / **ਭਗਤਵਤਸਲ** ਸੰ. ਭਕ੍–ਵਤ੍ਸਲ. ਵਿ–ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਭਗਤਵਛਲੁ ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ ਹੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੋਣਾ ਤੇਰਾ ਵਿਰਦ (ਨਿਤ੍ਯ ਕਰਮ) ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਭਗਤਾ. ਭਗਤ੍ਲੋਕ. ਭਗਤ੍ਜਨ. "ਆਪੇ ਭੁਗਤਾ, ਆਪਿ ਸੁਆਮੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਓਹਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੩ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਵੰਸ਼ੀ ਭੁਗਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਭਗਤਾ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੈਤੋ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ, ਰਾਮਪੁਰਾਫੂਲ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੁਗਤੇ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ (ਗੁਰਦਾਸ, ਤਾਰਾ, ਭਾਰਾ, ਮੋਹਰਾ, ਬਖਤਾ) ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇੱਥੇ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੀ ਭਾਈਭੁਗਤੇ ਦਾ ਲਾਇਆ ਬੂਹ ਹੈ.ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵੱਲੋਂ ੯੯ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ.ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੫ ਦੇਖੋ, ਭਗਤੂ ਭਾਈ। ੬ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸੱਚੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੋਤਾ ਚੇਲਾ, ਜੋ ਵਡੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਭਗਤਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਕ੍ਯਪਨ. ਭਕ੍ਤਿ. ਸੇਵਾ. "ਪੂਰਨ ਭਈ ਮੋਰ ਭਗਤਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੯੦)

ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤਬਾਣੀ.

ਭਗਤਾਨਾ. ਸੰ. ਭਕ੍ਯਾਨਂ. ਭਗਤਾਂ ਦੀ. "ਰਾਖੁ ਲਾਜ ਭਗਤਾਨਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਭਗਤ

* ਦੇਖੋ, ਭੱਟ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ੩.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾ। ੩ ਭਗਤਾਂ ਦਾ। ੪ ਭਗਤ–ਬਾਣਾ. ਭਗਤ ਦਾ ਭੇਖ.

ਭਗਤਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤਰਤਨਾਵਲੀ.

ਭਗਤਿ. ਸੰ. ਭਕ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਭਾਗ. ਬਾਂਟ. ਤਕਸੀਮ। ੨ ਸੇਵਾ. ਉਪਾਸਨਾ। ੩ ਸ਼੍ਰੱਧਾ. "ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰਭਗਤਿ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)"ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਕਾ ਪਿਆਰੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)*

ਭਗਤਿਹੀਣ. ਭਕ੍ਰਿਹੀਨ. ਵਿ–ਭਗਤਿ ਰਹਿਤ. "ਭਗਤਿਹੀਣ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਇਆ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਜੋ ਭਕ੍ਰ (ਵੰਡਿਆ) ਨਹੀਂ ਗਿਆ. ਭਕ੍ਰਿ (ਵਿਭਾਗ) ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ.

ਭਗਤਿਜੋਗ } ਭਕ੍ਰਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਮਨ ਜੋੜਨ
ਭਗਤਿਜੋਗੁ } ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਪਾਸਨਾ ਨਾਲ ਮਨ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕਰਨਾ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਾਵੇ ਭਗਤਿਜੋਗੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਭਕ੍ਰਿ (ਤਕਸੀਮ) ਯੋਗਜ. ਵੰਡਣ ਲਾਇਕ.

ਭਗਤਿਦਾਨ } ਭਕ੍ਰਿਰੂਪ ਦਾਨ. ਭਗਤੀ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼.
ਭਗਤਿਦਾਨੁ } "ਭਗਤਿਦਾਨੁ ਦੀਜੈ, ਜਾਚਹਿ ਸੰਤ-ਜਨ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭਗਤਿ ਨਵਧਾ } ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾਭਗਤਿ.
ਭਗਤਿ ਨਵੈ ਪ੍ਰਕਾਰਾ }

ਭਗਤਿ ਨਾਰਦੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀਹੋਈ ਨਾਰਦ ਰਿਖੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਨੁਉਪਾਸਨਾ ਵਿਧਿ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਸੇਵਾ. ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਰੂਪ ਉਪਾਸਨਾ."ਭਗਤਿ ਨਾਰਦੀ ਰਿਦੈ ਨ ਉਪਜੀ."(ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਭਗਤਿਪਰਾਇਣ } ਵਿ–ਭਕ੍ਰਿ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ.
ਭਗਤਿਪਰਾਯਣ } ਉਪਾਸਨਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਰਤਾਉਣ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ. ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵੰਡਦਾ ਰਹੇ.

ਭਗਤਿਪ੍ਰਿਅ } ਭਕ੍ਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ.
ਭਗਤਿਪ੍ਰਿਯ } "ਨਾਨਕਾ ਭਗਤਿਪ੍ਰਿਅ ਹੋ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ. ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਭਕ੍ਰਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ.

ਭਗਤਿਭਾਉ } ਸੰਗਜਾ–ਭਕ੍ਰਿਭਾਵ. ਭਗਤਿ ਦਾ
ਭਗਤਿਭਾਇ } ਖ਼ਿਆਲ. ਭਗਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ. "ਭਗਤਿ-ਭਾਉ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਪੂਰੀ." (ਮਾਰੂ
ਭਗਤਿਭਾਵ } ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਭਗਤਿਭਾਇ ਆਤਮਪਰਗਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਭਗਤਿਭਾਵ ਇਹੁ ਮਾਰਗ ਬਿਖੜਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਭਗਤਿ ਦੀ ਹੋਂਦ (ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ).

ਭਗਤਿਵਛਲ } ਭਕ੍ਰਿ–ਵਤ੍ਸਲ. ਸੇਵਾ ਉਪਾਸਨਾ
ਭਗਤਿਵਛਲੁ } ਦਾ ਪਿਆਰਾ. ਭਗਤਿ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਗਤਿ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਭਗਤਿਵਛਲ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਭਗਤਿਵਛਲੁ ਹਰਿ ਬਿਰਦੁ ਹੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਭਗਤਵਛਲੁ.

ਭਗਤੀ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤਿ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਭਗਤੀ ਲਾਵਹੁ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਭਕ੍ਰਾ. ਭਗਤਿ ਵਾਲੀ. "ਜਿਉ ਪੁਰਖੈ ਘਰਿ ਭਗਤੀ ਨਾਰਿ ਹੈ." (ਸਵਾ ਮ:੩) ੩ ਗੋਸਾਈਂ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਭਗਤੀਏ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਕਰਕੇ ਭਜਨ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. † "ਭਗਤੀਆਂ ਗਈ ਭਗਤਿ ਭੁੱਲ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਦੇਖੋ, ਭਗਤੀਂ.

ਭਗਤੀਂ. ਭਗਤਾਂ ਨੇ। ੨ ਭਗਤੋਂ ਮੇ. "ਭਗਤੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਭਗਤੀਆ. ਵਿ–ਭਕ੍ਰਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਭਗਤੀ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਸਾਧੁ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤੀ ੩.

* "अथातो भक्ति जिज्ञासा, सा परानुरक्तिरीश्वरे." (ਯਾਂਡਿਲਯ ਸੁਤ੍ਰ)

† ਇਸੇ ਤੋਂ ਰਾਸਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਭਗਤੀਜਾ. ਭਕ੍ਰ–ਇਜਜ. ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਪੂਜਜ ਕਰ-ਤਾਰ. "ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿ ਭਗਤੀਜਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਭਕ੍ਰਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਭਗਤੁ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤ. "ਭਗਤੁ ਤੇਰਾ ਸੋਈ,ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਭਗਤੁਦਰਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਦਾ ਸੇਵਕ.ਭਾਵ–ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਅਨਨਜ ਉਪਾਸਕ. "ਭਗਤਿਦਰਿ ਤੁਲਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮ-ਸਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਭਗਤੂ ਭਾਈ. ਉੱਦਮ (ਆਦਮ) ਬੈਰਾੜ ਜੱਟ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਤੋਂ ਭਗਤੂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੇ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਦੇਸੂਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਨੇ ਰਿਆ-ਸਤ ਕੈਂਥਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਾਇਕ ਪੋਤੇ ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਨੇ ਕਵਿਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਪਾਸ ਰੱਖਕੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯਸਿੰਘ.

ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਥੀਂ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਜਪਟੀਕਾ"ਗਰਬਗੰਜਨੀ" ਵਿੱਚ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

"ਸਿੱਧੂ ਕੁਲ ਤਾਲ ਮੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਮਲ ਕਲ
ਗੋਤ ਭੁਲਹਰੀਏ ਮੇ ਦੇਹ ਉਤਪਤਿ ਕੀ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਿਰਜਤ ਸੁਧਾਸਰ
ਜਾਇ ਸੇਵਾ ਲਾਗਜੋ ਕਰਿ ਲਾਲਸਾ ਸੁਗਤਿ ਕੀ,
ਰਾਜੀ ਹੈ ਰਜਾਇ ਮੇ ਰਿਬਾਇ ਹਰਖਾਇ ਉਰ
ਪਾਯੋ ਮਨਭਾਯੋ ਵਰ ਗਜਾਨਵਾਨ ਮਤਿ ਕੀ,
ਸਕਲ ਜਗਤ ਮੇ ਵਿਦਿਤ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਤਿ
ਕੀਰਤਿ ਭਗਤ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਭਗਤਿ ਕੀ.
ਤਿਨ ਕੋ ਤਨੁਜ ਗੌਰਾ ਬੀਰਨ ਮੇ ਬੀਰ ਗੌਰਾ
ਤੇਜ ਤੁਰਕਾਨ ਤੋਰਾ ਦਲ ਮੋਰਾ ਮਾਰਕੈ,
ਜੰਗ ਮੇ ਨਿਸੰਗ ਬੀਰਰੰਗ ਮੇ ਸੁਰੰਗ ਭਯੋ
ਬਹੁ ਕਰ ਵਾਰ ਕਰਵਾਰ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰਕੈ,
ਪੌਰਖ ਸੰਭਾਰਕੈ ਸੰਘਾਰਕੈ ਸਮੂਹ ਸਤ੍ਰ
ਹੋਯੋ ਰਖਵਾਰ ਸੰਗ ਗੁਰੁਪਰਿਵਾਰ ਕੈ,
ਤਾਂਕੇ ਸੁਤ ਦਜਾਲਦਾਸ ਜਗ ਮੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਨ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਭੀਨ ਸਦਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਕੈਂ.
ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਗੁਰਬਖਸਸਿੰਘ ਤਤੁਬੇਤਾ ਮਤਿਧੀਰ,
ਤਿਨ ਤੇ ਦੇਸੂਸਿੰਘ ਭੇ ਦੇਸਪਤੀ ਬਰਬੀਰ.
ਸਾਠ ਸਊਰਨ ਸੰਗ ਲੈ ਕਪਿਥਲ* ਲੀਨ ਛੁਰਾਇ,
ਤਹਾਂ ਪਠਾਨ ਜਿ ਪੰਚਸ਼ਤ ਹਤਕਰ ਦਏ ਭਗਾਇ.
ਲਾਲਸਿੰਘ ਤਿਨ ਕੇ ਤਨੁਜ ਮਤਿ ਅਪਾਰ ਗੁਨਵੰਤ,
ਸਭ ਦੇਸਨ ਮੇ ਵਿਦਿਤ ਬਹੁ ਕੁਲਦੀਪਕ ਜਸਵੰਤ.
ਤਾਂਕੇ ਸੁਤ ਉਦੈਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਭਯੋ
ਰਿਦੇ ਕੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਧੀਰ ਧਰਬੇ ਕੋ ਧਰ ਸੇ,
ਗੁਨਗ੍ਰਾਹ ਗੁਨਗਾਹ ਗੁਨਗ੍ਰਿਹ ਗੁਨਗੌਰ
ਗੁਰੂਗਿਰਾ ਗੇਯ ਗਤਿਗੰਮਜ ਗਾਰਗਿਰ ਸੇ,
ਦਸੋ ਦਿਸਿ ਦੌਰੈ ਜਸ ਦਾਨ ਦੈਬੋ ਦਿਨ ਦਿਨ
ਦਾਰਿਦ ਦੁਰਦ ਦਰਬੇ ਕੋ ਸ਼ੇਰ ਦਰਸੇ,
ਬਾਲਬੈਸ ਬਪੁ ਮੇ ਬਿਲੋਕ ਲੋਕ ਬਿਸਮਿਤ
ਬ੍ਰਿੱਧਨ ਸੀ ਬੁੱਧਿ ਮੁਖ ਬਾਰਿਜ ਸਦਰਸੇ."
ਦੇਖੋ, ਕੈਥਲ.

ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਹੁਣ ਰਈਸ ਅਰਨੌਲੀ ਅਤੇ ਸੱਧੂਵਾਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਭੁੱਚੋ, ਚੱਕ-ਭਾਈ ਕੇ, ਥੇੜ੍ਹੀ, ਫਕਰਸਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ.

ਭਗਤੇ. ਭਗਤਿ ਮੇ. "ਸੇਈ ਜਨ ਲਗੇ ਭਗਤੇ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਭਗਤੰਜ. ਭਕ੍ਰੇਭਜ: ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਭਗਤਾਂ ਤਾਈਂ. "ਭਗਤੰਜ ਭਗਤਿਦਾਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਭਗਦੱਤ. ਪ੍ਰਾਗਜਜੋਤਿਸ਼ਪੁਰ (ਗੋਹਾਟੀ) ਦੇ ਰਾਜਾ ਨਰਕਾਸੁਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਨਰਕ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ ਸੀ.

* ਕੈਥਲ.

ਇਹ ਕੌਰਵਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਮੁਕਾ-ਬਲਾ ਕਰਦਾਹੋਇਆ ਮੋਇਆ.

ਭਗਨ. ਦੇਖੋ, ਭਗਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਗਨਾ। ੩ ਸੰ. ਭਗ੍ਨ. ਵਿ–ਭੱਜਾ (ਫੁੱਟਿਆ) ਹੋਇਆ। ੪ ਨਸ੍ਵ ਹੋਇਆ। ੫ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਭਗਨੀ. ਭੈਣ. ਦੇਖੋ, ਭਗਿਨੀ.

ਭਗਨੰਤ. ਸੰ. ਭਨਕ੍ਰਿ. ਭਗ੍ਨ ਕਰੰਤ. ਤੋੜਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਮਸਕੰ ਭਗਨੰਤ ਸੈਲੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਭਗਲੀ. ਵਿ–ਭਗੌੜਾ. ਭੱਜਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਬਲ. ਉਂਨ ਦਾ ਮੋਟਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਭਗਲੀਆ. ਭਗਲੀ (ਕੰਬਲ) ਓਢਣ ਵਾਲਾ.

ਭਗਵਉ. ਵਿ–ਭਗਵਾਂ. ਗੇਰੂਰੰਗਾ. "ਭਗਵਉ ਕੀਨੋ ਭੇਸੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਭਗਵਤ. ਮਗਵਤ੍. ਵਿ–ਐਸ਼੍ਵਰਯ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਭਗਵਾਨ। ੩ ਭਾਗਵਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭਗਵਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ-ਭਗਵਤ ਅਤੇ ਭੀਰਿ.

ਭਗਵਤਗੀਤਾ. ਮਗਵਤ੍ਗੀਤਾ. ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ਰੂਪ ਅਠਾਰਾਂ ਅਧਜਾਯ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ੩.

ਭਗਵਤੀ. ਵਿ–ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ. ਐਸ਼੍ਵ-ਰਯ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ। ੩ ਤਲਵਾਰ. "ਕੋਪ ਸਿੰਘ ਭਗਵਤੀ ਨਿਕਾਰੀ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਭਗਉਤੀ ੬.

ਭਗਵਾ } ਦੇਖੋ, ਭਗਵਉ.
ਭਗਵਾਂ }

ਭਗਵਾਨ. ਵਿ–ਭਗ (ਯੋਨਿ) ਵਾਲਾ. "ਸੁਰਨਾਇਕ ਕੋ ਭਗਵਾਨ ਕਿਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੫) ਗੋਤਮ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਕੇ ਭਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬਣਾਦਿੱਤਾ। ੨ ਭਗਵੰਤ. ਭਾਗਜ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ।

੩ ਐਸ਼੍ਵਰਯ (ਪ੍ਰਭੁਤਾ) ਵਾਲਾ। ੪ ਭਗ (ਛੀ ਗੁਣ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਈਸ੍ਵਰ ਕੇ ਖਟ ਗੁਨ ਕੋ ਜਾਨ। ਜਾਂਤੇ ਕਹਿਯਤ ਹੈ ਭਗਵਾਨ। ਜਸ ਐਸ੍ਵਰਜ ਵਿਰਾਗ ਉਦਾਰ। ਲਛਮੀ ਗਜਾਨ ਸੁ ਪੂਰਨ ਧਾਰ॥"(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੬, ਅ: ੫ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਰਣਵਾਲਾ, ਗਤਿਦਾਤਾ, ਵਾਸ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਜੋ ਹੋਵੇ, ਉਹ 'ਭਗਵਾਨ' ਹੈ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਭਗਵਾਨ ਰਮਣੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਬਾਨ੍ਹਿੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੭ ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਕਾਲਹਿ ਪਾਇ ਭਯੋ ਭਗਵਾਨ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਭਗਵਾਨਏਨਮਹ. ਭਗਵਨ੍ ! ਤੇ ਨਮ: ਹੇ ਭਗ-ਵਾਨ ! ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ."ਭੋ ਭਗਵਾਨਏ ਨਮਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਏ (ਤੇ) ਨਮਹ.

ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ. ਮਾਈ ਮਾਨਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੪੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਾਵਲਦ ਮਰਨ ਤੇ ਇਹ ੧੭ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ੩੧ ਮਈ ਸਨ ੧੮੭੧ ਨੂੰ ਤਪਦਿੱਕ ਰੋਗ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰਾਸਿੰਘ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਭਗਵਾਨਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤਭਗਵਾਨ.

ਭਗਵਾਨਦਾਸ. ਬੋਦਲਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੨ ਘੇਰੜ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਵਸਾਏ ਪਿੰਡ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਉੱਤੇ ਜਬਰਨ ਕਬਜਾ ਕਰਲਿਆ ਸੀ.* ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਮਰਗਿਆ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ

* ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਆਦਿ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਵਸਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਮੰਗ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੋਇਆ. ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਤਨਚੰਦ ਭੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਮੰਚੇ (ਪਿਸਤੌਲ)ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ੩ ਜਯਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਭੈਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ.

ਭਗਵਾਨਾ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਤਮਗਿਆਨੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਵਿ–ਭਗਵਾਨ ਦਾ.

ਭਗਵਾਭੇਸ } ਗੇਰੂਆ ਲਿਬਾਸ. ਭਗਵਾਨ (ਕਰ-
ਭਗਵਾਂਵੇਸ } ਤਾਰ) ਸੰਬੰਧੀ ਵੇਸ.

ਭਗਵੈ ਵੇਸਿ. ਭਗਵੇਂ ਲਿਬਾਸ ਕਰਕੇ. ਗੇਰੂਰੰਗੇ ਭੇਖ ਨਾਲ. "ਭਗਵੈ ਵੇਸਿ ਭੂਮਿ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ." (ਬਸ੍ਰ ਮ: ੩)

ਭਗਵੰਤ } ਵਿ–ਭਾਗਸਵੈਂਤ. ਦੌਲਤਮੰਦ. "ਇਹੁ ਧਨੁ
ਭਗਵੰਤਾ } ਸੰਚਹੁ, ਹੋਵਹੁ ਭਗਵੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸੋਈ ਸਾਹ ਭਗਵੰਤ ਸੋ, ਸਚੁ ਸੰਪੈ ਹਰਿ-ਰਾਸਿ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਮਗਵਨ੍. ਦੇਖੋ, ਭਗਵਾਨ ੪ ਅਤੇ ੫. "ਹਰਿ ਭਗਵੰਤਾ, ਤਾ ਜਨ ਖਰਾ ਸੁਖਾਲਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਭਗਵੰਤ ਕੀ ਟਹਲ ਕਰੈ ਨਿਤ ਨੀਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਭਗਵੰਤੀ. ਭਗਵਤ ਸੰਬੰਧੀ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. "ਧਨੁ ਭਗਵੰਤੀ ਨਾਨਕਾ, ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਧਾ ਹਰਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਭਾਗਸਵੈਂਤੀਂ. ਭਾਗਵਾਨਾਂ ਨੇ.

ਭਗਵੰਤੁ. ਭਾਗ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਗਵੰਤ. "ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਨਰਾਇਣੋ, ਸੋ ਕਹੀਐ ਭਗਵੰਤੁ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣ)

ਭਗੜਾਣਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸ਼ੀਲ ਬਾਣਾ ਬਸੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ,ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਾਧੁਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਹੁਤ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੁਜਾਰਣ ਸ਼੍ਰਿੰਘਣੀ ਹੈ.

ਭਗਾ. ਭੱਜਿਆ. ਨੱਠਾ. "ਜਗ ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਗਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਭਗਾਤ. ਭਗਤਜਨ. ਭਗਤ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਭਗਾਤ। ੨ ਭੱਜ (ਨੱਠ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਭਗਾਤ ਹੋਇ ਭਯਭੀਤ ਦਾਨਵ." (ਸਲੋਹ)

ਭਗਾਤੀ. ਭਗਤਾਂ ਦੀ. "ਹਰਿ, ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਭਗਾਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਭਗਿੰਦਰ } ਸੰ. ਮਗन्दर. ਭਗ (ਸਿਉਣ) ਨੂੰ ਜੋ ਦਰ
ਭਗਿੰਦੂ } (ਪਾੜ) ਦੇਵੇ, ਅਜੇਹਾ ਫੋੜਾ. ਨਵਾਸੀਰ. Fistula. ਭਗੀਦਰ ਗੁਦਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.ਇਸ ਦੇ ਨਾਸੂਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੀਪ ਵਹਿੰਦੀਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,ਕਦੇ ਬੰਦ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ,ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਵਹਿਣ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਖੁਰਕ ਅਤੇ ਚਸਕ ਬਣੀਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਭਗਿੰਦਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਕਰੜੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬੈਠਣਾ, ਲਹੂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ, ਜਾਦਾ ਕਬਜ ਰਹਿਣੀ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇਹੀ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਉਪਾਉ ਹੈ ਕਿ ਚੀਰਾ ਦਿਵਾਕੇ ਰੋਗ ਦੀ ਜੜ ਖੋਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ.

ਭਗੀਦਰ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ–

(ੳ) ਨਿੰਮ ਦਾ ਕੁੜਬਾ ਅਤੇ ਸਤਜਾਨਾਸੀ ਬੂਟੀ ਦਾ ਨੁਗਦਾ ਪੀਨੁਣਾ.

(ਅ)ਨਿੰਮ ਦੇ ਗਰਮ ਕਾੜ੍ਹੇ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਤ੍ਰਿਫਲੇ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਧੋਣਾ.

(ੲ) ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਹੱਡੀ ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ ਜਾਂ ਤ੍ਰਿਫਲੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੀਹਕੇ ਲਗਾਉਣੀ.

(ਸ) ਕਬਜਕੁਸ਼ਾ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਗਿਜਾ ਵਰਤਣੀ.

(ਹ) ਹਰੜ ਬਹੇੜਾ ਆਉਲਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਭੈਂਸੀਆ-ਗੁੱਗਲ, ਬਾਇਬਡਿੰਗ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪੀਣਾ,ਆਦਿ. "ਚਿਣਗ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਿੰਦ ਦੁਖੁਤ੍ਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਭਗਿਨੀ. ਜੋ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਤੋਂ ਧਨ ਲੈਣ ਦਾ ਭਗ (ਯਤਨ) ਕਰਦੀ ਹੈ, ਭੈਣ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ.

ਭਗੀ. ਸੰ. ਮगिन. ਵਿ–ਭਾਗ ਵਾਲਾ. ਖੁਸ਼ਨਸੀਬ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਆਨੰਦ। ੩ ਭਾਗੀ (ਭੱਜੀ–ਨੱਠੀ) ਲਈ ਭੀ ਭਗੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਭਗੀਰਥ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਲੀਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਇਸ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਵਡੇਰੇ ਸਗਰ ਦੇ ਸੱਠ ਹਜਾਰ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਲਈ ਜੋ ਕਪਿਲ ਦੀ ਕ੍ਰੋਧਅਗਨਿ ਨਾਲ ਭਸ੍ਮ ਹੋਗਏ ਸਨ, ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਗੋਕਰਣ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰਿਝਾਇਆ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਗੰਗਾ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕਠਿਨਾਈ ਇਹ ਦੱਸੀ ਕਿ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਆਈ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸ਼ਿਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਥੱਲ ਸਕੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰੋ.

ਭਗੀਰਥ ਨੇ ਤਪ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਵਾਈ ਕਿ ਉਹ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰੇਗਾ. ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਗੰਗਾ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਭੇਜੀ, ਤਦ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜਟਾਜੂਟ ਇਤਨਾ ਫੈਲਾ ਲੀਤਾ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਨਾ ਲੱਭਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਮੰਨਕੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਜਟਾ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਗਾ ਕੱਢੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋਏ, ਹ੍ਲਾਦਿਨੀ, ਪਾਵਿਨੀ ਅਤੇ ਨਲਿਨੀ ਨਾਮਕ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪੂਰਵ ਦੀ ਤਰਫ ਵਹੇ.ਵੰਕ੍ਸ਼ੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁ ਨਾਮਕ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਵਹੇ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਹ ਭਗੀਰਥ ਦੇ ਰਥ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਿਆ. ਜਿੱਥੋਂਦੀ ਭਗੀਰਥ ਦਾ ਰਥ ਗਿਆ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਹਿਣ ਲੱਗਾ. ਇਸੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਗੀਰਥੀ ਹੋਇਆ.ਦੇਖੋ, ਜਨ੍ਹੁਸੁਤਾ ਅਤੇ ਜਾਹਨਵੀ। ੨ ਮੈਲਸੀਹਾਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਤ੍ਰਿਆਗਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਆਤਮਗਿਆਨੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੁਣਿਨੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਮਹਾਨ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਭਗੋ. ਭਾਗੋ. ਨੱਠੇ. ਦੌੜੇ. "ਜਨਮਹਿ ਮਰਿ ਭਗੇ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਗ੍ਨ ਹੋਏ. ਫੁੱਟੇ. ਭੱਜੇ.

ਭਗੋਂਦ੍. ਦੇਖੋ, ਭਗਿੰਦ੍.

ਭਗੈ. ਭਜਦਾ (ਨਠਦਾ) ਹੈ। ੨ ਭਗ੍ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਫੁੱਟਦਾ ਹੈ.

ਭਗੋਲ. ਵਿ–ਭੱਜਣ ਵਾਲਾ. ਭਗੋੜਾ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪਿੱਠ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਭਗੌਲ ਭੈ ਸਿਧਾਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਗੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰੇਟਾਸਾਹਿਬ.

ਭਗੋਹਾਂ. ਵਿ–ਗੇਰੂਆ. ਭਗਵਾਂ. "ਵਸਤ੍ ਭਗੋਹੇਂ ਆਜ ਸਭੰਗਨ ਮੇ ਕਰੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੩੫)

ਭਗੋਤੀ. ਦੇਖੋ, ਭਗਉਤੀ.

ਭਗੋੜਾ } ਦੇਖੋ, ਭਗੌਲ.
ਭਗੋੜੂ }

ਭਗੀਦਰ. ਦੇਖੋ, ਭਗਿੰਦ੍.

ਭੱਗੁਲ. ਭਗੋੜਾ. ਭਗੌਲ. "ਭੁੱਗੁਲ ਲੋਕ ਫਿਰੇ ਸਭ ਹੀ, ਰਣ ਮੇ ਲਖ ਰਾਘਵ ਕੀ ਅਧਿਕਾਈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭਗ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਭਰਗਤਿ.

ਭਗ੍ਰਿਫਲਨ. ਵਿ–ਭ੍ਰਕ੍ਰਿ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ."ਸਬਲ ਮਲਨ, ਭ੍ਰਕ੍ਰਿਫਲਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਭਗ੍ਰੂ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਗਨ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਭੱਛ. ਸੰ. ਭਕ੍ਸ਼. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਖਾਣਾ ਅਥਵਾ ਪੀਣਾ। ੨ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਭਕ੍ਸ਼. "ਸ਼ੇਰ ਜਿਮ ਭੱਛ ਪਰ." (ਨਾਪ੍)

ਭੱਛਕ. ਸੰ. ਭਕ੍ਸ਼ਕ. ਵਿ–ਖਾਣ ਵਾਲਾ.

ਭੱਛਣ. ਸੰ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਖਾਣਾ ਅਥਵਾ ਪੀਣਾ.

ਭਜ. ਸੰ. ਸ਼ਭ੍. ਧਾ–ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਾ (ਵੰਡਣਾ),ਅਲਗ (ਵੱਖ) ਕਰਨਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਭਜਨ ਕਰਨਾ."ਚਰਣ ਭਜੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ, ਸਭ ਜਪ ਤਪ ਤਿਨਹੀ ਕੀਤ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਜਨ.

ਭਜਸਿ. ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ. ਭਜਨ ਕਰਦਾ. "ਅਬ ਨ ਭਜਸਿ, ਭਜਸਿ ਕਬ ਭਾਈ ?" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਭਜਕ. ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਜਕ। ੨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਉਪਾਸਕ.

ਭਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰਵਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਭਜਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਟੁੱਟਣਾ. ਭ੍ਰਗਨ ਹੋਣਾ। ੪ ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭਜ੍ ਧਾ। ੫ ਨੱਸਣਾ. ਦੌੜਨਾ.

ਭਜਤ. ਭਜਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ। ੩ ਭੱਜਦਾ.

ਭਜਥਈ. ਭਜਦਾ ਹੈ. ਸਿਮਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਭਜਥਈ." (ਕਲ੍ਹ ਮ: ੪)

ਭਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਪੂਜਨ। ੨ ਸੇਵਨ। ੩ ਨਾਮ-ਜਪਨ. "ਗੋਬਿੰਦਭਜਨ ਬਿਨ ਬਿਰਥੇ ਸਭ ਕਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਭੱਜਣਾ. ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ. "ਤਾਹਿੰ ਭਜਨ ਕਉ ਹਾਥ ਪਸਾਰਾ। ਤਬ ਤ੍ਰਿਯ ਤਾਹਿੰ ਜੂਤੀਅਨ ਮਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੭) ੫ ਵੰਡਣਾ. ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਾ। ੬ ਧਾਰਣ (ਧਾਰਨ) ਕਰਨਾ. "ਸੋਸ ਨਿਹਾਰਕੈ ਮੋਨ ਭਜੈ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਚੁੱਪ ਵੱਟਦਾ ਹੈ. "ਮਨ ਰੇ ! ਸਦਾ ਭਜਹੁ ਹਰਿਸਰਣਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਭਜਨਾਸਨੰ. ਸਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤੀ. ਭਜਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਪਰਮਪਦ."ਅਸਥਿਰੋ ਨਾਨਕ ਭਗਵੰਤ ਭਜਨਾਸਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਭਜਨ ਹੀ ਹੈ ਅਸ਼ਨ (ਭੋਜਨ) ਜਿਸ ਦਾ. ਨਾਮਧਾਰੀ.

ਭਜਨਿ. ਭਜਨ ਕਰਕੇ. ਭਜਨ ਤੋਂ. "ਹਰਿ ਕੈ ਭਜਨਿ ਕਉਨ ਕਉਨ ਨ ਤਾਰੇ ?" (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਭਜਨੀਕ. ਵਿ–ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਜਕ.

ਭਜਨੀਜ. ਵਿ–ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਉਪਾਸਨਾ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਭਾਜ੍ਯ. ਵੰਡਣ ਲਾਇਕ.

ਭਜਨੁ. ਦੇਖੋ, ਭਜਨ.

ਭਜਰਾਤ. ਭਾਗਜਾਤ. "ਦੀਨੋ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁਨੇ ਭਜਰਾਤਹਿ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ਦੌੜ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣਕੇ ਭੱਜ (ਨੱਠ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਭਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੌੜਾਉਣਾ. ਨਠਾਉਣਾ। ੨ ਭਜਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੩ ਤਕਸੀਮ ਕਰਾਉਣਾ.

ਭਜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭਜਕੇ. ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ। ੨ ਨੱਠ (ਦੌੜ) ਕੇ. "ਗੁਰਸਰਣਾਈ ਭਜਿਪਏ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਭਜੁ. ਜਪ. ਸਿਮਰਨ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਭਜਨ ੩. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜੁ ਮਨਾ!" (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਅੰਗੀ-ਕਾਰ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਭਜਨ ੬. "ਭਜੁ ਚਕ੍ਰਧਰ ਸਰਣੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੩ ਸੇਵਨ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਭਜਨ ੨. "ਭਜੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਦਾ ਨਾਨਕ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭਜੈ. ਭਜਨ ਕਰੈ। ੨ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਟੁੱਟੇ. ਭੱਜਜਾਵੇ. ਭ੍ਰਗ੍ਨ ਹੋਵੇ. "ਸਭੋ ਭਜੈ ਆਸਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਜਾ ਭਜੈ, ਤਾ ਠੀਕਰੁ ਹੋਵੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਭਜੰਤੇ. ਸੇਵਨ ਕਰੰਤੇ. ਉਪਾਸਦੇ. "ਜੋ ਨ ਭਜੰਤੇ ਨਾਰਾਇਣਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭਜਯ. ਵਿ–ਵੰਡਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਸੇਵਨੀਯ.

ਭਟ. ਸੰ. ਸ਼ਟ੍. ਧਾ–ਬੋਲਣਾ, ਵਿਵਾਦ ਕਰਨਾ, ਭਾੜੇ ਪੁਰ ਲੈਣਾ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਭਾੜੇ ਲਿਆਂਦਾਹੋਇਆ ਸਿਪਾਹੀ. ਭਾਵ–ਯੋਧਾ। ੩ ਨੌਕਰ। ੪ ਭਾੜਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਭੱਟ.

ਭਟਹਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਭਟ (ਸਿਪਾਹੀ) ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਬਰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭਟਕ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤ ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ. ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ. "ਭੂਲੈ ਭਟਕਾ ਖਾਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਭਟਕਣ. ਭਿੰਗ. ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ.

ਭਟਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘਬਰਾਉਣਾ. ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿੱਚ ਏਧਰ ਓਧਰ ਫਿਰਨਾ.

ਭਟਕਾਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਘਬਰਾਹਟ. "ਦਲਪਤਿ ਮਾਰੇ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਟ ਭਟਕਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭਟਕਿ. ਘਬਰਾਕੇ. ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਕੇ. "ਦੇਖਤ ਦਰਸੁ ਭਟਕਿ ਕੁਮ ਭੱਜਤ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਭਟਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਟ (ਯੋਧਿਆਂ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭਟਨੇਰ. ਭੱਟੀਰਾਉ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਰਾਜ ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿੱਚ "ਹਨੂਮਾਨਗੜ੍ਹ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਟਿੰਡਾ.

ਭਟਭੇਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ.
ਭਟਭੇੜ }

ਭਟਲੀ. ਭਟਿੰਡੇ ਪਾਸ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ. "ਚਲਤ ਹੁਤੀ ਦ੍ਰੈ ਨਦੀ ਤਬ ਭਟਲੀ ਸੁਭ ਚਿਤ੍ਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੈਂਗਣ. ਬਤਾਊਂ.

ਭਟਾਂਬਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਟ–ਅੰਬਰ. ਕਵਚ, ਯੋਧਾ ਦਾ ਲਿਬਾਸ। ੨ ਵਿ–ਯੋਧਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਰ (ਉੱਤਮ). "ਕੌਨ ਧੀਰ ਧਰੈ ਭਟਾਂਬਰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਭਟਿਆਣੀ } ਭੱਟੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.
ਭਟਿਆਨੀ } "ਭੁਟਿਆਣੀ ਠਕੁਰਾਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਭੱਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਭੱਟ.

ਭਟਿਆਰਾ. ਵਿ–ਭਟ (ਕਿਰਾਏ) ਪੁਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੁਠਿਆਰਾ.

ਭਟਿੱਟਰ. ਸੰ. ਵਤੱ਀ਰ. ਤਿੱਤਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਰੇਤਲੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Sand-grouse. ਸਿੰਧੀ–ਪਟਤਿੱਤਿਰ. ਪਟ (ਰੇਤਲਾ ਮੈਦਾਨ), ਉਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਤਿੱਤਰ. ਭਟਿੱਟਰ ਦਾ ਮਾਸ ਲਾਲ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਸੂਫ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਜਾਤਾਂ ਹਨ ਇੱਕ ਵਡਾ ਦੂਜਾ ਛੋਟਾ.

ਭਟਿੰਡਾ. ਭੱਟੀਰਾਉ ਰਾਜਪੂਤ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਟਨੇਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤੀ. ਇਹ ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਪਾਸ ਰਾਜਾ ਬਿਨੈਪਾਲ ਦਾ ਰਚਿਆ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਕਿਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੧੧੮ ਫੁਟ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੈਪਾਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਨਗਰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਦੂਜਾ ਰਤਨਹਾਜੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਪਾਸ ਹੈ (ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੈਂਪ ਸੀ).ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਸਿੰਘ ਹਨ.

ਭਟਿੰਡੇ ਤੇ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਸਨ ੧੭੭੧ ਵਿੱਚ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ.*
ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਨੇ ਭਟਿੰਡੇ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਰੱਖਿਆ.

ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਵਿਕ੍ਰਮਗੜ੍ਹ ਹੈ. ਇਹ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ, ਸਦਰਨ ਪੰਜਾਬ, ਜੋਧਪੁਰ ਬੀਕਾਨੇਰ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਮਿਲਾਪਅਸਥਾਨ (junction) ਹੈ.

ਭਟੁੱਤਮ. ਉੱਤਮ ਭਟ (ਯੋਧਾ). ਯੋਧਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ.

ਭਟੂ. ਸਖੀ. ਸਹੇਲੀ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਆਦਰ ਬੋਧਕ ਸੰਬੋਧਨ.

ਭਟੇਂਦ੍. ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿਪਾਹੀ. ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਭੱਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਸਤਤਿ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਕਵਿ. ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਯਸ਼ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵੇਦਗਜ਼ਾਤਾ ਪੰਡਿਤ। ੩ ਪੰਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੱਟ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਸੂਰਯਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, * ਯਥਾ:–

ਇਕ ਇਕ ਵੇਦ ਚਤੁਰਵਪੁ ਧਾਰੇ
ਪ੍ਰਗਟ ਨਾਮ ਤਿਨ ਕਹੋਂ ਅਸੰਸ,
ਪੂਰਵ ਸਾਮਵੇਦ ਕੇ ਇਹ ਭੇ–
ਮਥੁਰਾ ਜਾਲਪ ਬਲ ਹਰਿਬੰਸ,
ਪੁਨਿ ਰਿਗਵੇਦ ਕਲਜ ਜਲ ਨਲ ਤ੍ਰੈ
ਕਲਸਹਾਰ ਚੌਥੇ ਗਿਨਿ ਅੰਸ,
ਭਏ ਯਜੁਰ ਕੇ ਟਲਜ ਸਲਜ ਪੁਨਿ
ਜਲਜ ਭਲਜ ਉਪਜੇ ਦਿਜਬੰਸ,
ਬਹੁਰ ਅਥਰਵਣ ਦਾਸਰੁ ਕੀਰਤਿ
ਗਨਿ ਗਯੰਦ ਸਦਰੰਗ ਸੁਚਾਰ,
ਕਮਲਾਸਨ ਕੋ ਭਿੱਖਾ ਨਾਮ ਸੁ
ਇਹ ਸਭ ਤੇ ਭਾ ਅਧਿਕ ਉਦਾਰ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੩ ਅ: ੪੯)

੪ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਪਜਿਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਵੈਸ਼ਯ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਭੱਟ ਕਹੀ ਹੈ। † ੫ ਦੇਖੋ, ਭੱਟਾਚਾਰਯ.

ਭੱਟਾਚਾਰਯ. ਸ਼ਭ੍ਟਾਚਾਰ੍ਯ. ਵੇਦਤਤ੍ਵ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਮਹਾਨ ਪੰਡਿਤ। ੨ ਉਦਯਨਾਚਾਰਯ ਦੀ ਉਪਾਧੀ। ੩ ਕੁਮਾਰਿਲਭੱਟ. ਇਹ ਮੀਮਾਂਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਸੀ. ਕੁਮਾਰਿਲ ਨੇ ਬੌਧਮਤ ਦੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬੌਧਮਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਅਤੇ ਵੈਦਮਤ ਦਾ ਮੰਡਨ ਕੀਤਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪਾਪ ਮੰਨਕੇ ਕੁਮਾਰਿਲਭੱਟ ਫੁਸ ਦੀ ਅੱਗ (ਤੁਸ਼ਾਨਲ) ਵਿੱਚ ਜਲਕੇ ਮਰਗਿਆ. ਇਹ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀਨ ਸੀ। ੪ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੪੦੫ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਕਾਲ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਭੱਟਾਚਾਰਯ ਉਪਜਿਆ, ਜੋ ਉਸਤਤਿਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਹੈ. "ਮਹਾਕਾਲ ਕੋ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੇਤਾ। ਭਾਰਜੋ ਭੂਮਿ ਪੌਂਛਕਰ ਤੇਤਾ। ਭੱਟਾਚਾਰਯ ਰੂਪ ਤਬ ਧਰਾ."

ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯੇ. ਦੇਖੋ, ਭੱਟ ੩ ਅਤੇ ਗੰਥਸਾਹਿਬ.

ਭੱਟਿ } ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤ.ਜੈਸਲਮੇਰ ਦੇ ਰਈਸ ਇਸੇ
ਭੱਟੀ } ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਭੀ ਭੱਟੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. § ਭਟਨੇਰ ਅਤੇ ਭਟਿੰਡਾ ਆਦਿ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਵਸਾਏਹੋਏ ਹਨ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤ ਬਹੁਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਿੰਡਭੱਟੀਆਂ (ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਦੁੱਲਾਭੱਟੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਮਾਲਖਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

੨ ਵੈਣੀਸੰਹਾਰ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਕਵਿ ਭੱਟਨਾਰਾਯਣ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਭੱਟਿ ਹੈ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੩ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਜੱਟੀ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੇਹਰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਤੁਰਣ ਸਮੇਂ ਮਿਲੀ, ਜਦਕਿ ਗੁਰੂ-ਸਾਹਿਬ ਉੱਚਪੀਰ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਇਸ ਨੇ ਪਲੰਘ ਹੇਠ ਮੋਢਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਰਦਾਨ ਪਾਇਆ।‡ ੪ ਭੱਟੀਕਾਵਸ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮਕਥਾ ਹੈ.

ਭੱਟੂ. ਤਿਵਾੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣਿਆ। ੨ ਭਾਗੂ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਧਰਮਵੀਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਭੱਟੋਜਿ ਦੀਕਿਤ. ਲਕ੍ਸ਼ਮੀਧਰ ਸੂਰਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਭਾਨੁਜਿ ਦੀਕਿਤ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਅਦ੍ਭੁਤ ਪੰਡਿਤ. ਇਸ ਦੇ ਰਚੇ ਅਦ੍ਵੈਤਕੌਸ੍ਤੁਭ, ਆਚਾਰਪ੍ਰਦੀਪ, ਤੈਤ੍ਤਿਰੀਯਾਂਤ੍ਦਜੀਪਿਕਾ, ਧਾਤੁਪਾਠ, ਸਿੱਧਾਂਤਕੌਮੁਦੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਮਨੋਹਰ ਪੁਸ੍ਤਕ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮਨੋਰਮਾ.

ਭਠ. ਸੰ. ਕ੍ਰਸ੍ਟ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁੰਨਣ ਦੀ ਕੜਾਹੀ. ਉਹ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੇਤਾ ਆਦਿ ਪਾਕੇ ਅੰਨ ਭੁੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਕ੍ਰਸ੍ਟ੍. ਉਹ ਚੁਰ (ਚੁਲ੍ਹਾ), ਜਿਸ ਪੁਰ ਭ੍ਰਸ੍ਟ੍ ਰੱਖਕੇ ਤਪਾਇਆ ਜਾਵੇ. "ਭਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਭਠਿ. ਭੱਠ ਵਿੱਚ. "ਭਠਿ ਨਗਰ ਸੋ ਗ੍ਰਾਮ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)ਉਹ ਨਗਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਭੱਠ ਪਾਓ.

ਭਠਿਆਰਾ }
ਭਠਿਹਾਰਾ } ਭ੍ਰਸ੍ਟ੍ਕਾਰ. ਭੱਠੀਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਠ.

ਭੱਠਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਆਣਾ ਨੰ: ੩.

ਭੱਠਾ. ਵਡੀ ਭੱਠੀ. ਇੱਟ ਖਪਰੈਲ ਆਦਿ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਪਚਾਵਾ (ਪਜਾਵਾ).

ਭੱਠਾਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਰੋਪੜ ਦਾ ਪਿੰਡ "ਕੋਟਲਾਨਿਹੰਗਾ" ਹੈ. ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰੋਪੜ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਕੁੱਠੇ ਪਾਸ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਅਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਠਾਣ ਨੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ,ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਭੱਠੀ. ਸੰ. ਭ੍ਰਸ੍ਟ੍ਰੀ. ਕੁਜੀਗਰ ਦੀ ਭਾਂਡੇ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਆਵੀ। ੨ ਹਲਵਾਈ ਕਲਾਲ ਆਦਿ ਦੀ ਚੁਰ। ੩ ਲੁਹਾਰ ਦਾ ਧਾਤੁ ਪਘਾਰਨ ਦਾ ਚੁਲ੍ਹਾ.

ਭਡ. ਸੰ. ਸਵ. ਧਾ–ਬਹੁਤ ਬੋਲਣਾ.

ਭਡਕ. ਦੇਖੋ, ਭੜਕ.

ਭਡਵਾਲ. ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਭੱਟੂ ਦੇ ਰਈਸ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਭੜੂਆ. ਦੇਖੋ, ਭੜੂਆ.

ਭਣ. ਸੰ. ਅਣ. ਧਾ–ਸਪਸ਼੍ ਕਹਿਣਾ, ਸਾਫ ਬੋਲਣਾ, ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਕਥਨ. ਵਾਕ. ਵਚਨ.

ਭਣਣੰਕ. ਅਨ੍. ਭੀਂ ਭੀਂ ਸ਼ਬਦ. "ਭੁਣਣੰਕ ਸੁ ਨੱਦੰ ਨਾਫੀਰੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭਣਤ. ਦੇਖੋ, ਭਣਿਤ.

ਭਣਤਿ. ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਭਣਤਿ ਨਾਨਕ ਸਹੁ ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਣਿਤਿ.

ਭਣਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ. ਬੋਲਣਾ."ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਭਣਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਭਣ ਧਾ. "ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹਿ ਸਹਸ ਭਣਿੱਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) "ਜੀਹ ਭਣਿਜੈ ਉਤਮਸਲੋਕ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਜਗੰਨਾਥ ਗੋਪਾਲ ਮੁਖਿ ਭਣੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਭਣਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਥਿਤ.

ਭਣਿਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਥਨ। ੨ ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ.

ਭਣੇਵਾ. ਭਗਿਨੀਤਨਯ. ਭੈਣ ਦਾ ਪੁੱਤ. ਭਾਣਜਾ.

ਭਣੋਈਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਗਿਨੀਪਤਿ. ਭੈਣ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸੰ. ਭਾਮਕ.

ਭਤ. ਸੰ. ਭਕ੍. ਰਿੰਨ੍ਹੇਹੋਏ ਚਾਉਲ. ਭਾਤ। ੨ ਡਿੰਗ–ਹਿੱਸਾ. ਵਰਤਾਰਾ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਰੀਤਿ. ਢੰਗ. ਦੇਖੋ, ਭਤਿ.

ਭਤਨਾ. ਭਾਂਤ (ਪ੍ਰਕਾਰ) ਸੋ. "ਜੀਵ ਜੰਤੁ ਭਨਤ ਬਹੁ ਭਤਨਾ." (ਸਲੋਹ)

ਭਤਾ. ਭਾਂਤ (ਪ੍ਰਕਾਰ) ਸੋ. ਢੰਗ ਨਾਲ."ਜਾਨਹਿ ਕਵਨ ਭਤਾ ?" (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੱਤਾ.

ਭਤਾਰ }
ਭਤਾਰਿ } ਸੰ. ਭਰ੍ਤ੍ (ਸ਼ਰ੍ਤ) ਅਤੇ ਭ੍ਰਤ੍ਰ (ਸ਼ਰ੍ਤ੍ਰ).
ਭਤਾਰੁ } ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਸ਼ਰ੍ਤ੍ਰਃ ਹੈ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ ਕਰਤਾ. ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
ਭਤਾਰੋ } ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਿ. ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਮੇਰੇ ਗ੍ਰਿਹ ਆਏ ਰਾਜਾਰਾਮ ਭਤਾਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਰਵਹਿ ਸੋਹਾਗਣੀ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਜ ਭਤਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਭਰਤਾ ਨੇ. ਪਤਿ ਨੇ. "ਦਸ ਦਾਸੀ ਕਰਦੀਨੀ ਭਤਾਰਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਭਰਤਾ ਨੇ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾਸੀ ਕਰਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਰਾਜਾ. "ਮਨਮੁਖ ਦੇਹੀ ਭਰਮ ਭਤਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਭਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ.

---

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੭੫੪ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਦਾ ਕਬਜਾ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

* ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਤਾ ਇਹ ਪੰਡਿਤ ਸਨ. † ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ, ਬ੍ਰਹਮਖੰਡ, ਅ: ੧੦.

§ ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

‡ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਛੀਵੀਂ ਰੁੱਤ ਦੇ ਅਠਤਾਲੀਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭੁਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਂਤ. ਪ੍ਰਕਾਰ. ਰੀਤਿ. "ਪਾਈਐ ਕਿਤੁ ਭੁਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) "ਚਲਾਂ ਦੁਨੀਆ ਭੁਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਭੁਤਿਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਲ. ਰੀਤਿ. "ਓਨਾ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ, ਇਕਾ ਉਨ ਭੁਤਿਆ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਂਤ ਕਰਕੇ. ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ.

ਭੁਤੀਜਾ. ਸੰ. ਭ੍ਰਾਤ੍ਰੁਜ–ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਜ. ਭਾਈ ਦਾ ਬੇਟਾ.

ਭੁਤੀਜੀ. ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਜਾ. ਭਾਈ ਦੀ ਬੇਟੀ.

ਭੁਤੀਰੀ. ਭੁਤ੍ਰੀ ਦੇ. ਭਰਤਾ ਦੇ. "ਪਾਵ ਮਲੋਵਉ ਸੰਗਿ ਨੈਨ ਭੁਤੀਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਭੁੱਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਤ (ਭਕ੍ਤ) ਰਿੱਧੇ ਚਾਵਲ। ੨ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਧਨ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦੇ ਵਾਧੂ ਖਰਚ ਲਈ ਹੋਵੇ। ੩ ਹਾਲੀ ਦੀ ਰੋਟੀ। ੪ ਭਾਈ. ਭ੍ਰਾਤਾ. "ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਭਾਈ ਭੁੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਭੁੱਤੇਹਾਰੀ. ਭੁੱਤਾ (ਭੋਜਨ) ਲੈਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਭੁੱਤਾ ੩.

ਭੁਥਈਆ. ਵਿ–ਭੁੱਥਾ (ਤੀਰਕਸ਼) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁੱਥਾ. ਤੂਣੀਰ.

ਭੁੱਥਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੀਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਥੈਲਾ, ਨਿਸੰਗ. ਤਰਕਸ਼. ਤੂਣੀਰ.

ਭੁਦ. ਦੇਖੋ, ਭੁਦੁ ਅਤੇ ਭੁਦ੍.

ਭੁਦਉਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਭੁਦਉੜੀਏ.

ਭੁਦਉੜ. ਦੇਖੋ, ਭੁਦੇੜ.

ਭੁਦਉੜੀਏ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ,ਚੰਬਲ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭੁਦਾਵਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ. "ਕਿਤੜੇ ਗੁਣੀ ਭੁਦਉੜੀਏ,ਦੇਸ ਦੇਸ ਵੱਡੇ ਇਤਬਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਭੁਦਣ / **ਭੁਦਣੁ** ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ "ਭੁਦ੍" ਤੋਂ ਕਲਪਿਆ ਹੈ. ਮੁੰਡਨ. ਭੁਦ੍. "ਭੁਦਣ ਮੰਗਣ ਪੜ੍ਹਨ ਚਿਤਾਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਭੁਦਰਸਾ ਅਥਵਾ **ਭੁਦਸ਼ਾਂ.** ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਸਰਯੂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਵਨਵਾਸ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆਏ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭਰਤ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਮਿਲਿਆ ਸੀ.

ਭੁਦੁ. ਦੇਖੋ, ਭੁਦਣ. "ਹਥੀ ਸਿਰ ਖੋਹਾਇ, ਨ ਭੁਦੁ ਕਰਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਭੁਦੇਸ / **ਭੁਦੇਸਾ** ਵਿ–ਗੱਰੂਰ. ਭੁੱਦਾ. ਕੁਡੌਲ. ਅਨਾੜੀ. "ਭੁਣਿਤ ਭੁਦੇਸਾ." (ਤੁਲਸੀ)

ਭੁਦੇੜ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰਨਾਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਦੀ ਵਸਾਈ ਨਗਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮਸਿੰਘ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੁੱਨੇ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਮਾਲਿਕ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਆਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ੱਪਣ ਮਾਰੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਾਲ ੬੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਹੈ.

ਮਾਤਾ ਸੁਂਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਲਿਤ ਚਰਨਦਾਸ ਜੀ ਇੱਥੇ ਨਾਮੀ ਸਾਧੂ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੧੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਪੇ ਤੋਂ ਭਦੇੜ ਅੱਠ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਤਰਸਿੰਘ ੨ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਭੁਦੇੜੀਆ. ਦੇਖੋ, ਭੁਦਉੜੀਏ। ੨ ਭੁਦੇੜ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਭੁਦੇੜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਭੁੱਦਣ. ਦੇਖੋ, ਭੁਦਣ ਅਤੇ ਭੁਦ੍ ੯.

ਭੁੱਦਰ / **ਭੁਦ੍** (ਦੇਖੋ, ਭੁੰਦ੍ ਧਾ) ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਗਲ. ਕੁਸ਼ਲ। ੨ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਦ੍ਸਾਰ ੩। ੩ ਬੈਲ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਬਲਦੇਵ. ਬਲਭਦ੍। ੬ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ। ੭ ਵਿ–ਭਲਾ. ਨੇਕ। ੮ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਉੱਤਮ। ੯ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁੰਡਨ. ਹਜਾਮਤ. ਦੇਖੋ, ਭੁਦਣ. "ਭੁੱਦਰ ਭਰਮ, ਧਰਮ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) "ਬਿਖਿਆ ਕਿਰਿਆ ਭਦ੍ ਤਿਆਗੋ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੧੦ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਰੁਦ੍ ਦੀ ਥਾਂ ਭਦ੍ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ–"ਬਰਨਜੋ ਸਭ ਹੀ ਰਸ ਭਦ੍ ਮਈ ਹੈ." (ਚੌਬੀ ੧) ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ–"ਰਸ ਰੁਦ੍ ਮਈ ਹੈ." ਰਾਵੇ ਦਾ ਉਂਕੜ ਮਿਲਜਾਣ ਤੋਂ ਭ ਬਣਗਿਆ ਹੈ। ੧੧ ਭਿੰਗ. ਹਾਥੀ। ੧੨ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮਖੌਲੀਆ ਭੰਡ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾ.

ਭੁਦ੍ਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ। ੨ ਬਹਾਦੁਰ. ਦਿਲੇਰ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਗਰਮੋਥਾ.

ਭੁਦ੍ਕਾਲੀ. ਦਕ ਦਾ ਜੱਗ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਰਚੀਹੋਈ ਇੱਕ ਘੋਰ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੈਵਪੁਰਾਣ, ਵਾਯਵੀਯ ਸੰਹਿਤਾ, ਅ: ੧੭. * ਕਾਲਿਕਾਪੁਰਾਣ ਦੇ ੫੯ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੀ ਉਪਾਸ੍ਯ ਦੇਵੀ ਭਦ੍ਰਕਾਲੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਹਨ. ਮੇਦਿਨੀਪੁਰ ਤੋਂ ਢਾਈ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਭਦ੍ਰਕਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ.

ਭੁਦ੍ਖੰਡ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖੰਡ. "ਭਦ੍ਰਖੰਡ ਪਹੁਚੇ ਗੁਨਭਵਨੰ." (ਨਾਪ੍)

ਭੁਦ੍ਪਦਾ. ਭਦ੍ (ਬੈਲ) ਜੇਹੇ ਹਨ ਪੈਰ ਜਿਸ ਦੇ.ਪੂਰਵ ਉੱਤਰ ਭਦ੍ਪਦਾ ਨਕਤ੍ਰ (ਤਾਰੇ).

ਭੁਦ੍ਪੀਠ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ. "ਭਦ੍ਪੀਠ ਬਾਸਵ ਬੈਠਾ ਰੇ." (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਭਦ੍ਰਾਸਨ ੧.

ਭੁਦ੍ਰਾਹੀ. ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਭਦ੍ਰਵਾਹ ਰਿਆਸਤ ਜੋ ਹੁਣ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਸੀ.

ਭੁਦ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੇਕਯ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਠਾਂ ਰਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਾਣੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਜਗੰਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮਜਿਤ, ਵ੍ਰਿਹਤਸੇਨ, ਸ਼ੂਰ, ਪ੍ਰਹਰਣ, ਅਰਿਜਿਤ, ਜਯ, ਸੁਭਦ੍, ਰਾਮ, ਆਯੁ ਅਤੇ ਸਤ੍ਯ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ। ਕਈ ਅਵਾਣ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜਗੰਨਾਥ ਵਿੱਚ ਸੁਭਦ੍ਰਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਦ੍ਰਾ ਨਾਮ ਸੁਭ ਦਾ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ. ਮੰਦਾਕਿਨੀ। ੩ ਦੂਜ ਸਪਤਮੀ ਅਤੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀ ਤਿਥਿ। † ੪ ਗਊ। ੫ ਦੁਰਗਾ। ੬ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੭ ਜਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤਵਾਂ ਕਰਣ. "ਥਿਤਿ ਵਾਰ ਭਦ੍ਰਾ ਭਰਮ." (ਭਾਗੁ) ੮ ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੯ ਹਰੀ ਦੂਬ (ਦੂਵੀ).

ਭੁਦ੍ਰਾਸਨ / **ਭੁਦ੍ਰਾਮੁਦ੍ਰਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ-ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਦ੍ (ਕਲ੍ਯਾਣ)ਵਾਸਤੇ ਜਿਸ ਆਸਣ ਪੁਰ ਬੈਠਿਆਜਾਵੇ, ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ. ਵ੍ਰਿਹਤਸੰਹਿਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੈਲ ਦਾ ਚੰਮ ਵਿਛਾਕੇ ਉਸ ਤੇ ਦੁੱਧ ਵਾਲੇ ਬਿਰਛ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਪਟੜਾ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ ਜੜਿਆਹੋਇਆ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਭਦ੍ਰਾਸਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਆਸਨ. ਗਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਉਣ ਦੇ ਹੇਠ ਰੱਖਕੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਭਦ੍ਰਾਸਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਭਦ੍ਰਾਸਨ ਲਾਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਭਨ. ਦੇਖੋ,ਭਣ। ੨ ਭਣੋਈਆ (ਭਾਮਕ) ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਭਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਜਿਸਨੁ ਧਨੰਜੈ ਕ੍ਰਿਸਨ-ਭਨ." (ਸਨਾਮਾ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਬਹਿਨੋਈ ਅਰਜੁਨ.

ਭਨਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਹਟ. ਖੜਕਾ। ੨ ਕੰਨਸੋ. ਸੁਧ. "ਤਨਕ ਭਨਕ ਜਬ ਤਿਨ ਸੁਨਪਾਈ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਭਨਤਿ. ਦੇਖੋ, ਭਣਤਿ. "ਭਨਤਿ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਪਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਣਿਤਿ.

ਭਨਿ. ਦੇਖੋ, ਭਣਨ ਅਤੇ ਭਣਿਤ। ੨ ਭੰਨਕੇ. ਤੋੜਕੇ. "ਭਨਿ ਭਨਿ ਘੜੀਐ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਭਨਿਤ / **ਭਨਿਤਿ** ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭਣਿਤਿ. "ਕੋਊ ਗੁਨ ਹੈ ਨ ਮੋ ਭਨਿਤ ਮੱਧ ਜਾਨੋ ਮਨ." (ਨਾਪ੍)

* ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰ੍ਵ ਅ: ੨੮੪.

† ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਭਦ੍ਰਾਤਿਥਿ ਬੁਧਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇ ਤਾ ਸਿੱਧਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਰੰਭੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

ਭਪਾਰਾ / **ਭਫਾਰਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਫ (ਬਾਸ੍ਪ) ਦਾ ਸੇਕ। ੨ ਭਾਪ ਨਾਲ ਇਸਨਾਨ (steam-bath).

ਭਬਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿੰਘਨਾਦ. ਬੁੱਕਾਰ। ੨ ਘੜੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜਲ ਭਰਨ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਭਬ ਭਬ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਝਿੜਕ. ਧਮਕੀ.

ਭਬਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਤੁ ਦਾ ਲੰਮਾ ਕਟੋਰਾ। ੨ ਅਰਕ ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਪਾਤ੍, ਜੋ ਦੇਗ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਜਲ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਥਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਨਲਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਅਰਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਭਬਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਙ ਭਬਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧਮਕੀ. ਝਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭਬੂਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਭਾਂਬੜ. "ਬਾਰਬੇ ਬਾਰ ਕੋ ਜਸੋਂ ਭਬੂਕੈ."(ਵਿਚਿਤ੍)

ਭੱਬ / **ਭਬ੍ਹ** ਸੰ. ਭਵ੍ਯ. ਵਿ–ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵੀ. "ਭੂਤ ਭੱਬ ਭਵਾਨ ਭੂਪਤਿ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਯੋਗ੍ਯ. ਮੁਨਾਸਿਬ। ੩ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਗਲ. ਕਲ੍ਯਾਣ। ੫ ਭਾਗ. ਨਸੀਬ. "ਗਾਬਾ ਗਾਵੈਤਿ ਨਾਨਕ ਭਬਸੈ ਪਰਾਪੂਰਬਣਹ." (ਗਾਬਾ)

ਭਭਕ / **ਭਭਕਾਰ** ਦੇਖੋ, ਭਬਕ ਅਤੇ ਭਬੂਕਾ.

ਭਭਕੰਤ. ਭਬਕਦਾਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭਬਕ। ੨ ਸੰ. ਕੁਵਿਕਾਂਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁਵਨ ਦਾ ਪਜਾਰਾ, ਜਲ. "ਗਦ ਗਦ ਸੁ ਬੈਣ। ਭਭਕੰਤ ਨੈਣ." (ਦੱਤਾਵ) ਸਜਲ ਨੇਤ੍ਰ. ਪਾਣੀਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ.

ਭਭਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭਯ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ। ੩ ਘਬਰਾਉਣਾ.

ਭਭਾ. ਭ ਅੱਖਰ. "ਭਭਾ, ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਹੁ ਅਪਨਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਭ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਭਕਾਰ.

ਭਭਾਕ. ਦੇਖੋ, ਭਬਕ ਅਤੇ ਭਬੂਕਾ.

ਭਭਾਖਾ / **ਭਭਾਖਿਆ** ਸੰ. ਬੁਭੁਕ੍ਸਾ. ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਭੁੱਖ. ਕ੍ਸੁਧਾ. "ਤਿਪਤਿਰਹੇ ਆਘਾਇ, ਮਿਟੀ ਭਭਾਖਿਆ." (ਵਡ ਮ: ੪)

ਭਭੀਖਣ / **ਭਭੀਖਨ** / **ਭਭੀਛਨ** ਸੰ. ਵਿਭੀਸ਼ਣ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਭਯਾਵਨਾ. ਅਤਿ ਭਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਵਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨਕੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਵਿਭੀਸ਼ਣ ਨੂੰ ਲੰਕਾ ਦਾ ਰਾਜ ਦਿੱਤਾ. "ਲੰਕ ਭਭੀਖਣ ਆਪਿਓ ਹੋ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਰਾਜ ਭਭੀਖਨ ਅਧਿਕ ਕਰਿਓ." (ਮਾਰੂ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭਭੂਕਾ. ਦੇਖੋ, ਭਬੂਕਾ. "ਚਲਾਈ ਤੁਫੰਗੈਂ ਭਭੂਕੇ ਭਖੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਭਮੱਕੜ. ਸੰ. ਭ੍ਰੱਕਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤੰਗਾ. ਪਰਵਾਨਾ.

ਭਮਰ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਰ.

ਭਮੂਲ. ਦੇਖੋ, ਭੰਭੂਲ.

ਭਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ੌਫ. ਡਰ. "ਭਯਭੰਜਨੁ ਪਰਦੁਖ-ਨਿਵਾਰੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਸੰਕਟ. ਮੁਸੀਬਤ। ੩ ਫਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ.

ਭਯਉ. ਭਇਆ. ਹੋਇਆ. (ਸੰ. ਭੂ. ਹੋਣਾ) "ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਭਯਕਰ. ਵਿ–ਡਰਾਉਂਣ ਵਾਲਾ. ਭੈਦਾਇਕ.

ਭਯਭੰਜਨੁ. ਭੈਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਭਯ.

ਭਯਾ. ਦੇਖੋ, ਭਯਉ. "ਨਿਰਧਨੰ ਭਯੰ ਧਨਵੰਤਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੈਯਾ. ਭ੍ਰਾਤਾ. ਭਾਈ. "ਤੀਜੈ ਭਯਾ ਭਭੀ ਬੇਬ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੩ ਸੰ. ਇੱਕ ਰਾਖਸੀ, ਜੋ ਕਾਲ ਦੀ ਭੈਣ, ਹੇਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯੁਤਕੇਸ਼ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ.

ਭਯਾਹਵ. ਭਯ–ਆਹਵ. ਆਹਵ (ਸੰਗ) ਦਾ ਭਰ. "ਲਖ ਭੀਰੁ ਭਯਾਹਵ ਭੱਜਹਿਂਗੇ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਯਾਵਹ.

ਭਯਾਕੁਲ. ਭਯ ਨਾਲ ਵ੍ਯਾਕੁਲ. ਭਰ ਨਾਲ ਘਬ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਭਯਾਣ. ਦੇਖੋ, ਭਯਾਨ. "ਅਭੂਤੰ ਭਯਾਣੰ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜੇਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਭਯਾਨਕ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

ਭਯਾਤੁਰ. ਭਯ ਨਾਲ ਆਤੁਰ (ਦੁਖੀ). ਡਰਾਕੁਲ.

ਭਯਾਨ | **ਭਯਾਨਕ** | ਵਿ–ਭਯ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਡਰਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਵਜ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ.

"ਜਾਂਕੋ ਬਾਯੀਭਾਵ ਭਯ ਵਹੈ ਭਯਾਨਕ ਜਾਨ।
ਲਖਨ ਭਯੰਕਰ ਗਜਬ ਕਛੁ ਤੇ ਬਿਭਾਵ ਉਰ ਆਨ।
ਕੰਪਾਦਿਕ ਅਨੁਭਾਵ ਤਹਿੰ ਸੰਚਾਰੀ ਮੋਹਾਦਿ।
ਕਾਲਦੇਵ ਕ੍ਰੈਲਾ ਵਰਣ ਸੁ ਭਯਾਨਕ ਰਸ ਯਾਦਿ।"
(ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

੨ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ. ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ। ੩ ਫਣੀਅਰ ਸੱਪ.

ਭਯਾਰ. ਸੰ. ਭਯਕਾਰ. ਵਿ–ਭਯਦਾਯਕ. ਭਯੰਕਰ. "ਮਹਾਂ ਰਥੀ ਅਉ ਮਹਾਂ ਭਯਾਰਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਭਯਾਵਹ | **ਭਯੰਕਰ** | ਸੰ.ਵਿ–ਡਰਾਉਣਾ.ਭਯ ਦਾਯਕ.ਖੌਫਨਾਕ.

ਭਯੰਤਿ. ਭਵਤਿ. ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਬਿਖਿਆ ਭਯੰਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਭਰ. (ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰੀ ਧਾ) ਸੰਗਜਾ–ਬੋਝ. ਭਾਰ. "ਪਥਰ ਕੀ ਬੇੜੀ ਜੇ ਚੜੈ, ਭਰ ਨਾਲਿ ਬੁਡਾਵੈ." (ਆਸਾ ਅ:ਮ:੧) ੨ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ. ਨਿਰੁਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਧਨ ਨਾਲ ਭਰਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜੰਗ ਦਾ ਨਾਮ ਭਰ ਹੈ। ੩ ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ. ਪ੍ਰਮਾਣ। ੪ ਵੱਟਾ। ੫ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੬ ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਯਾਦਤੀ। ੭ ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਤੁਲਜ। ੮ ਭਰਨ (ਪਾਲਨ) ਕਰਤਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਯੰਤ. ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. "ਕੋਸ ਭਰ ਛੋਰ ਸਿਧਾਵਹੁ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਰਹਰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੜਬੜੀ. ਘਬਰਾਹਟ. "ਭਰਹਰ ਭਜੇ ਭੀਰੁ ਆਹਵਤੇ." (ਸਲੋਹ)

ਭਰਕ. ਦੇਖੋ, ਭੜਕ.

ਭਰਜਾਈ. ਸੰ. ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਜਾਯਾ–ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਜਾਯਾ. ਭਾਈ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. "ਨਾ ਭੈਣਾ ਭਰਜਾਈਆ." (ਮਾਰੂ ਅ:ਮ: ੧)

ਭਰਟਾ | **ਭਰਟਿ** | ਸੰ. ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਭੌਂਹ. "ਹੈਂ ਭਰਟੇ ਧਨੁ ਸੇ ਬਰੁਨੀ ਸਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਰਟੀ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਭਾਟੀ. "ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ ਭਰਟੀਏ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਿਰਟੀ.

ਭਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੇਵਨ। ੨ ਪਾਲਣ. "ਭਰਣ ਪੋਖਣ ਕਰੰਤ ਜੀਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੪ ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ। ੫ ਪੂਰਨਾ. ਭਰਨਾ.

ਭਰਣ ਪੋਖਣ | **ਭਰਣ ਪੋਖਣੁ** | ਭਰਣ ਪੋਸ਼ਣ. ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਰਕਣ. "ਭਰਣ ਪੋਖਣੁ ਕਰਣਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੨) ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ ਅਤੇ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਭਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੂਰਨ ਕਰਨਾ. "ਭਰਿਆ ਹੋਇ ਸੁ ਕਬਹੁ ਨ ਡੋਲੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਲਿਬੜਨਾ. ਆਲੂਦਾ-ਹੋਣਾ. "ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ." (ਜਪੁ) "ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਭਰਣਾਢਯ | **ਭਰਣਾਢਜ** | ਦੇਖੋ, ਸਰਬਾਭਰਣਾਢਜ। ੨ ਭਰਣ–ਆਢਜ.ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ। ੩ ਧਾਰਣਕਰਤਾ.

ਭਰਣੀ. ਸੰ. ਦੂਜਾ ਨਕਤ੍ਰ (ਨਛਤ੍ਰ). ੨ ਨਾਗਦਮਨ ਬੂਟੀ. ਨਾਗਦੋਨ। ੩ ਰਾਹੂ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਭਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਭਰਣ.

ਭਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਂਬਾ ਪਿੱਤਲ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਧਾਤੁ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਈਹੋਈ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਧਾਤੁ। ੨ ਸੰਚੇ (ਸਾਂਚੇ) ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਯੋਗਜ ਦ੍ਰਵ ਪਦਾਰਥ. "ਮੈਨ ਸੁਨਾਰ ਭਰਤ ਜਨੁ ਭਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੫) ੩ ਭਰਤੀ. ਟੋਏ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪੂਰਣ ਲਈ ਜੋ ਮਿੱਟੀ ਆਦਿ ਵਸਤੁ ਪਾਈ ਜਾਵੇ। ੪ ਸੰ. ਜੁਲਾਹਾ। ੫ ਖੇਤ। ੬ ਨਟ। ੭ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਕੈਕੇਯੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਾਂਡਵੀ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤਕ ਅਰ ਪੁਸ਼ਕਲ ਸਨ। ੮ ਉਹ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਯਗਜ ਅਤੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਲਈ ਸਦਾ ਮਚਦੀ ਰੱਖੀਜਾਵੇ। ੯ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਜੜ੍ਹਭਰਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੧੦ ਰੂਪ-ਕਾਵਜ (ਨਾਟਕ) ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਟਕ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ। ੧੧ ਪੁਰੁਵੰਸ਼ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਰਤ ਹੋਇਆ। ੧੨ ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਆਚਾਰਯ। ੧੩. ਸੰ. ਭਤੀਂ. ਪਤਿ. "ਜਿਉ ਤਰੁਨਿ ਭਰਤ ਪਰਾਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਭਰਤ ਬਿਹੂਨ ਕਹਾਂ ਸੋਹਾਗੁ?" (ਗਉ ਮ: ੫)

ਭਰਤਖੰਡ. ਰਾਜਾ ਭਰਤ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਭਰਤ ੧੧ ਅਤੇ ਭਾਰਤਵਰਸ.

ਭਰਤਗੜ੍ਹ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਭਰਤਪੁਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਭਰਤਪੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ੩੪ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਭਰਤਪੁਰ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੯੬੧ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖਜਾ ੪੯੬, ੪੩੭ ਹੈ.

ਭਰਤਪੁਰ ਨਾਲ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਬਖਤਾਵਰਕੌਰ.

ਭਰਤਰਖ. ਸੰ. ਭਰਤਸ਼ੰਭ. ਭਰਤਵੰਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ. "ਸੁਨ ਲੀਜੀਐ ਭਰਤਰਖ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਸੈਨ ਕੇ ਭਰਤਰਖ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਮ ਤੋਂ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ– "कामो ऽ स्मि भरतर्षभ!" (ਅ: ੭ ਸ: ੧੧)

ਭਰਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਭਰਥਰਿ.

ਭਰਤਸੰਭ. ਦੇਖੋ, ਭਰਤਰਖ.

ਭਰਤਾ | **ਭਰਤਾਰ** | **ਭਰਤਾਰੁ** | ਮਰ੍ਤ੍ਰ–ਭਤ੍ਰਿੰ. ਵਿ–ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ੍ਵਾਮੀ. ਪਤਿ. "ਭਰਤਾ ਕਹੈ ਸੁ ਮਾਨੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭਰਤਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਭਰਤੀਆ.

ਭਰਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਰਾਈ। ੨ ਉਹ ਵਸ੍ਤੁ, ਜੋ ਭਰੀ ਜਾਵੇ। ੩ ਬੋਝ. ਭਾਰ। ੪ ਤਾਈਦ. ਪੁਸ਼੍ਟਿ। ੫ ਸੰ. ਭਤ੍ਰਿੰ. ਵਿ–ਭਰਨਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਤਿਪਾ-ਲਕ. "ਚਤੁਰਚਕ੍ਰ ਭਰਤੀ." (ਜਾਪੁ)

ਭਰਤੀਆ. ਵਿ–ਭਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਚੇ (ਸੱਚੇ) ਵਿੱਚ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. "ਮਦਨ ਭਰਤੀਆ ਭਰਤ ਭਰਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੨)

ਭਰਥ. ਦੇਖੋ, ਭਰਤ ੭ ਅਤੇ ੧੧. "ਭੁਜੰ ਭੀਮ ਭਰਥੰ ਜਗੰ ਜੀਤ ਡੰਡਜੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰ. ਜਗਤ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ। ੪ ਅਗਨਿ.

ਭਰਥਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਭਰਤਖੰਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤਵਰਸ. "ਭਰਥਖੰਡ ਬਖਾਨ ਹੀ ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ ਨਿਧਾਨ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ)

ਭਰਥਰ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਭਰਤ. "ਤਬ ਚਿਤ ਅਪਨੇ ਭਰਥਰ ਜਾਨੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ,ਭਰਥਰਿ.

ਭਰਥਰਿ | **ਭਰਥਰੀ** | ਸੰ. ਮਰ੍ਤ੍ਰਿਹਰਿ–ਭਤ੍ਰਿੰਹਰਿ. ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ ਦਾ ਰਾਜਾ,ਮਹਾਰਾਜਾ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤਜ ਉੱਜਯਨ-ਪਤਿ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪੰਡਿਤ ਸੀ.* ਇਹ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਵਜਭਿਚਾਰ ਦੇਖਕੇ ਅਜਿਹਾ ਉਪਰਾਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਜ ਤਿਆਗਕੇ ਯੋਗੀ ਬਣਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਰਚੇ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰਸ਼ਤਕ, ਨੀਤਿਸ਼ਤਕ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗਜਸ਼ਤਕ ਮਨੋਹਰ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ. "ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ ਕੋ ਰਹੈ ਭਰਥਰਿ ਰਾਵ ਸੁਜਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੯) ੨ ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਈ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ਜੋਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਭਰਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁੜਥਾ. "ਅਗਨਿ ਸਾਥ ਤਨ ਭਰਥਾ ਭਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਰਤਾ.

* ਰਾਜਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਾਸੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਗੰਧਰਵਸੇਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਭਰਥੂ. ਦੇਖੋ, ਭੜਥੂ.

ਭਰਦ੍ਵਾਜ. ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਿਖਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਤੱਥ ਭੀ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਉਤਥਜ ਮੁਨੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਮਤਾ ਗਰਭਵਤੀ ਸੀ.ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੇ ਮਮਤਾ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿੱਤ ਬੱਚੇ ਨੇ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦਾ ਵੀਰਯ ਲੱਤ ਮਾਰਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਿੱਤਾ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਇੱਥੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ. ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਾਪ ਦੇਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੀਰਘਤਮਾ ਹੋਇਆ. ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੇ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪੈਦਾਹੋਏ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭਰ (ਪਾਲਨ ਕਰ). ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ ਭਰਦ੍ਵਾਜ ਹੋਇਆ.

ਭਰਦ੍ਵਾਜ ਕਈ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਭਾਰਦ੍ਵਾਜ ਗੋਤ੍ਰ ਇਸੇ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦਜਾ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰੋਣ, ਇਸੇ ਭਰਦ੍ਵਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਤੱਥ.

ਭਰਨ. ਦੇਖੋ, ਭਰਣ। ੨ ਸੰਚੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਯੋਗਜ ਪਘਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. "ਮੈਨ ਸੁਨਾਰ ਭਰਨ ਜਨੁ ਭਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪)

ਭਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭਰਣਾ.

ਭਰਨਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰੁਣਾਲਯ. ਸਮੁੰਦਰ. "ਪੋਪ-ਲੀਆਂ ਭਰਨਾਲ ਲਖ ਤਰੰਦੀਆਂ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਰਨਾਲਿ.

ਭਰਨਾਲਿ. ਭਾਰਨਾਲ. ਬੋਝ ਸਾਥ. ਦੇਖੋ, ਭਰ ੧। ੨ ਨਾਲਿ (ਨਦੀਆਂ) ਭਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਅਖਲੀ ਊਡੀ। ੩ ਭਰਨੇ ਵਾਲੀ. ਲਬੇੜਨ (ਆਲੂਦਾ ਕਰਨ) ਵਾਲੀ। ੪ ਸੰ. ਮ੍ਰਸਲ–ਭ੍ਰਿਮਲ. ਬੇਹੋਸ਼. ਜੜ੍ਹ. ਅਚੇਤਨ."ਮਨ ਮੇਰੇ, ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਭਰਨਾਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੫ ਗੁਮਰਾਹ। ੬ ਦੇਖੋ, ਭਰਨਾਲ.

ਭਰਨਾਵਾਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਤਸੀਲ ਚੂਣੀਆਂ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸੁਲਤਾਨ ਨਾਮਕ ਖੇਤ ਦੇ ਰਾਖੇ ਬਾਲਕ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੂੰ ਹੋਲਾਂ ਕਰਕੇ ਅਰਪੀਆਂ ਸਨ, ਅਰ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਭਰਪੁਰ. ਵਿ–ਪੂਰਨ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਲਬਾਲਬ ਪੂਰਨ. ਪਰਿਪੂਣੰ.

ਭਰਪੁਰਿ. ਭਰਪੂਰ ਹੋਕੇ. ਪੂਰਨ ਵਜਾਪਕ ਹੋਕੇ. ਪਰਿਪੂਣੰ ਹੋਕੇ. "ਭਰਪੁਰਿ ਧਾਰਿਰਹਿਆ ਨਿਹ-ਕੇਵਲੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਭਰਪੂਰ. ਪਰਿਪੂਣੰ. ਸਰਵਵਜਾਪਕ. ਦੇਖੋ, ਭਰਪੁਰ.

ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ. ਰਾਣੀ ਮਾਨਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਵਡਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੪੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹੇ ਜਾਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸਨ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੀਤਿ ਅਤੇ ਧਰਮਪੁੰਜ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਗਦਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਨਵਾਂ ਇਲਾਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵਡੀ ਨਾ ਹੋਈ. ੯ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੩ ਨੂੰ ਤਪਦਿੱਕ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਾਭੇ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਭਰਪੂਰਿ. ਭਰਪੂਰ (ਪਰਿਪੂਰਣ) ਹੋਕੇ। ੨ ਭਰ-ਪੂਰ ਹੋਇਆ. ਵਜਾਪੂ. "ਤੂ ਭਰਪੂਰਿ ਜਾਨਿਆ ਮੈ ਦੂਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਭਰਪੂਰੀ. ਭਰਪੂਰ (ਪਰਿਪੂਰਣ) ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਣਤਾ. ਵਜਾਪਕਤਾ.

ਭਰ ਬਰਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰਬਰਦਾਰੀ.

ਭਰਭਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਚੌਂਕ ਉਠਣਾ। ੨ ਘਬਰਾਉਣਾ। ੩ ਅੱਗ ਦਾ ਭੜ ਭੜ ਮੱਚਣਾ.

ਭਰਭਾ. ਸੰ. ਭਾਰਵਾਹ. ਵਿ–ਭਾਰ ਢੋਣ ਵਾਲਾ."ਤਿਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਗਮੰਤ ਨ ਸੇਵੇ ਕਬਹੂ, ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜਾ।" (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ਮਨਮੁਖ ਕੂੜਿਆਰ ਅਤੇ ਭਾਰਵਾਹ ਹਨ. ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਬੋਝਰੂਪ ਅਤੇ ਖੋਤੇ ਵਾਂਙ ਭਾਰ ਢੋਣ ਵਾਲੇ. ਦੇਖੋ, ਕੂਭਰ.

ਭਰਮ. ਸੰ. ਕ੍ਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ. ਕ੍ਰਮਣ. "ਸਗਲ ਜਨਮ ਭਰਮ ਹੀ ਭਰਮ ਖੋਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਜਲ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ. ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ। ੩ ਘੁਮਿਆਰ ਦਾ ਚੱਕ। ੪ ਕੁੱਲ. ਕੁਲੇਖਾ. "ਭਰਮਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਮਿਥ੍ਯਾਗ੍ਯਾਨ. ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਝਣਾ.*

ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭ੍ਰਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ:–

(ੳ) ਭੇਦਭ੍ਰਮ (ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਆਤਮਾਰੂਪ ਨਾ ਮੰਨਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਕਲਪਣੇ).

(ਅ) ਕਰਤ੍ਰਿਤ੍ਵ ਭ੍ਰਮ (ਮੈਂ ਕਰਤਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ)

(ੲ) ਸੰਗਭ੍ਰਮ (ਮੈਂ ਦੇਹਰੂਪ ਅਤੇ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹਾਂ)

(ਸ) ਵਿਕਾਰਭ੍ਰਮ(ਜਗਤ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ)

(ਹ) ਸਤ੍ਯਤ੍ਵ ਭ੍ਰਮ(ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਮੰਨਕੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸਤ੍ਯਬੁੱਧਿ).

"ਭਰਮ ਮੋਹ ਬਿਕਾਰ ਨਾਠੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੬ ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ. "ਭਰਮਾ, ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਹੁ ਅਪਨਾ." (ਬਾਵਨ) ੭ ਗਿਲਾਨਿ. ਘ੍ਰਿਣਾ. "ਨਿਜ ਪਤਿ ਮਹਿ ਨਹਿ ਰਾਖਤ ਭਰਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਖ਼ਯਾਲ. "ਜਗ ਤੇ ਘਟਾ ਧਰਮ ਕਾ ਭਰਮ." (ਕਲਕੀ) ੯ ਮਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭਰਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਦੁਰਬਚਨ ਭੇਦ ਭਰਮੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਮਰਮਭੇਦਕ (ਦਿਲ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ) ਦੁਰਵਚਨ। ੧੦ ਕ੍ਰਮਰ (ਭੌਰੇ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਕਹੁ ਕੈਜ ਕੇ ਮੰਜ ਕੇ ਭਰਮ ਭੂਲੇ." (ਅਕਾਲ) ਕਿਤੇ ਮੰਜੁ ਕਮਲ ਉੱਪਰ ਕ੍ਰਮਰਰੂਪ ਹੋਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਏ ਹੋਂ। ੧੧ ਸੰ. ਖ਼ਸੰ. ਤਨਖ਼ਾਹ. ਤਲਬ। ੧੨ ਭਾੜਾ. ਕਿਰਾਇਆ। ੧੩ ਨਾਭਿ. ਤੁੰਨ. ਧੁੰਨੀ। ੧੪ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ.

ਭਰਮਈਆ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲਾ. "ਅਹਲ ਨ ਪਾਵੈ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਭ੍ਰਮਾਉਣ (ਘੁੰਮਾਉਣ) ਵਾਲਾ.

ਭਰਮਸਹਿ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰੇਗਾ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨਗੇ. "ਭਰਮਸਹਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਭਰਮਸਿ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮਨ ਭੂਲਉ ਭਰਮਸਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਭਰ ਮਕਦੂਰ. ਵਾਹ ਲਗਦੇ. ਸ਼ਕਤਿਭਰ. ਦੇਖੋ, ਮਕਦੂਰ.

ਭਰਮਗਢ, ਭਰਮਗੜ, ਭਰਮਗੜ੍ਹ ਭ੍ਰਮਰੂਪ ਕਿਲਾ. "ਟੂਟੀ ਭੀਤਾ ਭਰਮਗੜਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭਰਮਚਿੱਤ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਭ੍ਰਮ। ੨ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮ. "ਭਰਮਚਿੱਤ ਕੇਤੇ ਹੈ ਮਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੩ ਵਿ–ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮ ਵਾਲਾ. ਭ੍ਰਮਚਿੱਤ.

ਭਰਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭਰਮ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮਣ. "ਭਰਮੇ ਜਨਮ ਅਨੇਕ ਸੰਕਟ ਮਹਾ ਜੋਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭਰਮਧੜਾ. ਭ੍ਰਮ ਦਾ ਪੱਖ. ਦੇਖੋ, ਧੜਾ.

ਭਰਮਭਉ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਭਉ.

ਭਰਮਭਰਾਤਿ. ਭ੍ਰਮਣ ਅਤੇ ਭ੍ਰਾਂਤਿ (ਮਿਥ੍ਯਾਗ੍ਯਾਨ). ਦੇਖੋ, ਭਰਾਤਿ.

ਭਰਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਾਉਣਾ. ਫੇਰਨਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ. ਭੁਲਾਉਣਾ. ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ। ੩ ਲੋਭ੍ਹਾਉਣਾ.

ਭਰਮਾਈ. ਭ੍ਰਮਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਰਮ। ੨ ਸੰਗਜਾ– ਭੁਲੇਖਾ. "ਬਿਨਸਿਜਾਇ ਭਰਮਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਭਰਮਾਈਅਲੇ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਾਈਏ.

ਭਰਮਾਤ. ਭ੍ਰਮਤਿ. ਭ੍ਰਮਦਾ ਹੈ। ੨ ਭ੍ਰਮਾਤ. ਭ੍ਰਮ ਸੇ. ਭੁਲੇਖੇ ਤੋਂ.

ਭਰਮਾਤਿ. ਭ੍ਰਮਣਾਤ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨ ਤੋਂ. ਤੀਰਥਾਦਿਕਾਂ ਤੇ ਵਿਚਰਨ ਤੋਂ. "ਭਰਮਾਤਿ ਭਰਮੁ ਨ ਚੂਕਈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਰਮਾਤ ੨.

ਭਰਮਿ. ਭ੍ਰਮ ਕਰਕੇ. ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ. "ਜਿਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਮਿ ਲੁਟਾਇਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੨ ਭ੍ਰਮ ਵਿੱਚ. "ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹੁ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਿ.

ਭਰਮਿਤਾ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮਿਤ. ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ. "ਕਾਲੁ ਨ ਸੂਝਈ ਦੂਜੈ ਭਰਮਿਤਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ)

ਭਰਮੀ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਿ.

ਭਰਮੀਅਲੇ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦੀ ਹੈ.ਉਡਦੀ ਹੈ."ਆਨੀਲੇ ਕਾਗਦੁ ਕਾਟੀਲੇ ਗੂਡੀ, ਆਕਾਸ ਮਧੇ ਭਰਮੀਅਲੇ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭਰਮੀਆ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮ ਵਾਲਾ. ਭ੍ਰਮ ਦਾ ਗ੍ਰਸਿਆ. "ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਭਰਮੈ ਭਰਮੀਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਭਰਮੀਜਾ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ, ਕਰਦੇ. "ਕਾਹੂ ਰੋਗ ਸੋਗ ਭਰਮੀਜਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਭ੍ਰਮਜਨਜ ਗ੍ਯਾਨ. ਮਿਥ੍ਯਾਗ੍ਯਾਨ. "ਗੁਰਿ ਦੂਰਿਕੀਆ ਭਰਮੀਜਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਭਰਮੀਤਾ. ਭ੍ਰਮ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਗਣਤੈ ਪ੍ਰਭੁ ਨ ਪਾਈਐ ਦੂਜੈ ਭਰਮੀਤਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧)

ਭਰਮੀਨ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਸਿਗ:–ਕ੍ਰਮਿਣ: ਭ੍ਰਮਣ (ਭੌਂਣ)ਵਾਲੇ. ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ.

ਭਰਮੁ. ਭ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਭਰਮ. "ਭਰਮੁ ਭੇਦੁ ਭਉ ਕਬਹੁ ਨ ਛੂਟਸਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਭਰਮੇਣ. ਭ੍ਰਮੇਣ. ਭ੍ਰਮ ਕਰਕੇ. ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ. "ਮਾਯਾ ਚਿਤ ਭਰਮੇਣ ਇਸਟ ਮਿਤ੍ਰੇਖੁ ਬਾਂਧਵਹ." (ਗਾਥਾ)

ਭਰਮੰਗਨਾ. ਭ੍ਰਮਚਕ੍ਰ। ੨ ਭ੍ਰਮ–ਗਣਨਾ. ਮਿਥ੍ਯਾਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ. "ਤ੍ਰਿਸਨ ਬੁਝੀ ਭਰਮੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਭਰਲੀ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸੰਗਜਾ.

ਭਰਵੱਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ. ਭ੍ਰੂ. ਭੌਂਹ.

ਭਰਵਨ. ਭਰੁਵੇ (ਭਰੂਏ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ,ਦੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਭਰੁਵਨਿ.

ਭਰਵਾਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭਦ੍ਰਾਸ਼ਾ. ਉੱਤਮ ਆਸ਼ਾ। ੨ ਭਦ੍ਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਸਤ੍ਯ ਭਰੋਸਾ. "ਹਰਿ ਊਪਰਿ ਕੀਜੈ ਭਰਵਾਸਾ." (ਗੌਡ ਮ: ੪)

ਭਰਾ, ਭਰਾਉ, ਭਰਾਇ ਭ੍ਰਾਤ੍–ਕ੍ਰਾਤਾ. ਭਾਈ. "ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੈਣ ਨ ਭਰਾਉ, ਨਾ ਮਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਭਰਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਭਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਭਰਤੀ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਸੁਲਤਾਨ (ਸਖੀ ਸਰਵਰ) ਦੇ ਪੀਰਖਾਨੇ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ। ੪ ਖਜੂਰ-ਨਿਵਾਸੀ ਖਹਿਰਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਮਹਿਮੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਨੂੰ ਪਾਉਡਰ ਦੀ ਇੱਕ ਰੁੱਖੀ ਅਤੇ ਅਲੂਣੀ ਰੋਟੀ ਨਿੱਤ ਪਕਾਕੇ ਦਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭਿਰਾਈ ਅਤੇ ਵਿਰਾਈ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਭਿਰਾਈ.

ਭਰਾਤ, ਭਰਾਤਾ ਭ੍ਰਾਤ੍– ਕ੍ਰਾਤਾ. ਭਾਈ. ਭਰਾ.

ਭਰਾਤਿ, ਭਰਾਂਤਿ, ਭਰਾਤੀ, ਭਰਾਂਦਿ, ਭਰਾਨਿ ਭ੍ਰਾਨ੍ਤਿ–ਕ੍ਰਾਂਤਿ. ਭ੍ਰਮਣ। ੨ ਝੂਠੀ ਸਮਝ. ਭੁਲੇਖਾ. "ਲਹੈ ਭਰਾਤਿ ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ ਦਾਤਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) "ਮਨ ਕੀ ਲਾਹਿ ਭਰਾਂਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਕਛੂ ਭੂਉ ਨ ਭਰਾਤੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਹਉਮੈ ਗਈ ਭੁਰਾਤੀ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੩) "ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਦਿਲ ਦੀ ਲਾਹਿ ਭਰਾਂਦਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਟੂਟੇ ਅਨਿ ਭਰਾਨਿਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਅਨਭ੍ਰਮ ਟੂਟੇ (ਨਾਸ਼ ਹੋਏ).

ਭਰਾਵ. ਦੇਖੋ, ਭਰਾਉ.

ਭਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭਰਕੇ. ਪੂਰਨ ਕਰਕੇ. "ਸਰ ਭਰਿ ਸੋਧੈ, ਭੀ ਭਰਿ ਪੀਐ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਵਾਸਤੇ. ਲਈ. ਸਦਕੇ. "ਏਕ ਬੂੰਦ ਭਰਿ ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੇਵਉ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਲਿਬੜਕੇ. ਆਲੂਦਾ ਹੋਕੇ. "ਅੰਧਾ ਭਰਿਆ ਭਰਿ ਭਰਿ ਧੋਵੈ. (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਭਰਿਆ. ਪੂਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜਿਸੁ ਮਾਨੁਖ ਪਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ, ਸੋ ਅਪਨੈ ਦੂਖਿ ਭਰਿਆ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਲਿਬੜਿਆ. ਆਲੂਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭਰਣਾ ੨ ਅਤੇ ਭਰਿ ੩.

ਭਰਿਸਟ. ਸੰ. ਭ੍ਰਸ੍ਟ. ਵਿ–ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਤਿਤ. "ਥਾਨਸਟ ਜਗ ਭਰਿਸਟ ਹੋਏ, ਭੂਬਤਾ ਇਵ ਜਗੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਥਾਨਸ਼ਟ.

ਭਰਿਸਟਥਾਨੁ. ਸ੍ਥਾਨਭ੍ਰਸ੍ਟ. ਥਾਂ (ਪਦਵੀ) ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ. ਪਤਿਤ. "ਸੁ ਫਿਰੈ ਭਰਿਸਟਥਾਨੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਭਰਿਸਟੁ. ਦੇਖੋ, ਭਰਿਸਟ.

ਭਰਿੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਭਰਿੰਗੀ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿੰਗੀ.

ਭਰਿੰਡ. ਸੰ. ਵਰਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇਮ੍ਰ. ਭਿਰੜ.

ਭਰਿੰਡੀ ਤੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿੰਡੀ.

ਭਰਿਪੁਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਰਿਪੂਰ੍ਣ ਹੋਕੇ. ਸਰਵਵ੍ਯਾਪੀ ਹੋਕੇ. "ਤੂੰ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਭਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਡ. ਬੋਝਾ. ਗਠੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਰੀਮਭਰੀ। ੪ ਭਰਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਭਰੀਆ. ਭਰੀਹੋਈ. ਲਿਬੜੀ. ਆਲੂਦਾ. "ਏਕ ਨ ਭਰੀਆ ਗੁਣ ਕਰਿ ਧੋਵਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਰੀਹੋਈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧੋਦੇਵਾਂ. ਭਾਵ–ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਿਬੜੀਹੋਈ ਹਾਂ। ੨ ਭਰਣ ਵਾਲਾ.

ਭਰੀਆਸਿ. ਸੰ. ਭ੍ਰਾਸ਼੍ਯ. ਵਿ–ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋਣ (ਟੁੱਟਣ ਫੁੱਟਣ) ਵਾਲਾ. "ਭਾਣੈ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘੀਐ, ਭਾਣੈ ਮੰਝਿ ਭਰੀਆਸਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਸੁਰਜੀ) ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪਈਦਾ ਹੈ. ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੋੜਾ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਭਰੀਐ. ਦੇਖੋ, ਭਰਣਾ.

ਭਰੀੜੁ. ਮਰਾ. ਭਾਰੂਡ. ਸੰਗਜਾ–ਹੈਰਾਨੀ. ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ. "ਅਤਿ ਭਾਹਪਣਿ ਦੂਧੁ ਘਣੋ, ਤੀਨੈ ਥਾਵ ਭਰੀੜੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਤੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੈ.

ਭਰੁ. ਦੇਖੋ, ਭਰ. "ਮੇਦਨਿ ਭਰੁ ਸਹਿਤਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਭਾਰ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਵਾਮੀ। ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੫ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੬ ਸਮੁੰਦਰ. "ਮੇਦਨਿ ਭਰੁ ਸਹਿਤਾ." ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਭਰੁ (ਸਮੁੰਦਰ) ਨੂੰ ਧਾਰਣ-ਕਰਤਾ.

ਭਰੁਅਨਿ. ਭੜਵੀ.ਭੜੂਏ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਭਰੁਵਨਿ. "ਭਰੁਅਨਿ ਕਹੁੰ ਪੁਕਾਰਤ ਜਾਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੮)

ਭਰੁਆਪਨ. ਦੇਖੋ, ਭਰੁਆਪਨ.

ਭਰੁਹੀ. ਹਿੰ. ਟਟੀਹਰੀ. ਟਿੱਟਿਭੀ."ਭਾਰਤ ਮੋ ਭਰੁਹੀ ਕੋ ਅੰਡਾ ਘੰਟਾ ਟੂਟਪਰੇ." (ਸੂਰਸਾਗਰ) ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਟਟੀਹਰੀ ਦੇ ਆਂਡੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਘੰਟੇ ਹੇਠ ਬਚਾਲਏ ਸਨ.

ਭਰੁਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ. ਭ੍ਰੂ. ਭੌਂਹ.

ਭਰੁਵਨਿ. ਵੇਸ਼੍ਯਾ ਦੀ ਦਾਸੀ. ਭੜੂਏ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਭਰੁਵਨਿ ਦਸੋ ਦਿਸ ਨ ਕਹਿਂ ਭਾਜੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੮)

ਭਰੁਵਾ, ਭਰੂਆ ਦੇਖੋ, ਭਰੂਆ. "ਇਹ ਭਰੁਵਾ ਗੁਰੁਦ੍ਰੋਹੀ ਮਹਾਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਭਰੂਆ ਬਹੇਜਾਤ ਨਹਿ ਕਹੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੮) ੨ ਸੰ. ਭਾਯੰਰੁ. ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

* ਦੇਖੋ, ਖ਼ਯਾਤਿ ਦਾ ਨੰਬਰ ੫.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਰੁਆਪਨ. ਸੰਗਜਾ–ਭੜੂਏ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭਰੇਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਭਰਪੁਰ.

ਭਰੋਸਾ. ਭਦ੍ਰਾਸ਼ਾ. ਭਦ੍ਰਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਭਰਵਾਸਾ. "ਤੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਪਿਆਰੇ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ਪ) "ਤੇਰੈ ਭਰੋਸੈ ਪਿਆਰੇ, ਮੈ ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ)

ਭਰੋਚ. ਸੰ. भरुकच्छ–ਭਰੁਕੱਛ. (Broach) ਬੜੌਚ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਨਰਮਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਨਗਰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

ਯੂਨਾਨੀਆ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ Barygaza ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਮਤਸ੍ਯਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਮਨ ਨੇ ਰਾਜਾ ਬਲਿ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਢਾਈ ਕਰਮ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਮੰਗੀ ਸੀ.

ਭਰੋਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਆਣਾ ੨.

ਭਰੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਅਤੇ ਭੜਿੰਗੀ ੨.

ਭਰੰਮ. ਦੇਖੋ, ਭਰਮ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮ. "ਚਾਠੀ ਭੀਤਿ ਭਰੰਮ ਕੀ ਭੇਟਤ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਭਰੰਮਭਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਜੋ ਭ੍ਰਮ ਨੂੰ ਭ੍ਰੀ (ਪਾਲਨ) ਕਰਦੀ ਹੈ. ਭ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਨਾਨਕ ਕਾਟਿ ਭਰੰਮਭਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰੀ.

ਭਰੰਮਿਆ. ਭ੍ਰਮਿਆਂ. ਘੁੰਮਿਆਂ. "ਇਹੁ ਜੀਉ ਬਹੁਤੇ ਜਨਮ ਭਰੰਮਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਭਲ. ਵਿ–ਭਦ੍ਰ. ਭਲਾ. ਨੇਕ. ਉੱਤਮ. ਸ਼ੁਭ੍ਰ. "ਜੋ ਕੋ ਭਲਾ ਲੋੜੈ ਭਲ ਅਪਨਾ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਜੋ ਕੋਈ ਭਲਾ ਆਦਮੀ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਾਹੈ।

੨ ਸੰ. भल–ਭਲ. ਧਾ–ਦਾਨ ਦੇਣਾ,ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਨਾ, ਦੇਖਣਾ.

ਭਲਉ. ਵਿ–ਭਦ੍ਰ. ਭਲਾ. ਉੱਤਮ. "ਭਲਉ ਪ੍ਰਸਿਧੁ ਤੇਜੋਤਨੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਬਾਬਾ ਤੇਜਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ। ੨ ਭੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭੱਲਾ ੧.

ਭਲਕ / **ਭਲਕਾ** ਸੰਗਜਾ–ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ. ਵਰਤਮਾਨ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਰੋਜ। ੨ ਸੰ. भल्ल–ਭੱਲ. ਭਾਲਾ. ਨੇਜਾ। ੩ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ. "ਭਵਾਨੀ ਜੂ ਕੋ ਭਲਕਾਨ ਕੋ ਮਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧) "ਸਭ ਭਲਕਨ ਕੋ ਨਾਮ ਲੈ ਆਦਿ, ਅੰਤ ਧਰ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਭਲਕਧਰ (ਮੁਖੀਵਾਲਾ) ਤੀਰ.

ਭਲਕੇ. ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ. ਨਿਤ੍ਯ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ. "ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੈ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਕੱਲ ਨੂੰ.

ਭਲਭਲਾ / **ਭਲਭਾਲ** ਵਿ–ਅਤਿਉੱਤਮ. "ਸੋ ਹਰਿਜਨੁ ਹੈ ਭਲਭਾਲ." (ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) ੨ ਭਲਾ ਹੈ ਭਾਲ (ਵਿਆਗ) ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਨਾ। ੩ ਹੱਛੇ ਮਸ਼ੂਕਲੇਖ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨੀਬ.

ਭਲਮਨਸਊ. ਸੰਗਜਾ–ਭਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਧਰਮ. ਭਲਮਾਨਸੀ.

ਭਲਮਾਨਹਿ. ਵਿ–ਭਲਾ ਮਾਨੁਸ਼. ਨੇਕ ਆਦਮੀ. "ਜਨ ਨਿਰਵੈਰ, ਨਿੰਦਕ ਅਹੰਕਾਰੀ । ਜਨ ਭਲਮਾਨਹਿ, ਨਿੰਦਕ ਵੇਕਾਰੀ." (ਗੌਂਡ ਅ: ਮ: ਪ)

ਭਲਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪਹਲਵਾਨ.

ਭਲਾ. ਵਿ–ਭਦ੍ਰਲ ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੂ. "ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਲਾ ਭਾਇਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਲਾ. "ਭਲਾ ਜੈਸੇ ਭੂਖਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੯) ਤੀਰ ਦੀ ਨੋਕ ਵਾਂਙ ਗਹਿਣੇ ਚੁਭਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭੱਲਾ। ੪ ਦਾਨ. ਭੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਭਲ ਧਾ. "ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਿ ਜੋਰਾ ਅਮਰੁ ਹੈ, ਨਿਤ ਦੇਵਹਿ ਭਲਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਭਲਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਭਦ੍ਰਤਾ. ਨੇਕੀ। ੨ ਢੂੰਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਲਾਸ਼. ਖੋਜ। ੩ ਨਿਰਣਯ. ਦੇਖੋ, ਭਲਾਈ.

ਭਲਾਣ / **ਭਲਾਨ** ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਨਾ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਦਿਲਾਵਰਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੦. ਪੱਕਾ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ.

ਭਲਾ ਮਾਨੁਸ / **ਭਲਾ ਮਾਨੁਖ** ਭਦ੍ਰਮਾਨੁਸ਼.ਨੇਕ ਆਦਮੀ.ਸਦਾਚਾਰੀ ਪੁਰਖ. ਅਸ਼ਰਾਫ਼. Gentleman.

ਭਲਾਵਾ. ਸੰ. ਭੱਲਾਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ. Semecarpus Anacardium. ਚੋਬੀ ਇਸ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਚਿੰਨ੍ ਕਰਦੇ ਹਨ. –ਭਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਸੋਧਕੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. * ਇਹ ਮੋਦੇ ਦੇ ਕੀੜੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਵਾਉਗੋਲਾ, ਬਵਾਸੀਰ, ਚਿਤ੍ਕੁਸ਼੍ਠ ਆਦਿ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਕਾਮਸ਼ਕਤਿ ਜਾਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵਾਈ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਭਲੀ / **ਭਲੀਅ** ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਉੱਤਮ. "ਭਲੀ ਸੁਹਾਵੀ ਛਾਪਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ) "ਭਲੀਅ ਰੁਤੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਭਲੁ / **ਭਲੇਰੜਾ** / **ਭਲੇਰਾ** / **ਭਲੇਰੀ** / **ਭਲੇ** ਵਿ–ਭਲਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਹੱਛਾ. ਭਲਾ. ਭਲੀ. ਚੰਗੀ. "ਕਰਤਬ ਕਰਨਿ ਭਲੇ-ਰਿਆ ਮਦਮਾਇਆ ਸ੍ਰਤੇ." (ਮ: ਪ ਵਾਰ ਗਉ ੨) "ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਵਿਸਰੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਫਿਟੁ ਭਲੇਰੀ ਰੁਤਿ." (ਮ: ਪ ਵਾਰ ਗਉ ੨) ਭਾਵੇਂ ਸੁਹਾਵਨੀ ਰੁੱਤ ਹੈ, ਪਰ ਧਿੱਕਾਰ ਯੋਗਜ ਹੈ। ੨ ਸਜਾਵਟ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ. "ਤਿਨਾ ਮੁਹ ਭਲੇਰੇ ਫਿਰਹਿ ਦਰਿ ਗਾਲੈ." (ਮ:੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ਭਾਵੇਂ ਮੂੰਹ ਚੋਪੜੇ ਸਿੰਗਾਰੇ ਭਲੇ ਭਾਸਦੇ ਹਨ। ੩ ਵਜ–ਵਾਹਵਾ! ਖ਼ੂਬ. "ਭਲੇ ਭਲੇ ਸਭੁਕੋ ਕਹੈ." (ਸ: ਕਬੀਰ) ੪ ਸਿੱਧੀ. ਭਲੁ. ਭੋਜਨ. ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ

ਭਲੰਜ. ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਕਵਿਜਨ ਭਲਜ ਉਨਹ ਜੋ ਗਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਲਜੁ.

ਭਲੰਜੁ. ਭਲਾ. ਨੇਕ. ਉੱਤਮ. "ਭਲੰਜੁ ਅਮਲੁ ਸਤਿਗੁਰੂ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਭੱਲਾ ਗੋਤ੍ ਦਾ. ਭੱਲਾਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਭੱਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਾਲਾ. ਨੇਜਾ। ੨ ਤੀਰ ਦਾ ਮੁਖ। ੩ ਤੀਰ.

ਭੱਲਣ. ਇਹ ਲਾਲੇ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਬੈਰਾੜ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦਾ ਤ੍ਰਾਇਆ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਰਸੇ ਦਾ ਭੱਟੀ ਸਰਦਾਰ ਮਨਸੂਰ ਅਤੇ ਭੱਲਣ ਦੋਵੇਂ ਹਾਜਿਰ ਹੋਏ. ਮਨਸੂਰ ਨੂੰ ਜੋ ਸਰਦਾਰੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਮਿਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲੱਗਾ, ਭੱਲਣ ਨੇ ਪੱਗ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਿਰਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲਪੇਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ. ਅੱਧੀ ਪੱਗ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾੜ ਸੁੱਟੀ. ਅਕਬਰ ਨੇ ਹੱਸਕੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਅੱਧੀ ਸਰਦਾਰੀ ਭੱਲਣ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ. ਕਹਾਵਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ–"ਭੱਲਣ ਚੀਰਾ ਪਾੜਿਆ ਅਕਬਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ." ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ.

ਭੱਲਾ. ਸਰੀਨ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੨ ਮਾਹਾਂ ਦੀ ਪੀਠੀ ਦਾ ਤਲਿਆ ਅਤੇ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ ਭੋਇਆ ਬੜਾ.

ਭੱਲੂਕ. ਰਿੱਛ. ਦੇਖੋ, ਭਾਲੂ.

ਭਵ. (ਦੇਖੋ, ਭੂ ਧਾ) ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੋਣਾ. ਸੱਤਾ. ਹੋਂਦ. ਹਸ੍ਤੀ. "ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਵਭੰਜਨ ਗਾਈਐ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. "ਭਵਸਾਗਰ ਨਾਵ ਹਰਿਸੇਵਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੩ ਭਵਸਾਗਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਭਵਉਤਾਰ ਨਾਮ ਭਨੇ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ਪ) ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ। ੪ ਸ਼ਿਵ. "ਮਹਾਦੇਵ ਭਵ ਭਦ੍ ਕਰੈਤਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਪ ਜਨਮ."ਭਵਹਰਣ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ."(ਕੇਦਾ ਮ:ਪ) "ਭਵ ਮੇ ਭਵ ਕੇ ਰੰਕ ਜੇ ਭਵ ਸਮ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਮਾਲਿਕ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕੇ ਕਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਰਸਾਲ."

* ਯੂਨਾਨੀ ਹਕੀਮ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੬ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ. "ਭਵ ਭੂਤ ਭਾਵ ਸਮਬਿਅੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਸਮਬਿਅੰ। ੭ ਆਵਾਗਮਨ. ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜਾ. "ਭਵਖੰਡਨ ਦੁਖਨਾਸਦੇਵ." (ਬਸੰ ਮ: ਪ) ੮ ਧਨ. ਵਿਭੂਤਿ। ੯ ਭਵਦ੍ (ਆਪ ਕਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਧੰਨ ਨਵਾਬ, ਧੰਨ ਭਵ ਦੀਨ." (ਪੰਪ੍) ਭਵੱਦੀਨ। ੧੦ ਭਵਨ (ਕ੍ਰਮਣ).ਭਉਣਾ."ਸਹਿਜ ਭਵੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਨੀ ਥਾਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਭਵਇਆ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮਣ ਕਰੈਯਾ। ੨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਘੁੰਮੇਰੀ. ਭੁਆਟਣੀ. "ਨਾਚਤ ਹੈ ਕਰ ਗਾਨ ਭਵਇਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਵਸਾਗਰ. ਸੰਸਾਰਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ. "ਭਵਸਾਗਰ ਨਾਵ ਹਰਿਸੇਵਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਕਰਮ ਕੀ ਨਦੀ ਜਾਂਮੇ ਭਰਮ ਕੇ ਭੋਰ ਪਰੈਂ
ਲਹਰੈਂ ਮਨੋਰਥ ਕੀ ਕੋਟਿਨ ਗਰਤ ਹੈਂ,
ਕਾਮ ਸ਼ੋਕ ਮਦ ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਸੋ ਮਗਰ ਤਾਮੇ
ਕ੍ਰੋਧ ਸੋ ਫਣਿੰਦ ਜਾਂਸੋ ਦੇਵਤਾ ਡਰਤ ਹੈਂ;
ਲੋਭ ਜਲ ਪੂਰਨ ਅਖੰਡਿਤ "ਅਨਨਜ" ਭਨੈ
ਦੇਖ ਵਾਰ ਪਾਰ ਏਸੋ ਧੀਰ ਨਾ ਧਰਤ ਹੈਂ,
ਧਜਾਨ ਬ੍ਰਹਮਸਤ੍ਰ ਜਾਂਕੇ ਗਜਾਨ ਕੋ ਜਹਾਜ ਸਾਜ
ਏਸੋ ਭਵਸਾਗਰ ਕੋ ਵਿਰਲੇ ਤਰਤ ਹੈਂ.

ਭਵਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਯਾਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫਿਰ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੨ ਕਾਲ, ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭਵਕਾਟਨਹਾਰ / **ਭਵਖੰਡਨ** ਜਨਮ ਮਰਣ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪੁਨਰ-ਜਨਮ ਮਿਟਜਾਵੇ. "ਕੈਸੀ ਆਰਤੀ ਹੋਇ, ਭਵਖੰਡਨਾ ਤੇਰੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਭਵਖੰਡਨ ਦੁਖਭੰਜਨ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ)

ਭਵਗ / **ਭਵਗੁ** ਹੋਵੈਗਾ। ੨ ਕ੍ਰਮਣ ਕਰੈਗਾ.

ਭਵਚਕ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਪਲ੍ਟਿਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਣਾ। ੨ ਆਵਾਗਮਨ.

ਭਵਜਲ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ(ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ)ਰੂਪ ਹੈ ਜਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਸੰਸਾਰਸਮੁੰਦਰ. "ਭਵਜਲ ਤੇ ਕਾਢਹੁ ਪ੍ਰਭੂ." (ਭਾਵਨ)

ਭਵਜਲ ਹਰਣ. ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸੋਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਜਗਤ ਲੈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਆਵਾਗਮਨ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋਈ ਨਾਮ ਭਗਤ ਭਵਜਲ-ਹਰਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਭਵਜਲਿ. ਭਵਜਲ ਵਿੱਚ. ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ. "ਹਉਮੈ ਕਰਤਾ ਭਵਜਲਿ ਪਰਿਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਭਵਜਲੁ. ਦੇਖੋ, ਭਵਜਲ.

ਭਵਜਲੁ ਜਗਤੁ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਰੂਪ ਹੈ ਜਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਜਗਤਸਾਗਰ. "ਭਵਜਲੁ ਜਗਤੁ ਨ ਜਾਈ ਤਰਣਾ, ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਭਵਣ / **ਭਵਣੁ** ਕ੍ਰਮਣ. ਫਿਰਨਾ. ਗੇੜਾ. "ਮਿਟਤ ਜੋਨੀ-ਭਵਣ." (ਗੂਜ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰ. ਭੁਵਨ. ਜਗਤ. ਦੇਸ਼. ਖੰਡ। ੩ ਦਿਸ਼ਾ. "ਜਿਨਿ ਕੀਨੇ ਵਸਿ ਅਪਨੈ ਤ੍ਰੈਗੁਣ, ਭਵਣ ਚਤੁਰ ਸੰਸਾਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ)

ਭਵਤਬ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਭਵਿਤਵ੍ਯ.

ਭਵਤਾ. ਸੰ. ਆਪ ਨੇ. ਆਪ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰ. ਭਵ੍ਯਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ. "ਭਾਨੁ ਭਵਤਾ ਲਖਿ ਭੂੱਲਤ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਭਵਤਾਰਣ. ਵਿ–ਭਵਜਲ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਭਵਤੁ. ਵ੍ਰ. ਹੋਵੇ. ਹੋ.

ਭਵਦੀਯ. ਆਪ ਦਾ. ਤੁਹਾਡਾ.

ਭਵਧਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭਵ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀਹੋਈ ਗੰਗਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ। ੨ ਰਹਾਇਸ਼। ੩ ਘਰ. "ਭਵਨ ਸੁਹਾਵੜਾ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized by Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਂਗੜੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਜੋ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਦਾ ਭਵਨ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਣ. "ਚੂਕੈ ਮਨ ਕਾ ਭਵਨਾ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੬ ਦੇਖੋ, ਭਵਨੁ, ਭੁਵਨ ਅਤੇ ਭਵਨ ਚਤੁਰਦਸ। ੭ ਭ੍ਰਮਰ (ਭੌਰੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭਵਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤੁਝਹਿ ਚਰਨਅਰਬਿੰਦ ਭਵਨ ਮਨੁ."(ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)ਮੇਰਾ ਮਨ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਮਰ ਹੈ.

ਭਵਨ ਚਤੁਰਦਸ. ਚਤੁਰਦਸ਼ (ਚੌਦਾ) ਭੁਵਨ. "ਭਵਨ ਚਤੁਰਦਸ ਭਾਠੀ ਕੀਨੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

ਭਵਨਾ. ਭ੍ਰਮਣ. ਦੇਖੋ, ਭਵਨ ੫.

ਭਵਨਿ / **ਭਵਨੀ** ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦੇ. ਤੀਰਥ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪੁਰ ਫਿਰਦੇ. "ਕਹਨਿ ਭਵਨਿ ਨਾਹੀ ਪਾਇਓ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਭਵਨ ਮੇਂ. ਘਰ ਵਿੱਚ. "ਚਿੰਤਭਵਨਿ ਮਨ ਪਰਿਓ ਹਮਾਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਭ੍ਰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ. "ਭੇਖੁ ਭਵਨੀ ਹਠੁ ਨ ਜਾਨਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੪ ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ. ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਭੌਰੀ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਹਰਣ ੨ ਅੰਕ ਦਾ.

ਭਵਨੁ. ਦੇਖੋ, ਭਵਨ ੩ ਅਤੇ ਭੁਵਨ। ੨ ਸੰ. ਭਾਵਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਧਯਾਨ. ਖ਼ਿਆਲ. "ਭਾਠੀ ਭਵਨੁ, ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਪੋਚਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਭਵਪਤ੍ਰੀ. ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ. ਟੇਵਾ. ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ. "ਭਵ-ਪਤ੍ਰੀ ਇਸ ਕੀ ਲਿਖਦੀਜੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਭਵਭੂਤ ਭਾਵ. ਭਵ (ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ) ਭੂਤ (ਵੀਤਿਆ ਸਮਾ) ਭਾਵੀ (ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾ). ਦੇਖੋ, ਸਮਬਿਅੰ.

ਭਵਭੂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਲਾਈ. ਨੇਕੀ। ੨ ਕੁਸ਼ਲ. ਖੇਮ। ੩ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉੱਤਮ ਨਾਟਕਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਭਵਭੂਤਿ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗ੍ਰੰਥ–ਮਹਾਵੀਰਚਰਿਤ, ਉੱਤਰਰਾਮਚਰਿਤ ਅਤੇ ਮਾਲਤੀਮਾਧਵ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਹ ਵਿਦਰਭ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਦਮਪੁਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਵਿਤ੍ਰਕੀਤਿੰ ਭੱਟ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਭਵ-ਭੂਤਿ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਤੁਕਰਣੀ ਸੀ. ਇਹ ਕਵੀ ਈਸਵੀ ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਕਨੌਜਪਤਿ ਯਸ਼ੋਵਰਮਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ.

ਭਵਭੰਜਨ. ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਲ। ੨ ਮਹਾਕਾਲ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਆਤਮ ਗਜਾਨ.

ਭਵਰ / **ਭਵਰਲਾ** / **ਭਵਰਾ** ਸੰ. ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. ਮਧੁਕਰ. "ਭਵਰਾ ਫੂਲਿ ਭਵੰਤਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਕੁਸਮਬਾਸੁ ਜੈਸੇ ਭਵਰਲਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਭਾਵ–ਕਾਮੀ ਪੁਰੁਸ਼. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪੁਰ ਭ੍ਰਮਣਕਰਤਾ. "ਭਵਰੁ ਬੇਲੀ ਰਾਤਓ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਭਾਵ–ਕਾਲੇ ਕੇਸ਼."ਭਵਰ ਗਏ ਬਗ ਬੈਠੇ ਆਇ."(ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੪ ਭਾਵ–ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਏਕੋ ਭਵਰੁ ਭਵੈ ਤਿਹੁ ਲੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੫ ਭਾਵ–ਜਿਗਜਾਸੂ. "ਆਪੇ ਭਵਰਾ ਫੂਲ ਬੇਲਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਆਪ ਜਿਗਜਾਸੂ, ਆਪ ਹੀ ਗਜਾਨ ਅਤੇ ਆਪੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਹੈ.

ਭਵਰਾਯੰ. ਭਵਰਿ (ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ."ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਭਰਮੇ ਭਵਰਾਯੰ."(ਚੌਬੀਸਾਵ) ੨ ਭਵ (ਜਨਮ ਮਰਣ) ਦੇ ਰਯ (ਵੇਗ) ਵਿੱਚ.

ਭਵਰੁ. ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. ਮਧੁਕਰ. "ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ-ਬਾਸੁ ਕਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਦੇਖੋ, ਭਵਰ.

ਭਵਾ. ਭਇਆ. ਹੋਇਆ."ਅਸ ਤੇਜ ਭਵਾ." (ਪ੍ਰਿਥੁ-ਰਾਜ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਵ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਭਵਾਨੀ. "ਕਵਿ ਨੇ ਮਨ ਮੇ ਲਿਯੋ ਭਾਵ ਭਵਾ ਪੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਭਵਾਂ. ਭੌਹਾਂ. ਭ੍ਰਿਕੁਟੀਆਂ.

ਭਵਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਾਉਣਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ. ਫੇਰਨਾ. "ਏਕਿ ਨਚਾਵਹਿ, ਏਕਿ ਭਵਾਵਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕਿਸੁ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ,ਕਿਰਤ ਭਵਾਈ."(ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਭਵਾਂਟਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਘੁਮੇਰੀ. ਚਕ੍ਰਿਕਾ.

ਭਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਭਵਾਨ.

ਭਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਭਵਾਨੀ.

ਭਵਾਂਤਰ. ਭਵ (ਸੰਸਾਰ) ਅੰਦਰ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੂਜਾ ਜਨਮ. ਜਨਮਾਂਤਰ.

ਭਵਾਤਿ. ਭ੍ਰਮਤਿ. ਭ੍ਰਮਦਾ ਹੈ. ਭੌਂਦਾ ਹੈ. "ਮਨਮੁਖ ਸਦਾ ਭਵਾਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਰੇ)

ਭਵਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ. "ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਭਵਾਨ ਕਹਾਨੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰ. ਮਵਾਨ. ਸਰਵ. ਆਪ.

ਭਵਾਨਿਨ. ਭਵਾਨੀਆਂ ਨੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਵਾਨੀ ੫.

ਭਵਾਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਵ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਦੁਗੰਾ. "ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) "ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਮਾਯਾ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਤਾਤਾ। ਤਾਂਤੇ ਭਯੋ ਤੇਜ ਵਿਖਯਾਤਾ। ਸੋਈ ਭਵਾਨੀ ਨਾਮ ਕਹਾਈ। ਜਿਨ ਸਗਰੀ ਇਹ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਬਨਾਈ॥" (ਚੌਬੀਸਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਭਗ-ਉਤੀ ੬। ੪ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਨੀਲਗਿਰਿ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੫ ਭਾਵਿਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭਵਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵਿਨੀ. "ਰਾਨਿਨ ਰਾਵ ਸਵਾਨਿਨ ਸਾਵ ਭਵਾਨਿਨ ਭਾਵ ਭਲੋ ਮਨ ਮਾਨਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੬ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ.

ਭਵਾਨੀਗਢ / **ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ** ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਸਬਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਢੋਡੇ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਥੇ ਸਨ ੧੭੪੯ ਵਿੱਚ ਕੱਚਾ ਕਿਲਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਲੋਹਰਖ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪੱਕਾ ਸੁੰਦਰ ਸੰਮਤ ੧੯੭੫ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ੧੨ ਮੀਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ੧੨ ਮੀਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜਾਂ ਵਿੱਚ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਨਾਮ ਕਰਮਗੜ੍ਹ ਭੀ ਦੇਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਜਾਮਤ ਦਾ ਸਦਰ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਭਵਾਨੀਦਾਸ. ਨਵਾਬ ਦੋਲਤਖ਼ਾਨ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਰੁਪਯਾ ਲੈਕੇ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਚਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਭਵਾਬਧਿ. ਸੰ. ਭਵਾਬ੍ਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਭਵ–ਅਪ੍–ਧਿ. ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ.

ਭਵਾਂਬੁਧਿ. ਸੰ. ਭਵਾਮ੍ਬੁਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਭਵ–ਅੰਬੁ–ਧਿ. ਸੰਸਾਰਸਮੁੰਦਰ.

ਭਵਾਰਣਵ. ਸੰ. ਭਵਾਣੰਵ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਸਾਰ ਅਣੰਵ (ਸਮੁੰਦਰ). ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ.

ਭਵਾਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁਲੇਖਾ. ਧੋਖਾ. "ਲੋਗਨ ਸੈਰ ਭਵਾਰੋ ਦਿਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੭) ੨ ਗੇੜਾ. ਚਕ੍ਰ. ਘੁਮਾਉ. "ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਰਹੇ ਭਵਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭਵਾਰਿ / **ਭਵਾਰੀ** ਸੰਗਜਾ–ਘੁਮੇਰੀ. ਭੁਆਟਣੀ. ਚਕਰੀ. ਘੁੰਮਣਵਾਲੀ. "ਭਗਤੀ ਬਿਨ ਭੂਲਿ ਭਵਾਰਿ ਪਰੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਦੀਈ ਭਵਾਰੀ ਪੁਰਖਿਬਿਧਾਤੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ. ਪ੍ਰਦਕਿਣਾ. "ਲੇਇ ਭਵਾਰਿ ਫਿਰੇ ਵਰ ਚਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਭਵਾਰੋ. ਧੋਖਾ. ਭੁਲੇਖਾ. ਦੇਖੋ, ਭਵਾਰਾ ੧. "ਨ੍ਹਾਵਨ ਕੋ ਸੁ ਭਵਾਰੋ ਦਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫)

ਭਵਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁਆਟਣੀ. ਘੁਮੇਰੀ. ਦੇਖੋ,ਭਵਾਰੀ. "ਆਪਿ ਭਵਾਲੀ ਦਿਤੀਅਨੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਨ੍ਰਿਤਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਫੇਰੀ. "ਤਾਲ ਮਿਲਾਵਹਿ ਲੇਤ ਭਵਾਲੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਭਵਾਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭਵਾਉਣਾ.

ਭਵਿ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਕੇ. "ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਵਿ ਥਕੇ, ਮਨਮੁਖਿ ਬੂਝ ਨ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਭੇਖਧਾਰੀ ਤੀਰਥੀ ਭਵਿ ਥਕੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਭਵਿਓ. ਭ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ .ਫਿਰਿਆ. ਘੁੰਮਿਆ। ੨ ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੂ.

ਭਵਿਓਮਿ. ਮੈ ਫਿਰਿਆ (ਭ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ). "ਇਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ ਥਲ ਡੂਗਰ ਭਵਿਓਮਿ." (ਸ: ਫਰੀਦ)

ਭਵਿਆ. ਦੇਖੋ, ਭਵਿਓ.

ਭਵਿਐ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨ (ਘੁੰਮਣ) ਤੋਂ. "ਜੋਗੁ ਨ ਦੇਸਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਭਵਿਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਭਵਿਸਜ. ਸੰ. ਭਵਿਸ਼ਜ. ਵਿ–ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਅੱਗੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਆਂਉਣਵਾਲਾ ਸਮਾ.

ਭਵਿਸਜਤ. ਸੰ. ਭਵਿਸ਼ਜਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ. ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਲ.

ਭਵਿਸਤਜ ਪੁਰਾਣ. ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਪਰਵ ਹਨ. ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕਈ ਪਾਠ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ.ਜਿਤਨੇ ਕਲਮੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇਖੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਬਾਤਾਂ ਵੱਧ ਘੱਟ ਹਨ. ਇਸ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਰਾਜ ਦਾ,ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ, * ਮੁਗਲਰਾਜ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀਰਾਜ ਦਾ ਭੀ ਜਿਕਰ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਭਵਿਖ / **ਭਵਿੱਖ** ਸੰ. ਭਵਿਸ਼ਜ. ਦੇਖੋ, ਭਵਿਸਜਤ. "ਭੂਰ ਭਵਿਖ ਨਹੀ ਤੁਮ ਜੈਸੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੧) ਭੂਤ ਕਾਲ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਜੈਸੇ.

ਭਵਿੱਖਤ ਪੁਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਭਵਿਸ਼ਜਤ ਪੁਰਾਣ.

ਭਵਿੰਗਾ. ਵਿ–ਭਵੇਂਹੋਏ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਭੈਂਗਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਅੱਖ ਟੇਢੀ ਹੋਵੇ. ਟੇਢਾ ਝਾਕਣ ਵਾਲਾ.

ਭਵਿਤ. ਸੰ. ਭਵਨ੍. ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ. "ਅਭੈ ਭਵਿਤ ਭੋਗੈ ਭਵਭੋਗੂ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਨਿਰਭੈ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੋਗ ਭੋਗਦਾ ਹੈ.

ਭਵਿਤਵਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਹੋਣ ਯੋਗਜ. ਹੋਣ ਲਾਇਕ।

---

* ਅਨੇਕ ਸਿੱਖਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਭਾਵੇਂ ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੋਈ ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਂ ਅਰਥੀ ਦੀ ਆਯਤ, ਅਵਤਾਰ ਜਾਂ ਰਸੂਲ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ; ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਉੱਚੀ ਤੇ ਸੁੱਚੀ ਕਰਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਆਲਾ ਪੈਗੰਬਰ ਹਨ, ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਲਈ ਭਵਿਸਜਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਪੂਰਵਾਰਧ ਦੇ ੧੨੯ ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਪਾਠ, ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਅਤੇ ਸਕੰਦ (ਖਡਾਨਨ) ਦਾ ਸੰਵਾਦਰੂਪ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ—

एवं वैधर्म्यं प्राचुर्य्यं भविष्यति यदा कलौ ॥ ३३ ॥
तदावै लोक रक्षार्थं म्लेच्छानां नाशहेतवे । पश्चिमेतु शुभेदेशे वेदिवंशेच नानक ॥ ३४ ॥
नाम्नाच भुवि राजर्षि र्ब्रह्मज्ञानैकमानसः । भविष्यति कलौ स्कन्द, तत्त्ववित्कलयाहरेः ॥ ३५ ॥
सश्रीमान राजशार्दूलानुपादिश्यचपुनः पुनः । म्लेच्छान हनिष्यति स्कन्द, धर्मतत्त्वोपदेशकृत ॥ ३६ ॥
तेनोपादिष्टं मार्गं वै ये ग्रहीष्यन्ति भूमिपाः । ते वै राज्यं करिष्यन्ति तस्य शिक्षानुसारतः ॥ ३७ ॥

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ—ਬ੍ਰਹਮਾਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਸਕੰਦ ! ਜਦ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅਧਰਮ ਹੋਜਾਵੇਗਾ, ਤਦ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਯਾ ਅਤੇ ਅਧਰਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ, ਪੱਛਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੇਦੀਕੁਲ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨੀ ਰਾਜਰਿਖੀ ਨਾਨਕ, ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਅਵਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ. ਉਹ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਤਤ੍ਵ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਊ ਅਤੇ ਅਧਰਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੂਗਾ. ਉਸ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਜੋ ਰਾਜੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਗੇ, ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਸਿਖਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਕਰਨਗੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਵਿਤਵਸਤਾ. ਹੋਣੀ. ਅਵਸ਼ਯ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ। ੩ ਭਾਗਯ. ਕਿਸਮਤ.

ਭਵੀ. ਵਿ–ਫਿਰੀ (ਉਲਟੀ) ਹੋਈ. ਭੌਂਗਈ. ਵਿਪਰੀਤ ਹੋਈ. "ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਤਿ ਭਵੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਵਾ.ਭਵਾਨੀ. "ਭਵੀ ਭਾਰਗਵੀਯੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਭਵੇ. ਹੋਏ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਏ. (ਭੂ ਹੋਣਾ). "ਜਾਣਾ ਲਖ ਭਵੇ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਭਵੇਸ. ਭਵ (ਸੰਸਾਰ) ਦਾ ਈਸ਼. ਜਗਤਨਾਥ.

ਭਵੇਸਭਵਾਨੀ. ਭਵ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਅਤੇ ਭਵਾਨੀ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਕਰਤਾਰ। ੨ ਭਵੇ (ਭਏ) ਸ਼ੁਭਵਾਨੀ (ਮੰਗਲਕਾਰੀ). "ਪੂਰਣ ਧਜਾਦਿ ਭਯੋ ਤਬ ਹੀ, ਜਯ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥ ਭਵੇਸਭਵਾਨੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਭਵੇਯੰ. ਭਵੇਤ੍–ਅਯੰ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ. "ਸੁ ਕੂਤੰ ਭਵਿਖਸੰ ਭਵਾਨੰ ਭਵੇਯੰ," (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਤਿੰਨ ਕਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ (ਅਕਾਲ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਭਵੈ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਫਿਰਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਭੌਂਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨ ਤੇ ਮੁਖ ਭਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਲਕਵਾ ਰੋਗ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਭਯਾਵਹ. ਭਯਾਨਕ. ਭੈੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਭਵੈ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮਣ.

ਭਵੈਗ. ਭਵ (ਸ਼ਿਵ) ਦੇ ਅੰਗ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਸਰਪ. ਭੁਜੰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਵਿੰਗਾ.

ਭਵੈਤ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰੈਤ। ੨ ਸੰ.ਸ੍ਵਯੰ–ਭ੍ਰਵਤ: ਆਪ ਦਾ. ਤੁਹਾਡਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ.

ਭਵੈਤਰ. ਦੇਖੋ, ਭਵਾਂਤਰ.

ਭਵੈਤਿ. ਭ੍ਰਵਤਿ. ਹੁੰਦਾ. "ਸੋਭਾਹੀਨ ਨਹਿ ਭਵੈਤਿ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਂ.

ਭਵੈਤਿਆ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰੈਤਿਆ. ਭੌਂਦਿਆ. "ਭਵਰਾ ਭੂਲਿ ਭਵੈਤਿਆ!" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਭਵੈਦਿਆਂ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰੈਦਿਆਂ. ਭੌਂਦਿਆਂ.

ਭਵੈਦੇ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰੈਦੇ. ਭੌਂਦੇ.

ਭਵੋਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਹੋਣਵਾਲਾ। ੨ ਸੁੰਦਰ। ੩ ਸ਼ੁਭ। ੪ ਸਤ੍ਯ। ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਲ੍ਯਾਣ. ਮੰਗਲ। ੬ ਭਲ੍ਯਾਵਾ। ੭ ਕਰੇਲਾ। ੮ ਨਿੰਮ (ਨਿੰਬ). ੯ ਕਮਰਖ। ੧੫ ਧ੍ਰੁਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਭੜ. ਦੇਖੋ, ਭਡ। ੨ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ। ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ. "ਭੜ ਭੜ ਅਗਨਿਸਾਗਰੁ ਦੇ ਲਹਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਭਠ.

ਭੜਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਭਾਂਡਸਾਲ.

ਭੜਹੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਬਰਾਹਟ। ੨ ਭੈਭ. ਰੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਡ। ੩ ਕੰਪ. ਕਾਂਬਾ. "ਭੂਮਿ ਭੜਹੜੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭੜਹਾਰ / **ਭੜਹਾੜੁ** ਵਿ–ਭੜ ਭੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਿਥੈ ਅਗਨਿ ਭਖੈ ਭੜਹਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫) "ਅਗਨਿ ਭਖੈ ਭੜਹਾੜੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਭੜਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੱਗ ਦਾ ਭਭੂਕਾ। ੨ ਚਮਕ ਦਮਕ.

ਭੜਕਣਾ / **ਭੜਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਭੜ ਭੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਮੱਚਣਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧਅਗਨਿ ਨਾਲ ਚਮਕ ਉੱਠਣਾ. ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ.

ਭੜਕਾਉ. ਭੜਕਣ (ਮੱਚਉੱਠਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭੜਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੜ ਭੜ ਧੁਨਿ. "ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਭੜਕਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਚੀਂਕ ਉੱਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭੜਥਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁੜਥਾ.

ਭੜਥੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੈਭ ਰੌਲਾ. ਵਡਾ ਸ਼ੋਰ. ਦੇਖੋ, ਭਡ. "ਲਬੇ ਭੜਥੂ ਪਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਭੁੜਥੇ ਨੂੰ ਭੀ ਭੜਥੂ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਭੁੜਥਾ.

ਭੜਥੂਆ. ਇਹ ਸ਼ਿਖਨਾਰੀ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਯਗਣ. ਜੈਗ ਦਾ ਭੜਥੂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਢਢੈਕੰਤ ਢੋਲੰ। ਬਬੈਕੰਤ ਬੋਲੰ।
ਉਛੈਕੰਤ ਤਾਜੀ। ਗਜੈਕੰਤ ਗਾਜੀ ॥ (ਕਲਕੀ)
(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਯ, ।।ऽ, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਟਕੰਤ ਸੂਰੰ। ਬਰਕੰਤ ਹੂਰੰ ।
ਬਬੰਕਤ ਬੀਰੰ। ਛੁਟਕੰਤ ਤੀਰੰ ॥ (ਗੁਵਿ ੬)

ਭੜਭੁੰਜਾ. ਕ੍ਵਾਸ੍ਟ੍ਰਭ੍ਰੰਜਕ. ਭੱਠੀ ਪੁਰ ਭੁੰਨਣ (ਭ੍ਰੰਜਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੱਠ ਤੇ ਦਾਣੇ ਆਦਿ ਭੁੰਨਣ ਵਾਲਾ.

ਭੜਵਾਉ. ਤੱਤੀ ਪੌਣ। ੨ ਭਾਵ. ਜਲ ਤਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾਹੋਈ ਬਾਸ਼੍ਪ. "ਅਗਨਿ ਪਾਣੀ ਬੈਸੈ ਭੜਵਾਉ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਦੋਹ ਵਿੱਚ ਅਗਨਿ ਪਾਣੀ ਵਾਯੁ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸ੍ਵਾਸ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਭੜਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਕ੍ਵਸ੍ ਬਾਸ਼੍ਪ. ਗੰਦੀ ਭਾਪ (ਹਵਾੜ). "ਵੇਲਿ ਫਦੀਹਤਿ ਮੁਹਿ ਲੈਨਿ ਭੜਾਸਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਭੜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਣਾ.

ਭੜਾਂਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਂਬੜ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਲਾਟ. "ਬਹੁਤ ਭੜਾਂਬ ਮਚਾਵਤ ਭਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਭੜਿੰਗੀ. ਵਿ–ਭ੍ਰਿੜਨ ਵਾਲੀ. ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਨਮੋ ਭਾਵਨੀ ਭੂਤਹੈਤਾ ਭੜਿੰਗੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਬੂਟੀ ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸੰ. ਚਰੀਗੀ. L. Picrasma Quassioides. ਇਹ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਭੜੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ ੧.

ਭੜੂਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੰਡਪੁਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ। ੨ ਦੱਲਾ. ਵਿਭਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦੂਤ। ੩ ਵਿ–ਨਿਰਲੱਜ. ਬੇਹਯਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਭਰੂਆ.

ਭੜੋਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨਾਜ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਵਡਾ ਬਰਤਨ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦਾਣੇ ਪਾਕੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਛੇਕ ਵਿੱਚਦੀਂ ਦਾਣੇ ਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਵਿ–ਭੜੋਲੇ ਜੇਹਾ ਮੋਟਾ.ਮਧਰਾ ਅਤੇ ਮੋਟਾ.

ਭੜੋਲੀ. ਛੋਟਾ ਭੜੋਲਾ.

ਭੜ੍ਹੰਗ. ਵਿ–ਭ੍ਰਿੜਨ ਵਾਲਾ. ਲੜਾਕਾ. "ਸਕ੍ਰੋਧੀ ਭੜ੍ਹੰਗੀ." (ਕਲਕੀ)

ਭਾ. ਭਾਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹਿੱਸਾ. "ਇਕ ਭਉ ਲਥੀ ਨਾਤਿਆਂ, ਦੁਇ ਭਾ ਚੜੀਅਸੁ ਹੋਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੨ ਭਇਆ. ਹੋਇਆ. "ਨਾਨਕਦਾਸ ਤੁਮਨ ਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੩ ਭਾਉ. ਨਿਰਖ. ਮੁੱਲ। ੪ ਮੁਲ–ਅੱਗ. ਅਗਨਿ। ੫ ਸੰ. ਭਾ. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ. ਸੁੰਦਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ। ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਕਿ ਸਰਬਤ੍ਰ ਭਾ ਹੋ." (ਜਾਪੁ) ੭ ਸ਼ੋਭਾ. "ਜਿਹ ਭਾ ਮੁਖ ਕੀ ਸਮ ਜੋਤਿ ਸਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੮ ਭਾਵ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਭਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਰਖ. ਮੁੱਲ। ੨ ਪ੍ਰਭਾਵ. ਅਸਰ. "ਸਿਖਸਭਾ ਦੀਖਿਆ ਕਾ ਭਾਉ" (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਨਾਰਦ ਨਾਚੈ ਕਲਿ ਕਾ ਭਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ. "ਸੂਤਿਆਂ ਮਿਲੈ ਨ ਭਾਉ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ੪ ਸੰ. ਭਾਵ. ਹੋਂਦ. ਹੋਣਾ. ਮੌਜੂਦਗੀ. "ਤੂ ਹਿਰਦੈ ਗੁਪਤ ਵਸਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ, ਤੇਰਾ ਭਾਉ ਨ ਬੂਝਹਿ ਗਵਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੫ ਦਸ਼ਾ. ਹਾਲਤ. "ਰਤੁਪੀਣੇ ਰਾਜੇ ਸਿਰੈ ਉਪਰਿ ਰਖੀਅਹਿ, ਏਵੈ ਜਾਪੈ ਭਾਉ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੬ ਸ਼ੁੱਧਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. "ਅਸਿੰਖ ਜਪ ਅਸਿੰਖ ਭਾਉ." (ਜਪੁ) "ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ." (ਜਪੁ) "ਜੈਹਾ ਭਾਉ ਤੈਹਾ ਫਲ ਪਾਈਐ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੭ ਸੰਕਲ੍ਪ. ਖ਼ਿਆਲ. "ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਉ ਨ ਭਰਮਾ." (ਸੋਰ ਮ:੧) ੮ ਵਾਕ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਮਤਲਬ. "ਪੜਿ ਪੜਿ ਕੀਚੈ ਭਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੯ ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ. "ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਸਾਧੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੧੦ ਸੰ. ਭਾ. ਚਮਕ. ਦੀਪ੍ਤਿ. "ਦਾਮਿਨੀ ਅਨੇਕ ਭਾਉ ਕਰਜੋ ਦੀ ਕਰਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਭਾਉ ਅਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਰਭਾਉ.

ਭਾਉ ਅਭਾਉ. ਭਾਵ ਅਤੇ ਅਭਾਵ. ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਅਨਾਦਰ. ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ. "ਜਉ ਲਉ ਭਾਉ ਅਭਾਉ ਇਹੁ ਮਾਨੈ, ਤਉ ਲਉ ਮਿਲਣੁ ਦੂਰਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਅਣਹੋਂਦ.

ਭਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣਾ. ਭਾਵ–ਆਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਵਨਾ.

ਭਾਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨੀ.

ਭਾਉਦੂਜਾ. ਦੇਖੋ, ਦੂਜਾਭਾਉ.

ਭਾਊ. ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਭਾਊ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਯੋਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਘੋੜਜ਼ ਵਾਂਙ ਨਾਮ ਨਾ ਲਿਖਕੇ, ਕੇਵਲ ਗੋਤ੍ਰਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਭਾਊ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਮਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਭਾਈ. ਭ੍ਰਾਤਾ। ੪ ਭਾਈ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਭਰਾ! ੫ ਭਾਵੇਗਾ.

ਭਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਵ. ਵਿਚਾਰ. ਖ਼ਿਆਲ. "ਊਜਰੁ ਮੇਰੈ ਭਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿੱਚ ਉੱਜੜ ਹੈ। ੨ ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ. "ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕੁਰਾ ਰਾਈ ਦਸਵੇਂ ਭਾਇ." (ਸ: ਕਬੀਰ) ੩ ਸ਼ਤ੍ਰੁ–ਭ੍ਰਾਤਾ. ਭਾਈ "ਦੂਸਰ ਭਾਇ ਹੁਤੋ ਜੋ ਏਕਾ." (ਗਜਾਨ) ੪ ਭਾਵ. ਮਨ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਨੂੰ ਅੰਗਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਾਇ ਭਾਇ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਦਿਖਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੬) ਹਾਵ ਭਾਵ ਦਿਖਾਏ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ਅਤੇ ਭਾਵ। ੫ ਭਾਵ. ਪ੍ਰੇਮ. "ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਕੀਰਤਨਿ ਲਾਗੈ." (ਰੌਂਡ ਮ: ੫) ੬ ਸਨਮਾਨ. ਆਦਰ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. "ਏਕ ਭਾਇ ਦੇਖਉ ਸਭ ਨਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੭ ਮਰਜ਼ੀ. ਆਸ਼ਯ. "ਚਰਣੀ ਲਗਾ,ਚਲਾ ਤਿਨ ਕੈ ਭਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੮ ਰੰਗ. ਵਰਣ. ਭਾਹ. "ਚੂਨਾ ਊਜਲ ਭਾਇ." (ਸ: ਕਬੀਰ) ੯ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਢੰਗ. ਵਾਂਙ. ਤਰਹਿ. "ਅਟਕਤ ਭਈ ਕੰਜ ਭਵਰ ਕੇ ਭਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨) ੧੦ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. "ਨਾ ਓਹੁ ਬਢੈ ਨ ਘਟਤਾਜਾਇ। ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਏਕੈ ਭਾਇ।" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੧੧ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਤਤ੍ਵ. "ਮੋਰੀ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ, ਸੁਨਹੁ ਭਾਇ."(ਬਸੰ ਮ: ੧) ੧੨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ–ਤਾ–ਤ੍ਵ ਪਨ. "ਦਾਸ ਦਸੰਤਣਭਾਇ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸਤ੍ਵਪਨ. ਦਾਸਾਨ ਦਾਸਤ੍ਵਭਾਵ.

ਭਾਇਓ. ਪਸੰਦ ਆਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭਾਉਣਾ। ੨ ਭਯੋ. ਹੋਇਆ."ਛਲਿਓ ਬਲਿ ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਭਾਇਸੁਭਾਇ. ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ ਭਾਵ. ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮ.

ਭਾਇ ਸੁਭਾਈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕਭਾਵ ਕਰਕੇ. ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਪੁਰ. "ਜੈਸੇ ਬਾਲਕ ਭਾਇਸੁਭਾਈ,ਲਖ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਭਾਇਪ. ਭਾਈਪਨ. ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ.

ਭਾਇਰ. ਭਿੰਗ. ਭ੍ਰਾਤਾ. ਭਾਈ. "ਭਾਇਰ ਬਾਪ ਨ ਮਾਉ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਭਾਵਰੁਹ. ਵਿ–ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਏਕੈ ਸਿਮਰਹੁ ਭਾਇਰਹੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੪ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ. "ਤਿਸੈ ਪਰਾਪਤਿ ਭਾਇਰਹੁ ਜਿਸੁ ਦੇਇ ਬਿਧਾਤਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੨) ੫ ਸੰ. ਭਾਸ੍ਵਰ. ਚਮਕੀਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ.

ਭਾਇਰਾ. ਭਾਈ. ਭ੍ਰਾਤਾ. "ਮਾ ਪਿਉ ਭੈਣਾ ਭਾਇਰਾ." (ਭਾਗੁ) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੋ ਮਿਲੇ ਸਿ ਭਾਇਰਾ ਸਚੈਸਬਦਿ ਲਗੰਨਿ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਇਰ ੫.

ਭਾਇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਂਜੜਾ। ੨ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਭਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਭਾਈ. ਪਸੰਦ ਆਈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਉਣਾ. "ਸ੍ਰਾਈ ਸੋਹਾਗਣਿ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪) ੨ ਭ੍ਰਾਤਾ. "ਹਰਿਰਸ ਪੀਵਹੁ ਭਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉੱਚ ਪਦਵੀ, ਜੋ ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪਦਵੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਅਤੇ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਜੋ ਮੁਖੀਏ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਸਭ ਨੂੰ ਭਾਈ ਪਦਵੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ. ਜੈਸੇ– ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ, ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਆਦਿ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ, ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਕਰਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਥਾ ਅਤੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਸੇਵਕ, ਅਥਵਾ ਧਰਮਸ਼ਾਲੇਆ । ੫ ਸੰ. ਭਵਜ. ਪਿਆਰਾ. "ਰਾਖਿਲੈਹੁ ਭਾਈ ਮੇਰੇ ਕਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਪਿਆਰੇ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਰਖਸ਼ਾ ਕਰੋ.

ਭਾਈਅੜਾ. ਕ੍ਰਿ.ਭਾਵ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ . ਗੁਰਭਾਈ. "ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਚਲੈ ਭਾਈਅੜੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਭਾਈਕਾ ਵਿ–ਭਾਈ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੇ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਦਵੀ ਭਾਈ ਭਗਤੂ, ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ, ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਲਈ ਹੈ.

ਭਾਈ ਕੇ ਮੱਟੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰਾਸਾਹਿਬ.

ਭਾਈਚਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਾਦਰੀ. ਭਾਈਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ। ੨ ਭਾਈਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ.

ਭਾਈਜਾ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਈ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਭਤੀਜਾ। ੨ ਵਿ–ਭਾਵ–ਜ.ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਭਾਇਆ. ਪਸੰਦ ਆਇਆ.

ਭਾਈ ਦਾ ਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਭਾਈ.

ਭਾਈਦੂਜ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਦੂਜ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ.ਦ੍ਵਿਤੀਯਾ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਯਮ ਅਤੇ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਕਨਸ੍ਯਾ ਦ੍ਰਤ ਰਖਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਦੇ ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਕੱਢਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. * ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਡੇਰਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕਾਇਥ (ਕਾਯਸ੍ਥ) ਇਸ ਤਿਥਿ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਪਰਵ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਵੰਡਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਯਮਦੂਜ.

ਭਾਈ ਫੇਰੂ. ਦੇਖੋ, ਫੇਰੂ ੩.

ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਲੋ ਭਾਈ.

ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਲ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਲੋਲ ਭਾਈ.

ਭਾਈਰੂਪਾ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ, ਥਾਣਾ ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਾਮਪੁਰਾਫੂਲ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਹਿਤ ਭਾਈਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੈ. ਲੰਗਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫੀ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਈਰੂਪੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਣਾ ਦੇਖੋ "ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ.

ਭਾਏ. ਪਸੰਦ ਆਏ. ਪਿਆਰੇ ਲੱਗੇ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਭਾਵ (ਮਨਸ਼ਾ) ਮੁਤਾਬਿਕ. ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ. "ਤੂ ਚਲੁ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਏ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਭਾਸ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸ੍. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ, ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਸ੍–ਭਾਸ੍ . ਧਾ–ਬੋਲਣਾ। ੩ ਸੰ. ਭਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੪ ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟ. ਰੌਸ਼ਨ. "ਹੋਵਤ ਪੁਰਾਣ ਤੇ ਨਾਮ ਭਾਸ." (ਮਨੁਰਾਜ) ੫ ਦੇਖੋ, ਭਾਸਨ.

ਭਾਸਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ । ੨ ਭਾਸਕ. ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਵਕਤਾ.

ਭਾਸਕਰ. ਸੰ. ਭਾਸ੍ਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ । ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਸੁਵਰਨ. ਸੋਨਾ। ੪ ਵੀਰ. ਬਹਾਦੁਰ ਪੁਰਖ. "ਤਾਹਿ ਬਰਾਬਰ ਭਾਸਕਰ ਜੁੱਧ ਸਮੈ ਮੋ ਨਾਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੧)

* ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਯਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਯਮੁਨਾ ਦੇ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਭਾਸਕਾਰ. ਵਿ–ਭਾਸ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਭਾਸ਼ਯਕਾਰ. ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਟੀਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕਰਤਾ.

ਭਾਸਣ. ਦੇਖੋ, ਭਾਸਨ ਅਤੇ ਭਾਖਣ.

ਭਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਖਣ.

ਭਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਖਾ.

ਭਾਸਾਸ੍ਮਕ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ ਦਾ ਅੰਗ (ਹ).
ਭਾਸਾਚਿਤ੍

ਭਾਸਿਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ। ੨ ਭਾਸ਼ਿਤ. ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ.

ਭਾਸੀ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ. ਚਮਕੀ. ਦੇਖੋ, ਭਾਸ । ੨ ਸੰ. ਮਾਥਿਨ–ਭਾਸ਼ੀ. ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ । ੩ ਸੰ. ਮਾਸਿਨ੍. ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ.

ਭਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਭਾਸ। ੨ ਸੰ. ਸੂਰਯ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ.

ਭਾਸੈ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ. "ਗੁਰੁਤਾ ਭਾਸੈ ਬਿਦਿਤ ਜਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਭਾਸ.

ਭਾਸ੍ਯ. ਸੰ. ਭਾਸ਼੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਟੀਕਾਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੂਤ੍ਰ ਆਦਿ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਅਰਥ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ । ੩ ਭਾਸ੍ਯ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਯੋਗ੍ਯ । ੪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਾਇਕ.

ਭਾਸ੍ਵਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਸ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ। ੩ ਅਗਨਿ.

ਭਾਹ ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਬਾਹਿ. ਸੰ. ਵਹ੍ਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ ਅੱਗ. "ਦੁਰਜਨ ਤੂੰ ਜਲੁ ਭਾਹੜੀ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨) "ਭਾਹਿ ਨ ਜਾਲੈ, ਜਲਿ ਨਹੀ ਡੂਬੈ."(ਆਸਾ ਮ:੫)"ਭਾਹਿ ਬਲੰਦੀ ਬਿਝਵੀ, ਧੂਉ ਨ ਨਿਕਸਿਓ ਕਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਭਾਹੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੨ ਭੋ (ਭੂਸਾ) ਲਈ ਭੀ ਭਾਹਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਹੂਣੀ ਭਾਹਿ ਭਰੇ ਮੁਰਦਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਭੋ (ਭੂਸੇ) ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਹਨ.
ਭਾਹੜੀ
ਭਾਹਿ
ਭਾਹੀ

ਭਾਕ. ਭਾਵਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵਕ ਅਤੇ ਭਾਵੁਕ.

ਭਾਖ. ਸੰ. ਭਕ੍. ਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਾਨਪਾਨ. "ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਦੁਰਗੰਧ ਭਾਖੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) "ਭਾਖਿਲੈ ਪੰਚੈ ਹੋਇ ਸਬੂਰੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਕ੍ਣ ਕਰਲੈ। ੨ ਭਾਸ਼ਣ. ਕਥਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਸ ੨ "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਅਖਰ ਦੁਇ ਭਾਖਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਸ਼ਾ. ਬੋਲੀ. "ਭਾਖ ਸੁਭਾਖ ਵਿਚਾਰ ਨ ਛਿੱਕ ਮਨਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਭਾਸ਼ਯ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ. ਟੀਕਾ. ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਕੀਤੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ. "ਕਹੂੰ ਭਾਖ ਬਾਚੈਂ, ਕਹੂੰ ਕੌਮਦੀਮੈਂ." (ਗਯਾਨ) ਕਿਤੇ ਪਤੰਜਲਿ ਦਾ ਮਹਾਭਾਸ਼ਯ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਰ ਕਿਤੇ ਕੌਮੁਦੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ.

ਭਾਖਣ ਸੰ. ਭਾਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਬੋਲਣਾ.
ਭਾਖਨ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ. ਲੈਕ੍ਚਰ.

ਭਾਖਾ. ਸੰ. ਭਾਸ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੋਲੀ. ਵਾਣੀ। ੨ ਉਹ ਬੋਲੀ, ਜੋ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇ. ਦੇਸ਼ਭਾਸ਼ਾ. "ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗਉਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਾਖਾ ਸੁਣਨੀ ਕ੍ਰਿ–ਵੇਸ਼ ਬਦਲਕੇ ਰਾਤ੍ਰਿ ਦੇ ਸਮੇਂ
ਭਾਖਾ ਸੁਨਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ਾਤੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ, ਅਥਵਾ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਬੰਧੀ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਨੀਆਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸਲ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਹੋਸਕੇ. "ਭਾਖਾ ਸੁਨਨ ਸ਼ਭਿਨ ਕੀ ਕਾਜਾ। ਅਤਿਥਿ ਭੇਖ ਕਰ ਨਿਕਸਜੇ ਰਾਜਾ ॥" (ਚਰਿਤ੍ ੩੧੪) ਦੇਖੋ, ਵੀਰਯਾਤ੍ਰਾ.

ਭਾਖਾ ਪਿੰਗਲ ਦੀ ਸੁੰਦਰੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੁੰਦਰੀ ਛੰਦ ਦੇ ਨਿਯਮ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਹਿੰਦੀਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਿੰਗਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੰਦਰੀ ਛੰਦ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਸਗਣ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰੀ (ਦ).

ਭਾਖਿ. ਭਾਸ਼ਣ ਕਰਕੇ. ਆਖਕੇ। ੨ ਭਾਖਣ ਦਾ ਅਮਰ. ਕਹੁ. ਆਖ. "ਅਖਰ ਦੁਇ ਭਾਖਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਭਾਖਿਆ. ਭਾਸ਼ਣ (ਕਥਨ) ਕੀਤਾ. "ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਖਿਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਭਾਸ਼ਾ. ਬੋਲੀ. "ਕਹੁ ਦੇਸਭਾਖਿਆ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਭਕ੍ਣ ਕੀਤਾ. ਖਾਧਾ. "ਸਚੁ ਭੋਜਨੁ ਭਾਖਿਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਭਾਖਿਲੈ. ਖਾਲੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਖ ੧.

ਭਾਖੀ. ਭਾਸ਼ਣ (ਕਥਨ) ਕੀਤੀ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕਿਨੈ ਨ ਭਾਖੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਭਕ੍ਣ ਕੀਤੀ. ਖਾਧੀ। ੩ ਭੁਖੀ. ਗਰਮਹੋਈ. "ਚਲੀ ਬੰਦੂਕੈਂ ਭਾਖੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩੧) ੪ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਖੀ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣਨਾ ਹੈ. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਨੰ ੧ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਊ–ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ.

ਭਾਖੀਅਲੇ ਦੇਖੋ, ਤਤਸਾਰਖਾ.
ਭਾਖੀਲੇ

ਭਾਖੁ. ਦੇਖੋ, ਭਾਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਸ਼ਸ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਕ੍ਸ.

ਭਾਖੇ. ਭਾਸ਼ਣ ਕਰੇ. ਆਖੇ। ੨ ਭਾਸ਼ਾ. ਬੋਲੀ. "ਸਭਹੁ ਨਿਰਾਰੀ ਭਾਖੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਨਿਰਾਲੀ (ਭਿੰਨ) ਭਾਸ਼ਾ। ੩ ਭਕ੍ਣ ਕੀਤੇ. ਖਾਧੇ। ੪ ਜਾਣੇ. ਸਮਝੇ. ਦੇਖੋ, ਭਾਖੀ ੪.

ਭਾਖੰਤ. ਭਾਸ਼ਣ ਕਰੰਤ. ਕਥੰਤ। ੨ ਭਕ੍ਣ ਕਰੰਤ. "ਲਾਗੰਤ ਬਾਣ ਭਾਖੰਤ ਮਾਸ." (ਕਲ੍ਕੀ)

ਭਾਖ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਭਾਸ੍ਯ. "ਸੁ ਭਾਖ੍ਯ ਕੌਮੁਦੀ ਪੜ੍ਹੈਂ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਭਾਗ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਨਾ. "ਦੁਰਹੁ ਹੀ ਤੇ ਭਾਗਿਗਇਓ ਹੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ (ਦੇਖੋ, ਭਜ੍ ਧਾ) ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਹਿੱਸਾ. ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. "ਚਤੁਰ ਭਾਗ ਕਰਜੈ ਤਿਸੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਭਾਗ੍ਯ. ਕਿਸਮਤ. "ਭਲੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਦੇਸ਼. ਮੁਲਕ. "ਹੋਇ ਆਨੰਦ ਸਗਲ ਭਾਗ." (ਮਲਾ ਪੜ੍ਤਾਲ ਮ: ੫)

ਭਾਂਗ. ਸੰ. ਸ਼ਣ–ਭੰਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੰਗ. ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗਾ. "ਚੁਓ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ, ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਭਾਗਉਤ ਸੰ. ਭਾਗਵਤ. ਵਿ–ਭਗਵਾਨ ਸੰਬੰਧੀ.
ਭਾਗਉਤੁ "ਭਗਤਿ ਭਾਗਉਤੁ ਲਿਖੀਐ ਤਿਹ ਊਪਰੈ." ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੨ ਸਕੰਧ, ੩੧੨ ਅਧ੍ਯਾਯ ਅਤੇ ੧੮੦੦੦ ਸ਼ਲੋਕ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ. "ਦਸਮਕਥਾ ਭਾਗਉਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਾਗਸਿੰਘ. ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੭੯੪ ਵਿੱਚ ਇੱਕੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਜੀਂਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕੀਚੀ ਅਤੇ ਲਾਰਡ ਲੇਕ (Lake) ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ. ਰਾਜਾ ਭਾਗਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ ਅਤੇ ਨੀਤਿਗ੍ਯਾਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਅਧਰੋਗ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਰਹਿਕੇ ਸਨ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ,ਜੀਂਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਭਾਗਸੁਧਾ. ਵਿ–ਭਾਗਧੇਯ. ਭਾਗ੍ਯਵਾਨ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ. "ਓਹ ਧਨੁ ਭਾਗਸੁਧਾ, ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਧਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭਾਗਕੌਰ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗੋਮਾਈ.

ਭਾਗਠ ਵਿ–ਇਸ਼੍–ਭਾਗ੍ਯ–ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ. ਭਾਗ੍ਯਵਾਨ. "ਸੋ ਘਰ
ਭਾਗਠੜਾ ਭਾਗਠ ਦੇਖ."(ਸੋਰ ਮ: ੧) ਭਾਗਠੜੇ
ਭਾਗਠਿ ਹਰਿ ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)
ਭਾਗਠੁ "ਭਾਗਠਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪੜੈ ਨਿਤ ਧੋਬੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਭਾਗਠੁ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਹਰਿਧਨੁ ਅੰਤਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭਾਗਣ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਦੇਵੀ ੨। ੨ ਆਗਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖਣੀ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਈ. ਉਸ ਨੇ ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ.

ਭਾਗਤਜਾਗ ਲਕਣਾ. ਜਹਤ ਅਜਹਤ ਲਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਹਤਾਜਹਤਿ.

ਭਾਗਨਾ. ਭਾਗ-ਹਨ. "ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤੇ ਜਾਕੈ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ-ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ.

ਭਾਗਭਰੀ. ਸੇਵਾਦਾਸ ਦੀ ਮਾਈ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹੱਥੀਂ ਵਸਤ੍ਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਰਾਧਨ ਕੀਤਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮਡੋਰ ਦੇ ਖਿੱਚੇਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੭੨ ਵਿੱਚ ਮਾਈ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁਚੇ ਅਤੇ ਪਹਿਰਨ ਲਈ ਵਸਤ੍ਰ ਮੰਗਿਆ. ਭਾਗਭਰੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਹੁਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ, ਅਰ ਇਸ ਮਾਈ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ-ਭਾਗਵਾਲੀ. ਭਾਗਜ ਕਰਕੇ ਪੂਰਿਤ. "ਆਖਯ ਭਾਗਭਰੀ ਸੁਭ ਤੇਰਾ। ਸਾਰਥ ਭਾਗਭਰੀ ਅਬ ਹੋਰਾ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਤੇਰਾ ਆਖਯਾ (ਨਾਮ) ਭਾਗਭਰੀ ਹੁਣ ਅਰਥ ਸਹਿਤ ਹੋਗਿਆ।
੩ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਰਈਸ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਪੋਤੇ ਕੌਰ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਕੌਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਵਿਤਾਈ.

ਭਾਗਮਣਾ. ਵਿ-ਭਾਗਜਵਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਣਾ.

ਭਾਗਮਣੀ. ਭਾਗਜ ਦੀ ਮਣੀ. ਭਾਗਜਰੂਪ ਰਤਨ। ੨ ਵਿ-ਭਾਗਜਮਣਿ ਵਾਲੀ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬੀ ਦਾ ਰਤਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੂਸਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ. "ਭਾਗਮਣੀ ਸੋਹਾਗਣਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਭਾਗਮੱਲ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗੋ ਮਲਿਕ.

ਭਾਗਲ. ਵਿ-ਭਗੌੜਾ. ਭੱਜਣ ਵਾਲਾ. "ਤੋ ਲਗ ਭਾਗਲ ਆਇ ਕਹਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਾਗਲਪੁਰ. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਈ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੨੬੩ ਮੀਲ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੬੪,੮੩੩ ਹੈ.

ਭਾਗਵਤ } ਭਗਵਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ।
ਭਾਗਵਤੁ } ੨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਭਗਤ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ।* ੩ ਦੇਖੋ, ਭਾਗਉਤ ੨. "ਜਾਕੈ ਭਾਗਵਤੁ ਲੇਖੀਐ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਪੇਖੀਐ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਭਾਗਵਾਨ } ਵਿ-ਭਾਗਜਵਾਨ. ਭਾਗਜ ਵਾਲਾ.
ਭਾਗਵੰਤ } ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ.

ਭਾਂਗਾ. ਸੰਗਜਾ-ਭੰਗ. ਕਸਰ. ਭੇਦ. ਫਰਕ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ.

ਭਾਗਾਰਤੀ. ਭਾਗਜ ਦੀ ਲਾਲੀ. ਭਾਗਜ ਕਰਕੇ ਚੇਹਰੇ ਤੇ ਹੋਈ ਰਕ੍ਹ ਰੰਗਤ. "ਮੁਖਿ ਭਾਗਾਰਤੀ ਚਾਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਗਾਰਥੀ.

ਭਾਗਾਰਥੀ. ਸੰ. भागार्थिन्. ਵਿ-ਹਿੱਸਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ.

ਭਾਗਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਭੱਜ (ਨੱਠ) ਕੇ. "ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਗੁਰ ਭਾਗਿ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਗਜ (ਨਸੀਬ) ਨਾਲ. "ਸੰਤ ਭੇਟੇ ਵਡਭਾਗਿ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ-ਭਾਗਜਵਾਨ. ਸੁਭਾਗੀ. "ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਪਾਏ ਭਾਗਿ ਕੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੪ ਦੇਖੋ, ਭਾਗੀ.

ਭਾਗੀ. ਭਾਗੀਂ. ਭਾਗਜ ਸੇ. ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ. "ਗੁਰ ਚਰਨ ਬੋਹਿਥ ਮਿਲਿਓ ਭਾਗੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. भागिन्. ਵਿ-ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਹਿੱਸੇਦਾਰ. "ਕੇਵਲ ਰਾਮਭਗਤ ਨਿਜ ਭਾਗੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

* सर्व भूतेषु यः पश्येद भगवदभावमात्मनः
भूतानि भगवत्यात्मन्येष भागवतोत्तमः ॥
(ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੩)

੪ ਭਾਗਜ (ਨਸੀਬ) ਵਾਲਾ, ਵਾਲੇ. "ਵਡਭਾਗੀ ਸੇ ਕਾਢੀਅਹਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਭਾਗੀਠਾ. ਸੰਗਜਾ-ਇਸ੍ਟ-ਭਾਗਜ. ਉੱਤਮ ਭਾਗ. "ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੀਠਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ-ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਵਾਲਾ.

ਭਾਗੀਬਾਂਦਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਭਟਿੰਡਾ, ਥਾਣਾ ਰਾਮਾ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ, ਅਰ ਕੋਟਫੱਤੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਭਾਗੀਰਥ. ਵਿ-ਭਗੀਰਥ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਗੀਰਥ.

ਭਾਗੀਰਥਿ. ਭਗੀਰਥ ਨੇ. "ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੈ ਭਾਗੀਰਥਿ ਆਣੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਜਾਹਰਨਵੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਗੀਰਥੀ.

ਭਾਗੀਰਥੀ. ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਲਿਆਂਦੀਹੋਈ ਨਦੀ, ਗੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਭਗੀਰਥ। ੨ ਗੰਗਾ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸ਼ਾਖ਼, ਜੋ ਮੁਰਸ਼ਦਾਬਾਦ ਦੇ ਜਿਲੇ, ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਅਲਗ ਹੋਕੇ ਬਰਦਵਾਨ ਅਤੇ ਨਦੀਆ ਜਿਲੇ ਦੀ ਹੱਦ ਵੱਖ ਕਰਦੀਹੋਈ ਜਲੰਗੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਭਾਗੁ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗ. "ਭਾਗੁ ਪੂਰਾ ਤਿਨ ਜਾਗਿਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਭਾਗੂ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗੋ ਮਲਿਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੱਟੂ ੨। ੩ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫੂਸਮੰਡੀ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਭਟਿੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਕੱਚੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਇਸ ਨਾਲ ੨੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਭਾਗੋ. ਦੌੜੋ. ਨੱਠੋ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਨਾ ੨. "ਪਾਪ ਤਜਿ ਭਾਗੋ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਗੋ ਮਲਿਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਾਗੋ ਮਾਈ.

ਭਾਗੋ ਦਾ ਬੁੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗੋ ਮਾਈ.

ਭਾਗੋ ਮਲਿਕ. ਇਹ ਖਤ੍ਰੀ, ਸੈਦਪੁਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਜਾਲਿਮਖ਼ਾਨ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ, ਭਾਰੀ ਰਿਸ਼ਵਤਖ਼ੋਰ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਕੀਤਾ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਲਾਲੋ ਤਖਾਣ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇਹੋਏ ਸਨ. ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਨਿਉਂਦਾ ਨਾ ਮੰਨਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਨਾ ਗਏ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਪਮਾਨ ਸਮਝਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕੂਮਤ ਨਾਲ ਤਲਬ ਕੀਤਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਰੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਭਾਗੋ ਦਾ ਅੰਨ ਲਹੂ ਅਤੇ ਲਾਲੋ ਦਾ ਦੁੱਧ ਸਿੱਧ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਜਾ ਦਿੱਤੀ.

ਭਾਗੋ ਮਾਈ. ਢਿੱਲੋਂ ਗੋਤ ਦੀ ਉੱਚ ਆਚਾਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪਿੰਡ ਚੁਭਾਲ (ਝਬਾਲ) ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਵਸਨੀਕ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਲੰਗਾਹ ਦੇ ਭਾਈ ਪੇਰੋਸ਼ਾਹ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ. ਜਦ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖਕੇ ਘਰੀਂ ਆਏ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿੱਕਾਰਿਆ ਅਰ ਆਪ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਸਿੰਘਭੇਸ ਧਾਰਕੇ ਅਜੇਹੇ ਤਰਕ ਦੇ ਵਾਕ ਕਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਗਏ.

ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਵਿੱਚ ਭਾਗੋਮਾਈ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਕੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਲੜੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘਾਇਲ ਹੋਈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਕੇ ਰਾਜੀ ਕੀਤਾ ਅਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਭਾਗਕੌਰ ਬਣਾਈ. ਇਹ ਮਰਦਾਵਾਂ ਭੇਸ ਧਾਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਦਾ ਅੜਦਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਜਦ ਕਲਗੀਧਰ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਅੰਤਰਧਾਨ (ਲੋਪ) ਹੋਗਏ, ਤਦ ਇਹ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਬਿਦਰ ਚਲੀਗਈ ਅਰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਦੇਹ ਤਿਆਗੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁੰਗਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬਰਛੇ ਦਾ ਫਲ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਸਨਮਾਨ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਅਸ੍ਵਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਭਾਗਜ. ਵਿ-ਭਾਗ (ਹਿੱਸਾ) ਕਰਨ ਯੋਗਜ. ਵੰਡਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਹਿੱਸੇਦਾਰ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ. ਨਸੀਬ.

ਭਾਗਜੋ. ਭਗ੍ਰ ਹੋਇਆ. ਟੁੱਟਿਆ. "ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਧਨੁ ਭਾਗਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਧਨੁਖ ਟੁੱਟਿਆ। ੨ ਭੱਜਿਆ. ਨੱਠਿਆ.

ਭਾਜ. ਸੰਗਜਾ-ਭੱਜਣ (ਨੱਠਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੌੜ। ੨ ਸੰ. भाज्. ਧਾ-ਹਿੱਸਾ ਕਰਨਾ, ਵੰਡਣਾ, ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰ. भ्राज्-ਭ੍ਰਾਜ. ਧਾ-ਚਮਕਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ. "ਜਨਕ ਸ ਭਾਜਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਭਜ.

ਭਾਜਉ } ਭੱਜੋ. ਨੱਠੋ। ੨ ਭਜੋ. ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ.
ਭਾਜਹੁ } "ਇਕ ਭਾਜਹੁ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਭਾਜਕ. ਸੰ. ਵਿ-ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਉਹ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਿ ਨੂੰ ਭਾਗ ਦਿੱਤਾਜਾਵੇ.

ਭਾਜਨ. ਕ੍ਰਿ-ਭੱਜਣਾ. ਨੱਸਣਾ. "ਭਾਜਨ ਥਾਕੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਹਿੱਸਾ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵੰਡਾਉਣਾ। ੩ ਪਾਤ੍ਰ. ਬਰਤਨ. "ਭਾਜਨ ਹੈਂ ਬਹੁ ਨਾਨ੍ਹਾ ਰੇ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭਾਂਜਨ. ਬਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਜਨ ੩. "ਮਾਂਜਨ ਕਰ ਭਾਂਜਨ ਧੋਈਜੈ." (ਤਨਾਮਾ)

ਭਾਜਰ } ਸੰਗਜਾ-ਭੱਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੌੜ. "ਭਾਜਰ
ਭਾਜੜ } ਕੋ ਪਾਇ ਸਮੁਦਾਇ ਨਰ ਲਜਾਇ ਸਾਥ." (ਗਪ੍ਰਸੂ)

ਭਾਂਜੜਾ. ਇੱਕ ਨੀਚ ਪਹਾੜੀ ਜਾਤਿ. ਡੂਮਣਾ. ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਭਾਜਾ. ਸੰ. ਭਾਯੀ. ਔਰਤ. ਜੋਰੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਜ ੩। ੩ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਾਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਜਾ ਆਖਦਾ ਹੈ.

ਭਾਜਿ. ਭੱਜਕੇ. ਦੌੜਕੇ. "ਭਾਜਿ ਪੜਹੁ ਤੁਮ ਹਰਿਸਰਣਾ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਭਾਜੀ. ਸੰਗਜਾ-ਭੁਜਿੰਤ (ਭੁੰਨੀ) ਵਸਤੁ. ਘੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਤਲੀਹੋਈ ਤਰਕਾਰੀ। ੨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਭਾਜਜ (ਵੰਡਣ ਯੋਗਜ) ਮਿਠਾਈ ਆਦਿ. "ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਭਾਜੀ ਦਈ ਹਟਾਇ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਭਾਂਜੀ. ਸੰਗਜਾ-ਕਾਰਜ ਭੰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਘਨ. ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਚੁਗਲੀ. ਦੇਖੋ, ਭੰਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਾਨਜੀ.

ਭਾਜੁ. ਦੇਖੋ, ਭਜ ਅਤੇ ਭਾਜ. "ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ, ਤੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਜੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਜਜ.

ਭਾਜਜ. ਸੰ. ਵਿ-ਵੰਡਣ ਯੋਗਜ. ਤਕਸੀਮ ਕਰਨ ਲਾਇਕ.

ਭਾਂਞਨ. ਪਾਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਭਾਜਨ ੩. "ਜੂਠੇ ਭਾਂਞਨ ਮਾਂਞਨ ਕਰਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਭਾਟ. ਦੇਖੋ, ਭੱਟ. "ਅਬ ਰਾਖਹੁ ਦਾਸ ਭਾਟ ਕੀ ਲਾਜ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸੰ. ਭਾੜਾ. ਕਿਰਾਇਆ. ਮਹਿਸੂਲ. ਭਾਟਕ.

ਭਾਟਕ. ਭਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਟ ੨.

ਭਾਟੜਾ. ਮਾਧਵਾਨਲ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਕਾਮਕੰਦਲਾ ਵੇਸ਼ਜਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨਮੀ ਸੰਤਾਨ. ਭਾਟੜੇ ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਬਣਾਕੇ ਦਾਨ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਫਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ੨ ਭੱਟਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੰਗਾ ਭਾਟੜਾ.

ਭਾਟਿ } ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਭੱਟੀ.
ਭਾਟੀ }

ਭਾਠ. ਦੇਖੋ, ਭਠ ਅਤੇ ਭਾਠੀ.

ਭਾਠਾ. ਸੰਗਜਾ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਉਤਰਾਉ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਾਰਭਾਠਾ.

ਭਾਠੀ. ਸੰ. ਭ੍ਰਾਸ੍ਟ੍ਰਕ. ਸੰਗਜਾ-ਭੁੰਨਣ ਦੀ ਕੜਾਹੀ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕੜਾਹੀ ਰੱਖਕੇ ਭੁੰਨੀਏ, ਉਹ ਚੁਲ੍ਹਾ. ਚੁਰ। ੩ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਦਾ ਟਪਕਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. "ਗਗਨਿ ਰਸਾਲ ਚੁਐ ਮੇਰੀ ਭਾਠੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਭਾਂਡ. ਸੰ. ਭੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਰਲੱਜ ਬਾਤ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰੁਸ. "ਨਿਰਲਜੈ ਭਾਂਡ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਭੰਡ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਣ੍ਡ–ਭਾਂਡ. ਭਾਂਡਾ. ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਸੌਦਾਗਰੀ ਦਾ ਸਾਮਾਨ. ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ.

ਭਾਂਡਸਾਲ / **ਭਾਂਡਸਾਲਾ** ਸੰ. ਭਾਂਡਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੌਦਾਗਰੀ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਮਾਲ-ਗੁਦਾਮ. ਦੁਕਾਨ. ਕੋਠੀ. ਦੇਖੋ,ਭਾਂਡ ੩. "ਸੁਰਤਿ ਸੋਚ ਕਰਿ ਭਾਂਡਸਾਲ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭੜਸਾਲ ਹੈ.

ਭਾਂਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੰਡਣਾ. ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ. ਨਿੰਦਣਾ. ਨਿਰਲੱਜ ਵਾਕ ਕਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭੰਡ.

ਭਾਂਡਾ. ਸੰ. ਭਾਂਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਤ੍ਰ. ਬਰਤਨ. "ਧਨੁ ਭਾਂਡਾ, ਧਨੁ ਮਸੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਧਨਜ ਹੈ ਪਾਤ੍ਰ (ਦਵਾਤ) ਧਨਜ ਹੈ ਮਸਿ (ਰੌਸ਼ਨਾਈ)। ੨ ਭਾਵ–ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਜਿਨ ਕਉ ਭਾਂਡੈ ਭਾਉ, ਤਿਨਾ ਸਵਾਰਸੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਚਾ. ਉਹ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਢਲੀਹੋਈ ਧਾਤੁ ਪਾਈਏ. "ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ, ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ ਢਾਲਿ." (ਜਪੁ) ੪ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਉੱਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ। ੫ ਵਿ–ਭੰਡਿਆ. ਨਿੰਦਿਤ. "ਘਿਅ ਪਟ ਭਾਂਡਾ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਘ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪੱਟ (ਰੇਸ਼ਮ) ਨੂੰ ਕੋਈ ਭ੍ਰਿੰਟਣ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ.

ਭਾਂਡਾਗਾਰ / **ਭਾਂਡਾਰ** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੌਦਾਗਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਂਡਸਾਲ। ੨ ਰਸੋਈ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਲੰਗਰ. ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ.

ਭਾਂਡੈ / **ਭਾਂਡੈ** ਭਾਂਡੇ (ਪਾਤ੍ਰ) ਵਿੱਚ. "ਕਚੈ ਭਾਂਡੈ ਰਖੀਐ ਕਿਚਰੁ ਤਾਈ ਨੀਰ ?" (ਸ: ਫਰੀਦ) ੨ ਭੰਡਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਬਦਨਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਭਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖਣ ਯੋਗ (ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ) ਕਾਵ੍ਯ. ਨਾਟਕ.

ਭਾਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ (ਭਾਵਨ). ਉਹ ਬਾਤ, ਜੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਹੈ. "ਭਾਣਾ ਮੰਨੈ, ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਇੱਛਾ. ਮਰਜ਼ੀ. "ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ ਤੁਮ ਕਰਹੁ, ਤਾ ਫਿਰਿ ਸਹੁ ਖੁਸੀ ਨ ਆਵਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੩ ਵਿ–ਭਾਇਆ. ਪਸੰਦ ਆਇਆ.

ਭਾਣਿ. ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ. ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ. "ਬੋਲੈ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭਾਣੀ. ਭਾਈ. ਪਸੰਦ ਆਈ. ਹੱਛੀ ਲੱਗੀ. "ਸਾਈ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਨਕਾ, ਜੋ ਭਾਣੀ ਕਰਤਾਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭਾਣੈ. ਭਾਏ. ਪਸੰਦ ਆਏ। ੨ ਭਾਵ (ਖ਼ਿਆਲ) ਅਨੁਸਾਰ. ਜੈਸੇ–"ਮੇਰੇ ਭਾਣੈ ਸ਼ਤਿਗੁਰ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੀ ਵੈਕੁੰਠ ਹੈ." ਦੇਖੋ, ਭਾਣੈ.

ਭਾਣੈ. ਖ਼ਯਾਲ ਅੰਦਰ. "ਰੋਗੀ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਭ ਰੋਗੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਭਾਣੇਖੇੜੀ. ਜ਼ਿਲਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਵਣੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਪਾਸ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਕੱਚਾ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਵੀਹ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਭਾਤ. ਸੰ. ਭਕ੍. ਰਿੱਝੇਹੋਏ ਚਾਵਲ. ਭੱਤ. ਭਾਤੁ. "ਭਾਤੁ ਪਹਿਤਿ ਅਰੁ ਲਾਪਸੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਂਤ.

ਭਾਂਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਰ. ਰੀਤਿ.

ਭਾਂਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਦਰਾ.

ਭਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਤ ੧. "ਭਾਤਾ ਲਏ ਪਾਨ ਚਲ ਆਈ." (ਦੱਤਾਵ) ਭੱਤਾ (ਭੋਜਨ) ਲੈਕੇ.

ਭਾਤਿ / **ਭਾਂਤਿ** / **ਭਾਤੀ** / **ਭਾਂਤੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਰ. ਰੀਤਿ. ਢੰਗ. "ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਬਨ ਬਨ ਅਵਗਾਹੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਹੋਇ ਪਸਰਿਆ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) "ਹੋਰਤੁ ਕਿਤੈ ਨ ਭਾਤੀ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਸਬਹਿ ਸੁਹਾਤੀ ਕਹੀ ਚਾਹਿਯਤ ਬਾਤ, ਤਾਹੂੰ ਬਾਤ ਕਹਿਬੇ ਮੇ ਏਕ ਭਾਂਤਿ ਚਾਹਿਯਤ ਹੈ." (ਅਮਰੇਸ਼)
੨ ਸੰ. ਭਾਤਿ. ਸ਼ੋਭਾ. ਚਮਕ. ਮਨੋਹਰਤਾ.

ਭਾਤੀਈ. ਕ੍ਰਾਤ੍ਰਿ ਗਣੋਂ ਨੇ. ਭਾਈਆਂ ਕਰਕੇ। ੨ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ. "ਪੁਤੀ ਭਾਤੀਈ ਜਾਵਾਈ ਸਕੀਂ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਭਾਤੀਜ / **ਭਾਤੀਜਾ** ਕ੍ਰਾਤ੍ਰਿਜ. ਭਾਈ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਪੁਤ ਭਾਈ ਭਾਤੀਜੇ ਰੋਵਹਿ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਭਤੀਜਾ ਅਤੇ ਭੁਤੀਜਾ.

ਭਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਭਾਤ. "ਦਹੀ ਭਾਤੁ ਖਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸੰ. ਸੂਰਜ. ਪ੍ਰਕਾਕਰ.

ਭਾਤੇ. ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਭਾਂਤ ਕਾ. "ਕੋਈ ਅਵਰੁ ਨ ਤੇਰੀ ਭਾਤੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤੇ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ. ਦੇਖੋ, ਭਾਤਿ. "ਗੁਰਪੂਰੈ ਉਪਦੇਸਿਆ ਜੀਵਨਗਤਿ ਭਾਤੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਭਾਂਉਂ-ਦੇ. ਢੰਗੀ ਲਗਦੇ.

ਭਾਥਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੀਰਕਸ਼. ਭੱਥਾ. ਸੰ. ਭਸਤ੍ਰਾ.

ਭਾਥੀ. ਵਿ–ਭੱਥਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਧਨੁਖਧਾਰੀ. "ਭਾਥੀ ਜੁਥੇ ਬਾਂਧ ਸਾਥੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਭਾਦਉ. ਸੰ. ਭਾਦ੍ ਅਤੇ ਭਾਦ੍ਰਪਦ. ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਭਾਦ੍ਰਪਦਾ ਨਕਤ੍ਰ ਦਾ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਭਾਦਉ ਭਰਮਿ ਭੁਲੀ ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਭਾਦਨ. ਦੇਖੋ, ਭੁਦਣ ਅਤੇ ਭੁਦ੍ ੬। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮ-ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਭੇਦਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਦਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-"ਪਬਸ਼ਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਖਾਨਕੈ ਭਾਦਨ ਈਸ ਬਖਾਨ."(ਸਨਾਮਾ) ਪਹਵਤ ਭੇਦਨੀ ਨਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ ਵਰੁਣ.

ਭਾਦਰਾ. ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਗੜ੍ਹ ਨਜਾਮਤ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ·ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਇਹ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ, ਬੀਕਾਨੇਰ ਤੋਂ ੧੩੬ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਹਿਸਾਰ ਤੋਂ ੩੫ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਦੌੜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਸਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਹੁਣ ਤੋੜੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾ-ਪਾਲਸਿੰਘ ਬਾਬਾ.

ਭਾਦਵ / **ਭਾਦੁਇ** ਭਾਦ੍ਰਪਦ. ਦੇਖੋ, ਭਾਦਉ. "ਰੁਤਿ ਬਰਸੁ ਸੁਹੇਲੀਆ ਸਾਵਣ ਭਾਦਵੇ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) "ਸੋ ਭਾਦੁਇ ਨਰਕਿ ਨ ਪਾਈਅਹਿ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਭਾਦੁ. ਭਦ੍. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੋਭਾਦੁ.

ਭਾਦੋ / **ਭਾਦੋਂ** / **ਭਾਦੇ** / **ਭਾਦ੍** / **ਭਾਦ੍ਰਪਦ** ਦੇਖੋ, ਭਦ੍ਰਪਦਾ ਅਤੇ ਭਾਦਉ.

ਭਾਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਦਰਾ.

ਭਾਦ੍ਰੀ. ਵਿ–ਭਾਦ੍ਰਪਦ (ਭਾਦੋਂ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਜਿਵੇਂ ਭਾਦ੍ਰੀ ਮੱਸਿਆ (ਅਮਾਵਸ).

ਭਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਭਾਨ ਹੋਤ ਜਗ ਜਾਸ ਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜਾਹਿਰ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ। ੩ ਗ਼ਜ਼ਾਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਭਾਨੁ. "ਤੁਮ ਅਨਾਦਿ ਕਹਿਂ ਭਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਸਿੰਧੀ. ਅਭਿਮਾਨ. ਗਰਬ। ੬ ਘਰ. ਮਕਾਨ। ੭ ਦੇਖੋ, ਭਾਨਨਾ.

ਭਾਨਜਾ / **ਭਾਨਜੀ** ਭਗਿਨੀਜ. ਭੈਣ ਦਾ ਜਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਭੈਣ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. "ਸਗਲਿਆ ਕੀ ਹਉ ਬਹਿਨ ਭਾਨਜੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਭਾਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੰਨਣਾ. ਤੋੜਨਾ. ਭਗ੍ਨ ਕਰਨਾ. "ਭਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਤੇਜ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਭਾਨ ਜਗ, ਭਾਨ ਭਾਨ ਡਾਰੇ ਰਹੀ ਤਿਨ ਮੁਖ ਭਾ ਨ ਹੈ." (ਗ਼ਾਲ) ਭਾਨੁ (ਸੂਰਜ) ਸਮਾਨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਤੇਜ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਨ (ਪ੍ਰਤੀਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਭੰਨਕੇ ਮੈਦਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟਦੀ ਹੈ ਅਰ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖ ਪੁਰ ਭਾ (ਸ਼ੋਭਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਭਾਨਭਾਨ. ਭਾਨੁ (ਸੂਰਜ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਨਮੋ ਭਾਨਭਾਨੇ." (ਜਾਪੁ)

ਭਾਨਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਭਾਨੁਮਤੀ.

ਭਾਨਵੀ. ਭਾਨੁ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ. "ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰਣੀ ਭਾਨਵੀਯੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਭਾਨਾ. ਭਾਣਾ. ਭਾਇਆ. ਪਸੰਦ ਆਇਆ. "ਕਉੜਾ ਕਿਸੈ ਨ ਲਗਈ, ਸਭਨਾ ਹੀ ਭਾਨਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੨ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਪ੍ਰਯਾਗ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨਯੋਧਾ ਸੀ। ੪ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾਬਾਬਾ.

ਭਾਨਾਨ ਭਾਨ. (ਜਾਪੁ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਸੂਰਜ ਅਗਨਿ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਨ। ੨ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਸੂਰਜ.

ਭਾਨਿ. ਭੰਨਕੇ. ਨਸ੍ਟ ਕਰਕੇ. "ਅਬ ਭਉ ਭਾਨਿ ਭਰੋਸਉ ਆਵਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਭਾਨੀ. ਭਾਈ. ਪਸੰਦ ਆਈ. "ਕਿਆ ਜਾਨਾ ਕਿਉ ਭਾਨੀ ਕੰਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਭੰਨੀ. ਤੋੜੀ. "ਲਜ ਭਾਨੀ ਮਟਕੀ ਮਾਟ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ਲੋਕ-ਲੱਜਾ ਰੂਪ ਮਟਕੀ ਮੱਟ (ਬ੍ਰਿਟਿਤ) ਭੰਨਦਿੱਤੀ। ੩ ਭਾਨ (ਰੌਸ਼ਨ) ਹੋਈ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾ (ਪ੍ਰਭਾ) ਵਾਲੀ. ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. "ਭਾਨੀ ਆਦਿ ਬਖਾਨਨ ਕੀਜੈ." (ਸਨਾਮਾ) ੫ ਦੇਖੋ, ਭਾਨੀ ਬੀਬੀ.

ਭਾਨੀ ਬੀਬੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ੨੧ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਨੂੰ ਬਾਸਰਕੇ ਹੋਇਆ. ੨੨ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੬੧੦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ, ਮਹਾਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ. ਸੰਮਤ ੧੬੫੫ ਵਿੱਚ ਗੋਇੰਦ-ਵਾਲ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਸੀ. ਇਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਰੀਝਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਨੇ ਸੋਢਿ-ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਤਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਭਾਨੀ ਬੀਬੀ ਵਾਲਾ ਖੂਹ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਤਰਨਤਾਰਨ ਲਗਵਾਇਆ ਖੂਹ, ਜੋ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਸੰਤਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸਰਦਾਰ ਬਿਸਨਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵੈਤਸਿੰਘ ਦੇ ਕਬਜੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਭਾਨੁ. ਪ੍ਰਭਾ ਵਾਲਾ,ਸੂਰਜ। ੨ ਕਿਰਨ। ੩ ਰਾਜਾ। ੪ ਰੌਸ਼ਨੀ. ਚਾਨਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਭਾ.

ਭਾਨੁ ਸੁਮੰ. ਸ੍ਯੰ ਭਾਨੁ. ਸੂਰਜ ਆਪ. "ਚਪ ਭਾਰਤ ਚਾਚਰ ਭਾਨੁ ਸੁਮੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਚਪ (ਚੌਪ ਸਹਿਤ) ਸੂਰਜ ਰਿਖੀ ਤੇ ਖੁਦ ਗੁਲਾਲ ਛਿੜਕਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਨੁ ਸੁਵਨ. ਸੂਰਜਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਤਭਾਨੁ ਅਤੇ ਭਾਨੁਸੁਤ.

ਭਾਨੁਸੁਤ. / **ਭਾਨੁਜ** ਦੇਖੋ, ਸੁਤਭਾਨੁ। ੨ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਯਮ। ੩ ਕਰਣ. "ਭੀਖਮ ਆਗੈ ਭਯੋ ਸੰਗ ਭਾਨੁਜ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੪ ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ. ਛਨਿੱਛਰ। ੫ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ। ੬ ਸੁਗ੍ਰੀਵ। ੭ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਭਾਨੁਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਭਾਨੁਜ ਅਰਿ. ਭਾਨੁਜ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਰਾਤ੍ਰੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਕਰਣ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਰਜੁਨ.

ਭਾਨੁਜ ਅਰਿ ਰਵਨ. ਭਾਨੁਜ ਅਰਿ (ਰਾਤ੍ਰਿ), ਉਸ ਨੂੰ ਰਮਣ (ਭੋਗਣ) ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭਾਨੁਜਾਤ. ਦੇਖੋ, ਭਾਨੁਜ.

ਭਾਨੁਮਤੀ. ਰਾਜਾ ਭਰਤਰੀ (ਭਰ੍ਤ੍ਰਿਹਰਿ) ਦੀ ਰਾਣੀ. "ਭਾਨੁਮਤੀ ਤਾਂਕੇ ਬਰ ਨਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਕੁੰਭ ੩। ੩ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਨਿਪੁਣ ਸੀ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੪ ਜਾਦੂ ਦਾ ਖੇਡ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਭਾਨੁਮਤੀ ਦਾ ਖੇਲ. ਤ੍ਰਿਲਸ਼ਮ. ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ. ਦੇਖੋ, ਭਾਨੁਮਤੀ ੩, ੪ ਅਤੇ ਨਿਕੁੰਭ ੩.

ਭਾਨੂ. ਚੱਵਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਰਾਜਮਹਲ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਬਹਲ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ. ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਸ਼ਖ਼ਾਨ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਭਾਨੈ. ਭਾਏ. ਪਸੰਦ ਆਏ। ੨ ਭਗ੍ਹ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭੰਨ (ਤੋੜਦਾ) ਹੈ."ਨਾਰਾਇਣ ਦੰਤ ਭਾਨੈ ਭਾਇਣ."(ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਭਾਨੈ. ਭੰਨੈ. ਭਗ੍ਹ ਕਰੈ. "ਘਾਲ ਨ ਭਾਨੈ, ਅੰਤਰਬਿਧਿ ਜਾਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ. ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ. "ਮਾਂਗਨ ਕਉ ਸਗਲੀ, ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਭਾਪ ਸੰ. ਬਾਸ਼੍ਪ. Vapours. ਅਬਖ਼ਰਹ. ਹਵਾੜ.
ਭਾਫ

ਭਾਂਬੜ. ਬੜ੍ਹੀ (ਵਧੀ) ਹੋਈ ਭਾ. ਅੱਗ ਦਾ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭਭੂਕਾ.

ਭਾਬੜਾ. ਉਸਵਾਲ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਅੱਲ। ੨ ਅਗ਼ਰਵਾਲ ਬਾਣੀਏ ਭੀ ਭਾਬੜੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਗੁਜਰਾਤੈ ਵਿਚ ਜਾਣੀਐ ਕੁਖਾਰੀ ਭਾਬੜਾ ਸੁਲਾਸ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਜੈਨਮਤ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਬਾਣੀਏਂ ਭੀ ਭਾਬੜੇ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਦੇ.

ਭਾਂਬੜੀ. ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਘਰ ਇਕੱਲਾਹੇ ਅਤੇ ਦਹਿਰੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਭਾਬੀ ਕ੍ਰਾੜ੍ਹ ਵਪੁ. ਭਾਈ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. "ਤੀਜੈ ਭੁਯਾ
ਭਾਭੀ ਭਾਭੀ ਬੇਬ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਭਾਂਭੀਰੀ. ਭ੍ਰਮਰੀ. ਭੌਰੀ। ੨ ਤਿਤਲੀ. "ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੈ ਪਾਤ ਪਾਰਦੋ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਭੌਬੀਰੇ ਦੇ ਪਤ੍ਰ (ਪੰਖ) ਜੇਹਾ ਸੂਖਮ ਪਤ੍ਰਦਾ. ਭਾਵ-ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਆਵਰਣ.

ਭਾਮ. ਸੰ. ਖ਼ਾਸ. ਧਾ-ਖ਼ਿੜਕਣਾ, ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕ੍ਰੋਧ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਸਰਬ ਕੋ ਨਿਜ ਭਾਮ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਸ਼ਿਵ। ੬ ਭਾਮਿਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭਾਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨ੍ਰਿਪ ਧਾਮ ਭਾਮ ਏਕ ਸੈ ਅਧਿਕ ਏਕ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਭਾਮਿਨੀ ੧। ੭ ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੮ ਭੈਣ ਦਾ ਪਤਿ. ਭ੍ਰਹੇਈਆ.

ਭਾਮਾ ਸੰ. ਭਾਮਿਨੀ. ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ
ਭਾਮਿਨੀ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਭਾਮੀ. ਭਿੰਗ. ਬਲੈਯਾਂ ਲੈਨਾ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਲਾ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈਣੀ.

ਭਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਭਾਈ. ਨਿਰਖ. ਮੁੱਲ। ੨ ਭਾਵ. ਪ੍ਰੇਮ। ੩ ਭ੍ਰਾਤਾ. ਭਾਈ. "ਤਾਤ ਮਾਤੈ ਨ ਭਾਯੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਭਾਵ. ਚਿੱਤ ਦੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਹਰਕਤ. "ਕਰ ਕਰ ਭਾਯੈ ਤ੍ਰਿਯ ਬਰ ਨਾਚੈਂ." (ਅਜਰਾਜ)

ਭਾਰ. (ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰੀ ਧਾ) ਸੰ. ਬੋਝ. ਡ੍ਹਾ-ਬਾਰ. "ਬੰਨਿ ਭਾਰ ਉਚਾਇਨਿ ਛਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਲਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. "ਏਕ ਏਕ ਸੁਵਰਣ ਕੋ ਦਿਜ ਏਕ ਦੀਜੈ ਭਾਰ." (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) "ਜਗਨ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਰ ਅਫਾਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਵੀਹ ਧੜੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪੰਜ ਮਣ ਕੱਚਾ. "ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ਵਨਸਪਤਿ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਹੋਗਈ. ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹਭਾਰ। ੪ ਆਧਾਰ. "ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਜਾਕੈ ਹਹਿ ਭਾਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਮਾਨ. ਸਤਕਾਰ. "ਅਸਾਂ ਤੇਰਾ ਭਾਰ ਰਖਿਆ ਹੈ."(ਜਸਭਾਮ) ੬ ਅਹਸਾਨ. ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਬੋਝ। ੭ ਮੁਸੀਬਤ. "ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਗਤਾ, ਤਿਨ ਨਾਹੀ ਭਾਰ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੮ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਭਰ. ਮਾਤ੍ਰ. "ਗਛੇਨ ਨੈਣਭਾਰੇਣ." (ਗਾਥਾ) ਨੈਤ੍ਰ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿੱਚ (ਪਲਕ ਭਰ ਮੇਂ) ਸਭ ਥਾਂ ਜਾ ਸਕੇ। ੯ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. "ਸਭਿ ਧਰਤੀ ਸਭਿ ਭਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ.

ਭਾਰਉ. ਵਿ-ਭਾਰੀ. ਬੋਝਲ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ ਵਾਲਾ. ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਭਾਰਅਠਾਰ. ਅਠਾਰਾਂ ਪਰਵਾਂ ਵਾਲਾ ਭਾਰਤ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਗ੍ਰੰਥ. "ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਉਚਰੈ ਭਾਰਅਠਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ.

ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ. ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ. "ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ ਮਹਿ ਚੰਦਨ ਊਤਮ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਭਾਰਕ. ਸੰ. ਭਾਰ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਰਵਾਹਕ। ੨ ਭਾ-ਅਕੰ. "ਲਸੈਤ੍ ਭਾਰਕੱਛਟਾ." (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ਅਕੰ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਛਟਾ (ਕਿਰਨ) ਦੀ ਭਾ (ਸ਼ੋਭਾ) ਲਸੈਤ.

ਭਾਰਗਵ. ਸੰ. ਭਾਰ੍ਗਵ. ਵਿ-ਭ੍ਰਿਗੁਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ। ੩ ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰ੍ਯ। ੪ ਭਗਵਾਂ (ਗੇਰੂਆ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਭਾਰਗਵ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸੁਭੰਤ ਭਾਰਗਵੈ ਪਟੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਭਗਵੇਂ ਵਸਤ੍ਰ.

ਭਾਰਗਵੀ. ਸੰ. ਭਾਰ੍ਗਵੀ. ਭ੍ਰਿਗੁਵੰਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ। ੩ ਦੁਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ.

ਭਾਰਗੀ. ਭਾਰਗਵੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਸੰ. ਭਾਰ੍ਗੀ. ਇੱਕ ਬੂਟੀ ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.ਇਹ ਖੰਘ ਅਤੇ ਦਮੇ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. L. Clerodendron Serratifolium.

ਭਾਰਜਾ. ਸੰ. ਭਾਰ੍ਯਾ. ਵਹੁਟੀ. ਪਤਨੀ. ਘਰਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰਯਾ.

ਭਾਰਤ. ਵਿ-ਭ੍ਰਰਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਭ੍ਰਰਤ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਰਾਜਾ ਭ੍ਰਰਤ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਰਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤਵਰਸ। ੩ ਭ੍ਰਰਤਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਵਰਣਨ ਜਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਭਾਰਤ. ਇਹ ਵ੍ਯਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ੧੮ ਪਰਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਲੱਖ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ੪ ਭ੍ਰਰਤ ਮੁਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਨਾਟਕ.

ਭਾਰਤਵਰਸ ਭਾਰਤਵਰ੍ਸ਼. ਭ੍ਰਰਤ ਨਾਮ ਦਾ
ਭਾਰਤਵਰਖ ਵਰ੍ਸ਼ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਖੰਡ). ਭ੍ਰਰਤ ਰਾਜਾ ਦਾ ਦੇਸ਼.* ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ. ਇੰਡੀਆ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ.

ਭਾਰਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਭ੍ਰਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ। ੨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ). ੩ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੪ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਗ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਦਸਨਾਮ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰ੍ਯ। ੬ ਭ੍ਰਰਤਵੰਸ਼ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਭਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰਤ। ੨ ਯੁੱਧ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਯੁੱਧ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕੁਲ੍ਹੜੇਤ੍ ਵਾਲੇ ਭ੍ਰਰਤਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਭਾਰਥਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰਤ ੨, ਭਾਰਤਵਰਸ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ.

ਭਾਰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰਤੀ.

ਭਾਰਦ. ਭਾ (ਸ਼ੋਭਾ) ਰਦ (ਦੰਦ). "ਭਾਰਦ ਕੁੰਦ." (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ਚਿੱਟੀਆਂ ਕਲੀਆਂ ਵਰਗੀ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦ। ੨ ਭਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਭਾਰਦੁਆਜ ਸੰ. ਭਾਰ੍ਦ੍ਵਾਜ. ਭ੍ਰਰਦ੍ਵਾਜਰਿਖੀ
ਭਾਰਦੁਆਜੀ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ,
ਭਾਰਦ੍ਵਾਜ ਭ੍ਰਰਦ੍ਵਾਜ। ੨ ਭ੍ਰਰਦ੍ਵਾਜ ਤੋਂ
ਭਾਰਦ੍ਵਾਜੀ ਚੌਥਿਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰ. "ਵਿੱਸੀ ਗੋਪੀ ਤੁਲਸੀਆ ਭਾਰਦੁਆਜੀ ਸ਼ਨਮੁਖ ਸਾਰੇ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਭ੍ਰਰਦ੍ਵਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰ੍ਯ। ੪ ਕਵੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭ੍ਰਰਦ੍ਵਾਜ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭਾਰਦ੍ਵਾਜ ਸ਼ਬਦ ਵ੍ਰਤਿਆ ਹੈ.

* ਉਤ੍ਤਰੰ ਯਤ ਸਮੁਦ੍ਰਸ੍ਯ ਹਿਮਵਦ੍ਦਕ੍ਸ਼ਿਣੰਚ ਯਤ੍।
ਵਰ੍ਸ਼ੰ ਤਦ੍ਭਾਰਤੰ ਨਾਮ ਯਤ੍ਰੇਯੰ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਜਾ ॥
(ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪੁਰਾਣ)

ਭਾਰਬਰਦਾਰੀ. ਬਾਰ ਬਰਦਾਰੀ. ਬੋਝ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਆਦਿ. ਉੱਠ ਖੱਚਰ ਆਦਿ ਪਸ਼ੁ.

ਭਾਰਬਾਹ. ਭਾਰਵਾਹ. ਵਿ-ਭਾਰ ਢੋਣ ਵਾਲਾ. ਬੋਝਾ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬੋਝਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਮਜ਼ਦੂਰ. "ਬਾਕੀ ਭਾਰਬਾਹ ਕੋ ਦੀਨੋ." (ਨਾਪ੍)

ਭਾਰਬਾਹਕ ਭਾਰਵਾਹਕ ਅਤੇ ਭਾਰਵਾਹੀ.ਮਾਰ੍ਕਾਂਡੇਯ.
ਭਾਰਬਾਹੀ ਵਿ-ਭਾਰ ਢੋਣ ਵਾਲਾ. "ਜੈਸੇ ਭਾਰਬਾਹਕ ਖੋਤ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਭਾਰ ਢੋਣ ਵਾਲਾ ਖੋਤ੍ਰਾ.

ਭਾਰਜਾ. ਸੰ. ਭਾਰ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਪਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਭ੍ਰਰਣ (ਪਾਲਨ) ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਹੁਟੀ. ਪਤਨੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-ਜੋ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਤਾਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਹੈ, ਉਹ "ਭਾਰ੍ਯਾ" ਹੈ.*

ਭਾਰਾ. ਵਿ-ਭਾਰ ਸਹਿਤ. ਬੋਝਲ। ੨ ਵਡਾ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. "ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰ ਅਤਿ ਭਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬੋਝਾ. ਭਾਰ. "ਚੁਕਾ ਭਾਰਾ ਕਰਮ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਭਾੜਾ. "ਗਰਥਬ ਕਰ ਭਾਰਾ ਲਿਯੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਤਮਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਭਾਰਾ.

ਭਾਰਾਕ੍ਰਾਂਤ. ਭਾਰ-ਆਕ੍ਰਾਂਤ. ਭਾਰ ਨਾਲ ਦਬਿਆ, ਦਬੀ. "ਭਾਰਾਕ੍ਰਾਂਤ ਹੋਤ ਜਬ ਧਰਨੀ." (ਕਲਕੀ)

ਭਾਰਾਤੋਲੀ. ਵਿ-ਭਾਰੇ ਤੋਲ ਵਾਲਾ,ਵਾਲੀ। ੨ ਭਾਵ-ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ ਸਹਿਤ. "ਭਈ ਅਸੋਲੀ ਭਾਰਾ ਤੋਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭਾਰਿ. ਭਾਰ ਕਰਕੇ. ਭਾਰ ਤੋਂ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸਿੰਹ. ਸ਼ੇਰ. ਇਭ (ਹਾਥੀ) ਅਰਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਇਭਅਰਿ.

ਭਾਰਿਆ. ਭਾਲਿਆ. ਖੋਜਿਆ. ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤਾ.ਢੂੰਢਿਆ. "ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਏ, ਹਮ ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਰਿਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਭਾਰੀ. ਵਿ-ਬੋਝਲ. "ਹਲਕੀ ਲਗੈ ਨ ਭਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਅੰਤਕਾਲ ਕਉ ਭਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ ਭਾਲੀ.

ਭਾਰੀਭੁਜਾਨ. ਭਾਰੀਭੁਜਾਵਾਨ. ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ. ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਦੂਰ ਤੀਕ ਪਹੁਚ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅਨੰਤ ਭੁਜਾ ਹਨ. ਭਾਵ-ਅਕਾਲ. "ਭਾਰੀਭੁਜਾਨ ਕੋ ਭਾਰੀ ਭਰੋਸੋ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਭਾਰੁ. ਬੋਝ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰ। ੨ ਭਾਰੂਪ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਲਿਖਿ ਪੜਿ ਬੁਝਹਿ ਭਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਜ੍ਯੋਤਿਰੂਪ ਨੂੰ ਲਿਖ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬੁੱਝਹਿੰ.

ਭਾਰੂ. ਵਿ-ਭਾਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਬੋਝਰੂਪ. ਭਾਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਭਾਰੂਪ. ਸੰ. ਵਿ-ਪ੍ਰਭਾਰੂਪ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵੰਤ.

ਭਾਰੇ. ਭਾਰ ਵਾਲੇ। ੨ ਭਾਲੇ. ਖੋਜੇ. "ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿਜਨ ਭਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬੋਝ. ਪੰਡਾਂ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਚੁਕੇ ਭੈ ਭਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭਾਰੇ. ਭਾਰੀ. ਵਡਾ. "ਤੂੰ ਭਾਰੋ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਭਾਰੋਸਉ ਦੇਖੋ, ਭਰਵਾਸਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਏਕੈ
ਭਾਰੋਸਾ ਭਾਰੋਸਉ. (ਕਾਨ ਮ: ੪) "ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਭਾਰੋਸਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਭਾਰੋਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਨਾ ੨.

ਭਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਢੂੰਢ. ਤਲਾਸ਼. "ਮਿਟਿਗਈ ਭਾਲ

* ਸਾ ਮਾਰ੍ਯਾ ਯਾ ਗ੍ਰਹੇ ਦਕ੍ਸ਼ਾ. ਸਾ ਮਾਰ੍ਯਾ ਯਾ ਪ੍ਰਜਾਵਤੀ।
ਸਾ ਮਾਰ੍ਯਾ ਯਾ ਪਤਿਪ੍ਰਾਣਾ, ਸਾ ਮਾਰ੍ਯਾ ਯਾ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ॥
(ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਪਰ੍ਵ. ਅ: ੭੪)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਨੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ– ਭੁਲਾ. ਨੇਕ. ਦੇਖੋ, ਭਲਭਾਲ। ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਭਾਲਾ. ਨੇਜ਼ਾ. "ਅਸਿ ਭਾਲ ਗਦਾ ਅਰੁ ਲੋਹਹਥੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਸੰ. ਮਸ੍ਤਕ. ਮੱਥਾ. ਲਲਾਟ। ੫ ਤੇਜ। ੬ ਸਿੰਧੀ. ਨੇਕੀ. ਭਲਿਆਈ.

ਭਾਲਚੰਦ ਸੰ. ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਨਖੰਡੀ.

ਭਾਲਚੰਦ੍ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਨਖੰਡੀ.

ਭਾਲਣ ਕ੍ਰਿ–ਢੂੰਢਣਾ. ਖੋਜਣਾ. "ਸਭ ਏਕੋ ਹੈ ਭਾਲਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਬ੍ਰਹਮਾ ਭਾਲਣ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਗਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਭਾਲਨੇਤ੍ਰ. ਸੰ. ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਨੇਤ੍ਰ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ.

ਭਾਲਪਤ੍ਰ. ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗ੍ਯ ਲਈ ਛੱਡੇਹੋਏ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਲਿਖਕੇ ਲਾਇਆ ਪਤ੍ਰ , ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯਗ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਦਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜਬੈ ਭਾਲਪਤ੍ਰੀ ਲਵੈ ਛੋਰਿ ਬਾਚਸੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭਾਲ ਭਲਾਈ. ਖੋਜ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਭਲਾਈ.

ਭਾਲਾ. ਸੰ. ਮਲ੍ਲ–ਭੱਲ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬਰਛਾ. ਨੇਜਾ.

ਭਾਲਾਇ. ਭਾਲ ਕਰਕੇ. ਖੋਜਕੇ। ੨ ਖੋਜ ਕਰਾਕੇ. ਭੁਲਵਾਕੇ. "ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਭਾਲਿ ਭਾਲਾਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੪) ਆਪ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਕੇ.

ਭਾਲਾਈ. ਭਾਲ ਕਰਾਈ. ਢੂੰਢ ਕਰਾਂਦਾ ਹਾਂ. "ਹਉ ਮਨੁ ਤਨੁ ਖੋਜੀ ਭਾਲਿ ਭਾਲਾਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਭਾਲਿ. ਭਾਲਕੇ. ਖੋਜਕੇ. "ਓੜਕ ਭਾਲਿ ਥਕੇ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਢੂੰਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੋਜ। ੩ ਨਿਰਣਾ.

ਭਾਲਿਕੈ. ਟੋਲਕੇ. ਖੋਜਕੇ. "ਗੁਰਸਿਖਾ ਲਹਿਦਾ ਭਾਲਿਕੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਭਾਲੀ. ਭਾਲਕੇ. ਖੋਜਕੇ. "ਵਿਚਿ ਕਾਇਆ ਨਗਰ ਲਬਾ ਹਰਿ ਭਾਲੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੪) ੨ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੀ. ਢੂੰਢੀ.

ਭਾਲੁ ਸੰ. ਭਾਲੁ. ਸੂਰਜ। ੨ ਸੰ. ਮਲ੍ਲੂਕ– ਭੱਲੂਕ.

ਭਾਲੂਕ ਭਾਲੂ. ਰਿੱਛ. "ਭਾਲੂਕ ਜਸੋਂ ਭਭਕੈਂ ਬਿਨ ਭੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧)

ਭਾਲੁਕਪਤਿ ਰਿੱਛਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਜਾਮਵੰਤ.

ਭਾਲੁਨਾਥ

ਭਾਲੂ ਦੇਖੋ, ਭਾਲੁਕ.

ਭਾਲੂਕ

ਭਾਵ. (ਦੇਖੋ, ਭੂ ਧਾ) ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੱਤਾ. ਹੋਂਦ. ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ। ੨ ਵਿਚਾਰ. ਖ਼ਯਾਲ. "ਸਤਿਆਦਿ ਭਾਵਰਤੈ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਸਤ੍ਯ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਚਿੱਤ ਦੇ ਉੱਤਮ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਅਥਵਾ ਸਤ ਚਿਤ ਆਦਿ ਜੋ ਭਾਵ (ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਰੂਪਭੂਤ ਧਰਮ) ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਤ (ਰਮਣ ਕਰਦਾ) ਹੈ। ੩ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਮਤਲਬ। ੪ ਜਨਮ. "ਤੱਤ ਸਮਾਧਿ ਸੁ ਭਾਵ ਪੁਣਾਸੀ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ਆਵਾਗਮਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਆਤ੍ਮਾ। ੬ ਪਦਾਰਥ. ਵਸਤੁ। ੭ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ। ੮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਸ੍ਵਭਾਵ। ੯ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਤਰਹ। ੧੦ ਆਦਰ. ਸਨਮਾਨ. ਭਾਉ. "ਰਾਖਤ ਸਭ ਕੋ ਭਾਵ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੨) ੧੧ ਪ੍ਰੇਮ. "ਭੈ ਭਾਵ ਕਾ ਕਰੇ ਸੀਗਾਰੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੧੨ ਮਨ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ. "ਕਰੇ ਭਾਵ ਹੋਂਥੈ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੧੩ ਸ਼੍ਰੱਧਾ। ੧੪ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਰ (emotion). "ਓਚਲਿ ਅਨਿਕ ਭਾਵ ਦਿਖਾਵਏ." (ਬਿਲਾ ਛਿਤ ਮ: ੫)

"ਆਨਨ ਲੋਚਨ ਵਚਨ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਤ ਮਨ ਕੀ ਬਾਤ, ਤਾਹੀਂ ਸੋਂ ਸਬ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਭਾਵ ਕਵਿਨ ਕੇ ਤਾਤ." (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਭਾਵ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਯਥਾ–

"ਭਾਵ ਸੁ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨ ਵਿਭਾਵ ਅਨੁਭਾਵ, ਅਸਥਾਈ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਕਹੈਂ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ ਕਵਿਰਾਵ." (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਇਉਂ ਹੈ:–

(ਉ) ਵਿਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਅੱਗੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ, ਆਲੰਬਨ ਅਤੇ ਉੱਦੀਪਨ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਸ਼੍ਰਯ ਕਰਕੇ ਰਸ ਰਹੇ, ਉਹ ਆਲੰਬਨ ਭਾਵ ਹੈ, ਜੈਹੇ ਕਿ– ਨਾਯਿਕਾ, ਸੁੰਦਰ ਘਰ, ਸੇਜਾ, ਗਾਯਨ, ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਆਦਿਕ ਸਾਮਾਨ ਹਨ. ਉੱਦੀਪਨ ਵਿਭਾਵ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਰਸ ਨੂੰ ਜਾਦਾ ਚਮਕਾਵੇ, ਜੈਸੇ–ਦੇਖਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਆਦਿਕ.

(ਅ) ਆਲੰਬਨ ਅਤੇ ਉੱਦੀਪਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਕਾਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ, "ਅਨੁਭਾਵ" ਹੈ. ਜੈਸੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਚੁਭਵੀਂ ਗੱਲ ਆਖੀ, ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਇਆ. ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਨੇਤ੍ਰ ਲਾਲ ਹੋਗਏ ਅਤੇ ਹੋਠ ਫਰਕਣ ਲੱਗੇ. ਇਸ ਥਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਚੁਭਵੀਂ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਲੰਬਨ ਵਿਭਾਵ, ਚੁੱਭਵੀਂ ਬਾਤ ਉੱਦੀਪਨ ਵਿਭਾਵ, ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਲਾਲ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਹੋਠ ਫਰਕਣੇ ਅਨੁਭਾਵ ਹੈ. ਜੋ ਚੁੱਭਵੀਂ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਦਾ ਕਦੇ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਦ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਯਾਦ ਆਉਣਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੀ ਵਧਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ, ਸੰਚਾਰੀਭਾਵ ਹੋਜਾਊ.

(ਏ) ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਰਸ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਇਸਥਿਤ ਰਹੇ, ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਹੀ ਰਸ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਹੈ. ਨੌ ਰਸਾਂ ਦੇ ਨੌ ਹੀ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਹਨ, ਯਥਾ–

"ਰਤਿ ਹਾਸੀ ਅਰੁ ਸ਼ੋਕ ਪੁਨ ਕ੍ਰੋਧ ਉਛਾਹ ਸੁ ਜਾਨ, ਭਯ ਨਿੰਦਾ ਵਿਸਮਯ ਵਿਰਤਿ ਥਾਈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਨ." (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਰਤਿ, ਹਾਸ੍ਯਰਸ ਦਾ ਹਾਸੀ, ਕਰੁਣਾਰਸ ਦਾ ਸ਼ੋਕ, ਰੌਦ੍ਰਰਸ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ, ਵੀਰ-ਰਸ ਦਾ ਉਤਸਾਹ, ਭਯਾਨਕਰਸ ਦਾ ਭਯ, ਬੀਭਤ੍ਸ-ਰਸ ਦਾ ਗਲਾਨਿ, ਅਦਭੁਤਰਸ ਦਾ ਵਿਸਮਯ (ਆਸ਼੍ਚਰਯ) ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਵੈਰਾਗ੍ਯ (ਨਿਰਵੇਦ) ਹੈ.

(ਸ) ਵਿਭਾਵ ਅਨੁਭਾਵ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਭਾਵ ਹੈ, ਯਥਾ– ਰੋਮਾਂਚ, ਪਸੀਨਾ, ਕਾਂਬਾ, ਅੱਥ੍ਰੂ, ਸ੍ਵਰਭੰਗ ਆਦਿਕ.

(ਹ) ਜੋ ਭਾਵ ਅਨੇਕ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਸਥਿਤ ਨਾ ਰਹੇ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ (ਅਥਵਾ ਸੰਚਾਰੀ) ਭਾਵ ਹੈ, ਯਥਾ– ਆਲਸ, ਚਿੰਤਾ, ਸ੍ਵਪਨ, ਮਸ੍ਤੀ, ਨਿੰਦ ਦਾ ਉੱਚਾਟ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਆਦਿਕ ਹਨ.

ਭਾਵਉ. ਦੇਖੋ, ਭਾਉਣਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨ. "ਆਗੈ ਭਾਵਉ ਕਿ ਨ ਭਾਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭਾਵ ਅਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ ਅਤੇ ਅਭਾਵ। ੨ ਭਾਵ (ਹੋਂਦ) ਦਾ ਅਭਾਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਾਉ ਅਭਾਉ.

ਭਾਵਏ. ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜਿਨਾ ਭਾਣਾ ਭਾਵਏ." (ਅਨੰਦੁ)

ਭਾਵਕ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਨ ਦਾ ਵਿਕਾਰ। ੨ ਵਿ– ਉਤਪੰਨ (ਪੈਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ.

ਭਾਵਜਾ. ਵਿ–ਭਾਵ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ. "ਭੈਹਰੀ ਕੂਤਲਾ ਭਾਵਜਾ." (ਪਾਰਸ਼ਾਵ) ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕ੍ਯਾਂਤ੍-ਜਾਯਾ. ਭਾਣੀ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. ਭਾਭੀ.

ਭਾਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਉਣਾ.

ਭਾਵਨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਖ਼ਿਆਲ. ਸੰਕਲਪ. "ਆਪਨੋ ਭਾਵਨੁ ਕਰਿ.ਮੰਤ੍ਰਿ ਨ ਦੁਸਰੋ ਧਰਿ."(ਸਵੈਯੇ

ਭਾਵਨਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) "ਭਾਵਨੁ ਤਿਆਗਿਓ

ਭਾਵਨੀ ਰੀ ਤ੍ਰਿਆਗਿਓ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਭਾਵਨੁ

ਭਾਵਨੁ ਦੁਬਿਧਾ ਦੁਰਿਟਰਹੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

੨ ਭਾਵਨਾ. ਸ਼੍ਰੱਧਾ. "ਭਾਵਨ ਕੋ ਹਰਿਰਾਜਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) "ਭਾਵਨੀ ਸਾਧਸੰਗੈਜਨ ਲਭੰਤੰ." (ਗਾਥਾ) ੩ ਧ੍ਯਾਨ. ਚਿੰਤਨ. "ਭਾਵਨ ਪਾਤੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਭਾਵ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਭ੍ਯਾਸ. ਅਮਲ. "ਸੁਹੇਲਾ ਕਹਨੁ ਕਹਾਵਨੁ । ਤੇਰਾ ਬਿਖਮੁ ਭਾਵਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੫ ਵਿ–ਭਾਵਨੀਯ. ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਰਾ. "ਭਾਵਨ ਨਾਹਿ ਹਹਾ ਘਰ ਮਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਾਵਪੂਨਾਸੀ. ਵਿ–ਆਵਾਗਮਨ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ ੪.

ਭਾਂਵਰ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵਰਿ.

ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ੪.

ਭਾਵ ਰਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰੇਮ ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ ੧੧.

ਭਾਵਰਿ ਭ੍ਰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ। ੨ ਵਿਆਹ

ਭਾਵਰੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਫੇਰੀ. ਫੇਰੇ. "ਰਾਮਰਾਇ ਸਿਉ ਭਾਵਰਿ ਲੈਹਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਦੀਨੀ ਸਾਤ ਭਾਵਰੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ).

ਭਾਵਲੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਭਾਗ (ਹਿੱਸਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵੰਡਾਈ. "ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਨਰ ਤ੍ਰਿਨ ਕਰੈ ਭਾਵਲੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝ. ਸ਼ਰਾਕਤ.

ਭਾਵ ਵਾਚਕ ਸੰਗਗ਼ਾ. ਉਹ ਨਾਮ, ਜੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਨੁਸ਼ਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ,ਕਿੰਤੁ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ–ਮੂਰਖ ਦੀ ਪਸ਼ੁ ਸੰਗਗ਼ਾ. ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਦੀ ਸ਼ੈਤਾਨ ਸੰਗਗ਼ਾ ਆਦਿ। ੨ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਗੁਣ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗਗ਼ਾ,ਜੈਸੇ–ਸੱਜਨਤਾ, ਦੁਸ਼੍ਟਤਾ, ਉੱਚਤਾ ਆਦਿ (abstract noun).

ਭਾਵਾ. ਭਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਪਸੰਦ ਆਇਆ. "ਕਾਮ ਕਰੀਜੈ ਠਾਕੁਰਭਾਵਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਠਾਕੁਰਭਾਉਂਦਾ ਕਾਮ ਕਰੀਜੈ। ੨ ਭਾਵਾਂ. ਪਸੰਦ ਹੋਵਾਂ. "ਤੀਰਥ ਨਾਵਾ, ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ."(ਜਪੁ)"ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ, ਤਦ ਹੀ ਗਾਵਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੩ ਉੱਜੈਨ ਨਿਵਾਸੀ ਧੀਰ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

ਭਾਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵਾ ੨। ੨ ਵ੍ਯ–ਚਾਹੇ. ਯਦਿ. ਭਾਵੇਂ। ੩ ਸ਼ਾਯਦ. ਕਦਾਚਿਤ.

ਭਾਵਾਸ੍ਰਿ. ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ."ਸਾ ਪੂਜਾ,ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਵਾਸ੍ਰਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵਸ੍ਰਿ. ਭਾਵੇਗੀ.

ਭਾਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਭਵਾਨੀ.

ਭਾਵਿਕ. (ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ). ਬੀਤਚੁਕੇ ਅਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ "ਭਾਵਿਕ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਭੂਤ ਭਵਿਸ਼ਜਤ ਕੀ ਜੋ ਬਾਤ,
ਵਰਤਮਾਨ ਮੈ ਕਹਿ ਵਿਖ੍ਯਾਤ,
ਤਹਿੰ ਭਾਵਿਕ ਭੂਸ਼ਣ ਹੈਜਾਯ,
ਐਸੇ ਕਹੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮੁਦਾਯ.
(ਗਰਬਗੀਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਆਦਿ ਸਚੁ, ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ,
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ,ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ.
(ਜਪੁ)

ਗੁਣ ਏਹੋ, ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ,
ਨਾਕੋ ਹੋਆ, ਨਾ ਕੋ ਹੋਇ.
(ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਜਿਨਿ ਸਿਰਿ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਂਗੀ ਪਾਇ ਸੰਧੂਰੁ,
ਸੋ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨਿ ਗਲ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ਧੂੜਿ,
ਮਹਿਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ
ਹੁਣਿ ਬਹਣਿ ਨ ਮਿਲਨਿ ਹਦੂਰਿ.
(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਹਾਂ ਸੁ ਭਾਈ ਮੀਤ ਹੈ, ਦੇਖੁ ਨੈਨਪਸਾਰਿ,
ਇਕਿ ਚਾਲੇ ਇਕਿ ਚਾਲਸਹਿ ਸਭਿ ਅਪਨੀ ਵਾਰ.
(ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਇਕ ਦਿਨ ਸੋਵਨ ਹੋਇਗੋ ਲਾਂਬੇ ਗੋਡ ਪਸਾਰਿ.
(ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਾਪੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਏ ਹਾਇ,
ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ ਤਿਉ ਮਥੈ ਧ੍ਰਮਰਾਇ.
(ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸਾਜਨਾ ਜਨਮਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਿ,
ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ, ਕੀਤੋ ਵਞਨੁ ਪੁਨੀਤ.
(ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਬੀਤੇ ਹੈਨ ਹੋਂਹ ਪੰਥ ਬਹੁਤ ਦਹਿਲ ਸ੍ਰਿੰਘ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਿੰਘਪੰਥ ਸੇ ਨ ਜਾਨਿਯੇ.
(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਭਾਵਿਨੀ. ਵਿ–ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ,ਜਿਸ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਹੋਰਹੀ ਹੈ। ੩ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਭਾਵੀ. ਅਵ੍ਯ. ਵਿ–ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੋਨਹਾਰ. ਪ੍ਰਾਰਬਧ. ਕਿਸਮਤ. "ਭਾਵੀ ਉਦੋਤ ਕਰਣੈ ਹਰਿਰਮਣੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਭਾਵੀਸ. ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ."ਸੋ ਕਰਹਿ ਜਿ ਤੁਧੁ ਭਾਵੀਸ." (ਕਾਨ ਪਤ੍ਰਤਾਲ ਮ: ੪) ੨ ਭਾਵ–ਈਸ਼. ਅੰਤਹਕਰਣ। ੩ ਜਗਤਪਤਿ ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ ੭.

ਭਾਵੀਜਾ. ਭਾਉਂਦਾ. ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ। ੨ ਇਜ੍ਯ–ਭਾਵ. ਪੂਜ੍ਯਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਇਜ੍ਯ ਅਤੇ ਭਾਵ.

ਭਾਵੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੰਗਲ. ਕਲ੍ਯਾਣ। ੨ ਵਿ–ਮੰਗਲ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਾਵ੍ਯਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ.

ਭਾਵੈ. ਰੁਚੇ. ਪਸੰਦ ਆਵੇ. "ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ." (ਜਪੁ) ੨ ਭਾਉਂਦਾ. "ਜੀਉ ਭਾਵੈ ਅੰਨੁ ਨ ਪਾਣੀ." (ਗਉ ਛਿਤ ਮ: ੭) ੩ ਵ੍ਯ–ਭਾਵੇਂ. ਚਾਹੇਂ. ਮ੍ਯਾਹ. "ਜੋ ਦੇਨਾ ਸੋ ਦੇਰਹਿਓ, ਭਾਵੈ ਤਹ ਤਹ ਜਾਹਿ." (ਬਾਵਨ)

ਭਾਵੈਦਾ. ਭਾਉਂਦਾ. "ਸਭੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਿਐ ਜਾਂ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈਦਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਭਾੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੱਠੀ. ਭਾਠ."ਮਨੋ ਭਾੜ ਧਾਨਾ ਭੁਜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਭਠ ਅਤੇ ਭਾਠੀ.

ਭਾੜਾ. ਸੰ. ਭਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਰਾਇਆ। ੨ ਮਜੂਰੀ. "ਭਾੜੈ ਕਉ ਓਹੁ ਭਾੜਾ ਮਿਲਿਆ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਭਾੜਿ. ਮਜ਼ਦੂਰੀ. ਉਜਰਤ."ਲੈ ਭਾੜਿ ਕਰੇ ਵੀਆਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਭਾੜੀ. ਭਾੜੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਜ਼ਦੂਰ. ਦੇਖੋ, ਭਾੜਾ.

ਭਿ. ਵ੍ਯ–ਭੀ. ਅਪਿ. ਪੁਨਹ। ੨ ਔਰ. ਅਤੇ."ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ, ਇਹੁ ਜੀਉ ਭਿ ਤੇਰਾ ਜੀਉ."(ਗਉ ਮ: ੫)

ਭਿਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ.ਸੇਚਨ (ਸੇਕ).ਭਿਗੋਨਾ. ਜਲ ਨਾਲ ਤਰ ਕਰਨਾ.

ਭਿਆਣੀ. ਭੈਣ. ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਲੜਕੀ. "ਸਭ ਭਿਆਣੀਆਂ ਚਲਕਰ ਆਈਆਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਿਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਲ ਦੀ ਜੜ. ਭੇਂਹ. ਭਿੰਹ। ੨ ਸੰ. ਭ੍ਰਿਸ਼. ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿਸ਼. "ਬਿਲੋਕ ਭਾਰਗਵੰ ਭਿਸੰ." (ਦੱਤਾਵ)

ਭਿਸਜ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖਜ.

ਭਿਸਤ. ਫ਼ਾ ਬਹਿਸ਼੍ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਵਰਗ.

ਭਿਸਤਾਰ. ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਦੀ ਤਾਰ. ਮ੍ਰਿਣਾਲ. ਕਮਲ ਦੀ ਡੰਡੀ ਤੋੜਨ ਤੋਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕ ਤਾਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. Lotus-fibre.

ਭਿਸਤਿ. ਬਹਿਸ਼੍ਤ. ਸ੍ਵਰਗ। ੨ ਬਹਿਸ਼੍ਤ ਵਿੱਚ. ਸ੍ਵਰਗਲੋਕ ਮੇਂ. "ਗਲੀਂ ਭਿਸਤਿ ਨ ਜਾਈਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਭਿਸਤੀ. ਵਿ–ਬਹਿਸ਼੍ਤ (ਸ੍ਵਰਗ) ਨਿਵਾਸੀ. "ਪੀਰੁ ਪਛਾਣੈ ਭਿਸਤੀ ਸੋਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ ਬਹਿਸ਼੍ਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਕਾ. ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲਾ.

ਭਿਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਭਿਸਤ. "ਭਿਸਤੁ ਨਜੀਕਿ ਰਾਖੁ ਰਹਿਮਾਨਾ!" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਭਿੰਹ. ਦੇਖੋ, ਭਿਸ.

ਭਿੰਕਾਰ. ਅਨੁ. ਭੀਂ ਭੀਂ ਧੁਨਿ. ਨਫ਼ੀਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਉਡਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼.

ਭਿਕ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖ.

ਭਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖ ਅਤੇ ਭਿਖਿਆ.

ਭਿਕੁ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀਸਾਧੂ। ੩ ਬੁੱਧਮਤ ਦਾ ਸਾਧੂ। ੪ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰੀ ਕਨ੍ਯਾ ਤੋਂ ਜਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਭਿਕੁਕ

ਭਿਖ. ਸੰ. ਸ਼ਿਕ੍ਸ਼–ਭਿਕ੍. ਧਾ–ਮੰਗਣਾ,ਯਾਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਬਕਣਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਭਿਕ੍ਸ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੰਗਣਾ. ਯਾਚਨਾ. "ਮੰਨੈ ਨਾਨਕ ਭਵਹਿ ਨ ਭਿਖ." (ਜਪੁ) ਮੰਗਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਰ ਬਦਰ ਫਿਰਦਾ। ੩ ਭਵਿਸ਼੍ਯ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਭਿਖ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸਦਾ ਸਮਾਲੈ ਭਿਖ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਅੱਗਾ ਯਾਦ ਰਖੇ.

ਭਿਖਕ. ਸੰ. ਭਿਕ੍ਸ਼ੁਕ. ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਮੰਗਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿਕ੍ਸ਼ੁਕ। ੨ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਭਿਖਜ ਦੀ ਥਾਂ ਭਿਖਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖਜ.

ਭਿਖੁਜ. ਸੰ. ਸ਼ਿਖ਼੍–ਭਿਸ਼ਜ. ਅਭਿ–ਸ਼ਜ. ਲੇਪ ਕਰਨਾ. ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ. ਔਸ਼ਧ (ਦਵਾਈ) ਦੇਣੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਦ੍ਯ. ਤਬੀਬ। ੩ ਭੈਸ਼ਜ੍ਯ. ਵੈਦ੍ਯ–ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਬਾਬਤ. ਹਕੀਮੀ। ੪ ਦਵਾਈ. ਔਖਧ.

ਭਿਖਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖ ਅਤੇ ਭਿਖਿਆ। ੨ ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਭੱਟ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸ੍ਵੈਯਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਗੁਰੁ ਮਿਲਸਉ ਸੋਇ ਭਿਖਾ ਕਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਭੱਟ, ਜੋ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. "ਭਿਖਾ ਟੋਡਾ ਭੱਟ ਦੁਇ ਧਾਰੁ ਸੁਦ ਮਹਲ ਤਿਸ ਭਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਭਿਖਾਰੀ. ਭਿਕ੍ਸ਼ੁਕ. ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਅਨਨਯ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ, ਜੋ ਗੁਜਰਾਤ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਮਿਸਾਲਰੂਪ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਓ, ਤਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ.

ਜਦ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਭਿਖਾਰੀ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੱਪੜ ਗੀਢਣ ਅਤੇ ਕਾਠ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਆਦਿ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਾ ਵੇਖਿਆ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਡਾਕੂ ਆਪਏ, ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਾਹਰ ਨੇ ਧਾੜਵੀਆਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਟਾਕਰਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਦਾ ਬੇਟਾ ਮਾਰਿਆਗਿਆ. ਭਿਖਾਰੀ ਨੇ ਜੋ ਲੱਕੜਾਂ ਜਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਦਾਹ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੁਲਾਉਣੀ ਲਈ ਆਏ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਗੱਠੇਹੋਏ ਤੱਪੜ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤੇ. ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਭਿਖਾਰੀ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਣਹਾਰ ਗੱਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੀ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਜੀ, ਜੋ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੀ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਵਡੀ ਉਮਰ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਵਾਹਰ ਨਾਲ ਜਾਣੋਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਵਰਜਿਆ ? ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਕੁਤਰਕ ਕਰਨੀ ਪਾਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਆਤਮਵਿਚਾਰ ਦਾਤ ਮੰਗਣੀ ਲੋੜੀਏ, ਨਾ ਕਿ ਮਿਥਜ਼ਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ.

ਭਿਖਿਆ. ਸੰ. ਭਿਕ੍ਸ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਾਚਨਾ. ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੰਗਕੇ ਲਈਹੋਈ ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਸ੍ਤੁ. "ਭਿਖਿਆਨਾਮ ਰਜੇ ਸੰਤੋਖੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਭਿਖੀ. ਭਿਕ੍ਸ਼ਾ. ਭੀਖ."ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਭਿਖੁਕ ਭਿਖੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਿੱਖੀ.

ਭਿਖੀਆ. ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਭਿਕ੍ਸ਼ੁਕ। ੨ ਸੁਭਿਖੀਆ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਸੁਭਿਖੀਆ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਹੈ.

ਭਿਖੇਕ ਦੇਖੋ, ਅਭਿਖੇਕ. "ਸ੍ਰ ਛਬਿ ਬਿਸੇਖਾ ਭਿਖੇਖ ਸਹਿਤਭਿਭੇਖਾ." (ਕਲਕੀ) ਅਭਿਸੇਕ (ਰਾਜਤਿਲਕ) ਸਹਿਤ.

ਭਿੱਖੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਸਬਾ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਰੇਂਦ੍ਪੁਰੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ੧੦ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਤਖਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਚੌਧਰੀ ਰੀਂਙਾ ਚਾਹਲ ਰੰਡ ਦਾ ਜੋ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਸੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਕਰਾਈ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੪੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੯੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਭਿਖ੍ਯਾ. ਭਿਕ੍ਸ਼ਾ. ਭੀਖ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖ ਅਤੇ ਭਿਖਿਆ. "ਇਆ ਸੁਖ ਤੇ ਭਿਖ੍ਯਾ ਭਲੀ."(ਸ. ਕਬੀਰ)

ਭਿਗਾ. ਭਿੱਜਿਆ. ਪਸੀਜਿਆ. "ਗੁਣੇ ਨ ਕਿਤ ਹੀ ਹੈ ਭਿਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਅਭਿਗਾ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਗਿਆ.

ਭਿਛਕ. ਦੇਖੋ, ਭਿਕ੍ਸ਼ੁਕ.

ਭਿਛਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖ ਅਤੇ ਭਿਖਿਆ. "ਕਹੁ ਦੇਹ ਭਿਛਾ ਮ੍ਰਿਗਨੈਨਿ, ਹਮੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭਿਛਾਹਾ ਭਿਕ੍ਸ਼ਾਹਾਰ. ਭੀਖ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ।

ਭਿਛਾਹਾਰ ੨ ਭਿਕ੍ਸ਼ਾਹਾਰ. ਭਿਕ੍ਸ਼ਾ ਦਾ ਅੰਨ। ੩ ਭਿਖਜਾ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣਾ.

ਭਿਛੁਕ. ਦੇਖੋ, ਭਿਕ੍ਸ਼ੁਕ.

ਭਿੱਛਿਆ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖ ਅਤੇ ਭਿਖਿਆ.

ਭਿੱਛੁ ਦੇਖੋ, ਭਿਕ੍ਸ਼ੁ ਅਤੇ ਭਿਕ੍ਸ਼ੁਕ.

ਭਿੱਛੁਕ

ਭਿਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੀਗਨਾ. ਜਲ ਨਾਲ ਤਰ ਹੋਣਾ. "ਭਿਜਉ ਸਿਜਉ ਕੰਬਲੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਪਸੀਜਣਾ. ਰੀਝਣਾ.

ਭਿਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਿੱਟ. ਛੂਤ.ਸਪਰਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਈ ਅਸ਼ੁੱਧੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰੁਸ਼੍ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਭਿਟਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਛੁਹਣਾ. ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਤਿਨ ਕੇ

ਭਿਟਨਾ ਨਿਕਟਿ ਨ ਭਿਟੀਐ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਛੁਹਕੇ ਕ੍ਰੁਸ਼੍ (ਅਪਵਿਤ੍ਰ) ਕਰਨਾ. "ਚਉਕੇ ਭਿਟੈ ਨ ਕੋਇ." (ਮ:੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ੧) "ਮਤੁ ਭਿਟੈ ਵੇ ਮਤੁ ਭਿਟੈ। ਇਹ ਅੰਨੁ ਅਸਾਡਾ ਫਿਟੈ ॥" (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਭਿਟੜ ਵਿ–ਕ੍ਰੁਸ਼੍ ਹੋਇਆ. ਭਿੱਟਿਆ ਹੋਇਆ.

ਭਿਟਾਰ ਛੁਹਕੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ.

ਭਿਟਿਆਰਿ ਭੇਟਾ (ਮੁਲਾਕਾਤ) ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ,

ਭਿਟੇਅਨਿ ਦੱਲੀ. "ਗਹਿ ਨਾਰਿ ਭਿਟਿਆਰਿ."

ਭਿਟਜਾਰਿ (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੬) "ਜਾਨੁਕ ਹੋਂਹੁੱ ਭਿਟੇਅਨਿ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੩੪)

ਭਿੜਹਾ. ਭੇੜ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੇੜੀਆ. ਬਘਿਆੜ. ਭੇੜੀਹਾ. "ਜਸ ਹੋਰਤ ਛੇਰਿਨ ਭੀ ਭਿੜਹਾ." (ਦੱਤਾਵ)

ਭਿੰਡਿਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਦਿਪਾਲ.

ਭਿੰਡੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ. ਭਰਿੰਡੀ.

ਭਿੰਡੀ ਤੋਰੀ ਓਕਰਾ. ਇਹ ਸਾਵਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ–ਇੱਕ ਉੱਪਰ ਬਾਰੀਕ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੀ ਉੱਪਰੋਂ ਸਾਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬੀਜ ਅਤੇ ਛਿੱਲ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਵੈਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਮੂਤ੍ਰ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. L. Abelmoschus Esculantus. ਅੰ. Lady's finger.

ਭਿਣਕ. ਮੱਖੀ ਆਦਿ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਤੋਂ ਹੋਈ ਭਿਣਕਾਰ। ੨ ਭਨਕ. ਕੰਨਸੋ. ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਪਈ ਖਬਰ.

ਭਿਣਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਿਣਕ.

ਭਿਤ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਭਿਤ। ੨ ਸੰ. ਭਿੱਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ। ੩ ਹਿੱਸਾ। ੪ ਕੰਧ. ਦੀਵਾਰ. "ਸੁੰਦਰ ਅਧਿਕ ਮਸੀਤ ਚਿਤ੍ ਭਿਤ ਜਾਨਿਯੇ." (ਨਾਪ੍)

ਭਿੰਤਰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭੀਤਰ. ਵਿੱਚ. ਅਭ੍ਯੰਤਰ. "ਤਿਨ

ਭਿੰਤਰਿ ਕੋ ਅਵਤਾਰੁ ਭਯਉ ਕਲਿ ਭਿੰਤਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਭਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿਤ ੪ ਅਤੇ ਭਿਤਿ. "ਓਹੁ ਪਿਆਰਾ ਜੀਅ ਕਾ, ਜੋ ਬੋਲੈ ਭਿਤਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ਜੋ ਪੜਦਾ ਬੋਲੈ। ੨ ਭਾਂਤ. ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਅੰਦਰ ਇਕ, ਬਾਹਰ ਬਹੁ ਭਿਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਭਿਤਿ. ਸੰ. ਭਿੱਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੌਕਾ. ਅਵਸਰ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਤੋੜਨਾ। ੩ ਕੰਧ. ਦੀਵਾਰ। ੪ ਪੜਦਾ। ੫ ਵਿ–ਭਾਂਤ ਦਾ. ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. "ਬਹੁਭਿਤਿ ਸੰਸਾਰਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੬ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭੀਤੀ. ਚੋਗਾ. ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਖਿੰਡਾਇਆ ਦਾਣਾ ਗੂੰਦਾ ਆਦਿ. "ਪਉਦੀ ਭਿਤਿ ਦੇਖਿਕੈ ਸਭਿ ਆਇਪਏ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਭੀਤਿ ੨.

ਭਿਤ੍ਰ. ਭਯਾਤੁਰ. "ਨ ਭਰਮੰ ਨ ਭਿਤ੍ਰੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੇਤ੍ਰਿ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਤਜ। ੩ ਸੰ. ਭਿਤ੍ਰ. ਵਿ–ਭੈ ਤੋਂ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਭਿਦ. ਸੰ. ਮਿਦ੍. ਧਾ–ਚੀਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ, ਕਤਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੇਦ ਅਤੇ ਭੇਦਨ.

ਭਿੰਦਿਪਾਲ. ਸੰ. ਮਿਨ੍ਦਿਪਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸਵਾ ਹੱਥ ਦਾ ਲੰਮਾ ਮੋਟਾ ਤੀਰ, ਜੋ ਸਾਰਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੈਂਕੀਦਾ ਹੈ. "ਭਿੰਦਿਪਾਲ ਤੋਮਰ ਅਸਿ ਧਾਰੇ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)* ੨ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਗੋਪੀਆ ਅਥਵਾ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਪੱਥਰ ਫੈਂਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਤ੍ਰ ਭਿੰਦਿਪਾਲ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ.

ਭਿੰਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਭੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ। ੨ ਅਨਜ. ਹੋਰ। ੩ ਵੱਖ. ਅਲਗ. ਜੁਦਾ "ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਬਿਸਥਾਰੰ." (ਬਾਵਨ) ੪ ਬਾਹਰ."ਆਗਿਆ ਭਿੰਨ ਨ ਕੋਇ." (ਬਾਵਨ)

ਭਿੰਨਅੜੇ. ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ. "ਰਸਭਿੰਨਅੜੇ ਅਪਨੇ ਰਾਮ ਸੰਗੇ, ਸੇ ਲੋਇਣ ਨੀਕੇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭਿਨਕ. ਦੇਖੋ, ਭਨਕ ਅਤੇ ਭਿਣਕ.

ਭਿਨਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਕਾਰ.

ਭਿੰਨੜੀ. ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ. "ਭਿੰਨੜੀ ਰੈਣਿ ਭਲੀ ਦਿਨਸ ਸੁਹਾਏ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਭਿੰਨੀਰੈਣਿ.

ਭਿੰਨਾ. ਭਿੱਜਿਆ. ਪਸੀਜਿਆ. "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੋ ਭਿੰਨਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਭਿੰਨਿਅੜੇ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਨਅੜੇ.

ਭਿੰਨੀ. ਭਿੱਜੀ. ਪਸੀਜੀ.

ਭਿੰਨੀਰੈਣਿ / **ਭਿੰਨੀਰੈਨੜੀ** } ਭਿੱਜੀਹੋਈ ਰਾਤ. ਓਸ (ਸ਼ਬਨਮ) ਵਾਲੀ ਰਾਤ. ਜਿਸ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਬੱਦਲ ਅਤੇ ਹਵਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਓਸ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. ਭਾਵ–ਸ਼ਾਂਤ ਰਾਤ੍ਰਿ। ੨ ਭਾਵ–ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਵ੍ਰਿੱਤਿ, ਅਤੇ ਵਿਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ. "ਭਿੰਨੀਰੈਨੜੀਐ ਚਾਮਕਨਿ ਤਾਰੇ."(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ:੫) "ਭਿੰਨੀਰੈਣਿ ਜਿਨਾ ਮਨਿ ਚਾਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ.

ਭਿੰਨੀਰੈਨੜੀਐ. ਭਿੰਨੀ ਰੈਣ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਨੀ ਰੈਨੜੀ.

ਭਿੰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਨ.

ਭਿਪਣ. ਸੰ. ਪਕ੍ਸਮਨ–ਪਕ੍ਮਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਤ੍ਰ ਦੀ ਪਲਕ. ਭਿੱਫਣ.

ਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਆਸ਼ਯ. ਮਕਸਦ. "ਕਵਨ ਲਖੈ ਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੁਮਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਿਫਣ. ਦੇਖੋ, ਭਿਪਣ.

ਭਿੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਭਰ.

ਭਿਭਰ. ਵਿ–ਭਯ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਜਾਕੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਭ੍ਰਿ (ਧਾਰਣ) ਭਰ (ਜੰਗ). ਭ੍ਰਿਭਰ. ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੋਢੀ. ਜੰਗ ਦੇ ਮੁਖੀ. "ਭਿਭਰੇ ਭਈਰਵ ਭੀਮ ਅਨੇਕਾ." (ਚੰਡੀ੨) ੩ ਭਯ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਯੰਕਰ.

ਭਿੰਭਰ. ਜੰਮੂ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤਸੀਲ ਦਾ ਨਗਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਭਿੰਬਰ ਭੀ ਹੈ. "ਨ੍ਰਿਭੈ ਭਿੰਭਰੀ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਕੰਧਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਗੁਜਰਾਤ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ। ੩ ਵਿ–ਭੈ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਡਰਾਉਣਾ. ਭਯੰਕਰ. "ਗਿਰੇ ਭਿੰਭਰ ਬਸੁਧਾ ਪਰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਭਿੰਭਰਾਰਾ. ਵਿ–ਡਰਾਉਣਾ. ਭੈ ਨਾਲ ਭਰਨ ਵਾਲਾ.

ਭਿੰਭਰੀ. ਭਿੰਭਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਭਰ ੧.

ਭਿੰਭਰੀਆ. ਭੈ ਨਾਲ ਭਰਨ ਵਾਲੀ. ਡਰਾਉਣਵਾਲੀ. "ਭਿੰਭਰੀਆ ਭੀਮਾ ਭੂਪੇਸੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਭਿਰ. ਦੇਖੋ, ਭਿਰਨਾ.

ਭਿਰਟੀ. ਸੰ. ਮੇਰਣ੍ਡਾ–ਭੇਰੁੰਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਘਿਆੜੀ. ਭੇਡੀਏ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਥੋ ਬਾਲਕ ਜੋਗੀ ਹਰਜੋ, ਹੈ ਭਿਰਟੀ ਕੇ ਭੇਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੬) ੨ ਯਕਿਣੀ (ਜੱਛਣੀ).

ਭਿਰਤ. ਭਿੜਤ. ਲੜਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿਤਜ.

ਭਿਰਨ / **ਭਿਰਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਭਿੜਨਾ. ਲੜਨਾ. "ਭਿਰਬੇ ਹੇਤ ਬੁਲਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਿਰੜ. ਦੇਖੋ, ਭਰਿੰਡ.

ਭਿਰਾਈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਾਨੀ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਭੂਆ, ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਦੀ ਭੈਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਖਡੂਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫਿਰਾਈ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਰਾਈ ੪ ਅਤੇ ਵਿਰਾਈ.

ਭਿਰੰਗ / **ਭਿਰੰਗੁ** } ਸੰ. ਮ੍ਰਿਗ–ਭ੍ਰਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਭੌਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ. ਮਧੁਕਰ. "ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਹੈ, ਏਕੋ ਫੁਲੁ ਭਿਰੰਗੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਬਿਰਛ ਗੁਰੂ, ਫੁੱਲ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼, ਭੌਰਾ ਜਿਗਜਾਸੂ ਗੁਰਸਿੱਖ.

ਭਿਲਣਾ / **ਭਿਲਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਣਾ. ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਾ.

ਭਿਲਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਸਾ. ਬੰਧਨ. "ਭਿਲਰਾ ਡਰ ਨੈਨ ਕੇ ਸੈਨਨ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦਾ ਬੰਧਨ ਪਾਕੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਿਲਵਾ.

ਭਿਲਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੀਲਾਂ ਦੀ ਠਗਮੂਰੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਲਾਵੇ ਦਾ ਰਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਆਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਨੈਨਨ ਕੋ ਰਸ ਦੇ ਭਿਲਵਾ, ਬ੍ਰਿਖਭਾਨ-ਠਗੀ ਭਗਵਾਨ ਠਗਜੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਬ੍ਰਿਖਭਾਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਠਗਣੀ ਨੇ, ਭਗਵਾਨ(ਕ੍ਰਿਸਨ)ਨੂੰ ਠਗਿਆ.

ਭਿਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇਲਾ. ਪਿੰਨਾ. ਗੋਲਾ. "ਭੁਜਾ ਬਾਂਧਿ ਭਿਲਾ ਕਰਿਡਾਰਿਓ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਮਰਾ–ਭੇਲਾ.

ਭਿਲਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਭਲਾਵਾ.

ਭਿੱਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਭੀਲ.

ਭਿਵ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇਦ. ਮਰਮ. ਭੇਤ. "ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਚੀਨਤ ਨਹਿ ਭਿਵ." (ਚੌਪਈ)

ਭਿੜ. ਸੰਗਜਾ–ਭੇੜ. ਟਾਕਰਾ. ਜੰਗ। ੨ ਭਿਰੜ. ਭਰਿੰਡ.

ਭਿੜਆਰਾ. ਵਿ–ਭਿੜਨ (ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਲੜਾਕਾ.

ਭਿੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੜਨਾ. ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਰਸਪਰ ਠੋਕਰ ਖਾਣੀ. "ਆਪਿ ਭਿੜੈ ਮਾਰੇ ਆਪਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) "ਰਾਜੇ ਰਾਜੁ ਕਮਾਵਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭਿੜੀਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧)

ਭਿੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭਿੜਕੇ. "ਮਰਹਿ ਭਿੜਿ ਸੂਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਭਿੜੰਗ / **ਭਿੜੰਗੀ** } ਵਿ–ਭਿੜਨ ਵਾਲਾ. ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੜਾਕਾ. "ਨੱਚੇ ਬੀਰ ਭਿੜੰਗੀ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਗਣ ਜੇਹੇ ਲੜਾਕੇ.

ਭੀ. ਵਜ–ਅਪਿ. ਅਪਰੰਚ. "ਭੀ ਸੋ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨ੍ਹਿ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹੰਨ੍ਹਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੨ ਨਿਸ਼ਚਯ. ਹੀ."ਤਾਰੇਦੜੋ ਭੀ ਤਾਰਿ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨) ਤਾਰੂ (ਤੈਰਾਕ) ਹੀ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੩ ਯਦਿ. ਜੇ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਭੀ ਚਲਹਿ, ਤਾ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਣੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੪ ਤਥਾਪਿ. ਤਾਹਮ. "ਜੇ ਭੁਲੀ ਜੇ ਚੁਕੀ ਸਾਈਂ, ਭੀ ਤਹਿੰਜੀ ਕਾਢੀਆ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ੫ ਭੂਤ ਕਾਲ ਬੋਧਕ. ਭਇਆ. "ਹੋ ਅਪਰੰਪਰ ਹਰਿ ਹਰੇ, ਹਹਿ ਭੀ ਹੋਵਨਹਾਰ." (ਬਾਵਨ) ੬ ਅਤੇ. ਅਰੁ."ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੭ ਸੰ. ਭੀ. ਧਾ–ਡਰਨਾ, ਭੈ ਕਰਨਾ। ੮ ਸੰਗਜਾ–ਡਰ. ਭੈ.

ਭੀਸਮ. ਸੰ. ਭੀਸ਼੍ਮ. ਵਿ–ਭਯਾਵਨਾ. ਡਰਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ। ੩ ਮੋਤ. ਮ੍ਰਿਤਜ਼। ੪ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇਵਵ੍ਰਤ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੀ. * ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਨੇ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿੱਚ ਧੀਵਰਪੁਤ੍ਰੀ ਸਤਜਵਤੀ (ਮਤਸਜੋਦਰੀ) ਦੇ ਰੂਪ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸਤਜਵਤੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਰਾਜ-ਤਿਲਕ ਤਾਂ ਦੇਵਵ੍ਰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਸਕੇਗਾ? ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਵਵ੍ਰਤ ਨੇ ਸਤਜਵਤੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਾ ਮੈ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਂਗਾ ਨਾ ਆਪ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਾਂਗਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀਸ਼੍ਮ † ਹੋਇਆ, ਅਰ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਤਜਵਤੀ ਨਾਲ ਹੋਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ–(ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ) ਹੋਏ. ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦ ਨੂੰ ਰਾਜਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਹ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਲੜਾਈ ਅੰਦਰ ਮਰਗਿਆ. ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਭੀਸ਼ਮ ਉਸ ਦਾ ਸਰਪਰਸਤ ਬਣਿਆ. ਆਪਣੀ ਭੁਜਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਜਿੱਤਕੇ ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਅੰਬਿਕਾ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਨਾਲ ਕੀਤਾ. ਪਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਰੋਗੀ ਹੋਕੇ ਬਿਨਾ ਸੰਤਾਨ ਹੀ ਮਰਗਿਆ. ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦ੍ਵੈਪਾਯਨ (ਵਜਾਸ) ਨੂੰ ਸੱਦਕੇ, ਜੋ ਕਿ ਪਰਾਸ਼ਰ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਸਤਜਵਤੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ (ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ) ਜੰਮਿਆ ਸੀ, ਦੋਹਾਂ ਵਿਧਵਾ ਭਰਜਾਈਆਂ ਤੋਂ ਨਿਯੋਗਰੀਤਿ ਨਾਲ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਾਏ. ਇਹ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਅਤੇ ਪਾਂਡੁ ਸਨ.

ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਵਿਦਜਾ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ. ਰਾਜ ਕਾਜ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ. ਕੌਰਵਾਂ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਰਪਰਸ੍ਰੀ ਭੀ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹੀ. ਜਦ ਦੋਹਾਂ ਕੁਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਹੋਣਲੱਗੀ, ਤਦ ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਇਆ. ਜਦ ਯੁੱਧ ਆਰੰਭ ਹੋ ਹੀ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਲ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤਿ ਬਣਿਆ. ਲੜਾਈ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਇਹ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਿਖੰਡੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਅਨੰਤ ਬਾਣ ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਗੇ, ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਦੋ ਉਂਗਲ ਭਰ ਥਾਂ ਭੀ ਜ਼ਖ਼ਮ ਤੋਂ ਥਗੈਰ ਨਾ ਰਹੀ. ਅਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਡਿੱਗਾ, ਤਾਂ ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਹੀ ਟੰਗਿਆ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ੫੮ ਦਿਨ ਹੋਰ ਜਿਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਧਰਮ, ਆਪਦਧਰਮ ਅਤੇ ਮੋਕਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਵਿਸ੍ਵਾਰ ਨਾਲ ਹੈ. ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਕੋਈ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿੱਤਾ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਫੜਾਂਗਾ, ਕੇਵਲ ਰੱਥ ਹੱਕਾਂਗਾ. ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫੜਾਕੇ ਛੱਡਾਂਗਾ, ਸੋ ਭੀਸ਼ਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਸੱਚੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਚਕ੍ਰ ਫੜਿਆ.

ਭੀਸਮਕ. ਸੰ. ਭੀਸ਼੍ਮਕ. ਵਿਦਰਭ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਪਟਰਾਨੀ ਰੁਕਮਿਣੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ.

ਭੀਸ੍ਮਾਸ੍ਟਮੀ. ਮਾਘਸੁਦੀ ੮, ਜਿਸ ਦਿਨ ਭੀਸ਼੍ਮ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਾਗੇ ਸਨ.

ਭੀਹਾਰ / **ਭੀਹਾਲਾ** } ਵਿ–ਭਯਾਵਨਾ. ਭੈ ਦੇਣ ਹਾਰਾ. ਭਯੰਕਰ.

---

* ਅਗਨਿਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਭਿੰਦਿਪਾਲ ਲੋਹੇ ਅਥਵਾ ਲੱਕੜ ਦਾ ਫੈਂਕਣ ਯੋਗਤ ਡੰਡਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੈਦਲ ਯੋਧਾ ਵਰਤਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਸਵਾ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

* ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਗਾਂਗੇਯ" ਹੈ.

† ਘੋਰ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭੀਹਾਵਲ ਵਿ–ਭਯੰਕਰ. ਭਯਾਵਨਾ. ਡਰਾਉਣਾ.

ਭੀਹਾਵਲਾ "ਭਾਣੈ ਸਹੁ ਭੀਹਾਵਲਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) "ਬਨਿ ਭੀਹਾਵਲੈ ਹਿਕੁ ਸਾਥੀ ਲਧਮੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨) ੨ ਭੈ ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ. "ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਬਾਜਾਰੀਆ ਭੀਹਾਵਲ ਹੋਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਭੀਕਨ. ਦੇਖੋ, ਭੀਖਨ ੨.

ਭੀਕਰ. ਵਿ–ਭੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਯੰਕਰ। ੨ ਤਾਮਸੀ. ਕ੍ਰੋਧੀ। ੩ ਹਿੰਸਕ. "ਨ ਭੀਲ ਭੀਕਰ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਗੂੜ ੨.

ਭੀਖ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖ ਅਤੇ ਭਿਖਿਆ.

ਭੀਖਕ. ਦੇਖੋ, ਭਿਕ੍ਸ਼ੁਕ. "ਹਮ ਭੀਖਕ ਭੇਖਾਰੀ ਤੇਰੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਭੀਸ਼ਕ. ਡਰਾਉਣਾ. ਭਯਾਨਕ.

ਭੀਖਣ. ਸੰ. ਭੀਸ਼ਣ. ਵਿ–ਭਯਾਨਕ. ਖ਼ੌਫ਼ਨਾਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੀਖਨ ੨.

ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਭੀਖ.

ਭੀਖਨ. ਦੇਖੋ, ਭੀਖਣ। ੨ ਲਖਨਊ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕਕੋਰੀ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਾਧੂ. ਇਹ ਵਡਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਤੇ ਗ਼ਜ਼ਾਨਵਾਨ ਸੂਫ਼ੀ ਫਕੀਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਖ਼ਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ. "ਕਹੁ ਭੀਖਨ ਦੁਇ ਨੈਨ ਸੰਤੋਖੇ,ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਸੋਈ." (ਸੋਰ)

ਭੀਖਨਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਭੀਖ.

ਭੀਖਨਖ਼ਾਂ. ਇਹ ਸੋ ਸਵਾਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਨਮਕਹਰਾਮ ਪਠਾਣ ਸੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਕੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅਧ੍ਯਾਯ ੯ ਛੰਦ ੨੫.

ਭੀਖੰਮ. ਦੇਖੋ, ਭੀਸ਼ਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੀਸ਼ਮਕ. "ਭੀਖਮ ਭੂਪ ਬਿਚਾਰ ਕੀਓ ਦੁਹਿਤਾ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਜਦੁਬੀਰਹਿ ਦੀਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਰਾਜਾ ਭੀਸ਼ਮਕ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰੁਕਮਿਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂ.

ਭੀਖਮ ਅਰਿ. ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਅਰਜੁਨ.

ਭੀਖਮਕ. ਦੇਖੋ, ਭੀਸ਼ਮਕ.

ਭੀਖਮਜਨਨੀ ਭੀਸ਼ਮ ਦੀ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਭੀਸ਼ਮ ੪. "ਭੀਖਮਮਾਤ ਕੋ ਜਸੋਂ ਪਰਸੇ ਛਿਨ ਮੋ ਸਭ ਪਾਪ ਬਿਲਾਇ-ਗਏ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭੀਖਮਮਾਤ

ਭੀਖਮਮਾਤਾ

ਭੀਖਾ. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਿਖਾ ਦਾ ਹੀ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਭੀਖਾ ਭਾਟ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਾਸੀ." ਦੇਖੋ, ਭਿਖਾ ੩.

ਭੀਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖ ਅਤੇ ਭਿਖਿਆ. "ਚਾਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ, ਭਵਹਿ ਨ ਭੀਖਿਆ." (ਸੂਹੀ ਮ:੧)

ਭੀਖੂ. ਭਿਖਜਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਭਿਕ੍ਸ਼ੁਕ। ੨ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ.

ਭੀਚ. ਦੇਖੋ, ਭੀਛਣ। ੨ ਭਿੰਗ. ਸੁਭਟ. ਉੱਤਮ ਯੋਧਾ.

ਭੀਚਣ

ਭੀਚਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਨਿਪੀੜਨਾ. ਭਚੀੜਨਾ.

ਭੀਛਨ. ਵਿ–ਭੀਸ਼ਣ. ਡਰਾਉਣਾ. ਭਯੰਕਰ.

ਭੀਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭਿੱਜਣਾ. ਜਲ ਨਾਲ ਤਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਪਸੀਜਣਾ. ਰੀਝਣਾ. "ਆਪੇ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਭੀਜਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਦ੍ਰਵਣਾ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਕੋਮਲ ਹੋਣਾ. "ਸਬਦਿ ਨ ਭੀਜੈ ਸਾਕਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਭੀਜੈ. ਭਿਜਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਸੀਜਦਾ (ਰੀਝਦਾ) ਹੈ. "ਚਾੜਸਿ ਪਵਨੁ ਸਿੰਘਾਸਨੁ ਭੀਜੈ."(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਭੀਟ. ਦੇਖੋ, ਭਿਟ.

ਭੀਟਿ. ਛਿੱਟਕੇ. "ਅੰਨ ਸਬੈ ਇਨ ਭੀਟਿ ਗਵਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭੀਤ. ਕੰਧ. ਦੇਖੋ, ਭਿਤ ੪. "ਬਾਰੂਭੀਤ ਬਨਾਈ ਰਚਿ ਪਚਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਪੜਦਾ. ਕਿਵਾੜ. "ਨਵੈ ਦੁਆਰ ਭੀਤ ਰਹਿਤੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਓਬਾ–ਪਹਾੜ ਦੀ ਢਲਵਾਨ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੀ ਹੋਵੇ. "ਭੀਤ ਊਪਰੈ ਕੋਤਕ ਧਾਈਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਭੀਤ. ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਭੈਭੀਤ ਦੂਤਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਭੀਤਰ

ਭੀਤਰਿ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅਭ੍ਯੰਤਰ. ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ. "ਭੀਤਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਵੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਭੂਤੇਸ਼੍ਵਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ. "ਜਹ ਭੀਤਰਿ ਘਟਿ ਭੀਤਰਿ ਵਸਿਆ, ਬਾਹਰਿ ਕਾਹੇ ਨਾਹੀ ?" (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਜਦ ਮਨ ਅੰਦਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਫੇਰ (ਮੁਕਤਿ ਲਈ) ਸ਼ਰੀਰ ਧੋਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ?

ਭੀਤਾ. ਵਿ–ਭੀਤ ਹੋਇਆ. ਡਰਿਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭਿੱਤਿ. ਕੰਧ. ਦੀਵਾਰ. ਫਸੀਲ. "ਟੂਟੀ ਭੀਤਾ ਭਰਮਗੜਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਭਰਮਗੜ੍ਹ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਟੁੱਟਗਈ.

ਭੀਤਿ. ਸੰ. ਭਿੱਤਿ ਅਤੇ ਭਿੱਤ. ਕੰਧ. ਦੀਵਾਰ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਚੋਗਾ. ਚੋਗ. "ਜਗ ਕਊਆ ਨਾਮ ਨਹੀ ਚੀਤਿ। ਨਾਮ ਬਿਸਾਰਿ ਗਿਰੈ ਦੇਖਿ ਭੀਤਿ ॥" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਭੋਗ। ੩ ਸੰ. ਭੀਤਿ. ਡਰ. ਭੈ। ੪ ਕਾਂਬਾ. ਕੰਪ.

ਭੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਭੀਤਿ। ੨ ਸੰ. ਡਰ. ਖ਼ੌਫ਼। ੩ ਕੰਪ. ਕਾਂਬਾ.

ਭੀਤੰਤ. ਦੇਖੋ, ਭੈਭੀਤ.

ਭੀਨ

ਭੀਨਾ

ਭੀਨੁ ਵਿ–ਭਿੱਜਿਆ. ਤਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਸੀਜਿਆ. ਰੀਝਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਿੰਨ.

ਭੀਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਡਰਾਉਣਾ. ਭਯਾਨਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਭੀਮਸੇਨ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ. "ਭੀਮ ਗਦਾ ਕਰ ਭੀਮ ਲਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦਮਯੰਤੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਨਲ ਦਾ ਸ਼ਹੁਰਾ ਰਾਜਾ ਭੀਮ, ਜੋ ਵਿਦਰਭ (ਬਰਾਰ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਭੀਮਸੇਨ

ਭੀਮਸੈਨ ਦੇਖੋ, ਭੀਮ ੨ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵ.

ਭੀਮਚੰਦ. ਕਹਲੂਰ (ਬਿਲਾਸਪੁਰ) ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਕਾਰਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਕੇ ਭੰਗਾਣੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਕਰਵਾਏ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਭੀਮਜਾ. ਰਾਜਾ ਭੀਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਮਯੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਭੀਮ ੩.

ਭੀਮਪਲਾਸ਼ੀ. ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜੋ ਧਨਾਸਰੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਂਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਂਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਭਯੰਕਰ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ.

ਭੀਮਪੁਰੀ. ਵਿਕ੍ਰਾਸੁਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਭਸਮਾਂਗਦ.

ਭੀਮਰਾ. ਭਯਾਨਕ ਰਵ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀਮਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਬਨ ਪਰਵ, ਅ: ੨੨੩. "ਸਬਦ ਆਦਿ ਕਹਿ ਭੀਮਰਾ ਈਸਰਾਸਤ੍ਰ ਕਹਿ ਅੰਤ." (ਸਨਾਮਾ) ਭੀਮਾ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼).

ਭੀਮਰਾਈਸਰਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਭੀਮਰਾ.

ਭੀਮੜਾ. ਭਯਾਵਨੀ. ਡਰਾਉਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੀਮਰਾ.

ਭੀਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਭੀਮਰਾ। ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ। ੩ ਕਸ਼ਾ. ਕੋਰੜਾ. ਚਾਬੁਕ.

ਭੀਮਾਗ੍ਰ. ਭੀਮਸੇਨ ਤੋਂ ਵਡਾ, ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੀੜ. ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪਦਾ. "ਦਾਸ ਭੀਰ ਕਟਦੇਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਹੁੜਦੰਮ. ਇਕੱਠ. "ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ ਜਉ ਪਾਏ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਭੀੜਾ. ਤੰਗ. "ਜਹਿ ਜਾਨੋ ਤਹਿ ਭੀਰ ਬਾਟੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਭੀਰੁ.

ਭੀਰਿ. ਵਿ–ਭੀੜੀ. ਤੰਗ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਭੀੜ(ਹੁੜਦੰਮ) ਕਰਕੇ. "ਭਗਵਤ ਭੀਰਿ ਸਕਤਿ ਸਿਮਰਨ ਕੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਭਾਗਵਤ (ਭਗਤ ਲੋਕਾਂ) ਦੀ ਜਮਾਤ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਭੀਰੀ. ਵਿ–ਭੀੜੀ. ਤੰਗ.

ਭੀਰੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਾਇਰ. ਡਰਪੋਕ। ੨ ਡਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਡਰਾਉਣਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬਕਰੀ. ਅਜਾ। ੪ ਗਿੱਦੜ। ੫ ਸ਼ੇਰ। ੬ ਬਘਿਆੜ.

ਭੀਰੂ. ਦੇਖੋ, ਭੀਰੁ.

ਭੀਲ. ਸੰ. ਭਿੱਲ. ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਅਸਭ੍ਯ ਜਾਤਿ. ਦ੍ਰਾਵਿੜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਭੀਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕਮਾਣ ਹੈ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਜਾਤਿ ਦੀ ਭੀਲ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਭੀਲਨੀ. ਭੀਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਭੀਲ ਜਾਤਿ ਦੀ ਨਾਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਬਰੀ.

ਭੀਲੋਵਾਲ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਹਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸਨ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਇਸਲਾਮਖ਼ਾਂ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮਖ਼ਾਂ.

ਭੀਵਾ. ਸਰਹਿੰਦ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਜਟੁ ਭੀਵਾ ਜਾਤਿ ਕਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਭੀੜ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਘੱਟ. ਹੁੜਦੰਮ। ੨ ਮੁਸੀਬਤ. ਅਪਦਾ. "ਪ੍ਰਭੁਚਿਤਿ ਆਵੈ, ਤਾ ਕੈਸੀ ਭੀੜ ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਤੰਗਦਸ੍ਤੀ. "ਭੀੜਹੁ ਮੋਕਲਾਈ ਕੀਤੀਅਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਭੀੜਾ

ਭੀੜੀ ਵਿ–ਤੰਗ. "ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਫਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਭੀੜ (ਵਿਪਦਾ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਭੀੜਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਗਰਬ ਹਾਨ ਭਾ, ਭੀੜਾ ਬਸਾਪੀ." (ਨਾਪ੍)

ਭੁ. ਦੇਖੋ, ਭੂ। ੨ ਭੂਮਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਭੁਅ. ਸੰ. ਭੂਮਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਮੀਨ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਭੁਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭ੍ਰਮਾਉਣਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ। ੨ ਲੋਟਾਨਾ. ਮੋੜਨਾ.

ਭੁਆਰ

ਭੁਆਲ ਸੰ. ਭੂਪਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ. "ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਰਘੁਰਾਜ ਭੁਆਰਾ." (ਰਘੁਰਾਜ)

ਭੁਅੰਗ

ਭੁਅੰਗਮ

ਭੁਅੰਗਾ ਦੇਖੋ, ਭੁਜੰਗ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗਮ. "ਮਾਇਆ ਭੁਅੰਗ ਬਿਖ ਚਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਕਜੰਗਮਾ ਨਾੜੀ. "ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) "ਬੇਧੀਅਲੇ ਚਕ੍ਰਭੁਅੰਗਾ."(ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਕੁਜੰਗਮਾ ਨਾੜੀ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਵੇਧਨ ਕੀਤਾ.

ਭੁਇ. ਸੰ. ਭੂਮਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ. "ਭਉ ਭੁਇ ਪਵਿਤੁ ਪਾਣੀ, ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਬਲੇਦ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) "ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਗਿਰਿਪਰਿਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਭੁਇਅੰਗ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜੰਗ. "ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗ ਗ੍ਰਸਿਓ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) "ਮੈਲਾਗਰ ਬੇਰੁ ਹੈਂ ਭੁਇਅੰਗਾ." (ਗੂਜ ਰਵਿਦਾਸ)

ਭੁਇਅੰਗਨਿ. ਭੁਜੰਗਨੀ. ਸਰਪਣੀ. "ਦੂਤਨ ਸੰਗਰੀਆ ਭੁਇਅੰਗਨਿ ਬਸਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੫) ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਮਾਨੋ ਸਰਪਨੀ ਨਾਲ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ੨ ਭੁਜੰਗਮਾ ਨਾੜੀ.

ਭੁਇਅੰਗਮ

ਭੁਇਅੰਗਮੁ ਸਰਪ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜੰਗਮ. "ਭੁਇਅੰਗਮ ਮਹਿ ਖਾਪੈ." (ਭੈਰ ਕ੍ਰਿੰਗ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਖਾਪੈ." (ਭੈਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਬੀਰ) "ਭੁਇਅੰਗਮ ਫਿਰਹਿ ਡਸੰਤੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਦੇਖੋ, ਤਰਵਰ ਬਿਰਖ। ੨ ਭੁਜੰਗਮਾ ਨਾੜੀ. "ਕਿਨਹੀ ਨਿਵਲ ਭੁਇਅੰਗਮ ਸਾਧੇ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਪੇਚੀਦਾ. ਭਾਵ-ਅਤਿ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ. ਕੁੰਡਲ ਵਿੱਚ ਘੇਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗਮੁ ਸਰਪੁ ਹੈ,ਜਗ ਘੇਰਿਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੪ ਭੁਵਿ-ਅੰਗਮ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪਜਾਰਾ.

ਭੁਇਅੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਇਅੰਗ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗ। ੨ ਭੁਜੰਗਿਨੀ. ਸਰਪਨੀ. ਸੱਪਣ. "ਪਾਇਆ ਵੇੜੁ ਮਾਇਆ ਸਰਬ ਭੁਇਅੰਗਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਭੁਜਾ ਕਰਕੇ ਅਨਗਾਹ. ਸਮੁੰਦਰ,ਜੋ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. "ਚੜਿ ਲੰਘਾਂ ਜੀ ਬਿਖਮੁ ਭੁਇਅੰਗਾ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ)

ਭੁਇਸੂਰ. ਖ਼ਾ. ਸ਼ਲਜਮ. ਗੋਂਗਲੂ. ਠਿੱਪਰ.

ਭੁਇਚਾਲ. ਦੇਖੋ, ਭੂਚਾਲ.

ਭੁਇਭਾਰ } ਭੂਮਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪੁਰ ਬੋਝਰੂਪ.
ਭੁਇਭਾਰੁ } "ਵਿਸਰਿਆ ਜਿਨੁ ਨਾਮੁ, ਤੇ ਭੁਇਭਾਰੁ ਥੀਏ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ੨ ਭੂਮਿਭਰ. ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲਕ. "ਜੋ ਸਜਣ ਭੁਇਭਾਰੁ ਥੇ, ਸੇ ਕਿਉ ਆਵਹਿ ਅਜੁ?" (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਭੁਈ. ਭੋਗੀ. ਰਮਣ ਕੀਤੀ. "ਨ੍ਰਿਪ ਨਾਰ ਸੁਈ। ਤੁਮ ਜੌਨ ਭੁਈ॥" (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਭੂਮਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਭੁਸ. ਸੰਗਜਾ-ਅਭਜਾਸ. ਆਦਤ. ਬਾਣ। ੨ ਭੂਸਾ. ਭੋ. ਸੰ. ਬੁਸ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭੁੱਸ.

ਭੁਸਥਲਾ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਆਂਉਂਦੇ ਜਦ ਲਖਨੌਰ ਵਿਰਾਜੇ, ਤਦ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਭੁਸਥਲੇ ਦੇ ਥੇਹ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. "ਗ੍ਰਾਮ ਭੁਸਥਲੇ ਕੋ ਵਡ ਥੇਹ। ਠਾਢੇ ਭਏ ਜਾਇ ਸੁਖਗ੍ਰੇਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭੁਸਰੀ. ਭੂਸ੍ਰਿਤਾ. ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਸ਼੍ਰਿਤ-ਸ਼੍ਰਿਤ (ਭੁੰਨੀ-ਹੋਈ) ਉਹ ਰੋਟੀ, ਜੋ ਤਪੀਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਪਕਾਈ-ਜਾਵੇ. ਜਿਵੇਂ-ਸੁਲਤਾਨਪੀਰ ਆਦਿ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਭੁਸਰੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ, ਪਾਈਆਂ ਥਾਲੇ ਮਾਹਿ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨) ਭੁਸਰੀ ਨੂੰ ਦਾਦੂਪੰਥੀ ਸਾਧੂ ਬਾਟੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਭੁਸਲਨਾ. ਝੁਲਸਣਾ. "ਰਿਪੁਸੈਨ ਭੁਸਲਤ ਜਰਤ ਤਲਫਤ." (ਸਲੋਹ)

ਭੁਸੁ. ਭੂਸਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਸ ੨. "ਕੋਦਉ ਕੋ ਭੁਸੁ ਖਈਹੈ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ)

ਭੁਸੁੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਭਸੁੰਡੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਕਭੁਸੁੰਡਿ.

ਭੁੱਸ. ਸਟਕਾ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਸਟਕਾ.

ਭੁਕ. ਸੰ. ਮੁਕ੍. ਵਿ-ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ. ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਂਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਫਲਭੁਕ. ਭੂਭੁਕ. ਦੇਖੋ,ਜਟਭੁਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੁਕਣਾ.

ਭੁਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਪੀਠੀਹੋਈ ਬਾਰੀਕ ਸੁੱਕੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਬਰੂਰਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੂ-ਕਣ ਹੈ.

ਭੁਕਤ. ਸੰ. ਭੁਕ੍ਤ. ਵਿ-ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ. ਭੋਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਭੋਜਨ.

ਭੁਕਤਿ. ਸੰ. ਭੁਕ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ-ਭੋਗ। ੨ ਭੋਜਨ.

ਭੁਕੜੀ. ਫਲ ਦੀ ਕੋਕੜ. ਬੇਰ ਆਦਿ ਫਲ, ਜੋ ਸੁੱਕ-ਕੇ ਝੁਰੜੀਦਾਰ ਹੋਗਏ ਹਨ.

ਭੁਖ. ਸੰ. ਬੁਭੁਕਾ. ਸੰਗਜਾ-ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਕੁਧਾ. ਭੂਖ. "ਭੁਖ ਤਿਖ ਤਿਸੁ ਨ ਵਿਆਪਈ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨) ੨ ਇੱਛਾ. ਰੁਚਿ. "ਮੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਸਹੁ, ਮੈ ਭੁਖ ਲਗਾਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਭੁਖਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੂਖ ਭੁਖਨਾ.

ਭੁਖੜੀ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖ. "ਬਹੁੜਿ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖੜੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੁਕੜੀ.

ਭੁਖਾ. ਸੰ. ਬੁਭੁਕੁ. ਵਿ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ. ਭੂਖਾ. ਕੁਧਾ ਵਾਲਾ.

ਭੁਖਾਨਿ } ਬੁਭੁਕਾਗ੍ਰਿ. ਭੁੱਖ ਦੀ ਅੱਗ. "ਲਾਥੀ
ਭੁਖਾਨੀ } ਤਿਸ ਭੁਖਾਨਿਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਬੁਭੁਕਾਵਾਨ ਦੀ. ਭੁੱਖੇ ਦੀ. "ਸਭ ਲਾਥੀ ਭੂਖ ਭੁਖਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਭੁਖਿਆ. ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ. ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ. "ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ, ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ." (ਜਪੁ) ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਵਾਸਨਾ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਈਏ. * ਦੇਖੋ, ਪੁਰੀਆ ੬.

ਭੁੱਖੜ. ਵਿ-ਭੁੱਖ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ. ਭੂਖਾ. ਬੁਭੁਕਾਧਰ। ੨ ਲਾਲਚੀ. ਤ੍ਰਿਸਨਾਲੁ.

ਭੁਗ. ਦੇਖੋ, ਭੋਗ.

ਭੁਗਤ. ਦੇਖੋ, ਭੁਕਤ.

ਭੁਗਤਾ. ਸੰ. ਭੋਕ੍ਤਾ. ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. "ਦਾਤਾ ਭੁਗਤਾ ਦੇਨਹਾਰੁ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਭੁਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਭੁਕਤਿ. "ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਕਾਰਣ ਸੁਆਮੀ." (ਗਉ ਮ: ੯) ਭੋਗ ਮੋਕ ਦਾ ਕਾਰਣ। ੨ ਭੋਜਨ. ਗਿਜਾ. "ਭੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਗੁਰਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)"ਭੁਗਤਿ ਗਿਆਨੁ, ਦਇਆ ਭੰਡਾਰਣਿ." (ਜਪੁ)

ਭੁੰਗਰਨੀ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਈ ਦਿਨ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਿਆ. ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਸਾਧਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਸੀ, ਪੁਜਾਰੀ ਭੀ ਮਿਰਾਸੀ ਸਨ. ਹੁਣ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ.

ਭੁਗਵੈ. ਭੋਗਦਾ ਹੈ. "ਕੋਟਿ ਅਨੰਦ ਰਾਜਸੁਖ ਭੁਗਵੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਭੁਗਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਖਵਾਉਣਾ। ੨ ਭੋਗ ਕਰਾਉਣਾ.

ਭੁਗੀਆ. ਵਿ-ਭੋਕ੍ਤਾ. ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. "ਹੈ ਭੁਗੀਆ ਧਰਨੀਧਰ ਨਾਊਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭੁੱਗਾ. ਸੰਗਜਾ-ਭੋਗਜ ਪਦਾਰਥ. ਮਿੱਠਾ ਪਾਕੇ ਕੁੱਟੇਹੋਏ ਤਿਲ। ੨ ਥੋਥੇ ਲਈ ਭੀ ਭੁੱਗਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਦਾਣੇ ਭੁੱਗੇ ਹੋਗਏ ਹਨ, ਕੰਧ ਰੋਹੀ ਨੇ ਭੁੱਗੀ ਕਰਦਿੱਤੀ ਹੈ। ੩ ਚੂਰਾ. ਚੂਰਣ.

ਭੁੰਚ ਅਥਵਾ **ਭੁੰਚੁ.** ਸੰ. ਮੁਜ-ਭੁਜ੍. ਧਾ-ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ, ਪਾਲਨਾ,ਝੁਕਣਾ,ਖਾਣਾ,ਭਕਣਕਰਨਾ,ਭੋਗਣਾ,ਆਨੰਦ ਲੈਣਾ. "ਮਨਇਛੇ ਫਲ ਭੁੰਚਿ ਤੂ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਕਮਾਵਦਿਆ ਸੁਖ ਭੁੰਚੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨) "ਸੁਖ ਭੁੰਚਹੁ, ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਰਸ ਕਸ ਸਭ ਭੁੰਚਹ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਭੁਚੰਤੇ ਮਹੀਪਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਜੇ ਕੋ ਖਾਵੈ, ਜੇ ਕੋ ਭੁੰਚੈ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫)

ਭੁੰਚਹੁ } ਦੇਖੋ, ਭੁੰਚ.
ਭੁੰਚਾ }

ਭੁਚਾਲ. ਦੇਖੋ, ਭੂਚਾਲ.

ਭੁੰਚਾਵਉ }
ਭੁੰਚਿਆ } ਦੇਖੋ, ਭੁੰਚ.
ਭੁਚੰਤੇ }
ਭੁੰਚੈ }

ਭੁੱਚੋ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਨਥਾਣਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਭਟਿੰਡਾ ਰਾਜਪੁਰਾ ਲੈਨ ਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ.ਭਾਈ ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਦਿਆਲਦਾਸ ਨੇ ਇਹ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਇੱਥੇ ਬਿਸਵੇਦਾਰ ਹੈ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ, ਤਦ ਇੱਕ ਝਿੜੀ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ "ਗੁਰੂਸਰ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਭਾਈਕਿਆਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ.

ਭੁਜ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਚ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਕਰੀਏ ਬਾਂਹ. ਭੁਜਾ. "ਭੁਜ ਬਲਬੀਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ-ਸਾਗਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਹੱਥ। ੪ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਕੱਛ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ.ਦੇਖੋ, ਕੱਛ ੨। ੫ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ। ੬ ਸ਼ਾਖਾ. ਟਾਹਣੀ। ੭ ਭੋਜਪਤ੍ਰ ਬਿਰਛ। ੮ ਦੋ ਸੰਖਜਾ (ਗਿਣਤੀ) ਬੋਧਕ. ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਾਂ ਦੋ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਭੁਜਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ-ਭੋਜਨਸ਼ਾਲਾ. ਰਸੋਈਘਰ. "ਆ ਬੈਠਜੋ ਜਬ ਹੀ ਭੁਜਸਾਰ। ਲੈ ਤਿਨ ਧਰਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਯਾਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਭੁਜਕੋਟਰ. ਕੱਛੀ. ਬਾਂਹ ਦੀ ਮੂਲ ਹੇਠ ਦਾ ਟੋਆ (arm-pit).

ਭੁਜਗ. ਜੋ ਭੁਜ (ਟੇਢਾ) ਗਮਨ ਕਰੇ. ਸੱਪ. ਸਰਪ.

ਭੁਜਗਾਰਿ. ਭੁਜਗ (ਸਰਪ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਗਰੁੜ.

ਭੁਜਣਾ. (ਦੇਖੋ, ਭੁੱਜ ਧਾ) ਕ੍ਰਿ-ਭਜੰਨ ਹੋਣਾ. ਭੁੰਨੇ ਜਾਣਾ. ਰੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧਰੂਪ ਅਗਨਿ ਨਾਲ ਜਲਣਾ.

ਭੁਜਦੰਡ. ਲੰਮੀ ਬਾਂਹ."ਭੁਜਦੰਡ ਅਖੰਡੰ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਡੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਜਾਦੰਡ.

ਭੁਜਬਲਬੀਰ. ਬਾਹੁਬਲ ਵਿਚ ਵਡਾ ਬਹਾਦੁਰ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜ ੨.

ਭੁਜਬੰਦ } ਸੰਗਜਾ-ਬਾਜੂਬੰਦ. ਅੰਗਦ. ਭਵੱਟਾ.
ਭੁਜਬੰਧਨ } ਬਹੁੱਟਾ.

ਭੁਜੱਯਾ. ਵਿ-ਭੋਗੈਯਾ. "ਭੂਮਿ ਕੇ ਭੁਜੱਯਾ."(ਅਕਾਲ) ਭੁਜ੍. ਧਾ-ਖਾਣਾ, ਭੋਗਣਾ.

ਭੁਜਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜ ੨. "ਭੁਜਾ ਗਹਿ ਕਾਢਿਲੀਓ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੀਤਾ. ਭੂਮਿਜਾ.

ਭੁਜਾਦੰਡ. ਬਾਜੂ. ਡੌਲਾ. "ਭੁਜਾਦੰਡ ਕੈ ਛੋਣਿ ਛਤ੍ਰੀ ਛਿਨਾਈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਭੁਜਾਨ. ਭੁਜਾਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰੀਭੁਜਾਨ.

ਭੁਜਿ. ਭੁਜਾ ਕਰਕੇ. ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਵਲਗਣ. ਘੇਰਾ। ੩ ਰਕਾ (ਰਖਜਾ). ੪ ਅਗਨਿ। ੫ ਭੋਗ.

ਭੁਜੈਯਾ. ਭੋਗਣਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜੱਯਾ.

ਭੁਜੰਗ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ-ਜੋ ਭੁਜ(ਟੇਢਾ) ਹੋਕੇ ਗਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਰਪ. ਭੁਜੰਗਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ.

ਭੁਜੰਗ ਅਨੰਤਤੁਕਾ. ਉਹ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੁਕਾਂਤ ਨਾ ਮਿਲੇ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਤਤੁਕਾ.

ਭੁਜੰਗਅਰਧ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੰਖਨਾਰੀ.

ਭੁਜੰਗਸਤ੍ਰ. ਭੁਜੰਗ(ਸਰਪ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਗਰੁੜ.

ਭੁਜੰਗਸ਼ਿਸ਼ੁਸੁਤਾ ਅਥਵਾ ਭੁਜਗਸ਼ਿਸ਼ੁਭ੍ਰਿਤਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ-ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਨ, ਨ, ਮ, ।।।, ।।।, ऽऽऽ. ਸੱਤ ਅਤੇ ਦੋ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ-
ਸਭਹਿਤ ਚਿਤਵੈ, ਜੋਈ,
ਗੁਰੁਮੁਖਪਦ ਲੈ, ਸੋਈ.×××

ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ-ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਯਗਣ. ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ-
ਨਹੀਂ ਜਾਨਜਾਈ ਕਛੂ ਰੂਪ ਰੇਖੰ,
ਕਹਾਂ ਬਾਸ ਤਾਂਕੋ ਫਿਰੈ ਕੌਨ ਭੇਖੰ,
ਕਹਾਂ ਨਾਮ ਤਾਂਕੋ ਕਹਾਂਕੈ ਕਹਾਵੈ,
ਕਹਾਂਕੈ ਬਖਾਨੋ ਕਹੇ ਮੋ ਨ ਆਵੈ. (ਅਕਾਲ)

ਇਸ ਭੇਦ ਦੀ ਸੰਗਜਾ "ਅਸਤਰ" ਭੀ ਹੈ.

(ਅ) ਜਾਪੁ ਵਿੱਚ "ਅਰਧ ਭੁਜੰਗ" (ਸ਼ੰਖਨਾਰੀ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਪਾਠ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,ਪਰ ਭਾਵ ਉਸ ਥਾਂ ਅਰਧ ਤੋਂ ਹੈ, ਯਥਾ-

ਨਮੋ ਰਾਜ ਰਾਜੇ। ਨਮੋ ਸਾਜ ਸਾਜੇ।
ਨਮੋ ਸਾਹ ਸਾਹੇ। ਨਮੋ ਮਾਹ ਮਾਹੇ ॥

* "विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य देहिनः।
रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते."
(ਗੀਤਾ ਅ: ੨, ਬ ੫੯)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ੲ) ਜੇ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਫ਼ੀ ਯਗਣ ਹੋਣ,ਤਦ "ਕ੍ਰੀੜਾਚਕ੍ਰ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਹੈ ਵਾਕ ਕੋ ਸੋਚਕੈ ਨਿੱਤ ਜੋਈ ਵਹੀ ਬੁੱਧਿਧਾਰੀ.××

(ਸ) ਜੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਯਗਣ ਹੋਣ, ਤਦ "ਮਹਾ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ" ਸੰਗਜਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਨਹੀ ਪੈਰ ਪਾਛੇ ਕਰੈ ਜੰਗ ਮੇ ਧੀਰਕੈ
ਜਾਨਿਯੇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਬੀਰ ਪੂਰਾ.×××

ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਸਵੈਯਾ" ਅਤੇ"ਝੂਲਨਾ" ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਝੂਲਨੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧ ਅਤੇ ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੧.

ਭੁਜੰਗਮ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜੰਗ.

ਭੁਜੰਗਮਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜੰਗਿਨੀ ੨.

ਭੁਜੰਗਿਨੀ. ਸਰਪਣੀ.ਸੱਪਣ। ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਕਲਪੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਨਾੜੀ,ਕੁੰਡਲਿਨੀ.ਭੁਜੰਗਮਾ.ਦੇਖੋ,ਕੁੰਡਲਨੀ. Vagus, Pneumogastric or 10th Craniel nerve. ਦੇਖੋ, The mysterious Kundalni, by V. G. Rele (1927).
੩ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ).

ਭੁਜੰਗੀ. ਵਿ–ਭੋਜੰਗ.ਸੱਪ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭੁਜੰਗ-ਪੁਤ੍ਰ. ਸੱਪ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਖੰਡਾਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਇਹ ਪਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਸੰਗਜਾ ਦਾ ਮੂਲ ਜਫ਼ਰਨਾਮੇ ਦਾ ਇਹ ਬੈਤ ਹੈ–

"ਕਿ ਬਾਕੀ ਬਿਮਾਂਦਸ੍ਤ ਪੇਚੀਦਹ ਮਾਰ."

ਭੁਜੰਬ. ਸੰਗਜਾ–ਅੰਬੁ-ਭੁਜ੍. ਪਾਣੀ ਖਾਣ ਵਾਲੀ, ਬਡ-ਵਾਗਨਿ. "ਸਾਇਰੁ ਸੋਖਿ ਭੁਜੰਬ ਲਇਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਭੁਜੰਬ (ਜਰਾਰੂਪ ਬਡਵਾਗਨਿ ਨੇ) ਸਾਇਰੁ (ਜੋਬਨ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ) ਸੋਖਿਲਇਓ(ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਦਿੱਤਾ).

ਭੁੰਞ / **ਭੁੰਞੁ** } ਦੇਖੋ, ਭੁੰਚ. "ਹਰਿਰਸ ਭੁੰਞੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਭੁਟ. ਸੰ. ਸ੍ਫੁਟ. ਸਾਫ. ਸਪਸ਼ੁ. ਜਿਵੇਂ–ਉਹ ਭੁਟ ਭੁਟ ਬੋਲਦਾ ਹੈ." (ਲੋਕੋ)

ਭੁਟੰਤ. ਦੇਖੋ, ਭੂਟਾਨ."ਦੇਸ ਭੁਟੰਤ ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਥਾਈ." (ਨਾਪ੍) "ਰਾਜਾ ਏਕ ਭੁਟੰਤ ਕੋ ਚੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਤਿਹ ਨਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੭)

ਭੁਣਹਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁਣਭੁਣਾ. ਮੱਛਰ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਕੁਝ ਕਠਿਨਾਈ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਭੂੰਗਾ. "ਓਥੈ ਟਿਕੈ ਨ ਭੁਣ-ਹਣਾ, ਚੱਲ ਨ ਸੱਕੈ ਉੱਪਰਿ ਕੀੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਭੁਨਸਾਰ. ਭਾਨੁ–ਨਿ: ਸਾਰ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਭੋਰ.

ਭੁੰਨਣਾ. ਭੁਜੰਨ ਕਰਨਾ.ਅੱਗ ਦੀ ਆਂਚ ਨਾਲ ਰਾੜ੍ਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁੱਜ ਧਾ.

ਭੁਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਭੂਪਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੁਪਾਲਾਂ.

ਭੁਪਾਲਾਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ,ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਮਾਨਸਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ੭ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਪਾਸ ਹੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਰਾਤ੍ਰਿ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੰਜਾਹ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਭੁਪਾਲਾਂ ਨੂੰ ਭੁਪਾਲ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਭੁੱਬ. ਸੰਗਜਾ–ਭੁਰਿ ਵਿਲਾਪ.ਦੁੱਖ ਭਰੀ ਚੀਕ.ਵਿਲਾਪ ਦੀ ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ.

ਭੁੱਬਲ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰਮ ਸੁਆਹ.ਉਹ ਰਾਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੇਕ ਹੈ.

ਭੁੰਮਣਸ਼ਾਹ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ, ਤਸੀਲ ਦੀਪਾਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੰਨਸਿੱਖ ਭਾਈ ਭੁੰਮਣਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਡੇਰਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰਾ ਲੰਗਰ ਚਲੇਗਾ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜਾਯਦਾਦ ਹੈ.

ਭੁਮਨ. ਦੇਖੋ, ਭੁਵਨ.

ਭੁਯ. ਸੰ. ਭੂਮਿ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂ."ਜਿਹ ਠੱਟਿਯ ਮੇਰੁ ਅਕਾਸ ਭੁਯੰ." (ਅਕਾਲ)

ਭੁਯੰਗ / **ਭੁਯੰਗਮ** } ਸੰ. ਭੁਜੰਗ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗਮ. ਭੁਜ (ਟੇਢਾ) ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਰਪ. "ਜਿਉ ਕਾਂਚੁਰੀ ਭੁਯੰਗ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਬਿਰਹੁ ਭੁਯੰਗਮ ਮਨਿ ਬਸੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਭੁਰਜਨ. ਸੰ. ਭਜੰਨ. ਭੁੰਨਣਾ. "ਭੁਰਜੇ ਦਾਨੇ ਕਛੁਕ ਤਯਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਭੁਰਜੂ. ਵਿ–ਭੁਜਿੰਤ. ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਭੁਰਭੁਰਾ. ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਭੁਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੂ–ਰੇਣੁ–ਹੋਣਾ. ਖਿੰਡਕੇ ਡਿਗਣਾ. ਬੋਂਦਾ ਹੋਣਾ.

ਭੁਰਤਾ / **ਭੁਰਥਾ** } ਦੇਖੋ, ਭੁੜਥਾ.

ਭੁਰਭੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਰਜੂ ੨.

ਭੁਰਾਇਸ. ਭੁਲਾਇਸ. ਭੁਲਾਇਆ। ੨ ਭ੍ਰਮਾਇਸ. ਹੈਰਾਨ ਕੀਤੀ. ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ."ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਅਹਿ ਭੁਰਾਇਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੮)

ਭੁਰਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਲਾਵਾ.

ਭੁਰਿਜੇਣ. ਭੁੱਜਕੇ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਕੇ. "ਪਤ੍ਰ ਭੁਰਿਜੇਣ ਝੜੀਅੰ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਭੂਰੁਹ (ਬਿਰਛ) ਤੋਂ.

ਭੁਲ. ਸੰਗਜਾ–ਭ੍ਰਮ. ਭੂਲ. ਚੂਕ.

ਭੁਲਸਿਤ. ਵਿ–ਝੁਲਸਿਤ. ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ ਨਾਲ ਜਲਿਆ. "ਭਟ ਜਰਤ ਦੋ ਦਲ ਮਾਹਿ ਭੁਲਸਿਤ." (ਸਲੋਹ)

ਭੁਲਣਾ / **ਭੁਲਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਯਾਦੋਂ ਵਿਸਰਨਾ। ੨ ਚੁੱਕਣਾ. ਗਲਤੀ ਕਰਨੀ."ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁਕੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਭੁਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੇਤਿਓਂ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿਸ੍-ਮਰਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਰਾਉਣਾ। ੩ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ.

ਭੁਲਾਣਾ. ਵਿ–ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣਾ ਅੰਧੁਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਭੁਲਾਨਥ. ਅਨਜਥਾ ਭ੍ਰਮ. ਝੂਠਾ ਵਹਿਮ. "ਪਰ ਕੀ ਕਉ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਪਕਰੀ, ਐਸੇ ਭੂਲ ਭੁਲਾਨਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਭੁਲਾਵੜਾ / **ਭੁਲਾਵਾ** } ਸੰਗਜਾ–ਭ੍ਰਮ। ੨ ਧੋਖਾ. "ਭਰਮ ਭੁਲਾਵਾ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)

ਭੁਲਿ. ਭੁੱਲਕੇ."ਭੁਲਿ ਭੁਲਿ ਪਛੋਤਾਣੀ."(ਤੁਖਾ ਮ:੧)

ਭੁਲਿਆਂ. ਭੁੱਲਣ ਤੋਂ. ਭੂਲਨੇ ਸੇ. "ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਭੁਲੇਖਾ / **ਭੁਲੇਵਾਂ** } ਸੰਗਜਾ–ਭ੍ਰਮ। ੨ ਚੂਕ. ਭੁੱਲ। ੩ ਧੋਖਾ.

ਭੁੱਲਰ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ.

ਭੁੱਲਾ. ਝੰਝੂ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਵਿ–ਭੁੱਲਿਆ.

ਭੁਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ। ੨ ਭੂਗੋਲ। ੩ ਆਕਾਸ਼. ਖਗੋਲ। ੪ ਚੌਦਾਂ ਸੰਖਜਾਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਭੁਵਨ (ਲੋਕ) ਚੌਦਾਂ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਭੁਵਨ ਚਤੁਰਦਸ. ਚੌਦਹ ਭੁਵਨ. ਦੇਖੋ, ਭਵਨ ਚਤੁਰਦਸ਼.

ਭੁਵਨੇਸ਼੍ਵਰ. ਭੁਵਨ (ਜਗਤ) ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਜਗਤਨਾਥ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ. "ਤਜਾਗੀ ਹਠੀ ਸੂਰ ਭੁਵਨੇਸ਼੍ਵਰ." (ਸਲੋਹ)

ਭੁਵਨੇਸ਼੍ਵਰੀ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੭ ਅ: ੨੯.

ਭੁਵਾਲ / **ਭੁਵਾਲੂ** } ਭੂਮਿਪਾਲ. ਰਾਜਾ. "ਘਾਇਲ ਭਯੋ ਭੁਵਾਲੂ ਤੈਸੇ." (ਨਾਪ੍)

ਭੁਵਿ. ਭੂਮਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਭੁਵਿਖੇਧ. ਸੰ. ਹਵਿਸ਼ਜਦ. ਹਵਨ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਅੰਨ ਨੂੰ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਰਿਤ੍ਵਜ."ਏਕ ਏਕ ਅਨੇਕ ਸੰਪਤਿ ਦੀਜੀਐ ਭੁਵਿਖੇਧ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਭੁੜਕਨਾ. ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ. ਕੁੱਦਣਾ. ਉਛਲਣਾ.

ਭੁੜਥਾ. ਭਜਿੰਤ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਕੇਵਲ ਅਗਨਿ ਅਥਵਾ ਭੁੱਬਲ ਵਿੱਚ ਭੁੱਜਿਆ. ਭੜਥਾ.

ਭੂ. ਸੰ. ਧਾ–ਹੋਣਾ, ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ. (ਦੇਖੋ, ਅਭੂ) ਸਮਝਣਾ, ਢੂੰਢਣਾ, ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ, ਅਧਿਕ ਹੋਣਾ, ਘੇਰਨਾ, ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ, ਥਾਪਣਾ, ਜਿੱਤਣਾ, ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੩ ਇੱਕ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਇੱਕ ਮੰਨੀ ਹੈ। ੪ ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ। ੫ ਯਗਜ ਦੀ ਅਗਨਿ। ੬ ਭੂਤ (ਤਤ੍ਵ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਪੰਚ ਭੂ ਨਾਇਕੋ ਆਪਿ ਸਿਰੰਦਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੭ ਸੰ. ਭ੍ਰ. ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ. ਭੌਂਹ. "ਰੰਕ ਕਰਹਿ ਰਾਜਾ ਭੂਬੰਕ." (ਗੁੰਪ੍ਰਸੂ) ਟੇਢੀ ਭੌਂਹ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰੰਕ (ਕੰਗਾਲ) ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਭੂਅ. ਸੰਗਜਾ–ਭੂ. ਭੂਮਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਭੂਅਕੰਪ. ਸੰਗਜਾ–ਭੂਕੰਪ. ਭੁਚਾਲ. ਦੇਖੋ, ਭੂਚਾਲ.

ਭੂਅਬਾਲਕ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਭੂਮਾਸੁਰ ਅਤੇ ਭੋਮਾਸੁਰ. "ਭੂਅਬ੍ਵਾਲਕ ਤੋ ਇਹ ਭਾਂਤ ਸੁਨਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭੂਅਭੰਜਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰੰ.

ਭੂਅਮੰਡਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਮੰਡਲ. ਭੂਗੋਲ.

ਭੂਆ. ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ. ਪਿਤ੍ਰਿਸ੍ਵਸਾ (स्वसृ).

ਭੂਆਰ / **ਭੂਆਲ** } ਭੂਪਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪਾਲਕ ਰਾਜਾ. "ਮਨੁ ਭਯੋ ਰਾਜ ਮਹਿ ਕੋ ਭੂਆਰ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਭੂਸ. ਸੰ.ਭਸ੍.ਧਾ–ਭੌਂਕਣਾ)"ਸ੍ਵਾਨ ਭੂਸਕੈ ਮਰਤ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਸੰ. ਭੂਸ (भूष) ਧਾ–ਸਵਾਰਨਾ. ਸਿੰਗਾਰਨਾ.

ਭੂਸਣ. ਸੰ. ਭੂਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸਜਾਵਟ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ, ਗਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭੂਸ ੨। ੨ ਕਾਵਜ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ। ੩ ਇੱਕ ਕਵਿ,ਜੋ ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਭੂਸ਼ਣਹਜ਼ਾਰਾ ਆਦਿ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ. ਜਿਲਾ ਕਾਨਪੁਰ ਦੇ ਟਿਕਮਾਪੁਰ (ਤ੍ਰਿਵਿਕ੍ਰਮਪੁਰ) ਨਿਵਾਸੀ ਕਾਨਜਕੁਬਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਤਨਾਕਰ ਦੇ ਘਰ ਭੂਸ਼ਣ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੩੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਵੀਰ ਅਤੇ ਰੌਦ੍ਰਰਸ ਦਾ ਇਹ ਅਦੁਤੀ ਕਵੀ ਸੀ. ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇਹ ਪੰਨੇ ਦੇ ਰਾਜਾ ਛਤ੍ਰਸਾਲ (ਸ਼ਤ੍ਰਸਾਲ) ਪਾਸ ਰਿਹਾ, ਫੇਰ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵਿ ਹੋਇਆ.* ਭੂਸ਼ਣ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਡੀ ਉਤਸਾਹ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਮਿ ਜੰਭ ਪਰ ਵਾੜਵ ਸੁ ਅੰਭ ਪਰ
ਰਾਵਣ ਸਦੰਭ ਪਰ ਰਘੁਕੁਲਰਾਜ ਹੈ,
ਪੌਨ ਵਾਰਿਵਾਹ ਪਰ ਸ਼ੰਭੁ ਰਤਿਨਾਹ ਪਰ
ਜਜੋਂ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਪਰ ਰਾਮ ਦ੍ਵਿਜਰਾਜ ਹੈ,
ਦਾਵਾ ਦ੍ਰਮਦੁੰਡ ਪਰ ਚੀਤਾ ਮ੍ਰਿਗਝੁੰਡ ਪਰ
ਭੂਸ਼ਣ ਵਿਤੁੰਡ ਪਰ ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਹੈ,
ਤੇਜ ਤਿਮਿਰੰਸ਼ ਪਰ ਕਾਨ੍ਹ ਜਿਮਿ ਕੰਸ਼ ਪਰ
ਤਜੋਂ ਮ੍ਲੇਛ ਵੰਸ਼ ਪਰ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਹੈ.

੪ ਵਾਣ ਕਵਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੂਸ਼ਣ ਭੱਟ. ਦੇਖੋ, ਵਾਣ ੬.

ਭੂਸਤ. ਭੌਂਕਦਾ. (ਦੇਖੋ, ਭਸ ਧਾ) "ਭੂਸਤ ਮਨੋ ਬਾਦ ਬਿਦਜਾਧਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੂਸਿਤ.

ਭੂਸਨ. ਭੌਂਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭਸ ਧਾ. "ਲਹੈ ਨ ਸ੍ਵਾਨ ਨ ਭੂਸਨ ਆਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੦) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੂਸਣ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਭੂਸ਼ਣ.

ਭੂਸਲਾ. ਵਿ–ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ. ਮਿੱਟੀ-ਰੰਗਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਸਲਾ.

* ਭੂਸਣ ਦੇ ਭਾਈ–ਚਿੰਤਾਮਟਿ, ਮਤਿਰਾਮ ਅਤੇ ਜਟਾ-ਸ਼ੰਕਰ ਭੀ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਹੋਏ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭੂਸਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਸ ੨। ੨ ਸੰ. ਭੂਸਾ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ. ਸਜਾਵਟ. ਦੇਖੋ, ਭੂਸ ੨.

ਭੂਸਿਤ. ਸੰ. ਭੂਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਸਹਿਤ. ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ.

ਭੂਸੀ. ਛਿਲਕਾ. ਤੁਸ. ਸੰਜ੍ਞ. ਦੇਖੋ, ਭੁਸ ੨. "ਜਉ ਕੀ ਭੂਸੀ ਖਾਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਭੂਸੁਤ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੰਗਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੂਮਾਸੁਰ। ੩ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਘਾਹ (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂਸੁਤਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀਤਾ.

ਭੂਸੁਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਸਾਧੁ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ. ਸਦਾਚਾਰੀ। ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ.

ਭੂਸੈ. ਭੋਂਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਸ ਧਾ.

ਭੂਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਭੂਹੇ। ੨ ਭੂ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਭੂਹਾਲ / **ਭੂਹਾਲੁ** ਭੂਪਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲਕ, ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਭਲਉ ਭੂਹਾਲੁ ਤੇਜੋ ਤਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਬਾਬਾ ਤੇਜੋ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਭਲੇ (ਉੱਤਮ) ਮਹਾਰਾਜਾ. ਭਾਵ–ਦੀਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਭੂਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੂ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ। ੨ ਗੁੱਸੇ ਹੋਈ.

ਭੂਹੇ. ਸੰ. ਮ੃ਗ੍ਵਿ–ਕ੍ਰੁਦ੍ਧਿ. ਵਿ–ਖ਼ਫ਼ਾ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ.

ਭੂਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੱਠੇ ਆਦਿ ਦਾ ਪੱਤਾ, ਜੋ ਨਲਕੀ ਦੀ ਤੁਰ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਥੋਥਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਫੁਰਾਖ. ਛਿਦ੍ਰ. ਛੇਕ। ੩ ਫੁਹਾਰੇ ਦਾ ਸਿਰ (ਮੁਖ). ੪ ਹਨੇਰਾ. ਅੰਧਕਾਰ.

ਭੂਕੰਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਕੰਪਨ (ਕੰਬਣਾ). ਦੇਖੋ, ਭੂਚਾਲ.

ਭੂਖ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖ. "ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਗੈ ਭੂਖ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਵਿ–ਭੁੱਖਾ. "ਭੂਖ ਪਿਆਸਾ ਜਗਤ ਭਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਭੂਸ ੨.

ਭੂਖਣ. ਭੁਸ਼ਣ. ਗਹਿਣਾ. ਜੇਵਰ। ੨ ਸਜਾਵਟ. ਸ਼ਿੰਗਾਰ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਾਰ ਭੂਖਣ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਰੂਪ, ਵਿਦ੍ਯਾ, ਸਦਾਚਾਰ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਲਿਬਾਸ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭੂਸ ੨। ੪ ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਭੂਖਣ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੂਖਣਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ ਹੈ:–"ਸੰਤਜਨਾ ਕੀ ਧੂੜਿ ਨਿਤ ਬਾਛਹਿ, ਨਾਮ ਸਚੇ ਕਾ ਗਹਣਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ×× ਕਰ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨਾ ਪਹਿਰੈ." ×× (ਆਸਾ ਮ: ੧)"ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ਹੈ ਬਨਿਆ, ਮਨੁ ਮੋਤੀਚੂਰੁ ਵਡ ਗਹਨ ਗਹਨਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਭਰਤਾ ਕਹੈ ਸੁ ਮਾਨੀਐ,ਇਹੁ ਸੀਗਾਰ ਬਨਾਇਰੀ। ਦੁਜਾਭਾਉ ਵਿਸਾਰੀਐ, ਇਹੁ ਤੰਬੋਲਾ ਖਾਇਰੀ." ×× (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਹਰਿਦਰਸਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਪਾਵਤ, ਹਰਿਨਾਮ ਰੰਗ ਆਭਰਣੀ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਭੂਖਨ. ਦੇਖੋ, ਭੁਸਣ ਅਤੇ ਭੂਖਣ। ੨ ਭੂ–ਖਨ. ਸੂਰ, ਜੋ ਹੁੱਭਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਖਨਨ ਕਰਦਾ (ਖੁਣਦਾ) ਹੈ। ੩ ਕੁਦਾਲ। ੪ ਹਲ ਦਾ ਫਾਲਾ.

ਭੂਖਨਭੂਖ / **ਭੂਖਭੂਖਨਾ** ਬੁਭੁਕ੍ਸਾ ਨਾਲ ਬੁਭੁਕ੍ਸੁ. ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾਰੂਪ ਭੁੱਖ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੋਏ ਅਸੰਤੋਖੀ. "ਤਿਨ ਭੂਖਨਭੂਖ ਕਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) "ਭੂਚਤ ਕੁਗਤਿ ਭੂਖਭੂਖਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਭੂਖੜੀ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਖੜੀ.

ਭੂਖਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖਾ. "ਭੂਖੇ ਖਾਵਤ ਲਾਜ ਨ ਆਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੂਸਾ ੨.

ਭੂਖਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖਾਨਿ.

ਭੂਖਿਤ. ਦੇਖੋ, ਭੂਸਿਤ.

ਭੂਖੈ. ਭੂਖ ਕਰਕੇ. ਬੁਭੁਕ੍ਸਾ ਸੇ. "ਉਤੁ ਭੂਖੈ ਖਾਇ-ਚਲੀਅਹਿ ਦੁਖ." (ਸੋਦਰੁ)

ਭੂਗਰਭ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਇਲਮੇ ਤਬਕ਼ਾਤ ਅਰਜ਼. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਬਨਾਵਟ, ਉਸ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਭਾਗ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਕੀ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਇਤ੍ਯਾਦਿ ਜਿਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ. Geology.

ਭੂਗੋਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਗੋਲਾ. ਗੋਲਾਕਾਰ ਭੂਮੰਡਲ. ਭੂਚਕ੍ਰ. Terrestrial globe.

ਭੂਗੋਲਵਿਦ੍ਯਾ. ਉਹ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਆਕਾਰ, ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ, ਚਾਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ. Geography.

ਭੂੰਚ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਚ.

ਭੂਚਕ੍ਰ. ਭੂਮਿ (ਜ਼ਮੀਨ) ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੂਗੋਲ.

ਭੂਚਣਕ. ਦੇਖੋ, ਮੂੰਗਫਲੀ.

ਭੂਚਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਥਲ (ਸ੍ਥਲ) ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਮ੃ਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਭੂਚਰੀ ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਖੇਚਰ ਭੂਚਰ ਤੁਲਸੀਮਾਲਾ ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਪਾਇਆ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਾਵ–ਯੋਗਕਰਮ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦਾ ਜਪਫਲ ਮੈਂ ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਪਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੂਚਰੀ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਭੂਚਰਰਿਪੁ. ਭੂਚਰ (ਮ੃ਗ), ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂਚਰ ਰਿਪੁ ਅਰਿ. ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂਚਰੀ. ਮ੃ਚਾਰਿ–ਭੂਚਾਰੀ. "ਭੂਮਿ ਕੇ ਬਸੈਯਾ ਤਾਹਿ ਭੂਚਰੀ ਕੇ ਜੈਯਾ ਕਹੈਂ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੂਚਰੀ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਭੂਚਰੀ ਮੁਦ੍ਰਾ. ਆਸਣ ਲਗਾਕੇ ਭ੍ਰੋਂਹਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਨਿਗਾ ਟਿਕਾਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਅਪਾਨ ਨੂੰ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭੂੰਚਾ. ਭੁੰਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਚ. "ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਰਸ ਭੂੰਚਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਭੂਚਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਕੰਬਣਾ. ਜ਼ਲਜ਼ਲਾ. Earthquake. ਸ਼ਕ੍ਲੁਅਰਜ਼. ਭੌਡ. ਪਦਾਰਥਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੂਗਰਭ ਦੀ ਅਗਨੀ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਪਦਾਰਥ ਉਬਾਲਾ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਭੜਕ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਫੈਲਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ ਰਾਹ ਲਭਦੇ ਹੋਏ ਧੱਕਾ ਮਾਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਫੈਲਾਉ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ ਭੀ ਕੰਬ ਉਠਦਾ ਹੈ.

ਭੂਚਾਲ ਕਦੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਥੋੜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਅਰ ਕਦੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਪਹਾੜ ਬਹੁਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭੂਕੰਪ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਭੂਚਾਲਾਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਵਡੇ ਛੇਕ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗਰਕ ਹੋਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਕਈ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਉਭਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਭੂਚਾਲ ਵਿਦ੍ਯਾ (Seismology) ਦੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਆਲਾ (seismograph) ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭੂਚਾਲਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸਮਾ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਫਾਸਲਾ ਮਲੂਮ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੧ ਅ: ੫ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੇਸਨਾਗ ਜਦ ਅਵਾਸੀ (ਜੰਭਾਈ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਭੂਚਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਾਲ੍ਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਕਾਂਡ ੧ ਅ: ੪੦ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ਼ੇਸਨਾਗ ਥੱਕਕੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਭੂਕੰਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਰਾਜੀ ਬਿਰਾਜੀ ਭੂਕੰਪ." (ਭਾਗੁਨ) ਦੇਖੋ, ਰਾਜੀ.

ਭੂਛ. ਸੰ. ਭ੍ਰੁਸ. ਭ੍ਰੀਮਰਾਹ। ੨ ਅ. ਬੂਸ਼. ਭੌਡ. ਹੋਲਾ. ਭਾਵ–ਬਕਬਾਦ. "ਕਿਆ ਗਾਲਾਇਓ ਭੂਛ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਭੂਜ. ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ, ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਘਾਹ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੂੰਨਣਾ. "ਪਾਵਕਬਾਨ ਮੇ ਭੂਜਕੈ ਖੈਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਬਾਣਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਭੁੰਜੇਨ ਕਰਕੇ (ਭੂੰਨਕੇ) ਖਾਵਾਂਗੇ.

ਭੂਜਰੀ. ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਜੜੀ (ਬੂਟੀ). ੨ ਖੇਤੀ. "ਹਰੀ ਖਰੀ ਭੂਜਰੀ ਸੁ ਜੋਰੀ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਭੁੰਜੇਨ ਹੋਈ. ਭੁੱਜੀ.

ਭੂਜਾ. ਭੁੱਜਿਆ ਹੋਇਆ (ਭੁੜਥਾ). "ਸਭ ਹੀ ਕਰੈਂ ਅਗਨਿ ਕਾ ਭੂਜਾ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਭੂ–ਜਾ. ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਸੀਤਾ. ਭੂਮਿਜਾ.

ਭੂੰਜਾ. ਭੁੰਜੇਨ ਹੋਇਆ. ਭੁੱਜਿਆ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਗਨੀ ਮਹਿ ਭੂੰਜਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਭੂਜਾਚਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਘਾਹ ਨੂੰ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੃ਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂਜਾਚਰਰਿਪੁ. ਘਾਹ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੃ਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸਿੰਘ. ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂਜਾਂਤਕ. ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੃ਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂਜਾਂਤਕਰਿਪੁ. ਮ੃ਗ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂੰਜਿ. ਭਜੰਨੇ ਕਰਕੇ. ਭੂੰਨਕੇ. "ਭੂੰਜਿ ਨਿਜਗੁਰਹਿ ਖਵਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੧)

ਭੂਟਾਨ. ਸੰ. ਮੋਟਾਣ਼–ਭੋਟਾਂਗ. ਪੂਰਵੀ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤਿੱਬਤ ਅਤੇ ਕਾਮਰੂਪ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸਨ ੧੮੬੪ ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਖਜਾ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੨੦,੦੦੦ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੨੫੦,੦੦੦ ਹੈ.

ਭੂੰਡ / **ਭੂੜੜਾ** ਗੋਬਰ ਆਦਿ ਮੈਲ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਭੌਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵ। ੨ ਭਾਵ–ਵਿਸ਼ਯਲੰਪਟ ਮਲੀਨਮਤਿ. "ਭੂੜੜੈ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਿਆ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀਮ: ੧) ੩ ਵਿ– ਭੱਦਾ.

ਭੂੰਡੀ / **ਭੂੰਡੀ** ਭੂੰਡ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੨ ਛੋਟਾ ਭੂੰਡ। ੩ ਭਾਵ–ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਹੋਈ ਮੈਲੀ ਬੁੱਧ ਵਾਲੀ. "ਭੂੰਡੀ ਕਾਮਣਿ ਕਾਮਣਿਆਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਵਿ–ਭੱਦੀ. ਮੰਦ. "ਭੂੰਡੀ ਚਾਲ ਚਰਨ ਕਰ ਖਿਸਰੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਭੂਤ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਭਇਆ. ਵੀਤਿਆ. ਗੁਜ਼ਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਭੂ ਧਾ। ੩ ਜੇਹਾ. ਸਮਾਨ. ਤਦ੍ਰੂਪ. "ਸਾਰਭੂਤ ਸ੍ਰਤਿ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸਾਰੰਰੂਪ ਹਰਿਨਾਮ। ੪ ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. "ਪੰਚ ਦੂਤ ਕਰ ਭੂਤਵਸਿ." (ਭਾਗੁ) ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ ਵਸ਼ੀਭੂਤ ਕਰਕੇ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੀਤਿਆਹੋਇਆ ਸਮਾਂ. "ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਭਵਾਨ ਅਡੈ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੬ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਆਦਿ ਤਤ੍ਵ. "ਪੰਚ ਭੂਤ ਕਰਿ ਸਾਜੀ ਦੇਹ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੭ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰ. "ਪੰਚ ਭੂਤ ਸਚਿ ਭੈ ਰਤੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੮ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸੇ. "ਪੰਚ ਭੂਤ ਸਬਲ ਹੈ ਦੇਹੀ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੯ ਜੀਵ. ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਸਰਬ ਭੂਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੧੦ ਭੂਤਨਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰੋਧਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਔਲਾਦ ਭੂਤ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਅਡਦਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ."ਕਹੂੰ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤੰ ਹਸੈਂ ਮਾਸਹਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੧੧ ਸ਼ਵ. ਪ੍ਰਾਣਰਹਿਤ ਦੇਹ. ਮੁਰਦਾ. "ਮਰਤੀਬਾਰ ਲੇਹੁ ਲੇਹੁ ਕਰੀਐ ਭੂਤ ਰਹਨ ਕਿਉ ਦੀਆ ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੧੨ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ। ੧੩ ਨਿਆਉਂ (ਨ੍ਯਾਯ). ਇਨਸਾਫ। ੧੪ ਤਤ੍ਵ. ਸਾਰ. ਨਿਚੋੜ। ੧੫ ਸਤ੍ਯ। ੧੬ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੱਖ. ਵਦੀ.

ਭੂਤਹਰ / **ਭੂਤਹੰਤਾ** ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਲ। ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ ਭੂਤ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. "ਭੂਤਹੰਤਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯੬) ੪ ਭੂਤਹਰ. ਗੁੱਗਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਧੂਪ ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾਦੀਂਦੀ ਹੈ.

ਭੂਤਕ. ਸੰ. ਭੌਤਿਕ. ਵਿ–ਭੂਤਾਂ ਦਾ. "ਜਬ ਹੀ ਤਜਾਗਜੈ ਭੂਤਕ ਦੇਹਾ." (ਨਾਪੁ)

ਭੂਤਕਾਲ. ਵੀਤਿਆਹੋਇਆ ਸਮਾਂ.

ਭੂਤਚਾਰੀ. ਮ੃ਗਚਾਰਿ. ਭੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ.

ਭੂਤਜ. ਵਿ–ਭੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੩ ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ। ੪ ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੫ ਦੈਤ੍ਯ. "ਭੂਯਾਨਕ ਭੂਤਜ."(ਚਰਿਤ੍ ੧)

ਭੂਤਨਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ.ਇਸ ਨੂੰ ਭੋਤਨਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਪ੍ਰੇਤ. ਭੂਤ. "ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਨਾ,ਕੋ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਭੂਤਨਾਥ. ਭੂਤ (ਜੀਵਾਂ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਭੂਤਾਂ (ਪ੍ਰੇਤਾਂ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ਿਵ.

ਭੂਤਨੇਸਰੀ. ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਈਸ਼੍ਵਰੀ. ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੀ ਸ੍ਵਾਮਿਨੀ, ਕਾਲੀ। ੨ ਦੁਰ੍ਗਾ.

ਭੂਤਪਤਿ / **ਭੂਤਰਾਟ** ਦੇਖੋ, ਭੂਤਨਾਥ। ੨ ਸ਼ਿਵ. "ਭੂਤਰਾਟ ਕੋ ਨਿਰਖ ਅਤੁਲ ਬਲ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਭੂਤਰਾਟੀ. ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਦੁਰ੍ਗਾ. "ਭੂਤਰਾਟੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ.

ਭੂਤਲ. ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਤਹ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭੁੰਜੇ. ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਤਹ ਪੁਰ. "ਭੂਤਲ ਸੈਨੰ ਗੁਰੂ ਸਮੇਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭੂਤਵਸਿ. ਦੇਖੋ, ਵਸ਼ੀਭੂਤ. "ਪੰਜ ਦੂਤ ਕਰ ਭੂਤਵਸਿ." (ਭਾਗੁ)

ਭੂਤਾਂਤਕ. ਭੂਤ (ਜੀਵਾਂ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਕਾਲ। ੩ ਖੜ੍ਗ. ਤਲਵਾਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂਤਾਤਮਾ. ਸੰ. ਮਤ੍ਵਾਤ੍ਮਨ੍. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਆਦਿ ਤਤ੍ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ. ਭਾਵ–ਵਿਸ਼੍ਵਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. *

ਭੂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੋਂਦ. ਅਸ੍ਤਿ। ੨ ਸ਼ਕ੍ਤਿ. ਬਲ। ੩ ਧਨ. ਸੰਪਦਾ। ੪ ਜੀਵਸ੍ਮ੍ਰਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਐਸ਼੍ਵਰ੍ਯ ਆਰਣ੍ਯਕ, ਆਰਣ੍ਯਕ ੨, ਅਧ੍ਯਾਯ ੧, ਖੰਡ ੮। ੫ ਅਣਿਮਾ ਆਦਿ ਅੱਠ ਸਿੱਧੀਆਂ। ੬ ਭਸਮ. ਰਾਖ। ੭ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ। ੮ ਜਾਤਿ। ੯ ਉਤ੍ਪੱਤਿ.

ਭੂਤੀ. ਭਿੰਗ. ਭ੍ਰਸ਼ਮ. ਵਿਭੂਤ. ਸੁਆਹ.

ਭੂਤੇਸ਼ / **ਭੂਤੇਸ੍ਵਰ** ਭੂਤ–ਈਸ਼. ਭੂਤੇਸ਼. ਭੂਤਾਂ (ਜੀਵਾਂ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪ੍ਰੇਤਰਾਜ ਸ਼ਿਵ.

ਭੂੰਦੜ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ। ੨ ਭੂੰਦੜਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰਾਜਪੁਰਾ ਭੁਟਿੰਡਾ ਲੈਨ ਤੇ ਲਹਿਰਮੁਹੱਬਤ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਹ ਦੋ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਨ ਆਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਪੱਕੀ ਮੰਜੀ ਬਣੀਹੋਈ ਹੈ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਭੂੰਦੜ ਪਿੰਡ ਬੈਰਵਾਲੇ ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਭੂਦਾਰਕ. ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ ਕੁਦਾਲ ਹਲ ਆਦਿ ਸੰਦ। ੨ ਸੂਰ.

ਭੂਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਭੂਸੁਰ.

ਭੂਧਰ. ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਹਾੜ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਭੂਮਿ ਹਵਾ ਨਾਲ ਚਟਾਈ ਦੀ ਤਰਾਂ ਇਕੱਠੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਪਹਾੜ ਮੀਰਫਰਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਰੱਖਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਇਆ. "ਭੂਧਰ ਸੇ ਜਿਨ ਕੇ ਤਨ ਭਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧) ੨ ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ, ਜੋ ਡੁੱਬੀਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਹੁੱਜਾਂ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਲੈਆਇਆ। ੩ ਰਾਜਾ। ੪ ਇੰਦ੍. "ਭੂਧਰ ਕੇ ਭੁਯ ਤੇ ਨਗ ਭਾਜੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਭੂਧ੍ / **ਭੂਧ੍ਰਕ** ਭੂਧਰ. ਭੂਧਾਰਕ. ਦੇਖੋ,ਭੂਧਰ। ੨ ਰਾਜਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ. "ਤੋਰ ਤੋਰ ਅਤੋਰ ਭੂਧ੍ਰਕ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ਤੋੜ ਤੋੜਕੇ ਅਤੋੜ (ਅਜਿੱਤ) ਰਾਜੇ.

ਭੂਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਨਣਾ.

ਭੂਪ. ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਪਤਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲਕ. "ਨ ਚਿੰਤ ਭੂਪ ਚਿੱਤ ਧਾਰ, ਰਾਮਰਾਇ ਆਇਹੈਂ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰ. ਭੋਪਤ. ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ. "ਜਹਿਂ ਹੁਤੀ ਸੂਪ। ਤਹਿਂ ਗਏ ਭੂਪ ॥" (ਰਾਮਾਵ) ਜਿੱਥੇ ਸੂਰਪਣਖਾ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਰਾਵਣ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਪੁੱਜੇ.

* ਮ੍ਰਤਾਨਾਂ ਮ੍ਰਤਮਾਵਨਃ (ਵਿਸ਼ਨੁਸਹਸ੍ਰਨਾਮ)

ਭੂਪਚੰਦ. ਹੰਡੂਰ (ਹਿੰਡੂਰ–ਨਾਲਾਗੜ੍) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ.

ਭੂਪਜ. ਰਾਜਪੁਤ੍. ਰਾਜਕੁਮਾਰ। ੨ ਛਤ੍ਰੀ ਦਾ ਬੇਟਾ.

ਭੂਪਜਾ. ਰਾਜਪੁਤ੍ਰੀ. "ਤਹੀਂ ਭੂਪਜਾ ਬਜਾਹਤ ਭਏ." (ਵਿਚਿਤ੍) ੨ ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ.

ਭੂਪਣਿ / **ਭੂਪਣੀ** ਰਾਜਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਸ਼ੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਰਾਣੀ ਜਾਂ ਛਤ੍ਰਾਣੀ.

ਭੂਪਤਿ. ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲਕ, ਰਾਜਾ. "ਏ ਭੂਪਤਿ ਸਭ ਦਿਵਸ ਚਾਰਿ ਕੇ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਜ਼ਮੀਨਦਾਰ. ਬਿਸ੍ਵੇਦਾਰ। ੩ ਜਗਤ੍ਨਾਥ. ਕਰਤਾਰ. "ਭਇਆ ਭੇਦ ਭੂਪਤਿ ਪਹਿਚਾਨਿਆ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਭੂਪਤੀ. ਦੇਖੋ, ਭੂਪਤਿ.

ਭੂਪਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਰਿਪਮੇਧ. "ਭੂਪਮੇਧ ਠਟਸੋ ਨ੍ਰਿਪੋਤ੍ਤਮ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਭੂਪਾਲ / **ਭੂਪਾਲਕ** ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਭੂਪਾਲਿਕਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਭੋਪਾਲੀ ਰਾਗਿਨੀ. "ਕਿ ਟੋਡੀ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਕਿ ਭੂਪਾਲਿਕਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਭੋਪਾਲੀ.

ਭੂਪੇਸ / **ਭੂਪੇਂਦ੍** ਭੂਪਈਸ. ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ.ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਭੂਪੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ. ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੪੮ (੧੨ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੯੧) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਬਾਲਿਗ ਹੋਣ ਪੁਰ ੧ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੦੯ ਤੋਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ.ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਭੂਭਰ / **ਭੂੰਭਰ** ਭੂ–ਭਾਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਬੋਝ੍ਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਭਰਭਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਬਲ. "ਭੂਭਰ ਬੀਚ ਪਰੇ ਜਲ ਜਾਮੈਂ, ਤਿੰਹ ਤੇ ਫੁਨ ਹੋਤ ਮਹਾਧੁਨਿ ਜੈਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭੂਭਰਥ. ਸੰਸ੍ਕ੍ਰ. ਭੂ–ਭ੍ਰਿਂ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ੍ਟ੍ ਭੂਭਰਥ."(ਗਜਾਨ)

ਭੂਭਾਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਬੋਝ੍ਰੂਪ.

ਭੂਭ੍ਰਿਤ. ਸੰਸ੍ਕ੍ਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਵਾਲਾ ਪਰਬਤ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਾਧਾਰ. "ਜਸਤਿਲਕ ਭੂਭ੍ਰਿਤ ਭਾਨੁ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਭੂਮ. ਦੇਖੋ, ਭੂਮਿ.

ਭੂਮਜ. ਦੇਖੋ, ਭੂਮਿਜ.

ਭੂਮਨ. ਭੂਮਾਨ. ਭੂਵਾਨ. ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ. ਬਿਸ੍ਵੇਦਾਰ. "ਬਡੇ ਬਡੇ ਰਾਜੇ ਅਰੁ ਭੂਮਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਧਨੀ ਭੂਮਨ ਚਤੁਰਾਂਗਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਸੈਨਾ ਦਾ। ੨ ਸੰ. ਮੁਸ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਤਾਅਤ. ਬਹੁਤ੍. ਜ਼ਯਾਦਤੀ। ੩ ਦੌਲਤ. ਸੰਪਦਾ। ੪ ਦੇਸ਼. ਮੁਲਕ। ੫ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਭੂਮਭਰਥ. ਭੂਮਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲਾ (ਭਰ੍ਤ੍ਰਿੰ–ਮਾਂ). ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲਕ. "ਭੂਮਭਰਥ ਭਏ ਪਰੀਛਤ." (ਗਜਾਨ)

ਭੂਮਾ. ਵਡਾ. "ਭੂਮਨ ਮਹਿ ਭੂਮਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ ਹੈ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਸੰ. ਭੂਮ੍ਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ.

ਭੂਮਾਸਨ. ਭੂਮਿ–ਆਸਨ. ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਬੈਠਣਾ. ਭੁਇਂ ਸੋਂਣਾ.

ਭੂਮਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ. "ਔਰ ਭੂਮਾਸੁਰ ਭੂਮ ਕੋ ਬਾਲਕ ਭੂਪਤਿ ਹੈ ਇਨਕੋ ਪਹਿਚਾਨਜੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭੂਮਿ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਹੋਣ. ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਥਾਂ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ."ਭੂਮਿ ਕੋ ਕੌਨ ਗੁਮਾਨ ਹੈ ਭੂਪਤਿ ?" (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਸ਼। ੩ ਜਗਾ. ਥਾਂ. "ਭੂਮਿ ਮਸਾਣ ਕੀ ਭਸਮ ਲਗਾਈ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੪ ਘਰ। ੫ ਦਰਜਾ। ੬ ਰਸਨਾ. ਜੀਭ। ੭ ਚਿੱਤ ਦੀ ਹਾਲਤ। ੮ ਮਿੱਟੀ. "ਅਮ੍ਰਿਤੋ ਭਾਰ ਭੂਮਿ ਪਾਗਹਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੯ ਇੱਕ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਕ ਮੰਨੀ ਹੈ.

ਭੂਮਿਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ। ੨ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਘਾਹ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਮੰਗਲ.

ਭੂਮਿਸੁਤਚਰਅਰਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਘਾਹ ਨੂੰ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂਮਿਸੁਤਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀਤਾ.

ਭੂਮਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਢ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਬੰਧੀ ਵਜਾਖ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਭਾਵ ਆਦਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ. ਦੀਬਾਚਾ. ਮੁਖਬੰਧ ਤਮਹੀਦ. Preface. Introduction। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੩ ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ। ੪ ਪ੍ਰਕਰਣ. ਪ੍ਰਸੰਗ। ੫ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ। ੬ ਗਜਾਨ ਅਥਵਾ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਦਰਜਾ. ਵੈਦਾਂਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗਜਾਨ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਭੂਮਿਕਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਭੂਮਿਕਾ। ੭ ਯੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤ ਦੀ ਹਾਲਤ (ਦਸ਼ਾ) ਅਥਵਾ ਅਵ੍ਸ੍ਥਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਹਨ–ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍ਤ, ਮੂਢ, ਵਿਕ੍ਸ਼ਿਪ੍ਤ, ਏਕਾਗ੍ਰ ਅਤੇ ਨਿਰੁੱਧ.

ਭੂਮਿਚਾਲ. ਭੂਕੰਪ. ਭੁਚਾਲ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਗਤਿ. ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭੂਮਿਜ. ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ। ੨ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਘਾਹ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਮੰਗਲ.

ਭੂਮਿਜਚਰ ਅਰਿ ਅਰਿ. ਭੂਮਿਜ (ਘਾਹ) ਨੂੰ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂਮਿਜ ਪ੍ਰਿਸ੍ਟਨਿ. ਭੂਮਿਜ (ਬਿਰਛ ਦੇ ਕਾਠ) ਦੀ ਹੈ ਪਿੱਠ ਜਿਸ ਦੀ. ਕਾਠ ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੂਮਿਜਾ. ਸੀਤਾ.

ਭੂਮਿਦਾਨੁ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾਨ. "ਭੂਮਿਦਾਨੁ ਅਰਪਿ ਧਰਾ." (ਸਾਰ ਪੜ੍ਤਾਲ ਮ: ੫)

ਭੂਮੀ. ਦੇਖੋ, ਭੂਮਿ। ੨ ਭੂਮੀਆ (ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭੂਮੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਦਿਵਸ ਚਰੁ ਆਯੋ ਵਹ ਭੂਮੀ." (ਨਾਪ੍)

ਭੂਮੀਆ. ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲਾ. ਭੂਮਿਪਤਿ. "ਭੂਮੀਆ ਭੂਮਿ ਉਪਰਿ ਨਿਤ ਲੂਝੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀਆ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੁਜ਼ਾਰਅ, ਜੋ ਕਾਸ੍ਤ੍ਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ (ਬਿਸ੍ਵੇਦਾਰ) ਨਹੀਂ.

ਭੂਮੀਆਂਸਿੰਘ. ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੁਤ੍, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੭੮ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿਤਾ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਭੂਮੰਡਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੰਡਲ. ਭੂਗੋਲ. "ਸੁਰਗ ਮਿਰਤ ਪਇਆਲ ਭੂਮੰਡਲ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਭੂਯ. ਸੰ. ਭੂਯਸ੍. ਵ੍ਰ–ਪੁਨ: ਫਿਰ। ੨ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ.

ਭੂਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਣੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਕਣ. ਫੁਹਾਰ। ੨ ਭੂਤਕਾਲ. ਭੂਤ. "ਭੂਰ ਭਵਿਖ ਨਾਹੀ ਤੁਮ ਜੈਸੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ–ਭੂਰਾ. ਘਸਮੈਲਾ ਚਿੱਟਾ. ਸੰ. ਬਭ੍. "ਦਾੜੀ ਹੋਈ ਭੂਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਦੇਖੋ, ਭੂਰਿ। ੫ ਸੰ. ਸ੍ਫੁ. ਉੱਪਰਲੇ ਸੱਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲੋਕ। ੬ ਜਸੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੰਕਾ ਤੋਂ ਦੇਖਣੀ ਹਿੱਸਾ.

ਭੂਰਸਲਾ. ਭੂਮਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ. "ਭੂਰਸਲਾ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਭਰਤਾ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੂਰਿਸ੍ਵਾ.

ਭੂਰਸ੍ਵਾ. ਦੇਖੋ, ਭੂਰਿਸ੍ਵਾ.

ਭੂਰਪਾਲ. ਭੂ–ਪਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲਕ ਰਾਜਾ. "ਤਹਾਂ ਭੂਰਪਾਲੰ ਧਰਾਰੰਗ ਰਚਜੈ." (ਗਜਾਨ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭੂਰ ੩। ੨ ਉਂਨ ਦਾ ਆਸਣ. ਛੋਟਾ ਕੰਬਲ.

ਭੂਰਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ। ੨ ਬਲਵਾਨ. ਪ੍ਰਬਲ. "ਤਿਨ ਭੂਰਿ ਜਈ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੫ ਇੰਦ੍ਰ। ੬ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ.

ਭੂਰਿਸ੍ਰਵਾ. ਮ੍ਰਿਸ਼ਵਸ੍ਰ. ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੋਮਦੱਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਕਾਸ਼ੀ ਪਾਸ ਭੁਇਲੀ ਨਾਮਕ ਨਗਰੀ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਇਸ ਨੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ, ਅਤੇ ਸਾਤਜਕਿ ਨੇ ਸਿਰ ਕੱਟਿਆ. "ਭੂਰਿਸ੍ਰਵਾ ਜਿਨ ਪਾਰਥ ਕ੍ਰਾਤ ਸੋ ਬੈਰ ਉਤਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਸੁਣਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ–ਵਡੇ ਯਸ਼ ਵਾਲਾ.

ਭੂਰਿੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਭੂਰੁੰਡੀ.

ਭੂਰੁਹ. ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ ਘਾਸ ਆਦਿ.

ਭੂਰੁੰਡੀ. ਸੰ. ਮ੍ਰਿਸ਼ਵਾਂਡੀ. ਅਜਿਹਾ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਢਕਲਵੇ। ੨ ਹਸ੍ਰਿਸ਼ੁੰਡਾ ਨਾਮ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ. Heliotropium Indicum.

ਭੂਲ. ਭੁੱਲ. ਚੂਕ. ਖ਼ਤਾ.

ਭੂਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਲਣਾ. "ਭੂਲਿਓ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਉਰਝਾਇਓ." (ਜੈਤ ਮ: ੯) "ਭੂਲੀ ਮਾਲਿਨੀ, ਹੈ ਏਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਭੂਲੜਾ / **ਭੂਲਾ** } ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਰਣ ਸ਼ਕਤਿ (ਯਾਦਦਾਸ਼ੂ) ਜਾਂਦੀਰਹੀ ਹੈ. "ਆਖਣ ਤਾਕਉ ਜਾਈਐ, ਜੇ ਭੂਲੜਾ ਹੋਈ ××× ਜੇ ਹੋਇ ਭੂਲਾ, ਜਾਇ ਕਹੀਐ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਇਆ। ੩ ਭ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪਿਆ.

ਭੂਲਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੁਲਾਉਣਾ. ਚੇਤਿਓਂ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨਾ. "ਤਪ ਕਰਤੇ ਤਪਸੀ ਭੂਲਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਭੁੱਲਗਿਆ.

ਭੂਲੇ. ਭੁੱਲੇ (ਗੁਮਰਾਹ) ਹੋਏ. "ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਸ੍ਵਾਂਗ ਧਰਿ ਭੂਲੇ ਭਟਕਾ ਖਾਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਭੁੱਲੇਹੋਏ ਨੂੰ. "ਭੂਲੇ ਮਾਰਗੁ ਜਿਨਹਿ ਬਤਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਭੁੱਲਕੇ. ਭੂਲਕਰ. "ਮਨ ਮੇਰੇ,ਭੂਲੇ ਕਪਟ ਨ ਕੀਜੈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਭੇ. ਭਏ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਭੂ ਧਾ। ੨ ਵਜ–ਦ੍ਵਾਰਾ. ਸੇ. ਤੋਂ. "ਬਾਣ ਕਮਾਣ ਭੇ ਐਂਚ ਮਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਭੇਉ. ਸੰ. ਭੇਦ. ਸੰਗਜਾ–ਫਰਕ. ਭਿੰਨਤਾ। ੨ ਗੁਪਤ ਬਾਤ. ਰਾਜ਼. "ਜੇ ਕੋ ਜਾਣੈ ਭੇਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਭਾਵ–ਆਸ਼ਯ. ਮਕ਼ਸਦ. "ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ ਨ ਲਹੰਤਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਭੇਸ. ਸੰ. ਵੇਸ. ਸੰਗਜਾ–ਲਿਬਾਸ. ਭੇਸ ਦਾ ਅਮਲ ਅਰਥ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ. ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ, ਅਥਵਾ ਆਪਣੀ ਉੱਤਮਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਲਿਬਾਸ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰੇ ਜਾਣ, ਉਹ ਭੇਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭੇਖ.

ਭੇਂਹ. ਕਮਲ ਦੀ ਜੜ. ਭਿਸ। ੨ ਕਮਲ ਦੀ ਡੰਡੀ. ਕਮਲਨਾਲ.

ਭੇਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭੇਰਾ.

ਭੇਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਡੱਡੂ. ਮੇਂਡਕ (ਮੰਡੂਕ). ੨ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੩ ਕਾਲਾ ਅਬਰਕ (ਅਭ੍ਰਕ).

ਭੇਕਜਮੁਕ੍ਰਾ. ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਡੱਡੂ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮੋਤੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਹਾਥੀ, ਸੱਪ, ਅਤੇ ਡੱਡੂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਭੇਕੀ. ਭੇਕ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਡੱਡ. ਮੰਡੂਕੀ.

ਭੇਖ. ਦੇਖੋ, ਭੇਸ. "ਭੇਖ ਅਨੇਕ ਅਗਨਿ ਨਹੀ ਬੁਝੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਭੇਖੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭੇਖ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪੰਡਿਤ ਮੋਨੀ ਪੜਿ ਪੜਿ ਥਕੇ, ਭੇਖ ਥਕੇ ਤਨੁ ਧੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੩ ਭਿਕ੍ਰ. ਭਿਖਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਤਭੇਖ ੨.

ਭੇਖਕ. ਸੰ. ਭਿਸ਼ਕ. ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੈਦਜ. ਤਬੀਬ. "ਜਿਉ ਰੋਗੀ ਢਿਗ ਭੇਖਕ ਆਵੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਇਲਾਜ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ। ੩ ਭੇਖ (ਵੇਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੇਖੀ.

ਭੇਖਜ. ਸੰ. ਭੇਸ਼ਜ. ਜੋ ਰੋਗ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਲਵੇ, ਔਸ਼ਧ. ਦਵਾਈ. "ਭਵਬੰਧਨ ਕੇ ਆਮ ਕੋ ਆਖਯ ਭੇਖਜ ਚਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਆਮਯ (ਰੋਗ) ਲਈ ਦਵਾ ਹਨ। ੨ ਭੈਸ਼ਜਜ. ਇਲਾਜ.

ਭੇਖਜੀ. ਭੇਸ਼ਜ (ਇਲਾਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵੈਦਜ. ਤਬੀਬ.

ਭੇਖਧਾਰੀ / **ਭੇਖਵਾਨ** / **ਭੇਖਵਾਨੀ** } ਵੇਸ਼ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਕੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ ਅਥਵਾ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਸ਼ਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨ੍ਰਿਪਕੰਨਿਆ ਕੇ ਕਾਰਨੈ ਇਕੁ ਭਇਆ ਭੇਖਧਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) ਭਕ੍ਰਮਾਲ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜਪੁਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਵਰਾਂਗੀ. ਇੱਕ ਪਾਖੰਡੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾਕੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਨਜਾ ਵਰੀ. ਜਦ ਸਹੁਰੇ ਪੁਰ ਵਿਪਦਾ ਆਈ, ਤਦ ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾਮਾਦ ਹੁੰਦੇ ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕੀ ਡਰ ਹੈ ? ਭੇਖੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸ਼ਕ੍ਰਿਹੀਨੋ ਜਾਣਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਸਹਿਤ ਆਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨ ਦੂਰ ਕਰਦਿੱਤੇ.

ਮੀਰਾਬਾਈ ਦੀ ਭੀ ਐਸੀ ਹੀ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਂਮਰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ "ਗਿਰਿਧਰ" ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਪਾਸ ਖੋਟੀ ਵਾਸਨਾ ਨਾਲ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਨੇ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਇਆ.

"ਕਰਿ ਭੇਖ ਥਕੇ ਭੇਖਵਾਨੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧)

ਭੇਖਾਰੀ. ਭਿਕਾਹਾਰੀ.ਭਿਕਾ ਮੰਗ ਖਾਣ ਵਾਲਾ.ਭਿਕ੍ਰਕ. ਮੰਗਤਾ. "ਹਮ ਦੀਨ ਭੇਖਾਰੀ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਭੇਖਿ. ਭੇਖ (ਵੇਸ਼) ਕਰਕੇ. ਭੇਖ ਸੇ. "ਬਾਹਰਿ ਭੇਖਿ ਨ ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਭੇਖੀ. ਭੇਖ (ਵੇਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭੇਖਧਾਰੀ। ੨ ਪਾਖੰਡੀ। ੩ ਭੇਖੀਂ. ਭੇਸੋਂ ਸੇ. "ਭੇਖੀ ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) "ਭੇਖੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਲਭਈ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਭੇਖੁ. ਦੇਖੋ, ਭੇਸ ਅਤੇ ਭੇਖ. "ਭੇਖੁ ਭਵਨੀ ਹਨੁ ਨ ਜਾਨਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਭੇਜਣਾ / **ਭੇਜਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਸੰ. ਪ੍ਰੇਸ਼ਣ. ਘੱਲਣਾ. ਪਠਾਨਾ.

ਭੇਜਾ. ਸੰ. ਮੇਦ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰ ਦਾ ਗੁੱਦਾ. ਮਗਜ਼.

ਭੇਟ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਲਾਕਾਤ. ਮਿਲਾਪ। ੨ ਭੇਟਾ. ਨਜਰ. ਉਪਹਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭੇਟ ਕਰਨਾ.

ਭੇਟ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਵਤਾ ਅਥਵਾ ਪੂਜਜ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਅਰਪਣ ਕਰਨੀ. ਉਪਹਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ. ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਆਦਿ ਵਸ੍ਤੁ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਅੱਗੇ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ. "ਭੇਟ ਕਿਯੇ ਬਿਨ ਕਛੁ ਮੁਖ ਪਾਵੈ." (ਤਨਾਮਾ) ੩ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਫੇਰਨੀ. ਇਹ ਰੀਤਿ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ. ਨੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ,ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਆਪ ਲੈਕੇ ਬਾਕੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਸਨ. ਕਲਗੀਧਰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਾਦ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰਬਲੋਹ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਥੋੜਾ ਉਠਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ. ਕਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦੇ. ਹਜੂਰਸਾਹਿਬ (ਅਬਿਚਲਨਗਰ) ਹੁਣ ਭੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਭੇਟਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਿਲਣਸਾਰ. ਮਿਲਦੇ ਹੀ. "ਭੇਟਤ ਸਾਧਸੰਗ ਪਤੀਆਨਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

ਭੇਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਣਾ. "ਭੇਟਿਓ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੇਟਿਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਭੇਟਲ. ਭੇਟਿਆ. ਮਿਲਿਆ. "ਨਾਮੇ ਸ੍ਰੀਰੰਗ ਭੇਟਲ." (ਭੈਰ)

ਭੇਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਪਣ ਯੋਗਜ ਵਸਤੁ. ਉਪਹਾਰ. ਨਜਰ। ੨ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ (ਕੀਮਤ) ਕਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਭੇਟਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ–ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦ ਸਮੇਤ ਭੇਟਾ ੫੦ ਰੁਪਯੇ ਹੈ.

ਭੇਟਾਤ / **ਭੇਟਾਧ** } ਭੇਟਣ (ਮਿਲਣ) ਤੋਂ. ਸੰਜੋਗ ਤੋਂ.

ਭੇਟਿ. ਭੇਟਕੇ. "ਪਰਾਛਤ ਦਰਸਨ ਭੇਟਿ ਮਿਟਾਹਿਓ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਭੇਟੀਅਲੇ. ਮਿਲੀਏ। ੨ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਭੇਟੀਅਲੇ ਰਾਇ ਨਿਸੰਗਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਭੇਟੁਲਾ. ਮਿਲਿਆ. "ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਭੇਟੁਲਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭੇਟੈ. ਮਿਲਦਾ ਹੈ. "ਭੇਟੈ ਤਾਸੁ ਪਰਮਗੁਰਦੇਉ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ੨ ਉਪਹਾਰ. "ਭੇਟੈ ਸਿਉ ਜਾਵਹੁ ਸਚਿ ਸਮਾਵਹੁ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧)

ਭੇਡ. ਸੰ. ਭੇਡਾ ਅਤੇ ਭ੍ਰੇਡ. ਗਾਡਰ. "ਲੇਲੇ ਕਉ ਚੂੰਘੈ ਨਿਤ ਭੇਡ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਲੇਲਾ. ਸੰ. ਭਯੇਡਕ. ਜੰਗਲੀ ਮੀਢਾ.

ਭੇਡਚਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖਾਦੇਖੀ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨੀ,ਜਿਵੇਂ–ਇੱਕ ਭੇਡ ਪਿੱਛੇ ਸਾਰੀਆਂ ਲਗਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ ੨੨.

ਭੇਡਾ. ਮੀਢਾ. ਦੇਖੋ, ਭੇਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੇਲ ੪.

ਭੇਡਾਰ / **ਭੇਡਾਰਾ** } ਭੇਡੂ. ਛੱਤਰਾ. ਮੇਢਾ. "ਓਨ੍ਹਾ ਦਾ ਭਖੁ ਸੁ ਓਥੈ ਨਾਹੀ, ਜਾਇ ਕੂੜੁ ਲਹਨਿ ਭੇਡਾਰੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਭੇਡ ਨੂੰ ਹਰਣ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲਾ. ਭੇਡੀਆ. ਬਘਿਆੜ.

ਭੇਡਿਯਾ / **ਭੇਡੀਆ** / **ਭੇਡੀਹਾ** } ਭੇਡਹਾ. ਭੇਡ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਅਥਵਾ ਹਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਘਿਆੜ. ਦੇਖੋ, ਭੇਡ। ੨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਬਘਿਆੜ ਦਾ ਨਾਮ ਭੇਰੁੰਡ (ਮੇਰਿਸ਼ਾਂਡ) ਭੀ ਹੈ.

ਭੇਡੂ. ਭੇਡ ਦਾ ਨਰ. ਛੱਤਰਾ। ੨ ਭੇਡ ਦਾ ਬੱਚਾ.

ਭੇਡੂਰੀ. ਭੇਡ ਦੀ."ਹਸਤਿਚਾਲ ਹੈ ਸੱਚ ਦੀ, ਕੂੜ ਕੁਢੰਗੀ ਚਾਲ ਭੇਡੂਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਭੇਡਰੂਹੀ. ਭੇਡ ਜੇਹੇ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੀ.

ਭੇਤ. ਸੰ. ਭੇਦ. ਸੰਗਜਾ–ਭਿੰਨਤਾ. ਜੁਦਾਈ। ੨ ਗੁਪਤਭਾਵ. ਰਾਜ਼.

ਭੇਤਿ. ਭੇਤ ਵਿੱਚ. ਭਾਵ–ਆਸ਼ਯ ਅਨੁਸਾਰ. "ਚਲਾਂ ਗੁਰ ਕੇ ਭੈ ਭੇਤਿ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਭੇਤੀ / **ਭੇਤੀਆ** } ਭੇਦ (ਰਾਜ਼) ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਾਸੂਸ.

ਭੇਤੁ. ਦੇਖੋ, ਭੇਤ ੨. "ਭੇਤੁ ਚੇਤੁ ਹਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਮਿਲਿਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ) ੨ ਸੰ. ਭਵੇਤ੍. ਹੁੰਦਾ. "ਅਲਿ ਕਮਲ ਭਿੰਨ ਨ ਭੇਤੁ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਭੇਤੁਚੇਤੁ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਭੇਤ. ਦੇਖੋ, ਚੇਤ ੩। ੨ ਸੰ. ਭਵੇਤ੍ ਚੇਤ੍. ਵਜ–ਹੋਵੇ ਯਦਿ. ਜੇ ਹੋਵੇ.

ਭੇਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਮੇਤ੍ਰ. ਭੇਦਨ (ਵਿੰਨ੍ਹਣ–ਚੀਰਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ.

ਭੇਦ. (ਦੇਖੋ, ਭਿਦ੍ ਧਾ) ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭਿੰਨਤਾ. ਜੁਦਾਈ. "ਭੇਦ ਸਜਾਤਿ ਵਿਜਾਤੀ ਸੁਗਤ ਨ। ਸਭ ਤੇ ਨਜਾਰੋ ਬ੍ਰਹਮ ਸ ਚੇਤਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਭੇਦ. "ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਕਟੇ ਭ੍ਰਮ ਭੇਦ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਅੰਤਰਾ. ਫਰਕ. "ਹੈ ਸਰੂਪ ਮਮ ਨਹਿ ਕਛੁ ਭੇਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵੈਰੀ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣਾ ਰੂਪ ਨੀਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ. "ਜਿਹਵਾ ਭੇਦ ਨ ਦੇਈ ਚਖਣ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਜ਼ੁਬਾਨ ਨੂੰ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦਾ ਚਸਕਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਣ ਦਿੰਦਾ।੪ ਗੁਪਤ ਗੱਲ. ਰਾਜ਼."ਸਗਰੋ ਭੇਦ ਕਹੋ ਹਮ ਸੰਗ."(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਭੇਦਕ. ਵਿ–ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਦਸ੍ਤਾਵਰ ਦਵਾਈ. ਜੁਲਾਬ ਦੀ ਔਖਧ.

ਭੇਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੨ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਵੇਧਨ। ੩ ਦਸ੍ਤਾਵਰ ਦਵਾਈ. ਜੁਲਾਬ ਦੀ ਔਖਧ। ੪ ਦੇਖੋ, ਭਿਦ੍ ਧਾ.

ਭੇਦਬਿਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਭੇਦੁਬਿਭੇਦ.

ਭੇਦਵਾਦੀ. ਮੇਦ੍ਵਾਦਿਨ੍. ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਭੇਦ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦ੍ਵੈਤਵਾਦੀ.

ਭੇਦਿਆ. ਭੇਦਨ ਕੀਤਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦਸਤ.

ਭੇਦੀ. ਭੇਦਨ ਕੀਤੀ । ੨ ਭੇਦੀਂ. ਭੇਦਾਂ ਕਰਕੇ. "ਜੂਠਿ ਨ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਭੇਦੀ."(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚਾਂਨਣੇ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਅਤੇ ਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾਯਨ ਤਥਾ ਉੱਤਰਾਯਣ ਕਰਕੇ । ੩ ਭੇਦ (ਮਰਮ) ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਭੇਤੀਆ. "ਭੇਦੀ ਕਿਨਹਿ ਬਿਬਾ ਕਹਿ ਦਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੦੬) ੪ ਭੇਦ (ਛੁੱਟ) ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਭੇਦੀਐ. ਭੇਦਨ ਕਰੀਏ । ੨ ਵਿੰਨ੍ਹੇਜਾਈਏ. "ਜਬ ਲਗੁ ਸਬਦਿ ਨ ਭੇਦੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਭੇਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ. ਰਾਜ਼ ਸਮਝੀਏ. "ਗੁਰਸਬਦੀ ਹਰਿ ਭੇਦੀਐ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਭੇਦੁ. ਦੇਖੋ, ਭੇਦ. "ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ, ਸਾਈਂ ਜੇਹਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭੇਦੁਬਿਭੇਦੁ. ਵਿਭੇਦ ਭੇਦ. ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਤਮੀਜ਼. ਜੁਦਾਇਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ. "ਭੇਦੁ ਬਿਭੇਦੁ ਨ ਜਾਨ ਬੀਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਭੇਦਾਭੇਦਰੂਪ (ਦ੍ਵੈਤ) ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣ.

ਭੇਦੂ. ਵਿ–ਭੇਦਨ ਵਾਲਾ. ਭੇਦਕ.

ਭੇਦਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਭੇਦਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਚੀਰਨ ਪਾੜਨ ਲਾਇਕ। ੨ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਭੇਨ. ਵਿ–ਭਿੰਨਾ. ਭਿੰਨ੍ਜਿਆ. "ਮਨੁ ਕੋਰਾ ਹਰਿਰੰਗ ਭੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਕ੍ਸ਼ ਕਰਕੇ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਕ੍ਸ਼ (ਤਾਰਾ) ਪਤਿ ਚੰਦ੍ਮਾ.

ਭੇਯ. ਦੇਖੋ, ਭੇਉ ਅਤੇ ਭੇਦ. "ਜਿਤੇ ਅਸਤ੍ ਭੇਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍) ਜਿਤਨੇ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਹਨ.

ਭੇਰ. ਦੇਖੋ, ਭੇਰੀ ਅਤੇ ਭੇੜ.

ਭੇਰਣੀ. ਭੇਰੀ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਭੇਰਾ. ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੯, ੭੫੦ ਹੈ.

ਭੇਰਿ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਫੀਰੀ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ
ਭੇਰੀ } ਨਗਾਰਾ. "ਅਨਹਤਾਸਬਦ ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਵਾਤ ਵਜਨਿ ਟੰਮਕ ਭੇਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਸਨਾਇ ਭੇਰਿ ਸਾਜਹੀਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭੇਲ. ਮਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਲ. ਸੰਯੋਗ. "ਤੁਰੇ ਉਸਟ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਭੇਲਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਬੇਚੈਨ । ੩ ਮੂਰਖ । ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ "ਭੇਲ-ਸੰਹਿਤਾ" ਲਿਖੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਭੇਡਾ' ਭੀ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਭੇਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਸੀ. ਤਕ੍ਰ. ਛਾਛ । ੨ ਦੇਖੋ, ਭੇਲ ੧। ੩ ਬੇਚੈਨ ਹੋਇਆ. ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਇਆ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੇਲ ੨। ੪ ਮਰਾ–ਰੱਸੀ. ਬੰਧਨ। ੫ ਗੁਜ਼ ਮੱਖਣ ਆਦਿ ਦਾ ਗੋਲਾ. ਪਿੰਨਾ.

ਭੇਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁੜ ਦਾ ਭਲਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਭੇਲ ਅਤੇ ਭੇਲਾ.

ਭੇਲੇ. ਭਿੰਗ. ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ.

ਭੇਵ. ਦੇਖੋ, ਭੇਦ। ੨ ਭਇਆ. ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੂ ਧਾ. "ਭਗਤਿ ਹੋਤ ਨਰਸਿੰਘ ਭੇਵ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਭੇਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਭਿਗੋਣਾ. ਭਿਉਣਾ. ਜਲ ਨਾਲ ਤਰ ਕਰਨਾ. "ਵਾਹਗੁਰੂ ਕਹਿ ਛਿਰਕਾ ਦੀਨੋ । ਗਜ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਭੇਵਨ ਕੀਨੋ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਭੇਦਨ. ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ.

ਭੇਵਾ. ਵਿ–ਭੇਦ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਭੇਤੀਆ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ਭੇਵਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਪਹੋਆ (ਪ੍ਰਿਚ੍ਛਦਕ) ਤੀਰਥ.

ਭੇੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਾਕਰਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ । ੨ ਲੜਾਈ. ਜੰਗ. "ਦਲਾਂ ਮਿਲੰਦਿਆਂ ਭੇੜ ਪਇਆ ਨਿਹੰਗਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਭੇਟ.

ਭੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ–ਕਿਵਾੜ ਭੇੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੇਟਨਾ ਅਤੇ ਭੇੜ.

ਭੇੜਿ. ਭੇੜ (ਜੰਗ) ਵਿੱਚ. "ਨ ਭੀਜੈ ਭੇੜਿ ਮਰਹਿ ਭਿੜਿ ਸੂਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਭੇੜ ਕੇ. ਮਿਲਾਕੇ. ਜੋੜਕੇ.

ਭੇੜੀ. ਭੇੜੀਂ. ਭੇਟਨ ਕਰਾਂ. ਛੁਹਾਵਾਂ. ਸ੍ਪਰਸ਼ ਕਰਾਂ. "ਜਨਮਿ ਨ ਭੇੜੀ ਅੰਗੁ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ੨ ਵਿ–ਭਿੜਨਵਾਲਾ.

ਭੇੜੀਆ } ਬਘਿਆੜ. ਦੇਖੋ, ਭੇੜੀਆ.
ਭੇੜੀਹਾ }

ਭੈ. ਸੰ. ਭਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡਰ. ਖੌਫ਼. "ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਵ. ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. "ਭੈਤ੍ਰਾਸ ਨਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਗੁਣਨਿਧਿ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ਭਵਤ੍ਰਾਸਨਾਸ਼ਕ.

ਭੈ ਅਟਵੀ. ਭੈ ਦਾਇਕ ਅਟਵੀ (ਜੰਗਲ). ਭਯਾਨਕ ਵਨ. ਦੇਖੋ, ਅਟਵੀ.

ਭੈਆਨ } ਵਿ–ਭਯਾਨਕ. ਡਰਾਉਣਾ. ਭਯੰਕਰ.
ਭੈਆਨਕ }

ਭੈਇਲਾ. ਭਇਆ. ਹੋਇਆ. "ਕਾਸਟ ਚੰਦਨੁ ਭੈਇਲਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭੈਸ } ਸੰ. ਮਹਿਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਿਸ਼ੀ. ਝੋਟਾ ਅਤੇ ਮੱਝ।
ਭੈਂਸ } ੨ ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾਪੂਤ.

ਭੈਸਜ } ਸੰ. ਭੈਸ਼ਜ–ਭੈਸ਼ਜ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਵਾ. ਔਖਧ।
ਭੈਸਜਜ } ੨ ਇਲਾਜ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ.

ਭੈਸਰ. ਦੇਖੋ, ਭੈਂਸ ਅਤੇ ਭੈਂਸਾ. "ਭੈਸਰ ਮਾਥੇ ਸੀਂਗਜੋ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭੈਸਾ } ਸੰ. ਮਹਿਸ. ਝੋਟਾ. "ਭੈਸਾ ਭਗਤਿ ਕਰਾਵੈ."
ਭੈਂਸਾ } (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਮੋਰੀ (ਦ੍ਵੈਸ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ) ਦਿਲ. ਦੇਖੋ, ਛੀਲੁ.

ਭੈਂਸਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖਾਸੁਰ.

ਭੈਸਾਗਰ } ਭਵਸਾਗਰ. ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ।
ਭੈਸਾਗਰੁ } ੨ ਭੈਦਾਇਕ (ਭਯਾਨਕ) ਸਾਗਰ.
ਭੈਸਾਗਰੋ } "ਭੈਸਾਗਰੋ ਭੈਸਾਗਰ ਤਰਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਬੋਹਿਥੁ ਭੈਸਾਗਰ ਮਾਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਭੈਹਾਰਾ } ਵਿ–ਭਯਹਾਰਾ. ਭੈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.
ਭੈਹਾਰੀਆ } ਡਰਾਉਣਾ. "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਪੰਥੁ ਡਰਾਉ ਬਹੁਤੁ ਭੈਹਾਰੀਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਭੈਕਰ. ਵਿ–ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਉਣਾ.

ਭੈਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਿਖ੍ਸ਼ਾ (ਭੀਖ) ਮੰਗਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਭਿਖ੍ਸ਼ਾ ਦਾ ਅੰਨ.

ਭੈਖਜ } ਦੇਖੋ, ਭੈਖਜ ਅਤੇ ਭੈਸਜਜ.
ਭੈਖਜਜ }

ਭੈਂਗਾ. ਦੇਖੋ, ਭਵਿੰਗਾ.

ਭੈਚਕ. ਵਿ–ਭੈ ਨਾਲ ਚਕਿਤ (ਹੈਰਾਨ).

ਭੈਜਲ } ਭੈਦਾਇਕ ਜਲ। ੨ ਭਵਜਲ. ਸੰਸਾਰ-
ਭੈਜਲੁ } ਸਮੁੰਦਰ. "ਭੈ ਤੇ ਭੈਜਲੁ ਲੰਘੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਭੈਣ } ਸੰ. ਭਗਿਨੀ. "ਭੈਣ ਭਾਈ ਸਭਿ ਸਜਣਾ."
ਭੈਣੁ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਮਣ. ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜਾ. "ਜਿਸਨੋ ਤੂ ਰਖਵਾਲਾ ਜਿਤਾ ਤਿਨੈ ਭੈਣੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਭੁਵਨ. ਜਗਤ। ੪ ਮਰਾ. ਭੇਣੇ. ਭਰ. ਖ਼ੋਫ਼.

ਭੈਤਨਿ ਅਗਨਿ ਭਖੈ ਭੈ ਨਾਲਿ. (ਗਉ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭੈ ਅਗਨਿ ਹੈ ਜੋ ਦੇਹ ਨੂੰ ਭੁਖਾਉਂਦੀ (ਤਪਾਉਂਦੀ) ਹੈ, ਅਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਭੈ ਨਾਲਿ (ਢੂਕਣੀ) ਹੈ.

ਭੈਤ੍ਰਾਸ. ਭਵਤ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਭੈ ੨.

ਭੈਤ੍ਰਾਸ ਨਾਸ. ਵਿ–ਭਵਤ੍ਰਾਸ ਨਾਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਭੈ ੨.

ਭੈਨ } ਸੰ. ਭਗਿਨੀ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮ ਸੁਨਹੁ,
ਭੈਨੜੀ } ਮੇਰੀ ਭੈਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਭੈਨਾਸਨ. ਵਿ–ਭਯ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. "ਭੈਨਾਸਨ ਦੁਰਮਤਿਹਰਨ ਕਲਿ ਮੈ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਭੈਨਿਰਭਉ. ਭਯ ਤੋਂ ਨਿਰਭੈ। ੨ ਭਵ (ਸੰਸਾਰ) ਤੋਂ ਨਿਰਭੈ। ੪ ਭਵ (ਜਨਮ) ਤੋਂ ਨਿਰਭੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਅਟਲ ੨.

ਭੈਪਾਵਕ. ਭੈਦਾਇਕ ਅਗਨਿ । ੨ ਭਯਾਨਕ ਅਗਨਿ-ਸਾਗਰ. "ਭੈਪਾਵਕ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਿਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭੈਭਉ. ਭਵ (ਸੰਸਾਰ) ਭੈ। ੨ ਭਯ ਤੋਂ ਭਵ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ). ਡਰ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ. "ਭੈਭਉ ਭਰਮੁ ਖੋਇਆ ਗੁਰਿਪੂਰੈ." (ਆਸ ਮ: ੫) ੩ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ. "ਭੈਭਉ ਦੂਰਿਪਰਾਇਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਭਯ ਦਾ ਭਾਵ (ਖ਼ਿਆਲ). ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਯ ਰੱਖਣ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. "ਭੈਭਉ ਘੜੀਐ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਿ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਭੈਭਾਇ. ਭਯ ਅਤੇ ਭਾਵ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਡਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ. "ਭੈ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ਹੀਅਰਾ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਭੈਭੀਤ. ਭਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਭੈ ਭੀਤ ਦੂਤਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਭੈ ਭੈਤ੍ਰਾਸ. ਭਵ ਭਵ ਤ੍ਰਾਸ. ਭਵ (ਜਨਮ) ਤੋਂ ਭਵ (ਹੋਇਆ) ਭਯ. ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਡਰ। ੨ ਭਯ ਭਵ ਤ੍ਰਾਸ. ਨਰਕਾਦਿ ਦੇ ਭਯ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਡਰ. "ਭੈ ਭੈ ਤ੍ਰਾਸ ਗਏ ਹੈਂ ਨਿਰਮਲ, ਗੁਰਮਤਿ ਲਾਗਿ ਲਗਾਵੈਗੀ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਭੈਭੰਜਨ. ਦੇਖੋ, ਭਉ ਭੰਜਨ. "ਭੈਭੰਜਨ ਅਘਦੂਖ ਨਾਸ." (ਬਾਵਨ)

ਭੈਮੀ. ਭੀਮ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਦਮਯੰਤੀ. ਨਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਭੈਯਾ. ਭਾਈ. ਭ੍ਰਾਤਾ.

ਭੈਯਾਦੂਜ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈਦੂਜ ਅਤੇ ਯਮਦੂਜ.

ਭੈਯਾਨ. ਵਿ–ਭਯਾਨ. ਭਯੰਕਰ. "ਗਨੰਤ ਸ੍ਵਾਸਾ ਭੈਯਾਨ ਧਰਮੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਭੈਦਾਇਕ ਧਰਮਰਾਜ.

ਭੈਰਉ } ਸੰ. ਭੈਰਵ. ਵਿ–ਡਰਾਉਣਾ. ਭੈਦਾਇਕ.
ਭੈਰਵ } "ਰਨ ਭੈਰਵ ਭੇਰਿ ਬਜਾਇ ਨਗਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ. ਰੁਦ੍ਰ. "ਭੈਰਵ ਕਹੂੰ ਨਾਦ ਕੁੰਕਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੪) ੩ ਰੁਦ੍ਰ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜੋ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਸੀਤਲਾ ਧਾਵੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭੈਰਵ ਦੇ ਅੱਠ ਰੂਪ ਲਿਖੇ ਹਨ– ਅਸਿਤਾਂਗ, ਸੰਹਾਰ, ਰੁਰੁ, ਕਾਲ, ਕ੍ਰੋਧ, ਤਾਮ੍ਰਚੂੜ, ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ ਅਤੇ ਮਹਾਨ੍. * "ਕਹੂੰ ਭੈਰਵੀ ਭੂਤ ਭੈਰੋਂ

* ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੱਠ ਭੈਰਵ ਹਨ—ਅਸਿਤਾਂਗ, ਰੁਰੁ, ਚੰਡ, ਕ੍ਰੋਧ, ਉਨਮੱਤ, ਕਪਾਲੀ, ਭੀਸਣ ਅਤੇ ਸੰਹਾਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਕਾਰੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜਿਸ ਦੀ ਛੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਪੂਰਣਜਾਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗੀ (ਮਾਰਗੀਯ) ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਆਲਾਪ ਦਾ ਵੇਲਾ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਹੈ. ਭੈਰਵ ਦੇ ਸੁਰ ਹਨ–ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲਤਰ. ਅਰ–ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰਾ ਗ ਮ ਪ ਧਾ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮ ਗ ਰਾ ਸ.

ਧਾ ਧਾ ਪ ਧਾ ਧਾ ਪ ਮ ਗ ਰਾ ਗ ਮ ਗ ਰਾ ਰਾ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭੈਰਉ ਦਾ ਚੌਬੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ।* ੫ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ-ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਤਮਗਿਆਨੀ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਭੈਰੋ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ "ਦਬਿਸ੍ਤਾਨਿ ਮਜ਼ਾਹਬ" ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨੈਣਾਦੇਵੀ.

ਭੈਰਵੀ. ਸੰ. ਵਿ–ਡਰਾਉਣੀ. ਭੈ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲੀ. ਚਾਮੁੰਡਾ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਣਜਾਤਿ ਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਸ਼ੜਜ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਗਾਂਧਾਰ ਹੈ. ਦੱਖਣੀ ਗਵੈਯਾਂ ਦੀ ਇਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਟੋਡੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਪਹਿਰ ਹਨ.

ਭੈਰਵੀਸੁਰੀ. ਭੈਰਵ–ਈਸ਼੍ਵਰੀ. ਭਯਾਨਕ ਦੇਵੀ. ਕਾਲੀ.

ਭੈਰਵੀਚਕ੍ਰ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਭੈਰਵੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਮੰਡਲ. ਇਸ ਚਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਜਾਤਿ ਵਰਣ ਭੇਦ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਭ ਇੱਕੇ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਮਾਂਸ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇਹਨ.†

ਭੈਰੋ. ਦੇਖੋ, ਭੈਰਉ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੈਰਉ ੫ ਅਤੇ ਨੈਣਾਦੇਵੀ.

ਭੈਰੋਆਣਾ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਗਿੱਦੜਪਿੰਡੀ" ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਫਿਰੰਦੇ ਰਬਾਬੀ ਪਾਸੋਂ ਰਬਾਬ ਲੈਣ ਆਏ ਸਨ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਰਾਧਾਂ ਦੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਪਿੰਡਵਾਸੀ ਧੂਪਦੀਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਜੋ ਆਮਦਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਹ ਦਸਮੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਪੁਰ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਭੈਰੋਵਾਲ. ਇਹ ਭਰੋਵਾਲ ਦਾ ਹੀ ਨਾਂਉਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਆਣਾ ੨.

ਭੈਲਾ. ਵਿ–ਭਯ ਵਾਲਾ. ਭੈਦਾਇਕ. ਡਰਾਵਣਾ. "ਬਡ ਨਾਗ ਤਜਜੋ ਸਭ ਤੇ ਦੁਰਕੈ, ਸੁ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਯੋ ਘਰ ਅੰਤਰ ਭੈਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਮਿਲਿਆ. ਸੰਯੁਕ੍ਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੇਲ. "ਜਤ੍ਰ ਜਾਉ ਤਤ ਬੀਠਲੁ ਭੈਲਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ.

ਭੈੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੈਦਾਇਕ ਕਰਮ. ਮੰਦਤਾ. ਨੀਚਤਾ. ਬੁਰਾਈ.

ਭੈੜਾ. ਵਿ–ਬੁਰਾ. ਨੀਚ. ਮੰਦ.

ਭੋ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੂਸਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਸ ੨। ੨ ਵਜ–ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ! ਓ! ਐ! "ਭੋ ਮੱਖਣਸਿਖ, ਕਾਨ ਦੈ ਸੁਨਹੁ!" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਭਇਆ. ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੂ ਧਾ. "ਪੂਰਨ ਭੋ ਮਨ ਠਉਰ ਬਸੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਨਾਨਕਗੁਰੂ ਕੋ ਅਵਤਾਰ ਭੋ." (ਸ਼ੇਖਰ)

ਭੋਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੂ. ਭੂਮਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ.

ਭੋਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁਲੇਖਾ. ਭ੍ਰਮ। ੨ ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਭਿਗੋਇਆ. ਭਿੱਜਿਆ.

ਭੋਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੋ. ਭੂਸਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭਿਗੋਕੇ. ਤਰ ਕਰਕੇ। ੩ ਮਿਲਾਕੇ। ੪ ਭੋਜ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਰੂਪਾਂਤਰ.

ਭੋਈ. ਭਿਗੋਈ. ਤਰ ਕੀਤੀ। ੨ ਮਿਲਾਈ ਹੋਈ. ਮਿਲੀ. "ਅਚਹਿੰ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸਭੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਲਕੀ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਕਹਾਰ. "ਭੋਈ ਮੇਠ ਮਹਾਵਤ ਮੀਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਭੋਂਸਲੇ. ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ (ਮਰਹਟਾ) ਭੋਂਸਾ ਜੀ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੋਈ ਵੰਸ਼. ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਇਸੇ ਕੁਲ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ. ਕਈ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਭੋਂਸਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਭੋਹਰ / **ਭੋਹਰਾ** ਭੂ–ਗ੍ਰਹ. ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਦਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਘਰ. ਭੋਰਾ. ਗੁਫਾ. "ਤਬ ਪਰੀ ਸੂੰਕ ਭੋਹਰ ਮਝਾਰ." (ਕਲਕੀ) ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਸਮੇ ਭੋਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੋਰ ਹੋਇਆ. "ਯੋਂ ਕਹਿ ਪਤਿਹ ਭੋਹਰੇ ਦੀਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਭੋਖੜਾ. ਦੇਖੋ, ਭੱਖੜਾ.

ਭੋਖੜੀ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖੜੀ। ੨ ਰਾਜ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿੱਚ ਥਾਣਾ ਨੇਹੀਆਂਵਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੋਨੇਆਣੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੮ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੈਦ ਪਰਾਣਾ.

ਭੋਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮਾਪਤਿ. ਅੰਤ. "ਜਬਹਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਪਾਯੋ ਭੋਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. (ਭੁਜ੍ਯਾ–ਝੁਕਣਾ, ਆਨੰਦ ਲੈਣਾ, ਭੋਗਣਾ (ਖਾਣਾ), ਸੁੱਖ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ। ੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਆਨੰਦ. "ਭੋਗਹਿ ਭੋਗ ਅਨੇਕ, ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਸੁੰਞਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਗਮ. ਮੈਥੁਨ। ੫ ਸੱਪ ਦਾ ਫਣ. "ਦੂਰ ਪਰਜੋ ਮ੍ਰਿਤ ਭੋਗ ਪਸਾਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਧਨ। ੭ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ। ੮ ਭੋਜਨ. "ਜਿਉ ਮਹਾ ਖਧਿਆਰਥਿ ਭੋਗ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੯ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੧੦ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਪ੍ਰਸਾਦ.

ਭੋਗਈ. ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਆਨੰਦ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਭੁੰਚੈ ਭੋਗਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਭੋਗ ਸੋਨ. ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੋਗ. ਦੇਖੋ, ਸੋਨ ੩.

ਭੋਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਨੰਦ ਲੈਣਾ। ੨ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਰਸ ਲੈਣਾ. ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭੋਗ। ੪ ਸਹਾਰਨਾ. ਸਹਿਣਾ। ੫ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ. "ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਭੋਗਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭੋਗਤਾ. ਸੰ. ਭੋਕ੍ਤਾ. ਵਿ–ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਭੋਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਗਣਾ.

ਭੋਗਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੋਗਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਰਮਣੀ.

ਭੋਗਵਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਪੁਰੀ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਭੋਗਵਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. "ਭੋਗਵਤੀ ਸੁਰਪੁਰਿ ਪਿਖ ਲਾਜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਾਤਾਲਗੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਥਗਾ.

ਭੋਗਾ. ਸੰ. ਭੋਗ੍ਰ–ਭੋਕ੍ਤਿ. ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. ਭੋਕ੍ਤਾ. "ਆਪਿ ਨਿਰਬਾਣੀ, ਆਪੇ ਭੋਗਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਭੋਗ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਭੋਗਾਣੀ. ਭੋਗਣ ਲਈ. ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ. "ਅੰਨੁ ਖਾਣਾ ਕਪੜੁ ਪੈਨਣੁ ਦੀਆ, ਰਸ ਅਨਿ ਭੋਗਾਣੀ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਅਨਿ (ਅਨਜ-ਹੋਰ) ਰਸ ਭੋਗਣ ਲਈ.

ਭੋਗਾਤੀਤ. ਵਿ–ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ. ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ. ਭੋਗਤਜਾਗੀ.

ਭੋਗਾਯਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਆਯਤਨ (ਘਰ), ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ, ਜੋ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ.

ਭੋਗਿ. ਭੋਗਕੇ। ੨ ਭੋਗ ਵਿੱਚ. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਰਤਾ ਭੋਗਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਭੋਗੀ.

ਭੋਗੀ. ਸੰ. ਭੋਗਿਨ੍. ਵਿ–ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. "ਭੋਗੀ ਕਉ ਦੁਖ ਰੋਗ ਵਿਆਪੈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ। ੩ ਸੱਪ. ਭੋਗ (ਫਣ) ਵਾਲਾ. "ਭੋਗੀ ਲਖ ਬਡ ਭੋਗਾਕਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਸਰਪ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਭੋਗ (ਫਣ) ਦਾ ਵਡਾ ਆਕਾਰ ਹੈ.

ਭੋਗੀਆ. ਵਿ–ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. ਭੋਗੀ. "ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ ਜੋਗੀਆ, ਤੂੰ ਭੋਗੀ ਅੰਦਰਿ ਭੋਗੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਗੀ ੩.

ਭੋਗੀਸਰੁ / **ਭੋਗੀਸੁਰ** ਭੋਗੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਮਹਾਨ ਭੋਗੀ.

ਭੋਗੁ. ਦੇਖੋ, ਭੋਗ ੬ ਅਤੇ ੮. "ਦੇਦਾ ਰਹੈ, ਨ ਚੂਕੈ ਭੋਗੁ." (ਸੋਦਰੁ)

ਭੋਗਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਭੋਗਣ ਯੋਗਜ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨ। ੩ ਅੰਨ.

ਭੋਛਣ / **ਭੋਛਨ** ਪ੍ਰੋਂਛਨਪਟ. ਸ਼ਰੀਰ ਪੂੰਝਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਤੋਲੀਆ. ਪਰਨਾ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਭੋਜ. ਭੁਜ੍ਯਾ ਭੋਗਣਾ, ਖਾਣਾ। ੨ ਭੋਜਜ (ਗ਼ਿਜ਼ਾ-ਭੋਜਨ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭੋਜ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਮੋ ਭੋਜ ਭੋਜੇ." (ਜਾਪੁ) "ਭਲੇ ਭੋਜ ਦੀਨੇ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਸੰ. ਭੋਜ. ਵਿ–ਉਦਾਰ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼।

੫ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਮਭਦ੍ਰਦੇਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਿਹਰ" ਸੀ, ਅਤੇ ਉਪਾਧੀ (ਪਦਵੀ) ਭੋਜ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੮੪੦ ਤੋਂ ੮੯੦ ਤੀਕ ਕਨੌਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. * ਮਿਹਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਹੇਂਦ੍ਰਪਾਲ ਨੇ ਸਨ ੮੯੦ ਤੋਂ ੯੦੮ ਤੀਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ।

੬ ਪ੍ਰਮਰਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਸਨ ੧੦੧੮ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਸਨ ੧੦੬੦ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਭੋਜ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੰਧੁਲ, ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੀਲਾਵਤੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਜ। ੭ ਵਿੰਧਜ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਭੋਜਕ / **ਭੋਜਕੀ** ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ. ਭਵਿਸ਼ਜਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਾਂਬ ਨੇ ਇੱਕ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਥਾਪਕੇ ਸ਼ਾਕਦ੍ਵੀਪ ਤੋਂ ਮਗ ਜਾਤਿ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੂਜਾ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਯਾਦਵ ਜਾਤਿ ਦੀ ਕਨਜਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦੀ "ਭੋਜਕ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭੋਜਕੀ ਕੁਲ ਚੱਲੀ। ੨ ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਅਤੇ ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਈ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਭੋਜਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਭੋਜਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ. (ਭੁਜ੍ਯਾ) ਭੋਗਣਾ, ਖਾਣਾ. "ਭੋਜਨ ਭਾਉ ਨ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭੋਜਨ ਦੇ ਭੇਦ ਪੰਜ ਲਿਖੇ ਹਨ–

(ੳ) ਭਕਜ, ਜੋ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ.

(ਅ) ਭੋਜਜ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ.

(ੲ) ਲੇਹਜ, ਜੋ ਜੀਭ ਨਾਲ ਚੱਟਿਆ ਜਾਵੇ.

(ਸ) ਪੇਯ, ਜੋ ਪੀਤਾ ਜਾਵੇ.

(ਹ) ਚੋਸ਼ਜ, ਜੋ ਚੂਸਿਆ ਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਰਸ ਚੂਸਕੇ ਫੋਗ ਥੁੱਕਿਆ ਜਾਵੇ.* ਦੇਖੋ, ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ.

ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭੋਜਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹੋਰ ਭੀ ਕੀਤੇ ਹਨ–ਸਾਤ੍ਵਿਕ, ਰਾਜਸਿਕ ਅਤੇ ਤਾਮਸਿਕ. ਚਾਵਲ

---

* ਹਨੁਮੰਤ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪੰਜ ਸੁਰ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ. ਧੈਵਤ, ਨਿਸ਼ਾਦ, ਸ਼ੜਜ, ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਮਧਯਮ.

† प्रवृत्ते भैरवीचक्रे सर्वेवर्णाद्विजातयः
निवृत्ते भैरवीचक्रे सर्वेवर्णाः पृथक् पृथक् ॥ १ ॥
(ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ)

* ਦੇਵਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜ, ਸਨ ੮੬੨ ਤੋਂ ੮੮੩ ਤਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

* ਭਾਵਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਹਾਰ ਹਨ–
आहारं षड्विधं चोष्यं पेयं लेह्यं तथैव च।
भोज्यं भक्ष्यं तथा चर्व्यं गुरु विद्यात् यथोत्तरम् ॥

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੁੱਧ ਘੀ ਸ਼ਾਰ ਜੋਂ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਤ੍ਰਿਕ ਹਨ. ਖੱਟੇ ਚਰਪਰੇ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਰਾਜਸਿਕ ਹਨ. ਬੇਹੇ ਬੁਸੇਹੋਏ ਅਤੇ ਜੂੱਠੇ ਤਾਮਸਿਕ ਹਨ.

ਭੋਜਨ ਬਿੰਜਨ. ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਲਾਉਣ.ਦੇਖੋ,ਬਿੰਜਨ ੨. "ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਕਰਤ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਨਚ ਦੁਰਲਭੰ ਭੋਜਨੰ ਬਿੰਜਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਭੋਜਪਤ੍ਰ. ਸੰ. ਭੂਰ੍ਜ-ਪਤ੍ਰ. ਭੋਜ (ਭੂਰ੍ਜ–Birch)ਬਿਰਛ ਦਾ ਛਿਲਕਾ, ਜੋ ਕਾਗਜ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਇਸ ਪੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਭੂਰ੍ਜ ਬਿਰਛ ਬਰਫਾਨੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ੧੪੦੦੦ ਫੁਟ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਤਕ ਪਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਤੈਤ੍ਤਿਰੀਯਾਰਣ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਭੋਜਪਤ੍ਰ ਪੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖਣਾ ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਭੋਜ ਭੋਜ. ਗਿਜਾ ਦੀ ਗਿਜਾ. ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਭੀ ਆਧਾਰ-ਦਾਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਜ ੨.

ਭੋਜਵਿਦ੍ਯਾ. ਜਾਦੂਗਰੀ. ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਇਹ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਨੇ ਇਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਭੋਜ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਗਿਜਾ.

ਭੋਟ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਿੱਬਤ.ਤ੍ਰਿਵਿਸ਼ਪ। ੨ ਕੁਟਾਨ ਦੇਸ਼.

ਭੋਟਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟਾਨ.

ਭੋਟੀ. ਭੋਟ (ਤਿੱਬਤ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਭੋਟੀਯ। ੨ ਕੁਟਾਨ ਨਿਵਾਸੀ। ੩ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਬਦਰੀਨਾਰਾਯਣ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸੰਗਮ ਅਲਕਨੰਦਾ ਨਦੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਭੋਡ੍ਡਰ / ਭੋਂਡਰ / ਭੋਡਲ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਬਰਕ. ਦੇਖੋ, ਅਭ੍ਰਕ.

ਭੋਡਾ. ਵਿ–ਭੱਦਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ। ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭੱਦਣ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰੋਡਾ. "ਭੋਡਾ ਸਿਖ ਮੈ ਤੁਮਰਾ ਭਯੋ." (ਪੰਪ੍)

ਭੋਂਡੀ. ਭੱਦੀ. ਭੈੜੀ. "ਭੋਂਡੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਭੋਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਤਨਾ.

ਭੋਥਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੇੜ ਲਪੇਟੀ ਚਾਦਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਜੰਘਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚਦੀਂ ਧੋਤੀ ਵਾਂਗ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਟੰਗਿਆ ਹੋਵੇ. ਤਹਮਤ. ਲਾਂਗ਼ਜ਼.

ਭੋਪਾਲੀ. ਇਹ ਕਲ੍ਯਾਣ ਠਾਟ ਦੀ ਔੜਵ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰ੍ਜਿਤ ਹਨ. ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜ੍ਜ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਰ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਲਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਲਿਆਨ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ– "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੁਆਮੀ ਦੁਖਨਿਵਾਰਣੁ ਨਾਰਾਇਣੇ." ××

ਭੋਮ. ਸੰ. ਭੂਮਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਆਨੰਦਮਾਨ ਸਭ ਭਈ ਭੋਮ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੌਮ.

ਭੋਂਮਿਣਤੀ. ਫ਼ੈਕ੍ਯੂਮਿਤਿ. ਮਸਾਹਤ. Mensuration.

ਭੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੁਨਸਾਰ. ਪ੍ਰਭਾਤ. "ਭੋਰ ਭਇਆ ਬਹੁਰਿ ਪਛਤਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ ਮਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਰਾ. ਭੋਲਾ. "ਸਰਬ ਭ੍ਰਾਂਤ ਮਹਿ ਭੋਰ ਸੁਭਾਉ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਕ੍ਰਮ. ਭੁਲੇਖਾ. ਭੁਲਾਵਾ. "ਭੋਰ ਭਰਮ ਕਾਟੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਭੋਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੋਰਾ ਭੋਰਾ ਕਰਨਾ. ਕਣ ਕਣ ਤੋੜਨਾ.

ਭੋਰਾ. ਵਿ–ਸ੍ਵਾਦ. ਭੋਲਾ. "ਬਾਵਰੋ ਕਹਾਵੈ ਭੋਰਾ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਭੋਰੇ ਭੋਰੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਰ ੧. "ਨਿਸਿ ਕਹੀਐ ਤਉ ਸਮਝੈ ਭੋਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਤਨਿਕਮਾਤ੍ਰ. ਜਰਾ. ਥੋੜਾ. "ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਭੋਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਕਿਛੁ ਸਾਥ ਨ ਚਾਲੈ ਭੋਰਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੪ ਭੂਮਿਗ੍ਰਹ. ਤਹਖ਼ਾਨਾ. ਗੁਫਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰਾਸਾਹਿਬ। ੫ ਭੁਲੇਖਾ. ਭ੍ਰਮ. "ਆਦਿਕ ਕੇ ਬਿਖ ਚਾਬਤ ਭੋਰੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਿੱਠੇ ਤੇਲੀਏ ਦੀ ਗੱਠੀ ਨੂੰ ਅਦਰਕ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਚੱਬਦਾ ਹੈ.

ਭੋਰਾਸਾਹਿਬ. ਬਕਾਲੇ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੁਫਾ, ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠਕੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਣ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬਕਾਲਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਅੰਗ ੯.

ਭੋਰਾਹਾ. ਭੁਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੀਰਣ (ਪੁਰਾਣਾ) ਹੋਕੇ ਬਿਖਰਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਜੈਸੇ ਬਸਤਰ ਦੇਹ ਓਢਾਨੰ, ਦਿਨ ਦੋਇ ਚਾਰ ਭੋਰਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭੋਰੀ. ਤਨਿਕਮਾਤ੍ਰ. ਕਣਭਰ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰਾ ੩. "ਇਕ ਭੋਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਸਾਈ ਅਲਖੁ ਅਪਾਰੁ ਭੋਰੀ ਮਨਿ ਵਸੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਭੋਲੀ. ਸਿੱਧੀ ਸਾਦੀ। ੩ ਭੋਰ ਹੀ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਹੀ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਤਿ ਚਿਤਵੈ ਫਲ ਭੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭੋਰੇ ਭੋਰੇ. ਭੁਲੇ ਅਤੇ ਭੁੱਲੇਹੋਏ. "ਭੋਰੇ ਭੋਰੇ ਰੁਹੜੇ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਭੋਰੈ. ਭੋਰ ਹੋਵੇ. ਪਹ ਫਟੇ. "ਰੈਣਿ ਅੰਧਾਰੀ ਕਾਰੀਆ, ਕਵਨ ਜੁਗਤਿ ਜਿਤੁ ਭੋਰੈ ?" (ਗਉ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ.

ਭੋਰੋਂ. ਕ੍ਰਮ ਸੰ. ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰਾ ੫.

ਭੋਲ. ਭੁੱਲ. ਭੂਲ. ਖ਼ਤ੍ਰਾ.

ਭੋਲਸਿਰੀ / ਭੋਲ ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਣੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕਨੇਰ. "ਭੋਲ-ਸਿਰੀ ਗੁਲਲਾਲ ਗੁਲਾਬ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰਪੂਰਣਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੜ੍ਜ ਪੰਚਮ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ,ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਤੀਵ੍ਰ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਭੋਲਤਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੋਲਾਪਨ। ੨ ਭੁਲੇਖਾ। ੩ ਭੁੱਲਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਭੋਲਤਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ੍ਮਰਣ (ਭੁਲਾਦੇਣ) ਤੋਂ. "ਭੋਲਤਣਿ ਭੈ ਮਨਿ ਵਸੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭੁਲਾਉਣ ਤੋਂ.

ਭੋਲੜਾ. ਭੋਲਾ. ਸਾਦਾ। ੨ ਭੁੱਲਿਆ.

ਭੋਲੜੈ. ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ. ਭ੍ਰਮ ਮੇਂ. "ਕਸਤੂਰੀ ਕੈ ਭੋਲੜੈ ਗੰਦੈ ਭੂਮਿ ਪਇਆਸੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਭੋਲਾ. ਵਿ–ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਭ੍ਰਮਗ੍ਰਸਿਤ. "ਭੁੱਲਾ ਵੈਦ ਨ ਜਾਣਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) "ਭੁੱਲਿਆ, ਹਉਮੈ ਸੁਰਤ ਬਿਸਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਬੁੱਧਿਹੀਨ. ਮੂਰਖ। ੩ ਛਲਰਹਿਤ. ਸਾਦਾ. "ਧਨ ਬਾਲੀ ਭੋਲੀ ਪਿਰੁ ਸਹਜਿ ਰਾਵੈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੁਲੇਖਾ. ਭ੍ਰਮ. "ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਚੁਕਾ ਭੋਲਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੫ ਸੇਖੜ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ। ੬ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ. ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭੀ ਬਹੁਤ ਹਨ.

ਭੋਲਾਏ. ਭੁਲਾਦੇਵੇ. ਭ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇ. "ਜਾਂ ਭੋਲਾਏ ਸੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੇ.

ਭੋਲਾਨਾਥ. ਇਹ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹੀ ਰੀਝਜਾਂਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਭੋਲਾਵੜਾ / ਭੋਲਾਵਾ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਭ੍ਰਮ. ਭੁਲੇਖਾ. "ਭੁੱਲਾਵੜੈ ਭੁਲੀ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਖੁਦੀ ਮਿਟੀ ਚੁਕਾ ਭੋਲਾਵਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਫਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ. ਅੰਦੇਸ਼ਾ. "ਮੈ ਭੋਲਾਵਾ ਪਗ ਦਾ ਮਤੁ ਮੈਲੀ ਹੋਇਜਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਭੋਲੀ. ਭੁਲਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਭੁਲਾ.

ਭੋਲੂ. ਤਿਵਾੜੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਭੋਲੇ ਭਾਇ. ਭੁਲੇ ਭਾਵ ਨਾਲ. ਨਿਸ਼ਕਪਟਤਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਭੁਲੇ ਭਾਇ ਮਿਲੇ ਰਘੁਰਾਇਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਭੋਲੈ. ਭ੍ਰਮ ਕਰਕੇ. ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ. "ਦਧਿ ਕੈ ਭੋਲੈ ਬਿਰੋਲੈ ਨੀਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਭੋਵਣਾ / ਭੋਵਨ ਭਿਗੋਣਾ. ਤਰ ਕਰਨਾ. "ਪਿਰਮਰਸ ਭੋਵੈ." (ਭਾਗੁ) "ਸਿੱਖੀ ਗੁਨ ਭੋਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭੋ. ਡਰ. ਭੈ. ਦੇਖੋ, ਭਉ ਅਤੇ ਭਯ.

ਭੋਂਸਲੇ. ਮਰਹਟਾ (ਮਹਾਰਾਸ੍ਟ੍ਰ) ਕੌਮ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭੋਂਸਲੇ.

ਭੋਂਹ. ਸੰ. ਭ੍ਰੂ. ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰੂ.

ਭੋਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭਉਕਣਾ.

ਭੋਂਕਾ. ਵਿ–ਭੌਂਕਣ (ਭਸਣ) ਵਾਲਾ. ਭਸ਼ਕ। ੨ ਬਕਬਾਦੀ.

ਭੋਚਕ. ਦੇਖੋ, ਭੋਚਕ.

ਭੋਜਲ. ਦੇਖੋ, ਭਉਜਲ.

ਭੋਂਡੀ. ਦੇਖੋ, ਭੋਂਡੀ. "ਭੋਂਡੀ ਰਾਂਡ ! ਕਹਜੋ ਕਜਾ ਕਰਜੋ ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯)

ਭੋਣ. ਦੇਖੋ, ਭਉਣ.

ਭੋਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਭੂਤ (ਜੀਵਾਂ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਤੱਤਾਂ ਦਾ। ੩ ਦਿਵਾਨਾ. ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ.

ਭੋਤਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਆਦਿ ਤਤ੍ ਅਥਵਾ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਾਦਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦੁੱਖ। ੨ ਵਿ–ਭੂਤ (ਤੱਤਾਂ) ਦਾ। ੩ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਵ। ੫ ਮੋਤੀ.

ਭੋਤਿਕਵਿਦ੍ਯਾ. ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਦਾ ਇਲਮ। ੨ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਡਾਕਿਨੀ ਪਿਸ਼ਾਚ ਆਦਿਕ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪ ਆਦਿਕ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਮਝੇ ਜਾਣ.

ਭੋਂਦਲ / ਭੋਂਦੂ ਵਿ–ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਫਿਰਗਿਆ ਹੈ. ਪਾਗਲ. "ਭੋਂਦੂ ! ਸੁਨੋ ਹਮ ਨਾਨਕਨਾਮ, ਲਗੀ ਲਿਵ ਤੇ ਉਰ ਬਾਲਕ ਪਾਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਭੋਨ. ਦੇਖੋ, ਭਉਣ ਅਤੇ ਭਉਨ.

ਭੋਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਭੂਮਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਨ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ੪ ਪਾਣੀ। ੫ ਰਜ. ਧੂਲਿ. ਧੂੜ। ੬ ਤਾਰਕ ਦੈਤ੍ਯ। ੭ ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ। ੮ ਮੰਗਲਵਾਰ. "ਆਦਿਤ ਸੋਮ ਭੌਮ ਬੁਧ ਹੂ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੯ ਦੇਖੋ, ਭੌਮਾਸੁਰ.

ਭੌਮਾਸੁਰ. ਭੂਮਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ)ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਇੱਕ ਅਸੁਰ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਨਰਕਾਸੁਰ ਹੈ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਵਰਾਹ (ਸੂਰ) ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ, ਤਦ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਨਾਮਕ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਭੌਮਾਸੁਰ ਪ੍ਰਾਗ੍ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਪੁਰ ਦਾ (ਜੋ ਹੁਣ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੌਹਾਟੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ) ਰਾਜਾ ਸੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸੋਲਾਂ ਹਜਾਰ ਇੱਕ ਸੌ ਕੈਨਜ਼ਾ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਵਰਣ ਲਈ ਜਮਾ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ, ਵਿਆਹੀਆਂ.

ਭੌਰ. ਕ੍ਰਮਰ. ਦੇਖੋ, ਭਉਰ। ੨ ਜੀਵਾਤ੍ਮਾ. "ਤਿਸ ਕੋ ਭੌਰ ਹਮਹੁ ਗਹਿਰਾਖਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਘੁਮੇਰੀ. ਚਕ੍ਰ.

ਭੌਰਪਿਲੰਗੀ. ਪਲੰਗ (ਚਿੱਤੇ) ਵਾਂਙ ਕੁੱਦਣ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਮਰੀ (ਚਕਰੀ) ਖਾਣ ਵਾਲਾ."ਤਾਜੀ ਭੌਰਪਿਲੰਗੀ." (ਕਲਕੀ)

ਭੌਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭੌਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮਰ.

ਭੌਰੀ. ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਉਂਗਲਾ ਤੇ ਪਿਆ ਅੱਟਣ, ਜੋ ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰਣ ਵੇਲੇ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. Corus। ੨ ਘੋਰਾ. "ਸਰਬ ਨਗਰ ਕੋ ਭੌਰੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਈ."(ਨਾਪ੍) ੩ ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ.ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ."ਕਹੂੰ ਬੇਗ ਜੋਰ ਤੇ ਮਰੋਰ ਤੇ ਸੁ ਭੌਰੀ ਪਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਚੌਕੀ. ਪਹਿਰਾ. ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਸਿਪਾਹੀ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. "ਭੌਰੀ ਦੇਤ ਰਹੋਂ." (ਹਨੂ) ੫ ਭ੍ਰਮਰੀ. ਭ੍ਰਮਰ (ਭੌਰੇ) ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਕਮਲ ਖਿਰੇ ਪਰ ਆਵਤ ਭੌਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਮੱਖੀ। ੭ ਘੋੜੇ ਦੇ ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ,ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਸ਼ਾਲਿਹੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। ੮ ਤੱਕਲੇ ਨਾਲ ਲਾਈ ਚੰਮ ਦੀ ਗੋਲ ਟਿੱਕੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗਲੋਟੇ ਦਾ ਮੁੱਢਾ ਲੁਗਦਾ ਹੈ.

ਭੰਗ ਅਥਵਾ **ਭੰਗੁ.** ਸੰ. ਮਙ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਰ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ। ੨ ਟੇਢਾਪਨ. ਵਿੰਗਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਮੁਹ ਮੈਲਾ ਕਰੈ ਨ ਭੰਗ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਭੈ. ਡਰ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਨਹੀ ਭੰਗ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੪ ਭੇਦ. ਫਰਕ। ੫ ਤਰੰਗ.ਲਹਰ। ੬ ਵਿਘਨ. "ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਤ ਕਬ ਪਰੈ ਨ ਭੰਗੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੭ ਕਸੂਰ. ਅਪਰਾਧ. "ਨਾਨਕ ਮੈ ਤਨਿ ਭੰਗੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੮ ਭੰਗਾ. ਵਿਜੀਆ. ਭਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗਾ ੧.

ਭੰਗਹੇਰਾ. ਭੰਗ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭੰਗ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਭੰਗੜ.

ਭੰਗ ਕਾ ਭਾਰਾ / **ਭੰਗ ਦਾ ਭਾੜਾ** } ਭੰਗ ਦਾ ਭਾੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾੜਾ ਵਜ਼ਨ ਪੁਰ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਭੰਗ ਹਲਕੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਗੱਡੇ ਅਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਪੁਰ ਲੱਦੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਿਹਨਤ ਬਹੁਤੀ ਅਤੇ ਫਲ ਤੁੱਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.ਇਸ ਕਹਾਉਤ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਵ੍ਰਿਥਾ ਅਤੇ ਨਿਰਰਥਕ. "ਹਨਜੋ ਭਾਂਗ ਕੇ ਭਾਰੇ ਜਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੨) "ਮਰਹੋਂ ਇਹਾਂ ਭੰਗ ਕੇ ਭਾੜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭੰਗਨਾ. ਭਗ੍ਰਤਾ. ਵਿਘਨ। ੨ ਨਿਰਾਸਤਾ. ਨਾ ਉਮੇਦੀ. "ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਲੁ, ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ–ਤੋੜਨਾ.

ਭੰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗੁਰ.

ਭੰਗਰਨਾਥ. ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਹੋਈ.

ਭੰਗਰਾ. ਸੰ. ਭ੍ਰਿੰਗਰਾਜ. ਵਿਜਯਸਾਰ. ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਲਿਖਾਰੀ ਸਿਆਹੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰਸ ਪਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ.

ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਰਸ ਸੇਵਨ ਤੋਂ ਬਾਲ ਚਿੱਟੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਰ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇਸ਼ਰੰਜਨ ਭੀ ਹੈ. Verbesina prostrata। ੨ ਭੰਗ ਦੀ ਛਿੱਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਮੋਟਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਭੰਗੜ. ਬਹੁਤ ਭੰਗ ਪੀਣ ਵਾਲਾ.

ਭੰਗਾ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਭੰਗ.ਵਿਜੀਆ (ਵਿਜਯਾ).Canabis Sativa. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਤੇ ਇਹ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਝੂਠੀ ਭੁੱਖ ਲਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਦੀ ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਗ਼ਲਤ੍ਰੀ. ਭੁੱਲ. "ਜੀਆਂ ਘਾਇ ਨ ਖਾਈਐ ਭੰਗਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਕੁਸੂਰ. ਅਪਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗ ੭. "ਗੁਰ ਖੋਏ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜਾਨੀ ਭੰਗਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਭੰਗਾਣੀ. ਰਾਜ ਨਾਹਨ (ਸਰਮੌਰ), ਤਸੀਲ ਪਾਂਵਟਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਜਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਪਾਂਵਟੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ੧੮ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀ, ਫਤੇ ਸ਼ਾਹ ਗੜ੍ਹਵਾਲੀਆ, ਹਰੀਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀਆ ਆਦਿਕ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਜੀਤਮੱਲ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਲਈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਰਾਜੇ ਹਾਰਕੇ ਨੱਠ ਗਏ. ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਜੰਗ ਸੀ.ਇਸ ਯੁੱਧ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ.*

ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਹਰੀਚੰਦ ਨਾਲ ਧਨੁਸ਼ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਚਿੰਨ੍ਹ ਥਾਪਕੇ ਨਾਮ "ਤੀਰਗੜ੍ਹ" ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਹਰੀਚੰਦ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਸਤੀ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੧੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਬਾਰਾਂ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਕਲਸੀਆ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਮੇਲਾ ਹੋੱਲੇ ਮਹੱਲੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਹੈ.

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਕਮਾਣ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਪੁਜਾਰੀ ਰਣਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਭਸਮ ਹੋਗਈ. ਭੰਗਾਣੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਾਧਾਰੀ ਤੋਂ ੩੭ ਮੀਲ ਅਤੇ ਨਾਹਨ ਤੋਂ ੩੩ ਮੀਲ ਹੈ.

ਭੰਗਾਰ. ਸੰ. ਭੰਗੁਰ. ਵਿ–ਭੁਰਭੁਰਾ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਟੁੱਟਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭੁਰਭੁਰੀ ਲਾਖ. "ਬਾਹਰਿ ਕੰਚਨ ਬਾਰਹਾ, ਭੀਤਰਿ ਭਰੀ ਭੰਗਾਰ."† (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਤਾਂਬਾ ਅਤੇ ਸਿੱਕਾ ਆਦਿ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਈਹੋਈ ਧਾਤੁ. ਭਰਤ। ੪ ਸੰ. ਮ੍ਰਙਾਰ–ਭ੍ਰਿੰਗਾਰ. ਘੜਾ. ਕਲਸ਼। ੫ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ। ੬ ਵਰਖਾ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਖਰਕੇ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਘਾਰਾ.

ਭੰਗੀ. ਵਿ–ਭੰਗ (ਭੰਗਾ) ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਭੰਗੜ। ੨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਸਰਦਾਰ ਛੱਜੂਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਪੰਜਵੜ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਫੇਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ ਭੂਮਾਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਢਿੱਲੋਂ ਜੱਟ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਰੰਗੂ ਪਿੰਡ (ਪਰਗਣੇ ਬਧਣੀ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜਥੇਦਾਰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਭੰਗ (ਸੁੱਖਾ) ਬਹੁਤ ਪੀਂਦਾ ਅਤੇ ਪਿਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਮਿਸਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੰਗੀ ਪੈਗਿਆ. ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿੱਲਵਾਲੀ ਫੇਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੀ. ਅੰਬਾਲਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਬੂੜੀਏ ਦੇ ਰਈਸ ਅਤੇ ਦਯਾਲਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਅਰ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦੇ ਧਰਮਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਤੋਪ। ੩ ਸੰ. ਜੁਦਾਈ। ੪ ਤਿਰਛਾਪਨ. ਟੇਢ। ੫ ਫ਼ਰੇਬ। ੬ ਟੇਢੀ ਵਾਣੀ. ਵਜੰਗਤ ਭਰੀ ਰਚਨਾ। ੭ ਸੰ. ਮਙਿਜ. ਵਿ–ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੮ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੯ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੧੦ ਖ਼ਾਕਰੋਬ (ਸੜਕ ਅਤੇ ਟੱਟੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਭੀ ਭੰਗੀ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਤੋਪ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗੀ ੨. ਇਤਿਹਾਸਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਹ ਤੋਪ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸ਼ਾਹਵਲੀਖਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਸਨ ੧੭੫੭ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇ ਨਾਮੀ ਕਾਰੀਗਰ ਸ਼ਾਹਨਜ਼ੀਰ ਤੋਂ ਬਣਵਾਈ ਸੀ. ਪਰ ਕਾਬੁਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈਜਾ ਸਕਿਆ. ਸਨ ੧੭੬੨ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਜਾ ਉਬੇਦਬੇਗ ਲਹੌਰ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਤੋਂ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਹਰੀਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਖੋਹੀ. ਭੰਗੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਤੋਪ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤਸਿੰਘ ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਏ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ. ਚੜ੍ਹਤਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਛੱਤੇ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਖੋਹੀ. ਸਨ ੧੭੭੩ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਝੰਡਾਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਨੇ ਛੱਤੇ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਤੋਂ ਜਿੱਤਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਤੋਪ ਰੱਖਿਆ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਜ਼ਮਜ਼ਮ" ਸੀ. ਭੰਗੀਆਂ ਤੋਂ ਸਨ ੧੮੦੨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ. ੨੧ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ ਨੂੰ ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ (ਫੇਰੂਸ਼ਹਿਰ) ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਪ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ. ਹੁਣ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹਾਲ ਅਤੇ ਅਜਾਯਬਘਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਮੈਦਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਵਿਰਾਜ ਰਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਸਾਢੇ ਚੋਦਾਂ ਫੁਟ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਖ ਦਾ ਛਿਦ੍ਰ (bore) ਸਾਢੇ ਨੋ ਇੰਚ ਹੈ.

ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗੀ ੨.

ਭੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗ.

* "ਹਰੀਚੰਦ ਮਾਰੇ। ਸੁ ਜੋਧਾ ਲਤਾਰੇ। ××× ਰਟੰ ਤਜਾਗ ਭਾਗੇ। ਸਥੈ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਗੇ। ਭਈ ਜੀਤ ਮੇਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਾਲ ਕੇਰੀ."

† ਦੇਖੋ, ਅਰਥ ਨੰ: ੫.

ਭੰਗੁਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਟੁੱਟਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਟੇਢਾ. ਕੁਟਿਲ. ਵਿੰਗਾ.

ਭੰਗੂ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ. ਧਰਮਵੀਰ ਸਰਦਾਰ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਮੀਰਾਂਕੋਟੀਏ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ.

ਭੰਗੇਰਾ / **ਭੰਗੇਰੀ** } ਵਿ–ਭੰਗੜ. ਭੰਗ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਸੋਫਿਹ ਕੂਟ ਭੰਗੇਰੀ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮੫) ਸੋਫੀ ਨੂੰ ਭੰਗੇਰੀ ਕੁੱਟਗਈ.

ਭੰਙ / **ਭੰਙੁ** } ਦੇਖੋ, ਭੰਗ ਅਤੇ ਭੰਜ."ਬਹੁੜਿ ਨ ਹੋਵੀ ਭੰਙੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਭੰਜ. ਸੰ. ਮਝ. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਨਸ੍ਟ ਕਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ, ਭਜਾਂਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੰਜਨ. ਜਦ ਭੰਜ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਭੰਜਕ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਦਾਲਦੁਭੰਜ ਸੁਦਾਮੇ ਮਿਲਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਭੰਜਕ. ਵਿ–ਭੰਜਨ ਕਰਤਾ. ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਨਸ੍ਟ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਾੜ (ਸੰਨ੍ਹ) ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚੋਰ.

ਭੰਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਸ੍ਟ ਕਰਨਾ.ਦੇਖੋ, ਭੰਜ ਧਾ. "ਭੰਜਨ ਗੜਣ ਸਮਥੁ ਤਰਣਤਾਰਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ:੪ ਕੇ)"ਅਨੰਤਮੂਰਤਿ ਗੜਨ ਭੰਜਨਹਾਰ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਜਦ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਵੇ, ਤਦ ਭੰਜਕ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਭੈਭੰਜਨ ਅਘ ਦੂਖਨਾਸ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਦੇਖੋ, ਭੰਜਨੁ.

ਭੰਜਨੁ. ਦੇਖੋ, ਭੰਜਨ. "ਗੁਰਦੇਵ ਸਖਾ ਅਗਿਆਨ-ਭੰਜਨੁ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਭਾਂਜਨ. ਸੰ. ਭਾਜਨ. ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਭਾਵ–ਅਧਿਕਾਰੀ. "ਆਪਿ ਸਭੁ ਬੇਤਾ, ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੰਜਨੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਭੰਞ / **ਭੰਞੁ** } ਦੇਖੋ, ਭੰਜ ਅਤੇ ਭੰਜਨੁ. ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਇਹ ਭੰਜਕ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਦੁਖਭੰਞੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭਜਨ. ਨਾਮ ਕੀਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਭੰਜ ਧਾ. "ਗੁਰਿ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀਓ ਹਰਿਭੰਞੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਹਰਿਭਜਨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ.

ਭੰਡ. ਸੰ. ਮਝ. ਧਾ–ਮਖੌਲ ਕਰਨਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭਾਂਡ. ਨਿਰਲੱਜ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰ. ਭਾਂਡ. ਪਾਤ੍ਰ. ਬਰਤਨ। ੪ ਭਾਵ–ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸੰਤਾਨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਪਾਤ੍ਰ ਹੈ. "ਭੰਡਹੁ ਹੀ ਭੰਡ ਊਪਜੈ, ਭੰਡੈ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਭੰਡਹੁ. ਭੰਡ (ਭਾਂਡ) ਤੋਂ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ. "ਭੰਡਹੁ ਚਲੈ ਰਾਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਭੰਡਣਾ / **ਭੰਡਨ** } ਕ੍ਰਿ–ਨਿੰਦਣਾ. ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੰਡ ਧਾ. "ਅਭੰਡ ਭੰਡੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਅਨਿੰਦਜ ਨਿੰਦੇ.

ਭੰਡਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਭੰਡਪੁਣਾ.ਨਿੰਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਭੰਡ ਧਾ.

ਭੰਡਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭਾਂਡਾਰ. "ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਤੇਰੇ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਭੰਡਾਰਣ / **ਭੰਡਾਰਣਿ** } ਭਾਂਡਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ. "ਦਇਆ ਭੰਡਾਰਣਿ." (ਜਪੁ)

ਭੰਡਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਂਡਾਰ। ੨ ਯਗਜ. ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਅਭਯਾਗਤਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਭੋਜਨ. "ਮਿਲਹਿ ਪਰਸਪਰ ਨਰ ਕਹੈਂ, ਕਿਨ ਭੰਡਾਰਾ ਕੀਨ?" (ਨਾਪ੍)

ਭੰਡਾਰਾਸਿੰਘ. ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਬਾਣੀਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ.ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਭੰਡਾਰੀ. ਭਾਂਡਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ, ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ." (ਜਪੁ) ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਗੁਣ ਗਾਹਕ ਗੋਬਿੰਦ ਭੰਡਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਰਸੋਈਆ. ਲਾਂਗਰੀ.

ਭੰਡਾਰੀਆ. ਭਾਂਡਾਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ,ਪੂਰਭੰਡਾਰੀਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭੰਡਿ. ਭਾਂਡ (ਪਾਤ੍ਰ) ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰਕੇ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਭੰਡਿ ਜੰਮੀਐ,ਭੰਡਿ ਨਿੰਮੀਐ."(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਭੰਡੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿੰਦਾ. ਬਦਨਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਭੰਡ ਧਾ.

ਭੰਦ. ਸੰ. ਅਨ੍ਦ ਧਾ–ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ,ਸਲਾਹੇ ਜਾਣਾ, ਚਮਕਣਾ.

ਭੰਦੇਹਰ ਭੰਦੇਰ ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ। ੨ ਰਾਜ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ,ਥਾਣਾ ਧਨੌਲਾ ਵਿੱਚ ਭੰਦੇਰ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮੌੜ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਆਏ ਹਨ. ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ ਧਾਹੀਨ ਜਾਣਕੇ ਡੇਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਘੋੜਾ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ੧੮੩ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਪੰਧੇਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਭੰਦੇਰ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਡੇਰਾ ਅਲੀਸ਼ੇਰ ਕੀਤਾ.

ਭੰਨ. ਦੇਖੋ, ਭੰਨਣਾ.

ਭੰਨਣ ਭੰਨਣਾ ਭੰਨਣੁ ਕ੍ਰਿ–ਭਗ੍ਨ ਕਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ."ਭੰਨਣ ਘੜਨ ਸਮਰਥੁ ਹੈ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਭੰਨਾ. ਭਗ੍ਨ ਕੀਤਾ. ਤੋੜਿਆ. "ਦੂਖ ਰੋਗ ਕਾ ਡੇਰਾ ਭੰਨਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਡੁੱਜਾ. ਨੱਠਿਆ. ਦੌੜਿਆ. "ਬਾਮਣ ਭੰਨਾ ਜੀਉ ਲੈ." (ਭਾਗੁ)

ਭੰਨਿ. ਭਗ੍ਨ ਕਰਕੇ. ਭੰਨ (ਤੋੜ) ਕੇ. "ਸਭ ਦਰਵਾਜੇ ਭੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਭੰਨਿਘੜਾਉਣਾ. ਭਾਵ–ਪਹਿਲੀ ਆਦਤ ਮਿਟਾਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. "ਸੋ ਕੰਠਿ ਲਾਏ, ਜਿ ਭੰਨਿਘੜਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਭੰਨੀ ਭੰਨੇ ਭਗ੍ਨ ਕੀਤੀ, ਕੀਤੇ। ੨ ਦੌੜੀ. ਦੌੜੇ. "ਭੰਨੇ ਦੈਤ ਪੁਕਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਭੰਬਟ. ਭਮੱਕੜ. ਪਤੰਗ. ਪਰਵਾਨਾ. Moth.

ਭੰਬਲਭੂਸਾ. ਦੇਖੋ, ਭੰਭਲਭੂਸਾ.

ਭੰਬੀ. ਦੇਖੋ, ਭੰਭੀ.

ਭੰਭਰੇ. ਭੰ ਨਾਲ ਭਰੇ. "ਭੰਭਰੇ ਭੀਰ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਕੰਬੇ. ਕੰਪਾਇਮਾਨ ਹੋਏ.

ਭੰਭਲਭੂਸਾ. ਭ੍ਰਮ–ਬਲ ਕਰਕੇ (ਭ੍ਰਮ ਨਾਲ ਭੁੱਲਕੇ) ਭ੍ਰਮਣ (ਭੌਂਕਣਾ),ਜਿਵੇਂ–ਕੁੱਤਾ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾ ਖਾਕੇ ਆਪਣੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ. ਧੋਖਾ ਖਾਣਾ. "ਨਿਤ ਭੰਭਲਭੂਸੇ ਖਾਹੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਭੰਭੀ. ਸਾਰਸ੍ਵਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ. "ਹੁਤੋ ਸਾਰਸੁਤ ਭੰਭੀ ਜਾਤਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭੰਭੀਰੀ. ਢੁੱਲਾਂ ਤੇ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤਿਤਲੀ.

ਭੰਭੂਲ. ਸੰ. ਅੰਭੋਰੁਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਮੁਦ. ਨੀਲੋਫਰ.

ਭੰਭ. ਭੂਕੰਪ. ਦੇਖੋ, ਭੂਚਾਲ.

ਭੰਭੇ. ਭੰਭੀ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਭੰਭੀ। ੨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਉਹ ਲੋਕ, ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ."ਭੰਭੇ ਨਾਮ ਦਿਜਨ ਕੋ ਚੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭੰਮੀ. ਗੁੱਜਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਖੁੰਜਾਹੀ ਮਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਭੰਮੀਪੁਰਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਜਗਰਾਉਂ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਮੋਹੀ ਦੇ ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁੰਦ੍ਰੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ, ਇੱਥੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹੀ.

ਭਜਾਂ. ਅਨੁ. ਭੇਡ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ.

ਭ੍ਰਸ਼. ਸੰ. ਭ੍ਰਸ਼. ਧਾ–ਭ੍ਰਸ੍ਟ ਹੋਣਾ. ਪਤਿਤ ਹੋਣਾ. ਡਿਗਣਾ.

ਭ੍ਰਸਟ ਭ੍ਰਸ੍ਟ ਸੰ. ਭ੍ਰਸ੍ਟ. ਵਿ–ਪਤਿਤ ਹੋਇਆ. ਡਿੱਗਾ. "ਓਹੁ ਹਰਿਦਰਗਹ ਹੈ ਭ੍ਰਸਟੀ."(ਦੇਵ ਮ:੪) "ਧ੍ਰਿਗੀਤ ਜਨਮ ਭ੍ਰਸਟਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਲੁੱਚਾ. ਦੁਸ਼੍.

ਭ੍ਰੰਜ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰਜ੍. ਧਾ–ਭੁੰਨਣਾ. ਰਾੜ੍ਹਨਾ.

ਭ੍ਰੱਪਾ. ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ. ਭਾਈਪੁਣਾ.

ਭ੍ਰਮ. ਸੰ. ਭ੍ਰਮ੍. ਧਾ–ਘੁੰਮਣਾ, ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰਨਾ, ਭਟਕਣਾ, ਖੋਭਣਾ, ਉਲਟਪੁਲਟ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਰਮ. ਭੁਲੇਖਾ. ਮਿਥ੍ਯਾਗ੍ਯਾਨ. "ਭ੍ਰਮ ਕਾਟੇ ਗੁਰਿ ਆਪਣੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਭਰਮ ੫। ੩ ਭ੍ਰਮਣ. "ਬਿਨਸੈ ਭ੍ਰਮ ਭ੍ਰਾਂਤਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚਿੱਤਭ੍ਰਮ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮਚਿੱਤ ਭੀ ਹੈ. ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ ਪੀਣ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤਾ ਵਰਤਣ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨ, ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਨ, ਚਿੰਤਾ ਸ਼ੋਕ ਅਪਮਾਨ ਆਦਿਕ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਖਰਾਬੀ ਆਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ. ਚਿੱਤ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਮੂੰਹੋਂ ਅਰਲ ਬਰਲ ਬਾਤਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ. ਭ੍ਰਮ ਦਾ ਰੋਗੀ ਸਭ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਭੌਂਦੀਆਂ (ਘੁੰਮਦੀਆਂ) ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੌਂਦਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ– ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ, ਕਬਜ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫਲ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਖਾਣੇ, ਤਾਲੂਏ ਪੁਰ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ, ਮੱਖਣ ਬੱਸਣਾ, ਦੁੱਧ ਮਲਾਈ ਮੱਖਣ ਬਦਾਮਰੋਗਨ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ, ਬ੍ਰਾਹਮੀਘ੍ਰਿਤ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ, ਧਮਾਸੇ ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਘੀ ਪਾਕੇ ਪੀਣਾ ਆਦਿਕ. ਉਨਮਾਦ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇਲਾਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਭ੍ਰਮ ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ੫ ਇੱਕ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਾਂਤਿ ੪.

ਭ੍ਰਮਗਿਆਨੀ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪੰਡਿਤ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਜੋ ਭ੍ਰਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਪਰਿਓ ਕਾਲੁ ਸਭੈ ਜਗ ਊਪਰਿ, ਮਾਹਿ ਲਿਖੇ ਭ੍ਰਮਗਿਆਨੀ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਭ੍ਰਮਗਿਰਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਮਗ੍ਰੰਥਿ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਗੱਠ. "ਮੋਹ ਮਗਨ ਲਪਟਿਓ ਭ੍ਰਮਗਿਰਹ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਭ੍ਰਮਚਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮ ੪। ੨ ਵਿ–ਭ੍ਰਮ ਸਹਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪੈਗਿਆ ਹੈ.

ਭ੍ਰਮਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੰਮਣਾ. ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰਨਾ। ੨ ਵਿਚਰਨਾ। ੩ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ। ੪ ਮਨ ਦਾ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰਹਿਣਾ.

ਭ੍ਰਮਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੰਮੇਰੀ. ਸਿਰ ਨੂੰ ਆਈ ਗਿਰਦਨੀ. "ਚੂਕੀ ਅਹੰਭ੍ਰਮਣੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਭ੍ਰਮਤ. ਘੁੰਮਦਾ. ਚਕ੍ਰ ਦਿੰਦਾ. "ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ ਤੇਲਕ ਕੇ ਕਪਿ ਜਿਉ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ਤੇਲੀ ਦੇ ਬਲਦ ਵਾਂਙ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਮ੍ਰ. ਭ੍ਰਮ ਦਾ ਭਾਵ. "ਭ੍ਰਮਤ ਬਿਆਪਤ ਜਰੇ ਕਿਵਾਰਾ। ਜਾਣੁ ਨ ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ਭ੍ਰਮ੍ਰ (ਮਿਥ੍ਯਾ ਖ਼ਯਾਲ) ਅਤੇ ਵਾਸਨਾਪੰਤਿ (ਬਦਬਖ਼ਤੀ),ਕਿਵਾੜ ਭਿੜੇ-ਹੋਏ ਹਨ.

ਭ੍ਰਮਨ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਣ.

ਭ੍ਰਮਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਮੇਰੀ. ਚਕਰੀ। ੨ ਆਵਾਗਮਨ ਦੀ ਗਤਿ. ਜਨਮਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. "ਗੁਰਮਤਿ ਭ੍ਰਮਨਿ ਚੁਕਾਈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਭ੍ਰਮਭਉ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮ ਕਰਕੇ ਭਵ (ਉਪਜਿਆ). ਮਿਥ੍ਯਾ-ਗ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. "ਭ੍ਰਰੁ ਭ੍ਰਮਭਉ ਦੂਰਿ ਕਰਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋ) ਭ੍ਰਮ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਡਰ ਦੂਰਕਰ.

ਭ੍ਰਮਭੀਤ. ਭ੍ਰਮ (ਮਿਥ੍ਯਾਗ੍ਯਾਨ) ਦਾ ਪੜਦਾ. "ਭ੍ਰਮ-ਭੀਤ ਜੋਤਿ ਮਿਟਾਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਜੀ (ਚਿੱਤ) ਤੋਂ ਭ੍ਰਮ ਦਾ ਪੜਦਾ ਦੂਰ ਕਰੋ। ੨ ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਭੀਤ (ਭਿੱਤਿ–ਫਸੀਲ) ਜਿੱਤਕੇ ਹਟਾਓ. ਭਾਵ ਭ੍ਰਮਰੂਪ ਕਿਲੇ ਦੀ ਕੰਧ ਤੋੜ ਸੁੱਟੋ.

ਭ੍ਰਮਭ੍ਰਾਂਤਿ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਣ ਅਤੇ ਮਿਥ੍ਯਾਗ੍ਯਾਨ.

ਭ੍ਰਮਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲਾ. ਭੌਰਾ. ਮਧੁਕਰ। ੨ ਕਾਮੀ ਪੁਰਖ। ੩ ਛੱਪਯ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੯ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੩੬ ਲਘੁ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਭ੍ਰਮਰਪਨਚ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਧਨੁਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤ੍ਯੰਚਾ (ਚਿੱਲਾ), ਕਾਮਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਅਲਿਪਨਚ.

ਭ੍ਰਮਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਮਰ (ਭੌਰੇ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਭੌਰੀ। ੨ ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ. "ਜਮੁਨਾ ਭ੍ਰਮਰੀ ਨਾਭਿ ਗੰਭੀਰਾ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਪਾਰਵਤੀ। ੪ ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ.

ਭ੍ਰਮਾ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀ. "ਭ੍ਰਮਾ ਭੈਹਰੀ ਭ੍ਰੀਮਰੂਪਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਭ੍ਰਮਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਮਾਉ. ਗੇੜਾ. ਚਕ੍ਰ। ੨ ਭ੍ਰਮ ਦਾ ਭਾਵ.

ਭ੍ਰਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੁਮਾਉਣਾ. ਗੇੜਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਫੇਰਨਾ। ੩ ਭ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ। ੪ ਲੁਕਾਉਣਾ. ਮੋਹਿਤ ਕਰਨਾ.

ਭ੍ਰਮਾਤ ਭ੍ਰਮਾਦ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ. ਭ੍ਰਮਦਾ. "ਬਹੁਰਿ ਨ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਦ." (ਸਾਰ ਮ:੫) ੨ ਸ਼ਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਭ੍ਰਮ ਤੋਂ.

ਭ੍ਰਮਾਭ੍ਰਮੰ. ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ. ਗਮਾਗਮ. "ਚਲ ਚਿਤ ਵਿਤ ਭ੍ਰਮਾਭ੍ਰਮੰ. (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਭ੍ਰਮਾਮ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ. "ਬਹੁੜਿ ਨ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਭ੍ਰਮਾਮਿ. ਮੈਂ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ। ੩ ਭ੍ਰਮਾਮ: ਅਸੀਂ ਭ੍ਰਮਦੇ.

ਭ੍ਰਮਾਮਿ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਾਮ ੨.

ਭ੍ਰਮਾਰੀ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮਦੀ. ਮਿਥ੍ਯਾਗ੍ਯਾਨ ਦੀ. "ਚੂਕੈ ਭੀਤਿ ਭ੍ਰਮਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਭ੍ਰਮ ਅਰਿ. ਭ੍ਰਮਵਿਨਾਸ਼ਕ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ.

ਭ੍ਰਮਾਵਣ ਭ੍ਰਮਾਵਣੁ ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮਾਉਣਾ. "ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਭ੍ਰਮਾਵਣੁ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਭ੍ਰਮਿ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਕੇ. ਘੁੰਮਕੇ. "ਭ੍ਰਮਿ ਆਏ ਧਰਿ ਸਾਰੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੇੜਾ. ਚਕ੍ਰ. "ਅਪਿਓ ਪੀਵੈ ਜੋ ਨਾਨਕਾ, ਭ੍ਰਮੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸਮਾਵੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਭ੍ਰਮ ਅਤੇ ਆਵਾਗਮਨ ਮਿਟਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਘੁੰਮਣਵਾਲੀ. ਜਲ ਦੀ ਭੌਰੀ। ੪ ਘੁਮਿਆਰ ਦਾ ਚੱਕ। ੫ ਮੂਰਛਾ. ਗਸ਼.

ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ. "ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਭ੍ਰਮੀ. ਵਿ–ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਹਿਮੀ. ਸ਼ੱਕੀ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧ੍ਰੁਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਭ੍ਰਮੀਆਚਾ. ਭ੍ਰਮਵਾਲਾ ਹੈ. ਭ੍ਰਮਵਾਨ ਹੈ. "ਤ੍ਰਰੁਕ ਨਚਾ ਭ੍ਰਮੀਆਚਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭ੍ਰਮੇ. ਘੁੰਮੇ. ਫਿਰੇ। ੨ ਸ਼ਸ਼ੰ. ਭ੍ਰਮ ਵਿੱਚ। ੩ ਭ੍ਰਮ ਹੋਣ ਪੁਰ.

ਭ੍ਰਮੇਣ. ਸ਼ਸ਼ੰਸ਼ਾ. ਭ੍ਰਮ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਰਮੇਣ.

ਭ੍ਰਾਜ. ਸੰ. ਭ੍ਰਾਜ੍. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ,ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ.

ਭ੍ਰਾਜਨ ਭ੍ਰਾਜਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਚਮਕਣਾ.

ਭ੍ਰਾਤ. ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਾਤਾ.

ਭ੍ਰਾਂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਿਥ੍ਯਾਗ੍ਯਾਨ ਵਾਲਾ. ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਮਣ. ਘੁੰਮਣਾ। ੪ ਮਸ੍ਤਹਾਥੀ.

ਭ੍ਰਾਤਰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੰ. ਭ੍ਰਾਤ੍–ਭ੍ਰਾਤ੍ਰ. ਸਕਾ ਭਾਈ। ੨ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ."ਤੁਜਿ ਮਾਇਆ ਹਉਮੈ ਭ੍ਰਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਭ੍ਰਾਂਤਾਪਹ੍ਨੁਤਿ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮ ਦੂਰ ਕਰੋਨ ਲਈ ਸਤ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸੰ. ਸ਼੍ਰਾਨ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਮਣ. ਘੁੰਮਣਾ. "ਨਾਸੁ ਜਪਤ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਬਿਨਸੈ ਭ੍ਰਮਭ੍ਰਾਂਤਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਅਯਥਾਰਥਗ੍ਯਾਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੂਠੀ ਸਮਝ. "ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਤਜਿਛੋਤਿ ਤਉ ਅਮਿਉ ਪੀਜੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੩ ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ. "ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਮਿਲਣੁ ਨਹੀ ਕ੍ਰਾਂਤਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੂਜੀ ਵਸ੍ਤੁ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਮੰਨਲੈਣਾ "ਕ੍ਰਾਂਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਭ੍ਰਮ" ਭੀ ਹੈ.

ਆਨ ਬਾਤ ਕੋ ਆਨ ਮੇ ਹੋਤ ਜਹਾਂ ਭ੍ਰਮ ਆਯ,
ਤਾਂਸੋਂ ਭ੍ਰਮ ਸਭ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਭੂਸਣ ਸੁ ਕਵਿ ਬਨਾਯ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਿਉ ਝੂਠੈ ਇਹੁ ਜਗ
ਦੇਖਿ ਤਾਸਿ ਉਠਿ ਧਾਵੈ.
(ਗਉ ਮ: ੯)

ਨਰਪਤਿ ਏਕੁ ਸ੍ਰਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ,
ਸੁਪਨੈ ਭਇਆ ਭਿਖਾਰੀ,
ਅਛਤ ਰਾਜ ਬਿਛੁਰਤ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ
ਸੋ ਗਤਿ ਭਈ ਹਮਾਰੀ.
(ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜੈਸੇ ਚਕਈ ਮੁਦਿਤ ਪੇਖ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨਿਸਿ
ਸ੍ਰਿੰਘ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੇਖ ਕੂਪ ਮੇ ਪਰਤ ਹੈ,
ਜੈਸੇ ਕਾਂਚਮੰਦਿਰ ਮੇ ਮਾਨਸ ਅਨੰਦਮਈ
ਸ੍ਵਾਨ ਪੈਖ ਆਪਾਆਪ ਭੂਸਕੈ ਮਰਤ ਹੈ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਬਾਜੀਗਰ ਜੈਸੀ ਬਾਜੀ ਮਾਯਾ ਕੀ ਕਨਾਤ ਸ੍ਰਾਜੀ
ਪਾਜੀ ਕੋ ਅਪਾਜੀ ਲਖ ਤਾਂਸੋਂ ਬਿਰਮਾਯੋ ਹੈ,
ਸੁਪਨੋਪਦਾਰਥ ਸੁਆਰਥ ਮੇ ਰਚਜੋ ਸੀਚੈ
ਸੀਚਿ ਸੀਚਿ ਜਾਗੋ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਪਛਤਾਯੋ ਹੈ,
ਸੁਕਤਾ ਰਜਤ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮੇ ਨੀਰ ਜੈਸੇ
ਰੱਜੂ ਮੇ ਸਰਪ ਆਦਿ ਅੰਤ ਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ ਹੈ,
ਕੂੜ ਹੈ ਰੇ ਕੂੜ, ਮਨ ਮੂੜ ਲਗ ਨਾਮ ਰੂੜ
ਸਾਚੇ ਕੋ ਬਨਾਯੋ ਤਾਂਤੇ ਸਾਚੋਸੋ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ.
(ਨਾਪ੍)

(ਅ) ਭਯ, ਕ੍ਰੋਧ ਅਥਵਾ ਆਨੰਦ ਕਰਕੇ ਚਿੱਤ ਦਾ ਐਸਾ ਭ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਯੋਗ ਅਯੋਗ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਜਾਂਦਾਰਹੇ, ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ "ਵਿਭ੍ਰਮ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭਾਈਆਂ ਮਾਰਨ ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਜਾਣਕੈ.
(ਚੰਡੀ ੩)

ਸ਼ੁਨਨ ਮੇ ਸੁਨ ਬਾਜਨ ਕੀ ਧੁਨਿ
ਵਿਭ੍ਰਮ ਹੋਤ ਭਯੋ ਮਨ ਨਾਰੀ,
ਹਾਰ ਲਪੇਟਲਯੋ ਕਟਿ ਕੇ ਤਟ
ਕਿੰਕਨਿ ਲੈ ਗਰ ਬੀਚ ਸੁਧਾਰੀ,
ਨੂਪੁਰ ਹਾਥਨ ਮੇ ਪਹੁੰਚੀ ਪਗ
ਅੰਚਰ ਅੰਗਿਨ ਥਾਨ ਸਵਾਰੀ,
ਅੰਜਨ ਅੰਜ ਕਪੋਲਨ ਪੈ, ਚਖ–
ਜਾਵਕ ਭਾਰ ਨ ਧੀਰ ਵਿਚਾਰੀ.
(ਨਾਪ੍)

ਭ੍ਰਾਤਿਭਾਵ. ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ. ਭਾਈਪਨ. ਭਾਈਪੁਣੇ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ. "ਭਏ ਏਕਠੈ ਭ੍ਰਾਤਿਭਾਵੰ ਬਿਚਾਰੀ." (ਕੱਛਾਵ) ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ.

ਭ੍ਰਾਤੇ. ਸੰ. ਖ਼ਾਨ੍ਤੇ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸੇ. ਭ੍ਰਮ ਤੋਂ. "ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਮਿਲਣ, ਨਹਿ ਭ੍ਰਾਤੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਆਪ ਗਵਾਕੇ ਮਿਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸੇ ਨਹੀਂ.

ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ. ਭਾਈਪਨ ਦਾ ਖਿਆਲ. ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਭਾਈਪੁਣੇ ਦਾ ਵਰਤਾਉ. ਭਾਈਬੰਦੀ. Brotherhood.

ਭ੍ਰਾਮਰ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੭. ੨ ਚੁੰਬਕ ਪੱਥਰ. ੩ ਵਿ–ਭ੍ਰਮਰ (ਭੌਰੇ) ਦਾ.

ਭ੍ਰਾਮਰੀ. ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਦੇਵੀ ਜਿਸ ਨੇ ਭ੍ਰਾਮਰੀ (ਭੌਰੀ ਦੀ) ਮੂਰਤਿ ਧਾਰਕੇ ਅਰੁਣਾਛ ਰਾਖਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਰ ਆਦਿ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦ ਅ: ੧੩.

ਭ੍ਰਿ. ਸੰ. ਮ੍ਰ. ਧਾ–ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਆਸ਼੍ਰਯ ਦੇਣਾ, ਪੂਰਨ ਕਰਨਾ, ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ.

ਭ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਮ੍ਰਸ਼. ਧਾ–ਭ੍ਰਿਜਣਾ, ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. ਮ੍ਰਸ਼. ਵਿ–ਬਹੁਤ। ੩ ਪ੍ਰਬਲ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ. "ਮਿਲੀ ਹੈ ਭੂਮਿ ਭ੍ਰਿਸ ਮੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭ੍ਰਿਸਟ. ਵਿ–ਪਤਿਤ. ਭ੍ਰਿਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਸ਼ਟ। ੨ ਸੰ. ਮ੍ਰਸ਼੍ਟ–ਭ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਭੁੱਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਭੁੰਨਿਆ.

ਭ੍ਰਿਸਟਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਥਾਨਭ੍ਰਿਸਟ. ਥਾਂ ਤੋਂ ਡਿੱਗਾ. ਪਦਵੀ (ਅਧਿਕਾਰ) ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਇਆ.

ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਸੰ. ਮ੍ਰਕੁਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭ੍ਰ. ਭੌਂਹ. "ਤੁਵ ਵਿਲੋਕਕੈ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਬੰਕੀ। ਤ੍ਰਯਲੋਕੀ ਸੁਧ ਰਹੈ ਨ ਕਾਂਕੀ." (ਨਾਪ੍)

ਭ੍ਰਿਂਗ. ਸੰ. ਮ੍ਰਙ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਢੁੱਲ੍ਹਾ ਤੇ ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. ਮਧੁਕਰ. "ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿਂਗ ਪਤੰਗ ਕੁੰਚਰ ਏਕ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਪਰ-ਦਿਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ. ਜਾਰ.

ਭ੍ਰਿਂਗਾਰਿ. ਸੰ. ਭ੍ਰਿਂਗ-ਅਰਿ. ਕੇਵੜਾ. ਕੇਤਕੀ,ਜੋ ਆਪਣੇ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਘਾਇਲ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਭ੍ਰਿਂਗੀ. ਸੰ. ਮ੍ਰਙ੍ਗੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭ੍ਰਮਰੀ. ਭੌਰੀ। ੨ ਕਾਲਿਕਾਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਣ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਕਾਲ ੪। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਿਤਲੀ. ਬਿਲਨੀ. ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੇਕ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕੀੜੇ ਪਤੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਪਣਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਬਣਾਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁ ੨.

ਭ੍ਰਿਗੁ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਰੁਦ੍ ਦਾ ਯਗ੍ਯ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਨ੍ਯਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਵੀਰ੍ਯ ਪਾਤ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਨੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਅਗ੍ਨਿ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਬਾਲਕ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸ਼ਿਵ ਅਗ੍ਨਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਜੀ ਲਲਚਾਇਆ ਅਰ ਹਰੇਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਣਾਉਣੇ ਚਾਹੇ. ਹੋਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਿਆ ਅਤੇ ਤੇਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇੱਕ ਵੰਡਦਿੱਤਾ. ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਭ੍ਰਿਗੁ, ਅਗ੍ਨਿ ਨੂੰ ਅੰਗਿਰਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਕਵਿ (ਸ਼ੁਕ੍ਰ) ਮਿਲਿਆ.

ਭ੍ਰਿਗੁ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਰਿਗ੍ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਈ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਮਨੁਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਹੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੈ. ਭਾਰਗਵ ਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸੇ ਭ੍ਰਿਗੁ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਦਕ੍ਸ਼ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦਾ ਯਗ੍ਯ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ) ਭ੍ਰਿਗੁ ਨੇ ਕਰਾਇਆ ਸੀ. ਜਦ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਕੇ ਆਪਣੇ ਗਣਾਂ ਤੋਂ ਯਗ੍ਯ ਭ੍ਰਸ਼੍ਟ ਕਰਾਇਆ,ਤਦ ਭ੍ਰਿਗੁ ਦੀ ਭੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਪੁੱਟੀਗਈ ਸੀ.

ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਾਰੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਸਭਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਤੇਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੌਣ ਪੂਜ੍ਯ ਹੈ. ਭ੍ਰਿਗੁ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈ ਪਰੀਖਯਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਂਗਾ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭ੍ਰਿਗੁ ਸ਼ਿਵ ਪਾਸ ਪਹੁਚਿਆ, ਅੱਗੇ ਉਹ ਪਾਰਵਤੀ ਨਾਲ ਵਿਲਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਲਿੰਗਰੂਪ ਬਣਜਾਵੇ. ਫੇਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਾਸ ਗਿਆ, ਉੱਥੇ ਭੀ ਭ੍ਰਿਗੁ ਦਾ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਭੀ ਪੂਜ੍ਯ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਖਰਿਜ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਜਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਾਸ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ. ਭ੍ਰਿਗੁ ਨੇ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਤ ਮਾਰਕੇ ਜਗਾਇਆ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭ੍ਰਿਗੁ ਦਾ ਪੈਰ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਮਲਿਆ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਚਰਣ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਠੋਰ ਛਾਤਿ ਨਾਲ ਲੱਗਕੇ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਹੋਣੀ ਹੈ. ਭ੍ਰਿਗੁ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਰਿਖੀਸਭਾ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੂਜਨ ਦੇਵ ਹੈ. "ਜਾਪ ਕਿਯੋ ਸਭ ਹੀ ਹਰਿ ਕੋ ਸਭ ਯੌਂ ਭ੍ਰਿਗੁ ਆਯਕੈ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ." (ਭ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਸ਼ੁਕ੍ਰਗ੍ਰਹ। ੪ ਪਹਾੜ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਢਲਵਾਣ। ੫ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ. ਜੁਮਾ। ੬ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਸਾ ਅੱਖਰ. ਸ਼ਕਾਰ.

ਭ੍ਰਿਗੁਕੁਲਕੇਤੁ ਭ੍ਰਿਗੁਨਾਥ ਭ੍ਰਿਗੁਨੰਦ ਭ੍ਰਿਗੁਨੰਦਨ ਭ੍ਰਿਗੁਪਤਿ ਭ੍ਰਿਗੁਰਾਮ ਭਾਰ੍ਗਵ ਵੰਸ਼ (ਭ੍ਰਿਗੁਵੰਸ਼) ਦੀ ਧੁਜਾ ਰੂਪ. ਭਾਰ੍ਗਵ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਭ੍ਰਿਗੁ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ. ਜਮਦਗ੍ਨਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਹਾੜਾ ਧਾਰੀ ਰਾਮ.

ਭ੍ਰਿਗੁਰੇਖਾ ਭ੍ਰਿਗੁ ਰਿਖੀ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਲਤਾ

ਭ੍ਰਿਗੁਲਤਾ (ਦਾਗ). ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਉਹ ਦਾਗ (ਲਤਾ),ਜੋ ਭ੍ਰਿਗੁ ਦੇ ਚਰਣਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿਗੁ.

ਭ੍ਰਿਗੁਵੰਸ਼. ਭ੍ਰਿਗੁ ਰਿਖੀ ਦਾ ਵੰਸ਼. ਭਾਰ੍ਗਵ ਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿਗੁ.

ਭ੍ਰਿਗੁਵੰਸ਼ੀ. ਭਾਰ੍ਗਵ. ਭ੍ਰਿਗੁ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਭ੍ਰਿਜ. ਸੰ. ਮ੍ਰਜ਼. ਧਾ–ਭੁੰਨਣਾ, ਰਾੜ੍ਹਨਾ.

ਭ੍ਰਿਤ. (ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿ ਧਾ) ਸੰ. ਭ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ। ੨ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ। ੩ ਭਰਿਆ। ੪ ਲੀਂਦਿਆ। ੫ ਕਿਰਾਏ ਪੁਰ ਲਿਆ। ੬ ਸੰ. ਮ੍ਰਤ੍ਯ. ਭ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ, ਸੇਵਕ. ਦਾਸ. "ਅਵਿਲੋਕਸੋ ਭ੍ਰਿਤ ਏਕ." (ਦੱਤਾਵ) ੭ ਰਾਜਾ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਭ੍ਰਿਤਾਬਰ. ਵਿ–ਵਰ (ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ) ਭ੍ਰਿਤ (ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ). "ਸਸਤ੍ਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਬੈ ਭ੍ਰਿਤਾਬਰ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿਤਾਂਬਰ.

ਭ੍ਰਿਤਾਂਬਰ. ਵਿ–ਅੰਬਰ (ਵਸਤ੍ਰ) ਧਾਰੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਹਨ.

ਭ੍ਰਿਤਿ. ਸ੍ਮ੍ਰਿ. ਨੌਕਰੀ। ੨ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਪਾਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼.

ਭ੍ਰਿਤਿਅ. ਸੰ. ਭ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿਤ ੬ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਤਿਆਪ੍ਰਿਯ.

ਭ੍ਰਿਤਿਆਪ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਭ੍ਰਿਤ੍ਯਪ੍ਰਿਯ. ਦਾਸਾਂ (ਸੇਵਕਾਂ) ਦਾ ਪਿਆਰਾ. "ਭ੍ਰਿਤਿਆਪ੍ਰਿਯੰ, ਬਿਸ੍ਮਾਸਚਰਣੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਭ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿਤ ੬ ਅਤੇ ੭.

ਭ੍ਰਿਤ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਸੀ. ਟਹਲਣ.

ਭ੍ਰਿੜ. ਭੇਹਮੂ. ਭਰਿੰਡ. ਭਿਰੜ. "ਸ੍ਰੂਲ ਸੰਗ ਭ੍ਰਿੜ ਬੇਧਨ ਕਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਭ੍ਰੀ. ਸੰ ਮ੍ਰ. ਧਾ–ਭੁੰਨਣਾ, ਟੋਚਾ ਹੋਣਾ, ਕਲੰਕ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰ. ਖ਼ੀ. ਧਾ–ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਉਣਾ, ਹਾਹੁਕੇ ਲੈਣੇ, ਡਰਨਾ.

ਭ੍ਰੂ ਭ੍ਰੂਅ ਸੰ.ਭ੍ਰੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ. ਭੌਂਹ. ਫ਼ਾ–ਅਬਰੂ. ਅੰ. brow. "ਕਾਲਕੀ ਭ੍ਰੂਅ ਬਕ੍ਰ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਭ੍ਰੂਣ. ਸੰ. ਮ੍ਰਾਣ. ਧਾ–ਆਸ਼ਾ ਕਰਨਾ, ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਭ. ਹਮਲ। ੩ ਬੱਚਾ, ਜੋ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਭ੍ਰੂਣਹਤ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਰਭ ਗਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮਾਰਨਾ.

ਭ੍ਰੂਭੰਗ. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭੌਂਹ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਭੌਂਹ ਦਾ ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ.

ਭ੍ਰੂਸ. ਸੰ. ਮ੍ਰੰਸ. ਧਾ–ਭ੍ਰਸ਼੍ ਹੋਣਾ,ਪਤਿਤ ਹੋਣਾ, ਡਿਗਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੩ ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਾਤ। ੪ ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ,ਇਸ ਦਾ-ਉੱਚਾਰਣ ਹੋਠਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਸ਼ਿਵ ੪ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੫ ਯਮਰਾਜ। ੬ ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ। ੨ ਵਿਸ. ਜ਼ਹਿਰ। ੮ ਮਗਣ ऽऽऽ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ। ੯ ਵਜ਼–ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. ਨਹੀਂ. ਨਾ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ. "ਸਭਨਾ ਮਨ ਮਾਣਿਕ, ਠਾਹਣੁ ਮੂਲਿ ਮਚਾਂਗਵਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਮੂਲੋਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ੧੦ ਵਿ–ਇਹ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਕੇ ਵਾਲਾ, ਵਾਂ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਪ੍ਰਥਮ, ਦਸ਼ਮ ਆਦਿ। ੧੧ ਫ਼ਾ ਸਰਵ–ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਰੁਸ਼ ਬੋਧਕ. ਮੈਂ. ਅਹੰ. "ਨ ਦਾਨਮ ਕਿ ਦੀਂ ਮਰਦ ਰੋਬਾਹਪੋਚ." (ਜਫਰ) ਦੇਖੋ, ਭਿਠਮ, ਲਧਮ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ। ੧੨ ਮੇਰਾ. ਮੇਰੀ. ਜੈਸੇ–ਕਿਤਾਬਮ (ਮੇਰੀ ਕਿਤਾਬ).

ਮਉ. ਦੇਖੋ, ਮੋ ਅਤੇ ਗੀਗਾ ਮਾਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੇਂ. ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ. "ਦਿਸਾ ਮਉ * ਨ ਆਈ ਅਨੀ ਦੈਤਰਾਜੀ." (ਨਰਨਾਰਾਯਣ) "ਤਦ ਸੈਕ ਕਿਨੈਂ ਦੋਊ ਆਹਵ ਮਉ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਉਜ | **ਮਉਜਾ** | **ਮਉਜੀ** ਦੇਖੋ, ਮੌਜ, ਮੌਜਾ ਅਤੇ ਮੌਜੀ.

ਮਉਜੂਦ | **ਮਉਜੂਦੁ** ਅ ਮੌਜੂਦ ਵਿ–ਉਪਸ੍ਥਿਤ. ਹਾਜਿਰ. "ਜਿਹਿ ਥਿਰਿ ਦੇਖਾ, ਤਿਹ ਥਿਰਿ ਮਉਜੂਦ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਪ੍ਰਗਟ. ਜਾਹਿਰ. ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ. "ਧਰਿਆ ਆਣਿ ਮਉਜੂਦ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਮਉਤ. ਦੇਖੋ, ਮੌਤ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. "ਫਰੀਦਾ, ਮਉਤੈ ਦਾ ਬੰਨਾ ਏਵੈ ਦਿਸੈ, ਜਿਉ ਦਰੀਆਵੈ ਢਾਹਾ." (ਸ:)

ਮਉਦੀਫਾ. ਅ ਮੁਦਾਫ਼ਅ਼ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਤਮਰਖ਼ਸ਼ਾ. ਭਾਵ–ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਉ। ੨ ਅ ਮੁਹੱਫ਼ਜ਼ ਵਜ਼ੀਫ਼ਹ. ਨਿਤ੍ਯਨਿਯਮ। ੩ ਨਿਤ੍ਯ ਦਾ ਭੁਜਨ. ਵਿਰਦ. "ਸਗਲੀ ਜਾਨਿ ਕਰਹੁ ਮਉਦੀਫਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਥੋੜੇ ਸਮੇ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ, ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਕਰੋ.

ਮਉਨ | **ਮਉਨੀ** ਦੇਖੋ, ਮੌਨ ਅਤੇ ਮੌਨੀ.

ਮਉਰ. ਦੇਖੋ, ਮੌਰ.

ਮਉਲ. ਦੇਖੋ, ਮੌਲ.

ਮਉਲਸਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਵਲਸਰੀ.

ਮਉਲਣਾ | **ਮਉਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਮੌਲਿ (ਚੋਟੀ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਨਵਾਂ ਸ਼ਗੁਫ਼ਾ ਅਥਵਾ ਮੰਜਰੀ (ਵੱਲ੍ਹੀ) ਨਾਲ ਹੋਣਾ. ਫੈਲਣਾ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ. "ਮਉਲਿਓ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇਓ ਹਰਿਆ."(ਧਨਾ ਮ:ਪ) "ਰਾਜਾਰਾਮ ਮਉਲਿਆ ਅਨਤਭਾਇ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਮਉਲਵੀ. ਦੇਖੋ, ਮੌਲਵੀ.

* ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉ ਕਨੌੜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਉ ਜਉਨ ਤਉ ਤਉਨ ਅਉਨ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

ਮਉਲਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਉਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਉਲਣਾ. "ਸੋਈ ਮਉਲਾ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਮਉਲਿਆ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ. ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼. "ਮੇਰਾ ਮਨ ਤਨ ਮਉਲਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਬੂੰਦਹਿ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਮਉਲਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਅ ਮੌਲਾ ਅਥਵਾ ਮੌਲੇ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਮੁਕ੍ਤਿਦਾਤਾ) ਕਰਤਾਰ. "ਮਉਲਾ ਖੋਲ ਕਰੇ ਸਭਿ ਆਪੈ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫) ੪ ਉਹ ਗ਼ੁਲਾਮ, ਜੋ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ। ੫ ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ। ੬ ਅਦਾਲਤੀ। ੭ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬੁੱਢੇ ਬੈਲ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਮਉਲਾ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮਉਲਾਣਾ | **ਮਉਲਾਨਾ** ਅ ਮੌਲਾਨਾ.ਹਮਾਰਾ ਮਾਲਿਕ. ਸਾਡਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਭਾਵ–ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪੰਡਿਤ। ੩ ਮਸੀਤ ਦਾ ਮੁੱਲਾ (ਪੁਜਾਰੀ). "ਦੇਹ ਮਸੀਤ, ਮਨੁ ਮਉਲਾਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਦੇਹੀ ਮਹਜਿਦਿ ਮਨੁ ਮਉਲਾਨਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਉਲਿਐ. ਮਉਲਨ ਕਰਕੇ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ.

ਮਉਲਿਹੁ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕੀਤਾ. "ਤਿਸਹਿ ਨ ਮਉਲਿਹੁ ਕੋਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

ਮਉਲੀ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਈ.ਦੇਖੋ, ਮਉਲਣਾ."ਮਉਲੀ ਧਰਤੀ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਗਲਸੂਤ੍ਰ. ਖੰਮਣੀ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ.

ਮਉਲੇਰ. ਦੇਖੋ, ਮਾਉਲੇਰੁ.

ਮਅੱਸਿਰ. ਅ ਮੁਅੱਸਿਰ.ਵਿ–ਅਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੁਰਤਾਸੀਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਯੱਸਰ.

ਮਆਬ. ਅ ਮਆਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਠਿਕਾਣਾ। ੨ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਮੁੜਘਿੜਕੇ ਆਈਏ.

ਮਇ. ਦੇਖੋ, ਮਯ ਅਤੇ ਮੈ.

ਮਇਓਦਧਿ. ਸੰ. ਮਹੋਦਧਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਹੁਤ ਪਾਣੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ."ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਰਿ ਮਇਓਦਧਿ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਅਨਿਲ (ਪਵਨ) ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਜੈਸੇ ਮਹੋਦਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਵਿੱਚ ਅਗਮ (ਅਨੰਤ) ਤਰੰਗ ਉਠਦੇ ਹਨ.

ਮਇਆ. ਸੰ. ਮਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸਾਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ. "ਕਰਿ ਅਪੁਨੀ ਹਰਿ ਮਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਤਿਨ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ, ਕਰਿ ਮਇਆ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਮਯ (ਸਯ) ਸ਼ਬਦ ਜਦ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ.ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.ਤਦ੍ਰੂਪ (ਤਨਮਯ). "ਸਾਚੇ ਸੂਚੇ ਏਕਮਇਆ."(ਸਿਧਗੋਸ੍ਟਿ) ੩ ਦੇਖੋ, ਦਇਆ ਮਇਆ। ੪ ਮਾਯਾ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਮਇਆ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਜੋ ਦੀਸੈ ਸਭ ਤਿਸਹਿ ਮਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਇਆਸਾ. ਮਾਯਾ–ਆਸ਼ਾ. "ਚੂਕੀਅਲੈ ਮੋਹ ਮਇਆਸਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਮਈ. ਸੰ. ਮਯ ਅਤੇ ਮਯੀ. ਤਦ੍ਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਮਇਆ ੨. "ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕਮਈ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ:ਪ) ਨਾਨਕ ਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕਮਈ, ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮਈ। ੨ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਪੰਜਵਾਂ ਮਹੀਨਾ May.

ਮਈਆ. ਮੈਯਾ. ਮਾਤਾ. ਮਾਈ। ੨ ਦੁਰਗਾ. ਭਵਾਨੀ। ੩ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਮਈਏ. ਮੁਝੇ. ਮੈਨੂੰ. "ਕੇਸਵਾ ਬਚਉਨੀ, ਅਈਏ ਮਈਏ ਏਕ ਆਨ ਜੀਉ."(ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਵਾਕ੍ਯ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਸ਼੍ਵ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਣ, ਭਾਵ–ਵਿਸ਼੍ਵ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ.*

ਮਈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮਈਆ ੧–੨."ਮਈਯਾ ਸੰਤੁਬਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ਮਾਤਾ ਨੇ ਸੰਤ–ਉਬਾਰੇ.

ਮਸ. ਦੇਖੋ, ਮਸਿ ਅਤੇ ਮਸੁ। ੨ ਸੰ. ਮਸ਼੍. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਭਿਣ ਭਿਣ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਸ਼. ਕ੍ਰੋਧ। ੪ ਅ ਮ੍ਸ਼ ਮਸ. ਮਲਣਾ। ੫ ਪੂੰਝਣਾ। ੬ ਅ ਮ੍ਸ ਸਪਰਸ਼. ਛੁਹਣਾ। ੭ ਅ ਮ੍ਸ ਮਸ. ਚੁਸਣਾ. ਚੋਸਣ.

ਮਸਉ. ਦੇਖੋ, ਮਸ਼ੋ.

ਮਸ਼ਅ਼ੂਲ. ਦੇਖੋ, ਮਸਾਲ ੧.

ਮਸ਼ਅ਼ੂਲਕਸ਼. ਫ਼ਾ ਮਸ਼ਅ਼ੂਲਕ਼ਸ਼ ਮਸਾਲਚੀ. ਮਸ਼ਅ਼ੂਲ ਫੜਕੇ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਮਿਹਰੋ ਮਹ ਮਸ਼ਅ਼ੂਲਕਸ਼ੇ ਮਜ਼ਦੂਰੇ ਓਸ੍." (ਜਿੰਦਗੀ)

ਮਸ਼ਹਦ. ਅ ਮਸ਼ਹਦ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਤੂਸ ਹੈ. "ਮਸਹਦ ਕੋ ਰਾਜਾ ਬਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੮) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮਸ਼ਹਦ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਸਮਝੀਜਾਂਦੀ ਸੀ. "ਬੰਦੂਕੇ ਮਸ਼ਹਦ ਵ ਚੀਨੀ ਕਮਾਂ." (ਹਕਾਯਤ ੮)

ਮਸਹਰ. ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ. ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਮਸਹਰ ਭੁਖਿਆਏ ਤਿਮ ਅਰਿ ਧਾਏ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮਸਹਰੀ. ਮਸ਼ਕ (ਮੱਛਰ) ਹਰੀ. ਮੱਛਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੀ ਬਾਰੀਕ ਜਾਲੀ.

ਮਸਹੂਰ. ਅ ਮਸ਼ਹੂਰ. ਵਿ–ਸ਼ੁਹਰਤ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ. "ਆਬਾਦਾਨੁ ਸਦਾ ਮਸਹੂਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਮਸ਼ਹੂਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੁਹਰਤ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ.

ਮਸਕ. ਸੰ. ਮਸ਼ਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਛਰ. ਜੋ ਭੀਂ ਭੀਂ ਮਸ਼ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਦਾ ਹੈ."ਮਸਕੰ ਭੁਗਨੰਤ ਸੈਲੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਸਪੇਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ mosca ਮੱਖੀ ਵਾਚਕ ਹੈ, ਜੋ ਲਾਤੀਨੀ musca ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ ਮਸ਼ਕ ਚੰਮ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਮੱਖਣ ਅਥਵਾ ਪਾਣੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਅ ਮ੍ਸ਼ ਮਸ਼ਕ੍. ਅਭ੍ਯਾਸ। ੪ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਮਿਸਾਲ.

ਮਸ਼ਕਕੀਟ. ਸੰ. ਮੱਛਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Mosquito.

ਮਸਕਣ. ਮਾਂਸ–ਕਣ. ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਪੱਠਾ. ਸ੍ਨਾਯੁ. "ਮਸਕਣ ਤੂਟੈਂ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਸਕਨ ੪.

ਮਸਕਤ | **ਮਸਕਤਿ** ਅ ਮਸ਼ੱਕ਼ਤ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਕਲੀਫ਼. ਕਸ੍ਟ। ੨ ਮਿਹਨਤ.ਘਾਲਣਾ. "ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ, ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ." (ਜਪੁ) "ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਮਸਕਤੇ ਤੂਠੈ ਪਾਵਾ ਦੇਵ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਮਸਕਨ. ਦੇਖੋ, ਮਸਕਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਸਕਨਾ। ੩ ਅ ਮ੍ਸਕ੍ਨ ਸਕੂਨਤ (ਰਹਿਣ) ਦੀ ਥਾਂ. ਘਰ.

ਮਸਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਲਣਾ. ਮਰਦਨ ਕਰਨਾ. "ਹਾਥੀ ਮਾਥੇ ਮਸਕਤ ਹੈ." (ਕਵਿ ਪ੨) "ਗਿਰਿ ਕਉ ਸੈਗ ਪਾਯਨ ਕੇ ਮਸਕਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਨਿਪੀੜਨ. ਘੁੱਟਣਾ। ੩ ਘੁਲਣਾ. ਮੱਲਯੁੱਧ ਕਰਨਾ. "ਜਾਤ ਨਹੀ ਤਿਨ ਸੋਂ ਮਸਕਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਸਕਰ. ਮਾਸ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਕਰ (ਕਿਰਣ). ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. "ਮੂਸਨ ਮਸਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਰਹੀ ਜੁ ਅੰਬਰੁ ਛਾਇ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਮਤ੍ਕਰ. ਬਾਂਸ. ਵੇਣੁ। ੩ ਗਜ਼ਾਨ। ੪ ਸੰ. ਮਯਸ੍ਕਰ. ਵਿ–ਆਨੰਦ (ਖ਼ੁਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਸਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਸਕਰ ੪ ਅਤੇ ਮਸਖਰਾ.

ਮਸਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਸਖਰੀ. "ਹਮ ਸੋਂ ਕਰਨ ਮਸਕਰੀ ਲਗੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰ. ਮਸ੍ਕਰੀ (ਸਕ੍ਰਿਨ). ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਮਸ੍ਕਰ (ਗਜ਼ਾਨ) ਵਾਲਾ. ਗਜ਼ਾਨਵਾਨ। ੪ ਮਸ੍ਕਰ (ਕਰਮ ਦਾ ਤਜਾਗ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਨਯਾਸੀ.

ਮਸਕਲ | **ਮਸਕਲਾ** ਅ ਮਸ਼ਕ਼ਲ਼ ਮਿਸ਼ਕ਼ਲ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੈਕ਼ਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਜ਼ਰ (ਜ਼ੇਗ) ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਔਜ਼ਾਰ. "ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਦੇਖੋ, ਮਾਨਾ. "ਮਸਕਲੈ ਹੋਇ ਜੰਗਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਮਸਕੀਣ | **ਮਸਕੀਨੀ** ਦੇਖੋ, ਮਸਕੀਨ ਅਤੇ ਮਸਕੀਨੀ.

* ਦੇਖੋ, ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਅ: ੭, ਸ਼: ੭। ਅ: ੧੧, ਸ਼: ੫੬.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਸਕੀਨ. ਅ ਮਿਸਕੀਨ ਵਿ–ਸਕਨ (ਚੁਪਚਾਪ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਧੀਨ. ਹਲੀਮ. ਨੰਮ੍ਰ. "ਹਮ ਗਰੀਬ ਮਸਕੀਨ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਮਸਕੀਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਸਕੀਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ. ਦੇਖੋ, ਮਸਕੀਨ. "ਸਹਜ ਸੁਹੇਲਾ ਫਲੁ ਮਸਕੀਨੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਮਸਕੀਨੀਆ. ਵਿ–ਮਸਕੀਨ. ਮਸਕੀਨੀ ਵਾਲਾ. ਨੰਮ੍ਰ. "ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮਸਕੀਨੀਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਮਸ਼ਕੂਕ. ਅ ਮਸ਼ਕੂਕ ਵਿ–ਸ਼ੱਕੀ. ਸ਼ੱਕ (ਸੰਸ਼ਯ) ਸਹਿਤ.

ਮਸ਼ਕੂਰ. ਅ ਮਸ਼ਕੂਰ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਧਨਜ਼ਵਾਦੀ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ.

ਮਸਖ਼ਰਾ. ਅ ਮਸਖ਼ਰਹ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਖਰ (ਮਖ਼ੌਲ) ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ੨ ਉਹ ਪੁਰੁਸ਼, ਜੋ ਮਖ਼ੌਲ (ਠੱਠਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਮਯਸ੍ਕਰ.

ਮਸਖ਼ਰੀ. ਫ਼ਾ ਮਸਖ਼ਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਖ਼ੌਲ. ਠੱਠਾ. ਦੇਖੋ, ਮਸਖਰਾ.

ਮਸ਼ਗ਼ੂਲ. ਅ ਮਸ਼ਗ਼ੂਲ ਵਿ–ਸ਼ਗ਼ਲ (ਕਾਰਯ) ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ. ਕਿਰਤਪਰਾਇਣ.

ਮਸਜਦ ਅ ਮਸਜਿਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿਜਦਾ (ਪ੍ਰਣਾਮ) ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਕਰਤਾਰ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਮਸੀਤ. ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ, ਜਿੱਥੇ ਨਮਾਜ਼ ਵੇਲੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ.

ਮਸਟ. ਪ੍ਰਾ–ਮਸ੍ਟ. ਵਿ–ਖ਼ਾਮੋਸ਼. ਚੁੱਪ.

ਮਸਟਿ. ਪ੍ਰਾ. ਮਸ੍ਟਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ. ਨਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਮਿਲੈ ਅਸੰਤੁ, ਮਸਟਿ ਕਰਿ ਰਹੀਐ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਮਸਤ. ਫ਼ਾ ਮਸ੍ਤ ਮਸ੍ਤ. ਵਿ–ਨਸ਼ੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਅਥਵਾ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਮਤਵਾਲਾ. "ਗਰੀਬ ਮਸਤ ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਸਿਧਾਸੀ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨) ਹੰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬ। ੨ ਮਸ੍ਤਕ (ਮੱਥੇ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਮਸਤ ਪੁਨੀਤ ਸੰਤਧੂਰਾਵਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਮਸਤਕ ਅਥਵਾ **ਮਸਤਕੁ.** ਸੰ. ਮਸ੍ਤਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਥਾ. "ਧਰਜੋ ਚਰਨ ਪੈ ਮਸਤਕ ਆਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ। ੩ ਸਿਰ. ਸੀਸ. "ਮਸਤਕੁ ਅਪਨਾ ਭੇਟ ਦੇਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਵਿ–ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ। ੫ ਸੰ. ਮਸ੍ਰਿਸ੍ਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਥੇ ਦੀ ਚਿਕਨਾਈ. ਮਗਜ਼. ਭੇਜਾ. ਮਸਤਿਕ.

ਮਸਤਕਮਾਣਾ. ਸਿਰ ਦਾ ਮਾਨ। ੨ ਮਸ੍ਤਕਮਣਿ. ਸਿਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਤਨ. ਚੂੜਾਮਣਿ. "ਹਰਿ ਮਸਤਕਮਾਣਾ ਰਾਮ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਮਸਤਕਿ. ਮਸ੍ਤਕ ਕਰਕੇ। ੨ ਮੱਥੇ ਪੁਰ. "ਧੂਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਸਤਕਿ ਲਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਮਸਤਕਿ ਹੋਵੈ ਲਿਖਿਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੨)

ਮਸਤਕਿਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮਸਤਕਮਾਣਾ. "ਮਸਤਕਿਮਣੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰਗਟੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਮਸਤਕਿ ਲਿਲਾਟ. ਦੇਖੋ, ਲਿਲਾਟ.

ਮਸਤਕੁ. ਦੇਖੋ, ਮਸਤਕ.

ਮਸਤਗੜ੍ਹ. ਖ਼ਾ. ਮਸਜਿਦ. ਮਸੀਤ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮਸੀਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਮਸੀਤ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. *

ਮਸਤਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਮਸ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਮਤਵਾਲੇ ਹੋਣਾ।
ਮਸਤਨਾ ੨ ਮਸ੍ਤਿਸ੍ਕ (ਦਿਮਾਗ) ਫਿਰਨਾ. ਸਿਰ ਠਿਕਾਨੇ ਸਿਰ ਨਾ ਰਹਿਣਾ.

ਮਸਤਾਂ. ਮਸ੍ਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਮਸਤਾਨੇ.

ਮਸਤਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਮਸ੍ਤਾਨਹ. ਵਿ–ਮਤਵਾਲਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮੱਤ. "ਸਗ ਨਾਨਕ ਦੀਬਾਨ ਮਸਤਾਨਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲ੍ਹਾ) ੩ ਖ਼ਾ. ਪੁਰਾਣਾ. ਟੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਪਾਟਿਆ, ਜੈਸੇ–ਦਸਤਾਰਾ ਮਸਤਾਨਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਮਸਤਾਨੀ. ਮਸਤਾਨਾ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀਲਿੰਗ.

ਮਸਤਿਕ. ਦੇਖੋ, ਮਸਤਕ ਪ.

ਮਸਤੀ. ਫ਼ਾ ਮਸ੍ਤੀ ਮਸ੍ਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਸ਼ਾ. ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਅਸਰ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖ਼ੁਮਾਰੀ। ੩ ਆਸ਼ਕੀ। ੪ ਕਾਮ ਦਾ ਉਨਮਾਦ.

ਮਸਤੂਰਾਤ. ਅ ਮਸ੍ਤੂਰਾਤ ਮਸਤੂਰਹ (ਪਰਦਾ-ਨਸ਼ੀਨ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਔਰਤਾਂ.

ਮਸਤੂਲ. ਪੁਰਤ. ਮਸ੍ਤੂਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਹਾਜ ਦਾ ਥੰਮ੍ਹ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਦਬਾਨ ਬੰਨ੍ਹੀਦਾ ਹੈ. Mast.

ਮਸਤੇ ਅਲਸ੍ਤ. ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਬਚਨ ਤੇ ਮਸ੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਅਲਸ੍ਤ.

ਮਸਦਰ. ਅ ਮਸ੍ਦਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਦਰ (ਨਿਕਲਣ) ਦਾ ਥਾਂ। ੨ ਮੂਲ. ਜੜ। ੩ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੂਲਰੂਪ ਧਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ੧੬.

ਮਸਨਦ. ਅ ਮਸ੍ਨਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਨਦ (ਸਹਾਰਾ ਲਾਉਣ) ਦਾ ਥਾਂ। ੨ ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ। ੩ ਤਕੀਆ। ੪ ਗੱਦੀ. ਤਖ਼ਤ. ਸਿੰਘਾਸਨ.

ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਨ. ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਮਹੰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਦਿਕ ਲੋਕ.

ਮਸਨਵੀ. ਅ ਮਸ੍ਨਵੀ ਮਸਨਾ (ਦੋ ਦੋ) ਦਾ ਹੋਵੇ ਮੇਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਛੰਦ ਨੂੰ ਮਸਨਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਪਦ ਸਮਾਨ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦੇ ਹੋਣ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੯ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੨–੭ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜੋ ਕਿਸੈ ਦੇ ਕਰੇ ਗੁਣ, ਹੈ ਓਂਵਦਾ,
ਨੀਂਦ ਸੁਖ ਦੀ ਸੋ ਕਦੇ, ਨਾ ਸੋਂਵਦਾ. ×××
(੨) ਜੇ ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਅੰਤ ਯਗਣ, ।ऽऽ, ਦਾ ਨਿਯਮ ਕਰਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਦ "ਸੁਮੇਰੁ" ਛੰਦ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ, ਯਥਾ–
ਜਗਤ ਕੇ ਨਾਥ ਕੋ ਨਿਤ, ਚਿੱਤ ਧਰਾਵੋ,
ਜਨਮ ਅਰੁ ਮਰਣ ਮੇ ਨਾ, ਫੇਰ ਆਵੋ. ×××

ਮਸਨੂਈ. ਅ ਮਸ੍ਨੂਈ ਵਿ–ਸਨਅ (ਬਣਾਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਬਣਾਉਟੀ. ਜੋ ਅਸਲ ਨਹੀਂ.

ਮਸਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਮਸਨਦ.

ਮਸਭਿੰਨਾ ਦੇਖੋ, ਮਸਿਭੀਜਤਮੁਖ.
ਮਸਭੀਜਤ

ਮਸਰ. ਦੇਖੋ, ਮਸਰੀ.

ਮਸਰਕ. ਅ ਮਸ਼ਰਿਕ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਰਕ਼ (ਚਮਕਣ) ਦੀ ਥਾਂ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੂਰਵ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਾ.

ਮਸਰਤ. ਅ ਮਸ੍ਰਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੱਰ (ਖ਼ੁਸ਼ੀ) ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਮਸਰਫ਼. ਅ ਮਸ੍ਰਫ਼ ਵਿ–ਸਰਫ਼ (ਖ਼ਰਚ) ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖ਼ਰਚ ਕੀਤਾਜਾਵੇ.

ਮਸਰੀ. ਸੰ. ਮਸੂਰਿਕਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ. L. Lens Esculenta (ਅੰ. Lentils).

ਮਸਰੂ. ਅ ਮਸ੍ਰੂ ਮਸ਼ਰੂਅ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਾਰੀਦਾਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ. "ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਕੇ ਮਸਰੂ ਆਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਸਰੂਕ. ਅ ਮਸ੍ਰੂਕ਼ ਵਿ–ਸਰਕ਼ਹ ਕੀਤਾ (ਚੁਰਾਇਆ) ਹੋਇਆ.

ਮਸਰੂਫ਼. ਅ ਮਸ੍ਰੂਫ਼ ਵਿ–ਸਰਫ਼ (ਲੱਗਾ) ਹੋਇਆ. ਧਜ਼ਾਨਪਰਾਇਣ. ਮਸ਼ਗ਼ੂਲ.

ਮਸਰੂਰ. ਅ ਮਸ੍ਰੂਰ ਵਿ–ਸਰੂਰ (ਖ਼ੁਸ਼ੀ) ਸਹਿਤ. ਮਸ੍ਤ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼. ਆਨੰਦ। ੩ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਖ਼ੁਮਾਰੀ ਹੋਵੇ ਹੈ.

ਮਸਲ. ਦੇਖੋ, ਮਸਲਾ। ੨ ਅ ਮਸ਼ਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਸਾਲ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਸਾਲ। ੪ ਮਸਲਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. "ਭਾਰੋ ਮਸਲ ਮਸ਼ਕ ਜਿਮਿ ਸ਼ਤ੍ਰੁਨ." (ਸਲੋਹ)

ਮਸਲਹਤ. ਅ ਮਸ੍ਲਹਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਲਹ (ਠੀਕ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸਲਾਹ. ਮੰਤ੍ਰ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੪ ਭਲਾਈ. ਨੇਕੀ.

ਮਸਲਚੀ. ਫ਼ਾ ਮਸ਼ਅ਼ਲਚੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਸ਼ਅ਼ਲ (ਮਸਾਲ) ਮਚਾਉਣ ਜਾਂ ਫੜਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਸ਼ਅ਼ਲਕਸ਼.

ਮਸਲਤ ਅ ਮਸ੍ਲਤ ਮਸਲਹਤ (ਨੇਕ ਸਲਾਹ) ਦੇਣ
ਮਸਲਤਿ ਵਾਲਾ. ਮਸਲਹਤੀ. ਮੰਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਸਲਹਤ. "ਤੂੰ ਹੈ ਮਸਲਤਿ ਤੂੰ ਹੈ ਨਾਲਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਨੇਕ ਸਲਾਹ. ਉੱਤਮ ਮੰਤ੍ਰ. "ਬੀਓ ਪੂਛਿ ਨ ਮਸਲਤਿ ਧਰੈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੩ ਸ਼ਰਤ. ਸ਼ਰ੍ਵਰਤ. "ਅਬ ਮਸਲਤਿ ਮੋਹਿ ਮਿਲੀ ਹਦੂਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮਸਲਤੀ. ਮਸਲਹਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਲਾਹਕਾਰ. ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮੰਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਸਲਹਤ. "ਹਰਿ ਇਕੋ ਮੇਰਾ ਮਸਲਤੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਮਸਲਨ. ਅ ਮਸ੍ਲਨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ ਦੇ ਤੌਰ. ਨਜ਼ੀਰਨ.

ਮਸਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰ. ਮਰ੍ਦਨ. ਮਲਨਾ. ਕੁਚਲਣਾ. ਰਗੜਨਾ.

ਮਸਲਾ. ਅ ਮਸ੍ਲਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਚਾਰ ਯੋਗਯ ਬਾਤ. ਧਰਮ ਦੀ ਬਾਤ. ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ। ੨ ਅ ਮਸ੍ਲਹ ਮਸਲਾ. ਕਹਾਵਤ. ਅਖਾਣ. "ਮਸਲਾ ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਜਗਤ ਮੇ ਜਾਨਿਯੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੨੬)

ਮਸਲੰਦ. ਗੱਦੀ. ਦੇਖੋ, ਮਸਨਦ. "ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮਸਲੰਦ ਭੁਸਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਸ਼ਵਰਤ ਅ ਮਸ਼ਵਰਤ ਅਤੇ ਮਸ਼ਵਰਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–
ਮਸ਼ਵਰਾ ਸਲਾਹ. ਮੰਤ੍ਰ.

ਮਸਵਾਕ. ਅ ਮਿਸ੍ਵਾਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੋਕ (ਮਲਣ) ਦੀ ਵਸ੍ਤੁ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘਸਾਈਏ. ਦਾਤਣ. ਦੰਤਧਾਵਨ.

ਮਸਵਾਣੀ ਸੰ. ਮਸਿਧਾਨੀ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਸਿ(ਸਿਆਹੀ)
ਮਸਵਾਨੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਦਵਾਤ. "ਕਰਣੀ ਕਾਗਦੁ ਮਨੁ ਮਸਵਾਣੀ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਲੇਖ ਪਵੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਕਲਮ ਜਲਉ ਸਣੁ ਮਸਵਾਣੀਐ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) "ਬਿਰਹਿ-ਅਗਨਿ ਮਸਵਾਨੀ ਮਾਸ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਦਵਾਤ ਦੀ ਸੂਫ ਦਾ ਸਿਆਹ ਰੰਗ, ਵਿਰਹਿਅਗਨਿ ਦੇ ਤਾਪ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਮਸਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ. ਕਠਿਨਾਈ ਨਾਲ. ਮਸੀਂ.

ਮਸ਼ਾਅ਼ਰਹ. ਅ ਮੁਸ਼ਾਅ਼ਰਹ ਸ਼ਿਅ਼ਰ (ਛੰਦ) ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਭਾ. ਕਵਿਸਮਾਜ.

ਮਸਾਇਕ. ਅ ਮੁਸ਼ਾਇਕ਼ ਮੱਸ਼ਾਕ਼. ਵਿ–ਮਸ਼ਕ਼ (ਅਭ੍ਯਾਸ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਾਧਕ. ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ. "ਵਾਰੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਚਲੈ ਮਸਾਇਕ ਸੇਖ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ੨ ਅ ਮੁਸ਼ਾਇਖ਼ ਮਸ਼ਾਯਖ. ਸ਼ੇਖ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਦੇਖੋ, ਸੇਖ.

ਮਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਕ ੩.

ਮਸਾਹ਼ਤ. ਅ ਮਸਾਹ਼ਤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਸਹ਼ (ਮਿਣਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ। ੩ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. Geometry.

ਮਸਾਹਬ. ਅ ਮਸਾਹਿਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਹ਼ਬਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਥੀ. ਪਾਰਖਦ. A.D.C.

ਮਸਾਜਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮਸਵਾਣੀ. "ਕਲਉ ਮਸਾਜਨੀ ਕਿਆ ਸਦਾਈਐ ?" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਦੇ ਮੰਗਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ?

ਮਸਾਣ. ਸੰ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਵ (ਮੁਰਦੇ) ਦੇ ਸੌਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਮੁਰਦਾ. ਲੋਥ. "ਜਿਤੁ ਤਨਿ

* ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਆਦਿਕ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਸਤਗੜ੍ਹ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਿਰਹੁ ਨ ਊਪਜੈ, ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਣ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ੩ ਪ੍ਰੇਤ."ਤਹਿੰ ਹੜਹੜਾਇ ਹੋਂਸੈ ਮਸਾਣ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮਸਾਣਿ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ. "ਵੇ ਮਾਰਗਿ ਮੂਸੈ ਮੰਤ੍ਰਿ ਮਸਾਣਿ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਸਾਣੀ.

ਮਸਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲਾ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਾਸਿਨੀ।
੨ ਮਸਾਣ (ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ) ਵਿੱਚ. "ਰਹੈ ਬੇਬਾਣੀ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਮੂੜੇ ! ਜੋਗੁ ਨਾਹਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ.

ਮਸਾਣੁ / **ਮਸਾਨ** ਦੇਖੋ, ਮਸਾਣ। ੨ ਪ੍ਰੇਤ. ਭੂਤ. "ਘ੍ਰਿਤ ਬਿਨ ਜੈਸੇ ਭੋਜਨਮਸਾਨ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਭੂਤਭੋਜਨ ਹੈ.

ਮਸਾਨ ਜਗਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਜਗਾ (ਉਠਾ) ਲੈਣਾ।
੨ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਤ ਨੂੰ ਚਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਾਕੇ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਕਰਲੈਣਾ. "ਅਬ ਲਗ ਜਗਤ ਮਸਾਨ ਕੋ ਨਾਹਿ ਨਿਹਾਰਾ ਨੈਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੨੧)

ਮਸਾਨ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਲੱਗਣਾ. ਭਾਵ–ਮਰਨਾ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸੋਣਾ.
ਭਾਈ ਭੈਨ ਭਾਨਜੇ ਭਤੀਜੇ ਭੀਰ ਮੈ ਨ ਕੋਊ
ਸੰਪਤਿ ਹਜਾਰੋਂ ਧਰੀ ਰਹੈਗੀ ਮਕਾਨ ਮੈ,
ਚੰਪਕ ਚੌਬੋਲੀ ਤੋਆ ਚੰਦਨ ਚਢਾਵੈ ਚਾਰੁ
ਚੀਰ ਚਾਰ ਚੀਲ ਕਾਕ ਖਾਵੈਂਗੇ ਮਦਾਨ ਮੈ,
ਕੇਸਰੀ ਨਿਹਾਲ ਖਜਾਲ ਕਾਲ ਕੋ ਨ ਏਰੇ ਮੁਦ!
ਜੇਤੇ ਬਡੇ ਹੁਏ ਦੇਖ ! ਮੂਏ ਸੋ ਜਹਾਨ ਮੈ,
ਜਾਮਿਨੀ ਬਸੇਰਾ ਹੈ ਘਨੇਰਾ ਕਜੋਂ ਬਖੇਰਾ ਕੀਨ?
ਅੰਤ ਕੋ ਤੋ ਡੇਰਾ ਤੇਰਾ ਲਾਗੈਗੋ ਮਸਾਨ ਮੈ.

ਮਸਾਨਾ. ਅ [مثانہ] ਮਸਾਨਹ.ਸੰਗਜਾ–ਮੂਤ੍ਰ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੇ ਤੋਂ ਟਪਕਕੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਜਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Bladder.

ਮਸਾਫ. [صاف] ਸੰਗਜਾ–ਸਫ਼ (ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ) ਖੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਰਣਭੂਮਿ.

ਮਸਾਫਹ. ਅ [مصافحہ] ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਫ਼ਹ੍ (ਚੌੜਾਈ) ਦਾ ਭਾਵ. ਹੱਥ ਚੌੜਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਸ੍ਤਪੰਜਾ ਲੈਣਾ.

ਮਸਾਮ. ਅ [مسام] ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਮ (ਸੁਰਾਖ–ਛਿਦ੍) ਦੀ ਥਾਂ ਮਸਮ, ਇਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਮਸਾਮ. ਮਸਾਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਮਸਾਮਾਤ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਰੋਮਕੂਪ (Pore of the skin).

ਮਸਾਮਾਤ. ਦੇਖੋ, ਮਸਾਮ.

ਮਸਾਯਖ. ਦੇਖੋ, ਮਸਾਇਕ ੨.

ਮਸਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਲਮ. ਨੀਲਮਣਿ. "ਬਰਨੁ ਚਿਹਨੁ ਨਾਹੀ ਮੁਖ ਨ ਮਸਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਨਾ ਸ਼ਜਸ਼ਾਮਰੂਪ ਹੋਂ."ਨ ਸੀਖੰ ਨ ਚਕ੍ਰੰ ਨ ਗਦਾ ਨ ਸਜਾਮੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼੍ਰੁ–ਸ਼ਮਸ਼੍ਰੁ. ਦਾੜ੍ਹੀ. ਨਾ ਮੁਖ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ਮਸ਼੍ਰੁ (ਦਾੜ੍ਹੀ). ੩ ਮੁੱਛ।
੪ ਅ [مسار] ਮੁਸਾਰ. ਵਿ–ਰਾਜ਼ (ਸਿਰਰ) ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਮਸਾਲ. ਅ [مشعل] ਮਸ਼ਅ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੁਅ਼ਲਾ (ਅੱਗ ਦੇ ਭੜਕਣ) ਦੀ ਜਗਾ. ਸੋਟੀ ਦੇ ਸਿਰੇ ਪੁਰ ਤੇਲ ਨਾਲ ਤਰ ਕਰਕੇ ਲਪੇਟਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕੀਤਾ ਵਸਤ੍. (torch). ੨ ਦੇਖੋ, ਮਿਸਾਲ.

ਮਸਾਲਚੀ. ਦੇਖੋ, ਮਸਲਚੀ.

ਮਸਾਲਾ / **ਮਸਾਲਿਹ** ਫ਼ਾ [مصالح] ਅਥਵਾ [مسالہ] ਸੰਗਜਾ–ਅਨੇਕ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ।
੨ ਅ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਸਾਮਾਨ। ੩ ਪੇਸ਼ਾ. ਕਿੱਤਾ। ੪ ਪ੍ਰਭੁਤਾ.

ਮਸਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਜਾਹੀ. ਰੌਸ਼ਨਾਈ.

ਮਸਿ ਕੇ ਕਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸਜਾਹੀ ਦੇ ਕੰਮ. ਲੇਖ. ਤਹਿਰੀਰ। ੨ ਭਾਵ–ਫ਼ੀਬ. "ਮਸਿ ਕੇ ਕਰਮ ਕਪਾਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਫ਼ੀਬ ਕਪਾਟਰੂਪ.

ਮਸਿਜੀਵੀ. ਲਿਖਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਸਵਦੇ ਅਤੇ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਸਿਧਾਨ / **ਮਸਿਧਾਨੀ** / **ਮਸਿਪਾਤ੍** ਸਿਆਹੀ (ਰੌਸ਼ਨਾਈ) ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਦਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਮਸਵਾਣੀ.

ਮਸਿ ਭੀਜਤ ਮੁਖ. ਸਜਾਹੀ ਭਿਜਦਾ ਚਿਹਰਾ. ਉਹ ਮੁਖ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮੁੱਛਾਂ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਫੁੱਟਣ ਲੱਗੀ ਹੈ.

ਮਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮਸਿ.

ਮਸੀਂ. ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਮਸਾਂ.

ਮਸੀਹ / **ਮਸੀਹਾ** ਅ [مسیح] ਫ਼ਾ [مسیحا] ਵਿ–ਛੁਹਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਹੱਥ ਛੁਹਕੇ ਅਰੋਗ ਕਰਦੇਵੇ।
੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਈਸਾ. ਦੀਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. *

ਮਸੀਤ / **ਮਸੀਤਿ** ਦੇਖੋ, ਮਸਜਿਦ। ੨ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ. "ਕਿਆ ਮਸੀਤਿ ਸਿਰ ਨਾਏ ?" (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਮਸੀਦ. ਦੇਖੋ, ਮਸਜਿਦ.

ਮਸ਼ੀਰ. ਅ [مشیر] ਮੁਸ਼ੀਰ. ਮਸ਼ਵਰਾ (ਮੰਤ੍) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਜ਼ੀਰ.

ਮਸੁ / **ਮਸੂ** ਸੰ. ਮਸਿ. ਸਿੰਧੀ. ਮਸੁ. ਸਜਾਹੀ. "ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਮਸੂ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ, ਲੇਖਣਿ ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਮਸੂਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਸੂਕ.

ਮਸੂਮ. ਦੇਖੋ, ਮਾਸੂਮ.

ਮਸੂਰ. ਦੇਖੋ, ਮਸਰੀ.

ਮਸੂਰਤ / **ਮਸੂਰਤਿ** ਅ [مشورت] ਮਸ਼ਵਰਤ. ਦੇਖੋ, ਮਸ਼ਵਰਤ. "ਮਤਾ ਮਸੂਰਤਿ ਅਵਰੁ ਸਿਆਨਪ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਮਸੂਰਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨਸੂਰਪੁਰ.

ਮਸੂਰਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲਾ ੩ ਅਤੇ ਮਸਰੀ.

ਮਸੂਲ. ਦੇਖੋ, ਮਹਸੂਲ.

ਮਸੂੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਬਾੜੇ ਦਾ ਉਹ ਮਾਸ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹ ਜੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (gum).

ਮਸੇਰ / **ਮਸੇਰਾ** ਵਿ–ਮਾਸੀ ਦਾ. ਮਾਸੀ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਜਿਵੇਂ–ਮਸੇਰਾ ਭਾਈ.

ਮਸੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਸਲਾ ੧. "ਸਚੜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇਗੁ ਮਸੋਲਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਮਸ਼ੋ. ਫ਼ਾ [مشو] ਮਤ ਹੋ. ਨਾ ਹੋ.

ਮਸੋਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਵਦਾ.

ਮਸੰਦ. ਮਸਨਦ (ਗੱਦੀ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਲੋਕ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਸੋਂਧ ਅਤੇ ਕਾਰ ਭੇਟਾ ਉਗਰਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਮਸੰਦ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਸਨ.†ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੫ ਤੀਕ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਰਿਹਾ. ਫੇਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਰੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦੇਖਕੇ ਇਹ ਅਹੁਦਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਬਲਕਿ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਮੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ. "ਤਜ ਮਸੰਦ, ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ ਜਪ, ਯਹ ਬਿਬੇਕ ਤਹਿੰ ਕੀਨ." (ਗੁਰਸੋਭਾ) "ਜੋ ਕਰ ਸੇਵ ਮਸੰਦਨ ਕੀ, ਕਹਿੰ ਆਨ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਭੈ ਮੁਹਿ ਦੀਜੈ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਮਸੰਦਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਸੰਦਪੁਣਾ. ਮਸੰਦ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਸਨਦਗੀਰ. ਵਿ–ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. "ਦਰ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦ ਮਸਤ ਮਸੰਦਗੀ." (ਭਾਗੁ)

ਮੱਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹੁਕਾ. Wart। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੱਸਾ ਰੰਘੜ। ੩ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਉਹ ਚੱਪਣ, ਜੋ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਮਸਿ (ਸਿਆਹੀ) ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਕੱਜਲ ਬਹੁਤ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੱਸੇ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਲਈਦਾ ਹੈ.

ਮੱਸ਼ਾਕ਼. ਅ [مشاق] ਵਿ–ਮਸ਼ਕ਼ (ਅਭ੍ਯਾਸ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਾਹਿਰ. ਪੂਰਾ ਜਾਣਕਾਰ. ਨਿਪੁਣ.

ਮੱਸਾ ਰੰਘੜ. ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਰਗਣੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਅਤੇ ਮੰਡਿਆਲੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ, ਅਰ ਦਰਬਾਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਕੰਚਨੀ ਦਾ ਨਾਚ ਕਰਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਹੁੱਕਾ ਪੀਂਦਾ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਸਤਾਬਸਿੰਘ ਮੀਰਾਕੋਟੀਏ ਅਰ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਕੰਬੋਮਾੜੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜਟਕਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਕੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਮੱਸੇ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਤਾਬਸਿੰਘ.

ਮਸ੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਮਸਟ.

ਮਸ੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਮਸਤ.

ਮਸ੍ਤਕ. ਮੱਥਾ. ਦੇਖੋ, ਮਸਤਕ. "ਸਿਰ ਮਸ੍ਤਕ ਰਖਜਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਮਸ੍ਤਕ ਸੁੰਘਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੱਥਾ ਸੁੰਘਣਾ.

ਮਸ੍ਤਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਮੋਦਿਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਮਹ. ਵਜ–ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ. ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿ। ੨ ਮਹਕ (ਸੁਗੰਧ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਮਹ ਮਹਕਾਏ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਫ਼ਾ. ਮਾਹ (ਮਾਸ–ਮਹੀਨੇ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਵਰਤ ਨ ਰਹਉ, ਨ ਮਹ ਰਮਦਾਨਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਨਾ ਰਮਜਾਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਅਰਥਾਤ ਰੋਜ਼ੇ। ੪ ਮਾਹ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚੰਦ। ੫ ਸੰ. ਮਹ੍. ਧਾ–ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ, ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ, ਆਨੰਦ ਕਰਨਾ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਯਗ੍ਯ। ੭ ਮਹਿਸ. ਭੈਂਸਾ. ਝੋਟਾ। ੮ ਉਤਸਵ। ੯ ਤੇਜ. ਪ੍ਰਤਾਪ.

ਮਹਸਾਈ. ਮਹੇਸ਼ ਕਰਕੇ. ਮਹੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਮਹੇਸ਼ (ਸ਼ਿਵ) ਨੇ. "ਕੇਦਾਰੁ ਬਾਪਿਓ ਮਹਸਾਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਹੀਸਾਂਈਂ.

ਮਹ੍ਸੂਸ. ਅ [محسوس] ਵਿ–ਹ੍ਰਿਸ (ਸਪਰਸ਼ਗ੍ਯਾਨ) ਸਹਿਤ. ਛੋਹ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਅ਼ਲੂਮ ਕੀਤਾ.

ਮਹਸੂਲ. ਅ [محصول] ਸੰਗਜਾ–ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਭਾੜਾ. ਸ਼ੁਲ੍ਕ। ੩ ਟੈਕ੍ਸ. ਕਰ। ੪ ਚੁੰਗੀ.

ਮਹਕ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਗੁਣ, ਗੰਧ। ੨ ਸੁਗੰਧ. ਸੁਬਾਸ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ. "ਇਆ ਦੇਹੀ ਪਰਮਲ ਮਹਕੰਦਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮਹ੍ਕਮਾ. ਅ [محکمہ] ਸੰਗਜਾ–ਹੁਕਮ ਦੀ ਥਾਂ. ਕਚਹਿਰੀ. ਅ਼ਦਾਲਤ। ੨ ਸ਼ਾਖਾ. ਸਰਿਸ਼੍ਤਾ. Department.

ਮਹਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹਕ. ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਸੁਗੰਧ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦਾ ਭਾਵ.ਦੇਖੋ, ਮਹਕ.

ਮਹ੍ਕੂਮ. ਅ [محکوم] ਵਿ–ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਜਾ.

ਮਹਖ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖਾਸੁਰ.

ਮਹਖਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹਿਸ਼ (ਝੋਟੇ) ਜੇਹਾ ਭੇੜ. "ਪਾਏ ਮਹਖਲ ਭਾਰੇ ਦੇਵਾਂ ਦਾਨਵਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਮਹਖਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖ ਅਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ.

ਮਹਖਾਸਾ / **ਮਹਖਾਸੁਰ** ਸੰ. ਮਹਿਸ਼ਾਸੁਰ. ਝੋਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖਾਸੁਰ. "ਸਹਸਬਾਹੁ ਮਧੁ ਕੀਟ ਮਹਖਾਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ, ਮਧੁ, ਕੈਟਭ ਅਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ.

---

* ਇਬਰਾਨੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ mashah ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਿਰ ਤੇ ਸੁਗੰਧ ਮਲਣਾ (to anoint). ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਾਨ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਤੇ ਤੇਲ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧ ਮਲਦੇ ਸਨ.

† ਦਬਿਸਤਾਨਿ ਮਜਾਹਬ ਦਾ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ "ਰਾਮਦਾਸ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਭੀ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਾਰ ਭੇਟਾ ਉਗਰਾਹੁੰਦੇ. ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਪੂਜਾ ਵੈਸਾਖੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਹਗਾ ਸੰ. ਮਹਾਘੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਅਘੰ (ਮੁੱਲ) ਮਹਾਨ ਹੈ. ਵਡਮੁੱਲਾ, ਮੁੱਲੀ. "ਮੈ ਤਉ ਮੋਲਿ ਮਹਗੀ ਲਈ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) "ਸਿਰ ਵੇਚਿ ਲੀਓ ਮੁਲਿ ਮਹਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) "ਮਹਘੋ ਮੋਲਿ ਭਾਰਿ ਅਫਾਰੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਹਗੀ

ਮਹਘਾ

ਮਹਘੀ

ਮਹਘੋ

ਮਹਜ. ਅ. ਮਹ਼ਜ. ਵਜ–ਸਿਰਫ. ਕੇਵਲ। ੨ ਵਿ–ਖ਼ਾਲਿਸ. ਨਿਰੋਲ.

ਮਹਜਤ. ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਮਸਜਿਦ ਅਤੇ ਮਹਜਿਦ.

ਮਹਜਰ ਅ. ਮਹ਼ਜਰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਹਾਜ਼ਿਰ (ਉਪਸ੍ਥਿਤ) ਹੋਣ। ੨ ਕੋਈ ਲਿਖਤ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਦਸ੍ਤਖ਼ਤ ਹੋਣ. ਮਹ਼ਜ਼ਰਨਾਮਹ. "ਮਹਜਰੁ ਝੂਠਾ ਕੀਤੋਨੁ ਆਪਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮਹਜਰੁ

ਮਹਜਾਸ. ਸੰ.ਸਹਾਯਸ਼ . ਵਿ–ਵਡੇ ਯਸ਼ ਵਾਲਾ.

ਮਹਜਿਦ ਸੰਗਜਾ–ਸਿਜਦਾ (ਪ੍ਰਣਾਮ) ਦੀ ਥਾਂ.

ਮਹਜਿਦਿ ਮਸੀਤ. ਦੇਖੋ, ਮਸਜਿਦ. "ਦੇਹੀ ਮਹਜਿਦਿ, ਮਨੁ ਮਉਲਾਨਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਹਣ. ਡਿੰਗ. ਸਮੁੰਦਰ. ਵਾਰਿਧਿ.

ਮਹਤ. ਸੰ. ਸ਼ਹ੍ਨ . ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਡਾ। ੩ ਬੁੱਢਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜ਼ਜ (ਰਾਜ). ੫ ਦੇਖੋ, ਮਹਤੱਤ.

ਮਹਤਉ. ਵਿ–ਮਹਤ੍ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ) ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮੁਖੀਆ. ਸੰ. ਮਹੱਤਰ. "ਦੇਹੀ ਗਾਵਾ, ਜੀਉ ਧਰ ਮਹਤਉ, ਬਸਹਿ ਪੰਚ ਕਿਰਸਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਸ਼ਰੀਰ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੀਵ (ਮਨ) ਬਿਸਵੇਦਾਰ ਮਾਲਿਕ ਹੈ, ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਹਨ.

ਮਹਤੱਤ. ਸੰ. ਮਹੱਤ੍ਤ੍. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਂਖ੍ਯਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਬੀਹ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਦੂਜਾ ਤਤ੍ਵ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਕਾਰਯਰੂਪ, ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਆਦਿ ਕਾਰਣ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬੁੱਧਿਤਤ੍ਵ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਮੂਲ ਮਹਤੱਤ ਉਪਾਵਾ." (ਨਾਪ੍)

ਮਹਤਰ. ਦੇਖੋ, ਮਹਤਉ ਅਤੇ ਮਿਹਤਰ.

ਮਹਤਰੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹੱਤਰਾ. ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ਼ ਹੈ, ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. "ਸ੍ਯਾਜਨ ਮੀਤ ਪਿਤਾ ਮਹਤਰੀਆ (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮਹਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਤਉ। ੨ ਸੰ. ਮਹਤ੍ਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਮਾਨੁ ਮਹਤਾ ਤੇਜੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:੫) ਦੇਖੋ, ਮਹਿਤਾ। ੩ ਸੰ. ਮਹੱਤਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. ਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਜ਼ੀਰ. "ਲਬੁ ਪਾਪੁ ਦੁਇ ਰਾਜਾ ਮਹਤਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮਹਤਾਬ. ਫ਼ਾ. ਮਹ਼ਤਾਬ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਹ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚੰਦ ਦਾ ਚਾਨਣਾ। ੨ ਗੰਧਕ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਈ ਬੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਚਾਉਣ ਤੋਂ ਚੰਦ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ.ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮਹਤਾਬ ਨਾਲ ਤੋਪ ਦੇ ਪਲੀਤੇ ਨੂੰ ਭੀ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਮਹਤਾਬਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਮੱਸਾ ਰੰਘੜ ਅਤੇ ਸਤਾਬਸਿੰਘ.

ਮਹਤਾਬਕੋਰ. ਦੇਖੋ, ਸਤਾਬਕੋਰ.

ਮਹਤਾਬੀ. ਫ਼ਾ. ਮਹ਼ਤਾਬੀ ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਮਹਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਮਹਤਾਬ ੨। ੩ ਮਕਾਨ ਦੀ ਉੱਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਾ ਖੁਲਾ ਵਰਾਂਡਾ.

ਮਹਤਾਰੀ. ਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਮਹਤਰੀਆ. "ਕਿਆ ਬਸੁ ਜਉ ਬਿਖੁ ਦੇ ਮਹਤਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮਹਤੁ. ਸੰ. ਮਹਤ੍. ਸੰਗਜਾ–ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਵਡਿਆਈ. "ਸਾਚਉ ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ ਤੂੰ ਆਪੇ ਦੇਵਣਹਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਮਹਤ (ਸ਼ਹ੍ਨ). ਵਿ–ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਹਿਤ. "ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਮਹਤ.

ਮਹੱਤਰ. ਸੰ. ਸ਼ਹ੍ਤਰ. ਵਿ–ਦੋ ਅਥਵਾ ਕਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ . ਬਹੁਤ ਵਡਾ.

ਮਹਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮਹਤੁ.

ਮਹਦੀ. ਅ. ਮਹ਼ਦੀ ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਦਾਯਤ (ਸਿਖਜਾ) ਮਿਲੀ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭਵਿਸ਼੍ਯਤ (ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇ) ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਇਮਾਮ. ਇਸਲਾਮਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕੁਮਾਰਗ ਚਲਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਵੇਗਾ, ਅਰ ਸੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ. ਇਹ ਆਖਿਰੀ ਇਮਾਮ,ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਤੁੱਲ ਹੋਊ.

ਸ਼ੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਦੀ ਪੈਦਾ ਹੋਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਗੁਪਤ ਹੈ. ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਦੁਸ਼੍ਟਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਊ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਸੁਧਾਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲਾਜਾਊ. ਦੇਖੋ, "ਹਦਾਯਤੁਲਕ਼ੁਲੂਬ." "ਮਹਦੀ ਭਰਜੋ ਤਬ ਗਰਬ। ਜਗ ਜੀਤਿਓ ਜਬ ਸਰਬ॥" (ਕਲਕੀ) ੩ ਮਿਰਜ਼ਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗੁਲਾਮਅਹਮਦ ਮਹਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਮਅਹਮਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮਹਿਦੀ.

ਮਹਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਦੀਨ.

ਮਹਦੂਦ ਅ. ਮਹ਼ਦੂਦ ਵਿ–ਹੱਦ ਕੀਤਾਗਿਆ.

ਮਹਦੂਦੁ ਪ੍ਰਮਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਨਵਿਸ਼੍ਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਬੰਨ੍ਹਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. "ਮੈ ਮਹਦੂਦੁ ਲਿਖਾਇਆ ਖਸਮੈ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਹੁਣ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਉੱਪਰ ਲਗਾਨ ਵਧਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪੱਕਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੋਗਿਆ.

ਮਹ਼ਫ਼ਿਲ. ਅ. ਮਹ਼ਫ਼ਿਲ ਸੰਗਜਾ–ਹ਼ਫ਼ਲ (ਜਮਾਂ ਹੋਣ) ਦੀ ਥਾਂ. ਸਭਾ. ਮੰਡਲੀ.

ਮਹ਼ਫ਼ੂਜ. ਅ. ਮਹ਼ਫ਼ੂਜ਼ ਵਿ–ਹ਼ਿਫ਼ਜ਼ (ਰਖਜਾ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਰਕ੍ਸ਼ਿਤ.

ਮਹਬਦਨ. ਵਿ–ਮਾਹ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ. ਮਾਹਰੂ. ਚੰਦ੍ਰਮੁਖ."ਵਹ ਮਹਬਦਨ ਕਹਾਂ ਹੈ?" (ਰਾਮਾਵ)

ਮਹ਼ਬੂਸ. ਅ. ਮਹ਼ਬੂਸ ਹ਼ਬਸ (ਕ਼ੈਦ) ਕੀਤਾਗਿਆ. ਕ਼ੈਦੀ. ਬੰਦੂਆ.

ਮਹ਼ਬੂਬ. ਅ. ਮਹ਼ਬੂਬ ਵਿ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਹ਼ੁਬ (ਪਿਆਰ) ਕਰੀਏ. ਪ੍ਰੇਮਪਾਤ੍ਰ . ਪਿਆਰਾ. ਮਿਤ੍ਰ .

ਮਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਖ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਿਮਾ.

ਮਹ਼ਮਿਲ. ਅ. ਮਹ਼ਮਿਲ ਸੰਗਜਾ–ਕਢਾਵਾ. ਉੱਠ ਦੀ ਕਾਠੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਹੋਵੇ। ੨ ਉਹ ਰੇਸ਼ਮੀ ਗਿਲਾਫ਼, ਜੋ ਮਿਸਰ ਤੋਂ ਕਾਬੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਹਰਸਾਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ.

ਮਹ਼ਮੂਦ. ਅ. ਮਹ਼ਮੂਦ ਵਿ–ਹ਼ਮਦ (ਸਲਾਹੁਣ) ਯੋਗਜ਼. ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਹ਼ਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਮਹ਼ਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ. ਮਹ਼ਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗ਼ਜ਼ਨਨੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ੧੫ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੯੬੭ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੯੬੭ ਵਿੱਚ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਹਿੰਦ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਹੱਲੇ ਕੀਤੇ ਅਰ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਲੁੱਟਿਆ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੱਲਾ ਇਸ ਦਾ ਸਨ ੧੦੦੧ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਭਟਿੰਡੇ ਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੦੨੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਸ਼ੋਮਨਾਥ ਦਾ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਲੁੱਟਿਆ.

ਮਹਮੂਦ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੦੩੦ ਨੂੰ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਕੀਰਤਿਸਤੰਭ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਰਦੌਸੀ.

ਮਹਮੂਦਪੁਰ. ਮਹਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ ਨੇ ਲਹੌਰ ਜਿੱਤਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਹਮੂਦਪੁਰ" ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਰ ਮਹਮੂਦ ਪਿੱਛੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਲਹੌਰ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਹਾ.

ਮਹਮੇ ਹਸਨੇ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਖ).

ਮਹਮੇਜ਼. ਅ. ਮਹ਼ਮੇਜ਼ ਸੰਗਜਾ–ਹਮਜ਼ (ਤੇਜ਼) ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਜੋੜੇ ਨਾਲ ਲੱਗੀਹੋਈ ਆਰ, ਜੋ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਮਹਮੰਦ. ਖਰੋਟਰੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਮੋਹਮੰਦ. "ਗੁਰੀਖੇਲ ਮਹਮੰਦ ਲੋਜਾਕ ਧਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੬)

ਮਹਰ. ਮਾਹਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਅ. ਮਹ਼ਰ ਸੰਗਜਾ–ਇਸਲਾਮਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਰਕਮ, ਜੋ ਨਿਕਾਹ ਸਮੇਂ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਠਹਿਰਾਈ ਜਾਵੇ. ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਹੱਦ ਨਹੀਂ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪੁਰ ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਪਰ ਦਸ ਦਿਰਹਮ ਅਰਥਾਤ ੨ ॥ =) ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਹਰ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਦ ਚਾਹੇ ਪਤਿ ਤੋਂ ਮਹਰ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਹਰ. ਚੌਥਾ ਆਸਮਾਨੀ ਲੋਕ। ੪ ਮਹੱਤਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. "ਮਹਰ ਮਲੂਕ ਕਹਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੰਦ ਦੀ ਉਪਾਧੀ (ਲਕ਼ਬ). "ਨੰਦ ਮਹਰ ਲੈ ਭੇਟ ਕੋ ਗਯੋ ਕੰਸ ਕੇ ਪਾਸ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਹਰਟਾ. ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮਰਹਟਾ.

ਮਹਰਮ. ਅ. ਮਹ਼ਰਮ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹ਼ਰਮ (ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨੇ) ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਹੋਵੇ। ੨ ਭਾਵ–ਪੂਰਾ ਭੇਤੀ. "ਮਹਰਮ ਮਹਿਲ ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਮਹ਼ਰਮ ਰਾਜ਼. ਫ਼ਾ. ਮਹ਼ਰਮ ਰਾਜ਼ ਵਿ–ਗੁਪਤ ਭੇਦ ਦਾ ਜਾਣੂ.

ਮਹਰਮਿੱਠਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਧਰਾਜ.

ਮਹਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਹੀਗੀਰ। ੨ ਧੀਵਰ.ਝਿਉਰ.

ਮਹਰਾਜ. ਮਹਾਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਿਰਾਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੋਹਰਾਜ.

ਮਹਰਾਜਰੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਕਰਤਾਰ) ਦੀ, ਦਾ. "ਮਹਰਾਜਰੀ ਮਾਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਮਹਰਾਜਰੋ "ਮਹਰਾਜਰੋ ਗਾਉ, ਵਾਹੁ ਸਿਉ ਲੁਭੜਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਮਹਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰਾਬ.

ਮਹਰਾਵਣ. ਮਹਾਰਾਵਣ. "ਅਦਭੁਤ ਰਾਮਾਯਣ" ਵਿੱਚ, (ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਲ੍ਮੀਕਿ ਰਿਖਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵਣ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਛੇੜਕੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਸੀਤਾ ਮੁਸਕਰਾਈ.ਪੁੱਛਣ ਪੁਰ ਸੀਤਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਰਾਵਣ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਰ ਵਾਲਾ(ਸਹਸ੍ਰਮੁਖ ਰਾਵਣ) ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾ ਆਪ ਦੀ ਕੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਹੈ?

ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਲੈਕੇ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ, ਹਨੁਮਾਨ, ਅੰਗਦ, ਵਿਭੀਸ਼ਣ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ,ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਜਾਕੇ ਮਹਰਾਵਣ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲੱਗੇ. ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਅਰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ,ਜਿੱਥੋਂ ਜਿੱਥੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਉੱਥੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਫੈਂਕ ਦਿੱਤਾ,ਕੇਵਲ ਮੂਰਛਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਰਾਮ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਗਏ. ਸੀਤਾ ਨੇ ਕਾਲ੍ਹੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਮਹਾਰਾਵਣ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਅਜੋਧ੍ਯਾ ਵਾਪਿਸ ਆਈ. "ਰਾਵਣ ਸੋ ਮਹਰਾਵਣ ਸੋ ਘਟਕਾਨਹੁ ਸੋ ਪਲ ਬੀਚ ਪਛਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍) ਰਾਵਣ, ਮਹਾਰਾਵਣ ਅਤੇ ਕੁੰਭਕਾਨ ਜੇਹੇ ਪਲ ਵਿੱਚ ਪਛਾੜ ਸੁੱਟੇ.

ਮਹਰਿ. ਮਹਰ (ਸਰਦਾਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਨੰਦ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਸ਼ੋਦਾ.

ਮਹਰੀ. ਮਹਰ (ਇਸਤ੍ਰੀਧਨ) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲੀ, ਭਾਰਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰੀ। ੨ ਮਾਹੀਗੀਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਝਿਉਰੀ. ਧੀਵਰੀ.

ਮਹ਼ਰੂਮ. ਅ. ਮਹ਼ਰੂਮ ਵਿ–ਜੋ ਹ਼ਰਮ (ਰੋਕ) ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਵਾਂਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਿਸੇ ਚੀਜ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਮਹਰੇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਰੇਰੁ.

ਮਹਲ ਅਥਵਾ **ਮਹਲੁ.** ਅ. ਮਹ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਹ਼ੁਲ੍ਲ (ਉਤਰਨ) ਦੀ ਥਾਂ. ਘਰ. ਰਹਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਪਾਸਾਦ। ੨ ਭਾਵ–ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਮਹਲ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਹਿ ਬੈਠੇ ਅਗਮ ਅਪਾਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)
੩ ਮੋਕ੍ਯ. ਯੋਗਤ ਸਮਾਂ."ਮਹਲੁ ਕੁਮਹਲੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮੂਰਖ ਆਪਣੈ ਸੁਆਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)
੪ ਅਸਥਾਨ. ਜਗਾ. ਥਾਂ. "ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਪੰਡਿਤ ਵਕਤਾ ਏਕ ਮਹਲਿ ਖਲੁ ਹੋਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)
੫ ਨਿਜਪਦ. ਨਿਰਵਾਣ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਹਿ,ਤਾ ਸੁਖ ਲਹਹਿ ਮਹਲੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)
੬ ਅਧਿਕਾਰ. ਪਦਵੀ. ਰੁਤਬਾ. "ਟਹਲ ਮਹਲ ਤਾਕਉ ਮਿਲੈ ਜਾਕਉ ਸਾਧੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ." (ਬਾਵਨ)
੭ ਨਿਵਾਸ. ਇਸਥਿਤੀ. "ਹਰਿ ਮਹਲੀ ਮਹਲੁ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ) "ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਲੁ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਸਹਜੇ." (ਸੋਹਿਲਾ)
੮ ਦਬਿਸ੍ਤਾਨੇ ਮਜ਼ਾਹਬ ਦਾ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਲੂਲ (حُلُول) ਦਾ ਥਾਂ ਮਹਲ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਮਹਲ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਹੁਲੂਲ (ਉਤਾਰਦਾ) ਹੈ, ਭਾਵ-ਲੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੯ ਮਹਲਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਲਈ ਭੀ ਮਹਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਹਲ ਕੁਚਜੀ ਮੜਵੜੀ ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕਸੁਧ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਮਹਲਤ ਮਹਲਤਿ ਅ. مُہلت ਮਹੁੱਲਤ. ਉਤਰਣ (ਡੇਰਾ ਕਰਨ) ਦੀ ਥਾਂ. "ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨਿ ਚਾਰਿ ਕਰਿ ਮਹਲਤਿ ਚਾਰਿ ਬਹਾਲੀ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਨੌ ਖੰਡ, ਸੱਤ ਦ੍ਵੀਪ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ, ਤ੍ਰਿੰਨ ਗੁਣ, ਚਾਰ ਯੁਗਰੂਪ ਮਹਲਤਿ ਰਚਕੇ, ਚਾਰ ਖਾਣੀ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਲੀ।
੨ ਦੇਖੋ ਮਹੁੱਲਾਤ. ਮਹਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਵੇਖਿ ਮਹਲਤਿ ਮਰਣੁ ਵਿਸਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮਹਲਾ. ਸੰਗਗ੍ਯ–ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਨਾਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਪਤਨੀ. "ਗਜ ਮੰਦਰ ਮਹਲਾ ਕਹਾਂ ?" (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਹਲ ੧ ਅਤੇ ੮. "ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਮਹਲਾ ਦੇ ਅੰਤ ਜੋ ਅੰਗ ਹੋਵੇ ਉਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਵੇਂ-ਮਹਲਾ ੧ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ,ਮਹਲਾ ੯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ.

ਮਹਲਾਤ. ਮਹਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਮਹਲਤ ੨.

ਮਹਲਿ. ਮਹਲ ਵਿੱਚ। ੨ ਥਾਂ ਸਿਰ.

ਮਹਲੀ. ਮਹਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ,ਮਹਲਾ. ਭਾਰਯਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਤਨੀ. "ਮਹਲੀ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਈਐ ਸੋ ਪਿਰ ਰਾਵੈ ਰੰਗਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਨਾਨਕ ਮਹਲੀ ਮਹਲੁ ਪਛਾਣੈ ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਪਾਏ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਮਹਲ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਹਲ ਵਾਲਾ। ੩ ਮਹਲੀਂ. ਮਹਲਾਂ ਵਿੱਚ.

ਮਹਲੁ. ਦੇਖੋ, ਮਹਲ.

ਮਹੱਲ. ਦੇਖੋ, ਮਹਲ। ੨ ਸੰ. ਮਹੱਲ ਅਤੇ ਮਹੱਲਕ. ਸੰਗਗ੍ਯ–ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨੇ (ਹਰਮ) ਦੀ ਰਖ਼ਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਾਰੋਗਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸਰਾ.

ਮਹੱਲਾ. ਅ. مُہلّہ ਮਹੁੱਲਹ. ਸੰਗਗ੍ਯ–ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਜਾ ਉਤਰੀਏ. ਹੁੱਲੁਲ ਦੀ ਥਾਂ ਅਥਵਾ ਦੌੜਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਯੁੱਧਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਕਰਨ ਲਈ ਚੇਤ ਬਦੀ ੧ ਨੂੰ ਮਸਨੂਈ ਜੰਗ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ (Manœuvre) ਦਾ ਦਿਨ ਠਹਿਰਾਇਆ. ਇਸ ਦਿਨ ਇੱਕ ਥਾਂ ਹਮਲੇ ਲਈ ਨਿਯਤ ਕਰਕੇ ਦੋ ਦਲ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਚੁਣਵੇਂ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ. ਜੋ ਇੱਕ ਦਲ ਦਾ ਵਾਰ ਰੋਕਕੇ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਪੁਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਲੈਂਦਾ,ਉਹ ਜਿੱਤਿਆ ਸਮਝੀਦਾ ਸੀ. ਹੁਣ ਭੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਰੀਤਿ ਕੁਝ ਬਾਕੀ ਰਹਿਗਈ ਦਿਖਾਈ-ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਮਹੱਲਾ ਕਢਣਾ ਮਹੱਲਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਮਹੱਲਾ ਨਿਕਾਲਨਾ ਨਗਾਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਹਿਤ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨੂੰ ਸਜਧਜ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੁਰਧਾਮ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਫ਼ੌਜੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੈਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹੱਲਾ ੨.

ਮਹੁਵ. ਅ. مُہوِ ਮਿਟਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਲੀਨ ਹੋਣਾ.

ਮਹਵਸ਼. ਫ਼ਾ. مہوش ਵਿ–ਮਾਹ (ਚੰਦ) ਵਸ਼ (ਜੇਹਾ). ੨ ਭਾਵ–ਮਾਸ਼ੂਕ. ਪ੍ਯਾਰਾ.

ਮਹੁਵਰ. ਅ. مُہوِر ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਰਖੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ. "ਬਹੁ ਬਜਤ ਭੇਰੀ ਸੰਖ ਮਹਵਰ." (ਸਲੋਹ)

ਮਹਾ. ਸੰ. ਮਹਤ੍. ਵਿ–ਵਡਾ. ਮਹਾਨ. ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਮਹਾਅਨੰਦ ਭਏ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਮਹਾਉਤ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਵਤ.

ਮਹਾਅਗਨਿ. ਜਠਰਾਗਨਿ. ਗਰਭ ਦੀ ਅੱਗ। ੨ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਅਗਨਿ. "ਮਹਾਅਗਨਿ ਤੇ ਤੁਧੁ ਹਾਥ ਦੇ ਰਾਖੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਵੀਰਖ. ਹਸਦ। ੪ ਪ੍ਰਲੈ ਸਮੇ ਦੀ ਅੱਗ.

ਮਹਾ ਅੰਸ ਭੇਵੀ. (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਮਹਾਨ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ. ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਉਪਜੀ। ੨ ਮਹਾਨ ਅੰਸ਼ੁ (ਪ੍ਰਭਾ) ਤੋਂ ਭਈ.

ਮਹਾਇਣ. ਮਨੁਸ਼ਜਗਣ. ਕੁਟੁੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ.

ਮਹਾਸ਼ਯ. ਵਿ–ਵਡੇ ਆਸ਼ਯ (ਖ਼ਿਆਲ) ਵਾਲਾ. ਦਿਲਵਾਰ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਵੈਂਪੇ ਬਾਹ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ.

ਮਹਾਸਾਰਥੀ. ਵਿ–ਮਹਾ (ਵਡਾ) ਸਾਰਥਿ (ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ).ਵਡਾ ਰਥਵਾਹੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਰਥ ਹੱਕਿਆ. "ਮਹਾਸਾਰਥੀ ਸ਼ਤਿਸੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਅਰੁਣ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਰਥ ੩.

ਮਹਾਸਿੰਘ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡਾ ਸ਼ੇਰ. ਕੇਸ਼ਰੀ।
੨ ਸ਼ਰਭ,ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਮਹਾਸਿੰਘ ਜੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ * ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਮੁਕਤਸਰ ਲੜੇ, ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨ. ਜਦ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉਠਵਾਏ ਤਦ ਮਹਾਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਣ ਸਨ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਮਹਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮੁਖ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਅਰ ਜਲ ਛਕਾਇਆ. ਜਦ ਮਹਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਛਾ ਖੁੱਲੀ, ਤਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, ਵਰ ਮੰਗ. ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇ ਤੁੱਠੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਸੰਗਤਿ ਦਾ "ਬੇਦਾਵਾਪਤ੍ਰ" ਪਾੜਕੇ ਟੁੱਟੀ ਗੰਢੋ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਾਸਨਾ ਨਹੀਂ. ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਧੰਨਸਿੱਖ, ਧੰਨ ਸਿੱਖੀ ਕਹਿਦੇਹੋਏ ਬੇਦਾਵਾਪਤ੍ਰ ਮਹਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿਖਾਕੇ ਚਾਕ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇਹੋਏ ਗੁਰਪੁਰੀ ਨੂੰ ਪਧਾਰੇ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਮੁਕਤੇ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ.
ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਖਿਦਰਾਣਾ ਸੀ।
੪ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ "ਸ਼ੇਰ ਪੰਜਾਬ" ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੬੦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੯੨ ਵਿੱਚ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਸਿਲ. ਅ. مُحَاسِل ਮਹੁਾਸਿਲ. ਵਿ–ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਹੁਾਸਿਲ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਹਸੂਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੩ ਮਹਸੂਲ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ.

ਮਹਾਸੇਨ. ਭਿੰਗ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ.

ਮਹਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਵਡਾ ਅਸਤ੍ਰ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ). ੨ ਧਨੁਸ਼। ੩ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਤੋਪ ਬੰਦੂਕ ਟਾਰਪੀਡੋ (torpedo) ਆਦਿਕ.

ਮਹਾਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਵਡਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ. "ਜੁੱਧ ਜੋਧਾ ਪ੍ਰਬੋਧਾ ਮਹਾਸ੍ਤ੍ਰੀ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਵਡਾ ਧਨੁਖਧਾਰੀ.

ਮਹਾ ਹਤਿਆਰਾ. ਵਿ–ਵਡੀ ਹਤ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਹਾਨ ਹਿੰਸਕ. "ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਮਹਾ ਹਤਿਆਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਮਹਾ ਹਤ੍ਯਾ.

ਮਹਾ ਹਤ੍ਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਰੀ ਹਿੰਸਾ. ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਗੁਰੂ, ਬਾਲਕ, ਰੋਗੀ, ਸ਼ਰਣਾਗਤ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਦਾ ਮਾਰਨਾ। ੨ ਕੌਮ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨਾ.

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ੧੭੬੧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਜੰਗ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਮਹਾਹਵ. ਮਹਾਨ ਆਹਵ (ਜੰਗ). Great war.

ਮਹਾ ਕਲਪ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤਨਾ ਸਮਾਂ,ਜਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਉਮਰ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਪ ੩.

ਮਹਾਕਾਇ ਮਹਾਕਾਯ ਵਿ–ਵਡੀ ਕਾਯ (ਦੇਹ) ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਦਾਵਰ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ। ੩ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਨੰਦੀਗਣ। ੪ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਕਾਯ ੨. "ਮਹਾਕਾਇ ਨਾਮਾ ਮਹਾ ਬੀਰ ਏਵੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੫ ਸਰਬਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਖ੍ਰਿਸ਼ਨਾਨਦ (ਵੀਯੋਨਾਦ) ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈਨਾਨੀ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਮਹਾਕਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲ ਦਾ ਭੀ ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਯਮ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਜਗਤ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਮਹਾਕਾਲ ਰਖਵਾਰ ਹਮਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਉਹ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ,ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ। ੩ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੰਤ ਰੂਪ ਕਾਲ। ੪ ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵੀਰਯ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ਥਾਪਨ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋ ਬੂੰਦਾਂ ਬਾਹਰ ਡਿਗ ਪਈਆਂ. ਇੱਕ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਮਹਾਕਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. "ਗਜਾਨ ਹੂੰ ਕੇ ਗਜਾਤਾ ਮਹਾ ਬੁੱਧਿਤਾ ਕੇ ਦਾਤਾ ਦੇਵ, ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ਮਹਾਕਾਲ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ਹੈਂ." (ਅਕਾਲ) ੫ ਉੱਜੈਨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਕਾਲ ਨਾਮਕ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ.

ਮਹਾਖਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਹਾਨ ਛਯ ਰੋਗ. ਭਾਰੀ ਤਪਦਿੱਕ। ੨ ਮਹਾਪ੍ਲਯ.

ਮਹਾਖਇਆ. ਮਹਾਨ ਛਯ ਰੋਗ ਤੋਂ। ੨ ਭਾਵ–ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਰਕੇ. "ਦੇਹ ਬਿਨਾਸੀ ਮਹਾਖਇਆ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਮਹਾਗੁਰੁ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੨ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵਿਦ੍ਯਾਦਾਤਾ ਆਦਿ ਪੂਜਯ ਲੋਕ.

ਮਹਾਜਸ. ਸੰ. ਸ਼ਬਾਯਸ਼ਸ੍ . ਵਿ–ਵਡੇ ਯਸ਼ ਵਾਲਾ. "ਮਹਾਜਸੇ! ਸੁਨ ਭਾਗ ਮਹਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਹੇ ਵਡੇ ਯਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ, ਸੁਣ !

ਮਹਾਜਨ ਮਹਾਜਨੁ ਗੁਣ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਪੁਰੁਸ਼. ਸਾਧੁ *। ੩ ਪਿੰਡ ਨਗਰ ਦਾ ਮੁਖੀਆ। ੪ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ. "ਆਪ ਮਹਾਜਨੁ, ਆਪੇ ਪੰਚਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮਿਲਿ ਆਏ ਨਗਰ ਮਹਾਜਨਾ, ਗੁਰ ਸ਼ਤਿਗੁਰ ਓਟ ਗਹੀ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਮਹਾਣ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਨ। ੨ ਅ. مہان ਮੁਹਾਨ. ਵਿ–ਨਫ਼ਰਤ ਕੀਤਾਗਿਆ. ਜ਼ਲੀਲ. ਖ਼ੁਆਰ. "ਬਜਰਕਵਾਰ ਹਜਾਰ ਮਹਾਣੇ." (ਭਾਗੁ) ਹਜਾਰਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਵਾਰ ਖ਼ੁਆਰ ਹੋਏ ਹਨ.

ਮਹਾਤ. ਦੇਖੋ, ਮਹਤ. "ਪ੍ਰਭਾਤ ਉਠਿ ਤਾਸ ਕੋ ਮਹਾਤ ਨਾਮ ਲੀਜਿਯੇ." (ਕ੍ਰਸ਼ਪਾਵ)

ਮਹਾਂਤ. ਸੰ. ਸ਼ਹਾਨ੍. ਵਿ–ਵਡਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ. "ਮਹਾ ਦੁਖ ਏਹੁ ਮਹਾਂਤ ਕਹੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਨੀ ਵਿੱਚ ਵਡਾ. "ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੁਪਾਲ ਮਹਾਂਤ ਕੈ ਮਾਥੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਹਿਆਗ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਡੇਰੇ, ਜਮਾਤ, ਅਖਾੜੇ ਆਦਿ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਸਾਧੁ.

ਮਹਾਤਮ. ਸੰ. ਮਹਾਤਮ੍ਯ (ਸ਼ਹਾਤ੍ਮ੍ਯ) ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡਿਆਈ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਮਹਾਤਮਪੁਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ,ਮਹਾਤਮ ਮੈ.

ਮਹਾਤਮ ਮੈ. ਮਹਾਨ ਤਮ (ਅੰਧਕਾਰ) ਵਿੱਚ. ਘੋਰ ਅੰਧੇਰੇ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਜਗਅਉਰ ਨ.

ਮਹਾਤਮਾ. ਸੰ. ਸ਼ਹਾਤ੍ਮਨ੍. ਵਿ–ਵਡੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਦਿਲਾਵਰ। ੨ ਉਦਾਰਾਤਮਾ। ੩ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਉੱਤਮ.

ਮਹਾ ਤਰੰਗ. ਵਡੀ ਲਹਿਰ. ਭਾਵ–ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਆਦਿ ਮੌਜ. "ਮਹਾ ਤਰੰਗ ਤੇ ਕਾਢੈ ਲਾਗਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਡੇ ਤਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ.

* ਸਹਾਜਨੋ ਯੇਨ ਗਤ: ਸ ਪਨ੍ਥਾ:
(ਮਹਾਭਾਰਤ ੩, ੩੧੨, ੧੧੨)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਹਾਤਰੰਗੀ. ਵਡੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਮਨ. ਦਿਲ.

ਮਹਾਤਲ. ਹੇਠਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਛੀਵਾਂ ਪਾਤਾਲ.

ਮਹਾਦਾਨਿ } ਵਿ–ਵਡਾ ਦਾਨੀ. "ਮਹਾਦਾਨਿ ਸਤਗੁਰੁ
ਮਹਾਦਾਨੀ } ਗਿਆਨਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਾਨੀ ਨਹੀਂ. "ਗਜਾਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ ਮਹਾਦਾਨਿ ਮੈ ਨ ਹੂਜੈ ਲੀਨ." (ਅਕਾਲ)

ਮਹਾਦੀਨ. ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੁਹ਼ੰਮਦ. "ਮਹਾਦੀਨ ਤਬ ਪ੍ਰਭੁ ਉਪਰਾਜਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਮੁਹ਼ੰਮਦ.

ਮਹਾਦੇਉ } ਵਿ–ਮਹਾ (ਵਡਾ) ਦੇਵਤਾ. ਮਹਾਦੇਵ।
ਮਹਾਦੇਵ } ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਸ਼ਿਵ. "ਮਹਾਦੇਉ ਗੁਣ ਰਵੈ ਸਦਾ ਜੋਗੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) "ਮਹਾਦੇਵ ਕੋ ਕਹਿਤ ਸਦਾਸਿਵ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਚੀਨਤ ਨਹਿ ਭਿਵ." (ਚੌਪਈ) ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਮਝਲਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ੪ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੧੭ ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੨ ਵਿੱਚ ਗੋਇੰਦ-ਵਾਲ ਸਮਾਇਆ. ਇਹ ਕਰਣੀਵਾਲਾ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਮਹਾਪੁਰੁਸ਼ ਸੀ.

ਮਹਾਦੇਵੀ. ਦੇਵੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਵੀ। ੨ ਮਾਤਾ ਭਾਗਣ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮੰਡਿਆਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਦਯਾਰਾਮ (ਦ੍ਵਾਰਕਾਦਾਸ ਅਥਵਾ ਦ੍ਵਾਰਾ) ਮਰਵਾਹੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ੧੧ ਸਾਉਣ ਸੰਮਤ ੧੬੭੨ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੭੦੨ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਈ. ਦੇਹਰਾ ਪਾਤਾਲਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੋਤ੍ਰ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਾਤਾ "ਮਰਵਾਹੀ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਮਹਾਦੰਡਧਾਰੀ. ਯਮਰਾਜ. ਧਰਮਰਾਜ। ੨ ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੰਡਧਾਰੀ ੮.

ਮਹਾਨ. ਵਿ–ਵਡਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲਾ. ਉੱਚਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਣ.

ਮਹਾਨਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਸੋਈਖ਼ਾਨਾ. ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ. ਲੰਗਰ। ੨ ਵਿ–ਉੱਚੀ ਨਸ (ਨਾਸਿਕਾ) ਵਾਲਾ.

ਮਹਾਨਦੀ. ਉਡੀਸੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ। ੨ ਗੰਗਾ.

ਮਹਾਨਰਾਚ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਗਸੇਖਰ.

ਮਹਾਨਰਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਮਹਰਾਵਣ.

ਮਹਾਨਿਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਧੀ ਰਾਤ। ੨ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ. "ਰੈਨ ਅੰਧਪਤਿ ਮਹਾਨਿਸ." (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਪ੍ਰਲਯ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ.

ਮਹਾਨਿਦ੍ਰਾ. ਪ੍ਰਲਯ। ੨ ਅਵਿਦਜਾ.

ਮਹਾਨੁਭਾਵ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਡਾ ਹੈ ਅਨੁਭਾਵ (ਆਸ਼ਯ) ਜਿਸ ਦਾ. ਮਹਾਸ਼ਯ. ਉੱਚੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਾਲਾ.

ਮਹਾਨੰਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਵਡਾ ਆਨੰਦ। ੩ ਮੁਕ੍ਰਿ. ਮੋਕ.

ਮਹਾ ਪਦਾਰਥ. ਵਡਾ ਪਦਾਥੰ. ਆਤਮਗਜਾਨ. ਨਾਮ-ਧਨ। ੨ ਵਿਦਜਾ.

ਮਹਾ ਪਰਸਾਦ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ.

ਮਹਾਪਰਾਧ. ਵਡਾ ਅਪਰਾਧ. ਭਾਰੀ ਗੁਨਾਹ.

ਮਹਾਪਾਤਕ } ਭਾਰੀ ਪਾਪ. ਪਤਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਮਹਾਪਾਪ } ਵਡਾ ਕੁਕਰਮ. ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਨ, ਵਿਭਚਾਰ, ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਅਤੇ ਕੁੱਠਾ ਖਾਣਾ। * ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ–ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਮਾਰਨਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ, ਗੁਰੁ-ਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ, ਪਤਿਤ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਨੀ. †

* ਭਾਵੇਂ ਚਾਰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਪਾਤਕ ਮੰਨਿਆਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਖੋਜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿੰਦਾ, ਚੋਰੀ, ਵਿਸ੍ਵਾਸਘਾਤ, ਹਰਾਮਖੋਰੀ, ਕੰਨਿਆ ਦਾ ਮਾਰਣਾ ਅਤੇ ਵੇਚਣਾ, ਨਾਸ੍ਰਿਕਤਾ, ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਮਹਾਪਾਤਕ ਹਨ.

† ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੧੧, ਸ਼: ੫੪.

ਮਹਾਪੁਰਸ } ਸੰ. महापुरुष. ਵਡਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਨੇਕ
ਮਹਾਪੁਰਖ } ਆਦਮੀ. ਉੱਚੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ ਪੁਰੁਸ਼. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ, ਸੇ ਮਹਾਪੁਰਖ
ਮਹਾਪੁਰਖੁ } ਸੰਸਾਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੩ ਪਾਰ-ਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਮਹਾਪੁਰਖ ਕਾਹੂ ਨ ਪਛਾਨਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਇਹੁ ਬਾਣੀ ਮਹਾਪੁਰਖ ਕੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਹਰਿ, ਮਹਾਪੁਰਖ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ. ਵਡਾ ਆਨੰਦ. ਪਰਮ ਆਨੰਦ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ। ੩ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੋ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਏਕ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਲਾਵਤ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ, ਏਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕੈ ਸਿੱਖਨ ਬੁਲਾਵਹੀਂ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਝਟਕੇ ਦਾ ਮਾਸ. "ਸੱਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਕਹਿਕੇ ਝਟਕਾ ਕੀਤੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ.

ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਹ. ਮਹਾਦਾਨ. ਰਾਹੁ ਅਤੇ ਸ਼ਨੀ ਦਾ ਦਾਨ. ਗ੍ਰਹਣ ਦਾ ਦਾਨ.

ਮਹਾਪ੍ਰਾਣ. ਉਹ ਅਕਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਪਵਨ ਦਾ ਜਾਦਾ ਵਰਤਾਉ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਅਲਪਪ੍ਰਾਣ.

ਮਹਾਬ. ਅ. مہاب ਵਿ–ਡਰਾਉਣਾ. ਭਯੰਕਰ.

ਮਹਾਬਦਰ. ਦੇਖੋ, ਸੇਉ ੫.

ਮਹਾਬਲ. ਵਿ–ਵਡੇ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ. ਅਤਿ ਬਲੀ. "ਗਾਵਹਿ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰਾ."(ਜਪੁ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ. ਵਾਯੁ.

ਮਹਾਬਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਬਲ ੧. "ਪੰਜੇ ਬਧੇ ਮਹਾ ਬਲੀ." (ਵਾਰ ਬਸੰ)

ਮਹਾਬਾਹੂ. ਵਿ–ਲੰਮੀ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਰਾਵਣ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਵੀਹ ਬਾਹਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. "ਭੋ ਭਯਾ ਭਭੀਖਣੇ ਨੂੰ ਲੰਕਾਗੜ੍ਹ ਵੱਸਣੇ ਦਾ,ਫੇਰ ਅਸਵਾਰੀ ਆਂਵਦੀਏ ਮਹਾਬਾਹੁ ਦੀ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਮਹਾਬਾਲ. ਮਹਾ ਬਾਲਾ. ਲਕਮੀ. ਮਾਯਾ. "ਮੁਹੱਯਾ ਮਹਾਬਾਲ ਕੇ." (ਅਕਾਲ) ਮਾਯਾ ਦੇ ਮੋਹਨ ਕਰੈਯਾ (ਕਰਨ ਵਾਲੇ).

ਮਹਾਬਿਕਟ. ਮਹਾਵਿਕਟ. ਬਹੁਤ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਹੁਤ ਭਯਾਨਕ। ੩ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ। ੪ ਅਤਿ ਬਿਖੜਾ.

ਮਹਾਬੀਰ. ਵਿ–ਵਡਾਵੀਰ. ਵਡਾਯੋਧਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਨੁਮਾਨ। ੩ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ (ਚੋਬੀਸਵਾਂ) ਤੀਰਥੰਕਰ, ਜੋ ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੪੩੭ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਰਧਮਾਨ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰਥੰਕਰ.

ਮਹਾਬ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਵ੍ਰਤ. "ਦਿਯੇ ਬਹੁਦਾਨ ਮਹਾਬ੍ਰਤ ਧਾਰੇ." (ਅਕਾਲ)

ਮਹਾਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਦੇਖੋ, ਆਚਾਰਯ ੩.

ਮਹਾਭਾਰਤ. ਭਰਤਵੰਸ਼ੀ ਕੌਰਵ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਨਾਲ ਹਾਲ ਹੈ. * ਇਹ ਪੁਸ੍ਤਕ ਵਜਾਸ ਮੁਨਿ ਕ੍ਰਿਤ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ੧੮ ਪਰਵ ਅਤੇ ਸ਼ਲੋਕਸੰਖਜਾ ੯੦੦੦੦ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਵਿਦਜਾਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਸ੍ਟ ਹੋਗਿਆ. ਕੁਝ ਪਰਵ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਾਠਕਾਂ ਹੱਥ ਪਹੁਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਉਹ ਬਚਗਏ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਪਰਵਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਆਪਣੇ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਕਰਵਾਕੇ ਪੁਸ੍ਤਕ ਸੰਪੂਰਣ ਕੀਤਾ. ਅਠਾਰਾਂ ਪਰਵਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ:– ਆਦਿ, ਸਭਾ, ਵਨ, ਵਿਰਾਟ, ਉਦਜੋਗ, ਭੀਸ਼ਮ,ਦ੍ਰੋਣ, ਕਰਣ, ਸ਼ਲਜ, ਸੌਪਤਿਕ, ਸਤ੍ਰੀ, ਸ਼ਾਂਤਿ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ, ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ, ਆਸ਼੍ਰਮਵਾਸੀ, ਮੌਸ਼ਲ, ਮਹਾਪ੍ਰਸ਼ਥਾਨ ਅਤੇ ਸ੍ਵਰਗਾਰੋਹਣ ਪਰਵ। ੨ ਭਰਤਵੰਸ਼ੀ ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਘੋਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ੯੫੦ ਬੀ. ਸੀ. ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੩ ਮਹਾਹਵ. ਵਡਾਜੰਗ.

* ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਆਦਿ ਪਰਵ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਤਰਾਜੂ ਦੇ ਇੱਕ ਪਲੜੇ ਵਿੱਚ ਵੇਦ ਰੱਖੇ, ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ, ਭਾਰ (ਬੋਝ) ਵਿੱਚ ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਵੱਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਮਹਾਭਾਰਤ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਭਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ.

ਮਹਾਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਦਾ ਰੂਪ (ਸ).

ਮਹਾਮਹੋਪਾਧਯਾਯ. ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡਾ ਉਸਤਾਦ. ਉਸਤਾਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ। ੨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਇੱਕ ਉਪਾਧੀ (ਪਦਵੀ).

ਮਹਾਮਦ. ਵਡਾ ਨਸ਼ਾ। ੨ ਅਭਿਮਾਨ.

ਮਹਾਮਨ. ਸੰ. महामनस् .ਵਿ–ਵਡੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ.ਉਦਾ-ਰਾਤਮਾ. "ਸੂਰ ਪ੍ਰਮਾਥੰ ਮਹਾਮਨ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮਹਾਮਰੀ. ਮਹਾਮਾਰੀ. ਹੈਜ਼ਾ ਪਲੇਗ ਆਦਿ ਘਾਤਕ ਬੀਮਾਰੀ.

ਮਹਾਮਾਇਆ. ਭਾਰੀ ਅਵਿਦਜਾ। ੨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਮਹਾ ਮਾਇਆ ਤਾਂਕੀ ਹੈ ਛਾਇਆ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੩ ਦੁਰਗਾ.

ਮਹਾਮਾਈ } ਵਡੀ ਮਾਤਾ। ੨ ਲਕਮੀ। ੩ ਦੁਰਗਾ.
ਮਹਾਮਾਤਾ } "ਮਹਾਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ। ਨਰ ਸੈ ਨਾਰਿ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ.

ਮਹਾਮਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਮਾਇਆ.

ਮਹਾਮਾਲਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਚ ੨.

ਮਹਾਮੋਹਨੀ. ਮਾਯਾ. "ਮਹਾਮੋਹਨੀ ਖਾਇਓ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ. ਬਹੁਤ ਨੇਕ ਸਲਾਹ. ਉੱਤਮ ਰਾਯ. "ਮਹਾ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਨਕ ਕਥੈ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਮੰਤ੍ਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਸਤਿਨਾਮੁ. "ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ ਹਿਰਦੈ ਬਸਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮਹਾਰਣਵ. ਸੰ. ਮਹਾਣੰਵ. ਵਡਾ ਅਰਣਵ (ਸਾਗਰ). ਮਹੋਦਧਿ। ੨ ਭਾਵ–ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ.

ਮਹਾਰਤ. ਅ. مہارت ਸੰਗਜਾ–ਅਭਜਾਸ। ੨ ਲਯਾਕ੍ਤ. ਯੋਗਜਤਾ.

ਮਹਾਰਥ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਡੇ ਰਥ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਡਾ ਰਥ। ੩ ਵਡਾ ਯੋਧਾ. ਮਹਾਰਥੀ. ਐਸਾ ਬਹਾਦੁਰ, ਜੋ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਧਨੁਖਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੇ। ੪ ਉਹ ਯੋਧਾ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਹੋਵੇ। ੫ ਸ਼ਿਵ.ਮਹਾਦੇਵ। ੬ ਸੰ. ਮਹਾਥੰ. ਗੂਢ ਸਿੱਧਾਂਤ. "ਸਿੱਖਨ ਸੋਂ ਅਸ ਕੋਮਲ ਭਾਖ ਮਹਾਰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਮੇਂ ਸੁਖਦਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਧਨ ਵਾਲਾ. ਵਡਾ ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਮਹਾਰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਰਥ ੩.

ਮਹਾਰਾਉ. ਵਡਾ ਰਾਉ (ਅਮੀਰ). ਦੇਖੋ, ਰਾਉ.

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟ੍ਰ. ਮਹਰੱਟਿਆਂ (ਮਰਹਟਿਆਂ) ਦਾ ਦੇਸ਼. ਨਾਸਿਕ, ਪੂਨਾ, ਸਤਾਰਾ ਅਤੇ ਕੋਲ੍ਹਾਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਵਡਾ ਦੇਸ਼। ੪ ਵਡਾ ਰਾਜ.

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟ੍ਰੀ. ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ) ਮਰਹਟੀ. ਮਰਾਠੀ। ੨ ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ.

ਮਹਾਰਾਜ. ਉਹ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਹੋਣ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਮਹਾਰਾਜਸਿੰਘ. ਬਾਬਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਚਾਟੜਾ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ, ਜੋ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦੀ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਆਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਜਲ ਆਦਿ ਦੇਣ ਸਮੇਂ "ਲਓ ਮਹਾ-ਰਾਜ ! ਲਓ ਮਹਾਰਾਜ !!" ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਿਆ ਕਰਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਹਾਰਾਜਸਿੰਘ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਰਾਜ.

ਮਹਾਰਾਨੀ. ਸੰ. ਮਹਾਰਾਗਜੀ. (महाराज्ञी). ਵਡੀ ਰਾਣੀ। ੨ ਪਟਰਾਨੀ.

ਮਹਾਰਾਵ. ਵਡਾ ਰਾਵ (ਸ਼ੋਰ). ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਰਾਉ.

ਮਹਾਰਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਮਹਰਾਵਣ.

ਮਹਾਰਿਖੀ. ਸੰ. ਮਹਸਿੰ. ਵਡਾ ਰਿਖੀ. ਬ੍ਰਹਮਵੇੱਤਾ. ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਸੰਤ.

ਮਹਾਰੁਦ੍ਰ. ਵਿ-ਵਡਾ ਡਰਾਉਣਾ. ਅਤਿ ਭਯਾਨਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਮਹਾਕਾਲ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਲਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਮਹਾਰੋਗ. ਕੁਸ੍ਰ. ਕੋੜ੍ਹ। ੨ ਅਗਜਾਨ. "ਮਹਾ ਰੋਗ ਬਿਕਰਾਲ ਤਿਨੈ ਬਿਦਾਰੂਓ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨)

ਮਹਾਲ. ਅ. ਮਹ ਵਿ-ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਲ ਹੋਵੇ. ਮੁਹਾਲ. ਭਯਾਨਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਚਿਰ. ਦੇਰੀ। ੩ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ। ੪ ਅ. ਮਹ ਮਹ੍ਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੫ ਪਰਗਨਾ. ਜ਼ਿਲਾ। ੬ ਵਿ-ਮੁਹ੍ਰਾਲ. ਨਾਮੁਮਕਿਨ. ਅਸੰਭਵ। ੭ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ. ਅਤਿ ਕਠਿਨ.

ਮਹਾਲੋਹ. ਮਹਾਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਰੂਪ. ਸਵੰਕਾਲ. ਅਕਾਲ. "ਮਹਾਲੋਹ ਮੈਂ ਕਿੰਕਰ ਥਾਰੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਹਾਵਤ. ਸੰ. ਮਹਾਮਾਤ੍ਰ. ਹਾਥੀ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. "ਰੇ ਮਹਾਵਤ! ਤੁਬੁ ਡਾਰਉ ਕਾਟਿ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ)

ਮਹਾਵਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਲਾਖ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਇੱਕ ਲਾਲ ਰੰਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਹਾਗ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਸੋਭਾ ਲਈ ਰੰਗਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਮੇਂਹਦੀ. ਜਾਵਕ.

ਮਹਾਵਾਕ } ਉੱਤਮ ਵਚਨ। ੨ ਸਤਜ ਅਤੇ
ਮਹਾਵਾਕਜ } ਸਾਰ ਵਾਲਾ ਵਾਕਜ। ੩ ਗੁਰਵਾਕ। ੪ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਨਿਸਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸਾਰਰੂਪ ਚਾਰ ਬਚਨ-

ਪ੍ਰਗਜਾਨਮਾਨੰਦਬ੍ਰਹਮ (ਰਿਗ)
ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਿਮ (ਯਜੁਰ)
ਤਤ੍ਰਮਸਿ (ਸਾਮ)
ਅਯਮਾਤਮਾਬ੍ਰਹਮ (ਅਥਵੰ)

ਵੈਸ਼ਨਵ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਵਾਕ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਕਰਕੇ (ਯਥਾ-ਪ੍ਰਗਜਾਨੰ, ਆਨੰਦੰ, ਬ੍ਰਹਮ) ਚਾਰ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹਾਵਾਕ ਕਲਪੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਹਾਵਾਕ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਯਥਾ-"ਦ੍ਵਾਦਸ ਮਹਾਵਾਕ ਕੋ ਪਾਇ। ਕਮਲਾਸਨ ਵਿਸਤਾਰ ਉਪਾਇ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮਹਾਵਾਰੁਣੀ. ਚੇਤ ਵਦੀ ੧੩ ਦੇ ਦਿਨ ਛਨਿੱਛਰ (ਸ਼ਨਿ) ਵਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਤਭਿਖਾ ਨਛਤ੍ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਹਾਵਾਰੁਣੀ ਪਰਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਿਨ ਗੰਗਾ ਦੇ ਸਨਾਨ ਦਾ "ਤਿਥਿਤਤ੍ਰ" ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਮਹਾਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਮਹਾਵਿਦਜਾ. ਆਤਮ ਵਿਦਜਾ। ੨ ਚਾਮੁੰਡਾਤੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਸ ਦੇਵੀਆਂ (ਕਾਲੀ, ਤਾਰਾ, ਸੋੜਸ਼ੀ, ਭੁਵਨੇਸ਼੍ਰੀ, ਭੈਰਵੀ, ਛਿੰਨਮਸ੍ਤਾ, ਧੂਮਾਵਤੀ, ਬਗਲਾ, ਮਾਤੰਗਾ, ਕਮਲਾਤਮਿਕਾ) ਨੂੰ ਮਹਾਵਿਦਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਮਹਾਵ੍ਰਤ. ਸੰ. ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਵ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਬ੍ਰਤ। ੨ ਵਡਾ ਨਿਯਮ (ਨੇਮ).

ਮਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ. ਮੇਂ. "ਬ੍ਰਹਮ ਮਹਿ ਜਨੁ, ਜਨ ਮਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੩ ਵਿ-ਅਤਜੰਤ. ਅਤਿਸ਼ਯ. "ਮੋਹ ਮਗਨ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਬਿਆਪੇ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਮਹਿ (ਮੁਖ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਮਹਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ- "ਜਿਉ ਕੁਕਰੁ ਜੂਠਨ ਮਹਿ ਪਾਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ:੫)

ਮਹਿੰ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿ ੧। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਭੈਂਸ. ਮਹਿਸੀ. ਮੱਝ.

ਮਹਿਕ } ਦੇਖੋ, ਮਹਕ ਅਤੇ ਮਹਕਾਰ.
ਮਹਿਕਾਰ }

ਮਹਿਖ. ਸੰ. ਮਹਿਸ. ਵਿ-ਬਲਵਾਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਝੋਟਾ. ਭੈਂਸਾ। ੩ ਸੂਰਜ। ੪ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਲਈ ਭੀ ਮਹਿਖ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਹਿਖ ਦੈਤ ਸੂਰਯੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੫ ਨਰਮਦਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੱਖਣੀ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸਮੰਡਲ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਮਹਿਖਧੁਜ. ਝੋਟੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਪੁਰ, ਯਮਰਾਜ.

ਮਹਿਖ ਵਾਹਨ. ਝੋਟੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯਮਰਾਜ.

ਮਹਿਖਾ. ਝੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖ.

ਮਹਿਖਾਸ } ਸੰ. ਮਹਿਸਾਸੁਰ. ਝੋਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ
ਮਹਿਖਾਸਾ } ਇੱਕ ਅਸੁਰ, ਜੋ ਰੰਭ ਦੈਤ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਮੱਝ (ਮਹਿਸੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨ-
ਮਹਿਖਾਸੁਰ } ਮਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਜਬ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਾਰਿਓ ਸਭ ਦੈਤਨ ਕੋ ਰਾਜ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੇਤ ਦਾ ਸਕੰਦ (ਸ਼ਿਵਪੁਤ੍ਰ) ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਾਰੇਜਾਣਾ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨਿ. ਮਹਿਖ ਅਸੁਰ ਦੇ ਚੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਿਨ.

ਮਹਿਖੀ. ਸੰ. ਮਹਿਸੀ. ਸੰਗਜਾ-ਭੈਂਸ. ਮੱਝ। ੨ ਮਲਿਕਾ. ਮਹਾਰਾਨੀ। ੩ ਵਿ-ਬਲਵਾਲੀ.

ਮਹਿਖੁਆਸ. ਮਹਾ-ਇਸ੍ਵਾਸ. ਵਡਾ ਧਨੁਖ. ਕਰੜੀ ਕਮਾਣ. "ਮਹਿਖੁਆਸ ਕਰਖੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੇਖੋ, ਇਖੁਆਸ। ੨ ਵਿ-ਵਡੇ ਇਸ੍ਵਾਸ (ਧਨੁਖ) ਵਾਲਾ.

ਮਹਿਖੇਸ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖਾਸੁਰ.

ਮਹਿਖੇਤ. ਸੰ. ਮਹੀਕੇਤ੍ਰ. ਸੰਸਾਰ ਮੰਡਲ. "ਤਨ ਮਨ ਰਮਤ ਰਹੈ ਮਹਿਖੇਤੈ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਸ਼ਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਖਚਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਮਹਿਖੋਰ. ਮਹੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਖੋਰ (ਖੁੱਡ) ਗੁਫਾ. "ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਸਤ ਰਿਦ ਮਹਿਖੋਰ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਮਨਰੂਪ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਸਦਾ ਹੈ.

ਮਹਿੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਘਾ। ੨ ਭਾਈ ਮਹਿੰਗਾ. ਇਹ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਸੂਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ਮਾਲਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ. ਭਾਈ ਮਹਿੰਗੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਹਾਗੋ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਭਾਈ ਮਣੀਆ ਭੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਮਣਿਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਮਹਿਜਤ } ਦੇਖੋ, ਮਸਜਿਦ ਅਤੇ ਮਹਜਿਦਿ.
ਮਹਿਜਦ }

ਮਹਿੰਜਾ } ਸਿੰਧੀ. ਮਹਿੰਜੋ. ਵਿ-ਮੇਰਾ. ਮੇਰੀ. "ਏਹੁ
ਮਹਿੰਜੀ } ਮਹਿੰਜਾ ਆਸਰਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)
ਮਹਿੰਜੋ } "ਨੈਣ ਮਹਿੰਜੇ ਤਰਸਦੇ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ
ਮਹਿੰਡਾ } ਮਾਰੂ ੨) "ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀਖਾਕੁ."
ਮਹਿੰਡੀ } (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ-ਸਨਮਾਨਿਆਹੋਇਆ. ਆਦਰ ਕੀਤਾ। ੨ ਵਡਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਹਤ.

ਮਹਿਤਉ. ਮਹਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਵਡਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਤਉ.

ਮਹਿਤਮ. ਰੱਸੀਆਂ ਵੱਟਣ ਅਤੇ ਸਿਰਕੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਅਛੂਤ ਮੰਨਦੇਹਨ.

ਮਹਿਤਾ. ਸੰ. ਮਹਿਤਾ. ਸੰਗਜਾ-ਵਡਿਆਈ। ੨ ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਉਪਾਧਿ. "ਮੋਹਣ ਰਾਮੂ ਮਹਿਤਿਆ." (ਭਾਗੁ) "ਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ." (ਜਸਾ) ੪ ਦੇਖੋ, ਮਹਤਾ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਮਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਤ.

ਮਹਿਦੀ } ਦੇਖੋ, ਮਹਦੀ। ੨ ਸੰ. ਮੇਂਧੀ-ਮੇਂਧੀ.
ਮਹਿੰਦੀ } ਅ. ਮਹ ਹ਼ਿਨਾ. Lawsonia Inermis. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੋਤੀਆਰੰਗੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਮਹਿਦੀ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਫੇਦ ਰੋਮਾਂ ਦੇ ਰੰਗਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਸ ਦੀ ਪੱਤੀ ਨੂੰ ਪੀਸਕੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਪੁਰ ਲਾਕੇ ਤੁਚਾ ਨੂੰ ਲਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਮਹਿਦੀ ਕਰਕੈ ਘਾਲਿਆ ਆਪਿ ਪੀਸਾਇ ਪੀਸਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਪ੍ਰਭਿ ਆਣਿ ਆਣਿ ਮਹਿੰਦੀ ਪੀਸਾਈ, ਆਪੇ ਘੋਲਿ ਘੋਲਿ ਅੰਗਿ ਲਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਮਹਿਦੀਨ. ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੁਹ਼ੰਮਦ. "ਮਹਿਦੀਨ ਕੇ ਦੀਨ ਤਿਸੈ ਗਹਿ ਲਜਾਵੈਂ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਮਹਿਦੀ ਮੀਰ. ਦੇਖੋ, ਮਹਦੀ.

ਮਹਿਦੂ. ਮਹਿਤਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ.

ਮਹਿਦੇਵ. ਮਹੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਸਾਧੁ. ਆਤਮਗਜਾਨੀ. ਸਦਾਚਾਰੀ। ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਭੂਸੁਰ.

ਮਹਿੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮਹੇਂਦ੍ਰ.

ਮਹਿਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਮਹੀਪਾਲ.

ਮਹਿਫੂਜ } ਦੇਖੋ, ਮਹਫੂਜ.
ਮਹਿਫੂਜਾ }

ਮਹਿਭੂਖਨ. ਦੇਖੋ, ਮਹੀਭੂਖਨ.

ਮਹਿਮਾ } ਸੰ. महिमन्. ਸੰਗਜਾ-ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਵਡਿਆਈ.
ਮਹਿੰਮਾ } "ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਵੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਅਗਮ ਅਗੰਮਾ ਕਵਨ ਮਹਿੰਮਾ?" (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ਕਤਿ. ਸਾਮਰਥਜ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਹਮਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ੨। ੫ ਖਹਿਰੇ ਗੋਤ ਦਾ ਜੱਟ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਪੈੜੇ ਮੋਖੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ.

ਮਹਿਮਾਸਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ੨.

ਮਹਿਮਾ ਸ਼ਾਹਾਂਵਾਲਾ. ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਕੋਟਕਪੂਰਾ, ਥਾਣਾ ਨੇਹੀਆਂਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੋਨੇਆਣੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਉੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਮੇਆਣੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਮਹਿਮਾਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਭੱਲੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਰੂਪਚੰਦ ਦੀ, ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਨੌ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬੰਦੇ ਸਮੇਤ ਹਾਲ. ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਾਂਙ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਦਾ ਅਤੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸਾਖੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਾਲ ਹੈ-

"ਦਸ ਅਸ੍ਟ ਸਹਸ ਸੰਮਤ ਵਿਕ੍ਰਮ,
ਅਵਰ ਅਧਿਕ ਤੇਤੀਸ,
ਸਰੂਪਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰੀ
ਮਹਿਮਾਪ੍ਰਕਾਸ ਬਖਸੀਸ." xxx।

੨ ਬਾਵਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲਸਿੰਘ ਭੱਲੇ ਦਾ ਰਚਿਆ ਮਹਿਮਾਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ.

ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ, ਤਸੀਲ ਪਾਕਪਟਨ, ਥਾਣਾ ਕਬੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਟਿੱਬਾ ਅਬੋਹਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਕਪਟਨ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਫ਼ਕੀਰ "ਚਿਸ਼ਤੀ" ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ ਕੀਤੀ. ਦਰਬਾਰ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ. ੧੨ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ੧ ਕੱਤਕ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਹਿਮੰਡਨ. ਮਹੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਗਹਿਣਾ. "ਮਹਿ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੰਡਨ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਮਹਿਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਹੀਯਾਨ.

ਮਹਿਯਾਨਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਮਾਹਾਨਹ. ਮਾਹਵਾਰੀ ਨੌਕਰੀ. "ਮਹਿਯਾਨਾ ਅਪਨੈ ਕਰਵਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੫)

ਮਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਮਹਰ.

ਮਹਿਰਮ. ਦੇਖੋ, ਮਹਰਮ.

ਮਹਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਰਾ.

ਮਹਿਰਾਜ. ਮਹੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਰਾਜ। ੨ ਰਾਜਾ. ਮਹੀਪਤਿ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ. "ਭੇਟਨ ਕੋ ਮਹਿਰਾਜ ਸਭੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਮੇਹਰਾਜ.

ਮਹਿਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰਾਬ.

ਮਹਿਰਾਵਣ / **ਮਹਿਰਾਵਨ** ਦੇਖੋ, ਮਹਰਾਵਣ. "ਰਾਵਨ ਕੋ ਮਹਿਰਾਵਨ ਕੋ ਮਨੁ ਕੋ ਨਲ ਕੋ ਚਲਤੇ ਨ ਚਲੀ ਗਉਂ." (ਦੱਤਾਵ)

ਮਹਿਰੇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਰੇਰੁ.

ਮਹਿਰੌਂ. ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਮੋਗਾ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋਗੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਸਮੀਪ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ "ਗੁਰੂਸਰ" ਨਾਮਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਦੋਕੇ ਤੋਂ ਭਰੋਲੀ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਵਾਂ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ.

ਮਹਿਰੋਲ. ਮਹੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੇ ਰੋਲਾ (ਹਲਚਲ) ਮਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ. "ਐਸੇ ਮਹਿਰੋਲਨ ਕੋ ਹਾਂਕ ਹਾਂਕ ਤੈਂ ਦਲਜੈ." (ਅਸਫੇ)

ਮਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਮਹਲ.

ਮਹਿਲ ਗੁਰੂ ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ.

ਮਹਿਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ. ਪਤਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਲ੍ਹਾ.

ਮਹਿਲੀ. ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ. ਮਹਲੋਂ ਮੇਂ. "ਉਆ ਮਹਿਲੀ ਪਾਵਹਿ ਤੂ ਵਾਸਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਲੀ.

ਮਹੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ. ਮਧਜ. "ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਤੂੰ ਸਰਬ ਮਹੀ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਧਾ– ਪੂਜਨੀਯ ਹੋਣਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਧਨ ਪੂਰਨ ਸਭੁ ਮਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੪ ਦੇਖੋ, ਏਕ ਅੱਛਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨। ੫ ਫ਼ਾ [illegible] ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੬ ਸਰਦਾਰੀ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਮਿਹੀ ਭੀ ਹੈ.

ਮਹੀਓ / **ਮਹੀਅਉ** / **ਮਹੀਅਲ** / **ਮਹੀਅਲਿ** / **ਮਹੀਅਲੁ** / **ਮਹੀਆ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਧਜ ਮੇਂ. ਮਧਜ ਸ੍ਥਲ ਮੇਂ. ਵਿਚਕਾਰ. ਅੰਦਰ. ਭੀਤਰਿ. "ਕੋ ਕਹਤੋ ਸਭ ਬਾਹਰਿ ਬਾਹਰਿ, ਕੋ ਕਹਤੋ ਸਭ ਮਹੀਅਉ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) "ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) "ਭੈਲਤ ਬਨ ਮਹੀਆ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ)

ਮਹੀਆਨ. ਦੇਖੋ, ਮਹੀਯਾਨ.

ਮਹੀਏ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿਚਕਾਰ. ਮਧਜ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਮਹੀਆ.

ਮਹੀਸਾਂਈਂ / **ਮਹੀਸ੍ਵਰ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ। ੨ ਜਗਤਨਾਥ ਕਰਤਾਰ.

ਮਹੀਦ. ਅ [illegible] ਵਿ–ਥੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਨਾਹ. ਓਟ. ਆਸਰਾ.

ਮਹੀਧਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪਹਾੜ। ੩ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਾਸਯਨੇਯ ਸੰਹਿਤਾ ਤੇ "ਵੇਦਦੀਪ" ਨਾਮਕ ਭਾਸ਼ਯ ਰਚਿਆ. ਇਹ ਰਾਮਭਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਮਹੀਧਰ ਨੇ ਕਈ ਹੋਰ ਟੀਕੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਸੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੪ ਸ਼ੇਸਨਾਗ. "ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਮਹੀਧਰ ਨਾਰਦ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਮਹੀਧ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮਹੀਧਰ.

ਮਹੀਨ. ਮਹਾ ਕ੍ਰੀਨ. ਅਥਵਾ ਮਹਾ ਅਲ੍ਹ. ਵਿ–ਬਾਰੀਕ. ਸੂਕ੍ਸਮ। ੨ ਅ [illegible] ਮੁਹੀਨ. ਸੁਸਤ। ੩ ਕਮਜ਼ੋਰ। ੪ ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ। ੫ ਫ਼ਾ. ਮਿਹੀਨ. ਬਹੁਤ ਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਮਹੀਯਾਨ.

ਮਹੀਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਿ ਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ. ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਸ ੧। ੨ ਮਾਹਵਾਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ. "ਅਧਿਕ ਮਹੀਨੋ ਅਪਨ ਕਰਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੩)

ਮਹੀਨਿਕ. ਮਹੀਨਾ–ਇਕ. ਏਕਮਾਸ. "ਜਿਨ ਕੋ ਨ ਦਰਬਾਰ ਪੈਯਤ ਮਹੀਨਿਕ ਲੌ, ਤੇਈ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇਖੇ ਦਰਬਾਨ ਹੈਂ." (ਕਵਿ ੫੨) ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸ਼ੀ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਹਨ.

ਮਹੀਪ / **ਮਹੀਪਤਿ** / **ਮਹੀਪਾਲ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਹੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਮਹੀਬ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੀਬ.

ਮਹੀਭੁਖਨ. ਵਿ–ਮਹੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ. ਜਗਤ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਮਹੀਭ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਸਹੀਮ੍ਰਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਪਹਾੜ। ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਮਹੀਯਾਨ. ਸੰ. ਸਹੀਯਸ. ਵਿ–ਅਤਿਸ਼ਯ ਮਹਾਨ. ਬਹੁਤ ਵਡਾ. "ਮਹਾਨੰ ਮਹੀਯਾਨ ਰੂਪੰ ਜਿ ਹੋਈ." (ਨਾਪ) ਫ਼ਾ [illegible] ਮਿਹੀਨ। ੨ ਸੰ. ਮਹੀਯਮਾਨ. ਪੂਜਾ ਯੋਗਜ਼। ੩ ਬਹੁਤ ਹੌਛਾ.

ਮਹੀਰੁਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਉੱਗਣ ਵਾਲਾ, ਬਿਰਛ। ੨ ਘਾਹ. ਸ਼ਾਗ.

ਮਹੀਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਮੇਹੀਵਾਲ.

ਮਹੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮੱਸਾ ੧.

ਮਹੁਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਰਕ ਜਹਿਰ. ਵਿਸ਼। ੨ ਸੰਖੀਆ. "ਦੂਖ ਮਹੁਰਾ, ਮਾਰਣ ਹਰਿਨਾਮ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਮਹੁਰਾ ਹੋਵੈ ਹਥਿ ਮਰੀਐ ਚਖੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮਹੁਆ. ਸੰ. ਮਧੂਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਵਾ Bassia latiofolia. ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਧਵੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. "ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ, ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਮਹੁਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਮਹੂਰਤ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੂਰਤ. "ਸਿਮਰਿ ਸਮਰਥ ਪਲ ਮਹੂਰਤ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) "ਗੋਪਾਲ ਦਰਸ ਭੇਟੰ ਸਫਲ ਨਾਨਕ ਸੋ ਮਹੂਰਤ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਮਹੇਸ / **ਮਹੇਸ਼** ਵਿ–ਮਹਾ–ਈਸ਼. ਵਡਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ– ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਨਾਥ. "ਮਹੇਸੰ ਮਹੰਤੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਸ਼ਿਵ. ਰੁਦ੍ਰ. "ਕਾਹੇ ਕੋ ਏਸ ਮਹੇਸਹਿ ਭਾਖਤ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਆਪੈ ਸਿਵ ਸੰਕਰ ਮਹੇਸਾ, ਆਪੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ਆਪੈ ਸ਼ਿਵ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਸ਼ੰਕਰ (ਰੁਦ੍ਰ) ਮਹੇਸ (ਵਿਸ਼ਨੁ). ੫ ਮਹੀ(ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ. ਮਹੀਵੀਸ਼. "ਮਹੇਸ ਜੀਤਕੈ ਸਬੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮਹੇਸਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰਬਲ.

ਮਹੇਸੁਰ. ਦੇਖੋ,ਮਹੇਸ਼ੁਰ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ. ਦੇਖੋ,ਵੀਸ ੫.

ਮਹੇਸਾ. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਧੀਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ। ੨ ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ.

ਮਹੇਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਮਹੇਸ਼ੁਰ.

ਮਹੇਸੁਰਾਚਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਹੇਸ਼ੁਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਅਚਲ (ਪਹਾੜ). ਕੈਲਾਸ. "ਮਹੇਸੁਰਾਚਲੰ ਬਸੈ."(ਚੰਡੀ ੨)

ਮਹੇਸੁਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਹੇਸ਼ੁਰੀ. ਮਹੇਸ਼ੁਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਾਰਵਤੀ. ਦੁਰਗਾ। ੨ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਮਾਰਵਾੜ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਮਹੇਸ਼ੁਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਡਾ ਈਸ਼ੁਰ. ਮਹਾਨ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਨਾਥ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ. ਦੇਖੋ, ਈਸ ੫.

ਮਹੇਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਹਾਨ ਇੰਦ੍ਰ. ਵਡਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਵਡੇ ਐਸ਼੍ਵਰਯ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ਰ ਦੇਵਤਾ। ੪ ਜੰਬੁ ਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਵਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੫ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ। ੬ ਅਸ਼ੋਕ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੌਧਮਤ ਦਾ ਸਾਧੁਭੇਖ ਧਾਰਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ੭ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਮਹੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੬ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਜਾਣ ਤੇ ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੧੯ (੨੫ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੨) ਨੂੰ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ. ਨਾਬਾਲਗੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੌਂਸਲ (Council of Regency) ਨੇ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ. ਸਨ ੧੮੭੦ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜਕਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਏ.ਇਹ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਦਾਰਾਤ੍ਮਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਦਿਲੇਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਨ. ੧੪ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੭੬ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕਾਲਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਵਡਾ ਸ਼ੋਕ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਟਿਆਲਾ.

ਮਹੇਲੜੀ / **ਮਹੇਲਾ** / **ਮਹੇਲੀ** ਦੇਖੋ, ਮਹਲਾ. "ਸੋਜੈ ਕੰਤ ਮਹੇਲੜੀ ਸੂਤੀ ਬੂਝ ਨ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਕੰਤਾਂ ਨਾਲਿ ਮਹੇਲੀਆ ਸੇਤੀ ਅਗਿ ਜਲਾਹਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) "ਸਿਖ ਸੁਣਹੁ ਮਹੇਲੀ ਹੋ!" (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਈ ਮਹੇਲਾ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ। ੨ ਮਾਂਹ–ਤੇਲ. ਉਬਾਲੇਹੋਏ ਮਾਂਹ ਅਤੇ ਮੋਠਾਂ ਨੂੰ ਗੁੜ ਤੇਲ ਨਾਲ ਗੁੰਨ੍ਹਕੇ ਘੋੜੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਰਾਤਬ, ਜੋ "ਮਹੇਲਾ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. "ਲਾਖੋਂ ਕੋ ਹਯ ਖਰੇ ਤਬੇਲੇ। ਖਾਇ ਮਲੀਦਾ ਸਦਾ ਮਹੇਲੇ।"(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਹੋਇ. ਅਤ ਹੋਇ. ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. "ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕਾ ਮਿਲੀ,ਕਿੰਬਾ ਹੋਇ ? ਮਹੋਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਿੰਬਾ.

ਮਹੋਛਾ. ਸੰ. ਸਹੋਤ੍ਸਵ- ਮਹੋਤਸਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡਾ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮੁਖੀਏ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਯਗਜ਼ ਆਦਿ ਕਰਮ ਭੀ ਮਹੋਛਾ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਹੋਤਸਾਹ.

ਮਹੋਤਸਵ. ਦੇਖੋ, ਮਹੋਛਾ.

ਮਹੋਤਸਾਹ. ਸੰ. ਸਹੋਤ੍ਸਾਹ. ਵਡਾ ਉੱਦਮ. ਚਿੱਤ ਦੀ ਭਾਰੀ ਉਮੰਗ। ੨ ਵਿ–ਵਡਾ ਹਿੰਮਤੀ.

ਮਹੋਤਕਟ. ਸਹੋਤ੍ਕਟ. ਵਿ–ਮਹਾਨ–ਉਤਕਟ (ਪ੍ਰਬੰਡ). ੨ ਵਡਾ ਪ੍ਰਬਲ। ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਉਖੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਮਹੋਦਧਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਉਦ (ਪਾਣੀ) ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਮਹੋਦਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਹਾ–ਉਦਯ. ਵਡੀ ਸੰਪਦਾ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬੀ। ੩ ਵਿ–ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ.

ਮਹੋਦਰ. ਵਿ–ਵਡੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਵਾਲਾ. ਢਿੱਡਲ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡਾ ਪੇਟ। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ. "ਹਤਜੋ ਮਹੋਦਰ ਦੇਖਕਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ,ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲਮੋਚਨ ੨। ੫ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਮਹੋਪਾਧ੍ਯਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡਾ ਉਸਤਾਦ (ਉਪਾਧ੍ਯਾਯ). Professor. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਮਹੋਪਾਧ੍ਯਾਯ.

ਮਹੋੜੀ. ਮਹਾ–ਵਡੀ. ਬਹੁਤ ਜਾਦਾ. "ਮਾਣਿਕ ਮੋਤੀ ਹੀਰਿਆ ਨਿਰਮੋਲ ਮਹੋੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਮਹੌਸਧਿ / **ਮਹੌਖਧਿ** ਸੰ. ਮਹਾ–ਓਸ਼ਧਿ. ਮਹੌਸ਼ਧਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ– ਵਡਾ ਅਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ. ਜੀਵਨਬੂਟੀ। ੨ ਦੂਬ। ੩ ਲਾਜਵੰਤੀ.

ਮਹੌਜਸ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਡੇ ਓਜ (ਬਲ) ਵਾਲਾ. ਬਹੁਤ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜ਼ੋਰਾਵਰ.

ਮਹੰਘਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਘਾ.

ਮਹੰਤ. ਸੰ. ਵਿ-ਸ਼ੁਸ਼ੂ. ਉੱਤਮ। ੨ ਵਡਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ। ੩ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਅਖਾੜੇ ਆਦਿ ਦਾ ਮੁਖੀਆ.

ਮਹੰਮਦ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦ.

ਮਹੰਮਦੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦੀ,

ਮਹੜੋ. ਵਿ-ਮਹਿਸ਼ੀ (ਭੈਂਸ) ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਭੈਂਸ ਦੀ ਖੱਲ। ੩ ਮੱਝ ਦਾ ਦੁੱਧ ਘੀ ਆਦਿ। ੪ ਤਕ੍ਰ. ਲੱਸੀ। ੫ ਮਾਵਾ. ਖੋਆ. "ਏਕ ਹੀ ਗੋਰਸ ਮੇ ਦਹੜੋ ਮਹੜੋ ਮਾਖਨ ਔ ਘ੍ਰਿਤ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਮਕਈ. ਦੇਖੋ, ਮੱਕੀ.

ਮਕਸਦ. ਅ. مقصد ਮਕ਼ਸਦ. ਕ਼ਸਦ (ਇਰਾਦਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਧਜਾਨ। ੨ ਨਤੀਜਾ. ਸਿੱਧਾਂਤ.

ਮਕਸੂਦ ਅਥਵਾ **ਮਕਸੂਦੁ.** ਅ. مقصود ਮਕ਼ਸੂਦ. ਜਿਸ ਦਾ ਕ਼ਸਦ (ਸੰਕਲਪ) ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ੨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ. "ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਗਹਣਾ ਮਤਿ ਮਕਸੂਦੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਮਕਸੂਦਾਬਾਦ. ਭਾਗੀਰਥੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਿਆ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀਰਤੇਸ਼ੂਰੀ ਨਗਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਮਕਸੂਦਾਬਾਦ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੪੦੦੦੦ ਹੈ.

ਮਕਸੂਦੁ. ਦੇਖੋ, ਮਕਸੂਦ.

ਮਕਸੂਮ. ਅ. مقسوم ਕ਼ਿਸਮ (ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ). ਪ੍ਰਾਰਬਧ. ਭਾਗ. ਨਸੀਬ.

ਮਕਤਬ. ਅ. مکتب ਸੰਗਜ਼ਾ-ਕਤਬ (ਲਿਖਣ) ਦੀ ਥਾਂ. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ. ਮਦਰਸਾ. ਸਕੂਲ. "ਮਕਤਬ ਮਾਹਿ ਫਰਜੰਦ ਕੋ ਬਠਾਇਯੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਮਕਦਮ. ਅ. مقدم ਕ਼ਦਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਪਧਾਰਨਾ. ਚਰਨ ਪਾਉਣੇ। ੩ ਭਾਵ-ਹੱਛੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਆਉਣਾ.

ਮਕਦੂਰ. ਅ. مقدور ਸੰਗਜ਼ਾ-ਕ਼ਦਰ (ਤ਼ਾਕ਼ਤ) ਦਾ ਭਾਵ. ਸ਼ਕਤਿ. ਸਾਮਰਥਜ. "ਕਜਾ ਗਵਾਰ ਗੀਦੀ ਮਕਦੂਰ?" (ਗੁਪ੍ਰਾਸੂ)

ਮਕਨਾ. ਸੰ. मत्कुण-ਮਤਕੁਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਬਿਨਾ ਦੰਦਾਂ ਹਾਥੀ. ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੰਦ ਨ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਮਤਕੁਣ। ੨ ਅ. مقنع ਮਕ਼ਨਅ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪਰਦੇਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਢਕਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਬੁਰਕਾ.

ਮਕ਼ਨਾਤ਼ੀਸ. ਯੂ. مقناطیس ਦੇਖੋ, ਚੁੰਬਕ ੨.

ਮਕਫ਼ੂਲ. ਅ. مقفول ਕ਼ੁਫ਼ਲ (ਜਿੰਦੇ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਕੁਫ਼ਲਬੰਦ. ਮੁਕੱਫ਼ਲ مقفل। ੨ ਅ. مکفول ਮਕਫ਼ੂਲ. ਕਫ਼ਾਲਤ (ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ) ਵਿੱਚ ਆਈ ਵਸਤੁ.

ਮਕ਼ਬਰਾ. ਅ. مقبرہ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਕ਼ਬਰ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਹੋਵੇ.

ਮਕ਼ਬੂਜਾ. ਅ. مقبوضہ ਮਕ਼ਬੂਜ਼ਾ. ਵਿ-ਕ਼ਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਅਧਿਕਾਰ ਕੀਤਾ.

ਮਕਬੂਲ. ਅ. مقبول ਮਕ਼ਬੂਲ. ਵਿ-ਕ਼ਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਅੰਗੀਕ੍ਰਿਤ। ੨ ਅ. مکبول ਮਕਬੂਲ. ਕਬੂਲ (ਬੰਧਨ) ਸਹਿਤ. ਕ਼ੈਦੀ.

ਮਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਰੇ, ਮਗਰਮੱਛ. ਨਿਹੰਗ. ਘੜਿਆਲ। ੨ ਮਕਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਮਾਘ ਮਹੀਨਾ. "ਮਕਰ ਪ੍ਰਾਗਿ ਦਾਨੁ ਬਹੁ ਕੀਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ੪ ਛੱਪਯ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਛੰਦਦਿਵਾਕਰ। ੫ ਕੁਬੇਰ ਦੀਆਂ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਿਧਿ। ੬ ਮੱਛੀ। ੭ ਮਕੜੀ (ਮਕੱਟੀ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਮਕਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਧਾਰ ਮਕਰ ਕੇ ਜਾਰ ਸਰੂਪਾ." (ਵਾਮਨਾਵ) ੮ ਅ. مکر ਛਲ. ਫਰੇਬ. ਕਪਟ। ੯ ਬਹਾਂਨਾ। ੧੦ ਦਾਉ। ੧੧ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਮਕਰਾਨ.

ਮਕਰਕਾ / **ਮਕਰਕੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਕੱਟੀ. ਮੱਕੜੀ. "ਏਕ ਮਕਰਕਾ ਦੱਤ ਨਿਹਾਰੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਮਕਰਕੇਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਕਰ (ਮਗਰਮੱਛ) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਪੁਰ, ਕਾਮਦੇਵ. ਮਕਰਧ੍ਵਜ.

ਮਕਰਕੰਟ. ਮਗਰਮੱਛ ਦਾ ਕਾਂਟਾ. ਮੱਛ ਦੀ ਹੱਡੀ. "ਮਕਰਕੰਟ ਜਹਿਂ ਡਾਰਿਯੈ ਮਛਲੀ ਹੋਇ ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭) ਜੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਦੀ ਹੱਡੀ ਸਿੱਟੀਏ, ਤਦ ਜਾਨਦਾਰ ਮੱਛ ਹੋਜਾਵੇ.

ਮਕਰਧ੍ਵਜ. ਕਾਮਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਮਕਰਕੇਤੁ। ੨ ਲੌਂਗ. ਲਵੰਗ। ੩ ਵੈਦਜਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਸ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਜੁਗਤ ਹੈ-ਸੋਨਾ ੮ ਤੋਲੇ, ਪਾਰਾ ੧ ਸੇਰ, ਔਲੇਸਾਰ ਗੰਧਕ ੨ ਸੇਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਲ ਕਪਾਹ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਘੀਕੁਆਰ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਘੋਟਕੇ ਆਤਿਸ਼ੀ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਖੜੀਆ ਮਿੱਟੀ ਲਾਕੇ, ਗਾਜਣੀ ਨਾਲ ਪੋਚੇ ਕਪੜੇ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਤੈਹਾਂ ਬੋਤਲ ਤੇ ਲਪੇਟਕੇ ਸੁਕਾ ਲੈਣੀਆਂ. ਇਸ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਾਂਡੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬਾਲੂ ਰੇਤਾ ਭਰ ਦੇਣਾ, ਅਰ ੩੨ ਪਹਿਰ ਅੱਗ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸ ਆਂਚ ਦੇਣੀ. ਬੋਤਲ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਜੋ ਉਡਕੇ ਲਾਲ ਪਦਾਰਥ ਜਮ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਦੀ "ਮਕਰਧ੍ਵਜ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਇਹ ਹੈ-

ਅੱਠ ਤੋਲੇ ਮਕਰਧ੍ਵਜ ਰਸ, ਕਪੂਰ, ਜਾਇਫਲ, ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਲੌਂਗ, ਚਾਰੇ ਬੱਤੀ ਬੱਤੀ ਤੋਲੇ, ਕਸਤੂਰੀ ਅੱਧਾ ਤੋਲਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਰਲ ਵਿੱਚ ਪੀਹਕੇ ਇੱਕ ਜਾਨ ਬਣਾਕੇ ਦਸ ਦਸ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ. ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਪਾਹ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ, ਅਥਵਾ ਇੰਦ੍ਰਜੌਂ ਜਾਂ ਲੌਂਗਾਂ ਦੇ ਚੂਰਨ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਖਾਣੀ. ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਗੋਲੀ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਛੁਹਣ ਦੇਣੀ. ਇਹ ਰਸ ਕਮਜੋਰੀ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਲ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਵੀਰਯ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਮਕਰਵਾਹਨ. ਮਕਰ ਪੁਰ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. ਜਲਪਤਿ.

ਮਕਰਵਾਹਿਨੀ. ਗੰਗਾ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਮਗਰਮੱਛ ਹੈ.

ਮਕਰਾ. ਵਿ-ਮਕਰ (ਛਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਰੇਬੀ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ-ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਭੀ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ-

(ੳ) ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ, ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਦਾ ਭਿੰਨ.

(ਅ) ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ, ਤੀਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਦਾ ਭਿੰਨ.

(ੲ) ਚੌਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਭਿੰਨ ਤੁਕਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨੇ ਉਦਾਹਰਣ-

(੧) ਸਿਯ ਲੈ ਸਿਏਸ ਆਏ,
ਮੰਗਲ ਸੁ ਚਾਰੁ ਗਾਏ,
ਆਨੰਦ ਹਿਯੇ ਬਢਾਏ,
ਸ਼ਹਰੋ ਅਵਧ ਜਹਾਂ ਰੇ.

(੨) ਕੋਊ ਬਤਾਇ ਦੈ ਰੇ,
ਚਾਹੋ ਸੁ ਆਨ ਲੈ ਰੇ,
ਜਿਨ ਦਿਲ ਹਰਾ ਹਮਾਰਾ,
ਵਹ ਮਨਹਰਨ ਕਹਾਂ ਹੈ?

(੩) ਜੀਤੇ ਬਜੰਗ ਜਾਲਿਮ,
ਕੀਨੇ ਖਤੰਗ ਪਰਰਾਂ,
ਪੁਹਪਕ ਬਿਬਾਨ ਬੈਠੇ,
ਸੀਤਾਰਮਣ ਕਹਾਂ ਹੈ? (ਰਾਮਾਵ)

ਜੇ ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਚਾਰੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਚਰਣ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਇਹ "ਇੰਦੁਮਣਿ" ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ, ਭੇਦ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਅੱਖਰ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਰੇਖਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਮਕਰਾਕਰ. ਸੰ. ਮਕਰ-ਆਕਰ. ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਗਰਮੱਛ ਹਨ.

ਮਕਰਾਕ੍ਰਿਤਕੁੰਡਲ. ਮੱਛ ਦੀ ਆਕ੍ਰਿਤਿ (ਆਕਾਰ) ਦੇ ਤੁੰਗਲ (ਵਾਲੇ).

ਮਕਰਾਕ੍ਰਿਤਿ. ਮਕਰ (ਮਗਰਮੱਛ) ਦੀ ਆਕ੍ਰਿਤਿ (ਸ਼ਕਲ). ਮਕਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੁੱਲ.

ਮਕਰਾਕ / **ਮਕਰਾਛ** ਮਕਰ-ਅਕਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਗਰਮੱਛ ਜੇਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਖਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਲੰਕਾ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. "ਤਬ ਰੁਕਜੋ ਸੈਨ ਮਕਰਾਛ ਆਨ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮਕਰਾਨ. ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਹੱਦ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. "ਮਕਰਾਨ ਕੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਲਾਤ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਹੱਦ ਪਰਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮਕਰਾਨ ਅਤੇ ਲਾਸਾ ਬੇਲਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਮਕਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ "ਮਕਰਾਨ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਮਕਰਾਨਾ. ਜੋਧਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਪਰਬਤਸਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਖਾਣਾਂ ਹਨ. ਆਗਰੇ ਦਾ ਤਾਜਮਹਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਕਾਨ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ: ਮਕਰਾਨਾ ਜੋਧਪੁਰ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਮੇਰਤਾ ਰੋਡ ਜੱਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ੫੫ ਮੀਲ ਹੈ.

ਮਕਰਾਯਤਨ / **ਮਕਰਾਲਯ** ਮਕਰ (ਮਗਰਮੱਛਾਂ) ਦਾ ਘਰ, ਸਮੁੰਦਰ.

ਮਕਰੀ. ਵਿ-ਮਕਰ (ਛਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਰੇਬੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਕੱਟੀ. ਮਕੜੀ। ੩ ਸੰ. ਮਕਰ (ਮਗਰਮੱਛ) ਦੀ ਮਦੀਨ। ੪ मकरिन. ਸਮੁੰਦਰ.

ਮਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮਕਰ.

ਮਕਰੂਹ. ਅ. مکروہ ਵਿ-ਕਰਾਹਤ (ਨਾਪਸੰਦ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਘ੍ਰਿਣਾ ਯੋਗਜ.

ਮਕਰੰਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਫੁੱਲ ਦਾ ਰਸ. ਪੁਸ਼ਪ ਦਾ ਸ਼ਹਿਦ. "ਹਰਿ ਚਰਣਕਵਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰੀ। ੩ ਜਲ. "ਘਣ ਉਨਵਿ ਵੁਠੇ ਜਲਿ ਥਲਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਮਕਰੰਦ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਰੁਤੀ) ੪ ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. "ਮੁਰਾਰਿ ਮਨ ਮਕਰੰਦ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੫.

ਮਕਰੰਦੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਫੁੱਲ, ਜੋ ਮਕਰੰਦ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਮਲ. "ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਮਕਰੰਦੀਬਦਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਮਕਰੰਦੀਬਦਨ. ਕਮਲ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਮਕਰੰਦੀ ੨.

ਮਕੜੀ. ਸੰ. ਮਕੱਟੀ. ਅੱਠ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਤੰਦ ਕੱਢਕੇ ਜਾਲ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. spider.

ਮਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮੱਕਾ. "ਮਕਾ ਮਿਹਰ, ਰੋਜਾ ਪੈਖਾਕਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮਕਾਂ / **ਮਕਾਂਨ** ਅ. مکان "ਮਕੀਂ ਤੁਹੀ, ਮਕਾਂ ਤੁਹੀ." (ਅਕਾਲ) ਮਕੀਨ ਤੂੰ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਭੀ ਤੂੰ ਹੈਂ.

ਮਕਾਮ. ਅ. مقام ਮਕ਼ਾਮ. ਕ਼ਯਾਮ (ਰਹਿਣ) ਦੀ ਥਾਂ. ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਪੜਾਉ.

ਮਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮੰਮਾ ਅੱਖਰ। ੨ ਮ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਤਤ੍ਵ ਅਤੇ ਪੰਚ ਮਕਾਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੱਕਾਰ.

ਮਕਾਰੋਂਪੁਰ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਸਰਹਿੰਦ, ਥਾਣਾ ਬਸੀ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਾਧੂਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਮਕ਼ਾਲ. ਅ. مقال ਸੰਗਜ਼ਾ-ਗੁਫ਼ਤਗੂ. ਬਾਤ ਚੀਤ। ੨ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਰਾਇ. ਸੰਮਤਿ.

ਮਕਾਲਿਫ. (Mr. M. A. Macauliffe) ਇਹ ਆਯਰਲੈਂਡ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਤੇ ਸੱਜਨ ਪੁਰਖ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੨੯ ਸਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੩੭ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੫ ਮਾਰਚ ੧੯੧੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 938

ਐਮ. ਏ. ਮਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰਮੁਖਸਿੰਘ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਓਰੀਏਂਟਲ ਕਾਲਿਜ ਲਹੌਰ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਧਰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਿਆ. ਸਨ ੧੯੮੩ ਵਿੱਚ ਮਕਾਲਿਫ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਗ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਾਵੇ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਮਕਾਲਿਫ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਮਕਾਲਿਫਸਾਹਿਬ ਨਾਭੇ ਆਕੇ ਭੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਈ ਵਾਰ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੈ ਉਸ ਪਾਸ ਪਹਾੜ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ.

ਸਨ ੧੯੯੩ ਤੋਂ ਮਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਕੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾ ਗੁਰਮਤ ਸੰਬੰਧੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭਿਆ ਅਰ ਡਾਕਟਰ ਟ੍ਰੰਪ (Dr. Trumpp) ਪਾਦਰੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਤਰਜੁਮਾ ਵੇਖਕੇ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸਿੱਖ-ਰੀਲੀਜਨ (The Sikh Religion) ਗ੍ਰੰਥ ਛੀ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ,* ਅਤੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭਾਈ ਦਿੱਤਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਹਜ਼ਾਰਾ-ਸਿੰਘ, ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਰਦੂਲਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੰਤਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸੱਜਨਾਂ ਤੋਂ ਸਮੇ ਸਮੇ ਸਿਰ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਉਸ ਨੇ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਮਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪੁਰ ਜੋ ਸਿਵਲ ਮਿਲਟਰੀ ਗੈਜ਼ਟ ਨੇ ਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹੈ. †

ਮਕੀਂ, ਮਕੀਨ ਅ. مكين ਵਿ–ਮਕਾਨਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਕਾਂ.

ਮਕੂਨ. ਫ਼ਾ. مكون ਵਜ–ਨਾ ਕਰ. ਮਾਕੂਰ.

ਮਕੂਫ. ਦੇਖੋ, ਮੱਕੂਫ. "ਕਰੀ ਮਕੂਫ ਚਲਨ ਕੀ ਤਜਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮਕੂਲਾ. ਅ. مقولة ਸੰਗਜਾ–ਕੌਲ (ਬਾਤ) ਦੀ ਰਚਨਾ. ਬਚਨ। ੨ ਕਹਾਉਤ.

ਮਕੋ, ਮਕੋਇ, ਮਕੋਯ ਸੰ. ਕਾਕਮਾਚਿਕਾ. L. Solanum Nigrum. ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੈਦ੍ਯ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੋਜ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਟਕੋਰ ਅਤੇ ਲੇਪ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ. ਬਾਈ ਦੋ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਭੁਰਜੀ ਖਾਣੀ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਕੇ ਬੀਜ ਸੁੱਜੇ ਥਾਂ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਆਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਕੋਰੜ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਪਟਿਆਲਾ ਨਜਾਮਤ, ਤਸੀਲ ਨਰਵਾਣਾ, ਥਾਣਾ ਮੂਨਕ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਟੋਹਾਨਾ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਥ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ.

ਮਕੋਲ. ਸੰ. ਮੱਕੋਲ. ਖੜੀਆ ਮਿੱਟੀ. chalk। ੨ ਸੇਲਖੜੀ. ਸੰਗਜਰਾ. ਸੰ. ਸ਼ੈਲਖਟਿਕਾ.

ਮਕੋਰਾ, ਮਕੋੜਾ ਸੰਗਜਾ–ਮੱਟੇ ਸਿਰ ਵਾਲਾ ਕਾਲਾ ਕੀੜਾ. "ਮਨੋ ਮਕੋੜਨ ਲਾਗੇ ਪੰਖ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮਕੋੜੇ ਨੂੰ ਖੰਭ ਲੱਗਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆਈ ਹੈ.

ਮੱਕੜ. ਵਿ–ਭੜੂਆ. ਲੁੱਚਾ. ਗੁੰਡਾ. "ਕੌਨ ਸੁ ਮੱਕੜ ਤਾਤ ਹਮਾਰੇ." (ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ) ੨ ਵਡੀ ਮਕੜੀ. ਮਕੜੀ ਦਾ ਨਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਾਕੜ.

ਮੱਕਾ. ਅ. مكّة ਮੱਕਹ. Mecca. ਅ੍ਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜੋ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨੰਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਧਰਮ-ਮੰਦਿਰ "ਕਾਬਾ" ਹੈ. ਇਹ ਜੱਦਹ ਬੰਦਰ (Port)* ਤੋਂ ਕ਼ਰੀਬ ਸੱਠ ਸੱਤਰ ਮੀਲ ਪਥਰੀਲੀ ਅਤੇ ਰੇਤਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ਼ਿਵਾਇ ਹੱਜ ਆਏ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰੌਣਕ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਪਾਣੀ ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖਾਰਾ ਹੈ. ਛੀ ਸੱਤ ਮੀਲ ਤੋਂ ਪੀਣ ਲਾਇਕ ਪਾਣੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਮੱਕੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ "ਬੱਕਾ" ਹੈ. ਮੱਕੇ ਪਾਸ ਜੋ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਪਹਾੜੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੫੦੦ ਫੁਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ.

ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਮੱਕਾ ਆਦਮੀ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਥਾਪਿਆ ਹੈ. ਮੇਰੀ ਉੱਮਤ ਇੱਥੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਕ੍ਸ਼ਿਤ ਰਹੇਗੀ ਅਰ ਇਸ ਨਗਰ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਗੀ." ਮੱਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਉੱਮੁਲਕ਼ੁਰਾ–ام القرى" ਅਰਥਾਤ "ਨਗਰਾਂ ਦੀ ਮਾਂ" ਭੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ.

ਮੱਕਾਰ. ਅ. مكّار ਵਿ–ਮਕਰ (ਛਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਪਟੀ. ਛਲੀਆ.

ਮੱਕਾਰੀ. ਫ਼ਾ. مكّاری ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਰੇਬ. ਛਲ. ਕਪਟ. ਮਕਰ ਦਾ ਭਾਵ.

ਮੱਕੀ. ਸ਼ਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਅੰਨ. Maize. ਮਕਈ। ੨ ਅ. مكّي ਮੱਕੇ ਦਾ. ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ, ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ ਇਹ ਗੋਸਟਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਪਾਕਨਾਮਾ' ਭੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆਲਮ ਕਵੀ ਦੀ ਰਾਗਮਾਲਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਰਚੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੰਗੀਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ, ਆਲਮ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਛੀ ਰਾਗ ਅਤੇ ਰਾਗਨੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਸਲਾਮਮਤ ਦਾ ਭੀ ਕੁਝ ਗ੍ਯਾਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਅਗਨਿ ਤੱਤ ਤੋਂ ਬਣਨਾ, ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਤੁਰ੍ਹੀ ਸੁਣਕੇ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਉਠਣਾ, ਅਰ ਆਖ਼ਰੀ ਦਿਨ ਦਾ ਖ਼ੁਦਾਈ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਵਿ ਨੇ ਕਈ ਕਲਪਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਭੀ ਘੜੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ–ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ੂਰ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਵਰਾਹ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਸੀ, ਮੱਕਾ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਸਾਲਿਵਾਹਨ ਨੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਰਚਣ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਤੁਰਕ ਕਿਲੇ ਦੀ ਨਿਉਂ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਪੁਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ.

ਮਕ. ਸੰ. ਸਕ੍. ਧਾ–ਬਟੋਰਨਾ (ਜਮਾਂ ਕਰਨਾ), ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋਣਾ, ਢਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੩ ਚੋਰ. ਅੰਧਾਰ। ੪ ਆਪਣੇ ਐਬ ਢਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਮਕਿਕਾ. ਮੱਖੀ. ਦੇਖੋ, ਮਖਿਕਾ.

ਮਖ. ਦੇਖੋ, ਮਖੀ ਅਤੇ ਮਖੁ। ੨ ਸੰ. ਯਗ੍ਯ. "ਕਹੂੰ ਅਸ੍ਮੇਧ ਮਖ ਕੋ ਬਖਾਨ." (ਅਕਾਲ) "ਮਖ ਕਰ ਜਜਹੁ ਬਿਸਨੁ ਗੁਨਖਾਨੀ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਵਿ–ਪੂਜਾ ਯੋਗ੍ਯ। ੪ ਸੰ. ਮਖ੍ਸ (ਸ਼ਾ) ਧਾ–ਮਾਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰੋਧ. "ਨਭ ਮੋ ਪ੍ਰਗਟ੍ਯੋ ਮਖ ਤੇ ਉਚਰ੍ਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਸੰ. ਸਕ੍ਰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਹਰਕਤ ਕਰਨਾ.

ਮਖਸਦ. ਮਨੋਰਥ. ਦੇਖੋ, ਮਕਸਦ. "ਮਖਸਦ ਮੋਰ ਨ ਹਾਸਿਲ ਹੋਯਾ." (ਨਾਪ੍)

ਮਖਸਾਲ, ਮਖਸਾਲਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਖ (ਯਗ੍ਯ) ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਯਗ੍ਯ ਕਰਨ ਦਾ ਮਕਾਨ. "ਇਕ ਕੀਜੀਐ ਮਖਸਾਲ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਮਖ਼ਸੂਸ. ਅ. مخصوص ਵਿ–ਖ਼ਾਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ਼ੇਸ.

ਮਖਸੂਦ. ਮਕ਼ਸਦ. ਮਨੋਰਥ. "ਦਾਸਨ ਕੋ ਪੂਰਤ ਮਖਸੂਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਮਕਸੂਦ.

ਮਖਸੂਦਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਮਕਸੂਦਾਬਾਦ.

ਮਖਸੂਦ. ਦੇਖੋ, ਮਕਸੂਦ. "ਸਿਦਕ ਕਰਿ ਸਿਜਦਾ, ਮਨੁ ਕਰਿ ਮਖਸੂਦ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) "ਵਣਜ ਕਰਹੁ ਮਖਸੂਦੁ ਲੈਹੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਖਸੂਮ. ਦੇਖੋ, ਮਕਸੂਮ.

ਮਖਹਨ. ਦੈਤ. ਰਾਖਸ, ਜੋ ਮਖ (ਯਗ੍ਯ) ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਮਖ਼ਜ਼ਨ. ਅ. مخزن ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਜ਼ਨ (ਜਮਾਂ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ. ਭੰਡਾਰ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ Magazine ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਮਖਟੂ. ਵਿ–ਜੋ ਨਹੀਂ ਖਟਦਾ. ਨਾ–ਖੱਟੂ. ਨਕਾਰਾ. "ਮਖਟੂ ਹੋਇਕੈ ਕੰਨ ਪੜਾਏ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਮਖਣੀ. ਮੰਥਜ. ਮੱਖਣ. ਨੈਨੂ. ਨਵਨੀਤ.

ਮਖਤੂਲ. ਮਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਰੇਸ਼ਮ. ਸੰ. ਸਹਘੱਤੂਲ. "ਤੁਮ ਮਖਤੂਲ ਸੁਪੇਦ ਸਪੀਅਲ, ਹਮ ਬਪੁਰੇ ਜਸ ਕੀਰ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਸਪੀਅਲ.

ਮਖ਼ਦੂਮ. ਅ. مخدوم ਵਿ–ਜੋ ਖ਼ਾਦਿਮ (ਸੇਵਕ) ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਖ਼ਿਦਮਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਸ੍ਵਾਮੀ। ੩ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਸੈਯਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਾਧਿ (ਪਦਵੀ).

ਮਖਦੂਮਸ਼ਾਹ ਸ਼ਮਸੁੱਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼ ੧.

ਮਖਦੂਮਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਕਬੀਰ-ਵਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਸ ਸਮੇ ਏਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਤਦ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ "ਤੁਲੰਭਾ" ਅਥਵਾ "ਤਲੰਬਾ" ਸੀ. ਸੱਜਣ ਠਗ ਇਸੇ ਥਾਂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੱਜਣ ਠਗ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ "ਭਾਈ ਜੋਧ" ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਉਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਭਾਈ ਜੋਧ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੭੦ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਵੀਹ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

---

* ਸੱਦਾ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ੨੧੮੦ ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ੨੭੫੦ ਮੀਲ ਹੈ.

* ਮਕਾਲਿਫਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਕਾਪੀਰਾਈਟ (copyright) ਆਪਣੀ ਵਸੀਯਤ (Will) ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਦੇਵਿੱਤਾ ਹੈ.

† The name of the late Mr. Max Arthur Macauliffe will always be associated with his monumental translation into English of the Granth Sahib, a work on which he was engaged for sixteen years. He was thus an example of an Indian Civilian whose most important work was done after his retirement from the service. Mr. Macauliffe was appointed to the service at the examination of 1862, after an education at Newcastle school, Limerick, Springfield College, and Queen's College, Galway. He was posted to the Punjab, and arrived in the country in 1864. He reached the grade of Deputy Commissioner in 1882 and became a Divisional Judge two years later. During his service in the Punjab Mr. Macauliffe had devoted himself to the study of Sikhism and its literature, and published a series of articles on the subject in the Calcutta Review during 1880-1. The translation of the Granth Sahib which the India office had commissioned a missionary to undertake was acknowledged to be full of imperfections, besides offending Sikh susceptibilities in many particulars, and Mr. Macauliffe therefore resolved to devote himself to the preparation of a new translation, a task which he was urged to undertake by representative Sikh societies. For this purpose he resigned the service in 1893. The work occupied him for the next sixteen years, and when completed its great value was acknowledged by many scholars and by the leaders of the Sikh community as well. The work was printed at the cost of the University of Oxford, but this only represented a small part of the translator's expenditure. He himself estimated that he had spent as much as two lakhs on the work. Some years ago the Punjab Government offered Mr. Macauliffe a grant of Rs.5,000 in advance for certain copies of the translation, but the offer was declined. More recently the Punjab Government repeated its offer of Rs. 5,000, but Mr. Macauliffe again declined to accept a sum which he regarded as utterly inadequate to his labours and the importance of his work. "Its acceptance", he added, "would not be of much material advantage to me, neither would it enhance my reputation in the eyes of the Sikhs or the general public".

(The Civil and Military Gazette Lahore, March 19th., 1913)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਖਨਪੁਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਕਾਨਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਮਖਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮਖਣੀ.

ਮਖ਼ਫ਼ੀ. ਅ [مخفی] ਵਿ–ਖ਼ਫੀ (ਗੁਪਤ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਗੁਪ੍ਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ.

ਮਖਮਲ. ਸੰ. ਯਗਜ ਦੇ ਹਵਨਕੁੰਡ ਦੀ ਸੁਆਹ । ੨ ਅ [مخمل] ਮਖ਼ਮਲ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਖ਼ਮੂਰ. ਅ [مخمور] ਵਿ–ਖ਼ਮਰ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ.

ਮਖ਼ਲੂਕ਼. ਅ [مخلوق] ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਲਕ਼ (ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਵਸ੍ਤੁ). ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ.ਰਚਨਾ.

ਮਖ਼ਲੂਕ਼ਾਤ. ਅ [مخلوقات] ਮਖ਼ਲੂਕ਼ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਮਖ਼ਲੂਤ਼. ਅ [مخلوط] ਵਿ–ਜੋ ਖ਼ਲਤ਼ (ਮਿਲਣ) ਦਾ ਭਾਵ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ.

ਮਖਾਣਾ. ਮਾਖਿਕ–ਦਾਣਾ. ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਗਲੇਫਿਆ ਦਾਣਾ। ੨ ਇਲਾਇਚੀ ਆਦਿ ਦਾ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਪਾਗਿਆ ਦਾਣਾ. ਮਖਾਣੇ ਦੇਵਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਮਖਾਣਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਲੈਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਮਖਿਆਲ. ਸੰ. ਮਾਖਿਕ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਹਿਦ. ਮਧੁ. ਮਖੀਰ। ੨ ਮਕਿਕਾ–ਆਲਯ. ਸ਼ਹਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ.

ਮਖਿਕਾ, ਮਖੀ ਸੰ. ਮਕਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਖੀ. House-fly. ਇੱਕ ਪਰਦਾਰ ਜੀਵ ਜਿਸ ਦੇ ਛੀ ਪੈਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਕੂੜੇ ਅਤੇ ਮੈਲੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ੧੦–੧੨ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਬੱਚੇ ਜੁਆਨ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਛੂਤ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਇਸੇ ਤੋਂ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਰੋਗ ਦੀ ਲਾਗ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. "ਮਖਿਕਾ ਅਨਿਕ ਕੁਮਤ ਚਹੁ ਘਾਈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਮਖੀ ਮਿਠੈ ਮਰਣਾ."(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

੨ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ, ਜੋ ਮਧੁ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. Bee. ਦੇਖੋ, ਮਕ ਧਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੱਖੀ ੨.

ਮਖੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਖੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੀਰ (ਜਮਾਂ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਸ਼ਹਿਦ. ਮਾਕਿਕ. ਮਧੁ. "ਸ੍ਤਸਿੰਗਤਿ ਮਿਲਿਰਹੀਐ ਮਾਧਉ, ਜੈਸੇ ਮਧੁਪ ਮਖੀਰਾ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਮਖੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਗੋਂ. ਬਲਕਿ। ੨ ਸੰ.ਮਕ੍ਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮਕਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ– "ਮਿਠੈ ਮਖੁ ਮੁਆ ਕਿਉ ਲਏ ਉਡਾਰੀ ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਖ। ੪ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਮਖੂਦ. ਫ਼ਾ [مخدود] ਮਖ਼ੀਦ.ਵਿ–ਡੋਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਆਗ੍ਯਾ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮਖ਼ੀਦਨ ਹੈ. "ਨੀਚ ਬਾਲ ਜ੍ਵਾਨੀ ਤੁਰਕ ਸੰਕਰ ਆਸ ਮਖੂਦ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਖੇਸ. ਸੰ. ਮਖ–ਈਸ਼. ਯਗਜ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਮਖੇਰਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਖੀ (ਮਕਿਕਾ) ਨੂੰ ਵਰਜਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜਾਲ, ਜੋ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮਖੌਲ, ਮਖੌਲੀਆ ਸੰਗਜਾ–ਹਾਸੀ–ਠੱਠਾ. ਹਾਸੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮਖ–ਸਨੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਖ਼ੁਸ਼ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਹਦਿਲ.

ਮੱਖਣ, ਮੱਖਨ ਸੰ. ਮ੍ਰਕ੍ਸ਼ਣ ਅਤੇ ਮੰਥਜ.ਫ਼ਾ [مکھن] ਮਸਕਹ. ਵਿ–ਸੰਗਜਾ–ਮਥਨ (ਰਿੜਕਨ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਨਵਨੀਤ. ਨੈਨੂ. ਮਾਖਨ.

ਮੱਖਨਸ਼ਾਹ. ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਟਾਂਡਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇਹ ਲੁਬਾਣਾ ਵਪਾਰੀ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਅੱਠਵੇਂ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਕਾਲੇ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਦੰਭੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਗੱਦੀਆਂ ਲਾ ਬੈਠੇ ਸਨ. ਇਸ ਨੇ ਵਾਸ੍ਤਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਵੇਖਕੇ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੭੨੨ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ "ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ" ਆਖਿਆ ਹੈ.

ਮੱਖਨਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਮੱਖਨਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਯਤਨ ਨਾਲ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੈਂਸ (Sir H. Lawrence) ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਲਹੌਰ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅਦਬ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੁਕਮ, ੨੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੭ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸ਼ੀ.* ਭਾਈ ਮੱਖਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੬੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਮੱਖੀ. ਮਕਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮਖੀ। ੨ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਮੱਖੀ (foresight),ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨ੍ਸ਼ਿਸ਼ਤ ਲਈਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਮੱਖੀਚੂਸ. ਘੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਈ ਮੱਖੀ ਨੂੰ ਸਿੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੂਸਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਤਾਕਿ ਥੋੜਾਜੇਹਾ ਪਦਾਰਥ ਭੀ ਮੱਖੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਨਾ ਰਹੇ. ਭਾਵ–ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ.

ਮਗ. ਸੰ. ਮਾਰ੍ਗ. ਸੰਗਜਾ–ਰਸਤਾ. ਰਾਹ. ਪਥ। ੨ ਸੰ. ਮਗ੍ਨ. ਵਿ–ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ. "ਦੇਖਿ ਰੂਪ ਅਤਿ ਅਨੂਪ ਮੋਹ ਮਹਾ ਮਗ ਭਈ."(ਸਵੈਯੇ ਮ:੪ ਕੇ) ੩ ਮਕਰ (ਨਿਹੰਗ). ਮਗਰਮੱਛ. "ਮਗ ਮਾਨਹੁ ਨਾਗ ਬਡੋ ਤਿਹ ਮੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੈਨਾਰੂਪ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਨਾਗ (ਹਾਥੀ) ਮਾਨੋ ਮਗਰਮੱਛ ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਭੋਜਕੀ.

ਮਗਉ. ਮਾਂਗਉਂ. ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ. "ਗਉ ਭੈਸ ਮਗਉ ਲਾਵੇਰੀ." (ਧਨਾ ਪੰਨਾ)

ਮਗਸ. ਫ਼ਾ [مگس] ਸੰਗਜਾ–ਮੱਖੀ.ਲੈਟਿਨ musca.

ਮਗਹ, ਮਗਹਰ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਬਸਤੀ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਖ਼ਲੀਲਾਬਾਦ ਤਸ਼ੀਲ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਦੀ ਜਮੀਨ,ਜੋ ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਤੋਂ ਪਚਾਸੀ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਥੇ ਮਰਕੇ ਗਧਾਯੋਨਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੫(ਸਨ ੧੫੧੮) ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ ਤ੍ਯਾਗਿਆ."ਕਾਸੀ ਮਗਹਰ ਸਮ ਬੀਚਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਸਨ ੧੫੫੦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬਣਾਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਮਗਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰ੍ਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਡਾਕੂ. ਰਾਹ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ. ਵਾਟਪਾਰ. ਧਾੜਵੀ. "ਮਗਹਾ ਪਥਹਾ ਪੈਡਹਾ ਧਨਹਾ ਦ੍ਰਬਹਾ ਸੋਇ." (ਸਨਾਮਾ)

ਮਗਹਾਅਸਤ੍. ਡਾਕੂ (ਧਾੜਵੀ) ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਮਗਹਾ.

ਮਗ਼ਜ਼. ਫ਼ਾ [مغز] ਸੰਗਜਾ–ਭੇਜਾ. ਦਿਮਾਗ. ਗੂਦਾ, ਜੋ ਅਕਲ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ੨ ਗਿਰੀ। ੩ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਸਾਰ. "ਸਭ ਕੋ ਸਮਝੈਂ ਮਗਜ ਬਲੰਦ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਗਜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਈ ਕੰਨੀ. ਗੋਟ. ਗੋਠ.

ਮਗਣ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰਣਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਸ੍ਰਵ ਗੁਰੁ, ऽऽऽ. ਦੇਖੋ,ਗਣ ੭.

ਮਗਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੱਖਣੀ ਬਿਹਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਟਨਾ ਅਤੇ ਗਯਾ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀਕਟ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ "ਗਿਰਿਵ੍ਰਜ" ਸੀ.

ਮਗਧੇਸ਼, ਮਗਧੇਸ਼ੁਰ ਮਗਧ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਜਰਾਸੰਧ। ੨ ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਮਗਨ. ਮਾਂਗਨਾ. ਮੰਗਣਾ. "ਠਾਕੁਰ ਲੇਖਾ ਮਗਨਹਾਰੁ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸੰ. ਮਗ੍ਨ. ਵਿ–ਡੁੱਬਿਆ. "ਮਗਨ ਰਹਿਓ ਮਾਇਆ ਮੈ ਨਿਸ ਦਿਨਿ." (ਦੇਵਗੰ ਮ: ੯) ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਆਨੰਦਿਤ. ਖ਼ੁਸ਼। ੪ ਦੇਖੋ, ਮਗਣ.

ਮਗਨਹਾਰੁ. ਵਿ–ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਗਨ ੧.

ਮਗਨੈਹੈ. ਮਗਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ. "ਮੋਹ ਮਗਨੈਹੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਮਗਨੈ. ਮਗ੍ਨ ਕਰੈ. ਡੁਬਾਵੈ. ਡੋਬੈ. "ਅਗਨਿ ਨ ਦਹੈ, ਪਵਨੁ ਨਹੀ ਮਗਨੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਪਵਨ (ਜਲ) ਨਹੀਂ ਮਗਨੈ (ਡੁਬਾਵੈ). ਦੇਖੋ, ਪਵਨ ੩.

ਮਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਛਵਾੜਾ. ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ। ੨ ਪਿੱਠ. ਪੀਠ। ੩ ਸੰਬੰਧਕੀ ਪਦ(preposition). ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਾ ਹੈ। ੪ਮਕਰ.ਮਗਰਮੱਛ। ੫ ਫ਼ਾ [مگر] ਵ੍ਯ–ਪਰੰਤੁ. ਲੇਕਿਨ. ਪਰ. "ਮਗਰ ਪਾਛੈ ਕਛੁ ਨ ਸੂਝੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਮਗਰਧਰ. ਡਿੰਗ. ਮਗਰਮੱਛ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ੍ਮੁੰਦਰ.

ਮਗਰਬ. ਅ [مغرب] ਮਗ਼ਾਰਿਬ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ ਦੇ ਗ਼ਾਰੂਬ ਹੋਣ (ਛਿਪਣ) ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਪਸ਼੍ਚਿਮ. ਪੱਛੋਂ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਾ.

ਮਗ਼ਰਬੀ. ਅ [مغربی] ਵਿ–ਮਗ਼ਰਬ (ਪੱਛਮ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਪੱਛਮੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਈਰਾਨ ਵਿੱਚ ਤ੍ਯਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. "ਮਗਰਬੀ ਤੁਹੀ ਹੈਂ." (ਚਰਿ ੧) ੩ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ. ਮੁਹਰ.

ਮਗਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਗਰ (ਪਿੱਠ) ਪਿੱਛੇ ਲਾਈ ਭੱਜੀ (ਗਠੜੀ). "ਕਿਨ ਥੋਲੀ ਕਿਨ ਮਗਰੀ ਭਰੀ." (ਪ੍ਰਾਪਿ) ੨ ਡਿੰਗ. ਪਹਾੜ. ਗਿਰਿ.

ਮਗ਼ਰੂਰ. ਅ [مغرور] ਵਿ–ਗ਼ਰੂਰ (ਹੰਕਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਘਮੰਡੀ. ਅਭਿਮਾਨੀ.

ਮਗਰੂਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਭਿਮਾਨ. ਘਮੰਡ। ੨ ਵਿ–ਮਗ਼ਰੂਰ. ਅਹੰਕਾਰੀ.

ਮਗਰੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੋਂ. ਬਾਦ.

ਮਗ਼ਲੂਬ. ਅ [مغلوب] ਵਿ–ਜਿਸ ਪੁਰ ਗ਼ਲਬਾ (ਪ੍ਰਬਲਤਾ) ਹੋਗਈ ਹੈ. ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਪਰਾਜਿਤ.

ਮਗੜਸ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਡਾਸਾ. ਵਡਾ ਅਤੇ ਲਟਪਟਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰਬੰਦ. "ਡਾਰੇ ਦਸਤਾਰੇ, ਧਾਰੇ ਮਗੜਸ ਡਾਰੇ ਕਾਹੂੰ." (ਪੰਪ੍)

ਮਗਿ. ਮਾਗੈਂ ਮੇਂ. "ਮਨਮੁਖ ਜਮ ਮਗਿ ਪਾਈਅਨਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧)

ਮਗੁ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. ਰਾਹ. "ਪ੍ਰਗਟੁ ਮਗੁ ਦਿਖਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਗ.

ਮਗੋਲ. ਤ [مغل] – ਮੁਗ਼ਲ ਅਥਵਾ ਮਗ਼ੋਲ. ਸੰਗਜਾ–ਤੂਰਾਨ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਾਤਿ (Mangol), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲਰਾਜ ਕ੍ਵਾਇਮ ਕੀਤਾ. "ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਨਗਰੀ ਕਾਹੇਕੇ ਮਗੋਲ?" (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਮੁਗਲਰਾਜ.

ਮੱਗ. ਮਾਰ੍ਗ. ਰਾਹ.

ਮਘ. ਸੰਗਜਾ–ਮਘਪਿੱਪਲੀ. ਸੰ. ਮਗਧਜਾ. ਦੇਖੋ, ਮਘਪਿੱਪਲੀ। ੨ ਮਗਧ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ,ਪਤਵਾਮਘ ਅਤੇ ਮਘਪਾਲ। ੩ ਮੇਘ (ਬੱਦਲ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ (ਸਨਾਮਾ)ਦੇਖੋ, ਮਘਜਾ। ੪ ਸੰ. ਇਨਾਮ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼।

* The Priests of Amritsur having complained of annoyances, this is to make known to all concerned, that by order of the Governor General, British subjects are forbidden to enter the Temple (called the Durbar) or its precincts at Amritsur, or, indeed any Temple with their shoes on. Kine are not to be killed at Amritsur nor are the Seikhs to be molested, or, in any way to be interfered with. Shoes are to be taken off at the Bhoonga at the corner of the Tank and no person is to walk round the Tank with his shoes on.

LAHORE
March 24th 1847.

H. M. Lawrence.
Resident

ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ—

ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਾਯਤ ਪੁਰ, ਗਵਰਨਰਜਨਰਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜੁੱਤੀ ਪਹਿਨੇਹੋਏ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਪਰੰਤੂਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਥੂਂਗੇ ਜੋੜੇ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਊਹਤ੍ਯਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦੁਖਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਦਾਖ਼ਲਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ ਧਨ. ਦੌਲਤ। ੬ ਦੇਖੋ, ਮੱਘ.

ਮਘਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਘਜ. ਮੇਘ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਲ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮਘਜਾ ਧਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਘਜ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਤਾਲ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮਘਨਾਥ ਮਗਧਦੇਸ਼ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਜਰਾਸੰਧ.

ਮਘਪਾਲ "ਮਘਨਾਥ ਕੋ ਜਾਹਿ ਤੇ ਤੇਜ ਅਬਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਰਾਮ ਮਘਪਾਲ ਪਰ ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਾਵਧਾਨ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ਜਿੱਕੁਰ ਬਲਰਾਮ ਜਰਾਸੰਧ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਲਈ ਸ੍ਵਾਵਧਾਨ ਹੈ.

ਮਘਪਿੱਪਲੀ. ਸੰ. ਮਗਧਜਾ. Piper longum. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਬਾਈ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਜੇਹੀ ਚਰਪਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਮਘਰ. ਸੰ. ਮਾਰ੍ਗਸ਼ਿਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗਸ਼ਿਰ ਨਕਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ. ਹਿਮ ਰੁੱਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ.

ਮਘਵ
ਮਘਵਤ੍
ਮਘਵਨ੍
ਮਘਵਾ (ਦੇਖੋ, ਮੰਹ੍ ਧਾ) ਸੰ. ਸ਼ਬਥਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਥਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਜਣ ਯੋਗ੍ਯ, ਇੰਦ੍. ਸੁਰਪਤਿ। ੨ ਵਿ–ਉਦਾਰਤਮਾ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਘਵਾਜਿਤ. ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ੍. ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਘਨਾਦ.

ਮਘਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਘਪਿੱਪਲੀ। ੨ ਮਗਹਰਭੂਮਿ. ਦੇਖੋ, ਮਗਹਰ। ੩ ਸੰ. ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਤੋਂ ਦਸਵਾਂ ਨਕਤ੍.

ਮਘਿਆਨਾ ਕਲਾਂ. ਜ਼ਿਲਾ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ "ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਮਘੇਸੁਰ. ਮਗਧ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਜਰਾਸੰਧ. "ਰਾਮ ਮਘੇਸੁਰ ਦਲ ਹਨਭਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਲਸ਼ਕਰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ.

ਮਘੇਲਾ. ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. "ਮਰਹਟੇ ਮਘੇਲੇ ਤੇਰੀ ਮਨ ਸੋਂ ਤਪਸਜਾ ਕਰੈਂ."(ਅਕਾਲ) "ਮਘੇਲੇ ਧੱਧੇਲੇ ਬੁੱਦੇਲੇ ਚੱਦੇਲੇ। ਕਛ੍ਹਾਹੇ ਰਠੌਰੇ ਬਘੇਲੇ ਖੱਭੇਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੨੦) ੨ ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਘ ੩.

ਮੱਘ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਗਲੀ ਬੱਤਖ. ਕਾਜ਼ Goose। ੨ ਛੱਤ ਉੱਪਰ ਹਵਾ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਮੋਘਾ.

ਮੱਘਰ. ਦੇਖੋ, ਮਘਰ.

ਮੱਘਾ. ਛੋਟਾ ਘੜਾ (ਕਲਸ਼).

ਮਚ. ਸੰ. ਸ਼ਚ੍. ਧਾ–ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਹੋਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਪੀਹਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਸ਼ਰ. ਤਾਸੀਰ। ੩ ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ। ੪ ਸੰ. ਮੰਚ. ਮੰਜਾ. ਪਲੰਘ. "ਮਚ ਦੀਨ ਬਿਛਾਇ ਜੁ ਚਾਰੁ." (ਨਾਪ੍)

ਮਚਕ. ਸੰਗਜਾ–ਮਚਾਕਾ. ਖਾਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਸਮੇਂ ਹੋਠਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਸ਼ਬਦ. "ਮਚਕ ਮਚਕ ਕਬ ਕਹਿ ਹੈਂ ਬਚਨ ਬਨਾਇਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੯) ੨ ਨਖਰੇ ਦੀ ਚਾਲ। ੩ ਦਬਾਉ. ਦਾਬ.

ਮਚਕੋੜ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਚ. ਹੱਡੀ ਜਾਂ ਪੱਠੇ ਨੂੰ ਮਰੋੜ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੋਈ ਪੀੜਾ.

ਮਚਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਮਹਾਨ ਉੱਚ ਹੋਣਾ. ਫੁੱਲ ਜਾਣਾ. ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ. "ਸਾਚੁ ਛੋਡਿ ਝੂਠ ਸੰਗਿ ਮਚੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਹੋਣਾ. "ਅਗਨਿ ਸਮਾਨ ਮੋਹਿ ਕੋ ਜਾਨੋ,ਤੁਝ ਸਮੀਰ ਤੇ ਮਚੈ ਅਭੰਗ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ. "ਪਰਮਾਨੰਦ ਗੁਰੁਮੁਖਿ ਮਚਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੪ ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ। ੫ ਭੜਕਣਾ. ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ.

ਮਚਲਾ. ਵਿ–ਮ (ਨਾ) ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਕੰਮ ਤੋਂ ਟਲਣ ਵਾਲਾ. ਕੰਮਚੋਰਟਾ.

ਮਚਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਭੜਕਾਉਣਾ. ਉਭਾਰਨਾ। ੩ ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ.

ਮਚਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮਚਕ ੧.

ਮਚਾਂਗਵਾ. ਨਹੀਂ–ਚੰਗਾ. ਹੱਛਾ ਨਹੀਂ. "ਠਾਹਣੁ ਮੂਲਿ ਮਚਾਂਗਵਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦਿਲ ਢਾਹੁਣਾ ਮੂਲੋਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ.

ਮਚਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮੰਚਾਨ.

ਮਚਿੰਦੜਾ
ਮਚਿੰਦੜੀ ਵਿ–ਮਚਾਉਣ (ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਮਨਹੁ ਮਚਿੰਦੜੀਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ.

ਮਚੀਨ. ਚੀਨ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ. Manchuria. "ਚੀਨ ਮਚੀਨ ਕੇ ਸੀਸ ਨਾਵੈਂ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਚੀਨ.

ਮਚੀਕ. ਮੁਚ–ਅੰਗ. ਅਨੰਗ. ਕਾਮਦੇਵ. "ਮਚੀਕਬਾਣ ਮੋਚਨੰ." (ਗਜਾਨ)

ਮਚੀਕ ਬਾਣ. ਕਾਮ ਦਾ ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਮਚੀਕ.

ਮਚੀਦੜਾ
ਮਚੀਦੜੀ ਦੇਖੋ, ਮਚਿੰਦੜਾ, ੜੀ.

ਮਛ ਅਥਵਾ **ਮਛੁ.** ਸੰ.ਸ਼ਸ੍ਯ–ਮਤ੍ਸ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛ. ਮਤ੍ਸ੍ਯਾ. ਮੱਛੀ. "ਗਾਵਹਿ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗਾ, ਮਛ ਪਇਆਲੇ." (ਜਪੁ) ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਅਪਸਰਾ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੱਛ ਗਾਵਹਿੰ। ੨ ਮਤ੍ਸ੍ਯ (ਮੱਛ) ਅਵਤਾਰ. "ਦੈ ਕੋਟਿਕ ਦਛਨਾ ਕ੍ਰੋਰ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਆਨ ਸੁ ਮਛ ਕੇ ਪਾਇ ਪਰੇ."(ਮੱਛਾਵ) ਦੇਖੋ, ਮਤ੍ਸ੍ਯ ਅਵਤਾਰ। ੩ ਮਧ੍ਯਲੋਕ (ਮਤ੍ਰੰਜ ਲੋਕ) ਲਈ ਭੀ ਮਛ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਾ ਤਦ ਸੁਰਗੁ ਮਛ ਪਇਆਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਸੁਰਗਿ ਮਛਿ ਪਇਆਲਿ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ) ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚ, ਮਤ੍ਰੰਜਲੋਕ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ.

ਮਛਹਾ. ਦੇਖੋ, ਮੱਛਹਾ.

ਮਛਕੇਤੁ. ਮਕਰਕੇਤੁ. ਮਗਰਮੱਛ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਪੁਰ, ਕਾਮਦੇਵ.

ਮਛਣੀ. ਸੰ. ਮਤ੍ਸ੍ਯਾ. ਮੱਛੀ। ੨ ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ.

ਮਛਰ. ਸੰ. ਮਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਮਸਕ ਅਤੇ ਮਸ਼ਕਕੀਟ. ਇਸ ਦੀ ਮਦੀਨ, ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਡਸਦੀ ਅਰ ਲਹੂ ਚੂਸਦੀ ਹੈ. ਮੱਛਰ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਮਲੇਰੀਆ ਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੱਛਰ.

ਮਛਰੀ
ਮਛਲੀ ਸੰਗਜਾ–ਮਤ੍ਸ੍ਯਾ. ਮੱਛੀ। ੨ ਮੱਛੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਨੱਕ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਛੇਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਪੜਦਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਛਲੀ ਪਹਿਨੀਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਥਾਂ.

ਮਛਲੀ ਪੱਤਨ
ਮਛਲੀ ਬੰਦਰ ਮਦਰਾਸ ਤੋਂ ੨੧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਮਸੂਲ (ਮਹਿਸੂਲ) ਦਾ ਬੰਦਰ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. Masulipatam. ਦੇਖੋ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਚਰਿਤ੍ ੧੭੭। ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਵਪਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ.

ਮਛਿ. ਮੱਛ ਕਰਕੇ। ੨ ਮਧ੍ਯਲੋਕ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਮਛ ੩.

ਮਛਿੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ. "ਮੱਛ ਉਦਰ ਮਛਿੰਦ੍ ਜੋਗੀ ਬੈਠ ਹੈ ਬ੍ਰਤਧਾਰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਮਛੀ
ਮਛੁ
ਮਛੁਲੀ ਸੰਗਜਾ–ਮਤ੍ਸ੍ਯਾ. ਮੱਛੀ. ਮਤ੍ਸ੍ਯ. ਮੱਛ. "ਮਛੀ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਂਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) "ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ, ਜੈਸੀ ਮਛੁਲੀ ਨੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਛ ੩। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਛਲੀ.

ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ. ਸੰ. ਮਤ੍ਸ੍ਯੇਂਦ੍ ਨਾਥ. ਗੋਰਖਨਾਥ ਦਾ ਗੁਰੂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੋਗੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੱਛੀ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਯੋਗਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਇੱਕ ਮੱਛ ਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਗਿਆ, ਅਰ ਮਹਾਦੇਵ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਰਦਿੱਤੀ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਮਛਿੰਦ੍, ਮਛੰਦਰ ਭੀ ਹਨ. "ਮੱਛ ਸਹਿਤ ਮਛਿੰਦ੍ ਜੋਗੀ ਬਾਂਧ ਜਾਰ ਮਝਾਰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਮਛੋਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਤਸ੍ਯੋਦਰੀ.

ਮਛੰਦਰ
ਮਛੰਦ੍ ਦੇਖੋ, ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ. "ਸੁਨਹੁ ਮਛੰਦਰ ਬੈਨ, ਕਹੋਂ ਤੁਹਿ ਬਾਤ ਬਿਚੱਛਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਤੇ ਧੂਰਤ ਨੂੰ ਭੀ ਲੋਕ ਮਛੰਦਰ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਮੱਛ. ਸੰ. ਮਤ੍ਸ੍ਯ. ਮੀਨ. ਝਖ. ਮਾਹੀ. "ਚੰਚਲ ਚਖੁ ਚਾਰਣ ਮੱਛ ਬਿਭਾਰਣ."(ਗਜਾਨ)ਮੱਛੀ ਦੀ ਚਪਲਤਾ ਨੂੰ ਨੈਤ੍ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਮੱਛ (ਮਤ੍ਸ੍ਯ) ਅਵਤਾਰ. "ਭਯੋ ਦੁੰਦ ਜੁੱਧੰ ਰਣੰ ਸੰਖ ਮੱਛੰ." (ਮੱਛਾਵ) ਸੰਖਾਸੁਰ ਅਤੇ ਮੱਛ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਤ੍ਸ੍ਯ ਅਵਤਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਮੱਛ ਅਛ੍. ਮੱਛ ਅੱਛ (ਅਕਿ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਮੱਛਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛ ਫੜਨ ਦੀ ਕੁੰਭੀ. "ਸਿੰਹੁ ਜਾਰ ਭਰੇ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਮੱਛਸਤ੍ਰ ਭਰਾਇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਮਾਹੀਗੀਰ. ਧੀਵਰ। ੩ ਦੁਧੀਰਾ। ੪ ਮੱਛੀ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਜਾਲ.

ਮੱਛਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਹੀਗੀਰ. "ਨਿਰਖਾ ਏਕ ਮੱਛਹਾ ਤਹਾਂ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੱਛਸਤ੍ਰ.

ਮੱਛਕਟ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛਕੰਟਕ. ਦੁਧੀਰਾ. ਮਾਹੀਗੀਰ ਪੰਛੀ. "ਬਰਕੰਤ ਰਹਾ ਨਭ ਮੱਛਕਟੰ." (ਦੱਤਾਵ)

ਮੱਛਚਾਸ. ਸੰ. ਸ਼ਤਸ੍ਥਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛ ਦਾ ਅਸ਼ਨ ਕਰਤਾ. ਮੱਛੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਦੁਧੀਰਾ. ਬਗ਼ੁਲਾ. "ਮੱਛ ਚਾਸ ਕਰ ਬੈਠ ਨਿਹਾਰਾ." (ਦੱਤਾਵ)

ਮੱਛਬੰਦਰ
ਮੱਛਬੰਦ੍ ਦੇਖੋ, ਮਛਲੀ ਬੰਦਰ.

ਮੱਛਬੰਦ੍ਰੀ. ਮਛਲੀ ਬੰਦਰ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ.

ਮੱਛਰ. ਦੇਖੋ, ਮਛਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਤ੍ਸਰ. "ਮਦ ਮੱਛਰ ਅਰੁ ਮਾਨਾ." (ਸਲੋਹ) ਗਰਬ ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ.

ਮੱਛਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੱਛਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਦਾਲੇ ਹੋਜਾਣਾ। ੨ ਮੱਛਰ ਵਾਂਙ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਣਾ.

ਮੱਛਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਤ੍ਸਲੋਕ (ਪਾਤਾਲ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਕਯੂੰ ਅੱਛਰਾ ਪੱਛਰਾ ਮੱਛਰਾ ਹੋ." (ਅਕਾਲ) ਸੁੰਦਰ ਅਫ਼ਿ ਵਾਲੀ ਮਤ੍ਰੰਜਲੋਕ ਦੀ, ਅਪਸਰਾ ਸ੍ਵਰਗ ਦੀ, ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਂ.

ਮੱਛਾਂਤਕ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬਗ਼ੁਲਾ. "ਮੱਛਾਂਤਕ ਲਖਿ ਦੱਤ ਲੁਭਾਨਾ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੱਛਸਤ੍ਰ.

ਮਛਾ. ਦੇਖੋ, ਅਛਾ ਅਤੇ ਮੱਛਰਾ.

ਮਜਹਬ. ਅ [illegible] ਮਜ਼ਹਬ. ਸੰਗਜਾ–ਜਹਬ (ਚੱਲਣ) ਦਾ ਥਾਂ. ਰਸਤਾ. ਪੰਥ। ੨ ਧਰਮ. ਦੀਨ.

ਮਜਹਬੀ. ਅ [illegible] ਮਜ਼ਹਬੀ.ਵਿ–ਮਜ਼ਹਬ (ਧਰਮ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੀਨੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਾਲਸਾਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ। ੪ ਜਾਤਿਅਭਿਮਾਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਚੂੜ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖ਼ਾਲਸਾਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ "ਮਜਹਬੀ" ਸੰਗਜਾ ਥਾਪ ਲਈ ਹੈ.

ਮਜਹਰ. ਅ [illegible] ਮਜ਼ਹਰ. ਵਿ–ਜ਼ਾਹਿਰ(ਪ੍ਰਗਟ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਮਨੋਰਥ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਨਾਟਕ ਦੇ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ.

ਮਜਹੂਲ. ਅ [illegible] ਵਿ–ਜਹਲ (ਅਗ੍ਯਾਨ)ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਵਿਦ੍ਯਾਹੀਨ.

ਮਜਕੂਰ. ਅ [illegible] ਮਜ਼ਕੂਰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਕਥਿਤ. ਉਕ੍ਤ.

ਮਜਜੂਬ. ਅ [illegible] ਮਜ਼ਜੂਬ. ਵਿ–ਜੋ ਜਜ਼ਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ) ਹੈ. ਆਕਸ਼ਿੰਤ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਖਿੱਚੀਗਈ ਹੈ. ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆ ਸਾਧੂ. "ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਦਿਵਾਨਾ ਮਜਜੂਬ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਵਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ." (ਜਸਭਨ)

ਮਜਦੂਰ
ਮਜਦੂਰੀ ਦੇਖੋ, ਮਜੂਰ ਅਤੇ ਮਜੂਰੀ.

ਮਜਨ. (ਦੇਖੋ, ਮੱਜ ਧਾ) ਸੰ. ਮੱਜਨ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਗੋਤਾ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਨਿਮਗ੍ਨ ਹੋਣਾ. ਭਾਵ–ਇਸਨਾਨ। ੨ ਫ਼ਾ ਮਜ਼ਨ. ਨਾ ਮਾਰ. ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਾ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਦਨ. "ਮਜਨ ਤੇਗ਼ ਬਰ ਖ਼ੂਨ ਕਸ ਬੇਦਰੇਗ." (ਜਫਰ)

ਮਜਨ ਇਸਨਾਨ
ਮਜਨ ਇਸਨਾਨੁ ਮੱਜਨ–ਸਨਾਨ. ਗੋਤਾ ਮਾਰਕੇ ਨ੍ਹਾਉਣਾ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਟੁੱਬੀ ਲਾਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨਾ.
"ਸ੍ਰਗਲ ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਇਸਨਾਨੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)
"ਕੋਟਿ ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਇਸਨਾਨਾ ਇਸੁ ਕਲਿ ਮਹਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਮਜਨਾਇਆ. ਗੋਤਾ ਲਾਇਆ. ਮੱਜਨ ਆਇਆ. ਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਨਾਮ ਲੈਤ ਅਠ-ਸਠਿ ਮਜਨਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਮਜਨਾਗਾ. ਮੱਜਨ ਆ ਗਿਆ. ਇਸਨਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਅਠਸਠਿ ਮਜਨਾਗਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਅੰਗ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦਾ ਮੱਜਨ। ੩ ਸੰ. मज्जनज्ञ–ਮੱਜਨਗ੍ਯ. ਇਸਨਾਨ ਵਿਧੀ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ. ਟੁੱਬੀ ਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ.

ਮਜਨਿ. ਮੱਜਨ ਸੇ. ਟੁੱਬੀ ਮਾਰਕੇ ਇਸਨਾਨ ਤੋਂ. "ਜਲ ਕੈ ਮਜਨਿ ਜੋ ਗਤਿ ਹੋਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਮਜਨੀਠਾ. ਇਸ਼੍–ਮੱਜਨ. ਮਨ ਭਾਉਂ'ਦਾ ਇਸਨਾਨ. "ਸ੍ਰਗਲ ਤੀਰਥ ਮਜਨੀਠਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)
੨ ਮੱਜਨ ਨ੍ਹਾਨ.

ਮਜਨੁ. ਇਸਨਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਜਨ. "ਮਜਨੁ ਦਾਨੁ ਚੰਗਿ-ਆਈਆ."(ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਜਨੂੰ. ਅ ਮਜਨੂਨ. ਵਿ–ਜਨੂਨ (ਸਿਰੜ) ਗ੍ਰਸਿਤ. ਸਿਰੜਾ. ਪਾਗਲ। ੨ ਮਸ੍ਤ. ਬੇਪਰਵਾ। ੩ ਲੈਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੈਸ ਸੀ.ਇਹ ਈਸਵੀ ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲੈਲੀ। ੪ ਭਾਵ–ਆਸ਼ਿਕ. ਪ੍ਰੇਮੀ.

ਮਜਨੂ ਕਾ ਟਿੱਲਾ. ਦਿੱਲੀ ਪਾਸ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਬਾਬਾ ਰਮਰਾਇ ਜੀ ਭੀ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਅੰਗ ੮.

ਮਜਨੂਨ. ਦੇਖੋ, ਮਜਨੂੰ.

ਮਜਬ
ਮਜਬੀ ਦੇਖੋ, ਮਜਹਬ ਅਤੇ ਮਜਹਬੀ.

ਮਜਬੂਤ. ਅ ਮਜ਼ਬੂਤ. ਵਿ–ਜ਼ਬਤ (ਕ਼ਾਬੂ) ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ੨ ਭਾਵ–ਦ੍ਰਿੜ. ਤਕੜਾ. ਪੱਕਾ.

ਮਜਬੂਰ. ਅ ਵਿ–ਜਿਸ ਪੁਰ ਜਬਰ ਕੀਤਾ-ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਬੇਅਖ਼ਤਿਆਰ. ਬੇ ਬਸ (ਵਿਵਸ਼).

ਮਜਬੂਰੀ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਬੇਬਸੀ. ਬੇ ਅਖ-ਤਯਾਰੀ. ਵਿਵਸ਼ਤਾ.

ਮਜਮਾ. ਅ ਜਮ੍ਅ. ਜਮਾਂ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਇਕੱਠ ਦੀ ਥਾਂ.

ਮਜਮੀ
ਮਜਮੂਅ
ਮਜਮੂਆ ਅ ਮਜਮੂਅ.ਜਮਅ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਮਜਮੀ.

ਮਜਮੂਨ. ਮਜ਼ਮੂਨ.ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਮਨ(ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਜਿਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਰਣ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇਗਏ ਹਨ.

ਮਜੱਮਤ. ਅ ਮਜ਼ੰਮਤ.ਸੰਗਗ੍ਯਾ-ਜੱਮ (ਬੁਰਾਈ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿੰਦਾ. ਹਜਵ.

ਮਜਰਾ. ਅ ਮਜ਼ਰ੍ਅ. ਜ਼ਰਅ (ਖੇਤੀ) ਦਾ ਥਾਂ. ਜਿੱਥੇ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ੨ ਭਾਵ–ਪਿੰਡ. ਮਾਜਰਾ.

ਮਜਰੂਆ. ਅ ਮਜ਼ਰੂਅ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਰਅ (ਖੇਤੀ)ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ. ਵਾਹਕ ਭੋਂ.

ਮਜਰੂਹ. ਅ ਵਿ–ਜਰਹ (ਜ਼ਖ਼ਮ) ਸਹਿਤ. ਘਾਇਲ. ਫੱਟੜ.

ਮਜਰੂਬ. ਅ ਮਜ਼ਰੂਬ. ਵਿ–ਜ਼ਰਬ (ਸੱਟ) ਲੱਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ. ਕੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ.

ਮਜਲ. ਅ ਮੰਜ਼ਿਲ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਸਫਰ। ੨ ਪੜਾਉ। ੩ ਸੀਮਾ. ਹੱਦ। ੪ ਮੁਰਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਤੀਕ ਜਾਣ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ. "ਹੈ ਹਮ ਪੀਰ ਸੁ ਮਜਲ ਪੁਚਾਵੈਂ." (ਨਾਪੂ) ੫ ਘਰ.

ਮਜਲਸ
ਮਜ਼ਲਸਿ ਅ ਮਜ਼ਲਿਸ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜਲੂਸ (ਬੈਠਣ) ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਸਭਾ. "ਮਜਲਸ ਕੂੜੇ ਲਬ ਕੀ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮਰਦਾਨਾ)

ਮਜਲਸੀ. ਅ ਮਜ਼ਲਿਸੀ. ਵਿ–ਸਭਾਸਦ. ਮਜਲਿਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ.

ਮਜਲਾਲਪ. ਮੰਜ਼ਲ–ਅਲਪ. "ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਜਲਾ-ਲਪ ਭਾਲਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਪੜਾਉ ਪਾਂਉਂਦੇ.

ਮਜਲਿਸ. ਦੇਖੋ, ਮਜਲਸ.

ਮਜਲੂਮ. ਅ ਮਜ਼ਲੂਮ. ਵਿ–ਜਿਸ ਪੁਰ ਜੁਲਮ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਮਜਾ. ਫ਼ਾ ਮਜ਼ਹ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਰਸ. ਸੁਆਦ। ੨ ਭਾਵਅਰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕ ਵੀਰਯ (ਸ਼ੁਕ੍ਰ) ਨੂੰ ਭੀ ਮਜਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਸੰ. ਮੱਜਾ. ਮਿੰਜ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚਿਕਨਾਈ. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਸਾਰ. "ਮਜਾ ਰੁਧਿਰ ਦੁਗੰਧਾ." (ਗਾਬਾ)

ਮਜਾਕ
ਮਜਾਖ ਅ ਮਜ਼ਾਕ਼. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਚੱਖਣ ਦੀ ਤਾਕਤ. ਰਸ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ। ੨ ਵਸੰਗਤ ਵਚਨ। ੩ ਮਨ ਦਾ ਲਗਾਉ.

ਮਜਾਜ. ਦੇਖੋ, ਮਿਜਾਜ.

ਮਜਾਨੁ. ਸੰ. ਮੱਜਨ. ਗੋਤਾ ਮਾਰਕੇ ਕੀਤਾ ਇਸਨਾਨ. "ਹਰਿਕੀਰਤਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਾਨੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਮਜਾਰ. ਸੰ. ਮਾਜੀਰ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਬਿੱਲਾ। ੨ ਅ ਮਜ਼ਾਰ. ਜ਼ਿਆਰਤ (ਦੀਦਾਰ) ਦੀ ਥਾਂ। ੩ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਅਥਵਾ ਕ਼ਬਰ.

ਮਜਾਲ. ਅ ਮਜਾਲ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਜੋਰ (ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨੱਠ ਭੱਜ। ੩ ਭਾਵ–ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ. ਸਾਮਰਥ੍ਯ.

ਮਜਾਵਰ. ਮਜੋਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਜਾਵਿਰ.

ਮਜੀਠ
ਮਜੀਠੁ ਸੰ. ਮੰਜਿਸ੍ਠਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਬੇਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਡੰਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲਾਲ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਰੰਗ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਰਕ੍ਤਯਸ੍ਟਿਕਾ. L. Rubia Cordifolia. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਜੀਠ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮਰੰਗ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਕਾਇਆ ਰੰਙਣਿ ਜੋ ਥੀਐ ਪਿਆਰੇ, ਪਾਈਐ ਨਾਉ ਮਜੀਠ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਮਜੀਤ. ਦੁਕਾਨ. ਹੱਟ. ਇਹ ਅ਼ਰਬੀ ਸ਼ਬਦ ਮੁਜਤਮਅ਼ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਮਾਨ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਨ ਦਾ ਥਾਂ. "ਸਰਬ ਮਜੀਤ ਖੋਲ ਕਰ ਦੀਨੀ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੨ ਪ੍ਰਾ.ਸਸਤੇ ਮੁੱਲ ਲੀਤੀ ਪੁਰਾਣੀ ਵਸਤੁ.

ਮਜੀਦ. ਅ ਵਿ–ਮਜਦ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ) ਵਾਲਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ. ਵਡਾ. ਵ੍ਰਿੱਧ। ੨ ਮਹਿਮਾਵਾਨ। ੩ ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਮਜੀਦ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ। ੪ ਅ ਮਸ੍ਜ਼ੀਦ. ਜ਼ਸਾਦਹ. ਅਧਿਕ. ਵਿਸ਼ੇਸ.

ਮਜੀਰ. ਦੇਖੋ, ਮੰਜੀਰ.

ਮਜੂਦ. ਦੇਖੋ, ਮਉਜੂਦ.

ਮਜੂਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਜੂਨ.

ਮਜੂਰ. ਫ਼ਾ ਮਜ਼ਦੂਰ.ਮੁਜ਼ਦ (ਉਜਰਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਜ਼ਦਵਰ. ਮਜ਼ਦੂਰ. ਮਿਹਨਤਾਨਾ ਲੈਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਵ ਭਏ ਮਜੂਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਮਜੂਰੀ. ਫ਼ਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਜਰਤ. ਮਿਹਨਤਾਨਾ. "ਬਿਨੁ ਮਜੂਰੀ ਭਾਰੁ ਪਹੁਚਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਮਸਕਤਿ ਲਹਹੁ ਮਜੂਰੀਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ਦੇਖੋ, ਮਜੂਰ.

ਮਜੇਜ. ਅ ਮਿਜ਼ਾਜ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਤਬੀਯਤ. ਸੁਭਾਉ। ੨ ਭਾਵ–ਘਮੰਡ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਜਿਉ ਉਰੁ ਅਲਪ ਸੁ ਕਰੈ ਮਜੇਜਾ। ਸਵਿਤਾ ਕੋ ਦਬਾਇ ਦਸੋਂ ਤੇਜਾ." (ਨਾਪੂ) ਜਿਵੇਂ ਤੁੱਛ ਉਰੁ (ਤਾਰਾ) ਅਹੰਕਾਰ ਕਰੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਤੇਜ ਦਬਾ ਦੇਵਾਂਗਾ.

ਮਜੇਜੀ. ਮਿਜ਼ਾਜੀ. ਵਿ–ਅਹੰਕਾਰੀ. ਘਮੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਮਜੇਜ. "ਮਹਾਂ ਮੁੜ ਮਾਜੇਂਦਰਾਨੀ ਮਜੇਜੀ." (ਕਲਕੀ) ਦੇਖੋ, ਮਾਜੇਂਦਰਾਨੀ.

ਮਜੋਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਜਾਵਰ.

ਮੱਜ. ਸੰ. मज्ज् ਧਾ–ਗੋਤਾ ਮਾਰਨਾ. ਨਿਠਾਹਾਂ ਜਾਣਾ.

ਮੱਜਨ. ਗੋਤਾ ਮਾਰਨਾ. ਇਸਨਾਨ. ਗ਼ੁਸਲ. "ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਮੱਜਨ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿੰਜ.

ਮਝ. ਸੰ. ਮਧ੍ਯ. ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ. "ਮਝ ਭਰਿ ਦੁਖ ਬਦੁਖ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ੧) ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਭਰੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੱਝ.

ਮਝਲਾ. ਵਿ–ਮਧ੍ਯ ਦਾ. ਵਿਚਕਾਰਲਾ. ਅੰਦਰ ਦਾ. ਮਝੋਲਾ.

ਮਝਾਊ
ਮਝਾਹਿ
ਮਝਾਹੁ ਮਧ੍ਯ. ਵਿੱਚ. ਭੀਤਰ. ਅੰਦਰ. "ਹਠ ਮਝਾਹੁ ਮਾਪਿਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਹੱਟ (ਦਿਲ) ਅੰਦਰ ਹੈ. "ਡਿਠਾ ਹਭ ਮਝਾਹਿ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਮਝਾਰਿ
ਮਝਿ
ਮਝੀਹ "ਬਿਮਲ ਮਝਾਰਿ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਮਨਮੁਖ ਭਰਮੈ ਮਝਿ ਗੁਬਾਰ." (ਬਸੰ ਅ:ਮ: ੧) "ਸਰੀਤਾ ਮਝੀਹ." (ਦੱਤਾਵ) ਸਰਿਤਾ (ਨਦੀ) ਵਿੱਚ.

ਮਝੂਣਾ. ਵਿ–ਮੁਰਝਾਏਮਨ. "ਦੇਹ ਛਿਜੰਦੜੀ ਊਣ ਮਝੂਣਾ, ਗੁਰ ਸਜਣਿ ਜੀਉ ਧਰਾਇਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਮਧ੍ਯ. ਅੰਦਰ.

ਮਝੂਰਿ. ਮਧ੍ਯ ਮੇਂ. ਬੀਚ ਹੀ. "ਰਹੁਰੇ ਸੰਖ! ਮਝੂਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹੇ ਸੰਖ! ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੁ। ੨ ਮਤ ਵਿਸੂਰ (ਬੁਰ). ਬੁਰੇਂਵਾਂ ਨਾ ਕਰ.

ਮਝੇਰੂ
ਮਝੇਲੂ ਵਿ–ਮਧ੍ਯ ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਚੋਲਾ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਕਨੈਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੰਝੇਰੂ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਮਾਂਝੇਰੂ. ਗੁਪਤ ਭੇਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਰਾਜ਼ਦਾਂ.

ਮਝੈਲ. ਮਧ੍ਯ ਦੇਸ਼ (ਮਾਝੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਝਾ.

ਮਝੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਝਲਾ.

ਮਝੋਲੀ. ਰਥ ਅਤੇ ਗੱਡੇ ਦੇ ਮਧ੍ਯ (ਵਿਚਲੀ) ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਸਵਾਰੀ. ਬੈਲਗੱਡੀ.

ਮੱਝ
ਮੱਝੀ ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਮਹਿਸੀ. ਭੈਂਸ. ਮੈਂਹ। ੨ ਮਧ੍ਯ. ਮਧ੍ਯਸ੍ਥੀ.

ਮਟ. ਸੰ. ਮਠ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੩ ਯੋਗੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਠ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੱਟ ੧.

ਮਟਕ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ–ਬਾਂਕਾਪਨ. "ਮਟਕਿ ਮਟਕਿ ਚਲੁ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਐਂਠ. ਆਕੜ। ੩ ਬਾਂਕੀ ਚਾਲ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਛਿੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਸਮਾਜ ਮੇ ਬਾਜਿ ਹੁਤੋ ਮਟਕਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਜਦਿਨ ਤੁਰੰਗ ਮੱਟਕ ਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੪ ਚੋਭ. ਚੁਭਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਯੋਂ ਮਟਕੀ ਅਰਿ ਕੀ ਬਤਿਯਾਂ, ਖਟਕੈ ਪਗ ਮੇ ਅਟ ਕੰਟਕ ਜੈਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਸੰ. ਲੋਥ. ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ ਦੇਹ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਟਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਰਤਨ. ਕੂਜ਼ਾ. ਕੁੱਜਾ। ੨ ਨਖ਼ਰਾ.

ਮਟਕਾਉਣਾ / **ਮਟਕਾਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਕਟਾਕ੍ਸ਼ ਕਰਨਾ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. "ਮਟਕਾਵਤ ਦ੍ਰਿਗ ਦੇਖਿ." (ਬਸੰਤ ਸਤਸਈ) ੨ ਕੁਦਾਉਣਾ. ਨਚਾਉਣਾ. "ਮਟਕਾਇ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ ਧਾਯੋ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਚਟਕਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ-ਉਂਗਲਾਂ ਦਾ ਮਟਕਾਉਣਾ.

ਮਟਕਿ. ਬਾਂਕੇਪਨ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਮਟਕ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਮਟਕੀ. ਛੋਟਾ ਮਟਕਾ। ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੩ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ. ਅਹੰਤਾ. "ਮਟੁਕੀ ਭਾਰਿ ਧਰੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਮਟਕ.

ਮਟਨ. ਰਾਜ ਜੰਮੂ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਪਰਬਤ ਦੀ ਧਾਰਾ ਅੰਦਰ, ਕਿਲਾ ਅਸਕਰਦੂ ਪਾਸ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਧਾਰਣ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੫੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ (ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ) ਤੋਂ ਮਟਨ ਚਾਲੀ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ। ੨ ਅੰ Mutton. ਦੁੰਬੇ ਅਤੇ ਭੇਡ ਦਾ ਮਾਸ.

ਮਟਰ. ਸੰ. ਮਧੁਰ ਚਣਕ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਹਾੜ੍ਹੀ ਦੀ ਫਸਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਫਲ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾਣੇ ਕੱਢਕੇ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਾਈਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਮਟਰਾਂ ਦੀ ਦਾਲ ਉੱਤਮ ਬਣਦੀ ਹੈ. L. Pisum Sativum. ਅੰ Pea.

ਮਟਾਕ / **ਮਟਾਕਾ** ਅਨੁ. ਤੜਾਕਾ. "ਦੇਵਹਿ ਮੁੰਡ ਉਪਰਿ ਮਟਾਕਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਸਿਰ ਪੁਰ ਮਾਰ ਪੈਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ.

ਮਟਿਆ. ਮਟਕੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ. ਗੋਲਾਕਾਰ ਜਗਤ. "ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਕੀਮ ਕੇਵਡੁ ਮਟਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਮਟੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਟੀ. ਮਿੱਟੀ. ਮ੍ਰਿੱਤਿਕਾ।

੨ ਮਟਕਾ. ਚਾਟੀ. "ਮਟੀਆ ਜਿਮ ਸੋਟ ਤੇ ਫੋਰਨ ਕੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮਿੱਟੀ ਅੰਦਰ. ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ. "ਇਤਨਕੁ ਖਟੀਆ ਗਠੀਆ ਮਟੀਆ, ਸੰਗਿ ਨ ਕਛੁ ਲੈਜਾਇ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਮਟੀਆ ਬਾਜ਼ਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਅੰਗ ੧੦

ਮਟੀਲਾ / **ਮਟੀਲੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਟਿੱਲਾ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਉੱਚਾ ਢੇਰ, ਢੇਰੀ.

ਮਟੁ. ਦੇਖੋ, ਮਟ. "ਤਹਾ ਕਬੀਰੈ ਮਟੁ ਕੀਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਚਹੁ ਮਹਿ ਏਕੈ ਮਟੁ ਹੈ ਕੀਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਚਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਮਟਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ ਵਸੇਰਾ ਲੀਤਾ ਹੈ.

ਮਟੁਕੀ. ਚਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਮਟਕੀ. "ਤਨੁ ਕਰਿ ਮਟੁਕੀ,ਮਨ ਮਾਹਿ ਬਿਲੋਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਮੱਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਵਡਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਛੇਤੀ. ਤੁਰੰਤ. ਝਟ. ਫੌਰਨ.

ਮੱਟਣ. ਦੇਖੋ, ਮਟਨ.

ਮੱਟਣ ਭਾਈ ਕੇ. ਭਾਈ ਕੇ ਮੱਟੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰਾਸਾਹਿਬ.

ਮੱਟੀ. ਛੋਟਾ ਮੱਟ. ਚਾਟੀ। ੨ ਮ੍ਰਿੱਤਿਕਾ. ਮਾਟੀ.

ਮੱਟੂ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ.

ਮੱਟੂ ਭਾਈ ਕੇ. ਭਾਈ ਕੇ ਮੱਟੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰਾਸਾਹਿਬ.

ਮਠ. ਸੰ. ਧਾ–ਰਹਿਣਾ, ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਧੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ. "ਹਠਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਜਨ (ਸੁੰਨੇ) ਥਾਂ ਬਣਾਇਆ ਛਾਦਦਾਰ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਲੇਟ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਦਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ "ਮਠ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Monastery । ੩ ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੪ ਵਿਦਜ਼ਾ-ਰਥੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ। ੫ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਰਥ। ੬ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੭ ਦੇਖੋ, ਮਠਸਾਨ.

ਮਠਸਾਨ. ਮੱਠਾ ਸ਼ਾਣ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ (ਸ਼ਾਣ) ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਖਰਦਰਾ (ਖਰਸ਼ਾਣ) ਦੂਸਰਾ ਕੋਮਲ. ਕੋਮਲ ਸ਼ਾਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮਠਸਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਧਾਰ ਤਿੱਖੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਚਮਕ ਬਹੁਤ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਮੱਠੀ ਸਾਨ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਕੁਰੰਡ ਪੱਥਰ, ਲਾਖ ਮੋਮ ਆਦਿਕ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਮਠਸਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. "ਮਠਸਾਨ ਚਢੇ ਅਤਿ ਸੋਣ ਤਿਸਾਏ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਧਰੇ ਮਠਸਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੧੦)

ਮਠਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਥਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਦਹੀਂ. ਅਧ-ਰਿੜਕਾ.

ਮਠੋਲੀ. ਛੋਟਾ ਮਠ। ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਦੇਖੋ, ਮਠ.

ਮੱਠਾ / **ਮੱਠੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਣ ਪਾਕੇ ਮੈਦੇ ਦੀ ਵਡੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਟਿੱਕੀ,ਜੋ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਠਸਾਨ। ੩ ਵਿ–ਸੁਸਤ, ਜੋ ਚਾਲਾਕ ਨਹੀਂ.

ਮਢਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੜ੍ਹਨਾ.

ਮਢਾਲ. ਸੰ. ਮੰਦਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਕੈਂਜੂ. ਬੋਦਲ. Erythina Indica. "ਜਹਿੰ ਸਾਲ ਤਮਾਲ ਮਢਾਲ ਲਸੈਂ." (ਦੱਤਾਵ)

ਮਣ. ਵਜ਼–ਅਨ. ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. "ਕੰਨ੍ਹਾ ਫੜਿ ਮਣਤਾਰੁਆ." (ਭਾਗੁ) ਅਣਤਾਰੂਆਂ ਦਾ ਮੋਢਾ ਫੜਕੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੂਹ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਵੱਟ. ਸੰਢ। ੩ ਅੰਨ ਦਾ ਬੋਹਲ. "ਹਲੁ ਬੀਚਾਰੁ, ਵਿਕਾਰ ਮਣੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)ਦੇਖੋ,ਬੀਚਾਰੁ ੨। ੪ ਸੰ.ਅੰਨ ਆਦਿ ਦਾ ਇੱਕ ਤੋਲ, ਜੋ ੪੦ ਸੇਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮਨ। ੬ ਮਾਨ. ਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ. ਭਾਵ–ਦੋ ਗਿੱਠ (ਇੱਕ ਹੱਥ)."ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਮਣ ਦੇਹੁਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਮਣਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨਸਨਾ.

ਮਣਕੜਾ / **ਮਣਕਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਣਿ ਤੁਲ੍ਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਦਾਣਾ। ੨ ਮਾਲਾ ਦਾ ਦਾਣਾ।

੩ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਪਰੋਤਾ ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਦਾ ਗੋਲ ਦਾਣਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੋਝ ਨਾਲ ਜਾਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਜਾਲ ਮਣਕੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਮਣਕੜਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ (ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁਕਾਰੀ) ਹੈ.

ਮਣਤਾਰੂ. ਵਿ–ਅਨਤਾਰੂ. ਜੋ ਤਰਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਣ ੧.

ਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਣਿ. "ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ, ਤਿੰਨਾ ਭਾਗੁ ਮਣਾ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਸਿਰੋਮਣਿ (ਉੱਤਮ) ਭਾਗ। ੨ ਸੰ. ਮਾਨਸ. ਵਿ–ਪੂਜਨ। ੩ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ.

ਮਣਾਖਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨਾਖਾ.

ਮਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੀਰਾ ਪੰਨਾ ਮੋਤੀ ਆਦਿ ਰਤਨ। ੨ ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੋਵੇ। ੩ ਗੂਸ਼ਣ. ਗਹਿਣਾ। ੪ ਜਲਪਾਤ੍ਰ, ਸੁਰਾਹੀ.

ਮਣਿਆ. ਮਾਣਿਆ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਨਾ. "ਤਿਨਿ ਹਰਿ-ਰੰਗੁ ਮਣਿਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੨)

ਮਣਿਆਰ / **ਮਣਿਆਰਾ** ਮਣਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨੀਆਰ.

ਮਣਿਕਰਣ. ਸੰ. ਮਣਿਕਰ੍ਣ. ਕਾਮਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅ: ੮੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਣਿਕਰਣਿਕਾ.

ਮਣਿਕਰਣਿਕਾ. ਸੰ. ਮਣਿਕਰ੍ਣਿਕਾ. ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਤਪਸ੍ਯਾ ਤੋਂ ਅਚਰਜ ਹੋਕੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਿਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੜਾਊ ਤੁੰਗਲ ਕੰਨ ਤੋਂ ਡਿਗਪਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਤੁੰਗਲ ਡਿੱਗਾ, ਉਹ ਥਾਂ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮਣਿਕਰਣਿਕਾ ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼ੀਖੰਡ ਅ: ੨੬.

ਮਣਿਕਾਰ. ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੌਹਰੀ. ਰਤਨ ਜੜਨ ਵਾਲਾ ਜੜੀਆ.

ਮਣਿਗ੍ਰੀਵ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਠ ਮਣਿ ਪਹਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਮਣਿਦ੍ਵੀਪ. ਦੇਖੋ, ਸੋਸਨਾਗ.

ਮਣਿਧਰ. ਵਿ–ਮਣਿ (ਰਤਨ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਰਪ. ਦੇਖੋ, ਮਣੀਧਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੧.

ਮਣਿਬੰਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹੁਚਾ. ਕਲਾਈ. ਮਣਿ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਥਾਂ. "ਰੇਖਾ ਲਗ ਮਣਿਬੰਧ ਤੇ ਭਈ ਮੱਛ ਆਕਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮਣਿਭਿੱਤਿ / **ਮਣਿਮੰਡਪ** ਦੇਖੋ, ਸੋਸਨਾਗ। ੨ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਕੰਧ ਅਤੇ ਗੁੰਬਜ.

ਮਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨੋਤ. ਮਮਤ੍ਵ. "ਬੂਠੀ ਦੁਨੀ ਮਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਮਣੀ ਮਿਟਾਇ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਸੰ. ਮਾਨਜਤ੍. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. "ਮਾਣਸ ਕੂੜਾ ਗਰਬੁ,ਸਚੀ ਤੁਧੁ ਮਣੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਣਿ। ੪ ਅ ੴ ਮਨੀ. ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਵੀਰਯ ਅਤੇ ਰਿਤੁ.

ਮਣੀਆ. ਮਣਿ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਮਣਕੇ. ਮਾਲਾ ਦੇ ਦਾਣੇ. "ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਸੁ ਮਣੀਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭੋਰਾ ਕੋਹੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਣਕੇ ਕੋਹੜੇ ? ਦੇਖੋ, ਮਣੀਏ. ਗੁਣੁ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ। ੩ ਮਾਨਿਤਾ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ। ੪ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮਾਲਾ.

ਮਣੀਏ. ਮਣਕੇ. "ਤੂੰ ਸੂਤੁ, ਮਣੀਏ ਭੀ ਤੂੰ ਹੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਏਕੈ ਸੂਤਿ ਪਰੋਏ ਮਣੀਏ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਸੂਤ ਆਤਮਸੱਤਾ, ਮਣਕੇ ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ.

ਮਣੀਧਰ. ਮਣਿਧਰ. ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ. "ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਮਣੀ-ਧਰ ਨਾਰਦ." (੩੩ ਸ੍ਵੈਯੇ)

ਮਣੀਨੀਲ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਮਣਿ.

ਮਣੀਮਥੰਨਿ. ਮਸ੍ਕਮਣਿ. ਮੋਲਿ (ਮੁਕੁਟ) ਮਣਿ. ਚੂੜਾਮਣਿ. "ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਮਾਣਿਕਾ, ਹਭੇ ਮਣੀ-ਮਥੰਨਿ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਮਤ ਅਥਵਾ **ਮਤੁ.** ਵਜ਼–ਮਾ. ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. "ਮਤ ਭੂਲਹਿ ਰੇ ਮਨ ! ਚੇਤ ਹਰੀ."(ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ਾਯਦ. ਕਦਾਚਿਤ. "ਆਉ ਸਭਾਗੀ ਨੀਦੜੀਏ, ਮਤੁ ਸਹੁ ਦੇਖਾ ਸੋਇ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸਤ. ਸਲਾਹ. ਸੰਮਤਿ। ੪ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ। ੫ ਧਰਮ. "ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਘਰ ਘਰ ਮਤ ਗਹਿ ਹੈਂ." (ਕਲਕੀ) ੬ ਗ੍ਯਾਨ। ੭ ਪੂਜਾ। ੮ ਵਿ–ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੯ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ। ੧੦ ਪੂਜਿਤ। ੧੧ ਸੰ. ਮੱਤ. ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. "ਮਨੁ ਮੈਮਤੁ ਮੈਗਲ ਮਿਕ-ਦਾਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੧੨ ਸੰ. ਮਾਤਾ. "ਪਿਤਸ ਤੁਝੰ। ਮਤਸ ਤੁਝੰ।" (ਗਜਾਨ)

ਮਤਸ. ਸੰ. ਮਤ੍ਸ੍ਯ. ਮੱਛ. ਮੀਨ। ੨ ਮੱਛ ਅਵ-ਤਾਰ। ੩ ਵਿਰਾਟ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਵਿਰਾਟ.

ਮਤਸ ਅੱਛ ਅਰਿ. ਮਤਸ੍ਯ (ਮੱਛੀ) ਦੀ ਅਕਿ (ਅੱਖ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ, ਵਾਣ. (ਸਨਾਮਾ) ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਵਰਣ ਸਮੇਂ ਮੱਛੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਮਤਸਕੇਤੁ. ਦੇਖੋ, ਮਕਰਕੇਤੁ.

ਮਤਸ ਚੱਛ ਅਰਿ. ਮਤਸ੍ਯ ਚਕ੍ਸ਼ੁ ਅਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮਤਸ ਅੱਛ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮਤਸਤ੍ਰਾਣ. ਮਤਸ੍ਯ (ਮੱਛੀਆਂ) ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣਵਾਲਾ, ਤਾਲ। ੨ ਜਲ। ੩ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮਤਸਦੇਸ. ਦੇਖੋ, ਮਤਸ ੩ ਅਤੇ ਵਿਰਾਟ.

ਮਤਸਰ. ਸੰ. ਸਤ੍ਸਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਈਰਖਾ. ਹਸਦ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦ ਮਤਸਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ.

ਮਤਸਰਾਜ. ਸੰ. ਮਤਸ੍ਯਰਾਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਹੂ ਮੱਛੀ। ੨ ਵਿਰਾਟ ਦਾ ਰਾਜਾ "ਵਿਰਾਟ",ਜਿਸ ਪਾਸ ਵਿਪਦਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਾਂਡਵ ਰਹੇ ਸਨ.

ਮਤਸਰੀ. ਸੰ. ਸਤ੍ਸਰਿਨ. ਵਿ–ਈਰਖਾ ਵਾਲਾ. ਹਾਸਿਦ.

ਮਤਸਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਛ। ੨ ਵਿਰਾਟ ਦੇਸ਼।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩ ਚੇਦਿ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਮੱਛੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਉਪਰਿਚਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਮਤਸਜੋਦਰੀ ਦਾ ਸਕਾ ਭਾਈ ਸੀ.

ਮਤਸਜ ਅਵਤਾਰ. ਮਤਸਜ (ਮੱਛ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਵਤਾਰ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਲੈ ਵੇਲੇ ਜਦ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਲ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਗਏ, ਤਦ ਸੁੱਤੇਹੋਏ ਵਿਧਾਤਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਯਗ੍ਰੀਵ ਨੇ ਵੇਦ ਚੁਰਾ ਲਏ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਮੱਛ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੇਦ ਵਾਪਿਸ ਲਏ. ਮੱਛ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਧੜ ਮੱਛ ਦਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹਾ ਸੀ. ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖ ੭। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਨੁ.

ਮਤਸਜਗੰਧਾ. ਮੱਛੀ ਦੀ ਗੰਧ ਵਾਲੀ, ਮਤਸਜੋਦਰੀ.

ਮਤਸਜਾ
ਮਤਸਜੀ } ਮੱਛੀ. ਮਛਲੀ.

ਮਤਸਜੋਦਰੀ. ਚੇਦਿ ਦੇ ਰਾਜਾ ਉਪਰਿਚਰ (ਵਸੁ) ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਮੱਛੀ* ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਨਜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਲਾਹਾਂ ਨੇ ਪਾਲਿਆ. ਮਤਸਜੋਦਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਪਰਾਸ਼ਰ ਰਿਖੀ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਦ੍ਵੈਪਾਯਨ (ਵਜਾਸ) ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਫਿਰ ਏਹ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਅਤੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦ ਜਨਮੇ. ਮਤਸਜੋਦਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਮਤਸਜਗੰਧਾ, ਸਤਜਵਤੀ, ਯੋਜਨਗੰਧਾ, ਗੰਧਕਾਲੀ, ਗੰਧਵਤੀ, ਕਾਲਾਂਗਨੀ ਭੀ ਹਨ। ੨ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਦਾ ਵਡਾ ਮਹਾਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼ੀ ਖੰਡ, ਅ: ੬੯.

ਮਤਕੁਣ. ਸੰ. मत्कुण. ਸੰਗਜਾ-ਮਾਂਗਣੂ. ਕਟੂਆ. ਖਟਮਲ। ੨ ਮਕਨਾ (ਬਿਨਾ ਦੰਦਾਂ) ਹਾਥੀ। ੩ ਖੋਜਾ. ਦਾੜ੍ਹੀ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ.

ਮਤਨ. ਅ. متن ਸੰਗਜਾ-ਪਿੱਠ। ੨ ਪੁਸ੍ਤਕ ਦਾ ਮੂਲ ਪਾਠ. "ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਮਤਨ ਭੀ ਤੇ ਮਾਇਨੇ ਭੀ ਪੜ੍ਹੀਅਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਮਤਬਲ. ਮਤਲਬ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ.

ਮਤਬਾ. ਅ. مطبع ਸੰਗਜਾ-ਤ੍ਰਬਅ (ਛਾਪਣ) ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਮੁਦ੍ਰਾਯੰਤ੍ਰਾਲਯ; ਛਾਪੇਖਾਨਾ. Printing Press. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਾ ੩.

ਮਤਰੂਕ. ਅ. متروک ਵਿ-ਤਰਕ (ਤਜਾਗ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਤਜਕ੍ਰ.

ਮਤਲ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤਲਿ.

ਮਤ੍ਰਲਬ. ਅ. مطلب ਸੰਗਜਾ-ਤ੍ਰਲਬ ਦੀ ਥਾਂ. ਮੁਰਾਦ. ਮਨਸ਼ਾ। ੨ ਮਾਨਸਿਕ ਭਾਵ। ੩ ਸ੍ਵਾਰਥ. "ਹੈਂ ਮਤਲਬ ਕੇ ਮੀਤ ਵਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮਤ੍ਰਲਬੀ. ਅ. مطلبی ਵਿ-ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਤ੍ਰਲੂਬ. ਅ. مطلوب ਵਿ-ਜੋ ਤ੍ਰਲਬ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਲੋੜੀਂਦਾ.

ਮਤਵਾਰ
ਮਤਵਾਰਾ
ਮਤਵਾਰੋ
ਮਤਵਾਲਾ } ਵਿ-ਮੱਤਤਾ ਵਾਲਾ. ਮਖ਼ਮੂਰ. ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. "ਮਨੁ ਮਤਵਾਰ ਮੇਰ ਸਰ ਭਾਠੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) "ਮਤਵਾਰੋ ਮਾਇਆ ਸੋਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਪੀਤੈ ਮਦਿ ਮਤਵਾਲੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਮਤਵੰਤਾ. ਵਿ-ਮੱਤਤਾ ਵੰਤ. ਮਤਵਾਲਾ. ਮਦਮਸ੍ਤ. "ਪੀਓ ਮਦਰੋ ਧਨ ਮਤਵੰਤਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਮਤਵੰਤ. ਮਤ (ਗਜਾਨ) ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰ. ਮਤਿਵੰਤ. ਬੁੱਧਿ ਮਾਨ. ਅਕਲਮੰਦ.

ਮਤੜੀ. ਸੰਗਜਾ-ਮਤਿ. ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ. "ਤਿਆਗੇ ਮਨ ਕੀ ਮਤੜੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਮਤਾ. ਸੰਗਜਾ-ਮਤ. ਖ਼ਿਆਲ. ਇਰਾਦਾ. "ਮਤਾ ਕਰੈ ਪਛਮ ਕੈ ਤਾਈ, ਪੂਰਬਹੀ ਲੈਜਾਤ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਮੰਤ੍ਰ. ਮਸ਼ਵਰਾ. "ਉਠਿ ਚਲਤੈ ਮਤਾ ਨ ਕੀਨਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ-ਮੱਤ ਹੋਇਆ. ਮੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮਤਾਗਲੁ.

ਮਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਮਤ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਨਾ. ਮਤਾ ਪਕਾਉਣਾ.

ਮਤਾਅ. ਅ. متاع ਸੰਗਜਾ-ਮਤਅ (ਲਾਭ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਉਹ ਵਸ੍ਤੁ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਸੌਦਾਗਰੀ ਮਾਲ. "ਚੁਨ ਚੁਨ ਭਲੀ ਮਤਾਅ ਸੁਦਾਗਰ ਲਜਾਵਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੪)

ਮਤਾਅਬ. ਅ. متاعب ਸੰਗਜਾ-ਤਅ਼ਬ (ਰੋਗ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਬੀਮਾਰੀਆਂ। ੨ ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ। ੩ ਥਕਾਣ.

ਮਤਾਹ. ਦੇਖੋ, ਮਤਾਅ ੨ ਅਤੇ ਮੁਤਾਹ.

ਮਤਾਗਲੁ. ਮਰਾ. ਸੰਗਜਾ-ਮਤ (ਧਰਮ) ਦਾ ਆਗੂ. ਮਜਹਬੀ ਪੇਸ਼ਵਾ. "ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਮਤਾਗਲੁ ਮਤਾ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਬੋਲੀਐ ਸਭੁ ਖਤੋਖਤਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਮਤਾਤ
ਮਤਾਂਤ
ਮਤਾਂਤੁ } ਸੰਗਜਾ-ਮਤ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ। ੨ ਫੈਸਲਾ. "ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ, ਆਪਨ ਹਾਥਿ ਮਤਾਤ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਮਜਹਬ ਦਾ ਸਾਰ. ਧਰਮ ਦਾ ਤਤ੍ਵ. "ਸਗਲ ਮਤਾਂਤ ਕੇਵਲ ਹਰਿਨਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਪੱਕੀ ਸਲਾਹ. ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ ਰਾਇ. ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਨਿਚੋੜ. "ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ, ਇਹ ਭਲੀ ਬਿਨੰਤੀ ਏਹੁ ਮਤਾਂਤੁ ਪਕਾਈਐ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮਤਾਂਧ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨ ਕਾ ਬਉਰਾ.

ਮਤਾਨਤ. ਅ. متانت ਸੰਗਜਾ-ਮਤਨ (ਮਜ਼ਬੂਤੀ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਬਲ. ਤਾਕਤ.

ਮਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਮਹਤਾਬ.

ਮਤਾਬਸਿੰਘ. ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਮੀਰਾਂਕੋਟ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪੰਥ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਵਡੇ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ. ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਦਾ ਸਿਰ ਇਸੇ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੯੭ ਵਿੱਚ ਵੱਢਿਆ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੮੦੨ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਰਖੀ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਭਗਤ, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਤੇ ਮੱਸਾਰੰਘੜ. ਭੜੀ ਅਤੇ ਕੋਟਲਾਬਦਲਾ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਮਤਾਬਕੌਰ. ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਜੈਸਿੰਘ ਦੀ ਪੋਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੯੫ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੌਰ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੧੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸਦਾਕੌਰ.

ਮਤਾਬੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਤਾਬੀ. "ਜਰੈ ਮਤਾਬੀ ਅਦਭੁਤ ਸੋਭਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮਤਿ. ਸੰ. ਮੱਤ. ਮਤਵਾਲਾ. "ਮਾਤੰਗ ਮਤਿ ਅਹੰਕਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਮਾਤ੍ਰਿ. ਮਾਂ. "ਮਤਿ ਪਿਤ ਭਰਮੈ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਸੰ. ਮਮਤ੍ਵ. ਅਹੰਕਾਰ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭੇਦ. "ਘੜੀਐ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਮਨਿ ਬੁਧਿ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਅੰਤਹਕਰਣ। ੪ ਸੰ. ਮਦਜ. ਸ਼ਰਾਬ. "ਪੀਵਹੁ ਸੰਤ ਸਦਾ ਮਤਿ ਦੁਰਲਭ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਸੰ. ਮਤਿ. ਬੁੱਧਿ. ਅਕ਼ਲ. "ਮਤਿ ਹੋਦੀ ਹੋਇ ਇਆਣਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਅਬ ਮੈ ਮਹਾਂ ਸੁੱਧ ਮਤਿ ਕਰਕੈ." (ਕਲਕੀ) ੬ ਗਜਾਨ। ੭ ਇੱਛਾ। ੮ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ. ਯਾਦ. ਚੇਤਾ। ੯ ਭਕ੍ਤਿ. ਭਗਤਿ। ੧੦ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਅਰਦਾਸ। ੧੧ ਪੂਜਨ। ੧੨ ਧਜਾਨ। ੧੩ ਨਿਸ਼ਚਾ। ੧੪ ਰਾਇ। ੧੫ ਵਜ-ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਮਤਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਮਾ. ਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਤ ੧. "ਮਤਿ ਬਸਿ ਪਰਉ ਲੁਹਾਰ ਕੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮਤਿਸਾਗਰ. ਵਿ-ਅ਼ਕ਼ਲ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਵਡਾ ਦਾਨਾ.

ਮਤਿਹਾਰੀ. ਵਿ-ਮਤਿਹੀਨੀ. ਅ਼ਕ਼ਲ ਤੋਂ ਖਾਰਿਜ. "ਟੂਟੀ ਲਾਜੁ ਭਰੈ ਮਤਿਹਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮਤਿਹੀਨ. ਵਿ-ਬੁੱਧਿ ਰਹਿਤ. ਬੇਵਕੂਫ਼.

ਮਤਿਬੁਧਿ. ਗਜਾਨ ਅਤੇ ਅ਼ਕ਼ਲ। ੨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਸਮਝ. ਦੇਖੋ, ਮਤਿ. "ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਭਵੀ ਨ ਬੁਝਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਮਤਿਭਵੀ. ਵਿ-ਭ੍ਰਮਿਤਮਤਿ. ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਝ ਭ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪੈਗਈ ਹੈ. "ਮਤਿਭਵੀ ਫਿਰਹਿ ਚਲਚਿਤੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਮਤਿਮਾਣ. ਬੁੱਧਿ ਅਤੇ ਮਾਨ। ੨ ਸੰ. ਵਿ-ਮਤਿਮਾਨ੍. ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਦਾਨਾ. ਅਕਲਮੰਦ.

ਮਤਿ ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਜੀਉ ਨਾਮ ਮੁਖਿ ਰਾਮਾ. (ਗਉ ਮ: ੪) ਮੁਖੋਂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਮਤਿ (ਇੱਛਾ) ਵਾਲੀ ਮਤਿ (ਬੁੱਧਿ) ਨੂੰ, ਹੇ ਜੀਵ! ਮਾਤਾ ਬਣਾ.

ਮਤਿਮਾਨ
ਮਤਿਮੰਤ } ਵਿ-ਅ਼ਕ਼ਲਮੰਦ. ਸਮਝਦਾਰ.

ਮਤਿਮੰਦ. ਵਿ-ਮੋਟੀ ਅ਼ਕ਼ਲ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਦਜਿਹਨ.

ਮਤਿਵੇਲਾ. ਗਜਾਨਮਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ (ਸਮਾਂ). ਦੇਖੋ, ਪਵਨ ਅਰੰਭੁ. "ਕਵਣ ਮੂਲੁ ਕਵਣ ਮਤਿਵੇਲਾ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਗਜਾਨ ਦਾ ਮੂਲ ਕੀ ਹੈ? ਮਤਿ (ਗਜਾਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਕੇਹੜਾ ਹੈ?

ਮਤੀ. ਸੰ. ਮਤਿ ਅ਼ਕ਼ਲ. "ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਾ! ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਮਤੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਮੱਤਤਾ ਕਰਕੇ. ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ. "ਅਮਲ ਗਲੋਲਾ ਕੂੜ ਕਾ ××× ਮਤੀ ਮਰਣੁ ਵਿਸਾਰਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਮਤੀਇੰਦ੍ਰ. ਇੰਦੁਮਤੀ ਦੇ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਮਤੀਇੰਦ੍ਰ ਨਾਮਾ ਉਦਾਰ." (ਅਜਰਾਜ) ਦੇਖੋ, ਇੰਦੁਮਤੀ.

ਮਤੀਦਾਸ. ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਸਿੱਖ, ਭਾਈ ਪਰਾਗੇ ਦਾ ਜੇਠਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਗਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੀਵਾਨ ਥਾਪਿਆ ਅਰ ਇਹ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ ਵਿੱਚ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚਿਰਵਾਇਆ ਗਿਆ. ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਜਦ ਆਰਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਭੀ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਮੁਖੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਹਜੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਮਤੀਦਾਸ ਨੂੰ ਮਤੀਰਾਮ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਮਤੀਨ. ਅ. متین ਵਿ-ਮਤਨ (ਬਲ) ਵਾਲਾ. ਬਲੀ. ਤ਼ਾਕ਼ਤਵਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ.

ਮਤੀਰਾ. ਸੰਗਜਾ-ਹਿੰਦਵਾਣਾ. ਤਰਬੂਜ਼. Water melon. ਦੇਖੋ, ਤਰਬੂਜ.

ਮਤੀਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਮਤੀਦਾਸ.

ਮਤੁ. ਦੇਖੋ, ਮਤ ੧. "ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੂਲਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੨ ਮੱਤ. ਮਖ਼ਮੂਰ. ਦੇਖੋ, ਮਤ ੧੧.

ਮਤੁਹੋਵੈ. ਵਜ-ਸ਼ਾਯਦ (ਕਦਾਚਿਤ) ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਉਡਰਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਬਗੁਲਾ, ਮਤੁ ਹੋਵੈ ਮੰਞੁ ਲਖਾਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਅਸਲੀਯਤ ਮਲੂਮ ਹੋਜਾਵੇ.

ਮਤੇ. ਮੱਤ ਹੋਏ. ਮਸ੍ਤ ਭਏ. "ਮਤੇ ਸਮੇਵ ਚਰਣੰ ਉਧਰਣੰ ਭੈ ਦੁਤਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਵਜ-ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਸ਼ਾਯਦ. ਕਦਾਚਿਤ.

ਮਤੇਈ. ਸੰਗਜਾ-ਮਾਤਾ ਜੇਹੀ. ਵਿਮਾਤ੍ਰਿ.

ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿੱਚ, ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਮ "ਨਾਗੇ ਕੀ ਸਰਾਇ" ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਜੜਿਆ ਥੇਹ ਉਦਾਸੀ ਨਾਗੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ, ਦੂਜਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸੌ ਕਦਮ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਦੇ ਥੇਹ ਪੁਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰੂਵਾਲੀ (ਬੀ. ਬੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ) ਤੋਂ ਇਹ ਥਾਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ.

ਮਤੇ ਵਾਲੀ ਢਾਬ. ਦੇਖੋ, ਦੋਦੇਵਾਲ.

ਮਤੰਗ. ਸੰ. मतङ्ग. ਸੰਗਜਾ-ਹਾਥੀ. ਹਸ੍ਤੀ. "ਮੱਤ ਮਤੰਗ ਜਰੇ ਜਰ ਸੰਗ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ

* ਇਹ ਮੱਛੀ ਅਦ੍ਰਿਕਾ ਨਾਮਕ ਅਪਸਰਾ ਸੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਈ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਹੁਚਿਆ. * ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਤੰਗ ਰਿਖੀ ਸ਼ਵਰੀ (ਭੀਲਣੀ) ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ. ਦੇਖੋ,ਮਾਤੰਗ ੧। ੩ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ। ੪ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਨਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ.

ਮਤੰਤ. ਦੇਖੋ, ਮਤਾਂਤ। ੨ ਮਤ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ (ਨਿਚੋੜ). "ਬੇਦਬਯਾਸ ਮਤੰਤ." (ਗਜਾਨ)

ਮੱਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਤਵਾਲਾ. ਮਸ੍ਤ। ੨ ਪਿੰਗਲ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਭੀ ਮੱਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਧਰ ਮੱਤ ਚਾਰ." (ਰੂਪਦੀਪ) ੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਮਤਸ (ਮੱਛ) ਦੀ ਥਾਂ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਮੱਤ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ–"ਮੱਤ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਉਚਰ ਅੱਛ ਸਬਦ ਪੁਨ ਦੇਹੁ। ਅਰਿ ਪਦ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੀਐ ਨਾਮ ਬਾਨ ਲਖਲੇਹੁ॥" ਮੱਛ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰ. ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਮੱਛ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਵਰੀ ਸੀ.

ਮੱਤਗਯੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੦.

ਮੱਤ ਦੁਰਮਿਲਾ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਸ਼ੋਕਹਰ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਡਰ ਮਰਦਾਨੇ, ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ,
ਕੇਚਿਤ ਨਰ ਇਉਂ ਬੈਨ ਕਹੈਂ, ×××
ਡੂਮੰ ਤਾਂਹੀ ਭਾ ਜੁ ਕੁਰਾਹੀ
ਨਹਿ ਰਬਾਬ ਕੋ ਦੈਨ ਚਹੈਂ. (ਨਾਪ੍ਰ)

ਮੱਤਾ. ਵਿ–ਮੱਤ ਹੋਇਆ. ਮਖ਼ਮੂਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤ੍ਰਾ. "ਤੇਰਹਿ ਮੱਤਾ ਤਾਖ ਪਦ." (ਰੂਪਦੀਪ)

ਮੱਤਾਕ੍ਰੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ੨੬.

ਮਤ੍ਰੇਈ. ਮਾਤ੍ਰਿ ਜੇਹੀ. ਵਿਮਾਤ੍ਰਿ. ਮਤੇਈ.

ਮਥ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਥਾ. ਮਸ੍ਤਕ। ੨ ਸੰ. ਗਥ੍. ਧਾ–ਰਿੜਕਣਾ (ਮਥਣਾ), ਵਿਚਾਰਨਾ, ਰਗੜਨਾ (ਘਸਾਉਣਾ), ਹਿਲਾਉਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਮਥਈ. ਮਥਨ ਕਰਦਾ (ਰਿੜਕਦਾ) ਹੈ। ੨ ਮਸ੍ਤਕ ਪੁਰ. ਮੱਥੇ ਤੇ. "ਜਿਸੁ ਬਡਭਾਗ ਮਥਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪) ੩ ਮੱਥੇ ਦਾ.

ਮਥਈਆ. ਵਿ–ਮਥਨ ਕਰੈਯਾ. ਰਿੜਕਣਵਾਲਾ.

ਮਥਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਥਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਿਥਣਾ.

ਮਥਣੀ. ਵਿ–ਮਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਮਰਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਧਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮਥਨੀ.

ਮਥਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਿਲੋਨਾ। ੨ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ। ੩ ਕੁਚਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਥ ੨.

ਮਥਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਿੜਕਣਾ। ੨ ਵਿਚਾਰਨਾ। ੩ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ। ੪ ਮਲਣਾ. ਕੁਚਲਣਾ। ੫ ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ.

ਮਥਨਾਚਲ. ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਦਾ ਅਚਲ (ਪਹਾੜ) ਮੰਦਰਗਿਰਿ. ਮੰਦਰਾਚਲ.

ਮਥਨਿ. ਮਥਦੇ (ਰਿੜਕਦੇ) ਹਨ. ਰਿੜਕਦੀਆਂ ਹਨ. "ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਮਥਨੀ. ਸੰ. ਮੰਥਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਮਧਾਣੀ.

ਮਥਨੁ. ਦੇਖੋ, ਮਥਨ ੩. "ਕੇਸੀ ਕੰਸ ਮਥਨੁ ਜਿਨਿ ਕੀਆ." (ਗੌਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਥਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਥੁਰਾ.

ਮਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਸ੍ਤਕ. ਮੱਥਾ. "ਨਿਵਾਵਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਥਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਮਥਾਇ, ਮਥਾਇਣਾ, ਮਥਾਹੜੈ, ਮਥਾਣੈ ਮੱਥੇ ਦਾ. ਮਸ੍ਤਕ ਦਾ. ਮੱਥੇ ਪੁਰ. "ਉਬਰੇ ਭਾਗ ਮਥਾਇ."(ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)"ਜਿਸੁ ਬਡਭਾਗ ਮਥਾਇਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹੜੈ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

"ਜਿਸੁ ਹੋਵੈ ਭਾਗ ਮਥਾਣੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਮਥਾਨ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਤਗਣ, ऽऽ।, ऽऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਛਾਜੈ ਮਹਾਂ ਜੋਤ। ਭਾਨੰ ਮਨੋ ਦੋਤ।
ਰਾਜੈ ਮਹਾਂ ਰੂਪ। ਲਾਜੈਂ ਸਭੈ ਭੂਪ॥
(ਕਲਕੀ)

੨ ਅਧਰਿੜਕ. ਮਠਾ.

ਮਥਾਨਾ, ਮਥਾਨਿ, ਮਥਾਮ, ਮਥਾਮਰ, ਮਥਾਮਾ, ਮਥਾਰੀਐ ਮਸਤਕ ਦਾ। ੨ ਮੱਥੇ ਪੁਰ. "ਜਿਨ ਕੈ ਭਾਗ ਮਥਾਨਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਲਹਨੋ ਜਿਸੁ ਮਥਾਨਿਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਬਡ ਹੋਹੋ ਭਾਗ ਮਥਾਮ." (ਕਾਨ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) "ਜਾਕੈ ਲੇਖੁ ਮਥਾਮਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਜਿਸੁ ਭਾਗ ਮਥਾਰੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਮਥਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਥਨ ਕਰਕੇ. ਰਿੜਕਕੇ. "ਮਥਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਵੱਟਕੇ. ਮਰੋੜਾ ਦੇਕੇ. "ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਸੂਈ, ਸਬਦੁ ਤਾਗਾ ਮਥਿ ਘਾਲੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਮੱਥੇ ਪੁਰ. ਮਸ੍ਤਕ ਊਪਰ. "ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੈ ਮਥਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਮਥਿਤ. ਵਿ–ਰਿੜਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਸਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ.

ਮਥੀਆ. ਵਿ–ਮਥਨ ਕਰਤਾ. ਰਿੜਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਚਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕੁਚਲਣ ਵਾਲਾ.

ਮਥੁਰਾ. ਗੁਰਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਮਥੁਰਾ ਭਨਿ ਭਾਗ ਭਲੇ ਉਨ੍ਹਕੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮ-ਗਜਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ। ੩ ਸੰ. ਮਧੁਪੁਰੀ. ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵ੍ਰਜਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਮਥੁਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਗਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਹੀ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ. "ਮਥੁਰਾ ਮੰਡਲ ਕੇ ਬਿਖੇ ਜਨਮ ਧਰਜੋ ਹਰਿ ਰਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਇੱਕ ਦੈਤ ਮਧੁ ਨਾਮੀ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਨਗਰੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਧੁਪੁਰੀ" ਹੋਇਆ. ਜਦ ਮਧੁ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਵਣ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਸ਼ਤ੍ਰਘਨ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਹਰ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਧੁਰਾ" ਰੱਖਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਥੁਰਾ ਬਣਗਿਆ.

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਰਮਜ਼ਾਨ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੧੦੮੦ (ਸਨ ੧੬੬੯) ਵਿੱਚ ਇਸ ਪੁਰੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ" ਰੱਖਿਆ ਸੀ * ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਵਦੇਵ ਮੰਦਿਰ ਨੂੰ ਢਾਹਕੇ ਮਸੀਤ ਚਿਣਵਾਈ ਸੀ.

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਚੌਬਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਛੀਂਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਆਗਰੇ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਸਨ.ਕੰਸ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਉੱਪਰ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮਥੁਰਾ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਭੀ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅ: ੯.

ਮਥੁਰਾਨਾਥ, ਮਥੁਰਾਪਤਿ, ਮਥੁਰੇਸ਼ ਉਗ੍ਰਸੇਨ। ੨ ਕੰਸ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਦੇਵ.

ਮਥੇਵਾਲ. ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ਼. "ਮਥੇਵਾਲ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਆਂਦੀ." (ਭਾਗੁ)

ਮਥੇਵਾਲਿ. ਕੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ. ਕੇਸ਼ ਫੜਕੇ. "ਮਥੇਵਾਲਿ ਪਛਾੜਿਅਨੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੂਜ ੨)

ਮਥੈ. ਮਥਨ ਕਰਦਾ (ਰਿੜਕਦਾ) ਹੈ। ੨ ਮਸਲਦਾ (ਕੁਚਲਦਾ) ਹੈ। ੩ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ. "ਮਥੈ ਟਿਕੇ ਨਾਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮਥੈਯਾ. ਵਿ–ਮਥਨ ਕਰੈਯਾ. ਰਿੜਕਨ ਵਾਲਾ।

* ਕਈਆਂ ਨੇ "ਮੋਮਿਨਾਬਾਦ" ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੨ ਕੁਚਲਣ ਵਾਲਾ.

ਮਥੋਮੁਰਾਰੀ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਦੇ ਖਾਈ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਪ੍ਰੇਮਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕੋੜ੍ਹੀ ਹੋਗਿਆ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਰੋਗ ਹੋਇਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੁਰਾਰੀ" ਰੱਖਿਆ. ਸੀਂਹੇ ਉੱਪਲ ਖਤ੍ਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਰਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ "ਮਥੋ" ਵਿਆਹ ਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਉੱਤਮ ਜੋੜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸੰਮਿਲਤ ਨਾਮ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਥੋਮੁਰਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ.

ਮਥੋਰ, ਮਥੋਰਾ, ਮਥੋਰੀ ਮੱਥੇ ਦਾ. ਮਸ੍ਤਕ ਪੁਰ. "ਜਾਕੈ ਭਾਗ ਮਥੋਰ." (ਬਾਵਨ) "ਵਡਭਾਗ ਮਥੋਰਾ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) "ਜਿਨ ਭਾਗ ਮਥੋਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮਥੰ. ਵਿਚਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਥਨ. "ਗੋਪਾਲ ਕਥੰ ਮਥੰ." (ਗਾਥਾ)

ਮਥੰਤ. ਮਥਨ ਕਰੰਤ. ਰਿੜਕਦਾ। ੨ ਵਿਚਾਰ (ਮਥਨ) ਦਾ ਸਾਰ. ਸਿੱਧਾਂਤ.

ਮਥੰਨਿ. ਮਥਨ ਕਰਦੇ (ਰਿੜਕਦੇ) ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਣੀ ਮਥੰਨਿ. ਮੱਥੇ ਪੁਰ. "ਜਿਸ ਕੇ ਭਾਗ ਮਥੰਨਿ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਮੱਥ. ਮਸ੍ਤਕ. ਮੱਥਾ.

ਮੱਥਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰੱਸੀ, ਜੋ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਪਟੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਨੇਤ੍ਰਾ. "ਕਰੀ ਮੱਥਕਾ ਬਾਸੁਕੰ ਸਿੰਧ ਮੱਧੰ." (ਮੱਛਾਵ)

ਮੱਥਾ ਸੁੰਘਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮਿਲਣ ਅਥਵਾ ਵਿਦਾ ਸਮੇਂ ਮੱਥਾ ਸੁੰਘਣਾ, ਚੁੰਮਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਥਾ ਸੁੰਘਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ੀਤਕੀ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਅਧਜਾਯ ੨. "ਬਦਨ ਵਿਲੋਕਤ ਸੂੰਘਤ ਮਾਥਾ। ਕਰਤ ਨੇਹ ਸਿਰ ਫੇਰਤ ਹਾਥਾ॥" (ਨਾਪ੍ਰ)

ਮਦ. ਸੰ.ਸਦ੍.ਧਾ–ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ, ਥਕਣਾ,ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ, ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ,ਮਤਵਾਲਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ ਦੀ ਗਲ੍ਹ ਤੋਂ ਟਪਕਿਆ ਮਸ੍ਤੀ ਦਾ ਜਲ. "ਮਦ ਬਰਤ ਹਸਤੀ ਪੁੰਜ ਹੇ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਅਹੰਕਾਰ. "ਜੋਬਨ ਧਨ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਕੈ ਮਦ ਮੈ."(ਧਨਾ ਮ: ੯) ੪ ਵੀਰਯ. ਮਣੀ। ੫ ਮੱਤਤਾ. ਮਤਵਾਲਾਪਨ. "ਮਮ ਮਦ ਮਾਤ ਕੋਪ ਜਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੬ ਨਸ਼ਾ. ਮਾਦਕ ਪਦਾਰਥ. "ਮਦਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ਭਇਓ ਬਾਵਰੋ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੭ ਕਸਤੂਰੀ. ਮ੍ਰਿਗਮਦ। ੮ ਫ਼ਾ ਮ ਤਾਰ। ੯ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਦਿਨ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਮੱਦ.

ਮਦਊ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਾਠੀ ਰੱਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਅ. مدعو ਮਦਊ. ਜੋ ਦਾਵਤ (ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ) ਹੈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦਿੱਤਾਗਿਆ ਹੈ. ਨਿਮੰਤ੍ਰਿਤ.

ਮਦਹੋਸ. ਅ. مدہوش ਵਿ–ਦਹਸ਼(ਬੇਸੁਧ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਮਦ ਪੀ ਮਦਹੋਸ ਭਏ ਨਿਸਚਰ." (ਸਲੋਹ)

ਮਦਕ. ਵਿ–ਮਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਦ ਹੋਵੇ. ਮਾਦਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਾਲੀ. ਅਰਕ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਨਾਲ (pipe). "ਮੁਦ੍ਰਾ ਮਦਕ ਸਹਜਧੁਨਿ ਲਾਗੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਭਾਫ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਡੱਟਾ ਮੁਦ੍ਰਾ ਹੈ। ੩ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇ "ਮਦਕ" ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲਾ ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਜੋ ਅਫੀਮ ਗਾਂਜਾ ਤਮਾਕੂ ਅਤੇ ਪਾਨ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਰ ਚਿਲਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਪੀਤਾ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਕੰਮਾ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ.ਮਦਕ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਇਤਨਾ ਡਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਈ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਨ੍ਹਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ। ੪ ਡਿੰਗ. ਸਾਂਡ. ਢੱਟਾ.

ਮਦਕਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਸ੍ਤ ਹੋਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਸ੍ਤ ਹਾਥੀ। ੩ ਬਹੁਤ ਮਸ੍ਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੦.

ਮਦਜੀਵਣ. ਡਿੰਗ. ਮਦਜ (ਸ਼ਰਾਬ) ਬਣਾਕੇ ਰੋਜੀ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕਲਾਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਦਤ } ਅ਼ مدد ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਹਾਇਤਾ.
ਮਦਦ

ਮਦਦਗਾਰ. ਸਹਾਇਕ.

ਮਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਦ ਹੋਵੇ, ਕਾਮਦੇਵ. "ਅਸ ਮਦਨ ਰਾਜਰਾਜਾ ਨ੍ਰਿਪਤਿ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ। ੩ ਸ਼ਰਾਬ. ਸੁਰਾ. "ਉਨ ਮਦ ਚਢਾ, ਮਦਨ ਰਸ ਚਾਖਿਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਰਸ ਚੱਖਿਆ। ੪ ਪ੍ਰੇਮ. ਮੁਹੱਬਤ। ੫ ਭੋਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ। ੬ ਮਮੋਲਾ. ਖੰਜਨ। ੭ ਦੇਖੋ, ਰੂਪਮਾਲਾ। ੮ ਡਿੰਗ. ਮਾਂਹ. ਮਾਸ਼. ਉੜਦ.

ਮਦਨਅਰਿ } ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ.
ਮਦਨਸਤ੍ਰ

ਮਦਨਸਿੰਘ. ਇੱਕ ਚਮਾਰ, ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ "ਦਲਵਿਦਾਰ" ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸੀ.

ਮਦਨਸੂਅਨ. ਮਦਨ (ਕਾਮ) ਸੂਨੁ (ਪੁਤ੍ਰ). ਕਾਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਸੰਤ. "ਮਦਨਸੂਅਨ ਜਬ ਗਰਜ ਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਮਦਨਹਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਮਦਨਅਰਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਿਉਢਾ ੩.

ਮਦਨਗ੍ਰਿਹ. ਭਗ. ਯੋਨਿ.

ਮਦਨਦਾਸ. ਇੱਕ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸ਼੍ਰੱਧਾਲੂ ਸੀ ਅਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਧਰਮਚਰਚਾ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਮਦਨਨਾਥ. ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਥਨੇਸਰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ.

ਮਦਨਮੂਰਤਿ. ਮਦਨ (ਕਾਮ) ਮੂਤਿੰ (ਸ਼ਕਲ). ਕਾਮ ਜੇਹਾ ਸੁੰਦਰ. ਮਨਮੋਹਨ। ੨ ਮਦਨ (ਪ੍ਰੇਮ) ਮੂਤਿੰ. "ਮਦਨਮੂਰਤਿ ਭੈਤਾਰ ਗੋਬਿੰਦੇ!" (ਧਨਾ ਸੈਣ)

ਮਦਨਮੋਹਨ. ਕਾਮ ਜੇਹਾ ਮੋਹਣ ਵਾਲਾ, ਸੁੰਦਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੂਰਦਾਸ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਮਦਨਰਿਪੁ. ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ.

ਮਦਨਾਂਕੁਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਮ ਦਾ ਅੰਕੁਸ਼, ਲਿੰਗ. ਪੁਰੁਸ਼ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਮਦਨਾਤੁਰ. ਮਦਨ (ਕਾਮ) ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੁਖੀ. ਕਾਮਪੀੜਿਤ.

ਮਦਨਾਂਧ. ਕਾਮ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹਾਂ, ਜੋ ਥਾਉਂ ਕੁਥਾਉਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ.

ਮਦਨਾਰਿ. ਮਦਨ (ਕਾਮ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ.

ਮਦਨੋਦਿਤ ਆਸਨ. ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰਤਿਆਸਨ.

ਮਦਨੰਕੁਸ. ਦੇਖੋ, ਮਦਨਾਂਕੁਸ਼.

ਮਦਮਾਵਤ. ਸੰ. ਮਦਮਾਯੁਕ. ਵਿ–ਮਦ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ. ਮਦ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਂਦਾ. "ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਆਵਤ, ਫਿਰਤ ਮਦਮਾਵਤ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਵਤ.

ਮਦਯੰਤੀ. मदयन्ती. ਕਲਮਾਸ਼ਪਾਦ ਦੀ ਰਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਸਪਾਦ ੨.

ਮਦਰ. ਦੇਖੋ, ਮਦ੍ਰ ਅਤੇ ਮਾਦਰ.

ਮਦਰਸਾ. ਅ਼ مدرسہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਰਸ (ਸਬਕ) ਲੈਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ. school.

ਮਦਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਦਿਰਾ.

ਮਦਰਾਸ. ਸੰ. मन्द्राज़. ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਦਰਾਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ. ਇਹ ਸਨ ੧੬੩੯ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਮਦਰਾਸ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੧੦੩੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੫੨੨,੯੫੧ ਹੈ. ਮਦਰਾਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿੱਚ ੨੨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਿਲੇ ਅਤੇ ਕਈ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ. ਰਕਬਾ ੧੪੨,੦੦੦ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਵਸੋਂ ੪੨,੫੦੦,੦੦੦ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਾਵਿੜ ਅਤੇ ਤੈਲੰਗ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਹਨ.

ਮਦਰੋ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਦਿਰਾ. ਸ਼ਰਾਬ. ਨਸ਼ਾ. "ਪੀਓ ਮਦਰੋ ਧਨ ਮਤਵੰਤਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਮਦਾਖ਼ਿਲ. ਅ਼ مداخل ਮਦਖ਼ਲ (ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ), ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਆਮਦਨੀ.

ਮਦਾਂਧ. ਵਿ–ਮਦ ਕਰਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੰਕਾਰੀ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹਾ.

ਮਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮੈਦਾਨ.

ਮਦਾਨ ਜਾਣਾ. ਖ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੋਚ ਲਈ ਜਾਣਾ. ਮਲਤਯਾਗ ਲਈ ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ.

ਮਦਾਰ. ਅ਼ مدار ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਧਯ ਭਾਗ। ੨ ਧੁਰ. ਲੱਠ। ੩ ਨਕਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਮਧਯਰੇਖਾ। ੪ ਭਾਵ–ਉਹ ਬਾਤ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਠਹਿਰੀ (ਨਿਰਭਰ) ਹੋਵੇ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮਦਾਰੀ। ੬ ਅ਼ مدارہ ਮਦਾਰਿਹ. ਮਿਦਰਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕੁਲ ਦੇ ਸਰਤਾਜ। ੭ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ. ਸੈਨਾਪਤਿ. "ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਮੋਨਦੀ। ੮ ਸੰ. ਹਾਥੀ। ੯ ਸੂਰ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਮੰਦਾਰ.

ਮਦਾਰਾ. ਫ਼ਾ مدارا ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ। ੨ ਸਭਜਤਾ. ਭਲਮਨਸਊ.

ਮਦਾਰੀ. ਮਦਾਰ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਮਦਾਰਪੰਥੀ. ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ, ਜੋ ਸ਼ੈਖ ਮੁਹੰਮਦ ਤੈਫੂਰੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਬਦੀਉੱਦੀਨ ਸੀ. ਸ਼ੈਖ-ਮਦਾਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੦ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੪੩੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਕਨੌਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਫਕੀਰ ਮਦਾਰੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਮਦਾਰ (ਘੁੰਮਣ) ਵਾਲਾ. ਜੋ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੇ ਥਾਂ ਗੇੜਾ ਦੇਕੇ ਖੇਡ ਦਿਖਾਵੇ.

ਮਦਾਲਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਦ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਸੁਸਤੀ. ਕਾਮ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦਸ਼ਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਦਾਲਸਾ.

ਮਦਾਲਸਾ. ਗੰਧਰਵਰਾਜ ਵਿਸ਼੍ਵਕੇਤੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਰਿਤੁਧ੍ਵਜ (ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ) ਦੀ ਰਾਣੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰ–ਵਿਕ੍ਰਾਂਤ, ਸੁਵਾਹੁ, ਸ਼ਤ੍ਰਮਰਦਨ ਅਤੇ ਭੂਮਿਸ਼੍ਵ (ਅਲਰਕ) ਹੋਏ. ਇਹ ਆਤਮੋਵਿਦਜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਮਰਥ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਦਾ "ਮਦਾਲਸੋਪਾਖਜਾਨ." (ਅ: ੨੦–੪੦)

ਮਦਾਲਾ. ਵਿ–ਮਦਵਾਲਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਥੀ.

ਮਦਿ. ਸੰ. ਮਦਜ. ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਸ੍ਤੀ ਹੋਵੇ. ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ। ੨ ਮਦਜ ਦੇ. ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ. "ਇਤੁ ਮਦਿ ਪੀਤੈ ਨਾਨਕਾ ਬਹੁਤੇ ਖਟੀਅਹਿ ਬਿਕਾਰ." (ਮ: ੧, ਸ: ਮਰਦਾਨਾ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੩ ਮਦ (ਨਸ਼ੇ) ਸੇ. "ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਬਿਖਿਆ ਰਸਿ ਰਚਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੯) ਦੇਖੋ, ਮਦ ੬ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ.

ਮਦਿਯਾ. ਮਦਜ (ਸ਼ਰਾਬ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਸਾਤ ਬਾਰ ਮਦਿਯਨ ਤੇ ਮਦਹਿ ਚੁਆਇ ਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੬)

ਮਦਿਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਦਜ. ਸ਼ਰਾਬ. "ਮਨ ਮੋਹ ਮਦਿਰੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਉਹ ਵਸ੍ਤੁ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਦ (ਨਸ਼ਾ) ਹੋਵੇ। ੩ ਮਮੋਲਾ. ਖੰਜਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੯.

ਮਦਿਰੰ. ਦੇਖੋ, ਮਦਿਰਾ.

ਮਦੀ. ਵਿ–ਮਦ (ਨਸ਼ੇ) ਵਾਲਾ. ਮਤਵਾਲਾ. ਸ਼ਰਾਬੀ. "ਮਦੀ ਜੈਸ ਝੂਮੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ.

ਮਦੀਅ. ਦੇਖੋ, ਮਦੀਯ.

ਮਦੀਆ. ਦੇਖੋ, ਮਦਿਯਾ। ੨ ਸੰ. ਮਦੀਯਾ. ਮੇਰੀ. ਮਦੀਯ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਮਦੀਨ. ਫ਼ਾ. مادہ ਮਾਦਹ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ. ਨਰ ਦਾ ਜੋੜਾ.

ਮਦੀਨਾ. ਅ਼ مدینہ ਸ਼ਹਿਰ. ਨਗਰ। ੨ ਅਰਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਬਰ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ. ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਰਖਜਾ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਮਦੀਨਾ ਪਹਾੜਧਾਰਾ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਪੱਧਰ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ ੩੫–੪੦ ਫੁਟ ਉੱਚੀ ਹੈ. ੩੦ ਬੁਰਜ ਅਤੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਖਾਈ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਮਾਰਤ ਨਬੀ ਦੀ ਮਸੀਤ ਹੈ. ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿੱਠਾ ਹੈ, ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਹਿਰ ਭੀ ਵਗਦੀ ਹੈ. ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਖਜੂਰ ਆਦਿ ਬਿਰਛਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਹਨ. "ਕੇਤੇ ਮਦੀਨਾ ਮਕਾ ਨਿਵਾਸੀ." (ਅਕਾਲ) ਮਦੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਯਸਰਿਬ (ਉਜੜਿਆ ਹੋਇਆ) ਸੀ.

ਮਦੀਯ } ਸੰ. ਸਰਵ ਅਤੇ ਵਿ–ਮੇਰਾ. ਮੇਰੀ.
ਮਦੀਯਾ

ਮਦੀਰ } ਸੰ. ਮੰਜੀਰ मञ्जीर. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਰਾਂ ਦਾ
ਮਦੀਰਾ } ਘੁੰਘਰੂ. "ਤਾਲ ਮਦੀਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਝਾਂਜਰ. ਨੂਪੁਰ.

ਮਦੁ. ਦੇਖੋ, ਮਦ ੬ ਅਤੇ ਮਦਜ. "ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਮਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਬਰਲ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਆਇ। ਝੂਠਾ ਮਦੁ ਮੂਲਿ ਨ ਪੀਚਈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਮਦੁਕਲ. ਦੇਖੋ, ਮਦਕਲ.

ਮਦੁਤਕਟ. ਸੰ. मदोत्कट. ਮਦੋਤਕਟ. ਵਿ–ਮਸ੍ਤੀ ਦੇ ਜੋਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਬਹੁਤ ਮੱਤਾ ਹੋਇਆ. "ਅਧਿਕ ਮਦੁਤਕਟ ਸਿੰਘ ਰਿਸਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਮਦੂਆਤ. ਵਿ–ਮਦੋਨਮੱਤ ਹੋਇਆ. ਮਦ ਕਰਕੇ ਝੂੰਮਦਾ. "ਮਦਸੋਂ ਮਦੂਆਤੇ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਮਦੋਤਕਟ. ਦੇਖੋ, ਮਦੁਤਕਟ.

ਮਦੋਦਰੀ. ਰਾਵਣ ਦੀ ਰਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦੋਦਰੀ. "ਰੰਭਾ ਉਰਬਸੀ ਔਰ ਸਚੀ ਸੁ ਮਦੋਦਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਦੋਨ. ਮਦੋਨਮੱਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਮਦੋਨਮੱਤ. "ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨਕੈ ਮਦੋਨ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਮਸਰੂਰ.

ਮਦੋਨਮੱਤ. ਸੰ. ਮਦੋਨਮੱਤ. ਵਿ–ਮਦ (ਕਾਮ) ਕਰਕੇ ਉਨਮੱਤ (ਮਸ੍ਤ). "ਗਰਬੰਤ ਨਾਰੀ ਮਦੋਨਮੱਤੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਮਸ੍ਤ। ੩ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਮਸ੍ਤ.

ਮੱਦ. ਅ਼ مد ਕ੍ਰਿ–ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਕੇ ਫਰਦ ਅਥਵਾ ਹਿਸਾਬ ਆਦਿ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੪ ਸੰ. ਮਦਜ. ਸ਼ਰਾਬ। ੫ ਨਸ਼ੀਲੀ ਵਸ੍ਤੁ.

ਮੱਦਤ. ਦੇਖੋ, ਮਦਦ.

ਮੱਦਰ. ਦੇਖੋ, ਮਦ੍ਰ.

ਮੱਦੂ. ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਖਾਣ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਲੰਗਰ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਚੀਰਦਾ ਅਤੇ ਪਾੜਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਤਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਨ ਕਿ ਜਦ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ. "ਮੱਦੂ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਇੱਕ ਰਬਾਬੀ. ਦੇਖੋ, ਸੱਦੂ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਢਿੱਡ ਨੂੰ ਭੀ ਮੱਦੂ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ–"ਭੰਨਾ ਤੇਰਾ ਮੱਦੂ." (ਲੋਕੋ) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅ਼ਰਬੀ ਮਿਅ਼ਦਹ ਹੈ.

ਮੱਦੋ ਕੇ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਜਿੱਤਵਾਲ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਛੁਡਵਾਕੇ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਹੈ.

ਮਦਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਸ੍ਤੂ. ਮਾਦਕ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ.

ਮਦਜਪ. ਵਿ–ਨਸ਼ਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਦੂ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਨੰਦਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੨ ਮੰਗਲ. "ਕਹੁ ਮਦੂਬਾਨੀ ਕਹੁ ਛੁਦ੍ਰਰੁਪੰ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਮਦੂ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੈ. ਮਤਸ੍ਯਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਮਦੂਦੇਸ ਸਿੰਧੁ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ,* ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਪੱਛਮੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਜੇਹਲਮ ਅਥਵਾ ਬਿਆਸ ਚਨਾਬ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਮਦੂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.† ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਅਤੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਦੇਸ਼ ਮਦੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਕਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਮਦਰਾਸ ਦਾ ਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਮਦੂ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਦੂਦੇਸ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਮਦੂਦੇਸ ਹਮ ਕੋ ਲੇਆਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

੪ ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛਾਂਗਾਮਾਂਗਾ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਬੱਲੋਕੀ ਨਹਿਰ ਦੇ ਹੈਡ ਤਾਂਈ ਸਵਾਰੀ ਆਮ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ (ਮਦੂ) ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਸੱਚੀਮੰਜੀ" ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਲੰਘ ਗਿੱਲ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਪਾਸ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ ਅਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾ (ਸੋਟਾ) ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਰ ਇਸ ਥਾਂ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਧੁੰਨੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧੁੰਨੀ ੨. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਪਾਸ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਵਾ ਰੁਪਯਾ ਭੇਟਾ ਲੈਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਦਾਰੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਜੋੜਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਸੂ ਰਾਸਿ ੫, ਅ: ੫੨ ਅਤੇ ਕਿਦਾਰਾ.

ਮਦੂਕ. ਸ਼ੰ. ਮਦੂ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮਦੂ ਨਿਵਾਸੀ.‡ ਦੇਖੋ, ਮਦੂ ੩.

ਮਦੂ ਦੇਸ. ਦੇਖੋ, ਮਦੂ ੩। ੨ ਮਾਤ੍ਰਿ ਦੇਸ਼. ਮਾਤ੍ਰਿ ਭੂਮਿ.

ਮਦੂ ਦੇਸ ਏਸ੍ਵਰਜਾ. ਮਦੂ (ਪੰਜਾਬ) ਦੇਸ਼ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ (ਰਾਜੇ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. "ਮਦੂਦੇਸ ਏਸ੍ਵਰਜਾ ਬਰੀ ਜਬ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮਦੂਬਾਨੀ. ਮੰਗਲਮਈ ਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮਦੂ ੨.

ਮਦੂਂ. ਦੇਖੋ, ਮਦੂ ੪.

ਮਧ. ਦੇਖੋ, ਮਧਿ, ਮਧੁ ਅਤੇ ਮਧਜ.

ਮਧਸੂਦਨ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਸੂਦਨ.

ਮਧਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਦੰਨ ਕਰਨਾ. ਮਸਲਣਾ। ੨ ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ.

ਮਧਪ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਪ.

ਮਧਭਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਭਾਰ.

ਮਧਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਮਤੀ.

ਮਧਮਿ. ਦੇਖੋ, ਮਧਜਮ.

ਮਧਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਧਯਾਨ.

ਮਧਰ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਰ.

ਮਧਰਾ. ਵਿ–ਮਧਯ ਦਰਜੇ ਦਾ. ਨਾ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਅਰ ਨਾ ਬਾਂਉਨਾ. ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਦੂ ੩ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਮਧਰਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਰਾੜੀ.

ਮਧਰੀ. ਮਧਰਾ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀਲਿੰਗ.

ਮਧਰੇਦ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਰੇਦ ਪ੍ਰਭਾਤਿ.

---

* ਜੇਹਲਮ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ "ਮਦਰਾ" ਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਹੈ, ਸ਼ਾਯਦ ਪੁਰਾਣੇ ਮਦੂ ਦਾ ਹੀ ਬੋਧਕ ਹੈ.

† ਦੇਖੋ, Cunningham's Ancient Geography of India (1924) p. 212.

‡ ਗਾਨ੍ਧਾਰਾ ਯਵਨਾਸ਼੍ਚ ਸਿਨ੍ਧੁ ਸੌਵੀਰ ਸਫ਼ਕਾ: (ਮਹਾਭਾਰਤ)

ਮਧਾਣ
ਮਧਾਣਾ
ਮਧਾਣੀ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਥਨ ਕਰਨ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਦਹੀਂ ਰਿੜਕਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਮੰਥਾਨ. ਮਥਨੀ.

ਮਧਿ. ਸ਼ੰ. ਮਧਜ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿਚਕਾਰ। ੨ ਵਿਚਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ. "ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਵਿੱਚੋਂ. "ਕੋਟਿ ਮਧਿ ਇਹੁ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਕਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ.

ਮਧਿ ਭਾਗਿ. ਮਧਜ ਭਾਗ ਮੇਂ। ੨ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ. "ਮਧਿ ਭਾਗਿ ਹਰਿਪ੍ਰੇਮ ਰਸਾਇਣ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਮਧਿਮ. ਸ਼ੰ. ਮਧਜਮ. ਵਿ–ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ. ਮਧਜ ਦਾ। ੨ ਮੰਦ. "ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨੁ ਭਈ ਮਤਿ ਮਧਿਮ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਮਧੁ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਜ। ੨ ਸ਼ਹਦ. ਮਾਧ੍ਵੀਕ. ਮਾਖਿਕ. ਮਧੁ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਵਸੈਤ ਰੁੱਤ ਦਾ ਸ਼ਹਦ ਹੋਰ ਰੁੱਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Mel (honey). "ਮਧੁ ਲੀਨੋ, ਮੁਖਿ ਦੀਨੋ ਛਾਰੁ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਚੈਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. "ਮਧੁ ਮਾਸ ਕੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਜਲ। ੫ ਮਿੱਠਾ ਰਸ। ੬ ਦੁੱਧ। ੭ ਮਹੂਆ ਬਿਰਛ। ੮ ਮੁਲੱਠੀ। ੯ ਲੋਲਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਲਵਣਾਸੁਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਵਸਾਈ ਮਧੁਪੁਰੀ (ਮਥੁਰਾ) ਇਤਿਹਾਸ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਯਣ ਕਾਂਡ ੭, ਅ: ੬੧। ੧੦ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਦਾ ਭਾਈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ * ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਮਧੁ ਅਤੇ ਕੈਟਭ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜੇ, ਜਦਕਿ ਉਹ ਸੁੱਤਾਪਿਆ ਸੀ, ਅਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੋ ਅਜੇ ਨਾਭਿਕਮਲ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਲਪਕੇ, ਇਸ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਮਧੁਸੂਦਨ ਅਤੇ ਕੈਟਭਜਿਤ ਹੋਇਆ. "ਸਹਸਬਾਹੁ ਮਧੁ ਕੋਟ ਮਹਿਖਾਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਸਹਸ੍ਰਵਾਹੁ, ਮਧੁ, ਕੈਟਭ ਅਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ.

ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਧੁ ਅਤੇ ਕੈਟਭ ਦੀ ਮਿੰਜ (ਮੇਦਾ) ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਫੈਲੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਬਣੀ ਅਰ ਮੇਦਿਨੀ ਨਾਮ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਇਹੀ ਹੈ.

ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਕੰਨ-ਮੈਲ ਤੋਂ ਮਧੁ ਅਤੇ ਕੈਟਭ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ. "ਏਕ ਸ੍ਵਵਣ ਤੇ ਮੈਲ ਨਿਕਾਰਾ। ਤਾਂਤੇ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਤਨ ਧਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ ੨। ੧੧ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਯਾਦਵ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਾਧਵ ਗੋਤ੍ਰ ਚੱਲਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਨ। ੧੨ ਘੀ। ੧੩ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੧੪ ਆਕਾਸ਼। ੧੫ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਕਰਮ। ੧੬ ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ, ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਵੇ. "ਮਧੁ ਬਾਸੁਰੀ ਬਾਜੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਮਧੁਸਾਰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਸਾਰਥੀ.

ਮਧੁਸਿੰਘਾਣਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਹਿਸਾਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਸਰਸਾ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਥਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੇ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਵਸਨੀਕ ਹਿੰਦੂ ਜੱਟ, ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਸਦੇ ਸਨ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਕੋਈ ਯਾਦਗਾਰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ.

ਮਧੁਸੂਦਨ. ਮਧੁਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਕਰਮਜਾਲ ਦੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁ ੧੫. "ਮਧੁਸੂਦਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਪ੍ਰਾਨਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਮਧੁਹਾਰ. ਸ਼ਹਦ ਚੋਣ ਵਾਲਾ. ਮਧੁ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਜੈਸੇ ਮਧੁਮਾਖੀ ਸੰਚ ਸੰਚ ਕੈ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰੈ, ਹਰੈ ਮਧੁਹਾਰ ਤਾਂਕੇ ਮੁਖ ਛਾਰ ਡਾਰਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਮਧੁਕਰ. ਸ਼ੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਧੁ (ਸ਼ਹਦ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਮੱਖੀ। ੨ ਕ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. "ਮਨੁ ਸੁ ਮਧੁਕਰ ਕਰਉ, ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਧਰਉ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

---

* ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅ: ੬੧.

ਮਧੁਕਰਸ਼ਾਹ. ਭਢਵਾਲੀਆ ਰਾਜਪੂਤ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੈਰਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. "ਜਸੋ ਭਢਵਾਲੰ ਮਧੁੱਕਰ ਸੁ ਸਾਹੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮਧੁਕਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਧੁਕਰ (ਭੌਰੇ) ਦੀ ਮਦੀਨ, ਭ੍ਰਮਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਧੁਕਰੀ.

ਮਧੁਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਕਰ.

ਮਧੁ ਕੀਟ. ਮੰਧੁ ਅਤੇ ਕੈਟਭ. ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ ੨ ਅਤੇ ਮਧੁ ੧੦.

ਮਧੁਕੈਟਭ. ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ ਅਤੇ ਮਧੁ.

ਮਧੁਕੰਠ. ਕੋਇਲ (ਕੋਕਿਲਾ), ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਠ (ਸੁਰ) ਮਧੁ (ਮਿੱਠਾ) ਹੈ.

ਮਧੁਜ. ਮਧੁ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਲਜ. ਕਮਲ। ੨ ਮਧੁ (ਸ਼ਹਦ) ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਮੋਮ.

ਮਧੁਜਾ. ਸ਼ੰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਮਧੁਦੈਤ ਦੀ ਮਿੰਜ ਤੋਂ ਬਣੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਮੰਨੀ ਹੈ.

ਮਧੁਜਿਤ
ਮਧੁਦੂਖਨ
ਮਧੁਦ੍ਰਿਸ੍
ਮਧੁਨਿਸੂਦਨ } ਮਧੁਸੂਦਨ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਮਧੁਦੂਖਨ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਨ ਲਗਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਧੁਪ. ਫੁੱਲ ਦੀ ਮਧੁ (ਮਿਠਾਸ) ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ। ੨ ਵਿ–ਸ਼ਹਦ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ.

ਮਧੁਪਤਿ ਪਤਿ ਪਤਿ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਮਧੁ (ਅਮ੍ਰਿਤ)ਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਸ਼ਯਪ, ਕਾਸ਼ਯਪੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਪਤਿ ਸੈਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਮਧੁਪਰਕ. ਸ਼ੰ. ਮਧੁਪਰ੍ਕ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਤੋਲਾ ਘੀ, ਦੋ ਤੋਲਾ ਸ਼ਹਦ, ਤਿੰਨ ਤੋਲਾ ਦਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪੀਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੁਲਹਾ(ਲਾੜੇ)ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਪਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਧੁਪਰਕ ਦਾ ਪੀਣਾ ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.* ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ–ਦਹੀਂ, ਘੀ, ਜਲ, ਸ਼ਹਦ ਅਤੇ ਖੰਡ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਮਧੁਪਰਕ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੬੭.

ਮਧੁਪਾਈ. ਸ਼ੰ. ਸ਼ਬ੍ਦਾਯਿਨ. ਵਿ–ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਹਦ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਧੁ.

ਮਧੁਪਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ। ੨ ਸ਼ਹਦ ਪੀਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਧੁ.

ਮਧੁਪੁਰ. ਮਥੁਰਾ ਨਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁ ੯. "ਮਧੁਪੁਰ ਬਾਸੀ ਕੰਸ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਮਧੁਬਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਧੁਵਨ. ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਪਾਸ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਜੰਗਲ. "ਅਬ ਮਧੁਬਨ ਜਮੁਨਾ ਤਟ ਜਾਈ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਉਹ ਵਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਦ ਦੇ ਬਹੁਤ ਛੱਤੇ ਹੋਣ। ੩ ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ ਵਿੱਚ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਬਾਗ.

ਮਧੁਭਾਰ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਛਬਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪਿੱਛੇ ਜਗਣ, ।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਨਗਨ ਉਦਾਰ। ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ।
ਆਸਨ ਅਭੰਗ। ਉਪਮਾ ਅਨੰਗ॥
(ਜਾਪੁ)

ਮਧੁਮਕਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਮਾਖੀ.

ਮਧੁਮਤੀ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਨਗਣ ਇੱਕ ਗੁਰੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ।।।, ।।।, ऽ. "ਭਜ ਨਿਤ ਹਰਿ ਕੋ." xxx। ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਨਾਇਕਾ। ੩ ਰੰਗੀਨਦੀ। ੪ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਫਰੀਦਪੁਰ ਅਤੇ ਬਖ਼ੈਰ ਜਿਲੇ ਮੱਧ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੫ ਪਾਤੰਜਲ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ

---

* ਦੇਖੋ, ਪਾਰਸ੍ਕਰ ਗ੍ਰਿਹ੍ਯਸੂਤ੍ਰ ੧–੧–੫.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਮਾਧਿ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਅਭ੍ਯਾਸ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਤੋਂ ਜਦ ਰਜ ਅਤੇ ਤਮੋ ਮਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਰਿਤੰਭਰਾ (ਸ਼ੁਤਜ਼ਰਾ) ਪ੍ਰਗ੍ਯਾ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਤ੍ਯ ਗ੍ਰਹਣ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ. ਇਸ ਰਿਤੰਭਰਾ ਤੋਂ ਮਧੁਮਤੀ ਸਮਾਧੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਮਧੁਮਰਦਨ. ਮਧੁ ਦੈਤ ਦੇ ਮਸਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਮਾਧਵ ਮਹਾਜੋਤਿ ਮਧੁਮਰਦਨ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਅਕਾਲ.

ਮਧੁਮਾਸ. ਚੈਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਧੁ (ਸ਼ਹਦ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਧੁਮਾਖੀ. ਮਧੁਮਕ੍ਸਿਕਾ. ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਮੱਖੀ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਹਾਰ. "ਜਿਉ ਮਧੁਮਾਖੀ ਸੰਚੈ ਅਪਾਰ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਧੁਰ. ਵਿ–ਮਿੱਠਾ। ੨ ਪ੍ਰਿਯ. ਪਜਾਰੀ. ਮਿੱਠੀ. ਕੰਨਾ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਮਧੁਰ ਬਾਨੀ ਪਿਰਹਿ ਮਾਨੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੰਨਾ. ਗੁੜ। ੪ ਮਹੁਆ। ੫ ਚਿੱਟਾ ਸੋਮ। ੬ ਬਾਦਾਮ.

ਮਧੁਰਧੁਨਿ. ਮਿੱਠੀ (ਪਿਆਰੀ) ਆਵਾਜ਼। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ "ਅਕਰਾ" "ਅਣਕਾ" "ਅਨਹਦ" "ਅਨੁਭਵ" "ਸ੍ਰਸਿਵਦਨਾ" ਅਤੇ "ਚੰਭਰਸਾ" ਭੀ ਹਨ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਯ, ।।।, ISS.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਢਲਹਲ ਢਾਲੰ। ਜਿਮ ਗੁਲਲਾਲੰ।
ਖੜ੍ਭੜ੍ ਬੀਰੰ । ਤੜ੍ਸੜ੍ ਤੀਰੰ ॥
(ਸੂਰਜਾਵ)

ਮਧੁਰਪ੍ਰਿਯ. ਵਿ–ਮਿੱਠੇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੩ ਅਛੀਮੀ.

ਮਧੁਰਾਂਨ. ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਦਾਕ੍. ਮਿੱਠਾ ਅੰਨ. ਮਿਠਾਈ. "ਦਯੋ ਮਧੁਰਾਂਨਹਿ ਕੋ ਦਾਸ ਤੇ ਮੰਗਾਯਕੈ." (ਨਾਪੂ)

ਮਧੁਰਾੜੀ. ਵਿ–ਮਧੁਰਤਾ (ਮਿਠਾਸ) ਵਾਲੀ. "ਤੇਰੀ ਚਾਲ ਸੁਹਾਵੀ, ਮਧੁਰਾੜੀ ਬਾਣੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਮਧੁਰੀ. ਮਿੱਠੀ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਧਰਾ, ਮਧਰੀ. "ਲਟੁਰੀ ਮਧੁਰੀ ਠਾਕੁਰ ਭਾਈ." (ਦੇਵ ਮ:੪)

ਮਧੁਰੇਦ ਪ੍ਰਭਾਤਿ. ਮਧੁ–ਰੁਦ–ਪ੍ਰਭਾ–ਅਤਿ. "ਪੁਤ੍ ਮਨੋ ਮਧੁਰੇਦ ਪ੍ਰਭਾਤਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਾਨੋ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਕੁੰਡ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਹਨ.

ਮਧੂ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁ.

ਮਧੂਸਾਰਥੀ. ਡਿੰਗ. ਮਧੁ (ਵਸੰਤ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰਥ-ਵਾਨ, ਕਾਮਦੇਵ. ਸੰ. ਮਧੁਸਾਰਥੀ.

ਮਧੂਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਮੱਖੀ। ੨ ਮੁਲੱਠੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਹੂਆ.

ਮਧੂਕਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਧੁਕਰ (ਭ੍ਰਮਰ) ਵ੍ਰਿੱਤੀ. ਭੌਰੇ ਵਾਂਙ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਅੰਨ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਤਾਤੇ ਭਲੀ ਮਧੂਕਰੀ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਗੁਨ ਗਾਇ."(ਸ.ਕਬੀਰ)

ਮਧੂਕੜਉ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਧੁਕਰ. ਭ੍ਰਮਰ।
ਮਧੂਕੜਾ } ੨ ਭੌਰੇ ਵਾਂਙ ਸਭ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵਿਰਕ੍ਤ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕੀ ਜਨ. "ਅਲਗਉ ਜੋਇ ਮਧੂਕੜਉ."(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਅਲਗ ਹੋਇਆ ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ ਸਾਧੁ ਹੈ.

ਮਧੂਕੜੀ. ਦੇਖੋ, ਮਧੂਕਰੀ.

ਮਧੂਕੜੇ. ਦੇਖੋ, ਮਧੂਕੜਉ.

ਮਧੂਬ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਮਧੂਵ੍ਰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੁੱਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਦ ਪੁਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭ੍ਰਮਰ. "ਸੁਗੰਧ ਤੇ ਅੰਧ ਮਧੂਬ੍ਰਿਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਧੂਵ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਮਧੂਬ੍ਰਿਤ.

ਮਧੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਧ੍ਯ ਮੇਂ. ਵਿੱਚੋਂ. "ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋਈ ਸੰਤੁ ਦਿਖਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਮਧੋਇ } ਦੇਖੋ, ਪੱਕਾਸਾਹਿਬ.
ਮਧੋਹ }

ਮਧੋ. ਮਧੁ ਦੈਤ੍ਯ ਦਾ. "ਮਧੋ ਮਾਨ ਖੰਡੈ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਮੱਧ } ਵਿ–ਵਿਚਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਅੰਦਰ. ਦਰ-ਮਯਾਨ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਮਰ. ਕਟਿ। ੪ ਵਿਚਾਲੇ ਦੀ ਉਂਗਲ। ੫ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਮਧ੍ਯ ਭਾਗ.
ਮੱਧੇ }
ਮਧ੍ਯ }

ਮਧ੍ਯਸ੍ਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਨਸਿਫ. ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਨਿਆਉਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਾਰ੍ਥ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਜਿੱਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਕੀ.

ਮਧ੍ਯਦੇਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਕਮਰ. ਲੱਕ। ੩ ਨਾਗਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. Central Provinces. । ੪ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਦੱਖਣ, ਵਿੰਧ੍ਯ ਪਰਵਤ ਦੇ ਉੱਤਰ, ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯਾਗ ਦੇ ਪੱਛਮ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਮਧ੍ਯਮ. ਵਿ–ਵਿਚਕਾਰਲਾ. ਵਿਚਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਗ ਦੇ ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਸੁਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਦ.

ਮਧ੍ਯਮਪੁਰੁਸ਼. ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰਖਵਾਚੀ ਪੜਨਾਂਵ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਉਸ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ (second person).

ਮਧ੍ਯਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਤੁ ਆਉਣ ਲਗ ਗਈ ਹੈ। ੨ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਉਂਗਲ। ੩ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ। ੪ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾਯਿਕਾ. "ਪਿਯ ਗੁਨਾਹ ਚਿਤ ਚਾਹ ਲਖਿ ਕਰੈ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ। ਤਾਹੀ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਮਧ੍ਯਮਾ ਭਾਖਤ ਸੁਕਵਿ ਸੁਜਾਨ ॥ (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਮਧ੍ਯਮਲੋਕ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਸ੍ਵਰਗ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਦੇ ਮਧ੍ਯ ਹੈ.

ਮਧ੍ਯਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਉਂਗਲੀ। ੨ ਉਹ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰ ਹੋਣ, ਜੈਸੇ–ਅਨਕਾ ਸ਼ਸ਼ੀ ਆਦਿ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾਯਿਕਾ. "ਇਕ ਸਮਾਨ ਜਬ ਹੈ ਰਹਤ ਲਾਜ ਮਦਨ ਯੋ ਦੋਯ। ਜਾਂ ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਤਨ ਮੇ ਤਬਹਿ ਮਧ੍ਯਮਾ ਕਹਿਯੇ ਸੋਯ ॥" (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਮਧ੍ਯਮਾ ਅਧੀਰਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ "ਕਰੈ ਅਨਾਦਰ ਕੰਤ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟ ਜਨਾਵੈ ਕੋਪ। ਮਧ੍ਯਮਅਧੀਰਾ ਨਾਯਿਕਾ ਤਾਂਹਿ ਕਹਿਤ ਕਰ ਚੋਪ ॥" (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਮਧ੍ਯਮਾਹ੍ਨ. ਦੇਖੋ, ਮਧ੍ਯਾਹ੍ਨ.

ਮਧ੍ਯਮਾਧੀਰਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ "ਕੋਪ ਜਨਾਵੈ ਵੈਨਿਗ ਸੋਂ ਤਜੈ ਨ ਪਤਿ ਸਨਮਾਨ। ਮਧ੍ਯਮਾਧੀਰਾ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਤਾਂਸੋਂ ਸੁਕਵਿ ਸੁਜਾਨ." (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਮਧ੍ਯਾਹ੍ਨ. ਸੰ. ਮਧ੍ਯਾਹ੍ਨ. ਅਹ੍ਨ (ਦਿਨ) ਦਾ ਮਧ੍ਯ. ਦੋਪਹਿਰ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਮਧ੍ਯੰਤ. ਮਧ੍ਯ ਅਤੇ ਅੰਤ. ਭਾਵ–ਜਵਾਨੀ ਅਤੇ ਬੁਢਾਪਾ. "ਮਧ੍ਯੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪਣ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਮਧ੍ਵਾਚਾਰ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸ਼ਨਵ (ਅ)

ਮਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਾਮਨ. ਮੰਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿੰਮੇਵਾਰ. "ਰਿਨੀਲੋਕ ਮਨ ਤੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਾਮਨ ਮਿਲਜਾਣ ਪੁਰ ਕਰਜਾਈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. "ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਬਿਨੁ ਜੀਵਨੁ ਮਨ ਹੀਨਾ." (ਬਿਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਮਣਿ. ਰਤਨ. "ਕੰਚਨ ਸੋ ਤਨ ਮੇ ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਤੁੱਲ ਖੁਭਾ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਮਨੁ. ਮਨੁਸ਼ਜ. ਮਨੁਜ. "ਸਗਲ ਰੂਪ ਵਰਨ ਮਨ ਮਾਹੀ। ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਸਾਲਾਹੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਸੁਣਿ ਮਨਾ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇ ਤੂੰ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਭੋਮ ਚੰਭਾਰ ਮਲੇਛ ਮਨ ਸੋਇ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) "ਰੇ ਮਨ ਮੂਗਧ ਅਚੇਤ ਚੰਚਲ-ਚਿਤ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੫ ਵ੍ਰਜ–ਨਾ. ਅਨ. "ਮਨ ਅਸਵਾਰ ਜੈਸੇ ਤੁਰੀ ਸੀਗਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੬ ਸੰ. ਸਨ੍ ਧਾ–ਸਮਝਣਾ, ਵਿਚਾਰਨਾ, ਆਦਰ ਕਰਨਾ, ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਨਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ। ੭ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ. "ਜਿਨਿ ਮਨੁ ਰਾਖਿਆ ਅਗਨੀ ਪਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ (ਉਸ਼੍ਣਤਾ) ਪਾਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਰਕਤ ਕਰਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ੮ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਮਨ ਮੇਰੇ, ਗੁਰ ਕੀ ਮੰਨਿਲੈ ਰਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੯ ਖ਼ਿਆਲ. "ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਗੁਰ ਕਾ ਮਨ ਮਾਨੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੧੦ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਮਨ, ਤੂੰ ਜੋਤਿਸਰੂਪ ਹੈਂ; ਅਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਨਹੀ ਆਵਨ ਜਾਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੧੧ ਮਨਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਨ ਮਹਿ ਮਨੂਆ, ਚਿਤ ਮਹਿ ਚੀਤਾ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਮਨਨ ਵਿੱਚ ਮਨ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ। ੧੨ ਫ਼ਾ ☽ ਇੱਕ ਤੋਲ, ਜੋ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦੇ ਭੇਦ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖ਼ਿਲਜੀ ਵੇਲੇ ੧੨ ਸੇਰ ਕੱਚੇ ਦਾ ਮਨ ਸੀ. ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸੇਰ ਦਾ ਭੀ ਮਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਚਾਰ ਸੇਰ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਭੀ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਮਨ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਉਹ ਚਾਲੀ ਸੇਰ ਦਾ ਹੈ. ਸੇਰ ੮੦ ਤੋਲੇ ਅਥਵਾ ੧੬ ਛਟਾਂਕ ਦਾ ਹੈ. ਤੋਲਾ ੧੨ ਮਾਸ਼ੇ ਅਥਵਾ ੯੬ ਰਤੀ ਦਾ ਹੈ. "ਮਨ ਦਸ ਨਾਜ, ਟਕਾ ਚਾਰ ਗਾਂਠੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਤੋਲ ਸ਼ਬਦ। ੧੩ ਸਰਵ–ਮੈਂ. "ਮਨ ਕਮੀਨ ਕਮਤਰੀਨ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲ੍ਹਾ) "ਮਨ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੈ ਪਰੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਮਨਉ. ਮੰਨਾਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਾਂ. "ਆਨ ਮਨਉ, ਤਉ ਪਰਘਰਿ ਜਾਉ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਹੋਰ ਨੂੰ ਮੰਨਾਂ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਾਨੋ. ਗੋਯਾ. ਜਨੁ. ਜਾਣੀਓਂ.

ਮਨਉਤ. ਦੇਖੋ, ਮਨੌਤ.

ਮਨਅਸਵਾਰ. ਵਿ–ਜੋ ਚੰਗਾ ਅਸ੍ਵਾਰ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਮਨ ੫.

ਮਨਆਦਿ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਆਦਿ. ਭਾਵ–ਸਭ ਦਾ ਮੁੱਢ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਆਦਿ ਅਤੇ ਚੰਦ ਸਤ। ੨ ਮਨੁਆਦਿ. ਮਨੁ ਆਦਿਕ ਰਿਖੀ.

ਮਨਇੱਛਤ. ਮਨੋਛਿੱਤ. ਮਨ ਕਰਕੇ ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਨਭਾਉਂਦਾ. "ਮਨਇੱਛਤ ਹੀ ਫਲ ਪਾਵਤ ਹੈਂ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਮਨਇਛਾ. ਵਿ–ਮਨ–ਇੱਛਿਤ. ਮਨੋਛਿੱਤ. ਮਨ-ਵਾਂਛਿਤ. "ਮਨਇਛਾ ਦਾਨ ਕਰਣੈਂ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ (ਰੁਚਿ) ਅਨੁਸਾਰ.

ਮਨਇਛਿਅੜਾ. ਵਿ–ਮਨਵਾਂਛਿਤ. ਮਨਲੋੜੀਂਦਾ. "ਮਨਇਛਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਇਐ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮਨਇਆ } ਪੂਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨੁਸ਼ਜ. ਆਦਮੀ. "ਪਠੈਦਯੋ ਇਕ ਤਹਾਂ ਮਨਇਆ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੮੫) ੨ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. "ਧਨਵੰਤਾ ਅਰੁ ਨਿਰਧਨ, ਮਨਈ ਤਾਂਕੀ ਕਛੂ ਨ ਕਾਨੀ ਰੇ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)
ਮਨਈ }
ਮਨਈਆ }

ਮਨਸਨਾ. ਸੰ. ਮਨਸਾਦਾਨ ਕਰਨਾ. ਦਾਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰਨਾ. "ਦਸ ਹਜਾਰ ਗਾਈ ਭਲੇ ਮਨਹਿ ਮਨਸ ਕਰ ਦੀਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਨਸਬ. ਅ ﻣﻨﺼﺐ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਸ਼ਬ (ਕ਼ਾਇਮ) ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਅਹੁਦਾ. ਅਧਿਕਾਰ. ਰੁਤਬਾ.

ਮਨਸਬਦਾਰ. ਮਨਸਬ (ਅਹੁਦਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਅਧਿਕਾਰੀ.

ਮਨਸਾ. ਵਿ–ਮਾਨਸ. ਮਨ ਦਾ। ੨ ਮਨ ਕਰਕੇ. "ਮਨਸਾ ਕਰਿ ਸਿਮਰੰਤ ਤੁਝੈ ਨਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਕਾਮਨਾ. "ਮਨਸਾ ਧਾਰਿ ਜੋ ਘਰਿ ਤੇ ਆਵੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੪ ਧੀਰ ਗੌਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੫ ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਵਾਸੁਕਿਨਾਗ ਦੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਆਸ੍ਤੀਕ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਜੋ ਪੈਟਬਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਜੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਰਖਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੰਨੀ-ਗਈ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਵਿਸ਼ਹਰਾ" ਭੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹਾੜ ਵਦੀ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਸੱਪ ਬਣਾਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਰਤਕਾਰੁ ਵਡਾ ਉੱਤਮ ਰਿਖੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਓਹ ਵਿਚਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਜੇਹੇ ਥਾਂ ਆਣ ਪੁੱਜਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਈ ਆਦਮੀ ਬਿਰਛਾਂ ਨਾਲ ਮੂਧੇ ਲਟਕ ਰਹੇ ਸੀ. ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜਰਤਕਾਰੁ ਦੇ ਹੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਨ, ਅਰ ਜਰਤਕਾਰੁ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦੁਰਗਤਿ ਹੋਈ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਜਰਤਕਾਰੁ ਨੇ ਵਾਸੁਕਿ ਦੀ ਭੈਣ (ਮਨਸਾ) ਵਿਆਹੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਸ੍ਤੀਕ ਜਨਮਿਆ. ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਯ ਦੇ ਸਰਪਮੇਧ ਜੱਗਸਮੇਂ ਆਸ੍ਤੀਕ ਨੇ ਹੀ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਆਸਤੀਕ। ੬ ਅ਼ منشا ਮਨਸ਼ਾ. ਮਕ਼ਸਦ. ਇਰਾਦਾ। ੭ ਨਿਯਮ। ੮ ਅ਼ منصع ਮਨਸਅ਼. ਸੰਗਤਿ. ਸੁਹਬਤ. "ਜੈਸੀ ਆਸਾ, ਤੈਸੀ ਮਨਸਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੯ ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ। ੧੦ ਮਨੁਸ਼ਜ ਲਈ ਭੀ ਮਨਸਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਨ ਕਾ ਕਹਿਆ ਮਨਸਾ ਕਰੈ."(ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਨਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁਸਾਈ.

ਮਨਸਾ ਬਾਚਾ ਕਰਮਨਾ (कर्मणा). ਕ੍ਰਿ.ਵਿ-ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਵਾਣੀ ਸ਼ਰੀਰ ਕਰਕੇ. ਦਿਲ ਜ਼ਬਾਨ ਅਤੇ ਅ਼ਮਲ ਤੋਂ.

ਮਨਸਿਜ. ਸੰਗਜਾ-ਮਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮ. ਮਨੋਜ. ਮਨਮਥ.

ਮਨਸੁਖ. ਲਹੌਰ ਦਾ ਵਪਾਰੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਵਪਾਰ ਲਈ ਗਿਆ ਅਰ ਉਥੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭੀ ਮਨਸੁਖ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ.

ਮਨਸੂਖ਼. ਅ਼ منسوخ ਵਿ-ਨਸਖ਼ (ਨਿਸ਼ੇਧ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖੰਡਨ. ਰੱਦ.

ਮਨਸੂਬ. ਅ਼ منسوب ਵਿ-ਨਿਸਬਤ (ਸੰਬੰਧ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਮੰਗਣੀ (ਸਗਾਈ) ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਮਨਸੂਬਾ. ਅ਼ منصوبہ ਸੰਗਜਾ-ਨਸਬ (ਕ਼ਾਇਮ) ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਾਤ। ੨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਤਦਬੀਰ.

ਮਨਸੂਰ. ਅ਼ منصور ਵਿ-ਨਸਰ (ਸਹਾਇਤਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਫ਼ਤਹਮੰਦ. ਵਿਜਈ। ੩ ਸੰਗਜਾ-ਇੱਕ ਸੂਫ਼ੀ ਫ਼ਕੀਰ, ਜੋ ਸ਼ੈਖ਼ ਹੁਸੈਨਬਿਨ ਹੱਲਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਈਰਾਨ ਦੇ ਨਗਰ ਬੈਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸਨੇ ਸ਼ੁਸ਼ੂਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੁਹੇਲ ਤੋਂ ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਹੋਗਿਆ.

ਅੱਬੁਲਹੁਸੈਨ ਸੂਰੀ ਅਤੇ ਜੁਦੈਨ ਬਗਦਾਦੀ ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਿਆ ਅਰ ਬਸਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਉਮਰ ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦੀ ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ਪੱਕਾ ਵੇਦਾਂਤੀ ਬਣਗਿਆ.

ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੇ ਮਨਸੂਰ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਅਰ ਬਗਦਾਦ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅਨੇਕ ਚੇਲੇ ਬਣਾਏ. ਇਹ ਬਿਨਾ ਸ਼ੰਕਾ "ਅਨਾਲ ਹੱਕ਼" (ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਿਮ) ਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਮੁਕ਼ਤਦਿਰ ਨੇ ੨੬ ਮਾਰਚ ਸਨ ੯੨੨ (ਸਨ ੩੦੯ ਹਿਜਰੀ) ਨੂੰ ਕੋਰੜਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਕਰਾਕੇ ਮਨਸੂਰ ਨੂੰ ਸੂਲੀ* ਚੜ੍ਹਵਾਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਲੋਥ ਭਸਮ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ.

ਮਨਸੂਰ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਵਾਕ ਹੁਣ ਭੀ ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੁਪ ਹਨ. ਮਨਸੂਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ- "ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਤਜਾਗ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕਸੁਖਾਂ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਦਾ ਤਜਾਗ, ਪੂਰਣ ਸੰਨਜਾਸ ਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਤੇ ਜੀਵ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਦੋ ਡਿੰਘ ਦੀ ਵਿੱਥ ਹੈ. ਇੱਕ ਡਗ ਲੋਕ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਪਰਲੋਕ ਤੋਂ ਉਠਾ ਲਓ, ਫੇਰ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ ਹੈ।" ੪ ਅੱਬਾਸ ਵੰਸ਼ੀ ਬਗਦਾਦ ਦਾ ਦੂਜਾ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ.

* ਲੱਕੜ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਸਿਰਾ ਬਰਛੀ ਦੀ ਨੋਕ ਜੇਹਾ ਲਗਾਕੇ ਸੂਲੀ ਬਣਾਈਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਇਸਨੂੰ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡਕੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਉਸ ਤੇ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਸੂਲੀ ਦੀ ਨੋਕ ਗੁਦਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਦੀ ਹੋਈ ਤਾਲੂ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਪਾਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਮਨਸੂਰਪੁਰ. ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੱਛਮ, ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਥਾਣਾ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਨਗਰ "ਛੀਟਾਂਵਾਲਾ" * ਦਾ ਨਾਉਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨਸੂਰਅਲੀਖ਼ਾਂ ਕਾਕੜੇ ਵਾਲੇ ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ. ਏਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਚੰਦਨਦਾਸ ਜਾੜੇ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀ ਭਗਤ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਇਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਥਾਂ ਜਾੜਿਆਂਵਾਲੀ ਹਵੇਲੀ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਹੁਣ ਦੂਜੀ ਛੱਤ ਢਹਿ ਜਾਣ ਕਾਰਣ ਚੌਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕੁਝ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਪਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਫਲਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋਏ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛੀਟਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਮਨਹ. ਦੇਖੋ, ਮਨਹਿ.

ਮਨਹਠ. ਸੰਗਜਾ-ਮਨਮੁਖਤਾ. ਜੋ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਵਿਦਯਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗੱਲ ਬੈਠਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਜਾਗਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਦ.

ਮਨਹਠਿ. ਮਨਹਠ ਨਾਲ. "ਮਨਹਠਿ ਕਰਮ ਕਮਾਂਵਦੇ ਨਿਤ ਨਿਤ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਮਨਹਰ } ਵਿ-ਮਨੋਹਰ. ਦਿਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ।
ਮਨਹਰਣ } ੨ ਸੰਗਜਾ-ਦੇਖੋ, ਕਬਿੱਤ। ੩ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ "ਬਿਸੇਖ" ਅਥਵਾ "ਨੀਲ" ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ "ਮਨਹਰਣ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਲੱਛਣ-ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਪੰਜ ਭਗਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੇਖ ੩.

ਮਨਹਰੀ. ਵਿ-ਦਿਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ "ਮਰਹਟਾ", "ਮਰਹਰੀ" ਅਤੇ "ਮਾਰਹਾ" ਭੀ ਹਨ. ਲੱਛਣ-ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੯ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੧ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਲਖ ਮੈ ਮਰਦਾਨਾ, ਉਰ ਬਿਸਮਾਨਾ,
ਗੁਰੂ ਰਿਦੈ ਇਹ ਜਾਨ,
ਬੂਝਾ ਪੁਨ ਸੋਈ, ਤੁਮ ਕੋ ਹੋਈ ?
ਸਭ ਬਿਧਿ ਕਰੋ ਬਖਾਨ.
ਨਿਜ ਗਾਥ ਉਚਾਰੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਾਰੀ,
ਸੁਨਹੁ ਉਧਾਰਕ ਮੇਰ,
ਜਬ ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ, ਤਬ ਨਰਦੇਹੀ,
ਹੁਤੋ ਰਸੋਈ ਚੇਰ.
(ਨਾਪ੍)

ਮਨਹਰੀਆ. मनोहारिन्. ਵਿ-ਮਨ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਮਨਹਾ. ਅ਼ منعہ ਮਨਅ਼ਹ. ਉਹ ਬੁਲੰਦੀ(ਉਚਿਆਈ), ਜਿੱਥੇ ਹੱਥ ਨਾ ਪਹੁਚ ਸਕੇ. ਮਨ੍ਹਾਂ. ਮੰਚਾਨ। ੨ ਛਿੱਕਾ. ਛੀਕਾ. ਛੱਤ ਨਾਲ ਲਟਕਾਇਆ ਪਾਤ੍ਰ-ਆਧਾਰ. "ਮਨਹਾ ਪਰ ਖਾਤ ਹੈਂ ਲੰਗਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਛਿੱਕੇ ਉੱਪਰੋਂ ਲਾਹਕੇ ਢੀਠ ਬਾਲਕ ਮੱਖਣ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਭਾਵ-ਮੰਚ. ਪਲੰਘ. "ਮਨਹਾ ਤਰ ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਰ ਛੁਪਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੮)

ਮਨਹਾਠੀ. ਮਨਹਠ ਕਰਕੇ. "ਰੇਚਕ ਕੁੰਭਕ ਪੂਰਕ ਮਨਹਾਠੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ-ਮਨਹਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਨਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁਹਾਰ.

ਮਨਹਿ. ਮਨ ਮੇਂ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ. "ਮਨਹਿ ਕਮਾਵੈ, ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਮਨ ਕਰਕੇ. ਚਿੱਤ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਮਨਹਿ ਅਰਾਧਿ ਸੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਮਨ ਹੀ. ਦਿਲ ਹੀ. "ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਕਰਉ ਗੁਰਸੇਵਾ, ਮਨਹਿ ਚਰਾਵਉ ਭੋਗ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਮਨ ਹੀ ਨੈਵੇਦਯ ਚੜ੍ਹਾਵਉਂ। ੪ ਅ਼ منع ਮਨਅ਼. ਰੋਕਣ (ਵਰਜਣ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਆਪੇ ਦੁਰਮਤਿ ਮਨਹਿ ਕਰੇਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਬਿਖਿਆ ਕੀ ਬਾਸਨਾ ਮਨਹਿ ਕਰੇਇ."(ਬਸੰ ਮ:੧)

ਮਨਹੀਨਾ. ਵਿ-ਖਿੰਨਮਨ. ਮੁਰਝਾਏ ਮਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਾਨਹੀਨ. ਅਪਮਾਨਿਤ. ਦੇਖੋ, ਮਨ ੨.

ਮਨਹੁ. ਮਨ ਸੇ. ਮਨ ਤੋਂ. "ਮਨਹੁ ਛੋਡਿ ਵਿਕਾਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਮਾਨੋ. ਜਨੁ. ਗੋਯਾ. ਜਾਣੀਓਂ.

* ਇੱਥੇ ਛੀਟਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ "ਛੀਟਾਂਵਾਲਾ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ.

ਮਨਹੁਚਿੰਦਿਆ. ਵਿ-ਮਨਚਿਤਵਿਆ. ਮਨਇੱਛਿਤ. ਮਨਭਾਉਂਦਾ.

ਮਨਹੂਸ. ਅ਼ منحوس ਨਹ਼ਸ (ਅਪਸ਼ਕੁਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ-ਮੰਦਭਾਗੀ.

ਮਨਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਿਕ. "ਕਨਕ ਔ ਮਨਕ ਪੁਨ ਲੋਸਟੰ ਜਾਨਿਯੇ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਅਭਿਮਾਨ. ਮਾਨ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. "ਤਨਕ ਮਨਕ ਮਨ ਮੇ ਨਹਿ ਰੁਹੈ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਮਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮਣਕਾ. "ਮਨਕਾ ਫੇਰਤ ਦਿਨ ਗਏ ਮਨ ਕਾ ਮਿਟਯੋ ਨ ਫੇਰ। ਕਰਕਾ ਮਨਕਾ ਛਾਡਿਕੇ ਮਨ ਕਾ ਮਨਕਾ ਫੇਰ." (ਕਬੀਰ)

ਮਨਕਾਮਨਾ. ਸੰਗਜਾ-ਚਿੱਤ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਵਾਸਨਾ. "ਮਨਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥਿ ਦੇਹ ਛੁਟੈ." (ਸੁਖਮਨੀ). ੨ ਵਿ-ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਨਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਮਨਕੂਹਾ. ਅ਼ منکوحہ ਵਿ-ਨਕਾਹ਼ ਕੀਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਔਰਤ.

ਮਨਕੂਲਾ. ਅ਼ منقولہ ਮਨਕ਼ੂਲਾ. ਵਿ-ਨਕ਼ਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਣ ਯੋਗਜ ਪਦਾਰਥ.

ਮਨਖੋਸਟ } ਮਨੁਸ਼-ਅਸ਼੍ਟ. ਦੂਜਾ ਪਾਠ-ਮਨਖੋਸਤ.
ਮਨਖੋਸਤ } ਮਾਨੁਸ਼-ਸ਼ਤ. ਅੱਠ ਅਥਵਾ ਸੌ ਮਾਨੁਸ਼. ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਤਾਣੀਏ, ਤਦ "ਮਾਨੁਸ਼" ਮਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦੋ ਗਜ਼ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਅੱਠ ਮਾਨੁਸ਼ ੧੬ ਗਜ਼ ਅਤੇ ਸੌ ਮਾਨੁਸ਼ ਦੋ ਸੌ ਗਜ਼. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮਾਨੁਸ਼ "ਪੁਰ" ਹੈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ "ਵਜਾਮ" ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਮਨਖੋਸਤ ਲੌ ਜਲ ਉੱਚ ਭਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਜਮੁਨਾ ਵਿੱਚ ਕੁੱਦਣ ਤੋਂ ਅੱਠ ਅਥਵਾ ਸੌ ਮਾਨੁਸ਼ ਜਲ ਉਛਲਕੇ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ.

ਮਨਗ੍ਰੀਵ. ਦੇਖੋ, ਮਣਿਗ੍ਰੀਵ.

ਮਨਚਿੰਤਤੁ } ਵਿ-ਮਨ ਚਿਤਵਿਆ.
ਮਨਚਿੰਤਿਤ } ਮਨੋਂਛਿਤ. "ਮਨਚਿੰਤਤੁ ਸਗਲੇ ਫਲ ਪਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
ਮਨਚਿੰਦਿਅੜਾ } "ਮਨਚਿੰਦਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
ਮਨਚਿੰਦਿਆ }

ਮਨਜ } ਸੰਗਜਾ-ਮਨੋਜ. ਕਾਮ. "ਮਨਜਾਇਕ ਪਾਇਕ ਹੈ ਇਨ ਕੀ ਦੁਤਿ ਕਾਜੈਂ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਸੰਕਲਪ. ਖਿਆਲ.
ਮਨਜਾਇਕ }
ਮਨਜਾਤ }

ਮਨਜਾਤੁਰ. ਵਿ-ਮਨੋਜ-ਆਤੁਰ. ਕਾਮ ਕਰਕੇ ਪੀੜਿਤ. ਕਾਮਾਤੁਰ.

ਮਨਜੂਰ. ਅ਼ منظور ਮਨਜੂਰ. ਵਿ-ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ੩ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ.

ਮਨਤਾ. ਸੰਗਜਾ-ਮਾਨਤਾ. ਮਾਨਜਤਾ. ਪੂਜਾ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੀ ਮਨਤਾ ਬਹੁ ਹੋਈ." (ਨਾਪ੍) "ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਕੀ ਮਨਤਾ ਛੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮਨਤਾਰੂ. ਵਿ-ਅਨਤਾਰੂ. ਜੋ ਤਰਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਣ ੧ ਅਤੇ ਮਨ ੫.

ਮਨਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਵਿਚਾਰ. ਚਿੰਤਨ। ੨ ਅਭਜਾਸ। ੩ ਵਿ-ਸਾਵਧਾਨ. ਵਿਚਾਰਵਾਨ.

ਮਨਬਚਕਰਮ } ਮਨ ਵਾਣੀ ਅਤੇ ਦੇਹ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਮਨਬਚਕ੍ਰਮ } ਦਿਲ ਜ਼ੁਬਾਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਮਨ ਬਚਕਰਮ ਅਰਾਧੇ ਕਰਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮਨਬਚਕ੍ਰਮਿ. ਮਨ ਵਾਣੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਮਨ ਬਚਕ੍ਰਮਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਮਨਬਾਂਛਤ } ਵਿ-ਮਨਵਾਂਛਿਤ. ਮਨ ਲੋੜੀਂਦਾ. "ਮਨਬਾਂਛਤ ਫਲ ਮਿਲੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਮਨਬੰਛਤ ਫਲ ਪਾਈਐ." (ਗਉ ਮ: ੫)
ਮਨਬਾਂਛਿਤ }
ਮਨਬੰਛਤ }
ਮਨਬੰਛਿਤ }

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਨਭਉਆ. ਦੇਖੋ, ਭਉਆ.

ਮਨਭਾਇਆ ਮਨਭਾਯੋ ਵਿ–ਮਨਭਾਉਂਦਾ। ੨ ਮਨਭਾਵਨ. ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ. "ਆਯੋ ਨਹੀਂ ਮਨਭਾਯੋ ਤਹੀਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਨਭਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਮਨਭਾਯੋ.

ਮਨਭਾਵਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਤ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ. ਮਨ ਦੀ ਰੁਚੀ। ੨ ਵਿ–ਮਨਭਾਉਂਦਾ.

ਮਨਭੰਗ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟਗਿਆ ਹੈ. ਢਹੇ ਮਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਲ ਦਾ ਢਹਿਣਾ। ੩ ਉਪਰਾਮਤਾ. ਲਾਪਰਵਾਹੀ. "ਤਿਚਰੁ ਬਾਹ ਨ ਪਾਵਈ, ਜਿਚਰੁ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮਨਭੰਗੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਮਨਮ. ਛਾ ਮਨ–ਅਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮੈਂ ਹਾਂ.

ਮਨਮਤ ਮਨਮਤਿ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨ ਦਾ ਥਾਪਿਆ ਨਿਯਮ। ੨ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਥਾਪਿਆ ਨੇਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ. "ਮਨਮਤਿ ਝੂਠੀ, ਸਚਾ ਸੋਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਨਮਤੀਆ. ਵਿ–ਮਨਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨਮਤ.

ਮਨਮਥ. ਸੰ. ਸ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨ ਨੂੰ ਰੁਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੰਦਪ. ਕਾਮ. ਅਨੰਗ. ਮਨੋਜ। ੨ ਗੁੱਸਾ. ਕ੍ਰੋਧ.

ਮਨਮਨੇ ਮਨਮਨੈ ਸੰ. ਸ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧ੍ਯਾਨ. ਵਿਚਾਰ। ੨ ਸ਼ੁੱਧਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਖੋਜਤ ਮਨਮਨੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਸ਼ੁੱਧਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਖੋਜਤ. "ਮਨਮਨੈ ਸਹਜ ਬੀਚਾਰੈ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ. ਵਿਨਯ.

ਮਨਮਾਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿੱਤ ਦਾ ਪਤੀਜਣਾ. ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਦਾ ਹੋਣਾ. "ਜਉ ਜਾਨਿਆ, ਤਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) "ਜਿਸੁ ਮਨੁ ਮਾਨੈ, ਅਭਿਮਾਨੁ ਨ ਤਾਕਉ." (ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਮਨਮਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ. "ਜੋ ਮਨ ਮਾਰਹਿ ਆਪਣਾ, ਸੋ ਪੁਰਖ ਬੈਰਾਗੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਮਨਮਿਤ ਮਨਮਿਤੁ ਮਨਮਿਤ੍ ਵਿ–ਦਿਲਚੋਸ. "ਨਾਮ ਜਪਹਿ ਮਨਮਿਤ ਜੀਉ." ਅਤੇ–"ਸੰਤ ਸਜਨ ਮਨਮਿਤ੍ ਸੇ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਮਨਮੁਖ ਅਥਵਾ **ਮਨਮੁਖੁ.** ਮਨ (ਨਾ) ਮੁਖ. ਵਿਮੁਖ. ਗੁਰਮਤ ਤੋਂ ਉਲਟ. "ਸੋ ਮਨਮੁਖੁ ਜੋ ਸਬਦੁ ਨ ਪਛਾਣਹਿ। ਗੁਰ ਕੈ ਭੈ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਹਿ॥" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ (ਸੰਕਲਪ) ਨੂੰ ਹੀ ਮੁੱਖ ਜਾਣਿਆ ਹੈ. ਮਨਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੁ, ਦੁਰਮਤਿ ਅਹੰਕਾਰੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਮਨਮੁਖਿ. ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ. "ਮਨਮੁਖਿ ਸੋਝੀ ਨਾ ਪਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮਨਮੁਖ ਨੇ.

ਮਨਮੁਖੀ. ਮਨਮੁਖਤਾ ਵਾਲੀ. "ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹਾਗਣਿ ਨਾਹਿ ਭੋਉ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਮਨਮੁਖੀਂ. ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੇ. "ਮਨਮੁਖੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮਨਮੁਖੁ. ਦੇਖੋ, ਮਨਮੁਖ. "ਮਨਮੁਖੁ ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਹਲੁ ਨ ਜਾਣੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਮਨਮੋਹਨ. ਵਿ–ਦਿਲ ਨੂੰ ਮੋਹਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਮਨੋਹਰ। ੨ ਭਾਵ–ਪਿਆਰਾ ਕਰਤਾਰ. "ਮਨਮੋਹਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਮਨਮੋਦਕ. ਵਿ–ਮਨ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਿਆਲੀ ਲੱਡੂ.

ਮਨ ਮੰਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨਮਾਨਨਾ.

ਮਨਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਮਨੋਰਾਜ.

ਮਨਰੁਚਾ. ਵਿ–ਮਨਰੁਚਿਆ. ਮਨਭਾਉਂਦਾ. ਦਿਲਪਸੰਦ. ਭਾਵ–ਪਿਆਰਾ ਕਰਤਾਰ. "ਕਤ ਪਾਈਐ ਮਨਰੂਚਾ ?" (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਮਨਲ. ਵਿ–ਮਨ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ. ਮਨੋਜਵ. "ਅਨਲ ਮਨਲ ਉਡ ਖਬਰ ਨ ਆਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਮਨਵਚਕ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਮਨਬਚਕ੍ਰਮ.

ਮਨਵੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨ੍ਵੰਤਰ.

ਮਨਾ. ਸੰ. ਸ਼ੈਗਜਾ–ਜੋਸ਼. ਗੁੱਸਾ। ੨ ਦੀਰਖਾ. ਹਸਦ। ੩ ਅ. ਮਨਅ ਵਰਜਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਸ਼ੇਧ. "ਅਬ ਜਗ ਜਾਨਿ ਜਉ ਮਨਾ ਰਹੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਖਚਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੁਕੇ। ੪ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਮਨ !

ਮਨਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਾਨਜ ਕਰਨਾ. ਪੂਜਣਾ. "ਤਉ ਸੀਗਰੁ ਕਰਿ, ਜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਤੁ ਮਨਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਮਨ ਆਪਣੇਂ ਵੱਲ ਲਿਆਉਂਣਾ. ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਪੈਰੀ ਪੈ ਪੈ ਬਹੁਤ ਮਨਾਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਾਉਣਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਾਉਣਾ. "ਹੁਕਮ ਭੀ ਤਿਨਾ ਮਨਾਇਸੀ, ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧)

ਮਨਾਸਿਲ. ਦੇਖੋ, ਮੈਨਸਿਲ.

ਮਨਾਹ. ਦੇਖੋ, ਮਨਹ ੪.

ਮਨਾਹੀ. ਅ. ਮਨਹੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਵਿਵਰਜਿਤ ਵਸਤੂਆਂ. ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤੀਆਂ ਬਾਤਾਂ। ੨ ਗੁਨਾਹ. ਪਾਪ.

ਮਨਾਕ. ਸੰ. ਅਨਾਕ. ਵਿ–ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ। ੨ ਸੁਸਤ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਧੀਰੇ. ਸ਼ਨੈ ਸ਼ਨੈ.

ਮਨਾਖਾ. ਸੰ. ਸ੍ਯਾਦ: ਵਿ–ਮੰਦ ਅਕਿ (ਅੱਖ) ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਮਨਾਤ. ਅ. ਮਨਾਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਸੇਰ ਤੋਲ. ਸੇਰ ਭਰ ਵਜ਼ਨ। ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਮੱਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁਜਸ ਬੁਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬੁਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੁਣ ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਤਿੰਨ ਬੁਤ ਇਹ ਸਨ– ਮਨਾਤ, ਅੱਲਾਤ, ਉੱਜ਼ਾ.

ਮਨਾਦੀ. ਅ. ਮਨਾਦੀ ਅਥਵਾ ਮੁਨਾਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਦਾ (ਪੁਕਾਰਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਢੰਡੋਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਢੰਡੋਰਾ.

ਮਨਾਰ. ਸੰ. ਮਨਾਹੰ. ਵਿ–ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਆਦਰ ਲਾਇਕ। ੨ ਅ. ਮਨਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੂਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦੀ ਥਾਂ. ਉਹ ਉੱਚਾ ਬੁਰਜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਜਹਾਜਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਰੌਸ਼ਨੀ ਹੋਵੇ. Lighthouse । ੩ ਦੇਖੋ, ਮਨਾਰਿ ੨.

ਮਨਾਰਿ. ਮਾਨ ਕਰਕੇ. ਮਾਨਜ ਭਾਵ ਕਰਕੇ. ਉਪਾਸਕੇ. ਪੂਜਕੇ. "ਗੁਰ ਮਨਾਰਿ ਪ੍ਰਿਅ ਦਇਆਰਿ ਸਿਉ ਰੰਗੁ ਕੀਆ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰੂ ਮਨਾਰੇ ਪ੍ਰਿਯ ਦਯਾਰ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਦਯਾਰ (ਵਲਾਇਤ) ਦੇ ਮੀਨਾਰ (ਲਾਈਟਹਾਊਸ–Lighthouse) ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿਆਰੀ ਇਜ਼ਾਫ਼ਤ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ–"ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ." (ਤਿਲੰ ਮ. ੧)

ਮਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤਨਾਲ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਮੁਰਗਾ. Pheasant.

ਮਨਿ. ਸੰ. ਮਣਿ. ਰਤਨ. "ਮਨਿਜਟਿਤ ਭੂਸਨ ਕੋਟਿ ਹੋ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਮਣਕਾ. ਮਾਲਾ ਦਾ ਦਾਣਾ। ੩ ਮਨੁੱਖ (ਮਨੁਸ਼੍ਯ) ਦੇ "ਮਨਿ ਹਿਰਦੈ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਾਂ ਬਿਸ ਲੋਪੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੪ ਮਨ ਮੇਂ. ਦਿਲ ਅੰਦਰ. "ਮਨਿ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤੁ ਦਰਸਾਵੈ." (ਨਟ ਮ: ੫) ੫ ਮਨ ਕਰਕੇ. "ਧਿਆਇ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਮੁਖੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੬ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ. ਦਿਲੋਂ. "ਚੂਕਾ ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੭ ਮਨ ਦੇ. "ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ."(ਜਪੁ) ਮਨ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ। ੮ ਮਨ ਦੀ. "ਮਨਿ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਆਸਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੯ ਸੰਕਲਪ ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਮਨਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨੀਆਰ.

ਮਨਿਹ. ਛਾ ਮ (ਨਾ) ਨਿਹ (ਰੱਖ). ਨਾ ਰੱਖ.

ਮਨਿਹਾਲਾ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ, ਥਾਣਾ ਪੱਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇਸਟੇਸ਼ਨ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਚਿਰ ਤੀਕ ਗੁਪਤ ਰਿਹਾ, ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਕਿਸਨਸਿੰਘ ਨੇ ੩੦ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੁਪਯਾ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੮ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ (੨੧ ਹਾੜ) ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਨਿਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਿਕ. "ਮੁਕਤਾ ਨ ਮਨਿਕ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਮਨਿ ਚਿਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦਿਲ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਮੁਤਾਬਿਕ. ਮਨ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਭਾਵ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤਿ. "ਸੋ ਜਨੁ ਹਮਰੈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਭਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਮਨਿਚਿੰਦਿਅੜਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨਚਿੰਦਿਅੜਾ. "ਮਨਿਚਿੰਦਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਵਹੁ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮਨਿਚੀਤਿ. ਮਨ ਤੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ। ੨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ. "ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਚੀਤਿ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ. (ਜਪੁ) ਮਨ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਨੇ ਦਿਲ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਜਯੀ ਹੈ। ੨ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਫਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਜੋ ਪਰਾਏ ਦਿਲ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,ਉਹ ਅਸਲ ਫਤੇ ਹਾਸਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਮਨਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨਿੰਦ.

ਮਨਿਬਾਂਛਤ ਮਨਿਬੰਛਤ ਮਨਵਾਂਛਿਤ. ਮਨਲੋੜੀਂਦਾ. "ਮਨਿਬੰਛਤ ਚਿਤਵਤ ਨਾਨਕਦਾਸ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮਨਿਬੰਛਤ ਨਾਨਕ ਫਲ ਪਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਮਨਿਭਾਵਨੁ. ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ. ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ. "ਕਾਹੇ ਕੀਜਤੁ ਹੈ ਮਨਿਭਾਵਨੁ?" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਮਨਿਮੁਕਟ. ਮਣਿ (ਰਤਨ) ਜਟਿਤ ਮੁਕੁਟ (ਤਾਜ).

ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਮਨਿ ਮੁਖੀ ਦਿਲੋਂ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ. ਮਨ ਅਤੇ ਮੁਖ ਕਰਕੇ. "ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਜਗਜੀਵਨ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਮਨਿਯਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨੀਆਰ। ੨ ਵਿ–ਮਣਿ ਵਾਲਾ. ਰਤਨਾਂ ਵਾਲਾ. "ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਆਸਨ ਮਨਿਯਾਰੇ." (ਸਲੋਹ)

ਮਨਿਲੇਤਾ. ਮਨ ਕਰਕੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦਾ. "ਜੋ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸੋਈ ਭਲਾ, ਮਨਿਲੇਤਾ ਮੁਕਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਮਨੀ ਦੇਖੋ, ਮਣੀ। ੨ ਮਾਨੀ. ਮੰਨੀ. ਮਨਨ

ਮਨੀਂ ਕੀਤੀ. "ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਸੁਣੀ, ਮਨੀ ਹੈ ਜਿਨਿ ਜਨਿ." (ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) ੩ ਅ. ਮਨੀਹ. ਦਾਤਾ. "ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰਿ ਦਰਿਪੇਸਿ ਤੂੰ ਮਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਅ. ਮਨੀ. ਵੀਰਯ. ਮਣੀ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ.

ਮਨੀਆ. ਵਿ–ਮਨਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਮਾਨਜ. ਪੂਜਸ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਲਕੀਅਤ. "ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮੇਰਾ ਧਨੋ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮਨੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮਨੀਆਰ ਮਨੀਆਰੁ ਸੰ. ਮਣਿਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੌਹਰੀ. ਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰਾਸ਼ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜੜਨ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ। ੨ ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੱਚ (ਕੰਚ) ਦੀ ਵਸਤਾਂ ਚੂੜੀ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਨਾ ਮਨੀਆਰੁ ਨ ਚੂੜੀਆਂ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਮਨੀਸਿੰਘ ਭਾਈ. ਕੈਥੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਦੇ, (ਜਿਸ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਟਿਆਲੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੁਨਾਮ ਪਾਸ ਥੇਹ ਦੇਖਿਆ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਵਸਨੀਕ ਦੁੱਲਟ ਜੱਟ ਚੌਧਰੀ ਕਾਲੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.* ਮਨੀਏ ਦੀ ਉਮਰ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ ਜਦ ਕਾਲੇ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਛੋਟੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਪਦਵੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਿਆ ਤਦ ਇਹ ਆਗਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁਚਿਆ ਅਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੨-੬੩ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਦਮਦਮੇ ਪੁੱਜਾ. ਉੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀੜ ਲਿਖਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

ਸੰਮਤ ੧੭੭੯ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਭ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣਕੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕੀਤੀ ਅਰ ਭਗਤਬਾਣੀ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ.†ਇਸ ਪੁਰ ਪੰਥ ਨੇ ਸ੍ਵਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਜੁਦੇ ਹੋਣ.

ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀਪਮਾਲਾ ਦਾ ਮੇਲਾ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮਨ ਬੰਦ ਕਰਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਨੇ ਸੂਬਾ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਪੰਜ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯਾ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਕਰਕੇ ਮੇਲੇ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ, ਪਰ ਸੂਬੇ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਪਹਿਰੇ ਲਾਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਡਰਦੇ ਮੇਲੇ ਨਾ ਆਏ ਅਰ ਕੁਝ ਪੂਜਾ ਨਾ ਚੜ੍ਹੀ. ਸੂਬੇ ਨੇ ਰੁਪਯਾ ਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਲਿਆ ਅਰ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਅਨੇਕ ਯਤਨ ਕੀਤੇ. ਜਦ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾ ਹੋਈ, ਤਦ ਜੱਲਾਦ ਤੋਂ ਅੰਗ ਅੰਗ ਜੁਦਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ.ਸੰਮਤ ੧੭੯੪ ਵਿੱਚ‡ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਧਰਮਵੀਰ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਲਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਹੈ.

ਮਨੀਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਮਣਿਕਰਣ ਅਤੇ ਮਣਿਕਰਣਿਕਾ.

ਮਨੀਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨੀਖੀ.

ਮਨੀਖਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੀਸ਼ਾ (ਦਾਨਾਈ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮਨੀਖਾ. ਸੰ. ਮਨੀਸ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ। ੨ ਬੁੱਧਿ. ਅਕਲ. ਸ਼ਮਝ। ੩ ਖ਼ਿਆਲ. ਸੰਕਲਪ.

ਮਨੀਖੀ. ਸੰ. ਸਨੀਸ਼ਿ. ਵਿ–ਮਨੀਸ਼ਾ (ਬੁੱਧਿ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਪੁਰੁਸ.

ਮਨੀਮਾਜਰਾ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੰਗਾਰਾਮ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗਰੀਬਦਾਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੨੧ ਵਿੱਚ, ੪੮ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਸਮੇਤ ਫਤੇ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪਿਆ. ਗਰੀਬਦਾਸ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਗੋਪਾਲਸਿੰਘ ਮਨੀਮਾਜਰੇ ਦਾ ਰਈਸ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ. ਗੋਪਾਲਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਮੀਰਸਿੰਘ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗੋਵਰਧਨਸਿੰਘ, ਉਸ ਦਾ ਗੁਰੁਬਖਸਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਬਤ ਕਰ ਲਈ. ਮਨੀਮਾਜਰੇ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦੀ ਸਾਕਾ-ਗੀਰੀ ਰਹੀ ਹੈ.

* ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੁੱਲਟ ਹੋਣਾ,ਕੇਵਲ ਗਜਾਨੀ ਗਜਾਨਸਿੰਘ ਦੁੱਲਟ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.ਅਨੇਕ ਸੱਜਨ ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਕੈਥੇ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਸੱਜਨ ਨੇ ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਕਾਨੇਕਾਂਫੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

† ਇਹ ਥੇਹ (ਜਿਲਦ) ਹੁਣ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਹੈ.

‡ ਮੁਹੰਮਦਲਤੀਫ ਨੇ ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੧੧੪੦ (ਸੰਮਤ ੧੭੮੫)ਮੀਰਮੰਨੂ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਈ ਗਜਾਨਸਿੰਘ ਅੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੯੫ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਹੀ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੀ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਂਦੀ ਹੈ.

ਮਨੀਰਾਮ. ਜਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਅਲੀਪੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਰਾਜਪੂਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤੇ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ. ਇਹ ਪੰਜੇ ਵੀਰ (ਉਦਯਸਿੰਘ,ਅਜਬਸਿੰਘ,ਅਜਾਇਬਸਿੰਘ,ਅਨਕਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ) ਸਦਾ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਹੇ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ.

ਮਨੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਦਾਨਾ. ਵਿਚਾਰਵਾਨ. ਵਿਵੇਕੀ. "ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਮਨੁ ਮਨ ਤੇ ਮਾਨਿਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)
੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ. "ਜੋਤੇ ਸ਼ਾਸ ਗ੍ਰਾਸ ਮਨੁ ਲੇਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਜਾਤਿ ਦਾ ਆਦਿਪੁਰਖ, ਜੇਹਾਕਿ ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਆਦਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮਾਨਸ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹਰੇਕ ਕਲਪ ਵਿੱਚ ਚੌਦਾਂ ਮਨੁ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਨੁ ਦਾ ਸਮਾਂ "ਮਨ੍ਵੰਤ੍ਰ" ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਯੁਗਾਂ ਦੀ ੭੧ ਚੌਕੜੀਆਂ ਹੈ. ਚੌਦਾਂ ਮਨੁ ਇਹ ਹਨ:–

ਸ੍ਵਾਯੰਭੁਵ, ਸ੍ਵਾਰੋਚਿਸ਼, ਔਤੱਮ, ਤਾਮਸ, ਰੈਵਤ, ਚਾਕ੍ਸ਼, ਵੈਵਸ੍ਵਤ, ਸਾਵਣਿੰ, ਦਕ੍ਸਸਾਵਣਿੰ, ਬ੍ਰਹਮਸਾਵਣਿੰ, ਧਰੰਸਾਵਣਿੰ, ਰੁਦ੍ਰਸਾਵਣਿੰ, ਦੇਵਸਾਵਣਿੰ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰਸਾਵਣਿੰ.

ਮਤਸ੍ਯਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ:– ਸ੍ਵਾਯੰਭੁਵ, ਸ੍ਵਾਰੋਚਿਸ਼, ਔਤੱਮ, ਤਾਮਸ, ਰੈਵਤ, ਚਾਕ੍ਸ਼, ਵੈਵਸ੍ਵਤ, ਸਾਵਣਿੰ, ਰੌਚ੍ਯ, ਭੌਤ੍ਯ, ਮੇਰੁਸਾਵਣਿੰ, ਰਿਭੁ (ਸ਼੍ਰਮੁ), ਰਿਤੁਧਾਮਾ (ਸ਼੍ਰਤੁਧਾਮਾ), ਬਿੰਬਕਸੇਨ.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸ੍ਵਾਯੰਭੁਵ ਮਨੁ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਸ੍ਵਯੰ (ਆਪ ਹੀ) ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ,ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ, ਸੱਜਾ ਪਾਸਾ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਖੱਬਾ ਨਾਰੀ. ਇਸ ਜੋੜੇ ਨੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਆਦਿ ਰਚੇ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਮਨੁ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੇਹਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਸ਼ਰੀਰ ਸ਼ਤਰੂਪਾ ਬਣਾਕੇ ਮਨੁ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ. ਮਨੁ ਦੇ ਬਣਾਏ ਸ੍ਰੁਤ੍ਰ ਧਰਮ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਨੇਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਾਨਵ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ" ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੁਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ੁ ਨੇ ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਅਥਵਾ ਮਨੁਸੰਹਿਤਾ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੨ ਅਧ੍ਯਾਯ ਅਤੇ ੨੭੦੪ ਸ਼ਲੋਕ ਹਨ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦਾ ਕਾਨੂਨ (Law) ਹੈ.

ਸ਼ਤਪਥਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪੁਰ ਅਗਨਿ-ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੈਵਸ੍ਵਤ ਮਨੁ, ਕ੍ਰਿਤਮਾਲਾ * ਨਦੀ ਪੁਰ ਤਰਪਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੱਛੀ ਆਗਈ ਅਰ ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ–"ਇਸ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਨਾ ਤਿਆਗੀਂ."–ਇਹ ਮੱਛੀ ਵਡੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ. ਪ੍ਰਲਯ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਨੁ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੁ ਲੈਕੇ ਇੱਕ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਗਿਆ, ਅਰ ਉਸ ਮੱਛੀ ਦੇ ਸਿੰਗ ਨਾਲ ਬੇੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਬਚਗਏ.

ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਰਿਖੀ ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤ ਹੀ ਵੈਵਸ੍ਵਤ ਮਨੁ ਕਹਾਇਆ ਅਰ ਮੱਛ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੱਛ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਲਯ ਸਮੇਂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿੱਚ ਬਚਾਇਆ ਸੀ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਛ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁ ਨੇ ਪ੍ਰਲਯ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬਣਾਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲਯ ਹੋਣ ਪੁਰ ਮਨੁ ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੁ ਤਥਾ ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਦੇ ਬੀਜ ਲੈਕੇ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਗਿਆ, ਅਰ ਬੇੜੀ ਮੱਛ ਦੇ ਸਿੰਗ ਨਾਲ ਬੱਧੀ. ਬਹੁਤ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਕਿਸ਼ਤੀ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਚੋਟੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀਗਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਭੀ ਨਾਮ "ਨੌਕਾਬੰਧਨ" ਹੈ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ (Tod)ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੂਹ(ﻧﻮﺡ)ਇਹੀ ਮਨੁ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨੂਹ. "ਰਾਜਵਤਾਰ ਭਯੋ ਮਨੁ ਰਾਜਾ। ਸਭ ਹੀ ਸਜੇ ਧਰਮ ਕੇ ਸਾਜਾ." (ਮਨੁਰਾਜ)
੪ ਮਾਨੁਸ਼ਜਨਮ. ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ. "ਹਉਸੈ ਵਿਚਿ ਸੇਵਾ ਨ ਹੋਵਈ, ਤਾ ਮਨੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ." (ਵਡ ਮ: ੩) ੫ ਆਸਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਤਿਪਰਾ ਰਾਜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੬ ਸੰ. ਸਨਸ੍. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ. ਦਿਲ. "ਮਨੁ ਅਰਪਉ ਧਨੁ ਰਾਖਉ ਆਗੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

* ਕ੍ਰਿਤਮਾਲਾ. ਮਲਯ ਪਰਵਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੨ ਅ: ੭.

੭ ਹਿੰ. ਵਜ–ਮਾਨੋ. ਗੋਯਾ. ਜਨੁ. "ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਨ ਚਲੈ, ਮਨੁ ਭਇਓ ਪੰਗੁ." (ਬਸੰ ਰਮਾਨੰਦ)

ਮਨੁਸ. ਸੰ. ਮਨੁਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁ ਦੀ ਔਲਾਦ,ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ.

ਮਨੁਸਾਈ. ਸੰ. ਮਨੁਸ਼ਜਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਆਦਮੀਪੁਣਾ. ਮਰਦਊ. "ਦੇਖਲੇਂਹਿ ਇਨ ਕੀ ਮਨੁਸਾਈ." (ਨਾਪੂ)

ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ. ਮਨੁ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ੁ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦੀ ਪੁਸ੍ਤਕ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ੩.

ਮਨੁਸਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ. ਇਨਸਾਨ। ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਮਨੁਹਰੀਆ. ਵਿ–ਮਨੋਹਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਦਿਲ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨਹਰੀਆ. "ਮਿਲਉ ਲਾਲ ਮਨੁਹਰੀਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਮਨੁਹਾਰ(ਆਦਰ ਮਾਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਨੁਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਹਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਿਲ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਕੰਮ. ਆਦਰ ਮਾਨ. ਖਾਤਿਰ ਤਵਾਜਾ.

ਮਨੁਖ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁਸ.

ਮਨੁਖਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਡਾਕੂ. ਵਾਟਪਾਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮਨੁਖਾਇ. ਮਨੁਸ਼ ਪ੍ਰਤਿ. ਆਦਮੀ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ.

ਮਨੁਖੇਸਤ. ਦੇਖੋ, ਮਨਖੇਸਤ.

ਮਨੁੱਖਤਾ. ਸੰ. ਸਨੁਸ਼੍ਯਤਾ–ਮਨੁਸ਼ਜਤਾ. ਆਦਮੀਪੁਣਾ. ਇਨਸਾਨੀਯਤ.

ਮਨੁਖਜ, ਮਨੁਛ ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁਸ਼ਜ. ਆਦਮੀ. ਇਨਸਾਨ. "ਸਿਧ ਮਨੁਖਜ ਦੇਵ ਅਰੁ ਦਾਨਵ." (ਸ੍ਰਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) "ਤਬ ਹਰਿ ਇਨ ਮਨੁਛਨ ਠਹਿਰਾਨਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮਨੁਜ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ. ਮਨੁਜਾਤ.

ਮਨੁਜਹਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁਖਹਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮਨੁਜਾਤ.ਦੇਖੋ, ਮਨੁਜ.

ਮਨੁਜੁ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁਸ਼ਜਤਾ. ਇਨਸਾਨਿਯਤ. "ਇਨ ਪੰਚਨ ਮੋਰੋ ਮਨੁਜੁ ਬਿਗਾਰਿਓ." (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ)

ਮਨੁਤੀਆ, ਮਨੁਤ੍ਰਿਯ ਮਨੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸ਼ਤਰੂਪਾ.

ਮਨੁ ਮੰਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨਮਾਨਨਾ.

ਮਨੂ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ੩.

ਮਨੂਆ. ਸੰਗਜਾ–ਸਨਸ੍. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਮਨੂਆ ਅਸ੍ਥਿਰੁ ਸਬਦੇ ਰਾਤਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮਨੁਸ਼. ਆਦਮੀ. "ਮਨੂਆ ਅੰਧ ਨ ਚੇਤਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ੧) ੩ ਮਮਤ੍ਵ. ਮਮਤਾ ਦਾ ਭਾਵ. "ਮਨ ਮਹਿ ਮਨੂਆ ਜੇ ਮਰੈ, ਤਾ ਪਿਰੁ ਰਾਵੈ ਨਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਪਰਾਈ, ਸੁ ਅਪਨੀ ਮਨੂਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਮਨੂਰ. ਸੰ. ਸ਼ਯਣ੍ਡਰ–ਮੰਡੂਰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੈਲ. ਲੋਹਾ ਢਾਲਣ ਪੁਰ, ਜੋ ਖੰਘਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਢੇਲਾ ਸ਼ੁੱਧ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੂਰ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. "ਮਨੂਰੈ ਤੇ ਕੰਚਨ ਭਏ ਭਾਈ, ਗੁਰੁ ਪਾਰਸ ਮੋਲਿ ਮਿਲਾਇ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ:੩)"ਕੰਚਨ ਭਏ ਮਨੂਰਾ." (ਗਉ ਛੈਤ ਮ: ੩) ਭਾਵ–ਮੈਲਾ ਮਨ ਅਤੇ ਅਨ-ਧਿਕਾਰੀ ਪੁਰਖ.

ਮਨੂਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਮਨਤਰੰਗ."ਛਡਿ ਮਣੀ ਮਨੂਰੀ."(ਭਾਗੁ)ਦੇਖੋ,ਮਣੀ। ੨ ਵਿ–ਮਨੂਰ ਦਾ.

ਮਨੂਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨੂਰ. "ਮਨੁ ਮਾਇਆਮੋਹਿ ਮਨੂਰ."

ਮਨੈ. ਮਨਨ ਕਰੈ."ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ, ਸੋ ਸੂਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਮਨ ਵਿੱਚ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਨਹਿ.

ਮਨੈਸਹਿ. ਮਨਨ ਕਰੈਸਹਿ। ੨ ਮਨ ਸਹਿਤ.

ਮਨੈਛਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਮਨਇੱਛਤ.

ਮਨੈ. ਮਨ ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਨਹਿ। ੩ ਦੇਖੋ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਨਹਿ ੪. "ਭ੍ਰੂਤਨ ਕੇ ਕਰਤੇ ਸੁ ਮਨੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਨੈਤੁਨਜੋ. ਸੰ. ਅਤ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰਜ. ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖਿ ਦੀ ਅੱਖ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਚੰਦ."ਸਸਾਮ ਚਕੋਰ ਮਨੈਤੁਨ ਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਨੋ. ਵਜ–ਮਾਨੋ. ਗੋਯਾ. ਜਾਣੀਓਂ.

ਮਨੋਹਰ. ਵਿ–ਮਨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ. ਦਿਲਕਸ਼. "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਨੋਹਰ ਬੈਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਹ ਬਿਜੈ ਅਤੇ ਮੱਤਗਯੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਭਗਣ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ,ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਨਾਥ ਕਮਾਨ ਲਿ ਹਾਥ
ਪ੍ਰਮਾਥਿਨ ਸੰਗ ਸਜਸੋ ਜਬ ਜੁੱਧੰ,
ਗਾਹਤ ਸੈਨ ਸੱਘਾਰਤ ਸੂਰ
ਬਬਿਕਤ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰੁਮਜੋ ਕਰ ਕ੍ਰੁੱਧੰ. ×××
(ਚੰਡੀ ੨)

ਮਨੋਹਰਦਾਸ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪੜੋਤਾ। ੨ ਸੰਗਤਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੱਧਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਨਖਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੱਖਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਮਾਨ ਸੀ. ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਅਖਾੜਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਨੋਹਰਦਾਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਭਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸ਼ਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਮਨੋਹਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਕਾਰ ਲਈ ਖਰਚਕੇ ਸਨੌਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨਦੀ ਦਾ ਪੁਲ, ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਅਖਾੜੇ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਕਨਖਲ ਬਨਵਾ ਦਿੱਤੀ. ਮਨੋਹਰਦਾਸ ਜੀ ਉੱਤਮ ਵੈਦਸ ਭੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਿੱਖ ਕੀਤਾ। ੩ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੂੰ ਚਿਰ ਤੀਕ ਗੋਦੀ ਖਿਡਾਇਆ, ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ.

ਮਨੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁਹਾਰ.

ਮਨੋਗ. ਸੰ. ਸਮਾਜ. ਵਿ–ਮਨ (ਦਿਲ) ਪੁਰ ਅਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ.

ਮਨੋਚਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦਾ ਵੇਗ. ਚਿੱਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਸਬਦ ਮਨੋਚਰ." (ਭਾਗੁ)

ਮਨੋਜ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮ. ਮਨਸਿਜ। ੨ ਸੰਕਲਪ. ਖ਼ਿਆਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੦। ੪ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ਦੇ ਅੰਤ ਇੱਕ ਲਘੁ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਭੀ ਮਨੋਜ ਛੰਦ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਸਗਣ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਲਘੁ. ।।ऽ, ।।ऽ, ।।ऽ ।।ऽ, ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸਕੁਚੇ ਸਬ ਅੰਗ ਵਿਭੰਗ ਸੁਚਾਲ,
ਪੁਨ ਕ੍ਰਮ ਸਮਸ੍ਰ ਭਈ ਰਦਮਾਲ. ×××
(ਵੈਰਾਗਸ਼ਤਕ, ਹਰਿਦਯਾਲਕ੍ਰਿਤ)

ਮਨੋਜਵ. ਵਿ–ਮਨ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜਵ (ਚਾਲ). ਵਡੇ ਵੇਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ."ਮਨ ਦੇਖ ਮਨੋਜਵ ਕੋ ਬਿਰਮਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੯) ੩ ਕਾਮ. ਮਨੋਜ. "ਦੁਤਿ ਦੇਖ ਮਨੋਜਵ ਕੋ ਮਨ ਲਾਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੪)

ਮਨੋਜਾਤ. ਵਿ–ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਪਜਿਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਿਆਲ। ੩ ਕਾਮਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਮਨੋਜ.

ਮਨੋਪਿਮੰ. ਅਨੁਪਮ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਦਿ.

ਮਨੋਭਵ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮ. ਮਨੋਜ। ੨ ਖ਼ਿਆਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਨਿਧਿ ੨.

ਮਨੋਮਯਕੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ ੧੦.

ਮਨੋਰਥ / **ਮਨੋਰਥੁ** ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਹੈ ਰਥ ਜਿਸ ਦਾ. ਇੱਛਾ. ਚਾਹ. ਵਾਸਨਾ. ਸ਼ੰਕਲਪ. "ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਜੇਹਾ ਮਨੋਰਥੁ ਕਰਿ ਆਰਾਧੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਮਨ: ਅਥੰ. ਮਤਲਬ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ.

ਮਨੋਰਮ. ਵਿ–ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੁੰਦਰ। ੨ ਪਿਆਰਾ. "ਕੇਵਲ ਰਾਮਨਾਮ ਮਨੋਰਮੰ ਬਦ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

ਮਨੋਰਮਾ. ਲਕ੍ਸ਼ਮੀਧਰ ਸੂਰਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੱਟੋਜਿ ਦੀਕਿਤ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਉਸ ਨੇ ਪਾਣਿਨੀ ਦੇ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵਡੇ ਉੱਤਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਲਗਾਕੇ ਸਿੱਧਾਂਤਕੌਮੁਦੀ ਰਚੀ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਪੁਰ ਉੱਤਮ ਟੀਕਾ ਮਨੋਰਮਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨੋਰਮਾ। ੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਾ। ੩ ਕਾਤ੍ਯੰਵੀਯੰ (ਸਹਸ੍ਰਵਾਹੁ) ਦੀ ਰਾਣੀ। ੪ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਦੁਰਗਾ। ੬ ਸੁਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ.

ਮਨੋਰਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦਾ ਸਨੇਹ.

ਮਨੋਰਾਜ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਿਆਲੀ ਰਾਜਸ. ਮਨ ਦੀ ਕਲ੍ਪਨਾਮਾਤ੍ਰ ਰਾਜ.

ਮਨੋਰੰਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਮਨੋਤ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਨਤ. ਮਾਨਜ ਭਾਵ। ੨ ਮਮਤ੍ਵ. ਮਮਤਾ। ੩ ਸੁੱਖਣਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ, ਕਾਰਜ ਹੋਜਾਣ ਲਈ ਕੁਛ ਦੇਣਾ ਮੰਨਣਾ. ਜੈਸੇ–ਜੇ ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਜਾਵੇ,ਤਦ ਇਹ ਭੇਟਾ ਅਮੁਕ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਾਂਗਾ. ਇਹ ਰਸਮ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ. ਬਾਈਬਲ, ਜ਼ੱਬੂਰ ੬੬ ਆਯਤ ੧੩, ੧੪, ੧੫.

ਮਨੋਤਰ. ਮਨ ਅੰਦਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਨੋਤਰ. "ਅਨਿਕ ਮਨੋਤਰ ਲੋ ਕਹਿਤ ਨ ਆਵਈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਮਨ੍ਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਚਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਨਹਾ.

ਮਨਯੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੩ ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ। ੪ ਅਹੰਕਾਰ। ੫ ਸ਼ਿਵ। ੬ ਅਗਨਿ। ੭ ਯਗ੍ਯ.

ਮਨ੍ਵੰਤਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ਮਾਂ. ਉਤਨਾ ਵੇਲਾ, ਜਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਨੁ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਯੁਗਾਂ ਦੀਆਂ ੭੧ ਚੌਕੜੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਅਥਵਾ ੩੧੧,੪੪੮,੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਏ. "ਤਿਸ ਮਨ੍ਵੰਤਰ ਕੋ ਵਿਖੇ ਕਥਾ ਭਈ ਇਹ ਭਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ੍ਵੰਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ੪੩੨੦੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਭੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ੧੨੦੦੦ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੁੱਲ ਹੈ.

ਮਪ. ਦੇਖੋ, ਮਾਪ.

ਮਪਿ. ਮਿਣਕੇ. ਮਾਪਕੇ. "ਮਪਿ ਮਪਿ ਕਾਟਉ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਫ਼ਰੂਰ. ਅ. مفرور ਵਿ–ਫ਼ਰਾਰ ਹੋਇਆ. ਭੱਜਿਆ. ਨੱਠਾ. ਦੌੜਿਆ.

ਮਫੀਟ. ਵਿ–ਅਮਿਟ. ਅਵਸ਼ਯ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਮਫੀਟਸਿ. ਅਮਿਟ ਹੈ. "ਕਰਮ ਕਰਿ ਕਲੰਕੁ ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ!" (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਮਫੁਟ. ਵਿ–ਅਛੁੱਟ. ਅਟੁੱਟ. ਅਛੇਦ੍ਯ. ਅਭੇਦ੍ਯ. "ਲੀਨ ਸੰਨਾਹ ਮਫੁਟੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਮਫੂਜ / **ਮਫੂਜਾ** ਦੇਖੋ, ਮਹਫੂਜ. "ਮੁਲਕ ਮਫੂਜਾ ਲਿਖਦਯੋ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍)

ਮਬਨੀ. ਅ. مبنی ਵਿ–ਬਿਨਾ (ਨਿਉਂ) ਵਾਲਾ। ੨ ਬੁਨਿਯਾਦ ਸਹਿਤ. ਠਹਿਰੀਹੋਈ, ਹੋਇਆ. ਨਿਰਭਰ.

ਮਬਲਗ਼. ਅ. مبلغ ਸੰਗਜਾ–ਬਲਗ਼ (ਪਹੁੰਚਣ) ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਅਸਥਾਨ. ਠਿਕਾਣਾ। ੩ ਹੱਦ। ੪ ਮਿਕਦਾਰ. ਪ੍ਰਮਾਣ। ੫ ਨਕ਼ਦੀ.

ਮਬਾਦਾ. ਫ਼ਾ. مبادا ਵਜ–ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਮਮ. ਸੰਗਜਾ–ਮਮਤ੍ਵ. ਮਮਤਾ. "ਮਮ ਮਦ ਮਾਤ ਕੋਪ ਜਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਮਮਤਾ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮੱਤ। ੨ ਸੰ. ਮਮ. ਮੇਰਾ. ਮੇਰੀ. "ਮਮ ਉਚਾਰ ਤੇ ਭਯੋ ਦਿਵਾਨਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਰਿਫਤਹ." (ਤਿਲੈ ਮ: ੧) "ਸਰਬ ਪਾਵਨ ਮਮ ਪਾਵਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਮਮਸਰ. ਮੇਰੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਮੇਰੇ ਜੇਹਾ। ੨ ਮੇਰਾ ਸਿਰ.

ਮਮਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਟਾਰੀ. ਅਟਾ. ਕਾਂਵਟੀ। ੨ ਮਕਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਅਤੇ ਕੂਣੇ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਬਣਾਈ ਬੁਰਜੀ.

ਮਮਤਾ / **ਮਮਤ੍ਵ** ਸੰਗਜਾ–ਮੇਰਾਪਨ. ਅਪਣੱਤ. "ਮੇਰੀ ਰਾਖੈ ਮਮਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨੇਹ. "ਮਮਤਾ ਕਾਟਿ ਸਚਿ ਲਿਵ ਲਾਇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਰਜੋਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ੭ਮਤਾ ੨.

ਮਮਦੂਹ. ਅ. ممدوح ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਮਦਹ (ਸ਼ਲਾਘਾ) ਹੋਈ ਹੈ. ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸ਼ਸ੍ਯ.

ਮਮਨੂਅ. ਅ. ممنوع ਵਿ–ਮਨਾਅ (ਵਰਜਨ) ਕੀਤਾ. ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਨਿਸ਼ਿੱਧ.

ਮਮਨੂਨ. ਅ. ممنون ਵਿ–ਮੰਨ (ਇਹ੍ਸਾਨ) ਮੰਦ. ਕ੍ਰਿਤਗ਼ਜ.

ਮਮਰੇਜ. ਦੇਖੋ, ਮਹਮੇਜ.

ਮਮਲੁਕਤ. ਅ. مملکت ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ. ਸਲਤਨਤ.

ਮਮਲੂਕ. ਅ. مملوک ਸੰਗਜਾ–ਮਲਕੀਯਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਖ਼ਾਨਹ੍ਜ਼ਾਦ ਗ਼ੁਲਾਮ। ੨ ਘਰ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਦੀ ਸੰਤਾਨ.

ਮਮਾ. ਮਕਾਰ. ਮ ਅੱਖਰ। ੨ ਮ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ.

ਮਮਾਲਿਕ. ਅ. ممالک ਮਮਲੁਕਤ (ਮੁਲਕ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਸ਼.

ਮਮਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਮੋਮਿਆਈ.

ਮਮੀਰਾ. ਫ਼ਾ ਮਾਮੀਰਾਨ. Thalictrum Foliolosum. ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਸਮਗਰਮ ਅਤੇ ਠੰਢੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਸੁਰਸੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਉੱਤਮ ਮੰਨੀ-ਗਈ ਹੈ, ਅਰ ਮਮੀਰੇ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਮਰੋੜੇ ਆਦਿਕ ਅੰਤ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਗਲ਼ ਦੀ ਸੋਜ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਛਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਗਰਾਰੇ ਕੀਤੇ ਉਮਦਾ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਮਮੁੱਖਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਮੁਕ੍ਸ਼ਤਾ.

ਮਮੂਨ. ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਪਠਾਨਕੋਟ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰਠ ਤੋਂ ਚੰਬੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.ਸਾਧਾਰਨ ਜੇਹਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਾਲ ੧੨ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਹੀ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਢਿੱਲੀ ਹਾਲਤ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਮਮੇਸ. ਮਮ–ਈਸ਼. ਮੇਰਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮੇਰੇ ਪਤਿ. "ਮਮੇਸ ਕਹੁੰ ਪਰਦੇਸ ਗਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੯)

ਮਮੈ. ਸੰਗਜਾ–ਮਮਤਾ. ਮਮਤ੍ਵ. "ਤਮਸ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਮੈ ਤਿਆਗਾ." (ਰਤਨਮਾਲਾ)

ਮਮੋਖੀ / **ਮਮੋਖੁ** / **ਮਮੋਛੀ** / **ਮਮੋਛੁ** ਮੁਕ੍ਤਿ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਮੁਕ੍ਸ਼ੁ. "ਸੁਨੈ ਮਮੋਛੀ ਹਿਰਦੇ ਧਾਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਮੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖੰਜਨ.

ਮਮੰ. ਸੰ. ਮਮ. ਮੇਰਾ. "ਸਰਬ ਸੀਲ ਮਮੰ ਸੀਲੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਮਯ. ਸੰ. ਸਯ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜਾ। ੩ ਸ਼ੁਰੂ. ਉਠ। ੪ ਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜੋ ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.ਇਹ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਦੇ ਤੁੱਲ ਸ਼ਿਲਪਵਿਦ੍ਯਾ (ਦਸ੍ਤਕਾਰੀ) ਦਾ ਪੂਰਾ ਉਸਤਾਦ ਸੀ. ਰਾਵਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਦੋਦਰੀ ਇਸੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਯਾਵੀ ਅਤੇ ਦੁੰਦੁਭਿ ਸਨ, ਅਤੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇਵਗਿਰਿ ਸੀ.*

* ਦੇਖੋ, ਵਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ, ਉੱਤਰ ਕਾਂਡ, ਸਰਗ ੧੨.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਯ ਨੇ ਪਾਂਡ੍ਵਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਦਭੁਤ ਸਭਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਥਲ ਜਲ, ਅਤੇ ਜਲ ਸੁੱਕੀ ਜ਼ਮੀਨ (ਸ੍ਥਲ) ਭਾਸਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਜਲ ਨੂੰ ਥਲ ਸਮਝਕੇ ਵਸਤ੍ਰ ਭਿਉਂ ਲਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਤਰਕ ਮਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੀ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਇਆ. "ਮਯ ਇਕ ਦੈਤ ਹੁਤੋ ਤਿਨ ਆਯਕੈ ਸੁੰਦਰ ਏਕ ਸਭਾ ਸੁ ਬਨਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਜਦ ਮਯ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ–ਤਦ੍ਰੂਪ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲਾ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਆਦਿ,ਜੈਸੇ–ਅਣਿਮਯੰ, ਸੁਵਰਣਮਯ, ਆਨੰਦਮਯ ਆਦਿ। ੬ ਛਾ ੇ ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ। ੭ ਅ ੮ ਮਅ. ਵਜ–ਸ਼ਾਬ. ਸਹਿਤ. ਸਣੇ. ਸਮੇਤ.

ਮਯੱਸਰ. ਅ ਮੁਯ੍ਯਸਰ ਵਿ–ਯੁਸਰ (ਆਸਾਨੀ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਾਸਿਲ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ.

ਮਯਨ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਦਨ. ਕਾਮ. ਦੇਖੋ,ਮਯਮੰਤ ੩.

ਮਯਮੰਤ. ਮਯ (ਸ਼ਰਾਬ) ਵਿੱਚ ਮੱਤ। ੨ ਮਦ ਕਰਕੇ ਮਸ੍ਤ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਤਵਾਲਾ ਹਾਥੀ. "ਮੇਰੇ ਜਾਨ ਘੀਟਾ ਹੈ ਮਦਨ ਮਯਮੰਤ ਕੋ." (ਹਰਿਜਨ) ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਦ ਦਾ ਯ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਮਦਨ ਦਾ ਮਯਨ ਅਤੇ ਮਦ ਦਾ ਮਯ.

ਮਯਮੰਤੀ. ਮਦਮੱਤੀ. "ਜੁੱਬਣ ਮਯਮੰਤੀ ਸੁੱਬਾਲੀ." (ਦੱਤਾਵ). ਉੱਤਮ (ਸੁੰਦਰ) ਬਾਲਾ, ਯੌਵਨ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ ਹੋਈ.

ਮਯਮੰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਮਯਮੰਤ. "ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ ਮਯਮੰਤੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮਇਆ. "ਦੀਨਾਨਾਥ ਮਯਾ ਕਰੋ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਮੈਯਾ. ਮਾਂ."ਮਯਾ! ਜਾਨ ਚੇਰੋ, ਮਯਾ ਮੋਹਿ ਕੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧) ੩ ਸੰ. ਵਿਲਾਜ. ਚਿਕਿਤਸਾ। ੪ ਜੀਵ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਜੀਵਨ। ੪ ਅਸ੍ਮਦ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਦਾ ਏਕ ਵਚਨ. ਮੁਝ ਸੇ. ਮੈਥੋਂ

ਮਯਾਂ. ਛਾ ਮਾਂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭੀਤਰ. ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਰ. ਲੱਕ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ.

ਮਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਮਿਆਦ.

ਮਯਾਪੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਯਾਪੁਰੀ

ਮਯਾਵਰ. ਛਾ ਮਾਵਰ ਨਾ ਲਿਆ. ਮਤ ਲਾ.

ਮਯੂ. ਸੰ. ਕਿੰਪੁਰੁਸ਼ ਅਥਵਾ ਕਿੰਨਰ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਵਨਮਾਨਸ. ਬਨਮਾਣ੍ਹ.

ਮਯੂਖ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਰਨ। ੨ ਚਮਕ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ। ੪ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ। ੫ ਸੰ. ਮਾਕਿ. ਸ਼ਹਦ. ਮਧੁ. "ਕਤਹੂ ਪਯੂਖ ਹ੍ਵੈਕੈ ਪੀਵਤ ਪਿਵਾਵਤ ਹੋ, ਕਤਹੂ ਮਯੂਖ ਊਖ ਕਹੂੰ ਮਦਪਾਨ ਹੋ." (ਅਕਾਲ) ਕਹੀਂ ਪੀਯੂਸ਼ (ਅਮ੍ਰਿਤ) ਪਾਨ, ਕਹੂੰ ਮਯੂਖ (ਮਾਕਿ–ਸ਼ਹਦ) ਪਾਨ, ਕਹੀਂ ਊਖ (ਇਕ੍ਸ) ਪਾਨ, ਕਹੂੰ ਮਦ੍ਯਪਾਨ.

ਮਯੂਖੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਯੂਖ (ਕਿਰਨਾਂ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਕਹੁੰ ਚਕੋਰ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਯੂਖੀ." (ਸਲੋਹ)

ਮਯੂਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਰ. ਤ੍ਰਾਉਸ.

ਮਯੂਰਕੇਤੁ ਮੋਰ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵਪੁਤ੍ਰ, ਸਕੰਦ. ਖੜਾਨਨ. ਕਾਤਿੱਕੇਯ। ੨ ਦੇਖੋ, **ਮਯੂਰਧ੍ਵਜ** ਮੋਰਧੁਜ.

ਮਯੂਰਰਥ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਤਿੱਕੇਯ, ਜੋ ਮੋਰ **ਮਯੂਰਵਾਹਨ** ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਮਯੂਰੀ. ਮੋਰ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਮੋਰਨੀ.

ਮਯੰਕ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਾਂਕ.

ਮਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ। ੨ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੪ ਛਾ ਮ੍ਰ ਵਿ–ਖ਼ਾਸ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼.

ਮਰਉ. ਮਰੋ। ੨ ਮਰਉਂ. ਮਰਾਂ. "ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੈ ਦ੍ਵਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮਰਸ. ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਲਾਹ. ਮੰਤ੍ਰ. ਮਸ਼ਵਰਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਯੰ. ਧੀਰਜ. ਬਰਦਾਸ਼੍। ੩ ਛਿਮਾ.

ਮਰਸਨ ਮਰਨਗੇ. ਮਰੂਗਾ. "ਅੰਧ ਘੋਰ ਸਾਗਰ **ਮਰਸੀ** ਨਹੀ ਮਰਸਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਮਰਸੀ ਹੋਇ ਵਿਡਾਣਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਮਸ਼ੰਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਰਣਾ. ਵਿਚਾਰ. ਇਮਤਿਹਾਨ। ੩ ਛੁਹਿਣਾ. ਸਪਰਸ਼। ੪ ਮਸ੍ਨਣ. ਛਿਮਾਪਨ ਕਰਨਾ। ੫ ਸਹਾਰਨਾ.

ਮਰਸੀਆ ਛਾ ਮਰਸੀਯਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸ਼ੀ **ਮਰਸੀਹਾ** (ਮੁਰਦੇ ਪੁਰ ਰੋਣ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.ਮਾਤਮੀਗੀਤ. ਅਲਾਹਣੀ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਗੀਤ,ਜੋ ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਸ਼ੋਕ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਮਰਹਟ. ਸੰ. ਮ੍ਰਿਤਘੱਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਰਦਾਘਾਟ. ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਮੁਰਦਾ ਫੂਕਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ. ਮੁਰਦੇ ਜਲਾਉਣ ਦਾ ਥਾਂ. "ਮਰਹਟ ਲਗਿ ਸਭੁ ਲੋਗ ਕੁਟੰਬੁ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) "ਤੋ ਘਰ ਮਰਹਟ ਸਾਰਖੋ, ਭੂਤ ਬਸਹਿ ਤਿਨ ਮਾਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮਰਹਟਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਰਾਸ੍ਟ੍ਰ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਲੱਛਣ "ਮਨਹਰੀ" ਦਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹੋਰਤ ਸੁਤ ਕਾਲ੍ਹੁ, ਹਰਖ ਬਿਸਾਲ੍ਹੁ,
ਪਢਨੋਚਿਤ ਮਨ ਜਾਨ,
ਹਮ ਕਾਜ ਵਿਸੇਖਾ, ਸੀਖਹਿ ਲੇਖਾ,
ਬੈਸ ਅਬਹਿ ਪਹਿਚਾਨ,
ਕਾਰੈ ਪਟਵਾਰੀ, ਗ੍ਰਾਮਹਿ ਸਾਰੀ,
ਕਰਨੋਚਿਤ ਤਬ ਹੋਇ,
ਪਾਧੇ ਪਹਿ ਬੈਸੇ, ਹੋ ਮਮ ਜੈਸੇ,
ਸੰਖਜਾਨਿਪੁਨੰ ਸੋਇ:
(ਨਾਪ੍)

ਮਰਹਮ. ਅ ਮ੍ਰਹ੍ਮ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਲ੍ਹਮ. ਜ਼ਖਮ ਹੱਛਾ ਕਰਨ ਦਾ ਲੇਪ.

ਮਰਹਮਤ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰਮਤ.

ਮਰਹਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਨਹਰੀ ੨.

ਮਰਹ਼ਲਾ. ਅ ਮ੍ਰਹ੍ਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਹ੍ਲ (ਕੂਚ ਕਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਸਥਾਨ। ੨ ਮੰਜ਼ਿਲ. ਪੜਾਉ.

ਮਰਹੂਨ. ਅ ਮਰ੍ਹੂਨ ਵਿ–ਰਹਨ (ਗਹਿਣੇ) ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਗਿਰੋ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਗਿਰਵੀ.

ਮਰਹੂਮ. ਅ ਮ੍ਰਹ੍ਹੂਮ ਵਿ–ਰਹ੍ਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ–ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ.

ਮਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਛੂਤ ਦਾ ਭ੍ਰਮੀਕਰ ਰੋਗ. ਵਬਾ. ਮਰੀ. ਪਲੇਗ (plague) ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ,ਚਲਣਾ, ਉਛਲਣਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਕੰ. ਸੂਰਯਗ੍ਰਹਣ। ੪ ਆਮਕੰ. ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰੋਹਿਤ, ਜੋ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਡਾ-ਮਰਕਾ। ੫ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੬ ਪੈਣ. ਵਾਧੂ। ੭ ਬਾਂਦਰ। ੮ ਵਿ–ਮਾਂਜਣ ਲਾਇਕ.

ਮਰਕਜ਼. ਅ ਮਰ੍ਕ਼ਜ਼ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਕਜ਼ (ਨੇਜ਼ਾ ਗੱਡਣ) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਭਾਵ–ਮੱਧਭਾਗ. ਪਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ ਗੱਡਕੇ ਦਾਯਰਾ ਖਿੱਚੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਕੇਂਦ੍.

ਮਰਕਟ. ਸੰ. ਮਕ੍ਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਨਰ. ਬੰਦਰ. "ਮਰਕਟ ਮੁਸਟਿ ਅਨਾਜ ਕੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਮਕ੍ਟ ਧਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੪.

ਮਰਕਟੀ. ਸੰ. ਮਕ੍ਟੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਂਦਰੀ। ੨ ਲੰਗੂਰ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੩ ਮੱਕੜੀ. ਦੇਖੋ, ਮਕ੍ਟ ਧਾ। ੪ ਪਿੰਗਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ, ਛੰਦ ਦੀ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਰਕਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਮਣਿ. ਸਬਜ਼ਾ. Emerald. "ਮਰਕਤ ਮਣਿ ਭ੍ਰੂ ਚਿਤ੍ ਸੁਹਾਈ." (ਨਾਪ੍)

ਮਰਕਬ. ਅ ਮਰ੍ਕ਼ਬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਕੂਬ (ਸਵਾਰ) ਹੋਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਪੁਰ. ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਆਰੋਹਣ ਕਰੀਏ. ਸਵਾਰੀ. ਯਾਨ। ੨ ਰਥ ਗੱਡੀ ਸ਼ੁਤਰ ਘੋੜਾ ਆਦਿ. "ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਮਰਕਬ ਯਲੋ ਤੇਜ਼." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਅ ਮਰ੍ਤ਼ਬ. ਮਰਕ਼ਬ. ਉੱਚਾ ਬੁਰਜ ਆਦਿ ਥਾਂ, ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਰਕ਼ਬ (ਨਿਗਰਾਨੀ) ਕਰੀਏ.

ਮਰਕਾ. ਆਮਕੰ. ਦੇਖੋ, ਸੰਡਾਮਰਕਾ.

ਮਰਕੂਮ. ਅ ਮਰ੍ਕ਼ੂਮ ਵਿ–ਰਕ਼ਮ ਕੀਤਾ (ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ). ੨ ਅ ਮਸ੍ਰੂਕ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ. ਤਹਿ ਪੁਰ ਤਹਿ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਘਣਾ.

ਮਰਖ. ਸੰ. ਮਸ੍ਯੰ. ਖਿਮਾ. ਬਰਦਾਸ਼੍.

ਮਰਖਣ. ਦੇਖੋ, ਮਰਸਨ ੨–੪.

ਮਰੁਗ. ਮਰੇਗਾ. "ਕੋਊ ਕਹੈ ਇਹ ਮਰਗ ਅਬੈ ਹੀ." (ਪੰਪ੍) ੨ ਛਾ ਮ੍ਰਗ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. "ਮਰਗ ਸਵਾਈ ਨੀਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਅ ਮ੍ਰਗ਼ ਮਰਗ਼ਾ. ਦੁੱਬ. ਦੂਰਵਾ. ਪੀਲ੍ਹ. ਖੱਬਲ.

ਮਰਗਸਤਾਣ ਛਾ ਮ੍ਰਗ੍ਸ੍ਤਾਨ ਮਰਗ–ਸ੍ਥਾਂ. **ਮਰਗਸਤਾਣੀ** ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮਿ. "ਮਰਗਸਤਾਣੀ ਚਿਤਿ ਧਰਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) **ਮਰਗਸਤਾਨ** ੨ ਦੇਖੋ,ਮਰਗ਼ਜ਼ਾਰ.

ਮਰਗ਼ਜ਼ਾਰ. ਛਾ ਮ੍ਰਗ਼੍ਜ਼ਾਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਰਗ਼ (ਹਰੀ ਦੁੱਬ) ਵਾਲਾ ਥਾਂ. ਮਰਗ਼ਸ੍ਥਾਂ.

ਮਰਗ਼ੂਬ. ਅ ਮਰ੍ਗ਼ੂਬ ਵਿ–ਰਗ਼ਬ (ਪਸੰਦ) ਕੀਤਾ.

ਮਰਘਟ. ਮੁਰਦਾਘਾਟ. ਦੇਖੋ, ਮਰਹਟ. "ਮਰਘਟ ਲਉ ਸਭੁ ਲੋਗ ਕੁਟੰਬੁ ਭਇਓ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਮਰਚ. ਸੰ. ਮਰਿਚ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲ੍ਹੀ ਮਿਰਚ ਦਾ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਫਲ. "ਮਰਚ ਧਨਿਯ ਸੋਂ ਦਧਿ ਮਹਿ ਬੋਰੈ." (ਨਾਪ੍) ਲਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲ੍ਹੀ ਮਰਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹਨ, ਮਰਿਚ ਲਹੂ ਸੁਕਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਬਲਗਮ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਕਾਮਸ਼ਕ੍ਤਿ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਕਮ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਥੋੜੀ ਵਰਤੀ ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਮਰਜ. ਅ ਮਰ੍ਜ਼ ਮਰਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਜ (ਸੁਸ੍ਤ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਸ੍ਤਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ. ਮਾਂਦਗੀ। ੨ ਸੰ. ਸਤ੍ਵ. ਸ਼ੁੱਧੀ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੩ ਧੋਬੀ.

ਮਰਜਤ. ਮਦੰਨ ਕਰਤ. "ਮਰਜਤ ਮੀਚੁ ਅਨਿਕ ਬਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਜਿਤ.

ਮਰਜਨ. ਦੇਖੋ, ਮਰਦਨ ਅਤੇ ਮਾਰਜਨ.

ਮਰਜਾਦ ਅਥਵਾ **ਮਰਜਾਦ.**ਸੰ. ਮਰ੍ਯਾਦ. ਮਰ੍ਯਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਚਿੰਨ੍ ਅਥਵਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਜੋ ਦੇਸ਼ ਅਥਵਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਕਰੇ, ਉਹ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ। ੨ ਮੁਨਸਿਫ. ਮਧ੍ਯਸ੍ਥ। ੩ ਮਰ੍ਯਾਦਾ. ਸੀਮਾ. ਹੱਦ. "ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਮਰਜਾਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ। ੫ ਸਮਾਜ ਅਥਵਾ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਥਾਪਿਆ ਨਿਯਮ. "ਨਾ ਮਰਜਾਦੁ ਆਇਆ ਕਲਿ ਭੀਤਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ)

ਮਰਜਾਦਕ. ਵਿ–ਮਰ੍ਯਾਦਾ ਕ੍ਰਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਯਮ ਥਾਪਣ ਵਾਲਾ. "ਰਾਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਮਰਜਾਦਕ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਰਜਾਦਾ ਦੇਖੋ, ਮਰਜਾਦ. **ਮਰਜਾਦੁ**

ਮਰਜਾਮ. ਮਰਨ–ਜਨਮ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮ ੨। ੨ ਸੰ. ਮ੍ਰਿਯਮਾਣ. ਮਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ.

ਮਰਜਾਰ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਜਾਰ. **ਮਰਜਾਰੀ**

ਮਰਜੀ. ਅ ਮਰ੍ਜ਼ੀ ਮਰਜ਼ੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਜਵ (ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਾਮਨਾ. ਇਰਾਦਾ. "ਜਨੰ ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਰਜੀ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਰਜੀਉੜਾ ਦੇਖੋ, ਮਰਜੀਵੜਾ. **ਮਰਜੀਆ**

ਮਰਜੀਵਨ. ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਮਰਕੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਲਾਭ ਕਰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਰੋਕਣੀ ਮਰਨ ਹੈ, ਅਰ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਸ਼ ਕਰਕੇ ਚਲਾਉਣਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ੩ ਲੋਕਰੀਤਿ ਅਤੇ ਜਾਤਿ ਆਦਿ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨ ਜੀਵਨ ਲਾਭ ਕਰਨ ਦੀ ਅਵਸ੍ਥਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਰਜੀਵੜਾ } ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ ਤਜਾਗਕੇ ਆਤਮਜੀਵਨ
ਮਰਜੀਵਾ } ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰ-ਜੀਵਨ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਕੱਢਣ ਲਈ ਟੁੱਬੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਮੁਰਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਕੇ ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕਚੰਦ ੨.

ਮਰਜੇਸ. ਮਰਜ਼-ਈਸ਼. ਰਾਜ ਰੋਗ। ੨ ਮ੍ਰਿਜੇਸ਼. ਕਾਲ। ੩ ਰੁਦ੍ਰ.

ਮਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਯੋਗ. ਮੌਤ. "ਮਰਣ ਲਿਖਾਇ ਆਏ, ਨਹੀ ਰਹਿਣਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਸ਼। ੩ ਗੁਰੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੌਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ. ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਤਮਰਨਾ.

ਮਰਣਹਾਰੁ. ਵਿ-ਮਰਣ ਵਾਲਾ. ਬਿਨਸਨਹਾਰੁ. "ਮਰਣਹਾਰੁ ਇਹੁ ਜੀਅਰਾ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮਰਣਮੁਕਤਿ. ਮਰਣ (ਮੌਤ) ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ (ਛੁਟਕਾਰਾ) ਪਾਉਣਾ. "ਮਰਣਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਸਾਰ ਨ ਜਾਨੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਰਨਮੁਕਤਿ ੩.

ਮਰਣ ਮੰਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਮਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ. ਯੁੱਧ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪਰਵਾ ਨਾ ਕਰਨੀ.

ਮਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰਣ ੧। ੨ ਮਰਗਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਿਮਿੱਤ ਯਗਜ਼ ਆਦਿ ਕਰਮ। ੩ ਮਾਜਰਤ. ਕਾਣ. ਮੁਕਾਣ. "ਝੁੰਡੀ ਪਾਇ ਬਹਨਿ ਨਿਤਿ ਮਰਣੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮਰਣਿ. ਮਰਨੇ ਮੇਂ. ਮਰਣ ਵਿੱਚ. "ਜੋਰੁ ਨ ਜੀਵਣਿ, ਮਰਣਿ ਨ ਜੋਰੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਮਰਣ ਤੋਂ.

ਮਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਮਰਣ ੧.

ਮਰਤ. ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਦਾ. ਮਰਦਾ. "ਮਰਤ ਨ ਸੋਗ ਬਿਓਗੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਮਰਨ ਪੁਰ. "ਅਵਰ ਮਰਤ ਮਾਇਆ ਮਨੁ ਤੋਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੩ ਸੰ. ਸਜੰ. ਮਤੰਜਲੋਕ. "ਮਰਤ ਪਇਆਲ ਅਕਾਸੁ ਦਿਖਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੪ ਮਨੁੱਖ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮਰਤੁ, ਮਰਤਜ ਅਤੇ ਮਾਰੁਤ.

ਮਰਤਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਤੰਜ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ ਹੈ.(ਸਨਾਮਾ)

ਮਰਤਬਾ. ਅ. مرتبہ ਮਰਤਬਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਰਤਬ (ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਰੁਤਬਾ. ਦਰਜਾ. ਅਧਿਕਾਰ. ਪਦਵੀ. "ਵਡੀਹੂ ਵਡਾ ਅਪਾਰ ਤੇਰਾ ਮਰਤਬਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਮਰਤਬਾਨ. ਫ਼ਾ مرتبان ਮ੍ਰਿਦ ਬਾਸਨ. ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਲਾਖ ਆਦਿ ਦਾ ਪੋਚਾ ਫਿਰਿਆ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਲਕੰਦ ਮੁਰੱਬਾ ਆਦਿ ਪਾਈਦਾ ਹੈ.

ਮਰਤਾ. ਵਿ-ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ. (ਸਾਰਥਿਕੀ). "ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਕੀ ਮਰਤਾ ਫੁਨ ਜੋਊ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮਰਦਾ.

ਮਰਤੁ. ਸੰ. ਮਾਰੁਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਪਵਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰੁਤ। ੨ ਭਾਵ-ਪ੍ਰਾਣ. ਸ੍ਵਾਸ. "ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਮਰਤੁ ਸੁ ਸਨਬੰਧੁ ਕੀਜੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਯੁਕ੍ਰਿ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸੁ ਸੰਬੰਧ (ਕੁੰਭਕ) ਕੀਜੈ.

ਮਰਤੂਬ. ਅ. مرطوب ਵਿ-ਰਤ਼ਬ (ਤਰ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਤਰਾਵਤ ਵਾਲਾ.

ਮਰਤਜ. ਸੰ. ਮਤਜੰ. ਵਿ-ਮਰਨ ਧਰਮਾ. ਮਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਆਦਮੀ. ਮਨੁੱਖ। ੩ ਭੂਲੋਕ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਖੰਡ। ੪ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ.

ਮਰਤਜ ਲੋਕ. ਮਤੰਜ (ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ) ਦੇਸ਼. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਮਰਦ. ਫ਼ਾ ~ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਆਦਮੀ. ਮਨੁੱਖ। ੨ ਵਿ-ਦਿਲੇਰ. ਬਹਾਦੁਰ. "ਹੋਰ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ। ੩ ਸੰ. ਮਦੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਸਖ਼ਤ ਦਬਾਉ। ੪ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਮਸਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰਗੜ. "ਪੀਵਤ ਮਰਦ ਨ ਲਾਗ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਰਾਮਰਸ ਪੀਣ ਤੋਂ ਮੌਤ ਦੀ ਰਗੜ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮਰਦਨ ੪.

ਮਰਦਊ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਰਦਪਨ. ਦਿਲੇਰੀ. ਬਹਾਦੁਰੀ. ਮਰਦਾਨਗੀ. ਮਰਦਮੀ.

ਮਰਦਕ. ਫ਼ਾ مردک ਸੰਗਜ਼ਾ-ਛੋਟਾ ਆਦਮੀ. ਘਟੀਆ ਮਨੁੱਖ। ੨ ਸੰ. ਮਦੰਕ. ਵਿ-ਮਲਣ (ਮਸਲ ਦੇਣ) ਵਾਲਾ.

ਮਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਦ. ਸੰ. ਮਦੰਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਸਲਣਾ. ਮਲਣਾ. ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨੀ। ੨ ਪੀਹਣਾ. ਚੂਰਾ ਕਰਨਾ. "ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਉਹਾਂ ਕੇ ਮਰਦਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਮਲਣ ਦਾ ਪਦਾਰਥ. ਵਟਣਾ. "ਤਨਿ ਮਰਦਨ ਮਾਲਣਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜ਼ਾਨੀ ਮਰਦਨ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਮਰਦਾਂ ਦੇ. "ਪੀਵਤ ਮਰਦਨ ਲਾਗ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਰਾਮਰਸ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਮਰਦਾਂ (ਸੰਤਾਂ) ਦ੍ਵਾਰਾ. ਪਰ ਇਹ ਅਰਥ ਸਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਗ ਪਾਠ ਹੈ, ਲਾਗਿ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਮਰਦ ੪.

ਮਰਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਮਰਦਊ.

ਮਰਦਲ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਲ.

ਮਰਦਾਨ. ਫ਼ਾ مردان ਮਰਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਨਾਮ ਹੋਤੀਮਰਦਾਨ ਹੈ.

ਮਰਦਾਨਹਵਾਰ. ਫ਼ਾ مردانہ وار ਮਰਦਾਂ ਵਾਂਙ. ਬਹਾਦੁਰੋਂ ਕੀ ਤਰਹਿ.

ਮਰਦਾਨਗੀ. ਫ਼ਾ مردانگی ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਰਦਪਨ. ਪੁਰੁਸ਼ਤ੍ਵ। ੨ ਬਹਾਦੁਰੀ. ਦਿਲੇਰੀ.

ਮਰਦਾਨਾ. ਫ਼ਾ مردانہ ਵਿ-ਮਰਦਾਨਹ. ਮਰਦਾਂ ਜੇਹਾ. "ਸੋਈ ਮਰਦ ਮਰਦ ਮਰਦਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਰਦਾਨਾ ਭਾਈ.

ਮਰਦਾਨਾ ਭਾਈ. ਲੱਖੋ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਾਦਰੇ ਮਿਰਾਸੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੫੧੬ ਵਿੱਚ ਤਲਵੰਡੀ ਜਨਮਿਆ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ "ਭਾਈ" ਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਗਤਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੩ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੫੯੧ ਨੂੰ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸ੍ਵਾਨ ਦੇ ਕੁੱਰਮ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੁੱਰਮ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਦੇਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸਸਕਾਰੀ. * ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਕਰਕੇ ਰਬਾਬੀ ਉਪਾਧੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਲੋਕ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪੌੜੀ ੧੨.

ਮਰਦਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮਰਦਾਨਗੀ। ੨ ਮਰਦ ਦੀ. ਮਰਦਾਵੀਂ.

ਮਰਦਾਨੇ ਹੱਕ. ਫ਼ਾ مردان حق ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ. ਸਾਧੁਜਨ.

ਮਰਦਾਨੇ ਮਰਦਾਂ. ਫ਼ਾ مردان مرداں ਵਿ-ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਬਹਾਦੁਰ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੂਰਵੀਰ.

ਮਰਦੀ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਰਦਊ. ਪੁਰੁਸ਼ਤ੍ਵ. ਮਰਦਾਨਗੀ। ੨ ਮਰਦੀਂ. ਮਰਦਾਂ ਨੇ. "ਜਾਂ ਘਾਲ ਮਰਦੀ ਘਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਮਰਦੀਆ. ਮਾਰ ਦੀਆ। ੨ ਮਰਦਨ ਕਰ ਦੀਆ. "ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦੀਆ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਮਦੰਨ (ਚਕਨਾਚੂਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਵਾਲਾ.

ਮਰਦੁਮ. ਫ਼ਾ مردم ਲੋਕ. ਜਨ.

ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ. ਫ਼ਾ مردم شماری ਸੰਗਜ਼ਾ-ਜਨ-ਸੰਖਜ਼ਾ. ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ. ਮਨੁਸ਼ਜ਼-ਗਣਨਾ. Census. ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੀ ਰੀਤਿ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਮ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਜਨ-ਸੰਖਜ਼ਾ ਸਨ ੧੮੦੧ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਨ ੧੮੬੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਪੂਰੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ੧੭ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੮੧ ਨੂੰ ਹੋਈ. ਹੁਣ ਹਰ ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਨਗਰ, ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਨਾਮ, ਉਮਰ ਧਰਮ, ਜਾਤਿ, ਸਿਖਜ਼ਾ, ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾ ਆਦਿ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

*ਗਜ਼ਾਨੀ ਠਾਕੁਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਫੱਗੁਣ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੯੫ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੮੧ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਪਰਲੋਕਗਮਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਅਸੀਂ ੧੫੯੧ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਮਰਦੁਮਕ. ਫ਼ਾ مردمک ਸੰਗਜ਼ਾ-ਅੱਖ ਦੀ ਧੀਰੀ.

ਮਰਦੁਮਾਨੇ ਚਸ਼ਮ. ਫ਼ਾ مردمان چشم ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਰੀਆਂ.

ਮਰਦੂਦ. ਅ. مردود ਵਿ-ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ। ੩ ਬੇਇੱਜ਼ਤ. ਅਪਮਾਨਿਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਜਹ ਮਰਦੂਦ.

ਮਰਦੇ ਤਮਾਮ. ਫ਼ਾ مرد تمام ਵਿ-ਪੂਰਣ ਪੁਰੁਸ਼. ਕਾਮਿਲ ਆਦਮੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ.

ਮਰਦੋਂ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋਹੜੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ, ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਵਨੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਫਰ-ਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਲਈ ਆਏ ਸਨ. ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾ-ਦੁਰ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੀ ਹੈ. ਪਾਸ ਕੱਚੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੬੦੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਮਰਦੰਗ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ। ੨ ਮਰਦ-ਅੰਗ.

ਮਰਨ. ਦੇਖੋ, ਮਰਣ. "ਮਰਨ ਜੀਵਨ ਕੀ ਸੰਕਾ ਨਾਸੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਮਰਨਹਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮਰਣਹਾਰੁ.

ਮਰਨਮੁਕਤਿ. ਮੌਤ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰਣਮੁਕਤਿ। ੨ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਮੋਕ। ੩ ਪ੍ਰਾਣਤਜਾਗਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ. "ਬੇਣੀ ਕਹੈ, ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਭਗਤਹੁ! ਮਰਨ-ਮੁਕਤਿ ਕਿਨਿ ਪਾਈ?" (ਸ੍ਰੀ)

ਮਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰਣਾ.

ਮਰਨਿ. ਮਰਦੇ ਹਨ. "ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੋ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) ੨ ਮਰਨ ਤੋਂ.

ਮਰਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੌਤ. "ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ, ਤਾ ਸਦਜੀਵਣੁ ਹੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਮਰਬੋ. ਕ੍ਰਿ-ਮਰਨਾ. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਤਜਾਗ ਕਰਨਾ.

ਮਰਮ ਅਥਵਾ **ਮਰਮੁ.** ਸੰ. ਸਮੰਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਜੀਵਨ ਅਸਥਾਨ. ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਗਹਿ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਥਾਂ। ੩ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ਼ ਆਦਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਗ.* "ਭੇਦ ਚਲੇ ਮਰਮਸਥਲ ਕੋ ਸਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਤਾਤਪਰਯ. ਮਤਲਬ. ਸਾਰ. "ਉਆ ਕਾ ਮਰਮੁ ਓਹੀ ਪਰੁ ਜਾਨੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਭੇਤ. ਰਾਜ਼.

ਮਰਮਸਥਲ. ਸੰ. ਮਮੰਸ਼ਥਲ. ਦੇਖੋ, ਮਰਮ ੩.

ਮਰਮਹਾਰੀ. ਭੇਤੀਆ. ਜਾਸੂਸ.

ਮਰਮਗਜ਼. ਸੰ. ਸਮੰਜ਼. ਵਿ-ਮਰਮ (ਭੇਤ) ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਰਾਜ਼ਦਾਂ. ਮਰਮੀ.

ਮਰਮਚਰ. ਡਿੰਗ. ਦਿਲ. ਮਨ. ਦੇਖੋ, ਮਰਮ.

ਮਰਮਰ. ਫ਼ਾ مرمر ਸੰਗਜ਼ਾ-ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਨਰਮ ਪੱਥਰ. ਸੰਗ ਮਰਮਰ Marble। ੨ ਬੇਦਾਨਾ ਅਨਾਰ। ੩ ਸੰ. ਸਮੰਜ.† ਮੜ ਮੜ ਸ਼ਬਦ. ਸੁੱਕੇ ਪੱਤੇ ਆਦਿ ਦਾ ਖੜਕਾ। ੪ ਹਲਦੀ.

ਮਰਮਾ } ਦੇਖੋ, ਮਰਮ ੪ ਅਤੇ ੫. "ਨਹੀ ਜਾਨਿਓ
ਮਰਮਾਮ } ਹਰਿਮਰਮਾਮ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪)

* सन्निपातः शिरास्नायु सन्धि मांसस्थि सम्भवः
मर्म्माणि तेषु तिष्ठन्ति प्राणाः खलु विशेषतः
(ਭਾਵਪ੍ਰਕਾਸ਼)

† ਦੇਖੋ, ਅੰ. ਸਮਾਂਸ਼ਕਾਸ਼

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਰਮਿਕ } ਦੇਖੋ, ਮਰਮਗ੍ਯ. "ਮਰਮੀ ਹੋਇ ਸੁ ਮਨ
ਮਰਮੀ } ਕਉ ਜਾਨੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਮਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਮਰਮ.

ਮਰਯਾ }
ਮਰਯਾਦ } ਸੰ. ਸਥਾ ਅਤੇ ਸਥਾਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ। ੨ ਸੀਮਾ. ਹੱਦ। ੩ ਨਦੀ
ਮਰਯਾਦਾ } ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੪ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਮਰਜਾਦ.

ਮਰਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅੰਗੜਾਈ ਲੈਕੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਮੜਕਾਉਣਾ. "ਉਠੀ ਮਰਰਾਇਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੫੩)

ਮਰਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਮੁਰੱਬਾ ਕਰਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸੀ ਹੈ, ੬ ਬਿਸ੍ਵਾਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਰਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ.

ਮਰਵਾਹ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ. "ਬਾਲਾ ਮਰਵਾਹ ਬਿਗਸੰਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਮਰਵਾਹੀ }
ਮਰਵਾਹੀ ਮਾਤਾ } ਦੇਖੋ, ਮਹਾਦੇਵੀ ੨.

ਮਰਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਵਾੜ.

ਮਰਵਾਰੀਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਤੀ. ਮੁਕ੍ਤਾ.

ਮਰਝਾਇਕੈ. ਦੇਖੋ, ਜਰਵਾਣਾ ੪ ਅਤੇ ਮਿਰੜਾਇਕੈ.

ਮਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਮੌਤ. ਦੇਖੋ, ਮਰ. "ਜਰਾ ਮਰਾ ਤਾਪੁ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਮਰਾਠੀ (ਮਹਾਰਾਸ੍ਟ੍ਰੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਫ਼ਾ [illegible] ਸਰਵ–ਮੈਨੂੰ. ਮੁਝੇ. ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ.

ਮਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਾਸੀ.

ਮਰਾਕਬ. ਅ [illegible] ਮੁਰਾਕਿਬ. ਵਿ–ਰਕ੍ਬ (ਉਡੀਕਣ) ਵਾਲਾ. ਇੰਤਿਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅ [illegible] ਮਰਾਕਬ. ਮਰਕਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਸਵਾਰੀਆਂ. ਵਾਹਨ.

ਮਰਾਕਬਤ }
ਮਰਾਕਬਾ } ਅ [illegible] ਮਰਾਕ਼ਬਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਕ੍ਬ (ਸਮਾਧਿਪਰਾਇਣ) ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. "ਤਾਂ ਪੀਰ ਮਰਾਕਬੈ ਵਿੱਚ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਇਹ ਫਕੀਰ ਬੜਾ ਮਸਤਾਨਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਮਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਮੈਰਾਜ.

ਮਰਾਤਿਬ. ਮਰਤਬਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਪਦਵੀਆਂ. ਰੁਤਬੇ.

ਮਰਾਰਿ. ਵਿ–ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ. "ਕਰ ਮੈ ਕਰਵਾਰ ਸੰਭਾਰ ਹਕਾਰ, ਮਰਾਰਿ ਪੈ ਧਾਇਪਰੇ ਅਰਕੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਮੁਰਾਰਿ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਖਲਿਹਾਨ. ਪਿੜ.

ਮਰਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਹੰਸ. "ਸੰਤ ਮਰਾਲ ਕਰਹਿ ਕੰਤੂਹਲ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਘੋੜਾ. ਤੁਰੰਗ. "ਨੱਚੇ ਮਰਾਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੪ ਹਾਥੀ। ੫ ਅਨਾਰ ਦਾ ਜੰਗਲ। ੬ ਕੱਜਲ। ੭ ਖਲ. ਦੁਸ੍ਟ। ੮ ਵਿ–ਚਿਕ੍ਕਣਾ (ਚਿਕਨਾ).

ਮਰਾਲਜਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਰਾਲ (ਹੰਸ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਬ੍ਰਹਮਾ. "ਨਮੋ ਨਮੋ ਤਵ ਜਾਨ-ਮਰਾਲਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ. ਵਾਣੀ ਦੀ ਦੇਵੀ.

ਮਰਾਲਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਰਾਲ (ਹੰਸ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਹੰਸਣੀ. ਹੰਸੀ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੁਨ ਮਾਨਸ ਸਰਸ, ਜੀਹ ਮਰਾਲਨ ਜਾਂਹਿ." (ਨਾਪ੍)

ਮਰਾਲਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਰਾਲਜਾਨ.

ਮਰਾਲਵਾਹਿਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੰਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇਵੀ. "ਮਰਾਲਵਾਹਿਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ." (ਨਾਪ੍)

ਮਰਿ. ਮਰਕੇ. "ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਫਿਰਿ ਵਾਰੋਵਾਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਮਰਿਓਦਿ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਦਾ ਉਦਯ ਹੋਣਾ. ਮਰਣਾ. ਪ੍ਰਾਣਾਂਤ. "ਵਿਣੁ ਡਿਠੇ ਮਰਿਓਦਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਮਰਿਚ. ਦੇਖੋ, ਮਰਚ.

ਮਰਿਜਾਮ. ਮਰਕੇ ਜੰਮਦਾ ਹੈ. "ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਜਨਮੈ ਮਰਿਜਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਮਰਿਜੀਵੜਾ }
ਮਰਿਜੀਵਾ } ਦੇਖੋ, ਮਰਜੀਵੜਾ. "ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਮਰਿਜੀਵੜੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) "ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ, ਜੋ ਮਰਿ-ਜੀਵਾ ਹੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮਰਿਬੋ. ਕ੍ਰਿ–ਮਰਣਾ. "ਮੈ ਨ ਮਰਉ, ਮਰਿਬੋ ਸੰਸਾਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਰੀ. ਵਧਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰਕ ਅਤੇ ਅੰ. murrain. "ਇਸ [illegible] ਪੁਰ ਮਰੀ ਹਟਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਜੋ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ੩੯ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਚਿਆਈ ੭੫੧੭ ਫੁਟ ਹੈ.

ਮਰੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਮੌਤ. "ਨਹ ਮਰੀਆ ਨਹ ਜਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਰੀਯ.

ਮਰੀਐ ਰੋਇ. ਦੇਖੋ, ਰੋ ਮਰਣਾ.

ਮਰੀਚ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰੀਚ. "ਸੁਬਾਹੁ ਮਰੀਚੰ। ਚਲੈ ਬਾਂਛ ਮੀਚੰ ॥" (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਰੀਚਿ.

ਮਰੀਚਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਵਡਾ ਮਾਨਸਿਕ ਪੁਤ੍। ੨ ਕਿਰਣ. ਰਸ਼ਮਿ। ੩ ਵਿ–ਕੋਮਲ. ਸੂਖਮ. ਕ੍ਰਿਪਣ.

ਮਰੀਚਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਦਾ ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ। ੨ ਕਿਰਣ. ਰਸ਼ਮਿ. "ਛਾਈ ਹੈ ਛਪਾਕਰ ਮਰੀਚਿਕਾ ਦਰੀਚਿਨ ਮੇ." (ਜਸਵੰਤ)

ਮਰੀਚਿਮਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਰਣਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ.

ਮਰੀਜ. ਅ [illegible] ਮਰੀਜ. ਮਰਜ਼ (ਰੋਗ) ਵਾਲਾ. ਰੋਗੀ. ਬੀਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਰਜ.

ਮਰੀਯਮ. ਅ [illegible] Mary. ਅਮਰਾਨ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਈਸਾ.

ਮਰੁ. ਮੌਤ. ਦੇਖੋ, ਮਰ. "ਜੀਵਦਿਆ ਮਰੁ ਮਾਰਿ, ਨ ਪਛੋਤਾਈਐ."? (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੨ ਸੰ. ਮਰੁ. ਮਾਰੂ. ਜਲ ਰਹਿਤ ਭੂਮਿ. ਮਾਰਵਾੜ। ੩ ਵਿ–ਮਾਰਕ (ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮਰੁ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚਾਰੇ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰਿ ਮਰੁ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿਜਲੁ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਮਰੁਥਲ }
ਮਰੁਥਲੀ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਰੁਭੂਮਿ. ਰੇਤਲਾ ਦੇਸ਼. ਜਲ ਰਹਿਤ ਦੇਸ਼.

ਮਰੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਵਨ. ਵਾਯੁ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "ਮਰਿਮਿਤ" ਸ਼ਬਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਾਯੁ ਦੀ ਮਰੁਤ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰੁਤ ਬੱਖੜ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਮਾਰੁਤ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਤਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਕਸ਼ ਪ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਅਜੇਹਾ ਕਠਿਨ ਵ੍ਰਤ ਧਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ ਹੋਵੇ. ਇੰਦ੍ ਇਹ ਮਾਲੂਮ ਕਰਕੇ ਸੇਵਕ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਦਿਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਗਿਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਿਤਿ, ਜੂਠੇਮੂੰਹ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਖੁੱਲੇ ਛੱਡਕੇ ਸੋਂ ਗਈ. ਇੰਦ੍ ਨੇ ਦਿਤਿ ਦਾ ਇਹ ਕਰਮ ਵ੍ਰਤਭੰਗ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜਾਣਿਆ, ਅਰ ਸੂਖਮਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜਿਆ ਅਤੇ ਗਰਭ ਦੇ ੪੯ ਟੁਕੜੇ ਕਰਦਿੱਤੇ, ਪਰ ਉਹ ਦੋਹੇ ਤਪਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਮੋਏ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰੋਕੇ ਇੰਦ੍ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ, ਬੱਸ! ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਮਾਰ. ਇਸ ਪੁਰ ਇੰਦ੍ ਨੂੰ ਦਯਾ ਆਈ ਅਰ ਆਖਿਆ "ਮਾਰੁਤ" (ਮਤ-ਰੋਓ). ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਪੁਰ ਨਾਮ ਮਾਰੁਤ ਹੋਇਆ.

ਇੰਦ੍ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਅਤ ਉਹ ੪੯ ਮਰੁਤ (ਪਵਨ) ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ:–

ਏਕਜਯੋਤਿ, ਦ੍ਵਿਜਯੋਤਿ, ਤ੍ਰਿਜਯੋਤਿ, ਜਯੋਤਿ, ਏਕ ਸ਼ਕ੍, ਦ੍ਵਿਸ਼ਕ੍, ਤ੍ਰਿਸ਼ਕ੍, ਇੰਦ੍, ਗਤਦ੍ਵਿਸ਼ਨ, ਤਤ:, ਪਤਿਸਕ੍ਰਿਤ, ਪਰ, ਮਿਤ, ਸੰਮਿਤ, ਸੁਮਤਿ, ਰਿਤਜਿਤ, ਸਤਜਿਤ, ਸੁਸ਼ੇਣ, ਸੇਨਜਿਤ, ਅੰਤਿਮਿਤ੍, ਅਨਮਿਤ੍, ਪੁਰੁਮਿਤ੍, ਅਪਰਾਜਿਤ, ਰਿਤੁ, ਰਿਤਵਾਹ, ਧਤੀ, ਧਰੁਣ, ਧ੍ਰੁਵ, ਵਿਧਾਰਣ, ਦੇਵਦੇਵ, ਦੀਦ੍ਵਿਕ, ਅਦ੍ਵਿਕ, ਵ੍ਰਤਿਨ, ਅੱਸਦ੍ਵਿਕ, ਸਮਰ, ਧਾਤਾ, ਦੁਰੰ, ਧ੍ਰਿਤਿ, ਭੀਮ, ਅਭਿਯੁਕ੍, ਅਖੰਤ, ਸਹ, ਦਸ੍ਯੁਤਿ, ਦਸ੍ਯੁ, ਅਨਾਯਜ, ਅਬਵਾਸ, ਕਾਮ, ਜਯ ਅਤੇ ਵਿਰਾਟ.

ਮਰੁਤਸੁਤ }
ਮਰੁਤਤਨਯ } ਮਰੁਤ (ਪਵਨ) ਦਾ ਪੁਤ੍ ਹਨੂਮਾਨ। ੨ ਭੀਮਸੇਨ.
ਮਰੁਤਪੁਤ੍ } ਦੇਖੋ, ਮਾਰੁਤੀ.

ਮਰੁਦੁਰਗ. ਮਾਰੂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰੁ ੨.

ਮਰੁਪ੍ਰਿਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਤਲਾ ਦੇਸ਼ (ਮਾਰੂ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਸ਼ੁਤਰ. ਊਠ। ੨ ਭਟਿੰਦਰ.

ਮਰੂ. ਦੇਖੋ, ਮਰੁ ੨. "ਮਰੂ ਦੁਰਗ ਮੈ ਹੋਇ ਪ੍ਰਵੇਸਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਨੀਤਿ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਰੁਦੁਰਗ ਬਣਾਉਣਾ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਵੈਰੀ ਹੱਲਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ. ਮਰੁਦੁਰਗ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜਖੀਰਾ ਇਤਨਾ ਜਮਾ ਰਖਦੇ ਕਿ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਜੰਗ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਨਾ ਮੁੱਕੇ.

ਮਰੂੰ. ਮਰਕੇ. ਮਸੀਂ. ਔਖ (ਕਠਿਨਾਈ) ਨਾਲ. "ਗਹਜੋ ਮਰੂੰ ਕਸ ਜਤਨ ਬਨਾਏ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਰੂਆ. ਸੰ. ਮਰੁਵ ਅਤੇ ਮਰੁਵਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਰਵਾ. ਗੰਧਪਤ੍. ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਚਟਨੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਸੂਲ ਗਠੀਆ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ. L. Origanum marjorana.

ਮਰੂਸ }
ਮਰੂਸੀ } ਦੇਖੋ, ਮੌਰੂਸ ਅਤੇ ਮੌਰੂਸੀ.

ਮਰੂਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਰੋੜਾ. ਪੇਂਚ. "ਚਿਤ ਮੈ ਚਪ ਰੋਸ ਕੈ ਮਾਰ ਮਰੂਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਮਰ–ਊ ਰਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ.

ਮਰੇ. Captain Murray. ਇਹ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨੌਕਰ, ਲੁਦਿਆਨੇ ਫੌਜੀ ਡਾਕਟਰ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰ ਡੇਵਿਡ ਆਕਟਰਲੋਨੀ ਪੌਲਿਟੀਕਲ ਰੈਜੀਡੈਂਟ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਤਹਤ ਅੰਬਾਲੇ ਅਤੇ ਲੁਦਿਆਨੇ ਪੌਲਿਟੀਕਲ ਕੰਮ ਭੀ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ "ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ" ਨਾਮੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਮਰੇ ਨੇ ਲੁਦਿਆਨੇ ਮੌਲਵੀ ਬੁਟੇਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨਸਿੰਘ ਭੜੀ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖਪੰਥ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਵਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਮਾਲੀ ੬.

ਸਨ ੧੮੨੬ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਲਾਹੌਰ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਦਿਸੰਬਰ ੧੮੨੬ ਤੋਂ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੨੭ ਤਕ ਰਿਹਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਲ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਜਾਂ ਜੋ ਹਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਤੇ ਮਲੂਮ ਹੋਏ, ਉਹ ਪੌਲਿਟੀਕਲ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਚਿੱਠੀਆਂ "The Panjab as a Sovereign State" ਵਿੱਚ ਛਪੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਲਾਇਕ ਹਨ. "ਮਰੇ ਸਾਹਿਬ ਤਿੰਹ ਕਹਯੋ ਬਖਾਨ." (ਪੰਪ੍)

ਮਰੈਯਾ. ਵਿ–ਮਾਰਨ ਕਰੈਯਾ. ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ.

ਮਰੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਰੋੜ. ਵੱਟ. ਵਲ। ੨ ਐਂਠ. ਆਕੜ.

ਮਰੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਰੋੜਨਾ. ਮਰੋੜਾ ਦੇਣਾ. "ਤਪਿ ਤਪਿ ਲੂਹਿ ਲੂਹਿ ਹਾਥ ਮਰੋਰਉ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ)

ਮਰੋੜ }
ਮਰੋੜਨਾ } ਦੇਖੋ, ਮਰੋਰ, ਮਰੋਰਨਾ ਅਤੇ ਮਰੋੜਾ.

ਮਰੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰੋਰ ਅਤੇ ਮਰੋਰਨਾ। ੨ ਵਿੱਡਪੀੜ। ੩ ਸੰ. ਸੁਸ਼ਰੁਤਿਸਾਰ–ਮੁਰਰਾਤਿਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੇਚਿਸ਼.

ਮਰੰਤੀ. ਵਿ–ਮਾਰਣ ਵਾਲੀ. ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਲਾਜ ਮਰੰਤੀ ਮਰਿਗਈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਮਰਦੀਹੋਈ.

ਮਰੰਦ. ਮਰਦਾ. ਮੌਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੁੰਦਾ. "ਫਿਰਿ ਨ ਮਰੰਦ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਮਰੰਮ. ਦੇਖੋ, ਮਰਮ ੨ ਅਤੇ ੩. "ਲਾਗੀ ਚੋਟ ਮਰੰਮ ਕੀ." * (ਸ. ਕਬੀਰ)

* ਇਹ ਪਾਠ ਮਰੰਮ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਮੰਮ ਲਿਖਤਾ ਦੇ ਮੇਲ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਰੰਮਤ. ਅ ਮرمت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਮ (ਟੁੱਟੇ ਨੂੰ ਜੋੜਨ) ਦਾ ਭਾਵ.

ਮਰੁਾਜ. ਦੇਖੋ, ਮੇਹਰਾਜ.

ਮਰੂੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੜ੍ਹੀ. "ਠੌਰ ਭਯਾਨਕ ਗੌਰ ਮਰੂੀਨ ਗਯੋ." (ਨਾਪ੍)

ਮਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੈਲ. ਉਹ ਵਸ੍ਤੁ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧੋਕੇ ਸਾਫ ਕਰੀਏ. "ਬਹੁਰ ਨ ਕਬਿ ਲਾਗਹਿ ਮਲ ਲੇਸਾ." (ਨਾਪ੍) "ਮਲਪਾਪ ਕਲਮਲ ਦਹਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਵਿਸ੍ਠਾ. ਗੰਦਗੀ. "ਮਲ ਮੂਤ ਮੂੜ ਜਿ ਮੁਘਧ ਹੋਤੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਪਾਪ. ਗੁਨਾਹ। ੪ ਕ੍ਰਿਪਣ. ਸੂਮ। ੫ ਸੰ. ਮੱਲ. ਭੁਜਾ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਾਲਾ. ਪਹਿਲਵਾਨ. "ਮਲ ਲਥੇ ਲੈਦੇ ਫੇਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੬ ਬਲਵਾਨ ਮਨੁੱਖ. ਭਾਵ–ਯਮਦੂਤ. "ਦੋਨਿ ਸੁ ਮਲ ਸਜਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੭ ਦੇਖੋ, ਮੱਲਣਾ. "ਜਿਨੀ ਪਛਾਤਾ ਖਸਮੁ, ਸੋ ਦਰਗਾਹ ਮਲ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਮਲਊਨ. ਅ ملعون ਮਲਊਨ. ਵਿ–ਲਅਨਤ ਕੀਤਾ. ਧਿੱਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੈਤਾਨ. "ਸੋ ਮੁਲਾ, ਮਲਊਨ ਨਿਵਾਰੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮਲਆਨਲ
ਮਲਆਨਲੋ } ਸੰ. ਮਲਯਾਨਿਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਲਯ ਨੂੰ ਛੁਹਕੇ ਆਈ ਪੌਣ। ੨ ਮਲਯ–ਅਨਲ. ਮਲਯ ਅਗਨਿ. ਮਲਯਾਨਲ. "ਧੂਪ-ਮਲਆਨਲੋ ਪਵਨੁ ਚਵਰੋ ਕਰੇ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਮਲਯ.

ਮਲਇ. ਦੇਖੋ, ਮਲਯ.

ਮਲਕ ਅਥਵਾ **ਮਲਕੁ.** ਅ ملک ਮਲਿਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਮੀਰ ਮਲਕ ਉਮਰੇ ਫਾਨਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਲਾੜਾ. ਦੁਲਹਾ। ੩ ਮਲਕ. ਧਨਸੰਪਦਾ. ਵਿਭੂਤਿ। ੪ ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤਾ. ਦੇਵਦੂਤ। ੫ ਮਲਕੁਲਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਦਾ ਫਰਿਸ਼੍ਤਾ. ਅ਼ਜ਼ਰਾਈਲ. "ਮਲਕੁ ਜਿ ਕੈਨੀ ਸੁਣੀਦਾ, ਮਹੁ ਦੇਖਾਲੇ ਆਇ." (ਸ: ਫਰੀਦ) "ਦੁਹੁ ਦੀਵੀ ਬਲੰਦਿਆ ਮਲਕੁ ਬਹਿਠਾ ਆਇ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ੬ ਖਤ੍ਰੀ, ਰਾਜਪੂਤ, ਜੱਟ, ਕਲਾਲ ਆਦਿ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਖ਼ਾਨਦਾਨਾਂ ਦੀ "ਮਲਕ" ਉਪਾਧਿ, ਗੋਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋਗਈ ਹੈ. "ਮਲਕ ਪੈੜਾ ਹੈ ਕੋਹਲੀ." (ਭਾਗੁ)

ਮਲਕਲਮਉਤ. ਅ ملک الموت ਮਲਕੁਲਮੌਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਦਾ ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤਾ. ਯਮਦੂਤ. ਅ਼ਜ਼ਰਾਈਲ. "ਮਲਕਲਮਉਤ ਜਾਂ ਆਵਸੀ ਸਭ ਦਰਵਾਜੇ ਭੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤਾ.

ਮਲਕਮੁਰੀਦ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਓ)

ਮਲਕੁ. ਦੇਖੋ, ਮਲਕ.

ਮਲਕੁਲਮੌਤ. ਦੇਖੋ, ਮਲਕਲਮਉਤ.

ਮਲਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਲਯਗਿਰਿ.

ਮਲਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਸਲਣਾ. ਮਦੰਨ. ਮਲਨਾ । ੨ ਲੇਪਣ ਲਈ ਗਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਤੂੜੀ ਲਿੱਦ ਫੂਸ ਆਦਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਪੱਟੇ ਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੱਲਣ.

ਮਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਦੰਨ ਕਰਨਾ. ਮਸਲਣਾ. ਕੁਚਲਣਾ.

ਮਲਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਲਿਨਤਾ. ਮੈਲਾਪਨ. "ਮੈਲਾ ਮਲਤਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਪਾਪਰੂਪ ਮਲਿਨਤਾ ਕਰਕੇ ਮੈਲਾ। ੨ ਵਿ–ਮਦੰਨ ਕਰਤਾ. ਮਲਣ ਵਾਲਾ.

ਮਲਧਾਰੀ. ਵਿ–ਮੈਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਸਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਅਘੋਰੀ ਆਦਿ. "ਹੋਇ ਕੁਚੀਲੁ ਰਹਾਂ ਮਲਧਾਰੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮਲਨ. ਦੇਖੋ, ਮਲਣ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਸਲਣ (ਮਦੰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਰਿ ਜਪਿ ਮਲਨ ਭਏ ਦੁਸਟਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਲੰਮੀ ਕੱਕੜੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. melon। ੪ ਸੰ. ਮਲਿਨ. ਵਿ–ਮੈਲਾ. ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ੫ ਮੁਰਝਾਏ ਮੁਖ. ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ। ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. "ਪੂਛ ਕਹਨ ਮਲਨ ਦਹਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਮੋਹ ਮਲਨ ਨੀਦ ਤੇ ਛੁਟਕੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੭ ਮਲੀਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲਿਨ. "ਮਲਨ ਮੋਹ ਬਿਕਾਰ ਨਾਠੇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਲਣਾ। ੨ ਮਲਿਨਤਾ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਜਉ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਹੈ ਮਲਨਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਮਲੱਪ. ਮੈਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਮੈਲ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੀੜਾ. ਮਲ–ਸੱਪ. ਸੰ. ਆਂਤ੍ਰਕ੍ਰਿਮਿ. دیدان شکم. Intestinal Worms.

ਜੋ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਲੇਸਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਖੱਟੇ ਅਰ ਮਿੱਠੇ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਸਰਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਬਹੁਤ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਲ ਸਾਗ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਆਂਡੇ ਖਾਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਮਲੱਪ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੇਟ ਭਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੁਸਮੁਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲਾਲਾਂ ਵਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਖੁਰਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹੋਂ ਦੁਰਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਘੱਟ ਲੱਗਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹੈ–ਅਨਾਰ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.

ਖੈਰ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਕੁੜਾ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਨਿੰਮ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਬਚ, ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ, ਤ੍ਰਿਫਲਾ, ਤ੍ਰਿਵੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਸੋਂਫ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਫੱਕਣਾ. ਬਾਇਬੜਿੰਗ ਸਾਥੇ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਨਾਲ, ਬਰੋਬਰ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਫੱਕਣੀ.

ਮਲ ਖਾਰਿਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ.

ਮਲਬਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੈਲ (ਕੂੜੇ) ਦਾ ਢੇਰ। ੨ ਢਹੇ ਮਕਾਨ ਦਾ ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਲੱਕੜ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ। ੩ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਖਰਚ, ਜੋ ਨੰਬਰਦਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਮਲਵਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਲਵਾ.

ਮਲਭਖ
ਮਲਭਖੀ
ਮਲਭਖੁ } ਵਿ–ਮੈਲ ਭਕਣ ਵਾਲਾ. ਮਲ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਓਹੁ ਮਲਭਖੁ ਮਾਇਆਧਾਰੀ." (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਹਰਾਮਖ਼ੋਰ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੈਲਾ ਭਕਨ. ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਖ਼ੁਰਾਕ । ੪ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਭੋਜਨ.

ਮਲਮ. ਦੇਖੋ, ਮਰਹਮ. "ਤਿਹ ਠੌਰ ਮਲਮੰ ਲਗਾਈ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਮਲਮਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਰੀਕ ਵਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਮਲਮੱਲਕ. ਅੰ. Muslin. ਢਾਕੇ ਦੀ ਮਲਮਲ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ੨ ਸ਼ੂਰ ਅਤੇ ਕਾਉਂ ਦੀ ਵਿਸ੍ਠਾ.

ਮਲਮਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੌਂਦ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਅਧਿਕ ਮਾਸ. ਸਾਲ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਤੀਜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਵਧਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਲ-ਮਾਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੰਗਲਕਾਰਯ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ.

ਮਲਮੂਤ ਮੂੜ. ਵਿ–ਜੋ ਹਗਣਾ ਮੂਤਣਾ ਨਾ ਜਾਣੇ, ਬਾਲਕ। ੨ ਭਾਵ–ਮਹਾ ਅਗਜਾਨੀ. ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਅਜਾਣ. "ਮਲਮੂਤ ਮੂੜ ਜਿ ਮੁਗਧ ਹੋਤੇ, ਸਿ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਸੁਗਿਆਨਾ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮਲਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜਧਾਰਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿੱਥੇ ਉੱਤਮ ਚੰਦਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਗੰਜਮ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਮਲਯਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਕਵੀ ਮਲਯ ਲਿਖਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਛੱਪਯ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ। ੪ ਮਲਯ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੫ ਮਲਯ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਮਲਯਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮਲਯ ੧.

ਮਲਯਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਲਯ ਪਹਾੜ ਅਥਵਾ ਸੰਗਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਚੰਦਨ। ੨ ਮਲਯ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਵਨ। ੩ ਵਿ–ਮਲਯ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ.

ਮਲਯਦ੍ਰੁਮ. ਮਲਯ ਦਾ ਬਿਰਛ, ਚੰਦਨ.

ਮਲਯਾਗੋਰ. ਮਲਯਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮਲਯ ੧।

੨ ਮਲਯਗਿਰਿ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਚੰਦਨ. ਮਲਯਜ. "ਮਲਯਾਗਰ ਮੂੜਕਾ ਦਯੋ." (ਵਾਮਨਾਵ) ਚੰਦਨ ਦਾ ਮੂੜ੍ਹਾ (ਸਿੰਘਾਸਨ) ਦਿੱਤਾ.

ਮਲਯਾਨਿਲ. ਦੇਖੋ, ਮਲਆਨਲ.

ਮਲਵਾ. ਕੂੜਾ. ਕਤਵਾਰ। ੨ ਢਾਹੀ ਹੋਈ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਇੱਟ ਚੂਨਾ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ। ੩ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੱਤੀਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਗਰਾਹੀ ਹੋਈ ਰਕਮ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਖਰਚ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਮਲਵਾਣੀ. ਮਲਿਨ ਪਾਨੀਯ. ਮੈਲਾ ਪਾਣੀ "ਪੀਅਹਿ ਮਲਵਾਣੀ, ਜੂਠਾ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਾਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮਲਵਾਰ. ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਰ ਕਾਲੀਕਟ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫੭੧੫ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਲਾਵਾਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਮਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜ। ੨ ਢੋੜਾ। ੩ ਸੰ. ਚਮੜਾ। ੪ ਬਿੱਛੂ ਦਾ ਕੰਡਾ.

ਮਲਾਇਕ. ਅ ملائک ਮਲਾਇਕ. ਮਲਕ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤੇ. ਦੇਵਤੇ। ੨ ਭਾਵ–ਸਾਧੁਜਨ. "ਸਬਰੁ ਤੋਸਾ ਮਲਾਇਕਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਮਲਾਇਕ ਸਿਫਤ. ਦੇਖੋ, ਮਲਾਯਕ ਸਿਫਤ.

ਮਲਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਾਲਿਸ਼। ੨ ਮਾਲਿਸ਼ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਦੁੱਧ ਉੱਪਰ ਆਇਆ ਗਾੜ੍ਹਾ ਪਦਾਰਥ, ਬਾਲਾਈ. ਸੰ. ਸੰਤਾਨਿਕਾ.

ਮਲਾਸ਼ਯ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਉਹ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਿਜਾ ਦਾ ਢੋਗ (ਮੈਲ) ਠਹਿਰੇ. ਮਲ (ਗੰਦਗੀ)ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਅੰਤੜੀ (ਆਂਦ).

ਮਲਾਹ. ਅ ملاح ਮੱਲਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕੈਵਰਤ. ਖੇਵਟ। ੨ ਭਾਵ–ਗੁਰੂ.

ਮਲਾਖੜਾ. ਮੱਲ–ਅਖਾੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਗਭੂਮਿ. ਦੰਗਲ ਦਾ ਅਖਾੜਾ. ਭਾਵ–ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. "ਆਪੇ ਛਿਝ ਪਵਾਇ, ਮਲਾਖੜਾ ਰਚਿਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਭਾਵ–ਸਤਸੰਗ, ਜਿੱਥੇ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਅਤੇ ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਲਾਗੀਰੀ. ਵਿ–ਮਲਯਗਿਰਿ ਦੇ ਚੰਦਨ ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ, ਸੰਦਲੀ.

ਮਲਾਨ. ਸੰ. ਮ੍ਲਾਨ. ਵਿ–ਮੈਲਾ. ਮਲਿਨ। ੨ ਕੁਮਲਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਹੈਰਾਨ। ੪ ਮ੍ਲੈ. ਧਾ–ਮੁਰਝਾਉਣਾ, ਕੁਮਲਾਉਣਾ, ਉਦਾਸਹੋਣਾ.

ਮਲਾਮਤ. ਅ ملامت ਸੰਗਜ਼ਾ--ਲੌਮ (ਬੁਰਾ ਕਹਿਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਫਿਟਕਾਰ.

ਮਲਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਮਲਾਇਕ.

ਮਲਾਯਕ ਸਿਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ ملائک صفت ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤਿਆਂ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਵਾਲਾ.

ਮਲਾਰ. ਸੰ. ਮੱਲਾਰ. ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਕਈ ਭੇਦ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁੱਧ ਮਲਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ. ਇਹ ਕਮਾਚਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਰਾਗ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਸ਼ੜਜ ਰਿਸ਼ਭ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਗ੍ਰਹ ਅਤੇ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਅਤੇ ਰਾਤ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਰ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਧ ਪ ਮ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮਲਾਰ ਦਾ ਨੰਬਰ ਸਤਾਈਵਾਂ ਹੈ.

"ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਲਾਰ ਰਾਗੁ ਜੋ ਕਰਹਿ, ਤਿਨ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਮਲਾਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਲਾਹ. ਕੈਵਰਤ. ਖੇਵਟ. "ਨਾ ਤਿਸੁ ਵੈਦੁ ਮਲਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਲਾਰ. "ਮਲਾਰੁ ਸੀਤਲ ਰਾਗ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਮਲਾਲ. ਅ ملال ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਜੀਦਗੀ. ਉਦਾਸੀਨਤਾ। ੨ ਅੱਕ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਮਲਾਲਤ. ਦੇਖੋ, ਮਲਾਲੀ ੨.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਲਾਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲ੍ਹਕੜ੍ਹਛੀ. ਸ਼ੜਾਮਾ. "ਇੱਲ ਮਲਾਲੀ ਗਿੱਦੜ ਛਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਅ ملالت ਮਲਾਲਤ. ਅੱਕ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਉਦਾਸੀ. ਰੰਜੀ. ਸੰ. ਮ੍ਲਾਨਤ੍ਵ.

ਮਲਿ. ਮਲਕੇ. ਮਸਲਕੇ. "ਹਮ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਹਿ ਪਾਵ ਗੁਰੂ ਕੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ." (ਜਪੁ) ੨ ਮੈਲ ਤੋਂ. "ਅੰਤਰੁ ਮਲਿ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀ ਕੀਨਾ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਅਵਿਦਯਾ ਮੈਲ ਤੋਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ੩ ਮੱਲਕੇ. ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ. "ਜੋਬਨੁ ਗਇਆ ਬਿਤੀਤਿ, ਜਰੁ ਮਲਿ ਬੈਠੀ ਆ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮਲਿਆਗਰ. ਮਲਯਗਿਰਿ। ੨ ਮਲਯਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਉੱਤਮ ਚੰਦਨ. ਮਲਯਜ.

ਮਲਿਆਗਰਸਿੰਘ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਸੰਤੋਖੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਬਲ.

ਮਲਿਆਗਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮਲਿਆਗਰ. "ਮਲਿਆਗਰੁ ਭੁਯੰਗਮ ਬੇਢਿਓ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮਲਿਆਨਲ } ਦੇਖੋ, ਮਲਯਾਨਲ.
ਮਲਿਆਨਿਲ }

ਮਲਿਕ. ਦੇਖੋ, ਮਲਕ.

ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗੋ ਮਲਿਕ.

ਮਲਿਕਾ. ਅ ملکہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਲਿਕ ਦੀ ਰਾਣੀ. ਮਹਾਰਾਗਜ਼ੀ (ਗਜ਼ੀ). ੨ ਅਭ੍ਯਾਸ. ਪਰਿਪਾਟੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੱਲਿਕਾ. "ਮਲਿਕਾ ਸੁਮਨ ਬਿਸੇਖ." (ਨਾਪ੍)

ਮਲਿਗਾਰੇ. ਮਲਯਗਿਰਿ ਦਾ. "ਮੈਲਾਗਰੁ ਮਲਿਗਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ਮਲਯ ਪਹਾੜ ਦਾ ਚੰਦਨ.

ਮਲਿਤ. ਸੰ. ਮਲਿਨਿਤ. ਵਿ–ਮੈਲਾ. ਮਲਿਨਤਾ ਸਹਿਤ. "ਮਲਿਤ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਧਰੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਮਲਿਆ (ਮਸਲਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਮਲਿੰਦ. ਵਿ–ਮਾਲੀਦਨ ਕੁਨੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲੀਦਨ. "ਮਲਿੰਦ ਮਵਾਸਨ." (ਅਕਾਲ) ਆਕੀਆਂ ਨੂੰ ਮਦੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਮਿਲਿੰਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ। ੩ ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਮੱਖੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੫.

ਮਲਿੰਦਾ. ਵਿ–ਮਾਲੀਦਨਕੁਨਿੰਦਾ. ਮਦੰਨ ਕਰਤਾ. "ਮਿਤ੍ਰਮਾਰੀ ਕੇ ਮਲਿੰਦਾ." (ਗਜ਼ਾਨ) ਮਿਤ੍ਰਘਾਤੀ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ.

ਮਲਿਨ. ਵਿ–ਮੈਲਾ. ਮਲੀਨ. ਮੈਲੀ. "ਮਲਿਨ ਭਈ ਮਤਿ, ਮਾਧਵਾ!" (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਉਦਾਸ। ੩ ਕਲੰਕਸਹਿਤ. ਪਾਪੀ.

ਮਲਿਨਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੈਲਾਪਨ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ.

ਮਲੀ. ਮਰਦਨ ਕੀਤੀ. ਮਸਲੀ। ੨ ਲੇਪਨ ਕੀਤੀ. "ਸੰਤਹ ਧੂਰਿ ਲੈ ਮੁਖਿ ਮਲੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਮਿਲਾਈ. "ਜੋਤਿ ਲੈ ਆਪਨੈ ਅੰਗ ਮਲੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਮਲੀਆਗਰ. ਮਲਯਗਿਰਿ। ੨ ਮਲਯਗਿਰਿ ਪੁਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਚੰਦਨ. ਮਲਯਜ. "ਤੁਮ ਮਲੀਆਗਰ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਬਾਸੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਮਲੀਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਰੀ ਭੇਡ ਆਦਿ ਦੀ ਮਲ। ੨ ਅ ملیح ਮਲੀਹ. ਵਿ–ਮਲਹ (ਲੂਣ) ਸਹਿਤ. ਨਮਕੀਨ। ੩ ਸਲੋਨਾ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ.

ਮਲੀਣ. ਦੇਖੋ, ਮਲਿਨ.

ਮਲੀਦਾ. ਫ਼ਾ مالیدہ ਮਾਲੀਦਹ. ਵਿ–ਮਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਰਦਿਤ (ਮਲਿਆ ਹੋਇਆ) ਵਸਤ੍. ਮਲਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਉਨੀ ਕਪੜਾ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਰਾਤਬ, ਜੋ ਗੁੜ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਾਕੇ ਮਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. "ਖਾਂਇ ਮਲੀਦਾ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਚੂਰੀ. ਚੂਰਮਾ.

ਮਲੀਨ. ਵਿ–ਮੈਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਲਿਨ.

ਮਲੀਨਬੁੱਧਿ. ਮਲਿਨ (ਮੰਦ) ਸ਼ਮਬ। ੨ ਵਿ–ਮੈਲੀ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਮਲੁ. ਦੇਖੋ, ਮਲ. "ਮਲੁ ਹਉਮੈ, ਧੋਤੀ ਕਿਵੈ ਨ ਉਤਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੱਲ.

ਮਲੁਭਖਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਲਿਨ ਭਕ੍ਸ਼. ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਖੁਰਾਕ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੰਦਿਤ ਭੋਜਨ. "ਅਸੰਖ ਮਲੇਛ ਮਲੁਭਖਿ ਖਾਹਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਵਿ–ਮਲਭਕ੍ਸ਼ੀ. ਹਰਾਮ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਬਦਮਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਮਲਭੁਖ.

ਮਲੂਕ. ਅ ملوک ਮੁਲੂਕ. ਮਲਿਕ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਲੋਕ. ਮਹਾਰਾਜੇ. "ਖਾਨ ਮਲੂਕ ਕਹਾਇਦੇ, ਕੋ ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਸੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ, ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਆਰਾਮਤਲਬ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮਲੂਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਅ਼ਰਬੀ ਮੁਲੂਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਫਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟਦੀਆਂ ਹਨ. "ਕੋਮਲ ਬਹੁ ਮਲੂਕ ਤਵ ਹਾਥ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਲੂਕਦਾਸ. ਕੜ੍ਹਮਾਨਕਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੜ੍ਹਮਾਨਕਪੁਰ.

ਮਲੂਕਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਘਾ ਭੁਟਿੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੈਤੋ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਲਾਲ ਵੱਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਦੀਵਾਨਾ ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਪਰ ਦੀਵਾਨਾ ਨਾ ਰੁਕਿਆ, ਇਸ ਪੁਰ ਉਹ ਢੀਠਤਾ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਬਹੁਤ ਘਾਇਲ ਹੋਗਿਆ.ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਗ ਉੱਠੇ, ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾਇਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ. ਦੀਵਾਨਾ ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ ਹੋਕੇ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਥਾਂ ਦਮਦਮਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਹਰ ਅਮਾਵਸ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਲੂਕੀ ਵੇਸ. ਮਲਿਕ (ਸਾਧੂ) ਦਾ ਵੇਸ (ਭੇਸ). "ਢਾਹੀ ਸੁਰਤਿ, ਮਲੂਕੀ ਵੇਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਧ੍ਯਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਬਾਸ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਹੈ.

ਮਲੂਮ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲੂਮ.

ਮਲੇਛ. ਸੰ. ਮ੍ਲੇਚ੍ਛ. ਧਾ–ਅਸਪਸ਼੍ਟ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁੱਧ ਬੋਲਣਾ, ਜੰਗਲੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ.

ਮ੍ਲੇਚ੍ਛੋ ਵਾਪ੍ਯ ਯਦਪਸ਼ਬ੍ਦਃ।

੩ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ। ੪ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਆਰਯਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ੫ ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰੁਸ਼. ਕੁਕਰਮ ਅਤੇ ਅਨਜਾਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮਲੇਛੁ ਪਾਪੀ ਪਚਿਆ ਭੁਇਆ ਨਿਰਾਸੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਅਸੰਖ ਮਲੇਛ ਮਲੁਭਖਿ ਖਾਹਿ." (ਜਪੁ) ੬ ਵੈਦ੍ਯਾਯਨ ਰਿਖਿ ਲਿਖਦਾ ਹੈ–

ਗੋਮਾਂਸਖਾਦਕੋ ਯਸ੍ਤੁ ਵਿਰੁਦ੍ਧੰ ਬਹੁ ਭਾਸ਼ਤੇ।
ਸਰ੍ਵਾਚਾਰ ਵਿਹੀਨਸ਼੍ਚ ਮ੍ਲੇਚ੍ਛ ਇਤ੍ਯਭਿਧੀਯਤੇ॥

ਜੋ ਗਊ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੇਦ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਆਚਾਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਮਲੇਛ ਹੈ.

ਮਲੇਛਭਾਖਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮ੍ਲੇਚ੍ਛ ਭਾਸ਼ਾ. ਗੱਵਾਰੂ ਬੋਲੀ.
ਮਲੇਛਭਾਖਿਆ } ਅਸ਼ੁੱਧ ਭਾਸ਼ਾ। ੨ ਉਹ ਬੋਲੀ, ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ. ਦੇਖੋ,ਮਲੇਛ ਧਾ। ੩ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਅ਼ਰਬੀ ਆਦਿ ਬੋਲੀ. "ਖਤ੍ਰੀਆ ਤ ਧਰਮੁ ਛੋਡਿਆ, ਮਲੇਛਭਾਖਿਆ ਗਹੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸ੍ਵਾਰਥ ਦੇ ਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਛੱਡਕੇ ਕਲਮਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਲਿਆ ਹੈ.

ਮਲੇਛੁ. ਦੇਖੋ, ਮਲੇਛ.

ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ. ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੧੨ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਸ਼ੈਖ ਸਦਰੁੱਦੀਨ ਸ਼ੀਰਵਾਨੀ ਅਫ਼ਗਾਨ (ਪਠਾਣ) ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸੁਲਤਾਨ ਬਹਲੋਲ ਲੋਦੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਅਤੇ ੬੯ ਪਿੰਡ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ. ਰਾਜਪੂਤ ਮਹਲੋਰਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਲੋਰ, ਜੋ ਬਰਬਾਦ ਹੋਚੁਕਾ ਸੀ, ਮਲੇਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਰ ਸਨ ੧੬੫੭ ਵਿੱਚ ਨਵਾਬ ਬੈਜ਼ੀਦਖ਼ਾਨ ਨੇ ਕੋਟਲਾ ਨਾਮ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਬਣਾਈ. ਦੋ ਨਾਮ ਮਿਲਕੇ "ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ. ਹੁਣ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦਸਵੇਂ ਦਰਜੇ ਪੁਰ ਗਿਣੀਗਈ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੬੭ ਵਰਗਮੀਲ, ਆਬਾਦੀ ੮੦,੩੨੨ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਾਤਿਸੰਬੰਧ ੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਏ. ਜੀ. ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਨਾਲ ਹੈ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਕਰਨੈਲ ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ ਨਵਾਬ ਸਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਹਮਦਅਲੀਖ਼ਾਨ ਕੇ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ., ਕੇ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ. ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੦ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੮੧ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਸ਼ੇਰਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਕੇ ਆਹ ਦਾ ਨਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਅਰ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਰਖ਼ੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ. ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ "ਇਕ ਮਲੇਰੀਅਨ ਕੀ ਜੜ ਹਰੀ."

ਮਲੈ. ਮਲਯਗਿਰਿ। ੨ ਮਲਯਜ. ਮਲਯਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਚੰਦਨ. "ਮਲੈ ਨ ਲਾਛੈ ਪਾਰਮਲੋ, ਪਰਮਲੀਓ ਥੈਠੋ ਰੀ ਆਈ." (ਗੂਜ ਨਾਮਦੇਵ) ਮਲਯਜ (ਚੰਦਨ) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਰਮਲ (ਸੁਗੰਧ) ਦਾ ਲਾਂਛਨ (ਚਿੰਨ) ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਪਰਮਲ ਸ਼ਾਬ ਦੇ ਬਿਰਛਾਂ ਵਿੱਚ ਆਬੈਠੀ ਹੈ. ਤੈਸੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ.

ਮਲੋਵਉ. ਮਰਦਨ ਕਰੋ. ਮਲੋ। ੨ ਮਲੋਵਉਂ. ਮਰਦਨ ਕਰਦਾ (ਕਰਦੀ) ਹਾਂ. "ਪਾਵ ਮਲੋਵਉ ਸੰਗਿ ਨੈਨ ਭਤੀਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਮਲੋਵਾ. ਮਲੋਵਾਂ. ਮਰਦਨ ਕਰਾਂ. "ਪਾਵ ਮਲੋਵਾ ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਮਲੋਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਾਰ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਾਕੇ ਕੇਸ ਧੋਣ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬੋਲ. "ਸੀਸ ਮੇ ਮਲੋਨੀ ਮੇਲ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਿਲੋਨੀ.

ਮਲੰਗ. ਵਿ–ਮਲਾਂਗ.ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮੈਲ ਲਗੀ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ ملنگ ਬੇਹੋਸ਼. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਲੰਗੀਦਨ (ਲੰਟਪੋਟ ਹੋਣਾ) ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਾਸ਼ਾਹ ਮਦਾਰ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਮਲੰਗ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਮੁਨਾਉਂਦੇ,ਜੂੜਾ ਗਿੱਚੀ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਯਮ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. "ਭੁੰਗ ਕੋ ਖਾਇ ਮਲੰਗ ਪਰੇ ਜਨੁ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਲੰਦ. ਫ਼ਾ ملند ਮੁਲੰਦ. ਵਿ–ਬਕਬਾਦੀ. ਬਹੁਤ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. "ਪੇਟ ਮਲੰਦੇ ਲਾਈ ਮਹਿਖੇ ਦੈਤ ਨੂੰ." (ਚੰਡੀ ੩) ਬਕਬਾਦੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਲਾਈ.

ਮਲੰਦਾ. ਵਿ–ਮਰਦਨ ਕਰੰਦਾ.

ਮਲ੍ਹਮ. ਦੇਖੋ, ਮਰਹਮ.

ਮਲ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਤਰਾਸਾਹਿਬ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰ ੪.

ਮਲ੍ਹੂਨੰਗਲ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂਸੀਲ ਅਜਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਮੱਲ. ਸੰ. ਸ਼ਲ . ਧਾ–ਧੀਰਜ ਕਰਨਾ, ਰੱਖਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭੁੜਾ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਾਲਾ, ਪਹਿਲਵਾਨ. "ਮੱਲਨ ਸੋਂ ਜਦੁਰਾਇ ਲਰਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਬਲਵਾਨ ਆਦਮੀ। ੪ ਪਾਤ੍. ਭਾਂਡਾ। ੫ ਕਪੋਲ. ਗਲ੍ਹ। ੬ ਸੈਂਖੀਆ। ੭ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮੱਲਣ (ਕਬਜਾ ਕਰਨ) ਯੋਗ ਵਸਤੁ ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਆਦਿ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਮੱਲ ਹੈ, ਜੈਸੇ–"ਉਸ ਨੇ ਵਡੀ ਮੱਲ ਮੱਲੀ ਹੈ."(ਲੋਕੋ) ੮ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਮਲ੍ਹਾ ਪਿੰਡ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਮ ਮੱਲ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਤਰਾਸਾਹਿਬ ੨.

ਮੱਲਣ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਵਿਦ੍ਯਾਅਭ੍ਯਾਸ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਵਿਦ੍ਯਾਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਿਆ। ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਮੱਲਣ ਹਾਸ ਚੌਹਾਣ ਚਿਤਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਜਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸ਼ੀਲ ਮੁਕਤਸਰ ਥਾਣਾ ਕੋਟਭਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੈਤੋ ਤੋਂ ਛੀ ਕੋਹ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਕਤਸਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਮੱਲਣ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਕੌਲ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸੋਢੀ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਰਾਜ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਲੁਹਾਰਾ ਅਤੇ ਸਮਾਘ ਪਿੰਡ ਹਨ, ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਰੋਗਲਾ ਅਤੇ ਬਚੜਾ ਪਿੰਡ ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਜੈਦ ਪਿੰਡ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੋਢੀ ਨਗੀਨਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਸੰਤ-ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੱਲਣਾ.

ਮੱਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਬਜਾ ਕਰਨਾ, ਬਲ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ.

ਮੱਲਖੰਭ, ਮੱਲਯੁੱਧ ਮੱਲਾਂ ਦਾ ਘੋਲ. ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ੀ.

ਮੱਲਵੰਡ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੰਡ, ਜੋ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ. ਅਰਥਾਤ–ਜੋ ਇਲਾਕਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੱਲ ਲਿਆ, ਉਹ ਉਸੇ ਦੇ ਕਬਜੇ ਰਿਹਾ. ਜੇ ਇੱਕ ਜਥੇ ਜਾਂ ਕੁਲ ਦੇ ਚਾਰ ਸਰਦਾਰ ਜਾਂ ਭਾਈ ਹਨ ਤਦ ਇੱਕ ਨੇ ਲੱਖ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਦੂਜੇ ਨੇ ਪੰਜਾਹ ਹਜਾਰ ਦਾ, ਤੀਜੇ ਨੇ ਵੀਹ ਹਜਾਰ ਦਾ, ਚੌਥੇ ਨੇ ਪੰਜ ਹਜਾਰ ਦਾ ਮੱਲਿਆ, ਇਸ ਮੱਲ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਰਹੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀਵੰਡ, ਚੁੰਡਾਵੰਡ ਅਤੇ ਪੱਗਵੰਡ.

ਮੱਲਾ. ਇੱਕ ਛੀਂਬਾ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ।

੨ ਦੇਖੋ, ਮਲ੍ਹਾ। ੩ ਸੰ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ।
੪ ਚਮੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮੱਲਿਕਾ.

ਮੱਲਾਰ, ਮੱਲਾਰਿਕਾ, ਮੱਲਾਰੀ ਦੇਖੋ, ਮਲਾਰ.

ਮੱਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਪੌਦਾ. ਮੱਲੀ. Jasminum Zambac। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਰ, ਜ, ਗ, ਲ, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ, ।, ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਲਘੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਅੱਠ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸਮਾਨੀ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਪ੍ਰਾਤ ਹੀ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨ,
ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਲਾਯ ਧ੍ਯਾਨ,
ਫੇਰ ਕੀਜਿਯੇ ਵਿਹਾਰ,
ਰੀਤਿ ਸਿੱਖ ਹੈ ਵਿਚਾਰ.

੩ ਸਵੈਯੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ,ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੮.

ਮੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮੱਲਿਕਾ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੬.

ਮੱਲੂ. ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਮੱਲੂਸ਼ਾਹ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਰਾਜਯੋਗ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਹੋਇਆ.

ਮਵੱਸਰ. ਅ. مُيَسِّر ਮੁਅੱਸਿਰ ਅਥਵਾ ਮੁਵੱਸਿਰ. ਵਿ–ਅਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅ. مَيْسَر ਮੁਯੱਸਰ. ਹਾਸਿਲ. ਪ੍ਰਾਪਤ. ਦੇਖੋ, ਮਯੱਸਰ. "ਨਹੀ ਮਵੱਸਰ ਅਪਰ ਮਹੀਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮਵਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਮਵਾਹਿਦ.

ਮਵੱਕਲ. ਦੇਖੋ, ਮੁਵੱਕਲ.

ਮਵਲਸਰਾ, ਮਵਲਸਰੀ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੌਲਸਰੀ. ਵਕੁਲ. ਜਮੋਏ ਜੇਹੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. Mimusops Elengi.ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਤੇਲ ਅਤੇ ਇਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਪੱਕੇ ਫਲ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. "ਸਾਖ ਤਰੇਵਰ ਮਵਲਸਰਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੩ ਕੇ) ਮੌਲਸਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਤੋਂ ਸੁਗੰਧ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਆਪ ਦੀ ਕੀਰਤਿ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ.

ਮਵਾਸ, ਮਵਾਸੀ ਮਰਾ–ਆਕੀ। ੨ ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਾਰ. Molesworth ਨੇ ਮਰਾਠੀ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅ. مُوَاسِي ਮੁਵਾਸੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬਦਖ਼ਾਹ,ਅਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ। ੩ ਸੰ. ਰਕਾ ਦਾ ਥਾਂ. ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਜਗਾ.

ਮਵਾਹਿਦ. ਅ. مُوَحِّد ਮੁਵਹ੍ਹਿਦ.ਵਿ–ਵਾਹ੍ਹਿਦ (ਇੱਕ) ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਇੱਕ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ (unitarian).

ਮਵਾਦ. ਅ. مَوَاد ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਦਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਦਾ ੨.

ਮਵਾਲੀ. ਅ. مَوَالِي ਮੌਲਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਮਉਲਾ ੩.

ਮਵੇਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਵਾਸੀਰ. "ਖਈ ਸੁ ਬਾਈ ਭਈ ਮਵੇਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਅ. مَوَاشِي ਮਵੇਸ਼ੀ. ਮਾਸ਼ੀਯਹ (ਚਲਣ ਵਾਲਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਚੁਪਾਏ ਜੀਵ.

ਮੜ. ਦੇਖੋ, ਮਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਠ। ੩ ਮੜ੍ਹਾ.ਮੜ੍ਹੀ.

ਮੜਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਐਂਠ. ਆਕੜ। ੨ ਕੁਰਕੁਰਾਪਨ। ੩ ਵਸੈਗਜ਼. ਕਟਾਕ.

ਮੜਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੁੱਕਕੇ ਟੁੱਟਣਾ। ੨ ਮੜਮੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਮੜਵੜੀ. ਮੜ (ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ) ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ, ਚੁਡੈਲ. ਭੂਤਨੀ. "ਮਹਲ ਕੁਚਜੀ ਮੜਵੜੀ, ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕਸੁਧ." (ਮਃ ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਮੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਥ. ਸ਼ਵ.ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ ਦੇਹ."ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨ੍ਹਿ." (ਮਃ ੩ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੨ ਮਠ. ਮੰਦਿਰ. "ਨਿਰਜੀਉ ਪੂਜਹਿ ਮੜਾ ਸਰੇਵਹਿ." (ਮਲਾ ਮਃ ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਿਰਤਕ ਮੜਾ। ੪ ਗੱਠਾ. ਪੁਲ੍ਹਾ. "ਲਖ ਮੜਿਆ ਕਰਿ ਏਕਠੇ ਏਕ ਰਤੀ ਲੇ ਭਾਹਿ." (ਆਸਾ ਮਃ ੧) ੫ ਵਿ–ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਲਪੇਟਿਆ. "ਦੁਰਗੰਧ ਮੜੈ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ."(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮਃ੪) ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ.

ਮੜਿ. ਮੜ੍ਹਕੇ. ਲਪੇਟਕੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੜੀ.

ਮੜਿਹਾਣ. ਸ਼ਵਗੰਧ. ਮੜੇ (ਚਿਖਾ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਮੁਰਦਾ ਜਲਨ ਦੀ ਗੰਧ.

ਮੜੀ. ਸੰ. ਮਠ. ਕੋਠੜੀ. ਮੰਦਿਰ. "ਜਗੁ ਪਰਬੋਧਹਿ ਮੜੀ ਬਧਾਵਹਿ."(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)"ਭਿਖਿਆ ਨਾਮੁ, ਸੰਤੋਖ ਮੜੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਰਕਤੁ ਬਿੰਦ ਕੀ ਮੜੀ ਨ ਹੋਤੀ." (ਸਿਧ-ਗੋਸਟਿ) ੩ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਦਾਹ ਅਥਵਾ ਦਫਨ ਦੇ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਇਮਾਰਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿੰਗਮੜੀ.

ਮੜੋਲਾ, ਮੜੋਲੀ ਸੰ. ਮਠ. ਮੰਦਿਰ. ਕੁਟੀ. ਕੋਠਾ। ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ. "ਉਸਾਰਿ ਮੜੋਲੀ ਰਾਖੈ ਦੁਆਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਮੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਢਨਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਢਕਣਾ.

ਮੜ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਮੜੀ.

ਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. "ਮਾ ਕੀ ਰਕਤ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਲਕਮੀ. "ਗੁਰੁ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾ ਈ." (ਜਪੁ) ੩ ਵਜ਼–ਮਤ. ਨਾ. "ਮਾਭਯ ਮਾਭਯ ਸ਼ੋਕ ਨ ਰੰਚਕ,ਕਰੋਂ ਤ੍ਰਾਣ ਤਵ ਮੋਕ ਘਰੀ."(ਸਲੋਹ) ੪ ਮਾਪਣਾ. ਮਿਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਸੰ.ਧਾ–ਨਾਪਣਾ, ਤੋਲਣਾ, ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ, ਸਮਾਨ ਕਰਨਾ। ੬ ਵਜ਼–ਮੇਰਾ. "ਭੂਬਣ ਦੇਇ ਨ ਮਾਪਿਰੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੭ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ. ਮੇਂ. ਮਧਯ. "ਤਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਲਗਾਈ ਹੈ ਕੋਹਰਿ ਕੇ ਉਰ ਮਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੮ ਪ੍ਰਾ । ਸਰਵ–ਅਸੀਂ. ਹਮ। ੯ ਵਿ–ਸਾਡਾ. ਹਮਾਰਾ.

ਮਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤਾ.ਮਾਂ."ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਮਾਉਣਾ। ੨ ਮਾਪ (ਮਰਯਾਦਾ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ. "ਉਚੇ ਪਦ ਕੋ ਪਾਇ, ਨ ਮਾਝੀ." (ਨਾਪ)

ਮਾਉਲੇਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼."ਮਾਉਲੇਰ ਫੁਫੇਰ ਅਵੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਮਾਊ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. "ਛੋਡਹਿ ਨਾਹੀ ਬਾਪ ਨ ਮਾਊ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ–ਮਾਤਾ ਦਾ. "ਮਾਊ ਪੀਊ ਕਿਰਤੁ ਗਵਾਇਨਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕ੍ਰਿਤ (ਉਪਕਾਰ) ਗਵਾਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਮਾਂਊਂ. ਸੰ. ਮਾਯੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾਦੂ। ੨ ਭਯੰਕਰ ਆਵਾਜ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਹੋਇਆ ਪਸ਼ੂ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਾਂਊਂ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਬਲਾ ਸਮਝ ਰੱਖੀ ਹੈ.

ਮਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ."ਮਾਇ ਨ ਹੋਤੀ ਬਾਪ ਨ ਹੋਤਾ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਮਾਯਾ. "ਤਾ ਕਉ ਕਹਾਂ ਬਿਆਪੈ ਮਾਇ?" (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਕਾਟੇ ਰੇ ਬੰਧਨ ਮਾਇ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਮਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਜੋ ਭਾਵੈ ਕਰੈ ਤ ਮਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਜੋ ਭਾਵੈ, ਤਾਂ ਮਯਾ ਕਰੇ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮਾਉਣਾ ੧. "ਮਨ ਮੈ ਹਰਖ ਨ ਮਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਅ. ماء ਜਲ. ਪਾਨੀ.

ਮਾਇਓ. ਵਿ–ਮਾਯਾ ਦਾ. "ਮਤਵਾਰੋ ਮਦਿ ਮਾਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਸਮਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮਾਉਣਾ ੧.

ਮਾਇਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. "ਆਪਿ ਪਿਤਾ, ਆਪਿ ਮਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਤੂ ਹਰਿ ਪਿਤਾ ਮਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਮਾਯਾ. ਕਪਟ. ਛਲ. ਦੈਭ. ਦੇਖੋ, ਮਾ ਧਾ. "ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਆ ਪਿਆਰੇ, ਲੀਤੜਾ ਲਬਿ ਰੰਗਾਏ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਕੁਲੇਖਾ. ਕੁਮ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਕੋਈ ਐਸੋ ਰੇ ਭਗਤੁ ਜੁ ਮਾਇਆ ਤੇ ਰਹਿਤ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਏਹ ਮਾਇਆ, ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ ਮੋਹੁ ਓਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੪ ਲਕਮੀ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ. "ਮਾਇਆ ਕਾਰਨਿ ਧਾਵਹੀ ਮੂਰਖ ਲੋਗ ਅਜਾਨ." (ਸ: ਮ: ੯) ੫ ਜਗਤਰਚਨਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਰੂਪ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਮਾਇਆ ਮਾਈ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਪਰਸੂਤਿ ਜਮਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੬ ਮਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. ਪ੍ਰਸਾਦ. "ਤਿੰਹ ਮੋਲਹੁ ਜਿੰਹ ਕਰਹੋ ਮਾਇਆ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਨਹੀ ਮਾਇਆ ਮਾਖੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਨ ਮਯਾ ਹੈ ਨ ਮਾਸ (ਕ੍ਰੋਧ)ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਖੀ ੪। ੭ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ। ੮ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੁਰੀ. ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਕਨਖਲ ਤੀਕ ਦੀ ਆਬਾਦੀ. "ਮਥੁਰਾ ਮਾਇਆ ਅਜੁੱਧਿਆ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਮਾਇਆਧਾਰੀ. ਦੋਲਤਮੰਦ. ਜਿਸ ਨੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਆਪਣੀ ਮੰਨੀ ਹੈ. "ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਮਾਇਆਮੁਠਾ, ਮਾਇਆਮੁਠੁ ਮਾਯਾਮੁਸ਼ਿਤ. ਮਾਯਾ ਕਰਕੇ ਠਗਿਆ ਹੋਇਆ. "ਤੇ ਸਭਿ ਮਾਇਆਮੁਠੁ ਪਰਾਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਮਾਇਆਮੋਹਿਤ. ਮਾਇਆ ਕਰਕੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ.

ਮਾਇਨਾ. ਅਰਬ. ਦੇਖੋ, ਮਾਯਨਾ.

ਮਾਇ ਮੁੰਡਉ. ਮਾਤਾ ਦਾ ਸਿਰ ਮੁੰਨੋ. "ਮਾਇ ਮੁੰਡਉ ਤਿਹ ਗੁਰੂ ਕੀ,ਜਾਤੇ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਮਾਂ ਵਿਧਵਾ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਹੋਰ ਅਜੇਹਾ ਪਾਖੰਡੀ ਗੁਰੂ ਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕੇ. ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਸਿਰ ਮੁੰਨਣਾ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

ਕਿਧਵਾ ਕਵਰੀ ਵਨ੍ਧੋ ਮਤ੍ਰੰ ਵਨ੍ਧਾਯ ਜਾਯਤੇ।
ਸ਼ਿਰਸੋ ਸ੍ਰਾਦ੍ਧਨੇ ਕਾਰ੍ਯੰ ਤਸ੍ਮਾਦ੍ਵਿਧਵਯਾ ਸਦਾ* ॥"
(ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ)

ਮਾਇਲ. ਆਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਯਲ. "ਹਰਿ ਊਪਰਿ ਹੈ ਅਤਿ ਮਾਇਲ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

---

* ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸੁਹਾਗਣ ਦਾ ਸਿਰ ਮੁੰਨਣਾ ਵਰਜਿਆ ਹੈ—
"ਸਮਨ੍ਤੈਕਾਰਣਾਂ ਨਾਰੀਣਾਂ ਕਧਨਨ੍ਤੁ ਕਿਸਰ੍ਜਯੰਤ.
(ਵ੍ਰਿੱਧ ਹਾਰੀਤਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੬)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. "ਮਾਈ ਬਾਪ ਪੁਤ੍ਰ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਕੀਏ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) ੨ ਮਾਯਾ. ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਣਰੂਪ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ." (ਜਪੁ) ੩ ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਤਾਂਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ਮਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਮਮਤਾ. "ਮੁਈ ਮੋਰੀ ਮਾਈ ਹਉ ਖਰਾ ਸੁਖਾਲਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਸੰ. ਸ਼ਾਖਿਨ. ਮਾਯੀ. ਵਿ–ਮਾਯਾ ਵਾਲਾ. ਮਾਇਆਪਤਿ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਮਾਇਆ ਮਾਈ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਪਰਸੂਤਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਮਾਈ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ ਮਾਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ -ਸੰਸਾਰ ਉਪਾਇਆ. "ਜੋ ਜੋ ਚਿਤਵੈ ਦਾਸਹਰਿ ਮਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਮਾਯਾਪਤਿਹਰਿ ਦਾ ਦਾਸ ਜੋ ਚਿਤਵੈ.

ਮਾਈਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ। ੨ ਲੰਬ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸਰਹਿੰਦ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਧਰਮਵੀਰ ਸਿੱਖ.

ਮਾਈਸਰ ਖਾਨਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਭਟਿੰਡਾ, ਥਾਣਾ ਰਾਮਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਛੋਟਾ-ਜਿਹਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਢਾਈ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਦਾ ਟੋਭਾ "ਤਿੱਤਰਸਰ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਤਿੱਤਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਰਮਜਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਹੈ.

ਮਾਈਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਆਗਰਾ.

ਮਾਈਦਾਸ. ਨਰੋਲੀ ਪਿੰਡ (ਮਾਝੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਸੂਯੰਪਾਕੀ ਵੈਸ਼ਨਵ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਾਣਕਚੰਦ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਸ ਨੇ ਮਾਝੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਵਡਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਮਾਈਪੋਤ੍ਰੇ . ਇੱਕ ਸੁਨਿਆਰੀ ਵ੍ਰਿੱਧ,ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿੱਚ ਮਾਈਪੋਤ੍ਰੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੱਦੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਮਾਈਭੋਗੁ ਕਰੇਇ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਰਵੈਤਾ.

ਮਾਈਲ. ਦੇਖੋ, ਮੀਲ ੨.

ਮਾਏ. ਸ਼ੈਬੋਧਨ. ਹੇ ਮਾਤਾ ! ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭੀਤਰ. ਮਾਂਹਿ. ਮਧ੍ਯ. "ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਪੇਖਿਓ ਮਨ ਮਾਏ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਮਾਸ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸ੍. ਸੰਗਜਾ–ਮਹੀਨਾ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਨੇ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮਾਪੇ (ਮਿਣੇ) ਉਹ ਮਾਸ ਹੈ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ–

(ੳ) ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਏਕਮ ਤੋਂ ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ ਤੀਕ ਦਾ "ਚਾਂਦ੍ਰਮਾਸ." ਇਹ ੩੦ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਏਕਮ ਤੋਂ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਤਕ ੩੦ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਭੀ ਚਾਂਦ੍ਰਮਾਸ ਹੈ.

(ਅ) ਕਿਸੇ ਤਿਥਿ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਿਥਿ ਤੀਕ ਤੀਹ ਦਿਨ ਗਿਣਨ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਮਹੀਨਾ "ਸਾਵਨਮਾਸ."

(ੲ) ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਿ ਨੂੰ ਭੋਗੇ "ਸੌਰਮਾਸ." ਇਹ ੨੯, ੩੦, ੩੧ ਅਤੇ ੩੨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ਸ) ਜਿਤਨੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰ ਆਪਣਾ ਚਕ੍ਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ, ਉਹ "ਨਾਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਮਾਸ." ਇਹ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਨਛਤ੍ਰ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਕੇ ਰੇਵਤੀ ਨਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰ ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਉਰਜ ਮਾਸ ਕੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ." (ਨਾਪੂ) ਊਜੈਂ (ਕੱਤਕ) ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਸੰ. ਮਾਂਸ. "ਹਭੁ ਚੰਮੁ ਤਨੁ ਮਾਸ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੪ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਸਾਸੁ ਮਾਸੁ ਸਭ ਜੀਉ ਤੁਮਾਰਾ" (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸਾਸ ਨ ਮਾਸ ਸਨ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਫ਼ਾ ਅ਼ਾਸ਼. ਮਾਂਹ. ਸੰ. ਮਾਸ਼. ਉੜਦ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਹ ੨ । ੬ ਅ ਅ਼ਾਸ਼ ਮਆ਼ਾਸ਼. ਗੁਜ਼ਾਰਾ. ਨਿਰਵਾਹ ਦਾ ਸਾਧਨ। ੭ ਰੋਜ਼ੀ. ਉਪਜੀਵਿਕਾ.

ਮਾਂਸ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਧਾਤੁ. ਗੋਸ਼੍ਤ. ਮਨੁ ਨੇ ਮਾਂਸ ਦਾ ਅਰਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ– ਮਾਂ (ਮੈਨੂੰ) ਸ (ਉਹ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਖਾਵੇਗਾ.

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮਾਂਸ ਬਿਨਾਂ ਸੰਕੋਚ ਖਾਧਾਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੩, ਅ: ੧੬, ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪, ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੩, ਸ਼ਲੋਕ ੨੬੮ ਤੋਂ ੨੭੧ ਅਤੇ ਗੌਘਨ.

ਯਜੁਰਵੇਦ ਦੀ ਬ੍ਰਿਹਦਾਰਣ੍ਯਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿੱਚ ਪੁਤ੍ਰਇੱਛਾਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮਾਸ ਚਾਉਲ ਪਕਾਕੇ ਖਾਣੇ ਦੱਸੇ ਹਨ.* ਜੈਮਿਨੀ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਖਾਧੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਨਾਲ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ.† ਮਨੁ ਨੇ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਯੱਗ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ੨੧ ਜਨਮ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ‡

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਬੁੱਧਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰੇਕ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕ ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਸਨ.

ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਮਾਂਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਙ ਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਨਾ ਬੌੱਧ ਜੈਨੀਆਂ ਵਾਂਙ ਇਸ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਹੈ.

ਮਾਸਾਹਾਰੀ. ਵਿ–ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ. ਮਾਂਸ–ਆਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਾਸ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਮਾਸ਼ਕੀ. ਮਸ਼ਕ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ. ਬਹਿਸ਼ਤੀ. ਸੱਕਾ.

ਮਾਸਪੁਰੀ. ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਮਾਂਸ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਨਗਰੀ.ਭਾਵ–ਸ਼ੈਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਏਮਨਾਬਾਦ."ਮਾਸਪੁਰੀ ਵਿਚਿ ਆਖੁ ਮਸੋਲਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਮਾਸਲ. ਸੰ. ਮਾਂਸਲ. ਵਿ–ਮੋਟਾ. ਸ੍ਥੂਲ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਸ ਫੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਮਾਸੜ. ਮਾਸੀ ਦਾ ਪਤਿ. ਮਾਸੀਵਰ.

ਮਾਸਾ. ਸੰ. ਮਾਸ਼ਕ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਠ ਰੱਤੀ ਭਰ ਤੋਲ. ਫ਼ਾ ਅ਼ਾਸ਼ਹ. "ਖਿਨੁ ਤੋਲਾ ਖਿਨੁ ਮਾਸਾ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਭਾਵ–ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾਜੇਹਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੇਪੁ ਨ ਮਾਸਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਮਹਾਸ਼ਯ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਸ਼ਯ. ੪ ਸੰ. ਸ਼ਮਸ਼੍ਰੁ. ਮੁੱਛ. ਦਾੜ੍ਹੀ."ਜਾਕੈ ਰੂਪੁ ਨਾਹੀ ਜਾਤਿ ਨਾਹੀ, ਨਾਹੀ ਮੁਖ ਮਾਸਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਮਾਸਾਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਸਹਾਰੀ ੧.

ਮਾਸਾਰਾ. ਵਿ–ਮਸਾਰ (ਨੀਲਮ) ਰੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਮਸਾਰ ੧। ੨ ਸ਼ਮਸ਼੍ਰੁ. ਦਾੜ੍ਹੀ. "ਬਰਨੁ ਚਿਹਨੁ ਨਾਹੀ ਮੁਖ ਨ ਮਾਸਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਮਾਸਿਕ. ਵਿ–ਮਹੀਨੇ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਆਦਿ ਕਰਮ। ੩ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ.

ਮਾਸਿਵਾ. ਅ ਮਾ ਬਿਨਾ. ਬਗੈਰ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਜਗਤ.

ਮਾਸੀ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸ੍ ਸ਼ਸ੍–ਮਾਤ੍ਰਿ ਸ੍ਵਸ੍ਰਿ .ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ."ਫੁਫੀ ਨਾਨੀ ਮਾਸੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅ:ਮ:੧) ਦੇਖੋ,ਮਾਸੁਰੀ ੨। ੨ ਮਾਸੀਂ. ਮਹੀਨਿਆਂ ਕਰਕੇ। ੩ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ. "ਦਸੀ ਮਾਸੀ ਹੁਕਮਿ ਬਾਲਕ ਜਨਮੁ ਲੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮਾਸੁ. ਮਾਂਸ. ਦੇਖੋ, ਮਾਸ ੩ ਅਤੇ ਮਾਂਸ. "ਮਾਸੁ ਮਾਸੁ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਝਗੜੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਭਾਵ–ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗ. "ਦੀਸਤ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਇ ਬਲਾਦੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਹੁਣ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਮਾਸੁਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾੜ੍ਹੀ. ਰੀਸ਼੍ਮਸ਼੍ਰੁ। ੨ ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ. ਮਾਸੀ.

ਮਾਸ਼ੂਕ. ਅ ਮਅ਼ਸ਼ੂਕ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਦ੍ਵਿਸ਼ਕ਼ (ਪ੍ਰੇਮ) ਕਰੀਏ. ਪ੍ਰੇਮਪਾਤ੍ਰ.

ਮਾਸੂਮ. ਅ ਮਅ਼ਸੂਮ. ਵਿ–ਅ਼ਸ਼ਮ (ਗੁਨਾਹ) ਰਹਿਤ. ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ.

ਮਾਹ. ਸੰ. ਸ਼ਾਹ੍. ਧਾ–ਮਿਣਨਾ, ਤੋਲਣਾ, ਗਿਣਨਾ, ਫੈਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਸ. ਫ਼ਾ ਅ਼ ਮਾਹ. ਮਹੀਨਾ. "ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਨਮੋ ਮਾਹਮਾਹੇ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਭੀ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਮਾਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚ. ਭੀਤਰ. "ਮਾਹ ਮੋ ਨਾਹ ਨਹੀਂ ਘਰ ਮਾਹ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਾਘ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਘਰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ

ਮਾਂਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਅੰਦਰ. ਭੀਤਰ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਖ–ਮਾਸ਼. ਮਾਂਹ. ਉੜਦ. Black-gram. L. Phaseolus Radiatus.

ਮਾਹਖ. ਸੰ. ਮਾਹਿਸ਼. ਵਿ–ਭੈਂਸ (ਮੱਝ) ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੈਂਹ ਦਾ ਦੁੱਧ ਘੀ ਆਦਿ। ੩ ਮਹਿਖਾਸੁਰ (ਮਹਿਸਾਸੁਰ) ਲਈ ਭੀ ਮਾਹਖ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਾਹਖ ਸੋ ਪਲ ਬੀਚ ਨਿਵਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਮਾਹਤਾਬ. ਫ਼ਾ ماہتاب ਸੰਗਜਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ। ੨ ਮਤਾਬ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ.

ਮਾਹਤਾਬੀ. ਮਤਾਬੀ. ਛੋਟਾ ਮਾਹਤਾਬ.

ਮਾਹਦੀਨ. ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ. "ਕਰਜੋ ਮਾਹਦੀਨੰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਵਿ–ਦੀਨ (ਧਰਮ) ਦਾ ਮਾਹ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ).

ਮਾਹਮ. ਫ਼ਾ ماہم ਸਰਵ–ਹਮ ਭੀ. ਅਸੀਂ ਭੀ.

ਮਾਹਮਾਹ. ਵਿ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਹ ੩.

ਮਾਹਰ. ਅ ماہر ਮਾਹਿਰ. ਵਿ–ਮਹਾਰਤ(ਯੋਗਜਤਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਉਸ੍ਤਾਦ। ੨ ਤਜਰਬੇਕਾਰ। ੩ ਪੂਰਾ ਵਾਕਿ਼ਫ਼."ਸੇਵਕੁ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਮਾਹਰੁ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੪ ਮਹਰ (ਸੰ. ਮਹੱਤਰ). ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ."ਹਉ ਹੋਆ ਮਾਹਰੁ ਪਿੰਡ ਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੫ ਦੇਖੋ, ਮਹਰਿ ਅਤੇ ਮਾਹਿਰ.

ਮਾਹਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਧ੍ਯ ਮੇਂ. ਭੀਤਰ. "ਜਾਂ ਪਿਰੁ ਬਾਹਰਿ, ਤਾਂ ਧਨ ਮਾਹਰਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਜਦ ਕਰਤਾਰ ਮਨੋ ਬਾਹਰ, ਤਦ ਮਾਯਾ ਅੰਦਰ ਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਮਾਹਰੀਚੰਦ. ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ ਜੀ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ. "ਹਠਿਓ ਮਾਹਰੀਚੰਦਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਮਾਹਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮਾਹਰ.

ਮਾਹਰੂ. ਵਿ–ਮਾਹ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੂ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਹਰੀਚੰਦ. "ਕੁਪਜੋ ਮਾਹਰੂ ਕਾਹਰੂ ਰੂਪ ਧਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍) ਦੇਖੋ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ.

ਮਾਹਰੋ. ਪੂਰਾ ਗ੍ਯਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਹਰ. "ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮਾਹਰੋ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਮਾਹਲ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲ੍.

ਮਾਹਾ. ਵਿ–ਮਹਾਨ. ਵਡਾ. "ਮਾਹਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਧ੍ਯ. ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ."ਜਗਦੀਸ ਜਪਉ ਮਨ ਮਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਊ.

ਮਾਹਾਂ. ਸੰਗਜਾ–ਸਰਪੰਖਾ. ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਰੇਤਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਊਠਾਂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਦਾਤਨ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਮਾਹਾਂ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

---

* ਸਾਂਸੌਦਨੰ ਪਾਚਯਿਤ੍ਵਾ ਸਪਿੰਅਨ੍ਤ ਸਸ਼ੀਯਾਤਾਸ੍ . (ਅ:੬)

† ਸ਼ਾਸ਼ਿਕੰ ਗੌਹਿਕੰ ਚੈਵ ਤੈਲਿਕੰ ਮੋਧਯਮਯਕ੍ਸ਼ਮ ।
ਸਲ੍ਯਮਾਂਸੰ ਲਾਵਿਕੰ ਚ ਤੈਲਿਕੰ ਕਾਪਿਦਾਯਕਮ ।
ਨਾਨਾ ਰਸਯੁਤੰ ਰਮ੍ਯੰ ਬੁਭੁਜੇ ਦੇਵਕੀ ਸੁਤ: ॥
(ਅ ੯, ਸ਼ ੫੬—੫੭)

‡ ਨਿਯੁਕ੍ਤਸ੍ਤੁ ਯਥਾਨ੍ਯਾਯੰ ਯੋ ਮਾਂਸੰ ਨਾਤਿ ਮਾਨਵ: ।
ਸ ਪ੍ਰੇਤ੍ਯ ਪਸ਼ੁਤਾਂਯਾਤਿ ਸੰਭਵਾਨੇਕਵਿੰਸ਼ਤਿਮ੍ ॥
(ਅ: ੫, ਸ਼: ੩੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਾਹਾਂਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਸਿੰਘ.

ਮਾਹਾਮਾਹ. ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਮਾਹ (ਮਹੀਨਾ). "ਮਾਹਮਾਹ ਮੁਮਾਰਖੀ ਚੜਿਆ ਸਦਾ ਬਸੰਤੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਮਾਹਾਰੁਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿਤੁਰਾਜ, ਬਸੰਤ. "ਮਾਹਾਰੁਤੀ ਆਵਣਾ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਰੁੱਤਾਂ। ੩ ਭਾਵ–ਮਾਨੁਸ਼ ਜਨਮ.

ਮਾਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਧ੍ਯ ਮੇਂ. ਭੀਤਰ. ਅੰਦਰਿ. "ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਤ੍ਰਿਭੁਵਣ ਧਣੀ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ੨ ਅ. ماء ਮਿਆਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਯ (ਜਲ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਅਗਨਿ ਮਰੈ ਗੁਣ ਮਾਹਿ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਾਹ.

ਮਾਹਿਖ. ਸੰ. ਮਾਹਿਸ਼. ਵਿ–ਮੱਝ (ਭੈਂਸ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਹਖ.

ਮਾਹਿਖੀ. ਸੰ. ਮਾਹਿਸ਼ੀ. ਵਿ–ਮੱਝ (ਭੈਂਸ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੈਂਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬੋਟਾ. ਮਹਿਸ਼. "ਮਾਹਿਖੀ ਪੈ ਚੜ੍ਹੈ ਦੈਤ ਚੂਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਮਾਹਿਖੀਸੰ. ਮਹਿਸ਼–ਈਸ਼.ਯਮਰਾਜ. ਥੋਟੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. "ਚੜ੍ਹੈ ਮਾਹਿਖੀਸੰ." (ਅਜਰਾਜ)

ਮਾਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਮਾਹਰ। ੨ ਸੰ. ਇੰਦ੍ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਵਰਾਜ.

ਮਾਹੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੇਂ. ਅੰਦਰ. "ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਾਨਿਲੇਹੁ ਮਨ ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਹਿਸ਼ੀ(ਮੈਂਹ) ਚਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮੱਝਾਂ ਦਾ ਪਾਲੀ। ੩ ਰਾਂਝਾ, ਜੋ ਮਹੀਆਂ ਚਰਾਇਆਕਰਦਾ ਸੀ। ੪ ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰੇਮੀ. ਮਿਤ੍ਰ. ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਨੂੰ ਮਾਹੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪੁਕਾਰਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਮਾਹੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. "ਸੁਣਕੈ ਸੱਦ ਮਾਹੀ ਦਾ ਮੋਹੀ ਪਾਣੀ ਘਾਹ ਮੁਤੇਨੇ." (ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ) ੫ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੬ ਫ਼ਾ. ماہی ਮੱਛੀ.

ਮਾਹੀਆ ਜੋਹੜ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹੜ ਜੀ.

ਮਾਹੀਗੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਧੀਵਰ। ੨ ਦੁਧੀਰਾ (Cormorant). ੩ ਬਗੁਲਾ.

ਮਾਹੀਤ / **ਮਾਹੀਤਿ** ਅ ماہیت ਮਾਹੀਯਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਸਲੀਯਤ। ੨ ਸਾਰ. ਤਤ੍ਵ. "ਮੰਗਲਵਾਰੇ ਲੈ ਮਾਹੀਤਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਹੀਤ.

ਮਾਹੀ ਮਰਾਤਬ / **ਮਾਹੀ ਮਰਾਤਿਬ** ਫ਼ਾ ماہی مراتب ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਿਤ ਅਹਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਖਿਤਾਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜੋ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.ਇਹ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਅੱਗੇ ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਮਾਹੀਯਤ. ਦੇਖੋ, ਮਾਹੀਤਿ.

ਮਾਹੁ. ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਹ. "ਮਾਹੁ ਪਖੁ ਕਿਹੁ ਚਲੈ ਨਾਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਮਾਹੁਰ / **ਮਾਹੁਰਾ** ਦੇਖੋ, ਮਹੁਰਾ। ੨ ਵਿ–ਮਹੁਰੇ ਦਾ.

ਮਾਹੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ ماہے دو ہفتہ ਚੌਦਵੀਂ ਰਾਤ ਦਾ ਚੰਦ.

ਮਾਹੋ. ਫ਼ਾ. ماہرو. ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸੂਤ. ਤਾਣਾ. "ਗਈ ਬੁਨਾਵਨ ਮਾਹੋ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮਾਹੰਤ. ਦੇਖੋ, ਮਹੰਤ. "ਮਨੋ ਖੋਲ ਬਾਸੰਤ ਮਾਹੰਤ ਸੋਹੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਮਾਹ (ਮਹੀਨੇ) ਦਾ ਅੰਤ.

ਮਾਕਉ. ਡਿੰਗ. ਮੁਝੇ. ਮੈਨੂੰ. "ਮਾਕਉ ਅਵਰੁ ਨ ਢੰਗੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਮੇਰਾ.

ਮਾਕੜ. ਡਿੰਗ.ਲੰਗੂਰ। ੨ ਸਿੰਧੀ.ਓਸ.ਤ੍ਰੋਲ.ਸ਼ਬਨਮ.

ਮਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਕਉ.

ਮਾਕੁਰੀ. ਸੰ. ਮਕੰਟੀ. ਮਕੜੀ. "ਇਨ ਬਿਧਿ ਜੂਥੀ ਮਾਕੁਰੀ ਭਾਈ, ਊਂਭੀ ਸਿਰ ਕੈ ਭਾਰੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਾਕੂਲ. ਅ مَعْقُول ਮਅ਼ਕੂਲ. ਵਿ–ਅ਼ਕ਼ਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ੨ ਯੋਗ੍ਯ. ਠੀਕ. ਉਚਿਤ.

ਮਾਕੰਦਰ. ਡਿੰਗ. ਅੰਬ. ਆਮ੍. ਆਮ.

ਮਾਕਿਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਖਿਉ.

ਮਾਖ. ਸੰ. ਮਾਸ਼. ਫ਼ਾ. ਮਾਸ਼. ਮਾਂਹ. ਉੜਦ. "ਮਾਖ ਦਾਰ ਲੋਨ ਘ੍ਰਿਤ ਬਹੁ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਪ੍ਰਾ. ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੩ ਮਤ ਆਖ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮਾ (ਮਤ) ਆਖ (ਕਥਨਕਰ). ਮਤ ਬੋਲ.

ਮਾਖਣ. ਦੇਖੋ, ਮਾਖਨ.

ਮਾਖਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਖ (ਕ੍ਰੋਧ) ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਮਾਖਤ੍. ਰੰਜ. "ਨਹਿ ਰਹੈ ਮਾਖਤਾ ਹੇਰਲੇਹੁ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਾਖਨ ਅਥਵਾ **ਮਾਖਨੁ.** ਸੰ. ਮੰਥਜ. ਮਥਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਨਵਨੀਤ. ਦੇਖੋ, ਮੱਖਣ। ੨ ਭਾਵ–ਸਾਰ. ਤਤ੍ਵ. "ਸੰਤਹੁ ਮਾਖਨੁ ਖਾਇਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਦੁੱਧ. "ਬਨ ਚੋਖਤਾ ਮਾਖਨੁ ਘੂਟਲਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਮਾਖਨੁ.

ਮਾਖਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਾਖ (ਕ੍ਰੋਧ) ਕਰਨਾ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਣਾ.

ਮਾਖਨੁ. ਦੇਖੋ, ਮਾਖਨ ੨. "ਪ੍ਰਥਮੈ ਮਾਖਨੁ, ਪਾਛੈ ਦੂਧ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਤਤ੍ਵ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਗਿਆ, ਕਿਤਾਬੀ ਇਲਮ ਪਿੱਛੋਂ.

ਮਾਖਾ. ਮਾਖ (ਕ੍ਰੋਧ) ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. ਮਾਖਿਤ.

ਮਾਖਿ. ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ. ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਕ੍ਖਿ. ਮੱਖੀ. "ਉਡੀ ਜਾਨੁ ਮਾਖੀਰ ਕੀ ਮਾਖਿ ਮਾਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੭੫)

ਮਾਖਿਉ / **ਮਾਖਿਓ** / **ਮਾਖਿਅ** ਸੰ. ਮਾਕ੍ਸ਼ਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੱਖੀਆਂ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਮਿੱਠਾ. ਸ਼ਹਦ. ਮਧੁ. "ਕੂੜ ਮਿਠਾ ਕੂੜ ਮਾਖਿਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮਾਖਿਅ ਨਦੀ ਵਹੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਬਹਿਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਦ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਗਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ,ਸੂਰਤ ਮੁਹੰਮਦ, ਆਯਤ ੧੫। ੨ ਭਾਵ–ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮਕਥਾ.

ਮਾਖਿਅਨਈ. ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਖਿਅ.

ਮਾਖੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਕ੍ਖਿ. ਮੱਖੀ. ਮਕ੍ਖਿਕਾ."ਮਾਖੀ ਚੰਦਨ ਪਰਹਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਵ–ਮਾਯਾ. "ਮਾਖੀ ਰਾਮ ਕੀ ਤੂੰ ਮਾਖੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਮਾਖ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰੋਧੀ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਖਤਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਭਾਵ. "ਨਹੀ ਮਾਇਆ ਮਾਖੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੧) ਨਾ ਤਦ ਮਾਯਾ (ਮਯਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ), ਅਤੇ ਨਾ ਮਾਖ (ਕ੍ਰੋਧਭਾਵ) ਸੀ.

ਮਾਖੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੱਖੀਆਂ ਕਰਕੇ ਈਰਿਤ (ਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ), ਸ਼ਹਦ. ਮਾਕ੍ਸ਼ਿਕ. ਮਾਕ੍ਸ਼ੀਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਖਿ.

ਮਾਖੂਜ. ਅ مَاخُوذ ਮਾਖ਼ੂਜ.ਵਿ–ਜੋ ਅਖ਼ਜ (ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ) ਹੈ. ਗਰਿਫ਼ਤਾਰ। ੨ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮਜ਼ਮੂਨ.

ਮਾਖੋ. ਦੇਖੋ, ਮਾਖਿਉ। ੨ ਇੱਕ ਭਾਕੂ, ਜੋ ਭਾਰੀ ਫਿਸਾਦੀ ਸੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਦ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਛੱਡਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਪਿੰਡ ਮਾਖੋਵਾਲ ਉਜਾੜਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ. ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਉ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਾਮ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮਾਖੋਵਾਲ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. "ਮਾਖੋਵਾਲ ਸੁਹਾਵਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਅਸਥਾਨ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਮਾਖੋਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਮਾਖੋ ੨.

ਮਾਂਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੰਗ. ਯਾਚਨਾ। ੨ ਕੁਆਰੀ ਕਨ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਗਾਈ ਹੋਗਈ ਹੈ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੇਖਾ, ਜੋ ਮੱਥੇ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਚੀਰਣੀ ਪਾਕੇ ਕੇਸ਼ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਤਦ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਰ ਦੀ ਤੁਚਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਰੇਖਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਾਂਗ ਹੈ. ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਇਸ ਰੇਖਾ ਪੁਰ ਸੰਧੂਰ ਆਦਿ ਰੰਗ ਲਗਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਭਰੀਐ ਮਾਂਗ ਸੰਧੂਰੇ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਉਹ ਡੋਰਾ ਅਥਵਾ ਜੰਜੀਰੀ, ਜੋ ਨੱਥ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਕੇ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਅਟਕਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗਹਿਣੇ ਦਾ ਭਾਰ ਨੱਕ ਪੁਰ ਨਾ ਪਵੇ.

ਮਾਂਗਟ. ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ, ਤਸੀਲ ਫਾਲੀਆ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੰਡੀ ਬਹਾਉੱਦੀਨ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਬੈਨੋ ਜੀ ਇੱਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਭਾਈ ਬੈਨੋ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਬੀੜ ਇੱਥੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਤ੍ਰੇ ੪੬੭ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਲੋਕ ਪਿੱਛੋਂ ਲਿਖੇਗਏ ਹਨ.

ਸਿੱਖਰਾਜ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਣਵਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਚੌਖੀ ਜਾਗੀਰ ਨਾਲ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਾਗੀਰ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਕਰਾ ਲਈ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬੈਨੋ ਜੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਲੋਕ ਵਾਰੋਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ. ਮਸਯਾ (ਅਮਾਵਸ) ਅਤੇ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨੂੰ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪੂਜਾ ਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ.

ਮਾਂਗਣੁ. ਸੰ. ਯਾਚ੍ਞਾ–ਮਤ੍ਕੁਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਟਮਲ. ਕਣੂਆ.

ਮਾਗਧ. ਵਿ–ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਜੋ ਭੁੱਟਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਹੈ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜਾ ਦੇ ਯਗ੍ਯਕੁੰਡ ਤੋਂ ਮਾਗਧ ਪੈਦਾ ਹੋਏ.ਐਸ਼ਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸ਼:੭ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਗਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਨੁ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਵੈਸ਼ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਛਤ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਮਾਗਧਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੈ. * ਮਾਗਧ ਲੋਕ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ,ਚਿੱਠੀਆਂ ਲੈਜਾਣ ਦਾ ਭੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾਕਰਦੇ ਸਨ. "ਪਠਏ ਮਾਗਧ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਜਰਾਸੰਧ। ੪ ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ। ੫ ਸੋਂਚਰ ਲੂਣ.

ਮਾਗਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਪਾਲੀ। ੨ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼। ੩ ਵਿ–ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਮਾਗਧ.

ਮਾਗਨ / **ਮਾਂਗਨ** / **ਮਾਂਗਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਸੰ. ਸਾਗੰਣ–ਮਾਰ੍ਗਣ. ਖੋਜਣਾ. ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਯਾਚਨਾ. ਮੰਗਣਾ. "ਮਾਂਗਨ ਤੇ ਜਿਹ ਤੁਮ ਰਖਉ." (ਬਾਵਨ) "ਮਾਂਗਨਾ ਮਾਗਨ ਨੀਕਾ ਹਰਿਜਸ ਗੁਰੁ ਤੇ ਮਾਂਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਕਨ੍ਯਾ ਲਈ ਵਰ ਮਾਰ੍ਗਣ (ਢੂੰਢਣਾ). ੪ ਕਨ੍ਯਾ ਦੀ ਸਗਾਈ ਕਰਨੀ.

ਮਾਂਗਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਾਚਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਾਂਗਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ. ਉਹ ਚੀਜ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰੀਏ. ਮਾਂਗਨੀਯ ਪਦਾਰਥ. "ਕੇਤੀ ਕੇਤੀ ਮਾਂਗਨਿ ਮਾਗੈ." (ਕਲਿ ਮ: ੫) "ਮਾਗਨਿ ਮਾਂਗਉ ਹੋਇ ਅਚਿੰਤਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਮਾਗਰਮਛ. ਮਕਰ ਮਤ੍ਸ੍ਯ. ਮਗਰਮੱਛ. "ਮਾਗਰਮਛੁ ਫਹਾਈਐ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਾਂਗਾ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਟਰਾਧਾਕਿਸਨ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਨਾ" ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੩੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਨਾਨਕਿਆਣੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਅਲਪੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਨਾ" ਹੈ.

ਮਾਂਗੀ. ਮਾਂਗਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਗ ੩."ਮਾਂਗੀ ਪਾਇ ਸੰਧੂਰੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮੰਗੀ. ਯਾਚਨ ਕੀਤੀ.

ਮਾਂਗੋ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲੋ। ੨ ਮੰਗੋ. ਯਾਚਨ ਕਰੋ.

ਮਾਘ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਘਾ ਨਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ, ਜੋ ਦੱਤਕ ਦਾ

* ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੧੦, ਸ਼: ੧੧.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੁਤ੍ਰ "ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲਵਧ" ਕਾਵਜ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. * ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵਜ। ੩ ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭੀ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਮਾਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਮਾਘ ਦੇਸ ਕੇ ਮਘੇਲੇ." (ਅਕਾਲ)

ਮਾਘਦ. ਦੇਖੋ, ਮਾਗਧ.

ਮਾਘਿ. ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ. "ਨਾਨਕ ਮਾਘਿ ਮਹਾਰਸੁ ਹਰਿ ਜਪਿ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) "ਮਾਘਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਮਾਘੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਘਾ ਨਕਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਮਾਘ ਦੀ ਪੂਰਣ-ਮਾਸੀ। ੨ ਮਾਘ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ (ਪ੍ਰਵਿਸ੍ਟਾ).

ਮਾਙਣੂ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਗਣੂ.

ਮਾਚ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਪ੍ਰਭਾ। ੨ ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੩ ਮਰਾ–ਮੰਜਾ. ਮੰਚ। ੪ ਮੰਚਾਨ. ਮਨ੍ਹਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮਾਚਨਾ। ੬ ਸਿੰਧੀ. ਮੰਗਤਾ. ਯਾਚਕ.

ਮਾਚਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਹੋਣਾ. ਮੱਚਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ। ੩ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ. "ਜਾ ਸਿਉ ਰਾਚਿ ਮਾਚਿ ਤੁਮ ਲਾਗੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨ ਮਾਚੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਮਾਚਿ. ਚਮਕਕੇ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਹੋਕੇ. ਦੇਖੋ, ਮਾਚਨਾ.

ਮਾਚੀਨ. ਦੇਖੋ, ਮਚੀਨ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ "ਨਾਚੀਨ", ਜਿਸ ਨੂੰ ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਨੇ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗਜ ਸਮੇਂ ਫਤੇ ਕੀਤਾ.

ਮਾਚੇ. ਦੇਖੋ, ਮਾਚਨਾ.

ਮਾਚੇਤੋੜ. ਵਿ–ਮੰਚ (ਮੰਜਾ) ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਰਾਜ-ਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਮਾਚੇਤੋੜ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਅਫੀਮ ਖਾਕੇ ਮੰਜਿਓਂ ਹੀ ਨਾ ਉੱਠੇ. ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਛੱਡਕੇ ਕੇਵਲ ਮੰਜਾ ਤੋੜਨਾ ਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ.

ਮਾਛਲੀ / **ਮਾਛਲੋ** } ਮਤਸਜਾ. ਮਤਸਜ. ਮੱਛੀ. ਮੱਛ. "ਜਿਉ ਜਲ ਮਾਝੈ ਮਾਛਲੋ." (ਗੂਜ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਾਛਿੰਦ / **ਮਾਛਿੰਦ੍ਰ** } ਦੇਖੋ, ਮਛਿੰਦ੍ਰਨਾਥ. "ਨਾ ਤਦਿ ਗੋਰਖੁ, ਨਾ ਮਾਛਿੰਦੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਸੁਣਿ ਮਾਛਿੰਦ੍ਰਾ, ਅਉਧੂ ਨੀਸਾਣੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਮਛਿੰਦ੍ਰ (ਮਤਸਜੇਂਦ੍ਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਮਾਛੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਹੀਗੀਰ. ਫੰਧਕ. ਧੀਵਰ. "ਆਪੇ ਮਾਛੀ, ਮਾਛਲੀ ਆਪੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਮੱਛੀ। ੩ ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ.

ਮਾਛੀਵਾੜਾ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਸਮਰਾਲਾ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ੨੭, ਅਤੇ ਖੰਨੇ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਲਾਬਚੰਦ ਮਸੰਦ ਦੇ ਘਰ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਆਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਨੀਲਾਬਾਣਾ ਧਾਰਕੇ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਬਣੇ ਹਨ. ਗਨੀਖਾ ਅਤੇ ਨਬੀਖਾਂ ਪਠਾਣ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਰ ਕਈ ਮੰਜ਼ਿਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਲੰਘ ਉਠਾਕੇ ਲੈਗਏ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਨੀਖਾਂ.

ਗੁਲਾਬੇ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ. ਗੁਲਾਬੇ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਹਿਲਾਂ ਠਹਿਰੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਭਾਈ ਧਰਮਸਿੰਘ, ਮਾਨਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦਯਾਸਿੰਘ ਜੀ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਆਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਉੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਲਗਾਈ ੨੭੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਹੈ.

ਮਾਛੁਲੀ. ਮੱਛੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਛਲੀ. "ਜਲ ਕੀ ਮਾਛੁਲੀ ਚਰੈ ਖਜੂਰਿ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਾਵ–ਅਣਹੋਂਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਮਾਂਜਣਾ / **ਮਾਂਜਨਾ** } ਸੰ. ਮਾਜੰਨ. ਕੂਚਣਾ. ਮਲਕੇ ਸਾਫ ਕਰਨਾ. "ਕਾਂਇਆ ਮਾਂਜਸਿ ਕਉਨ ਗੁਨਾ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) "ਮਾਂਜਨ ਕਰ ਭਾਂਜਨ ਧੋਵੀਜੈ." (ਰਹਿਤ)

ਮਾਜਰਤ. ਅ. معذرت ਮਅ਼ਜਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਉਜਰਖ਼ਾਹੀ. ਸਬਬ (ਕਾਰਣ) ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਣਾ.

ਮਾਜਰਾ. ਅ. ماجرا ਸੰਗਜਾ–ਭੂਤ ਕਾਲ. ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਸਮਾਂ। ੨ ਪਿਛਲਾ ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਜਰਾ.

ਮਾਜਾਰ. ਸੰ. ਮਾਜੰਾਰ. ਬਿੱਲਾ. "ਮਾਜਾਰ ਗਾਡਰ ਅਰੁ ਲੂਬਰਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਮਾਂਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਾਜਾਰ। ੨ ਮੇਰਾ ਜਾਰ. "ਮਾਂਜਾਰ ਇਹ ਠਾਂ ਇਕ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੫) ਇਸ ਥਾਂ ਮਾਂਜਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਬਿੱਲਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਜਾਰ.

ਮਾਜਾਰੀ. ਸੰ. ਮਾਜੰਾਰੀ. ਬਿੱਲੀ.

ਮਾਂਜਿ. ਮਾਂਜਕੇ. ਕੂਚਕੇ. "ਬਾਸਨੁ ਮਾਂਜਿ ਚਰਾਵਹਿ ਊਪਰਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਮਾਜਿੰਦਰਾਨੀ. ਮਾਜ਼ੰਦਰਾਂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਜ਼ੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਜ਼ੰਦਰਾਨੀ. "ਮਹਾਮੂੜ ਮਾਜਿੰਦਰਾਨੀ ਮਜੇਜੀ." (ਕਲਕੀ)

ਮਾਜੀ. ਅ. ماضی ਮਾਜ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਭੂਤਕਾਲ. ਵੀਤਿਆ ਸਮਾ। ੨ ਵਿ–ਲੰਘਿਆ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ.

ਮਾਜੀਠਾ. ਵਿ–ਮਜੀਠ (ਮੰਜਿਸ੍ਠਾ) ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ. "ਜਿਉ ਮਾਜੀਠੇ ਕਪੜੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਮਾਜੂਨ. ਅ. معجون ਮਅ਼ਜੂਨ. ਮਦਿੰਤ ਚੂਰਣ. ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਚੂਰਣ, ਜੋ ਸ਼ਹਦ ਅਥਵਾ ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਮਾਜੂਲ. ਅ. معزول ਮਅ਼ਜੂਲ. ਵਿ–ਅ਼ਜ਼ਲ (ਹਟਾਇਆ ਹੋਇਆ). ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਮਾਜ਼ੰਦਰਾਂ. مازندران ਈਰਾਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ.

ਮਾਜ਼ੰਦਰਾਨੀ. ਮਾਜ਼ੰਦਰਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਮਾਜ਼ੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਜਿੰਦਰਾਨੀ.

ਮਾਝ. ਸੰ. ਮਧਜ. ਵਿੱਚ. ਭੀਤਰ. "ਮਾਝ ਬਨਾਰਸਿ ਗਾਊ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸ਼ੁੱਧ, ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਗ੍ਰਹਸੁਰ ਅਤੇ ਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦੀ ਗਾਂਧਾਰ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮਾਝ ਦਾ ਨੰਬਰ ਦੂਜਾ ਹੈ.

ਬਾਣੀਬਿਉਰੇ ਵਿੱਚ "ਬੁਧਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਰਪਨ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਧੁ ਮਾਧਵੀ ਅਰ ਮਲਾਰ ਸੁਰ ਜਾਨ,
ਇਨ ਮਿਲ ਮਾਝ ਬਖਾਨਹੀ ਲੀਜੋ ਗੁਨਿਜਨ ਮਾਨ.

ਮਾਂਝ. ਦੇਖੋ, ਮਾਝ ੧.

ਮਾਝਲਾ / **ਮਾਝਲੀ** } ਵਿ–ਵਿਚਕਾਰਲਾ, ਲੀ. ਮਧਜ ਦਾ, ਦੀ.

ਮਾਝਾ / **ਮਾਂਝਾ** } ਵਿ–ਮਧਜ ਦਾ. ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ। ੨ ਮੱਝ (ਭੈਂਸ) ਦਾ. "ਮਾਖਿਓ ਮਾਝਾਦੁਧੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਦੋ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮਧਜ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਦੋਆਬ। ੪ ਵਿਪਾਸ਼ (ਬਿਆਸ) ਅਤੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਮਧਜ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੫ ਪਤੰਗ ਦੀ ਡੋਰ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਕੱਚ ਦਾ ਮਸਾਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਤੰਗ ਦੀ ਡੋਰ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੬ ਪੜਦਾ. ਦੀਵਾਰ, ਜੋ ਦੋ ਕਮਰਿਆਂ ਦੇ ਮਧਜ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ੭ ਅਟੇਰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਡੱਕਾ.

ਮਾਝੀ. ਮੱਝਾਂ (ਭੈਂਸਾਂ) ਚਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਮਾਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਂਝੀ.

ਮਾਂਝੀ. ਨੌਕਾ ਮਧਜ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਮਲਾਹ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਬਹਾਦੁਰ. ਦਿਲੇਰ.

ਮਾਝੈ. ਮਧਜ ਮੇਂ। ੨ ਮੁਝੇ. ਮੈਨੂੰ. "ਸੰਤਪ੍ਰੇਮ ਮਾਝੈ ਦੀਜੈ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਮਾਞਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਜਣਾ.

ਮਾਞੀ. ਸੰਗਜਾ–ਕਨਜਾ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ. ਕਨਜਾ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਜੁੜਿਆ ਮੇਲ. "ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੀ ਮਾਞੀਆ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ:੫) "ਆਪੇ ਜਾਵੀ ਆਪੇ ਮਾਞੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਮਟਕਾ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਵਡਾ ਬਰਤਨ. ਮੱਟ. "ਮਿਤ੍ਰਹਿ ਡਾਰ ਮਾਟ ਮਹਿ ਦਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੧) ੨ ਬੱਚੇਦਾਨ. ਰਿਹਮ. "ਬਹੁਰਿ ਨ ਜੋਨੀ ਮਾਟ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਝਟਿਤ. "ਲਜ ਭਾਨੀ ਮਟੁਕੀ ਮਾਟ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਮਾਟਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਟਕਾ. ਮੱਟ. "ਮਥਜੋ ਛੀਰਸਿੰਧੰ ਮਨੋ ਮਾਟਕੇਵੰ." (ਕੱਛਾਵ) ਮਟਕੇ–ਇਵ. ਮਟਕੇ ਵਾਂਙ.

ਮਾਟਕੇਵੰ. ਦੇਖੋ, ਮਾਟਕਾ.

ਮਾਟਾ. ਮਟਕਾ. ਮੱਟ. "ਸਮੁੰਦ ਬਿਲੋਵਨ ਕਉ ਮਾਟਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਮਾਟੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿੱਟੀ. ਮ੍ਰਿੱਤਿਕਾ. "ਮਾਟੀ ਕੇ ਕਰਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਵ–ਸਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਮਾਟੀ ਅੰਧੀ ਸੁਰਤ ਸਮਾਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਜੜ੍ਹ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਮਿਲਾਈ। ੩ ਮੱਟੀ. ਵਡਾ ਮਟਕਾ. ਚਾਟੀ.

ਮਾਟੀ ਕਾ ਪੁਤਲਾ / **ਮਾਟੀ ਕੀ ਪੁਤਲੀ** / **ਮਾਟੀ ਕੋ ਪੁਤਰਾ** } ਸੰ. मृत् पुत्तलिका. ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਮਾਟੀ ਕੋ ਪੁਤਰਾ ਕੈਸੇ ਨਚਤੁ ਹੈ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਮਾਟੀ ਲੇਨੀ. ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਮਿੱਟੀ ਪਵਾਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜੁਗਿਯਾ ਮਾਟੀ ਲਈ ਤਿਹਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੧) ਸੰਨਜਾਸੀ ਅਤੇ ਯੋਗੀ ਇਸ ਕਰਮ ਨੂੰ ਵਡਾ ਉੱਤਮ ਮੰਨਦੇ ਸਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਮਿੱਟੀ ਲੈਣ ਦਾ ਦਿਨ ਠਹਿਰਾਕੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਡਾ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ. ਸਾਧੂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਵਚਨ ਵਡੀ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ.

ਮਾਟੁ. ਦੇਖੋ, ਮਾਟ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਫੂਟੈ ਬਿਖੁ ਮਾਟੁ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਮਾਟੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਟਕਾ। ੨ ਅੱਖ ਦੇ ਮਟਕਣ (ਝਪਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਨਿਮੇਸ਼. ਅੱਖ ਝਪਕਣ ਦਾ ਵੇਲਾ. "ਆਖੀ ਕੇਰੇ ਮਾਟੁਕੇ ਪਲੁ ਪਲੁ ਗਈ ਬਿਹਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮਾਟੁਲੀ. ਮਟਕੀ. ਚਾਟੀ। ੨ ਭਾਵ–ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਅਤਿ ਜਜਰੀ ਤੇਰੀ ਰੇ! ਮਾਟੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਮਾਠ. ਮਰਾ. ਵਿ–ਚਪਟਾ. ਚਪੇਤਲਾ। ੨ ਹਮਵਾਰ. ਜੋ ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ.

ਮਾਠਾ. ਵਿ–ਮੱਠਾ. ਸੁਸਤ. "ਕਾਮਾਮਨ ਕਾ ਮਾਠਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਕਮਾਉਣ (ਅ਼ਮਲ) ਲਈ ਸੁਸਤ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਠਾ.

ਮਾਠਿ. ਹਮਵਾਰ ਕਰਕੇ. ਕੰਘੀ ਨਾਲ ਵਾਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਮਾਠ. "ਮਾਠਿ ਗੁੰਦਾਈ ਪਟੀਆ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਮਾਂਡ. ਸੰ. मण्ड. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਉਲਾਂ ਦੀ ਪਿੱਛ। ੨ ਸ਼ੋਰਵਾ. ਯਖਨੀ। ੩ ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ। ੪ ਬੁਛਾੜ. "ਗਾਰਨ ਕੀ ਤਹਿਂ ਮਾਂਡ ਪਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸ-ਨਾਵ)

ਮਾਂਡਣੇ. ਮਰਾ. ਸਿੰਗਾਰਨਾ. ਮੰਡਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਪਾਰ ਆਰੰਭਣਾ। ੩ ਲੇਖਾ ਲਿਖਣਾ.

ਮਾਡਨ / **ਮਾਂਡਨਾ** } ਸੰ. ਮੰਡਨ (मण्डन) ਸੰਗਜਾ–ਭੂਸ਼ਣ. ਗਹਿਣਾ। ੨ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਗਾਰਨਾ. "ਸਾਚੁ ਧੜੀ ਧਨ ਮਾਡੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰਨਾ. "ਜੈਸੇ ਅਪਨੇ ਧਨਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਮਰਨੁ ਮਾਂਡੈ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਮਦੰਨ ਕਰਨਾ. ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨੀ। ੫ ਆਟਾ ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ.

ਮਾਂਡਵ. ਸੰ. ਮਾਂਡਵਜ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਮੰਡੁ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਸੀ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ "ਨਰਮਦਾ" ਦੇ ਪਤਿ "ਕੌਸ਼ਿਕ" ਨੂੰ ਮਾਂਡਵਜ ਨੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨਸਾਰ ਮਰਨ ਦਾ ਸਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਨੇ

* ਮਾਘ ਈਸਵੀ ਛੇਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਹੀ ਨਾ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵਜ਼ਾਕੁਲ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨਸੂਯਾ ਨੇ ਨਰਮਦਾ ਨੂੰ ਪੈਰ ਕੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਵਾਕ ਲਿਆ ਅਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤਿ ਨੂੰ ਅਮਰ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ. ਇਸੇ ਰਿਖਿ ਦੀ ਅਤਿ ਮਾਂਡਵਯ ਸੰਗਜਾ ਭੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਲੀ ਦੀ ਅਣਿ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਟੁੱਟਕੇ ਰਹਿਗਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਿਕ ੯ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ ਅਤੇ ਵਿਦੁਰ.

ਮਾਂਡਵੀ. ਦੇਖੋ, ਭਰਤ ੭.

ਮਾਂਡਵ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਡਵ.

ਮਾਡੈ. ਡਿੰਗ, ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ. ਸੀਨਜ਼ੋਰੀ। ੨ ਮੰਡੈ. ਮੰਡਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਡਨਾ.

ਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਨਾ. "ਰੰਗੁ ਮਾਣਿਲੈ ਪਿਆਰਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਨ. "ਤੂ ਮੇਰਾ ਬਹੁ ਮਾਣੁ, ਕਰਤੇ!" (ਗਉ ਮ: ੫) "ਦਰਗਹਿ ਮਾਣ ਪਾਵਹਿ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) ੩ ਫ਼ਖ਼ਰ. "ਜਾ ਤੂੰ, ਤਾ ਮੈ ਮਾਣ ਕੀਆ ਹੈ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੪ ਵਾਨ. ਵੈਂਤ. ਵਾਲਾ. "ਨਮੋ ਅਸਤ੍ਰਮਾਣੇ." (ਜਾਪੁ)

ਮਾਣਸ } ਦੇਖੋ, ਮਾਨਸ। ੨ ਸੰ. ਮਾਨੁਸ਼. ਮਨੁ ਦੀ
ਮਾਣਸੁ } ਔਲਾਦ. ਮਨੁੱਖ. ਮਾਨਵ. "ਮਾਣਸਜਨਮ ਵਡਪੁੰਨੈ ਪਾਇਆ." (ਵਡ ਘੋੜੀਆਂ ਮ: ੪) ੩ ਮਾਂਸ. ਮਾਸ. "ਮਾਣਸੁ ਭਰੀਆ ਆਣਿਆ ਮਾਣਸੁ ਭੁਰਿਆ ਆਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੪ ਸੰ. ਮਨਸਜ਼. ਵਿ–ਕਾਮਨਾਵਾਨ. ਇੱਛਾਵਾਨ. ਮਾਯਾ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਮਾਣਸ ਸੇਵਾ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ। ਸਾਧ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਮਾਣਕ. ਸੰ. ਮਾਣਿਕਜ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਰਤਨ. "ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ। ੩ ਸ਼ੁਭਗੁਣ.

ਮਾਣਕਚੋਕ. ਦੇਖੋ, ਝਬਾਲ.

ਮਾਣਕਚੰਦ. ਬਾਬਾ ਧਰਮਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪੜੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨਕਚੰਦ। ੨ ਵੈਰੋਵਾਲ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਪਥਰੀਆ ਖਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੀ ਬਾਉਲੀ (ਵਾਪੀ) ਦਾ ਕੜ ਤੋੜਿਆ ਅਰ ਡੁੱਬਕੇ ਮਰਗਿਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਅਰ ਨਾਉਂ ਜੀਵੜਾ ਰੱਖਿਆ. ਇਹ ਵੜਾ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਵੈਰੋਵਾਲ ਵਿੱਚ "ਜੀਵੜੇ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਮਾਈਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮ-ਗਯਾਨੀ ਸਿੱਖ.

ਮਾਣਕ ਟਬਰਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਨਰਾਇਨਗੜ੍ਹ, ਥਾਣਾ ਰਾਣੀ ਕੇ ਰਾਇਪੁਰ ਵਿੱਚ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਘੱਗਰ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ੧੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਅੱਧ ਮੀਲ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਗੁਰੂਆਣਾ" ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਰਾਇਪੁਰ ਵਾਲੀ ਰਾਣੀ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣ ਗਏ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੯੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਹੱਥ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ.

ਮਾਣਕ ਦੇਕੇ. ਜ਼ਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਚੂਨੀਆਂ, ਥਾਣਾ ਕੰਗਣਪੁਰ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਕੰਗਣਪੁਰ" ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸਮੀਪ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਏ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉੱਜੜ ਜਾਓ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਕੰਗਣਪੁਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਵਚਨ ਹੋਇਆ,ਵਸਦੇ ਰਹੋ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਵਚਨ ਹੋਇਆ, ਉੱਜੜ ਜਾਓ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਹ ਬਾਹਰ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਉੱਜੜਕੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਗੇ, ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਗਰਵਾਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਆਏ ਸਿੱਖ ਦੀ ਯੋਗ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਮਾਣਕੂ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕ. "ਮਾਣਕੂ ਮੋਹਿ ਮਾਉ ਡਿੰਨਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਮਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੋਗਣਾ. ਆਨੰਦ ਲੈਣਾ. "ਰਾਜ ਜੋਗ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੨ ਮਿਣਨਾ. ਮਾਪ ਕਰਨਾ. ਤੋਲਣਾ। ੩ ਮਾਨ(ਸਨਮਾਨ) ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ. "ਸਤਿਜੁਗਿ ਤੈ ਮਾਣਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਮਾਣਵ } ਸੰ. ਬੱਚਾ. ਬਾਲਕ। ੨ ਮਨੁੱਖ. ਮਾਨਵ।
ਮਾਣਵਕ } ੩ ਸੋਲਾਂ ਲੜੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ। ੪ ਵਿਦਯਾਰਥੀ. ਤ੍ਰਾਲਬੋਇਲਮ.

ਮਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਨਾ। ੨ ਮਣਿ. ਰਤਨ. "ਹਰਿ ਮਸਤਕਮਾਣਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਮਸਤਕਮਾਣਾ.

ਮਾਣਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੌਹਰੀ. ਰਤਨ ਜੜਨ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਮਾਣਿਕਜ. ਲਾਲ ਰਤਨ. "ਸ੍ਰਭਨਾ ਮਨ ਮਾਣਿਕ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਮਦ੍ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. ਜਦ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਦ੍ਰੀਂ ਗਏ, ਤਦ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.

ਮਾਣਿਕੂ } ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕ ਅਤੇ ਮਾਣਕੂ.
ਮਾਣਿਕਜ }

ਮਾਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਸੇਰ ਕੱਚਾ ਤੋਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਣਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਾਣੀ ਦੇਵਾਣੀ.

ਮਾਣੀਆ. ਵਿ–ਮਾਨ ਵਾਲੀ. ਫ਼ਖ਼ਰਵਾਲੀ. "ਤੁਝ ਊਪਰਿ ਬਹੁ ਮਾਣੀਆ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਮਾਣੀ ਦੇਵਾਣੀ. (ਪਾਰਸ਼ਵ) ਮਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਇੱਜ਼ਤ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲੀ.

ਮਾਣੁ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਨ. ਸਨਮਾਨ. "ਤਾ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਣੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਮਾਣੂ. ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਪਹਾ. ਮਾਨੁਸ਼. ਮਾਣਵ. ਮਨੁੱਖ. "ਮਾਣੂ ਘਲੈ ਉਠੀ ਚਲੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਮਾਣੂਆ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ. ਮਾਣਵਾਂ ਨੂੰ. "ਮਾਣੂਆ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਪੈਨ੍ਹੈ ਖਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਮਾਣੂਕਾ. ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਜਗਰਾਉਂ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸਮੀਪ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੰਮੇ ਤੋਂ ਚਕਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਸੰਮਤ ੧੯੮੦ ਤੋਂ ਨਗਰ-ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਨਵਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਉਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਲੋਕਲ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ.

ਮਾਣੇ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣ. "ਮਾਣੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਣੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਮਾਣੇ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਾਨ ਮੇਰੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਮਾਨ ਹੈ. ਦੁਨਿਆਵੀ ਫ਼ਖ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਫ਼ਖ਼ਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਣਨਾ। ੩ ਬੱਚੇ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਮਾਣੇ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਮਾਣੇਤਾ. ਵਿ–ਮਿਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਾਨ ਰਹਿਤ. ਹਲੀਮ.

ਮਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. "ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੨ ਮਾਤ੍ਰ. "ਆਪਸ ਕੋ ਦੀਰਘ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਅਉਰਨ ਕਉ ਲਗਮਾਤ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਲਘੁ ਮਾਤ੍ਰਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ– ਕੇਵਲ. ਮਾਤ੍ਰ। ੪ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਭਰ. "ਤੁਛਮਾਤ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਵਖਾਣਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਜੈਸੇ ਭੂਖੇ ਭੋਜਨ ਮਾਤ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ਭੋਜਨਮਾਤ੍ਰ। ੫ ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਸੰਗਿ ਨ ਨਿਬਹਤ ਮਾਤ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੬ ਵਿ–ਮੱਤ. ਮਸ੍ਤ. "ਮਮ ਮਦ ਮਾਤ ਕੋਪ ਜਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੭ ਫ਼ਾ ਤ। ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ੮ ਹਾਰਿਆ.ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਮਾਤਹਤ. ਅ਼. ਅਧੀਨ. ਵਸ਼ਵਰਤੀ.

ਮਾਤਬਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਮੁਅ਼ਤਬਰ. ਵਿ–ਇਅ਼ਤਬਾਰ ਯੋਗਜ. ਜਿਸ ਪੁਰ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾਜਾਵੇ.

ਮਾਤਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜਾ–ਯਤਮ (ਮਾਂ ਬਾਪ ਬਿਨਾ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ। ੩ ਕੁੱਤੀ.

ਮਾਤਰ } ਸੰ. ਸ਼ਾਨ੍–ਮਾਤ੍ਰ. ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. ਫ਼ਾ. ਮਾਦਰ.
ਮਾਤਰਿ } ਅੰ. Mother. "ਮਾਤਰ ਪਿਤਰ ਤਿਆਗਿ-ਕੈ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਮਾਤਲ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤੁਲ। ੨ ਮਹਾਤਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਪਾਤਾਲ. "ਨਹਿ ਭੂਤਲ ਮੇ ਅਰ ਮਾਤਲ ਮੇ ਇਨ ਸੋ ਨਹਿ ਦੇਵਨ ਕੇ ਗਨ ਮੇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਭੂਤਲ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਮਹਾਤਲ (ਪਾਤਾਲ) ਦੇਵਨ ਕੇ ਗਨ ਮੇ (ਸ੍ਵਰਗ ਮੇ).

ਮਾਤਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਤਲ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਇੰਦ੍ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ.

ਮਾਤਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤਲਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਤੁਲੀ.

ਮਾਤਲੀਸ. ਮਾਤਲਿ–ਈਸ਼. ਮਾਤਲਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਮਾਤਲਿ.

ਮਾਤਲੇਇ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤੁਲੇਯ.

ਮਾਤਲੇਸ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤਲੀਸ.

ਮਾਤਲੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤ੍ਰਭੂਮਿ. ਜਨਮ ਦਾ ਦੇਸ਼. "ਮਾਤਲੋਕ ਵਿੱਚ ਕਿਆ ਵਰਤਾਰਾ?" (ਭਾਗੁ) ੨ ਮਤੰਜ਼ਲੋਕ. ਮੱਨੁਖਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਮਰਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਲੋਕ। ੩ ਮਤੰਜ–ਲੋਕ. ਮਰਣਧਰਮਾ ਲੋਕ. ਚੌਰਾਸੀ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਨੇੜੈ ਦਿਸੈ ਮਾਤਲੋਕ, ਤੁਧੁ ਸੁਝੈ ਦੂਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੁਨਿਆਵੀ ਲੋਕ ਤੁੱਛਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਆਪ ਦੀਰਘਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਹੋ.

ਮਾਤਵ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਤਤਾ. ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸ੍ਤੀ. "ਮਾਤਵੰ ਮਦਿਯੰ." (ਕਲਕੀ)

ਮਾਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਂ. ਮਾਤ੍ਰ. "ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਦੁਰਗਾ. ਭਵਾਨੀ। ੩ ਚੇਚਕ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਸ਼ੀਤਲਾ। ੪ ਵਿ–ਮੱਤ. ਮਸ੍ਤ ਹੋਇਆ. "ਤੇਰਾ ਜਨੁ ਰਾਮਰਸਾਇਣਿ ਮਾਤਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੫ ਅਭਿਮਾਨੀ. ਅਹੰਕਾਰੀ. "ਮਾਤਾ ਭੈਸਾ ਅਮੁਹਾ ਜਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਨ ਅਥਵਾ ਮਾਯਾਮਦ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ ਖੋਰੀ ਆਦਮੀ.

ਮਾਤਾਮਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਨਾਨਾ.

ਮਾਤਾਮਹੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਾ ਦੀ ਮਾਂ, ਨਾਨੀ.

ਮਾਤੀ. ਮੱਤ (ਮਸ੍ਤ) ਹੋਈ. "ਨਾਹਿਨ ਦਰਬੁ, ਨ ਜੋਬਨ ਮਾਤੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਅ [illegible] ਮੁਅ਼ਤੀ. ਅ਼ਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. "ਹਮ ਲਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਅੰਤੁ ਮਾਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਮਾਤੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤ੍ਰ. ਮਾਂ. ਮਾਦਰ."ਮਾਤੁਰ ਸਿਤਾਬ ਧਾਈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਮਾਤੁ: ਮਾਤਾ ਦਾ.

ਮਾਤੁਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਂ ਦਾ ਭਾਈ, ਮਾਮਾ। ੨ ਧਤੂਰਾ. Thorn-apple। ੩ ਮਦਨ ਬਿਰਛ. ਸੈਨਫਲ. L. Randia Dumetorium.

ਮਾਤੁਲਾ
ਮਾਤੁਲਾਨੀ } ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਾ ਦੇ ਭਾਈ (ਮਾਮੇ) ਦੀ
ਮਾਤੁਲੀ } ਵਹੁਟੀ, ਮਾਮੀ.

ਮਾਤੁਲੇਯ. ਵਿ–ਮਾਮੇ ਦਾ. ਮਾਮੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਮਾ. ਮਾਤੁਲ. "ਤਹਾਂ ਮਾਤੁਲੇਯੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਕਰੁੱਧੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮਾਤੰਗ. ਵਿ–ਮਤੰਗ ਮੁਨਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਾਤੰਗੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਸੀ. ਇਹ ਮੋਨਵ੍ਰਤ ਧਾਰਕੇ ਜਿਸ ਪਹਾੜ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਰਿਸ਼ਯਮੂਕ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ. ਮਾਤੰਗ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਇਹ ਸ਼ਬਰੀ (ਭੀਲਣੀ) ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ. ਮਤੰਗ. ਗਜ. "ਮਾਤੰਗ ਮਤਿ ਅਹੰਕਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਪਿੱਪਲ ਬਿਰਛ। ੪ ਇੱਕ ਨਾਗ ਦਾ ਨਾਮ.

ਮਾਤੰਗਨਿ. ਸੰਗਜਾ–ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਾਤੰਗੀ. ਮਾਤੰਗ ਦੀ ਮਦੀਨ, ਹਥਣੀ। ੨ ਡਿੰਗ. ਭੰਗ. ਬਿਜੀਆ (ਵਿਜਯਾ).

ਮਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੇਵਲ. ਸਿਰਫ। ੨ ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ। ੩ ਉਤਨਾਹੀ। ੪ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਭਰ। ੫ ਤੀਕ. ਤੋੜੀ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤ੍ਰਿ. ਮਾਤਾ. "ਮਾਤ੍ਰ ਬੂੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਕੁ ਫੇਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਮਾਤਾ ਦੀ ਰਕਤ ਤੋਂ ਧਰ (ਰਿਹਮ) ਰੂਪੀ ਚਕ੍ਰ ਪੁਰ ਫੇਰਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਘੜਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਮਾਤ੍ਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅੱਖਰ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ "ਮਾਤ੍ਰਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲ, ਕਲਾ, ਮੱਤ, ਮੱਤਾ ਆਦਿ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ. "ਗਿਣੈ ਵੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕਲੀ ਏਕ ਠਾਨੈ." (ਰੂਪਦੀਪ) ੨ ਸ੍ਵਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵਜੰਜਨਾ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਲਗ. [illegible] ੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵ੍ਰਿੱਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਣੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਏਕੈ ਰਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕੇ ਰਾਤਾ." (ਦੱਤਾਵ) ੪ ਹੱਦ. ਸੀਮਾਂ. ਅਵਧਿ. "ਜੀਵਨ ਕੇ ਬਲ ਕੀ ਪਰ ਮਾਤ੍ਰਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਮੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ, ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ, ਸੰਤ ਅਲਮਸਤ ਜੀ ਅਤੇ ਫੂਲਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਰਚੇਗਏ ਹਨ. * ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕੁਝ ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ–ਮਾਤ੍ਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਕੀ–

ਪ੍ਰਿਥਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਨਮਸਕਾਰ। ਸਗਲ ਜਗਤ ਜਾਕੇ ਆਧਾਰ। ਓਅੰਕਾਰ ਕੀ ਰਾਹ ਚਲਾਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋਏ ਆਪ ਸਹਾਈ। ਓਅੰ ਆਦਿ ਉਦਾਸੀ ਆਇ। ਸਤਿ-ਨਾਮ ਕਾ ਜਾਪ ਜਪਾਇ। ਓਅੰ ਆਦਿ ਉਦਾਸੀ ਆਏ। ਉਦਾਸਧਰਮ ਕਾ ਰਾਹ ਚਲਾਏ। ਓਅੰ ਅੱਖਰ ਨਾਮ ਉਦਾਸੀ। ਸੋਹੰ ਅੱਖਰ ਨਾਮ ਸੰਨਜਾਸੀ। ਓਅੰ ਸੋਹੰ ਆਪੇਆਪ। ਆਪ ਜਪਾਏ ਸੋਹੰ ਕਾ ਜਾਪ। ਉਦਾਸ-ਮਾਰਗ ਮੇ ਰਹੇ ਉਦਾਸੀ। ਨਾਨਕ ਸੋ ਕਹੀਏ ਉਦਾਸੀ॥ ×××

ਮਾਤ੍ਰਾ ਬਾਬੇ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜਤੀ ਜੀ ਕਾ–§

ਗੁਰੂ ਅਬਿਨਾਸੀ ਖੇਲ ਰਚਾਯਾ। ਅਗਮਨਿਗਮ† ਕਾ ਪੰਥ ਬਤਾਯਾ। ਗਿਆਨ ਕੀ ਗੋਦੜੀ ਖਿਮਾ ਕੀ ਟੋਪੀ। ਜਤ ਕਾ ਆੜਬੰਦ ਸੀਲ ਲਿੰਗੋਟੀ। ਅਕਾਲ ਖਿੰਥਾ ਨਿਰਾਸ ਝੋਲੀ। ਜੁਗਤ ਕਾ ਟੋਪ ਗੁਰਮੁਖੀ ਬੋਲੀ। ਧਰਮ ਕਾ ਚੋਲਾ ਸਤ ਕੀ ਸੇਲੀ। ਮਰਯਾਦ ਮੇਖਲੀ ਲੈ ਗਲੇ ਮੇਲੀ।

× × × × × ×

ਸਾਹ ਸੁਪੈਦ ਜਰਦ ਸੁਰਖਾਈ।ਜੋ ਲੈ ਪਹਿਰੈ ਸੋ ਗੁਰਭਾਈ।

× × × × × ×

ਨਾਨਕਪੂਤਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਬੋਲੇ। ਜੁਗਤ ਪਛਾਣੇ ਤਤੁ ਵਿਰੋਲੇ। ਐਸੀਮਾਤ੍ਰਾ‡ਲੈ ਪਹਿਰੈਕੋਇ।ਆਵਾਗਵਣ ਮਿਟਾਵੈਸੋਇ. ੬ ਤੀਜਾ ਕਾਰਕ. ਮਾਤਾ ਨੇ. ਮਾਤਾ ਕਰਕੇ.

ਮਾਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸਾਨ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੩ ਲਕਮੀ। ੪ ਦੁਗੰਾ. ਭਵਾਨੀ। ੫ ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਜਾਨੀ। ੬ ਮਾਪਣ (ਮਿਣਨ) ਵਾਲਾ.

ਮਾਤ੍ਰਿਕ. ਸੰ. ਸਾਨ੍ਰਕ. ਵਿ–ਮਾਤਾ ਦਾ. "ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਸਪਤ, ਸਪਤ ਪਿਤਰਨ ਕੁਲ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਸੱਤ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਕੁਲਾਂ। ੨ ਸੰ. ਸਾਕਿਕ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ. ਜੈਸੇ–ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ.

ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ. ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ ਕਲਪੇ ਹਨ–

੧ ਟਗਣ, ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ੨ ਠਗਣ, ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ੩ ਡਗਣ, ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ੪ ਢਗਣ, ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ੫ ਣਗਣ, ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ. ਇਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨੂੰ ਧਜਾਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਛੈਕਲ, ਪੰਚਕਲ, ਚੌਕਲ, ਤ੍ਰਿਕਲ ਅਤੇ ਦੁਕਲ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਣਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ-ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ–

ਟਗਣ ਦੇ ਰੂਪ–ऽऽऽ, ॥ऽऽ, ।ऽ।ऽ, ऽ॥ऽ, ॥॥ऽ, ।ऽऽ।, ऽ।ऽ।, ॥।ऽ।, ऽऽ॥, ॥ऽ॥, ।ऽ॥।, ऽ॥॥, ॥॥॥.

ਠਗਣ ਦੇ ਰੂਪ–।ऽऽ, ऽ।ऽ, ॥।ऽ, ऽऽ।, ॥ऽ।, ।ऽ॥, ऽ॥।, ॥॥॥.

ਡਗਣ ਦੇ ਰੂਪ–ऽऽ, ॥ऽ, ।ऽ।, ऽ॥, ॥॥.

ਢਗਣ ਦੇ ਰੂਪ–।ऽ, ऽ।, ॥।.

ਣਗਣ ਦੇ ਰੂਪ–ऽ, ॥.

ਮਾਤ੍ਰਿਕਛੰਦ. ਉਹ ਛੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਚੌਪਈ, ਦੋਹਰਾ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ.

ਮਾਤ੍ਰਿਭਕ੍ਰ / **ਮਾਤ੍ਰਿਭਗਤ** } ਮਾਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਮਾਥ. ਸੰ. ਮਸ੍ਰਕ. ਮੱਥਾ. "ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਮਾਥ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਮਾਥ. ਮਾਰਗ. ਰਸ੍ਤਾ. ਪੰਥ। ੩ ਮਥਨ. ਰਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਮਥਨ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਮਧਾਣੀ ਨਾਲ ਲਿਪਟੀਹੋਈ ਰੱਸੀ. ਨੇਤ੍ਰਾ। ੫ ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ। ੬ ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ.

ਮਾਥਰ. ਦੇਖੋ, ਮਾਥੁਰ.

ਮਾਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਸ੍ਰਕ. ਮੱਥਾ. "ਗੁਰਿ ਹਾਥੁ ਧਰਿਓ ਮੇਰੈ ਮਾਥਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਸਿਰ.ਸੀਸ. "ਨਾਮ ਬਿਹੂਣੈ ਮਾਥੈ ਛਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦਿਮਾਗ. "ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੁਪਾਲ ਮਹਾਂਤ ਕੈ ਮਾਥੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਮਾਥੈ.

ਮਾਥਿ. ਮੱਥੇ ਪੁਰ. ਮਸ੍ਰਕ ਮੇਂ। ੨ ਮੱਥੇ ਨਾਲ.

ਮਾਥੁਰ. ਵਿ–ਮਥੁਰਾ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ.

ਮਾਥੁਰੇਸ. ਮਥੁਰਾ ਦਾ ਈਸ਼. ਮਥੁਰਾਪਤਿ. "ਕਰਜੋ ਮਾਥੁਰੇਸੰ ਤਿਸੈ ਰਾਵਣਾਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਵਣ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਰਾਮ) ਨੇ ਤਿਸ (ਲਛਮਣ) ਨੂੰ ਮਥੁਰਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕੀਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਥੁਰਾਪਤਿ.

ਮਾਥੈ. ਮੱਥੇ ਪੁਰ. ਸਿਰ ਉੱਪਰ. "ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨੈ ਮਾਥੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕਿਸਮਤ ਵਿੱਚ. ਭਾਗ ਮੇਂ. "ਜਾਕੈ ਮਾਥੈ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ."(ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਮਥਨ ਕਰਦਾ. ਮਸਲਦਾ. ਕੁਚਲਦਾ. "ਰਣ ਸਤ੍ਰੁਨ ਮਾਥੈ." (ਸਲੋਹ)

ਮਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਹੰਕਾਰ. ਗਰੂਰ। ੨ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸ੍ਰੀ.ਖੁਮਾਰੀ."ਬਿਨਸੇ ਮਾਇਆ ਮਾਦ."(ਸਾਰ ਮ:੫) ੩ ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ.

ਮਾਦਹ. ਦੇਖੋ, ਮਾਦਾ.

ਮਾਦਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਸ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਸ਼ਾ. ਮਤਵਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ.

ਮਾਦਗਾਉ. ਫ਼ਾ [illegible] ਮਾਦਹਗਾਉ. ਗਊ. ਗਾਂ.

ਮਾਂਦਗੀ. ਸੰ. ਮਾਂਦਜ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਸਤੀ. ਜੜ੍ਹਤਾ। ੨ ਮੂਰਖਤਾ। ੩ ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ। ੪ ਬੁਰਾਈ.ਬਦੀ.

ਮਾਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਦੇਵ। ੨ ਭੰਗ। ੩ ਲੋਂਗ। ੪ ਸ਼ਰਾਬ। ੫ ਧਤੂਰਾ। ੬ ਮੈਨਫਲ. ਦੇਖੋ,ਮਾਤੁਲ ੩.

ਮਾਂਦਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਕ੍ਰਿ–ਰਹਿਣਾ। ੨ ਥਕ ਜਾਣਾ.

ਮਾਦਰ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਤ੍ਰਿ. "ਮਾਦਰ ਖੁਸਾਲ ਖਾਤਰ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Mother.

ਮਾਦਲ / **ਮਾਂਦਲ** / **ਮਾਦਲੁ** } ਸੰ. ਮਦੰਲ. ਸੰਗਜਾ–ਟੰਮਕ. ਨਗਾਰਾ. "ਸਭੁ ਜਗੁ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਮਾਂਦਲ ਕੰਧਿ ਚਢਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਮਾਂਦਲੁ ਬੇਦਿ ਸਿ ਬਾਜਣੋ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਸਿ (ਤਿੰਨ) ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਢੋਲ। ੨ ਮ੍ਰਿਦੰਗ.

ਮਾਦਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਮਾਦਹ. ਮਾਦੀਨ. ਨਾਰੀ। ੨ ਅ [illegible] ਮਾਦੱਹ. ਮੂਲ ਕਾਰਣ। ੩ ਹਰੇਕ ਵਸਤੁ ਦੀ ਅਸਲ। ੪ ਉਹ ਵਸ੍ਤੁ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਰਚੀ ਜਾਵੇ। ੫ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਮਾਂਦਾ. ਵਿ–ਰੋਗੀ. ਮਾਂਦਜ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਜ। ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਮਾਂਦਹ. ਰਿਹਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਥਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਨ। ੪ ਰੋਗੀ.

ਮਾਦਿ. ਮਦ ਕਰਕੇ. ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ. "ਮਾਇਆ ਮਾਦਿ ਸੋਇਓ." (ਆਸਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਦਜ.

ਮਾਦੇ. ਮਦ ਸਹਿਤ ਹੋਏ. ਮਤਵਾਲੇ ਹੋਏ. "ਮਹਾਂ ਮੱਦ ਮਾਦੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮਾਂਦੇ. ਦੇਖੋ, ਦਰਮਾਂਦਾ। ੨ ਮਾਂਦਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਾ.

ਮਾਦੋਕੇ ਬੈਰਾੜ. ਬੈਰਾੜ ਮਾਦੋਕੇ.ਦੇਖੋ,ਗੁਰੂਸਰ ਨੰ:੮.

ਮਾਦ੍ਰੀ. ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਭਦ੍ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ,ਜੋ ਪਾਂਡੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਕੁਲ ਅਤੇ ਸਹਦੇਵ ਜੋੜੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਪਾਂਡੁ ਨਾਲ ਸਤੀ ਹੋਈ ਸੀ.

ਮਾਂਦ੍ਰੀ. ਮੰਦਲ (ਮਦੰਲ) ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਾਂਤ੍ਰਿਕ. ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਮਾਦ੍ਰੀਸੁਤ. ਮਾਦ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਕੁਲ ਅਤੇ ਸਹਦੇਵ.

ਮਾਦ੍ਰੀਸੁਤ ਅਗ੍ਰ ਅਨੁਜ ਸੂਤਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਦ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਕੁਲ,ਉਸ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਯੁਧਿਸ਼੍ਰਿਰ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੂਤ (ਰਥਵਾਹੀ) ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮਾਧਉ / **ਮਾਧਵ** } ਮਾਯਾ ਦਾ ਧਵ(ਪਤਿ)ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਮੇਰੇ ਮਾਧਉ ਜੀ! ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੇ ਸੁਤਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ)"ਮਲਿਨ ਭਈ ਮਤਿ,ਮਾਧਵਾ!" (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਮਧੁ ਨਾਮਕ ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ। ੩ ਮਧੁ (ਵਸੰਤ) ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਵੈਸ਼ਾਖ. "ਜਿਸ ਦਿਨ ਮਾਧਵ ਕੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ। ੫ ਮਹੂਆ. ਮਧੂਕ। ੬ ਭੌਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ. "ਮਾਧਵ ਭਵਰ ਔ ਅਟੇਰੂ ਕੋ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਨਾਮ." (ਅਕਾਲ) ੭ ਮਧੁ (ਸ਼ਹਦ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ। ੮ ਮਾਧਵਾਨਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ. "ਮਾਧਵ ਤੋਨ ਸਭਾ ਮਹਿ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧) ੯ ਦੇਖੋ, ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ.

ਮਾਧਵਦਾਸ. ਮਾਧੋਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ.

ਮਾਧਵਨਲ. ਮਾਧਵਾਨਲ. ਕਾਮਕੰਦਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਸੰਗੀਤਵਿਦਜਾ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ."ਗੋਬਿੰਦ-ਚੰਦ ਨਰੇਸ ਕੋ ਮਾਧਵਨਲ ਨਿਜ ਮੀਤ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ. ਮਾਧਵ–ਆਚਾਯੰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਜੋ ਮਹਾਲਕਮੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਵਿਸ਼੍ਵੇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਤੁਲੁਵਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਅਤੇ ਈਸਵੀ ਚੌਦਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਵਿਜਯਨਗਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਸਾਯਣਾਚਾਰਯ ਦਾ, (ਜਿਸ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਭਾਸ਼ਯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ) ਭਾਈ ਸੀ. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਧਵ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਵਿਲਸਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਵਡੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਪੁਸ੍ਰਕਾਂ ਰਚੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਲਈ ਵਡੀਆਂ ਲਾਭ-ਦਾਇਕ ਹਨ. ਮਾਧਵ ਵਿਸ਼ਨੁਪੂਜਕ ਅਤੇ ਦ੍ਵੈਤਵਾਦੀ ਸੀ. ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਡਪੀ ਨਗਰ (ਜਿਲਾ ਕਨਾਰਾ) ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਮਧ੍ਵਾਚਾਰਯ ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ (ਅ).

ਮਾਧਵਾਨਲ. ਦੇਖੋ, ਮਾਧਵਨਲ। ੨ ਮਾਧਵਾਨਲ ਦੀ ਕਥਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕਵਿ.

ਮਾਧਵਾਨਲਸੰਗੀਤ. ਮਾਧਵਾਨਲ ਗਵੈਯੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਆਲਮ ਕਵੀ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਰਾਗ-ਮਾਲਾ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਠ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗਮਾਲਾ.

ਮਾਧਵੀ. ਸੰ. ਮਧੁ ਦੈਤ ਦੀ ਮਿੰਜ ਤੋਂ ਬਣੀਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਮਹੂਏ ਅਥਵਾ ਸ਼ਹਦ ਤੋਂ ਬਣੀਹੋਈ ਸ਼ਰਾਬ। ੩ ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ। ੪ ਤੁਲਸੀ। ੫ ਅਮਰਬੇਲ। ੬ ਬਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ। ੭ ਗੁਰੁ-ਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਥਾਂ ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਤਪ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸਿ ੭ ਅ: ੪. "ਨਿਰਖ ਮਾਧਵੀ ਵਿਸਮੈ ਭਯੋ।" ੮ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੫.

ਮਾਧਵੀਯ. ਵਿ–ਮਾਧਵ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਮਾਧਵ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਧਵ.

---

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੨੪ ਹੈ. § ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਬਥਦ ਨੂੰ ਪੁਲਿੰਗ ਕਰਕੇ ਭੀ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ.

† ਜੋ ਵੇਦ ਕਰਕੇ ਅਗਮਯ ਹੈ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੇਦ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ.

‡ ਇਸ ਤੋਂ "ਮਾਤ੍ਰਾ" ਦਾ ਅਰਥ ਪੋਸ਼ਾਕ ਭੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਾਧਵੇ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਮਾਧਵ ! "ਮਾਧਵੇ ! ਐਸੀ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਮਾਧਾਣ / **ਮਾਧਾਣਾ** / **ਮਾਧਾਣੀ** ਸੰਗਜਾ–ਮੰਥਾਨ. ਮਥਨ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. "ਮਾਧਾਣਾ ਪਰਬਤ ਕਰਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) "ਪਾਣੀ ਵਿਚਹੁ ਰਤਨ ਉਪੰਨੇ ਮੇਰੁ ਕੀਆ ਮਾਧਾਣੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮਾਂਧਾਤਾ. ਸੰ. मान्धातृ–ਮਾਂਧਾਤ੍ਰਿ. ਇਹ ਇਕ੍ਹਾਕੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਯੁਵਨਾਸ਼੍ਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਗੌਰੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਯੁਵਨਾਸ਼੍ਵ ਦੇ ਕੋਈ ਪੁਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਡਾ ਫਿਕਰ ਹੋਇਆ. ਕਈ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਹਵਨ ਆਦਿ ਕੀਤੇ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤ ਹੋਵੇ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਲ ਦਾ ਘੜਾ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਜੇਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪੂਜਾ ਲਈ ਰੱਖਿਆ,ਤਾਂ ਉਸ ਜਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਆਗਈ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਯੁਵਨਾਸ਼੍ਵ ਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਓਹ ਜਲ ਪੀਲਿਆ. ਜਲ ਦੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਗਰਭ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਪੁਰ ਸੱਜੀ ਵੱਖੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਲਕ ਜਨਮਿਆ. ਜਦ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਕੌਣ ਪਿਆਵੇਗਾ, ਤਦ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮੰਮੇ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਉਂਗਲ ਦੇਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ (ਪਾਲਨ) ਕਰਾਂਗਾ. ਇਸ ਲਈ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਾਂਧਾਤ੍ਰਿ" ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ. "ਮਾਂਧਾਤਾ ਗੁਣ ਰਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਮਾਧੁਰ. ਵਿ–ਮਧੁ(ਮਿਠਾਸ)ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਿੱਠਾ."ਇਕ ਸਕੰਧ ਕੇ ਮਾਧੁਰ ਹੈਂ ਫਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇੱਕ ਟਾਹਣੇ (ਡਾਹਣੇ)ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਹਨ। ੨ ਮਿੱਠੇ ਦਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਲਤੀ ਦਾ ਫੁੱਲ, ਜੋ ਭੌਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਧੁ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਮਾਧੁਰਯ / **ਮਾਧੁਰਯਤਾ** / **ਮਾਧੁਰੀ** ਸੰਗਜਾ–ਮਾਧੁਯੰ. ਮਿਠਾਸ.ਮਿੱਠਾਪਨ। ੨ ਪ੍ਰਿਯਤਾ.ਮੁਹੱਬਤ.ਸਨੇਹ। ੩ ਕਾਵਜ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਣ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਾਧੁਰਯਤਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਜਿੰਹ ਰਚਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਮਾਧੋ. ਦੇਖੋ, ਮਾਧਵ. "ਕਰਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ, ਸਿਮਰੁ ਮਾਧੋ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਇੱਕ ਸੋਢੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭੇਜਿਆ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਕ੍ਰੀੜਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ. ਯ, ਗ, ।ऽऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ। ਮਤੀਦਾਤਾ।
ਗੁਰੂ ਜਾਨੋ। ਸਦਾ ਮਾਨੋ॥

(ਅ) ਮਾਧੋ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ-ਚਰਣ ਸ, ਭ, ਭ, ਗ, ਗ, ॥ऽ, ऽ॥, ऽ॥, ऽ, ऽ. ਉਦਾਹਰਣ–ਦੇਖੋ,ਤੀਜੇ ਰੂਪ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ.

(ੲ) ਮਾਧੋ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਇਹ ਅੜਿੱਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜਬ ਕੋਪਾ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰਾ,
ਬਾਜਤ ਤੂਰ ਹੋਤ ਝੁਨਕਾਰਾ,
ਹਾਹਾ ਮਾਧੋ*! ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੱਭਾਰੇ,
ਪੈਠੇ ਭਟ ਹਥਿਆਰ ਉਘਾਰੇ.
(ਕਲਕੀ)

ਮਾਧੋਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ.

ਮਾਧੌ. ਦੇਖੋ, ਮਾਧਵ. "ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਤੁਮਰੀ ਜਨ, ਮਾਧੌ !" (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਮਾਧ੍ਵ. ਮਧ੍ਵਾਚਾਰਯ ਵੈਸ਼ਨਵ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ.ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ (ਅ). ਮਾਧ੍ਵਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ "ਪੂਰਣ-ਪ੍ਰਗਜਦਸ਼ੰਨ" ਹੈ। ੨ ਮਹੂਏ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ। ੩ ਸ਼ਹਦ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪਦਾਰਥ.

ਮਾਨ. ਸੰ. मान .ਧਾ–ਗਜਾਨਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਆਦਰ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਾਰਨਾ, ਤੋਲਣਾ, ਮਿਣਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਭਿਮਾਨ. ਗਰੂਰ. "ਸਾਧੋ!ਮਨ ਕਾ ਮਾਨ ਤਿਆਗੋ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੩ ਆਦਰ. "ਰਾਜਸਭਾ ਮੇ ਪਾਯੋ ਮਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਰੋਸਾ. ਰੰਜ. "ਰਾਜੰ ਤ ਮਾਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਜੇ ਰਾਜ ਹੈ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਮਨ ਦਾ ਗਿਰਾਉ ਹੈ। ੫ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਵਜ਼ਨ. ਤੋਲ. ਮਿਣਤੀ. ਮਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲ ਅਤੇ ਮਿਣਤੀ। ੬ ਘਰ. ਮੰਦਿਰ. "ਬਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰਾ, ਮਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੭ ਮਾਨਸਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਮਾਨ ਤਾਲ ਨਿਧਿਛੀਰ ਕਿਨਾਰਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੮ ਮਾਂਧਾਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ."ਸੁਭ ਮਾਨ ਮਹੀਪਤਿ ਛੇਤ੍ਰਹਿ ਦੈ." (ਮਾਂਧਾਤਾ) ੯ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੋਤ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮਾਨਾਂ ਦਾ ਬਾਰ੍ਹਾ (ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ) ਹੈ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਮਾਨੁ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਮਾਨਸਿੰਘ ੨। ੧੨ ਸੰ. ਵਿ–ਮਾਨਜ. ਪੂਜਜ. "ਸਰਵਮਾਨ ਤ੍ਰਿਮਾਨ ਦੇਵ." (ਜਾਪੁ) ੧੩ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ. ਸ਼੍ਰੱਧਾਵਾਨ. "ਮਿਲਿ ਸਤਿ-ਗੁਰੁ ਮਨੂਆ ਮਾਨ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੧੪ ਫ਼ਾ مان ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸਰਦਾਰ। ੧੫ ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ। ੧੬ ਘਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ। ੧੭ ਸਰਵ–ਅਸੀਂ. ਹਮ.

ਮਾਨਅ੍ਹ. ਅ੍ਹ مانع ਵਿ–ਮਨਅ੍ਹ (ਵਰਜਣ) ਵਾਲਾ. ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ.

ਮਾਨਅਭਿਮਾਨ. ਮਾਨਾਪਮਾਨ. ਆਦਰ ਅਤੇ ਨਿਰਾ-ਦਰ. "ਮਾਨ ਅਭਿਮਾਨ ਮੰਧੇ, ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਨਾਹੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਮਾਨਈ. ਮਾਨਵ. ਮਾਨੁਸ਼. ਆਦਮੀ. "ਨਰਕਿ ਪਰਹਿ ਤੇ ਮਾਨਈ, ਜੋ ਹਰਿਨਾਮ ਉਦਾਸ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ.

ਮਾਨਸ. ਸੰ. ਮਾਨੁਸ਼. ਮਨੁੱਖ. "ਮਾਨਸ ਕੋ ਜਨਮੁ ਲੀਨ, ਸਿਮਰਨੁ ਨਹ ਨਿਮਖ ਕੀਨ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੨ ਸੰ. मानस. ਮਨ. ਦਿਲ। ੩ ਮਾਨਸਰੋਵਰ. ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਝੀਲ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਕੈਲਾਸ ਪਾਸ ਰਚੀ ਹੈ. ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਤਾਲ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ੫੦–੬੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਕੈਲਾਸ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ੧੫੩੦੦ ਫੁਟ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਤੇ ਹੈ.ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੰਸਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੪ ਮਨੋਰਥ. ਸੰਕਲਪ. "ਸਭਿ ਪੁਰੇ ਮਾਨਸ ਤਿਨਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ੫ ਵਿ–ਮਨ ਦਾ. ਮਨ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੬ ਮਾਨਸਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮਾਨਸਰ ਪੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਭੂਟਾਨ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਆਸਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਗੋਆਲਪਾਰਾ ਪਾਸ ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਨਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

ਮਾਨਸ ਓਕ. ਸੰ. ਮਾਨਸੌਕਸ੍. ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਓਕ (ਘਰ),ਹੰਸ.

ਮਾਨਸਰ / **ਮਾਨਸਰੋਵਰ** ਦੇਖੋ, ਮਾਨਸ ੩। ੨ ਭਾਵ–ਸਤਸੰਗ. ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ.

ਮਾਨਸਰੋਵਰਿ. ਮਾਨਸਰੋਵਰ (ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਥਵਾ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ) ਵਿੱਚ. "ਮਾਨਸਰੋਵਰਿ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ.

ਮਾਨਸਿਕ. ਵਿ–ਮਨ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.ਦਿਲੀ.

ਮਾਨਸਿੰਘ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਮਾਨਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਨਿਹੰਗਪੰਥ ਦਾ ਬਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਚਮਕੌਰ,ਅਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਮਾਲਵੇ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਸਾਥ ਰਿਹਾ. ਨਰਮਦਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਮਤਾਂਧ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ੨ ਜੈਪੁਰਪਤਿ ਭਗਵਾਨਦਾਸ (ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਾਲੇ) ਦਾ ਭਤੀਜਾ, ਜੋ ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਨੇ ਮੁਤਬੰਨਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ. ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਜੈਪੁਰ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾ. ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਫਗਾਨਿਸ੍ਵਾਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਪੁਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੀ ਲੜਿਆ ਸੀ. ਸਨ ੧੫੮੭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਹਾਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਹੋਇਆ, ੧੫੮੯ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾਗਿਆ. ਮਾਨਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬ ਸੀ. ਇਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਨ ੧੬੧੫ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਮਾਨਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨਸਿਕ.

ਮਾਨਹ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨਅ੍ਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਨਨਾ.

ਮਾਨਹਾ. ਵਿ–ਮਾਨ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਾਨਹੁ. ਜਨੁ. ਜਾਣੀਓ.ਗੋਯਾ.ਦੇਖੋ,ਮਾਨੋ ੪. "ਮਾਨਹੁ ਭਾਦਵ ਮਾਸ ਕੀ ਰੈਨ ਲਸੈ ਪਟਬੀਜਨ ਕੀ ਚਮਕਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ਦੇਖੋ, ਉਤਪ੍ਰੇਕਾ.

ਮਾਨਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕ। ੨ ਸੰ. ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ। ੩ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਮਿਣਨਵਾਲਾ। ੪ ਫ਼ਾ مانک ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੫ ਸੂਰਜ.

ਮਾਨਕਚੰਦ. ਬਾਬਾ ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਧਰਮ-ਚੰਦ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੬੦੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕਚੰਦ.

ਮਾਨਕੋਟੀਆ. ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਮਾਨਕੋਟ ਦੇ ਰਈਸ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਮਾਨਕੌਰ. ਸਰਦਾਰ ਵਜੀਰਸਿੰਘ ਰਈਸ ਰੰਗੜਨੰਗਲ (ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਘ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੮੮੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ. ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਇਹ ਵਡੀ ਉਮਰ ਭੋਗਕੇ ੨ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੫੭ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਗੁਰਪੁਰਿ ਸਿਧਾਰੀ.ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਆਪਣੀ ਸਕੀ ਮਾਤਾ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧਕੇ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਮਾਨਚੰਦ. ਅਫ਼ਗਾਨਿਸ੍ਵਾਨ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਇਆ.

ਮਾਨਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਫ਼ਾ ماند ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਰਹੇ. ਰਹੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਨ.

ਮਾਨਧਾਤਾ. ਇਹ ਮਾਂਧਾਤਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਧਾਤਾ. "ਬਲੀ ਪ੍ਰਿੱਥੀਅੰ ਮਾਨਧਾਤਾ ਮਹੀਪੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮਾਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਅੰਗੀ-ਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਮਨਨ ਕਰਨਾ. ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ। ੪ ਉਪਾਸਨਾ. ਪੂਜਣਾ. "ਮਾਨਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਰੁਦ੍ਰਾ-ਦਿਕ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਮਾਨਨਿ / **ਮਾਨਨੀ** ਸੰ. ਮਾਨਿਨੀ. ਵਿ–ਮਾਨਵਾਲੀ."ਮਾਨਨਿ! ਮਾਨ ਵਵਾਈਐ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮਾਨਨੀਯ. ਵਿ–ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ। ੨ ਮੰਨਣ ਲਾਇਕ.

ਮਾਨਭੰਗ. ਹੰਕਾਰ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸਨਮਾਨ (ਆਦਰ) ਦਾ ਮਿਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨ ਅਤੇ ਭੰਗ.

ਮਾਨਮਹਤ / **ਮਾਨਮਹਤੁ** ਦੇਖੋ, ਮਾਨ ਅਤੇ ਮਹਤੁ.

ਮਾਨਮਾਨ. ਮਾਪ ਦਾ ਮਾਪ। ੨ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਮਾਨ (ਆਦਰ). ੩ ਮਾਨਜ ਦੇਵਤਾਦਿ ਕਰਕੇ ਮਾਨ-ਨੀਯ. "ਨਮੋ ਮਾਨਮਾਨੇ." (ਜਾਪੁ)

ਮਾਨਮੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨਵੀ ੪.

ਮਾਨਯ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨਜ.

ਮਾਨਯਧਾਤ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਧਾਤਾ. "ਮਾਨਯਧਾਤ ਭਏ ਬਸੁਧਾਧਰ." (ਮਾਂਧਾਤਾ)

ਮਾਨਯੈ. ਮਾਨਜ ਹੈ. ਪੂਜਜ ਹੈ. "ਚਤੁਰਚਕ੍ਰ ਮਾਨਯੈ." (ਜਾਪੁ)

ਮਾਨਵ. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਮਾਨੁਸ਼. ਮਨੁੱਖ. "ਮਾਨਵਇੰਦ੍ਰ ਗਜਿੰਦ੍ਰ ਨਰਾਧਿਪ." (ਅਕਾਲ) ਕੁਬੇਰ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨਵੇਂਦ੍ਰ ੨.

ਮਾਨਵਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨਵੇਂਦ੍ਰ.

ਮਾਨਵ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਮਨੁ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹਿੰਦੂ-ਮਤ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ.

ਮਾਨਵੀ. ਵਿ–ਮਨੁੱਖ ਦੀ. "ਮਾਨਵੀਦੇਹ ਕਰੋ ਇਨ ਕੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੩ ਨਾਰੀ. ਮਾਨੁਸ਼ਜੀ। ੪ ਚੱਕੀ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਪੁੜ ਦੇ ਗੱਭੇ ਕਾਠ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਛੇਕ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕਿੱਲੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ.

* ਹਾਹਾ ਮਾਧੋ ! ਪਾਠ ਟੇਕ ਹੈ, ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਾਨਵੇਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਨਰਵਾਹਨ. ਕੁਬੇਰ.

ਮਾਨੜਾ. ਮਾਨਭਾਵ. "ਇਆਨੜੀਏ ! ਮਾਨੜਾ ਕਾਇ ਕਰੇਹਿ ?" (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਮਾਨਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਫ਼ਾ ਮਾਨ ਵਿ–ਮਾਨਿੰਦ. ਤੁਲਜ. ਜੇਹਾ. ਸਮਾਨ. "ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਮਸ਼ਕ਼ਲ ਵਾਂਙ ਮੈਲ ਖੁਰਚਦੇਵੇ.

ਮਾਨਾ ਦਾ ਬੁਰਜ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਗੜ੍ਹ.

ਮਾਨਿ. ਮੰਨਕੇ. "ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ਪ) ੨ ਮਨ ਵਿੱਚ। ੩ ਮਾਨਜ. ਪੂਜਜ. "ਤੇਰੈ ਮਾਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਾਨਿ." (ਕਲਿ ਮ: ਪ)

ਮਾਨਿਐ. ਮਾਨਜ(ਪੂਜਜ)ਹੈ."ਕਿ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮਾਨਿਐ." (ਜਾਪੁ)

ਮਾਨਿਕ. ਸੰ. ਮਾਣਿਕਜ. ਲਾਲ ਰਤਨ.

ਮਾਨਿੰਦ. ਫ਼ਾ ਮਾਨ ਵਿ–ਤੁਲਜ. ਜੇਹਾ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼.

ਮਾਨਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨਨੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਂਕਾਰ ਵਾਲ਼ੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਕੈਂਚੋ ਢਾਹੁੰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਕਾਵ੍ਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾਯਿਕਾ. "ਪਿਯ ਸੋਂ ਕਰੈ ਜੁ ਮਾਨ ਤਿਯ ਵਹੈ ਮਾਨਿਨੀ ਜਾਨ." (ਜਗਦਵਿਨੋਦ) ੪ ਫਲੀ ਬਿਰਛ. Aglaia Odorata.

ਮਾਨਿਯ. ਵਿ–ਮਾਨਨੀਯ. ਮਾਨਜ. ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ. ਪੂਜਜ.

ਮਾਨੀ. ਮੰਨੀ. ਕ਼ਬੂਲ ਕੀਤੀ. "ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਮਾਨਵਾਲਾ. ਸਨਮਾਨ ਸਹਿਤ. "ਮਾਨੀ ਤੂੰ ਰਾਮ ਕੈ ਦਰਿ ਮਾਨੀ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) ੩ ਪੈਂਕਾਰੀ (ਥਾਜਿ੍). ਅਭਿਮਾਨੀ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਵ੍ਜ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਕ. "ਕਰੈ ਜੁ ਤਿਯ ਪੈ ਮਾਨ ਪਿਯ ਮਾਨੀ ਕਹਿਯੈ ਸੋਇ." (ਜਗਦਵਿਨੋਦ) ੫ ਫ਼ਾ ਨਾਂ ਦੁਰਲਭ. ਅਲੈਕਿਕ. ਨਾਯਾਬ। ੬ ਦੇਖੋ, ਮੋਰੰਡਾ.

ਮਾਨੀਕ. ਵਿ–ਮਾਨਯੋਗਜ. ਮੰਨਣ ਲਾਇਕ.

ਮਾਨੀਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮੋਰੰਡਾ.

ਮਾਨੁ. ਅਭਿਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨ ੨. "ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ਸਰਣਿ ਪਰੀਜੈ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) ੨ ਸਨਮਾਨ. ਆਦਰ. "ਨਿਮਾਨੇ ਕਉ ਜੋ ਦੇਤੋ ਮਾਨੁ." (ਗੌਂਡ ਮ: ਪ)

ਮਾਨੁਸ ਸੰ. ਮਨੁਸ਼–ਮਨੁਸ਼ਜ–ਮਾਨੁਸ਼–ਮਾਨੁਸ਼ਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਦਮੀ. ਮਨੁੱਖ. "ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਟੇਕ ਬ੍ਰਿਥੀ ਸਭ ਜਾਨੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)
ਮਾਨੁਖ
ਮਾਨੁਖਜ "ਪਰਸ ਮਾਨੁਖਜ ਦੇਹੀ ਮਲੀਣੰ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਚਾਰਹੱਥਭਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨਖੇਸਟ.

ਮਾਨੁਜ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁਜ.

ਮਾਨੁਜਾ. ਮਨੁਜ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਨਾਰੀ.

ਮਾਨੁਨੀ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਯ ਵਾਲ਼ੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮਾਨੂਸ. ਅ ਮਾਨੂਸ ਵਿ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨਸ (ਦਿਲ ਦਾ ਲਗਾਉ) ਹੋਵੇ. ਮਨਭਾਵਨ.

ਮਾਨੈ. ਮਨ ਹੀ. ਦਿਲ ਹੀ. "ਮਾਨੈ ਹਾਟੁ ਮਾਨੈ ਪਾਟੁ, ਮਾਨੈ ਹੈ ਪਾਸਾਰੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਮਨਹੀ ਦੁਕਾਨ ਮਨ ਹੀ ਪੱਤਨ (ਨਗਰ) ਮਨ ਹੀ ਪਨਸਾਰੀ (ਦੁਕਾਨਦਾਰ). ੨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ਕ਼ਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮਾਨੈ ਹੁਕਮੁ ਤਜੈ ਅਭਿਮਾਨੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਪ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਾਨੈ.

ਮਾਨੋ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨ. "ਕਿਆ ਕੀਚੈ ਕੂੜਾ ਮਾਨੋ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੨ ਮੰਨੋ. ਜਾਣੋ. ਤਸਲੀਮ ਕਰੋ. "ਮਾਨੋ ਸਭ ਸੁਖ ਨਉ ਨਿਧਿ ਤਾਂਕੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਮਨ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਅਵਿਗਤ ਸਿਉ ਮਾਨਿਆ ਮਾਨੋ." (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਾਣੀਓ. ਗੋਯਾ. ਜਨੁ. "ਮਾਨੋ ਮਹਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਲੈਕੈ ਕਮਾਨ, ਸੁ ਭੂਧਰ ਭੂਮਿ ਤੇ ਨਜਾਰੇ ਕਰੇ ਹੈਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਮਾਨੋਰਥ. ਦੇਖੋ, ਮਨੋਰਥ. "ਮਾਨੋਰਥੋ ਪੂਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਮਾਨੋਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨੋਰਮਾ. "ਕਹੂੰ ਬੈਠ ਮਾਨੋਰਮਾ ਗੀਤ ਬਾਜੈਂ." (ਅਜੈਸਿੰਘ) ੨ ਮਨੋਰਮਾ ਦਾ ਟੀਕਾ.

ਮਾਨੰ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨ.

ਮਾਨਜ. ਵਿ–ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ. ਆਦਰ ਲਾਇਕ। ੨ ਪੂਜਜ.

ਮਾਨਿਜਉ. ਮੰਨਿਆ. ਪਤੀਜਿਆ. ਸ਼ਰੱਧਾਵਾਨ ਹੋਇਆ. "ਸਭ ਬਿਧਿ ਮਾਨਿਜਉ ਮਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਮਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਣਤੀ. ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ.

ਮਾਪਕ. ਵਿ–ਮਿਣਨ ਵਾਲ਼ਾ। ੨ ਤੋਲਣ ਵਾਲ਼ਾ. ਤੋੱਲਾ.

ਮਾਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਿਣਨਾ. ਮਿਣਤੀ ਕਰਨਾ. "ਭੋਰੀ ਪੂਰੀ ਮਾਪਹਿ ਨਾਹੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਤੋਲਣਾ. ਵਜ਼ਨ ਕਰਨਾ.

ਮਾਪਿਰੀ. ਮਸ–ਪ੍ਰਿਯ. ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ. "ਜਿਤੁ ਮਿਲੰਦੜੈ ਮਾਪਿਰੀ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਮਾਪੇ. ਮਾ–ਪਿਉ. ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ. ਵਾਲਦੈਨ.

ਮਾਫ. ਅ ਮੁਆਫ਼ ਵਿ–ਅ਼ਫ਼ਵ ਕੀਤਾ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ.

ਮਾਫਕ. ਅ ਮਵਾਫ਼ਿਕ਼. ਵਿ–ਵਫ਼ਕ਼ (ਤੁਲਜ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ। ੨ ਤੁਲਜ. ਸਮਾਨ. ਬਰਾਬਰ. "ਮਾਫਕ ਗੁਜਰ ਤਹਾਂ ਧਨ ਪਾਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਾਫੀ. ਫ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ੀ. ਅ਼ਫ਼ਵ (ਬਖ਼ਸ਼ਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕ੍ਸ਼ਮਾਪਨ. "ਹੋਇ ਤੁਮੈ ਨ ਮਰੇ ਫੁਨ ਮਾਫੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਾਬ. ਦੇਖੋ, ਮਆਬ.

ਮਾਬੈਨ. ਅ ਮਾਬੈਨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੋ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ. ਮਧਸ ਮੇਂ.

ਮਾਮਕ. ਸੰ. ਸਰਵ–ਮੇਰਾ.

ਮਾਮਲਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਲੋ ਮਤਾਅ. ਧਨ ਅਤੇ ਸਮਾਨ. "ਸਭਾ ਮਾਮਲਤ ਕਢ ਦਿੱਤੀ." (ਜਸ੍ਭਾਮ) ੨ ਅ ਮੁਆਮਲਤ. ਅ਼ਮਲ (ਕਾਰਜ) ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲੈਣਦੇਣ. ਵਰਤਾਉ.

ਮਾਮਲਾ. ਅ ਮੁਆਮਲਹ. ਅ਼ਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ. ਕੰਮ ਕਾਜ. ਧੰਦਾ. "ਵਾਟ ਨ ਕਰਈ ਮਾਮਲਾ,ਜਾਣੈ ਮਿਹਮਾਣੁ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਧੰਦੇ ਨਾ ਫੈਲਾਵੇ, ਆਪਣੇ ਤਾਂਈ ਮੁਸਾਫਰ ਜਾਣੇ. ਭਾਵ–ਜੀਵਨਯਾਤ੍ਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ. "ਪਵਨਿ ਨ ਦਿਤੀ ਮਾਮਲੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਵੀਵਾਹੀ ਤਾ ਮਾਮਲੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਜਮੀਨ ਪੁਰ ਲਗਾਇਆ ਰਾਜਕਰ. ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਜਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਰਾਜਾ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਕਰ.

ਮਾਮਾ. ਮਾਤੁਲ. ਮਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਾਈ। ੨ ਫ਼ਾ ਮਾਮਾ ਬੁੱਢੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵ੍ਰਿੱਧਾ। ੩ ਮਾਤਾ. mamma.

ਮਾਮਾਣੀ. ਮਾਤੁਲ ਦੀ. ਮਾਮੇ ਦੀ। ੨ ਮਾਮੀ. ਮਾਤੁਲਾਨੀ.

ਮਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਮਾਣੀ.

ਮਾਮੂਰ. ਅ ਮਾਮੂਰ ਅਮਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਪੁਰ ਜੋ ਆਗਜ਼ਾ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਅ ਮਅ਼ਮੂਰ. ਅ਼ਮਰ(ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲਤ) ਸਹਿਤ. "ਊਹਾਂ ਗਨੀ ਬਸਹਿ ਮਾਮੂਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਮਾਮੂਲ. ਅ ਮਾਮੂਲ ਉਹ ਵਸ੍ਤੁ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਮਲ (ਆਸ) ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਵਾਂਛਿਤ। ੨ ਅ ਮਅ਼ਮੂਲ. ਅ਼ਮਲ (ਕੰਮ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ–ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਅ਼ਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ–ਮੈਸਮਿਰੇਜ਼ਮ (mesmerism) ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਾਮੂਲੀ. ਅ ਮਾਮੂਲੀ ਵਿ–ਜੋ ਅ਼ਮਲ (ਵਰਤੋਂ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਥਵਾ ਆਈ ਹੈ। ੨ ਸਾਧਾਰਣ. ਆਮ. ਸਾਮਾਨ੍ਯ.

ਮਾਯ. ਮਾਯਾ. "ਤੁਹੀ ਏਕ ਨਸੈਤਾ ਸਦਾ ਮਾਯ ਕੇਰੋ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਇ.

ਮਾਯਨਾ. ਅ ਮਅ਼ਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅ਼ਨੀ(ਇਰਾਦਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਤਲਬ. ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ। ੨ ਅਰਥ. "ਇਕ ਪਦ ਕੋ ਨ ਮਾਯਨਾ ਆਯੋ." (ਨਾਪ੍)

ਮਾਯਲ. ਅ ਮਾਇਲ ਵਿ–ਜੋ ਮੈਲ (ਝੁਕਾਉ) ਸਹਿਤ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ ਵਾਲ਼ਾ.

ਮਾਯਵੀ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਵਿ–ਮਾਯਾਵਾਨ. ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲ਼ਾ. ਭੁਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲ਼ਾ। ੨ ਛਲੀਆ. ਜਾਲਸਾਜ਼। ੩ ਇੰਦ੍ਜਾਲ ਦਾ ਜਾਣੂ. ਜਾਦੂਗਰ.

ਮਾਯੜ. ਡਿੰਗ. ਮਾਤਾ. ਮਾਂ.

ਮਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਇਆ. "ਮਾਯਾਮੋਹ ਭਰਮਹੈ ਭੂਲੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸਮਾਯਾ. ਖਟਾਯਾ. "ਨਹਿ ਏਕਨ ਕੋ ਉਰ ਆਨੰਦ ਮਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਾਯਾਪੁਰ
ਮਾਯਾਪੁਰੀ } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ੮.

ਮਾਯਾਮੋਹ. ਦੋਲਤ ਦਾ ਪਿਆਰ। ੨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਦੈਤ ਯਗ਼ਜ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਗਏ, ਤਦ ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ "ਮਾਯਾਮੋਹ" ਨਾਮਕ ਪੁਰਖ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਖਸਾਂ ਨੂੰ ਯਗ਼ਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਨਸ੍ਟ ਹੋਗਿਆ. *

ਇਹੀ ਮਾਯਾਮੋਹ ਬੌੱਧ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ,ਇਸੀ ਕਥਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪੁਰ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ–"ਜਾਕੋ ਨਾਮ ਨ ਗਾਂਵ ਨ ਨਾਊ। ਬੁਧ ਅਵਤਾਰ ਤਿਸੀ ਕੋ ਨਾਊ." (ਚੌਬੀਸਾਵ)

ਮਾਯਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਾਯਾ ਵਾਲ਼ਾ। ੨ ਫ਼ਰੇਬੀ. ਛਲੀਆ। ੩ ਇੰਦ੍ਜਾਲੀਆ.

ਮਾਯੂਸ. ਅ ਮਾਯੂਸ ਵਿ–ਯਾਸ (ਨਾ ਉਮੇਦੀ) ਸਹਿਤ. ਨਿਰਾਸ.

ਮਾਯੰਦਰਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਜ਼ੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਜ਼ੰਦਰਾਨੀ.

ਮਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਿ ੨। ੨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਿਟਦਾ ਹੈ, ਕਾਮਦੇਵ. ਅਨੰਗ. "ਰੁਦ੍ ਜਿਮ ਮਾਰ ਪਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸ਼ਿਕਾਰ. "ਮਾਰ ਪਰ ਸ਼ਿੰਘ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਆਘਾਤ. ਤਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਸਿਮਰਤ ਰਾਮ ਨਾਹੀ ਜਮਮਾਰ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੫ ਵਿਘਨ। ੬ ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਸ਼. "ਇਸ ਕੋ ਮਾਰ ਗਾਢ ਬਹੁ ਹੋਈ." (ਨਾਪ੍) ੭ ਲਾਟਾ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਸ਼ਿਖਾ. "ਪੌਨ ਦੀਪਮਾਰ ਪਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੮ ਬੌੱਧਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਸਨਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਾਰ ਹੈ। ੯ ਫ਼ਾ ਮਾਰ ਸਰਪ. "ਵੈਨਤੇਯ ਮਾਰ ਪਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੧੦ ਬੀਮਾਰੀ. ਰੋਗ। ੧੧ ਦੇਖੋ,ਮਾਰਗਣ.

ਮਾਰਹ
ਮਾਰਹਾ } ਦੇਖੋ, ਲੱਛਣ "ਮਨਹਰੀ" ਛੰਦ ਦਾ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਹਿਤ ਸੰਗ ਕੁਨਾਰਨ, ਅਤਿ ਬਿਭੁਚਾਰਨ,
ਜਿਨ ਕੇ ਐਸ ਪ੍ਰਕਾਰ।
ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਚਿਤ੍ਰਨ, ਰੂਪ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨ,
ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਪਾਰ । ××× (ਕਲਕੀ)

ਮਾਰਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲ. ਯਮ। ੨ ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ। ੩ ਬਾਜ਼ ਪੰਛੀ। ੪ ਵਿ–ਮਾਰਣਵਾਲਾ.

ਮਾਰਕੰਡ
ਮਾਰਕੰਡਾ
ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਮ੍ਰਿਕੰਡੁ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ–ਮਾਰ੍ਕਂਡੇਯ. ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮਨਸ੍ਵਿਨੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਜਨਮਿਆ, ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਕੰਡੁ ਨੇ ਜਾਣਲਿਆ ਕਿ ਬਾਲਕ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਹੋਕੇ ਮਰ-

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੩, ਅ: ੧੭—੧੮—੧੯.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਦਾ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਉਦਾਸ ਦੇਖਕੇ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਨੇ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਥੋੜੀ ਉਮਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬਬ ਦੱਸਿਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਨੇ ਐਸਾ ਘੋਰ ਤਪ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਤੋਂ ਦੀਰਘਜੀਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਪਾਇਆ.

ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਕੰਡੁ ਰਿਖੀ ਦੇ ਘਰ ਸੱਤ ਰਿਖੀ ਆਏ, ਬਾਲਕ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ, ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੀਰਘਜੀਵੀ ਹੋਵੋ. ਪਿੱਛੋਂ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਦੀ ਉਮਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਹੈ ਅਰ ਅਸੀਂ ਦੀਰਘਜੀਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਦੇਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਾਸ ਲੈਗਏ ਅਰ ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿਵਾਇਆ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਧੂਮਾਵਤੀ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵੇਦਸ਼ਿਰਾ ਸੀ. "ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੂੰਡ ਬਲਾਏ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

੨ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਇੱਕ ਨੌ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਪੁਰਾਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੁਗੀਂ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਡੀਪਾਠ ਅਤੇ ਦੁਗੀਂਸਪਤਸ਼ਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਦਾ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਅਨੁਵਾਦ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਹੈ।

੩ ਨਾਹਨ ਰਾਜ ਦੇ ਬੜਾਬਨ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ, ਜੋ ਕਟਾਸਨ ਦੁਰਗਾਮੰਦਿਰ ਦੇ ਹੇਠ ਹੈ, ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਨਾਹਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਬਹੁਤ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਲਾ ਅੰਬ ਪਾਸ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਕੰਡੇਯ ੨.

ਮਾਰਗ. ਸੰ. ਸਾਰ੍ਗ. ਧਾ–ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਢੂੰਡਣਾ (ਖੋਜਣਾ), ਜਾਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਗੰ. ਰਸ੍ਤਾ. ਰਾਹ। ੩ ਖੋਜ. ਭਾਲ. ਤਲਾਸ਼। ੪ ਰੀਤਿ. ਚਾਲ. "ਇਹੁ ਮਾਰਗ ਸੰਸਾਰ ਕੋ." (ਸ: ਮ: ੯) ੫ ਭਲਾ ਦਸ੍ਤੂਰ. ਨੇਕ ਰਿਵਾਜ.

ਮਾਰਗਣ. ਯਮਦੂਤ। ੨ ਸਾਰ੍ਗਣ–ਮਾਗੰਣ. ਮੰਗਣਾ। ੩ ਖੋਜਣਾ. ਢੂੰਡਣਾ। ੪ ਤੀਰ. ਵਾਣ. "ਤਜੇ ਮਾਰਗਣ ਅਸੁਰ ਮਾਰ ਗਣ, ਯਥਾ ਮਾਰ ਗਣ ਹਤ ਖਗਰਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਤੀਰ ਛੱਡੇ ਬਹੁਤ ਦੈਤ ਮਾਰੇ, ਜਿਵੇਂ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਗਰੁੜ ਮਾਰਦਾ ਹੈ.

ਮਾਰਗਪੰਥ. ਮਾਗੰ–ਪਾਂਥ. ਰਾਹੀ (ਮੁਸਾਫਿਰ) ਦਾ ਰਾਹ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਣ ਵਾਲਿਆਂ (ਸਾਧੁਜਨਾਂ) ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਰਾਹ. "ਅਗਿਆਨੀ ਕਿਉ ਚਾਲਹ ਮਾਰਗ ਪੰਥਾ?" (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੩ ਦੱਮੇ ਹੋਏ ਪੰਥ ਦੇ ਰਸਤੇ.

ਮਾਰਗ ਮੁਕਤਾ. ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਾਹ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ.

ਮਾਰਗਿ. ਮਾਗੰ (ਰਸ੍ਤੇ) ਮੇਂ. "ਮਾਰਗਿ ਮੋਤੀ ਬੀਥਰੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧਾ ਕਿਸੁ ਓਹੁ ਮਾਰਗਿ ਪਾਏ." (ਗੂਜ ਮ: ੩)

ਮਾਰਗਿ ਪੰਥ. ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਪਾਂਥ (ਰਾਹੀ). "ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ ਚਲੇ ਗੁਰਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਸਿਖਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਸਾਫਿਰ (ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰੀ) ਚਲੇ.

ਮਾਰਗੀ. ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਹੀ. "ਸੁਨਤ ਮਾਰਗੀ ਦੇਤ ਬਤਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਾਮਮਾਰਗ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਹੈ.

ਮਾਰਗੀਯ. ਮਾਗੰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਸ਼ਬਦ.

ਮਾਰਗੁ. ਰਾਹ. ਪੰਥ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਗ. "ਮਾਰਗੁ ਬਿਖਮੁ ਡਰਾਵਣਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਮਾਰਗੁ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਸੰਤਿ ਬਤਾਇਓ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮਾਰਜਨ. (ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਜ) ਸੰ. ਸਾਰ੍ਜ. ਧਾ–ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨਾ, ਸਾਫ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਾਜੰਨ (ਸਾਰ੍ਜਨ). ਸੰਗਜਾ–ਮਾਂਜਣ ਕੂਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮੰਤ੍ਰਜਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂੰਹ ਦੀ ਸਫਾਈ.

ਮਾਰਜਨੀ. ਸੰ. ਮਾਜੰਨੀ. ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਨਮੋ ਆਰਜਨੀ ਮਾਰਜਨੀ ਕਾਲਰਾਤ੍ਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਬੁਹਾਰੀ. ਝਾੜੂ.

ਮਾਰਜਾਰ } ਮਾਜੰਾਰ–ਮਾਜੰਾਰੀ. ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ
ਮਾਰਜਾਰੀ } ਸਾਫ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਬਿੱਲਾ–ਬਿੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਜਨ. ਬਿੱਲੀ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਜਰਾ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ.

ਮਾਰਜਿਤ. ਵਿ–ਮਾਜਿੰਤ. ਮਾਂਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਾਫ ਕੀਤਾ.

ਮਾਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਮਸਾਲਾ, ਜੋ ਪਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸਖ਼ਤ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਗਾਲ ਦੇਵੇ. "ਖਟਤੁਰਸੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਣਾ, ਮਾਰਣ ਨਾਦ ਕੀਏ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲ ਨ ਜਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੨ ਧਾਤੁ ਦੇ ਪਿਘਾਰਨ ਦੀ ਭੱਠੀ। ੩ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ. ਤਿਰਿਯਾਕ. (antidote). ੪ ਸੰ. ਵਧ (ਕਤਲ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਤਜਾ। ੫ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯੋਗ.

ਮਾਰਣਿ. ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ. "ਲੋਹਾ ਮਾਰਣਿ ਪਾਈਐ ਢਹੈ ਨ ਹੋਇ ਕਪਾਸ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮਾਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਣ ੩. "ਮਾਇਆ ਕਾ ਮਾਰਣੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਣ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ.

ਮਾਰਤ. ਮਾਰਦਾ. ਵਧ ਕਰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਰੁਤ.

ਮਾਰਤਕੀ. ਵਿ–ਮਰੁਤ (ਪਵਨ) ਦੀ। ੨ ਮਾਤਿੰਕੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ.

ਮਾਰਤਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤਲੋਕ ੨. "ਮਾਰਤਲੋਕਹ ਨਾਨਕ ਚਿਰੰਕਾਲ ਦੁਖ ਭੋਗਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਮਾਰਤੰਡ. ਸੰ. ਸਾਰ੍ਤਿਣ–ਮਾਤੰਡ. ਮੋਏਹੋਏ ਆਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਸੂਰਜ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਧ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਅਦਿਤੀ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਿੰਡ ਗਲਗਿਆ ਸੀ. ਕਸ਼ਜਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਮੋਏਹੋਏ ਆਂਡੇ ਨੂੰ ਜੀਵਨਦਾਨ ਦਿੱਤਾ. ਇਸੇ ਮੁਰਦਾ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਖਰਾਦੇਜਾਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ.

ਰਾਜਾ ਲਲਿਤਾਦਿਤਜ ਦਾ ਈਸਵੀ ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ ਮਾਰਤੰਡ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਰੱਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਅਤੇ ਮਨੋਹਰਤਾ ਅਜੇ ਭੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਮਾਰਦਵ. ਸੰ. ਮਾਦੰਵ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਦੁਲਤਾ. ਕੋਮਲਤਾ. ਨਰਮੀ। ੨ ਗਰੀਬੀ. ਹਲੀਮੀ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ.

ਮਾਰਫਤ } ਅ. معرفت ਮਅ਼ਰਿਫ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ–
ਮਾਰਫਤਿ } ਉਰਫ਼ (ਗਜਾਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਆਤਮਗਜਾਨ. "ਮਾਰਫਤਿ ਮਨੁ ਮਾਰਹੁ ਅਬਦਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮਾਰਫਤੀ. ਵਿ–ਆਤਮਗਜਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਫਤ.

ਮਾਰਬਕਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਬਕਾਰਾ. "ਮਾਰਬਕਾਰਾ ਸੁਭਟਨ ਕਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮਾਰਵੜੀਆ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਵਾੜੀ। ੨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿਕਲੀਗਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਵਾੜ ਤੋਂ ਆਏ, ਇਸ ਤੋਂ ਮਾਰਵੜੀਆ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ.

ਮਾਰਵਾਰ } ਮਰੁ ਭੂਮਿ. ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਸਿੰਜੀ ਨਾ
ਮਾਰਵਾੜ } ਜਾਵੇ। ੨ ਜੋਧਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਥਲੀ ਦੇਸ਼.

ਮਾਰਵਾੜਿ. ਮਾਰਵਾੜ ਵਿੱਚ. ਮਰੁ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ. "ਮਾਰਵਾੜਿ ਜੈਸੇ ਨੀਰੁ ਬਾਲਹਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਾਰਵਾੜੀ. ਮਾਰਵਾੜ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਸਿਕਲੀਗਰ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਵੜੀਆ ੨.

ਮਾਰਾਸਟ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ.

ਮਾਰਾਂਕੁਸ਼. ਮਾਰ (ਕਾਮ) ਦਾ ਅੰਕੁਸ਼, ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਮਦਨਾਂਕੁਸ। ੨ ਡਿੰਗ. ਨਹੁੱ. ਨਾਖੂਨ. ਕਾਮੀ ਲੋਕ ਰਤਿ ਸਮੇਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਖਛਤ (ਕਤ) ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਮਾਰਾਬਕਾਰਾ. ਖ਼ਾ. ਮਾਰੋ! ਮਾਰੋ! ਐਸਾ ਬੁੱਕਾਰ (ਸਿੰਘਨਾਦ). ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਧਮਕਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਰਜ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰਾਬਕਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਇਉਂ ਪਵ੍ਰਿੱਤ ਹੋਇਆ ਹੈ–ਤਰੁਣਦਲ ਦੇ ਸਿੰਘ ਜਦ ਸੁੱਖੇ ਦੀ ਦੇਗ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਛਕਣ ਲਈ ਜਮਾਂ ਹੁੰਦੇ, ਤਦ– "ਮਾਰਾ ਬਕਾਰਸੂ ਦਰ ਵਕਤੇ ਜੰਗ"–ਗੱਜਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਨੁਗਦੇ ਮਾਰਦੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੰਘਨਾਦ ਦਾ ਨਾਂਉ "ਮਾਰਾਬਕਾਰਾ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਮਾਰਿ. ਮਾਰਕੇ. "ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਮਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਦੁਸਮਨ ਦੂਤ ਸਭਿ ਮਾਰਿ ਕਢੀਏ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਮੌਤ. "ਸਬਦ ਮਰੈ ਤਾਂ ਮਾਰਿ ਮਰੁ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਾਰਿਕਾ. ਵਿ–ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੩ ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤਜੁ.

ਮਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾੜੀ। ੨ ਵਿ–ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਫ਼ਾ ماری ਵਿ–ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾ। ੪ ਕੁਚਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਰਦਿਤ.

ਮਾਰੀਚ. ਤਾਰਕਾ ਰਾਖਸੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਸੀ. ਇਹ ਸੀਤਾ ਦੇ ਚੁਰਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ ਬਣਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮਰੀਚ.

ਮਾਰੀਯ. ਵਿ–ਮਾਰ(ਕਾਮ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣਵਾਲਾ.

ਮਾਰੁੱਚਰੰ. ਮਾਰ ਮਾਰ ਸ਼ਬਦ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਮਾਰੁਤ. ਪੌਣ. ਹਵਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰੁਤ ੨.

ਮਾਰੁਤਸੁਤ } ਮਾਰੁਤ (ਪਵਨ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨੂਮਾਨ।
ਮਾਰੁਤਿ } ੨ ਭੀਮਸੇਨ.

ਮਾਰੂ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰ. ਕਾਮ. ਅਨੰਗ. "ਸੁਰੂਪ ਸੁਭੈ ਸਮ ਮਾਰੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਮਰੁਭੂਮਿ. ਰੇਗਿਸ੍ਤਾਨ. "ਮਾਰੂ ਮੀਹਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੩ ਨਿਰਜਨ ਬਨ. ਸੁੰਨਾ ਜੰਗਲ. "ਮਾਰੂ ਮਾਰਣ ਜੋ ਗਏ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਜੋ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਮਨ ਮਾਰਣ ਗਏ। ੪ ਇੱਕ ਸ਼ਾੜਵ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਗ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਮਾਰੂ ਨੂੰ ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ.* ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮਾਰੂ ਦਾ ਇਕੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਗ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਚਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਸਾਧਾਰਣ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਈਦਾ ਹੈ. "ਆਗੇ ਚਲਤ ਸੁ ਮਾਰੂ ਗਾਵਤ xxx ਚੰਦਨ ਚਿਤਾ ਬਿਸਾਲ ਬਨਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਜੰਗੀ ਨਗਾਰਾ. ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ ਵਾਲਾ ਧੌਂਸਾ. "ਉੱਮਲ ਲੱਥੇ ਜੋਧੇ ਮਾਰੂ ਵੱਜਿਆ." (ਚੰਡੀ ੩) ੬ ਵਿ–ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਮਾਰੂ ਰਿਪੂਨ ਕੋ, ਸੇਵਕ ਤਾਰਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮਾਰੂਫ. ਅ. معروف ਮਅ਼ਰੂਫ਼. ਵਿ–ਉਰਫ਼ (ਗਜਾਨ) ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ. ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. "ਮਾਰਫਤੀ ਮਾਰੂਫ ਲੱਖ, ਹੱਕ ਹਕੀਕਤ ਹੁਕਮ ਸਮਾਣੇ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਅਹ਼ਿਸਾਨ। ੪ ਨੇਕੀ.

ਮਾਰੇਹਿ. ਮਾਰਣ ਕਰ. ਭਾਵ–ਪਰਾਸ੍ਵਕਰ. "ਮਾਰੇਹਿ ਸੁ ਵੇ ਜਨ ਹਉਮੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਮਾਰਦਾ ਹੈ.

ਮਾਲ. ਸੰ. ਮਾਲਾ. "ਮੁਕਤਿਮਾਲ ਕਨਿਕ ਲਾਲ ਹੀਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) "ਰਤਨ ਪਦਾਰਥਾ ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲ ਮਾਲ ਪਰੋਈਐ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਹਰਟ (ਘਟਿਯੰਤ੍ਰ) ਦੀ ਮਾਲਾ. ਮਾਲ੍ਹ. "ਕਰ ਹਰਿ ਹਟਮਾਲ ਟਿੰਡ ਪਰੋਵਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਕਤਾਰ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ੪ ਚਰਖੇ ਦੀ ਸੂਤਮਾਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਕ੍ਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ੫ ਪੀਲੂ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਜਾਲ. ਵਣ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲਸਾਹਿਬ। ੬ ਅ. مال ਦੌਲਤ. ਧਨ. ਸੰਪਦਾ. "ਮਾਲ ਜੋਬਨ ਛੋਡਿ ਵੈਸੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੭ ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਮਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਪਾਮਾਲ। ੮ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ। ੯ ਸਮਾਨਤਾ. ਤੁਲਜਤਾ.

ਮਾਲਉਡੁ. ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਿਤ. ਉਡੁਮਾਲਾ. "ਮਾਲਉਡੁ ਕਲਮਲ ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਪਾਪ ਰੂਪ ਤਾਰੇ ਅਤੇ ਕੰਦਲ (ਸ਼ਲੀਂਧ੍ਰ) ਦਾ ਸਮੂਹ

* ਕਈ ਸੰਗੀਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲਗਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰੂਰੂਪ ਸੂਰਜ ਨੇ ਛੁਪਾਦਿੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਲ.

ਮਾਲਸਾਹਿਬ. ਨਾਨਕਿਆਨੇ ਉਹ ਮਾਲ (ਪੀਲ੍ਹੂ) ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਸੌਣ ਸਮੇਂ ਅਚਲ ਰਹੀ ਸੀ. ਸੱਪ ਦੇ ਫਣ ਦੀ ਛਾਇਆ ਦਾ ਹੋਣਾ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ (ਹ). ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਗਣਪੁਰ.

ਮਾਲਸ਼ਿਰੀ. ਸੰ. ਮਾਲਵਸ਼੍ਰੀ. ਸੰਗੀਤਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ ਦੀ ਰਾਗਿਣੀ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੰਝ ਹੈ. ਹਨੁਮਤ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਹਿੰਡੋਲ ਦੀ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਕੇ ਔੜਵ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਬਹੁਸੰਮਤਿ ਨਾਲ ਇਹ ਕਲ੍ਯਾਨ ਠਾਟ ਦੀ ਔੜਵ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ, ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਗ ਮੀ ਪ ਨ ਸ਼.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ਼ ਨ ਪ ਮੀ ਗ ਸ.
"ਮਾਲਸਿਰੀ ਸੁ ਬਸੰਤ ਬਿਹਾਗ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਾਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਰਿਅਲ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਿਆਲਾ। ੨ ਅ. مالك ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਆਕ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲਿਕ.

ਮਾਲਕਉਸ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲਕੌਸ.

ਮਾਲ ਕਾਲ ਜਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਲ (ਧਨ) ਦਾ ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਠਗ, ਉਸ ਦਾ ਜਾਲ (ਫਾਹੀ), ਪਾਸ਼. (ਸ਼ਨਾਮਾ)

ਮਾਲਕੀ } ਫ਼ਾ. مالکی ਮਾਲਿਕੀਯਤ. ਮਾਲਿਕ-
ਮਾਲਕੀਯਤ } ਪਨ. ਸ੍ਵਾਮੀਪੁਣਾ.

ਮਾਲਕੁ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲਕ ੨. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਲਕੁ ਦਿਲਾ ਕਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਮਾਲਕੌਸ. ਇਹ ਭੈਰਵੀ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਰਾਗ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਸ਼ੜਜ ਮੱਧਮ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਸਰਵਲੋਹ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਮਾਲਕੌਸ ਕੀ ਵਾਰ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਰਾਲੀ ਬੀੜ ਹੈ,* ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਬਾਣੀਆਂ ਵਾਧੂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਲਿਖੀਹੋਈ ਗ਼ਜ਼ਾਰਾਂ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:–

ਵਾਰ ਮਾਲਕੌਸ ਕੀ ਪਾਤਸਾਹੀ ੧੦ ਪਉੜੀ–
ਮਾਲਕੌਸ ਧੁਨਿ ਬਿਮਲ ਬਨਾਈ।
ਅਲਖ ਨਾਮ ਸਚਾ ਖੁਦਾਈ।
ਜਬ ਦੋਨੋ ਹੱਦਾਂ ਏਕ ਰਖਾਈ।
ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੱਚੇ ਕੋ ਬਣ ਆਈ।
ਨਾਨਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵਹਿਂਗੇ।
ਹਰਿ ਜੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਆਵਹਿਂਗੇ॥×××

੨ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਭਾਈ ਬੂਟਾਸਿੰਘ ਹਕੀਮ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਹੈ,† ਉਸ ਵਿੱਚ ੩੫ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਕੌਸ ਦੀ ਵਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ–

"ਮਾਲਕੌਸ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ ੧੩੨੧)
ਸਚਾ ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਸਰੰਦਾ ਜਾਣੀਐ।
ਬੱਲੇ ਸੱਚਿਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਦੁਇ ਪੁੜ ਜੋੜ ਵਿਛੋੜਿ ਧਰੇ ਆਡਾਣੀਐ।
ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਉਪਾਇ ਜਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀਐ।
ਬਾਸਕ ਨੈਤ੍ਰੈ ਪਾਇ ਮੇਰੁ ਮਧਾਣੀਐ।
ਸਾਇਰੁ ਮਥਿ ਵਿਰੋਲਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਸਤਾਣੀਐ।
ਅਠਛਿਅ ਰਤਨ ਉਪਾਇ ਸੁ ਤੁਧਹਿ ਸਮਾਣੀਐ।
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਸਿਰੇ ਤਿਨਿ ਜਾਣੀਐ।
ਆਪੇ ਅਲਖ ਅਪਾਰੁ ਗੁਰਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀਐ॥(੧)
× × × × × × ×
ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਨਾਨਕਾ ਸਚੋ ਗੁਣ ਗਾਵਾ,
ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤੂ ਸਲਾਹਣਾ ਸਚੁ ਪੂਰਾ ਪਾਵਾ."
(੩੫)

* ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਰਿਆਸਤ ਸ਼ਿਗਰੂਰ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ.
† ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਨਿਰਾਲੇ ਢੰਗ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ.

ਮਾਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਲਣਾ. ਮਦ੍ਨ. "ਤਨਿ ਮਰਦਨ ਮਾਲਣਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮਾਲਨਿ } ਦੇਖੋ, ਮਾਲਿਨੀ. "ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ ਮਾਲਨਿ
ਮਾਲਨੀ } ਤੇਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਮਾਲਤ. ਮੱਲਦਾ. ਕਬਜਾ ਕਰਦਾ. ਮੱਲਦੇ ਹੋਏ. "ਕਾਹੂਬਿਹਾਵੈ ਸੋ ਪਿੜੁ ਮਾਲਤ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਮਾਲਤਿ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲਤੀ.

ਮਾਲਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. Jasminum Grandiflorum। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ। ੩ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੦.

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਜਗਣ ।ऽ।, ।ऽ।,

ਉਦਾਹਰਣ–
ਗੁਰੂਸਿਖ ਮਾਨ। ਕਰੋ ਪ੍ਰਭੂ ਧ੍ਯਾਨ।
ਵਿਕਾਰਨ ਹਾਨ। ਲਹੋ ਨਿਰਵਾਨ ॥

(ੲ) ਤੀਜਾ ਰੂਪ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਰ, ਗ, ਲ. ।।।, ऽ।ऽ, ऽ, ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੁਮਤਿ ਵਾਨ ਹੈ ਸੋਯ । ਰਹਿਤ ਨਾਹਿ ਜੋ ਸੋਯ।
ਕਰਤ ਕਾਮ ਕੋ ਨਿੱਤ । ਧਰਤ ਨਾਮ ਮੇ ਚਿੱਤ ॥

(ਸ) ਚੌਥਾ ਰੂਪ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੧ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸਨਮਾਨ,
ਕਰਤ ਜੁ ਹਿਤ ਚਿਤ ਠਾਨ,
ਤੇ ਹੈਂ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਨ,
ਕਵਿਜਨ ਕਰਤ ਬਖਾਨ.

(ਹ) ਪੰਜਵਾਂ ਰੂਪ–ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ "ਯਮੁਨਾ" ਭੀ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਨ, ਜ, ਜ, ਰ. ।।।, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਪਢ ਗੁਰਗ੍ਰੰਥ ਅਨੰਦ ਪਾਗਹੀਂ,
ਗੁਰੁਸਿਖ ਪਾਦ ਸਨੰਮੁ ਲਾਗਹੀਂ,
ਪਰਵਥੁ ਕੋ ਨਹਿ ਲੋਭ ਧਾਰਤੇ,
ਕਹਿਕਰ ਵਾਕ ਸਦੀਵ ਪਾਲਤੇ.

ਮਾਲਤੀਮਿਤ੍ } ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. ਮਧੁਕਰ. ਖਟਪਦ.
ਮਾਲਤੀਮੀਤ } ਦੇਖੋ, ਮਾਲਤੀ ੧.

ਮਾਲਦਾ. ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨੰਦਾ ਦੇ ਸੰਗਮ ਤੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੨੦੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਚਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਜਬ ਆਗੇ ਗਏ । ਨਗਰ ਮਾਲਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਏ ॥" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮਾਲਦਾਰ. ਫ਼ਾ. مالدار ਦੌਲਤਮੰਦ. ਧਨਵਾਨ.

ਮਾਲਦੇ. ਮਾਲਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਗ).

ਮਾਲਨੀ. ਸੰ. ਮਾਲਿਨੀ. ਮਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਮਾਲੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਮਾਲਨੇਰ. ਰਾਜਪੁਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜੋਧਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ "ਮੱਲਾਨੀ" ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫੭੫੦ ਵਰਗਮੀਲ ਹੈ. "ਮਾਲਨੇਰ ਮੁਲਤਾਨ ਮਾਲਵਾ ਵਸ਼ਿ ਕਿਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭)

ਮਾਲਮ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲ੍ਹੂਮ. "ਹੈ ਯਹ ਕਥਾ ਜਗਤ ਮੇ ਮਾਲਮ." (ਚੌਬੀਸਾਵ)

ਮਾਲਮਤਾ } ਅ. مالمتاع ਮਾਲੇ ਮਤਾਅ. ਧਨ
ਮਾਲਮਤਾਹ } ਅਤੇ ਵਸਤ੍ ਪਾਤ੍ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ.
"ਮਾਲ ਮਤਾਹ ਲੁਟਾਯ ਅਤਿਥਿ ਹ੍ਵੈ-ਜਾਤ ਭਜੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੨)

ਮਾਲ ਲਾਲ ਅਰ ਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲ ੧੪.

ਮਾਲਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਵੰਤਿ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਮਧ੍ਯ ਭਾਰਤ (ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੰਦੌਰ, ਭੋਪਾਲ, ਧਾਰ, ਰਤਲਾਮ, ਜੌਰਾ, ਰਾਜਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਨਰਸਿੰਘਗੜ੍ਹ ਆਦਿ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ. ਮਾਲਵਾ। ੨ ਮਾਲਵ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲਵਾ ੨.

ਮਾਲਵਈ. ਮਾਲਵ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ੨ ਮੁਲਵਈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲਵਾ ੩.

ਮਾਲ ਵਕਫ. ਦੇਖੋ, ਵਕਫ.

ਮਾਲਵਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲਵ। ੨ ਮਾਲਵਰਾਗ. "ਕਿਦਾਰਾ ਔਰ ਮਾਲਵਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਲਵੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦਾ ਸ਼ਾੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ, ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਜੋ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੋਮਲ ਹੋਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰਾ ਗ ਮੀ ਪ ਧਾ ਸ਼.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ਼ ਨ ਪ ਮੀ ਗ ਰਾ ਸ.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਿਆਗਿਆ ਹੈ।

ਤ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਲੁਦਿਆਨਾ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਾਭਾ, ਜੀਂਦ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਦਾ ਮਾਰੂ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਰਦਾਨ ਨਾਲ ਸਰ-ਸਬਜ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਮਾਲਵਾ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ. ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਮਦਮੇ ਵਿਰਾਜਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉੱਚੇ ਟਿੱਬੇ ਪੁਰ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਫਰਮਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ–ਅਹੋ! ਕੇਹੀ ਸੁੰਦਰ ਨਹਿਰ ਚਲਰਹੀ ਹੈ, ਕੈਸੇ ਮਨੋਹਰ ਅੰਬ ਫਲੇ ਹਨ, ਕੇਹੀ ਉੱਤਮ ਕਣਕ ਖੜੀ ਹੈ! ਇਸ ਪੁਰ ਭੱਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਲੇਖਾ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਕਿੱਥੇ? ਸੂਰਜ ਦੀ ਚਮਕ ਨਾਲ ਰੇਤ ਨਹਿਰ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਅੱਕ ਅੰਬ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਕਾਹੀਂ ਘਾਹ ਕਣਕ ਜੇਹਾ ਦਿਖਾਈਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਓ ਭੱਲਾ ਬੱਲਾ! ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਮੈ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ "ਮਾਲਵਾ" ਬਣਾਦਿੱਤਾ ਹੈ

ਅਰ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਹਨ? ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹਿਰਾਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਅੱਜ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਦੇਖਕੇ ਮਾਲਵਾਵਾਸੀ ਪਰਮਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਹੋਰਹੇ ਹਨ.

ਮਾਲਵੀ. ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ। ੨ ਵਿ–ਮਾਲਵੀਯ. ਮਾਲਵੇ ਦਾ.

ਮਾਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਕ੍ਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕ਼ਤਾਰ। ੨ ਫੁੱਲ ਅਥਵਾ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਹਾਰ। ੩ ਸਿਮਰਨੀ. ਜਪਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜਪਮਾਲਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਖਰ ਦੁਇ ਇਹ ਮਾਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮਾਲਾਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹੌਰਾਸਿੰਘ.

ਮਾਲਾਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਲੀ. ਹਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਹਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਣਿਕਾਰ.

ਮਾਲਾਦੀਪਕ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ (ਏ).

ਮਾਲਾਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਲਵਾਰ.

ਮਾਲਿ. ਮਾਲ (ਧਨ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਿਮਾਲਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਲੀ.

ਮਾਲਿਸ਼. ਫ਼ਾ. مالش ਮਸਲਣ (ਮਦ੍ਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਲਣਾ.

ਮਾਲਿਕ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲਕ ੨। ੨ ਸੰ. ਮਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਲਾਕਾਰ. ਮਾਲੀ। ੩ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਣਿਕਾਰ.

ਮਾਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਲਤੀ (ਚਮੇਲੀ) ਦੀ ਬੇਲ। ੨ ਹਾਰ. ਮਾਲਾ। ੩ ਸ਼ਰਾਬ. ਸੁਰਾ.

ਮਾਲਿਦੁਲੀਚੈ. ਮਾਲਦਾਰ (ਕੀਮਤੀ) ਕਾਲੀਨ ਪੁਰ. "ਮਾਲਿਦੁਲੀਚੈ ਬੈਠੀਲੇ ਮਿਰਤਕੁ, ਨੈਨ ਦਿਖਾਲਨੁ ਧਾਇਆ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਮੁਰਦਾ (ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਰਹਿਤ ਜੜ੍ਹਮਤਿ) ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਭਾਵ–ਉੱਚ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਿਖਾਵਾ ਆਡੰਬਰ ਦੋੜਗਿਆ, ਭਾਵ-ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਗਿਲਾਨਿ ਹੈ.

ਮਾਲਿਨਿ ਮਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਭੂਲੀ ਮਾਲਿਨੀ ਹੈ ਏਉ." ਅਤੇ-"ਮਾਲਿਨਿ ਭੂਲੀ, ਜਗੁ ਭੂਲਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੮.

ਮਾਲਿਨਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਮਲਿਨਪਨ. ਮਲੀਨਤਾ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਉਦਾਸੀਨਤਾ। ੩ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਮਾਲੀ. ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਦਾ ਪੋਤਾਚੇਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਲਿਨ੍. ਵਿ-ਮਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ-ਬਾਗ਼ਬਾਨ. "ਅਹਿਨਿਸ ਫੂਲ ਬਿਛਾਵੈ ਮਾਲੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਭਾਵ-ਕਰਤਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਗ ਸੰਸਾਰ ਹੈ. "ਤੁਉ ਮਾਲੀ ਕੇ ਹੋਵਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੫ ਅ. ਮ. ਵਿ-ਮਾਲ (ਦੌਲਤ) ਸੰਬੰਧੀ। ੬ ਪੰਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨਸਿੰਘ ਨੇ ਕਪਤਾਨ ਮਰੇ (Captain Murray) ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਲੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਜਰਨੈਲ ਆਗੇ ਥੋ ਮਾਲੀ ਕਪਤਾਨ." ਦੇਖੋ, ਮਰੇ.

ਮਾਲੀਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਆਲੀਸਿੰਘ.

ਮਾਲੀਹ. ਦੇਖੋ, ਮਲੀਹ. "ਪੁਖਾ ਜਿਉ ਮਾਲੀਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਮਾਲੀਖ਼ੋਲੀਆ. ਅ. مالیخولیا Melancholia. ਸੰਗਜਾ-ਸਿਰੜ ਦਾ ਰੋਗ, ਬੱਲਾਪਨ. ਦੇਖੋ, ਉਦਮਾਦ.

ਮਾਲੀਗੌੜਾ. ਸੰ. ਮਾਲਵਗੌੜ. ਇਹ ਮਾਰੂਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ.* ਇਸ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਦੋਵੇਂ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਪੂਰੀਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਰਾਗ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਹਨ. ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ, ਧੈਵਤ ਦੋਵੇਂ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ-ਸ ਰਾ ਗ ਮੀ ਪ ਧ ਨ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ-ਸ ਨ ਧ ਪ ਮੀ ਗ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮਾਲੀਗੌੜੇ ਦਾ ਨੰਬਰ ਵੀਹਵਾਂ ਹੈ.

ਮਾਲੀਦਨ. ਫ਼ਾ. مالیدن ਕ੍ਰਿ-ਮਲ੍ਹਣਾ. ਮਲਣਾ.

ਮਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲ. "ਮਾਲੁ ਧਨੁ ਜੋਰਿਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਮੈਲ ਲਈ ਭੀ ਮਾਲੁ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਨਾ ੨.

ਮਾਲੀਯਤ. ਅ. مالیت ਸੰਗਜਾ-ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਕੀਮਤ. ਮੁੱਲ.

ਮਾਲੂਮ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲੂਮ.

ਮਾਲੂਸ਼ਾਹ. ਭੁੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਮਾਲੂਮ ਅ. معلوم ਮਅ਼ਲੂਮ. ਵਿ-ਇਲਮ(ਗ਼ਜਾਨ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ. "ਹਵਾਲ ਮਾਲੂਮ ਕਰਦੈ ਪਾਕ ਅਲਾਹ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਮਾਲੂ. ਮਾਂਗੋ ਅਤੇ ਮਾਲੇ ਦੋ ਜਿਗਜਾਸੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਪਾਸ ਆਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਕ੍ਰਿਯੋਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਸ਼ੇਖ ਮਾਲੇ ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਸ੍ਵਾਮੀ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਆਇਆ, ਗੁਰੁਦੇਵ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪੁਰ ਅਜੇਹਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕੀਤਾ.

ਮਾਲੇਸ਼ੇਖ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲੇ ੨.

ਮਾਲੇਪਮਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ (੬)

ਮਾਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲ ੨ ਅਤੇ ੪.

ਮਾਵਸ ਮੌਸ. ਦੇਖੋ, ਅਮਾਵਸਜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਵਨਾ.
ਮਾਵਸਿ

ਮਾਵਸੀ. ਵਿ-ਅਮਾਵਸਜਾ ਦਾ (ਦੀ). "ਨਿਸਾ ਮਾਵਸੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਸਮਾਵੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਵਨਾ.

ਮਾਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਵਨਾ.

ਮਾਵਤ. ਸਮਾਉਂਦਾ. "ਏਤਾ ਗਬੁ ਅਕਾਸਿ ਨ ਮਾਵਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਮਦਵੰਤ. ਵਿ-ਮਤਵਾਲਾ. ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. "ਸੋਇ ਰਹਿਓ ਮਦ ਮਾਵਤ ਹੋ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮਦ ਮਾਵਤ.

ਮਾਵਨ ਕ੍ਰਿ-ਸਮਾਉਣਾ. ਖਟਾਨਾ. ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ.
ਮਾਵਨਾ "ਜੋ ਅਸਮਾਨਿ ਨ ਮਾਵਨੀ." (ਸੋਰ ਮ:੧) "ਏਵਡੁ ਵਧਾ, ਮਾਵਾ ਨਾਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਇਤਨਾ ਵਧਾਂ ਕਿ ਸਮਾ ਨਾ ਸਕਾਂ.

ਮਾਵੜੀ. ਭਿੰਗ-ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. ਮਾਤ੍.

ਮਾਵਾ. ਸੰਗਜਾ-ਪਾਣ। ੨ ਕਲਫ. ਮਾਯਾ। ੩ ਦੁੱਧ ਦਾ ਖੋਆ। ੪ ਅਫੀਮ ਦੀ ਗੋਲੀ.

ਮਾਵਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮਵਾਸੀ. "ਤਹ ਮਨੁ ਮਾਵਾਸੀ ਰਾਜਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਮਾਵਾਯ. ਅ. ماوے ਸੰਗਜਾ-ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਓਟ.

ਮਾੜੜੀ. ਸੰਗਜਾ-ਮਠ. ਮਾੜੀ. ਮੰਦਿਰ. "ਪਿਰੁ ਉਚੜੀਐ ਮਾੜੜੀਐ, ਤਿਹੁ ਲੋਆ ਸਿਰਤਾਜਾ."(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਮਾੜਾ. ਵਿ-ਅਮਾਂਸ. ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਮਾਂਸ ਨਹੀਂ. ਕ੍ਰਿਸ਼. ਪਤਲਾ। ੨ ਦੁਬਲਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ। ੩ ਖੋਟਾ. ਬੁਰਾ.

ਮਾੜੀ. ਵਿ-ਮਾੜਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਮਠ. ਹਵੇਲੀ. ਮਹਲ. ਸੰ. ਸ਼ਾਟਿ. "ਕੂੜੁ ਮੰਡਪ ਕੂੜੁ ਮਾੜੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆਂ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੩ ਗੁੱਗੇ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ "ਮਾੜੀ" ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਗਾ.

ਮਾੜੀ ਕੰਬੋ ਕੀ. ਕੰਬੋ ਮਾੜੀ. ਜਿਲ੍ਹੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦਾ ਡਾਕਖਾਨਾ ਖਾਲੜਾ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਧਰਮਵੀਰ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਮਤਾਬਸਿੰਘ ਮੀਰਾਂਕੋਟੀਏ ਦਾ ਸ਼ਾਥੀ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਪੰਥ ਦੇ ਕੰਮ ਸੁਧਾਰੇ. ਦੇਖੋ, ਮੱਸਾ ਰੰਘੜ, ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਤਾਬਸਿੰਘ.

ਮਾੜੀ ਮੁਸਤਫਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਮਿ. ਸੰ. ਧਾ-ਮਿਣਨਾ, ਉਸਾਰਨਾ, ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਨਾ, ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਨਾ.

ਮਿਅੱਸਰ. ਦੇਖੋ, ਮਅੱਸਿਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਯੱਸਰ.

ਮਿਆਂ. ਫ਼ਾ. میاں ਮਯਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਭੀਤਰ. ਅੰਦਰ. ਦਰਮਯਾਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਕੋਸ਼. ਮਿਆਂਨ. ਨਿਯਾਮ.

ਮਿਆਦ. ਅ. میعاد ਸੰਗਜਾ-ਵਅ਼ਦ (ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ) ਦੀ ਹੱਦ. ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਠਹਿਰਾਈਹੋਈ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਵਧਿ.

ਮਿਆਨ. ਫ਼ਾ. میان ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਭੀਤਰ. ਅੰਦਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਭਾਗ. "ਆਪੇ ਨੇੜੈ ਦੂਰਿ ਆਪੇ ਹੀ, ਆਪੇ ਮੰਝਿ ਮਿਆਨੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਅਤੇ ਮਧ ਦੇ ਮੰਝ (ਵਿੱਚ) ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ੩ ਪੇਟ. ਉਦਰ। ੪ ਕੋਸ਼. ਗਿਲਾਫ। ੫ ਕਮਰ. ਲੱਕ.

ਮਿਆਨਾ. ਫ਼ਾ. میانہ ਸੰਗਜਾ-ਮਧਯਭਾਗ। ੨ ਵਿ-ਦਰਮਯਾਨੇ ਦਰਜੇ ਦਾ.

ਮਿਆਨੇ. ਦੇਖੋ, ਮਿਆਨ ਅਤੇ ਮਜਾਨੇ.

ਮਿਆਨੇ. ਦੇਖੋ, ਮਿਆਨ ੨.

ਮਿਆਲ. ਅ. مِیال ਮੁਅ਼ਾਲ. ਸੰਗਜਾ-ਉੱਚਾ ਥਾਂ। ੨ ਬੱਟ. ਭੋਲ. "ਖੇਤਿ ਮਿਆਲਾ ਉਚੀਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧) ਦੇਖੋ, ਨਿਰਣਉ ੩.

ਮਿਸ ਅਬਵਾ **ਮਿਸੁ.** ਸੰ. ਮਿਸ. ਸੰਗਜਾ-ਬਹਾਨਾਂ. ਛਲ. ਧੋਖਾ. "ਰਸੁ ਮਿਸੁ ਮੋਹੁ ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਬਿਖੁ ਚਾਖੀ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੨ ਫ਼ਾ. مس ਤਾਂਬਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਿੱਸ। ੪ ਅੰ. miss. ਕਨਜਾ. ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ.

ਮਿਸਕਾਤ } ਅ. مشکوٰۃ المصابیح ਮਿਸ਼ਕਾਤੁਲਮਸਾਬੀਹ. ਅ਼ਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਪੁਸ੍ਤਕ ਹੈ. ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਮਨੁਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮਾਨ ਹੈ, ਤਿਹਾ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸ਼ੇਖ ਹੁਸੈਨ ਅਲੀ ਬਗ਼ਵੀ ਨੇ ਰਚੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਨ ੫੧੦ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ ਹੈ. ਸਨ ੭੩੭ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਖ ਵਲੀਉੱਦੀਨ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਮਿਲਾਕੇ ਕੁਝ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਅਕਬਰ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਸ਼ੇਖ ਅ਼ਬਦੁਲਹੱਕ਼ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਮਿਸਕਾਲ. ਅ. مثقال ਮਿਸ਼ਕ਼ਾਲ. ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ। ੨ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਭਰ ਤੋਲ.

ਮਿਸਕੀਨ. ਦੇਖੋ, ਮਸਕੀਨ.

ਮਿਸਟ. ਸੰ. ਮਿਸ੍ਟ. ਵਿ-ਮਿੱਠਾ. ਮਧੁਰ. "ਨਚ ਭੋਗ-ਰਸ ਮਿਸਟੰ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. "ਮਿਸਟ ਲਗੇ ਪ੍ਰਿਅ ਬੋਲਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਮਿਸਟਾਏ. ਵਿ-ਮਿਠਾਸ ਵਾਲੇ. ਮਿਸ੍ਟ ਹੋਏ. "ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ ਮਿਸਟਾਏ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਮਿਸਟਾਨ. ਸੰ. ਮਿਸ੍ਟਾੱਨ. ਸੰਗਜਾ-ਮਿੱਠਾ ਅੰਨ. ਮਿਠਾਈ. "ਏਕ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਲਾਵਤ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਮਿਸਤਰ. ਅ. مسطر ਸੰਗਜਾ-ਸਤ੍ਰ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਗੱਤੇ ਜਾਂ ਤਖ਼ਤੀ ਤੇ ਡੋਰੇ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਕਾਗਜਾਂ ਪੁਰ ਸਤਰਾਂ (ਲੀਕਾਂ) ਕੱਢਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ ਤੇ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਸਤਰ ਵਿੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ.

ਮਿਸਤਰੀ. ਅ. مسطری – مسطری ਮਿਸਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ-ਸਤ੍ਰ (ਰੇਖਾ) ਕੱਢਣ ਦੇ ਸੰਦ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਮਕਾਨ ਦੇ ਵਜੋਂਤਣ ਦੀ ਰੇਖਾ ਜਮੀਨ ਤੇ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ. ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ। ੨ ਸਤਰਾਂ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ, ਲਿਖਾਰੀ.

ਮਿਸ਼ਨ. ਅੰ. Mission. ਉੱਦੇਸ਼. ਖਾਸ ਮਨੋਰਥ। ੨ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕੰਮ ਲਈ ਭੇਜੀ ਜਮਾਤ। ੩ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਮੰਡਲੀ। ੪ ਏਲਚੀ ਅਥਵਾ ਏਲਚੀਆਂ (ਰਾਜਦੂਤਾਂ) ਦਾ ਟੋਲਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜੀ ਰਿਆਸਤ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਮੁਆਮਲੇ ਦੇ ਨਿਸ੍ਚਿੱਤਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ.

ਮਿਸ਼ਨਰੀ. ਅੰ. Missionary. ਮਿਸ਼ਨੇਰੀ. ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਲੈਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੨ ਈਸਾਈਮਤ ਦਾ ਪਾਦਰੀ। ੩ ਵਿ-ਮਿਸ਼ਨ ਸੰਬੰਧੀ.

ਮਿਸਮਾਰ. ਅ. مسمار ਸੰਗਜਾ-ਕੀਲ. ਮੇਖ। ੨ ਫ਼ਾ. ਵਿ-ਢਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਮਿਸਮਿਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮਿਲ ਅਤੇ ਮਿਸਿਮਿਲਿ.

ਮਿਸਰ. ਅ. مصر ਮਿਸਰ. ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਹਿਰ. ਨਗਰ। ੨ ਮਿਸਰ ਦੇਸ਼(Egypt), ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਹਿਰਾ (Cairo) ਹੈ. ਮਿਸਰ ਦਾ ਰਕਬਾ ੩੫੦,੦੦੦ ਵਰਗ-ਮੀਲ ਅਤੇ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ੧੨,੭੫੦,੦੦੦ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਮਿਸ਼੍ਰ. ਵਿ-ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਿੱਸਾ। ੪ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ। ੫ ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੬ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਉਪਾਧਿ. "ਇਕਿ ਪਾਧੇ ਪੰਡਿਤ ਮਿਸਰ ਕਹਾਵਹਿ."(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਉਪਾਧ੍ਯਾਯ, ਪੰਡਿਤ, ਜਾਤਿਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੭ ਵੈਦ੍ਯ. ਤਬੀਬ। ੮ ਲਹੂ. ਖ਼ੂਨ। ੯ ਸੰਨਿਪਾਤ ਰੋਗ.

ਮਿਸਰਾ. ਅ. مصرع ਮਿਸਰਅ਼. ਸੰਗਜਾ-ਤਖ਼ਤੇ ਦਾ ਇੱਕ ਫੱਟ. ਕਿਵਾੜ ਦਾ ਪੱਲਾ। ੩ ਛੰਦ ਦੀ ਤੁਕ. ਪਦ.

ਮਿਸਰੀ. ਅ. مصری ਮਿਸਰੀ. ਸੰਗਜਾ-ਕਲਮ। ੨ ਤਲਵਾਰ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੁਮਰੇ ਹਾਥ ਕੀ ਮਿਸਰੀ ਕਲਮਾ ਜਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮਿਸਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੪ ਕੁੱਜੇ ਦੀ ਮਿਠਾਈ. ਕੁਜੇ ਵਿੱਚ ਜਮਾਇਆ ਸਾਫ ਖੰਡ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚ

* ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਪੰਚਮ ਵਰਜਤੇ ਸਾਤਵ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਣੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਮਿਸਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਮਿਸਲ. ਅ. مثل ਮਿਸਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਦਰਜਾ. ਰੁਤਬਾ. "ਮਿਸਲ ਫਕੀਰਾਂ ਗਾਖੜੀ."(ਸ.ਫਰੀਦ) ੨ ਕਾਗਜਾਂ ਦੀ ਨੱਥੀ। ੩ ਵਿ– ਤੁਲ੍ਯ. ਸਮਾਨ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ.

ਮਿਸਵਾਕ. ਅ. مسواک ਸੰਗ੍ਯਾ– ਦਾਤਣ. ਦੰਤ-ਧਾਵਨ.

ਮਿਸਾਲ. ਅ. مثال ਮਿਸ਼ਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ. ਉਦਾਹਰਣ। ੨ ਤਸਵੀਰ. ਮੂਰਤਿ। ੩ ਪਰਵਾਨਾ. ਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮਨਾਮਾ.

ਮਿਸਿਮਿਲਿ. ਬਿਸਮਿਲ ਕਰਕੇ. "ਮਿਸਿਮਿਲਿ ਤਾਮਸੁ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮਿਲ.

ਮਿਸੁ. ਦੇਖੋ, ਮਿਸ.

ਮਿੱਸ. ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਿਲਾਵਟ.

ਮਿੱਸਾ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਮਿਸਰ ੩। ੨ ਕਣਕ ਛੋਲੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਅੰਨ.

ਮਿੱਸੀ. ਵਿ–ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ. ਮਿਲੀ ਹੋਈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਸਾਲਾ, ਜੋ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੂਰਵ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਅਧਿਕ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਮਿਸ੍ਰ / **ਮਿਸ੍ਰਾਨ** ਦੇਖੋ, ਮਿਸਟ ਅਤੇ ਮਿਸਟਾਨ. "ਸਦਾ ਚਾਯ ਮੁਖਿ ਮਿਸ੍ਰਬਾਣੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਮੁੰਹ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ.

ਮਿਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮਿਸਰ ੩ ਤੋਂ ੯.

ਮਿਸ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਿੱਸਾ.

ਮਿਹ. ਸੰ. ਸਿਞ੍. ਧਾ–ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਮੂਤਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਬਨਮ. ਓਸ. ਤ੍ਰੇਲ। ੩ ਧੁੰਦ. ਨੀਹਾਰ। ੪ ਧੁੰਦ ਦਾ ਦੇਵਤਾ। ੫ ਵਰਖਾ. ਮੀਂਹ.

ਮਿਹਡਾ / **ਮਿਹਡੀ** ਵਿ–ਮੇਰਾ–ਮੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿੰਜਾ. "ਪੰਜਿ ਕਿਰਸਾਣ ਮਜੋਰੇ ਮਿਹਡਿਆ."ਅਤੇ "ਗੁਰਿ ਕਟੀ ਮਿਹਡੀ ਜੇਵੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਮਿਹਤਰ. ਫ਼ਾ. مہتر ਮਿਹ (ਵਡਾ) ਤਰ (ਬਹੁਤ). ਸਰਦਾਰ. ਬਜ਼ੁਰਗ. ਸੰ. ਮਹੱਤਰ। ੨ ਚਿਤਰਾਲ ਦੇ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦੀ ਉਪਾਧਿ। ੩ ਭੰਗੀ (ਚੂੜ੍ਹੇ) ਨੂੰ ਮਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਿਹਤਰ ਪਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਨਾਈ ਨੂੰ ਰਾਜਾ.

ਮਿਹਦੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿੰਦੀ.

ਮਿਹ਼ਨਤ. ਅ. محنت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੰਜ. ਸ਼ੋਕ। ੨ ਦੁੱਖ. ਕਸ੍ਟ। ੩ ਮੁਸ਼ੱਕ਼ਤ. ਘਾਲਣਾ. ਕਮਾਈ.

ਮਿਹਨਤੀ. ਵਿ–ਮਿਹ਼ਨਤ (ਕਸ੍ਟ) ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਮਿਹਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਮਾਨ. "ਆਗੈ ਸਰਪਰ ਜਾਣਾ ਜਿਉ ਮਿਹਮਾਣਾ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧)

ਮਿਹਮਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਮਾਨੀ. "ਤੋਸਾ ਦਿਚੈ ਸਚੁਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਮਿਹਮਾਣੀ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੨)

ਮਿਹਮਾਣੁ. ਦੇਖੋ,ਮਿਹਮਾਨ."ਤੂ ਹੋਇਰਹੁ ਮਿਹਮਾਣੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਮਿਹਮਾਨ. ਫ਼ਾ. مہمان ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਹ (ਬਜ਼ੁਰਗ) ਮਾਨ (ਮਾਨਿੰਦ). ਜਿਸ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਮਾਨ ਆਦਰ ਕਰੀਏ. ਪਰਾਹੁਣਾ. ਅਭ੍ਯਾਗਤ. ਅਤਿਥਿ.

ਮਿਹਮਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਹਮਾਨਦਾਰੀ. ਪਰਾਹੁਣੇ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਤਵਾਜਾ। ੨ ਮਿਹਮਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਮਿਹਮਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਮਾਨ. "ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਜਾਣੈ ਮਿਹਮਾਨੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਮਿਹਰ. ਫ਼ਾ. مہر ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਆਰ. ਪ੍ਰੇਮ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਨਾਨਕ ਤਰੀਐ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੩ ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਿਰ.

ਮਿਹਰਗੀਨ. ਫ਼ਾ. مہرگین ਮਿਹਰ–ਆਗੀਨ.ਵਿ– ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ.

ਮਿਹਰਚੰਦ. ਬਾਬਾ ਧਰਮਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਮਾਣਿਕ-ਚੰਦ ਦਾ ਸਕਾ ਭਾਈ, ਬਾਬਾ ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਾ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਧਰਮਵੀਰ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ-ਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦਿਖਾਈ.

ਮਿਹਰ ਦਇਆ. ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰ. "ਆਪੇ ਮਿਹਰ ਦਇਆਪਤਿ ਦਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਮਿਹਰਬਾਨ. ਫ਼ਾ. مہربان ਵਿ–ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. ਦਯਾਲੁ। ੨ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਦਿਵਾਨੇ ਭੇਖ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਭੀ ਪਿਤਾ ਵਾਂਙ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਰੱਖਿਆ, ਅਰ ਇੱਕ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬਾਤਾਂ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ.

ਮਿਹਰਬਾਨੀ. ਫ਼ਾ. مہربانی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ। ੨ ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ.

ਮਿਹਰਬਾਨੀਏ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰਬਾਨ ੩ ਅਤੇ ਦਿਵਾਨੇ.

ਮਿਹਰਬਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰਬਾਨ.

ਮਿਹਰਮਿਹਰ. ਵਿ–ਮਿਹਰ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦਾ ਮਿਹਰ (ਸੂਰਜ). "ਜਾਕਉ ਮਿਹਰ ਮਿਹਰ ਮਿਹਰਵਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮਿਹਰਵਾਣ / **ਮਿਹਰਵਾਣੁ** / **ਮਿਹਰਵਾਨ** / **ਮਿਹਰਵਾਨੁ** ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰਬਾਨ. "ਹੁਕਮ ਹੋਆ ਮਿਹਰਵਾਣ ਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਬੇਅੰਤ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਮਿਹਰਵਾਣੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਜੀਅ ਹੋਏ ਮਿਹਰਵਾਨ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ." (ਤਿਲੰ ਮ:੫)

ਮਿਹਰਾ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ। ੨ ਬਕਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਵਾਂ ਘਰ ਬਣਾਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਨਾ ਕਰਨ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਵਸਾਂਗਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਕਾਲ ਬਕਾਲੇ ਜਾਕੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਰਹੇ. ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਇਸੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਬਕਾਲਾ.

ਮਿਹਰਾਬ. ਅ. محراب ਮਿਹ਼ਰਾਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਟ. ਕਮਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਆਦਿ ਦੀ ਚਿਣਾਈ। ੨ ਮਸੀਤ ਦਾ ਉਹ ਭਾਟ, ਜੋ ਮੱਕੇ ਵੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਸੁੱਤਾ ਜਾਇ ਮਸੀਤ ਵਿੱਚ ਵਲ ਮਿਹਰਾਬੇ ਪਾਇ ਪਸਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਮਿਹਰਾਮਤ / **ਮਿਹਰਾਮਤਿ** ਅ. مرحمت ਮਰਹ਼ਮਤ. ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ. ਰਹ਼ਮ ਦਾ ਭਾਵ. "ਤੂ ਕਰਿ ਮਿਹਰਾਮਤਿ ਸਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) "ਤਰਸੁ ਪਇਆ ਮਿਹਰਾਮਤਿ ਹੋਈ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫)

ਮਿਹਰੀ. ਮਹਰ (ਇਸਤ੍ਰੀਧਨ) ਲੈਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. "ਦੇਹਰੀ ਬੈਠੀ ਮਿਹਰੀ ਰੋਵੈ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਮਹਰ ੨. "ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜਾ ਚੜ੍ਹਾ ਸਿਕਾਰਾ । ਸੰਗ ਲਏ ਮਿਹਰਿਯੈਂ ਅਪਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੭੫) ੨ ਫ਼ਾ. مہری ਸਾਰੰਗੀ। ੩ ਬਾਂਸੁਰੀ. ਮੁਰਲੀ.

ਮਿਹਰੰਮਤ / **ਮਿਹਰੰਮਤਿ** ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰਾਮਤ. "ਕਰਿ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਸਾਈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ– ਮਰਹਮਤ ਵਾਲਾ. ਰਹ਼ਮ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਹੋਇ, ਤ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮਿਹਵਾਰ. ਮਹੀਆਂ (ਭੈਂਸਾਂ) ਵਾਲਾ. ਮਾਹੀ. "ਮੰਝੀ ਲੈ ਮਿਹਵਾਰ." (ਭਾਗੁ)

ਮਿਹੜਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਗਾ ੪.

ਮਿਹੰਡਾ / **ਮਿਹੰਡੀ** ਮੇਰਾ. ਮੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿੰਡਾ ਅਤੇ ਮਿਹਡਾ.

ਮਿਹਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ। ੨ ਅੱਕ। ੩ ਬੱਦਲ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੫ ਪਵਨ.ਵਾਯੁ। ੬ ਵਰਾਹ ਮਿਹਿਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਵਰਾਹ ਮਿਹਿਰਾਚਾਰਯ। ੭ ਤਾਂਬਾ। ੮ ਰਾਜਾ. ਭੂਪ.

ਮਿਹੰਡਾ. ਮੇਰਾ. "ਗੋਸਾਈ ਮਿਹੰਡਾ ਇਠੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਮਿਕ. ਇੱਕ. ਏਕ. ਦੇਖੋ, ਮਿਕਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਿੱਕ.

ਮਿਕਦਾਰ. ਅ. مقدار ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ਼ਦਰ (ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਮੁੱਦਤ. ਚਿਰ। ੩ ਸਾਮਰਥ੍ਯ. ਸ਼ਕਤਿ। ੪ ਵਿ– ਤੁਲ੍ਯ. ਸਮਾਨ. "ਦੇਹੀ ਕਾਚੀ ਕਾਗਦ ਮਿਕਦਾਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੩) "ਮਨੁ ਮੈਮਤੁ ਮੈਗਲ ਮਿਕਦਾਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੩) ਮਯਮੱਤ (ਮਦਮਸ੍ਤ) ਹਾਥੀ ਸਮਾਨ ਮਨ.

ਮਿਕਨ. ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਣਾ. ਇੱਕ ਹੋਵਨ. ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ.

ਮਿਕਰਾਜ. ਅ. معراض ਮਿਕ਼ਰਾਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ਼ਰਜ (ਕੱਟਣ) ਦਾ ਸੰਦ. ਕਤਰਨੀ. ਕੈਂਚੀ.

ਮਿਕਾ. ਇੱਕੋ। ੨ ਕੇਵਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਿਕਨ ਅਤੇ ਮਿਕਿਓਨੁ.

ਮਿਕਿਓਨੁ. ਮਿਲਿਆ. ਇੱਕ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮਿਕਨ. "ਆਪੁ ਆਪੈ ਸੇਤੀ ਮਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਉਸ ਨੇ ਮਿਲਾਇਆ.

ਮਿੱਕ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਖੇਡ ਦੀ ਸ਼ਰਤ। ੩ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਦਲ ਦਾ ਮੁਖੀਆ. "ਆਵਹੁ ਮਿੱਕ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਮਸਲਣਾ. ਕੁਚਲਣਾ. ਸੰ. ਮ੍ਰੁਕ੍ਣ. "ਜਦਿਨ ਸਸਤ੍ਰ ਗਹਿ ਮਿੱਕ ਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਮਿਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਖ. ਧੁਰ. ਲੱਠ। ੨ ਸੰ. ਆਮਿਸ਼. ਫੈਸ਼. ਕੁਲ. "ਏਕ ਮਿਖ ਸੇ ਉਪਜੇ ਭਾਈਓਂ ਨੇ ਆਪਸ ਮੇ ਕਿਉਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਆ?" (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਿਸ.

ਮਿਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੁੰਚਿਤ ਹੋਣਾ. ਮੁੰਦੇ ਜਾਣਾ. ਬੰਦ ਹੋਣਾ.

ਮਿਚਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਤਿ (ਮਰਯਾਦਾ) ਤੋਂ ਚਲ (ਉਲੰਘਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਮਿਚਲਿ.

ਮਿਚਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੀ ਕੱਚਾ ਹੋਣਾ.ਕੈ(ਛਰਦਿ)ਲਈ ਉਬਕਾਈ ਆਉਣੀ.

ਮਿਚਲਿ. ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਉਲੰਘਕੇ. ਨਿਯਮ ਭੰਗ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਮਿਚਲ. "ਲਬੈ ਮਾਲੈ ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ ਮਿਚਲਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਲਾਲਚੀ ਮਾਲ (ਧਨ) ਨੂੰ ਘੁਲਕੇ, ਮਿਲਾਪ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਉਲੰਘਕੇ, ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਲੱਬ ਦੀ ਧਨ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–"ਊਪੈ ਸਉੜ ਪਲੰਘ."

ਮਿਜ / **ਮਿੰਜ** ਸੰ. ਮੱਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਗੁੱਦਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚਿਕਨਾਈ.

ਮਿਜਗਾਨ. ਫ਼ਾ. مژگان ਮਿਜ਼ਗਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਖ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ। ੨ ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਰੋਮ.

ਮਿਜਮਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਵਾਈ. ਜਮਾਤਾ. ਮਿਹਮਾਨ. ਦਾਮਾਦ. "ਮਿਜਮਾਨ ਹੋਏ ਬਿਨਾ ਤੂ ਨਹੀ ਦੇਵਣੇ." (ਭਗਤਾਵਲੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੇਜ਼ਬਾਨ.

ਮਿਜਮਾਨੀ. ਪ੍ਰੀਤਿਭੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ. "ਇਕ ਦਿਨ ਕਰੀ ਸਭਿਨ ਮਿਜਮਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੫੦)

ਮਿਜਰਾਬ. ਅ. مضراب ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਰਬ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕਾਠ ਦੰਦ ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਦਾ ਡੱਕਾ ਅਥਵਾ ਛੱਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਬਾਬ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਵਜਾਈਦੇ ਹਨ. Plectrum.

"ਦੀਪਕ ਕੋ ਗਾਇ ਗਾਇ ਭਾਰਤ ਤਵਾ ਸੋ ਤਪਜੋ
ਕਰਕੈ ਆਲਾਪ ਮੋਘ ਯਾਂਕੋ ਸਿਯਰਾਇਦੇ,
ਚਪਲਾ ਤੇ ਚੰਚਲ ਔ ਪਵਨ ਤੇ ਵੇਗਵਾਨ
ਤਾਰਛੱਧਾ ਮੈ ਫਸਾਯ ਚਿੱਤ ਠਹਿਰਾਇਦੇ,
ਕ੍ਵੇਲਜੋ ਲਯ ਨਾਮ ਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਵ੍ਹਿਸੇਸ਼ਹਰਿ
ਦੈਕੈ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਤੂੰ ਸੁਝਾਇਦੇ,
ਬਾਬਾ ਕੋ ਰਬਾਬੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ!ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ
ਨੇਸੁਕ ਰਬਾਬ ਪਰ ਮਿਜਰਾਬ ਲਾਇਦੇ.

ਮਿਜ਼ਾਜ. ਅ. مزاج ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਭਾਵ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ। ੨ ਤਾਸੀਰ। ੩ ਅਭਿਮਾਨ। ੪ ਵਿ–ਮਿਲਿਆ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋਇਆ.

ਮਿਜ਼ਾਜਪੁਰਸੀ. ਫ਼ਾ. مزاج پرسی ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿਜ਼ਾਜ (ਤ੍ਰਬੀਅ਼ਤ) ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਪੁੱਛਣੀ. ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ.

ਮਿਜਾਜੀ. ਅ. مزاجی ਵਿ–ਮਿਜ਼ਾਜ (ਸੁਭਾਵ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਅ. مزاجی ਮਿਜਾਜੀ. ਮਾਯਾਵੀ. ਸਾਂਸਾਰਿਕ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. "ਚੋਬਾ ਇਸ਼ਕ ਮਿਜਾਜੀ ਹੈ." (ਮਗੌ)

ਮਿਟਈਆ. ਵਿ–ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੋਟਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ, ਸੁ ਮਿਟੈ ਨ ਮਿਟਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਮਿਟਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਹਟਣਾ. ਦੂਰ ਹੋਣਾ. "ਮਿਟੇ ਜੰਜਾਲ **ਮਿਟਣੇ** ਹੋਏ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਆਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਮਿਟਿਗਏ ਗਵਨ, ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਹੋਣਾ. ਮਰਣਾ. ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ। ੩ ਲੋਪ ਹੋਣਾ. ਮਰਾ–ਮਿਟਣੇ. "ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮਿਟਤ. ਮਿਟਦਾ. ਮਿਟਦੀ. "ਉਆ ਕੀ ੜਾਫਿ ਮਿਟਤ." (ਬਾਵਨ)

ਮਿਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਟਣਾ.

ਮਿਟਨਾਈ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖ਼ਾਤਿਮਾ. ਸਮਾਪ੍ਤੀ. "ਪਰਪਚ ਧੋਹ ਮੋਹ ਮਿਟਨਾਈ." (ਬਾਵਨ) ਪ੍ਰਪੰਚ ਦ੍ਰੋਹ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦੀ ਸਮਾਪ੍ਤੀ ਹੋਗਈ.

ਮਿਟ ਨਾਵਉ. ਨਾਮ ਹੀ ਮਿਟਗਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ–ਹੁਣ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ. "ਪੰਚਹੁ ਕਾ ਮਿਟ ਨਾਵਉ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਿਟਵਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਮਟਕਾ. ਕੂੜਾ. "ਪਾਂਚ ਨਾਰਦ ਕੇ ਮਿਟਵੇ ਫੂਟੇ."(ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਫੁੱਟਗਏ.

ਮਿਟਵੀ. ਮ੍ਰਿਤ ਭਈ. ਨਾਸ਼ ਹੋਈ. "ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੀ ਮਿਟਵੀ ਭੰਬਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮਿਟਵੈ. ਮਿਟਦਾ. ਹਟਦਾ. "ਜਲਤ ਰਹੈ ਮਿਟਵੈ ਕਬਿ ਨਾਹਿ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਿਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਟਾਉਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੩ ਲੋਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਟਣਾ.

ਮਿਟਾਊ. ਵਿ–ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਿਟਾਵੇਗਾ.

ਮਿਟਾਇ. ਮਿਟਾਕੇ. ਦੂਰ ਕਰਕੇ. "ਮਨੀ ਮਿਟਾਇ ਜੀਵਤ ਮਰੈ." (ਬਾਵਨ) ਦੇਖੋ, ਮਨੀ.

ਮਿਟਾਹਿਓ. ਮਿਟਾਇਆ. ਮਿਟਾਦਿੱਤਾ. ਲੋਪ ਕੀਤਾ. "ਪਰਾਛਤ ਦਰਸਨ ਭੇਟਿ ਮਿਟਾਹਿਓ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਮਿਟਾਨੇ. ਮਿਟਗਏ. "ਮਿਟਾਨੇ ਸਭਿ ਕਲਿਕਲੇਸ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਮਿਟਾਏ. ਮੇਟੇ.

ਮਿਟੀ. ਮਿਟਗਈ. "ਮਿਟੀ ਬਿਆਧਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੋਏ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ. ਮ੍ਰਿੱਤਿਕਾ. "ਮਿਟੀ ਪਈ ਅਤੋਲਵੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਮਿਟੀਆ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮ੍ਰਿੱਤਿਕਾ. ਮਿੱਟੀ.

ਮਿੰਟੋ. Gilbert Elliot, first Earl of Minto. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੫੧ ਵਿੱਚ ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੭੯੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਨੀਤਿਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆ ਈਸ੍ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ"ਬੋਰਡ ਆਵ ਕਾਂਟ੍ਰੋਲ" ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੦੭–੧੩ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਮੁਲਕੀ ਲਾਟ (ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ) ਰਿਹਾ. ਇਸੇ ਨੇ ਸਰ ਚਾਰਲਸ ਮੈਟਕਾਫ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਪਾਸ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦਾ ਮੰਧੀਪਤ੍ਰ ਲਿਖਾਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਇਸੇ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਖਸਾ ਵਿੱਚ (੨੫ ਅਪੈਲ ਸਨ ੧੮੦੯ ਨੂੰ) ਆਈਆਂ. ੨੧ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੧੪ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪੋਤਾ ਲਾਰਡ ਮਿੰਟੋ ਭੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਮੁਲਕੀ ਲਾਟ ਸਨ ੧੯੦੫–੧੦ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਮਿੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਮਿਟੀ ਅਤੇ ਮਿਟੀਆ.

ਮਿੱਟੀਲੈਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਟੀ ਲੇਨੀ.

ਮਿਠ. ਸੰ. ਮਿਸ਼੍ਰ. ਵਿ–ਮਿੱਠਾ. "ਮਿਠਰਸੁ ਖਾਇ ਸੁ ਰੋਗਿ ਭਰੀਜੈ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਿਠਤੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿਸ਼੍ਰਪਨ. ਮੀਠਾਪਨ. ਮਿਸ਼੍ਰਤ੍ਵ. "ਮਿਠਤੁ ਨੀਵੀ ਨਾਨਕਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮਿਠਬੋਲੜਾ ਵਿ–ਮਿੱਠਾ (ਮਿਸ਼੍ਰ) ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. **ਮਿਠਬੋਲਾ** ਪਿਆਰੇ ਵਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਮਧੁਰਭਾਸ਼ੀ. "ਮਿਠਬੋਲੜਾ ਜੀ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਸੁਆਮੀ ਮੋਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮਿਠੜਾ. ਵਿ–ਮਿਠਾਸ ਵਾਲਾ. ਮਿਸ਼੍ਰ। ੨ ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ. "ਅੰਮ ਅਬੇ ਬਾਵਹੁ ਮਿਠੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਮਾਂ ਬਾਪ ਨਾਲੋਂ ਪਿਆਰਾ."ਮੁਖਿ ਬੋਲੀ ਮਿਠੜੇ ਬੈਣ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣਿ)

ਮਿਠਾ. ਸੰ. ਮਿਸ਼੍ਰ. ਮਧੁਰ."ਮਿਠਾ ਕਰਿਕੈ ਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. "ਮਿਠਾ ਬੋਲਹਿ ਨਿਵਿ ਚਲਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਹੁਕਮ ਮਿਠਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗੁੜ ਖੰਡ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ. "ਕੂੜੁ ਮਿਠਾ ਕੂੜੁ ਮਾਖਿਓ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਕਮਾਦ. ਇੱਖ. "ਵੇਖੁ ਜਿ ਮਿਠਾ ਕਟਿਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੫ ਮਿੱਠਾ ਤੇਲੀਆ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤੇਲੀਆ ੪. "ਮਹੁਰਾ ਮਿਠਾ ਆਖੀਐ." (ਭਾਗੁ) "ਘੋਲ ਮਿਠਾ ਲਪਟੋ ਬਨ ਪੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪੂਤਨਾ ਨੇ ਮਿੱਠਾ ਤੇਲੀਆ ਬਣਾਂ ਪੁਰ ਲੇਪਨ ਕੀਤਾ.

ਮਿਠਾਈ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿਠਾਸ. ਮਿਸ਼੍ਰਤਾ। ੨ ਮਿੱਠਾ ਅੰਨ. ਮਿਸ਼੍ਰੰਨ.

ਮਿਠਾਸ. ਮਿਸ਼੍ਰ ਰਸ. ਮਧੁਰਤਾ.

ਮਿੱਠਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਠਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ.

ਮਿੱਠਾਮੱਲ. ਦੇਖੋ, ਕੌੜਾਮੱਲ.

ਮਿਣਤੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਾਪਨ. ਮਿਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੈਮਾਯਸ਼. ਨਾਪ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਣਤੀ ਇਉਂ ਹੈ:–

੩ ਜੌਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਪਲ.
੪ ਪਲ ਮੁਸ਼੍ਟਿ.
੬ ਮੁਸ਼੍ਟਿ ਹਸ੍ਤ (ਹੱਥ).
੪ ਹਸ੍ਤ ਧਨੁਸ.
੨੦੦੦ ਧਨੁਸ ਕ੍ਰੋਸ਼ (ਕੋਸ–ਕੋਹ).
੪ ਕੋਸ ਯੋਜਨ

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਣਤੀ:–
੧੨ ਇੰਚ ਦਾ ਇੱਕ ਫੁਟ.
੩ ਫੁਟ ਦਾ ਗਜ਼.
੨੨੦ ਗਜ਼ ਦਾ ਫਰਲਾਂਗ (furlong).
੮ ਫਰਲਾਂਗ ਅਥਵਾ ੧੭੬੦ ਗਜ਼ ਦਾ ਮੀਲ (mile–ਮਾਈਲ).
੩ ਹੱਥ ਦੀ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ ਸ਼ਬਦ.
੧੦ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਜਰੀਬ. ਦੇਖੋ, ਜਰੀਬ ਸ਼ਬਦ.
੩ ਉਂਗਲ ਦੀ ਗਿਰਹ.
੪ ਗਿਰਹ ਦੀ ਗਿੱਠ.
੨ ਗਿੱਠ ਦਾ ਹੱਥ.
੨ ਹੱਥ ਜਾਂ ੧੬ ਗਿਰਹ (੩੬ ਇੰਚ) ਦਾ ਗਜ.
੯ ਸਰਸਾਹੀ ਅਥਵਾ ਬਿਸਵਾਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਲਾ.
੨੦ ਮਰਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਕਨਾਲ.
੪ ਕਨਾਲ ਦਾ ਵਿੱਘਾ.
੨ ਵਿੱਘੇ ਦਾ ਘੁਮਾਉਂ.
ਦੇਖੋ, ਹਲ, ਚੜਸਾ ਅਤੇ ਮੁਰੱਬਾ.

ਮਿਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਾਪਣਾ. ਮਿਣਤੀ ਕਰਨਾ। ੨ ਤੋਲਣਾ. ਵਜ਼ਨ ਕਰਨਾ.

ਮਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਿਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ,ਮਿ ਧਾ। ੨ ਅੰਦਾਜੇ ਦਾ. ਥੋੜਾ. ਕਮ. ਜਿਵੇਂ–ਮਿਤਭਾਸ਼ੀ। ੩ ਫੈਂਕਿਆ (ਵਗਾਹਿਆ) ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰ. ਮਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੋਸ੍ਤ. "ਮਿਤ ਕਾ ਚਿਤੁ ਅਨੂਪ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਮਿਤਵਾ ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ੍ਤ. ਮਿਤਤਾ ਵਾਲਾ. "ਮਿਤਵਾ **ਮਿਤੜਾ** ਜਿੰਹ ਤੇ ਹਿਤ ਮਾਨਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਅਨ ਕੋ ਕੀਜੈ ਮਿਤੜਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਮਿਤਾ. ਮਿਤ੍ਰ. "ਇਕੋ ਹਰਿ ਮਿਤਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧) ੨ ਮਿਣਿਆ ਤੋਲਿਆ.

ਮਿਤਾਹਾਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿਣਿਆਹੋਇਆ (ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦਾ) ਅਹਾਰ. ਸੰਯਮ ਨਾਲ ਖਾਣਾ. ਥੋੜਾ ਖਾਣਾ। ੨ ਵਿ–ਕਮ ਖਾਣ ਵਾਲਾ.

ਮਿਤਾਕਰਾ. ਯਾਗਜਵਲਕ੍ਯ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜੋ ਕਲ੍ਯਾਣ* ਦੇ ਰਾਜਾ ਵਿਕ੍ਰਮਾਂਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਨ ੧੦੭੬ ਵਿੱਚ ਵਿਗ੍ਯਾਨੇਸ਼੍ਵਰ ਨੇ ਬਣਾਇਆ.ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂਨ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਿਤਾਬ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਯਾਗਜਵਲਕ੍ਯ। ੨ ਮਿਣਵੇਂ (ਗਿਣਵੇਂ) ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਜਾਖ੍ਯਾ ਅਥਵਾ ਲਿਖਤ. ਭਾਵ–ਥੋੜੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਵਡੇ ਭਾਵ ਦੀ ਰਚਨਾ.

ਮਿਤਿ. ਸੰ. ਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ. "ਹਰਿ ਬਿਅੰਤੁ,ਹਉ ਮਿਤਿ ਕਰਿ ਬਰਨਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸਬੂਤ। ੪ ਹੱਦ. ਅਵਧਿ. "ਸੁਖਾ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਿਆ ਗਣੀ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੫ ਕੀਮਤ. "ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੬ ਕ਼ਾਯਮੀ. ਇਸਥਿਤਿ.

ਮਿਤੀ. ਹੱਦ. ਦੇਖੋ, ਮਿਤਿ. "ਸੁਖ ਮਿਤੀ ਹੂੰ ਬਾਹਰੇ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਤਿਥਿ. ਤਾਰੀਖ. ਜੈਸੇ–ਮਿਤੀ ਪੋਹ ਸ਼ੁਦੀ ੭। ੩ ਵ੍ਯਾਜ. ਸੂਦ, ਜੋ ਪ੍ਰਤਿ ਤਿਥਿ (ਦਿਨ ਦਿਨ) ਵਧਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੂਦ (ਵ੍ਯਾਜ) ਦਾ ਨਿਰਖ (rate of interest).

ਮਿਤੁ. ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ੍ਤ. "ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਤੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖ ਪਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਿਤ.

ਮਿੱਤਾ. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਮਿੱਤਾ.

ਮਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਨੇਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੋਸ੍ਤ. "ਮਿਤ੍ਰ ਘਣੇਰੇ ਕਰਿ ਥਕੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਮੀਤ †।

੨ ਸੂਰਜ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ. "ਤਵ ਅਖਿਅਨ ਮੇ ਮਿਤ੍ਰ ਕੀ ਰਹੀ ਨ ਜਬ ਪਹਿਚਾਨ। ਕਹਨ ਲਗੇ ਸਭ ਜਗਤ ਤੁਹਿ ਨਾਮ ਉਲੂਕ ਬਖਾਨ." ‡ (ਬਸੰਤ ਸਤਸਈ) ੩ ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੈਤ੍ਰੇਯੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਿਤਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਯਾਗਜਵਲਕ੍ਯ। ੪ ਅੱਕ ਦਾ ਪੌਦਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮਿਤ੍ਰਾਵਰੁਣ.

ਮਿਤ੍ਰਚਾਰੀ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਦੋਸ੍ਤੀ ਦਾ ਵਿਹਾਰ.

ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿਤ੍ਰਪੁਣਾ. ਦੋਸ੍ਤੀ. ਮਿਤ੍ਰਤ੍ਵ. **ਮਿਤ੍ਰਤਾਈ** ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ.

ਮਿਤ੍ਰਦ੍ਰੋਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਛਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਵੈਰਭਾਵ.

ਮਿਤ੍ਰਦ੍ਰੋਹੀ. ਵਿ–ਮਿਤ੍ਰਦ੍ਰੋਹ. ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਛਲ ਅਥਵਾ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਿਤ੍ਰਧ੍ਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਮਿਤ੍ਰਦ੍ਰੋਹ.

ਮਿਤ੍ਰਮਾਰ ਵਿ–ਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਿਤ੍ਰਘਾਤੀ। **ਮਿਤ੍ਰਮਾਰੀ** ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੱਕਰ, ਜੋ ਮਿਤ੍ਰ (ਅੱਕ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਮਿਤ੍ਰਮਿਲਾਪ. ਦੋਸ੍ਤ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ.

ਕੇਤੇ ਰਾਜ ਕਾਜ ਦੇਖੇ ਸੁਖਨ ਕੇ ਸਾਜ ਦੇਖੇ,
ਦੀਰਘ ਸਮਾਜ ਦੇਖੇ ਖਰੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਮੇ,
ਦ੍ਵਿਜ "ਬਲਦੇਵ" ਕਹੈ ਦਾਨਿਨ ਕੇ ਦਾਨ ਦੇਖੇ
ਮਾਨਿਨ ਕੇ ਮਾਨ ਦੇਖੇ ਧਜਾਨੀ ਦੇਖੇ ਧਜਾਨ ਮੇ,
ਸੁੰਦਰ ਸੁਚਾਲ ਦੇਖੇ ਬਡੇ ਬਡੇ ਮਾਲ ਦੇਖੇ
ਲਾਲ ਦੇਖੇ ਤੇਨ ਜੋਨ ਪੂਰੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਾਨ ਮੇ,
ਦੇਖੇ ਸਬ ਲੇਖੇ ਹੈਂ ਅਲੇਖੇ ਏਕ ਯਹੀ ਪ੍ਰਭੁ
ਮਿਤ੍ਰ ਕੇ ਮਿਲਨ ਸਮ ਸੁਖ ਨ ਜਹਾਨ ਮੇ.

ਮਿਤ੍ਰਾਈ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੋਸ੍ਤੀ. "ਕਰਿ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਸਾਧੁ ਸਿਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

---

* ਇਹ ਹੁਣ ਨਿਜ਼ਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਲ੍ਯਾਣੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

† ਚਾਣਕ੍ਯ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ ਹੈ–

ਆਧਾਨ੍ਯ ਸ੍ਨੇਹਸੰਯੁਕ੍ਤ ਸਿਕ੍ਤਸ੍. (੩੫)

‡ ਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਉੱਲੂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਭਾਵ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਪਰਖ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਓ੍ਲੂ ਹਨ. ਮਿਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਿਤ੍ਰਾਚਾਰ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਦੋਸ੍ਤੀ ਦਾ ਵਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਿਤ੍ਰਚਾਰੀ। ੨ ਮਿਤ੍ਰ (ਅੱਕ) ਦਾ ਅਚਾਰ. ਇਹ ਬਾਈ ਦੇ ਰੋਗ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਅੱਕ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਬਾਲਕੇ ਲੂਣ ਮਿਰਚ ਸਿਰਕਾ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਇਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮਿਤ੍ਰਾਵਰੁਣ. ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇਹੋਏ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਰੱਛਕ ਦੋ ਦੇਵਤੇ,ਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਰੁਣ.* ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰਾਂ ਵਾਂਙ ਇਹ ਇਕੱਠਾ ਨਾਉਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਵਸ਼ਿਸ੍ਠ ਅਤੇ ਅਗਸ੍ਤ ਰਿਖੀ ਜਨਮੇ ਸਨ.

ਮਿਤ੍ਰੇਖੁ. ਸੰ. ਸ਼ਿਕੇਖੁ. ਸਪਤਮੀ ਵਿਭਕਤਿ. ਮਿਤ੍ਰੇਂ ਮੇਂ. "ਇਸਟ ਮਿਤ੍ਰੇਖੁ ਬਾਂਧਵਹ." (ਗਾਥਾ)

ਮਿਧ. ਸੰ. ਸਿਧ੍ . ਧਾ–ਸਮਝਣਾ, ਜੁੜਨਾ, ਮਿਲਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਿਥਜਾ. "ਉਰਝਿਓ ਮਿਥਬਿਉਹਾਰ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫)

ਮਿਧ: ਸੰ. ਵਜ–ਆਪਸ ਮੇ. ਪਰਸਪਰ। ੨ ਏਕਾਂਤ ਵਿੱਚ.

ਮਿਥਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੋਚਣਾ. ਵਿਚਾਰਨਾ। ੨ ਸਮਝਣਾ। ੩ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਥ ੧.

ਮਿਥਨ. ਵਿ–ਮਿਥਜਾਰੂਪ. ਅਸਤ੍ਯ. ਜੋ ਯਥਾਰਥ ਨਹੀਂ. "ਮਿਥਨ ਮਨੋਰਥ ਸੁਪਨਆਨੰਦ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਮਿਥਨ ਸਭ ਬਿਸਥਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਿਥੁਨ ਅਤੇ ਮੈਥੁਨ.

ਮਿਥਨਮੋਹਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹਾਸਾ.

ਮਿਥਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਥਣਾ.

ਮਿਥਨੀ. ਮਿਥਜਾ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮਿਥਨ. "ਮਿਥਨੀ ਬਿਸਥਾਰ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਮਿੰਥਰ. ਸੰਗਜਾ–ਥਮਲਾ. ਸ੍ਤੰਭ. ਸ੍ਤੂਨ। ੨ ਬੁਰਜ. ਮਸੀਤ ਆਦਿ ਦਾ ਮੀਨਾਰ. "ਮਸੀਤ ਦੇ ਮਿੰਥਰ ਨਾਲ ਸਮਾਧਿ ਲਾਇ ਬੈਠਾ." (ਜਸਭਾਮ)

ਮਿਥਲ } ਦੇਖੋ, ਮਿਥਿਲਾ.
ਮਿਥਲਾ }

ਮਿਥਿਆ. ਸੰ. ਮਿਥਜਾ.ਵਿ–ਅਸਤ੍ਯ. ਜੋ ਸਦਾ ਇੱਕ-ਰਸ ਨਹੀਂ. "ਮਿਥਿਆ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਮਾਇਆ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਝੂਠ. ਅਨ੍ਰਿਤ. "ਮਿਥਿਆ ਨਾਹੀ ਰਸਨਾ ਪਰਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਵਿ–ਨਿਸ਼-ਫਲ. ਵ੍ਰਿਥਾ. "ਮਿਥਿਆ ਤਨ ਨਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਨਾਪਾਯਦਾਰ. ਵਿਨਸਨਹਾਰ. "ਮਿਥਿਆ ਰਾਜ ਜੋਬਨ ਧਨ ਮਾਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝੂਠੇ ਤੌਰ ਪੁਰ. ਅਸਤ੍ਯਤਾ ਸੇ। ੬ ਮਿਥਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ, ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਲਈ ਇਹ ਮਿਥਿਆ.

ਮਿਥਿਲਾ. ਨਿਮਿ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਥਿ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿਰਹੁਤ ਅਤੇ ਵਿਦੇਹ ਭੀ ਆਖਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵ ਕੌਸ਼ਿਕੀ ਨਦੀ, ਪੱਛਮ ਗੰਡਕਾ, ਉੱਤਰ ਹਿਮਾ-ਲਯ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਗੰਗਾ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਦਰਭੰਗਾ, ਚੰਪਾਰਨ, ਮੁਜੱਫਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਜਨਕ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪੁਰੀ. ਜਨਕ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਹੁਣ "ਸੀਤਾਮਾੜੀ" ਨਾਮਕ ਥਾਂ ਹੀ ਜਨਕਪੁਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਸੀਤਾ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਲਵਾਹੁੰਦੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਸੀਤਾ ਲੱਭੀ ਸੀ. ਸੀਤਾਮਾੜੀ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਤੇ ਸ਼ਿਵਧਨੁਖ ਤੋੜਨ ਦਾ ਥਾਂ "ਧੋਨੁਕਾ" ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮਿਥਿਲੇਸ. ਮਿਥਿਲਾ ਦਾ ਈਸ਼, ਰਾਜਾ ਜਨਕ.

ਮਿਥਿਲੇਸ ਕੁਮਾਰੀ. ਜਨਕਪੁਤ੍ਰੀ, ਸੀਤਾ.

ਮਿਥੁ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭੁੱਲ ਨਾਲ. ਗ਼ਲਤ਼ੀ ਸੇ। ੨ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੀ.

ਮਿਥੁਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਰ ਨਾਰੀ ਦਾ ਜੋੜਾ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪਤਿ ਦਾ ਮਿਲਾਪ (ਸੰਗਮ). ੩ ਤੀਜੀ ਰਾਸ਼ਿ.

ਮਿਥੇਨਾ. ਮਿਥਜਾਰੂਪ. "ਦ੍ਰਿਸਟਿਮਾਨ ਹੈ ਸਗਲ ਮਿਥੇਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮਿਥਜਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਥਿਆ। ੨ ਝੂਠ. ਅਨ੍ਰਿਤ. ਦਰੋਗ਼. "ਇਹ ਛਬਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਿਥਜਾ ਸੁਭਟ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਬਿਨਸਨਹਾਰ. "ਮਿਥਜੈਤ ਦੇਹੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਮਿਥਜਾਧਜਵਸਾਨ } ਝੂਠੀ–ਪ੍ਰਤੀਤਿ. ਝੂਠੀ ਗੱਲ
ਮਿਥਜਾਧਜਵਸਿਤਿ } ਵਾਸਤੇ ਝੂਠਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਕੇ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ, "ਮਿਥਜਾਧਜਵਸਿਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਝੂਠ ਅਰਥ ਕੀ ਸਿੱਧਿ ਕੋ ਝੂਠੇ ਵਰਣਨ ਆਨ,
ਮਿਥਜਾਧਜਵਸਿਤਿ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਭੂਸ਼ਣ ਸੁਕਵਿ ਸੁਜਾਨ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਫੀਲੁ ਰਬਾਬੀ ਬਲਦੁ ਪਖਾਵਜ ਕਉਆ ਤਾਲ ਬਜਾਵੈ,
ਪਹਿਰਿ ਚੋਲਨਾ ਗਦਹਾ ਨਾਚੈ ਭੈਸਾ ਭਗਤਿ ਕਰਾਵੈ,
× × × × × ×
ਬੈਠਿ ਸਿੰਘੁ ਘਰਿ ਪਾਨ ਲਗਾਵੈ ਘੀਸ ਗਲਉਰੇ ਲਿਆਵੈ,
ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੁਸਰੀ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹਿ ਕਛੂਆ ਸੰਖੁ ਬਜਾਵੈ,
× × × × × ×
ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ,ਕੀਟੀ ਪਰਬਤੁ ਖਾਇਆ,
ਕਛੂਆ ਕਹੈ ਅੰਗਾਰ ਭਿ ਲੋਰਉ ਲੂਕੀ ਸਬਦੁ ਸੁਨਾਇਆ.
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਹੁ ਝੂਠੀ ਮਾਯਾ, ×××
ਤੈਸੇ ਝੂਠੇ ਤਿਹ ਬਿਵਹਾਰਾ, ×××
ਸੁਪਨ ਵਿਖੈ ਜਿਉ ਸ੍ਪਰਿਤਾ ਵਾਰਾ,
ਚਹਿਤ ਨਾਉ ਚਢ ਉਤਰਜੋ ਪਾਰਾ,
ਸੁਪਨ ਟਕਾ ਦੇ ਸੋ ਲੱਘਜਾਈ,
ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਤਿੰਹ ਲੇਹੁ ਲਖਾਈ.
(ਨਾਪ੍)

ਸਸੇਸਿੰਗ ਕੇ ਨਾਦ ਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਨਿਰੱਖਰ ਗਾਇ,
ਸ੍ਯਾਰਥਿ ਨਰ ਕੋ ਮਨ ਤਬੈ ਅਪਨੇ ਕਰ ਮੇ ਆਇ.
ਸ੍ਯਾਰਥੀ ਦਾ ਮਨ ਵਸ਼ਿ ਕਰਨਾ ਮਿਥਜਾ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਮਿਥਜਾ ਯਤਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.
ਰਵਿ ਰਸ਼ਮੇਂ ਲੈ ਗਗਨ ਮੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਛਾਇ,
ਬਚਸੋ ਚਹੈਂ ਜੋ ਕਾਲ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਦੇਹ ਦੁਰਾਇ.
(ਅਲੰਕਾਰ ਸ਼ਾਗਰਸੁਧਾ)

ਮਿਦ. ਸੰ. ਸਿਦ੍. ਧਾ–ਮੋਟਾ ਹੋਣਾ, ਮੋਟਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੇਦ.

ਮਿਦੰ. ਦੇਖੋ, ਇਦੰ.

ਮਿਧ. ਸੰ. ਸਿਧ੍. ਧਾ–ਸਮਝਣਾ, ਜਾਣਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਜੋੜਨਾ, ਮਿਲਾਉਣਾ.

ਮਿਧਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ. ਮਸਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਧ ਧਾ.

ਮਿਨਹਾ. ਅ ਮਿਨ੍ਹ ਵਜ–ਮਿਨ (ਸੇ) ਹਾ (ਉਸ). ਉਸ ਸੇਂ ਸੇ. ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ। ੨ ਭਾਵ–ਕਿਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਮ ਕਰਨਾ. ਘਟਾ ਦੇਣਾ.

ਮਿਨਕ਼ਾਰ. ਅ ਸੰਗਜਾ–ਚੁੰਜ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਕ਼ਰ (ਦਾਣਾ ਚੁਗਣਾ) ਹੈ.

ਮਿਨਕ਼ਾਲ. ਅ ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ. ਪੋਈਆ.

ਮਿੰਨਤ } ਅ ਮਿੱਨਤ. ਸੰਗਜਾ–ਇਹਸਾਨ।
ਮਿੰਨਤਿ } ੨ ਬੇਨਤੀ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. "ਕਰਿ ਮਿੰਨਤਿ ਲਗਿ ਪਾਵਉ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਿਨਤੀ. ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ.

ਮਿਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਣਨਾ. "ਅਤੁਲੁ ਨ ਜਾਈ ਕਿਆ ਮਿਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮਿਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨਾਰ ੨ ਅਤੇ ਮੀਨਾਰ.

ਮਿਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮੇਮਾਰ.

ਮਿਮਿਆਈ } ਦੇਖੋ, ਮੇਮਿਆਈ. "ਕਰਿ ਮਿਮਿਯਾਈ
ਮਿਮਿਯਾਈ } ਨ੍ਹਿਪਹਿ ਖਵਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੭੪)

ਮਿਮੋਲਾ. ਮਮੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਧੰਜਨ. "ਮ੍ਰਿਗ ਔ ਮਿਮੋਲਨ ਕੀ ਮਾਨੋ ਇਹ ਖਾਨਿ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਿਮਯਾਈ. ਦੇਖੋ, ਮੇਮਿਆਈ.

ਮਿਰਗ ਅਥਵਾ **ਮਿਰਗੁ.** ਸੰ. ਸ੍ਰਗ–ਮ੍ਰਿਗ. ਢੂੰਡਣ (ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੋਜ। ੨ ਚੁਪਾਇਆ ਜੀਵ. "ਬਨ ਕਾ ਮਿਰਗੁ ਮੁਕਤਿ ਸਭੁ ਹੋਗੁ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਹਰਿਣ. "ਪਾਂਚ ਮਿਰਗ ਬੋਧੈ ਸਿਵ ਕੀ ਬਾਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ.

ਮਿਰਗਮੈ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗਮਦ. ਕਸ੍ਤੂਰੀ. "ਕੇਸਰਿ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗਮੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਮਿਰਗਾਇਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗਾਵਲੀ. ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ(ਡਾਰ). "ਜਿਮ ਘੰਟਕਹੇਰਿ ਬਜੈ ਮਿਰਗਾਇਲ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮਿਰਗਾਏ. ਸੰ. ਸ੍ਰਗਯ੍. ਸੰਗਜਾ–ਚੁਪਾਇਆ ਜੀਵ। ੨ ਹਰਿਣ. "ਨਾਦ ਕੁਮੈ ਜੈਸੇ ਮਿਰਗਾਏ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮਿਰਗਾਨੀ } ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ.ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦੀ ਖਲੜੀ.
ਮਿਰਗਾਨੀ } ਮ੍ਰਿਗ ਚਰਮ ਦਾ ਆਸਨ ਯੋਗੀ ਆਦਿ ਸਾਧੂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ."ਪੰਚ ਤਤ ਕੀ ਕਰਿ ਮਿਰਗਾਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਮਿਰਗਾਵਲੀ. ਮ੍ਰਿਗ–ਆਵਲਿ. ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦੀ ਡਾਰ. "ਸ੍ਰਿੰਘ ਬੁਕੇ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਭੰਨੀਜਾਇ." (ਭਾਗੁ)

ਮਿਰਗੀ. ਸ੍ਰਗੀ–ਮ੍ਰਿਗੀ. ਹਰਿਣੀ. "ਦਸ ਮਿਰਗੀ ਸਹਜੇ ਬੈਧਿ ਆਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ੨ ਇੱਕ ਰੋਗ.ਸੰ. ਅਪਸ੍ਮਾਰ–ਅਪਸ੍ਮਾਰ.* ਅ.ਸ਼ਰਅ਼. ਅੰ. Epilepsy.

ਇਹ ਰੋਗ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਕਦੇ ਮਰੂਸੀ, ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ, ਹੱਥੀਂ ਵੀਰਯ ਨਸ੍ਟ ਕਰਨ, ਅਤੀ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਮਿਹਨਤ, ਚਿੰਤਾ, ਸ਼ੋਕ, ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਕੀੜੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ, ਮਲ ਮੂਤ ਦੇ ਰੁਕਣ, ਜ਼ਹਿਰ ਖਾਣ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵਰਤਣ, ਉੱਚੀ ਅਥਵਾ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਚੜ੍ਹਨ ਉਤਰਣ, ਅਚਾਨਕ ਡਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਭਰੇ ਪੇਟ ਭੋਗ ਅਥਵਾ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਚਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਅੱਚਨ-ਚੇਤ ਧੁੰਏ ਦਾ ਗੁਬਾਰ ਜੇਹਾ ਹੋਕੇ ਅਥਵਾ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਥਰਨਾਟਾ ਪੈਕੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਆਉਣ ਲਗਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸਾਹ ਔਖਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਮਿਰਗੀ ਵਾਲਾ ਮੂਰਛਾ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਦਾ ਅਤੇ ਦੰਦ ਕਰੀਚਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਦੰਦਣ ਭੀ ਪੈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਮੂੰਹੋਂ ਝੱਗ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਗ ਮੁੜਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਬਹੁਤ ਧੜਕਨ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਵਾਰ ਮਲ ਮੂਤ੍ ਭੀ ਨਿਕਲਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜੇ ਵਾਤ (ਬਾਇ) ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਿਰਗੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ੧੨ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ, ਪਿੱਤ ਵਧੇਰੇ ਹੋਵੇ ਤਦ ੧੫ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ, ਕਫ ਬਹੁਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ, ਜੇ ਤਿੰਨੇ ਦੋਸ਼ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਨਿੱਤ ਜਾਂ ਪੰਜ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੋਗ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਦੌਰੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਥੋੜਾ ਅਥਵਾ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦੌਰੇ ਦੇ ਵੇਲੇ ਛਿੱਕਾਂ ਦੀ ਨਸਵਾਰ ਦੇਣੀ, ਹਿੰਗ ਸੁੰਘਾਉਣੀ, ਅੱਕ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਤਰ ਕਰਕੇ ਸੁਕਾਏਹੋਏ ਚਾਉਲਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀਕ ਪੀਹਕੇ ਨਸਵਾਰ ਦੇਣੀ, ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਨਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਟਪ-ਕਾਉਣਾ, ਰੀਠਾ ਅਤੇ ਅਕਰਕਰਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਨਸਵਾਰ ਦੇਣੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. ਖਟਮਲ (ਕਟੂਏ) ਦਾ ਲਹੂ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਟਪਕਾਉਣਾ ਭੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਗਸ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰੋਗੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕਾਗ (cork) ਰੱਖ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੀਭ ਨਾ ਟੁੱਕੀ ਜਾਵੇ.ਮਿਰਗੀ ਪੱਚੀ ਵਰਿ੍ਹਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ ਦੇ ਰੋਗੀ ਦੀ ਇਲਾਜ ਕੀਤਿਆਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਹਟਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਦੀ ਘੱਟ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹਨ:–

(ੳ) ਵਰਚ ਪੀਹਕੇ ਸ਼ਹਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋਜ਼ ਚਟਾਉਣੀ.

(ਅ) ਗੋਰੋਚਨ ਜਾਂ ਦਰਿਆਈ ਨਾਰੀਅਲ ਜਲ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਰੋਜ਼ ਪਿਆਉਣਾ.

(ੲ) ਮਘਪਿੱਪਲਾਂ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੂਤ੍ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂਕੇ ਰੱਖਣੀਆਂ, ਮੂਤ੍ ਰੋਜ਼ ਨਵਾਂ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ ਇੱਕ ਮਘਪਿੱਪਲ ਪੀਹਕੇ ਸ਼ਹਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋਜ਼ ਚਟਾਉਣੀ.

---

* ਇਹ ਵਰੁਣ ਜਲਪਤਿ ਨਹੀਂ.

* ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਮਰਣ (ਚੇਤਾ) ਜਾਂਦਾ ਰਹੇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਸ) ਬ੍ਰਹਮੀ ਬੂਟੀ ਦਾ ਰਸ ਸ਼ਹਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਉਣਾ.

(ਹ) ਅਕਰਕਰੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ ਸ਼ਹਦ ਮਿਲਾਕੇ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਰੋਜ਼ ਖਵਾਉਣਾ.

(ਕ) ਸੁਹਾਂਜਣੇ ਦੀਆਂ ਕੂਮਲਾਂ ਜਲ ਵਿੱਚ ਪੀਹਕੇ ਪੀਣੀਆਂ ਅਤੇ ਨਸਵਾਰ ਲੈਣੀ.

(ਖ) ਰੋਗਨ ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ ਅਤੇ ਰੋਗ਼ਨ ਸੋਸਨ ਦੀ ਸਿਰ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਪਾਤਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਕ ਦਾ ਦੁੱਧ ਮਲਣਾ.

(ਗ) ਪੋਟਾਸੀਅਮ ਬ੍ਰੋਮਾਈਡ (potassium bromide) ੫ ਤੋਂ ੪੦ ਗ੍ਰੇਨ † ਤਕ ਰੋਜ਼ ਖਵਾਉਣਾ.

(ਘ) ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਘ੍ਰਿਤ ਖਵਾਉਣਾ.‡

ਮਿਰਗੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੁਪੱਥ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ:–

ਮਾਸ, ਖਟਿਆਈ, ਕੱਚਾ ਮਿੱਠਾ, ਮਿਰਚਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਮੈਥੁਨ, ਕ੍ਰੋਧ, ਚਿੰਤਾ, ਸ਼ੋਕ ਕਰਨਾ, ਬਹੁਤ ਖਾਣਾ ਅਰ ਸੌਣਾ, ਭੈਦਾਇਕ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਉਤਰਨਾ, ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਤੱਕਣਾ, ਹਨੇਰੀ ਥਾਂ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਅਰ ਨਦੀ ਦੇ ਵਹਿੰਦੇ ਪਾਣੀ ਵੱਲ ਤੱਕਣਾ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਾਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਖਾਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਜੀਰ ਅੰਗੂਰ ਆਦਿ ਫਲਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਇਸਤਾਮਾਲ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਏ. ਚਾਉਲ, ਦਲੀਆ, ਦੁੱਧ, ਘਿਉ, ਬਦਾਮਰੋਗਨ, ਗੁਲਕੰਦ, ਪੋਦੀਨੇ ਦੀ ਚਟਣੀ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਪੌਣ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਲੋੜੀਏ ਕਿ ਕਦੇ ਕਬਜ਼ ਨਾ ਹੋਣੀ ਪਾਵੇ. "ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਭਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮਿਰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਮਿਰਗ.

ਮਿਰਚ. ਮਰਿਚ. ਦੇਖੋ, ਮਰਚ। ੨ ਲਾਲ ਮਿਰਚ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮਿਰਜਾ. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮੀਰਜ਼ਾਦਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਅਮੀਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ. "ਰਾਵੀ ਨਦ ਊਪਰ ਵਸੈ ਨਾਰਿ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨਾਮ। ਮਿਰਜਾ ਕੇ ਸੰਗ ਦੋਸਤੀ ਕਰਤ ਆਠ ਹੂੰ ਜਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯)

ਦਾਨਾਬਾਦ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਖਰਲ ਜਾਤਿ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਿੰਬਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਝੰਗ ਸਨ. ਮਿਰਜਾ ਨਾਨਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਲਿਆ ਅਤੇ ਮਕਤਬ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ. ਝੰਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਿਆਲ ਜਾਤਿ ਦੇ ਖੀਵੇਖਾਨ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬਾਂ ਸੁੰਦਰ ਕੰਨਜਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿਰਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਗਿਆ. ਜਦ ਘਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਧੜ ਜਾਤਿ ਦੇ ਤਾਹਰ ਨਾਮਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਮੰਗ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਦਿਨ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਿਰਜਾ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਉਸ ਪਾਸ ਖਬਰ ਭੇਜੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੂੰ ਆਕੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰਤ ਲੈਜਾ. ਮਿਰਜੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਚਾਲਾਕ ਘੋੜੀ "ਬੱਕੀ" ਸੀ, ਉਸ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਬਿਨਾ ਢਿੱਲ ਝੰਗ ਪੁੱਜਾ, ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ. ਜਦ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਖੋਜ ਲੈਕੇ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਅਰ ਮਿਰਜੇ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇਪਏ ਜਾ ਫੜਿਆ ਅਰ ਵਡੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਮਿਰਜੇ ਨੂੰ ਮੋਇਆ ਵੇਖਕੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਦੀ ਕਟਾਰੀ ਲੈਕੇ ਦਿੱਲ ਵਿੱਚ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇ ਦਿੱਤੇ.

"ਕਮਰ ਭ੍ਰਾਤ ਕੀ ਤੁਰਤ ਹੀ ਜਮਧਰ ਲਈ ਨਿਕਾਰ,
ਕਰਜੋ ਪਯਾਨੋ ਮੀਤ ਪਹਿ ਉਦਰ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰ."
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯)

੩ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਦਵੀ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਿਲਦੀਸੀ, ਜਿਵੇਂ–ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਯਸਿੰਘ ਆਦਿ.

ਮਿਰਜਾਪੁਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਰ ਹੈ. ਇਹ ਗੰਗਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਈਸਟ ਇੰਡੀਅਨ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੫੦੯ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੮੯੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਪਹੁਚਤਭੇ ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਤਬ ਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਗਊਘਾਟ ਪਾਸ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਹਜਧਾਰੀ ਖਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੇਵਕ ਹਨ. ਨਿਰਮਲੇਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀ ਸਬਦ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਮਿਰਜਾਪੁਰ.

ਮਿਰਜਾਬੇਗ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਮੁਖ਼ਲਿਸਖ਼ਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਲੜਿਆ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਇੱਕ ਅਹਦੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਰ (ਟੈਕ੍ਸ) ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਈ ਮਨਮੁਖ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਕੇ ਧਨ ਲੁੱਟਿਆ. "ਮਿਰਜਾਬੇਗ ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਨਾਮੰ। ਜਿਨ ਢਾਹੇ ਵਿਮੁਖਨ ਕੇ ਧਾਮੰ॥" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਅ: ੧੩) ਇਹ ਘਟਨਾ ਸਨ ੧੭੦੧ ਦੀ ਹੈ.

ਮਿਰਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਤੰਜਲੋਕ. ਮਰਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੰਡਲ. "ਸੁਰਗ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਮਿਰਤ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਪਇਆਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਲੋਗਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਮਾਰੁਤ ਮੰਡਲ. ਹਵਾਭਰਿਆ ਗਗਨ (ਆਕਾਸ਼) ਮੰਡਲ. "ਸੁਰਗ ਮਿਰਤ ਪਇਆਲ ਭੂਮੰਡਲ ਸਗਲ ਬਿਆਪੇ ਮਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਮ੍ਰਿਤ (ਸ੍ਰਤ). ਵਿ–ਮੁਰਦਾ. "ਏ ਮਨ ਮਿਰਤ!" (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਯਾਚਨਾ.

ਮਿਰਤਕ ਅਥਵਾ **ਮਿਰਤਕੁ.** ਸੰ. ਸ੍ਰਤਕ–ਮ੍ਰਿਤਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ ਦੇਹ. ਸ਼ਵ. ਲੋਥ. "ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ." (ਬਾਵਨ) "ਮਨ ਮਿਰਤਕ ਕੀ ਪਾਏ ਗੰਠ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਮੁਰਦੇ ਮਨ ਦਾ ਜੋੜ ਚੇਤਨ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਪਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚੇਤਨ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਵੇ। ੨ ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤਜੁ. "ਮਿਰਤਕ ਫਾਸੁ ਗਲੈ ਸਿਰਿ ਪੈਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਮਿਰਤਕਪਿੰਡ. ਮ੍ਰਿਤਿੱਕਾ ਪਿੰਡ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਿੰਨਾ। ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਤੰਡ.

ਮਿਰਤਕਪਿੰਡਿ. ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਪਿੰਨੇ (ਸ਼ਰੀਰ) ਵਿੱਚ. "ਮਿਰਤਕਪਿੰਡਿ ਪਦ ਮਦ ਨਾ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਤੈਂਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਦਵੀ ਦਾ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ.

ਮਿਰਤਕਫਾਸ. ਮ੍ਰਿਤਜੁ (ਮੌਤ) ਦੀ ਫਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਮਿਰਤਕ ੨.

ਮਿਰਤਕੜਾ. ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਮ੍ਰਿਤਕ. ਮੁਰਦਾ.

ਮਿਰਤਕੁ. ਦੇਖੋ, ਮਿਰਤਕ.

ਮਿਰਤਕੁ ਮੜਾ. ਮ੍ਰਿਤਕਮਠ. ਕ੍ਰਬਰ ਅਥਵਾ ਮੜ੍ਹੀ. "ਇਹੁ ਮਿਰਤਕੁ ਮੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਜਿਤੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਹੀ ਵਸਿਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪)

ਮਿਰਤਲੋਕ. ਮਤੰਜਲੋਕ. ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. "ਮਿਰਤਲੋਕ ਪਇਆਲ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮਿਰਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਮੌਤ. "ਮਿਰਤੁ ਹਸੈ ਸਿਰ ਊਪਰੇ ਪਸੂਆ ਨਹੀ ਬੂਝੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਮਿਰਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਮਰਯਾਦ.

ਮਿਰੜ. ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿੜ.

ਮਿਰੜਾਇਕੈ. ਮ੍ਰਿੜ (ਸ਼ਿਵ) ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਜਰਵਾਣਾ ੪.

ਮਿਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਾਸੀ.

ਮਿਰਿਆ. ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨੂੰ. "ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਸੈ ਮਿਰਿਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਬਲਵਾਨ ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਸੈਂਕੜੇ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨੂੰ.

ਮਿਰੀ. ਮਿਸਰੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਮੇਰੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿ.

ਮਿਰੀਆ. ਮਿਲਿਆ. "ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਮਿਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੨ ਮਿਲਗਈ. "ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਮਿਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮਿਰੰਮ. ਦੇਖੋ, ਮਰਮ. "ਲਾਗੀ ਚੋਟ ਮਿਰੰਮ ਕੀ ਰਹਿਓ ਕਬੀਰਾ ਠਉਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) *

ਮਿਲ. ਸੰ. ਸਿਲ੍. ਧਾ–ਜੁੜਨਾ, ਮਿਲਣਾ, ਸੰਯੁਕ੍ਰ ਹੋਣਾ.

ਮਿਲਈਆ. ਵਿ–ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਲੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਮਿਲ ਗਈਆ. "ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਮਿਲਸੀ. ਮਿਲੇਗਾ.

ਮਿਲਕ } ਅ. ملک ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਲਿਕ ਹੋਣ ਦਾ
ਮਿਲਖ } ਭਾਵ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਸੰਪਦਾ. ਵਿਭੂਤੀ। ੪ ਜਾਗੀਰ. "ਰਾਜ ਮਿਲਕ ਸਿਕਦਾਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਾਗ ਮਿਲਖ ਧਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਮਿਲਖਵੰਤ. ਵਿ–ਮਿਲਕ (ਸੰਪਦਾ) ਵਾਲਾ. "ਮਿਲਖਵੰਤ ਦੀਸਹਿ ਮਨ ਮੇਰੇ! ਸਭਿ ਬਿਨਸ ਜਾਹਿ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਮਿਲਗਿਲ. ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ. ਜੁੜਕੇ. "ਸਭ ਹੂ ਮਿਲਗਿਲ ਕੀਓ ਉਛਾਹਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮਿਲਛੇ. ਮਿਲੇ ਹਨ. "ਹਰਿ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਮਿਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਲਨ.

ਮਿਲਤ. ਮਿਲਦਾ. "ਮਿਲਤ ਪਿਆਰੋ ਪ੍ਰਾਨਨਾਥੁ ਕਵਨ ਭਗਤਿ ਤੇ?" (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਿਲਿਤ ਅਤੇ ਮਿੱਲਤ.

ਮਿਲਥੇ. ਮਿਲੇ ਹੋਏ. ਮਿਲਿਤ. "ਕੋਈ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਥੇ." (ਕਲਿ ਮ: ੪) ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੇਲੇ.

ਮਿਲਦੋ. ਮਿਲਨਸਾਰ. ਮਿਲਦੇ ਹੀ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਮਿਲਦੋ ਮਰੈ, ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਫਿਰਿ ਜੀਵੈ." (ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ.

ਮਿਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਲਾਪ. ਮੁਲਾਕਾਤ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਮ. ਦੇਖੋ, ਮਿਲ ਧਾ. "ਮਿਲਿਐ ਮਿਲਿਆ ਨਾ ਮਿਲੈ, ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਜੇ ਹੋਇ। ਅੰਤਰ ਆਤਮੈ ਜੋ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਸੋਇ." (ਮ:੨ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ਸ਼ਰੀਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਜੇ ਦਿਲੋਂ ਮਿਲੇ, ਤਦ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ.

ਮਿਲਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਲਾਕਾਤ। ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਲਾੜੀ ਲਾੜੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਦੀ ਪਰਸਪਰ ਮੁਲਾਕਾਤ. ਇਹ ਕਈ ਥਾਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਵਿਆਹ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਲਾੜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਧਨ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਲੈਕੇ ਸਮਧੀ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਰੀਤਿ ਘਟਾਉ ਤੇ ਹੈ.

ਮਿਲਬੋ. ਮਿਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਲਨ. "ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨ ਨ ਸਾਕਉ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਮਿਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਾਪ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਨਾ. ਰਲਾਉਣਾ। ੩ ਤੁਲਜਤਾ ਕਰਨੀ.

ਮਿਲਾਸਿ } ਮਿਲੇਗਾ. ਮਿਲਸੀ. "ਜੋ ਤੁਧ ਜੰਤੁ
ਮਿਲਾਸੀ } ਮਿਲਾਸਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਜਾਕਉ ਹੋਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁ ਜਨ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਹਿ ਮਿਲਾਸੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਮਿਲਾਤ. ਸੰ. ਮਿਲੰਤਿ. ਮਿਲਦੇ. "ਤੇ ਸਤਿਸੰਗਿ ਮਿਲਾਤ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

ਮਿਲਾਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਲਨ. ਮੁਲਾਕਾਤ. ਮੇਲ. "ਸੰਗਤਿ ਮੀਤ ਮਿਲਾਪ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਮਿਲਾਵੜਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਲਨ. ਮੇਲ. ਭੇਂਟ.
ਮਿਲਾਵਾ } "ਸਹਜੇ ਹੋਇ ਮਿਲਾਵੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ–ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਮਿਲਾਪੜਾ.

ਮਿਲਿ. ਮਿਲਕੇ. ਮਿਲਾਪ ਕਰਕੇ. "ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਸਤਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਮਿਲਿ ਪਾਣੀ ਜਿਉ ਹਰੇ ਬੂਟ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਮਿਲਿਐ. ਮਿਲਣ ਤੋਂ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਚੁ

† ਇੱਕ ਗ੍ਰੇਨ (grain) ਅੱਧੀ ਰੱਤੀ ਬਰਾਬਰ ਹੈ.
‡ ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਘ੍ਰਿਤ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਸਿਰੜ.

* ਦੇਖੋ, ਮਰੰਮ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮਿਲਿਗਿਲਿ. ਦੇਖੋ, ਮਿਲਗਿਲ.

ਮਿਲਿਤ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ । ੨ ਦੇਖੋ, ਮੀਲਿਤ.

ਮਿਲਿੰਦ. ਭੋਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ. ਦੇਖੋ, ਮਲਿੰਦ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਮਿਲੀਜੈ. ਮਿਲਨ ਕਰੀਜੈ.ਮਿਲੀਏ. "ਬੇਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਮਿਲਣ ਯੋਗਜ ਨੂੰ. "ਹਮ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਹਿ ਮਿਲੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਮਿਲੀਤਾ. ਮਿਲਿਤ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ । ੨ ਮਿਲਾਦਿੱਤਾ. ਮਿਲਾਇਆ.

ਮਿਲੋਗਨੀ. ਮਿਲਿਤ–ਗਨੀ. "ਅੰਭੈ ਅੰਭ ਮਿਲੋਗਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਮਿਲੋਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਲਾਪ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਮੇਲ. ਸੰਯੋਗ.

ਮਿਲੰਥਾ. ਮਿਲਿਤ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ. ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ. "ਹਮ ਅੰਧੁਲੇ ਕਉ ਗੁਰੁ ਅੰਚਲੁ ਦੀਜੈ, ਜਨ ਨਾਨਕ ਚਲਹ ਮਿਲੰਥਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਮਿਲੰਦਾ. ਮਿਲਦਾ. ਮਿਲਾਪ ਕਰਦਾ। ੨ ਸਮਾਨਤਾ ਵਾਲਾ. ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ.

ਮਿੱਲਤ. ਅ. ملت ਸੰਗਜਾ–ਗਰੋਹ. ਸਮੁਦਾਯ । ੨ ਸਮਾਜ। ੩ ਕੌਮ। ੪ ਮਜਹਬੀ ਜਮਾਤ.

ਮਿਲਜੋ. ਮਿਲਿਆ. ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ. "ਕੁਲ ਜਨ ਮਧੇ ਮਿਲਜੋ ਸਾਰਗਪਾਨ ਰੇ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਜਨਮ ਧਾਰਿਆ.

ਮਿੜਾ } ਸੰ. मृडा–मृडानी–ਮ੍ਰਿੜਾ–ਮ੍ਰਿੜਾਨੀ.
ਮਿੜਾਨੀ } ਮ੍ਰਿੜ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ. ਦੁਰਗਾ. ਸ਼ਿਵਾ. "ਮਿੜਾ ਮਾਰਜਨੀ ਸੂਰਤਵੀ ਮੋਹ ਕਰਤਾ." (ਚੰਡੀ ੨) "ਕਹੂੰ ਮੰਗਲਾ ਮਿੜਾਨੀ." (ਅਕਾਲ)

ਮੀਆ } ਸੰ. ਮਹੀਯਮਾਨ. ਵਿ–ਪੂਜਾ ਯੋਗਜ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ।
ਮੀਆਂ } ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਰਦਾਰ. "ਤੂ ਸੁਲਤਾਨ ਕਹਾ ਹਉ ਮੀਆ, ਤੇਰੀ ਕਵਨ ਵਡਾਈ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੪ ਪਿਤਾ। ੫ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੬ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਦੀ ਉਪਾਧੀ (ਲਕ਼ਬ).

ਮੀਆਂਖਾਨ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ, ਜੋ ਜੰਮੂ ਆਦਿਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜਸ਼ਕਰ (ਟੈਕ੍ਸ) ਲੈਣ ਗਿਆ ਸੀ. "ਮੀਆਂਖਾਨ ਜੰਮੂ ਕਹਿਂ ਆਯੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਅ: ੯) ਦੇਖੋ, ਮੀਰਖਾਨ। ੨ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨਵਾਬ ਸਾਦੁੱਲਾਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਚਿਨੋਟ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਭੋਗੀਵਾਲ ਦੇ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਮੀਆਂ ਬੀਬੀ. ਪਤਿ ਅਤੇ ਭਾਰਯਾ. ਖਸਮ ਅਤੇ ਵਹੁਟੀ. "ਕੂੜੁ ਮੀਆ ਕੂੜੁ ਬੀਬੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ. ਮਿਠਨਕੋਟ (ਡੇਰਾ ਗਾਜੀਖਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਫ਼ਕੀਰ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ. "ਤਬ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ ਦੀਦਾਰ ਦੇਖਣ ਆਇਆ." (ਜਸਾ)

ਮੀਆਂਮੀਰ. ਮੀਰਸ਼ਾਹ (ਸ਼ੇਖ਼ ਮੁਹੰਮਦ) ਜੋ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ ਸੀ. "ਮੀਆਂਮੀਰ ਜੁ ਧੀਰ ਗੰਭੀਰ । ਸੁਨ ਕਰ ਉਚਰਤ ਵਚ ਗੁਰੁ ਤੀਰ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੀਆਂਮੀਰ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਉਮਰ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੀਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੫੫੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਉਮਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਲਹੌਰ ਵਿਤਾਇਆ ਅਰ ਉਸੇ ਥਾਂ ੧੧ ਅਗਸ਼ਤ ਸਨ ੧੬੩੫ ਨੂੰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਕ਼ਬਰ ਹਾਸ਼ਿਮਪੁਰ (ਲਹੌਰ ਦੇ ਪਾਸ) ਹੈ. ਮੀਆਂਮੀਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ (ਹਬਸੇ ਦਮ)ਦਾ ਵਡਾ ਅਭਜਾਸੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੇਲਾ ਮੁੱਲਾਸ਼ਾਹ (ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ) ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਦਾ ਪੀਰ ਸੀ.

ਮੀਂਏ ਕੇ ਮੌੜ. ਦੇਖੋ, ਫੇਰੂ ੩.

ਮੀਹ } ਸੰਗਜਾ–ਵਰਖਾ. ਬਾਰਿਸ਼ (ਸੰ. मिह्. ਧਾ–
ਮੀਂਹ } ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਸਿੰਜਣਾ). ਦੇਖੋ, ਮੀਹਿ ਅਤੇ ਮੀਹੁ.

ਮੀਹਾਂਸਾਹਿਬ } ਰਾਮਦੇਵ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੱਧਾਵਾਨ
ਮੀਹਾਂਸ਼ਾਹੀ } ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਲੰਗਰ ਦਾ ਜਲ ਭਰਨ ਅਤੇ ਛਿੜਕਾਉ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਧਮਧਾਨ ਦੇ ਮਕਾਮ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਅਰ ਨਗਾਰਾ, ਨਸ਼ਾਨ ਤਥਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਲੋਹ ਬਖ਼ਸ਼ਕੇ ਮਹੰਤ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਮੀਹਾਂਸ਼ਾਹੀ ਅਰ ਮੀਹਾਂਦਾਸੀਏ ਕਹਾਂਉਂਦੇ ਹਨ.

ਭਾਈ ਮੀਹਾਂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਵਾਮੱਲ, ਬਾਵਾ ਸੁਰਤਰਾਮ ਜੀ, ਬਾਵਾ ਮਜਨੂਸਾਹਿਬ, ਬਾਵਾ ਲਖਮੀਰ ਜੀ, ਬਾਵਾ ਭੋਲਾਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਆਦਿ ਕਰਨੀਵਾਲੇ ਚੇਲੇ ਹੋਏ. ਉਦਾਸੀਨਮਤ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ ਸਾਧੁਬੇਲੇ ਵਾਲੇ ਬਾਵਾ ਬਨਖੰਡੀ ਜੀ ਇਸੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਾਧੂ ਸਨ. ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਵਾ ਮਗਨੀਰਾਮ ਜੀ ਦਾ, ਲਖਨਊ ਵਿੱਚ ਬਾਵਾ ਗੁਰੁਨਾਰਾਯਣ ਜੀ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਡੇਰਾ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਧੁਬੇਲਾ ਤੀਰਥ, ਮੀਹਾਂਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ.

ਮੀਹਾਹੁ. ਮੀਂਹ (ਵਰਖਾ) ਤੋਂ. "ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਧਣੀ ਸਿਉ ਟਿਬੇ ਜਿਉ ਮੀਹਾਹੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਮੀਹਾਂਦਾਸੀਏ. ਦੇਖੋ, ਮੀਹਾਂਸ਼ਾਹੀ.

ਮੀਹਿ. ਦੇਖੋ, ਮੀਹ। ੨ ਮੀਹ (ਵਰਖਾ) ਦੇ. "ਮੀਹਿ ਵੁਠੈ xxx ਜਲੁ ਜਾਇ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਸੁਰਸਰੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ਮੀਂਹ ਦੇ ਵਰ੍ਹਣ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਜਲ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਮੀਹੁ. ਦੇਖੋ, ਮੀਹ. "ਮੀਹੁ ਪਇਆ ਪਰਮੇਸਰਿ ਪਾਇਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਮੀਕ. ਇੱਕ. ਏਕ. "ਗੁਰਬਚਨਿ ਧਿਆਇਓ ਘਰੀ ਮੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਵਿਕ੍ਰਯ. ਵੇਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਇਹੁ ਜੀਅਰਾ ਨਿਰਮੋਲਕੋ ਕਉਡੀ ਲਗਿ ਮੀਕਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ਕਉਡੀ ਵਾਸਤੇ (ਬਦਲੇ) ਵੇਚਦਿੱਤਾ। ੩ ਮਿਲਾਪ. "ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮੀਕੇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮੀਕਾਈਲ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸਤਾ.

ਮੀਕਾ ਕਾਖਾ. ਇੱਕ ਕੱਖ ਦਾ. "ਹੀਰਾ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲਕੁ ਹੈ ਭਾਰੀ ਬਿਨੁ ਗਾਹਕੁ ਮੀਕਾ ਕਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਮੀਂਗਣ } ਬਕਰੀ ਚੂਹੇ ਆਦਿ ਦੀ ਗੋਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ
ਮੀਙਣ } ਦੀ ਵਿਸ੍ਠਾ.

ਮੀਚ. ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਮੌਤ. "ਮੀਚ ਹੁਟੈ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟੈ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) "ਬੇਮੁਖ ਕਉ ਆਇ ਪਹੂਚੀ ਮੀਚ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਮੀਚਣਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਮੀਚਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੰਜੁਵਾ.

ਮੀਚਣਾ } ਬੰਦ ਕਰਨਾ. ਸੰ. ਮੀਲਨ। ੨ ਅੱਖਾਂ
ਮੀਚਨਾ } ਬੰਦ ਕਰਨੀਆਂ.

ਮੀਜਨ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਜ ਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਦੰਨ. ਮਲਣਾ. ਮਸਲਣਾ. ਰਗੜਨਾ. "ਦਲ ਮੀਜਦਯੋ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਤਬ ਪਛਤਾਇ ਮੀਜ ਹੈ ਪਾਨਾ." (ਨਾਪ੍) ਹੱਥ ਮਲੇਗਾ.

ਮੀਜਾ. ਮਦੰਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੀਜਨ। ੨ ਮੀਜਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਮੀਜ਼ਾਨ.

ਮੀਜ਼ਾਨ. ਅ. میزان ਸੰਗਜਾ–ਵਜ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਤਕੜੀ. ਤਰਾਜੂ. ਤੁਲਾ। ੨ ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ। ੩ ਜੋੜ। ੪ ਤੁਲਾ ਰਾਸ਼ਿ.

ਮੀਝ. ਦੇਖੋ, ਮਿੰਜ. ਮੱਜਾ. "ਨਿਕਸੰਤ ਮੀਝ ਬਿਥਰੰਤ ਪਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੀਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੀਲਨ. ਬੰਦ ਕਰਨਾ. "ਜੋ ਬਿਨੁ ਪਰਤੀਤੀ ਕਪਟੀ ਕੂੜੀ ਕੂੜੀ ਅਖੀ ਮੀਟਦੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੨ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮੀਲਨ.

ਮੀਟਿ. ਮੀਟਕੇ. ਬੰਦ ਕਰਕੇ. "ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਪਵਾਰਿ ਗਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਦੇਖੋ, ਪਵਾਰਿ.

ਮੀਠ. ਮਿਸ੍ਰ. ਮਿੱਠਾ. ਪਿਆਰਾ. "ਮਨ ਮੀਠ ਤੁਹਾਰੋ ਕੀਓ." (ਨਟ ਮ: ੫)

ਮੀਠਾ. ਮਿਸ੍ਰ. ਪ੍ਰਿਯ. "ਮੀਠਾ ਬੋਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਬਾਣੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੨ ਮਿੱਠਾ ਨਿੰਬੂ.L. Citrus Limetta. ਇਸ ਦਾ ਰਸ ਪਿੱਤ ਦੇ ਤਾਪ ਅਤੇ ਯਰਕਾਨ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ."ਨਾਰੰਜੀ ਮੀਠਾ ਬਹੁ ਲਗੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੬)

ਮੀਠੀ. ਮਿੱਠੀ. ਪਜਾਰੀ. "ਮੀਠੀ ਆਗਿਆ ਪਿਰ ਕੀ ਲਾਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮੀਠੁਲਾ. ਮਿਠਾਸ ਵਾਲਾ.

ਮੀਂਡ. ਸੰਗਜਾ–ਮਰੋੜ. ਐਂਠ। ੨ ਖਿੱਚ. ਕਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਵੀਣਾ ਮਧਜਮ ਆਦਿ ਸਾਜਾਂ ਦੀ ਤਾਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਉੱਚਸ੍ਵਰ ਅਤੇ ਸ੍ਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੁਤੀਆਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਮੀਂਡਕ } ਸੰ. मण्डूक–ਮੰਡੂਕ. ਸੰਗਜਾ–ਡੱਡੂ. ਭੇਕ.
ਮੀਂਡਕੋ } ਮੇਂਡਕ.

ਮੀਂਡਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਰੋੜਨਾ. ਐਂਠਣਾ। ੨ ਖਿੱਚਣਾ. ਕਸਣਾ। ੩ ਮਲਣਾ. ਮਸਲਣਾ. "ਹਾਥਨ ਕੋ ਮੀਂਡਤ ਰਹਿਜੈਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਮੇਟਣਾ. ਹਟਾਉਣਾ. "ਮੀਂਡ ਮ੍ਰਯਾਦ ਕਰੀ ਵਿਪਰੀਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੀਢਾ. ਸੰ. ਮੇਢ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਛੱਤਰਾ. ਮੇਸ਼. ਮੇਢਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੇਢ੍ਰ.

ਮੀਢੀ. ਮੀਢੇ ਦੀ ਮਦੀਨ, ਭੇਡ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁੰਦੀਹੋਈ ਲਟ.

ਮੀਣਾ. ਵਿ–ਮਿਨ੍ਹਾਂ. ਕਪਟੀ. ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਛਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਵੇ। ੨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਾਧਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਕਪਟਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰ ੩੬."ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਮੀਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸੋਢੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜਮੇਲ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਬੈਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੰਗ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਝੁਕੇ ਹੋਣ। ੫ ਇੱਕ ਚੋਰੀਪੇਸ਼ਾ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਮੀਣਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਆਦਮੀ ਜੇ ਰਖਜਾ ਦਾ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਪੁਰ ਲੈ ਲਵੇ, ਤਦ ਕਦੇ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਦਿੰਦਾ.

ਮੀਤ ਅਥਵਾ **ਮੀਤੁ.** ਸੰ. ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ੍ਤ. "ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਵੇਪਰਵਾਹਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ ਸਮਾਨ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮਿਤ੍ਰ.

ਮੀਤ ਜੋ ਕਹਾਇ, ਪਰੇ ਦੁਖ ਨ ਸਹਾਇ ਕਰੈ
ਜਾਨਿਯੈ ਨ ਮੀਤ ਤਾਂ ਕੋ ਪਾਤਕੀ ਸੋ ਭਾਰੀ ਹੈ,
ਨਿਜ ਦੁਖ ਮੇਰੁ ਕੈਸੋ ਜਾਨ ਹੈ ਤਿਨੂਕਾ ਤੁੱਲ
ਮਿਤ੍ਰ ਦੁਖ ਤਿਨ ਕਾ ਸੋ ਮੇਰੁ ਤੇ ਅਪਾਰੀ ਹੈ,
ਕੁਪਥ ਮਿਟਾਵੈ ਔਰ ਸੁਪਥ ਲਗਾਵੈ
ਅਵਗੁਨਨ ਦੁਰਾਵੈ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ ਗੁਨਕਾਰੀ ਹੈ,
ਲੇਤ ਦੇਤ ਸ਼ੰਕ ਨ ਬਿਪੱਤ ਮੈ ਸਨੇਹੀ ਚੌਨੋ
ਐਸੋ ਜੋ ਨ ਮੀਤ, ਤਾਂਕੇ ਸੀਸ ਛਾਰ ਡਾਰੀ ਹੈ.

ਮੁਖ ਪੈ ਮਧੁਰ ਅਰੁ ਪੀਠ ਪੈ ਨਿਠੁਰ ਬੋਲੈ
ਊਪਰ ਤੇ ਆਦਰ ਹਿਯੇ ਮੇ ਕੁਟਲਾਈ ਹੈ,
ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਹਿਤ ਕੋ ਨ ਮਿਤ ਕੋ ਮਨਾਵੈ ਹਿਤ
ਦੀਖਤ ਸਨੇਹੀ ਰਹੈ ਦਾਵ ਕੋ ਤਕਾਈ ਹੈ,
ਲੋਭੀ ਔਰ ਲੰਪਟ ਕੁਹਠੀ ਬਾਕਚਲੀ ਛਲੀ
ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਵਾਂਕੀ ਗਤਿ ਪਾਸ਼ ਕੀ ਸੀ ਗਾਈ ਹੈ,
ਮੂਢ ਹੋ ਨਰੇਸ, ਮੀਤ ਕੁਟਿਲ, ਛਨਾਰਿ ਨਾਰਿ
ਚੌਥੇ ਸਠ ਸੇਵਕ ਤੇ ਹੋਤ ਨ ਭਲਾਈ ਹੈ.

੨ ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਨਾਥ. "ਤੇ ਤੇ ਮੀਤ ਮਿਲਨ ਤੇ ਬਾਚੇ." (ਚੌਬੀਸਾਵ)

ਮੀਤ ਸਾਜਨ. ਮਿਤ੍ਰ–ਸੁਜਨ. ਦੋਸ੍ਤ ਅਤੇ ਨੇਕ ਆਦਮੀ. ਭਲਾਮਾਨਸ ਮਿਤ੍ਰ.

ਮੀਤਿ. ਮਿਤ੍ਰ ਨੇ."ਹਰਿ ਕੀਆ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆ ਗੁਰਿ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੀਤਿ ਸੁਣਾਈਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪)

ਮੀਤੁ. ਮਿਤ੍ਰ. "ਅਪਨਾ ਮੀਤੁ ਸੁਆਮੀ ਗਾਈਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮੀਤ.

ਮੀਤੁਲਾ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ. "ਦਯੁ ਗੁਸਾਈ ਮੀਤੁਲਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮੀਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛ. ਮੱਛੀ. ਮਤਸਜ. ਮਤਸਜਾ. "ਜਿਉ ਮੀਨ ਜਲ ਸਿਉ ਹੇਤ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਤੁਮ ਜਲਨਿਧਿ, ਹਮ ਮੀਨ ਤੁਮਾਰੇ." (ਕਲਿ ਮ: ੪) ੨ ਬਾਰਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ। ੩ ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ। ੪ ਮਤਸਜੋਦਰੀ ਲਈ ਭੀ ਮੀਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲਪੁਤੁ ਮੀਨ ਬਿਆਸਾ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਮਤਸਜੋਦਰੀ.

ਮੀਨਸੁਤ. ਮਤਸਜੋਦਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਜਾਸਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਮੀਨ ੪। ੨ ਮਤ੍ਸਜੋਂਦ੍ਰਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ.

ਮੀਨਸੈ. ਮੱਛੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੈ ੩.

ਮੀਨਕੇਤਨ } ਮਕਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਪੁਰ, ਕਾਮਦੇਵ. ਮਕਰਕੇਤੁ. ਮਨਮਥ. ਅਨੰਗ.
ਮੀਨਕੇਤੁ

ਮੀਨਕੇਤੁ ਚਖ ਅਰਿ. ਕੇਤੁ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਪੁਰ ਲਾਈ ਮੱਛ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਦ੍ਰੌਪਦੀ ਵਿਆਹੁਣ ਸਮੇਂ ਮੱਛੀ ਦੀ ਅੱਖ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੀ ਸੀ.

ਮੀਨਕੇਤ੍ਰਾਯੁਧ. ਮੀਨਕੇਤੁ (ਕਾਮ) ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ), ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੀਨਤਨ. ਮੱਛ ਦਾ ਹੈ ਸ਼ਰੀਰ ਜਿਸ ਦਾ, ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ."ਖਗਤਨ ਮੀਨਤਨ ਮ੍ਰਿਗਤਨ ਬਰਾਹਤਨ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਮੀਨ ਦਾ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ),ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੀਨਸੁਤ.

ਮੀਨਧ੍ਵਜ. ਸੰਗਜਾ–ਮਕਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਪੁਰ, ਕਾਮ. ਮੀਨਕੇਤੁ. ਮਕਰਧ੍ਵਜ.

ਮੀਨਮੁਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ,ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਮੱਛੀ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਤੁੱਕੇ ਮੀਨਮੁਖੇ ਖਰ ਧਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੀਨਮੇਖ. ਮੀਨ ਅਤੇ ਮੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਿ. ਭਾਵ–ਗਣਿਤ. ਜਜੋਤਿਸ਼ ਦਾ ਹਿਸਾਬ. ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹ ਰਾਸਿ ਦਾ ਵਿਚਾਰ. "ਮੀਨ ਮੇਖ ਤਜ ਚਲੋ ਸੰਗ ਮਮ." (ਸਲੋਹ)

ਮੀਨਰਿਪੁ. ਮੱਛੀ ਦਾ ਵੈਰੀ ਦੁਧੀਰਾ. "ਮੀਨਨ ਕੇ ਰਿਪੁ ਜਜੋਂ ਥਹਰਾਨੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਧੀਵਰ. ਮਾਹੀਗੀਰ.

ਮੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੀਣਾ। ੨ ਅ. مینے ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਪੁਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਟਿੱਬਾ, ਜਿੱਥੇ ਆਦਮ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੱਜ। ੩ ਫ਼ਾ. مینا ਨੀਲਾ ਪੱਥਰ.ਇਸ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੀਨਾਕਾਰੀ। ੪ ਮੀਨ. ਮੱਛੀ. ਮੀਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਮੀਨਾ ਜਲਹੀਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮੀਨਾਕਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਨੇ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਪੁਰ ਮੀਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮੀਨਾ ੩.

ਮੀਨਾਬਾਜ਼ਾਰ. ਉਹ ਵਪਾਰ ਦਾ ਥਾਂ,ਜਿੱਥੇ ਮੀਨਾ ਹੋਏ ਸਾਮਾਨ ਵੇਚਣ ਲਈ ਰੱਖੇ ਜਾਣ.ਦੇਖੋ,ਮੀਨਾਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮੀਨਾ ੩। ੨ ਤਾਤਾਰ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਇੱਕ ਵਪਾਰ. ਸ਼ਾਹੀਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ,ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਸੌਦਾਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਜਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਲਗਦਾ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦ ਫਰੋਖ਼ਤ ਹੁੰਦੀ. ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਈ ਕੁਕਰਮੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਦਿੰਦੇ ਸਨ.

ਮੀਨਾਰ. ਅ. مینار ਸੰਗਜਾ–ਨੂਰ ਦਾ ਥਾਂ. ਉੱਚਾ ਬੁਰਜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਮਨਾਰ.

ਮੀਨੁ. ਮੱਛੀ. ਮੱਛ. "ਮੀਨੁ ਬਿਛੋਹਾ ਨ ਸਹੈ ਜਲ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫)

ਮੀਨੇ. ਦੇਖੋ, ਮੀਨ. "ਤੁਮ ਜਲਨਿਧਿ ਹਮ ਮੀਨੇ ਤੁਮਰੇ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਮੀਮਾਂਸਕ. ਵਿ–ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੀਮਾਂਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੰਡਿਤ। ੩ ਮੀਮਾਂਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.

ਮੀਮਾਂਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਚਾਰ। ੨ ਪਰੀਖਜਾ। ੩ ਇਨਸਾਫ. ਨਿਆਉਂ.। ੪ ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਰਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ–ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਵਾਲਾ ਜੈਮਿਨੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਪੂਰਵਮੀਮਾਂਸਾ. ਬ੍ਰਹਮਵਿਦਜਾ ਦੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਵਜਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਉੱਤਰਮੀਮਾਂਸਾ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਮੀਰ. ਫ਼ਾ. میر ਅਮੀਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਮੀਰ ਮਲਕ ਉਮਰੇ ਫਾਨਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਮੀਰਾਸੀ ਨੂੰ ਭੀ ਸਨਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਮੀਰ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਮੀਰਸਾਮਾ. ਫ਼ਾ. میرسامان ਸੰਗਜਾ–ਅਮੀਰ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਸੰਭਾਲਨ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਖਾਣ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ, ਖ਼ਾਨਸਾਮਾ. ਲੰਗਰਖਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਾਰੋਗਾ.

ਮੀਰਸ਼ਿਕਾਰ } ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.
ਮੀਰਸ਼ਿਕਾਰੀ } ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਅਮਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਹੁਦੇਦਾਰ. "ਮੀਰਸ਼ਿਕਾਰ ਸੰਗ ਗਮਨੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੀਰਖ਼ਾਨ. ਇਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਤ੍ਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਨ ੧੬੬੬ ਵਿੱਚ ਸਨਦ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਲੂਮ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਮੀਆਂਖਾਨ ਇਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾ ਹੈ.

ਮੀਰਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ.

ਮੀਰਫ਼ਰਸ਼. ਸੰਗਮਰਮਰ ਜਾਂ ਧਾਤੁ ਦੇ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਫ਼ਰਸ਼ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਦੇ ਕੋਣਿਆਂ ਤੇ ਰੱਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਕਿ ਹਵਾ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਨਾ ਉਡੇ। ੨ ਬੁੱਧੀ ਵਿਦਜਾ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਜੋ ਮੀਰਫ਼ਰਸ਼ ਵਾਂਙ ਚਾਂਦਨੀ ਤੇ ਹੀ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਵਜੰਗਜ ਨਾਲ ਮੀਰਫ਼ਰਸ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਮੀਰਮ. ਫ਼ਾ. میرم ਮੈਂ ਮਰਦਾ ਹਾਂ.

ਮੀਰ ਮਜਲਿਸ. ਫ਼ਾ. ਸਭਾਪਤਿ. ਸਮਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ.

ਮੀਰਮਾਹੀ. ਉਹ ਅਮੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਹੀਮਰਾਤਬ ਰੁਤਬਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ੨ ਮਾਹੀਮਰਾਤਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਮਾਹੀਮਰਾਤਬ. "ਅਜਬ ਮੀਰਮਾਹੀ ਕੇ ਦਸਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪੇਸ਼ਕਬਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁੱਠੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਾਹੀਮਰਾਤਬ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੁਨਹਿਰੀ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ.

ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ. میرمنشی ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਮਹਿਕਮੇ ਖ਼ਾਰਜੀਆ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ. Foreign Minister.

ਮੀਰਮੰਨੂ. معین الدین معین الملک رستم ہند ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਮੁਈਨੁੱਦੀਨ ਅਤੇ ਖ਼ਿਤਾਬ ਮੁਈਨੁਲਮੁਲਕ ਰੁਸ੍ਤਮਹਿੰਦ ਸੀ. ਇਹ ਕ਼ਮਰੁੱਦੀਨਖ਼ਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤਾਬੇਦਾਰੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਲਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਸ਼ਾਹਨਿਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਥਾਪਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੮੦੮ ਵਿੱਚ ਮੰਨੂ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾਮੱਲ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹੀ. ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਇਮਦਾਦ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਭੀਮਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇਸ ਨੇ ਕੌੜਾਮੱਲ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਗੀ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ,ਪਰ ਕੌੜਾਮੱਲ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜਾਲਿਮਾਨਾ ਵਰਤਾਉ ਕੀਤਾ.ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦਾ ੨੪ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੮੧੦ * ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਲਹੌਰ ਮੋਇਆ.

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਰਮੰਨੂ ਨੇ ਕਮਾਦ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆ ਘੇਰਿਆ. ਜਦ ਫੌਜ ਦੇ ਆਦਮੀ ਇੱਖ ਝਾੜਨ ਲੱਗੇ ਤਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਸ਼ੋਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੀਰਮੰਨੂ ਦਾ ਘੋੜਾ ਡਰਕੇ ਸੀਖਪਾਲ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ. ਮੀਰਮੰਨੂ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਲਹੌਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਹੈ.

ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ, ਮੀਰਮੰਨੂ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਾਡੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇੱਥੇ ਸ਼ਜਰਾ (ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ) ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ:–

ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨਖ਼ਾਨ (ਇਤਿਮਾਦੁੱਦੌਲਾ)
- ਅਬਦੁਲਸਮਦਖ਼ਾਨ (ਦਿਲੇਰਜੰਗ)
  - ਜ਼ਕਰੀਆਖ਼ਾਨ (ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦੁਰ)
    - ਯਹੀਆਖਾਨ। ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ਖ਼ਾਨ (ਹਯਾਤੁੱਲਾਖ਼ਾਨ)
- ਕਮਰੁੱਦੀਨਖ਼ਾਨ (ਨੁਸਰਤਜੰਗ)
  - ਮੀਰਮੰਨੂ (ਮੁਈਨੁਲਮੁਲਕ)
    - ਅਮੀਨੁੱਦੀਨਖ਼ਾਨ.

ਮੀਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਾਂ. "ਤੂੰ ਮੀਰਾ ਸਾਚੀ ਠਕੁਰਾਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) "ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਰੋ ਮੀਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਮੀਰਾਂ. ਫ਼ਾ. ਮੀਰੇਮੀਰਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਇੱਕ ਸੰਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਬਰ ਅਮਰੋਹੇ (ਜਿਲਾ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ) ਹੈ। ੪ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਬਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਜਾਕੇ ਚੌਕੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਕਈ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਮੀਰਾਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਦੱਸਕੇ ਸਿਰ ਹਲਾਕੇ ਖੇਡਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਖੇਲਤ ਤੂ ਪਰਤ੍ਰਿਯਨ ਮੇ ਢੋਲ ਬਜਾਇ ਸ੍ਵਛੰਦ। ਫਿਰ ਬੈਠਤ ਪੀਰਾਨ ਮੇ ਰੇ ਮੀਰਾਂ! ਮਤਿਮੰਦ." (ਬਸੰਤ ਸਤਸਈ) ੫ ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਉਂ.

"ਮੀਰਾਂ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਰਿਧਰ ਸ੍ਵਾਮੀ." ਦੇਖੋ, ਮੀਰਾਂਬਾਈ.

ਮੀਰਾਸ. ਅ. میراث ਮੀਰਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਰਾਸਤ. ਪੁਸ਼ੈਨੀ ਜਾਯਦਾਦ. ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਵਸਤੁ.

ਮੀਰਾਸੀ. ਵਿ–ਮੀਰਾਸ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਭੱਟਾਂ ਤੁੱਲ ਹੈ ਅਰ ਆਪਣੇ ਜਜਮਾਨਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ (ਮੂਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ) ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕੱਰਿਰ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੀਰਾਸ ਜਾਣਦੀ ਹੈ. ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. "ਭਲਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇੰਦਾ ਮਜਲਿਸ ਮਰਦਾਨਾ ਮੀਰਾਸੀ." (ਭਾਗੁ)

ਮੀਰਾਂਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਮਤਾਬਸਿੰਘ.

ਮੀਰਾਖੋਰ. ਫ਼ਾ. میرآخور ਆਖ਼ੁਰ (ਤਬੇਲੇ) ਦਾ ਮੀਰ (ਦਾਰੋਗਾ). ਅਸ਼੍ਵਸ਼ਾਲਾ (ਅਸ੍ਵਬਲ) ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਤਾ. "ਮੀਰਾਖੋਰ ਸਈਸ ਵਹੀਰਾਂ." (ਭਾਗੁ)

ਮੀਰਾਨਮੀਰ. ਵਿ–ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ.

ਮੀਰਾਂਬਾਈ. ਇਹ ਰਾਜਾ ਰਤਨਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ ਮੇਰਤਾ* ਪਤਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੪੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਰ ਮੇਵਾਰ ਦੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਭੋਜਰਾਜ ਨਾਲ, ਜੋ ਚਤੌੜਪਤਿ ਰਾਨਾਸਾਂਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਸੰਮਤ ੧੫੭੩ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ. ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਦਾ ਗ੍ਰਿਹਸ਼ਥਜੀਵਨ ਸੁਖਪੂਰਵਕ ਨਹੀਂ ਵੀਤਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਨਾ ਦੁਰਗਾਭਗਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਪਾਸਿਕਾ ਸੀ.

ਪਤਿ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਆਗਕੇ ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸੰਮਤ ੧੬੦੩ ਵਿੱਚ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਦੇਹ ਤਿਆਗਕੇ ਜੀਵਨਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰਗਈ. ਇਸ ਦਾ

* ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਮੀਰਮੰਨੂ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੭੫੨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਸੰਮਤ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਣ ਤੋਂ ਸਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ.

* ਮੇਰਤਾ (ਮੇਡਤਾ) ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ, ਬੀਕਾਨੇਰ ਅਤੇ ਜੋਧਪੁਰ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੇਰਤਾਰੋਡ ਜੋਧਪੁਰ ਰੇਲਵੇ ਲੰਨ ਤੇ, ਜੋਧਪੁਰੋਂ ੬੪ ਮੀਲ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਦਾ ਇਹ ਹੈ–

"ਮਨੁ ਹਮਾਰਾ ਬਾਧਿਓ, ਮਾਈ ! ਕਵਲਨੈਨ ਆਪਨੈ ਗੁਨ,
ਤੀਖਣ ਤੀਰ ਬੇਧ ਸਰੀਰ ਦੂਰਿ ਗਯੋ ਮਾਈ,
ਲਾਗਿਓ ਤਬ ਜਾਨਿਓ ਨਹੀ, ਅਬ ਨ ਸਹਿਓ ਜਾਈ,
ਰੀ ਮਾਈ !
ਤੰਤ ਮੰਤ ਅਉਖਦ ਕਰਉ ਤਉ ਪੀਰ ਨ ਜਾਈ,
ਹੈ ਕੋਊ ਉਪਕਾਰ ਕਰੈ ? ਕਠਿਨ ਦਰਦੁ ਰੀ ਮਾਈ!
ਨਿਕਟਿ ਹਉ ਤੁਮ ਦੂਰਿ ਨਹੀ,ਬੇਗਿ ਮਿਲਹੁ ਆਈ,
ਮੀਰਾਂ ਗਿਰਧਰ ਸੁਆਮੀ ਦਇਆਲ ਤਨ ਕੀ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਈ, ਰੀ ਮਾਈ !
ਕਵਲ ਨੈਨ ਆਪਨੈ ਗੁਨ ਬਾਧਿਓ ਮਾਈ."

ਮੀਰਾਂ ਮੀਰੰਨ. ਵਿ–ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ ਅਮੀਰ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ. "ਜੋ ਮੀਰਾਂ-ਮੀਰੰਨ ਸਿਰ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਮੀਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਮੀਰੀ. ਸਰਦਾਰੀ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ.

ਮੀਰੀਸ਼੍ਰਿੰਘ. ਬਾਬਾ ਕਾਨ੍ਹਸ਼੍ਰਿੰਘ ਤੇਹਣ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਬਿਨੋਦਸ਼੍ਰਿੰਘ ਦਾ ਪੋਤਾ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪੰਥ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਰ ਅਨੇਕ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਲੜਿਆ.

ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਗੁਰੁਤਾ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ.

ਮੀਲ. ਸ਼ੈ. ਮੀਲ੍. ਧਾ–ਅੱਖਾਂ ਮੁੰਦਣੀਆਂ, ਪਲਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ, ਖਿੜਨਾ, ਫੈਲਣਾ। ੨ ਅੰ. Mile. ੧੭੬੦ ਗਜ਼ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅਥਵਾ ਅੱਠ ਫਰਲਾਂਗ (furlong).

ਮੀਲਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੀਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੰਦ ਕਰਨਾ. ਮੁੰਦਣਾ। ੨ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਮੀਲ ਧਾ.

ਮੀਲਾ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਿਲਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮੀਲਾ.

ਮੀਲਿਤ. ਵਿ–ਜੋ ਖਿੜਿਆ ਨਹੀਂ. ਮਿਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਲਵਾਂ। ੩ ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਤੁਲ੍ਯ ਗੁਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ ਕਿ ਵੱਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਐਸੀ ਉਕ੍ਤਿ "ਮੀਲਿਤ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਦੋਇ ਵਸੂ ਮਿਲ ਭੇਦ ਨ ਫੁਰੈ,
ਮੀਲਿਤ ਅਲੰਕਾਰ ਉਚਰੈ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਨਦੀਆਂ ਅਤੈ ਵਾਹ, ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ.
(ਜਪੁ)

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲ ਆਇ ਖਟਾਨਾ,
ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ.
(ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਖੋਏ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ,
ਹਮ ਓਇ ਮਿਲਿ ਹੋਏ ਇਕਰੰਗਾ
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚਾਂਦਨੀ ਮੇ ਰਾਧਾ ਮਾਨੋ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਹ੍ਵੈਗਈ.
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੁਅੱਸਰ. ਦੇਖੋ, ਮਵੱਸਰ ਅਤੇ ਮੁਯੱਸਰ.

ਮੁਅੱਜ਼ਜ਼. ਅ. ਮੁਅੱਜ਼ਜ਼ ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਇ੍ਜ਼ੱਤ ਦਿੱਤੀ-ਗਈ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਿਤ.

ਮੁਅੱਜਮ. ਅ. ਮੁਅੱਜਮ ਵਿ–ਅਜ਼ਮਤ (ਵਡਿਆਈ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪਤਿਸ਼੍ਠਾਵਾਨ.

ਮੁਅੱਜਮਹ. ਅ. ਮੁਅੱਜਮਹ. ਮੁਅੱਜਮ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ.

ਮੁਅੱਜਿਨ. ਮੁਅੱਜ਼ਿਨ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਨ.

ਮੁਅੱਤ੍ਰ. ਅ. ਮੁਅੱਤ੍ਰ ਵਿ–ਇ੍ਤ੍ਰ (ਸੁਗੰਧ) ਸਹਿਤ.

ਮੁਅੱਤ੍ਹਲ. ਅ. ਮੁਅੱਤ੍ਹਲ (ਬੇਕਾਰੀ) ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕੰਮ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ.

ਮੁਅੰਮਾ. ਅ. ਮੁਅੰਮਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅ੍ਮਾ (ਅੰਧਪਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਗੂਢੋਕ੍ਤਿ. ਅਜੇਹਾ ਕਥਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਛੇਤੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਸਕੇ.

ਮੁਅੱਰਿਖ਼. ਦੇਖੋ, ਮੁਵੱਰਿਖ.

ਮੁਅੱਲਾ. ਅ. ਮੁਅੱਲਾ ਵਿ–ਅ੍ਲ੍ਹ (ਬਲੰਦੀ) ਵਾਲਾ. ਵਡਾ. ਉੱਚਾ.

ਮੁਅੱਲਮ. ਅ. ਮੁਅੱਲਮ ਇ੍ਲਮ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਯਾਦਾਤਾ.

ਮੁਆ. ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਭਾਵ–ਦੇਹ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ. "ਮੁਆ ਹੋਵੈ ਤਿਸੁ ਨਿਹਚਲੁ ਰਹਿਣਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮੁਆਹਦਾ. ਅ. ਮੁਆਹਦਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅ੍ਹਦ (ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ) ਦਾ ਭਾਵ.

ਮੁਆਠਾ / ਮੁਆਠੀ / ਮੁਆਤਾ / ਮੁਆਤੀ ਚੁਆਤਾ–ਚੁਆਤੀ. ਮਵਾਤਾ–ਮਵਾਤੀ. ਮਚਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ ਦਾ ਪੂਲਾ ਜਾਂ ਲੱਕੜ ਦਾ ਸਿਰਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਸਾਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਅੱਗ ਲਾਈਦੀ ਅਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ.

ਮੁਆਫ਼ਿਕ਼. ਅ. ਮੁਵਾਫ਼ਿਕ਼ ਵਿ–ਵਫ਼ਕ਼ (ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਅਥਵਾ ਤੁੱਲ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਅਨੁਕੂਲ.

ਮੁਆਮਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਮਲਾ.

ਮੁਆ੍ਲਿਜ. ਅ. ਮੁਆ੍ਲਿਜ ਇ੍ਲਾਜ (ਉਪਾਯ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋ ਯਤਨ ਕਰੇ.

ਮੁਆਵਿਨ. ਅ. ਮੁਆਵਨ ਅੌਨ (ਸਹਾਇ੍ਤਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਹਾਇਕ.

ਮੁਅੰਨਸ. ਅ. ਮੁਅੰਨਸ. ਇਸ੍ਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. (Feminine gender).

ਮੁਇਆਂ. ਮਰਣ ਪੁਰ. ਮਰਣ ਵੇਲੇ. "ਮੁਇਆਂ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮੋਇਆਂ ਦੀ. ਮੋਏ ਹੋਇਆਂ ਦੀ. "ਮੁਇਆਂ ਜੀਵਦਿਆਂ ਗਤਿ ਹੋਵੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮੁਈ. ਮੋਈ. ਮ੍ਰਿਤ ਭਈ (ਹੋਈ). "ਮੁਈ ਪਰੀਤਿ ਪਿਆਰੁ ਗਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਮੁਈਆਸੁ. ਮਰ ਗਈਸੁ. "ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਮੁਈਏ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਮੋਈ ਹੋਈਏ ! ਭਾਵ–ਅਗ੍ਯਾਨ-ਦਸ਼ਾ ਵਾਲੀਏ. "ਵਖਰੁ ਰਾਖੁ ਮੁਈਏ ! (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮ੍ਰਿਤ ਹੋਈਏ ! "ਆਪਣੈ ਪਿਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਤੀ ਮੁਈਏ !" (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਮੁਸ. ਸ਼ੈ. ਸ਼ੁਸ੍. ਧਾ–ਚੁਰਾਉਣਾ, ਖੋਹਣਾ, ਤੋੜਨਾ, ਚੀਰਨਾ, ਮਾਰਣਾ, ਤੜਫਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੁਸ੍. ਧਾ–ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਮੁਸਹਫ. ਅ. ਮੁਸਹ੍ਫ਼ ਮੁਸਹ੍ਫ਼. ਸਹ੍ਹੀਫ਼ਹ(ਰਸਾਲੇ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹੋਣ. ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੋਵੇ। ੨ ਕੁਰਾਨ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਪੈਗੰਬਰ ਅਤੇ ਨਬੀਆਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਸੰਬੰਧੀ ਰਸਾਲੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. "ਕ੍ਸਮ ਮੁਸਹ੍ਫ਼ੇ ਖ਼ੁਫ਼ਯਹ ਗਰ ਮਨ ਖ਼ੁਰਮ." (ਜਫਰ) ਦੇਖੋ, ਮੁਸਫ਼। ੩ ਮਾਸ਼ੂਕ ਦੇ ਕਪੋਲ ਨੂੰ ਭੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਮੁਸਹਫ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਸ਼ਕ ਲੋਕ ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ. "ਹੈਂ ਸਦਾ ਮੁਸਹ੍ਫ਼ੇ ਰੁਖ਼ਸਾਰ ਪਿਹ ਆਸ਼ਾਰੇ ਗ਼ਜ਼ਬ." (ਮੀਰ ਮਜਰੂਹ)

ਮੁਸਕ. ਫ਼ਾ. ਮੁਸ਼੍ਕ ਮੁਸ਼ਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਸਤੂਰੀ. ਮ੍ਰਿਗਮਦ। ੨ ਭਾਵ–ਸੁਗੰਧ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ. "ਹੁਰ ਨੂਰ ਮੁਸਕ ਖੁਦਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਮੁਸ੍ਕ. ਛੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼। ੪ ਚੋਰ। ੫ ਚੋਰ. ਰਾਸ਼ਿ। ੬ ਵਿ–ਮਾਂਸਲ. ਮੋਟਾ.

ਮੁਸ਼ਕਸਾ. ਫ਼ਾ. ਮੁਸ਼੍ਕ ਸਾ ਕਸਤੂਰੀ ਘਸਾਉਣਵਾਲਾ। ੨ ਕਸਤੂਰੀ ਜੇਹੀ ਸੁਗੰਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ / ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫ਼ੂਰ ਫ਼ਾ. ਮੁਸ਼੍ਕ ਕਾਫ਼ੂਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਰ ਕੱਢਕੇ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੇ ਟਪਕੇ ਰਸ ਤੋਂ ਸਫੇਦ ਪਦਾਰਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਵੈਦ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਧੂਪ ਦੀਪ ਦੀ ਥਾਂ ਜਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰ.

ਮੁਸਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਮਸਕਤਿ.

ਮੁਸ਼ਕਬਿਲਾਈ / ਮੁਸ਼ਕਬਿਲਾਵ / ਮੁਸ਼ਕਬਿੱਲੀ ਸੰ. ਗੰਧਮਾਜ੍ਜਾਰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੰਗਲੀ ਬਿੱਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਡਕੋਸ਼ (ਫੋਤਿਆਂ) ਅਤੇ ਗੁਦਾ ਪਾਸ ਦੀ ਗਿਲਟੀ ਤੋਂ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਚਿਕਨਾਈ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਬਿਲਾਵ.

ਮੁਸਕਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੰ. ਮੰਦ–ਸ੍ਮਯਨ. ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਸਕਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕਾਰੈ.

ਮੁਸਕਲ. ਅ. ਮੁਸ਼੍ਕਿਲ. ਸ਼ਕਲ (ਪੈਰ ਬੰਨ੍ਹਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਜਕੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਅੱਖ. ਕਠਿਨਾਈ. "ਜਹਿ ਮੁਸਕਲ ਹੋਵੈ ਅਤਿ ਭਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਮੁਸ਼ਕਲਕੁਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ. ਮੁਸ਼੍ਕਿਲ ਕੁਸ਼ਾ ਵਿ–ਕਠਿਨਾਈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਔਖ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਸ਼ਕਾਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਹੱਥ ਜਕੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕ ਨਾਮ ਚੋਰ ਦਾ ਹੈ. ਚੋਰ ਵਾਂਙ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣਾ. "ਤਿਸ ਕੀ ਭੁਜ ਮੁਸਕਾਂ ਬੰਧਵਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮੁਸਕਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕਰਾਨਾ.

ਮੁਸਕਾਕ. ਅਕੈ ਮੁਸ਼ਕ (ਅੱਕ ਦੀ ਬੂ). "ਤਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦ ਬਾਸੁ ਬਸਾਨੀ,ਛੁਟਿਗਈ ਮੁਸਕੀ ਮੁਸਕਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਹਰਿ (ਚੰਦਨ) ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਵਸੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੁਸ਼ਕੀ (ਤ੍ਰੁੱਕੀਹੋਈ) ਅੱਕ ਦੀ ਬੂ (ਭਾਵ–ਮੰਦਵਾਸਨਾ) ਦੂਰ ਹੋਗਈ.

ਮੁਸਕਾਨ. ਮੰਦ ਸ੍ਮਯਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕਰਾਨਾ.

ਮੁਸਕਾਰੈ. ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਖਾਇ ਖਾਇ ਮੁਸ-ਕਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਮੁਸਕਿ. ਕਸਤੂਰੀ ਵਿੱਚ. ਸੁਗੰਧ ਸੇਂ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਮੁਸਕਿ ਬਕੇਲਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕ.

ਮੁਸ਼ਕਿਲ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕਲ.

ਮੁਸ਼ਕੀ. ਫੈਲਾਈ. ਵਿਸ੍ਤਾਰੀ. "ਹਰਿ ਮੁਸਕੀ ਮੁਸਕ ਗੀਧਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ਕਸ੍ਤੂਰੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਫੈਲਾਈ. ਭਾਵ–ਕੀਰਤਿ ਫੈਲਗਈ। ੨ ਫ਼ਾ. ਮੁਸ਼੍ਕੀਨ. ਵਿ–ਮੁਸ਼ਕ(ਕਸਤੂਰੀ)ਦੇ ਰੰਗ ਜੇਹਾ. ਭੂਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਕਾਲਾ ਰੰਗ. "ਮੁਸਕੀ ਘੋੜੇ ਪਰ ਅਸਵਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੜੀ (ਤ੍ਰੁੱਕੀ) ਚੀਜ ਨੂੰ ਭੀ ਮੁਸ਼ਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕਾਕ.

ਮੁਸ਼ਕੀਂ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕੀ ੨.

ਮੁਸ਼ੱਕਤ. ਦੇਖੋ, ਮਸਕਤਿ.

ਮੁਸ਼ੱਜਰ. ਅ. ਮੁਸ਼ੱਜ਼ਰ ਉਹ ਵਸਤ੍, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸ਼ਜਰ (ਬੇਲ ਬੂਟਾ) ਕੱਢਿਆ ਹੋਵੇ. "ਅੰਬਰ ਮੁਸ਼ੱਜਰ ਫ਼ਾਮ ਨਾਨਾ." (ਸਲੋਹ) ਮੁਸ਼ੱਜਰ ਵਸਤ੍ ਅਨੇਕ ਫ਼ਾਮ (ਰੰਗਾਂ) ਦੇ.

ਮੁਸਟ. ਸੰ. ਮੁਸ੍ਟਿਕ. ਇੱਕ ਮੁੱਕੀਮਾਰ (boxer) ਪਹਲਵਾਨ, ਜੋ ਕੰਸ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ. ਇਹ ਚੰਡੂਰ (ਚਾਣੂਰ) ਅਤੇ ਤੋਸ਼ਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਪਹਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਪਛਾੜਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਕੰਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਲਭਦ੍ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਣ ਲਈ ਸਮਝਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. "ਮੁਸਟ ਕੇ ਸਾਥ ਲਰਜੋ ਮੁਸਲੀ, ਸੁ ਚੰਡੂਰ ਸੋਂ ਸਜਾਮ ਜੂ ਜੁੱਧ ਮਚਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਚੰਡੂਰ। ੨ ਸੰ. ਮੁਸ੍ਟ. ਵਿ–ਚੁਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਲ ਖੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟਿ.

ਮੁਸਟਿ. ਸੰ. ਮੁਸ੍ਟਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁੱਕੀ. ਮੁੱਠ। ੨ ਤਲ-ਵਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਕਬਜਾ. ਫ਼ਾ. ਮੁਸ਼੍ਤ ਮੁਸ਼੍ਤ.

ਮੁਸਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟ.

ਮੁਸਟਿਯੁੱਧ. ਮੁਸ੍ਟਿ (ਮੁੱਕੀ) ਦੀ ਲੜਾਈ. ਘਸ੍ਸੁੰਨੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਘਸੁੰਨੀ ਹੋਣਾ. Boxing. Pugilism. "ਮੁਸਟਿਯੁੱਧ ਦੋਨੋ ਅਰਪਰੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਵੈਂ ਅੜਪਏ.

ਮੁਸਟੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟਿ ੧. "ਮਰਕਟ ਮੁਸਟੀ ਅਨਾਜ ਕੀ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ! ਲੀਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮੁਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਚੁਰਾਉਣਾ. ਖੋਹਣਾ. ਲੁੱਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸ.

ਮੁਸ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟਿ.

ਮੁਸਤਸਨਾ. ਅ [مستثنیٰ] ਵਿ-ਸ਼ਨੀ (ਦੂਜਾ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੋ ਅਲਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ-ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਅਥਵਾ ਪਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਮੁਸਤਹੁੱਕ. ਅ [مستحق] ਹੁੱਕ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਅਧਿਕਾਰੀ.

ਮੁਸ਼ਤਹਰ. ਅ [مشتہر] ਵਿ-ਸ਼ੁਹਰਤ ਵਾਲਾ. ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਮੁਸਤਕ਼ਿਲ. ਅ [مستقل] ਵਿ-ਕ਼ੱਲ (ਕ਼ਮੀ) ਵਾਲਾ. ਭਾਵ-ਜੋ ਆਪਣੀ ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਪੱਕਾ. ਕ਼ਾਇਮ.

ਮੁਸਤਕ਼ੀਮ. ਅ [مستقیم] ਵਿ-ਜੋ ਕ਼ਵਮ (ਰਾਸ਼ੀ) ਸਹਿਤ ਹੈ. ਸਿੱਧਾ. ਇਰਾਦੇ ਪੁਰ ਪੱਕਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਨਾ ਛੱਡੇ.

ਮੁਸਤਗੀਸ. ਅ [مستغیث] ਮੁਸਤ਼ਗੀਸ. ਇਸਤ਼ਗ਼ਾਸਹ (ਫ਼ਰਿਆਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁਸਤਨਦ. ਅ [مستند] ਵਿ-ਸਨਦ (ਦਲੀਲ)ਵਾਲਾ. ਯੁਕ੍ਤਿ ਸਹਿਤ. ਬਾਸਬੂਤ.

ਮੁਸਤਫਾ. ਅ [مستطاب] ਮੁਸਤ਼ਫ਼ਾ. ਵਿ-ਜੋ ਸਫ਼ਵ (ਖ਼ਾਲਿਸ) ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ. ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਅ [مستفی] ਇਸਤੀਅ਼ਫ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਸਤ਼ਫਾਬਾਦ. ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਾਧਰੀ, ਥਾਣਾ ਛਾਪਰ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁਸਤਫਾਬਾਦ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਸਵੈਰਾ ਫਤੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਲ ਨਾਲ ਮੁਸਤਫਾਬਾਦ ਨੂੰ ਸਰ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਮੁਸਤਫੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਤਫਾ ੨.

ਮੁਸ਼ਤਬਹ. ਅ [مشتبہ] ਵਿ-ਸ਼ੁਬਹ (ਸ਼ੱਕ) ਸਹਿਤ. ਸ਼ੰਦਿਗਧ. ਸ਼ੱਕੀ.

ਮੁਸ਼ਤਰੀ. ਅ [مشتری] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਖ਼ਰੀਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਰੀਦਾਰ। ੨ ਇੱਕ ਨਕ੍ਸ਼੍. ਦ੍ਵਿਸਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰ.

ਮੁਸਤਾਕ ਮੁਸਤਾਕ਼ ਅ [مشتاق] ਮੁਸ਼ਤਾਕ਼. ਵਿ-ਦਿਸ਼ਤਯਾਕ਼ (ਸ਼ੌਕ਼) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਨੈਣ ਪਸੈਦੇ ਸੋਇ ਪੇਖਿ ਮੁਸਤਾਕ ਭਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਕਰਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਮੁਸਤਾਕ਼." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਮੁਸਤਾਬਾਦ. ਮੁਸਤਫਾਬਾਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ.

ਮੁਸਤੈਦ. ਅ [مستعد] ਵਿ-ਅ਼ਦ (ਤਿਆਰ) ਹੋਇਆ. ਆਮਾਦਹ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ.

ਮੁਸਤੈਫ਼ੀ. ਅ [مستوفی] ਵਿ-ਵਫ਼ਾ (ਪੂਰਾ ਕਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਪੜਤਾਲੀਆ। ੩ ਗਰੋਹ ਦਾ ਮੁਖੀਆ.

ਮੁਸੱਦਸ. ਅ [مسدس] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਛੀ ਪਦ ਦਾ ਛੰਦ, ਛੱਪਯ। ੨ ਛੀ ਕੋਣੀ ਵਸਤੁ (hexagon).

ਮੁਸੱਦੀ. ਅ [مسدی] ਮੁਤਸੱਦੀ. ਵਿ- ਸ਼ਦਦ (ਨਜ਼ਦੀਕ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮੁਨਸ਼ੀ. ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਕਲਰਕ.

ਮੁਸੱਨਾ. ਅ [مسنّا] ਮੁਸੰਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼ਨਿਯ (ਦੁਹਰਾ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਲੇਖ. ਨਕ਼ਲ. ਕਾਪੀ.

ਮੁਸੱਨਿਫ. ਅ [مصنف] ਮੁਸੱਨਿਫ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸਿਨਫ਼(ਪ੍ਰਕਾਰ) ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਰੰਥਕਰਤਾ. ਕਵਿ.

ਮੁਸਫ. ਕ਼ੁਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਹਫ ੨. "ਆਪ ਮੁਸਫ ਬਾਚਤ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੬)

ਮੁੰਸਫ. ਅ [منصف] ਮੁਨਸਿਫ਼. ਵਿ-ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਆਉਂ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਨਿਸਫ਼ਾ ਨਿਸਫ਼ (ਅੱਧੋ ਅੱਧ), ਭਾਵ-ਸੱਚ ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ। ੩ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੂਤ ਪੁਰ ਲਗਾਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਲੀ ਅਫਸਰ. "ਦਸ ਮੁੰਸਫ ਧਾਵਹਿ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ-ਕਰਮ ਅਤੇ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਮੁਸ਼ਫ਼ਿਕ਼. ਅ [مشفق] ਵਿ-ਸ਼ਫ਼ਕ਼ਤ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦਯਾਲੁ. ਮਿਹਰਬਾਨ.

ਮੁਸਫੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮੁਨਸਿਫ਼ੀ. ਇਨਸਾਫ਼ (ਨਆਯ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਮੁਸਫੀ ਏਹ ਕਰੇਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮੁਸੱਫਾ. ਅ [مصفا] ਮੁਸੱਫ਼ਾ. ਵਿ-ਸਫ਼ਾ (ਨਿਰਮਲਤਾ) ਸਹਿਤ.

ਮੁਸੱਫ਼ਾਖ਼ੁਨ. ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾ.

ਮੁਸਬਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਵਦਾ.

ਮੁਸਮੁਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮ਼ਰੋੜਾ. ਵਿੱਡਪੀੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਸ੍ ਧਾ.

ਮੁਸੱਮਮ. ਅ [مسمم] ਮੁਸੱਮਮ. ਵਿ-ਸ਼ਮ(ਬੋਲਾਪਨ) ਸਹਿਤ। ੨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਤੇ ਪੱਕਾ ਹੈ। ੩ ਪੱਕਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ.

ਮੁਸੱਮਾਤ. ਅ [مسماۃ] ਵਿ-ਇਸਮ (ਨਾਉਂ) ਵਾਲੀ.

ਮੁਸੱਮੀ. ਅ [مسمّی] ਮੁਸੱਮਾ. ਵਿ-ਜਿਸ ਦਾ ਇਸਮ (ਨਾਉਂ) ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਨਾਮਕ. ਨਾਉਂ ਵਾਲਾ.

ਮੁਸਰਫ. ਅ [مشرف] ਮੁਸ਼ਰਿਫ. ਵਿ-ਸ਼ਰਫ (ਵਡਿਆਈ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੜਤਾਲੀਆ. ਨਿਗਹਬਾਨ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹਿਸਾਬ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. "ਮੁਸਰਫਦਾਰ ਦਰੋਗੇ ਓਲੀ." (ਭਾਗੁ)

ਮੁਸਰਫਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਰਫ ੩.

ਮੁਸ਼ਰਿਕ. ਅ [مشرک] ਸ਼ਿਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਰਬਾਤ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਸਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮੂਸ਼ਿਕਾ. ਚੂਹੀ. "ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੁਸਰੀ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹਿ."(ਆਸਾ ਕਬੀਰ)ਦੇਖੋ,ਫੀਲੁ.

ਮੁਸਲ. ਸੰ. ਮੁਸ਼ਲ ਅਥਵਾ ਮੁਸ਼ਲ.ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੁਤਕਾ. ਮੂਸ਼ਲ। ੨ ਗਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸ ਧਾ। ੩ ਅ. ਮੁਸੁਲ. ਪ੍ਰਵਾਹ. ਵਹਾਉ। ੪ ਭਾਵ-ਦਸਤ. ਮਲ ਦਾ ਅੰਤੜੀ ਤੋਂ ਵਹਿਣਾ.

ਮੁਸਲਮਾਣ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫ਼ਾ [مسلمان] ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮੁਸਲਿਮ, ਮੁਸਲਿਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਮੁਸਲਮੀਨ.ਮੁਸਲਮੀਨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ-ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੱਸੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ."ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)"ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾ ਏਕ ਖੁਦਾਇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੬੩੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਬਾਗ ਭੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਇੱਕ ਪਾਸੇ-ਮਿਸਰ, ਉੱਤਰੀ ਅਫਰੀਕਾ,ਸਪੇਨ; ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ-ਸੀਰੀਆ, ਫਾਰਸ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਆਦਿ ਦੇਸਾਂ ਤੇ ਝੂਲਣ ਲੱਗਾ, ਔਰੰਗਾਂ ਵਾਰੀ ਆਈ ਭਾਰਤ ਦੀ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਉੱਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਪਹਾੜਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮੀ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਠਲ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਧ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲਾ ਹੋ ਹੀ ਗਿਆ.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਸਰੇ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਹੱਜਾਜ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤਿ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਕਾਸਿਮ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਵਲੀਦ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ੨੧ ਜੂਨ ਸਨ ੭੧੨ ਨੂੰ ਮਕਰਾਨ ਅਤੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਰਤ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਚਚ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਰਾਜਾ ਦਾਹਿਰ (ਅਥਵਾ ਦਾਹੂ) ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇਵਲ, ਅਤੇ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਧ ਉੱਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰ ਲੀਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਕਬਜਾ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਮੇਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੇ ਮੁੜ ਸਿੰਧ ਫਤੇ ਕਰ ਲਿਆ.

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੯੮੬ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮਾਮੂਰਸ਼ੀਦ, ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਅਰ ਮਹਮੂਦ ਗਜਨਵੀ ਆਦਿ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਦੇਸ ਲੁੱਟਿਆ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੋਰੀ ਨੇ ਥਾਪਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੧੯੨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਗੱਦੀ ਸਾਂਭੀ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਗੁਲਾਮ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਬਣਾਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ.

ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ (ਇਲਾਕਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਮੰਨੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਗ਼ਲ-ਵੰਸ਼ੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇੱਥੇ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:-

(ਗ਼ੁਲਾਮਵੰਸ਼)

(੧) ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ. ਸਨ ੧੨੦੬ ਤੋਂ ੧੨੧੦. ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੋਰੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਨੂੰ ਸਨ ੧੧੯੨ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਲਾਮ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਸੌਂਪੀ. ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਸਨ ੧੨੦੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ. ਇਹ ਖਾਨਦਾਨ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ.

(੨) ਆਰਾਮਸ਼ਾਹ. ਸਨ ੧੨੧੦ ਤੋਂ ੧੨੧੧. ਇਹ ਨੰ: ੧ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਕੇਵਲ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਦੇ ਭਣੋਈਏ ਨੰ: ੩ ਨੇ ਸਾਂਭੀ.

(੩) ਸ਼ਮਸੁੱਦੀਨ ਅਲਤਮਸ਼ (ਇਲਤ ਤਮਸ਼). ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੨੧੧ ਤੋਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੨੩੫. ਇਹ ਨੰ: ੧ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਜਵਾਈ ਸੀ. ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਕੁਤਬ ਮੀਨਾਰ ਇਸੇ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ.

(੪) ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ ਫੀਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ. ਸਨ ੧੨੩੫ ਤੋਂ ੧੨੩੬. ਇਹ ਨੰ: ੩ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਕੇਵਲ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਦੀ ਭੈਣ ਨੰ: ੫ ਨੇ ਸਾਂਭੀ.

(੫) ਸੁਲਤਾਨਹ ਰਜੀਯਾ. ਸਨ ੧੨੩੬-੪੦. ਇਹ ਨੰ: ੩ ਦੀ ਬੇਟੀ ਸੀ. ਇਹ ੨੪ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੨੩੯ ਨੂੰ ਤਖਤੋਂ ਉਤਾਰੀਗਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਕੈਦ ਰਹਿਕੇ ਸਨ ੧੨੪੦ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਨੰ: ੬ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰੀਗਈ. ਇਹ ਇੱਕੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠੀ.

(੬) ਬਹਿਰਾਮਸ਼ਾਹ ਮੁਇਜ਼ੁੱਦੀਨ. ਸਨ ੧੨੪੦ ਤੋਂ ੧੨੪੧. ਇਹ ਨੰ: ੩ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਮਈ ਸਨ ੧੨੪੧ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

(੭) ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਮਸਊਦ. ਸਨ ੧੨੪੨ ਤੋਂ ੧੨੪੬. ਇਹ ਨੰ: ੪ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ.

(੮) ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ ਮਹ਼ਮੂਦ. ਸਨ ੧੨੪੬ ਤੋਂ ੧੨੬੬. ਇਹ ਨੰ: ੩ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਸੀ.ਇਹ ਨਿਰਾ ਤਖਤ ਤੇ ਹੀ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਰਾਜ ਇਸ ਦਾ ਵਜੀਰ ਬਲਬਨ ਕਰਦਾ ਸੀ.

(੯) ਗਯਾਸੁੱਦੀਨ ਬਲਬਨ. ਸਨ ੧੨੬੬ ਤੋਂ ੧੨੮੬. ਇਹ ਨੰ: ੩ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਨੰ: ੮ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਅਤੇ ਵਜੀਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ੧੨੮੬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ.

(੧੦) ਮੁਇਜ਼ੁੱਦੀਨ ਕੈਕ਼ੂਬਾਦ. ਸਨ ੧੨੮੬ ਤੋਂ ੧੨੯੦. ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬੁਗ਼ਰਾਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਅਤੇ ਨੰ: ੯ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਿਆ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਕੈਕ਼ੂਬਾਦ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੀ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ.

(ਖ਼ਲਜੀ*ਵੰਸ਼)

(੧੧) ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ ਖ਼ਲਜੀ. ਸਨ ੧੨-੯੦ ਤੋਂ ੧੨੯੬.ਇਹ ਕਾਯਮਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਸੀ.ਇਸ

* ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ ਖ਼ਲਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਖ਼ਲਜੀ ਹੋਈ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਉੱਚਾਰਨ ਖ਼ਿਲਜੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਗ਼ੁਲਾਮਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਖੋਹਿਆ.

(੧੨) ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖ਼ਲਜੀ. ਸਨ ੧੨੯੬ ਤੋਂ ੧੩੧੬.ਇਹ ਨੰ: ੧੧ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਅਤੇ ਜਵਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ ਸਾਂਭਿਆ,ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਦਵੀ ਸਿਕੰਦਰ ਸਾਨੀ ਠਹਿਰਾਈ.ਮੁਗਲਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਇਆ ਹੈ.†

(੧੩) ਕ਼ੁਤਬੁੱਦੀਨ ਮੁਬਾਰਕਸ਼ਾਹ ਖ਼ਲਜੀ. ਸਨ ੧੩੧੬ ਤੋਂ ੧੩੨੦. ਇਹ ਨੰ: ੧੨ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਖ਼ਲਜੀਵੰਸ਼ ਦਾ ਅਖ਼ੀਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ.

(ਤੁਗ਼ਲਕ਼ ਵੰਸ਼)

(੧੪) ਗਯਾਸੁੱਦੀਨ ਤੁਗ਼ਲਕ਼. ਸਨ ੧੩੨੧ ਤੋਂ ੧੩੨੫. ਇਹ ਗਯਾਸੁੱਦੀਨ ਬਲਬਨ ਦੇ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ ਗ਼ੁਲਾਮ ਦਾ ਬੇਟਾ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਜੱਟ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪੋਟੇ ਸੀ.ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਾਜੀ ਮਲਿਕ ਸੀ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸੀ.ਤੁਗ਼ਲਕ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਇਸ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ.

(੧੫) ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ਼. ਸਨ ੧੩੨੫ ਤੋਂ ੧੩੫੧. ਇਹ ਨੰ: ੧੪ ਦਾ ਵਡਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ.ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਫ਼ਖ਼ਰੁੱਦੀਨ ਜੂਨਾਖ਼ਾਨ ਸੀ.

(੧੬) ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ਼. ਸਨ ੧੩੫੧ ਤੋਂ ੧੩੮੮. ਇਹ ਗ਼ਯਾਸੁੱਦੀਨ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ ਦੇ ਭਾਈ ਰਜਬ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਨੰ: ੧੫ ਦਾ ਚਚੇਰਾ ਭਾਈ ਸੀ.

(੧੭) ਗ਼ਯਾਸੁੱਦੀਨ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ ੨. ਸਨ ੧੩੮੮ ਤੋਂ ੧੩੮੯. ਇਹ ਫ਼ਤੇਖ਼ਾਨ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਨੰ: ੧੬ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ.

(੧੮) ਅਬੂਬਕਰ ਤੁਗ਼ਲਕ਼. ਸਨ ੧੩੮੯ ਤੋਂ ੧੩੯੦. ਇਹ ਜ਼ਫ਼ਰਖ਼ਾਨ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਨੰ: ੧੬ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ. ਕਰੀਬ ਡੇਢ ਵਰ੍ਹਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਿਹਾ.

(੧੯) ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ਼. ਸਨ ੧੩੯੦ ਤੋਂ ੧੩੯੪. ਇਹ ਨੰ: ੧੬ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਨ ੧੩੮੭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਿਆ ਗਿਆ, ਫੇਰ ੧੩੯੦ ਵਿੱਚ ਅਬੂਬਕਰ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ.

(੨੦) ਹੁਮਾਯੂੰ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ ਸ਼ਿਕੰਦਰਸ਼ਾਹ. ਸਨ ੧੩੯੪. ਇਹ ਨੰ: ੧੯ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਕੇਵਲ ੪੫ ਦਿਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਹਿਕੇ ਮਰਗਿਆ.

(੨੧) ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ (ਠੀਕ ਨਾਉਂ ਮਹਮੂਦ ਤੁਗ਼ਲਕ਼) ਸਨ ੧੩੯੪ ਤੋਂ ੧੪੧੨. ਇਹ ਨੰ: ੧੯ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਨੰ: ੨੦ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਤੈਮੂਰਸ਼ਾਹ ਇਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. ਇਹ ਸਨ ੧੪੦੦ ਵਿੱਚ ਤਖਤੋਂ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ੧੪੦੫ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਲਈ. ਇਹ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ਵੰਸ਼ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ.

(ਲੋਦੀ*)

(੨੨) ਦੌਲਤਖ਼ਾਂ ਲੋਦੀ. ਸਨ ੧੪੧੨ ਤੋਂ ੧੪੧੪. ਇਸ ਨੇ ਮਹਮੂਦ ਤੁਗ਼ਲਕ਼ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤੀ.

(ਸੈਯਦ)

(੨੩) ਖ਼ਿਜ਼ਰਖ਼ਾਨ ਸੈਯਦ. ਸਨ ੧੪੧੪ ਤੋਂ ੧੪੨੧.ਇਹ ਮਲਿਕ ਸੁਲੈਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਦੌਲਤਖ਼ਾਂ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਖੋਹਿਆ.

(੨੪) ਮੁਬਾਰਿਕਸ਼ਾਹ ਸੈਯਦ. ਸਨ ੧੪੨੧ ਤੋਂ ੧੪੩੫. ਇਹ ਨੰ: ੨੩ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ.

(੨੫) ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਸੈਯਦ. ਸਨ ੧੪੩੫ ਤੋਂ ੧੪੪੫. ਇਹ ਫ਼ਰੀਦੁੱਦੀਨ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਨੰ: ੨੩ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਨੰ: ੨੪ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਸੀ.

(੨੬) ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਸੈਯਦ. ਸਨ ੧੪੪੫ ਤੋਂ ੧੪੫੦. ਇਹ ਸੈਯਦ ਕੁਲ ਦਾ ਅਖ਼ੀਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ. §

† ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਉਮਰ,ਜੋ ਅਜੇ ਬੱਚਾ ਹੀ ਸੀ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ.

* ਲੋਦੀ ਪਠਾਣਵੰਸ਼ ਹੈ. § ਨੰਬਰ ੨੩, ੨੪, ੨੫ ਅਤੇ ੨੬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ.

(ਲੋਦੀ)

(੨੭) ਬਹਲੋਲਖ਼ਾਂ ਲੋਦੀ. ਸਨ ੧੪੫੦ ਤੋਂ ੧੪੮੯. ਇਹ ਮਲਿਕ ਕਾਲ੍ਹਾ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦ ਨੰ: ੨੬ ਬਦਾਉਂ ਵੱਲ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਗਿਆ, ਤਦ ਮੌਕਾ ਪਾਕੇ ਇਸ ਨੇ ਤਖਤ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰ ਲੀਤਾ. ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਨੂੰ ਨਾਉਂਮਾਤ੍ਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੰਨੀ ਰੱਖਿਆ. ਪਰ ਸਨ ੧੪੫੨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹੋਗਿਆ. ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇਸੇ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਨ.

(੨੮) ਸਿਕੰਦਰਸ਼ਾਹ ਲੋਦੀ. ਸਨ ੧੪੮੯ ਤੋਂ ੧੫੧੭. ਇਹ ਨੰ: ੨੭ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਨਿਜਾਮਖ਼ਾਨ ਸੀ. ਆਗਰੇ ਨੂੰ ਸਭ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸੇ ਨੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਮਜਹਬੀ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿਕੰਦਰ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

(੨੯) ਇਬਰਾਹੀਮ ਹੁਸੈਨ ਲੋਦੀ. ਸਨ ੧੫੧੭ ਤੋਂ ੧੫੨੬. ਇਹ ਨੰ: ੨੮ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਲੋਦੀ ਕੁਲ ਦਾ ਪਠਾਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕੇ ਸਨ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਬਾਬਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ.

(ਮੁਗਲਵੰਸ਼)

(੩੦) ਜਹੀਰੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਬਾਬਰ. ਸਨ ੧੫੨੬–੧੫੩੦. ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਬਰ.

(੩੧) ਹੁਮਾਯੂੰ ਸ਼ਾਹ. ਸਨ ੧੫੩੦–੧੫੫੬. ਇਹ ਨੰ: ੩੦ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰ ਪਠਾਣ ਨੇ ਜਿੱਤਕੇ ਸਨ ੧੫੪੦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਸਾਂਭਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਫੇਰ ਸਨ ੧੫੫੫ ਵਿੱਚ ਫਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸੂਰਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਖੋਹੀ, ਪਰ ਕੇਵਲ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਰਾਜ ਕਰਕੇ ਮਰਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹੁਮਾਯੂੰ.

(ਸੂਰ * ਵੰਸ਼)

(੩੨) ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰ. ਸਨ ੧੫੪੦ ਤੋਂ ੧੫੪੫. ਇਹ ਸੂਰਵੰਸ਼ੀ ਪਠਾਣ ਸਹਸਰਾਮ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹਸਨਖ਼ਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਫ਼ਰੀਦ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਹੁਮਾਯੂੰ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਜ ਖੋਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ.

(੩੩) ਸਲੀਮ (ਇਸਲਾਮ) ਸ਼ਾਹ ਸੂਰ. ਸਨ ੧੫੪੫ ਤੋਂ ੧੫੫੩. ਇਹ ਨੰ: ੩੨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਜਲਾਲ਼ਖ਼ਾਨ ਸੀ.

(੩੪) ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਆਦਿਲ. ਸਨ ੧੫੫੪–੧੫੫੫. ਇਹ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਭਾਈ ਨਜਾਮਖਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਬਾਰਿਕਖ਼ਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਲੀਮਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਤਖਤ ਸਾਂਭਿਆ, ਅਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇਬਰਾਹੀਮਖ਼ਾਨ ਸੂਰ (ਮਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਭੁਣੇਵਾਂ) ਨੇ ਤਖਤ ਤੋਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ. ਇਬਰਾਹੀਮ ਭੀ ਥੋੜੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਸਿਕੰਦਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਤਖਤ ਛੱਡ ਗਿਆ. ਸਿਕੰਦਰਸ਼ਾਹ ਭੀ ਰਾਜ ਦਾ ਆਨੰਦ ਨਾ ਭੋਗ ਸਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਸਾਂਭਲਿਆ ਅਰ ਸੂਰ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸਮਾਪਤ ਹੋਗਈ.

(ਮੁਗਲਵੰਸ਼)

(੩੫) ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਅਕਬਰ. ਸਨ ੧੫੫੬ ਤੋਂ ੧੬੦੫. ਇਹ ਨੰ: ੩੧ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

(੩੬) ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਜਹਾਂਗੀਰ. ਸਨ ੧੬੦੫ ਤੋਂ ੧੬੨੭. ਇਹ ਨੰ: ੩੫ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਗੀਰ.

(੩੭) ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ. ਸਨ ੧੬੨੭ † ਤੋਂ ੧੬੫੮. ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਬੇਟੇ ਨੰ: ੩੮ ਨੇ ਸਨ ੧੬੫੮ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਤਖਤ ਸਾਂਭਿਆ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੬੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

(੩੮) ਮੁਹੀਯੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਲਮਗੀਰ. ਸਨ ੧੬੫੮ ਤੋਂ ੧੭੦੭. ਇਹ ਨੰ: ੩੭ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ.

* ਸੂਰ ਪਠਾਣ ਗੋਤ੍ਰ ਹੈ.

† ਇਸ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਮਰਨ (ਸਨ ੧੬੨੭) ਤੋਂ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਇਸ ਦੀ ਤਖਤਨਸ਼ੀਨੀ ੪ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੬੨੮ ਨੂੰ ਹੋਈ ਹੈ.

(੩੯) ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ. ਸਨ ੧੭੦੭ ਤੋਂ ੧੭੧੨. ਇਹ ਨੰ: ੩੮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ.

(੪੦) ਜਹਾਂਦਾਰਸ਼ਾਹ. ਸਨ ੧੭੧੨ ਤੋਂ ੧੭੧੩. ਇਹ ਨੰ: ੩੯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਦਾਰਸ਼ਾਹ.

(੪੧) ਫ਼ਰਰੁਖ਼ਸਿਯਰ. ਸਨ ੧੭੧੩ ਤੋਂ ੧੭੧੯. ਇਹ ਅਜ਼ੀਮੁੱਸ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨੰ: ੩੯ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਰੁਖ਼ਸਿਯਰ.

(੪੨) ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ. ਸਨ ੧੭੧੯ ਤੋਂ ੧੭੪੮. ਇਹ ਜਹਾਨਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨੰ: ੩੯ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਸੂਬੇ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹੋਗਏ. ਇਹ ਰਾਗ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦੀ ਉਪਾਧੀ "ਰੰਗੀਲਾ" ਸੀ. ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਿੱਲੀ ਲੁੱਟੀ ਅਤੇ ਕਤਲਾਮ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ.

(੪੩) ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ. ਸਨ ੧੭੪੮ ਤੋਂ ੧੭੫੪. ਇਹ ਨੰ: ੪੨ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਹ਼ਮਦਸ਼ਾਹ.

(੪੪) ਆਲਮਗੀਰ ੨. ਸਨ ੧੭੫੪ ਤੋਂ ੧੭੫੯. ਇਹ ਨੰ: ੪੦ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ.

(੪੫) ਸ਼ਾਹਆਲਮ. ਸਨ ੧੭੬੦ ਤੋਂ ੧੮੦੬. ਇਹ ਨੰ: ੪੪ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵੇਖਕੇ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੭੮੫ ਵਿੱਚ ਮਾਧਵਰਾਉ ਸਿੰਧੀਆ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਆ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਨਾਮਮਾਤ੍ਰ ਸ਼ਾਹਆਲਮ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰੱਖਕੇ ਮਨਭਾਉਂਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਕੀਤੀ. ਸਨ ੧੭੮੭ ਵਿੱਚ ਜ਼ਾਬਿਤਾਖ਼ਾਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗ਼ੁਲਾਮਕ਼ਾਦਿਰ (ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਅਤੇ ਮੇਰਟ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ) ਨੇ ਮਰਹਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਦਿੱਲੀ ਆ ਮੱਲੀ. ੧੦ ਅਗਸ੍ਤ ਸਨ ੧੭੮੮ ਵਿੱਚ ਗ਼ੁਲਾਮਕ਼ਾਦਿਰ ਨੇ ਖੰਜਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹਆਲਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ. ੨੧ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੮੮ ਨੂੰ ਮਰਹਟਿਆਂ ਨਾਲ ਫੇਰ ਗ਼ੁਲਾਮਕਾਦਿਰ ਦਾ ਮੋਰਟ ਮੁਠਭੇੜ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਨੱਠਾਜਾਂਦਾ ਫੜਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਵੱਢਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਰਗਿਆ.

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਾਹਆਲਮ ਫੇਰ ਮਰਹਟਿਆਂ ਦੇ ਵਸ਼ ਪੈਗਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾਉਂਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਥਾਪੀ ਰੱਖਿਆ.

(੪੬) ਅਕਬਰਸ਼ਾਹ ੨. ਇਹ ਨੰ: ੪੫ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਭੀ ਸਨ ੧੮੩੭ ਤੀਕ ਨਾਉਂਮਾਤ੍ਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਦਵੀ ਰਹੀ.

(੪੭) ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ੨. ਇਸ ਨੰ: ੪੬ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਮੁਗਲਵੰਸ਼ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ, ਜੋ ਬਾਪ ਵਾਂਙ ਕਹਿਣਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੫੭ (ਸੰਮਤ ੧੯੧੪) ਦੇ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਗੀਆਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਸਮਝਕੇ ਦੇਸ਼ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਕੇ ਰੰਗੂਨ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੮੬੨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ੨.

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਪਰਵ. ਦੇਖੋ, ਈਦ.

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਬਹੱਤਰ ਫਿਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ.

ਮੁਸਲਮਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਇਸਲਾਮਮਤ. ਮੁਸਲਮਾਨਪੁਣਾ। ੩ ਵਿ–ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਦੀ. "ਮੁਸਲਮਾਨੀਆ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੪ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੁੰਨਤ (ਖ਼ਤਨੇ) ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਭੀ 'ਮੁਸਲਮਾਨੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ–ਅੱਜ ਉਸ ਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਮੁਸਲਮੀਨ. ਅ. مسلمين ਮੁਸਲਿਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਮੁਸਲਾ. ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਸਲਮਾਨ *। ੨ ਅ. مُصَلّا ਮੁਸੱਲਾ. ਸੱਲਤ (ਨਮਾਜ਼) ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਆਸਣ. "ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) "ਸਚੁ ਨਿਵਾਜ ਯਕੀਨ ਮੁਸਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਸੱਲਾ ੨.

ਮੁਸਲਿਮ. ਅ. مسلم ਇਸਲਾਮਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਤਸਲੀਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. "ਹੋਇ

* ਮੁਸਲਾ ਅਨਾਦਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁਸਲਿਮ ਦੀਨ ਮੁਹਾਣੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮੁਸਲਿਮਖ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮਖਾਂ.

ਮੁਸਲਿਮੁ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਿਮ.

ਮੁਸਲੀ. ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.ਮੁਸਲਮਾਨੀ।* ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਸੱਲੀ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ੁਸ਼ਲਿ.† ਵਿ–ਮੁਸਲ (ਕੁਤਕਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ, ਜੋ ਹਲ ਅਤੇ ਮੂਸਲ (ਮੁਸਲ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰਖਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਹਲੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲੀ ਹਨ. "ਮੁਸਟ ਕੇ ਸਾਥ ਲਰਜੋ ਮੁਸਲੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸੁਨੰਦ। ੫ ਸੰ. ਮੁਸ਼ਲੀ. ਕਿਰਲੀ. ਛਿਪਕਲੀ.

ਮੁਸਲੀਧਰ. ਖ਼ਾ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਬਿਨਾ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਮੁਸਲ (ਮੂਸਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬਲਭਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲੀ ੪. "ਇਹ ਭ੍ਰਾਂਤ ਬੁਲਜੋ ਮੁਸਲੀਧਰ ਭਾਈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੁਸਲੀਧਰ ਬੱਲਭਾ. ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ. ਇਹ ਨਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਬੱਲਭਾ (ਪਿਆਰੀ) ਹੈ, ਪਰ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਜਦ ਹਲ ਨਾਲ ਖਿੱਚਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਲਿਆਂਦੀ, ਤਦ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਬੱਲਭਾ ਭੀ ਕਹਾਈ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਮਾ ੮੪੧.

ਮੁਸੱਲਸ. ਅ [مثلث] ਮੁਸੱਲਸ. ਵਿ–ਸ਼ਲਸ਼ (ਤਿੰਨ ਭਾਗ) ਸਹਿਤ. ਤ੍ਰਿਕੋਣ (triangle).

ਮੁਸੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਾ ੨। ੨ ਅ [مسلح] ਮੁਸੱਲਹ. ਸਲਹ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਧਾਰੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੱਧੇ ਹਨ.

ਮੁਸੱਲੀ. ਚੂੜੇ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਅ. ਸਲਵਾਤ (ਨਮਾਜ਼) ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਥਾਂ.

ਮੁਸਵਦਾ. ਅ [مسودہ] ਮੁਸੱਵਦਹ. ਸ੍ਵਾਦ (ਕਾਲਾ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਲਿਖਕੇ ਕਾਲਾ ਕੀਤਾ ਕਾਗ਼ਜ਼. ਖਰੜਾ (draft).

ਮੁਸੱਵਿਰ. ਅ [مصور] ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ.

ਮੁਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁਰਵਾਉਣਾ. ਲੁਟਵਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸ ਧਾ.

ਮੁਸਾਹਦ ਅ [مشاہد] ਮੁਸ਼ਾਹਿਦ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ। ੨ ਮਸ਼ਾਹਿਦ. ਮਸ਼ਹਦ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਭਾਵ–ਰਣਭੂਮਿ. ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ. "ਬੱਜੇ ਨਾਦ ਕਰਾਰੇ ਦਲਾਂ ਮੁਸਾਹਦਾ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਗਵਾਹ. ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ.

ਮੁਸਾਹਬ. ਦੇਖੋ, ਮਸਾਹਬ.

ਮੁਸਾਹਰਾ. ਅ [مسہر] ਮਿਸਅ਼ਾਰ. ਅੱਗ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀ ਚਿਕਣੀ ਲੱਕੜ. ਮਿਸਾਅ਼ਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਮਿਸਾਈਰ. "ਗੀਡੀ ਜਲਨਿ ਮੁਸਾਹਰੇ." (ਭਾਗੁ) ਚੀਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਗੋਂਠਾਂ ਅੱਗ ਮਚਾਉਣ ਲਈ ਜਲਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਅ [مشاہرہ] ਮੁਸ਼ਾਹਰਾ. ਸ਼ਹਰ (ਮਹੀਨੇ) ਵਾਰ। ੩ ਮਾਹਵਾਰੀ ਨੌਕਰੀ। ੪ ਅ [مشاہرہ] ਮੁਸ਼ਾਅ਼ਰਹ. ਸ਼ਿਅ਼ਰ (ਛੰਦ) ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਕਾਵ੍ਯਸਭਾ.

ਮੁਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਮਸਾਹਬ.

ਮੁਸਾਫ. ਅ [مصاف] ਮੁਸਾਫ਼.ਮਸਫ਼ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਸਫ਼ (ਕ਼ਤਾਰ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਰਣਭੂਮੀਆਂ. ਜੰਗ ਦੇ ਖੇਤ.

ਮੁਸਾਫਰ. ਅ [مسافر] ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਾਹੀ. "ਹੋਇ ਪੈਖਾਕ ਫਕੀਰ ਮੁਸਾਫਰ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ)

ਮੁਸਾਫ਼ਾ. ਅ [مشافہہ] ਮੁਸ਼ਾਫ਼ਹ. ਰੂਬਰੂ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਾਜ਼ਿਰਜਵਾਬੀ. "ਮੁਸਾਫਾ ਸਿਫਤ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਅ [مسافہہ] ਮੁਸਾਫ਼ਿਅ. ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੩ ਯੋਧਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੁਸਾਫ। ਪ ਦੇਖੋ, ਜੰਗ ਮੁਸਾਫਾ.

ਮੁਸ਼ਾਬਹ. ਅ [مشابہ] ਵਿ–ਸ਼ਿਬਹ (ਹਮਸ਼ਕਲ)ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਤੁਲ੍ਯ. ਸਮਾਨ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਮਿਲ਼ਦੀ ਹੈ.

* ਇਹ ਅਪਮਾਨ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. † ਇਹ ਮੁਸਲੀ ਭੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ.

ਮੁਸਾਵੈ. ਲੁਟਾਵੈ. "ਮਾਲ ਮੁਸਾਵੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਦੇਖੋ, ਮੁਸ ਧਾ.

ਮੁਸਿ. ਲੁੱਟਕੇ. ਖੋਹਕੇ. "ਪਾਚਉ ਮੁਸਿ, ਮੁਸਲਾ ਬਿਛਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਮਾਇਆ ਚੋਰਟੀ ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਲਾਵੈ ਹਾਟਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਤੜਫਕੇ. "ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਰੋਵੈ ਕਬੀਰ ਕੀ ਮਾਈ."(ਗੂਜ ਕਬੀਰ)* ੩ ਜਿਬਹ ਕਰਕੇ. "ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਮਨੂਆ ਸਹਜ ਸਮਾਨਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਮੁਸ.

ਮੁਸਿਆ. ਸੰ. ਮੁਸ਼ਿਤ. ਚੁਰਾਇਆ. ਖੋਹਿਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਲ ਧਨ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਮੁਸਿਤ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਿਆ.

ਮੁਸੀਅਤ ਹੋਂ. ਲੁਟੀਂਦੇ ਹੋਂ. ਚੁਰਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਂ. "ਜਾਗਤ ਮੁਸੀਅਤ ਹੋ, ਰੇ ਭਾਈ !" (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਮੁਸੀਬਤ. ਅ [مصیبت] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਪਦਾ. ਆਫ਼ਤ.

ਮੁਸ਼ੀਰ. ਅ [مشیر] ਵਿ–ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਤ੍ਰੀ. ਸਲਾਹਕਾਰ.

ਮੁਸੈ. ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੁਰਾਈਦਾ ਹੈ. ਮੁਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਮੁਸੈ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਮੁਸ ਧਾ.

ਮੁਸੰਮਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮਨ ਬੁਰਜ.

ਮੁਸ੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟਿ.

ਮੁਸ੍ਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟ.

ਮੁਸ੍ਟਿਯੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟਿਯੁੱਧ.

ਮੁਸ੍ਤੁ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟਿ.

ਮੁਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਖ. ਮੂੰਹ. ਚੇਹਰਾ. "ਮੁਹ ਕਾਲੈ ਤਿਨਾ ਨਿੰਦਕਾਂ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ੁਹ੍. ਧਾ– ਪਾਗਲ ਹੋਣਾ, ਅਕਲ ਟਿਕਾਣੇ ਨਾ ਰਹਿਣੀ, ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਣਾ,ਭੁੱਲਣਾ,ਧੋਖਾ ਖਾਣਾ.ਇਸੇ ਤੋਂ ਮੂਢ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੋਹ। ੪ ਸਰਵ– ਮੇਰਾ. ਮੇਰੇ. "ਕੋ ਨ ਭਯੋ ਮੁਹ ਸ਼ਾਨੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੁਹੁਸਿਨ. ਅ [محسن] ਵਿ–ਇਹ੍ਸਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉਪਕਾਰੀ.

ਮੁਹੁਸਿਨਫ਼ਾਨੀ. [محسن فانی] ਦੇਖੋ, ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜ਼ਾਹਬ.

ਮੁਹੱਸਿਲ. ਅ [محصل] ਮੁਹੱ੍ਸਿਲ. ਹਾਸਿਲ, ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਅ਼ਮਲਾ ਆਦਿ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਹਹਿ. ਪਾਗਲ ਕਰਦਾ, (ਮੁਹਹਿੰ) ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹ ਧਾ. "ਪੰਚ ਦੂਤ ਮੁਹਹਿ ਸੰਸਾਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਮੁਸਦੇ (ਲੁਟਦੇ) ਹਨ.

ਮੁਹਹੁ. ਮੁਖ ਤੋਂ. ਮੂੰਹੋਂ. "ਮੁਹਹੁ ਕੂੜੁ ਕੁਸਤ ਤਿਨੀ ਢਾਹਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਮੁਹੁਕਮ. ਅ [محکم] ਵਿ–ਹੁਕਮ (ਮਜਬੂਤੀ) ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. "ਮੁਹਕਮ ਫਉਜ ਹਠਲੀ ਰੇ."(ਆਸਾ ਮ:ਪ)

ਮੁਹਕਮਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ.

ਮੁਹਕਮਚੰਦ. ਇਹ ਬੈਸਾਖੀਮੱਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕੁਲੀਨ ਖਤ੍ਰੀ ਵਡਾ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਗੁਜਰਾਤੀਏ ਪਾਸ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਵੀਰਤਾ ਅਰ ਦਿਲੇਰੀ ਦੇਖਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੬੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਥਾਪਿਆ.ਮੁਹਕਮ ਚੰਦ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਅਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੋਂ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਫਲੌਰ ਜਾਗੀਰ ਅਰ "ਦੀਵਾਨ" ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ੧੫ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੮੭੧ (ਸਨ ੧੮੧੪) ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਜਭਗਤ ਵੀਰ ਦਾ ਫਲੌਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਫਲੌਰ ਦਾ ਕਿਲਾ ਜੋ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਮੁਹਕਮਚੰਦ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਕੁੰਜਾਹ (ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੋਤੀਰਾਮ ਭੀ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਆਲਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਮੋਤੀਰਾਮ.

* ਗੁਰਮਤਿ ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਦਾ ਅਰਥ ਬੁਸ ਬੁਸ, ਭੁਸਕ ਭੁਸਕਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਮੁਹੱਕ੍ਕ਼. ਅ [محقق] ਵਿ–ਹੁੱਕ਼ (ਸੱਚਾਈ) ਮਾਲੂਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਸਲਿਯਤ ਢੂੰਡਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਹਚਲਾ. ਵਿ–ਬਕਬਾਦੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ੨ ਖਾਣ ਦਾ ਲਾਲਚੀ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ.

ਮੁਹਛਿਦ ਸੰ. ਮੋਹ–ਛਿਦ. ਅਗ੍ਯਾਨ ਭਰੀ ਇੱਛਾ. ਝੂਠੀ ਉਮੀਦ। ੨ ਭਾਵ–ਮਾਯਾ-
ਮੁਹਛਿਦਗੀ ਧਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਸ।
ਮੁਹਛਿਦਾ ੩ ਮੁਹਤਾਜੀ. ਮੁਥਾਜੀ. "ਜਿਸਨੋ ਤੂ ਪੂਛ ਵਲਿ, ਤਿਸੁ ਕਿਆ ਮੁਹਛਿਦਗੀ ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ਪ) "ਜਾ ਤੂੰ ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ, ਤਾ ਕਿਆ ਮੁਹਛਿਦਾ ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ)

ਮੁਹਜੰਗ. ਦੇਖੋ, ਮੁਜੰਗ.

ਮੁਹਡ੍ਹਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਢਾ. ਕੰਨ੍ਹਾ. ਸ੍ਕੰਧ. "ਪਿਛਾ
ਮੁਹਡਾ ਫੇਰਿ ਨ ਮੁਹਡ੍ਹਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ)

ਮੁਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਾਗਲ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹ ਧਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਸਣਾ.

ਮੁਹਣੈਹਾਰ ਵਿ–ਪਾਗਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹ
ਮੁਹਣੈਹਾਰੁ ਧਾ। ੨ ਮੋਹਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਮੁਸਣ (ਚੁਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸ ਧਾ.

ਮੁਹਤ. ਸੰ. ਮੁਹੂਰ੍ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੋ ਘੜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ. ੪੮ ਮਿਨਟਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ । ੨ ਲਹਜ਼ਾ. ਛਣ. "ਘੜੀ ਮੁਹਤ ਕਾ ਪਾਹੁਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ)

ਮੁਹਤਕ. ਮੁਹੂਰ੍ਤ–ਇਕ. "ਘਰੀ ਮੁਹਤਕ ਬੇਲਾ ਆਈ." (ਸਾਰ ਛਿਤ ਮ: ਪ)

ਮੁਹਤਮਿਮ. ਅ [مہتمم] ਵਿ–ਇਹਤਿਮਾਮ (ਪ੍ਰਬੰਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁਹਤਾਈ. ਮੁਹਤਾਜੀ. ਹਾਜਤਮੰਦੀ. ਲੋੜ. "ਸਗਲ ਚੁਕੀ ਮੁਹਤਾਈਐ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ)

ਮੁਹੁਤਾਜ. ਅ [محتاج] ਵਿ–ਹੁਾਜਤਮੰਦ. ਲੋੜਵਾਲਾ.

ਮੁਹਤਾਜਿ ਫ਼ਾ [محتاجی] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਜਤਮੰਦੀ. ਲੋੜ।
ਮੁਹਤਾਜੀ ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ. "ਸਭ ਮੁਹਤਾਜੀ ਕਢੈ ਤੇਰੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) "ਤਿਨ ਚੁਕੀ ਮੁਹਤਾਜੀ ਲੋਕਨ ਕੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੪)

ਮੁਹਤਾਜੁ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਤਾਜ. "ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੁਹਤਾਜੁ ਭਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) "ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੁਹਤਾਜੁ ਪੰਡਿਤੁ ਕਹਾਵੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਮੁਹਤਾਣਾ. ਵਿ–ਮੂੰਹਜ਼ੋਰ. ਉਹ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਲਗਾਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਤੋਂ ਨਾ ਰੁਕੇ। ੨ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਨਾ ਰਖ ਸਕੇ। ੩ ਜ਼ਿੱਦੀ.

ਮੁਹਤਿਕ. ਮੁਰੂਤ੍–ਇਕ. ਦੋ ਘੜੀ ਮਾਤ੍। ੨ ਛਣ ਭਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਤ.

ਮੁਹਤੁ. ਮੁਹੂਰ੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਤ. "ਸਾ ਘੜੀ ਸੋ ਮੁਹਤੁ ਸਫਲੁ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਚਿਤੁ ਆਵੈ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਮੁਹਲਤਿ ਮੁਹਤੁ ਨ ਜਾਣਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਮੋਹਿਤ. ਕੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ.

ਮੁਹਨ. ਮੋਹਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੁਸਨ. ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸ ਧਾ. "ਪੰਚ ਚੋਰ ਤਿਨਾ ਘਰ ਮੁਹਨ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਮੁਹਨ੍ਹੇਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਜੇਹਾ ਨ੍ਹੇਰਾ (ਅੰਧਕਾਰ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਨਾ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਵੇ. ਪਹਿ ਫਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਵੇਲਾ.

ਮੁਹਫੇਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਮੁਖ ਹੋਣਾ. "ਮੁਹਿ ਫੇਰਿਐ ਮੁਹੁ ਜੂਠਾ ਹੋਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰਾ) ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਖ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮੁਹਬਤਿ. ਅ [محبت] ਮੁਹੱਬਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੁੱਬ (ਪਿਆਰ) ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰੇਮ. ਸਨੇਹ. "ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਬਤਿ ਜਿਨ੍, ਸੋਈ ਸਚਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਮੁਹਬਤੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਮੁਹਬਲ. ਅ. مہبل ਮਿਹਬਲ. ਵਿ-ਚਾਲਾਕ. ਫੁਰਤੀਲਾ. ਚਪਲ. ਚੰਚਲ। ੨ ਸਾਵਧਾਨ। ੩ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ. ਤਤਪਰ. "ਬਹੁਰ ਫੌਜ ਕਹਿਲੂਰ ਕੀ ਭਈ ਮੁਹਬਲ ਆਨ." ਅਰ-"ਦੁਇ ਰਾਜਾ ਜੋਧਾ ਬਲੀ ਭਏ ਮੁਹਬਲ ਆਨ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਮੁਹੱਬਤ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਬਤਿ.

ਮੁਹੱਬਤੀ. ਵਿ-ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਮੀ.

ਮੁਹਮਲ. ਅ. مہمل ਵਿ-ਇਹਮਾਲ (ਅਧੂਰਾ ਛੱਡਿਆ) ਹੋਇਆ। ੨ ਅਰਥ ਬਿਨਾ. ਨਿਰਰਥਕ.

ਮੁਹ ਮੁੰਦਣਿ. ਸੰਗਜਾ-ਖਾਮੋਸ਼ੀ. ਮੌਨ.

ਮੁਹੱਯਾ. ਵਿ-ਮੋਹਨ ਕਰੈਯਾ। ੨ ਅ. مہیا ਵਿ-ਹਯਤ (ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ) ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਤਿਆਰ। ੪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਮੁਹੱਯੁੱਦੀਨ. ਅ. محی الدین ਵਿ-ਦੀਨ (ਧਰਮ) ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮਜਹਬ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਹਰ. ਫ਼ਾ مہر ਸੰਗਜਾ-ਮੁਦ੍ਰਾ. ਛਾਪ। ੨ ਸੁਵਰਣ-ਮੁਦ੍ਰਾ. ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ.

ਮੁਹਰਖ } ਦੇਖੋ, ਮੁਰੱਖਾ ੨. "ਕਹਿ ਸਤਗੁਰੁ ਮੁਹਰਖੇ
ਮੁਹਰਖਾ } ਦੁੜਾਏ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਵੱਰਿਖ.

ਮੁਹਰਾ. ਸੰਗਜਾ-ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ. ਅੱਗਾ। ੨ ਫ਼ਾ مہرہ ਮੋਹਰਾ. ਮਣਕਾ। ੩ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਗੋਟੀ.

ਮੁਹਰਾਲੀ. ਵਿ-ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀ. ਬਹੁਤ ਵਧਕੇ. ਅਤਸੰਤ. "ਮਾਰ ਮਚੀ ਮੁਹਰਾਲੀ ਅੰਦਰ ਖੇਤ ਦੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਰੈਲੀ.

ਮੁਹਰੀ. ਸੰਗਜਾ-ਘੋੜੇ ਗਊ ਆਦਿ ਦੇ ਮੁਖ ਪੁਰ ਪਹਿਰਾਇਆ ਰੱਸਾ. ਮੁਖਬੰਧਨ। ੨ ਅਗ੍ਰਭਾਗ. ਮੁਖ ਅਸਥਾਨ. "ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਮੇ ਮੁਹਰੀ ਖੋਲ੍ਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਆਵੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲਿਆ। ੩ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਮੁਖਬੰਧਨ ਸਹਿਤ ਦਿੱਤਾ ਘੋੜਾ ਭੈਂਸ ਊਠ ਬੈਲ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂ। ੪ ਦਹਾਨਾ. ਲਗਾਮ.

ਮੁਹਰੂ. ਰੰਧਾਵਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਅਤੇ ਧਰਮਵੀਰ ਹੋਇਆ. "ਛੱਜੂ ਗੱਜੂ ਮੁਹਰੂ ਰੰਧਾਵਾ ਤੇ ਸੁਜਾਨਾ ਬੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੁਹਰੇਲੀ } ਵਿ-ਆਗੂ. ਮੁਰੈਲੀ. "ਇਕ ਤੋ ਸੰਗਤ
ਮੁਹਰੈਲੀ } ਕੋ ਮੁਹਰੇਲੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੁਹੱਰਮ. ਅ. محرم ਵਿ-ਹ੍ਰਾਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਹ੍ਰਾਮ ਹੈ. ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਦਿਨ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਸ਼ੀਆ ਲੋਕ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਤਾਜ਼ੀਏ ਬਣਾਕੇ ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੇਹੋਏ ਇਮਾਮਬਾੜੇ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਦਫਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸੈਨ.

ਮੁਹੱਰਮ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਦਿਨ ਸੁੰਨੀ ਲੋਕ ਭੀ ਤਿਉਹਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਆਦਮ ਹਵਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਮੌਤ, ਬਹਿਸ਼ੂ ਅਤੇ ਦੋਜ਼ਖ਼ ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ.

ਮੁਹੱਰਿਰ. ਅ. محرر ਤਹ੍ਰੀਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਨਸ਼ੀ. ਲੇਖਕ. ਲਿਖਾਰੀ.

ਮੁਹਲਕ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਲਿਕ.

ਮੁਹਲਤ } ਅ. مہلت ਸੰਗਜਾ-ਅਵਧਿ. ਵੇਲੇ ਦੀ
ਮੁਹਲਤਿ } ਹੱਦ. "ਮੁਹਲਤਿ ਪੁੰਨੀ ਚਲਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ.

ਮੁਹਲਾ. ਸੰਗਜਾ-ਮੁਸ਼ਲ. ਮੂਸਲ. ਮੂਲ੍ਹਾ.

ਮੁਹਲਿਕ. ਅ. مہلک ਵਿ-ਹਿਲਾਕ (ਵਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਹਲੀ. ਛੋਟਾ ਮੂਸਲ. ਮੂਲ੍ਹੀ. "ਤੁਖ ਕਉ ਮੁਹਲੀ ਲਾਇ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਮੁਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਲੁਟਵਾਉਣਾ. ਚੁਰਵਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸ ਧਾ। ੨ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ। ੩ ਠਗਾ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹ ਧਾ. "ਸੂਤੇ ਗਏ ਮੁਹਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਮੁਠਾ ਆਪਿ ਮੁਹਾਏ ਸਾਥੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮੁਹ੍ਹਾਸਰਾ. ਅ. محاصرہ ਹ੍ਰਸਰ (ਰੋਕਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਘੇਰਾ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਮੁਹ੍ਹਾਸਿਬ. ਅ. محاسب ਹ੍ਰਿਸਾਬ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਹ੍ਰਿਸਾਬੀ. ਗਣਿਕ.

ਮੁਹਾਸਿਲ. ਅ. محاصل ਮੁਹ੍ਹਾਸਿਲ. ਵਿ-ਹ੍ਰਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. "ਸਦਾ ਮੁਹਾਸਿਲ ਬੰਟੈ ਦਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੁਹਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹਾਕਾ.

ਮੁਹਾਣ } ਮੁਖਾਗ੍ਰ. ਨੋਕਜ਼ਬਾਂ. ਕੰਠ. "ਰੜੋ ਦੇਸ
ਮੁਹਾਣਾ } ਦੇਸਾਨ ਵਿਦਜਾ ਮੁਹਾਣੰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਅਗ੍ਰ ਭਾਗ. ਅੱਗਾ। ੩ ਮੁਖੀਆ. ਆਗੂ. "ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮ ਦੀਨਮੁਹਾਣੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਮਾਹੀਗੀਰ. ਧੀਵਰ। ੫ ਮਲਾਹ. "ਬਿਚ ਜਹਾਜ ਸਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ। ਤਿਸ ਮੇ ਨਾਮ ਮੁਹਾਣਾ ਸੁੰਦਰ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੁਹਾਫਾ. ਅ. محافہ ਮੁਹ੍ਹਾਫ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ-ਹ੍ਰੋਫ਼ (ਹੋਦੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਵਸ੍ਤੂ). ਡੋਲੀ. ਪਾਲਕੀ। ੨ ਜ਼ਨਾਨੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਡੋਲਾ. "ਏਕ ਮੁਹਾਫਾ ਸੁਠ ਬਨਵਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੁਹਾਫਿਜ. ਅ. محافظ ਮੁਹ੍ਹਾਫ਼ਿਜ. ਵਿ-ਹ੍ਰਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਕਕ. ਰਾਖਾ.

ਮੁਹਾਬ. ਅ. مہاب ਮਹਾਬ. ਵਿ-ਹੈਬਤਨਾਕ. ਭਯਾਨਕ. "ਸਭੈ ਮੁਹਾਬ ਸ਼ਹੀਦ ਗਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਨ ਮੋਹ ਮੁਹਾਬਾ." (ਭਾਗੁ)

ਮੁਹਾਰ. ਅ. مہار ਮਿਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ-ਊਠ ਦੀ ਨਕੇਲ. "ਚਲਜੋ ਜਾਤ ਬਿਨ ਗਹੇ ਮੁਹਾਰੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਮਹਾਰ ਅਥਵਾ ਮੁਹਾਰ. ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦੇ ਮੁਖ ਮਸ੍ਰਕ ਪੁਰ ਪਹਿਰਾਇਆ ਸਾਜ. ਪੂਜ਼ੀ. "ਦੇਇ ਮੁਹਾਰ ਲਗਾਮੁ ਪਹਿਰਾਵਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਮੁਹਾਰਨੀ. ਸੰਗਜਾ-ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਬਾਰਾਂ ਅੱਖਰੀ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਹਿਤ ਵਰਣਮਾਲਾ। ੨ ਸੰਥਾ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਮੁਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਾਰ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਮੁਹ੍ਹਾਲ. ਅ. محال ਵਿ-ਜੋ ਹ੍ਰਵਲ (ਅਣਹੋਂਦ) ਦਾ ਭਾਵ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਅਸੰਭਵ. ਜਿਸ ਦਾ ਹੋਣਾ ਨਾ-ਮੁਮਕਿਨ ਹੋਵੇ.

ਮੁਹ੍ਹਾਵਰਾ. ਅ. محاورہ ਸੰਗਜਾ-ਹ੍ਰੋਰ (ਕਥਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੋਲ ਚਾਲ। ੨ ਭਾਵ-ਯੋਗਜ਼ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ। ੩ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਉ (idiom). ੪ ਅਭਜਾਸ.

ਮੁਹਿ. ਮੁਖ. "ਮੁਹਿ ਡਿਠੈ ਤਿਨ ਕੈ ਜੀਵੀਐ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੨) ੨ ਮੁਸਕੇ (ਚੁਰਾਕੇ). "ਘਰੁ ਮੁਹਿ ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਮੁਹਰੇ. ਅੱਗੇ. "ਮੁਹਿ ਚਲੈ ਸੁ ਅਗੈ ਮਾਰੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਓਮੀ। ੪ ਵਿ-ਮੋਹਿਤ. "ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਮੁਹਿ ਜਾਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮੋਹਿਤ ਹੋਜਾਤ। ੫ ਮੁਖ ਪੁਰ. ਮੂੰਹ ਉੱਪਰ. "ਮੰਨੈ ਮੁਹਿ ਚੋਟਾ ਨਾ ਖਾਇ." (ਜਪੁ) "ਮੂਰਖ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਮੁਹਿਮਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੬ ਸਰਵ-ਮੁਝੇ. ਮੈਨੂੰ. "ਮੁਹਿ ਆਗਜਾ ਕਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੁਹਿੰਜਾ } ਸਿੰਧੀ. ਮੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿੰਜਾ.
ਮੁਹਿੰਜੋ }

ਮੁਹਿੰਜੋਪਿਰੀ. ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਿਯ. ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ.

ਮੁਹਿੱਬ. ਅ. ਵਿ-ਹੁੱਬ (ਪਜਾਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ੍ਤ.

ਮੁਹਿਮ } ਅ. مہتم ਮੁਹਿੱਮ. ਸੰਗਜਾ-ਹੱਮ (ਫ਼ਿਕਰ)
ਮੁਹਿੰਮ } ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ। ੨ ਭਾਵ-ਲਸ਼ਕਰਕਸ਼ੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਵਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਲੈਜਾਣਾ.

ਮੁਹਿਮਾਰਿ. ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ. ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਅਖਤਯਾਰ ਕਰਕੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਹਿ ੫.

ਮੁਹਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਕਾਮਦੇਵ. ਅਨੰਗ। ੨ ਮੂਰਖ. ਬੇ ਸਮਝ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਹਰ.

ਮੁਹ੍ਹੀਤ੍ਰ. ਅ. محیط ਵਿ-ਹ੍ਰੋਤ (ਘੇਰਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਸਮੁੰਦਰ.

ਮੁਹੀਬ. ਅ. مہیب ਵਿ-ਹੈਬਤਨਾਕ. ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਉਣਾ.

ਮੁਹੀਮ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਿੰਮ. "ਲੜ ਲੜ ਕਰਨ ਮੁਹੀਮ." (ਭਾਗੁ)

ਮੁਹੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੱਯਾ.

ਮੁਹੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ-ਮੁਖ. "ਮੁਹੁ ਮਾਸੈ ਕਾ ਜੀਭ ਮਾਸੈ ਕੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਵਾਰ. ਫੇਰ. ਪੁਨ: (मुहुर्).

ਮੁਹੁਰ ਮੁਹੁ. ਸੰ. मुहुर्मुहुः. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਵਾਰ ਵਾਰ. ਫਿਰ ਫਿਰ. ਪੁਨ: ਪੁਨ:. ਹਟ ਹਟਕੇ.

ਮੁਹੂਰਤ. ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਤ.

ਮੁਹੂਰ ਮੁਹੂ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੁਰ ਮੁਹੁ. "ਚਾਤ੍ਰਕ ਚੀਤ ਮੁਹੂਰ ਮੁਹੂ ਰਟ." (ਨਾਪ੍)

ਮੁਹੇ. ਮੋਹਿਤ ਹੋਏ। ੨ ਮੁਸ਼ੇ. ਲੁੱਟੇ. ਚੁਰਾਏ. "ਤੇ ਸਾਕਤ ਮੂੜ ਮੁਹੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਮੁਹੇਮੁਹਿ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ. "ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਪਾਣਾ ਖਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਵਾਰ ਵਾਰ (ਪੁਨ: ਪੁਨ:) ਜੁੱਤੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਆਮੋਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ੩ ਮੁਸ਼ ਮੁਸ਼ (ਚੁਰਾ ਚੁਰਾ) ਕੇ.

ਮੁਹੈ. ਮੋਹਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮੁਸਦਾ ਹੈ. ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਚੁਰਾਵੇ. "ਜੇ ਮੋਹਾ ਕਾ ਘਰੁ ਮੁਹੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਦੇਖੋ, ਮੁਹੈ ਮੁਹਿ.

ਮੁਹੈ ਮੁਹਿ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ. "ਮਾਰ ਮੁਹੈ ਮੁਹਿ ਖਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ੨.

ਮੁਹੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੱਯਾ.

ਮੁਹੋ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੋ.

ਮੁਹੋ ਮੁਹੁ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੁਰ ਮੁਹੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ੨.

ਮੁਹੋ. ਮੁਖ ਤੋਂ. ਮੁਖ ਸੇ. "ਮੁਹੋ ਕਿ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐ?" (ਜਪੁ)

ਮੁਹੰਦਾ. ਮੋਹਨ ਕਰੰਦਾ। ੨ ਮੁਸਦਾ. ਚੁਰਾਉਂਦਾ। ੩ ਚੁਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ.

ਮੁਹੰਮਦ. ਅ. محمد ਮੁਹੰਮਦ. ਵਿ-ਹ੍ਰਮਦ (ਸਲਾਹਿਆ) ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਤ. ਤਅ੍ਰੀਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਆਚਾਰਯ, ਕੁਰੇਸ਼ਵੰਸ਼ੀ ਅ੍ਬਦੁੱਲਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਆਮਿਨਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਰ ਵਿੱਚ ੨੦ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੫੭੧ ਨੂੰ ਜਨਮਿਆ. ਹ੍ਰਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਰਿਤ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਮੰਦਿਰ ਕਾਬਾ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਪੂਰਣ ਸੀ, ਉਹ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਬਦੁਲ ਮੁਤੱਲਿਬ ਦੇ ਹੀ ਸਪੁਰਦ ਸੀ. ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਕਰੀ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਤੀਤ ਹੋਈ. ੨੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮੱਕੇ ਦੀ "ਖ਼ਦੀਜਾ" ਨਾਮਿਕ ਧਨਵਾਨ ਬਿਧਵਾ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਬਸਰੇ ਦਮਿਸ਼ਕ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ਖ਼ਦੀਜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤੋਂ ਇਤਨੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ੪੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪੁਨਰਵਿਆਹ ਕਰਲਿਆ. ਖ਼ਦੀਜਾ ਤੋਂ ਦੋ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਬੇਟੀਆਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈਆਂ.

ਜਦ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਮਰ ੩੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ, ਤਦ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਦਿਰ ਬਹੁਤ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਸੀ. ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਜਦ ਨਵੀਂ ਉਸਾਰੀ ਆਰੰਭੀ, ਤਦ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੋਇਆ ਕਿ "ਸੰਗ ਅਸਵਦ" ਨੂੰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੋਣ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਵਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੀ ਚੋਣ ਹੋਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਆਹ ਪੱਥਰ ਉਠਾਕੇ ਕਾਬੇ ਦੀ ਕੰਧ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ. ਮੰਦਿਰ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਪੁਰ ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਙ "ਹਬਲ" ਦੇਵਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਹੋਰ ਬੁਤ ਰੱਖੇਗਏ.

੨੯ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਅਤੇ ਧ੍ਯਾਨਪਰਾਇਣ ਜਾਪਦੇ ਸਨ. ਬਾਹਰ ਏਕਾਂਤ ਜਾਕੇ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਇਆ ਕਰਦੇ ਅਰ ਦੀਵਾਨੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ. ਮੱਕੇ ਪਾਸ ਦਾ "ਹਿਰਾ" ਪਹਾੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਸੀ.

੪੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹ਼ਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਿਰਾ ਪਹਾੜ ਦੀ ਕੰਦਰਾ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਫਰਿਸ਼੍ਤਾ ਜਬਰਾਈਲ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਪੈਗ਼ਾਮ ਦਿੱਤਾ. ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ "ਪੈਗ਼ੰਬਰ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ.ਸਭ ਤੋ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਖ਼ਦੀਜਾ, ਫੇਰ ਅ਼ਲੀ, ਜ਼ੈਦ ਅਤੇ ਅਬੂਬਕਰ ਆਏ.

ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਬਰਾਈਲ ਫਰਿਸ਼੍ਤੇ ਰਾਹੀਂ ਵਹੀ ਉਤਰਦੀ ਸੀ, ਕਦੇ ਧ੍ਯਾਨਪਰਾਇਣ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਧਾ ਪੈਗ਼ਾਮ ਪੁੱਜਦਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਗ਼ਾਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਪੁੱਜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ "ਆਯਤ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ ਕ਼ੁਰਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਰਾਨ.

ਜਦ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਮਰ ੫੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ, ਤਦ ਖ਼ਦੀਜਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ "ਸੌਦਾਹ" ਨਾਮਕ ਬਿਧਵਾ ਨਾਲ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ ਅਰ ਅਬੂਬਕਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ "ਆਯਸ਼ਾ" ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੇਵਲ ੭ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ,ਉਸ ਨਾਲ ਮੰਗਨੀ ਹੋਈ ਅਰ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਨਿਕਾਹ ਹੋਇਆ. ਆਯਸ਼ਾ ਹ਼ਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ੫੮ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ੬੭ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗਕੇ ਮਦੀਨੇ ਮੋਈ ਹੈ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ "ਅ਼ੰਮੁਲ ਮੋਮਨੀਨ" (ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਹ਼ਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਮੱਕੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਵਧਗਿਆ,ਪਰ ਮਦੀਨੇ ਦੇ ਯਾਤ੍ਰੀ ਜੋ ਕਾਬੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਗਏ, ਅਰ ਮੱਕੇ ਨਾਲੋਂ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਧ ਗਈ.

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਸਨ ੬੨੨ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਭੱਜਕੇ ਮਦੀਨੇ ਜਾਣਾਪਿਆ, ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜੁਦਾਈ. ਸੋ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਹਿਜਰ (ਵਿਛ਼ੋੜਨ) ਦਾ ਜੋ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਆਪ੍ਤਿਕ ਸਾਲ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ. ਮਦੀਨੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਸ੍ਜਿਦ ਬਣਵਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ "ਮਸਜਿਦੁਲਨਬੀ" ਅਖਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਮੱਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਦੀਨੇ ਭੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੈਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣ ਦਿੱਤਾ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਜਮਾਂ ਹੋਕੇ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਚੜ੍ਹਆਏ.ਪਹਿਲਾ ਜੰਗ ਰਮਜ਼ਾਨ ਹਿਜਰੀ ੨ (ਮਾਰਚ ਸਨ ੬੨੪) ਨੂੰ "ਬਦਰ" ਦੇ ਮਕਾਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਥੋੜੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਿੱਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਰਹੀ. ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਵਧਗਏ ਅਰ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਹ਼ਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਹੀ ਫ਼ਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ.

ਸਨ ੬੩੦ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੧੦੦੦੦ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਮੱਕੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਕਾਬਾ ਮੱਲਿਆ, ਅਤੇ "ਸੰਗ ਅਸ੍ਵਦ" ਨੂੰ ਚੁੰਮਕੇ "ਹਬਲ" ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਗ਼ਰਜ਼ ਨਾਲ ਚੂਰਣ ਕੀਤਾ, ਅਰ ੩੬੦ ਬੁੱਤ ਭੰਨਕੇ ਮੰਦਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟੇ. ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਨਮਾਜ਼ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀਆਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹ਼ਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਉਸ ਮੰਦਿਰ ਨੂੰ "ਕਿਬਲਾ" ਥਾਪਿਆ, ਅਰ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਮੁੰਹ ਕਿਬਲੇ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੋ.

ਸਨ ੬੩੨ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਤਾਪ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸਮਾ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿਕੇ, ੮ ਜੂਨ ਨੂੰ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਬਰ "ਹ਼ੁਜਰਾ" ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ.ਹ਼ੁਜਰੇ ਵਿੱਚ ਅਬੂਬਕਰ ਅਤੇ ਉਮਰ ਦੀ ਭੀ ਕਬਰ ਹੈ ਅਰ ਇੱਕ ਕ਼ਬਰ ਦੀ ਥਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਛੱਡੀਹੋਈ ਹੈ.

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌ ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਅਤੇ ਦੋ ਦਾਸੀਆਂ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਸਨ. ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ੧੧ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੯ ਬਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਅਰ ਇੱਕ ਕੁਆਰੀ ਆਯਸ਼ਾ ਨਾਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜ਼ੈਦ ਦੀ ਤਲਾਕੀ ਹੋਈ "ਜ਼ੈਨਬ" ਨਾਲ ਹੋਈ. ਜ਼ੈਦ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੁਤਬੰਨਾ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਔਰਤ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਸ਼ਰਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ, ਪਰ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਖ਼ਾਸ ਹੁਕਮ ਇਸ ਸ਼ਾਦੀ ਲਈ ਆਗਿਆ ਸੀ.ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਰਾਨ ਸ਼ੂਰਤ ੩੩, ਆਯਤ ੩੬.

ਇਨ੍ਹਾਂ ੧੧ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੋ ਦਾਸੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਈਸਾਇਨ ਮੋਰੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਯਹੂਦਮਤ ਦੀ "ਰਿਹਾਨਹ" ਸੀ.

ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੁੱਲ ਬੱਚੇ ਸੱਤ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਬੇਟੀਆਂ ਖ਼ਦੀਜਾ ਤੋਂ ਹੋਏ. ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਵਲ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਫਾਤਿਮਾ ਸੰਤਾਨ ਵਾਲੀ ਹੋਈ, ਬਾਕੀ ਪੰਜ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ. ਇੱਕ ਬੇਟਾ ਮੋਰੀ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ, ਜੋ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਰਗਿਆ.

ਹ਼ਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਲਿਖਣ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਅਗ੍ਯਾਤ ਸਨ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਉੱਮੀ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਮੁਹੰਮਦਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਲਾਏਹੋਏ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਮ "ਇਸਲਾਮ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ.

ਮੁਹੰਮਦ ਅ਼ਲੀ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫ਼ੌਜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਮੁਖ਼ਲਸਖ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ.

ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ. ਫ਼ਰਰੁਖ਼ ਸਿਯਰ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਸ਼ੰਮਤ ੧੭੭੬ (ਸਨ ੧੭੧੯) ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਵਡਾ ਆਰਾਮਤਲਬ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕਤਲਾਮ ਕੀਤੀ ਅਰ ੩੨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਮਾਲ ਲੁੱਟਕੇ ਲੈਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੪੨.

ਮੁਹੰਮਦ ਕ਼ਾਸਿਮ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸਤਾ ੫.

ਮੁਹੰਮਦਖ਼ਾਨ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਜੱਟੂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ.

ਮੁਹੰਮਦ ਗੋਰੀ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗ਼ੋਰੀ.

ਮੁਹੰਮਦਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀ.

ਮੁਹੰਮਦੀ. ਹ਼ਜਰਤਮੁਹੰਮਦ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਇਸਲਾਮਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਸਲਮਾਨ.

ਮੁਹੰਮਦੀ ਪੈੱਲਾ. ਖ਼ਾ. ਉਸਤਰਾ. ਕ਼ੁਰ.

ਮੁਹਜ਼ਤਿ. ਮੋਹ (ਅਗ੍ਯਾਨ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮੁਕ੍ਯੱਸ਼ਰ. ਅ [illegible] ਵਿ–ਜੋ ਕ਼ਸ਼ਰ (ਛਿਲਕੇ ਬਿਨਾ) ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ. ਛਿੱਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਮੁਕਟ. ਸੰ. ਮੁਕੁਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ। ੨ ਤਾਜ। ੩ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ. "ਜਟਾ ਮੁਕਟ ਤਨਿ ਭਸਮ ਲਗਾਈ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਮੁਕਣਾ. (ਸੰ. ਮੁਕ੍. ਛੁਟਕਾਰਾ–ਤ੍ਯਾਗ) ਕ੍ਰਿ–ਮਰਣਾ. ਖ਼ਤਮ ਹੋਣਾ। ੨ ਚੁਕ੍ਨਾ. ਕਮ ਹੋਣਾ.

ਮੁਕਤ. ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤ. ਵਿ–ਛੁਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਆਜ਼ਾਦ. ਨਿਰਬੰਧ. "ਮੁਕਤ ਭਏ ਪ੍ਰਭ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖੰ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਕ੍ਤਾ. ਮੋਤੀ. "ਮੁਕਤ ਲਾਲ ਅਨਿਕ ਭੋਗ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਮੁਕਤਸਰ. ਜ਼ਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ "ਮੁਕਤਸਰ" ਸਰੋਵਰ ਹੈ. ਇਸ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲਾਂ "ਖਿਦਰਾਣਾ" ਸੀ. ਵਰਖਾ ਦਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪਾਣੀ ਆਕੇ ਇੱਥੇ ਇਤਨਾ ਜਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਲਭਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਜਲ ਪੀਣ ਲਈ ਇਸ ਥਾਂ ਆਉਂਦੇ. ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਸੂਬਾ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤਾਕ਼ਬ ਕਰਦਾ ਮਾਲਵੇ ਆਇਆ, ਤਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਾਲ ਨੂੰ ਕਬਜੇ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਹੋਇਆ ਅਰ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ. ਭਾਈ ਮਹਾਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਬੇਦਾਵਾਪਤ੍ਰ ਚਾਕ ਕਰਵਾਕੇ ਇੱਥੇ ਟੁੱਟੀ ਸਿੱਖੀ ਗੰਢੀ ਹੈ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਪਦਵੀ ਬਖ਼ਸ਼ਕੇ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੁਕਤਸਰ" ਰੱਖਿਆ ਅਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਦੇਹ ਸਸਕਾਰੇ. ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਇਤਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ–

(ੳ) ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ. ਇੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ.

(ਅ) ਟਿੱਬੀਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਉਹ ਟਿੱਬੀ,ਜਿੱਥੋਂ ਕਲਗੀਧਰ ਤੁਰਕੀ ਸੈਨਾ ਪੁਰ ਬਾਣਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ.

(ੲ) ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ. ਜਿੱਥੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕੈਂਪ ਸੀ.

(ਸ) ਵਡਾ ਦਰਬਾਰ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ੪੩੦੦ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈ.

ਇਸ ਗੁਰਧਾਮ ਪੁਰ ਹਰ ਸਾਲ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਭ਼ਰਦਾ ਹੈ. ਮੁਕਤਸਰ ਬੀ. ਬੀ. ਐਂਡ ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵੀਹ ਮੀਲ ਹੈ.

ਮੁਕਤਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੩੧.

ਮੁਕਤਨਾਮਾ. ਇੱਕ ਰਹਿਤਨਾਮਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੱਸੇ ਹਨ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਅਰ ਸੋਸ਼ਾਖੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ. ਗੁਰੂਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਕੁਝ ਵੱਧ ਘੱਟ ਕਰਕੇ ਤੀਜੀ ਰੁੱਤ ਦੇ ਪੰਜਾਹਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਮੁਕਤਪ੍ਰਾਣ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਛੁਟਗਏ ਹਨ, ਮੁਰਦਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਣ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਮੁਕਤ. ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤ.

ਮੁਕਤਭਾਸਾ } ਖੁਲ੍ਹੀ ਬੋਲੀ.ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਛੰਦਬੱਧ ਨਹੀਂ.
ਮੁਕਤਭਾਖਾ }

ਮੁਕਤਮਾਰਗ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਰਹਿਤਨਾਮਾ. ਇਹ ਮੁਕਤਨਾਮੇ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ.

ਮੁਕਤਮਾਲ. ਮੁਕ੍ਤਾ (ਮੋਤੀ) ਮਾਲਾ. ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਮੌਕ੍ਤਿਕਹਾਰ. ਮੌਕ੍ਤਿਕਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤ ੩.

ਮੁਕਤਾ. ਵਿ–ਮੁਕ੍ਤ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਮੁਕ੍ਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਇਆ. ਭੇਦ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਗੱਠ ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ. "ਜਿਹ ਘਟਿ ਸਿਮਰਨੁ ਰਾਮ ਕੋ ਸੋ ਨਰੁ ਮੁਕਤਾ ਜਾਨੁ." (ਸ: ਮ: ੯) "ਮੁਕਤੋ ਸੋਵੈ, ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਹਿਰਦੇ ਕਾ ਮੁਕਤਾ ਮੁਖ ਕਾ ਸਤੀ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੈਨੰ) ੨ ਅਲਗ. ਕਿਨਾਰੇ. "ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੁਹਾ ਤੇ ਮੁਕਤਾ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਅਲੇਪ. "ਸੂਰ ਮੁਕਤਾ ਸਸੀ ਮੁਕਤਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੪ ਖੁਲ੍ਹਾ. ਕੁਸ਼ਾਦਾ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਮਾਰਗੁ ਮੁਕਤਾ."(ਰਾਮ ਮ:੫) ੫ ਅਤੁੱਟ. ਜੋ ਮੁੱਕੇ ਨਾ. "ਮੁਕਤੇ ਭੰਡਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਤ੍ਰਾ ਬਿਨਾ ਅੱਖਰ. ਜਿਸ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਗ ਨਹੀਂ। ੭ ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤੇ। ੮ ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤਾ. ਮੋਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਜਮੁਕਤਾ। ੯ ਅ [illegible] ਮੁਕ੍ਤੁਅ. ਵਿ–ਕ਼ਤ੍ਅ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੧੦ ਤੁਰ (ਤ੍ਰੈ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

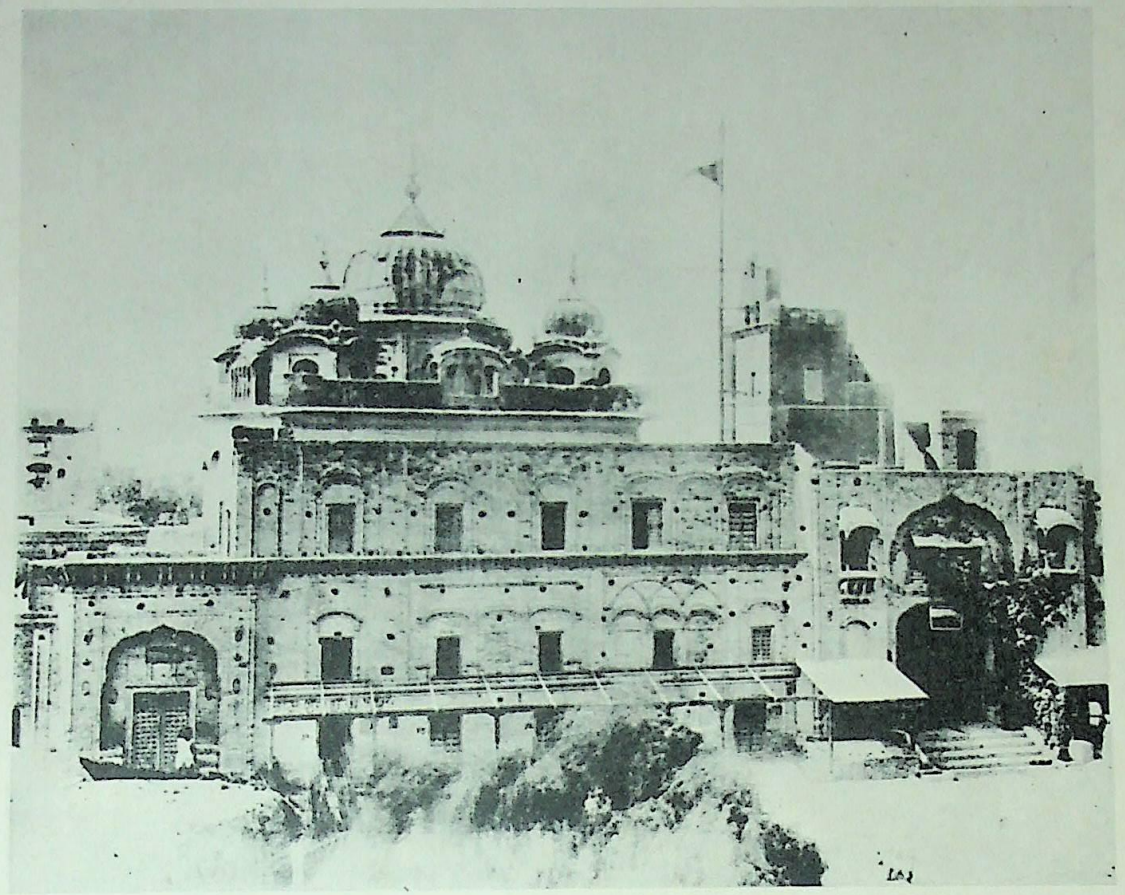

ਪੰਨਾ 980 ਦਰਬਾਰ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 980

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫੈਸਲਾਸ਼ੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਾਤੀ। ੧੧ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਰੋਡੇ ਦੀ ਮੁਕਤਾ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. "ਜਟਾਜੂਟ ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਹੋਇ। ਮੁਕਤਾ ਫਿਰੈ ਬੰਧ ਨਹੀ ਕੋਇ." (ਮਾਤ੍ਰਾ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ)

ਮੁਕਤਾ ਉਪਬਨ. ਮੋਤੀਬਾਗ.

ਮੁਕਤਾਹਲ. ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤਾਫਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਤੀ। ੨ ਮੁਕ੍ਤਾਵਲਿ. ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀ. ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ. "ਕਾਹੂ ਮਹਿ ਮੋਤੀ ਮੁਕਤਾਹਲ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਮੁਕਤਾਫਲ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਾਹਲ ੧.

ਮੁਕਤਾਮਣਿ. ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤਾਮਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਤੀ ਰਤਨ। ੨ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੋਮਰ ਦਾ ਰੂਪ (ੲ). ੪ ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ੧੫.

ਮੁਕਤਾ ਮੁਕਤ. ਮੁਕ੍ਤ–ਅਮੁਕ੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਮੁਕਤਾਵਲਿ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਾਹਲ ੨.

ਮੁਕਤਿ. ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਛੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮੁਚ੍ ਧਾਤੁ ਹੈ. "ਹਉਮੈ ਪੈਖੜੁ ਤੇਰੇ ਮਨੈ ਮਾਹਿ। ਹਰਿ ਨ ਚੇਤਹਿ ਮੂੜੇ, ਮੁਕਤਿਜਾਹਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਤਾਕਿ ਛੁਟ ਜਾਵੇਂ। ੨ ਅਵਿਦਜਾ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ. ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ. "ਮੁਕਤਿ ਪਾਈਐ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਮਤਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਸਰੂਪ ਭੀ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਨਜਾਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰੀਰ, ਮਨ ਸਮੇਤ ਛੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਛੀ ਵਿਸ਼ੇ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਛੀ ਗਜਾਨ, ਸੁਖ ਦੁਖ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕੀਆਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜੋ ਨਾਸ਼ ਹੋਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੁਕਤਿ ਹੈ.

(ਅ) ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਤਮਾ, ਨੌ ਗੁਣ (ਗਜਾਨ, ਸੁਖ, ਦੁਖ, ਇੱਛਾ, ਦ੍ਵੇਸ਼, ਪ੍ਰਯਤਨ, ਧਰਮ, ਅਧਰਮ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਆਪਕ ਹੈ. ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਅਭਜਾਸ ਨਾਲ ਨੌ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਅਸੰਗ ਹੋਜਾਣਾ ਮੁਕਤਿ ਹੈ.

(ੲ) ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪੁਰੁਸ਼ ਦਾ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਗਜਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਆਧਜਾਤਮਿਕ ਆਧਿਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਆਧਿ-ਦੈਵਿਕ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਹਟ ਜਾਣਾ, ਸਾਂਖਜਮਤ ਦੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ.

(ਸ) ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਵਿਦਜਾ ਆਦਿ ਪੰਜ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ * ਸਮਾਧਿ ਦੇ ਅਭਜਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਿਟਜਾਣਾ ਅਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ.

(ਹ) ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਜਪ ਦਾਨ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਅਖੈ ਸੁਰਗਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਮੀਮਾਂਸਾਮਤ ਦੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ.

(ਕ) ਆਤਮਗਜਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਵਿਦਜਾ ਉਪਾਧੀ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ, ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਦੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ.

(ਖ) ਸ਼ੈਵ ਵੈਸ਼ਨਵ ਆਦਿ ਮਤਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਪੂਜਨ ਧਜਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਪਾਸਜ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਅਖੈਸੁਖ ਭੋਗਣੇ.

(ਗ) ਜੈਨਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਪ ਅਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਣ ਤੇ ਜੀਵ ਦਾ ਉੱਚੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲੇਜਾਣਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਆਉਣਾ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ.

(ਘ) ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਰਾਨਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ੇ ਆਦਿ ਪੰਜ ਨਿਜਮਾਂ † ਤੇ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣਾ, ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰੱਖਣਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰਯਾਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ.

ਸੂਫ਼ੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਰੂਹ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਇਹ ਮਤ ਵੇਦਾਂਤ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

(ਙ) ਈਸਾਈ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਅਤੇ ਅਖੈਜੀਵਨ ਪਾਉਣਾ ਮੁਕਤਿ ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਬਿਨਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਅਰ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ ਮੌਤ ਹੈ. ਪੈਗੰਬਰ ਈਸਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਚਿੱਤ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਜੋ ਉਸ ਤੇ ਈਮਾਨ ਲਿਆਉਣਗੇ, ਉਹ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ.

(ਚ) ਬੋਧਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਠ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ * ਦੇ ਧਾਰਨ ਤੋਂ, ਸਰਵ ਇੱਛਾ ਦਾ ਤਜਾਗ ਹੋਣ ਤੇ ਨਿਰਵਾਣਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ.

(ਛ) ਸਿੱਖਮਤ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ–ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਾਮ ਦੇ ਤਤ੍ਵ ਅਤੇ ਅਭਜਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਨਾਲ ਲਿਵ ਦਾ ਜੋੜਨਾ. ਹੌਮੈ ਤਜਾਗਕੇ ਪਰੋਪਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਅਵਿਦਜਾ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮਜਾਲ ਤੋਂ, ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਤੋਂ ਪਾਕ ਰੱਖਣਾ. ਅਰਥਾਤ–ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ.

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਵਰਣਨ ਹੈ–

"ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਿ ਮੁਕਤਿ ਮੰਗਾਹੀ।
ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ।
ਬਿਨ ਗੁਰਸਬਦੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ,
ਪਰਪੰਚੁ ਕਰਿ ਭਰਮਾਈ ਹੇ.
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਮੁਕਤੇ ਸੋਈ ਭਾਲੀਅਹਿ ਜਿ ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ.
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਵਖਾਣੈ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ।
ਬੰਧਨ ਨ ਤੂਟਹਿ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਇ।
ਮੁਕਤਿਦਾਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਗ ਮਾਹਿ। (ਗਉ ਮ: ੩)
ਮੁਕਤਿ ਪਾਈਐ ਸਾਧਸੰਗਤਿ
ਬਿਨਸਜਾਇ ਅੰਧਾਰੁ. (ਧਨਾ ਮ: ੫)
ਮੁਕਤਿਦੁਆਰਾ ਸੋਈ ਪਾਏ ਜਿ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ.
(ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩)
ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ।
ਮੁਕਤਿ ਭਇਆ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਵਸੇਰਾ. (ਮਾਝ ਮ: ੫)
ਮੁਕਤਿ ਭਇਆ ਬੰਧਨ ਗੁਰਿ ਖੋਲੇ,
ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਏ. (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਰਿ,
ਤਿਨ ਕੇ ਅਵਗਨ ਸਭਿ ਪਰਹਰਿਆ.
(ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਖੋਲੇ ਕਪਾਟ।
ਮੁਕਤੁ ਭਏ ਬਿਨਸੇ ਭ੍ਰਮਬਾਟ." (ਗਉ ਮ:੫)

(ਜ) ਹੋਰ ਚਾਰਵਾਕ ਆਦਿ ਅਨੰਤਮਤੰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਅਨੇਕ ਹਨ. ਮੁਕਤਿ ਵਿਸ਼ਯ ਸਭ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

੩ ਵਿ–ਮੁਕ੍ਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਮੁਕਤਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਹਰਖ ਸੋਗ ਜਾਕੈ ਨਹੀ ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਸਮਾਨ ×× ਮੁਕਤਿ ਤਾਹਿ ਤੈ ਜਾਨ." (ਸ: ਮ: ੯) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਮੋਕ੍ਤਿਕ (ਮੁਕ੍ਤਾ) ਮੋਤੀ. "ਮੁਕਤਿਮਾਲ ਕਨਿਕ ਲਾਲ ਹੀਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ. ਮੁਕਤਿ ਦੀ ਗਤਿ (ਸਮਝ). ੨ ਮੁਕ੍ਤਿ ਪਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ (ਰੀਤਿ). "ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਮੁਕਤਿ-ਗਤਿ ਪਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਮੁਕ੍ਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤੀ.

ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ } ਮੁਕ੍ਤਿ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਗਜਾਨ।
ਮੁਕਤਿਦ੍ਵਾਰ } ੨ ਗੁਰੂ। ੩ ਸਿੱਖਧਰਮ. "ਗੁਰਿ ਕੀਨੋ ਮੁਕਤਿਦੁਆਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ. ਮੋਖਰੂਪ ਧਨ. ਮੋਕ੍ਰ ਵਸ੍ਤ। ੨ ਮੁਕ੍ਤ ਪਦਾਰਥ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਦਾਰਥ. ਅਣਮੁੱਕੇ ਪਦਾਰਥ. "ਧਰਮ ਅਰਥ ਅਰੁ ਕਾਮ ਮੋਖ, ਮੁਕਤਿਪਦਾਰਥ ਨਾਬ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮੁਕਤਿਪੰਥ } ਮੁਕ੍ਤਿ ਦਾ ਤਰੀਕਾ। ੨ ਮੋਕ੍ਰਮਾਰਗ.
ਮੁਕਤਿਪੰਥੁ } "ਮੁਕਤਿਪੰਥ ਜਾਨਿਓ ਤੈ ਨੀਹਨਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੩ ਸਿੱਖਧਰਮ.

ਮੁਕਤਿਪ੍ਰਾਨ. ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ. "ਮੁਕ੍ਤਿਪ੍ਰਾਨ ਜਪਿ ਹਰਿ ਕਿਰਤਾਰਥਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੁਕਤਿਮਾਲ. ਮੋਕ੍ਤਿਕਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਲ ੧ ਅਤੇ ਮੁਕ੍ਤਿ ੪.

ਮੁਕਤਿ ਮੋਖ. ਮੁਕ੍ਤਿ (ਨਿਰਬੰਧਤਾ) ਮੋਖ (ਤਜਾਗ). "ਸਰਬ ਬੈਕੁੰਠ ਮੁਕਤਿ ਮੋਖ ਪਾਏ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਮੁਕਤੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਿ। ੨ ਛੁੱਟੀ. ਰਹੀ. "ਮੁਕਤੀ ਭੇਡ ਨ ਗਈਆ ਕਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਕੋਈ ਭੇਡ ਮੁੰਨਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟੀ, ਅਰਥਾਤ ਸਭ ਮੁੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ. ਅਥਵਾ ਮੁਕ੍ਤਿ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੇਡ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਈ.

ਮੁਕਤੀਸਰੁ. ਮੋਕ੍ਰਨਿਧਿ. ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਆਪੇ ਮੁਕਤਿਦਾਨੁ ਮੁਕਤੀਸਰੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮੁਕਤਿ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਮੁਕਤੀਸ਼੍ਵਰ.

ਮੁਕਤੁ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤ. "ਮੁਕਤੁ ਭਏ ਬਿਨਸੇ ਭ੍ਰਮਬਾਟ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮੁਕਤੇ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਏ. ਆਜ਼ਾਦ. ਨਿਰਬੰਧ। ੨ ਖੁਲ੍ਹੇ. "ਬਜਰਕਪਾਟ ਮੁਕਤੇ ਗੁਰਮਤੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਦ੍ਰਿਢ ਕਿਵਾੜ ਖੁਲ੍ਹਗਏ। ੩ ਪੰਜ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ–ਦੇਵਾਸਿੰਘ, ਰਾਮਸਿੰਘ, ਟਹਿਲਸਿੰਘ, ਈਸਰਸਿੰਘ, ਫਤੇਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰੁੱਤ ੩, ਅ: ੨੦। ੪ ਚਮਕੌਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ੪੦ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਜਫ਼ਰਨਾਮਹ ਵਿੱਚ ਹੈ, "ਗੁਰਸਨਹ ਚਿਕਾਰੇ ਕੁਨਦ ਚਿਹਲ ਨਰ." ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ–

ਸਹਜਸਿੰਘ, ਸਰਦੂਲਸਿੰਘ, ਸਰੂਪਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬ-ਸਿੰਘ, ਸੁਜਾਨਸਿੰਘ, ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ, ਸੇਵਾਸਿੰਘ, ਸੰਗੋਸਿੰਘ, ਸੰਤਸਿੰਘ, ਹਰਦਾਸਸਿੰਘ, ਹਿੰਮਤਸਿੰਘ, ਕਰਮਸਿੰਘ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਸਿੰਘ, ਖੜਗਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਾਸਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿੱਤ-ਸਿੰਘ, ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ, ਗੰਗਾਸਿੰਘ, ਗੰਡਾਸਿੰਘ, ਚੜ੍ਹਤਸਿੰਘ, ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ, ਜੈਮਲਸਿੰਘ, ਜ਼ਾਲਾਸਿੰਘ, ਝੰਡਾਸਿੰਘ, ਟੇਕਸਿੰਘ, ਠਾਕੁਰਸਿੰਘ, ਤ੍ਰਿਲੋਕਸਿੰਘ, ਦਯਾਲਸਿੰਘ, ਦਾਮੋਦਰਸਿੰਘ, ਨਰਾਯਣਸਿੰਘ, ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੇਮਸਿੰਘ, ਬਸਾਵਾਸਿੰਘ, ਬਿਸਨਸਿੰਘ, ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ, ਮਤਾਬਸਿੰਘ, ਮੁਹਕਮ-ਸਿੰਘ, ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ, ਰਤਨਸਿੰਘ।

੫ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਅਰਪਣ ਵਾਲੇ ੪੦ ਸ਼ਹੀਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ–

ਸਮੀਰਸਿੰਘ, ਸਰਜਾਸਿੰਘ, ਸਾਧੂਸਿੰਘ, ਸੁਹੇਲ-ਸਿੰਘ, ਸੁਲਤਾਨਸਿੰਘ, ਸੋਭਾਸਿੰਘ, ਸੰਤਸਿੰਘ, ਹਰਸਾ-ਸਿੰਘ, ਹਰੀਸਿੰਘ, ਕਰਨਸਿੰਘ, ਕਰਮਸਿੰਘ, ਕਾਲ੍ਹਾ-ਸਿੰਘ, ਕੀਰਤਿਸਿੰਘ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਸਿੰਘ, ਖੁਸ਼ਾਲਸਿੰਘ, ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ, ਗੰਗਾਸਿੰਘ, ਗੰਡਾਸਿੰਘ, ਘਰਬਾਰਾ-ਸਿੰਘ, ਚੰਬਾਸਿੰਘ, ਜਾਦੋਸਿੰਘ, ਜੋਗਾਸਿੰਘ, ਜੰਗਸਿੰਘ, ਦਯਾਲਸਿੰਘ, ਦਰਬਾਰਾਸਿੰਘ, ਦਿਲਬਾਗਸਿੰਘ, ਧਰਮਸਿੰਘ, ਧੰਨਾਸਿੰਘ, ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ, ਨਿਧਾਨਸਿੰਘ, ਬੂੜਸਿੰਘ, ਭਾਗਸਿੰਘ, ਭੋਲਾਸਿੰਘ, ਭੰਗਾਸਿੰਘ, ਮਹਾ-ਸਿੰਘ, ਮੱਜਾਸਿੰਘ, ਮਾਨਸਿੰਘ, ਮੈਯਾਸਿੰਘ, ਰਾਇਸਿੰਘ, ਲਛਮਣਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਸਿੰਘ। ੬ ਮੁਕਤ (ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ) ਨੂੰ. "ਮੁਕਤੇ ਸੇਵੇ, ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਅਵਿਦਜਾ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤਤ੍ਵਗਜਾਨੀ ਨੂੰ ਜੋ ਸੇਵਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਕਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮੁਕਤੇ ਬੀਥੀ. ਖੁਲ੍ਹੀ ਸੜਕ. ਸ਼ਾਹੀ ਸੜਕ. "ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਕੀ ਮੁਕਤੇ ਬੀਥੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਿੱਖ-ਧਰਮ.

ਮੁਕਤੈ. ਮੁਕਤਰੂਪ ਨੇ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਨੇ. "ਮੁਕਤੈ ਗੁਰਿ ਅਨਲੁ ਬੁਝਾਇਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਮੁਕ੍ਰਤ੍ਰ. ਅ ਵਿ–ਕ੍ਰਤ੍ਰਾ ਕ੍ਰਤ੍ਰਾ (ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ) ਟਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਅ੍ਰਕ੍ਰ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ.

ਮੁਕਦਮ. ਅ ਮੁਕ੍ਦਮ. ਵਿ–ਅੱਗੇ ਕ੍ਰਦਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ. ਮੁਖੀਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਦਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੩ ਚੌਧਰੀ. "ਮਹਰ ਮੁਕਦਮ ਸਿਕਦਾਰੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਮੁਗਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇ ਕਲੈਕਟਰ ਦਾ ਨਾਇਬ, ਜੋ ਮੁਆਮਲਾ ਉਗਰਾਹਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ (foreman). "ਰਾਜੇ ਸੀਹ, ਮੁਕਦਮ ਕੁਤੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਮੁਕਦਮਾ. ਅ ਮੁਕ੍ਦਮਹ. ਵਿ–ਅੱਗੇ ਕ੍ਰਦਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਛੇਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਟੋਲਾ। ੩ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ। ੪ ਮਿਸਲ ਦਾ ਤੜ੍ਹ.

* ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਕਲੇਸ. † ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ੪.

* ਦੇਖੋ, ਪੂਰਾ ਸਬਦ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤਿਮਾਲ ਦੇ ਅੱਠ ਮਾਧਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁਕਦਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਕ੍ਰੱਦਮ ਦੀ ਪਦਵੀ. ਸਰਦਾਰੀ. "ਅਕੈ ਤ ਲੋੜ ਮੁਕਦਮੀ, ਅਕੈ ਤ ਅਲਾ ਲੋੜ." (ਜਸਾ) ੩ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਟੈਕਸ (tax), ਜੋ ਕਾਨੂਗੋ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਬਾਬਤ ਪ੍ਰਜਾ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਕਰ.

ਮੁਕ੍ਰੱਦਸ. ਅ. مقدس ਵਿ–ਕ੍ਰੁਦਸ (ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ) ਵਾਲਾ. ਪਾਕ. ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਮੁਕ੍ਰੱਦਮ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਦਮ.

ਮੁਕ੍ਰੱਫ਼ਲ. ਅ. مقفل ਵਿ–ਕ੍ਰੁਫ਼ਲ(ਜਿੰਦਾ)ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ. ਕ੍ਰੁਫ਼ਲਬੰਦ.

ਮੁਕ੍ਰੱਯਦ. ਅ. مقيد ਵਿ–ਕ੍ਰੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਬੰਧੂਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਲਮਬੰਦ ਮਜ਼ਮੂਨ.

ਮੁਕਰ. ਸੰ. ਮੁਕੁਰ. ਸੰਗਜਾ–ਦਰਪਣ. ਸ਼ੀਸ਼ਾ. "ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ਦੇਖੋ, ਮੁਕਰਨਾ.

ਮੁਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਣਾ. ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ. "ਕੇਤੇ ਲੈ ਲੈ ਮੁਕਰੁਪਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਮੁਕਰਾਈ. ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤਰਕ. ਹੁੱਜਤ. "ਤੁਮ ਸਿਉ ਕਿਆ ਮੁਕਰਾਈ ਹੇ ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਮੁਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਰ ਅਤੇ ਮੁਕਰਨਾ.

ਮੁਕੱਰਮ. ਅ. مكرم ਵਿ–ਕਰਮ (ਇੱਜ਼ਤ) ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਮੁਕ੍ਰੱਰਰ. ਅ. مقرر ਵਿ–ਕ੍ਰੱਰ (ਥਾਪਿਆ) ਹੋਇਆ. ਠਹਿਰਾਇਆ। ੨ ਤਯ ਕੀਤਾ। ੩ ਅ. مكرر ਮੁਕੱਰਰ. ਵਜ–ਦੁਬਾਰਾ. ਫਿਰ. ਪੁਨ:

ਮੁਕਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁਕੁਲ (ਪ੍ਰਫੁੱਲ) ਹੋਣਾ. ਖਿੜਨਾ। ੨ ਜਾਣਾ. ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ. ਭੇਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕੁ. "ਨ੍ਰਿਪੰ ਮੁਕਲਿਅੰ ਦੂਤ ਸੋ ਕਾਸਿ ਆਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਰਾਜਾ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਦੂਤ ਕਾਸ਼ੀ ਆਇਆ.

ਮੁਕਲਾਊ. ਵਿ–ਰਿਹਾਈ ਦਿਹੰਦਾ. ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਕਲਾਵਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਲਾਵਾ. "ਪਾਹੂ ਘਰਿ ਆਏ ਮੁਕਲਾਊ ਆਏ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਯਮਗਣ.

ਮੁਕਲਾਈ. ਪਿਤਾ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਡਾਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀ. ਮੁਕਲਾਵੇ ਲਿਆਂਦੀ. "ਸੁਤਿ ਮੁਕਲਾਈ ਅਪਨੀ ਮਾਉ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮੁ.

ਮੁਕਲਾਵਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਣ ਆਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ. ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਕਨਜਾ ਨੂੰ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਭੇਜਣਾ ਅਯੋਗ ਜਾਣਦੇ ਹਨ. ਜਦ ਕਨਜਾ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਇੱਕ ਰਸਮ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੁਕਲਾਵਾ" ਹੈ. "ਸਭਨਾ ਸਾਹੁਰੈ ਵੰਞਣਾ, ਸਭਿ ਮੁਕਲਾਵਣਹਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਸਹੁਰਾ ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਮੁਕਲਾਵਾ ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਹੈ.

ਮੁਕੱਲਫ਼. ਅ. مكلف ਵਿ–ਕਲਫ਼ (ਖ਼ਰਚ) ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ. ਕੀਮਤੀ. "ਪਾਖਰ ਜੀਨ ਮੁਕੱਲਫ ਸਾਫ." (ਸਲੋਹ)

ਮੁਕ੍ਰੱਵੀ. ਅ. مقوى ਵਿ–ਕ੍ਰੱਵਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਬਲ (ਤਾਕਤ)ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ. ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ। ੨ ਨਿਬੇੜਨਾ.

ਮੁਕਾਣ. ਸਿੰਧੀ. ਮੇਕਣੁ. ਵਿਲਾਪ. ਰੋਣਾ। ੨ ਮੋਏ ਸੰਬੰਧੀ ਨੂੰ ਰੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਮੁਕਾਣ ਜਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੋਏ ਸੰਬੰਧੀ ਅਥਵਾ ਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਘਰ ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ ਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਾਣ। ੨ ਮਾਤਮ-ਪੁਰਸੀ ਲਈ ਜਾਣਾ.

ਮੁਕਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਾ ੯. ਮੁਕ੍ਰਤ੍ਰਅ (ਵਿਭਾਗ) ਕੀਤੀ. ਟੁਕੜੇ ਕੀਤੀ. "ਤੁਲਿ ਨਹੀ ਚਢੈ, ਜਾਇ ਨ ਮੁਕਾਤੀ, ਹਲੁਕੀ ਲਗੈ ਨ ਭਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮੁਕਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਾਣ.

ਮੁਕ੍ਰਾਬਲਾ. ਅ. مقابلہ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਬਲ (ਅੱਗੇ) ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਆਮੋ ਸਾਮਣੇ ਹੋਣਾ. ਟਾਕਰਾ.

ਮੁਕਾਮ. ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਮਕਾਮ. "ਦੁਨੀਆ ਕੈਸਿ ਮੁਕਾਮੇ ?" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੁਕਾਮਿ. ਮਕ੍ਰਾਮ (ਕ੍ਰਾਯਮ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ) ਉੱਤੇ. ਤਕੀਏ ਅਤੇ ਮਦਰਸੇ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੇ. "ਮੁਲਾ ਬਹੈ ਮੁਕਾਮਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੁਕਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਮਕਾਮ. "ਏਕੁ ਮੁਕਾਮੁ ਖੁਦਾਇ ਦਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮੁਕਿ. ਮੁਕ੍ਰਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਪਉ ਮੁਕਿਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਮੁਕ੍ਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਕੀ.

ਮੁਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸ੍ਰਿ. ਮੁੱਕੀ. ਘਸੁੰਨ. "ਜੋ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀਆਂ, ਤਿਨ੍ਹਾ ਨ ਮਾਰੇ ਘੁੰਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਮੁਕ੍ਰੀਮ. ਅ. مقيم ਵਿ–ਕ੍ਰਯਾਮ (ਰਹਾਇਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਡੇਰਾ ਜਮਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਕੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਕ. ਛੁਟਕਾਰਾ। ੨ ਤਿਆਗ. ਤਰਕ ਦਾ ਭਾਵ.

ਮੁਕੁੰਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਮੁਕੁ (ਮੋਕ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ.* ਦੇਖੋ, ਮੁਕੰਦੁ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਗੁਰੂ.

ਮੁਕੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਖਿੜੀ ਕਲੀ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੩ ਆਤਮਾ. ਰੂਹ.

ਮੁਕੇਸ਼. ਫ਼ਾ مقيش ਮੁਕ੍ਰੈਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਅਤੇ ਚਪਟੀਆਂ ਤਾਰਾਂ.

ਮੁਕੇਸੀ | **ਮੁਕੈਸ਼ੀ** } ਵਿ–ਮੁਕ੍ਰੈਸ਼ ਦਾ ਬਣਿਆ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕੇਸ਼.

ਮੁਕੰਦ. ਮੁਕ੍ਰਿਦਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕੁੰਦ. "ਮੁਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਜਪਹੁ ਸੰਸਾਰ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਮੁਕੰਦਪੁਰ. † ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਮੁਕੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰ-ਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਕੰਦਪੁਰ ਕੋਈ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹਕੀਮਪੁਰ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਉੱਥੇ "ਨਾਨਕਸਰ" ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਸਰ ਨੰ: ੬.

ਮੁਕੰਦਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਰਾਗ-ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਸੀ। ੨ ਬੇਰੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਮੁਕੁੰਦ !

ਮੁਕੰਦੁ. ਦੇਖੋ,ਮੁਕੁੰਦ."ਸੋਈ ਮੁਕੰਦੁ ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਦਾਤਾ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਮੁਕੰਮਲ. ਅ. مكمل ਵਿ–ਕਮਾਲ (ਪੂਰਣਤਾ)ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੂਰਾ. ਕਮੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਪੂਰਣ.

ਮੁੱਕਾ | **ਮੁੱਕੀ** } ਮੁਸ੍ਰਿਕਾ. ਘਸੁੰਨ.

ਮੁਕ੍ਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤ.

ਮੁਕ੍ਰੁਕੇਸ਼. ਜਿਸ ਦਾ ਜੂੜਾ ਖੁਲ੍ਹਗਿਆ ਹੈ. ਖੁਲ੍ਹੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਜੂੜਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਅਬਧਜ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ. ਜਦ ਤਕ ਜੂੜਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਜੰਗ ਲਈ ਫੇਰ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਤਕ ਉਸ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੭, ਸ਼: ੯੧.‡

ਮੁਕ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਾ.

ਮੁਕ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਿ.

ਮੁਖ. ਸੰਗਜਾ–ਮੂੰਹ. "ਮੁਖ ਤੇ ਪੜਤਾ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਚੇਹਰਾ. "ਮੁਖ ਊਜਲ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਈ ਹੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੩ ਉਪਾਇ. ਯਤਨ। ੪ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ੫ ਵਿ–ਮੁਖਜ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ.

ਮੁਖਆਗਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖਾਗਰ. "ਨਵ ਛਿਅ ਖਟੁ ਬੋਲਹਿ ਮੁਖਆਗਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਨੌ ਵਜਾਕਰਣ, ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਵੇਦ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ ਕੰਠ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ.

ਮੁਖਸੁਧੀ. ਮੁਖ–ਅਸ਼ੁੱਧੀ. ਬਦਜ਼ਬਾਨੀ. "ਮੁਖਸੁਧੀ ਅਗਨਿ, ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਮੁਖਸੰਜਮ. ਸੰਗਜਾ–ਮੌਨਵ੍ਰਤ. ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਿਯਮ। ੨ ਜੁਬਾਨ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਨਿਯਮ.

ਮੁਖਕੀਬਾਤ. ਜ਼ਾਹਰਾ ਬਾਤਚੀਤ. "ਮੁਖ ਕੀ ਬਾਤ ਸਗਲ ਸਿਉ ਕਰਤਾ। ਜੀਅ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਧਰਤਾ॥" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮੁਖਚਾਰ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਮੁਖ. "ਮੁਖਚਾਰ ਗਾਵਤ ਬੇਦ." (ਅਕਾਲ)

ਮੁਖਜੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁਕ੍ਰਾਬਲਾ ਕਰਨਾ.ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਮੁਖ ਹੋਣਾ. ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਣਾ। ੩ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ. ਦੋਸਤੀ ਗੰਢਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖਜੋਰਿਐ.

ਮੁਖਜੋਰਿਐ. ਮੂੰਹ ਜੋੜਨ (ਦੋਸਤੀ ਕਰਨ) ਤੋਂ. "ਸਾਕਤ ਸਿਉ ਮੁਖਜੋਰਿਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਮੁਖਜੋਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ। ੨ ਆਗਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਤੱਕਣਾ. "ਸਿਧਿ ਸਨਮੁਖ ਮੁਖੁ ਜੋਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਮੁਖਜੋੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖਜੋਰਨਾ.

ਮੁਖਤ. ਦੇਖੋ, ਮੁਫਤ.

ਮੁਖ਼ਤਸਰ. ਅ. مختصر ਵਿ–ਇਖ਼ਤਸਾਰ (ਸੰਖੇਪ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਸੰਕਿਪ੍ਰ.

ਮੁਖਤਖੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਫਤਖੋਰਾ.

ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼. ਅ. مختلف ਵਿ–ਇਖ਼ਤਲਾਫ਼(ਭਿੰਨਤਾ) ਵਾਲਾ. ਭੇਦ (ਫ਼ਰਕ੍ਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਿੰਨ.

ਮੁਖਤਾਨ. ਵਿ–ਮੂੰਹਤਾਣਾ. ਮੂੰਹਜ਼ੋਰ. "ਜਜੋਂ ਤੁਰੰਗ ਮੁਖਤਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਮੁਖਤਾਰ | **ਮੁਖਤਿਆਰ** } ਅ. مختار ਸੰਗਜਾ–ਇਖ਼ਤਯਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਇਖ਼ਤਯਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਮੁਖਨੇ. ਮੁਖ–ਨਯ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਨੁਮਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋਖਮੁਖਨੇ.

ਮੁਖੱਨਸ. ਅ. مخنث ਮੁਖ਼ੱਨਸ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁਨਸਾ (ਨਪੁੰਸਕਤਾ) ਵਾਲਾ. ਹੀਜੜਾ. ਪੁਰੁਸਤ੍ਵ ਰਹਿਤ.

ਮੁਖਪਾਂਚ. ਪੰਚਾਨਨ. ਸ਼ਿਵ. "ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਅੰਤ ਨਹਿ ਪਾਯੋ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਮੁਖਪਾਂਚ* ਬਤਾਯੋ." (ਅਕਾਲ)

ਮੁਖਫ | **ਮੁਖਫਾ** } ਅ. مخفف ਮੁਖ਼ਿਫ਼. ਵਿ–ਖ਼ਿਫ਼ (ਹਲਕਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਦੂਜੇ ਦਾ ਬੋਝ ਹਲਕਾ ਕਰੇ. "ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨਿਓ, ਤੇ ਜਨ ਮੁਖਫਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਮੁਖ਼ੱਫ਼ਫ਼. ਅ. مخفف ਵਿ–ਖ਼ਿਫ਼ (ਹਲਕਾ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ.

ਮੁਖਬਚਨੀ. ਮੂੰਹ ਜ਼ਬਾਨੀ. ਕੰਠਾਗ੍ਰ. ਨੋਕਜ਼ਬਾਂ.

ਮੁਖਬਰ. ਅ. مخبر ਮੁਖ਼ਬਿਰ. ਖ਼ਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਖਬਲ ਅਸੁ. ਮੂੰਹਤਾਣਾ ਅਸ੍ਵ (ਘੋੜਾ). "ਮੁਖਬਲ ਅਸੁ ਕਵਿਕਾ ਜਿਮ ਮਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮੂੰਹਤਾਣੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਲਗਾਮ ਸਮਾਨ.

ਮੁਖਬਾਕ | **ਮੁਖਬਾਕਜ** } ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ.

ਮੁਖਬੰਧ. ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ

---

* ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ, ਜਨਮਖੰਡ, ਅ: ੧੧੦.

† ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਕੰਦਪੁਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸ਼ਿ ੧੦ ਅ: ੪.

‡ नच हन्यात्स्थलारूढं, न क्लीबं, न कृताञ्जलिम्।
न मुक्तकेशं, नासीनं, न तवास्मीति वादिनम्॥

* ਕਈ ਥਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ "ਮੁਖਦਾਰ" ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ. Introduction. ਭੂਮਿਕਾ. ਦੀਬਾਚਾ.

ਮੁਖਭਉਣਾ } ਮੁਖ ਦਾ ਕ੍ਰਮਣ.ਲਕਵਾ ਰੋਗ ਹੋਣਾ।
ਮੁਖਭਵਨਾ } ੨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਵਿਮੁਖ ਹੋਣਾ. "ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਤੇ ਮੁਖ ਭਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸੰਤਦੋਖੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਮੂੰਹ ਮੋੜਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਮੁਖ ਮਸਤਕ. ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਮੱਥਾ। ੨ ਚੇਹਰਾ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ (ਮਸ੍ਤਿਸ਼੍ਕ).

ਮੁਖਮਾਂਜਣਾ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਮਾਜੀਂਦਾ ਕਰੀਏ. ਦਾਤਣ. ਦੰਤਧਾਵਨ.

ਮੁਖਮੰਗਿਆ ਦਾਨ. ਯਾਚਕ ਦੇ ਮੂਹੋਂ ਨਿਕਲੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼.

ਮੁਖਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੋਖ। ੨ ਕਾਗ. ਕਾਉਂ। ੩ ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ. "ਅਧੁਰ ਮੁਖਰ ਗਤਿਦੈਨ." (ਨਾਪੁ) "ਭਯੋ ਜੈਕਾਰ ਮੁਖਰ ਬਰ." (ਨਾਪੁ) ੪ ਵਿ– ਆਗੂ. ਮੁਖੀਆ। ੫ ਵਿ–ਰੁੱਖਾ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਬਕਬਾਦੀ.

ਮੁਖਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖੜਾ.

ਮੁਖ ਰੇਤੁ ਪੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਕ ਪੈਣੀ. "ਅਵਰਹ ਕਉ ਉਪਦੇਸਤੇ ਮੁਖ ਮੈ ਪਰਿਹੈ ਰੇਤੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਜਦ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਆਪ ਅ਼ਮਿਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਲੋਕ ਉਸ ਪੁਰ ਖ਼ਾਕ ਸਿਟਦੇ ਹਨ.

ਮੁਖ਼ਲਿਸ. ਅ਼ مخلص ਵਿ–ਖ਼ਲੂਸ (ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ.

ਮੁਖ਼ਲਿਸਖ਼ਾਨ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫ਼ੌਜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹੀ ਬਾਜ਼ ਪਿੱਛੇ ਝਗੜਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉੱਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਅਤੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮੁਗਲਸਖਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਖਲਿਸਗੜ੍ਹ.

ਮੁਖਲਿਸਗੜ੍ਹ } ਅਮੀਰ ਮੁਖ਼ਲਿਸਖ਼ਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ
ਮੁਖਲਿਸਪੁਰ } ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਕਿਲਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਬਸਤੀ ਮੁਖਲਿਸਪੁਰਾ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸਰਹਿੰਦ ਇਲਾਕੇ ਉੱਪਰ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਕਿਲਾ ਮੁਖਲਿਸਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਰੱਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਲੋਹਗੜ੍ਹ ੪. ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਬਹੁਤ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਇੱਥੇ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਘੇਰ ਰੱਖਿਆ, ਪਰ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਅਜੇਹੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਪਹਾੜੀਂ ਜਾ ਵੜਿਆ ਕਿ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ.

ਮੁਖਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ.

ਮੁਖੜਾ. ਮੁਖ. ਮੂੰਹ। ੨ ਚੇਹਰਾ.

ਮੁਖਾਗਰ. ਮੁਖ–ਅਗ੍ਰ. ਕੰਠਾਗ੍ਰ. ਹ਼ਿਫ਼ਜ਼. ਨੋਕ-ਜ਼ਬਾਨ. "ਬੇਦ ਚਾਰਿ ਮੁਖਾਗਰ ਬਿਚਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਮੁਖਾਗਰ ਪਾਠਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਮੁਖ਼ਾਤ਼ਬ. ਅ਼ مخاطب ਵਿ–ਖ਼ਤ਼ਾਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਗੱਲ ਕਰੀਏ.

ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ } ਮੁਖ–ਅਰਵਿੰਦ. ਮੁਖਕਮਲ. ਮੁਖਾਂ-
ਮੁਖਾਰਵਿੰਦ } ਬੁਜ. "ਅਵਿਲੋਕਉ ਰਾਮ ਕੋ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਮੁਖ਼ਾਲਿਸ. ਅ਼ مخالص ਦੇਖੋ, ਮੁਖ਼ਲਿਸ. ਵਿ–ਇਖ਼ਲਾਸ (ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ) ਵਾਲਾ. "ਮਨ ਕਰੈ ਮੁਖਾਲਿਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੁਖ਼ਾਲਿਫ਼. ਅ਼ مخالف ਵਿ–ਖ਼ਿਲਾਫ਼ (ਉਲਟ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਰੁੱਧ. ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਸ਼ਮਨ. ਵਿਰੋਧੀ.

ਮੁਖਿ. ਮੁਖ ਕਰਕੇ. ਮੁਖ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਭਾਵ–ਕੰਠ ਤੋਂ. "ਮੁਖਿ ਬੇਦ ਚਤੁਰ ਪੜਤਾ." (ਰੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਮੁਖ ਤੋਂ. ਮੁਖ ਸੇ. "ਮੁਖਿ ਆਵਤ ਤਾਕੈ ਦੁਰਗੰਧ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਮਸ੍ਕ ਪੁਰ. ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ. "ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਨਿਕਲਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਮੁਖ ਮੇਂ. ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ. "ਮੁਖਿ ਥੂਹ ਬਿਭੂਖਨ ਸਾਰੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਮੂੰਹ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ (ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਰਸਾਂ) ਵਿੱਚ. "ਭਗ ਮੁਖਿ ਜਨਮ ਵਿਗੋਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੬ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ. ਹੇਤੁ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਕਵਨ ਮੁਖਿ ਕਾਲੁ ਜੋਹਤ ਨਿਤ ਰਹੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੭ ਵਿ–ਮੁਖਜ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਉੱਤਮ. "ਮੋਲ ਗੁਰੂ ਮੁਖਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਮੁਖਿ ਦੀਏ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਮੁਖਿ ਸੰਚਹੁ. ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਸੇਚਨ ਕਰੋ. ਭਾਵ–ਛਕਾਓ. "ਤਿਸੁ ਗੁਰੂ ਕਉ ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੁਖਿ ਸੰਚਹੁ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ਉੱਤਮ ਵਸਤ੍ਰ ਅਰਪੋ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਛਕਾਓ.

ਮੁਖਿਸੰਜਮ. ਜੁਬਾਨੀ ਸੰਯਮ ਦੀ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ. ਭਾਵ–ਕਰਨੀ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਨਾਲ. "ਮੁਖਿਸੰਜਮ ਹਛਾ ਨ ਹੋਵਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਮੁਖਿਖੀਰੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਸ਼ੀਰਿਨ (ਗੋ) ਮੁਖ. ਗੋਮੁਖੀ. ਉਹ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਗਊ ਦੇ ਮੁਖ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ. "ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਕਰਮ ਮੁਖਿਖੀਰੰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਦੋ ਧੋਤੀਆਂ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਰ ਕਰ (ਹੱਥ) ਮੇਂ ਗੋਮੁਖੀ ਹੈ.

ਮੁਖਿਗਿਆਨ. ਕਰਨੀ ਬਾਝੋਂ ਜੁਬਾਨੀ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਕਥਨ. "ਖਟੁ ਸਾਸਤ ਬਿਚਰਤ ਮੁਖਿਗਿਆਨਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਮੁਖਿਗਿਆਨੀ } ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ. ਅ਼ਮਲ
ਮੁਖਿਫ਼ਿਆਨੀ } ਬਿਨਾ ਮੂੰਹੋਂ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਦਾ ਵਕਤਾ. "ਮੁਖਿਫ਼ਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ." (ਬਾਵਨ)

ਮੁਖਿਬੇਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੇਣੁਮੁਖੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. ਵੰਸਰੀ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਅਨਿਕ ਪਾਰਜਾਤ, ਅਨਿਕ ਮੁਖਿਬੇਨ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਮੁਖਿਭਾਖਿਤ. ਵਿ–ਮੂੰਹੋਂ ਗਿਆ. ਮੁਖੋਂ ਆਖਿਆ. "ਤਿਤੁ ਫਲ ਰਤਨ ਲਗਹਿ ਮੁਖਿਭਾਖਿਤ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮੁਖ਼ਿਲ. ਅ਼ مخل ਵਿ–ਖ਼ਲਲ (ਵਿਘਨ) ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਖੀ. ਵਿ–ਮੁਖੀਆ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੁਖਿ ਬੋਲਹਿ ਹਰਿ ਮੁਖੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੀਰ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਨੋਕ.

ਮੁਖੀਆ. ਵਿ–ਪ੍ਰਧਾਨ. ਆਗੂ. ਪੇਸ਼ਵਾ.

ਮੁਖੁ. ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਚੇਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖ. "ਮੁਖੁ ਊਜਲੁ ਸਦਾ ਸੁਖੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਮੁਖ਼ੈਯਰ. ਅ਼ مخير ਵਿ–ਖ਼ੈਰ (ਦਾਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉਦਾਰ. ਦਾਤਾ.

ਮੁਖ਼ੰਨਸ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖੱਨਸ.

ਮੁੱਖ } ਵਿ–ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ। ੨ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ
ਮੁਖਜ } ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਉੱਤਮ.

ਮੁਗ਼ਤਨਮ. ਅ਼ مغتنم ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ਼ਨੀਮਤ ਦਾ ਭਾਵ. ਲਾਭ. ਲਾਹਾ.

ਮੁਗਦਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਦਗਰ.

ਮੁਗਧ. ਸੰ. ਸ਼ੁਸ੍ਥ. ਵਿ–ਮੋਹ (ਅਗ਼ਾਨ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਇਆ. ਮੂਰਖ. "ਮੁਗਧ ਮਨ, ਕ੍ਰਮ ਤਜਹੁ ਨਾਮ ਗੁਰੁਮੁਖਿ ਭਜਹੁ."(ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਅਲਬੇਲਾ. ਬੇਪਰਵਾ। ੩ ਸੁੰਦਰ। ੪ ਪਿਆਰਾ.

ਮੁਗਧਾ. ਵਿ–ਮੁਗਧਤਾ (ਅਗ਼ਾਨਪਨ)ਸਹਿਤ. "ਮੂਰਖ ਮੁਗਧਾ ਜਨਮੁ ਭਇਆ." (ਸ੍ਰੀਪੁਰਖੁ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਿਕਾ ਦਾ ਭੇਦ– "ਬਲਕਤ ਆਵੈ ਤਰੁਣਈ ਨਈ ਜਾਸੁ ਅੰਗ ਅੰਗ। ਮੁਗਧਾ ਤਾਂਸੋਂ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਜੋ ਪ੍ਰਬੀਨ ਰਸਰੰਗ॥" (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਮੁਗਧਾਨਾ. ਮੁਗਧਤਾ ਵਾਲ.ਮੂਰਖਪੁਣਾ ਧਾਰਨਵਾਲਾ.

ਮੁਗਧਾਰੀ. ਮੁਗਧਤਾਧਾਰੀ. ਮੂਰਖ. "ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਮੁਗਧਾਰੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਮੁੱਗਰਾ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁੰਗਲਾ. ਮੁਸਲ.ਮੁਗਦਰ.ਮੁੰਗਲੀ.
ਮੁੰਗਰੀ } "ਲੈ ਮੁੱਗਰਾ ਜਨੁ ਧਾਨ ਕੁਟੈ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)"ਮੁੰਗਰੀ ਗਹਿ ਭਾਗੀ ਕੋ ਫੇਰੈਂ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੁਗਲ. ਤੁ مُغل ਮੁਗ਼ਲ. ਵਿ–ਸਾਦਾਦਿਲ. ਭੋਲਾ. ਸਿੱਧਾ ਸਾਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਤਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਆਤਿਸ਼ਪਰਸ੍ਤ ਸੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਵਿੱਚ ਆਈ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਭੀ ਕਈ ਮੁਗਲ ਚਿਰ ਤੀਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ. ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ ਖ਼ਲਜੀ ਨੇ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਸਨ ੧੨੯੦ ਤੋਂ ੧੬ ਤਕ ਰਿਹਾ, ਬਹੁਤ ਮੁਗਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀਤੇ. ਦਿੱਲੀ ਪਾਸ ਜੋ ਮੁਗ਼ਲਪੁਰਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸੀ ਸਮੇਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਮੁਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤੈਮੂਰ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਜਿਸ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਬਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਮੁਗਲਰਾਜ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ੧੫ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੈਠੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ. "ਮੁਗਲ ਪਠਾਣਾ ਭਈ ਲੜਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਮੁਗਲਸਖ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖ਼ਲਿਸਖ਼ਾਨ.

ਮੁਗਲਪੁਰਾ. ਲਹੌਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਬਸਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਛਾਉਣੀ ਹੈ.ਇਹ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਚੁਬੱਚਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਰਾਇ" ਨਾਮਕ ਹੈ.

ਮੁਗਲਰਾਜ. ਸਨ ੧੫੨੬ ਤੋਂ ਸਨ ੧੮੫੭ ਤਕ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਬਾਬਰ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਮੁੰਗਲੀ. ਮੁੰਗਲੀ. ਗਦਾ. ਮੁਗਦਰ.

ਮੁੱਗਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਨੰ: ੨.

ਮੁੰਗੀਪਟਨ } ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਵਿਜ਼ਗਪੱਤਮ ਜਿਲੇ
ਮੁੰਗੀਪੱਤਨ } ਵਿੱਚ ਨਗਰ. Mungapatam. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਹਕਾਯਤਾਂ ਮੁੰਗੀ ਦਾ ਦਾਣਾ ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਦਿਗਰ ਦਾਨਹ ਰਾ ਬਸਤ ਮੁੰਗੀਪਟਨ." (ਹਕਾਯਤ ੨)

ਮੁੰਗੇਰ. ਸੰ. ਮੁਨਿਗਿਰਿ. * Monghyr. ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਹਾਵੜੇ (ਕਲਕੱਤੇ) ਤੋਂ ੨੪੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ੩੫੫੦੦ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਕਾਮਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

"ਹੁਤੋ ਮੁੰਗੇਰ ਨਗਰ ਇਕ ਭਾਰੇ।
ਬਸਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਗੰਗ ਕਿਨਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਹਿਂ ਉਤਰੇ ਜਾਇ।
ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਆਈ ਸਮੁਦਾਇ॥"
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੁਘਦ } ਦੇਖੋ, ਮੁਗਧ. "ਪਸੁ ਪ੍ਰੇਤ ਮੁਘਦ ਪਾਥਰ
ਮੁਘਧ } ਕਉ ਤਾਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਮੁਘਨਾ. ਮੁਗਧ ਹੋਇਆ. "ਕਰਤਬ ਕਰਤ ਮਹਾਂ ਮੁਘਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਮਘ–ਹਨ (ਦੇਂਤਾ) ਦੇ. ਰਾਖਸੀ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਮਘਹਨ.

ਮੁਚ. ਸੰ. ਸ਼ੁਚ. ਧਾ–ਛੱਡਣਾ (ਨਿਰਬੰਧ ਕਰਨਾ), ਤਜਾਗ ਕਰਨਾ, ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ, ਠਗਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਨ. ਡਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗਰਭਣੀਆਨ ਕੇ ਗਰਭ ਮੁੱਚੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨)

ਮੁੰਚ. ਸੰ. ਸ਼ੁਚ੍. ਧਾ–ਬੋਲਣਾ, ਪੀਹਣਾ, ਠਗਣਾ,ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਛੱਡਣਾ, ਦੇਣਾ.

ਮੁਚਕੁੰਦ } ਸੰ. ਮੁਚਕੁੰਦ. ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ
ਮੁਚਕੰਦ } ਮਾਂਧਾਤਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮੁਚਕੁੰਦ ਰਾਖਸਾਂ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਫਤੇ ਪਾਈ, ਅਰ ਦੇਵ-

* ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਮੁਦਗਲ ਰਿਖੀ ਦਾ ਇਹ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਦਗਲਗਿਰਿ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਰ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਰ ਤੀਕ ਸੁੱਤਾ ਰਹਾਂ, ਅਰ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜਗਾਵੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਅਗਨਿ ਨਾਲ ਭਸਮ ਹੋਜਾਵੇ.

ਜਦ ਕਾਲਯਵਨ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਭਜਦੇਹੋਏ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾਕੇ ਉੱਥੇ ਲੈਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਮੁਚੁਕੁੰਦ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ. ਮੁਚੁਕੁੰਦ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਮਾਰਕੇ ਆਪ ਓਲ੍ਹੇ ਹੋਗਏ ਅਰ ਕਾਲਯਵਨ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਮੁਚੁਕੁੰਦ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਗਨਿ ਨਾਲ ਭਸਮ ਹੋਗਿਆ. "ਆਪਨ ਕੋ ਬਚਵਾਇ, ਗਯੋ ਕਾਨ੍ਹ ਮੁਚੁਕੰਦ ਤੇ। ਤਜੀ ਨੀਂਦ ਤਿੰਹ ਰਾਇ, ਹੋਰਤ ਭਸਮ ਮਲੇਛ ਭੇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਮੁੰਚਨ. ਤ੍ਯਾਗਣਾ. ਛੱਡਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਚ ਅਤੇ ਮੋਚਨ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਹ ਮਿਲਿ ਪਾਪਾ ਮੁੰਚਹ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮੁਚਨਕਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲਮੋਚਨ. "ਨਦਿ ਜਮਨਾ ਕੋ ਤੀਰ ਮੈ ਤੀਰਥ ਮੁਚਨਕਪਾਲ." (ਚਰਿਤ੍ ੭੧)

ਮੁਚਲਕਾ. ਤੁ [Persian] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਣ. ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ. ਇਕ਼ਰਾਰ. ਅ਼ਹਿਦਨਾਮਾ। ੨ ਮੁਜਰਮ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾਪਤ੍ਰ .

ਮੁਚਾਨਾ. ਮੋਚਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾਉਣਾ. "ਇਸ ਰਾਖਸ ਤੇ ਕਰਹੁ ਮੁਚਾਨਾ." (ਨਾਪੂ)

ਮੁਚਿ. ਛੱਡਕੇ. ਤ੍ਯਾਗਕੇ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਚ ਧਾ। ੨ ਭਿਗਕੇ. ਪਤਨ ਹੋਕੇ.

ਮੁਚੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਤਨ. "ਮੁਚੁ ਮੁਚੁ ਗਰਭ ਗਏ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਗਰਭ ਸ੍ਰਾਵ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਮੁਚ ਧਾ। ੨ ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ. "ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਮੁਚੁ ਉਪਾਇ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਸਾਰ)ਦੇਖੋ, ਅੰ.Much. ੩ ਮੋਟਾ. "ਅਤਿ ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਮੁਚੁ."(ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਛਤਰੀਦਾਰ. ਗੁੱਛੇਦਾਰ (tufted).

ਮੁਚੰਗ. ਵਡੀ ਚੌੜੀ ਭਫ.* "ਮੁਰਜ ਤੁਰ ਮੁਚੰਗ ਮੰਦਲ." (ਯੁਧਿਸਟਰਰਾਜ) ੨ ਕਿਤਨੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਤ੍ਰੈਬੁਰ ਨੂੰ ਮੁਚੰਗ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਮੁਛਹਰਾ ਖ਼ਾ. ਮੁੱਛ. ਮੂਛ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Moustaches.
ਮੁਛਹਿਰਾ ਦੇਖੋ, ਮੋਂਸਰਾ.

ਮੁਛਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਤਰਾਸ਼ਣਾ. ਕੱਟਣਾ. ਕਤਰਨਾ.
ਮੁਛਨਾ

ਮੁਛਭੇਉ. ਮੂਛਾਂ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਹੈ. ਚੜ੍ਹਦੀ ਜੁਆਨੀ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਸਿਭੀਜਤਮੁਖ.

ਮੁਛਲੀਆਲਾ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਵੀਰਰਸ ਦੇ ਗਰਵ
ਮੁਛਾਲਾ ਵਿੱਚ ਮੁੱਛਾਂ ਮੋੜਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਧਾਏ ਦੇਵੀ ਸਾਮਣੇ ਵੀਰ ਮੁਛਲੀਆਲੇ." (ਚੰਡੀ ੨) "ਭਟ ਮੁੱਛਾਲੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮੁਛਿ. ਵੱਢ ਟੁੱਕਕੇ. "ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ਕੁਇਰ ਰੁਲਾਇਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੁਛੰਦਗੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਛੰਦ ਅਤੇ ਮੁਹਛੰਦਗੀ. "ਰਖਤ ਨ ਔਰਨ ਕੀ ਮੁਛੰਦਗੀ." (ਪੰਪ੍)

ਮੁੱਛਲ ਦੇਖੋ, ਮੁਛਾਲਾ। ੨ ਪੰਖ ਵਾਲੇ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ
ਮੁੱਛਾਲ ਭੀ ਮੁੱਛਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਛੁੱਟੇ ਸਿਲ-ਸਿਤਿਯੰ ਮੁੱਛਾਲੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮੁਜ. ਸੰ. ਸ਼ੁਜ. ਧਾ–ਖੜਕਣਾ, ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਮੁੰਜ. ਸੰ. ਸ਼ੁਜ. ਦੇਖੋ, ਮੁਜ ਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਰਕੜੇ ਦੀਆਂ ਤੀਲਾਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਖੜਕਣ ਵਾਲਾ ਛਿਲਕਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੱਟਕੇ ਵਾਣ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਦਾ ਚਾਚਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਉੱਜੈਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ੯੭੪ ਤੋਂ ੯੯੫ ਤੀਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ.

ਮੁੰਜਸ. ਦੇਖੋ, ਮੁਨਜਸ.

ਮੁਜੱਸਿਮ. ਅ [Arabic] ਵਿ–ਜਿਸਮ (ਦੇਹ) ਧਾਰੀ.

ਮੁਜੱਕਰ. ਅ [Arabic] ਮੁਜੱਕਰ. ਵਿ–ਜ਼ਕਰ (ਨਰ) ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਪੁੱਲਿੰਗ.

* ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਨਾਮ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਕਈ ਵਡੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਮੁਚੰਗੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

ਮੁਜੱਫ਼ਰ. ਅ [Arabic] ਮੁਜੱਫ਼ਰ. ਵਿ–ਜ਼ਫ਼ਰ (ਫ਼ਤਹ) ਮੰਦ. ਵਿਜਈ.

ਮੁਜੱਫਰਖਾਨ. ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਹਾਕਿਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੜਗਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੭੫ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਮੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖ-ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ. ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੁਜੱਫਰਖਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ ਭੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਮੁਜੱਫਰਾਬਾਦ. ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ (ਕਸ਼ਮੀਰ) ਤੋਂ ੮੦ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ-ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਮੁਜਬਜਬ. ਅ [Arabic] ਮੁਜਬਜ਼ਬ. ਵਿ–ਜ਼ਬਜ਼ਬਾ (ਡੋਲਣ ਦਾ ਭਾਵ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੈ.

ਮੁੰਜਰ. ਅ [Arabic] ਵਿ–ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਜਰ (ਖਿੱਚਣਾ) ਹੈ.

ਮੁਜਰਮ. ਅ [Arabic] ਜੁਰਮ (ਅਪਰਾਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਇੱਕਤ ਨੁਕਤੈ ਹੋਇਜਾਇ ਮਹਰਮ ਮੁਜਰਮ ਖੈਰ ਖੁਆਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਮੁਜਰਾ. ਅ [Arabic] ਵਿ–ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ. ਪ੍ਰਚਲਿਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਲਾਮ. ਪ੍ਰਣਾਮ. "ਹਜਰਤ ਸਭ ਕਾ ਮੁਜਰਾ ਲੀਹੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਮੁਜਰਾਈ. ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਕਟੌਤੀ. "ਗੁਰੁਘਰ ਤਿਸ ਮੁਜਰੇ ਸਭ ਦੇਤ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮੁਜਰਾਈ. ਅ [Arabic] ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਲਦਾ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਰਕਮ ਦੀ ਹਿਸਾਬ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ.

ਮੁਜੱਰਦ. ਅ [Arabic] ਵਿ–ਸ੍ਵਾਦਾ. ਛੜਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਜਰਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਘਾਹ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਤੋਂ ਜਮੀਨ ਦਾ ਖਾਲੀ ਹੋਣਾ.

ਮੁਜੱਰਿਬ. ਅ [Arabic] ਵਿ–ਪਰਖਣ ਵਾਲਾ. ਤਜਰਬੇਕਾਰ। ੨ ਮੁਜੱਰਬ. ਪਰਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਤਜਰਬੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਧਾਤੁ ਜਰਬ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪੱਥਰ ਘੜਨਾ, ਤਰਾਸ਼ਣਾ.

ਮੁਜੱਲਾ. ਅ [Arabic] ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਜਿਲਦੋਂ ਹੋਈ ਹੈ. ਚਮਕੀਲਾ.

ਮੁਜੱਲਿਦ. ਅ [Arabic] ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਜਿਲਦ ਬੰਨ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ. ਜਿਲਦ ਵਾਲਾ.

ਮੁਜਾਹਮ ਅ [Arabic] ਮੁਜ਼ਾਹਿਮ. ਵਿ–ਜ਼ਹੂਮ
ਮੁਜਾਹਿਮ (ਰੁਕਾਵਟ) ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਤੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਘਨ ਕਰਤਾ. "ਕੌਨ ਮੁਜਾਹਮ ਹੋਵਹਿ ਤੇਰੀ ?" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮੁਜਾਯਕਾ. ਅ [Arabic] ਮੁਜ਼ਾਯਕ਼ਹ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ੈਕ਼ (ਤੰਗ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤੰਗਦਿਲੀ ਕਰਨਾ. ਸੰਕੋਚ.

ਮੁਜਾਰਾ. ਅ [Arabic] ਮੁਜ਼ਾਰਿਅ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਰਅ (ਖੇਤੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ. ਕ੍ਰਿਸਾਣ.

ਮੁਜਾਵਰ ਅ [Arabic] ਵਿ–ਜੁਰ (ਸਮੀਪ) ਹੋਣ
ਮੁਜਾਵਿਰ ਵਾਲਾ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੰਦਿਰ ਅਥਵਾ ਮਕ਼ਬਰੇ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ। ੩ ਪੜੋਸੀ. ਹਮਸਾਯਹ.

ਮੁੰਜਿਤ. ਸੰ. ਸ਼ੌਞ਼ਿਤ.ਮੁੰਜ ਦੀ ਤੜਾਗੀ ਵਾਲਾ. ਬ੍ਰਹਮ-ਚਾਰੀ। ੨ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੁ. "ਲੂੰਜਿਤ ਮੁੰਜਿਤ ਮੋਨਿ ਜਟਾਧਰ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਲੂੰਚਿਤ, ਮੋਂਜੀ ਵਾਲਾ, ਮੌਨੀ ਅਤੇ ਜਟਾਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮੋਂਜੀ ਨਿਬੰਧਨ.

ਮੁਜਿਰ. ਅ [Arabic] ਵਿ–ਜ਼ਰਰ (ਨੁਕ਼ਸਾਨ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਨਿਕਾਰਕ.

ਮੁਜੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਜਾਰਾ. "ਪੰਜਿ ਕਿਰਸਾਣ ਮੁਜੇਰੇ ਮਿਹੜਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਮੁਜੇਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਜਾਵਰ. "ਗਏ ਜਬ ਪੈਰ ਤਹਾਂ ਕੈਸੇ ਹੈਂ ਮੁਜੇਰ." (ਨਾਪੂ)

ਮੁਜੰਗ. ਮੋਜੰਗ ਗੋਤ ਦੇ ਪਠਾਣ ਅ਼ਜ਼ੀਜ਼ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਮਹੱਲਾ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਹਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਾਸ ਕੁਝ ਮਕਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਪੁਜਾਰੀ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੪ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਭੱਜ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਮੁਜੰਨਾ. ਅ [Arabic] ਮੁਜ਼ੰਮਹ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿਛਾੜੀ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਬੰਧਨ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀਂ ਪਹਿਨਾਈਦਾ ਹੈ.

ਮੁਜੰਮਤ. ਅ [Arabic] ਮੁਜ਼ੰਮਤ. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਮ (ਨਿੰਦਾ) ਕਰਨਾ. ਹਜਵ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਮੁਜੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਜੰਨਾ.

ਮੁਝ. ਸਰਵ–ਮੇਰਾ. ਪਾ–ਮਹਜ. "ਮੁਝ ਅਵਗਨ, ਸਹ ਨਾਹੀ ਦੋਸ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਮੁਝਹਿ ਸਰਵ–ਮੈਨੂੰ. ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ। ੨ ਮੇਰੇ.
ਮੁਝੈ "ਕਬੀਰ ਆਈ ਮੁਝਹਿ ਪਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਮਾਯਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਈ.

ਮੁਝੈ. ਸਰਵ–ਮੈਨੂੰ. ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ। ੨ ਮੈਨੇ. "ਬੀਚਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੁਝੈ ਪੂਛਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਮੁੰਦੁ. ਮੋਚਨ ਕਰ. ਤ੍ਯਾਗ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਚ ਧਾ. "ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਮੁੰਦੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਮੁਟ. ਸੰ. ਸ਼ੁਟ. ਧਾ–ਘਸਾਉਣਾ, ਮਲਣਾ, ਦਬਾਉਣਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

ਮੁਟੜ. ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁੱਤੜ.

ਮੁਟਿਆਰ. ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਮੁਟੁ. ਸਿੰਧੀ. ਮੂਤ੍ਰ. ਪੇਸ਼ਾਬ.

ਮੁਠ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸ਼੍ਟਿ. ਮੁੱਠੀ। ੨ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਵਸ੍ਤੁ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਕਬਜਾ. ਦੇਖੋ,ਮੁਸਟਿ,ਮੁਠਾ ੨ ਅਤੇ ਮੁੱਠ.

ਮੁਠਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁਸ਼ਨ. ਚੁਰਾਉਣਾ. ਲੁੱਟਣਾ.

ਮੁਠੜਾ ਮੁਸ਼ਨ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ. ਲੁੱਟਿਆ–ਲੁੱਟੀ
ਮੁਠੜੀ ਹੋਈ. "ਮੁਠੜੇ ਸੋਈ ਸਾਬੁ, ਜਿਨ੍ਹੀਂ ਸਚੁ ਨ ਲਦਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਫਾਹੀ. ਫੰਧਾ. "ਮੈ ਗਲਿ ਅਉਗਣ ਮੁਠੜੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੁਠਾ. ਮੁਸ਼ਨ ਹੋਇਆ. ਲੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮੁਠਾ ਆਪਿ, ਮੁਹਾਏ ਸਾਥੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੨ ਦਸ੍ਵਾਂ ਕਬਜ਼ਾ. ਮੁਸ਼੍ਟਿ. "ਕੂੜ ਛੁਰਾ,ਮਠਾ ਮੁਰਦਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਝੂਠ ਛੁਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਦਸ੍ਵਾਂ ਹਰਾਮ-ਖ਼ੋਰੀ ਹੈ.

ਮੁਠਿ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟਿ.

ਮੁਠੀ. ਲੁੱਟੀ. ਖੋਹੀ. ਚੁਰਾਈਗਈ."ਮੁਠੀ ਦੂਜੈਭਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ. ਛੁਰਾਧਾਰੀ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਮੁੱਠਾ (ਮੁਸ਼੍ਟਿ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ."ਮੁਠੀ ਕ੍ਰੋਧਿ ਚੰਡਾਲਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ਛੁਰਾਧਾਰੀ ਕ੍ਰੋਧਵ੍ਰਿੱਤਿ ਚੰਡਾਲੀ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸ਼੍ਟਿ. ਮੁੱਠੀ. ਮੁਠ.

ਮੁੱਠ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟਿ ਅਤੇ ਮੁਠ। ੨ ਤੁ. ਜ਼ਲਕ਼ (masturbation).

ਮੁੱਠ ਚਲਾਉਂਣੀ. ਤੈਤ੍ਰਿ਼ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਵੈਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਵਗਾਹੁਣੀ. ਅਜੇਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੈਰੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਮੁੱਠਿਆਂ ਵਾਲਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਕ਼ਸੂਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਭਜ-ਨੀਕ ਮਹਾਤਮਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਹੁਤ ਅਵਸਥਾ ਨੈਰੰਗਾਬਾਦ ਅਤੇ ਰੱਤੋਕੀ ਗ਼ੁਜਾਰੀ, ਓਹ ਇੱਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰਸਿੰਘ ਬਾਬਾ.

ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰਣੀਆਂ ਮੁਸ਼੍ਟਿ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ
ਮੁੱਠੀਚਾਪੀ ਚਾਪਨ ਕਰਨਾ (ਦਬਾਉਣਾ).

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁਸ਼੍ਰਿ–ਚਾਪਨ.

ਮੁੰਡ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾਵ੍. ਧਾ–ਚੂਰਣ ਕਰਨਾ, ਮੁੰਨਣਾ (ਹਜਾਮਤ ਕਰਨਾ), ਭੁੱਬਣਾ, ਸ੍ਰੁੰਢ (ਨਿਰਮਲ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੱਥਾ. ਮਸ੍ਤਕ। ੩ ਸਿਰ। ੪ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਮੁੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡ ਉਤਾਰਦਿਯੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ੫ ਕੇਤੁਗ੍ਰਹ। ੬ ਨਾਈ। ੭ ਸ਼ਾਖਾ ਰਹਿਤ ਬਿਰਛ ਦਾ ਧੜ. ਠੂਠ। ੮ ਚਰਖੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੁੰਨਾ. "ਮੁੰਡ ਭਰਬਰਿ ਘ੍ਰਿਤ ਚੁਅਤ ਨਿਹਾਰਿਓ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੯) ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਰਮੀ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਚਿਕਨਾਈ ਟਪਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਜੇਹਾ ਮੁੰਨਾ ਦੇਖਿਆ.

ਮੁੰਡਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁੰਨਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਈ. ਹੱਜਾਮ.

ਮੁੰਡਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁੰਨਣ (ਹਜਾਮਤ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁੰਨਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸਭ ਲੋਕ ਕੇਸ ਰਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਕੱਟਣਾ ਵਡਾ ਪਾਪ ਸ਼ੀ.ਦੇਖੋ, ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਅ: ੬, ਮੰਤ੍ ੩੦ ਅਤੇ ੧੩੬. ਯਮਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼: ੫੩ ਤੋਂ ੫੮. ਆਪਸ੍ਤੰਬ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੧, ਸ਼: ੩੨–੩੩. ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੯ ਸ਼: ੫੨ ਤੋਂ ੫੪, ਤਥਾ ਅ: ੧੦. ਸ਼: ੧੨.

ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸ ਵਿਸੇ ਪੁਰ ਇੱਕ ਅਛੋਖਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੋਰਹ (Zorah) ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੈਮਸਨ (Samson) ਵਡਾ ਬਲਵਾਨ ਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਰ ੧੦੦੦ ਆਦਮੀ ਖੋਤੇ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕਤਲ ਕਰਦਿੱਤੇ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਸੈਮਸਨ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜ ਅਤੇ ਬੂਹੇ ਭੰਨਕੇ ਬਾਹਰ ਆਗਿਆ. ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇਲਿਲਾ (Delilah) ਨਾਲ ਹੋਗਿਆ. ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਲਿਲਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚ ਦੇਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਸੈਮਸਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਬਲ ਕਿਉਂ ਹੈ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਸੈਮਸਨ ਨੇ ਦੱਸਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਮੁੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਾਕਤ ਹੈ. ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਦੇਲਿਲਾ ਨੂੰ ਸਿਖਾਕੇ ਸੁੱਤੇਪਏ ਸੈਮਸਨ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਕਟਵਾਦਿੱਤੇ ਅਰ ਸਵੇਰੇ ਆਕੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰਕੇ ਜਕੜਲਿਆ. ਸੈਮਸਨ ਨੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜੋਰ ਮਾਰਿਆ, ਪਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢਕੇ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਪਾਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, Judges ਕਾਂਡ ੧੩ ਤੋਂ ੧੬.

ਮੁੰਡਮਾਲ / **ਮੁੰਡਮਾਲਾ** ਸੰਗਜਾ–ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਮੁੰਡ ਕੀ ਮਾਲ ਦਿਸਾਨ ਕੇ ਅੰਬਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੧) "ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਸਿਰ ਲੈ ਜੋੜਿਆ ਸਿਰ ਮੇਰੁ ਉਸ ਕਰਿਆ." (ਜੈਗਨਾਮਾ)

ਮੁੰਡਮਾਲੀ. ਸ੍ਰਗ੍ਡਮਾਲਿਨ. ਵਿ–ਮੁੰਡਮਾਲਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ.

ਮੁੰਡਾ. ਵਿ–ਮੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ. ਮੁੰਡਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕ. ਲੜਕਾ।† ੩ ਸਤਨਾਮੀ ਸਾਧੁ, ਜੋ ਭੋਂਹਾਂ ਭੀ ਮੁਨਾਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ। ੪ ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਛੋਟੇ ਨਾਗਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ। ੫ ਛੋਟੇ ਨਾਗਪੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਅਸਭ੍ਯ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ ਵਰਤਦੀ ਹੈ.

ਮੁੰਡਾਉਣਾ / **ਮੁੰਡਾਉਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਮੁੰਡਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਹਜਾਮਤ ਕਰਾਉਨੀ. "ਕੇਸ ਮੁੰਡਾਏ ਕਾਇ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮੁੰਡਾਲ. ਡਿੰਗ. ਨਾਈ ਜੋ ਮੁੰਡਨ (ਹਜਾਮਤ)ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਮੁੰਡਿਤ. ਵਿ–ਮੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦੀ ਹਜਾਮਤ ਹੋਈ ਹੈ. "ਮੁੰਡਿਤ ਏਕੈ ਸਬਦੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹਾ.

ਮੁੰਡਿਯਾ. ਰਾਮਾਨੰਦੀ ਬੈਰਾਗੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਡੀਆ ੩. "ਸਭ ਮੁੰਡਿਯਾ ਕ੍ਰੁੱਧਿਤ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੫੮)

ਮੁੰਡੀ. ਸਿਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਡ। ੨ ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ. "ਸਿਰ ਮੁੰਡੀ ਕਟਿਜਾਵਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) "ਸਿਰ ਮੁੰਡੀ ਤਲੈ ਦੇਹਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਭਾਵ–ਕਪਾਲੀ ਆਸਨ ਕਰੋ। ੩ ਮੁੰਡਨ ਕੀਤੀ. ਮੁੰਨੀ.

ਮੁੰਡੀਆ. ਵਿ–ਮੁੰਡਿਤ. ਮੋਨਾ. ਰੋਡਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਸਾਧੁ। ੩ ਰਾਮਾਨੰਦੀ ਸਾਧੂ. ਬੈਰਾਗੀ. "ਕੋਊ ਭੁਯੋ ਮੁੰਡੀਆ, ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭੁਯੋ." (ਅਕਾਲ)

ਮੁਢ / **ਮੁੰਢ** ਸੰਗਜਾ–ਮੂਲ. ਜੜ. "ਪੋਤ੍ਰ ਮੁੰਢਾਹੂੰ ਕਟਿਆ ਤਿਸੁ ਡਾਲ ਸੁਕੈਦੇ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਆਦਿ. ਮੁੱਢ. "ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਥਾਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਮੁੰਢੈ ਦੀ ਖਸਲਤਿ ਨ ਗਈਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੩ ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ. "ਮੁੰਢਹੁ ਭੁਲੇ ਮੁੰਢ ਤੇ,ਕਿਥੈ ਪਾਇਨਿ ਹਥੁ?" (ਮ: ੫ ਗਉ ਵਾਰ ੧)

ਮੁੰਢਲਾ / **ਮੁੰਢਲੀ** ਵਿ–ਮੁੱਢ ਦਾ, ਦੀ. ਬੁਨਿਆਦੀ.

ਮੁਣਸ. ਸੰ. ਮਨੁਸ਼੍. ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਆਦਮੀ. ਮਨੁੱਖ. "ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧)

ਮੁਤ. ਸੰ. ਮੁਕ੍. ਵਿ–ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਖੁਲ੍ਹਾ। ੩ ਤਿਆਗਿਆ. ਤਰਕ ਕੀਤਾ. "ਪਾਣੀ ਘਾਹ ਮੁਤੇਨੈ." (ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ) ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਅਤੇ ਘਾਹ ਚਰਨਾ ਛੱਡਦਿੱਤਾ.

ਮੁਤਸੱਦੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸੱਦੀ.

ਮੁਤਸਾਵੀ. ਅ. مساوی ਵਿ–ਸਵੀ (ਤੁਲ੍ਯਤਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਮਾਨ ਦਰਜੇ ਦਾ.

ਮੁੰਤਸ਼ਿਰ. ਅ. منتشر ਵਿ–ਸ਼ਰ(ਫੈਲਿਆ)ਹੋਇਆ. ਖਿੱਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਮੁਤਸਿਲ. ਅ. متصل ਮੁਤਸਿਲ. ਵਿ–ਵਸਲ (ਜੁੜਿਆ) ਹੋਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ.

ਮੁਤੱਸਿਬ. ਅ. متعصب ਵਿ–ਤਅੱਸ੍ਸੁਬ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਅੱਸ੍ਸੁਬ.

ਮੁਤਹਰਾ / **ਮੁਤਹਰੀ** ਸੰਗਜਾ–ਕੁਤ੍ਤਕਾ. ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਮਧਰਾ ਸੋਟਾ. ਮੋਟੀ ਲਾਠੀ. "ਚੋਰ ਚੋਰ ਕਰ ਤਿੰਹ ਗਹਸੋ, ਦ੍ਵੈਕ ਮੁਤਹਰੀ ਝਾਰਿ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੨)

ਮੁੰਤਹੀ. ਅ. منتہی ਵਿ–ਇੰਤਹਾ (ਹੱਦ) ਨੂੰ ਪਹੁਚਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਤਕੱਬਿਰ. ਅ. متکبر ਤਕੱਬਰ(ਅਹੰਕਾਰ)ਵਾਲਾ. ਅਭਿਮਾਨੀ.

ਮੁਤਕਾ. ਅ. مُتکا ਮੁਤੱਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਲੀ. ਸਜਾਹ ਭੋਰਾ, ਜੋ ਫ਼ਕੀਰ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਤਬ ਮੁਤਕਾ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਇ ਗਇਆ." (ਜਸਾ)

ਮੁੰਤਕਿਲ. ਅ. منتقل ਵਿ–ਨਕ਼ਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਇੰਤਕ਼ਾਲ ਕੀਤਾ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਬਦਲਿਆ.

ਮੁਤੱਕੀ. ਅ. متقی ਵਿ–ਵਕ੍ਵੀ (ਪਰਹੇਜ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਨਾਹ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁੰਤਖ਼ਬ / **ਮੁੰਤਖ਼ਿਬ** ਅ. منتخب ਵਿ–ਇੰਤਖ਼ਾਬ ਕੀਤਾ. ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮੁੰਤਖ਼ਿਬ.ਇੰਤਖ਼ਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚੁਣਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁਤਜਾਦ. ਅ. متضاد ਮੁਤਜਾਦ. ਵਿ–ਜ਼ਿਦ (ਉਲਟ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਰੁੱਧ. ਵਿਪਰੀਤ.

ਮੁੰਤਜਿਮ. ਅ. منتظم ਮੁੰਤਜ਼ਿਮ. ਵਿ–ਇੰਤਜ਼ਾਮ (ਪ੍ਰਬੰਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁੰਤਜਿਰ. ਅ. منتظر ਮੁੰਤਜ਼ਿਰ. ਵਿ–ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ (ਉਡੀਕਣ) ਵਾਲਾ.

ਮੁਤੱਜਿਬ. ਅ. متعجب ਵਿ–ਤਅੱਜੁਬ (ਹੈਰਾਨੀ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਸਮਿਤ.

ਮੁਤਨਾਸਿਬ. ਅ. متناسب ਵਿ–ਤਨਾਸ੍ਸੁਬ (ਸਮਾਨਤਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਠੀਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਪੁਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਤਫ਼ੱਕਿਰ. ਅ. متفکر ਵਿ–ਫ਼ਿਕਰ(ਚਿੰਤਾ)ਵਾਲਾ. ਚਿੰਤਾਤੁਰ.

ਮੁਤਫ਼ਿਕ. ਅ. متفق ਵਿ–ਇਤ੍ਤਫ਼ਾਕ਼ ਵਾਲਾ. ਸਹਮਤ.

ਮੁਤਬੱਰਕ. ਅ. متبرک ਵਿ–ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ. ਭਾਗ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਧੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਤਬੰਨਾ. ਅ. متبنّے ਸੰਗਜਾ–ਦਿਬਨ (ਬੇਟਾ) ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਗੋਦੀ ਲਿਆ ਪੁਤ੍.

ਮੁਤਮੱਵਿਲ. ਅ. متمول ਵਿ–ਤਮੱਵੁਲ (ਦੌਲਤਮੰਦੀ) ਵਾਲਾ. ਧਨੀ.

ਮੁਤਰਜਿਮ / **ਮੁਤਰੱਜਿਮ** ਅ. مترجم ਵਿ–ਤਰਜੁਮਾ (ਉਲਥਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਲਥਾਕਾਰ (translator).

ਮੁਤਰਬ / **ਮੁਤ੍ਰਿਬ** ਅ. مطرب ਵਿ–ਤ੍ਰਬ (ਆਨੰਦ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਨਪਰਚਾਊ.

ਮੁਤ੍ਲਕ਼. ਅ. مطلق ਵਿ–ਤ੍ਲਕ਼ (ਨਿਰਬੰਧਤਾ) ਵਾਲਾ. ਆਜ਼ਾਦ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਲਕੁਲ. ਮੂਲੋਂ. ਮੁੱਢੋਂ.

ਮੁਤਲਾਸ਼ੀ. ਅ. متلاشی ਵਿ–ਤਲਾਸ਼ (ਢੂੰਡ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੋਜੀ.

ਮੁਤੱਲਿਕ. ਅ. متعلق ਵਿ–ਤਅੱਲੁਕ਼ (ਸੰਬੰਧ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਤਲੱਵਿਨ. ਅ. متلون ਵਿ–ਤਲੱਵੁਨ (ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਪੁਰ ਪੱਕਾ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਤਵੱਫ਼ੀ. ਅ. متوفی ਵਿ–ਵਫ਼ਾਤ (ਮੌਤ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਮ੍ਰਿਤ. ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ.

ਮੁਤਵਾਤਿਰ. ਅ. متواتر ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਵਾਤੁਰ (ਨਿਰੰਤਰਤਾ) ਵਾਲਾ. ਲਗਾਤਾਰ. ਉੱਪਰੋਥਲੀ.

ਮੁਤਾ. ਵਿ–ਮੁਕ੍ਤ ਕੀਤਾ. ਛੱਡਿਆ। ੨ ਮੁਲ.ਭੇਜਿਆ। ੩ ਸੌਦਿਆ.

ਮੁਤਾਅ. ਅ. متاع ਸੰਗਜਾ–ਸਾਮਾਨ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ। ੨ ਲਾਭ. ਨਫ਼ਾ। ੩ ਪੂੰਜੀ। ੪ ਅ. مُطاع ਮੁਤ੍ਵਾਅ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਲੋਕ ਮੁਤ੍ਵੀਅ (ਅਧੀਨ) ਹੋਣ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੬ ਦੇਖੋ, ਮੁਤਾਹ.

ਮੁਤਾਸਿਰ. ਅ. مؤثر ਮੁਤੱਸਿਰ. ਵਿ–ਅਸਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਤਾਸੁਰ (ਅਸਰ ਸਹਿਤ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ.

ਮੁਤਾਹ. ਅ. متعہ ਸੰਗਜਾ–ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨਫ਼ੇ ਦੀ ਵਸ੍ਤੁ। ੩ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਦੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਸਮਾਂ ਮੁੱਕਣ ਪੁਰ ਸੰਬੰਧ ਟੁੱਟਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੀਆ਼ਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਾਂ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁੰਨੀ ਜਮਾਤ ਸ਼ਰਅ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੰਨਦੀ ਹੈ.

ਮੁਤਾਜ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਤਾਜ.

ਮੁਤ੍ਹਾਬਿਕ਼. ਅ. مطابق ਵਿ–ਤ੍ਬਕ਼ (ਸਮਾਨ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਤੁੱਲ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼। ੨ ਅਨੁਸਾਰ.

ਮੁਤ੍ਲਬਾ. ਅ. مطلبہ ਸੰਗਜਾ–ਤ੍ਲਬ ਕਰਨ (ਮੰਗਣ) ਦਾ ਭਾਵ.

ਮੁਤਾਲਾ. ਅ. مطالعہ ਸੰਗਜਾ– ਤ੍ਲਅ਼ (ਵਾਕਿਫ਼) ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਜਾਤ ਹੋਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਅਭ੍ਯਾਸ (study).

ਮੁਤੀ. ਮੂਲ. ਭੇਜੀ. ਘੱਲੀ. "ਹੋੜੇ ਮੁਤੀ ਧਾਹ, ਸੋ ਜਾਨੀ ਚਲਿਗਏ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਛੱਡੀ. ਤਿਆਗੀ. "ਕੂੜਿ ਵਿਗੁਤੀ, ਤਾ ਪਿਰਿ ਮੁਤੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) ਮੁਕ੍ (ਆਜ਼ਾਦ) ਕੀਤੀ. ਤਰਕ ਕੀਤੀ. "ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ ਪਿਰਮੁਤੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਪਾ–ਸੰਗਜਾ–ਮੁਕ੍ਤਿ. ਮੋਕ। ੪ ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤਾ. ਮੋਤੀ. "ਦਉ ਮੁਤੀਐ." (ਰਾਮਾਵ)

† ਜਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਮੁੰਨਣ ਲੱਗੇ ਤਦ ਤੋਂ ਮੁੰਡਾ ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁੰਡਾ ਕਹਿਣਾ ਭਾਰੀ ਅਪਮਾਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁਤੀਅ. ਅ. ਵਿ–ਤੁੱਅ (ਤਾਬੇਦਾਰੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਧੀਨ.

ਮੁਤੀਆ. ਦੇਖੋ, ਮੁਤੀ ੨। ੨ ਮੁਤੀਅ. ਵਿ–ਅਧੀਨ. ਤਾਬੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਤੀਅ. "ਕਬੀਰ ਕੂਕਰ ਰਾਮ ਕੋ ਮੁਤੀਆ ਮੇਰੋ ਨਾਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਤੀ ੪.

ਮੁਤੀਹ. ਦੇਖੋ, ਮੁਤੀਆ ੨

ਮੁਤੇ. ਭੁਜੇ ਘੱਲੇ. "ਜਮਮਾਰਗਿ ਮੁਤੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਤਿਆਗੇ. ਛੱਡੇ.

ਮੁਤੇਨੇ. ਤਿਆਗਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਤ ੩.

ਮੁਤੰਜਨ. ਫ਼ਾ. [illegible] ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੁਲਾਉ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਜੁਗਤ ਹੈ–

ਦੋ ਸੇਰ ਮਾਸ ਦੀ ਯਖਨੀ ਕੱਢਕੇ ਪਾਉ ਭਰ ਘੀ ਵਿੱਚ ਲੋਂਗ ਇਲਾਇਚੀ ਦਾ ਤੜਕਾ ਲਾਕੇ ਅਤੇ ਸਵਾ ਸੇਰ ਸਾਫ ਖੰਡ ਯਖਨੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚਾਸ਼ਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ.

ਇੱਕ ਸੇਰ ਚਾਉਲਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਤੋਲੇ ਲੂਣ ਪਾਕੇ ਉਬਾਲ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਦ ਦੋ ਕਣੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਛਾਲਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਪਿੱਛ ਕੱਢੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚਾਉਲ ਧੋ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਅਰ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਉਲਾਂ ਨੂੰ ਯਖਨੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਪਕਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਜਦ ਯਖਨੀ ਚਾਉਲਾਂ ਨਾਲ ਰਸ ਮਿਸੀ ਹੋਜਾਵੇ, ਤਦ ਇੱਕ ਛਟਾਂਕ ਬਦਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਛਿੱਲੀਆਂ ਅਤੇ ਕਤਰੀਆਂ ਗਿਰੀਆਂ, ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਰਸ ਤਿੰਨ ਤੋਲੇ, ਗੁਲਾਬ ਅਤੇ ਕਿਉੜੇ ਦਾ ਅਰਕ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਪਾਉ ਭਰ ਘੀ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਪੁਲਾਉ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਦਮਪੁਖਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਜਦ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਇੱਕਰੂਪ ਹੋਜਾਣ ਅਤੇ ਚਾਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਚਾਉਲ ਸੋਖ ਲੈਣ, ਤਾਂ ਅੱਗ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ.

ਮੁੱਤੜ. ਵਿ–ਮੁਕ ਕੀਤਾ. ਤੁਸਕ. ਤਰਕ ਕੀਤਾ, ਕੀਤੀ. "ਵੱਤੇ ਮੁੱਤੜ ਰੈਨ ਜਿਉ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਮੁਨਕਿਰ. ਨਾਸ੍ਤਿਕ. "ਮੁੱਤੜ ਥੀਏ ਰੱਬ ਦੇ." (ਮਗੋ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਟੜ.

ਮੁਥਾਜ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਤਾਜ.

ਮੁਦ. ਸੰ. ਸ਼ਦ. ਧਾ–ਆਨੰਦ ਹੋਣਾ, ਆਨੰਦ ਕਰਨਾ, ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਦ. ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ.

ਮੁੰਦ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਦਣਾ। ੨ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ "ਬੈਨ" ਭੀ ਹੈ. ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਦਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਅਥਵਾ ਆਂਤ ਵਿੱਚ ਵਲ ਪੈਜਾਣਾ. Volvolus. "ਕੋਤਿਕ ਮਰੈ ਮੁੰਦ ਕੀ ਪੀਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਮੁਦਕੀ. ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ੧੮ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਜੰਗ, ਕੌਮਘਾਤਕਾਂ ਦੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਵਜ਼ੀਰ ਅਤੇ ਸੈਨਾਪਤਿ ਦੀ ਬੇਈਮਾਨੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮੈਦਾਨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ. ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇਖੋ, ਕਨਿੰਗਮ (J. D. Cunningham) ਦੇ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਬਾਬ ੬ * ਅਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ੨ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਮੁਦਗ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਗੀ.

ਮੁਦਗਰ. ਸੰ. ਮੁਦ੍ਗਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੂਹਲਾ. ਮੁਸਲ. ਮੁਗਦਰ. ਗਦਾ. ਹਥੌੜਾ. "ਪੂੰਜੀ ਮਾਰ ਪਵੈ ਨਿਤ ਮੁਦਗਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੁੰਦਘਾਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁੰਦ ਦੇਣਾ. ਬੰਦ ਕਰਸਿੱਟਣਾ. "ਕਰਨ ਨ ਸੁਨਹੀ ਨਾਦੁ, ਕਰਨ ਮੁੰਦਿਘਾਲਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਮੁੰਦਣ / **ਮੁੰਦਣਾ** ਸੰ. ਮੁਦ੍ਰਣ. ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁੰਦਨਾ। ੨ ਛਾਪਣਾ. ਮੁਹਰ ਲਾਉਣੀ.

ਮੁੰਦਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਂਦ. ਬੰਦੀ. "ਜਗਾਤੀਆ ਮੋਹਣ ਮੁੰਦਣਿ ਪਈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਮੂੰਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਂਦ ਪੈਗਈ. ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ (ਚੁੱਪ) ਛਾਗਈ.

ਮੁਦਤ. ਦੇਖੋ, ਮੁਦਿਤ। ੨ ਮੁਦ੍ਤ. ਮਿਚਿਆ. ਬੰਦ ਹੋਇਆ. "ਦਿਪਤ ਜੋਤਿ ਦਿਨਮਣਿ ਦੁਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਕਬਹੁ ਨ ਮੁਦਤ ਭਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁੱਦਤ.

ਮੁਦਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਦਿਤਾ.

ਮੁਦਤਿ. ਦੇਖੋ, ਮੁੱਦਤ. "ਏਤੀ ਨ ਜਾਨਉ ਕੇਤੀਕ ਮੁਦਤਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਮੁਦਤਿ ਪਈ ਚਿਰਾਣੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਮੁਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਦਣਾ.

ਮੁਦਫੀ. ਅ. [illegible] ਵਿ–ਘਾਇਲ ਆਦਮੀ ਪੁਰ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁਦਬਖਾਨਾ. ਫ਼ਾ. [illegible] ਮੁਅੱਦਬਖ਼ਾਨਹ. ਉਹ ਘਰ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਬ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸਿਖਯਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. "ਪੀਰ ਦੇ ਮੁਦਬਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਣਨੇ ਗਿਆ." (ਜਸਾ)

ਮੁਦੱਬਿਰ. ਅ. [illegible] ਵਿ–ਤਦਬੀਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਲਾਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਤਾ.

ਮੁੰਦਰੀ. ਸੰ. ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਹਰਛਾਪ. ਉਹ ਛਾਪ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਅੱਖਰ ਖੁਦੇ ਹੋਣ। ੨ ਅੰਗੂਠੀ. "ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਕਰ ਮੁੰਦਰੀ ਪਹਿਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਰੁਪਯਾ. ਸਿੱਕਹ.

ਮੁਦੱਰਿਸ. ਅ. [illegible] ਦਰਸ (ਸਬਕ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਥਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਦੱਲਲ. ਅ. [illegible] ਵਿ–ਦਲੀਲ (ਯੁਕ੍ਤਿ) ਸਹਿਤ.

ਮੁਦੱਵਰ. ਅ. [illegible] ਵਿ–ਦੌਰ (ਗੁਲਾਈ) ਸਹਿਤ. ਗੋਲ. ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ.

ਮੁੰਦੜਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਦਰੀ. "ਲਖ ਟਕਿਆ ਕੇ ਮੁੰਦੜੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮੁੰਦਾ. ਸੰ. ਮੁਦ੍ਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਹਰਛਾਪ। ੨ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਭੇਤ. ਰਾਜ਼। ੪ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਿਆ ਮੁੰਦਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕੁੰਡਲ. "ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ." (ਜਪੁ) ਸੰਤੋਖ ਦੀਆਂ ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ.

ਮੁਦਾਖ਼ਲਤ. ਅ. [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਖ਼ਲ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੀਚ ਬਿਚਾਉ (interference).

ਮੁਦਾਮ. ਅ. [illegible] ਵਿ–ਦਵਾਮ (ਨਿਤ੍ਯ)ਰਹਿਣਵਾਲਾ। ੨ ਇਸਥਿਤ. ਕ਼ਾਯਮ. "ਜਲਥਲ ਮੁਦਾਮ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ.

ਮੁਦਾਵਣੀ / **ਮੁੰਦਾਵਣੀ** ਮੁਦ੍ਰਣ (ਮੁਹਰਛਾਪ ਲਾਉਣ)ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁੰਦਣਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਥਾਂਈਂ ਆਇਆ ਹੈ.

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਵਾਲਾ ਸਰਦਾਰ, ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਕੇ ਦੇਗਚੇ ਆਦਿ ਬਰਤਨਾਂ ਪੁਰ ਮੁਹਰ ਲਾਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਕੋਈ ਅਸ਼ੁਭ-ਚਿੰਤਕ ਜ਼ਹਿਰ ਆਦਿ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲਾ ਸਕੇ. ਫੇਰ ਜਦ ਥਾਲ ਪਰੋਸਦਾ ਹੈ ਤਦ ਭੀ ਥਾਲ ਪੁਰ ਸਰਪੋਸ਼ ਦੇਕੇ ਮੁਹਰ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਉਹ ਮੁਹਰ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਸੰਮੁਖ ਖੋਲ੍ਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਉੱਪਰਲੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਇਹ ਵਾਕ ਹੈ–"ਏਹ ਮੁਦਾਵਣੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਈ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਲਧੀ ਭਾਲਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਮੁਹਰਛਾਪ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਗੜਬੜ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਦੂਜਾ–"ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫" ਸਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਪੁਰ ਪਾਠ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅੰਤਿਮ ਮੁਹਰਛਾਪ ਹੈ. ਸਮਾਪਤੀ ਪੁਰ ਮੁਦ੍ਰਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਹੈ। ੨ ਬੁਖ਼ਾਰਤ. ਅਦ੍ਭਿਸ਼ਟਕੂਟ.

ਮੁਦਾਵਾ. ਫ਼ਾ. [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਵਾਦਾਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਲਾਜ ਮੁਆਲਜਾ ਕਰਨਾ.

ਮੁਦਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ. ਮੋਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਮੁਦਿਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੨ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਾਨ ਵਡਿਆਈ ਦੇਖ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪੇਖਜਾ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾਯਿਕਾ–

"ਸੁਨਤ ਲਖਤ ਚਿਤ ਚਾਹ ਕੀ ਬਾਤ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਅਭਿਰਾਮ।
ਮੁਦਿਤ ਹੋਯ ਜੋ ਨਾਯਿਕਾ ਤਾਕੋ ਮੁਦਿਤਾ ਨਾਮ ॥"
(ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਮੁਦਿਰ. ਸੰ. ਬੱਦਲ. ਮੇਘ.

ਮੁੰਦੀ. ਮੁਦ੍ਰਾ ਸੋ. ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਦ੍ਰਾ ਪਹਿਰਨ ਤੋਂ. "ਜੋਗੁ ਨ ਮੁੰਦੀ, ਮੁੰਡਿ ਮੁਡਾਇਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਮੁਦ੍ਰਣ ਕੀਤੀ.

ਮੁੱਦਈ. ਅ. [illegible] ਦਾਵਾ ਕਰਨਵਾਲਾ.

ਮੁੱਦਤ. ਅ. [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਰ. ਚਿਰ। ੨ ਲੰਬਾਈ.

ਮੁੱਦਾ. ਅ. [illegible] ਮੁੱਦਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਤ੍ਲਬ. ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਭਾਵ। ੨ ਦਾਵਾ.

ਮੁੱਦਾਲਾ. ਅ. [illegible] ਮੁੱਦਆਲਹ. ਜਿਸ ਪੁਰ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਮੁੱਦੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁੱਦਈ. "ਹੋਇ ਮੁੱਦੀ ਦਾਵਾ." (ਭਾਗੁ)

ਮੁਦੂ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਹਮਰੀ ਮੁਦੂ ਨਾਮਹਰਿ ਸੁਆਮੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ਸਾਡੀ ਮੁਦ੍ਰਾ (ਭੇਖ ਚਿੰਨ੍ਹ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ.

ਮੁਦ੍ਕਕਾ. ਸੰ. ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ. ਮੁਹਰਛਾਪ। ੨ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਕੁੰਡਲ. "ਮੁਦ੍ਕਕਾ ਪਹਿਰੈਂ ਹਮ ਕਾਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੁਦ੍ਕਾ. ਸੰ. ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ. ਮੁਹਰਛਾਪ। ੨ ਰੁਪਯਾ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਆਦਿ ਸਿੱਕਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਅੱਖਰ ਮੂਰਤੀ ਆਦਿ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਲੱਗਾ ਸ਼ੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਦਾ ਛਾਪਾ. "ਨ ਮੁਦ੍ਕਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮੁਦ੍ਣ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਦਣਾ.

ਮੁਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਾਰਨਾ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਗਿਆਨ ਕੀ ਮੁਦ੍ਰਾ ਕਵਨ ਅਉਧੂ ?" (ਸ੍ਰਿਧਗੋਸਟਿ) ੩ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਿਆ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕੁੰਡਲ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਦ੍ਰਾ ੨। ੪ ਭੇਤ. ਰਾਜ਼। ੫ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਪਦ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਭੀ ਬੋਧਨ ਕਰੀਏ, ਤਦ "ਮੁਦ੍ਰਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮੁਦ੍ਰਾ ਪ੍ਰਸ੍ਤੁਤ ਪਦ ਵਿਖੈ ਔਰੈਂ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.
(ਕਾਵ੍ਯਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਨੀ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਹੋਮੈ ਦੁਖਦ ਮਹਾਨ,
ਰਹਿਤਾ ਹੈ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸਦਾ ਸੋ "ਨਰ" ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨ.

ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਕਰਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, "ਨਰ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਇਹ ਭੀ ਜਣਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਨਰ ਦੇਹਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੫ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੮ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਹ ਨਰ ਦੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ਅ) ਕਿਸੇ ਵਰਣਨੀਯ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਕੇਵਲ ਨਿਯਮ ਅਥਵਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾਲ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣਾ, ਮੁਦ੍ਰਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਉਦਾਹਰਣ–

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ, ਉਸ ਸੂਅਰ ਉਸ ਗਾਇ.
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਸੂਅਰ ਅਤੇ ਗਾਇ ਸ਼ਬਦ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਇਆ.

* The object, indeed, of Lal Singh & Tej Singh was not to compromise themselves with the English by destroying an isolated divison, but to get their own troops dispersed by the converging forces of their opponents. Their desire was to be upheld as the ministers of a dependent kingdom by greatful conquerors, and they thus deprecated an attack on Feeroz-poor, and assured the local British authorities of their secret and efficient good will. ××× Lal Singh headed the attack, but, in accordence with his original design, he involved his followers in an engagement, and then left them to fight as their undirected valor might prompt. (P. 304, 396)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ ਪਰ ਚਢ ਜੋ ਸੋਤ ਹਾਥ ਪਰ ਬਾਜ,
ਕਲਗੀ ਲਹਰੈ ਸੀਸ ਪੈ ਕਰੈ ਹਮਾਰੇ ਕਾਜ.
ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬੋਧ ਹੋਇਆ.

(ਏ) ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੱਸਕੇ ਕਰਤਾ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣਾ "ਮੁਦ੍ਰਾ" ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ,
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀ ਬਾਣੁ.(ਜਪੁ)

ਇੱਥੇ ਸੰਸਾਰਰਚਨਾ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਲੈ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੱਸਕੇ ਰਜ ਸਤ ਤਮ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਇਆ।

੬ ਵਾਮਮਾਰਗੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭੁੰਨੇਹੋਏ ਜੌਂ ਅਤੇ ਚਿੜਵੇ,ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵੇਲੇ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ।*

੭ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਸ਼ਸ੍ਵ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ,ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮੁਦ੍ਰਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੁੰਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ੮ ਮੋਹਰਛਾਪ। ੯ ਰੁਪਯਾ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਆਦਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ।

੧੦ ਅਰਕ ਖਿੱਚਣ ਵੇਲੇ ਭਾਂਡੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਲਾਇਆ ਭੱਟਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਪ ਨਾ ਨਿਕਲੇ. ਦੇਖੋ, ਮਦਕ ੨.

ਮੁੰਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਦ੍ਰਾ। ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕਰਣਕੁੰਡਲ. "ਭੈਡਾ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਖਿੰਥਾ ਆਧਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ਮੁੰਦ੍ਰਾ,ਬਲੋਰ ਗੌਂਡੇ ਦੇ ਸਿੰਗ ਅਤੇ ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੩ ਸੰਯਮ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੰਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਤੇ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਮੁਦ੍ਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਮੁਦ੍ਰਾਯੰਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਾ ੩.

ਮੁਦ੍ਰਾਲਿਪਿ. ਛਪੀਹੋਈ ਲਿਖਤ. ਛਾਪੇਖਾਨੇ ਛਪਿਆ ਲੇਖ.

ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਹਰਛਾਪ। ੨ ਰੁਪਯਾ ਅਸ਼ਰਫੀ ਆਦਿ.

ਮੁਦ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਮੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਛਾਪਿਆ ਹੋਇਆ.

ਮੁੰਧ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ. "ਮੁੰਧ ਇਆਣੀ ਮਨਮੁਖੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) "ਤੇਰੇ ਮੁੰਧ ਕਟਾਰੈ ਜੇਵਡਾ, ਤਿਨਿ ਲੋਭੀ ਲੋਭ ਲੁਭਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧) ਹੇ ਮੁੰਧ ! ਤੇਰੇ ਕਟਾਰੇ (ਕਟਾਕ) ਜੇਵਡਾ (ਫੈਧਾ) ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਭੀ (ਪ੍ਰੇਮੀ) ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਲਿਆ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਮੁਗਧਾ (ਸੁਆਥਾ). ਦੇਖੋ, ਮੁਗਧਾ ੨.

ਮੁਧਾ. ਸੰ. ਵਜ–ਵ੍ਰਿਥਾ. ਬੇਫ਼ਾਇਦਾ। ੨ ਮਿਥ੍ਯਾ. ਝੂਠ। ੩ ਮੁਗਧਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਮੁੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਧ.

ਮੁੰਧੇ. ਸੰਬੋਧਨ.ਹੇ ਨਾਰੀ ! "ਸੁਣਿ ਮੁੰਧੇ ਹਰਣਾਖੀਏ!" (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਹੇ ਮੁਗਧਾ !

ਮੁਨਸਫ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਸਫ.
ਮੁਨਸਬ "ਨਿਜ ਮਤ ਕੋ ਮੁਨਸਬ ਹੈ ਤਬ ਹੀ." (ਨਾਪ) "ਦੇਖੋ ਬਨ ਮੁਨਸਬ, ਮਨਸਬ ਕੌਨ ਬਡੋ ?" (ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਮੁਨਸਰਿਮ. ਅ. منصرم ਮੁਨਸਰਿਮ. ਵਿ–ਇਨਸ਼ਿਰਾਮ (ਪ੍ਰਬੰਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁਨਸਿਕ. ਸੂਮ. ਕ੍ਰਿਪਣ. ਦੇਖੋ, ਮੁਮਸਿਕ.

ਮੁਨਸਿਫ ਦੇਖੋ, ਮੁੰਸਫ ਅਤੇ ਮੁਸਫੀ.
ਮੁਨਸਿਫੀ

ਮੁਨਸ਼ੀ. ਅ. منشی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇਨਸ਼ਾ (ਤਹ਼ਰੀਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਲਿਖਾਰੀ.

ਮੁਨਹਸਰ. ਅ. منحصر ਮੁਨਹ਼ਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹ਼ਸਰ (ਨਿਰਭਰਤਾ) ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਰੋਮਦਾਰ.

ਮੁਨਹਜਮ. ਅ. منہزم ਮੁਨਹਜਮ. ਵਿ–ਹਜ਼ਮ ਹੋਇਆ. ਪਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਹਜ਼ਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਪਚਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਨਹਦਮ. ਅ. منہدم ਵਿ–ਹਦਮ (ਢਾਹਿਆ) ਹੋਇਆ. ਮੋਇਆ. ਗਿਰਾਇਆ.

ਮੁਨਹ਼ਰਿਫ਼. ਅ. منحرف ਵਿ–ਇਨਹ਼ਿਰਾਫ਼ ਹੋਇਆ. ਮੂੰਹ ਫੇਰੇ ਹੋਏ. ਮੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਮੁਖ ਹੋਇਆ.

ਮੁਨਕਜੀ. ਅ. منقضی ਮੁਨਕ਼ਜੀ. ਵਿ–ਇਨਕ਼ਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਵੀਤਿਆਹੋਇਆ.

ਮੁਨਕ਼ਦ. ਅ. منعقد ਮੁਨਅ਼ਕ਼ਦ. ਵਿ–ਅ਼ਕ਼ਦ (ਬੰਧਨ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ. ਕ਼ਾਇਮ ਹੋਇਆ.

ਮੁਨਕਿਰ. ਅ. منکر ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁਨੱਕਾ. ਅ. منقّی ਵਿ–ਨਕ਼ੀ (ਸਾਫ਼) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਦਾਖ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੀਜ ਕੱਢਕੇ (ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ) ਖਾਈਏ. ਮੁਨੱਕੇ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮਤਰ ਹੈ.

ਮੁਨਜਿਜ. ਅ. منضج ਮੁਨਜਿਜ. ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਖਿਲਤ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਉਹ ਔਖਧ, ਜੋ ਜੁਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਦੇ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ.

ਮੁੰਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਡਨ.

ਮੁਨਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਮੁਨਿਦੇਵ.

ਮੁਨਫ਼ਿਕ਼. ਅ. منفق ਵਿ–ਖਰਚ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਫ਼ਕ (ਖਰਚ ਹੋਣਾ) ਹੈ.

ਮੁਨੱਵਰ. ਅ. منوّر ਵਿ–ਨੂਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਸਹਿਤ. ਰੋਸ਼ਨ.

ਮੁਨਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਡਾਉਣਾ.

ਮੁਨਾਸਿਬ. ਅ. مناسب ਵਿ–ਨਿਸਬਤ (ਯੋਗਤਤਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਠੀਕ. ਯੋਗਤ.

ਮੁਨਾਜਾਤ. ਅ. مناجات ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਜੀ (ਭੇਤ ਦੀ ਬਾਤ ਕਹਿਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਰਤਾਰ ਅੱਗੇ ਮਨੋਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਰਦਾਸ। ੨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦੀ ਕਵਿਤਾ. ਸਤੋਤ੍ਰ.

ਮੁਨਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਮਨਾਦੀ.

ਮੁਨਾਫ਼ਅ਼. ਅ. منافع ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨਫ਼ਅ਼ਤ (ਨਫ਼ਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਲਾਭ. ਨਫ਼ੇ.

ਮੁਨਾਫਕ ਅ. منافق ਮੁਨਾਫ਼ਿਕ਼. ਵਿ–ਨਫ਼ਾਕ਼
ਮੁਨਾਫਿਕ (ਫੁੱਟ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਖੰਡੀ. ਦੰਭੀ. "ਮੁਲਹਦ ਹੋਇ ਮੁਨਾਫਕਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ਿਰਸ੍ਤਾਨ ਲਈ ਮੁਨਾਫ਼ਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਮੁਨਾਬਰ. ਮੁਨਿਵਰ. ਉੱਤਮ ਸਾਧੁ. "ਯੋਂ ਨ ਪਾਨਿ ਪਰੈ ਮੁਨਾਬਰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਨੱਵਰ.

ਮੁਨਾਰ ਦੇਖੋ, ਮੀਨਾਰ. "ਬਡੋ ਮੁਨਾਰ ਉਸਾਰ."
ਮੁਨਾਰਾ (ਚਰਿਤ੍ ੧੭੫) "ਮੁਲਾਂ, ਮੁਨਾਰੇ ਕਿਆ ਚਢਹਿ?" (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮੁਨਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਸਾਧੁ. ਰਿਖਿ. ਸੰਤ. * "ਸੋ ਮੁਨਿ, ਜਿ ਮਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੭) ੨ ਮਨਨਸ਼ੀਲ. ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ. "ਪੂਜਨ ਕਾਲੁ ਜਾਂਉਂਗੀ ਮੈ ਮੁਨਿ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੫) ੪ ਸੱਤ ਸੰਖਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਮੁਨਿ (ਰਿਸ਼ਿ), ਸੱਤ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਰਿਖੀ। ੫ ਮੌਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਚੁਪਕੀਤਾ. ਮੌਨੀ.

ਮੁਨਿਅਯਨ. ਸੰ. ਜੰਗਲ. ਬਣ (ਵਨ). ੨ ਕੰਦਰਾ. ਗੁਫਾ.

ਮੁਨਿਆਦ. ਫ਼ਾ. بنیاد ਬੁਨਯਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੂਲ. ਜੜ। ੨ ਨਿਉਂ. ਨੀਂਹ.

ਮੁਨਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨੀਆਰ.

ਮੁਨਿਚਰਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਨਿਚਯਾ. ਮੁਨਿਕਰਮ। ੨ ਸਾਧੁ ਦੀ ਤਰਾਂ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਬ੍ਰਹਮਚਯਾ.

ਮੁਨਿਜਨ ਮੁਨਿਲੋਕ. ਸਾਧੁਜਨ. "ਤਰਿਓ ਪ੍ਰਹ-
ਮੁਨਿਜੈਨ ਲਾਦੁ ਗੁਰ ਮਿਲਤ ਮੁਨਿਜੈਨ ਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨.ਦੇਖੋ, ਮੁਨਿ ਅਤੇ ਜਨ.

ਮੁਨਿੰਦ ਦੇਖੋ, ਮੁਨੀਂਦ੍.
ਮੁਨਿੰਦ੍

ਮੁਨਿਦੇਵ. ਦੇਵਮੁਨਿ. ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ। ੨ ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ ਤਾਰਾ. "ਸੀਤ ਭਈ ਰੁਤ ਕਾਤ੍ਰਕ ਕੀ, ਮੁਨਿਦੇਵ ਚੜ੍ਹ੍ਯੋ ਜਲ ਹ੍ਵੈਗਯੋ ਥੋਰੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੁਨਿਮਨ. ਮੁਨਿਮਾਨਜ. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪੂਜਨ.

ਮੁਨਿਮਨਿ. ਮੁਨਿਮਣਿ. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ.

ਮੁਨਿਯਾਂ. ਦੇਖੋ, ਮੁਨੀਆਂ.

ਮੁਨਿਰਾਜ. ਰਿਸ਼ਿਰਾਜ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੰਤ.

ਮੁਨਿਵਰ. ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ ਮੁਨਿ. ਉੱਤਮ ਰਿਖੀ. "ਆਪਸ੍ ਕਉ ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਮੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਨਿ ੫. "ਮਾਨ ਮੁਨੀ ਮੁਨਿਵਰ ਗਲੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਉੱਤਮ ਮੌਨੀ ਅਤੇ ਮੁਨੀ ਨਿਗਲ਼ ਲਏ। ੨ ਮੌਨਵ੍ਤ. ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ. "ਅਨਿਕ ਧਾਰ ਮੁਨੀ." (ਭੈਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਮੁੰਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸ਼ੁਬੰਧਨ ਦਾ ਵਡਾ ਕਿੱਲਾ। ੨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੜਕੀ ਲਈ "ਮੁੰਨੀ" ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਨਾਦਰ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੁੰਨੀ ਨਾਮ ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਤੀਰਥ-ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਪੁਰ ਕੇਸ਼ ਮੁੰਨਣੇ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਇਮੁੰਡਉ.

ਮੁੰਨੀਅਨਿ. ਮੁੰਨੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਮੁੰਡਨ ਕਰੀਦੇ ਹਨ. "ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਮੁਨੀਆਂ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਲ ਪੰਛੀ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲ. "ਉਡ੍ਡਕੈ ਸੁਚਲੀ ਜੁ ਮਨੋ ਮੁਨੀਆਂ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੁਨੀਸ਼. ਮੁਨਿ–ਈਸ਼. ਰਿਸ਼ਿਰਾਜ. ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਮੁਨੀਂਦ੍. ਮੁਨਿ–ਇੰਦ੍. ਮੁਨਿਰਾਜ.

ਮੁਨੀਬ. ਅ. منیب ਵਿ–ਨਾਯਬ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਉਹ ਪੁਰਖ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਯਬ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਮਾਲਿਕ। ੨ ਹੁਣ ਨਾਯਬ ਲਈ ਭੀ ਮੁਨੀਬ ਸ਼ਬਦ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਮੁਨੀਮ. ਅ. منعم ਮੁਨਿਅ਼ਮ. ਵਿ–ਨਿਅ਼ਮਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ। ੩ ਮੁਨੀਬ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮੁਨੀਮ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਮੁਨੀਰ. ਅ. منیر ਵਿ–ਨੂਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਸਹਿਤ. ਰੋਸ਼ਨ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਯੁਕ੍ਤ. "ਕਲਗੀ ਕੁਲਹ ਮੁਨੀਰ." (ਸਲੋਹ)

ਮੁਨੀਰਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ,ਤਸੀਲ ਥਾਨੇਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ "ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ" ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਮੁਨੀਰਾਜ ਦੇਖੋ, ਮੁਨਿਜਨ ਅਤੇ ਮੁਨਿਵਰ.
ਮੁਨੀਵਰ

ਮੁਨੇਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ ਦੇ ਮੁੰਡ (ਸਿਰ) ਪੁਰ ਕੀਤੀ ਵੱਟ. ਮੁੰਡੇਰ। ੨ ਮੁਨ੍ਹੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਨ੍ਹੇਰਾ.

ਮੁਫ਼ਸਿਦ. ਅ. مفسد ਵਿ–ਫ਼ਿਸਾਦ (ਉਪਦ੍ਰਵ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁਫ਼ੱਸਲ. ਅ. مفصّل ਮੁਫ਼ੱਸਲ. ਵਿ–ਤਫ਼ਸੀਲ (ਵਿਰਵੇ) ਸਹਿਤ.

ਮੁਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ. مفت ਵਿ–ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ। ੨ ਵ੍ਰਿਥਾ.

ਮੁਫ਼ਤਖ਼ੋਰਾ. ਮੁਫ਼ਤ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਫ਼ੈਲ ਅਤੇ ਨੋਂਞੁਨਿਚੋੜ.

ਪਿਕਦਾਨੰ ਚਪਰਗੱਟੂ ਹੈ ਬਸ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ,
ਇਕ ਮੁਫ਼ਤ ਕਾ ਖਾਨਾ ਹੈ ਸਦਾ ਕਾਮ ਹਮਾਰਾ,
ਉਮਰਾ ਜੋ ਕਹੋ ਰਾਤ, ਹਮ ਚਾਂਦ ਦਿਖਾਏਂ
ਰਹਿਤਾ ਹੈ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਸੇ ਭ਼ਰਾ ਜਾਮ ਹਮਾਰਾ,
ਕਪੜਾ ਕਿਸੀ ਕਾ ਖਾਨਾ ਕਹੀਂ ਸੋਨਾ ਕਿਸੀ ਜਾ
ਗ਼ੀਰੋਂ ਹੀ ਸੇ ਹੈ ਸਾਰਾ ਸਰੰਜਾਮ ਹਮਾਰਾ,

* ਦੇਖੋ, ਨਿਰ੍ਵਾਣਤੰਤ੍ਰ, ਪਟਲ ੧੧.

* ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਮੁਨਿ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ ਹੈ—

ਦੁ: ਖੇਸ੍ਵਨੁਦ੍ਵਿਗ੍ਨਮਨਾ: ਸੁਖੇਸੁ ਵਿਗਤਸ੍ਪ੍ਰੁਹ: ।
ਵੀਤਰਾਗ ਭਯ ਕ੍ਰੋਧ: ਸ੍ਥਿਤਧੀਰ੍ਮੁਨਿਰ੍ਉਚ੍ਯਤੇ ॥
(ਗੀਤਾ ਅ: ੨, ਸ਼ ੫੬)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋ ਰੰਜ ਜਹਾਂ ਪਾਸ ਨ ਜਾਂਯ ਕਬੀ ਉਸ ਕੇ
ਆਰਾਮ ਜਹਾਂ ਹੋ, ਹੈ ਵਹਾਂ ਕਾਮ ਹਮਾਰਾ,
ਜ਼ਰ ਦੀਨ ਹੈ ਕ਼ੁਰਆਨ ਹੈ ਈਮਾਂ ਹੈ ਨਬੀ ਹੈ
ਜ਼ਰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਅੱਲਾਹ ਹੈ ਜ਼ਰ ਰਾਮ ਹਮਾਰਾ.
(ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ)

ਮੁਫ਼ਤੀ. ਅ਼ مفتی ਸੰਗਜਾ–ਫ਼ਤਵਾ (فتوے) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜੱਜ। ੩ ਕ਼ਾਜ਼ੀ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ.

ਮੁਫ਼ੱਰਹ਼. ਅ਼ مفرح ਵਿ–ਫ਼ਰਹ਼ (ਖ਼ੁਸ਼ੀ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ.

ਮੁਫ਼ਲਿਸ. ਅ਼ مفلس ਵਿ–ਇਫ਼ਲਾਸ (ਨਿਰਧਨਤਾ) ਵਾਲਾ. ਕੰਗਾਲ.

ਮੁਫ਼ੀਦ. ਅ਼ مفید ਵਿ–ਫ਼ਾਯਦੇਮੰਦ. ਲਾਭਦਾਇਕ.

ਮੁੰਬਈ. Bombay. ਸਨ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਚਾਰਲਸ (Charles II) ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪੁਰਤਗਾਲ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਟੀ ਵਿਆਹੀਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਚਾਰਲਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ੬੫੦੦ ਪੌਂਡ ਸੀ. ਸਨ ੧੬੬੮ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ.ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਮੁੰਬਈ ਬੀ. ਬੀ. ਐਂਡ ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਰਸਤੇ ੧੧੬੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੰਦਰ (port) ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਜਨਸੰਖਜਾ ੧੧੭੨੯੫੩ ਹੈ.

ਮੁਬਤਲਾ. ਅ مبتلا ਵਿ–ਬਲਾ ਦੇ ਕ਼ਾਬੂ ਆਇਆ। ੨ ਵਿਪਦਾ ਗ੍ਰਸਿਤ. ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਮਾਰਿਆ, ਮਾਰੀ. "ਰਹੀ ਮੁਬਤਲਾ ਹੈ ਇਮ ਚਰਿਤ ਬਿਚਾਰ ਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮੨)

ਮੁਬੱਰਾ. ਅ਼ مبرا ਵਿ–ਬਰੀ. ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਾਕ. ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਮੁੰਬਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਬਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੰਬਾ.

ਮੁਬਾਹ਼ਸਾ. ਅ਼ مباحثہ ਸੰਗਜਾ–ਬਹ਼ਸ (ਚਰਚਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ.

ਮੁਬਾਰਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਬਰਕਤ ਦੇਣ ਲਈ ਦੁਆ. ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. ਵਧਾਈ.

ਮੁਬਾਰਿਕ. ਅ਼ مبارک ਵਿ–ਬਰਕਤ ਸਹਿਤ.

ਮੁਬਾਲਗ਼ਾ. ਅ਼ مبالغہ ਸੰਗਜਾ–ਬਲ਼ੂਗ਼ (ਹੱਦ ਨੂੰ ਪਹੁਚਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਹੱਦੋਂ ਟਪਾ ਦੇਣਾ. ਅਤਯੰਤ ਵਧਕੇ ਕਹਿਣਾ. ਅਤਿਸ਼ਯੋਕ੍ਰਿ.

ਮੁਮਸਿਕ. ਅ਼ ممسک ਇਮਸਾਕ (ਰੋਕ ਰੱਖਣ) ਵਾਲਾ. ਜੋ ਧਨ ਨੂੰ ਛਡਦਾ ਨਹੀਂ. ਕੰਜੂਸ. ਕ੍ਰਿਪਣ. ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਮੁਨਸਿਕ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਮੁਮਕਿਨ. ਅ਼ ممکن ਇਮਕਾਨ (ਹੋ ਸਕਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰਭਵ.

ਮੁਮਤਹ਼ਿਨ. ਅ਼ ممتحن ਸੰਗਜਾ–ਇਮਤਹ਼ਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਪਰੀਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਰੀਕਕ.

ਮੁਮਤਾਜ਼. ਅ਼ ممتاز ਇਮਤਯਾਜ਼ (ਫ਼ਰਕ) ਸਹਿਤ. ਜੋ ਦਰਜੇ ਗੁਣ ਰੂਪ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ.

ਮੁਮਾਨਅ਼ਤ. ਅ਼ ممانعت ਸੰਗਜਾ–ਮਨਅ਼ (ਵਰਜਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਰੋਕ. ਬੰਦਿਸ਼.

ਮੁਮਾਰਖ | **ਮੁਮਾਰਖੀ** } ਦੇਖੋ, ਮੁਬਾਰਕੀ ਅਤੇ ਮੁਬਾਰਿਕ.

ਮੁਮਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਮੋਮਿਆਈ.

ਮੁਮੁਕਾ, **ਮੁਮੁਕੁ**, **ਮੁਮੁਕੁਤਾ**, **ਮੁਮੁੱਖੂ**, **ਮੁਮੁੱਛੂ**, **ਮੁਮੋਖੂ**, **ਮੁਮੋਛੂ** } ਸੰਗਜਾ–ਮੋਕ (ਮੁਕਤਿ) ਦੀ ਇੱਛਾ. ਮੁਕ੍ਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਹ। ੨ ਵਿ–ਮੋਕ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ.

ਮੁਯਉ. ਮੋਇਆ. ਮ੍ਰਿਤਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਕਵਣੁ ਕਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਯਉ ?" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਮੁਯੱਸਰ. ਅ਼ میسر ਵਿ–ਜੋ ਯੁਸਰ (ਆਸਾਨੀ) ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਪ੍ਰ. ਹ਼ਾਸਿਲ.

ਮੁਯੇ. ਦੇਖੋ, ਮੁਈਏ. "ਰਸਨਾ ਹਰਿਰਸੁ ਚਾਖੁ, ਮੁਯੇ!" (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) ਹੇ ਮੋਈਏ! (ਇਖ਼ਲਾਕ਼ੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ ਰਹਿਤ ਜਿਗਜਾਸੁ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀਏ !)

ਮੁਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁੜ. "ਮੁਰ ਕੀਨ ਪਿਆਨ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਪੂਰ. ਸਰਵ–ਮੇਰਾ. ਮੇਰੀ. ਮੇਰੇ. "ਮੁਰ ਪਿਤ ਪੂਰਬ ਕਿਯਸ ਪਯਾਨਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਮੁਰ ਕਰੀ ਸਹਾਯ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਮਯੂਰ. ਮੋਰ. "ਜਨੁ ਮੁਰ ਬੋਲੈਂ ਸੁਨ ਘਨਗਾਜਾ." (ਅਜਰਾਜ) ੪ ਸੰ. ਮੁਰ (मुर्) ਧਾ–ਘੇਰਨਾ, ਲਪੇਟਣਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਸਿਰ ਅਤੇ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਪੁਤ੍ਰ ਮਹਾ ਬਲਵਾਨ ਸਨ. ਇਹ ਭੌਮਾਸੁਰ (ਨਰਕ) ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਮੋਇਆ। ੬ ਘੇਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲਪੇਟਣਾ। ੭ ਅਗਜਾਨ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਚੌਰਾਸੀ ਭ੍ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਮੁਰਸ਼ਦ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰਸ਼ਿਦ.

ਮੁਰਸਲਾ. ਅ਼ مرسلہ ਵਿ–ਜੋ ਇਰਸਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਮੁਰਸ਼ਿਦ. ਅ਼ مرشد ਇਰਸ਼ਾਦ (ਆਗਜਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰੂ. ਪੀਰ.

ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਮਕਸੂਦਾਬਾਦ.

ਮੁਰੱਸਾ. ਅ਼ مرصع ਵਿ–ਰਸਅ਼ (ਜੜਤੀ) ਸਹਿਤ. ਰਤਨ ਜਟਿਤ. ਜੜਾਊ. "ਲਾਲਨ ਮੁਰੱਸੇ ਕਾਰ." (ਸਲੋਹ)

ਮੁਰਕਹਿ. ਮੇਰੇ ਪਾਸ. "ਪੂਜ ਜਾਨ ਕਰ ਜੋ ਤਰੁਨਿ ਮੁਰਕਹਿ ਕਰਤ ਪਯਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨) ੨ ਮੁੜਕੇ. ਲੌਟਕਰ.

ਮੁਰੱਕਬ. ਅ਼ مرکب ਵਿ–ਤਰਕੀਬ ਸਹਿਤ. ਮਿਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ.

ਮੁਰੱਖਾ. ਮੁਹਰੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਮੁਖੀਆ। ੨ ਬਦਰੱਕਾ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ. "ਸੰਗ ਮੁਰੱਖੇ ਦੋਇ ਸਊਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਸਵਾਰ.

ਮੁਰਗ਼. ਫ਼ਾ مرغ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਕੁੱਕੜ.

ਮੁਰਗਾਈ | **ਮੁਰਗਾਬੀ** } ਸੰਗਜਾ–ਆਬੀ ਮੁਰਗ਼. ਜਲ ਦਾ ਪੰਛੀ. "ਮੁਰਗਾਈ ਨੈਸਾਣੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਮੁਰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰਗ। ੨ ਮੁਰਗ (ਕੁੱਕੜ) ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਜਉ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਖੁਦਾਇ ਕਹਤ ਹਉ, ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ?" (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਮੁਰਛ. ਸੰ. मूर्छ. ਧਾ–ਕਰੜਾ ਹੋਣਾ, ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਣਾ, ਬੇਸਮਝ ਹੋਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੂਰਛਿਤ. "ਮੁਰਛ ਭਏ ਸਭ ਲਏ ਉਠਾਈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮੁਰਛਾਯੋ. ਮੂਰਛਿਤ ਕੀਤਾ. ਬੇਹੋਸ਼ ਕੀਤਾ. "ਗਨੇਸ਼ ਕੋ ਘਾਯਲਕੈ ਮੁਰਛਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੁਰਛਾਲਾ. ਮੂਰਛਾ ਵਾਲਾ. ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਇਆ. "ਬਿਕਲ ਪਰਜੋ ਧਰਨੀ ਮੁਰਛਾਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਮੁਰਜ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਵੱਧਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲਪੇਟਿਆ ਬਾਜਾ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰ ਧਾ। ੨ ਖੰਜਰੀ. "ਮੁਰਜ ਤੂਰ ਮੁਚੰਗ ਮੰਦਲ." (ਯੁਧਿਸਟਰਰਾਜ) ਦੇਖੋ, ਮੁਚੰਗ.

ਮੁਰਝਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁਰਦਾ–ਝਾਈਂ–ਆਉਣਾ. ਮੁਰਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣੀ. ਮੁਰਛਾਉਣਾ.

ਮੁਰਟੀਐ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨ ਮੁਰਟਨਾ.

ਮੁਰਤਹਿਨ. ਅ਼ مرتہن ਵਿ–ਰਹਨ (ਗਿਰੋ) ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਸ੍ਤੂ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਗਹਿਣੇ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਮੁਰਤਕਿਬ. ਅ਼ مرتکب ਵਿ–ਇਰਤਕਾਬ (ਕਰਮ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁਰਤਜਾ. ਅ਼ مرتجا ਵਿ–ਇਰਤਜਾ (ਉਮੀਦ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ। ੨ ਅ਼ مرتضے ਮੁਰਤਜ਼ਾ. ਇਰਤਜ਼ਾ. (ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁਰਦਗਾਂ. ਫ਼ਾ مردگان ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਮੁਰਦਹ ਦਾ. ਮ੍ਰਿਤਕਗਣ.

ਮੁਰਦਨ. ਫ਼ਾ مردن ਕ੍ਰਿ–ਮਰਣਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣੇ.

ਮੁਰਦਨਿ. ਵਿ–ਫਾਹੁਣ ਵਾਲੀ. ਮਾਰਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੁਰਦਾ. ਫ਼ਾ مردہ ਵਿ–ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਮ੍ਰਿਤਕ. ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ.

ਮੁਰਦਾਸਿੰਗ | **ਮੁਰਦਾਸੰਗ** } ਫ਼ਾ مردارسنگ ਮੁਰਦਾਰਸੰਗ. ਸੰ. ਬੋਦਾਰ. Massicot. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਕਬਜ ਅਤੇ ਵਮਨ (ਕ਼ਯ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ. ਖਲੜੀ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਕਫ ਅਤੇ ਵਾਉਗੋਲੇ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਮੁਰਦਾਰ | **ਮੁਰਦਾਰੁ** } ਫ਼ਾ مردار ਲੋਥ. ਸ਼ਵ. ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ ਦੇਹ। ੨ ਸ਼ਸਤਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੂਰਵੀਰਤਾ ਰਹਿਤ. "ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ ਭਾਹਿ ਭਰੇ ਮੁਰਦਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਭੋਹ (ਭੂਸੇ) ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਲੋਥਾਂ। ੩ ਭਾਵ–ਮੁਰਦਾਰ ਤੁੱਲ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਚੀਜ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਖਾਣ ਯੋਗਜ. ਹਰਾਮ. "ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਮੁਰਦਾਰੁ ਖਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) "ਦੁਨੀਆ ਮੁਰਦਾਰਖੁਰਦਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)"ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਮੁਰਦਿਹਾਣ. ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਸ਼ਾ। ੨ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਗੰਧ. ਮੜਿਹਾਣ.

ਮੁਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁੜਨਾ. ਹਟਣਾ. ਲੌਟਣਾ. "ਮੁਰਜੋ ਧਾਮ ਆਯੰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਲਚਕਣਾ. ਝੁਕਣਾ. "ਜਿਹ ਜਿਹ ਡਾਲੀ ਪਗੁ ਧਰਉ, ਸੋਈ ਮੁਰਿ ਮੁਰਿ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮੁਰੱਬਾ. ਅ਼ مربے ਸੰਗਜਾ–ਤਰਬੀਯਤ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸ਼ਹਦ ਅਥਵਾ ਖੰਡ ਆਦਿ ਦੇ ਗਾੜ੍ਹੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਫਲ. "ਆਨ ਮੁਰੱਬੇ ਜੇ ਫਲ ਨਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਅ਼ مربع ਮੁਰੱਬਅ਼. ਵਿ–ਚੌਕੋਣਾ (square). ੪ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ "ਮੁਰੱਬਾ" ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਕਿਤੇ ਪੱਚੀ ਏਕੜ ਕਿਤੇ ਵੀਹ ਏਕੜ ਹੈ.

ਮੁਰੱਬੀ. ਅ਼ مربی ਵਿ–ਤਰਬੀਯਤ (ਪਰਵਰਿਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਹਾਇਕ.

ਮੁਰਮਰਦਨ. ਮੁਰ ਦੈਤ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ। ੨ ਚਕ੍ਰ.* (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਅਗਜਾਨ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰ ੪ ਅਤੇ ੭.

ਮੁਰਮਰਦਨਨਿ. ਮੁਰਮਰਦਨ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੁਰਰਾ. ਸੰ. ਮੁਰਰਾਤਿਸਾਰ. ਮਰੋੜਾ. ਪੇਚਿਸ਼. "ਬਾਇ ਭਈ ਮੁਰਰਾ ਯੋਂ ਦਈ ਉਡਾਇਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੧) ਬਾਈ (ਵਾਤ ਰੋਗ) ਨਾਲ ਮਰੋੜਾ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਮਰੋੜਾ। ੨ ਗਿਆਨੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ– ਮੁਰ (ਮੇਰੇ) ਰਾ (ਰਾਜਾ) ਨੂੰ ਬਾਈ ਦਾ ਰੋਗ ਹੋਗਿਆ.

ਮੁਰਲਾ. ਮੋਰ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਮਯੂਰਪੁਤ੍ਰ. "ਘਨਿਹਰੁ ਗਰਜੈ ਮਨਿ ਬਿਗਸੈ ਮੋਰ ਮੁਰਲੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ। ੩ ਮੁਰਲੀ. ਵੰਸ਼ਰੀ.

ਮੁਰਲਿਕਾ | **ਮੁਰਲੀ** } ਵੰਸ਼ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰਲਾ ੩. "ਸੁਤਨੰਦ ਬਜਾਵਤ ਹੈ ਮੁਰਲੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੁਰਲੀਧਰ. ਮੁਰਲੀ (ਵੰਸ਼ਰੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

* ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮੁਰ ਨੂੰ ਚਕ੍ਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ. ਮੁਰਲੀ ਦੀ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਮਨ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ ਹਰਿ ਰੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮੁਰਵਾ. ਸੰਗਯਾ–ਮੋਰ। ੨ ਮੋਰ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਸਰਵ–ਮੇਰਾ.

ਮੁਰਵੀ. ਸੰ. ਮੌਰ੍ਵੀ. ਸੰਗਯਾ–ਰੱਸੀ। ੨ ਚਿੱਲਾ, ਧਨੁਖ ਦੀ ਡੋਰੀ. "ਬਾਕੋਂ ਕੀ ਕੈ ਮੁਰਵੀ ਤਨਕੈ ਧਨੁ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਜਿਹ ਕਰਕੇ.

ਮੁਰੱਵਜ. ਅ. مُرَبَّع ਵਿ–ਰਿਵਾਜ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਚਲਿਤ.

ਮੁਰੱਵਤ. ਅ. مُرَوَّت ਸੰਗਯਾ–ਮੁਰੁਵਤ. ਮਰਦਮੀ. ਮਰਦਊ। ੨ ਭਲਾ ਵਰਤਾਉ.

ਮੁਰੜ. ਡਿੰਗ. ਅਹੰਕਾਰ. ਘਮੰਡ. ਮਰੋੜ. ਐਂਠ.

ਮੁਰਾਸਲਾ ਅ. مُرَاسَلَة ਵਿ–ਇਰਸਾਲ (ਭੇਜਿਆ) ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਭੇਜੀ ਹੋਈ ਚਿੱਠੀ। ੩ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਥਵਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਖ਼ਤ.

ਮੁਰਾਦ. ਅ. مُرَاد ਜਿਸ ਲਈ ਇਰਾਦਾ (ਸੰਕਲਪ) ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਵਸ੍ਤੁ। ੨ ਮਤਲਬ. ਮਕਸਦ. "ਜਬ ਮੁਰਾਦ ਤਿਨ ਹਾਸਿਲ ਹੁਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਮੁਰਾਦਬਖ਼ਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

ਮੁਰਾਦਬੇਗਮ. ਮੀਰਮੰਨੂ ਦੀ ਬੇਗਮ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁਤ੍ਰ ਅਮੀਨੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਥਾਪਕੇ ਹੁਕੂਮਤ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਈ. ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਸੂਬਾ ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮੁਰਾਦਬੇਗਮ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਲਹੌਰ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਸਾਂਭੀ. ਦੇਖੋ, ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਅਤੇ ਮੀਰ ਮੰਨੂ.

ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਮਗੰਗਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਇਹ ਨਗਰ ਰੁਸ੍ਤਮਖ਼ਾਨ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਰਾਦਬਖ਼ਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਵਸਾਇਆ ਸੀ. ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੯੬੮ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੦੮੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ੮੨੭੧੩ ਹੈ.

ਮੁਰਾਰਿ. ਮੁਰ–ਅਰਿ. ਮੁਰ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ। ੨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰ ਧਾ। ੩ ਕਰਤਾਰ. "ਮੁਰਾਰਿ, ਸਹਾਇ ਹੋਹੁ ਦਾਸ ਕਉ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਮਰਾਰਿ ੨.

ਮੁਰਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰਾਰਿ। ੨ ਧੌਣ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ ਰੋਹਤਾਸ ਨਿਵਾਸੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ। ੩ ਅਣਦ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਕੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ.

ਮੁਰਾਲਾ. ਡਿੰਗ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਦੁਮ। ੨ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛਲ.

ਮੁਰਿ. ਮੁੜਕੇ. ਲੌਟਕੇ. ਪਰਤਕੇ.

ਮੁਰੀਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰੰਡਾ.

ਮੁਰੀਦ. ਅ. مُرِيد ਵਿ–ਇਰਾਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਇਰਾਦਾ (ਸੰਕਲਪ) ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚੇਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਉ).

ਮੁਰੇਲਾ. ਮੋਰ ਦਾ ਬੱਚਾ.

ਮੁਰੰਡਾ. ਭੁੰਨੀਹੋਈ ਕਣਕ ਨਾਲ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਿੰਨਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਰੀਂਡਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋਰੰਡਾ.

ਮੁਰੰਮਤ. ਦੇਖੋ, ਮਰੰਮਤ.

ਮੁਰੈਲਾ ਮੁਹਰੇ (ਅੱਗੇ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਆਗੂ. **ਮੁਰੈਲੀ** ਮੁਖੀਆ. ਪੇਸ਼ਵਾ.

ਮੁਲ. ਸੰ. ਮੂਲ੍ਯ. ਸੰਗਯਾ–ਕ਼ੀਮਤ.

ਮੁਲਹਦ ਅ. مُلْحِد ਵਿ–ਇਲਹ਼ਾਦ (ਬੇਦੀਨੀ) **ਮੁਲਹਿਦ** ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਮੁਨਾਫਿਕ.

ਮੁਲਕ. ਅ. مُلْك ਸੰਗਯਾ–ਦੇਸ਼। ੨ ਰਾਜ. ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ.

ਮੁਲਕੀ ਲਾਟ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਬੰਧ ਦਾ ਵਡਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ. ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ. ਵਾਇਸਰਾਇ.

ਮੁਲਖ. ਦੇਖੋ, ਮੁਲਕ.

ਮੁਲਖਈਆ. ਮੁਲਕ (ਦੇਸ਼) ਨਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗਰੋਹ. ਮੁਲਕ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ.

ਮੁਲਖਰੀਦੀ. ਦਾਮ ਦੇਕੇ ਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮੁਲਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਮੁਲਖੁ. ਦੇਖੋ, ਮੁਲਕ. "ਅਲਹੁ ਏਕੁ ਮਸੀਤਿ ਬਸਤੁ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਮੁਲਖੁ ਕਿਸੁ ਕੇਰਾ ?" (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਮੁਲਖੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਲਖਈਆ.

ਮੁਲਜ਼ਮ. ਅ. مُلْزَم ਵਿ–ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਇਲਜ਼ਾਮ (ਦੋਸ਼) ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਮੁਲੱਠੀ. ਸੰ. ਯਸ੍ਟਿਮਧੁ. Glycyrrhiza glabra. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ * ਹੈ. ਇਹ ਖਾਂਸੀ ਨਜਲੇ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਅੰਤੜੀ ਤੋਂ ਮਲ ਝਾੜਦੀ ਹੈ. ਮੰਦੇ ਦੀ ਸੋਜ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਫੇਫੜੇ ਅਤੇ ਗਲੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਮੁਲੱਠੀ ਨੂੰ ਛਿੱਲੇ ਬਿਨਾ ਵਰਤਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ, ਛਿਲਕਾ ਕਈ ਵਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਮੁਲਤਮਿਸ. ਅ. مُلْتَمِس ਵਿ–ਇਲਤਮਾਸ (ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਰਥਕ. ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੁਲਤਵੀ. ਅ. مُلْتَوِي ਵਿ–ਜੋ ਇਲਤਿਵਾ (ਅਟਕਾਇਆ) ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਲਪੇਟਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ.

ਮੁਲਤਾਨ. ਸੰ. ਮੂਲਸ੍ਥਾਨ–ਮੂਲਤ੍ਰਾਣ. ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਭਗਤ ਦੀ ਤ੍ਰਾਣ (ਰਖ਼ਜ਼ਾ) ਹੋਈ ਹੈ. † ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਦਾ ਪ੍ਧਾਨ ਨਗਰ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ. ਹਰਨਾਖਸ ਅਤੇ ਹਿਰਨਕਸ਼ਿਪੁ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੋਏ ਹਨ. ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਰਖ਼ਜ਼ਾ ਨਰਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਸ ਜਗਹ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਰਕ ਮੰਦਿਰ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ. ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੈ.

ਮੁਲਤਾਨ ਤੇ ਚਿਰਤੀਕ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਕਬਜਾ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੭੫੨ ਤੋਂ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਰਹੀ. ਫੇਰ ਸ਼ੁਜਾਖਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੁਜ਼ਫ਼ਰਖਾਨ ਸ੍ਵੰਤ੍ਰ ਮਾਲਿਕ ਬਣ ਬੈਠੇ.

ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪੁਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕਬਜਾ ਹੋਇਆ.

ਮੁਲਤਾਨ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੨੦੧, ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ੫੪੮ ਮੀਲ ਹੈ ਅਤੇ N. W. R. ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਦੀ ਵਡੀ ਛਾਉਨੀ ਹੈ. ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੯੬੨੫੧ ਹੈ.

ਮੁਲਵਈ. ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਮੁਲਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਉਲਾਣਾ.

ਮੁਲਾ ਅ. مُلَّا ਮੁੱਲਾ. ਸੰਗਯਾ–ਮਲਅ (ਪੂਰਣ) ਹੋਇਆ. ਜੋ ਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ਪੂਰਣ ਹੈ. **ਮੁਲਾਂ** ਆਲਿਮ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. "ਪੰਡਿਤ ਮੁਲਾਂ ਛਾਡਿ ਦੇਹੁ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਨਾ ਓਇ ਕਾਜੀ ਮੁੰਲਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) **ਮੁੰਲਾ**

ਮੁਲਾਇਮ. ਦੇਖੋ, ਮੁਲਾਯਮ.

ਮੁਲਾਈ. ਮੁੱਲ ਪਵਾਈ. ਕੀਮਤ ਕਰਾਈ। ੨ ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਨ ਮੋਲਕੈ ਮੁਲਾਈ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਮੁੱਲਿ ਨ ਜਾਇ ਮੁਲਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਮੁਲਾਹਜਾ. ਅ. ملاحظہ ਮੁਲਾਹ਼ਜ਼ਾ. ਲਹ਼ਜ਼ (ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖਣਾ. "ਹਜਰਤ ਜਬ ਮੁਲਾਹਜੇ ਭਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਲਿਹ਼ਾਜ਼. ਰਿਆਯਤ. "ਕਰ ਮੁਲਾਹਜਾ ਕੌਨ ਫਰੇਬੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮੁਲਾਕ਼ਾਤ. ਅ. ملاقات ਸੰਗਯਾ–ਲਕ਼ੀ (ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਭਾਵ. ਮੇਲ. ਭੇਂਟ.

ਮੁਲਾਜ਼ਿਮ. ਅ. مُلَازِم ਸੰਗਯਾ–ਲਜ਼ਮ (ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਨੌਕਰ. ਚਾਕਰ.

ਮੁਲਾਝਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਲਾਹਜਾ.

ਮੁਲਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਉਲਾਣਾ.

ਮੁਲਾਯਮ. ਅ. مُلَايِم ਵਿ–ਕੋਮਲ. ਨਰਮ। ੨ ਮੁਨਾਸਿਬ. ਯੋਗ੍ਯ.

ਮੁਲਿ. ਮੂਲ੍ਯ (ਕ਼ੀਮਤ) ਕਰਕੇ। ੨ ਮੋਲ ਸੇ. ਮੁੱਲ ਨਾਲ. "ਮੁਲਿ ਨ ਘਿਧਾ, ਮੈਕੂ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਿਤਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ਦੇਖੋ, ਘਿਧਾ.

ਮੁਲੀਐ. ਮੁੱਲ ਪਾਈਐ. ਕੀਮਤ ਕਰੀਐ। ੨ ਮੁੱਲ ਪਾਈਦਾ। ੩ ਕੀਮਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰੀਦਾ. "ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ, ਮੋਲਿ ਨ ਮੁਲੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਮੁਲੂਕ. ਅ. مُلُوك ਮਲਿਕ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਮਹਾਰਾਜੇ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਮੁਲੰਮਾ. ਅ. مُلَمَّع ਮੁਲੰਮਅ. ਵਿ–ਲਮਅ (ਚਮਕ) ਸਹਿਤ. ਚਮਕੀਲਾ। ੨ ਗਿਲਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਮੁਲੰਮਾ ਪਾਜੁ ਲਹਿਜਾਇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਮੁਵੱਕਲ. ਅ. مُوَكِّل ਮੁਵੱਕਿਲ. ਸੰਗਯਾ–ਤੋਕੀਲ (ਸਿਪੁਰਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਸਿਪੁਰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵਕੀਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਵੱਕਲ. ਭੂਤ. ਪੋਤ। ੩ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਭੂਤ ਅਥਵਾ ਜਿੰਨ, ਜੋ ਦੱਬੇਹੋਏ ਖ਼ਜਾਨਿਆਂ ਦੇ ਪਹਿਰੂ ਮੰਨੇਗਏ ਹਨ। ੪ ਜੇਲ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ.

ਮੁਵੱਰਿਖ਼. ਅ. مُؤَرِّخ ਸੰਗਯਾ–ਤਾਰੀਖ਼ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ. ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ.

ਮੁਵਾਖ਼ਿਜਹ. ਅ. مُؤَاخِذَہ ਮੁਵਾਖ਼ਿਜਹ. ਸੰਗਯਾ–ਅਖ਼ਜ (ਪਕੜ) ਦਾ ਭਾਵ. ਬਾਜ਼ਪੁਰਸ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੈਣਾ.

ਮੁੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਟਣਾ. ਲੌਟਣਾ. ਪਰਤਣਾ.

ਮੁੜਘਿੜ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਾਰ ਬਾਰ. ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ। ੨ ਹਟ ਹਟਕੇ.

ਮੁੜਦਾ. ਲੌਟਦਾ. ਹਟਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਰਦਾ.

ਮੁੜਿਘਿੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਫਿਰ ਲੌਟਕੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁੜਘਿੜ.

ਮੁੜ੍ਹਕਾ. ਵਿ–ਮੁਅ਼ਰਕ਼. ਅ਼ਰਕ਼ (ਪਸੀਨੇ) ਸਹਿਤ. ਸ੍ਰਿੰਨ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਪਸੀਨਾ. ਸ਼ੇਦ. ਅ਼ਰਕ਼.

ਮੂ. ਸਰਵ–ਮੇਰਾ. ਮੇਰੀ. "ਮੂ ਲਾਲਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਮੂ ਜੇਹੀਆ ਕਿਤੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮੁਝੇ. ਮੈਨੂੰ. "ਜੋ ਕੋ ਮੂ ਉਪਦੇਸ ਕਰਤੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੩ ਮੈਂ. "ਮੂ ਥੀਆਊ ਸੋਜ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਛਾ ਸੰਗਯਾ–ਕੋਝ. ਰੋਮ। ੫ ਸੰ. ਧਾ–ਥੰਨੁਣਾ.

ਮੂੰ. ਮੈਂ. "ਢੂਮਾ ਪੈਰ ਮੂੰ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ੨ ਮੈਨੂੰ. ਮੇਰੇ ਪੁਰ. "ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਮੂੰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮੂਆ. ਸ਼ਿੰਧੀ. ਮੋਇਆ. ਮ੍ਰਿਤ. "ਜੀਵਤ ਕਉ ਮੂਆ ਕਹੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ, ਸੋ ਮੂਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮੂਐ. ਮਰਨ ਤੋਂ. "ਪਿੰਡਿ ਮੂਐ ਜੀਉ ਕਿਹ ਘਰਿ ਜਾਤਾ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮੂਇ. ਛਾ ਦੇਖੋ ਮੂਯ. ਕੋਝ. ਰੋਮ. "ਅਮ ਸਰਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਰਿਫਤਹ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

* ਯੂਨਾਨੀ ਹਕ਼ੀਮ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

† ਸ਼ਿਕ਼ੰਦਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮੱਲ (malli) ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ "ਮੂਲਸਤ" ਲਾਤੀਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਮੁਲਾਵਪੁਰੀ ਭੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੂਈ. ਮਰੀ. ਮ੍ਰਿਤ ਹੋਈ. "ਮੂਈ ਸੁਰਤਿ ਬਾਦੁ ਅਹੰਕਾਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਮੂਸ. ਸੰ. ਸ਼੍ਵ. ਧਾ–ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ (ਚੁਰਾਉਣਾ). ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੂਸ. ਚੂਹਾ. ਮੂਸ਼ਕ. "ਰੇ ਮਨ ਮੂਸ! ਬਿਲਾ ਮਹਿ ਗਰਬਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Mouse, ਲੈਟਿਨ Mus ਅਤੇ ਫ਼ਾ ਮੂਸ਼ .

ਮੂਸ਼ਕ. ਸੰ. ਮੂਸ਼ਕ ਅਤੇ ਮੋਸ਼ਕ. ਚੋਰ। ੨ ਚੂਹਾ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸ ਧਾ.

ਮੂਸ਼ਖੋਰ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਚੂਹਮਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਸ਼ਾਹਚਸ਼ਮ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਘਰ ਪੱਛਮੀ ਠੰਢੇ ਪਹਾੜ ਹਨ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀ ਭਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਚਰਗ ਜੇਹਾ, ਪਰ ਕਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੋਗਲੀ ਚੂਹੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਖੁਰਾਕ ਹੈ, ਪਰ ਛੋਟੇ ਪੰਛੀ ਭੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਭੱਜੂ ਕਿਰਲੇ ਭੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦਾ. ਟੋਪਰਾ ਮੂਸ਼ਖੋਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗਸੁਰਖੀ ਮਾਇਲ ਕਾਸਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਮੂਸਤ. ਸੰ. ਮੁਸ਼ਿਤ. ਚੁਰਾਇਆ. ਲੁੱਟਿਆ. "ਅਪਨਾ ਘਰ ਮੂਸਤ ਰਾਖਿ ਨ ਸਾਕਹਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਮੂਸ ਧਾ.

ਮੂਸਨ. ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ. "ਮੂਸਨ ਤਬਹੀਂ ਮੂਸੀਐ ਬਿਸਰਤ ਪੁਰਖ ਦਇਆਲ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਮੂਸਣ ਅਤੇ ਮੋਸ਼ਣ. ਚੁਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸ ਅਤੇ ਮੂਸ ਧਾ. "ਮੂਸਨਹਾਰ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮੂਸਰ ਮੂਸਲ ਦੇਖੋ, ਮੂਸਲ. "ਕੋਪ ਕੀਓ ਗਹਿ ਮੂਸਰ ਧਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਤੁਹ ਮੂਸਲਹਿ ਛਰਾਇਆ." (ਦੋਡੀ ਮ: ੫)

ਮੂਸਲਧਰ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸਲੀ ੪ ਅਤੇ ਮੁਸਲੀਧਰ ੨.

ਮੂਸਲਧਾਰ. ਮੂਸਲ (ਮੋਹਲੇ) ਜੇਹੀ ਮੋਟੀ ਧਾਰਾ. ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਮੀਂਹ.

ਮੂਸਵਾਹਨ. ਚੂਹੇ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਗਣੇਸ਼.

ਮੂਸਾ. ਅ਼ Moses. ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ੀ ਇ਼ਮਰਾਨ (عمران) Amran ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਫ਼ਰਊਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਵਹਾ ਦਿੱਤਾ. ਮਿਸਰ ਦੀ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਜੋ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਇਹ ਬਾਲਕ ਪਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਆਪਣਾ ਪਾਲਿਤ ਬਣਾ ਲਿਆ,ਇਬਰਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮਾਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਖਿੱਚਿਆ, ਸੋ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਖਿੱਚਕੇ ਕਢਣੇ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ "ਮੂਸਾ" ਹੋਇਆ.

ਚਾਲੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮੂਸਾ ਅਰਬ ਵੱਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਬਣਿਆ. ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਰ ਤੂਰ (Sinai) ਪਹਾੜ ਪੁਰ ਖ਼ੁਦਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੀ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਬਲਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਲੇਟਾਂ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਅਰ ਇੱਕ ਬਾਰ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਬਿਨਾ ਤੂਰ ਉੱਪਰ ਮੂਸਾ ਖ਼ੁਦਾ ਨਾਲ ਗੋਸਟਿ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਯਹੂਦੀ ੪੦ ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਦੇ ਹਨ.

ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮਗੁਰੂ ਅਤੇ ਤੌਰੇਤ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹੀ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹੈ. ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਦਸ ਹੁਕਮ ਜੋ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਕਮ ਇਹ ਹਨ:–

(ੳ) ਮੇਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ,ਤੇਰੇ ਤਾਂਈ ਦੂਜਾ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਨਾ ਹੋਵੇ.

(ਅ) ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਨਾ ਕਰੀਂ.

(ੲ) ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਨਾਮ ਅਕਾਰਥ ਨਾ ਲਈਂ.

(ਸ) ਸਨੀਚਰ (ਛਨਿੱਛਰ) ਦਾ ਦਿਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਦੁਨੀਆਂ ਰਚਕੇ ਮੈਂ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ.

(ਹ) ਮਾਂ ਪਿਉ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰੀਂ.

(ਕ) ਖ਼ੂਨ ਨਾ ਕਰੀਂ.

(ਖ) ਜਾਰੀ ਨਾ ਕਰੀਂ.

(ਗ) ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੀਂ.

(ਘ) ਗਵਾਂਢੀ ਪੁਰ ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾ ਦੇਵੀਂ.

(ਙ) ਗਵਾਂਢੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ ਦਾ ਲਾਲਚ ਨਾ ਕਰੀਂ.

ਮੂਸਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ੧੨੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ.* "ਨਾਉ ਧਰਾਇਨ ਈਸੇ ਮੂਸੇ, ××× ਈਸਾਈ ਮੂਸਾਈਆ ਹਉਮੈ ਹੈਰਾਣੇ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਫਰਊਨ। ੨ ਸੰ. ਸ਼੍ਵ. ਚੂਹਾ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸ ੨. "ਜੈਸੇ ਕਾਗਦ ਕੋ ਕ਼ਾਰ ਮੂਸਾ ਟੂਕਿ ਗਵਾਵਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ,ਧੁਨੀ(ਘ). ੪ ਭਾਵ–ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਰਸ. "ਘਰ ਕੀ ਬਿਲਾਈ ਅਵਰ ਸਿਖਾਈ, ਮੂਸਾ ਦੇਖਿ ਡਰਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭੋਗਇੱਛਾ ਰੂਪ ਘਰ ਦੀ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸਿਖਾਈਗਈ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਡਰਨ ਲੱਗੀ ਹੈ। ੫ ਭਾਵ–ਕਾਲ. "ਅਨੁਦਿਨ ਮੂਸਾ ਲਾਜੁ ਟੁਕਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਉਮਰਰੂਪ ਰੱਸੀ ਨੂੰ.

ਮੂਸਾਈ. ਮੂਸਾ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਯਹੂਦੀ. Jew. "ਈਸਾਈ ਮੂਸਾਈਆ." (ਭਾਗੁ)

ਮੂਸਿ. ਚੁਰਾਕੇ. ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸ ਧਾ. "ਬਾਟ ਪਾਰਿ ਘਰੁ ਮੂਸਿ ਬਿਰਾਨੈ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ)

ਮੂਸਿਕ. ਚੂਹਾ। ੨ ਚੋਰ.

ਮੂਸਿਕਰਥ. ਚੂਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਗਣੇਸ਼.

ਮੂਸਿਕਾ. ਚੂਹੀ.

ਮੂਸੀਐ. ਮੂਸਨ ਹੋਈਐ. ਚੁਰਾਏ ਜਾਈਦਾ ਹੈ. "ਮੂਸਨ ਤਬਹੀ ਮੂਸੀਐ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫)

ਮੂਸੀਕ਼ੀ. ਯੂ. موسیقی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Music.

ਮੂਸੇ. ਚੁਰਾਏਗਏ. ਠਗੇਗਏ। ੨ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਦੇ ਪੈਰੋ. ਮੂਸਾਈ. Jews. "ਨਾਉ ਧਰਾਇਨ ਈਸੇ ਮੂਸੇ." (ਭਾਗੁ)

ਮੂਸੇ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਘ).

ਮੂਸੈ. ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਠਗਦਾ ਹੈ.

ਮੂਹ ਮੂੰਹ ਮੁਖ। ੨ ਚੇਹਰਾ.

ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੀਨ ਹੋਕੇ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ. ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਗਊ ਅਥਵਾ ਪਸ਼ੂ ਹਾਂ.

ਮੂਹਾਂ ਮੂਹੀਂ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਹਾਨਾ. ਮੋਘਾ.ਨੱਕਾ. ਮੁਖਾਭਾਨ। ੨ ਕੁਲ ਅਥਵਾ ਗੋਤ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਅਤੇ ਸ਼ਾਖ.

ਮੂਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁੱਕਾ. ਮੁਸ਼੍ਟਿ. "ਮੂਕਨ ਸੋਂ ਧਰ ਮਾਰ ਗਿਰਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੱਛੀ। ੩ ਵਿ–ਗੂੰਗਾ. ਬੋਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਜੀਭ ਬੰਨ੍ਹੀਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੂ ੫. "ਮੂਕ ਊਚਰੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਖਟ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਮੂਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਣਾ. "ਖਜਾਨਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ ਰੇ ਮੂਕੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮੂਕਪ੍ਰਸ਼੍ਨ. ਉਹ ਸਵਾਲ, ਜੋ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਕੇ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਿੰਤੁ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਮੂਕਰਨਾ. ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਰਨਾ. "ਆਪ ਕਰੇ ਕਰਿ ਮੂਕਰਪਾਵੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਲੈਤ ਦੇਤ ਉਨ ਮੂਕਰਿਪਰਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮੂਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁੱਕਾ. ਮੁਸ਼੍ਟਿ. ਘਸੁੰਨ। ੨ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲੀਤਾ ਧੁੱਪ ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੋਲੀਏ ਦੀ ਸ਼ਕਲਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਵਿ–ਮੁੱਕਿਆ. ਘਟਿਆ. ਖ਼ਤਮ ਹੋਇਆ. "ਛੋਡਿਆਜਾਇ ਨ ਮੂਕਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਮੂਖ. ਮੁਖ. ਮੂੰਹ। ੨ ਮੂਸ਼. ਚੂਹਾ. ਮੂਸ਼ਕ। ੩ ਮੂਰਖ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਮਾਨੁਸ ਕੋ ਜਗ ਮੂਖ ਪਿਖੀਜੈ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਮੂਖਕ. ਸੰ. ਮੂਸ਼ਕ.ਚੂਹਾ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸ.

ਮੂਖਿ. ਮੁਖ ਵਿੱਚ. ਮੂੰਹ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਾਰੀ ੩.

ਮੂਖਿਕਾ ਸੰ. ਮੂਸ਼ਿਕਾ. ਚੂਹੀ (mice).

ਮੂੰਗ. ਦੇਖੋ, ਮੂੰਗਾ ਅਤੇ ਮੂੰਗੀ.

ਮੂੰਗਫਲੀ. ਇੱਕ ਬੇਲ, ਜੋ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਨਰਮ ਛਿਲਕੇ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਬਦਾਮਾਂ ਜੇਹੀ ਗਿਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਚੀਨੀਬਦਾਮ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਮੂੰਗਫਲੀ ਗਰਮਤਰ ਹੈ. Ground nut. L. Arachis Hypogeæ. ਸੰ. ਭੂਚਣਕ.

ਮੂੰਗਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁੰਗਲਾ. ਮੂਸਲ. ਮੁਗਦਰ. ਮੋਦਾ ਡੰਡਾ. ਕੁਤ੍ਕਾ. "ਮੂੰਗਰ ਲਾਇ ਹਲਾਇ ਮਨੈ ਤਰੁ ਕਾਛੀ ਨੈ ਪੈਡ ਤੇ ਤੂਤ ਗਿਰਾਏ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਮੂੰਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੂੰਗਰ। ੨ ਮੂਲੀ ਦਾ ਫਲ। ੩ ਇੱਕ ਬੇਸਣਾ ਨਮਕੀਨ ਪਕਵਾਨ.

ਮੂੰਗਲਾ ਮੂੰਗਲੀ ਮੁਗਦਰ. ਮੁਸ਼ਲ. ਮੂਸਲ. ਮੂਹਲਾ.

ਮੂੰਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਰਤਨ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਰੁਮ. ਪ੍ਰਵਾਲ. Coral. ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੀੜੇ (Coral Polyp) ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ.

ਮੂੰਗੀ. ਸੰ. ਮੁਦ੍ਗ–ਮੁਦ੍ਗ.ਮੂੰਗ.ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਉਣੀ ਦਾ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਅੰਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਾਲ ਬਣਾਈਦੀ ਹੈ. Phaseolus Mungo. ਅੰ. Green gram.

ਮੂੰਗੀਪਟਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਗੀਪੱਤਨ.

ਮੂਚ ਮੂਚਉ ਮੂਚਾ ਵਿ–ਮਹਾਨ–ਉੱਚ. "ਊਚੰਤ ਨੀਚੰ, ਨਾਨਾ ਸੁ ਮੂਚੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਅਧਿਕ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼. "ਹਮ ਬੋਰੇ ਤੁਮ ਬਹੁਤ ਮੂਚ."(ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਸਭ ਕਿਛੁ ਤਾਕਾ ਕਾਢੀਐ ਬੋਰਾ ਅਰੁ ਮੂਚਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸਬਲ.ਵਿਸਤਾਰ ਵਾਲਾ. "ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਊਚ ਤੇ ਊਚੀ। ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਮੁੰਚਨ ਹੋਇਆ. ਛੁਟਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਮੁਚ. "ਜਮ ਕਾ ਭਉ ਮੂਚਾ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਮੂਚੇਮੂਚਾ. ਵਿ–ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡਾ. "ਤੂੰ ਬੇਅੰਤੁ ਅਤਿ ਮੂਚੇ ਮੂਚਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਮੂਛਤ. ਮੂਛਿਤ. ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਇਆ. "ਮੂਛਤ ਹੋਇ ਜੁੱਧ ਫਿਰ ਚਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੂਜਬ. ਅ਼ موجب ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਜਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. ਹੇਤੁ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸਾਰ (ਬ ਮੂਜਬ) ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ– ਉਸ ਦੇ ਕਹੇ ਮੂਜਬ ਮੈ ਇੱਥੇ ਆਇਆ ਹਾਂ.

ਮੂਜਰੀ. ਮੌਜ. ਲਹਿਰ. ਆਨੰਦ ਦਾ ਤਰੰਗ. "ਸੁਨੇ ਤੇ ਆਵੈ ਮੂਜਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੂਜਿਦ. ਅ਼ موجد ਵਿ–ਜੋ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਈਜਾਦ ਕਰੇ. ਨਵੀਂ ਕਾਢ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੂਜੀ. ਅ਼ موذی ਮੂਜ਼ੀ. ਵਿ–ਈਜ਼ਾ (ਦੁੱਖ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ। ੩ ਕਾਇਰ. ਡਰਪੋਕ. "ਚਿੱਤ ਮੂਜੀਅਨ ਅਧਿਕ ਡਰਾਨਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮੂਠ ਅਥਵਾ **ਮੂਠੁ.** ਮੁਸ਼੍ਟਿ. ਮੁੱਕੀ। ੨ ਕਬਜਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਦਸਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਠਣਾ। ੪ ਵਿ–ਖਾਲੀ. ਸਹਰੂਮ. "ਸਾਚੀ ਦਰਗਹਿ ਸਾਕਤ ਮੂਠੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਮੂਠੜਾ ਮੂਠੜੀ ਮੂਠਾ ਚੁਰਾਇਆ ਗਿਆ. ਠਗਿਆ ਗਿਆ. "ਮਾਇਆਮੂਠਾ ਚੇਤਸਿ ਨਾਹੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸਹਰੂਮ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ. "ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਮੂਠੜੀਏ, ਖਬਰਿ ਨ

* ਭਾਈ ਮੈਤੋਖਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਖੀ ਰਤਨਮਾਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਅਤੇ ਮੂਸਾ ਦੀ ਨਿਰਮੂਲ ਅਤੇ ਹਾਸੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਈਆ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਮੂਠਾਲੀ. ਛਿੰਗ. ਤਲਵਾਰ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ. ਮੁਸ਼ਿ (ਕਬਜੇ) ਵਾਲੀ.

ਮੂਠੀ ਦੇਖੋ, ਮੁਠੜੀ ਅਤੇ ਮੁਠਾ.
ਮੂਠੋ

ਮੂਡ ਸਿਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਡ. "ਕਹਾ ਭਇਓ ਜਉ ਮੂਡ
ਮੂੰਡ ਮੁਡਾਇਓ ?" (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁੰਡਨ. "ਗਹਿਕੈ ਤਿਹ ਮੂੰਡ ਕੋ ਮੂੰਡ ਦਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੂੰਡਹਿ. ਮੁੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮੁੰਨਦਾ ਹੈ । ੨ ਮੁੰਡ (ਸਿਰ) ਉੱਤੇ. "ਪੋਟ ਉਠਾਵੈ ਮੂੰਡਹਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਮੂੰਡਨ ਦੇਖੋ, ਮੁੰਡਨ. "ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਮੂੰਡਿਆ
ਮੂੰਡਨਾ ਨਹੀਂ,ਕੇਸ ਮੁੰਡਾਏ ਕਾਂਇ ? ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋ ਮਨ ਕੀਆ, ਮੂੰਡਾ ਮੂੰਡੁ ਅਜਾਂਇ." (ਸ:)

ਮੂਢ. ਸੰ. ਵਿ–ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਗ਼ੁਮਰਾਹ । ੨ ਜੜ੍ਹ । ੩ ਮੂਰਖ । ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਮੂਹ ਧਾ.

ਮੂਢਤਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਰਖਪੁਣਾ. ਨਾਦਾਨੀ. ਬੇਸਮਝੀ.
ਮੂਢਤ੍ਵ

ਮੂਣਕ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਜਾਖਲ ਜੰਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਉੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੮੪ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਮੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਾਮ ਨਾਲ ਵਿਆਕੁਲ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਬੁਣੀਹੋਈ ਟੋਕਰੀ । ੩ ਸੰ. ਮੂਤ੍ਰ. ਪੇਸ਼ਾਬ. "ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜ ਹੋਇ." (ਜਪੁ)

ਮੂਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮੂਤ ੩.

ਮੂਤ੍ਰਧਾਮ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਗ. ਯੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧।
ਮੂਤ੍ਰਪਾਤ੍ਰ ੨ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਦਾ ਕਮਰਾ. ਮੂਤਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਪੇਸ਼ਾਬਦਾਨ.

ਮੂਤ੍ਰ ਪੁਰੀਖ. ਮੂਤ੍ਰ (ਪੇਸ਼ਾਬ) ਅਤੇ ਪੁਰੀਸ (ਵਿਸ਼੍ਠਾ).

ਮੂਤ੍ਰਾਸ਼ਯ. ਗੁਰਦਾ ਅਤੇ ਮਸਾਨਾ.

ਮੂਤ੍ਰਾਸ੍ਰਿਕ. ਵੈਦ੍ਯਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਅੱਠ ਮੂਤ੍ਰ (ਪੇਸ਼ਾਬ) ਜੋ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ–ਗਾਂ, ਬਕਰੀ, ਭੇਡ, ਮੱਝ, ਘੋੜੀ, ਗਧੀ, ਊਟਨੀ ਅਤੇ ਹਥਨੀ ਦਾ ਮੂਤ.

ਮੂੰਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਦਣਾ. "ਮੂੰਦਿਲੀਏ ਦਰਵਾਜੇ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਵਿਸਯਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਬੰਦ ਕਰਲਏ.

ਮੂੰਦਿ. ਮੁੰਦਕੇ.

ਮੂਧਾ. ਵਿ–ਅਧੋਮੁਖ. ਔਂਧਾ. ਉਲਟਾ. ਪੁੱਠਾ.

ਮੂਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਲੇ ਹਰਿਣ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਹਰਿਣੀ (doe). "ਘੰਟਕਹੋਰ ਬਜੈ ਮਿਲ ਮੂਨਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅੰ. Moon. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਮੂਪਿਰੀ. ਮਮਪ੍ਰਿਯ. ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ.

ਮੂਰ. ਮੂਲ. ਜੜ. "ਵਿਚਾਰ ਕੋ ਮੂਰ ਉਦਾਰ ਸੁਹਾਵੈ." (ਨਾਪੂ) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਮੂਰਖ. "ਤਿਸ ਕੋ ਬੁਰਾ ਚਿਤੈ ਜੋ ਮੂਰ." (ਗੁਪੂਸੁ) ੩ ਜੜ੍ਹ. ਸੁਸੂ. "ਦੁਸਟ ਮੁਏ ਹੋਇ ਮੂਰੇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੂਲੋਂ. ਬਿਲਕੁਲ. "ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਮੂਰ." (ਨਾਪੂ)

ਮੂਰਕ. ਦੇਖੋ, ਮੂਲਿਕ.

ਮੂਰਕ੍ਰੋਫਟ. William Moorcroft. ਸਨ ੧੭੭੦ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਲੋਤਰੀ (ਸ਼ਾਲਹੋਤ੍ਰੀ-Veterinary surgeon)ਸੀ.ਸਨ ੧੮੦੮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੧੪ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਮਿਲਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਸਾਲੇ ਵਖਾਕੇ ਕਈ ਨੇਕਸਲਾਹਾਂ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਰੀ ਮਾਨ ਕੀਤਾ.

ਮੂਰਕ੍ਰੋਫਟ ੨੭ ਅਗਸ੍ਤ ਸਨ ੧੮੨੫ ਨੂੰ ਤਾਪ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਹੋਕੇ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਮੂਰਖ. ਦੇਖੋ, ਮੂਢੰ ਧਾ. ਸੰ. ਮੂਖ੍. ਵਿ–ਬੁੱਧਿ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਮੂਰ ੨. "ਪੜਿਆ ਮੂਰਖ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੨ ਨਾਤਜਰਬੇਕਾਰ. "ਹਮ ਮੂਰਖ ਮੂਰਖ ਮਨ ਮਾਹਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਂਹ. ਉੜਦ. ਮਾਸ । ੪ ਬਨਮੂੰਗੀ.

ਮੂਰਖੱਤੁ. ਮੂਖੱਤ੍ਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਰਖਪੁਣਾ. ਬੇਸਮਝੀ.

ਮੂਰਖਿ. ਮੂਖੀ. ਬੇਸਮਝ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪਿਰ ਕਾ ਸਾਚੁ ਨ ਜਾਣੈ ਮੂਰਖਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਮੂਰਖ ਨੇ. "ਮੂਰਖਿ ਅੰਧੈ ਪਤਿ ਗਵਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮੂਰਖੁ. ਦੇਖੋ, ਮੂਰਖ. "ਸੋ ਮੂਰਖੁ, ਜੋ ਆਪੁ ਨ ਪਛਾਣਈ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) "ਮੂਰਖਾਂ ਸਿਰਿ ਮੂਰਖੁ ਹੈ ਜਿ ਮੰਨੈ ਨਾਹੀ ਨਾਉ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੂਰਛਨਾ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ–ਮੂਛੰਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮੂਰਛਨਾ ਹੈ. ਜੋ ਸੁਰ ਦੇ ਅੰਸ਼ (ਸ਼੍ਰੁਤਿ) ਨੂੰ ਮੂਰਛਨਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੁੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਨ. ਤਿੰਨ ਸਪਤਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕੀ ਸੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕੀ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਠੀਕ ਥਾਂ ਜੋ ਇਸਥਿਤੀ ਹੈ, ਇਹੀ ਮੂਰਛਨਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ੨੧ ਮੂਰਛਨਾ ਤਿੰਨ ਗ੍ਰਾਮਾ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ–

ਸ਼ੜਜਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਮੂਰਛਨਾ–ਲਲਿਤਾ, ਮਧ੍ਯਮਾ, ਚਿਤ੍ਰਾ, ਰੋਹਿਣੀ, ਮਤੰਗਜਾ, ਸੌਵੀਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ੜਮਧ੍ਯਮਾ.

ਮਧ੍ਯਮਗ੍ਰਾਮ ਦੀ–ਪੰਚਮ,ਮਤ੍ਸਰੀ,ਮ੍ਰਿਦੁਮਧ੍ਯਮਾ, ਸ਼ੁੱਧਾ, ਅੰਤਾ, ਕਲਾਵਤੀ ਅਤੇ ਤੀਵ੍ਰਾ.

ਗਾਂਧਾਰਗ੍ਰਾਮ ਦੀ–ਰੋਦ੍ਰੀ, ਬ੍ਰਾਹਮੀ, ਵੈਸ਼੍ਨਵੀ, ਖੇਦਰੀ, ਸੁਰਾ, ਨਾਦਾਵਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲਾ. (ਸਾਂਗੀਤ ਦਾਮੋਦਰ) ੨ ਮੂਛੀਂ. ਗ਼ਸ਼. ਬੇਹੋਸ਼ੀ. "ਛੁਟੀ ਮੂਰਛਨਾਯੰ ਹਰੀਚੰਦ ਜਾਗੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮੂਰਛਾ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ–ਇਨਮਾ. ਗ਼ਸ਼ੀ. fainting. ਵਿਆਗ ਦਿਲ ਦੀ ਕਮਜੋਰੀ, ਨਰਮ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸੱਟ ਵੱਜਣੀ, ਲਹੂ ਦਾ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ, ਨਿਰਬਲਤਾ, ਦੁਖਦਾਈ ਅਤੇ ਅਤੀ ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਖਬਰ, ਪਿਆਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਆਦਿ ਮੂਰਛਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ.

ਮੂਰਛਾ ਵਾਲਾ ਮੁਰਦੇ ਜੇਹਾ ਜੜ੍ਹ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਕਦੇ ਦੰਦਣ ਭੀ ਪੈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹਨ–ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਮੂਰਛਾ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਜਤਨ ਕਰਨਾ, ਠੰਢਾ ਜਲ, ਬੇਦਮੁਸ਼ਕ, ਕੇਉੜਾ, ਗੁਲਾਬ ਮੁਖ ਤੇ ਛਿੜਕਣਾ, ਕਪੂਰ ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਸੁੰਘਾਉਣੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ, ਪੱਖੇ ਦੀ ਸੀਤਲ ਹਵਾ ਦੇਣੀ, ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ, ਨੱਕ ਘੁੱਟਣਾ, ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪਿਆਉਣਾ, ਮਾਸ ਦਾ ਸ਼ੋਰਵਾ ਦੇਣਾ, ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਆਦਿ.

ਮੂਰਛਿਤ. ਵਿ–ਮੂਛਿੰਤ. ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਇਆ. ਬੇਸੁਧ.

ਮੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਮੋਰਜ.

ਮੂਰਤ. ਦੇਖੋ, ਮਹੂਰਤ. "ਮੂਰਤ ਘਰੀ ਚਸਾ ਪਲੁ ਸਿਮਰਨ."(ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਮੂਰ੍ਤ (ਸ੍ਤੰ). ਵਿ–ਮੂਰਛਾ ਵਾਲਾ. ਬੇਹੋਸ਼ । ੩ ਮੂਰਖ. ਮੂਢ । ੪ ਸਖ਼ਤ. ਕਠੋਰ । ੫ ਮੂਰਤਿਮਾਨ੍ । ੬ ਦੇਖੋ, ਮੂਰਤਿ.

ਮੂਰਤਿ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ–ਮੂਰ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਮੂਰਤਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਆਕਾਰ. ਸ਼ਕਲ । ੩ ਪ੍ਰਤਿਮਾ. ਤਸਵੀਰ. "ਨਾਨਕ ਮੂਰਤਿਚਿਤ੍ ਜਿਉ ਛਾਭਤਿ ਨਾਹਨ ਭੀਤ." (ਸ: ਮ: ੯) ੪ ਸਖ਼ਤੀ. ਕਠੋਰਤਾ । ੫ ਨਮੂਨਾ. ਉਦਾਹਰਣ. ਮਿਸਾਲ. "ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਕਹੀਐ ਮੂਰਤਿ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੬ ਹਸ੍ਤਿ. ਹੋਂਦ. ਭਾਵ.ਸੱਤਾ. "ਅਕਾਲਮੂਰਤਿ." (ਜਪੁ) "ਕਹੁ ਕਬੀਰੁ ਸਾਧੂ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤਿਸੁ ਮੂਰਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਮੂਰਤਿਚਿਤ੍. ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਮੂਰ੍ਤਿ. ਲਿਖੀਹੋਈ ਤਸਵੀਰ. ਦੇਖੋ, ਮੂਰਤਿ ੩.

ਮੂਰਤਿ ਨਾਮ. ਖ਼ਾਸ ਮੂਰਤਿ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਮਾ. "ਹਿੰਦੂ ਮੂਰਤਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੀ, ਦੁਹ ਮਹਿ ਤਤੁ ਨ ਹੇਰਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਹਿੰਦੂ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ਾਸ ਮੂਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਮੂਰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੂਰਤ. "ਮਰਣਿ ਨ ਮੂਰਤੁ ਪੁਛਿਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੂਰਤ ੨, ੩, ੪.

ਮੂਰਧ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ–ਮੂਰ੍ਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਥਾ। ੨ ਸਿਰ.

ਮੂਰਧਨ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ–ਮੂਰ੍ਧਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੱਥਾ। ੨ ਸਿਰ। ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹ੍ਵੈ ਰਣਮੂਰਧੰਨ ਮੋ, ਸਰ ਓਘ ਪ੍ਰਯੋਘ ਚਲਾਵਹਿੰਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਮੂਰਧਨੀ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ–ਮੂਰ੍ਧਨ੍ਯ. ਵਿ–ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਸਿਰ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ ਰ ਸ਼ ਅਤੇ ਰਿ (਋). ਇਹ ਅੱਖਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਮੂਰ੍ਧ ਹੈ.

ਮੂਰਧਨ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਮੂਰਧਨੀ.

ਮੂਰਾ. ਮੂਢ. ਮੂਰਖ. ਦੇਖੋ, ਮੂਰ ੨. "ਕੋਊ ਸੁਘਰ ਨ ਕੋਊ ਮੂਰਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਘਾਹ ਫੂਸ ਨਾਲ ਭਰੀ ਵੱਛੇ ਕੱਟੇ ਦੀ ਖੱਲ.

ਮਰਾਖਾ. ਮੂਰਖਤਾ ਵਾਲਾ. ਬੇਸਮਝ. "ਹਉਮੈ ਪਚੈ ਮਨਮੁਖ ਮੂਰਾਖਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮੂਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮੂਰੀ । ੨ ਦੇਖੋ, ਮੂਲਿ.

ਮੂਰਿਸ. ਅ ﻭﺍﺭﺙ ਵਾਰਿਸ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਰਸਾ ਪਹੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਡੇਰਾ.

ਮੂਰੀ. ਮੂਲੀ. ਮੂਲਿਕਾ. "ਮੂਰੀ ਔ ਤੈਬੋਲਰਸ ਖਾਇ ਪਹਿਚਾਨੀਐ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਮੂਲੀ ਅਤੇ ਪਾਨ ਖਾਧੇ, ਰੀਪ ਤੋਂ ਪਛਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਬੁਟੀ. "ਭੂਲੋ ਰ ਨਗਮੂਰੀ ਖਾਇ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮੂੜੀ.

ਮੂਲ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਿਲਕੁਲ. ਮੂਲੋਂ."ਐਸਾ ਕੰਮ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ, ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੜ. "ਮੂਲ ਬਿਨਾ ਸਾਖਾ ਕਤੁ ਆਹੈ ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਵਪਾਰ ਲਈ ਪੂੰਜੀ. ਮੂਲਧਨ. "ਖੋਵੈ ਮੂਲ ਲਾਭੁ ਨਹਿ ਪਾਵੈ." (ਗੁਪੂਸੁ) ੪ ਅਸਲ ਮਜਮੂਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਟੀਕਾ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ. Text। ੫ ਮੁੱਢ. ਆਦਿ. ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ. "ਮੂਲਿ ਲਾਗੈ ਸੋ ਜਨ ਪਰਵਾਣੁ। ××× ਭਾਲੀ ਲਾਗੈ ਨਿਹਫਲ ਜਾਇ ॥" (ਆਸਾ ਮ: ੩) ਭਾਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਜਗਤ ਹੈ। ੬ ਅਸਲਿਯਤ। ੭ ਉੱਨੀਹਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ। ੮ ਗਾਜਰ ਮੂਲੀ ਆਦਿਕ ਜਮੀਨ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ। ੯ ਸੰ. ਥ੍ਰਲ. ਧਾ–ਜੜੇ ਜਾਣਾ, ਦ੍ਰਿੜ੍ ਹੋਣਾ, ਵਧਣਾ,ਜੜ ਪਕੜਨਾ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਮੂਲਜ.

ਮੂਲਚੰਦ. ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਪੱਖੋਕੇ ਅਤੇ ਬਟਾਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਚੋਣਾਖਤ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਮੂਲਚੰਦ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਪਤ੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਖਣੀ ਮਾਤਾ। ੨ ਭਾਈ ਮੂਲਚੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਰਾਮ.

ਮੂਲਜੰਤ੍. ਮੂਲਯੰਤ੍. ਉਹ ਕਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕਲਾਂ ਫਿਰਨ. ਸਭ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ. ਭਾਵ–ਮਾਯਾ। ੨ ਚੇਤਨਸੱਤਾ.

ਮੂਲਦੁਆਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਲਦ੍ਵਾਰ.ਗੁਦਾ."ਮੂਲਦੁਆਰੈ ਬੰਧਿਆ ਚੰਧੁ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅੱਡੀ ਨਾਲ ਗੁਦਾ ਦਾ ਮੁਖ ਬੰਦ ਕੀਤਾ.

ਮੂਲਬੰਧ. ਹਠਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਡੀ ਨਾਲ ਗੁਦਾ ਦਾ ਮੁਖ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਮੂਲਮੰਤ੍ ਸਾਰੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਜੜ ਓਅੰਕਾਰ।
ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ੨ ਸਿੱਖ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ "ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ."ੴ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਰਸਾਇਣੁ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਮੂਲਰਾਜ. ਦੀਵਾਨ ਸਾਵਨਮੱਲ ਚੋਪੜੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਲਹੌਰ ਦੇ ਫੌਜੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰੇਗਏ, ਜਿਸ ਪੁਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਗੜਾ ਵਧ ਗਿਆ ਅਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ੨੨ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਮੂਲ-ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਲਿਆ. ਕਲਕੱਤੇ ਦੀ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਮੂਲਾ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਕਿਰਾੜ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਟਕੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ "ਮਰਣਾ ਸੱਚ ਅਤੇ ਜੀਉਣਾ ਝੂਠ ਹੈ." ਇਹ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਸਫਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਹ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਤੋਂ ਮੁਖ ਮੋੜਕੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲੁਕਿਆ ਅਰ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗਣ ਤੋਂ ਮਰਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਲ-ਕੋਟ। ੨ ਕੀੜ ਗੋਤ੍ ਦਾ ਮੂਲਾ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. "ਮੂਲਾ ਕੀੜ ਨਾਮ ਨਰ ਏਕੂ." (ਨਾਪੂ) ੩ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੂਲਚੰਦ। ੪ ਧਾਵਣ ਗੋਤ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੫ ਭੀਵਾ ਗੋਤ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੬ ਕਪੂਰ ਗੋਤ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੭ ਕਪਾਹੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੮ ਬੇਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੯ ਭਾਈ ਮੂਲਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਰਾਮ। ੧੦ ਡਿੰਗ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ. ਜਮੀਨ.

ਮੂਲਾਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ.

ਮੂਲਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਰਾਮ.

ਮੂਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੂਲੋਂ. ਬਿਲਕੁਲ. "ਮੰਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਕੀਚਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਫਿਰਿ ਲੇਖਾ ਮੂਲਿ ਨ ਲਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਤਿਚਰੁ ਮੂਲਿ ਨ ਬੁੜੀਦੋ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੨ ਮੂਲ (ਮੁੱਢ ਨੂੰ). ਦੇਖੋ, ਮੂਲ ੫। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੂਲੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੂਲ.

ਮੂਲਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਅਸਲੀ। ੨ ਮੁੱਢ ਦਾ. ਆਦਿ ਕਾ.

ਮੂਲੀ. ਸੰ. ਮੂਲਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ (radish).

ਮੂਲੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੂਰੀ.ਮੂਲ.ਬੂਟੀ."ਮੂਲੁ ਕਤ ਲਾਵਉ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦਵਾ ਦਾ ਲੇਪ ਕਿੱਥੇ ਕਰਾਂ? ੨ ਸੰ. ਮੂਲ੍ਯ. ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ. "ਕੋਝੀ ਕਾ ਲਖ ਹੂਆ ਮੂਲੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਨਾਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਹੋਗਿਆ. ਕਮੀਨੇ ਆਦਮੀ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਪਹੁਚਗਏ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੂਲ। ੪ ਮੁੱਢ. ਜੜ. "ਮੂਲੁ ਛੇਤਿ ਡਾਲੀ ਲਗੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਮੂਲਧਨ. ਪੂੰਜੀ."ਜਿਹ ਘਟੈ ਮੂਲੁ, ਨਿਤ ਬਢੈ ਬਿਆਜੁ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੬ ਅਸਲਿਯਤ. "ਮੂਲੁ ਨ ਬੂਝਹਿ ਆਪਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੭ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. "ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਕਾ ਮੂਲੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੮ ਵੇਲਿ ਅਤੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. "ਇਕਿ ਕੰਦ ਮੂਲੁ ਚੁਣਿ ਖਾਵਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮੂਲੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੂਲੋਂ. ਬਿਲਕੁਲ."ਐਸਾ ਡੰਮੁ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ, ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ." (ਅਨੰਦੁ)

ਮੂਲੋਵਾਲ. ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਧੂਰੀ, ਥਾਣਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਲਾਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਖਾਰਾ ਜਲ ਮਿੱਠਾ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਗੋਂਦਾ ਥਾਪਿਆ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ. ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਨਕਦ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੋਡ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬੱਧੇ ਸਨ, ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹਨ.

ਮੂਲ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ। ੨ ਵਿ–ਖਰੀਦਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਕੀਮਤ ਲਾਇਕ.

ਮੂੜ. ਦੇਖੋ, ਮੂਢ ਅਤੇ ਮੂੜੁ.

ਮੂੜਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੂੜੁ. ਆਸਣ.ਦੇਖੋ, ਮਲਯਾਗਰ ੨.

ਮੂੜਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੂਢਤਾ. ਮੂਰਖਤਾ. ਨਾਦਾਨੀ.

ਮੂੜ ਮੁਗਧ. ਵਿ–ਅਤ੍ਯੰਤ ਮੂਰਖ. ਮੋਹ (ਅਗ੍ਯਾਨ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜੜ੍ਹਮਤਿ. "ਮੂੜ ਮੁਗਧ ਹੋਇ ਚਤੁਰ ਸੁਗਿਆਨੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਮੂੜਾ. ਮੂਢ. ਮੂਰਖ. "ਅੰਤਰਿ ਵਸਤੁ, ਮੂੜਾ ਬਾਹਰੁ ਭਾਲੇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੂੜੁ.

ਮੂੜੀ. ਮੂਲਧਨ. ਪੂੰਜੀ। ੨ ਮੂਰੀ. ਜੜੀ. ਬੂਟੀ। ੩ ਗਾਂ ਮਹਿੰ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਲਈ ਗਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਨੀਚ ਕ੍ਰਿਯਾ, * ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਪਸ਼ੂ ਦੁੱਧ ਦੇਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਮੂੜੀ ਦੋਨ ਗੋਡਬੋ ਕਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਮੂੜ੍ਹੀ.

ਮੂੜ੍ਹ. ਮੂਢ. ਮੂਰਖ.

ਮੂੜ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਮੂੜਾ ੧। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੀਠ. ਮੋਂਢਾ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਆਸਨ.

ਮੂੜ੍ਹੀ. ਮੂੜ੍ਹਾ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. ਛੋਟਾ ਮੂੜ੍ਹਾ. ਪੀਠਿਕਾ.

ਮੇ. ਵ੍ਯ–ਮਧ੍ਯ. ਵਿੱਚ. ਮੇਂ. "ਕਹੁ ਦੇਵਤਾਨ ਕੇ ਦਿਵਾਨ ਮੇ ਵਿਰਾਜਮਾਨ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਫ਼ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਰਤਮਾਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ, ਪਦਪੂਰਤੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਬਿਨਾ ਅਰਥ ਹੀ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਮੇ ਕੁਨਦ, ਮੇ ਆਯਦ ਆਦਿ. "ਮੇ ਰਵਦਿ ਬਾਦਸਾਹਾ ਅਫਜੂ ਖੁਦਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮੇਉ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਵਾਤ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਮੇਵਾਤ ਪਹਾੜ ਦੀ ਧਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਗੁੜਗਾਂਵੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਮੇਉ ਲੋਕ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ। ੨ ਮਾਹੀਗੀਰ. ਧੀਵਰ. "ਨ ਜਾਣਾ ਮੇਉ, ਨ ਜਾਣਾ ਜਾਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਮੇਉ ਤੋਂ ਭਾਵ ਯਮ ਹੈ। ੩ ਮਲਾਹ. ਕੇਵਟ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੇਯ.

ਮੇਉੜਾ. ਦੇਖੋ, ਮੇਵੜਾ.

ਮੇਅ਼ਰਾਜ. ਅ਼ ميراج ਸੰਗਜਾ–ਪੌੜੀ. ਸੀਢੀ। ੨ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਸਮਾਨੀ ਸਫਰ. ਦੇਖੋ, ਬੁਰਾਕ ੨.

ਮੇਸ. ਸੰ. ਮੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਮੀਢਾ. ਛੱਤਰਾ. ਫ਼ਾ ميش।

੨ ਮੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ਰਾਸ਼ਿ.

ਮੇਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੇਟਣਾ. ਮਸਲਣਾ.

ਮੇਹ } ਦੇਖੋ, ਮਿਹ ਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਘ. ਬੱਦਲ.
ਮੇਂਹ }

"ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ,ਜੈਸੀ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਮੇਹ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮੀਂਹ. ਵਰਖਾ. "ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚਿਤਵਤ ਬਰਸਤ ਮੇਂਹ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੇਹ.

ਮੇਹਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਤਾਨਾ. ਤਰਕ. ਉਲਾਂਭਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੇਹਨ ਅਤੇ ਮੇਹਨਾ.

ਮੇਂਹਦੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿੰਦੀ.

ਮੇਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੂਤ੍ਰਤ੍ਯਾਗ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ। ੨ ਲਿੰਗ। ੩ ਵੀਯੰਪਾਤ. ਮਣੀ ਦਾ ਖ਼ਾਰਿਜ ਹੋਣਾ.

ਮੇਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੂਤਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੇਹਣਾ.

ਮੇਹਰ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰ.

ਮੇਹਰਕੁਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਖ਼ਮਲ. "ਮੇਹਰਕੁਲੀ ਅਉ ਧੜੀ ਤੁੰਪਾ." (ਭਾਗੁ) ਮੂਰਖ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਮਖ਼ਮਲ ਅਤੇ ਧੋੜੀ ਦਾ ਤੋਪਾ ਇੱਕੋ ਹੈ.

ਮੇਹਰਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਚੰਦ.

ਮੇਹਰਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰਬਾਨ. "ਕਰਉ ਜਤਨ, ਜੋ ਹੋਇ ਮੇਹਰਵਾਨ." (ਵਡ ਮ: ੫)

ਮੇਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹਰਾ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਮੇਹਰਾਜ. ਬੈਰਾੜਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਤਨ ਵਰਿਆਮ ਦਾ ਪੁੱਤ ਅਤੇ ਸਤੋਹ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼। ੨ ਮੇਹਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੮੪ ਵਿੱਚ ਮੋਹਨ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਿੱਚ ਬਾਹੀਏ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼, ਬਾਹੀਆ ਅਤੇ ਜੈਦ ਪਰਾਣਾ. ਮੇਹਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(੧) ਗੁਰੂਸਰ ਛੋਟਾ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਮੋਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

(੨) ਗੁਰੂਸਰ. ਇਹ ਮੇਹਰਾਜ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਤਾਲ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਿੱਥ ਪੁਰ ਇੱਕ ਦਮਦਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਦੱਬੇਗਏ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਤੰਬੂ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ. ਸਵਾ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ੩੧ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮੇਹਰਾਜ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾਫੂਲ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਮੇਹਰਾਜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹੀਆ ਅਤੇ ਮੇਹਰਾਜ.

ਮੇਹਾ. ਮੇਘ. ਦੇਖੋ, ਮੇਹ. "ਹੁਕਮੀ ਵਰਸਣ ਲਾਗੇ ਮੇਹਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਮੇਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹਿਸ਼ੀ. ਭੈਂਸ. ਮੈਂਹ. ਮੱਝ. "ਸੁਣਕੈ ਸਦ ਮਾਹੀ ਦਾ ਮੇਹੀ ਪਾਣੀ ਘਾਹ ਮੁਤੇਨੈ." (ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ) ਮਾਹੀ ਦਾ ਸੱਦ ਸੁਣਕੇ ਮੱਝਾਂ ਨੇ ਪੀਣਾ ਚਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ.

ਮੇਹੀਵਾਲ. ਸੋਹਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੯੬ ਵਿੱਚ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਕੇ ਮੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹਨੀ ੨. "ਰਾਵੀ ਤੀਰ ਜਾਣ ਇਕ ਰਹੈ । ਮੇਹੀਵਾਲ ਨਾਮ ਜਗ ਕਹੈ ॥" (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੧)

ਮੇਹੁ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਘ. ਦੇਖੋ, ਮੇਹ. "ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਵਰਸੈ ਮੇਹੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਮੀਂਹ. ਵਰਖਾ.

ਮੇਕ. ਇੱਕ. ਅਦੁਤੀ. "ਮਨਿ ਅਰਾਧਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਨਿਹਫਲ ਮੇਕ ਘਰੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਮਜ਼ਬੂਤ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ.ਪੱਕਾ.

ਮੇਕਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਕਰਾਨ.

ਮੇਕਲ. ਮੱਧਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਵਿੰਧ੍ਯਧਾਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਰੀਵਾਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ ਨਿਕਲੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਬਕਰਾ. ਛਾਗ. ਅਜ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ.

ਮੇਕਲਸੁਤਾ }
ਮੇਕਲਕਨ੍ਯਾ } ਮੇਕਲ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ,ਅਥਵਾ ਮੇਕਲ ਰਿਖੀ ਦੀ
ਮੇਕਲਾ } ਪੁਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਰਮਦਾ.

ਮੇਕਾ. ਇੱਕੋ. "ਮੇਕਾ ਘੜੀ ਸਮਾਲੀ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੇਖ. ਫ਼ਾ ﻣﯿﺦ ਸੰਗਜਾ–ਕਿੱਲ. ਪਰੇਗ."ਜਿੰਦ ਨ ਕੋਈ ਮੇਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕਿੱਲਾ. ਕੀਲਾ. ਖੂੰਟਾ। ੩ ਸੰ. ਮੇਸ਼. ਮੀਢਾ. ਛੱਤਰਾ। ੪ ਪਹਿਲੀ ਰਾਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਮੀਢੇ ਜੇਹੀ ਹੈ.

ਮੇਖਜੀਨ. ਅੰ. Magazine. ਬਾਰੂਦ ਗੋਲੀ ਆਦਿ ਦਾ ਗੋਦਾਮ। ੨ ਮਾਲਗੋਦਾਮ। ੩ ਅਨੇਕ ਮਜਮੂਨਾਂ ਦਾ ਰਸਾਲਾ.

ਮੇਖਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਸੀ। ੨ ਤੜਾਗੀ। ੩ ਹੋਮ ਦੇ ਕੁੰਡ ਦਾ ਘੇਰਾ। ੪ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਗਾਤ੍ਰਾ। ੫ ਸੋਂਟੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਮ.

ਮੇਖਲਾ ਸਾਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੜਾਗੀ ਪਹਿਰਨੀ. ਫਕੀਰੀ ਲਿਬਾਸ ਕਰਨਾ. "ਤੁਾਂਕੇ ਬੇਚ ਮੇਖਲਾ ਸਾਜੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੮) ਪੁਤ੍ ਵੇਚਕੇ ਫਕੀਰੀ ਭੇਖ ਧਾਰਲੀਤਾ.

ਮੇਖਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮੇਖਲਾ ੧ ਅਤੇ ੨। ੨ ਕਫ਼ਨੀ.

ਮੇਖੀ. ਵਿ–ਮੇਖ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੇਖ ਲਗਾਈਗਈ ਹੈ. "ਜਾਣ ਰੁਪਈਆ ਮੇਖੀ ਸੋਈ." (ਭਾਗੁ) ਭਾਵ–ਦਾਗੀ. ਖੋਟਾ। ੨ ਵੈਸ਼ਾਖੀ. ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ.

ਮੇਖੁਲਾ } ਦੇਖੋ, ਮੇਖਲਾ ੧ ਅਤੇ ੨. "ਤ੍ਰਿਭਵਣ
ਮੇਖੁਲੀ } ਮੇਖੁਲੀ ਲਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)

* ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਥਾ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇਣੀ, ਜਾਂ ਨਲਕੀ ਨਾਲ ਦੁਧ ਆਕਨੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੇੜਾ. ਫ਼ਾ ਬੇੜਾ ਬੱਦਲ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੰ. ਮੇਘ.

ਮੇਰਜੀਨ. ਦੇਖੋ, ਮੇਖਜੀਨ.

ਮੇਘ ਅਥਵਾ **ਮੇਘੁ.** ਸੰ. ਮੇਘ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੂਆਂ।
੨ ਬੱਦਲ. ਜਲਧਰ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹ ਧਾ. "ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ, ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮੇਗ। ੩ ਮੋਥਾ। ੪ ਨਿਘੰਟੁ ਵਿੱਚ ਯਗ੍ਯ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਮੇਘ ਹੈ। ੫ ਭਾਵ–ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮੇਘੁ ਵਰਸੈ ਦਇਆ ਕਰਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੬ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜਿਸ ਦੀ ਛੀ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਫੀਠਾਟ ਦਾ ਸ਼ਾੜਵ ਰਾਗ ਹੈ. ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਖਮ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਸਾਰੰਗ ਵਾਂਙ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਹੈ.
ਆਰੋਹੀ–ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਨਾ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ–ਸ ਨਾ ਪ ਮ ਗ ਸ.
੭ ਇੱਕ ਕਪੜਾ ਬੁਣਨ ਵਾਲੀ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਅਛੂਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਮੇਘਅਡੰਬਰ / **ਮੇਘਆਡੰਬਰ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਘਾਡੰਬਰ. ਛਤ੍ਰਦਾਰ ਹਾਥੀ ਦੀ ਅੰਬਾਰੀ. ਘਟਾਟੋਪ. "ਨ੍ਰਿਪ ਰੀਝਕੈ ਮੇਘਅਡੰਬਰ ਦੀਨੋ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਰੁਚਿਰ ਮਤੰਗ ਕਰੋ ਅਸਵਾਰੀ। ਮੇਘਅਡੰਬਰ ਪਾਇ ਸਿੰਗਾਰੀ ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
੨ ਵਡਾ ਤੰਬੂ ਜਾਂ ਸ਼ਾਮਿਆਨਾ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਲਗ ਸਕੇ.

ਮੇਘਸਿੰਘ. ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਤਨ, ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਸ਼ੈਤਸ਼ਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਾਟੜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੫੯ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਯੋਗ੍ਯ ਕਵਿ ਅਤੇ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ (ਮੁਸੱਵਰ) ਸੀ.
ਕਵਿਤਾ ਇਹ ਹੈ:–
ਕੰਪਤ ਮੇਰੁ ਕੁਮੇਰੁ ਦੇਰ ਲਗ ਦਿੱਗਜ ਡੋਲਤ,
ਵਿੰਧ੍ਯਨ ਟੂਕ ਹ੍ਵੈਜਾਤ ਸਿੰਧੁ ਸੂਕਤ ਜਿਯ ਬੋਲਤ,
ਧੂਰਿ ਪੂਰ ਨਭ ਰਹਿਤ ਸੂਰਰਥ ਪੰਥ ਨ ਸੂਝਤ,
ਧਰਤਿ ਪਰਤ ਸੁਰਯਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਰਤ ਅਰਿ ਲੂਝਤ,
ਹਰਿ ਹਰ ਵਿਰੰਚਿ ਚਿਤ ਚਕਿਤ
ਫਣਿ ਕੱਛਪ ਕੋਲ ਬਿਸੂੱਧ ਹ੍ਵੈ,
ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਵੀਰ ਜਬ ਚਢ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਕ੍ਰੁੱਧ ਹ੍ਵੈ.

ਮੇਘਕਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਖਾ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਸਾਉਣ ਭਾਦੋਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.

ਮੇਘਜ. ਬੱਦਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਲ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੇਘਜਨੀ. ਮੇਘਜ (ਜਲ) ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੇਘਜੀਵਨ. ਚਾਤ੍ਰਕ. ਪਪੀਹਾ.

ਮੇਘਦੂਤ. ਕਵਿ ਕਾਲਿਦਾਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੇਘ ਨੂੰ ਦੂਤ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵ੍ਯ.

ਮੇਘਧਰਣ. ਮੇਘ (ਬੱਦਲ) ਜੇਹੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੇਘਨਾਦ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਆਕਾਸ਼, ਜੋ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਦਾ ਹੈ.

ਮੇਘਧੁਨਿ. ਮੇਘਨਾਦ. ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ. ਦੇਖੋ, ਮੇਘਨਾਦ.

ਮੇਘਧੁਨਿ ਪਿਤਾ ਅਰਿ. ਮੇਘਨਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰਾਵਣ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੇਘਨਾਦ. ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ। ੨ ਮੰਦੋਦਰੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਬੱਦਲ ਵਾਂਙ ਗਰਜਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਲੰਕਾਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਲਛਮਣ ਨੂੰ ਬਰਛੀ ਮਾਰਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਲਛਮਣ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ੩ ਮੋਰ, ਜੋ ਮੇਘ ਦੀ ਧੁਨਿ ਸੁਣਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਮੇਘਪਤਿ. ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ.

ਮੇਘਮਾਲਾ. ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ. ਘਟਾ.

ਮੇਘਮਾਲੀ. ਸੇਧਮਾਲਿਨ. ਇੰਦ੍ਰ। ੨ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਰ੍ਤਿੱਕੇਯ ਦਾ ਇੱਕ ਗਣ.

ਮੇਘਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੇਘੁਲਾ.

ਮੇਘਵੰਨ੍ਹਿ. ਬੱਦਲ ਦੀ ਅੱਗ, ਬਿਜਲੀ.

ਮੇਘਾ. ਸੰ.ਮੇਸ਼ੀ.ਭੇਡ. "ਧਨਿ ਧਨਿ ਮੇਘਾ ਰੋਮਾਵਲੀ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮੇਘਾਡੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਮੇਘਅਡੰਬਰ। ੨ ਮੇਘ (ਬੱਦਲ) ਦੀ ਗਰਜ. ਘਨਘੋਰ.

ਮੇਘਾਰਿ. ਮੇਘ ਦਾ ਵੈਰੀ ਪਵਨ, ਜੋ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲੈਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮੇਘੁ / **ਮੇਘੁਲਾ** ਬੱਦਲ. ਦੇਖੋ, ਮੇਘ. "ਮੇਘੁ ਵਰਸੈ ਸਭਨੀ ਥਾਈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਜੈਸੇ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਮੇਘੁਲਾ ਬਰਸਤੁ ਹੈ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਮੇਘੇਸ਼੍ਵਰ. ਮੇਘ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਇੰਦ੍ਰ.

ਮੇਝਣ / **ਮੇਝਨ** ਦੇਖੋ, ਮੀਂਗਣ. "ਮੇਝਣ ਆਗ ਸੁਲਗਤੀ ਲੈਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੇਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ.

ਮੇਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਨ੍ਹੇਰਾ. ਤਮ। ੨ ਸੁਰਮਾ. ਨੀਲਾ ਅੰਜਨ. "ਮੇਚਕ ਪੰਬਨ ਸੇ ਜਿਨ ਕੇ ਤਨ." (ਚੰਡੀ ੧) ਕਾਲੇ ਪਰਵਤਾਂ ਜੇਹੇ ਕਾਲੇ ਜਿਸਮ। ੩ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੪ ਕਾਲਾ ਰੰਗ। ੫ ਧੂੰਆਂ। ੬ ਸੁਹਾਂਜਣਾ। ੭ ਕਾਲਾ ਲੂਣ। ੮ ਵਿ– ਸਿਆਹ. ਕਾਲਾ.

ਮੇਚਕਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਟਪਕਦਾ ਹੈ. ਚੁਇੰਦਾ ਹੈ.

ਮੇਚਕਪੰਬ. ਸ਼ਿਆਹ ਪਹਾੜ. ਸੁਰਮੇ ਦਾ ਪਰਵਤ. ਦੇਖੋ, ਮੇਚਕ ੨.

ਮੇਜ. ਮਿੰਜ. ਮੱਜਾ. "ਕਢਾ ਮੇਜ ਜੋਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਮੇਜ਼. ਪਾਵਿਆਂ ਵਾਲਾ ਤਖਤਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਿਆਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਲਿਖੀਦਾ ਹੈ (table).

ਮੇਜ਼ਬਾਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਜਯਾਫ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ. ਫ਼ਾ [illegible] ਜਯਾਫ਼ਤ. ਮੇਹਮਾਨ ਨਵਾਜ਼ੀ.

ਮੇਜਾ. ਮੱਜਾ. ਮਿੰਜ. "ਤਿਨਕੀ ਭੂਮਿ ਜੁ ਮੇਜਾ ਪਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਮੇਟਣ / **ਮੇਟਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਮਿਟਾਉਣਾ. ਮਸਲਣਾ। ੨ ਰੱਦ ਕਰਨਾ. "ਆਈ ਨ ਮੇਟਣ ਕੋ ਸਮਰਥੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਭੋਲ੍ਹਣਾ. ਵੀਟਣਾ. "ਜਲੁ ਮੇਟਿਆ ਊਭਾ ਕਰਿਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਮੇਟਤ. ਮਿਟਾਉਂਦਾ. ਮੇਟਦਾ ਹੈ। ੨ ਮੇਟਦੇ ਹੀ. ਮੇਟਣਸਾਰ.

ਮੇਟਨ / **ਮੇਟਨਾ** ਦੇਖੋ, ਮੇਟਣ, ਮੇਟਣਾ.

ਮੇਟਿ. ਮੇਟਕੇ. ਮਿਟਾਕੇ. "ਹਉਮੈ ਮੇਟਿ ਚਲੈ ਗੁਰਸਬਦਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧)

ਮੇਠ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਂਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਥੀ ਦਾ ਚਰਕਟਾ.* "ਮੇਠ ਮਹਾਵਤ ਮੀਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਮੇਂਡਕ. ਸੰ. ਸਗ੍ਯਫ਼ਕ–ਮੰਡੂਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਡੱਡੂ. ਭੇਕ. ਦਾਦੁਰ.

ਮੇਂਡਕਿ / **ਮੇਂਡਕੀ** ਮੇਂਡਕ (ਮੰਡੂਕ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਮੰਡੂਕਾ. ਡੱਡ.

ਮੇਡਿ / **ਮੇਡੀ** ਸੰ. ਮੇਡਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਣਕਾਰ. ਝਨਤ੍ਕਾਰ.

ਮੇਂਡੁਕ. ਡੱਡੂ. ਦਾਦੁਰ. ਦੇਖੋ, ਮੇਂਡਕ. "ਜਲ ਕੈ ਮਜਨਿ ਜੇ ਗਤਿ ਹੋਵੈ,ਨਿਤਿ ਨਿਤਿ ਮੇਂਡੁਕ ਨਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਮੇਢਾ. ਦੇਖੋ, ਮੀਢਾ ਅਤੇ ਮੇਢ੍.

ਮੇਢ੍. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੨ ਮੀਢਾ. ਛੱਤਰਾ। ੩ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਮਿਹ ਧਾ.

* ਚਰਕਟਾ ਚਾਰਾ ਕੱਟਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ,ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਮਹਾਵਤ ਦੀ ਸਫਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਵਤ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਹੱਕਦਾ ਹੈ.

ਮੇਥੀ. ਸੰ. ਸਨ੍ਥਾ–ਮੰਥਾ. ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਸਬਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਜੀ ਬਣਦੀ ਅਤੇ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.ਅੰ. Fenugreek. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਖਾਂਸੀ ਬਲਗਮ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਮੇਦ. ਸੰ. ਮੇਦਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਬੀ. ਦੇਖੋ, ਮਿਦ ਧਾ।
੨ ਮੁਸ਼ਕਬਿਲਾਈ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਚਿਕਨਾਈ. "ਮੁਸਕਬਿੱਲੀਅਹੁ ਮੇਦ ਕਰ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਗੰਧਬਿਲਾਵ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਬਿੱਲੀ.

ਮੇਦਕ. ਇਹ "ਤੋਟਕ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਸਗਣ. ।ऽ, ।ऽ, ।ऽ, ।ऽ.
ਉਦਾਹਰਣ–
ਅਬ ਏਕ ਕਿਯੇ ਬਿਨ ਯੌਂ ਨ ਟਰੈਂ,
ਦੁਯੁ ਦਾਂਤਨ ਪੀਸ ਹਕਾਰ ਪਰੈਂ,
ਜਬਲੌ ਨ ਸੁਨੈਂ ਲਵ ਖੇਤ ਮਰਾ,
ਤਬਲੌ ਨ ਲਖੈਂ ਰਣ ਬਾਜਿ ਟਰਾ.
(ਮਥਨਾ)
੨ ਚਰਬੀ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਿਮ੍ਮਾ.

ਮੇਦਨਿ / **ਮੇਦਨੀ** ਸੰ. ਮੇਦਿਨੀ. ਮੇਦ (ਚਰਬੀ) ਤੋਂ ਹੋਈ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਮਧੁ ੧੦. "ਵਡਹੁ ਵਡਾ ਵਡ ਮੇਦਨੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮੇਦਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਮੇਦਿਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਮੇਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮੇਦ ੧। ੨ ਅ ਮਅ਼ਦਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਕ੍ਵਾਸ਼ਯ. ਜਠਰਾਗਨਿ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ.* ਓਝਲੀ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਉਹ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਗਿਜਾ ਹਜਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. Stomach. ਮੇਦੇ ਦਾ ਖੱਬਾ ਸਿਰਾ ਤਿੱਲੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਜਿਗਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਮੇਦੇ ਤੋਂ ਹਜਮ ਹੋਈ ਖੁਰਾਕ ਆਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਲੋਕ ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅੰਨ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਹੀਨ ਚੱਬੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਦਾ ਰੋਗੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਉਪਜਦੇ ਹਨ.

ਮੇਦਿਨੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਮੇਦਨੀ.

ਮੇਦਿਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰਾਜੇ ਬੁਧਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਨਾਹਨ (ਸਰਮੌਰ) ਦਾ ੩੭ ਵਾਂ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਉਪਨਾਮ ਮਸੂਪ੍ਰਕਾਸ਼,† ਅਤੇ ਗੱਦੀ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਜੋਗਰਾਜ ਸੀ. ਮੇਦਿਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਮਤ ੧੭੩੫ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੧ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਮੰਨਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ੧੭ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਨੂੰ ਨਾਹਨ ਪਧਾਰੇ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੇਦਿਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ (ਗੜ੍ਹਵਾਲ) ਦੇ ਰਾਜੇ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵੈਰ ਭਾਵ ਹਟਾਕੇ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰਾਈ ਅਤੇ ਨਾਹਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ "ਪਾਂਵਟਾ" ਕਿਲਾ ਬਣਾਇਆ, ਜੋ ਨਾਹਨ ਤੋਂ ੨੬ ਮੀਲ ਹੈ.‡ਮੇਦਿਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਲਾਵਲਦ ਮਰਨ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾਭਾਈ, (ਬੁਧਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੇਟਾ) ਹਰੀਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੰਮਤ ੧੭੫੧ ਵਿੱਚ ਨਾਹਨ ਦਾ ੩੪ ਵਾਂ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ.
ਵੈਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ–
ਕਰਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਹਨ ਨਗਰ ਸੰਮਤ ੧੬੭੯ (ਸਨ ੧੬੨੧) ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ.
ਮਾਂਧਾਤਾਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਸੁਭਾਗਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਬੁਧਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਉਰਫ਼ ਮਹੀਪ੍ਰਕਾਸ਼)
ਮੇਦਿਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼
"ਮੇਦਿਨੀਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਨਿਜ ਬਾਸ ਕੋ ਸੁ ਹੋਇ ਜਲ ਪਾਸ ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਟਿਕਾਇਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਦੇਖੋ,ਪਾਂਵਟਾ ਅਤੇ ਭੰਗਾਣੀ। ੨ ਮੇਦਿਨੀ(ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ.

ਮੇਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਸ ਦਾ ਰਸ. ਸ਼ੋਰਵਾ।

* ਦੇਖੋ, ਜਠਰਾਗਨਿ ਸ਼ਬਦ. ਅੱਜਕੱਲ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜਠਰਾਗਨਿ (digestive stomach fire) ਮੇਦੇ ਦੀ ਗਿਲਟੀਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪਾਚਕਰਸ (gastric juice) ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

† ਕਈਆਂ ਨੇ ਮਤਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ‡ ਹੁਣ ਕਿਲਾ ਢਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੁੱਟਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਯਗ੍ਯ ਵਿੱਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ। ੩ ਕੁਰਬਾਨੀ। ੪ ਬੁੱਧੀ. ਦਾਨਾਈ। ੫ ਸੰ. ਮੇਧ੍. ਧਾ–ਸਮਝਣਾ, ਮਾਰਨਾ.

ਮੇਧਣਿ. ਮੇਧਾ (ਬੁੱਧਿ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ (ਫ਼ੌਜ). (ਸਨਾਮਾ)

ਮੇਧਣਿ ਰਿਪੁ. ਸੈਨਾ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੇਧਾ. ਸੰ. ਮੇਦਸ੍. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਹਰੋ ਭਾਰ ਮੇਧਾ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਸੰ. ਮੇਧਾ. ਇਨਾਮ। ੩ ਦਾਨਾਈ. ਬੁੱਧਿ। ੪ ਦੌਲਤ. ਸੰਪਦਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮੇਦ ੧. "ਬਹੁਤਿਨ ਕੀ ਮੇਧਾ ਕਢਭਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ਮਿੰਜ (ਮੱਜਾ) ਕੱਢਸਿੱਟੀ.

ਮੇਧਾਵੀ. ਸੰ. ਮੇਧਾਵਿਨ੍. ਵਿ–ਦਾਨਾ. ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ। ੩ ਤੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੈਜਨ.

ਮੇਧਿ. ਡਿੰਗ. ਮੋਗਰੀ. ਮੂੰਗਲੀ.

ਮੇਂਧੀ. ਸੰ. ਸੇਂਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਂਹਦੀ. ਹਿਨਾ.

ਮੇਧੁ. ਸੰ. ਮਧੁ. ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. "ਰਸੁ ਮਿਸੁ ਮੇਧੁ ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਬਿਖੁ ਚਾਖੀ, ਤਉ ਪੰਚ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਤਾਪੈ." (ਸ੍ਰੀ ਥੰਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੇਧਜ.

ਮੇਧਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ। ੨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਬੁੱਧਿ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਕਰਾ, ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ। ੫ ਜੌਂ. ਯਵ.

ਮੇਨ. ਮੈਨਕਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਵ੍ਰਿਸਨਾਸ਼੍.

ਮੇਨਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ਤੀ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਮੈਨਾ। ੨ ਸ੍ਵਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ. ਦੇਖੋ,ਸਕੁੰਤਲਾ ਅਤੇ ਹੀਰ। ੩ ਰਿਗਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਵ੍ਰਿਸਨਾਸ਼੍ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ.

ਮੇਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੈਨਕਾ ੧। ੨ ਪਿਤ੍ਰਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਇੱਕ ਕੰਨ੍ਯਾ.

ਮੇਮ. ਅੰ. Madam. ਬੇਗਮ. ਖ਼ਾਨਮ. ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਮੇਮਾਰ. ਅ. ਮਿਅ਼ਮਾਰ. ਇ਼ਮਾਰਤ (ਉਸਾਰੀ) ਕਰਨਵਾਲਾ,ਰਾਜ (mason).

ਮੇਮੂ. ਅ. ਮੈਮੂ. ਮੁਬਾਰਿਕ.

ਮੇਮੂਖਾਨ. ਮੈਮੂਖ਼ਾਨ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਆਇਆ, ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਉਪਕਾਰੀ ਜਾਣਕੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋਗਿਆ, ਅਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ.

ਮੇਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਿਣਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਜਾਣਨ ਲਾਇਕ੍.

ਮੇਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਰਾਪਨ. ਮਮਤ੍. "ਮੇਰ ਤੇਰ ਜਬ ਇਨਹਿ ਚੁਕਾਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੇਰੁ. "ਕੇਤੀਆ ਕਰਮਭੂਮੀ ਮੇਰ ਕੇਤੇ." (ਜਪੁ) ੩ ਸੰ. ਮੈਰ. ਵਿ–ਮਸ੍ਤ. ਮਖ਼ਮੂਰ. ਦੇਖੋ, ਮੈਰੇਯ. "ਮੇਰ ਚਢਾ ਗੁਨ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਕਮਲ ਦੀ ਗੁਨਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਚਢਾ ੪.

ਮੇਰਉ. ਸਰਵ–ਮੇਰਾ. "ਮੇਰਉ ਮੇਰਉ ਸਭੈ ਕਹਤ ਹੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੯)

ਮੇਰਡੰਡ. ਮੇਰੁਦੰਡ. ਕੰਗਰੋੜ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ, ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਯੋਗੀ ਦੇ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਮੇਰਡੰਡ ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਬਸੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਕੰਗਰੋੜ. ਰੀਢ.

ਮੇਰਤੇਸ. ਮੇਰਤਾ–ਈਸ਼. ਮੇਰਤਾ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਇਹ ਜੋਧਪੁਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਾਂਬਾਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੇੜਤੇਸ.

ਮੇਰ ਤੇਰ. ਮਮਤ੍ ਅਤੇ ਤ੍ਵੰਤਾ. ਮੇਰਾ ਤੇਰਾਪਨ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰ ੧.

ਮੇ ਰਵਦ ਫ਼ਾ. ਮ਼ੇ ਰਵਦ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.
ਮੇ ਰਵਦਿ ਵੀਤਦਾ ਹੈ। ੨ ਮੈ ਰਵੰਦ. ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

"ਮੇਰਵਦਿ ਬਾਦਸਾਹਾ, ਅਫਜੂ ਖੁਦਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮੇ ਰਵਮ. ਫ਼ਾ. ਮ਼ੇ ਰਵਮ ਮੈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ.

ਮੇ ਰਵੀ. ਫ਼ਾ. ਮ਼ੇ ਰਵੀ ਤੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ. "ਕੁਜਾ ਆਮਦ ਕੁਜਾ ਮੇਰਵੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮੇਰਾ. ਸਰਵ–ਮਾਮਕ. ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਆਪਣਾ. "ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤਿ ਵਡਾ."(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧) ੨ ਵਿ–ਮੁੱਖ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰੁ. "ਸਿਰੁ ਕੀਨੋ ਮੇਰਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ.

ਮੇਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਮੇਅ੍ਰਾਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੇਹਰਾਜ.

ਮੇਰੀ. ਮੇਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. "ਮੇਰੀ ਇਛ ਪੁੰਨੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਮੇਲੀ. ਮਿਲਾਈ."ਗੁਰਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਮੇਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ–ਮੇਰ (ਅਪਣੱਤ) ਰੱਖਣਵਾਲਾ. "ਮਿਲਿਆ ਆਇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਮੇਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਮੱਧ ਇੱਕ ਵਡਾ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਇੰਦ੍ ਕੁਬੇਰ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਮੇਰੁ, ਹੇਮਾਦ੍ਰਿ, ਰਤਨਸਾਨੁ, ਅਮਰਾਦ੍ਰਿ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਹਨ. "ਤ੍ਰਿਣ ਮੇਰੁ ਦਿਖੀਤਾ."(ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਮੰਦਰਾਚਲ. "ਮੇਰੁ ਕੀਆ ਮਾਧਾਣੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੩ ਮਾਲਾ ਦਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਮਣਕਾ. "ਤੂੰ ਗੰਠੀ, ਮੇਰੁ ਸਿਰਿ ਤੂੰ ਹੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੪ ਪਹਾੜ. ਗਿਰਿ."ਮੇਰੁ ਮੈ ਸੁਮੇਰੁ ਬਡੋ."(ਭਾਗੁ ਕ) "ਕੂਪ ਤੇ ਮੇਰੁ ਕਰਾਵੈ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਪਹਾੜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੫ ਕੰਗਰੋੜ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਰੀਢ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰਡੰਡ। ੬ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ। ੭ ਛੰਪਯ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ. ਦੇਖੋ,ਗੁਰ-ਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ। ੮ ਵਿ–ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ.

ਮੇਰੁਸਰੀਰ. ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ, ਜੋ ਸਭ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਮੇਰੁਸਰੀਰ ਕਾ ਇਕੁ ਰਬੁ,ਇਕੁ ਰਬਵਾਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮੇਰੁਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰੁ ੧.

ਮੇਰੁਡੰਡ. ਮੇਰੁਦੰਡ. ਕੰਗਰੋੜ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਰੀਢ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੇਰਡੰਡ.

ਮੇਰੁਰੱਜੁ. ਬੱਤੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਚਿਕਣੀ ਡੋਰੀ, ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਕੰਗਰੋੜ (ਰੀਢ) ਵਿੱਚਦੀਂ ਹੋਕੇ ਕਮਰ ਦੇ ਜੋੜ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Spinal marrow ਅਤੇ Spinal cord.

ਮੇਰੈ ਸੰਮਾਨੈ. ਮੇਰੁ-ਸਮ-ਮਾਨੈ. "ਕੀਤੇ ਕਉ ਮੇਰੈ ਸੰਮਾਨੈ, ਕਰਣਹਾਰੁ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੀਤੇ (ਰਚੇਹੋਏ) ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੁ ਤੁੱਲ, ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ.

ਮੇਰੋ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰਾ. "ਮੇਰੋ ਗੁਰੁ ਰਖਵਾਰੋ ਮੀਤ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਮੇਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਲਾਪ. ਮਿਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਮਿਲੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ."ਫਸਜੋ ਬਸਾਹ ਕੇ ਕਾਜ ਮੇ, ਬਹੁ ਮੇਲ ਬੁਲਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੇਲਈ. ਮੇਲਦਾ ਹੈ.

ਮੇਲਗੇਲ. ਗਾੜ੍ਹਾ ਮਿਲਾਪ.

ਮੇਲਨ ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਮੇਲਿਲੈਹੁ ਦਇਆਲ."
ਮੇਲਨਾ (ਵਾਰ ਜੈਤ) "ਵਿਛੁੜਿਆਂ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਮੇਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਲਾਪ. "ਮੇਲਾ ਸੰਜੋਗੀ ਰਾਮ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਸਮੁਦਾਯ. ਬਹੁਤ ਮਿਲੇਹੋਏ ਲੋਕ. "ਮੇਲਾ ਸੁਣਿ ਸਿਵਰਾਤਿ ਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਮੇਲਾਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨਛ.

ਮੇਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਮਿਲਾਪ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾਪ ਕਰਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਮੇਲਾਵੜਾ. ਵਿ–ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੇਲ. ਮਿਲਾਪ. "ਵਡਭਾਗੀ ਮੇਲਾਵੜਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮੇਲਾਵਾ. ਵਿ–ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਲਾਪ. "ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਮੇਲਾਵਾ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਮੇਲਿ. ਮੇਲਕੇ. ਮਿਲਾਕਰ। ੨ ਮੇਲ ਮੇਂ. ਸਾਧੁ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ. "ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਦਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ੧)

ਮੇਲਿਮੁ. ਸਿੰਧੀ. ਮੈਨੂ ਮਿਲਾਇਆ. "ਗੁਰੁ ਪਿਰ ਮੇਲਿਮੁ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੇਲੀ. ਮਿਲਾਲਈ। ੨ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਲਾਕਾਤੀ. "ਮੇਲੀ ਅਪਨੈ ਉਨਿ ਲੈ ਬਾਂਧੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਭਾਲੀ. ਪਾਈ. "ਕਾਲ ਫਾਸਿ ਜਬ ਗਰ ਮੈ ਮੇਲੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯) "ਮਾਲਾ ਮੇਲੀ ਚਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਮਾਲਾ। ੪ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਸੰਬੰਧੀ.

ਮੇਲੁ. ਮਿਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਮੇਲ. "ਮੇਲੁ ਭਇਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇਆ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਮੇਲੰਗਾ. ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ. "ਪੂਜਾਚਾਰ ਕਰਤ ਮੇਲੰਗਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਪੂਜਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਮਿਲਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖੋੜਸੋਪਚਾਰ। ੨ ਅੰਗਾਂ (ਅੰਕਾਂ) ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ, ਅਰਥਾਤ ਯੰਤ੍ਰ ਲਿਖਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਮੇਵਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋੜ ਮੇਲ. ਮਿਲਾਪ। ੨ ਛੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ. "ਕਾਈ ਗਲੀਂ ਨ ਮੇਵਣੀ." (ਮ: ੧ ਥੰਨੋ) ੩ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਵਨਾ ਅਤੇ ਮੇਵਨਾ.

ਮੇਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੇਯ ਹੋਵਨ. ਮਿਣਤੀ ਅੰਦਰ ਹੋਣਾ. ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ. "ਮੇਵਹਿ ਨਹੀ ਆਪਨੈ ਅੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਮਾਉਣਾ. ਵਸਣਾ. "ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਮੁਖਿ ਮੇਵਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਮੇਵਰਾ ਆਈਨ ਅਕਬਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਮੇਵੜਾ ਮੇਵਾੜ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਲੋਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਡਾਕ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਲਈ ਰੱਖੇ, ਜੋ ਮੇਵੜੇ ਸੱਦੀਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਚੱਲਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਸਨ. ਜ਼ੁਬਾਨੀਸੁਨੇਹਾ ਲੈਜਾਣ ਅਤੇ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਡਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜੂਰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਅਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਿਰ ਤਵਾਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. "ਖਰੋ ਮੇਵਰੋ ਕਰ ਅਰਦਾਸ." ਅਤੇ–"ਕਰਹਿ ਮੇਵੜਾ ਸਭ ਮਹਿ ਫੇਰਾ। ਸਿੱਖ ਵਿਦੇਸਿਨ ਕੋ ਜਹਿਂ ਭੇਰਾ।" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੇਵਾ. ਫ਼ਾ. ਮੇਵਹ. ਫਲ. "ਕੂਜਾ ਮੇਵਾ ਮੈ ਸਭਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੇਵਨਾ.

ਮੇਵਾਰ ਸੰ. ਮੇਦਪਾਲ. ਮੇਦ ਜਾਤਿ ਦਾ ਦੇਸ਼.
ਮੇਵਾੜ ਰਿਆਸਤ ਉਦਯਪੁਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ. ਗਹਲੋਤਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜ.

ਮੇੜਤੇਸ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰਤੇਸ। ੨ ਮੇਵਾਰਪਤਿ. "ਮੇੜ-ਤੇਸ ਅੰਬੇਰਪਤਿ ਅਮਿਤ ਸੈਨ ਲੈ ਸਾਥ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੧) ੩ ਮਾਰਵਾਰ ਦਾ ਪਤਿ. "ਮੇੜਤੇਸ ਬਾਰੇ ਉਦਰ ਸੁਨ ਰਾਨੀ ਮਮ ਬੈਨ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੯੫)

ਮੈ. ਸਰਵ–ਅੰ. ਮੈਂ. "ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿਦੇਖਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਭਿਮਾਨ. ਹੌਮੈ. "ਨਾ ਮੈ ਨਾਹੀ ਦੋਸਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ੩ ਮਦ. "ਕੇਸਰਿ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗਮੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਮ੍ਰਿਗਮਦ. ਕਸ੍ਤੂਰੀ। ੪ ਸਰਵ–ਮੇਰਾ. "ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੂ ਮੈ, ਹਉ ਤੈਡਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਮੁਝੇ. ਮੈਨੂੰ. "ਮੈਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀ ਮੈ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈਐ."(ਮਾਝ ਮ: ੪) ੬ ਦੇਖੋ, ਮਯ ੫."ਗਗਨਮੈ ਥਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੈ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਆਕਾਸ਼ਰੂਪ ਥਾਲ. "ਜਾਕੈ ਭੁਗਤ ਆਨੰਦਮੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਆਨੰਦਰੂਪ। ੭ ਵਜ–ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ. ਸੰ. "ਜਗਤ ਮੈ ਝੂਠੀ ਦੇਖੀ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੯) "ਕਰ ਮੈ ਅਸਿ ਲੈ ਬਰ ਚੰਡ ਸੰਭਾਰਜੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ੯ ਮਯ ਨਾਮਕ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਮਯ ੪. "ਮੈ ਇਕ ਦੈਤ ਹੁਤੋ ਤਿਨ ਆਇਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੯ ਫ਼ਾ. ਮੈ ਮਯ. ਸ਼ਰਾਬ. "ਮਨੁ ਮੈਮਤੁ ਮੈਗਲ ਮਿਕਦਾਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ਮਨ ਮਯ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੱਤ (ਸ਼ਰਾਬ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਹ) ਹਾਥੀ ਤੁੱਲ ਹੈ। ੧੦ ਸਮੇਤ. ਸਾਥ. ਦੇਖੋ, ਮਯ ੭.

ਮੈਂਸ / **ਮੈਂਹ** } ਸੰਗਜਾ–ਮਹਿਸ਼ੀ. ਭੈਂਸ. ਮੱਝ.

ਮੈਂਹਗਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਗਾ.

ਮੈਹਾਂ. ਸੰਗਜਾ–ਮਹਿਸ਼. ਝੋਟਾ.

ਮੈਕ. ਛਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਮਾਯਿਕ. "ਕਰ ਆਨੰਦ ਭਾਮਨਿ ਮੈਕ ਪੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੈਕਾ. ਮਾਯਕਾ. ਮਾਤ੍ਰਿਕ. ਨੈਹਰ. ਪਿਉਕਾ. ਪੇਕਾ.

ਮੈਕੀ / **ਮੈਕੂ** } ਸਰਵ–ਮੈਨੂੰ. ਮੁਝੇ. ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਤਿ. "ਮੈਕੀ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੀ." (ਵਡ ਮ: ੧) "ਹਭਿ ਗੁਣ ਤੈਡੇ ਨਾਨਕ ਜੀਉ, ਮੈਕੂ ਥੀਏ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਮੈਖੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖੀ.

ਮੈਗਲ. ਮਦ ਟਪਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਗਲ ਤੋਂ, ਐਸਾ ਮਸ੍ਹ ਹਾਥੀ. "ਮੈਗਲ ਜਿਉ ਫਾਸਸਿ ਕਾਮਹਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਦਕਲ.

ਮੈਗੂੰ. ਫ਼ਾ مے گوں ਵਿ–ਮਯ (ਸ਼ਰਾਬ) ਗੂੰ (ਰੰਗਾ). ਸ਼ਰਾਬ ਰੰਗਾ. ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਈ ਰੰਗ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ.

ਮੈਜਨ. ਸੰ. ਮੇਧਾਵਿਨ੍. ਤੋਤਾ. ਸ਼ੁਕ. "ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰੀਰੁ ਮੈ, ਮੈਜਨ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਮੈਟ੍ਕਾਫ਼. Sir Charles T. Metcalfe. ੩੦ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੭੮੫ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕਲਕੱਤੇ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਕਈ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਾਣੂ ਸੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਲਿਆਕਤ ਨਾਲ ਜਨਰਲ ਲੇਕ ਦਾ ਨਾਇਬ ਬਣਿਆ. ਸਨ ੧੮੦੮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਮਿੰਟੋ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਪਾਸ ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਲਿਖਾਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ, ਜੋ ੨੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੦੯ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਰੈਜ਼ੀਡੰਟ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਆਗਰੇ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣਿਆ. ੨੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੩੫ ਤੋਂ ੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੩੮ ਤੀਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੮੩੮ ਵਿੱਚ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੈਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲਾਗਿਆ ਅਤੇ ੧੮੪੨ ਵਿੱਚ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਬਣਿਆ. ੫ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਨੂੰ ਮੈਟਕਾਫ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਮੈਡੜਾ / **ਮੈਡੜੀ** / **ਮੈਡਾ** / **ਮੈਂਡਾ** / **ਮੈਂਡੀ** } ਸਿੰਧੀ. ਸਰਵ–ਮੇਰਾ. ਮੇਰੀ. "ਸੁਣਿ ਸਜਣ ਜੀ ਮੈਡੜੇ ਮੀਤਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਤੂ ਕਰਤਾ ਸਚਿਆਰੁ, ਮੈਡਾ ਸਾਂਈ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਮੈਣ. ਸੰ. ਮਦਨ. * ਮੋਮ. ਦੇਖੋ, ਮੈਣੁ. "ਮੈਣ ਕੇ ਦੰਤ ਕਿਉ ਖਾਈਐ ਸਾਰੁ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਮਦਨ. ਕਾਮ. "ਜਨੁ ਰੂਪ ਮੈਣ." (ਬੇਨਰਾਜ) ੩ ਮਾਬੈਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਵਿਚਕਾਰ. ਮੱਧ.

ਮੈਣਦੁਆਬ. ਫ਼ਾ میان دوآب ਅਥਵਾ مابین دوآب ਮਾਬੈਨ (ਵਿਚਕਾਰ) ਦੋ ਆਬ (ਪਾਣੀਆਂ) ਦੇ ਦੇਸ਼. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਘੱਗਰ ਅਤੇ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਇਲਾਕਾ.

ਮੈਣੀ / **ਮੈਣੀਸੰਗਤ** } ਦੇਖੋ, ਮੈਨੀਸੰਗਤਿ.

ਮੈਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਮ. ਦੇਖੋ, ਮੈਣ.

ਮੈਤਨਿ. ਮੇਰੇ ਤਨ ਮੇਂ. ਮੇਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ. "ਮੈ ਤਨਿ ਅਵਗੁਣ ਬਹੁਤੁ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਮੇਰੇ ਵੱਲ. ਮੇਰੀ ਓਰ.

ਮੈਤੇ. ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ. ਮੁਝ ਸੇ. "ਮੈਤੇ ਵਧਵੀ ਏਹ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਮੈਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੋਸ੍ਹੀ.

* ਮੋਮ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਮਧੁਅਮਨ ਭੀ ਹੈ.

ਮੈਤ੍ਰੇਯੀ. ਮਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਯਾਗਜਵਲਕਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਪੰਡਿਤਾ ਸੀ। ੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ.

ਮੈਥਿਲੀ. ਮਿਥਿਲਾ ਵਿੱਚ ਉਪਜੀ, ਸੀਤਾ. ਜਨਕਪੁਤ੍ਰੀ.

ਮੈਥੁਨ. ਮਿਥੁਨ (ਜੋੜੇ) ਦਾ ਮਿਲਾਪ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰੁਸ਼ ਦਾ ਸੰਗਮ. ਰਤਿਕ੍ਰੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਥ ਧਾ. ਚਰਕਸੰਹਿਤਾ ਵਿੱਚ ਵਸੰਤ ਅਤੇ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ, ਵਰਖਾ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਭੋਗ ਕਰਨਾ, ਅਰੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. *

ਮੈਥੁਨੀ. ਮੈਥੁਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਸੰਤਾਨ। ੨ ਮਿਥੁਨ ਸੰਬੰਧੀ.

ਮੈਥੈ. ਮੇਰੇ ਪਾਸ. ਮੇਰੇ ਸਮੀਪ. "ਸਰ ਪਰ ਮੈਥੈ ਆਵਣਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ. ਮੁਝ ਸੇ.

ਮੈਦ. ਮੇਦ (ਮਿੰਜ) ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੈਦ ਏਸਣੀ. ਮੇਦਿਨੀ ਈਸ਼ (ਰਾਜੇ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੈਦਾ. ਫ਼ਾ میدہ ਮਦੰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਬਾਰੀਕ ਆਟਾ. ਚੂੰਨ.

ਮੈਦਾਨ. ਫ਼ਾ میدان ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਾਫ ਪੱਧਰ ਸਤ੍ਹਹ. "ਮਨ ਮੈਦਾਨ ਕਰਿ, ਟੋਏ ਟਿਬੇ ਲਾਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਮੈਦਾਨ ਜਾਣਾ. ਖ਼ਾ. ਮਲ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ. ਸੁਚੇਤੇ ਜਾਣਾ.

ਮੈਨ. ਮੋਮ. ਦੇਖੋ, ਮੈਣ. "ਮੈਨਦੰਤ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰਬਚਨੀ, ਸਾਰੁ ਚਬਿ ਚਬਿ ਹਰਿਰਸੁ ਪੀਜੈ."(ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਮਦਨ. ਕਾਮ। ੩ ਪ੍ਰਭਾ. ਸ਼ੋਭਾ. "ਮੈਨ ਗਈ ਉਡਕੇ ਮੁਖਰਾ ਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੈਨਸਤ੍ਰ. ਮਦਨ (ਕਾਮ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ਿਵ.

ਮੈਨਸਿਲ. ਸੰ. मनःशिला–ਮਨ: ਸ਼ਿਲਾ. ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਉਪ ਧਾਤੁ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕਫਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸੋਜ ਹਟਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਦੀ ਖਾਂਸੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਸਰੀਰ ਦੇ ਮੋਟਾਪੇ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਅਤੇ ਬਰਕੀ ਹੜਤਾਲ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਇੱਕੋ ਹੈ. Realgar.

ਮੈਨਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੇਨਕਾ। ੨ ਰਾਧਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸਖੀ. "ਮੈਨਕਲਾ ਇਕ ਮੈਨ ਕੀ ਮੂਰਤਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਮਦਨਕਲਾ. ਕਾਮਕਲਾ.

ਮੈਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮੇਨਕਾ.

ਮੈਨਕੇਤੁ. ਮਦਨ (ਮੈਨ) ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਮੱਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੈਨਕੇਤੁ ਤ੍ਰਾਣ. ਮੈਨਕੇਤੁ (ਮੱਛ) ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਤਾਲ. ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮੈਨਤਾ. ਮਦਨ (ਕਾਮ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਾਮ ਦਾ ਅਸਰ. "ਜਬ ਤਿੰਹ ਅੰਗ ਮੈਨਤਾ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੮)

ਮੈਨ ਦੁਆਬ. ਦੇਖੋ, ਮੈਣਦੁਆਬ.

ਮੈਨਦੁਲਾਰੀ. ਮਦਨ (ਕਾਮ) ਦੀ ਲਾਡਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਰਤਿ. "ਤਿਹ ਸਮ ਰੂਪ ਨ ਮੈਨਦੁਲਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੭)

ਮੈਨਪ੍ਰਭਾ. ਮਦਨ (ਕਾਮ) ਜੇਹੀ ਹੈ ਸ਼ੋਭਾ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਜਿਸ ਦੀ, ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਧਾ ਦੀ ਸਹੇਲੀ. "ਮੈਨਪ੍ਰਭਾ ਹਰਿ ਪਾਸ ਹੁਤੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੈਨਭੋਗ. ਮਦਨ ਭੋਗ. ਮੈਥੁਨ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਗਮ.

* "व्यहाद्वसन्त शरदोः, पक्षाद्वर्षा निदाघयोः" (ਚਰਕਸੰਹਿਤਾ)

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਤੋਂ ਰੁਕਟਾ ਚਾਹੀਏ. ਚਾਟਕਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—"ਮੈਥੁਨ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬੁਢਾਪਾ ਹੈ."

"पुरुषस्य मैथुनं जरा." (ਸੂਤ੍ਰ ੨੮੪)

ਮੈਨਵਤੀ. ਮਦਨਵਤੀ. ਰਤਿ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੰਬਰ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਦਯੁਮਨ ਨੂੰ ਪਤਿ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ. "ਮੈਨਵਤੀ ਤਬ ਬੈਨ ਸੁਨਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੈਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਰਿਕਾ. ਗੁਟਾਰ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਚਿੜੀ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ,ਮੇਨਾ ੨। ੩ ਰਾਜਾ ਰਸਾਲੂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਣੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੇਨਕਾ ੧.

ਮੈਨਾਕ. ਮੇਨਕਾ ਤੋਂ ਹਿਮਾਲਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਲਾਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਡਰਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲੁਕਿਆ ਸੀ.

ਮੈਨਾਕ ਅਰਿ. ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮੈਨਾਕ.

ਮੈਨਾਕਪੁਰ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਟਾਪੂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. "ਸਾਗਰ ਟਾਪੂ ਮਹਿਂ ਅਭਿਰਾਮੂ। ਪੁਰਮੈਨਾਕ ਤਾਹਿਂ ਕੋ ਨਾਮੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ.

ਮੰਨਾਵੰਤੀ. ਗੋਪੀਚੰਦ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਮੈਨੀ. ਵਿ–ਮੈਨ (ਮੋਮ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ, ਮੋਮੀ। ੨ ਮਦਨ (ਕਾਮ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਮੈਨੀਸੰਗਤਿ. ਪਟਨਾ ਨਿਵਾਸੀ ਫਤੇਚੰਦ ਮੈਨੀ(ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ) ਖਤ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਾਲਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਫਤੇਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਦੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੂਰੀ, ਦੁੱਧ, ਤਲੇ ਹੋਏ ਚਣੇ ਅਰਪਿਆ ਕਰਦੀ. ਫਤੇਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਜੋ ਸੰਗਤਿ (ਸਿੱਖਸਮਾਜ) ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਸੀ, ਉਹ "ਮੈਨੀਸੰਗਤਿ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਚਣੇ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਥਾਂ ਹਰਿਮੰਦਿਰ (ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ) ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋੜੇ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕਰੋਂਦੇ ਦਾ ਬੂਟਾ ਇੱਥੇ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਛੋਟੀ ਸੰਗਤਿ ਭੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲੇਸਿੰਘ ਹਨ.

ਮੈਨੁ. ਦੇਖੋ, ਮੈਨ.

ਮੈਨੂੰ / **ਮੈਨੋ** } ਮੁਝੇ. ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੈਨੋ ਏਕੁ ਦਿਖਾਇਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੩)

ਮੈਮਤੁ. ਮਯ (ਮਦਿਰਾ) ਮੱਤ (ਮਸ੍ਹ). ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਮਤਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੈ ੯। ੨ ਮੇਂ (ਵਿੱਚ) ਮਤੁ (ਪਾਗਲ). "ਸਰ ਲਹਰੀ ਮੈ ਮਤੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਲਹਿਰਾਂ (ਤਰੰਗਾਂ) ਨਾਲ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ.

ਮੈ ਮੋਰ. ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ. ਅਹੰਤਾ ਅਤੇ ਮਮਤਾ. "ਚੂਕੇ ਮੈ ਮੋਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਮੈਯਾ. ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੨ ਦੁਰਗਾ। ੩ ਮਹਾਮਾਯਾ. "ਮੈਯਾ ਕੋ ਨ ਜਾਨੈ, ਮਹਾਕਾਲੈਂ ਨ ਮਨਾਵੈਂਮੂੜ੍ਹ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੪ ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸੰਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪੁਰ ਕ਼ਾਇਮ ਸੀ.

ਮੈਰਵ. ਸੰ. ਵਿ–ਮੇਰੁ (ਸੁਮੇਰੁ ਪਹਾੜ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਮੈਰਾਜ. ਦੇਖੋ,ਮੇਅ਼ਰਾਜ ੨ ਅਤੇ ਬੁਰਾਕ ੨."ਇਕ ਸਮੇਂ ਪੈਗੰਬਰ ਮੈਰਾਜ ਨੂੰ ਗਯਾ ਸੀ." (ਜਸਭਾਮ)

ਮੈਰੇਯ. ਸੰ. ਮਹੂਏ ਅਤੇ ਗੁੜ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਨਸ਼ਾ। ੨ ਮਾਰ (ਕਾਮ) ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ.

ਮੈਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮਲ. ਮਲਿਨਤਾ। ੨ ਗੰਦਗੀ. ਵਿਸ੍ਹਾ। ੩ ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸ. "ਜਾਗ੍ਰਣ ਕਰਹਿ ਹਉਮੈ ਮੈਲ ਉਤਾਰਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਫ਼ਾ میل ਲੋੜ. ਚਾਹ. ਇੱਛਾ.

ਮੈਲਕਮ. Sir John Malcolm. ਇਹ ੨ ਮਈ ਸਨ ੧੭੩੯ ਨੂੰ ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਜਨਮਿਆ. ਤੇਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਦਰਾਸ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਹ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਕਾਰਨਵਾਲਿਸ (C. Cornwallis) ਦਾ ਮੁਤਰੱਜਿਮ (ਉਲਥਾਕਾਰ) ਅਤੇ ਸਨ ੧੭੯੬ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਸਕੱਤਰ ਬਣਿਆ. ਸਨ ੧੭੯੯ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ੀਰ ਹੋਕੇ ਫਾਰਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਾਰਸ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ. ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਮੈਸੂਰ ਦਾ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਸਨ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸੈਖੇਪ ਹਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ (The Sketch of the Sikhs) ਲਿਖਿਆ. ਸਨ ੧੮੧੭ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਮਜ਼ੂਰ (Muir) ਦਾ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਨਾਇਬ ਰਿਹਾ. ੩੦ ਮਈ ਸਨ ੧੮੩੩ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਮੈਲਾ. ਵਿ–ਮਲਿਨ. ਮਲੀਨ. "ਮੈਲਾ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨ ਜੀਉ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਗੰਦਗੀ. ਵਿਸ਼ਾ.

ਮੈਲਾ ਕਰਮ. ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ. ਨੀਚ ਕਰਮ. "ਮੈਲੇ ਕਰਮ ਕਰੇ ਦੁਖ ਪਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਮੈਲਾ ਖਾਣਾ. ਅਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਖਾਣੀ. ਰਿਸ਼ਵਤ ਖਾਣੀ. "ਮੈਲਾ ਖਾਇ ਫਿਰਿ ਮੈਲੁ ਵਧਾਏ, ਮਨਮੁਖ ਮੈਲੁ ਦੁਖ ਪਾਵਣਿਆ." (ਆਸ ਅ: ਮ: ੩)

ਮੈਲਾਗਰ. ਮਲਯਗਿਰਿ। ੨ ਮਲਯਗਿਰਿ ਪੁਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਚੰਦਨ. "ਹਮ ਨੀਚਬਿਰਖ, ਤੁਮ ਮੈਲਾਗਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮੈਲਾਗਰ ਸੈਗੋਣ ਨਿੰਮ ਬਿਰਖ ਸਿ ਚੰਦਨਹ." (ਗਾਬਾ)

ਮੈਲਾਗਰਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਬਲ ਅਤੇ ਮਲਿਆਗਰ-ਸਿੰਘ.

ਮੈਲਾਗਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮੈਲਾਗਰ.

ਮੈਲਾਗਿਰ / **ਮੈਲਾਗਿਰੁ** ਦੇਖੋ, ਮਲਯਗਿਰਿ ਅਤੇ ਮੈਲਾਗਰ.

ਮੈਲਾਣਾ. ਵਿ–ਮਲਿਨ. ਮਲੀਨਤਾ ਵਾਲਾ. ਆਲੂਦਾ. "ਦਿਲ ਦਰਿਆਵ ਧੋਵਹੁ ਮੈਲਾਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮੈਲਾਨ. ਅ. مَيلان ਮਯਲਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਤ ਦਾ ਝੁਕਾਉ। ੨ ਮੁਹੱਬਤ। ੩ ਖ਼ਾਹਿਸ਼. ਇੱਛਾ.

ਮੈਲਾ ਵੇਸ / **ਮੈਲਾ ਵੇਸੁ** ਪਤਿ ਦੇ ਵਿਯੋਗ, ਪਤਿ ਤੋਂ ਤ੍ਯਾਗੀਜਾਣ ਪੁਰ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮਲੀਨ ਵੇਸ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਸਦਾ ਹੋਵਹਿ ਸੋਹਾਗਣੀ, ਫਿਰਿ ਮੈਲਾ ਵੇਸੁ ਨ ਹੋਈ ਰਾਮ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀਤਦੀ ਹੈ.

ਮੈਲੁ. ਦੇਖੋ, ਮੈਲ. "ਮੈਲੁ ਖੋਈ ਕੋਟਿ ਅਘ ਹਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਮੈਲੂ. ਵਿ–ਮਲਿਨਤਾ ਨੇ. "ਮੈਲੂ ਕੀਨੋ ਸਾਬਨੁ ਸੂਧੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਨੀਚ ਅਤੇ ਤੁੱਛ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਧਾਰਕ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਦਿੱਤਾ.

ਮੈਵੈ. ਸੰ. ਵਜ–ਮਾ–ਏਵੈ. ਮਤ ਐਸੇ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾ.

ਮੋ. ਸਰਵ–ਮੇਰਾ. ਮੈਰੇ. "ਘਰ ਮੋ ਸੂਤ ਕੋ ਦੀਜੀਐ, ਬਨਬਾਸੈ ਰਘੁਰਾਇ." (ਰਾਮਾਵ) ਮੈਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇਓ। ੨ ਵਜ–ਵਿੱਚ. ਮੇਂ. "ਛਿਨ ਮੋ ਭਈ ਪਰਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯) "ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਗ ਮੋ ਬਪੁ ਧਰਹੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਮੋਅੱਨਸ. ਦੇਖੋ, ਮੁਅੰਨਸ.

ਮੋਅੱਜਮ. ਦੇਖੋ, ਮੁਅੱਜਮ.

ਮੋਅੁਤਬਰ. ਅ. مُعتبر ਜਿਸ ਪੁਰ ਇਅ਼ਤਬਾਰ (ਭਰੋਸਾ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਪਾਤ੍ਰ.

ਮੋਆ. ਮੋਇਆ. ਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਕਾਲ. "ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦਾ ਫਿਰਿ ਪਾਇ ਨ ਮੋਆ." (ਵਾਰ ਬਸੰ)

ਮੋਇਆ. ਮਰਿਆ. ਮ੍ਰਿਤ ਭਇਆ. "ਮੋਇਆ ਕਉ ਕਿਆ ਰੋਵਹੁ ਭਾਈ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੋਸ. ਛਿੰਗ. ਚੋਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸ ਧਾ.

ਮੋ ਸਉ / **ਮੋ ਸੋ** ਮੈਰੇ ਜੇਹਾ. ਮਮ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. "ਤੋ ਸੋ ਨ ਦਾਤਾ ਨ ਮੋ ਸੋ ਭਿਖਾਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਮੁਝ ਸੇ. ਮੈਨੂੰ. ਮੁਝੇ. "ਮੋ ਸਉ ਕੋਊ ਨ ਕਹੈ ਸਮਝਾਇ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਮੋਹ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹ ਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੇਹੋਸ਼ੀ। ੨ ਅਗ੍ਯਾਨ। ੩ ਸਨੇਹ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਮੋਹ ਕੁਟੰਬ ਬਿਖੈ ਰਸ ਮਾਤੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਭ੍ਰਮ. ਭੁਲੇਖਾ। ੫ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼.

ਮੋਹਕਮ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਕਮ.

ਮੋਹਕਮਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਕਮਸਿੰਘ.

ਮੋਹੜਾ / **ਮੋਹਡਾ** ਦੇਖੋ, ਮੁਹੜਾ.

ਮੋਹਣ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹਨ। ੨ ਮੂੰਹਾਂ (ਮੁਖਾਂ) ਨੂੰ. ਮੁਖੋਂ ਮੈ. "ਜਾਗਾਤੀਆ ਮੋਹਣ ਮੁੰਦਣਿ ਪਈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਕੁੱਕ ਗੋਤ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੪ ਲਹੌਰ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੫ ਛਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ। ੭ ਦੇਖੋ, ਮੋਹਣਾ ੨.

ਮੋਹਣਮੱਲ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਮੋਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੋਹਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ. ਏਹ ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਜਗਣ ।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਅਤਿ ਰੂਪਧਾਮ। ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਬਾਮ ॥ ×××
(ਦੱਤਾਵ)

ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਨੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ:–
ਧਰ ਚਿੱਤ ਧੀਰ। ਸੁਚਿ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਰੀਰ ॥ ×××

ਮੋਹਣੀ. ਵਿ–ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਅਪਸਰਾ. "ਗਾਵਹਿ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ." (ਜਪੁ) ੪ ਮਾਯਾ. "ਨ ਮੋਹੈ ਮੋਹਣੀ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ,ਮੋਹਨੀ ੫। ੬ ਇੱਕ ਛੰਦ.ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਸਗਣ ।ऽ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਮਗਣ. ऽऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਭਰਣੰਕ ਸੁ ਭੇਰੀ ਘੋਰਾਣੰ,
ਜਣ ਸਾਵਣ ਭਾਦੋਂ ਮੋਰਾਣੰ,
ਰਿਸ ਬਾਹੈ ਗਾਹੈ ਜੋ ਧਾਣੰ,
ਰਣ ਰੋਹੈ ਜੋਹੈ ਕ੍ਰੋਧਾਣੰ.
(ਰਾਮਾਵ)

(ਅ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਮੋਦਕ" ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ ਭੀ "ਮੋਹਣੀ" ਛੰਦ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਭਗਣ, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।, ऽ।।.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਗੌਰ ਸਰੂਪ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਸੋਹਤ,
ਦੇਖਤ ਸੂਰਨ ਕੋ ਮਨ ਮੋਹਤ,
ਰੀਝਤ ਤਾਕ ਬਡੇ ਨ੍ਰਿਪ ਐਸਹਿੰ,
ਸੋਭਹਿੰ ਕੌਨ ਸਕੈ ਕਹਿ ਕੈਸਹਿੰ.
(ਅਜਰਾਜ)

ਮੋਹਤਮਿਮ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਤਮਿਮ.

ਮੋਹਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮੋਹਨ ਨਾਮ ਸਦਾ ਰਵਿਰਹਿਓ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਰ। ੪ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨਾ। ੬ ਭੁਲਾਉਣਾ. ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣਾ। ੭ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੯੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੬੬੦ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈਗਏ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਈ. "ਮੋਹਨ ਤੇਰੋ ਊਚੋ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਲ ਅਪਾਰਾ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਮੋਹਨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ। ੮ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੁਖਿਨੀ ਗੋਤ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਖਸ਼ੇ ਸਨ। ੯ ਛਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਉਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ। ੧੦ ਰੂਪਚੰਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਫੂਲ ਦਾ ਦਾਦਾ ਚੌਧਰੀ ਮੋਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਤੇਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਮੋਹਰਾਜ ਗ੍ਰਾਮ ਵਸਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹੀਆ ਅਤੇ ਮੋਹਰਾਜ। ੧੧ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਰਗਣ ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਧਰਦਾੜ੍ਹ ਜਸੋਂ ਰਣ ਗਾੜ੍ਹ ਹ੍ਵੈ,
ਤ੍ਰਯ ਲੋਕ ਜੀਤ ਸਭੈ ਲਿਯੇ,
ਬਹੁ ਦਾਨ ਦੈ ਸਨਮਾਨ ਸੇਵਕ,
ਭੋਜ ਭੋਜ ਤਹਾਂ ਦਿਯੇ. ×××
(ਕਲਕੀ)

ਦੇਖੋ, "ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ" ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ.

(ਅ) ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਨੇ "ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ" ਵਿੱਚ ਮੋਹਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ–
ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਭ, ਨ, ਜ, ਯ. ऽ।।, ।।।, ।ऽ।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੁੰਦਰ ਵਪੁ ਅਤਿ ਸ਼ਜਾਮਲ ਸੋਹੈ,
ਦੇਖਤ ਸੁਰ ਨਰ ਕੋ ਮਨ ਮੋਹੈ. ×××

(ੲ) ਮੋਹਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੩–੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਜੋ ਗੁਰੁ ਗੋਪੈ ਆਪਣਾ, ਸੋ ਠੌਰ ਨ ਪਾਵੈ,
ਚੌਰਾਸੀ ਭੁਟਕਤ ਫਿਰੈ, ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ. ××

ਜੇ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਇਹ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਸਿਰਖਿੰਡੀ (ਸ਼੍ਰੀਖੰਡ) ਬਣ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮੋਹਨ ਕਾ ਚੌਬਾਰਾ. ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚੌਬਾਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਇਸੇ ਚੌਬਾਰੇ ਹੇਠ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ "ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਊਚੇ ਮੰਦਿਰ" ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ ਸੀ. ਹੁਣ ਚੌਬਾਰੇ ਦੇ ਥਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਜੇਹਾ ਮਕਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਾ ਨੰ: ੫.

ਮੋਹਨ ਬਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹਨ ੭.

ਮੋਹਨ ਮਾਈ ਕੀ ਸੰਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪਟਨਾ ਨੰ: ੬.

ਮੋਹਨਿ / **ਮੋਹਨੀ** ਵਿ–ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਸੁਰਗ ਦੀ ਅਪਸਰਾ। ੪ ਮਾਯਾ. "ਮੋਹਨਿ ਸਿਉ ਬਾਵਰ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਿਲੀਏ ਤ੍ਰੈ ਗੁਨੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਅਵਤਾਰ, ਜੋ ਦੇਵ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੰਡਣ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਨ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ. "ਮਹਾ ਮੋਹਨੀ ਰੂਪ ਧਾਰਜੋ ਅਨੂਪੰ." (ਚੌਬੀਸਾਵ) ੬ ਦੇਖੋ, ਮੋਹਿਨੀ ੨.

ਮੋਹ ਪਿਆਰ. ਮੋਹ (ਅਗ੍ਯਾਨ) ਦਾ ਪ੍ਯਾਰ. ਬਿਨਾ ਸਮਝੇ ਮੁਹੱਬਤ. "ਦੁਸਟਾਂ ਨਾਲਿ ਮੋਹ ਪਿਆਰ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਮੋਹ ਮਇਆਸਾ. ਮੋਹ (ਅਗ੍ਯਾਨ) ਮਯੀ–ਆਸ਼ਾ. ਮੂਰਖਤਾ ਭਰੀ ਵਾਸਨਾ. "ਚੂਕੀਅਲੇ ਮੋਹ ਮਇਆਸਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਮੋਹ ਮਗਨ. ਵਿ–ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਮਗ੍ਨ (ਡੁੱਬਿਆ). "ਮੋਹ ਮਗਨ ਪਤਿਤ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਅਵਿਦ੍ਯਾਰੂਪ ਜ਼ਿਲ੍ਹਣ (ਮਗ੍ਨ). ਮੋਹ ਦੀ ਖੁਡ੍ਡ. "ਮੋਹ ਮਗਨ ਮਹਿ ਰਹਿਓ ਬਿਆਪੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਮੋਹਮਲ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਮਲ.

ਮੋਹਮੰਦ. ਦੇਖੋ, ਮਹਮੰਦ.

ਮੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਰ.

ਮੋਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਰਾ। ੨ ਮੂੜ੍ਹਾ. ਪੀਠ. "ਬੈਠ ਮੋਹਰੇ ਪਰ ਚਿਰ ਮਾਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮੋੜ੍ਹਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੋਹਰੀ. ਮੁਖੀਆ। ੨ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਜਿਸ ਪਾਸ ਮੋਹਰ (ਮੁਹਰਛਾਪ) ਹੈ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. "ਮੋਹਰੀ ਪੁਤ ਸਨਮੁਖ ਹੋਆ ਰਾਮਦਾਸੈ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਜੀਉ." (ਸਦੁ) "ਭਯੋ ਮੋਹਰੀ ਮੋਹਰੀ ਠਾਨ ਮਹਾ ਉਪਕਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੋਹਲਿਕ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਲਿਕ.

ਮੋਹੜਾ. ਮੋਹ. ਸਨੇਹ. "ਹਉਮੈ ਤੁਟਾ ਮੋਹੜਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋੜ੍ਹਾ। ੩ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤਿ ਪਿੱਛੋਂ ਗੱਡਿਆ ਕੀਲਾ, ਖੰਭਾ ਅਥਵਾ ਵਲਗਣ ਲਈ ਝਾਫਾ. "ਮੋਹੜਾ ਗਾਡ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੋਹੜੀ. ਦੇਖੋ, ਮੋੜ੍ਹੀ.

ਮੋਹੜੀ ਗੱਡਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹੜਾ ੩.

ਮੋਹਾਸਲ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਾਸਿਲ.

ਮੋਹਾਸਾ. ਮੋਹ (ਅਗਿਆਨ ਭਰੀ) ਆਸ਼ਾ. "ਨਾਨਕ ਮਿਥਨ ਮੋਹਾਸਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮੋਹਾਕਾ. ਮੁਹਾਕਾ. ਸੰ. ਮੋਸ਼ਕ. ਮੁਸ਼ਨ ਕਰਤਾ. ਚੋਰ. "ਜੇ ਮੋਹਾਕਾ ਘਰੁ ਮੁਹੈ, ਘਰੁ ਮੁਹਿ ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮੋਹਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹਾਣਾ.

ਮੋਹਾਰਾ. ਵਿ–ਮੋਹਵਾਲਾ। ੨ ਮੋਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਉਰਝਿਪਰਿਓ ਮਨ ਮੀਠ ਮੋਹਾਰਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਮੋਹ ਦਾ. ਅਵਿਦਜਾ ਦਾ. "ਮਿਥਨ ਮੋਹਾਰਾ ਝੂਠੁ ਪਸਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮੋਹਾਵਤ. ਵਿ–ਮੋਹਵੰਤ। ੨ ਮੋਹ ਲੇਵਤ. "ਓਹ ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਾਵਤ ਹੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਮੋਹਿ. ਮੁਝੇ. ਮੈਨੂੰ. "ਮੋਹਿ ਸੰਤਹ ਟਹਲ ਦੀਜੈ ਗੁਣ-ਤਾਸਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਮੈ. ਅਹੰ. "ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਤੁਮਰੀ ਸਰਨਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

੩ ਮੈਨੇ. "ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਮੋਹਿ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਮੁਹੱਬਤ ਮੇਂ. ਸਨੇਹ ਵਿੱਚ. "ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਮਨੁ ਰੰਗਿਆ, ਮੁਹਿ ਸੁਧਿ ਨ ਕਾਈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੫ ਮੁਝ ਮੇਂ. ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ. "ਮੋਹਿ ਅਵਗਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੬ ਮੈਥੋਂ. ਮੇਰੇ ਸੇ. "ਐਸੇ ਬਿਪ੍ਰ ਫਜੂਲ ਕੋ ਮੋਹਿ ਨ ਰਾਖਜੋ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧) ੭ ਦੇਖੋ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਮੋਹੁ.

ਮੋਹਿਓ
ਮੋਹਿਅੜਾ
ਮੋਹਿਅੜੀ
ਮੋਹਿਆ
} ਬੇਸੁਧ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ। ੨ ਮੋਹਿਤ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ. "ਹਰਿ ਮੋਹਿਅੜੀ ਸਾਚਸਬਦਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਮੋਹਿਆਈ. ਮੋਹਿਆ ਹੈ.

ਮੋਹਿਤ. ਵਿ–ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਇਆ. ਮੂਰਛਿਤ. "ਲਾਗਤ ਹੀ ਸਰ ਮੋਹਿਤ ਭਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਕਰ ਮੋਹਿਤ ਕੇਸਨ ਤੇ ਗਹਿਲੀਨੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੋਹਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹਨੀ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ– ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੯ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੨-੭ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਸਗਣ ॥ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੋ ਗਜਾਤਾ, ਜਗਹਿਤ ਕਰੈ,
ਦੇਸ਼ ਕੋਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਤਾ, ਕਬਿ ਨਹਿਂ ਮਰੈ.×××

(ਅ) ਵਰਣਿਕ ਮੋਹਿਨੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਚਾਰ ਚਰਣ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਭ, ਤ, ਯ, ਸ. ॥ऽ, ऽ॥, ऽऽ।, ।ऽऽ, ॥ऽ. ੭–੮ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ, ਵਾਕਨ ਕੋ ਹੈ ਸਿਮਰਾ,
ਨਹਿ ਵਜਾਪੈ ਉਸ ਕੋ, ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਨ ਦੰਡੈ ਜਮਰਾ. ×××

ਮੋਹੀ. ਮੇਰੇ ਮੇਂ. ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ. "ਤੋਹੀ ਮੋਹੀ ਮੋਹੀ ਤੋਹੀ ਅੰਤਰੁ ਕੈਸਾ." (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਵਿ–ਮੋਹਵਾਲਾ. (ਸੋਹਿਤ). ੩ ਮੋਹਿਤ ਹੋਈ. "ਮੋਹੀ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ." (ਬਾਵਨ) ੪ ਮੋਹ ਲਈ. ਮੋਹਿਤ ਕੀਤੀ।

੫ ਸੰਗਜਾ–ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਥਾਣਾ ਦਾਖਾ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁੱਲਾਪੁਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ, ਜੋ ਉਂਗਲ ਵਿੱਚ ਵਿੜ੍ਹਗਈ ਸੀ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰ ਪਾਸੋਂ ਉਤਰਵਾਈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਨਗਰ ਭੰਮੀਪੁਰੇ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੫ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਮੋਹੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਮੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹ। ੨ ਸਨੇਹ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਮੋਹੁ ਤੁਮ ਤਜਹੁ ਸਗਲ ਵੇਕਾਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਅਵਿਦਜਾ. ਅਗਜਾਨ. "ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭੁ ਮੋਹੁ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ੪ ਬੇਹੋਸ਼ੀ. "ਤਿਨ ਕਉ ਮੋਹੁ ਭਯਾ ਮਨ ਮਦ ਕਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਅਹੰਕਾਰਰੂਪ ਮਦਿਰਾ ਨਾਲ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਹੋਈ.

ਮੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਗਊ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਪਤਲੀ ਮੈਲ. ਦਸਤ। ੨ ਸੰ. ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਲਾਹੀ ਹੋਈ ਖੱਲ.

ਮੋਕਉ. ਮੁਝੇ. ਮੈਨੂੰ. "ਮੋ ਕਉ ਕੀਜੈ ਦਾਸੁ ਦਾਸਨ ਕੋ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਮੇਰਾ. "ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਮੋਕਉ ਗੁਰ ਕੀਨਾ। ××× ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਮੋਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨਾ॥" (ਬਿਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮੋਕਤਾ. ਸੰ. ਸੋਕ੍ਤਾ. ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਬੰਧ ਕਰਤਾ.

ਮੋਕਲ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋਕਲਾ.

ਮੋਕਲਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ.

ਮੋਕਲਾ. ਮੁਕੁਲ ਹੋਇਆ. ਖਿੜਿਆ। ੨ ਖੁਲ੍ਹਾ. ਕੁਸ਼ਾਦਾ. "ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਮੋਕਲਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਮੋਕਲਾਈ. ਖੁਲ੍ਹ. ਕੁਸ਼ਾਦਗੀ। ੨ ਆਜ਼ਾਦੀ। ੩ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ. "ਭੀੜਹੁ ਮੋਕਲਾਈ ਕੀਤੀਅਨੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਮੋਕੀ. ਵਿ–ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੋਕ ਲਗੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੋਕ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ.

ਮੋਕ
ਮੋਖ
} ਮੁਕ੍ਰਿ. ਛੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ. ਨਿਰਬੰਧਤਾ. ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਿ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ.

ਮੋਖਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਮੁਕੁਤਾ.

ਮੋਖਦ. ਵਿ–ਮੋਕ (ਮੋਖ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਕ੍ਰਿਦਾਤਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਰੂ। ੩ ਆਤਮਗਜਾਨ.

ਮੋਖਦੁਆਰ
ਮੋਖਦੁਆਰਾ
ਮੋਖਦੁਆਰੁ
} ਮੁਕ੍ਰਿ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ੨ ਗੁਰੂ। ੩ ਸਤਸੰਗ। ੪ ਗਜਾਨ. "ਮੰਨੈ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖਦੁਆਰੁ." (ਜਪੁ) ੫ ਖੁਲ੍ਹਾਦ੍ਵਾਰ. ਬੇ ਰੋਕ ਟੋਕ ਦਾਖਿਲਾ. "ਐਥੈ ਮਿਲਨਿ ਵਡਿਆਈਆ, ਦਰਗਹਿ ਮੋਖ-ਦੁਆਰ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ)

ਮੋਖ ਪਇਆਣ. ਮੋਕ (ਮੁਕ੍ਰਿ) ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਣ (ਆਰੰਭ). ਦੇਖੋ, ਪਇਆਣ ੩.

ਮੋਖ ਪਦਵੀ. ਮੁਕ੍ਰਿ ਪਦ. ਨਿਰਬੰਧਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ.

ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ. ਮੋਕ (ਤਜਾਗ) ਅਤੇ ਮੁਕ੍ਰਿ (ਛੁਟਕਾਰਾ). "ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ ਕਿਉ ਪਾਈਐ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇਹੋਏ ਤਿਆਗੀ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਅਵਿਦਜਾ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਣਾ.

ਮੋਖਮੁਖਨੇ. ਮੋਕਜ ਮੋਕਣ. ਨਿਰਬੰਧ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰਨਾ. "ਜਿਉ ਜਲ ਕੁੰਚਰੁ ਤਦੁਐ ਬਾਧਿਓ, ਹਰਿ ਚੇਤਿਓ ਮੋਖ ਮੁਖਨੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਮੋਖਾ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ. ਭਾਈ ਪੈੜਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਇਸੇ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ.

ਮੋਖਾਰੋਹਣ. ਮੋਕ (ਮੁਕਤਿ) ਦੀ ਆਰੋਹਣ (ਪੌੜੀ). "ਮੋਖਾਰੋਹਣ ਪ੍ਰਗਟ ਗਿਰਾ ਅਘ ਖੰਡਣੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੁਕਤਿ ਦੀ ਪੌੜੀ (ਸੀਢੀ) ਹੈ। ੨ ਮੁਕ੍ਰਿ–ਆਰੋਹਣ. ਮੁਕ੍ਰਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ.

ਮੋਖੁ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਕ. ਛੁਟਕਾਰਾ. ਮੁਕ੍ਰਿ. "ਸੰਤ ਭਾਵੈ, ਤਾ ਉਸ ਕਾ ਭੀ ਹੋਇ ਮੋਖੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਮੋਖੁਦੁਆਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮੋਖਦੁਆਰ.

ਮੋਖੰਤਰੁ. ਮੋਖ–ਅੰਦਰ. ਅੰਦਰ ਹੀ ਮੁਕਤਿ। ੨ ਸੰ. ਸੋਕਧਿਤ੍ਰ. ਮੁਕਤਿ ਦਾਤਾ. ਨਿਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਸਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਸੰ. ਸੋਕਧਨ. ਆਤਮਗਜਾਨ. "ਤਉ ਨਾਨਕ ਮੋਖੰਤਰੁ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਮੋਗਰਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੋਤੀਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਫੁੱਲ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮੁਦਗਰ. ਮੂਸਲ.

ਮੋਗਰੀ. ਮੂੰਗਲੀ. ਛੋਟਾ ਮੁਦਗਰ. ਘੰਟਾ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਮੂੰਗਲੀ. "ਮੋਗਰੀ ਨ ਮਾਰ, ਮੋ ਗਰੀਬਨੀ ਕੀ ਰਾਤ ਹੈ." (ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)

ਮੋਘ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿਰਰਥਕ. ਨਿਸਫਲ। ੨ ਕਮ. ਘੱਟ। ੩ ਖਾਲੀ. ਮਹਰੂਮ. "ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ, ਨਹਿ ਮੋਘ ਪਠਾਵੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਮੋਚ. ਸੰਗਜਾ–ਮਰੋੜ. ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦੇ ਜੋੜ ਨੂੰ ਆਈ ਮਰੋੜ (ਲਚਕ). ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਚ ਧਾ ਅਤੇ ਬੰਦੀਮੋਚ। ੩ ਸੰ. ਕੇਲਾ। ੪ ਸਿੰਮਲ.

ਮੋਚਕ. ਵਿ–ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮੋਕਦਾਤਾ.

ਮੋਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਛੁਡਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਕਰਨਾ. "ਦਰਸਨੁ ਨਿਮਖ ਤਾਪ ਤ੍ਰਈ ਮੋਚਨ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਮੋਕ. ਮੁਕ੍ਰਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੋਚਨਾ. "ਮੋਚਨ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ ਇੱਕ ਹਾਥਨ ਸੀਸ ਹੂੰ ਕੇ ਸਭ ਕੇਸ ਉਪਾਰੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਮੋਚਨਾ. ਰੋਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਮੋਚਨ ਕਰਨ ਲਈ ਚਿਮਟੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਮੋਚਨ ਕਰਨਾ. ਛੱਡਣਾ.

ਮੋਚੜਾ. ਸਿੰਧੀ. ਜੁੱਤਾ. ਪਾਪੋਸ਼. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮੋਜ਼ਹ ਹੈ. "ਮੋਚੜੇ ਕੀ ਮਾਰ ਪੜੀ ਸੁਧ ਨਾ ਸਰੀਰ ਕੀ." (ਲੋਕੋ)

ਮੋਚੜੀ. ਡਿੰਗ. ਜੁੱਤੀ. ਪਾਪੋਸ਼.

ਮੋਚਾ. ਡਿੰਗ. ਕੇਲਾ. ਕਦਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮੋਚ ੩.

ਮੋਚੀ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚਰਮਕਾਰ। ੨ ਚਿਤਰਾਲ ਅਤੇ ਗਿਲਗਿਤ ਵਿੱਚ ਮੋਚੀ ਦਾ ਅਰਥ ਲੁਹਾਰ (ਲੋਹਕਾਰ) ਹੈ.

ਮੋਚੀਪਤ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁੱਤੀ. ਜੂਤਾ.

ਮੋਛ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਕ. ਮੁਕ੍ਰਿ. ਛੁਟਕਾਰਾ.

ਮੋਜਦੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਅ).

ਮੋਜਿਜਾ. ਅ. [illegible] ਮੁਅਜਜ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਜਜ਼ਾ (ਲਾਚਾਰ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ ਕੰਮ. ਅਜੇਹੀ ਸਿੱਧੀ (ਕਰਾ-ਮਾਤ), ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕ ਲਾਚਾਰ ਹੋ ਜਾਣ। ੨ ਜਿਸ ਸ਼ਕਤਿ ਅੱਗੇ ਬਲਵਾਨ ਭੀ ਲਾਚਾਰ ਹੋਣ. ਕਰਾਮਾਤ. ਸਿੱਧੀ.

ਮੋਜੰਗ. ਦੇਖੋ, ਮੁਜੰਗ.

ਮੋਟਉ
ਮੋਟਾ
ਮੋਟਿਯਾ
} ਵਿ–ਪੁਸ਼ੂ. ਸਥੂਲ. ਭਾਰੀ. ਮੁਟਿਆਈ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਡਾ. "ਮੋਟਉ ਲਾਧਾ ਮਾਣ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) "ਮੋਟਾ ਲਾਉ ਧਰਾਈਐ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਡਿੰਗ. ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਮੋਟੀ. ਮੋਟਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ.

ਮੋੱਟਾ. ਦੇਖੋ, ਮੋਟਾ.

ਮੋੱਟਾਯਤਹਾਵ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ–

"ਸੁਨਤ ਭਾਵਤੇ ਕੀ ਕਥਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਜਹੈਂ ਹੋਤ।
ਮੋੱਟਾਯਤ ਤਾਸੋਂ ਕਹੈਂ ਹਾਵ ਕਵਿਨ ਕੇ ਗੋਤ॥"
(ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

"ਹੇਲਾ ਲੀਲਾ ਕਰ ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟਤ ਸਾਤ੍ਵਿਕਭਾਵ।
ਬੁਧਿਬਲ ਰੋਕਤ ਸੋ ਹਿਯੇ ਸੋ ਮੋੱਟਾਯਤ ਹਾਵ॥"
(ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਮੋਠ. ਸੰ. ਮਕੁਸ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਸਾਵਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਾਜਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਇਸ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਦਾਲ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਘੋੜਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਉੱਤਮ ਰਾਤਬ ਹੈ. Phaseolus-Aconitifolius. "ਪੰਡਿਤੁ ਆਖਾਏ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ ਕੋਰੜ ਮੋਠ ਜਿਨੇਹਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ਦੇਖੋ, ਕੋਰੜ.

ਮੋਡਾ. ਵਿ–ਮੁੰਡਿਤ. ਮੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਾਂਗਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿੱਚ ਸਾਧੂਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੋਡਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ.

ਮੋਢਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਨ੍ਹਾ. ਸ੍ਕੰਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋੜ੍ਹਾ.

ਮੋਢੀ. ਵਿ–ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਮੋਢਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਹਾਇਕ। ੨ ਆਗੂ. ਮੁਖੀਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੋੜ੍ਹੀ.

ਮੋਣ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੱਕੇ ਆਟੇ ਵਿੱਚ ਘੀ ਦਾ ਮੇਲ. ਮੋਣ ਵਾਲੀ ਪੂਰੀ ਰੋਟੀ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਖ਼ਸਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੁੱਕਾ ਫਲ। ੩ ਨਾਕੂ. ਮਗਰਮੱਛ। ੪ ਮੱਖੀ। ੫ ਬਾਂਸ ਦਾ ਬਣਿਆ ਟੋਕਰਾ.

ਮੋਤਸਰੀ } ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤਾਸ਼੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ
ਮੋਤਸਿਰੀ } ਲੜੀ. ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ. "ਤੁਟਨਿ ਮੋਤਸਰੀਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਮੋਤਸਿਰੀ ਉਰ-ਲਸਤ ਛਟਾਧਰ." (ਸਲੋਹ)

ਮੋਤਕਿਦ. ਅ. معتقد ਮੁਅ਼ਤਕ਼ਿਦ. ਵਿ–ਇ਼ਤਕ਼ਾਦ (ਸ਼੍ਰੱਧਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਮੋਤਦਿਲ. ਅ. معتدل ਮੁਅ਼ਤਦਿਲ. ਵਿ–ਇ਼ਤਿਦਾਲ (ਮਧਜ ਦਰਜੇ ਦੀ ਦਸ਼ਾ) ਵਾਲਾ.

ਮੋਤਬਰ. ਦੇਖੋ, ਮੋਅ਼ਤਬਰ.

ਮੋਤਮਦ. ਅ. معتمد ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਪੁਰ ਇ਼ਤਮਾਦ (ਭਰੋਸਾ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਉਹ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਜੋ ਦੂਜੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਹੋਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਮੋਤਿਯਦਾਮ. ਮੌਕ੍ਤਿਕਦਾਮ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਜਗਣ. ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।, ।ऽ।,

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਪਜੋ ਨਹਿ ਨਾਮ ਕਰਜੋ ਕਛੁ ਕਾਮ,
ਤਜੀ ਕੁਲਲਾਜ ਫਿਰੇ ਪਰਧਾਮ,
ਪੜ੍ਹੇ ਬਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਲਖਜੋ ਨਹਿ ਸਾਰ,
ਵ੍ਰਿਥਾ ਜਨਮੇ ਨਰ ਸੇ ਭੁਵਿਭਾਰ.

੨ ਦੇਖੋ, ਮੌਕ੍ਤਿਕਦਾਮ ੨.

ਮੋਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਕ੍ਤਾ. ਸਿੱਪੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਚਮਤਕਾਰੀ ਰਤਨ. "ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਿਰ ਊਸਰਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗਜਮੁਕਤਾ। ੨ ਭਾਵ–ਉੱਜਲ-ਦੰਦ. "ਉਜਲ ਮੋਤੀ ਸੋਹਣੇ ਰਤਨਾ ਨਾਲਿ ਜੜੰਨਿ। ਤਿਨ ਜਰੁ ਵੈਰੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿ ਬੁਢੇ ਥੀਇ ਮਰੰਨਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ਮੋਤੀ ਦੰਦ, ਰਤਨ ਨੇਤ੍ਰ, ਜਰੁ ਬੁਢਾਪਾ, ਬੁੱਢਾ ਵਿਸ਼ਯ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੋਤੀਆ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਤੀ ਜੇਹੀ ਕਲੀ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਰਾਇਬੇਲਿ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖਿੜਦਾ ਹੈ. ਮੋਤੀਏ ਦਾ ਹਾਰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਇ਼ਤਰ ਭੀ ਬਣਦਾ ਹੈ. Jasminum sambac। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ.

ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ } ਸੰਗਜਾ–ਮੁਕ੍ਤਾਵਿੰਦੁ. ਮੋਤੀ ਦੇ
ਮੋਤੀਆਬਿੰਦੁ } ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰਤੂਬਤ ਦਾ ਦਾਣਾ, ਜੋ ਅੱਖ ਦੀ ਨਜਰ ਨੂੰ ਰੋਕਲੈਂਦਾ ਹੈ. نزول الما ਨਜ਼ੂਲੁਲਮਾ. Cataract. ਪਹਿਲਾਂ ਝਾਉਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਰਤੂਬਤ ਗਾੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਨਿਗਾਹ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਰਤੂਬਤ ਬਹੁਤ ਗਾੜ੍ਹੀ ਹੋਕੇ ਮੋਤੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਬਣਕੇ ਨਜਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਰੋਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ (ਵਿੰਦੁ) ਹੈ.

ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਬੁਢਾਪਾ, ਮਧੁਪ੍ਰਮੇਹ (ਜਜਾਬੀਤ੍ਰਸ), ਆਤਸ਼ਕ, ਮਿਰਗੀ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਵਸਤੁ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਸਿਰ ਤੇ ਸੱਟ ਵੱਜਣੀ, ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਮਜੋਰੀ, ਵਮਨ ਦਾ ਰੋਕਣਾ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਬਹੁਤ ਰੋਣਾ, ਮਿਰਚ ਮਸਾਲੇ ਅਚਾਰ ਬਹੁਤ ਖਾਣੇ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨਾ, ਬਹੁਤ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਆਦਿ.

ਮੋਤੀਏ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਓਪਰੇਸ਼ਨ (operation) ਕਰਵਾਕੇ ਮੋਤੀਦਾਣਾ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਜਦ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਝਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਗ਼ਣਕਾਰੀ ਹਨ:–

(੧) ਨੀਲ ਦੇ ਬੀਜ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਪੀਹਕੇ ਸੁਰਮੇ ਵਾਂਙ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣੇ.

(੨) ਦ੍ਰਾਵਕ (ਕਬਜਕੁਸ਼ਾ) ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣੇ.

(੩) ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ.

(੪) ਹਰੜ, ਬਹੇੜੇ, ਆਉਲੇ, ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਆਂਡਿਆਂ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਕਸੀਸ, ਲੋਹੇ ਦੀ ਭਸਮ, ਨੀਲਾ ਕਮਲ, ਬਾਇਬੜਿੰਗ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਝੱਗ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਖਰਲ ਵਿੱਚ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ੩੦ ਪਹਿਰ ਘਸਾਕੇ ਸੁਰਮੇ ਜੇਹਾ ਬਣਾ ਲੈਣਾ, ਫੇਰ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਨਰਮ ਕਰਕੇ ਪਤਲੀ ਬੱਤੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਣੀਆਂ. ਸਲਾਈ ਵਾਂਙ ਇਹ ਬੱਤੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਫੇਰਨੀ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ.

(੫) ਕਾਲਾ ਸੱਪ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਸੁਰਮੇ ਦੀ ਡਲੀ ਰਖਕੇ ਹਾਂਡੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਰੱਖਣੀ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਖਰਲ ਕਰਨਾ. ਇਸ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਸੁਰਮੇ ਨਾਲ ਚਮੇਲੀ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਭਸਮ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਲੂਣ ੩ ਮਾਸ਼ੇ ਮਿਲਾਕੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਜਨ ਪਾਉਣਾ.

ਮੋਤੀਸਾਲੁ. ਜੌਹਰੀ. ਮੋਤੀ ਵਿੱਚ ਸੱਲ (ਵੇਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮਨੁ ਮੋਤੀਸਾਲੁ ਹੈ ਗੁਰਸਬਦੀ, ਜਿਤੁ ਹੀਰਾ ਪਰਖਿ ਲਈਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਗੁਰਸ਼ਬਦੀ ਮਨੁ, ਮੋਤੀਸਾਲੁ ਹੈ.

ਮੋਤੀਚੂਰ } ਸੰਗਜਾ–ਮੋਤੀ ਆਕਾਰ ਦੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੇ
ਮੋਤੀਚੂਰੁ } ਬੇਸਣ ਦੇ ਪਕੌੜਿਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਅਤੇ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਬਣਾਈ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ. ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤਾਮੋਦਕ। ੨ ਮੁਕਤਾ ਚੂੜ. ਸਿਰ ਤੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਮੋਤੀ ਜੜਿਆ ਗਹਿਣਾ. "ਮਨੁ ਮੋਤੀਚੂਰੁ ਵਡ ਗਹਨ ਗਹਨਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ਮਨ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ (ਫੜਨਾ), ਵਡਾ ਮੁਕ੍ਤਾਚੂੜ ਭੂਸਣ ਹੈ.

ਮੋਤੀਦਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਸਿੱਪੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀ ਹੈ। ੨ ਮੋਤੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਡੱਬਾ। ੩ ਮੋਤੀ (ਰਤਨ) ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਮੋਤੀਬਾਗ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਬਾਗ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਨ। ੨ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਬਾਗ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ। ੩ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੋਤੀ ਬਾਗ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਮੋਤੀਰਾਮ. ਦੀਵਾਨ ਮੁਹਕਮਚੰਦ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਫੇਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣਾਇਆ. ਇਹ ਸਨ ੧੮੧੯ ਤੋਂ ੨੬ ਤਕ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਰਿਹਾ. ਇਹ ਕਈ ਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪਾਸ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਏਲਚੀ ਹੋਕੇ ਗਿਆ ਅਰ ਸਨ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮਿਸ਼ਨ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਾਰਡ ਬੈਂਟਿੰਕ ਪਾਸ ਸ਼ਿਮਲੇ ਭੇਜਿਆਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ.

ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇਵੀਦਿਆਲ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਰਾਮ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਉੱਤਮ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ਦੇਵੀਦਿਆਲ ੨੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਕਿਰਪਾਰਾਮ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਙ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣਿਆ.

ਡੋਗਰਾ ਧਯਾਨਸਿੰਘ, ਮੋਤੀਰਾਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨਾਲ ਦਿਲੀ ਵੈਰ ਰਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਤਰਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਨਾਰਾਜਗੀ ਕਰਵਾ ਹੀ ਦਿੱਤੀ. ਬਾਪ ਬੇਟਾ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡਕੇ ਕਾਸ਼ੀ ਜਾ ਰਹੇ, ਜਿੱਥੇ ਮੋਤੀਰਾਮ ਦਾ ਸਨ ੧੮੩੯ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਰਾਮ ਦਾ ਸਨ ੧੮੪੨ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਮੋਥਾ. ਸੰ. ਮੁਸ੍ਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਵਿੱਚੋਂ ਚਿੱਟੀ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਗਰ-ਮੋਥਾ ਭੀ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰਮੋਥਾ.

ਮੋਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਦ ਧਾ। ੨ ਪਿਆਰੀ ਵਸਤੁ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਆਨੰਦ। ੩ ਸੁਗੰਧ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ.

ਮੋਦਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਮੋਦ (ਖੁਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲੱਡੂ. "ਮੋਦਕ ਬਨਾਏ ਜੋਊ ਮੋਦਕ ਮਹਾਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਭਗਣ ਗਣ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਚਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁੰਦਰੀ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰੀ (ਅ). ੪ ਗੁੜ. ਕੰਦਸਜਾਹ.

ਮੋਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੋਮ। ੩ ਆਨੰਦ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੪ ਸੁਗੰਧ ਫੈਲਾਉਣੀ.

ਮੋਦੀ. ਸੰ. मोदिन्. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸੰਨ। ੩ ਅ. مودی ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਹੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਰਸਦ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਪਹੁਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਸੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਨਾਮ ਮੋਦੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੪ ਅ. مؤدی ਮੂਦੀ. ਮਿਹਰਬਾਨ. "ਮੋਦੀ ਕੇ ਘਰਿ ਖਾਣਾ ਪਾਕਾ, ਵਾਕਾ ਲੜਕਾ ਮਾਰਿਆ ਥਾ." (ਗੌਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਪਾਰਵਤੀ ਦੇ ਘਰ ਜਦ ਕਿ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਲੜਕਾ ਮਾਰਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ.

ਮੋਦੀਖਾਨਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਦੀ ਦਾ ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਮੋਦੀ ੩। ੨ ਰਸਦ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਗੋਦਾਮ.

ਮੋਨ. ਦੇਖੋ, ਮੋਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋਨਿ ਅਤੇ ਮੌਨ। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕੁੱਲੂ ਦੀ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੌਨ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਮੋਨਦੀ. ਅ. معاون الدین ਮੁਆਵਨੁੱਦੀਨ. ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਇਕ. ਦੀਨ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ." (ਅਕਾਲ)

ਮੋਨਨੇਸ. ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਮੁਨਿਰਾਜ. "ਸੁਨਜੋ ਮੋਨਨੇਸੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮੋਨਬ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਮੌਨਵ੍ਰਤ.

ਮੋਨਾ. ਵਿ–ਮੁੰਡਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਮੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਮੋਡਾ.

ਮੋਨਿ } ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਖ਼ਾਮੋਸ਼. ਚੁੱਪ ਅਤੇ ਚੁਪ ਕੀਤਾ.
ਮੋਨੀ } ਦੇਖੋ, ਮੌਨ ਅਤੇ ਮੌਨੀ. "ਕੋਟਿ ਮੁਨੀਸਰੁ ਮੋਨਿ ਮਹਿ ਰਹਿਤੇ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) "ਮੋਨਿ ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) "ਆਪੇ ਮੋਨੀ ਵਰਤਦਾ, ਆਪੈ ਕਥੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) "ਮੁਦ੍ਰਾ ਮੋਨਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਝੋਲੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਮੁਨਿ. ਰਿਖਿ. "ਪੰਡਿਤ ਮੋਨੀ ਪੜਿ ਪੜਿ ਥਕੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਸਿਵ ਬਿਰੰਚਿ ਅਰੁ ਸਗਲ ਮੋਨਿਜਨ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮੁਨਿ ੧.

ਮੋਪੈ. ਮੇਥੋਂ. ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ. ਮੁਝ ਸੇ. "ਮੋ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਮੋਮ. ਫ਼ਾ موم ਸੰਗਜਾ–ਮੱਖੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਲੇਸਦਾਰ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਮਦਨ, ਮਧੁਅਯਨ, ਮਧੁਜ ਅਤੇ ਮਕਿਕਾ-ਮਲ. ਦੇਖੋ, ਮੈਣ.

ਮੋਮਜਾਮਾ. ਫ਼ਾ موم جامہ ਸੰਗਜਾ–ਮੋਮੀ ਵਸਤ੍ਰ. ਮੋਮਜਾਮੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਜਦ ਰਬੜ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਦ ਮੋਮ ਦੇ ਪਾਹ ਨਾਲ ਬਰਸਾਤੀ ਵਸਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ.

ਮੋਮਦਿਲ. ਫ਼ਾ موم دل ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਦੂਜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੇਖਕੇ ਦ੍ਰਵ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮੋਮ ਜੇਹਾ ਨਰਮਦਿਲ. "ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਮੋਮਦਿਲ ਹੋਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮੋਮਨ. ਦੇਖੋ, ਮੋਮਿਨ.

ਮੋਮਨਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮੋਮਿਨਖਾਨ.

ਮੋਮਾਹਾ. ਮਹਾਨ ਮੋਹ. ਮਹਾ ਮੋਹ। ੨ ਮੋਮ ਦਾ. ਮੋਮੀ.

ਮੋਮਿਆਈ. ਫ਼ਾ مومیائی ਸੰਗਜਾ–ਪੱਥਰ ਜਾਂ ਖਾਣਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਸਜਾਹ ਰੰਗ ਦੀ ਥੰਧਿਆਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮਤਰ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਿਰਬਲਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੱਟਾਂ ਅਤੇ ਫੱਟਾਂ ਤੇ ਭੀ ਲਾਈਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਾਜੀਤ.

ਮੋਮਿਨ. ਅ. مؤمن ਵਿ–ਇਮਾਨ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੱਧਾਵਾਨ। ੨ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੋਮਿਨਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਘੜਸਿੰਘ.

ਮੋਮਿਨੀਨ. ਮੋਮਿਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਈਮਾਨਦਾਰ ਲੋਕ.

ਮੋਰ. ਸਰਵ–ਮੇਰਾ. "ਜਮੁ ਮੰਜਾਰੁ ਕਹਾ ਕਰੈ ਮੋਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਮੋੜਨਾ. ਹਟਾਉਣਾ. "ਮੋਰ ਸਕੋਂ ਨ ਕਹਸੋ ਤੁਮਰੋ." (ਨਾਪ) ੩ ਮਯੂਰ. ਤਾਊਸ. "ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਮੋਰ ਬੋਲਤ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) "ਮੋਰ ਤੁਰੰਗ ਕੋ ਮੋਰ ਨਚਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮੋੜਕੇ ਮੋਰ ਤੁੱਲ ਨਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਮੋਰ. ਮੌਲ. ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ। ੫ ਮੁਰ ਦੈਤ. "ਮੋਰ ਮਰਤੇ ਜਿਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਮੁਰ ੫। ੬ ਫ਼ਾ [illegible] ਕੀੜੀ. "ਹਮਜ਼ ਪੀਰ ਮੋਰੋ ਹਮਜ਼ ਪੀਲਤਨ." (ਜਫਰ)

ਮੋਰੱਂਗ. ਦੇਖੋ, ਮੋਰੰਗ.

ਮੋਰਚਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਮੋਰਚਹ ਅਥਵਾ ਮੋਰਚਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਿਲੇ ਦੀ ਕੰਧ ਜਾਂ ਵੱਟ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਛੇਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਆਦਿ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਲਈ ਖੋਦਿਆ ਟੋਆ ਅਥਵਾ ਖਾਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀ ਲੁਕਕੇ ਬੈਠਦੇ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਜ਼ੈਗਾਰ. ਜਰ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੋ ਲਾਗੋ ਬਿਖੁ ਮੋਰਚਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)"ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੋਰਚਾ ਗੁਰਿ ਲਾਹਿਓ." (ਨਟ ਮ: ੫) ੪ ਦਾਗ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਆਰਸੀ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਖੈ। ਮੋਰਚਾ ਨ ਲਾਗੈ ਜਾ ਹਉਮੈ ਸੋਖੈ ॥" (ਆਥ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਕੀੜੀ. ਕੀਟ.

ਮੋਰਚਾਲ. ਦੇਖੋ, ਮੋਰਚਾ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਮੋਰਛੜ. ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਲੰਮੇ ਖੰਭਾਂ ਦਾ ਮੁੱਠਾ, ਜੋ ਚੌਰ ਵਾਂਙ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਉੱਪਰ ਫੇਰੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੋਰਪੁੱਛ ੨.

ਮੋਰਧੁਜ / **ਮੋਰਧ੍ਵਜ** ਸੰ. ਮਯੂਰਧ੍ਵਜ. ਜਿਸ ਦੇ ਥੰਡੇ ਤੇ ਮੋਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ। ੨ ਰਤਨਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸਤ੍ਯਵਾਦੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗ੍ਯ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤਮ੍ਰਧ੍ਵਜ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਘੋੜਾ ਛੱਡਿਆ. ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੇ ਭੀ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਦਾ ਘੋੜਾ ਅਰਜੁਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਛੱਡਿਆ. ਜਦ ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਤਮ੍ਰਧ੍ਵਜ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮੂਰਛਿਤ ਕਰਕੇ ਅਰ ਸਾਰੀ ਪਾਂਡਵਸੈਨਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਦੋਵੇਂ ਘੋੜੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਲੈਆਂਦੇ.

ਹੋਸ਼ ਆਉਣ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚੇਲਾ ਬਣਾਇਆ. ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾ ਮਯੂਰਧ੍ਵਜ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਲ-ਰੂਪ ਸਿੰਹ ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਚਲਾਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਅੱਧਾ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੇਂ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਮੁੜ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਮੋਰਧ੍ਵਜ ਆਪਣਾ ਅੱਧਾ ਸ਼ਰੀਰ ਚਿਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਗਿਆ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕੁਮੁਦਵਤੀ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤਮ੍ਰਧ੍ਵਜ ਆਰਾ ਫੜਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਚੀਰਣ ਲੱਗੇ, ਇਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗ੍ਯ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ. "ਮੋਰਧ੍ਵਜ ਭਗਤੀ ਮਤਿ ਭੀਨੀ." (ਨਾਪ)

ਮੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੋੜਨਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਲੌਟਾਨਾ. "ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਕੀਨੀ ਠਾਕੁਰਿ,ਤਿਸ ਤੇ ਮੁਖ ਨਹੀ ਮੋਰਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਮੋਰਪੁੱਛ. ਮਯੂਰ ਦੀ ਪੂਛ। ੨ ਮੋਰਪੰਖਾਂ ਦਾ ਮੁੱਠਾ. "ਫਿਰੈ ਮੋਰਪੁੱਛੰ ਚੁਰੈ ਚੌਰ ਚਾਰੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮੋਰਪੰਖ. ਮਯੂਰਪਕ. ਮੋਰ ਦਾ ਖੰਭ.

ਮੋਰਮੁਕਟ. ਮਯੂਰ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਮੁਕੁਟ (ਤਾਜ). ੨ ਮੋਰਮੁਕੁਟ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਣਦੇਵ.

ਮੋਰਲੋ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰਲਾ। ੨ ਸਰਵ–ਮੇਰਾ. "ਸੰਤਹ ਚਰਨ, ਮੋਰਲੋ ਮਾਥਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਮੋਰਾ. ਸਰਵ–ਮੇਰਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੇਕ. ਛਿਦ੍. ਸੂਰਾਖ਼. ਮੋਘਾ.

ਮੋਰਿ. ਮੋੜਕੇ. "ਮੋਰਿ ਬਾਗ ਬਾਜਿਨ ਕੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੦)

ਮੋਰੀ. ਸਰਵ–ਮੇਰੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੋਰੀ ਪੂਰਨ ਆਸਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਅਪਨੀ. ਆਪਣੀ. "ਤੇਰੋ ਨਹੀ ਸੁ ਜਾਨੀ ਮੋਰੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਮੋਰੁ। ੪ ਮੋਰੀਂ. ਮੋਰਾਂ ਨੇ. "ਮੋਰੀ ਰੁਣ ਝੁਣ ਲਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਾਕੀ. ਦਰੀਚੀ. ਸੰ. ਮੋਰਿਕਾ। ੬ ਛਿਦ੍. ਸੂਰਾਖ਼. "ਗੁਰਿ ਦਿਖਲਾਈ ਮੋਰੀ। ਜਿਤੁ ਮਿਰਗ ਪੜਤ ਹੈ ਚੋਰੀ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਮੋਰੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਮ੍ਰਿਗ ਵਿਸ਼ੇ। ੭ ਚੌਹਾਨ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਮੋਰੇ. ਸਰਵ–ਮੇਰਾ। ੨ ਮੋੜੋ. ਹਟਾਓ. ਪਰਤੋ.

ਮੋਰੰਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ. ਨੇਪਾਲ ਦਾ ਪੂਰਵੀ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਕੋਸ਼ੀ ਨਦੀ ਦੇ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਭਾਗ ਪੂਰਨੀਏ ਜਿਲੇ ਨਾਲ ਭੀ ਲਗਦਾ ਹੈ. "ਮੋਰੰਗ ਗੌਰ ਨੈਪਾਲ ਭੀਤ." (ਕਲਕੀ)

ਮੋਰੰਡਾ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋਰੰਡਾ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਨੀ ਰੋਘੜ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਸਮੇਤ ਫੜਕੇ ਖੇੜੀ(ਸਹੇੜੀ) ਤੋਂ ਸਰਹਿੰਦ ਲੈਗਏ ਸਨ, ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਦਲ ਨੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਸੋਧਕੇ ਜਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਨੀ ਨੂੰ ਲੁਹਾਰ ਦੇ ਵਦਾਣਾਂ ਨਾਲ ਚੂਰ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਭੇਟ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ, ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਸਹੇੜੀ ਤੋਂ ਫੜੇਹੋਏ ਇਹ ਧਰਮ-ਰੱਖਕ ਇਸ ਥਾਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੬ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਗ ਹੈ, ਜੋ ਰੋਪੜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਭੂਪਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਪਿਆ ਸੀ. ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਝਾੜੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹੇੜੀ ੨ ਅਤੇ ਖੇੜੀ ੩.

ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਮੋਰੰਡੇ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਧਰਮ-ਸਿੰਘ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਨੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਲਹੌਰ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ, ਅਰ ਲੁਦਿਆਨੇ ਅਤੇ ਮੋਰੰਡੇ ਦਾ ਪਰਗਨਾ ਰਾਜਾ ਭਗਤਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ. ਰਾਜਾ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਦੇ ਲਾਵਲਦ ਮਰਣ ਪੁਰ ਸਨ ੧੮੩੪ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਜਬਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ.

ਮੋਰ੍ਹੀ. ਵਿ–ਮੋਹਰੀ. ਮੁਹਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਆਗੂ.

ਮੋਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਲ੍ਯ. ਕੀਮਤ. ਮੁੱਲ.

ਮੋਲਿ. ਮੂਲ੍ਯ (ਕੀਮਤ) ਨਾਲ. ਮੋਲ ਸੇ. "ਮੋਲਿ ਨ ਪਾਈਐ ਗੁਣਹ ਅਮੋਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂਲ੍ਯ. ਕੀਮਤ. "ਮਾਣਕ ਮੋਲਿ ਅਮੋਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਮੋਲੀ. ਮੁੱਲ ਨਾਲ. ਮੂਲ੍ਯ ਬਦਲੇ. ਕੀਮਤਨ. "ਸਿਰੁ ਬੇਚਿਓ ਗੁਰ ਪਹਿ ਮੋਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਮੋਲੀਐ. ਦੇਖੋ, ਮੁਲੀਐ.

ਮੋਲੁ. ਦੇਖੋ, ਮੋਲ. "ਮੋਲੁ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਕਰਣੈਜੋਗਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਮੋੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁਮਾਉ. ਖ਼ਮ। ੨ ਮੁੜਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਮੋੜਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਖੋ, ਮੋੜਿ ੨.

ਮੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਟਾਉਣਾ. ਵਰਜਣਾ। ੨ ਲੌਟਾਉਣਾ. "ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਜੰਗਲ ਦੇ ਕੰਡੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਕੇ ਮੋੜਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ–ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤਜਾ.

ਮੋੜਿ. ਮੋੜਕੇ। ੨ ਮੋੜਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਹਟਾ. ਲੌਟਾ. ਮੋੜਲੈ.

ਮੋੜੰਨਿ. ਮੋੜਦੇ ਹਨ.

ਮੋੜ੍ਹਾ / **ਮੋੜ੍ਹੀ** ਬਿਰਛ ਦਾ ਕੰਡੇਦਾਰ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਕੰਡੇ ਵੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਟਾਹਣਾ, ਟਾਹਣੀ (ਝਾਫਾ), ਜੋ ਬਾੜ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਮੋੜ੍ਹਾ ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਮੋੜ੍ਹੀ ਗੱਡਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹੜਾ ੩.

ਮੌ / **ਮੌਉ** ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਙਾ ਫਲੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤਾਪਪੁਰੇ ਤੋਂ ਢਾਈ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ੨੭ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੩੬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ ਦੀ ਬੇਟੀ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਵਿਆਹ ਦੀ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੀ ਪੱਕੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਇੱਕ ਖੂਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ. ੮ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ੨੧–੨੨–੨੩ ਹਾੜ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਮੌਸ. ਦੇਖੋ, ਅਮਾਵਸ.

ਮੌਸਮ. ਅ [illegible] ਮੌਸਿਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁੱਤ. ਰਿਤੁ.

ਮੌਂਸਰਾ. ਭਿੰਗ. ਮੁਛਹਰਾ. ਮੁੱਛ. ਦੇਖੋ, ਮੁਛਹਰਾ.

ਮੌਸਾ. ਮਾਸੜ. ਮਾਸੀ ਦਾ ਪਤਿ. "ਮਾਸੀ ਔਰ ਮੌਸਾ ਜਗ ਵਿਦਿਤ ਵਿਖ੍ਯਾਤਾ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਮੌਸੀ. ਮਾਸੀ. ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ. ਮਾਂ ਸਰੀਖੀ (ਜੇਹੀ).

ਮੌਸੂਫ. ਅ [illegible] ਮੌਸੂਫ਼. ਵਿ–ਸਿਫ਼ਤ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ.

ਮੌਸੂਮ. ਅ [illegible] ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਇਸਮ (ਨਾਮ) ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਨਾਮਧਾਰੀ. ਨਾਮਕ.

ਮੌਹੀ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹੀ ੫.

ਮੌਕਾ. ਅ [illegible] ਮੌਕ਼ਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਕ਼ਅ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਸਮਾਂ (ਵੇਲਾ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਮੌਕੂਫ. ਅ [illegible] ਵਿ–ਅਟਕਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੰਮ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਰਹਿਤ ਅੱਖਰ. ਮੁਕਤਾ. ਜੈਸੇ ਇਸਲਾਮ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮੀਮ ਮੌਕੂਫ਼ ਹੈ.

ਮੌਕ੍ਯਿਕਦਾਮ. ਦੇਖੋ, ਮੌਤ੍ਯਿਕਦਾਮ। ੨ ਮੌਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀ.

ਮੌਕ੍ਯਿਕਮਾਲਾ. ਮੌਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨੁਕੂਲਾ.

ਮੌਚ. ਸੰ. ਮੌਚ (ਕੇਲੇ) ਦਾ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਮੌਚ ੩.

ਮੌਜ. ਅ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰੰਗ. ਲਹਰ। ੨ ਮਨ ਦੀ ਉਮੰਗ। ੩ ਇਨਾਮ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. "ਰੀਝ ਰੀਝ ਦੇਂ ਮੌਜ ਘਨੇਰੀ। ਲਾਖਹੁੰ ਦਰਬ ਕਰੇਰਨ ਕੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੌਜੜਾ / **ਮੌਜਾ** ਫ਼ਾ [illegible] ਮੋਜ਼ਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁਰਾਬ। ੨ ਦਸ੍ਤਾਨਾ। ੩ ਜੁੱਤੀ। ੪ ਅ [illegible] ਮੌਜਅ. ਜਗਾ. ਥਾਂ। ੫ ਪਿੰਡ. ਗ੍ਰਾਮ.

ਮੌਜੀ. ਵਿ–ਲਹਰੀ. ਅਨੇਕ ਤਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਲਾਸੀ. ਆਨੰਦੀ। ੩ ਮਨਆਈ ਕਰਨਵਾਲਾ.

ਮੌਂਜੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂੰਜ ਦੀ ਤੜਾਗੀ। ੨ ਮੂੰਜ ਦੀ ਰੱਸੀ। ੩ ਮੌਂਜਿਨ੍. ਮੂੰਜ ਦੀ ਤੜਾਗੀ ਵਾਲਾ.

ਮੌਂਜੀ ਨਿਬੰਧਨ / **ਮੌਂਜੀ ਬੰਧਨ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂੰਜ ਦੀ ਤੜਾਗੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ. ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਧਾਰਣ. "ਸੰਸਕਾਰ ਤਤ੍ਰ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਮੂੰਜ ਦੀ,ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਧਨੁਖ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਦੀ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਜ ਦੇ ਸਣ ਦੀ ਤੜਾਗੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ.

ਮੌਜ਼ੂ. ਅ [illegible] ਵਿ–ਵਜ਼ਨਦਾਰ. ਤੋਲ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਯਥਾਰਥ। ੨ ਸਜਦਾ ਫਬਦਾ.

ਮੌਜੂਦ. ਅ [illegible] ਵਿ–ਵਜੂਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਹਸ੍ਤੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ੨ ਉਪਸ੍ਥਿਤ. ਹਾਜ਼ਿਰ.

ਮੌਜੂਦਾਤ. ਅ [illegible] ਮੌਜੂਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ਹਾਜ਼ਿਰੀ. "ਮੌਜੂਦਾਤ ਲੀਨ ਸਭਹਿਨ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੌਤ. ਅ. موت ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਅਜਲ. ਕਾਲ ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਤਜੁ.

ਮੌਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੁਨਿ ਦਾ ਭਾਵ. ਮੁਨਿਪਨ। ੨ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ. ਚੁੱਪ। ੩ ਇੱਕ ਛਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਭਵਿਸ਼ਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੪ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੌਨ ਸਮਝਿਆ ਹੈ.

ਮੌਨਭਜਨ. ਚੁੱਪ ਫੜਨੀ. ਮੌਨਵ੍ਰਤ ਧਾਰਣ. ਦੇਖੋ, ਭਜਨ ੬.

ਮੌਨਵ੍ਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਿਯਮ.

ਮੌਨੀ. ਸੰ. मौनिन. ਵਿ–ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਨਿ. ਰ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਰਿਖੀ.

ਮੌਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਟਾ. ਬੱਲੀ. ਮੰਜਰੀ। ੨ ਸਿਰ। ੩ ਤਾਜ. ਮੁਕੁਟ. ਦੇਖੋ, ਮੌਲਿ। ੪ ਗਰਦਨ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਮੋਢਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

ਮੌਰਜ / **ਮੌਰਯ** ਸੰ. ਮੌਯੰ. ਮੁਰਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪ੍ਰ. ਮੁਰਾ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਲੋਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ B.C. ੩੨੨ ਤੋਂ ੧੮੫ ਤਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਚਾਹੋ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰਾਜੇ, ਸਰਦਾਰ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਹੇ, ਪਰ ਅਖੀਰੀ ਰਾਜਾ ਵ੍ਰਿਹਦਰਥ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਪੁਸ਼੍ਪਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ B.C. ੧੮੫ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਮੌਰੀ. ਖੰਮ੍ਹਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮੌਲੀ. "ਗਲ ਮਹਿ ਮੌਰੀ ਪਾਵਹਿ ਸੋਇ." (ਨਾਪ੍)

ਮੌਰੂਸ / **ਮੌਰੂਸੀ** ਅ. موروث ਮੌਰੂਸ. موروثی ਮੌਰੂਸੀ. ਵਿ–ਵਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਬਾਪ ਦਾਦੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪ੍ਰ ਹੋਇਆ.

ਮੌਲ. ਸੰ.ਵਿ–ਮੂਲ (ਜੜ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਮੂਲ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਹੱਛੇ ਵੰਸ਼ ਦਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੌਲਿ.

ਮੌਲਸਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਵਲਸਰੀ.

ਮੌਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਉਲਣਾ.

ਮੌਲਵੀ. ਅ. مولوی ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦਾ ਮੌਲਾ (ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਧੂ। ੨ ਭਾਵ–ਆਲਿਮ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੩ ਅਰਬੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਰੀਖਯਾ (ਇਮਤਿਹਾਨ).

ਮੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਉਲਾ.

ਮੌਲਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਉਲਾਨਾ.

ਮੌਲਿ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਮੂਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ. ਮੂਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰ। ੩ ਚੋਟੀ. ਸ਼ਿਖਾ. ਜੂੜਾ। ੪ ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ। ੫ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਮੌਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੌਲਿ (ਜੂੜੇ) ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਮੰਗਲ-ਸੂਤ੍ਰ. ਖੰਮ੍ਹਣੀ। ੨ मौलिन. ਮੁਖੀਆ. ਸਰਦਾਰ.

ਮੌੜ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਧਨੌਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਪੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼-ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਨਾਭਾ ਪੱਤੀ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਢਿੱਲਵੀਂ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਲਜਾਣ ਹਿਤ ਆਕੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਦੇਖਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਚੋਲਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਭਾਈ ਬਸੰਤਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੈ. ਇਸੇ ਚੋਲੇ ਦੇ ਨਾਮ ੨੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਹੁਣ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੌੜਕਲਾਂ.

ਮੌੜਕਲਾਂ / **ਮੌੜਵਡੇ** ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੌੜ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਉੱਚਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਹਿਣ ਲਈ ਦੋ ਮੰਜਲੇ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਹਨ, ਜੋ ਮਹੰਤ ਹਰੀਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਗੱਫੇ ਨਾਲ ਬਣਵਾਏ ਹਨ. ਉਸ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਨਗਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਕੇ ੧੪ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੯੮੦ ਨੂੰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ੩੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁੱਲ ਲੀਤੀਹੋਈ ਹੈ.

ਮੰਸ / **ਮੰਸੁ** ਸੰ. ਮਸਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਜਾਹੀ. ਰੋਸ਼ਨਾਈ. "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ। ਜਸ ਕਾਗਦ ਪਰ ਮਿਟੈ ਨ ਮੰਸੁ॥" (ਗੋਂਡ) ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਯਸ਼ ਕਾਗਜਾਂ ਪੁਰ ਲਿਖਦੇ, ਸਜਾਹੀ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵ–ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲਿਖਰਹੇ ਹਨ.

ਮੰਹ. ਸੰ. मंह. ਧਾ–ਵਧਾਉਣਾ (ਅਧਿਕ ਕਰਨਾ), ਦੇਣਾ, ਚਮਕਣਾ.

ਮੰਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝਟ-ਪਟ. ਫੋਰਨ.

ਮੰਕਣ / **ਮੰਕਣਕ** / **ਮੰਕਿ** ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਨਾਮ ਇੱਕ ਹੀ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ. ਪਦਮ-ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੱਤੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਮੰਕਣ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਭਰਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਤਪ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਨੱਚਣ ਲੱਗਾ. ਮਹਾਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਦੀ ਥਾਂ ਭਸਮ ਦਿਖਾਕੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ. ਮੰਕਣ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਪਹੋਏ ਤੀਰਥ ਪਾਸ ਸੀ. "ਅਹੈ ਪਹੋਏ ਤੇ ਤ੍ਰੈ ਕੋਸ। ਇਕ ਮੰਕਣ ਮੁਨਿ ਹੁਤੋ ਅਦੋਸ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਯਾਚਨਾ। ੨ ਮੰਗੀ-ਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੩ ਨਾਤਾ ਹੋਈ ਕਨਜਾ। ੪ ਸੰ. मङ्ग. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਹਰਕਤ ਕਰਨਾ, ਆਨੰਦ ਹੋਣਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਨੌਕਾ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ.

ਮੰਗਣ / **ਮੰਗਣਾ** ਦੇਖੋ, ਮਾਂਗਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੰਹਨ. "ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਸਦਾਏ ਮੰਗਣ ਜਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਮੰਗਣਾ ਤ ਸਚੁ ਇਕੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੨) ੩ ਦੇਖੋ, ਮੰਗਨੀ ੨ ਅਤੇ ਮੰਗੇਵਾ.

ਮੰਗਣਿ. ਮੰਗਣ ਵਿੱਚ. ਮਾਂਗਨੇ ਮੇਂ. "ਜੋਰੁ ਨ ਮੰਗਣਿ, ਦੇਣਿ ਨ ਜੋਰੁ." (ਜਪੁ)

ਮੰਗਤ / **ਮੰਗਤਾ** ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਯਾਚਕ. "ਲੋਕੁ ਧਿਕਾਰ ਕਹੈ ਮੰਗਤਜਨ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਮੰਗਨ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਣ.

ਮੰਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਣਾ। ੨ ਮੰਗਤਾ. ਯਾਚਕ. "ਹਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਰਾਪੈ ਮੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ–ਮਗ੍ਰ ਹੋਣਾ.

ਮੰਗਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਗਾਈ. ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲੇ, ਕਨਜਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਲਾੜੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ.

ਮੰਗ ਮੰਗਨਾ. ਦਾਨ ਮੰਗਣਾ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਚਾਹੁਣੀ. ਇੱਛਿੱਤ ਵਸਤੁ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਨੀ. "ਹਰਿ ਜਾਚਹਿ ਸਭਿ ਮੰਗ ਮੰਗਨਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਮੰਗਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗ ੪. "ਮੰਗਲ ਸੂਖ ਕਲਿਆਣ ਤਿਥਾਈਂ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਉਤਸਵ. "ਮੰਗਲਸਾਜੁ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਗਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੋਭਾਗਜਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬੀ। ੪ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਢ ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਇਸ਼੍ਟਦੇਵਤਾ ਦਾ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਆਰਾਧਨ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲਾਚਰਣ। ੫ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮੰਗਲਵਾਰ ਹੈ. Mars. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਲਾਲ ਤਿਲਕ ਨੂੰ ਮੰਗਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਭੌਮ, ਮਹੀਸੁਤ, ਲੋਹਿਤਾਂਗ, ਵਕ, ਕੁਜ, ਅੰਗਾਰਕ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਹਨ. "ਟੀਕਾ ਸੁ ਚੰਡ ਕੇ ਭਾਲ ਮੇ ਦੀਨੋ ××× ਮਾਨਹੁ ਚੰਦ ਕੇ ਮੰਡਲ ਮੇ ਸੁਭ ਮੰਗਲ ਆਨ ਪ੍ਰਵੇਸਹਿ ਕੀਨੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਟਿੱਕਾ ਮੰਗਲ ਹੈ.

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਮੰਗਲ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਉਤਪੱਤੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ. ਮਤਸਯਪੁਰਾਣ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀਰਭਦ੍ਰ ਹੀ ਮੰਗਲ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਵਾਮਨਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਡਿਗੇ ਥੁੱਕ ਦੇ ਕਣਕੇ ਤੋਂ ਮੰਗਲ ਜੰਮਿਆ। ੬ ਮੰਗਲਵਾਰ. "ਮੰਗਲ ਮਾਇਆਮੋਹੁ ਉਪਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭) ੭ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ. "ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ ਨਾਰੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੮ ਗੋਰਖਨਾਥ ਦਾ ਚੇਲਾ ਇੱਕ ਸਿੱਧ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਰਖਦਾ ਸੀ–"ਮੰਗਲ ਬੋਲਤ, ਹੇ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖ! ਪੂਰਨ ਸੋ ਜੁਗਿਯਾ ਸਬ ਲਾਯਕ." (ਨਾਪ੍) ੯ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ. "ਢਿੱਲੀ ਮੰਗਲ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਆਏ। ਬੰਦਨ ਕਰ ਸੁਭ ਦਰਸਨ ਪਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜੋ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉੱਤਮ ਕਵਿਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਲਜ ਪਰਵ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਅਨੁਵਾਦ (ਉਲਥਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਮਨ ਹਰਖ ਹੈ ਮੰਗਲ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ,
ਸ਼ਲਜ ਪਰਬ ਆਗਜਾ ਕਰੀ ਲੀਜੈ ਤੁਰਤ ਬਨਾਇ.
ਸੰਬਤ ਸਤ੍ਰਹਸੈ ਬਰਖ ਤ੍ਰੇਪਨ * ਬੀਤਨਹਾਰ,
ਮਾਧਵ ਰਿਤੁ ਤਿਥਿ ਤ੍ਰੋਦਸੀ ਤਾਂ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ.
ਸ਼ਲਜ ਪਰਬ ਭਾਸ਼ਾ ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਰਾਜ,
ਅਰਬ ਖਰਬ ਬਹੁ ਦਰਬ ਦੈ ਕਰਿ ਕਵਿਜਨ ਕੋ ਕਾਜ.
ਜੋਲੋ ਧਰਨਿ ਅਕਾਸ ਗਿਰਿ ਚੰਦ ਸੂਰ ਸੁਰ ਇੰਦ,
ਤੋਲੋ ਚਿਰਜੀਵੈ ਜਗਤ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ.

ਕਬਿੱਤ

ਆਨੰਦ ਦਾ ਵਾਜਾ ਨਿਤ ਵੱਜਦਾ ਅਨੰਦਪੁਰ
ਸੁਣ ਸੁਣ ਸੁਧ ਭੁਲਦੀਏ ਨਰਨਾਹ ਦੀ,
ਭੌ ਭਿਆ ਭਭੀਖਣੇ ਨੂੰ ਲੰਕਾਗੜ ਵੱਸਣੇ ਦਾ
ਫੇਰ ਅਸਵਾਰੀ ਆਂਵਦੀਏ ਮਹਾਬਾਹ † ਦੀ,
ਬਲ ਛੱਡ ਬਲਿ ਜਾਇ ਛਪਿਆ ਪਤਾਲ ਵਿੱਚ
ਫਤੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜੈਂਦੇ ਦ੍ਵਾਰ ਦਰਗਾਹ ਦੀ,
ਸਵਣੇ ਨਾ ਦੇਂਦੀ ਸੁਖ ਦੁੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ
ਨੌਬਤ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ. ‡

੧੧ ਡਿੰਗ–ਅਗਨਿ. ਅੱਗ.

ਮੰਗਲਕਵਿ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲ ੧੦.

ਮੰਗਲਚਰਣ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲਾਚਰਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਬਲੋਹ ੭.

ਮੰਗਲਚਾਰ. ਸੰ. ਮੰਗਲਾਚਾਰ. ਉਤਸਵ ਦੀ ਰਸਮ. ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਮੰਗਲਚਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਮੰਗਲਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲ ੫ ਅਤੇ ੬. "ਮੰਗਲਵਾਰੇ ਲੇ ਮਾਹੀਤਿ."(ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ਦੇਖੋ, ਮਾਹੀਤਿ.

ਮੰਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲ. "ਮੰਗਲਾ ਹਰਿ ਮੰਗਲਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਦੁਰਗਾ. "ਸਰਵ ਮੰਗਲਾ ਕੀ ਬਲਿ ਦੀਨੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੫) ੩ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪ ਹਲਦੀ। ੫ ਦੁੱਬ. ਦੂਵੰਾ.

ਮੰਗਲਾਚਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਗਲਾਚਾਰ. ਉਤਸਵ ਦੀ ਰਸਮ। ੨ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਢ ਇਸ਼੍ਟਦੇਵ ਦਾ ਆਰਾਧਨ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ–

(ੳ) ਵਸ੍ਤੁ ਨਿਦੇਂਸ਼ਾਤ੍ਮਕ. ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਗੁਣ ਮਹਿਮਾ ਲੱਛਣ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੰਗਲ, ਜੈਸੇ–੧ੳ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ." ਆਦਿ.

(ਅ) ਆਸ਼ੀਵੰਦਾਤ੍ਮਕ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਲਜਾਣ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜੈਸੇ–"ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ" ਅਤੇ "ਜੈ ਤੇਗੰ ਸ੍ਰੀ ਜੈ ਤੇਗੰ."

(ੲ) ਨਮਸ਼ਕਾਰਾਤ੍ਮਕ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜੈਸੇ–"ਪ੍ਰਣਮੋ ਆਦੀ ਏਕੰਕਾਰਾ" ਅਤੇ "ਨਮਸਕਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਕਉ."

ਮੰਗਲਾਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲਚਾਰ.

---

* ਸੰਮਤ ੧੭੫੩. † ਬਹੁਤ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ.

‡ ਮੰਗਲ ਦਾ ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਅਮ੍ਰਿਤਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੰਗਲੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ ਦੇ ਚੌਥੇ, ਅੱਠਵੇਂ ਜਾਂ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਘਰ ਮੰਗਲਗ੍ਰਹ ਹੋਵੇ. ਮੰਗਲੀਕ। ੨ ਆਨੰਦੀ. ਮੰਗਲਵਾਲਾ.

ਮੰਗਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਮਘਵਾ. "ਬਰਖਜੋ ਸਰ ਬੁੰਦਨ ਜਸੋਂ ਮੰਗਵਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮੰਗਾ. ਵਿ–ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਮੰਗਤਾ. "ਇਕ ਦਾਤਾ, ਸਭ ਹੈ ਮੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਮੰਗਿ. ਮੰਗਕੇ. ਮਾਂਗ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਦਰਾਹੁ.

ਮੰਗੁਮਟ / **ਮੰਗੁਮਠ** ਉਡੀਸਾ ਜਗੰਨਾਥਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ,ਜਿੱਥੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਗੁਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਰਿਹਾ ਹੈ. ਬਾਲੂਹਸਨਾ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਾਧੂ ਬਾਵਾ ਮੰਗੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੰਗੁਮਠ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ.ਦੇਖੋ, ਜਗੰਨਾਥ.

ਮੰਗੇਸੀ / **ਮੰਗੇਸੀਆ** ਮੰਗੇਗਾ. "ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੇਸੀਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਮੰਗੋਰ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਗੋਰ.

ਮੰਗੋਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਗਨੀ. ਸਗਾਈ. "ਬਾਲਕ ਕਰਹੁ ਮੰਗੋਵਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਬੰਨੋ)

ਮੰਗੋਲ. ਮਧਜ਼ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਤਾਤਾਰ, ਚੀਨ, ਜਾਪਾਨ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਨੱਕ ਚਿਪਟਾ, ਚੇਹਰਾ ਚੌੜਾ ਅਤੇ ਰੰਗ ਪਿਲੱਤਣ ਦੀ ਬੱਲਕ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮੰਘਰ / **ਮੰਘਿਰ** ਸ਼ਿੰਘੀ. ਮੰਘਿਰੁ. ਸੰ. ਮਾਰ੍ਗਸ਼ਿਰ. ਮ੍ਰਿਗਸ਼ਿਰ ਨਛਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਹੋਵੇ. ਹਿਮਰਿਤੁ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ. "ਮੰਘਰ ਮਾਹੁ ਭਲਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਮੰਘਿਰਿ. ਮੱਘਰ (ਮਾਰ੍ਗਸ਼ਿਰ) ਵਿੱਚ. "ਮੰਘਿਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਣਾ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਮੰਘਿਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮੰਘਰ.

ਮੰਙ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗ.

ਮੰਚ. ਸੰ. ਸ਼ਬ੍. ਧਾ–ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਬੂਤਰਾ. ਚੌਤਰਾ. ਬੜ੍ਹਾ। ੩ ਤਖ਼ਤਪੋਸ਼। ੪ ਪਲੰਗ. ਮੰਜਾ.

ਮੰਚਕ. ਸੰ. ਮੰਚਾ.

ਮੰਚਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨੁ. ਉੱਚੀ ਬੈਠਕ. ਦੇਖੋ, ਮੰਚ.

ਮੰਜ. ਸੰ. ਸ਼ਬ੍. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨਾ, ਮਾਂਜਣਾ। ੨ ਵਿ–ਮਨਜ. ਮਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਨੋਜ. ਕਾਮ। ੪ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮੰਜੁ। ੬ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ ਇਸੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪਿੰਡ ਹਨ. ਭਾਈ ਮੰਜ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਭੀ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੰਞ ੨। ੭ ਸ਼ਿਗੁਫਾ. ਸਿੱਟਾ. ਦੇਖੋ, ਮੰਜਰਿ ੧ ਅਤੇ ੨. "ਕਹੁ ਕੈਸ ਕੈ ਮੰਜ ਕੇ ਭਰਮ ਕੁਲੇ." (ਅਕਾਲ)

ਮੰਜਤ. ਸੰ. ਮਾਜਿੰਤ. ਵਿ–ਮਾਂਜਿਆ. ਸਾਫ ਕੀਤਾ. ਨਿਰਮਲ. "ਮੰਜਤ ਮੁਖ ਰੈਜਤ ਨਿਜ ਬਰ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮੰਜਨ. ਸੰ. ਮੱਜਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਨਾਨ. "ਜਤ ਕੀ ਜਟਾ, ਜੋਗ ਕੋ ਮੰਜਨ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਸੰ. ਮਾਰ੍ਜਨ. ਮਾਂਜਣਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੩ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮਾਂਜਣ ਦਾ ਮਸਾਲਾ.

ਮੰਜਰ. ਸੰ. ਮੋਤੀ. ਮੁਕ੍ਤਾ। ੨ ਅ ﻣﻨﻈﺮ ਮੰਜਰ. ਨਜ਼ਾਰਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਮੰਜਰਿ / **ਮੰਜਰੀ** ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਵਾਂ ਕੋਮਲ ਸ਼ਿਗੂਫ਼ਾ। ੨ ਬਹੁਤ ਕੋਮਲ ਨਵਾਂ ਸਿੱਟਾ। ੩ ਮੋਤੀ। ੪ ਬੇਲ. ਲਤਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੫.

ਮੰਜਲ. ਮੰਜ਼ਲ. ਦੇਖੋ, ਮਜ਼ਲ.

ਮੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਮੰਚ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਗ. ਬਕਰੀ। ੩ ਮੰਜਰੀ. ਬੱਲੀ.ਸਿੱਟਾ.

ਮੰਜਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਰ੍ਜਨ (ਮਾਂਜਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਾਂਜਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਵਿ–ਮਾਂਜੀ. ਮਾਰ੍ਜਨ ਕੀਤੀ. "ਸਾਧੂਧੂਰਿ ਕਰਿ ਸੁਧ ਮੰਜਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਮੰਜਾਰ / **ਮੰਜਾਰੁ** ਸੰ. ਮਾਰ੍ਜਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਿੱਲਾ. "ਮਿਰਤੁ ਮੰਜਾਰ ਪਸਾਰਿ ਮੁਖੁ ਨਿਰਖਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) "ਜਮੁ ਮੰਜਾਰੁ ਕਹਾ ਕਰੈ ਮੋਰ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮੰਜਿਲ. ਦੇਖੋ, ਮਜ਼ਲ.

ਮੰਜੀ. ਛੋਟਾ ਮੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਮੰਚ। ੨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਉਹ ਥੜਾ (ਚਬੂਤਰਾ), ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਨਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ੩ ਮਹੰਤ ਦੀ ਗੱਦੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ੨੨ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਮਹੰਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਥਾਪੇ ਸਨ. ਇਸੇ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਬ੍ਯਪ੍ਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ। ੪ ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਜ. ਮੰਜਰੀ. ਸਿੱਟਾ. ਬੱਲੀ.

ਮੰਜੀਐ. ਮਾਂਜੀਂ ਕਰੀਏ. ਮਾਂਜੀਏ। ੨ ਮੱਜਨ ਕਰੀਏ। ੩ ਗੋਤੇ ਖਾਈਦੇ ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਮੰਜੀਐ.

ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਮੰਜੀ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਅੰਗ ੭ ਅਤੇ ੮.

ਮੰਜੀਠ. ਮੰਜਿਸ਼੍ਠਾ. ਦੇਖੋ, ਮਜੀਠ. "ਅੰਦਰੁ ਰਚੈ ਸਚਰੰਗਿ ਜਿਉ ਮੰਜੀਠੈ ਲਾਲੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਮੰਜੀਠੜਾ. ਵਿ–ਮੰਜਿਸ਼੍ਠਾ (ਮਜੀਠ) ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ. "ਮੰਜੀਠੜਾ ਰਤਾ ਮੋਰਾ ਚੋਲਾ."(ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਪੱਕੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਮਜੀਠ.

ਮੰਜੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਜ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ. ਝਾਂਜਰ. ਨੂਪਰ। ੨ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਧੇ ਘੁੰਘਰੂ.

ਮੰਜੁ. ਸੰ. ਸ਼ਬ੍. ਵਿ–ਸਾਫ. ਨਿਰਮਲ। ੨ ਮਨੋਹਰ. ਸੁੰਦਰ। ੩ ਪਿਆਰਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ. ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰਸਿੰਘ ਨੇ "ਤਾਟੰਕ" ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਮੰਜੁ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਚਰਣ,ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੬–੧੪ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਮਗਣ ऽऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮਹਾਸਿੰਘ ਤਬ ਕਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ,
ਬਾਤ ਨ ਕੋਈ ਬਾਕੀ ਹੈ,
ਅੰਤਸਮੇਂ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ,
ਯਮ ਤੇ ਭਈ ਬਿਬਾਕੀ ਹੈ,
ਬੇਦਾਵੇ ਵਾਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾਗਜ ਫਾਰੋ
ਕਰੋ ਨਿਹਾਲਾ ਹੈ,
ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਸਭ ਨਾਥ ਤਿਹਾਰੇ
ਟੂਟੀ ਮੇਲੋ ਮਾਲਾ ਹੈ.
(ਗੁਰੁਪਦਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਮੰਜੁਘੋਸਾ. ਪਿਆਰਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸੁਰਗ ਦੀ ਅਪਸਰਾ। ੨ ਅਪਸਰਾ. ਸੁਰਗ ਦੀ ਦਿਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਵਿ–ਮਿੱਠੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ.

ਮੰਜੁਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਨੋਹਰ. ਸੁੰਦਰ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਸੋਲਾ. ਖੰਜਨ। ੩ ਜਲਮੁਰਗ। ੪ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇਲਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਅਸਥਾਨ। ੫ ਅੰਜੀਰ.

ਮੰਜੂਖਾ. ਸੰ. ਸਞ੍ਚਾ–ਮੰਜੂਸ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਿਟਾਰੀ। ੨ ਟੋਕਰੀ। ੩ ਮਜੀਠ.

ਮੰਜੂਰ. ਦੇਖੋ, ਮਨਜੂਰ. "ਸਿੱਖੀ ਮੰਜੂਰ ਕਰੋ ਮਨ ਮਾਹੀ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਜੂਰ.

ਮੰਝ. ਵਜ਼–ਮਧਜ਼. ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੰਝਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੱਝ.

ਮੰਝਹੁ. ਮੈਥੋਂ. ਮੁਝ ਸੇ.

ਮੰਝਾ. ਮਧਜ਼. ਬੀਚਹੀ. ਵਿੱਚੋ. "ਨਾਨਕ ਲਧਾ ਮਨ ਤਨ ਮੰਝਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮੰਝਾਹੂ. ਦੇਖੋ, ਮਝਾਹੂ.

ਮੰਝਾਰ / **ਮੰਝਾਰਿ** ਮਧਜ਼ ਮੇ. ਵਿੱਚ. "ਬਾਹੁੜਿ ਗ੍ਰਿਹ ਨ ਮੰਝਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਉਦਰ ਮੰਝਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਪਹਰੇ ਮ: ੪)

ਮੰਝਿ. ਮਧਜ਼ ਮੇ. ਦਰਮਯਾਨ. "ਇਤੀ ਮੰਝਿ ਨ ਸਮਾਵਈ ਜੋ ਗਲਿ ਪਹਿਰਾ ਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ:੫) "ਦੀਰਘੁ ਲਵੈ ਮੰਝਿ ਬਾਰੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਮੁਝੇ. ਮੈਨੂੰ. "ਮੰਝਿ ਮੁਹਬਤਿ ਨੇਹ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਮੰਝਿਮਿਆਨੇ. ਦੇਖੋ, ਮਿਆਨ ੨.

ਮੰਝੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਹਿਸ਼ੀ. ਭੈਂਸ. ਮੱਝ। ੨ ਮਾਝੀ. ਮੱਝੀਆਂ (ਭੈਂਸਾਂ) ਚਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਮੰਝੇ. ਮਧਜ਼ ਮੇਂ. ਵਿੱਚ. "ਠਾਕੁਰ ਸਗਲ ਮੰਝੇ ਬਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਮੰਝੇਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਰਖੇ ਦੀਆਂ ਥੰਮੀਆਂ ਦੇ ਮਧਜ਼ ਦਾ ਬੇਲਣ, ਜੋ ਗੱਡੇ ਦੀ ਨਾਭਿ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮੰਝੈਲ. ਦੇਖੋ, ਮਝੈਲ.

ਮੰਞ. ਦੇਖੋ, ਮੰਞ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਨਮੂਨਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਮੰਞ (ਮੰਞ) ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣਰੂਪ ਹੋਗਈ. ਇਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਤੀਰਥਾ ਸੀ, ਪਰ ਗੋਤ ਦਾ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਮੰਞ ਜਾਂ ਮੰਞ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਮੰਞ ੬ ਅਤੇ ਕੰਗਮਾਈ.

ਮੰਞਹੁ. ਮੈਥੋਂ. ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ. "ਮੰਞਹੁ ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਹਿ, ਪਿਰਾ!" (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਮੰਞੁ. ਮੈਂ. ਅਹੰ. "ਮੰਞੁ ਕੁਚਜੀ, ਅੰਮਾਵਣਿ ਭੋਸੜੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) ੨ ਮੈਨੂੰ. ਮੁਝੇ. "ਮਤੁ ਹੋਵੈ ਮੰਞੁ ਲਖਾਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਮੰਡ. ਸੰ. ਸਧਾ. ਧਾ–ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਾ, ਕ੍ਰਯਣ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨਾ, ਘੋਰਨਾ, ਵਾਚ ਲਾਉਣਾ, ਵੱਖ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਨ ਦਾ ਰਸ. ਚਾਉਲ ਆਦਿ ਦੀ ਪਿੱਛ. ਮਾਂਡ। ੩ ਆਉਲਾ. ਆਮਲਕ। ੪ ਸ਼ਰਾਬ,ਜੋ ਚਾਉਲ ਜੌਂ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾੜੇ ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ। ੫ ਇਰੰਡ ਬਿਰਛ। ੬ ਅਧਰਿੜਕ. ਮਠਾ। ੭ ਭੱਡੂ. ਮੇਂਡਕ। ੮ ਦੇਖੋ, ਮੰਡ। ੯ ਮੰਡਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਮੀਰ ਪੀਰ ਸੁਖਮੰਡ." (ਪਿੰਗਲਸਾਰ)

ਮੰਡਕ. ਮੰਡਨ ਕਰਤਾ. ਸ਼ਿੰਗਾਰਣ ਵਾਲਾ.

ਮੰਡਕਾ. ਵਿ–ਮੰਡਿਕਾ. ਕ੍ਰਯਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰ. ਮੰਡਲਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. "ਚਲੰਤ ਚੰਡ ਮੰਡਕਾ." (ਗਜ਼ਾਨ) ਚਲਾਯਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੈਨਾ.

ਮੰਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨਾ। ੨ ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ. "ਮੰਡਤ ਆਟਾ ਕਰ ਸੋਂ ਲਾਗਤੇ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਾ। ੪ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰਣ ਮੰਡਣਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮੰਡਨ.

ਮੰਡਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿੰਗਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਜਾਉਣਾ। ੨ ਅਲੰਕਾਰ. ਗਹਿਣਾ। ੩ ਖੰਡਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਲ ਪੱਖ ਦੀ ਪੁੱਛਤਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੰਡਣਾ.

ਮੰਡਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਮੰਦਿਰ,ਜੋ ਮੰਡ (ਸ਼ੋਭਾ) ਦੀ ਪ (ਰਖ਼ਸ਼ਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮਹਲ. "ਗਹਦੀ ਕਰਿ ਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ, ਉਪਰਿ ਮੰਡਪ ਛਾਏ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਯਗ੍ਯਵੇਦੀ. "ਬ੍ਰਹਿਮੇ ਮੰਡਪ ਛਾਏ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਵਿ–ਮੰਡ (ਪਿੰਡ ਅਥਵਾ ਮਠਾ) ਪੀਣ ਵਾਲਾ.

ਮੰਡਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੰਡਲਾਕਾਰ ਫਿਰਨਾ. ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਦੇਕੇ ਘੁੰਮਣਾ. "ਰਹੈ ਗਿੱਧ ਆਕਾਸ ਮੰਡਰਾਇ ਭਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੬)

ਮੰਡਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੋਲਾਕਾਰ ਘੇਰਾ. ਦਾਯਰਹ (circle). ੨ ਸੌ ਯੋਜਨ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਉਹ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਰਾਜੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹੋਣ. "ਛੈਤੋ ਮੰਡਲ ਦੇਸ." (ਜਪੁ) ੪ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. "ਮਰਣ ਲਿਖਾਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਏ." (ਧਨਾ ਮ:

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮ: ੧) "ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਸਗਲ ਮੰਡਲ ਏਕੁ ਸੁਆਮੀ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ੫ ਸਭਾ. ਦੀਵਾਨ. "ਸੰਤਮੰਡਲ ਮਹਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੬ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. "ਤ੍ਰਾਹਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੭ ਫੌਜ ਦਾ ਕੈਂਪ। ੮ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਹਿੱਸੇ, ਜੈਸੇ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਸਕੰਧ ਹਨ। ੯ ਗ਼ੀਬ ਦਾ ਭਾਗ. ਕਾਂਡ. ਪਰਵ। ੧੦ ਯੋਗਮਤ ਅਤੇ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ੪੦ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੧੧ ਕੁੱਤਾ। ੧੨ ਸੱਪ। ੧੩ ਚਾਲੀ ਯੋਜਨ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਵੀਹ ਯੋਜਨ ਚੌੜਾ ਇਲਾਕਾ। ੧੪ ਗੋਂਦ. ਫਿੰਡ। ੧੫ ਰਥ ਦਾ ਪਹੀਆ। ੧੬ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਲੀਕ (ਕਾਰ).

ਮੰਡਲਵੈ. ਵਿ–ਮੰਡਲ (ਅਸਥਾਨ) ਵਾਲਾ. "ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਧੋਮੁ ਅਚਲ ਮੰਡਲਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਮੰਡਲਾਕਾਰ. ਗੋਲਾਕਾਰ. ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ. "ਹੋਇ ਮੰਡਲਾਕਾਰ ਚਲਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੰਡਲਾਧਿਪ
ਮੰਡਲਾਧੀਸ਼ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਮੰਡਲੀਕ.

ਮੰਡਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੋਲੀ. ਜਮਾਤ. "ਸੁਨਤ ਮੁਨਿ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਸੰਤਮੰਡਲੀ." (ਕਲਿ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸਙ੍ਗਲਿਨ. ਵਿ–ਕੁੰਡਲ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਪ। ੪ ਬਿੱਲਾ। ੫ ਵਟ. ਬਰੋਟਾ.

ਮੰਡਲੀਕ
ਮੰਡਲੇਸ਼
ਮੰਡਲੇਸ਼ੁਰ ਸੰ. ਮਾਂਡਲਿਕ. ਮੰਡਲਾਧੀਸ਼. ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸੌ ਯੋਜਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ. "ਮੰਡਲੀਕ ਬੋਲ ਬੋਲਹਿ ਕਾਛੇ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਬਾਰਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਾਰਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ.

ਮੰਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤਲੀ ਅਤੇ ਚੌੜੀ ਚਪਾਤੀ. "ਗਿਆਨੁ ਗੁੜ, ਸਾਲਾਹ ਮੰਡੈ, ਭਉ ਮਾਸੁਅਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਸ: ਮਰਦਾਨਾ) ੨ ਵਿ–ਮੰਡਿਤ. ਕੁਸ਼ਿਤ. ਸਜਿਆ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਮਨਿ ਹਰਿਲਿਵ ਮੰਡਲ ਮੰਡਾ ਹੈ."(ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਭੋਗਿਆ. ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ."ਹਰਿਨਾਮੈ ਹੀ ਸੁਖ ਮੰਡਾ ਹੈ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੪ ਸੰ.ਸਣ੍ਡਾ. ਸੁਰਾ. ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ.

ਮੰਡਾਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੰਡਲ–ਵਾਸ. ਮੰਡਲਾਕਾਰ ਵਸਤ੍ਰ. ਸਿਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟਿਆ ਵਡਾ ਸਾਫਾ. ਪੱਗੜ। ੨ ਮੰਡ (ਸਿਰ) ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਵਸਤ੍ਰ.

ਮੰਡਾਲ
ਮੰਡਿਆਲ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਮੰਡੀ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੰਡੀ.

ਮੰਡਿਆਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਦੇਵੀ.

ਮੰਡਿਤ. ਸੰ. ਸਣ੍ਡਿਤ. ਵਿ–ਭੂਸ਼ਿਤ. ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਖਟੁ ਕਰਮ ਸਹਿਤ ਸਿਉ ਮੰਡਿਤ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਸ਼ਿਵਮੰਡਿਤ. ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਭਸਮ ਰੁਦ੍ਰਾਕ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਹੈ.

ਮੰਡੀ. ਮੰਡਿਆਲ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜੋ ਕਾਂਗੜੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਆਸਤ ਹੈ.ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ "ਮੰਡੀ,"ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਜਬਰਸੇਨ ਨੇ ਸਨ ੧੫੨੭ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਸ੍ਰੀ. ਮੰਡੀ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ੧੩੧ ਅਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ੯੮ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਉਚਿਆਈ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ੨੦੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਮੰਡੀ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੨੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੧੮੫,੦੪੮ ਹੈ. ਮੰਡੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਛੇਵਾਂ* ਹੈ. ੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨਾਲ ਨੀਤਿ ਸੰਬੰਧ ਏ. ਜੀ. ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਵਰਤਮਾਨ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋਗੇਂਦ੍ਰਸੇਨ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੯ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੦੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਫਰਵਰੀ ੧੯੨੩ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਅਮ੍ਰਿਤਕੌਰ ਨਾਲ ਵਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਈ.

ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸਿੱਧਸੇਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਰਖਦਾ ਰਿਹਾ ਅਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਵਿਪਾਸ਼ਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਦੂਜਾ ਰਾਜਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿੱਧਸੇਨ ਅਤੇ ਪਾਡਲ ਸਾਹਿਬ। ੨ ਬਹੁਤ ਕਲੀਆਂ ਦਾ ਘੇਰਦਾਰ ਅੰਗਾ। ੩ ਫਲ ਅੰਨ ਸਬਜ਼ੀ ਪਸ਼ੂ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਕਣ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ.

ਮੰਡੁ. ਦੇਖੋ, ਮੰਡ ਧਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸੁਖ ਨਾਨਕ ਮਨ ਮਹਿ ਮੰਡੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸਣ੍ਡ. ਇੱਕ ਵੈਦਿਕ ਰਿਖੀ.

ਮੰਡੂਆ. ਚੀਣੇ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਸਾਂਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮੰਡਪ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਮੰਡੂਆ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮੰਡੂਕ. ਸੰ. ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ, ਮੇਂਡਕ. ਭੇਂਡੂ. ਭੇਕ। ੨ ਇੱਕ ਵੈਦਿਕ ਰਿਖੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ. ੧੫.

ਮੰਡੂਕੀ. ਮੰਡੂਕ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਭੇਂਡ. ਮੇਂਡਕੀ.

ਮੰਡੂਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੈਲ. ਮਨੂਰ.

ਮੰਤ
ਮੰਤਰ
ਮੰਤਰੜਾ
ਮੰਤਰੁ ਸੰ. ਮੰਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਮੰਤ੍.

ਮੰਤਵ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਵਿਚਾਰਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਲਾਹ. ਰਾਇ। ੩ ਖ਼ਿਆਲ. ਸੰਕਲਪ. ਇਰਾਦਾ। ੪ ਮਤ.

ਮੰਤਾ
ਮੰਤਾਨੀ ਦੇਖੋ, ਮੰਤ੍. "ਅਵਰੁ ਨ ਅਉਖਧੁ ਤੰਤੁ ਨ ਮੰਤਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਗੁਰਿ ਦੀਨੋ ਮੰਤਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਮੰਤੁ. ਸੰ. ਸਨ੍ਤ੍ਰ–ਮੰਤ੍. ਦੇਖੋ, ਮੰਤ੍. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਗੁਰਿ ਦੀਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸਨ੍ਤ. ਅਪਰਾਧ. ਕ੍ਸੂਰ। ੩ ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ। ੪ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ. ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਮੰਤੂ
ਮੰਤੂੜਾ ਸੰ. ਸਨ੍ਤ੍. ਧਾ–ਗੁਪਤ ਬਾਤ ਕਰਨਾ, ਆਦਰ ਕਰਨਾ, ਬੁਲਾਉਣਾ (ਸੱਦਣਾ), ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਲਾਹ. ਮਸ਼ਵਰਾ. "ਇਹ ਭਾਂਤ ਮੰਤੂ ਵਿਚਾਰਿਓ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਵੇਦ ਦਾ ਪਦ ਅਤੇ ਮੂਲ ਪਾਠ। ੪ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼. "ਜੋ ਇਹੁ ਮੰਤ ਕਮਾਵੈ ਨਾਨਕ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁੜਾ ਚਿਤਾਰਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੫ ਨਿਰੁਕ੍ ਨੇ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮਨਨ ਕਰੀਏ ਉਹ ਮੰਤ੍ ਹੈ। ੬ ਤੈਤ੍ਤ੍ਰੀਯਾਸਤ੍ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਰਿਝਾਉਣ ਅਥਵਾ ਕਾਰਯਸਿੱਧੀ ਲਈ ਜਪਣ ਯੋਗ੍ਯ ਸ਼ਬਦ. "ਨ ਜੰਤ੍ਰੇ ਮੇ ਨ ਤੰਤ੍ਰੇ ਮੇ ਨ ਮੰਤ੍ਰੇ ਵਸ ਆਵਈ." (ਅਕਾਲ)

ਮੰਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸਨ੍. ਮਨਨ (ਵਿਚਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਗ੍ਯਾਨੀ.

ਮੰਤ੍ਰਿਤ੍ਵ. ਸੰ. ਮੰਤ੍ਰੀਪਨ. ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੀ ਪਦਵੀ. ਵਜ਼ਾਰਤ.

ਮੰਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਸਨ੍ਤ੍ਰਿਨ੍. ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰੀਏ, ਵਜ਼ੀਰ. ਅਮਾਤ੍ਯ. ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨੇਕ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਣਕ੍ਯ ਆਪਣੇ ਸੂਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕੰਮ ਦੀ ਅਸਲੀਯਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਹਨ. † "ਮੰਤ੍ਰੀ ਮਿਤ੍ ਸਭੈ ਅਕ੍ਰਲਾਨੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਕੌਟਿਲੀਯ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਕਰਣ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੂਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਲਿਖੇ ਹਨ–
"ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ, ਕੁਲੀਨ, ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਰਥ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਰਾਜਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ, ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ, ਯੁੱਧ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਤੀਕਣ ਬੁੱਧਿ-ਵਾਲਾ, ਉੱਚੇ ਚੇਤੇ ਵਾਲਾ, ਦਿਲ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ, ਸਭ ਨਾਲ ਪ੍ਯਾਰ ਨਾਲ ਬਰਤਣ ਵਾਲਾ, ਸ੍ਵਾਮੀ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਉਤਸਾਹੀ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ, ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬਲੀ, ਅਰੋਗ, ਨਿਧੜਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਧੀਰਯਵਾਨ, ਨਿਰਭਿਮਾਨ, ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪੱਕਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ."

ਜੈਸੇ ਜਤੀ ਸੰਗ ਤੇ ਸੁਮਤੀ ਜਸੋਂ ਅਨੰਗ ਤੇ, ਜਸੋਂ–
ਪਾਪ ਨੀਰਗੰਗ ਧਨ ਬਢਜੋ ਜੂਪਹਾਰ ਤੇ,
ਜਸੋਂ ਕੁਲ ਕੁਪੂਤ ਤੇ ਜਸੋਂ ਦਾਰਿਦ ਸੁਪੂਤ ਤੇ, ਜਸੋਂ–
ਬਾਮਨ ਕੋ ਪੂਤ ਬਿਨਾ ਪਢੇ ਚਟਸਾਰ ਤੇ,
ਦੇਖੋ ਬਿਨ ਖੇਤੀ ਜੈਸੇ ਸਾਵਨ ਮੈ ਰੇਤੀ, ਔਰ–
ਬਾਂਤੋਂ ਕਹੋਂ ਕੇਤੀ ਜੈਸੇ ਤਾਰ * ਲੋਭਧਾਰ ਤੇ,
ਸਾਵਧਾਨ ਹੂਜੋ ਤਾਂਹਿ ਦੇਸ ਤੇ ਨਿਕਾਰ ਦੀਜੋ
ਬੂਡਜੈਹੈ ਰਾਜ ਤੈਸੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੁਰਾਚਾਰ ਤੇ.
(ਹਨੂ)

ਹਿਤਕਾਰੀ ਹ੍ਵੈਕੈ ਦਸੈ ਦਾਯ ਨਿਜ ਸਾਹਿਬ ਕੋ
ਹਿਤ ਕੀ ਕਹੈ ਨ ਤੋ ਹਿਤੂਪਨੈ ਮੈ ਖਾਮੀ ਹੈ,
ਵੈਸੇ ਸਭਾਸਦ ਕੀ ਸੁਬੁੱਧਿ ਨੀਕੀ ਹੋਂਦ ਕੀਜੈ
ਸੁਨੈ ਨਾਂਹਿ "ਦੇਵੀਦਾਸ" ਸੋ ਤੋ ਸਠ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ,
ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੋਯ ਹਿਤ ਕੋ ਕਹੈਯਾ ਔਰ ਰਾਜਾ ਹੋਯ–
ਸਾਰ ਕੋ ਗਹੈਯਾ, ਤੌ ਤੋ ਜੋਰਾ ਵਹ ਨਾਮੀ ਹੈ,
ਨਾਤਰੁ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਿਪਰੀਤਿ ਹੀਂ ਕੋ ਗਾਮੀ, ਅਰੁ
ਮੰਤ੍ਰੀ ਵਹ ਨਿਹਚੇ ਨਰਕ ਹੀ ਕੋ ਗਾਮੀ ਹੈ.
੨ ਮੰਤ੍ਰਿਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਜਾਣੂ. "ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੋਇ ਅਠੂਹਿਆ ਨਾਗੀ ਲਗੈ ਜਾਇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮੰਤ੍ਰੀਅਤ੍
ਮੰਤ੍ਰੀਅਤੁ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੰਤ੍ਰਿਤ੍ਵ. ਮੰਤ੍ਰੀਪਨ. ਵਜ਼ਾਰਤ. "ਦਯੋ ਮੰਤ੍ਰੀਅਤੁ † ਮਹਾ ਕ੍ਰਾਂਤ ਭਰਥੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮੰਤ੍ਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮੰਤ੍ਰ. "ਮੰਤ੍ਰੁ ਤੰਤ੍ਰੁ ਅਉਖਧੁ ਪੁਨਹਚਾਰ." (ਗੌਉ ਮ: ੫)

ਮੰਤ੍ਰੋਦਕ. ਉਹ ਉਦਕ (ਜਲ), ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ.

ਮੰਥ. ਸੰ. ਸਨ੍ਥ੍. ਧਾ–ਘਸ਼ਾਉਣਾ (ਰਗੜਨਾ),ਦੁਖਾਉਣਾ, ਰਿੜਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਥ ਧਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਥਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪੰਚ ਦੂਤਹ ਮੰਥ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੩ ਮਧਾਣੀ। ੪ ਅੱਖ ਦੀ ਮੈਲ. ਗਿੱਡ। ੫ ਕਿਰਣ. ਰਸ਼ਮਿ.

ਮੰਥਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਥਨ (ਰਿੜਕਣ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਮੱਖਣ. ਨਵਨੀਤ.

ਮੰਥਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਥਨ (ਰਿੜਕਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਮਧਾਣੀ. ਮੰਥਨੀ.

ਮੰਥਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਮੂਰਖ। ੨ ਸੁਸ੍ਤ। ੩ ਟੇਢਾ. ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਕੁੱਬਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖਜ਼ਾਨਾ। ੫ ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੬ ਸਿਰ ਦਾ ਵਾਲ. ਕੇਸ। ੭ ਤਾੜਾ ਮੱਖਣ। ੮ ਮਧਾਣੀ। ੯ ਵਿਘਨ। ੧੦ ਕਿਲਾ. ਦੁਰ੍ਗ। ੧੧ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੧੨ ਜਾਸੂਸ. ਭੇਤੀਆ। ੧੩ ਦੇਖੋ, ਖਸਰਾ ੧.

ਮੰਥਰਾ. ਵਿ–ਕੁੱਬੀ. ਕੁਬੜੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੈਕੇਯੀ ਦੀ ਇੱਕ ਦਾਸ਼ੀ. "ਮੰਥਰਾ ਇਕ ਗਾਂਧ੍ਰਬੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਠੀ ਤਿਹ ਕਾਲ." (ਰਾਮਾਵ) ਇਸੇ ਨੇ ਕੈਕੇਯੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਕੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਬਨਵਾਸ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ.

ਮੰਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਥਾਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿੜਕਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਮਧਾਣੀ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਮੰਦਰਾਚਲ.

ਮੰਦ. ਸੰ. ਸਨ੍ਦ੍. ਧਾ–ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ, ਆਨੰਦ ਕਰਨਾ, ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਬਕਣਾ, ਸ੍ਤੁਤਿ ਹੋਣਾ, ਚਮਕਣਾ, ਸੋਣਾ, ਚਾਹੁਣਾ। ੨ ਵਿ–ਮੂਰਖ. ਬੇਸਮਝ। ੩ ਕੋਮਲ. ਨਰਮ। ੪ ਰੋਗੀ। ੫ ਬਦਨਸੀਬ. ਅਭਾਗਾ। ੬ ਥੋੜਾ. ਕਮ. ਘੱਟ। ੭ ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ। ੮ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ. ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ. "ਨਗਰ ਗਰੀ ਗੁਰੁ ਮੰਦ ਪਯਾਨਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਨਿਗ੍ਰਹ. ਛਨਿੱਛਰ। ੧੦ ਪ੍ਰਬਲ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ। ੧੧ ਯਮ। ੧੨ ਫ਼ਾ ـمند ਵਿ–ਵਾਲਾ. ਵਾਨ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਅਕਲਮੰਦ, ਦੌਲਤਮੰਦ ਆਦਿ.

ਮੰਦਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਚਤਾ। ੨ ਸੁਸ੍ਤੀ। ੩ ਮੂਰਖਤਾ।

* ਰਿਆਸਤ ਸਤਲੁਜ (ਨਾਹਨ) ਅਤੇ ਮੰਡੀ, ਦੋਵੇਂ ਸਮਾਨ ਦਰਜਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਛੇਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੰਡੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਨਾਹਨ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੈ.

† ਕਾਰ੍ਯਾਕਾਰ੍ਯ ਤਤ੍ਵਾਰ੍ਥ ਦਰ੍ਸ਼ਿਨੋ ਮਨ੍ਤ੍ਰਿਣਃ। ੩੩।

* ਇੰਡਿ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ. † ਅਸ਼ੁਧ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਅ੍ ਦੀ ਥਾਂ ਅ੍ ਪਾਠ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਖ ਬੀਮਾਰੀ, ਮੰਦਗੀ। ਪ ਕਮੀ, ਨਜੂਨਤਾ,

ਮੰਦਧੀ } ਵਿ–ਮੰਦ (ਘੱਟ) ਧੀ (ਸਮਝ) ਰੱਖਣ
ਮੰਦਬੁੱਧਿ } ਵਾਲਾ, ਮੰਦਮਤਿ, ਕਮਅਕਲ,

ਮੰਦਭਾਗੀ. ਸ਼ਦਸਾਗਿਨ , ਵਿ–ਥੋੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ, ਕਮਨਸੀਬ. "ਮੰਦਭਾਗੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਨਾਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮੰਦਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦਧੀ,

ਮੰਦਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਵ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ ਸੀ. ਮੰਦਰਾਚਲ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਹਾੜ ਗਿਆਰਾਂ ਹਜਾਰ ਯੋਜਨ ਹੇਠਾਂ ਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਵਾਸੁਕਿਨਾਗ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁੱਟਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲੈਗਿਆ ਸੀ।* ੨ ਸੁਰਗ. ਬਹਿਸ਼ਤ । ੩ ਦਰਪਣ. ਸ਼ੀਸ਼ਾ । ੪ ਵਿ–ਸ਼ਸ੍ਰ । ੫ ਵਡਾ। ੬ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਪੱਕਾ । ੭ ਦੇਖੋ, ਮੰਦਿਰ. "ਮੰਦਰ ਮੋਰੋ ਸਭ ਤੇ ਊਚੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੮ ਦੇਖੋ, ਮੰਦਲ. "ਬਜਾਵਨਹਾਰੇ ਕਹਾ ਗਇਓ ਜਿਨਿ ਇਹ ਮੰਦਰੁ ਕੀਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਰੀਰਰੂਪ ਮਦੰਲ (ਮ੍ਰਿਦੰਗ) ਰਚਿਆ। ੯ ਦੇਖੋ, ਮੰਦ੍.

ਮੰਦਰਗਿਰਿ } ਮੰਦਰ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦਰ ੧ ।
ਮੰਦਰਾਚਲ } ੨ ਭਾਗਲਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਮੰਦਰਿ. ਮੰ·ਦਿਰ ਮੋਂ. ਮਹਲ ਮੋਂ. ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਸਹਿ ਸੁਖ ਮੰਦਰਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਮਹਲ ਉੱਪਰ. "ਮੰਦਰਿ ਚਰਿਕੈ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਮੰਦਰਿਭਾਗੁ. ਭਾਗਸਮੰਦਿਰ ਮੋਂ (ਭਾਵ–ਸੰਪਦਾਭਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ). "ਮੰਦਰਿਭਾਗੁ ਜੁਗਤਿ ਸਿਵ ਰਹਿਤਾ." (ਸ੍ਰੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਸੰਪਦਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਭੋਗਦਾ ਭੀ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਤਰਾਂ ਵਿਰਕ੍ਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਮੰਦਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦਲ. "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮੰਦਰੀਆ ਨ ਬਜਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦ੍ਵੈਤਰੂਪ ਮ੍ਰਿਦੰਗ.

ਮੰਦਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦਰ ੯ ਅਤੇ ਮੰ·ਦਿਰ.

ਮੰਦਲ } ਸੰ. ਮਦੰਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢੋਲ। ੨ ਮ੍ਰਿਦੰਗ।
ਮੰਦਲੁ } ੩ ਪਖਾਵਜ. "ਮੁਰਜ ਤੂਰ ਮੁਚੰਗ ਮੰਦਲ." (ਯੁਧਿਸ਼ਟਰਰਾਜ) "ਮੰਦਲੁ ਨ ਬਾਜੈ ਨਟ ਪੈ ਸੂਤਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਜੀਵ ਨਟ ਤੋਂ ਹੁਣ ਕਪਟਵਿਹਾਰ ਦਾ ਵਾਜਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਵਜਦਾ। ੪ ਮੰ·ਦਿਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਮੰਦਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ."ਬਿਹਾਰ ਦੇਵਮੰਦਲੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮੰਦਾ. ਮੰਦਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦਤਾ. "ਕਿਉ ਮਰੈ ਮੰਦਾ, ਕਿਉ ਜੀਵੈ ਜੁਗਤਿ ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਵਿ–ਬੁਰਾ. ਮਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦ. "ਜੋ ਮੰਦਾ ਚਿਤਵੈ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) "ਮੰਦਾ ਕਿਸੈ ਨ ਆਖਿ ਝਗੜਾ ਪਾਵਣਾ." (ਵਡ ਛਿਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸਨ੍ਦਾ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ, ਜੋ ਉੱਤਰ ਫਾਲਗੁਨੀ,ਉੱਤਰਾਸ਼ਾਢਾ, ਉੱਤਰ ਭਾਦ੍ਰਪਦ ਅਤੇ ਰੋਹਿਣੀ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਵੇ.

ਮੰਦਾਕਿਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਦ ਮੰਦ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੁਰਗ ਦੀ ਗੰਗਾ. "ਬ੍ਰਹ੍ਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਯੋਜਨ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਪਾਸ ਇੱਕ ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੩ ਚਿਤ੍ਰਕੂਟ ਪਾਸ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਮੰਦਾਗਨਿ } ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਪਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਕ੍ਵਾਸ਼ਯ
ਮੰਦਾਨਲ } (ਮੰਦੇ) ਦੀ ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੱਠਿਆਂ ਪੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਜੀਰਣ.

ਮੰਦਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਸੁਰਗ ਦਾ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਡੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਮੰਨੇਗਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ. "ਮੰਦਾਰਨ ਕੁਸਮਾਂਜੁਲਿ ਅਰਪਹਿੰ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਮੂੰਗੇ ਦਾ ਪਿੰਡ। ੩ ਅੱਕ। ੪ ਧਤੂਰਾ। ਪ ਦੇਖੋ, ਮਦਾਲ। ੬ ਮੰਦ (ਛਨਿੱਛਰ) ਆਰ (ਮੰਗਲ). ਭਾਵ ਛਨਿੱਛਰ ਤੇ ਮੰਗਲਗ੍ਰਹ.

* ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਪਰਵ, ਅ: ੧੭—੧੮.

ਮੰਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮਦਾਰੀ. "ਤ੍ਰਿਸ ਛਿਨ ਇਕ ਫਕੀਰ ਮੰਦਾਰੀ." (ਗਪ੍ਰਸ੍ਰ) ੨ ਵਿ–ਮੰਦਾਰ ਬਿਰਛ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮੰਦਾਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਦਾਲ.

ਮੰਦਾਲਸਾ. ਦੇਖੋ, ਮਦਾਲਸਾ.

ਮੰਦਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਰਾਜ–ਭਵਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੰਦ (ਆਨੰਦ) ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦ ਧਾ। ੩ ਸ਼ਹਰ. ਨਗਰ। ੪ ਸਮੁੰਦਰ। ਪ ਜੌਰੇ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ, ਖੁੱਚ.

ਮੰਦੀ. ਮੰਦਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੰਦੀ ਕੰਮੀ.

ਮੰਦੀ ਕੰਮੀ. ਮੰਦੇ (ਬੁਰੇ) ਕਰਮੋਂ ਸੇ. ਨੀਚ ਕਰਮਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਭੈੜੇ ਅਮਲਾਂ ਕਰਕੇ.

ਮੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦ. "ਸੁਣਿਐ ਮੁਖਿ ਸਲਾਹਣ ਮੰਦੁ." (ਜਪੁ)

ਮੰਦੇਰਾ. ਵਿ–ਮੰਦਤਾ ਵਾਲਾ. ਮਾੜਾ. ਬੁਰਾ. ਘੱਟ. "ਤਿਨ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਮੰਦੇਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੪)

ਮੰਦੈ. ਨੀਚ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ. "ਓਨੀ ਮੰਦੈ ਪੈਰੁ ਨ ਰਖਿਓ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਮੰਦ ਅਤੇ ਮੰਦਤਾ.

ਮੰਦੋਦਰੀ. ਵਿ–ਮੰਦ (ਪਤਲੀ) ਉਦਰ (ਕਮਰ) ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੇਮਾ ਅਪਸਰਾ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਮਯ ਦਾਨਵ ਦੀ ਕਨਜਾ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ (ਮੇਘਨਾਦ) ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਵਡੀ ਦਾਨਾ ਰਾਣੀ ਸੀ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਹਿਤ ਦੀ ਸਲਾਹ ਸਮੇ ਸਮੇ ਸਿਰ ਦਿੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਯਥਾ–

ਸੁਰਬੀਰਾ ਸਜੈ ਘੋਰ ਬਾਜੈ ਬਜੈ
ਭਾਜ ਕੰਤਾ ! ਸੁਣੇ ਰਾਮ ਆਏ,
ਬਾਲਿ ਮਾਰਜੋ ਬਲੀ ਸਿੰਧੁ ਪਾਟਜੋ ਜਿਨੈ
ਤਾਹਿ ਸੋ ਬੈਰ ਕੈਸੇ ਰਚਾਏ ?
ਬਜ਼ਾਧ ਜੀਤਜੋ ਜਿਨੈ ਜੰਭ ਮਾਰਜੋ ਉਨੈ
ਰਾਮ ਔਤਾਰ ਸੋਈ ਸੁਹਾਏ,
ਦੋ ਮਿਲੋ ਜਾਨਕੀ ਬਾਤ ਹੈ ਸਜ਼ਾਨ ਕੀ
ਚਾਮ ਕੋ ਦਾਮ ਕਾਹੇ ਚਲਾਏ ?
(ਰਮਾਵ)

ਮੰਦੋਦਰੀਸ਼ }
ਮੰਦੋਦਰੀਪਤਿ } ਰਾਵਣ.

ਮੰਦ੍. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਭੀਰ ਧੁਨਿ। ੨ ਮ੍ਰਿਦੰਗ। ੩ ਵਿ–ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੰਦਰ। ਪ ਦੇਖੋ,ਨਾਦ ੬.

ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦਰਾਚਲ.

ਮੰਧ. ਦੇਖੋ, ਮਧਜ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੰਦ.

ਮੰਧਾਹੀ. ਮਧਜ਼ੋਹਿ. ਵਿੱਚੋਂ. ਬੀਚ ਮੇ ਸੇ. "ਸਮਦਰਸੀ ਸੰਤਹੁ ਕੋਈ ਕੋਟਿ ਮੰਧਾਹੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਮੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਮਧਜ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੰਦ. "ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਜਾ ਨਿਸਿ ਮੇਲਾ ਓਥੈ ਮੰਧੁ ਕਮਾਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਭਾਵ–ਹੇਠ ਚੁੰਬਨ ਤੋਂ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਹੇਠ, ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਮਦਨਾਂਧ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਾਮ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹਾ.

ਮੰਧੇ. ਮਧਜ਼ ਮੋਂ. "ਮਨ ਮੰਧੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਗਾਹੀਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਮੰਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਹਦ੍–ਅੰਨ. ਮੋਟੀ ਰੋਟੀ. ਵਡੀ ਮੰਨੀ। ੨ ਸੰ. ਮਨ (ਸਨਥ). "ਸੁਣਿ ਮੂਰਖ ਮੰਨ ਅਜਾਣਾ!" (ਗਉ ਮ: ੧) "ਹਰਿ ਨਾਲ ਰਹੁ ਤੂੰ ਮੰਨ ਮੇਰੇ !" (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਸੰ. ਮਾਨਜ. ਵਿ–ਮੰਨਣ (ਪੂਜਣ) ਯੋਗਜ."ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਧੰਨ ਅਮਰ ਗਣ ਮੰਨ ਹੈਂ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਾਨਜ ਹਨ.

ਮੰਨਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਨਨ ਕਰਨਾ. ਵਿਚਾਰਨਾ। ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ. ਮੰਨ ਲੈਣਾ. "ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ." (ਜਪੁ) "ਜਿਨੀ ਸੁਣਿਕੈ ਮੰਨਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਮਾਨਜ ਠਹਿਰਾਉਣਾ. ਪੂਜਣਾ. ਉਪਾਸਨਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਨ ਮੰਨਿਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਮੰਨਤ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਜਾ । ੨ ਮੰਨ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
ਮੰਨਤਾ } ੩ ਸੁੱਖ. ਮਨੌਤ. ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਆਦਿ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ. ਦੇਖੋ, ਮਨਤਾ.

ਮੰਨਿ. ਮਨ ਮੋਂ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ। ੨ ਮੰਨਕੇ। ੩ ਸੰ. ਮਾਨਜ. ਪੂਜਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ.

ਮੰਨਿਆ. ਮਨਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰ. ਮਾਨਜ. ਵਿ–ਪੂਜਤ. "ਨਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਮੰਨੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਮਾਨਜ ਨੂੰ ਮੰਨੀਏ.

ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ. ਮੰਨਣਾ ਜਾਣੇ. ਬ੍ਰੱਧਾ ਸਹਿਤ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਮਝੇ. "ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ." (ਜਪੁ)

ਮੰਨੀ. ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਰੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਮੰਨ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੰਨਣਾ.

ਮੰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਮਨ. "ਮਨਮੁਖ ਮੰਨੁ ਅਜਿਤੁ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਮੰਨੂ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਮੰਨੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਨਜੂ.

ਮੰਨੇ. ਦੇਖੋ, ਮੰਨਣਾ । ੨ ਅ ੁ ਮਨਅ. "ਮਹਰਮ ਹੋਇ ਵਜੀਰ ਸੋ ਮੰਤ੍ਰੁ ਪਿਆਲਾ ਮੂਲ ਨ ਮੰਨੈ." (ਭਾਗੁ) ਸੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਭੇਤੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨਾਲ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਦੇ ਮਨਅ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ–ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਮੰਨੇਨਿ. ਮੰਨਦੇ ਹਨ. "ਮੰਨੇਨਿ ਹੁਕਮ ਅਪਾਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਮੰਨੈ. ਮੰਨਣ ਤੋਂ. "ਮੰਨੈ ਸਗਲ ਭਵਣ ਕੀ ਸੁਧਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ.

ਮੰਨਜੂ. ਦੇਖੋ, ਮਨਜੂ.

ਮੰਬਾ. ਅ ੁ ਮੰਬਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਸੋਤ (spring). ੨ ਫੌਵਾਰਾ (ਫੁਹਾਰਾ).

ਮੰਮਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰ. ਸ੍ਵਨ। ੨ ਮ ਅੱਖਰ. "ਮੰਮਾ ਮਾਂਗਨਹਾਰ ਇਆਨਾ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਮ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਮਕਾਰ.

ਮੁਆਨੈ. ਡਿੰਗ.ਮੈਨੂੰ. ਮੁਝੇ. "ਬਰੋ ਰਾਜ ਮੁਆਨੈ."(ਰਮਾਵ) ਹੇ ਰਾਜਾ ! ਮੈਨੂ ਵਿਆਹੋ.

ਮਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਿਆਨ.

ਮਜਾਨੇ } ਬੀਚ ਮੋਂ. ਦੇਖੋ, ਮਿਆਨ ਅਤੇ ਮਿਆਨਾ.
ਮਿਜਾਨੇ } "ਅਸਮਾਨ ਮਿਜਾਨੇ ਲਹੰਗ ਦਰੀਆ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)ਭਾਵ–ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨਰੂਪ ਨਦ. ਅਥਵਾ ਆਤਮਾਕਾਰ ਹੋਈ ਵ੍ਰਿੱਤਿ.

ਮਜੀਕ. ਦੇਖੋ, ਮਯੰਕ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਗਾਂਕ.

ਮ੍ਰੁ. ਸੰ. ਸ੍ਰ. ਧਾ–ਮਰਨਾ, ਦੇਹ ਤਜ਼ਾਗ ਕਰਨਾ, ਵਧ (ਕਤਲ) ਕਰਨਾ, ਰੋਗੀ ਹੋਣਾ.

ਮ੍ਰਿਸ਼. ਸੰ. ਸ੍ਰਸ਼੍. ਧਾ–ਸ਼ੋਚਣਾ (ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ), ਖ਼ਿਆਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਰਸ਼੍. ਧਾ–ਸਹਾਰਨਾ, ਕੁੱਲਣਾ, ਮੁਅ਼ਾਫ਼ ਕਰਨਾ.

ਮ੍ਰਿਕੰਡੁ. ਸੰ. ਸ੍ਰਕਣ੍ਡ੍. ਮ੍ਰਿਗ–ਕੰਡੁ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁੱਕੀ ਲੱਕੜ ਸਮਝਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਕੰਡੂ (ਖੁਰਕ) ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਖੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਕੰਡਾ.

ਮ੍ਰਿਖਾ. ਸੰ. ਸ੍ਰਖਾ–ਮ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਵ੍ਰਥਾ–ਨਿਰਰਥਕ. ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਥਜ਼ਾ. ਅਸਤ੍ਯ. ਝੂਠ. "ਹਿੰਸਾ ਮ੍ਰਿਖਾ ਸੁ ਦ੍ਰੋਸਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮ੍ਰਿਗ. ਸੰ.ਸ੍ਰਗ੍. ਧਾ–ਢੂੰਡਣਾ (ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ),ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਰ ਪੈਰ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ। ੩ ਹਰਿਣ. "ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿੰਗ ਪਤੰਗ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪੁਰੁਖਜਾਤਿ (ਅ).

ਮ੍ਰਿਗਅਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ. ਸ਼ਿੰਘ। ੨ ਖੜਗ. ਤਲਵਾਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮ੍ਰਿਗਆਸਨ } ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਦਾ ਆਸਨ. "ਮ੍ਰਿਗ–
ਮ੍ਰਿਗਆਸਨ } ਆਸਣੁ ਤੁਲਸੀਮਾਲਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ੨ ਮ੍ਰਿਗ ਵਾਂਙ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮ੍ਰਿਗਅੰਕ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਾਂਕ.

ਮ੍ਰਿਗਸ਼ਿਰਾ. ਸੰ. मृगशिरस्. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਰਿਣ ਜੇਹੇ ਸਿਰ ਵਾਲਾ ਪੰਜਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ. ਤਾਰਾਮ੍ਰਿਗ (Orionis). ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੀਲਕੰਠ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਗਰੂਪ ਹੋਕੇ ਭੋਗ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਦਿੱਤਾ. ਇਹੀ ਸ਼ਿਰ, ਮ੍ਰਿਗਸ਼ਿਰਾ ਨਛਤ੍ਰ ਹੋਗਿਆ.*

ਮ੍ਰਿਗਹਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਕਾਰੀ। ੨ ਖੜਗ। ੩ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ.

ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ / **ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ** ਮ੍ਰਿਗ (ਹਰਿਣ) ਦਾ ਚਮੰ. ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਖੱਲ. "ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰ ਬੈਠੇ ਕਬੀਰ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਗ ਖੁਰਾਂ ਸਮੇਤ ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ੧੦੧ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਿਸਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼:੩੩੨.

ਮ੍ਰਿਗਜਾ. ਮ੍ਰਿਗਜਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਕਸਤੂਰੀ. ਮੁਸ਼ਕ.

ਮ੍ਰਿਗਜਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮ੍ਰਿਗ ਹੈ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਜਿਸ ਦੀ, ਵਾਯੁ. ਪਵਨ. ਮ੍ਰਿਗਵਾਹਨ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮ-ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮ੍ਰਿਗਜਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਾਂਕ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਮ੍ਰਿਗਤਨ. ਪਸ਼ੁਦੇਹ. ਮ੍ਰਿਗ (ਚੌਪਾਏ) ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਮ੍ਰਿਗੀ-ਤਨਯ. ਹਰਿਣੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗੀਰਿਖੀ.† "ਖਗਤਨ ਮੀਨਤਨ ਮ੍ਰਿਗਤਨ ਬਰਾਹਤਨ, ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਗਤਨ ੨.

ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ. ਸੰ. मृगतृष्णा. (mirage.) ਅ. ਸਰਾਬ. ਰੇਤਲੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਦ ਰੇਤ ਦੀ ਚਮਕ ਅਰ ਅਬਖ਼ਰਾਤ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲਭਰੀ ਝੀਲ ਭਾਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪਿਆਸੇ ਆਦਮੀ ਅਥਵਾ ਮ੍ਰਿਗ ਆਦਿਕ ਜੀਵ ਉਸ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਜਲ ਦੂਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਢਲਕੇ ਤਿਰਛੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਜਲ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਫ ਥਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਛਿਨ-ਭੰਗੁਰ ਮਾਯਾ ਦੇ ਵਿਲਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਿਉ ਝੂਠੋ ਇਹੁ ਜਗ." (ਗਉ ਮ: ੯) ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍.

ਮ੍ਰਿਗਨਾਂਤ. ਮ੍ਰਿਗਨ–ਅੰਤਕ. ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮ੍ਰਿਗਨਾਥ. ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ, ਸ਼ੇਰ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮ੍ਰਿਗਨਾਥਭਗਣਿਜਚਰ ਨਾਥ ਰਿਪੁ. (ਸਨਾਮਾ) ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾਨਦੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਮ੍ਰਿਗਨਾਭਿ. मृगनाभि. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਨਾਭਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਸ੍ਤੂਰੀ। ੨ ਕਸ੍ਤੂਰੀ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ. ਕਸ੍ਤੂਰਾ. "ਜਿਉ ਮ੍ਰਿਗਨਾਭਿ ਬਸੈ ਬਾਸੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ. ਵਿ–ਮ੍ਰਿਗ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ. ਮ੍ਰਿਗਾਕੀ.

ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਮ੍ਰਿਗਬਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਜਾਨ.

ਮ੍ਰਿਗਮਦ / **ਮ੍ਰਿਗਮਯ** मृगमद. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਸ੍ਤੂਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਗ (ਹਰਿਣ) ਨੂੰ ਮਦੋਂ (ਅਭਿਮਾਨ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੂ. ਜਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ– ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ, ਜਲ ਅਤੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ. "ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੂ, ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

* प्रजापतिः स्वां दुहितरं मृगो भूत्वा जगाम, तस्य रुद्रः शिरोऽच्छिनत, तदेव मृगशिरो नक्षत्रम्.

† ऋष्यशृङ्ग.

ਮ੍ਰਿਗਮੈ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਮਦ.

ਮ੍ਰਿਗਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਕਾਰ ਪੁਰ ਝਪਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਟੋਲਣ ਦਾ ਕਰਮ, ਸ਼ਿਕਾਰ. ਅਹੇਰ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗ੍ਯਾ.

ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ. ਪਸ਼ੁਰਾਜ, ਸ਼ੇਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ.

ਮ੍ਰਿਗਲੋਚਨਾ / **ਮ੍ਰਿਗਲੋਚਨੀ** ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ.

ਮ੍ਰਿਗਵਾ. ਮ੍ਰਿਗ ਸ਼ਾਵ. ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਯਾ.

ਮ੍ਰਿਗਾਂਕ. ਸੰ. मृगाङ्क. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਮ੍ਰਿਗਲਕਣ. ਮ੍ਰਿਗਲਾਂਛਨ।* ੨ ਕਪੂਰ। ੩ ਪੌਣ. ਹਵਾ.

ਮ੍ਰਿਗਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ.

ਮ੍ਰਿਗਾਚ. ਮ੍ਰਿਗ ਨੂੰ ਅਚ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਰ. ਮ੍ਰਿਗਾਦ੍. "ਸੂਕਰ ਮ੍ਰਿਗਾਚ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਮ੍ਰਿਗਾਸ਼ੂ.

ਮ੍ਰਿਗਾਛੀ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ.

ਮ੍ਰਿਗਾਧਿਪ / **ਮ੍ਰਿਗਾਧਿਪਤਿ** ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦਾ ਅਧਿਪਤਿ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਸ਼ੇਰ.

ਮ੍ਰਿਗਾਨ / **ਮ੍ਰਿਗਾਨੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ. ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਖੱਲ. "ਸੇਲੀ ਨ ਬਾਂਧੋਂ, ਨ ਪਹਿਰੋਂ ਮ੍ਰਿਗਾਨੀ." (ਮਾਤ੍ਰਾ ਚਰਪਟਨਾਥ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ)

ਮ੍ਰਿਗਾਰਿ. ਮ੍ਰਿਗ–ਅਰਿ. ਮ੍ਰਿਗਾਰਾਤਿ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ। ੨ ਭੇਡੀਆ. ਬਘਿਆੜ। ੩ ਕੁੱਤਾ.

ਮ੍ਰਿਗਿਤ. ਸੰ. मृगित. ਵਿ–ਟੋਲਿਆ (ਤਲਾਸ਼) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ. ਮ੍ਰਿਗ–ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍.

ਮ੍ਰਿਗੀ. ਹਰਿਣੀ. ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੨ ਕਸਤੂਰੀ। ੩ ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ. ਅਪਸ੍ਮਾਰ। ੪ ਪੀਲੀ ਕੌਡੀ.

ਮ੍ਰਿਗੀਆ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗੀ ੧. "ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮ੍ਰਿਗੀਆ ਕੇ ਲਹੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੮)

ਮ੍ਰਿਗੀਏਸ / **ਮ੍ਰਿਗੀਪਤਿ** / **ਮ੍ਰਿਗੀਰਾਜ** / **ਮ੍ਰਿਗੀ ਰਾਟ** ਮ੍ਰਿਗੀ ਦਾ ਪਤਿ, ਮ੍ਰਿਗ. ਹਰਿਣ. "ਮ੍ਰਿਗੀਏਸ ਨੈਨ." (ਦੱਤਾਵ) "ਮ੍ਰਿਗੀ-ਰਾਜ ਨੈਣੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ / **ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍** ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੨ ਕਾਲਾ ਹਰਿਣ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਏਕਅੱਛਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ੩.

ਮ੍ਰਿਗਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਯਾ.

ਮ੍ਰਿਜ. ਸੰ. मृज्. ਧਾ–ਮਾਂਜਣਾ, ਸਾਫ ਕਰਨਾ, ਮਸਲਣਾ, ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਝਾੜਨਾ, ਬੁਹਾਰਨਾ.

ਮ੍ਰਿਜਾਦ / **ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ** ਦੇਖੋ, ਮਰਯਾਦਾ.

ਮ੍ਰਿਜਯ. ਸੰ. मृज्य. ਵਿ–ਮਾਂਜਣ ਯੋਗਜ਼। ੨ ਮਸਲਣ ਲਾਇਕ.

ਮ੍ਰਿਡ / **ਮ੍ਰਿਡਾ** ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿੜ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿੜਾ.

ਮ੍ਰਿਣ. ਸੰ. मृण्. ਧਾ–ਕੱਤਣਾ, ਝਾੜਨਾ, ਚੂਰਣ ਕਰਨਾ.

ਮ੍ਰਿਣਾਲ. ਸੰ. मृणाल. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਦਾ ਬਾਰੀਕ ਸੂਤ, ਜੋ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਮੱਕੜੀ ਦੇ ਤੰਦ ਜੇਹਾ ਸੂਖਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ (ਡੰਡੀ) ਨੂੰ ਭੀ ਕਈਆਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

* ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਵਾਹਨ ਮ੍ਰਿਗ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਧੁਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਕਾਲੇ ਦਾਗ ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹਨ, ਮ੍ਰਿਗ ਜਾਂ ਸਹੇ ਜੇਹੇ ਭਾਸਣ ਤੋਂ, ਮ੍ਰਿਗਾਂਕ ਅਤੇ ਸ਼ਬਾਂਕ ਨਾਉਂ ਹੋਗਏ ਹਨ. (ਹਰਿਵੰਸ਼)

ਮ੍ਰਿਣਾਲੀ. मृणालिन्. ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਵਾਲਾ, ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਣਾਲ.

ਮ੍ਰਿਤ. ਸੰ. मृत. ਮੁਰਦਾ. ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮ੍ਰਿੱਤਿਕਾ (ਮਿੱਟੀ). ਮ੍ਰਿਦ. "ਕਈ ਕਰਤ ਕੋਟਿ ਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਅਹਾਰ." (ਅਕਾਲ) ਕਈ ਕਰੋੜ ਮਿੱਟੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ.

ਮ੍ਰਿਤਸੰਖ. ਮੁਰਦਾਸਿੰਗ. "ਮ੍ਰਿਤਸੰਖ ਮਨਾਸਿਲ ਅਭ੍ਰਕਯੰ." (ਸਮੁਦ੍ਰਮਥਨ) ਦੇਖੋ, ਮੁਰਦਾਸਿੰਗ.

ਮ੍ਰਿਤਸੰਜੀਵਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚ ੭। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਲਜ-ਕਰਣੀ.

ਮ੍ਰਿਤਕ. ਸੰ. मृतक. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਰਦਾ. ਲੋਸ਼। ੨ ਮਰਣ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਪਾਤਕ। ੩ ਇੱਕ ਕਾਵਜ ਦੋਸ਼, ਅਰਥਾਤ ਐਸੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਅਤੇ ਤੁਕਬੰਦੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕੁਝ ਅਰਥ ਨਾ ਦੇਣ, ਯਥਾ–"ਆਨਨ ਮਾਨਨ ਸੋਹਤੋ ਤਾਨਨ ਭਾਨਨ ਜਾਨ."

ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ. ਧਰਮਵਿਧੀ ਨਾਲ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤ੍ਰਿਮੇਧ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਵਿਧਿ ਇਹ ਹੈ–

(ੳ) ਮ੍ਰਿਤ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਤਖ਼ਤੇ ਸੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ, ਕੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂ ਗੱਡੀ ਆਦਿਕ ਉੱਤੇ ਸਸਕਾਰ ਦੇ ਥਾਂ ਲੈਜਾਕੇ, ਅੰਗੀਠੇ (ਚਿਤਾ) ਅਥਵਾ ਚਿਮਨੀ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਦਾਹ ਕੀਤਾਜਾਵੇ.

(ਅ) ਰਾਗੀ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਮਾਰੂ ਅਤੇ ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਦੇ ਵੈਰਾਗਮਈ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ.

(ੲ) ਕਪਾਲਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨੀ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ.

(ਸ) ਦਾਹ ਦੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮੁੜਕੇ ਸੋਹਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤੇ.

(ਹ) ਸਸਕਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕਮਨ ਹੋਕੇ ਸੁਣਨ ਅਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਕੇ ਧੀਰਜ ਕਰਨ.

(ਕ) ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਹੋਵੇ. "ਦਸਹਰੇ" ਪਿੱਛੋਂ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੋਈ ਬਾਕੀ ਨਹੀ ਰਹਿੰਦੀ.

(ਖ) ਪਿੱਟਣਾ ਅਤੇ ਸਿਆਪਾ ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ.

(ਗ) ਅਸਥੀਆਂ ਚੁਗਕੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਥਾਂ ਭੇਜਣੀ-ਆਂ, ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮੋਏਹੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪੁਚਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਦੇਣੀ ਗੁਰਮਤ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ.

(ਘ) ਖਿਆਹੀ ਆਦਿਕ ਸ਼੍ਰੱਾਧਕਰਮਾਂ ਦਾ ਭੀ ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਤਿਆਗ ਹੈ.

ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੜਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਰਤਕੁ ਮੜਾ.

ਮ੍ਰਿਤਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿੱਤਿਕਾ.

ਮ੍ਰਿਤਗਤਿ. ਅਮ੍ਰਿਤਗਤਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਗਤਿ.

ਮ੍ਰਿਤਮੋਹ. ਵਿ–ਮੋਹ (ਅਗਜਾਨ) ਕਰਕੇ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਅਵਿਦਯਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮੁਰਦਾ। ੨ ਮੋਏ ਹੋਏ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ.

ਮ੍ਰਿਤਮੰਡਲ / **ਮ੍ਰਿਤਲੋਕ** ਮਤੰਜ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਲੋਕ. ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. "ਮ੍ਰਿਤਮੰਡਲ ਜਗੁ ਸਾਜਿਆ ਜਿਉ ਬਾਲੂ ਘਰਬਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਮ੍ਰਿਤਿ. ਮ੍ਰਿੱਤਿਕਾ (ਮਿੱਟੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਸੰ. मृति. ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤਜੁ.

ਮ੍ਰਿੱਤਿਕਾ. ਸੰ. मृत्तिका. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿੱਟੀ.

ਮ੍ਰਿਤਜੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੌਤ. ਪ੍ਰਾਣਵਿਯੋਗ. "ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮੰਤਿ ਨਰਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਸੁਸ਼੍ਰੁਤ-ਸੰਹਿਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਯੁਰਵੇਦ ਦੇ ਗਜਾਤਾ, ਮ੍ਰਿਤਜੁ ੧੦੧ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੌਤ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਭੋਗਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਲ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਅਕਾਲ-ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਭੰਗ ਕਰਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੋਂ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਮ੍ਰਿਤਯੁੰਜਯ. ਸੰ. ਸ੍ਰਿਤ੍ਯੁਞ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਮੌਤ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨੀ। ੩ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਪ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਜਿੱਤਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. *

ਮ੍ਰਿਦ. ਸੰ. ਸ੍ਰਿਦ੍. ਧਾ–ਮਲਣਾ, ਰਗੜਨਾ, ਦਬਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਿੱਟੀ। ੩ ਢੇਲਾ. ਡਲਾ.

ਮ੍ਰਿਦਅੰਗ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਦੁ ਅਤੇ ਅੰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ. "ਦ੍ਰਮ ਦ੍ਰਮ ਦ੍ਰਮਕੀ ਮ੍ਰਿਦਅੰਗਾ." (ਨਾਪ੍) ਦ੍ਰਮ ਦ੍ਰਮ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵੱਜੀ.

ਮ੍ਰਿਦਜਨ. ਮ੍ਰਿਦ (ਮਿੱਟੀ) ਜਨਜ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ). (ਨਾਪ੍) ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਠੂਠੀ ਘੜਾ ਆਦਿ.

ਮ੍ਰਿਦੁ
ਮ੍ਰਿਦੁਕ
ਮ੍ਰਿਦੁਲ } ਸੰ. ਵਿ–ਕੋਮਲ. ਨਰਮ. ਮੁਲਾਯਮ. ਕੂਲਾ.

ਮ੍ਰਿਦੰਕ
ਮ੍ਰਿਦੰਗ } ਸੰ. ਸ੍ਰਿਦੰਗ–ਮ੍ਰਿਦੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਢੋਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਮੱਧਭਾਗ ਤੋਂ ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.† ਇਹ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਚੰਮ ਦੀ ਵੱਧਰੀਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸੱਜਾ ਪੁੜਾ ਸਿਆਹੀ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਆਟਾ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. "ਬਾਜੇ ਬਜਹਿਂ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਅਨਾਹਦ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਮ੍ਰਿਦੰਗੀ. ਛੋਟਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ। ੨ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕੱਚ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਦੀਵੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਗਿਲਾਫ ਦੀ ਤਰਾਂ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਮਕਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. "ਮਕਰਾਨ ਕੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗੀ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਮ੍ਰਿਦੰਗੀਆ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਮ੍ਰਿਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਣਾਲ.

ਮ੍ਰਿਨਾਲ ਕੀ ਤਾਰ. ਕਮਲਨਾਲ ਦੀ ਤੰਦ, ਜੋ ਮਕੜੀ ਦੇ ਸੂਤ ਜੇਹੀ ਬਰੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਟੂਟਗਏ ਜਜੋਂ ਮ੍ਰਿਨਾਲ ਕੀ ਤਾਰਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਮ੍ਰਿਯਮਾਣ
ਮ੍ਰਿਯਮਾਨ } ਸੰ. ਸ਼੍ਰਿਯਮਾਣ. ਮੁਰਦੇ ਜੇਹਾ। ੨ ਮਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਨ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਮ੍ਰਿੜ. ਸੰ. ਸ੍ਰਿਢ੍. ਧਾ–ਸੁਖ ਦੇਣਾ, ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨਾ, ਚੂਰਣ ਕਰਨਾ (ਪੀਹਣਾ), ਡੁੱਬਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ. "ਸੰਭੂ ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ ਮ੍ਰਿੜ ਅਹੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮ੍ਰਿੜਾ
ਮ੍ਰਿੜਾਨੀ
ਮ੍ਰਿੜਾਲੀ } ਸੰਗਜਾ–ਮ੍ਰਿੜ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੁਗੀਂ. ਪਾਰਵਤੀ. "ਹੱਸਤ ਹਾਸ ਮ੍ਰਿੜਾ." (ਕਲਕੀ) "ਨਮੋ ਪੋਖਣੀ ਸੋਖਣੀਯੰ ਮ੍ਰਿੜਾਲੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਮ੍ਰੂਜ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰਜ.

ਮ੍ਲੇਛ. ਦੇਖੋ, ਮਲੇਛ.

---

* ॐ त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।

उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीयमाऽमृतात् ॥
(ਯਜੁਰਵੇਦ ਅ: ੩, ਮੰਤ੍ਰ ੬੦)

† ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਘੜੇ ਵਾਕਰ ਆਵੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ "ਮ੍ਰਿਦੰਗ" ਸੰਗਜਾ ਹੋਈ. ਹੁਣ ਕਾਠ ਜਾਂ ਧਾਤੁ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਯ.* ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤਾਲੂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਜੱਜਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਯਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਜਤੀ, ਯੁਗ ਦੀ ਥਾਂ ਜੁਗ, ਯੋਗ ਦੀ ਥਾਂ ਜੋਗ ਆਦਿ, ਅਰ ਬਹੁਤ ਜਗਾ ਈੜੀ ਅਤੇ ਦੋਲਾਵਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,† ਜਿਵੇਂ–ਸਹਾਯ–ਸਹਾਇ, ਜਇ–ਜਯ–ਜੈ, ਭਇ–ਭਯ–ਭੈ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਵਨ. ਹਵਾ। ੩ ਯਸ਼. ਕੀਰਤਿ। ੪ ਯਗਜ. ਜੱਗ। ੫ ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੬ ਸੰਯਮ. ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੭ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ। ੮ ਯਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਯਗਣ। ੯ ਯਾਨ. ਸਵਾਰੀ। ੧੦ ਜੌਂ. ਯਵ। ੧੧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੧੨ ਫ਼ਾ ے ਇਹ ਅੱਖਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਇੱਕ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਮਰਦੇ.

ਯਸ਼. ਸੰ. यशस्. ਕੀਰਤਿ. ਵਡਿਆਈ. ਨੇਕਨਾਮੀ.

ਯਸ਼ਸ੍ਵੀ. ਸੰ. यशस्विन. ਵਿ–ਯਸ਼ ਵਾਲਾ. ਨੇਕਨਾਮ.

ਯਸਟੀ. ਲਾਠੀ. ਸੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਯਸ਼੍ਟਿ.

ਯਸਟੀ ਅਰਧੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਯਸ਼੍ਟਿ (ਲਾਠੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਧੇ ਅੰਗ ਵਿੱਚ, ਨੇਜ਼ਾ. ਭਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਯਸ਼ੋਦਾ
ਯਸ਼ੋਧਾ } ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਪਾਲਕ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸੁਦਾ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਉਗਾਧ.

ਯਸ਼੍ਟਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧੁਜਾ ਨੇਜ਼ੇ ਆਦਿ ਦਾ ਡੰਡਾ। ੨ ਸੋਟੀ. ਲਾਠੀ। ੩ ਮੁਲੱਠੀ। ੪ ਬਾਂਹ. ਭੁਜਾ.

ਯਹ
ਯਹਿ } ਸਰਵ–ਇਹ. ਏਹ. "ਯਹ ਮਨੁ ਨੈਕ ਨ ਕਹਿਓ ਕਰੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੯)

ਯਹ੍ਹਿਯਾਖ਼ਾਨ
ਯਹ੍ਹੀਯਾਖ਼ਾਨ } یحییٰ خاں ਜ਼ਕਰੀਆਖ਼ਾਨ (ਖ਼ਾਨ-ਬਹਾਦੁਰ) ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹ-ਨਵਾਜ਼ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਭਾਈ. ਇਹ ਦੋ ਸਾਉਂਣ ਸੰਮਤ ੧੮੦੨ (ਸਨ ੧੭੪੫) ਨੂੰ ਖ਼ਾਨਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲਹੌਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਭਿੜਦੇ ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਇਆ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਧਰਮ-ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵਡੇ ਦੁੱਖ ਦੇਕੇ ਮਾਰਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਲਹੌਰ ਪਾਸ ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦੇ ਪੂਰਵ "ਬੱਗਾ ਗੁੰਬਜ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਮੰਨੂ

ਯਹੂਦੀ. یہودی ਹੀ. Jew. Palestine ਦੇ Judea ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਮਹਾਤਮਾ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਅਤੇ ਤੌਰੇਤ ਨੂੰ ਧਰਮਪੁਸ੍ਤਕ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਨਿਪੁਣ ਹਨ. ਇਹ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਬੇਘਰੇ ਹੋਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੀਹਿਆਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਵਡੇ ਜੰਗ ਮਗਰੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜਾਂ ਨੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਤੇ ਤਰਸ ਖਾਕੇ ਮੁੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਤਨ ਵਸਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਯਹੂਦੀ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਛਨਿੱਛਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਦਿਨ ਮੰਨਦੇ, ਸੱਤ ਵਾਰ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਚਾਲੀਹ ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸਾ.

---

*"ਯ" ਦੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ "ਜ" ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਇਸ ਅੱਖਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਜੱਜੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਏ.

† ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵ੍ਰਿਜਭਾਸਾ ਮਿਲੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ.

ਯਕ. ਸੰ. ਸਰਵ–ਕੌਣ. ਕੇਹੜਾ। ੨ ਫ਼ਾ یک ਇੱਕ. ਏਕ. "ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਯਕਸਾਂ. ਫ਼ਾ یکساں ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕੋਜੇਹਾ. ਸਮਾਨ. ਤੁਲਜ.

ਯਕਜ਼ਮਾਂ. ਫ਼ਾ یک زماں ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕ ਵੇਲੇ. ਇੱਕ ਸਮੇਂ.

ਯਕਤਾ. ਫ਼ਾ یکتا ਵਿ–ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸਾਨੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–੧ ਓ. ਕਰਤਾਰ.

ਯਕਦਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ یکدست ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ. ਯਕਸਾਂ। ੨ ਵਿ–ਇਤਿਫ਼ਾਕ਼ (ਮੇਲ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਯਕ ਦਸ੍ਤ. ਇੱਕ ਹੱਥ ਨਾਲ। ੪ ਇੱਕੋ ਵੇਰ at once.

ਯਕਦਿਗਰ. ਫ਼ਾ یکدگر ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕ ਦੂਜਾ। ੨ ਬਯਕ ਦਿਗਰ. ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ.

ਯਕਬਾਰ. ਫ਼ਾ یکبار ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕੋ ਵੇਰ. ਏਕ ਦਫ਼ਅ਼ਹ.

ਯਕਬਾਰਗੀ. ਫ਼ਾ یکبارگی ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕੇ ਵੇਰ. ਦਫ਼ਅ਼ਤਨ. ਅਚਾਨਕ.

ਯਕਾਪ. ਯਕ (ਇੱਕ) ਆਪ. "ਯਕਸਤ੍ਰਾ ਯਕਾਪੰ." (ਗਜਾਨ)

ਯਕੀਦਾ. ਅ. عقیدہ ਅ਼ਕ਼ੀਦਹ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਸ਼ਚਾ. ਭਰੋਸਾ. ਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਯਕੀਨ. ਅ. یقین ਯਕ਼ੀਨ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼੍ਰੱਧਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਭਰੋਸਾ. "ਯਕੀਨ ਮੁਸਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਮੁਸੱਲਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਐਨੁਲਯਕੀਨ.

ਯਕ਼ੀਨਨ. ਅ. یقیناً ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ. ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ.

ਯਕੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਯਕੀਨਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਯਕੀਨ. "ਜਿਨਾ ਯਕੀਨਾ ਹਿਕ ਸਿਉ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ:੫)

ਯਕੂਬ. ਅ. یعقوب ਯਅ਼ਕੂਬ (Jacob). ਇੱਕ ਪੈਗ਼ੰਬਰ, ਜੋ ਇਸਹਾਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ੧੨ ਵਿੱਚ. ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਉਮਰ ੧੪੭ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਅਰ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਇਸਰਾਈਲ ਹੈ.

ਯਕੇ. ਫ਼ਾ یکے ਇੱਕ। ੨ ਕੋਈ ਇੱਕ.

ਯਕੇਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ یکیست ਇੱਕ ਹੈ.

ਯੱਕਾ. ਫ਼ਾ یکہ ਸੰਗਜਾ–ਦੋ ਪਹੀਆ ਗੱਡੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੋੜਾ ਜੋਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਤਾਸ਼ ਦਾ ਉਹ ਪੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਹਰੇਕ ਰੰਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ–ਕੱਲਾ. ਏਕਲਾ.

ਯਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. यकृत. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਯਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਲੇਜਾ. Liver. ਦੇਖੋ, ਜਿਗਰ। ੨ ਤਿੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਲਿੱਫ.

ਯਕ. ਸੰ. यक्ष्. ਧਾ–ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ, ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ, ਸਤਕਾਰ (ਆਦਰ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਪੂਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ. ਗੁਹਜਕ. ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੧, ਅ: ੫ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵੇਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ, ਉਸ ਤਮੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਯਕ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਘਰ। ੫ ਯਕਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੁਬੇਰ.

ਯਕਕਰਦਮ. ਸੰਗਜਾ–ਯਕਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਕਦੰਮ (ਗਾਰਾ). ਕੇਸਰ. ਕਸਤੂਰੀ, ਕਪੂਰ, ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਅਗਰ ਇੱਕੋ ਜਿੰਨੇ ਲੈਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਲੇਪ, ਜੋ ਵਟਣੇ ਵਾਂਙ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਮਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਯਕਤਰੁ. ਸੰ. ਵਟ. ਬਰੋਟਾ. ਬੋਹੜ.

ਯਕਨਾਥ
ਯਕਪਤਿ } ਸੰਗਜਾ–ਯਕਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੁਬੇਰ. ਯਕਰਾਜ. ਯਕੇਸ਼੍ਵਰ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ.

ਯਕਮ. ਸੰ. यक्ष्मन्. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ। ੨ ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ। ੩ ਤਪੇਦਿੱਕ਼. Consumption.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਯਕਮਾ. ਵ੍ਯ. ਖਈ ਰੋਗ. ਤਪਦਿੱਕ. ਦੇਖੋ, ਖਈ ੩.

ਯਕਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਯਕਨਾਥ.

ਯਕਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਯਕੇਸ਼੍ਵਰ. ਯਕ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਯਕਪਤਿ.

ਯਖ਼. ਫ਼ਾ. [یخ] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਕਰ. ਬਰਫ਼.

ਯਖ਼ਨੀ. ਫ਼ਾ. [یخنی] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਖ਼ੀਰਾ। ੨ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ। ੩ ਮਾਸ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਰਸਾ (ਸ਼ੋਰਵਾ).

ਯਗਣ. ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਆਦਿ ਲਘੁ ਹੈ. ।ऽऽ.

ਯਗਾਨਗਤ. ਫ਼ਾ. [یگانگت] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਪਣੱਤ. ਅਪਨਾਪਨ। ੨ ਏੱਕਾ. ਐਕ੍ਯ.

ਯਗਾਨਾ. ਫ਼ਾ. [یگانہ] ਵਿ–ਆਪਣਾ। ੨ ਅਦੁਤੀ. ਬੇਮਿਸਲ.

ਯੱਗ
ਯਗ੍ਯ } ਦੇਖੋ, ਜੱਗ.

ਯਗ੍ਯੋਪਵੀਤ. ਸੰ. ਯਜ੍ঞੋपवीत. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਗ੍ਯ ਕਰਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾਗਿਆ ਸੂਤ੍ਰ , ਜੰਞੂ.ਜਨੇਊ. ਉਪਨਯਨ ਸੰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਤਿਹਰਾ ਸੂਤ, ਜੋ ਸੱਜੇ ਕੰਨ੍ਹੇ ਤੋਂ ਖੱਬੀ ਕੂੱਖ ਪੁਰ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਨੇਊ.

ਯਜ. ਸੰ. ਧਾ. ਧਾ–ਯਗ੍ਯ ਕਰਨਾ, ਹਵਨ ਕਰਨਾ, ਅਰਪਨ ਕਰਨਾ, ਸੰਯੋਗ ਕਰਨਾ.

ਯਜ਼ਦਾਂ. ਫ਼ਾ. [یزداں] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਯਜ਼ਦਾਂ ਸਿਮਰਨ ਮੇ ਅਨੁਰਾਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਯਜ਼ਦਾਨੇ ਪਾਕ. ਫ਼ਾ. [یزدانِ پاک] ਪਵਿਤ੍ਰ-ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ.

ਯਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਗ੍ਯ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੂਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਯਜ ਧਾ.

ਯਜਮਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਜਨ ਵਾਲਾ. ਯਗ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉਹ ਪੁਰੁਸ਼, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ (ਪੁਰੋਹਿਤ) ਯਗ੍ਯ, ਹਵਨ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਵਾਕੇ ਦੱਛਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਯਜ ਧਾ. "ਭਾ ਯਜਮਾਨ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਕੇਤਾ." (ਨਾਪ੍)

ਯਜ਼ੀਦ. ਅ. [یزید] ਉੱਮੀਯਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੇ* ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਨੂੰ ਕਰਬਲਾ ਦੇ ਮਕਾਮ ਕਤਲ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸੈਨ। ੨ ਵਿ– ਸ਼ਰੀਰ. ਖੋਟਾ। ੩ ਬੇਰਹ੍ਮ. ਨਿਰਦਯ.

ਯਜੁਰਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਯਤ. ਸੰ. ਧਾ. ਧਾ–ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨਾ, ਜਤਨ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਦੰਡ ਦੇਣਾ, ਹੁਕਮ ਕਰਨਾ, ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ, ਰੋਕਣਾ, ਵਾਪਿਸ ਦੇਣਾ, ਸ਼ੁੱਛ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਜ–ਜੋ. ਜਿਤਨਾ । ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਕਣ (ਨਿਗ੍ਰਹ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਰਜਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੪ ਵਿ– ਰੋਕਿਆ. ਵਰਜਿਆ। ੫ ਵਜ–ਯਤ: (यतस्). ਜਿਸ ਸੇ. ਜਿਸ ਲਿਯੇ। ੬ ਕਿਉਂਕਿ.

ਯਤਹ. ਦੇਖੋ, ਯਤ ੫ ਅਤੇ ੬.

ਯਤਨ. ਸੰ. ਯਤ੍ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਤਨ. ਉਪਾਯ.ਕੋਸ਼ਿਸ਼.

ਯਤਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵੈਰਾਗ.

ਯਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਕ੍ਤਿ ਵਾਸਤੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਾਧੁ। ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ। ੩ ਛੰਦਪਾਠ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਰੁਕਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਪਾਠ ਦਾ ਠਹਿਰਾਉ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਜੈਸੇ ਦੋਹਾ ਛੰਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਯਤਿ ਤੇਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਹੈ ਅਰ ਅਨੰਗਸ਼ੇਖਰ ਦੀ ਯਤਿ ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਹੈ, ਆਦਿ.

ਯਤੀ. ਜਤੀ. ਯਤਿ. ਦੇਖੋ, ਯਤਿ.

ਯਤੀਮ. ਅ. [یتیم] ਜੋ ਯਤਮ (ਮਾਂ ਬਾਪ ਰਹਿਤ) ਹੈ. ਮਹਿੱਟਰ. ਅਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਅਤੀਮ.

ਯਤੀਮਖ਼ਾਨਾ. ਯਤੀਮਾਂ (ਮਹਿੱਟਰਾਂ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ. ਅਨਾਥਾਲਯ (orphanage).

* ਇਹ ਸ਼ੱਤ੍ਰਦਾ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਸੀ.

ਯਤੀਮਾਂ. ਅ. [یتیماں] ਯਤੀਮ ਦਾ ਬਹੁ-ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਅਤੀਮ.

ਯਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਜਿਸ ਤੋਂ। ੨ ਜਹਾਂ. ਜਿੱਥੇ.

ਯਤ੍ਰਤਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ. ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ.

ਯਥਾ. ਵ੍ਯ–ਜਿਸ ਤਰਹ. ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. ਜੈਸੇ. ਜਿਵੇਂ। ੨ ਬਰਾਬਰ. ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ.

ਯਥਾਸ਼ਕਤਿ. ਵ੍ਯ–ਤੁ਼ਕ਼ਤ ਬਮੂਜਿਬ. ਸ਼ਕਤਿ ਅਨੁਸਾਰ.

ਯਥਾਸੰਖ੍ਯ. ਸੰ. ਯਥਾसंख्यम्. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ. ਯਥਾਕ੍ਰਮ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ (ਸਿਲਸਿਲਾ), ਪੂਰਵ ਕਹੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਇਹ "ਯਥਾਸੰਖ੍ਯ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਪ੍ਰਸੰਖ੍ਯਾ" ਅਤੇ "ਯਥਾਕ੍ਰਮ" ਭੀ ਹੈ. ਕ੍ਰਮ ਸੋਂ ਕਹਿ ਤਿਨ ਕੇ ਅਰਥ ਕ੍ਰਮ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਮਿਲਾਯ, ਯਥਾਸੰਖ੍ਯ ਤਾਂਕੋ ਕਹੈਂ ਭੂਸ਼ਣ ਜੋ ਕਵਿਰਾਯ. (ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੌਰਖੁ ਬਰਮਾ,
ਗੁਰੁ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾਈ. (ਜਪੁ)

ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਈਸਰ (ਸ਼ਿਵ), ਗੌਰਖ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਇਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ,ਅਰਥਾਤ–ਪਾਰਬਤੀ, ਮਾ (ਲਛਮੀ) ਅਤੇ ਈ (ਸਰਸ੍ਵਤੀ).

ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਦੀਰਘ ਸਮਾਨ ਲਘੁ ਯਾਵਦੇਕ,
ਜਨਨਿ ਭਗਨਿ ਸੁਤਾ ਰੂਪਕੈ ਨਿਹਾਰਿਯੇ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਦੀਰਘ ਸਮਾਨ ਲਘੁ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਜਨਨਿ ਭਗਨਿ ਸੁਤਾ ਦਾ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

(ਅ) ਇੱਕ ਦੋ ਤਿੰਨ ਆਦਿਕ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਕਿਸੇ ਨੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਛੱਡੇ **ਬਿਨਾ** ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ, "ਯਥਾਸੰਖ੍ਯ" ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਥਣ ਦੁਧਿ,
ਦੂਜੈ ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੀ ਸੁਧਿ,
ਤੀਜੈ ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੇਬ,
ਚਉਥੈ ਪਿਆਰਿ ਉਪੰਨੀ ਖੇਡ,
ਪੰਜਵੈ ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ,
ਛਿਵੈ ਕਾਮੁ ਨ ਪੁਛੈ ਜਾਤਿ,
ਸਤਵੈ ਸੰਜਿ ਕੀਆ ਘਰਵਾਸੁ,
ਅਠਵੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੋਆ ਤਨ ਨਾਸੁ,
ਨਾਵੈ ਧਉਲੈ ਉਭੈਸਾਹ,
ਦਸਵੈ ਦਧਾ ਹੋਆ ਸੁਆਹ.
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

(ਏ) ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾ ਲੈਕੇ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਿਣਤੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ, "ਯਥਾ-ਸੰਖ੍ਯ" ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤੀਹ ਕਰਿ ਰਖੇ ਪੰਜ ਕਰਿ ਸਾਥੀ,
ਨਾਉ ਸੈਤਾਨੁ ਮਤੁ ਕਦਿਜਾਈ.
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਇਸ ਥਾਂ ਤੀਹ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਰੋਜ਼ੇ ਕਹੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਨਮਾਜ਼ਾਂ.

ਚਾਰਿ ਪੁਕਾਰਹਿ ਨਾ ਤੂ ਮਾਨਹਿ,
ਖਟੁ ਭੀ ਏਕਾ ਬਾਤ ਵਖਾਨਹਿ,
ਦਸਅਸਟੀ ਮਿਲਿ ਏਕੋ ਕਹਿਆ,
ਤਾਂ ਭੀ ਜੋਗੀ ਭੇਦੁ ਨ ਲਹਿਆ.
(ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸੰਖ੍ਯਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਖਟ ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸ਼ਅਸ੍ਰ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਾਂਉਂਦਾ ਹੈ.

ਯਥਾਕ੍ਰਮ. ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਯਥਾਸੰਖ੍ਯ.

ਯਥਾਮਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੁੱਧਿ ਅਨੁਸਾਰ. ਜੇਹੀ ਕਿ ਸਮਝ ਹੈ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ.

ਯਥਾਯੋਗ
ਯਥਾਯੋਗ੍ਯ } ਸੰ. ਯਥਾਯੋग्यम्. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੈਸੇ ਕਿ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੈ. ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ.

ਯਥਾਰਥ. ਸੰ. ਯਥਾਰ੍ਥ. ਵਜ–ਅਰਥ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ੨ ਸਤ੍ਯਤਾ। ੩ ਸੱਚ. ਠੀਕ.

ਯਥਾਲਾਭ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਾਭ ਅਨੁਸਾਰ. ਜੇਹਾ ਕਿ ਮਿਲਜਾਵੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ। ੨ ਸੁਭਾਵਿਕ ਜੋ ਲੱਭੇ.

ਯਥਾਵਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੈਸੇ ਕਿ ਜੋਗ ਹੈ। ੨ ਮੁਨਾਸਿਬ ਰੀਤਿ ਨਾਲ.

ਯਥੇਸ੍ਟ
ਯਥੇੱਛ
ਯਥੇਪਸਿਤ } ਸੰ. ਯਥੇच्छ-ਯਥੇप्सित. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯਥਾ-ਇੱਛ. ਯਥਾ-ਈਪ੍ਸਿਤ. ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ. ਦਿਲਖ਼ਾਹ. ਮਨਚਾਹਿਆ.

ਯਥੋਚਿਤ. ਸੰ. ਯਥਾ–ਉਚਿਤ.ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੀਏ. ਯਥਾਯੋਗ੍ਯ. ਜੈਸੇ ਕਿ ਮੁਨਾਸਿਬ.

ਯਦ. ਸੰ. ਯਦ੍. ਸਰਵ–ਜੋ। ੨ ਵਜ–ਜਿਸ ਤੋਂ। ੩ ਅ. ਹੱਥ। ੪ ਹਥੇਲੀ। ੫ ਬਾਂਹ. ਭੁਜਾ। ੬ ਜੱਦ. ਕੁਲ. ਖ਼ਾਨਦਾਨ। ੭ ਗਰੋਹ. ਜਮਾਤ. ਫ਼ੌਜ. ਝੁੰਡ। ੮ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੯ ਸਹਾਇਤਾ। ੧੦ ਧਨ ਸੰਪਦਾ.

ਯਦਖ਼ੂਬਾਂ. ਕੁਲੀਨ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਯਦ ੩ ਤੋਂ ੧੦। ੩ ਦੇਖੋ, ਯੱਦ ਖ਼ੂਬਾਂ.

ਯਦਪਿ. ਦੇਖੋ, ਯਦ੍ਯਪਿ.

ਯਦਵਾ. ਸੰ. ਯਦ੍ਵਾ. ਵਜ–ਅਥਵਾ. ਜਾਂ ਇਸ ਤਰਾਂ। ੨ ਜਿਉਂ. ਜਿਵੇਂ.

ਯਦਾ. ਸੰ. ਵਜ–ਜਿਸ ਵੇਲੇ. ਜਬ.

ਯਦਿ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਅਗਰ. ਜੇ.

ਯਦੁ. ਦੇਵਯਾਨੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੰਜਵਾਂ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਯਦੁਵੰਸ਼ (ਯਾਦਵ ਕੁਲ) ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਯਯਾਤਿ.

ਯਦੁਨਾਥ
ਯਦੁਪਤਿ
ਯਦੁਰਾਜ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯਦੁਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਯੱਦ ਖ਼ੂਬਾਂ. ਵਿ–ਯੱਦ (ਫ਼ੌਜ) ਖ਼ੂਬਾਂ (ਉੱਤਮ). ਚੰਗੀ ਹੈ ਫ਼ੌਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ. "ਹਠੇ ਪਾਰਸੀ ਯੱਦ ਖ਼ੂਬਾਂ ਸਫ਼ੋਧੀ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਯਦ ਅਤੇ ਯਦਖ਼ੂਬਾਂ.

ਯਦ੍ਯਪਿ. ਸੰ. ਵਜ–ਅਗਰਚਿ. ਭਾਵੇਂ. ਚਾਹੇ. ਖ਼ੈਰ.

ਯਬੂਸਤ. ਅ. [یبوست] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ.

ਯਭ. ਸੰ. ਯਭ੍. ਧਾ–ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੰਗਮ ਕਰਨਾ).

ਯਭਲਾ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ਯਲੰਪਟ. ਕਾਮ ਨਾਲ ਮਤਵਾਲਾ. ਕਾਮ ਕਰਕੇ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਯਭ ਧਾ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮਚਲੇ ਨੂੰ ਭੀ ਯਭਲਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਯਮ. ਸੰ. ਯਮ੍. ਧਾ–ਰੋਕਣਾ, ਖਿੱਚਣਾ, ਜਤਨ ਕਰਨਾ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ,ਸੰਜੋਗ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਨ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਵ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ,ਯਮ ਨਿਯਮ। ੩ ਜੋੜਾ. ਦੋ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੪ ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਕਾਲ। ੫ ਰਥ ਅਥਵਾ ਬੱਘੀ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਾਗ ਫੜੀਹੋਈ ਹੈ। ੬ ਯਮਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਰਾਇ ੩.

ਯਮਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਦੁਹਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਆਵੇ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਜੁਦਾ ਹੋਵੇ.

ਇਕ ਪਦ ਵਾਰ ਅਨੇਕ ਜਿ ਆਵੈ,
ਅਰਥਹਿ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ,
ਸੋ ਯਮਕਾਲੰਕਾਰ ਬਖਾਨੈ,
ਕਵਿ ਸੱਤੋਖਸਿੰਘ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਮਾਨੈ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਬਨ ਬਨ ਅਵਗਾਹੇ.
(ਮਾਝ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇੱਕ ਬਨ ਸ਼ਬਦ ਜੰਗਲ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਅਰਥ ਜਲ (ਤੀਰਥ) ਹੈ.

ਸੋ ਜੀਵਤ ਜਿੰਹਿ ਜੀਵਤ ਜਪਿਆ. (ਬਾਵਨ)

ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਦਾ ਅਰਥ ਜੀਉਂਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਚੇਤਨਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ.

ਮੁੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡ ਉਤਾਰ ਦਯੋ,
ਅਬ ਚੰਡ ਕੋ ਹਾਥ ਲਗਾਵਤ ਚੰਡੀ. (ਚੰਡੀ ੧)

ਭਾਜਤ ਦੇਵ ਵਿਲੋਕਤ ਮੋਹਿ ਸੋ
ਤੂੰ ਲਰਕਾ ਲਰ ਕਾ ਫਲ ਪੈਹੈਂ ? ××

ਏਕਹਿ ਬਾਨ ਲਗੇ ਹਮਰੇ,
ਉਡਮੰਡਲ* ਮੈ ਅਬ ਹੀ ਉਡ ਜੈਹੋ.××

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕੋ ਸਰ ਭੂਪਤਿ ਕੋ
ਤਨ ਕੋ ਤਨਕੋ ਨਹਿ ਭੇਟਨ ਪਾਏ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਤਿਗੁਰੁ, ਮਮ ਬੇਰੀ ਕਟੋ, ਨਿਜ ਬੇਰੀ ਪਰਚਾਰ,
ਇਹ ਬੇਰੀ ਹੁਇ ਭਵ ਸਫਲ, ਬਿਨ ਬੇਰੀ ਕਰ ਪਾਰ. (ਨਾਪ)

ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿੱਚ ਬੇਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਬੇੜੀ (ਬੰਧਨ) ਨੌਕਾ (ਕਿਸ਼ਤੀ), ਵੈਲਾ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ਸ਼ਬਦ.

ਯਮਕਿੰਕਰ } ਯਮ (ਧਰਮਰਾਜ) ਦੇ ਕਿੰਕਰ (ਸੇਵਕ).
ਯਮਗਣ } ਯਮਦੂਤ। ੨ ਉਹ ਅਨਾੜੀ ਹਕੀਮ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਵੈਦ, ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਯਮਦੂਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ. †

ਯਮਦਗਨਿ. ਸੰ. ਯਮਦਗ੍ਨਿ. ਇੱਕ ਮੁਨਿ, ਜੋ ਜਮਦਗ੍ਨਿ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਮਦਗਨਿ.

ਯਮਦਾੜ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾੜ੍.

ਯਮਦੂਤੀਆ } ਯਮਦ੍ਵਿਤੀਯਾ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੨.
ਯਮਦੂਜ } ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਯਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਯਮੁਨਾ ਦੇ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੂਜ ਨੂੰ ਭੈਣ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਭੋਜਨ ਛਕਣਾ ਮੰਗਲਕਾਰੀ ਹੈ. ਜਸੋਤਿਸ਼ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯਮਦੂਜ ਨੂੰ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਰਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਿਨ ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹਨੀ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਭੀ ਵਰਜੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈਦੂਜ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈਦੂਜ.

ਯਮਦੂਤ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦੂਤ ਅਤੇ ਯਮਕਿੰਕਰ.

ਯਮਦੰਡ. ਸੰਗਜਾ–ਯਮ ਦਾ ਸੋਟਾ। ੨ ਯਮ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸਜ਼ਾ.

ਯਮਧਾਨੀ } ਸੰਯਮਨੀ. ਯਮਪੁਰੀ. ਯਮ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਯਮਲੋਕ. ਯਮਨਗਰੀ.
ਯਮਧਾਮ }

ਯਮਧਾਰ. ਯਮਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਕਟਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ। ੨ ਯਮਦੂਤਾਂ ਦੀ ਧਾੜ.

ਯਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੰਧਨ। ੨ ਯਮਰਾਜ। ੩ ਅ ﻳﻤﻦ Yemen. ਅਰਬ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਰਸਬਜ਼ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੪੦੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੭੪੦,੦੦੦ ਹੈ.ਯਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਸਨਾ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀ ਬੰਦਰ ਮੋਚਾ (ਮੋਖਾ)ਹੈ.ਪੁਰਾਣੇ ਅ਼ਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਯਮਨ ਨੂੰ ਅਰਸ਼ ਦਾ ਬਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚਾਦਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਨ ਅਤੇ ਯਾਮਾਨੀ.

ਯਮਨਿਕਾ. ਸੰ. ਕਨਾਤ.ਇਸ ਲਈ ਜਵਨਿਕਾ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਹੈ.

ਯਮ ਨਿਯਮ. ਮਨ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਰਜਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨੇਮ ਧਾਰਣ ਰੂਪ ਦਸ਼ ਸਾਧਨ.

ਯਮ–§ ਅਹਿੰਸਾ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਅਤੇ ਦੁਖ-

* ਉਡੁਮੰਡਲ—ਆਕਾਸ਼.

† ਚੂਹਨ ਤੇ ਕਿਧੇ ਜੂਰ ਅਨੇਕ, ਜੁਲਾਬ ਕੇ ਜੋਰਨ ਲਾਯਨ ਮਾਰੇ ×× ਵੈਦ ਭਏ ਜਬ ਤੇ ਹਰਿ ਜੂ, ਤਬ ਤੇ ਯਮਰਾਜ ਰਹੈ ਬਿਨਕਾਰੇ.
ਚਿਤਾਂ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤਾਂ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟ੍ਵਾ ਵੈਦ੍ਯੋ ਵਿਸ੍ਮਯ ਆਗਤ:
ਜਾਹਂ ਗਨੋ ਨ ਮੇਮ੍ਰਾਤਾ ਕਸ੍ਮੇਦਂ ਹ੍ਰਸ੍ਤਲਾਘਵਮ੍ ।
(ਸੁਭਾਸਿਤ ਰਤਨ ਭਾਂਡਾਗਾਰ)

§ ਅਹਿੰਸਾ ਸਤ੍ਯਾऽਸ੍ਤੇਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰ੍ਯਾऽਪਰਿਗ੍ਰਹਾ ਯਮਾ:
(ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ, ਸਾਧਨਪਾਦ, ਸੂਤ੍ਰ ੩੦)

ਉਂਣ ਦਾ ਤਜਾਗ), ਸਤ੍ਯ (ਸੱਚ, ਝੂਠ ਦੇ ਤਜਾਗ ਦਾ ਵ੍ਰਤ), ਅਸ੍ਤੇਯ (ਚੋਰੀ ਦਾ ਤਜਾਗ), ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰ੍ਯ (ਯਤ ਰੱਖਕੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ), ਅਪਰਿਗ੍ਰਹ (ਧਨ ਆਦਿ ਜੋੜਨ ਦਾ ਤਜਾਗ).

ਨਿਯਮ–† ਸ਼ੌਚ (ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ), ਸੰਤੋਖ (ਸਬਰ), ਤਪ (ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਆਦਿ ਦੁੰਦਾਂ (ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ) ਦਾ ਸਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸਹਿਣਾ), ਸ੍ਵਾਧ੍ਯਾਯ (ਮੁਕਤਿਦਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਥਵਾ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਜਾਪ), ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਣਿਧਾਨ (ਹੌਮੈ ਤਜਾਗਕੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ).

ਯਮਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਯਮਧਾਨੀ.

ਯਮਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਰਾਜ.

ਯਮਲ. ਜੋੜਾ. ਦੋ। ੨ ਜੋੜੇ, ਜੋ ਇਕੱਠੇ ਜੰਮੇਹੋਣ (twins).

ਯਮਲਾਰਜੁਨ. ਦੇਖੋ, ਜਮਲਾਰਜਨ.

ਯਮਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਯਮਧਾਨੀ.

ਯਮਾਨੀ. ਅ ﻳﻤﺎﻧﻲ ਵਿ–ਯਮਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਯਮਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਤੇਗ਼ੇ ਯਮਾਨੀ.

ਯਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਯਮ ਦੀ ਭੈਣ, ਜੋ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਹੋਕੇ ਵਗੀ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਰਾਜ । ੨ ਵਿ–ਯਮਿਨ੍. ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਯਮ ਸਾਧਨ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਯਮ ਨਿਯਮ.

ਯਮੁਨਾ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੰਜਨਾ ਦੇ ਪੋਟ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.ਯਮੁਨਾ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਕਲਿੰਦ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੯੬੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਮਨਾ। ੨ ਦੂਰਗਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਾਲਤੀ (ਹ).

ਯਮੁਨੋਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਮਨੋਤ੍ਰੀ.

ਯਮੇਸ਼੍ਵਰ. ਸ਼ਿਵ। ੨ ਮਹਾਕਾਲ.

ਯਯਦਾਂ. ਦੇਖੋ, ਯਜ਼ਦਾਂ.

ਯਯਾ. ਯ ਅੱਖਰ. "ਯਯਾ, ਜਾਰਉ ਦੁਰਮਤਿ ਦੋਊ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਯ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਯਕਾਰ.

ਯਯਾਤਿ. ਪੋਣ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੀ ਗਤਿ, ਐਸਾ ਨਹੁਸ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੰਜਵਾਂ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੀ.ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇਵਯਾਨੀ ਅਤੇ ਸਰਮਿਸ੍ਠਾ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਯਦੁ ਅਤੇ ਪੁਰੁ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਯਦੁ ਯਦੁਵੰਸ਼ ਦਾ ਅਤੇ ਪੁਰੁ ਪੁਰੁਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੋਢੀ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰੁ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੁਆਨੀ ਬਾਪ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਉਸ ਦਾ ਬੁਢਾਪਾ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਰੀਝਕੇ ਪੁਰੁ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇਕੇ ਯਯਾਤਿ ਵਨ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ.

ਯਰਕਾਨ. ਅ ﻳﺮﻗﺎﻥ ਸੰ. ਹਲੀਮਕ. Jaundice. ਪੀਲੀਆ ਰੋਗ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਗਰਮ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਤੇਜ ਜੁਲਾਬ ਲੈਣੇ.ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਵਸਤੂ ਖਾਣੀ,ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਨਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਜਾਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਗਰਭ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੌਣਾ, ਬਹੁਤ ਖਟਾਈਆਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਆਦਿ.ਜਿਗਰ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ.

ਯਰਕਾਨ ਵਿੱਚ ਅੱਖਾਂ ਪੀਲੀਆਂ ਹੋਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਪੀਲੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੁਚਾ ਮੂਤ੍ਰ ਪਸੀਨਾ ਨਹੁੰ ਪੀਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਾਖਾਨਾ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹਨ–ਅਨਾਰ, ਹਿੰਦਵਾਣਾ (ਮਤੀਰਾ), ਸੰਗਤਰੇ, ਮਿੱਠੇ ਆਦਿ ਫਲ ਖਾਣੇ ਅਰ ਗੋਕੇ ਦਹੀਂ ਦਾ ਅਧਰਿੜਕ ਪੀਣਾ.ਕਾਸਨੀ,ਆਉਲੇ ਕੁੱਟਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਿਉਂਰੱਖਣੇ, ਸਵੇਰੇ ਇਸ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸੌਦਲ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ. ਕਾਹੂ, ਕੁਲਫਾ, ਕਾਸਨੀ, ਖੀਰੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਇਲਾਚੀਆਂ, ਮਿਸ਼ਰੀ ਘੋਟਕੇ ਸਰਦਾਈ ਪੀਣੀ. ਨੀਂਬੂ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਣਾ. ਦੁੱਧ ਚਾਉਲ ਮੂੰਗੀ ਆਦਿਕ ਨਰਮ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ.

† ਸ਼ੌਚ ਸਨ੍ਤੋਖ ਤਪ: ਸ੍ਵਾਧ੍ਯਾਯੇਸ਼੍ਵਰਪ੍ਰਣਿਧਾਨਾਨਿ ਨਿਯਮਾ:
(ਸੂਤ੍ਰ ੩੨)

ਯਰਾਕ਼. ਤੁ ﻳﺮﺍﻕ਼ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਹਥਿਆਰ। ੨ ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਮਾਨ.

ਯਰਾਕ਼ਪੋਸ਼. ਵਿ–ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਯਰਾਕ਼."ਬਕ ਬਕ ਯਰਾਕਪੋਸ਼ਾਂ,ਸ਼ੁਦ ਰੁਬਰੂ ਖ਼ਰੋਸ਼ਾਂ." (ਸਲੋਹ)

ਯਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਯਾਰਾਨਹ.

ਯਲ. ਫ਼ਾ ﻳﻞ ਵਿ–ਬਹਾਦੁਰ. ਦਿਲੇਰ। ੨ ਆਜ਼ਾਦ. ਨਿਰਬੰਧ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਲਾਭ. ਨਫ਼ਾ.

ਯਲਾ. ਡਿੰਗ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ. ਸੰ. ਇਲਾ.

ਯਲਾਂ. ਫ਼ਾ ﻳﻠﺎﻥ ਯਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਯਲਾਪਤਿ. ਡਿੰਗ. ਪ੍ਰਿਥਵੀਪਤਿ. ਭੂਪਤਿ. ਰਾਜਾ.

ਯਲੋ. ਫ਼ਾ ﻳﻠﻮ ਯਲਹ. ਸੰਗਜਾ–ਰਿਹਾਈ.ਛੁਟਕਾਰਾ। ੨ ਵੇਸ਼ਜਾ. ਛੈਕਨੀ। ੩ ਨੱਠਦਾ ਹੋਇਆ। ੪ ਟੇਢਾ. ਕੁਟਿਲ। ੫ ਮੂਰਖ। ੬ ਦੇਖੋ, ਯਲ.

ਯਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੌਂ। ੨ ਅੰਨ ਦਾ ਦਾਣਾ। ੩ ਇੱਕ ਮਿਣਤੀ, ਜੋ ਇੰਚ ਦੀ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ ,ਜਵ.

ਯਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯੂਨਾਨ ਦੇਸ਼ Greece. ਫ਼ਾ ﻳﻮﻧﺎﻥ । ੨ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਯੂਨਾਨੀ. Greek। ੩ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਤੁਰਕ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਯਵਨ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਪਾਣਿਨੀ ਨੇ ਯੂਨਾਨ ਅਤੇ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਲਈ ਯਵਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਡਾਕਟਰ ਸਪੂਨਰ (Spooner) ਪਾਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਯਵਨ ਆਖਦਾ ਹੈ. ਮਿਲਟਨ ਆਦਿ ਪੱਛਮੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਲਈ Javan ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।* ੩ ਵੇਗ. ਤੇਜ਼ੀ। ੪ ਤੇਜ਼ ਘੋੜਾ.

ਯਵਨਪ੍ਰਿਯ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲ ਮਿਰਚ.

ਯਵਨਭਾਸ਼ਾ } ਯੂਨਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ).ਯੂਨਾਨੀ ਬੋਲੀ। ੨ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਫਾਰਸੀ ਅ਼ਰਬੀ ਆਦਿ ਭਾਸ਼ਾ.
ਯਵਨਭਾਖਾ }

ਯਵਨਾਚਾਰਯ. ਇੱਕ ਯੂਨਾਨੀ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਜੋਤਿਸ਼ੀ ਸੀ,ਜਿਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਯਵਨੇਸ਼੍ਵਰ ਭੀ ਹੈ.

ਯਵਨਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ (ਥੀਏਟਰ) ਦਾ ਪਰਦਾ। ੨ ਕਨਾਤ.

ਯਵਨੀ. ਯਵਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਯਵਨ.

ਯਵਨੇਸ਼੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਯਵਨਾਚਾਰਯ.

ਯਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਸਾ.

ਯਾ. ਸੰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ (ਗਮਨ ਕਰਨਾ), ਪਹੁੰਚਣਾ,ਸ਼ਾਮ੍ਹਣੇ ਜਾਣਾ, ਵੈਰੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਾ। ੨ ਅ ﻳﺎ ਵ੍ਯ–ਸੰਬੋਧਨ.ਹੇ ! ਐ ! "ਯਾ ਖੁਦਾਇ ! ਇਹ ਕਜਾ ਭਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੁ) ੩ ਫ਼ਾ. ਅਥਵਾ. ਵਾ. ਜਾਂ। ੪ ਪ੍ਰਾ. ਸਰਵ–ਇਹ. ਯਹ. "ਰਾਮਨਾਮ ਬਿਨੁ ਯਾ ਸੰਕਟ ਮੈ ਕੋ ਅਬ ਹੋਤ ਸਹਾਈ ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੯) "ਯਾ ਭੀਤਰਿ ਜੋ ਰਾਮੁ ਬਸਤ ਹੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਯਾਸ } ਸੰ. ਯਸ਼ਸ੍. ਸੰਗਜਾ–ਯਸ਼. ਕੀਰਤਿ. ਜਸ।
ਯਾਸੁ } ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਸੁ। ੩ ਯਸ਼ਸ. ਜਿਸ ਦਾ. ਜਿਸ ਕੋ. "ਯਾਸੁ ਜਪਤ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ." (ਬਾਵਨ) ੪ ਅ ﻳﺎﺱ ਸੰਗਜਾ–ਨਾਉਮੇਦੀ. ਨਿਰਾਸਤਾ.

ਯਾਸ੍. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਦਾ ਕਰਤਾ ਰਿਖੀ. ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਵੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਨਿਘੰਟੁ ਅਤੇ ਨਿਰੁਕਤ ੨.

ਯਾਹਿ. ਸਰਵ–ਇਸ ਨੂੰ.

ਯਾਹੁ. ਸਰਵ–ਯਹੀ. ਇਹੋ. "ਯਾਹੁ ਤਰਨਤਾਰਨ ਸਮਰਾਥਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਯਾਹੂੰ. ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ.

* ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ "ਆਯੋਨਿਯਾ" ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਂਤ ਜਾਂ ਦ੍ਵੀਪ ਹੈ,ਇਸ ਦਾ ਲਗਾਉ ਪੂਰਵੀ ਦੇਸਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ.ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਯਵਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੋਗਈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਯਾਕਉ. ਸਰਵ–ਇਸ ਨੂੰ. "ਸਾਚ ਕਹਿਤ ਮੈ ਯਾ-ਕਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯)

ਯਾਕੀ. ਸਰਵ–ਇਸ ਦੀ। ੨ ਤੁ. ਤਾਤਾਰੀ. Scythian। ੩ ਦਾਗ. ਗੁਲ.

ਯਾਕੀਨ. ਦੇਖੋ, ਯਕੀਨ.

ਯਾਕੂਤ. ਅ. ياقوت ਸੰਗਜਾ–ਮਾਣਿਕ. ਲਾਲ.

ਯਾਕੂਬ. ਦੇਖੋ, ਯਕੂਬ। ੨ ਵਿ–ਯਕੂਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਯਕੂਬ ਦਾ.

ਯਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯਜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਯਗ੍ਯ. ਜੱਗ. ਦੇਖੋ, ਯਜ ਧਾ.

ਯਾਗਸੇਨਿ. ਸੰ. ਯਾਜ੍ਞਸੇਨੀ–ਯਾਗਸੇਨੀ. ਯਗਸੇਨ (ਦ੍ਰੁਪਦ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਦ੍ਰੌਪਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗਸੇਨਿ ਅਤੇ ਜਾਗੋਸੇਨਿ.

ਯਾਗਵਲਕ. ਦੇਖੋ, ਯਾਗਜ੍ਞਵਲਕ੍ਯ.

ਯਾਗਜ੍ਞਸੇਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗਸੇਨਿ, ਜਾਗਸੇਨਿ ਅਤੇ ਯਾਗਸੇਨਿ.

ਯਾਗਜ੍ਞਵਲਕ੍ਯ. ਸੰ. ਯਾਜ੍ਞਵਲ੍ਕ੍ਯ. ਵੈਸ਼ੰਪਾਯਨ ਦਾ ਚੇਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵੈਦਿਕ ਰਿਖੀ,ਜੋ ਆਤਮਗਿਆਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮੈਤ੍ਰੇਯੀ ਅਤੇ ਕਾਤ੍ਯਾਯ-ਨੀ ਭੀ ਪੂਰਣ ਪੰਡਿਤਾ ਸਨ. ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਯਾਗਜ੍ਞਵਲਕ੍ਯ ਦਾ ਭਾਰੀ ਮਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸੰਹਿਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅਧ੍ਯਾਯ ਅਤੇ ੧੦੧੨ ਸ਼ਲੋਕ ਹਨ,ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਹੁਣ ਭੀ ਕਾਨੂਨ ਰੂਪ ਹੈ. ਸ਼ੁਕਲ ਯਜੁਰ੍ਵੇਦ ਸੰਹਿਤਾ ਦਾ ਭੀ ਇਹੀ ਆਚਾਰ੍ਯ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਿਤਾਛਰਾ ਅਤੇ ਵੇਦ.

ਯਾਚ. ਸੰ. ਯਾਚ੍. ਧਾ–ਮੰਗਣਾ (ਯਾਚਨਾ ਕਰਨਾ).

ਯਾਚਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਯਾਚ ਧਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੰਗਤਾ.

ਯਾਚਨ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.ਦੇਖੋ,ਯਾਚ ਧਾ.

ਯਾਚਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਮੰਗਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਯਾਚ ਧਾ.

ਯਾਜਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯਜਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਵਿਧਿ ਸਹਿਤ ਯਗ੍ਯ ਕਰਾਵੇ. ਪੁਰੋਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਯਜ ਧਾ.

ਯਾਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯਜਨ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਯਗ੍ਯ ਕਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਯਜ ਧਾ.

ਯਾਤਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਖ਼ਤ ਦਰਦ. ਵਡੀ ਪੀੜ। ੨ ਸਜ਼ਾ. ਤਾੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਯਤ ਧਾ.

ਯਾਤਾ. ਸੰ. ਦੇਰਾਨੀ ਜੇਠਾਨੀਆਂ (ਭਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ) ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਯਾਤਾ ਆਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਯਾਤਿ. ਸੰ. ਜਾਂਦਾ (ਗਮਨ ਕਰਦਾ) ਹੈ.

ਯਾਤੁ. ਸੰ. ਉਹ ਜਾਵੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫਿਰ। ੩ ਰਾਖਸ। ੪ ਕਾਲ। ੫ ਪੌਣ. ਹਵਾ। ੬ ਹਿੰਸਾ। ੭ ਅਸਤ੍ਰ.

ਯਾਤੁਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਖਸ। ੨ ਜਾਦੂਗਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਤੁਧਾਨ.

ਯਾਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਵਾਸਤੇ. ਇਸ ਲਈ. "ਚੰਚਲ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸੰਗਿ ਬਸਤੁ ਹੈ, ਯਾਤੇ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਯਾਤ੍ਰਾ. ਸੰ. ਭਾਈ ਦੀ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਨੇ, ਅਥਵਾ ਭਾਈ ਦੀ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਧਾਵਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਸਫਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਯਾ ਧਾ.

ਯਾਤ੍ਰਿ ਸੰ. ਯਾਤ੍ਰਿਨ੍. ਵਿ–ਸਫਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਯਾਤ੍ਰੀ ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੁਸਾਫਿਰ। ੩ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਧਾਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਯਾ ਧਾ.

ਯਾਦ. ਫ਼ਾ. ياد ਸੰਗਜਾ–ਸਮਰਣ. ਸਿਮਰਣ. ਚੇਤਾ। ੨ ਵਿ–ਕੰਠਾਗ੍ਰ. ਹ੍ਰਿਦ੍ਗ੍ਰ.

ਯਾਦਗਾਰ
ਯਾਦਗਾਰੀ
ਯਾਦਗੀਰੀ ਫ਼ਾ. يادگاری ਸੰਗਜਾ–ਸਮਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ.

ਯਾਦਦਾਸ਼੍ਤ. ਫ਼ਾ. يادداشت ਸੰਗਜਾ–ਯਾਦ (ਸ੍ਮਰਣ) ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ. ਚੇਤਾ.

ਯਾਦਵ. ਜਦੁ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਲੋਕ. ਯਾਦੋ. ਦੇਖੋ, ਯਯਾਤਿ. ਯਾਦਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਡੇ ਨੀਤਿਵੇਤ੍ਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮਥੁਰਾ, ਫੇਰ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਰਹੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਵਿਜਯਨਗਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈ ਯਾਦਵ ਕੁਲ ਦੇ ਸਰਤਾਜ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਯਾਦਵ ਕੁਲ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਯਾਦਵ ੫੬ ਕਰੋੜ ਲਿਖੇ ਹਨ.* ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਲੜਾਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਯਾਦਵਵੰਸ਼ ਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਖੋ ਬੈਠਾ.

ਯਾਦਵਨਾਥ
ਯਾਦਵਪਤਿ
ਯਾਦਵਰਾਇ
ਯਾਦਵਰਾਜ ਯਾਦਵਵੰਸ਼ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਦਮਰਾਇ ੨.

ਯਾਦੋ. ਦੇਖੋ, ਯਾਦਵ.

ਯਾਦੋਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਯਾਦਵਰਾਜ.

ਯਾਦ੍ਰਿਸ਼. ਸੰ. ਯਾਦ੍ਰਸ਼. ਵਿ–ਯਾਦ੍ਰਿਕ. ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਉਹੋਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ.

ਯਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਮਨ. ਜਾਣਾ। ੨ ਹਮਲਾ. ਆਕ੍ਰਮਣ. ਧਾਵਾ। ੩ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਰਥ ਘੋੜਾ ਆਦਿ ਸਵਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਯਾ ਧਾ.

ਯਾਨਝਾ. ਵਿ–ਅਗਜਾਨ ਵਾਲਾ. ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਸਾਫਿਰ। ੩ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਯਾਨਝੀਏ ਕੈ ਘਰਿ ਗਾਵਣਾ. "ਇਆਨਝੀਏ, ਮਾਨੜਾ ਕਾਇ ਕਰੇਹਿ." ਜਿਸ ਧਾਰਣਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਵਿੱਚ–"ਮੈ ਮਨਿ ਤੇਰੀ ਟੇਕ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੈ.

ਯਾਨਾ
ਯਾਨੀ ਵਿ–ਅਨਜਾਨ. ਅਗਜਾਨੀ. ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ ਵਾਲੀ. "ਭਈ ਅਤਿ ਯਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੦੮) ੨ ਅ. يعنی ਵਜ–ਅਰਥਾਤ.ਗੋਯਾ ਕਿ.

ਯਾਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ. يافت ਵਿ–ਪਾਇਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਲੱਭਿਆ. "ਯਾਫਤਜ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ." ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ ਅਤੇ ਦੇਗ ਤੇਗ ਫ਼ਤਹ੍। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਪਤੀ. ਆਮਦਨੀ.

ਯਾਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ. يافتن ਕ੍ਰਿ–ਪਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਲੱਭਣਾ.

ਯਾਫ਼ਤਮ. ਫ਼ਾ. يافتم ਮੈ ਪਾਇਆ. ਮੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ (ਲੱਭਿਆ).

ਯਾਫ਼ਤੀ. ਫ਼ਾ. يافتی ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਯਾਬ. ਫ਼ਾ. یاب ਯਾਫ਼ਤਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਪਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ। ੨ ਵਿ–ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਕਾਮਯਾਬ। ੩ ਹਾਸਿਲ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਜੈਸੇ–ਕਮਯਾਬ, ਨਾਯਾਬ.

ਯਾਬਦ. ਫ਼ਾ. یابد ਪਾਉਂਦਾ (ਮਾਲੂਮ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲੱਭਦਾ ਹੈ.

ਯਾਬਿੰਦਹ. ਫ਼ਾ. یابندہ ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੱਭਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਯਾਬੂ. ਫ਼ਾ. یابو ਸੰਗਜਾ–ਟੱਟੂ. ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ ਘੋੜਾ.

ਯਾਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੨ ਦਿਨ ਅਥਵਾ ਰਾਤ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ। ੩ ਇੱਕ ਪਹਰ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੪ ਵਿ–ਯਮ ਦਾ. ਯਮ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਯਾਮਲ
ਯਾਮਲੰ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋੜਾ, ਯੁਗਲ। ੨ ਤੰਤ੍ਰ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਨਿੱਤਕਰਮ, ਜਤੋਤਿਸ਼ ਅਤੇ ਵਰਣ ਜਾਤਿ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਛੀ ਯਾਮਲ ਹਨ–ਆਦਿ ਯਾਮਲ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਯਾਮਲ, ਵਿਸ਼ਨੁਯਾਮਲ, ਰੁਦ੍ਰਯਾਮਲ, ਗਣੇਸ਼ਯਾਮਲ ਅਤੇ ਆਦਿਤ੍ਯਯਾਮਲ.

ਯਾਮਾਨੀ. ਵਿ–ਯਮਨ (ਯੂਨਾਨ) ਦੀ. "ਕਤਿਯਾ ਯਾਮਾਨੀ ਹਿੰਦਵੀ." (ਸਨਾਮਾ) ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਕੱਤੀ (ਤਲਵਾਰ).

ਯਾਮਿਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯਾਮ (ਪਹਰਾਂ) ਵਾਲੀ ਰਾਤ੍. ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਹਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਤ੍ਰਿਯਾਮਾ.

ਯਾਮੁਨ ਮੁਨਿ. ਵੈਸ਼ਨਵਮਤ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਚਾਰ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਨੁਜ.

ਯਾਰ. ਫ਼ਾ. یار ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ੍ਤ. * "ਯਾਰ ਵੇ, ਤੈ ਰਾਵਿਆ ਲਾਲਨ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸਹਾਇਕ। ੩ ਸਾਥੀ. ਸੰਗੀ.

ਯਾਰਖਾਨ. ਨਵਾਬ ਦੌਲਤਖ਼ਾਂ ਲੋਦੀ ਦਾ ਮੁਸਾਹਬ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਕਈ ਵਾਰ ਧਰਮਚਰਚਾ ਹੋਈ.

ਯਾਰ ਮੀਤ ਸਾਜਨ. ਵਿ–ਯਾਰ (ਸਹਾਇਕ) ਮੀਤ (ਮਿਤ੍) ਸਾਜਨ (ਸੁਜਨ) ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨੇਕ ਦੋਸ੍ਤ. "ਯਾਰ ਮੀਤ ਸੁਨਿ ਸਾਜਨਹੁ ! ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਛੂਟਨੁ ਨਾਹਿ." (ਬਾਵਨ)

ਯਾਰਵਲੀ. ਕੰਧਾਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪੀਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਹੋਇਆ.

ਯਾਰੜਾ. ਯਾਰ. ਮਿਤ੍ਰ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਯਾਰਾਂ. ਵਿ–ਗਿਆਰਾਂ. ਏਕਾਦਸ਼ (੧੧). ੨ ਮਿਤ੍ਰਾਂ. ਦੋਸਤਾਂ. ਜਿਵੇਂ–ਯਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹਾਰਾਂ. (ਲੋਕੋ)

ਯਾਰਾਨਹ
ਯਾਰਾਨਾ ਫ਼ਾ. یارانہ ਸੰਗਜਾ–ਯਾਰਪਨ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ.

ਯਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੋਸ੍ਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਰੀ ੩.

ਯਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਯਾਲੀ. ਅਜਾਪਾਲ (ਪਾਲੀ). ੨ ਯਾ–ਅਲੀ ! ਹੇ ਅ਼ਲੀ !

ਯਾਵਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੌਂ (ਯਵ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜੌਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ। ੩ ਲਾਖ ਦਾ ਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਕ.

ਯਾਵਤ. ਸੰ. ਯਾਵਤ੍. ਵਜ–ਜਿਤਨੇ ਮਾਪ ਵਾਲਾ. ਜਿਤਨਾ। ੨ ਸਾਰਾ. ਸਭ। ੩ ਜਬ ਤਕ. ਜਦ ਤੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਤ.

ਯਾਵਰ. ਫ਼ਾ. یار ਵਿ–ਸਹਾਇਕ. ਮਦਦਗਾਰ.

ਯਿਆ. ਸਰਵ–ਇਸ. "ਕਹਉ ਕਹਾ ਯਿਆ ਮਨ ਬਉਰੇ ਕਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਯੁ. ਸੰ. ਧਾ–ਜੋੜਨਾ (ਮਿਲਾਉਣਾ), ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਗੁੰਦਣਾ.

ਯੁਸ੍ਮ. ਸੰ. ਯੁਸ਼੍. ਧਾ–ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਚਾਕਰੀ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਯੋਖਿਤਾ.

ਯੁਸ੍ਮਦ
ਯੁਸ੍ਮਦੀਯ ਸੰ. ਯੁਸ਼੍ਮਦ੍. ਸਰਵ–ਮਧ੍ਯਮ ਪੁਰੁਸ਼. ਤੁਮ. ਤੁਸੀ। ੨ ਯੁਸ਼੍ਮਦੀਯ. ਆਪ ਦਾ. ਤੁਹਾਡਾ.

ਯੁਕੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਉਚਿਤ. ਮੁਨਾਸਿਬ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗੀ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਦੇ ਬਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਰਵਗਜਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ. ਯੁਕ੍-

* ਜਿਵੇਂ ਤੁਜ਼ਕ ਤ੍ਰਿਬਤਕੋਟਿ ਤੋਂ ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਸ਼ਬਦ ਬਣਗਿਆ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਸਟ ਪੰਚਾਯਤ ਕੋਟਿ ਤੋਂ ਛਪੰਜਾ ਕਰੋੜ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਭਾਵ ਹੈ–ਛਪੰਜਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੋਤਾਂ ਦੇ ਯਾਦਵ, ਅਰਥਾਤ ਸੂਰ ਵ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ.

* ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਯਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਰ ਅਤੇ ਜਾਰ ਜੀ ਥਾਂ ਯਾਰ, ਅਰਥ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖ, ਜਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਯੋਗੀ । ੫ ਦ੍ਵਿ. ਅੱਖਰ. ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਅੱਖਰ. ਦੁੱਤ.

ਜੁਕੁਯੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਯੁਕੁ ੪ ਅਤੇ ਯੁੰਜਾਨਯੋਗੀ.

ਯੁਕ੍ਤਿ. ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਨੁਮਾਨ । ੨ ਦਲੀਲ । ੩ ਮੇਲ. ਮਿਲਾਪ । ੪ ਯੋਗਤਾ । ੫ ਰੀਤਿ. ਢੰਗ । ੬ ਚਤੁਰਾਈ । ੭ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਚਤੁਰਾਈ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਥਵਾ ਛੁਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ "ਯੁਕ੍ਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਮਰਮ ਛੁਪਾਵੈ ਕਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੰਗਿ ਸੁਮਤਿ ਵਜਾਪਾਰ,
ਅਲੰਕਾਰ ਤਹਿਂ ਯੁਕ੍ਤਿ ਵਰ ਵਰਣਤ ਰਸਅਵਤਾਰ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪੁਤ੍ ਮਰਣ ਪੰਡਿਤ ਸੁਨਜੋ ਬਹੀ ਨੈਨ ਜਲਧਾਰ,
ਗੋਪਨ ਹਿਤ ਵੈਰਾਗ ਕੇ ਕਰੇ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰ.
ਪੰਡਿਤ ਨੈ ਇਹ ਜਾਣਕੈ ਕਿ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਨਾ ਜਾਣਨ, ਵੈਰਾਗਪੂਰਿਤ ਸ਼ਲੋਕ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਨੈ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਪੰਡਿਤ ਕੈਸਾ ਆਮਿਲ ਹੈ ਕਿ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਜਲਧਾਰਾ ਬਹਿ ਚਲੀ.

(ਅ) ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਕਰਨਾ, "ਯੁਕ੍ਤਿ" ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਜਹਾਂ ਹੈ ਯੁਕ੍ਤਿ ਉਕ੍ਤਿ ਕੀ ਬਾਤ,
ਹਰਿਵ੍ਜੈਸ਼ ਭੂਸ਼ਣ ਤਹਾਂ ਯੁਕ੍ਤਿ ਅਹੈ ਵਿਖ੍ਯਾਤ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜੌ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਜਾਇਆ,
ਤਉ ਆਨ ਬਾਟ ਕਾਹੇ ਨਹੀ ਆਇਆ ?
ਤੁਮ ਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਹਮ ਕਤ ਸੂਦ ?
ਹਮ ਕਤ ਲੋਹੂ, ਤੁਮ ਕਤ ਦੂਧ ?
(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਜੇਕਰਿ ਸੂਤਕੁ ਮੰਨੀਐ ਸਭਤੈ ਸੂਤਕੁ ਹੋਇ,
ਗੋਹੇ ਅਤੈ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀੜਾ ਹੋਇ,
ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ,
ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉ ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁਕੋਇ,
ਸੂਤਕੁ ਕਿਉਕਰਿ ਰਖੀਐ ? ਸੂਤਕੁ ਪਵੈ ਰਸੋਇ,

ਨਾਨਕ ਸੂਤਕੁ ਏਵ ਨ ਉਤਰੈ,
ਗਿਆਨੁ ਉਤਾਰੈ ਧੋਇ.
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨਗਨ ਫਿਰਤ ਜੌ ਪਾਈਐ ਜੋਗੁ,
ਬਨ ਕਾ ਮਿਰਗੁ ਮੁਕਤਿ ਸਭੁ ਹੋਗੁ, ×××
ਮੂੰਡ ਮੂੰਡਾਏ ਜੌ ਸਿਧਿ ਪਾਈ,
ਮੁਕਤੀ ਭੇਡ ਨ ਗਈਆ ਕਾਈ,
ਬਿੰਦੁ ਰਾਖਿ ਜੌ ਤਰੀਐ ਭਾਈ,
ਖੁਸਰੈ ਕਿਉ ਨ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ ?
(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਮਿਲੈ ਨ ਤੀਰਥਨ੍ਹਾਤਿਆਂ ਭੱਡਾਂ ਜਲਵਾਸੀ,
ਵਾਲ ਵਧਾਇਐ ਪਾਈਐ ਵਡ ਜਟਾਂ ਪਲਾਸੀ,
ਨੰਗੇ ਰਹਿਆਂ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਣ ਮਿਰਗ ਉਦਾਸੀ,
ਭਸਮ ਲਾਇ ਜੇ ਪਾਈਐ ਖਰ ਖੇਹ ਨਿਵਾਸੀ,
ਜੇ ਪਾਈਏ ਚੁਪਕੀਤਿਆਂ ਪਸੂਆਂ ਜੜ੍ ਹਾਸੀ,
ਵਿਣ ਗੁਰੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ,ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਖਲਾਸੀ.
(ਭਾਗੁ)

ਯੁਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋੜਾ. ਯੁਗਮ । ੨ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦਾ ਮਾਪ. ਦੋ ਗਜ਼. ੩ ਰਥ ਗੱਡੇ ਆਦਿ ਦਾ ਜੂਲਾ. ੪ ਸਤ੍ਯ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦ੍ਵਾਪਰ ਅਤੇ ਕਲਿ ਰੂਪ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮਾਂ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਯੁਗ ਦੇ ਆਰੰਭ ਦਾ ਸਮਾਂ "ਸੰਧ੍ਯਾ" ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ "ਸੰਧ੍ਯਾਂਸ਼" ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਰੇਕ ਯੁਗ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚੌਹਾਂ ਯੁਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੈ:–

(ੳ) ਕ੍ਰਿਤ ਅਥਵਾ ਸਤਯੁਗ	੪੦੦੦	
ਸੰਧ੍ਯਾ	੪੦੦	੪੮੦੦
ਸੰਧ੍ਯਾਂਸ਼	੪੦੦	
(ਅ) ਤ੍ਰੇਤਾ ਯੁਗ	੩੦੦੦	
ਸੰਧ੍ਯਾ	੩੦੦	੩੬੦੦
ਸੰਧ੍ਯਾਂਸ਼	੩੦੦	
(ੲ) ਦ੍ਵਾਪਰ ਯੁਗ	੨੦੦੦	
ਸੰਧ੍ਯਾ	੨੦੦	੨੪੦੦
ਸੰਧ੍ਯਾਂਸ਼	੨੦੦	
(ਸ) ਕਲਿਯੁਗ	੧੦੦੦	
ਸੰਧ੍ਯਾ	੧੦੦	੧੨੦੦
ਸੰਧ੍ਯਾਂਸ਼	੧੦੦	

ਇਹ ਭੀ ਮਾਲੂਮ ਰਹੇ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ੩੬੦ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਣਤੀ ਇਉਂ ਹੈ–

ਸਤਯੁਗ	੧੭੨੮੦੦੦
ਤ੍ਰੇਤਾ ਯੁਗ	੧੨੯੬੦੦੦
ਦ੍ਵਾਪਰ ਯੁਗ	੮੬੪੦੦੦
ਕਲਿਯੁਗ	੪੩੨੦੦੦
ਜੋੜ	੪੩੨੦੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ.

ਯੁਗਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚੌਕੜੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਹਾਯੁਗ" ਹੈ. ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਮਹਾਯੁਗ ਅਥਵਾ ੮੬੪੦੦੦੦੦੦ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ "ਕਲ੍ਪ" ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਤ ਤੇ ਦਿਨ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਯੁਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਪੁਰਾਣਾਂ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਵਨਚਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨੁਮਾਨ ਨੈ ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਵਾਲਮੀਕਿ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਹ ਹੈ:–

(ੳ) ਕ੍ਰਿਤਯੁਗ (ਸਤਯੁਗ) ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸਦਾ ਹੀ ਭਲੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਨਾ ਧਰਮ ਦੀ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਨਿ ਹੁੰਦੀ ਸੀ.ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਪੂਰੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਨਾ ਕੋਈ ਰੋਂਦਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਅਭਿਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਧੋਖਾ ਦੇਂਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਝਗੜਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਈਰਖਾ ਸੀ, ਨਾਂ ਕੋਈ ਸਖਤੀ ਕਰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਡਰਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਸਾੜਾ ਨਾ ਵੈਰ ਸੀ. ਹਰ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦੇ ਆਦਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਅਤੇ ਕਰਮ ਨਿਬਾਹੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਤਾਂ ਕਈ ਸਨ, ਪਰ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਧਰਮ ਸੀ.

(ਅ) ਤ੍ਰੇਤਾ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਯਗ੍ਯ ਆਦਿ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਧਰਮ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਘਟ ਗਿਆ. ਲੋਕ ਸੱਚ ਤਾਂ ਬੋਲਦੇ, ਪਰ ਕਈ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਬਲਿਦਾਨ ਅਤੇ ਹੋਮ ਪੂਜਨ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ. ਲੋਕ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕਾਮਨਾ ਰੱਖਕੇ ਭਗਤਿ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(ੲ) ਦ੍ਵਾਪਰ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਨੇਕੀ ਅੱਧੀ ਰਹਿਗਈ. ਵੇਦ ਚਾਰ ਹੋਗਏ. ਕਈ ਲੋਕ ਚਾਰ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ, ਕਈ ਤਿੰਨ, ਕਈ ਦੋ ਅਤੇ ਕਈ ਇੱਕ, ਅਤੇ ਕਈ ਇੱਕ ਭੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ. ਰਸਮਾਂ ਕਈ ਯੁਕਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈਆਂ. ਨੇਕੀ ਭੀ ਘਟ ਗਈ, ਤੇ ਝੂਠ ਭੀ ਕਈ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਏ. ਜਦ ਲੋਕ ਸਚਾਈ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਗਏ, ਤਾਂ ਕਈ ਵਸ੍ਤਾਧੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਅਤੇ ਉਪਾਧੀਆਂ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਗਈਆਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਪ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਤਪ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ. ਕਈ ਸੂਰਗਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖ ਲੈਣ ਲਈ ਯਗ੍ਯ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਬੁੱਧੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਲੀਨ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਚਲੀਗਈ.

(ਸ) ਜਦ ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭਲਾਈ ਕੇਵਲ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਰਹਿਗਈ.ਵੇਦਸ਼ਾਸਤ੍ ਦੇ ਨੇਮ, ਨੇਕੀ ਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਯਗ੍ਯ ਹੋਮ ਆਦਿਕ ਸਭ ਬੰਦ ਹੋਗਏ; ਮੁਸੀਬਤਾਂ, ਰੋਗ, ਥਕਾਣ, ਕ੍ਰੋਧ, ਸੰਤਾਪ, ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਡਰ ਨੈ ਆਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਲਿਆ.

ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ, ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਰਹਿਗਈ ਅਤੇ ਕਲਯੁਗ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਕੋਈ ਨੇਮ ਹੀ ਨਹੀਂ.

ਮਨੁ ਨੈ ਸਤਿਯੁਗ ਦੀ ਉਮਰ ੪੦੦, ਤ੍ਰੇਤਾ ਦੀ ੩੦੦, ਦ੍ਵਾਪਰ ਦੀ ੨੦੦ ਅਤੇ ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ੧੦੦ ਵਰ੍ਹਾ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੧,ਸ਼: ੮੩.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੈ ਯੁਗਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ* ਅਰ ਨਾ ਯੁਗਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ; ਕਿੰਤੂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਯੁਗ (ਸਮਾਂ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨੇਕ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਤਯੁਗ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਤਥਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨੀਚ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ,ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਲਿਯੁਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮਨੁ ਨੈ ਨੌਮੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ੩੦੧ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਯੁਗ ਦਾ ਕਾਰਣ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਨੈ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਯਥਾ–
"ਰਾਜਾ ਕਾਲਸ੍ਯ ਕਾਰਣਮ."

ਯੁਗ ਧਰਮ. ਚਾਰੇ ਯੁਗਾਂ ਦੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਧਰਮ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਧ੍ਯਾਨ, ਤ੍ਰੇਤਾ ਵਿੱਚ ਯਗ੍ਯ, ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿੱਚ ਪੂਜਨ ਅਤੇ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਹਰਿਨਾਮ ਕੀਰਤਨ.† ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰੇ ਯੁਗਾਂ ਦੇ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਤਪ, ਗ੍ਯਾਨ,ਯਗ੍ਯ ਅਤੇ ਦਾਨ.‡
"ਸਤਯੁਗਿ ਸਤੁ, ਤੇਤਾ ਜਗੀ, ਦੁਆਪਰਿ ਪੂਜਾਚਾਰ।
ਤੀਨੈ ਜੁਗਿ ਤੀਨੈ ਦਿੜੇ,ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਆਧਾਰ."
(ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਯੁਗਮ | **ਯੁਗਲ** ਸੰ. ਯੁਗ੍ਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋੜਾ। ੨ ਵਿ–ਦੋ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲਾ.

ਯੁਗਾਂਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਯੁਗ ਦਾ ਅੰਤ । ੨ ਪ੍ਰਲਯ. ਪਰਲੋਂ.

ਯੁਗਾਂਤ ਅਗਨਿ | **ਯੁਗਾਂਤਆਗ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਅਗਨਿ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਲਯ ਸਮੇਂ ਜਗਤ ਭਸਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਯੁਗਾਦਿ. ਯੁਗ ਦਾ ਮੁੱਢ. ਯੁਗ ਦੇ ਆਰੰਭ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯੁਗ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਵੇਲੇ.

ਯੁਜ. ਸੰ. ਯੁਜ੍. ਧਾ–ਥੰਨੂਣਾ, ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ, ਮਿਲਾਪ ਕਰਨਾ, ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ, ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਯਤਨ ਕਰਨਾ.

ਯੁੰਜਾਨਯੋਗੀ. ਸੰ.ਯੁਞ੍ਜਾਨਯੋਗਿਨ੍.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਯੋਗੀ. ਕਿਤਨੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਯੁਕ੍ਤਯੋਗੀ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸਾਧਨ ਦੇ ਸਰਵਗ੍ਯਤਾ ਹੈ,ਯਥਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਵਤਾਰ.ਅਰ ਯੁੰਜਾਨਯੋਗੀ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਬਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਰਵਗ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ.

ਯੁਤ. ਸੰ. ਯੁਤ . ਧਾ–ਚਮਕਣਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ). ੨ ਵਿ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਾਥ. ਸਹਿਤ.

ਯੁਧ. ਸੰ. ਯੁਧ੍. ਧਾ–ਜੰਗ ਕਰਨਾ, ਝਗੜਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਯੁੱਧ.

ਯੁਧਿਸਟਰ | **ਯੁਧਿਸਟ੍** | **ਯੁਧਿਸ੍ਠਰ** | **ਯੁਧਿਸ੍ਥਿਰ** ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸ੍ਥਿਰ (ਕ਼ਾਯਮ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪਾਂਡੁ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍, ਯੁਧਿਸ੍ਥਿਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ.

ਯੁੱਧ. ਸੰ. ਯੁਦ੍ਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਗ. ਲੜਾਈ. ਦੇਖੋ, ਯੁਧ ਧਾ.

ਯੁੱਧੰ. ਦੇਖੋ, ਯੁਸ਼ਮਦ.

ਯੁਵਕ. ਸੰ. ਜਵਾਨ. ਤਰੁਣ. ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ. Young.

ਯੁਵਤਿ | **ਯੁਵਤੀ** ਸੰ. ਜਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਮੁਟਿਆਰ.

ਯੁਵਨ. ਯੁਵਨ੍. ਤਰੁਣ. ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ. ਜੁਆਨ । ੨ ਜੁਆਨੀ.ਤਰੁਣਤਾ.

ਯੁਵਨਾਸ਼੍. ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਗੌਰੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੇਨਜਿਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਅਤੇ ਮਾਂਧਾਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਧਾਤਾ। ੨ ਰਾਮਾਯਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਦੁਮਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍। ੩ ਜੁਆਨ ਘੋੜਾ.

ਯੁਵਰਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੁਆਨ ਰਾਜਾ. ਵਲੀਅਹਿਦ.

---

* "ਸੋਈ ਚੰਦੁ ਚਡਹਿ ਸੇ ਤਾਰੇ, ਸੋਈ ਦਿਨੀਅਰੁ ਤਪਤ ਰਹੈ।
ਸਾ ਧਰਤੀ ਸਾ ਪਉਣੁ ਝੁਲਾਰੇ, ਜੁਗ ਜੀਅ ਖੇਲੈ ਥਾਵ ਕੈਸੇ?"
(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

† ਧ੍ਯਾਯਨ੍ਕ੍ਰੇ ਯਜ੍ਞੈਸ੍ਤ੍ਰੇਤਾਯਾਂ ਦ੍ਵਾਪਰੇ ਪਰਿਚਰ੍ਯਾਯਾਂ
ਯਦਾਪ੍ਨੋਤਿ ਤਦਾਪ੍ਨੋਤਿ ਕਲੌ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕੀਰ੍ਤਨਾਤ
(ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ. ਅੰਸ਼ ੬, ਅ: ੨)

‡ ਤਪ: ਪਰੰ ਕ੍ਰੁਤਯੁਗੇ ਤ੍ਰੇਤਾਯਾਂ ਜ੍ਞਾਨਮੁਚ੍ਯਤੇ
ਦ੍ਵਾਪਰੇ ਯਜ੍ਞਮੇਵਾਹੁਰ੍ਦਾਨਮੇਕੰ ਕਲੌਯੁਗੇ
(ਮਨੁ ਅ: ੧, ਸ਼: ੮੬ ਅਤੇ ਪਰਾਸ਼ਰ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਅ ੧, ਸ਼: ੨੩ ਅਤੇ ੨੪)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਟਿੱਕਾ. ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ। ੨ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਇਬ। ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਚੌਬੀਸਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਮਨ (ਉਪੇਂਦ੍ਰ) ਲਈ ਯੁਵਰਾਜ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੇਵਰਾਜ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ.

ਯੁਵਾ. ਵਿ–ਜਵਾਨੀ ਵਾਲਾ. ਤਰੁਣ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜਵਾਨੀ. ਤਰੁਣਤਾ.

ਯੂਸ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾਵ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਰਵਾ. ਰਸਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Juice.

ਯੂਸਫ਼. يوسف ਯੂਸੁਫ਼ (Joseph). ਇਹ ਯਅ਼ਕੂਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦਾ ਪੜੋਤਾ ਸੀ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਬਾਰਵੀਂ ਸੂਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਸਫ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਮਤੇਰ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਈਰਖਾ ਦੇ ਸਾੜੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ. ਇੱਕ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ ਉਸ ਪਾਸਦੀ ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ ਯੂਸਫ ਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਮਿਸਰ ਲੈਗਿਆ ਅਰ ਕਿਤਫ਼ੀਰ ਧਨੀ ਪਾਸ ਗੁਲਾਮ ਕਰਕੇ ਬੇਚ ਦਿੱਤਾ. ਕਿਤਫੀਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜ਼ੁਲੈਖ਼ਾਂ ਨੇ ਯੂਸਫ਼ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਅਯੋਗ ਸੰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਧਰਮੀ ਯੂਸਫ਼ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਜ਼ੁਲੈਖ਼ਾਂ ਨੇ ਰੰਜ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਪਤਿ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਯੂਸਫ਼ ਪਾਂਮਰ ਹੈ ਅਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਯੋਗ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਕੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਫਲ ਅਜੇਹਾ ਦੱਸਣਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਉਹ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਸੱਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ. ਦੈਵਯੋਗ ਨਾਲ ਮਿਸਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਕੋਈ ਠੀਕ ਨਾ ਦੱਸ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਯੂਸਫ਼ ਨੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਤਸੱਲੀ ਕੀਤੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਕੈਦ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਡਾਕੇ ਆਪਣਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਥਾਪਿਆ.

ਮਿਸਰਰਾਜ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੋਕੇ ਯੂਸਫ਼ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਦੁਰਭਿੱਖ (ਕ਼ਹਤ) ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਯੂਸਫ਼ ਦੇ ਭਾਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅੰਨ ਲੈਣ ਮਿਸਰ ਆਏ, ਤਦ ਯੂਸਫ਼ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ. ਅੰਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਭੀ ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ. ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਏ ਅਰ ਯੂਸਫ਼ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ. ਯੂਸਫ਼ ਨੇ ਉਦਾਰਭਾਵ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਾ ਕੀਤੇ, ਖ਼ੁਦਾ ਭੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰੇ. ਯੂਸਫ਼ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ੧੧੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ. "ਜਬੈ ਜ਼ੁਲੈਖਾਂ ਯੂਸਫਹਿ ਰੂਪ ਵਿਲੋਕਜੋ ਜਾਇ। ਬਸੁ ਅਸੁ ਦੈ ਤਾਂਕੋ ਤੁਰਤ ਲਿਯੋ ਸੁ ਮੋਲ ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੧)*

ਯੂਕ, **ਯੂਕਾ** } ਦੇਖੋ, ਜੂੰ ਅਤੇ ਜੂੰਕ। ੨ ਖਟਮਲ. ਕਟੂਆ. ਮਾਂਗਣੂ.

ਯੂਜ਼. ਫ਼ਾ يوز ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਤਾ. ਚਿਤ੍ਰਕ। ੨ ਤੁ. ਯੋਜ਼. ਸੌ. ਸ਼ਤ। ੩ ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਢੂੰਢਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ–ਦਰਯੂਜ਼। ੪ ਕ੍ਰਿ–ਢੂੰਡਣਾ. ਖੋਜਣਾ.

ਯੂਥ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾਵ. ਧਾ–ਮਾਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਯੁ ਧਾ. ਇੱਕ ਜਾਤ ਦਾ ਗਰੋਹ. ਸਜਾਤਿ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਝੁੰਡ. ਪੰਜਾਬੀ "ਜਥਾ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹੀ ਹੈ.

ਯੂਥਨਾਥ, **ਯੂਥਪ** } ਯੂਥ (ਗਰੋਹ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਟੋਲੀ ਦਾ ਪਤਿ.ਜਥੇਦਾਰ। ੨ ਜੰਗਲੀ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਸ੍ਤੀ. ਦੇਖੋ, ਯੁ ਧਾ.

ਯੂਨਾਨ, **ਯੂਨਾਨੀ** } ਦੇਖੋ, ਯਵਨ.

ਯੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਯਗਜ ਦਾ ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਕਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਯੁ ਧਾ। ੨ ਯਗਜ ਦਾ ਖੰਭਾ. ਥਮ੍ਹਲਾ। ੩ ਯਗਜ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰ ਬਣਾਇਆ ਥਮ੍ਹਲਾ (ਸ੍ਤੰਭ). ੪ ਕੀਰਤਿਸ੍ਤੰਭ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਸ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਮੁਨਾਰਾ.

ਯੂ.ਪੀ. United Provinces of Agra and Oudh. ਆਗਰੇ ਅਤੇ ਅਵਧ ਦੇ ਸੰਯੁਕ੍ਤ ਪ੍ਰਾਂਤ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਸੂਬਾ N. W. P. ਸੀ, ਪਰ ਜਦ ਸਨ ੧੯੦੧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਰਥ ਵੈਸ੍ਟ੍ਰਨ ਫ੍ਰਾਂਟੀਅਰ ਪ੍ਰਾਵਿੰਸ (N.W.F.P.) ਰੱਖਿਆ, ਤਾਂ ਝਮੇਲੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਥਾਪੀਗਈ. ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੦੭,੦੦੦ ਅਤੇ ਜਨ-ਸੰਖਜਾ ੪੫,੫੦੦,੦੦੦ ਹੈ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਪ੍ਰਯਾਗ ਲਖਨਊ ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਲਾਹਾਬਾਦ (ਪ੍ਰਯਾਗ) ਹੈ, ਪਰ ਅਵਧ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਖਨਊ ਭੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਯੇਹ. ਸਰਵ–ਇਹ. ਯਹ.

ਯੇਨ. ਜਿਸ ਕਰਕੇ। ੨ ਜਿਸ ਨੇ.

ਯੇਨਕੇਨ. ਜਿਸ ਕਿਸ ਤਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜੇਨ ਕੇਨ.

ਯੋਸਿਤਾ, **ਯੋਖਤ**, **ਯੋਖਤਾ**, **ਯੋਖਾ**, **ਯੋਖਿਤ**, **ਯੋਖਿਤਾ** } ਸੰ. ਯੋਸ਼ਿਤ੍–ਯੋਸ਼ਿਤਾ. ਯੁਸ਼ (ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਵਹੁਟੀ. ਭਾਰਯਾ. ਦੇਖੋ, ਯੁਸ਼ ਧਾ.

ਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਯੁਜ੍ ਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਯੋਗ. ਜੋੜ.ਮਿਲਾਪ। ੨ ਉਪਾਯ. ਜਤਨ। ੩ ਚਿੱਤ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦਾ ਰੋਕਣਾ. योगश्चित्तवृत्ति निरोधः (ਪਾਤੰਜਲ ਦਰਸ਼ਨ, ਪਾਦ ੧ ਸੂਤ੍ਰ ੨)* ਦੇਖੋ, ਸਹਜ ਜੋਗ ਅਤੇ ਜੋਗ।

੪ ਪਤੰਜਲਿ ਰਿਖਿ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਅੱਠ ਅੰਗ ਰੂਪ ਯੋਗਸਾਧਨ, ਜੋ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ। † ੫ ਯੁਕ੍ਤਿ. ਦਲੀਲ। ੬ ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਣਾ। ੭ ਜੋ ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ। ੮ ਦੇਹ (ਸ਼ਰੀਰ)ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ। ੯ ਨੁਸਖ਼ਾ। ੧੦ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ.

ਯੋਗਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, **ਯੋਗਸੂਤ੍ਰ** } ਪਤੰਜਲਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਯੋਗ-ਸਾਧਨ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸ਼੍ਟਾਂਗਯੋਗ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਪਾਤੰਜਲ ਦਸ਼ੰਨ. ਯੋਗ ਦਸ਼ੰਨ. ਇਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਚਾਰ ਪਾਦ ਵਿੱਚ ਹੈ–ਸਮਾਧੀ ਪਾਦ, ਸਾਧਨ ਪਾਦ, ਵਿਭੂਤੀ ਪਾਦ ਅਤੇ ਕੈਵਲਜ ਪਾਦ.ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਤ੍ਰ ੧੯੫ ਹਨ.

ਯੋਗਤਾ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗਜਤਾ.

ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਯੋਗਨਿਦ੍ਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮਾਧਿ. ਯੋਗਾਭਜਾਸ ਦੀ ਨੀਂਦ। ੨ ਮਹਾਮਾਯਾ, ਜੋ ਜਗਤ ਨੂੰ ਲਯ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਉਹ ਸ੍ਵਪਨ ਅਵਸਥਾ, ਜਦ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲਯ ਕਰਕੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚੰਡ" ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡ ੮.

ਯੋਗਮਾਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਗਤ ਰਚਣ ਵਾਲੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਦੁਰਗਾ. ਪਾਰਵਤੀ.

ਯੋਗਰਾਜ ਗੁੱਗਲ. ਇਸ ਦਵਾ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਹੈ:–ਸੁੰਢ, ਮਘਪਿੱਪਲ, ਚਵ, ਪਿੱਪਲਾ-ਮੂਲ, ਚਿੱਤੇ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਭੁੰਨੀਹੋਈ ਹਿੰਗ, ਸਰ੍ਹੋਂ, ਅਜਮੋਦ, ਕਾਲਾ ਜੀਰਾ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ, ਰੇਣੁਕਾ, ਇੰਦ੍ਰਜੌਂ, ਪਾਢਲ, ਬਾਇਬੜਿੰਗ, ਗਜਪਿੱਪਲ, ਕੜੂ, ਅਤੀਸ, ਭਰੰਗੀ, ਬਚ, ਮੂਰਵਾ, ਇਹ ਵੀਹ ਦਵਾਈਆਂ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੁਗੁਣਾ ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਲੈਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਕੁੱਟਕੇ ਬਰੀਕ ਚੂਰਣ ਬਣਾਉਣਾ. ਇਸ ਚੂਰਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁੱਗਲ ਲੈਕੇ ਖਰਲ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੀਹਣੀ. ਗੁੱਗਲ ਨੂੰ ਲੇਸਦਾਰ ਕਰਕੇ ਚੂਰਣ ਮਿਲਾ ਦੇਣਾ, ਫੇਰ ਬੰਗ, ਰੂਪਰਸ, ਨਾਗੇਸ਼੍ਵਰ, ਸਾਰ, ਅਭਰਕ, ਮੰਡੂਰ, ਸੰਦੂਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਭਸਮ ਚਾਰ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਲੈਕੇ ਗੁੱਗਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦੇਣੀ. ਜਦ ਸਭ ਚੀਜਾਂ ਇੱਕਜਾਨ ਹੋਜਾਣ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਚਿਕਨੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਰੱਖਣੀਆਂ.

ਇਹ ਯੋਗਰਾਜ ਗੁੱਗਲ–ਕੁਸ਼੍ਠ, ਬਵਾਸੀਰ, ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ, ਪ੍ਰਮੇਹ, ਸ਼ੂਲ, ਭਗੰਦਰ, ਖਾਂਸੀ, ਮਿਰਗੀ, ਮੰਦਾਗਨਿ, ਦਮਾ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਯੋਗਰੂਢ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਦੀ ਯੋਗ ਅਤੇ ਰੂਢ ਸ਼ਕਤਿ ਹੋਵੇ. ਅਵਯਵ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਯ ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲਾ. ਯੋਗ (ਅਵਯਵ) ਸ਼ਕਤਿ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਜਯ ਨਾਲ ਅਰਥ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਵੇ, ਜੈਸੇ–ਪੰਕਜ. ਪੰਕ (ਚਿੱਕੜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਰੂਢ (ਸਮੁਦਾਯ) ਸ਼ਕਤਿ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਬਿਨਾ ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਮੰਨਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਜੈਸੇ–ਪੰਕਜ. ਜੇ ਇੱਥੇ ਪੰਕ (ਚਿੱਕੜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਰਥ ਮੰਨੀਏ, ਤਦ ਡੀਲਾ ਧਾਨ ਆਦਿ ਅਨੰਤ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਕਜ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਕਮਲ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਪੰਕਜ ਸ਼ਬਦ ਯੋਗਰੂਢ ਹੈ.

ਯੋਗਾਸਨ. ਯੋਗਸਾਧਨਾ ਲਈ ਆਸਣ ਲਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਬੈਠਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ. ਇਹ ਪਸੂ ਪੰਖੀਆਂ ਦੀ ਬੈਠਕ ਤੋਂ ਲਏਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ–ਸਿੰਹਾਸਨ, ਮਯੂਰਾਸਨ, ਉਸ੍ਟ੍ਰਾਸਨ, ਮਕਰਾਸਨ, ਭੁਜੰਗਾਸਨ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਆਸਣ ੩.

ਯੋਗਾਰੂਢ. ਸੰ. ਉਹ ਯੋਗੀ, ਜੋ ਯੋਗ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਯੋਗਿਨੀ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਅਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਘੋਰ ਦੇਵੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਯੋਗਿਨੀਆਂ ਹਨ–ਮਾਜੰਨੀ, ਕਪੰਰਾ, ਤਿਲਕਾ, ਮਲਯਗੰਧਿਨੀ, ਕੌਮੁਦਿਕਾ,ਭੇਰੁੰਡਾ, ਨਾਯਕੀ ਅਤੇ ਜਯਾ.

ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਯੋਗਿਨੀਆਂ ਇਹ ਭੀ ਹਨ–ਸੰਕਟਾ, ਮੰਗਲਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਧਨਜਾ, ਭ੍ਰਾਮਰੀ, ਭਦ੍ਰਿਕਾ, ਉਲਕਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ.

ਕਾਲਿਕਾਪੁਰਾਣ ਦੇ ੫੨–੫੩ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਚੌਸਠ ਯੋਗਿਨੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:–ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਣੀ, ਚੰਡਿਕਾ, ਰੌਦ੍ਰੀ, ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ, ਕੌਮਾਰੀ, ਵੈਸ਼ਨਵੀ, ਦੁਗੰਾ, ਨਾਰਸਿੰਹੀ, ਕਾਲਿਕਾ, ਚਾਮੁੰਡਾ, ਸ਼ਿਵਦੂਤੀ, ਵਾਰਾਹੀ, ਕੌਸ਼ਿਕੀ, ਮਾਹੇਸ਼੍ਵਰੀ, ਸ਼ਾਂਕਰੀ, ਜਯੰਤੀ, ਸਵੰਮੰਗਲਾ, ਕਾਲੀ, ਕਪਾਲਿਨੀ, ਮੇਘਾ, ਸ਼ਿਵਾ, ਸ਼ਾਕੰਭਰੀ, ਭੀਮਾ, ਸ਼ਾਂਤਾ, ਭ੍ਰਾਮਰੀ, ਰੁਦ੍ਰਾਣੀ, ਅੰਬਿਕਾ, ਕਮਾ, ਧਾਤ੍ਰੀ, ਸ੍ਵਾਹਾ, ਸ੍ਵਧਾ, ਅਪਣੀ, ਮਹੋਦਰੀ, ਘੋਰਰੂਪਾ, ਮਹਾਕਾਲੀ, ਭਦ੍ਰਕਾਲੀ, ਭਯੰਕਰੀ, ਕੇਮੰਕਰੀ, ਉਗ੍ਰਚੰਡਾ, ਚੰਡੋਗ੍ਰਾ, ਚੰਡਨਾਯਿਕਾ, ਚੰਡਾ, ਚੰਡਵਤੀ, ਚੰਡੀ, ਮਹਾਮੋਹਾ,ਪ੍ਰਿਯੰਕਰੀ,ਬਲਵਿਕਾਰਿਣੀ, ਬਲਪ੍ਰਮਥਿਨੀ, ਮਨੋਨਮਥਿਨੀ, ਸਵੰਭੂਤਿਦਾਯਿਨੀ, ਉਮਾ, ਤਾਰਾ, ਮਾਤ੍ਰਿਕਾ, ਮਹਾਨਿਦ੍ਰਾ, ਵਿਜਯਾ, ਜਯਾ, ਸ਼ੈਲਪੁਤ੍ਰੀ, ਚੰਡਘੰਟਾ,ਸ੍ਕੰਦਮਾਤਾ,ਕਾਲਰਾਤ੍ਰਿ,ਚੰਡਿਕਾ,ਕੂਸ਼੍ਮਾਂਡੀ, ਕਾਤਜਾਯਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਗੌਰੀ.

ਵ੍ਰਿਹੱਨੰਦਿਕੇਸ਼੍ਵਰ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਚੌਸਠ ਯੋਗਿਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕਾਲਿਕਾਪੁਰਾਣ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਵੱਧ ਘੱਟ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਅਠਸਠ ਯੋਗਿਨੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ ਚਾਰ। ੨ ਯੋਗਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਹਾੜ ਬਦੀ ੧੧.

ਯੋਗਿਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗੀਸ਼੍ਵਰ.

ਯੋਗੀ. ਸੰ. योगिन्. ਵਿ–ਯੋਗ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਯੁਜ ਧਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਮਨ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਗੋਰਖਪੰਥੀ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ.ਦੇਖੋ, ਜੋਗੀ ੩ ਅਤੇ ਬਾਰਹ ੨.

ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪੰਥ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ੨.

ਯੋਗੀਸ਼, **ਯੋਗੀਸ਼੍ਵਰ**, **ਯੋਗੀਂਦ੍ਰ** } ਵਿ–ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਯੋਗਿਰਾਜ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ। ੩ ਯਾਗਜਵਲਕਜ

---

* ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਹੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਰ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਯੂਸਫ ਦੇ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆ, ਫੇਰ ਆਪ ਹੀ ਕੱਢਕੇ ਸੁਦਾਗਰਾਂ ਪਾਸ ਵੇਚਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਦਾਗਰਾਂ ਨੇ ਮਿਸਰ ਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ Potiphar ਪਾਸ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ.

* ਦੇਖੋ, ਦਕਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੭, ਸ਼: ੧੬.

† यम नियमासन प्राणायाम प्रत्याहार धारणा ध्यान समाधयोऽष्टावङ्गानि.
(ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ, ਸਾਧਨਪਾਦ, ਸੂਤ੍ਰ ੨੯)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਯੋਗੇਸ਼ੁਰ ਯੋਗੇਂਦ੍ਰ ਮੁਨੀ। ੪ ਗੋਰਖਨਾਥ। ੫ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ.

ਯੋਗ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਯੋਗ (ਸੰਬੰਧ) ਲਾਇਕ। ੨ ਉਚਿਤ. ਮੁਨਾਸਿਬ। ੩ ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ। ੪ ਲਾਇਕ. ਨਿਪੁਣ। ੫ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ.

ਯੋਗ੍ਯਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਇਕਪੁਣਾ. ਲਿਆਕਤ। ੨ ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ। ੩ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਬੋਧ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਅਰਥਾਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਅਤੇ ਅਯੋਗ੍ਯਤਾ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ.

ਯੋਜਕ. ਸੰ. ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਅਵ੍ਯਯ,ਅਤੇ, ਅਰੁ, ਔਰ, ਜਾਂ, ਤਾਂ ਆਦਿ. Conjunction.

ਯੋਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰਯੋਗ. ਮੇਲ. ਦੇਖੋ, ਯੁਜ ਧਾ। ੨ ਚਾਰ ਕੋਸ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨ ਦਾ ਮੂਲ ਜੋਤਣਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਬੈਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜੋਤ ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਗੱਡਾ ਲੈਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਤਨੀ ਲੰਬਾਈ "ਯੋਜਨ" ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਕੋਹ ਅਤੇ ਯੋਜਨ ਦੇ ਭੇਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਮਰਾਧ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੌਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਹੱਥ (ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਗਜ) ਦਾ ਯੋਜਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਲੀਲਾਵਤੀ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀ ਹਜਾਰ ਹੱਥ ਦਾ ਯੋਜਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ੧੬ ਲੀ (li), ੩੦ ਲੀ ਅਤੇ ੪੦ ਲੀ ਦਾ ਯੋਜਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. (ਕਨਿੰਗਮ (Sir A. Cunningham) ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ੬ ਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ).

ਯੋਜਨਗੀਧਾ. ਦੇਖੋ, ਸਤ੍ਯਵਤੀ.

ਯੋਜਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਯੁਜ ਧਾ। ੨ ਜੋੜ. ਮੀਜ਼ਾਨ। ੩ ਵਰਤੋਂ. ਇਸ੍ਤੇਮਾਲ। ੪ ਬਣਾਉਟ. ਰਚਨਾ। ੫ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਯੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਯੋਧਾ. ਦੇਖੋ, ਯੁਧ ਧਾ.

ਯੋਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੁੱਧ. ਲੜਾਈ. ਜੰਗ। ੨ ਯੁੱਧ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਯੁਧ ਧਾ.

ਯੋਧਾ. ਸੰ. ਯੋਦ੍ਰ੍–ਯੋਧ੍ਰਿ . ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੜਾਕਾ ਵੀਰ.

ਯੋਧਾਬਾਈ. ਜੋਧਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਮਾਲਦੇਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਕਬਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸਨ ੧੫੬੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸਲੀਮ (ਜਹਾਂਗੀਰ) ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ। ੨ ਜੋਧਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਸਨ ੧੫੮੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਲਮਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ। ੩ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਾਯਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ,ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਹੋਈ.

ਯੋਧ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਾਇਕ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰੀਏ। ੨ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਯੁੱਧ ਕਰੀਏ.

ਯੋਨਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਕਰ. ਕਾਨ. ਖਾਨਿ. ਖਾਣਿ। ੨ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੩ ਭਗ। ੪ ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਯੁ ਧਾ। ੫ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਉਤਪੱਤਿਸ੍ਥਾਨ. ਅੰਡਜ, ਸ੍ਵੇਦਜ, ਉਦ੍ਭਿੱਜ ਅਤੇ ਜਰਾਯੁਜ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਯੋਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਭੇਦ ਹੋਗਏ ਹਨ.

ਯੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਉਂ. ਇਸ ਤਰਾਂ. ਐਸੇ. ਐਦਾਂ. ਇੱਕੁਰ. ਐਂ.

ਯੌਗਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਦੇਵੇ, ਜੈਸੇ–ਪਾਚਕ. ਜੋ ਪਾਚਨ ਕਰੇ, ਉਹ ਪਾਚਕ (ਲਾਂਗਰੀ).

ਯੌਮ. ਅ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਨ. ਅੱਠ ਪਹਰ ਦਾ ਸਮਾਂ.

ਯੌਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਯੁਵਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਾਰੁਣ੍ਯ. ਜਵਾਨੀ.

ਯੰਗੜਾ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗਨਿਦ੍ਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੰਗੜਾ.

ਯੰਤ੍ਰ. ਸੰ. ਯਨ੍ਤ੍ . ਧਾ–ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣਾ, ਸਿਕੋੜਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਲ. ਮਸ਼ੀਨ। ੩ ਬਾਜਾ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੫ ਜਿੰਦਾ. ਤਾਲਾ। ੬ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤਾ ਗ੍ਰਹ ਆਦਿ ਦਾ ਲੀਕਾਂ ਖਿੱਚਕੇ ਬਣਾਇਆ,ਗੋਲ ਚੁਕੋਣਾ ਅੱਠ ਪਹਿਲੂ ਆਦਿ ਘੇਰਾ. ਜਿਵੇਂ–ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ ਦਾ ਬਾਰਾਂ ਖਾਨੇ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਯੰਤ੍ਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਖਣਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੩ ਨਿਯਮ. ਨੇਮ.

ਯੰਤ੍ਰਣਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਇੱਛਾਨੁਸਾਰ ਚਲਾਉਣਾ। ੩ ਦੁੱਖ. ਪੀੜ.

ਯੰਤ੍ਰਾਲਯ. ਯੰਤ੍ਰ (ਕਲ–ਮਸ਼ੀਨ) ਆਲਯ (ਘਰ). ਉਹ ਮਕਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲਾਂ ਹੋਣ। ੨ ਛਾਪੇਖਾਨਾ. ਪ੍ਰੈਸ (press).

ਯੰਤ੍ਰਿ ਯੰਤ੍ਰੀ ਸੰ. ਧਨ੍ਵਿਨ੍. ਵਿ–ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਕਲ (ਮਸ਼ੀਨ) ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੬ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ .ਤਿਥਿ ਵਾਰ ਨਛਤ੍ਰ ਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਪਤ੍ਰੀ.

ਰ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਬਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਮੁਖ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ "ਰ" ਲੱਲੇ ਅਤੇ ੜਾੜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰ, ਬੇਰਾ, ਬੇਰੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ। ੩ ਕਾਮ ਦਾ ਸੰਤਾਪ। ੪ ਦਾਨ। ੫ ਰਗੜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ। ੬ ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉਗ੍ਰ.

ਰਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੌ. ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਦੇਖੋ, ਰੀ ਧਾ. ਸੰ. ਰਯ. ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਜਨੁ ਭਾਰ ਦਯੋ ਜਲ ਕੋ ਛਲਕੈ ਰਉ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਨਦੀ। ੩ ਸੰ. ਰਵ. ਸ਼ਬਦ. ਆਵਾਜ਼. ਉੱਚਾਰਣ. "ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਰਉ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) "ਰਾਮ ਰਉ ਨਿਤ ਨੀਤਿ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਫ਼ਾ [illegible] ਰੂ. ਚੇਹਰਾ। ੫ ਅਭਿਲਾਖਾ. ਇੱਛਾ. "ਏਨ੍ਹੀ ਢੁਲੀ ਰਉ ਕਰੇ,ਅਵਰ ਕਿ ਚੁਣੀਅਹਿ ਭਾਲ ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੬ ਫ਼ਾ [illegible] ਰੌ. ਵਿ–ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਗਮਨ ਕਰਤਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਪੋਸ਼ਰੌ.

ਰਉਸ. ਦੇਖੋ, ਰਵਸ.

ਰਉਹਣਾਯ ਰਉਹਣੇਯ ਸੰ. ਰੌਹਿਣੇਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਹਿਣੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਬਲਰਾਮ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭ੍ਰਾਈ. "ਰਉਹਣਾਯ ਮੁਸਲੀ ਹਲੀ ਰੇਵਤੀਸ ਬਲਰਾਮ." (ਸਨਾਮਾ) ਰੌਹਿਣੇਯ, ਮੁਸ਼ਲੀ, ਹਲੀ, ਰੇਵਤੀਸ਼, ਬਲਰਾਮ; ਇਹ ਬਲਭਦ੍ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ.

ਰਉਣ. ਸੰ. ਰਮਣ. ਪਤਿ. ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਸਗਲ ਰਉਣ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਵਣ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰੌਣ.

ਰਉਣਕ. ਦੇਖੋ, ਰੌਨਕ.

ਰਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਉਣੀ ਅਤੇ ਰੌਣੀ.

ਰਉਦਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੌਦੇਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. ਧਨੁਖ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਰਉਦਾ.

ਰਉਦਾ. ਫ਼ਾ [illegible] ਰੂਦਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੰਦ. ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਤੰਦ ਦੀ ਤਾਰ। ੨ ਕਮਾਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੌਦਾ (ਤੰਦ) ਲਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਰਉਂਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਵਣ ਕਰਦਾ. ਬੋਲਦਾ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਾ। ੨ ਰਮਣ ਕਰਦਾ. ਭੋਗਦਾ. ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ.

ਰਉਰ ਰਉਰਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੌਲਾ. ਸ਼ੋਰ. ਦੇਖੋ, ਰਵ. "ਰਉਰ ਪਰਾ ਸਗਰੇ ਪੁਰ ਮਾਹੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰਉੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੜਾ. ਮੈਦਾਨ। ੨ ਕੱਲਰ. ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਨਾ ਉਗੇ। ੩ ਗੁਰੂ ਕੀ ਰਉੜ. ਦੇਖੋ, ਪੁੱਕੇਵਾਲੀ ਅਤੇ ਰੌੜ.

ਰਅ੍ਹਨਾ. ਅ [illegible] ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਖੂਬਸੂਰਤ. ਸੋਹਣਾ.

ਰਈ. ਰਹੀ. ਹੋਈ. ਭਈ. "ਮੋਦ ਮਹਾਂ ਮਨ ਮਾਹਿ ਰਈ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਹਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰੈ.

ਰਈਅਤ ਰਈਅਤਿ ਅ [illegible] ਰਈਯਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਜਾ. "ਰਈਅਤਿ ਬਸਨ ਨ ਦੇਹੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) "ਰਈਅਤਿ ਰਾਜੇ ਦੁਰਮਤਿ ਦੋਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਰਈਸ. ਅ [illegible] ਰਿਆਸਤ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਾਜਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ.

ਰਏ. ਸੰ. ਰਯਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ. ਨਿਧਿ. "ਰਸ ਰੂਪ ਰਏ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ)

ਰਸ. ਸੰ. ਰਸ੍. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਸ੍ਵਾਦ ਲੈਣਾ (ਚੱਖਣਾ), ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਮਿਠਾਸ ਆਦਿ ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਖਟਰਸ. "ਰਸ ਭੋਗਹਿ ਖੁਸੀਆ ਕਰਹਿ, ਮਾਣਹਿ ਰੰਗ ਅਪਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਅੰਨ ਆਦਿ ਖਾਧੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਪੁਸ੍ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਧਾਤੁ ਹੈ। ੪ ਫੁੱਲ ਦੀ ਮਿਠਾਸ. ਮਧੁ। ੫ ਵੀਰਯ. ਮਨੀ। ੬ ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ. "ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ, ਤਾਕੈ ਰਸ ਲਪਟਾਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੭ ਪਾਰਾ। ੮ ਜਲ. "ਅਗਨਿ ਰਸ ਸੋਖੈ."(ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੯ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਭਾਵ, ਜੋ ਕਾਵ੍ਯ ਪੜ੍ਹਨ, ਸੁਣਨ ਅਥਵਾ ਨਾਟਕ ਆਦਿ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਰਸ ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਨੰਤ ਬੀਠਲ, ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਧਿਆਇਣਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਰਤਿ, ਹਾਸ, ਸ਼ੋਕ, ਕ੍ਰੋਧ, ਉਤਸਾਹ,ਭਯ, ਨਿੰਦਾ, ਆਸ਼ਚਰਯ ਅਤੇ ਨਿਰਵੇਦ ਸਥਾਈਭਾਵਾਂ ਦੀ ਪਰਿਪੱਕ ਅਵਸਥਾ ਹੀ ਨੌ ਰਸ–ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ, ਹਾਸ੍ਯ, ਕਰੁਣ, ਰੌਦ੍, ਵੀਰ, ਭਯਾਨਕ, ਬੀਭਤਸ, ਅਦਭੁਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਦੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ੧੪ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਇੱਥੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਖਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ–

(ੳ) ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ.

"ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ ਸਭੈਕਿਛੁ ਸਾਜਿਆ। ਸੋਲਹ ਕੀਏ ਸੀਗਾਰ ਕਿ ਅੰਜਨੁ ਪਾਜਿਆ." (ਢੁਨਹੇ ਮ: ੫)

(ਅ) ਹਾਸ੍ਯ. "ਮੋਰ ਮੋਰ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਲਾਡੁ ਧਰਿ, ਪੋਖਤ ਹੀ ਜਮਰਾਉ ਹਸੈ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)

ਜਦ ਮਾਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾਕੇ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ, ਮੇਰਾ ਲਾਲ, ਮੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਆਖਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਯਮਰਾਜ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੇ ਹਾਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਸੀਸ ਦੁਮਾਲਾ ਧਰੇ ਸੁਰਮਈ ਕੰਧੇ ਮੋਟਾ ਸੋਟਾ ਹੈ,
ਮਸਤਾਨੇ ਪਟ ਕਮਰਕਸੇ ਯੁਤ ਸਜਨੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕਛੋਟਾ ਹੈ,
ਫਤੇਸਿੰਘ ਕੋ ਪਿਖ ਸਰੂਪ ਅਸ
ਕਲਗੀਧਰ ਬਿਕਸਾਵਤ ਹੈਂ,
ਸਿੰਘਸਮਾਜ ਕਵੀਗਣ ਹੱਸ ਹੱਸ
ਲੋਟਪੋਟ ਹ੍ਵੈਜਾਵਤ ਹੈਂ.

(ਦ) ਕਰੁਣਾ.

"ਜਿਨਿ ਸਿਰਿ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਂਗੀ ਪਾਇ ਸੰਧੂਰੁ,
ਸੋ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨਿ, ਗਲ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ਧੂੜਿ,
ਮਹਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ,
ਹੁਣਿ ਬਹਣਿ ਨ ਮਿਲਨਿ ਹਦੂਰਿ."
(ਆਸਾ ਅ: ਮ:੧)

"ਦੇਹੁਰੀ ਬੈਠੀ ਮਾਤਾ ਰੋਵੈ ਖਟੀਆ ਲੈਗਏ ਭਾਈ,
ਲਟ ਛਿਟਕਾਏ ਤਿਰੀਆ ਰੋਵੈ ਹੰਸੁ ਇਕੇਲਾ ਜਾਈ."
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਸ) ਰੋਦ੍. "ਜਾ ਤੁਧ ਭਾਵਹਿ ਤੇਰਾ ਵਗਾਵਹਿ ਸਿਰ ਮੁੰਡੀ ਕਟਿਜਾਵਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

(ਹ) ਵੀਰ. "ਰਣੁ ਦੇਖਿ ਸੂਰੇ ਚਿਤ ਉਲਾਸ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

"ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਾਜਿਓ ਪਰਿਓ ਨੀਸਾਨੈ ਘਾਉ,
ਖੇਤੁ ਜੁ ਮਾਂਡਿਓ ਸੂਰਮਾ ਅਬ ਜੂਝਨ ਕੋ ਦਾਉ,
ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤੁ,
ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ."
(ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਦੇਖੋ, ਵੀਰ ੭.

(ਕ) ਭਯਾਨਕ. "ਲਟ ਛੂਟੀ ਵਰਤੈ ਬਿਕਰਾਲ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

(ਖ) ਬੀਭਤਸ. "ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਰਕਤ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

(ਗ) ਅਦਭੁਤ. "ਇਕਿ ਬਿਨਸੈ ਇਕ ਅਸਥਿਰੁ ਮਾਨੈ ਅਚਰਜੁ ਲਖਿਓ ਨ ਜਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੯)

(ਘ) ਸ਼ਾਂਤ.

"ਕਹਾ ਮਨ, ਬਿਖਿਆ ਸਿਉ ਲਪਟਾਹੀ ?
ਯਾ ਜਗ ਮੈ ਕੋਊ ਰਹਨੁ ਨ ਪਾਵੈ
ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਹੀ.
ਕਾਂਕੋ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸੰਪਤਿ ਕਾਂਕੀ
ਕਾ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਲਗਾਹੀ ?
ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੈ
ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕੀ ਛਾਹੀ.
ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਸਰਣਿ ਸੰਤਨ ਗਹੁ
ਮੁਕਤਿ ਹੋਹਿ ਛਿਨ ਮਾਹੀ.
ਜਨ ਨਾਨਕ ਭਗਵੰਤ ਭਜਨ ਬਿਨੁ
ਸੁਖੁ ਸੁਪਨੈ ਭੀ ਨਾਹੀ."
(ਸਾਰ ਮ: ੯)

ਭਕ੍ਤਿਮਤ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਂਡਿਲ੍ਯ ਰਿਖੀ ਆਦਿ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਰਸ ਮੰਨਦੇ ਹਨ–ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ, ਸ਼ਾਂਤ, ਵਾਤ੍ਸਲ੍ਯ ਦਾਸ੍ਯ ਅਤੇ ਸਖ੍ਯ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਉੱਪਰ ਆਗਏ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਇਹ ਹਨ–

ਵਾਤ੍ਸਲ੍ਯ–"ਭਗਤਿਵਛਲੁ ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ ਹਰਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)
"ਭੁਵਖੰਡਨ ਦੁਖਭੰਜਨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਭਗਤਿਵਛਲ ਨਿਰੈਕਾਰੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)
"ਹਮਰੇ ਪਿਤਾ ਗੋਪਾਲ ਦਇਆਲ । ਜਿਉ ਰਾਖੈ ਮਹਤਾਰੀ ਬਾਰਿਕ ਕਉ,ਤੈਸੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਲ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਦਾਸ੍ਯ–"ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲਾ,ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)
"ਨਾਨਕ ਗਰੀਬ ਬੰਦਾ ਜਨ ਤੇਰਾ । ਰਾਖਿਲੇਹਿ ਸਾਹਿਬੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)
"ਦਾਸ ਦਾਸ ਕੋ ਦਾਸਰਾ ਨਾਨਕ ਕਰਿਲੇਹ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਸਖ੍ਯ–"ਅਪਨਾ ਮੀਤੁ ਸੁਆਮੀ ਗਾਈਐ । ਆਸ ਨ ਅਵਰ ਕਾਹੂ ਕੀ ਕੀਜੈ, ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮੀਤੁ । ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੀਤੁ."(ਗਉ ਮ:੫)
"ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਸਮਰਥ ਪੁਰਖੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੧੦ ਭੋਗਣ ਦਾ ਆਨੰਦ. ਮਜ਼ਾ। ੧੧ ਤਤ੍ਵ. ਸਾਰ. "ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਮੀਠੇ ਰਸ ਦੀਖ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੧੨ ਅਸਰ. ਪ੍ਰਭਾਵ. "ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ ਰਸ ਕਬਹੂ ਨ ਤੂਟੈ ਤਾਪ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)
"ਸੋਹਾਗਨਿ ਭਵਨ ਤ੍ਰੈ ਲੀਆ । ਦਸਅਠ ਪੁਰਾਣ ਤੀਰਥਿ ਰਸ ਕੀਆ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੧੩ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਤਾਤਪਰਯ. "ਗਿਆਨੁ ਗਿਆਨੁ ਕਥੈ ਸਭੁ ਕੋਈ। ਬਿਨੁ ਰਸ ਰਾਤੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ."(ਬਿਲਾ ਅ: ਮ:੧)
"ਦੀਪਕ ਰਸ ਤੇਲੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਗ੍ਯਾਨ ਦੀਪਕ, ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿਚਾਰਰੂਪ ਤੇਲ। ੧੪ ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ। ੧੫ ਅੰਨ। ੧੬ ਛੀ ਸੰਖ੍ਯਾਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਸਨਾ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਯੋਗ ਛੀ ਰਸ ਹਨ। ੧੭ ਨੌ ਸੰਖ੍ਯਾਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਨੌ ਰਸ ਹਨ। ੧੮ ਫ਼ਾ ਰਸ ਵਿ–ਪਹੁਚਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਦੂਰਰਸ, ਦਾਦਰਸ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਰਸੀਦਨ.

ਰਸਉਲੀ. ਦੇਖੋ, ਰਸੌਲੀ.

ਰਸਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫਟਕੜੀ। ੨ ਫ਼ਾ ਰਸ਼ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੀਸ. ਦੂਜੇ ਜੇਹਾ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਸਿਕ.

ਰਸਕਸ, ਰਸਕਸੁ ਕਸ਼ਾਯ ਆਦਿ ਖਟ ਰਸ. "ਰਸਕਸ ਖਾਏ ਪਿੰਡ ਵਧਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਕਸ਼ਜ ਰਸ. ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਰਸ। ੩ ਕਸ਼ਜ (ਸ਼ਰਾਬ) ਅਤੇ ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਰਸੁ ਕਸੁ.

ਰਸਕਪੂਰ. ਸੰ. ਰਸਕਪੂੰਰ.ਰਸ (ਪਾਰੇ) ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਕਪੂਰ ਜੇਹਾ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਦੱਦ (ਧਦ੍) ਆਤਸ਼ਕ ਆਦਿ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. Sublimate of mercury. "ਰਸਾਯਣਸਾਰ" ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ–

ਲਾਲ ਇੱਟ ਦਾ ਖੋਰਾ, ਸੁਹਿਨਾ, ਗੇਰੂ, ਫਟਕੜੀ ਖੜੀਆ ਮਿੱਟੀ, ਸੇਂਧਾ ਲੂਣ, ਖਾਰਾ ਲੂਣ, ਵਰਮੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ, ਬਰਤਨ ਰੰਗਣ ਦੀ ਲਾਲ ਮਿੱਟੀ. ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੇ ਲੈਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਿੰਗਰਫ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਾਰਾ ਲੈਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਖਰਲ ਕਰਨਾ. ਫੇਰ ਸਭ ਨੂੰ ਦੋ ਪਿਆਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਪੁਟ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਬਰਾਬਰ ਅੱਗ ਮਚਾਉਣੀ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਹ ਰਸ ਸਿੱਧ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਰਸਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਸ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ. ਆਨੰਦ ਲੈਕੇ. "ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰਮਤਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਰਸਗ. ਦੇਖੋ, ਰਸਗਜ.

ਰਸਗਾ. ਦੇਖੋ, ਰਸਗਜਾ.

ਰਸਗੇ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਰਸਗਜੇ ! ਹੇ ਰਸ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਏ ! "ਹੇ ਜਿਹਬੇ ਰਸਗੇ."(ਸਹਸ ਮ:੫)

ਰਸਗਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਸ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਤਾ.

ਰਸਗਜਾ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਸ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਸ ਜਾਣੀਏ. ਜੀਭ. ਰਸਨਾ। ੨ ਵਿ–ਰਸ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ.

ਰਸਜ. ਸੰ. ਰਸੋਂਤ. ਦੇਖੋ, ਰਸੋਂਤ। ੨ ਗੁੜ। ੩ ਰਸਜ ਸ਼ਬਦ ਜਲਜ ਦਾ ਭੀ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਸ ੮.

ਰਸਟਰੀ. ਸੰ. ਰਾਸ੍ਟ੍ਰੀ. ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਰਾਣੀ. "ਰਸਟਰੀ ਕਾਮਰੂਪਾ ਕੁਮਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਰਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਸ ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ. "ਭਉ ਬਿਨਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੈ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਰਸ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਫਿਰਿ ਹਰਿਆ ਹੋਆ ਰਸਿਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਅੰਕੁਰਿਤ ਹੋਣਾ. ਸ਼ਿਗੂਫਾ ਨਿਕਲਨਾ.

ਰਸਤ. ਦੇਖੋ, ਰਸਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਸਤਨ.

ਰਸਤਖ਼ੇਜ਼. ਫ਼ਾ ਰਸ੍ਤ ਖ਼ੇਜ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਠ ਖੜਾ ਹੋਣਾ. ਕ਼ਯਾਮਤ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਰਦੇ ਕ਼ਬਰਾਂ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਨੱਠਣਗੇ.

ਰਸਤਨ. ਫ਼ਾ ਰਸ੍ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਛੁੱਟਣਾ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ.

ਰਸਤਾ. ਫ਼ਾ ਰਾਸ੍ਤਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਰਗ. ਰਾਹ. ਸੰ. ਰਥਜਾ.

ਰਸਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਸ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ। ੩ ਫ਼ਾ ਰਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹੁਚਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਭਾਵ–ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ.

ਰਸਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਸਨਾ,ਜੀਭ. "ਰਾਮ ਰਸਨ ਵਖਾਣੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਸਨ ਆਰਾਧੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ–ਬਚਨ. ਵਾਕ੍ਯ. "ਸੰਤ ਰਸਨ ਕਉ ਬਸਹੀਅਉ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਰਸਾਂ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੪ ਸੰ. ਰਸ਼ਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੱਸੀ. ਰੱਸਾ. "ਬਾਂਧ ਰਸਨ ਤਾਂਸੋਂ ਇਕ ਲਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੦) ਫ਼ਾ ਰਸਨ । ੫ ਰਸ–ਸਾਨਾ. ਰਸ ਸਹਿਤ."ਕੈਫਨ ਸਾਥ ਰਸਨ ਸੇ ਹੈਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੨੬) ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਮਸਰੂਰ ਹੋਕੇ.

ਰਸਨਰਸ. ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰ ਰਸ. ਭਾਵ–ਨਾਮਰਸ। ੨ ਆਤਮਰਸ.

ਰਸਨਰ ਕਸਨਿਨ. ਰੱਸਿਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਸੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਦਾਮੋਦਰ ਸ਼ਬਦ.ਰੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਕਸੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਜਮੁਨਾ.

ਰਸਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਸ ਕਰੀਏ ਗ੍ਰਹਣ ਜਿਸ ਨਾਲ, ਜੀਭ. "ਏ ਰਸਨਾ, ਤੂੰ ਅਨਰਸਿ ਰਾਚਿਰਹੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਸੰ. ਰਸ਼ਨਾ. ਰੱਸੀ. ਡੋਰ। ੩ ਤੜਾਗੀ. ਕਾਂਚੀ। ੪ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬਾਗ.

ਰਸਨਾਗਰ. ਰਸ਼ਨਾ (ਜ਼ੁਬਾਨ) ਅਗ੍ਰ. ਨੋਕਜ਼ਬਾਂ. ਕੈਂਠਾਗ੍ਰ. "ਖਟ ਸਾਸਤ੍ ਉਚਰਤ ਰਸਨਾਗਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਰਸਨਾਰੀ. ਰਸਨਾ ਕਰਕੇ. ਜੀਭ ਨਾਲ. "ਗਾਵਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਰਸਨਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਰਸਨਿ. ਰਸਨਾ ਕਰਕੇ. ਰਸਨਾ ਨਾਲ. "ਰਸਨਿ ਰਸਨਿ ਰਸਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿਗੁਣ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ. ਪਿਆਰ ਨਾਲ.

ਰਸਨੋਪਮਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ (ਸ)

ਰਸਪਤਿ. ਰਸਾਂ (ਜਲਾਂ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਰਸਨਾ. ਜੀਭ."ਨੈਨੂ ਨਕਟੂ ਸ੍ਵਨੂ ਰਸਪਤਿ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਨੇਤ੍, ਨੱਕ, ਕੰਨ ਅਤੇ ਜੀਭ.

ਰਸਪਾਡੰਟ. ਅੰ. Respondent. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਵਾਬਦਿਹ. ਪ੍ਰਤਿਵਾਦੀ.

ਰਸਭਾ. ਰਸ ਭਇਆ. ਸ੍ਵਾਦ ਆਇਆ. ਆਨੰਦ ਆਇਆ. "ਰਸ ਪੀਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਸਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਰਸਮ. ਅ ਰਸ੍ਮ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ। ੨ ਨਿਯਮ. ਕਾਨੂਨ. ਦਸ੍ਤੂਰ.

ਰਸਮਸ, ਰਸਮਸਾ ਰਸ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ. ਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਰਸ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. "ਕੀਨਾ ਕੈਫ ਰਸਮਸੋ ਜਬਹੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੩੩)

ਰਸਮਿ. ਸੰ. ਰਸ਼ਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੱਸੀ. ਡੋਰ। ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਵਾਗ। ੩ ਕਿਰਣ. ਅੰਸ਼ੁ.

ਰਸਮਿਸਿ. ਰਸਮਿਸ਼੍ਰਿਤ. ਰਸਸਾਨਾ। ੨ ਰਸ ਦੇ ਬਹਾਨੇ. ਦੇਖੋ, ਮਿਸ.

ਰਸਮੀ. ਦੇਖੋ, ਰਸਮਿ। ੨ ਵਿ–ਰਸਮ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਰਿਵਾਜੀ. ਦੇਖੋ, ਰਸਮ.

ਰਸਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੱਸਾ.ਰਸੜਾ। ੨ ਵਿ–ਰਸ ਵਾਲਾ. ਰਸੀਆ.

ਰਸਰਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਾ। ੨ ਮਤਿਰਾਮ ਕਵਿ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਯਿਕਾ ਭੇਦ ਅਤੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ੩ ਜਲਪਤਿ.ਵਰੁਣ.

ਰਸਰੀ, ਰਸੜੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੱਸੀ. ਰੱਜੂ. ਰਸ਼ਿ. "ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ ਬਾਂਧਸੋ ਰਸਰੀ ਨਾਲ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਰਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰੀ. ਸ਼ੋਰਵਾ. ਰਸ। ੨ ਰਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਰੰਗ ਰਸਾ ਜੈਸੇ ਸੁਪਨਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਰੱਸਾ। ੪ ਸੰ. ਦਾਖ। ੫ ਪ੍ਰਿਥਵੀ. "ਰੰਗ ਰਸਾ ਤੂੰ ਮਨਹਿ ਅਧਾਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਰਸਾ ਪਾਦ ਤੁਰਨ ਧਰੇ." (ਨਾਪ੍) ੬ ਜੀਭ। ੭ ਨਦੀ.

ਰਸਾਉਣਾ. ਰਸ (ਜਲ) ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਜੈਸੇ ਦਵਾਤ ਰਸਾਉਣੀ। ੨ ਰਸ ਆਉਣਾ. ਸ੍ਵਾਦ ਲੈਣਾ। ੩ ਕ੍ਰਾਇਮ ਕਰਨਾ. ਠੀਕ ਥਾਂ ਪੁਰ ਜੜਨਾ। ੪ ਟਾਂਕਾ ਲਾਉਣਾ. ਮੁੰਦਣਾ.

ਰਸਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਸ ਲੈਕੇ. "ਜਿਹਵਾ ਜਲਉ, ਨਾਮੁ ਨ ਜਪੈ ਰਸਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਰਸਾਇ ਰਸਾਇ ਹਰਿ ਜੀ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵਤਾ ਰਹੁ." (ਜਸਭਾਮ)

ਰਸਾਇਣ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਇਨ.

ਰਸਾਇਣਿ. ਰਸਾਇਣ ਵਿੱਚ. ਰਸਾਯਨ ਮੇਂ. "ਤੇਰਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਨੁ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਮਾਤਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਰਸਾਯਨ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਰਸਾਇਨ ਨਾਲ.

ਰਸਾਇਣੁ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਇਨ.

ਰਸਾਇਨ. ਸੰ. ਰਸਾਯਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸ ਦਾ ਆਯਨ (ਘਰ). ੨ ਲੱਸੀ. ਛਾਛ. ਤਕ੍ਰ। ੩ ਕਮਰ. ਕਟਿ. ਲੱਕ। ੪ ਰਸ (ਪਾਰੇ) ਨਾਲ ਬਣਾਈਹੋਈ ਦਵਾਈ। ੫ ਅਜੇਹੀ ਦਵਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਰਝਾਇਆ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਰੀਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਜਵਾਨ ਹੋਜਾਵੇ। ੬ ਕਲੀ ਨੂੰ ਚਾਂਦੀ ਅਤੇ ਤਾਂਬੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੭ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਰਸਾਇਣਿ ੧। ੮ ਰਸਾਯਨ ਵਿਦ੍ਯਾ. Chemistry । ੯ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ (ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਨਾਮ ਰਸਾਇਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਬਗਚੋ ਮਿਟਤ ਰੋਸ ਮਾਰੇ ਸੋ ਰਸਾਇਨ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਰਸਾਇਨਿ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਇਣਿ.

ਰਸਾਇਨੀ. ਰਸਾਯਣ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. Alchemist. "ਪਾਰਾ ਮਾਰਡਾਰਤ ਹੈ ਪਲ ਮੈ ਰਸਾਇਨੀ." (ਹਨੂ)

ਰਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਉਣਾ ੪. "ਦੁਇ ਪੁਰ ਜੋਰਿ ਰਸਾਈ ਭਾਠੀ, ਪੀਉ ਮਹਾ ਰਸ ਭਾਰੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਰਸ ਵਾਲੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਉਣਾ ੨. "ਹਰਿਰਸ ਰਸਨ ਰਸਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਸ਼ਨਾਈ. ੪ ਪਹੁਚ. ਗਮਸਤਾ. ਫ਼ਾ ਰਸਾਈ.

ਰਸਾਕ. ਵਿ–ਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਸ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ. "ਊਰਿ ਧਾਰਿਓ ਹਰਿ ਰਸਿਕ ਰਸਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਰਸਾਕਰ. ਰਸ–ਆਕਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਰਸ ਦੀ ਖਾਣ। ੩ ਰਸਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਕਰਨ (ਰਚਨ) ਵਾਲਾ.

ਰਸਾਤਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਹੇਠ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤਵਾਂ ਪਾਤਾਲ। ੩ ਨਰਕ.

ਰਸਾਤਲਿ. ਰਸਾਤਲ (ਨਰਕ) ਵਿੱਚ. "ਚਿਤਿ ਨ ਆਇਓ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ, ਤਾ ਖੜਿ ਰਸਾਤਲਿ ਦੀਤ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਇਨ ਸਨਬੰਧੀ ਰਸਾਤਲਿ ਜਾਇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਰਸਾਦਨ / ਰਸਾਦੰ ਰਸ–ਆਸ੍ਵਾਦਨ. ਰਸ ਚੱਖਣਾ. "ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲ ਮਧੁ ਤਾਸ ਰਸਾਦੰ, ਜਾਗਤ ਨਾਹੀ ਸੂਤਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਮਲ ਦੇ ਸ਼ਹਦ ਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਵਾਦ ਚੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਗਿਆਨਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦੀ.

ਰਸਾਨ. ਫ਼ਾ ਰਸਾਂ ਵਿ–ਪਹੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਚਿੱਠੀਰਸਾਨ.

ਰਸਾਨਦ. ਫ਼ਾ ਰਸਾਨ ਪਹੁਚਾਵੇ.

ਰਸਾਨਮ. ਫ਼ਾ ਰਸਾਨਮ ਮੈਂ ਪਹੁਚਾਵਾਂਗਾ. ਮੈਂ ਪਹੁਚਾਂਉਨਾ ਹਾਂ. ਮੈ ਪਹੁਚਾਵਾਂ.

ਰਸਾਨੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਰਸਾਨੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਪਹੁਚਾਉਣਾ.

ਰਸਾਭਾਸ. ਰਸ ਦਾ ਆਭਾਸ (ਝਲਕ). ੨ ਰਸ ਦਾ ਅਯੋਗ ਥਾਂ ਵਰਣਨ, ਜੈਸੇ–ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦਾ ਵਰਣਨ.

ਰਸਾਯਣ / ਰਸਾਯਨ / ਰਸਾਯਨੀ ਦੇਖੋ, ਰਸਾਇਣ ਅਤੇ ਰਸਾਇਨੀ.

ਰਸਾਰ / ਰਸਾਲ ਵਿ–ਰਸ ਵਾਲਾ. ਰਸਦਾਇਕ. "ਤੁਮਰੋ ਬਚਨ ਅਨੂਪ ਰਸਾਲ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਉਪਜੈ ਰਾਗ ਰਸਾਰੰ."(ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੰਨਾ. ਪੋਂਡਾ। ੩ ਅੰਬ.

ਰਸਾਲਾ. ਵਿ–ਰਸ ਵਾਲਾ. "ਨਾਨਕ ਰੰਗਿ ਰਸਾਲਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਰਸ ਆਲਯ. ਰਸ ਦਾ ਘਰ. ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. "ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ." (ਜਪੁ) ੩ ਅ ਰਸਾਲਾ ਰਿਸਾਲਾ. ਵਿ–ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੜਚੜ੍ਹੀ ਫ਼ੌਜ. ਅਸ਼੍ਵਸੈਨਾ। ੫ ਭੇਜੀਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੬ ਰਿਸਾਲਹ. ਛੋਟੀ ਕਿਤਾਬ (pamphlet). ੭ ਸੰ. ਚੁੱਬ। ੮ ਦਾਖ। ੯ ਜੀਭ.

ਰਸਾਲੀ. ਵਿ–ਰਸ ਵਾਲੀ। ੨ ਰਸਦਾਇਕ.

ਰਸਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਲ. "ਬੋਲੁ ਰਸਾਲੁ ਵਜਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਰਸਾਲੂ. ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਦਾ ਭ੍ਰਾਈ, ਜੋ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਗੱਖੜਾਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹੁਭੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਵਿਆਹੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਲਿਬਾਹਨ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ੨.

ਰਸਾਲੇ. ਰਸਾਲਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਲਾ ੨ ਅਤੇ ੪.

ਰਸਾਲੰਬਨ. ਰਸ–ਆਲੰਬਨ. ਦੇਖੋ, ਆਲੰਬਨ ਵਿਭਾਵ ਅਤੇ ਭਾਵ ੧੪.

ਰਸਾਵਲ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਜਾਪੁ ਵਿੱਚ ਅਰਧਭੁਜੰਗ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਰਸਾਵਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਨਮੋ ਨਕੰ ਨਾਸੇ। ਸਦੈਵੰ ਪ੍ਰਕਾਸੇ।
ਅਨੰਗੀ ਸਰੂਪੇ। ਅਭੰਗੀ ਬਿਭੂਤੇ॥

ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਭੀ ਰਸਾਵਲ ਦਾ ਇਹੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਸੁਭੰ ਜੀਭ ਜ੍ਵਾਲੰ। ਸੁ ਦਾੜ੍ਹਾ ਕਰਾਲੰ।
ਬਜੀ ਬਿਬ ਸੰਖੰ। ਉਠੇ ਨਾਦ ਬੰਖੰ॥

(੨) ਰਸਾਵਲ ਦਾ ਹੋਰ ਰੂਪ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੧–੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਭਗਣ, ऽ॥.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪ੍ਰਾਤ ਕਰੈ ਇਸਨਾਨ, ਧ੍ਯਾਨ ਗੁਰੁਪਗ ਮੋ ਲਾਵਤ,
ਧਰਮਕਿਰਤ ਕਰ ਛਕੈ, ਯਾਚਨਾ ਹਿਤ ਨਹਿੰ ਜਾਵਤ,
ਰਹਿਣੀ ਕਹਿਣੀ ਤੁੱਲ, ਗੁਰੂਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਤ,
ਹਰਿਵ੍ਹਿਜੇਸ਼ ਕੋ ਸਦਾ, ਸਿੱਖ ਐਸੋ ਹੈ ਭ੍ਰਾਵਤ.

(੩) ਰੋਲਾ ਛੰਦ ਨੂੰ ਭੀ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ "ਰਸਾਵਲ" ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੋਲਾ ੨.

(੪) ਜੇ ਰਸਾਵਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਤ ਭਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਗੁਰੂ ਹੋਣ, ਤਦ ਇਸ ਛੰਦ ਦੀ "ਚੌਪਦ" ਸੰਖ੍ਯਾ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

(੫) ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ ਭਗਣ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨੇਮ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਰ ੧੧–੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਹੀ ਰਸਾਵਲ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ.

ਰਸਿ. ਰਸ (ਪ੍ਰੇਮ) ਕਰਕੇ. ਅਨੁਰਾਗ ਸੇ. "ਰਸਿ ਗਾਏ ਗੁਨ ਪਰਮਾਨੰਦੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਰਸ ਵਿੱਚ. "ਨਾਮ ਰਸਿ ਜਨ ਮਾਤੇ." (ਮਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਰਸ (ਜਲ) ਮੇਂ. ਜਲ ਵਿੱਚ. "ਗਿਆਨਿ ਮਹਾ ਰਸਿ ਨਾਈਐ ਭਾਈ, ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਰਸ (ਸ੍ਵਾਦ) ਵਿੱਚ. "ਏ ਰਸਨਾ, ਤੂ ਅਨ ਰਸਿ ਰਾਚਿ ਰਹੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੪ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਕੇ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ. "ਰਸਿ ਰਸਿ ਚੋਗ ਚੁਗਹਿ ਨਿਤ ਫਾਸਹਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੫ ਸੰ. ਰਹਸ੍ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁਪਤਸਿੱਧਾਂਤ. "ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਸਿ ਮਿਲੈ, ਸੇ ਪੂਰੇ ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਣੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੬ ਰਸ਼ਿ. ਕਿਰਣ. "ਜਲ ਰਸਿ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੧) ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਕਿਰਣਾਂ ਤੋਂ ਕਮਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ.

ਰਸਿਆ. ਰਸ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਰਿ ਉਦਕੁ ਚੁਆਇਆ ਫਿਰਿ ਹਰਿਆ ਹੋਆ ਰਸਿਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੁਰੀਲਾ. ਰਸਦਾਇਕ ਸੁਰਵਾਲਾ. "ਹੌਂ ਮਨ ਇਹ ਚਾਹੌਂ ਰਸਜੋ ਲਿਆਵੈਂ." (ਨਾਪੂ) ਮੈ ਚਾਹੁਨਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਰਬਾਬ ਲਿਆਵਾਂ. ਭਾਵ ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕ਼ਾਇਮ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਸੁਰ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਰਸਿਕ. ਵਿ–ਰਸ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਸਵਾਲਾ. ਰਸੀਆ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ। ੪ ਘੋੜਾ। ੫ ਹਾਥੀ। ੬ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤ। ੭ ਕਾਵ੍ਯਵੇੱਤਾ.

ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਕਵਿ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਦਾ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੬੪੮ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ. ਵਿ–ਰਸੀਆ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ੍ਯਵਾਨ. ਸਭ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੋਇਆ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.

ਰਸਿਕ ਰਸਾਕ. ਵਿ–ਰਸਿਕਾਂ ਨੂੰ ਰਸ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਰਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਸਭਾਵ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਿਨਿ ਊਰਿ ਧਾਰਿਓ ਹਰਿ ਰਸਿਕ ਰਸਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਰਸਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਗਰਜਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਟਨਕਾਰ. ਖੜਕਾਰ. "ਰਸਿਤ ਤੋਰ ਜਗੀ." (ਕਲਕੀ)

ਰਸਿਯਾ / ਰਸੀਅੜਾ / ਰਸੀਆ ਸੰ. ਰਸਿਨ. ਵਿ–ਰਸ ਵਾਲਾ. ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਰਸਿਕ. "ਆਪੇ ਰਸੀਆ, ਆਪਿ ਰਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਇਕ ਅਧ ਨਾਇਰਸੀਅੜਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਨਾਮਰਸੀਆ.

ਰਸੀਕ. ਦੇਖੋ, ਰਸਿਕ.

ਰਸੀਣਾ. ਵਿ–ਰਸ ਲੀਣਾ. ਰਸ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਰਸ ਲੀਨਾ. ਰਸਲੀਆ. "ਜਿਹਵਾ ਰੰਗਿ ਰਸੀਣਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਰਸੀਦ. ਫ਼ਾ ਰਸੀਦ ਰਸੀਦਹ. ਰਸੀਦਾ. ਵਿ–ਪਹੁਚਿਆ ਹੋਇਆ. "ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦਰਰਸੀਦਹ ਦਰਵੇਸ਼.

੨ ਰਸੀਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹੁਚ. ਗਮਸਤਾ. "ਜੇ ਕਰ ਤਹਾਂ ਰਸੀਦ ਤੁਮਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਫ਼ਾ ਰਸੀਦ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦੇ ਪਹੁਚਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ. Receipt. "ਨਿਤ ਦੇਹੁ ਰਸੀਦ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਛੁੱਟੀ. ਰੁਖ਼ਸਤ. "ਸੰਧ੍ਯਾ ਹੋਤ ਰਸੀਦ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਅ ਰਸ਼ੀਦ. ਰਸ਼ਦ ਯਾਫ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੬ ਹਦਾਯਤ ਪੁਰ ਚਲਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਸਮਝ ਵਾਲਾ.

ਰਸੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਰਸੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਪਹੁਚਣਾ. ਪੁੱਜਣਾ.

ਰਸੀਦਾ. ਦੇਖੋ, ਰਸੀਦ ੧.

ਰਸੀਲਾ. ਵਿ–ਰਸ ਵਾਲਾ.

ਰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਰਸ। ੨ ਸਾਰ. ਤਤ੍ਵ. "ਸਭਹੂ ਕੋ ਰਸੁ ਹਰਿ ਹੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਭੋਗਣ ਯੋਗਜ਼ ਪਦਾਰਥ. "ਰਸੁ ਸੋਇਨਾ ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਪ੍ਰੇਮ. ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਰਸੁ ਸੈਤਨਾ ਸਿਉ ਤਿਸੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੫ ਸੰ. ਰਸਜ. ਸ੍ਵਾਦ ਲੈਣ ਯੋਗਜ਼ ਪਦਾਰਥ. "ਤਨੁ ਧਨੁ ਸਭ ਰਸੁ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇਰਾ."(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਰਸੁਕਸੁ. ਦੇਖੋ, ਟਸਕਸੁ। ੨ ਕਸ਼ੀਦਹ ਰਸ. ਗੰਨੇ ਨੂੰ ਪੀੜਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਰਸ. "ਰਸੁਕਸੁ ਟਟਰਿ ਪਾਈਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਕਮਾਦ ਦਾ ਰਸ ਕੜਾਹੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਕਸ਼ਜਰਸ. ਸ਼ਰਾਬ.

ਰਸੁਨਥੇ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁ ਰਸੁਨਥੇ.

ਰਸੁਆ. ਰਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਛੋਡਿ ਛੋਡਿ ਰੇ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਰਸੁਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਰਸੁਮ. ਰਸਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਰੀਤਾਂ.

ਰਸੂਲ. ਅ ਰਸੂਲ ਵਿ–ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਬੀ. ਪੈਗ਼ੰਬਰ। ੩ ਭਾਵ–ਮੁਹੰਮਦ. "ਰਾਮ ਰਸੂਲ ਨ ਬਾਚਨ ਪਾਏ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਲਈ ਭੇਜਿਆ. "ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਗ ਮਾਹਿ ਪਠਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਰਸੂਲਿ / ਰਸੂਲੀ ਫ਼ਾ ਰਸੂਲ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੈਗ਼ੰਬਰੀ. ਮਿਸ਼ਨ (mission). ੨ ਅ. ਰਸੂਲ ਦੀ ਸਿਖਯਾ. "ਢੋਜਕਿ ਪਉਦਾ ਕਿਉ ਰਹੈ, ਜਾ ਚਿਤਿ ਨ ਹੋਇ ਰਸੂਲਿ ?" (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਰਸੇਂਦ੍ਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸਾਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ, ਪਾਰਾ। ੨ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮਰਸ. ਆਤਮਰਸ.

ਰਸੇਰਾ. ਵਿ–ਰਸ ਵਾਲਾ. ਰਸ ਦਾਇਕ. ਰਸ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਸਨਿ ਰਸੇਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਰਸੈ. ਰਸਦਾ (ਟਪਕਦਾ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਸਣਾ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਰਸ ਨੂੰ. "ਨਾਨਕ ਉਧਰੈ ਸਾਧ ਸੁਨਿ ਰਸੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਨਾਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ.

ਰਸੋਇ } ਸੰਗਜਾ–ਰਸ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ(ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ).
ਰਸੋਈ } ਜਿੱਥੇ ਖਟਰਸ ਸਿੱਧ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਸੂਤਕ ਪਵੈ ਰਸੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਸਾਲ ਰਸੋਈ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਅੰਨ.ਭੋਜਨ.ਪ੍ਰਸਾਦ. ਜਿਵੇਂ–ਰਸੋਈ ਤਿਆਰ ਹੈ.

ਰਸੋਈਆ. ਰਸ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ,ਲਾਂਗਰੀ.ਸੂਪਕਾਰ.

ਰਸੌਤ } ਸੰ. रसोद्भूत–ਰਸੋਦ੍ਭੂਤ. ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ
ਰਸੌਂਤ } ਝਾੜੀ "ਦਾਰੁਹਲਦੀ" (ਦਾਰੁਹਰਿਦ੍ਰਾ) ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਕੇ ਬਣਾਇਆ ਰਸ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਲੇਪ ਅਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਵੈਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰਾਵਕ ਔਖਧ ਹੈ. Berberis Lycium. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਰਸਜ ਅਤੇ ਰਸਾਂਜਨ ਭੀ ਹਨ.

ਰੱਸਤ. ਦੇਖੋ, ਰਸਿਤ.

ਰੱਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਜੂ. ਰਸਨ. ਰਸ਼ਨਾ. ਰਸ਼ਿਮ. ਸੂਤ ਸਣੀ ਮੁੰਜ ਆਦਿ ਦੀ ਵੱਟੀਹੋਈ ਲੱਜ। ੨ ਸੱਤ ਹੱਥ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਗਜ। ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਿਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਭੀ ਰੱਸੇ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ–ਦੋ ਰੱਸੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਸੂਰਜ ਇੱਕ ਰੱਸਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,ਆਦਿ.

ਰੱਸੀ. ਛੋਟਾ ਰੱਸਾ.

ਰਸਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਸ ਲੈਣ ਯੋਗਜ. ਚੱਖਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਰੁਧਿਰ. ਲਹੂ.

ਰਸਜਉ. ਰਸ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ."ਗਜਾਨਰਸ ਰਸਜਉ ਹੀਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਰਹ. ਸੰ. रह. ਧਾ–ਛੱਡਣਾ (ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ), ਵੱਖ ਕਰਨਾ। ੨ ਫ਼ਾ ره ਸੰਗਜਾ–ਰਾਹ. ਮਾਰਗ.

ਰਹਉ. ਰਹੋ। ੨ ਰਹਉਂ. ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ. "ਰਹਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਟੇਕ,ਨ ਮੋਹੈ ਮੋਹਣੀ."(ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੧)

ਰਹਸ. ਸੰ. रहस्. ਏਕਾਂਤ। ੨ ਛੁਪਾਉਣ ਲਾਇਕ ਬਾਤ. ਗੁਪਤ ਭੇਤ। ੩ ਆਨੰਦ. "ਅਤਿ ਹੋਇ ਰਹਸ ਮਨਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੪ रहस. ਸੁਰਗ. ਬਹਿਸ਼ੂ। ੫ ਸਮੁੰਦਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਰਹਸਜ.

ਰਹਸਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਆਨੰਦ ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਹਸਨਾ.

ਰਹਸਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਹਸ (ਆਨੰਦ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ."ਰਣ ਦੇਖ ਸਭੈ ਰਹਸਾਵਹਿਗੇ." (ਕਲਕੀ) "ਫਿਰੈਂ ਰਨ ਮੋ ਰਹਸਾਨੇ." (ਰਾਮਾਵ) "ਰਹਸਿਅੜੀ ਨਾਮਿ-ਭਤਾਰੇ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) "ਰਹਸੀ ਵੇਖਿ ਹਦੂਰਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਰਹਸਿ. ਸਹਸ਼ੰ. ਦੇਖੋ, ਰਹਸ ਅਤੇ ਰਹਸਜ.

ਰਹਸਿਅੜੀ } ਸਹਸ਼ੰ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਰਹਸਨਾ.
ਰਹਸੀ }

ਰਹਸੁ. ਦੇਖੋ, ਰਹਸ। ੨ ਹਸ਼ੰ. ਆਨੰਦ. "ਸਾਂਤਿ ਸਹਜੁ ਰਹਸੁ ਮਨਿ ਉਪਜਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਰਹਸੈ } ਹਸ਼ੰ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਸ਼ੰਵੰਤ. ਦੇਖੋ, ਰਹ-
ਰਹਸੰਤ } ਸਨਾ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਰਹਸੈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪) "ਦਾਗੜਦੀ ਦੇਵ ਰਹਸੰਤ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਵਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਰਹਸਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਏਕਾਂਤ ਦਾ. ਏਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੨ ਛੁਪਾਉਣ ਲਾਇਕ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਗੁਪਤ ਭਾਵ। ੪ ਗੁਪਤ ਨਿਯਮ। ੫ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਿਚੋੜ.

ਰਹਕਲਾ. ਰਥ–ਕਲਾ. ਹਲਕੀ ਤੋਪ,ਜੋ ਛੋਟੇ ਪਹੀਆਂ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਲੈਜਾਈਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਖਿੱਚ ਲੈਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ. "ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਰਹਕਲਾ ਜੰਜੈਲ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਮੂਰੇ ਤੋਰੈਂ ਸੈਲ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਤੁਸੀਂ ਭੇਜੋ ਤੋਪਾਂ ਰਹਕਲੇ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਰਹਜ਼ਨ. ਫ਼ਾ رہزن ਸੰਗਜਾ–ਵਾਟਪਾਰ. ਡਾਕੂ. ਰਾਹ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਰਹਟ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰਘੱਟ. ਘਟਿਯੰਤ੍ਰ. ਹਰਟ.

ਰਹਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤਿਆਗ. "ਰਹਣ ਕਹਣ ਤੇ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਤਿਆਗ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ. ਭਾਵ ਜ਼ਬਾਨੀ ਤਿਆਗੀ ਬਣ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਹਣਾ ਅਤੇ ਰਹਣੁ.

ਰਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ. ਛੱਡਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਹ ਧਾ ਅਤੇ ਰਹਣ। ੨ ਰਹਿਣਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ. ਵਸਣਾ.

ਰਹਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਧਾਰਨਾ. ਅ਼ਮਲ. ਰਹਿਤ. "ਕਥਨੀ ਝੂਠੀ ਜਗੁ ਭਵੈ, ਰਹਣੀ ਸਬਦੁ ਸੁਸਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਰਹਣੁ. ਦੇਖੋ, ਰਹਣਾ ੨. "ਰਹਣੁ ਨਹੀ ਸੰਸਾਰੇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਰਹਤ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਹਤ। ੩ ਵਿ–ਰਹਿਣੀ ਵਾਲਾ. ਅ਼ਾਮਿਲ. "ਕਹਤ ਮੁਕਤ ਸੁਨਤ ਮੁਕਤ, ਰਹਤ ਜਨਮ ਰਹਤੇ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਜਾ–ਧਾਰਨਾ. ਰਹਣੀ. ਅ਼ਮਲ. "ਰਹਤ ਰਹਤ ਰਹਿਜਾਹਿ ਬਿਕਾਰਾ." (ਬਾਵਨ) "ਰਹਤ ਅਵਰ, ਕਛੁ ਅਵਰ ਕਮਾਵਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. "ਸਭੁ ਕਛੁ ਜਾਨੈ ਆਤਮ ਕੀ ਰਹਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੬ ਰਹਾਇਸ਼. ਇਸਥਿਤੀ. "ਦਸਵੈ ਦੁਆਰਿ ਰਹਤ ਕਰੇ,ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੋਝੀ ਪਾਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) ੭ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਹਰਣ ੪ ਦਾ.

ਰਹਤਨਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਤਨਾਮਾ.

ਰਹਦਾ ਖੁਹਦਾ } ਵਿ–ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ. ਸ਼ੇਸ਼. ਰਿਹਾ,
ਰਹਦੀ ਖੁਹਦੀ } ਰਹੀ. "ਰਹਦੀ ਖੁਹਦੀ ਸਭ ਪਤਿ ਗਵਾਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਰਹਨ. ਅ਼ رہن ਸੰਗਜਾ–ਗਹਿਣੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਿਰੋ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਗਹਿਣੇ ਰੱਖੀ ਵਸਤੁ.

ਰਹਨਮੂੰ. ਫ਼ਾ رہنموں ਵਿ–ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਰਹਨਿ. ਦੇਖੋ, ਰਹਣੀ। ੨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਰਹਨੁ. ਦੇਖੋ, ਰਹਣਾ ੨."ਰਹਨੁ ਨਹੀ,ਗਹੁ ਕਿਤਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਕੜ (ਗਰਿਫ਼ੂ) ਕਿੰਨੀ ਹੈ!

ਰਹਨੁਮਾ. ਫ਼ਾ رہنما ਸੰਗਜਾ–ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਬਦਰੱਕ਼ਾ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਰਹਨੁਮਾਈ. ਫ਼ਾ رہنمائی ਸੰਗਜਾ–ਰਾਹ ਦਿਖਾ-ਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਰਹਬਰ. ਫ਼ਾ رہبر ਸੰਗਜਾ–ਰਾਹ ਉੱਪਰ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਆਗੂ। ੨ ਧਰਮ ਦਾ ਆਗੂ. ਪੇਸ਼ਵਾ.

ਰਹਬਰੀ. ਫ਼ਾ رہبری ਸੰਗਜਾ-ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਰਹਮ. ਅ਼ رحم ਰਹ਼ਮ. ਸੰਗਜਾ–ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਰਹਮ ਤੇਰੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ."(ਤਿਲੰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਹਿਮ.

ਰਹ਼ਮਤ. ਅ਼ رحمت ਸੰਗਜਾ–ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ.

ਰਹਮਾਣ } ਅ਼ رحمان ਰਹ਼ਮਾਨ. ਵਿ–ਰਹ਼ਮ ਕਰਨ
ਰਹਮਾਣੁ } ਵਾਲਾ. ਦਯਾਲੁ. "ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਭਇਆ ਰਹਮਾਣੁ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)
ਰਹਮਾਨ } ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕਰਤਾਰ. "ਭਿਸਤੁ ਨਜੀਕਿ ਰਾਖੁ, ਰਹਮਾਨਾ!" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਰਹਰਾਸ } ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਵਿਨਯ. "ਤਿਸੁ
ਰਹਰਾਸਿ } ਆਗੈ ਰਹਰਾਸਿ ਹਮਾਰੀ, ਸਾਚਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰੋ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਰੀਤਿ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਹਰਿਕੀਰਤਿ ਹਮਰੀ ਰਹਰਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ) "ਗੁਰੁਸਿੱਖਾਂ ਰਹਰਾਸ ਸਿਵਾਪੈ." (ਭਾਗੁ) "ਇਹੁ ਰਹਰਾਸ ਕਦੀਮੀ ਚਲਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸ਼ਿਸ਼ਾਚਾਰ. ਸ੍ਵਾਗਤ ਨਮਸਕਾਰ ਕੁਸ਼ਲਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਦਿ. "ਸਭਿ ਜਨ ਕਉ ਆਇ ਕਰਹਿ ਰਹਰਾਸਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੪ ਫ਼ਾ راہ راست ਰਾਹੇ ਰਾਸ੍ਤ. ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ। ੫ ਇੱਕ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਠ ਸੰਝ ਸਮੇਂ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੋਦਰੁ, ਸੋਪੁਰਖੁ, ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ, ਅਨੰਦੁ ਅਤੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ.

ਰਹਰੀਤਿ. ਰਾਹ ਅਤੇ ਰਸਮ. ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਯਾਦਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਰੀਤਿ.

ਰਹਰੌ. ਫ਼ਾ رہرو ਰਾਹ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਪੰਥੀ. ਪਾਂਧੀ.

ਰਹਾ. ਵਿ–ਰਹਿਆ। ੨ ਠਹਿਰਿਆ. ਰੁਕਿਆ। ੩ ਫ਼ਾ رہا ਛੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਮੁਕੂ.

ਰਹਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਇਸਥਿਤਿ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. "ਭਾਈ ਰੇ! ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚਿ ਰਹਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਸ੍ਵਰ। ੩ ਪਾਠ ਦੀ ਧਾਰਨਾ। ੪ ਟੇਕ.ਸਥਾਈ.ਉਹ ਪਦ,ਜੋ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅੰਤਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਹਾਉ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਹੀ ਭਾਵ ਹੈ. * ਦੇਖੋ, ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਦੇ ਅੰਤ "ਰਹਾਉ" ਸ਼ਬਦ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਪੌੜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਜੋੜਕੇ ਪਾਠ ਕਰੋ. ਦੇਖੋ, ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ.

ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ. ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸਥਾਈ ਲਈ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਰਚੀਆਂ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਰਜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਟੇਕ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਵਰਤੇ. ਜੈਸੇ–ਸੋਰਠ ਮ: ੫ ਦੀ ਅਸਟਪਦੀ "ਪਾਠ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ"– ਵਿੱਚ ਦੋ ਰਹਾਉ ਹਨ–"ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ."××× ਅਤੇ "ਤੇਰੋ ਸੇਵਕ ਇਹ ਰੰਗਿ ਮਾਤਾ ×××."

ਰਹਾਇਆ. ਰੱਖਿਆ. ਠਹਿਰਾਇਆ. ਥਾਪਿਆ। ੨ ਵਰਜਿਆ. ਰੋਕਿਆ.

ਰਹਾਇਸ. ਨਿਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਰਹਾਯਿਸ਼.

ਰਹਾਈ. ਰੱਖੀ। ੨ ਰਹੀ। ੩ ਵਰਜ਼ੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਰਿਹਾਈ.

ਰਹਾਕ. ਦੇਖੋ, ਰਿਹਾਕ.

ਰਹਾਨੀਦਨ. ਫ਼ਾ رہانیدن ਕ੍ਰਿ–ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਣਾ. ਨਿਰਬੰਧ ਕਰਨਾ. ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਾ.

ਰਹਾਯਿਸ਼. ਫ਼ਾ رہایش ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰਬੰਧਤਾ. ਛੁਟਕਾਰਾ. ਮੁਕਤਿ। ੨ ਹਿੰ–ਨਿਵਾਸ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਇਹ ਰਹਾਇਸ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਰਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਹਿਕੇ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ। ੨ ਰੁਕਕੇ. "ਰਹਿ ਰਹਿ ਬੋਲੈ." (ਕਲਕੀ) ਰੁਕ ਰੁਕਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਰਹਿਸ. ਦੇਖੋ, ਰਹਸ.

ਰਹਿਸਮਾ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਥਾਣਾ ਚਪਰਾੜ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਰਣਬੀਰ-ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ" ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ੬ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਹਨ:–

(੧) ਕੁੰਡਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਦ ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਇੱਕ ਗੁਸਾਈਂ ਸਾਧੂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਪੁਰ ਗੁਰੂ-ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਚਰਣ ਪਾਏ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਿਸ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਚਰਣ ਧੋਤੇ, ਉਹ ਹੁਣ ਪੂਜਜਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਸੋ ਰੁਪਯੇ ਇੱਕ ਬਟੂਏ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਹੁਣ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਗੁਰਵਸਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ.

(੨) ਗੁਰੂਸਰ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਤਾਲ ਹੈ. ਜਦ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ, ਤਦ ਇਹ ਸੁੱਕਾ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨੇਜ਼ਾ ਮਾਰਕੇ ਜਲ ਕੱਢਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਗਿਆ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਗੁਰੂਸਰ" ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੩) ਟਾਲ੍ਹੀ ਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹਨ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਟਾਲ੍ਹੀ-ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

* ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜ਼ਾਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰੀ ਖਿਆਲ ਰਹਾਉ ਦੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਇਹ ਦਰਬਾਰ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ. ੧-੨-੩ ਹਾੜ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ. ਤਿੰਨ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ.

ਰਹਿਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਹਕਲਾ.

ਰਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ. ਰਹਾਇਸ਼ ਕਰਨੀ. "ਏਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਗਮਨ ਕਰੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਰੁਕਣਾ. ਠਹਿਰਨਾ. "ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਰਹਿਗਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਬਕਣਾ. "ਰਹਿਓ ਸੰਤ ਹਉ ਟੋਲਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਰਹਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰਹਣੀ.

ਰਹਿਣੁ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਣਾ.

ਰਹਿਤ. ਸੰ ਗਜ਼ਾ–ਰਹਤ. ਰਹਣੀ. ਧਾਰਨਾ। ੨ ਸਿੱਖ-ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ.ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਨੁਸਾਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਬਿਨਾ. "ਰਹਿਤ ਬਿਕਾਰ ਅਲਿਪ ਮਾਇਆ ਤੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ। ੪ ਤਿਆਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਛੱਡਿਆ। ੫ ਦੇਖੋ, ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ.

ਰਹਿਤ ਦਰਪਣ. ਪੰਡਿਤ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੀ ਰਹਿਤ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਤਨਾਮਾ.

ਰਹਿਤਨਾਮਾ. ਉਹ ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਦੱਸੀ ਹੋਵੇ. ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵਿਧਿਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ. ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਅਨੰਤ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧਿ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਉਹੀ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਰਖਦੇ ਹੋਣ. ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰ ਦੇਖੋ, "ਗੁਰਮਤ ਸੁਧਾਕਰ" ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਪਾਠ.

ਪੰਡਿਤ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ (ਬਾਬਾ ਸੁਮੇਰਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਟੜੇ) ਨੇ ਇੱਕ "ਬਿਬੇਕਵਾਰਧਿ" ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਮਤ ੪੦੮ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੭ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਨਮਤ ਮਿਲਾਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਲੋਪ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਇਹ ਹਨ– ਗੁਰਬਾਣੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ,ਸਰਬਲੋਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼,ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ, ਚੌਪਾਸਿੰਘ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ, ਪ੍ਰਹਲਾਦਸਿੰਘ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ, ਪ੍ਰਸ਼ਨੋੱਤਰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਦਾ, ਦੇਸਾਸਿੰਘ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ, ਦਯਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ, ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਗੁਰਸ਼ੋਭਾ, ਰਤਨਮਾਲ (ਸੋਸਾਖੀ), ਵਾਜਬੁਲਅ਼ਰਜ, ਮਹਿਮਾ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਦਾ,ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ.

ਰਹਿਤੀਆ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਵਾਲਾ। ੨ ਅ਼ਮਿਲ. ਰਹਣੀ ਵਾਲਾ। ੩ ਚਮਾਰ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਰਹਿਤੀਆ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਰਹਿੰਦ. ਵਿ–ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਰਹਾਨਿੰਦਹ. ਵਿ–ਰਿਹਾਈ ਦਿਓਂਦਾ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਕਿ ਰਾਜਕ ਰਹਿੰਦ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਰਹਿੰਦਾ ਖੁਹਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਰਹਦਾ ਖੁਹਦਾ.

ਰਹਿਨ. ਦੇਖੋ, ਰਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਹਿਣਾ.

ਰਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਣਾ.

ਰਹਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰਹਣੀ.

ਰਹਿਮ. ਦੇਖੋ, ਰਹਮ। ੨ ਅ਼ ਰਿਹ਼ਮ. ਬੱਚੇਦਾਨ. ਗਰਭਾਸ਼ਯ.

ਰਹਿਮਤ. ਦੇਖੋ, ਰਹਮਤ.

ਰਹਿਮਨ. ਦੇਖੋ, ਰਹੀਮ ੪.

ਰਹਿਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਰਹਰਾਸਿ.

ਰਹੀ. ਵਸੀ। ੨ ਠਹਿਰੀ. ਰੁਕੀ। ੩ ਬੰਦ ਹੋਈ.

ਰਹੀਆ. ਰੁਕਦੀ ਹੈ. ਬੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਅਧਿਕ ਬਕਉ, ਤੇਰੀ ਲਿਵ ਰਹੀਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਰਹੀਜੈ. ਨਿਵਾਸ ਕਰੀਜੈ (ਕਰੀਏ). "ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਰਹੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਰਹੀਮ. ਅ ਰਹ਼ੀਮ. ਵਿ–ਰਹ਼ਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕਰਤਾਰ. "ਕਰੀਮਾ ਰਹੀਮਾ ਅਲਾਹ ਤੂ ਗਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ-ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਭੀ ਰਹੀਮ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਔ ਬਿਸਨ ਜਪੇ ਤੁਹਿ ਕੋਟਿਕ, ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਧਯਾਯੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਉਬਾਰ ਨ ਸਾਕਹਿ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੪ ਖ਼ਾਨਖ਼ਾਨਾ ਦਾ ਤਖ਼ੱਲੁਸ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦੁਲਰਹੀਮਖਾਨ.

ਰਹੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਖ ਦਾ ਰਸ। ੨ ਵਰਜਨ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਆਗਜ਼ਾ. ਰੁਕ. ਹਟ. "ਇਨ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਊ ਰਹੁ ਰੇ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੪) "ਰਹੁ ਰਹੁ ਰੀ ਬਹੁਰੀਆ, ਘੂੰਘਟ ਜਿਨਿ ਕਾਢੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਰਹਿ. ਨਿਵਾਸ ਕਰ.

ਰਹੁਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਰਹਰਾਸ ਅਤੇ ਰਹਿਰਾਸ.

ਰਹੁਰੀਤਿ. ਦੇਖੋ, ਰਹਰੀਤਿ.

ਰਹੂੜਾ. ਇੱਕ ਦਰਖ਼ਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਹੀੜਾ, ਰੋਹੀੜਾ ਅਤੇ ਲਹੂੜਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.ਸੰ.ਰੋਹਿਤ.ਇਹ ਪਲਾਸ(ਢੱਕ) ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਕੇਸੂ ਜੇਹੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਸਰੰਗੀ ਆਦਿ ਸਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਘਵਿੰਡੀ.

ਰਹੈਯਾ. ਵਿ–ਨਿਵਾਸ ਕਰੈਯਾ. ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਰਹੋਆ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ, ਜੋ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਗਾਂਵੀਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਥਵਾ ਦੇਵ-ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਲੰਮੇ ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਟੇਕ ਦੀ ਤੁਕ ਵਾਰ ਵਾਰ ਗਾਉਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਰਹੋਆ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ–"ਹੈ ਕੋਈ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਗਾਵੈ"–ਰਹੋਆ ਗੀਤ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਪੁਰ ਹੀ ਗਾਉਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਰਹੋਏ. ਰਹੋਆ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਰਹੋਏ ਕੈ ਛੰਤ ਕੇ ਘਰਿ. ਉਸ ਸੁਰ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਰ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਹੋਆ ਛੰਤ ਗਾਇਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਹੋਆ.

ਰਹੰਸ / ਰਹੰਸੀ / ਰਹੰਸੇ ਦੇਖੋ, ਰਹਸ. "ਠਾਕੁਰ ਦੇਖਿ ਰਹੰਸੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਹਸੰ ਸਹਿਤ ਹੋਈ. "ਸਾਜਨ ਰਹੰਸੇ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਰਹੰਤ / ਰਹੰਤਾ ਰਹਿੰਦਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ। ੨ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ. "ਜਨਮ ਮਰਣ ਰਹੰਤ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) "ਰਹੰਤਾ ਜਨਮ ਮਰਣੇਨ." (ਗਾਬਾ)

ਰਹੰਦੇ. ਰਹਿੰਦੇ. "ਜਿਉ ਰਾਖੈ ਤਿਵੈ ਰਹੰਦੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਰਹੰਨਿ. ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. "ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਰਹੰਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੫)"ਅਨਦਿਨੁ ਅਨਦ ਰਹੰਨਿ."(ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਰਹੰਮ. ਦੇਖੋ, ਰਹਮ. "ਜਿਸ ਨੋ ਕਰੇ ਰਹੰਮ, ਤਿਸੁ ਨ ਵਿਸਾਰਦਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਰਕਸ. ਅ ਰ਼ਕ਼ਸ. ਸ਼ਿੱਟਣਾ. ਪਛਾੜਨਾ. ਉਲਟਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਅ਼ ਰ਼ਕ਼ਸ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਨਾਚ.

ਰਕਸੀ. ਉਲਟਾ ਸ਼ਿੱਟਿਆ.ਪਛਾੜਿਆ.ਦੇਖੋ,ਰਕਸ ੧. "ਨਰਕਾਸੁਰ ਜਾਹਿ ਕਰਜੋ ਰਕਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰਕਤ. ਸੰ. ਰਕ੍ਤ. ਵਿ–ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਸੁਰਖ਼। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ. ਅਨੁਰਕ੍ਤ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਹੂ. ਖ਼ੂਨ। ੪ ਮਾਤਾ ਦਾ ਵੀਰਯ. "ਰਕਤ ਬਿੰਦੁ ਕਾ ਇਹੁ ਤਨੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਕੇਸਰ। ੬ ਤਾਂਬਾ। ੭ ਸੰਧੂਰ। ੮ ਮੁਹੱਬਤ। ੯ ਲਾਲ ਰੰਗ.

ਰਕਤਕਿਰਮ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਰਕਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸੂਖਮ ਅਣੁਕੀਟ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਨੁਖ ਦੇ ਵੀਰਯ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. Ovum. ਦੇਖੋ,ਗਰਭ. "ਰਕਤ ਕਿਰਮ ਮਹਿ ਨਹੀ ਸੰਘਾਰਿਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਜੇ ਇਹ ਕੀੜੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਮੁਰਦਾ ਹੋਜਾਣ, ਤਾਂ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਇਹ ਅਕਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਸੰਘਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਅਣੁਕੀਟ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹ ਬਣਾਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਰਕਤਦੰਤਾ. ਲਹੂ ਪੀਣ ਨਾਲ ਹੋਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਲਾਲ ਦੰਦ, ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ."ਤੁਹੀ ਆਪ ਕੋ ਰਕਤਦੰਤਾ ਕਹੈ ਹੈਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਰਕਤਪ. ਰਕ੍ਤ (ਲਹੂ) ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਖਸ। ੨ ਕਟੂਆ. ਖਟਮਲ. ਮਾਛੁੱ। ੩ ਚਿੱਚੜ.

ਰਕਤਪਾ. ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲੀ, ਜੋਕ। ੨ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ.

ਰਕਤਬਿੰਦੁ. ਲਹੂ ਦੀ ਬੂੰਦ। ੨ ਰਕਤ ਅਤੇ ਵਿੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਰਕਤ ਬਿੰਦੁ ਕੀ ਮੜੀ.

ਰਕਤਬਿੰਦੁ ਕੀ ਮੜੀ. ਮਾਤਾ ਦੀ ਰਿਤੁ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਬਣੀ ਦੇਹ. "ਰਕਤ ਬਿੰਦੁ ਕੀ ਮੜੀ ਨ ਹੋਤੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਰਕਤਬੀਜ / ਰਕਤਬੀਜੁ ਰਕ੍ਤ (ਲਾਲ) ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਣਾ, ਅਨਾਰ. ਦਾੜਿਮ। ੨ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤਿ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਰਕ੍ਤ (ਲਹੂ) ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰਾਖਸ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਲੀ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਮਾਰਿਆ. "ਚੰਡੀ ਦਯੋ ਵਿਦਾ, ਸ੍ਰੋਨਪਾਨ ਕਾਲੀ ਕਰਜੋ. ××× ਰਕਤਬੀਜ ਜਬ ਮਾਰਿਓ ਦੇਵੀ ਇਹ ਪਰਕਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਰਕਤਬੀਜੁ ਕਾਲਨੇਮੁ ਬਿਦਾਰੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣਤਬੀਜ। ੩ ਮਾਤਾ ਦੇ ਰਕਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਅਣੂ ਜੀਵ, ਜੋ ਵੀਰਯ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.ਦੇਖੋ, ਰਕਤਕਿਰਮ। ੪ ਰਕ੍ਤ ਅਤੇ ਵੀਰਯ. ਮਾਤਾ ਦੀ ਰਜ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੀਰਯ.

ਰਕਤਾ. ਸੰ. ਰਕ੍ਤਾ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੱਤਕ.ਲਾਲੜੀ.ਘੁੰਘਚੀ। ੨ ਮਜੀਠ। ੩ ਲਾਖ.

ਰਕਤਾਸ਼ਯ. ਰਕ੍ਤ (ਲਹੂ) ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦਿਲ. ਦੇਖੋ, ਦਿਲ.

ਰਕਤਾਸੁਰ. ਰਕ੍ਤਬੀਜ ਅਸੁਰ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੋਣਤਬੀਜ.
"ਰਕਤਾਸੁਰ ਆਚਨ ਜੁੱਧ ਪ੍ਰਮਾਚਨ." (ਅਕਾਲ)

ਰਕਤਾਕ. ਸੰ. ਰਕ੍ਤਾਕ. ਵਿ–ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਬੂਤਰ। ੩ ਚਕੋਰ। ੪ ਸਾਰਸ। ੫ ਬੁੱਟਾ। ੬ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੈਤ। ੭ ਅਰੁਣਾਕ ਦਾਨਵ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਮਰੀ.

ਰਕਤਾਕੀ. ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ, ਭੈਂਸ. ਮਹਿੰ. ਮੱਝ.

ਰਕਤਾਂਗ. ਰਕ੍ਤਾਙ੍ਗ. ਮੂੰਗਾ. ਵਿਦ੍ਰੁਮ.

ਰਕਤਾਛ. ਦੇਖੋ, ਰਕਤਾਕ.

ਰਕਤਾਲੀ. ਵਿ–ਰਕ੍ਤਵਾਲੀ. ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਰਕ੍ਤਾਵਾਲੀ. ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ.

ਰਕਤਿੱਛਣ / ਰਕਤਿੱਛਰ ਸੰ. ਰਕ੍ਤਿਕ੍ਸ਼ਣ. ਰਕ੍ਤ (ਲਾਲ) ਈਛਣ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਕਤਾਕ."ਰਕ ਤਿੱਛਣ ਸੇ ਝਟਦੈ ਝਟਕਾਰੇ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਰਕਤੂ. ਦੇਖੋ, ਰਕਤ. "ਨਾ ਇਸੁ ਪਿੰਡੁ, ਨ ਰਕਤੂ ਰਾਤੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਰਕਤੋਤਪਲ. ਦੇਖੋ, ਰਕ੍ਤੋਤਪਲ ਅਤੇ ਰਤੋਪਲ.

ਰਕਤੂ. ਦੇਖੋ, ਰਕਤ.

ਰਕਤੂਬੀਜ. ਦੇਖੋ, ਰਕਤਬੀਜ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਕ਼ਬਾ. ਅ. رقبہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਰਦਨ, ਗ੍ਰੀਵਾ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ (ਭੂਮਿ) ਦਾ ਲੰਬਾਉ ਚੌੜਾਉ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. area। ੩ ਗ਼ੁਲਾਮ। ੪ ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਥਾਣਾ ਦਾਖਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਮੁੱਲਾਪੁਰ" ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇਹੋਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਾਖੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਾਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਮਿੱਸੇ ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਲੈਕੇ ਆਈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਛਕਕੇ ਉਸ ਮਾਈ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ "ਦਮਦਮਾ" ਸਾਹਿਬ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਰਕ਼ਮ. ਅ. رقم ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਿਖਣਾ। ੨ ਭਾਵ–ਨਕ਼ਦੀ.

ਰਕਾਅਤ } ਅ. رکعت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ.
ਰਕਾਤ } ਨਮਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਈ ਰਕਾਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਨਿਯਤ ਥੰਨਕੇ ਖੜੇ ਹੋਣਾ, ਫੇਰ ਝੁਕਣਾ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਰਕਾਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਗਾਨਾ ੩.

ਰਕਾਨ. ਫ਼ਾ. ਰੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੁੜ ਬੁੜਾਉਂਦਾ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੁਘੜ ਅਤੇ ਬਾਂਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਰਕਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਰਕਾਨਾ. ਅ. ਰਿਕ਼ਾਨਾ. ਪੰਨਾ. ਸਫ਼ਾ (page).

ਰਕਾਬ. ਅ. رکاب ਰਿਕਾਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਠੀ ਦੇ ਤਸਮੇ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੁੰਡਲ (stirrup). ੨ ਜਹਾਜ. ਬੋਹਿਥ। ੩ ਫ਼ਾ. ਪਿਆਲਾ। ੪ ਬਾਲ। ੫ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ.

ਰਕਾਬਸਰ. ਪਿੰਡ ਬਾਹਗਾਛੈਣੀ(ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਾ) ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਕਾਬ ਦਾ ਘਾਸਾ (ਤਸਮਾ) ਟੁੱਟਗਿਆ, ਤਾਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਉਤਰ ਪਏ ਅਤੇ ਟੁੱਟਾ ਘਾਸਾ ਗੀਢਾਇਆ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਪੱਕਾ ਕਮਰਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੪ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਾਨਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਇਸੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦਰਖ਼ਤਾਂ ਦੀ ਝਿੜੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਦੌਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਰਕਾਬਗੀਰ. ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਹਮਰਕਾਬ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਸਤਬਲ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂਨਾਬਾਦ ਪਾਸ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ। ੨ ਰਕਾਬਗੰਜ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਲਬਾਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧੜ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ (ਸਨ ੧੭੦੭) ਵਿੱਚ ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਪਧਾਰੇ, ਤਦ ਇਸ ਥਾਂ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਵਾਇਆ, ਫੇਰ ਬਘੇਲਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੪੭ (ਸਨ ੧੭੯੦) ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥਜਦਾਰ ਮੰਦਿਰ ਬਣਵਾਇਆ. ਹੁਣ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰੋਡ ਤੇ, ਵਡੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਪਾਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਅੰਗ ੨.

ਰਕਾਬ ਦਿਵਾਲ } ਫ਼ਾ. رکاب دوال ਸੰਗਜ਼ਾ–
ਰਕਾਬ ਦੁਆਲ } ਰਕਾਬ ਦਾ ਤਸਮਾ (stirrup-leather). ਘਾਸਾ.

ਰਕ਼ੀਕ਼. ਅ. رقیق ਵਿ–ਪਤਲਾ. ਦ੍ਵਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗ਼ੁਲਾਮ. ਗੋਲਾ.

ਰਕ਼ੀਬ. ਅ. رقیب ਵਿ–ਨਿਗਹਬਾਨ. ਤਾੜ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਪਰਸਪਰ ਉਹ ਦੋ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਅਰ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਈਰਖਾ ਰਖਦੇ ਹੋਣ.

ਰਕ਼ੀਬੀ. ਫ਼ਾ. رقیبی ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਕ਼ੀਬਪਨ. ਦੇਖੋ, ਰਕ਼ੀਬ.

ਰਕੇਬ } ਫ਼ਾ. رکیب ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਲ. ਬਾਲੀ.
ਰਕੇਬੀ } ਇਮਾਲਹ ਹੋਕੇ ਰਕਾਬ ਦਾ ਰਕੇਬ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕਤੇਬ. "ਸਿਪਰਨ ਕੇ ਬਡ ਹੋਇ ਰਕੇਬ." (ਗੁਪ੍ਸ੍ਰੂ) ਢਾਲਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਰਕੇਬ ਹੋਗਏ.

ਰਕੇਬੀ ਮਜਹਬ } ਖਾਣ ਪਿੱਛੇ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ
ਰਕੇਬੀ ਮਜਬ } ਮਜ਼ਹਬ ਟੁਕੜੇ ਪੁਰ ਬਦਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮ. ਹਰਦੇਗੀ ਚਮਚ (parasite) ਦਾ ਮਤ.

ਰਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਰਕਤ.

ਰਕ੍ਤਪਲ. ਸੰ. ਰਕ੍ਤੋਪਲ. ਰਕ੍ਤ (ਲਾਲ) ਉਤਪਲ (ਕਮਲ). ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਕਮਲ. Bombax Heptaphyllum.

ਰਕ੍ਸ਼. ਸੰ. ਰਕ੍ਸ਼੍ ਧਾ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨਾ, ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਰਖਵਾਲਾ. ਰਕ੍ਸ਼ਕ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਖਵਾਲੀ. ਰਕ੍ਸ਼ਾ। ੪ ਲਾਖ. ਲਾਕ੍ਸ਼ਾ.

ਰਕ੍ਸ਼ਕ. ਵਿ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰੱਛਕ. ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ.

ਰਕ੍ਸ਼ਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਰਖਵਾਲੀ.

ਰਕ੍ਸ਼ਣੀਯ. ਵਿ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਯੋਗਜ਼. ਜਿਸ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਨੀ ਯੋਗਜ਼ ਹੈ. ਰਕ੍ਸ਼ਜ਼.

ਰਕ੍ਸ਼ਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪਾਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਲਾਖ। ੪ ਭ੍ਰਸਮ. ਰਾਖ. ਸੁਆਹ.

ਰਕ੍ਸ਼ਾ ਬੰਧਨ. ਦੇਖੋ, ਰੱਖੜੀ.

ਰਕ੍ਸ਼ਿਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਰਖਜ਼ਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ੨ ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਰਕ੍ਸ਼ੑ. ਦੇਖੋ, ਰਕ੍ਸ਼ਣੀਯ.

ਰਖ. ਦੇਖੋ, ਰਕ੍ਸ਼ਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਖਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰੱਖ.

ਰਖ਼ਸ਼. ਫ਼ਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੁਕ਼ਰਾ ਘੋੜਾ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਰੁਸ੍ਤਮ ਦਾ ਘੋੜਾ। ੩ ਚਮਕ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ.

ਰਖ਼ਸ਼ਿੰਦਹ. ਫ਼ਾ رخشندہ ਵਿ–ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ.

ਰਖ਼ਸ਼ਿੰਦਹ ਦੁਰ. ਫ਼ਾ رخشندہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਮਕੀਲਾ ਮੋਤੀ.

ਰਖ਼ਸ਼ਿੰਦਹ ਮਾਹ. ਫ਼ਾ رخشندہ ماہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਰਖ਼ਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ رخشیدن ਕ੍ਰਿ–ਚਮਕਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ.

ਰਖਕ } ਦੇਖੋ, ਰਕ੍ਸ਼ਕ. "ਸ੍ਰੀ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਖਕੋ."
ਰਖਕੁ } (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਰਖਣ. ਸੰ. ਰਕ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਰਖੈ ਰਖਣਹਾਰੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲ੍ਹਾ)

ਰਖਣਹਾਰਿ. ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਨੇ. "ਰਖੈ ਰਖਣਹਾਰਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਰਖਣਹਾਰੁ. ਵਿ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਖਣ.

ਰਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਕ੍ਸ਼ਣ. ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨਾ. ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਕਰਨੀ। ੨ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਠਹਿਰਾਉਣਾ. ਟਿਕਾਉਣਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਰਖਨਾ ੨.

ਰਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ رخت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਮਾਨ. ਅਸਬਾਬ। ੨ ਗ਼ਮ. ਰੰਜ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੪ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਜੋਗੀ ਖ਼ੁਰਾਕ. ਪਰੋਸਾ.

ਰਖਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਦਾ. ਬਚਾਉਂਦਾ. "ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਰਖਨਹਾਰ }
ਰਖਨਹਾਰਾ } ਦੇਖੋ, ਰਖਣਹਾਰੁ.

ਰਖਨਹਾਰਿ. ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ. "ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਤਿਨਿ ਰਖਨਹਾਰਿ, ਸਭ ਬਿਆਧਿ ਮਿਟਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਰਖਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰਖਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ رخنہ ਰਖ਼ਨਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਿਦ੍. ਸੁਰਾਖ਼। ੩ ਵਿਘਨ. ਰੁਕਾਵਟ. "ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਖੈ ਰਖਨਾ ਇਕ ਗੋਰਾ." (ਨਾਪ੍) ੪ ਦੇਸ਼. ਨੁਕ਼ਸ.

ਰਖਵਾਰਾ. ਵਿ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਖਵਾਲਾ. "ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਰਖਵਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਰਖਵਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਖਜ਼ਾ. ਰਖਵਾਲੀ. ਰੱਛਾ। ੨ ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਰਖਵਾਰੇ. ਰਖਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਖਵਾਰਾ. "ਮੋਰੋ ਗੁਰੁ ਰਖਵਾਰੋ ਮੀਤ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਰਖਵਾਲਾ. ਵਿ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰੱਛਕ. "ਰਖਵਾਲਾ ਗੋਬਿੰਦਰਾਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਰਗਪਾਲ. ਕਿਲੇ ਦਾ ਰਾਖਾ. "ਦੁਖ ਦਰਵਾਜਾ, ਰੋਹ ਰਖਵਾਲਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਰੁਖਾਲੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁਚੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਖਵਾਲਾ ਰੱਖਿਆ.

"ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨੇ ਤੇ ਚਵੇ ਪਿਖ ਪਹੁਚੇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ।
ਖਰੇ ਹੋਇ ਬੂਝਨ ਕਿਯੋ, ਕਹਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ ?
ਸੁਨ ਰਾਹਕ ਭਾਖਜੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
ਇਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ ਰੁਖਾਲਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਵਰਜਨ ਕੀਨਸ ਤਾਹਿੰ।
ਨਾਮ ਰੁਖਾਲਾ ਕਹੀਐ ਨਾਹਿੰ।
ਅਬ ਤੇ ਕਹੋ ਨਾਮ ਰਖਵਾਲਾ।
ਤਿਸ ਹੀ ਬਲ ਭੇਰਾ ਗੁਰੁ ਘਾਲਾ."
(ਗੁਪ੍ਸ੍ਰੂ)

ਰਖਵਾਲੀ. ਰਖਜ਼ਾ. ਰੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਰਖਵਾਰੀ. "ਹੋਈ ਰਾਜੇ ਰਾਮ ਕੀ ਰਖਵਾਲੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਲਾਨਾ ਰਕਮ, ਜੋ ਮੀਣੇ ਆਦਿਕ ਚੋਰੀਪੇਸ਼ਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਰਖਵਾਲੀ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਚੋਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣ। ੩ ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਰਖਿ. ਦੇਖੋ, ਰਖਿਲੇਵਹੁ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੱਖਕੇ. ਧਰਕੇ. "ਨਾਚਹੁ ਰਖਿ ਰਖਿ ਪਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਬਚਾਕੇ. ਰੁਕਕੇ. "ਰਖਿ ਰਖਿ ਚਰਨ ਧਰੇ ਵੀਚਾਰੀ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਰਖਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਰੱਖੇ. ਬਚਾ ਲਏ.

ਰਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਰਕ੍ਸ਼ਾ. "ਰਖਿਆ ਕਰਹੁ, ਗੁਸਾਈ ਮੇਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਰਖਿਲੇਵਹੁ. ਰਖਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਓ. ਬਚਾ ਲਓ. "ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਦੀਨਦਿਆਲੁ, ਕ੍ਰਮਤ ਬਹੁ ਹਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਰਖੀਐ. ਰਖਜ਼ਾ ਕਰੀਐ। ੨ ਰੋਕੀਏ. ਵਰਜੀਏ. "ਸੂਤਕੁ ਕਿਉਕਰਿ ਰਖੀਐ, ਸੂਤਕੁ ਪਵੈ ਰਸੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਰਖੀਸਰ } ਰਿਖਿ (਋ਸ਼ਿ) ਈਸ਼੍ਵਰ. ਰਿਖਿਰਾਜ.
ਰਖੀਸਰੁ } "ਗਾਵਨਿ ਤੁਧ ਨੋ ਪੰਡਿਤ ਪੜਨਿ ਰਖੀਸਰੁ." (ਜਪੁ)
ਰਖੀਸ੍ਵਰ }

ਰਖੀਜੈ. ਰੱਖ ਲੀਜੈ. ਰਖਜ਼ਾ ਕਰੀਜੈ (ਕਰੀਏ). ੨ ਧਾਰਣ ਕਰੀਏ.

ਰਖੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਖਜ਼ਾ. ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ. ਰਖਵਾਲੀ. "ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ, ਰਖੁ ਗਰੀਬੀਵੇਸ੍." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਦਾ ਵੇਸ ਖੇਤੀ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਹੈ। ੨ ਰਖਜ਼ਾ ਕਰੋ. "ਰਖੁ ਜਗਤੁ ਸਗਲ ਦੇ ਹਬਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਰਖੁ ਧਰਮ, ਭਰਮ ਬਿਦਾਰਿ ਮਨ ਤੇ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਰਖੇਣ. ਰਕ੍ਸ਼ਾਂਗੇ–ਰਕ੍ਸ਼ਣੇ. ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ. "ਅਹੋ ਜਸਸ ਰਖੇਣ ਗੋਪਾਲਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਜਿਸ ਦੀ ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਗਤਨਾਥ ਹੈ.

ਰਖੈ. ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਰਖੈਯਾ. ਵਿ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਧਾਰਨ ਕਰੈਯਾ। ੩ ਰੱਖਣ (ਧਰਨ) ਵਾਲਾ. ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਰਖੰਦੜਾ } ਵਿ–ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰਖੰਦੜੋ
ਰਖੰਦੜੇ } ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਰੱਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਖਜ਼ਾ. ਰੱਛਾ। ੨ ਉਹ ਥੰਨਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਥਵਾ ਜੰਗਲ, ਜੋ ਰਕਿਤ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਮਾਲਿਕ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ.

ਰੱਖੜੀ } **ਰੱਖੀ** } ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਖੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੋਰਾ. ਰਕ੍ਸ਼ਾਬੰਧਨ. ਰਕ੍ਸ਼ਾਸੂਤ੍ਰ. ਇਹ ਸ਼ਾਵਣ ਸੁਦੀ ੧੫ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਭੈਣ ਭ੍ਰਾਈ ਦੇ ਹੱਥ, ਅਤੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਯਜਮਾਨ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਤ੍ਰੌਨੇ.

ਰਖਜਾ. ਦੇਖੋ, ਰਕਾ. "ਸਰਬ ਰਖਜਾ ਗੁਰ ਦਯਾਲਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਰਗ. ਫ਼ਾ ركّ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾੜੀ. ਨਸ. "ਹਰਿ ਜੋ ਰਗ ਜਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਵਕਾਸੁਰ ਦੈਤ ਦੀ ਕੰਠਨਾੜੀ ਅਗਨਿਰੂਪ ਹੋਕੇ ਜਲਾ ਦਿੱਤੀ.

ਰਗਣ. ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਮੱਧ ਲਘੁ ਹੈ. ऽ।ऽ.

ਰਗ਼ਬਤ. ਅ਼ رغبت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ। ੨ ਰੁਚਿ.

ਰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਰਗੜ। ੨ ਹਠਵ੍ਰਿੱਤਿ. "ਜਨਮ ਕੋਟਿ ਲਗ ਰਗਰ ਹਮਾਰੀ." (ਤੁਲਸੀ)

ਰਗਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰਗੜਨਾ.

ਰਗੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਸਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਥਰੀਟ। ੩ ਥਗੜਾ। ੪ ਹਠ. ਜਿਦ.

ਰਗੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘਸਾਉਣਾ. ਮਰਦਨ ਕਰਨਾ. ਦਰੜਨਾ.

ਰਗੜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘਸਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਥਗੜਾ. "ਮਨਮੁਖਿ ਕਮਲਾ ਰਗੜੈ ਲੁਥੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਰਗ਼ੀਬ. ਅ਼ رغيب ਵਿ–ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਗਬਤ.

ਰਗੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗੀਲਾ. "ਲਾਲੁ ਰਗੀਲਾ ਸਹਜੇ ਪਾਇਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਰਘ. ਦੇਖੋ, ਰਘੁ.

ਰਘਨਾਥ. ਸੰ. ਰਘੁਨਾਥ. ਰਘੁਵੰਸ਼ ਦੇ ਨਾਥ, ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ। ੨ ਰਘੁ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਜਯੋਤਿਰੂਪ,ਕਰਤਾਰ.* ਦੇਖੋ, ਰਘੁ ੨. "ਇਹ ਬਿਪਤ ਮੈ ਟੇਕ ਏਕ ਰਘਨਾਥ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਰਘਵਾ. ਰਾਘਵ. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍. "ਤੀਸਰ ਜੁੱਗ ਭਯੋ ਰਘਵਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਤੀਸਰ ਦਾ ਅਰਥ ਤ੍ਰੇਤਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਰਘੂਦ੍ਹ. ਰਘੁਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਦਾ ਬੋਝ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍.

ਰਘੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਘ੍ ਧਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਸ਼ਨੀ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩ ਹਰਕਾਰਾ. ਦੂਤ। ੪ ਸੁਦਕਿਣਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਦਿਲੀਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਜ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਰਘੁਵੰਸ਼ ਹੋਇਆ. "ਤਿਨ ਕੇ ਬੰਸ ਬਿਖੇ ਰਘੁ ਭਯੋ। ਰਘੁਬੰਸਹਿ ਜਿਨ ਜਗਹਿ ਚਲਯੋ॥" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੫ ਰਘੁ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ. ਰਘੁਵੰਸ਼. "ਪਰਸਰਾਮੈਸੁਰ ਕਰ ਕੁਠਾਰੁ ਰਘੁ ਤੇਜੁ ਹਰਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਰਘੁਇੰਦ੍ } **ਰਘੁਇੰਦ੍ਬੀਰ** } **ਰਘੁਏਸ** } **ਰਘੁਕੁਲ ਤਿਲਕ** } **ਰਘੁਨਾਥ** } **ਰਘੁਨਾਯਕ** } **ਰਘੁਨੰਦਨ** } **ਰਘੁਪਤਿ** } **ਰਘੁਬਰ** } **ਰਘੁਬੀਰ** } ਰਘੁਵੰਸ਼ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ. "ਸ੍ਰੀਧਿਅੰ ਬਾਣ ਰਘੁਇੰਦ੍ ਬੀਰੰ." (ਸਮ੍ਦ੍ਮਥਨ) "ਰੋਸ ਭਰਯੋ ਰਨ ਮੋ ਰਘੁਨਾਥ×× ਪ੍ਰਾਪਤ ਭੇ ਰਘੁਨੰਦ ਤਹੀਂ ਤਬ×× ਬਨ ਬਨ ਚਲਤ ਭਏ ਰਘੁਨੰਦਨ× ਉਤ ਰਘੁਬਰ ਬਨ ਕੋ ਚਲੇ ×× ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿਰੋਮਣਿ ਸੂਰ××" (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਘੁਨਾਥ, ਰਘੁਰਾਇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਰਘੁ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਘਨਾਥ ੨. "ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਾ ਰਾਖਾ ਹੋਇ ਰਘੁਰਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਵੇਲੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।

* "ਤ੍ਰਿਸ ਦੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਰਿ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਰਘੁਬੀਰਸਿੰਘ. ਰਾਜਾ ਸਰੂਪਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ੧੧ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੩੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੩੧ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ, ਦੂਰੰਦੇਸ਼, ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਅਤੇ ਕਠੋਰਚਿੱਤ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੰਗਰੂਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਨਗਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਾਜ ਦੇ ਚੰਗੇ ਨੇਮ ਬਾਧੇ. ੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੭ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਗਰੂਰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਜੀਂਦ.

ਰਘੁਬੰਸਿ ਤਿਲਕੁ } **ਰਘੁਰਾਇ** } **ਰਘੁਰਾਜ** } **ਰਘੁਰਾਯ** } **ਰਘੁਵਰ** } **ਰਘੁਵੀਰ** } ਰਘੁਵੰਸ਼ ਦਾ ਟਿੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਰਘੁਇੰਦ੍. "ਰਘੁਬੰਸਿ ਤਿਲਕੁ ਸੁੰਦਰੁ ਦਸਰਥ ਘਰਿ."(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਭੇਟ ਭੁਜਾ ਨਿਰਖੇ ਰਘੁਰਾਈ× ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਬਰਜੇ ਸਿਯਕੋ ×× ਮਨ ਰਘੁਵਰ ਜਾਨੀ.××" (ਰਾਮਾਵ)

ਰਘੁਵੰਸ. ਰਘੁ ਰਾਜਾ ਦਾ ਵੰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਰਘੁ ੪। ੨ ਕਾਲਿਦਾਸ ਕਵਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ੧੯ ਸਰਗ ਦਾ ਮਹਾਕਾਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦਿਲੀਪ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਰਾਜਾ ਅਗਨਿਵਰਣ ਤੀਕ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵ੍ਯ.

ਰਘੁਵੰਸੀ. ਵਿ–ਰਘੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਰਘੁੱਤਮ. ਰਾਘਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ.

ਰਘੂਦ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਰਘਵਾ ੨.

ਰਘੇਸ } **ਰਘ੍ਵੇਸ** } ਰਾਘਵ ਈਸ਼. ਰਾਘਵੇਸ਼. ਰਘੁਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ. "ਹੈ ਨ ਰਘ੍ਵੇਸ* ਜਦ੍ਵੇਸ ਰਮਾਪਤਿ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਰਚ. ਸੰ. ਰਚ੍. ਧਾ–ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ, ਉਸਾਰਨਾ, ਗ਼ੈਬ ਬਣਾਉਣਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ.

ਰਚਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਚਣ ਵਾਲਾ.

ਰਚਣਾ } **ਰਚਣੁ** } ਕ੍ਰਿ–ਬਣਾਉਣਾ। ੨ ਉਸਾਰਨਾ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰਚ ਧਾ। ੪ ਮਿਲਣਾ. ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ. ਲੀਨ ਹੋਣਾ। ੫ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ.

ਰਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੩ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜਾਮ। ੪ ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਚਨਾਬ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੋਆਬ. ਰਚਨ ਦੋਆਬ। ੫ ਰਚਨਾ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. "ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਰਚਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚੀਹੋਈ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. "ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਸਭ ਰਚਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਕਵਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਕਾਵ੍ਯ. Composition. ੪ ਰੌਨਕ. "ਕ੍ਰਿਛ ਰਚਨਾ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਹੈਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ. ਲੀਨ ਹੋਣਾ. "ਮਨ ਸਚੈ ਰਚਨੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) "ਗੁਰਸਬਦੀ ਰਚਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਰਚਨੁ. ਰਚਨਾ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. "ਆਪੇ ਰਚਨੁ ਰਚਾਇ, ਆਪੇ ਹੀ ਪਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਣਾਉ. "ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਰਚਨੁ ਰਚਿਆ." (ਅਨੰਦੁ)

ਰਚਯਿਤਾ. ਰਚਯਿਤ੍ਰ. ਵਿ–ਰਚਣ ਵਾਲਾ.

ਰਚਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਚਨਾ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਬਣਵਾਉਣਾ. "ਸਚੈ ਤਖਤੁ ਰਚਾਇਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਮਿਲਾਉਣਾ. ਲੀਨ ਕਰਨਾ.

ਰਚਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਚਕੇ. ਬਣਾਕੇ. "ਰਚਿ ਰਚਨਾ ਅਪਨੀ ਕਲ ਧਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਬਣਾਕੇ. ਸਵਾਰਕੇ. "ਜਿਹਿ ਸਿਰਿ ਰਚਿ ਰਚਿ ਬਾਂਧਤ ਪਾਗ."

* ਆ ਉਪਸਰਗ ਈਸ਼ ਨਾਲ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਏਸ਼ ਬਣਗਿਆ. ਏਸ਼ ਦੇ ਮੂੰਹ ਰਘੁ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਚਾਰ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ 'ਰਘ੍ਵੇਸ਼' ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਰਚਿਤ. ਵਿ–ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਣਾਇਆ.

ਰਚਿਪਚਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਡੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਰਚਕੇ. ਮਰ ਖਪਕੇ. "ਬਾਰੁ ਭੀਤਿ ਬਨਾਈ ਰਚਿ ਪਚਿ, ਰਹਤ ਨਹੀ ਦਿਨ ਚਾਰਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਰਚੰਨਿ. ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਸਚੈ ਨਾਮਿ ਰਚੰਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਰਛ. ਰਖਜਾ. ਰੱਛਾ। ੨ ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਕੁੱਚ. ਰੱਛ। ੩ ਔਜ਼ਾਰ. ਸੰਦ। ੪ ਰਾਛਸ. ਰਾਕ੍ਸ. ਰਾਖਸ.

ਰਛਕ. ਦੇਖੋ, ਰਕ੍ਕ.

ਰਛਾ. ਦੇਖੋ, ਰੱਛਾ.

ਰਛੈਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਮ ਕ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਸ੍ਤਰਾ. ਪੱਛਣਾ. ਕ੍ਸ਼ੁਰ.

ਰੱਛਣ. ਦੇਖੋ, ਰਕ੍ਸ਼ਣ ਅਤੇ ਰਖਣ.

ਰੱਛਪਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹਿਰੂ. ਚੌਕੀਦਾਰ. "ਭੇਦ ਰੱਛਪਾਲਨ ਕੋ ਦੀਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੬)

ਰੱਛਾ. ਸੰ. ਰਕ੍ਸ਼ਾ. ਰਖਜਾ. "ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਛਾ." (ਚੌਪਈ)

ਰਜ. (ਦੇਖੋ, ਰੰਜ ਧਾ) ਸੰ. ਰਜਸ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਰਿਤੁ। ੨ ਧੂਲਿ. ਧੂੜ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਰੇਣੁ. ਪਰਾਗ. "ਰਜ ਪੰਕਜ ਮਹਿ ਲੀਓ ਨਿਵਾਸ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੪ ਮਾਯਾ ਦਾ, ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੁਣ, ਜੋ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ. "ਰਜ ਤਮ ਸਤ ਕਲ ਤੇਰੀ ਛਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੫ ਆਕਾਸ਼। ੬ ਪਾਪ। ੭ ਜਲ। ੮ ਬੱਦਲ। ੯ ਵਾਹਿਆਹੋਇਆ ਖੇਤ.

ਰਜਉ. ਰਜਦਾ (ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ) ਹਾਂ. "ਗੁਰੁ ਸਾਲਾਹਿ ਨ ਰਜਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਾਪਨ. ਰਾਜਪੁਣਾ.

ਰਜਸ੍ਵਲਾ. ਵਿ–ਰਿਤੁਮਤੀ. ਰਜ (ਹੈਜ਼) ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਰਜਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਪੜੇ ਪੁਰ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਛੀਂਬਾ. ਰੰਗਰੇਜ। ੨ ਧੋਬੀ। ੩ ਔਸ਼ਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵੈਸ਼ਯ ਦੀ ਕਨ੍ਯਾ ਤੋਂ ਕਲ੍ਯਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਫ਼ਾ رجک ਝਕਾਰਨਾ. ਝਕਾਰ ਲੈਣਾ. ਝਕਾਰ. ਉਦਗਾਰ.

ਰਜਗੁਣ. ਰਜੋ ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਰਜ ੪. "ਰਜ ਗੁਣ ਤਮਗੁਣ ਸਤਗੁਣ ਕਹੀਐ,ਏਹ ਤੇਰੀ ਸਭ ਮਾਇਆ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਰਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ.

ਰਜਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਮਕਣ ਵਾਲੀ ਧਾਤੁ। ੨ ਚਾਂਦੀ। ੩ ਹਾਥੀ ਦੰਦ। ੪ ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ। ੫ ਪਰਵਤ। ੬ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੭ ਵਿ–ਚਿੱਟਾ.

ਰਜਤਪਣ } **ਰਜਤਪਨ** } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਪਣ (ਸਿੱਕਾ), ਰੁਪਯਾ. ਰਜਤਮੁਦ੍ਰਾ.

ਰਜਤਾਚਲ } **ਰਜਤਾਦ੍ਰਿ** } ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਅਚਲ (ਪਹਾੜ), ਕੈਲਾਸ.

ਰਜਧਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਧਾਨੀ.

ਰਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਰਜਨਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਜਣਾ.

ਰਜਨਿ } **ਰਜਨੀ** } ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. "ਰਜਨਿ ਸਬਾਈ ਜੰਗਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜੰਗਾ. "ਰਵਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਰਜਨੀ ਜਥਾ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਹਲਦੀ.

ਰਜਨੀਸ. ਰਜਨੀ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ)ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਰਜਨੀਸ ਸੁਤ } **ਰਜਨੀਸ ਨੰਦ** } ਰਜਨੀਸ਼ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬੁਧ। ੨ ਬੁਧਵਾਰ. ਦੇਖੋ,ਨੰਦ ਰਜਨੀਸ.

ਰਜਨੀਸਰ } **ਰਜਨੀਸੁਰ** } **ਰਜਨੀਸ਼ੁਰ** } ਰਾਤ੍ਰਿ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਨਿਸ਼ਾਪਤਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਜਨੀਸ੍ਵਰ ਧਰ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਕਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਜਨੀਸ੍ਵਰ ਧਰ ਧਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼, ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਜਨੀਕਰ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਰਜਨੀਗੰਧਾ. ਨਿਸ਼੍ਪੁਸ਼੍ਪੀ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਗੁਲਸ਼ੱਬੋ. Polianthes Tuberosa.

ਰਜਨੀਚਰ. ਵਿ–ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੋਰ। ੩ ਰਾਖਸ। ੪ ਉੱਲੂ। ੫ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੬ ਚੋਰਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਗਸ਼ੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੌਕੀਦਾਰ। ੭ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ ਵਿਭਚਾਰੀ। ੮ ਸ਼ੇਰ ਗਿੱਦੜ ਆਦਿ ਜੀਵ.

ਰਜਨੀਜਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਓਸ. ਸ਼ਬਨਮ. ਕੁਹੇੜੀ. ਤ੍ਰੇਲ.

ਰਜਨੀਪਤਿ. ਰਾਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਰਜਨੀਮੁਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਧ੍ਯਾ. ਸੰਝ. ਸਾਯੰਕਾਲ.

ਰਜਪੂਤ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪੂਤ.

ਰਜ ਪੰਕਜ ਮਹਿ ਲੀਓ ਨਿਵਾਸ. (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਧੂਲਿ ਅਤੇ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਥਲ ਅਤੇ ਜਲ, ਗਰਦ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਣਰਜ ਵਿੱਚ ਸਾਧੁਜਨਾਂ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਲੀਤਾ ਹੈ.

ਰਜਬ. ਦੇਖੋ, ਰੱਜਬ। ੨ ਅ਼ ਰਜ਼ਬ ਵਿ–ਸਨਮਾਨਿਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿਜਰੀ ਸਾਲ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਮਹੀਨਾ। ੪ ਇਸਲਾਮਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹਿਸ਼੍ਤ (ਸੁਰਗ) ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ, ਜੋ ਰਜਬ ਮਹੀਨੇ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣਗੇ.

ਰਜ਼ਮ. ਫ਼ਾ ਰ਼ਜ਼ਮ ਜੰਗ। ੨ ਬਾਲਣ. ਈਂਧਨ.

ਰਜਮਟ. ਅੰ. Regiment. ਪਲਟਣ. ਪੈਦਲ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਜਥਾ (ਬੇੜਾ).

ਰਜਵਟ. ਦੇਖੋ, ਰਜਮਟ। ੨ ਡਿੰਗ. ਰਾਜਪੂਤੀ. ਰਾਜਪੂਤਪੁਣਾ.

ਰਜ਼ਵਾਹਾ. ਰਿਜੁ (ਸਿੱਧਾ) ਵਹਿਣਵਾਲਾ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਨਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਸ਼ੁਆ ਕੱਸੀ ਆਦਿ.

ਰਜਵਾਰਾ / **ਰਜਵਾੜਾ** ਰਿਆਸਤ. ਰਾਜ। ੨ ਰਾਜਵਾਲਾ. ਰਾਜਾ. "ਰੋਹ ਭਰੇ ਰਜਵਾਰੇ." (ਪਾਰਸ਼ਾਵ)

ਰਜਾ. ਰੱਜਾਂ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਵਾਂ. "ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹਿ ਨ ਰਜਾ ਕਬਹੂੰ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਅ਼ ਰਜ਼ਾ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨੂਦੀ। ੩ ਮਨਜ਼ੂਰੀ. ਅੰਗੀਕਾਰ। ੪ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ. "ਰਜਾ ਮਹਿ ਰਹਿਨਾ ਰਾਜੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੫ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਛੁੱਟੀ ਨੂੰ ਭੀ ਰਜਾ* ਆਖਦੇ ਹਨ। ੬ ਅ਼. ਰਜਾ. ਆਸ਼ਾ. ਉਮੀਦ.

ਰਜਾਇ. ਦੇਖੋ, ਰਜਾ ੨ ਅਤੇ ੪. "ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੈ ਸਿਰ ਉਪਰਿ."(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) "ਸੋ ਕਰੇ,ਜਿ ਤਿਸੈ ਰਜਾਇ."(ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਵਿ–ਰਜ਼ਾਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਜਾ ੨ ਅਤੇ ੪. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ, ਜਿਸ ਨਉ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਰਜਾਇ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੩)

ਰਜਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਰਜਾਕ. "ਰਜਾਇਕ ਯਕੀਨੈ." (ਜਾਪੁ) ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਰਿਜ਼ਕ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਰਜਾਈ. ਰਜ਼ਾ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. "ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ." (ਜਪੁ) ੨ ਰਜ਼ਾ. ਹੁਕਮ. ਆਗਜ਼ਾ. "ਕਹੈ ਬਹੁਰ ਮੁਖ ਦੇਹੁ ਰਜਾਈ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ. ਭਾਣੇ ਮੇਂ. "ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ." (ਜਪੁ) "ਚਾਲਉ ਸਦਾ ਰਜਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਜੋ ਧਨ ਖਸਮੈ ਚਲੈ ਰਜਾਈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੪ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ. ਆਨੰਦ. ਸੰਤੁਸ਼੍. "ਜੈਸੇ ਸਚ ਮਹਿ ਰਹਉ ਰਜਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਫ. ਲਿਹ਼ਾਫ਼. ਰੁਈਦਾਰ ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਰਜਾਕ. ਅ਼ ਰ਼ੱਜ਼ਾਕ਼. ਵਿ–ਰਿਜ਼ਕ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਕਿ ਰੋਜੀ ਰਜਾਕੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਰਜਾਣ. ਫ਼ਾ ਰ਼ਜ਼ਾਂ ਰਾਜਗਾਨ.ਰਾਜਾਗਣ. "ਸੁ ਬੀਰੰ ਰਜਾਣੰ." (ਗਜਾਨ)

ਰਜਾਦੀ. ਰਾਜਜ਼ਾਦੀ. ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ. "ਜਾਣੁ ਰਜਾਦੀ ਉੱਤਰੀ ਪੈਨ੍ਹਿ ਸੂਹੀ ਸਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਭਾਖੈ ਮਰਦਾਨਾ ਯੌਂ ਰਜਾਦੀ ਸੁਨ ਲੀਜੈ." (ਨਾਪੁ)

ਰਜਾਬਖ਼ਸ਼. ਰਜ਼ਾ (ਆਸ਼ਾ) ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਜਾ ੬.

ਰਜਾਮੰਦ. ਫ਼ਾ ਰ਼ਜ਼ਾਮੰਦ ਰਜ਼ਾਮੰਦ.ਵਿ–ਜੋ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਪੁਰ ਰਾਜੀ ਅਥਵਾ ਸਹਮਤ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਰਜਾਮੰਦੀ. ਫ਼ਾ ਰ਼ਜ਼ਾਮੰਦੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਜਾਂ ਸਹਮਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਰਜਾਲ. ਅ਼ ਰ਼ੱਜ਼ਾਲ ਰਜਾਲ.ਵਿ–ਨੀਚ. ਅਧਮ. ਕਮੀਨਾ.

ਰਜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੱਜਕੇ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਕੇ. "ਰਜਿ ਰਜਿ ਭੋਜਨੁ ਖਾਵਹੁ, ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼੍ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ,ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਦ੍ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ.

ਰਜਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਜਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕਪੜੇ ਰੰਗਣ ਅਤੇ ਧੋਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਰਜਿੰਦ. ਰਾਜ–ਇੰਦ੍. ਰਾਜੇਂਦ੍। ੨ ਰਾਜ਼–ਦਿਹੰਦ. ਭੇਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਕੋਊ ਜੋ ਨਿਪੁਤਿ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਗ ਜਾਇ ਭੂਮੀਆ ਪੈ, ਧਾਇ ਮਾਰੈ ਭੂਮੀਆ ਕੋ ਸਹਿਤ ਰਜਿੰਦ ਜੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਰਜਿਯਾ. ਰਾਜਪੂਤ। ੨ ਰਾਜਕੁਮਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਜੀ ੩ ਅਤੇ ਰਜੀਪੁਤ੍.

ਰਜੀ. ਰੱਜੀ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਧਾਈ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੱਜੀ ੨। ੩ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕੁਆਰੀ ਦਾਸੀ, ਜੋ ਰਣਵਾਸ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ੪ ਅ਼ ਰ਼ਜ਼ੀ. ਉੱਤਮ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. "ਗਾਜੀ ਰਜੀ ਰੋਹ ਰੂਮੀ." (ਕਲਕੀ) ੫ ਰਜੀਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਰਜੀਲ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਰਜੀਆ. ਦੇਖੋ, ਰਜੀ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਜਿਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਜਿਯਾ.

ਰਜੀਪੁਤ੍. ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਜੋ ਰਜੀ (ਦਾਸੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਅਜੈਸਿੰਘ ਰਾਖਜੋ ਰਜੀਪੁਤ੍ ਸੂਰੋ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਰਜੀਲ / **ਰਜੀਲਾ** ਅ਼ ਰ਼ਜ਼ੀਲ ਵਿ–ਕਰੜਾ. ਕਠੋਰ। ੨ ਚਾਲਾਕ. ਚੁਸ੍. "ਰਜੀਲੋ ਰਣਰੰਗ ਧੀਰ." (ਕਵਿ ੫੨) ੩ ਅ਼ ਰ਼ਜ਼ੀਲ. ਕਮੀਨਾ. ਨੀਚ. ਅਦਨਾ.

ਰਜੂਲ. ਫ਼ਾ ਰ਼ੰਜੂਰ. ਵਿ–ਦੁਖੀ. ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. "ਮੁੱਲਾ ਕਾਜੀ ਭਏ ਰਜੂਲ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ੨ ਰੋਗੀ. ਬੀਮਾਰ.

ਰਜੋਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਰਜ ੪ ਅਤੇ ਰਜਗੁਣ.

ਰਜੋਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਪੂਤੀ. ਰਾਜਪੂਤਪਨ. ਰਾਜਪੂਤ ਦਾ ਧਰਮ. "ਰਜੋਤੀ ਨਿਬਾਹੀ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਰੱਜਬ. ਦਾਦੂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਇੱਕ ਸਾਧੂ. ਇਸ ਦੇ ਦੋਹੇ ਅਤੇ ਛੱਪਯ ਕਵਿ-ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਦੋਹਾ

ਸਾਧੂ ਸਰਾਹੈ ਸੋ ਸਤੀ, ਯਤੀ ਯੋਸ੍ਵਿਤਾ ਜਾਨ,
ਰੱਜਬ ਸਾਚੇ ਸੂਰ ਕੀ ਵੈਰੀ ਕਰੈ ਬਖਾਨ.

ਛੱਪਯ

ਪਾਰਸ ਪਲਟੈ ਲੋਹ ਬਨੀ ਸੰਗਤਿ ਜਸੋਂ ਬਾਵਨ,
ਵਾਰਿ ਵਾਰੁਣੀ ਵਿਵਿਧ ਪੈਠਿ ਗੰਗਾ ਮਧ ਪਾਵਨ,
ਚੁੰਬਕ ਹਲਚਲ ਲੋਹ ਆਂਖ ਆਦਿਤ ਸੱਗ ਖੋਲਹਿ,
ਰੋਗੀ ਹੋਇ ਨਿਰੋਗ ਔਖਧੀ ਮੁਖ ਮਧ ਮੇਲਹਿ,
ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਜਹਾਜ ਜਗ ਯਥਾ ਸ੍ਰਾਂਤਿ ਸੀਪਹਿਂ ਪੜੀ,
ਰੱਜਬ ਛਾਂਹਿ ਹੁਮਾਯੁ ਸਿਰ ਤਜੋਂ ਸ੍ਰਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਘੜੀ.

ਰੱਜੀ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਈ. ਧ੍ਰਾਪੀ। ੨ ਬਾਬਾ ਗੁੱਦੜਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ, ਜੋ ਬਾਗੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਕੇ ਅਭ੍ਯਾਗਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਮਾਈ ਰੱਜੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੀਹੋਈ ਆਪ ਚੱਕੀ ਪੀਂਹਦੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੪੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਰਜ਼ਜ਼ਾਰੇ. ਰਾਜ਼ਜ ਵਾਲੇ, ਰਾਜੇ. "ਮਚੇ ਕੋਪ ਕੈਕੈ ਹਠੀਲੇ ਰਜ਼ਜ਼ਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ੨ ਰਜ਼ਵਾੜਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਰਜ਼ਵਾੜੇ.ਰਿਆਸਤਾਂ.

ਰਵਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੰਜ ਦੇਣਾ. ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ. "ਕੋਇ ਨ ਕਿਸੈ ਰਵਾਣਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਤਉ ਕੜੀਐ, ਜੋ ਭੂਲਿ ਰੰਵਾਣੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਰਵਾਣਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੰਜ ਕਰਕੇ. ਦੁਖਾਕੇ. "ਅਨਾਥ ਰੰਵਾਣਿ ਉਦਰੁ ਲੇ ਪੋਖਹਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਰਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰੰਵਾਣੀ.

ਰਟ. ਸੰ. ਰਟ੍. ਧਾ–ਬੋਲਣਾ, ਪੁਕਾਰਨਾ.

ਰਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਟਨ.

ਰਟਤ. ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਟ ਧਾ. "ਆਰਤ ਦੁਆਰਿ ਰਟਤ ਪਿੰਗੁਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਰਟਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਕਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉੱਚਾਰਣ.

ਰਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਰ, ਜੋ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਰਟ (ਬੋਲਦਾ) ਹੈ. "ਸ਼ੋਰ ਕਰੈਂ ਚਹੁੰ ਓਰ ਰਟਾ ਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰਟਿਆ. ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰਟ ਧਾ। ੨ ਰਤਿਆ. ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮਾਇਆ ਰੰਗਿ ਰਟਿਆ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਰਟਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੁਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ.

ਰਟੈਯਾ. ਵਿ–ਰਟਨ (ਪੁਕਾਰਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰਟਨ (ਘੋਖਣ) ਵਾਲਾ.

ਰਠੌਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਹੈ. ਮਾਰਵਾਰ ਤਥਾ ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਾਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰਮੌਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਰਡ / **ਰੱਡ** ਮਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧ੍ਰਨਿ. ਸ਼ਬਦ. "ਭੇਰੀ ਸਭੋ ਰਡ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੪੧ ਮਾਤ੍ਰਾ ੧੫–੧੧–੧੫ ਪੁਰ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਦੂਜੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੧–੧੫ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਚਰਣ ਦੋਹਾ. ਇਹ ਵਿਖਮਤਰ ਛੰਦ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੀਜੈ ਸਦਾ ਧਰਮ ਪਰਿਚਾਰ, ਦੇਸ਼ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਧਾਰ,
ਕਦੇ ਨ ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ ਕਰਿਯੇ,
ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਮਤਿ ਉੱਚ, ਹਿਤ ਕੀ ਸਿਖਜਾ ਕੰਨ ਧਰਿਯੇ,
ਜੋ ਨਰ ਸਤਗੁਰੁਬਚਨ ਪੈ, ਅਮਲ ਕਰਤ ਦਿਨ ਰੈਨ,
ਹਰਿਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਸੁਖ ਸੰਪਦਾ, ਬਸਤੀ ਹੈ ਤਿਸ ਐਨ.

ਇਹੀ ਰੂਪ ਰਡ ਦਾ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਜਿਸਹਿ ਧਾਰਜਉ ਧਰਤਿ ਅਰ ਵਿਉਮੁ,
ਅਰੁ ਪਵਣੁ ਤੇ ਨੀਰ ਸਰ,
ਅਵਰ ਅਨਲ ਅਨਾਦਿ ਕੀਅਉ,
ਸਸਿ ਰਿਖਿ ਨਿਸਿ ਸੂਰ ਦਿਨਿ
ਸੈਲ ਤਰੂਅ ਫਲ ਫੂਲ ਦੀਅਉ,
ਸੁਰਿ ਨਰ ਸਪਤ ਸਮੁਦ੍ ਕਿਅ,
ਧਾਰਿਓ ਤ੍ਰਿਭੁਵਣ ਜਾਸੁ,
(ਸੋਈ) ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ਸਤਿ
ਪਾਇਓ (ਗੁਰ) ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ.*
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਰਣ ਅਥਵਾ ਰਣੁ. ਸੰ. ਰਣ੍. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਸ਼ਬਦ (ਸ਼ੋਰ) ਕਰਨਾ, ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਰੌਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਰਣੁ ਦੇਖਿ ਸੂਰੇ ਚਿਤ ਉਲਾਸ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਰਣਉੱਧਿਤ. ਦੇਖੋ, ਰਣੱਧਿੱਤ ਅਤੇ ਕਰਖਾ.

* ਮੁਆਫ਼ ਕਰਕੇ furlough ਨੂੰ.

* ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਧਾਰਿਓ ਅਤੇ ਪਾਇਓ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਧਾਰਯੋ ਅਤੇ ਪਾਯੋ ਹੈ. ਸੋਈ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਲਈ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਣਸਿੰਹਾ / ਰਣਸਿੰਗਾ / ਰਣਸਿੰਘਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਣਸ਼੍ਰਿੰਗ. ਸਿੰਗ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਤਿੰਨ ਵਿੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਧਾਤੁ ਦਾ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਬਹੁਤ ਚੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਰਣ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘਨਾਦ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਵਾਜਾ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਅਖਾੜਿਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਰਣਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੁੰਘਰੂ ਝਾਂਝਰ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਰਣ ਧਾ. ਦੇਖੋ, ਰਣਤਕਾਰ.

ਰਣਕੇਤੁ / ਰਣਖੇਤ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ. ਰਣਭੂਮਿ.

ਰਣਖੰਭ. ਰਣਸ੍ਤੰਭ. ਜੰਗਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਗੱਡਿਆ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਜੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਯਾਦਗਾਰ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਬਸਮਲਾ (ਸਤੂਨ). ਮੁਨਾਰਾ.

ਰਣਗਾਮੀ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਯੋਧਾ. "ਧਜਾਨ ਧਰੈਂ ਇਹ ਕੋ ਰਣਗਾਮੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰਣ ਚਕਣ / ਰਣ ਚੱਖਣ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚਕਣ (ਬੋਲਣ) ਵਾਲਾ ਦੈਤ, ਜੋ ਰਕ੍ਤਬੀਜ ਦਾ ਸਾਥੀ ਸੀ.

ਰਣਛੇਤੂ. ਦੇਖੋ, ਰਣਕੇਤੂ.

ਰਣਛੋੜ. ਵਿ–ਜੰਗ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ. ਭਗੋੜਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਰਾਸੰਧ ਅਤੇ ਕਾਲਯਮਨ (ਯਵਨ) ਤੋਂ ਭੱਜ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਵਿੱਚ "ਰਣਛੋੜ" ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵਾਰਵਤੀ.

ਰਣਜੀਤ. ਵਿ–ਜੰਗ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. "ਰਣਜੀਤ ਬੜਾ ਅਖਾੜਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਵਿਕਾਰਦੰਗਲ ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਗਾਰਾ, ਜੋ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵੱਜਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. "ਗੁਰੁਘਰ ਕੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਇਹ ਨਗਾਰਾ ਸੰਮਤ ੧੭੪੧ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੩ ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਗੁਰੁਸੋਭਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਲਈ ਰਣਜੀਤ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨਾਮ ਵਰਤਿਆ ਹੈ–"ਲਰਤ ਸਿੰਘਰਣਜੀਤ ਤਹਿਂ ਫੌਜ ਦਈ ਸਭ ਮੋਰ." (ਗੁਰੁਸ਼ੋਭਾ)

ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤ ੩। ੨ ਸਰਦਾਰ ਜੈਸਿੰਘ ਰਈਸ ਲੱਧੜਾਂ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਯਾਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੁਸੰਗਤਿ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਲੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀਤੀ. ੧੭ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੩੨ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਹੁਰੇਘਰ ਪਤਰਹੇੜੀ (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ.

ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ. ਮਿਸਲ ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਆ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ, ਜੀਂਦਪਤਿ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਰਾਜਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੩੭ (੨ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੭੮੦) ਵਿੱਚ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.* ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਚੇਚਕ (ਮਾਤਾ) ਨਿਕਲਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਖੱਬੀ ਅੱਖ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਅਰ ਚੇਹਰੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਦਾਗ ਹੋਗਏ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸਰਦਾਰ ਦਲਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤਿਰਾਇ ਮਾਈ ਰਾਜਕੌਰ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ. ਭਾਈ ਫੇਰੂਸਿੰਘ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਯਾ ਲਈ ਮੁਕੱਰਿਰ ਕੀਤਾਗ੍ਯਿਆ. ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਕਮਾਲ ਹਾਸਿਲ ਕਰਲਿਆ.

ਹੋਨਹਾਰ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਵਿੱਧ ਹੋਈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੮੫੬ (ਸਨ ੧੭੯੯) ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਲਹੌਰ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕਰਲਿਆ ਅਰ ਸੰਮਤ ੧੮੫੮ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਕਰਕੇ "ਮਹਾਰਾਜਾ" ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ "ਸ਼੍ਰਿਅਸਾਹਿਬ" ਸ਼ਬਦ ਜਾਦਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ.* ਇਹ ਐਸਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਕਰਦਾ, ਵਿਜੈ ਲੱਛਮੀ ਕੁਜਾ ਪਸਾਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ. ਇਸ ਨੇ ਛੋਟੇ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਅਤੇ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਸਿੰਧ ਤੀਕ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਫੈਲਾਕੇ ਚਾਰ ਸੂਬੇ (ਲਹੌਰ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ, ਕਸ਼ਮੀਰ, ਮੁਲਤਾਨ) ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਖਿੰਡੀਹੋਈ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਕੇਂਦ੍ਰੀ ਸਲਤਨਤ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ.

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ "ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ" (the Lion of the Panjab) ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਲਾਇਕ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਜ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ. ਸੈਨਾ ਇਸ ਦੀ ਵਡੀ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲਿਕ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ ਇਹ ਨੰਮ੍ ਐਸਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਢਿੱਲੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਮਿਲਣ ਆਏ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਆਪਣੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਾਲ ਝਾੜੇ, ਅਰ ਜਦ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਨੇ ਤਖਤ ਅਕਾਲਬੁੰਗੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਆ ਕਰਕੇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕੋਰੜੇ ਲਗਵਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਨੰਗੀ ਕਰਦਿੱਤੀ.

ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਜਾਦਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਕਿਲਾ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਬਣਾਇਆ. ਬਾਗ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਲਵਾਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਮੋਹਰ ਅਤੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕਾ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਸੀ–"ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸਹਾਯ. ਦੇਗੋ ਤੇਗ਼ੋ ਫ਼ਤਹ ਨੁਸਰਤ ਬੇਦਰੰਗ। ਯਾਫ਼ਤਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ." †

੨੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੦੯ (ਸੰਮਤ ੧੮੬੬) ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਹੋਕੇ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਸਤਲੁਜ ਕਾਇਮ ਹੋਈ, ਅਰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਅਹਿਦਨਾਮੇ (treaty) ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਪੂਰਣ ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਿਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਅਜੇਹੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਗੁਣ ਔਗੁਣ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ. ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਕੋਈ ਸੀਗਾ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਰਪੋਟ ਉਸ ਪਾਸ ਨਾ ਪੁਜਦੀ. ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਜੇਹੀ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੇਲਾ ਭੀ ਨਿਕੰਮਾ ਨਾ ਜਾਵੇ.‡ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਵਲੀ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਭੇਤ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਮਲੂਮ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਆਲਸ ਕਦੇ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ. ਕਵਿ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

"ਸਦ ਹੀ ਕਮਰ ਕਸੀ ਹਮ ਦੇਖੀ,
ਕਬਹੁੰ ਨ ਸੁਸਤੀ ਮੁਖ ਪਰ ਪੇਖੀ."

ਸ਼ੂਰਵੀਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਉਦਾਰਤਾ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ. ਜਾਗੀਰਾਂ ਅਤੇ ਇਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ, ਬਾਰਾਂ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਦਾਨ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਸੀ.*

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰਦਾਰ ਹਾਥੀ † ਜਾਂ ਲੈਲਾ ਘੋੜੇ ‡ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਸਾਲੇ § ਸਮੇਤ ਸਜ ਧਜ ਨਾਲ ਖਾਸ ਖਾਸ ਮੋਕਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਜਲੂਸ ਕਢਦਾ, ਤਾਂ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਦੇਖਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿਜਾਂਦੇ ਸਨ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪੜੋਸੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਣ ਆਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਇਸ ਦੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਯੋਗਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇਖਕੇ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰ ਉਠਦੇ ਸਨ. ਮੂਰਕ੍ਰਾਫਟ (W. Moorcroft) ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਫਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–"ਮੈ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੇਹਾ ਸ਼ਿਆਣਾ ਰਾਜਾ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ."

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸਲਤਨਤ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧਿਮੱਤਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਕਈ ਮਨੋਰਥ ਸਫਲ ਹੋਏ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ੧੫ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੮੯੬ (੨੭ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੩੯) ਨੂੰ ਅਧਰੰਗ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਵਿਨਸ਼ੂਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਸਮਾਧ ਕਿਲੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਣੀਹੋਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਪਰਲੋਕਗਮਨ ਪੁਰ ਕਵਿ ਜਯਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:–

ਕੀਨੋ ਤੈਂ ਪਯਾਨ ਸੁਰਲੋਕ ਹੂੰ ਕੋ ਮਹਾਰਾਜ,
ਪੁੰਨ ਪੁੰਜ ਪੁਹਮੀ ਕੋ ਪਲ ਮੈ ਪਲਾਨੇ ਹੈਂ,
ਕਾਂਕੀ ਕੀਜੈ ਓਟ ਕੌਨ ਸਤ੍ਰ ਕੀ ਬਚਾਵੈ ਚੋਟ ?
ਗੋ ਗਰੀਬ ਗੁਣੀ ਗੰਜ ਅਤਿ ਬਿਲਖਾਨੇ ਹੈਂ;
ਕਹੈ ਜਯਸਿੰਘ ਸੁਰੀਸੈਪਦਾ ਬਿਲਾਨੀ ਬੀਰ
ਆਸੁਰੀ ਨੇ ਆਨ ਦੀਹ ਦੁੰਦਭਿ ਧਰਾਨੇ ਹੈਂ;
ਹਾਯ ਮਰਦਾਨੇ ਜਗ ਜਾਨੇ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ !

---

* ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਬਜੁਰਗ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਬਡਰੁੱਖੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਨਮਭੂਮਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

* ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰਿਅਸਾਹਿਬ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

† Ranjit Singh never forgot to humour the democratic feeling, or, rather, the theocratic feeling of the Sikhs. He professed to rule "by the grace of God" like any Christian king; the name of the Guru was on his coins, and he was no more than chosen leader of the people, with whom he was always popular, though the chiefs had little love for him.
(The Rajas of the Panjab by L.H. Griffin.)

‡ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇਖੋ, 'The Panjab as a Sovereign State' ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੋਲਟੀਕਲ ਕਪਤਾਨ ਵੇਡ ਦੀ ਅਦੀਨਾਨਗਰ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ—
"In the hot weather the Maha Raja goes out about 5 a. m., and spends an hour or two in riding and inspecting his troops, then takes his first meal, often without dismounting from his horse. About 9 a.m., he retires to his residence and holds a Court, receiving reports, issuing orders to his officers, and examining minutely into the financial accounts of his Government himself. At noon he reclines for an hour, having a secretary by his side to write from his dictation, as different things requiring execution cross his mind. At 1 p. m., he rises and passes an hour in having a portion of the Granth read to him, after which he reaumes his Court, which lasts till the day begins to close, when he either sends for a set of dancing girls to beguile the time, or secludes himself in meditation until his second repast. He goes to bed between 8 and 9 p.m., a secretary still being in attendance to whom he frequently dictates his orders in the night. In the cold weather he does not go abroad until near 9 a. m. His habits in other respects are the same, with the exception of mounting and promenading his horse in the evening along the parterves of his garden."
(Letter from Captain C. M. Wade, Political Assistant, to the Secretary to the Governor General, Simla, dated 31st., May 1831)

• "Finally from the information gathered by Col. Lawrence from his counsellers, we find that he (Maharaja Ranjit Singh) spent Rs 12,00,000, a year in charity."
(Vide Punjab Government Records 1847 48, page 372)

† ਇਹ ਹਾਥੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚੇ ਕੱਦ ਦਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਡੇਢ ਲੱਖ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਸੀ.

‡ ਦੇਖੋ, ਲੈਲਾ ਘੋੜਾ.

§ ਬਾਈ ਸੌ ਸਵਾਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅੜਦਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਇਹ ਰਸਾਲਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਮਾਨਦਾਨੀ ਅਤੇ ਕੱਦਾਵਰ ਸਵਾਰ ਸਨ. ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰਦਾਰ ਕਪਤਾਨ ਵੇਡ (Captain Wade) ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਐਸਿਸਟੈਂਟ ਨੇ, ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਫ਼ੀਰ ਹੋਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਆਇਆ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਰਪੋਟ ੧੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੨੭ ਦੇ ਅੰਕ ੪੭ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—
" × × × the Raja ordered a large body of Ghorcherahs (ਘੋੜਚੜੇ) which had been standing in rear of the battalion to advance and pass in front of him. Every man as he passed the Raja saluted him with the Sikh expression of "Wah Guru Khalsa ke Fateh." They were all dressed in yellow silk and there might have been about 2,000 of them. Generally they were well mounted and old looking men. Many of them had been in the Raja's father's service. Their arms were a sword, shield, and matchlock. Some instead of the matchlock had spears and bows and arrows. There are altogether about 3,000 of them. Some were attending the Raja's eldest son Kour Kherek Singh who was absent exacting a tribute from Bhowlpur. Others were at their homes. The Corps had peculiar privileges of its own. The men are not paid in money. Every man has a jageer varying from 500 to 5,000 rupees a year and some less. They are chosen by the MahaRaja himself from his personal Guard and acknowledge no chief but him."
(ਦੇਖੋ, The Panjab as a Sovereign State ਪੰਨਾ ੭੧੦—੧੧)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਕਾਨੇ ਜਗ ਬੀਚ ਤੀਨ ਕਾਨੇ ਹੈਂ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਪਾਸ ੯੨੦੦੦ ਪੈਦਲ ਫੌਜ, ੩੧੮੦੦ ਘੁੜਚੜੇ ਅਤੇ ੭੮੪ ਵਡੀ ਛੋਟੀ ਤੋਪਾਂ ਸਨ.* ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲਾ, ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਨਲਵਾ, ਸਰਦਾਰ ਫ਼ੌਲਾਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਮੋਹਕਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਵੀਰਰਤਨ ਸੈਂਕੜੇ ਸੈਨਾਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਬਹੁਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼, ਫ਼ਰਾਸੀਸੀ, ਇਟੈਲੀਅਨ, ਰੂਸੀ, ਅਮਰੀਕਨ ਆਦਿ) ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸਨ.† ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ੩੨੪੭੫੦੦੦ ਰੁਪਯਾ ਸੀ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ:–

ਬੁਧਸਿੰਘ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੧੬

ਨੋਧਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੫੨ — ਚੰਦਾਸਿੰਘ ਇਹ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੋਇਆ

ਜ: ੧੭੨੧ ਚੜ੍ਹਤਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੭੪

ਜ: ੧੭੬੦ ਮਹਾਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੬੨

ਜ: ੧੭੮੦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੩੬

੧੮੦੨ ਖੜਗਸਿੰਘ ੧੮੪੦ — ੧੮੦੭ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ੧੮੪੩ — ੧੮੩੭ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ੧੮੬੩

੧੮੨੧ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ੧੮੪੦

×

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤਾਰਾਸਿੰਘ, ਮੁਲਤਾਨਾਸਿੰਘ, ਕਸ਼ਮੀਰਾਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਸ਼ੌਰਾਸਿੰਘ ਭੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ.

* This force consisting of about 110,000 men is divided into regulars and irregulars; the former of whom, about 70,000 strong, are drilled and appointed according to the European system. The cavalry branch of the disciplined force amounts to nearly 13,000, and the infantry and artillery to 60,000 more. The irregulars, variously armed and equipped, are nearly 40,000 strong, of which number upwards of 20,000 are cavalry, the remainder consisting of infantry and matchlock men, while the contingents, which the Sirdars or Chiefs are obliged to parade on the requisition of the sovereign, amount to considerably above 30,000 more. The artillery consisted in Runjeet's time of 376 guns, and 370 swivels mounted on camels or on light carriages adapted to their size. There is no distinct corps of artillery as in other services, but there are 4,000 or 5,000 men under a darogha, trained to the duty of gunners, and these are distributed with the ordinance throughout the regular army. (The Punjab by Lt. Col. Steinbach)

† The following is the list of European and American Officers who were employed by Ranjit Singh. A few of them died while in the Panjab, others left the Sikh service either in Ranjit's lifetime or after his death.

1	Alvarine	Italian	Infantry	Died at Lahore
2	Allard	French	Cavalry	Died at Peshawar.
3	Amise	Do	Infantry	
4	Argowd	Do	Do	
5	Avitabile	Italian	Civil employment	
6	Battice	Do		
7	Barlow	English	Infantry	
8	Bianchi	Italian	Medical Officer	
9	Benet	French	Do	
10	Canora	American	Artillery	
11	Court	French	Do	
12	Cortlandt	English	Infantry	
13	Campbell	Do	Do	
14	Dottenweiss	German	Engineer	
15	Dubuignon	French	Inafntry	
16	De l' Ust	Do	Do	
17	De l' Roche	Do	Do	(killed by fall from horse)
18	De la Font (1st)	Do	Do	
19	De la Font (2nd)	Do	Do	
20	De Fasheye	Father Do	Cavalry	
21	De Fasheye	& Son Do	Do	Died at Lahore.
22	Ferris	Do	Do	
23	Foulkes	English Cavalry (killed by rebel soldiers.)		
24	Fendrid			
25	Ford	English	Infantry	
26	Fitzroy	Do	Do	
27	Gillmore	Do	Do	
28	Gordon	Do	Cavalry	
29	Guthrie			
30	Gardner	Irish	Artillery	died in Kashmir.
31	Garron	French	Cavalry	
32	Hommus	Spaniard	Infantry	died at Lahore.
33	Honigberger	German	Medical Officer	
34	Harlan	American	Civil employment	
35	Holmes	English	Infantry	
36	Hest	Greek	Do	
37	Hureleek	Do	Do	
38	Hurbon	Spaniard	Engineer	
39	Harvey	English	Medical Officer	
40	Jervais	French	Infantry	
41	Leslie *alias* Rattray	English	Do	
42	Mouton	French	Cavalry	
43	Martindale	English	Infantry	
44	Moevius	Russian	Do	
45	Metui	Do	Do	
46	Macpherson	English	Infantry	
47	Rossaix	French	Engineer	
48	Steinbach	Austrian	Infantry	
49	Storr	Do	Do	
50	Sheaf	Do	Do	
51	Thomas	English	Infantry	
52	Ventura	Italian	Do	
53	Vochus	Russian	Do	
54	Weir	Do		

(The Panjab as a Sovereign State P. 230--31—32)

ਰਣਜੀਤਗੜ੍ਹ. ਕਿਲਾ ਸ਼ਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਦਿੱਕ ਗ੍ਰਾਮ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਰਛਾ ਮਾਰਕੇ ਜਲ ਕੱਢਿਆ. ਤੀਰਥ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁਰੂਸਰ" ਹੈ.

ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤ ੨.

ਰਣਝਣਕਾਰ, ਰਣਝੁੰਝਣਾ, ਰਣਝੁਝਨੜਾ, ਰਣਝੁੰਝਨੜਾ ਸੰ. ਰਣਤ੍ਕਾਰ, ਝਣਤ੍ਕਾਰ–ਰਣਤ੍ਕਾਰ, ਝਣਤ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੁਦ੍ਘੰਟਿਕਾ ਅਤੇ ਝਾਂਝਰ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਦਾ ਛਣਕਾਰ। ੨ ਰਣ–ਝਣਤ੍ਕਾਰ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਾਜੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੩ ਕੋਲਾਹਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਗੀਤ, ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਘੁੰਘਰੂ ਵੱਲੀ ਚੋਲਕ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਰਣਝੁੰਝਨੜਾ ਗਾਉ ਸਖੀ, ਹਰਿ ਏਕੁ ਧਿਆਵਹੁ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)* "ਸ਼ੈਮਦਿਆਂ ਰਣਝੁੰਝਣਾ, ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਹੋਇ ਵਧਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਰਣਣੰਕ, ਰਣਤਕਾਰ ਸੰ. ਰਣਤ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿ ਦਾ ਖੜਕਾਰ. ਝਨਕਾਰ.

ਰਣਥੰਭ, ਰਣਥੰਭਾ ਦੇਖੋ, ਰਣਖੰਭ.

ਰਣਧਾਨੀ. ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ. ਲੜਾਈ ਦਾ ਖੇਤ. ਰਣਕੇਤ੍. ਰਣਾਂਗਣ.

ਰਣਧੀਰਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਰਣਧੀਰਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਲੰਮੇ ੩.

ਰਣਬੀਰਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਜੀਂਦ.

ਰਣਭੂਮਿ. ਜੰਗਭੂਮਿ. ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ.

ਰਣਰੰਗ. ਜੰਗ ਦਾ ਉਤਸਾਹ। ੨ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ.

ਰਣਵਾਸ. ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਸਣ ਦਾ ਮਹਲ. ਹਰਮ. ਅੰਤਹਪੁਰ.

ਰਣਾਕਟ. ਵਿ–ਰਣ–ਅਕਟ. ਰਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਾ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕੇ.

ਰਣਾਚਲ. ਵਿ–ਜੋ ਰਣ ਵਿੱਚ ਅਚਲ ਹੋਵੇ. ਜੰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾ ਭੱਜਣ ਵਾਲਾ.

ਰਣਿਆਰਾ. ਵਿ–ਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੜਾਕਾ. "ਸਰਦਾਰ ਰਣਿਆਰੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਰਣ.

ਰਣੁਤਕਟ, ਰਣੋਤਕਟ ਸੰ ਰਣੋਤ੍ਕਟ. ਵਿ–ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਉਤਕਟ (ਤੇਜ਼) ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਰਤਿਕੇਯ (ਖੜਾਨਨ) ਦਾ ਇੱਕ ਗਣ.

ਰਣੋਧਿੱਤ. ਇਹ ਕਰਖਾ ਛੰਦ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਖਾ.

ਰਣੰਕ. ਦੇਖੋ, ਰਣਣੰਕ.

ਰਤ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਰਮ੍ ਧਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਰਕ੍ਤ. ਆਸ਼ਕ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਮਣ, ਕ੍ਰੀੜਾ। ੪ ਮੈਥੁਨ। ੫ ਲਿੰਗ। ੬ ਸੰ. ਰਕ੍ਤ. ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ. ਦੇਖੋ, ਰਤੁ.

ਰਤਕ. ਸੰ. ਰਕ੍ਤਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਲੜੀ. ਘੁੰਘਚੀ. ਰੱਤੀ. Abrus Precatorius. ਸੋਨਾ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਤੋਲਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਟੇ ਦੇ ਥਾਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲ. "ਤੁਲਾ ਮਾਸਾ ਰਤਕ ਪਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਰਤਨ. ਸੰ. ਰਤ੍ਨ. (ਦੇਖੋ, ਰਮ੍ ਧਾ) ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਈਏ, ਮਾਣਿਕ ਆਦਿ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ, ਅਥਵਾ ਅਦਭੁਤ ਵਸ੍ਤੁ. "ਰਤਨ ਨਾਮ ਅਪਾਰੁ ਕੀਮ ਨਹੁ ਪਵੈ ਅਮੁਲਉ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨਵਰਤਨ। ੨ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ. "ਹੋਮੈ ਬਹੁ ਰਤਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਹੋਮੇ

* ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਛੰਦ ਦੀਆਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹਨ,ਪਰ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਥੋਥ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪਦ ਦਾ ਪੂਰਾ ਛੰਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੰਨਾ 1020

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਜਾ ਸੇਰਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀਵਾਲਾ

ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀਵਾਲਾ

ਸਰਦਾਰ ਚਤਰਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀਵਾਲਾ

ਰਾਜਾ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ

ਰਾਜਾ ਦੀਨਾਨਾਥ

ਸਰਦਾਰ ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ

ਰਾਜਾ ਧਿਆਨਸਿੰਘ

ਡਕੀਰ ਨੂਰੁ ਦੀਨ

ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ

ਪੰਨਾ 1020

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਹਵਨ ਕੀਤੇ). ੩ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੪ ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਕੱਢੇਹੋਏ ਅਦਭੁਤ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੌਦਾਂ ਗਿਣਤੀ ਹੈ–ਉੱਚੈ:ਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜਾ, ਕਾਮਧੇਨੁ, ਕਲਪ-ਵ੍ਰਿਕ, ਰੰਭਾ ਅਪਸਰਾ, ਲਕਮੀ, ਅਮ੍ਰਿਤ, ਕਾਲਕੂਟ (ਜ਼ਹਿਰ), ਸ਼ਰਾਬ (ਸੁਰਾ), ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਧਨ੍ਹੰਤਰਿ, ਪਾਂਚਜਨਯ ਸ਼ੰਖ, ਕੌਸ੍ਤੁਭਮਣਿ, ਸਾਰੰਗ ਧਨੁਖ, ਅਤੇ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ. "ਰਤਨ ਉਪਾਇ ਧਰੇ ਖੀਰੁ ਮਥਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਰਤਨਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਰਤਨ ਹਾਜੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਕੀਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਭਟਿੰਡੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਹੈ.

ਰਤਨ ਕੋਠੜੀ. ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ, ਜੋ ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ੨ ਆਤਮਵਿਚਾਰ। ੩ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ. "ਰਤਨ-ਕੋਠੜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਪੂਰਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਖਜਾਨੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

ਰਤਨਕੌਰ. ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਗੰਡਾਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਨ ੧੭੮੭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹੀਗਈ। ੨ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਰਈਸ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਸਰਦਾਰਨੀ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ ਪੁਨਰ ਵਿਵਾਹ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਕੌਰ ਮੁਲਤਾਨਾਸਿੰਘ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਰਤਨਗਰਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਰਤਨ ਹਨ, ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਕੁਬੇਰ. ਧਨਦ.

ਰਤਨਗਰਭਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੇ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਰਤਨਗਿਆਨ / **ਰਤਨਗਿਆਨੁ** ਰਤ੍ਨਗਜਾਨ.ਗਿਆਨਰੂਪ ਰਤਨ। ੨ ਪਰਮਾਰਥ ਗਿਆਨ.

ਰਤਨਚੰਦ. ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਘੇਰੜ, ਰੁਹੇਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ। ੨ ਚੰਦੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦੂ ੨.

ਰਤਨਜਨਮ / **ਰਤਨਜਨਮੁ** ਰਤਨਰੂਪ ਜਨਮ. ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ. "ਰਤਨਜਨਮੁ ਅਪਨੋ ਤੈ ਹਾਰਿਓ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਰਤਨਜੋਤਿ. ਰਤਨ (ਮਣਿ) ਜਜੋਤਿ (ਦੀਪਕ). ਮਣਿ-ਦੀਪਕ. ਰਤਨ ਦਾ ਦੀਵਾ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀਵੇ ਦੀ ਥਾਂ ਰਤਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ੨ ਨੇਤ੍ਰ ਦੀ ਸਾਫ ਨਜਰ। ੩ ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਕਮਾਊਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮਤਰ ਹੈ. ਇਹ ਲਿੱਫ, ਪੁਰਾਣੇ ਤਾਪ, ਗਠੀਆ, ਦਿਲ ਦਾ ਧੜਕਣਾ ਆਦਿ ਰੋਗ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ. Onosma Echiodes। ੪ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚਮਕਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜੋ ਪਾਰੇ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਤਨਜੋਤ ਕਰੀਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸਲੂਨਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਲਾਲਰੰਗੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ.

ਰਤਨਪੁਰਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਜਗਾਧਰੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਢਾਈ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੂੜੀਏ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਰਤਨਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨਮਾਲਾ ੩। ੨ ਸੌਸਾਖੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੋਥੀ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਸੌਸਾਖੀ.

ਰਤਨਮਾਲਾ. ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਮਣਿਹਾਰ। ੨ ਰਾਜਾ ਬਲਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਵਾਮਨ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਭਾਵਨਾ ਹੋਈ, ਕਿ ਮੈ ਅਜੇਹੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਵਾਂ, ਇਹ ਮਰਕੇ ਪੂਤਨਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਮਾ ਚੁੰਘਾਇਆ। ੩ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ "ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧ ਰਤਨਮਾਲਾ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ੨੫ ਪਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਠਯੋਗ ਦੇ ਨਿਯਮਾਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਆਦਿ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਠਿਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਯਥਾਮਤਿ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਕੀਤੇਗਏ ਹਨ.

ਰਤਨਮਾਲਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੭.

ਰਤਨਮਾਲੀ. ਸੰ. रत्नमालिन्. ਵਿ–ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ (ਹਾਰ) ਵਾਲਾ.

ਰਤਨਰਾਇ / **ਰਤਨਰਾਯ** ਸ੍ਵਰਣਮਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਰਾਮਰਾਇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਆਸਾਮ ਦਾ ਰਈਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੭੩੫ ਵਿੱਚ ਪੰਚਕਲਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਸੰਦਲ ਦੀ ਕਲਦਾਰ ਚੌਕੀ, ਪੰਜ ਘੋੜੇ, ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਹਾਥੀ, ਆਦਿਕ ਭੇਟਾ ਲੈਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ.

ਰਤਨਵਸੰਕ / **ਰਤਨਵਰਖਕ** ਦੇਖੋ, ਪੁਸਪਕ ੬.

ਰਤਨਾਕਰ / **ਰਤਨਾਕਰੁ** ਸੰ. रत्नाकर. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਤਨ–ਆਕਰ. ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਨਿ (ਕਾਨ). ਜਿੱਥੋਂ ਰਤਨ ਨਿਕਲਣ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਤਨਾਕੁਰ। ੪ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ "ਰਤਨਾਕਰ" ਉਸ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪੱਛਮ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰਵ ਦੇ ਸਾਗਰ ਨਾਲ ਉਛਲਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

ਰਤਨਾਂਕੁਰ. ਸੰ. रत्नाङ्कुर. ਮੋਤੀ. ਮੁਕ੍ਰਾ। ੨ ਮੂੰਗਾ.

ਰਤਨਾਗਰ / **ਰਤਨਾਗਰੁ** ਦੇਖੋ, ਰਤਨਾਕਰ. "ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਥ ਤਾਰੇ ਰਤਨਾਗਰੁ."(ਆਸਾ ਮ: ੫)ਰਤਨਾਕਰ (ਸਮੁੰਦਰ) ਤੋਂ ਤਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਤੂੰ ਸਾਗਰੋ ਰਤਨਾਗਰੋ, ਹਉ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਰਤਨਾਗੀ. ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਆਕਰ ਕਰਕੇ. ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਨਿ(ਕਾਨ) ਨਾਲ."ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਪੂਰਨ ਰਤਨਾਗੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. रत्नाङ्गिन्–ਰਤਨਾਂਗੀ. ਵਿ–ਰਤਨ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ.

ਰਤਨਾਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨਾਕਰ। ੨ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ, ਚਿੰਤਾਮਣਿ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਰਤਨਾਗੁਰੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਰਤਨਾਵਲਿ / **ਰਤਨਾਵਲੀ** ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਆਵਲਿ (ਪੰਕ੍ਰਿ). ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਹਾਰ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਜ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਭੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ, ਤਦ"ਰਤਨਾਵਲਿ"ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਮ ਸੇ ਵਰਣਨ ਕੀਜਿਯੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਸੁਖ ਸਾਜ,
ਭੂਸ਼ਣ ਭਨ ਰਤਨਾਵਲੀ ਜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਰਤਾਜ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਸਪਤਿ ਗਜਪਤਿ ਨਰਹ ਨਰਿੰਦ,
ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਮੀਰ ਮੁਕੰਦ.
(ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਇੱਥੇ ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਅਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਪਤਿ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਕਥਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਤੋਂ ਅਸ੍ਵਪਤਿ (ਸੂਰਜ) ਗਜਪਤਿ (ਇੰਦ੍ਰ) ਨਰਪਤਿ (ਕੁਬੇਰ) ਅਰਥ ਭੀ ਨਿਕਲੇ, ਅਰਥਾਤ ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੂਰਜ, ਇੰਦ੍ਰ, ਕੁਬੇਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਭੀ ਪਤਿ ਹੈ.

(ਅ) ਅਨੇਕ ਰਤਨਰੂਪ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਜ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ ਰਤਨਾਵਲੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੀਜਿਯੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਮੋਰੀ ਬਾਤ ਪੈ ਪ੍ਰਬੀਨ ਪਜਾਰੇ!
ਲੀਜਿਯੇ ਵਿਚਾਰ ਚੀਤ ਸਾਚ ਮੈ ਅਲਾਯੇ ਹੈ,
ਧਾਵਾ ਲੈ ਖਗੇਸ਼ ਕੋ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲੀਨ
ਜੋਰ ਲੈ ਜਮੇਸ਼ ਕੋ ਜਲੇਸ਼ ਗਜਾਨ ਪਾਯੋ ਹੈ,
ਵੈਸ ਲੀਨੀ ਸ਼ੇਸ਼ ਕੀ ਨਿਸੇਸ਼ ਜੂ ਕੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਲੀਨੀ
ਚਾਤੁਰੀ ਗਨੇਸ਼ ਕੀ ਰਮੇਸ਼ ਰੂਪ ਨਾਯੋ ਹੈ,
ਛੀਨਕੈ ਧਨੇਸ਼ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਔ ਸੁਰੇਸ਼ ਰਾਜ
ਦੇਵਨ ਕੇ ਵੇਸ਼ ਨਾਥ ਪੰਥ ਏ ਸਜਾਯੋ ਹੈ.
(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਰਤਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਪਰੀਖਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੌਹਰੀ. "ਰਤਨਾ ਕੇਰੀ ਗੁਥਲੀ, ਰਤਨੀ ਖੋਲੀ ਆਇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਰਤਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਅਤੇ ਰਤਨੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹੈ। ੨ ਰਤਨੀਂ. ਰਤਨਾ ਕਰਕੇ.

ਰਤਨੁ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨ.

ਰਤਨੁਗਿਆਨੁ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨਗਿਆਨੁ. "ਰਤਨੁ ਗਿਆਨੁ ਸਭ ਕੋ ਹਿਰਿਲੀਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਰਤਬਿੰਦੁ. ਰਜ (ਰਿਤੁ) ਅਤੇ ਵੀਰਯ। ੨ ਰਕਤਬੀਜ ਦੈਤ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਰਤਵਾਈ. ਵਿ–ਰਕ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ.ਲਾਲ."ਨਿਰਖਤ ਨੈਨ ਰਹੇ ਰਤਵਾਈ."(ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਰਤਿਵਾਨ. ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਹਿਤ.

ਰਤੜਾ / **ਰਤਾ** ਵਿ–ਰਕ੍ਰ. ਲਾਲ। ੨ ਰਤ. ਪ੍ਰੀਤਿਸਹਿਤ. "ਰਤਾ ਪੈਨਣੁ ਮਨ ਰਤਾ, ਸੁਪੇਦੀ ਸਤੁ ਦਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਨਾਮਿ ਰਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਰਤਾਲੂ. ਸੰ. ਰਕ੍ਰਾਲੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਦ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਉੱਤਮ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਚਾਲੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪੱਤੇ ਬੇਲਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪਿੰਡਾਲੂ. Sweet yam. L.Dioscorea Aculeata.

ਰਤਿ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਰਮ੍ ਧਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰੀਤਿ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਜਉਪੈ ਰਾਮਨਾਮ ਰਤਿ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਕ ਪ੍ਰਜਾ-ਪਤਿ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਉਪਜਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਰਤਿ ਹੋਇਆ। ੩ ਮੈਥੁਨ. ਕਾਮਕ੍ਰੀੜਾ। ੪ ਸ਼ੋਭਾ. ਛਬਿ। ੫ ਸੌਭਾਗਜਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬੀ। ੬ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੭ ਰਤਿਪਤਿ (ਕਾਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਲਖ ਤਾਂਹਿ ਰਿਸਜੋ ਰਤਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੦)

ਰਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਕੋਕਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਰਤਿਕਾਂਤ / **ਰਤਿਕੰਤ** ਰਤਿ ਦਾ ਕਾਂਤ (ਪਤਿ) ਕਾਮ. ਅਨੰਗ.

ਰਤਿਦਾਨ. ਭੋਗ. ਮੈਥੁਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿਤੁਦਾਨ.

ਰਤਿਨਾਹ / **ਰਤਿਨਾਥ** / **ਰਤਿਪਤਿ** ਰਤਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਕਾਮ.ਕੰਦਪੰ. ਮਨੋਜ.

ਰਤਿਪ੍ਰਿਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਮਦੇਵ। ੨ ਵਿ–ਕਾਮੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੋਗ ਪਿਆਰਾ ਹੈ.

ਰਤਿਪ੍ਰਿਯਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੋਢਾ ਨਾਯਿਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ। ੨ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਥੁਨ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੋਵੇ.

ਰਤਿਭਵਨ. ਉਹ ਮਕਾਨ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਥੁਨ ਕਰੀਏ। ੨ ਯੋਨਿ. ਭਗ.

ਰਤਿਰਮਣ / **ਰਤਿਰਾਇ** / **ਰਤਿਰਾਜ** ਕਾਮਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਰਤਿਪਤਿ.

ਰਤੀ. ਸੰ. ਰਕ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੱਤੀ. ਘੁੰਘਚੀ. ਦੇਖੋ, ਰਤਕ। ੨ ਅੱਠ ਚਾਵਲ ਭਰ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲ। ੩ ਮੱਥੇ ਦੀ ਸੁਰਖੀ. ਰਕ੍ਰ ਵਰਣ. "ਜਿਸ ਭਾਲ ਜਗੀ ਬਡ ਭਾਗ ਰਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਵਿ–ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ. ਰੱਤੀਭਰ. "ਰਤੀ ਰਤੁ ਨ ਨਿਕਲੈ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੫ ਰਤ ਹੋਈ. ਰੰਗੀ ਹੋਈ। ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਤਿ. ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਏਕ ਰਤੀ ਬਿਨ ਏਕ ਰਤੀ ਕੇ." (ਅਕਾਲ)

ਰਤੀਆਂਧਾ / **ਰਤੀਆਨ੍ਹਾ** ਵਿ–ਜੋ ਰਾਤ੍ਰਿ ਸਮੇਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ. ਰਾ-ਤ੍ਰਜੰਧਜਰੋਗ ਵਾਲਾ। ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾ-ਤ੍ਰਜੰਧਜ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰ.

ਰਤੁ. ਸੰ. ਰਕ੍ਤ. ਲਹੂ. "ਜੋ ਰਤੁ ਪੀਵਹਿ ਮਾਣਸਾ, ਤਿਨ ਕਿਉ ਨਿਰਮਲੁ ਚੀਤੁ ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ-ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦੇ ਅਰ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਧਨ ਖੋਂਹਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਰਤ. ਪ੍ਰੀਤਿਵਾਨ. "ਨਾਮ ਰਤੁ, ਸੋ ਭਗਤੁ ਪਰਵਾਨੁ."(ਗਉ ਮ: ੫)

ਰਤੁਪਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤੁ ੪.

ਰਤੇ. ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ. ਦੇਖੋ, ਰਤ. "ਰਤੇ ਸੇਈ ਜਿ ਮੁਖੁ ਨ ਮੋੜਨ੍ਹਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਰਤੋਪਲ. ਦੇਖੋ, ਰਕ੍ਤੋਪਲ. ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਕਮਲ. "ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਦਿਪੈ ਜੁ ਸਿੰਘਾਸਨ, ਤਾਂ ਪਰ ਪਾਵ ਰਤੋਪਲ ਧਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦) "ਭਏ ਦ੍ਰਿਗ ਸ਼ੀਤਲ, ਸੰਪਤਿ ਦੇਖਿ ਰਤੋਪਲ ਕੀ." (ਹਨੂ)

ਰਤੰਨ } ਦੇਖੋ, ਰਤਨ. "ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਤੰਨੁ ਹੈ."
ਰਤੰਨੁ } (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਰਤਨਰੂਪ ਨੇਤ੍ਰ. "ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤੰਨ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੰਦ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ। ੩ ਰਕ੍ਤ-ਵਣੰ. ਭਾਵ-ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੰਗ. "ਮਨੁ ਪ੍ਰੇਮਿ ਰਤੰਨਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ.

ਰੱਤਕ } ਸੰ. ਰਕ੍ਤਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ-ਲਾਲੜੀ. ਘੁੰਘਚੀ.
ਰੱਤੀ } ਦੇਖੋ, ਰਤਕ। ੨ ਅੱਠ ਚਾਵਲ ਭਰ ਤੋਲ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲ.

ਰੱਤੂ. ਰਕ੍ਤ.ਲਹੂ. "ਰੱਤੂ ਦੇ ਪਰਨਾਲੇ ਚੱਲੇ ਵੀਰਖੇਤ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਰੱਤੋਕੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ, ਥਾਣਾ ਵਲਟੋਹਾ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰੱਤੋ ਕੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦੀਆਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ੯੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਰ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਰਸੂਲਪੁਰ, ਭੰਗਾਲਾ, ਭੈਣੀ, ਚੱਕਬਾਹਤੀਆਂ,ਬੰਦਾਲਾ,ਕੋਟਲਾ ਬਸਾਵਾਸਿੰਘ, ਸਰਾਂ ਵਲਟੋਹਾ, ਮੁਠਿਆਂਵਾਲਾ, ਵਲਟੋਹਾ ਸਹਿਜਰਾ ਵਿੱਚ ਅਰ ਮੁਆਫੀ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ੨੭ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ.

ਰਤੰਮੈਕੁਰ. ਰਤਿ (ਪ੍ਰੀਤਿ) ਦਾ ਅੰਕੁਰ (ਉਦਯ ਹੋਣਾ).

ਰਥ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਜਾ ਸਕੀਏ. ਦੇਖੋ, ਰਿ ਧਾ। ੨ ਦੋ ਅਥਵਾ ਚਾਰ ਪਹੀਏ ਦੀ ਗੱਡੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦੀ ਛੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਰਥ ਨ ਅਸ੍ਵ ਨ ਗਜ ਸਿੰਘਾਸਨ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੩ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਰਥੁ ਉਨਮਨਿ ਲਿਵ ਰਾਖਿ ਨਿਰੰਕਾਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਸ਼ਰੀਰ (ਰਥ) ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਵ੍ਰਿੱਤਿ (ਉਨਮਨਿ) ਦੀ ਲਿਵ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ। ੪ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੫ ਯੋਧਾ. ਬਹਾਦੁਰ ਪੁਰੁਸ਼। ੬ ਆਨੰਦ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ.

ਰਥਈਆ. ਵਿ-ਰਥ ਵਾਲਾ. ਰਥੀ.ਰਥਵਾਹੀ.

ਰਥਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ-ਰਥਖ਼ਾਨਾ.

ਰਥਕਾਰ. ਰਥ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ.

ਰਥਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰਥਿਨੀ.

ਰਥਫਿਰਣਾ. ਸੂਰਜ ਦਾ ਦੱਖਿਣਾਯਨ ਅਥਵਾ ਉੱਤਰਾਯਣ ਵੱਲ ਹੋਣਾ. "ਰਥੁ ਫਿਰੈ, ਛਾਇਆ ਧਨ ਤਾਕੈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਰਥਯਾਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਗੰਨਾਥ.

ਰਥਵਾਹ }
ਰਥਵਾਹਕ }
ਰਥਵਾਹੀ } ਰਥਵਾਹਕ. ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. "ਇਕ ਰਥੁ, ਇਕ ਰਥਵਾਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਰਥਵਾਹੁ }

ਰਥਵਾਨ. ਰਥ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.

ਰਥਾਂਗ. ਸੰਗਜਾ-ਰਥ ਦਾ ਪਹੀਆ। ੨ ਚਕ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਪਹੀਏ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਰਥਾਂਬਰ. ਰਥ ਦਾ ਅੰਬਰ (ਵਸਤ੍ਰ). ਰਥ ਦਾ ਉਢਾੜ (ਗਿਲਾਫ).

ਰਥਿਕ. ਵਿ-ਰਥ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਰਥਵਾਨ. ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.

ਰਥਿਨੀ. ਰਥਸੈਨਾ. ਰਥਾਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਥੀ. ਸੰ. ਰਥਿਨ. ਵਿ-ਰਥ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ. ਹਜ਼ਾਰ ਯੋਧਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕੱਲਾ ਲੜਨ-ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ। ੩ ਦਸ ਖੂਹਣਿ (ਅਕ੍ਹੌਹਿਣੀ) ਸੈਨਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਸੇਨਾ ੨.

ਰਥੁ. ਦੇਖੋ, ਰਥ, ਰਥ ਫਿਰਣਾ ਅਤੇ ਰਥਵਾਹ.

ਰਥਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਉਹ ਸੜਕ ਅਥਵਾ ਗਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰਥ ਚਲ ਸਕੇ. "ਜਾਤ ਰਥਜਾ ਤਿਯ ਸੋਊ ਮਿਲੀ." (ਨਾਪ) ੨ ਸੜਕ. ਰਸਤਾ

ਰਦ. ਸੰ. ਰਦ. ਧਾ-ਚੀਰਨਾ, ਖੋਦਣਾ (ਪੁੱਟਣਾ), ਤੋੜਨਾ, ਟੁੱਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਦੰਦ. ਦਾਂਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰੱਦ.

ਰਦਛਦ. ਸੰ. ਰਦਚ੍ਛਦ. ਸੰਗਜਾ-ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਢਕਣ ਵਾਲੇ, ਹੋਠ. ਓਸ਼੍ਠ. ਬੁਲ੍ਹ. ਲਬ.

ਰਦਧਾਵਨ. ਸੰਗਜਾ-ਰਦ (ਦੰਦ) ਧੋਣ ਦੀ ਕੂਚੀ, ਦਾਤਣ. "ਪਾਵਨ ਹੋਨ ਕਰੈਂ ਰਦਧਾਵਨ." (ਨਾਪ)

ਰਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਵਿਦਾਰਣ (ਪਾੜਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਰਦ ਧਾ. "ਤੁਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰ ਦਾਰਦ ਰਦਨਾ." (ਨਾਪ) ੨ ਦੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟੁੱਕੀਦਾ ਹੈ. "ਰਦਨ ਪਾਂਤਿ ਮੁਕਤਾ ਸੀ ਸੋਹਤ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਹਾਥੀ ਦਾ ਦੰਦ. "ਲੀਬੋਦਰ ਏਕੈ ਰਦਨ." (ਜੈਸਿੰਘ) ਦੇਖੋ, ਏਕਰਦਨ.

ਰਦਨਛਦ. ਦੇਖੋ, ਰਦਛਦ.

ਰਦਨਪਟ. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ, ਹੋਠ. ਬੁਲ੍ਹ.

ਰਦਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰਦਿਨੀ.

ਰਦਾ. ਫ਼ਾ ردا ਸੰਗਜਾ-ਕਤਾਰ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ੨ ਤਹਿ. ਪਰਤ. ਜੈਸੇ-ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਰਦਾ.

ਰਦਿਨੀ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. ਰਦੀ (ਦੰਤੀ) ਵਾਲੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਦੀ. ਰਦਿ. ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ, ਹਾਥੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੱਦੀ.

ਰਦੀਫ਼. ਅ ردیف ਸੰਗਜਾ-ਅ਼ਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਛੰਦ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਅੱਖਰ ਅਥਵਾ ਪਦ, ਰਦੀਫ਼ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭੁਯਾ, ਹੁਲਾਸ ਭੁਯਾ, ਵਿਕਾਸ ਭੁਯਾ, ਨਿਵਾਸ ਭੁਯਾ. ਇੱਥੇ ਭੁਯਾ ਸ਼ਬਦ ਰਦੀਫ਼ ਹੈ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਹੁਲਾਸ ਆਦਿ ਕਾਫੀਯਹ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ। ੨ ਘੁੜਸਵਾਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ। ੩ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਫੌਜ.

ਰੱਦ. ਅ ردّ ਸੰਗਜਾ-ਖੰਡਨ। ੨ ਵਮਨ. ਭਾਕੀ. ਕ਼ਯ. ਛਰਦਿ.

ਰੱਦੀ. ਅ ردی ਵਿ-ਬੁਰਾ. ਖੋਟਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਰਦਾਯਤ (ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਣਾ) ਹੈ.

ਰੱਧ. ਦੇਖੋ, ਰਾਂਧ.

ਰਨ. ਦੇਖੋ, ਰਣ। ੨ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ. ਰਣਭੂਮਿ. "ਜੁੱਧ ਕਰਜੋ ਰਨ ਮੱਧ ਰੁਹੇਲੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪ ਵੇਸ਼ਯਾ. ਕੰਚਨੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਰੈਨ.

ਰਨਅੈਨ. ਯੁੱਧ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ). ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ. "ਚੜ੍ਹ ਆਯੋ ਰਨਅੈਨ." (ਚੰਡੀ ੧) ਰਣ-ਅਵਨਿ. ਰਣਭੂਮਿ. ਰਣਾਂਗਣ.

ਰਨਖੰਭ. ਦੇਖੋ, ਰਣਖੰਭ.

ਰਨਜੀਤ. ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤ.

ਰਨਜੀਤਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ.

ਰਨਥੰਭੌਰ. ਸੰ. ਰਣਸ੍ਤੰਭਪੁਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜੈਪੁਰ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰੀ ਆਬਾਦੀ ਸੀ ਅਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਥੰਭੌਰ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਰਾਜਾ ਰਨਥੰਭੌਰ ਕੋ ਜਾਂਕੋ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੦) ਦੇਖੋ, ਤਨਸੁਖ ੨.

ਰਨਬਾਸ } ਰਾਜਜੀ (ਗਾਡੀ) ਵਾਸ.ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ
ਰਨਵਾਰਾ } ਦਾ ਮਹਿਲ. ਹਰਮ. ਅੰਤਹਪੁਰ.

ਰਨਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਰਣਾਚਲ.

ਰਨਿਯਹਿੰ. ਰਾਣੀ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਰਨਿਯਾ.

ਰਨਿਯਾ } ਰਾਣੀ. ਰਾਯਸੀ. "ਤਿਸੀ ਠੌਰ ਰਨਿਯਹਿੰ
ਰਨੀਆ } ਲੈ ਜਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੫)

ਰਪ. ਦੇਖੋ, ਰਪਣਾ.

ਰਪਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਫਿਸਲਣਾ. ਤਿਲ੍ਹਕਣਾ.

ਰਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਰੰਗੇ ਜਾਣਾ. (ਮਰਾ-ਪੋਚਣਾ) ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਪਣਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰੰਗ ਪੋਚਿਆ ਜਾਣਾ. ਰੰਗ ਦੋ ਤਰਾਂ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲਾਈਦਾ ਹੈ.ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਤਲਾ ਘੋਲਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਸਤ੍ਰ ਡੋਬੀਦਾ ਹੈ. ਦੂਜਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਰੰਗ ਛਾਪੇ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਕੂਚੀ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਲਗਾਈਦਾ ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਜੋ ਰਪੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਜਿਸਨੋ ਆਪਿ ਰੰਗੇ,ਸੁ ਰਪਸੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਰਪਹੁ ਏਕ ਪ੍ਰਭੁਰੰਗ." (ਨਾਪ)

ਰਪੋਟ. ਅੰ. Report. ਸੰਗਜਾ-ਸਮਾਚਾਰ. ਖ਼ਬਰ.

ਰਫ਼ਅ. ਅ رفع ਉਠਾਉਣਾ। ੨ ਮਿਟਾਉਣਾ। ੩ ਰੱਦ ਕਰਨਾ। ੪ ਵਿ-ਰੱਦ ਕੀਤਾ। ੫ ਹਟਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਰਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ رفت ਵਿ-ਗਿਆ. ਚਲਾ ਗਿਆ.

ਰਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ رفتن ਕ੍ਰਿ-ਜਾਣਾ. ਗਮਨ। ੨ ਭਾਵ-ਮਰਨਾ. ਪਰਲੋਕਗਮਨ.

ਰਫ਼ਤਾਰ. ਫ਼ਾ رفتار ਸੰਗਜਾ-ਚਾਲ. ਰੀਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਤਿਵਿਦ੍ਯਾ.

ਰਫ਼ਤਾ ਰਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ رفتہ رفتہ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ. ਸਨੈ ਸਨੈ. ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ. ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰਕੇ.

ਰਫ਼ਤੀ. ਫ਼ਾ رفتی ਤੈ ਗਿਆ. "ਕੁਜਾ ਆਮਦ, ਕੁਜਾ ਰਫਤੀ ?" (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਰਫਲ. ਅੰ. Rifle. ਰਾਇਫ਼ਲ. ਖ਼ਾਰਦਾਰ ਬੰਦੂਕ. ਗੋਲੀ ਦੀ ਬੰਦੂਕ.

ਰਫਾ. ਦੇਖੋ, ਰਫ਼ਅ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਫਾਹ.

ਰਫਾਹ. ਅ رفاہ ਸੰਗਜਾ-ਆਰਾਮ. ਆਸੂਦਗੀ.

ਰਫਾਕਤ. ਅ رفاقت ਰਿਫ਼ਾਕ਼ਤ.ਸੰਗਜਾ-ਸਾਥ. ਸੰਗ. ਨਾਲ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਭਾਵ-ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੋਸਤੀ.

ਰਫੀਕ. ਅ رفیق ਰਫ਼ੀਕ਼. ਸੰਗਜਾ-ਰਫ਼ਾਕ਼ਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਥੀ. ਹਮਰਾਹੀ। ੨ ਭਾਵ-ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸਤ. "ਰਫੀਕ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਰਫੂ. ਅ رفو ਰਫ਼ਵ. ਸੰਗਜਾ-ਪੈਵੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛੇਕ ਬੰਦ ਕਰਨੇ. ਪੂਣਨਾ.

ਰਫੂਗਰ. ਫ਼ਾ رفوگر ਸੰਗਜਾ-ਰਫੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੂਣਨ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ.

ਰਬ ਅਥਵਾ **ਰਬੁ.** ਅ ربّ ਰੱਬ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਵਾਹਗੁਰੂ."ਓਨਾ ਪਿਆਰਾ ਰਬੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਰਬਖਜੂਰੀ. ਕਰਤਾਰ ਦੀਆਂ ਖਜੂਰਾਂ. ਭਾਵ-ਸੰਤਜਨਾਂ ਦੀ ਸੁਭ ਸਿਖ੍ਯਾ. ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ. "ਰਬਖਜੂਰੀ ਪਕੀਆ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਮਾਖਿਅ.

ਰਬਤ੍ਰ. ਅ ربط ਸੰਗਜਾ-ਲਗਾਉ. ਸੰਬੰਧ. ਜੋੜ। ੨ ਅਭ੍ਯਾਸ। ੩ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

ਰਬਧ. ਆਰਬਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਰਬਧਾ. ਸ੍ਵਾ. ਸੰਗਜਾ-ਭੋਜਨ. ਖੁਰਾਕ. ਗਿਜਾ.

ਰਬਰ } ਇੱਕ ਬੋਹੜ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਇਸ ਦੇ
ਰਬੜ } ਲੇਸ ਤੋਂ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਰਬਰ ਅਖਾਉਂਦਾ ਹੈ. Rubber. L. Ficus Elastica.

ਰਬਾਨਾ }
ਰਬਾਨੀ } ਅ ربّانی ਰੱਬਾਨੀ. ਵਿ-ਰੱਬ (ਕਰਤਾਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ."ਇਕਨਾ ਗਲੀਂ ਜੰਜੀਰ, ਬੰਦਿ ਰਬਾਣੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼. "ਜਾਇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੇਖ ਖੇਲ ਰਬਾਣੇ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਰਬਾਬ. ਅ رباب ਸੰਗਜਾ-ਤਾਰ ਅਤੇ ਤੰਦ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਸੀ, Rebeck. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਰਬਾਬ-ਵਾਦਕ" ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ–ਇੱਕ ਨਿਬੱਧ (ਜਿਸ ਦੇ ਤੰਦਾਂ ਦੇ ਥੰਦ, ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਈ ਬੱਧੇ ਹੋਣ), ਦੂਸਰਾ ਅਨਿਬੱਧ (ਜਿਸ ਦੇ ਥੰਦ ਨਾ ਹੋਣ). "ਰਬਾਬ ਪਖਾਵਸ ਤਾਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਤੂਟਹਿ ਤੰਤੁ ਨ ਬਜੈ ਰਬਾਬੁ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਅਖੰਡਾਕਾਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਮਨਰੂਪ ਰਬਾਬ ਬਜਦਾ ਨਹੀਂ.

ਰਬਾਬੀ. ਵਿ–ਰਬਾਬ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਰਾਗੀ, ਜੋ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਰਬਾਰਾ ਵਿ–ਰਹਬਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੂਤ, ਏਲਚੀ. "ਤੂੰ ਕਰੀਂ ਸੁਲਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਲ ਖੂਬ ਰਬਾਰੇ." (ਸੰਗਨਾਮਾ) ੩ ਉੱਚ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਹ ਰਾਹ ਦੇ ਭੇਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਰਹਬਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਰਬੀ. ਅ. ربيع ਰਬੀਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ। ੨ ਉਹ ਫਸਲ, ਜੋ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇ. ਜੈਸੇ–ਕਣਕ ਛੋਲੇ ਜੌ ਆਦਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰੱਬੀ.

ਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਰਬ.

ਰਬੂਦ. ਫ਼ਾ. ربودن ਲੈਗਿਆ.

ਰਬੂਦਨ. ਫ਼ਾ. ربودن ਕ੍ਰਿ–ਲੈਜਾਣਾ.

ਰਬੇਲ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇਬੇਲ.

ਰੱਬ. ਦੇਖੋ, ਰਬ.

ਰੱਬੀ. ਵਿ–ਰੱਬ ਦਾ. ਅਕਾਲ ਦਾ.

ਰਭਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਨੰਦ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੨ ਪਛਤਾਵਾ। ੩ ਵੇਗ.

ਰਮ. ਸੰ. √ ਰਮ੍ ਧਾ–ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ, ਖੇਲਣਾ, ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ, ਠਹਿਰਨਾ, ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ, ਭੋਗ ਕਰਨਾ. ਇਸੇ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਰਤਨ ਰਤਿ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਿ, ਭਰਤਾ। ੩ ਕਾਮਦੇਵ। ੪ ਅਸ਼ੋਕ ਬਿਰਛ। ੫ ਵਿ–ਪਿਆਰਾ। ੬ ਸੰ. ਰਮਜ. ਮਨੋਹਰ, ਸੁੰਦਰ. "ਭੁਵ ਭੁਖਣ ਪੂਖਣ ਸੋਹਤ ਰਮ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੭ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਰਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਰਮ ਨਾਮ,ਕਰਿ ਕਰਣੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) "ਖਿਨੁ ਰਮ ਗੁਰ ਗਮ ਹਰਿ ਦਮ ਨਹ ਜਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੮ ਰਮ ਸ਼ਬਦ ਵੀਤਣਾ, ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਨਾਨਕ ਸਮਿਝੁ ਰਮਿ-ਗਇਓ." (ਸ. ਮ: ੯)

ਰਮਉਆ. ਵਿ–ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਮ ਧਾ। ੨ ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਵਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉੱਚਾਰਣ. ਜਾਪ. "ਬਿਟਵਹਿ ਰਾਮ ਰਮਉਆ ਲਾਵਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਰਾਮ ਦੇ ਜਾਪ ਵਿੱਚ ਲਾਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਰਮਈਆ. ਰਮਣ ਕਰੈਯਾ. ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਰਮਈਆ ਕੇ ਗੁਨ ਚੇਤਿ ਪਰਾਨੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾਨਕ ਰਮਈਆ ਡੀਠਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਰਮਹੁ. ਰਮਣ ਕਰੋ। ੨ ਰਵਹੁ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰੋ. "ਰਾਮ ਰਮਹੁ ਬਡਭਾਗੀ ਹੋ!" (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਰਮਕ. ਅ. رمق ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਜਾਨ. ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਥੋੜੇ ਸ੍ਵਾਸ ਬਾਕੀ ਹੋਣ.

ਰਮਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੌਣ ਦਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਚੱਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਮਕ ਅਤੇ ਰੁਮਕਣਾ.

ਰਮਜ਼. ਅ. رمز ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸ਼ਾਰਾ (inuendo). ੨ ਫ਼ਸੰਗਜ਼ ਵਚਨ.

ਰਮਜਾਨ. ਅ. رمضان ਰਮਜ਼ਾਨ, ਵਿ–ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ, ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ਕ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਿਜਰੀ ਸਾਲ ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਮਹੀਨਾ. ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਰੂਤ ਰੱਖਣਾ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਯਮ ਹੈ. ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ–"ਰਮਜਾਨ ਵਿੱਚ ਸੁਰਗ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਨਰਕ ਦੇ ਥੰਦ ਰਾਂਧੀਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਧਨ ਪਾਕੇ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਰਮਜਾਨ ਵਿੱਚ ਰੋਜਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪਾਪ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ."

ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਬਕਰਹ ਦੀ ੧੮੩ ਆਯਤ ਤੋਂ ੧੮੭ ਆਯਤ ਤੀਕ ਰੋਜੇ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਹੁਕਮ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਰੋਗੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਓਹ ਮਿਤਨੇ ਦਿਨ ਰਮਜਾਨ ਵਿੱਚ ਰੂਤ ਨਾ ਰਖ ਸਕੇ, ਉਤਨੇ ਦਿਨ ਹੋਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਰੂਤ ਰੱਖਕੇ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇਵੇ.

ਪਹਿ ਫਟਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੀਕ ਰਮਜਾਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਜਲ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦਸਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਚੰਦ ਦੇਖਕੇ ਰੂਤ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਰਮਜਾਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ ਰਾਤ ਦੀ ਨਮਾਜ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀਹ ਰਕਾਤਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ "ਤਰਾਵੀਹ." ਹੈ.

ਰਾਰਭਵਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪੁਆਉਣ ਵਾਲੀ ਅਰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਰੂਤ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਹੈ. ਰਮਜਾਨ ਦੀ ਸ੍ਰਤਾਵੀਵੀਂ ਰਾਤ "ਲੈਲਤੁਲ ਮੁਬਾਰਕ" ليلة مبارك ਅਥਵਾ "ਲੈਲਤੁਲ ਕ਼ਦਰ" ليلة القدر ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ "ਲੈਹੁਮਾਂਹ੍ਰੁਸ"* ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਆਸਮਾਨ ਪੁਰ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਜਾਗਕੇ ਕੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਰਾਤ ਰਮਜਾਨ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਾਤ ਕੇਹੜੀ ਹੈ,ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ. "ਕਾਸੀ ਮਹ ਰਮਜਾਨਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਕਾਸੀ ਰਮਜਾਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਰੂਤ ਰਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਤੀਜੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਰਮਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਿ, ਭਰਤਾ। ੨ ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ। ੪ ਖੇਲ, ਕ੍ਰੀੜਾ। ੫ ਜਾਣਾ, ਫਿਰਨਾ, ਵਿਚਰਨਾ। ੬ ਰਾਧਾ। ੭ ਅੱਡਕੋਸ਼, ਫੋਤੇ। ੮ ਰਮਣ ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਸਗਣ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਤ ਕੋ। ਰਹਿਯੇ। ਜਤ ਕੋ। ਧਰਿਯੇ॥

੯ ਵਿ–ਮਨੋਹਰ, ਸੁੰਦਰ। ੧੦ ਸੰ. ਰਵਣ. ਉੱਚਾਰਣ. ਕਥਨ. "ਰਾਮ ਰਮਣ ਤਰਣ ਭੈਸਾਗਰ." (ਰਾਮੁ ਮ: ੫) "ਰਮਣ ਕਉ ਰਾਮ ਕੋ ਗੁਣਬਾਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ.

ਰਮਣਸ਼ੀਲ. ਰਮਣਸ਼ੀਲ. ਵਿ–ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰਮਣਸੀਲ ਪਰਮੇਸੁਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਰਮਣ ਜੋਗ. ਰਮਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਭੋਗਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਰਵਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਉੱਚਾਰਣ (ਜਪਣ) ਯੋਗ੍ਯ.

ਰਮਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿਚਰਨਾ. ਫਿਰਨਾ. "ਕਤ ਆਵੈ ਕਤ ਰਮਤੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਣਾ. "ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਵਹੁ, ਇੰਵੇ ਹੀ ਰਮਣੇ ਫਿਰਹੁ." (ਭੁਗਤਾਵਲੀ) ੪ ਵਸਾਣਾ.

ਰਮਣੀ. ਸੰ. ਰਮਣ ਯੋਗ੍ਯ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. ਪਤਨੀ.

ਰਮਣਿਆ
ਰਮਣੀਕ
ਰਮਣੀਯ ਸੰ. ਰਮਣੀਯ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਹਰ. "ਕੈਠ ਰਮਣੀਯ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਲਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਰਮਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਮਣ ਕਰਦਾ. "ਰਮਤ ਰਾਮੁ ਸਭ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਰਵਤ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਕੇ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਿਆਂ. "ਰਸਨਾ ਰਮਤ ਸੁਨਤ ਸੁਖ ਸ੍ਰਵਨਾ." (ਸੋਰ ਭੀਖਨ)

ਰਮਤਾ. ਵਿ–ਫਿਰਦਾ. ਵਿਚਰਦਾ. ਜੋ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ.

* ਕੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਤਮਤੀ ਪੁਰਾ ਪਾਸ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਸਾਰਾ ਕੁਰਾਨ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕੁਰਾਨ ਤੋਂ ਬੁੱਟ ਇਸ ਤਖ਼ਤੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਭੀ ਲਿਖੇ ਰਹਿਂਦੇ ਹਨ.

ਰਮਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਮਤਿ। ੨ ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਭਾਰਯਾ। ੪ ਲਾਕਖ. ਪਤਿ.

ਰਮਤੁ. ਰਮਣ ਕਰਤਾ. ਪਤਿ. ਲਾਕਖ. "ਜੈਸੇ ਰਮਤੁ, ਤੈਸ ਤਹਾਂ ਪੇਖਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਰਮਤਿ ੪। ੨ ਰਮਣ ਕਰਦਾ. ਫਿਰਦਾ.

ਰਮਦਾਸ. ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਹਸੀਲ ਅਜਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸ੍ਟੇਸ਼ਨ "ਰਮਦਾਸ" ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਿਮਲਾਲੈਣ ਰੇਲਵੇ ਤੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ੨੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਇੱਥੇ ਰਾਂਧਿਆਂ ਵਿਤਾਇਆ ਅਤੇ ਦੂਜਾਂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਈਹੋਈ ਹੈ, ਅਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਬਹੁਤ ਹਨ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਰਮਦਾਸ, ਛਾਂਟੇਚੱਕੇ, ਨੰਗਲ, ਮੁਹਾਰ, ਸਰਾਜ, ਲੋਂਗ, ਛਾਦਲੇ, ਮਾਂਗੀਆਂ, ਢੱਕ ਨੰਬਰ ੩੧, ਬਾਹਪੁਰ ਕੁਰੂ ਢੱਕ, ਤੁੰਗਚੱਕੇ, ਬਸਾਊਕੋਟ, ਛੰਨੀ ਕੁੰਜਲਾਂ, ਛੰਨੀ-ਨੌਕਾਂ, ਸਨਮਾਨਾਂ, ਮੌਹਨਪੁਰਾ, ਮੰਡਿਆਲਾ, ਪੁਰੀਆਂ, ਕੌਰਸੀਆਂ, ਮੰਗੂਮਾਹਲ, ਨਾਸਰ, ਦਯਾਲਪੁਰਾ, ਅਬੋਸੈਕਦ, ਮੰਜੂਪੁਰਾ, ਸ਼ਾਹਜਾਦਾਬਾਦ, ਭੱਡੀਆਂ, ਕਾਲਬ, ਸਰਦਾਵੇਕਲਾਂ, ਬਲ,ਮਾਛੀਵਾਲਾ, ਗਲੋਆ-ਵਾਲਾ, ਮਾਲੇਵਾਲ, ਠੱਕਾ ਕਲਾਂ, ਦਰੀਆਂ ਮੁਸਾ, ਕੋਟ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਅਤੇ ਦਯਾਲਬਿਤੇਗ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨਾਂ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ.

ਬਾਹਰਵਾਰ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਮਿਲੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਮਦਾਸੀਆ ੧.

ਰਮਦਾਸਕੇ. ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਰਮਦਾਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮਦਾਸਕੇ.

ਰਮਦਾਸੀਆ. ਲਖਮੀਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੇਲਾ ਰਮਦਾਸ, ਜੋ ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਜੁਲਾਹੇ ਰਮਦਾਸੀਏ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ੨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ. ਰਮਦਾਸ ਪਿੰਡ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਵਦਾਸੀਆ.

ਰਮਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਰਮਜਾਨ ੨. "ਵਰਤ ਨ ਰਹਉ, ਨ ਮਹ ਰਮਦਾਨਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵ੍ਰਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਅਰ ਨਾ ਰਮਜਾਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ,ਅਰਥਾਤ ਰੋਜੇ.

ਰਮਨ. ਦੇਖੋ, ਰਮਣ.

ਰਮਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰਮਣਾ। ੨ ਫਿਰਨਾ. ਵਿਚਰਨਾ। ੩ ਖ਼ੋਜ ਜਾਣਾ. ਸੰਭਾਲ ਜਾਣਾ. "ਰਮਨੈ ਬੈਠੋ ਅਜਿਰ ਮਹਿ." (ਨਾਪ) ੪ ਸੰ. ਰਮਣੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਹੁਟੀ. "ਬਹੁ ਸੁੰਦਰਿ ਰਮਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਚਿੰਗ. ਸੈਰਗਾਹ.

ਰਮਨਿ
ਰਮਨੀ ਦੇਖੋ, ਰਮਣੀ.

ਰਮਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਰਮਣੀਕ.

ਰਮਨੀਯ. ਦੇਖੋ, ਰਮਣੀਯ.

ਰਮਯ. ਦੇਖੋ, ਰਮਜ.

ਰਮਯਾ. ਦੇਖੋ, ਰਮਈਆ. "ਸੋ ਰਮਯੇ ਕਉ ਮਿਲੈ ਨ ਸੁਪਨੈ." (ਰਾਮੁ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ ਨੂੰ. ਲੱਛਮੀ ਕਰਕੇ.

ਰਮਰਈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰਾਈਆ.

ਰਮਲ. ਅ. رمل ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੇਤਾ। ੨ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਆਇਆ ਇੱਕ ਜੋਤਿਸ਼ ਦਾ ਅੰਗ. ਰਮਲ (ਰੇਤੇ) ਪੁਰ ਲੀਕਾਂ ਖਿੱਚਕੇ ਫਲ ਦੱਸਣ ਤੋਂ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਮਲ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਹੁਣ "ਰਮਲ" ਸ਼ਬਦ ਸੰਸ੍ਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ. ਭਾਲਣੇ ਸਿੱਟਕੇ ਲਗਨ ਗ੍ਰਹ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ."ਰਮਲ ਜੋਤਿਸ ਬੀਚ ਦੇਖਹੁ." (ਸਲੋਹ) ਰਮਲ ਦਾ ਜਾਣੂ ਅਤੇ ਭਾਲਣੇ ਸਿੱਟਕੇ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਰੱਮਾਲ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਰਮਲੀ
ਰਮਲੀਆ ਰੱਮਾਲ. ਰਮਲ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਰਮਲ ਦੇ ਨਿਯਮਾਨੁਸਾਰ ਕਰਮਫਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਮਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਮਾਯਾ. ਲੱਛਮੀ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ. ਛਬਿ। ੩ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਗਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਰਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸੇਚਨ ਕਰਨਾ.ਸ਼ਿੰਜਣਾ। ੨ ਲੇਪਨ ਕਰਨਾ. ਲਿੱਪਣਾ.

ਰਮਾਸਾਸਤ੍ਰ. ਸ਼ੈਪੱਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਧਨ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ । ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਭਾਵ– ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਚਾਲਾਕੀ ਦਾ ਇ੍ਲਮ. "ਰਮਾਸਾਸਤ੍ਰ ਕੋ ਸੁਰ ਅਸੁਰ, ਉਚਰ ਨ ਸਾਕਹਿ ਬੇਦ." (ਚਰਿਤ੍ ੫੭)

ਰਮਾਕੰਤ } ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਪਤਿ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਮਾਯਾ-
ਰਮਾਕਾਂਤ } ਪਤਿ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ.

ਰਮਾਣ } ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜੋ ਰਮਣ ਦਾ ਦੁਗਣਾ ਰੂਪ
ਰਮਾਣਕਾ } ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ ਤ੍ਰਿਲਕਾ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੇ ਸਗਣ. ॥ऽ, ॥ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੁਕ੍ਰਿਤੈ ਤੁਜ ਹੈਂ। ਕੁਕ੍ਰਿਤੈ ਭੁਜ ਹੈਂ ।
ਭ੍ਰਮਣੈ ਭਰ ਹੈਂ। ਜਸ ਤੇ ਟਰ ਹੈਂ ॥
(ਕਲਕੀ)

ਰਮਾਣਾ. ਵਿ–ਰਾਮ ਦਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ. "ਜਪਿਆ ਨਾਮੁ ਰਮਾਣਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ । ੩ ਰਮਾਣਾ ਜਾਤਿ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ । ੪ ਕ੍ਰਿ–ਰਮਾਨਾ. ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ। ੫ ਭੋਗਾਉਣਾ.

ਰਮਾਨਾਥ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਮਾ(ਲੱਛਮੀ)ਦਾ ਪਤਿ, ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ.

ਰਮਾਨੁਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਮਾ (ਲੱਛਮੀ) ਦਾ ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ ਭ੍ਰਾਵੀ), ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਛਮੀ ਨਿਕਲਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਮਾਨੁਜ.

ਰਮਾਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਰਮਾਨਾਥ.

ਰਮਾਵਤ. ਰਾਮ ਉਪਾਸਕ. ਰਾਮਾਨੰਦੀ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਖਾਸ ਅੱਲ ਹੈ.

ਰਮਿ. ਰਮਣ ਕਰਕੇ। ੨ ਰਵਣ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਕੇ. "ਰਾਮੈ ਰਮਿ ਛੂਟਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਰਮਿਆਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮੈਆਣਾ.

ਰਮੀਤਿ. ਰਮਤਿ. ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਰਾਮੋਰਾਮੁ ਰਮੀਤਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ੨ ਰਾਮ–ਇਤਿ.

ਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਰਮ। ੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਰਮਨ. "ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਮੁ ਰਵਿ ਰਹੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਰਮੂਜ. ਰਮਜ਼ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ,ਰਮਜ. "ਪਰਸਪਰ ਕਰਤੇਭਏ ਰਮੂਜ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰਮੇ. ਗਏ. ਵਿਚਰੇ. ਦੇਖੋ, ਰਮਣਾ. "ਬਿਨ ਹਰਿ-ਭਗਤਿ ਨ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ, ਇਉ ਕਹਿ ਰਮੇ ਕਬੀਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਬੀਰ (ਬਜ਼ੁਰਗ) ਇਉਂ ਆਖ-ਗਏ ਹਨ. *

ਰਮੇਸ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਮਾ–ਈਸ਼–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਰਮੇਸ਼.
ਰਮੇਸੁਰ } ਰਮੇਸ਼੍ਵਰ. ਲੱਛਮੀਪਤਿ ਕਰਤਾਰ।
ਰਮੇਸ੍ਵਰ } ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ.

ਰਮੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਰਮਈਆ.

ਰਮੈ. ਰਮਣ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰੇ. "ਰਾਮੈ ਰਾਮੁ ਰਮੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਭੋਗੇ. ਰਮਣ ਕਰੇ.

ਰੱਮਾਲ. ਅ. ਰਮਲਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪੰਡਿਤ. ਰੇਤੇ ਤੇ ਲੀਕਾਂ ਕੱਢਕੇ ਅਤੇ ਭਾਲਣੇ ਸਿੱਟਕੇ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਮਲ ਅਤੇ ਰਮਲੀਆ.

ਰਮਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੨ ਭੋਗਣ ਯੋਗਜ਼। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਪਕ ਬਿਰਛ. ਚੰਬਾ। ੪ ਜੰਬੁਦ੍ਵੀਪ ਦੇ ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀਪ। ੫ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੩.

* ਗੁਰਬਾਨੀ ਇਹ ਭੀ ਅਤੁਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਮਗਹਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ.

ਰਮਜਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ. ਮਨੋਹਰਤਾ.

ਰਯ. ਸੰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਗਮਨ ਕਰਨਾ, ਹਿੱਲਣਾ (ਹਰਕਤ ਕਰਨਾ). ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੇਗ. ਤੇਜ਼ੀ। ੩ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਵਹਿਣ. ਹੜ੍ਹ। ੪ ਨਦੀ । ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਵਲਿਰਯ.

ਰਯਣ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਜਨੀ. ਰਾਤ੍ਰਿ.
ਰਯਣਿ }

ਰਯਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰੈਣੀ.

ਰਯਤ } ਦੇਖੋ, ਰਇਅਤ. "ਰਾਜੇ ਰਯਤਿ ਸਿਕਦਾਰ."
ਰਯਤਿ } (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) "ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਰਯਨ } ਸੰ. ਰਜਨੀ. ਰਾਤ੍ਰਿ. "ਬਾਸੁਰ ਰਯਨਿ ਬਾਸੁ
ਰਯਨਿ } ਜਾਕੋ ਹਿਤੁ ਨਾਮ ਸਿਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਰਯਵਾਰਿ. ਵਾਰਿਰਯ. ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਨਦੀ ਨਦ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. River.

ਰਯਾਸਤ. ਦੇਖੋ, ਰਿਆਸਤ.

ਰਯਾਜਤ. ਅ. رياضت ਰਯਾਜਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿਖਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ. ਘਾਲਣਾ ਕਰਨੀ। ੩ ਤਪ ਕਰਨਾ.

ਰਯਾਜੀ. ਅ. رياضى ਰਯਾਜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਣਿਤ-ਵਿਦ੍ਯਾ. ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਇ੍ਲਮ. Mathematics.

ਰਯਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨ ਸੰਪਦਾ. ਵਿਭੂਤਿ.

ਰਯੀ. ਦੇਖੋ, ਰਯਿ। ੨ ਡਿੰਗ. ਮਧਾਣੀ. ਮੰਥਨੀ.

ਰਰਤਾ. ਵਿ–ਰਟਤਾ. ਵਕਤਾ. ਸੰ. ਰਿ੍ਰ. ਪੁਕਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਲਿ ਥਲਿ ਬਨਿ ਰਰਤਾ." (ਗਜ਼ਾਨ)

ਰਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਟਣਾ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਬੋਲਣਾ.

ਰਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਣਾ। ੨ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ।
ਰਲਨਾ } ੩ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ.

ਰਲਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ। ੨ ਰਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਰਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮਿਲਾਉਣਾ. ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ. "ਸੋ ਜਨੁ ਰਲਾਇਆ ਨਾ ਰਲੈ,ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਬਿਬੇਕ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਰਲਾਧਿਆ. ਵਿ–ਰਲ ਗਿਆ. ਅਭੇਦ ਹੋਇਆ. "ਸਚੁ ਸੇਵਨਿ, ਸੋ ਸਚੁ ਰਲਾਧਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਰਲਿ. ਰਲਕੇ. ਮਿਲਕੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਲੀ.

ਰਲਿਮਿਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਥ ਮਿਲਕੇ. ਏਕਤ੍ਰ ਹੋਕੇ.

ਰਲਿਯਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਰੱਲੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਲਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਰਲਿਯੇ ਉਤਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮਹ-ਰਾਜ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਰੱਲਾ.

ਰਲੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਲਲਨ. "ਭਾਣੈ ਚਲੈ ਕੰਤ ਕੈ, ਸੁ ਮਾਣੇ ਸਦਾ ਰਲੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ) "ਪਿਰੁ ਰਲੀਆ ਰਸਿ ਮਾਣਸੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਰਲੀਆਲਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਾਲਾ. ਰਲੀ–ਵਾਲਾ. "ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਰਲੀਆਲਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਰਲੇਤ. ਰਲੇ (ਮਿਲੇ)ਹੋਏ.ਮਿਲਿਤ."ਸੋ ਸਚਿ ਰਲੇਤ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਰੱਲਾ. ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਵਿੱਚ ਜੋਗੇ ਦੇ ਪਾਸ ਰੱਲਾ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾ-ਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਲਿਯਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਰਵ. ਸੰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ (ਗਮਨ ਕਰਨਾ), ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧ੍ਵਨਿ. ਸ਼ਬਦ. ਆਵਾਜ਼. "ਕਰੀ ਸਲਖ ਰਵ ਸੁਨਿਯਤ ਦੂਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਰਵੀ.

ਰਵਈਆ. ਵਿ–ਰਵ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰੈਯਾ।

੨ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ. "ਰਸਿ ਰਸਾਲ ਰਸਿ ਸਬਦ ਰਵਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)
੩ ਫ਼ਾ رَوِش ਰਵੱਯਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰੀਕਾ. ਢੰਗ. ਦਸ੍ਤੂਰ. ਰੀਤਿ.

ਰਵਸ਼. ਫ਼ਾ رَوِش ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰੀਕਾ. ਢੰਗ। ੨ ਕਾਨੂੰਨ. ਨਿਯਮ। ੩ ਬਾਗ ਦੀ ਪਟੜੀ। ੪ ਵਿ–ਤੁੱਲ. ਜੇਹਾ. ਸਮਾਨ.

ਰਵਕ. ਵਿ–ਰਵ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਰਵਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਾਯਨ. ਆਲਾਪ. "ਰਵਣ ਗੁਣਾ ਕਹੀਐ ਜਮ-ਜਾਲਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਕਾ ਜਸੁ ਰਵਣਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਕੋਇਲ। ੪ ਵਿ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਮਣ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਰਵਣ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਰਵਣੁ.

ਰਵਣਕ. ਵਿ–ਰਵਣ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਖੋ, ਰੌਨਕ. "ਬਹੁ ਰਵਣਕ ਹੋਈ ਪੁਰ ਸਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰਵਣਜੋਗ. ਉੱਚਾਰਣ (ਜਪਣ) ਯੋਗਜ਼. "ਤੁਮ ਰਵਹੁ ਗੋਬਿੰਦੈ ਰਵਣਜੋਗ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਮਣਜੋਗ.

ਰਵਣਾ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ,ਰਵ ਧਾ,ਅਤੇ ਰਵਣ.

ਰਵਣਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਮਣ ਯੋਗਜ਼ ਅਵਸਥਾ. ਜਵਾਨੀ. "ਦਸ ਬਾਲਤਣਿ, ਬੀਸ ਰਵਣਿ."(ਮ: ੧ ਵਾਰਮਾਝ)

ਰਵਣੁ. ਸ਼ਿੰਧੀ–ਕ੍ਰਿ–ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ। ੩ ਆਨੰਦ ਭੋਗਣਾ। ੪ ਦੇਖੋ,ਰਵਣ.

ਰਵਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਾ। ੨ ਰਮਤ. ਰਮਣ ਕਰਦਾ. ਭੋਗਦਾ. "ਬੇਸੁਆ ਰਵਤ ਅਜਾਮਲੁ ਉਧਰਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਤੋਤ੍ਰਪਾਠ. ਮਹਿਮਾ ਗਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਐਸੀ ਰਵਤ ਰਵਹੁ, ਮਨ ਮੇਰੇ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਰਵ. "ਐਸੀ ਰਵਤ ਰਵੈ ਸੰਨਿਆਸੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਰਬਤ.

ਰਵਤਾਸ. ਦੇਖੋ, ਰੋਹਤਾਸ. "ਸਿੱਖ ਭਲਾ ਰਵਤਾਸ ਵਿਚ." (ਭਾਗੁ)

ਰਵਦ. ਫ਼ਾ رود ਜਾਂਦਾ ਹੈ.ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਰਫ਼ਤਨ ਹੈ.

ਰਵਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਰਵਿਦਾਸ.

ਰਵਦਾਸੀਆ. ਰਵਦਾਸ ਭਗਤ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਮਾਰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਰਵਦਾਸੀਆ ਕਹਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਅਥਵਾ ਬਿਰਾਦਰੀ ਹਨ.

ਰਵਨ. ਦੇਖੋ, ਰਵਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਮਣ. "ਸੋ ਪਦੁ ਰਵਹੁ, ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਰਵਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਗਮਨ. ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਫਲ ਚਰਨ ਗੁਰੁਮਾਰਗ ਰਵਨ ਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਰਵਨਕ. ਦੇਖੋ, ਰਵਣਕ ਅਤੇ ਰੌਨਕ.

ਰਵਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਹਿਣੀ. "ਰਵਨੀ ਰਵੈ ਬੰਧਨ ਨਹੀ ਤੂਟਹਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਕਥਨੀ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੇ। ੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਰਮਣੀਯ. "ਦੂਲਹੁ ਜੁਤ ਬਰਾਤ ਬਨਿ ਰਵਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰਵੱਯਾ. ਦੇਖੋ, ਰਵਈਆ ੩.

ਰਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਾਤੁ ਅੰਨ ਮਿਸ਼ਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਛੋਟਾ ਦਾਣਾ। ੨ ਛਿੱਲ ਉਤਾਰਕੇ ਕਣਕ ਦੀ ਗਿਰੂ ਦਾ ਦਾਣੇਦਾਰ ਆਟਾ. ਸੂਜੀ। ੩ ਨਸਲ. ਵੰਸ਼। ੪ ਫ਼ਾ ਵ–ਉਚਿਤ. ਯੋਗਜ਼। ੫ ਜਾਯਜ਼. ਵਿਧਾਨ. "ਕੇਸ ਰਾਖਨੇ ਰਵਾ ਸਭਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰਵਾਂ. ਰਵ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਾਂ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਾਂ. "ਸੁਣਿ ਕੀਰਤਨੁ ਹਰਿਗੁਣ ਰਵਾਂ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਫ਼ਾ روان ਜਾਰੀ. ਰਵਾਨਾ. "ਰਵਾਂ ਕੁਨਦ ਬਰ ਦੇ ਸਮਾਜ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਲਵਾਂ (ਲੈਵਾਂ) ਦੀ ਥਾਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭੀ ਰਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਲ ਨਾਲ ਰ ਬਦਲ-ਗਿਆ ਹੈ. "ਅਵਗਣ ਵਿਕਣਾ, ਗੁਣ ਰਵਾਂ ਬਲਿ-ਰਾਮ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਰਵਾਇਆ. ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਾਇਆ।
੨ ਵਸਾਇਆ. ਰਮਾਇਆ. "ਮੈ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਰਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਰਵਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਰਵਾਯਤ.

ਰਵਾਈ. ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਾਈ। ੨ ਰਵਾਈਂ. ਰਵਣ ਕਰਾਂ. "ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਰਾਮ ਰਵਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਰਮਣ ਕਰਾਈ. "ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਰੰਗਿ ਰਵਾਈ, ਬੈਠਾ ਵੇਖੈ ਦਖਿ ਇਕੇਲਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਰਵਾਜ. ਦੇਖੋ, ਰਿਵਾਜ.

ਰਵਾਣੀ. ਰਵ (ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭੰਡ. ਸ਼ੋਰ. ਰੌਲਾ। ੨ ਫ਼ਾ ਰਵਾਨੀ. ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚਿਤੁ ਜਿਨ ਕਾ ਹਿਰਿ ਲਇਆ ਮਾਇਆ, ਬੋਲਨਿ ਪਏ ਰਵਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ) ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਪਏ ਬੋਲਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ–ਨਿੱਤ ਜਪਣ ਦੀ ਇੱਕ ਪਰਿ-ਪਾਟੀ ਪੈਗਈ ਹੈ, ਪਾਠ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵੱਲ ਧ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ.

ਰਵਾਂਤਉ. ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਦਾ। ੨ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਾਉਂਦਾ. "ਮੁਕਤੋ ਰਾਤਉ ਰੰਗਿ ਰਵਾਂਤਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਰਵਾਨ. ਫ਼ਾ ਰਵਾਂ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਮਨ. ਗਤਿ। ੨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ੩ ਮਨ। ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਰਵਾਨਗੀ. ਫ਼ਾ ਰਵਾਨਗੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ. ਜਾਣ (ਗਮਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕੂਚ. ਪ੍ਰਸਥਾਨ.

ਰਵਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਰਵਾਨ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ.

ਰਵਾਨੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਰਵਾਨਾਂ ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾ-ਉਣਾ। ੨ ਵਪਾਰ ਦਾ ਸ਼ਾਮਾਨ ਚਲਾਉਣਾ.

ਰਵਾਯਤ. ਅ ਰਿਵਾਯਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਾ. ਪ੍ਰਸੰਗ. ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਰਵਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਣੁ. ਧੂੜਿ. ਰਜ. "ਛੁਟਕਤ ਹੋਇ ਰਵਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਬਾਂਛਹਿ ਚਰਨਰਵਾਰੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਰਵਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਰਬਾਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਵਾਰ.

ਰਵਾਲ. ਰਜ. ਧੂੜ. ਦੇਖੋ, ਰਵਾਰ. "ਕੇਤੇ ਰਾਮ ਰਵਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਤਨਿਕ. ਥੋੜੀਜੇਹੀ. "ਲੇ ਗੁਰੁਪਗ ਰੇਨ ਰਵਾਲ. (ਨਟ ਪੜ-ਤਾਲ ਮ: ੪)

ਰਵਾਲਸਰ. ਰਿਆਸਤ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜ ਦੀ ਸਿਕੰਦਰ-ਧਾਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਤੀਰਥ ਦੇ ਵੈਸਾਖੀ ਮੇਲੇ ਪੁਰ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਮਤਿ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਧਾਰੇ ਸਨ. ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਨ ਦੇ ਥਾਂ ਦਮਦਮਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਵਾਲਸਰ ਤਾਲ ਪਾਸ ਜੋ ਵਸਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਰਵਾਲਸਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸ੍ਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ੭੫ ਮੀਲ ਪੁਰਵ ਹੈ. ਜੋਜੋਂ ਦੁਆਬਾ ਸ੍ਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੬੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਪੜਾਉ ਭਾਂਬਲਾ ਤੋਂ ਜੋ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਮੰਡੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,ਉਸ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਮੀਲ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਹੁਣ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਪਟੜੀ ਦੀ ਰੇਲ ਮੰਡੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਰਵਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ. "ਰਵਿ ਸਸਿ ਪਵਣੁ ਪਾਵਕੁ ਨੀਰਾਰੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਅੱਕ ਦਾ ਪੌਦਾ। ੪ ਬਾਰਾਂ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਸੂਰਜ ਬਾਰਾਂ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੫ ਯੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਜਾ ਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਰਵਿ ਊਪਰਿ.

ਰਵਿ ਊਪਰਿ ਗਹਿ ਰਾਖਿਆ ਚੰਦੁ. (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਜੀਭ ਨਾਲ ਤਾਲੂ ਦੇ ਛੇਕ ਬੰਦ ਕਰਕੇ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੋਕ ਰੱਖਿਆ, ਤਾਕਿ ਸੂਰਜ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਨਾ ਕਰੇ। ੨ ਰਵਿ (ਪਿੰਗਲਾ) ਪੁਰ ਚੰਦੁ (ਇੜਾ) ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ। ੩ ਤਮੋਗੁਣ ਪੁਰ ਸਤੋਗੁਣ ਰੱਖਿਆ.

ਰਵਿਓ } ਰਮਿਆ. ਫੈਲਿਆ. ਪਸਰਿਆ. "ਰਵਿਓ
ਰਵਿਆ } ਸਰਬ ਥਾਨ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
੨ ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕੀਤਾ। ੩ ਰਮਣ ਕੀਤਾ. ਭੋਗਿਆ.

ਰਵਿਆਸੁ. ਫਿਰਦੇ ਹਨ. "ਜਿਨਾ ਪਿਛੈ ਹਉ ਗਈ, ਸੇ ਮੈ ਪਿਛੈ ਭੀ ਰਵਿਆਸੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਰਵਿਐ. ਰਵ (ਉਚਾਰਣ) ਤੋਂ. ਜਪਣ ਨਾਲ. "ਜਿਤੁ ਰਵਿਐ ਸੁਖੁ ਸਹਜ ਭੋਗ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੨ ਰਮਣ (ਭੋਗਣ) ਤੋਂ। ੩ ਵਿਚਰਨ ਨਾਲ. ਫਿਰਣ ਤੋਂ.

ਰਵਿ ਸਸਿ ਏਕੋ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨੈ.

ਰਵਿ ਸਾਰਥਿ. ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਅਰੁਣ.

ਰਵਿਸੁਤ. ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਯਮ. "ਰਵਿ ਕੇ ਸੁਤ ਕੋ ਤਿਨ ਤ੍ਰਾਸੁ ਕਹਾਂ?" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸ਼ਨਿ. ਛਨਿੱਛਰ। ੩ ਵੈਵਸ੍ਵਤ ਮਨੁ। ੪ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਵਾਨਰ। ੫ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ.

ਰਵਿਸੁਤਾ. ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ. ਯਮੀ.

ਰਵਿ ਹਰਨਿ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਹਰਣ (ਲੋਪ ਕਰਨ) ਵਾਲੀ ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਵਿ ਹਰਨਿ ਚਰ. ਰਵਿਹਰਨਿ (ਰਾਤ) ਨੂੰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਰ.

ਰਵਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਮ ਦਾ ਬਿਰਛ.

ਰਵਿਜ. ਦੇਖੋ, ਰਵਿਸੁਤ। ੨ ਦਿਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਵਿਜਾ. ਦੇਖੋ, ਰਵਿਸੁਤਾ.

ਰਵਿ ਜਾਇਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਦਿਨ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਰਵਿਸੁਤ.

ਰਵਿਤਨਯ } ਦੇਖੋ, ਰਵਿਸੁਤ ਅਤੇ ਰਵਿਸੁਤਾ.
ਰਵਿਤਨਯਾ }

ਰਵਿਤਾਤ. ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਯਮ. "ਸੋ ਰਵਿਤਾਤ ਨ ਖੇਦ ਨਿਹਾਰੈ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ. ਛਨਿੱਛਰ। ੩ ਕਰਣ। ੪ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਰਵਿੰਦ. ਅਰਵਿੰਦ (ਕਮਲ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਰਵ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਦਾ. ਗੱਜਦਾਹੋਇਆ. "ਚੜੁ ਦਲ ਰਵਿੰਦ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਦੇਖੋ,ਰਵਿੰਦੁ ੨.

ਰਵਿੰਦਾ. ਵਿ–ਰਮਣ ਕਰਿੰਦਾ. "ਅੰਤਰਿ ਰਵਤੋ ਰਾਜ ਰਵਿੰਦਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਰਵਿਦਾਸ } ਸੂਰਜ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਰਵਿ ਉਪਾਸਕ.
ਰਵਿਦਾਸੁ } ਸੋਰ। ੨ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਚਮਾਰ, ਜੋ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਇਹ ਗਿਆਨ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਪਰਮਹੰਸ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਰਵਿਦਾਸ ਕਬੀਰ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੁਸ੍ਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰੈਦਾਸ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਰਵਿਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ."ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਖਲਾਸ ਚਮਾਰਾ." (ਗਉ) "ਰਵਿਦਾਸੁ ਜਪੈ ਰਾਮ-ਨਾਮਾ." (ਸੋਰ)

ਰਵਿੰਦੁ. ਵਿ–ਰਮਣ ਕਰਤਾ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਰਵਿੰਦੁ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੫) ੨ ਰਵਿ(ਸੂਰਜ)ਇੰਦੁ(ਚੰਦ੍ਰਮਾ).

ਰਵਿਨੰਦਨ } ਦੇਖੋ, ਰਵਿਸੁਤ ਅਤੇ ਰਵਿਸੁਤਾ.
ਰਵਿਨੰਦਿਨੀ }

ਰਵਿਭੇਦਨ. ਸੂਰਜਲੋਕ ਨੂੰ ਲੰਘਕੇ ਉੱਪਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਪਹੁਚਣਾ. "ਯੋਗ ਸਾਧਿ, ਰਵਿ ਭੇਦਤ ਗਯੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਸ਼੍ਰਿਮ੍ਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗੀ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਸੂਰਯਮੰਡਲ ਤੋਂ ਲੰਘਕੇ "ਸਤ੍ਯਲੋਕ" ਪਹੁਚਦੇ ਹਨ.*

ਰਵਿਲੋਇ. ਰਵਿਲੋਕ. ਸੂਰਜਲੋਕ। ੨ ਸੂਰਜਮੰਡਲ। ੩ ਸੂਰਜ ਦਾ ਆਲੋਕ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼).

ਰਵਿਲੋਕ. ਸੂਰਜਲੋਕ.

* द्वाविमौ पुरुषौ लोके सूर्यमण्डलभेदिनौ।
परिव्राड् योगयुक्तश्च रणे चाभिमुखो हतः
(ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸ਼੍ਰਿਮ੍ਤਿ, ਅ: ੩, ਸ਼: ੩੨)

ਰਵਿਵਾਸਰ } ਸੂਰਜ ਦਾ ਦਿਨ. ਆਦਿਤ੍ਯ (ਐਤ)
ਰਵਿਵਾਰ } ਵਾਰ.

ਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਰਵਿ। ੨ ਰਵਿ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਸਿਵੀ ਵਾਸਵੀ ਰਵੀ ਪਛਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੪) ੩ ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕੀਤੀ.

ਰਵੀਐ. ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰੀਏ. ਜਪੀਏ.

ਰਵੀਜੈ. ਰਵਣ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰੀਜੈ. "ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਰਵੀਜੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਰਵੀਤ. ਸੰ. ਰਵਿਤ੍. ਵਿ–ਰਵਣ (ਉੱਚਾਰਣ) ਵਾਲਾ. ਪੁਕਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਵਿਤ. ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ.

ਰਵੈ. ਰਵ (ਬੋਲ) ਦਾ ਹੈ. ਆਖਦਾ ਹੈ. "ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਭੁਕੋਈ ਰਵੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਰਵੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਰਵਈਆ ੩। ੨ ਉੱਚਾਰਣ ਕਥੈਯਾ.

ਰਵੰਨ. ਦੇਖੋ, ਰਵਾਨ. "ਹਮੇਸੁਲ ਰਵੰਨ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਰਵੰਨਾ. ਫ਼ਾ ਰਵਾਨਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਵਾਨਾ ਕੀਤੀ ਵਸ੍ਤੁ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਆਗ੍ਯਾਪਤ੍ਰ.

ਰਵੰਨਿ. ਰਵ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰੰਨਿ. ਜਪਦੇ ਹਨ.

ਰੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੈਦਾਨ. ਰੜਾ। ੨ ਕੱਲਰ। ੩ ਮਰੁਭੂਮਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਰਟ.

ਰੜਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ. ਚੀਸ। ੨ ਮਨ ਦਾ ਵੈਰਭਾਵ। ੩ ਵਿਘਨ.

ਰੜਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਚੁਭਣਾ। ੨ ਚੁਭਵਾਂ ਦਰਦ ਹੋਣਾ.
ਰੜਕਨਾ } "ਸੇਲ ਸਮ ਰੜਕਤ ਛਾਤੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਰੜਣੁ } ਦੇਖੋ, ਰਟਨਾ. "ਰੜੈਂ ਗ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੰਦੈ."
ਰੜਨਾ } (ਚੰਡੀ ੨) "ਮਾਸ ਨਿਹਾਰਕੈ ਗਿੱਧ ਰੜੈਂ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਰੜੇ ਦੇਸ ਦੇਸਾਨ ਵਿਦਸਾ" (ਪਾਰਸ਼ਾਵ) "ਚਟਸਾਰ ਰੜੈਂ ਜਿਮ ਬਾਰਕ ਸੰਥਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਰੜ੍ਹਨਾ.

ਰੜੜੰਕ. ਰਟ–ਆਨਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਟਣ ਦਾ ਸ਼ੋਰ. ਬੋਲਣ ਦਾ ਰੌਲਾ.

ਰੜਾ. ਦੇਖੋ, ਰੜ. "ਰੜੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜਲ ਭਾਸਤਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਰੜਿ. ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ. ਯੁੱਧ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ.ਦੇਖੋ, ਗਾਡਾ ੫.

ਰੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੁੱਜਣਾ. ਪੱਕਣਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਸੜਨਾ.

ਰਾ. ਡਿੰਗ–ਵਸ–ਨੂੰ. ਕੋ. ਦਾ. ਤਾਂਈਂ. ਪ੍ਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ ੫ .ਦੇਖੋ, ਛਬਿ ੫। ੨ ਸੰ. ਦੇਣਾ. ਬਖ਼ਸ਼ਣਾ.

ਰਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਰਾਜ. ਅਮੀਰ। ੨ ਮਹਾਰਾਸ੍ਟ੍ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪਦਵੀ. "ਰਾਜਾਰਾਉ ਕਿ ਖਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਰਾਜਾ.

ਰਾਉਟੀ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਮਹਲ ਦੀ ਅੱਟਾਲਿਕਾ.
ਰਾਉਂਟੀ } ਅਟਾਰੀ. ਮੰਮਟੀ.

ਰਾਉਣ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਮਣ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਵਣ.

ਰਾਉਣੀ. ਕੱਚਾ ਵਲਗਣ, ਜੋ ਗੜ੍ਹੀ ਵਾਂਙ ਵੈਰੀ ਦੇ ਹੱਲੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰੌਣੀ.

ਰਾਉਰ. ਆਪ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵਰ. "ਇਹ ਬਿਧ ਕੀ ਸੁਧ ਰਾਉਰ ਜਾਨੈ." (ਨਾਪ੍)

ਰਾਉਲ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵਲ.

ਰਾਊ. ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਕੰਬੋ (ਕਮੋ) ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਸੰਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਬਖ਼ਸ਼ਕੇ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਉ.

ਰਾਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ. ਅਮੀਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਉ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਜਾਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ਰਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੩ ਭੱਟ ਦੀ ਪਦਵੀ. ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ੪ ਅ ਸਲਾਹ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੫ ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ। ੬ ਬੁੱਧਿ.ਅਕਲ."ਦੋਸ ਨ ਦੇਅਹੁ ਰਾਇ ਨੋ, ਮਤਿ ਚਲੈ ਜਾ ਬੁਢਾ ਹੋਵੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਬੁੱਢੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਆਤਮਿਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਰਾਇਬੁਲਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਹੀਂ, ਜੇਹਾ ਕਿ ਕਈ ਅਗਜਾਨੀ ਕਲਪਦੇ ਹਨ.

ਰਾਇਆ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ. ਅਮੀਰ. "ਭੈਭੰਜਨ ਹਰਿ-ਰਾਇਆ. (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਰਾਇ। "ਭਗਤ ਕਰਉ ਤੇਰੀ ਰਾਇਆ!"(ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੩ رعایا ਰਅ਼ਾਯਾ. ਪ੍ਰਜਾ.ਰਈਅਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਜਨ, ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਰਾਯਾ.

ਰਾਇਸਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਯਸੋ. ਕਥਾ. ਇਤਿਹਾਸ. ਪ੍ਰਸੰਗ. ਕਥਾ ਦਾ ਰਹਸਜ. "ਰਾਇਸਾ ਪਿਆਰੇ ਕਾ ਰਾਇਸਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਰਾਇਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ.

ਰਾਇਸੋ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇਸਾ.

ਰਾਇਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਰਾਯਕੋਟ.

ਰਾਇਗਾਂ. ਫ਼ਾ رایگان ਨਿਰਰਥਕ. ਬੇਫਾਇਦਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ.

ਰਾਇਜ. ਅ਼ رائج ਵਿ–ਰਿਵਾਜ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਚਲਿਤ। ੨ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਰਾਇਤਾ. ਸੰ. ਰਾਜਿਕਾਕ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੱਦੂ, ਗਾਜਰ, ਦਾਖ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਭੋਜਨ."ਮੇਵੇ ਸੋਂ ਅਮੇਜ ਕਰ ਰਾਇਤਾ ਸਲੋਨ ਬਡੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰਾਇਨਿ. ਰਾਇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਰਾਇ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਅਨੀ (ਫੌਜ). (ਸਨਾਮਾ)

ਰਾਇਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਜਰਵਾਲ, ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਕਾ ਰਾਇਪੁਰ.

ਰਾਇਬਲਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਬਲਵੰਡ.

ਰਾਇ ਬਲਵੰਡਿ. ਰਾਇ ਬਲਵੰਡ ਨੇ.ਦੇਖੋ,ਬਲਵੰਡਿ.

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇਭੋਇ.

ਰਾਇਬੇਲ. ਰਾਜਵੱਲਿ. ਮੋਤੀਏ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਬੇਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. Jasminum Sambac.

ਰਾਇਭੋਇ. ਭੱਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਲੋਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਪਰਗਨਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਪਰਮ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾਲੂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਰਾਇਭੋਇ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਤਲਵੰਡੀ ੧.

ਰਾਇਰੋਸਨਾ. ਇਹ ਰੌਸ਼ਨਾਰਾ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੌਸ਼ਨਾਰਾ.

ਰਾਈ. ਸੰ. ਰਾਜਿਕਾ ਅਥਵਾ ਰਾਜਸਸ਼ੰਪ. ਸਰੋਂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਨ. Brassica Juncea(Mustard) ਇਹ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਚਰਪਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਟਨੀ ਅਚਾਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਰਾਈ ਬਹੁਤ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਈ ਲੂਣ ਵਾਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਮਨੁ ਟਿਕਣੁ ਨ ਪਾਵੈ ਰਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ. ਰਾਇਪਨ। ੪ ਰਾਣੀ.ਰਾਗਜੀ. "ਨਾਨਕ ਸਾ, ਸਭ ਰਾਈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੫ ਰਾਜਜ ਵਿਭੂਤਿ. ਸੰ. ਰਯਿ.

ਰਾਂਈਂ. ਦੇਖੋ, ਅਰਾਂਈਂ.

ਰਾਈਆਂ ਵਾਲਾ. ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ.

ਰਾਈ ਲੂਣ ਵਾਰਨਾ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਬਲਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰਦੀ ਰਾਈ ਅਤੇ ਲੂਣ ਵਾਰਕੇ ਸੁਟਦੀਆਂ ਹਨ. "ਸਹਿਤ ਸਨੂਖਾ ਸੁਤਹਿ ਸੁਹਾਈ। ਵਾਰਤ ਮਾਤ ਲਵਣ ਅਰੁ ਰਾਈ॥" (ਨਾਪ੍ਰ)

ਰਾਸ. ਸੰ. रास. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਬਦ. ਧ੍ਵਨਿ. ਕੋਲਾਹਲ। ੩ ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀੜਾ। ੪ ਗੋਪੀਆਂ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਖੇਲ ਵਿਲਾਸ ਦਾ ਨਾਟਕ।* ੫ ਸੰ. ਰਸ਼ਿ. ਡੋਰ. ਵਾਗ। ੬ ਫ਼ਾ راس ਮਾਰਗ. ਸੜਕ। ੭ ਫ਼ਾ راش ਗਾਹੇਹੋਏ ਅੰਨ ਦੀ ਧੜ। ੮ ਦੇਖੋ, ਰਾਸਿ. ੯ ਦੇਖੋ, ਰਾਸ੍ਰ.

ਰਾਸਤ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸ੍ਰ.

ਰਾਸਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰਸਤਾ.

ਰਾਸਤੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸ੍ਰੀ.

ਰਾਸਧਾਰੀ
ਰਾਸਧਾਰੀਆ } ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਗੋਪੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਲੀਲਾ (ਰਾਸ) ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ. ਰਾਸਮੰਡਲ ਦਾ ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸ ੪.

ਰਾਸਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੁਤ ਰਾਸ (ਸ਼ੋਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਗਧਾ. ਖੋਤਾ.

ਰਾਸਭਾਸਾ
ਰਾਸਭਾਖਾ } ਨਾਟਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ. "ਕਹੂੰ ਸਾਂਭਵੀ ਰਾਸਭਾਖਾ ਸੁ ਰਾਚੈਂ." (ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਰਾਜ) ਕਿਤੇ ਸ਼ਾਵਰਮੰਤ੍ਰ (ਤੰਤ੍ਰ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਕਿਤੇ ਨਟਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ। ੨ ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਭਾਸ਼ਾ. ਦੇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਰਾਸਭੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਸਭ (ਗਧੇ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਗਧੀ.

ਰਾਸਮੰਡਲ. ਰਾਸ ਦੇ ਖੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਰਾਸਖੇਲ ਵਿੱਚ ਗੋਲਾਕਾਰ ਹੋਕੇ ਨੱਚਣ ਵਾਲਾ ਟੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸਿਮੰਡਲੁ.

ਰਾਸਲੀਲਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਖੇਲ ਦਾ ਨਾਟਕ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸ ੪.

ਰਾਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਾ. ਪ੍ਰਸੰਗ. ਕਿੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇਸਾ. "ਰੰਕ ਸੇ ਰਾਮ ਕਾ ਛੋਡ ਰਾਸਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰਾਸਿ. ਸੰ. ਰਾਸ਼ਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੂਹ. ਢੇਰ. ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਜਜੋਤਿਸ਼ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਅੰਸ਼। ੩ ਮੇਸ਼ ਆਦਿ ਰਾਸ਼ਿ ਵਾਲਾ ਚਕ੍ਰ। ੪ ਮੂਲਧਨ. "ਜਿਨਾ ਰਾਸਿ ਨ ਸਚੁ ਹੈ, ਕਿਉ ਤਿਨਾ ਸੁਖ ਹੋਇ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੫ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਲ. "ਪੂੰਜੀ ਸਾਬਤੁ, ਰਾਸਿ ਸਲਾਮਤਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੬ ਫ਼ਾ راست ਰਾਸ੍ਰ. ਵਿ–ਸਿੱਧਾ। ੭ ਸੰਗਜਾ–ਸਤਜ. ਸੱਚ. "ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਨਗਰੀ, ਰਾਸਿ ਬੁਗੋਈ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮ-ਦੇਵ) ੮ ਸਹੀ. ਦੁਰੁਸ੍ਰ. ਠੀਕ. "ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕਾਰਜੁ ਸਗਲਾ ਰਾਸਿ ਥੀਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੯ ਫ਼ਾ راستی ਰਾਸ੍ਰੀ. "ਏਵ ਭਿ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪਈ ਜਿ ਕਿਸੈ ਆਣੈ ਰਾਸਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਰਾਸ੍ਰੀ ਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲਿਆਵੇਗਾ। ੧੦ ਫ਼ਾ آراستہ ਆਰਾਸ੍ਰਹ. ਸਵਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਜੋ ਨ ਢਹੰਦੋ ਮੂਲਿ, ਸੋ ਘਰੁ ਰਾਸਿ ਕਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਉਹ ਘਰ ਆਰਾਸ੍ਰਹ ਕਰ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਰਾਸ ੭. "ਰਾਸਿ ਬਿਰਾਨੀ ਰਾਖਤੇ ਖਾਯਾ ਘਰ ਕਾ ਖੇਤੁ." (ਸ: ਕਬੀਰ) ੧੨ ਗੁਰ-ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਲੀਲਾ ਦੀ ਰਾਸ ਲਈ ਭੀ ਰਾਸਿ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸਿਮੰਡਲੁ ੧.

ਰਾਸਿ ਪੂੰਜੀ. ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਲ ਅਤੇ ਮੂਲ ਧਨ. "ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਧਾਰੁ ਜਨ ਕਾ, ਰਾਸਿ ਪੂੰਜੀ ਏਕ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਰਾਸਿਮੰਡਲੁ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਰਾਸਲੀਲ੍ਹਾ ਦਾ ਸਮਾਜ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਾਸ ਰੂਪ ਖੇਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਹੈ.† "ਰਾਸਿਮੰਡਲੁ ਕੀਨੋ ਅਖਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸਿ। ੨ ਮੇਸ਼ ਵ੍ਰਿਸ਼ ਆਦਿ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸ਼ਿ. "ਕੇਤੇ ਸਸਿ ਰਾਸੀ, ਕੇਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸੀ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਮੂਲਧਨ. "ਵਿਣੁ ਰਾਸੀ ਵਾਪਾ-ਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਵਿ–ਰਾਸ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਟੇਢੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ. "ਜਾਂ ਪੰਚਰਾਸੀ, ਤਾਂ ਤੀਰਥਿਵਾਸੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੫ ਰਸਿਕ ਹੋਈ. ਰਸੀ. "ਰਸਨਾ ਹਰਿਰਸਿ ਰਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੬ ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਇਸ ਰਾਸੀ ਕੇ ਵਾਪਾਰੀਏ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੭ ਰਾਸ਼ੀ. ਪਠਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਤਿ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ੮ ਅ਼ راشی ਰਿਸ਼ਵਤ (ਵੱਢੀ) ਖਾਣ ਵਾਲਾ.

ਰਾਸੋ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇਸਾ.

ਰਾਸ੍ਟ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਸ਼. ਮੁਲਕ। ੨ ਰਾਜਜ. ਰਿਆਸਤ। ੩ ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਰਾਸ੍ਟ੍ਰਾਂਗ. ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ (ਰਾਜਜ) ਦੇ ਅੰਗ. ਰਾਜਜਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ੮ ਅਤੇ ਰਾਜੰਗਾ.

ਰਾਸ੍ਰ. ਫ਼ਾ راست ਵਿ–ਸਿੱਧਾ। ੨ ਸਤਜ। ੩ ਠੀਕ. ਦੁਰੁਸ੍ਰ.

ਰਾਸ੍ਰਬਾਜ਼ੀ
ਰਾਸ੍ਰੀ } ਫ਼ਾ راستبازی ਅਤੇ راستی ਸੰਗਜਾ–ਸੱਚਾਈ। ੨ ਬਿਨਾ ਕਪਟ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਹਰਾਂਕਸ ਕਿ ਓ ਰਾਸ੍ਰਬਾਜ਼ੀ ਕੁਨਦ। ਰਹ਼ੀਮੇ ਬਰੋ ਰਹ਼ਮਸਾਜ਼ੀ ਕੁਨਦ." (ਜਫਰ)

ਰਾਹ. ਫ਼ਾ راہ ਸੰਗਜਾ–ਮਾਰਗ. ਰਾਸ੍ਰਹ. ਪੰਥ। ੨ ਮਜਹਬ. ਧਰਮ. "ਰਾਹ ਦੋਵੈ ਇਕੁ ਜਾਣੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੩ ਕ਼ਾਇ਼ਦਾ. ਨਿਯਮ. ਕ਼ਾਨੂਨ. "ਇਹੁ ਕਿਸ ਰਾਹ ਸੁ ਰੋਕੈ ਜਾਗਾ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਤਰੀਕਾ. ਢੰਗ. "ਘਾਹੁ ਖਾਨਿ ਤਿਨਾ ਮਾਸੁ ਖਵਾਲੇ, ਏਹਿ ਚਲਾਏ ਰਾਹ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੫ ਰਾਹਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਜਿਵੇਂ–ਚੱਕੀ ਰਾਹ ਦੇ। ੬ ਅ਼ راح ਰਾਹ਼. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਰਾਹ਼ਤ.

ਰਾਹ ਹਕੀਕਤ ਮੁਕਾਮ ਸਿਵਨਾਭਿ ਰਾਜੇ ਕੀ. ਦੇਖੋ, ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ.

ਰਾਹਕ
ਰਾਹਕੁ } ਸੰਗਜਾ–ਹਲ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਲੀਕ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ, ਕਿਰਸਾਣ. "ਆਪੇ ਧਰਤੀ, ਆਪੇ ਹੈ ਰਾਹਕੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੨ ਚੱਕੀ ਦੇ ਪੁੜ ਉੱਤੇ ਟੱਕ ਲਾਕੇ ਖੁਰਦਰਾ (ਖਰ੍ਹਵਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ.

ਰਾਹਜਨ. ਦੇਖੋ, ਰਹਜ਼ਨ.

ਰਾਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਹਲ ਨਾਲ ਲੀਕ ਕੱਢਣੀ. ਵਾਹੁਣਾ. "ਸਹਜੇ ਖੇਤੀ ਰਾਹੀਐ ਸਚੁਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਭਾਵ–ਬੀਜਣਾ."ਇਬ ਕੇ ਰਾਹੇ ਜੰਮਨਿ ਨਾਹੀ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) ੩ ਚੱਕੀ ਦੇ ਪੁੜ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਖਰ੍ਹਵਾ ਕਰਨਾ, ਤਾਕਿ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਪੀਹ ਸਕੇ.

ਰਾਹ਼ਤ. ਅ਼ راحت ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ.

ਰਾਹਦਾਰੀ. ਫ਼ਾ راہداری ਸੰਗਜਾ–ਰਸਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ (ਆਗਜਾਪਤ੍ਰ). ੨ ਸੜਕ ਦਾ ਮਹਿ-ਸੂਲ.

ਰਾਹਨੁਮਾ. ਦੇਖੋ, ਰਹਨੁਮਾ.

ਰਾਹਰਸਾਂ. ਫ਼ਾ رہرساں ਰਸਤੇ ਪੁਰ ਪੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਰਾਹਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੬ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘੋੜੇ, ਰਾਹਾ ਅਤੇ ਸੁਰਾਹਾ, ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਚਾਲਾਕੀ ਵਿੱਚ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ.

ਰਾਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਰਾਹਤ.

ਰਾਹਿਨ. ਅ਼. ਰਹਨ (ਗਿਰੋ–ਗਹਿਣੇ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਹਨ.

ਰਾਹੀ. ਰਾਹ (ਮਾਰਗ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਹਗੀਰ. ਮੁਸਾਫਿਰ. ਪਾਂਥ.

ਰਾਹੁ. ਮਾਰਗ. ਰਾਸਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਹ. "ਰਾਹੁ ਬੁਰਾ ਭੀਹਾਵਲਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ. "ਭੰਡਹੁ ਚਲੈ ਰਾਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰ.ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਹਿਕਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤਿ ਦਾਨਵ

---

* ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਖੇਲ ਨੂੰ ਇਖਲਾਕ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣਕੇ ਨਿਸੇਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

"ਜਾਮਿਨਿ ਮਹਿ ਕੁਕਰਮ ਅਸ ਕਰਹੀ।
ਕ੍ਰਿਸਨ ਰਾਧਿਕਾ ਬੇਖਨ ਧਰਹੀ।
ਸਿਸੁ ਕੁਮਾਰ ਨਾਰੀ ਧਰ ਬੇਖਹਿ।
ਕਰਹਿ ਨ੍ਰਿਤਗਕਾਰੀ ਨਰ ਦੇਖਹਿ।
ਬਾਲਕ ਔਰ ਅੰਗਨਾ ਦੋਊ।
ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਂਗ ਕਰ ਸੋਊ।
ਨਰ ਮਲੀਨਬੁੱਧੀ ਤਿਨ ਦੇਖਹਿ।
ਉਪਜਾਵਤ ਤਨ ਕਾਮ ਵਿਸੇਖਹਿ।
ਬਾਲਕ ਪੁਨ ਤਿਨ ਅੰਗਨਾ ਸੰਗਾ।
ਭੋਗ ਕਰਹਿ ਨਰ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗਾ॥
(ਨਾਪ੍ਰ)

† "ਘੜੀਆ ਸਭੇ ਗੋਪੀਆ ਪਹਰ ਕੰਨ ਗੋਪਾਲ। ਗਹਣੇ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸਤਰੁ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਅਵਤਾਰ." (ਪਉੜੀ ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ,ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਅਤੇ ਹੇਠਲਾ ਧੜ ਮੱਛ ਦੀ ਪੂਛ ਜੇਹਾ ਹੈ.ਜਦ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਕੇ ਰਤਨ ਕੱਢੇ,ਤਦ ਇਹ ਰੂਪ ਵਟਾਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠਾ, ਅਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਲੈਕੇ ਪੀਗਿਆ. ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਅਤੇ ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਵੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਪਰ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਕੇ ਅਮਰ ਹੋਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਸ਼ਰੀਰ ਬਣ ਗਏ, ਅਰਥਾਤ ਕੇਤੁ ਅਤੇ ਰਾਹੁ. ਪੁਰਾਣਾ ਵੈਰ ਚਿਤਾਰਕੇ ਇਹ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਠ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਘੋੜੇ ਰਾਹੁ ਦੇ ਰਥ ਨੂੰ ਖਿਚਦੇ ਹਨ. "ਪਾਪ ਗਰਹ ਦੁਇ ਰਾਹੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੪ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਹ. The Seizer। ੫ ਵਿ–ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਹ ਧਾ

ਰਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਹਣਾ.

ਰਾਹੁਬਾਹਨ. ਰਾਹੁ ਦਾ ਵਾਹਨ ਗਿਰਝ. ਗਿੱਧ. "ਮਾਨਹੁ ਸੂਰਜ ਕੋ ਗ੍ਰਸਬੋ ਕਹੁੰ ਰਾਹੁ ਕੋ ਬਾਹਨ ਪੰਖ ਪਸਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰਾਹੂ. ਦੇਖੋ, ਰਾਹੁ.

ਰਾਹੇ. ਵਾਹੇ ਅਤੇ ਬੀਜੇ. ਦੇਖੋ, ਰਾਹਣਾ. "ਇਥ ਕੇ ਰਾਹੇ ਜੰਮਨਿ ਨਾਹੀ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧)

ਰਾਹੇ ਹੁੱਕ. ਫ਼ਾ. راہِ حق ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮਾਰਗ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਰਾਹ। ੨ ਸੱਚਾ ਪੰਥ. ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ.

ਰਾਹੇਂਦੇ. ਵਾਹੁੰਦੇ ਬੀਜਦੇ. "ਇਕਿ ਰਾਹੇਂਦੇ ਰਹਿਗਏ, ਇਕਿ ਰਾਧੀ ਗਏ ਉਜਾੜਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਰਾਹੇਰਾਸ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਰਹਰਾਸ ੪.

ਰਾਂਕ. ਦੇਖੋ, ਰੰਕ.

ਰਾਕਸ / **ਰਾਕਸੀ** ਰਾਖਸ, ਰਾਖਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਕ੍ਸ ਅਤੇ ਰਾਕਸੀ. "ਰੋਹ ਹੋਈ ਮਹਮਾਈ* ਰਾਕਸ ਮਾਰਣੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਰਾਕਤ੍. ਦੇਖੋ, ਰਕਤ. "ਕਿ ਰਾਕਤ੍ ਭਿੱਜੇ." (ਪਾਰ ਸਾਵ) ਰਕ੍ਤ (ਲਹੂ) ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੇ.

ਰਾਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌਦ੍ਹਮਾ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਹ ਪੂਰਣਮਾਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੇ ਅਥਵਾ ਕੁਝ ਚਿਰ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਪਿੱਛੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉਦੇ ਹੋਵੇ. ਅਥਵਾ ਏਕਮ ਤਿਥਿ ਨਾਲ ਮਿਲੀਹੋਈ ਪੂਰਣਮਾਸੀ. ਜਿਸ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਜੋ ਚੌਦੋਂ ਤਿਥਿ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ "ਅਨੁਮਤਿ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ। ੨ ਪੂਰਣਮਾਸੀ. ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ ਤਿਥਿ। ੩ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀਵਾਰ ਰਿਤੁ ਆਈ ਹੈ.

ਰਾਕਾਪਤਿ / **ਰਾਕਿੰਦ** ਰਾਕਾ (ਪੂਰਣਮਾਸੀ) ਦਾ ਪਤਿ. ਰਾਕਾ–ਇੰਦ੍. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਦਾ ਚੰਦ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਗਧਾ ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਪਤਿ.

ਰਾਕਿਮ. ਅ. راقِم ਵਿ–ਰਕ਼ਮ (ਲਿਖਣ)ਵਾਲਾ. ਲੇਖਕ.

ਰਾਕੀ. ਅਰਾਕ ਦਾ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਰਾਕੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਕਾਪਤਿ.

ਰਾਕੇਸ. ਰਾਕਾ–ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਰਾਕਾਪਤਿ.

ਰਾਕ੍ਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਖਸ. ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੧ ਅ: ੫ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਯਕ੍ਸ਼ ਦੌੜੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਰਕ੍ਸਾ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਕ੍ਸ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ.

ਰਾਕ੍ਸੀ. ਰਾਕ੍ਸ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਰਾਖਸੀ.

ਰਾਕਸੇਂਦ੍. ਰਾਕ੍ਸਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਵਣ.

ਰਾਖ. ਭ੍ਰਸਮ. ਸੁਆਹ. ਦੇਖੋ, ਰਕ੍ਹਾ। ੨ ਰਕ੍ਹਣ. ਰਕ੍ਹਾ. ਰਖ੍ਹਣਾ. ਰੱਛਾ.

ਰਾਖਸ. ਦੇਖੋ, ਰਾਕ੍ਸ.

ਰਾਖਸਿੰਦ / **ਰਾਖਸਿੰਦ੍** ਰਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਰਾਕ੍ਸੇਂਦ੍. "ਕੈਧੋਂ ਰਾਖਸਿੰਦ੍ ਗਹਿ ਇੰਦ੍ ਕੇ ਸਮੇਤ ਸੁਰ, ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜਾਇ ਗਢ ਲੰਕ ਮੁਕਤਾਇ ਦੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰਾਖਸੀ. ਰੱਖੇਗਾ. ਰਕ੍ਹਾ ਕਰੇਗਾ। ੨ ਰਾਖਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਰਾਕ੍ਸੀ.

ਰਾਖਸੇਂਦ੍. ਦੇਖੋ, ਰਾਕ੍ਸੇਂਦ੍.

ਰਾਖਣ / **ਰਾਖਨ** ਸੰ. ਰਕ੍ਸਣ. ਰਖ੍ਸਾ ਕਰਨੀ. ਬਚਾਉਣਾ. ਪਾਲਨ. "ਰਾਖਣਹਾਰਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਰਾਖਨ ਕਉ ਦੂਸਰੁ ਨਹੀ ਕੋਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਧਾਰਣ. ਰੱਖਣਾ. "ਰਾਖਹੁ ਕੰਧ, ਉਸਾਰਹੁ ਨੀਵਾਂ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਵਰਜਨ. ਰੋਕਣਾ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਮੀਤ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫)

ਰਾਖਨਹਾਰ / **ਰਾਖਨਹਾਰਾ** / **ਰਾਖਨਹਾਰੁ** / **ਰਾਖਨਹਾਰੇ** ਰਕ੍ਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਕ੍ਹਕ. "ਰਾਖਨਹਾਰ ਸਦਾ ਮਿਹਰਬਾਨ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਸਮਾਰ,ਜਨਾ!" (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) "ਤੁਝ ਰਾਖਨਹਾਰੋ ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ." (ਬ੍ਰਸੰ ਕਬੀਰ)

ਰਾਖਾ. ਰਕ੍ਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਕ੍ਹਕ. "ਰਾਖਾ ਏਕ ਹਮਾਰਾ ਸੁਆਮੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਰਾਖਿ. ਰੱਖਕੇ। ੨ ਰਕ੍ਹਣਕਰ. ਰੱਖ.

ਰਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਰਖਵਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੱਖੜੀ। ੩ ਰੱਖਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਰੱਖੀ. "ਰਾਖੀ ਪੈਜ ਮੇਰੈ ਕਰਤਾਰਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਰਾਖੁ. ਰਕ੍ਹਣ (ਰਖ੍ਸਾ) ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਰਖਣਾ. "ਰਾਖੁ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਰਾਖੁ ਉਤਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਉਤਾਰ ਰੱਖਣਾ. "ਸ੍ਰੋ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿ, ਨਹੀ ਰਾਖੁ ਉਤਾਰਿ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਦਿਲੋਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਨਾ ਭੁਲਾ.

ਰਾਗ. (ਦੇਖੋ, ਰੰਜ੍ ਧਾ) ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੰਜਨ (ਰੰਗਣਾ) ਅਤੇ ਰੰਗ। ੨ ਵਰਣਨ. ਕਥਨ। ੩ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਅਨੁਰਾਗ. ਪ੍ਰੇਮ। ੪ ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੫ ਰਾਜਾ। ੬ ਚੌਦ੍ਹਮਾ। ੭ ਸੂਰਜ। ੮ ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ. "ਕਹੁੰ ਟੋਪ ਟੂਟੇ ਕਹੁੰ ਰਾਗ ਭ੍ਰਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੨੦) ੯ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੱਥ ਦਾ ਰੱਛਕ ਦਸਤਾਨਾ. "ਚਿਲਤ੍ਰਹ ਰਾਗ ਸੰਜੇਵਾ ਭ੍ਰਾਰੇ." (ਪਾਰਸ਼ਾਵ) ੧੦ ਸ਼ਿੰਗਾਰ. ਸਜਾਵਟ। ੧੧ ਸੰਗੀਤ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਪ੍ਰਬੰਧ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਉਪਜੇ. * ਰਾਗ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ੜਜ, ਰਿਸ਼ਭ, ਗਾਂਧਾਰ,ਮਧ੍ਯਮ, ਪੰਚਮ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ. ਇਹ ਸੱਤ ਸੁਰ ਹਨ. "ਰਾਗ ਨਾਦ ਸਬਦਿ ਸੋਹਣੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਮਤਭੇਦ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਅਨੰਤ ਭੇਦ ਅਤੇ ਰੂਪ ਹਨ. † ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਭੈਰਵ, ਮੱਲਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਰਾਗ, ਵਸੰਤ, ਹਿੰਦੋਲ ਅਤੇ ਦੀਪਕ ਛੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਲਵ, ਮੱਲਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਰਾਗ, ਵਸੰਤ, ਹਿੰਦੋਲ ਅਤੇ ਕਰਣਾਟ ਛੀ ਮੁੱਖਰਾਗ ਹਨ. ਭਰਤ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਭੈਰਵ, ਕੌਸ਼ਿਕ, ਹਿੰਦੋਲ, ਦੀਪਕ, ਸ਼੍ਰੀਰਾਗ ਅਤੇ ਮੇਘ ਹਨ. ਹਨੁਮੰਤ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਹੈ– ਸ਼੍ਰੀਰਾਗ, ਭੈਰਵ, ਮੇਘ, ਦੀਪਕ, ਮਾਲਕੌਸ ਅਤੇ ਹਿੰਦੋਲ.

ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਭੇਦ ਤਿੰਨ ਮੰਨੇ ਹਨ– ਔੜਵ (ਪੰਜ ਸੁਰ ਦੇ), ਸ਼ਾੜਵ (ਛੀ ਸੁਰ ਦੇ), ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਣ (ਸੱਤ ਸੁਰ ਦੇ). ‡

ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ–ਸ਼ੁੱਧ, ਛਾਯਾਲਿੰਗਿਤ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣ ਭੀ ਥਾਪੇ ਹਨ.

(ੳ) ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਥਾਪੇ ਹੋਏ ਸੁਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਏਰਫੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ.

(ਅ) ਦੂਸਰੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੀ ਕੁਝ ਝਲਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਛਾਯਾਲਿੰਗਿਤ ਹਨ.

(ੲ) ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸੁਰ ਅਰ ਛਾਯਾਲਿੰਗਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਜੋ ਭੇਦ ਬਣਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਕੀਰਣ ਆਖੀਦੇ ਹਨ.

ਕਈ ਸੰਗੀਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹੀ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਮਾਰ੍ਗੀਯ, ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ੀਯ. ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਦੱਸੇਹੋਏ ਮਾਰ੍ਗ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਗਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਰਗੀ ਹਨ; ਦੇਸ਼ਚਾਲ ਅਤੇ ਮਤਭੇਦ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬਣਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਦੇਸ਼ੀ ਹਨ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ੩੧ ਰਾਗ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਸ਼੍ਰੀਰਾਗ, ਮਾਝ, ਗੌੜੀ, ਆਸਾ, ਗੂਜਰੀ, ਦੇਵ-ਗੰਧਾਰੀ, ਬਿਹਾਗੜਾ, ਵਡਹੰਸ, ਸੋਰਠਿ, ਧਨਾਸਰੀ, ਜੈਤਸਰੀ, ਟੋਡੀ, ਬੈਰਾੜੀ, ਤਿਲੰਗ, ਸੂਹੀ, ਬਿਲਾਵਲ, ਗੌਂਡ, ਰਾਮਕਲੀ, ਨਟ, ਮਾਲੀਗੌੜਾ, ਮਾਰੂ, ਤੁਖਾਰੀ, ਕੇਦਾਰਾ, ਭੈਰਉ, ਬਸੰਤ, ਸਾਰਗ, ਮਲਾਰ, ਕਾਨੜਾ, ਕਲਿਆਨ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਅਤੇ ਜੈਜਾਵੰਤੀ.

ਅਸੀਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਅੱਖਰ-ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ. *

ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ. "ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਵਹੁ ਸਭਿ ਹਰਿਜਨ, ਰਾਗਰਤਨ ਰਸਨਾ ਆਲਾਪ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚੌਕੀਆਂ.

ਇਸਲਾਮਮਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. "ਨਾਛੀ" ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਮਾਮ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਗ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝੱਟ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਲਈਆਂ.ਪੁੱਛਣ ਪੁਰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵੇਰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨਾਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਰਾਗ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਨ ਬੰਦ ਕਰਲਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਮਿਸ਼ਕਾਤ.

ਯਹੂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨ੍ਯੂਤਨ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੱਬੂਰ (The Psalms of David)

ਰਾਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਰ, ਸ਼ ਰੁਤਿ, ਠਾਟ ਅਤੇ ਮੂਰਛਨਾ ਸ਼ਬਦ। ੧੨ ਫ਼ਾ. باغ ਬਾਗ਼. ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਾਮਨ। ੧੩ ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਸਬਜ਼ ਭੂਮਿ.

ਰਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੰਗਕੇ. "ਹਰਿਰੰਗ ਰਾਂਗ ਭਏ ਮਨ ਲਾਲਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਰਾਗਹੁ. ਰਾਗ (ਰੰਗ) ਲਗਾਓ. ਰੰਗੋ. "ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਾਗਹੁ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਸਹਿਤ ਹੋਵੋ.

ਰਾਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗਿਣੀ.

ਰਾਗਦੋਖ / **ਰਾਗਦ੍ਵੇਸ** ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦ੍ਵੇਸ਼ (ਵੈਰ). "ਰਾਗ ਦੋਖ ਤੇ ਨਿਆਰੋ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਰਾਗਨਾਦ. ਰਾਗ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਗਾਯਨ ਅਤੇ ਵਾਜਾ. ਗਾਉਣਾ ਵਜਾਉਣਾ. "ਰਾਗ ਨਾਦ ਸਬਦਿ ਸੋਹਣੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਰਾਂਗਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੰਗਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ–ਰੰਗਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਰੰਗਣ ਲਾਇਕ. "ਰਾਂਗਨਿ ਰਾਂਗਉ, ਸੀਵਨਿ ਸੀਵਉ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

---

* ਮਹਾਮਾਈ. ਦੁਰਗਾ.

* ਯਾਂऽਯੰ ਧ੍ਵਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸਾਸ੍ਤੁ ਸ੍ਵਰ ਵਰ੍ਣ ਵਿਭੂਸ਼ਿਤਃ। ਰਞ੍ਜਕੋ ਜਨਚਿਤਾਨਾਂ ਸ ਰਾਗਃ ਕਥਿਤੋ ਬੁਧੈਃ ॥ (ਸੰਗੀਤਸਾਰ)

† ਇੱਕ ਮਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਾਗ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਰਾਗਿਣੀ ਨੂੰ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ; ਅਰ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਭੀ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਹੈ. ਸਰਗਮਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ. ਇਹ ਗ਼ਜ਼ ਬਜ਼ ਦੇਖਕੇ ਸਾਨੂੰ ਰਾਗ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਰਾਗ ਦੇ ਉੱਤਮ ਨਿਯਮ ਥਾਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਏ.

‡ ਔਡਵਃ ਪਞ੍ਚਭਿਃ ਸ੍ਰੋਕੈਃ ਸ਼ਾੜਵਃ ਸਪ੍ਤਭਿਸ੍ਤਥਾ। ਸਮ੍ਪੂਰ੍ਣੈਃ ਸਪ੍ਤਭਿਰ੍ਜ੍ਞੇਯ ਇਤ੍ਯੇਵਂ ਰਾਗਤ੍ਰਿਧਾ ਮਤਃ ॥ (ਸੰਗੀਤਦਰਪਣ)

* ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ, ਕਈ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਬਾਣੀਬਿਉਰੇ" ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ.
ਅਕਾਲਫੈਸਾਹਿਬ ਨੇ "ਸਿੱਖ ਰੀਲੀਜਨ" ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਜਿਲਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਡੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਦਰਬਾਰ ਨਾਭਾ ਦੇ ਖਰਚ ਪੁਰ ਮਹੰਤ ਗੰਗਾਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਯੋਗ੍ਯ ਬੈਂਡਮਾਸ੍ਟਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ, ਪੰਞ੍ਜਮੀ ਢੰਗ ਤੋ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਸ ਤੋਂ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਗਾ ਵਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਨੇ ੭੭੭ ਤੋਂ ੭੫੧.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਗਪਰੀ. ਰਾਗ ਦੀ ਅਪਸਰਾ, ਰਾਗਿਣੀ.

ਰਾਗਮਾਲਾ. ਰੰਗੀਨ ਮਾਲਾ. ਰੰਗਬਰੰਗੀ ਮਾਲਾ। ੨ ਜੜਾਊ ਹਾਰ. "ਦਿਪੈ ਚਾਰੁ ਆਭਾ, ਮਨੋ ਰਾਗ-ਮਾਲਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦) ੩ ਐਸੀ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਨਮਾਵਲੀ ਹੋਵੇ। ੪ ਮਾਧਵਾਨਲ ਸੰਗੀਤ ਦੇ, ਆਲਮ ਕਵਿ ਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ੬੩ ਵੇਂ ਛੰਦ ਤੋਂ ੭੨ ਵੇਂ ਤੀਕ ਦਾ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੀ ਰਾਗ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਰਾਗਿਣੀਆਂ ਅਤੇ ਅੱਠ ਅੱਠ ਪੁਤ੍ਰ ਦੱਸੇ ਹਨ.

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਸਾਰੇ ਨਾਉਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ–

ਰਾਗ	ਰਾਗਿਣੀਆਂ	ਪੁਤ੍ਰ
ਭੈਰਉ (ਭੈਰਵ)	ਭੈਰਵੀ, ਬਿਲਾਵਲੀ, ਪੁਨਜਾਕੀ, ਬੰਗਲੀ ਅਤੇ ਅਸਲੇਖੀ.	ਪੰਚਮ, ਹਰਖ (ਹਰ੍ਸ਼), ਦਿਸਾਖ, ਬੰਗਾਲਮ, ਮਧੁ, ਮਾਧਵ, ਲਲਿਤ ਅਤੇ ਬਿਲਾਵਲ.
ਮਾਲਕੌਸ	ਗੌਂਡਕਰੀ, ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ, ਗੰਧਾਰੀ, ਸੀਹੁਤੋ ਅਤੇ ਧਨਾਸ਼ਿਰੀ.	ਮਾਰੂ, ਮਸਤਅੰਗ, ਮੇਵਾਰ, ਪ੍ਰਬਲ, ਚੰਡਕੌਸਕ, ਖਉ, ਖਟ ਅਤੇ ਭੋਰਾਨਦ.
ਹਿੰਡੋਲ(ਹਿੰਦੋਲ)	ਤੋਲੰਗੀ, ਦੇਵਕਰੀ, ਬਸੰਤੀ, ਸੰਦੂਰਿ ਅਤੇ ਅਹੀਰੀ.	ਸੁਰਮਾਨੰਦ, ਭਾਸਕਰ, ਚੰਦ੍ਰਬਿੰਬ, ਮੰਗਲ, ਸਰਸ-ਬਾਨ, ਬਿਨੋਦ, ਬਸੰਤ ਅਤੇ ਕਮੋਦ.
ਦੀਪਕ	ਕਛੇਲੀ, ਪਟਮੰਜਰੀ, ਟੋਡੀ, ਕਾਮੋਦੀ ਅਤੇ ਗੂਜਰੀ.	ਕਾਲੰਕਾ, ਕੁੰਤਲ, ਰਾਮਾ, ਕਮਲਕੁਸੁਮ, ਚੰਪਕ, ਗੌਰਾ, ਕਾਨਰਾ ਅਤੇ ਕਲ੍ਯਾਨਾ.
ਸ਼੍ਰੀਰਾਗ	ਬੈਰਾਰੀ, ਕਰਨਾਟੀ, ਗੌਰੀ, ਆਸਾਵਰੀ ਅਤੇ ਸਿੰਧਵੀ.	ਸਾਲੂ, ਸਾਰੰਗ, ਸਾਗਰਾ, ਗੌਂਡ, ਗੰਭੀਰ, ਗੁੰਡ, ਕੁੰਭ ਅਤੇ ਹਮੀਰ.
ਮੇਘ	ਸੋਰਠਿ, ਗੌਂਡਮਲਾਰੀ, ਆਸਾ, ਗੁਨ-ਗੁਨੀ ਅਤੇ ਸੂਹਉ.	ਬੈਰਾਧਰ, ਗਜਧਰ, ਕੇਦਾਰਾ, ਜਬਲੀਧਰ, ਨਟ, ਜਲਧਾਰਾ, ਸ਼ੰਕਰ ਅਤੇ ਸ਼ਯਾਮਾ.

ਰਾਗ ਰੱਜੂ. ਸੰਗਯਾ–ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦੀ ਰੱਸੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮਦੇਵ. ਰਤਿਪਤਿ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਬੰਧਨ.

ਰਾਗ ਰੰਗ. ਰਾਗ ਦਾ ਆਨੰਦ। ੨ ਗਾਯਨ ਅਤੇ ਉਤਸਵ ਦਾ ਆਨੰਦ.

ਰਾਂਗਾ. ਰੰਗਿਆ. ਰੰਗੀਨ. "ਰੰਗਿ ਚਲ੍ਯੋ ਰਾਂਗਾ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਯਾ–ਕਲੀ ਧਾਤੁ. ਸੰ. ਰਾਂ.

ਰਾਂਗਾਮਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗਾਮਾਟੀ.

ਰਾਂਗਿ / **ਰਾਂਗਿ** ਵਿ–ਰੰਗੀਲਾ. ਰੰਗੀ. "ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਂਗਿ ਘਣੋ ਅਤਿ ਰੂੜੋ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੰਗਕੇ। ੩ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। ੪ ਸੰਗਯਾ–ਰਾਗਿਣੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਗਉੜੀ ਰਾਗਿ ਸੁਲਖਣੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਰਾਗਿਓ. ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਚਰਨਕਮਲ ਜਾਕਾ ਮਨੁ ਰਾਗਿਓ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਰੰਗਿਆ.

ਰਾਗਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਰਾਗ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ-ਲਿੰਗ ਵਾਚਕ ਰਾਗ. ਸੰਗੀਤਵਿਦ੍ਯਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲ੍ਪਨਾ ਕਰਕੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਥਾਪ ਲਏ ਹਨ.

ਰਾਗਿ ਨਾਦਿ. ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਕਰਕੇ. "ਰਾਗਿ-ਨਾਦਿ ਮਨੁ ਦੂਜੈਭਾਇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਰਾਗ਼ਿਬ. ਅ. راغب ਵਿ–ਰਗ਼ਬਤ (ਇੱਛਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ.

ਰਾਗੀ. ਸੰ. ਰਾਗਿਨ. ਪ੍ਰੇਮੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਰਾਗ (ਸੁਰ ਆਲਾਪ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗਾਯਕ. ਗਵੈਯਾ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰ. ਰਾਡ੍ਞੀ. ਰਾਣੀ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਰਾਗੀਂ. ਰਾਗਾਂ ਤੋਂ। ੨ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ. "ਜੂਠਿ ਨ ਰਾਗੀਂ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਰਾਗੀ ਨਾਦੀ. ਕੰਠ ਦੇ ਆਲਾਪ ਅਤੇ ਸਾਜ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਕੋਈ ਗਾਵੈ ਰਾਗੀ ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਕਰਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਕੋਈ ਰਾਗ ਅਲਾਪਕੇ, ਕੋਈ ਸਾਜ ਵਜਾਕੇ, ਕੋਈ ਉਦਾੱਤ ਅਨੁਦਾਤੱ ਆਦਿ ਵੇਦ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ.

ਰਾਗੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗੀਲਾ. "ਮੋਹਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ ਰਾਗੀਲਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਗ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀ.

ਰਾਗੁ ਨਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਨਾਦ. "ਰਾਗੁ ਨਾਦੁ ਸਭ ਸਚੁ ਹੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਰਾਗੜੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗੀ ੩.

ਰਾਘਵ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਰਘੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ। ੨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮੱਛ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸਭ ਮੱਛਾਂ ਤੋਂ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਹੈ. ਸੌ ਯੋਜਨ ਦੀ ਲੰਮੀ ਮੱਛੀ "ਤਿਮਿ" ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਵੇ ਉਹ "ਤਿਮਿੰਗਿਲ" ਹੈ. ਤਿਮਿੰਗਿਲ ਨੂੰ ਜੋ ਨਿਗਲੇ ਉਹ "ਤਿਮਿੰਗਿਲਗਿਲ" ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਗਲ ਜਾਵੇ ਉਹ ਰਾਘਵ ਹੈ। ੩ ਸਮੁੰਦਰ.

ਰਾਚਨ. ਰਚਨ (ਲੀਨ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਆਸਕ੍ਤ ਹੋਣਾ. "ਰਾਚਿ ਰਹੋ ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ." (ਬਾਵਨ) "ਹਰਿ ਰਾਚੁ ਸਮਝ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ!" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਚਨ.

ਰਾਚਾ. ਰਚ (ਮਿਲ) ਗਿਆ. ਅਭੇਦ ਹੋਇਆ. "ਮਿਲਿ ਸਾਚੇ ਰਾਚਾ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਰਾਚਿ ਮਾਚਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਕੇ. "ਜਾ ਸਿਉ ਰਾਚਿ ਮਾਚਿ ਤੁਮ ਲਾਗੇ, ਓਹ ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਾਵਤ ਹੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਰਾਚੀਲੇ. ਰਚੀ ਹੈ. ਬਣਾਈ ਹੈ. "ਜਿਨਿ ਬਿਸ੍ ਸੰਸਾਰ ਰਾਚੀਲੇ." (ਮਲ੍ਹਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਰਾਛ. ਦੇਖੋ, ਰੱਛ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਖ.

ਰਾਛਸ. ਦੇਖੋ, ਰਾਕ੍ਸ. "ਪੁਨ ਰਾਛਸ ਕਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

ਰਾਛਸਾਰਿ. ਰਾਕ੍ਸ–ਅਰਿ. ਰਾਖਸਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਦੇਵਤਾ.

ਰਾਛਸੀ. ਰਾਖਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਕ੍ਸੀ. "ਰਾਹ ਮਾਰਤ ਰਾਛਸੀ ਜਿਂਹ ਤਾਰਕਾ ਗਨਿ ਨਾਮ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰਾਛਸੇਸ. ਰਾਕ੍ਸ–ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਰਾਕ੍ਸੇਂਦ੍.

ਰਾਛਬ. ਦੇਖੋ, ਛਬ ੨ ਅਤੇ ਛਬਿ ੫.

ਰਾਜ. ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੇਮਾਰ। ੨ ਰਜ (ਰਜਗੁਣ) ਵਾਲਾ. ਰਜੋਗੁਣੀ. "ਰਾਜ ਬਿਨਾਸੀ ਤਾਮ ਬਿਨਾਸੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਰੱਜੁ. ਰੱਸੀ. "ਰਾਜ ਭੁਇਅੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੈਸੇ ਹਹਿ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਰੱਜੁ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ। ੪ ਰਾਜਾ. "ਨਾ ਇਹੁ ਰਾਜ,ਨ ਭੁੰਚ ਮੰਗਾਸੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੫ ਰਾਜਸ. ਰਿਆਸਤ. "ਤ੍ਰਿਸ ਕੋ ਕਰੋ ਰਾਜ ਤੇ ਬਾਹਿਰ." (ਗੁਪੁਸੁ) ੬ ਸੰ. ਰਾਜ੍. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣਾ, ਜਿੱਤਣਾ। ੭ ਰਾਜ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਹੰਸ, ਰਾਜ ਰਾਜ, ਦੇਵਰਾਜ ਆਦਿ। ੮ ਛਾ ੯ ਰਾਜ. ਗੁਪਤ ਭੇਦ. "ਰੋਜ ਹੀ ਰਾਜ ਬਿਲੋਕਤ ਰਾਜਿਕ." (ਅਕਾਲ) ੯ ਤੰਦਦੀਆ. ਭਰਿੰਡ (ਭੇਮ੍) ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਲਾਲ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਜੀਵ.

ਰਾਜਇਆ. ਸੰਗਯਾ–ਰਾਜਸਤਾ. ਰਾਜਸਪਨ. ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ. "ਥਿਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜਇਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਰਾਜਸ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਜ ਗੁਣ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਰਜ ਗੁਣ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ.

ਰਾਜਸਭਾ. ਸੰਗਯਾ–ਰਾਜਾ ਦੀ ਸਭਾ ੨ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸਭਾ. ਨ੍ਰਿਪਸਮਾਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਰੇਂਦ੍ਰਮੰਡਲ। ੪ ਰਾਜ ਕਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਜਲਿਸ.

ਰਾਜਸਿੰਘ. ਇੱਕ ਉਦਯਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਔਰੰਗਜੇਬ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਪੂਤ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੯। ੩ ਸ਼ਾਦੂੱਲ. ਸ਼ੇਰ ਬਬਰ. Lion.

ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ. ਰਾਜਾ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਗੱਦੀ. ਤਖ਼ਤ.

ਰਾਜਸਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਸ਼੍ਰੀ.

ਰਾਜਸੀ. ਵਿ–ਰਾਜਾ ਜੋਹਾ.ਰਾਜਾ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਰਜੋਗੁਣ-ਮਈ। ੩ ਸੰਗਯਾ–ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ.

ਰਾਜਸੁ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਸ. "ਰਾਜਸੁ ਸਾਤਕੁ ਤਾਮਸੁ ਭਰਪਹਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਰਾਜਸੁਥਲੀ. ਰਾਜ–ਥਲੀ. ਰਾਜਧਾਨੀ. "ਸੁਭੁੰਤ ਰਾਜਸੁਥਲੀ." (ਗਜਾਨ)

ਰਾਜਸੂ / **ਰਾਜਸੂਅ** / **ਰਾਜਸੂਇ** / **ਰਾਜਸੂਯ** ਰਾਜਾ ਦੇ ਕਰਨ ਯੋਗ ਯਗ੍ਯ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਯਗ੍ਯ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਰ ਯਗ੍ਯ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਸ਼ਤਪਥਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਸੋਮਯਾਗ ਤੋਂ ਹੋਕੇ ਸੋਤ੍ਰਾਮਣੀ ਯਗ੍ਯ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਯਗ੍ਯ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਹਯਾਦਿ ਕ੍ਰੌਜਮੇਧ ਰਾਜਸੂ ਬਿਨਾ ਨ ਭਰਮਣੰ." (ਗਜਾਨ) "ਮਖ ਰਾਜਸੂਅ ਕੋ ਕੀਓ ਚਾਊ." (ਗਜਾਨ) "ਰਾਜਸੂਇ ਕੀਨੇ ਦਸ ਬਾਰਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰਾਜਸ਼੍ਰੀ. ਸੰਗਯਾ–ਰਾਜਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ। ੨ ਰਾਜਲਕ੍ਸ਼ਮੀ। ੩ ਦੁਰਗਾ.

ਰਾਜਹੰਸ. ਚਿੱਟੇ ਖੰਭ, ਲਾਲ ਚੁੰਜ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੰਸ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਹੈ.*

ਰਾਜਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਰਾਜਾ। ੩ ਅ. رازق ਰਾਜ਼ਿਕ੍. ਵਿ–ਰਿਜ਼ਕ (ਰੋਜ਼ੀ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਕਿ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਰਾਜਕਰ. ਰਾਜਾ ਦਾ ਲਾਇਆ ਮੁਆਮਲਾ (ਖ਼ਿਰਾਜ), ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਨੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਉਪਜ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸੀ. ਬਹੁਤ ਥਾਂਈਂ ਵਿੱਚ ਚੌਥਾ ਭਾਗ ਰਾਜਾ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸਾ ਰਾਜਕਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਟੈਕ੍ਸ (tax) ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ–ਮਾਲੀ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਬਾਬਤ "ਖ਼ਾਲਸਾ"; ਨਜਰ ਭੇਟਾ ਬਾਬਤ "ਪੇਸ਼ਕਸ਼"; ਜਰੀਬ ਆਦਿ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਬਾਬਤ "ਜਰੀਬਾਨਾ"; ਪੋਲੀਸ ਬਾਬਤ "ਜ਼ਾਬਿਤ੍ਹਾਨਾ"; ਬਟਾਵੇ ਬਾਬਤ "ਮੁਹੱਸਿਲ੍ਹਾਨਾ"; ਕਾਨੂੰਗੋ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਬਾਬਤ "ਮੁਕੱਦਮੀ"; ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਖਰਚ ਬਾਬਤ "ਪੈਕਾਨਾ"; ਕਾਗਜਾਂ ਪੁਰ ਮੁਹਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬਤ "ਮੋਹਰਾਨਾ" ਆਦਿ.

ਰਾਜਕਲਾ. ਸੰਗਯਾ–ਰਾਜਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. ਰਾਜਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਮਰਥ੍ਯ। ੨ ਰਾਜਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. "ਰਾਜਕਲਾ ਬਿਨਸੀ ਸਭ ਗਾਵੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੫)

ਰਾਜਕੁਅਰ / **ਰਾਜਕੁਅਰਿ** / **ਰਾਜਕੁਮਾਰ** / **ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ** ਰਾਜਾ ਦਾ ਕੁਮਾਰ (ਬਾਲਕ), ਕੁਮਾਰੀ (ਲੜਕੀ), ਰਾਜਪੁਤ੍ਰ, ਪੁਤ੍ਰੀ. "ਗਾਛਹੁ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜਕੁਅਰਿ." (ਬਸੰ. ਅ: ਮ: ੧)

ਰਾਜਕੌਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਕੁਮਾਰ, ਕੁਮਾਰੀ। ੨ ਜੀਂਦ-ਪਤਿ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਸਿੰਘ ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਏ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਨ ੧੭੯੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ। ੩ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਪਤਨੀ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਸੌਕਣ ਪੰਜਾਬਕੌਰ ਨਾਲ ਨਰਾਜ ਹੋਕੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ ਮਨੀਮਾਜਰੇ ਜਾ ਵਸੀ ਅਰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮਨੀਮਾਜਰਾ। ੪ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ। ੫ ਰਾਜਾ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ। ੬ ਦੇਖੋ, ਦਾਤਾਰਕੌਰ.

ਰਾਜਕੌਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਾਰਕੌਰ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

* ਕਾਲਾ ਹੰਸ ਰਾਜਹੰਸ ਨਹੀਂ ਸਦਾਉਂਦਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਜਗੜ੍ਹ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਤਸੀਲ ਫੂਲ, ਥਾਣਾ ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ "ਬੁਰਜ ਮਾਨਾ ਵਾਲਾ" ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਸ਼ੈਰ ਅਤੇ ਧਰਮਓਪਦੇਸ਼ ਲਈ ਆਏ ਇੱਥੇ ਨਹਿਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਾਲ ੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਰਾਜਗਿਰਿ } ਬਿਹਾਰ (ਮਗਧ) ਵਿੱਚ ਗਯਾ ਤੋਂ ੧੨
ਰਾਗਗ੍ਰਿਹ } ਕੋਹ ਤੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਵੈਰੀ ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਬੌਧ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਮੌਜੂਦਾ ਨਗਰ ਬਿੰਬਸਾਰ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜਾਤਸ਼ਤ੍ਰੁ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਗਯਾ ਤੀਰਥ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨਗਰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੀਤਲਕੁੰਡ" ਹੈ.

ਰਾਜਜੋਗ } ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਯੋਗ ਕਰਨਾ. ਸੰਸਾਰ
ਰਾਜਜੋਗੁ } ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਮਨ ਜੋੜਨਾ। ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦਾ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹੋਣਾ ਰਾਜਯੋਗ ਹੈ. "ਇਹੁ ਰਾਜਜੋਗ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਤੁਮਹੁ ਰਸੁ ਜਾਣੈ." (ਸ੍ਰੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)"ਤੂੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਰਾਜਜੋਗੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸਹਜਜੋਗ, ਜੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਜੋਤਿਸ਼ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਜੇਹਾ ਜੋੜ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ, ਅਰਥਾਤ–ਕਰਕ ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ; ਗ੍ਯਾਰਵੇਂ ਅਸਥਾਨ ਬ੍ਰਿਖ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਅਤੇ ਬੁਧ; ਦਸਵੇਂ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਮੇਖ ਦਾ ਸੂਰਜ॥ ਮਕਰ ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਨੀ, ਮੇਖ ਦਾ ਮੰਗਲ, ਕਰਕ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੂਰਜ, ਮਿਥੁਨ ਦਾ ਬੁਧ, ਤੁਲਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ॥ ਕਨ੍ਯਾ ਦਾ ਬੁਧ ਲਗਨ ਵਿੱਚ, ਦਸਵੇਂ ਥਾਂ ਸ਼ੁਕ੍ਰ, ਸੱਤਵੇਂ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਪੰਜਵੇਂ ਅਸਥਾਨ ਮੰਗਲ ਅਤੇ ਸ਼ਨੀ, ਇਹ ਸਾਰੇ "ਰਾਜਜੋਗ" ਹਨ.

ਰਾਜਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਨੀ.

ਰਾਜਤ. ਵਿਰਾਜਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਵਿ– ਰਜਤ (ਚਾਂਦੀ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਰਾਜਤਰੰਗਿਣੀ. ਕਲ੍ਹਣ ਕਵਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਇਤਿਹਾਸ. ਇਹ ਪੁਸ੍ਤਕ ਸ਼ਨ ੧੧੪੯ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਹਨ.

ਰਾਜਤਿਲਕ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਾ ਟਿੱਕਾ. ਰਾਜ-ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਮਸਤਕ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਤਿਲਕ.

ਰਾਜਦੁਆਰਾ. ਰਾਜਾ ਦਾ ਦ੍ਵਾਰ (ਦਰਵਾਜ਼ਾ). ੨ ਰਾਜਮਹਲ ਦਾ ਵਡਾ ਦ੍ਵਾਰ. ਸਿੰਹਪੌਰ । ੩ ਨਿਆਉਂ ਕਰਨ ਦਾ ਥਾਂ.

ਰਾਜਦੂਤ. ਰਾਜਾ ਦਾ ਵਕੀਲ, ਜੋ ਦੂਜੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਜ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਰਹੇ, ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਚੇਚਾ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ. ਏਲਚੀ.

ਰਾਜਦੰਡ. ਰਾਜਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸਜ਼ਾ। ੨ ਰਾਜਾ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ। ੩ ਰਾਜਾ ਦੇ ਹੱਥ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਸੋਟਾ.

ਰਾਜਦ੍ਰੋਹ. ਬਗ਼ਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਵਿਦ੍ਰੋਹ.

ਰਾਜਧਰਮ. ਰਾਜਾ ਦਾ ਧਰਮ (ਫਰਜ਼). ਰਾਜਾ ਦਾ ਕਰਤਵ੍ਯ । ੨ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਧਰਮ (ਮਤ). State religion.

ਰਾਜਧਾਨਿ } ਉਹ ਨਗਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਰਹਿੰਦਾ
ਰਾਜਧਾਨੀ } ਹੈ. ਰਾਜਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰੀ. ਰਾਜਨ ਦੀ ਮਹਾਨਗਰੀ. ਦਾਰੁਲਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ. ਤਖ਼ਤਗਾਹ. ਦਾਰੁਲਸਲਤਨਤ.

ਰਾਜਨ. ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜ ਧਾ. ੨ ਰਾਜਾ. "ਆਪੇ ਰਾਜਨ ਆਪੇ ਲੋਗਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਆਪ ਰਾਜਾ ਆਪ ਪ੍ਰਜਾ। ੩ ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ. ਛਤ੍ਰੀ। ੪ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਰਾਜਾ! "ਰਾਜਨ, ਕਉਨ ਤੁਮਾਰੇ ਆਵੈ ?" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੫ ਰਾਜਿਆਂ. "ਰਾਜਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਰਾਜਾ ਕਹੀਅਹਿ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ੬ ਰਾਜ ਵਿਹਾਰਾਂ. ਰਾਜ ਦੇ ਕੰਮ ਧੰਧਿਆਂ. "ਰਾਜਨ ਮਹਿ ਰਾਜਾ ਉਰਝਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਰਾਜਨਜੋਗ. ਰਾਜਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਜੋਗ. "ਰਾਜਨ-ਜੋਗ ਕਰਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਰਾਜਨਰਾਜ. ਵਿ–ਰਾਜਾਨਰਾਜ. ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਰਾਜਨਰਾਜਿ ਸਦਾ ਬਿਗਸਾਂਤ੍ਰੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਰਾਜਨਰਿੰਦ } ਵਿ–ਨਰੇਂਦ੍ਰਰਾਜ. ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ.
ਰਾਜਨਰਿੰਦੁ } "ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ, ਸੋਈ ਰਾਜਨਰਿੰਦੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਰਾਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ। ੩ ਵਿਰਾਜਣਾ.

ਰਾਜਨਿ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਅਨੀ (ਫ਼ੌਜ). ਰਾਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਾਜਨਿਰਾਜ. ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ. ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਨਰਾਜ.

ਰਾਜਨੀ. ਵਿਰਾਜਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਜਨਿ.

ਰਾਜਨੀਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ ਦੀ ਉਹ ਰੀਤਿ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉੱਤਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਰਾਜਨੀਤਿ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨੀਤਿ ਅਤੇ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਰਾਜਨੁ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਨ. "ਹਮਰਾ ਰਾਜਨੁ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਰਾਜਪਤ੍ਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤ੍ਰੀ (ਪੰਛੀ) ਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਪਛਿਰਾਜ. ਗਰੁੜ। ੨ ਹੰਸ.

ਰਾਜਪਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਮਹਲ ਦੀ ਸੜਕ। ੨ ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਸਤਾ. ਚੌੜੀ ਸੜਕ.

ਰਾਜਪਾਟ. ਸੰ. ਰਾਜਪੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ. ਤਖ਼ਤ. "ਰਾਜਪਾਟ ਦਸਰਥ ਕੋ ਦਯੋ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰਾਜਪੁਤ੍ } ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬੇਟੀ.
ਰਾਜਪੁਤ੍ਰੀ }

ਰਾਜਪੂਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਪੁਤ੍ਰ. ਰਾਜਕੁਮਾਰ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ (ਛਤ੍ਰੀ) ਜਾਤਿ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਕੁਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਹੋਈ ਹੈ.
(ੳ) ਸੂਰਜ ਕੁਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਹੋਏ.
(ਅ) ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਨਮੇ.
(ੲ) ਅਗਨਿਕੁਲ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਆਬੂ (ਅਬੁੱਦ) ਪਹਾੜ ਤੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਯਗ੍ਯ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਵਨਕੁੰਡ ਤੋਂ ਚਾਰ ਤੇਜਸ੍ਵੀ ਵੀਰ, (ਪਰਮਾਰ, ਚੌਹਾਨ, ਸੋਲੰਕੀ ਅਤੇ ਪਰਿਹਾਰ) ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ, ਉਹ ਅਗਨਿਕੁਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਛਮ ਸਿੰਧ, ਪੂਰਵ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ, ਉੱਤਰ ਸਤਲੁਜ ਦੀ ਮਰੁ ਭੂਮਿ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਵਿੰਧ੍ਯ ਪਰ੍ਵਤ ਦੀ ਧਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਿਆਸਤਾਂ–ਉਦਯਪੁਰ, ਜੋਧਪੁਰ, ਬੀਕਾਨੇਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਗੜ੍ਹ, ਕੋਟਾ, ਬੂੰਦੀ, ਜੈਪੁਰ ਅਤੇ ਜੈਸਲਮੇਰ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ੧੨ ਹੋਰ ਛੋਟੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੨੮,੯੮੭ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੯,੮੫੭,੦੧੨ ਹੈ. ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਅਜਮੇਰ ਆਦਿ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਭੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ. ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਏਜੈਂਟ ਅਜਮੇਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਨੀਤਿਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਰਾਜਫਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਬ । ੨ ਪਟੌਲ. ਪਰਬਲ । ੩ ਖਿਰਨੀ ਦਾ ਫਲ.

ਰਾਜਫੂਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਸ਼੍ਪਰਾਜ, ਗੁਲਾਬ। ੨ ਕਮਲ. "ਕਹੁ ਫੂਲ ਹੈਕੈ ਭਲੇ ਰਾਜਫੂਲੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਰਾਜਬਾਟ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪਥ.

ਰਾਜਬਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਰਾਜਨੀਤਿ. "ਕਹੁ ਰਾਜਬਿਦ੍ਯਾ ਕਹੁ ਰਾਜਧਾਨੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ.

ਰਾਜਬਿਭੈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਵਿਭਵ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਵਿਭੂਤੀ. ਰਾਜ ਸੰਪਦਾ. "ਸੋਭਾ ਰਾਜਬਿਭੈ ਵਡਿਆਈ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਰਾਜਭਵਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਹਲ. ਪ੍ਰਾਸਾਦ.

ਰਾਜਭਾਸ਼ਾ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਹੁਕਮਰਾਂ ਕੌਮ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਜਿਵੇਂ–ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਹੈ.

ਰਾਜਮਹਲ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਭਵਨ। ੨ ਗੰਗਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸੰਥਲ(ਸੌਂਥਲ) ਪਰਗਨੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਭਾਨੂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. "ਰਾਜਮਹਲ ਪੁਰ ਕੋ ਬਿਧੈ ਭਾਨੂ ਬਹਲ ਬਸੰਤ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸਿੱਖੀ ਧਰੀ ਵਰਤੈ ਗੁਰੂ ਮਤੰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਾਮਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸਿ ੧੨, ਅ: ੪.

ਰਾਜਮਾਰਗ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪਥ.

ਰਾਜਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਰਿਪਮੇਧ.

ਰਾਜਮੰਦਿਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਭਵਨ.

ਰਾਜਯਾਨ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਪਾਲਕੀ। ੨ ਹਾਥੀ। ੩ ਘੋੜਾ। ੪ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਜਲੂਸ.

ਰਾਜਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਜੋਗ.

ਰਾਜਰਵਿੰਦਾ. ਸੰ.ਰਵਿ ਦੁਰਾਜ.ਵਿ–ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. "ਅੰਤਰਿ ਰਵਤੇ ਰਾਜਰਵਿੰਦਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਰਾਜਰਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ. "ਨਮੋ ਰਾਜ ਰਾਜੇ,ਨਮੋ ਇੰਦ੍ ਇੰਦ੍ਰੇ."(ਜਾਪੁ) ੨ ਕੁਬੇਰ. ਧਨਦ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਰਾਜਰਾਜੇਸ਼੍ਵਰ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ। ੨ ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. "ਨਮੋ ਰਾਜਰਾਜੇਸ੍ਵਰੰ." (ਜਾਪੁ)

ਰਾਜਰਿਖਿ } ਸੰ. ਰਾਜਰ੍ਸ਼ਿ. ਰਿਖਿ (ਰ੍ਸ਼ਿ) ਰੂਪ ਰਾਜਾ.
ਰਾਜਰਿਖੀ } ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿਖਿਰਾਜ.

ਰਾਜਰੋਗ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਯ (ਖਈ) ਰੋਗ. ਤਪੇਦਿੱਕ੍। ੨ ਕੁਸ਼੍ਠ. ਕੋੜ੍ਹ.

ਰਾਜਰੋਲਾ. ਰਾਜ ਦੀ ਉਲਟ ਪਲਟ. ਰਾਜਵਿਪ੍ਲਵ (revolt).

ਰਾਜਵਤਾਰ. ਰਾਜ–ਅਵਤਾਰ. ਰਾਜਰਿਖਿ ਅਵਤਾਰ. "ਮਨੁ ਹੈ ਰਾਜਵਤਾਰ ਅਵਤਰਾ." (ਮਨੁਰਾਜ)

ਰਾਜਵਾਹ. ਸੰ. ਘੋੜਾ, ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਹੈ। ੨ ਸਾਰੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਰਾਜਵਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਰਜਵਾਹਾ.

ਰਾਜਵਿਦ੍ਯਾ. ਨੀਤਿਵਿਦ੍ਯਾ (Statesmanship). ਦੇਖੋ, ਨੀਤਿ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿ। ੨ ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ। ੩ ਹੁਕਮਰਾਂ ਕੌਮ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਰਾਜਵਿਦ੍ਰੋਹ. ਬਗ਼ਾਵਤ. Insurrection.

ਰਾਜਾ. ਵਿ–ਰੱਜਿਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ. ਸੰਤੁਸ਼੍ਟ। ੨ ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਪਣੀ ਨੀਤਿ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਰੰਜਨ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.*

* ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿਰਚਨਾ ਪਿੱਛੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੋਸ਼ਾਣ ਪੁਰ ਰੀਤਿ ਅਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਗੜਬ ਬੜ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਸਾਰੇ ਆਪਸੁਹਾਰੇ ਹੋਕੇ ਕਈ ਉਪਦ੍ਰਵ ਕਰਨ ਲੱਗੇ. ਦੇਵਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਾਸ ਗਏ, ਉਸ ਨੇ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਣਾਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਵਤੇ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਾਸ ਗਏ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਠਹਿਰਾਓ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਕਰਦਮ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅੰਗ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਥਾਪਕੇ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਜਾ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
ਮਨੁ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ—ਅਗਨਿ, ਵਾਯੁ, ਸੂਰਯ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਧਮ, ਕੁਬੇਰ, ਵਰੁਣ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਲੈਕੇ ਰਾਜਾ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਏ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ–"ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ. "ਰਾਜਾ ਤਖਤਿ ਟਿਕੈ ਗੁਣੀ, ਭੈ ਪੰਚਾਇਣੁ ਰਤੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਗੁਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਭੈ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਹੀ ਤਖਤ ਤੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–

"ਜੈਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿ ਰੀਤਿ ਚਕ੍ਰਵੈ ਚੈਤੰਨਰੂਪ
ਤਾਂਤੇ ਨਿਹਚਿੰਤ ਨ੍ਰਿਭੈ ਬਸਤ ਹੈਂ ਲੋਗ ਜੀ. ×××
ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਧਰਮਸਰੂਪ ਰਾਜਨੀਤਿ ਬਿਖੈ
ਤਾਂਕੇ ਦੇਸ ਪਰਜਾ ਬਸਤ ਸੁਖ ਪਾਇਕੈ." ××× (ਕਬਿੱਤ)

ਪ੍ਰੇਮਸੁਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਕਲ੍ਯਗੀਧਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ–
"ਰਾਜੇ ਕੋ ਚਾਹੀਐ ਜੋ ਨਿਆਉਂ ਸਮਝ ਕਰ ਭੈ ਸਾਥ ਕਰੈ, ਕੋਈ ਇਸ ਕੇ ਰਾਜ ਮੈ ਦੁਖਿਤ ਨ ਹੋਇ. ਰਾਜੇ ਕੋ ਚਾਹੀਐ ਜੋ ਅਪਨੇ ਉੱਪਰ ਭੀ ਨਿਆਉਂ ਕਰੇ." ਅਰਥਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਭੀ ਬਚੇ.

ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–"ਮੀਰ ਬਾਬਰ ਨੇ ਕਹਿਆ, ਹੋ ਫਕੀਰ ਜੀ! ਮੁਝ ਕੋ ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋ."ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਆ, "ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਤੁਸਾਂ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਆਉਂ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ."

ਚਾਣਕ੍ਯ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ ਹੈ–
"ਸੀਤਿਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਾਨੁਗੋ ਰਾਜਾ." (ਸੂਤ੍ਰ ੪੮) ਉਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਮੂਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–
"ਰਾਜ੍ਯਮੂਲਮਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯ ਜਯਃ." (ਸੂਤ੍ਰ ੪) ਸ਼ਾਬ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆਇਆ ਰਾਜਾ ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਫੌਜ ਰਖਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.–"ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯ ਵਸ਼ਵਰ੍ਤੀ ਚਤੁਰਙ੍ਗਵਾਨਪਿ ਵਿਨਸ਼੍ਯਤਿ."
(ਸੂਤ੍ਰ ੭੦)

ਨੀਤਿਵੇੱਤਾ ਚਾਣਕ੍ਯ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਜੋਲ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ,ਉਹ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਔਖਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਨਸ਼੍ ਕਰਦਿੰਦੇ ਹਨ–

"ਦੁਰ੍ਦਰ੍ਸ਼ੇਨਾ ਹਿ ਰਾਜਾਨਃ ਪ੍ਰਜਾ ਨਾਸ਼ਯਨ੍ਤਿ। (ਸੂਤ੍ਰ ੫੫੭)
ਸੁਦਰ੍ਸ਼ੇਨਾ ਹਿ ਰਾਜਾਨਃ ਪ੍ਰਜਾ ਰਕ੍ਸ਼ਯਨ੍ਤਿ." । (ਸੂਤ੍ਰ ੫੫੮)†

ਲਾਲ, ਦੇਵੀਦਾਸ ਅਤੇ ਰਘੁਨਾਥ ਆਦਿ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

ਕਬਿੱਤ

"ਸੁੰਦਰ ਸਲੱਜ ਸੁਧੀ ਸਾਹਸੀ ਸੁਹ੍ਰਿਦ ਸਾਚੋ
ਸੂਰੋ ਸ਼ੁਚਿ ਸਾਵਧਾਨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗਜ ਜਾਨੀਏ,
ਉੱਦਮੀ ਉਦਾਰ ਗੁਨਗ੍ਯਾਹੀ ਔ ਗੰਭੀਰ "ਲਾਲ"
ਸ਼ੁੱਧਮਨ ਧਰਮੀ ਛਮੀ ਸੁ ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨੀਏ,
ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤੀ ਧ੍ਰਿਤੀ ਵਿਨੀਤ
ਤੇਜਸੀ ਦਯਾਲੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਰਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ,
ਲੋਭ ਛੋਭ ਹਿੰਸਾ ਕਾਮ ਕਪਟ ਗਰੂਰਤਾ ਨ
ਲੱਛਨ ਬਤੀਸ ਏ ਛਿਤੀਸ ਕੇ ਬਖਾਨੀਏ.

ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਗੁਲਨ ਕੋ ਸੂਰਨ ਕੀ ਬਾਰ ਕਰੈ
ਪਾਤਰੇ ਸੋ ਪੈਦਾ ਪਾਨੀ ਪੋਖ ਕਰ ਪਾਰਥੋ,
ਫੂਲੀ ਫੁਲਵਾਰਨ ਕੋ ਫੂਲ ਮੋਹ ਲੇਵੈ ਪੁਨ
ਖਾਰੇ ਘਨੇ ਰੂਖ ਏਕ ਨੇਰ ਤੈਂ ਉਪਾਰਥੋ,
ਨੀਚੇ ਪਰੇ ਪਾਯਨ ਤੈਂ ਟੇਕ ਦੈ ਦੈ ਊਚੇ ਕਰੈ
ਊਚੇ ਬਢਗਏ ਤੇ ਜਰੂਰ ਕਾਟਡ੍ਹਾਰਥੋ,
ਰਾਜਨ ਕੋ ਮਾਲਿਨ ਕੋ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਦੇਵੀਦਾਸ
ਚਾਰ ਘਰੀ ਰਾਤ ਰਹੈ ਇਤਨੋ ਬਿਚਾਰਥੋ.

ਸੁਬਰੀ ਸਿਲਾਹ ਰਾਖੈ ਵਾਜੁਬੇਗੀ ਬਾਹ ਰਾਖੈ
ਰਸਦ ਕੀ ਰਾਹ ਰਾਖੈ, ਰਾਖੈ ਰਹੈ ਬਨ ਕੋ,
ਚਤੁਰ ਸਮਾਜ ਰਾਖੈ ਔਰ ਦ੍ਰਿਗਬਾਜ਼ ਰਾਖੈ
ਖਬਰ ਕੇ ਕਾਜ ਬਹੁਰੂਪਿਨ ਕੇ ਗਨ ਕੋ,
ਆਗਮਭਖੈਯਾ ਰਾਖੈ ਹਿੰਮਤਰਖੈਯਾ ਰਾਖੈ
ਭਨੈ ਰਘੁਨਾਥ ਐ ਬੀਚਾਰ ਬੀਚ ਮਨ ਕੋ,
ਬਾਜੀ ਹਾਰੇ ਕੌਨਹੂੰ ਨ ਔਸਰ ਕੈ ਪਰੈ ਭੂਪ
ਰਾਜੀ ਰਾਖੈ ਪ੍ਰਜਨ ਕੋ ਤਾਜੀ ਸੁਭਟਨ ਕੋ.

ਛੱਪਯ

ਪ੍ਰਥਮ ਬੁੱਧ ਧਨ ਧੀਰ ਧਰਨ ਧਰਨੀ ਪ੍ਰਜਾ ਸੁਖ,
ਸੁਚਿ ਸੁਸੀਲ ਸੁਭ ਨਿਯਤ ਨੀਤਬੇਤਾ ਪ੍ਰਸੰਨਮੁਖ,
ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਨਿਰਲੋਭ ਨਿਰਬਿਖੀ ਨਿਰਗਰੂਰ ਮਨ,
ਹਾਨਿ ਲਾਭ ਕਰ ਨਿਪੁਣ ਕਦਰਦਾਨੀ ਬਿਬੇਕ ਸਨ,
ਤੇਗ ਤਜਾਗ ਸਾਚੋ ਸੁਕ੍ਰਿਤਿ ਹਰਿਸੇਵਕ ਹਿੰਮਤ ਅਮਿਤ,
ਸਦ ਸਭਾ ਦਾਸ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੁਧੀ ਬਢਤ ਰਾਜ ਸਸਿਕਲਾ ਵਤ.

ਤ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਜਗਤ-ਨਾਥ ਕਰਤਾਰ. "ਕੋਊ ਹਰਿ ਸਮਾਨਿ ਨਹੀ ਰਾਜਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) "ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ ਮਉਲਿਆ ਅਨਤ-ਭਾਇ। ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) "ਰਾਜਨ ਕੋ ਰਾਜਾ ਮਹਾਰਾਜਨ ਕੋ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਐਸੋ ਰਾਜਾ ਛੋਡਿ ਔਰ ਦੂਜਾ ਕੋਨ ਧਯਾਇਯੇ ?" (ਗਜਾਨ) ੪ ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ. ਛਤ੍ਰੀ। ੫ ਭਾਵ–ਮਨ. "ਰਾਜਾ ਬਾਲਕ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਕੱਚੀ ਨਗਰੀ (ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ) ਦੇਹ ਹੈ। ੬ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੭ ਨਾਪਿਤ (ਨਾਈ) ਨੂੰ ਭੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕ ਰਾਜਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੮ ਵਿ– ਰਾਜਸ ਦਾ. "ਨਾਮੁ ਧਨੁ, ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਰਾਜਾ, ਨਾਮੁ ਕੁਟੰਬ, ਸਹਾਈ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਰਾਜਾਂ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ. ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਵਾਂ। ੨ ਰੱਜਾਂ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਵਾਂ. "ਜੋ ਭੁਖ ਦੇਹਿ, ਤ ਇਤਹੀ ਰਾਜਾਂ." (ਸੂਹੀ ਅ:ਮ:੪)

ਰਾਜਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ.ਰਾਜਸਾਧਿਕਾਰ. "ਰਾਜਾਈ ਰਾਜਾਨ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਜਾਈ.

ਰਾਜਾਸ਼ਾਹੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਰੁਪਯਾ.ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ. ਬਾਲੂਸ਼ਾਹੀ. ਮੋਣਪਾਏ ਮੈਦੇ ਦੀ ਟਿੱਕੀ, ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲਕੇ ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਭੋਬੀ ਹੋਈ.

ਰਾਜਾਸ੍ਮ. ਸੰ. ਰਾਜਾਸ਼੍ਮ. ਰਾਜ–ਆਸ਼੍ਮ. ਰਾਜ-ਮੰਦਿਰ. ਰਾਜਮਹਲ। ੨ ਭਾਵ–ਜਗਤ, ਜੋ ਕਰ-ਤਾਰ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. "ਰਾਜਾਸ੍ਮ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ਤੇਰੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਰਾਜਾ ਦੇ ਪੰਚ ਯਗ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਯਗ੍ਯ.

ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ. ਵਿ–ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ. "ਨਿਰਾਲੰਬ ਨਿਤਜੈ ਸੁ ਰਾਜਾਧਿਰਾਜੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੩ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਮਹਾਰਾਜਾ.

ਰਾਜਾਨ. ਰਾਜਾਗਣ. ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ (ਸ਼ੂਰਵੀਰ) ਲੋਕ. "ਜੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ, ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਰਾਜਗਾਨ. ਰਾਜਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੩ ਰਾਜਾਕ੍ਸ਼-ਰਾਜਾੱਨ.ਰਾਜਾ ਦਾ ਅੰਨ. ਮਨੁ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣ ਤੋਂ ਤੇਜ ਦੀ ਹਾਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੪. ਸ਼ਃ ੨੧੮.

ਰਾਜਾਨਰਾਜ. ਵਿ–ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ. ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ.

ਰਾਜਾਨਾਇ. ਰਾਜਾ–ਨਾ–ਆਇ. "ਜਬ ਲਗ ਰਾਜਾ-ਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੦੪) ੨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਝੁਕਾਕੇ

ਰਾਜਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਨ ਅਤੇ ਰਾਜਾਨ। ੨ ਸੰ. ਰਾਜਨ੍ਯ. ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿਯ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ. "ਪੰਚੇ ਸੋਹਹਿ ਦਰਿ ਰਾਜਾਨੁ." (ਜਪੁ) ਸਾਧੁਜਨ (ਗੁਰਮੁਖ) ਛਤ੍ਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ–ਪ੍ਰਜਾਰਖਜਾ ਦਾ ਧਰਮ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਨਿਬਾਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਰਾਜਾਰਾਮ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮਰਾਇ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨਰਾਯ। ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮਾਲੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸੀ. ਇਹ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੩ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਬਨਾ-ਰਸ ਦਾ ਹਲਵਾਈ। ੪ ਮਰਹਟਪਤਿ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਪੋਤੇ ਸਾਹੂ ਜੀ ਦਾ ਚਾਚਾ ਅਤੇ ਸਰਪਰਸ੍ਤ। ੫ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਰਾਜ-ਪੂਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚਿਤਾ ਵਿੱਚ ਜਲਕੇ ਭਸਮ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜਾਹਬ। ੬ ਸਭ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਰਾਜਾਰਾਮੁ ਮਉਲਿਆ ਅਨਤ੍ਭਾਇ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੭ ਇੱਕ ਸਾਰਸ੍ਵਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਜਾਤੀ ਅਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ, ਆਤਮ-ਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ. ਭਾਈ ਰਾਜਾਰਾਮ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਸੈਦਮਾ (ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ) ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ.

ਰਾਜਿ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜੀ। ੨ ਸੰ.ਰਾਜਨ੍.ਰਾਜਸ ਮੇ. "ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖ ਰਾਜਿ ਨ ਲਹੀਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਰਾਜਿਕ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਕ ੩.

ਰਾਜਿੰਦ. ਸੰ. ਰਾਜੇਂਦ੍. ਵਿ–ਰਾਜ–ਇੰਦ੍. ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ.

ਰਾਜਿਮਾਲਿ. ਰਾਜਸ ਅਤੇ ਸੰਪਦਾ ਵਿੱਚ। ੨ ਰਾਜਸ ਅਤੇ ਵਿਭੂਤਿ ਵਾਸਤੇ। ੩ ਰਾਜ ਅਤੇ ਮਾਲ ਦਾ. "ਜੋਰੁ ਨ ਰਾਜਿ ਮਾਲਿ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਸੋਰ ੩.

ਰਾਜਿਵ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜੀਵ.

ਰਾਜਿਵਲੋਚਨ. ਕਮਲਨਯਨ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜੀਵਨੇਤ੍. "ਰਾਜਿਵਲੋਚਨ ਰਾਮਕੁਮਾਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰਾਜੀ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ. "ਰਾਜੀ ਬਿਰਾਜੀ ਕ੍ਰੁਕੰਪ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਬਿਨਾ ਰਾਜਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੁਚਾਲ ਆਉਣੇ ਆਦਿ ਉਪਦ੍ਰਵ। ੨ ਸੰ. ਕਤਾਰ. ਪੰਕਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. "ਤੰਜੈ ਬਾਣ ਰਾਜੀ." (ਰਾਮਾਵ)
ਤ ਅ رَاضِي ਰਾਜੀ. ਵਿ–ਰਾਜੀ. ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਰਾਜੀਨਾਮਾ.ਛਾ رَاضِي نَامَہ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਜਾਮੰਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲਿਖਤ. ਸੁਲਹ੍ਨਾਮਾ.

ਰਾਜੀਵ. ਸੰ. ਪੰਖੜੀਆਂ ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਮਲ। ੨ ਨੀਲਾ ਕਮਲ। ੩ ਹਾਥੀ। ੪ ਸਾਰਸ। ੫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੱਛੀ।

ਰਾਜੀਵਨਯਨ
ਰਾਜੀਵਨੇਤ੍ਰ
ਰਾਜੀਵਲੋਚਨ
ਵਿ–ਰਾਜੀਵ (ਕਮਲ) ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ. ਕਮਲਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਿਵਲੋਚਨ.

ਰਾਜੁ. ਰਾਜਾ. "ਰਾਜ ਮਹਿ ਰਾਜੁ, ਜੋਗ ਮਹਿ ਜੋਗੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਰਾਜਸ. "ਰਾਜੁ ਤੇਰਾ ਕਬਹੁ ਨ ਜਾਵੈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਰਾਜ.

ਰਾਜੇ. ਰੱਜੇ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਏ. "ਮਨਿ ਸੰਤੋਖ ਸਬਦਿਗੁਰ ਰਾਜੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਜਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਰਾਜੇਸ਼ਾਹੀ. ਦੇਖੋ,ਸਿੱਕਾ, ਰਾਜਾਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਬਾਲੂਸ਼ਾਹੀ.

ਰਾਜੇਸ੍ਵਰ
ਰਾਜੇਸ਼੍ਵਰ
ਰਾਜੇਂਦ੍
ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਪਤਿ ਰਾਜਾ. ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਇੰਦ੍. "ਨਮੋ ਰਾਜਰਾਜੇਸ੍ਵਰੰ." (ਜਾਪੁ)

ਰਾਜੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਜੇਠ ਵਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੯੨੯ (੨੫ ਮਈ ਸਨ ੧੮੭੨) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ੬ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੭੭ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਸਨ ੧੮੯੦ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਏ.ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੦੦ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਅਕਾਲਚਲਾਣਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ,ਪਟਿਆਲਾ.

ਰਾਜੇਂਦ੍ਰਕੌਰ ਬੀਬੀ. ਇਹ ਕੌਰ ਭੂਮੀਆਂਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪੋਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਫਗਵਾੜੇ ਦੇ ਚੋਧਰੀ ਤਿਲੋਕਚੰਦ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਵਡੀ ਦਿਲੇਰ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮੌਕੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪਹੁਚਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਨੂੰ ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ. ਬੀਬੀ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਰਾਜੈ. ਰਾਜਦਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ) ਹੈ। ੨ ਰੱਜਦਾ (ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਨ ਰਾਜੈ ਹਰਿਗੁਣ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਰਾਜੋਆਣਾ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਣਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਥਾਣਾ ਰਾਇਕੋਟ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁੱਲਾਪੁਰ ਤੋਂ ਗਿਆਰਾਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵੱਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਾਈ "ਭੁੱਟੀ" ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਲੰਘ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਕਰਾਕੇ "ਕਮਾਲਪੁਰੇ" ਛੱਡਣ ਗਏ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਈ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੬ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ.

ਰਾਜੋਮਾਜਰਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ

† ਰਾਜਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ ਗੁਣਾਂ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਫੈਂਟਲੀਅ(ਗੌਟਿ-ਲੀਬ) ਅਗ੍ਰਹਸ੍ਤ੍ਰ ਦਾ ਅਧਿਕਰਣ ੬ ਅ: ੧, ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ ਦਾ ਰਾਜਧਰਮ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਧੂਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਧੂਰੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੨੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਰਾਜੌਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ। ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ.

ਰਾਜੰਗ. ਸੰ. ਰਾਜਜਾਂਗ. ਰਾਜਾ ਦੇ ਅੰਗ. ਦੇਖੋ,ਰਾਜੰਗਾ.

ਰਾਜੰਗਾ. ਵਿ–ਰਾਜਜ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਜੋ (राज्याङ्ग) ਰਖਦਾ ਹੈ. ਰਾਜਜ (ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ)ਦੇ ਸੱਤ ਅੰਗ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਕੌਟਿਲੀਯ ਅਥੰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ "ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ– "स्वाम्यमात्य जनपद दुर्ग कोश दण्ड मित्राणि प्रकृतयः." ਕੌਟਿਲੀਯ ਅਥੰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਧਿਕਰਣ ੬, ਅ: ੧, ਸੂਤ੍ਰ ੧। ਅਰਥਾਤ–ਰਾਜਾ, ਮੰਤ੍ਰੀ, ਦੇਸ਼, ਕਿਲਾ, ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ, ਦੰਡ (ਫੌਜ), ਮਿਤ੍ਰ, ਰਾਜਜ ਦੇ ਇਹ ਸੱਤ ਅੰਗ (ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ) ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ੮. "ਨੀਚ ਕੀਟ ਤੇ ਕਰਹਿ ਰਾਜੰਗਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਅਦਨੇ ਤੋਂ ਰਾਜਜਾਂਗ ਸਹਿਤ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਰਵਾਂਗ ਪੂਰਣ ਰਾਜ ਬਖ਼ਸ਼ਦਾ ਹੈ.

ਰਾਜਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਰਾਜਾ ਦਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਾ ੨.

ਰਾਜਜਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜੰਗਾ.

ਰਾਜਜਾਭਿਖੇਕ. ਰਾਜਜ–ਅਭਿਸ਼ੇਕ. ਰਾਜਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾਣ ਸਮੇਂ,ਤੀਰਥਜਲਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਸਨਾਨ। ੨ ਰਾਜਤਿਲਕ ਵੇਲੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਲ ਛਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਰਾਂਝਣ / ਰਾਂਝਨ / ਰਾਂਝਾ ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਜ਼ਾਰਾ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ ਮੌਜੂ (ਮਹਿਰ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਭਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਹੀਰ ਦੇ ਘਰ ਝੰਗ ਵਿੱਚ ਕਾਮਾ ਹੋਕੇ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਭ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਹੀਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਗਈ, ਜੋ ਅੰਤ ਤੀਕ ਨਿਭੀ. "ਚੰਦ੍ਰਭਗਾ ਸਰਤਾ ਨਿਕਟ ਰਾਂਝਨ ਨਾਮਾ ਜਾਟ। ਜੋ ਅਬਲਾ ਨਿਰਖੈ ਤਿਸੈ ਜਾਤ ਸਦਨ ਪਰ ਖਾਟ॥" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੮) ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੫੧੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰ।* ੨ ਰਾਂਝਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅਵਧਿ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਂਝਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਰਾਂਝਨ ਭੀ ਸਦਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਜਿਲੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਰਾਂਝਾ ਭੀ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ.

ਰਾਟ. ਸੰ. राट्. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ। ੨ ਸਰਦਾਰ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਵੈਦਜਰਾਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਾਠ.

ਰਾਟਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਟਟੀਹਰੀ ਪੰਛੀ। ੨ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ.

ਰਾਠ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ। ੨ ਸਰਦਾਰ. ਇਹ ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਏ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ.

ਰਾਠਉਰ / ਰਾਠਉੜ ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ–ਮੌਲਿ.ਵਿ–ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਤਾਜ. ਰਾਜਜ ਦਾ ਮੁਕੁਟ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਕਛਵਾਹੇ ਰਾਠਉੜ ਲਖ, ਰਾਣੇ ਰਾਇ ਭੂਮੀਏ ਭਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰਕੂਟ ਤੋਂ ਭੀ ਰਾਠੌਰ ਸ਼ਬਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰਕੂਟ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ ਹੈ.

ਰਾਠੀ. ਘਟੀਆ ਦਰਜੇ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਚੰਬਾ ਆਦਿ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

* ਦਮੋਦਰ ਦੀ ਹੀਰ ਵਿੱਚ ਰਾਂਝੇ ਹੀਰ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਪੰਦ੍ਰਾ ਸੈ ਅਤੇ ਉਨਤ੍ਰੀ ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮ ਰਾਇ। ਹੀਰ ਤੇ ਰਾਂਝਾ ਹੋਏ ਇਕਠੇ ਝੇੜੇ ਰੱਬ ਚੁਕਾਇ."

ਰਾਠੌਰ / ਰਾਠੌੜ ਦੇਖੋ, ਰਾਠਉਰ.

ਰਾਂਡ. ਸੰ. ਰੰਡਾ. रण्डा. ਸੰਗਜਾ–ਫੂਹੜ ਤੀਮੀ। ੨ ਵਿਧਵਾ. "ਕਦੇ ਨ ਰਾਂਡ, ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣਿ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੩)

ਰਾਂਡੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਂਡ। ੨ ਸੰ.ਕਾਂਡੀ(कण्डिका).ਸੰਗਜਾ–ਵੇਦ ਦੀ ਰਿਚਾ ਦਾ ਸਮੂਹ. "ਬਾਮਨ ਕੇ ਘਰ ਰਾਂਡੀ ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਰਾਡੇਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੰਡਾਪਨ. ਵੈਧਵਜ. "ਨਾਨਕ ਬਾਲਤਣਿ ਰਾਡੇਪਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਰਾਡੋ. ਡਿੰਗ. ਜੰਗ. ਯੁੱਧ. ਰਾੜ.

ਰਾਢਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ.ਖੂਬਸੂਰਤੀ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ। ੩ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਉਹ ਬੰਗਾਲੀ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤਮਲੁਕ, ਮਿਦਨਾਪੁਰ, ਹੁਗਲੀ, ਬਰਦਵਾਨ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਮੁਰਸ਼ਦਾਬਾਦ ਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਹਮ (ਸੁਹਮ) * ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਰਾਢਾ ਦੇਸ਼ ਦੋ ਭਾਗਾਂ (ਬਜ੍ਰਭੂਮਿ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਭੂਮਿ) ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਲਾਡਾ ਆਇਆ ਹੈ. ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ ਅਤੇ ਦੇਵੀਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਰਾਢਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਰਾਢਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ "ਸਪਤਗ੍ਰਾਮ" ਨਾਮ ਹੈ. "ਰਾਢਾ ਨਗਰ ਰਾਇ ਪਰਵਾਨੋ."(ਸਾਖੀ ਆਨੰਦ ਦੀ)

ਰਾਣਵਾਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ,ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ,ਤਸੀਲ ਸਰਹਿੰਦ, ਥਾਣਾ ਬਸੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖੰਨੇ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ" ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆਹੋਇਆ ਹੈ.ਨਾਲ ੩੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਰਾਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ.

ਰਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਨ. "ਰਾਣਾ ਰਾਉ ਨ ਕੋ ਰਹੈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਰਾਣੀ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਰਾਗਜੀ। ੨ ਰਾਣੇ ਦੀ ਪਤਨੀ.

ਰਾਣੀ ਕਾ ਰਾਇਪੁਰ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਕਸਬਾ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ,ਤਸੀਲ ਨਰਾਇਨਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ.ਇੱਥੇ ਰਾਉ ਬਲਦੇਵਸਿੰਘ ਦੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਪੜੋਸੀ ਪਠਾਣਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਠਹਿਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਾਣਕਟਬਰੇ ਜਾ ਠਹਿਰੇ. ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਅਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਇਆ, ਤਦ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਚਨ ਨਾਲ "ਰਾਣੀ ਕਾ ਰਾਇਪੁਰ" ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ. ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ,ਜੋ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸੱਤਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਰਾਉ ਬਲਦੇਵਸਿੰਘ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਢਿੱਲੀ ਹੈ.

ਰਾਣੇ ਮਾਜਰਾ. ਰਿਆਸਤ ਨਜਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਥਾਣਾ ਲਾਲੜੂ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਰ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਰਾਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰ. ਰਤ. ਪ੍ਰੀਤਿਵਾਨ. "ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਮਨ ਤਨਹਿ ਰਾਤ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਨਿਸ਼ਾ. ਰਜਨੀ. ਸ਼ਬ.

ਰਾਤਉ. ਰਤ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਾਲਾ ਭਇਆ. "ਮਨੁ ਰਾਤਉ ਹਰਿਨਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

* ਕਾਲਿਦਾਸ ਨੇ ਰਘੁਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਮ ਵਰਤਿਆ ਹੈ– आत्मा संरक्षितः सुहमै र्वृत्ति माश्रित्य वैतसीम्। (ਸਰਗ ੪, ਸ਼: ੩੫) ਸੁਹਮ (ਰਾਢਾ) ਨਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਖਜਾ ਬੈਤ ਵਾਂਙ ਝੁਕਕੇ ਕਰਲਈ.

ਰਾਤਜਗਾ. ਸੰ. ਰਾਤ੍ਰਿਜਾਗਰਣ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰਾਤ ਜਾਗਣਾ.

ਰਾਤ ਦਿਨੰਤ. ਦੇਖੋ, ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤੁ.

ਰਾਤਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਤ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਰਕ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਜਾਣਾ.

ਰਾਤਬ. ਅ. راتب ਰਾਤਿਬ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੱਤ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ. ਗ਼ਿਜਾ। ੨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਖ਼ੁਰਾਕ। ੩ ਵਿ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ. ਪੱਕਾ.

ਰਾਤੜਾ. ਵਿ–ਰਤ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰੀਤਿਵਾਨ. "ਅਨਕਾਏ ਰਾਤੜਿਆ! ਵਾਟ ਦੁਹੇਲੀ." * (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਹੇ ਅਨੇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਜੀਵ!

ਰਾਤਾ. ਰਤ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਾਲਾ. "ਮਨਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਕਹੈ ਮੁਖਿ ਰਾਤਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਰਸ ਗਜਾਤਾ. "ਰਸੀਅਨ ਮਹਿ ਰਾਤਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਰਕ੍ਰ ਵਰਣ ਦਾ. ਰੱਤਾ. ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ.

ਰਾਤਿ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਮੇਂ. ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇ. "ਰਾਤਿ ਜਗਾਵਨ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਤਿਆਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ। ੪ ਸੰ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਜਨੀ. "ਰਾਤਿ ਜਿ ਸੋਵਹਿ, ਦਿਨ ਕਰਹਿ ਕਾਮ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਭਾਵ–ਅਵਸਥਾ. ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੬ ਅਵਿਦਜਾ ਦੀ ਹਾਲਤ.

ਰਾਤਿ ਜਗਾਵਨ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਸਾਣ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮਸਾਨ ਜਗਾਉਣਾ."ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛਾਡਿਕੈ, ਰਾਤਿ ਜਗਾਵਨ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਰਾਤਿਦਿਨੰਤ / ਰਾਤਿਦਿਨੰਤਿ / ਰਾਤਿਦਿਨੰਤੁ ਰਾਤ੍ਰਿ ਦਾ ਅੰਤ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦਾ ਅੰਤ.ਸਵੇਰ ਅਤੇ ਆਥਣ ਦੀ ਸੰਧਜਾ ਦਾ ਸਮਾ। ੨ ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਸੰਧਜਾ ਸਮੇਂ. ਰਾਤ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ. ਭਾਵ–ਹਰ ਵੇਲੇ. "ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤਿ ਰਹੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਰਾਤ੍ਰਿ ਦਿਨ ਪਰਯੰਤ. ਰਾਤ ਦਿਨ ਭਰ. "ਗਾਈਐ ਰਾਤਿਦਿਨੰਤੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਰਾਤਿਬ. ਦੇਖੋ, ਰਾਤਬ.

ਰਾਤੀ. ਰਤ ਹੋਈ. ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਭਈ। ੨ ਰੱਤੀ ਭਰ. ਤਨਿਕ. "ਤਿਤੁ ਤਨਿ ਮੈਲੁ ਨ ਰਾਤੀ, ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਤੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) ਮੈਲ ਰੱਤੀ ਭਰ ਨਹੀਂ, ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਰਤ ਹੈ। ੩ ਰਕ੍ਰ ਹੋਈ. ਲਾਲ ਭਈ. ਮਜੀਠੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀ. "ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੈ ਰਾਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੪ ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ.ਰਾਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਰਾਤਾਂ. "ਰਾਤੀ ਹੋਵਨਿ ਕਾਲੀਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੫ ਰਾਤ ਨੂੰ. ਰਾਤ ਸਮੇ. "ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਆਰਾਧਹੁ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਰਾਤੇ. ਰਕ੍ਰ (ਲਾਲ) ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਬਰਦਪਤਿ। ੨ ਰਤ ਹੋਏ. ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ. "ਰਾਤੇ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ, ਐਸਾ ਕਲਿ ਮਹਿ ਡੀਠਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ:੧)

ਰਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ.ਰਾਤ੍ਰਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ.

ਰਾਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ. ਰਜਨੀ. ਉਤਨਾ ਸਮਾਂ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸੂਰਜ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ। ੨ ਹਲਦੀ.

ਰਾਤ੍ਰਿਚਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੋਰ। ੨ ਰਾਕਸ। ੩ ਉੱਲੂ। ੪ ਚੌਕੀਦਾਰ.

ਰਾਤ੍ਰਿਜਾਗਰ. ਸੰ.ਕੁੱਤਾ। ੨ ਵਿ-ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਗਣ ਵਾਲਾ.

ਰਾਤ੍ਰਿਮਣਿ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ–ਰਾਤ ਦਾ ਮਣਿਰੂਪ,ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਰਾਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਤ੍ਰਿ.

ਰਾਤ੍ਰੀਚਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਤ੍ਰਿਚਰ.

ਰਾਤ੍ਰਜੰਧ. ਨਕ੍ਰਾਂਧ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ. ਅੰਧਰਾਤੇ ਰੋਗ ਵਾਲਾ.

ਰਾਤ੍ਰਜੰਧਜ. ਰਾਤ ਸਮੇ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਣਾ. ਅਨ੍ਹਰਾਤਾ ਰੋਗ. ਨਕ੍ਰਾਂਧਜ.ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ.

ਰਾਂਦ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁਦਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਝਗੜਾ.

* ਅਨਕਾਏ ਦਾ ਅਰਥ ਅਨੰਗ (ਕਾਮ) ਭੀ ਹੈ. ਹੇ ਕਾਮਲੰਪਟ ਜੀਵ!

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਖੇੜਾ। ੩ ਰਿਹਾੜ.

ਰਾਂਦਨ. ਫ਼ਾ ਰਾਂਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਚਲਾਉਣਾ. ਹੱਕਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ.

ਰਾਂਦੀ. ਰੋਂਦੂ. ਰਿਹਾੜੀ.ਬਾਗੜੂ.

ਰਾਦੇ. ਰੱਦ ਕਰੇ. ਖੰਡਨ ਕੀਤੇ. ਦੇਖੋ, ਰੱਦ. "ਕਵਨੁ ਨਰਕੁ ਕਿਆ ਸੁਰਗੁ ਬਿਚਾਰਾ, ਸੰਤਨ ਦੋਊ ਰਾਦੇ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਰਾਧ. ਪੁੰ. ਪਸ. ਫੋੜਾ, ਅਥਵਾ ਘਾਉ ਤੋਂ ਪੱਕਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ਲਹੂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ। ੨ ਅਪਰਾਧ. ਗੁਨਾਹ। ੩ ਸੰ. ਰਾਧ੍. ਧਾ–ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ, ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਾ, ਅਪਰਾਧ ਕਰਨਾ, ਪਕਾਉਣਾ, ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਵਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੫ ਧਨ. ਸੰਪਦਾ। ੬ ਸੰ. ਗ੍ਰਹ–ਰੱਾਧ. ਵਿ–ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ੭ ਰਿੱਝਿਆ. ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਰਾਂਧ. ਅਪਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਰਾਧ ੩."ਬਹੁਰ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਰਾਂਧ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਧ ੬ ਅਤੇ ੭.

ਰਾਧਕਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਧਾ ੨ ਅਤੇ ਰਾਧਿਕਾ.

ਰਾਧਕਾਰਵਨ. ਰਾਧਾ ਨੂੰ ਰਮਣ (ਭੋਗਣ) ਵਾਲਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਰਾਧਕਾਰਵਨ, ਤਊ ਤੇਰੇ ਰਨ ਜੁਰੇ ਆਜ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰਾਧਣੁ. ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਪੋਠੋ. ਕ੍ਰਿ–ਬੀਜਣਾ. "ਜੇਹਾ ਰਾਧੇ ਤੇਹਾ ਲੁਣੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਰਾਂਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੱਾਧ ਕਰਨਾ. ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਸੰ. ਰੰਧਨ (ਨ੍ਯਨ). ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਧਣੁ.

ਰਾਧਾ. ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ ਦੇ ਰਥਵਾਹੀ ਅਧਿਰਥ ਦੀ ਵਹੁਟੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਣ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਦਾ ਨਾਂਉ ਰਾਧੇਯ ਹੈ। ੨ ਵ੍ਰਿਸਭਾਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਅਯਨਘੋਸ਼ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੋਪੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨਾਲ ਸੀ.* ਦੇਖੋ, ਰਾਧਿਕਾ। ੩ ਬਿਜਲੀ। ।੪ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ। ੫ ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਨਛਤ੍ਰ.

ਰਾਧਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਰਾਂਧਾਪਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ। ੨ ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼ਿਵਦਯਾਲ ‡ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਇੱਕ ਮਤ. ਮਹਾਮਾਈ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਖਤ੍ਰੀ ਦਿਲਵਾਲੀ-ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੮੭੫ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਦਯਾਲ ਦਾ ਜਨਮ ਆਗਰੇ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਾਧਾਬਾਈ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਮਾਈਬਾਨ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦਯਾ-ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸ਼ਿਵਦਯਾਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸਹਜਯੋਗ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਫੇਰ ੧੫ ਵਰ੍ਹੇ ਏਕਾਂਤ ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਵੇਂ ਅਰਥ ਕਲਪਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਰੰਭਿਆ ਅਰ ਮਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਾਧਾਸ੍ਵਾਮੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਥਾਪਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤਮਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਆਤਮਧਾਰਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਾਧਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੋਮੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਲਪਿਆ. ਧਾਰਾ ਦਾ ਉਲਟ ਰਾਧਾ ਸ਼ਬਦ ਵੱਸਿਆ.

ਸ਼ਿਵਦਯਾਲ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਆਗਰੇ ਸੰਮਤ ੧੯੩੫ (ਸਨ ੧੮੭੯) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਸ੍ਵਾਮੀਬਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਧਾਸ੍ਵਾਮੀ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸ਼ਿਵਦਯਾਲ ਦੀ ਰਚੀ ਪੋਥੀ "ਸਾਰਵਚਨ" ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਰਾਧਾ ਸ੍ਵਾਮੀਆਂ ਦਾ ਹੈਡਕ੍ਵਾਟਰ "ਦਿਆਲਬਾਗ" ਆਗਰਾ ਹੈ. †

ਰਾਧਾਸ੍ਵਾਮੀਏ ਅਥਵਾ ਸਤਸੰਗੀ ਲੋਕ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਧਨ ਪਰਮਪਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ–

(ੳ) ਸੁਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ.
(ਅ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ.
(ੲ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ.
(ਸ) ਪਵਿਤ੍ਰਨਾਮ ਦਾ ਜਪ.

(ਹ) ਅਭ੍ਯਾਸ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਤਮਸ਼ਕਤਿ ਦਾ ਲਗਾਉ ਬਾਹਰਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਰਹੇ.
(ਕ) ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੀਤਪ੍ਰਸਾਦ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੁਹੀਹੋਈ ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਣੀ.

ਰਾਧਾਕਾਂਤ
ਰਾਧਾਕੰਤ
ਰਾਧਾਪਤਿ
ਰਾਧਾਵੱਲਭ
ਰਾਧਾ ਦੇ ਪਤਿ ਅਤੇ ਪਜਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਧਾ ੨.

ਰਾਧਿ. ਦੇਖੋ, ਰਾਂਧਿ। ੨ ਰਾਧਿਕਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ. ਰਾਧਾ. "ਤਹਿਂ ਰਾਧਿ ਰਚੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰਾਂਧਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੰਧਨ ਕਰਕੇ. ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ. ਰੱਾਧ ਕਰਕੇ. "ਰਾਂਧਿ ਕੀਓ ਬਹੁ ਬਾਨੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਕਈ ਵੰਨੀ (ਭਾਂਤ) ਦਾ.

ਰਾਧਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਧਾ ੨. "ਹਰਿ ਜੂ ਇਮ ਰਾਧਿਕ ਸੰਗ ਕਹੀ, ਜਮਨਾ ਮੈ ਤਰੋ ਤੁਮ ਕੋ ਗਹਿ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਦੋ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੩-੯ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲ਼ਘੁ ਦਾ ਨੇਮ ਨਹੀਂ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਮਾਟੀ ਤੇ ਜਿਨਿ ਸਾਜਿਆ, ਕਰਿ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ.
ਅਨਿਕ ਛਿਦ੍ ਮਨ ਮਹਿ ਢਕੇ, ਨਿਰਮਲ ਦ੍ਰਿਸਟੇਹ.
ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨੈ ਤੇ, ਜਿਸ ਕੇ ਗੁਣ ਏਹ ?
× × × ×
(ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ੬.

ਰਾਧੀ. ਵਾਹੀ ਬੀਜੀ. ਭਾਵ–ਰੱਾਧ (ਤਿਆਰ) ਕੀਤੀ. "ਇਕਿ ਰਾਧੀ ਗਏ ਉਜਾੜਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਇੱਕ ਵਾਹੀ ਬੀਜੀ (ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ) ਖੇਤੀ ਉਜਾੜਕੇ ਚਲੇ ਗਏ. ਦੇਖੋ, ਰਾਧਣੁ। ੨ ਸੰ. ਰਾਧਿ–ਰੱਾਧ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਮਯਾਬੀ। ੩ ਖੁਸ਼ਨਸੀਬੀ. ਸੌਭਾਗਸਤਾ. "ਕਿ ਬੀਰਾਨ ਰਾਧੀ." (ਦੱਤਾਵ) ੪ ਆਰਾਧੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਰਾਧੇ. ਰਾਧਾ ਲਈ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਰਾਧਾ ! ੨ ਰੱਾਧ ਕਰਦਾ (ਬੀਜਦਾ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਧਣੁ। ੩ ਰੱਾਧ ਕਰਨ (ਰਿੰਨ੍ਹਣ) ਤੋਂ. "ਸ੍ਵਾਦ ਕਰਵਾਇ ਰਾਧੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਰਾਧੇਯ. ਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਰਾਧਾ ੧.

ਰੱਾਧ. ਦੇਖੋ, ਰਾਧ ੬ ਅਤੇ ੭.

ਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਰਣ. "ਰਾਨਨ ਕੀ ਮੰਡਕਾ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਰੈਨ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ। ੩ ਫ਼ਾ ران ਜੰਘ. ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਪੱਟ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਭਾਗ. "ਬਲ ਸੋਂ ਦਾਬ ਰਾਨ ਤਰ ਦੀਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੫੩)

ਰਾਨਾ
ਰਾਨੀ
ਦੇਖੋ, ਰਾਜਨ, ਰਾਣਾ ਅਤੇ ਰਾਣੀ.

ਰਾਪੈ. ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਪਣਾ. "ਹਰਿ ਨਿਰਮਲ ਰਾਪੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਰਾਫ਼ਜੀ
ਰਾਫ਼ਿਜੀ
ਅ ਰਾਫ਼ਿਜੀ.ਵਿ–ਛੱਡ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਤਿਆਗੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੀਅ਼ਹ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁੰਨੀਮਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਥਾਪ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਨੀਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਤਜ ਦੇ ਤਜਾਗੀ ਹਨ. ਸੁੰਨੀ ਚਾਰ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਪਦਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ੀਅ਼ਹ ਹਜਰਤ ਅ਼ਲੀ ਨੂੰ ਹੀ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. "ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ। ੩ ਸ਼ੀਅ਼ਹ ਲੋਕ ਰਾਫ਼ਿਜੀ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ–ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ.

ਰਾਬ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਖ ਦੇ ਰਸ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ੀਰਾ.

ਰਾਬੜੀ. ਖੋਏ ਅਥਵਾ ਮਲਾਈ ਦੀ ਰਾਬ। ੨ ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਜਵਾਰ ਅਥਵਾ ਬਾਜਰੇ ਦਾ ਆਟਾ. ਰਾਬੜੀ ਖਾਣ ਦਾ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਹੈ. "ਪੀਓ ਪੋਸਤਾਨੈ, ਭਛੋ ਰਾਬੜੀਨੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰਾਬਾ. ਬੰਦੂਕ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਕੀਤੀ ਵਰਖਾ। ੨ ਅ ربا ਰਾਬਅ਼.ਵਿ–ਚੌਥਾ. ਚਤੁਰਥ.

ਰਾਬਾ ਬਸਰੀ. ਅ رابعہ بصری ਰਾਬਅ਼ ਬਸਰੀ. ਬਸਰੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਰਾਬਅ਼ (ਚੌਥੀ) ਸੰਤਾਨ ਸੀ. ਪੁਰਾਣੀ ਦੰਦਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਮਦੀਨੇ ਤੀਕ ਇੱਕ ਨਹਿਰ ਬਣਵਾਈ ਸੀ. ਰਾਬਅ਼ ਬਸਰੀ ਸੂਫ਼ੀ ਮਤ ਰਖਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਤਸਨੀਫ ਹੁਣ ਭੀ ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੫ ਹਿਜਰੀ (ਏ. ਡੀ.੮੦੧) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਰਾਬਿਤ੍ਹਾ. ਅ ربط ਸੰਗਜਾ–ਤਅ਼ੱਲੁਕ਼. ਸੰਬੰਧ. ਰਿਸ਼੍ਤਾ.

ਰਾਂਬੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰੰਬੀ. ਚਮਿਆਰ ਦੀ ਖੁਰਪੀ. "ਨਹੀ ਰਾਂਬੀ ਠਾਉ ਰੋਪਉ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)ਰੰਬੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਵਾਲੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ.

ਰਾਮ ਅਥਵਾ **ਰਾਮੁ.** ਸੰ. ਰਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗੀਜਨ ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਪਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮ. ਸਰਵਵ੍ਯਾਪੀ ਕਰਤਾਰ.* "ਸਾਧੋ, ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨਉ। ਯਾ ਭੀਤਰਿ ਜੋ ਰਾਮੁ ਬਸਤ ਹੈ ਸਾਚੋ ਤਾਹਿ ਪਛਾਨੋ." (ਬਸੰ ਮ: ੯) "ਰਮਤ ਰਾਮੁ ਸਭ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

੨ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ. "ਮਾਰਕੈ ਛਤ੍ਰਿਨ ਕੁੰਡ੍ਰਕੈ ਛੋਤ੍ਰ ਮੈ ਮਾਨਹੁ ਪੈਠਕੈ ਰਾਮ ਜੂ ਨ੍ਯਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

੩ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਅਯੋਧ੍ਯਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍, ਜੋ ਰਾਣੀ ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਚੈਤ ਸੁਦੀ ੯ ਨੂੰ ਜਨਮੇ. ਆਪ ਨੇ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਅਤੇ ਵਾਮਦੇਵ ਤੋਂ ਵੇਦ ਵੇਦਾਂਗ ਪੜ੍ਹੇ ਅਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖੀ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਬਾਹੁ ਮਰੀਚ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦੈਂਤ ਦੇਕੇ ਜਨਕਪੁਰੀ ਜਾਕੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਧਨੁਖ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਵਰਿਆ. ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ੧੪ ਵਰ੍ਹੇ ਬਨ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਅਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੈਂਤ ਦੇਕੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ. ਸੀਤਾ ਹਰਣ ਵਾਲੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਲੋਕਾਂ (ਵਾਨਰ ਵਨਨਰਾਂ) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਮਾਰਕੇ ਸੀਤਾ ਸਹਿਤ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਆਕੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ.

ਆਪ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਭਰੇ ਰਾਮਾਯਣ,ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਵਾਲ੍ਮੀਕਿ ਕ੍ਰਿਤ ਰਾਮਾਯਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪੁੰਜ, ਅਰ ਉਦਾਹਰਣਰੂਪ ਜੀਵਨ ਰਖਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਕਵੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ੧੦੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਸ਼ਲ ਦੇ ਰਾਜ ਤੇ ਥਾਪਕੇ ਸਰਯੂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ "ਗੋਪਤਾਰ" ਘਾਟ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇ. "ਰਾਮ ਗਇਓ ਰਾਵਨੁ ਗਇਓ ਜਾ ਕਉ ਬਹੁ ਪਰਵਾਰ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਵਾਲ੍ਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ:–ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਨੁ, ਮਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇਛ੍ਵਾਕੁ (ਜਿਸ ਨੇ ਅਯੋਧ੍ਯਾਪੁਰੀ ਵਸਾਈ), ਇਛ੍ਵਾਕੁ ਦਾ ਕੁਕ੍ਸਿ, ਉਸ ਦਾ ਵਿਕੁਕ੍ਸਿ, ਉਸ ਦਾ ਵਾਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਨਰਣ੍ਯ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥੁ, ਉਸ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕ,ਉਸ ਦਾ ਧੁੰਧੁਮਾਰ, ਉਸ ਦਾ ਯੁਵਨਾਸ਼੍ਵ,ਉਸ ਦਾ ਮਾਂਧਾਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਸੰਧਿ, ਉਸ ਦਾ ਧ੍ਰੁਵਸੰਧਿ, ਉਸ ਦਾ ਭਰਤ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਿਤ, ਉਸ ਦਾ ਸਗਰ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਮੰਜਸ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ, ਉਸ ਦਾ ਦਿਲੀਪ, ਉਸ ਦਾ ਭਗੀਰਥ, ਉਸ ਦਾ ਕਕੁਤ੍ਸ੍ਥ, ਉਸ ਦਾ ਰਘੁ (ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਘੁਵੰਸ਼ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ), ਰਘੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਧ (ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਕਲਮਾਸ਼ਪਾਦ ਨਾਮ ਭੀ ਹੋਏ), ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਧ ਦਾ ਸ਼ੰਖਣ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਦਰਸ਼ਨ, ਉਸ ਦਾ ਅਗਨਿਵਰਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੀਘ੍ਰਗ, ਉਸ ਦਾ ਮਰੁ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੁਸ਼ੂਕ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਬਰੀਸ, ਉਸ ਦਾ ਨਹੁਸ਼, ਉਸ ਦਾ ਯਯਾਤਿ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਭਾਗ, ਉਸ ਦਾ ਅਜ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਸ਼ਰਥ, ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਰਾਮ, ਭਰਤ, ਲਛਮਣ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ.

---

* ਰਾਧਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸ਼੍ਰੀਮਦਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵੈਵਰਤ ਅਤੇ ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

‡ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵਦ੍ਯਾਲਸਿੰਘ ਭੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ.

† ਰਾਧਾ ਸ੍ਵਾਮੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਫਿਰਕੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਦਿਆਲਬਾਗ ਵਾਲੇ, ਦੂਜੇ ਸ੍ਵਾਮੀਬਾਗ ਵਾਲੇ. ਬਿਆਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਾਵਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ ਭੁਲਦਾ ਹੈ.

* ਰਮਨ੍ਤੇ ਯੋਗਿਨੋ ਯਤ੍ਰ ਸਤ੍ਯਾਨਨ੍ਦੇ ਚਿਦਾਤ੍ਮਕੇ।
ਇਤਿ ਰਾਮ ਪਦੇਨਾਸੌ ਪਰਬ੍ਰਹ੍ਮਾਭਿਧੀਯਤੇ.
(ਯੋਗਵਾਸ਼ਿਸ਼੍ਠ)
ਬ੍ਰਹ੍ਮਵੈਵਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਹੈ–
"ਰਾ ਸ਼ਬ੍ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਵ ਵਚਨੋ ਮਸ਼੍ਚਾਪੀਸ਼੍ਵਰ ਵਾਚਕ:
ਵਿਸ਼੍ਵਾਨਾਮੀਸ਼੍ਵਰੋ ਯਸ੍ਤਂ ਰਾਮ: ਪ੍ਰਕੀਰ੍ਤਿਤ:

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਟਾਡ ਰਾਜਸ੍ਥਾਨ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦਕ ਪੰਡਿਤ ਬਲਦੇਵਪ੍ਰਸਾਦ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਨਿਵਾਸੀ, ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ–

੧ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਰਾਯਣ
|
੨ ਬ੍ਰਹਮਾ
|
੩ ਮਰੀਚਿ
|
੪ ਕਸ਼ਯਪ
|
੫ ਵਿਵਸ੍ਵਤ੍ (ਸੂਯ੍ਯ)
|
੬ ਵੈਵਸ੍ਵਤ ਮਨੁ
|
੭ ਇਕ੍ਸ਼ਾਕੁ
|
੮ ਕੁਕਿ
|
੯ ਵਿਕੁਕਿ (ਸ਼ਸ਼ਾਦ)
|
੧੦ ਪੁਰੰਜਯ (ਕਕੁਤ੍ਸ੍ਥ)
|
੧੧ ਅਨੇਨਾ
|
੧੨ ਪ੍ਰਿਥੁ
|
੧੩ ਵਿਸ਼੍ਵਗੰਧਿ
|
੧੪ ਆਦ੍ਰੀ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗ)
|
੧੫ ਯਵਨ (ਯੁਵਨਾਸ਼੍ਵ)
|
੧੬ ਸ਼੍ਰਾਵਸ੍ਤ
|
੧੭ ਵ੍ਰਿਹਦਸ਼੍ਵ
|
੧੮ ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ (ਧੁੰਧੁਮਾਰ)
|
੧੯ ਦ੍ਰਿਢਾਸ਼੍ਵ
|
੨੦ ਹਯੰਸ਼੍ਵ
|
੨੧ ਨਿਕੁੰਭ
|
੨੨ ਵਰ੍ਹਣਾਸ਼੍ਵ (ਬਹੁਲਾਸ਼੍ਵ)
|
੨੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਸ਼੍ਵ
|
੨੪ ਸੇਨਜਿਤ
|
੨੫ ਯੁਵਨਾਸ਼੍ਵ (੨)
|
੨੬ ਮਾਂਧਾਤਾ
|
੨੭ ਪੁਰੁਕੁਤ੍ਸ
|
੨੮ ਤ੍ਰਿਸਦਸਯੁ
|
੨੯ ਅਨਰਣ੍ਯ
|
੩੦ ਹਯੰਸ਼੍ਵ (੨)
|
੩੧ ਤ੍ਰਿਬੰਧਨ (ਅਰੁਣ)
|
੩੨ ਸਤ੍ਯਵ੍ਰਤ
|
੩੩ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ
|
੩੪ ਹਰਿਸ਼੍ਚਂਦ੍
|
੩੫ ਰੋਹਿਤ
|
੩੬ ਹਰਿਤ
|
੩੭ ਚੰਪ
|
੩੮ ਵਸੁਦੇਵ
|
੩੯ ਵਿਜਯ
|
੪੦ ਭਰੁਕ
|
੪੧ ਵ੍ਰਿਕ
|
੪੨ ਵਾਹੁਕ (ਅਸਿਤ)
|
੪੩ ਸਗਰ
|
੪੪ ਅਸਮੰਜਸ
|
੪੫ ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ
|
੪੬ ਦਿਲੀਪ
|
੪੭ ਭਗੀਰਥ
|
੪੮ ਸ਼ਰੁਤਸੇਨ
|
੪੯ ਨਾਭਾਗ (ਨਾਭ)
|
੫੦ ਸਿੰਧੁਦ੍ਵੀਪ
|
੫੧ ਅੰਬਰੀਸ
|
੫੨ ਅਯੁਤਾਯੁ
|
੫੩ ਰਿਤੁਪਣ੍ਹੰ
|
੫੪ ਸਵੰਕਾਮ
|
੫੫ ਸੁਦਾਸ
|
੫੬ ਸੌਦਾਸ
|
੫੭ ਅਸ਼ਮਕ
|
੫੮ ਮੂਲਕ (ਵਲਿਕ)
|
੫੯ ਸਤਸਵ੍ਤ (੨)
|
੬੦ ਐਡਵਿਡ
|
੬੧ ਵਿਸ਼੍ਵਸਹ
|
੬੨ ਖਟ੍ਵਾਂਗ
|
੬੩ ਦੀਘੰਬਾਹੁ
|
੬੪ ਦਿਲੀਪ (੨)
|
੬੫ ਰਘੁ
|
੬੬ ਅਜ
|
੬੭ ਦਸ਼ਰਥ
|
੬੮ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ
|
੬੯ ਕੁਸ਼ ਅਤੇ ਲਵ.

ਤਾਂਤੇ ਸੂਰਯ ਰੂਪ ਕਉ ਧਰਾ,
ਜਾਂਤੇ ਵੰਸ ਪ੍ਚੁਰ ਰਵਿ ਕਰਾ, ×××
ਤਿਨ ਕੇ ਵੰਸ ਵਿਖੇ ਰਘੁ ਭਯੋ, ×××
ਤਾਂਤੇ ਪੁਤ੍ ਹੋਤ ਭਯੋ ਅਜ ਬਰ, ×××
ਜਬ ਤਿਨ ਭੇਸ ਜੋਗ ਕੋ ਲਯੋ,
ਰਾਜਪਾਟ ਦਸਰਥ ਕੋ ਦਯੋ,
ਹੋਤ ਭਯੋ ਵਹ ਮਹਾਂ ਧਨੁਰਧਰ,
ਤੀਨ ਤ੍ਰਿਆਂਨ ਬਰਾ ਜਿੰਹ ਰੁਚਿ ਕਰ,
ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਯੋ ਤਿੰਹ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰਾ,
ਭਰਤ ਲੱਛਮਨ ਸਤ੍ਰੁਵਿਦਾਰਾ,
(ਵਿਚਿਤ੍ਰ, ਅ: ੨)

੪ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ. "ਰਾਮ ਮਘੇਸੁਰ ਦਲ ਹਨਡਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸੁ) ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਜਰਾਸੰਧ (ਮਗਧਪਤਿ) ਦਾ ਦਲ ਮਾਰਦਿੱਤਾ।

੫ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ. "ਅਮਰਤੁ ਛਤ੍ ਗੁਰੂ ਰਾਮਹਿ ਦੀਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਰਾਮ ਹਤੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੁਟਿਲ ਜਸੋਂ ਮਾਰਸੋ ਰਾਵਨ ਰਾਮ। ਰਾਮ ਜਥਾ ਮਘਪਾਲ ਪਰ ਸਿਖਤਮ ਪਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮ." (ਗੁਪ੍ਸੁ) ਦੇਖੋ, ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ।

੬ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ. "ਜਿਨ ਮਹਿ ਰਮਿਆ ਰਾਮ ਹਮਾਰਾ." (ਚੌਬੀਸਾਵ)

੭ ਰਾਮਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਵਦੂਤ. "ਜਮ ਤੇ ਉਲਟਿ ਭਏ ਹੈਂ ਰਾਮ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

੮ ਤਿੰਨ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਰਾਮ ਹਨ–ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ, ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ,ਬਲਰਾਮ।

੯ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦੀ ੫੨ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ.* "ਰਾਮ ਭਨੈ ਅਤਿ ਹੀ ਰਿਸ ਸੋਂ ਜਗਨਾਯਕ ਸੋ ਰਣ ਠਾਟ ਠਟੀਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧)

੧੦ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. "ਰਾਮੁ ਜਿਹ ਪਾਇਆ ਰਾਮ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੧੧ ਸ਼ੁਭ। ੧੨ ਫ਼ਾ ਆਗ੍ਯਾਕਾਰੀ। ੧੩ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼। ੧੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਰਾਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

* ਕਿਤਨੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ "ਰਾਮ" ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਛਾਪ (ਤਖ੍ਲੁਸ) ਹੈ.

ਰਾਮ ਅਨੁਜ. ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ। ੨ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਲਛਮਣ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਨੁਜ ੧.

ਰਾਮਈਆ. ਦੇਖੋ, ਰਮਈਆ. "ਸ੍ਯਾਵਲ ਸੁੰਦਰ ਰਾਮਈਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਰਾਮਈਆਰਸ. ਆਤਮਾਨੰਦ. "ਸ੍ਰਾਧਸੰਗਿ ਰਾਮਈਆਰਸ ਪਾਇਓ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਰਾਮਸੱਤ. ਕਰਤਾਰ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਲੈ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਰਕੇ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਜੋ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ. ਭਾਵ ਬਿਨਾ ਰਾਮ ਹੋਰ ਸਭ ਅਸਤ੍ਯ ਹੈ.

ਰਾਮਸਨੇਹੀ. ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਰਾਮਸਨੇਹੀ ਬਾਹਰਾ ਊਜਰੁ ਮੇਰੈ ਭਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਜੈਪੁਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੂਰਸੇਨ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਰਾਮਚਰਣ ਸੀ, ਜੋ ਦਾਤੜਾ ਗ੍ਰਾਮ (ਇਲਾਕਾ ਜੋਧਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੈਸ਼ਨਵ (ਵੈਰਾਗੀ) ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਗਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਭੀਮਸਿੰਘ ਦੇ ਆਸਰੇ ਲੱਗਕੇ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨਾਪਿਆ. ਰਾਮਚਰਣ ਦੀ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਵੇਖਕੇ ਬਹਤ ਚੇਲੇ ਬਣਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ "ਰਾਮਸਨੇਹੀ" ਹੋਈ. ਇਸ ਸੰਪ੍ਦਾਯ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰਾਮਚਰਣ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੭੬ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੮੫੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਨੁਪਦ ਅਤੇ ਦੋਹਰੇ ਰਚੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ, ਯਥਾ–

"ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਸਿਮਰਿਆ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੋ ਭਵ ਉਤਰਾ ਪਾਰ। ਰਾਮਚਰਣ ਜੋ ਵਿਸਰਿਆ ਸੋਈ ਜਮਕੇ ਦ੍ਵਾਰ."

ਰਾਮਸਨੇਹੀ ਸਾਧੂ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ. ਸਾਰੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ. ਜਲ ਲਈ ਕਾਠ ਦਾ ਕਮੰਡਲ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਜੈਨੀਆਂ ਵਾਂਙ ਚੋਮਾਸੇ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਨਾ ਪਾਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਖਾਣਾ ਭਾਰੀ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ.

ਰਾਮਸਨੇਹੀਆਂ ਦੇ ਰਾਮਦ੍ਵਾਰੇ (ਪੂਜ੍ਯਮੰਦਿਰ) ਸ਼ਾਹਪੁਰ, ਜੈਪੁਰ, ਮੇਰਤਾ, ਨਗੌਰ, ਉਦਯਪੁਰ, ਟਾਂਕ, ਬੂੰਦੀ, ਕੋਟਾ ਆਦਿਕ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਰਾਮਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੨ ਸਾਧੁ ਸਮਾਗਮ. ਸਤਸੰਗ.

ਰਾਮਸਰਿ. ਰਾਮਸਰ ਵਿੱਚ. "ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਾਵਣੁ ਰਾਮਸਰਿ ਕੀਜੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਰਾਮਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਰਾਮਸਿੰਘ, ਜੋ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੨ ਚੌਧਰੀ ਫੂਲ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਜਿਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼। ੩ ਗੜ੍ਹ ਚਿਰੋਲੀ (ਜਿਲਾ ਚਾਂਦਾ C. P.) ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਪੂਤ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਕੇ ਲੱਕੜ ਦੀ ਤੋਪ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ੪ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਲਹਖਾਨੇ ਦਾ ਸਿਕਲੀਗਰ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਵਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ। ੫ ਜੈਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਸਾਮ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਪੁਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਧੂਬਰੀ। ੬ ਅਜੀਤ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ ਜੋਧਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੮੦੬ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਬੈਠਾ। ੭ ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਸਹਾਈ ਜਸਵਾਲੀਆ ਸਰਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੯।

੮ ਕੂਕਾ ਪੰਥ ਦੇ ਬਾਨੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ–

ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਰਾਈਆਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜੱਸਾ-ਸਿੰਘ ਤਖਾਣ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਸਦਾਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੮੭੨ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਹੌਰਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਕੇ ਕੁਝ ਕਾਲ ਫੌਜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਫੇਰ ਸਨ ੧੮੪੧(ਸੰਮਤ ੧੮੯੮)ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਕੇ ਭੈਣੀ ਪਿੰਡ(ਜਿਲਾ ਅਟਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬਾਬਾ ਬਾਲਕਸਿੰਘਜੀ ਦੇ,(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਰੋ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ),ਚਾਟੜੇ ਹੋਕੇ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਤਾ ਅਰ ਭੈਣੀ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਫੇਦ ਵਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਚਿੱਟੀ ਉੱਨ ਦੀ ਮਾਲਾ ਰਖਦੇ ਹਨ. "ਵਾਹਗੁਰੂ" ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਇੱਕ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਛਕਾਉਂਦੇ, ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਹਵਨ ਦੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ. ਆਨੰਦ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਦੀ ਥਾਂ ਵੇਦਿ ਗੱਡਕੇ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਹੋਮ ਕਰਕੇ ਲਾਂਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ.ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ,ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਕੇ ਚੀਕਾਂ (ਕੂਕਾਂ) ਮਾਰ ਉਠਦੇ ਹਨ ਅਰ ਦਸਤਾਰ ਉਤਾਰਕੇ ਨੱਚਣ ਟੱਪਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ "ਕੂਕਾ" ਸੰਗਜ੍ਹਾ ਹੋਗਈ ਹੈ; ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਦੀ ਸੰਗਜ੍ਹਾ "ਨਾਮਧਾਰੀਆ" ਹੈ.

ਸੰਮਤ ੧੯੨੯ (ਸਨ ੧੮੭੨) ਵਿੱਚ ਕੂਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਕੁਝ ਬੁੱਚੜ ਵੱਢ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (Mr. Cowan) ਨੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪੂਰੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ੪੯ ਸਿੱਖ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਉਡਵਾ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (Mr. Forsyth) ਨੇ ਤੀਹ ਫਾਂਸੀ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤੇ ਅਹ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਰੈਗੂਨ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੮੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. *

ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਿੰਡ ਧਰੇੜ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਮਾਈ ਜੱਸਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਜਨਮੀਆਂ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਭਾਈਬੁਧਸਿੰਘ † ਜੀ ਨੇ ਸਾਂਭੀ. ਹੁਣ ਭੈਣੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਭਾਈ ਬੁਧਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਰਾਜਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਏ ਗਏ ਅਭ੍ਯਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰੋਂ ਭੋਜਨ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੬ ਕੋਟਲੀ ਫਕੀਰਚੰਦ (ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ (ਬੇਦੀ ਫਕੀਰਚੰਦ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ) ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਹਚੀਖਾਨ (ਮੀਰ ਅਹਮਦਖਾਨ) ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਗਸ਼ਤੀ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਪੜੇਪੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਸ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਨ ੧੭੧੯ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਦਾ ਸੀਸ ਕੱਟਕੇ ਤੁਰਕ ਲਹੌਰ ਲੈਗਏ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਮਸਤੀ ਦਰਵਾਜੇ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਖੁਸ਼ਾਲਸਿੰਘ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਬਾਜਸਿੰਘ.

ਰਾਮਸੇਤੁ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਪੁਲ, ਜਿਸ ਉੱਪਰਦੀਂ ਲੰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੈਨਾ ਲੈਗਏ ਸਨ.‡ ਦੇਖੋ, ਆਦਮ ਦਾ ਪੁਲ ਅਤੇ ਰਾਮੇਸ੍ਵਰ.

ਰਾਮਕਸਉਟੀ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਘਸਵੱਟੀ. ਅਕਾਲੀ ਪਰੀਖਿਆ. "ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ, ਜੋ ਮਰਿਜੀਵਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਕਬੀਰ)

ਰਾਮਕਹਾਣੀ. ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਕਥਾ। ੨ ਭਾਵ ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ। ੩ ਘਰ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਕਿੱਸਾ.

ਰਾਮਕਲੀ. ਇਹ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦੀ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪਹਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੀਕ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰਾ ਗ ਪ ਧਾ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮ ਗ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਅਠਾਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ. "ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ, ਤਾ ਬਨਿਆ ਸੀਗਾਰੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਰਾਮਕਵਚ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮਰੂਪ ਜਿਰਹ. ਨਾਮ ਦਾ ਸੰਜੋਆ। ੨ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ. "ਰਾਮਕਵਚ ਦਾਸ ਕੀ ਸੰਨਾਹ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਰਾਮਕਾਰ. ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰੇਖਾਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ. "ਚਉਗਿਰਦਿ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮਕਾਰ, ਦੁਖ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਾਰ ੫ ਅਤੇ ੬। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰੇਖ.

ਰਾਮਕੀ. ਜਲ੍ਹਨ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਰਾਮਕੁੰਵਰ. ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਨਾਮ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼-ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ. ਇਹ ਸਦਾ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਤੱਤ ਮਲੂਮ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਮਕੁੰਵਰ ਜੀ ਨੇ ਦਸਾਂ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੋਸਾਖੀ ਅਤੇ ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ.

ਰਾਮਕੌਰ } ਦੇਵੀਚੰਦ ਬਹਿਲ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ
ਰਾਮਕੋਰਿ } ਦਾ ਵਿਆਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੨੬ ਵਿੱਚ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮਕੁੰਵਰ ਅਤੇ ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ। ੩ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ-ਪਤਿ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਲਸੀਆ ਦੇ ਰਈਸ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ.

ਰਾਮਗਢ } ਸੰਮਤ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ-
ਰਾਮਗੜ੍ਹ } ਸਰ ਜੀ ਪਾਸ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਕੱਚਾ ਵਲਗਣ ਰਾਮਰਾਉਨੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਰਚਿਆ, ਫੇਰ ਇੱਕ ਕਿਲਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੌਥੇ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ. ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਧਰਮਵੀਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਸ਼ੈਦਬੇਗ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ, ਜਿਸ ਨੇ ਤਖਾਣ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਸਿੱਖਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਇਹ ਕਿਲਾ ਉਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਸੰਗਜ੍ਹਾ ਹੋਈ.* ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਦਾ ਜਥਾ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਕਹਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਵਾਂਙ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਅਦੁਤੀ ਪੰਥਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੬੧ (ਸਨ ੧੮੦੩) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਖੁਸ਼ਾਲਸਿੰਘ ਜੱਟ ਗੁੰਗਾ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ ਚਾਟੜਾ ਅਰ ਵਡਾ ਨਿਰਭੈ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਰਦਾਰ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਮਿਸਲ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹੈ. ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਬੁੰਗਾ ਅਤੇ ਕਟੜਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹਨ.

੨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਤਸੀਲ ਅਮਲੋਹ, ਥਾਣਾ ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਕਦਮ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਨੇ ਕਰਾਈ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਦੋ ਹਲ ਦੀ (੭੦ ਘੁਮਾਉਂ) ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੬੦) ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਗੁਜਾਰਾ ਹੈ.

ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ ੧.

ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ ੧.

ਰਾਮਗਿਰਿ. ਚਿਤ੍ਰਕੂਟ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਵਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ.

ਰਾਮਗੀਤਾ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਲਛਮਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਜੋ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਰਾਮਚਰਣ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਸਨੇਹੀ ੨.

ਰਾਮਚੌਕ. ਇਹ ਇੱਕ ਖੇਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੯੧ ਟਾਹਣੀਆਂ (ਗੋਟੀਆਂ ਅਥਵਾ ਠੀਕਰੀਆਂ ਆਦਿ) ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਹਰੇਕ ਟਾਹਣੀ ਦੀ ਗਤੀ ਇੱਕ ਘਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਟਾਹਣੀ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਵਾਕਰ ੮ ਪਾਸਿਆਂ ਵੱਲ ਮਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਟਾਹਣੀ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ, ਕੋਈ ਟਾਹਣੀ ਦੂਜੇ ਫਰੀਕ ਦੀ ਪਈ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਘਰ ਖਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਇਹ ਟਾਹਣੀ ਉਸ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਟੱਪਕੇ ਉਸ ਖਾਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਲੰਘਾਵੇ, ਉਹ ਜਿੱਤੀਹੋਈ ਸਮਝਕੇ ਪਿੜ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਦੋ ਖੇਡਣ ਦਾ ਢੰਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਖਿਡਾਰੀ ਆਮੋਸਾਹਮਣੇ ੪੦-੪੦ ਟਾਹਣੀਆਂ (ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗ ਦੀਆਂ)ਰੱਖਕੇ ਬੈਠਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ੯੧ਵਾਂ(ਵਿਚਕਾਰਲਾ) ਥਾਂ ਪਹਿਲੀ ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲੀ ਰੱਖਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਬਾਜੇ ਵੇਲੇ ਇੱਕੋ ਵਕਤ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਚਾਰ ਛੇ ਛੇ ਮਾਰਾਂ ਭੀ ਇੱਕੋ ਚਾਲ ਨਾਲ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਦ ਤਕ ਇੱਕ ਟਾਹਣੀ ਨੂੰ ਟੱਪਕੇ ਅੱਗੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਮਿਲਦੀ ਜਾਏ, ਤਦ ਤਕ ਚਾਲ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣਾਂ ਮੁਕ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬਾਜ਼ ਵਕਤ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਇੱਕ ਦੋ ਦੋ ਯਾਂ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਟਾਹਣਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਬਾਜੀ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਓਹ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਖੇਡ ਬੜੀ ਸਾਧਾਰਣ ਹੈ ਅਰ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਚੌਪਟ,ਸ਼ਤਰੰਜ ਆਦਿਕ ਨਾਲੋਂ ਸੁਖੈਨ ਤੇ ਸੁਲਭ ਹੈ. ਜਿੱਥੇ ਜੀ ਚਾਹੇ, ਲਕੀਰਾਂ ਪਾਕੇ ਰੋੜਾਂ ਠੀਕਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਸਕਦੀ ਹੈ. "ਜੜੋਂ ਚੌਪੜ ਸ਼ਤਰੰਜ ਗੰਜਫਾ ਰਾਮਚੌਕ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਅੱਗੇ ਦਿੱਤਾ ਰਾਮਚੌਕ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ.

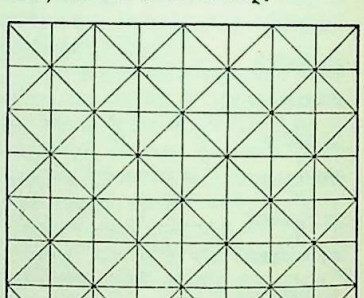

ਰਾਮਚੰਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ੩.

ਰਾਮਚੰਦ ਕੀ ਲਸਟਿਕਾ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਰਾਜ-ਦੰਡ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਜਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਰ ਦੁਸਟਾਂ ਨੂੰ ਭੈ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਭਾਵ-ਹਰਿਨਾਮਰੂਪ ਰਾਮਦੰਡ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧੀਐ ਹੋਈਐ ਆਰੋਗ। ਰਾਮਚੰਦ ਕੀ ਲਸਟਿਕਾ ਜਿਨਿ ਮਾਰਿਆ ਰੋਗੁ॥" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਰਾਮਚੰਦਿ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਨੇ. "ਰਾਮਚੰਦਿ ਮਾਰਿਉ ਅਹਿ ਰਾਵਣੁ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਰਾਮਚੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ੩.

ਰਾਮਜਨ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ. ਹਰਿਜਨ. "ਰਾਮਜਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਬੋਲਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਰਾਮਜਨੀ. ਦੇਵਦਾਸੀ,ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦੇਵਮੰਦਿਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਨ੍ਯਾ, ਜੋ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ੨ ਵੈਸ਼ਨਾ ਲਈ ਵੈਸ਼ਗ ਅਰਥ ਨਾਲ ਬਾਪਿਆ ਨਾਮ. "ਬਹੁ ਰਾਮਜਨੀ ਤਹਿੰ ਨਾਚਤ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਲੈ ਰਾਖਿਓ ਰਾਮਜਨੀਆ ਨਾਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਰਾਮਜਨਾਂ ਨੇ. ਹਰਿਜਨਾਂ ਨੇ. "ਰਾਮਜਨੀ ਕੀਨੀ ਖੰਡ ਖੰਡ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

---

* ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

† ਭਾਈ ਬੁਧਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਹਰੀਸਿੰਘ ਹੈ.

‡ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਇਸ ਪੁਲ ਦਾ ਬਣਾਏਜਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

* ਹੁਣ ਤਖਾਣ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਆਏ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਭਾਈ "ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ" ਕਹਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਮਜਨੀਆ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਜਨੀ ੨.

ਰਾਮਜਯਾ. ਰਾਮ–ਜਾਯਾ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ. ਰਾਮੋ ਜਾਯਤੇ ਯਸ੍ਯਾਂ ਸਾ. "ਅਬ ਰਾਮਜਯਾ ਪਰ ਬਾਤ ਗਈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰਾਮਜਲ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮਰੂਪ ਜਲ. "ਅਬ ਮੋਹਿ
ਰਾਮਜਲੁ ਜਲਤ ਰਾਮਜਲੁ ਪਾਇਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਰਾਮਜੰਗਾ. ਖ਼ਾ. ਬੰਦੂਕ। ੨ ਪਿਸਤੌਲ। ੩ ਕਰਾਬੀਨ.

ਰਾਮਤਾਰਕ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੫.

ਰਾਮਤੋਰੀ. ਖ਼ਾ. ਮੱਛੀ। ੨ ਘੀਆ ਤੋਰੀ. ਚਿਕਨੀ ਤੋਰੀ. Lufa.

ਰਾਮਤ੍ਰਿਯਾ. ਸੀਤਾ. ਜਾਨਕੀ.

ਰਾਮਥੰਮਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਾਧੂ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਕੁਸੂਰ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਰਾਮਦੱਤ. ਇਹ ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਇਸ ਨੇ ਮੰਗਣਾ ਤ੍ਯਾਗਦਿੱਤਾ ਅਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ.

ਰਾਮਦਾਸ. ਭੰਡਾਰੀ ਗੌਤ੍ਰ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੀਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨਾਂ ਲਈ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਥਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ. "ਰਾਮਦਾਸ ਵਿੱਲੀ ਮਹਿ ਆਇ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੪ ਰਾਮ ਦਾ ਦਾਸ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੫ ਦੇਵਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਗਤੀਆ. "ਘੂੰਘਰ ਬਾਂਧਿ ਭਏ ਰਾਮਦਾਸਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੬ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ. "ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬੈਸਨੋ ਰਾਮਦਾਸ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੭ ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜ਼ਾਹਬ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਭੀ ਰਾਮਦਾਸ ਸੀ। ੮ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਤਮਾ ਰਾਮਦਾਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ "ਸਮਰ੍ਥ" ਸੀ.

ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸ਼ਿੱਖਕੌਮ ਦੇ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੋਢੀ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਦਯਾਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੨੬ ਅੱਸੂ (ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੨) ਸੰਮਤ ੧੫੯੧ (ਸਨ ੧੫੩੪) ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਚੂਨੀ-ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਜੇਠਾ ਸੀ. ੨੨ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੬੧੦ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ. ਆਪ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਗੁਮਟਾਲਾ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਆਦਿਕ ਪਿੰਡਾਂ ਪਾਸ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ ਰੱਖਿਆ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਕੱਚਾ ਤਾਲ ਖੁਦਵਾਇਆ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਸਮੇਂ "ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ" ਅਤੇ ਤਾਲ ਦਾ "ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ" ਹੋਇਆ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲ ਪੂਰਣ ਹੋਈ ਦੇਖੀ, ਤਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ੨ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ (ਸਨ ੧੫੭੪) ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ੀ.

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਤੋਂ ਉਪਜੇ, ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ, ਮਹਾਦੇਵ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ.੨ ਅੱਸੂ (ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੩) ਸੰਮਤ ੧੬੩੮ (ਸਨ ੧੫੮੧) ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ਆਪ ਨੇ ੭ ਵਰ੍ਹੇ ਗੁਰਿਆਈ ਕੀਤੀ, ਅਰ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੬ ਵਰ੍ਹੇ ੧੧ ਮਹੀਨੇ ੭ ਦਿਨ ਭੋਗੀ. "ਇਕ ਅਰਦਾਸਿ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ, ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਰਾਮਦਾਸਸਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ. "ਕਸਮਲ
ਰਾਮਦਾਸਸਰੇਵਰ ਜਾਹਿ ਨਾਇਐ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ (ਸਾਧੁਜਨ), ਜੋ ਸਰੋਵਰਰੂਪ ਹਨ.

ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ. ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ. "ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ ਨ੍ਹਾਤੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਰਾਮਦਾਸਕੇ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ। ੩ ਰਾਮਸਨੇਹੀ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਪਿੰਡ ਖੇੜਾਪਾ (ਮਾਰਵਾੜ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਰਾਮਦਾਸ ਢੇਚ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਮਦੇਵ ਨਾਮਕ ਰਾਮਸਨੇਹੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪੰਥ ਚੱਲਿਆ. ਰਾਮਦਾਸਕੇ ਭੂਖਣ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨੇ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ. ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਰਾਮਦਾਸ ਤਨੁ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ.

ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਗਰ. ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ. "ਵਸਦੀ ਸਘਨ ਅਪਾਰ ਅਨੂਪ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਕਾਰਣ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਰਾਮਦਾਸਿ. ਰਾਮ ਦੇ ਦਾਸ ਨੇ। ੨ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ. "ਰਾਮਦਾਸਿ ਗੁਰੂ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਗੁਰ ਜੋਤਿ ਅਰਜੁਨ ਮਾਹਿ ਧਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਰਾਮਦਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਦਾਸ ੪. "ਜਿਸ ਕੈ ਮਨਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ। ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਤਿ ਰਾਮਦਾਸੁ॥" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਰਾਮਦਾਸੈ. ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ। ੨ ਰਾਮਦਾਸ ਨੂੰ। ੩ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ. "ਰਾਮਦਾਸੈ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਜੀਉ." (ਸਦੁ) ੪ ਰਾਮਦਾਸ ਦੀ. "ਰਾਮਦਾਸੈ ਹੋਈ ਸਹਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਵੇ!

ਰਾਮਦੁਹਾਈ. ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨੀ.

ਰਾਮਦੂਤ. ਹਨੂਮਾਨ। ੨ ਦੇਵਗਣ.

ਰਾਮਦੇਵ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੀਹਾਂ ਸਾਹਿਬ.

ਰਾਮਦ੍ਵਾਰਾ. ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ. ਦੇਵਾਲਯ। ੨ ਰਾਮਸਨੇਹੀ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ.

ਰਾਮਨਵਮੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਨੌਮੀ.

ਰਾਮਨਾ. ਰਾਮਨਾਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸੇਵੀਅਲੈ ਰਾਮਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਰਾਮਨਾਥ. ਜਲੰਧਰ ਨਿਵਾਸੀ ਜਗੀਨਾਥ ਨਾਗਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਆਦਿਪਰਵ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ(ਉਲਥਾ)ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਰਾਮਨਾਰਾਯਣ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਦਾਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਗਉਂਭੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ.

ਰਾਮਨਿਵਾਜੀਏ. ਭਾਈ ਬਸਤੀਰਾਮ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਰੋਹ,ਜੋ ਬੈਨੂ ਦੀ ਤਸੀਲ ਈਸਾਖ਼ੈਲ ਵਿੱਚ ਹੈ.ਇਹ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪ ਨਮਾਜ਼ ਦੀ ਰੀਤਿ ਤੇ ਕਰਕੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.ਪਰਮ ਪੁਸਤਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਹੈ.

ਰਾਮਨਿਵਾਸ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ। ੨ ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ। ੩ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਰਾਮਨੌਮੀ. ਰਾਮਨਵਮੀ. ਚੈਤ੍ਰਸੁਦੀ ੯. ਇਸ ਤਿਥਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਰਾਮਪੁਰ. ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਖਰੜ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ੨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ ਬੁਸ਼ਹਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਚਿਆਈ ੩੩੦੦ ਫੁਟ ਹੈ। ੩ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਕੋਸੀ (ਕੋਸਿਲਾ) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੮੫੧ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੦੭੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵਸੋਂ ੭੩,੨੦੦ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਰਾਮਪੁਰ ਦਾ ਰਕਬਾ ੮੯੯ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੪੫੩,੬੦੭ ਹੈ.

ਰਾਮਪੁਰਾ. ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੱਲੋ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਦੋ ਆਬਾਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.ਇਸ ਨਾਲ ੧੫ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ। ੨ ਫੂਲ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੱਛੋਂ ਵੱਲ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਾਬਾ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਬਿਸਵੇਦਾਰ ਹੈ. ਇਹ ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਰਾਮਪੁਰਾ ਕਲਾਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਰਾਮਬਾਗ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਦੀਵਾਨ ਮੋਤੀਰਾਮ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ ਦ੍ਵਾਰਾ ਲਗਵਾਇਆ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਦਖਾਨਾ ਅਤੇ ਮਨੋਹਰ ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਹੈ.ਸਨ ੧੮੧੮ ਤੋਂ ੧੮੩੭ ਤੀਕ ਇਹ ਪੰਜਾਬਕੇਸ਼ਰੀ ਦੇ ਗਰਮੀਆਂ ਕੱਟਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ.

ਰਾਮਬਾਣ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਵਾਣ (ਤੀਰ). ਭਾਵ– ਨਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਅਮੋਘ.

ਰਾਮਬਾਰਾ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲਾ, ਸੀਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮਬਾੜਾ.

ਰਾਮਬਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਬਾਰਾ ੧.

ਰਾਮਬਾੜਾ. ਉਹ ਵਲਗਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਹੋਵੇ. ਅਨਾਥਾਲਯ। ੨ ਪਟਿਆਲੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਤੀਬਾਗ ਪਾਸ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਕੁਸ਼੍ਠੀਆਂ ਲਈ ਆਸ਼੍ਰਮ.

ਰਾਮਭਕ੍ਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ. "ਜਿਹ ਨਰ
ਰਾਮਭਗਤਿ ਰਾਮਭਗਤਿ ਨਹਿ ਸਾਧੀ। ਜਨਮਤ ਕਸ ਨ ਮੁਓ ਅਪਰਾਧੀ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਰਾਮਮੋਹਨਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਸਮਾਜ.

ਰਾਮਰਈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰਾਈਆ.

ਰਾਮਰਸ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ. "ਰਾਮਰਸ ਪੀਆ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਲੂਣ. ਨਮਕ.

ਰਾਮਰਸਾਇਣ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਰਸਾਯਣ-
ਰਾਮਰਸਾਇਣੁ ਰੂਪ ਹੈ. "ਰਾਮਰਸਾਇਣੁ ਜਿਨ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਇਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਰਾਮਰਵੰਤਾ. ਵਿ–ਰਾਮ ਰਵਣ ਕਰੈਤਾ. ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰਾਮਰਵੰਤਾ ਜਾਣੀਐ ਇਕ ਮਾਈ ਭੋਗੁ ਕਰੇਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਰਾਮਨਾਮ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਉਹ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਭੋਗ (ਸੁਖ–ਦੁਖ) ਏਕਸਮਾਨ ਕਰਦੇਵੇ. ਭਾਵ ਸੁਖ ਦੁਖ ਆਦਿ ਦ੍ਵੈਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਹਨ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਭੋਗ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਖ ਅਤੇ ਦੁਖ ਦੋਵੇਂ ਹਨ.

ਰਾਮਰਾਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰੌਣੀ.

ਰਾਮਰਾਇ. ਰਾਜਾਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਅੰਤਰਿ ਰਾਮਰਾਇ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰਾਇ ਬਾਬਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਤਨਰਾਯ.

ਰਾਮਰਾਇਬਾਬਾ. ਮਾਤਾ ਕੋਟਕਲ੍ਯਾਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੦੩ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਜਦ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰੱਖਿਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿਖਾਉਣ ਪੁਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਸਾਹਿਬ ਨੇ–"ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ" ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਹਤਕ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਾਠ–"ਮਿਟੀ ਬੇਈਮਾਨ ਕੀ" ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮੁਆਮਲਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਗਿਆ.

ਜਦ ਇਹ ਖਬਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਾਸ ਪੁੱਜੀ,ਤਦ ਆਪ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਪਲਟਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਮੱਥੇ ਨਾ ਲੱਗੇ. ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੂਣ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੋਂ ਜਾਗੀਰ ਲੈਕੇ ਜਾ ਵਸੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੭੪੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਕਾਰਣ ਹੀ ਦੂਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਜਦ ਸਮਾਧਿ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਮੁਰਦਾ ਆਖਕੇ ਸਸਕਾਰ ਦਿੱਤੇ, ਇਸੇ ਲਈ ਮਾਤਾ ਪੰਜਾਬਕੌਰ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਵਾਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ.

ਰਾਮਰਾਇਆ. ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਉਪਾਸਕ.

ਰਾਮਰਾਜ. ਰਾਮਰਾਜ੍ਯ. ਅਮਨ ਦਾ ਰਾਜ੍ਯ. ਨ੍ਯਾਯਕਾਰੀ ਹੁਕੂਮਤ. "ਰਾਮਰਾਜ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰਿ ਕੀਨੇ ਗੁਰਦੇਵ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ ਅਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਰਾਮਰਾਜਾ. ਰਾਜਾਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਤੂੰ ਅਪਰ ਅਪਾਰੋ ਰਾਮਰਾਜੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਰਾਮਰਾਯ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰਾਇ.

ਰਾਮਰਿਦਾ. ਰਾਮਹ੍ਰਿਦਯ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਤਤ੍ਵ ਉਪਦੇਸ਼, ਜੋ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਰਾਮਰੇਖ ਰਾਮਰੇਖਾ ਸੁਵਰਣਮ੍ਰਿਗ ਪਿੱਛੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਸੀਤਾ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਲਛਮਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖਿੱਚੀ ਲੀਕ।* ੨ ਸੀਤਾਵਿਯੋਗ ਸਮੇਂ ਚਕਵੇ ਚਕਵੀ ਨੂੰ ਸੰਯੋਗੀ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਦੋਹਾਂ ਮੱਧ ਕੱਢੀ ਰੇਖਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਰਾਤ੍ਰੀ ਸਮੇਂ ਇਕੱਠੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ. "ਚਕਈ ਭਲੋ ਹੈ ਜਾਂਤੇ ਰਾਮਰੇਖ ਮੇਟ ਨਿਸਿ ਪ੍ਰਿਯ ਸੰਗ ਪਾਵਈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਰਾਮਰੌਣੀ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਬਣਾਈ ਇੱਕ ਰਾਉਣੀ (ਕੱਚੀ ਕੰਧਾਂ ਦੀ ਓਟ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਵੈਰੀ ਦੇ ਹੱਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ । ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਦੀ ਬੀਜੀ ਹੋਈ ਖੇਤੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ੩ ਖ਼ਾ. ਮਾਰੂ ਖੇਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਬੱਦਲਾਂ ਨਾਲ ਜਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਰਾਮਰੌਲਾ. ਜਦ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਵਿਆਹਕੇ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਜਾ ਰਹੇ ਸੇ, ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰਾਮ (ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ) ਨੇ ਰੋਲਾ ਆ ਮਚਾਇਆ. ਮੰਗਲ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾ ਦਿੱਤਾ. ਹੁਣ ਝਗੜੇ ਉਪਦ੍ਰਵ ਬਲਵੇ ਆਦਿਕਾਂ ਲਈ "ਰਾਮਰੌਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਰਾਮਲੀਲਾ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਨਾਟਕ.

ਰਾਮਵਾਣ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਤੀਰ. ਭਾਵ–ਅਮੋਘ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਰ ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਵੇ । ੨ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਰੇ ਗੰਧਕ ਆਦਿ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਰਸ, ਜੋ ਅਜੀਰਣ ਆਦਿ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਧ ਦਵਾਈ ਹੈ.

ਰਾਮਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਰਾਮ ! "ਰਾਮਾ, ਹਮ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਕਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ੧. "ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੋ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਾਨਾ,ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ. "ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਪਿਤ ਰਾਮਾ । ਮਾਤੁਲ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕ੍ਸ਼ਿਨਾ ਨਾਮਾ."(ਨਾਪ੍) ੪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ । ੫ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਜਵਾਈ.ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਾਂਢੂ. "ਇਕ ਕੋ ਪਤਿ ਰਾਮਾ ਤਿਸ ਨਾਮਾ। ਰਾਮਦਾਸ ਦੂਸਰ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਸਹਗਲ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੭ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਤੀ ਮਾਤਾ। ੮ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ ਜੀ (ਰਾਮਕੁੱਵਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ,ਜੋ ਸਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੯ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼। ੧੦ ਇੱਕ ਰੰਧਾਵਾ ਜੱਟ, ਜਿਸ ਨੇ ਲਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਖ਼ਾਨਬਹਾਦੁਰ ਪਾਸ ਮੁਖ਼ਬਰੀ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖ ਫੜਵਾਏ। ੧੧ ਸੰ. ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧੨ ਨਦੀ। ੧੩ ਹਿੰਗ। ੧੪ ਲੱਛਮੀ। ੧੫ ਰਾਧਾ। ੧੬ ਰੁਕਮਿਣੀ। ੧੭ ਚਿੱਟੀ ਛਮਕ ਨਮੋਲੀ। ੧੮ ਘੀ ਕੁਮਾਰ। ੧੯ ਗੋਰੂ। ੨੦ ਸ਼ਿੰਗਰਫ.

ਰਾਮਾਇਣ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਯਣ. "ਰਾਮਾਇਣ ਕਰ ਭਾਰਤ ਭਾਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਰਾਮਾਣਾ. ਵਿ–ਰਾਮ ਦਾ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ. "ਰਾਮੁ ਜਪੈ, ਸੋਈ ਰਾਮਾਣਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮੇਆਣਾ.

ਰਾਮਾਨੁਜ. ਰਾਮ–ਅਨੁਜ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਲਛਮਣ (ਲਕ੍ਸ਼ਮਣ). ੨ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕਾਂਚੀਪੁਰ (ਕਾਂਜੀਵਰੰ) ਪਾਸ ਭੂਤਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੦੭੭ ਵਿੱਚ ਕੇਸ਼ਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਕਾਂਤਿਮਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.* ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਯਾਦਵਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਫੇਰ ਸ਼੍ਰੀਵੈਸ਼ਨਵ ਯਾਮੁਨ ਮੁਨਿ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਇਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਅਦ੍ਵਤੀ ਪੰਡਿਤ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਵਜਾਸ ਦੇ ਸੂਤ੍ਰ ਅਤੇ ਗੀਤਾ ਦੇ ਸ਼ਾਂਕਰਭਾਸ਼ਯ ਤੋਂ ਜੁਦੇ ਭਾਸ਼ਯ ਰਚੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਦ੍ਵੈਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਵੇਦਾਂਤਸਾਰ, ਵੇਦਾਂਤਦੀਪ, ਵੇਦਾਰਥਸੰਗ੍ਰਹ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ.

ਰਾਮਾਨੁਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਮੈਲੂਕੋਟ (ਜਿਲ੍ਹਾ ਹਾਸਨ ਰਿਆਸਤ ਮੈਸੋਰ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਸੋਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਵਿਸ਼ਨੁਵਰਧਨ ਨੂੰ ਵੈਸ਼ਨਵ ਬਣਾਇਆ.

ਰਾਮਾਨੁਜ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸ਼੍ਰੀਰੰਗ (ਜਿਲ੍ਹਾ ਤ੍ਰਿਚਨਾਪਲੀ) ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੧੯੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਰਾਮਾਨੁਜ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀਵੈਸ਼ਨਵ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਸ਼ੰਖ, ਚਕ੍ਰ, ਗਦਾ, ਪਦਮ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਮਸਤਕ ਪੁਰ ਐਸਾ U ਤਿਲਕ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਚਲੀ ਰੇਖਾ ਲਾਲ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀਆਂ ਸਫੇਦ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀਵੈਸ਼ਨਵ ਤਿੰਨ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨਦੇ ਹਨ–ਈਸ਼੍ਵਰ (ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਗਵਾਨ), ਚਿਤ (ਜੀਵ), ਅਚਿਤ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥ).

ਰਾਮਾਨੁਜਾ. ਰਾਮ (ਬਲਭਦ੍ਰ) ਦੀ ਅਨੁਜਾ (ਛੋਟੀ ਭੈਣ) ਸੁਭਦ੍ਰਾ. "ਕਿ ਰਾਮਾਨੁਜਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਰਾਮਾਨੁਜੀ. ਰਾਮਾਨੁਜ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੀਵੈਸ਼ਨਵ.

ਰਾਮਾਨੰਦ. ਰਾਮ–ਆਨੰਦ. ਆਤਮ ਆਨੰਦ। ੨ ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਦਾ ਆਚਾਰਯ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਖੇਪਕਥਾ ਇਹ ਹੈ–

ਕਾਨ੍ਯਕੁਬ੍ਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੁਰਿਕਰਮਾ ਦੇ ਘਰ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੪੨੩ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯਾਗ ਹੋਇਆ. ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮਦੱਤ ਰੱਖਿਆ.ਰਾਮਾਨੁਜ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰਾਘਵਾਨੰਦ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਕੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪੰਜਗੰਗਾ ਘਾਟ ਤੇ ਰਹਿਕੇ ਇਸ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਕਬੀਰ ਆਦਿਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਹੋਏ ਹਨ.

ਗੁਰੁਪਰੰਪਰਾ ਇਉਂ ਹੈ–

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਾਨੁਜ
।
ਦੇਵਾਨੰਦ
।
ਹਰਿਆਨੰਦ
।
ਰਾਘਵਾਨੰਦ
।
ਰਾਮਾਨੰਦ

ਰਾਮਾਨੰਦ ਤੋਂ ਹੀ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਫਿਰਕਾ "ਰਾਮਾਵਤ" ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਮਾਨੁਜ ਦੀ ਦੱਸੀ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ ਨਾਰਾਯਣ ਉਪਾਸਨਾ ਦੀ ਥਾਂ, ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਅਤੇ ਜਾਤਿ ਅਰ ਖਾਣ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਸ਼੍ਰੀਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਜੇਹੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ. ਰਾਮਾਨੰਦ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਰਤਿਪੂਜਕ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਤਲੀ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਭ੍ਰਮ ਤਿਆਗਕੇ ਪੂਰਣਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ–

"ਕਤ ਜਾਈਐ ਰੇ ਘਰ ਲਾਗੋ ਰੰਗੁ ?
ਮੇਰਾ ਚਿਤੁ ਨ ਚਲੈ ਮਨੁ ਭਇਓ ਪੰਗੁ।
ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਨ ਭਈ ਉਮੰਗ।
ਘਸਿ ਚੰਦਨ ਚੋਆ ਬਹੁ ਸੁਗੰਧ।
ਪੂਜਨ ਚਾਲੀ ਬ੍ਰਹਮਨਾਇ ।
ਸੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਤਾਇਓ ਗੁਰ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ।
ਜਹਾ ਜਾਈਐ ਤਹ ਜਲ ਪਖਾਨ।
ਤੂ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਹੈ ਸਭ ਸਮਾਨ।
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਭ ਦੇਖੇ ਜੋਇ ।
ਊਹਾਂ ਤਉ ਜਾਈਐ, ਜਉ ਈਹਾਂ ਨ ਹੋਇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤੋਰ ।
ਜਿਨਿ ਸਕਲ ਬਿਕਲ ਭ੍ਰਮ ਕਾਟੇ ਮੋਰ।
ਰਾਮਾਨੰਦ ਸੁਆਮੀ ਰਮਤ ਬ੍ਰਹਮ।
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਾਟੈ ਕੋਟਿ ਕਰਮ ॥"

ਰਾਮਾਨੰਦ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੫੨੪ ਵਿੱਚ ਕਾਸ਼ੀ ਹੋਇਆ.

ਕਈਆਂ ਨੇ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੩੫੯ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੪੬੭ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ. * ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਚੇਲੇ ੧੨ ਹੋਏ ਹਨ–ਅਨੰਤਾਨੰਦ, ਸੁਰਸੁਰਾਨੰਦ, ਸੁਖਾਨੰਦ, ਨਰਹਰ੍ਯਾਨੰਦ, ਯੋਗਾਨੰਦ, ਪੀਪਾ ਜੀ, ਕਬੀਰ ਜੀ, ਭਾਵਾਨੰਦ, ਸੈਨ (ਸੈਣ), ਧਨੇਸ਼੍ਵਰ, ਗਾਲਵਾਨੰਦ ਅਤੇ ਰਮਾਦਾਸ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਰਖਦਾ ਸੀ. ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਕੁੱਲ ਜਮਾ ਖਰਚ ਇਸੇ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਜਦ ਜਸਵੰਤਰਾਉ ਹੁਲਕਰ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਾਕਾਯਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਉਲਝੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਮਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ. ਸਨ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਭਵਾਨੀਦਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਤੇ ਲਾਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਬਣਾਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਜਾਨਾ ਲਹੌਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ.

ਰਾਮਾਨੰਦੀ. ਵਿ–ਆਤਮਾਨੰਦੀ. ਆਤਮਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੇ ਮਤ ਪੁਰ ਚਲਣ ਵਾਲਾ "ਰਾਮਾਵਤ" ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ.

ਰਾਮਾਨੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਨੰਦ.

ਰਾਮਾਭਗਤਿ. ਰਾਮਭਕ੍ਤਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ. "ਰਾਮਾਭਗਤਿ ਰਾਮਾਨੰਦੁ ਜਾਨੈ." (ਧਨਾ ਸੈਣ) ੨ ਲੱਛਮੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ.

ਰਾਮਾਯਣ. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਰਾਮਾਯਣ, ਆਦਿ ਕਵਿ ਵਾਲ੍ਮੀਕਿ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ੨੪੦੦੦ ਸ਼ਲੋਕ ਅਤੇ ੬੪੭ ਸਰਗ (ਅਧ੍ਯਾਯ) ਹਨ.† ਇਹ ਸੱਤ ਕਾਂਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ–

(੧) ਬਾਲ ਕਾਂਡ. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਤੇ ਬਾਲਲੀਲਾ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵਰਣਨ.

(੨) ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਕਾਂਡ. ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਅਤੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਵਨਵਾਸ ਤਕ ਦੀ ਕਥਾ.

(੩) ਆਰਣ੍ਯ ਕਾਂਡ. ਰਾਮ ਦੇ ਵਨਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਸੀਤਾਹਰਣ ਆਦਿ ਕਥਾ.

(੪) ਕਿਸ੍ਕਿੰਧਾ ਕਾਂਡ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਿਸ੍ਕਿੰਧਾ ਪਾਸ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਦੇ ਖੋਜ ਦਾ ਯਤਨ.

---

* "ਰੇਖ ਕਰੀ ਚਹੁੰ ਓਰ, ਕਹਯੋ, ਸੁਨ !
ਯਾ ਤਜਿ ਪਾਉਂ ਨ ਦੇਹ ਅਗਾਊਂ ।
ਜੌ ਬਿਧਿ ਲੈ ਇਹ ਬੀਚ ਪਰੈ,
ਜਰਿ ਛਾਰ ਉਡੈ ਤਨੁ ਭੀ ਤੁਰਤਾਊਂ."
(ਹਨੂ)

* ਰਾਮਾਨੁਜ ਦਾ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਨਾਮ ਲਛਮਣ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

* ਰਾਮਾਨੰਦ ਦਿਗਵਿਜਯ ਦੇ ਲੇਖਕ ਭਗਵਤਦਾਸ ਜੀ, ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੩੦੦ ਦਾ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੪੪੯ ਦਾ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ੧੩੫੭ ਅਤੇ ੧੫੦੬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

† ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ੬੪੩,੬੬੪ ਅਤੇ ੬੭੬ ਸਰਗ ਭੀ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(੫) ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਡ.ਹਨੁਮਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸੀਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਲੰਘਕੇ ਲੰਕਾ ਵੱਲ ਜਾਣਾ.

(੬) ਯੁੱਧ ਕਾਂਡ,ਅਥਵਾ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ.ਰਾਵਣ ਨਾਲ ਲੜਾਈ, ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਲੈਕੇ ਅਜੋਧ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਰਾਮ ਦਾ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਣਾ.

(੭) ਉੱਤਰ ਕਾਂਡ. ਰਾਮ ਦਾ ਅਜੋਧ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ, ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਵਨਵਾਸ, ਲਵ ਕੁਸ਼ ਦਾ ਜਨਮ, ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗ੍ਯ ਦਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਦਾ ਫਿਰ ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਵਿੱਚ ਲੋਪ ਹੋਣਾ ਤਥਾ ਰਾਮ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਦੇਵ-ਲੋਕ ਗਮਨ.

ਪਸ਼੍ਚਿਮੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਮਾਯਣ ਸਨ ਈਸ੍ਵੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੪੦੦–੨੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਵਾਲ੍ਮੀਕਿ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵ੍ਯਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਧ੍ਯਾਤ੍ਮ ਰਾਮਾਯਣ ਲਿਖਿਆ, ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਂਡ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਹਿੰਦੀ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਹਨੁਮਾਨਨਾਟਕ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਰਾਮਾਯਣ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੩੦ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੈ. ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਚੌਪਾਈ ਰਾਮਾਯਣ ਅਤੇ ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਕ੍ਰਿਤ ਹਨੁ ਨਾਟਕ, ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹਨ.

ਰਾਮਾਯੁਧ. ਰਾਮ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਧਨੁਖ.

ਰਾਮਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਨੰਦ ੨.

ਰਾਮਿਸ਼. ਫ਼ਾ ਰਾਮਿਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਗ, ਸੰਗੀਤ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੩ ਤਸੱਲੀ. ਦਿਲਾਸਾ.

ਰਾਮਿਸ਼ਗਰ. ਫ਼ਾ ਰਾਮਿਸ਼ਗਰ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਗੀ. ਗਵੈਯਾ. ਗਾਯਕ.

ਰਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ੧. "ਸਭ ਸੁਖਦਾਤਾ ਰਾਮੁ ਹੈ, ਦੂਸਰ ਨਾਹਿਨ ਕੋਇ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਰਾਮੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਕੋਹਲੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੩ ਝੰਬੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸ਼ਾਹਦਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ.

ਰਾਮੇਆਣਾ. ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ, ਤਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੈਤੋ ਤੋਂ ੭ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਦ ਇਸ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਪਹੁਚੇ, ਤਦ ਇੱਕ ਜਿਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਡੇਲੇ ਤੋੜਦੇ ਦੇਖਿਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਡੇਲੇ ਸਿੱਟਦੇਣ ਲਈ ਆਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ, ਜੱਟ ਨੇ ਤਿੰਨ ਚਿੱਪੇ ਸਿੱਟ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਵਰਤਣ ਲਈ ਰੱਖ ਲਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦੁਰਭਿੱਖ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਪਰ ਤੈਂ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਰੱਖ ਲੀਤਾ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ੩੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ, ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਰਾਮ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੨ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ। ੩ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ. "ਪਰਸ ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰ ਕੁਠਾਰੁ ਰਘੁ ਤੇਜੁ ਹਰਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੪ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਪਾਮਬਨ ਦ੍ਵੀਪ ਵਿੱਚ ਰਾਮਨਾਦ ਜਿਮੀਦਾਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ, ਜਿਸ ਪੁਰ ੧੦੦ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਾਸ ਦੀ ਵਸਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੫ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਪਾਰੇ ਦੇ ਸੇਵਨ ਨਾਲ ਅਜਰ ਅਮਰ ਹੋਣਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਲੋਕ ਪਾਰੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੀਰਯ ਸਮਝਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਰ ਪਾਰੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ, ਧਾਤੁ ਪੱਥਰ ਦੇ ਸਭ ਲਿੰਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਮ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਰਾਮੈਰਮਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਾਮ ਰਵਣ ਕਰਕੇ. ਰਾਮ ਜਪਕੇ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਰਾਮੈ ਰਮਿ ਛੂਟਹੁ." (ਮਾਰੂ)

ਰਾਮੋ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਕੌਰ। ੨ ਮਾਤਾ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਭੈਣ, ਜੋ ਭਰੋਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਂਈਂਦਾਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਟਲ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਸੀ. "ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦੈਪਤੀ ਹੁਲਾਸ। ਸੇਵਤ ਰਾਮੋ ਸਾਂਈਂਦਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰਾਮੋਰਾਮੁ. ਕੇਵਲ ਰਾਮ. ਰਾਮ ਹੀ ਰਾਮ. "ਰਾਮੋ ਰਾਮੁ ਰਵਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਰਾਮ੍ਹਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰਿ.

ਰਾਯ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇ.

ਰਾਯਸਾ, ਰਾਯਸੋ ਕਥਾ. ਕਿੱਸਾ. ਦੇਖੋ,ਚੰਦ ੬ ਅਤੇ ਰਾਇਸਾ.

ਰਾਯਕੋਟ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ ਦੀ ਜਗਰਾਉਂ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਲੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ੨੭ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਪੁਰ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਰਾਯ ਅਹਮਦ ਨੇ ਸਨ ੧੬੪੮ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ. ਅਹਮਦ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਰਾਜਪੂਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ੇਖ ਚੱਕੂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਅਹਮਦ ਦੇ ਭਾਈ ਰਾਯ ਕਮਾਲੁੱਦੀਨ ਨੇ ਜਗਰਾਉਂ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲ੍ਯਾਰਾਯ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਠਹਿਰਾਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਰਖਦੀ ਸੀ. ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦਾ ਹਾਲ ਕਲ੍ਯਾਰਾਯ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਦੂਤ ਭੇਜਕੇ ਮਾਲੂਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ.

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਲ੍ਯਾਰਾਯ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਲਵਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ਕੇ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰੋਗੇ ਬੁਆਡਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ. ਕਲ੍ਹੇ ਦਾ ਪੋਤਾ ਤਲਵਾਰ ਪਹਿਨਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਿਆ ਅਰ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਉਸੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਕੇ ਮਰਗਿਆ. ਹੁਣ ਇਹ ਤਲਵਾਰ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਯਾਰਾਯ ਅਤੇ ਨਾਭਾ.

ਰਾਯਜ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇਜ.

ਰਾਯਜੋਧ. ਦੇਖੋ, ਜੋਧਰਾਯ.

ਰਾਯਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇਤਾ.

ਰਾਯਬੇਲ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇਬੇਲ.

ਰਾਯਾ. ਭਾਈ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਡਿਤ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ੪.

ਰਾਰ. ਰਾਜਾ. ਰਾਵ. "ਕਹੁੰ ਓਕ ਰਾਰੇ." (ਓਡੀ ੨) ੨ ਸੰ. ਰਾਟਿ. ਜੰਗ. ਕਲਹ. ਫਿਸਾਦ. ਝਗੜਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਰਿ.

ਰਾਰਾ. ਰ ਅੱਖਰ."ਰਾਰਾ,ਰੰਗਹੁ ਇਆ ਮਨ ਅਪਨਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਰਕਾਰ.

ਰਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਗੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਰਾਰਿ ਕਰਤ ਝੂਠੀ ਲਗਿ ਗਾਥਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਰਾਰ ੨.

ਰਾਰੀ. ਵਿ–ਰਾਰ (ਝਗੜਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਿਸਾਦੀ। ੨ ਯੋਧਾ. ਦਿਲੇਰ. "ਜਟੰ ਧੂਰਿ ਝਾਰੀ। ਪਰੀ ਰਾਮ ਰਾਰੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਯੋਧਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਟਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਗਰਦ ਝਾੜੀ.

ਰਾਰੈ. ਅ ੴ ਰਅਰਾਅ. ਵਿ–ਮਨੋਹਰ. ਅਦਭੁਤ. ਅਣੋਖਾ. "ਰਾਰੈ ਰੂਪਿ ਨਿਰਾਲਮੁ ਬੈਠਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਰਾਰੇ ਅੱਖਰ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਬੋਧਨ.

ਰਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਜ. ਰਵਾਲ. ਧੂਲਿ. "ਮੋਕਉ ਦੀਜੈ ਦਾਨੁ ਪ੍ਰਭ, ਸੰਤਨਪਗ ਰਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਸਗਲ ਚਰਨ ਕੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਾਲ ਬਿਰਛ ਦਾ ਗੂੰਦ. Resin.

ਰਾਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਾਲ ਵਿੱਚ ਪਾਗਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਲ ਦਾ ਗੂੰਦ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਕੜਛਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਉੱਪਰ ਪਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਡੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. "ਖੋਟੇ ਪੂਠੇ ਰਾਲੀਅਹਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਪੁੱਠਾ ਕਰਕੇ ਲਟਕਾਇਆ ਅਤੇ ਰਾਲ ਵਿੱਚ ਪਾਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਰਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਜ. ਰਵਾਲ. ਧੂਲਿ. "ਹਮ ਸਾਧਜਨਾ ਪਗ ਰਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਰਜ ਤੁੱਲ. ਤੁੱਛ. "ਮੋਹਨ, ਤੂੰ ਮਾਨਹਿ ਏਕ ਜੀ, ਅਵਰ ਸਭ ਰਾਲੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਰਾਲ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਰਾਲੀਐ. ਦੇਖੋ, ਰਾਲਣਾ.

ਰਾਵ. ਦੇਖੋ, ਰਾਉ ਅਤੇ ਰਾਇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਬਦ. ਆਵਾਜ਼. ਸ਼ੋਰ.

ਰਾਵਉ. ਰਵ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰੋ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰੋ। ੨ ਰਮਣ ਕਰੋ. ਭੋਗੋ. "ਰਾਵਉ ਸਹੁ ਆਪਨੜਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਰਾਵਟੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਂਉਟੀ.

ਰਾਵਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਵਣ (ਉੱਚਾਰਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਰਮਣ. ਭੋਗਣਾ. ਆਨੰਦ ਲੈਣਾ. "ਹਉ ਕਿਉ ਸਹੁ ਰਾਵਣਿ ਜਾਉ ਜੀਉ ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) ੩ ਸੰ. ਵਿ–ਰੁਆ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਆਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੈਕਸੀ (ਕੇਸ਼ਿਨੀ ਅਥਵਾ ਨਿਕਸ਼ਾ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ. ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਮਾਲੀ ਰਾਖਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਵਿਸ਼੍ਰਵਾ ਨੂੰ ਵਰਣ ਲਈ ਸੰਝ ਸਮੇਂ ਪਹੁਚੀ. ਵਿਸ਼੍ਰਵਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸੰਝ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਯੰਕਰ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਵਣ ਅਤੇ ਕੁੰਭਕਰਣ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕ੍ਰੂਰ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੀ ਸ਼ੂਰਪਣਖਾ ਜਨਮੀ. ਕੈਕਸੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰੁਥਨਾ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਵਾ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਭੀਸ਼ਣ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ. ਰਾਵਣ ਦੇ ਦਸ ਸਿਰ ਅਤੇ ਵੀਹ ਬਾਹਾਂ ਸਨ. ਇਸ ਨੇ ਤਪ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਵਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਮਤੇਰ ਭਾਈ ਕੁਬੇਰ ਨੂੰ ਲੰਕਾ ਤੋਂ ਕੱਢਕੇ ਆਪ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ, ਅਰ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਪਕ ਵਿਮਾਨ ਖੋਹ ਲਿਆ. ਰਾਵਣ ਨੇ ਬਹੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ, ਪਰ ਮਯ ਦਾਨਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੰਦੋਦਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ (ਮੇਘਨਾਦ) ਜਨਮਿਆ.

ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਰਾਵਣ ਦੀ ਫੌਜ ਦਸ ਖਰਬ, ਛਿਆਲੀ ਹਜਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੌ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਰਾਵਣ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਜਾਤਿ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ. ਕ੍ਰੂਰ ਸੁਭਾਉ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਖਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਸੀਤਾ ਹਰਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਵਿਭੀਖਣ ਨੂੰ ਲੰਕਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਥਾਪਿਆ. "ਰਘੁਪਤਿ ਰਾਵਣ ਸੇਂ ਕਹਯੋ ਸੁਭਟ ਸਚੇਤ ਸੱਭਾਰ." (ਹਨੂ)

ਰਾਵਣਹਾਰੁ. ਰਮਣ (ਭੋਗਣ) ਵਾਲਾ. "ਆਪੇ ਰਾਵਣਹਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਰਾਵਣਬਾਦ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਜਗਣ, ।ऽ।,।ऽ।.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗਹੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਕਿਯੋ ਜਗ ਜ਼ੇਰ।
ਦਈ ਮਤਿ ਫੇਰ। ਨ ਲਾਗਿਯ ਦੇਰ ॥ (ਕਲਕੀ)

ਰਾਵਣਵੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਬਾਬ.

ਰਾਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਨਾ। ੨ ਰਮਣ ਕਰਨਾ. ਭੋਗਣਾ.

ਰਾਵਣਾਰਿ. ਰਾਵਣ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ. "ਬਭੂ ਸਤ੍ਰੁ ਜੀਤੇ ਜਿਣੈ ਰਾਵਣਾਰੀ." (ਗਜਾਨ)

ਰਾਵਣਿ. ਰਾਵਣ ਨੇ। ੨ ਰਮਣ (ਭੋਗਣ) ਲਈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵਣ ੨। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ.

ਰਾਵਤ. ਰਮਣ ਕਰਤ. ਭੋਗਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜਪੂਤ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਸਰਦਾਰ. "ਰੈਕ ਭਯੋ ਰਾਵਤ ਕਹੁੰ ਭੂਪਾ." (ਚੌਪਈ) ੪ ਡਿੰਗ. ਯੋਧਾ.

ਰਾਵਤੀ. ਰਮਣ ਕਰਦੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਰਬਾਰੀ ਖ਼ੇਮਾ. ਵਡਾ ਤੰਬੂ। ੩ ਔਰਾਵਤੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਰਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵਣ ੪. "ਰਾਵਨ ਹੂ ਤੇ ਅਧਿਕ ਛਤ੍ਰਪਤਿ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਰਾਵਨਨੀ. ਰਾਵਨ ਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਵਿਨਨੀ.

ਰਾਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵਣਾ.

ਰਾਵਨੀ. ਵਿ–ਰਾਵਣ ਦੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਵ (ਸ਼ੋਰ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਰਾਵ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਅਨੀ (ਸੈਨਾ). (ਸਨਾਮਾ)

ਰਾਵਰ
ਰਾਵਰਾ
ਰਾਵਰੀ
ਰਾਵਰੋ
ਸਰਵ. ਭਵਦੀਯ. ਆਪ ਦਾ, ਦੀ. ਤੁਹਾਡੀ, ਭਾ. "ਅਬ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਮੇ ਮੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਅੰ. your.

ਰਾਵਲ. ਵਿ–ਰਾਵ (ਸ਼ੋਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੋਗੀ, ਜੋ ਅਲਖ ਅਲਖ ਦੀ ਧੁਨਿ ਕਰਕੇ ਭਿਖ੍ਯਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ. "ਬਾਰਹ ਮਹਿ ਰਾਵਲ ਖਪਿ ਜਾਵਹਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹ ੨। ੩ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਫਿਰਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦੋਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ "ਰਾਵਿੰਦਹ" (ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ) ਆਖਦੇ ਹਨ.
ਇਹ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਹੀਰ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਰਾਂਝਾ ਬਾਲਾਨਾਥ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਰਾਵਲ ਫਿਰਕਾ ਚੱਲਿਆ। ੪ ਚੌਕੀਦਾਰ.ਚੌਰਮਾਰ, ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਪਕੜਿ ਚਲਾਇਆ ਰਾਵਲੈ." (ਭਾਗੁ) ਮੁਜਰਮ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ਨੇ ਚਾਲਾਨ ਕੀਤਾ। ੫ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ "ਰਾਜਕੁਲ" ਹੈ। ੬ ਬਦਰੀਨਾਥ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੭ ਭੀਲਾਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕਸੰਸਕਾਰ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਰਾਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਵਾਲ. ਰਜ. ਧੂਲਿ. "ਉਡਿ ਉਡਿ ਰਾਵਾ ਝਾਟੈ ਪਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਰਾਵਾਸੀ. ਰਮਣ ਕਰਸੀ. "ਗੁਰਸਬਦਿ ਵਿਗਾਸੀ, ਸਹੁ ਰਾਵਾਸੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਰਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਸੀ.

ਰਾਵਾਪੈ. ਰਵਣ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਰਮਣ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਰਾਵਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਵਾਲ. ਰਜ. ਰੇਣੁ. ਧੂੜਿ. ਧੂਲਿ. "ਤੇਰਿਆ ਸੰਤਹ ਕੀ ਰਾਵਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਰਾਵਿ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵੀ.

ਰਾਵਿਅੜੀ. ਰਮਣ ਕੀਤੀ. ਭੋਗੀ. "ਪਿਰਿ ਰਾਵਿਅੜੀ ਸਬਦਿ ਰਲੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਰਾਵਿਨਨੀ
ਰਾਵਿਨੀਨ
ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਵੀ ਨਦੀ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਾਵੀ. ਰਮਣ ਕੀਤੀ. ਭੋਗੀ. "ਰਾਵੀ ਸਿਰਜਨਹਾਰਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਐਰਾਵਤੀ ਨਦੀ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰੁਸ਼ਨੀ (ਧਲ੍ਯਾਂ) ਆਇਆ ਹੈ. ਰਾਵੀ ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਚੰਬਾ ਮਾਧੋਪੁਰ ਦੇਹਰਾਬਾਬਾਨਾਨਕ ਲਹੌਰ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਮੁਲਤਾਨ ਅਦਿ ਵਿੱਚ ੪੫੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ, ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਰਾਵੀਜੈ. ਰਾਵ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰੀਜੈ. "ਲਾਹਾ ਹਰਿਰਸੁ ਲੀਜੈ, ਹਰਿ ਰਾਵੀਜੈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਰਮਣ ਕਰੀਜੈ.

ਰਾਵੇਸੀ. ਰਮਣ ਕਰੇਸੀ. ਭੋਗਸੀ. "ਜੈ ਭਾਵੈ ਪਿਆਰਾ ਤੈ ਰਾਵੇਸੀ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਰਾਵੰਤ. ਰਮਣ ਕਰੰਤ। ੨ ਰਾਵ (ਸ਼ੋਰ) ਕਰੰਤ। ੩ ਸਰਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਵਤ ੩ ਅਤੇ ੪. "ਹ੍ਰਿਦੈ ਏਕ ਰਾਵੰਤ ਕੇ ਤੱਕ ਮਾਰਜੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਰਾੜ. ਦੇਖੋ, ਰਾੜੋ, ਰਾਰ ਅਤੇ ਰਾੜਿ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਵਿਲਾਪ. ਚਿੱਲਾਹਟ.

ਰਾੜਾ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਪਾਇਲ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ. ੮੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਨੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਨੀ ਸਾਹਿਬਾ ਨਿੱਤ ਸਵਾ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਭੀ ਅਰਪਦੇ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਰਾੜਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਗੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜ਼ਾੜੈ, ਰਾੜਿ ਕਰਹਿ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ?" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਰਿ. ਸੰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਪਹੁਚਣਾ, ਫੈਲਾਉਣਾ.

ਰਿਆ. ਅ ﻳﺎ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਖਾਵਾ. ਨੁਮਾਯਸ਼। ੨ ਪਾਖੰਡ.

ਰਿਆਇਤ. ਅ ﺭﻋﺎﻳﺖ ਰਿਆ਼ਯਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਨਮਾਨ. ਆਦਰ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ. "ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਤਹਾਂ ਤਹਾਂ ਰੱਛਿਆ ਰਿਆਇਤ." (ਅਰਦਾਸ) ੩ ਰਛਾ. ਰਖਜਾ. ਰੱਛਾ.

ਰਿਆਸਤ. ਅ ﺭﻳﺎﺳﺖ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਾਜਜ। ੨ ਹੁਕੂਮਤ.

ਰਿਆਜ. ਅ ﺭﻳﺎﺽ ਰਿਆ਼ਜ. ਰੋਜ਼ਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਬਗੀਚੇ. ਦੇਖੋ, ਰੋਜ਼ਾ.

ਰਿਆਜਤ. ਦੇਖੋ, ਰਯਾਜਤ.

ਰਿਆਜੀ. ਦੇਖੋ, ਰਯਾਜੀ.

ਰਿਆਯਾ. ਪ੍ਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਇਆ ੩.

ਰਿਸ. ਸੰ. ਰਿਸ੍. ਧਾ–ਮਾਰ ਸਿੱਟਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਵੱਖ ਕਰਨਾ, ਜਾਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਸ. ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ. "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਿਸ ਕਰ ਧਨੁ ਧਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਰੁਸ ਧਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਿਸਣਾ.

ਰਿਸਕਣਾ. ਖਿਸਕਣਾ. ਥਾਂ ਤੋਂ ਟਲਨਾ। ੨ ਟਪਕਣਾ. ਰਿਸਣਾ. ਚੁਇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਿਸਣਾ.

ਰਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਰਿਸ੍ਟ ੧. "ਕਵਨ ਰਿਸਟ ਕੋ ਪੁਸਟ ਹੈ ?" (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰ. ਹ੍ਰਿਸ੍ਟ–ਹ੍ਰਿਸ੍ਯ.ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸੰਨ. ਜਿਸ ਦੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋਗਏ ਹਨ। ੩ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ.

ਰਿਸਟ ਪੁਸਟ. ਹ੍ਰਿਸ੍ਟ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਅਤੇ ਪੁਸ੍ਟ (ਮੋਟਾ). ਭਾਵ–ਅਰੋਗ ਅਤੇ ਮੋਟਾਤਾਜਾ.

ਰਿਸਣਾ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾ੍. ਧਾ–ਵਹਿਣਾ. ਚੁਇਣਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ–ਜਲ ਆਦਿ ਦਾ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੰਮਕੇ ਟਪਕਣਾ। ੩ ਚਸ਼ਮੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲ ਦਾ ਵਹਿਣਾ.

ਰਿਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ﺭﺷﺘﻦ ਕ੍ਰਿ–ਕੱਤਣਾ.

ਰਿਸ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ ﺭﺷﺘﻪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਕ. ਸੰਬੰਧ. ਜੋੜ। ੨ ਤਾਗਾ. ਡੋਰਾ. ਤੰਦ.

ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਵਿ–ਰਿਸ਼ਤਾ (ਸੰਬੰਧ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਕ. ਸੰਬੰਧੀ. ਨਾਤੀ.

ਰਿਸਮ. ਖ਼ੂਦਮਾਤ੍ਰ. ਜ਼ਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਸਮਿ.

ਰਿਸਰਾ. ਵਿ–ਕ੍ਰੋਧੀ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਯੰਕ ਸ਼ਿਰਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ੀਕ ਸ਼ਿਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਸ ਸਿਰ ਵਾਲਾ, ਰਾਵਣ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਰਾ ਦਾ ਹੀ ਰਿਸਰਾ ਪਾਠ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਹੋਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਰਿਸਰਾ ਬਿਸਿਰਾ.

ਰਿਸਰਾ ਬਿਸਿਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਿਸਿਰਾ (ਰਾਵਣ) ਨੂੰ ਬਿਸਿਰਾ (ਬਿਨਾ ਸਿਰ). "ਰਿਸਰਾ ਕੋ ਬਿਸਿਰਾ ਕੀਓ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਪਤਿ ਕੇ ਬਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਰਾ ਦੈਤ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸਿਰ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਰਾ ਨੂੰ ਭੀ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਰਿਸਰਾਮੰਡਰਿ. ਰਿਸ (ਕ੍ਰੋਧ) ਮੰਡਣ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਿਸ਼ਵਤ. ਅ ﺭﺷﻮﺕ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੱਢੀ. ਘੂੰਸ.

ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰ
ਰਿਸ਼ਵਤਖ਼ੋਰ
ਰਿਸ਼ਵਤੀ
ਫ਼ਾ ﺭﺷﻮﺕ ﺧﻮﺭ ਵਿ–ਵੱਢੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. "ਕਾਜੀ ਹੋਏ ਰਿਸਵਤੀ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਵੱਢੀ.

ਰਿਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਿਸ (ਕ੍ਰੋਧ) ਆਉਣਾ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਣਾ। ੨ ਗੁੱਸੇ ਕਰਨਾ.

ਰਿਸਾਇ. ਰਿਸ (ਕ੍ਰੋਧ) ਕਰੇਗਾ. ਰਿਸਾਵੇਗਾ. "ਨਹੀ ਤ ਘਰ ਕੋ ਬਾਪੁ ਰਿਸਾਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਿਸਾਕੇ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ.

ਰਿਸਾਲ. ਵਿ–ਦ੍ਵਣ ਵਾਲਾ. ਪਿਘਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾ੍ .ਧਾ. ਵਹਿਣਾ, ਦ੍ਵਣਾ. "ਜਤ੍ ਤਤ੍ ਬਿਰਾਜਹੀ ਅਵਧੂਤਰੂਪ ਰਿਸਾਲ." (ਜਾਪੁ) ਅਵਧੂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਦੁਖੀ ਦੇਖਕੇ ਦ੍ਰਵਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਸਭ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀਨ ਅਤੇ ਸਭ ਤੇ ਪਸੀਜਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਰਿਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਿਖਿ.

ਰਿਸ੍ਟ. ਸੰ. ਵਿ੍. ਵਿ–ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਭੰਨਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਖੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਗਵਾਚਿਆ। ੩ ਭਲਾ. ਨੇਕ. ਉੱਤਮ.

ਰਿਸ੍ਟੁਪੁਸ੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਰਿਸਟ ਪੁਸਟ.

ਰਿਸ੍ਹਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਦ ਕਿਸਮਤੀ। ੨ ਰ੍ਸ਼੍ਟਿ. ਖੜਗ. ਦੁਧਾਰਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੩ ਬਰਛੀ. ਸੈਹਥੀ.

ਰਿਸ਼ਜਗ੍ਰਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿੰਗੀਰਿਖਿ.

ਰਿਸ਼ਜਮੂਕ. ਦੇਖੋ, ਰਿਖਮੂਕ.

ਰਿਹ. ਸੰ. ਰਿਹ੍. ਧਾ–ਮਾਰ ਸਿੱਟਣਾ, ਮਾਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ.

ਰਿਹਮ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਮ ੨.

ਰਿਹਲ. ਦੇਖੋ, ਰੇਹਲ.

ਰਿਹਾ. ਫ਼ਾ ﺭﻫﺎ ਵਿ–ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਖੁਲ੍ਹਾ. ਨਿਰਬੰਧ.

ਰਿਹਾਈ. ਫ਼ਾ ﺭﻫﺎﺋﻰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਰਬੰਧਤਾ. ਛੁਟਕਾਰਾ. ਨਜਾਤ. ਮੁਕ੍ਤਿ.

ਰਿਹਾਕ. ਫ਼ਾ. ਰਿਹਾ (ਨਿਰਬੰਧ) ਸੰ. ਕ(ਕਰਨ ਵਾਲਾ). ਨਿਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਰਹੀਮੈ ਰਿਹਾਕੈ." (ਜਾਪੁ) ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਰਿਹਾਣ
ਰਿਹਾਨ
ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ,ਜੋ ਬੁੰਜਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਰਿਹਾਯਸ਼. ਦੇਖੋ, ਰਹਾਯਿਸ਼.

ਰਿਹਾੜ. ਰਿਹ–ਅੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਦ. ਹਠ.

ਰਿਹਾੜੀ. ਵਿ–ਹਠੀ. ਜਿੱਦੀ.

ਰਿਹਿਮ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਮ ੨.

ਰਿਕਤ. ਦੇਖੋ, ਰਿਕ੍ਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿੱਕਤ.

ਰਿਕਾਬ. ਦੇਖੋ, ਰਕਾਬ.

ਰਿੱਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਕ. ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਦਸ੍. ਦੇਖੋ, ਰਿੱਕਤ ਅਤੇ ਰੋਕ। ੨ ਅ ﺭﻕ ਰਿੱਕ਼. ਤਾਬੇਦਾਰੀ.ਗੁਲਾਮੀ। ੩ ਲਿਖਤ. ਤਹਰੀਰ.

ਰਿੱਕ਼ਤ. ਅ ﺭﻗّﺖ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਤਲਾਪਨ. ਨਰਮੀ। ੨ ਚਿੱਤ ਦਾ ਦ੍ਰਵਣਾ.

ਰਿਕ੍ਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਖਾਲੀ. ਸੁੰਨਾ.

ਰਿਕ੍ਤਪਾਣਿ. ਵਿ–ਖਾਲੀ ਹੱਥ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. "ਰਿਕ੍ਤਪਾਣਿ ਕੋ ਜਾਇ ਨ ਅੰਦਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰਿਕ. ਦੇਖੋ, ਰਿੱਛ.

ਰਿਖ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਵਾਗਮਨ. ਸੰ. ਸ੍ਰਾ੍ . ਧਾ–ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਜਾਣਾ. "ਅਨ ਤੇ ਟੂਟੀਐ, ਰਿਖ ਤੇ ਛੂਟੀਐ." (ਬਿਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿਖੀਕ.

ਰਿਖਭ. ਸੰ. ਰ੍ਸ਼੍ਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੈਲ। ੨ ਮਰੁਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਨਾਭਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੀਰਥੰਕਰ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਜਾ ਸੁਰ। ੫ ਵਿ–ਸ਼੍ਰੇਸ੍ਠ. ਉੱਤਮ.

ਰਿਖਭਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਰਿਖਭ ੨ ਅਤੇ ਤੀਰਥੰਕਰ.

ਰਿਖਭਧ੍ਵਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਿਸ਼ਭ (ਰ੍ਸ਼੍ਭ) ਬੈਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਪੁਰ, ਸ਼ਿਵ.

ਰਿਖਮੂਕ. ਸੰ. ਰ੍ਸ਼੍ਯਮੂਕ. ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਪਾ ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ.ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੀ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਅਤੇ ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਹੋਈ ਸੀ.* ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ

*ਦੇਖੋ, ਵਾਲਮੀਕੀਯ ਰਾਮਾਯਣ, ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾਕਾਂਡ, ਸਰਗ ੪.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਮਾਤ੍ਰਿਗ ਰਿਖੀ ਮੂਕ (ਮੌਨ)ਵ੍ਰਤੀ ਹੋਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤ੍ਰਿਗ ੧.

ਰਿਖਰਾਉ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ। ੨ ਰਿਖਿਰਾਜ.

ਰਿਖਾ. ਦੇਖੋ, ਰੇਖਾ. "ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰਿਖਾ." (ਮਃ ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਰਿਖਿ. ਸੰ. ਋ਸ਼ਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਰਮਪਦ ਨੂੰ ਪਹੁਚਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਰਖ. ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੁ. ਮੁਨਿ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ.

(ੳ) ਸ਼੍ਰੁਤਰ੍ਸ਼ਿ. ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਰਿਖਿ.

(ਅ) ਕਾਂਡਰ੍ਸ਼ਿ. ਜੋ ਵੇਦ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਕਾਂਡ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ.

(ੲ) ਪਰਮਰ੍ਸ਼ਿ. ਜੋ ਵਿਰਕ੍ਤਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਫਿਰਕੇ ਵੇਦ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ.

(ਸ) ਰਾਜਰ੍ਸ਼ਿ. ਜੋ ਰਾਜ ਕਾਜ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰਖਦਾ ਹੈ.

(ਹ) ਬ੍ਰਹਮਰ੍ਸ਼ਿ. ਆਤਮਤਤ੍ਵਵੇੱਤਾ. ਬ੍ਰਹਮਗਜ਼ਾਨੀ.

(ਕ) ਦੇਵਰ੍ਸ਼ਿ. ਦੇਵਯੋਨਿ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਸ਼ਿਪਦ ਪਾਇਆ ਹੈ.

(ਖ) ਮਹਰ੍ਸ਼ਿ. ਜੋ ਵੇਦ ਦਾ ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਥਾ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੀ ਵਿਧਿ ਦਸਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਪਤਰਿਖੀ। ੩ ਸੰ. ਋ਚ. ਰਿਕ. ਨਛਤ੍ਰ. "ਸਸਿ ਰਿਖਿ ਨਿਸਿ ਸੂਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੪ ਕੇ) ਚੰਦ ਤਾਰੇ ਰਾਤ ਸੂਰਜ.

ਰਿਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਰੇਖਾ. "ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰਿਖਿਆ." (ਮਃ ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਰਿਖਿਅੰ. ਸੰ. ਰ੍ਸ਼ੀਕ. ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕ. ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਨੇਤ੍ਰਾਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਬਸਿਸੰਤ ਰਿਖਿਅੰ, ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੰ." (ਸਹਸ ਮਃ ੫)

ਰਿਖਿਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਸ਼ਸਪ ਰਿਖਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਿਖਿਰਾਜ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਿਖਿ. ਰਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ. ੨ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ। ੩ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ। ੪ ਬਾਬਾ ਰਾਮਕੁੱਵਰ ਜੀ.

ਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਰਿਖਿ.

ਰਿਖੀਸ / **ਰਿਖੀਸ੍ਵਰ** / **ਰਿਖੀਸ਼੍ਵਰ** ਰਿਸ਼ਿ (ਸ੍ਰੁਤਰ੍ਸ਼ਿ) ਈਸ਼. ਰਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਰਿਖਿਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਰਿਖਿਰਾਜ.

ਰਿਖੀਕ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਰਿਖਿਅੰ. "ਰੋਕ ਰਿਖੀਕ ਸੁਨਹਿ ਮਨ ਭਾਵਹਿ." (ਨਾਪ੍)

ਰਿਖੀਕੇਸ / **ਰਿਖੀਕੇਸੁ** ਸੰ. ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼. ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਰਿਖੀਕੇਸ ਗੋਪਾਲ ਗੋਵਿੰਦ." (ਰਾਮ ਮਃ ੫) "ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਰਿਖੀਕੇਸੁ ਹਰੇ." (ਮਃ ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਰਿਖੇਸ. ਰਿਖਿ–ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਰਿਖੀਸ.

ਰਿੱਖਮੂਕ. ਦੇਖੋ, ਰਿਖਮੂਕ.

ਰਿਗ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਰਿੰਗਣ. ਸੰ. ਰਿਙ੍ਗਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਿਸਕਣਾ, ਪੇਟਬਲ ਚਲਣਾ (ਰੀਂਗਨਾ). ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿੰਗਣਾ.

ਰਿੰਗਣਜੋਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਜੋਤਿ (ਚਮਕ) ਵਾਲਾ ਰਿੰਗਣ (ਕੀੜਾ). ਇੱਕ ਕੀੜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਦੁਮ ਪੁਰ ਚਮਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਪਟਬੀਜਨਾ. ਖਦਜੋਤ. ਜੁਗਨੂ. "ਗਰਬ ਕਰੈ ਜਿਮ ਰਿੰਗਣਜੋਤੀ । ਰਵਹਿੰ ਦਬਾਵੈ ਨਿਜਹਿ ਉਦੋਤੀ ॥" (ਨਾਪ੍) ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਖਦਜੋਤ ਅਤੇ ਰਿੰਗਣਜੋਤੀ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਜੀਵ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹਨ. ਰਿੰਗਣਜੋਤੀ ਉਡ੍ਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਰੀਂਗਦਾ ਹੈ, ਖਦਜੋਤ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡ੍ਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਦਜੋਤ ਅਤੇ ਜੁਗਨੂ.

ਰਿੰਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੈਂਸ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿੰਗਣ.

ਰਿੰਗਮਾਣ. ਵਿ–ਰੁੜ੍ਦਾ ਹੋਇਆ. "ਰਿੰਗਮਾਣ ਹੁਇ ਅਜਰ ਬਿਹਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੁ)

ਰਿੰਙਣ. ਰੁੜ੍ਹਣਾ. ਗੋਡ੍ਹਣੀਏਂ ਚਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰਿੰਗਣ ਅਤੇ ਰਿੰਗਮਾਣ. "ਅੰਙਣ ਮਹਿ ਰਿੰਙਣ ਗਤਿ ਕਾਰੀ." (ਨਾਪ੍)

ਰਿੰਙਣਜੋਤੀ. ਦੇਖੋ, ਰਿੰਗਣਜੋਤੀ.

ਰਿੰਙਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਰਿੰਗਮਾਣ. "ਅੰਙਣ ਮੇ ਰਿੰਙਮਾਣ ਭਏ." (ਗੁਪ੍ਸੁ)

ਰਿਚ. ਸੰ. ਰ੍ਚ. ਧਾ–ਪ੍ਸ਼ਨ ਕਰਨਾ,ਉਸ੍ਤਤਿ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ. ਇਸੇ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਰਿਗ ਸ਼ਬਦ ਹੈ । ੨ ਰਿਚ੍. ਧਾ–ਵੱਖ ਕਰਨਾ, ਦਸ੍ਤ ਦੇਣਾ, ਕੋਠਾ (ਮੋਦਾ) ਸਾਫ ਕਰਨਾ, ਗਰਭ ਗਿਰਾਉਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਰੇਚਕ ਰੇਚਨ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਰਿਚਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਰਿਚ ਧਾ. "ਵੇਦ ਕੀ ਰਿਚਾ ਸੁਣਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਰਿਚੀਕ. ਸੰ. ਋ਚੀਕ. ਭ੍ਰਿਗੁਵੰਸ਼ੀ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਜਮਦਗ੍ਨਿ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਉਰਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਚੀਕ ਬਹੁਤ ਬੁੱਢਾ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜਾ ਗਾਧੀ ਪਾਸ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਵਿਆਹੁਣ ਲਈ ਪੁੱਜਾ. ਗਾਧੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਚਿੱਟਾ ਘੋੜਾ ਕਾਲੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲਾ ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੇਂ, ਤਦ ਕਨ੍ਯਾ ਦੇਵਾਂਗਾ. ਰਿਚੀਕ ਨੇ ਅਜੇਹੇ ਘੋੜੇ ਵਰੁਣ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ "ਸਤ੍ਯਵਤੀ" ਵਿਆਹੀ. ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਚੀਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਨਹਸ਼ੇਫ ਯਗ੍ਯ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਨਸ਼ੇਫ.

ਰਿੱਛ. ਸੰ. ਋ਕ੍ਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਾਲੂ. ਰੀਛ। ੨ ਨਕਤ੍ਰ. ਤਾਰਾ. ਸਿਤਾਰਾ। ੩ ਸੰ. ਰ੍ਚ੍. ਧਾ–ਮੋਹ ਕਰਨਾ, ਬੇਸੁਧ ਹੋਣਾ, ਜਾਣਾ.

ਰਿਜਕ. ਅ. رزق ਰਿਜ਼੍ਕ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਜ਼ੀ. "ਰਿਜਕ ਉਪਾਇਓਨੁ ਅਗਲਾ." (ਮਃ ੫ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਰਿਜਮ. ਵਿ–ਰੇਜ਼ਹਮਾਤ੍ਰ. ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਬਾਕੀ ਰਿਜਮ ਨ ਕਾਈ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਰਿਜਲ. ਅ. رذل ਰਿਜ਼ਲ. ਵਿ–ਕਮੀਨਾ. ਨੀਚ. "ਜੜੁ ਕੋ ਕਹਾਂ ਸੰਘਾਰਬੋ ਜਾਂਕੋ ਰਿਜਲ ਸੁਭਾਵ ?" (ਚਰਿਤ੍ ੯੨)

ਰਿਜਵਾਨ. ਅ. رضوان ਰਿਜ਼ਵਾਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ । ੨ ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤਿਆਂ (ਦੇਵਤਿਆਂ) ਦਾ ਰਾਜਾ. ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਿਸ਼੍ਤਾ.

ਰਿਜਾ. ਅ. رجا ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਮੈਦ. ਆਸ਼ਾ.

ਰਿਜਾਲ. ਅ. رجال ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਜੁਲ (ਆਦਮੀ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕਈ ਜਣੇ.

ਰਿਜੁ. ਸੰ.ਰ੍ਜੁ. ਵਿ–ਸਿੱਧਾ. ਬਿਨਾ ਵਲ। ੨ ਕਪਟ ਰਹਿਤ। ੩ ਸੁੰਦਰ.

ਰਿਜੁਭਾਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿੱਧਾਪਨ. ਨਿਸ਼੍ਕਪਟਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰਿਜੁ.

ਰਿੱਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੋਗ ਨਾਲ ਤਪਣਾ. ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਘਟਦੇ ਜਾਣਾ.

ਰਿਝਵਾਰ. ਵਿ–ਰੀਝਣ ਵਾਲਾ.

ਰਿਝਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨਾ. ਰੰਜਨ ਕਰਨਾ.

ਰਿਝੈਯਾ. ਵਿ–ਰੰਜਨ ਕਰੈਯਾ. ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਰੀਝਣ ਵਾਲਾ.

ਰਿੱਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੱਕਣਾ. ਰੰਧਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਕੁੜ੍ਹਨਾ.

ਰਿਵਾਣਨਾ. ਰੰਜ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰਵਾਣਨਾ.

ਰਿਣ. ਸੰ. ਋ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਧਾਰ. ਕਰਜ। ੨ ਕਰਜ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਜਲ। ੪ ਕਿਲਾ. ਦੁਰਗ। ੫ ਫ਼ਰਜ਼. ਭਜ਼ੂਟੀ.

ਰਿਣਮੋਚਨ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲਮੋਚਨ ੨.

ਰਿਣੀ. ਸੰ. ਋ਣਿਨ੍. ਵਿ–ਕਰਜਾਈ. ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਣ ਦੇਣਾ ਹੈ। ੨ ਇਹਸਾਨਮੰਦ.

ਰਿਤ. ਸੰ. ਋ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਿਸ਼ਿ ਦਾ ਭੋਜਨ. ਉਂਛ (ਸ਼ਿਲ) ਦਾ ਆਹਾਰ। ੨ ਮੋਖ. ਮੁਕਤਿ। ੩ ਜਲ। ੪ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ। ੫ ਯਗ੍ਯ। ੬ ਸਤ੍ਯ। ੭ ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ। ੮ ਪੂਜਿਤ। ੯ ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਤ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਰਿਤੇ.

ਰਿਤਧੀ. ਸੰ.਋ਤਧੀ. ਯਥਾਰਥ ਰ੍ਰਿਤ (ਸਹੀ) ਧੀ (ਸਮਝ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਰਿਤਨੀ. ਸੰ. ਋ਤਨੀ. ਸਤ੍ਯ ਦਾ ਆਗੂ. ਸਚਾਈ ਦਾ ਲੀਡਰ.

ਰਿਤਨੋ. ਰੀਤਾ. ਖਾਲੀ. ਰਹਿਤ. "ਚਰਨਕਮਲ ਰੰਗਿ ਰਿਤਨੋ." (ਗਉ ਮਃ ੫)

ਰਿਤਾਨ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਋ਤਾਨ੍ਰੁਤ. ਰਿਤ (ਸਤ੍ਯ) ਅਨ੍ਰਿਤ (ਝੂਠ). ਸਤ੍ਯ ਅਸਤ੍ਯ। ੨ ਵਣਿਜ ਵਪਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਝੂਠ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਰਿਤੁ. ਸੰ. ਋ਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁੱਤ. ਮੌਸਮ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦੋ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਛੀ ਰੁੱਤਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ–

ਬਸੰਤ–ਵਸੰਤ (ਚੇਤ–ਵਸਾਖ) ਚੈਤ੍–ਵੈਸ਼ਾਖ.
ਗ੍ਰੀਖਮ–ਗ੍ਰੀਸ਼੍ਮ (ਜੇਠ–ਹਾੜ) ਜੈਸ਼੍ਠ–ਆਸਾਢ.
ਬਰਖਾ–ਵਰ੍ਸ਼ਾ (ਸਾਉਣ–ਭਾਦੋਂ) ਸ਼੍ਰਾਵਣ–ਭਾਦ੍ਰਪਦ.
ਸਰਦ–ਸ਼ਰਦ (ਅੱਸੂ–ਕੱਤਕ) ਆਸ਼੍ਵਿਨ–ਕਾਰ੍ਤਿਕ.
ਹਿਮ–ਹੇਮੰਤ (ਮੱਘਰ–ਪੋਹ) ਮਾਗਸ਼ੀਰ੍ਸ਼–ਪੌਸ਼.
ਸਿਸਰ–ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ (ਮਾਘ–ਫੱਗੁਣ) ਮਾਘ–ਫਾਲ੍ਗੁਨ.

ਦੇਖੋ, ਖਟਰਿਤੁ। ੨ ਛੀ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੁੱਤਾਂ ਛੀ ਹਨ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਰਜ ਆਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਸਮਾਂ, ਜਦ ਉਹ ਗਰਭ ਧਾਰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਗਰਭ ਧਾਰਣ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੪ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹ੍ਰੈਜ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੫ ਚਮਕ. ਰੋਸ਼ਨੀ.

ਰਿਤੁਚਰਯਾ. ਸ੍ਰੁਤੁਚਰ੍ਯਾ. ਕਿਸ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਕੇਹੜੀ ਚੀਜ ਖਾਣੀ ਅਤੇ ਕੇਹੜੀ ਨਾ ਖਾਣੀ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ, ਇਤ੍ਯਾਦਿ ਜਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪੁਸ੍ਤਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ੨ ਰੁੱਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਯੋਗਰਤਨਾਕਰ" ਦੇ ਰਿਤੁਚਰਯਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

ਵਸੰਤ ਵਿੱਚ ਕਯ (ਉਲਟੀ) ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਹਰੜ ਦਾ ਸ਼ਹਦ ਨਾਲ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ ਮੇਦੇ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ. ਵਟਣਾ ਮਲਣਾ, ਕਸਰਤ ਕਰਨੀ, ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਅਗਰ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਨਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਕਣਕ ਚਾਉਲ ਮੂੰਗੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਖੱਟਾ, ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਲੇਸਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ,ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੌਣਾ ਤ੍ਯਾਗਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਗ੍ਰੀਖਮ ਵਿੱਚ ਸਰਦ ਤਰ ਹਲਕੀਆਂ ਚੀਜਾਂ, ਮਿਸ਼ਰੀ ਸੱਤੂ ਦੁੱਧ ਜੰਗਲੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰਵਾ ਚਾਉਲ ਖਾਣੇ ਚਾਹੀਏ. ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਨਾਲ ਤਪਿਆ ਜਲ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਿਰਨਾਂ ਲੱਗਕੇ ਠੰਢਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਪੀਣਾ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੌਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਦਾ ਲੇਪ ਅਤੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਧੁੱਪੇ ਫਿਰਨਾ, ਥਕੇਵੇਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਕੌੜੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ.

ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠਾ ਖੱਟਾ ਨਮਕੀਨ ਅਤੇ ਕੌੜਾ ਰਸ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ, ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ, ਖੂਹ ਦਾ ਸੱਜਰਾ ਜਾਂ ਮੀਂਹ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਕਣਕ ਜੌ ਆਦਿ ਅੰਨ ਖਾਣੇ ਉੱਤਮ ਹਨ. ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੌਣਾ, ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਰੁੱਖੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਧੁੱਪੇ ਫਿਰਨਾ, ਦੁਰਗੰਧ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਬੈਠਣਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ.

ਸਰਦ ਵਿੱਚ ਘੀ ਦੁੱਧ ਕਸੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਚਰਪਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਗੰਨੇ ਚੂਪਣੇ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ, ਕਣਕ ਜੌਂ ਮੂੰਗੀ ਚਾਉਲ ਆਦਿ ਅੰਨ ਵਰਤਣੇ, ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਦਾ ਜਲ ਪੀਣਾ, ਚਾਂਦਨੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ, ਜਲਫ਼ੁਹਾਰਾ ਕਰਨੀ, ਪਿੱਤ ਖਾਰਿਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਸੇਵਨ ਕਰਨੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ. ਕੌੜਾ ਖੱਟਾ ਤਿੱਖਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ, ਦਿਨੇ ਸੌਣਾ ਧੁੱਪੇ ਫਿਰਨਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ.

ਹੇਮੰਤ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ ਵਿੱਚ ਸਵੇਰੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ, ਕਸਰਤ ਕਰਨੀ, ਕਣਕ ਮਾਂਹ ਮਾਸ ਤਿਲ ਕਸਤੂਰੀ ਕੇਸਰ ਆਦਿ ਖਾਣੇ, ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ, ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਨ੍ਹਾਉਣਾ, ਧੁੱਪ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ, ਗਰਮ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਥੁਨ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਹਦਾਇਤ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮੈਥੁਨ ਸ਼ਬਦ.

ਰਿਤੁਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਰਿਤੁਪਤਿ.

ਰਿਤੁ ਨਾਮਹਿ ਸਜਾਮ ਭਯੋ. (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਰੁੱਤ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਸ਼ਜਾਮ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ–ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਪੱਖ(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਕ).

ਰਿਤੁਪਤਿ } ਸਾਰੀਆਂ ਮੌਸਮਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਵਸੰਤ.
ਰਿਤੁਰਾਜ } ਬਹਾਰ. Spring.

ਰਿਤੁਰਾਜ ਸਖਾ. ਵਸੰਤ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਕਾਮਦੇਵ.

ਰਿਤੁਵਤੀ. ਰਿਤੁਮਤੀ. ਰਿਤੁ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੈਜ਼ ਆਏ ਹਨ.

ਰਿਤੁ ਵਰਣਨ. ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵ੍ਯ ਹਨ, ਜੋ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਨੰਤ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਗ਼ਾਲ ਕਵੀ ਦਾ ਬ੍ਰਿਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਰਿਤੁਵਰਣਨ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੀਖ੍ਮ ਦਾ ਵਰਣਨ–

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਮਾਰਤੰਡ ਕੀ ਮਯੂਖੈਂ ਮੰਡ
ਜਾਰੈਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅੰਡ ਡਾਰੈਂ ਪੈਂਡ ਧਰਿਯੈਂ,
ਲੂਅੈਂ ਤਨ ਛੂਅੈਂ ਬਿਨ ਚੂਅੈਂ ਕੀ ਅਗਨਿ ਜੈਸੀ
ਚੂਅੈਂ ਸ੍ਵੇਦ ਬੂੰਦ ਦੂੰਦ ਧਾਰੈਂ ਅਨੁਸਰਿਯੈਂ,
ਗ੍ਰਾਲਕਵਿ ਜੇਠੀ ਜੇਠਮਾਸ ਕੀ ਜਲਾਕਨ ਤੇਂ
ਪਤਾਸ ਕੀ ਸਲਾਕਨ ਤੇਂ ਏਸੀ ਚਿਤ ਅਰਿਯੈਂ,
ਕ੍ਵੈਂ ਪੀਐਂ ਕੂਪ ਪੀਐਂ ਸਰ ਪੀਐਂ ਨਦ ਪੀਐਂ
ਸਿੰਧੁ ਪੀਐਂ ਹਿਮ ਪੀਐਂ ਪੀਯਬੋਈ ਕਰਿਯੈਂ.

ਰਿਤੇ. ਸੰ.ਅ੍ਰਜੇ. ਵ੍ਯ–ਬਿਨਾ,ਸਿਵਾਯ. ਜਿਵੇਂ–ਅ੍ਰਜੇਜ੍ਞਾਨਾਨ੍ਨ ਮੁਕ੍ਤਿ:–ਰਿਤੇ ਗ੍ਯਾਨਾਤ੍ ਨ ਮੁਕ੍ਤਿ: (ਸ਼੍ਵੇਤਾਸ਼੍ਵਤਰਉਪਨਿਸ਼ਦ) ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਮੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ.

ਰਿੱਤਜ } ਸੰ.ਅ੍ਰਤ੍ਵਿਜ੍ .ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿਤੁ (ਰੁੱਤ) ਅਨੁਸਾਰ
ਰਿਤ੍ਵਜ } ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਯਗ੍ਯ
ਰਿਤ੍ਵਿਜ } ਵਿਧਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਯਗ੍ਯ ਵਿੱਚ ਰਿਤ੍ਵਿਜ ੧੬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ–

(ੳ) ਹੋਤਾ–ਹੋਤ੍ (ਰਿਗਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ).

(ਅ) ਅਧ੍ਵਰ੍ਯੁ (ਯਜੁਰਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ).

(ੲ) ਉਦ੍ਗਾਤਾ (ਸਾਮਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ).

(ਸ) ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ (ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ, ਜੋ ਯਗ੍ਯ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਪੁਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੇ), "ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਬੁਲਾਇ ਰਿੱਤਜ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁਲਾਇ."(ਗੁਪਿਸਟਰਰਾਜ)

ਰਿਦ. ਸੰ. ਹ੍ਰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛਾਤੀ। ੨ ਮਨ. ਦਿਲ. "ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਕਰਤਲ ਕਾਤੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੋਣੀ) ਦੇਖੋ, ਕਰਤਲ। ੩ ਸੰ. ਛਦ–ਹ੍ਰਦ. ਤਾਲ. "ਰਿਦ ਪਦ ਆਦਿ ਬਖਾਨਕੈ ਈਸਰਾਸਤ੍ਰ ਕਹਿ ਦੀਨ." (ਸਨਾਮਾ) ਹ੍ਰਦ–ਈਸ਼ (ਵਰੁਣ), ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ). "ਚਰਨਕਮਲ ਰਿਦ ਮਹਿ ਉਰ ਧਾਰਹੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਉਰ ਹ੍ਰਦ ਮੇਂ ਚਰਨਕਮਲ ਧਾਰਹੁ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਚਰਨਕਮਲ ਵਸਾਓ.

ਰਿੰਦ. ਫ਼ਾ. ਰਿੰਦ੍ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਤੀਛਨ ਬੁੱਧਿ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇ। ੨ ਆਜ਼ਾਦ। ੩ ਬੱਲਾ. ਸਿਰੜਾ। ੪ ਬਲੋਚਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਰਿਦਉ. ਸੰ. ਹ੍ਰਿਦਯ. ਮਨ। ੨ ਛਾਤੀ.

ਰਿਦਅੰਗਮ. ਸੰ. ਹ੍ਰਦਯਙ੍ਗਮ. ਹ੍ਰਿਦਯੰਗਮ. ਵਿ–ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਗਡ਼ਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਰਿਦਖੋਰ. ਦੇਖੋ,ਖੋਰ ੩ ਅਤੇ ਮਹਿਖੋਰ.

ਰਿਦਯ } ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਦਯ ਅਤੇ ਰਿਦ.
ਰਿਦਾ }

ਰਿਦਿ. ਸੰ. ਛ੍ਰਿਦਿ–ਹ੍ਰਿਦਿ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਵਿੱਚ. "ਰਿਦਿ ਬਿਗਾਸੁ ਜਾਗਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ਕੇ)

ਰਿਦੈ. ਸੰ. ਹ੍ਰਦਯੇ–ਹ੍ਰਿਦਯੇ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਵਿੱਚ. ਦਿਲ ਮੇਂ. "ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿਦਯ। ੩ ਸੰ. ਹ੍ਰਦ.–ਹ੍ਰਿਦਯ. ਵਿ–ਮਨਭਾਵਨ. ਮਨੋਹਰ. "ਰਿਦਾ ਪੁਨੀਤ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਬਸਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਹਿਰਦੈ ਰਿਦੈ ਨਿਹਾਲੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਰਿਦੰਤਰ. ਹ੍ਰਿਦਯ–ਅੰਤਰ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ. "ਜਸਜ ਸਿਮਰਣ ਰਿਦੰਤਰਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਰਿਧ. ਸੰ.ਰ੍ਰਿਧ੍ . ਧਾ–ਵਧਣਾ, ਜ਼ਾਦਾ ਹੋਣਾ, ਵਿਭੂਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ, ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿੱਧ.

ਰਿਧਾ. ਦੇਖੋ, ਰਿੱਧਾ.

ਰਿਧਿ } ਸੰ.ਰ੍ਰਿਦ੍ਧਿ.ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਭੂਤੀ. ਸੰਪਦਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ
ਰਿਧੀ } ਸਿਮਰਨਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕਾਮਯਾਬੀ. ਸਫਲਤਾ। ੩ ਉੱਨਤਿ. ਤਰੱਕੀ। ੪ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਰਿਧ ਧਾ.

ਰਿੱਧ. ਸੰ.ਰ੍ਰਿਦ੍ਧ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਰਿੱਧਾ. ਦੇਖੋ, ਰਿੱਧ। ੨ ਰੰਧਨ ਕੀਤਾ. ਰਿੰਨ੍ਹਿਆ. ਪਕਾਇਆ.

ਰਿੱਧਿ. ਦੇਖੋ, ਰਿਧਿ.

ਰਿਨ. ਦੇਖੋ, ਰਿਣ.

ਰਿਨਿ. ਰਿਣ (ਕ਼ਰਜ਼) ਵਿੱਚ. "ਰਿਨਿ ਬਾਧੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰਿਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਧੇ ਪਏ ਹਨ.

ਰਿਨੁ. ਦੇਖੋ, ਰਿਣ.

ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪਕਾਉਣਾ. ਸੰ. ਰੰਧਨ.

ਰਿੰਨ੍ਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ. ਰੰਧਨ ਕਰਕੇ. ਪਕਾਕੇ. "ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨ੍ਹਿ ਖਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ, ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ–"ਕੁਹਬ ਕਰਾਰ ਨ ਖਾਇਆ." ਟੁੱਟਣ ਲੱਗੇ ਕੁਥ ਭੀ ਕਰਾਰ ਨਾ ਖਾਧਾ.

ਰਿਪ. ਸੰ. ਰਿਪ੍. ਧਾ–ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁਚਾਉਣਾ, ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ, ਲਬੇੜਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਨੀ, ਨੁਕਸਾਨ। ੩ ਛਲ. ਧੋਖਾ.

ਰਿਪਣੀ. ਰਿਪੁ–ਅਨੀ. ਵੈਰੀ ਦੀ ਸੈਨਾ। ੨ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਵੈਰਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਿਪਣੀ ਖਿਪਣੀ. ਵੈਰੀ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਛੇਪਣ(ਛੈਂਕਣ) ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਖਿਪਣੀ.

ਰਿਪ ਪਾਕ. ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਪਾਕਰਿਪੁ.

ਰਿਪਾਰ. ਵਿ–ਰਿਪੁ (ਵੈਰੀ) ਲਈ ਆਰ, ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਕੰਡੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਚੁਭਣ ਵਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਿਪੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ. ਸ਼ਤ੍ਰੁ. ਦੇਖੋ, ਰਿਪ ਧਾ.

ਰਿਪੁਅਰਿ. ਵੈਰੀ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਵੈਰੀ. "ਪਲਭਛ ਨਾਦਨਿ ਰਿਪੁ ਅਰਿ." (ਪ੭੦) ਪਲ (ਮਾਂਸ) ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ (ਦੁਸ਼ਮਨ) ਦੀ ਫੌਜ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਰਿਪੁਸਮੁਦ੍. ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ ਮੁਨਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਗਰ ਪੀਕੇ ਸੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਿਪੁਸਮੁਦ੍ਪਿਤ. ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵੈਰੀ ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਘੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਿਪੁਸਮੁਦ੍ਪਿਤ ਕਾਨ ਅਰਿ. ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਗਸਤ (ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ), ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਪੀਕੇ ਸੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕੁੰਭ (ਘੜਾ), ਅਗਸਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਕਲਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਕੁੰਭ ਨਾਲ ਕਾਨ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ "ਕੁੰਭਕਾਨ", ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੰਭਕਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ. "ਰਿਪੁਸਮੁਦ੍ਪਿਤ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਕਾਨਰਿ ਭਾਖਹੁ ਅੰਤ। ਸਕਲ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਬਾਨ ਕੇ ਨਿਕਸਤ ਚਲਤ ਅਨੰਤ."(ਸਨਾਮਾ)

ਰਿਪੁਸੂਦਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸੂਦਨ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਛਮਣ ਦਾ ਭਾਈ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ.

ਰਿਪੁਸੰਤਾਪਨਿ. ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. ਫੌਜ। ੨ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰਿਪੁਹਾ. ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰਿਪੁਸੂਦਨ.

ਰਿਪੁਚੰਦ. ਚੰਦ੍ਰਰਿਪੁ, ਰਾਜਾ। ੨ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਰਾਹ (ਮਾਰਗ) ਲਈ ਰਿਪੁਚੰਦ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ–"ਹੋਰਤ ਹੈ ਰਿਪੁਚੰਦ ਹਰੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਹ ਤੱਕਦਾ ਹੈ.

ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ. ਫੁਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਇਕਲੌਤੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੨੨ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਆਪ ੧੧ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (੨੪ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੧੨) ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ.ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾਭੇ ਦੇ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ), ੨੫ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੯੮੦ (੯ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੯੨੩) ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ ਪਿਆ. ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਰਹੇ, ਹੁਣ ਕੋਡੈਕਨਾਲ (Kodaikanal) ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਫੁਲਵੰਸ਼.

ਰਿਪੇਸ. ਰਿਪੁ–ਈਸ਼. ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਰਿਫਾਕਤ. ਦੇਖੋ, ਰਫ਼ਾਕਤ.

ਰਿਬਾਤ੍. ਅ. ربط ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੁਸਾਫਰਖਾਨਾ. ਸਰਾਇ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਰਬਤ ਹੈ.

ਰਿਭੁ. ਸੰ. ਰ੍ਭੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਰਗ। ੨ ਦੇਵਤਾ। ੩ ਯਗ੍ਯ ਦਾ ਦੇਵਤਾ। ੪ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਆਂਗਿਰਸ-ਗੋਤ੍ਰੀ ਸੁਧਨ੍ਵਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰ ਰਿਭੁ, ਵਿਭ੍ਵਨ੍ (ਅਥਵਾ ਵਿਭੁ) ਅਤੇ ਵਾਜ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ,ਰੈਭਾਣ। ੫ ਵਿ–ਦਾਨਾ. ਆਕ਼ਿਲ.

ਰਿਭੁਵਾਨ. ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਰੈਭਾਣ.

ਰਿਯਾ. ਅ. رياء ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਖਾਵਾ. ਪਾਖੰਡ. ਦੰਭ.

ਰਿਯਾਕਾਰ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਫਰੇਬੀ.ਮੱਕਾਰ. ਦੰਭੀ.

ਰਿਵਤਿ. ਦੇਖੋ, ਰੇਵਤੀ.

ਰਿਵਾਜ. ਅ. رواج ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਸ੍ਤੂਰ. ਤਰੀਕਾ। ੨ ਰੀਤਿ. ਰਸਮ.

ਰਿਵਾਯਤ. ਦੇਖੋ, ਰਵਾਯਤ.

ਰਿਵਾੜੀ. ਗੁੜਗਾਂਵਾਂ ਜਿਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਬੰਬੇ ਬਰੋਦਾ ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸੰਗਮਅਸਥਾਨ (junction) ਹੈ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੫੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਰਿੜਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਮਥਨ. ਵਿਲੋੜਨ. ਬਿਲੋਨਾ.
ਰਿੜਕਨਾ } "ਮਾਧਾਣਾ ਪਰਬਤੁ ਕਰਿ ਨੇਤ੍ਰਿ ਬਾਸਕੁ ਸਬਦਿ ਰਿੜਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਰਿੜਕਿਓਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਰਿੜਕਿਆ. ਦੇਖੋ,ਰਿੜਕਨਾ.

ਰਿੜਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਰਿੰਗਣ. ਰੁੜ੍ਹਨਾ. "ਰਿੜਤ ਰਿੜਤ
ਰਿੜ੍ਹਨਾ } ਪਹੁਚਨ ਤਹਿ ਕਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਰੀ. ਡਿੰਗ. ਵ੍ਯ–ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ. ਦਾ. ਕਾ. ਕੀ. "ਮਹਾਰਾਜਰੀ ਮਾਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਮਾਇਆ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਈ ਸੰਬੋਧਨ ਸ਼ਬਦ.ਅਰੀ. ਨੀ. "ਬੋਚੀ ਕੇ ਗੁਨ, ਸੁਨਿ ਰੀ ਬਾਈ !" (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਧਾ–ਚੁਇਣਾ (ਟਪਕਣਾ), ਭਿਗਣਾ। ੪ ਸੰ. ਰ੍ਰ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ,ਫੈਲਾਉਣਾ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਵ ਦੈਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ। ੬ ਦਯਾ। ੭ ਨਿੰਦਾ। ੮ ਰਾਖਸ। ੯ ਡਰ.

ਰੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਈਰ੍ਸ਼ਾ. ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਸ ਤੁੱਲ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤੁੱਲਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ. "ਓਨਾ ਕੀ ਰੀਸ ਕਰੇ ਸੁ ਵਿਗੁਚੈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ:੩) ੩ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ. "ਕੀਟਾ ਆਈ ਰੀਸ." (ਜਪੁ) ੪ ਫ਼ਾ. ريش ਰੀਸ਼. ਦਾੜ੍ਹੀ. ੫ ਅ. ਪੰਖ. ਪਰ. ਖੰਭ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰੀਸਾਈ. ਰਿਸ (ਕ੍ਰੋਧ) ਕਰਕੇ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ. "ਚਲਿਓ ਜੁਲਾਹੋ ਰੀਸਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਰੀਸਾਲ / **ਰੀਸਾਲਾ** / **ਰੀਸਾਲੂ** ਵਿ–ਰਸ–ਆਲਯ. ਰਸ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਹਮੰ (ਆਨੰਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. "ਕੰਚਨ ਕੋਟ ਰੀਸਾਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਤੇਰੇ ਬੰਕੇ ਲੋਇਣ, ਦੇਤ ਰੀਸਾਲਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਮੇਰਾ ਕੰਤੁ ਰੀਸਾਲੂ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਰੀਸੈ. ਨਿਕਲਦਾ. ਟਪਕਦਾ. (ਸੰ. ਸ੍ਰਾ. ਧਾ–ਵਹਿਣਾ). "ਨੀਰੁ ਬਿਲੋਵੈ ਅਤਿ ਸੁਮ ਪਾਵੈ, ਨੈਨੂ ਕੈਸੇ ਰੀਸੈ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਰੀਸ ਤੋਂ. ਰੀਸ ਕਰਕੇ.

ਰੀਹ. ਅ [ر] ਰੀਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਵਾ. ਪੌਣ. ਵਾਤ। ੨ ਮੋਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੀਹੋਈ ਪੌਣ.

ਰੀਂਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰਿੰਗਣ ਅਤੇ ਰਿੰਗਣਾ.

ਰੀਂਘਣਵਾਉ. ਵਾਤ (ਵਾਯੁ) ਰੋਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੁਰਨਾ ਫਿਰਨਾ ਰਹਿਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰਿੰਗਣ (ਰੁੜ੍ਹਨ) ਲੱਗੇ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਗਠੀਏ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਠੀਆ ਅਤੇ ਧੁਣਖਵਾਉ.

ਰੀਛ. ਦੇਖੋ, ਰਿੱਛ.

ਰੀਜ. ਦੇਖੋ, ਰਿੱਜਣਾ. "ਰੀਜ ਰੀਜ ਵਹ ਮਰਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੭)

ਰੀਝ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਰੀਝ ਖੀਝ ਹੋਇ ਨ ਨਿਫਲਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਤੇ ਖ਼ਫਗੀ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ੨ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼.

ਰੀਝਣਾ / **ਰੀਝਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. "ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਕਿਉ ਅੰਤਰੁ ਰੀਝੈ ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਰੀਝਾਉਣਾ / **ਰੀਝਾਵਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ. ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਰੀਝਾਵੈ ਤੋਹੀ ?" (ਗਉ ਮ: ੫)

ਰੀਠੜਾ / **ਰੀਠਾ** ਸੰ. ਅਰਿਸ੍ਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫੇਨਿਲ.ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਮੈਲ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਬਣ ਵਾਕਰ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. Soap-nut. L. Spindus Detergens। ੨ ਦੇਖੋ,ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ.

ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਨੈਨੀਤਾਲ ਦੇ ਜਿਲੇ ਨਾਨਕਮਤੇ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ੪ਪ ਮੀਲ ਪੂਰਵ, ਸੰਗਲ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਰੀਠਾ,ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵਤਾਕੁਲ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਖਵਾਏ. ਇਸ ਬਿਰਛ ਦੇ ਫਲ ਹੁਣ ਭੀ ਛੁਹਾਰਿਆਂ ਜੇਹੇ ਮਿੱਠੇ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਨਕਮਤੇ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ.

"ਮੱਛ ਪ੍ਰਲੈਜਲ ਮੇ ਬਨ ਨਾਵਕ
ਕੂਰਮ ਕੂਟ ਧਰਜੋ ਨਿਜ ਪੀਠਾ,
ਹੋਇ ਬਰਾਹ ਧਰੀ ਧਰਨੀ, ਪਰ
ਜਾਨਿਯ ਕਜੋਂ ਬਿਨ ਬੇਦ ਬਸੀਠਾ ?
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕੋ ਯਸ਼ ਦਾਸ ਜੂ
ਕੌਨ ਕਹੈ ਜਗ ਮਾਹਿ ਅਦੀਠਾ ?
ਦੀਠਾ ਪਹਾਰ ਕੱਧਾਰਵਲੀਨ ਕੋ
ਰੀਠਾ ਪੁਕਾਰ ਰਹਜੋ ਬਨ ਮੀਠਾ.
(ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)

ਰੀਢ. ਸੰ. ਰੀਢਕ. ਕੰਗਰੋੜ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਰੂਪ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗੁਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗਰੋੜ.

ਰੀਣ. ਦੇਖੋ, ਰੇਣੁ। ੨ ਦੇਖੋ,ਰਿਣ। ੩ ਅ [رين] ਰਯਨ. ਦਿੱਕਤ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ। ੪ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਨਾਪਾਕ ਹੋਣਾ। ਪ ਸੰ. ਰਿਕ੍ਤ. ਵਿ–ਪਘਰਿਆ. ਗਲਿਆ। ੬ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਇਆ. ਨਿਕੰਮਾ ਹੋਇਆ. "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਰੀਣੋ ਕੰਨ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਰੀਣਕ. ਰੇਣੁ–ਇੱਕ. ਰੰਚਕ.

ਰੀਣਾ. ਸੰ. ਰ੍ਰਿਣਿ. ਵਿ–ਮਕ੍ਰੁਜ। ੨ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ. ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰਮੁਖ ਧਰਮ ਸੰਪੂਰਣ ਰੀਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਰੀਣੇ. ਨਾਪਾਕ ਹੋਗਏ. ਦੇਖੋ, ਰੀਣ ੪। ੨ ਨਿਕੰਮੇ ਹੋਗਏ. ਦੇਖੋ, ਰੀਣ ੬.

ਰੀਤ. ਦੇਖੋ, ਰੀਤਿ। ੨ ਪਹਾ. ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਤਿ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੇ ਸੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਯੋਗਜ ਮੁੱਲ ਦੇਕੇ, ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਰਸਮ. ਪਹਾੜੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੇਵਾ.

ਰੀਤਾ. ਵਿ–ਰਿਕ੍ਤ ਹੋਇਆ. ਖਾਲੀ. "ਰੀਤੇ ਭਰੇ, ਭਰੇ ਸਖਨਾਵੈ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੯) ੨ ਮਹਰੂਮ ਹੋਇਆ. ਵਾਂਜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੁਹਿ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ, ਨਾਨਕ ਦਰਸ ਰੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਰੀਤਾਵੀਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੀਤਿ ਪੁਰ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਇਕੁ ਰੀਤਾਵੀਆ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:੫)

ਰੀਤਿ / **ਰੀਤੀ** ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੱਦ. ਸੀਮਾ। ੨ ਚਾਲ.ਗਤਿ। ੩ ਸ੍ਵਭਾਵ. ਸੁਭਾਉ। ੪ ਤਰੀਕਾ. ਢੰਗ. "ਆਵੈ ਨਾਹੀ ਕਛੂ ਰੀਤਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਪ ਸੰ. ਰੀਤਿ. ਪਿੱਤਲ। ੬ ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੈਲ. ਮਨੂਰ.

ਰੀਤੇ. ਖਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਰੀਤਾ.

ਰੀਧਨ. ਸੰ. ਰੰਧਨ. ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਪਕਾਉਣਾ.

ਰੀਧਾ. ਵਿ–ਰੰਧਨ ਕੀਤਾ. ਰਿੱਝਿਆ. ਰਿੱਧਾ.

ਰੀਧਾਈਲੇ. ਰੰਧਨ ਕਰੀਅਲੈ. ਰਿੰਨ੍ਹ ਲਈ. "ਆਨੀਲੇ ਦੂਧ ਰੀਧਾਈਲੇ ਖੀਰੈ."(ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਰਿਨ੍ਹਵਾ ਲਈਏ.

ਰੀਧੇ. ਦੇਖੋ, ਰੀਧਨ। ੨ ਸੰ.ਸ੍ਰਾ.ਫ (ਸਿੱਧਾਂਤ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ."ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜਿ ਰੀਧੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਰੀਨ. ਦੇਖੋ, ਰੀਣ। ੨ ਰੇਣੁ. ਰਜ. ਧੂਲਿ. "ਹੋਇ ਰਹੀਐ ਸਗਲ ਕੀ ਰੀਨਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਰੀਮ. ਫ਼ਾ [ريم] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੀਪ. ਪੂੰ ਰਾਧ. ਪਸ। ੨ ਅੰ. Ream. ਕਾਗਜਾਂ ਦੇ ਵੀਹ ਦਸਤਿਆਂ ਦਾ ਗੱਠਾ.

ਰੀ ਰੀ ਲ ਲੀ. ਸ਼੍ਰ ਸ਼੍ਰ ਲ੍ਰ."ਰੀ ਰੀ ਲ ਲੀ ਪਾਪ ਕਮਾਣੇ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)
ਸ਼੍–ਹਾਸੀ. ਨਿੰਦਾ.
ਸ਼੍–ਰਾਖਸ. ਭੁਯ.
ਲ–ਜ਼ਮੀਨ. ਪਰਬਤ.
ਲ੍–ਵੈਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮਾਂ.ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਭਯੰਕਰ ਪਾਪ, ਰਾਖਸਾਂ ਦੀ ਮਾਂਰੂਪ ਹੋਕੇ ਕਮਾਣੇ (ਕਮਾਏ).

ਰੁ. ਸੰ. ਰੁ. ਧਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ, ਜਾਣਾ (ਗਮਨ ਕਰਨਾ).

ਰੁਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੋਦਨ ਕਰਾਉਣਾ.

ਰੁਆਮਣ / **ਰੁਆਮਲ** ਦੇਖੋ, ਰੂਆਲ.

ਰੁਆਲ. ਦੇਖੋ, ਰਵਾਲ ਅਤੇ ਰੂਆਲ.

ਰੁਆਲਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਹੋ ! ਛੰਦ ਰੁਆਲਾ ਬਿਖੈ ਨਿਡਰ ਹ੍ਵੈ ਠਾਨਿਯੋ." ਭਾਵ "ਰੂਆਲ" ਛੰਦ ਤੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੂਆਲ.

ਰੁਸ. ਸੰ. ਰੁਸ. ਧਾ–ਮਾਰ ਸਿੱਟਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ.

ਰੁਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਣਾ. ਰੋਸਣ. ਦੇਖੋ, ਰੁਸ ਧਾ.

ਰੁਸਤਮ. ਫ਼ਾ [رستم] ਫ਼ਾਰਸ (ਪਰਸ਼ੀਆ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾ ਬਲਵਾਨ ਵੀਰ, ਜੋ ਜ਼ਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਾਮ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਰ ਜਾਬੁਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੀ. ਇਹ ਬਹਮਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਰੁਸਤਮ ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲਗਪਗ ਨੌ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ–ਮਹਾਬਲੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੁਸਤਮ ਵਡਾ ਬਲਵਾਨ ਸੀ.

ਰੁਸਤਮਖ਼ਾਨ. ਗੁਰੁਪ੍ਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਕ਼ਾਜ਼ੀ.

ਰੁਸਤਮਰਾਇ.ਦੇਖੋ, ਜਨਵਾਰਾ.

ਰੁਸਨਾਈ. ਫ਼ਾ [روشنائی] ਰੋਸ਼ਨਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਹੋਇ ਰੁਸਨਾਈ ਮਿਟੈ ਅੰਧਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਅਸ੍ਤ੍ਰ. ਸਜਾਹੀ. ਲਾਲ, ਪੀਲਾ, ਕਾਲਾ ਆਦਿ ਰੰਗ, ਜੋ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ. "ਲੇਹੁ ਕਲਮ ਰੁਸਨਾਈ ਹਾਥ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਰੁਸ਼ਮ. ਅ [رشم] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਜ਼ਬੂਤੀ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ। ੨ ਲਿਹਾਜ਼.

ਰੁਹ. ਸੰ. ਰ੍ਹ. ਧਾ–ਉੱਗਣਾ, ਬੀਜ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਗੂਰ ਨਿਕਲਣਾ, ਜਨਮ ਲੈਣਾ, ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਉਤਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਮਲ। ੨ ਦੁਵੀ. ਦੁੱਬ। ੪ ਬਿਰਛ। ਪ ਜਦ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਜਲਰੁਹ, ਜਲ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ (ਕਮਲ).

ਰੁਹਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਧਿਰ. ਲਹੂ. ਖ਼ੂਨ. "ਭੂਤ ਪਿਸਾਚ ਡਾਕਿਨੀ ਜੋਗਨਿ ਕਾਕਣਿ ਰੁਹਰ ਪਿਲਾਉਂ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਰੁਹਲਾ. ਵਿ–ਲੂਲਾ. ਪਾਦ ਰਹਿਤ. "ਰੁਹਲਾ ਟੁੰਡਾ ਅੰਧੁਲਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਹੈ–ਭੈ ਕੇ ਚਰਣ, ਕਰ ਭਾਵ ਕੇ, ਲੋਇਣ ਸੁਰਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.

ਰੁਹਾਲ. ਅ [رحال] ਘੋੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਚਾਲ.

ਰੁਹਾਵਲ / **ਰੁਹਾਵਲਾ** ਰੁਹ(ਕ੍ਰੋਧ)ਵਾਲਾ.ਰੋਹ ਵਾਲਾ.ਰੋਸ ਵਾਲਾ. "ਮਰ ਜਾਵਨ ਬੀਰ ਰੁਹਾਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਰੁਹਿਰ. ਰੁਧਿਰ. ਲਹੂ. ਦੇਖੋ, ਰੁਹਰ. "ਰੁਹਿਰ ਰਣਰੰਗ ਬਹਿ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰੁਹੇਲਖੰਡ. ਯੂ. ਪੀ. ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਦਾਉਂ, ਬਿਜਨੌਰ ਅਤੇ ਬਰੇਲੀ ਜਿਲੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹਿਮਾਲਯ, ਦੱਖਣ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਅਵਧ ਹੈ. ਰੋਹੂ ਪਹਾੜ ਦੇ ਵਸਨੀਕ (ਰੋਹੇਲੇ) ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਆਬਾਦ ਹੋਏ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੯,੪੦੮ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੫,੫੦੦,੦੦੦ ਹੈ.

ਰੁਹੇਲਾ. ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. "ਰੋਹ ਕੇ ਰੁਹੇਲੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਬਿਪਾਸ਼ (ਬਿਆਸਾ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਮਿਣਾਕੇ ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਨੇ ਰੁਹੇਲਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀਗੋਬਿੰਦਪੁਰ। ੩ ਖੈਬਰ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੪ ਵਿ–ਰੋਹ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਾਲਾ.

ਰੁਹੇਲੀ. ਵਿ–ਗੁਸ੍ਸੈਲੀ. ਰੋਸ ਵਾਲੀ. "ਜੁੱਧ ਕਰਜੋ ਰਨ ਮੱਧ ਰੁਹੇਲੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ। ੩ ਰੋਹੇਲਾ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਰੁਕ੍. ਸੰ.ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ. ਮਾਂਦਗੀ. ਇਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਰੁਜ ਆਦਿ ਹਨ.

ਰੁਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਅਟਕਣਾ. ਠਹਿਰਨਾ. ਬੰਦ ਹੋਣਾ.

ਰੁਕਨ. ਅ [ركن] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਥਮਲਾ. ਸ੍ਤੂਨ. ਥੰਮ੍ਹ। ੨ ਭਾਵ–ਪ੍ਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ.

ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ. ਵਿ–ਦੀਨ (ਧਰਮ) ਦਾ ਥੰਮ੍ਹ. ਧਰਮ ਦਾ ਆਗੂ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਜ਼ੀ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਮੱਕੇ ਹੋਈ.ਗੁਰੁਨਾਨਕ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ ਵਿੱਚ ਇਸ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਰੁਕਮ. ਸੰ. ਰ੍ਕ੍ਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਂਚਨ. ਸੋਨਾ. "ਜਿਨ ਜੀਨ ਰਜਤ ਅਰੁ ਰੁਕਮ ਲਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਚਾਂਦੀ. "ਸੁਵਰਣ ਦਾਨ ਸੁਰੁਕਮ ਦਾਨ ਸੁ ਤਾਂਬੂ ਦਾਨ ਅਨੰਤ."(ਯੁਧਿਸਟਰਰਾਜ) ੪ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ਪ ਲੋਹਾ। ੬ ਨਾਰਕੇਸਰ.

ਰੁਕਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰੁਕਮਿਣੀ.

ਰੁਕਮਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਪਕਮਾਲਾ.

ਰੁਕਮਾਂਗਦ. ਸੰ. ਰ੍ਕ੍ਮਾਙ੍ਗਦ. ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਭੁਜਬੰਦ। ੨ ਇੱਕ ਧਰਮਾਤਮਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਮੋਹਿਨੀ ਦਾ ਪਤਿ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂਗਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਨਾਰਦਪੁਰਾਣ, ਉੱਤਰ ਭਾਗ, ਅਧ੍ਯਾਯ ੬ ਤੋਂ ੩੮ ਤੀਕ. "ਰੁਕਮਾਂਗਦ ਕਰਤੂਤਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਰੁਕਮਿਣੀ / **ਰੁਕਮਿਨੀ** ਸੰ. ਰ੍ਕ੍ਮਿਣੀ. ਵਿਦਰਭ ਦੇ ਰਾਜਾ ਭੀਸ਼ਮਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਰੁਕਮੀ ਦੀ ਭੈਣ, ਜੋ ਦਮਘੋਸ਼ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਗਈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

.ਰੁਕਮਿਣੀ ਨੂੰ ਬਲ ਨਾਲ ਖੋਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਬਣਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਆਦਿ ਦਸ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇ.

ਰੁਕਮੀ. ਸੰ. ਰੁਕ੍ਮਿਨ. ਵਿ–ਜਿਸ ਪਾਸ ਰੁਕਮ (ਸੋਨਾ) ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੀਸ਼ਮਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰੁਕਮਿਣੀ ਦਾ ਭ੍ਰਾਤਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਾਲਾ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ. ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਰੁਕਮਿਣੀ ਨੂੰ ਖੋਹਕੇ ਲੈ ਠੰਠੇ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਅਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਗਿਆ. ਰੁਕਮਿਣੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਇਸ ਦੀ ਜਾਨ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਗਈ.ਇਹ ਘਰੋਂ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨਾ ਜਿੱਤੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਵੜਾਂਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੁੜਕੇ "ਕੁੰਡਿਨ-ਪੁਰ" ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਗਿਆ. ਆਪਣਾ ਜੁਦਾ ਨਗਰ "ਭੋਜਕਟਪੁਰ" * ਵਸਾਕੇ ਉੱਥੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹੋਈ. "ਹਲੀ ਰੁਕਮੀ ਸੈਗ ਅਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰੁਕਮੀਅੰਤਕ } ਰੁਕਮੀ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਰੁਕਮਜਾਂਤਕ } ਬਲਰਾਮ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰੁਕਾਉ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. ਵਿਘਨ.
ਰੁਕਾਵਟ }

ਰੁਕੂ. ਅ. ركوع ਰੁਕੂਅ. ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਖੰਡ. ਅਧ੍ਯਾਯ। ੨ ਝੁਕਣਾ। ੩ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨਾ.

ਰੁੱਕੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਰਦਾ। ੨ ਪਸਲੀ. "ਗੁਰਦੇ ਆਂਦਾਂ ਖਾਈ ਨਾਲੇ ਰੁੱਕੜੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਰੁੱਕਾ. ਅ. رُقعة ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਾਕੀ. ਥਿਗਲੀ। ੨ ਭਾਵ–ਕਾਗਜ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੩ ਛੋਟਾ ਪਰਚਾ.

ਰੁਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਹ. ਬਿਰਛ. ਰੁੱਖ। ੨ ਦੇਖ. ਦੂਵੀ ਅਤੇ ਬੋਲ. "ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੈ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਫ਼ਾ. رُخ ਰੁਖ. ਚੇਹਰਾ। ੪ ਤ੍ਰਫ. ਦਿਸ਼ਾ. "ਲਖ ਨਿਜ ਰੁਖ ਕੀ ਬਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਰੁਚਿ. ਖ੍ਵਾਹਸ਼. "ਖਾਨ ਪਾਨ ਰੁਖ ਕਰ ਨਹਿ ਲੀਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰੁਖਸਤ } ਅ. رخصت ਰੁਖ਼ਸਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੁੱਟੀ।
ਰੁਖਸਦ } ੨ ਵਿਦਾਇਗੀ.

ਰੁਖਸਰ } ਫ਼ਾ. رخسار ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਪੋਲ. ਗਲ੍ਹ.
ਰੁਖ਼ਸਾਰ } ਦੇਖੋ, ਜਹਾਨਤਾਬਾਂ.

ਰੁਖਬਿਰਖ. ਘਾਹ ਅਤੇ ਬਿਰਛ. ਬੇਲ ਬੂਟੇ. ਦੇਖੋ,ਰੁਹ ਅਤੇ ਰੁਖ.

ਰੁਖੜਾ. ਵਿ–ਰੂਖਾ.ਰੂਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਹ.ਬਿਰਛ. "ਸਾਹਿਬ ਸਫਲਿਓ ਰੁਖੜਾ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਰੁਖਾ. ਵਿ–ਰੂਕ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ। ੨ ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰੁਵਾ. ਖੋਰੂ। ੩ ਬੇਲਿਹਾਜ.

ਰੁਖਾਈ. ਰੁੱਖਾਪਨ. ਰੁਖਾਵਟ.

ਰੁਖਾਲਾ. ਵਿ–ਰੂਕ. ਰੁੱਖਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਰਹਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਖਵਾਲਾ.

ਰੁਖਾਵਟ. ਦੇਖੋ, ਰੁਖਾਈ.

ਰੁਖੀ. ਰੁਖਾ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.ਰੂਕ.ਖ਼ੁਸ਼ਕ. "ਹਰਿ ਰੁਖੀ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ਸਮਾਲੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਰੁਖੀਂ. ਦਿਸ਼ਾਓਂ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ,ਰੁਖ ੪। ੩ ਰੁੱਖੀਂ. ਬਿਰਛਾਂ ਵਿੱਚ. "ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਾਇਆ ਜਲਿ ਥਲਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਰਖੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਰੁਖੀਸੁਖੀ. ਰੂਕ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਕ.ਜੋ ਚਿਕਨੀ (ਥੀਧੀ)ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸੁੱਕੀ (ਕਰੜੀ). ਬਿਨਾ ਚੋਪੜੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਦਾਲ ਭਾਜੀ, ਅਰ ਬੇਹੀ."ਰੁਖੀ ਸੁਖੀ ਖਾਇਕੈ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਰੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਰੁਹ ਅਤੇ ਰੁਖ.

ਰੁੱਖਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਖਾ.

* ਕੁੰਡਿਨਪੁਰ ਵਰਤਮਾਨ ਕੁੰਡਪੁਰ ਹੈ, ਜੋ ਅਮਰਾਵਤੀ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ, ਅਤੇ ਭੋਜਕਟਪੁਰ ਵਰਤਮਾਨ ਭੋਜਪੁਰ ਹੈ, ਜੋ ਭੋਪਾਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਰੁਗ. ਸੰ. ਰੋਗ. "ਜਿਹ ਰਾਗ ਨ ਰੰਗ ਨ ਰੇਖ ਰੁਗੰ." (ਅਕਾਲ)

ਰੁਗਣ. ਸੰ. ਰੁਗ੍ਣ. ਵਿ–ਰੋਗ ਵਾਲਾ. ਰੋਗੀ. ਬੀਮਾਰ। ੨ ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ.

ਰੁਗੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਿਗਵੇਦ. "ਸਾਮਵੇਦੁ ਰੁਗੁ ਜੁਜਰੁ ਅਥਰਬਣੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)ਦੇਖੋ,ਵੇਦ.

ਰੁੱਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਜੇ ਦੀ ਲਪੇਟ। ੨ ਉਤਨੀ ਵਸ੍ਤੁ, ਜੋ ਪੰਜੇ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ.

ਰੁੱਗ ਭਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨੀ। ੨ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਲੈਣਾ.

ਰੁਚ. ਸੰ. ਰੁਚ੍. ਧਾ–ਚਮਕਣਾ, ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ, ਉਤਸਾਹ ਕਰਨਾ, ਚਾਹਣਾ (ਲੋੜਨਾ). ੨ ਦੇਖੋ, ਰੁਚਿ. "ਜਗ ਝੂਠੇ ਕਉ ਸਾਚੁ ਜਾਨਕੈ ਤਾ ਸਿਉ ਰੁਚ ਉਪਜਾਈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੯)

ਰੁਚਕ. ਸੰ. ਸੱਜੀ ਖਾਰ। ੨ ਬਿਜੌਰਾ ਨਿੰਬੂ। ੩ ਲੂਣ.

ਰੁਚਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਪਸੰਦ ਆਉਣਾ. ਚੰਗਾ ਲੱਗਣਾ. ਦੇਖੋ,
ਰੁਚਨਾ } ਰੁਚ ਧਾ. "ਨਾਨਕ ਆਨ ਨ ਰੁਚਤੇ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਰੁਚਰ. ਦੇਖੋ, ਰੁਚਿਰ.

ਰੁਚਾਰੈ. ਰੁਚਿ ਕਰਕੇ. "ਤਿਨ ਸਿਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਕਰੈ ਰੁਚਾਗੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਰੁਚਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ। ੨ ਕਿਰਣ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ। ੪ ਪ੍ਰੇਮ. ਅਨੁਰਾਗ। ੫ ਭੁੱਖ। ੬ ਗੋਰੋਚਨ.

ਰੁਚਿਕਰ. ਦੇਖੋ, ਰੁਚਿਰ.

ਰੁਚਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ। ੨ ਸੁੰਦਰ। ੩ ਮਨਭਾਉਂਦਾ. "ਰੁਚਿਤ ਕਰਹਿ ਸਭ ਸੰਸੈ ਨਾਹੀ." (ਨਾਪ੍)

ਰੁਚਿਰ. ਵਿ–ਰੁਚਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮਨੋਹਰ. ਸੁੰਦਰ। ੨ ਮਿੱਠਾ. ਮਧੁਰ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੇਸਰ। ੪ ਲੌਂਗ। ੫ ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ। ੬ ਮੂਲੀ.

ਰੁਚਿਰਾਂਜਨ. ਸੰ. ਸੁਹਾਂਜਣਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਸ ਅੰਜਨ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਂਜਣਾ.

ਰੁਚੀ. ਦੇਖੋ, ਰੁਚਿ.

ਰੁਚੈਲ. ਦੇਖੋ, ਰੁਚਿਰ। ੨ ਰੁਚਿ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਚਿ.

ਰੁਜ. ਸੰ. ਰੁਜ੍. ਧਾ–ਰੋਗ ਨਾਲ ਪੀੜਿਤ ਹੋਣਾ, ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ. "ਸੁਨਹੁ ਕਬਾ ਭਵ ਬਜ੍ਰ ਰੁਜ ਦਾਹੂ." (ਨਾਪ੍)

ਰੁਜੀ. ਰੋਜ਼ੀ। ੨ ਰੁਜ (ਰੋਗ) ਵਾਲਾ. ਰੋਗੀ. ਰੁਗਣ.

ਰੁਜੂ. ਅ. رجوع ਰੁਜੂਅ. ਵਿ–ਤਵੱਜਹ (ਧ੍ਯਾਨ) ਵਾਲਾ. ਮੁਤਵੱਜਹ."ਤਮਾਮੁਲ ਰੁਜੂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਫਿਰਨਾ. ਮੁੜਨਾ। ੩ ਗੌਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮੂੰਹ ਪਰਤਣਾ.

ਰੁਝਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਰੁੱਧ (ਰੁਕ) ਹੋਣਾ. ਰੋਕੇ ਜਾਣਾ. ਕਿਸੇ
ਰੁਝਨਾ } ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਅਟਕਣਾ.

ਰੁਟ. ਭਿੰਗ. ਕ੍ਰੋਧ. ਰੋਸ.

ਰੁਠ. ਸੰ. ਰੁਸ੍. ਵਿ–ਰੁੱਸਿਆ. ਰੁੱਸਿਆ ਹੋਇਆ. ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ. "ਦੁਨੀਆ ਖੋਲ੍ਹ ਬੁਰਾ ਰੁਠ ਤੁਠਾ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫)

ਰੁਠਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੁਸ੍ ਹੋਣਾ. ਰੰਜ ਹੋਣਾ. ਰੁੱਸਣਾ.

ਰੁਠਤੁਠਾ. ਵਿ–ਰੁਸ੍ਯੋ ਅਤੇ ਤੁਸ੍ਯੋ ਹੋਇਆ. ਰੰਜ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਰੁਠ.

ਰੁਠਾ } ਵਿ–ਰੁਸ੍ਯੋ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ.ਰੁੱਸਿਆ. ਰੁੱਸੀ.
ਰੁਠੀ }

ਰੁਡ. ਸੰ. ਰੁਣ੍ਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਿਰ ਬਿਨਾ ਸ਼ਰੀਰ. ਧੜ. ਕਬੰਧ। ੨ ਵਿ–ਲੂਲ੍ਹਾ। ੩ ਅੰਗਭੰਗ.

ਰੁੰਡਿਤ. ਅੰਗਭੰਗ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਰੁੰਡ ੩. "ਰੁੰਡਿਤ ਮੁੰਡਿਤ ਏਕੈਸਬਦੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੱਟਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਕੰਨ ਪੜ੍ਹਵਾ ਲਏ ਹਨ, ਉਹ ਰੁੰਡਿਤ ਹੈ.

ਰੁੱਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੰਧ੍ਰ. ਛੇਦ. ਸੂਰਾਖ਼. ਖੱਡ. ਖੁੱਡ. ਬਿਲ.

ਰੁਣਝੁੰਝਣਾ } ਦੇਖੋ, ਰਣਝੁੰਝਨੜਾ.
ਰੁਣਝੁੰਝਨੜਾ }

ਰੁਣਝੁਣ. ਰਣਤਕਾਰ ਅਤੇ ਝਨਤਕਾਰ। ੨ ਆਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਲਾਹਲ. "ਮੋਰੀ ਰੁਣਝੁਣ ਲਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ ਰੁਣਝੁਣ ਹੈ.
ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਯ. ।।।, ।ऽऽ.
ਉਦਾਹਰਣ–
ਲਖ ਛਬਿ ਬਾਲੀ। ਅਤਿ ਦੁਤਿਵਾਲੀ।
ਅਦਭੁਤ ਰੂਪੰ। ਜਨ ਬੁਧਿਕੂਪੰ ॥ (ਦੱਤਾਵ)

ਰੁਣਝੁਣਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਰਣਝਣਕਾਰ. ਘੁੰਘਰੂ ਝਾਂਝ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਰਣਤਕਾਰ ਅਤੇ ਝਨਤਕਾਰ। ੨ ਮੰਗਲ ਸ਼ਬਦ."ਸਹਜੇ ਰੁਣਝੁਣਕਾਰ ਸੁਹਾਇਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਰੁਣਝੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਣਝੁਣ ੩.

ਰੁਤ. ਦੇਖੋ, ਰੁਤਿ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ. "ਬੂਕੈਂ ਮੋਘ ਜਨੁ ਲਾਗੀਂ ਅਵਨੀ । ਘੋਖਤ ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਰੁਤ ਰਵਨੀ ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਿ–ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਰੋਗੀ। ੫ ਗਰਜਦਾ ਹੋਇਆ. ਸਿੰਘਨਾਦ ਕਰਦਾ. "ਖੜਗੇਸ ਬਲੀ ਰੁਤ ਠਾਢੋ ਰਹਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗਜਦਾ ਹੋਇਆ ਖੜਗਸਿੰਘ ਖੜਾ ਰਿਹਾ.

ਰੁਤਬਾ. ਅ. رتبة ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਰਜਾ. ਪਦਵੀ. ਅਧਿਕਾਰ.

ਰੁਤਾਸ. ਦੇਖੋ, ਰੋਹਤਾਸ.

ਰੁਤਿ. ਸੰ. ਋ਤੁ–ਰਿਤੁ. ਮੌਸਮ. ਰੁੱਤ. "ਸੂਰਜ ਏਕੈ, ਰੁਤਿ ਅਨੇਕ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਖਟਰਿਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿਤੁ.

ਰੁਤਿਸ. ਰਿਤੁ–ਈਸ਼. ਰਿਤੁਰਾਜ. ਵਸੰਤ.

ਰੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਰਿਤੁ ਅਤੇ ਰੁਤਿ। ੨ ਰਿਤੁ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੀ ਰੁਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਟਰਿਤੁ.

ਰੁਤੁਬਤ. ਅ. رطوبت ਰੁਤੂਬਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਾਵਤ. ਤਰੀ. ਨਮੀ. ਸਲ੍ਹਾਬਾ.

ਰੁੱਤ. ਦੇਖੋ, ਰਿਤੁ ਅਤੇ ਰੁਤਿ.

ਰੁਦ. ਸੰ. ਰੁਦ੍. ਧਾ–ਰੋਣਾ.

ਰੁਦਨ } ਸੰ. ਰੋਦਨ. ਰੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਦ ਧਾ। ੨ ਮੋਏ
ਰੁਦਨੁ } ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਰੋਣਾ ਪਿੱਟਣਾ ਸਿਆਪਾ ਕਰਨਾ. "ਬੂਠਾ ਰੁਦਨੁ ਹੋਆ ਦੋਆਲੈ, ਖਿਨ ਮਹਿ ਭਇਆ ਪਰਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਪਹਰੇ ਮ: ੧) ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰੁਦਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ–"ਮਰੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਕਰੇ ਕੜਾਹ। ਤਿਸ ਕੁਟੰਬ ਰੁਦਨੈ ਬਹੁ ਨਾਹ। ਤਸੈਂ ਸ਼ੋਕ ਸਭ ਅਨਦ ਬਢਾਇ। ਨਹਿ ਪੀਣੈਂ ਤ੍ਰਿਯ ਮਿਲ ਸਮੁਦਾਇ। ਪਵੈਂ ਸਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕੋ ਕਰੈਂ। ਸੁਨੈ ਬੈਠ ਬੈਰਾਗ ਸੁ ਧਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰੁਦਿਤ. ਰੋਇਆ ਅਤੇ ਰੋਣਾ.

ਰੁਦ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਰੁਦ ਧਾ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਵੇ, ਝਟ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਲਕ ਪੈਦਾ ਹੋਗਿਆ, ਜੋ ਜੰਮਦਾ ਹੀ ਰੋਣ ਲੱਗਾ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰੁਦ੍ (ਰੋਂਦੂ)ਰੱਖਿਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ ਸੱਤ ਵਾਰ ਰੋਕੇ ਰੁਦ੍ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੋਰ ਨਾਮ ਥਾਪੋ. ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ–ਭਵ, ਸ਼ਰਵ, ਈਸ਼ਾਨ, ਪਸ਼ੁਪਤਿ, ਭੀਮ,ਉਗ੍ਰ ਅਤੇ ਮਹਾਦੇਵ ਇਹ ਸੱਤ ਨਾਮ ਰੱਖੇ. "ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਰੁਦ੍ ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਦ੍ ੧੧ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਅਜ, ਏਕਪਾਦ, ਅਹਿਵ੍ਰਧਨ, ਪਿਨਾਕੀ, ਅਪਰਾਜਿਤ, ਤ੍ਰਯੰਬਕ, ਮਹੇਸ਼੍ਵਰ, ਵ੍ਰਿਸ਼ਾਕਪੀ, ਸ਼ੰਭੁ, ਹਰਣ ਅਤੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਈਸ਼੍ਵਰ.

ਗਰੁੜਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ–ਅਜੈਕਪਾਦ, ਅਹਿਵ੍ਧਨ (ਅਹਿਬ੍ਰਮ), ਤ੍ਵਸ਼੍ਟਾ, ਵਿਸ਼੍ਵਰੂਪਹਰ,ਬਹੁਰੂਪ, ਤ੍ਰਯੰਬਕ, ਅਪਰਾਜਿਤ, ਵ੍ਰਿਸ਼ਾਕਪਿ, ਸ਼ੰਭੁ, ਕਪਰਦੀ ਅਤੇ ਰੈਵਤ. ਵ੍ਰਿਹਦਾਰਣਯਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਗਿਆਰਾਂ ਰੁਦ੍ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਗਿਆਰਾਂ ਸੰਖਯਾ ਦੱਯਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੁਦ੍ ੧੧ ਲਿਖੇ ਹਨ। ੩ ਵਿ–ਭਯਾਨਕ. ਡਰਾਉਣਾ. "ਤਿਨ ਤਰਿਓ ਸਮੁਦ੍ ਰੁਦ੍ ਖਿਨ ਇਕ ਮਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਰੁਦ੍ਰਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਪਾਰਾ. ਪਾਰਦ। ੨ ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ। ੩ ਗਣੇਸ਼.

ਰੁਦ੍ਰਪਤਨੀ. ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਾਰਵਤੀ। ੨ ਅਲਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਲਸੀ.

ਰੁਦ੍ਰਪੁਰੀ. ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪੁਰੀ, ਕਾਸ਼ੀ। ੨ ਕੈਲਾਸ਼.

ਰੁਦ੍ਰਪ੍ਰਿਯਾ. ਪਾਰਵਤੀ। ੨ ਹਰੜ. ਹਰੀਤਕੀ.

ਰੁਦ੍ਰਪ੍ਰਿਯਾ ਸੁਤ
ਰੁਦ੍ਰਪ੍ਰਿਯਾ ਤਨਯ } ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼.

ਰੁਦ੍ਰਬੀਜ. ਰੁਦ੍ਰਵੀਯੰ. ਪਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਦ੍ਰਜ.

ਰੁਦ੍ਰ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰਸ ਅਤੇ ਰੌਦ੍ਰ. "ਬਰਨਜੋ ਸਭ ਹੀ ਰਸ ਰੁਦ੍ ਮਈ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਂਕੜ ਨੂੰ ਰਾਰੇ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਰਸਰੁਦ੍ ਦੀ ਥਾਂ ਰਸਭਦ੍ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਰੁਦ੍ਰਲੋਕ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਲੋਕ, ਕੈਲਾਸ.

ਰੁਦ੍ਰਵੇਲਾ. ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਵਿਚਰਣ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਸ਼ੰਝ ਦਾ ਵੇਲਾ. "ਭਯੋ ਰੁਦ੍ ਫਿਰਬੋ ਕੋ ਸਮੋ." (ਗੁਪ੍ਸੁ)

ਰੁਦ੍ਰਾਕ
ਰੁਦ੍ਰਾਖ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਦ੍ ਦੀ ਅੱਖ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ, ਅਜੇਹਾ ਬਿਰਛ. Eleaocarpus Ganitrus। ੨ ਰਦ੍ਰਾਕ ਦਾ ਫਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸ਼ੈਵ ਰਖਦੇ ਹਨ. "ਕੰਠ ਰੁਦ੍ਰਾਖੰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ)

ਰੁਦ੍ਰਾਚਲ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪਹਾੜ, ਕੈਲਾਸ.

ਰੁਦ੍ਰਾਛ. ਦੇਖੋ, ਰੁਦ੍ਰਾਕ.

ਰੁਦ੍ਰਾਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਦ੍ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪਾਰਵਤੀ. ਦੁਰਗਾ। ੨ ਸ਼ੰਕਰਜਟਾ ਬੂਟੀ.

ਰੁਦ੍ਰਾਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੁਦ੍ (ਸ਼ਿਵ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕਾਮਦੇਵ. ਅਨੰਗ. "ਕਿ ਰੁਦ੍ਰਾਰਿ ਰੂਪੰ." (ਦੱਤਾਵ)

ਰੁਧ. ਸੰ. ਰੁਧ੍. ਧਾ–ਰੋਕਣਾ, ਘੇਰਨਾ, ਵਰਜਣਾ, ਦਯਾ ਕਰਨਾ, ਸ਼ੋਰ ਕਰਨਾ, ਰੋਣਾ, ਚਾਹੁਣਾ.

ਰੁਧਰ. ਦੇਖੋ, ਰੁਧਿਰ.

ਰੁਧਾ. ਵਿ–ਰੁੱਧ (ਰੁਢ) ਹੋਇਆ. ਰੁਕਿਆ. "ਅਵਘਟਿ ਰੁਧਾ ਕਿਆ ਕਰੇ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਰੁਧਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਹੂ. ਖ਼ੂਨ. "ਮਜਾ ਰੁਧਿਰ ਦ੍ਰਗੰਧਾ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਲਾਲ ਰੰਗ। ੩ ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ। ੪ ਕੇਸਰ। ੫ ਗੇਰੂ। ੬ ਵਿ–ਲਾਲ. ਸੁਰਖ.

ਰੁਧੈ. ਰੁੱਧ ਹੋਵੈ. ਰੁਕਦਾ ਹੈ. ਫਸਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਨ ਰੁਧੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਰੁੱਧ
ਰੁੱਧਾ } ਦੇਖੋ, ਰੁਧ ਧਾ ਅਤੇ ਰੁਧਾ। ੨ ਸੰ. ਰੁਢ. ਨਦੀ ਆਦਿ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ। ੩ ਜਲ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਥਾਂ.

ਰੁਨ. ਰੋਦਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਰੁਨਝੇ. ਰੋਏ. "ਰੁਨਝੇ ਵਣਹੁ ਪੰਖੇਰੂ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਰੁਨਾ
ਰੁੰਨਾ } ਰੋਇਆ. ਰੋਦਨ ਕੀਤਾ. "ਬਹੁੜਿ ਨ ਜੋਨੀ ਭਰਮ ਰੁਨਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਰੁੰਨਾ ਬਾਬਾ ਜਾਣੀਐ, ਜੋ ਰੋਵੈ ਲਾਇ ਪਿਆਰੋ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) "ਪੰਚੇ ਰੁੰਨੇ ਦੁਖਿਭਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਰੁਪ. ਸੰ. ਰੁਪ੍. ਧਾ–ਘਬਰਾਉਣਾ, ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਣਾ.

ਰੁਪਇਆ
ਰੁਪਈਆ } ਸੰ. ਰੌਪਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਜਤਮੁਦ੍ਰਾ. ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਹ.

ਰੁਪਹਿਰੀ. ਵਿ–ਰੁਪਯ (ਚਾਂਦੀ) ਦੀ ਗਿਲਟ ਜਿਸ ਪੁਰ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਤਾਰ ਦਾ ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਰੁਪਣਾ
ਰੁਪਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਣਾ. ਘਬਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਪ ਧਾ। ੨ ਆਰੋਪਣ ਕਰਨਾ. ਰੱਖਣਾ. ਟਿਕਾਉਣਾ। ੩ ਜਮ ਜਾਣਾ. ਅੜਨਾ. "ਰੁਪੈ ਵੀਰ ਖੇਤੰ." (ਸਲੋਹ)

ਰੁਪੱਯਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਪਇਆ.

ਰੁਪਾ. ਸੰ. ਰੂਪਜ. ਚਾਂਦੀ. ਰਜਤ. "ਨਾਨਕ ਜੋ ਵਿਚਿ ਰੁਪਾ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਰੂਪਜ। ੨ ਖ਼ਾ. ਗਠਾ. ਪਿਆਜ਼. ਗੰਢਾ.

ਰੁਪਾਣਾ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਘੋਗੜ ਦੀ ਜੋਨਿ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ. ਛੋਟਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਦਸ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਰੁਪੇਸ੍ਵਰ. ਰੌਪੜ–ਈਸ਼੍ਵਰ. ਰੌਪੜ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਰੁਪੇ ਕਾ ਧਾਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਇਨੇ ਕੀ ਸੂਈ.

ਰੁਪੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਪਇਆ.

ਰੁਬਾਈ. ਅ ربائی ਅ਼ਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰੁਬਾਈ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪਦਾਂ ਦਾ ਛੰਦ (ਚੌਪਦਾ).ਰੁਬਾਈ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਪਰ ਜੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਦਸਦੇ ਹਾਂ:–

ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ਬਾਈ ਬਾਈ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਤੀਜੇ ਦੀਆਂ ੧੯ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੨੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਲਘੁ. ਪਹਿਲੀ ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਵਾਂ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਹਰ ਕਸ ਕਿਜ਼ ਸ਼ੌਕੇ ਤੋ ਕ਼ਦਮ ਅਜ਼ ਸਰਤਾਖ਼ੁ.
ਬਰ ਨਹ ਤ਼ਬਕ਼ ਚਰਖ਼ ਅ਼ਲਮ ਬਰ ਸਰਾ ਫ਼ਰਾਖ਼ੁ,
ਸ਼ੁਦ ਆਮਦਨ ਮੁਬਾਰਕ ਵ ਰਫ਼ਤਨ ਹਮ,
ਗੋਯਾ ਆਂ ਕਸ ਕਿ ਰਾਹੇ ਹ਼ਕ਼ ਬ ਸ਼ਨਾਖ਼ੁ. (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਰੁੱਬ. ਅ رب ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਗੂਰ ਅਨਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਰਸ ਪਕਾਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਰੁਮਕਣਾ
ਰੁਮਕਨਾ } ਰੋਮ ਕੰਪਨ ਹੋਣਾ. ਮੰਦ ਮੰਦ ਹਵਾ ਦਾ ਚਲਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰੋਮ ਹਿੱਲਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਮਕ.

ਰੁਮਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਵਾ ਦਾ ਹਲਕਾ ਝੋਲਾ.

ਰੁਮਨਾ. ਰੋਮਹਰ੍ਸ਼ਣ. "ਚਤੁਰਾਨਨ ਸੇ ਰੁਮਨਾ ਰਿਖਿ ਸੇ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਲੋਮਹਰਖਣ.

ਰੁਮਾ. ਡਿੰਗ. ਲੂਣ ਦੀ ਖਾਨਿ.

ਰੁਮਾਂਚ. ਦੇਖੋ, ਰੋਮਾਂਚ.

ਰੁਮਾਲ. ਫ਼ਾ رومال ਰੂਮਾਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੂ (ਮੁੰਹ) ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਰੁਮੰਚ. ਦੇਖੋ, ਰੋਮਾਂਚ.

ਰੁਰੁ
ਰੁਰੂ } ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਲ ਮ੍ਰਿਗ. ਚਿੰਕਾਰਾ. "ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਗਜ਼ਾਨਹਿ ਰੁਰੂ." (ਗੁਪ੍ਸੁ) ਮਨੁ-ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਮਾਂਸ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੩, ਸ਼ਲ: ੨੬੭ ਤੋਂ ੨੭੦। ੨ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਭਵਿਸ਼ਯਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਰੁਰੋਤ
ਰੁਰੋਦ } ਕ੍ਰਿ. ਰੋਇਆ. ਰੋਈ। ੨ ਰੁਦਨ ਕਰਦੀ. ਰੋਂਦੀ. "ਰਾਵਨ ਤੀਰ ਰੁਰੋਤ ਭਈ ਜਬ."

(ਰਾਮਾਵ) ਰੋਂਦੀ ਭਈ.

ਰੁਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੋਏ ਜਾਣਾ। ੨ ਰੋਂਦਨ (ਲਤਾੜੇ) ਜਾਣਾ। ੩ ਧੂੜ (ਧੂਲਿ) ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ. ਰਵਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਪਟਣਾ. "ਮੇਰਾ ਮੂੰਹੁ ਸਾਧਪਗਾ ਹੇਠਿ ਰੁਲਸੀ ਰੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਹਮ ਰੁਲਤੇ ਫਿਰਤੇ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨ ਪੂਛਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਰੁਜ਼. ਡਿੰਗ. ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਰੁੜਣੇ. ਰੂਢ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਨੂੰ. ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਰੂਢ. "ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ ਹਰਿ ਰੁੜਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਰੁੜਨਾ
ਰੁੜਾਉਨਾ
ਰੁੜ੍ਹਨਾ
ਰੁੜ੍ਹਾਉਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਨੂੰ ਲੁੜਕਣਾ, ਲੁੜਕਾਉਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਵਹਿਣਾ, ਵਹਾਉਣਾ. "ਨਿੰਦਕ ਦੀਏ ਰੁੜਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਰੂ. ਫ਼ਾ رُو ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੇਹਰਾ। ੨ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. ਹੇਤੁ। ੩ ਅੱਗਾ. ਸਾਮ੍ਹਣਾ। ੪ ਆਸ਼ਾ. ਉੱਮੇਦ.

ਰੂੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੂਈ. ਤੂਲ.

ਰੂਅ. ਦੇਖੋ, ਰੂ। ੨ ਸ਼ੋਰ. ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਰੁ।
੩ ਰੋਮਾਵਲਿ. ਰੋਂਗਟੇ. "ਮਾਰ ਕਿਲਕ ਬਹੁ ਰੂਅ ਉਠਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਰੂਆਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਮਾਵਲਿ.

ਰੂਆਉਂਨਾ. ਰੁਦਨ ਕਰਨਾ, ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਣਾ. ਵਾਵੈਲਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁ ਧਾ. "ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਜਾਇ ਰੂਆਈਐ ?" (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਹੁਣ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਰੂਆਇਦਾ. ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਂਦਾ. ਲਲਕਾਰਦਾ. ਗਰਜਦਾ. ਰੁ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਦਾ. "ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਕਾਲ ਰੂਆਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਰੂਆਮਲ
ਰੂਆਲ } ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਰ, ਸ, ਜ, ਜ, ਭ, ਗ, ਲ. ।ऽ।, ।।ऽ, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ।।, ऽ, ।. ਦਸ ਅਰ ਸੱਤ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦੇਵ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹੀ ਜਿਹ, ਬੇਦ ਔਰ ਕਤੇਬ,
ਰੂਪ ਰੰਗ ਨ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਸੁ, ਜਾਨਹੀ ਕਿਹ ਜੇਬ.
×× (ਜਾਪੁ)

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰੁਦ੍ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚ "ਰੁਆਮਣ" "ਰੁਆਲ" ਅਤੇ "ਰੁਆਮਲ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਜਾਪੁ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨੇ ਰੂਪ–
(ੳ) ਰੁਆਮਣ–
ਅੰਧ ਕੰਧ ਫਿਰਜੋ ਤਬੈ ਜਯ ਦੁੰਦਭੀਨ ਬਜਾਇ. ×××
(ਅ) ਰੁਆਲ–
ਅੰਗਭੁੰਗ ਪਰੇ ਕਹੂੰ ਸਰਬੰਗ ਸ੍ਰੋਨਤਪੂਰ. ×××
(ੲ) ਰੁਆਮਲ–
ਸਾਜ ਬਾਜ ਕਟੇ ਕਹੂੰ ਗਜਰਾਜ ਤਾਜਿ ਅਨੇਕ. ×××

ਰੂਆਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਆਉਣਾ. "ਜਿਸੁ ਨਾਲਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸਰੀਕੀ ਜਾਇ ਕਿਆ ਰੂਆਵਣਾ?" (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਰੂਇ. ਦੇਖੋ, ਰੂ.

ਰੂਇ ਗਰਦੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੂ (ਚੇਹਰਾ) ਫੇਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੂੰਹ ਫੇਰਨਾ.

ਰੂਈਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੂੰ. ਤੂਲ। ੨ ਰੋਮਾਵਲਿ। ੩ ਫ਼ਾ. ਕਾਂਸੀ ਧਾਤੁ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਰੋਈਂ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੂਈਂਤਨ.

ਰੂਈਂਤਨ. ਫ਼ਾ رُوئیں تن ਰੂਈਂ (ਕਾਂਸੀ) ਤਨ (ਸ਼ਰੀਰ). ਕਾਂਸੀ ਵਰਗਾ ਕਰੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਸਮ. ਭਾਵ–ਅਸਫ਼ੀਦਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਸਫ਼ੀਦਯਾਰ. ਰੋਈਂਤਨ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਹੈ.

ਰੂਏਦਾਦ. ਫ਼ਾ روئیداد ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹਾਲ. ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ.

ਰੂਸ. ਸੰ. ਰੁਸ੍. ਧਾ–ਧੂੜ (ਧੂਲਿ) ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਸਿੰਗਾਰਨਾ. ਸਵਾਰਨਾ. ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ। ੩ ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੂਸ ਦੇਸ਼. Russia. ਇੱਕ ਵਡਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਸ਼, ਜੋ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਮਹਾਦ੍ਵੀਪਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੮,੬੬੦,੦੦੦ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੧੬੩,੦੦੦,੦੦੦ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ Petrograd ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਨਿਨ ਗ੍ਰੈਡ (Leningrad) ਹੈ. ਸਨ ੧੯੧੭ ਤੋਂ ਰੂਸ ਦੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਰਵੈਸ਼ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਰੂਸੀਆਂ ਨੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸਲਤਨਤ ਕਾਇਮ ਕਰਲਈ ਹੈ. "ਹਨੇ ਰੂਸ ਤੂਸੀ ਕ੍ਰਿਤੀ ਚਿਤ੍ਰਜੋਧੀ." (ਕਲਕੀ)
੪ ਦੇਖੋ, ਰੂਸਨਾ.

ਰੂਸਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੁਸ਼ (ਕ੍ਰੋਧ) ਕਰਨਾ. ਰੁਸ਼ੂ ਹੋਣਾ. ਰੁੱਸਣਾ. "ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਕਿਉ ਮਨਿ ਰੂਸੀਐ ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਰੂਸੀ. ਰੂਸ ਨਿਵਾਸੀ. ਰੂਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ. Russian.

ਰੂਹ. ਅ. روح ਰੂਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚੇਤਨ-ਸੱਤਾ. ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਗਹਿਲਾ ਰੂਹ ਨ ਜਾਣਦੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਰੂਹੜਾ. ਦੇਖੋ, ਰੂਹ। ੨ ਰੂਹਧਾਰੀ ਜੀਵ. "ਭੋਰੇ ਭੋਰੇ ਰੂਹੜੇ ਸੇਵੇਦੇ ਆਲਕੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਰੂਹੁ. ਦੇਖੋ, ਰੂਹ.

ਰੂਹੁਲ.ਕੁਦਸ. ਅ. روح القدس ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੂਹ. ਜਿਬਰਾਈਲ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦੂਆ ਤੀਆ ਅਤੇ ਫ਼ਰਿਸਤਾ.*

ਰੂਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੁਕਾਰ. ਗੁਹਾਰ. "ਕਾਰਨ ਬਤਾਵਨ ਕੇ ਮਾਰ ਉਚੇ ਰੂਕੇ ਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਰੂਕ. ਸੰ. रूक्ष. ਧਾ–ਸੁੱਕਾ ਹੋਣਾ (ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋਣਾ),ਕਰੜਾ ਹੋਣਾ, ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਬੋਲਣਾ, ਰਸ ਬਿਨਾ ਹੋਣਾ.

ਰੂਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁਖ. ਰੁੱਖ. ਬਿਰਛ. "ਨੀਚ ਰੂਖ ਤੇ ਊਚ ਭਏ ਹੈਂ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਦੇਖੋ, ਰੁਖ ਅਤੇ ਰੂਕ ਧਾ.

ਰੂਖੜ. ਵਿ–ਰੂਕ. ਰੁੱਖਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਵਿਦ੍ਯਾ-ਰਹਿਤ ਭਸਮਧਾਰੀ ਹੈ.

ਰੂਖਾ. ਵਿ–ਰੂਕ. ਰੁੱਖਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ.

ਰੂੰਗਟਾ. ਰੋਮਗੜ੍ਹਾ. ਲੋਮਕੂਪ। ੨ ਰੋਮਾਵਲਿ. ਰੋਮ.

ਰੂਚਾ. ਵਿ–ਰੁਚਿਤ. ਚਮਕੀਲਾ। ੨ ਸੁੰਦਰ। ੩ ਮਨਭਾਇਆ. ਪਸੰਦ ਆਇਆ. "ਕਤ ਪਾਈਐ ਮਨਰੂਚਾ ?" (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਉਹੀ ਪਿਆਰੋ, ਉਹੀ ਰੂਚਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਰੂਜ਼. ਫ਼ਾ. روز ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਿਨ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਰੋਜ਼ ਭੀ ਠੀਕ ਹੈ.

ਰੂਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ. روزی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੱਤ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰੋਜ਼ੀ ਭੀ ਠੀਕ ਹੈ.

ਰੂਠਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੁਸ਼ੂ ਹੋਣਾ. ਰੁਸ (ਕ੍ਰੋਧ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਰੁੱਸਣਾ.

ਰੂਢ. ਸੰ. ਵਿ–ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ੩ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੪ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ. ਆਰੋਹਿਤ. ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ.
੬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੂਢਿ (ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ) ਹੈ ਅਰਥ ਦੀ ਜਿਸ ਪਦ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ. ਧਾਤੁ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਰਥ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਜੈਸੇ–ਸਿੰਹ (ਸਿੰਘ) ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਦ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੰਹ ਹੈ,ਪਰ ਹਿੰਸਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਭੇੜੀਆ, ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਅਨੰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਿੰਹ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ. ਸ਼ੇਰ ਵਿੱਚ ਸਿੰਹ ਦੀ ਰੂਢਿ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਿੰਹ ਸ਼ਬਦ ਰੂਢ ਹੈ. ਐਸੇ ਹੀ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਰੂਢਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ। ੨ ਧਾਤੁ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਰਥ ਬੋਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ. ਦੇਖੋ, ਰੂਢ ੬। ੩ ਰਸਮ. ਰੀਤਿ। ੪ ਵ੍ਯੁਤ੍ਪੀ. ਤਰੱਕੀ.

* ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਰੂਹੁਲ.ਕੁਦਸ ਨੂੰ ਜਿਬਰਾਈਲ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹਸ੍ਤੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ.

ਰੂਢੀ. ਦੇਖੋ, ਰੂਢਿ.

ਰੂਤਉ. ਵਿ–ਰੁਤ ਕੀਤਾ. ਲਲਕਾਰਿਆ. ਵੰਗਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਰੁਤ. "ਰਣਿ ਰੂਤਉ ਭਾਜੈ ਨਹੀ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਰੂਤਿ, ਰੂਤੀ ਰਿਤੁ (਋ਤੁ). ਮੌਸਮ. ਰੁੱਤ. "ਅਨ ਰੂਤਿ ਨਾਹੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੨ ਰਿਤੁ ਮੇਂ. ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ. "ਆਨ ਰੂਤੀ ਆਨ ਬੋਈਐ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਰੂਧ. ਦੇਖੋ, ਰੁਧ ਅਤੇ ਰੁੱਧ.

ਰੂਧਉ. ਰੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਰੁਕਿਆ. ਅਟਕਿਆ. ਰੁੱਝਾ.

ਰੂਧਨ, ਰੂੰਧਨ ਰੋਧਨ. ਰੁੱਧ ਕਰਨਾ. ਰੋਕਣਾ. ਮੱਲਣਾ. "ਚਾਰਿ ਦਿਵਸ ਕੇ ਪਾਹੁਨੇ ਬਡ ਬਡ ਰੂਧਹਿ ਠਾਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਰੂਧਾ, ਰੂਧੋ ਰੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਰੁਕਿਆ. "ਰੂਧਾ ਕੰਠੁ ਸਬਦੁ ਨਹੀਂ ਉਚਰੈ."(ਸੋਰ ਭੀਖਨ) ੨ ਰੁੱਝਿਆ. "ਕਿਸਨ ਸਦਾ ਅਵਤਾਰੀ ਰੂਧਾ." (ਵਡ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਰੁਧ ਅਤੇ ਰੁੱਧ.

ਰੂਪ. ਸੰ. रूप्. ਧਾ–ਆਕਾਰ ਬਣਾਉਣਾ, ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ, ਸਮਝਾਕੇ ਕਹਿਣਾ, ਬਹਸ ਕਰਨਾ।
੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੇਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਗੁਣ. ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸੱਤ ਰੂਪ ਮੰਨੇ ਹਨ–ਚਿੱਟਾ, ਨੀਲਾ, ਪੀਲਾ, ਲਾਲ, ਹਰਾ,ਭੂਰਾ ਅਤੇ ਚਿਤਕਬਰਾ। ੩ ਸ਼ਕਲ. ਸੂਰਤ। ੪ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ. "ਰੂਪਹੀਨ ਬੁਧਿ ਬਲਹੀਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੫ ਵੇਸ. ਲਿਬਾਸ. "ਆਗੈ ਜਾਤਿ ਰੂਪ ਨ ਜਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੬ ਸੁਭਾਉ। ੭ ਸ਼ਬਦ। ੮ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਕਾਵ੍ਯ. ਨਾਟਕ। ੯ ਵਿ–ਮਯ. ਅਭਿੰਨ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਅਭੇਦਤਾ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–"ਅਨਦਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਸਭ ਥਾਨਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਆਨੰਦ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਰੂਪਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਕਾਵ੍ਯ. ਨਾਟਕ।
੨ ਨਕਲ। ੩ ਤਿੰਨ ਰੱਤੀ ਭਰ ਤੋਲ। ੪ ਚਾਂਦੀ। ੫ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਤਾਲ। ੬ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਥਵਾ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਜੇਹਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ "ਰੂਪਕ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਬਿਨਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਦੇ ਉਪਮਾਨ ਅਤੇ ਉਪਮੇਯ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੂਪ ਨਹਿਰਾਉਣਾ.

ਉਪਮੇਯਹਿ ਉਪਮਾਨਹਿ ਜੋਊ,
ਏਕਰੂਪ ਕਰ ਵਰਣੈ ਦੋਊ,
ਤਿਹ ਕੋ ਰੂਪਕ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰ,
ਜੋਨ ਲਖੈਂ ਭੇਦਾਲੰਕਾਰ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ, ਇੱਕ ਤਦਰੂਪ, ਦੂਜਾ ਅਭੇਦ.ਤਦਰੂਪ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਤੇਹੋਜੇਹਾ ਰੂਪ, ਯਥਾ–ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਮੁਖ ਆਦਿ. ਅਭੇਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਭਿੰਨ. ਅਰਥਾਤ ਉਪਮੇਯ ਅਤੇ ਉਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ, ਯਥਾ–ਨੇਤ੍ਰਕਮਲ, ਚੰਦ੍ਰਮੁਖ ਆਦਿ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੇਹਾ ਤੇਹਾ ਆਦਿ ਪਦ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਭੇਦ ਰੂਪਕ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇਤ੍ਰ ਕਮਲਰੂਪ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਰੂਪ ਹੈ. ਮੁਖ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕਮਲ ਨਹੀਂ. ਤਦਰੂਪ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ–

ਗਗਨਮੈ ਥਾਲ ਰਵਿ ਚੰਦ ਦੀਪਕ ਬਨੇ.
(ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਅਭੇਦ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ–

"ਹਰਿ ਚਰਨਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ."
(ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਭੇਦਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹੋਰ ਕਲਪੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, ਸਮ, ਅਧਿਕ ਅਤੇ ਨ੍ਯੂਨ.
(ੳ) ਉਪਮੇਯ ਅਤੇ ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਤੁੱਲ ਕਹਿਣਾ "ਸਮਰੂਪਕ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ, ਪਤ ਝੋਲੀ,
ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ,
ਖਿੰਥਾ ਕਾਲੁ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ,
ਜੁਗਤਿ ਡੰਡਾ ਪਰਤੀਤਿ.
(ਜਪੁ)

ਜਤੁ ਪਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ,
ਅਹਰਣਿ ਮਤਿ ਵੇਦੁ ਹਥਿਆਰੁ,
ਭਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ,
ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ ਢਾਲਿ,
ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ.
(ਜਪੁ)

ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ,
ਦਿਵਸ ਰਾਤਿ ਦੁਇ ਦਾਈ ਦਾਇਆ ਖੇਲੈ ਸਗਲ
ਜਗਤੁ. (ਜਪੁ)

ਕਾਂਤਿ ਕਲ ਤਾਲ ਮੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਵਿਸਾਲ ਦਲ
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਤੁੱਲ ਲਾਲ ਲਾਲ ਮਾਨਿਯੇ,
ਰਾਜਤ ਮਰਾਲਰਾਜ ਸੰਤਨ ਸਮਾਜ ਪਾਸ
ਪਾਂਸੁ ਹੈ ਪਰਾਗ ਦਿਨ ਰੈਨ ਮੇ ਸੁਹਾਨਿਯੇ,
ਸਿਲੀਮੁਖ ਸਿੱਖ ਮਨ ਸੌਰਭ ਆਨੰਦ ਦੇਤ
ਛੋਰਤ ਨ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾਸ ਸੋ ਭ੍ਰਮਾਨਿਯੇ,
ਉਦਕ ਕਰਮ ਛੁਇ ਸਕੈ ਨ ਭਰਮ ਮਲ
ਐਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਪਦਕੰਜ ਜਾਨਿਯੇ.
(ਨਾਪ੍)

ਰਾਮਕੁੰਵਰ ਗਿਰਿਵਰ ਕੇ ਸ਼ਸਧਰ,
ਕਥਾ ਜੁ ਉਪਜੀ ਸਲਿਤਾ ਸੁਖਕਰ,
ਗੁਰੁਯਸ਼ ਉੱਜਲ ਜਲ ਭਰਪੂਰਾ,
ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਮਲ ਬਹਿ ਰੂਰਾ,
ਕ੍ਰਮ ਵੇਮੁਖਤਾ ਦ੍ਵੈ ਦ੍ਦਿਚ ਕੂਲਾ,
ਜਿਨ ਪਰ ਅਵਗੁਣ ਤਰੁ ਗਨ ਫੂਲਾ,
ਪਠਨ ਸੁਨਨ ਬਲ ਬੇਗ ਬਿਸਾਲਾ,
ਜਰ ਸਮੇਤ ਭਗਨਤ ਤਤਕਾਲਾ,
ਸਦਗੁਣ ਕਮਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਵਿਕਸਾਵਤ,
ਮਨ ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਧੁਪਨ ਭਾਵਤ,
ਸ਼ਿੰਘ ਸਕਲ ਜਲਜੰਤੁ ਅਨਿੰਦਿਤ,
ਕਰਤ ਕੇਲ ਗੁਰੁ, ਰਹਿਤ ਅਨੰਦਿਤ,
ਦਸ ਗੁਰੁ ਦਸਹੁ ਘਾਟ ਜਿਸ ਕੇਰੇ,
ਦੁਖੀ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਜਨ ਹ੍ਵੈ ਨੇਰੇ,
ਗੁਰੁਯਸ਼ ਜਲ ਤੇ ਸਭ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿੰ,
ਵਿਸ਼੍ਰਮਨ ਤ੍ਰਿਖਾ ਤੁਰਤ ਬਿਨਸਾਵਹਿੰ,
ਅੰਤਕ ਘਾਮ ਪੀਰ ਨਹਿ ਦੇਈ,
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਜੋ ਸੇਈ.

ਔਰ–

ਰਾਮਕੁੰਵਰ ਪਰਬੀਨ ਜੁ ਮਾਲੀ,
ਕੀਰਤਿ ਗੁਰੁਨ ਸ਼ਕੇਲ ਵਿਸਾਲੀ,
ਗ੍ਯਾਨ ਬਨਾਵਨ ਬਾਗ ਲਗਾਯਹੁ,
ਤਰੁਵਰ ਗਨ ਅਧਸਾਯ ਸੁਹਾਯਹੁ,
ਫੰਦ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਸਾਖਾ,
ਤੁਕ ਬਹੁ ਪਤ੍ਰ ਸਘਨ ਸੁਭ ਭਾਖਾ,
ਗੁਣ ਗਣ ਤਿਨ ਮਹਿ ਸੁਮਨਸ ਫੂਲੇ,
ਅਰਥ ਸੁਫਲ ਯੁਤ ਕੁਖਨ ਝੂਲੇ,
ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸਾਦਿਕ ਰਸ ਜਿਨ ਮਾਹੀਂ,
ਕਸ਼ੂ ਘਾਮ ਹਤ ਛਾਯਾ ਤਾਹੀਂ,
ਪ੍ਰੇਮਵਾਰਿ ਤੇ ਸੇਚਨ ਕਰਤਾ,
ਚਿਗ ਨਹਿ ਹੋਯ ਮੋਹ ਪਸ਼ੁ ਹਰਤਾ,
ਅਸ ਉਪਬਨ ਮੇਂ ਜੋ ਨਰ ਬਾਸੇ,
ਮੋਖ ਸੁਗੰਧ ਸਦਾ ਤਿਨ ਪਾਸੇ.
(ਨਾਪ੍)

ਬੀਤਗਈ ਮਮਤਾ ਰਜਨੀ
ਮਦ ਮੋਹ ਮਹਾਂ ਤਮ ਪੁੰਜ ਜੁਦੈ ਭਯੇ,
ਕਾਮਰੁ ਕੋਹ ਉਲੂਕ ਦੁਰੇ
ਸੁਚਿ ਸੰਤ ਬਿਬੇਕ ਸਰੋਜ ਮੁਦੈ ਭਯੇ,
ਸ਼ੇਖਰ ਤਾਰਾ ਅਲੋਕ ਅਥੈਗਏ
ਪੁੰਨ ਕੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੁਦੈ ਭਯੇ,
ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਜਬ ਤੈਂ
ਕਲਿਕਾਲ ਮੇਂ ਸੂਰਯਰੂਪ ਉਦੈ ਭਯੇ.
(ਗੁਰੁਪੰਚਾਸ਼ਿਕਾ)

ਸੋਢਿਵੈਸ਼ ਸਾਗਰ ਤੇਂ ਉਦਿਤ ਅਖੰਡ ਅਤਿ
ਕਰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਸਿ ਵਾਸਰ ਅਮੰਦ ਹੈ,
ਸਕਲ ਕਲਾਨ ਪਰਿਪੂਰਨ ਰਹਿਤ ਅੰਕ
ਕੁਵਲੈ ਪ੍ਰਮੋਦਕ ਪ੍ਰਤੱਛ ਸੁਖਕੰਦ ਹੈ,
ਸ਼ੇਖਰ ਅਸ਼ੇਸ ਤਮਗੁਨ ਕੋ ਹਰਤ ਹਠ
ਕਰਤ ਪ੍ਰਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਦਲ ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਹੈ,
ਵੰਦਨੀਯ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੋ ਵਿਰਾਜਤ ਅਨੰਦ ਭਰਜੋ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਮੁਖ ਚੰਦ ਹੈ.
(ਗੁਰੁਪੰਚਾਸ਼ਿਕਾ)

(ਅ) ਉਪਮੇਯ ਅਤੇ ਉਪਮਾਨ ਦੀ ਸਮਤਾ ਕਰਦੇ-ਹੋਏ, ਇੱਕ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼"

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰੂਪਕ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਐਸਾ ਹਰਿਧਨੁ ਸੰਚੀਐ, ਭਾਈ !
ਭਾਹਿ ਨ ਜਾਲੈ ਜਲਿ ਨਹੀ ਡੂਬੈ,
ਸੰਗੁ ਛੋਡਿਕਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ,
ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਨਿਖੁਟਿ ਨ ਜਾਇ,
ਖਾਇ ਖਰਚਿ ਮਨੁ ਰਹਿਆ ਅਘਾਇ.
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਾਂਸੁ ਪਰਾਗ ਸੀ ਸੋਹਤ ਸੁੰਦਰ
ਗੰਧਿ ਸੀ ਕੀਰਤਿ ਮੱਧ ਬਸਾਨਾ,
ਕੋਮਲ ਕੋਮਲਤਾ ਇਕ ਸੀ
ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਸੀ ਨਿਰਲੇਪ ਸਮਾਨਾ,
ਜੋ ਭਵ ਭੂਰਿ ਭਰਾ ਸਰਸੀ
ਤਿਸ ਤੇ ਨਿਤ ਊਰਧ ਸੋ ਬਿਗਸਾਨਾ,
ਹੈਂ ਅਰਵਿੰਦ ਸੋ ਅੰਗਦ ਕੋ ਪਦ
ਮੋਖਦ ਏਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜਾਨਾ.
(ਨਾਪੂ)

ਬਰ ਕੀਰਤਿ ਜੋਨ ਅਮੀ ਰਤਿ ਭੋਨ
ਸੁ ਸੀਤਲਤਾ ਸੁਖ ਤੋਨ ਸੁਭਾਈ,
ਗਤਿ ਸਾਧਨ ਕੈਰਵ ਕੋ ਬਿਗਸਾਵਤ
ਦਾਸ ਰਿਦਾ ਨਭ ਬੀਚ ਸੁਹਾਈ,
ਤਪਤੰ ਦੁਖ ਤੀਰ ਨ ਆਵਤ ਹੈ
ਚਿਤ ਚਾਰੁ ਚਕੋਰ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਈ,
ਗੁਰੁ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸੋਹਤ ਚੰਦ ਸੋ,
ਹੀਨ ਕਲੰਕ ਇਹੋ ਅਧਿਕਾਈ.
(ਨਾਪੂ)

(ਏ) ਜੋ ਉਪਮੇਯ ਅਥਵਾ ਉਪਮਾਨ ਦੀ ਸਮਤਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਜੂਨਤਾ (ਕਮੀ) ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਦ "ਨਜੂਨਰੂਪਕ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪੰਖਨ ਬਿਨਾ ਬਿਓਗ ਹੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੁਰੰਗ.

ਰੂਪਕਲਾ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ ਜਮਾਲਖ਼ਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਔਰਤ ਬਣਾਇਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੀਨਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦਾ ਬਣਾਉਟੀ ਹੀਰਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵਡੇ ਮੁੱਲ ਪੁਰ ਵੇਚਿਆ ਅਰ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਮਰ ਵਿਤਾਈ. ਦਸਮਗੰਥ ਦੇ ੧੮੯ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ.

ਰੂਪਕਾਤਿਸ਼ਯੋਕ੍ਤਿ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. (ਰੂਪਕ–ਨਕਲ, ਅਤਿਸ਼ਯ–ਬਹੁਤ, ਉਕਤਿ–ਕਥਨ). ਕੇਵਲ ਉਪਮਾਨ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਉਪਮੇਯ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣਾ "ਰੂਪਕਾਤਿਸ਼ਯੋਕ੍ਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਿ ਉਪਮਾ ਪਦ ਮੈ ਧਰ ਦੀਜੈ,
ਊਪਰ ਤੇ ਉਪਮੇਯ ਲਖੀਜੈ,
ਰੂਪਕਾਤਿਸ਼ਯੋਕ੍ਤਿਲੰਕਾਰ,
ਗੁਨਿਜਨ ਤਾਂਕੋ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਨਾਨਕ ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਫਲੁ ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੂ ਆਹਿ,
ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਦੀਸਹੀ ਨਾ ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ.
(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਤੀਜੈ ਪਹਿਰੈ ਰੈਣਿਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ,
ਸਰਿ ਹੰਸ ਉਲਥੜੈ ਆਇ.
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ)

ਇੱਥੇ ਰਾਤ੍ਰੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਉਪਮਾਨ ਹੈ, ਸਰ ਦੇਹ ਦਾ, ਅਤੇ ਹੰਸ ਸਫੇਦ ਰੋਮਾਂ ਦਾ.

ਰੈਨਿ ਗਈ, ਮਤ ਦਿਨੁ ਭੀ ਜਾਇ,
ਭਵਰ ਗਏ ਬਗ ਬੈਠੇ ਆਇ,
ਕਾਚੈ ਕਰਵੈ ਰਹੈ ਨ ਪਾਨੀ,
ਹੰਸੁ ਚਲਿਆ ਕਾਂਇਆਂ ਕੁਮਲਾਨੀ.
(ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਇੱਥੇ ਰਾਤ੍ਰਿ ਤੋਂ ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ, ਦਿਨ ਤੋਂ ਬੁਢਾਪਾ, ਭਵਰ ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਕੇਸ਼, ਬਗ ਤੋਂ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਇਆ. ਐਸੇ ਹੀ ਕੱਚਾ ਮਟਕਾ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਅਤੇ ਹੰਸ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਉਪਮਾਨ ਹੈ.

ਮੀਨ ਮੁਰਝਾਨੇ ਕੰਜ ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨੇ ਅਲਿ
ਫਿਰਤ ਦਿਵਾਨੇ ਬਨ ਡੋਲੈਂ ਜਿਤ ਤਿਤ ਹੀ,
ਕੀਰ ਔ ਕਪੋਤ ਬਿੰਬ ਕੋਕਿਲਾ ਕਲਾਪੀ ਬਨ
ਲੂਟੇ ਫੂਟੇ ਫਿਰੈਂ ਮਨ ਚੈਨਹੂ ਨ ਕਿਤਹੀ.×××
(ਚੰਡੀ ੧)

ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿੱਚ ਮੀਨ ਕੰਜ ਖੰਜਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਉਪਮਾਨ, ਭੌਰੇ ਕਾਲੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ, ਤੋਤਾ ਨੱਕ ਦਾ, ਕਬੂਤਰ ਕੰਠ ਦਾ, ਬਿੰਬਫਲ ਹੋਠਾਂ ਦਾ, ਕੋਕਿਲਾ ਮੋਰ ਸੁਰ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਉਪਮੇਯ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਇਆ.

ਰੂਪਕੋਰ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਾਲਿਤ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਪਸਰੂਰ ਨਿਵਾਸੀ ਖੇਮਕਰਨ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜਨਮਿਆ. ਅਮਰਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਪਸਰੂਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਰ ਬਨੂੜ ਪਾਸ ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਪਿੰਡ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਸੋਢੀਆਂ.

ਰੂਪਕੰਨਿਆ. ਰੂਪਵਤੀ ਕਨਯਾ. "ਰੂਪਕੰਨਿਆ ਸੁੰਦਰਿ ਬੇਧੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਮੁਕਤਿ ਤੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਰੂਪਗਰਵਿਤਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੈ.

ਰੂਪਗ੍ਰਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੇਤ੍ਰ. ੨ ਰੂਪ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ.

ਰੂਪਘਨਾਕਰੀ
ਰੂਪਘਨਾਛਰੀ } ਦੇਖੋ, ਘਨਾਕਰੀ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ).

ਰੂਪਚੰਦ. ਸਰਹਿੰਦ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ.

ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ. ਪਿੰਡ ਵੜਾਘਰ (ਇਲਾਕਾ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਆਕਲ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਨਜਾਣਪੁਣੇ ਵਿੱਚ ਤੁਕਲਾਣੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਸਾਦੇ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰੇ ਸਾਧੂ (ਸੱਧੂ) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੁਰਤੀ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤੀ. ਸਿੱਖਪੁਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪਾਸ ਡਰੋਲੀ ਆਈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ ਅਰ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਸਾਧੂ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੭੧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜੂਰ ਲੈਕੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪੁੱਜੇ. ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਦੇਕੇ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪਚੰਦ ਰੱਖਿਆ. ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਭਾਈ" ਪਦ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ "ਭਾਈਰੂਪਾ" ਪਿੰਡ ਸੰਮਤ ੧੬੮੮ (ਸਨ ੧੬੩੧) ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕਰਵਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਰਾਜ ਨਾਭੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਖੰਡਾ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕੜਛਾ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੁਣ ਬਾਗੜੀਆਂ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੇਹੋਏ ਹਨ. ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਪਰਮਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਰਮਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਹੇ. ਪਰਮਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅਬਚਲਨਗਰ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਧਰਮਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਆਇਆ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਪਾਠ ਦਾ ਪੁਸਤਕ ਇੱਕ ਤਲਵਾਰ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਕਰਦ ਅਰ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਖੰਡਾ ਬਖ਼ਸ਼ੇ.*

ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਾਵਨ ਵਦੀ ੧ ਸੰਮਤ ੧੭੬੬ ਨੂੰ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ ਉੱਥੇ "ਭਾਈ ਕੀ ਸਮਾਧ" ਨਾਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵਸਗਿਆ ਹੈ.

ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦੇ–ਭਾਈ ਮਹਾਨੰਦ ਜੀ, ਸਦਾਨੰਦ ਜੀ, ਭਾਈ ਪਰਮਸਿੰਘ ਜੀ,ਭਾਈ ਸੁਰਤੀਆ ਜੀ, ਭਾਈ ਧਰਮਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਸੁਖਾਨੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਰਮਚੰਦ ਜੀ ਸੱਤ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ. ਮਹਾਨੰਦ ਕਰਮਚੰਦ ਆਦਿ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਭਾਈਰੂਪਾ, ਭਾਈ ਕੀ ਸਮਾਧ, ਨੈਹੀਆਂਵਾਲਾ, ਠੱਟੀ ਆਦਿਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਗੱਦੀ ਲੰਗਰ ਭਾਈਰੂਪਾ ਅਤੇ ਬਾਗੜੀਆਂ ਹੈ.

ਬਾਗੜੀਆਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇਉਂ ਹੈ–

ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ. ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੭੬੬
|
ਭਾਈ ਧਰਮਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੭੧
|
ਭਾਈ ਦਯਾਲਸਿੰਘ
|
ਭਾਈ ਗੁਦੜਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੨੩
×
ਭਾਈ ਬੀਰਸਿੰਘ
|
ਭਾਈ ਹਰਦਾਸਸਿੰਘ
|
ਭਾਈ ਮੋਹਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੭੩
×
ਭਾਈ ਬਹਾਦੁਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੯੦੪
|
ਭਾਈ ਸੰਪੂਰਨਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੯੧੯
|
ਭਾਈ ਨਰਾਯਨਸਿੰਘ ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੯੪੬
×
ਜ: ਸਨ ੧੮੭੪ ਭਾਈ ਅਰਜਨਸਿੰਘ ਜੀ
(ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ ਹਨ) |
ਜ: ਸਨ ੧੯੪੯ ਭਾਈ ਅਰਿਦਮਨਸਿੰਘ†
|
ਜ: ਸਨ ੧੯੨੦ ਭਾਈ ਹਰਿਧਨਸਿੰਘ.

ਗੱਦੀ ਭਾਈਰੂਪਾ :–

ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ
|
ਭਾ: ਸੁਖਾਨੰਦ
|
ਭਾ: ਦਾਨਚੰਦ
|
ਭਾ: ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼
|
ਭਾ: ਹਰਸਾ
|
ਭਾ: ਨੌਹਸਿੰਘ
|
ਭਾ: ਸੁਜਾਨਸਿੰਘ
|
ਭਾ: ਜੀਵਨਸਿੰਘ
|
ਭਾ: ਪ੍ਰੇਮਸਿੰਘ
|
ਭਾ: ਦਰਗਾਹਾਸਿੰਘ
|
ਭਾ: ਅਰਜਨਸਿੰਘ.

ਰੂਪਦੀਪ. ਭਵਾਨੀਦਾਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾਮ ਦੇ ਚੇਲੇ ਜਯਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਗਲ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੫੨ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੭੭੬ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਰੂਪਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਰੋਪਰ (ਰੋਪੜ).

ਰੂਪਮਾਲਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਦਨ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ ੧੪–੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੂੜੁ ਰਾਜਾ ਕੂੜੁ ਪਰਜਾ, ਕੂੜੁ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ,
ਕੂੜੁ ਮੰਡਪ ਕੂੜੁ ਮਾੜੀ, ਕੂੜੁ ਬੈਸਣਹਾਰੁ. ××
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਰੂਪਰਸ. ਖ਼ਾ. ਨਮਕ. ਲੂਣ. ਰੂਪਜ (ਚਾਂਦੀ) ਜੇਹਾ ਚਿੱਟਾ ਰਸ. "ਕਛੁਕ ਰੂਪਰਸ ਪਾਵਨ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰੂਪਰਾਮ. ਰਾਮਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪ ੬. "ਰੂਪਰਾਮ ਤਿਹ ਜਾਨ." (ਸ: ਮ: ੬) ਰਾਮਰੂਪ ਤਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣ.

ਰੂਪਲਾਲ. ਮਿੱਸਰ ਬੇਲੀਰਾਮ ਦਾ ਭਾਈ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮੀ ਅਹਿਲਕਾਰ. ਇਹ ਸਨ ੧੮੩੨ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ. ਰੂਪਲਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਜਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਰੂਪਵਾਨ } ਵਿ–ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ.
ਰੂਪਵੰਤ } "ਰੂਪਵੰਤ ਸੋ ਚਤੁਰ ਸਿਆਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਰੂਪਵੰਤਿ. ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੀ. ਰੂਪਵਤੀ."ਰੂਪਵੰਤਿ ਸਾ ਸੁਘੜਿ ਬਿਚਖਣਿ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਰੂਪਾ. ਸੰ. ਰੂਪਜ. ਚਾਂਦੀ. ਰੁਪਯਾ. "ਸੁਇਨਾ ਰੂਪਾ

---

* ਤੁਲਵਾਰ ਹੁਣ ਮੀਦਪਤਿ ਪਾਸ ਸੰਗਰੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬਾਗੜੀਆਂ ਪਾਸ ਹਨ.

† ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੈਜੁਏਟ (graduate) ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫੁਨਿ ਨਹੀ ਦਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਨਾਭੇ ਦੀ ਫੂਲ ਨਜਾਮਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਭਾਈਰੂਪਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੈ, ਜੋ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ.

ਰੂਪਾਜੀਵਾ. ਸੰ. ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਦੇ ਆਸਰੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਰੂਪਾਂਤਰ. ਹੋਰ ਰੂਪ. ਦੂਜੀ ਸ਼ਕਲ.

ਰੂਪਾਭਾਈ. ਕਲਸ਼ੀ ਗੋਤ ਦਾ ਤਖਾਣ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਗਾਂਈਆਂ (ਤਸੀਲ ਦਸੂਹਾ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੇ ਬੁੱਢੇ ਦਲ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਪਿੰਡ ਮੋਘੇਵਾਲ ਗੀਜਿਆਂ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ ਅਤੇ ਰੂਪਾ ੨.

ਰੂਪਾਵਤੀ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਰੂਪਵਾਲੀ. ਰੂਪਵਤੀ."ਉਰਝਿ ਰਹਿਓ ਸਭ ਸੰਗ ਅਨੂਪ ਰੂਪਾਵਤੀ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਰੂਪਿ. ਰੂਪ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸਨਿ.

ਰੂਪੀ. ਰੂਪੀਂ. ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ."ਸਰਬੀ ਰੰਗੀ ਰੂਪੀ ਤੂਹੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. रूपिन्. ਵਿ–ਰੂਪ ਵਾਲਾ। ੩ ਤੁੱਲ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼. "ਤਰਵਰਰੂਪੀ ਰਾਮ ਹੈ ਫਲਰੂਪੀ ਬੈਰਾਗੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਰੂਪੀਆ. ਵਿ–ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪ ੩.

ਰੂਪੈ. ਰੂਪ ਦੀ. "ਰੂਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਰੂਪੋਸ਼. ਫ਼ਾ ਰੂਪੋਸ਼ ਵਿ–ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਚੇਹਰਾ ਲੁਕੋ ਲਿਆ ਹੈ. ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੁਕਿਆ.

ਰੂਪੋਪਜੀਵਨ. ਰੂਪ (ਸਾਂਗ) ਦਿਖਾਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਹੁਰੂਪੀਆ. ਸਾਂਗੀ.

ਰੂਪੋਪਜੀਵਿਨੀ. ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ.

ਰੂਪਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਤਾੜਿਆ ਜਾਵੇ, ਚਾਂਦੀ ਅਥਵਾ ਸੋਨਾ ਆਦਿ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ. ਜ਼ੇਵਰ। ੩ ਰੁਪਯਾ. ਰਜਤਪਣ। ੪ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਰੂਪਯਾਧਯਕ. ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਅਫਸਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰੁਪਯੇ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਰੂਬਕਾਰ. ਫ਼ਾ ਰੂਬਕਾਰ ਸੰਗਜਾ–ਕੰਮ ਵੱਲ ਮੁਖ। ੨ ਉਹ ਕਾਗਜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਹਾਕਿਮ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ.

ਰੂਬਰੂ. ਫ਼ਾ ਰੂਬਰੂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ. ਆਮ੍ਹੋ–ਸਾਮ੍ਹਣੇ.

ਰੂਬਾਹ. ਫ਼ਾ ਰੂਬਾਹ ਸੰਗਜਾ–ਲੂਮੜੀ. ਲੋਮਸ਼ਾ.

ਰੂਬਾਹਪੇਚ. ਫ਼ਾ ਰੂਬਾਹਪੇਚ ਵਿ–ਲੂੰਬੜੀ ਵਾਂਙ ਪੇਚ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ. ਛਲੀਆ. "ਨ ਦਾਨਮ ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਰੂਬਾਹਪੇਚ." (ਜਫਰ)

ਰੂਬਾਨੀ. ਰੂ (ਚੇਹਰਾ) ਬਾਨੀ (ਵਣੰ). ਮੁਖ ਦਾ ਰੰਗ. "ਦਿਲ ਖਲਹਲੁ ਜਾਕੈ, ਜਰਦ ਰੂਬਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਜ਼ਰਦ ਰੰਗਤ.

ਰੂਮ. ਅ ਰੂਮ Rome. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਰੂਮ ਦੀ ਸਲਤਨਤ ਮੈਡੀਟ੍ਰੇਨੀਅਨ ਸਾਗਰ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ. ਫੇਰ ਰਾਜ ਕਾਜ ਦਾ ਕੰਮ ਢਿੱਲਾ ਪੈਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੋਗਏ. ਇੱਕ ਪੂਰਬੀ ਸਲਤਨਤ ਰੂਮ, ਦੂਜੀ ਪੱਛਮੀ ਸਲਤਨਤ ਰੂਮ. ਪੂਰਬੀ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੁਸਤੁਨਤੁਨੀਆ (Constantinople) ਥਾਪੀ. ਇਹ ਰੋਮ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਅੰਗ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ "ਰੂਮ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. "ਕਰਕੈ ਪੋਮ ਰੂਮ ਲਗ ਗਯੋ." (ਨਾਪ) ੨ ਪੱਛਮੀ ਸਲਤਨਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ Rome ਹੈ, ਜੋ ਇਟਲੀ (Italy) ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ. ਰੋਮ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਰੋਮਨਕੈਥੋਲਿਕ ਚਰਚ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਪੋਪ (Pope) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਭੀ ਵਡਾ ਮਾਨ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੭੧ ਤੋਂ ਰੋਮ ਵਰਤਮਾਨ ਇਟਲੀ ਸਲਤਨਤ ਦੀ ਤਖ਼ਤਗਾਹ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੫੬੦,੫੬੦ ਹੈ। ੩ ਰੂੰ. ਰੂਈ. ਤੂਲ. "ਤਹਿ ਇਕ ਰੂਮ ਪੁਨਖਤੇ ਲਹਾ." (ਦੱਤਾਵ)

ਰੂਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਰੁਮਾਲ.

ਰੂਮੀ. ਰੂਮਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ, ਅਥਵਾ ਰੂਮ ਦੀ ਵਸਤੂ. "ਰੂਮੀ ਤਲੇ ਡਾਰਕੈ ਲਾਲ ਅਤਲਸੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰੂਮੀ ਜੰਗੀ. ਰੂਮ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਅਤੇ ਜ਼ੰਗ (ਜ਼ੰਗਬਾਰ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ ਗੋਰਾ ਅਤੇ ਕਾਲਾ. ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਕਵੀ ਇਸ ਇਕੱਠੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ–"ਹਰਕਸੇ ਕੋ ਬਾ ਖ਼ੁਦਾ ਹਮਰੰਗ ਸ਼ੁਦ। ਵਸਫ਼ੇ ਓ ਦਰ ਮੁਲਕੇ ਰੂਮੋ ਜ਼ੰਗ ਸ਼ੁਦ." ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਸੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਹਨ–"ਰੂਮੀ ਜੰਗੀ ਦੁਸਮਨ ਦਾਰਾ."

ਰੂਰ. ਵਿ–ਉੱਤਮ.ਸੰ.ਰੁਚਿਰ."ਰੂਰ ਮੂਯਾਦ ਚਲਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰ. ਤੱਤਾ. ਗਰਮ.

ਰੂਰਹਿ. ਰੁਲਹਿ. ਰੁਲਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੁਲਣਾ. "ਰਜ ਰੂਰਹਿਗੇ." (ਕਲਕੀ) ਗਰਦ ਵਿੱਚ ਰੁਲਨਗੇ.

ਰੂਰਾ ਰੂਰੀ ਸੋਣਾ–ਸੋਣੀ. ਸੁੰਦਰ. ਰੁਚਿਰ. "ਪਰੈ ਧਰ ਊਪਰ ਲਾਗਤ ਰੂਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰੂਲਣਾ ਰੂਲਨਾ ਦੇਖੋ, ਰੁਲਨਾ। ੨ ਮਿਲਣਾ. "ਗੰਗਾ "ਕੈਸੀ ਧਾਰ ਚਲੀ ਸਾਤੋ ਸਿੰਧੂ ਰੂਲਕੇ." (ਅਕਾਲ) "ਹਰਿ, ਤੁਧ ਵਿਣੁ ਖਾਕੂ ਰੂਲਣਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣ) "ਧਰ ਸੰਗਿ ਰੂਲਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਮਾਟੀ ਸੰਗਿ ਰੂਲੇ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਰੂੜ ਰੂੜਉ ਰੂੜਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਦੇਖੋ, ਰੂਢ ੩ ਅਤੇ ੫. "ਰੂੜਉ ਠਾਕੁਰ ਨਾਨਕਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) "ਝਾੜੈ ਰੂੜਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸੋਈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਰੂਢ ੫. "ਘਰ ਕਾ ਕਾਜੁ ਨ ਜਾਣੀ ਰੂੜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਰੂਢ ੬. "ਮੂੜ ਰੂੜ ਪੀਟਤ, ਨ ਗੂੜਤਾ ਕੋ ਭੇਦ ਪਾਵੈਂ." (ਅਕਾਲ) ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਬਿਨਾ ਅਰਥ ਜਾਣੇ ਤੋਤੇ ਵਾਕਰ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਗੁਪਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਰੂੜੋ.

ਰੂੜੀ. ਦੇਖੋ, ਰੂਢਿ. "ਰੂੜੋ ਠਾਕੁਰ ਮਾਹਰੋ, ਰੂੜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਰੂੜੀਬਾਣੀ ਹਰਿ ਪਾਇਆ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਸੰ. गालव–ਮਾਨੁੰਡ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਗੋਬਰ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਰੂਢ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਰੂੜੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਰੋਜ ਵਧਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਰੂੜੇ ਰੂੜੇ ਦੇਖੋ, ਰੂਢ । ੨ ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਡਿੰਗ–ਰੂੜੇ. ਹੱਛਾ. ਉੱਤਮ. "ਰੂੜਉ ਕਹਉ, ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਆਰੂਢਿਤ. ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ.

ਰੇ. ਵ੍ਯ–ਸੰਬੋਧਨ. ਓ. ਅਰੇ. "ਰੇ ਨਰ ! ਇਹ ਸਾਚੀ ਜੀਅ ਧਾਰਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਅਨਾਦਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨ ਕੋਊ." (ਬਾਵਨ)

ਰੇਉੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁੜ ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਲੇਸਦਾਰ ਕਵਾਮ ਬਣਾਕੇ ਟੁੱਕੀ ਹੋਈ ਟਿੱਕੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਤਿਲ ਚਿਪਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਹਰਟ ਦੀ ਮਾਲ ਨਾਲ ਟਿੰਡ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦੀ ਗੁੱਲੀ.

ਰੇਆਨ. ਅ ਰੈਯਾਨ. ਰੱਯਾਨ. ਸੁਰਗ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ.

ਰੇਸ਼. ਫ਼ਾ ਰੇਸ਼ ਸੰਗਜਾ–ਘਾਉ. ਜ਼ਖਮ. ਫੱਟ। ੨ ਵਿ–ਘਾਇਲ. ਫੱਟੜ.

ਰੇਸ਼ਮ. ਫ਼ਾ ਰੇਸ਼ਮ ਸੰਗਜਾ–ਪੱਟ. ਚੀਨਾਂਸ਼ੁ.

ਰੇਸ਼ਮੀ. ਫ਼ਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਿ–ਰੇਸ਼ਮ (ਪੱਟ) ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਚੀਨਾਂਸ਼ੁਕ.

ਰੇਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ ਰੇਸ਼ਾ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਰ.ਤੰਤੁ. ਤੰਦ। ੨ ਰਗ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਰੇਜਿਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਰੇਹ. ਸੰਗਜਾ–ਰੇਹੀ. ਕੱਲਰ. ਖ਼ੋਰ। ੨ ਖਾਤ. ਪਾਂਸ. Manure.

ਰੇਹਲ. ਅ ਰਿਹ਼ਲ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਸਤਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜੋ ਇਕੱਠੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਊਂਠ ਦਾ ਪਲਾਣ.

ਰੇਹੀ. ਦੇਖੋ, ਰੇਹ। ੨ ਖ਼ਾਕ. ਮਿੱਟੀ. "ਹੁਇ ਦੁਰਗੰਧ ਸੁਗੰਧਹੁ ਰੇਹੀ." (ਭਾਗੁ)

ਰੇਕ. ਸੰ. ਸ਼ੰਕਾ। ੨ ਨੀਚ ਪੁਰਖ। ੩ ਵਿਰੇਚਨ. ਦਸ੍ਤ ਲਾਉਣਾ. ਜੁਲਾਬ ਦੇਣਾ। ੪ ਡੱਡੂ. ਮੇਂਡਕ.

ਰੇਕਣ. ਸੰ. ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ.

ਰੇਖ. ਸੰ. ਰੇਖਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲਕੀਰ. ਲੀਕ. "ਕਜਲ ਰੇਖ ਨ ਸਹਿਦਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਹੱਥ ਪੈਰ ਆਦਿ ਅੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਕਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮੁਦ੍ਰਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਮੰਨੇ ਹਨ. "ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ." (ਜਾਪੁ)

ਰੇਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ ਰੇਖ਼ਤਨ ਕ੍ਰਿ–ਡੋਲ੍ਹਣਾ. ਵੀਟਣਾ। ੨ ਢਾਲਣਾ। ੩ ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ.

ਰੇਖ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ ਰੇਖ਼ਤਹ ਵਿ–ਡੋਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਢਾਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਚੂਨਾ. ਗਚ. ਸੀਮੇਂਟ. "ਲਾਇ ਰੇਖਤਾ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਈ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕਵਿਤਾ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਫਾਰਸੀ ਹਿੰਦੀ ਪਦ ਜਿਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੇ ਚੰਡੀ-ਚਰਿਤ੍ ਦੇ ਕਬਿੱਤ (ਮਨਹਰ) ਨੂੰ ਰੇਖਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ–

ਕਰੀ ਹੈ ਹਕੀਕਤ ਮਾਲੂਮ ਖੁਦ ਦੇਵੀ ਸੋਤੀ
ਲੀਆ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਹਮਾਰਾ ਛੀਨ ਧਾਮ ਹੈ,
ਕੀਜੈ ਸੋਈ ਮਾਤ ਬਾਤ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਹਾਤ, ਸਭ
ਸੇਵਕ ਕਦੀਮ ਤਕ ਆਏ ਤੇਰੀ ਸ੍ਰਾਮ ਹੈ,
ਦੀਜੈ ਬਾਜ਼ ਦੇਸ਼ ਹਮੈ ਮੋਟੀਐ ਕਲੇਸ਼ ਲੇਸ਼
ਕੀਜੀਐ ਅਭੇਸ ਉਨੈ ਬਡੋ ਯਹ ਕਾਮ ਹੈ,
ਕੂਕਰ ਕੋ ਮਾਰਤ ਨ ਕੋਊ ਨਾਮ ਲੈਕੈ, ਤਾਹਿੰ
ਮਾਰਤ ਹੈਂ ਤਾਂਕੋ ਲੈਕੈ ਖਾਵੈਂਦ ਕੋ ਨਾਮ ਹੈ.

(ਅ) ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਗੁਰੁਪਦਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਵਿੱਚ ੪੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਰੇਖਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਇਹ "ਇੰਦ੍ਰਮਣੀ" ਛੰਦ ਹੈ. ਇੰਦ੍ਰਮਣੀ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੮ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਹਿਂ ਦੇਗ ਤੇਗ ਜੋਈ, ਤਹਿਂ ਕਰਾਮਾਤ ਜੋਈ,
ਮਨ ਕਪਟ ਧਾਰ ਸੋਈ, ਬੋਲੰਤ ਬੈਨ ਪੈਨਾ,
ਭਾਜਸੋ ਤਬੈ ਸਿਰੰਦੀ, ਜਿਂਹ ਜੀਅ ਚਾਹ ਮੰਦੀ,
ਕਾਯਰ ਕੁਪੂਤ ਗੰਦੀ, ਮਲਮੂਤ ਮਾਨ ਰੈਨਾ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ, ਛੋਰਜੋ ਭੁਜਜੋ ਪਠਾਨਾ,
ਨਿਤ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਹਾਨਾ, ਇਕ ਬਿਰਤਿ ਚਿੱਤ ਦੈਨਾ,
ਜਿਹ ਨਾਮ ਲੈਤ ਜਮ ਕਾ, ਨਹਿ ਰਹਿਤ ਮੋਹ ਭ੍ਰਮ ਕਾ,
ਛੁਟਤ ਕਲੇਸ਼ ਰਮਕਾ, ਉਪਜੰਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਐਨਾ.

(ੲ) ਬਾਬੂ ਜਗੰਨਾਥ(ਭਾਨੁ)ਜੀ ਨੇ"ਦਿਗਪਾਲ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਰੇਖਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਰੇਖਾ. ਦੇਖੋ, ਰੇਖ. "ਫੋਰਿ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਰੇਖਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਲੀਕ ਮੇਟਕੇ। ੨ ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਰੇਖਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ–"ਤਬ ਰੇਖਾ ਕਹਿਂ ਬੋਲ ਪਠਾਇਸ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੨) ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ.

ਰੇਖਾ ਗਣਿਤ. ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੇਖਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਉਕ਼ਲੈਦਸ. Geometry.

ਰੇਖਿਆ. ਰੇਖਾ. "ਤਿਸੁ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖਿਆ ਕਾਈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ ਅੰਕਿਤ. ਉਲੀਕਿਆ.

ਰੇਗ. ਰੇਖ. ਰੇਖਾ. ਲੀਕ। ੨ ਪਗਡੰਡੀ। ੩ ਮਾਰਗ. ਰਾਹ। ੪ ਫ਼ਾ ਰੇਗ ਰੇਤਾ. ਬਾਲੂ.

ਰੇਂਗਨਾ. ਰੁੜ੍ਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰਿੰਗਣ. "ਆਗੇ ਹੀ ਰੇਂਗ ਚਲੇ ਹਨਕੈ ਭਟ." (ਰਾਮਾਵ) ਘਾਯਲ ਯੋਧਾ ਰੁੜ੍ਹਕੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਹੀ ਵਧੇ.

ਰੇਗਮਾਹੀ. ਰੇਤੇ ਦੀ ਮੱਛੀ. ਇੱਕ ਕਿਰਲੇ ਦੀ ਜਾਤਿ. ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ ਆਦਿ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. Lacerta Scincus.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰੇਗਮਾਲ. ਰੇਤੇ ਨਾਲ ਮਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰੇਤੀਲੇ ਕਾਗਜ (sand-paper) ਨਾਲ ਮਲਕੇ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਚਮਕਾਉਣਾ.

ਰੇਗਿ. ਰੇਗ (ਰਾਹ) ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਰੇਗ ੩. "ਸੂਧੇ ਸੂਧੇ ਰੇਗਿ ਚਲਹੁ ਤੁਮ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਰੇਗਿਸ੍ਤਾਨ. ਫ਼ਾ ਰੇਗਿਸ੍ਤਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਤਲਾ ਦੇਸ਼ (a sandy desert).

ਰੇਚ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਤੜੀ ਤੋਂ ਮਲ ਗਿਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾ. ਦਸ੍ਤਾਵਰ ਔਖਧਿ. ਦੇਖੋ, ਰਿਚ ੨।

ਰੇਚਕ ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਸਮੇਂ

ਰੇਚਨ ਰੁਕੇਹੋਏ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ. "ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚ ਕਰੋਹੀਂ." (ਭਾਗੁ) "ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਕੁੰਭ ਕਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗੀਤਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਸਮੇਂ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ (ਫੈਲਾਉਣਾ) ਰੇਚਕ ਹੈ.

ਰੇਜ਼. ਫ਼ਾ ਰੇਜ਼ ਇਹ ਰੇਖ਼ਤਨ ਦਾ ਅਮਰ ਹੈ. ਗਿਰਾ. ਡੋਲੂ। ੨ ਵਿ–ਗਿਰਾਣ ਵਾਲਾ. ਬਖੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਗੌਹਰ-ਰੇਜ਼ (ਮੋਤੀ ਵਸਾਉਣ ਵਾਲਾ).

ਰੇਜਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਜਲਾ.

ਰੇਜ਼ਗੀ. ਫ਼ਾ ਰੇਜ਼ਗੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਰੁਪਯੇ ਆਦਿ ਦੀ ਭਾਨ.

ਰੇਜ਼ਦ. ਫ਼ਾ ਰੇਜ਼ਦ ਗਿਰਾਵੇਗਾ. ਗਿਰਾਂਉਂਦਾ ਹੈ. ਗਿਰਾਵੇ.

ਰੇਜ਼ਰੇਜ਼. ਫ਼ਾ ਰੇਜ਼ਰੇਜ਼ ਟੂਕ ਟੂਕ. ਖੰਡ ਖੰਡ.

ਰੇਜ਼ਾ. ਫ਼ਾ ਰੇਜ਼ਹ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੁਕੜਾ. ਭੋਰਾ। ੨ ਖੰਡ. ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੩ ਛੋਟਾ ਥਾਨ. "ਸੂਤ ਕਾਤ ਸੁੰਦਰ ਇਕ ਰੇਜਾ। ਮਾਤ ਕਤਾਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਜਾ ॥" (ਗੁਵਿ ੬) ੪ ਵਿ–ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਹਾਥ ਪਸਾਰ ਨ ਸਾਕਤ ਰੇਜਾ." (ਰਘੁਰਾਜ)

ਰੇਜ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ ਰੇਜ਼ਿਸ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟਪਕਣ (ਚੁਇਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਜਲਾ.

ਰੇਠੜਾ ਦੇਖੋ, ਰੀਠਾ.

ਰੇਠਾ

ਰੇਣ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਣੁ. ਰਜ. ਧੂਲਿ. ਧੂੜ. "ਸਗਲ ਕੀ ਰੇਣ ਜਾਕਾ ਮਨ ਹੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਨਾਨਕੁ ਜਾਚੈ ਸੰਤ ਰੇਣਾਰੁ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ੨ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਕਰੰਦ.

ਰੇਣਕਾ

ਰੇਣਾ

ਰੇਣਾਰ pollen. । ੩ ਡਿੰਗ–ਰੇਣਕਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ. ਰੇਣਾ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਬੋਧਕ ਹੈ.

ਰੇਣਾਰੁ

ਰੇਣੁ

ਰੇਣੁਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਣੁ. ਧੂਲਿ. "ਸਾਧੂ ਕੀ ਹੋਹੁ ਰੇਣੁਕਾ." (ਸੁ ਮ: ਪ) "ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ, ਲੈ ਮਾਥੇ ਲਾਵਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੩ ਰੇਣੁ (ਪ੍ਰਸੇਨਜਿਤ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਮਦਗਨਿ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਅਤੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਜਾ ਚਿਤ੍ਰਰਥ ਦਾ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਦੇਖਕੇ ਰੇਣੁਕਾ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਗਿਆ, ਇਸ ਪੁਰ ਜਮਦਗਨਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰੇਣੁਕਾ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿਓ. ਹੋਰ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਤਾਮੀਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਮਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਵਰ ਮੰਗ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਮਾਤਾ ਰੇਣੁਕਾ ਲਈ ਫੇਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਰ ਮੰਗਿਆ, ਜੋ ਜਮਦਗਨਿ ਨੇ ਦਿੱਤਾ. "ਭਯੋ ਰੇਣੁਕਾ ਤੇ ਕਵਾਚੀ ਕੁਠਾਰੀ." (ਪਰਸਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਜਮਦਗਨਿ ਅਤੇ ਪਰਸੁਰਾਮ.

੪ ਨਾਹਨ (ਸਰਮੌਰ) ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ, ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਾਹਨ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਰੇਣੁਕਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਝੀਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਅਤੇ ਜਮਦਗਨਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੧ (ਦੇਵਥੌਨ ਏਕਾਦਸ਼ੀ) ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਯਾਤ੍ਰੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤੀਰਥ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਮੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ.

ਭਾਵੇਂ ਜਮਦਗਨਿ ਰਿਖਿ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਗ਼ਾਜ਼ੀਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ "ਜ਼ਮਾਨੀਆ" ਹੈ, ਜੋ "ਜਮਦਗਨੀਯ" ਤੋਂ ਵਿਗੜਕੇ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. ਰੇਣੁਕਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਉੱਥੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਾਸ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਰੇਣੁਕਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੱਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਨਾਹਨ ਰਾਜ ਵਾਲੇ ਰੇਣੁਕਾਤੀਰਥ ਦਾ ਭੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ੫ ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ। ੬ ਸੰਡਾਲੂ.

ਰੇਣੁਕਾਸੁਤ ਰੇਣੁਕਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਅਤੇ

ਰੇਣੁਕਾਨੰਦਨ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈ ਰੁਮਨ੍ਵਾਨ੍ ਆਦਿ.

ਰੇਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਤਾ. ਸਿਕਤਾ. ਬਾਲੂ। ੨ ਲੋਹਾ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਰੇਤਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੩ ਸੰ. ਰੇਤਸ੍. ਵੀਰਯ. "ਰੰਚਕ ਰੇਤ ਖੇਤ ਤਨਿ ਨਿਰਮਿਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ਪ) ੪ ਜਲ। ੫ ਪਾਰਾ.

ਰੇਤਘੜੀ. ਡੋਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕੰਚ (ਕੱਚ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਾਪਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਛੋਟਾ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚਦੀਂ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਰੇਤ ਡਿਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਸਾਰਾ ਰੇਤਾ ਥਰਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਘੰਟਾ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ. ਫੇਰ ਹੇਠਲਾ ਪਾਸਾ ਉਲਟਾਕੇ ਉੱਪਰ ਕਰ ਦੇਈਦਾ ਹੈ(an hour glass).

ਰੇਤਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਦੰਦੇਦਾਰ ਰੇਤ ਔਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ

ਰੇਤਨਾ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਖੁਰਚਣਾ.

ਰੇਤਲਾ. ਵਿ–ਰੇਤੇ ਵਾਲਾ. ਰੇਤੀਲਾ.

ਰੇਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਕਤਾ. ਰੇਤ. ਬਾਲੂ.

ਰੇਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇਤੇ ਦੀ ਥਾਂ. ਰੇਤਲੀ ਥਾਂ। ੨ ਨਦੀ ਦਾ ਰੇਤਲਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਬਰੇਤੀ. "ਰੇਤੀ ਮਾਂਝ ਚਰਿਤ੍ ਦਿਖਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੬੭) ੩ ਰੇਤਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਸੰਦ. ਛੋਟਾ ਰੇਤ.

ਰੇਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹ੍ਰਿਦਯ. ਰਿਦਾ। ੨ ਸੰ. ह्रद–ਹ੍ਰਦ. ਤਾਲ. ਸਰੋਵਰ. "ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਰੇਦ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਹਰਿਨਾਮ ਰਸ (ਜਲ) ਪਰਿਪੂਰਿਤ ਹ੍ਰਦ (ਤਾਲ) ਵਿੱਚ ਮੱਜਨ, ਅਠਸਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਸਨਾਨ ਹੈ.

ਰੇਨ. ਰੇਣੁ. ਰਜ. ਦੇਖੋ, ਰੇਣ. "ਰਾਰਾ ਰੇਨ ਹੋਤ ਸਭ ਜਾਂਕੀ." (ਬਾਵਨ)

ਰੇਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਰੇਣਕਾ ਅਤੇ ਰੇਣੁਕਾ.

ਰੇਨ ਰਵਾਲ. ਮਕਰੰਦਰੂਪ ਰਜ. ਰੇਣੁ (ਮਕਰੰਦ) ਰਵਾਲ (ਧੂਲਿ). "ਲੇ ਗੁਰਪਗ ਰੇਨ ਰਵਾਲ." (ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਰੇਨਾਇਆ. ਅ ਰੇਨਾਇਆ ਰਅਨਾਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖੂਬਸੂਰਤੀ. "ਪਾਪੀ ਬਾਧਾ ਰੇਨਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿੱਚ ਬੱਧਾ ਹੈ। ੨ ਰਿਅਨਾ. ਸ਼ੁਹਦਾ. ਮਸ੍ਤਜਵਾਨ। ੩ ਸੰ.ऋणवान–ਰਿਣਵਾਨ. ਕਰਜਾਈ. ਕਰਜਦਾਰ. ਰਿਸ਼ਿ ਰਿਣ,ਦੇਵ ਰਿਣ ਅਤੇ ਪਿਤ੍ਰਿ ਰਿਣ ਕਰਕੇ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਿਤਾਕ੍ਸ਼ਰਾ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਣਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰੈਨਾਈ ੪.

ਰੇਨਾਰ ਰਜ–ਧੂੜ. ਦੇਖੋ, ਰੇਣਾਰੁ. "ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ

ਰੇਨਾਰੁ ਹਰਿ ਸੰਤਰੇਨਾਰੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਰੇਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰੈਨੀ.

ਰੇਨੁ ਦੇਖੋ, ਰੇਣੁ ਅਤੇ ਰੇਣੁਕਾ.

ਰੇਨੁਕਾ

ਰੇਫ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਰਾ ਅੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰੇਫ। ੨ ਦੂਜੇ ਅੱਖਰ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਰਾਰਾ, ਜਿਵੇਂ–ਸ੍ਪੈਂ। ੩ ਰਾਗ। ੪ ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ। ੫ ਵਿ–ਨਿੰਦਿਤ.

ਰੇਬ. ਫ਼ਾ ਰੇਬ ਉਰੇਬ. ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਤਿਰਛਾ.

ਰੇਬੈਸਾ. ਅ ਰੇਬੈਸ ਰਬੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁੱਛਾ. ਸਿੱਟਾ. "ਤੁਲੇ ਰੇਬੈਸਾ, ਉਪਰਿ ਸੂਲਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ.

ਰੇਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੇੜ੍. ਢਾਹ. "ਕੁਰੀਏ ਕੁਰੀਏ ਵੈਦਿਆ! ਤਲਿ ਗਾੜਾ ਮਹ ਰੇਰੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ) ਕਿਨਾਰੇ (ਕੰਢੇ) ਜਾਣ ਵਾਲਿਆ! ਥੱਲਾ ਡੂੰਘਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਮਹਰੇਰੁ ਇਕੱਠਾ ਸ਼ਬਦ ਦਲਦਲ (ਜਿਲ੍ਹਣ) ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਰੇਰੂ. ਇੱਕ ਬਿਰਛ. Mimosa Leucophlœa. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਸੁਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਰੇਰੂ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਖੂਹ ਦਾ ਚੱਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਪਾਇਲ ਦਾ ਪਿੰਡ ਰਾਮਪੁਰ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਇੱਥੇ ਰੇਰੂ ਦੇ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ, ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਰੇਲ. ਅੰ. Rail. ਸ਼ਰੀ. ਧਾਤੁ ਦੀ ਲੀਕ। ੨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲ (ਲੀਕ) ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਰੇਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੇਲ-ਗੱਡੀ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ.

ਰੇਲਗੱਡੀ. Railway Carriage। ੨ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ (train).

ਰੇਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਧਕੇਲਣਾ. ਰੁਲਾਉਣਾ. ਵਹਾਉਣਾ. ਰੁੜ੍ਹਾਉਣਾ.

ਰੇਲਪੇਲ. ਧਕੇਲਣ ਅਤੇ ਹੱਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸੱਟਾ ਸੱਟ ਸੋਲੇ ਭਈ ਰੇਲ ਪੇਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਰੇਲਵੇ. ਅੰ. Railway. ਧਾਤੁ ਦੀ ਲੀਕ ਦੀ ਸੜਕ, ਜਿਸ ਉੱਪਰਦੀਂ ਰੇਲਗੱਡੀ ਚਲਦੀ ਹੈ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ ੧੮੦੨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ੭੨੦,੦੦੦ ਮੀਲ ਰੇਲਵੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ੩੩੦੦੦ ਮੀਲ ਹੈ.

ਰੇਵਤ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਰਾਜਪੂਤ ਰੇਵਤ ਵੀਚਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ਰਾਵਤ ਭੀ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ੨ ਆਨਤੰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਰੇਵਤੀ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰੇਵਤੀ."ਰੇਵਤ ਭੂਪ ਇਕ ਹਲੀ ਪਾਇ ਗਹੇ ਆਨ ×× ਰੇਵਤੀ ਮਮ ਕਨਯਾ ਕੋ ਨਾਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰ. ਨਿੰਬੂ. ਨੇਂਬੂ। ੪ ਅੰਬਲਤਾਸ ਦਾ ਬਿਰਛ.

ਰੇਵਤਕ. ਸੰ. ਕਬੂਤਰ. ਕਪੋਤ. ਪਾਰਾਵਤ.

ਰੇਵਤੀ. ਰੇਵਤ (ਕੁਕੁਦਮਿਨ੍) ਰਾਜਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੪ ਅ: ੧ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਤਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਸ ਲਾਇਕ ਕੋਈ ਭੀ ਪਤਿ ਨਾ ਦੇਖਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੋਲੋਂ ਜਾ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਉੱਤਮ ਵਰ ਦੱਸੋ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਰਾਗ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹਾ ਮਸਤ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਯੁਗ ਗੰਧਰਵਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਰੇਵਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਰਾਗ ਰੰਗ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਰੇਵਤ ਨੂੰ ਆਖਿਅ ਕਿ ਰੇਵਤੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ ਨਾਲ ਕਰਦੋ. ਜਦ ਕਈ ਯੁਗਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਰੇਵਤ ਮੁੜ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਹੋਗਏ ਹਨ, ਬਲਹੀਨ ਅਤੇ ਮਲੀਨ ਬੁੱਧਿ ਹਨ; ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਇਹ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰੇਵਤੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਉਸ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਰੇਵਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਦੇਖਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਮੋਢੇ ਪੁਰ ਹਲ ਰੱਖਕੇ ਇੰਨਾ ਦਬਾਇਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਕੱਦ ਦੇ ਮੇਚ ਦੀ ਕਰਲਈ.

ਜਬ ਪਿਯ ਤਿਯ ਕੀ ਓਰ ਨਿਹਾਰਜੋ,
ਛੋਟੇ ਹਮ, ਇਹ ਬਡੀ ਵਿਚਾਰਜੋ,
ਤਿਹ ਕੇ ਲੈ ਹਲ ਕੰਧਹਿ ਧਰਜੋ,
ਮਨਭਾਵਤ ਤਾਂਕੋ ਤਨੁ ਕਰਜੋ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੨ ਸਤਾਈਸਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ, ਜੋ ੩੨ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ ਹੈ। ੩ ਦੂਰਗਾ। ੪ ਗਊ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰੇਵਤੀਸ਼
ਰੇਵਤੀਪਤਿ
ਰੇਵਤੀਰਮਣ } ਰੇਵਤੀ ਦਾ ਪਤਿ ਬਲਰਾਮ. ਬਲਭਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਰੇਵਤੀ.

ਰੇਵਰੀ
ਰੇਵੜੀ } ਦੇਖੋ, ਰੇਉੜੀ. "ਖਾਲ ਕਾਢੈ ਰੇਵਰੀ ਕੈ, ਕੋਊ ਕਰੈ ਤਿਲਵਾ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਖੱਲ (ਛਿੱਲ) ਲਾਹਕੇ.

ਰੇਵਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ। ੨ ਉਹ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਕਰਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਿ.

ਰੇੜ੍ਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੁੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ, ਗੱਡਾ. ਸ਼ਕਟ. ਛਕੜਾ.

ਰੈ. ਡਿੰਗ. ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਹਰਿ ਰੰਗ ਅਨੂਪੈ ਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰ. ਰੈ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਨ. ਦੌਲਤ। ੪ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ਪ ਵ੍ਯ–ਛੇਤੀ. ਫੌਰਨ. ਦੇਖੋ, ਰਯ ਪ. "ਦੂਰ ਕਰੈ ਤਨ ਕੇ ਦੁਖ ਰੈ ਸੋ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਛੇਤੀ ਨਾਲ. ਫੌਰਨ.

ਰੈਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਜਨਿ. ਰਾਤ੍ਰਿ। ੨ ਭਾਵ–ਅਵਸਥਾ. ਉਮਰ.

ਰੈਣਹਾ. ਦੇਖੋ, ਰੈਨਹਾ.

ਰੈਣਾਇਰ
ਰੈਣਾਇਰੁ } ਸੰ. ਰਤ੍ਨਾਕਰ–ਰਤਨਾਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ. "ਰੈਣਾਇਰ ਮਹਿ ਸਭੁਕਿਛੁ ਹੈ,ਕਰਮੀ ਪਲੈ ਪਾਇ." (ਮ:੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਰੈਣਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨ ਰੈਣਾਰ.

ਰੈਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਜਨਿ. ਰਾਤ੍ਰਿ. "ਰੈਣਿ ਗਵਾਈ ਸੋਇਕੈ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਭਾਵ–ਉਮਰ. "ਸਭ ਮੁਕਦੀ ਚਲੀ ਰੈਣਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ)

ਰੈਣਿ ਅੰਧਾਰੀ. ਅੰਧਕਾਰ ਵਾਲੀ ਰਾਤ੍ਰਿ. ਭਾਵ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ। ੨ ਬੇਸਮਝੀ ਦੀ ਉਮਰ.

ਰੈਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੈਣ ਦੀ ਮੱਟੀ. ਉਹ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੈਗ ਤ੍ਰਿਆਰ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਸੋਨੇ ਦਾ ਪਾਸਾ. ਸੋਧੇਹੋਏ ਸੋਨੇ ਦਾ ਡਲਾ।
ਤ ਰਜਨਿ. ਰਾਤ੍ਰਿ. "ਆਪੇ ਦਿਨਸੁ, ਆਪੇ ਹੀ ਰੈਣੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਭਾਵ–ਉਮਰ. "ਮੈ ਸੁਖ ਵਿਹਾਣੀ ਰੈਣੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਰੈਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਰਵਿਦਾਸ ੨.

ਰੈਨ. ਦੇਖੋ, ਰੈਣ.

ਰੈਨਹਾ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰੈਨਹਾਧਰ. ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਰੈਨਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਰਜਨੀਚਰ.

ਰੈਨਪਤਿ. ਰਜਨੀਪਤਿ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਰੈਨਪਤਿਧਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਰੈਨਰਮਨ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਨੂੰ ਰਮਣ (ਭੋਗਣ) ਵਾਲਾ,ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰੈਨਰਮਨਿ. ਰਜਨੀਰਮਣ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਰੈਨੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਜਨੀ. "ਵਧੁ ਸੁਖੁ ਰੈਨੜੀਏ, ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ) ੨ ਭਾਵ–ਉਮਰ.

ਰੈਨੜੀਐ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਮੇਂ. ਰਾਤ ਵਿੱਚ. "ਰੈਨੜੀਐ ਚਾਮਕਨਿ ਤਾਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਰੈਨਾਇਰ. ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਰੈਣਾਇਰ. "ਰੈਨਾਇਰ ਬਿਛੋੜਿਆ, ਰਹੁ ਰੇ ਸੰਖ ! ਮਬੂਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਮਬੂਰਿ.

ਰੈਨਾਈ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਮੇਂ. ਰਾਤ ਵੇਲੇ. "ਜਿਉ ਸੁਪਨਾ ਰੈਨਾਈ." (ਸਾਰ ਮ: ੯) ੨ ਰਾਤ੍ਰਿ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਰਾਤ੍ਰਿਭਰ. ਸਾਰੀ ਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨ ਰੈਨਾਈ। ੪ ਰਿਣੀ. ਕਰਜਾਈ. "ਸਕਲ ਲੋਕ ਠਟਕੈ ਰਹੇ ਰੈਨਾਈ ਲਖਪਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੭੫)

ਰੈਨਾਧਿਪ. ਰਜਨਿ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਅਧਿਪਤਿ (ਸ੍ਵਾਮੀ), ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਰੈਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਜਨੀ. ਰਾਤ੍ਰਿ. "ਰੈਨਿ ਦਿਨਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵ ਕਮਾਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ)
੨ ਭਾਵ–ਕਾਲੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ. "ਰੈਨਿ ਗਈ, ਮਤ ਦਿਨੁ ਭੀ ਜਾਇ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਦਿਨ ਤੋਂ ਭਾਵ–ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਵ੍ਰਿੱਧਾਵਸਥਾ ਹੈ.

ਰੈਨਿ ਦਿਨੀਅਰੁ. ਰਾਤ੍ਰਿਦਿਨ. ਭਾਵ–ਹਰਵੇਲੇ. "ਆਸਾ ਪਿਆਸੀ ਰੈਨਿਦਿਨੀਅਰੁ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਰੈਨੀ. ਰਜਨੀ. ਰਾਤ੍ਰਿ। ੨ ਰੰਗ ਦੀ ਮੱਟੀ. ਰੰਗ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. "ਤਨੁ ਰੈਨੀ ਮਨੁ ਪੁਨਰਪਿ ਕਰਿਹਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਰੰਗਰੇਜ ਕੀ ਰੈਨੀ ਜਸੋਂ ਫੂਟਕੈ ਫੈਲੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਗਾੜ੍ਹੇ ਵਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦੀਂ ਅਫੀਮ ਦਾ ਟਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕੁਸੁੰਭੀ ਸਾਫ ਜਲ ਭੀ "ਰੈਨੀ" ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਫੀਮੀ ਪੀਂਦੇ ਅਤੇ ਮਿਹਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਉਂਦੇ ਹਨ.

ਰੈਬਰ. ਦੇਖੋ, ਰਹਬਰ.

ਰੈਬਾਰ. ਵਿ–ਰਹਬਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਧਰਮ ਫਿਰੈ ਰੈਬਾਰਿਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਰੈਬਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਰਹਬਰੀ. "ਹਰਿ ਮੇਲੈ ਕਰਿ ਰੈਬਾਰੀ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਰਹਬਰ. ਰਹਬਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਬਾਰੀ ੩.

ਰੈਭਾਣੁ
ਰੈਭਾਨ } ਸੰ. ਋ਭੁਮਾਨ੍–ਰਿਭੁਵਾਨ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ, ਜੋ ਕਿਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਭੁਗਣ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਭਾਸ਼੍ਯਸ਼ਕਾਰ ਸਾਯਣਾਚਾਰ੍ਯ ਋ਸ਼ਵਃ (ਰਿਭੁਗਣ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਭੁ ਵਿਭੁ ਅਤੇ ਵਾਜ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਚਮਕਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗਿਰਸ ਗੋਤ੍ਰੀ ਸੁਧਨ੍ਵਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਇਹ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਾ ਲਿਖੇ ਹਨ. "ਕਲਿ ਵਿਚਿ ਧੁੰਮੈਧਾਰੁ ਸਾ ਚੜਿਆ ਰੈਭਾਣੁ."
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਧੂਮ ਅੰਧਕਾਰ (ਘੋਰ ਅੰਧੇਰਾ) ਸ੍ਰੀ, ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਰਿਭੁਵਾਨ (ਸੂਰਜ) ਉਦਯ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਰਿਭੁ। ੨ ਸੰ. ਋ਭ੍ਵਨ–ਰਿਭੁਨ. ਵਿ–ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ। ੩ ਵਿਦਸਾ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ. ਨਿਪੁਣ। ੪ ਚਮਕੀਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ। ਪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ. ਆਤਿਸ਼.

ਰੈਯਤ. ਪ੍ਰਜਾ. ਰਿਆਯਾ. ਦੇਖੋ, ਰਈਅਤਿ.

ਰੈਵਤ. ਵਿ–ਰੇਵਤੀ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਰੇਵਤੀ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਸੁਭਦ੍ਰਾ ਨੂੰ ਅਰਜੁਨ ਠਨਾਕੇ ਲੈਗਿਆ ਸੀ। ੩ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੪ ਸ਼ਿਵ. ਰੁਦ੍ਰ। ਪ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ.

ਰੋ. ਵ੍ਯ–ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ. "ਹਮਰੋ ਭਰਤਾ ਬਡੋ ਬਿਬੇਕੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਤੁਮਰੋ ਦੂਧੁ ਬਿਦਰ ਕੋ ਪਾਨੋ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਰੋਦਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਰੋਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਰੁਦਨਕਰ.

ਰੋਆਇਆ. ਰੋਦਨ ਕਰਾਇਆ। ੨ ਰੋਇਆ. "ਇੰਦ੍ ਰੋਆਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਰੋਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੋਦਨ ਕਰਕੇ. ਰੋਕੇ. "ਮਨਮੁਖ ਚਲਿਆ ਰੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ) ੨ ਤਕਲੀਫ ਉਠਾਕੇ. ਮਰ ਖਪਕੇ. "ਜੇ ਸਉ ਸਾਇਰ ਮੋਲੀਐ, ਤਿਲੁ ਨ ਪੁਜਾਵਹਿ ਰੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਗੁਨ ਕਉ ਮਰੀਐ ਰੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਰੋਈਂ
ਰੋਈਂਤਨ } ਦੇਖੋ, ਰੁਦੀਂ ੩ ਅਤੇ ਰੁਦੀਂਤਨ.

ਰੋਸ. ਸੰ. ਰੋਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ.

ਰੋਸਣ. ਸੰ. ਗੁੱਸੇ (ਖਫਾ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਾ.

ਰੋਸਨ. ਦੇਖੋ, ਰੌਸ਼ਨ। ੨ ਡਿੰਗ. ਫੌਜ ਦਾ ਸੱਜਾ ਪਾਸਾ. ਸੈਨਾ ਦਾ ਦਹਿਣਾ ਭਾਗ.

ਰੋਸਨਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਰੌਸ਼ਨਾਰਾ.

ਰੋਸਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰੌਸ਼ਨੀ.

ਰੋਸਨੀਅਤਪਨਾਹ. ਦੇਖੋ, ਰੌਸ਼ਨੀਅਤਪਨਾਹ.

ਰੋਸੁ. ਦੇਖੋ, ਰੋਸ. "ਰੋਸੁ ਨ ਕੀਜੈ, ਉਤਰੁ ਦੀਜੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਰੋਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰੋਧ. ਰੋਸ. ਗੁੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਰੋਹੁ।
੨ ਸੁਲੇਮਾਨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਘਾਟੀ। ੩ ਰੁਹੇਲਖੰਡ. "ਰੋਹ ਕੇ ਰੁਹੇਲੇ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਕੁਰ. ਅੱਗੂਰ। ਪ ਵਿ–ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਰੋਹਟਾ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਤਸੀਲ ਅਮਲੋਹ, ਥਾਣਾ ਨਾਭਾ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਰੋਹਟੀ ਦੇ ਪੁਲ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ.
ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸੀਂਭਰੋ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੯੭੭ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਹਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਚੁੱਕਾ ਹੈ.

ਰੋਹਣ. ਸੰ. ਚੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਜਾਣਾ। ੩ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਵੀਰਯ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਮਣੀ.

ਰੋਹਤਕ. ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੪੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸੀਤਲਾ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰੋਹਤਕ ਤੋਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਢਾਈ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਰੋਹਤਾਸ. ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਨਗਰ ਤੋਂ ੧੦ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਹ ਦੁਰਗ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਨੇ ਸਨ ੧੫੪੨ ਵਿੱਚ ਸਵਾਚਾਲੀ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖ਼ਰਚਕੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. * ਕਿਲੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਢਾਈ ਮੀਲ ਹੈ. ਦੀਵਾਰ ਤੀਹ ਫੁਟ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ੩੦ ਤੋਂ ੫੦ ਫੁਟ ਤੀਕ ਉੱਚੀ ਹੈ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਬੁਰਜ ੬੮, ਅਤੇ ਦਰਵਾਜੇ ਬਾਰਾਂ ਹਨ. ਵਡੇ ਦਰਵਾਜੇ ਦੀ ਉਚਾਈ ੭੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਇਸ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਪਿੰਡ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਰੋਹਤਾਸ ਹੈ. ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਰੋਹਤਾਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਿਲਾ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ,† ਉਸੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿਲਾ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਕਿਲੇ ਦਾ ਖ਼ਸਤਾ ਹਾਲ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਚਸ਼ਮਾ ਇੱਥੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚੋਹਾ ਸਾਹਿਬ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਮਾਤਾ.

ਰੋਹਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰੋਹਿਣੀ.

ਰੋਹਲਾ. ਵਿ–ਰੋਹ (ਰੋਸ) ਵਾਲਾ. ਗੁਸੈਲਾ. ਕ੍ਰੋਧੀ. "ਰਾਕਸ ਆਏ ਰੋਹਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ "ਦਾਨੇ ਦਾ ਚੱਕ" ਹੈ. ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਢਾਬ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਰੋਹਲਾ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਈ ਤਿਲਕਰਾ ਸਿੱਧ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਸੀ.ਤਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ "ਸਿੱਧ ਤਿਲਕਰਾ" ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ.
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤ (ਬੀ. ਬੀ. ਐਂਡ ਸੀ. ਆਈ.ਰੇਲਵੇ) ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਹੈ.

ਰੋਹੜਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ

---

* ਤਾਰੀਖ ਦਾਊਦੀ ਵਿੱਚ ਰੋਹਤਾਸ ਕਿਲੇ ਦੀ ਲਾਗਤ ੮ ਕਰੋੜ, ੫ ਲੱਖ ੫ ਹਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਵਾਧੀ ਦਾਮ ਲਿਖੀ ਹੈ.

† ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰੋਹਤਾਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਰੋਹਿਤਾਸ੍ਵ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰੋਹਿਤਾਸ੍ਵ ਨੇ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਹਿਤ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ), ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੈਬਲ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਰੋਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਕੁਕਰਾ. ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਦੀ ਸੁੱਜੀਹੋਈ ਗਿਲਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਰੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੋਹ. "ਅੰਦਰਿ ਬਹੁਤਾ ਰੋਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਰੋਹਾਵਲਾ. ਰੋਹ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਹਾਵਲਾ.

ਰੋਹਿ. ਰੋਸ਼ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਿੱਚ. "ਆਪਣੈ ਰੋਹਿ ਆਪੇ ਹੀ ਦਬੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਰੋਹਿੰ. ਰੋਵਹਿੰ. ਰੋਂਦੇ ਹਨ. "ਮੁਇਆ ਰੋਹਿੰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਰੋਹਿਆ. ਰੋਸ਼ (ਕ੍ਰੋਧ) ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਮਾਇਆ ਦੁਖਿ ਮੋਹਿਆ, ਹਉਮੈ ਰੋਹਿਆ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਰੋਹਿਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਟ. ਬਰੋਟਾ. ਬੋਹੜ.

ਰੋਹਿਣੀ. ਰੋਹਿਣ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਵਸੁਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਨਾਲ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਹੋਈ। ੨ ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੩ ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ੨੭ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਣੀ। ੫ ਬਿਜਲੀ। ੬ ਮਜੀਠ। ੭ ਹਰੜ। ੮ ਕੜੂ। ੯ ਖ਼ੁਨਾਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਲ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖੁਨਾਕ.

ਰੋਹਿਣੀ ਸੁਹਾਗ / **ਰੋਹਿਣੀ ਪਤਿ** } ਸੰਗਜਾ–ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਪਿਤਾ ਵਸੁਦੇਵ, ਜੋ ਰੋਹਿਣੀ ਦਾ ਪਤਿ ਸੀ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਰੋਹਿਤ. ਧਰਮਾਤਮਾ ਸਤਜਵਾਦੀ ਰਾਜਾ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਲਾਲ ਰੰਗਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲ ਅਤੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗਾ ਘੋੜਾ. ਕੈਲਾ। ੪ ਲਾਲ (ਰੱਤਾ) ਮ੍ਰਿਗ,ਚਿੰਕਾਰਾ। ੫ ਰੋਹੂ ਮੱਛੀ। ੬ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਧਨੁਖ। ੭ ਕੇਸਰ. ਕਸ਼ਮੀਰਜ। ੮ ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ। ੯ ਰਹੂੜਾ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਰਹੂੜਾ.

ਰੋਹਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰੋਹਿਣੀ.

ਰੋਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਜਾੜ. ਜੰਗਲ। ੨ ਸੰ. ਮ੍ਰਿਗੀ. ਮੂਨ। ੩ ਸੰ. रोहिन. ਵਿ–ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਆਰੋਹਣ ਕਰਤਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛ। ੫ ਬੇਲ.

ਰੋਹੁ. ਸਿੰਧੀ. ਪਹਾੜ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ.

ਰੋਹੂ. ਮੱਛੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਰੋਹਿਤ ੫.

ਰੋਹੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਰੇ। ੨ ਰੋਹ (ਰੋਸ਼–ਕ੍ਰੋਧ) ਸਹਿਤ ਹੋਏ.

ਰੋਹੇਲਖੰਡ / **ਰੋਹੇਲਾ** } ਦੇਖੋ, ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਅਤੇ ਰੁਹੇਲਾ.

ਰੋਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਘਨ. ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਨਕ਼ਦ ਧਨ। ੩ ਸੰ. ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੪ ਛਿਦ੍ਰ. ਛੇਕ. ਸੂਰਾਖ਼। ੫ ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ.

ਰੋਕਣਾ / **ਰੋਕਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਰੋਧਣ ਕਰਨਾ. ਅਟਕਾਉਣਾ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ.

ਰੋਕੜ. ਸੰਗਜਾ–ਨਕ਼ਦੀ। ੨ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਕਿਤਾਬ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਕਮ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਰੋਕੜਬਹੀ.

ਰੋਕਿਨ. ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੋਕ ੩। ੨ ਸੰਗਜਾ–रुक्म–ਰੁਕਮ. ਚਾਂਦੀ. "ਕੰਚਨ ਰੋਕਿਨ ਕੇ ਗਹਿਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰੋਖ. ਕ੍ਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਰੋਸ. "ਸਰੋਖ ਸੂਰ ਸਾਜਿਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਵਿਰੋਧ. ਵੈਰ। ੩ ਯੁੱਧ ਦਾ ਉਤਸਾਹ. ਜੋਸ਼. "ਨਮੋ ਰੋਖ ਰੋਖੇ." (ਜਾਪੁ)

ਰੋਖਰੋਖ. ਦੇਖੋ, ਰੋਖ ੩.

ਰੋਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁਜ. ਬੀਮਾਰੀ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਧਾਤੁ ਦੀ ਵਿਖਮਤਾ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਦੁੱਖ. "ਰੋਗ ਸੋਗ ਤੇਰੇ ਮਿਟਹਿ ਸਗਲ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਕੁੱਠ ਦਵਾਈ.

ਰੋਗਘ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਰੋਗ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੈਦਜ। ੩ ਦਵਾ। ੪ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੫ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ.

ਰੋਗਨ. ਦੇਖੋ, ਰੋਗਨ। ੨ ਰੋਗਾਂ. "ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰੁ ਸੋਗਨ ਤੇ." (ਅਕਾਲ)

ਰੋਗਨੀ. ਵਿ–ਰੋਗ ਵਾਲੀ. ਰੁਗ੍ਰਣ (रुग्ण). "ਸਬ ਵਧ ਤ੍ਰਿਯਾ ਰੋਗਨੀ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੯) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬੀਮਾਰੀ. ਮਰਜ. ਰੁਗਣਤਾ. "ਨਹ ਬਿਆਪੈ ਮਨ ਰੋਗਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਰੋਗਬੰਧ. ਵਿ–ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਿਤ। ੨ ਭਾਵ–ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ. "ਰੋਗਬੰਧ ਰਹਿਨੁ ਰਤੀ ਨ ਪਾਵੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਰੋਗ ਰੋਗ. ਰੋਗ ਨੂੰ ਰੋਗਰੂਪ. ਰੋਗ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਨਮੋ ਰੋਗ ਰੋਗੇ." (ਜਾਪੁ)

ਰੋਗਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਵਡਾ ਰੋਗ.

ਰੋਗਾਕੁਲ / **ਰੋਗਾਰਤ** } ਵਿ–ਰੋਗ ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ ਅਤੇ ਆਤੰ (ਦੁਖੀ).

ਰੋਗੀ. ਸੰ. रोगिन. ਵਿ–ਰੋਗ ਵਾਲਾ. ਬੀਮਾਰ. "ਰੋਗੀ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਖੰਡਹੁ ਰੋਗ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਰੋਗਜ਼. ਵਿ–ਰੋਗੀ. ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਿਤ. "ਅਰੋਗਜ਼ੰ ਮਹਾ ਰੋਗਜ਼ੰ, ਬਿਸਿਮ੍ਰਿਤੇ ਕਰੁਣਾਮਯਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਰੋਚਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਰੁਚਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਭੁੱਖ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲ ਗਠਾ। ੪ ਭੁੱਖ. ਕੁਧਾ.

ਰੋਚਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰੁਚਿ ਵਧੇ। ੨ ਜੋ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਜਾਰਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ. "ਕਾਨ੍ਹ ਕਥਾ ਅਤਿ ਰੋਚਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਗਠਾ. ਪਿਆਜ਼। ੪ ਅਮਲਤਾਸ। ੫ ਸੁਹਾਂਜਣਾ। ੬ ਮੀਚਕਾ। ੭ ਅਨਾਰ.

ਰੋਚਨਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁਚਿ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਨੇਂਬੂ. ਨਿੰਬੂ। ੨ ਵੰਸ਼ਲੋਚਨ.

ਰੋਚਨੀ. ਸੰ. ਆਉਲਾ। ੨ ਗੋਰੋਚਨ। ੩ ਚਿੱਟੀ ਨਿਸੋਥ। ੪ ਪੋਦੀਨਾ.

ਰੋਚਾਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਛ.

ਰੋਚੀ. ਵਿ–ਰੁਚਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ."ਨਾਨਕ ਸੱਚ ਰੋਚੀ ਥੀਆ ਹੈ." (ਜਸਾ) ੨ ਸੰ. ਹੁਲ ਹੁਲ ਬੂਟੀ. Gynandropsis Pentaphylla.

ਰੋਜ. ਫ਼ਾ روز ਸੰਗਜਾ–ਦਿਨ. "ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰ ਹਵਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਤਜ. "ਕਿਸ ਥੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜ ?" (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਰੋਜੁ.ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਕ. ਗਮ. "ਖੇਦੁ ਨ ਪਾਇਓ ਨਹ ਫੁਨਿ ਰੋਜ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਰੋਵਨਹਾਰੀ ਰੋਜੁ ਬਨਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੫ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖ਼ਰਚ ਲਈ ਭੀ ਰੋਜ ਸਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਹਰ ਧਨ ਲੈ ਨ੍ਰਿਪ ਰੋਜ ਚਲਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੫) ੬ ਰੋਜ਼ਾ ਲਈ ਭੀ ਰੋਜ ਸਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਰਚ ਰੋਜ ਇਕਾਦਸਿ ਚੰਦ੍ਰਬ੍ਰਤੰ." (ਅਕਾਲ) ਰੋਜ਼ੇ, ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਅਤੇ ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ ਵ੍ਰਤ ਰਚੇ.

ਰੋਜ਼ਗਾਰ / **ਰੋਜਗਾਰੁ** } ਫ਼ਾ روزگار ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਮਾਨਾ.ਸਮਯ। ੨ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਰੋਜ਼ੀ. "ਖਾਟਣ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੋਜਗਾਰੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਰੋਜਦਾਰ. ਵਿ–ਰੋਜ਼ੀਨਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦਿਹਾੜੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹੈ.

ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ / **ਰੋਜ਼ਨਾਵਾਂ** } ਫ਼ਾ روزنامچہ ਸੰਗਜਾ–ਨਿੱਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਦਿਨਚਯਾਂ) ਜਿਸ ਪੁਰ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ,ਅਜੇਹਾ ਕਾਗਜ ਅਥਵਾ ਰਜਿਸਟਰ. Diary.

ਰੋਜ਼ਮੱਰਹ. ਫ਼ਾ روزہ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ. ਨਿੱਤ.

ਰੋਜਾ. ਫ਼ਾ روزہ ਰੋਜ਼ਹ. ਅ. صوم ਸੋਮ. ਵ੍ਰਤ. ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਤ ਪਾਪਨਾਸ਼ਕ ਕਰਮ ਹੈ, ਅਰ ਇਤਨੇ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣੇ ਵਿਧਾਨ ਹਨ–

(ੳ) ਰਮਜ਼ਾਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਹੀਨਾ.ਦੇਖੋ,ਰਮਜ਼ਾਨ ੨.

(ਅ) ਮੁਹੱਰਮ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਦਿਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਆਸ਼ੂਰਾ" عاشورا ਹੈ. ਮਿਸ਼ਕ਼ਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਸਭ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

(ੲ) ਈਦੁਲਫ਼ਿਤ੍ਰਰ ਪਿੱਛੋਂ ਛੀ ਦਿਨ ਵ੍ਰਤ ਕਰਨਾ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਹੈ.

(ਸ) ਸੋਮ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ ਹਰੇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ.

(ਹ) ਜ਼ਮਾਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਹੀਨਾ. ਮਿਸ਼ਕ਼ਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਸਾਰਾ ਮਹੀਨਾ,ਕਦੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ, ਹੁਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਵ੍ਰਤ ਰਖਦੇ ਸਨ.

(ਕ) ੧੩, ੧੪ ਅਤੇ ੧੫ ਵੀਂ ਤਾਰੀਖ ਹਰੇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ "ਅੱਯਾਮੁਲਬੀਜ਼" ایام بیض ਅਰਥਾਤ ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਨ ਹੈ.

(ਖ) ਇੱਕ ਦਿਨ ਖਾਣਾ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣਾ, ਇਹ ਨਿੱਤ ਵ੍ਰਤ ਹੈ. ਮਿਸ਼ਕ਼ਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਦਾਊਦ" ਇਹ ਵ੍ਰਤ ਰਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਵ੍ਰਤ ਸਮੇਂ ਝਗੜਨਾ, ਲੜਨਾ, ਨਿੰਦਾ ਆਦਿਕ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਵਰਜਿਤ ਹਨ.

"ਰੋਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਕਤੇਬ."(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ:੫)

ਰੋਜਾਯਤ. ਡਿੰਗ. ਮੁਸਲਮਾਨ,ਜੋ ਰੋਜ਼ਾ ਵ੍ਰਤ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਰੋਜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿੱਤ ਹੀ. ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ. ਸਦਾ. "ਨ ਭੀਜੈ ਸੋਗੀ ਕੀਤੈ ਰੋਜਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਰੋਜੀ.

ਰੋਜੀ. ਫ਼ਾ روزی ਰੋਜ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੱਤ ਦਾ ਭੋਜਨ. "ਰੋਖ ਰੂਹਾਨ ਕੀ ਰੋਜੀ ਨ ਟਾਰੈ." (ਅਕਾਲ)

ਰੋਜ਼ੀਦਿਹ. ਫ਼ਾ روزی دہ ਵਿ–ਰਿਜ਼ਕ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਨਿੱਤ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਰੋਜ਼ੀਨਾ. ਫ਼ਾ روزینہ ਸੰਗਜਾ–ਰੋਜ਼ ਦਾ ਖ਼ਰਚ। ੨ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਨੌਕਰੀ। ੩ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ.

ਰੋਜੁ. ਦੇਖੋ, ਰੋਜ ੪.

ਰੋਜ਼ੇ ਅਜ਼ਲ. ਫ਼ਾ روز ازل ਉਹ ਸਮਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਦਿ ਨਹੀਂ। ੨ ਫ਼ਾ روز اجل ਰੋਜ਼ੇ ਅਜਲ. ਮੌਤ ਦਾ ਦਿਨ.

ਰੋਝ. ਸੰਗਜਾ–ਗਵਯ. ਨੀਲਗਾਯ. "ਰੋਝ ਰੀਛ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਬਿਦਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਰੋਟ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਟੀ ਰੋਟੀ. ਮੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰੋਟਿਕਾ.

ਰੋਟ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਦੇਖੋ, ਚੂਰਮਾ ੨.

ਰੋਟਿਕਾ / **ਰੋਟੀ** } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਟੀ. ਚਪਾਤੀ. "ਹਰਿ ਰੁਖੀ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ਸਮਾਲੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਰੋਟੀ ਕਾਠ ਕੀ. ਤਨੂਰ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਰੋਟੀ, ਜੋ ਕਾਠ ਵਰਗੀ ਕਰੜੀ ਹੈ."ਰੋਟੀ ਮੇਰੀ ਕਾਠ ਕੀ, * ਲਾਵਣ ਮੇਰੀ ਭੁਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਰੋਡੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁੜ ਦੀ ਡਲੀ. ਭੇਲੀ. "ਗਿਲੀ ਗਿਲੀ ਰੋਡੜੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਰੋਡਾ / **ਰੋਡੂ** } ਵਿ–ਘੋਨ ਮੋਨ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਬੋਦੀ ਸਹਿਤ ਮੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਰੋਣਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਦਨ. ਰੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਿੱਲਾਨਾ. ਵਿਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਰੁਦਨ.

ਰੋਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੋਂਦਾ. ਰੁਦਨ ਕਰਦਾ.

ਰੋਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਰੁਦ ਧਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਮੁਸਲਮਾਨ. ਇਸਲਾਮਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਰੋਦਨ. ਦੇਖੋ, ਰੋਣਾ.

ਰੋਂਦਨ / **ਰੋਂਦਨਾ** } ਕੁਚਲਣਾ. ਮਸਲਣਾ. ਦਰੜਨਾ."ਗਜਰਾਜ ਕਵੀਗਨ ਰੋਂਦਨ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵਡਾ ਹਾਥੀ ਕਵੀ (ਭਮੂਲਾਂ) ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਆਇਆ ਹੈ.

ਰੋਦਾ. ਦੇਖੋ, ਰਉਦਾ.

---

* ਕਈ ਅਵਾਟ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਥਾ ਘੜ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਫਰੀਦ ਜੀ ਕਾਠ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪੱਲੇ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਜੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਈ ਆਖਦਾ, ਤਾਂ ਕਾਠ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵਿਖਾਕੇ ਟਾਲ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਰੋਟੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰੋਂਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੋਦਨ ਕਰਦਾ. "ਰੋਂਦੇ ਮਰਿਜਾਹੀਂ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਰੋਂਦੂ. ਵਿ–ਰੋਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਰੋਣੀਸੂਰਤ ਵਾਲਾ.

ਰੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਢਕਣਾ. ਬੰਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਵਿਘਨ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. "ਮਹਾਪੁਰਖ ਬਿਨਰੋਧ." (ਕਲਕੀ) ੪ ਪਾਣੀ ਰੋਕਣ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ.

ਰੋਧਕ. ਵਿ–ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ.

ਰੋਧਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਕਣਾ। ੨ ਬੰਦ ਕਰਨਾ.

ਰੋਪਣ / **ਰੋਪਣਾ** / **ਰੋਪਨ** ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੀਜ ਬੂਟਾ ਆਦਿ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਅਸਥਾਪਨ (ਕ਼ਾਯਮ) ਕਰਨਾ. "ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਮੈ ਰੋਪੈ ਥੰਮ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੩ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹੀ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਸਤੁ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ.

ਰੋਪਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰੋਪਣ। ੨ ਸਗਾਈ (ਮੰਗਣੇ–ਨਿਸਬਤ) ਦੀ ਰਸਮ. ਭਾਵ–ਵਿਆਹ ਦਾ ਮੁੱਢ ਰੋਪਣ ਕਰਨਾ. ਵਿਵਾਹਰੋਪਨ ਕਰਨਾ.

ਰੋਪਰ / **ਰੋਪੜ** ਰੂਪਨਗਰ. ਰੂਪਚੰਦ ਰਾਜਪੂਤ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ (ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਰਈਸ ਸ਼ਿਆਲਖ਼ਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜੇ ਕੀਤਾ. ਹਰੀਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਚੜ੍ਹਤਸਿੰਘ ਨੇ ਰੋਪੜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਮੁੱਖਨਗਰ ਬਣਾਇਆ. ਸਨ ੧੮੩੧ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਅਤੇ ਲਾਰਡ ਬੈਂਟਿੰਕ ਦੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਰੋਪੜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ.

ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਸਰਹਿੰਦ ਕਨਾਲ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਫੂਲਕੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਆਦਿ ਜਿਲਿਆਂ ਦੀ ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਸੈਰਾਬ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਰੋਪੜ ਤਕ ਰੇਲ ਭੀ ਬਣਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਸਰਹਿੰਦ ਹੈ. ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਰੋਪੜ ੩੦ ਮੀਲ ਹੈ.

ਰੋਬ. ਅ [ربّ] ਰੁਅ਼ਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਭਾਵ. ਦਬਦਬਾ.

ਰੋਬਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਰੁਬਕਾਰ.

ਰੋਬਰੂ. ਦੇਖੋ, ਰੁਬਰੂ.

ਰੋਬਾਹ. ਦੇਖੋ, ਰੁਬਾਹ.

ਰੋਮ. ਸੰ. ਰੋਮਨ੍ . ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਲ. ਲ੍ਹੂੰ. ਕੇਸ. "ਰੋਮ ਰੋਮ ਮਹਿ ਬਸਹਿ ਮੁਰਾਰਿ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਰੁਮ.

ਰੋਮਸ਼. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਰੋਮਾਂ ਵਾਲਾ. ਜੱਤ੍ਰਲ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੀਢਾ। ੩ ਸੂਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਲੋਮਸ਼ਾ.

ਰੋਮਹਰਸ / **ਰੋਮਹਰਸਣ** / **ਰੋਮਹਰਖਣ** ਸੰ. ਰੋਮਹਰ੍ਸ਼ . ਰੋਮਹਰ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਖੜੇ ਹੋਣਾ. ਰੋਮਾਂਚ. ਮਾਨੋ ਰੋਮਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਚੜ੍ਹਗਈ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਮਹਰਖਣ. "ਰੋਮਹਰਖਨ ਥੋ ਤਹਾਂ ਸੋਊ ਆਇਓ ਤਹਿ ਦੌਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਬਹੇੜਾ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਬਹੇੜਾ.

ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ ਚਰਚ. Roman Catholic-Church. ਈਸਾਈਆਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਈਸਾ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਕਈ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੱਦੀ ਤੇ ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਪੋਪ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮਤ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਦਿ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਸੀ. ਹੁਣ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ (Protestant) ਮਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਉਂ ਜਰਮਨ ਮੱਜਨ ਲੂਥਰ * ਨੇ ਸਨ ੧੫੨੯ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ, ਬਹੁਤ ਫੈਲਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਚਰਚ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ੩੦,੦੦੦,੦੦੦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ ਹਨ.

* Martin Luther. (੧੪੮੩–੧੫੪੬). ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ੁਦ ਰੋਮਨਕੈਥੋਲਿਕ ਸੀ. ਸਨ ੧੫੧੭ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਪੋਪਲੀਲਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.

ਰੋਮਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਲੋਮਪਾਦ.

ਰੋ ਮਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੁਖ ਉਠਾਕੇ ਮਰਨਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਸ਼੍ਟ ਉਠਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਭੀ ਪਰਵਾ ਨਾ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰੋਇ.

ਰੋਮਰਾਜਿ / **ਰੋਮਰਾਜੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਰੇਖਾ. ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਲਕੀਰ. ਰੋਮਾਵਲੀ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਨਾਭਿ ਤੋਂ ਛਾਤੀ ਤਕ ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਰੇਖਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਸੁਭੈ ਰੋਮਰਾਜੀ." (ਸਲੋਹ)

ਰੋਮਾਈ. ਰੋਮ ਮਾਤ੍ਰ. ਤਨਿਕ. ਕਿੰਚਿਤ. "ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਹਿ ਏਕ ਰੋਮਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਰੋਮਾਂਚ. ਆਨੰਦ ਜਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਖੜੇ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਉਮਹਰਸ.

ਰੋਮਾਂਤਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਸਤਰਾ। ੨ ਰੋਮਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੂਰਣ. ਦੇਖੋ, ਕਚਅਰਿ.

ਰੋਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਰੁਮਾਲ.

ਰੋਮਾਵਲਿ / **ਰੋਮਾਵਲੀ** ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਮ. "ਰੋਮਾਵਲਿ ਕੋਟਿ ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਰੋਮਰਾਜੀ ੨.

ਰੋਮਿ. ਰੋਮ ਵਿੱਚ. "ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਇਕ ਬੇਦਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਰੋਰ. ਰੋੜ. ਦੇਖੋ,ਸਾਲਨ ੨। ੨ ਭਿੰਗ.ਨਿਰਧਨਤਾ. ਕੰਗਾਲੀ.

ਰੋਰਾ / **ਰੋਰੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਲਾਲ ਰੰਗ, ਜੋ ਕੇਸਰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਹਲਦੀ ਚੂਨੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਰੋਲਾ. ਰੋਲੀ.* ਇਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਵੈਸ਼ਨਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੋੜਾ ਰੋੜੀ.

ਰੋਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਿਲਾਵਟ। ੨ ਰੌਲਾ. ਬਗੜ੍ਹਾ। ੩ ਹਿੱਸਾ. ਸ਼ਰਾਕਤ । ੪ ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ। ੫ ਰੁਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੬ ਰੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਰੋਲਨਾ ੧.

ਰੋਲਹੰਸਾ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ ਦਾ ਭੇਦ ੨.

ਰੋਲਘਚੋਲਾ. ਵਿ–ਰੌਲਾ ਮਚਾਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ, ਬਹੁ ਰੋਲਘਚੋਲਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਰੋਲਣਾ / **ਰੋਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਰਲੇਹੋਏ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਨਾ। ੨ ਮਿਲਾਉਣਾ. ਰਲਾਉਣਾ। ੩ ਮਥਨ. ਰਿੜਕਣਾ.

ਰੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੋਰਾ ੧। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਕਾਵ੍ਯ" ਅਤੇ "ਬੱਥੂ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੧–੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਕ੍ਰੌਂਚਲਾਏ ਛੰਦ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਚਰਣ ਅਰ ਛੱਪਯ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਪਾਦ, ਰੋਲਾ ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਵੀਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਲਘੁ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਦਭੁਤ ਅਤਹਿ ਅਨੂਪ, ਰੂਪ ਪਾਰਸ ਕੈ ਪਾਰਸ,
ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਮਿਲ ਅੰਗ, ਸੰਗ ਮਿਲ ਸੰਗ ਸੁਧਾਰਸ,
ਅਕਲ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰ, ਸੂਰ ਗਤਿ ਓਤ ਪੋਤ ਮਹਿ,
ਜਗ ਮਗ ਜੋਤਿਸਰੂਪ, ਜੋਤਿ ਮਿਲ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਰੋਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਰੋਲਕੇ. "ਰੋਲਿ ਬਿਰੋਲ ਲੀਆ ਜੈ ਮਖਣ." (ਰਤਨਮਾਲਾ) ਰਿੜਕਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮੱਖਣ ਵਿਰੋਲ (ਅਲਗ) ਕਰ ਲੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰੋਲਨਾ ੩। ੨ ਰੁਲਾਕੇ. "ਓਸੁ ਬਿਨਾ ਤੂੰ ਛੁਟਕੀ ਰੋਲਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਜੀਵਾਤਮਾ ਬਿਨਾ ਦੇਹ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰੁਲਾ ਛੱਡੀ ਹੈ.

ਰੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਰੋਰਾ ੧। ੨ ਰੁਲਾਈ.

ਰੋਲੁ. ਦੇਖੋ, ਰੌਲ। ੨ ਸ਼ਰਾਕਤ. ਸਾਂਝ. "ਸੀਵ ਬੈਨੈ ਰੋਲੁ ਨਾਹੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੩ ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ. "ਤੂੰ ਮਿਲੇ ਨਹੀ ਹਰਿ ਰੋਲੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ਤੇ ਹਰਿ ਮਿਲੇ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੋਲੁ (ਸ਼ੱਕ) ਨਹੀਂ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਅਵਾਰਾਗਰਦ। ੫ ਗੁਮਰਾਹ.

ਰੋਲੰਬ. ਗੋਲਾਖ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਗੂੰਜਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਮੱਖੀ। ੨ ਭੌਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ.

ਰੋਵਣ / **ਰੋਵਨਾ** ਰੋਦਨ ਕਰਨਾ. ਰੋਣਾ. "ਰੋਵਣ ਸਗਲ ਬਿਕਾਰੋ, ਗਾਫਲੁ ਸੰਸਾਰੋ."(ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) "ਰੋਵਨਹਾਰੈ ਝੂਠ ਕਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਰੋੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਕਰ। ੨ ਕਰੜਾ ਦਾਣਾ, ਜੋ ਰਿੱਝੇ ਨਾ. ਕੁੜਕੁੜੂ. ਕੋਰੜ.

ਰੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਰੋੜ। ੨ ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ. "ਰੋੜਾ ਹੂਇਰਹੁ ਬਾਟ ਕਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਰੋੜਾ.

ਰੋੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗੁੜ ਸ਼ੱਕਰ ਆਦਿ ਦੀ ਭਲੀ। ੨ ਰੋੜਾਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ। ੩ ਢੁਕੇਹੋਏ ਰੋੜ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀਹੋਈ ਅਣਜਲੀ ਭਲੀ। ੪ ਰੋੜਾ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਅਰੋੜੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਰੋੜੀਸਾਹਿਬ.

ਰੋੜੀਸਾਹਿਬ. ਸ਼ੈਦਪੁਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਵਿਛਾਈ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. "ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗੁਰ ਕੀਈ ਵਿਛਾਈ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਏਮਨਾਬਾਦ (ਏ). ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਹਮਣ.

ਰੋ. ਦੇਖੋ, ਰਉ.

ਰੋਸ / **ਰੋਂਸ** ਬਗੀਚੇ ਦੀ ਪਟੜੀ. ਦੇਖੋ, ਰਵਸ. "ਬੀਚ ਰੋਸ ਜਿਂਹ ਬਨੀ ਘਨੀ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰੋਸ਼ਨ. ਫ਼ਾ [روشن] ਵਿ–ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਯੁਕ੍ਤ. ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਜਾਹਿਰ.

ਰੋਸ਼ਨਜਮੀਰ. ਫ਼ਾ [روشن ضمیر] ਰੋਸ਼ਨਜਮੀਰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਨ. ਰੋਸ਼ਨਦਿਲ.

ਰੋਸ਼ਨਦਾਨ. ਉਹ ਮੱਘਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਵੇ.

ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ਼. ਫ਼ਾ [روشن دماغ] ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ. ਦਾਨਾ. ਵਿਗ੍ਯਾਨੀ.

ਰੋਸ਼ਨਾਈ. ਦੇਖੋ, ਰੁਸਨਾਈ.

ਰੋਸ਼ਨਾਰਾ. [روشن آرا] ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਮਹਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਪਤ ਭੇਦ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੭੯ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਬਾਗ (ਰੋਸ਼ਨਾਰਾ) ਵਿੱਚ ਦਫਨ ਕੀਤੀਗਈ.

ਰੋਸ਼ਨੀ. ਫ਼ਾ [روشنی] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਭਾ. ਚਾਨਣਾ। ੨ ਦੀਪਮਾਲਿਕਾ, ਜਿਵੇਂ–ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੩ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ, ਜਿਵੇਂ–ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ੪ ਨਿਗਾਹ. ਬੀਨਾਈ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ, ਜਿਵੇਂ–ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ.

ਰੋਸ਼ਨੀਯਤਪਨਾਹ. ਫ਼ਾ [روشنیت پناہ] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਰਜ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ. ਆਫ਼ਤਾਬ.

ਰੋਹਿਣੇਯ. ਰੋਹਿਣੀ ਦੇ ਪੋਟੇ ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਲਰਾਮ. ਬਲਭਦ੍ਰ. ਮੁਸ਼ਲੀ.

ਰੋਗ਼ਨ. ਫ਼ਾ [روغن] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੀ ਤੇਲ ਆਦਿ ਚਿਕਨਾ (ਥੰਧਾ) ਪਦਾਰਥ.

ਰੋਗ਼ਨਸਜਾਹ / **ਰੋਗ਼ਨਜ਼ਰਦ** ਫ਼ਾ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਰੋਂ (ਸਰ੍ਸ਼ਪ) ਦਾ ਤੇਲ. ਗਊ ਦਾ ਘੀ. ਘੀਮਾਤ੍ਰ. ਘ੍ਰਿਤ.

ਰੋਚਕ. ਦੇਖੋ, ਰੋਚਕ.

ਰੋਜ਼ਨ. ਫ਼ਾ [روزن] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਰੋਖਾ। ੨ ਮੱਘਾ. "ਛਾਤ ਬੀਚ ਰੋਜਨ ਇਕ ਧਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੮੧)

ਰੋਜਾ. ਅ [روضہ] ਰੌਜਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਗ. ਬਗ਼ੀਚਹ ! ੨ ਕ਼ਬਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਬਗੀਚਾ। ੩ ਮਕ਼ਬਰਾ.

ਰੋਜਾਏ ਰਿਜਵਾਂ. ਅ [روضۂ رضواں] ਰੌਜਾਏ ਰਿਜਵਾਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਬਾਗ. ਨੰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਰਿਜਵਾਨ ੨.

* ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰਕੇ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਲਦੀ ਅਉਲੇ ਦੀ ਖਟਾਈ ਅਤੇ ਸੁਹਾਗਾ ਪਾਕੇ ਪਕਾਈਦਾ ਹੈ. ਮੁਖ਼ਬ ਹੋਣ ਪੁਰ ਕਪੜਛਾਣ ਕਰਕੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਲਈਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰੋਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਛਿਦ੍ (ਛੇਕ). ੨ ਦੇਖੋ, ਰਮਣ। ੩ ਦੇਖੋ, ਰਵਣ। ੪ ਦੇਖੋ, ਰਾਵਣ.

ਰੋਨਕ. ਦੇਖੋ, ਰੌਨਕ.

ਰੋਨਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਧਾਤੁ ਦਾ ਦਾਣਾ, ਜੋ ਖੜਕਕੇ ਧੁਨਿ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮੋਟਾ ਛਰਾ. Buck-shot.

ਰੋਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਬਪਾਸ਼ੀ. ਸਿੰਚਾਈ । ੨ ਖੰਦਕ (ਖਾਈ) ਜੋ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਸੁਰਖਜ਼ਾ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਜ਼ੀ, ਵਲਗਣ ਆਦਿ. ਰਾਉਨੀ.

ਰੋਂਦ. ਫ਼ਾ ਰੋਂਦ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਰੂਦ ਭੀ ਹੈ. ਨਦੀ. ਨਾਲਾ. ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ੨ ਤੰਦ.ਤਾਰ। ੩ ਤਾਰ ਦਾ ਵਾਜਾ.

ਰੋਂਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰੋਂਦਨਾ.

ਰੋਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਰਉਦਾ.

ਰੋਂਦ੍. ਰੁਦ੍ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਐਸਾ ਇੱਕ ਕਾਵਜਰਸ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਰਸ, ਭਾਵ ਅਤੇ ਰਸ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ। ੩ ਧੁੱਪ. ਆਤਪ। ੪ ਯਮ। ੫ ਵਿ–ਡਰਾਉਣਾ. ਭਯਾਨਕ। ੬ ਰੁਦ੍ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ.

ਰੌਨਕ. ਅ. ਰੌਨਕ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਮਕ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ. ਆਭਾ। ੩ ਖ਼ੂਬੀ. ਗੁਣ.

ਰੌਰ. ਦੇਖੋ, ਰੌਜ਼। ੨ ਰੌਲਾ. ਸ਼ੋਰ. "ਬਡ ਰੌਰ ਕਰੇ ਬਰਤਾਵਤ ਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸ੍)

ਰੌਰਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੌਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ, ਅਜੇਹਾ ਨਰਕ। ੨ ਵਿ–ਡਰਾਉਣਾ. ਭਯੰਕਰ। ੩ ਰੁਰੁ (ਰੱਤੇ ਮ੍ਰਿਗ) ਦੇ ਚੰਮ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਅਥਵਾ ਰੁਰੁ ਦਾ ਮਾਸ ਸਿੰਗ ਆਦਿ.

ਰੌਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੌਲਾ. ਸ਼ੋਰ. "ਪਰਜੋ ਗ੍ਯਮ ਮੋ ਰੌਰਾ ਤਬਹੂੰ." (ਗੁਪ੍ਸ੍)

ਰੌਰੇ. ਰਾਵਰੇ (ਆਪ ਕੋ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਰੌਰਾ (ਰੌਲਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਰੌਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਵ. ਸ਼ੋਰ.

ਰੌਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੜਾ. ਸਾਫ ਮੈਦਾਨ। ੨ ਕੱਲਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ.

ਰੰਕ. ਸੰ. ਵਿ– ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ । ੨ ਮੂਰਖ. "ਸਾਧਸੰਗ ਰੰਕ ਤਾਰਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਕੰਗਾਲ. ਮੰਗਤਾ. "ਰੰਕ ਤੇ ਰਾਉ ਕਰਤ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਰੰਕਣ ਵੰਕਣ. ਦੇਖੋ, ਰੰਕਾ ਬੰਕਾ.

ਰੰਕਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਕਤਾ. ਰੰਕਪਨ. ਕੰਗਾਲਪੁਣਾ. "ਨ ਛੋਡਈ ਰੰਕਾਈ ਨੈਨਾਹ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਰੰਕਾ ਬੰਕਾ / **ਰੰਕਾ ਵੰਕਾ** (ਰਣ੍ਕ-ਵਣ੍ਕ). ਰੰਕਾ ਪਤੀ, ਅਤੇ ਵੰਕਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਰੰਕਾ ਦਾ ਜਨਮ ਪੰਡਰਪੁਰ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੩੪੮, ਅਤੇ ਹਰਿਦੇਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਵੰਕਾ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੩੫੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵੈਸ਼ਨਵਮਤ ਦੇ ਪੱਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ.ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਇੱਕ ਵਾਰ ਰੰਕਾ ਨੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹਰਾਂ ਪਈਆਂ ਵੇਖਕੇ ਪੈਰ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਵੰਕਾ ਦਾ ਚਿੱਤ ਨਾ ਲੁਭਾ ਜਾਵੇ. ਵੰਕਾ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਆਪ ਦੀ ਦ੍ਰੈਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. ਸੰਨਜਾਸੀ ਨੂੰ ਜਦ ਸੋਨਾ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਇੱਕੋ ਹੈ, ਫੇਰ ਆਪ ਨੇ ਮੁਹਰਾਂ ਢਕਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ?

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਨਾਉਂ ਭਗਤਮਾਲ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਰੰਕਾ ਵੰਕਾ ਦੀ ਔਲਾਦ ਕਾਂਜੀਵਰੀ ਪਾਸ ਵਜਾਵਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰੰਕਾ ਵੰਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ ਹੈ.

ਰੰਗ. ਸੰ. ਰਞ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਨੰਦ.ਖ਼ੁਸ਼ੀ. "ਮਨਿ ਬਿਲਾਸ ਬਹੁ ਰੰਗ ਘਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਥਾਂ. ਥੀਏਟਰ. ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ. "ਰੰਗ ਤੁਰੰਗ ਗਰੀਬ ਮਸਤ ਸਭੁ ਲੋਕ ਸਿਧਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ (ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਥਾਂ), ਤੁਰੰਗ (ਜੇਲ), ਹਲੀਮ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰੀ ਸਭ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ,ਤੁਰੰਗ ੪। ੩ ਰਾਂਗਾ. ਕਲੀ। ੪ ਜੰਗ ਦੀ ਥਾਂ। ੫ ਪ੍ਰੇਮ. ਅਨੁਰਾਗ। ੬ ਸ਼ੋਭਾ. "ਰੰਗ ਰਸਾ ਤੂੰ ਮਨਹਿ ਅਧਾਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੭ ਫ਼ਾ ਰੰਗ ਵਰਣ. ਲਾਲ ਪੀਲਾ ਆਦਿ. * "ਰੰਗਿ ਰੰਗੀ ਰਾਮ ਅਪਨੈ ਕੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਪ੍ਰੇਮਰੂਪ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀ. ਇੱਥੇ ਰੰਗ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ। ੮ ਖੇਲ. ਲੀਲਾ। ੯ ਨੇਕੀ। ੧੦ ਅਰੋਗਤਾ. ਤਨਦੁਰੁਸਤੀ। ੧੧ ਧਨ. ਸੰਪਦਾ. "ਰੰਗ ਰੂਪ ਰਸ ਬਾਦਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੧੨ ਲਾਭ. ਨਫ਼ਾ। ੧੩ ਰੰਕ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਰੰਗ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਰੰਗ ਰਾਇ ਸੰਚਹਿ ਬਿਖਮਾਇਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਰੰਗਉ. ਰੰਗੋ. ਰੰਜਨ ਕਰੋ.

ਰੰਗਅਖਾੜਾ. ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਜਗਾ. Theatre। ੨ ਭਾਵ–ਜਗਤ. "ਹਰਿ ਰੰਗ-ਅਖਾੜਾ ਪਾਇਓਨੁ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਰੰਗਸ਼ਾਹ. ਪਿੰਡ ਮੱਲ੍ਹੂਪੋਤੇ (ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਅਰੋੜਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਉੱਤਮ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਸ ਨੇ ਦੁਆਬੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਬੰਗਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ.

ਰੰਗਹੁ. ਰੰਜਨ ਕਰੋ. ਰੰਗੋ. "ਰਾਰਾ, ਰੰਗਹੁ ਇਆ ਮਨ ਅਪਨਾ." (ਬਾਵਨ)

ਰੰਗਾਕੀ. ਵਿ–ਰੰਗ ਕਰਤਾ. ਰੰਗੀਲੀ. "ਹਰਿਰੰਗ ਮਾਣੇ ਰੰਗਕੀ." (ਵਡ ਘੋੜੀਆਂ ਮ: ੪)

ਰੰਗ ਜਨਨਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਲਾਖ. ਲਾਕ੍ਹਾ। ੨ ਮਜੀਠ.

ਰੰਗਣ / **ਰੰਗਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਰੰਜਨ ਕਰਨਾ. ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ.

ਰੰਗਣਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਗ ਦੀ ਮੱਟੀ. ਰੰਗ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਰੰਗਤ । ੩ ਰੰਗਣਿ (ਮੱਟੀ) ਵਿੱਚ. "ਆਪੇ ਰੰਗਣਿ ਰੰਗਿਓਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਰੰਗਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਗੇ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ. ਲਗਨ. "ਸਤਜਨਾਮ ਮੋ ਹੋਵਹਿ ਰੰਗਤ." (ਗੁਪ੍ਸ੍)

ਰੰਗਤਰਾ. ਫ਼ਾ ਰੰਗਤਰਹ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਗਤਰਾ. ਸੰਤਰਾ. ਨਾਰੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤਰਾ.

ਰੰਗਦਾਸ. ਪਿੰਡ ਘੜੂਆਂ (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਭੰਡਾਰੀ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਭਾਈ ਰੰਗਦਾਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਘੜੂੰਏਂ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੈ.

ਰੰਗਨ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗਣ.

ਰੰਗਨੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੰਗਣ (ਰੰਜਨ) ਦਾ ਸਾਧਨ, ਰੰਗ। ੨ ਰੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਲਾਲੁ ਹੈ ਰੰਗਨੁ, ਮਨੁ ਰੰਗਨ ਕਉ ਗੁਰ ਦੀਜੈ."(ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਰੰਗ ਪਰੰਗ. ਰੰਗ–ਉਪਰੰਗ. ਮੁੱਖ ਰੰਗ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੇਹੋਏ ਅਨੇਕ ਰੰਗ. "ਰੰਗ ਪਰੰਗ ਅੰਬਰ ਤਨ ਧਾਰੇ." (ਸਲੋਹ) "ਰੰਗ ਪਰੰਗ ਉਪਾਰਜਨਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ / **ਰੰਗ ਬਰੰਗੀ** ਵਿ–ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਦਾ.ਚਿਤ੍ ਵਿਚਿਤ੍.

ਰੰਗਭੂਮਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਜੰਗਭੂਮਿ। ੩ ਭਾਵ–ਜਗਤ.

ਰੰਗਭੰਗ. ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ.

ਰੰਗਮਹਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਚਿਤ੍ਰਸ਼ਾਲਾ. "ਆਪੇ ਚੋਜ ਕਰੇ ਰੰਗਮਹਲੀ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਰੰਗਮਹਲ ਮੋ ਗੀਧਨ ਸੀਚ." (ਗੁਪ੍ਸ੍) ੩ ਭਾਵ–ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ (ਰੰਗਅਖਾੜਾ).

ਰੰਗਮਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਨੰਦ ਭੋਗਣਾ.

* ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੱਤ ਰੰਗ ਹਨ—ਨੀਲਾ, ਪੀਲਾ, ਹਰਾ, ਲਾਲ, ਨਰੰਜੀ, ਬੈਂਗਣਫ਼ਈ ਅਤੇ ਸਫ਼ਦੀ.

ਰੰਗਮਾਲਾ ਜੋਗਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਜੋਗਨਿਧਿ ੪.

ਰੰਗ ਮੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੰਗ ਬਦਲਣਾ. ਤੋਰ ਪਲਟਣਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਕਰਨੀ. "ਕਦੇ ਨ ਮੋੜੈ ਰੰਗ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਮੁਰਝਾਉਣਾ.

ਰੰਗਰਸ. ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਰਸਨਾ ਦੇ ਸੁਆਦ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰੰਗ ਰਸ ਭੋਗ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਰੰਗਰਸਾ. ਰਸਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ. "ਰੰਗਰਸਾ ਤੂੰ ਮਨਹਿ ਅਧਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਰੰਗਰਟਿਆ / **ਰੰਗਰਤਾ** ਰੰਗਰਤ. ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ. "ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਰਟਿਆ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮਰੰਗ ਰੰਗਿਆ.

ਰੰਗਰਲੀ. ਖੇਲ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਕ੍ਰੀੜਾ ਅਤੇ ਆਨੰਦ.

ਰੰਗਰਾਤੋ. ਆਨੰਦ ਰਮਣ ਕਰਾਤੋ. ਆਨੰਦ ਭੋਗਾਉਂਦਾ.

ਰੰਗਰਾਇ. ਰੰਗਭੂਮਿ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਨਾਟਕਸ਼ਾਲਾ ਦਾ ਮੁਖੀਆ। ੨ ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ। ੩ ਰੰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਾ. ਕੰਗਾਲ ਅਤੇ ਧਨੀ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗ ੧੩.

ਰੰਗਰੇਜ਼. ਫ਼ਾ ਰੰਗਰੇਜ਼ ਕਪੜੇ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਰੰਜਕ.

ਰੰਗਲ. ਵਿ–ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਲੀਨ. ਆਨੰਦ ਮਗਨ. "ਰੰਗਲ ਭਈ ਮਨਿ ਭਾਈ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਰੰਗਾ. ਰੰਗ (ਦੌਲਤ) ਵਾਲਾ, ਰਾਜਾ. "ਬਿਆਪਤ ਭੂਮਿ ਰੰਕ ਅਰੁ ਰੰਗਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਰੰਗ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ. ਮੌਜਾਂ. "ਦੇਂਦੇ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰੰਗਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਰੰਗਾਨਾ. ਰੰਗੀਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਰੰਗ ਨਾਲ. ਰੰਗ ਸ਼ੇ. "ਨੇਹੁ ਕੂੜਾ ਲਾਇਓ ਕਸੁੰਭ ਰੰਗਾਨਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਰੰਗਾਮਾਟੀ. ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਜਿਲੇ (ਬੰਗਾਲ) ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਭਾਗੀਰਥੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਥੇ, ਕਾਮਰੂਪ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਠਹਿਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਸਿ ੧੨, ਅ: ੬. ਰੰਗਾਮਾਟੀ ਬੰਗਾਲ ਨਾਗਪੁਰ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ,ਜੋ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੧੬੩ ਮੀਲ ਹੈ.

ਰੰਗਾਮਾਟੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਨਗਰ ਭੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਰੰਗਾਰੇ. ਵਿ–ਰੰਗੀਨ. ਰੰਗ ਵਾਲੇ. "ਨੈਨ ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰਿਅਰੰਗਿ ਰੰਗਾਰੇ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਰੰਗਾਰੰਗ. ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੰਗ. ਚਿਤ੍ ਵਿਚਿਤ੍. "ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਰੰਗਨ ਕੇ ਰੰਗਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਰੰਗਾਵਲਾ / **ਰੰਗਾਵਲੀ** ਵਿ–ਰੰਗੀਲਾ. ਰੰਗੀਲੀ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗ ਸ਼ਬਦ. "ਨਾਨਕ ਮਨ ਹੀ ਮੰਝਿ ਰੰਗਾਵਲਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਰੰਗਾਵਲੜੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਰੰਗਿ. ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿੱਚ. "ਰੰਗਿ ਹਸਹਿ ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਰੰਗ ਕਰਕੇ. ਰੰਗ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗ ਸ਼ਬਦ. "ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ." (ਜਪੁ)

ਰੰਗੀ. ਸੰ. ਰਞ੍ਗਿਨ੍. ਵਿ–ਪ੍ਰੇਮੀ. ਆਨੰਦੀ. ਮੌਜੀ. ਰੰਗੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਅੱਖਰ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੯ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਸੱਤ ਸੱਤ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੫ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕਰਤਾਰ ਧਯਾਨ ਧਰੀਏ, ਸ਼ੁਭ ਕਾਮ ਕਰੀਏ,
ਪਾਪ ਪਰਿਹਰੀਏ, ਗੁਰੁ ਨੇ ਕਹੀ,
ਸਦ ਆਲਸ ਕੋ ਤਜਾਗੀਏ, ਉੱਦਮ ਮੇਂ ਲਾਗੀਏ,
ਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਭੁ ਪਾਗੀਏ, ਸਿੱਖ ਹੈ ਸਹੀ. ×××

(ਅ) ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਰੰਗੀ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਭੇਦ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਚੌਥੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

(ਏ) ਗਣਛੰਦ ਰੰਗੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਹ ਹੈ–ਚਾਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਰਗਣ ਇੱਕ ਗੁਰੁ, ऽ।ऽ,ऽ.
ਉਦਾਹਰਣ–
ਸੀਖ ਮਾਨੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਠਾਨੋ।
ਏਕ ਪੂਜੋ। ਤਜਾਗ ਦੂਜੋ॥

ਰੰਗੀਓ } ਰੰਗੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗੀ ੧. "ਜਉ
ਰੰਗੀਅੜਾ } ਗ੍ਰਿਹਿ ਲਾਲੁ ਰੰਗੀਓ ਆਇਆ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਰੰਗੀਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮੀਸਿੰਘ.

ਰੰਗੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗੀਨ.

ਰੰਗੀਤਿ. ਵਿ–ਰੰਜਿਤ. ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜਿਨੁ ਮਿਲਿਆ ਮਨੁ ਰੰਗਿ ਰੰਗੀਤਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਰੰਗੀਨ. ਫਾ رنگین ਵਿ–ਰੰਗਦਾਰ। ੨ ਭਾਵ–ਰੰਗੀਲਾ. ਸ਼ੌਕ਼ੀਨ.

ਰੰਗੀਨੀ. ਫ਼ਾ رنگینی ਰੰਗਦਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰੰਗੀਲਾਪਨ.

ਰੰਗੀਲੜਾ } ਦੇਖੋ, ਰੰਗੀ.
ਰੰਗੀਲਾ }

ਰੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ. "ਸੰਤਾ ਸੇਤੀ ਰੰਗੁ ਨ ਲਾਏ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਆਨੰਦ. "ਰੰਗੁ ਮਾਣਿਲੈ ਪਿਆਰਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਰੰਕ (ਕੰਗਾਲ) ਲਈ ਭੀ ਰੰਗੁ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਰਾਣਾ ਰਾਉ ਨ ਕੋ ਰਹੈ, ਰੰਗੁ ਨ ਤੁੰਗੁ ਫਕੀਰੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਤੁੰਗ.

ਰੰਗੁਲ } ਵਿ–ਰੰਗੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗ ਸ਼ਬਦ।
ਰੰਗੁਲਾ } ੨ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਰੰਗੁਲਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

ਰੰਗੇਤੜਾ } ਵਿ–ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੰਗ
ਰੰਗੇਤੀ } ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ. ਰੰਜਿਤ. ਰੰਗੀ ਹੋਈ. "ਗੁਰ-ਮੁਖਿ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਇ ਰੰਗਿ ਰੰਗੇਤੜਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਪਾਭੁ ਸਾਚੇ ਸੇਤੀ ਰੰਗਿ ਰੰਗੇਤੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਰੰਗੇਰੈ. ਰੰਗ ਕਰਕੇ. ਰੰਗ ਤੋਂ। ੨ ਰੰਜਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਰੰਗਦਾ ਹੈ.

ਰੰਗੋ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗਉ। ੨ ਰੰਗ ਨੂੰ. "ਮਨੁ ਹਰਿਰੰਗੋ ਲੋੜੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਰੰਗੋਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਦਾ ਉਹ ਸੇਵਕ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੱਜਲ ਅਲਤਾ ਆਦਿ ਰੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਰੰਗਜੋ. ਵਿ–ਰੰਜਿਤ. ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ. "ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰੰਗਜੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਰੰਘ. ਸੰ. रङ्घ्. ਧਾ–ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਣਾ, ਚਮਕਣਾ, ਆਖਣਾ(ਕਹਿਣਾ). ੨ ਸੰ. रङ्घस्. ਸੰਗਜਾ–ਵੇਗ. ਤੇਜ਼ੀ। ੩ ਜ਼ੋਰ. ਬਲ। ੪ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਰੰਘਰ. ਦੇਖੋ, ਰੰਘੜ.

ਰੰਘਰਾਰੀ. ਵਿ–ਰੰਘੜ ਵਾਲੀ. ਰੰਘੜ ਦੀ। ੨ ਰੰਘੜ ਦੀ ਵਸਾਈ ਨਗਰੀ। ੩ ਰੰਘੜੀ. ਰੰਘੜ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਰੰਘਰੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਘੜੇਟਾ.

ਰੰਘੜ. ਇਸਲਾਮਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਪੂਤ.

ਰੰਘੜੇਟਾ. ਰੰਘੜ ਦਾ ਬੇਟਾ। ੨ ਉਹ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਨੇ ਚੂਹੜਾ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਸਿੱਖਮਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਜਹਬੀ ੪.

ਰੰਘੀ. ਵਿ–ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਰੰਘ ਅਤੇ ਦੁਤਰੰਗੀ.

ਰੰਙ } ਦੇਖੋ, ਰੰਗ, ਰੰਗਣ, ਰੰਗਣਿ ਅਤੇ ਰੰਗੁ.
ਰੰਙਣ } "ਕਾਇਆ ਰੰਙਣਿ ਜੇ ਥੀਐ ਪਿਆਰੇ,
ਰੰਙਣਿ } ਪਾਈਐ ਨਾਉ ਮਜੀਠ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)
ਰੰਙੁ } "ਹਰਿ ਰੰਙੁ ਮਜੀਠੈ ਰੰਙੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)
"ਰੰਙਣਵਾਲਾ ਜੇ ਰੰਙੈ ਸਾਹਿਬੁ ਐਸਾ ਰੰਗੁ ਨ ਡੀਠ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਰੰਚ. ਸੰਗਜਾ–ਰੇਜ਼ਹ. ਕਣਕਾ. ਜ਼ਰਰਾ. "ਰੰਚ ਮੇਰੁ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕਰਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਵਿ–ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਮਾਇਆ ਲਿਪਤ ਨ ਰੰਚ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੩ ਰੇਜ਼ਹ ਮਾਤ੍ਰ. ਕਨਕਾ ਭਰ. "ਰੰਚ ਕੰਚ ਤਿੰਹ ਰਹਿਨ ਨ ਦੀਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੬)

ਰੰਚਕ } ਰੇਜ਼ਹ–ਇਕ. ਇੱਕ ਜ਼ਰਰਹ. ਤਨਿਕ ਮਾਤ੍ਰ.
ਰੰਚਕੁ } "ਈਧਨੁ ਅਧਿਕ ਸਕੇਲੀਐ ਭਾਈ, ਪਾਵਕੁ ਰੰਚਕ ਪਾਇ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਰੰਚਕ
ਰੰਚਿਕ } ਰੇਤ ਖੇਤ ਤਨਿ ਨਿਰਮਿਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ. ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਖੰਡ. "ਚੰਡ ਕੇ ਖੱਗ ਗਦਾ ਲਗ ਦਾਨਵ ਰੰਚਕ ਰੰਚਕ ਹ੍ਵੈ ਤਨ ਆਏ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਬਰੀਕ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਬਾਰੂਦ, ਜੋ ਤੋੜੇਦਾਰ ਅਤੇ ਪਥਰਕਲਾ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਪਲੀਤੇ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਸੂਈ ਨਾਲ ਕੋਠੀ ਦੇ ਬਾਰੂਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਈਦਾ ਹੈ,ਤਾਕਿ ਨਾਲੀ ਦੀ ਬਾਰੂਦ ਨੂੰ ਅੱਗ ਪਹੁਚ ਸਕੇ। ੪ ਰੱਤੀ (ਅੱਠ ਚਾਵਲ ਪ੍ਰਮਾਣ) ਲਈ ਭੀ ਰੰਚਕ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਦ੍ਵਾਦਸ ਰੰਚਕ ਭਰ ਲਖ ਤੋਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰੰਜ. ਸੰ. रञ्ज्. ਧਾ–ਰੰਗ ਦੇਣਾ (ਰੰਗਣਾ), ਤਤਪਰ (ਲਿਵਲੀਨ) ਹੋਣਾ, ਮੋਹਿਤ ਹੋਣਾ, ਵਿਰਕ੍ਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ رنج ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਖ. ਤਕਲੀਫ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ। ੪ ਰੋਗ ਬੀਮਾਰੀ। ੫ ਮਿਹ਼ਨਤ.

ਰੰਜਕ. ਵਿ–ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਰੰਗਰੇਜ਼। ੪ ਔਸ਼ਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕਨਜਾ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਜਾਰ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਰੰਜਕ ਹੈ.

ਰੰਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਰੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਮਨ ਰੰਜਨ ਕੀ ਮਾਇਆ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੩ ਲਾਲ ਚੰਦਨ। ੪ ਮਜੀਠ। ੫ ਹਲਦੀ। ੬ ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ। ੭ ਵਿ–ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੮ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰੰਜਕ.

ਰੰਜਿਤ. ਵਿ–ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਰੰਜੀਐ. ਰੰਜਨ (ਰੰਗਨ) ਕਰੀਏ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਕਰੀਏ. "ਹਰਿ ਬਿਸਰਿਐ ਕਿਉ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ? ਨਾ ਮਨੁ ਰੰਜੀਐ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਰੰਜੀਦ. ਫ਼ਾ رنجید ਵਿ–ਰੰਜ ਹੋਇਆ.

ਰੰਜੀਦਨ. ਫ਼ਾ رنجیدن ਕ੍ਰਿ–ਰੰਜ ਹੋਣਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ.

ਰੰਜੀਦਾ. ਫ਼ਾ رنجیده ਵਿ–ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ.

ਰੰਜੂਰ } ਫ਼ਾ رنجور ਵਿ–ਰੰਜਵਰ. ਰੋਗਾਤੁਰ. ਬੀਮਾਰ.
ਰੰਜੂਲ } ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. ਗ਼ਮਗੀਨ.

ਰੰਞ. ਦੇਖੋ, ਰੰਜ ੨.

ਰੰਞਾਣੀ. ਵਿ–ਰੰਜੀਦਹ. ਰੰਜ ਵਾਲੀ. "ਹਉ ਦੋਹਾਗਣਿ ਖਰੀ ਰੰਞਾਣੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਰੰਞਾਣੈ. ਰੰਜ ਦੇਵੇ. ਰੰਜੀਦਹ ਕਰੇ. "ਤਉ ਕੜੀਐ, ਜੇ ਭੂਲਿ ਰੰਞਾਣੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਰੰਡ. ਸੰ. रण्डा–ਰੰਡਾ. ਵਿਧਵਾ. "ਨਾ ਸੋਹਾਗਨਿ, ਨਾ ਓਹਿ ਰੰਡ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) "ਸਾ ਧਨ ਰੰਡ ਨ ਬੈਸਈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਫੂਹੜ. ਬੇ ਸਲੀਕ਼ਾ ਔਰਤ। ੩ ਸੰ. रण्ड. ਧੂਰਤ. ਲੁੱਚਾ। ੪ ਫਲ ਰਹਿਤ। ੫ ਅੰਗ ਭੰਗ.

ਰੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਡ ੧। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਰੰਡਾ ਆਖਦੇ ਹਨ

ਰੰਡਾਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੰਡੇਪਾ. ਵੈਧਵਜ. ਵਿਧਵਾਪਨ.

ਰੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਰੰਡ ੧। ੨ ਵੇਸ਼ਜਾ ਲਈ ਭੀ ਰੰਡੀ ਸ਼ਬਦ ਰੂਢ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਚੋਰਾ ਜਾਰਾ ਰੰਡੀਆ ਕੁਟ-ਣੀਆ ਦੀ ਬਾਣੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

ਰੰਡੇਪਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਡਾਪਾ.

ਰੰਦਾ. ਫ਼ਾ رنده ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਤਖਾਣਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੱਕੜ ਖੁਰਚਕੇ ਸਾਫ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਰੰਧਣੁ } ਸੰ. रन्धन. ਸੰਗਜਾ–ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਪਕਾਉਣਾ.
ਰੰਧਨ }

ਰੰਧਾਵਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੈਸਲਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ "ਰੰਧਾਵੇ" ਭੱਟੀ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ. "ਜਿੱਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਭਲਾ ਬੂੜਾ ਬੁੱਢਾ ਇਕ ਮਨ ਧਿਆਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਰੰਧ੍ਰ. ਸੰ. रन्ध्र. ਸੰਗਜਾ–ਛਿਦ੍ਰ. ਸੂਰਾਖ਼. ਛੇਕ। ੨ ਦੋਸ਼. ਐਬ.

ਰੰਨ. ਸੰ. ਰਮਣੀ. ਸੰਗਜਾ–ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ. "ਰੰਨ ਕਿ ਰੁੰਨੈ ਹੋਇ?" (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. "ਰੰਨਾ ਹੋਈਆ ਬੋਧੀਆਂ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਦੇਖੋ, ਬੋਧੀ.

ਰੰਬਾ. ਸੰਗਜਾ–ਘਾਹ ਖੁਰਚਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਖੁਰਪਾ.

ਰੰਬੀ. ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾ ਰੰਬਾ. ਖੁਰਪੀ. "ਇਕ ਰੰਬੀ ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਗੁਨਐਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਖੱਲ ਖੁਰਚਣ ਅਤੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਚਮਾਰ ਦਾ ਸੰਦ. ਰਾਂਬੀ.

ਰੰਭ. ਸੰ. रम्भ्. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਚੱਖਣਾ, ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੫ ਅ: ੨. ਇਹ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ.

ਰੰਭਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰੰਭਾ ਕਰਨਾ. ਗਊ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਧੁਨਿ ਦਾ ਨਾਮ ਰੰਭਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੰਭ ਧਾ (to bellow).

ਰੰਭਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗਊ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ੨ ਕੇਲਾ. ਕਦਲੀ. "ਦੁਖੈ ਬਦਰਿ ਢਿਗ ਰੰਭਾ ਜੈਸੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਛਬਿ ਧਾਰੇ ਰੰਭਾ ਬਾਗ ਜਿਉ." (ਗੁਵਿ ੬) ੩ ਸੁਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਵਡੀ ਮਹਿਮਾ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਹ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨਲ-ਕੂਬਰ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰਾਵਣ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ. ਰੰਭਾ ਨੇ ਸ਼੍ਰਾਪ ਦੇਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰ ਤੂੰ ਜਬਰ ਕਰੇਂਗਾ, ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਪਾਟ ਜਾਊਗਾ. "ਰੰਭਾ ਉਰਵਸੀ ਅਰੁ ਸਚੀ ਸੁ ਮੰਦੋਦਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਪਾਰਵਤੀ। ੫ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ। ੬ ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ. ਗਣਿਕਾ. ਸਾਮਾਨਜਾ.

ਰੰਭਾਸੁਰ. ਰੰਭ ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਰੰਭ ੨.

ਰੰਭਾਰਵ. ਗਾਂ ਦੇ ਰੰਭਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ.

ਰੰਭੋਰੁ. ਵਿ–ਰੰਭਾ (ਕੇਲੇ) ਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਉਰੁ (ਪੱਟ). ਕੇਲੇ ਜੇਹੇ ਸਾਫ ਸੁਡੌਲ ਪੱਟਾਂ ਵਾਲੀ.

ਰੰਮ. ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਰੰਮਜ. "ਨਮਸਤਸਤੁ ਰੰਮੇ." (ਜਾਪੁ) "ਰੰਮ ਕਪਰਦਿਨਿ." (ਅਕਾਲ)

ਰੰਮਕ. ਸੰ. ਰਮਜਕ. ਸੰਗਜਾ–ਜੰਬੁਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸੁਮੇਰੁ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ੍ਵੇਤ ਪਰਵਤ ਹੈ."ਪਹੁੱਚੇ ਰੰਮਕ ਖੰਡ ਗੁਸਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਰਮਜਕ. ਬਕਾਇਣ. ਧ੍ਰੇਕ. ਦ੍ਰੇਕਾ। ੩ ਰਮਜ. ਮਨੋਹਰ. ਸੁੰਦਰ.

ਰੰਮਿਆ. ਰਵਣ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕੀਤਾ. ਜਪਿਆ. "ਬਦਤਿ ਜੈਦੇਵ, ਜੈਦੇਵ ਕਉ ਰੰਮਿਆ." (ਮਾਰੂ) ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ਸਤ। ੨ ਰਮਣ ਕੀਤਾ. ਭੋਗਿਆ. ਆਨੰਦ ਲਿਆ.

ਰੰਮਿਤਾ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ.ਦੇਖੋ, ਰਮਜਤਾ.

ਰੰਮਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਰਮਜ.

ਰੰਮਜਕ. ਦੇਖੋ, ਰੰਮਕ.

ਰੰਮਜਤਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰਮਜਤਾ.

ਰ੍ਹਸ੍ਵ. * ਸੰ. ਹ੍ਰਸ੍ਵ (ह्रस्व). ਵਿ–ਛੋਟਾ। ੨ ਬਾਉਨਾ. ਵਾਮਨ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਲਘੁ ਵਰਣ. ਇੱਕ ਮਾਤਾ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ.

ਰ੍ਹਦ. ਹੰ. ਹ੍ਰਦ (ह्रद).ਸੰਗਜਾ–ਤਾਲ. ਝੀਲ. ਸਰ.

ਰ੍ਹਦ ਈਸਰਾਸਤ੍ਰ. ਹ੍ਰਦ (ह्रद) ਦਾ ਈਸ਼ (ਵਰੁਣ) ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ, ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ). (ਸਨਾਮਾ).

ਰ੍ਹਾਸ. ਸੰ. ਹ੍ਰਾਸ (ह्रास). ਸੰਗਜਾ–ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਨਜੂਨਤਾ. ਘਟਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਰ੍ਹੀ. ਸੰ. ਹ੍ਰੀ (ह्री). ਸੰਗਜਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ.

ਰ੍ਹੇਖਾ. ਸੰ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ (ह्रेषा). ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਿਣਕਾਰ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਹਿਣਕਣ ਦੀ ਧੁਨਿ.

* ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ ਹਾਹੇ ਦੇ ਪੈਰ ਰਾਰਾ ਲਗਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਾਹੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੰਯੋਗੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਲਿਖੇਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰਾਰੇ ਦੇ ਪੈਰ ਹਾਹਾ ਲਗਾਕੇ ਰਾਰੇ ਦੇ ਅੰਤ ਭੀ ਦਿਖਾਦਿੱਤੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਤੇਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ.

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲ ਰਾਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਰੱਜੂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਜ. ਪਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਇਹ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਵਾਨ (ਵਾਲਾ) ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਗੁਸੈਲ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੰਦ੍ਰ। ੩ ਲਘੁ (ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਾਲਾ) ਅੱਖਰ। ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਾਨਣ। ੫ ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੬ ਵਾਯੁ. ਪੌਣ.

ਲਉ. ਵਜ–ਲਗ. ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. ਤਕ. "ਜਉ ਲਉ ਮੋਰੋ ਮੋਰੋ ਕਰਤੋ, ਤਉ ਲਉ ਬਿਖੁ ਘੋਰੈ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੂਨ (ਕੱਟਣ) ਯੋਗ ਫਸਲ ਦਾ ਦਰਜਾ, ਜੈਸੇ–ਇਸ ਸਰਦੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਲਉ ਦੇ ਮਟਰ ਬੀਜੇ ਹਨ। ੩ ਅਵਸਥਾ. ਉਮਰ। ੪ ਪੈਂਜ਼ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ. ਨਸਲ। ੫ ਤੰਤੁ ਭੋਰ, ਤਾਗਾ. "ਲਉ ਨਾੜੀ, ਸੂਆ ਹੈ ਅਸਤੀ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ) ੬ ਵਿ–ਜੈਸਾ. ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ. "ਕਰਨਦੇਵ * ਪ੍ਰਮਾਨ ਲਉ ਅਰਿ ਜੀਤਕੈ ਬਹੁ ਸਾਜ." (ਗਸਾਨ) ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਯੋਧਾ ਕਰਣ ਵਾਂਙ ਵੈਰੀ ਜਿੱਤਕੇ। ੭ ਲਯ. ਲੀਨ. ਗਰਕ. "ਰਾਚਿ ਮਾਚਿ ਤਿਨ ਹੂੰ ਲਉ ਹਾਮੁਆ." (ਗਉ ਮ: ਪ) ੮ ਲੈਣ ਦਾ ਅਮਰ ਲੈ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸਨਾ ਸੰਗ ਲਉ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ਪ)

ਲਉਕਾ } ਸੰ. ਲਾਵੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੂੰਬਾ. ਤੂੰਬੀ. "ਰਵਿ
ਲਉਕੀ } ਸਸਿ ਲਉਕੇ, ਇਹੁ ਤਨੁ ਕਿੰਗੁਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਸੂਰਯ ਸੂਰ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਸੂਰ. ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ. "ਲਉਕੀ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥਿ ਨ੍ਹਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਕੱਦੂ. ਅੱਲ.

ਲਉਗ. ਲਵੰਗ. ਦੇਖੋ, ਲੌਂਗ. "ਕਿਨਹੀ ਲਉਗ ਸੁਪਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਲਉਡਾ } ਵਿ–ਲਘੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਲਘੁਤਰ. ਛੋਟਾ. ਨਿੱਕਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਲਕ. ਲੜਕਾ.
ਲਉਂਡਾ } ਲੌਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Lad. ਲੜਕੀ. ਲੌਂਡੀ।
ਲਉਂਡੀ } ੩ ਗ਼ੁਲਾਮ. "ਜੋ ਲਉਡਾ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਆ
ਲਉਢਾ } ਅਜਾਤਿ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ
ਲਉਢੀ } ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾ। ੪ ਸੰ. ਲੁੰਠ. ਧਾ–ਮੂਰਖ ਹੋਣਾ. ਪਾਗਲ ਹੋਣਾ.

ਲਉਬਾਲੀ. ਅ. لاوبالی ਲਾਓਬਾਲੀ. ਵਿ–ਨਿਰਭੈ। ੨ ਬੇਪਰਵਾ. "ਲਉਬਾਲੀ ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਮਾਣ ਨਿਮਾਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਲਉਲਈ. ਵਿ–ਲੋਲਤਾ (ਚੰਚਲਤਾ) ਵਾਲੀ. ਲੋਲਜ-ਮਯ. "ਲਉਲਈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ)

ਲਉਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਲੌਲਾਕ.

ਲਉ. ਦੇਖੋ, ਲਵ। ੨ ਲਵੇਗਾ.

ਲਉ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ.

ਲਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੈਕੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲਯ.

ਲਇਐ. ਲੈਣ ਤੋਂ. ਲੈਨੇ ਸੇ. "ਨਾਮਿ ਲਇਐ ਜਾਹਿ ਤਰੰਦਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

* ਸ਼ਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ "ਕਰਨਦੇਵ" ਪਦ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ (੬੦) ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਢਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਭੁੱਲ ਹੈ.

ਲਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਰਫਦਾਰੀ. ਪੱਖ. "ਜੋ ਮਾਨੁਖ ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਸੇਵਾ ਓਹੁ ਤਿਸ ਕੀ ਲਈ ਲਈ ਫੁਨਿ ਜਾਈਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ੨ ਵਿ–ਲੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਜ–ਵਾਸਤੇ. ਲੀਏ। ੪ ਲੈਣ ਤੋਂ. ਲੈਨੇ ਸੇ. "ਅਧ ਕੋਟਿ ਹਰਤੇ ਨਾਮ ਲਈ." (ਮਲਾ ਮ: ਪ)

ਲਈਂ. ਵਜ–ਵਾਸਤੇ. ਲੀਏ. ਤਾਈਂ.

ਲਈਅਨਿ. ਲਈਦੇ ਹਨ. ਲੀਏ ਹੈਂ. "ਲਈਅਨਿ ਖਰੇ ਪਰਖਿ ਦਰਿ ਬੀਨਾਈਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਲਈਆ. ਵਿ–ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲਗਾਈਆ. ਲਾਈ ਹੈ. "ਪ੍ਰਭਿ ਆਣਿ ਆਣਿ ਮਹਿੰਦੀ ਪੀਸਾਈ, ਆਪੇ ਘੋਲਿ ਘੋਲਿ ਅੰਗਿ ਲਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ਪ) ੩ ਲੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਲਏ. ਲੈਣ ਤੋਂ. ਲੈਨੇ ਸੇ. "ਨਾਮ ਲਏ ਯਮਭਯ ਨਹੀਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਏਇ. ਲੈਂਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਹੀ ਲਾਇ ਲਏਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਲਏਨਿ. ਲੈਂਦੇ ਹਨ. "ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਲਏਨਿ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਲਸ. ਸੰ. ਲਸ਼. ਧਾ–ਚਤੁਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਲਖ਼. ਧਾ–ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਲਸ਼. ਧਾ–ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ, ਖੇਲ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ.

ਲਸਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਚਮਕਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਸ
ਲਸਕਨਾ } ੩. "ਸੁੰਦਰ ਸਮਾਜ ਕਰ ਦੇਹ ਲਸਕਾਯੋ ਹੈ." (ਨਾਪ੍)

ਲਸਕਰ. ਫ਼ਾ. لشکر ਲਸ਼ਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. "ਬਹੁ ਲਸਕਰ ਮਾਨੁਖ ਊਪਰਿ ਕਰੇ ਆਸ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਲਸਕਰੀ. ਵਿ–ਲਸ਼ਕਰ (ਫੌਜ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਫੌਜੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਪਾਹੀ. "ਲਸਕਰੀਆ ਘਰ ਸੰਮੁਲੇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਰਾਮਾਨੰਦੀ ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਮਾਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਗੱਦੀ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਲਸਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਮਕਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਸ ੩.

ਲਸਕਾਰ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ. ਲਸਕਣ ਦਾ ਭਾਵ.
ਲਸਕਾਰਾ } ਦੇਖੋ, ਲਸ ੩। ੨ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਚਮਕਣਾ. ਸੰ. ਹ੍ਰਕਾਰ.

ਲਸਟਿ } ਸੰ. ਯਸ੍ਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਠੀ. ਦੰਡ.
ਲਸਟਿਕਾ } "ਰਾਮਚੰਦ ਕੀ ਲਸਟਿਕਾ ਜਿਨਿ ਮਾਰਿਆ ਰੋਗੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਰਾਮਚੰਦ ਕੀ ਲਸਟਿਕਾ.

ਲਸਣ } ਸੰ.ਲਸ਼ੁਨ ਅਤੇ ਰਸੋਨ. * ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਹਸਨ.
ਲਸਨ } Ailium Sativum (Garlic). ਗਠੇ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜੋ ਮਸਾਲੇ ਅਤੇ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ, ਬਦਹਜਮੀ, ਗਠੀਆ, ਵਾਊਗੋਲਾ, ਕਫ ਆਦਿਕ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਾਮਸ਼ਕਤਿ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਹਾਰਾਵਲੀ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦੇ ਰਾਹੁ ਦਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਸਿਰ ਵੱਢਿਆ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਤੁਬਕੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਲਸ਼ੁਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. "ਸਾਕਤੁ ਐਸਾ ਹੈ, ਜੈਸੀ ਲਸਨ ਕੀ ਖਾਨਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਤੁਚਾ ਪੁਰ ਕੁਦਰਤੀ ਦਾਗ (blotch). ਸ਼ਾਮੁਦ੍ਰਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਹਨ.

ਲਸਨੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਹਸੁਨਿਯਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰਤਨ। ੨ ਵਿ–ਲਸਨ ਸਹਿਤ.

ਲਸਾਵਲਾ. ਵਿ–ਲਸਨ(ਚਮਕਣ) ਵਾਲਾ. ਚਮਕੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲਸ ੩. "ਨੀਸਾਣ ਲਸਨ ਲਸਾਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

* ਰਸ–ਊਨ. ਰਸੋਨ ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ ਹੈ ਕਿ ਛੀ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ (ਖੱਟੇ) ਦੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਹੈ.

ਲਸੀਆ. ਸੰ. ਧਾਸ਼ਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਈ ਸ਼ਰਦਾਈ. "ਛਾਰ ਦਈ ਲਸੀਆ ਅਰੁ ਅੱਛਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਲੱਸੀ.

ਲਸੁਨ. ਦੇਖੋ, ਲਸਨ.

ਲਸੂੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਸੋੜਾ. ਇੱਕ ਫਲਦਾਰ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਬੇਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਲੇਸਦਾਰ ਰਸ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. Cordia Myxa। ੨ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਦਾ ਮਾਸ. ਮਸੂੜਾ (gum).

ਲਸੂੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੋਟਾ ਲਸੂੜਾ। ੨ ਗੋਂਦਨੀ.

ਲੱਸਾਨ. ਅ. لسان ਵਿ–ਲਿੱਸਾਨ (ਭਾਸ਼ਾ) ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਬਾਤੂਨੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਜੀਭ ਬਹੁਤ ਚਲਦੀ ਹੈ.

ਲੱਸੀ. ਦੇਖੋ, ਲਸੀਆ। ੨ ਦੁੱਧ। ੩ ਤਕ੍ਰ. ਛਾਛ (whey). ਦਹੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਖਣ ਕੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਰਿਹਾ ਪੋਖ ਪਦਾਰਥ.

ਲੱਸੀਵਾਲਾ. ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦਾ ਉਹ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਜੋ ਲੱਸੀ (ਦੁੱਧ) ਪਿਆਵੇ. ਲੰਗਰਖਾਨੇ ਦਾ ਵਡਾ ਸਰਦਾਰ. ਰਾਜਾ ਦੇ ਖਾਨਪਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਵੇ.

ਲਹ. ਇਹ ਲਸ ਧਾ ਅਤੇ ਲਖ (ਲਕ) ਧਾ ਦਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਸ ਅਤੇ ਲਕ. "ਲਹ-ਲਹਿਤ ਮੋਰ." (ਅਕਾਲ) ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ ਮੋਰ (ਮੁਕੁਟ). ੨ ਲਭ ਧਾਤੁ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਰੂਪ ਹੈ. "ਲਹਹਿ ਪਰਮਗਤਿ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ਪ ਕੇ) "ਲਹਾਂ ਸੁ ਸਜਣ ਟੋਲਿ." (ਸਵਾ ਮ: ਪ) "ਹਭੇ ਸੁਖ ਲਹਾਉ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ) "ਇਨ ਬਿਧਿ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਹੁ ਰੇ." (ਕੇਦਾ ਮ: ਪ)

ਲਹਉ. ਲਖੋ. ਦੇਖੋ। ੨ ਜਾਣੋ. ਮਲੂਮ ਕਰੋ. ਦੇਖੋ, ਲਕ ਧਾ। ੩ ਲੱਭੋ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ. ਦੇਖੋ, ਲਭ ਧਾ। ੪ ਉਤਰੋ. ਲੱਥੋ.

ਲਹਸਨ } ਦੇਖੋ, ਲਸਣ.
ਲਹਸੁਨ }

ਲਹਹਿ. ਦੇਖੋ, ਲਹ ੨.

ਲਹਹੁ. ਦੇਖੋ, ਲਹਉ.

ਲਹਕ. ਵਿ–ਲਖਕ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਸਕ. ਚਮਕ.

ਲਹਗੁ. ਲਹੈ (ਉਤਰੈ) ਗਾ. ਲੱਥੇਗਾ. "ਪਾਜ ਲਹਗੁ ਨਿਦਾਨਿ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਲੱਭੇਗਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ.

ਲਹਜਾ. ਅ. لہجہ ਲਹ੍ਜ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਖ ਦਾ ਫੋਰ. ਨਿਮੇਸ਼। ੨ ਅ. لہجہ ਲਹਜਾ. ਉੱਚਾਰਣ.

ਲਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਲਭਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. "ਪ੍ਰਭੁ, ਤੁਮ
ਲਹਣਾਂ } ਤੇ ਲਹਣਾ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਗਹਣਾ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) ੨ ਉਤਰਨਾ. ਲਥਣਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ. "ਲਹਣਾ ਜਗਤ੍ਗੁਰੁ ਪਰਸਿ ਮੁਰਾਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) "ਰਾਜੁਜੋਗੁ ਲਹਣਾ ਕਰੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਲਹਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਲੱਭਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਉਤਰਨਾ. ਲੱਥਣਾ.

ਲਹਣੋ. ਦੇਖੋ, ਲਹਣੁ. "ਜਾਕੋ ਲਹਣੋ ਮਹਾਰਾਜਰੀ ਗਾਠੜੀਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ਪ) ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਗੱਠੋਂ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ.

ਲਹਨ. ਦੇਖੋ, ਲਹਣੁ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਨ ਮਲਨ ਦਹਨ ਲਹਨ ਗੁਰ ਮਿਲੇ." (ਕਾਨ ਮ: ਪ) ੨ ਅ. لحن ਲਹ੍ਨ. ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ। ੩ ਰਾਗ ਦਾ ਆਲਾਪ.

ਲਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਹਣਾ ਅਤੇ ਲਹਿਣਾ.

ਲਹਨਿ. ਲਭਨਿ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਲਭਦੇ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ. "ਇਕੁ ਲਖੁ ਲਹਨਿ ਬਹਿਠੀਆਂ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)"ਦਰਿ ਢੋਅ ਨ ਲਹਨਿ ਧਾਵਦੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਲਹਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਾਪਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਭੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਹਨੋ. ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਹਣੁ. "ਲਹਨੋ ਜਿਸ ਮਥਾਨਿਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਲਹਬਰ. ਅ. لہب ਲਹਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਟਾ. ਅਗਨਿ ਸ਼ਿਖਾ। ੨ ਅਗਨਿ ਦੀ ਭੜਕ. "ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਸਖਨੀ ਲਹਬਰ ਬੂਝੀ ਖਾਈ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਪਾਤਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਭੀ ਜੋ ਭਰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਅਗਨਿ ਬੁਝਗਈ.

ਲਹਮਾ. ਇਹ ਲਮਹ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਮਹ.

ਲਹਰ. ਸੰ. ਲਹਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਰੰਗ. ਮੌਜ. "ਲਹਰੀ ਨਾਲਿ ਪਛਾੜੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਗਨਿ ਦਾ ਭਭੂਕਾ. "ਬੂਝਤ ਨਾਹੀ ਲਹਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਲਹਰਾਉਣਾ / **ਲਹਰਾਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਜਲ ਅਥਵਾ ਹਵਾ ਦੀ ਲਹਰਿ ਨਾਲ ਹਿੱਲਣਾ. ਲਹਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ.

ਲਹਰਿ. ਦੇਖੋ, ਲਹਰ। ੨ ਵਿ–ਲਹਰ ਤਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ। ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ. ਅਨੇਕ ਤਰੰਗ ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਉਠਦੇ ਹਨ. "ਮਨਮੁਖੁ ਲਹਰਿ ਘਰੁ ਤਜਿ ਵਿਗੂਚੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਵਰਾਹੁ.

ਲਹਰੀ. ਵਿ–ਤਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਮੌਜੀ। ੨ ਲਹਰਾਂ. ਮੌਜਾਂ.

ਲਹ ਲਹਾਉਣਾ / **ਲਹ ਲਹਾਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਲਿਸ਼ਕਣਾ. ਚਮਕਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ। ੨ ਖਿੜਨਾ. ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਹੋਣਾ.

ਲਹਲਹਿਤ. ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ. ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਲਹ.

ਲਹਲਾਣੀ. ਲਸ਼ਕੀ. ਚਮਕੀ. "ਕੂਰਮ ਸਿਰ ਲਹਲਾਣੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਚੀਰਕੇ ਕੱਛੂ ਦੇ ਸਿਰ ਜਾ ਚਮਕੀ.

ਲਹਾਏ. ਲਭਾਏ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਵਾਏ. ਦੇਖੋ, ਲਹ. "ਆਪਿ ਲਹਾਏ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੨ ਉਤਰਾਏ, ਜਿਵੇਂ–ਨਹੁੱ ਲਹਾਏ.

ਲਹਾਇਆ. ਲਭਾਇਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਵਾਇਆ. "ਜਿਨਿ ਹਰਿਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰੁ ਲਹਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਉਤਰਵਾਇਆ, ਜਿਵੇਂ–ਭਾਰ ਲਹਾਇਆ.

ਲਹਾਇਦਾ. ਲਭਾਂਇਦਾ। ੨ ਉਤਰਵਾਉਂਦਾ.

ਲਹਾਈ. ਉਤਰਵਾਈ। ੨ ਲਹਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਉਤਰਵਾਈ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੪ ਲਭਾਈ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਵਾਈ. "ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਲਹਾਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)

ਲਹਾਤੀ. ਲਹਿੰਦੇ. ਉਤਰਦੇ. "ਪਾਪ ਲਹਾਤੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਲਭਾਤੀ.

ਲਹਾਨ / **ਲਹਾਮ** ਲਹਿੰਦੇ (ਉਤਰਦੇ) ਹਨ. "ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਪਾਪ ਲਹਾਨ." (ਕਾਨ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) ੨ ਲਭਾਨ. ਲਭਦੇ ਹਨ.

ਲਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਖਕੇ. "ਲਹਿ ਰੂਪ ਅਪਾਰਾ." (ਚੰਦ੍ਰਾਵ) ੨ ਉਤਰਕੇ। ੩ ਲਖ (ਜਾਣ) ਕੇ। ੪ ਲੱਭਕੇ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ। ੫ ਵਜ–ਤੀਕ. ਤਕ. ਤੋੜੀ. ਲਗ.

ਲਹਿਆ. ਦੇਖਿਆ। ੨ ਉਤਰਿਆ. ਦੂਰ ਹੋਇਆ. "ਲਹਿਓ ਸਹਸਾ ਬੰਧਨੁ ਗੁਰਿ ਤੋਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਜਾਣਿਆ. ਲਖਿਆ. "ਤਿਸੁ ਰਸੁ ਆਇਆ ਜਿਨਿ ਭੇਦੁ ਲਹਿਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਲਹਿੰਗਾ / **ਲਹਿੰਘਾ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਕ–ਅੰਗਾ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਤੇੜ ਦਾ ਘੇਰਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ. ਘਗਰਾ.

ਲਹਿਜਾਨੀ. ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ. ਲੱਥਦੇ. "ਪਾਪ ਲਹਿਜਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਲਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਹਣਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ. "ਜਾਂ ਸੁਧੋਸੁ, ਤਾਂ ਲਹਿਣਾ ਟਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਲਹਿਣਾਸਿੰਘ. ਸਰਦਾਰ ਦੇਸਾਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਏ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਜੇਹਾ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਨਿਰਭੈ ਅਤੇ ਦਾਨਾ ਜਰਨੈਲ ਸੀ, ਤੇਹਾ ਹੀ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਸਰਦਾਰ ਲਹਿਣਾਸਿੰਘ ਕਈ ਜੁਬਾਨਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਯੋਗਜ਼ ਇੰਜਨੀਅਰ ਸੀ. ਮਜੀਠਾ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਰਦਾਰ ਦੇਸਾਸਿੰਘ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ.

ਲਹਿਦਾ. ਲਭਦਾ. "ਗੁਰਸਿਖਾ ਲਹਿਦਾ ਭਾਲਿਕੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਲਹਿੱਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਤਰਦਾ. ਲਥਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ, ਜਿਧਰ ਸੂਰਜ ਲਹਿੱਦਾ ਹੈ.

ਲਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਹਣਾ ਅਤੇ ਲਹਿਣਾ.

ਲਹਿਰ / **ਲਹਿਰੀ** ਦੇਖੋ, ਲਹਰ, ਲਹਰਿ ਅਤੇ ਲਹਰੀ। ੨ ਲਹਰਿ (ਤਰੰਗਾਂ) ਨਾਲ. "ਲਹਿਰੀ ਨਾਲਿ ਪਛਾੜੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਲਹਿਲਾਣੀ. ਲਸਕੀ. ਚਮਕੀ. ਦੇਖੋ, ਲਹਲਾਣੀ.

ਲਹਿਲੀ ਕਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡ ਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੩.

ਲਹੀ. ਲੱਥੀ. ਉਤਰੀ। ੨ ਲਖੀ. ਦੇਖੀ। ੩ ਜਾਣੀ. ਮਲੂਮ ਕੀਤੀ. "ਗੁਰਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲਹੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਲਹੀਆ. ਵਿ–ਲੱਭਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਲੱਭਿਆ ਹੈ. "ਤੁਰੀਆਗੁਣੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੀਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਲਹੁ. ਦੇਖੋ, ਲਹ ੨। ੨ ਛੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਲਘੁ. "ਦੀਰਘ ਗਾਤ ਤਿਹਾਰੋ, ਸੁ ਬਾਨਨ ਸੋਂ ਕਰਹੋਂ ਲਹੁ ਤੇਤੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਲਹੁਕਾ / **ਲਹੁਡਾ** / **ਲਹੁਡੀ** ਵਿ–ਲਘੁ. ਛੋਟਾ. ਛੋਟੀ. ਲੌਢਾ. ਦੇਖੋ, ਲਉਡਾ.

ਲਹੁਰ. ਦੇਖੋ, ਲਹੁਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ.

ਲਹੁਰਵਾ. ਵਿ–ਛੋਟਾ. ਲਘੁਤਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਹੌਰ. ਲਵਪੁਰ. "ਤਹੀਂ ਤਿਨੇ ਬਾਂਧੇ ਦੁਇ ਪੁਰਵਾ। ਏਕ ਕੁਸੂਰ ਦੁਤੀਯ ਲਹੁਰਵਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਕੁਸ਼ ਨੇ ਕੁਸੂਰ ਅਤੇ ਲਵ ਨੇ ਲਵਪੁਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ.

ਲਹੁਰਾ / **ਲਹੁਰੀ** / **ਲਹੁਰੀਆ** / **ਲਹੁੜਾ** / **ਲਹੁੜੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਘੁ. ਲਘੁਤਰ. ਛੋਟਾ. ਛੋਟੀ. ਲੌਢਾ. ਲੌਢੀ. "ਲਹੁਰੀ ਸੰਗਿ ਭਈ ਅਬ ਮੇਰੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ–ਵਿਵੇਕਬੁੱਧਿ. ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੁਮਤਿ ਜੇਠੀ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਪਹਿਲੀ ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਲਖਨੀ." "ਰਾਮ ਬਡੇ ਮੈ ਤਨਿਕ ਲਹੁਰੀਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਇਹੁ ਲਹੁੜਾ ਗੁਰੂ ਉਬਾਰਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਲਹੂ. ਵਿ–ਲਘੁ. ਛੋਟਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਘੁ (ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਾਲਾ) ਅੱਖਰ। ੩ ਸੰ. ਲੋਹਿਤ. ਲੋਹੂ. ਰੁਧਿਰ. ਖੂਨ.

ਲਹੂੜਾ. ਦੇਖੋ, ਰਹੂੜਾ.

ਲਹੂੜਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਘਵਿੰਡੀ.

ਲਹੋਗੀਆ. ਲਹ (ਉਤਰ) ਗਿਆ. ਲੱਥਾ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਸਭ ਪਾਪ ਲਹੋਗੀਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਲਹੌਰ. ਲਵਪੁਰ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਲਵ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਰਾਵੀ (ਏਰਾਵਤੀ) ਕਿਨਾਰੇ ਨਗਰ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ.* ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੨, ਅੰਕ ੨੪. ਲਹੌਰ ਤੇ ਸੋਲੰਕੀ, ਭੱਟੀ ਅਤੇ ਚੁਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਚਿਰ ਤੀਕ ਕਬਜਾ ਰਿਹਾ, ਫੇਰ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਨੇ ਜਯਪਾਲ ਅਤੇ ਅਨੰਗਪਾਲ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸਨ ੧੦੦੨ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ. ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਹਮੂਦ ਨੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਹਮੂਦਪੁਰ" ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਤੈਮੂਰ ਨੇ ਸਨ ੧੩੯੮ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਕੁਝ ਕਾਲ ਲੋਦੀਆਂ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਅੰਦਰ ਭੀ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੫੨੪ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰ ਨੇ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਮੁਗਲਰਾਜ ਥਾਪਿਆ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇ ਕਿਲੇ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਸੀਤ ਬਣਵਾਈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੭੯੯ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ੨੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜਾਬ.

ਰੇਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਕਲਕੱਤਾ ੧੧੯੯, ਪੇਸ਼ਾਵਰ ੨੮੮ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ੧੧੪੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਜਨਸੰਖਜ਼ਾ ੨੭੯,੫੫੮ ਹੈ.

ਲਹੌਰ ਪਰਥਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਜੋ ਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ "ਲਾਹੌਰ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ.

ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਇਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ–

(੧) ਜਵਾਹਰਮੱਲ ਦੇ ਚੌਹੱਟੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੂੰ ਪਾਖੰਡਰੂਪ ਸ਼੍ਰਾਧਕਰਮ ਤੋਂ ਵਰਜਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਸਿਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਮਹੱਲੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ.

(੨) ਚੂਨੀਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਾਲ ਅੱਠ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

(੩) ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦੀਵਾਨਖਾਨਾ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਰਾਣਾ ਭੱਟੀ, ਤਸੀਲ ਸ਼ਾਹਦਰਾ, ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਇਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ–"ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਗੁਰਦਰਸਨ ਤਾਈ"–ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਕੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ.

(੪) ਕਿਲੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੬੬੩ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੀਵਾਨਖਾਨਾ ਭੀ ਮਨੋਹਰ ਹੈ. ਨਿੱਤ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਈ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਨੰਦੀਪੁਰ ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤਸੀਲ ਡਸਕਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫੮੯ ਵਿੱਘੇ ਹੈ, ਅਤੇ ੫੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪਿੰਡ ਕੁਤਬਾ ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ੯੦ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਹਨ. ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੪ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ-ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੰਦਖੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਘਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੩੮ ਦੰਦੇ ਹਨ, ਦੋ ਦੰਦੇ ਟੁੱਟੇਹੋਏ ਹਨ.

(੫) ਲਹੌਰ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਦੋ ਸੌ ਕਦਮ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਲਾਲ ਕੂਆ ਅਥਵਾ ਲਾਲ ਖੂਹੀ ਹੈ. ਇਹ ਚੰਦੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-ਦੇਵ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸਨਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇੱਥੇ ਛੋਟਾ-ਜਿਹਾ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ, ੨੧ ਕਨਾਲ ੧੪ ਮਰਲੇ ਜਮੀਨ ਪਿੰਡ ਖੋਖਰ, ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਤੀਹ ਚਾਲੀ ਗੁੰਗੇ ਭੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

(੬) ਡੱਬੀ ਬਾਜਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਵਲੀ ਹੈ. ਇਹ ਛੱਜੂ ਵਪਾਰੀ ਦੇ ਅਰਪੇਹੋਏ ਧਨ ਤੋਂ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਵਾਈ ਸੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇ ਇਹ ਅੱਟੀ ਗਈ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਨਾਲ ੧੧੨ ਹੱਟਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਖੀ ਆਮਦਨ ਹੈ.

(੭) ਮੁਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਡੇਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਨੌ ਦੁਕਾਨਾਂ

* ਲਊ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੁਟ ਭੀ ਲਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਜੂਰੀਬਾਗ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤ ਆਸ ਪਾਸ ਭਰਤ ਪੈਜਾਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਦਿਰ ਡੂੰਘੀ ਥਾਂ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

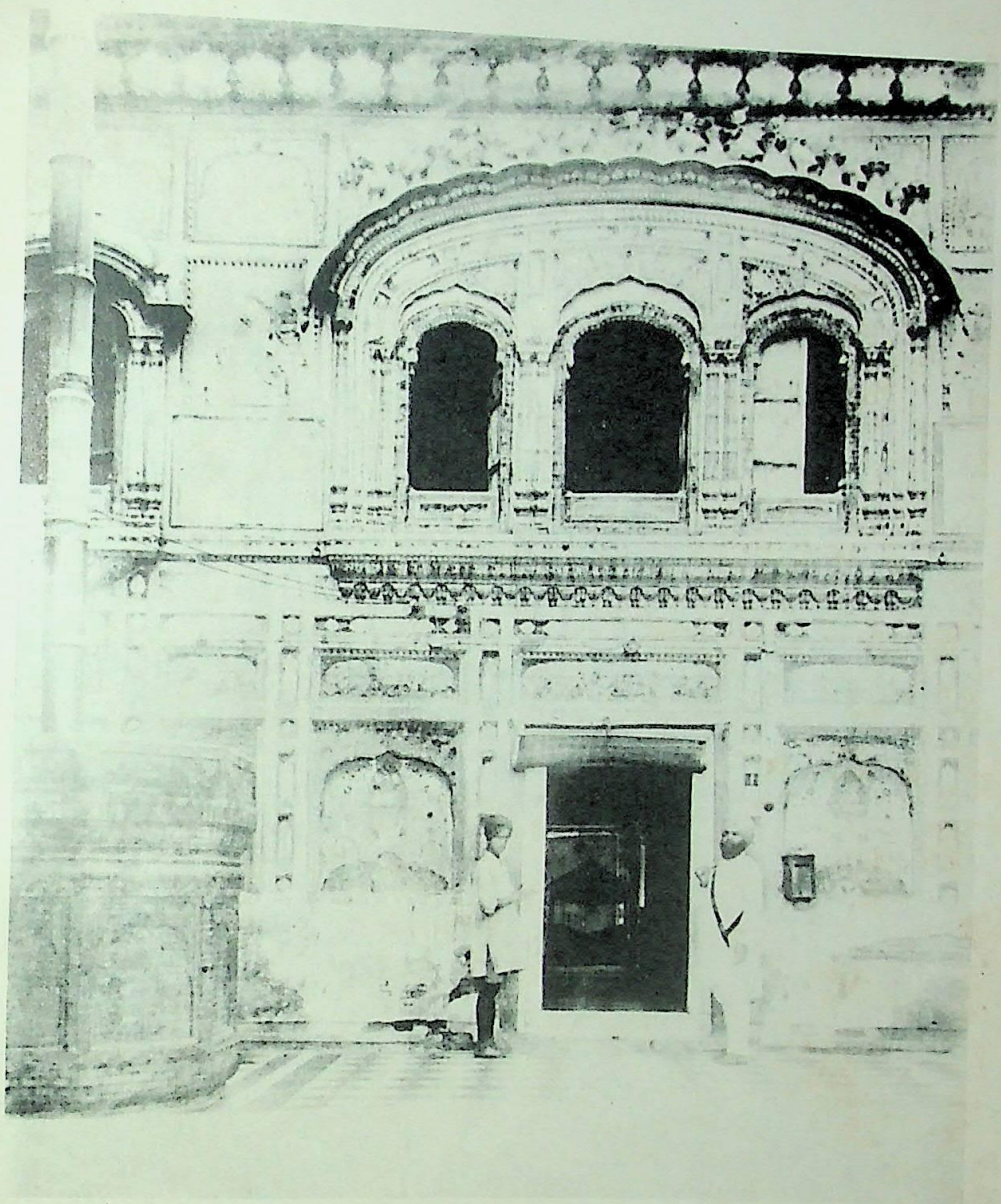

ਪੰਨਾ 1054 ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਲਹੌਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਨ.

(੮) ਭਾਟੀ ਦਰਵਾਜੇ ਮਹੱਲਾ ਚੁਮਾਲਾ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੁਜੰਗ ਤੋਂ ਆਕੇ ਇੱਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਬੇਰੀ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਕਮਰਾ ਹੈ. ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਚੌਖੇ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਭਾਟੀ ਦਰਵਾਜੇ ਅਤੇ ੮੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਖੁਰਦਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ. ਬਸੰਤ-ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੯) ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਕਿਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੀਸਿੰਘ ਭਾਈ. ਇੱਥੇ ਉਹ ਖੂਹ ਭੀ ਹੈ ਜੋ ਜਾਲਿਮ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ ਚੁਨੀਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਾਦਾਮੀਬਾਗ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

(੧੦) ਲੰਡਾ ਬਾਜਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਤਾਰੂਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਕਈ ਟੁਕੜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਛੀ ਕਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਬੱਲਾ ਬਸਤੀਰਾਮ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਸੋ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਕਝ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰੂਸਿੰਘ ਭਾਈ.

(੧੧) ਭਾਈ ਤਾਰੂਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰੇ.ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਟੋਟੇ ਕਰਵਾਕੇ ਝੋਲੀ ਪਵਾਏ, ਪਰ ਪਿਆਰਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਤ੍ਯਾਗਿਆ.

ਲਹੌਰ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਹੌਰ.

ਲਹੌਰਾਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹੌਰਾਸਿੰਘ.

ਲਹੌਰੀ. ਵਿ–ਲਹੌਰ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਹੌਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਲਹੌਰੀ ਨਮਕ / ਲਹੌਰੀ ਨੂਣ / ਲਹੌਰੀ ਲੂਣ ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ ਦੀ ਤਸੀਲ ਪਿੰਡ-ਦਾਦਨਖਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਵੜਾ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਪਿੰਡਦਾਦਨਖਾਂ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਲੂਣ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਲੂਣ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਲਹੌਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਖਾਨਿ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੈ. ਸਿੱਖਰਾਜ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਕੁਝ ਉੱਨਤਿ ਹੋਈ, ਪਰ ਸਨ ੧੮੬੯-੭੦ ਤੋਂ ਲਾਇਕ ਇੰਜਨੀਅਰਾਂ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਲੂਣ ਕੱਢਣ ਦੇ ਢੰਗ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਅਰ ਦਿਨੋਂਦਿਨ ਤਰੱਕੀ ਹੋਰਹੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਲੂੰਣ ਦੀ ਖਾਨਿ ਦਾ ਨਾਮ Mayo Mine ਹੈ.

ਲਹਿੰਗ. ਲੰਘਦਾ (ਵਗਦਾ) ਹੈ. "ਅਸਮਾਨ ਮਿਜਾਨੇ ਲਹਿੰਗ ਦਰੀਆ, ਗੁਸਲ ਕਰਦਨ ਬੂਦ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਤਮਿਕ ਵਿਚਾਰ ਦਰਿਆ ਹੈ। ੨ ਅ [illegible] ਲਹੱਨਿਕ.ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਅਵਸ਼ਯ. ਜਰੂਰ.

ਲਹੰਤਾ / ਲਹੰਬਾ ਉਤਰਦਾ. ਲਹਿੰਦਾ। ੨ ਲਭੰਤਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ-ਕਰਦਾ. "ਲਹੰਬਾ ਵਡਕਰਮਣਹ." (ਗਾਬਾ)

ਲਹੰਨਿ. ਲਭਦੇ ਹਨ। ੨ ਉਤਰਦੇ ਹਨ.

ਲਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਕ. ਲੱਕ. ਕਟਿ. ਕਮਰ। ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਲਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਹੈ. ਸੋ ਹਜਾਰ–੧੦੦੦੦੦.

ਲਕਦ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੱਥ ਅਥਵਾ ਪੈਰ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਲੱਤ ਦੀ ਚੋਟ। ੨ ਗਦਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਲੱਕੜ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਮੁਗਦਰ. "ਭੰਡ ਲਸਟਿਕ ਲਕਦ ਪਰਸਾ ਤਬਰ ਬਿਛੂਆ ਬਾਂਕੁਰੀ." (ਸਲੋਹ)

ਲਕ਼ਬ. ਅ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਣ ਅਥਵਾ ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਪਾਧਿ. ਪਦਵੀ. ਖ਼ਿਤਾਬ.

ਲਕਰਾ / ਲਕਰੀ ਲਗੁਡ. ਮੋਟੀ ਲੱਕੜ ਅਤੇ ਪਤਲੀ ਲਕੜੀ. "ਲਕਰੀ ਬਿਖਰਿ ਜਰੀ ਮੰਝ ਭਾਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਸੋਟਾ. ਸੋਟੀ. ਲਕੁਟ. ਲਕਟੀ.

ਲਕ਼ਵਾ. ਅ [illegible] Facial Paralysis ਸੰ. ਅਰ੍ਦਿਤਵਾਤ–ਅਰਦਿਤਵਾਤ. ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਦੇ ਪੱਠੇ ਕਮਜੋਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਚੋਹਰਾ ਉਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਧਰ ਦੇ ਪੱਠੇ ਰੋਗੀ ਨਹੀਂ. ਮੂੰਹ ਵਿੰਗਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਫ ਬੋਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ, ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲਾਲਾਂ ਵਗਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀ-ਆਂ ਹਨ, ਰੋਗੀ ਪਾਸੇ ਦੀ ਅੱਖ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦੀ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ–ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਬੋਲਣਾ, ਕਰੜੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੱਬਣੀਆਂ, ਬਹੁਤ ਮੂੰਹ ਤਾਣਕੇ ਅਵਾਸੀਆਂ ਲੈਣੀਆਂ, ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ, ਸਰਦੀ ਦਾ ਲੱਗਣਾ, ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਬਾਦਫਿਰੰਗ ਹੋਣਾ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕਮਜੋਰੀ ਹੋਣੀ ਆਦਿ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ–

(੧) ਰੋਗ ਦੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸੱਤ ਦਿਨ ਤੀਕ ਕੇਵਲ ਸ਼ਹਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ.

(੨) ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਲਸਣ ਕੁੱਟਕੇ, ਪਿੰਗ, ਜੀਰਾ, ਸੋਂਧਾ ਲੂਣ, ਸੰਚਰ ਲੂਣ, ਮਘਾਂ, ਮਿਰਚਾਂ ਅਤੇ ਸੁੰਢ ਇਹ ਸਭ ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਪੀਹਕੇ ਲਸਣ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਨਿੱਤ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਇਰੰਡ ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਨਾਲ ਖਵਾਇਆ ਜਾਵੇ.

(੩) ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਕਬੂਤਰ ਬਟੇਰ ਦਾ ਸ਼ੋਰਵਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਲਕੜ. ਲਗੁਡ. ਦੇਖੋ, ਲਕੁਟ। ੨ ਲੱਕੜ.

ਲਕੜਹਾਰਾ. ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਲੱਕੜਾਂ ਢੋਣ ਵਾਲਾ.

ਲਕੜਬਘਾ. ਲਕੜੀ (ਬਿਰਛ) ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਜਾਪ੍ਰ. ਬਾਘ. Panther.

ਲਕੜਾ / ਲਕੜੀ ਲਗੁਡ. ਦੇਖੋ, ਲਕਰਾ, ਲਕਰੀ.

ਲਕੜੀਬਾਜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਟੇਬਾਜ਼ੀ. ਗਤਕੇ ਦਾ ਖੇਲ। ੨ ਗਦਾਯੁੱਧ.

ਲਕਾਰ. ਲ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਲੱਲਾ। ੨ ਲੱਲਾ ਅੱਖਰ। ੩ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਸਮਾਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਲਕਾਰ ਹੈ. ਅੰ. Mood ਅੰਤੇ Tense . ਲਕਾਰ ਨਾਉਂ ਪੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦਸ ਸ਼ਬਦ (ਲਡ , ਲਿਡ , ਲੁਡ, ਲਟ , ਲਿਟ, ਲੁਟ , ਲਟ, ਲੋਟ ,ਲੁਡ , ਲੁਟ)ਮੰਨੇ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬੋਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਲਕਾਰ ਹੀ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:–

(ੳ) ਸ੍ਵਾਰਥ ਲਕਾਰ (Indicative Mood) ਯਥਾ–ਮੈਂ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਆਦਿ.

(ਅ) ਅਨੁਮਤ੍ਯਰਥ ਲਕਾਰ (Imperative Mood) ਯਥਾ–ਮੈ ਹੋਵਾਂ, ਤੂੰ ਜਾਵੇਂ, ਉਹ ਹੋਣ, ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਕਰੋ.

(ੲ) ਆਸ਼ੀਸ੍ਵਾਰਥ ਲਕਾਰ (Subjunctive Mood) ਯਥਾ–ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸੰਥਾ ਪੜ੍ਹਾ ਦੇਓ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਾ. ਜੇ ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁੰਦੇ ਆਦਿ.

(ਸ) ਸੰਦਿਗਧਾਰਥ ਲਕਾਰ (Doubt-expressing Mood) ਯਥਾ–ਸ਼ਾਯਦ ਉਹ ਹੁਣ ਤੋੜੀ ਘਰ ਆਗਿਆ ਹੋਊ. ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਆਦਿ.

(ਹ) ਸੰਭਾਵਨਾਰਥ ਲਕਾਰ (Probability expressing Mood) ਯਥਾ–ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਲੋਂ ਮੰਨਣਾ ਲੋੜੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਰਵ ਸੁਖ ਹੋਵੇ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਪਦ੍ਰਵ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਦਿ.

ਲਕੀ. ਲੱਕਾਂ. ਲੱਕਾਂ (ਕਮਰਾਂ) ਨਾਲ. "ਲਕੀ ਕਾਸੇ ਹਥੀ ਫੁੰਮਣ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਲਕੀਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੇਖਾ. ਲੀਕ । ੨ ਪੰਕਤਿ. ਸਤਰ.

ਲਕੀਰ ਦਾ ਫ਼ਕੀਰ. ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਕੇ ਪੁਰਾਣੀ ਲਕੀਰ (ਸੜਕ) ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ.

ਲਕੁ. ਦੇਖੋ, ਲਕ ੧

ਲਕੁਟ / ਲਕੁਟਿ / ਲਕੁਟੀ ਸੰ. ਲਕੁਟ ਅਤੇ ਲਗੁਡ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੱਠ. ਸੋਟਾ. ਸੋਟੀ. "ਕੇਤਨ ਮੁਕਟ ਲਕੁਟ ਲੈ ਤੰਰੇ." (ਪਾਰਸ਼ਾਵ) "ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਹਰਿਨਾਮੁ ਲਕੁਟੀ ਟੋਹਣੀ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਲਕ. ਸੰ. ਲਕ੍. ਧਾ–ਦੇਖਣਾ, ਯਾਦ ਰਖਣਾ, ਜਾਣਨਾ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਬਹਾਨਾ। ੪ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ.ਲਾਖ–੧੦੦੦੦੦.

ਲਕਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਖਾਇਆ (ਜਤਾਇਆ) ਜਾਵੇ. ਅਲਾਮਤ. ਲੱਛਣ. ਦੂਸਰੀ ਵਸਤੁ ਤੋਂ ਭੇਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਉਹ ਤਾਰੀਫ ਜੋ ਅਤਿਵ੍ਯਾਪਤਿ ਅਵ੍ਯਾਪਤਿ ਅਤੇ ਅਸਦਭਾਵ (ਅਸੰਭਵ) ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ (defination). ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਕਣ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇੱਕ ਸ੍ਵਰੂਪ, ਦੂਜਾ ਤਟਸ੍ਥ. **ਸ੍ਵਰੂਪ** ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ, ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮ **ਦਾ ਲਕਣ** ਸਤ੍ਯ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਹੈ. ਤਟਸ੍ਥ **(ਕਿਨਾਰੇ** ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ) ਲਕਣ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ ਜਗਤਕਰਤਾ, ਵਿਸ਼੍ਵਪਾਲਕ ਅਤੇ ਸੰਹਾਰਕਰਤਾ ਆਦਿ । ੨ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ, ਲਛਮਣ। ੩ ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ। ੪ ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਲਕਣਾ. ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਅਰਥ ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਾਸ੍ਤਵ ਅਰਥ ਅਤੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਜਹਤਿ ਲੱਛਣਾ, ਜਹਤ੍ਜਹਤਿ ਅਤੇ ਜਹਤਿ.

ਲਛਮਣ. ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼ਣ. ਵਿ–ਚਿੰਨ੍ਹ(ਨਿਸ਼ਾਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਲਛਮਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਰਮਿਲਾ (ਜਨਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ) ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਗਦ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਕੇਤੁ ਦੋ ਪੁਤ੍ ਹੋਏ। ੩ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਜੋ ਕੁਰੁਕੇਤੁ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਅਭਿਮਨ੍ਯੁ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਲਛਮਣਾ. ਲਕ੍ਸ਼ਣਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਜੋ ਮਦ੍ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਆਹੁਣ ਸਮੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸੱਤ ਬੈਲ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਨੱਥੇ ਸਨ। ੨ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਸਾਂਬ ਖੋਹਕੇ ਲੈਗਿਆ ਸੀ। ੩ ਚਿੱਟੀ ਕੌੜਿਆਰੀ.

ਲਕਮੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੋਭਾ. ਕਾਂਤਿ। ੨ ਸੰਪਦਾ. ਵਿਭੂਤਿ। ੩ ਹਲਦੀ। ੪ ਧਨ ਸੰਪਦਾ (ਦੌਲਤ) ਦੀ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਮ ਦੀ ਮਾਤਾ ਮੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਨ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਕਲ੍ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਨਾਮ ਇੰਦਿਰਾ ਅਤੇ ਜਲਧਿਜਾ ਹੈ.ਇਹ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਰਖਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਦਮਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਲਕਮੀਸੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਮਦੇਵ. ਮਨਮਥ। ੨ ਘੋੜਾ.

ਲਕਮੀਕਾਂਤ. ਲਕਮੀ ਦਾ ਪਤਿ, ਵਿਸ਼ਨੁ । ੨ ਮਾਯਾਪਤਿ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਲਕਮੀਤਾਤ. ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲਕਮੀਸੁਤ.

ਲਕਮੀਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਲਖਮੀਦਾਸ.

ਲਕਮੀਧਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਚਕੜਾ। ੨ ਵਸੁਧਾ.ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਲਕਮੀਨਾਥ / ਲਕਮੀਪਤਿ ਦੇਖੋ, ਲਕਮੀਕਾਂਤ.

ਲਕਿਤਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਪਤਿ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਗੁਪਤ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਜਾਣ ਲਵੇ। ੨ ਉਹ ਪਰਕੀਯਾ ਨਾਯਿਕਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ, ਸਖੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੋਜਾਵੇ.

ਲਕਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਕਸਦ. ਸਿੱਧਾਂਤ। ੨ ਨਸ਼ਾਨਾ। ੩ ਜਤਲਾਣ ਲਾਇਕ ਭਾਵ। ੪ ਵਿ–ਚਿੰਨ੍ਹ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਲਗਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੫ ਦੇਖਣ ਲਾਇਕ.

ਲਖ. ਦੇਖੋ, ਲਕ. ਭਾਵ–ਅਨੇਕ. ਅਨੰਤ. "ਲਖ ਨੇਕੀਆਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਲਖਣਾ.

ਲਖਣ. ਦੇਖੋ, ਲਕਣ. "ਸੁਭ ਲਖਣ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਲਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੰਘਣਾ. ਗੁਜ਼ਰਨਾ। ੨ ਜਾਣਨਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ ਨਾਨਕ ਲੀਲਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਤੁੱਕਣਾ. ਦੇਖਣਾ. "ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਣਾ ਜਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਲਕਣਾ.

ਲਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ [لخت] ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਭਾਗ.

ਲਖ਼ਤਜਿਗਰ. ਫ਼ਾ [لختِ جگر] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਗਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਭਾਵ–ਬੇਟਾ. ਆਤਮਜ.

ਲਖਨ. ਦੇਖੋ, ਲਛਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲਕਮਣ ੨.

ਲਖਨਊ. Lucknow. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਅਵਧ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਗੋਮਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਲਕ੍ਸ਼ਮਣਵਤੀ" ਹੈ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਲਕ੍ਸ਼ਮਣ ਨੇ ਇਹ ਪੁਰੀ ਆਬਾਦ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਲਖਨਊ ਅਵਧ ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਭਾਰੀ ਜੰਕਸ਼ਨ ਹੈ. ਰੇਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੬੬੬ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੯੮੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ. ਲਖਨਊ ਦੀ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੨੪੩,੫੩੩ ਹੈ.

ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਲਖਨਊ ਬਾਗੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਅੱਡਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਕਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵਡੀ ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰੇਗਏ.

੨੧ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੫੮ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਗਿਆ.

ਲਖਨਊ ਵਿੱਚ ਗੋਇੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦੂਏ ਵਿੱਚੋਂ ਮੀਹਾਂ-ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੱਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਹੱਲਾ ਨਿਵਾਜਗੰਜ ਵਿੱਚ "ਬਾਬਾ ਹਜਾਰਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯਾਂ ਦੀ ਜਾਯਦਾਦ ਹੈ.

ਲਖਨੇਤ੍ਰਾ. ਖ਼ਾ. ਕਾਣਾ.

ਲਖਨੌਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਥਾਣੇ ਘਨੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਸ਼ਾਹਭੀਖ ਫਕੀਰ ਇਸ ਥਾਂ ਠਸਕੇ ਤੋਂ ਆਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਭੀਖ.

ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਲੰਘ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਹਨ. ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ, ਪੱਚੀ ਰੁਪਯੇ ਪਿੰਡ ਬਾੜਾ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਕਰੀਬ ੬੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਛਾਲੌਖੇੜੀ, ਬਹਿਬਲਪੁਰ, ਸਕਰਾਹੋਂ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜਾਮ ਹੈ.

ਲਖਪਤ. ਦੇਖੋ, ਲਖਪਤਿ ਅਤੇ ਲਖਪਤਿਰਾਇ.

ਲਖਪਤਿ. ਵਿ–ਲਕ੍ਸ਼ਪਤਿ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਲਕ (ਲੱਖ) ਅਥਵਾ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯੇ ਹਨ. ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਲਖਪਤਿਰਾਇ ਲਖਪਤਿਰਾਯ } ਇਹ ਕਲਾਨੌਰ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ ਯਹਿਯਾ-ਖਾਨ ਸੂਬਾ ਲਹੌਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸੀ. ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਬੇਲਵਿਗਾੜ ਭਾਈ ਜਸਪਤਿ ਨੂੰ ਬੱਦੋਕੀ ਗੁਸਾਈਆਂ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਇਹ ਹੱਥ ਧੋਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿਆ ਅਰ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤੇ. ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਲਖਪਤਿ ਲਹੌਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਭੀ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੀਰਮੰਨੂ ਨੇ ਲਖਪਤਿ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾਮੱਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ. ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਹੱਥ ਸੌਂਪਿਆ. ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਕੈਦ ਰੱਖਕੇ ਸੰਮਤ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਘੱਲੂਘਾਰਾ. ਜਸਪਤਿ ਅਤੇ ਲਖਪਤਿ ਦਾ ਤੀਜਾ ਭਾਈ ਨਰਪਤਿਰਾਇ ਸੀ.

ਲਖਬਾਹਾਂ. ਖ਼ਾ. ਟੁੰਡਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਲੱਖਾਂ ਬਾਹਾਂ. ਭਾਵ–ਬਹੁਤ ਸੈਨਾ. ਅਨੰਤ ਸਹਾਇਕ. "ਲਖਬਾਹੋ ਕਿਆ ਕਿਜੈ ?" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਲਖਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਜੋਧਰਾਇ.

ਲਖਮਣ. ਦੇਖੋ, ਲਕਮਣ ੨.

ਲਖਮਣਾ. ਲੱਖਾਂਮਣ. "ਨਾਨਕ ਕਾਗਦ ਲਖਮਣਾ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕੀਚੈ ਭਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਲਕਮਣਾ.

ਲਖਮਣੁ. ਦੇਖੋ, ਲਕਮਣ. "ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਲਖਮੀ. ਦੇਖੋ, ਲਕਮੀ. "ਲਖਮਾ ਭਉ ਕਰੈ, ਨ ਸਾਕੈ ਜਾਇ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਧਨਸੰਪਦਾ. ਵਿਭੂਤਿ. "ਲਖਮੀ ਕੇਤਕ ਗਨੀ ਨ ਜਾਈਐ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਲਖਮੀਕੰਤ. ਦੇਖੋ, ਲਕਮੀਕਾਂਤ.

ਲਖਮੀਚੰਦ ਜੀ } ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ
ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ } ਛੋਟੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੧੯ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੫੫੩ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ, ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ੧੩ ਵਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੬੧੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਵੇਦੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਆਪ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦੀਵੰਸ਼.

ਲਖਮੀਬਰ. ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ ਦਾ ਵਰ (ਪਤਿ). ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਮਾਯਾਪਤਿ, ਕਰਤਾਰ. "ਲਖਮੀਬਰ ਸਿਉ ਜਉ ਲਿਵ ਲਾਵੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਲਖਮੀਰ. ਦੇਖੋ, ਜੋਧਰਾਇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੀਹਾਂਸਾਹਿਬ.

ਲਖਵੈਯਾ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਲੰਘਣ ਵਾਲਾ.

ਲਖਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਦਿਖਾਉਣਾ. ਲਕ ਕਰਾਉਣਾ।
ਲਖਾਨਾ } ੨ ਪਾਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਜਤਲਾਉਣਾ. ਸਮਝਾਉਣਾ.

ਲਖਾਮ } ਸ਼ੈ. ਲਕ੍ਸ਼ਯਾਮਿ–ਲਕਯਾਮਿ. ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ
ਲਖਾਮਿ } ਹਾਂ। ੨ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ੩ ਲਿਖਾਮਿ. ਮੈਂ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ.

ਲਖਾਰੀ. ਲਖਿਆ (ਜਾਣਿਆ) ਹੈ. "ਹਿਰਦੈ ਅਲਖੁ ਲਖਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ–ਲਖਣ (ਜਾਣਨ) ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਲੇਖਾਰੀ.

ਲਖਾਰੇ. ਲਖਾਇਆ (ਗਿਆਨ ਕਰਾਇਆ) ਹੈ. "ਜਿਨਿ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਰੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) "ਗੁਰਸਬਦਿ ਲਖਾਰੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਲਖਾਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਖਾਵਾ. ਜਾਹਿਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਰਹਿ ਨ ਕਛੂ ਲਖਾਵ." (ਨਾਪ੍)

ਲਖਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਜਤਲਾਉਣਾ. ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣਾ. "ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ ਲਖਾਵੀਐ ਰੇ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੪) ੩ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. ਜਾਹਿਰ ਕਰਨਾ. "ਮਤ ਕਿਛੁ ਆਪਿ ਲਖਾਵਹੋ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੪ ਪਾਰ ਕਰਨਾ. ਉਲੰਘਨ ਕਰਾਉਣਾ.

ਲਖਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉਲੰਘਕੇ. "ਲੈ ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ ਲਖਿ ਬਾਰਿਧੈਂ, ਜਹਿਂ ਸੀ ਹੁਤੀ ਤਹਿ ਜਾਤ ਭੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੇਖਕੇ. ਜਾਣਕੇ. "ਲਖਿ ਹਸਤਾਮਲ ਆਤਮਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਲਖਿਮੀ. ਦੇਖੋ, ਲਕਮੀ. "ਕੋਟਿ ਦੇਵੀ ਜਾਕਉ ਸੇਵਹਿ, ਲਖਿਮੀ ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਲਖਿਮੀਬਰ. ਦੇਖੋ, ਲਖਮੀਬਰ.

ਲਖੀਆ. ਵਿ–ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਲੰਘਣ ਵਾਲਾ.

ਲਖੁ. ਲੱਖ. ਲਾਖ. ਦੇਖੋ, ਲਕ. "ਲਖੁ ਲਖੁ ਗੇੜਾ ਆਖੀਐ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਜਗਦੀਸ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਲਕਜ.

ਲਖੂਣ }
ਲਖੂਨਾ } ਵਿ–ਲਕਗੁਣ. ਲਾਖਗੁਣਾ.
ਲਖੂਨ }

ਲਖੇਸਰ. ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਲਖਪਤਿ। ੨ ਲਕਮੀ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਸਮੁੰਦਰ.

ਲਖੇਸਰੀ. ਲਖੇਸਰ ੧ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ। ੨ ਸਿਰ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ. "ਲਹਰੀ ਵਹਨਿ ਲਖੇਸਰੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਲਖੇੜੀ. ਵਿ–ਲਕ੍ਸ਼ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਲਖਪਤਿ।

੨ ਲਕੋਂ (ਲੱਖਾਂ) ਹੀ. "ਕਰੋੜੀ ਲਖੇੜੀ ਕੀਏ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ." (ਮਗੋ)

ਲਖੰਮੇ. ਨਜਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਲਖੀਦੇ ਹਨ. "ਪਤ ਸੋਹਣੇ ਫਲ ਲੱਖ ਲਖੰਮੇ." (ਭਾਗੁ)

ਲੱਖ. ਦੇਖੋ, ਲਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲਕ੍ਸ. "ਲੱਖ ਜੀਵ ਅਰੁ ਈਸੁਰ ਕੇਰਾ। ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਏਕੈ ਹੋਰਾ॥" (ਗੁਪ੍ਸੂ) "ਲੱਖ ਰੂਪ ਵਾਚਾਰਥ ਜਾਸ ਕਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਵਾਚਸ.

ਲੱਖਣ. ਦੇਖੋ, ਲਛਣ.

ਲੱਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਛਣਾ.

ਲੱਖਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨੱਕਾਰਚੀ.

ਲੱਖਾਸਿੰਘ. ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਹਜੂਰੀ ਸਿੰਘ. ਇਹ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਅਫ਼ਦਲ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈਕੇ ਭੀ ਚਲਦਾ ਸੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪੁਰ ਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਲਖ਼ਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤਾਉੱਲਾਖ਼ਾਨ, ਇਸੇ ਨੇ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਲੱਖੀਜੰਗਲ. ਕਰਾਚੀ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਕੋਟਰੀ ਤਾਲੁੱਕੇ ਵਿੱਚ ਲੱਖੀ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜਧਾਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਜੰਗਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਾਮਾਨ ਸੀ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਇਤਿਹਾਸਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

੨ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਕੋਟਕਪੂਰਾ, ਥਾਣਾ ਨੌਹੀਆਂਵਾਲੇ ਦਾ ਪਿੰਡ "ਮਹਿਮਾ ਸਰਜਾ" ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੰਗਲ ਦੇਸ ਨੂੰ "ਲੱਖੀਜੰਗਲ" ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦਾ ਸੱਦ ਗੀਤ–"ਸੁਣਕੈ ਸੱਦ ਮਾਹੀ ਦਾ ਮੋਹੀ ਪਾਣੀ ਘਾਹ ਮੁਤੋਨੇ–" ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ. ਦਾਨਸਿੰਘ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਇੱਥੇ ਦਾ ਹੀ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵੱਲੋਂ ੩੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਦਸਹਰੇ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੋਨੇਆਣੇ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ।

੩ ਮਾਲਵੇ (ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼) ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੋਈ ਪਦਵੀ, ਅਰਥਾਤ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਜੰਗਲ. "ਲੱਖੀਜੰਗਲ ਖਾਲਸਾ ਆਇ ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੋ ਨੇ." (ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ)

ਲੱਖੂ. ਪਟੋਲੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਚਨ ਨਾਲ ਬੁੱਧੂ ਦਾ ਆਵਾ ਕੱਚਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧੂ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਧਰਮਵੀਰ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ।

੩ ਲਖਪਤਿਰਾਇ ਦਾ ਅਨਾਦਰਬੋਧਕ ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਲਖਪਤਿਰਾਇ.

ਲਖ਼ਜ. ਦੇਖੋ, ਲਕਜ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ. "ਬਧਿਕ ਪ੍ਰਹਾਰੇਣ ਲਖਜ ਆਵਧਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਲਕ.

ਲਖਜਣ } ਦੇਖੋ, ਲਕਣ. "ਭਗਤਿ ਲਖਜਣ ਕਰਿ
ਲਖਿਜਣ } ਵਸਿ ਭਏ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਖਟ ਲਖਜਣ ਪੂਰਨੰ ਪੁਰਖਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਪ੍ਰਾਪਤੰ ਧਰਮ ਲਖਿਜਣ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਲਗ. ਸ਼ੈ. ਲਗ੍. ਧਾ–ਸੰਯੋਗ ਹੋਣਾ, ਮਿਲਣਾ, ਸਪਰਸ਼ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਸੁਆਦ ਲੈਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤ੍ਰਾ। ੩ ਵਜ–ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. ਤਕ। ੪ ਵਾਸਤੇ. ਲਈ. ਲਿਯੇ। ੫ ਦੇਖੋ, ਲਗਿ ਅਤੇ ਲਗੁ.

ਲਗਈ. ਜੁੜਦਾ. ਮਿਲਦਾ। ੨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਖਾਂਦਾ. ਤੁੱਲ ਹੁੰਦਾ.

ਲਗ਼ਜ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ [لغزیدن] ਕ੍ਰਿ–ਫਿਸਲਣਾ. ਰਪਟਣਾ. ਤਿਲ੍ਹਕਣਾ। ੨ ਚੁੱਕ ਜਾਣਾ. ਗਲਤੀ ਕਰਨਾ.

ਲਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੁੜਨਾ. ਲਗਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਤਤਪਰ ਹੋਣਾ। ੩ ਅਸਰ ਹੋਣਾ. "ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲਗੈ ਨ ਬੀਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣਾ. ਰਿਸ਼੍ਤਾ ਹੋਣਾ। ੫ ਸੰਭੋਗ (ਮੈਥੁਨ) ਕਰਨਾ. "ਲਗਜੈ ਆਨ ਤਾਂਕੋ ਰਹਜੈ ਤਾਂਹਿ ਗਰਭੰ." (ਗਜਾਨ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਗਥਈ. ਲਗਨ–ਥੀਈ. ਲਗੀ ਹੋਈ ਥੀ (ਸੀ). "ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਲਗਥਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਲਗਨ. ਸੰ. लग्न–ਲਗ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੇਸ਼ ਆਦਿ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਉਦਯ. "ਲਗਨ ਸਗਨ ਤੇ ਰਹਿਤ ਨਿਰਾਲਮ." (ਚੌਬੀਸਾਵ) "ਲਗਨ ਸਗਨ ਮਾਨੈ ਕੈਸੇ ਮਨ ਮਾਨੀਐ?"(ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਜ਼ਾਮਿਨ. ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਿ–ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ। ੪ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਲੱਜਿਤ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਦਿਲ ਦਾ ਲਗਾਉ. ਸ਼ੌਕ, ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਦਜਾ ਦੀ ਲਗਨ ਹੈ.

ਲਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਗਣਾ. "ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਲਾਵਹੁ, ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਗਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਲਗਨੁ ਗਣਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੋਤਸ਼ੀ ਤੋਂ ਲਗਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਵਾਉਣੀ. ਮੁਹੂਰਤ ਕਢਵਾਉਣਾ. "ਬਾਬਾ ਲਗਨੁ ਗਣਾਇ, ਹੰਭੀ ਵੰਞਾ ਸਾਹੁਰੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਚਲਾਣਾ (ਮਰਨਾ) ਅਟਲ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨਾ.

ਲਗਪਗ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪੈਰ ਦੇ ਨੇੜੇ. ਭਾਵ–ਬਰਾਬਰ. ਕ਼ਰੀਬ ਕ਼ਰੀਬ (approximate).

ਲਗਭਗ. ਇਹ ਲਗ ਪਗ ਦਾ ਅਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਹੈ.

ਲਗਮਾਤ. ਲਘੁ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਹ੍ਰਸ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਦੀਰਘ.

ਲਗਰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਾਖਾ. ਟਹਣੀ। ੨ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. ਦੇਖੋ, ਲਗੜ.

ਲਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਲਗਰ ੨ ਅਤੇ ਲਗੜ. "ਬਾਸੇ ਘਨੇ ਲਗਰਾ ਚਰਗੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਲਗਰਾ ਕਹੂੰ ਛੋਰਤ ਜਾਤ ਬਕੀ ਕੋ ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਲਗੜ ਕਿਤੇ ਵਕੀ (ਬਗਲੇ ਦੀ ਮਦੀਨ) ਨੂੰ ਛਡਦਾ ਹੈ ?

ਲਗ਼ਵ. ਅ. لغو ਵਿ–ਨਿਕੰਮਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ। ੨ ਅਸਤਜ. ਝੂਠ.

ਲਗਵਾਰੇ. ਵਿ–ਲਗਣ ਵਾਲੇ. "ਸੇਵਕ ਪਗਿ ਲਗਵਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਲਗੜ. ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਕਾਲੀ ਅੱਖ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਝਗਰ (ਝਗੜ) ਦੀ ਮਦੀਨ ਹੈ. ਇਹ ਨਰ ਮਾਦਾ ਮਿਲਕੇ ਉਮਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਝਗਰ ਨਾਲੋਂ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਲਗੜ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਰਗ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਫਾਦਾਰ ਹੈ. ਇਹ ਸਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿੱਦਾ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਲਗੜਾ. ਲੱਗਿਆ. ਲਗਨ ਹੋਇਆ. "ਲਗੜਾ ਸੋ ਨੇਹੁ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਦੇਖੋ, ਲਗੜ.

ਲਗੜੀਆ. ਲਗਨ ਹੋਈਆਂ. ਲੱਗੀਆਂ. "ਲਗੜੀਆ ਪਿਰੀਅੰਨਿ ਪੇਖੰਦੀਆ ਨ ਤਿਪੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਪਿਆਰੇ ਕੰਨੀ ਅੱਖਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਦੇਖਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ.

ਲਗਾ. ਵਿ–ਲਗਨ। ੨ ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਸਭ-ਕਿਛੁ ਤੁਝਹੀ ਹੈ ਲਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਤਾਕੁਬ. ਪਿੱਛਾ. "ਤਾਂਕੋ ਲਗਾ ਨ ਤਜ ਤਿੰਹ ਦਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੦) ੪ ਦੇਖੋ, ਲੱਗਾ.

ਲਗਾਉ } ਸੰਗਜਾ–ਜੁੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰਬੰਧ. ਮੇਲ.
ਲਗਾਉਟ } ਲਗਾਵਟ.

ਲਗਾਤਾਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਿਰੰਤਰ. ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ. ਇੱਕ ਰਸ. ਅਖੰਡ.

ਲਗਾਨ. ਲੱਗਿਆ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ. "ਹਰਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਹਿਸੂਲ. ਟੈਕਸ (tax). ਕਰ.

ਲਗਾਮ. ਫ਼ਾ لگام ਅਥਵਾ لغام ਲਗ਼ਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਹਾਨਾ. ਕਵਿਕਾ. ਖਲੀਨ.

ਲਗਾਵਟ. ਦੇਖੋ, ਲਗਾਉਟ.

ਲਗਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਾਸਤੇ. ਲੀਯੇ. ਲਈ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਲਗਿ ਬੇਦ ਉਪਾਏ."(ਸੁਖਮਨੀ)"ਖੋਜ ਰੋਜ ਕੇ ਹੇਤ ਲਗਿ ਦਯੋ ਮਿਸ੍ਰ ਜੂ ਰੋਇ." (ਖਾਮ) ੨ ਲੱਗਕੇ. ਲਗਨ ਹੋਕੇ. ਮਿਲਕੇ. "ਲਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਇ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਅਸਰ ਤੋਂ. ਤਾਸੀਰ ਸੇ. "ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਲਗਿ ਅਗਮ ਸੁਗਮ ਹੋਇ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਵਿ–ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਵਾਂਙ. ਵਾਕਰ. "ਗੁੜੁ ਮਿਠਾ ਮਾਇਆ ਪਸਰਿਆ, ਮਨਮੁਖ ਲਗਿ ਮਾਖੀ ਪਚੈ ਪਚਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੫ ਲਗਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. "ਲਗਿ ਸੰਤਚਰਣੀ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੫)

ਲਗੀ. ਲਗਨ ਹੋਈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲੁਗਾਈ. ਪਤਿ ਨਾਲ ਲਗਨ ਹੋਈ. ਪਤਨੀ. "ਨਾਨਕ ਲਗੀ ਤੁਰਿ ਮਰੈ ਜੀਵਣ ਨਾਹੀ ਤਾਣੁ। ਚੋਟੈ ਸੇਤੀ ਜੋ ਮਰੈ ਲਗੀ ਸਾ ਪਰਵਾਣੁ॥" (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਲਗੀ ਬੜਵਾਨਲ ਜਜੋਂ ਬਨ ਮੇ. (ਚੰਡੀ ੧)ਦੇਖੋ, ਬਨ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਲਗੁ. ਦੇਖੋ, ਲਗ। ੨ ਵਜ–ਤਕ. ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. "ਜਬ ਲਗੁ ਦੁਨੀਆ ਰਹੀਐ ਨਾਨਕ."(ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਲਗੁੜ. ਦੇਖੋ, ਲਗੜ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੱਠ. ਕੁਤਕਾ. ਡੰਡਾ. ਸਲੋਤਰ. ਮੁਤਹਿਰੀ.

ਲਗੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਲਗੋਜਾ.

ਲੱਗਾ. ਦੇਖੋ, ਲਗਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤੁੱਲਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ. ਸਮਾਨਤਾ. ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਦਾ ਲੱਗਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ੩ ਸੰਬੰਧ। ੪ ਪ੍ਰੇਮ। ੫ ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ. ਚੱਪਾ.

ਲਘ. ਦੇਖੋ, ਲਘੁ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲੱਘੀ. ਮੂਤ੍ਰ. "ਲਘ ਘੋਰਨ ਕੀ ਨਦੀਆ ਉਠਿ ਧਾਵੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਲਘਣ } ਦੇਖੋ, ਲੰਘਨ.
ਲਘਨ }

ਲਘਵਾ. ਵਿ–ਲਘੁ. ਛੋਟਾ. ਲਘੁਤਾ ਵਾਲਾ. "ਰੂਪ ਧਰਜੋ ਲਘਵਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਲਘਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਉਲੰਘਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਪਾਰ
ਲਘਾਵਣ } ਕਰਨਾ."ਗੁਰਸਬਦੀ ਪਾਰਿ ਲਘਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) "ਸਬਦ ਲਘਾਵਣਹਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਲਘਾਵਣਹਾਰੁ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਰਸਤਿਆਂ ਪੁਰ ਰੱਖੀਹੋਈ ਪਹਰੂਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ, ਜੋ ਸੌਦਾਗਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦੇਸ਼ੇ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ. "ਵਣਜਾਰੇ ਸਿਖ ਆਵਦੇ ਸਬਦਿ ਲਘਾਵਣਹਾਰੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਂ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਲਘਿਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਸਿੱਧੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੌਲਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਸਿੱਧਿ.

ਲਘੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲਘੁਸ਼ੰਕਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ. ਮੂਤ੍ਰ.

ਲਘੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਛੋਟਾ। ੨ ਹਲਕਾ. ਹੌਲਾ। ੩ ਸੁੰਦਰ. ਖੂਬਸੂਰਤ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. "ਕੰਠ ਲਗਾਏ ਲਘੁ ਗਹਿ ਹਾਥਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੫ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ. ਹ੍ਰਸ੍ਵ। ੬ ਲਘੁਸ਼ੰਕਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮੂਤ੍ਰਤਜਾਗ. "ਮੈ ਅਬ ਹੀ ਲਘੁ ਕੇ ਹਿਤ ਜੈਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮)

ਲਘੁਸ਼ੰਕਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮੂਤ੍ਰਤਜਾਗ. ਚੀਤਾ ਕਰਨਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਥੋੜੀ ਸ਼ੰਕਾ (ਸੂਗ) ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸ਼ੌਚ ਜਾਣਾ ਦੀਰਘ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ. "ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਲਾਗੋ ਲਘੁਸ਼ੰਕਾ ਕਰ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਲਘੁਹਸ੍ਤ. ਹੱਥ ਦਾ ਚਾਲਾਕ. ਚਾਲਾਕਦਸ੍ਤ. ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਲਘੁਚਿੱਤ. ਛੋਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਕਮਹਿੰਮਤ.

ਲਘੁਤਾ } ਸੰਗਜਾ–ਛੋਟਾਪਨ. ਤੁੱਛਤਾ. ਹਲਕਾਪਨ।
ਲਘੁਤ੍ਵ } ੨ ਨੀਚਤਾ. ਕਮੀਨਾਪਨ। ੩ ਚਪਲਤਾ. ਚਾਲਾਕੀ. "ਪਦ ਲਘੁਤਾ ਤੇ ਕੁਦਤ ਬਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਘੁਨਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਜ ਲਘੁ.

ਲਘੁਮਤਿ. ਥੋੜੀ ਅਕਲ ਵਾਲਾ. ਕਮਅਕਲ.

ਲਚਕ. ਸੰਗਜਾ–ਝੁਕਾਉ. ਝੂਟਾ.

ਲਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲਾਚਾਰ.

ਲਛ. ਦੇਖੋ, ਲਕ ਅਤੇ ਲੱਛ। ੨ ਡਿੰਗ. ਲਕਮੀ. ਲੱਛਮੀ.

ਲਛਣ. ਦੇਖੋ, ਲਕਣ. "ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਲਛਣੁ ੨.

ਲਛਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਕਣਾ.

ਲਛਣੁ. ਦੇਖੋ, ਲਕਣ। ੨ ਸੰ. ਲਾਂਛਨ. ਦਾਗ. ਕਲੰਕ. "ਓਸੁ ਨਾਲਿ ਮੁਹੁ ਜੋੜੇ, ਓਸੁ ਭੀ ਲਛਣੁ ਲਾਇਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਲਛਨ. ਦੇਖੋ, ਲਕਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੱਛਨ.

ਲਛਨਾਦਿ. ਲਕਮਣ ਆਦਿ."ਰੋਇ ਮਿਲੇ ਲਛਨਾਦਿ ਭੱਯਾ ਸਬ." (ਰਾਮਾਵ)

ਲਛਮਣ } ਦੇਖੋ, ਲਕਮਣ ੨.
ਲਛਮਨ }

ਲਛਮਨਅਰਿ. ਲਕਮਣ ਦੀ ਵੈਰਣ, ਬਰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਲਕਮਣ ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੨ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ. ਮੇਘਨਾਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਲਛਮਣ ਨੂੰ ਮੂਰਛਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਲਛਮਨਸਿੰਘ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ.

ਲਛਮੀ. ਦੇਖੋ, ਲਕਮੀ.

ਲਛਮੀਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ.

ਲਛਮੀ ਮਾਇਆ. ਮਾਯਾ(ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ)ਰੂਪ ਲਕਮੀ। ੨ ਧਨ ਅਤੇ ਸੰਪਦਾ. "ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਲਛਮੀ ਮਾਇਆ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਲਛਮੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮਰਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਲਛਿਮੀ. ਦੇਖੋ, ਲਕਮੀ.

ਲਛੀਆ. ਦੇਖੋ, ਲਕਮੀ। ੨ ਸੰ. ਲਾਕਾ. ਲਾਖ. ਬਿਰਛ ਦਾ ਚੇਪਦਾਰ ਰਸ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਤੁ. "ਲਛੀਆ ਗ੍ਰਹ ਮੇ ਸੁਤ ਪੰਡੁ ਕੇ ਆਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕੌਰਵਾਂ ਨੇ ਲਾਖ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਣ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਲਛੀਆਗ੍ਰਹ. ਲਾਖ ਦਾ ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਲਛੀਆ ੨.

ਲੱਛ. ਦੇਖੋ, ਲਕ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਕਜ. "ਬਾਨ ਜਿਮ ਲੱਛ ਪਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਲਕਮਣ. "ਰਾਮ ਲੱਛੈ ਹਰੋਂ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਸੰ. लक्ष्य. ਧਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਰਨਾ, ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ.

ਲੱਛਣ } ਦੇਖੋ, ਲਕਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲਕਮਣ.
ਲੱਛਨ } "ਲੱਛਨੈ ਲੈ ਸੰਗ। ਜਾਨਕੀ ਸੋਭੰਗ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਲਕੋਂ ਹੀ. ਲੱਖਾਂ. "ਲੱਛਨ ਦੈਕੈ ਪ੍ਰਦੱਛਨ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਲੱਛਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਤ (ਤੰਤੂਆਂ) ਦਾ ਗੁੱਛਾ. ਤੰਦ ਦਾ ਪਿੰਨਾ.

ਲੱਛੀ. ਦੇਖੋ, ਲਕਮੀ। ੨ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ.

ਲੱਛੇਦਾਰ ਗੱਲ. ਉਹ ਗੁਫਤਗੂ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਲ-ਸਿਲਾ ਖ਼ਤਮ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਪੇਚਦਾਰ ਬਾਤ.

ਲਜ. ਸੰ. ਰੱਜੁ. ਸੰਗਜਾ–ਰੱਸੀ। ੨ ਸੰ. ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. ਹਯਾ. "ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਕਿਸੈ ਨ ਰਹੀਆ ਲਜ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. लज्ज. ਧਾ–ਤਲਨਾ (ਭੁੰਨਣਾ), ਸ਼ਰਮ ਕਰਨਾ, ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ, ਲੁਕੋਣਾ.

ਲਜਪਤ } ਲੱਜਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ."ਨਾਨਕ ਕੀ ਲਜ
ਲਜ ਪਾਤਿ } ਪਾਤਿ ਗੁਰੂ ਹੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਲਜਯਾ } ਸੰ. लज्जा–ਲੱਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰਮ. ਹਯਾ.
ਲਜਾ } "ਨਚ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤਵ ਲਜਯਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਲਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੱਜਾ ਕਰਨਾ. ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਲੱਜਿਤ ਕਰਨਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਜਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੋਕੇ. "ਜਮੁ ਲਜਾਇ-ਕਰਿ ਭਾਗਾ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ) ਲੱਜਿਤ ਹੋਕੇ ਨੱਠਾ.

ਲਜਾਨੇ. ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੋਏ.

ਲਜਿਆ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. "ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਜਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ੨ ਵਿ–ਲੱਜਾਵਾਨ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਲੱਜਿਤ। ੩ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ.

ਲਜੀਜ. ਅ. لذيذ ਲਜ਼ੀਜ਼. ਵਿ–ਲੱਜਤ (ਸੁਆਦ) ਵਾਲਾ. ਰਸਦਾਇਕ. ਮਜ਼ੇਦਾਰ.

ਲਜੀਲਾ. ਵਿ–ਲੱਜਾਸ਼ੀਲ. ਲੱਜਾਵਾਲਾ.

ਲਜੀਵਦੇ. ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਾਨੁਖ ਪਰਥਾਈ ਲਜੀਵਦੋ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ)

ਲਜੁ. ਸੰ. ਰੱਜੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੱਸੀ. "ਲਜੁ ਟੂਕਸਿ ਮੂਸਾ, ਭਾਈਰੇ!" (ਗਉ ਮ: ੧) ਰੱਜੁ ਉਮਰ, ਚੂਹਾ ਕਾਲ। ੨ ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ.

ਲਜੋ. ਦੇਖੋ, ਕਾਜ ੩.

ਲੱਜਣ ਕ੍ਰਿ–ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੋਣਾ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣਾ।
ਲੱਜਣੇ ੨ ਹੁਯਾ ਨੂੰ. ਲੱਜਾ ਨੂੰ. "ਲੱਜਣੇ ਤਜਤੰ ਨਰੰ." (ਕਲਕੀ)

ਲੱਜਤ. ਅ. لذت ਲੱਜ਼ਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਸ. ਸੁਆਦ। ੨ ਰਸ ਭੋਗਣ ਦਾ ਆਨੰਦ.

ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਲਜਾ.

ਲੱਜਾਤੁਰ. ਵਿ–ਲੱਜਾ (ਸ਼ਰਮ) ਨਾਲ ਆਤੁਰ (ਦੁਖੀ). ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ.

ਲੱਜਾਲੁ. ਵਿ–ਲੱਜਾ (ਸ਼ਰਮ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰਮਾਲੂ.

ਲੱਜਿਤ. ਵਿ–ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ.

ਲਜਜਾ. ਦੇਖੋ, ਲਜਾ.

ਲੱਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਭ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਕਰਨਾ. ਲਬਧ ਹੋਣਾ. ਮਿਲਣਾ.

ਲਟ. ਸੰ. ਲਟ੍. ਧਾ–ਬਾਲਕ ਵਾਂਙ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਕਰਨਾ ਅਥਵਾ ਬੋਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਟਾ. "ਲਟ ਛੂਟੀ ਵਰਤੈ ਬਿਕਰਾਲ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) "ਲਟ ਛਿਟਕਾਏ ਤਿਰੀਆ ਰੋਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ–ਢੀਠ. ਬੇਸ਼ਰਮ. "ਲਾਜ ਕੇ ਮਾਰੇ ਮਰੈਂ ਨ ਮਹਾਂ ਲਟ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੪ ਦੀਨ. ਆਜਿਜ਼. "ਸੁਰਪਤਿ ਹੂੰ ਸੋ ਰਘੁਪਤੀ ਲਟ ਮੁਖ ਬਾਤ ਕਹੀਨ." (ਹਨੂ) ੫ ਨਸ਼੍. "ਨਾਮ ਕੇ ਲੇਤ ਲਟ ਜਾਤ ਸਭੈ ਤਨ ਦੋਖ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਦੇਖੋ, ਲਕਾਰ.

ਲਟਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਟਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਲਚਕ। ੩ ਮੌਜ. ਤਰੰਗ. ਲਹਰ। ੪ ਨਖਰਾ। ੫ ਸੰ. ਲੁੱਚਾ. ਧੂਰਤ.

ਲਟਕਣ. ਦੇਖੋ, ਲਟਕਣਾ। ੨ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਤਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ. "ਨਾਨੋ ਲਟਕਣ ਜਾਤਿ ਸੁਜਾਨਾ।" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੪ ਪੂਰਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਭਾਈ ਲਟਕਣ ਸਿੱਖ. "ਲਟਕਣ ਪੂਰਾ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਭਾਈ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਇਸ ਪ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ.

ਲਟਕਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਭੋਰੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਲੰਬ ਹੋਣਾ. ਸੰ.
ਲਟਕਨਾ ਲੰਬਨ. ਲਮਕਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਝੂੰਮਦੇ ਰਹਿਣਾ. "ਤਾਂਪਰ ਰਹੀ ਹੋਇ ਸੋ ਲਟਕਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੬)

ਲਟਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਨੰਦ ਦਾ ਝੂਟਾ। ੨ ਗਤਿ. ਚਾਲ.

ਲਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਟਣਾ. ਮਿਟਣਾ. "ਗਾਰੜੂ ਕੇ ਬਲ ਤੇ ਲਟੀ ਪੰਚਮੁਖੀ ਜੁਗ ਸ੍ਰਾਪਨਿ ਕਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ਪੰਜਾਂ ਅੰਗੁਲੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਦੇ ਬਾਹਾਂ। ੨ ਦੀਨ ਹੋਣਾ। ੩ ਥੱਕਣਾ। ੪ ਕਮ ਹੋਣਾ. ਘਟਣਾ.

ਲਟਪਟਾ. ਵਿ–ਅਲਬੇਲਾ. ਬਾਲਕ ਵਾਂਙ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਾਂਕਾ. "ਲਟਪਟੀ ਪਾਗ ਸੋਂ ਲਪੇਟ ਮਨ ਲੈਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨) ੩ ਪਟ (ਵਸਤ੍ਰ) ਵਿੱਚਦੀਂ ਜਿਸ ਦੀ ਲਟਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹਨ. ਖੁੱਥੀ ਪੱਗ ਵਾਲਾ.

ਲਟਭ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਲਟਰ ਪਟਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਆਡੰਬਰ. ਦਿਖਾਵਾ। ੨ ਭੂਖਣ, ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਸਜਾਵਟ.

ਲਟਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਲਟ। ੨ ਲੱਟ. ਲੰਪਟ। ੩ ਲੁੱਚਾ.

ਲਟਾਪਟਾ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ. ਸਾਜੋ ਸਾਮਾਨ. ਲਕਾਤੁਕਾ. "ਆਵੈਗੀ ਜਬ ਕਾਲਘਟਾ । ਤਬ ਛੋਡ ਜਾਹਿੰਗੇ ਲਟਾਪਟਾ." (ਮਾਤ੍ਰ ਚਰਪਟਨਾਥ ਦੇ ਸੰਬਾਦ ਦੀ)

ਲਟਾਪਟੀ ਵਿ–ਕੇਸੋਕੇਸੀ. ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ
ਲਟਾਪੱਟ ਦੀ ਲਟ ਪੁੱਟਣ ਵਾਲੇ. "ਲਟਾਪੱਟ ਹੋਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਟੀ. ਵਿ–ਲਟਾ ਵਾਲਾ,ਵਾਲੀ."ਕਿ ਸਰਪੰ ਲਟੀ ਹੈ." (ਚੱਤ੍ਰਾਵ) ਨਾਗ ਜੇਹੀ ਜਟਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੨ ਘਟੀ. ਕਮ ਹੋਈ. ਨਜ਼ੂਨ. ਦੇਖੋ, ਲਟਨਾ. "ਉਪਮਾਂ ਨ ਲਟੀ ਹੈ." (ਨਾਪ੍) ੩ ਘਟੀਆ। ੪ ਝੂਠੀ.

ਲਟੂਰੀ. ਵਿ–ਉਲਝੀ ਲਟਾ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਉਲਝੇਹੋਏ ਹਨ. "ਲਟੂਰੀ ਮਧੁਰੀ ਠਾਕੁਰ ਭਾਈ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਲਟੂਆ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਟੂ. ਲੱਟੂ । ੨ ਵਿ–ਲੱਟੂ
ਲਟੂਹਾ ਹੋਇਆ. ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਲੋਟਪੋਟ. "ਭਏ ਲਟੂਹਾ ਹੋਇ ਅਖੇਦਾ." (ਨਾਪ੍)

ਲਟੂਰੀਆ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲਟਾਂ ਉਲਝੀਆਂ ਅਤੇ ਬਿਖਰੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਜਟਾਧਾਰੀ ਫਕੀਰ.

ਲਠ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਠੀ. ਯਸ਼੍ਟਿ । ੨ ਖੂਹ ਖਰਾਸ
ਲੱਠ ਚਰਖਾ ਆਦਿ ਯੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਧੁਰ (axle).

ਲੱਠਮਾਰ. ਸੋਟਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੜਾਕਾ. ਦੰਗਈ.

ਲੱਠਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਮੋਟਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਸ਼ਹਤੀਰ. ਮੋਟਾ ਬਾਲਾ। ੩ ਸੋਟਾ. ਕੁਤਕਾ। ੪ ਮਰਾ–ਅਸਭ੍ਯਤਾ। ੫ ਵਿ–ਅਸਭ੍ਯ. ਲੁੱਚਾ. "ਰਹਿਨ ਨ ਗਨਕਾ ਵਾੜਿਅਹੁ ਵੇਕਰਮੀ ਲੱਠੇ." (ਭਾਗੁ)

ਲਡ. ਸੰ. ਲਡ੍. ਧਾ–ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ, ਖੇਡਣਾ, ਜੀਭ ਹਿਲਾਉਣਾ, ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ, ਚਾਹੁਣਾ.

ਲਡਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੱਦਣਾ. ਲਾਦਨਾ. "ਸਾਥ ਲਡੇ ਤਿਨ ਨਾਠੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਨਾਠੀ ਅਤੇ ਨਾਠੀਆ। ੨ ਖੇਡਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਡ ਧਾ.

ਲਡਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਾਡ ਦੇਣਾ. ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਡ ਧਾ.

ਲਡੂਆ. ਦੇਖੋ, ਲੱਡੂ.

ਲੱਡੂ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਦਕ. ਮੈਦੇ ਬੇਸਣ ਆਦਿ ਨੂੰ
ਲੱਡੂਕ ਘੀ ਅਥਵਾ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਕੇ ਮਿੱਠੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਪਿੰਡ (ਪਿੰਨਾ). ੨ ਖ਼ਾ. ਟਿੰਡੋ. ਟਿੰਡੀ.

ਲਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਤ. ਟੰਗ. ਲੱਤ। ੨ ਲੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ। ੩ ਦੂਰ ਵਜਸਨ. ਬੁਰੀ ਵਾਦੀ.

ਲਤਖੋਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਹਲੀਜ਼, ਜੋ ਲੱਤ ਖਾਂਦੀ ਹੈ. ਚੁਗਾਠ (ਚੌਕਾਠ)ਦੇ ਹੇਠ ਦੀ ਲੱਕੜ। ੨ ਪਾਅਂਦਾਜ਼. ਪੈਰ ਪੁੰਝਣ ਦਾ ਤੱਪੜ ਨਮਦਾ ਆਦਿ.

ਲਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਾਖ. ਟਹਨੀ। ੨ ਬੇਲ. "ਲਤਾ ਬਲੀ ਸਾਖ ਸਭ ਸਿਮਰਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਪ) ੩ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੪ ਸੱਟ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚੋਟ ਦਾ ਦਾਗ. "ਦੇਖ ਲਤਾ ਤੁਮ ਕਉ ਨ ਬਧੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਦਾਗ ਤੇਰੇ ਬਦਨ ਪੁਰ ਦੇਖਕੇ, ਗਰੁੜ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿਗੁਲਤਾ। ੫ ਅ. ضرب ਲਤ੍ਅ. ਪੈਰ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਪੈਰ ਦੀ ਠੋਕਰ. ਠੁੱਡਾ. ਲੱਤ ਦੀ ਮਾਰ.

ਲਤਾਫ਼ਤ. ਅ. لطافت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਫਾਈ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਬਾਰੀਕੀ. ਸੂਕ੍ਸ਼ਮਤਾ। ੩ ਕੋਮਲਤਾ। ੪ ਸੁਆਦ. ਰਸ.

ਲਤਾਭ੍ਰਿਗੁ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਿਗੁ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਗੁਲਤਾ. "ਸਾਰੰਗ ਚਕ੍ਰ ਲਤਾਭ੍ਰਿਗੁ ਕੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਲਤਾਰਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ. ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ
ਲਤਾੜਨਾ ਕੁਚਲਣਾ. "ਇਕੁ ਛਿਜਹਿ, ਬਿਆ ਲਤਾੜੀਅਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਲਤੀਫ਼. ਅ. لطيف ਵਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ। ੨ ਬਾਰੀਕ. ਸੂਖਮ. "ਜੋ ਤੂੰ ਅਕਲ ਲਤੀਫ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ੪ ਨੇਕ। ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਲਤ੍ਹੀਫ਼ਾ. ਅ.ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁਟਕਲਾ. ਹਾਸੇ ਦੀ ਗੱਲ। ੨ ਚਮਤਕਾਰ ਭਰੀ ਅਨੂਠੀ ਬਾਤ (witticism).

ਲੱਤਾ. ਸੰ. ਲਕ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੈਲਾ ਅਤੇ ਪਾਟਿਆਪੁਰਾਣਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਫ਼ਾ. ਲੱ । ੨ ਦੇਖੋ, ਲਤਾ ੫.

ਲਥਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਉਤਰਨਾ. ਹੇਠ ਆਉਣਾ।
ਲਥਨਾ ੨ ਮਿਟਣਾ. "ਚਿੰਤ ਲਥੀ ਭੇਟੇ ਗੋਬਿੰਦ." (ਬਸੰ ਮ: ਪ) ੩ ਅਸ਼ੁ ਹੋਣਾ. ਛਿਪਣਾ. "ਲਥੇ ਸਭਿ ਵਿਕਾਰ." (ਮ: ਪ ਵਾਰ ਮਲਾ) "ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ ਭੈਭੰਜਨ ਦੁਖ ਲਥਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ) "ਲਥਿਅੜੇ ਜਗਿ ਤਾਪਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੪ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣਾ. "ਮਲ ਲਥੇ ਲੈਦੇ ਫੇਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ ਪੈਪਾਇ)

ਲਥਾ. ਉਤਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਲਥਣਾ.

ਲਥੇਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੱਤਾਂ ਹੇਠ ਮੱਧਣਾ. ਲਤਾੜਨਾ.

ਲਥੇਰ ਪਥੇਰ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਮਥਕੇ (ਮਿੱਧਕੇ)
ਲਥੇਰ ਪਥੇੜ ਗਾਰੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਲਥੇੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਾਮਾਲ ਕਰਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ–"ਜਗ ਮਹਿ ਕਰੀ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰਾ." (ਨਾਪ੍)

ਲਥੇੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਥੇਰਨਾ.

ਲਥੇੜ ਪਥੇੜ. ਦੇਖੋ, ਲਥੇਰ ਪਥੇੜ.

ਲਦਜਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੇਖੋ, ਲਦਨਾ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਲਦਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੋਝ ਰੱਖਣਾ. ਲਾਦਨਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਲੈਜਾਣ ਲਈ ਪਸ਼ੁ ਗੱਡੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਰੱਖਣਾ। ੩ ਕੂਚ ਕਰਨਾ। ੪ ਮਰਨਾ. "ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਦਿਗਏ." (ਸ: ਫਰੀਦ)

ਲਦਾਉ. ਲੱਦਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਬੋਝ. ਭਾਰ.

ਲਦਿ. ਲੱਦਕੇ. "ਹਰਿ ਧਨੁ ਲਦਿ ਚਲਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਲਧ. ਸੰ. ਲਬ੍ਧ. ਵਿ–ਲੱਭਿਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਪਾਇਆ.

ਲਧਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਬ੍ਧ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਲਭਣਾ.

ਲਧਮੁ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ–ਮੈ ਲਬ੍ਧ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਕੀਤਾ. "ਸਾਥੀ ਲਧਮੁ ਦੁਖਹਰਤਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ਪ)

ਲਧੜਾ ਵਿ–ਲਬ੍ਧ. ਲੱਭਿਆ. ਪਾਇਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ
ਲਧੜੀ ਕੀਤੀ. ਲੱਭੀ. "ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਲਧੜਾ ਨਾਲਿ." (ਗਉ ਮ: ੪ ਕਰਹਲੇ) "ਨਾਨਕ
ਲਧਾ ਲਧੜੀਆ ਤਿਨਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ:
ਲਧੀ ਪ)"ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਲਧਾ ਜੀ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ਪ)

ਲਧੋਵਾਰਾ. ਲਬ੍ਧ–ਅਵਾਰਾ. ਜੋ ਅਵਾਰਾਗਰਦ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. "ਚੁਣਿ ਕਢੇ ਲਧੋਵਾਰੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਬਨਮਾਨੂ.

ਲੱਧੜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨਵਾਲੀ ਮਿਸਲ.

ਲੱਧਾ. ਵਿ–ਲਬ੍ਧ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਂਦਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਲੱਧਾ ਭਾਈ.

ਲੱਧਾ ਭਾਈ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਆਤਮਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤਿਆਗਣ ਤੋਂ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਬਲਵੰਡ ਰਬਾਬੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰੂ, ਉਸ ਦਾ ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਗਧੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਊ. ਇਸ ਪੁਰ ਰਬਾਬੀ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਮੁਆਫੀ ਲਈ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਕੀਤੀ; ਅੰਤ ਨੂੰ ਭਾਈ ਲੱਧੇ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲਈ. ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਭਾਈਸਾਹਿਬ, ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਗਧੇ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਪਹੁਚੇ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਭਾਈ ਲੱਧੇ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪੁਰ ਰਬਾਬੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤੇ.

ਲਨਤਰਾਨੀ. ਅ. لن ترانی ਤੂੰ ਮੈਨੂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ. ਇਹ ਵਾਕ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ. "ਆਵਾਜ਼ ਲਨਤਰਾਨੀ ਹਰਦਮ ਬਗੋਸ਼ੇ ਦਿਲ। ਮੂਸਾ ਮਗਰ ਬਦੀਦਨੇ ਦੀਦਾਰ ਮੇ ਰਵਦ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ) ੨ ਹੁਣ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਚੀਜ ਦੇਖੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਜ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਉਸ ਬਾਬਤ ਗੱਪ ਅਤੇ ਡੀਂਗ ਮਾਰਨੀ.

ਲਪ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਜੁਲਿ. ਸਿੱਪੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ। ੨ ਉਤਨੀ ਵਸਤੁ, ਜੋ ਲਪ ਵਿੱਚ ਆਜਾਵੇ। ੩ ਸੰ. लप्. ਧਾ–ਬੋਲਣਾ, ਆਲਾਪ ਕਰਨਾ, ਰੋਣਾ, ਸ਼ੋਰ ਕਰਨਾ। ੪ ਫ਼ਾ پ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਡਾ ਗ੍ਰਾਸ (ਬੁਰਕੀ).

ਲਪਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝਪਟ. ਟਪੂਸੀ। ੨ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ ਦੀ ਝਪਟ। ੩ ਚਮਕ ਦਮਕ.

ਲਪਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਉਛਲਣਾ. ਝਪਟਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪੈਣਾ. ਨਿਗਲਣ ਲਈ ਦੌੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਪ ੪.

ਲਪਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਮਹਕਾਰ। ੨ ਝਪਟ. ਲਿਪਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਇਮ ਕਰਨ ਲਾਗ ਲਪਟੈਂ ਲਵਾਰ। ਜਿਮ ਜੁਬਣਹੀਨ ਲਪਟਾਇ ਨਾਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਲਪੇਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਪਰਦਨ ਬੀਚ ਲਪਟ ਤਿੰਹ ਲੀਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭੭) ੪ ਦੇਖੋ, ਲੰਪਟ। ੫ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ.

ਲਪਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੰਪਟ ਹੋਣਾ। ੨ ਝਪਟਣਾ.

ਲਪਟਾਨਾ. ਵਿ–ਲੰਪਟ ਹੋਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਲਿਪਟ ਜਾਣਾ.

ਲਪਟਿ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਲੰਪਟ ਹੋਕੇ. "ਕੂੜੈ ਮੋਹਿ ਲਪਟਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ ਮਨੁ ਬਾਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਲਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੂੰਹ (ਮੁਖ), ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਲਪ (ਕਥਨ) ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਥਨ. ਉੱਚਾਰਣ.

ਲਪਰ. ਵਿ–ਲਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਕਬਾਦੀ. ਲਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲਪ ੩.

ਲਪੜ. ਚਪੇੜ. ਧੱਫਾ.

ਲਪੇਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੇਰਾ। ੨ ਛਲ. ਕਪਟ.

ਲਪੇਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੇਰਨਾ। ੨ ਦਾਉ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣਾ.

ਲਪੇਟੀ. ਫਰੇਬੀ. ਕਪਟੀ.

ਲੱਪਰ. ਦੇਖੋ, ਲਪਰ.

ਲਫਜ. ਅ. لفظ ਲਫ਼ਜ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਬਦ. ਵਾਕਜ. "ਪੀਰ ਲਫਜ ਕਮਾਇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਲਫਟੰਟ. ਅੰ. Lieutenant. ਕਿਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਮੱਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਨਾਇਬ। ੪ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਕਪਤਾਨ (Captain) ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਲਫਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਚਕਣਾ. ਝੁਕਣਾ.

ਲਫਰਾ. ਅਵਾਰਾਗਰਦ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Loafer.

ਲਫਾਫਾ. ਦੇਖੋ, ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਹ.

ਲਫੰਗ / **ਲਫੰਗਾ** } ਫ਼ਾ لفنگ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਫ਼ (ਸ਼ੇਖ਼ੀ) ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੰਪਟ. ਵਿਭਚਾਰੀ। ੩ ਅਵਾਰਾਗਰਦ.

ਲਬ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਭ. ਲਾਲਚ. ਲਬ੍ਧਿ ਦੀ ਇੱਛਾ। ੨ ਫ਼ਾ لب ਹੋਠ. ਬੁਲ੍ਹ। ੩ ਕਿਨਾਰਾ। ੪ ਥੁੱਕ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਲੁਆਬ ਹੈ.

ਲਬਧ. ਦੇਖੋ, ਲਧ.

ਲਬਧਿ. ਸੰ. ਲਬ੍ਧਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਭ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ. "ਲਬਧਿ ਆਪਣੀ ਪਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਜਵਾਬ (quotient).

ਲਬਧਿਓ / **ਲਬਧਿਆ** / **ਲਬਧੋ** } ਲਬ੍ਧ ਕੀਤਾ. ਪਾਇਆ. ਲੱਭਿਆ. "ਹਰਿ ਲਬਧੋ ਮਿਤ੍ਰ ਸੁਮਿਤੋ."(ਗਾਥਾ)

ਲਬਧਜ. ਸੰ. लब्ध्य. ਵਿ–ਲੱਭਣ ਯੋਗਜ. "ਨਾਨਕ ਲਬਧਜੰ ਅਚੁਤ ਤਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਲਬਲਬਾ. ਅ. لبلبہ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ (ਨਰਮ) ਨੂੰ ਲਬਲਬਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਲਬਲੋਭ. ਦੇਖੋ, ਲਬੁ ਲੋਭੁ.

ਲਬਾਂ ਕਟਾਉਣਾ. ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੇ ਜੋ ਮੁੱਛਾਂ ਦੇ ਵਾਲ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਤਰਵਾਉਣਾ.

ਲਬਾਣਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਵਣ (ਲੂਣ) ਦਾ ਵਣਿਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਪਾਰੀ. ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਵੇਚਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਲਬਾਣੇ ਲੋਕ ਬੈਲ ਆਦਿ ਪੁਰ ਸੌਂਦਾ ਲੱਦਕੇ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ "ਨਾਇਕ" ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਾਦੀ ਆਦਿ ਉਤਸਵਾਂ ਪੁਰ ਹਰੇਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰੁਪਯਾ ਭੇਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ.

ਲਬਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਲਬੇਦਾ। ੨ ਫ਼ਾ. ਰੂੰਦਾਰ ਦਗਲਾ. ਫਰਗਲ.

ਲਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲਪਰ. ਸਿੰਧੀ. ਲਬਾੜ. ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੱਪੀ. ਮਿਥਜਾਵਾਦੀ.

ਲਬਾਲਬ. ਫ਼ਾ لبالب ਵਿ–ਲਬ (ਕਿਨਾਰੇ) ਤੀਕ ਭਰਿਆ. ਪਰਿਪੂਰਣ.

ਲਬਾੜ. ਦੇਖੋ, ਲਬਾਰ.

ਲਬੀ. ਵਿ–ਲੋਭੀ. "ਮਿਥਿਆ ਲੋਭ ਲਬੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਲਬੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਭ. ਲਾਲਚ. "ਲਬੁ ਵਿਣਾਹੇ ਮਾਣਸਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਲਭਜ.

ਲਬੁਲੋਭੁ. ਲਭਜ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਲੋਭ. "ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਿ." (ਅਨੰਦੁ)

ਲਬੇਡਾ / **ਲਬੇਦਾ** } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਥੜਾ. ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਵਡੀ ਬੋਟੀ. "ਕਹੂੰ ਮਾਸ ਕੇ ਗੀਧ ਲੈਂਗੇ ਲਬੇਦੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਬਲਗਮ ਦਾ ਖੰਘਾਰ. ਗੁਲਫਾ.

ਲਬੇਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਬੇੜਨਾ.

ਲਬੇਰਾ / **ਲਬੇਰੀ** } ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੁ. ਲਵੇਰਾ. ਲਿਆਰਾ.

ਲਬੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੇਪ ਨਾਲ ਲਪੇਟਣਾ. ਲੇਪ ਕਰਨਾ. ਗਾਰੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਲਪੇਟਣਾ.

ਲਭ. ਸੰ. लभ्. ਧਾ–ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਮਿਲਣਾ.

ਲਭਣ. ਦੇਖੋ, ਲਭਨ. "ਲਭਣੰ ਸਾਧਸੰਗੇਣ." (ਗਾਥਾ)

ਲਭਣਹਾਰੁ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਖੋਜਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਲਭਜ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਯੋਗਜ. "ਲਧਮੁ ਲਭਣਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਲਭਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਿਲਾਪ.

ਲਭਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗਜ। ੨ ਮਿਲਣ ਲਾਇਕ.

ਲਮਹ. ਅ. لمحہ ਪਲ. ਕਣ. ਨਿਮੇਖ. ਲਹਮਾ.

ਲਮਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਾਰ. ਉਪਪਤਿ। ੨ ਲੰਪਟ. ਵਿਭਚਾਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਲਮਕਨਾ.

ਲਮਕਨਾ. ਸੰ. लम्बन–ਲੰਬਨ. ਲਟਕਣਾ. ਝੂਲਣਾ.

ਲਮਕੰਨਾ. ਸੰ. ਲੰਬਕਣੰ. ਵਿ–ਲੰਮੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਨ ਲਟਕਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਕਰਾ। ੩ ਗਧਾ। ੪ ਹਾਥੀ। ੫ ਖ਼ਰਗੋਸ਼.

ਲਮਛੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਬੇ ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. ਲੰਮੀ ਨਾਲੀ ਦੀ ਤੁਫੰਗ. "ਤੋਪ ਜਮੂਰ ਜੱਜੈਲਨ ਲਮਛੜ ਲਏ ਤੁਫੰਗਨ ਜਾਲੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਲੰਮੇ ਛੜ (ਦਸ੍ਵੇ) ਵਾਲਾ ਨੇਜ਼ਾ.

ਲਮਟੰਗਾ. ਵਿ–ਲੰਮੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ। ੩ ਊਠ.ਉਸ੍ਟ੍ਰ। ੪ ਲਮਢੀਂਗ.

ਲਮਢੀਂਗ. ਦੇਖੋ, ਢੀਂਗ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਕੁਰੰਕਰ (ਸਾਰਸ) ਨੂੰ ਲਮਢੀਂਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਭੁੱਲ ਹੈ.

ਲਮੇਰਾ. ਵਿ–ਲੰਬ–ਤਰ. ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੋਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਲੰਮਾ.

ਲਯ. ਸੰ. लय्. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਮਿਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੀਨ ਹੋਣਾ. ਮਿਲ ਜਾਣਾ। ੩ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਲਯ। ੪ ਵਿਨਾਸ਼। ੫ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇਲਧਾਰਾ ਵਾਂਙ ਤਾਰ ਗੀਤ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ. ਦੇਖੋ, ਲੈ। ੬ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੭ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧਿਆਨ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਮਿਟਜਾਣਾ, "ਲਯ" ਹੈ.

ਲਯਚਿੰਤਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਕ੍ਰਮ (ਸਿਲਸਿਲੇ) ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਮੰਨਕੇ, ਫਿਰ ਉਸੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਯ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਸਭ ਲਯ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਲਯਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੀਨਤਾ. ਲਯ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਤਹਿ ਆਨਦ ਮੇ ਲਯਤਾ ਪਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਯਾਕ਼ਤ. ਅ. لیاقت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਯਕ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਯੋਗਜ਼ਤਾ.

ਲਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੰਮੀ ਛਟੀ। ੨ ਲਗਰ. ਸ਼ਾਖਾ। ੩ ਧਾਰਾ. ਰੇਖਾ. ਲੀਕ. "ਮੇਰੁ ਕੇ ਮੱਧ ਮਨੋ ਜਮਨਾ ਲਰ." (ਚੰਡੀ ੧) ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਪਹਾੜ ਹੈ, ਕਾਲੀਆਂ ਲੀਕਾਂ ਮਾਨੋ ਯਮੁਨਾ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾ ਹਨ.*

ਲਰਕਊਆ / **ਲਰਕਵਾ** } ਲੜਕਾਗਣ. ਬਾਲਕੇ. "ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਸਭੈ ਲਰਕਊਆ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਲਰਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੜਕਾ. ਬਾਲਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲਰਿਕਾ.

ਲਰਕਾਈ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੜਕਪਨ. ਬਚਪਨ। ੨ ਲਟਕਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ– "ਲਰਕਾਈ ਚਹੁੱ ਦਿਸਨ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਰਕਾਪਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੜਕਪਨ. ਮੁੰਡੇਪੁਣਾ. ਬਚਪਨ.

ਲਰਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੜਕੀ. ਕਨਜ਼ਾ. ਬਾਲਕੀ। ੨ ਭਾਵ–ਬੁੱਧਿ. ਦੇਖੋ, ਲਰਿਕੀ.

ਲਰਜ / **ਲਰਜਾ** } ਫ਼ਾ لرزہ ਲਰਜ਼ਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਾਂਬਾ. ਕੰਪ. "ਸੇਸ ਕੇ ਸੀਸ ਧਰਾ ਲਰਜੀ ਹੈ."(ਚੰਡੀ ੧) "ਸੁਣੇ ਦੂਤ ਲਰਜੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਲਰਜਤ ਜਮ ਜਿਨ ਨਾਮ ਤੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਲਰਜ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ لرزش ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਪ. ਕੰਬਣੀ.ਕਾਂਬਾ.

ਲਰਜ਼ੀਦ. ਫ਼ਾ لرزید ਕੰਬਿਆ. ਕੰਪਿਤ.

ਲਰਜ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ لرزیدن ਕ੍ਰਿ. ਕੰਬਣਾ. ਕੰਪਨ.

ਲਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲੜਨਾ.

ਲਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਲੜਾਈ.

ਲਰਾਜ਼ੀਦਨ. ਦੇਖੋ, ਲਰਜ਼ੀਦਨ.

ਲਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੜਕੇ. ਝਗੜਕੇ. "ਸਗਲੇ ਲਰਿ ਲਰਿ ਮੂਆ."† (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਲਰਿਕਾ / **ਲਰਿਕੀ** } ਦੇਖੋ, ਲਰਕਾ ਅਤੇ ਲਰਕੀ. "ਕੋ ਹੈ ਲਰਿਕਾ ਬੇਚਈ ਲਰਿਕੀ ਬੇਚੈ ਕੋਇ."

* ਇਹ ਅਭੂਤੋਪਮਾ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. † ਮ੍ਰਿਤਾ:.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਸ. ਕਬੀਰ) ਲੜਕਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਤੋਂ ਬੁੱਧਿ ਹੈ.

ਲਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੜੀ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਸੂਤ ਵਿੱਚ ਪਰੋਤੀ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ (ਮਾਲਾ). "ਮੋਤਿਨ ਕੀ ਲਰੀਆਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਲਗੀ. ਲਗਨ ਹੋਈ. "ਸੰਸਾਰੈ ਕੈ ਅੰਚਲਿ ਲਰੀ." (ਗੌਡ ਕਬੀਰ)

ਲਰੈਯਾ. ਵਿ–ਲੜਨ ਵਾਲਾ. ਲੜਾਕਾ। ੨ ਯੋੱਧਾ.

ਲਲ. ਸੰ. ਲਲ੍. ਧਾ–ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ, ਖੇਡਣਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਜੀਭ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਕੇ ਹਿਲਾਉਣਾ.

ਲਲਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. ਚਾਹ। ੨ ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ। ੩ ਹੁਮਲਾ (ਹੱਲਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਲਲਕ ਲਲਕ ਕੂਦ ਕੂਦ ਬਾਹਤ ਭੇ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ." (ਸਲੋਹ)

ਲਲਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਿੰਘਨਾਦ ਕਰਨਾ. ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨਾ। ੨ ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ ਕਰਨੀ। ੩ ਲੈ ਲਓ (ਫੜਲਓ) ਅਜੇਹਾ ਕਹਿਣਾ.

ਲਲਕਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿੰਘਨਾਦ. ਦੇਖੋ, ਲਲਕਾਰਨਾ.

ਲਲਚਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਲਾਲਚ ਕਰਨਾ.
ਲਲਚਾਨਾ } ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਮਨ ਲੋਭਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਲ.

ਲਲਤ. ਦੇਖੋ, ਲਲਿਤ.

ਲਲਤਪਦ. ਦੇਖੋ, ਲਲਿਤਪਦ.

ਲਲਤਾ. ਸੰ. ਲਲਿਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਸਤੂਰੀ। ੨ ਦੁਰਗਾ। ੩ ਰਾਧਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸਖੀ (ਸਹੇਲੀ). ੪ ਨਾਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਲੋਚਨ ਤਾਰ ਲਲਤਾ ਬਿਲਲਾਤੀ ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਭਾਵ–ਬੁੱਧਿ. "ਲਲਤਾ ਲੇਖਣਿ ਸਚ ਕੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਲਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੇਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕ੍ਰੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਲਲ ਧਾ। ੨ ਪਿਆਰਾ ਬੱਚਾ.

ਲਲਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਾਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. "ਘਰਿਤ ਲਲਨਾ ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਹੀਤੈ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ) ੩ ਜੀਭ. ਰਸਨਾ.

ਲਲਾ. ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਲ ਅੱਖਰ. "ਲਲਾ ਤਾਕੈ ਲਵੈ ਨ ਕੋਊ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਲ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਲਕਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਹ). ੪ ਵਿ–ਪਿਆਰਾ. ਲਾਲ। ੫ ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਤ੍ਰ. "ਨੰਦਲਾਲ ਲਲਾ ਇਤ ਗਾਵਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਲਲਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਰੁਣਤਾ. ਲਾਲਪਨ. ਸੁਰਖੀ.

ਲਲਾਟ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਜਿਸ ਪੁਰ ਅਟਨ ਕਰਦੇ (ਫਿਰਦੇ) ਹਨ, ਮੱਥਾ. ਭਾਲ. ਮਸ੍ਤਕ.

ਲਲਾਟਾਕ. ਲਲਾਟ (ਮੱਥੇ) ਉੱਪਰ ਹੈ ਅੱਖ ਜਿਸ ਦੇ, ਸ਼ਿਵ. ਤ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰ.

ਲਲਾ ਬਹਿਲੀਮਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਹ).

ਲਲਾਬੇਗ. ਕਾਬੁਲ ਦਾ ਸ਼ਿਯਹਸ਼ਲਾਰ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸੈਨਾ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਹਰਾਜ ਦੇ ਮਕਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਲਲਾਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਜਾਵਟ. ਸ਼ੋਭਾ। ੩ ਝੰਡਾ. ਧੁਜਾ। ੪ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਸ਼ਾਨ। ੫ ਘੋੜਾ। ੬ ਗਹਿਣਾ. ਭੂਖਣ। ੭ ਰਤਨ.

ਲਲਾਰ. ਵਿ–ਖਿਲਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਲਲ ਧਾ. "ਲੱਪ ਕੇ ਲਲਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਲਲਾਟ.

ਲਲਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. "ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ." (ਭੈਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ਪ) ੨ ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੋੜੀਂਦਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਹਾਵ–"ਬੋਲਨ ਹਸਨ ਬਿਲੋਕਬੋ ਚਲਨ ਮਨੋਹਰ ਰੂਪ। ਜੈਸੇ ਤੈਸੇ ਬਰਨਿਯੇ ਲਲਿਤ ਹਾਵ ਅਨੁਰੂਪ॥" (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ) ੪ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਡ੍ਵ ਰਾਗ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਕੰਪ ਸਾਥ ਤੀਵ੍ ਮੱਧਮ ਭੀ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਤੜਕੇ ਤੋਂ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੀਕ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਨ ਰਾ ਗ ਮ ਮੀ ਮ ਗ ਮੀ ਧਾ ਸ਼.
ਅਵਰੋਹੀ–ਗ ਨ ਧਾ ਮੀ ਧਾ ਮੀ ਮ ਮ ਗ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਲਲਿਤ ਨੂੰ ਸੂਹੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਪ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜੋ ਬਾਤ ਕਹਿਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਥਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਵਰਣਨ ਕਰੀਯੇ, ਅਰਥਾਤ ਕਹਿਣ ਯੋਗ੍ਯ ਬਾਤ ਦੀ ਝਲਕ. ਵਾਕਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਪਾਈਜਾਵੇ, ਇਹ "ਲਲਿਤ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਕਹਿਯੇ ਕਛੁ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸੋ, ਤਾਸੁ ਬਨਾਯ ਸੁ ਧੀਰ,
ਅਲੰਕਾਰ ਵਰਣੈ ਤਹਾਂ, ਲਲਿਤ ਸੁਮਤਿ ਗੰਭੀਰ.
. (ਰਾਮਚੰਦ੍ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈਗਏ, ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ?
(ਵਾਰ ਆਸਾ) ੬ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੮.

ਲਲਿਤਪਦ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ (ਮਨੋਹਰ) ਪਦਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਜੜਤ ਉੱਤਮ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬–੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਇਹ ਸਾਰ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਜਿਨ ਅਪਨਾ ਕਰਤਵ੍ਯ ਵਿਚਾਰਜੋ,
ਵਿਦ੍ਯਾ ਬੁੱਧੀ ਪਾਈ,
ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ,
ਭਯੋ ਅਨਾਥ ਸਹਾਈ. ×××

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ–ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੭ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫–੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਭਿ ਕਾਰਯ ਕੇ ਆਦਿ ਮਨਾਇ,
ਜਗਤਨਾਥ ਸੁਖ ਦਾਨਕ,
ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਇਹ ਦੀਨ ਬਤਾਇ,
ਕਲਿਤਾਰਨ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ. ×××

ਲਲਿਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਸਤੂਰੀ। ੨ ਰਾਧਿਕਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸਹੇਲੀ। ੩ ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਲ੍ਵਕੇਸ਼੍ਵਰ ਪਾਸ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਲਲਤਾ। ੫ ਸੰ. ਲਾਲਿਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ. ਲਲਿਤਪਨ. "ਕ੍ਰੰਗੂ ਕੀ ਕਾਇਆ ਰਤਨਾ ਕੀ ਲਲਿਤਾ."* (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਲਲਿਤਾਰ. ਵਿ–ਲਾਲਿਤ੍ਰ ਵਾਲੀ. ਸੁੰਦਰੀ. "ਲਲਿਤਾਰ ਕਲਮਲ ਦਹਿਨ ਕਰਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਲਲੀ. ਦੇਖੋ, ਰੀਰੀ ਲਲੀ। ੨ ਪਿਆਰੀ, ਦੁਲਾਰੀ ਆਦਿ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.

ਲਲੂ. ਵਿ–ਖਿਲਾਰੀ। ੨ ਲੋਭੀ. ਦੇਖੋ, ਲਲ ਧਾ.

ਲਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਲੱਲ ੧.

ਲਲ੍ਹਾ. ਬਥਲਾਕੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬੇਅਕਲ(ਬੁੱਧੂ). ੨ ਖਿੱਦੋਧੂੰਡੀ ਖੇਡ ਦਾ ਅੱਡਾ.

ਲੱਲ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਪਾਇਲ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਸਫਰ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ. ਨੂਰਪੁਰ ਦੇ ਸੈਯਦ ਪੀਰਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਾਬਤ ਗਵਾਹੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. "ਤੁਪ੍ਸਾਦਿ, ਭਰਮ ਕਾ ਨਾਸ਼" ਕਹਿਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਕਾਇਆ ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੩੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆਸਿੰਘ ਹੈ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵੱਲ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਲੱਲ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਲੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲਲਾ ੧ ਅਤੇ ੨.

* ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਲਿਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਜੀਭ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਲੱਲੋ ਪੱਤੋ. ਲਲ (ਜੀਭ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਝੂਠੀ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ ਦੀ ਗੱਲ.

ਲਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੇਸ਼ (ਜ਼ਰਾ ਸਾ ਹਿੱਸਾ). ੨ ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੩ ਛੇਦਨ. ਕੱਟਣਾ। ੪ ਕਣ. ਪਲ. "ਲਵੈਨਾਸੁਰੇਯੰ ਲਵੰ ਕੀਨ ਨਾਸੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਨੇ ਲਵਣਾਸੁਰ ਨੂੰ ਪਲ ਵਿੱਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਪ ਲਵਣਾਸੁਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਲਵਅਰਿ। ੬ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਸੀਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰ. ਵਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਕਾਂਡ ੭ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗਰਭਵਤੀ ਸੀਤਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੀ ਤ੍ਯਾਗੀ ਹੋਈ ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਿਖੀ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਠਹਿਰੀ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਜੋੜੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇ. ਪਹਿਲਾ ਕੁਸ਼ ਦੂਜਾ ਲਵ. ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਮੇਂ ਅਨੇਕ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਲਮੀਕਿ ਨੇ ਜਿਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੁਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜਲ ਛਿੜਕਕੇ ਰਖਜਾ ਕੀਤੀ ਉਹ ਕੁਸ਼, ਅਰ ਜਿਸ ਦੀ ਲਵ (ਖਸ) ਨਾਲ ਰਖਜਾ ਕੀਤੀ ਉਹ ਲਵ ਕਹਾਇਆ.

ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਵ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀਤਾ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਜੋ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਗਈ, ਤਦ ਵਾਲਮੀਕਿ ਨੇ ਪੰਘੂੜਾ ਖਾਲੀ ਦੇਖਕੇ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਬੱਚਾ ਕਿਸੇ ਹਿੰਸਕ ਜੀਵ ਨੇ ਖਾਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਸ਼ਾ ਹੱਥ ਲੈਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਲਵ ਜੇਹਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਬਾਲਕ ਰਚ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕੁਸ਼ ਕਹਾਇਆ. ਐਸਾ ਹੀ ਲੇਖ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਅਧ੍ਯਾਯ ੨੦.

ਲਵਅਰਿ. ਲਵਣ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ. ਲਵਣਾਰਿ. "ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ ਲਵਅਰਿ ਫੁਨ ਫੂਟਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਲਵਣ ੬.

ਲਵਗ. ਲੌਂਗ. ਦੇਖੋ, ਲਵੰਗ. "ਅਮਿਤ ਗਾਵ ਲਵਗਨ ਕੇ ਭਰੇ." (ਦੱਤਾਵ) ਬਹੁਤ ਬੈਲ ਲੌਂਗਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਏ.

ਲਵਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਸ਼ਲ੍ਲੂਣੇ ਰਸ ਵਾਲਾ. ਖਾਰਾ।

੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੂਣ. ਨੂਣ. ਨਮਕ। ੪ ਸਿੰਧੁ ਦੇਸ਼। ੫ ਸਮੁੰਦਰ। ੬ ਸੁਮਾਲੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੁੰਭੀਨਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਧੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਦੈਤ (ਲਵਣਾਸੁਰ), ਜੋ ਮਥੁਰਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸ ਪਾਸ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸ਼ੂਲ (ਨੇਜ਼ਾ) ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਜਿੱਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਲਵਣਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਲਵਣ ੬.

ਲਵਣਾਂਤਕ } ਲਵਣ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ.
ਲਵਣਾਰਿ } ੨ ਨੋਂਬੂ. ਨੋਂਬੂ ਲੂਣ ਦਾ ਰਸ ਮੱਠਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਅਧਿਕ ਲੋਨ ਕੀ ਦਾਰ ਮੇ ਜਸੋਂ ਨਿੰਬੂਰਸ ਡਾਰ." (ਵ੍ਰਿੰਦ)

ਲਵਣੋਦਧਿ. ਲਵਣ–ਉਦਧਿ. ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ.

ਲਵਨ. ਦੇਖੋ, ਲਵਣ। ੨ ਸੰ. ਕੱਟਣਾ. ਤਰਾਸ਼ਣਾ. ਮੁੱਛਣਾ.

ਲਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਗਾਉਣਾ. ਲਾਉਣਾ. "ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਕੰਠ ਕਰਜੋ ਲਵਨਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਵਨਾਸੁਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਲਵਣ ੬.

ਲਵਨਾਸੁਰ } ਦੇਖੋ, ਲਵਣ ੬.
ਲਵਨਾਸ੍ }

ਲਵਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ. "ਲਵਪੁਰ ਮਹਿੰ ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਲਵਲੇਸ਼. ਸੰ. ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਮਿਕਦਾਰ। ੨ ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ ਸੰਬੰਧ (ਲਗਾਉ).

ਲਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਬ. ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ। ੨ ਬਟੇਰ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ. ਸੰ. ਲਾਵਕ. ਫ਼ਾ ::
ਲਵਹ। ੩ ਵਿ–ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨਰਮ (ਮੁਲਾਇਮ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਲਵਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਾਬ ਲੈਣਾ. "ਲੈਗਈ ਤਹਾਂ ਲਵਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੩੫) ੨ ਸੰਬੰਧ ਕਰਵਾਉਣਾ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩ ਲੈਣ ਦੇਣਾ. ਲੇਨੇ ਦੇਨਾ. "ਭਾਣੈ ਸਾਹ ਲਵਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਲਗਵਾਨਾ, ਜਿਵੇਂ–ਖੂਹ ਲਵਾਉਣਾ, ਬਾਗ ਲਵਾਉਣਾ ਆਦਿ.

ਲਵਾਇ. ਵਿ–ਲਿਵਲੀਨ. ਤਦਰੂਪ. "ਰਤੀ ਲਾਲ ਲਵਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਾਲ ਲੈਕੇ। ੩ ਸੰਬੰਧ ਕਰਵਾਕੇ। ੪ ਲਗਵਾਕੇ.

ਲਵਾਈ. ਸਾਥ ਲਈ. ਦੇਖੋ, ਲਵਾਉਣਾ। ੨ ਲਗਵਾਈ। ੩ ਲਵੇਰੀ. ਸਜ ਬਿਆਈ. "ਵਤ-ਸਨ ਢਿਗ ਜਿਮ ਧੇਨ ਲਵਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਲਗਵਾਈ. ਲਾਉਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਲਵਾਹ਼ਕ਼. ਅ਼ لواحق ਵਿ–ਲਾਹ਼ਿਕ਼ (ਨਜ਼ਦੀਕੀ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਸੰਬੰਧੀ. ਸਮੀਪੀ. ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਾਕ ਵਾਲੇ.

ਲਵਾਜ਼ਿਮ. ਅ਼ لوازم ਸੰਗਜਾ–ਲਾਜ਼ਿਮਹ (ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤੁ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਲਵਾਰ. ਬਕਵਾਦੀ। ੨ ਝੂਠੇ ਵਾਇਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜੈਸੇ ਫਲਝਰੇ ਕੋ ਬਿਹੰਗ ਛਾਡਦੇਤ ਰੂਖ
ਮੂਆ ਦੇਖ ਸੂਆ ਛੋਡੈਂ ਸੇਮਰ ਕੀ ਡਾਰ ਕੋ,
ਸੁਮਨ ਸੁਗੰਧ ਬਿਨ ਜੈਸੇ ਅਲਿ ਛਾਡਦੇਤ
ਮੋਤੀ ਨਰ ਛਾਡਦੇਤ ਜੈਸੇ ਐਬਦਾਰ ਕੋ,
ਜੈਸੇ ਸੂਖੇ ਤਾਲ ਕੋ ਕੁਰੰਗ ਛਾਡਦੇਤ ਮਗ
"ਸ਼ਿਵਦਾਸ" ਚਿੱਤਫਾਟੇ ਛਾਡਦੇਤ ਯਾਰ ਕੋ,
ਜੈਸੇ ਚਕ੍ਰਵਾਕ ਦੇਸ਼ ਛਾਡਦੇਤ ਪਾਵਸ ਮੇਂ
ਤੈਸੇ ਕਵਿ ਛਾਡਦੇਤ ਠਾਕੁਰ ਲਵਾਰ ਕੋ.

ਲਵਿਆ. ਲਪਿਆ. ਬਕਿਆ. ਸ਼ੇਖ਼ੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ. "ਬਹੁ ਤੀਰਥਿ ਭਵਿਆ ਤੇਤੋ ਲਵਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਲਵੀ. ਵਿ–ਲਵਵੰਸ਼ੀ. ਲਊ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਢੀ ਲਵਵੰਸ਼ੀ ਹਨ ਅਤੇ ਵੇਦੀ ਕੁਸ਼ਵੰਸ਼ੀ. "ਲਵੀ ਰਾਜ ਦੈ ਬਨਗਏ, ਬੇਦੀਅਨ ਕੀਨੋ ਰਾਜ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ)

ਲਵੇਰਾ / **ਲਵੇਰੀ** ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਇਆ ਪਸ਼ੂ, ਜੋ ਦੁੱਧ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਬਿਨ ਅਸਥਨ ਗਊ ਲਵੇਰੀ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮੁ.

ਲਵੈ. ਲਪ (ਬਕਵਾਦ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਬੋਲਦਾ ਹੈ. "ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਕਾਗ ਜਿਉ ਲਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮੁਕ਼ਾਬਲੇ ਪੁਰ. "ਦੂਸਰ ਲਵੈ ਨ ਲਾਵੈ." (ਵਾਰ ਬਸੰਤ) ੩ ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ. ਕੋਲ. "ਲਵੈ ਨ ਲਾਗਨ ਕਉ ਹੈ ਕਛੂਐ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਲਵੰ. ਦੇਖੋ, ਲਵ ੬। ੨ ਲਵਣਾਸੁਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਲਵਣ ੬. "ਤਹਾਂ ਏਕ ਦੈਤੰ ਲਵੰ ਉਗ੍ਰ ਤੇਜੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਲਵੰਗ. ਸੰ. लवङ्ग. ਸੰਗਜਾ–ਲੌਂਗ. Caroisphyllus Arramatices. ਇੱਕ ਦਰਖ਼ਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਲੀਆਂ. ਲੌਂਗ ਜੰਗਬਾਰ ਅਤੇ ਮਾਲਾਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਲਵੰਗ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮਤਰ ਹੈ. * ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਾਮਸ਼ਕਤਿ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਅਧਰੰਗ ਲਕਵਾ ਸਕਤਾ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਸੁਰਮੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਅੱਖੀਂ ਪਾਇਆ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਲੌਂਗ ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ–ਲੁਬ੍ਧਾਂਗ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਗੁੰਜਤ ਭ੍ਰਿੰਗ ਕਪੋਲਨ ਊਪਰਿ ਨਾਗ ਲਵੰਗ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਲਵੰਗਲਤਾ. ਲੌਂਗ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੩੨.

ਲਵੰਤੇ. ਬੋਲਦੇ. ਪੁਕਾਰਦੇ. ਲਪ ਕਰੰਤੇ. "ਦਾਦਰ ਮੋਰ ਲਵੰਤੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਲਵੰਨਾਸੁਰ. ਲਵਣ–ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਲਵਣ ੬.

ਲਵੰਨਿ. ਲਪ–ਕਰੰਨਿ. ਲਪੰਤਿ. ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ. "ਅਠੇ ਪਹਰ ਲਵੰਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਲੜ. ਸੰਗਜਾ–ਦਾਮਨ. ਪੱਲਾ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲੜਿ ਲੇਹੁ ਲਾਇ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਲੜਕਾ / **ਲੜਕੀ** ਲਡ (ਖੇਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਬਾਲਕ. ਬਾਲਕੀ.

ਲੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਡ (ਜੀਭ) ਹਿਲਾਉਣਾ. ਬਗੜਨਾ। ੨ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ. ਭਿੜਨਾ। ੩ ਕੱਟਣਾ. ਵੱਢਣਾ. ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ.

ਲੜ ਲੱਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ. ਦਾਮਨ ਪਕੜਨਾ। ੨ ਪਤਿ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.

ਲੜਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਝਗੜਾ। ੨ ਜੰਗ.

ਲੜਾਈ ਦੇ ਢਾਈ ਫੱਟ. ਦੇਖੋ, ਢਾਈ ਫੱਟ ਲੜਾਈ ਦੇ.

ਲੜਾਕਾ. ਵਿ–ਝਗੜਾਲੂ। ੨ ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਲੜਿ. ਲੜ (ਦਾਮਨ) ਵਿੱਚ. ਪੱਲੇ. "ਲੜਿ ਲੀਨੇ ਲਾਏ, ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਏ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਲੜਾਈ ਕਰਕੇ. ਲੜਕੇ.

ਲੜੀ. ਸੰਗਜਾ–ਪਰੋਏ ਹੋਏ ਫੁੱਲ ਮਣਕੇ ਆਦਿ ਦੀ ਪੰਕ੍ਰਿ। ੨ ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕਤਾਰ। ੩ ਸਿਲਸਿਲਾ. ਕ੍ਰਮ.

ਲਾ. ਲਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਲਗਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਿਆਕੇ। ੩ ਲਗਾਕੇ। ੪ ਅ਼ لا ਵਿ–ਬਿਨਾ. ਰਹਿਤ. ਜੈਸੇ–ਲਾ ਸ਼ਰੀਕ, ਲਾ ਦਾਵਾ, ਲਾ ਵਾਰਿਸ ਆਦਿ। ੫ ਨਾ. ਨਹੀਂ.

ਲਾਉਂ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਟਾ ਰੱਸਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹ.

ਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਗਾਉਣਾ.

ਲਾਉਨੀ. ਦੇਖੋ, ਲਾਵਨੀ.

ਲਾਉਬਾਲੀ / **ਲਾਓਬਾਲੀ** ਦੇਖੋ, ਲਉਬਾਲੀ.

ਲਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਗਾਕੇ. "ਲਾਇ ਅੰਚਲਿ ਨਾਨਕ ਤਾਰਿਅਨੁ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਲਾਇਕ. ਵਿ–ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਗਲ ਸੇਤੀ ਲਾਇਕ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਲਾਯਕ.

ਲਾਇਚੀ. ਦੇਖੋ, ਇਲਾਯਚੀ.

ਲਾਇਚੀਦਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਇਲਾਯਚੀਦਾਣਾ.

ਲਾਇਚੀ ਬੇਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ੧੭.

ਲਾਇਣ / **ਲਾਇਣੁ** ਵਿ–ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਏਹ ਵੈਦ ਜੀਅ ਕਾ ਦੁਖ ਲਾਇਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਤੁਲਜਤਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ. "ਜਾਪ ਤਾਪ ਕੋਟਿ ਲਖ ਪੂਜਾ, ਹਰਿਸਿਮਰਣ ਤੁਲਿ ਨ ਲਾਇਣ." (ਨਟ ਮ: ੫) ੩ ਰੋਟੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਸਾਗ ਭਾਜੀ ਦਾਲ ਆਦਿ.

ਲਾਇੰਤਹਾ. ਵਿ–ਬੇਅੰਤ. ਦੇਖੋ, ਲਾ ਅਤੇ ਇੰਤਹਾ.

ਲਾਇਤਬਾਰ. ਵਿ–ਲਾ(ਬਿਨਾ)ਇਅ਼ਤਬਾਰ(ਭਰੋਸਾ). "ਨਕੀ ਵਢੀ ਲਾਇਤਬਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਲਾਇਤਬਾਰੀ. ਸੰ. ਅਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਇਅ਼ਤਬਾਰ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਭਾਵ–ਚੁਗਲੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਦਾ ਇਅ਼ਤਬਾਰ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ, ਝੂਠੀ ਲਾਇਤਬਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਲਾਇਲਮ. ਵਿ–ਲਾ (ਬਿਨਾ) ਇ਼ਲਮ (ਗਿਆਨ). ਬੇਇ਼ਲਮ. ਦੇਖੋ, ਲਾ ਅਤੇ ਇ਼ਲਮ.

ਲਾਈਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਇਕ਼ੀ. ਯੋਗਜਤਾ. "ਅਵਰ ਨ ਕਿਛੁ ਲਾਈਕੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਲਾਏ. ਲਗਾਵੇ. "ਜੇ ਕੋ ਲਾਏ ਭਾਉ ਪਿਆਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਲਗਾਏ. "ਜਿਤੁ ਕਾਰੈ ਕੰਮਿ ਹਮ ਹਰਿ ਲਾਏ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) ੩ ਲਿਆਏ. "ਜਿ ਸਾਬਤੁ ਲਾਏ ਰਾਸਿ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਲਾਏਹੁ. ਲਗਾਓ। ੨ ਇਸਤਾਮਾਲ ਕਰੋ. "ਦਾਰੂ ਏਹੁ ਲਾਏਹੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਲਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਰੱਸਾ. ਲਾਂਉਂ। ੨ ਚਾਬੁਕ ਸੋਟੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਖਲੜੀ ਪੁਰ ਹੋਈ ਲੀਕ. "ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਲਾਸਨ ਕੋ ਰੋਵੈ ਸੁਤ ਰੋਵੈ ਮਾਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਲਸਨ (ਚਮਕਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਲਸਕ. ਪ੍ਰਭਾ. "ਲਾਸ ਚਮਕੀ ਚਹੂ ਓਰ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੪ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੀ ਰੇਖਾ। ੫ ਸੰ. ਟਪੂਸੀ. ਕੁਦਾੜੀ। ੬ ਨਾਚ। ੭ ਫ਼ਾ لاش ਲਾਸ਼. ਲੋਥ. ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ ਦੇਹ.

ਲਾਸਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਨੱਚਣ ਵਾਲਾ. ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੋਰ। ੩ ਨਟ.

ਲਾਸ਼ਰੀਕ. ਅ਼ لاشریک ਵਿ–ਸ਼ਰਾਕਤ (ਹਿੱਸੇ-ਦਾਰੀ) ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ.

ਲਾਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੋਰਬਾ. ਤਰੀ. "ਸਾਲਨ ਲਾਸਹਿ ਸੋਂ ਬਹੁ ਪੀਨੋ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਲਾਸਾਨੀ. ਅ਼ لاثانی ਲਾਸ਼ਾਨੀ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਾਨੀ (ਤੁੱਲ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਅਦੁਤੀ.

ਲਾਸਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਨ੍ਰਿਤਜ. ਨਾਚ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਚ. ਦੇਖੋ, ਤਾਂਡਵ.

ਲਾਸਜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨੱਚਣ ਵਾਲੀ, ਨਟੀ. ਨਟਣੀ.

ਲਾਹ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਭ. "ਲਾਹੇ ਕਾਰਣਿ ਆਇਆ ਜਗਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਲਾਹਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹਣੁ। ੩ ਅ਼ لاہ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.

ਲਾਹਣ. ਸੰਗਜਾ–ਕਸ ਗੁੜ ਆਦਿ ਦਾ ਸਾੜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢੀਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲਾਹਣਿ ਅਤੇ ਲਾਹਣੁ.

ਲਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹਣੁ.

ਲਾਹਣਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਾਹਣ ਪਾਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਖਿੱਚੀਏ. "ਕਾਇਆ ਲਾਹਣਿ, ਆਪੁ ਮਦੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ, ਸ: ਮਰਦਾਨਾ)

ਲਾਹਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਉਤਾਰਨਾ. "ਗਰਧਬ ਵਾਂਗੂ ਲਾਹੇ ਪੇਟਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੂਰ ਕਰਨਾ. "ਜਨ ਸਿਉ ਪਰਦਾ ਲਾਹਿਓ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਲਾਹਣ.

ਲਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹਣ.

ਲਾਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹਣੁ.

ਲਾਹਨਿ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹਣਿ. "ਕਰਣੀ ਲਾਹਨਿ, ਸਤੁ ਗੁੜੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ, ਸ: ਮਰਦਾਨਾ) "ਕਾਇਆ ਕਲਾਲਨਿ ਲਾਹਨਿ ਮੇਲਉ, ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਗੁੜੁ ਕੀਨੁ ਰੇ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਲਾਹਨੁਰ / **ਲਾਹਨੂਰ** ਲਹੌਰ. ਲਵਪੁਰ. ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਆ ਹੈ. "ਤਬ ਲੌ ਸ਼ਾਹ ਲਾਹ-ਨੁਰ ਗਯੋ." (ਗੁਵਿ ੬) ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ.

ਲਾਹਰਾ. ਲਵ ਮਾਤ੍ਰ. ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ. "ਤੁਧੁ ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਹਰਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਲਗਦਾ.

ਲਾਹੜਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਕਲਸੀਆ ਵਿੱਚ ਟੋਕੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਬੇਰੀ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ. ਭਾਈ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਪਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹੀ ਝਾੜੂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਲਾਹਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਭ. ਨਫ਼ਾ. "ਲਾਹਾ ਸਾਚੁ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਸਜਾਹਚਸ਼ਮ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੱਦ ਇੱਲ ਜਿੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਂਡੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮੰਡਲਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵੇਖਣ ਲਈ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕੇ ਥਾਂ ਬਹਿਰਾਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਰ ਵਡੀ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਚਿੜੀ ਚੂਹੇ ਆਦਿ ਉੱਪਰ ਡਿਗਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦਾ। ੩ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਨਰਾਇਨਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਟੋਕੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਊਠ ਚੁਰਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਚਨ ਕੀਤਾ

* ਸੂਨਾਨੀ ਹਕੀਮ ਗਰਮਖ਼ੁਸ਼ਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਿ ਇਹ ਲਾਹਾ ਨਹੀਂ, ਟੋਟਾ ਹੈ. ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਟੋਟਾ ਭੀ ਸਦਦੇ ਹਨ। ੪ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਨਿਰਭਉ ਤਾੜੀ ਲਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਲਾਹਾਲਾਭੁ. ਲਭ੍ਯ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ) ਦਾ ਲਾਭ. ਲਭ੍ਯ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. "ਲਾਹਾ ਲਾਭੁ ਹਰਿਭਗਤਿ ਹੈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠਮਣਿ ਲਾਭ.

ਲਾਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਾਹਕੇ. ਉਤਾਰਕੇ." ਲਾਹਿ ਪਰਦਾ ਠਾਕੁਰ ਜਉ ਭੇਟਿਓ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਲਾਹਿਲੇ. ਉਤਾਰਲੈ. ਮਿਟਾਦੇ. ਮੁਕਾਲੈ. "ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹਿਲੇ ਥਗਰਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਲਾਹੀ. ਉਤਾਰੀ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲੁ ਲਾਹੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ, ਜੋ ਲਾਖ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਲਾਹੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਭ. ਨਫ਼ਾ. "ਸੇਵਾ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹੁ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) "ਸਿਮਰਣ ਸਚੁਲਾਹੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਲਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹਣੁ.

ਲਾਹੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹ ੩। ੨ ਵਿ–ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਲਾਹਣੁ। ੪ ਲਾਭ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹੁ ਲਾਹਿ.

ਲਾਹੁ ਲਾਹਿ. ਲਾਭ ਹੀ ਲਾਭ ਹੈ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਲਾਭ ਹੈ. "ਕਬੀਰ ਧਰਤੀ ਸਾਧ ਕੀ ਤਸਕਰ ਬੈਸਹਿ ਗਾਹਿ। ਧਰਤੀ ਭਾਰਿ ਨ ਬਿਆਪਈ,ਉਨ ਕਉ ਲਾਹੁ ਲਾਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਜੋ ਸਾਧ ਦੀ ਧਰਤੀ (ਸਤਸੰਗਤਿ) ਵਿੱਚ ਚੋਰ ਠਗ ਆਦਿ ਆ ਬੈਠਣ, ਤਦ ਸਾਧੁਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਾਰ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਪਾਮਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੀ ਲਾਭ ਹੈ.

ਲਾਹੌਰ. ਲਵਪੁਰ. ਲਾਹੌਰ. ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ. "ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸਵਾ ਪਹਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਜਿਸ ਸਮੇ ਲਹੌਰ ਪਧਾਰੇ, ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਅਰ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ ਦੇਖਕੇ ਇਹ ਵਾਕ ਉਚਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬਾਬਰ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁਰ ਚੌਥਾ ਹੱਲਾ ਸਨ ੧੫੨੪ (ਹਿਜਰੀ ੯੩੦) ਵਿੱਚ ਕਰਕੇ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਈ ਅਤੇ ਸਵਾ ਪਹਰ ਕਹਰ ਵਰਤਾਇਆ. ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਤੁਜਕਬਾਬਰੀ * ਅਤੇ ਸੈਯਦ ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖਲਹੌਰ † ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਦਰਜ ਹੈ.

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਇਹ ਪੈਸ਼ੀਨਗੋਈ ਸੈਦਪੁਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਕਹੋ ਸ਼ਬਦ–"ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ,ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੂ ਪਾਇ ਵੇ ਲਾਲ!" ਤੁੱਲ ਹੀ ਸੀ.

ਜਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਲਹੌਰ ਚਰਣ ਪਾਏ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਅਤੇ ਨਾਮਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇਖਕੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜੋ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਜਹਿਰ ਕਹਿਰ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ. ਦੇਖੋ, ਲਾਹੌਰ.

ਲਾਹੌਰ. ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ.

ਲਾਹੌਰ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਹੌਰ.

ਲਾਹੌਰਾਸਿੰਘ. ਇਹ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਖਿਲਾਵਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਲਾਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸੋ ਰੁਪਯਾ ਕਰਜ ਲਿਆ. ਜਦ ਮਾਲਾਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੰਗਿਆ, ਤਦ ਲਾਹੌਰਾਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ "ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਪੁਛਸੀ ਜਾਂ ਗੁਰੁ ਬਖਸੰਦਾ." ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਪਾਸ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਸੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹੀ "ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੂਅਰ, ਉਸ ਗਾਇ." ਇਸ ਪੁਰ ਲਾਹੌਰਾਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਕੇ ਮਾਲਾਸਿੰਘ ਦਾ ਕਰਜ ਚੁਕਾ ਦਿੱਤਾ.

ਲਾਹੌਲ. ਅ [لاحول] ਨਹੀਂ ਹੈ ਸ਼ਕ੍ਤਿ. ਭਾਵ–ਬਿਨਾ ਕਰਤਾਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਲਾਹੌਲ ਵਲਾ ਕ਼ੁੱਵਤ ਇੱਲਾ ਬਿੱਲਾਹ [لاحول ولا قوة الا بالله] ਦਾ. ਅਰਥਾਤ–ਨਹੀਂ ਫੇਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਔਰ ਨਾ ਬਲ, ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ.

ਲਾਕਰੀ } ਦੇਖੋ, ਲਕੁਟ. "ਸੋ ਹਰਿ ਅੰਧੁਲੇ ਕੀ
ਲਾਕੜੀ } ਲਾਕਰੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਈਂਧਨ. "ਹਾਡ ਜਰੇ ਜਿਉ ਲਾਕਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਲਾਕਿਨ. ਅ [لاكن] ਪਰੰਤੁ. ਪਰ. ਦੇਖੋ, ਲੇਕਿਨ.

ਲਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਲਛੀਆ ੨ ਅਤੇ ਲਾਖ ੨.

ਲਾਖ. ਲੱਖਾਂ. ਭਾਵ–ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲਕ. "ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ਬੰਧਨ ਪਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਲਾਕ੍ਸ਼ਾ. ਲਾਖ. "ਜੈਸੇ ਚੋਈ ਲਾਖ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼. ਜੋ ਨਜਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਗਤ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ. "ਲਾਖ ਮਹਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਯਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਲਾਖਣ ਮਾਜਰਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਰੋਹਤਕ, ਤਸੀਲ ਗੋਹਾਨਾ, ਥਾਣਾ ਮਹਿਮ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖਰੈਂਟੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਇੱਕ ਬਾਬ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੪੪ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖ਼ਰੀਦੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਲਾਖਨ. ਦੇਖੋ, ਲਛਣ। ੨ ਕਲੰਕ. ਦੇਖੋ, ਲਾਂਛਨ. "ਕਹੁ ਲਾਖਨ ਲਵੈਯਾ." (ਅਕਾਲ)

ਲਾਖਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਾਖ ਦਾ ਪੋਚਾ ਕਿਸੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ.

ਲਾਖਾ. ਲਖਿਆ. ਜਾਣਿਆ. "ਤਿਨ ਘਰਿ ਰਤਨੁ ਨ ਲਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਲਕ੍ਸ਼ ਦਾ. ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯਾਂ ਪੁਰ. "ਰਤਨੁ ਬਿਕਾਨੋ ਲਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਕ੍ਸ਼ਾ. ਲਾਖ। ੪ ਲਾਖਰੀਗਾ, ਜਿਵੇਂ–ਲਾਖਾ ਬਲਦ.

ਲਾਖਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਖਕੇ. ਦੇਖਕੇ। ੨ ਜਾਣਕੇ। ੩ ਉਲ੍ਹੰਘਕੇ. ਅਬੂਰ ਕਰਕੇ. "ਅਸਟ ਨਦਿਯੰ ਲਾਖਿ." (ਰਾਮਾਵ)

ਲਾਖਿਆ. ਲਖਿਆ. ਜਾਣਿਆ. "ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਲਾਖਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)

ਲਾਖੀ. ਵਿ–ਲਾਕ੍ਸ਼ਿਕ. ਲਾਖ ਦਾ. ਲਾਖ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲਖੀ. ਜਾਣੀ. "ਗਤਿ ਤੇਰੀ ਜਾਇ ਨ ਲਾਖੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਲਾਖ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ, ਜਿਵੇਂ–ਲਾਖੀ ਗਾਂ.

ਲਾਖੀਐ. ਜਾਣੀਐ. ਲਖੀਐ. "ਅਲਖ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਖੀਐ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਲਾਖੀਣਾ. ਲੱਖਾਂ ਦਾ. "ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ."(ਆਸਾ ਪੰਨਾ) ੨ ਲੱਖਾਂ ਨੂੰ. "ਸੁਵਾਸੁ ਕਰੈ ਲਾਖੀਣਾ." (ਭਾਗੁ) ਲੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਲਾਖੁ. ਦੇਖੋ, ਲਾਖ। ੨ ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼. ਇਰਾਦਾ. ਮੰਤਵ੍ਸ. "ਮਨਮੁਖ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭਰਿ ਰਹੇ ਮਨਿ ਆਸਾ ਦਹ ਦਿਸ ਬਹੁ ਲਾਖੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਲਾਖੈ. ਲਖਦਾ (ਦੇਖਦਾ) ਹੈ। ੨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਤਾਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕੋਇ ਨ ਲਾਖੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਲਾਖੇਂ. ਲੱਖਾਂ ਹੀ. "ਭਸਮ ਕਰੈ ਲਸਕਰ ਕੋਟਿ ਲਾਖੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਲਾਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਗਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ–ਲਗਨ. "ਹਰਿਚਰਨੀ ਤਾਕਾ ਮਨੁ ਲਾਗ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਪ. ਚੂੰਦ ਆਦਿ। ੪ ਵੈਰ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ। ੫ ਪਿੱਛਾ. ਤਅ਼ਾਕ਼ੁਬ. "ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਲਾਗ ਨ੍ਰਿਪਤ ਹੂੰ ਕਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੫) ੬ ਪਾਹ. ਪਾਣ। ੭ ਪਿਆਰ. ਪ੍ਰੀਤਿ। ੮ ਲਾਗੀ ਦਾ ਹੱਕ। ੯ ਵਜ–ਤੀਕ. ਤੋੜੀ. ਤਕ. "ਲਾਗ ਜੈਹੋਂ ਤਹਾਂ ਭਾਗ ਜੈਹੋਂ ਜਹਾਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਤਹਾਂ ਲਗ ਜਾਵਾਂਗਾ.

ਲਾਂਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧੋਤੀ ਦਾ ਉਹ ਸਿਰਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਲੱਤਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਲੈਜਾਕੇ ਪਿੱਛੇ ਟੰਗੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਧੋਤੀ. "ਅਸਾਡੀ ਲਾਂਗ ਤੇ ਬੋਦੀ ਤੇ ਜਨੇਊ ਰਹਿਣ ਦੇਓ." (ਭਗਤਾਵਲੀ)

ਲਾਗਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੱਗਣ ਪੁਰ. "ਲਾਗਤ ਲੋਇ ਉਮਾਸ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਪੁਰ ਖਰਚ ਆਇਆ ਧਨ। ੩ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਲੱਗਣ-ਸਾਰ. ਲਗਦੇ ਹੀ.

ਲਾਂਗਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੰਗੜਾਉਂਦਾ, ਦੀ. "ਦਗਰੀ ਤੋਰੀ ਲਾਂਗਤ ਲਾਂਗਤ ਜਾਤੀ ਬੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਲੰਘਾ.

ਲਾਗਬਾ. ਲਗਦਾ ਹੈ. ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਲਾਗਰ. ਫ਼ਾ [لاغر] ਲਾਗ਼ਰ. ਵਿ–ਪਤਲਾ. ਦੁਬਲਾ. ਲਿੱਸਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼.

ਲਾਂਗਰੀ. ਲੰਗਰ (ਰਸੋਈ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਗਰ.

ਲਾਂਗਲ. ਸੰ. ਲਾਙ੍ਗਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਲ.ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਸੰਦ. "ਤੂੰ ਧਾਇ ਧਾਮ ਲਾਂਗਲ ਜਿ ਆਨ। ਅਬ ਬਾਹ ਬੋਵ ਛਿਤਿ ਬੈਨ ਮਾਨ॥" (ਨਾਪ) ੨ ਸੰ. ਲਾਂਗੂਲ.ਲਾਙ੍ਗੂਲ. ਦੁੰਮ. ਪੂਛ. "ਲਾਂਗਲ ਹਿਲਾਇ ਫੁਰਮਾਇ ਸਮਝਾਈਆ." (ਨਾਪ)

ਲਾਂਗਲਧ੍ਵਜ. ਬੰਡੇ ਪੁਰ ਹਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਬਲਰਾਮ. ਬਲਭਦ੍ਰ.

ਲਾਂਗਲਿ } ਸੰ.ਲਾਙ੍ਗਲਿਨ .ਵਿ–ਹਲ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ
ਲਾਂਗਲੀ } ਲਾਂਗਲ (ਹਲ) ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ, ਜੋ ਹਲ ਰਖਦਾ ਸੀ. "ਤਾਲਕੇਤੁ ਲਾਂਗਲਿ ਉਚਰ ਕ੍ਰਿਸਨਾਗ੍ਰਜ ਪਦ ਦੇਹ." (ਸਨਾਮਾ) "ਪ੍ਰਿਥਮ ਲਾਂਗਲੀ ਕੋ ਨਿਰਖ ਪੁਨ ਨਿਰਖੋ ਜਦੁਰਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੨) ੩ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ. ਹਲਵਾਹ.

ਲਾਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਸ ਦਾ ਭਾਗ. ਗਵਾਂਢ। ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪੁਰ ਕਾਠੀ ਦੀ ਰਗੜ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਘਾਉ। ੩ ਕਰਜ ਪੁਰ ਸੂਦ ਤੋਂ ਵਧਾਈ ਹੋਈ ਰਕਮ। ੪ ਵਿ–ਲਗਨ. ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਮੁਅੱਸਿਰ. ਅਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰੁ ਲਾਗਾ ਤਬ ਜਾਨੀਐ, ਮਿਟੈ ਮੋਹੁ ਤਨ ਤਾਪ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਲਾਂਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਖੇਤੀ ਦਾ ਢੇਰ.

ਲਾਗਾਇਤ. ਲਾਗੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਲਾਗੀ ਲੋਕ.

ਲਾਗਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ. ਆਗ. "ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਲਾਗਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਲਗਨ.ਪਿਆਰ. ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਭੈ ਬਿਨੁ ਲਾਗਿ ਨ ਲਗਈ."(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਤਅ਼ਾਕ਼ੁਬ (ਪਿੱਛਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਤਉ ਜਮਿ ਛੋਡੀ ਮੋਰੀ ਲਾਗਿ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੱਗਕੇ. "ਓਧਰਹਿ ਲਾਗਿ ਪਲੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਲੜ ਲੱਗਕੇ ਉਧਰਹਿ.

ਲਾਗਿਲਾ. ਲਗਦਾ ਹੈ. ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮਹਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਬਾਸੁ ਤੇ ਸੁਖ ਲਾਗਿਲਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਲਾਂਗਿਲੀ. ਦੇਖੋ, ਲਾਂਗਲੀ.

ਲਾਗੀ. ਵਿ–ਲੱਗੀ ਹੋਈ. "ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਤੂਟੈ ਮੂਲੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗ੍ਰਿਹਸਥੀਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਲੱਗਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਨਾਈ, ਝੀਉਰ ਆਦਿ ਕੰਮੀ.

ਲਾਂਗੂਲ. ਦੇਖੋ, ਲਾਂਗਲ। ੨ ਡਿੰਗ. ਲਿੰਗ. ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ.

ਲਾਂਗੂਲੀ. ਦੇਖੋ, ਲਾਂਗਲੀ.

ਲਾਗੂ. ਵਿ–ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਤਅ਼ਾਕ਼ੁਬ (ਪਿੱਛਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਲਾਗੂ ਹੋਏ ਦੁਸਮਨਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਵੈਰੀ. "ਅਉਗੁਣ ਫਿਰਿ ਲਾਗੂ ਭਏ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਤਾ ਸਭੁਕੋ ਲਾਗੂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸਾਥੀ. ਸੰਗੀ.

ਲਾਂਗੂਲ. ਪੂਛ. ਦੁੰਮ. ਦੇਖੋ, ਲਾਂਗਲ ੨.

---

* Behar Khan Lodi, Mubarek Khan Lodi, and some other Afghan Amirs, who were still in the interest of Ibrahim, or who disliked the arrival of a foreign enemy, collected a large body of Afghans, and gave him battle as he approached Lahore, the capital of the province. The Afghans were defeated, and the conquerors, elated with their success, and enraged at the obstinacy of the resistance, plundered and burned the bazar and town of Lahore.
(Memoirs of Babur by Sir Lucas King Vol. II page 151)

† ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੨੦.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਾਂਗੂਲੀ. ਸੰ. ਲਾङ्गूलिन्.ਵਿ–ਪੂਛ ਵਾਲਾ. ਦੁਮਦਾਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੰਗੂਰ ਆਦਿ ਜੀਵ.

ਲਾਂਘਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਉਲੰਘਨ ਕਰਨਾ. ਉੱਪਰਦੀਂ ਜਾਣਾ. ਪਾਰ ਹੋਣਾ. ਅਬੂਰ ਕਰਨਾ.

ਲਾਘਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਘੁ (ਹਲਕਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ। ੩ ਫੁਰਤੀ. ਚਾਲਾਕੀ। ੪ ਵਜ–ਛੇਤੀ ਨਾਲ. ਜਲਦੀ ਸੇ.

ਲਾਘਵਤਾ / **ਲਾਘਵੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁਰਤੀ. ਚਾਲਾਕੀ. "ਕਰ ਲਾਘਵਤਾ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਹਲਕਾਪਨ. ਤੁੱਛਤਾ। ੩ ਕਮੀਨਾਪਨ.

ਲਾਂਘਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੰਘਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਦਰਾ ਘਾਟੀ ਅਥਵਾ ਵਲਗਣ ਦਾ ਮੋਰਾ। ੨ ਗੁਜ਼ਰਾਨ. ਨਿਰਵਾਹ, ਜਿਵੇਂ–ਇੰਨੀ ਥੋੜੀ ਨੌਕਰੀ ਨਾਲ ਭੀ ਲਾਂਘਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਲਾਚੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਾਡ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਲਾਡ ਦੀ ਮਸ੍ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣੀ.

ਲਾਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੋਟੀ ਬੁਣਤੀ ਦੀ ਚਾਦਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰਿਆਂ ਪੁਰ ਸੁਰਖ ਸੂਤ ਜਾਂ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਲਾਚਾਰ. ਫ਼ਾ ਲਾਚਾਰ ਵਿ–ਵਿਵਸ਼. ਨਾਚਾਰਹ.

ਲਾਚਾਰਗੀ / **ਲਾਚਾਰੀ** ਫ਼ਾ ਲਾਚਾਰੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇਵਸ਼ੀ. ਬੇ-ਅਖ਼ਤਯਾਰੀ.

ਲਾਚੀ. ਇਲਾਯਚੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਲਾਚੀਦਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਇਲਾਯਚੀਦਾਣਾ.

ਲਾਚੀਬੇਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ੧੭.

ਲਾਛ. ਭਿੰਗ. ਲਛਮੀ. ਮਾ.

ਲਾਂਛ. ਸੰ. ਲाञ्छ्. ਧਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਰਨਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਣਾ.

ਲਾਂਛਨ. ਸੰ. ਲाञ्छन. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਦਾਗ. ਧੱਬਾ. ਕਲੰਕ.

ਲਾਂਛਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਦਾਗੀ. ਕਲੰਕਿਤ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ.

ਲਾਛੈ. ਦੇਖੋ, ਮਲੈ ੨.

ਲਾਜ. ਸੰ. ਲੱਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰਮ. ਹ਼ਯਾ. "ਲਾਜ ਨ ਆਵੈ ਅਗਿਆਨਮਤੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਇਲਾਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਸੰ. ਲਾਜਾ. ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਭੁੰਨੇ ਹੋਏ ਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿੱਲਾਂ. "ਕੰਚਨ ਫੂਲ ਸੁ ਲਾਜ ਬਿਖੇਰਤ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)* ੪ ਸੰ. ਲाज़् .ਧਾ–ਭੁੰਨਣਾ, ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਲਾਜੁ ੨.

ਲਾਂਜ. ਸੰ. ਲाञ्ज़् . ਧਾ–ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਭੁੰਨਣਾ.

ਲਾਂਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਭੁੰਨਣਾ. ਫੂਕਣਾ। ੨ ਕਲੰਕ ਲਾਂਉਣਾ. ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਂਜ ਧਾ.

ਲਾਜਬਰਦ. ਦੇਖੋ, ਲਾਜਵਰਦ.

ਲਾਜ ਬਹਾਘੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਘੀ ੩.

ਲਾਜਮ. ਦੇਖੋ, ਲਾਜ਼ਿਮ.

ਲਾਜਲੋਨੁ. ਵਿ–ਲੱਜਾ ਸਹਿਤ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਲੋਇਣ (ਲੋਚਨ). ਸ਼ਰਮਿੰਦਹ. "ਲਾਜਲੋਨੁ ਹੋਇਜਾਈਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਲਾਜਵਰਦ. ਫ਼ਾ ਲਾਜਵਰਦ ਸੰ. ਰਾਜਵਰ्त–ਰਾਜਵਰ्ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੰਗਾਲੀ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ Lapis Lazuli। ੨ ਰੰਗ ਦੇ ਮੋਲ ਦਾ ਨੀਲ। ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਬਸ਼ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ.

ਲਾਜਵੰਤ. ਲੱਜਾ (ਸ਼ਰਮ) ਵਾਲਾ.

ਲਾਜਵੰਤੀ. ਵਿ–ਲੱਜਾਵਤੀ. ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜੋ ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸੰ. ਲज्जावती–ਲੱਜਾਵਤੀ.Mimosa Sensitiva.

ਲਾਜਾ. ਵਿ–ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੁੰਨਿਆ ਅੰਨ। ੩ ਭੁੰਨੇ ਹੋਏ ਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿੱਲਾਂ. "ਲਾਜਾ ਪੁਸਪਨ ਬਹੁ ਬਰਖਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) *

ਲਾਜ਼ਿਮ. ਅ. لازم ਵਿ–ਉਚਿਤ. ਯੋਗਜ.ਮੁਨਾਸਿਬ। ੨ ਜ਼ਰੂਰੀ (ਅਵਸ਼ਯ) ਕਰਨ ਯੋਗਜ.

ਲਾਜ਼ਿਮੀ. ਜ਼ਰੂਰੀ. ਆਵਸ਼ਯਕ.

ਲਾਜੀਅਹਿ. ਲੱਜਿਤ (ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਪਰਤ੍ਰਿਆ ਰਾਵਣਿ ਜਾਹਿ ਸੇਈ ਤਾ ਲਾਜੀਅਹਿ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਲਾਜੁ. ਦੇਖੋ, ਲਾਜ। ੨ ਰੱਜੁ. ਰੱਸੀ. ਲੱਜ. "ਲਾਜੁ ਘੜੀ ਸਿਉ ਤੁਟਿਪੜੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਰੱਜੁ (ਭੋਰੀ) ਉਮਰ, ਘੜੀ ਦੇਹ। ੩ ਭਾਵ–ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ. "ਟੂਟੀ ਲਾਜੁ ਭਰੈ ਮਤਿਹਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਲਾਝਾ. ਲੱਭਿਆ. ਲੱਧਾ. ਲੱਬ੍ਧ.

ਲਾਂਝਾ. ਉਲਝਾਉ. ਬਖੇੜਾ. ਗੁਲਝਣ.

ਲਾਟ. ਸੰ. लाट् . ਧਾ–ਜੀਨਾ.ਜਿਉਂਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਪੁਰਾਣਾ ਗਹਿਣਾ। ੪ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਖਾਨਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੁਝ ਭਾਗ। ੫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ (Lord) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਲਾਟ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗੀ ਲਾਟ ਅਤੇ ਮੁਲਕੀ ਲਾਟ। ੬ ਅੱਗ ਦੀ ਸ਼ਿਖਾ। ੭ ਇੱਖ ਦੇ ਰਸ ਦੀ ਰਾਬ. ਲਾਟ ਘਟੀਆ ਅਤੇ ਪਤਲਾ ਗੁੜ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਮਾਕੂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੮ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲੱਠ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਲਾਟ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ–ਕੁਤਬ ਦੀ ਲਾਟ.

ਲਾਟਾਨੁਪ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪਾਸ (ਸ).

ਲਾਟਾਂਵਾਲੀ. ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਦੇਵੀ, ਜਿੱਥੇ ਗੈਸ (gas) ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਮਚਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜ੍ਵਾਲਾਮੁਖੀ ਪਰਬਤ.

ਲਾਟੂ. ਗੋਲ ਅਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਡੋਰੀ ਲਪੇਟਕੇ ਘੁਮਾਈਦਾ ਹੈ (humming top). "ਲਾਟੂ ਮਧਾਣੀਆ ਅਨਗਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਛੱਤ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰ ਲਈ ਲਟਕਦੇ ਹੋਏ ਕੱਚ ਦੇ ਗੋਲੇ। ੩ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਗੋਲੇ (bulb).

ਲਾਠ. ਵੇਲਣ. ਦੇਖੋ, ਲਠ. "ਲਾਠ ਦਬਾਵੈ ਕੋਲੂ ਊਖ ਸੁਰਸ ਨਿਕਸਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਤੂਨ. ਮੁਨਾਰਾ (Column).

ਲਾਠੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੋਟੀ. ਯਸ੍ਟਿ.

ਲਾਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਿਆਰ। ੨ ਮੋਹ। ੩ ਖੇਲ. "ਲਾਡਿਲੇ ਲਾਡ ਲਡਾਇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਲਡ ਧਾ.

ਲਾਂਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿੰਗ. "ਕਿਰਪਾਲੁ ਨ ਭੀਜਤ ਲਾਂਡ ਕਟਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਲਾਡਲਾ / **ਲਾਡਲੀ** ਵਿ–ਖੇਲ (ਕ੍ਰੀੜਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ। ੨ ਪਿਆਰਾ, ਪਿਆਰੀ. ਦੇਖੋ, ਲਡ.

ਲਾਡਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਢਾ ੩.

ਲਾਡਾਵੈ. ਲਡਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਖੇਲਿ ਖੇਲਾਇ ਲਾਡ ਲਾਡਾਵੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਲਾਡੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਲਾਡਲੀ. "ਸਰਿ ਧੋਵਨ ਚਾਲੀ ਲਾਡੁਲੀ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ)ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਚੱਲੀ.

ਲਾਡੂਆ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਦੀ ਥਨੇਸਰ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਤੇਰਹ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲ ਆਮਦਨ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਬਤ ਕੀਤੀ.

ਲਾਣਤ. ਦੇਖੋ, ਲਾਨਤ.

ਲਾਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ। ੨ ਵੱਢੀ ਹੋਈ ਖੇਤੀ ਦਾ ਅੰਬਾਰ। ੩ ਵਿ–ਕਟੇ ਹੋਠ (ਬੁਲ੍ਹ) ਵਾਲਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ–ਲਿਆਉਣਾ. ਲਾਨਾ.

ਲਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਤ. ਟੰਗ. "ਨੈਕ ਹਲੀ ਨਹਿ ਅੰਗਦ ਲਾਤ ਸੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਲੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ.

ਲਾਤਿਆ. ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਤਪਤ ਬੰਮ ਗਲਿ ਲਾਤਿਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਲਾਤੋਂ ਲਾਵਾਂ. ਵਿ–ਲੰਙਾਂ. ਲੰਗੜਾ। ੨ ਲੂਤੀ (ਚੁਆਤੀ) ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਲਾਥਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਥਨਾ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖ ਲਾਥ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) "ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਰਿਨੁ ਲਾਥਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) "ਲਾਥੀ ਭੂਖ ਤ੍ਰਿਸਨ ਸਭ ਲਾਥੀ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਲਾਥੇ ਸਗਲ ਵਿਸੂਰੇ." (ਅਨੰਦੁ)

ਲਾਦਨ / **ਲਾਦਨਾ** ਕ੍ਰਿ–ਲੱਦਣਾ. ਬੋਝ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਬੋਝ ਭਰਨਾ. "ਲਾਦਨ ਹੇਤ ਸੁ ਉਸ੍ਰ ਪਠਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਾਦਾਵਾ. ਅ. لاوارث ਵਾਵੇ ਬਿਨਾ.ਮਮਤ੍ਵ ਰਹਿਤ। ੨ ਲਾਵਾਰਿਸ. ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੋਰ ਨਹੀਂ.

ਲਾਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੱਦਕੇ. "ਲਾਦਿ ਖੇਪ ਸੰਤਹਿ ਸੰਗਿ ਚਾਲੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਲਾਦਿ ਖਜਾਨਾ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਲਾਦੂ. ਵਿ–ਲੱਦਣ ਯੋਗਜ। ੨ ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਅਥਵਾ ਸਵਾਰੀ, ਜੋ ਬੋਝ ਲੱਦਣ ਲਈ ਹੋਵੇ,ਜਿਵੇਂ ਲਾਦੂ ਟੱਟੂ.

ਲਾਧ / **ਲਾਧਾ** ਵਿ–ਲਬ੍ਧ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਲੱਭਿਆ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਧਾ, ਮਨਮੁਖਿ ਗਵਾਇਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) "ਅਨਿਕ ਲਾਭ ਮਨੋਰਥ ਲਾਧੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਲਾਧਿ. ਦੇਖੋ, ਲਬਧਿ। ੨ ਲੱਭਕੇ.

ਲਾਧਿਓ / **ਲਾਧਿਆ** / **ਲਾਧੀ** / **ਲਾਧੋ** ਦੇਖੋ, ਲਬਧ ਅਤੇ ਲਾਧਾ. "ਅਮੋਲ ਪਦਾਰਥੁ ਲਾਧਿਓ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਅੰਦਰਹੁ ਹੀ ਸਚੁ ਲਾਧਿਆ." (ਮ: ੪ ਗਉ ਵਾਰ ੧) "ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਧੋ." (ਕਾਨ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਲਾਨਤ. ਅ. لعنت ਲਅ਼ਨਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਿੱਕਾਰ. ਫਿਟਕਾਰ. "ਲਾਨਤ ਤੈਕੂੰ ਅਰੁ ਤੈਂਡੀ ਕਮਾਈ." (ਨਸੀਹਤ)

ਲਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਆਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਲਪ ਧਾ. "ਸੁਣ ਅਰਦਾਸ ਕੋ ਲਾਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਾਪਸੀ. ਸੰ. लाप्सिका–ਲਪਸਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿੱਠੀ ਗੋਈ. ਮਿੱਠੀ ਕੜ੍ਹੀ. "ਪੂਜਹਾਰੇ ਪਾਹਨ, ਚਢਾਇ ਹਾਰੇ ਲਾਪਸੀ." (ਅਕਾਲ)

ਲਾਪਚਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ ਦੀ ਗੁਫ਼ਤਗੂ. ਦੇਖੋ, ਲਪ ਅਤੇ ਆਚਾਰ. "ਕਹੀ ਲਾਪਚਾਰੀ ਸਭ ਬਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਾਪਣਾ / **ਲਾਪਰਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਕੱਟਣਾ. ਕਤਰਨਾ. ਵੱਢਣਾ. ਤਰਾਸ਼ਨਾ.

ਲਾਪਰਵਾ. ਵਿ–ਬੇਫ਼ਿਕਰ. ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਲਾ ਅਤੇ ਪਰਵਾ.

ਲਾਫ਼. ਫ਼ਾ ਲਾਫ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੇਖ਼ੀ. ਡੀਂਗ. ਗੱਪ. "ਲਾਫ ਨ ਮਾਰੋ ਬਿਨਾ ਗੁਣ." (ਜਸਭਾਮ)

ਲਾਫੀ. ਲਾਫ਼ (ਸ਼ੇਖ਼ੀ) ਦੀ. "ਤੁਮ ਕਾਹੇ ਕੋ ਬਾਤ ਕਰੋ ਰਸ ਲਾਫੀ ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਲਾਫ਼ (ਸ਼ੇਖ਼ੀ) ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਲਾਫ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਲਾਫ਼ੀਦਨ ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ੇਖ਼ੀ ਮਾਰਨੀ. ਗੱਪ ਹੱਕਣੀ.

ਲਾਫ਼ੇਮ. ਫ਼ਾ ਲਾਫ਼ੇਮ ਅਸੀਂ ਗੱਪ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ.

* ਦੇਖੋ, ਲਾਜਾ ੩ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

* ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਵਿਮਾਨ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ ਧਨ, ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਖਿੱਲਾਂ ਵਰਸਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਾਂਬ
ਲਾਂਬਾ
ਲਾਂਬੀ } ਲੰਮਾ.ਲੰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਲੰਬ ਅਤੇ ਲੰਬਾ. "ਭਾਵੈ ਲਾਂਬੇ ਕੇਸ ਕਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਲਾਬੁਦ. ਅ [ارب] ਵਿ–ਜ਼ਰੂਰੀ. ਆਵਸ਼ਯਕ.

ਲਾਂਬੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਨਿ ਨਾਲ ਮਚਦਾ ਹੋਇਆ ਫੂਸ ਦਾ ਚੁਆਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਿਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਈਦੀ ਹੈ.

ਲਾਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਫਾਇਦਾ. ਨਫ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਲਭ ਧਾ. "ਲਾਭ ਮਿਲੈ, ਤੋਟਾ ਹਿਰੈ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ਪ) ੨ ਬਿਆਜ. ਸੂਦ। ੩ ਦ੍ਰਿਲਮ. ਗਿਆਨ.

ਲਾਂਭ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਸਾ. ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ.

ਲਾਭਕਾਰੀ
ਲਾਭਦਾਇਕ
ਲਾਭਦਾਯਕ } ਵਿ–ਫਾਯਦੇਮੰਦ. ਲਾਭ (ਨਫ਼ਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਲਾਭਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਭ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੱਟਣਾ. "ਆਇਓ ਲਾਭੁ ਲਾਭਨ ਕੈ ਤਾਈ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) ੨ ਲੱਭਣਾ.

ਲਾਭਾ. ਲੱਭਿਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. "ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਲਾਂਭਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਂਭ.

ਲਾਭਾਇਆ. ਵਿ–ਲਾਭਦਾਇਕ. "ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਸੁਣੀ ਲਾਭਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੨ ਲਾਭ ਪਾਇਆ.

ਲਾਭੁ. ਦੇਖੋ, ਲਾਭ. "ਲਾਭੁ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਇ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) ੨ ਵਿ– ਲਭ੍ਯ.ਲੱਭਣ ਯੋਗ੍ਯ. "ਪਾਇਆ ਲਾਹਾ ਲਾਭੁ ਨਾਮੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਲਾਭੁਲਾਹਾ.

ਲਾਭੁ ਲਾਹਾ. ਲਭ੍ਯ ਲਾਭ. ਲੱਭਣ ਯੋਗ੍ਯ ਨਫ਼ਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਲਾਭੁ ਲਾਹਾ ਲੈ ਚਾਲਹੁ."(ਸਾਰ ਮ:ਪ)

ਲਾਂਭੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਨਾਰੇ. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ.

ਲਾਭੈ. ਲਭਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਲਾਭੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਲਾਮ. ਫ਼ੑ .A l' arme (to arms). ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਕੂਚ ਜਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਹੁਕਮ। ੨ ਫ਼ਾ [لام] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖਿੰਥਾ. ਗੋਦੜੀ। ੩ ਸਜਾਵਟ। ੪ ਅ.ਲਾਮ ਅੱਖਰ। ਪ ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ.

ਲਾਮਾ. ਵਿ–ਲੰਮਾ. ਲੰਬਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੋਧਮਤ ਦਾ ਮਹੰਤ. ਤਿੱਬਤੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਾਮਾ ਦਾ ਅਰਥ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਹੈ. ਲਾਮਾ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਤਿੱਬਤ ਵਿੱਚ ਲਾਮਾ ਧਰਮਗੁਰੂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭੀ ਹੈ.

ਲਾਮਿਸਹ. ਅ [لمس] ਸਪਰਸ਼. ਛੋਹ । ੨ ਸਪਰਸ਼ੇਂਗ੍ਰਿਆਨ.

ਲਾਮੀਧਾਈ. ਲੰਮੀ ਦੌੜ.ਲੰਮਾ ਸਫਰ.ਭਾਵ-ਪਰਲੋਕ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜਾ. "ਜਬ ਤੇ ਹੋਈ ਲਾਮੀ-ਧਾਈ." (ਗੂਜ ਮ: ਪ)

ਲਾਯਕ਼. ਅ [لائق] ਵਿ–ਲਯਾਕ਼ਤ ਵਾਲਾ. ਯੋਗ੍ਯ. ਪ੍ਰਵੀਣ.

ਲਾਯਕ਼ੀ. ਅ [لیاقت] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਯਕ਼ਪਨ. ਯੋਗ੍ਯਤਾ.

ਲਾਯਚੀ. ਦੇਖੋ, ਇਲਾਇਚੀ.

ਲਾਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਰ. ਕਤਾਰ. ਪੰਕ੍ਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. "ਦੂਰ ਲੋ ਗਮਨੇ ਲਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਲੜ. ਦਾਮਨ. "ਲਗੋਂ ਲਾਰ ਥਾਨੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਬੁਆਡੇ (ਆਪ ਦੇ) ਲੜ ਲਗਦੀ ਹਾਂ। ੩ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਟਪਕਦਾ ਹੋਇਆ ਲੇਸਦਾਰ ਥੁੱਕ. ਸੰ. ਲਾਲਾ. "ਕਿਤਕ ਅਸੁਰ ਡਾਰਤ ਭੂਅ ਲਾਰੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫) ੪ ਡਿੰਗ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਾਥ. ਸੰਗ. ਨਾਲ.

ਲਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾੜਾ । ੨ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਹੀਰ. ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ. "ਗੁਰੁ ਤੇ ਪੂਰ ਲਗ ਲਾਰੇ ਪਰਜੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਘੋੜੇ ਦੀ ਦੌੜ (ਭਾਜ). "ਬਹੁਰੋ ਲਾਰਾ ਫੇਰਨ ਕੀਨ."(ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਬਹਾਨਾ. ਟਾਲਮਟੋਲਾ. ਹੀਲਾ, ਜਿਵੇਂ–ਉਹ ਲਾਰੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਲਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਲਾੜੀ.

ਲਾਰੈਂਸ. Sir Henry M. Lawrence. ਇਹ ੨੮ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੦੬ ਨੂੰ ਲੰਕਾ (Ceylon) ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ. ਸਨ ੧੮੨੩ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ. ਸਰ ਜਾਰਜ ਕਲਾਰਕ ਦਾ ਨਾਇਬ ਹੋਕੇ ਇਸ ਨੇ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ,ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਆਦਿਕ ਥਾਈਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਲਾਰਡ ਹਾਰਡਿੰਗ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਏਜੈਂਟੀ ਤੋਂ ਬੁਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਲਈ. ਮੇਜਰ ਬ੍ਰਾਡਫੁਟ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਏਜੈਂਟ ਬਣਿਆ. ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ, ਤਦ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਲਫਟੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਲਹੌਰ ਥਾਪਿਆ-ਗਿਆ. ਗਦਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਇਸ ਨੇ ਲਖਨਊ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਵਡਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ. ੪ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੫੭ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੋਲੇ ਦੇ ਫਟਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਲਖਨਊ ਹੋਇਆ.

ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵੇਲੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਜਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕਾਹਲੀ ਕੀਤੀ.ਜੇ ਕਦੀ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਦੂਰਦੇਸ਼ੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦਾ, ਤਾਂ ਅਜੇਹਾ ਕਦੀ ਨਾ ਕਰਦਾ.

ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਯਾ ਲਈ ਲਾਰੈਂਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕਈ ਆਸ਼੍ਰਮ ਹੁਣ ਤੀਕ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਡੇ ਆਦਰ ਅਤੇ ਪ੍ਯਾਰ ਨਾਲ ਲੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੨ ਜਾਨ ਲਾਰੈਂਸ. Sir John Lawrence. ੨੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੧੧ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੈਂਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਜਾਨ ਲਾਰੈਂਸ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਕੇ ਸਨ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤੇ ਪੁੱਜਾ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਈ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੇ ਰਹਿਕੇ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ. ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹੀ ਗਈ. ਇਹ ਸਨ ੧੮੬੩ ਤੋਂ ੬੯ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਰਿਹਾ. ਲਾਰੈਂਸ ਨੂੰ ਦੋ ਹਜਾਰ ਪੌਂਡ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਇਸ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜਾਰੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇੱਕ ਹਜਾਰ ਪੌਂਡ ਦੀ ਹੋਰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਲਾਰਡ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ. ੨੭ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੭੯ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਵਡੇ ਗਿਰਜੇ (Westminster Abbey) ਵਿੱਚ ਦਫਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਜਾਨ ਲਾਰੈਂਸ ਦਾ ਬੁਤ ਲਹੌਰ ਦੀ ਠੰਢੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਲਾਲ. ਭਾਈ ਲਾਲ. ਢਿੱਲੋਂ ਜਾਤਿ ਦਾ ਜੱਟ, ਜੋ ਪੱਟੀ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਸੁਰਸਿੰਘ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਲੰਗਾਹ ਚੌਧਰੀ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਇਹ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ. ਅਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਜੀ ਬਣਨ ਸਮੇ ਭਾਈ ਲੰਗਾਹ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਨੇ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. "ਪੱਟੀ ਅੰਦਰ ਚੌਧਰੀ ਢਿੱਲੋਂ ਲਾਲ ਲੰਗਾਹ ਸੁਹੰਦਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਲੰਗਾਹ। ੨ ਫ਼ਾ [لال] ਵਿ–ਸੁਰਖ. ਅਰੁਣ. ਰਕ੍. "ਲਾਲ ਚੋਲਨਾ ਤੈ ਤਨਿ ਸੋਹਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ਭਾਵ–ਸੁਹਾਗ ਦਾ ਲਿਬਾਸ। ੩ ਮਜੀਠੀ ਰੰਗ ਦਾ. "ਮੁੰਧੇ, ਸੂਹਾ ਪਰਹਰਹੁ, ਲਾਲੁ ਕਰਹੁ ਸੀਗਾਰੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ਸੂਹਾ (ਕੁਸੁੰਭੀ) ਮਾਯਿਕ ਰੰਗ ਹੈ, ਮਜੀਠੀ ਰੰਗ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਟਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ੪ ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ. "ਹੈਗੁਲਾ ਸਖੀਏ ਮੇਰਾ ਲਾਲੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੫ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਚਾ. ਪੁਤ੍ਰ. "ਬੋਲ ਉਠੇ ਨੰਦਲਾਲ ਤਬੈ ਇਹ ਗ੍ਯਾਰ ਖਿਝਾਵਨ ਮੋਹਿ ਰਿਝੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਇੱਕ ਚੁਰਚੁਰੇ ਜੇਹਾ ਛੋਟਾ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਭ (ਪੰਖ) ਸਫੇਦ ਚਿੱਤੀਆਂ ਸਹਿਤ ਲਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਸੁਰਖ. Fringilla Amandava. ਇਸ ਦੀ ਮਦੀਨ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੁਨੀਆਂ" ਹੈ. "ਤੀਤਰ ਚਕੋਰ ਚਾਰੁ ਦਾਸਤੁਂ-ਹਜਾਰ ਲਾਲ, ਪਿੰਜਰੇ ਮਝਾਰ ਪਾਇ ਧਰੇ ਪਾਂਤਿ ਪਾਂਤਿ ਕੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੭ ਗੂੰਗਾ. ਜੋ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ੮ ਮਾਣਕ (ਮਾਣਿਕ੍ਯ). ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਰਤਨ. ਇਹ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ [لعل] ਲਅ਼ਲ ਭੀ ਹੈ. "ਲਾਲ ਜਵੇਹਰ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) "ਲਾਲੁ ਰਤਨੁ ਹਰਿਨਾਮੁ."(ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੧) ੯ ਮਰਾ. ਲੱਲ ਅਥਵਾ ਲੱਲਾ. ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਫੈਲਾਇਆ ਚੋਗਾ ਚਾਟ ਆਦਿ. Bait. "ਆਪੇ ਮਾਛੀ ਮਾਛੁਲੀ ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਜਾਲੁ। ਆਪੇ ਜਾਲ ਮਣਕੜਾ ਆਪੇ ਅੰਦਰ ਲਾਲੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਮਾਹੀਗੀਰ ਮੱਛੀਆਂ ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿੱਲਾਂ, ਆਟੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ, ਜੂਤੀਆਂ ਆਦਿ ਵਿਖੇਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਮੱਛੀਆਂ ਆ ਜਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਦ ਜਾਲ ਪਾਕੇ ਫਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

੧੦ ਸਿੰਧ ਦਾ ਲਾਲ ਪੀਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ– ਅਮਰਲਾਲ, ਉਡੇਰੋਲਾਲ, ਦਰਿਆਲਾਲ, ਲਾਲ-ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਲਾਲਸਾਈਂ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾਪੰਥੀ।

੧੧ ਚੂੜ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਪੀਰ ਲਾਲਬੇਗ. ਦੇਖੋ, ਸਹਾ ਅਤੇ ਲਾਲਬੇਗ.

ਲਾਲਸ. ਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲਸਾ. "ਲਾਲਸ ਹੋਰਨ ਤਾਸੁ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਫ਼ਾ [لال] ਪ੍ਰੀਤਿ। ੩ ਮਿਤ੍ਰਤਾ.

ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ. ਲਾਲ ਸਾਗਰ. Red Sea. ਅਰਬ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੧੪੦੦ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ੨੩੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਈ ਥਾਂ ਮੂੰਗਿਆਂ ਦੇ ਟਾਪੂ ਹਨ. ਸ਼ੁਏਜ ਕਨਾਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਮੈਡੀਟ੍ਰੇਨੀਅਨ (ਭੂਮਧ੍ਯ) ਸਾਗਰ ਨਾਲ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਲਾਲਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਲਸ ਧਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਲਾਲਸਾ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਲਾਲਸਿੰਘ. ਪੂਰਵ ਦੇਸ਼ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ-ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੌਂਡ ਦੀ ਢਾਲ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਬਡੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਲਿਖੀ ਹੈ।

੨ ਰਾਜਾ ਲਾਲਸਿੰਘ. ਮਿੱਸਰ ਜੱਸਾਮੱਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਕੱਰਿਰ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਿਆ. * ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਕੌਰ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼ਰਕਾਰੀ ਕੈਦੀ ਕਰਕੇ ਆਗਰੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਰਿਹਾ. ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਵਸਦੀ ਹੈ। ੩ ਕਵਿ ਲਾਲਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਪ "ਦਾਸ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਓਜ-ਵਿਲਾਸ ਅਤੇ ਫੂਲਮਾਲਾ ਰਾਮਾਯਣ। ੪ ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੮੦ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸੰਮਤ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ.

ਲਾਲਹ. ਫ਼ਾ [لالہ] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੁਪਹਿਰੀਆ. ਦੁਪਹਿਰੀਏ ਦਾ ਫੁੱਲ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਲਾ ਦਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲਾਲਾ.

ਲਾਲਕੂਆ
ਲਾਲਖੂਹ } ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ ਪ.

ਲਾਲ ਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲਬੇਗ.

ਲਾਲ ਗੁਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਲਾਲਹ.

ਲਾਲਗੁਲਾਰੇ
ਲਾਲਗੁਲਾਲੁ } ਗੁਲ ਲਾਲਹ (ਬੰਧੂਕ) ਦੇ ਫੁਲ ਜੇਹੇ ਲਾਲ. ਗੁਲ ਦੁਪਹਿਰੀਏ ਦੇ ਫੁਲ ਜੇਹੇ ਸੁਰਖ. "ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਲਾਲ ਗੁਲਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) "ਲਾਲ ਗੁਲਾਲੁ ਗਹਬਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਲਾਲਚ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਭ. ਲਾਲਸਾ. "ਲਾਲਚ ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮੋਹ." (ਬਾਵਨ)

ਲਾਲਚਖੀ. ਡਿੰਗ. ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਭੈਂਸ. ਮਹਿੰ. ਮੱਝ. ਦੇਖੋ, ਰਕਤਾਛੀ.

ਲਾਲਚਾਂਚ. ਡਿੰਗ. ਲਾਲ ਹੈ ਚੁੰਜ (ਚੰਚੁ) ਜਿਸ ਦੀ, ਤੋਤਾ. ਸ਼ੁਕ. ਕੀਰ.

ਲਾਲਚਿ
ਲਾਲਚੀ } ਵਿ–ਲੋਭੀ. ਲਾਲਸਾ ਵਾਲਾ. "ਜਹਿ ਲਾਲਚਿ ਜਾਗਾਤੀ ਘਾਟ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ)

ਲਾਲਚੰਦ. ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਇੱਕ ਅਰੋੜਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗਾਂਈਂ ਭੈਂਸਾਂ ਚਰਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. "ਸੁ ਲਾਲਚੰਦ ਆਨਕੈ । ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਤਾਨਕੈ."

* ਦੇਖੋ, ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ੨ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਗੁਰਸੋਭਾ) ੩ ਬੂੜੀਆ ਨਿਵਾਸੀ ਬਹਲ ਖਤ੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਹਲਵਾਈ, ਇਸ ਨੇ ਭੀ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਘੋਰਯੁੱਧ ਕੀਤਾ. ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਕੁਪਜੋ ਲਾਲਚੰਦੰ ਕਿਯੇ ਲਾਲਰੂਪੰ." (ਅ: ੮) ਲਾਲਚੰਦ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਧਰਮਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਨੰਗਲ * ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ–

ਲਾਲਚੰਦ (ਲਾਲਸਿੰਘ)
|
ਗੁਰਮੁਖਸਿੰਘ
|
ਚਤੁਰਸਿੰਘ
|
ਬਿੰਦਰਾਸਿੰਘ
|
ਵਸਾਖਾਸਿੰਘ
|
ਬਿਸਨਸਿੰਘ
|
ਨਰਾਇਣਸਿੰਘ
|
ਹੀਰਾਸਿੰਘ
|
ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਜੋੜਾ (ਜਿਸ ਦਾ ਤਲਾ ਚਮੜੇ ਦਾ ਅਤੇ ਉੱਤੋਂ ਕਮਖਾਬ ਦਾ ਹੈ), ਇੱਕ ਅਸ੍ਵ ਧਾਤੁ ਦਾ ਬੱਟਾ, ਇੱਕ ਨੀਲਾ ਚੋਲਾ ਹੈ. ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਹੰਜੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗੀ ਆਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਛੁੱਹਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੀਸਾਹਿਬ ਭੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲੈਲਿਆ ਸੀ. † ਦੇਖੋ, ਨੰਗਲ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ. "ਸ਼੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਦੂਲੋ। ਸਭ ਆਗੇ ਕਰ ਅਨੁਕੂਲੋ। ਘਰ ਲਾਲਚੰਦ ਕੇ ਆਏ। ਗਨ ਵਾਦਿਤ ਧੁਨੀ ਉਠਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਾਲਤੀ. ਵਿ–ਲਲਿਤ. ਸੁੰਦਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਾਲਿਤਜ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਤੰਬੂ ਪਲੰਘ ਨਿਵਾਰ ਸਰਾਇਚੇ ਲਾਲਤੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਲਾਲਨ. ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ. "ਮੂ ਲਾਲਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਲਾਲਨ. ਲਡਾਉਣਾ. ਸਨੇਹ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ. "ਲਾਲਤ ਮਾਤ ਵਿਸਾਲ ਹਿਤ." (ਨਾਪ੍)

ਲਾਲਨਾ. ਦੇਖੋ,ਲਾਲਨ ੨। ੨ ਸੰਬੋਧਨ.ਹੇ ਪਿਆਰੇ। "ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਲਾਲਨਾ!" (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਲਾਲਨੀਯ. ਵਿ–ਲਾਲਨ (ਲਡਾਉਣ) ਯੋਗਜ. ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲਾਇਕ.

ਲਾਲਬੇਗ. ਚੂੜ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਪੀਰ "ਬਾਲਾਸ਼ਾਹ." ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਿਖਿ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਹਾ.

ਲਾਲਬੇਗੀ. ਬਾਲਾਸ਼ਾਹ (ਲਾਲਬੇਗ) ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਇਸ ਮਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚੂੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.ਇਹ ਬਾਲਮੀਕੀ ਭੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੇ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਭਾਰੀ ਪਾਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹਾ.

ਲਾਲਰੀ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲੜੀ। ੨ ਲਾਡਲੀ. ਪਿਆਰੀ. "ਖੇਲਹੁ ਤਾਹੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸੰਗ ਲਾਲਰੀ ਕੋ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਲਾਲ ਰੰਗ } ਭਾਵ–ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਰੰਗ.
ਲਾਲ ਰੰਗੁ } ਮਜੀਠ ਦਾ ਪੱਕਾ ਰੰਗ. ਅਰਥਾਤ–ਨਾ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ ਰੰਗ. "ਲਾਲ ਰੰਗੁ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਾ, ਜਿਸ ਕੇ ਵਡ ਭਾਗਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਲਾਲੜੀ. ਰੱਤਕ. ਘੁੰਘਚੀ. ਗੁੰਜਾ.

ਲਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲਹ। ੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਿਯ. ਲਾਲ. ਪਿਆਰਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਖਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਜ ਵਰਣ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਪਦਵੀ। ੪ ਫ਼ਾ ਪ੍ਰ ਦਾਸ. ਗ਼ੁਲਾਮ. ਸੇਵਕ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ, ਸੁ ਲਾਲਾ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੫ ਪੁੰਨੂ ਗੋਤ ਦਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਬਾਬੇ ਲਾਲੂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਲੈਣ ਤਲਵੰਡੀ ਗਿਆ ਸੀ. "ਦੀਨੀ ਲਾਲੂ ਨੇ ਕਰ ਬਾਲਾ। ਤਾਂਹਿ ਦਈ ਕਰ ਪੁੰਨੂ ਲਾਲਾ." (ਨਾਪ੍) ੬ ਇੱਕ ਬਾਲਕ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੁਭਾਗਾ ਰੱਖਿਆ ਅਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ–"ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਸਭਾਗਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੭ ਸੇਠੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੮ ਸੰ. ਲਾਲਾ. ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਟਪਕਿਆ ਲੇਸਦਾਰ ਥੁੱਕ. ਲਾਰ.

ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ. ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਗ਼ੁਲਾਮ. ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ ਸੇਵਕ. "ਹਮ ਹੋਵਹਿ ਲਾਲੇ ਗੋਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਕੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਲਾਲਾ ਭੁੱਲਰ. ਦੇਖੋ, ਜੈਦ ਪਰਾਣਾ.

ਲਾਲਿ. ਲਾਲ (ਪਿਆਰੇ) ਨਾਲ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਿੱਚ. "ਲਾਲਿ ਰਤੀ ਲਾਲੀ ਭਈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਲਾਲਿਤ. ਵਿ–ਲਡਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਲਾਲਿਤਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲਲਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖੂਬਸੂਰਤੀ.

ਲਾਲਿਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲੀ. ਸੁਰਖ਼ੀ.

ਲਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਸੁਰਖ਼ੀ. ਅਰੁਣਤਾ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਖ ਉੱਪਰ ਲਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਕਵਨ ਬਨੀ ਰੀ ਤੇਰੀ ਲਾਲੀ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਲਾਲਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪ ਦਾਸੀ. ਟਹਲਣ. "ਮਾ ਲਾਲੀ ਪਿਉ ਲਾਲਾ ਮੇਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ,ਲਾਲਾ ੪। ੫ ਪਿਆਰੀ. ਦੁਲਾਰੀ। ੬ ਨਾਰਾਯਣੇ (ਦਾਦੂਦ੍ਵਾਰੇ) ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਲਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਲਾਲੀ ਨਗਰ ਪਹੂਚੇ ਜਾਇ। ਵਡੀ ਮਜਲ ਕਰਿ ਗਏ ਸੁਥਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲ.

ਲਾਲੂ. ਖਡੂਰ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਿੱਜ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਰਲਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਲਾਲੂ ਬਾਬਾ.

ਲਾਲੂ ਬਾਬਾ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਚਾਚਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੦੧ ਅਤੇ ਚਲਾਣਾ ੧੫੯੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਲਾਲੋ ਭਾਈ. ਸੈਦਪੁਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਨਿਵਾਸੀ ਘਟਾਓੜਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਖਾਣ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ."ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨ ਵੇ ਲਾਲੋ!" ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਤਤਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗੋ ਮਲਿਕ। ੨ ਡੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੱਭਰਵਾਲ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ. ਇਹ ਉੱਤਮ ਵੈਦ ਸੀ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ ਰਖਦਾ ਸੀ.

ਲਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਤੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਲੂ ਧਾ। ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ (ਫੇਰਾ), ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਸੰਬੰਧ ਤੋੜਕੇ, ਪਤਿ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਪਹਿਲੜੀ ਲਾਵ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਲਾਂਵ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਰੱਜੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲਾਵ.

ਲਾਵਸਿ. ਲਾਉਂਦਾ. "ਤਾ ਸਿਉ ਰੰਗ ਨ ਲਾਵਸਿ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਲਗਾਵਸਿ. ਲਗਾਵੇਗਾ.

ਲਾਵਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਲਾਵਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲਵਾ.ਬਟੇਰ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ.ਦੇਖੋ,ਲਵਾ ੨.

ਲਾਵਣ } ਕ੍ਰਿ–ਲਾਉਣਾ. ਲਗਾਉਣਾ. "ਦੂਸਰ ਲਵੈ
ਲਾਵਣਾ } ਨ ਲਾਵਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਲਵੈ ਨ ਲਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਲਾਵਣ. ਨਮਕੀਨ. ਸਲੂਣਾ। ੩ ਭਾਵ–ਸਾਗ ਭਾਜੀ ਤਰਕਾਰੀ ਆਦਿ ਜੋ ਰੋਟੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਖਾਈਏ. "ਪਿਰੀਆ ਸੰਦੜੀ ਭੁਖ ਮੂ ਲਾਵਣ ਥੀ ਵਿਥਰਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਲਾਵਨਜ.

ਲਾਵਣਾਰਿ. ਲਵਣ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ.

ਲਾਵਣੀ. ਦੇਖੋ, ਲਾਵਨੀ.

ਲਾਵਣੁ. ਦੇਖੋ, ਲਾਵਣ ੨. "ਲਾਵਣੁ ਮੇਰੀ ਭੁਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਲਾਵਣਜ. ਦੇਖੋ, ਲਾਵਨਜ.

ਲਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਲਾਵਣ. "ਆਨ ਨ ਬੀਓ ਦੂਸਰ ਲਾਵਨ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਲਾਵਨਜ (ਸਲੋਨਾਪਨ).

ਲਾਵਨੀ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਇਹ ਤਾਟੰਕ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ. ਚਾਰ ਚਰਣ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੨੦ ਚਰਣ ਤੀਕ ਇਸ ਦੇ ਪਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ ਅੰਤ ਗੁਰੁ, ਦੂਜਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੪ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸੂਰਯ ਪ੍ਰਗਟੇ,
ਦਸ ਦਿਸ਼ ਮਾਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯਾ,
ਛਪੇ ਪਖੰਡੀ ਤਾਰਾਗਣ ਜਜੋਂ,
ਤਮ ਅਗਜਾਨ ਵਿਨਾਸ਼ ਭਯਾ,
ਸਮ ਉਲੂਕ ਜਾਲਿਮ ਅਨਜਾਈ,
ਤਿਨ ਕੋ ਬਿਲ ਮੇ ਬਾਸ ਭਯਾ,
ਕਾਮੀ ਕੁਟਿਲ ਚਕੋਰ ਉਦਾਸੇ,
ਗੁਰੁਮੁਖ ਕੋਕ ਹੁਲਾਸ ਭਯਾ,
ਪਾਪੀ ਮਨ ਕੁਮੋਦ ਮੁਰਝਾਏ,
ਧਰਮੀ ਕਮਲ ਵਿਕਾਸ ਭਯਾ,
ਬਾਣੀ ਕਿਰਣ ਜਗਤ ਮੇ ਫੈਲੀ,
ਸੰਸ਼ਯ ਤਿਮਿਰ ਨਿਰਾਸ ਭਯਾ,
ਚਮਤਕਾਰ ਸਨਮੁਖ ਨੇ ਪਾਯਾ,
ਵਿਮੁਖ ਅੱਧੇਰੇ ਪਾਸ ਭਯਾ,
ਜਿਨ ਜਨ ਸੇਵੀ ਆਤਪ ਸੇਵਾ,
ਸੋ ਗੁਣ ਰਸ ਕੀ ਰਾਸ਼ਿ ਭਯਾ,
ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਮੋਕ ਤਿਸ ਪਾਈ,
ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਦਾਸ ਭਯਾ,
ਹਰਿਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਕੇ ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਕੋ,
ਗੁਰੁਪਦ ਪਦਮਨਿਵਾਸ ਭਯਾ.

(੨) ਲਾਵਨੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਯਥਾ–

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਬਨਾਇ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ,
ਸਭ ਕੀ ਸੁਧ ਗੁਰੁਦੇਵ ਕਰੈਂ,
ਗੁਰੁਤਾ ਨ੍ਰਿਪਤਾ ਦੋਊ ਬਿਧਿ ਸਿਧ,
ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਅਧਿਕਾਰ ਧਰੈਂ,
ਮਨਸਾ ਵਾਚਾ ਕਰਮ ਜੁ ਕੋਊ,
ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਭੁਪਦ ਪਰਮ ਖਰਾ.
ਹਰਿਸੁਮੇਰੁ ਸੋ ਗੁਰੁਗਤਿ ਸਮਝਤ,
ਨੀਚ ਲਖੈ ਕਤ ਸੁਮਤਿ ਹਰਾ?
(ਗੁਰੁਪਦਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਲਾਵਨਜ. ਸੰ. ਲਾਵਣ੍ਯ. ਸੰਗਜਾ–ਸਲੋਨਾਪਨ। ੨ ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖੂਬਸੂਰਤੀ.

ਲਾਵਮੈਤ੍ਰੇਯ. ਦੇਖੋ, ਬਕਦਾਲਭ.

ਲਾ ਵਲਦ. ਵਿ–ਲਾ (ਬਿਨਾ) ਵਲਦ (ਸੰਤਾਨ). ਬੇ ਔਲਾਦਾ. ਔਤ.

ਲਾਵਾ. ਲਗਾਇਆ. "ਬਿਟਵਹਿ ਰਾਮ ਰਮਊਆ ਲਾਵਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਵਾਢਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਵ "ਲੈ ਲੈ ਦਾਤ ਪਹੁਤਿਆ ਲਾਵੇ ਕਰਿ ਤਈਆਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਲਾਵਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਯਮ ਹੈ। ੩ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਮੱਘ ਮੁਰਗਾਬੀ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਖੰਭਾਂ ਸਮੇਤ ਖੱਲ ਉਤਾਰਕੇ ਅੰਦਰ ਭੋਹ ਆਦਿ ਭਰਕੇ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਬਣਾਈ ਮੂਰਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਦੇਹੋਏ ਹਮਜਿਨਸ ਪੰਛੀ ਪਾਸ ਆ ਉਤਰਨ. ਲਾਵੇ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬਹੁਤ ਪੰਛੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

* ਨੰਗਲ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਛੀ ਮੀਲ ਹੈ.

† ਭਾਈ ਬਿਸਨਸਿੰਘ ਗੁਰੁਵਸਤਾਂ ਲੈਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਲਹੌਰ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਾਵਾਰਿਸ. ਅ [illegible] ਲਾਵਾਰਿਸ.ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਰਿਸ (ਮਾਲਿਕ) ਨਹੀਂ.

ਲਾਵੀ. ਲਾਵਾ. ਵਾਢਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਵ. "ਲਾਵੀ ਆਇਆ ਖੇਤੁ." (ਸ੍ਰੀ ਪਹਰੇ ਮ: ੧)

ਲਾਵੇਰਾ ਦੇਖੋ, ਲਬੇਰਾ ਲਬੇਰੀ. "ਗਊ ਭੈਸ ਮਗਉ ਲਾਵੇਰੀ." (ਧਨਾ ਪੈਨਾ)

ਲਾਵੈ. ਲਗਾਵੈ। ੨ ਲਿਆਵੈ. "ਮਾਇਆ ਚੋਰਟੀ ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਲਾਵੈ ਹਾਟਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹੱਟਾਂ ਲੁੱਟ ਲੁੱਟਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ.

ਲਾਵੰਨਿ. ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਲਾਵਨਜ.

ਲਾਵੰਨਜ. ਦੇਖੋ, ਲਾਵਨਜ.

ਲਾੜਾ ਸੰ. ਲਡਹ. ਲਡਹਾ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਸੁੰਦਰੀ।

ਲਾੜੀ ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੁਲਹ–ਦੁਲਹਨ. * "ਲਾੜਾ ਦੇਖਨ ਲਾੜੀਆਂ ਚਉਗਿਰਦੇ ਹੋਈਆਂ." (ਚੋਂਡੀ ੩) ੩ ਲੜਾਈ (ਝਗੜੇ) ਲਈ ਭੀ ਲਾੜੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਾੜੀ ਚਾੜੀ.

ਲਾੜੀਚਾੜੀ. ਲੜਾਈ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ. ਦੇਖੋ, ਚਾੜੀ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਲਾਈ ਚਾਈ. ਝਗੜਾ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁਚਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. "ਲਾੜੀਚਾੜੀ ਲਾਇਤਬਾਰੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਲੜਾਈ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ ਅਤੇ ਚੁਗਲੀ. ਅਥਵਾ–ਫਿਸਾਦ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ ਅਤੇ ਚੁਗਲੀ.

ਲਿਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਵ. ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ. "ਲਖਮੀਬਰ ਸਿਉ ਜਉ ਲਿਉ ਲਾਵੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) "ਰਹੈ ਰਾਮ ਲਿਉ ਲਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਲਿੰਉ. ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਲੇਵਾਂ. "ਲਿੰਉ ਲਿੰਉ ਕਰਤ ਫਿਰੈ ਸਭੁ ਲੋਗੁ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਲਿਆਕਤ. ਦੇਖੋ, ਲਯਾਕਤ.

ਲਿਆਲੀ. ਲੈਣ (ਧਾਰਨ) ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲਾ ਲਿਆਲੀ.

ਲਿੱਸਾ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਸ਼. ਦੁਬਲਾ. ਮਾੜਾ. ਪਤਲਾ.

ਲਿਹ. ਸੰ. ਲਿਹ . ਧਾ–ਚੱਟਣਾ, ਚੱਖਣਾ.

ਲਿਹਾਜ. ਅ [illegible] ਲਿਹ਼ਾਜ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖਣਾ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕਰਨੀ। ੨ ਰਿਆਇਤ.

ਲਿਹਾਜਾ. ਅ [illegible] –ਲਿਹਾਜ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇਸ ਲਈ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ.

ਲਿਹਾਫ. ਦੇਖੋ, ਲੇਫ.

ਲਿਖ. ਸੰ. ਲਿਖ . ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਲਿਖਣਾ, ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਣਾ, ਖੁਰਚਣਾ, ਉੱਕਰਨਾ.

ਲਿਖਹ. ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਖਿਤ. ਲੇਖ. "ਛੋਡਿ ਜਮਪੁਰ ਕੀ ਲਿਖਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਲਿਖਣ. ਸੰ. ਲਿਖਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਖਣਾ. "ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਜਲਿ ਬਲਉ, ਜਿਨਿ ਲਿਖਿਆ ਦੂਜਾਭਾਉ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਲੇਖ. ਲਿਪਿ. ਤਹਰੀਰ। ੩ ਸੰ. ਲੇਖਨੀ. ਲਿੱਖਣ. ਕਲਮ.

ਲਿਖਣਸਰ. ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲਮਾਂ ਘੜਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿਟਦੇ ਸਨ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਉੱਤਮ ਲਿਖਾਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ੧ ਦਾ (ਹ).

ਲਿਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਿਖਣ.

ਲਿਖਤ. ਸੰ. ਲਿਖਿਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਪਿ. ਦਸ੍ਤਖ਼ਤ. ਤਹਰੀਰ. ਲੇਖ. "ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਤ ਲਿਖੇ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਲਿਖਤਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਪਿ. ਤਹਰੀਰ. "ਲਿਖਤਮ ਸਭ ਦਿੱਲੀ ਕੀ ਸੰਗਤਿ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਅਰਦਾਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਮੇਰਾ ਲਿਖਿਤ (ਲਿਖਿਆ). ਮੇਰੀ ਤਹਰੀਰ.

ਲਿਖਤੀ. ਲਿਖਤੀਂ. ਲਿਖਦਿਆਂ ਨੇ. "ਲਿਖਤੀ ਕੁਲ ਤਾਰਿਆ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਲਿਖਤੁ. ਦੇਖੋ, ਲਿਖਤ. "ਲਿਖਤੁ ਮਿਟੈ ਨਹੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਲਿਖਨ. ਦੇਖੋ, ਲਿਖਣ.

ਲਿਖਵੈਯਾ. ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ. ਲੇਖਕ. ਲਿਖਾਰੀ.

ਲਿਖਾ. ਲਿਖਿਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਠੀ. ਪਤ੍ਰਿਕਾ. "ਲਿਖ ਸੁ ਲਿਖਾ ਸਹਿ ਯਹੈ ਪਠਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੭੬)

ਲਿਖਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਿਖਵਾਕੇ. "ਮਰਣ ਲਿਖਾਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਏ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਲਿਖਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਲਿਖਣ ਦੀ ਉਜਰਤ.

ਲਿਖਾਸਿ. ਵਿ–ਲਿਖਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਾਸ ਤਹਰੀਰ. ਉੱਤਮ ਲੇਖ. "ਤਿਨ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ) ੩ ਲਿਖਾਵੇਗਾ। ੪ ਸੰ. ਲਿਖਸਿ, ਤੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹੈਂ.

ਲਿਖਾਧਾ. ਵਿ–ਲਿਖਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਜਿਸ ਹੁਕਮ ਲਿਖਾਧਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਲਿਖਾਰੀ. ਲੇਖਕ. ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ.

ਲਿਖਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਿਖਕੇ. "ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ, ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਲਿਖਣਾ. "ਇਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿਜਾਣੈ ਕੋਇ." (ਜਪੁ) ੩ ਲਿਖਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਲਿਖਿਓ **ਲਿਖਿਅੜਾ** **ਲਿਖਿਆ** ਵਿ–ਲਿਖਿਤ. ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ. "ਲਿਖਿਆ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੀਐ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) "ਲਿਖਿਅੜਾ ਸਾਹਾ ਨ ਟਲੈ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਸਾਹੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ.

ਲਿਖਿਆਸਾ. ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜੋ ਥੀਵੈ ਕਰਮਿ ਲਿਖਿਆਸਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਲਿਖਿਤ. ਸੰ. ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੇਖ. ਤਹਰੀਰ। ੩ ਸਨਦ. ਪ੍ਰਮਾਣਪਤ੍ਰ। ੪ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਣਾਈ "ਲਿਖਿਤਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ" ਹੈ.

ਲਿਖੁ. ਲਿਖਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਖੋ, ਲਿਖ. "ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ, ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਲਿਖੇਬਾਝਹੁ. ਲਖੇ (ਜਾਣੇ) ਬਿਨਾ। ੨ ਲਿਖੇ ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ. "ਲਿਖੇ ਬਾਝਹੁ ਸੁਰਤਿ ਨਾਹੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਲਿਖੇਰਾ. ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ. ਲੇਖਕ। ੨ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ। ੩ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮਸਤਕਿ ਭਾਗ ਲਿਖੇਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੪)

ਲਿਖੋਈਐ. ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਲਿਖਿਤ ਹੋਈ ਹੈ. "ਲਿਲਾਟਿ ਲਿਖੋਈਐ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)

ਲਿਖੋਗੁ. ਲਿਖਣ ਯੋਗ੍ਯ. "ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖੋਗੁ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਲਿਖੰਤੀ. ਲਿਖਿਤ ਹੋਈ. "ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਹੋ ਲਿਖਤ ਲਿਖੰਤੀ." (ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਲਿਖੰਤੈ. ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ. "ਕਰਮਿ ਲਿਖੰਤੈ ਪਾਈਐ." (ਵਾਰ ਬਸੰ)

ਲਿਖਜ. ਸੰ. ਲੇਖਜ. ਵਿ–ਲਿਖਣ ਲਾਇਕ. "ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਜਣਹ." (ਗਾਬਾ)

ਲਿਖਜੁ. ਲਿਖਿਆ. "ਲਿਖਜੁ ਅਛਰ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ:੫ ਕੇ)

ਲਿੰਗ. ਸੰ. ਲਿਙ . ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਗਲੇ ਲਾਉਣਾ, ਰੰਗ ਲਾਉਣਾ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਸ਼ਾਨ। ੩ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੇਤੁ। ੪ ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਪੁਰੁਸ਼ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੫ ਲਿੰਗ-ਰੂਪ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਰਾਂ ਲਿੰਗ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ.

ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਚਾਰ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਲਿੰਗ ਮੰਨੇ ਹਨ–ਹਰਿਣੇਸ਼੍ਵਰ, ਬਾਣੇਸ਼੍ਵਰ, ਲੁਬਧਕੇਸ਼੍ਵਰ ਅਤੇ ਧਨੁਰੀਸ਼੍ਵਰ.

ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦਾ ਅੰਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਅਯੋਗ ਕਰਤੂਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲਿੰਗ ਝੜਕੇ ਭਿਗ ਪਿਆ ਅਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੂਜਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋਇਆ। ੬ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰੁਸ਼ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਨਪੁੰਸਕ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. Gender. ਪੁੰਲਿੰਗ, ਸ੍ਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਅਤੇ ਨਪੁੰਸਕਲਿੰਗ (Masculine, Feminine, Neuter). ਇਹ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਕ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲਿੰਗ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਉਹੀ ਹੋਵੇ. ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਭਿੰਨ ੨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਬ੍ਰਹ (ब्रह्मन्) ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪੁੰਲਿੰਗ ਹੈ. ਅਗਨਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੁੰਲਿੰਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਲਿੰਗ ਹੈ, ਆਦਿ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪੁੰਲਿੰਗ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਦੋ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੭ ਦੇਖੋ, ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ। ੮ ਦੇਹ ਦੇ ਅੰਗ। ੯ ਧਰਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਮਜ਼ਹਬੀ ਲਿਬਾਸ. ਭੇਖ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ. "ਲਿੰਗ ਬਿਨਾ ਕੀਨੋ ਸਭ ਰਾਜਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ, ਜਿਤਨੇ ਰਾਜਾ (ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਲੋਕ) ਸਨ, ਸਭ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਿਟਾਕੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਂਦੇ. ਲਿੰਗ ਬਿਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁੰਨਤ ਸਹਿਤ ਭੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ–ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਵਰਣ-ਰੂਪ ਮਾਸ ਬਿਨਾ. ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਨਤ ਮੁਹੰਮਦਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ, ਇਹ ਰਸਮ ਇਬਰਾਹੀਮ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਤੇ ਸੁੰਨਤ.

ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ **ਲਿੰਗਦੇਹ** **ਲਿੰਗਦੇਹੀ** ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰ ਭੀ ਹੈ. ਇਹੀ ਇੱਕ ਅਸ਼ਬ੍ਦਲ ਦੇਹ ਨੂੰ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀ ਯਹ ਕਰਮਰੁ ਗਜਾਨ। ਪੰਚ ਭੂਤ ਤਨਮਾਤ੍ਰਾ ਜਾਨ। ਮਨ ਬੁਧਿ ਸਤ੍ਰਹ ਤਤ੍ਰ ਜਿ ਏਹੀ *। ਇਨ ਕੀ ਹੋਤਭਈ ਲਿੰਗਦੇਹੀ॥" (ਨਾਪ੍)

ਲਿੰਗਨ. ਆਲਿੰਗਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਆਲਿੰਗਨ.

ਲਿੰਗ ਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਲਿੰਗ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਿੰਗ ੯.

ਲਿੰਗੜਾ. ਦੇਖੋ, ਲੁਗਰਾ.

ਲਿੰਗਾਂਕਿਤ **ਲਿੰਗਾਯਤ** ਤਿਲੰਗ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਿਲਾ ਬੇਲਗਾਮ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਭਾਗਵਾਨ" ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਮਹਾਦੇਵ ਭੱਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਮਦਲੰਬਿਕਾ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਬ੍ਰਿਖਭ (ਰ੍ਰਿਸ਼ਭ)† ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੧੪੨ ਦੇ ਲਗਪਗ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਵਾਹਨ ਨੰਦੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ. ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬ੍ਰਿਖਭ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਲਿੰਗ ਲਟਕਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਭਾਰੀ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੈਵ ਮਤ ਫੈਲਾਇਆ. ਬ੍ਰਿਖਭ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਲੋਕ ਗਲ਼ੇ ਲਿੰਗ ਲਟਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਲਈ "ਲਿੰਗਾਯਤ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਨੂੰ ਛੁਹਾਏ ਬਿਨਾ ਅੰਨ ਜਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ.ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਥਾਇ ਹੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ–"ਕਾਹੂ ਲੈ ਲਿੰਗ ਗਰੇ ਲਟਕਾਯੋ." (ਅਕਾਲ)

ਵੈਸ਼ਨਵ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਤਪਾਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਛਾਪਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਲਿੰਗਾਯਤ ਲੋਕ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਨਾਲ ਦੇਹ ਦਾਗਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ "ਲਿੰਗਾਂਕਿਤ" ਭੀ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬ੍ਰਿਖਭ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼ੰਗਮੇਸ਼੍ਵਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੧੬੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

* ਕਈ ਰਾਜਪੂਤ ਕੁਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਹੁਟੀ (ਭਾਰਯਾ) ਨੂੰ ਲਾੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ,ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪੁੱਤ ਧੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬੁੱਢੀ ਭੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ.

* ਪੰਜ ਕਰਮ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਪੰਜ ਤੱਤਾ ਤੇ ਰਜੋਗੁਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, ਮਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਾਰਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.

† ਬ੍ਰਿਖਭ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ "ਵਾਸਵ" ਭੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਿੰਗੀ. लिङ्गिन्. ਵਿ–ਲਿੰਗ (ਚਿੰਨ੍ਹ) ਵਾਲਾ। ੨ ਭੇਖੀ.

ਲਿੰਙ. ਦੇਖੋ, ਲਿੰਗ. "ਹੋਵੈ ਲਿੰਙ, ਝਿੰਙ ਨਹ ਹੋਵੈ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਦੇਖੋ, ਝਿੰਙ ੨.

ਲਿਜੈ. ਦੇਖੋ, ਲੀਜੈ.

ਲਿਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲੇਟਣਾ.

ਲਿੰਡਿਯਾ. ਵਿ–ਕਾਇਰ. ਦੇਖੋ, ਲੇਂਡੀ. "ਜੋ ਲਿੰਡਿਯਾ ਤਿਹ ਕੋ ਧਨ ਲਜਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੫)

ਲਿਤਾ. ਵਿ–ਲੀਤਾ.ਲਿਆ."ਕਿਛੁ ਸਾਥਿ ਨ ਲਿਤਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

ਲਿਤ੍ਹਾਫ਼. ਅ. لطاف ਇਹ ਲਤ੍ਹਾਫ਼ਤ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਤਾਫਤ.

ਲਿਤੇ. ਲੀਤੇ. ਲੀਏ. "ਅਪਣੇ ਕਰਿਲਿਤੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਲਿੱਤਰ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਥਾਣਾ ਰਾਇਕੋਟ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁੱਲਾਪੁਰ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ। ੨ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਜੁੱਤੀ. ਛਿੱਤਰ.

ਲਿੱਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਗਧੇ ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਦਾ ਮੈਲਾ (ਵਿਸ੍ਠਾ).

ਲਿਪ. ਸੰ. लिप्. ਧਾ–ਲਿੱਪਣਾ (ਪੋਚਣਾ), ਵਧਾਉਣਾ, ਲਬੇੜਨਾ.

ਲਿਪਸਾ. ਸੰ. ਲਿਪ੍ਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਾਪਤੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਛਾ. ਬਹੁਤ ਅਭਿਲਾਖਾ.

ਲਿਪਸੁ } ਸੰ. ਲਿਪ੍ਸੁ.ਵਿ–ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ
ਲਿਪਸੂ } ਵਾਲਾ. ਲਾਲਚੀ.

ਲਿਪਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਿਮਟਣਾ। ੨ ਲੰਪਟ ਹੋਣਾ.

ਲਿਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੇਪਣ ਕਰਨਾ. ਪੋਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਿਪ ਧਾ। ੨ ਲੇਪਿਆ ਜਾਣਾ.

ਲਿਪਤ. ਸੰ. ਲਿਪ੍ਤ. ਵਿ–ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਲਿੱਪਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਲੇਪ. ਲਿਪ੍ਤ. ਲਿਪ੍ਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਨਾਨਕ ਲਿਪਤ ਨਹੀ ਤਿਹ ਮਾਇਆ." (ਬਾਵਨ)

ਲਿਪਾਇਮਾਨ. ਵਿ–ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੇਪ ਵਾਲਾ। ੨ ਦਾਗੀ. ਧੱਬੇ ਸਹਿਤ. "ਹਮੇ ਲਿਪਾਇ-ਮਾਨ ਕਿਮ ਕਰੈਂ?" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਲਿਪਾਈ. ਲਿੱਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਲਿੱਪਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਲਿਪਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਿਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤਹਰੀਰ. ਲੇਖ। ੩ ਦਸ੍ਤਖ਼ਤ. ਹਸ੍ਤਾਕਰ.

ਲਿਪਜਤੇ. ਲਿਪ੍ਤ ਹੁੰਦਾ. "ਨਾਨਕ ਲੇਪ ਛੇਪ ਨ ਲਿਪਜਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਲਿਫਤਰਾ } ਫ਼ਾ لفتره ਲਫ਼ਤਰਹ. ਵਿ–ਕਮੀਨਾ.
ਲਿਫਤਾ } ਤੁੱਛ.

ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਹ } ਅ. لفافه ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਪੇਟਣ ਦੀ ਵਸਤੁ.
ਲਿਫਾਫਾ } ਕਾਗਜ ਅਥਵਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲਪੇਟੀਏ। ੨ ਭਾਵ–ਆਡੰਬਰ. ਦਿਖਾਵਾ. ਬਾਹਰਲੀ ਸ਼ੋਭਾ.

ਲਿੱਫ. ਤ੍ਰਿਹ੍ਹਾਲ. طحال ਤਿੱਲੀ. ਸੰ. प्लीहा–ਪ੍ਲੀਹਾ. Spleen. ਪਲੀਹਾ ਸਾਡੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ ਹੈ, ਜੋ ਪੇਟ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਪਸਲੀਆਂ ਦੇ ਹੇਠ, ਜਿਗਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਿਲ ਹੈ. ਅਰੋਗਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਤੋਲ ਢਾਈ ਛਟਾਂਕ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਲੰਬਾਈ ਪੰਜ ਇੰਚ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਲਹੂ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਬਣਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਭੋਜਨ ਦੇ ਪਚਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਜਦ ਭਾਰੀ ਲੇਸਲੀਆਂ ਬੇਹੀਆਂ ਸੜੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਵਰਤਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਤਾਪ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਸੰਜਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਦ ਤਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾੜ ਹੋਕੇ ਇਹ ਵਧਣ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤਿੱਲੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਹਾਜਮਾ ਵਿਗੜਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਰੰਗ ਪੀਲੇ ਡੱਡੂ ਜੇਹਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਿਆਸ ਵਧੇਰੀ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਮੱਠਾ ਤਾਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੂਤ੍ਰ ਮੈਲੇ ਰੰਗ ਦਾ, ਅਤੇ ਮੈਲਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਲਿੱਫ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹੈ–

(੧) ਹੀਰਾ ਕਸੀਸ, ਨਸਾਦਰ, ਰੇਂਵਦ ਚੀਨੀ, ਮੁਸੱਬਰ, ਛੀ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਲੈਕੇ, ਸਿਰਕੇ ਜਾਂ ਕਵਾਰ ਦੇ ਗੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਪੀਹਕੇ ੪੧ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਛਾਵੇਂ ਸੁਕਾ ਲੈਣੀਆਂ. ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਨਿਰਨੇ ਕਾਲਜੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਣੀ.

(੨) ਇੱਕ ਬੋਤਲ ਸਿਰਕਾ, ਦੋ ਤੋਲੇ ਨਸਾਦਰ, ਦੋ ਤੋਲੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਜੀਰਾ, ਦੋ ਤੋਲੇ ਸੌਂਚਰ ਲੂਣ, ਸਭ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ, ਵਿੱਚ ੨੧ ਅੰਜੀਰ ਭਿਉਂਕੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਰੱਖ ਛੱਡਣੇ. ਇੱਕ ਅੰਜੀਰ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਖਾਣਾ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ.

ਲਿੰਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੇਪਣ ਕਰਨਾ. ਪੋਚਾ ਦੇਣਾ. "ਸਰਬ ਸਦਨ ਕੋ ਲਿੰਬ ਬਹੋਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਲਿਬਾਸ. ਅ. لباس ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੋਸ਼ਾਕ.

ਲਿਬਾਸੀ. ਵਿ–ਭੇਖੀ. ਲਿਬਾਸ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲਿਬਾਸ. "ਲੱਖ ਲਿਬਾਸੀ ਦਗਾਬਾਜ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਜਅ਼ਲੀ. ਬਨਾਵਟੀ. "ਲਿਬਾਸੀ ਫਰਮਾਨ ਲਿਖਿ." (ਭਾਗੁ)

ਲਿਯੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਾਸਤੇ. ਖਾਤਿਰ.

ਲਿਲਾਟ. ਮੱਥਾ. ਦੇਖੋ, ਲਲਾਟ. "ਲਿਲਾਟ ਲਿਖੇ ਪਾਇਆ ਗੁਰ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਲਿਲਾਟ ਤਿਲਕ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨ੍ਰਿਤਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਤਿਲਕ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਲਿਲਾਟਿ. ਲਲਾਟ (ਮਸਤਕ) ਪੁਰ. "ਲਿਖਤੁ ਲਿਲਾਟਿ ਲਿਖਾਧੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਲਿਲਾਧੋ. ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ. ਲਲਾਟ ਉੱਤੇ. "ਧੁਰਿ ਹੋ ਹੋ ਲਿਖੇ ਲਿਲਾਧੋ." (ਕਾਨ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਲਿਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲਲਾਟ.

ਲਿਲਾਰਿ. ਲਲਾਟ (ਮੱਥੇ) ਉੱਪਰ. ਮਸ੍ਤਕ ਤੇ (ਯਾ ਵਿੱਚ). "ਨਾਨਕ ਲਿਲਾਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੋਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਲਿਲਾਰੀ. ਲਿਲਾਰ (ਲਲਾਟ) ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੀਲਾਰੀ.

ਲਿਲਾਰੇ } ਲਲਾਟ (ਮਸ੍ਤਕ) ਉੱਪਰ. "ਲਿਖਤ
ਲਿਲੇਰੈ } ਲਿਲਾਰੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) "ਸੋ ਪਾਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਲਿੱਲਹ. ਅ. لله ਅੱਲਾ ਵਾਸਤੇ. ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ.

ਲਿਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ लिप्सा-ਲਿਪਸਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਲਿਵ ਧਾਤੁ ਦੁਇ ਰਾਹ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ਦੇਖੋ, ਅੰ.Love। ੨ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ. "ਲਿਵ ਛੁੜਕੀ, ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ." (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਮ ਅਭਜਾਸ.

ਲਿਵਤਾਰ. ਲਗਾਤਾਰ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦਾ ਲਗਾਉ. ਤੇਲਧਾਰਾ ਵਤ ਅਖੰਡ ਲਿਵ. "ਜੇ ਲਾਇਰਹਾ ਲਿਵਤਾਰ." (ਜਪੁ)

ਲਿਵਧਾਤੁ. ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਤੇ ਮਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ ੮.

ਲਿਵਮੰਡਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰੇਮਮੰਡਲ. ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਉਹ ਅਵਸਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਸਭਕੁਝ ਭੁੱਲਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਮਨ ਹਰਿਲਿਵਮੰਡਲ ਮੰਡਾ ਹੈ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਲਿਵਾੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਬੇੜਕੇ. ਲਪੇਟਕੇ. ਲਿਪ੍ਤ ਕਰਕੇ. "ਏ ਵਿਸੁ ਗੰਦਲਾਂ ਧਰੀਆਂ ਖੰਡੁ ਲਿਵਾੜਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ–ਵਿਸ਼ਯ ਭੋਗ ਅਤੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਹੈ.

ਲਿਵੈਯਾ. ਵਿ–ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਲੀ. ਲਈ. ਲੀਤੀ. "ਦਾਨਵ ਰੋਸ ਗਦਾ ਕਰ ਲੀ." (ਸਲੋਹ) ਗਦਾ ਹੱਥ ਫੜੀ। ੨ ਸੰ. ली. ਧਾ–ਜੁੜਨਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਪਤਲਾ ਕਰਨਾ, ਪਘਰਨਾ। ੩ ਚੀਨੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਣਤੀ (li) ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਮੀਲ (mile) ਦਾ ਛੇਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਯੋਜਨ.

ਲੀਉ. ਦੇਖੋ, ਲਿਵ. "ਨਾਮਿ ਲਾਗੀ ਲੀਉ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਲੀਓ. ਲੀਤਾ. ਲਇਆ. "ਲੀਓ ਭੇਖ ਬੈਰਾਗ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਲਯ ਹੋਇਆ.

ਲੀਅੜਾ. ਲੀਆ. ਲੀਤਾ. "ਮਨੁ ਲੀਅੜਾ ਦੀਤਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਮਨੁ ਲਇਆ ਅਤੇ ਮਨੁ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਲਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਲੀੜਾ.

ਲੀਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੀਕ. ਰੇਖਾ। ੨ ਗੱਡੇ ਰਥ ਆਦਿ ਦੇ ਪਹੀਏ ਦੀ ਲੀਕ. ਲੀਹਾ। ੩ ਮਰੋੜਾ. ਪੇਚਿਸ਼। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਸ਼ਰਮ. ਹ਼ਯਾ.

ਲੀਹਾ. ਦੇਖੋ, ਲੀਹ ੨। ੨ ਅ. ملیح ਮਲੀਹ. ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਸੁੰਦਰ. "ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ ਮਮ ਲੀਹਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਲੀਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ। ੨ ਲਿਖਤ. ਤਹਰੀਰ. "ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਲੀਕ ਮਿਟਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਯਾ ਜਗ ਜੀਵਨ ਕੋ ਹੈ ਯਹੈ ਫਲ
ਜੋ ਛਲ ਛਾਡ ਭਜੈ ਰਘੁਰਾਈ,
ਸੋਧਕੈ ਸੰਤ ਮਹੰਤਨ ਹੂੰ
"ਪਦਮਾਕਰ" ਬਾਤ ਯਹੈ ਠਹਿਰਾਈ,
ਹ੍ਵੈ ਰਹੈ ਹੋਨੀ ਪ੍ਰਯਾਸ ਬਿਨਾ
ਅਨਹੋਨੀ ਨ ਹ੍ਵੈ ਸਕੈ ਕੋਟਿ ਉਪਾਈ,
ਜੋ ਵਿਧਿ ਭਾਲ ਮੇ ਲੀਕ ਲਿਖੀ
ਸੁ ਬਢਾਈ ਬਢੈ ਨ ਘਟੈ ਨ ਘਟਾਈ.

੩ ਦਾਗ. ਕਲੰਕ. ਧੱਬਾ. "ਨਾਕ ਕਾਨ ਕਟ ਲੀਕ ਲਗੈਂਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯੭) ੪ ਸੰ. ਸਤਜ. ਸੱਚ। ੫ ਡਿੰਗ. ਸੱਚਾ ਬਚਨ.

ਲੀਕ ਲਾਉਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਕਲੰਕ ਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲੀਕ ੩.

ਲੀਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁੜੇਲ. ਡਾਇਣ. ਡਾਕਿਨੀ.

ਲੀਕੈ. ਲੀਕ (ਰੇਖਾ) ਨੂੰ. ਦੇਖੋ,ਫਾਟਨ ੨.

ਲੀਖ. ਸੰ. ਲਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੂੰ ਦਾ ਆਂਡਾ. ਯੂਕਾਂਡ (nit).

ਲੀਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਲਿਖਿਤ. "ਤਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੁ ਆਇ, ਜਿਨ ਕਉ ਲੀਖਿਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਲੀਖੇ. ਲਿਖੇ। ੨ ਲਿਖੇਹੋਏ. "ਦਸਅਠ ਲੀਖੇ ਹੋਵਹਿ ਪਾਸਿ." (ਬਸੰ. ਮ: ੧)

ਲੀਂਗ } ਦੇਖੋ,ਲਿੰਗ ੫."ਦੇਵਲ ਮਧੇ ਲੀਗੁ ਆਛੈ."
ਲੀਗੁ } (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਲੀਚੀ. ਇੱਕ ਸਦਾ ਬਹਾਰ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁੱਛੇਦਾਰ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਤਲੀ ਛਿੱਲ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਰਸਦਾਰ ਚਿੱਟਾ ਗੁੱਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਕਰਸਾਹ ਵਿੱਚ ਪਕਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬੂਟਾ ਚੀਨ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਾਦਾ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. Nephelium Litchi.

ਲੀਚੈ. ਲੀਜੈ.ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀਜੈ."ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੀਚੈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪) ੨ ਉਲੀਚੈ. ਉੱਲੁੰਚਨ (उलुञ्चन्) ਕਰੀਜੈ. ਦੇਖੋ, ਉਲੀਚਨ.

ਲੀਜੀ. ਵਿ–ਲੈਣ ਯੋਗਜ. ਭਾਵ–ਲਾਭ. "ਜਨਮਿ ਜਨਮਿ ਕਿਛੁ ਲੀਜੀ ਲੀਜੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਲੀਜੈ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀਜੈ.

ਲੀਠਾ. ਲੇਹਨ ਕੀਤਾ. ਚੱਟਿਆ. ਸੰ. ਲੀਢ. "ਘਸਿ ਗਰੁੜੁ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਲੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜੁ ੨.

ਲੀਂਡ } ਸੰ.लण्ड. ਵਿਸ੍ਠਾ ਦੀ ਬੱਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਲੀਂਡੀ } ਲੰਡ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲੀਢ. ਦੇਖੋ, ਲੀਠਾ। ੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੋਹਰ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਵਿਲਾਸ ਸਹਿਤ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਹਰਕਤ "ਲੀਢ" ਹੈ.

ਲੀਣ } **ਲੀਣਾ** } ਲੀਨ ਅਤੇ ਲੀਨ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਲੀਨ. "ਤੂੰ ਜਲ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਭਰਿਪੂਰਿ ਲੀਣਾ, ਤੂੰ ਆਪੇ ਸਰਬ ਸਮਾਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਲੀਤ } **ਲੀਤੜਾ** } **ਲੀਤਾ** } ਲੀਆ. ਲੀਏ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿਲੀਤ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਆਪਣੇ ਕਰ ਲੀਤੇ. "ਲੀਤੜਾ ਲਬਿ ਰੰਗਾਏ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਦਾਨੁ ਸਭਨੀ ਹੈ ਲੀਤਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਲੀਤੀਆ. ਲਈਆਂ. "ਜਿਨਿ ਅਖੀ ਲੀਤੀਆ, ਸੋਈ ਸਚਾ ਦੇਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਲੀਦ. ਦੇਖੋ, ਲਿੱਦ.

ਲੀਨ. ਲੀਤਾ. ਲਇਆ. "ਤਊ ਨ ਹਰਿਰਸ ਲੀਨ." (ਸ: ਮ: ੯) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਲਯ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਨਿਮਖ ਨ ਲੀਨ ਭਇਓ ਚਰਨਨ ਸਿਉ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੩ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਗਨ। ੫ ਗਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੬ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੭ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰਤ ਸਮੇਂ ਭਾਵ ਦੱਸਕੇ, ਹੱਥ ਦਾ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਆਕੇ ਟਿਕਣਾ "ਲੀਨ" ਹੈ.

ਲੀਪ. ਦੇਖੋ, ਲੇਪ। ੨ ਲਿਪੂ. "ਬਸੈ ਘਟਾ ਘਟ, ਲੀਪ ਨ ਛੀਪੈ." (ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ)

ਲੀਪਤ. ਦੇਖੋ, ਲਿਪਤ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਿਪਦੇ ਹੋਏ. ਲੇਪਣ ਕਰਦੇ. "ਲੀਪਤ ਜੀਉ ਗਇਓ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਲੀਪਨ. ਦੇਖੋ, ਲੇਪਨ.

ਲੀਪਿਐ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਿੱਪਣ ਤੋਂ. ਲੇਪਣ ਕੀਤੇ. "ਲੀਪਿਐ ਥਾਇ, ਨ ਸੁਚਿ ਹਰਿ ਮਾਨੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਲੀਯੇ. ਦੇਖੋ, ਲਈ ਅਤੇ ਲਿਯੇ.

ਲੀਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਦੱਲੀ.

ਲੀਲ. ਦੇਖੋ, ਲੀਲਨ ਅਤੇ ਲੀਲਾ. "ਬਾਲਕੁ ਲੀਲ ਅਨੂਪੁ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਲੀਲਨ. ਸੰ. ਗਿਲਨ. ਕ੍ਰਿ–ਨਿਗਲਣਾ. "ਲੀਲ ਲਏ ਸਭ ਹੈ ਬਗੁਲਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਜਿਹਬਾ ਸੁਆਦੀ ਲੀਲਿਤ ਲੋਹ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਲੀਲਮ. ਨੀਲਮਣਿ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਮ. "ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਲੀਲਮ ਸਬਜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲੀਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕ੍ਰੀੜਾ. ਖੇਲ. "ਲੀਲਾ ਕਿਛੁ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਲਾਸ। ੩ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ। ੪ ਸੁੰਦਰਤਾ। ੫ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ.

ਲੀਲਾਈ. ਵਿ–ਲੀਲਾ ਵਾਲਾ. ਖੇਲ ਕਰਦਾ. "ਪੰਖੀ ਜਿਵੇ ਰਹੇ ਲੀਲਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਲੀਲਾਹਾਵ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ–"ਪਿਯ ਤਿਯ ਕੋ, ਤਿਯ ਪੀਯ ਕੋ ਧਰੈ ਜੁ ਭੂਸਣ ਚੀਰ। ਲੀਲਾਹਾਵ ਬਖਾਨਹੀ ਤਾਂਹੀ ਕੋ ਕਵਿ ਧੀਰ॥" (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਲੀਲਾਗਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੀਲਾ (ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ) ਦਾ ਆਗਾਰ (ਘਰ). ੨ ਖੇਲ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਮਕਾਨ.

ਲੀਲਾਵਤੀ. ਵਿ–ਵਿਲਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭਾਸ਼ਕਰਾਚਾਰਯ ਦੀ ਵਹੁਟੀ, ਜੋ ਵਡੀ ਪੰਡਿਤਾ ਸੀ*। ੩ ਲੀਲਾਵਤੀ ਦੇ ਨਾਂਉ ਬਣਾਇਆ ਭਾਸ਼ਕਰਾਚਾਰਯ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਖੰਡ ਹੈ। ੪ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ। ੫ ਮਾਲ ਦੌਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੬ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੮-੧੪ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਸਗਣ. ॥ऽ.

* ਕਈਆਂ ਨੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਲੀਲਾਵਤੀ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਕਰਾਚਾਰਯ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਪਹਿਲੇ ਤੁਮ ਪੂਰਣ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖੋ,
ਫਿਰ ਉਸ ਕਾ ਪਰਿਚਾਰ ਕਰੋ,
ਕੀਜੈ ਉਪਕਾਰ ਸਰਬ ਕੇ ਊਪਰ,
ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਨ ਚਿੱਤ ਧਰੋ. ×××
(ਅ) ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲੀਲਾਵਤੀ ਦੇ ਅੰਤ ਸਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਯਗਣ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.
ਉਦਾਹਰਣ–
ਬਾਲੋਂ ਹੈ ਨਿੱਕੀ ਖੰਡਜੋਂ ਤਿੱਖੀ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਉੱਤਮ ਸਿੱਖੀ. ×××

ਲੀਲੀ. ਨਿਗਲੀ. ਦੇਖੋ, ਲੀਲਨ. "ਜਿਨਹੁ ਬੜਵਾਨਲ ਲੀਲੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਲੀਵਨ } **ਲੀਵਨਾ** } **ਲੀਵਨਿ** } ਲਯ–ਹੋਵਨ. ਲੀਨ ਹੋਣਾ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਲੀਵਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) "ਰਾਮਨਾਮ ਸੰਗਿ ਲੀਵਨਿ."(ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਲੀਵਾ. ਵਿ–ਲਿਵ (ਪ੍ਰੀਤਿ) ਵਾਲਾ। ੨ ਲੀਨ ਹੋਇਆ। ੩ ਲੀਆ. ਲੀਤਾ। ੪ ਲੇਵਾਂ. ਲਵਾਂ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰਮਤਿ ਲੀਵਾ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਲੀੜਨਾ. ਲੀਢ ਕਰਨਾ. ਚੱਟਣਾ. ਖਾਣਾ. ਆਲੀਢ ਹੋਣਾ.

ਲੀੜਾ. ਲੀਢ ਕੀਤਾ. ਚੱਟਿਆ. ਪੀਤਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰ ਰਸਿ ਲੀੜਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਸਤ੍ਰ. ਕਪੜਾ. ਲਿੰਗੜਾ.

ਲੁਆਬ. ਅ. لُعاب ਸੰਗਜਾ–ਜੀਭ ਹੇਠ ਦੀ ਗਿਲਟੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਟਪਕਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਿਜ਼ਾ-ਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਥੁੱਕ। ੨ ਕਿਸੇ ਦਵਾ ਦਾ ਲੇਸਦਾਰ ਰਸ.

ਲੁਹ. ਸੰਗਜਾ–ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ। ੨ ਦਾਹ। ੩ ਸੰ. ਇੱਛਾ. ਚਾਹ.

ਲੁਹਾਂਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਵਿੱਚ, ਐਸੀ ਸੋਟੀ. ਲੋਹੇ ਦੇ ਸੰਮ ਵਾਲੀ ਭਾਰੀ ਡਾਂਗ। ੨ ਸਾਰੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸਾਂਗ (ਬਰਛੀ),ਜਿਸ ਦਾ ਦਸ੍ਤਾ ਕਾਠ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਲੁਹਾਂਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹ ਭਾਂਡ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਲੁਹਾਰ. ਸੰ. ਲੌਹਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. ਆਹਨਗਰ. "ਮਤਿ ਬਸਿ ਪਰਉ ਲੁਹਾਰ ਕੇ ਜਾਰੈ ਦੂਜੀ ਬਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਲੁਹਾਰੀ. ਲੌਹਕਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਲੋਹੇ ਦਾ ਜੰਜੀਰ. ਬੇੜੀ. "ਅਉਗਣ ਪੈਰਿ ਲੁਹਾਰੀ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਲੁਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਲਕੇ. ਦਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ. ਲੂਹ ਲੂਛਕੇ. ਲੂਹੇ ਜਾਕੇ. "ਤਪਿ ਤਪਿ ਲੁਹਿ ਲੁਹਿ ਹਾਥ ਮਰੋਰਉ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ੨ ਲੋੜਕੇ. ਚਾਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਲੁਹ.

ਲੁਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੋਪ ਹੋਣਾ. ਪੜਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ.ਛਿਪਣਾ.

ਲੁਕਨਤ. ਅ. لُكنت ਸੰਗਜਾ–ਬਬਲਾਪਨ. ਹੱਕ. ਬੋਲਣ ਵੇਲੇ ਜੁਬਾਨ ਦਾ ਰੁਕਣਾ.

ਲੁਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲੁਕਣਾ.

ਲੁਕ੍ਮਾ. ਅ. لُقمہ ਸੰਗਜਾ–ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ.

ਲੁਕ੍ਮਾਨ. ਅ. لُقمان ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਲੁਕਮਾਨ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ੧੩ ਵੀਂ ਸੂਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਲੁਕ੍ਮਾਨ ਨੂੰ ਦਾਨਾਈ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਲੁਕ੍ਮਾਨ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਕੀਮ ਹੋਇਆ ਹੈ.ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਹਜਾਰ ਅਖਾਉਤਾਂ ਨੀਤਿਪੂਰਿਤ ਹਨ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲੁਕ੍ਮਾਨ ਨੂੰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਹੋਣਾ ਦਾਊਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਲਾਮ ਸੀ. ਕੋਈ ਲੁਕ੍ਮਾਨ ਨੂੰ ਦਰਜੀ, ਕੋਈ ਤਖਾਣ ਦੱਸਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵਡਾ ਮੰਤਕੀ ਅਰ ਦਾਨਾ ਸੀ. ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਖੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੁਣ ਤੋੜੀ ਸਭ ਦਾ ਮਨ ਖਿੱਚਦੀਆਂ ਹਨ. ਯੂਰਪ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਦਾ Æsop ਹੀ ਲੁਕਮਾਨ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਕਮਾਨਜ.

ਲੁਕਮਿਚਾਈ } **ਲੁਕਮੀਚਨ** } ਸੰਗਜਾ–ਬਾਲਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖੇਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੱਖੀਆਂ ਮੀਚਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਅਰ ਬਾਕੀ ਸਭ ਲੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਅੱਖੀਆਂ ਮੀਟਣ ਵਾਲਾ ਲੁਕੇਹੋਏ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਟੋਲਕੇ ਛੁੱਹਦਾ ਹੈ. "ਤੋ ਲੁਕਮੀਚਨ ਖੇਲ ਮਚਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਖੇਡ ਦੇ ਨਾਮ ਛੁਪਣਛੋਤ, ਲੁਕਣਮੀਟੀ ਅਤੇ ਲੁਕੋਮੀਟੀ ਭੀ ਹਨ.

ਲੁਕਵਾਂ. ਵਿ–ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ.

ਲੁਕਾਉ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁਰਾਉ. ਛੁਪਾਉ.

ਲੁਕਾਇਤ. ਸੰਗਜਾ–ਜਨ ਸਮੁਦਾਯ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ. ਲੋਕੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਯਤ.

ਲੁਕਾਇਦੜੋ. ਲੁਕੋਂਦਾ. ਛੁਪਾਉਂਦਾ. "ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਲੁਕਾਇਦੜੋ, ਸੋ ਵੇਖੀ ਸਾਥੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਲੁਕਾਈ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਈ. "ਸਭਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਰਹੀ ਲੁਕਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਲੁਕਾਂਜਨ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਂਜਨ.

ਲੁਕਾਟ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਟ.

ਲੁਕਾਨਾ. ਲੋਪ ਹੋਇਆ. ਛਿਪਿਆ। ੨ ਗੁਪਤ। ੩ ਲੀਨ ਹੋਇਆ. ਸਮਾਇਆ. "ਮਨੁ ਮਾਨਕੁ ਲਿਵ ਤਤੁ ਲੁਕਾਨਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਲੁਕਾਨੀ. ਲੁਕੀ ਹੋਈ. ਗੁਪਤ. "ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਤਨ ਕੋਠੜੀ ਗੜ ਮੰਦਰਿ ਏਕ ਲੁਕਾਨੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਨੀ.

ਲੁਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੁਕਕੇ. ਛਿਪਕੇ. "ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਢੀ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਲੁਕੇਸ. ਸੰ. ਲੋਕੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਕ–ਈਸ਼. ਬ੍ਰਹਮਾ. "ਤਿਨ ਦੇਖਿ ਲੁਕੇਸ ਡਰਜੋ ਹਿਯ ਮੋ." (ਚੌਭੀ ੧)

ਲੁੰਗ. ਕਿੱਕਰ ਆਦਿ ਬਿਰਛਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਡੋਡੀ. ਲਵੰਗ। ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲੌਂਕ (ਲੱਕ) ਲਈ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ."ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨੀ ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨੀ ਲੁੰਗ ਜੰਜੀਰ. ×××ਕਹੈ ਸ੍ਰੀਚੰਦ, ਸੁਨ ਗੋਰਖਨਾਥਾ। ਸੰਜਮ ਸਹਿਤ ਬਨਾਈ ਸਾਥਾ." (ਗੋਸਟਿ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ)*

ਲੁਗ਼ਤ. ਅ. لغت ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਬਦ. ਲਫਜ.

ਲੁਗਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਗ (ਜਨ) ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ.ਔਰਤ."ਧਾਈ ਲੁਗਾਈ ਆਵੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਲੁਗ਼ਾਤ. ਅ. لغات ਸੰਗਜਾ–ਲੁਗ਼ਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਕੋਸ਼. ਅਭਿਧਾਨ. Dictionary.

ਲੁੰਗੀ } **ਲੁੰਙੀ** } ਫ਼ਾ. لُنگی ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰੀਦਾਰ ਧੋਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭੋਗਰ ਅਤੇ ਪਚਾਧੇ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਜੈਹਾ ਦੇਸ ਤੈਹਾ ਭੇਸ। ਤੇੜ ਲੁੰਙੀ ਮੋਢੇ ਖੇਸ."(ਰਤਨਮਾਲ) ੨ ਤਿੱਲੇ ਅਥਵਾ ਧਾਰੀਦਾਰ ਪਗੜੀ. ਸਰਬੰਦ.

ਲੁੰਚ. ਸੰ. ਲੁਞ੍ . ਧਾ–ਕਤਰਨਾ, ਚੀਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ, ਛਿੱਲਣਾ, ਪੱਟਣਾ, ਉਖੇੜਨਾ, ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਨੋਚਣਾ, ਪਰੇ ਲੈਜਾਣਾ.

ਲੁੰਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਖੇੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੱਟਣਾ. ਰੋਮ ਪੁੱਟਣੇ. ਦੇਖੋ, ਲੁੰਚ ਧਾ.

ਲੁੰਚਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਲੋਚਾਨੀ.

ਲੁੰਚਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੀਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਪੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਰੋਮ ਨੋਚੇ ਗਏ ਹਨ. ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਲੁੰਜਿਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲੁੰਚ ਧਾ.

ਲੁੱਚਾ. ਵਿ–ਗੁੰਡਾ. ਕੁਕਰਮੀ. ਵਿਭਚਾਰੀ. ਬਦਮਾਸ਼.

ਲੁੰਜ. ਸੰ. ਲੁਞ੍ . ਧਾ–ਦੇਣਾ, ਮੋਟਾ ਹੋਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ,

* ਉਦਾਸੀਨਮਤ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਸੰਗ੍ਰਹ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੋਸਟਿ (ਗੋਸ੍ਠਿ) ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੰਮਤ ੧੬੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਮਕਣਾ, ਵਸਣਾ.

ਲੁੰਜਾ. ਵਿ–ਭੁਜਾ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਹਾਂ ਨਹੀਂ.

ਲੁੰਜਿਤ. ਦੇਖੋ, ਲੁੰਚਿਤ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਨੋਚੇ ਗਏ ਹਨ. ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਸਾਧੂ, ਚੁੰਡੀਆ. "ਲੁੰਜਿਤ ਮੁੰਜਿਤ ਮੋਨਿ ਜਟਾਧਰ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਲੁੰਚਿਤ (ਚੁੰਡੀਆ),ਮੁੰਜਿਤ(ਮੌਂਜੀ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ) ਅਤੇ ਜਟਾਧਾਰੀ.

ਲੁਝ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਯੁੱਧ. ਜੰਗ.

ਲੁਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ. "ਵਿਣੁ ਮਨੈ ਜਿ ਹੋਰੀ ਨਾਲਿ ਲੁਝਣਾ, ਜਾਸੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੩ ਝਗੜਨਾ. "ਮੂਰਖੈ ਨਾਲਿ ਨ ਲੁਝੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਲੁਝਾਰ. ਵਿ–ਲੁੱਝ (ਯੁੱਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ. "ਆਨ ਬਸੈ ਤਬ ਧਾਮ ਲੁਝਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਝਗੜਾਲੂ.

ਲੁਝਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ. ਲੜਕੇ। ੨ ਝਗੜਕੇ. "ਜੇ ਮਦ ਪੀਤਾ ਬਾਮਣੀ ਲੋਇ ਲੁਝਿ ਨ ਸਾਰੈ." (ਭਾਗੁ) ਜੇ ਬਾਮਣਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੈ, ਤਦ ਲੋਕ ਝਗੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਾੜਦੇ. ਭਾਵ–ਸੜਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਆਗਜਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬਾਮਣ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਵੇ, ਤਦ ਅੱਗ ਜੇਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕੇ ਮਰਣ ਤੋਂ ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.*

ਲੁਝੈ. ਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੂਝੈ। ੨ ਝਗੜਦਾ ਹੈ. "ਮਨਮੁਖ ਕਮਲਾ ਰਗੜੈ ਲੁਝੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਲੁੱਝਰ. ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਲੁਝਾਰ.

ਲੁੰਢ ਦੇਖੋ, ਲੁੰਚ ਅਤੇ ਲੁੰਚਨ. "ਪਕਰੇ ਕਾਲਿ ਲੁੰਢੂ ਸਲੁੰਢੂ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਸਲੁੰਢੂ.

ਲੁਟ. ਸੰ. ਲੁਟ. ਧਾ–ਮਿਲਾਪ ਕਰਨਾ, ਕੰਬਣਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਲੋਟਣਾ, ਧਕੇਲਣਾ, ਚਮਕਣਾ.

ਲੁਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਿਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲੁਟ ਧਾ. "ਦਿਤਿਪੁਤ੍ਰ ਧਰਾਪਰ ਲੁੱਟਿਹੋਂਗੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇਹੋਏ ਦੈਤ, ਜਮੀਨ ਤੇ ਲੋਟਣਗੇ. "ਕਹੁੰ ਧੂਰਿ ਲੁੱਟੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਲੂਟਨਾ.

ਲੁਟਾਊ. ਵਿ–ਲੁਟਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲਿਟਾਣ ਵਾਲਾ.

ਲੁਟਿਯਾ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੋਟਾ ਲੋਟਾ. ਗੜਵੀ.
ਲੁਟੀਆ

ਲੁਟੇਨਿ. ਲੁਟਦੇ ਹਨ. "ਅਵਰ ਲੁਟੇਨਿ ਸੁ ਪੰਚ ਜਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਲੁਟੇਰਾ. ਵਿ–ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਖਸੋਟੂ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਡਾਕੂ. ਧਾੜਵੀ.

ਲੁਟੈਯਾ. ਵਿ–ਲੁਟਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਲੁੱਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖੋਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਸੋਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਲੂਟ। ੨ ਲੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ.

ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ. ਸ਼ਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟ ਦੇ ਮਾਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ–"ਕਹੀਂ ਜੋ ਲੁੱਟ ਹੋਇ ਤਾਂ ਲੁੱਟੇ ਨਹੀਂ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਲ ਦੀ ਵੱਲ ਨਦਰ ਨ ਕਰੇ." (ਪ੍ਰੇਮ-ਸੁਮਾਰਗ)ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ ਨਿਸ਼ਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Joshua ਕਾਂਡ ੭. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟ ਦੇ ਮਾਲ ਦਾ ਹੱਕ ਕੇਵਲ ਖ਼ੁਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸੂਲ ਨੂੰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ੮ ਆਯਤ ੧.

ਲੁਠ. ਸੰ. ਲੁਠ. ਧਾ–ਹੇਠ ਸਿੱਟਣਾ, ਰੋਕਣਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਲੋਟਣਾ, ਚੁਰਾਉਣਾ.

ਲੁਠਨ. ਸੰ. ਲੁੰਠਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਲੋਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਥਕੇਵਾਂ. ਥਕਾਣ. ਥਕਾਵਟ.

ਲੁਡ. ਸੰ. ਲੁਡ. ਧਾ–ਹਿੱਲਣਾ, ਕੰਬਣਾ, ਘੁੰਮਣਾ, ਢਕਣਾ, ਗਲੇ ਲਾਉਣਾ, ਟਿਕਣਾ.

---

* ਸੁਰਾ ਪੀਤ੍ਵਾ ਦ੍ਵਿਜੋ ਮੋਹਾਦਗ੍ਨਿਵਰ੍ਣੀਂ ਸੁਰਾਂ ਪਿਬੇਤ। ਤਯਾ ਸਕਾਯੇ ਨਿਰ੍ਦਗ੍ਧੇ ਮੁਚ੍ਯਤੇ ਕਿਲ੍ਬਿਧਾਤ੍ਤਤਃ ॥ (ਮਨੁ ਅ: ੧੧, ਸ਼: ੯੦)

ਲੁੰਡਾ. ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਇਹ ਕਾਬੁਲ ਦਰਿਆ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੁਮਕਟੇ (ਲੰਡੇ) ਨੂੰ ਭੀ ਲੁੰਡਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ–ਲੁੱਚਾ. ਵਿਭਚਾਰੀ.

ਲੁਡਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਿਲਾਉਣਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲੁਡ ਧਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਂਹ ਲੁਡਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਝੁਕਾਉਣਾ. ਧਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲੁਡ ਧਾ. "ਦੋਰਕੈ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਲੁਡਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਲੁਡਾਰੀਆ. ਹਿਲਾਉਣ ਅਥਵਾ ਘੁਮਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੁਡਾਈ (ਝੁਲਾਈ) ਹੈ. "ਬਾਂਹ ਲੁਡਾਰੀਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਲੁਡ ਧਾ.

ਲੁਡਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਹਿਲਾਕੇ। ੨ ਘੁਮਾਕੇ। ੩ ਝੁਮਕੇ. ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਝੂਟੇ ਲੈਂਦਾ. "ਤੂ ਲੁਡਿ ਲੁਡਿ ਦਰਗਹ ਵੰਞੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ਦੇਖੋ, ਲੁਡ ਧਾ.

ਲੁੰਡੀ. ਸੰ. ਲੁਣ੍ਡਿਕਾ–ਲੁੰਡਿਕਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੂਤ ਸਣ ਆਦਿ ਦਾ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁੱਛਾ ਅਥਵਾ ਪਿੰਨਾ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੁਮਕਟੀ (ਲੰਡੀ) ਨੂੰ ਭੀ ਲੁੰਡੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ–ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਲੁਡੰਦੜੀ. ਲੁਠੰਦੜੀ. ਲਿਟਦੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਲੁਠ ਧਾ. "ਧੂੜੀ ਵਿਚਿ ਲੁਡੰਦੜੀ ਸੋਹਾਂ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਲੁੱਡੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਘੁੰਮਕੇ ਉਧਮ ਮਚਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਲੁਡ ਧਾ.

ਲੁਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੱਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲੂ ਧਾ, ਅਤੇ ਲੂਨ. "ਲਾਵੀ ਲੁਣਿਆ ਖੇਤ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ) "ਜੇਹਾ ਰਾਧੈ, ਤੇਹਾ ਲੁਣੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਜੇਹਾ ਬੀਜਦਾ ਹੈ,ਤੇਹਾ ਕਟਦਾ ਹੈ.

ਲੁਣਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੱਟਕੇ. ਦੇਖੋ, ਲੂ ਧਾ ਅਤੇ ਲੂਨ. "ਹੋਆ ਹੁਕਮੁ ਕਿਰਸਾਣ ਦਾ, ਤਾ ਲੁਣਿ ਮਿਣਿਆ ਖੇਤਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਲੁਤ੍ਫ਼. ਅ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਾਰੀਕੀ. ਸੂਕਮਤਾ। ੨ ਮਿਹਰਬਾਨੀ। ੩ ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ.

ਲੁਤੇ: ਉਡਦੀ ਹੈ. "ਪਿਰ ਬਾਬੜਿਅਹੁ ਮੋਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਆਛਣਿ ਧੂੜਿ ਲੁਤੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ "ਲਪਿਤ" ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਂ ਸਾਂ–ਭਾਂਭਾਂ ਕਰਨਾ. ਘੱਟੇ ਦੇ ਵਾ ਵਰੋਲੇ ਉਡਦੇ ਹਨ। ੨ ਲਿਪਤ ਹੋਏ. ਭਰੇਪਏ. ਅੱਟੇਹੋਏ.

ਲੁਥ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੋਥ. ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ ਦੇਹ. "ਤਿਨ ਕੀ ਲੁੱਥ ਜੰਬੁਕ ਗੀਧ ਖਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਲੁੱਥ ਪਲੁੱਥ. ਲੋਥ ਪੁਰ ਲੋਥ. "ਲੁੱਥ ਪਲੁੱਥ ਬਿਥਾਰ ਘਨੀ." (ਕਲਕੀ)

ਲੁਦਕ ਨਗਰ ਲੋਦੀਆਨਾ. ਲੋਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਾਇਆ
ਲੁਦਪੁਰ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਜਲੰਧਰ
ਲੁਦਿਆਨਾ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਦਾ ਜਿਲਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਹੱਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਛਾਵਣੀ ਸੀ. ਇਹ ਛਾਵਣੀ ਸਨ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਲੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ੧੬੪ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ੧੧੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਜਨ-ਸੰਖਯਾ ੫੧੦੦੦ ਹੈ.

ਲੁੱਧਰ. ਦੇਖੋ, ਲੋਧਰ.

ਲੁਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲੁਣਨਾ. "ਜਿਵ ਖੇਤ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਲੁਨੈ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਲੁਪ. ਸੰ. ਲੁਪ. ਧਾ–ਭੁੱਲ ਕਰਨਾ, ਅਕਲ ਟਿਕਾਣੇ ਨਾ ਰਹਿਣੀ, ਕੱਟਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਗੁਪਤ ਹੋਣਾ.

ਲੁਪਤ. ਸੰ. ਲੁਪ੍ਤ. ਵਿ–ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਸ੍ਟ. ਬਰਬਾਦ. ਤਬਾਹ। ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਧਨ ਚੁਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੪ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ.

ਲੁਪਤੋਪਮਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ (ਅ).

ਲੁਪਰੀ. ਸੰ. ਲੋਮ੍ਰੀ–ਲੋਤ੍ਪ੍ਰੀ.ਫੋੜੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਟਿੱਕੀ.

ਲੁਪ੍. ਦੇਖੋ, ਲੁਪਤ.

ਲੁਬਧ. ਸੰ. ਲੁਬ੍ਧ. ਵਿ–ਲੋਭੀ. "ਮਨੁ ਲੁਬਧ ਗੋਪਾਲ ਗਿਆਨ ਹੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਲੰਪਟ। ੩ ਬ੍ਰਹਸ੍ਪਤਿ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਵਜਾਧ.

ਲੁਬਧਕ. ਸੰ. ਲੁਬ੍ਧਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਵਜਾਧ.

ਲੁਬਧੋ. ਲੁਬਧ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਲੁਬਧ.

ਲੁੱਬੋ ਲੁਬਾਬ. ਅ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਿਚੋੜ. ਸਿੱਧਾਂਤ. ਤਤ੍ਵ.

ਲੁਭ. ਸੰ. ਲੁਭ. ਧਾ–ਆਸ਼ਾ ਕਰਨਾ (ਚਾਹੁਣਾ), ਲੋਭ ਕਰਨਾ, ਭ੍ਰਮ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ, ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਟਿਕਾਣੇ ਨਾ ਰਹਿਣਾ.

ਲੁਭਤ. ਵਿ–ਲੋਭਿਤ ਹੋਇਆ. ਲੁਬਧ. "ਸੁਆਦ ਲੁਭਤ ਇੰਦ੍ਰੀਰਸ ਪ੍ਰੇਰਿਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਲੁਭਤੁ.

ਲੁਭਤਉ. ਲੋਭਿਤ ਹੋਇਆ. ਲੁਬਧ ਹੋਇਆ. "ਲੁਭਤਉ ਲੋਭਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਲੁਭਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੁਬਧਕ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ. "ਅਜਾਮਲੁ, ਪਿੰਗੁਲਾ, ਲੁਭਤੁ, ਕੁੰਚਰੁ, ਗਏ ਹਰਿ ਕੈ ਪਾਸ." (ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਵਿ–ਲੋਭੀ. ਲਾਲਚੀ.

ਲੁਭੜਿਓ. ਲੋਭੀ ਹੋਇਆ. ਲੁਭਤ ਭਇਆ. "ਮਹਰਾਜਰੋ ਗਾਬੁ ਵਾਹੁ ਸਿਉ ਲੁਭੜਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਲੁਭਾ. ਲੋਭੀ ਹੋਇਆ. ਲੁਭਤ ਭਇਆ. "ਲਖਿ ਚੰਦ ਲੁਭਾ." (ਕਲਕੀ)

ਲੁਭਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੋਭ ਦੇਣਾ. ਲਲਚਾਉਣਾ। ੨ ਭ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. ਹੈਰਾਨ ਕਰਨਾ.

ਲੁਭਾਨ. ਲੁਭਾਇਆ. ਲੋਭਵਾਨ. ਲੁਬਧ ਹੋਇਆ. "ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ ਅਤਿ ਲੁਭਾਨ." (ਸੋਜਾ ਮ: ੯)

ਲੁਭਿਤ. ਵਿ–ਲੋਭਿਤ. ਲੁਬਧ.

ਲੁਭਿਭਾ. ਲੋਭਿਤ (ਲੁਬਧ) ਭਇਆ. "ਪੁਤ ਕਲਤ ਮੋਹਿ ਲੁਭਿਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਲੁਮੇਸਰ ਲੁੰਬੀ (ਜੁਆਰੀ) ਈਸ਼੍ਵਰ. ਲੁੰਬੀ (ਫਲ) ਦਾ
ਲੁਮੇਸ੍ਵਰ ਪਤਿ ਬਿਰਛ. "ਇਕ ਦੂੰ ਬਿਰਖਹੁ ਲੱਖ ਲੱਖ ਫਲ ਬੀਅ ਲੁਮੇਸਰ." (ਭਾਗੁ) ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਫਲ, ਬੀਜ ਅਤੇ ਬਿਰਛ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਲੁਰਬਰੇਸਣੀ. * ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ਅੰਕ ੧੧੮੭ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਉਰਬਰੇਸਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਅਸ਼ੁੱਧ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਉਰਵਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ), ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਫੌਜ.

ਲੁਲ. ਸੰ. ਲੁਲ . ਧਾ–ਹਰਕਤ ਕਰਨਾ, ਹਿੱਲਣਾ.

ਲੁੜਖਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਮਗਵਾਉਣਾ।
ਲੁੜਖੜਾਉਣਾ ੨ ਰੁੜ੍ਹਨਾ। ੩ ਠੋਕਰ ਖਾਕੇ ਡਿਗਣਾ.

ਲੁੜੇਨਿ. ਲੋੜਦੇ (ਚਾਹੁੰਦੇ) ਹਨ. "ਮਿਤ੍ਰ ਲੁੜੇਨਿ ਸੁ ਖਾਧਾਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਲੁੜੈਦੜੀ. ਲੁੜ੍ਹਕਦੀ ਹੋਈ. "ਵਹਣਿ ਲੁੜੈਦੜੀ ਜਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਲੂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੱਤੀ ਪੌਣ. ਲੋ। ੨ ਸੰ. ਧਾ–ਕਤਰਨਾ. ਚੀਰਨਾ.

ਲੂੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਂਆਂ. ਰੋਮ.

ਲੂਅ. ਦੇਖੋ, ਲੂ ੧.

ਲੂੰਅ. ਦੇਖੋ, ਲੂੰ.

ਲੂੰਈਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਮਾਵਲੀ.

ਲੂਸਣਾ ਕ੍ਰਿ–ਗਰਮ ਕਰਨਾ. ਝੁਲਸਣਾ. ਲੂਹਣਾ.
ਲੂਸਨਾ

ਲੂਹ. ਦਗਧ. ਭਸਮ. ਦੇਖੋ, ਲੂਹ. "ਦੂਤੀਆ ਭਾਉ ਸਭ ਲੂਹ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਤੱਤੀ ਪੌਣ. ਲੋ.

ਲੂਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜਲਾਉਣਾ. ਦਾਹ ਕਰਨਾ. "ਜੇਠੈ ਪਉ ਪਉ ਲੂਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਉ ੨.

ਲੂਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਨਾਹ. ਓਟ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੈਰੀ ਤੋਂ

---

* ਕਈ ਛਾਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੋਰਬਰੇਸਣੀ ਅਤੇ ਲੋਰਭਰੇਸਣੀ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਚਣ ਲਈ ਲੁਕੀਏ. "ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਗਹੀ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ਲੂਕ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਲੁਕਾਉ. ਦੁਰਾਉ. "ਤਿਸ ਸਿਉ ਲੂਕ, ਜੋ ਸਦਹੀ ਸੰਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਉਲਕਾ. ਚਮਾਤਾ. ਮੁਆਤਾ. ਚੁਆਤੀ.

ਲੂਕਟ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਲਕਾ. ਮੁਆਤਾ। ੨ ਬਲਦੀ
ਲੂਕਾ } ਲੱਕੜ ਜਾਂ ਘਾਹ ਦਾ ਪੂਲਾ. ਲਾਂਬੂ. "ਤਿਹ ਮੁਖ ਦੇਖਤ ਲੂਕਟ ਲਾਏ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਲੂਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੁਕਕੇ. ਛੁਪਕੇ. "ਲੂਕਿ ਕਮਾਨੈ, ਸੋਈ ਤੁਮ ਪੇਖਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਲੂਕੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੁਆਤੀ. ਚੁਆਤੀ. ਉਲਕਾ. "ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਲੂਕੀ ਲਾਈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਮੱਛਰ. ਗੁੱਤੀ. ਕੁਤਰੀ. "ਲੂਕੀ ਸਬਦੁ ਸੁਨਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ। ੩ ਮੁਆਤੀ (ਚੁਆਤੀ) ਨਾਲ. "ਅਪੁਨਾ ਘਰੁ ਲੂਕੀ ਜਾਰੈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਲੁਕੀ ਹੋਈ. ਗੁਪਤ.

ਲੂਗਰਾ. ਸਿੰਧੀ. ਲੂਗਿੜੋ. ਵਸਤ੍ਰ. ਲਿੰਗੜਾ.ਚੀਥੜਾ. "ਭੁਗਤਜਨਾ ਕਾ ਲੂਗਰਾ ਓਢਿ ਨਗਨ ਨ ਹੋਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਲੋਂਕਾਰ. ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਕੰਬਲ.

ਲੂਝ } ਦੇਖੋ, ਲੂਝ ਅਤੇ ਲੂਝਣਾ.
ਲੂਝਨਾ }

ਲੂਟ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੁੱਟ. ਖੋਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਧਿੰਗੋਜੋਰੀ ਲੈਣਾ। ੨ ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ.

ਲੂਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੁੱਟਣਾ. ਖਸੋਟਣਾ. "ਕਬੀਰ ਲੂਟਨਾ ਹੈ, ਤ ਲੂਟਿਲੈ ਰਾਮਨਾਮ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਲੂਟੀ ਲੈਕਾ ਸੀਜ ਸਮੇਤ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਲੂਟਿ. ਲੁੱਟਕੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੁੱਟ. "ਰਾਮਨਾਮ ਹੈ ਲੂਟਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਲੂਠਾ. ਵਿ–ਸ਼ੜਿਆ. ਜਲਿਆ. ਦਗਧ ਹੋਇਆ. "ਬ੍ਰਹਮਅਗਨਿ ਕੇ ਲੂਠੇ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮ ੮ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਅਗਨਿ ੨.

ਲੂੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਲੁੰਡੀ.

ਲੂਣ. ਸੰ. ਲਵਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਮਕ. ਨੂਣ. "ਲੂਣ ਖਾਇ ਕਰਹਿ ਹਰਾਮਖੋਰੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਲੂਨ ੨.

ਲੂਣਹਰਾਮ. ਵਿ–ਨਮਕਹਰਾਮ. "ਮਨਮੁਖ ਲੂਣ-ਹਰਾਮ, ਕਿਆ ਨ ਜਾਣਿਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਕਿਆ (ਕੀਤਾ ਉਪਕਾਰ).

ਲੂਣਹਰਾਮੀ. ਵਿ–ਨਮਕਹਰਾਮ. "ਗੁਨਹਗਾਰ ਲੂਣਹਰਾਮੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਮਕਹਰਾਮੀ. ਲੂਣ ਖਾਕੇ ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਲੂਣਹਲਾਲ. ਵਿ–ਨਮਕਹਲਾਲ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਕੇ ਹੱਕ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਲੂਣਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲੁਣਨਾ.

ਲੂਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲੂਨ. "ਲੂਣੈ ਖੇਤਿ ਹਥਵਾਰਿ ਕਰੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਲੂਣਾਰੀ. ਵਿ–ਲੁਣਨ (ਕੱਟਣ) ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ। ੨ ਨਮਕੀਨ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨਮਕਗਰ. ਲੂਣ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਲੂਣੀ. ਵਿ–ਲੂਣ ਵਾਲੀ. ਨਮਕੀਨ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਨਿਆਰ ਦਾ ਖਾਰ.

ਲੂਣੀ ਅਖਤਰ. ਦੇਖੋ, ਲੂਣੀ ਅਖਤਰ.

ਲੂਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁਆਤਾ. ਉਲਕਾ। ੨ ਦੱਦ ਜੇਹੀ ਇੱਕ ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬੀਮਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਲੂਤਾ ੨। ੩ ਅ. لوط ਲੂਤ. Lot. ਹਾਰਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ. ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ.

ਲੂਤਾ. ਸੰ. ਮੱਕੜੀ. ਜਾਲਾ ਤਾਣਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ. Spider। ੨ ਸਬੂਰੁਲਸ਼ਫ਼ਤ. Herpes Labialis. ਇੱਕ ਖਲੜੀ (ਤੁਚਾ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਕੜੀ ਦੇ ਪੋਸ਼ਾਬ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪਕਲੂਤ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜਿਗਰ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਫੁਨਸੀਆਂ ਹੋਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੀਲਾ ਪਾਣੀ ਵਹਿਣ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੋਰ ਫੁਨਸੀਆਂ ਹੋਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਖੁਰਕ ਅਤੇ ਜਲਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ–ਗੰਧਕ ਦੇ ਸਬੂਣ ਨਾਲ ਧੋਕੇ ਗੋਰੂ ਅਤੇ ਸਫੇਦਾ ਬਰੀਕ ਪੀਹਕੇ ਫੁਨਸੀਆਂ ਤੇ ਛਿੜਕਣਾ. ਦੇਵੇਂ ਹਲਦੀਆਂ, ਮਜੀਠ, ਪਤੰਗ ਦੀ ਲੱਕੜ, ਗਜਕੇਸਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਘਸਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ. ਜਿਸ ਗਿਜਾ ਤੋਂ ਹਾਜਮਾਂ ਠੀਕ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ.

ਲੂਤੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੁਆਤੀ. ਉਲਕਾ। ੨ ਭਾਵ–ਚੁਗਲੀ.ਬਗੜਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ੩ ਅ. لوطی ਲੂਤੀ. ਲੋਂਡੇਬਾਜ਼ (Sodomite). ੪ ਵਿ–ਲੂਤ ਪੈਗੰਬਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਲੂਤ ੩.

ਲੂਤੀਆ. ਵਿ–ਚੁਆਤੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੁਗਲ. ਬਗੜਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਲੂਨ. ਦੇਖੋ, ਲੂਣ. "ਪਾਉ ਘੀਉ ਸੰਗਿ ਲੂਨਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਛਿੰਨ.

ਲੂਬਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੋਬਾਹ. ਗਿੱਦੜ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ
ਲੂਬਰਾ } ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਦੁੰਮ
ਲੂੰਬੜ } ਪੁਰ ਲੰਮੇ ਰੋਮ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਲੰਮਸ਼ਾ.
ਲੂੰਬੜੀ } "ਮਾਜਾਰ ਗਾਡਰ ਅਰੁ ਲੂਬਰਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਲੂਮ ਅਤੇ ਲੂਮਰ.

ਲੂਬਾ } ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ.
ਲੂੰਬਾ }

ਲੂਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੂਛ. ਦੁਮ. ਲਾਂਗੂਲ.

ਲੂਮਰ } ਲੋਮ–ਧਰ. ਲੰਮੇ ਬਾਲਾਂ ਵਾਲੀ ਦੁੱਮ ਰੱਖਣ
ਲੂਮੜ } ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲੂੰਬੜ.

ਲੂਲ. ਦੇਖੋ, ਲੂਲ੍ਹ। ੨ ਛਾ لول ਵਿ–ਨਿਰਲੱਜ. ਬੇਹੂਯਾ.

ਲੂਲਾ. ਵਿ–ਪੈਰ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ.

ਲੂਲੀ. ਦੇਖੋ, ਲੋਲੀ.

ਲੂਲੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਲੋਲੀਆਂ.

ਲੂਲੂ. ਅ. لؤلؤ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੋਤੀ. ਮੁਕ੍ਤਾ. "ਲੂਲੂ ਲਾਲ ਬਜ੍ਰਮਣਿ ਮਾਣਿਕ." (ਸਲੋਹ)

ਲੂਲ੍ਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛੱਬਾ. ਥੱਬਾ.ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਮਸਤਕ ਅਥਵਾ ਕਨਪਟੀ ਪੁਰ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਲੂਲ੍ਹ ਹੈ. "ਲੂਲ੍ਹ ਹਮੇਲ ਸਜਾਵਨ ਕਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲੂਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੂ. ਲੋ. ਤਪਤ ਪਵਨ. ਉਨ੍ਹਾਲ ਦੀ ਤੱਤੀ ਪੌਣ. "ਲੂਵ ਨ ਲਾਗੈ ਛਾਯਾ ਬਿਖੈ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲੇ. ਅਲੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਅਲੇ. "ਸੇਵੀਲੇ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੈਕੇ. "ਲੇ ਗੁਰਪਗ ਰੇਨ ਰਵਾਲ." (ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) ੩ ਆਰੰਭ ਹੋਕੇ. ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ, ਜੈਸੇ–ਏਥੋਂ ਲੈ ਓਥੋਂ ਤੀਕ। ੪ ਲੈਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਲੈ.

ਲੇਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੇਪ. ਪੋਚਾ। ੨ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗ੍ਰਹਣ. "ਲੇਉ ਹੀ ਲੇਉ ਕਹੈ ਸਭ੍ਰਕੋ."(੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੩ ਲੇਉਂ. ਲੇਵਾਂ. "ਲੇਉ ਨਿਬੇਰਿ ਆਜੁ ਕੀ ਰਾਤੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਲੇਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੈਕੇ। ੨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ, ਆਪੈ ਦੇਵੈ ਲੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਵਣਜਾਰਾ ਮ: ੪) ਉਪਾਉਂਦਾ ਪਾਲਦਾ ਅਤੇ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਲੇਈ. ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੇਟੀ. ਲੇਵੀ। ੩ ਲੇਪ ਦੀ ਵਸਤੁ.

ਲੇਸ. ਸੰ. ਚੇਪ. ਚਿਪਕਾਉ। ੨ ਪਿਆਰ. ਸਨੇਹ. "ਲੇਸ ਕਰੋਂ ਨ ਕਛੂ ਧਨ ਕੋ." (ਚਰਿਤ੍ ੯੧) ੩ ਸੰ. ਲੇਸ਼. ਵਿ–ਅਲਪ. ਥੋੜਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਣ, ਅਰ ਗੁਣ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨੀ "ਲੇਸ਼" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਿਂ ਵਰਣਤ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਕੈ, ਕਹੈ ਦੋਸ਼ ਗੁਣਰੂਪ,
ਭੂਸ਼ਣ ਤਾਂਕੋ ਲੇਸ਼ ਕਹਿ ਗਾਵਤ ਸੁਕਵਿ ਅਨੂਪ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਉੱਲਾਸ ਤੋਂ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਉੱਲਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੀ ਇੱਕ ਦੇ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਲੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਅਥਵਾ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਣ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਿਨਹੁ ਕਿਛੂ ਜਾਨਿਆ ਨਹੀ,
ਤਿਨ ਸੁਖਨੀਦ ਬਿਹਾਇ,
ਹਮਹੁ ਜੁ ਬੂਝਾ ਬੂਝਨਾ,
ਪੂਰੀ ਪਰੀ ਬਲਾਇ. (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਣਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਬੇਫਿਕਰੀ ਨਾਲ ਸੌਂਦੇ ਹਨ ਇਹ ਗੁਣ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਣਾ ਗੁਣ ਹੈ, ਪਰ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਕਈ ਕਲੇਸ਼ ਨਾਲ ਪੈਜਾਣੇ, ਇਹ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ੫ ਲੇਵਸਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਲਵੇਗਾ. ਲੈਸੀ. "ਤਿਤਜੋ ਕਾਲ ਲੇਸੈ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਲੇਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਡਿਆਰੀ. ਕੰਡੇਦਾਰ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਹਾੜ੍ਹੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੰਡਿਆਰੀ। ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਸੰ. ਚੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਲਿਹ ਧਾ.

ਲੇਹਜ. ਦੇਖੋ, ਲੇਹਸ.

ਲੇਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੱਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲਿਹ ਧਾ.

ਲੇਹਾ. ਦੇਖੋ, ਉਲੇਹਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਗਰਮੀ ਰੁੱਤੇ ਉੱਨ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਲੇਹਾਦੇਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ ਨਾਲ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸੇ. "ਕਟਕ ਮੋਹ ਕੋ ਵਿਕਟ ਜੋ ਕਾਟੈ ਲੇਹਾਦੇਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲੇਹਿ. ਲੈ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ. "ਤਿਨ ਕੀ ਓਟ ਲੇਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਲੇਹੀ. ਦੇਖੋ, ਲੇਹ ੧। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ। ੩ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਲੇਹੀਂ. ਲੈਂਦੇ ਹਨ. "ਭੋਰੀ ਪੂਰੀ ਮਾਪਹਿ ਨਾਹੀ, ਬਹੁ ਬਿਸਟਾਲਾ ਲੇਹੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਲੇਹੁ. ਲਓ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋ. ਦੇਖੋ, ਲੇਹ. "ਲੇਹੁ ਆਰਤੀ, ਹੋ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨਾ !" (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਲੇਹਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੱਟਣ ਲਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਲਿਹ ਧਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚਟਣੀ ਆਦਿ ਭੋਜਨ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤ.

ਲੇਕ. General Lord Lake. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੭੬੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਜੰਗੀ ਲਾਟ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਮਰਹਟਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸ਼ਾਹਆਲਮ ਨੂੰ ਮਰਹਟਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਛੁੜਾਇਆ. ੧੭ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੦੪ ਨੂੰ ਹੁਲਕਰ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ. ੪ ਨਵੰਬਰ ੧੮੦੭ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸਕੌਂਟ (Viscount) ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ. ੨੦ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੦੮ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੋਇਆ.

ਲੇਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੈਬਲ ਅਤੇ ਫੁਲਕੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਅਰ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਲੇਕ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੀ. "ਸਾਹਿਬ ਲਾਰਡ ਲੇਕ ਉਦਾਰੇ." (ਪੰਪ੍)

ਲੇਕਿਨ. ਅ. لیکن ਵਜ–ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਲਾਕਿਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਮਾਲਹ ਹੋਕੇ ਲੇਕਿਨ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. ਕਿੰਤੁ. ਪਰੰਤੁ. ਪਰ. ਮਗਰ.

ਲੇਖ. ਸੰ. ਰੇਖਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲੀਕ। ੨ ਲਿਪਿ. ਲਿਖਤ. ਤਹਰੀਰ। ੩ ਮਜਮੂਨ। ੪ ਭਾਗ. ਨਸੀਬ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ ਹਿਸਾਬ. ਗਿਣਤੀ. "ਵਰਤ ਕਰਹਿ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣਾ ਸੋ ਕਿਤੈ ਨ ਲੇਖੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਪ)

ਲੇਖਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਖਾਰੀ. ਮੁਨਸ਼ੀ। ੨ ਮੁਸੰਨਿਫ. ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਣ ਵਾਲਾ.

ਲੇਖਣਿ ਲੇਖਨਿ ਲੇਖਨੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੇਖਨੀ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਿਖੀਏ, ਕਲਮ. "ਆਪੇ ਲੇਖਣਿ, ਆਪਿ ਲਿਖਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਲਿਖਬੋਹੂੰ ਕੋ ਲੇਖਨਿ ਕਾਜ ਬਨੈ ਹੌਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਲਿਖਬੋਹੂੰ ਕੋ ਕਾਜ, ਲੇਖਨਿ ਬਨੈਹੌਂ.

ਲੇਖਨੀਯ. ਵਿ–ਲਿਖਣ ਯੋਗ. ਲਿਖਨੇ ਲਾਇਕ.

ਲੇਖਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿਸਾਬ. ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ. ਗਣਿਤ ਦੀ ਫੈਲਾਵਟ (calculation). "ਲੇਖਾ ਹੋਇ ਤ ਲਿਖੀਐ." (ਜਪੁ) ੨ ਲਿਖਿਆ. "ਸੋ ਕਰ ਭਲੇ, ਜਿਨੀ ਹਰਿਜਸ ਲੇਖਾ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ)

ਲੇਖਾ ਉਠਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਿਸਾਬ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ. "ਸਭ ਲੇਖਾ ਰਖਹੁ ਉਠਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ)

ਲੇਖਾਰੀ. ਲੇਖਕ. ਲਿਖਾਰੀ. "ਧਨੁ ਲੇਖਾਰੀ ਨਾਨਕਾ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮੁਸੰਨਿਫ. ਗ੍ਰੰਥਕਰਤਾ. "ਬਿਖੁ ਭੂਲੇ ਲੇਖਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਲੇਖਾਵਤੀ. ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ. "ਕਲੰਮ ਅਗੰਮ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖਾਵਤੋ." (ਢੁਨਹੇ ਮ: ਪ)

ਲੇਖਿਆ. ਲਿਖਿਆ. "ਲੇਖੁ ਨਾਨਕ ਲੇਖਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੨ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ. "ਤਾਕੀ ਰਜਾਇ ਲੇਖਿਆ ਪਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਲੇਖਿਕਾ. ਲਿਖਾਰਨ. ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਣ ਵਾਲੀ.

ਲੇਖੀਆ. ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ. ਲੇਖਕ. ਮੁਨਸ਼ੀ. "ਦੁਆਰੈ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਲੇਖੀਆ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਲੇਖੁ. ਦੇਖੋ, ਲੇਖ. "ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ, ਹੇ ਸਖੀ!" (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਲਿਖਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਲਿਖ. "ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਮਨ ਮਹਿ ਲੇਖੁ." (ਗਉ ਮ: ਪ)

ਲੇਖੇਦਾਰ ਲੇਖੇਦਾਰੁ ਲੇਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਿਸਾਬ ਲਿਆ ਜਾਵੇ. "ਪੜਿਆ ਲੇਖੇਦਾਰੁ, ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਲੇਖਾ (ਹਿਸਾਬ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਲੇਖੈ. ਲਖਦਾ (ਦੇਖਦਾ) ਹੈ. "ਜੈਹਾ ਮੁੰਹ ਕਰ ਭਾਲਦਾ, ਤੈਵੇਹੋ ਲੇਖੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਲੇਖੇ (ਹਿਸਾਬ) ਵਿੱਚ. "ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਹਿਸਾਬ ਕਰਕੇ. ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ. "ਲੇਖੈ ਕਤਹਿ ਨ ਛੂਟੀਐ." (ਬਾਵਨ) ੪ ਹਿਸਾਬ ਅਨੁਸਾਰ. "ਲੇਖੈ ਸਾਹ ਲਵਾਈਅਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਲੇਖ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਲਿਖਣ ਲਾਇਕ. ਲਿਖਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਮੱਸਕ. ਦਸ੍ਤਾਵੇਜ਼.

ਲੇਜ਼ਮ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਬਾਦਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਮਾਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਨੁਖਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਆਰੰਭੀਦਾ ਹੈ.

ਲੇਜਾਕ. ਲਲਕਜ਼ਈ ਦਾ ਸ਼ੇਖ. ਅਸੇਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਮਹਮੰਦ ਲੇਜਾਕ ਮਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਲੇਟ. ਸੰ. ਲੇਟ੍. ਧਾ–ਜੁਆ ਖੇਡਣਾ। ੨ ਸੋਂਣਾ। ੩ ਲਿਟਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਲਿਟ.

ਲੇਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪੈਣਾ. ਲਿਟਣਾ. ਸੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲੇਟ ਧਾ. "ਅਨਿਕ ਜੋਨੀ ਲੇਟ." (ਸਾਰ ਮ: ਪ) "ਫਿਰਿ ਗਰਭਿ ਨ ਲੇਟਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ਪ)

ਲੇਟਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਪੈਕੇ ਨਿਰਤ੍ਯਕਾਰੀ. ਸ਼ਯਨ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ਛੀ ਭੇਦ ਹਨ–ਆਕੁੰਚਿਤ, ਸਮ, ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ, ਵਿਵਰ੍ਤੰਨ, ਉਦਵਾਹਿਤ ਅਤੇ ਨਤ. "ਲੇਟਣਿ ਲੇਟਿ ਜਾਣੈ ਤਨ ਸੁਆਹੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਸ਼ਯਨ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਹ ਨੂੰ ਖ਼ਾਕ ਸਮਝੇ.

ਲੇਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲੇਟਣਾ.

ਲੇਟਪੇਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੇਟਬਲ ਪੈਕੇ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਕੂਕਰ ਵਾਂਙ ਦੀਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ.

ਲੇਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੋਈ. ਮੈਦੇ ਆਦਿ ਦੀ ਲੋਈ.

ਲੇਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜੇ ਉੱਠ ਆਦਿ ਦੀ ਮੈਲ ਦਾ ਗੋਲ ਪਿੰਡ.

ਲੇਡੀ. ਅੰ. Lady. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਬੇਗਮ.

ਲੇਂਡੀ. ਵਿ–ਕਾਇਰ. ਬੁਜ਼ਦਿਲ. ਭੀਰੁ. "ਚਲੇ ਭਾਜ ਲੇਂਡੀ, ਸੁ ਜੋਧਾ ਗਰੱਜੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਾਂਭਾਲ. ਚੁਹੜਾ. "ਸ੍ਮਾਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਹਾਥ ਲੇਂਡੀ ਕੇ ਮਰਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧) ੩ ਅਵਾਰਾ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਲੰਡਰ ਕੁੱਤਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਲਾਂਡੀ.

ਲੇਥੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਥੇਰਨਾ। ੨ ਲਥੇੜਨਾ.

ਲੇਦਾ. ਉਹ ਘੋੜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਬੈਠਵੀਂ ਹੈ.

ਲੇਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੈਣਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੈਣ ਯੋਗ੍ਯ ਧਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ.

ਲੇਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੋਚਾ। ੨ ਲਿੱਪਣ ਯੋਗ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ। ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਲੇਪ ਨਹੀ ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਤੇ." (ਮਾਝ ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਲਿਪ ਧਾ.

ਲੇਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿੱਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਾਰਾ। ੩ ਮਰਹਮ.

ਲੇਪਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਲਿੱਪਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਲੇਫ ਲੇਫੁ ਅ [illegible] ਲਿਹ਼ਾਫ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੂਈਦਾਰ ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਰਜਾਈ. "ਨਾ ਜਲੁ ਲੇਫ ਤੁਲਾਈਆ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) "ਲੇਫੁ ਨਿਹਾਲੀ ਪਟ ਕੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਲੇਮੂ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿੰਬੂ. ਅੰ. Lemon. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬੂ.

ਲੇਲਕਲਾਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਤਸੀਲ ਸੁਨਾਮ, ਥਾਣਾ ਮੂਨਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰਨੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਰੇਤਲੀ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਦੇਖਕੇ ਠਹਿਰ ਗਏ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਜਿਮੀਦਾਰ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਦਾ ਰਾਖਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਜ੍ਞਕ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਪੁਰਖ ਸਮਝਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਪੁੱਛੀ. ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਰਹਿਕੇ ਮੂਨਕ ਨੂੰ ਚਲੇਗਏ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹੰਤ ਮੱਲਸਿੰਘ ਜੀ ਧਮਧਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਨਗਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੪੦ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਅਜ੍ਞਕ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਲੇਲਾ. ਸੰ. ਲੇਲਿਹ. ਵਿ–ਚੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਕਰੀ ਭੇੜ ਦਾ ਬੱਚਾ. "ਲੇਲੇ ਕਉ ਚੂਘੈ ਨਿਤ ਭੇੜ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਮਾਯਾ ਭੇੜ, ਜੀਵ ਲੇਲੇ ਨੂੰ ਚੂਸਦੀ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਲੈਲੀ ੨. "ਲੇਲਾ ਮਜਨੂੰ ਆਸਕੀ ਚਹੁ ਚਕੀ ਜਾਤੀ." (ਭਾਗੁ)

ਲੇਲਿਹ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਭ. ਲੀਖ। ੨ ਸੱਪ.

ਲੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਲੈਲੀ.

ਲੇਵਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੈਂਦਾ.

ਲੇਵਨ. ਕ੍ਰਿ–ਲੈਣਾ. "ਆਪੇ ਮਨੂਆ ਲੇਵਏ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਲੇਵੈ ਦੇਵੈ ਚਿਲ ਨ ਪਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਲੇਵਾ. ਵਿ–ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਰਾਹਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਊ ਆਦਿ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਉਹ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਜਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਊਧ. ਊਧਸ੍ (udder). ਹਵਾਨਾ.

ਲੇਵਾਦੇਈ ਲੇਵਾਦੇਵੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੈਣ ਦੇਣ. ਵਾਣਿਜ੍ਯ.ਵਪਾਰ. "ਕਿਆ ਖੇਤੀ, ਕਿਆ ਲੇਵਾਦੇਈ?" (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) "ਸੰਤਨ ਸਿਉ ਮੇਰੀ ਲੇਵਾਦੇਵੀ." (ਸੋਰ ਮ: ਪ)

ਲੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਲੇਹੀ.

ਲੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੈਕੇ. "ਲੈ ਅੰਕਿ ਲਾਏ ਹਰਿ ਮਿਲਾਏ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ਪ) "ਲੈ ਭਾੜਿ ਕਰੈ ਵੀਆਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਵਜ਼–ਤੀਕ. ਤਕ. ਤੋੜੀ. "ਲੱਖੀ ਕਰਗ ਲੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ਤਲਵਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪੰਜਰ (ਪਿੰਜਰ) ਤਕ ਲਹਿ ਗਈ। ੩ ਸੰ. ਲਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੇਖੋ, ਲਯ ੭. "ਨਾਨਕ ਲਗੀ ਤਤੁ ਲੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੪ ਦੇਖੋ, ਲਯ ੨. "ਉਰਧ ਤਾਪ ਲੈ ਗੈਨ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਧਿ ਲਾਉਣੀ। ਪ ਦੇਖੋ, ਲਯ ਪ. "ਸਤ ਸੁਰਾ ਲੈ ਚਾਲੈ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ) ੬ ਲੈਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਲੈਸ. ਅ [illegible] ਲਯਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈਦਾ, ਕੇਵਲ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਖ਼ਾਕਤੋਦੇ ਪੁਰ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਭੁੰਚ ਤਨਾਇਕੈ ਮਾਰਤ ਲੈਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਕਰਜੋ ਖਾਕਤੋਦਾ ਸੁਧਰਾਇ। ਲੈਸ ਪ੍ਰਵੇਸਹਿਂ ਓਜ ਲਗਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਫੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਾਂਸ (lance) ਲਈ ਭੀ ਲੈਸ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਪ ਅੰ. lace. (ਕਤੂਨ–ਗੋਟਾ) ਲਈਂ ਭੀ ਲੈਸ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਲੈਕ. ਦੇਖੋ, ਲਾਯਕ.

ਲੈ ਗੈਨ. ਦੇਖੋ, ਲੈ ੪.

ਲੈਚਿੰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਲਯਚਿੰਤਨ.

ਲੈਟਿਨ. Latin. ਲਾਤੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਾਂਙ ਪੁਰਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਗਈ ਹੈ. ਯੂਰਪ ਦੇ ਕਾਲਿਜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਹੁਣ ਭੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ. ਲੇਨਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੈਣ ਯੋਗ੍ਯ ਧਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ.

ਲੈਤੋਲਾਲ. ਅ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਾਉ ਲਪੇਟ. ਬਹਾਨਾ. ਟਾਲਮਟੋਲਾ. ਢਿੱਲਮੱਠ.

ਲੈਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੰਕ੍ਤਿ. ਕਤਾਰ. ਸ਼ੁਰੀ. ਅੰ. Line. "ਲਗੀ ਤੁਰੈਗਨ ਲੈਨ ਬਡੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਿੱਧੀ ਲਕੀਰ. ਰੇਖਾ। ੩ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ. ਬਾਰਕ। ੪ ਦੇਖੋ, ਲੈਣਾ. "ਬਿਖਮੁ ਨ ਜਾਈ ਲੈਨ." (ਧਨਾ ਮ: ਪ) ਪ ਸੰ. ਲਯਨ. ਲਯ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੬ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਲੈਨਡੋਰੀ. ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਡੋਰੀ ਦਾ ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਜੋ ਕੈਂਪ ਆਦਿ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਵਾਸਤੇ ਰੇਖਾ (line)ਕਾਇਮ ਕਰੇ। ੨ ਲੈਨਡੋਰੀ ਦਾ ਸ਼ਾਮਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਟੋਲੀ, ਜੋ ਫੌਜ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਲੈਬ. ਲੈਣਾ. "ਮਾਲਿਨਿ ਲੈਬ ਕਰਜੋ ਰਸ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਲੈਲ. ਅ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਤ। ੨ ਬਦਨਸੀਬੀ। ੩ ਵਿ–ਬਦਨਸੀਬ. ਮੰਦਭਾਗੀ. "ਰੇ ਮਨ ਲੈਲ! ਇਕੇਲ ਹੀ ਕਾਲ ਕੇ ਲਾਗਤ ਕਾਹਿ ਨ ਪਾਇਨ ਧਾਏ?" (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਲੈਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲੈਲੀ ੨ ਅਤੇ ਲੈਲਾ ਘੋੜਾ.

ਲੈਲਾਘੋੜਾ. ਇਹ ਘੋੜਾ, ਸੁਲਤਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਬਾਰਕਜ਼ਈ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਪਾਸ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਘੋੜੇ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਸੁਣਕੇ ਲੈਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕੀਤੇ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੮੮੫ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. C. A. Huegel ਆਪਣੇ ਸਫਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੈਲਾ ਘੋੜਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਚਾਲਾਕ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਕੁਮੈਤ, ਉਮਰ ਤੇਰਾਂ ਸਾਲ ਅਤੇ ਕੱਦ ਸੋਲਾਂ ਮੁੱਠੀ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜਾਊ ਸਾਜ ਬਹੁਮੁੱਲਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ,* ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ.

* Miss Eden ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ Up the Country ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਜੜਾਊ ਸਾਜ ੭੭ ਲੱਖ ਦਾ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲੈਲੀ. ਅ. لیلی ਵਿ–ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ. ਸ਼ਜਾਮਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਹਸ਼ਾਮ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਉੱਮੀਯਾ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਸਨ ੭੨੪ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀਆ ਹੋਇਆ, ਇੱਕ ਕ਼ੈਸ ہنس ਨਾਮ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਖ ਸੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਦੀ ਬੇਟੀ ਲੈਲੀ ਆਸ਼ਕ ਹੋਗਈ, ਅਰ ਕ਼ੈਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭੀ ਲੈਲੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਲੈਲੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਜਦ ਭੇਤ ਜਾਣਿਆ, ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰਦਿੱਤਾ ਅਰ ਲੈਲੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਅਮੀਰ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਠਹਿਰਾਇਆ. ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕ਼ੈਸ ਦੀਵਾਨਾ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਮਜਨੂੰ (مجنوں) ਪਿਆ. ਇਸੇ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮਜਨੂੰ ਮਰਗਿਆ ਅਰ ਲੈਲੀ ਨੇ ਭੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਮੌਤ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ.† "ਲੈਲੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਮਜਨੂੰ ਦੇਖ ਲੁਭਾਣਾ, ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਵੈ ਹੜ ਹੜ ਹੱਸਣ ਲੋਕ ਵਿਡਾਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਲੈਲਾਘੋੜਾ.

ਲੋ. ਸੰਗਜਾ–ਲੂ. ਤੱਤੀ ਪੌਣ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩ ਸੇਕ. ਆਂਚ। ੪ ਦੀਪਕ ਅਥਵਾ ਅਗਨਿ ਦੀ ਸ਼ਿਖਾ। ੫ ਵਜ–ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ ! ਧਜਾਨ ਕਰੋ ! ਦੇਖੋ, ਅੰ. lo !

ਲੋਉ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਕ. ਦੇਸ਼। ੨ ਲੋਗ. ਜਨ.

ਲੋਊ. ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ. "ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਭ ਲੋਊ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਲੋਅ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਕ. ਤ਼ਬਕ਼. "ਸੂਝਤੇ ਤਿਨ ਲੋਅ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਸੁਣਿਐ ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ." (ਜਪੁ) ੨ ਲੋਗ. ਜਨ. "ਨਾਮੇ ਉਧਰੇ ਸਭਿ ਜਿਤਨੇ ਲੋਅ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ੩ ਚਾਨਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਨੂਰ. "ਚਹੁ ਚਕੀ ਕੀਅਨੁ ਲੋਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਲੋਆ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਟਾ ਕੰਬਲ। ੨ ਲੋਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਆਏ ਤ੍ਰੈ ਲੋਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਲੋਅ ੩.

ਲੋਇ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਗ. ਜਨ. "ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਤਰਸਹਿ ਸਭ ਲੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਲੋਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਲੋਕ. ਦੇਸ਼. ਤ਼ਬਕ਼. "ਆਸਣੁ ਲੋਇ ਲੋਇ ਭੰਡਾਰ." (ਜਪੁ) ੪ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰ. ਦੇਖ.

ਲੋਇਣ. ਸੰ. ਲੋਚਨ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਤ੍ਰ. "ਲੋਇਣ ਲੋਈ ਡਿਠ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਹਰਿਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੇ ਲੋਇਣਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਲੋਇਣੀ. ਵਿ–ਲੋਇ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। ੨ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ. "ਲੋਇਣ ਰਤੇ ਲੋਇਣੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਕਰਕੇ. ਲੋਚਨ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ.

ਲੋਇਨ. ਦੇਖੋ, ਲੋਇਣ.

ਲੋਇਨਾ. ਅੱਖੀਂ. ਨੇਤ੍ਰੀਂ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਨਜ਼ਾਰਾ. "ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਲੋਈ. ਸੰਗਜਾ–ਲੂੰ (ਉਂਨ) ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਕੰਬਲ. ਸੰ. ਲੋਮੀਯ। ੨ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ. "ਸੁਨਿ ਅੰਧਲੀ ਲੋਈ, ਬੇਪੀਰਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੩ ਜਨ ਸਮੁਦਾਯ. ਲੋਕ. "ਆਸਾ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਕਈ ਲੋਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਦੁਨੀਆਂ. ਸੰਸਾਰ. "ਲੋਇਣ ਲੋਈ ਡਿਠ, ਪਿਆਸ ਨ ਬੁਝੈ ਮੂ ਘਣੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਵਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. ਭਾਵ–ਕਰਤਾਰ. "ਦੁਨੀਆ ਦੋਸੁ, ਰੋਸੁ ਹੈ ਲੋਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ (ਕਰਤਾਰ) ਨਾਲ। ੬ ਲੋਈਂ. ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ. ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ. "ਪਾਤਾਲੀ ਪੁਰਈ ਸਭ ਲੋਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਲੋਈਆ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁੱਧੇ ਆਟੇ ਦਾ ਪੇੜਾ, ਜੋ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਲੋਸਟ. ਸੰ. ਲੋਸ੍ਟ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੈਲ. ਮਨੂਰ. ਮੰਡੂਰ. "ਰਾਮ ਪਾਰਸ ਚੰਦਨ, ਹਮ ਕਾਸਟ ਲੋਸਟ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਡਲਾ. ਢੇਲਾ. ਢੀਮ. "ਲੋਸਟ ਕੋ ਉਠਾਇ ਤਤਕਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲੋਸ੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਲੋਸਟ.

ਲੋਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹਾ. "ਗੁਰ ਪਾਰਸ, ਹਮ ਲੋਹ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਮੱਛੀ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਕੁੰਡੀ. "ਜਿਹਬਾ ਸੁਆਦੀ ਲੀਲਤ ਲੋਹ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਲੋਹੇ ਦਾ ਵਡਾ ਤਵਾ। ੪ ਲੋਹੇ ਦਾ ਭਾਂਡਾ। ੫ ਧਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਲੋਹ। ੬ ਵਿ–ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ। ੭ ਦੇਖੋ, ਲੋਹ.

ਲੋਹਉ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹਾ. "ਲੋਹਉ ਹੋਯਉ ਲਾਲੁ ਨਦਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਦਿ ਧਾਰੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਲੋਹਿਓਂ. ਲੋਹੇ ਤੋਂ.

ਲੋਹਸਾਰ | **ਲੋਹਸਾਰੁ** ਸੰਗਜਾ–ਫੌਲਾਦ. "ਚਬੇ ਤਤਾ ਲੋਹਸਾਰੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਲੋਹਹਥੀ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਨੇਜ਼ਾ ਅਥਵਾ ਬਰਛੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਛੜ (ਦੰਡ) ਕਾਠ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਹੋਵੇ. "ਪੱਟਿਸ ਲੋਹਹਥੀ ਪਰਸੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਲੋਹਕਲਮ. ਲੋਹੇ ਦੀ ਕਲਮ. ਭਾਵ–ਨਾ ਘਸਣ ਵਾਲੀ ਕਲਮ. ਸਦਾ ਇੱਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਲਿੱਖਣ. "ਕਰੀ ਲੋਹਕਲਮੰ ਲਿਖਜੋ ਲੇਖ ਮਾਥੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਹਕਲਮ

ਲੋਹਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲੁਹਾਰ.

ਲੋਹਗਢ | **ਲੋਹਗੜ੍ਹ** ਲੋਹੇ ਜੇਹਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਦੁਰਗ (ਕਿਲਾ). ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ ਦਾ ਜੰਗੀ ਬੁਰਜ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ੧੮। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਿਲਾ। ੩ ਦੀਨੇ (ਕਾਂਗੜ) ਪਿੰਡ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨਾ ੩। ੪ ਮੁਖਲਿਸਗੜ੍ਹ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲਕੇ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਸਢੌਰੇ ਪਾਸ ਪੰਮੂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਾਗੇ ਪਹਾੜੀ ਪੁਰ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਆਪ ਬਹੁਤ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਅਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰਰੁਖ਼ਸਿਯਰ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਸੈਯਦ ਅਮੀਰਖ਼ਾਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਇੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖਲਿਸਗੜ੍ਹ। ੫ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਦਾ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਸਨ ੧੭੧੨ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਲੋਹਘੁੱਟ. ਲੋਹੇ ਦੇ ਕਵਚਾਦਿ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਵਚ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਯੋਧਾ. "ਘੁਮੈ ਲੋਹਘੁੱਟੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਲੋਹਟੀਆ. ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਵਪਾਰੀ.

ਲੋਹਟੁ. ਮਨੂਰ. ਦੇਖੋ, ਲੋਸਟ ੧. "ਮਨੁ ਲੋਹਟੁ ਹੈ ਮੋਹਿਆ ਦੂਜੈਭਾਇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩) ਭਾਵ–ਕਠੋਰ ਅਤੇ ਮੈਲਾ.

ਲੋਹੱਡਾ. ਲੋਹਭਾਂਡ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਬਰਤਨ.

ਲੋਹਪਾਤ੍ਰ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪਾਤ੍ਰ ਮਹਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਾੱਟੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਮਹਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਿ-ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼: ੧੫੦.

ਲੋਹਪਾਲ. ਸਿਲਹਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਕਪਾਲ.

ਲੋਹਲੰਗਰ. ਤਵੀ ਅਤੇ ਦੇਗ. ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ–"ਲੋਹ ਲੰਗਰ ਤਪਦੇ ਰਹਿਣ." ਦੇਖੋ, ਦੇਗ ਤੇਗ ਫਤਹ.

ਲੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਲੋਹ. "ਲੋਹਾ ਪਾਰਸਿ ਭੇਟੀਐ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਈ ਭੀ ਲੋਹਾ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲੋਹਾ ਖੜਕਾਉਣਾ ਅਤੇ ਲੋਹਾ ਲੈਣਾ.

ਲੋਹਾ ਖੜਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੰਗ ਕਰਨਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਜਾਉਣਾ.

ਲੋਹਾਂਗੀ. ਦੇਖੋ, ਲੁਹਾਂਗੀ.

ਲੋਹਾ ਘਸਾਂਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.

ਲੋਹਾ ਬਜਾਂਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲੋਹਾ ਖੜਕਾਉਣਾ.

ਲੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲੁਹਾਰ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ.

ਲੋਹਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੰਗੁਲੀ. ਬੇੜੀ. "ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਧਾਰੀ, ਓਹਾ ਪੈਰਿ ਲੋਹਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਲੁਹਾਰੀ। ੩ ਲੋਹਕਾਰ (ਲੁਹਾਰ) ਦਾ ਕੰਮ. ਆਹਨਗਰੀ.

ਲੋਹਾਰੀਪਾ. ਗੋਰਖਪੰਥੀ ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ. "ਗੋਰਖਪੂਤ ਲੋਹਾਰੀਪਾ ਬੋਲੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਲੋਹਾਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਓਟਣਾ. ਵੈਰੀ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਹਾਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ. "ਅਵਨੀ ਤਲ ਪੈ ਅਸ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਲੋਹਾ ਲੇਇ ਸਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਜੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲੋਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਲਾਲ ਰੰਗਾ. ਤਾਂਬੇ ਜੇਹੇ ਵਰਣ ਵਾਲਾ. "ਲੋਹਿਤ ਬਾਲ ਛੁਟੇ ਜਿਸ ਪੀਠਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਲਹੂ. ਖ਼ੂਨ. ਰੁਧਿਰ। ੩ ਲਾਲ ਚੰਦਨ। ੪ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਮੱਛੀ.

ਲੋਹਿਤਾਕ | **ਲੋਹਿਤਾਛ** ਵਿ–ਲੋਹਿਤ (ਲਾਲ) ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਦੈਤ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਵਣ ਨੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਉਹ ਕੁਹਾੜਾ ਲੈਣ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ ਸੀ. "ਲੋਹਿਤਾਛ ਠਾਢੋ ਭਯੋ ਚਰਨਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ, ਜੋ ਲੰਕਾਪਤਿ ਕਹੀ ਹੀ ਤੇ ਸਭ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ."(ਹਨੂ) ੩ ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੫ ਝੋਟਾ.

ਲੋਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਰੁਣੋਦਯ. ਪ੍ਰਭਾਤ. ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਲੋਹ (ਲਾਲ) ਰੰਗ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਲੋਹੀਆ. ਵਿ–ਲੋਹਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੋਹ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਲਾਂਗਰੀ। ੩ ਲੋਹੇ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਲੋਹੀਆ.

ਲੋਹੀਅੰ. ਲੋਹਿਤ (ਲਾਲ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਸਮੁਦ੍ਰ-ਬਾਜਿ ਲੋਹੀਅੰ." (ਗਜਾਨ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਘੋੜਾ ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਲੋਹੂ. ਸੰਗਜਾ–ਰੁਧਰ. ਖ਼ੂਨ. ਸੰ. ਲੋਹਿਤ. "ਲੋਹੂ ਲਬੁ ਨਿਕਥਾ ਵੇਖ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਹਿਤ ੪. "ਲੋਹੂ ਫਾਥੀ ਜਾਲੀ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਲੋਕ. ਸੰ. लोक. ਧਾ–ਦੇਖਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਚਮਕਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭੁਵਨ. ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਤ਼ਬਕ਼. ਦੇਖੋ, ਸਾਤ ਆਕਾਸ ਅਤੇ ਸਾਤ ਪਾਤਾਲ। ੩ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ. "ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ ਸਿਵਲੋਕਹਿ ਜੈਬੋ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਲੋਗ. ਜਨ. "ਲੋਕ ਅਵਗਣਾ ਕੀ ਬੰਨੈ ਗੰਠੜੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੫ ਖੁਲ੍ਹੀ ਥਾਂ। ੬ ਦਰਸ਼ਨ. ਦੀਦਾਰ। ੭ ਜਨ ਸਮੁਦਾਯ (ਗਰੋਹ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਲੋਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਸਿੱਖਲੋਕ, ਹਿੰਦੂਲੋਕ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਲੋਕ ਆਦਿ.

ਲੋਕ ਅਲੋਕ. ਇਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ। ੨ ਲੋਕ (ਦਰਸ਼ਨ) ਅਲੋਕ (ਨਾ ਦੇਖਣਾ). ਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ। ੩ ਅਲੋਕਿਕ ਲੋਕ (ਦਰਸ਼ਨ). "ਲੋਕ ਅਲੋਕ ਬਿਲੋਕਨ ਪਾਯੋ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੪ ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਲੋਕ.

ਲੋਕ ਸ਼੍ਰੁਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਅਫ਼ਵਾਹ. ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣੀਹੋਈ ਗੱਲ.

ਲੋਕਕ. ਸੰ. ਲੋਕਿਕ. ਵਿ–ਦੁਨਿਆਵੀ. ਲੋਕ ਸੰਬੰਧੀ. "ਨਹ ਚਿੰਤਾ ਕਛੁ ਲੋਕਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਲੋਕਗਜ. लोकज्ञ. ਵਿ–ਲੋਕਵਿਹਾਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

† ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਰਾਸਿ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ, ਲੈਲੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਭੁੱਲ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਮੇ ਦੇ ਰੰਗ ਢੰਗ ਦਾ ਜਾਣੂ. ਚਾਣਕ੍ਯ ਲਿਖਦਾ ਹੈ– "ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਜ੍ਞੋਪ੍ਯਲੋਕਜ੍ਞੋ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਤੁਲ੍ਯਃ." (ਸੂਤ੍ਰ ੫੪੩) ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਭੀ, ਜੋ ਲੋਕਵਿਹਾਰ ਤੋਂ ਅਜਾਣ ਹੈ, ਉਹ ਮੂਰਖ ਸਮਾਨ ਹੈ.

ਲੋਕਨਾਥ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਕਰਤਾਰ। ੨ ਰਾਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, **ਲੋਕਪ** ਲੋਕਪਾਲ.

ਲੋਕਪਚਾਰ. ਸੰ. ਲੋਕੋਪਚਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋਕ ਵਿਹਾਰ. ਲੋਕਰੀਤਿ. "ਲੋਕਪਚਾਰਾ ਕਰੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਲੋਕਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਨਾਥ ਅਤੇ ਲੋਕਪਾਲ.

ਲੋਕਪਤੀਆਰਾ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਅ੍ਤਬਾਰ ਜਮਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿਕਮਤ. "ਲੋਕ ਪਤੀਆਰੈ ਕਛੂ ਨ ਪਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਲੋਕਪਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਜਗਤਨਾਥ. ਕਰਤਾਰ ਜੋ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਦਿਕ੍ਪਾਲ ਦੇਵਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅੱਠ ਹੈ– ਪੂਰਵ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ, ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਦਾ ਅਗਨਿ, ਦੱਖਣ ਦਾ ਯਮ, ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦਾ ਸੂਰਜ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਵਰੁਣ, ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਦਾ ਵਾਯੁ, ਉੱਤਰ ਦਾ ਕੁਬੇਰ, ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਦਾ ਸੋਮ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਪਾਸ ਇੱਕ ਇੱਕ ਹਾਥੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਗਜ। ੪ ਕਈ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਦਿੱਗਜਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਲੋਕਪਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੫ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ–ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ, ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ, ਪਿਤ੍ਰਿਲੋਕ, ਸੂਰਜਲੋਕ, ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ, ਗੰਧਰਵਲੋਕ, ਨਾਗਲੋਕ, ਅਤੇ ਯਮਲੋਕ ਆਦਿ ਦੇ ਪਾਲਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਵਤਾ.

ਲੋਕਪਾਲੇਸ਼੍ਵਰ. ਲੋਕਪਾਲਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਮਹਾਦੇਵ. ਰੁਦ੍ਰ.

ਲੋਕਬੰਧੁ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਜ.

ਲੋਕਮਾਤ. ਮਾਤ (ਮਾਤ੍ਰ) ਲੋਕ. "ਕਿਧੌਂ ਉਡੁ ਪਾਂਤਿ ਹਿਤ ਆਪ ਚਿਤ ਲੋਕਮਾਤ ਤਜੀ ਨਭਗਤਿ." (ਨਾਪ੍) ਮਾਨੋਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਦੇਖਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਚਾਲ ਛੱਡਕੇ ਮਾਤਲੋਕ ਵਿੱਚ ਵਸੇਰਾ ਆ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਕਮਾਤਾ.

ਲੋਕਮਾਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਮਾਯਾ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ। ੨ ਦੁਰਗਾ। ੩ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾਰੂਪ ਹੈ. "ਨਮੋ ਲੋਕਮਾਤਾ." (ਜਾਪੁ) *

ਲੋਕਮਾਨ੍ਯ. ਵਿ– ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪੂਜ੍ਯ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਜਾਣਦੇ ਹਨ.

ਲੋਕਯਾਤ੍ਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿਹਾਰ. ਵਪਾਰ। ੩ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸੈਰ.

ਲੋਕਰੀਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਾਲ. ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ.

ਲੋਕਲ. ਅੰ. Local. ਵਿ– ਸਥਾਨੀਯ. ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਥਾਂ ਜਾਂ ਨਗਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਲੋਕਲਾਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋਕ ਲੱਜਾ. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ. ਦੁਨਿਆਵੀ ਲਾਜ.

ਲੋਕ ਲੀਕ. ਲੋਕਚਾਲ. ਲੋਕਰੀਤਿ. ਪੁਰਾਣੀ ਪਰਿਪਾਟੀ.

ਲੋਕਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਲੋਗੋ! "ਲੋਕਾ! ਮਤ ਕੋ ਫਕੜਿ ਪਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਲੋਕਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਜਨ ਸਮੁਦਾਯ. ਲੋਗ. ਦੁਨੀਆਂ. "ਨਿਗੁਰੀ ਅੰਧ ਫਿਰੈ ਲੋਕਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਲੋਕਾਚਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋਕ–ਆਚਾਰ. ਲੋਕਵਿਹਾਰ.
ਲੋਕਾਚਾਰੁ ਲੋਕਰੀਤਿ. "ਪਰਹਰੁ ਲੋਭੁ ਅਰੁ ਲੋਕਾਚਾਰੁ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਲੋਕਾਂਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋਕ (ਦੇਖਣ) ਵਾਲਾ ਅੰਜਨ. ਸਿੱਧਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਰਮਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਪਾਕੇ ਲੁਕੇਹੋਏ ਪਦਾਰਥ ਵੇਖ ਸਕੀਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਪਾਂਜਨ.

ਲੋਕਾਟ. ਚੀਨ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਤੋਂ ਆਇਆ ਇੱਕ ਸਦਾ-ਬਹਾਰ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ. ਇਹ ਚੇਤ ਵਿੱਚ ਪਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮਤਰ ਹੈ. Eriobotrya Japonica (Loquat). ਲੋਕਾਟ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੀ ਸੁਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਲੋਕਾਣਾ ਵਿ– ਲੌਕਿਕ. ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ
ਲੋਕਾਣੀ ਸੰਬੰਧ. ਦੁਨਿਯਵੀ. "ਸਭ ਚੂਕੀ ਕਾਣਿ ਲੋਕਾਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਤਜਿ ਲਾਜ ਲੋਕਾਣੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ. ਪੋਸ਼ੀਦਹ.

ਲੋਕਾਂਤਰ. ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ. ਲੋਕੋਂ ਮੇਂ. "ਤੀਨਿ ਲੋਕਾਂਤਰ ਮੋਹੈ." (ਸ੍ਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਦੂਜਾ ਲੋਕ। ੩ ਪਰਲੋਕ.

ਲੋਕਾਧਿਪ. ਲੋਕ–ਅਧਿਪ. ਲੋਕਪਤਿ. ਲੋਕਪਾਲ.

ਲੋਕਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਣੀ ੧. "ਤਜਿ ਲਾਜ ਲੋਕਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਲੋਕਾਪਵਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋਕ–ਅਪਵਾਦ. ਲੋਕਨਿੰਦਾ. ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਚਰਚਾ. ਬਦਨਾਮੀ.

ਲੋਕਾਯਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਯਤ (ਫੈਲਿਆ) ਜਿਕਰ. ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾ। ੨ ਚਾਵ੍ਹੀਕ ਮਤ, ਜੋ ਇਸ ਲੋਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਪਰਲੋਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਵਾਕ.

ਲੋਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋ-ਕਾਲਸ. ਕੱਜਲ. ਦੀਪਮਸਿ। ੨ ਭਾਵ–ਮਾਯਾ. "ਗੁਰੁਮੁਖਾਂ ਲੋਕਾਰ ਲੇਪ ਨ ਲਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਲੋਕਾਲੋਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਸਮੇਤ ਘੇਰੇਹੋਏ ਹੈ, ਅਰ ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਿਆਈ ਸਾਢੇ ਤੇਰਾਂ ਕਰੋੜ ਯੋਜਨ ਹੈ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਯੋਜਨ ਉੱਚਾ ਹੈ. "ਲੋਕਾਲੋਕ ਨਾਮ ਹੈ ਜਾਕੋ। ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰ ਜਾਨਿਯੇ ਤਾਂਕੋ। ਚੌਫੇਰੇ ਦੀਪਨ ਕੇ ਸੋਊ। ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੇ ਨ ਅਵਨੀ ਕੋਊ॥"(ਨਾਪ੍) ਬੋਧ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਕ੍ਰਵਾਲ" ਹੈ.

ਲੋਕੀ. ਜਨ ਸਮੁਦਾਯ. ਲੋਗ। ੨ ਸੰ. ਲੌਕਿਕ. ਵਿ– ਲੋਕ ਨਿਵਾਸੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਦੇਵਤਾ. "ਇਕ ਲੋਕੀ ਹੋਰੁ ਛਮਿਛਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦੇਵਤਾ ਨਿਮਿੱਤ, ਦੂਜਾ ਪਿਤਰਾਂ ਲਈ. ਦੇਖੋ, ਛਮਿਛਰੀ.

ਲੋਕੀਕ. ਸੰ. ਲੌਕਿਕ. ਵਿ– ਸੰਸਾਰੀ. "ਪੂਰੀ ਸੋਭਾ ਲੋਕੀਕ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਲੋਕੁ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕ.

ਲੋਕੁਪਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਪਚਾਰ.

ਲੋਕੁਪਚਾਰਾ. ਲੋਕੋਪਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਲੋਕੁਪਚਾਰਾ ਅੰਧੁ ਕਮਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਲੋਕੇਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋਕ ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਨਾਥ ਅਤੇ ਲੋਕਪਾਲ.

ਲੋਕੋਕ੍ਤਿ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਕ੍ਤਿ (ਕਹਾਵਤ).
ਲੋਕੋਕ੍ਤੀ ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ-
ਲੋਕੋਕ੍ਯ ਚੜ੍ਹੀ ਅਖਾਉਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੁਨਾਸਿਬ ਮੌਕੇ ਪੁਰ ਕਹਿਣਾ, "ਲੋਕੋਕ੍ਯਿ" ਹੈ.

ਕਹਿਨਾਵਤ ਜੋ ਲੋਕ ਕੀ ਲੋਕੋਕ੍ਯਿ ਸੋ ਜਾਨ."
(ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

੧. ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ. (ਜਪੁ)
੨. ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪਿ ਹੀ ਖਾਹੁ. (ਜਪੁ)
੩. ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ. (ਜਪੁ)
੪. ਜਿਤੁ ਬੋਲਿਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ, ਸੋ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ. (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
੫. ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਦੇ ਭਿਠੇ ਖੋਹ. (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
੬. ਬਿਨੁ ਪਉੜੀ ਗੜਿ ਕਿਉ ਚੜਉ ? (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
੭. ਨਿਤ ਨ ਪੋਈਆ ਹੋਇ. (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
੮. ਫਾਹੀ ਸੁਰਤਿ, ਮਲੂਕੀ ਵੇਸ ! (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
੯. ਕਰਣੀ ਬਾਝਹੁ ਘਟੇ ਘਟਿ. (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
੧੦. ਮਨਮੁਖ ਅੰਧੁ ਨ ਚੇਤਹੀ, ਡੂਬਿ ਮੂਏ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)
੧੧. ਸੁੰਞੇ ਘਰ ਕਾ ਪਾਹੁਣਾ ਜਿਉ ਆਇਆ ਤਿਉ ਜਾਇ ਜੀਉ. (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)
੧੨. ਮਿਠਾ ਕਰਿਕੈ ਖਾਇਆ,ਕਉੜਾ ਉਪਜਿਆ ਸ੍ਵਾਦੁ. (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
੧੩. ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁਕੋ. (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)
੧੪. ਜਿਸ ਸਿਉ ਰਾਤਾ ਤੈਸੋ ਹੋਵੈ. (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)
੧੫. ਠੋਕਿ ਬਜਾਇ ਸਭ ਡਿਠੀਆ . (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)
੧੬. ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਸ੍ਰਾਪੁ ਨ ਮਰਈ. (ਆਸਾ ਮ: ੫)
੧੭. ਨਦੀਆ ਵਾਹਿ ਵਿਛੁੰਨੀਆ ਮੇਲਾ ਸੰਜੋਗੀ. (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)
੧੮. ਤਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ਆਇ. (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)
੧੯. ਸਚੈਮਾਰਗਿ ਚਲਦਿਆ ਉਸਤਤਿ ਕਰੈ ਜਹਾਨੁ. (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)
੨੦. ਅੰਤਰਿ ਬਹਿਕੈ ਕ੍ਰਮ ਕਮਾਵੈ ਸੋ ਚਹੁ ਕੁੰਡੀਜਾਣੀਅਹਿ. (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਝ)
੨੧. ਜਿਥੈ ਬੋਲਣਿ ਹਾਰੀਐ, ਤਿਥੈ ਚੰਗੀ ਚੁਪ. (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)
੨੨. ਸੂਰੁ ਕਿ ਸਨਮੁਖ ਰਨ ਤੇ ਭਰਪੈ, ਸਤੀ ਕਿ ਸਾਂਚੇ ਭਾਂਡੇ?(ਗਉ ਕਬੀਰ)
੨੩. ਅਬ ਤਉ ਜਰੇ ਮਰੇ ਸਿਧਿ ਪਾਈਐ ਲੀਨੋਂ ਹਾਥਿ ਸਿਧਉਰਾ. (ਗਉ ਕਬੀਰ)
੨੪. ਜਿਨ ਪਟ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰਿ ਗੁਦੜੁ, ਤੇ ਭਲੇ ਸੰਸਾਰਿ. (ਵਾਰ ਆਸਾ)
੨੫. ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੈ ਲੈ ਨੀਮ ਸਿੰਚਾਈ। ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਉਆ ਕੋ ਸਹਜੁ ਨ ਜਾਈ ॥ (ਆਸਾ)
੨੬. ਐਸੇ ਸੰਤ ਨ ਮੋ ਕਉ ਭਾਵਹਿ। ਭਾਲਾ ਸਿਉ ਪੋਡਾ ਗਟਕਾਵਹਿ. (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
੨੭. ਰੀਚੇਦਿਆ ਛਿਅ ਮਾਹ, ਤੁੜੈਦਿਆ ਹਿਕ ਖਿਨੋ. (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)
੨੮. ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੀਐ ਭਲਾ ਕਹੀਐ.
੨੯. ਮੰਦਾ ਕਿਸੇ ਨ ਆਖ ਝਗੜਾ ਪਾਵਣਾ. (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)
੩੦. ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਲਾਇਆ.(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)
੩੧. ਅੰਜਨ ਤੈਸਾ ਅੰਜੀਐ, ਜੈਸਾ ਪਿਰਿ ਭਾਵੈ. (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)
੩੨ ਅੰਧਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ, ਕਿਉ ਪਾਧਰੁ ਜਾਣੈ? (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)
੩੩. ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਛੂਛਾ ਘਟ ਬੋਲੈ। ਭਰਿਆ ਹੋਇ ਸੁ ਕਬਹੁ ਨ ਡੋਲੈ. (ਗੌਡ)
੩੪. ਤ੍ਰਿਣ ਓਲੇ ਲਾਖ ਛਪਾਇਆ. (ਰਾਮ ਮ: ੪)
੩੫. ਐਸਾ ਕੰਮ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ, ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ. (ਅਨੰਦੁ)
੩੬. ਅੰਜਨ ਦੇਇ ਸਭੈਕੋਈ, ਟੁਕੁ ਚਾਹਨ ਮਾਹਿ ਬਿਡਾਨ. (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)
੩੭. ਜਬ ਨਾਚੀ ਤਬ ਘੂਘਟੁ ਕੈਸਾ? (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)
੩੮. ਬਿਨ ਬੇੜੀ ਪਾਰਿ ਨ ਅੰਬੜੈ. (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)
੩੯. ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਅਪਨੀ ਨਉਬਤਿ ਚਲੈ ਬਜਾਇ. (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)
੪੦. ਡੂਬਿ ਮੂਏ ਬਿਨ ਪਾਨੀ. (ਭੈਰ ਮ: ੧)
੪੧. ਖਿਨ ਤੋਲਾ ਖਿਨ ਮਾਸਾ. (ਬਸੰ ਮ: ੧)
੪੨. ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ ਤੇਲੁ ਦੁਬਿਧਾ ਘਤਿਆ. (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)
੪੩. ਆਪਨੜੈ ਗਿਰੀਵਾਨ ਮਹਿ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਿ ਦੇਖ. (ਸ. ਫਰੀਦ)
੪੪. ਪਾਇ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਿਆ ਗਾਫਲ ਅਪਨੈ ਹਾਥਿ. (ਸ. ਕਬੀਰ)
੪੫. ਨਉਬਤਿ ਆਪਨੀ ਦਿਨ ਦਸ ਲੇਹੁ ਬਜਾਇ. (ਸ. ਕਬੀਰ)
੪੬. ਰਾਸਿ ਬਿਰਾਨੀ ਰਾਖਤੇ ਖਾਇਆ ਘਰ ਕਾ ਖੇਤ. (ਸ. ਕਬੀਰ)
੪੭. ਬਾਸਨੁ ਕਾਰੇ ਪਰਸੀਐ, ਤਉ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਦਾਗੁ. (ਸ. ਕਬੀਰ)
੪੮. ਲਾਗੀ ਮੰਦਿਰ ਦੁਆਰ ਤੇ ਅਬ ਕਿਆ ਕਾਢਿਆ ਜਾਇ ? (ਸ. ਕਬੀਰ)
੪੯. ਹਾਥ ਦੀਪੁ ਕੂਏ ਪਰੈ. (ਸ. ਕਬੀਰ)
੫੦. ਕਾਚੀ ਸਰਸਉ ਪੇਲਿਕੈ ਨਾ ਖਲਿ ਭਈ ਨ ਤੇਲੁ. (ਸ. ਕਬੀਰ)
੫੧. ਕਿਚਰੁ ਥਤਿ ਲੰਘਾਈਐ ਛਪਰਿ ਤੁਟੈ ਮੋਹੁ? (ਸ. ਫਰੀਦ)

* "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ, ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੫੨. ਕਚੈ ਭਾਂਡੈ ਰਖੀਐ ਕਿਚਰ ਤਾਈਂ ਨੀਰ? (ਸ. ਫਰੀਦ)
੫੩. ਨੀਵਾ ਜਿਣੈ, ਉਚੇਰਾ ਹਾਰੈ. (ਭਾਗੁ)
੫੪. ਕੁੱਤਾ ਰਾਜ ਬਹਾਲੀਐ ਫਿਰ ਚੱਕੀ ਚੱਟੈ. (ਭਾਗੁ)
੫੫. ਅੰਧਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ ਸਭ ਸਾਥ ਮੁਹਾਵੈ. (ਭਾਗੁ)
੫੬. ਸਭਨਾ ਦੇ ਸਿਰ ਗੁੰਦੀਅਨ ਰੰਜੀ ਗੁਰੜਾਵੈ. (ਭਾਗੁ)
੫੭. ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ ਸੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ
ਸਹਿਕੈ ਜਗ ਕੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਹੱਸਾਈ,
ਤਜੋਂ "ਹਰਿਚੰਦ" ਜੂ ਜੋ ਕਹਜੋ
ਸੁ ਕਰਜੋ ਚੁਪ ਹ੍ਵੈਕਰ ਕੋਟਿ ਉਪਾਈ,
ਸੋਉ ਨਹੀਂ ਨਿਬਹੀ ਉਨ ਸੋਂ
ਅਰੁ ਤੋਰਤ ਬਾਰ ਕਛੂ ਨਹਿ ਲਾਈ,
ਸਾਚੀ ਭਈ ਕਹਨਾਵਤ ਯਾ ਅਰਿ !
ਊਚੀ ਦੁਕਾਨ ਕੀ ਫੀਕੀ ਮਿਠਾਈ.

ਲੋਕੋਪਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਪਚਾਰ.

ਲੋਕੰਜਨ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਂਜਨ ਅਤੇ ਲੋਪਾਂਜਨ. "ਲੋਕੰਜਨ ਭਾਰਤ ਦ੍ਰਿਗ ਭਈ। ਪਰਗਟ ਹੁਤੀ ਲੋਪ ਹ੍ਵੈਗਈ ॥ (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੪)

ਲੋਗ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕ. "ਲੋਗ ਗਯੋ ਪਰਲੋਗ ਗਵੈਹੈ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੨ ਲੋਗ. ਜਨ. "ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭ-ਹੂੰ ਤੇ ਤੋਰੈ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਢੀਮ. ਡਲਾ.

ਲੋਗਨ. ਲੋਕਾਂ ਨੇ. "ਲੋਗਨ ਰਾਮ ਖਿਲਉਨਾ ਜਾਨਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਲੋਗਪਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਪਚਾਰ. "ਪਰਵਿਰਤਿ ਮਾਰਗ ਜੈਤਾ ਕਿਛੁ ਕਹੀਐ, ਤੇਤਾ ਲੋਗਪਚਾਰਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਲੋਗਾ. ਜਨ ਸਮੁਦਾਯ. ਭਾਵ-ਪੂਜਾ. "ਆਪੇ ਰਾਜਨੁ, ਆਪੇ ਲੋਗਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਲੋਕੋ !

ਲੋਗਾਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਚਾਰ.

ਲੋਗਾਰੀਤਿ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਰੀਤਿ. "ਦੁਤੀਆ ਤ੍ਰਿਆਗੀ ਲੋਗਾਰੀਤਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਲੋਗਿਨ. Login. ਦੇਖੋ, ਦਲੀਪਸਿੰਘ.

ਲੋਗੁ. ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਲੋਗ ੨. "ਲੋਗੁ ਜਾਨੈ ਇਹੁ ਗੀਤੁ ਹੈ."(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਲੋਚ. ਸੰ. लोच्. ਧਾ–ਦੇਖਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਚਮਕਣਾ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਰੁਚਿ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲੋਚ ਮੋਰੈ ਮਨਿ ਲਾਈ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) "ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰੀ ਲੋਚ ਹਮਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਉੱਦ. ਤਲਾਸ਼. ਖੋਜ. ਭਾਲ.

ਲੋਚਣੁ. ਕ੍ਰਿ–ਚੁੰਦਣਾ. ਖੋਜਣਾ। ੨ ਚਾਹੁਣਾ। ੩ ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਨੇਤ੍ਰ. ਲੋਚਨ.

ਲੋਚਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੇਖਦਾ. ਦੇਖੋ, ਲੋਚ ਧਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਸਭਕੋ ਲੋਚਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਚਾਹੁੰਦਾ. ਲੋੜਦਾ.

ਲੋਚਨ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ, ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ. "ਲੋਚਨ ਸ੍ਰਮਹਿ, ਬੁਧਿ ਬਲ ਨਾਠੀ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਲੋਚਨ ਭਰਣੇ. ਕ੍ਰਿ–ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਭਰਨੀਆਂ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ੁ (ਅੱਥਰੂ) ਆਂਉਣੇ. "ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਿਨੀ, ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਲੋਚਨਭਰੀ-ਲੇ-ਉਸਾਸਾ.

ਲੋਚਾ. ਦੇਖੋ, ਲੋਚ. "ਹਰਿ ਲੋਚਾ ਪੂਰਨ ਮੇਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਲੋਚਾਸਮਸਰਿ. ਵਿ–ਸ਼ਮਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਚਨ-ਕ੍ਰਿਯਾ (ਦੇਖਣਾ) ਸਮਾਨ ਹੈ. "ਲੋਚਾਸਮਸਰਿ ਇਹੁ ਬਿਉਹਾਰ." (ਆਸੇ ਕਬੀਰ)

ਲੋਚਾਨੀ. ਵਿ–ਲੋਚ (ਇੱਛਾ) ਵਾਲੀ । ੨ ਇੱਛਾ ਉਪਜੀ. ਚਾਹ ਹੋਈ.

ਲੋਚਿ. ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ. ਰੁਚੀ ਨਾਲ. "ਲੋਚਿ ਲੋਚਿ ਖਾਵਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਲੋਚੀਜੈ. ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ.ਇੱਛਾ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ੨ ਲੋਚ ਕਰੀਜੈ. "ਪੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਲੋਚੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਲੋਟ. ਸੰ. लोट्. ਧਾ–ਜੁਆ ਖੇਡਣਾ, ਸੌਣਾ, ਲੇਟਣਾ, ਪਹਿਲੇ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਢੰਗ. ਤਰੀਕਾ.

ਲੋਟਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਬੂਤਰ, ਜੋ ਜਿਬਹਿ ਕੀਤੇ ਪੰਛੀ ਵਾਂਙ ਲੋਟਦਾ ਹੈ। ੩ ਝੰਡੇ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਦਾ ਫਰਹਰਾ. "ਲੋਟਨ ਕੇਤੁ ਰੰਗੀਨ ਅਪਾਰਾ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਦੇਖੋ, ਲੋਟਨਛੰਦ.

ਲੋਟਨਛੰਦ. ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਗੁਰੁਸ਼ੋਭਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਉੱਲਾਸ (ਕਲਸ) ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਲੋਟਨ ਛੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸ.

ਲੋਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਿਟਣਾ। ੨ ਘੁੰਮਣਾ. ਚਕ੍ਰ ਦੇਣਾ। ੩ ਲੋਟਨਾ. ਪਰਤਨਾ.

ਲੋਟਪੋਟ. ਵਿ–ਲਿਟਕੇ ਪੋਟ (ਗਠੜੀ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋਇਆ. ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਲਿਟਦਾ ਜੋ ਪੋਟ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. "ਹਉ ਲੋਟ ਪੋਟ ਹੁਇਪਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਲੋਟਾ. ਸੰਗਜਾ–ਗੜਵਾ. "ਲੋਟੇ ਹਥਿ ਨਿਬਗ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਲੋਟਾਪੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਲੋਟਪੋਟ.

ਲੋਠਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੁਠਨ.

ਲੋਣ. ਸੰਗਜਾ–ਲਵਣ. ਨਮਕ. ਲੂਣ. "ਇਕਨਾ ਨਾਹੀ ਲੋਣੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਲੋਣੀ ਅਖਤਰ. ਸਰਦਾਰ ਰਤਨਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਰ ਡੇਵਿਡ ਆਕਟਰਲੋਨੀ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਲੋਣੀ ਅਖਤਰ ਜੋ ਜਰਨੈਲ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ) ਦੇਖੋ, ਆਕਟਰਲੋਨੀ.

ਲੋਣੁ. ਦੇਖੋ, ਲੋਣ.

ਲੋਥ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ ਦੇਹ. ਲਾਸ਼. "ਸਾਸ ਬਿਨਾ ਮਿਰਤਕ ਕੀ ਲੋਥਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਲੋਥੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਬੋਟੀ.

ਲੋਦਾ. ਚੇਚਕ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ. ਨਸ਼ਤਰ ਨਾਲ ਖਲੜੀ ਵਿੱਚ ਲਾਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੋਧਾ.

ਲੋਦੀ. ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਮਤੀ ਸ਼ਾਖ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਕੁਲ. ਇਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੪੫੦ ਤੋਂ ਸਨ ੧੫੨੬ ਤੀਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਦੀ ਅਤੇ ਦੌਲਤਖ਼ਾਂ.

ਲੋਦੀਆਨਾ ਲੋਦੀਆਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਲੁਦਿਆਨਾ.

ਲੋਧ. ਦੇਖੋ, ਜਲਬਿਲਾ। ੨ ਸੰ. ਲੋਧ੍. ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਬਿਹਾਰ ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਬਰਮਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਛਿੱਲ ਰੰਗਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਲੋਧ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪੇਚਿਸ਼ ਆਦਿ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਟਕੋਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. Symplocos Racemosa

ਲੋਧਾ ਇੱਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ
ਲੋਧੀ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਛੀਆਂ ਵਾਂਙ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਹੈ. "ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਲੋਧੇ ਕਾ ਖੇਤੁ ਖਾਤੀ ਥੀ । ਲੈ ਕਰਿ ਠੇਗਾ ਟਗਰੀ ਤੋਰੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭਾਵ ਦੱਸੇ ਹਨ–

ਲੋਧਾ (ਪਾਪ) ਦਾ ਖੇਤ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਖਾਂਦੀ ਸੀ. ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ (ਸ਼ਾਪ) ਰੂਪ ਸੋਟਾ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੰਗੜੀ (ਭਾਵ ਅਸਮਰਥ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦੇ ਜਪ ਨਾਲ ਪਾਪ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ. ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਨੇ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦੀ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਿੱਤੀ.

ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੇਰ ਵਡਾ ਹੰਕਾਰ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਊ ਦੀ ਜੂਨਿ ਵਿੱਚ ਪਾਦਿੱਤਾ. ਗਊ ਹੋਈ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਲੋਧੇ ਦਾ ਖੇਤ ਖਾਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੋਟਾ ਮਾਰਕੇ ਲੱਤ ਭੰਨ ਦਿੱਤੀ.* "ਜੈਸੇ ਮੇਘ ਬਰਖਤ ਹਰਖਤ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸਾਨ, ਬਿਲਖ ਬਦਨ ਲੋਧਾ." † (ਭਾਗੁ ਕ)

ਲੋਧੁ. ਸੰਗਜਾ–ਲੁਬ੍ਧਤਾ.ਲਾਲਚਪਨ. "ਮਨਿ ਹਿਰਦੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮਹਾ ਵਿਸ ਲੋਧੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਲਾਲਚ ਦੀ ਭਾਰੀ ਵਿਸ਼ ਹੈ.

ਲੋਨ. ਸੰਗਜਾ–ਲਵਣ. ਲੂਣ. ਨਮਕ। ੨ ਲੋਚਨ. ਲੋਇਨ. ਨੇਤ੍ਰ . ਦੇਖੋ, ਲਾਜਲੋਨੁ.

ਲੋਨਾ. ਵਿ–ਲਾਵਨਯਤਾ ਵਾਲਾ. ਸੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਲਾਵਨ੍ਯ। ੨ ਨਮਕੀਨ.

ਲੋਨੁ. ਦੇਖੋ, ਲੋਨ.

ਲੋਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਛਿਪਣਾ.ਅਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼। ੩ ਛੇਦਨ। ੪ ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ.

ਲੋਪਾਂਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਅੰਜਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਲੋਪ ਹੋਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਲੋਪਾਂਜਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ. "ਲੋਪਾਂਜਨ ਦ੍ਰਿਗ ਦੈ ਚਲੀ." (ਨੰਦਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਂਜਨ ਅਤੇ ਲੋਕੰਜਨ.

ਲੋਪਾਮੁਦ੍ਰਾ. ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਗਰਵ ਨੂੰ ਲੋਪ ਕਰਦੇਵੇ, ਅਜੇਹੀ ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਸਾਰ ਲੈਕੇ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਚੀ, ਜੋ ਪਾਲਨ ਲਈ ਵਿਦਰਭ ਦੇ ਰਾਜਾ ਪਾਸ ਰੱਖੀ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਜੁਆਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ.

ਲੋਪੋ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਥਾਣਾ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਜੀਤਵਾਲ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਧੋਹ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ "ਗੁਰੂਸਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲਾ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੨੦ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ.

ਲੋਬਾਨ. ਮਧ੍ਯ ਭਾਰਤ (C. P.) ਅਤੇ ਅਰਬ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਗੂੰਦ. ਲੋਬਾਨ ਧੂਪ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਸੂਖਮ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਫੋੜੇ ਅਤੇ ਫੱਟਾਂ ਤੇ ਮਰਹਮ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਅੰਤੜੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਖਾਧਿਆਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲੋਬਾਨ ਦਾ ਤੇਲ ਭੀ ਵੈਦ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. Boswellia Glabra.

ਲੋਬੀਆ. ਸੰ. ਲੋਭਸ. ਫ਼ਾ ਲੁ; ਮਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰਵ੍ਹਾਂ. Dolichos Sinensis. (Kidney Beans).

ਲੋਭ. ਸੰਗਜਾ–ਲਾਲਚ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਲੁਭ ਧਾ. "ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਸਭੁ ਸੁਆਨੁ ਹਲਕ ਹੈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਲੋਭਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਲੁਭਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰ. ਲੋਭਨੀਯ. ਵਿ–ਲੁਭਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਦਿਲਕਸ਼. "ਲੋਭਨ ਮਹਿ ਲੋਭੀ ਲੋਭਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਲੋਭ ਲਬ. ਵਿ–ਲੋਭ ਲਬਧ. ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਲੋਭ ਲਬੀ. ਲੋਭ ਲਬ੍ਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਲੋਭ ਨਾਲ ਹੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ. "ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਲੋਭ ਲਬੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

---

* ਦੇਖੋ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦੀ ਹੋਰ ਕਥਾ.

† ਗਿਆਨੀ ਲੋਧਾ ਦਾ ਅਰਥ ਜੁਲਾਹਾ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਪਾਟ ਢਿੱਲੀ ਪੈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਵਾਸ੍ਤਵ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਲੋਧਾ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਾਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਲੋਧੇ ਲੋਕ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਨਦਾਅ ਦੀ ਬੰਦੋਬਸ੍ਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਦਾ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਬੰਦੋਬਸ੍ਤੀ ਰੁਝੇਵਾਂ ਤੋਂ ਲੋਧਾ ਵਿਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਖੇਤੀ ਰੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲੋਭਾਈ. ਲਲਚਾਈ. ਲੁਭਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਲੋਭਾਗੈ. ਲੁਭਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਲੁਬਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਅਲਿ ਕਮਲਾ ਲੋਭਾਗੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਲੋਭਾਨੁ. ਵਿ–ਲੋਭਵਾਨ. ਲੋਭੀ. "ਲੋਭੈ ਲਗਾ ਲੋਭਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਲੋਭਿ. ਲੋਭ ਕਰਕੇ. ਲੋਭ ਦਾ. "ਲੋਭਿ ਗ੍ਰਸਿਓ ਦਸਹੁ ਦਿਸ ਧਾਵਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੯)

ਲੋਭੀ. ਲੋਭਿਨ. ਵਿ–ਲਾਲਚੀ. "ਲੋਭੀ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਲੋਭੁ. ਦੇਖੋ, ਲੋਭ. "ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਤੁਝ ਕੀਆ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੨ ਲੋਭਤ. ਲਾਲਚ ਦੇ ਲਾਇਕ ਪਦਾਰਥ. "ਲੋਭੁ ਸੁਨੈ ਮਨਿ ਸੁਖਕਰਿ ਮਾਨੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਲੋਮ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਮ. ਵਾਲ. ਜੱਤ.

ਲੋਮਸ. ਸੰ. ਲੋਮਸ਼. ਵਿ–ਰੋਮਾਂਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਬਹੁਤੇ ਰੋਮ ਹੋਣ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੀਢਾ. ਛੱਤਰਾ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਨੇ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੱਪ ਪਾਇਆ ਸੀ ਅਰ ਲੋਮਸ਼ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਤਕ੍ਸ਼ਕ ਨਾਗ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਨੂੰ ਡੰਗੇਗਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਮਸ਼ ਰਿਖੀ ਅਮਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਵਾਈ ਸੀ. "ਚਉਦਹ ਇੰਦ੍ ਵਿਣਾਸ ਕਾਲ ਬ੍ਰਹਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਵਸ ਵਿਹਾਵੈ।ਧੰਧੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮਰੈ,ਲੋਮਸ ਦਾ ਇਕ ਰੋਮ ਛਿਜਾਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਅਰਥਾਤ–ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਚੌਦਾਂ ਇੰਦ੍ ਹੋਕੇ ਮਰਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਅਜੇਹੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਮਰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਲੋਮਸ਼ ਭੁੱਦਣ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਰੋਮ ਪੁੱਟ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੋਜ ਪਿਆ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਨਿਤ ਭੁੱਦਣ ਕਰਾਵੇ.

ਲੋਮਹਰਸਣ / **ਲੋਮਹਰਖਣ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੋਮਹਰ੍ਸ਼ਣ. ਰੋਮਾਂਚ. ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਖੜੇ ਹੋਣਾ। ੨ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਕੇ ਰੋਮਾਂਚ ਕਰਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਉਗ੍ਰਸ਼੍ਰਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵ੍ਯਾਸ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ "ਸੂਤ" ਹੈ. ਇਹ ਨੈਮਿਸ਼ਾਰਣ੍ਯ ਵਿੱਚ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਨੇ ਬਲਭਦ੍ ਦਾ ਖੜਾ ਹੋਕੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਬਦਲੇ ਉਸ ਦੇ ਦੱਬੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਪਰਾਸ਼ਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਸ ਦਾ ਮਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਲੋਮਕੂਪ. ਲੋਮਗਰਤ. ਦੇਖੋ, ਮਸ਼ਾਮ.

ਲੋਮਪਾਦ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਰੋਮਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੰਗ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਰਖਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ ਰਿਖੀ (ਰਿਸ਼੍ਯ ਸ਼੍ਰਿੰਗ) ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਮਪਾਦ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਸਿੰਗੀਰਿਖਿ.

ਲੋਯ. ਦੇਖੋ, ਲੋਇ.

ਲੋਯਨ. ਦੇਖੋ, ਲੋਇਣ.

ਲੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੋੜ. ਚਾਹ. ਰੁਚਿ. "ਦੇਖਨ ਕੀ ਚਿਤ ਮੈ ਬਹੁ ਲੋਰ" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਲਹਿਰ. ਤਰੰਗ। ੩ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਝੋਕ. ਪੀਨਕ.

ਲੋਰਉ. ਲੋੜੋ. ਚਾਹੋ। ੨ ਲੋਰਉਂ. ਚਾਹੁੰ."ਸੋ ਸਹੁ ਲੋਰਉ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ੩ ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਲੋਰਹਿ. ਲੋੜਹਿ. ਲੋੜਦਾ (ਚਾਹੁੰਦਾ) ਹੈ। ੨ ਲੋਰਹਿਂ. ਲੋੜਦੇ ਹਨ. "ਜੀਵਨ ਲੋਰਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ, ਨਾਨਕ ਤੇਊ ਗਵਾਰ." (ਬਾਵਨ)

ਲੋਰਹੁ. ਲੋੜੋ. ਚਾਹੋ। ੨ ਲੋਰਹੁੰ. ਲੋੜਦੇ ਹੋਂ। ੩ ਲੋੜਦਾ ਹਾਂ.

ਲੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲੋੜਨਾ. ਚਾਹੁਣਾ.

ਲੋਰਬਰੇਸਣੀ / **ਲੋਰਭਰੇਸਣੀ** ਦੇਖੋ, ਲੁਰਬਰੇਸਣੀ.

ਲੋਰੀ. ਲੋੜੀ. ਚਾਹੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਲਕ ਦੇ ਲਾਲਨ (ਲਡਾਉਣ) ਅਤੇ ਸੁਲਾਉਣ ਲਈ ਸੁਰ ਦਾ ਆਲਾਪ. ਅੰ. Lullaby । ੩ ਸਿੰਧੀ. ਬੇਚੈਨੀ। ੪ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ.

ਲੋਰੈ. ਲੋੜਦਾ (ਚਾਹੁੰਦਾ) ਹੈ. "ਜੋ ਨਾਹੀ, ਸੋ ਲੋਰੈ." (ਰਾਉ ਮ: ੫)

ਲੋਰੋ. ਲੋੜੋ. ਚਾਹੋ. ਅਭਿਲਾਖਾ ਕਰੋ. "ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤ ਮਨੁ ਲੋਰੋ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਲੋਰੋਨੀ. ਲੋੜਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੋਰੀ. "ਸਗਲ ਪਰਾਧ ਦੇਹਿ ਲੋਰੋਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਲੋਰੀ ੨.

ਲੋਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਚਲ. ਚਪਲ. ਦੇਖੋ, ਲੁਲ ਧਾ। ੨ ਲਾਲਚੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਭ. ਰਸਨਾ। ੪ ਲੱਛਮੀ। ੫ ਫ਼ਾ ਲول ਵਿ–ਨਿਰਲੱਜ. ਬੇਹਯਾ.

ਲੋਲਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਕੰਨ ਦੀ ਪੋਪੜੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਨੀਦਾ ਹੈ. ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਮੋਤੀ ਆਦਿ ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਲੋਲ (ਚੰਚਲ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਹੁਚਿਰ ਗੁਲਾਈਂ ਇਸ ਬਨੀ ਲੋਲਕ ਮਹਿ ਪਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨੱਥ ਦਾ ਬੁਲਾਕ.

ਲੋਲਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੰਡ. ਮਖੌਲੀਆ। ੨ ਭੜੂਆ. ਭੇਟੂ. ਦੱਲਾ.

ਲੋਲਪ. ਦੇਖੋ, ਲੋਲੁਪ.

ਲੋਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਭ. ਰਸਨਾ। ੨ ਲੱਛਮੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਲੋਲ.

ਲੋਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਲੋਲਾਕ.

ਲੋਲੀ. ਫ਼ਾ لولی ਲੂਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਸ਼੍ਯਾ. ਕੰਚਨੀ. ਦੇਖੋ, ਲੋਲੀਆਂ.

ਲੋਲੀਆਂ. ਫ਼ਾ لولیاں ਲੂਲੀਆਂ. ਲੂਲੀ (ਕੰਚਨੀ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ."ਕੁੱਟਣੀਆਂ ਤੇ ਲੋਲੀਆਂ." (ਮਗੋ)

ਲੋਲੁਪ / **ਲੋਲੁਭ** ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਲਾਲਚ ਵਾਲਾ. ਅਤਿ ਲੋਭੁ ਯੁਕ੍ਤ. "ਕਪਟੀ ਨਿੰਦਕ ਲੋਲੁਪ ਨਿਗੁਰੇ." (ਸਲੋਹ)

ਲੋ੍ਲਾ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਲਾ (ਜੀਭ) ਬਹੁਤ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਬਕਬਾਦੀ। ੨ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਲੋੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ। ੨ ਜਰੂਰਤ. ਆਵਸ਼੍ਯਕਤਾ.

ਲੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਚਾਹੁਣਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. "ਕੀਤਾ ਲੋੜੇ ਸੁ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਖੋਜਣਾ. ਟੋਲਣਾ. "ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲੋੜਿ ਲਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਲੋੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲੋੜਕੇ. ਚਾਹਕੇ। ੨ ਲੱਭਕੇ. ਖੋਜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਲੋੜਨਾ.

ਲੋੜੀਦੜਾ / **ਲੋੜੀਦਾ** / **ਲੋੜੀਦੇ** ਵਿ–ਲੋੜਿਆ (ਚਾਹਿਆ) ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਕਰੀਏ. "ਲੋੜੀਦੜਾ ਸਾਜਨੁ ਮੇਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) "ਲੋੜੀਦੇ ਹਭ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਲੋੜ੍ਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਪਦ੍ਵ। ੨ ਅਨਰਥ। ੩ ਜੁਲਮ.

ਲੋੜ੍ਹੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਾਘ ਦੀ ਸਕ੍ਰਾਂਤਿ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ੍ਰਿ. ਪੋਹ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਰਾਤ੍ਰੀ. *

ਲੋ. ਦੇਖੋ, ਲਉ.

ਲੋਹ. ਸੰ. ਵਿ–ਲਾਲਰੰਗਾ। ੨ ਲੋਹੇ ਦਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੋਹਾ। ੪ ਅ ل ਲੋਹ. ਤਖ਼ਤੀ. ਫੱਟੀ. ਸਲੇਟ. ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ الواح ਅਲਵਾਹ ਹੈ. ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਪਾਸ ਲੌਹੁਲਮਹ਼ਫ਼ੂਜ਼ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਰੱਖੀ ਤਖ਼ਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਲਿਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕ਼ੁਰਾਨ ਭੀ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਤਖ਼ਤੀ ਪੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ਜ਼ੁਖ਼ਰੁਫ਼, ਆਯਤ ੪ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ਵਾਕ਼ਿਅ਼ਹ ਆਯਤ ੭੮–੭੯. "ਏਹ ਰੱਬਾਨੀ ਲੋਹ ਹੈ ਲਿਖੈ ਖੁਦ ਕਰਤਾਰ." (ਮਗੋ)

ਲੋਹ ਅਦਾਲਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਹ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ. (ਮਗੋ) ਦੇਖੋ, ਲੋਹ ੪.

ਲੋਹ ਕਲਮ. ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਕਲਮ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੌਹ ਪੁਰ ਲਿਖੀਦਾ ਹੈ. (ਮਗੋ) ਦੇਖੋ, ਲੋਹ ੪.

ਲੋਹ ਮਹਫ਼ੂਜ. ਦੇਖੋ, ਲੋਹ ੪.

ਲੋਂਕੜਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਕੁੜਾ.

ਲੋਕਿਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਲੋਕ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸੰਸਾਰੀ। ੨ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ.

ਲੋਕੀ. ਤੁੰਬੀ. ਅੱਲ. ਦੇਖੋ, ਲਉਕੀ.

ਲੋਂਗ. ਦੇਖੋ, ਲਵੰਗ। ੨ ਲੋਂਗ (ਲਵੰਗ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਕ੍ਸ਼ੁਧਣ, ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਲੋਜ. ਅ. ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਪੋਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਅ. ਲੋਜ. ਬਾਦਾਮ। ੩ ਅ. ਲੋਜ. ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਪਨਾਹ. ਓਟ। ੫ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਆਲਿੰਗਨ.

ਲੋਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਮੁੜਨਾ. ਫਿਰਨਾ. ਵਾਪਿਸ ਆਉਣਾ. ਘੁੰਮਣਾ.

ਲੋਂਡਾ / **ਲੋਂਡੀ** ਦੇਖੋ, ਲਉਂਡਾ, ਲਉਂਡੀ.

ਲੋਢ ਘਰੀਏ. ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੀ ਲੋਢੀ (ਛੋਟੀ) ਵਹੁਟੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਲੋਢਾ. ਦੇਖੋ, ਲਉਢਾ.

ਲੋਢਾ ਵੇਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੂਰਜ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਉਤਰਨ (ਢਲਜਾਣ) ਦਾ ਸਮਾਂ. ਛੇਟਾ ਵੇਲਾ.

ਲੋਢੀ. ਦੇਖੋ, ਲਉਢੀ.

ਲੋਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੱਤ ਦਾ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਛੱਜਾ, ਬਾਲਰ ਕਿਨਾਰਾ ਆਦਿ.

ਲੋਂਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੀਜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹੀਨਾ. ਮਲਮਾਸ. ਮਲਮਾਸ ਵਿੱਚ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਮਲਮਾਸ ਅਤੇ ਮਾਸ.

ਲੋਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਵਣ. ਨਮਕ. ਲੂਣ। ੨ ਵਿ–ਨਮਕੀਨ. ਸਲੂਣਾ.

ਲੋਨਾ / **ਲੋਨੀ** ਵਿ–ਲਾਵਨ੍ਯਤਾ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਸੁਜਨੀ ਸੇਤ ਛਾਦ ਕਰ ਲੋਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲੋਪੁਰ. ਲਵਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ.

ਲੋਮਹਸੰਣੀ. ਲੋਮਹਰ੍ਸ਼ਣ (ਰੋਮਹਰ੍ਸ਼ਣ) ਦਾ ਪੁੱਤ. ਦੇਖੋ, ਲੋਮਹਰਸਣ.

ਲੋਬਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਲਉਬਾਲੀ.

ਲੋਲਾਕ. ਅ لولاک ਅਗਰ ਤੂੰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ. ਇਹ ਸੰਬੋਧ ਹੈ–ਲੌ ਲਾਕ ਲਮਾ ਖ਼ਲਕ਼ਤੁਲ ਅਫ਼ਲਾਕ لولاک لما خلقت الافلاک ਦਾ. ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਤੂੰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਸਮਾਨ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰਦਾ. ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਵਾਕ੍ਯ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਲਈ ਹੈ.

ਲੋਲ੍ਹ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਪਲਤਾ. ਲੋਲ (ਚੰਚਲ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਲੰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਕ. ਕਟਿ. ਕਮਰ. "ਕੋਹਰਿ ਲੰਕੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਲੰਕਾ ਨਗਰੀ. "ਹਨੁਵੰਤ ਲੰਕ ਪਠੈਦਏ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਲਾਂਬੂ. "ਲੰਕ ਲਾਫ ਗਯੋ ਹਨੁਮੰਤ ਬਲੀ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ) ੪ ਚੋਰ. ਅੰਬਾਰ.

ਲੰਕਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੰਕੇਸ਼. ਲੰਕਾ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰਾਵਣ. "ਲੰਕਸ ਧੀਰ ਵਜੀਰ ਬੁਲਾਏ." (ਰਾਮਾਵ)

ਲੰਕਨਾਥ / **ਲੰਕਪਤਿ** ਦੇਖੋ, ਲੰਕਾਪਤਿ.

ਲੰਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਕੁੜਾ.

* "ਵੈਦਿਕਧਰਮ" ਨਾਮਕ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋੜ੍ਹੀ ਦਾ ਮੂਲ "ਤ੍ਰਿਲ–ਰੋੜ੍ਹੀ" ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਿਲੋੜ੍ਹੀ ਹੋਇਆ ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਲੋੜ੍ਹੀ ਹੈ. ਲੋੜ੍ਹੀ ਦੇ ਦਿਨ ਤਿਲ ਅਤੇ ਰੜ੍ਹੀ (ਗੁੜ) ਹਵਨ ਕੀਤੇ ਅਰ ਖਾਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲੰਕਰਾਇ. ਲੰਕਾ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਰਾਵਣ.

ਲੰਕਾ. ਸੰ.ਜ਼ਙ਼ਾ. ਸਿੰਹਲਦੀਪ (Ceylon) ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਇਹ ਵਿਸ਼ ਕਰਮਾ ਨੇ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਨੋਹਰ ਪੁਰੀ ਰਚੀ ਸੀ. ਰਾਵਣ ਨੇ ਕੁਬੇਰ ਤੋਂ ਖੋਹਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਤ੍ਰਮ੍ਪਰਣੀ" ਭੀ ਹੈ. "ਲੰਕਾ ਗਢ ਸੋਨੈ ਕਾ ਭੁਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਅੜਦਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਕਿਨੀ। ੩ ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ। ੪ ਸ਼ਾਖਾ. ਟਹਣੀ। ੫ ਲੰਕਾ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਖਸੀ, ਜੋ ਲੰਕਾ ਨਗਰ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣ ਸਮੇ ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਠਭੇੜ ਹੋਈ ਸੀ.

ਲੰਕਾਣੀ. ਲੰਕਾ ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਾਕਿਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅੜਦਲ ਵਿੱਚ, ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਕਾ ੨. "ਗਿਰਿਜਾ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਲੰਕਾਣੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਲੰਕਾਦਾਹੀ. ਹਨੂਮਾਨ. ਲੰਕਾ ਫੂਕਣ ਵਾਲਾ.

ਲੰਕਾਧਿਪ
ਲੰਕਾਨਾਥ
ਲੰਕਾਪਤਿ } ਲੰਕਾ ਦਾ ਅਧਿਪਤਿ (ਸ੍ਵਾਮੀ), ਰਾਵਣ। ੨ ਵਿਭੀਸ਼ਣ.

ਲੰਕਾਰਿ. ਲੰਕਾ-ਅਰਿ. ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ। ੨ ਹਨੂਮਾਨ.

ਲੰਕੁਰਾ
ਲੰਕੁੜਾ
ਲੰਕੁੜੀਆ } ਸੰਗਜਾ-ਲਗੂੜ (ਦੇਂਡ)ਧਰ, ਦੇਵਗਣ. ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਭੈਰਵ ਦੀ ਅੜਦਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਗਣ । ੨ ਹਨੂਮਾਨ, ਜੋ ਗਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਲੰਕੁੜੀਆ ਢਾਂਪੈ ਆਯੁਧ ਬਾਂਧੈ." (ਅਕਾਲ)

ਲੰਕੁੜੇਸਾ
ਲੰਕੁੜੇਸੀ } ਲੰਕੁੜੇ ਦੀ ਸ੍ਵਾਮਿਨੀ, ਦੁਰਗਾ. "ਨਮੋ ਲੰਕੁੜੇਸੀ, ਨਮੋ ਸਕਤਿਪਾਣੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਲੰਕੂਰ. ਪੂਛ. ਦੁਮ. ਦੇਖੋ, ਲਾਂਗੂਲ. "ਹਨੁਵੰਤੁ ਜਾਰੀ ਧਰਿ ਲੰਕੂਰ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਲੰਕੇਸ
ਲੰਕੇਸ੍ਵਰ } ਲੰਕਾ-ਈਸ਼. ਲੰਕੇਸ਼, ਰਾਵਣ । ੨ ਵਿਭੀਸ਼ਣ.

ਲੰਗ. ਸੰਗਜਾ-ਕੰਧ. ਦੀਵਾਰ. "ਤਿਨ ਲੰਗ ਗੜ੍ਹ ਕੀ ਲਈ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੨ ਸੰ. ਲਂਸ. ਵਿ-ਲੰਗੜਾ. ਲੰਙਾ. ਦੇਖੋ, ਛਾ ਲੰਙ. "ਕਰਾਯਤ ਹੈਂ ਗਿਰਿ ਸੇ ਗਜ ਲੰਗੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਰਿਆਸਤ ਨਜਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਸਰਹਿੰਦ, ਥਾਣਾ ਮੂਲੇਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਪੱਕੇ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੯੪੦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਜੋ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਹੋਜਾਣ ਪੁਰ ਸਾਰੀ ਖੁੱਸ ਗਈ. ਹੁਣ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਲੰਗਰ. ਸੰਗਜਾ-ਅਨਲਗ੍ਰਿਹ. ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ. ਰਸੋਈ ਦਾ ਘਰ. "ਲੰਗਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਤ ਕਰਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ. "ਮਨ ਲੰਗਰ ਰੋਸ ਕਿਯੇ ਸੁਨਕੈ." (ਨਾਪ) ੩ ਵਿ-ਢੀਠ. ਲੱਜਾ ਰਹਿਤ. "ਖਾਵਤ ਲੰਗਰ ਦੇਕਰ ਗਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਚਪਲ. ਚੰਚਲ। ੫ ਫ਼ਾ ਲੰਗਰ ਸੰਗਜਾ-ਲੋਹੇ ਦਾ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਕੁੰਡਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟਕੇ ਜਹਾਜ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Anchor। ੬ ਘੜੀ ਆਦਿ ਦਾ ਲੰਬਕ. Pendulum। ੭ ਦੋ ਤਹਿ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਿਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋੜਨ ਲਈ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਟਾਂਕਾ। ੮ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨਦਾਨ ਮਿਲੇ। ੯ ਦੇਖੋ, ਲੋਹ ਲੰਗਰ.

ਲੰਗਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਗਰ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਲੰਗਰਾ. ਵਿ-ਲੰਗੜਾ. ਭੁੱਡਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਗ ੨.

ਲੰਗਰਾਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਲੰਗੜਾਉਂਦਾ। ੨ ਢੀਠਤਾ ਕਰਦਾ.

ਲੰਗਰਿ. ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ. ਰਸੋਈ ਮੇਂ. "ਲੰਗਰਿ ਦਉਲਤਿ ਵੰਡੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਲੰਗੜਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਗ ੨.

ਲੰਗੜਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਲੰਗ ਮਾਰਕੇ ਤੁਰਨਾ.

ਲੰਗੜੋਲੀ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ,ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਊਨੇ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ੨੨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਲੂਰੀ ਤੋਂ ਸੁਆਂ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਇੱਥੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਬੈਠਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਸਾਧਾਰਣ ਦਮਦਮਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਲੰਗਾਹ
ਲੰਗਾਹਾ } ਪੱਟੀ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਢਿੱਲੋਂ ਜੱਟ, ਜੋ ਅਬੁੱਲਖ਼ੈਰ * ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੁਭਾਲ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਨੰਨ ਉਪਾਸਕ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਹ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਦਾ ਕਰੀਬੀ ਦਾਦਾ ਸੀ. ਭਾਈ ਲੰਗਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਲਹੌਰ ਕੈਦ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅਸਹ ਕਸ੍ਟ ਸਹਾਰੇ । ੨ ਨਾਨੇਕੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦਾ ਮਹੰਤ ਥਾਪਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਇਹ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਭੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਪਾਈ.

ਲੰਗਾਹਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਲੰਗਾਹ.

ਲੰਗੂਰ. ਲਾਙ੍ਗਲਿ. ਲਾਂਗੂਲੀ ਅਤੇ ਗੋਲਾਂਗੂਲ.ਲੰਮੀ ਪੂਛ ਵਾਲਾ ਬਾਂਦਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਲੰਗੂਲ. ਦੇਖੋ, ਲਾਂਗੂਲ.

ਲੰਗੋਟ. ਸੰਗਜਾ-ਲਿੰਗ ਓਟ. ਲਿੰਗ ਢਕਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਲਿੰਗੋਟ.

ਲੰਗੋਟਬੰਦ. ਵਿ-ਲਿੰਗੋਟ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ-ਯਤੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ-ਮੁੰਜ ਅਥਵਾ ਧਾਤੁ ਦੀ ਤੜਾਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਿੰਗੋਟ ਵਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ. "ਭਗੌਹੈਂ ਲਸੈਂ ਵਸਤ੍ਰ ਲੰਗੋਟਬੰਦੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਲੰਗੋਟਾ
ਲੰਗੋਟੀ } ਲਿੰਗ-ਓਟਾ. ਲਿੰਗ-ਓਟੀ. ਦੇਖੋ,ਲੰਗੋਟ। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੰਗੋਟਬੰਦ ੩.

ਲੰਗੋਟੀ ਤੋੜਨੀ. ਕ੍ਰਿ-ਸਾਰੇ ਵਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰ ਲੈਣੇ, ਲਿੰਗੋਟੀ ਭੀ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਣੀ। ੨ ਧਾਤੁ ਦੀ ਤੜਾਗੀ ਉਤਾਰਨੀ. "ਚਲਤੀ ਬਾਰ ਨ ਕਛੂ ਮਿਲਿਓ ਲਈ ਲੰਗੋਟੀ ਤੋਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਚਾਂਦੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਤੜਾਗੀ ਫੂਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਤਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਲੰਘ. ਸੰ. ਲਙ੍ਘ੍ . ਧਾ-ਜਾਣਾ, ਭੁੱਖਾ ਰਹਿਣਾ, ਕਮ ਹੋਣਾ, ਸੁੱਕਣਾ, ਲੰਘਣਾ, ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣਾ.

ਲੰਘਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਉਲੰਘਨ ਕਰਨਾ ਉੱਪਰਦੀਂ ਜਾਣਾ. "ਚੜਿ ਲੰਘਾ ਜੀ ਬਿਖਮ ਭੁਇਅੰਗਾ." (ਵਡ ਘੋੜੀਆਂ ਮ: ੪) ੨ ਗੁਜ਼ਰਨਾ। ੩ ਨਿਯਮ ਤੋੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਘ ਧਾ.

ਲੰਘਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਉਲੰਘਨ. ਟੱਪਕੇ ਉੱਪਰਦੀਂ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੨ ਫ਼ਾਕ਼ਾ. ਕੁਝ ਨਾ ਖਾਣਾ. ਅਭੋਜਨ । ੩ ਆਗਜਾ ਭੰਗ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਘ ਧਾ.

ਲੰਘਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਉਲੰਘਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਘ ਧਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਏ."(ਵਡ ਘੋੜੀਆਂ ਮ: ੪)

ਲੰਙ
ਲੰਙਾ } ਦੇਖੋ, ਲੰਗ ੨. "ਬਿਵਾਦ ਕਰੈ ਮਘਵਾ ਮਤਿ-ਲੰਙਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਕਲ ਦਾ ਲੰਙਾ (ਕਮਅਕਲ) ਇੰਦ੍ ਝਗੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

* ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਜੇਹੇ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਭਾਈ ਲੰਗਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤ ਸਿਕੰਦਰ ਅਤੇ ਜਸਮਤ ਸਨ, ਬੇਟੀ ਉਮਰੀ ਸੀ. ਉਮਰੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਲਾਲੂ ਪੁੰਮਣ ਪਿੰਡ (ਚੁਭਾਲ ਪਾਸ) ਹੈ,ਜਸਮਤ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਜਸਮਤਪੁਰਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਹੈ.

ਲੰਜ. ਸੰ. ਲਞ੍ . ਧਾ-ਭੁੰਨਣਾ, ਤਲਣਾ, ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਣਾ, ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਪੈਰ। ੩ ਸੋਤਾ. ਚਸ਼ਮਾ.

ਲੰਦ੍. ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ । ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਜ ਧਾ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਬੁਧਿ ਲੰਦ੍." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਲੰਡ. ਦੇਖੋ, ਲਾਂਡ। ੨ ਸੰ. ਲਣ੍ਡ. ਲੀਂਡ. ਵਿਸ੍ਠਾ ਦੀ ਬੱਤੀ. ਪਾਲੀ-ਲੰਡਮ.

ਲੰਡਾ
ਲੰਡੋਰ } ਸੰ. ਵੰਟ. ਵਿ-ਪੂਛ (ਦੁਮ) ਰਹਿਤ। ੨ ਭਾਵ-ਨਿਰਲੱਜ. ਬੇਹ਼ਯਾ। ੩ ਲੁੱਚਾ.

ਲੰਪਟ. ਸੰ. ਲਮ੍ਪਟ. ਵਿ-ਵਿਸ਼ਯ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰ ਆਸਕ੍ਤ (ਆਸ਼ਕ). "ਲੰਪਟ ਚੋਰ ਦੂਤ ਮਤਵਾਰੇ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਲੰਪਟਤਾ
ਲੰਪਟਾਈ } ਸੰਗਜਾ-ਲਾਂਪਟ੍ਯ. ਲੰਪਟਪੁਣਾ. "ਛੋਡਹੁ ਲੰਪਟਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਲੰਬ. ਸੰ. ਲਮ੍ਬ੍. ਧਾ-ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਲਟਕਣਾ, ਸਿਰ ਹੇਠ ਅਤੇ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਕਰਕੇ ਲਟਕਣਾ,ਦੇਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ. "ਮਾਈਆ ਲੰਬ ਹੈ,ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗਾਵੈ ਗੁਰਬਾਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਲੰਬਕਰਣ. ਵਿ-ਲਟਕਦੇ ਹੋਏ ਲੰਮੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਬਕਰਾ। ੩ ਹਾਥੀ। ੪ ਗਧਾ। ੫ ਖ਼ਰਗੋਸ਼. ਸਹਾ.

ਲੰਬਗ੍ਰੀਵ. ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ, ਊਂਟ. ਊਠ.

ਲੰਬੱਤ. ਲੰਬਾਉ. Longitude.

ਲੰਬਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਲਟਕਣਾ। ੨ ਲੰਮਾ ਹਾਰ। ੩ ਆਸਰਾ. ਸਹਾਰਾ.

ਲੰਬਰ. ਅੰ. Number. ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ. ਸੰਖਜਾ.

ਲੰਬਰਦਾਰ. ਨੰਬਰਦਾਰ. ਚੌਧਰੀ. ਪੰਚ.

ਲੰਬਾ. ਵਿ-ਲੰਮਾ। ੨ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਲੰਬ ਧਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ-ਕੋੜੀ ਅੱਲ ਜਾਂ ਖੱਖੜੀ। ੪ ਰਿਸ਼ਵਤ। ੫ ਦੁਰਗਾ।

ਲੰਬਾਲਿਕਾ. ਸੰਗਜਾ-ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲੂਏ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦਾ ਛੇਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਝਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਘੰਡੀ.

ਲੰਬੇ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਖਰੜ, ਥਾਣਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਅੱਠ ਨੌ ਮੀਲ ਅਤੇ ਮਨੀਮਾਜਰੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ "ਗੁਰੂ ਕਾ ਅੰਬ" ਨਾਮੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਉਹ ਅੰਬ ਦਾ ਬਿਰਛ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਾਲ ੪੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬਿਰਛ ਹਨ. ਜਿਲੇ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ.

ਲੰਬੋਦਰ. ਲੰਬ-ਉਦਰ. ਵਿ-ਲਟਕਦੇ ਹੋਏ ਪੇਟ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਗੋਗੜ ਵਡੀ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਗਣੇਸ਼.

ਲੰਭ. ਸੰ. ਲਮ੍ਭ . ਧਾ-ਪੀੜਾ ਕਰਨਾ,ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ (ਮਿਲਣਾ), ਗਿਆਨ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ. ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਲੰਭਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਲਭਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ.

ਲੰਭਵਾਲੀ. ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੈਤੋ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ ਅਰ ਇੱਕ ਸੱਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੨ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤਦ ਡੇਰਾ ਡੋਡ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਡੋਡ ੨.

ਲੰਮ. ਦੇਖੋ, ਲੰਬ.

ਲੰਮੜਾ } ਵਿ–ਦੇਖੋ, ਲੰਬਾ। ੨ ਦੀਰਘ. "ਸੋਹਣੇ
ਲੰਮਾ } ਨਕ, ਜਿਨ ਲੰਮੜੇ ਵਾਲਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਲੰਮਾ ਨਕ ਕਾਲੇ ਤੇਰੇ ਨੈਣ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਲੰਮਾ ਦੇਸ.

ਲੰਮਾ ਤਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾ ਲੰਮਾ.

ਲੰਮਾ ਦੇਸ. ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਅਟਕ ਆਦਿ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼. "ਜੇ ਸਿਖ ਲੰਮੇਦੇਸ ਮਝਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਦਾ ਦੋਆਬ। ੩ ਭਾਵ–ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਚਕ੍ਰ. ਆਵਾਗਮਨ. "ਬਹੁਤ ਸਜਾਇ ਪਇਆ ਦੇਸਿਲੰਮੈ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫)

ਲੰਮੀ ਨਦਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ. ਦੀਰਘ-ਦਸ਼ਿੰਤਾ. "ਮੰਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਕੀਚਈ, ਦੇ ਲੰਮੀਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਲੰਮੇ. ਲੰਮਾ (ਲੰਬਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਲੰਮੇ (ਦੀਰਘ) ਨੂੰ. ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ. "ਲੰਮੇ ਸੇਵਹਿ ਦਰੁ ਖੜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਜਾ- ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਜਗਰਾਉਂ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਅਰ ਰਾਇਕੋਟ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵੱਲੋਂ ਆਕੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਲ੍ਹਾਰਾਯ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸੇ ਥਾਂ ਖੜਗ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਹਾਰਾਯ. ਹੁਣ ਦਰਬਾਰ ਨਵਾਂ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੪੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲੰਮੇਜਟਪੁਰੇ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਣਧੀਰਗੜ੍ਹ ਸੀ.

ਲੰਮੇ ਜਟਪੁਰੇ. ਦੇਖੋ, ਲੰਮੇ ੩.

ਲ੍ਰਿ. ਸੰ. ਲ੍ਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਪਹਾੜ। ੩ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਲ੍ਰੀ. ਸੰ. ਲ੍ਰ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਵੀ। ੨ ਦੈਤਾਂ ਦੀ ਮਾਂ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਵ. * ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਚੌਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਦੰਦ ਅਤੇ ਹੋਠ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਮ ਦੀ ਥਾਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਗਮਨ ਦੀ ਥਾਂ ਗਵਨ, ਰਮਣ ਦੀ ਥਾਂ ਰਵਣ, ਭ੍ਰਮਣ ਦੀ ਥਾਂ ਭਵਣ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਯੁ. ਪੌਣ. ਹਵਾ। ੩ ਤੀਰ. ਵਾਣ। ੪ ਸਲਾਹ. ਮਸ਼ਵਰਾ। ੫ ਤਸੱਲੀ. ਦਿਲਾਸਾ। ੬ ਕਲਜਾਣ. ਭਲਾਈ। ੭ ਸਮੁੰਦਰ। ੮ ਵਸਤ੍ਰ। ੯ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਬੰਦਨਾ। ੧੦ ਬਘਿਆੜ. ਭੇਡੀਆ। ੧੧ ਬਿਰਛ। ੧੨ ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਜ। ੧੩ ਭੁਜਾ. ਬਾਹੁ। ੧੪ ਸ਼ੇਰ. ਸ਼ਾਰਦੂਲ। ੧੫ ਵਿ–ਬਲਵਾਨ। ੧੬ ਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ। ੧੭ ਅ. ਵਜ–ਔਰ. ਪੁਨਹ। ੧੮ ਭੀ. ਅਪਿ.

* ਦੇਖੋ, ਬ ਅੱਖਰ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ. ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਵਾਵ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲੱਭੇ, ਤਦ ਬਾਂਥੇ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਵਇ. ਦੇਖੋ, ਵਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੈ.

ਵਇਸ. ਦੇਖੋ, ਵਯ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੈਸ.

ਵਏ. ਉਪਜੇ. ਪੈਦਾ ਹੋਏ. "ਤਿਨ ਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਜੇ ਵਏ। ਰਾਜ ਕਰਤ ਇਹ ਜਗ ਕੋ ਭਏ॥" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਹੋਏ. ਭਏ. "ਹਰੀਕ੍ਰਿਸਨ ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਵਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਵਜ. ਸੰਬੋਧਨ. ਓਏ!

ਵਸ. ਸੰ. वश्. ਧਾ–ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ (ਚਾਹੁਣਾ). ੨ ਸੰ. वस्. ਧਾ–ਵਸਣਾ (ਰਹਿਣਾ), ਓਢਣਾ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨਾ, ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਨਸ੍ਵ ਕਰਨਾ, ਨਿਸ਼ਚਲ ਹੋਣਾ (ਟਿਕਣਾ). ੩ ਸੰ. ਵਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ਾਬੂ (ਅਧੀਨ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਮਾਲਿਕਪਨ. ਪ੍ਰਭੁਤ੍ਵ। ੫ ਵਿ–ਕ਼ਾਬੂ ਆਇਆ. ਵਸ਼ ਹੋਇਆ। ੬ ਦੇਖੋ, ਵਸਸੀ ੨। ੭ ਫ਼ਾ وش ਵਸ਼. ਵਿ–ਵਾਂਙ. ਮਾਨਿੰਦ. ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ.

ਵਸਸਿ } ਵਸੇਗਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਸੀ। ੨ ਵਸ
ਵਸਸੀ } (ਵ੍ਰਿਸ੍ਵਿ–ਵ੍ਰਿਸ਼ੇ) ਕਰਸੀ. ਵਰਸੇਗਾ. "ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿਕੈ ਵਸਸੀ, ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਸ੍ਵ ਧਾ। ੩ ਸੰ. वससि. ਤੂੰ ਵਸਦਾ ਹੈਂ. ਦੇਖੋ, ਬਸਸਿ.

ਵਸਕੀਨ. ਵਿ–ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਾਸ਼ਿੰਦਹ. ਸਕੂਨਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਵਸਨੀਕ ਹੈ.

ਵਸਗਤ } ਸੰ. ਵਸ਼ਗਤ. ਵਿ–ਵਸ਼ ਆਇਆ.
ਵਸਗਤਿ } ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ. ਕ਼ਾਬੂ ਆਇਆ. "ਪੰਚੇ ਵਸਗਤਿ ਆਏ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਸਭੁਕੋ ਵਸਗਤਿ ਕਰਿਲਇਓਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਵਸਣ } ਸੰ. ਵਸਨ. ਸਿੰਧੀ. ਵਸਣੁ. ਰਹਿਣਾ. ਨਿਵਾਸ
ਵਸਣਾ } ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਸ ੨। ੨ ਸੰ. वर्षण–
ਵਸਣੁ } ਵਸ਼ੰਣ. ਬਰਸਣਾ. ਵਰ੍ਹਣਾ. ਮੀਂਹ ਪੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਸਸੀ ੨.

ਵਸਤ. ਵਸਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਸਤੁ। ੩ ਅ. وسط ਵਸ਼ਤ. ਕਮਰ. ਲੱਕ. ਕਟਿ। ੪ ਮਧਜ ਭਾਗ. ਵਿਚਾਲਾ.

ਵਸਤਿ } ਸੰ. ਵਸਤਿ. ਵਸਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਜਾ–
ਵਸਤੀ } ਰਹਾਇਸ਼. ਨਿਵਾਸ। ੩ ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ। ੪ ਆਬਾਦੀ. ਵਸੋਂ। ੫ ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰਿ। ੬ ਸੰ. वस्ति–ਵਸ੍ਤਿ. ਮਸਾਨਾ. ਮੂਤ੍ਰਾਸ਼ਯ। ੭ ਪੇਡੂ। ੮ ਪਿਚਕਾਰੀ। ੯ ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ ੨ ਦਾ (ਸ).

ਵਸਤੁ. ਸੰ. ਵਸ਼ਤੁ. ਸੰਗਜਾ–ਉਹ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ (ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ) ਹੋਵੇ. ਚੀਜ਼. "ਵਸਤੂ ਅੰਦਰਿ ਵਸਤੁ ਸਮਾਵੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵਸਤੁਤਹ. ਸੰ. वस्तुतः ਵਜ–ਸਚਮੁਚ. ਅਸਲੋਂ.

ਵਸਤੁ ਨਿਰਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲਾਚਰਣ (ੳ).

ਵਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸ਼ਤ੍ਰ. ਕਪੜਾ. ਦੇਖੋ, ਵਸ ਧਾ ੨. "ਵਸਤ੍ਰ ਪਖਾਲਿ ਪਖਾਲੇ ਕਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵਸਨ. ਵਸਤ੍ਰ. ਪੋਸ਼ਾਕ। ੨ ਰਹਿਣਾ. ਨਿਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਸਨ। ੩ ਸੰ. वस्न–ਵਸ੍ਨ. ਸੰਗਜਾ–ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੪ ਤਨਖ਼ਾਹ। ੫ ਧਨ। ੬ ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ। ੭ ਛਿਲਕਾ. ਤ੍ਵਚਾ। ੮ ਮੌਤ.

ਵਸਨੀਕ. ਵਸਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਸਕੀਨ.

ਵਸਫ਼ } ਅ. وصف ਵਸਫ਼. ਸੰਗਜਾ–ਗੁਣ. ਖ਼ੂਬੀ।
ਵਸਬ } ੨ ਤਅ਼ਰੀਫ਼. ਵਡਿਆਈ। ੩ ਹਾਲ. ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ.

ਵਸਮਾ. ਅ. وسمہ ਵਸਮਹ. ਸੰਗਜਾ–ਨੀਲ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਚੂਰਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਲ ਰੰਗੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਵਸਲ. ਅ. وصل ਵਸਲ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ. ਜੋੜ। ੨ ਸੂਫ਼ੀ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ.

ਵਸ਼ਵਰਤੀ. ਸੰ. वशवर्तिन्. ਵਿ–ਕ਼ਾਬੂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਵਸ਼ੀਭੂਤ. ਜੋ ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿੱਦਾ ਹੈ.

ਵਸਵਾਸ. ਅ. وسواس ਸੰਗਜਾ–ਖਟਕਾ. ਧੜਕਾ. ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ। ੨ ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿ ਦਾ ਛਣਕਾਰ। ੩ ਹਵਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਖੜਕਾ.

ਵਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚਰਬੀ। ੨ ਸੰ. ਵਸ਼ਾ. ਕਨਜਾ। ੩ ਬਾਂਝ (ਬੰਧਜਾ) ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪ ਹਥਿਣੀ। ੫ ਗਊ। ੬ ਭੇਡ.

ਵਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਸ਼ ਆਉਣਾ. ਕ਼ਾਬੂ ਆਉਣਾ। ੨ ਵਸ਼ ਚੱਲਣਾ। ੩ ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਸ ਧਾ ੨.

ਵਸਾਈ. ਵਸ਼ ਚਲਦਾ ਹੈ. "ਇਨ ਕਾ ਵਾਹਿਆ ਕਛੁ ਨ ਵਸਾਈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ੨ ਆਬਾਦ ਕੀਤੀ.

ਵਸਾਖ. ਸੰ. ਵੈਸ਼ਾਖ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਨਛਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਹੈ.

ਵਸਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ। ੨ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਮਨੋਰਥ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਸਾਰ.

ਵਸਿ. ਦੇਖੋ, ਵਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਸ਼ਜ. "ਵਸਿ ਕਰਿ ਲੀਨਾ ਗੁਰਿ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਵਸਿਸਟ }
ਵਸਿਸ੍ਵ } ਦੇਖੋ, ਬਸਿਸਟ ਅਤੇ ਵਿਸ੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ.
ਵਸ਼ਿਸ੍ਵ }

ਵਸ਼ਿਤਾ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਯੋਗਸਿੱਧਿ. ਦੇਖੋ,
ਵਸ਼ਿਤ੍ਵ } ਅਸਟਸਿੱਧਿ। ੨ ਵਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ. ਖ਼ੁਦਮੁਖ਼ਤਾਰੀ.

ਵਸਿਲੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਸੀਲੇ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਜਰੀਅ਼ਹ ਸੇ. "ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਸਿਲੈ ਜਿਤਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਵਸੀਲਾ। ੨ ਵਸ਼ ਕਰਕੇ.

ਵਸੀ. ਆਬਾਦ ਹੋਈ. ਵਸਦੀ ਰਹੀ. "ਜਿਚਰੁ ਵਸੀ ਪਿਤਾ ਕੈ ਸਾਥਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਸਦਾ ਹੈ. "ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸੰ. वशिन्. ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਤੇਂਦ੍ਰਿਯ। ੪ ਸ੍ਵਾਧੀਨ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ.

ਵਸੀਅ਼ } ਅ. وسیع ਵਿ–ਖੁਲ੍ਹਾ. ਚੌੜਾ। ੨ ਬਹੁਤ.
ਵਸੀਹ } ਅਧਿਕ.

ਵਸ਼ੀਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ.

ਵਸੀਕ਼ਾ. ਅ. وثیقہ ਵਸ਼ੀਕ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ–ਲਿਖਤ. ਤਹ਼ਰੀਰ। ੨ ਇਕ਼ਰਾਰਨਾਮਾ. ਪ੍ਰਤਿਗਜਾਪਤ੍ਰ.

ਵਸ਼ੀਭੂਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਸ਼ ਹੋਇਆ. ਕ਼ਾਬੂ ਆਇਆ.

ਵਸੀਯਤ. ਅ. وصیت ਵਸੀਯਤ. ਸੰਗਜਾ–ਨਸੀਹ਼ਤ. ਸਿਖਜਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਬਾਬਤ ਨਸੀਹ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲਿਖਤ. Will.

ਵਸੀਯਤਨਾਮਹ. ਫ਼ਾ وصیت نامہ ਵਸੀਯਤਨਾਮਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸੀਯਤ ਦੀ ਲਿਖਤ. ਦੇਖੋ, ਵਸੀਯਤ.

ਵਸੀਲਾ. ਅ. وسیلہ ਸੰਗਜਾ–ਜਰੀਅ਼ਹ. ਮਧਜਸ਼ਥਤਾ. ਵਿਚੋਲਗੀ। ੨ ਸੰਬੰਧ. ਤਅ਼ੱਲੁਕ.

ਵਸੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨ। ੨ ਰਤਨ। ੩ ਸ੍ਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੪ ਜਲ। ੫ ਸੂਰਜ। ੬ ਅਗਨਿ। ੭ ਕਿਰਣ। ੮ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੯ ਅੱਠ ਗਣ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਸੁ ਸੰਗਜਾ ਹੈ–ਧਰ, ਧ੍ਰਵ, ਸੋਮ, ਵਿਸ਼ਨੁ, ਅਨਿਲ, ਅਨਲ, ਪ੍ਰਤਜੂਸ਼ ਅੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਸ.

ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ–ਦ੍ਰੋਣ, ਪ੍ਰਾਣ, ਧ੍ਰੁਵ, ਅਰਕ, ਅਗਨਿ, ਦੋਸ਼, ਵਾਸ਼ਤੁ ਅਤੇ ਵਿਭਾਵਸੁ.

ਅਗਨਿ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ–ਆਪ, ਧ੍ਰਵ, ਸੋਮ, ਧਰ, ਅਨਿਲ, ਅਨਲ, ਪ੍ਰਤਜੂਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਸ। ੧੦ ਅੱਠ ਸੰਖਜਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਸੁ ਦੇਵਤਾ ਅੱਠ ਹਨ। ੧੧ ਵਿ–ਸਭ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ। ੧੨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦਾ ਵਾਸ ਹੋਵੇ.

ਵਸੁਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਸੁ (ਧਨ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਧਨਦ. ਕੁਬੇਰ। ੨ ਵਿ–ਉਦਾਰ. ਦਾਨੀ.

ਵਸੁਦਾ. ਵਸੁ (ਧਨ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਵਿਦਜਾ. ਵਿਦਜਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਵਸੁਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਬਸੁਦੇਵ.

ਵਸੁੰਧਰਾ } ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਬਸੁੰਧਰਾ ਅਤੇ ਬਸੁਧਾ।
ਵਸੁਧਾ } ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੁਰੀ "ਵਸੁਧਾ."

ਵਸੁਧਾਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹਾੜ। ੨ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਵਸੁਧਾਧਿਪ. ਵਸੁਧਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਅਧਿਪਤਿ (ਮਾਲਿਕ) ਰਾਜਾ.

ਵਸੁਮਤ ਅਥਵਾ **ਬਸਮਤ.** ਰਾਜ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਨੀ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨਦੇੜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਅੱਠ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਅਨਗਹਲੀ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤੋੜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ.

ਵਸੁਮਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਸੁਧਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਵਿ–ਧਨ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਦੌਲਤ ਹੈ.

ਵਸੂਲ. ਅ. وصول ਵਸੂਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਵਸੂਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ. ਦੇਖੋ, ਵਸੂਲ.

ਵਸੇ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਰਾ ੨ ਅਤੇ ਬਸੇ.

ਵਸੇਬਾ } ਦੇਖੋ, ਬਸੇਬਾ ਅਤੇ ਬਸੇਰਾ. "ਮੁਕਤਿ
ਵਸੇਰਾ } ਭਇਆ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਵਸੇਰਾ."(ਮਾਝ ਮ: ਪ)
"ਜੀਉ ਕਰੇ ਵਸੇਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਸੈ. ਵਸਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਸ ਧਾ। ੨ ਵਰਸਦਾ (ਵਰੁਦਾ) ਹੈ. "ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਸੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਵਰਸੈ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਸ. "ਨਾਨਕ ਸਾਵਣਿ ਜੋ ਵਸੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਵਸੋਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ. ਵੈਸ਼ਾਖੀ। ੨ ਸਾਲ ਦਾ ਨਵਾਂ ਦਿਨ (ਨੌਰੋਜ). "ਹੋਵੈ ਕੀਰਤਨ ਸਦਾ ਵਸੋਆ." (ਭਾਗੁ) ਨਿੱਤ ਨੌਰੋਜ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਵਸੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਸੋਲਾ.

ਵਸੰਤ. ਦੇਖੋ, ਬਸੰਤ.

ਵਸੰਤਸਖਾ. ਵਸੰਤ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ. ਕਾਮਦੇਵ. ਵਸੰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ.

ਵਸੰਤਤਿਲਕਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ– ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਤ, ਭ, ਜ, ਜ, ਗ, ਗ, ऽऽ।, ।।।, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ, ऽ. ਅੱਠ ਅਤੇ ਛੀ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਉਦਾਹਰਣ–

ਗਯਾਨੀ ਸਦੈਵ ਜਿਸ ਕੋ, ਮਨ ਮੈ ਵਸਾਤੇ,
ਧਯਾਨੀ ਅਖੰਡ ਲਿਵ ਸੋ, ਨਿਤ ਜਾਂਹਿ ਧਯਾਤੇ,
ਹੈ ਪੂਜਯ ਸੋ ਸਭਨ ਕੋ, ਯਹ ਸਤ੍ਯ ਜਾਨੋ,
ਦੂਜੇ ਨ ਤੁਲ੍ਯ ਤਿਸ ਕੋ, ਗੁਰੁ ਨੇ ਬਖਾਨੋ.

ਵਸੰਤ ਪੰਚਮੀ. ਵਸੰਤ ਦੇ ਤਯੋਹਾਰ ਦੀ ਤਿਥਿ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫. ਹਿੰਦੂਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਿਨ ਕਾਮ ਅਤੇ ਰਤਿ ਦਾ ਪੂਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ "ਮਦਨੋਤਸਵ" ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ.

ਵਸੰਤੀ. ਵਸਦਾ, ਵਸਦੀ. "ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਵਸੰਤੀ." (ਸਿਰੀ ਮ: ਪ) ੨ ਵਸੰਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਪੀਲਾ. ਜ਼ਰਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵਾਸੰਤੀ.

ਵਸੰਦੜੇ }
ਵਸੰਦਾ } ਵਸਦਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ. "ਵਸੰਦੇ ਕੁ-
ਵਸੰਦੇ } ਹਥੜੈ ਥਾਇ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਵਸੰਨਿ. ਵਸਦੇ ਹਨ. "ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਵਸ੍ਕਾਰ. ਸੰ. ਪਿਚਕਾਰੀ। ੨ ਮਸਾਨਾ. ਮੂਤ੍ਰਾਸ਼ਯ। ੩ ਪੋਤ੍ਰ। ੪ ਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ ੨ ਦਾ (ਸ).

ਵਸ੍ਤੁ. ਦੇਖੋ, ਵਸਤੁ.

ਵਸ਼ਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਬੂ ਹੋਇਆ. "ਵਸਜੈ ਕਰੋਤਿ ਪੰਚ ਤਸਕਰਹਿ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. ਗੁਲਾਮ.

ਵਸ਼ਜਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਧੀਨਤਾ. ਵਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਵਹ. ਸਰਵ–ਉਹ. ਓਹ। ੨ ਸੰ. ਵਹ੍ . ਧਾ–ਵਹਿਣਾ (ਥਰਨਾ), ਢੋਣਾ, ਲੈਜਾਣਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੈਲ ਦਾ ਕੰਨ੍ਹਾ (ਸ੍ਕੰਧ). ੪ ਘੋੜਾ ੫ ਵਾਯੁ. ਹਵਾ। ੬ ਮਾਰਗ. ਰਾਹ। ੭ ਦਰਿਆ. ਨਦ.

ਵਹ੍ਸ਼ਤ. ਅ. وحشت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸ਼ੁਪੁਣਾ. ਅਸਭ੍ਯਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਹਸ਼ੀ। ੨ ਡਰ. ਭੈ. ਖ਼ੌਫ਼। ੩ ਉਦਾਸੀਨਤਾ. ਉਪਰਾਮਤਾ.

ਵਹ੍ਸ਼ੀ. ਅ. وحشی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸ਼ੂ. ਅਸਭ੍ਯ। ੨ ਜੰਗਲੀ. ਦੇਖੋ, ਵਹ੍ਸ਼ਤ.

ਵਹਣ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਹੜ. ਦੇਖੋ, ਵਹ
ਵਹਣੁ } ਧਾ. "ਜਿਹਿਰ ਰਬ ਰਜਾਇ, ਵਹਣੁ ਤਿਦਾਊ ਗੀਉ ਕਰੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਵਹ੍ਦਤ } ਅ. وحدت – وحدانیت ਸੰਗ੍ਯਾ-
ਵਹ੍ਦਾਨਿਯਤ } ਅਦ੍ਵਿਤੀਯਤਾ. ਇੱਕੋ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦ.

ਵਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲੈਜਾਣਾ। ੨ ਢੋਣਾ। ੩ ਜਹਾਜ਼. ਬੇੜਾ. ਬੋਹਿਥ.

ਵਹਮ. ਅ. وہم ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖ਼ਿਆਲ. ਸੰਕਲਪ। ੨ ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ। ੩ ਭ੍ਰਮ (Superstition).

ਵਹਮੀ. ਵਿ–ਸ਼ੱਕੀ. ਸੰਸੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਭ੍ਰਮੀ. Superstitious. ਦੇਖੋ, ਵਹਮ.

ਵਹਮੀਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਛੱਤੇਆਣਾ ਅਤੇ ਬਹਮੀਸ਼ਾਹ.

ਵਹਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ। ੨ ਵਿ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ. ਪੱਕਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਫੁਰਤੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਤੇਜ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਵਹੇਲਾ ੨.

ਵਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਉੱਥੇ. ਉਹਾਂ.

ਵਹਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪ੍ਰਵਾਹ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਵੇਗ. ਸੰ. ਵਹਾ. ਨਦੀ.

ਵਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹਨਾ. ਜਲ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਬੈਠਾਉਣਾ। ੩ ਫੈਂਕਣਾ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸਿੱਟਣਾ (ਵਗਾਹੁਣਾ).

ਵਹਾਬ. ਅ. وہاب ਵਿ–ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਨ ਕਰਤਾ. ਉਦਾਰਾਤਮਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਹਗੁਰੂ. ਖ਼ੁਦਾ.

ਵਹਾਬੀ. ਅ. وہابی ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਬਦੁਲਵਹਾਬ ਦੇ ਬੇਟੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਮਤ. ਅਰਬ ਦੇ ਨਜਦ ਭਾਗ ਦੇ ਆਯਨਹ ਨਾਮਕ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੰਬਲੀ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਿਖਯਾ ਪਾਈ. ਮਦੀਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਰਬ ਦੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਇਸ ਨੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਆਲਿਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹੀ ਅਰ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਆਲਿਮ ਹੋਇਆ. ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਗੜ੍ਹ ਬੜ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਰੰਭਿਆ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਨਾਲ ਪੀਰ ਪੈਗ਼ੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜਾ ਨਾ ਦੇਓ. ਮੁਹੰਮਦ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦੀ ਕਬਰ ਅਰ ਹੋਰ ਮਕਬਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੋ, ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਤੋਂ ਦੁਆ ਨਾ ਮੰਗੋ,ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮੰਨਤ ਅਰ ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ ਦੇਓ. ਮੁਹੰਮਦ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦੇ ਜਨਮਦਿਨ ਦਾ ਉਤ੍ਸਵ ਨਾ ਮਨਾਓ. ਤਸਬੀ ਨਾਲ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾ ਜਪੋ, ਇਤ੍ਯਾਦਿ.

ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਮਤ "ਵਹਾਬੀ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਿਮਾਂ ਅਰ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋਈ, ਪਰ ਕਈ ਇਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਭੀ ਖੜੇ ਹੋਗਏ, ਅਰ ਤਾਕਤ ਦਿਨੋਂਦਿਨ ਵਧਦੀ ਗਈ. ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਬਦੁਲ-ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੇ ਭੀ ਮਤ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਪੋਤ੍ਰੇ ਸਾਅ਼ਦ ਨੇ ਵਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਲਈ. ਸਾਅ਼ਦ ਨੇ ਮੱਕਾ ਮਦੀਨਾ ਭੀ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਉੱਥੇ ਹੁਕੂਮਤ ਕੀਤੀ. * ਹੁਣ ਵਹਾਬੀ ਫਿਰਕਾ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਹਾਬੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਮੁਵੱਹਿਦ موحد (ਇੱਕ ਦੇ ਪੂਜਕ) ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਦੂਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਰਿਕ مشرک (ਖ਼ੁਦਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਪੂਜਯ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਸੱਦਦੇ ਹਨ.

* ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੱਕਾ ਮਦੀਨਾ ਫੇਰ ਵਹਾਬੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਗਿਆ ਹੈ.

ਵਹਾਰੀ. ਵਗਾਉਣ (ਵਹਾਉਣ) ਵਾਲੀ. "ਓਹ ਜਿ ਦਿਸੈ ਖੂਹੜੀ ਕਉਨ ਲਾਜੁ ਵਹਾਰੀ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਸੰਸਾਰ ਖੂਹੀ, ਰੱਜੂ (ਲੱਜ) ਵਿਸਯਭੋਗਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ.

ਵਹਿਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਵਹਸ਼ੀ.

ਵਹਿਣ. ਦੇਖੋ, ਵਹਣ। ੨ ਸੰ. ਵਹ੍ਨਿ–ਵਹ੍ . ਅਗਨਿ. ਆਤਿਸ਼. "ਕੁਲੰ ਕੋਟਿ ਹੋਮੈ ਵਿਖੇ ਵਹਿਣਕੁੰਡੈ." (ਗਜਾਨ) ਵਹ੍ਨਿਕੁੰਡ ਵਿੱਚ.

ਵਹਿਣਕੁੰਡ. ਸੰ. ਵਹ੍ਨਿਕੁੰਡ. ਅਗਨਿਕੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਵਹਿਣ ੨.

ਵਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਬੈਠਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹਨਾ। ੩ ਵਗਣਾ. ਸ੍ਰਵਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ. "ਨੀਰੁ ਵਹੇ ਵਹਿ ਚਲੈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪) ੪ ਚਲਣਾ. "ਗਾਡੀਰਾਹ ਸਾਧੂਸੰਗ ਵਹਿਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਵਹਿਦਤ. ਦੇਖੋ, ਵਹਦਤ.

ਵਹਿਮ } ਦੇਖੋ, ਵਹਮ ਅਤੇ ਵਹਮੀ.
ਵਹਿਮੀ }

ਵਹਿਰ. ਵਾਹਰ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰ ੨.

ਵਹਿਰਜੱਖ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰਜੱਖ.

ਵਹਿਰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰਮੁਖ.

ਵਹਿਰਯਕ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰਜੱਖ.

ਵਹਿਰਲਾਪਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ.

ਵਹਿਰੰਗ. ਸੰ. ਵਹਿਰ੍ਅੰਗ. ਬਾਹਿਰ ਦਾ ਅੰਗ। ੨ ਵਿ–ਬਾਹਰਲਾ. ਬੇਰੂਨੀ. ਅੰਤਰੰਗ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ। ੩ ਮੰਡਲੀ ਅਥਵਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਲ ਤੋਂ ਜੋ ਬਾਹਿਰ ਹੈ.

ਵਹਿੜਾ. ਵਹਨ ਯੋਗ੍ਯ ਜੁਆਨ ਬੈਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਹੜਾ.

ਵਹੀ. ਸਰਵ–ਉਹੀ. ਓਹੋ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਹੀ. "ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੇਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੩ ਅ. وحی ਵਹ੍ਯੀ. ਇਲਹਾਮ. ਕਰਤਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਇਆ ਸੁਨੇਹਾ.

ਵਹੀਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਓਥੇ ਹੀ. ਉਸੇ ਥਾਂ.

ਵਹੀਰ. ਜੰਗਮ ਸਮਾਜ (ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਟੋਲਾ). ਦੇਖੋ, ਬਹੀਰ.

ਵਹੀਰੀਆ. ਜੰਗਮ ਸਮਾਜ (ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ ਜਥੇ) ਦਾ ਸੰਗੀ.

ਵਹੁ. ਸਰਵ–ਉਹ. ਓਹ. ਵਹ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਹੁ ਮੁਕਤ ਨਰ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਸੰ. ਬਹੁ.* ਬਹੁਤ. "ਵਹੁ ਹਤੀ ਸੈਨਾ ਦਾਨਵੀ." (ਸਲੋਹ)

ਵਹੁਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਹੁਟੀ. ਬਹੂ. ਲਾੜੀ. "ਜਿੰਦੁ ਵਹੁਟੀ, ਮਰਣੁ ਵਰੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਵਹੁਰਾ. ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁਰਾ. "ਤੁਲਸਾ ਵਹੁਰਾ ਜਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ)

ਵਹੁਦਕ. ਦੇਖੋ, ਬਹੂਦਕ.

ਵਹੇਲ. ਦੇਖੋ, ਵਹੇਲੀ.

ਵਹੇਲਾ. ਵਿ–ਵਾਹੁਲਜਤਾ ਸਹਿਤ. ਬਹੁਤਾ.ਬਾਹਲਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਛੇਤੀ. ਫੌਰਨ. "ਜਿਤੁ ਲੰਘਹਿ ਵਹੇਲਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਵਹੇਲੀ. ਬਹੁ–ਹੇਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਹੇਲਾ. ਭਾਵ–ਬਹੁਤਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਵਿਭਚਾਰਿਣੀ। ੨ ਦੁਰਾਚਾਰਿਣੀ. "ਆਈ ਪਾਪਣਿ ਪੂਤਨਾ ਦੁਹੀ ਬਨੀ ਵਿਹੁ ਲਾਇ ਵਹੇਲੀ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਪੂਤਨਾ.

ਵਹੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੌਣ. ਹਵਾ। ੨ ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ.

* ਵਹੁ ਭੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਹੰਦੜਾ } ਵਹਨ ਹੁੰਦਾ. ਵਹਿੰਦਾ. ਵਗਦਾ.
ਵਹੰਦਾ }

ਵਹੰਨਿ. ਵਹਿੰਦੇ, ਵਹਿੰਦੀਆਂ (ਵਗਦੀਆਂ) ਹਨ. "ਮਾਖਿਅ ਨਈ ਵਹੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਵਹ੍ਨਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਗਨਿ. ਅੱਗ.

ਵਹੰ. ਦੇਖੋ, ਬਹੰ.

ਵਕ. ਵਗੁਲਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਬਕ.

ਵਕ਼ਤ. ਅ. وقت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ। ੨ ਅ. وقت ਵਕ਼ਅ਼ਤ. ਇੱਜ਼ਤ. ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ. ਮਾਨ.

ਵਕਤਵ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਹਿਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਵਚਨ.

ਵਕਤਾ. ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਕਤਾ.

ਵਕਤਾ ਦੇ ਗੁਣ. ੧ ਰਸਦਾਇਕ ਬਾਣੀ ਵਾਲਾ, ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ, ੩ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੪ ਸਤ੍ਯਵਾਦੀ, ੫ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ, ੬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੭ ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਦਾ ਜਾਣੂ, ੮ ਧੀਰਜਵਾਨ, ੯ ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ, ੧੦ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਦੀ ਬੁੱਧਿ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਗੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੧੧ ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ੧੨ ਸੰਤੋਖੀ, ੧੩ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ, ੧੪ ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪੁਰ ਆਪ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਵਕਤ੍ਰ. ਸੰਹ. ਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਬਕਤ੍ਰ.

ਵਕਤ੍ਰਿਤਾ } ਸੰ. ਵਕ੍ਤ੍ਰਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ.
ਵਕਤ੍ਰਿਤ੍ਵ } ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ. ਵਖਿਆਨ.

ਵਕਦਾਲਭ. ਦੇਖੋ, ਬਕਦਾਲਭ.

ਵਕ਼ਫ਼. ਅ. وقف ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੜੇ ਹੋਣਾ। ੨ ਗ੍ਯਾਤ (ਵਾਕਿਫ਼) ਹੋਣਾ। ੩ ਧਰਮ ਅਰਥ ਕੋਈ ਵਸ੍ਤੁ ਠਹਿਰਾਉਣੀ.

ਵਕ਼ਫ਼ਾ. ਅ. وقفہ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਠਹਿਰਾਉ। ੨ ਦੇਰ. ਚਿਰ। ੩ ਵਿੱਥ. ਅੰਤਰਾ.

ਵਕ਼ਰ. ਅ. وقر ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਜ਼ਤ. ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾ। ੨ ਦਬਦਬਾ.

ਵਕਾਸ. ਅਵਕਾਸ਼. ਵੇਲ੍ਹ. "ਅਕਾਸ ਮੇ ਵਕਾਸ ਹੈ, ਧਰਾ ਧ੍ਰਿਤੀ ਸਰੂਪ ਹੈ." (ਨਾਪ੍)

ਵਕਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਬਕਾਸੁਰ। ੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਵਕਾਲਤ. ਅ. وكالت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਕੀਲ ਦਾ ਕਰਮ. ਦੂਤ ਦਾ ਕੰਮ। ੨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਫ਼ਰੀਕ ਵੱਲੋਂ ਬਹਸ ਕਰਨ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ.

ਵਕੀ. ਦੇਖੋ, ਬਕੀ.

ਵਕੀਲ. ਅ. وكيل ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੂਤ. ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ। ੨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਪੈਰਵੀ ਅਤੇ ਬਹਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰ. ਵਾਕ੍ਸ਼ੀਲ. ਵੱਕੀਲ. ਯੁਕਤਿ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਬੰਦ ਕਰਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਵਕੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮੌਲਸਰੀ. ਬਕੁਲ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਕੁਲ.

ਵਕੂਆ. ਅ. وقوع ਵਕੂਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਦਾ ਵਾਕ਼ਅ਼ (ਕਾਇਮ) ਹੋਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਕੂਹਾ ੨.

ਵਕੂਹਾ. ਵਕੂਅ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਟੋਆ, ਜਿੱਥੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਥਾਂ.

ਵਕੂਫ਼. ਅ. وقوف ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਮਝ. ਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਖੜੇ ਹੋਣਾ। ੩ ਜਾਣਕਾਰ ਹੋਣਾ.

ਵੱਕੁਲ } ਉਬਾਲੇ ਹੋਏ ਅੰਨ ਦੇ ਦਾਣੇ।
ਵੱਕੁਲੀ } ੨ ਘੁੰਘਣੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਬਕੁਲੀ ੩.

ਵਕ੍ਰ. ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਬਕ੍ਰ.

ਵਕ੍ਰਕੰਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੇਰੀ ਦਾ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਡੇ ਵਕ੍ਰ (ਟੇਢੇ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਵਕ੍ਰਚੰਚੁ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੇਢੀ ਚੁੰਜ ਵਾਲਾ, ਤੋਤਾ.
ਵਕ੍ਰਤੁੰਡ } ਸ਼ੁਕ. ਕੀਰ.

ਵਕ੍ਰਦੰਤ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤਬਕ੍ਰ। ੨ ਵਕ੍ਰਦੰਸ੍ਟ੍ਰ. ਟੇਢੀ ਹੁੱਭਾਂ ਵਾਲਾ, ਸੂਰ.

ਵਕ੍ਰਪੁੱਛ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਟੇਢੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ, ਕੁੱਤਾ.

ਵਕ੍ਰਾਂਗ. ਵਿ–ਵਿੰਗੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਬਾਂਡਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ੍ਪੱਪ। ੩ ਹੰਸ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਵਿੰਗ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਵਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿੰਗਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਟੇਢਾ. ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵਕ੍ਰੋਕ੍ਤਿ. (ਵਕ੍ਰ-ਉਕ੍ਤਿ. ਟੇਢਾ ਕਥਨ). ਸਿੱਧੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਤਾਨੇ ਨਾਲ ਉਲਟਾ ਭਾਵ ਨਿਕਲੇ, ਇਹ "ਵਕ੍ਰੋਕ੍ਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.
ਅਰਥ ਫੇਰ ਕੀ ਕਲ੍ਪਨਾ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਕਾਕੁ ਤੇ ਠਾਨਿ,
ਅਲੰਕਾਰ ਵਕ੍ਰੋਕ੍ਤਿ ਤਹਿਂ ਵਰਣਤ ਕਵਿ ਗੁਣਖਾਨਿ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸਣ)
ਉਦਾਹਰਣ–
ਭਲੇ ਧੀਰਮਲ ਭਲੇ ਜੀ ! ਭਲੇ ਧੀਰਮਲ ਧੀਰ!
(ਗੁਪ੍ਸੁ)
ਜਦ ਧੀਰਮਲ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ, ਤਦ ਭਲੇ ਧੀਰਮਲ ਜੀ! ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਲਾਨਤ ਹੈ ਆਪ ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਪੁਰ.
ਤੁਮ ਕੋ ਕਜਾ ਹਮ ਸਿਖਜਾ ਦੇਵੇਂ,
ਹੋਂ ਹਲਧਰ ਕੇ ਭਾਈ ?
ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਰੂਪ (ਮਹਾਗ੍ਯਾਨੀ) ਹੋਂ, ਆਪ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਈਏ. ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਹਲਧਰ(ਬੈਲ) ਦੇ ਭਾਈ ਪਸ਼ੂ ਹੋਂ, ਆਪ ਨਾਲ ਸਿਰ ਖਪਾਉਣਾ ਬੇਫਾਇਦਾ ਹੈ.
(ਅ) "ਕਾਕੁਕ੍ਤਿ" ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧੁਨੀ ਦੇ ਦਬਾਉ ਨਾਲ ਪਦਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਰਥ ਹਾਂ, ਨਾਂਹ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੁ.
ਉਦਾਹਰਣ–
ਜੇਤੀ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ
ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿ ਮਿਲੈ ਲਈ ?" (ਜਪੁ)
ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ
ਜਿਨ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ? (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਝ)
ਮਨਮੁਖ ਸਉ ਕਰਿ ਦੋਸਤੀ
ਸੁਖ ਕਿ ਪੂਛਹਿ ਮਿਤ ? (ਸਵਾ ਮ: ੩)
ਹਰਿਨਾਮੁ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲਗੇ,
ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਣ ਹਉ ਕਿਆ ਕਹਉ ?
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਵਕ. ਸੰ. ਵਕ੍ਸ. ਧਾ–ਵਧਣਾ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਕ੍ਸ. ਛਾਤੀ। ੩ ਵੱਖੀ। ੪ ਬੈਲ.

ਵਕਸ੍ਥਲ. ਸੰ. ਵਕ੍ਸ੍ਥਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੱਖੀ ਦਾ ਥਾਂ. ਛਾਤੀ. ਉਰ.

ਵਖ. ਵਿ–ਵੱਖ. ਜੁਦਾ. ਅਲਗ. ਅੱਡ. ਭਿੰਨ. ਦੇਖੋ, ਵਖਿ.

ਵਖਟ } ਦੇਖੋ, ਬਖਟ ਅਤੇ ਬਖਟਕ੍ਰਿਤ.
ਵਖਟਕ੍ਰਿਤ }

ਵਖਤ } ਵਕ਼ਤ. ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਖ਼ਤ. "ਵਖਤੁ ਨ
ਵਖਤੁ } ਪਾਇਓ ਕਾਦੀਆ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵੇਲਾਵਖਤੁ.

ਵਖਰ ਅਥਵਾ ਵਖਰੁ. ਸੰ. ਵਿ੍ਕ੍ਰਯ. ਵਿ–ਵੇਚਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੌਦਾ. "ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਸਸਤ ਵਖਰੁ ਤੂ ਘਿਨਹਿ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਵਖਰਾ. ਵਿ–ਜੁਦਾ. ਅਲਗ. ਨਿਰਾਲਾ.

ਵਖਰੁ. ਦੇਖੋ, ਵਖਰ.

ਵਖਾਣ. ਸੰ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਬਯਾਨ. ਨਿਰੂਪਣ. "ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਵਖਾਣਿ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ। ੨ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ ਵਖਾਣਿ ੨.

ਵਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਖਾਣ। ੨ ਉਸਤਤਿ.

ਵਖਾਨਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਕਰਨਾ. ਬਯਾਨ ਕਰਨਾ. "ਸਚ ਸੁਣਿ ਆਖਿ ਵਖਾਨਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਖਾਰੁ. ਸਿੰਧੀ. ਵਖਰ (ਸੌਦਾ) ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਮਾਲਗੁਦਾਮ.

ਵਖਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜੁਦਾ. ਨਿਰਾਲਾ. ਅੱਡ. "ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਸਨਿ ਨ ਦੇਈ, ਵਖਿ ਵਖਿ ਭ੍ਰਮਾਵੈ. (ਆਸਾ ਮ: ੫)
੨ ਕਿਨਾਰੇ. ਇੱਕ ਪਾਸੇ. "ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜ-ਮਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਵਕ ਅਤੇ ਬੱਖੀ.

ਵਖਿਆਣ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ. ਕਥਨ. ਬਯਾਨ.
ਵਖਿਆਣੁ } "ਆਖਹਿ ਪੜੇ ਕਰਹਿ ਵਖਿਆਣ."
ਵਖਿਆਨ } (ਜਪੁ)

ਵਖੇਰਨਾ. ਵਿਕੀਰਣ. ਖਿੰਡਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਖੇਰਨਾ.

ਵਖੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਖੇੜਾ.

ਵੱਖ. ਦੇਖੋ, ਵਕ ਅਤੇ ਵਖ.

ਵੱਖੀ. ਦੇਖੋ, ਬੱਖੀ। ੨ ਸੰ. ਵਕੀ. ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ.

ਵਗ. ਦੇਖੋ, ਬਗ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੱਗ ਅਤੇ ਵਗੁ.

ਵਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵੇਗ ਨਾਲ ਗਮਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਹਿਣਾ. ਸ੍ਰਵਣਾ. ਟਪਕਣਾ.

ਵਗਨਿ. ਵਗਦੇ ਹਨ. "ਵਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤਰੰਗ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਵਗਰ. ਫ਼ਾ وگر ਵਜ–ਵ-ਅਗਰ. ਯਦਿ. ਅਗਰ.

ਵਗਰਨਹ. ਫ਼ਾ وگرنہ ਵਜ–ਨਹੀਂ ਤਾਂ.

ਵਗਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੇਰਾ. ਵਲਗਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਗਲ.

ਵਗਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੇਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਲਣਾ.

ਵਗਲਵਾੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾੜ ਦਾ ਘੇਰਾ। ੨ ਬਾਡਿਆਂ. ਦਾ ਦੁਰਗ. ਕਿਲਾ.

ਵਗਾਉਣਾ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਗਾਉਣਾ। ੨ ਵੇਗ (ਫ਼ੁਰਤੀ) ਨਾਲ ਪ੍ਹਾਰਨਾ. "ਰਣ ਮਹਿ ਤੇਗ ਵਗਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਗਾਹੁਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਫੈਂਕਣਾ. ਵੇਗ ਨਾਲ ਸਿੱਟਣਾ। ੨ ਵਾਹਕੇ ਸੁੱਟਣਾ.

ਵਗਿ. ਵੱਗ (ਚੌਣੇ–ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ) ਵਿੱਚ. "ਨਾ ਮਿਲਹੀ ਵਗਿ ਸਗਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਵਗੀਦ. ਵਗਦਾ. ਚਲਦਾ. ਰਵਾਨਾ. "ਜਿਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਇਹਾਂ ਸਹੀਦ। ਰਹੈ ਸੋਊ, ਔਰ ਜਾਹੁ ਵਗੀਦ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ਹੋਰ ਚਲੇਜਾਓ.

ਵਗੁ. ਚੌਣਾ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਵਗੈ. ਵੱਗ (ਚੌਣੇ) ਨੂੰ. "ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਗਦਾ ਹੈ.

ਵਗ਼ੈਰਹ } ਅ. وغیرہ ਵਜ–ਆਦਿਕ. ਇਸ ਤੋਂ
ਵਗ਼ੈਰਾ } ਬਿਨਾ ਹੋਰ. ਇਤ੍ਯਾਦਿ.

ਵਚ. ਸੰ. ਵਚ. ਧਾ–ਬੋਲਣਾ, ਸਮਝਾਉਣਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਚਨ. ਵਾਕ੍ਯ। ੩ ਸੂਰਜ। ੪ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੫ ਤੋਤਾ. ਸ਼ੁਕ। ੬ ਸੰ. ਵਚਾ–ਵਚ. ਇੱਕ ਦਵਾਈ ਜੋ ਪਟੇਰ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਚ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ–ਉਗ੍ਰਗੰਧਾ, ਜਟਿਲਾ, ਮੰਗਲ੍ਯਾ ਆਦਿ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਚ ੨.

ਵਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਚ ਧਾ। ੨ ਵਾਕ। ੩ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਅਥਵਾ ਵਿਕਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਿੰਨ੍ਹ Number. ਜੈਸੇ–ਇੱਕ ਵਚਨ ਰਾਮ:, ਦ੍ਵਿਵਚਨ ਰਾਮੌ, ਬਹੁ ਵਚਨ ਰਾਮਾ: ਘੋੜਾ ਇੱਕ ਵਚਨ, ਘੋੜੇ ਬਹੁਵਚਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦ੍ਵਿਵਚਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ.

ਵਚਨ ਹਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਭੰਗ ਕਰਨੀ. ਵਚਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨਾ.

ਵਚਨਹਾਰੀ. ਸੁਨੇਹਾ ਲੈਜਾਣਵਾਲਾ. ਪੈਗਾਮਰਸਾਂ.

ਵਚਨਕਾਰੀ. ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਆਗਜ਼ਾਕਾਰੀ.

ਵਚਨ ਦੇਣਾ. ਪ੍ਰਤਿਗਜ਼ਾ ਕਰਨੀ. ਵਾਯਦਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਚਨੁ.

ਵਚਨਵਿਦਗਧਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ– "ਵਚਨਨ ਕੀ ਰਚਨਾਨਿ ਸੋਂ ਜੋ ਸਾਧੈ ਨਿਜਕਾਜ। ਵਚਨਵਿਦਗਧਾ ਨਾਯਿਕਾ ਤਾਹਿ ਕਹਿਤ ਕਵਿਰਾਜ॥" (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਵਚਨੁ. ਦੇਖੋ, ਬਚਨ ਅਤੇ ਵਚਨ ਦੇਣਾ. "ਵਚਨੁ ਦੇਹਿ, ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਸਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਵਚਾ. ਦੇਖੋ, ਵਚ ੬.

ਵਚੀੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਚਨ ਰਚਨਾ. ਈੜਿਤ (ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ) ਵਚਨ. "ਅਕਥ ਕਥਾ ਵਿਸਮਾਦ ਵਚੀੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਵਛ. ਸੰ. वत्स–ਵਤ੍ਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੱਚਾ. "ਕੇਤੇ ਅਛ ਬਛ ਹੁਇ ਸਪਛ ਉਛਜਾਂਹਿਗੇ." (ਅਕਾਲ) ਕਿਤਨੇ ਗਰੁੜਾਦਿਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੰਖ ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ ਉਛਜਾਂਹਿਗੇ. ਦੇਖੋ, ਅੱਛ ੨ ਅਤੇ ੭, ਅਰ ਵੱਛ ੩। ੨ ਵਿ–ਪਿਆਰਾ, ਪ੍ਰਿਯ.

ਵਛਲ / **ਵਛਲੁ** ਸੰ. वत्सल–ਵਤ੍ਸਲ. ਵਿ–ਸਨੇਹ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਰਾ. "ਭਗਤਿਵਛਲ ਅਨਾਥਨਾਥੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਹਰਿਜੀਉ ਦਾਤਾ ਭਗਤਵਛਲੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਵਛੇਰ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਸਾਂਈਦਾਸ ਵਛੇਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬੱਚੀ. ਛੋਟੀ ਖੱਚਰ.

ਵਛੇਰਾ / **ਵਛੇਰੀ** ਘੋੜੇ ਦਾ ਬੱਚਾ ਬੱਚੀ. ਦੇਖੋ, ਬਛੇਰਾ.

ਵੱਛ. ਸੰ. वत्स. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਛਾਤੀ। ੨ ਰਿਦਾ. ਮਨ. "ਵੱਛ ਸੁੱਛ ਮਹਿ ਗੁਨਿਜੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਵਤਸ (ਬੱਚੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਵੱਛ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਅੱਛ ਵੱਛ ਹੈ ਸਪੱਛ." (ਅਕਾਲ) ਅਕ (ਗਰੁੜਾਦਿਕ) ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੰਖ ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ.

ਵੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਬੱਛਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਕ ੪.

ਵਜ. ਸੰ. ਵਾਦਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਜਾ. "ਮੁਚੁ ਵਜਾਇਨਿ ਵਜ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ ਵ–ਅਜ਼. ਉਸ ਤੋਂ. ਹੋਰ ਤੋਂ. ਔਰ ਸੇ.

ਵਜਅ. ਅ. وجع ਵਜ਼ਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੱਖਣਾ. ਨਹਿਰਾਉਣਾ। ੨ ਬਣਾਉਣਾ। ੩ ਨਵੀਂ ਕਾਢ ਕੱਢਣੀ। ੪ ਬਨਾਵਟ. ਪ੍ਰਕਾਰ। ੫ ਅ. وجع ਵਜਅ. ਦਰਦ. ਦੁਖ.

ਵਜਹ. ਅ. وجه ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤਨਖ਼ਾਹ. ਨੌਕਰੀ। ੨ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੩ ਮੁਖ. ਚੇਹਰਾ। ੪ ਸੂਰਤ. ਸ਼ਕਲ. ਨੁਹਾਰ। ੫ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਢੰਗ. ਤਰਹਿ.

ਵਜਹ ਤਸਮੀਹਾ / **ਵਜਹ ਤਸਮੀਯਾ** ਅ. وجه تسمیه ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਜੁਤਪੱਤਿ. Etymology of words। ੨ ਨਾਮ ਪੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ. ਜਿਵੇਂ–ਨਾਨਕਿਆਨਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਆਯਨ (ਘਰ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਨਾਮ.

ਵਜਹੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜ਼ੀਫ਼ਹ. ਰੋਜ਼ੀਨਾ. "ਵਜਹੁ ਨਾਨਕ ਮਿਲੈ ਏਕ ਨਾਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਵਜਹੁ ਗਵਾਏ ਅਗਲਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਤਨਖ਼ਾਹ. ਨੌਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਵਜਹ. "ਵਾਪਾਰੀ ਵਣਜਾਰਿਆ, ਆਏ ਵਜਹੁ ਲਿਖਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਤੌਰ. "ਬਖਸੀਸ ਵਜਹੁ ਮਿਲਿ ਏਕੁ ਨਾਮੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਵਜਗਿ. ਵੱਜੇਗੀ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ. "ਵਦੀ ਸੁ ਵਜਗਿ ਨਾਨਕਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਾਦਨ ਹੋਣਾ. ਵਾਜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਰ ਨਿਕਲਣਾ. "ਦੁਨੀ ਵਜਾਈ ਵਜਦੀ, ਤੂੰ ਭੀ ਵਜਹਿ ਨਾਲਿ। ਸੋਈ ਜੀਉ ਨ ਵਜਦਾ, ਜਿਸੁ ਅਲਹੁ ਕਰਦਾ ਸਾਰ॥" (ਮ: ੫, ਸ: ਫਰੀਦ) ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣਾ. "ਭਗਤ ਭਗਤ ਜਗਿ ਵਜਿਆ." (ਭਾਗੁ) "ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਚੁਗਲੀ, ਚੁਗਲੋ ਵਜੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ, ਉਹ ਚੁਗਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਵਜ਼ਨ. ਅ. وزن ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੋਲ. ਪ੍ਰਮਾਣ. ਬੋਝ. ਭਾਰ। ੨ ਭਾਵ–ਮਾਨ ਪਤਿਸ੍ਹਾ.

ਵਜਨਿ. ਵਜਦੇ ਹਨ. "ਵਾਤ ਵਜਨਿ ਟੰਮਕ ਭੇਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਵਜ਼ਨੀ. ਵਿ–ਵਜ਼ਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਰੀ. ਬੋਝਲ.

ਵਜਾ. ਦੇਖੋ, ਵਜਅ ਅਤੇ ਵਜਹ. "ਰਾਵ ਰੰਕ ਪ੍ਰਜਾ ਵਜਾ ਇਮ ਭਾਖਹੀ ਸਭਕੋਇ." (ਦੱਤਾਵ) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਵਜ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ وزاں ਵ–ਅਜ਼–ਆਂ. ਅਰ ਉਸ ਤੋਂ.

ਵਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਵਾਜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਰ ਕੱਢਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨਾ. "ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਵਜਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਵਜਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਜਾਕੇ. "ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਕੋਟਿ ਗੜ ਕੇਤੀ ਗਈ ਵਜਾਇ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਵਜਾਇਣੁ. ਕ੍ਰਿ–ਵਜਾਉਣਾ। ੨ ਵਜਵਾਉਣਾ.

ਵਜਾਏ ਵੱਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੂਜੇ ਦੇ ਬੁਲਾਏ ਬੋਲਣਾ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਖੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਜਣਾ ੧.

ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ. ਫ਼ਾ وزاں پس ਵ–ਅਜ਼–ਆਂ–ਪਸ. ਅਤੇ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ.

ਵਜ਼ਾਰਤ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜ਼ੀਰ (ਮੰਤ੍ਰੀ) ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਵਜ਼ੀਰ.

ਵਜਿਦ. ਅ. وجد ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦਿਲ ਦੀ ਜਲਨ। ੨ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਸ੍ਤੀ.

ਵਜੀਹ. ਅ. وجیه ਵਿ–ਅੱਛੀ ਵਜਹ (ਸ਼ਕਲ) ਵਾਲਾ. ਸੁੰਦਰ.

ਵਜੀਦ. ਅ. وجید ਹਮਵਾਰ. ਸਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਜੀਦ.

ਵਜੀਦਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਜੀਦਖ਼ਾਨ.

ਵਜੀਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਬਜੀਦਪੁਰ ਅਤੇ ਬਾਜੀਦਪੁਰ.

ਵਜੀਫਾ. ਅ. ਵਜ਼ੀਫ਼ਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜੋ ਰੋਜ਼ ਲਈ ਨਿਯਤ ਹੋਵੇ, ਨੌਕਰੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਆਦਿ (stipend). ੨ ਛਾਤ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ (scholarship). ੩ ਨਿੱਤ ਦਾ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਉਪਾਸਨਾ.

ਵਜੀਰ ਅਥਵਾ **ਵਜੀਰੁ.** ਅ. وزیر ਵਜ਼ੀਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮੰਤ੍ਰੀ. ਅਮਾਤਯ. "ਆਪੇ ਸਾਹਿਬੁ, ਆਪਿ ਵਜੀਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਵਜੀਰਸਿੰਘ. ਰਾਣੀ ਚੰਦਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਪਹਾੜਸਿੰਘ ਫਰੀਦਕੋਟਪਤਿ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਡਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਜਤੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਵੱਲ ਕਦੇ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੱਕਿਆ ਸੀ. ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖ਼ਾਨੇ ਇਸ ਦੀ ਕੱਛ ਹੁਣ ਭੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਲਾ ਪ੍ਰਸੂਤ ਦੀ ਪੀੜਾ ਵੰਲੇ ਲੋਕੀ ਧੋਕੇ ਪਿਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੱਚਾ ਬਿਨਾ ਕਲੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ.

ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਨ. ਸ਼ੇਖ਼ ਅਬਦੁਲਲਤੀਫ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਕੀਮ ਆਲਿਮੁੱਦੀਨ. ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਨ ਸੀ. ਇਹ ਚਿਨੋਟ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਏਤਬਾਰੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਨੇ ਸਨ ੧੬੨੮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਥਾਪਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਾਦਿਕ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਂ ਦੀ ਮਸਜਿਦ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. * ਇਸ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇਮਾਰਤ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੩੪ ਵਿੱਚ ਆਗਰੇ ਹੋਇਆ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਬਦਲਕੇ ਆਗਰੇ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

"ਤਬ ਵਜੀਰਖ਼ਾਂ ਗੁਰੂ ਹਕਾਰਾ।
ਆਯੋ ਲੈਕਰ ਭੇਟ ਉਦਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨ ਕੁੰਜਪੁਰੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਸੂਬਾ, ਜਿਸ ਨੇ ੧੩ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਜੁਲਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਲਏ ਸਨ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ੧ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਨੂੰ ਚਪੜ-ਚਿੜੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਜੀਰਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੁਚਾਨੰਦ ਆਦਿਕ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੀਚ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਾਇਆ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਵਜੀਦਖ਼ਾਨ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਜੀਦਖ਼ਾਨ.

ਵਜੀਰਟਿਆ. ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਾਲਾ. ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਵਜ਼ੀਰਤ੍ਰ ਵਾਲਾ. "ਆਪੇ ਬਡ ਪਤਸਾਹ, ਆਪਿ ਵਜੀਰਟਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਵਜੀਰਾਬਾਦ. ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਹਰ ਹਕੀਮ ਵਜੀਰਖ਼ਾਂ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਖੇਮਚੰਦ ਖਤ੍ਰੀ ਨੇ ਜੋ ਅਸਥਾਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ" ਹੈ. ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਲਹੌਰੋਂ ੬੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੬,੪੫੦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ ੨.

ਵਜੀਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜ਼ਾਰਤ. ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕਰਮ। ੩ ਇੱਕ ਪਠਾਣ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਮਹਸੂਦ ਅਤੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਖ਼ੈਲ ਦੋ ਮੂਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ-ਹੋਈ ਹੈ.

ਵਜੂ. ਵਜੂਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹੁਸਨੁਲ ਵਜੂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ। ੨ ਵਜਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਚੇਹਰੇ. ਮੁਖ। ੩ ਸਰਦਾਰ. ਮੁਖੀਏ। ੪ ਦੇਖੋ, ਉਜੂ.

ਵਜੂਹ / **ਵਜੂਹਾਤ** ਵਜਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਵਜਹ ੨. ਵਜੂਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਵਜੂਹਾਤ ਹੈ.

ਵਜੂਦ. ਅ. وجود ਵੁਜੂਦ. ਮਤਲਬ (ਪ੍ਰਯੋਜਨ) ਦੀ ਸਿੱਧਿ। ੨ ਜੀਵਨ. ਜਿੰਦਗੀ। ੩ ਹਸ੍ਤੀ. ਹੌਂਦ. ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਰ। ੪ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.

ਵਜੰਤ੍ਰ. ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਵਾਜਾ.

ਵਜ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਹੀਰਾ ਰਤਨ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਗਦਾ, ਜੋ ਦਧੀਚਿ ਦੇ ਹੱਡਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਧੀਚਿ। ੩ ਊਸ਼ਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਅਨਿਰੁੱਧ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਥਾਪਿਆ। ੪ ਬਿਜਲੀ ਅਥਵਾ ਛੁਟਦੇ ਸਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪੱਥਰ (thunder-bolt; adamant; aerolite). ੫ ਫ਼ੌਲਾਦ। ੬ ਬਰਛੇ (ਭਾਲੇ) ਦਾ ਫਲ। ੭ ਕਾਂਜੀ। ੮ ਥੋਹਰ ਦਾ ਪੇਡ। ੯ ਆਪਸਤੰਬ ਅਤੇ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖਿ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਗਊ ਦੇ ਮੂਤ ਵਿੱਚ ਰਿੰਨ੍ਹੇਹੋਏ ਜੋਂ।† ੧੦ ਉਹ ਅਭ੍ਰਕ, ਜੋ ਅੱਗ ਤੇ ਰੱਖਿਆਂ ਨਾ ਫੁੱਲੇ। ੧੧ ਵਿ–ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ। ੧੨ ਘੋਰ. ਭਯਾਨਕ.

ਵਜ੍ਰਤੁੰਡ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜ੍ਰ (ਸਖ਼ਤ) ਹੈ ਮੁਖ ਜਿਸ ਦਾ, ਗਰੁੜ। ੨ ਮੱਛਰ। ੩ ਗਣੇਸ਼। ੪ ਗਿਰਝ. ਗਿੱਧ.

ਵਜ੍ਰਦੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੂਹਾ। ੨ ਸੂਰ.

ਵਜ੍ਰਧਰ / **ਵਜ੍ਰਪਾਣਿ** / **ਵਜ੍ਰਾਯੁਧ** / **ਵਜ੍ਰੀ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ. (ਕਜ਼ਿਰ)

ਵੱਝਣਾ. ਬੱਧ ਹੋਣਾ. ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ.

ਵਞਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਜਾਣਾ. ਗਮਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੰਚਨ.

ਵਞਾਉਣਾ / **ਵਞਾਵਣਾ** ਕ੍ਰਿ–ਵੰਚਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣਾ. "ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆ ਲਗਿ, ਨ ਆਪੁ ਵਞਾਈਐ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ੨ ਭੇਜਣਾ। ੩ ਤਿਆਗਣਾ. ਛੱਡਣਾ। ੪ ਗੁਆਉਣਾ. ਖੋ ਦੇਣਾ. "ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਮੈ ਹਭ

* ਇਹ ਮਸੀਤ ਸਨ ੧੬੩੪ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੈ.

† ਕਈ ਵ੍ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਜ੍ਰ ਖਾਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਵਾਈ।" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਵੈਦਨੁ.

ਵਟ. ਸੰ. ਵ੍ਰ. ਧਾ–ਘੇਰਨਾ, ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਵੱਖ ਕਰਨਾ, ਬਕਣਾ, ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਬੋਹੜ. ਵਰੋਟਾ. Ficus Indica। ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ। ੪ ਵੱਟਾ. ਪੱਥਰ। ੫ ਮਨ ਦਾ ਟੇਢਾਪਨ. ਦਿਲ ਦੀ ਗੁੰਝਲ. "ਨਾਹਙੇਸ਼ ਮੇ ਜੋ ਵਟ ਹੋਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੇ ਸਗਲ ਦੇ ਖੋਇ।" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਦੇਖੋ, ਵੱਟ। ੭ ਵਸ–ਵਤ. ਵਾਂਙ. ਜੈਸੇ. "ਨਟ ਵਟ ਖੇਲੈ ਸਾਰਿਗਪਾਨਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਨਟਵਟ ੨.

ਵਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੜੀ। ੨ ਪਕੌੜਾ। ੩ ਅੱਠ ਮਾਸ਼ੇ ਭਰ ਤੋਲ.

ਵਟਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੋਰ। ੨ ਬਟੇਰਾ। ੩ ਬਿਸਤਰਾ। ੪ ਮਧਾਣੀ.

ਵਟਵਾਰਾ / **ਵਟਵਾੜਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਿੱਸਾ. ਵਿਭਾਗ. ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਵਾਟਪਾਰ. ਰਾਹ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਡਾਕੂ. ਲੁਟੇਰਾ.

ਵਟਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਟਾਉਣਾ.

ਵਟਾਊ / **ਵਟਾਊੜਾ** ਵਾਟ (ਰਾਹ) ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ. ਪਾਂਧੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. "ਵਾਟ ਵਟਾਊ ਆਇਆ ਨਿਤ ਚਲਦਾ ਸਾਥੁ ਦੇਖੁ."(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)"ਉਠਿ ਵੰਞੁ ਵਟਾਊੜਿਆ!" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਵਟਾਂਦਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਬਾਦਲਾ. ਵਟਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਵਟਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਟਾਲਾ.

ਵਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵੱਟਕੇ. "ਵਟਿ ਧਾਗੇ ਅਵਰਾ ਘੜੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਵੱਟੇ ਨਾਲ. "ਪੂਰੇ ਵਟਿ ਤੋਲਿ ਤੁਲਾਈਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵਟਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੱਟੀ. ਗੋਲੀ। ੨ ਪਿੰਨੀ. "ਗੁਪਤੀ ਖਾਵਹਿ ਵਟਿਕਾ ਸਾਰੀ." (ਗੌਡ ਕਬੀਰ) ੩ ਬੜੀ. ਮਾਂਹ ਮੂੰਗੀ ਆਦਿ ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਗੋਲੀ.

ਵਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੱਤੀ. ਸੰ. ਵਰ੍ਤਿ. ਦੀਵੇ ਦੀ ਵੱਟੀ. "ਭਉ ਵਟੀ ਇਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਵਟਿਕਾ. ਗੋਲੀ.

ਵਟੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਰੋੜ. ਵਲ. ਵੱਟ. "ਜਤੁ ਰੀਢੀ, ਸਤੁ ਵਟੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰ. ਬਾਲਕ । ੩ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ.

ਵਟੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਲਕ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ੩ ਭੈਰਵ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ.

ਵਟੇਰਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਸਮੇਟਣਾ.

ਵੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਲ. ਪੇਚ। ੨ ਹਵਾ ਦਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ. ਹੁੰਮ. ਹੁੱਸੜ। ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ। ੪ ਖੇਤ ਦੀ ਭੋਲ। ੫ ਦਿਲ ਦੀ ਗੁੰਝਲ.

ਵੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਲ ਦੇਣਾ. ਜੈਸੇ-ਰੱਸਾ ਵੱਟਣਾ। ੨ ਖੱਟਣਾ। ੩ ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਦੇਕੇ ਦੂਜੀ ਦਾ ਲੈਣਾ. ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨਾ.

ਵੱਟਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੱਟੀ. ਸੋਂਦਾ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਲਾਭ. ਆਮਦਨ.

ਵੱਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਥਰ। ੨ ਤੋਲਣ ਦਾ ਪੱਥਰ. ਜਿਸ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਵਜ਼ਨ ਕਰੀਏ। ੩ ਵਟਾਂਦਰਾ। ੪ ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਘਾਟਾ। ੫ ਦਾਗ. ਕਲੰਕ. ਜਿਵੇਂ–ਕੁਲ ਨੂੰ ਵੱਟਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ.

ਵੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਵਟੀ। ੨ ਪੰਜ ਸੇਰ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੩ ਪੰਜ ਸੇਰੀ। ੪ ਕਈ ਬਾਂਈਂ ਦੋ ਸੇਰ ਦੀ ਭੀ ਵੱਟੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਵਠਰ. ਸੰ. ਮੂਰਖ। ੨ ਲੁੱਚਾ.

ਵਡ. ਵਿ–ਵਡਾ. ਅਤਿ. "ਵਡ ਸਮਰਥ ਸਦਾਸਦ ਸੰਗੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਵਡਹੁਵਡੇਰਾ. ਵਿ–ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ– ਪੜਦਾਦਾ ਨਕੜ ਦਾਦਾ ਆਦਿ.

ਵਡਹੰਸ / **ਵਡਹੰਸੁ** ਇਹ ਕਮਾਚਨਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੋਵੇਂ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਬਰਵੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮੇਲ ਹੈ. ਕਈ ਵਡਹੰਸ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦਾ ਦੇਸ ਆਖਦੇ ਹਨ.ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੁਪਹਿਰ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਵਡਹੰਸ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਡਹੰਸਿਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਗਿਣੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਰਾਜ-ਹੰਸ. "ਮੈ ਜਾਨਿਆ ਵਡਹੰਸੁ ਹੈ."(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ੩ ਵਿਵੇਕੀ. ਪਰਮਹੰਸ. "ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਵਡਹੰਸ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ)

ਵਡਗੇ. ਵਡੇਗੇਯ (ਸ਼ੇਯ). ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਗੇਯ. "ਤੁਮ ਵਡਪੁਰਖ ਵਡਗੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਵਡਨੁ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧਿਵਾਨ. ਮਹਾਨ. "ਹਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਵਡਨੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹ)

ਵਡਨੇ. ਵਿ–ਵਡੇ ਨਯ (ਰਹਨੁਮਾ). "ਤੁਮ ਵਡਪੁਰਖ ਵਡਨੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਵਡਪਨ / **ਵਡਪਨਾ** / **ਵਡੱਪਣ** ਵਡੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਹਤ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਬਡਪਨ.

ਵਡਫਾ. ਵਡਾ ਪਿਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫਾ. "ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਡਫਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਵਡਬਾ. ਦੇਖੋ, ਬੜਵਾ.

ਵਡਭਾਗ. ਵਡਾ ਭਾਗ। ੨ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ.

ਵਡਭਾਗਸਿੰਘ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ ਰਈਸ, ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸੋਢੀ. ਇਸ ਨੇ ਨਾਸਿਰ ਅਲੀ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਦੀ (ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ ਥੰਮ੍ਹਸਾਹਿਬ ਸਾੜਿਆ ਸੀ) ਲਾਸ਼ ਕਬਰੋਂ ਕੱਢਕੇ ਸਾੜੀ. ਵਡਭਾਗਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੬੨ (ਸੰਮਤ ੧੮੧੯) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਹ ਹੈ–

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ
|
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ
|
ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ
|
ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ
|
ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ
|
ਬਹਾਰਚੰਦ ਜੀ
|
ਨਿਰੰਜਨਰਾਇ ਜੀ
|
ਬਿਕ੍ਰਮਸਿੰਘ ਜੀ
|
ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ
|
ਵਡਭਾਗਸਿੰਘ ਜੀ

ਵਡਭਾਗਣੀ / **ਵਡਭਾਗਿਨੀ** ਵੱਡੇ (ਉੱਤਮ) ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ.

ਵਡਭਾਗੀ. ਵੱਡੇ (ਉੱਤਮ) ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ.ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ. "ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਪਿਆਰੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) ੨ ਵਡਭਾਗੀਂ. ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ. ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਵਡਭਾਗੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵਡਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘੋੜਾ.

ਵਡ ਵਡਨਾ / **ਵਡ ਵਡਾ** ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ. ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ.

ਵਡਵਾ. ਘੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਬੜਵਾ.

ਵਡਵਾਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਬੜਵਾਗਨਿ.

ਵਡੜਾ / **ਵਡੜੀ** ਵੱਡਾ. ਵੱਡੀ. ਅਤਿ. "ਵਡੜੀ ਵੇਦ ਨ ਤਿਨਾਹ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਵਡਾ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧ. ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ. "ਵਡਾ ਹੋਆ ਵੀਆਹਿਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲਾ। ੩ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਮਧੀਆ। ੪ ਬਹੁਤ. ਅਤਿ. "ਵਡਾ ਆਪਿ ਅਗੰਮ ਹੈ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਵਡਾ ਆਖਣ / **ਵਡਾ ਆਖਣਣ** ਵੱਡਾ ਆਖਯਾਨ. ਭਾਵ–ਆਤਮ-ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਕਥਾ.

ਵਡਾਇਣ. ਸਿੰਧੀ. ਵਡਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਡੱਪਣ.

ਵਡਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਸਤਤਿ.ਤਅ਼ਰੀਫ਼। ੨ ਉੱਚਤਾ। ੩ ਬਜ਼ੁਰਗੀ. "ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬ ਅਮਿਤ ਵਡਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਵਡਾ ਹੋਣਾ. ਵ੍ਯੰਗ. ਬੁਥਣਾ. "ਭੋਲੇ ਵਾਉ ਨ ਵਡਾ ਹੋਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਮਰਨਾ. "ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ, ਗਲਿ ਸੰਗੁਲ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵਡਾਗੀ. ਵਿ–ਵਡ–ਅਗ੍ਰਣੀਯ. ਵਡਾ ਆਗੂ. "ਤੁਮ ਵਡਪੁਰਖ ਵਡਾਗੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਵਡਾ ਘਰ. ਜ਼ਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਥਾਣਾ ਬਾਘੇਵਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭਗਰੂ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਡਰੋਲੀ ਤੋਂ ਆਕੇ ਪੰਜ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੯ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੭੮ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਹਰ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਡਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਉੱਚ ਵੰਸ਼। ੩ ਵ੍ਯੰਗ. ਜੇਲ. ਕ਼ੈਦਖਾਨਾ.

ਵਡਾਤੀ. ਵਡਾ–ਅਤਿ. "ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪਿ ਸੁਜਾਣੁ ਹੈ, ਵਡਪੁਰਖੁ ਵਡਾਤੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵਡਾਨੀ. ਵਡਾ ਰਹਨੁਮਾ. ਵੱਡਾ ਆਗੂ. ਦੇਖੋ, ਨੀ ਧਾ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇਤ੍ਰੀ. "ਤੂੰ ਵਡਪੁਰਖ ਵਡਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਵਡਾ ਫੇਰ / **ਵਡਾ ਫੇਰੁ** ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਚਕ੍ਰ. ਆਵਾਗਮਨ ਦਾ ਗੇੜਾ. "ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਵਡਾਫੇਰੁ ਪਇਆ" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧)

ਵਡਾਮ. ਵਿ–ਮਹਾਨ ਵਡਾ. "ਤਿਸੁ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਵਡਾਮ." (ਕਾਨ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਵਡਾ ਮੇਲ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜਮੱਲ ਅਤੇ ਬਭਾਮੇਲ.

ਵਡਾਰੂ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧ। ੨ ਧਨੀ। ੩ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨਾਲਿ ਇਆਣੇ ਦੋਸਤੀ, ਵਡਾਰੂ ਸਿਉ ਨੇਹੁ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵਡਾ ਰੋਗ / **ਵਡਾ ਰੋਗੁ** ਅਸਾਧ੍ਯ ਰੋਗ. ਲਾਇਲਾਜ ਬੀਮਾਰੀ. "ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਵਡਾ ਸੰਸਾਰਿ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਕੁਸ਼੍ਠ. ਕੋੜ੍ਹ.

ਵਡਾਲਕਾ. ਬਡੇ ਅਲਕ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਵਾਲਾ. ਜ਼ਜੋਤਿ: ਰੂਪ. "ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਵਡਾਲਕਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਵਡਾਲੀ / **ਵਡਾਲੀ ਗੁਰੂਕੀ** ਜ਼ਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛਿਹਰਟਾ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:–

(੧) ਛਿਹਰਟਾ ਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਖੂਹ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਛੀ ਹਰਟ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਪਾਸ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ੧੪੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਵਡਾ ਮੇਲਾ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਮੇਲੇ ਹਰ ਚਾਂਦਨੀ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ.

(੨) ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੱਖਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਸਹਾਰੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਿਰਤ ਦੇਖਣ ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤਿੰਨ ਹਰਟਾ ਖੂਹ ਲਗਵਾਇਆ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਸਹਾਰੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ.

(੩) ਅਟਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਅਥਵਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛੀਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨੧ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੫੨ ਨੂੰ ਜਨਮੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

(੪) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੱਖਣ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਕ ਵਡੇ ਭਾਰੀ ਸੂਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਦਮਦਮਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਗਿਆ ਹੈ. ਵੀਹ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਵਡਿਆਈ. ਮਹਿਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਡਾਈ. "ਵਡਿਆਈ ਸਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਹਉ ਜੀਵਾ ਸੁਣਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਉੱਚਤਾ. "ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਸਗਲੇ ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਵਡਿਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਵਡਿਸ਼. ਮੱਛੀ ਫਾਹੁਣ ਦੀ ਕੁੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਬਡਿਸ.

ਵਡੀਆਏ. ਵੱਡਾ ਕਰੇ, ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦੇਵੇ. "ਸਾਚੇ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਵਡੀਆਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਵਡੀਸ਼. ਵਡਾ-ਈਸ਼. ਵਡਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਵਡੀਹੂਵਡਾ. ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਵੱਡਾ. "ਵਡੀ ਹੂੰ ਵਡਾ ਅਪਾਰੁ ਤੇਰਾ ਮਰਤਬਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਵਡੀਕੇਮ | **ਵਡੀਕੇਮ** ਉੱਚ ਜਾਤਿ। ੨ ਧਨ ਬਲ ਅਤੇ ਜਨ-ਸ਼ੋਭਾ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਕੌਮ. "ਵਡੀਕੇਮ ਵਸਿ ਭਾਗਹਿ ਨਾਹੀ ਮੁਹਕਮ ਫਉਜ ਹਠਲੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ ਵਡੀ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਜਦੇ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਠੀਲੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੈਨਾ ਹੈ.

ਵਡੀਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਵਡਿਆਉਣਾ. ਵਡਿਆਈ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦੀਰਣ. "ਲਖ ਲਖ ਰਾਮ ਵਡੀਰੀਅਹਿ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਵਡੀਰਾ. ਵਿ-ਵੱਡੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਡਿਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਵੱਡਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਵਡੇਰਾ | **ਵਡੇਰੀ** ਵੱਡਾ. ਵੱਡੀ. ਵ੍ਰਿੱਧ. ਬਜ਼ੁਰਗ. ਦੌਲਤਮੰਦ. "ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਵਡਾ ਵਡੇਰਾ, ਸੋ ਸੋ ਖਾਕੂ ਰਲਸੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਵਡੇ ਵਡੇਨਾ. ਵਿ-ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ. "ਸਭ ਉਪਰਿ ਵਡੇ ਵਡੇਨਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਵਡੋ. ਦੇਖੋ, ਵਡਾ.

ਵਡੋਲੀ. ਵੱਡੇ ਓਲ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਓਲ (ਝੋਲੀ) ਵਿੱਚ ਸਭ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਓਲ. "ਤੁਮ ਵਡਪੁਰਖ ਵਡੋਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਵਡੋਨਾ. ਵੱਡੇ ਉੱਨਤਿਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਡੇ ਵਡੋਨਾ। ੨ ਵਡ-ਅਵਨ. ਵੱਡੀ ਅਵਨ (ਪ੍ਰੀਤਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਵਢਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਧ ਕਰਨਾ. ਕੱਟਣਾ.

ਵਢਣਹਾਰ | **ਵਢਣਹਾਰੁ** ਵਿ-ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵੱਢਣ ਲਾਇਕ. "ਪਕੀ ਵਢਣਹਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਵਢਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਵੱਢ (ਕੱਟ) ਕੇ. "ਅਸਿਖ ਗਲ ਵਢਿ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਵਢੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਰਿਸ਼ਵਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਕ ਵੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਵਢੀ ਲੈਕੇ ਹਕ ਗਵਾਏ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) "ਵੱਢੀ ਲੈਕਰ ਨਆਯ ਨ ਕਰੀਏ। ਝੂਠੀ ਸਾਖ ਕਬਹੁ ਨ ਭਰੀਏ." (ਰਹਿਤ-ਨਾਮਾ ਦੇਸਾਸਿੰਘ)

ਵਢੀਅਹਿ. ਵਢੀਦੇ ਹਨ. "ਵਢੀਅਹਿ ਹਥ ਦਲਾਲ ਕੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵਢੀਜੈ. ਵਢ ਦੀਜੈ. "ਤਿਨ ਘਸਿ ਘਸਿ ਨਾਕ ਵਢੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਵੱਢੀ. ਦੇਖੋ, ਵਢੀ.

ਵਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਨ. ਜੰਗਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਣੁ। ੩ ਸੰ. ਵ੍ਯ. ਧਾ-ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਵਣਖੰਡ. ਵਨ ਭੂਮਿ. ਬਿਰਛਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਭਾਗ.

ਵਣਖੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਖੰਡੀ.

ਵਣਜ. ਦੇਖੋ, ਬਣਜ ਅਤੇ ਵਣਜੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਣਿਜ.

ਵਣਜਾਰ. ਵਾਣਿਜ-ਅਹੰ. ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਵਸਤੁ. "ਆਪਿ ਤੁਲੈ, ਆਪੇ ਵਣਜਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਵਣਜਾਰਈ. ਵਣਜਾਰਈਂ. ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਨੇ. ਭਾਵ-ਜਿਗ੍ਯਾਸੂਆਂ ਨੇ. "ਵਸਤੁ ਲਈ ਵਣਜਾਰਈ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਵਣਜਾਰਾ. ਵਾਣਿਜ੍ਯ (ਵਪਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੌਦਾਗਰ. ਵਪਾਰੀ। ੨ ਭਾਵ-ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ। ੩ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਵਣਿਜ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ੪ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਦੀ ਬਾਣੀ-"ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਨਾਮੁ ਹੈ"- ਆਦਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਣਜਾਰਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਵਣਜੁ. ਦੇਖੋ, ਬਣਜ. "ਵਣਜੁ ਕਰਹੁ ਵਣਿਜਾਰਿਹੋ!" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਵਣਜਾਰਿਆ ਸਿਉ ਵਣਜੁ ਕਰਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਵਣਤਿਣ | **ਵਣਤ੍ਰਿਣ** ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਘਾਹ. ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਪੌਧੇ. ਦੇਖੋ, ਵਣੁ ਅਤੇ ਵਨ. ਦੇਖੋ, ਬਨਤ੍ਰਿਣ.

ਵਣਵਾੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਪਾਸ. ਕਪਾਹ। ੨ ਵਨਰੂਪ ਵਾਟਿਕਾ.

ਵਣਾ ਹੈਬੈ. ਵ-ਨਾ-ਹੈਬੈ.ਵ (ਅਥਵਾ-ਜਾਂ) ਨਾ (ਨਾ) ਹੈਬੈ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ). ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ? ੨ ਬਣਦਾ ਹੈ ? ਠੀਕ ਹੈ? "ਅਨਭੁਉ ਕਿਨੈ ਨ ਦੇਖਿਆ, ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ! ਬਿਨੁ ਭੈ ਅਨਭੁਉ ਹੋਇ, ਵਣਾਹੈਬੈ?" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਨਿਰਭੈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭੈ ਬਿਨਾ ਕਦੇ ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਬਣਦਾ ਹੈ? (ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ?)*

ਵਣਿ. ਵਨ ਵਿੱਚ. ਵਨ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਵਣਿ ਤ੍ਰਿਣਿ.

ਵਣਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਪਾਰੀ. ਵਣਿਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਵਣਿਜ. ਸੰ. ਵਾਣਿਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਣਜਾਰੀ. ਸੌਦਾਗਰ। ੨ ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਲੈਣ ਦੇਣ ਯੋਗ੍ਯ ਸਾਮਾਨ.

ਵਣਿਜਾਰਾ. ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਪਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਵਣਜੁ.

ਵਣਿ ਤ੍ਰਿਣਿ. ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਣ ਵਿੱਚ. "ਵਣਿ ਤ੍ਰਿਣਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਛੋਟਾ ਵਨ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਵਣੁ. ਦੇਖੋ, ਵਨ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਬਿਰਛ. ਦਰਖ਼ਤ. "ਰੁਤਿ ਫਿਰੀ ਵਣੁ ਕੰਬਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਇਸ ਥਾਂ ਵਣੁ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.

ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ | **ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ** ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਘਾਹ. ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਵਨਸਪਤਿ. "ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗਿ ਮਉਲਿਆ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) "ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਤ੍ਰਿਭੁਵਣੁ ਕੀਤੋਨੁ ਹਰਿਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਵਣੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਬਣੇਟਾ.

ਵਣੰਜ. ਦੇਖੋ, ਵਣਿਜ.

ਵਣੰਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਵਣਿਜ ਕਰਨਾ. ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ. "ਹਰਿਨਾਮੁ ਵਣੰਜਹਿ ਰੰਗ ਸਿਉ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)

ਵਣੰਜਣ੍ਹਿਆ. ਵਣਿਜ ਕੀਤਾ. ਵਿਹਾਝਿਆ. ਵਣਜਿਆ. "ਹਰਿਨਾਮੇ ਵਣੰਜਣ੍ਹਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਵਣਜਣ ਵਾਲਿਆ !

ਵਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰ. ਵਤ-ਜੇਹਾ. ਤੁੱਲ. "ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਬਿਖੁ ਵਤ ਅਤਿ ਕੁਊਜਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਮੁਲ-ਵੱਤ. ਫਿਰ. ਪੁਨਹ. "ਏਹੁ ਬੈਤ ਵਤ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਇ." (ਨਾਪ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਤ੍. ਵੱਤ. ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਉਹ ਹਾਲਤ, ਜਦ ਨਾ ਬਹੁਤ ਗਿੱਲੀ ਅਰ ਨਾ ਸੁੱਕੀ ਹੋਵੇ. ਬੀਜਣ ਯੋਗ੍ਯ ਦਸ਼ਾ. "ਵਤ ਲਗੀ ਸਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਖਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਵਤਸ. ਸੰ. ਵਤ੍ਸ-ਵਤ੍ਸ. ਵਿ-ਪਿਆਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬੱਚਾ। ੩ ਗਉ ਆਦਿ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਬਛੜਾ. "ਵਤਸ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਹੁ ਪੁਸ੍ਟ ਸੁਹਾਏ."(ਨਾਪ) ੪ ਇੱਕ ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਬੱਛ ੬ ਅਤੇ ਵਤਸਾਸੁਰ। ੫ ਵਤ੍ਸਰ-ਵਤਸਰ. ਸਾਲ. ਸੰਬਤ. ਵਰ੍ਹਾ। ੬ ਛਾਤੀ। ੭ ਪ੍ਰਯਾਗ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਵਤਸਰ. ਸਾਲ. ਵਰ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਵਤਸ ੫.

ਵਤਸਲ. ਸਨੇਹ (ਮੁਹੱਬਤ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਛਲ.

ਵਤਸਾਸੁਰ. ਸੰ. ਵਤ੍ਸਾਸੁਰ. ਵੱਛੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਅਸੁਰ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬੱਛ ੬. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ੧੧ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ.

ਵਤਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਮਣ. ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ.* "ਵਤਾ ਹਭੇ ਲੋਇ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਵਿਚਰਨਾ. "ਜੇ ਤੂ ਵਤਹਿ ਅੰਞਣੇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਵਤਨ. ਅ [وطن] ਵਤਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੇਸ਼. "ਵਤਨ ਜਨਮ ਹਮਰਾ ਹੈ ਸੋਊ." (ਨਾਪ)

ਵਤਨਗਹ. ਫ਼ਾ [وطن گہ] ਵਤਨਗਹ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ. "ਅਬ ਮੋਹਿ ਖੂਬ ਵਤਨਗਹ ਪਾਈ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਵਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਫੇਰਨਾ. ਘੁੰਮਾਉਣਾ. ਸਰਵਾਰਨਾ ਕਰਨਾ. ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਤਣੁ. "ਇਹੁ ਜੀਉ ਵਤਾਈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਹਉ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਟਹੁ ਵਤਾਇਆ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪) ੨ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਵਿਛਾਉਣਾ. "ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਥਾਪਿ ਵਤਾਇਆ ਜਾਲੁ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) "ਤੂੰ ਆਪੇ ਜਾਲੁ ਵਤਾਇਦਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੩ ਹੱਥ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ. "ਹਰਿ ਕੈ ਸਖਾ ਸਾਧਜਨ ਨੀਕੇ, ਤਿਨ ਊਪਰਿ ਹਾਥੁ ਵਤਾਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਵਤਾਰ. "ਆਨ ਲਿੱਨੋ ਵਤਾਰ." (ਕਲਕੀ) ਆਨ-ਲੀਨੋ-ਅਵਤਾਰ.

ਵਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਹਟਕੇ. ਫਿਰ. ਪੁਨਹ. ਮੁੜ. ਦੇਖੋ, ਵਤ ੨. "ਵਤਿ ਕੁਆਰੀ ਨ ਥੀਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਵਤੀਰਾ. ਅ [وتیرہ] ਸੰਗ੍ਯਾ-ਰਹੁਰੀਤਿ. ਦਸਤੂਰ। ੨ ਢੰਗ. ਤਰੀਕਾ.

ਵਤੈ. ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਤਣੁ. "ਵੇਤਗਾ ਆਪੇ ਵਤੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਵਤ੍ ਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਵਤ ੩. "ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵੱਤ | **ਵੱਤਰ** | **ਵਤ੍** ਦੇਖੋ, ਵਤ ੩. "ਰੇ ਮਨ,ਵਤ੍ ਬੀਜਣ ਨਾਉ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਵਥ | **ਵਥੁ** | **ਵਥੂ** ਸੰ. ਵਸ੍ਤੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚੀਜ਼. ਪਦਾਰਥ. "ਅੰਤਰਿ ਸਭ ਵਥੁ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਸਭਨਾ ਵਥੁ ਕਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਦ. ਸੰ. ਵ੍ਯ. ਧਾ-ਆਖਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਸਮਝਾਉਣਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ, ਬਹੁਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਵਦਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਕਤਾ. ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਵਦਤੋਵਜਾਘਾਤ. ਚਰਚਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼. ਆਪਣੇ ਕਹੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਖੰਡਨ ਕਰ ਦੇਣਾ. ਭਾਵ ਅਜੇਹੀ ਗੱਲ ਆਖਣੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਰੱਦ ਹੋਜਾਵੇ. ਜਿਵੇਂ-ਕੋਈ ਆਖੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜੀਭ ਨਹੀਂ.

ਵਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਦ (ਕਥਨ) ਕਰੀਏ ਮੁਖ. ਮੂੰਹ। ੨ ਕਥਨ. ਆਖਣਾ.

* ਦੇਖੋ, ਕਤ ਅਤੇ ਵਤ੍ਰਿਤ੍.

* ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਅਰਥ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਦਾਣ. ਦੇਖੋ, ਬਦਾਣ ਅਤੇ ਵਿਦਾਨ.

ਵਦਿ. ਦੇਖੋ, ਵਦੀ.

ਵਦੀ. ਬੁਰਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਬਦੀ ੨. "ਵਦੀ ਸੁ ਵਜਗਿ ਨਾਨਕਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਬਹੁਲ ਦਿਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹਨੇਰਾ ਪੱਖ. ਦੇਖੋ, ਬਦੀ੧. "ਹਾੜ ਵਦੀ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸੁਖਦਾਵਨ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸ਼ਾਹਪੁਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਦੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ–ਜੋ ਹੋਂਦੀ ਹੈ, what happens.

ਵਧ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਤਜਾ. ਹਿੰਸਾ. ਮਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਧ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿੱਧਿ। ੩ ਵੱਧ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਨਾ ੨। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਧ ੧.

ਵਧਹਿ. ਵਧ (ਹਿੰਸਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਬੱਧ (ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੈ. ਬੱਧ ਹਨ. "ਕਰਮ ਵਧਹਿ ਕੈ ਲੋਅ, ਖਪਿ ਮਰੀਜਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੩ ਵਧਦਾ ਹੈ। ੪ ਵਧਹਿਂ. ਵਧਦੇ ਹਨ.

ਵਧਕ. ਸੰ. ਵਧ (ਮਾਰਨ) ਵਾਲਾ. ਕ਼ਾਤਿਲ.

ਵਧਣਾ / **ਵਧਨਾ** } ਕ੍ਰਿ–ਵਧੰਨ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਧ ਕਰਨਾ. ਮਾਰਨਾ.

ਵਧਰ. ਦੇਖੋ, ਬਧਰ ਅਤੇ ਬੱਧਰ.

ਵਧਵੀ. ਵਿ–ਵਧੀ ਹੋਈ. ਅਧਿਕ. "ਮੈਤੇ ਵਧਵੀ ਏਹ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਵਧਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ. ਵਧੰਨ ਕਰਨਾ. "ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਸਿਉ ਹੇਤੁ ਵਧਾਇਹਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਭੀ ਵਧਾਉਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਬੁਝਾਉਣ ਨੂੰ ਵਡਾ ਕਰਨਾ.

ਵਧਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿੱਧਿ ਲਈ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. ਮੁਬਾਰਕਬਾਦੀ.

ਵਧਾਣ. ਗਿੱਲ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਧਾਵਣ.

ਵਧਾਣੀ. ਵਿ–ਵਧੀਆ. ਉੱਤਮ. "ਮੰਵਹੁ ਹਭਿ ਵਧਾਣੀਆ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਵਧਾਣ ਜਾਤਿ ਦੀ.

ਵਧਾਵਣ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ. "ਆਨੰਤਾ ਕੁੱਕੋ ਭਲੇ ਸਭ ਵਧਾਵਣ ਹਨ ਸਿਰਦਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਕ੍ਰਿ–ਵਧਾਉਣਾ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਕਰਨੀ.

ਵਧਿਰ. ਬਧਿਰ. ਬੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਧਰ.

ਵਧੀਆ. ਵਿ–ਗੁਣ ਮੁੱਲ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਧਕੇ ਹੈ.

ਵਧੀਕ. ਵਿ–ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਾਧੂ. ਅਧਿਕ. ਦੇਖੋ, "ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ."

ਵਧੀਕੀ. ਸੰਗਜਾ–ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਜਾਦਤੀ। ੨ ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤੀ. "ਕਰੈਂ ਵਧੀਕੀ ਮਿਲਿ ਬਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਵਧੁ. ਦੇਖੋ, ਵਧਣਾ. "ਵਧੁ ਸੁਖ ਰੈਨੜੀਏ!" (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਹੂ. ਵਹੁਟੀ.

ਵਧੁੰਸ. ਸੰ. ਵਿਧੁੰਸ. ਸੰਗਜਾ–ਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ.

ਵਧੁਕਾ / **ਵਧੂ** / **ਵਧੂਟਿਕਾ** / **ਵਧੂਟੀ** } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਹੁਟੀ. ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਲਾੜੀ। ੨ ਨੂੰਹ. ਸ੍ਰੁਸਾ. ਬੇਟੇ ਦੀ ਬਹੂ.

ਵਧੇਰਾ. ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਜ਼ਿਆਦਾ. "ਵਧੇਰੇ ਹਉਮੈਮਲੁ ਲਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਧ.

ਵਧੋਣ. ਦੇਖੋ, ਵਧਾਵਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਧਾਉਣਾ.

ਵੱਧ. ਵਿ–ਅਧਿਕ. ਜ਼ਿਆਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੱਧ ੨.

ਵੱਧਰ / **ਵੱਧਰੀ** } ਦੇਖੋ, ਬੱਧਰ.

ਵਧਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਧ ਕਰਨ ਯੋਗਜ. ਮਾਰਨ ਲਾਇਕ.

ਵਧ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿੱਕਾ. ਸੀਸਾ ਧਾਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੱਧਰ.

ਵਨ. ਸੰ. वन. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਮੰਗਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਚਾਕਰੀ ਕਰਨਾ, ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ, ਜੋ ਹਵਾ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਜਲ। ੪ ਘਰ। ੫ ਕਿਰਣ. ਰਸ਼ਮਿ। ੬ ਸੰਨਜਾਸੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ। ੭ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ.

ਵਨਸਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬਨਸਪਤਿ। ੨ ਗੁੱਲਰ ਪਿੱਪਲ ਆਦਿ ਉਹ ਬਿਰਛ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ੩ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਵਨਚਰ / **ਵਨਚਾਰੀ** } ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਨਚਰ.

ਵਨਜ. ਵਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਨਜ। ੨ ਵਨ (ਪਾਨੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਮਲ. ਜਲਜ। ੩ ਮੋਥਾ.

ਵਨਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਨ (ਜਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਜਲਦ. ਮੇਘ. ਬੱਦਲ.

ਵਨਦੁਰਗ. ਜੰਗਲ ਦੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਅਜੇਹਾ ਸੰਘਣਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਵਿਉਂਤ ਦਾ ਜੰਗਲ, ਜੋ ਕਿਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਵੇ.

ਵਨਪਤਿ. ਜਲਪਤਿ. ਵਰੁਣ.

ਵਨਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਨਮਾਲਾ.

ਵਨਮਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਮਾਲੀ.

ਵਨਰਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਨਪਤਿ.

ਵਨਵਾਸ. ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਦਾ ਨਿਵਾਸ. ਵਸੋਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਛੱਡਕੇ ਵਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਵਨਵਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਵਾਸੀ.

ਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਨਾ.

ਵਨਿ. ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਰੁਚਿ। ੨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ.

ਵਨਿਤਾ. ਵਹੁਟੀ. ਭਾਰਯਾ. ਦੇਖੋ, ਬਨਿਤਾ.

ਵਨੋਕਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦਾ ਵਨ ਹੀ ਓਕਸ(ਘਰ) ਹੈ. ਵਨਵਾਸੀ। ੨ ਬਾਂਦਰ। ੩ ਬਨਮਾਨੁਖ. ਵਨਮਾਣੂ। ੪ ਵਾਨਪ੍ਰਸ਼ਥ.

ਵਨ੍ਹਿ. ਸੰ. ਵਹ੍ਨਿ. ਅੱਗ. ਆਤਿਸ਼.

ਵਨਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜੰਗਲੀ। ੨ ਵਨ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਖ. ਘੋਗਾ.

ਵਪ. ਸੰ. वप्. ਧਾ–ਬੀਜ ਬੀਜਣਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਬੁਣਨਾ, ਮੁੰਨਣਾ.

ਵਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੀਜਾਈ। ੨ ਹਜਾਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁੰਡਨ। ੩ ਬੁਣਨਾ। ੪ ਨਾਈ (ਹੱਜਾਮ) ਦਾ ਘਰ.

ਵਪਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੇਟ ਦੀ ਝਿੱਲੀ। ੨ ਚਰਬੀ। ੩ ਢੇਰੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿਉਂਕ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ. ਵਰਮੀ.

ਵਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵਜਾਪਾਰ.

ਵਪੁ / **ਵਪੁਸ** / **ਵਪੁਖ** } ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. ਦੇਖੋ, ਬਪੁ, ਅਤੇ ਬਪੁਖ.

ਵਫ਼ਾ. ਅ. ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਨਿਬਾਹੁਣੀ.

ਵਫ਼ਾਤ. ਅ. ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਮਿਤ੍ਰਤ੍ਰ. ਮੌਤ.

ਵਫ਼ਾਦਾਰ. ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ.

ਵਬਾ. ਅ. ਵ. ਸੰਗਜਾ–ਮਰੀ. ਮਹਾ ਮਾਰੀ। ੨ ਜਲ ਪੌਣ ਆਦਿ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੂਤ ਨਾਲ ਫੈਲਣ ਵਾਲੀ ਬੀਮਾਰੀ.

ਵਬਾਲ. ਅ. وبال, ਸੰਗਜਾ–ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ। ੨ ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪਦਾ.

ਵਮ. ਸੰ. वम. ਧਾ–ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਉਲਟੀ ਹੋਣੀ.

ਵਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਛਰਦ. ਕ਼ਯ. ਡਾਕੀ। ੨ ਮਦੰਨ. ਮਲਣਾ। ੩ ਮੰਗਣਾ. ਯਾਚਨਾ। ੪ ਸਣ, ਜਿਸ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਦੇ ਰੱਸੇ ਵੱਟੀਦੇ ਹਨ. ਸਣੀ। ੫ ਵਿ–ਲੁੱਚਾ. ਧੂਤੰ.

ਵਮਨੀਯਾ. ਸੰ. ਮੱਖੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਗਲਣ ਤੋਂ ਉਲਟੀ (ਵਮਨ) ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਵਮ੍ਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਉਂਕ. ਦੀਮਕ.

ਵਯ. ਸੰ. वय्. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ वयस. ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ। ੩ ਪੰਛੀ. ਪਰਿੰਦਾ। ੪ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ. ਤਾਕਤ। ੫ ਗਿਜਾ. ਆਹਾਰ। ੬ ਅਰੋਗਤਾ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤੀ.

ਵਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੁਣਨਾ. ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਕੇ ਕਪੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.

ਵਯਾਹ / **ਵਯਾਹੁ** } ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹ.

ਵਯੋ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਯ ਧਾ. "ਪਾਰਸ ਨਾਥ ਪੁਰਖ ਭੂਅ ਵਯੋ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਵਯੋਵ੍ਰਿੱਧ. ਵਿ–ਜੋ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਹੋਵੇ.

ਵਯੰ. ਸੰ. ਸਰਵ–ਅਸੀਂ. ਹਮ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. We.

ਵਰ. ਸੰ. वर्. ਧਾ–ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਚਾਹੁਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ। ੩ ਯਾਚਨ. ਮੰਗਣਾ। ੪ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਵਰ ਨਾਰੀ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੫ ਕੇਸਰ. ਕੁੰਕੁਮ. ਕੁੰਗੂ। ੬ ਘੇਰਾ. ਵਲਗਣ। ੭ ਆਵਰਣ. ਪੜਦਾ। ੮ ਦਾਜ. ਜਹੇਜ਼। ੯ ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ। ੧੦ ਅਦਰਕ. ਆਦਾ। ੧੧ ਕਾਤਜਾਯਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਖੰਡ ੨੭, ਸ਼: ੧੪ ਵਿੱਚ ਗਊ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਵਰ ਹੈ। ੧੨ ਵਿ–ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਰ. ਉੱਤਮ. "ਹਯ ਤਜ ਭਾਗੇ, ਰਘੁਵਰ ਆਗੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੧੩ ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ। ੧੪ ਵਾਰ (ਦਫ਼ਅ਼ਹ) ਲਈ ਭੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਵਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਏਕ ਵਾਰ ਜੋ ਬੋਵਹਿ ਖੇਤੀ। ਲੁਨਹਿ ਅਨਿਕ ਵਰ ਹੈ ਪੁਨ ਤੇਤੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੧੫ ਫ਼ਾ. ਵਿ–ਵਾਲਾ. ਵਾਨ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਹਮੂ ਮਰਦ ਬਾਯਦ ਸ਼ਵਦ ਸੁਖ਼ਨਵਰ." (ਜਫਰ) ਦੇਖੋ, ਨਾਮਵਰ। ੧੬ ਵ–ਅਗਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੧੭ ਦੇਖੋ, ਬਰ.

ਵਰਸ. ਸੰ. ਵਸ਼ੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਾਲ ਵਰ੍ਹਾ. ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵਰਸ ਚਾਰ ਤਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ–

(ੳ) ਸੌਰ. ਇਹ ੩੬੫ ਦਿਨ, ੫ ਘੰਟੇ ੪੫ ਮਿਨਟ ਅਤੇ ੪੬ ਸੈਕੱਡ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇੱਕ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਦੀ ਹੈ.

(ਅ) ਚਾਂਦ੍ਰ. ਇਹ ੩੫੪ ਦਿਨ ੮ ਘੰਟੇ ੪੬ ਮਿਨਟ ਅਤੇ ੩੬ ਸੈਕੱਡ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਚਾਂਦ੍ਰ ਵਰਸ ਦਾ ਸੌਰ ਵਰਸ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ੧੦ ਦਿਨ ੨੧ ਘੰਟੇ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ ਤੇਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਲਮਾਸ.

(ੲ) ਸਾਵਨ. ਇਹ ਵਰਸ ਪੂਰੇ ੩੬੦ ਦਿਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰੇ ੩੦ ਤੀਹ ਤੀਹ ਦਿਨ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਰਸ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ.

(ਸ) ਨਾਕਤ੍ਰ. ਇਹ ੩੨੪ ਦਿਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਹਰੇਕ ਮਹੀਨਾ ਸਤਾਈ ਸਤਾਈ ਦਿਨ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਰ. ਵਰਖਾ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ. ਦੇਖੋ, ਨਵਖੰਡ ਅਤੇ ਵਰਧ੍ਰ। ੪ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ। ੫ ਦੁਕਰਾ. ਹਿੰਸਾ. ਵਿਸ਼ਯ.

ਵਰਸਗ੍ਰੰਥਿ. ਦੇਖੋ, ਸਲਗਿਰਹ.

ਵਰਸਣਾ. ਵਰ੍ਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਸਣਾ.

ਵਰਸਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਖਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਰਸਾਉਣਾ. ਵਸ੍ਸਾਂ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਬਾਰਿਸ਼ ਕਰਨੀ। ੩ ਵਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੪ ਲਾਭ ਲੈਣਾ. ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਾ. "ਇਸੁ ਭੋਖੈ ਬਾਵਹੁ ਗਿਰਹੁ ਭਲਾ, ਜਿਥਹੁ ਕੋ ਵਰਸਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) "ਇਸੁ ਧਨ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਵਰਸਾਣਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਿਖ ਅਭਿਆਗਤ ਜਾਇ ਵਰਸਾਤੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)"ਮੁਇਆ ਉਨ ਤੇ ਕੋ ਵਰਸਾਨੇ?" (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸਭਕੋ ਤੁਮਹੀ ਤੇ ਵਰਸਾਵੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਵਰਸਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰਸਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਰਸਾਨਾ.

ਵਰਸਾਨੇ ਦੇਖੋ, ਵਰਸਾਉਣਾ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਵਰਸਾਵੈ

ਵਰਹੀ. ਦੇਖੋ, ਵਹਿੰ.

ਵਰਕ ਅ. ورق ਵਰਕ਼ ਅਤੇ ورّ ਵਰਕ਼ਹ.

ਵਰਕਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਿਰਛ ਦਾ ਪੱਤਾ। ੨ ਪੱਤਰਾ. ਕਾਗਜ ਦਾ ਤਖਤਾ। ੩ ਸੁਇਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪਤਲਾ ਪੱਤਰਾ. ਸੰ. ਵਰ੍ਖ–ਵਸ੍ਮੰ। ੪ ਸੰ. ਵਰਕ. ਵਸਤ੍ਰ। ੫ ਬਾਦਬਾਨ. ਨੌਕਾ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਬਰਕ.

ਵਰਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿੱਠੀ. ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰਕ ੨. "ਵਰਕੀ ਹਾਥ ਤਵਨ ਨਿਜ ਧਰੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਰਕੀ.

ਵਰਖ. ਦੇਖੋ, ਬਰਖ ਅਤੇ ਵਰਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰਕ ੩.

ਵਰਖਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਖਾ.

ਵਰਖਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਬਾਰਿਸ਼. "ਤਿਨਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕੀਨੀ ਵਰਖਾਈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਵਸ੍ਸਾਂ ਕੀਤੀ, ਕਰਾਈ.

ਵਰਖਾਪ੍ਰਿਯ. ਸੰ. ਵਰ੍ਸ਼ਾਸ੍ਥਿ. ਚਾਤ੍ਰਕ. ਪਪੀਹਾ.

ਵਰਖੇਸ. ਸੰ.ਵਰ੍ਸ਼ੇਸ਼–ਵਸ੍ਸ਼ੈਸ਼.ਵਰਖਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਇੰਦ੍। ੨ ਜਯੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਖਫਲ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਗ੍ਰਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਰਖੇਸ.

ਵਰਗ. ਸੰ. ਵਰ੍ਗ. ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਜੈਸੇ–ਮਨੁੱਖ-ਵਰਗ। ੨ ਇੱਕ ਥਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ, ਜੈਸੇ–ਕਵਰਗ ਟਵਰਗ ਆਦਿ। ੩ ਅੱਖਰ. "ਚਤੁਰ ਵਰਗ ਦਾ ਭਵਜਨ ਤਾਰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਚਾਰ ਅੱਖਰ–"ਵਾਹਗੁਰੂ"। ੪ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਬਾਬ. ਅਧ੍ਯਾਯ। ੫ ਉਹ ਚੁਕੋਣਾ ਛੇਤ੍ਰ ,ਜਿਸ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਅਤੇ ਲੰਬਾਈ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਕੂਣੇ ਸਮਕੋਣ ਹੋਣ. square , ਜਿਵੇਂ ੪੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ। ੬ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਜਰਬ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ–ਪੱਚੀ ਨੂੰ ੨੫ ਨਾਲ। ੭ ਦੇਖੋ, ਬਰਗ.

ਵਰਗਲਾਉਣਾ
ਵਰਗਲਾਨਾ
ਵਰਗਲਾਨੀਦਨ

ਫ਼ਾ ورغلانیدن ਵਰਗਲਾਨੀਦਨ. ਕ੍ਰਿ–ਬਹਿਕਾਉਣਾ. ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ. ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨਾ.

ਵਰਗਾ. ਵਿ–ਜੇਹਾ. ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਰਗਾ.

ਵਰਜਣਾ
ਵਰਜਨ

ਵਰਜਨ. ਰੋਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਜਣਾ.

ਵਰਜਾਗਨਿ. ਵਰ੍ਸ਼–ਅਗ੍ਨਿ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਅਗਨਿ. ਦਗਦੀ ਹੋਈ ਅੱਗ. "ਲਦੀ ਭਰਾਉਤੀ ਦੁਰਗ ਸਾਹ ਵਰਜਾਗਨਿ ਭਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਵਜ੍ਰੰਸ–ਅਗ੍ਨਿ. ਚਮਕੀਲੀ ਅਗਨਿ.

ਵਰਜ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ ورزش ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਸਰਤ. ਵ੍ਯਾਯਾਮ. Athletic exercise.

ਵਰਜਿਤ. ਸੰ. ਵਾਰ੍ਜਿਤ–ਵਿ–ਵਰ੍ਜਨ ਕੀਤਾ. ਰੋਕਿਆ. ਹਟਾਇਆ.

ਵਰਟ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੌਸ। ੨ ਨਰ ਭਰਿੰਡ. ਭ੍ਰਮ੍ਰ। ੩ ਕੁੰਦ (ਚਾਂਦਨੀ) ਦਾ ਫੁੱਲ.

ਵਰਟਾ. ਪੌਸ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਪੌਸੀ। ੨ ਭਰਿੰਡ. ਭ੍ਰਮ੍ਰ.

ਵਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਪੇਟਣਾ. ਵੇਸ੍ਟਨ. (ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿ ਧਾ). ੨ ਕੋਟ. ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ. ਫਸੀਲ। ੩ ਊਠ. ਸ਼ੁਤਰ। ੪ ਸੰ. ਵਰ੍ਣ. ਧਾ–ਰੰਗਣਾ, ਆਗਯਾ ਕਰਨਾ, ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ, ਫੈਲਾਉਣਾ, ਚਮਕਣਾ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ, ਪੀਹਣਾ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੰਗ। ੬ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਛਤ੍ਰਿਯ ਆਦਿ ਜਾਤਿ. ਜਾਤਿ ਭੇਦ ਭੀ ਰੰਗਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ, ਲਾਲ ਛਤ੍ਰੀ ਦਾ, ਪੀਲਾ ਵੈਸ਼ ਦਾ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਸ਼ੂਦ੍ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੨ ਅ: ੪. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਵਰਣ। ੭ ਭੇਦ. ਫਰਕ। ੮ ਅੱਖਰ. ਹਰਫ। ੯ ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼। ੧੦ ਸੁਵਰ੍ਣ. ਸੋਨਾ। ੧੧ ਗੁਣ। ੧੨ ਕੇਸਰ. ਕੁੰਕੁਮ.

ਵਰਣਸੰਕਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ੍ਣਸ਼ਙ੍ਕਰ. ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੰਤਾਨ. ਦੋਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਸਅਠ ਵਰਨ। ੨ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਮੇਲ.

ਵਰਣਚਿਤ੍. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਗ (ਉ).

ਵਰਣਦੋਖੀ. ਵਿ–ਵਰ੍ਣਦੋਸ਼ਿਨ. ਜਾਤਿ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ. ਕੁਲ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਹ ਵਕਤਾ, ਜੋ ਕਰਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਅਰਥ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਵਰਣਨ. ਸੰ. ਵਰ੍ਣਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਥਨ. ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰੰਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰਣ ਧਾ.

ਵਰਣਮਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਣ (ਅੱਖਰਾਂ) ਦੀ ਮਾਲਾ (ਪੰਕ੍ਤਿ). ਹਰੂਫ਼ੇ ਤਹੱਜੀ. ਸਿਹਰਫੀ, ਪੈਂਤੀ ਆਦਿ. Alphabet । ੨ ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀ.

ਵਰਣਮੈਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ.

ਵਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਆਹੁਣਾ. ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪਾਸੇ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸ.

ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ. ਵਰਣ ਅਤੇ ਆਸ਼੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਰਣ.

ਵਰਣਾ ਕੀ ਦਾਤਿ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਣ੍ਡ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਦਾਨਵਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਵਰਨਾਂ ਕੀ ਦਾਤਿ.

ਵਰਣਾਵਰਣ. ਦੇਖੋ, ਵਰਨਾਵਰਨ.

ਵਰਣਿਕ. ਸੰ. ਵਰ੍ਣਿਕ. ਵਿ–ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਿਖਾਰੀ. ਮੁਨਸ਼ੀ.

ਵਰਣਿਤ. ਸੰ. ਵਰ੍ਣਿਤ. ਵਿ–ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਯਾਨ ਕੀਤਾ.

ਵਰਣੀ. ਵਣ੍ਡੰਨ ਕੀਤੀ. ਕਥਨ ਕੀਤੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੁਰੋਹਿਤ ਆਦਿ ਨੂੰ ਜਪ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪੂਜਣਾ. ਸੰ.ਵਰਣ *। ੩ ਸੰ.ਵਰ੍ਣਿਨ੍ . ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ.

ਵਰਤ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਤ. "ਵਰਤ ਕਰਹਿ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਵਰਤਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਰਤੋਂ (ਵਿਹਾਰ) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਰਹਿਣਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ. "ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਤੁਧ ਵਰਤਣਾ, ਤਿਸ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ. "ਵਰਤੈ ਸਭਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਵਰਤਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਹ ਰਕਮ, ਜੋ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਹਿਸਾਬ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰੀਏ. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਿਹਾਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਰਕਮ. "ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਵਰਤਣਿ, ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਰਾਸਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਰਹਿਤ. ਰਹਿਣੀ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਵਰਤਣਿ ਜਾਕੈ ਕੇਵਲ ਨਾਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਵਰਤਣਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ." (ਭਗਤਾਵਲੀ)

ਵਰਤਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਸਾਮਾਨ. "ਏਤੇ ਜੀਅ ਜਾਂਚੈ ਵਰਤਣੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰਤਨੀ.

ਵਰਤਨ. ਸੰ. ਵਰ੍ਤਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੀਵਿਕਾ. ਰੋਜ਼ੀ। ੨ ਠਿਕਾਣਾ। ੩ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਪਾਉ। ੪ ਭਾਂਡਾ. ਪਾਤ੍ . ਬਰਤਨ.

* ਇਸ ਤੋਂ ਮੰਤ੍ਰਜੁਪ ਲਈ "ਵਰਣੀ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਵਰਤਨਿ. ਦੇਖੋ, ਵਰਤਣਿ. "ਠਾਕੁਰਨਾਮੁ ਕੀਓ ਉਨਿ ਵਰਤਨਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰਤਨੀ.

ਵਰਤਨੀ. ਸੰ. ਵਰ੍ਤਨੀ. ਰਾਹ. ਮਾਰਗ. ਸੜਕ.

ਵਰਤਮ ਸੰ. ਵਰ੍ਤ੍ਮਨ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਾਹ. ਮਾਰਗ।

ਵਰਤਮਨ ੨ ਗੱਡੀ ਦੇ ਪਹੀਏ ਦੀ ਲੀਕ। ੩ ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ। ੪ ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. ਸਹਾਰਾ.

ਵਰਤਮਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ੍ਤ੍ਮਾਨ. ਉਹ ਸਮਾ ਜੋ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਹਾਲ. ਮੌਜੂਦ. "ਵਰਤਮਾਨ ਬਿਭੂਤੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)ਵਰਤਮਾਨ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣਾ, ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਤੇ ਭਸਮ ਲਾਉਣੀ ਹੈ.

ਵਰਤਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਤਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਰਤੋਂ. ਵਿਹਾਰ. ਲੈਣਦੇਣ.

ਵਰਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵੰਡਣਾ. ਤਕ਼ਸੀਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਰਤੋਂ (ਅ਼ਮਲ) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. "ਪ੍ਰਗਟ ਪਰਤਾਪੁ ਵਰਤਾਇਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀਅੰਦਰਿ) "ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ." (ਅਨੰਦੁ)

ਵਰਤਾਰਾ. ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਦਾ ਹਾਲ, ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. "ਮਾਤਲੋਕ ਵਿੱਚ ਕਿਆ ਵਰਤਾਰਾ?" (ਭਾਗੁ) ੨ ਵਰਤੋਂ. ਵਿਹਾਰ. "ਅੰਧਾ ਜਗਤੁ, ਅੰਧ ਵਰਤਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਪਰਸਪਰ ਲੈਣਦੇਣ। ੪ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਛਿੱਕ ਪੈਂਦ ਹਿਡਕੀ ਵਰਤਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਹਿੱਸਾ. ਛਾਂਦਾ. ਬਾਂਟਾ.

ਵਰਤਾਵਾ. ਵਿ–ਵਰਤਾਉਣ (ਵੰਡਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰਤਾਉ. ਵਰਤੋਂ.

ਵਰਤੀ. ਸੰ.ਵਰ੍ਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ. ਵੱਟੀ। ੨ ਲੇਖ.ਲਿਖਤ. ਤਹਰੀਰ। ੩ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਬਣਾਈਹੋਈ ਬੱਤੀ, ਜੋ ਸਲਾਈ (ਸੁਰਮਚੂ) ਵਾਂਙ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਫੇਰੀ ਜਾਵੇ। ੪ ਸੰ. ਵਰ੍ਤਿਨ੍ . ਵਿ–ਰਹਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸਮਾਸ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਨਿਕਟਵਰਤੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਤੀ.

ਵਰਤੀਜਾ. ਵਰਤਾਇਆ. ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. "ਆਪਨ ਖੇਲ ਆਪਿ ਵਰਤੀਜਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਵਰਤੁ. ਵ੍ਰਤ. "ਵਰਤੁ ਤਪਨੁ ਕਰਿ ਮਨੁ ਨਹੀ ਭੀਜੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਰਤੁਲ. ਸੰ. ਵਰ੍ਤੁਲ. ਵਿ–ਗੋਲ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਾਜਰ.

ਵਰਤੁਲਾਕਾਰ. ਵਰ੍ਤੁਲ (ਗੋਲ) ਆਕਾਰ। ੨ ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ.

ਵਰਤੋਂ. ਵਰਤਾਉ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ (use). ੨ ਲੈਣ ਦੇਣ ਆਦਿ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਹਾਰ.

ਵਰਤੰਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਰਤਦਾ. ਹੋ ਰਿਹਾ. "ਓਹੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ, ਜੋ ਵਰਤੰਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ.

ਵਰਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਰਦ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੪ ਅ. ورد ਗੁਲਾਬ. ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੫ ਬਹਾਦੁਰ. ਯੋਧਾ.

ਵਰਦਾਤਾ. ਵਿ–ਵਰਦਾਤ੍ਰਿ. ਵਰ (ਮਨੋਕਾਮਨਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਨਾਲਿਕੁਟੰਬੁ ਸਾਥਿ ਵਰਦਾਤਾ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਲਣ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਗਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਸ਼ਿਵ.

ਵਰਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸਿਪਾਹੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਲਿਬਾਸ. ਬਾਨਾ (uniform). ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅੰ. Order ਹੈ.

ਵਰਧ. ਸੰ. ਵਰ੍ਧ੍ . ਧਾ–ਕਤਰਨਾ, ਭਰਨਾ, ਪੂਰਨ ਕਰਨਾ, ਵਧਾਉਣਾ.

ਵਰਧਕ. ਵਿ–ਵਰ੍ਧਕ. ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਛੇਦਕ. ਟੁੱਕਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਬਲਵਰਧਕ ਭੋਜਨ ਅਚਵੈਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਵਰਧਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਰ੍ਧਨ. ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਵਧਾਉਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਰਧਮਾਨ. ਵਿ–ਵਰ੍ਧਮਾਨ. ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਏਰੰਡ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੩ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਬਰਤਮਾਨ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਧਣਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਧਣਾ ੩। ੪ ਪਿਆਲਾ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਚੌਬੀਹਵਾਂ ਤੀਰਥੰਕਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਗਜਾ ਮਹਾਵੀਰ ਭੀ ਹੈ. ਵੈਸ਼ਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ, ਅਤੇ ਪਾਵਾ (ਜਿਲਾ ਪਟਨਾ) ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ੪੩੭ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੪ ਵਰਤਮਾਨ "ਬਰਦਮਾਨ" ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ.

ਵਰਨ. ਦੇਖੋ, ਵਰਣ। ੨ ਰੰਗ (ਵਣੰ). "ਵਰਨ ਚਿਹਨ ਨ ਜਾਇ ਲਖਿਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਜਾਤਿਭੇਦ. "ਚਾਰੇ ਵਰਨ ਆਖੈ ਸਭੁਕੋਈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਵਰਨ ਅਵਰਨ. ਵਿ–ਵਣੰ (ਅੱਖਰਾਂ) ਕਰਕੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ। ੨ ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਨੀਚ ਵਰਣ। ੩ ਵਣੰਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਗੁਰਮੁਖ ਵਰਨ ਅਵਰਨ ਹੋਇ." (ਭਾਗੁ)

ਵਰਨਹ. ਦੇਖੋ, ਵਰਨਾ.

ਵਰਨਨ. ਦੇਖੋ, ਵਰਣਨ.

ਵਰਨਾ. ਫ਼ਾ ورنہ ਵਰਨਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਹੀਂ ਤਾਂ. ਅਨਜਥਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰਣਾ ੧.

ਵਰਨਾਂ ਕੀ ਦਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਵਰਣਾ ਕੀ ਦਾਤਿ. "ਪੁਰਬੀ ਨਾਵੈ ਵਰਨਾ ਕੀ ਦਾਤਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਵਰਨਾ ਵਰਨ. ਦੇਖੋ, ਵਰਨ ਅਵਰਨ ੨. "ਵਰਨਾ-ਵਰਨ ਨ ਭਾਵਨੀ ਜਿ ਕਿਸੈ ਵਡਾ ਕਰੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਲਈ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਤੇ ਨੀਚ ਵਰਣ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ–ਸਾਰੇ ਸਮਾਨ ਹਨ.*

ਵਰਨੀ. ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ. "ਕਿਉ ਵਰਨੀ, ਕਿਉ ਜਾਣਾ ?" (ਜਪੁ)) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰਣੀ ੨.

ਵਰਫ. ਦੇਖੋ, ਬਰਫ. "ਪਾਲਾ ਕਕਰੁ ਵਰਫ ਵਰਸੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਵਰਭੰਡ. ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਬਰਭੰਡ. "ਆਪਿ ਖੰਡ ਵਰਭੰਡ ਕਰੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) "ਗਾਵਹਿ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡਾ." (ਜਪੁ)

ਵਰਮ. ਸੰ. ਵਮੰਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਕਵਚ. ਸੰਨਾਹ ਸੰਜੋਆ। ੨ ਅ. ورم ਸੋਜ. ਸੂਜਨ (inflamation).

ਵਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰਮਾ। ੨ ਵਮੰਾ (ਵਮ੍ਮੰਨ). ਛਤ੍ਰੀ (ਕਤ੍ਰਿਯ) ਦੇ ਨਾਮ ਪਿੱਛੇ ਲਗਾਇਆ ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਵਰਣ.

ਵਰਮੀ. ਸੰ. ਵਲਮੀਕ ਅਤੇ ਵਮ੍ਰੀਕੂਟ. ਸੰਗਜਾ–ਸਿਉਂਕ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ. ਨਿਰੁਕੂ ਵਿੱਚ ਸਿਉਂਕ (ਦੀਮਕ) ਦਾ ਨਾਮ ਵਮ੍ਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨ ਮਰਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਵਰਮੀ ਸ਼ਰੀਰ, ਸਰਪ ਮਨ. ਦੇਖੋ, ਵਲਮੀ। ੨ ਸੰ. ਵਮਿੰਨ੍. ਵਿ–ਵਮੰ (ਕਵਚ) ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਟੂਕ ਟੂਕ ਭੇ ਵਰਮੀ ਯੋਧਾ." (ਸਲੋਹ)

ਵਰਯ. ਸੰ. ਵਯੰ. ਵਿ–ਵਰ (ਵਿਆਹ) ਲਈ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਯੋਗਜ। ੨ ਅਤਿ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ.

ਵਰਯਾਤ੍ਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਰਾਤ. ਜਨੇਤ. ਜੰਞ.

ਵਰਯਾਮ. ਦੇਖੋ, ਵਰੀਆਮ.

ਵਰਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰ, ਵਰਸ ਅਤੇ ਵਰ੍ਹਾ। ੨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠਤਾ ਸਹਿਤ. ਉੱਤਮ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਹਲਦੀ। ੪ ਸ਼ਰਾਬ.

ਵਰਾਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰ। ੨ ਸੂਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਰਨਯਾਕ ਅਸੁਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਡੋਬਕੇ ਪਾਤਾਲ ਲੈਗਿਆ. ਵਰਾਹ ਨੇ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹਾ ਲੜਾਈ ਕਰਕੇ ਅਸੁਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਠਹਿਰਾਈ. ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ ਦੇ ੮ ਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਵਰਾਹ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਅਵਤਾਰ.

ਵਰਾਹਮਿਹਿਰਾਚਾਰਯ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਜੁਜੋਤਿਸ਼ੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੫੦੫ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੫੮੭ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬਣਾਈ "ਵਾਰਾਹੀ ਸੰਹਿਤਾ" ਮੰਨੀਹੋਈ ਪੁਸ਼ਤਕ ਹੈ.

ਵਰਾਹੀ. ਵਰਾਹ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਸੂਰੀ. ਸੂਕਰੀ.

ਵਰਾਹੁ. ਸੰ. वराहु. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਯੁ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਰਖਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੌਣ. Monsoon. "ਸਾਗਰ ਲਹਰਿ ਸਮੁੰਦ ਸਰ ਵੇਲਿ ਵਰਸ ਵਰਾਹੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਸਾਗਰ (ਸਮੁੰਦਰ) ਲਹਰਿ (ਤਰੰਗਿਨੀ ਨਦੀ) ਸਮੁੰਦ (ਖਾਡੀ) ਸਰ (ਝੀਲਾਂ) ਵੇਲਿ (ਵੇਲਾ) ਵਸ੍ਸੰ (ਖੰਡ) ਅਤੇ ਵਰਾਹੁ ਆਦਿ ਅਨੰਤ ਰਚੇ ਗਏ ਹਨ.

ਵਰਾਂਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰ–ਅੰਗ. ਮੱਥਾ. ਸਿਰ। ੨ ਯੋਨਿ. ਭਗ। ੩ ਹਾਥੀ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਵਰਾਂਗਨਾ. ਵਰ (ਉੱਤਮ) ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੁੰਦਰ (ਸੁਡੌਲ) ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਵਰਾਂਗੀ. ਸੰ. वराङ्गिन्. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਾਥੀ.

ਵਰਾਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੌਡੀ. ਕਪਦੰ। ੨ ਰੱਸੀ. ਰੱਜੁ.

ਵਰਾਟਕ
ਵਰਾਟਿਕਾ } ਕੌਡੀ. ਦੇਖੋ, ਵਰਾਟ.

ਵਰਾਟੀ
ਵਰਾੜੀ } ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰਾੜੀ.

ਵਰਿਆਈ. ਮੱਲੋਜੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਰਿਆਈ.

ਵਰਿਆਮ
ਵਰਿਆਮੁ } ਵੀਰਤਾਵਾਨ. ਬਹਾਦੁਰ. ਸ਼ੂਰਵੀਰ। ੨ ਬਰਾੜ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਮੇਹਰਾਜ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੰਘਰ* ਨੇ ਸਨ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਭੱਟੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਸਨ ੧੫੬੦ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਵਰਿਸ੍ਠ
ਵਰਿਸ੍ਠ } ਵਿ–ਬਹੁਤ ਵਡਾ। ੨ ਅਤਿ ਉੱਤਮ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਤਿੱਤਰ ਪੰਛੀ.

ਵਰੀ. ਵਿਆਹੀ. ਦੇਖੋ, ਵਰਣਾ। ੨ ਸੰ. ਵਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਲਾੜੇ ਵੱਲੋਂ ਲਾੜੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਵਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਬਹੁਮੁੱਲੀ ਓਢਣੀ.

ਵਰੀਅ. ਦੇਖੋ, ਵਰੀਯ.

ਵਰੀਆ. ਦਫ਼ਅ਼ਹ. ਬਾਰ. "ਵਾਰਿ ਜਾਈ ਲਖ ਵਰੀਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰੀਯ। ੩ ਵਰਣ (ਵਿਆਹਣ) ਵਾਲਾ.

ਵਰੀਆਮ
ਵਰੀਆਮੁ } ਵਿ–ਵੀਰਤ੍ਰਵਾਨ. ਬਹਾਦੁਰੀ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਸੂਰਾ ਵਰੀਆਮੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਵਰੀਯ. ਸੰ. वरीयस्. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ. ਨਿਹਾਯਤ ਉਮਦਾ.

ਵਰੁ. ਦੇਖੋ, ਬਰੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰ.

ਵਰੁਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇਵਤਾ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਗਰਮੱਛ ਪੁਰ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਸੱਪ ਦੇ ਫਣ ਦੀ ਸਿਰ ਪੁਰ ਛਤਰੀ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪੁਰੀ "ਵਸੁਧਾ" ਨਗਰ ਹੈ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ) ਹੈ. ਵਰੁਣ ਪੱਛਮ (ਪਸ਼ਿਮ) ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਿਕਪਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਰੁਣ ਨੂੰ ਅਦਿਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਸ਼ਯਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਜਲ। ੩ ਸੂਰਜ.

ਵਰੁਣਾਸ੍ਤ੍ਰ
ਵਰੁਣਾਯੁਧ } ਵਰੁਣ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਰੁਣਾਯੁਧ.

ਵਰੁਣਾਲਯ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰੁਣ (ਜਲ) ਦਾ ਘਰ, ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ ਵਸੁਧਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰੁਣ.

ਵਰੂਥ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ. ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਰਥ ਦਾ ਗਿਲਾਫ। ੩ ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ.

ਵਰੂਥਿਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੈਨਾ. ਫੌਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਵਰੂਥ (ਟੋਲੇ) ਹਨ. ਕਵਚ ਪਹਿਰਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰੂਥ ੩.

ਵਰੋਸਾਉਣਾ. ਵਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਰੋਸਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਰਸਾਉਣਾ ੩–੪.

ਵਰੋਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰੋਲਨਾ.

ਵਰੋਲਾ. ਸੰ. ਵਾਤਾਲੀ. ਸੰਗਜਾ–ਹਵਾ ਦੀ ਗੱਠ. ਵਾਉਵਰੋਲਾ. ਬਗੂਲਾ (Whirlwind). ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਬੇਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਪੈਂਦੇਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਸੀ. "ਭਯੋ ਲਾਖ ਮੋਲਾ ਸੁ ਨਾਮੰ ਵਰੋਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਵਰੰਗਨਾ
ਵਰੰਗਨਿ
ਵਰੰਗਨੀ } ਦੇਖੋ, ਬਰੰਗਨ ਅਤੇ ਵਰਾਂਗਨਾ.

ਵਰੰਚ. ਸੰ. ਵਜ–ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਪਰ. ਪਰੰਤੁ. ਲੇਕਿਨ.

ਵਰੰਨਿਆ. ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ. "ਆਪਿ ਵਰੰਨਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਵਰ੍ਹਣਾ. ਵਸ਼ੰਣ. ਮੀਂਹ ਪੈਣਾ. "ਜੂਠਿ ਨ ਮੀਹੁ ਵਰ੍ਹਿਐ ਸਭ ਥਾਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਵਰ੍ਹਾ. ਵਸ਼ੰ. ਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਵਰਸ. "ਵਰ੍ਹੇ ਮਾਹ ਵਾਰ ਥਿਤੀ ਕਰਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਵਰ੍ਹਾਊ. ਵਰੁਣ ਵਾਲਾ. ਵਰੁਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਬੱਦਲ (Nimbus).

ਵਰ੍ਹੇ. ਵਰ੍ਹਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਵਰ੍ਹਾ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਵਰ੍ਹੇ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ.

ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਗਿਰਹ.

ਵਰਜਉ. ਵਰ ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ. ਵਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ. "ਗੁਰਿ ਨਾਨਕਿ ਅੰਗਦੁ ਵਰਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਰਯ.

ਵਲ. ਵੱਟ. ਮਰੋੜ। ੨ ਵਿੰਗ. ਟੇਢ। ੩ ਕਪਟ. ਛਲ। ੪ ਬਲ. ਜ਼ੋਰ. ਤ਼ਾਕ਼ਤ. "ਜਬ ਆਣੈ ਵਲ ਵੰਚ ਕਰਿ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੫ ਸੰ. वल्. ਧਾ–ਢਕਣਾ, ਘੇਰਨਾ, ਜਾਣਾ, ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ। ੬ ਸੰਗਜਾ–ਮੇਘ. ਬੱਦਲ। ੭ ਇੱਕ ਦੈਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਚੁਰਾਕੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲੁਕਿਆ ਸੀ.

ਵਲਕ
ਵਲਕਲ } ਬਿਰਛ ਦਾ ਛਿੱਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬਲਕ ਅਤੇ ਬਲਕਲ.

ਵਲਗਣ
ਵਲਗਨ } ਸੰਗਜਾ–ਘੇਰਾ। ੨ ਦੀਵਾਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਡਲ. ਹਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਲ ਧਾ ਅਤੇ ਵਲਣਾ। ੩ ਸੰ. वल्गन–ਵਲ੍ਗਨ. ਕੁੱਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਛਲਣਾ। ੪ ਘੋੜੇ ਦੀ ਦੁਲਕੀ ਚਾਲ। ੫ ਬਕਬਾਦ.

ਵਲਗਾ. ਲਗਾਮ ਦੀ ਵਾਗ. ਦੇਖੋ, ਬਾਗ ੩.

ਵਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੇਰਨਾ। ੨ ਲਪੇਟਣਾ. ਸੰ. ਵਲਨ.

ਵਲਦ. ਅ. ولد ਸੰਗਜਾ–ਔਲਾਦ. ਸੰਤਾਨ. ਬੱਚਾ. ਬੱਚੀ.

ਵਲਦੀਯਤ. ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਪਤਾ.

---

* ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਨ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦੇ. ਭਾਵ–ਇੱਕ ਜਾਤ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ. ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਵਰਨ ਨੂੰ ਵਡਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦੀ.

* ਬਰਾੜਵੰਸ਼ੀ ਇੱਕ ਸੰਘਰ ਹੋਰ ਭੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਭੱਲਣ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

Parentage. ਦੇਖੋ, ਵਲਦ.

ਵਲਨ. ਦੇਖੋ, ਵਲਣਾ ੨.

ਵਲਮੀ. ਸੰ. ਵਲ੍ਮੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਿਉਂਕ. ਦੀਮਕ.

ਵਲਮੀਕ. ਸੰ. ਵਲ੍ਮੀਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਲਮੀ (ਸਿਉਂਕ) ਦੀ ਬਣਾਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਚੋਰੀ. ਵਰਮੀ. ਵਲਮੀਕੂਟ. ਦੇਖੋ, ਵਰਮੀ.

ਵਲਮੀਕ ਭਵ. ਸੰ. ਵਰਮੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਿਖਿ.

ਵਲਮੀਕੂਟ. ਦੇਖੋ, ਵਲਮੀਕ.

ਵਲਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੇਰਾ. ਵਲਗਣ। ੨ ਕੜਾ. ਕੰਕਨ. ਚੂੜੀ. ਦੇਖੋ, ਵਲ ਧਾ.

ਵਲਵਲਾ. ਅ. ولولہ ਵਲਵਲਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ੋਰ. ਰੌਲਾ। ੨ ਜੋਸ਼. ਭੜਕਾਉ। ੩ ਸ਼ੌਕ. ਰੰਜ। ੪ ਉਮੰਗ. ਉਤਸਾਹ.

ਵਲਵੰਚ. ਬਲ (ਜ਼ੋਰ) ਨਾਲ ਵੰਚਨ (ਖੋਹਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਡਾਕਾ। ੨ ਛਲ (ਕਪਟ) ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਚੋਰੀ. "ਵਲਵੰਚ ਕਰਿ ਉਦਰੁ ਭਰਹਿ ਮੂਰਖ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਵਲਾਉ. ਬਹਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਲਾਉ. "ਨਹੀਂ ਵਲਾਉ ਕਰਨ ਕੋ ਜਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵਲਣ (ਘੇਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ.

ਵਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਘੇਰਨਾ. ਲਪੇਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਲ ਧਾ. "ਬੋਲੁਲਾ! ਲੈ ਬਾਹੜੀ ਵਲਾਇ."(ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਵਿਲਯਨ. ਵਿਤਾਉਣਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. "ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ, ਸੁਖੀ ਵਲਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਵਰਗਲਾਉਣਾ. ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੂੰ ਵਲਾਕੇ ਲੈਗਿਆ.

ਵਲਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਵਲਾਯਤ.

ਵਲਾਈਂ. ਵਿਤਾਵਾਂ. ਗੁਜ਼ਾਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਵਲਾਉਣਾ ੨.

ਵਲਾਹਕ. ਦੇਖੋ, ਬਲਾਹਕ.

ਵਲਾਦਤ. ਅ. ولادت ਜਨਮ. ਪੈਦਾਯਸ਼. Birth.

ਵਲਾਯਤ. ਅ. ولایت ਸੰਗਜ਼ਾ–ਦੇਸ਼. ਮੁਲਕ। ੨ ਵਸੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਖੰਡ। ੩ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਲਈ ਰੂਢੀ ਸ਼ਬਦ ਵਲਾਯਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਵਲਾੜ. ਸਿੰਧੀ. ਰੋਣਾ ਅਤੇ ਚੀਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਲਾੜ.

ਵਲਿ. ਦੇਖੋ, ਬਲਿ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ ਪੁਰ. ਪੱਖ ਵਿੱਚ. "ਜਾਂ ਕਰਤਾ ਵਲਿ, ਤਾਂ ਸਭੁ ਕੋ ਵਲਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੩ ਫਿਰ. ਪੁਨਹ. ਬਹੁਰ. "ਵੇਸਵਾ ਸੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੪ ਦੇਖੋ, ਵੱਲੀ। ੫ ਸੰ. ਬੁਰੜੀ. ਤੁਚਾ ਦਾ ਵਲ। ੬ ਰੇਖਾ. ਲੀਕ.

ਵਲਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਲਿਹਾਰ.

ਵਲਿਤ. ਵਿ–ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਲੀ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਤੁਚਾ ਪੁਰ ਪਈ ਬੁਰੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਬਲੀ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਲਿ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ। ੩ ਅ. ولی ਮਿਤ੍। ੪ ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਵਲੀ ਨਿਆਮਤਿ ਬਿਰਾਦਰਾ."(ਤਿਲੰ ਮ:੫)

ਵਲੀਉੱਲਹ. ਅ. ولی اللہ ਅੱਲਾ ਦਾ ਪਿਆਰਾ. ਖ਼ੁਦਾ ਦੋਸ੍ਤ. "ਗਉਸ ਕੁਤਬ ਵਲੀਉੱਲਹ ਜਾਣੈ." (ਭਾਗੁ)

ਵਲੀਅਹਦ. ਅ. ولیعہد ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਕਤ ਦਾ ਹਾਕਿਮ। ੨ ਯੁਵਰਾਜ. ਉਹ ਰਾਜਪੁਤ੍, ਜੋ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਰਾਜੇ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍. ਟਿੱਕਾ. Crown-Prince.

ਵਲੀ ਅੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਲੀਉੱਲਹ.

ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ.

ਵਲੀਖ਼ਾਨ. ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਅਬਦੁੱਲਾਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਮੋਇਆ.

ਵਲੀਨਿਆਮਤਿ. ਅ. ولی نعمت ਵਲੀਨਿਅ੍ਮਤ. ਨਿਅ੍ਮਤ (ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਦਾਤਾ. "ਵਲੀਨਿਆਮਤਿ ਬਿਰਾਦਰਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਵਲੀ ਮੁਹੰਮਦਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਰਖਾਨ.

ਵਲੀਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਬਲੀਮੁਖ.

ਵਲੁ. ਧੱਕਾ. ਸੀਨੇਜ਼ੋਰੀ. "ਇਕਿ ਵਲੁ ਛਲੁ ਕਰਿਕੈ ਖਾਂਵਦੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਦਾਉ. ਪੇਂਚ. ਵਲ ਛਲ.

ਵਲੂੰਦਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਲੂੰਦਰਨਾ.

ਵਲੇਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਲਪੇਟਣਾ. ਵਲ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਲਨ.

ਵਲੇਟਿਆ. ਸੰ. ਵਲਯਿਤ. ਵਿ–ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਲਪੇਟਿਆ. ਵੇਸ੍ਟਿਤ.

ਵਲੇਵੱਲ. ਵ੍ਯ–ਵਾਹ ਵਾ! ਬਲਿਹਾਰ. "ਵਲੇਵੱਲ ਸਾਂਈਂ, ਜੀਵੀਂ ਜੁਗਾਂ ਤਾਈਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਵਲੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਬਲੇਵਾ। ੨ ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ. "ਇਹੁ ਵਲੇਵਾ ਸਾਕਤ ਸੰਸਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਵਲੈਦਾ. ਵਿਲਯ ਕਰੈਦਾ. ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ. "ਚਾਕਰ ਹੋਇ ਵਲੈਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਵਲੈਦੇਜੀ. ਵਲੀਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ, ਜੋ ਹੈਦਰਜ਼ਈ ਵੰਸ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੨ ਫਾਰਸ ਵਾਲੇ ਹਾਲੈਂਡ(Holland) ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਵਲੈਂਦੇਜ਼ੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਵਲੈਂਦੇਜਿਯਨ ਜੀਤਿ, ਅੰਗਰੇਜਿਨ ਕੋ ਮਾਰਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੧੭)

ਵੱਲ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੱਲੀ. ਬੇਲ। ੨ ਚੱਜ. ਢਬ. ਕਾਰਯ ਦੀ ਨਿਪੁਣਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਵੱਲ ਨਹੀਂ। ੩ ਤਰਫ. ਦਿਸ਼ਾ. ਓਰ. ਜਿਵੇਂ–ਉਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵੱਲ ਗਿਆ ਹੈ। ੪ ਵਿ–ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਅਰੋਗ. ਨਰੋਆ. ਚੰਗਾ ਭਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. well.

ਵੱਲਕੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੀਣਾ. ਦੋ ਤੂੰਬਿਆਂ ਵਾਲਾ ਤਾਰ ਦਾ ਵਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਵੀਣਾ ੨.

ਵੱਲਭ. ਦੇਖੋ, ਬੱਲਭ। ੨ ਵੈਸ਼ਨਵਮਤ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁਖੀਆ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਜੋ ਲਛਮਣ ਭੱਟ ਦਾ ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸ਼ਨ ੧੪੭੯ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੫੩੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੁੱਧਾਦ੍ਵੈਤ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਇਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਇਸੇ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ (ਹ).

ਵੱਲਭਾ. ਵਿ–ਪਿਆਰੀ. ਪ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਹੁਟੀ. ਭਾਰਯਾ. ਪਤਨੀ.

ਵੱਲਭਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ (ਹ) ਅਤੇ ਵੱਲਭ ੨.

ਵੱਲਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੇਲ. ਲਤਾ। ੨ ਬੱਲੀ. ਸਿੱਟਾ। ੩ ਮੇਥੀ.

ਵੱਲਾ / **ਵੱਲਾ ਸਾਹਿਬ** ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਜਦ ਬਕਾਲੇ ਤੋਂ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ, ਤਦ ਮਸੰਦ ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਨਾ ਕਰਲੈਣ, ਦਰਵਾਜੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਘਰੀਂ ਜਾ ਲੁਕੇ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ–"ਨਹਿ ਮਸੰਦ ਤੁਮ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੀਏ। ਤ੍ਰਿਸਨਾਗਨਿ ਸੋ ਅੰਦਰ ਸੜੀਏ"–ਫਰਮਾਕੇ ਇੱਕ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਵੱਲੇ ਜਾ ਵਿਰਾਜੇ. ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਦੀ ੨੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਕੁਝ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੂਜਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਕੋਠਾਸਾਹਿਬ" ਹੈ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ਹਰਿਆਂ, ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਨੌਵੇਂ ਸ਼ਤ੍ਰਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਈ ਸੀ, ਅਰ ਪੂਰਣ ਸ਼ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਮਾਈਆਂ ਨੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਕੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਬਖ਼ਸ਼ਵਾਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਭਗਤਿ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ.

ਮਾਈ ਹਰਿਆਂ ਦਾ ਕੋਠਾ ਜਗਤਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣ ਸਪਰਸਕੇ 'ਕੋਠਾਸਾਹਿਬ'ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਇੱਥੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਰਿਹਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਕੂਏ ਸਮੇਤ ਅਤੇ ੪੧ ਰੁਪਏ ਮੁਆਫੀ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਮਾਘ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਵੱਲਾਲਮ. ਅ. ولی اللہ ਖ਼ੁਦਾ ਜਾਦਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ–ਸਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਗਜ਼ਾਤਾ ਹੈ.

ਵੱਲਿਕਾ / **ਵੱਲੀ** ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੇਲ. ਬੇਲ. ਲਤਾ.

ਵੱਲੇਂ. ਵ੍ਯ–ਪਾਸੇਂ. ਤਰਫੋਂ. ਓਰ ਸੇ. ਕੰਨੀਓਂ.

ਵਲ੍ਹੁਲ. ਦੇਖੋ, ਬਲਲਿ.

ਵਵਾ. ਵਾਵਾ ਅੱਖਰ. "ਵਵਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਿਸਨ ਸਮਾਰਿ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਵ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਵਕਾਰ.

ਵੜ. ਸੰ. ਵਟ. ਬੋਹੜ. ਬਰੋਟਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਤਰੀਕਾ. ਢੰਗ। ੩ ਵਿਭੂਤਿ. ਸੰਪਦਾ। ੪ ਯੋਗਜ਼ਤਾ. ਲਯਾਕ਼ਤ। ੫ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੬ ਵੜਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਵੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣਾ. ਘੁਸਣਾ. ਧਸਣਾ। ੨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ. ਤੁੱਲ ਹੋਣਾ. "ਗੁੱਛਾ ਹੋਇ ਧ੍ਰਿਕੋਨਿਆਂ ਕਿਉ ਵੜੀਐ ਦਾਖੈ? (ਭਾਗੁ) "ਤੂ ਕਰਤਾ-ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਕਿਸੁ ਨਾਲਿ ਤੂੰ ਵੜੀਐ?" (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੩ ਵੜਿਆਂਉਣਾ.

ਵੜਵਾ / **ਵੜਵਾਗਨਿ** ਦੇਖੋ, ਬੜਵਾ ਅਤੇ ਬੜਵਾਗਨਿ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਵਡਬਾ ਅਤੇ ਵਡਵਾਗਨਿ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਵੜੇਮਾ / **ਵੜੇਵਾਂ** ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕਪਾਹ ਦਾ ਬੀਜ. ਬਿਨੌਲਾ.

ਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਯੁ (ਹਵਾ)ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਸਰਵ–ਉਹ. ਵਹ. ਉਸ. "ਚਿਤਵਉ ਵਾ ਅਉਸਰ ਮਨ ਮਾਹਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਵਾ ਕਉ ਬਿਆਧਿ ਨ ਕਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਵਾਕੈ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਭਗਵਾਨ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਵਾ. ਧਾ–ਪਵਨ ਸਮਾਨ ਤੇਜ਼ ਜਾਣਾ, ਪਵਨ ਦਾ ਚਲਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਨਸ੍ਟ ਹੋਣਾ, ਹਵਾ ਨਾਲ ਬੁਝਣਾ। ੪ ਵ੍ਯ–ਯਾ. ਅਥਵਾ। ੫ ਫ਼ਾ ।, ਸਾਥ. ਨਾਲ। ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਗਨਿ। ੭ ਵਿੱਥ. ਦੂਰੀ। ੮ ਅ. ਵ੍ਯ–ਸ਼ੋਕ! ਅਹੋ!

ਵਾਂ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਪਿ. ਬਾਉਲੀ. ਪੌੜੀਦਾਰ ਖੂਹ। ੨ ਸਰਵ–ਉਸ. ਤਿਸ. "ਸੁ ਵਾਂ ਤੁੱਲ ਦੂਜੇ ਬਿਧਾਤੈ ਨ ਸਾਜਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੮੬) ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਜ਼ਸਾਹਿਬ ੨। ੪ ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾਸਿੰਘ। ੫ ਹਾਂ. ਜਿਵੇਂ–ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਵਾਂ.

ਵਾਉ. ਸੰ. ਵਾਯੁ. ਪਵਨ. "ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ. ਦਿਲਪਸੰਦ. "ਨਾਨਕ ਬੈਠਾ ਭਖੈ ਵਾਉ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਮਨਭਾਵਨ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਖਦਾ (ਕਥਨ ਕਰਦਾ) ਹੈ। ੩ ਅਸਰ ਬਿਨਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ. ਅਸਾਰ. "ਜੋ ਜੀਅ ਹੋਇ ਸੁ ਉਗਵੈ, ਮੁਹਕਾ ਕਹਿਆ ਵਾਉ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵਾਉਗੋਲਾ. ਸੰ. ਵਾਤਗੁਲ੍ਮ. ਵਾਯੁ (ਵਾਤ) ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਢਿੱਡ ਵਿੱਚ ਗੋਲੇ ਜੇਹਾ ਭਾਸਣ ਵਾਲਾ ਰੋਗ (Phantum Tumour). ਵੈਦਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ–ਵਾਤਗੁਲਮ, ਪਿੱਤਗੁਲਮ, ਕਫਗੁਲਮ, ਤ੍ਰਿਦੋਸਗੁਲਮ ਅਤੇ ਰਕਤਗੁਲਮ.

ਵਾਉਗੋਲੇ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ ਕਿ ਢਿੱਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜਾਂ ਹਵਾ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨਾਲ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਹਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਰਸੌਲੀ ਜੇਹੀ ਗੱਠ ਮਲੂਮ ਹੋਣੀ, ਭੁੱਖ ਦਾ ਘਟਣਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਰੁਕਣਾ, ਆਂਦਾ ਦਾ ਬੋਲਣਾ, ਬਹੁਤ ਡਕਾਰ ਆਉਣੇ, ਅਣਪਚ ਹੋਣੀ, ਢਿੱਡਪੀੜ ਹੋਣੀ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਤਾਪ ਹੋਣਾ ਆਦਿ.

ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ, ਰੁੱਖਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ, ਬਹੁਤਾ ਖਾਣਾ, ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਦਾ ਵੇਗ ਰੋਕਣਾ, ਬਹੁਤੇ ਵ੍ਰਤ ਕਰਨੇ, ਜਾਦਾ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਬਹੁਤ ਬੈਠਿਆਂ ਰਹਿਣਾ, ਬਹੁਤ ਨਸ਼ੇ ਵਰਤਣੇ, ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋਣਾ, ਵਿੱਤੋਂ ਜਾਦਾ ਜੋਰ ਲਾਕੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ, ਸਦਾ ਕਬਜ ਰਹਿਣੀ ਆਦਿ.

ਵਾਉਗੋਲੇ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ-ਇਰੰਡ ਦਾ ਤੇਲ ਗੋਕੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਹਰੜ ਦੀ ਛੱਕੀ ਨਾਲ ਉਮਰ ਅਤੇ ਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਪੀਣਾ.

ਹਿੰਗ, ਪਿੱਪਲਾਮੂਲ, ਧਣੀਆਂ, ਦੋਵੇਂ ਜੀਰੇ, ਬਚ, ਚਬ, ਤਿੰਨੇ ਲੂਣ, ਤਿੰਤੜੀਕ, ਚਿਤ੍ਰਾ, ਪਾਠਾ, ਕਚੂਰ, ਜ਼ੁਕੁਟ, ਅਨਾਰਦਾਣਾ, ਹਰੜ, ਦੋਵੇਂ ਖਾਰ, ਸੋਂਫ, ਅਜਮੋਦ, ਪੁਹਕਰਮੂਲ, ਜਵਾਇਣ, ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਪੀਹਕੇ ਕਪੜਛਾਣ ਕਰਨੇ. ਇਸ ਚੂਰਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਆਦੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਖੱਟੇ ਬਿਜੌਰੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਮਲਵੇਦ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਖਰਲ ਕਰਨਾ ਅਰ ਸੁਕਾਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਰੱਖਣਾ. ਨਿਰਨੇ ਕਾਲਜੇ ਕੌਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਤਕ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਣਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਸਭ ਤਰਾਂ ਦਾ ਗੁਲਮ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਵਾਉਗੋਲੇ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ "ਵੈਗੇਸ਼ੁਰ ਰਸ" ਭੀ ਉੱਤਮ ਦਵਾਈ ਹੈ.

ਵਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਜਾਉਣਾ. ਵਾਦਨ ਕਰਨਾ. "ਜੋਗ ਨ ਸਿੰਙੀ ਵਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਵਾਵਣਾ.

ਵਾਉ ਦੁਆਉ. ਹਵਾ ਤੁੱਲ ਦੁਆ. ਬੇਅਸਰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. "ਅੰਧਾ ਅਖਰ ਵਾਉ ਦੁਆਉ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਅਕ੍ਰਰਾਂਧ (ਵਿਦਜ਼ਾ ਦੇ ਮਦ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹੇ ਪੁਰਖ) ਦੀ ਦੁਆ ਵਾਯੁ ਹੈ.

ਵਾਉਰ ਵਾਉਰੀਆ } ਦੇਖੋ, ਬਾਉਰ ਅਤੇ ਬਾਉਰੀਆ.

ਵਾਉ. ਵਾਯੁ. ਪਵਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਯੁ ਸ਼ਬਦ.

ਵਾਉਸੰਦੇ. ਸੰ. ਵਾਯੁਸਾਂਦ੍. ਵਿ–ਹਵਾ ਜੇਹਾ ਕੋਮਲ. ਬਹੁਤ ਮੁਲਾਯਮ. "ਵਾਉਸੰਦੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰਹਿ ਗਰਬਿ ਗਵਾਰ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਵਾਅਜ. ਅ [وعظ] ਵਅ਼ਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਜ਼ਾਖਜ਼ਾਨ. ਕਥਨ। ੨ ਉਪਦੇਸ਼। ੩ ਅ [واعظ] ਵਅ਼ਜ. ਵਖਿਆਨ ਕਰਤਾ. ਉਪਦੇਸ਼ਕ.

ਵਾਇ. ਵਾਯੁ. ਪੌਣ. "ਅਪੁ ਤੇਜੁ ਵਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਆਕਾਸਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਵਾਤ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਧਾਤੁ. "ਵਾਇ ਪਿਤ ਕਫ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਜਾਕੇ. ਵਾਦਨ ਕਰਕੇ. "ਕਿਸ ਨੋ ਵਾਇ ਸੁਣਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਬੈਠੇ ਵਾਇ ਵਧਾਈ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਫ਼ਾ [بے] ਸ਼ੋਕ਼ਾ ਅਫਸੋਸ.

ਵਾਇਆ. ਵਜਾਇਆ. ਵਾਦਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਉਣਾ.

ਵਾਇਸਰਾਯ. ਅੰ. Viceroy . ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਾਯਬ.

ਵਾਇਦਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਦਾ.

ਵਾਇਨਿ. ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਵਾਇਨਿ ਚੇਲੇ, ਨਚਨਿ ਗੁਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵਾਇਮੰਡਲ. ਵਾਯੁਮੰਡਲ. ਆਕਾਸ਼.

ਵਾਈ. ਵਜਾਈ. ਦੇਖੋ, ਵਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਯੁ. ਪੌਣ. "ਤ੍ਰੈਸ੍ਤ * ਅੰਗੁਲ ਵਾਈ ਕਹੀਐ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਯੋਗਮਤ ਵਿੱਚ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਦਸ਼ ਅੰਗੁਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੩ ਵਾਤਦੋਸ਼. ਵਾਦੀ ਦਾ ਵਿਕਾਰ। ੪ ਅ [ايجار] ਇਕ਼ਰਾਰ ਕਰਨਾ। ੫ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣਾ. ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣੀ. "ਵੈਦੇ ਨ ਵਾਈ ਭੈਣੇ ਨ ਭਾਈ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫) ਵੈਦ,ਭੈਣ, ਭਾਈ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵਾਈ (ਰਕਕ) ਨਹੀਂ. ਵਾਈ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਅਨ੍ਵਯ ਹੈ.

ਵਾਈਐ. ਵਜਾਈਐ. ਦੇਖੋ, ਵਾਉਣਾ.

ਵਾਸ. ਸੰ. ਧਾ. ਧਾ–ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਨਾ, ਧੂਪ ਦੇਣਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸਤ੍ਰ. ਪੋਸ਼ਾਕ। ੩ ਸੁਗੰਧ. "ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਬਨਾਸਪਤਿ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਘਰ. ਮਕਾਨ। ੫ ਨਿਵਾਸ. ਰਹਣਾ. ਵਸਣਾ.

ਵਾਂਸ. ਸੰ. ਵੰਸ਼. ਵੇਣੁ. ਬਾਂਸ. "ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਨ ਵਾਂਸ ਸਮਾਵੈ." (ਭਾਗੁ)

* ੩ ਅਤੇ ੭ ਅਰਥਾਤ ਦਸ.

ਵਾਸਣੀ. ਸੰ. ਵਾਸਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸਨ (ਵਸਤ੍ਰ) ਦੀ ਗੁਥਲੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਤ੍ਰਲੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਕਦੀ ਪਾਕੇ ਲੱਕ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ. "ਮੁਹਰ ਵਾਸਣੀ ਸੇ ਸਮੁਦਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਵਾਸਤਵ. ਸੰ. ਵਾਸ੍ਤਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਸਲ ਪਦਾਰਥ. ਸਤ੍ਯਭੂਤ ਵਸ੍ਤੁ। ੨ ਅਸਲੀਅਤ। ੩ ਵਜ਼–ਯਥਾਰਥ. ਸਚੋਮੁਚ. ਦਰ ਅਸਲ.

ਵਾਸਤ੍ਰਾ. ਅ [وسط] ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬੀਚ. ਅੰਤਰਾ। ੨ ਸੰਬੰਧ. ਲਗਾਉ। ੩ ਵਿਚੋਲਾ.

ਵਾਸਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਿਯੇ. ਲਈ. ਖ਼ਾਤਰ. ਸਦਕੇ.

ਵਾਸਦੇਉ ਵਾਸਦੇਵ } ਦੇਖੋ, ਵਾਸੁਦੇਵ.

ਵਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ (ਸੁਗੰਧਿਤ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧੂਪ ਧੁਖਾਉਣਾ। ੩ ਵਸਤ੍ਰ। ੪ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ, ਘਰ। ੫ ਬਾਸਨ. ਭਾਂਡਾ. ਪਾਤ੍ਰ. ਬਰਤਨ.

ਵਾਸਨਾ. ਇੱਛਾ. ਖ਼ਾਹਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਨਾ. "ਵਾਸਨਾ ਸਮਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ)

ਵਾਸਪ. ਦੇਖੋ, ਭਾਪ.

ਵਾਸਰ. ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਰ.

ਵਾਸਰਮਣਿ. ਦਿਨਮਣਿ. ਸੂਰਜ

ਵਾਸਲਾ. ਵਿ–ਵਾਸ (ਸੁਗੰਧ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਬਰਤਨ। ੩ ਵਿ–ਵਸਿਲ ਹੋਇਆ. ਮਿਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਾਸਿਲ.

ਵਾਸਵ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਸੁ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ। ੩ ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਵ। ੪ ਦੇਖੋ, ਲਿੰਗਾਯਤ.

ਵਾਸਵੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਵੀ.

ਵਾਸਵੇਸਣੀ. ਵਾਸਵ (ਇੰਦ੍) ਦਾ ਈਸ਼ (ਕਸ਼ਤ੍ਰਪ), ਉਸ ਦੀ. ਕਾਸ਼੍ਤਪੀ. ਭਾਵ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸ੍ਰਨਾਮਾ)

ਵਾਸਾ. ਵਸੇਰਾ. ਨਿਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਾ.

ਵਾਸਾਈਐ. ਵਸਾਈਏ. ਠਹਿਰਾਈਏ. "ਮਨਿ ਵਾਸਾਈਐ ਸਾਚਾ ਸੋਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਵਾਸਿ. ਵਸ਼ੀਕ੍ਰਿਤ. ਕ਼ਾਬੂ. ਵਸ਼ ਵਿੱਚ. "ਜਨਮੁ ਜਰਾ ਮਿਰਤੁ ਜਿਸੁ ਵਾਸਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਰਿ ਰਾਖੈ ਵਾਸਿ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਵਾਸਿਆ. ਵਸਿਆ.

ਵਾਸਿਕ. ਅ [وسك] –ਵਾਸਿਕ਼. ਵਿ–ਦ੍ਰਿੜ. ਮਜ਼ਬੂਤ. ਪੱਕਾ.

ਵਾਸਿਲ. ਅ [واصل] ਵਾਸਿਲ. ਵਿ–ਵਸਲ (ਜੁੜਿਆ) ਹੋਇਆ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵਾਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਹਾਇਸ਼. ਨਿਵਾਸ. "ਵਾਸੀ ਨਾਮ ਪੂਛ ਸਭ ਲੀਨੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਵਾਸਿਨ੍. ਵਿ–ਵਸਣ ਵਾਲਾ. "ਘਟ ਘਟ ਵਾਸੀ ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਵਸ਼ (ਕ਼ਾਬੂ) ਹੈ. "ਸਭਿ ਕਾਲੈ ਵਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਵਸਦਾ, ਵਸਦੇ ਹਨ. "ਸੋ ਜਨ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸੁਖ ਵਾਸੀ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੫ ਦੇਖੋ, ਬਾਸੀ.

ਵਾਸੁ. ਨਿਵਾਸ. ਰਹਾਇਸ਼. "ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ, ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਸ ਅਤੇ ਵਾਸ। ੩ ਸੰ. ਵਿਸ਼ਨੁ। ੪ ਸਭ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ.

ਵਾਸੁਕਿ } ਇੱਕ ਨਾਗ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਕ ੩.
ਵਾਸੁਕੀ }

ਵਾਸੁਦੇਉ ਵਾਸੁਦੇਵ } ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਅਰ ਜੋ ਸਭ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਵਾਹਗੁਰੂ. ਕਰਤਾਰ.*

* ਸਰ੍ਵਵਾਸੀ ਸਮਸ੍ਤੰ ਚ ਵਸਨ੍ਯਤੇਅਨਿ ਵੈ ਯਤਃ।
ਤਤਃ ਸ ਵਾਸੁਦੇਵੇਤਿ ਵਿਦ੍ਵਦ੍ਭਿਃ ਪਰਿਪਠ੍ਯਤੇ ॥
(ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੧ ਅ. ੨ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ ੬ ਅ: ੫)

"ਵਵੈ ਵਾਸੁਦੇਉ ਪਰਮੇਸਰੁ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) "ਵਾਸੁਦੇਵ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ, ਊਨ ਨ ਕਤਹੂ ਠਾਇ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਵਸੁਦੇਵ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਉੜਰੀਕ.

ਵਾਸੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਸਲਾ. "ਗੁਣਾ ਕਾ ਹੋਵੈ ਵਾਸੁਲਾ, ਕਢਿ ਵਾਸੁ ਲਈਨੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਵਾਸੂ. ਵਿ–ਵਸਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਾਸ (ਸੁਗੰਧ) ਵਾਲਾ. "ਜੋਹੀ ਵਾਸਨਾ ਪਾਏ ਤੋਹੀ ਵਰਤੈ, ਵਾਸੂ ਵਾਸੁ ਜਣਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਵਾਸੇਰਾ. ਵਸੇਰਾ. ਨਿਵਾਸ. "ਜੀਅ ਲਇਆ ਵਾਸੇਰਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਵਾਸੰਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ। ੨ ਵਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਰਗਾ। ੩ ਮਦਨੋਤ੍ਸਵ, ਜੋ ਵਸੰਤਪੰਚਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਵਾਸ੍ਤਵ. ਦੇਖੋ, ਵਾਸਤਵ.

ਵਾਸ੍ਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਸਣ ਯੋਗ੍ਯ ਥਾਂ. ਘਰ. ਮਕਾਨ। ੨ ਥਾਂਵ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਗ.

ਵਾਸ੍ਤੁ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਇ਼ਲਮ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਾਠ ਪੱਥਰ ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਮਕਾਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ. Architecture.

ਵਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਕ੍ਤਿ. ਬਲ। ੨ ਵਾਹਾ. ਪ੍ਰਵਾਹ. ਨਾਲਾ. "ਨਦੀਆ ਅਤੈ ਵਾਹ, ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ." (ਜਪੁ) "ਨਦੀਆ ਵਾਹ ਵਿਛ੍ਹੁਨਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਹਲ ਦੀ ਵਹਾਈ. ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਸਰਵ. ਓਹ. ਵਹ। ੫ ਸੰ. ਵਾਹ੍. ਧਾ–ਯਤਨ ਕਰਨਾ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ, ਲੈ ਜਾਣਾ, ਢੋਣਾ। ੬ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਸਵਾਰੀ। ੭ ਘੋੜਾ। ੮ ਬੈਲ. "ਬਹੁਰ ਬਾਨ ਬੱਤੀਸ ਸੋਂ ਵਾਹ ਪ੍ਰਹਾਰਨੈ." (ਚਰਿਤ੍ ੧੪੨) ਬੱਤੀ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬੈਲ ਘਾਇਲ ਕੀਤਾ। ੯ ਪਵਨ. ਹਵਾ. ਵਾਯੁ। ੧੦ ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ। ੧੧ ਫ਼ਾ [بابا] ਵਜ਼–ਬਾਬਾਸ਼ਾ. ਆਫ਼ਰੀਨ! ਸ਼ੈ. ਵਾਹ–ਵਾਹ। ੧੨ ਅ. ਅਦਭੁਤ ਅਚਰਜ. "ਵਾਹ ਨਾਮ ਅਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ। ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰ ਉਕਤਿ ਨ ਕੋਈ." (ਨਾਪੂ) ੧੩ ਖ਼ੂਬ. ਹੱਛਾ.

ਵਾਹਕ. ਵਿ–ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਢੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਾਹਕ.

ਵਾਹਗੁਰੂ. ਮਨ ਬੁੱਧਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਧਨਜਤਾ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਤਾਰ. "ਕੀਆ ਖੇਲੁ ਬਡ ਮੇਲੁ ਤਮਾਸਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਸਭ ਰਚਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲਮੰਤ੍. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖ ਦਿਆਲ ਹੁਇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚ ਮੰਤ੍ ਸੁਣਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)ਕਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ–ਵਾਹ (ਆਸ਼ਚਰਯ ਰੂਪ) ਗੁ (ਅੰਧਕਾਰ ਵਿੱਚ) ਰੁ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ). "ਵਾਹ ਨਾਮ ਅਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ। ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰ ਉਕਤਿ ਨ ਕੋਈ। ਗੋ ਤੁਮ ਤਨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਅਨਿੰਤ । ਰੂ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਚਿੰਤ." ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਿਗੁਰੁ.

ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸ਼ਿਸ੍ਟਾਚਾਰ ਬੋਧਕ ਵਾਕ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ–ਜਯ ਕਰਤਾਰ ਦੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਫਤੇ ਬਾਬਤ ਜੋ ਆਗ੍ਯਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–"ਜੋ ਕੋਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਔਰੋਂਦੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੱਲ ਮੇਰਾ ਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਬੁਲਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੱਲ ਮੇਰਾ ਸੱਜਾ ਮੋਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਲੀ ਬੁਲਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੱਲ ਮੇਰਾ ਬਾਵਾਂ ਮੋਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,-ਜੋ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਂਵਦਾ, ਉਸ ਵੱਲ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਹੁੰਦੀ ਹੈ." (ਭਗਤਰਤਨਾਵਲੀ)

ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੂ ਕੋ ਫਤੇ ਕੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਆਪਨੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਨਾਥ ਜੂ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ,
ਗਾਜਕੈ ਅਗਾਰੀ ਸੋਂ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍ ਸੋਂ ਬੁਲਾਯ ਜੋਈ
ਰਾਖਹੋਂ ਸਦੈਵ ਸੋਂਹੋਂ ਪਜਾਰੋ ਮੋਹ ਭਾਯੋ ਹੈ,
ਮਾਨਤੋ ਪ੍ਰਮੋਦ ਹੈ ਬਰਾਬਰੈਂ ਰਸੀਲੋ ਬੋਲ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦਾਹਿਨੈ ਬਿਠਾਰੋਂ ਸੋ ਦੀਵਾਨ ਬੀਚ ਆਯੋ ਹੈ,
ਨੈਕ ਸੀ ਬੀਮਾਰ ਜਸੋਂ ਕਬੂਲਤੋ ਸੋ ਬਾਵੈਂ ਅੰਗ
ਪਾਤਕੀ ਪਛੋਹੈਂ ਮੂੰਡ ਮੂਏ ਸੋ ਲੁਠਾਯੋ ਹੈ.

ਕਾਹੂੰ ਤੋਂ ਨਰਾਯਨ ਜੋ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਵਾਰੋ ਦੇਵ
ਵਾਂਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਨਮੋ ਲੋਕ ਸੋ ਕਰਾਈ ਹੈ,
ਕਾਹੂੰ ਜੈ ਉਚਾਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਾਂਧ
ਕਾਹੂੰ ਧੋਨੁਚਾਰੀ ਕੀ ਵਿਚਾਰੀ ਜੈ ਸੁਨਾਈ ਹੈ,
ਕਾਹੂੰ ਕਾਠ ਮਾਟੀ ਧਾਤੁ ਪਾਹਨ ਸਜੀਲੋ ਚਾਰੁ
ਪੋਚ ਪਾਚ ਮੂਰਤੀ ਬਨਾਈ ਜੈ ਗਜਾਈ ਹੈ,
ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਜਾਯੋ ਨਾਥ
ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਗਾਜਕੈ ਬੁਲਾਈ ਹੈ.
(ਕਵਿ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ)

ਵਾਹਣ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਣ.

ਵਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਣਾ.

ਵਾਹਦ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਿਦ.

ਵਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਹੁਚਾਇਆ (ਲੈਜਾਇਆ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਵਾਰੀ. ਯਾਨ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਵਾਹਨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ– ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਹੰਸ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਗਰੁੜ, ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬੈਲ, ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਚੂਹਾ, ਇੰਦ੍ ਦਾ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਘੋੜਾ, ਯਮ ਦਾ ਬੈਂਟਾ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਦਾ ਮੋਰ, ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ ਤੋਤਾ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਸੱਤ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਥ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਦਸ਼ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਥ, ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਮੰਗਲ ਦਾ ਮੀਢਾ, ਸ਼ਨਿ ਅਤੇ ਰਾਹੁ ਦਾ ਗਿਰਝ (ਗਿੱਧ), ਬੁਧ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਸ਼ੇਰ, ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਨਰ, * ਕ੍ਸ਼ੈਰਵ ਦਾ ਕੁੱਤਾ, ਸ਼ੀਤਲਾ ਦਾ ਗਧਾ, ਮਨਸਾ-ਦੇਵੀ ਦਾ ਸੱਪ ਅਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਕੌਨਥਪੂਰਾ.

ਵਾਹਮ. ਦੇਖੋ, ਵਹਮ. "ਨ ਜ਼ਰਾ ਕੁਨ ਵਾਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ. ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਹਮ.

ਵਾਹਯਾਤ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਿਯਾਤ.

ਵਾਹਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਰ.

ਵਾਹਲਾਉਣੀ. ਕ੍ਰਿ–ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਲਾਉਣੀ, ਜੋਰ ਲਾਉਣਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਅਥਵਾ ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਬਲ ਲਾਉਣਾ.

ਵਾਹਵਾ } ਫ਼ਾ. واہوا ਵ੍ਯ–ਬਹੁਤ ਖ਼ੂਬ.
ਵਾਹਵਾਹ } ੨ ਧਨ੍ਯ ਧਨ੍ਯ! ੩ ਸ਼ਾਬਾਸ਼!

ਵਾਹੜ. ਵਾਹਕ ਜ਼ਮੀਨ. ਉਹ ਭੂਮਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਲ ਫਿਰਦਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਚਾਰਾ ਹਨ ਅਤੇ ਛਟੀਆਂ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਸਣ ਵਾਂਙ ਰੱਸੇ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਕਿਤ ਵਾਹੜ ਗਨ ਖਰੋ ਪਖਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਵਾਹੜਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਾਹੁਡ੍. ਵਹਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਟੁਟਿ ਨ ਬੀਵਹਿ ਵਾਹੜਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਪਾਰ-ਬ੍ਰਹਮ ਮਹਾਨ ਨਦ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੋਕੇ ਨਾਲਾ ਨਹੀ ਹੋਵੇਂਗਾ.

ਵਾਹਾ. ਵਹਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਵਾਹ. ਨਾਲਾ। ੨ ਚਸ਼ਮਾ.

ਵਾਹਿ. ਵਾਹਕੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਹ ਅਤੇ ਵਾਹੁ । ੩ ਦੇਖੋ, ਵਾਹਸ.

ਵਾਹਿਆ. ਵਸ਼ (ਜ਼ੋਰ) ਲਗਾਇਆ. "ਇਨ ਕਾ ਵਾਹਿਆ ਕਛੂ ਨ ਵਸਾਈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਹਣਾ.

ਵਾਹਿਗੁਰ } ਦੇਖੋ, ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਆਦਿਪੁਰਖ ਸਦਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ } ਤੁਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸ੍ਵਈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਵਾਹਿਦ. ਅ. واحد ਵਿ–ਇੱਕ. ਅਦੁਤੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਕਰਤਾਰ.

ਵਾਹਿਦਪਰਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ. واحدپرست ਵਿ–ਇੱਕ ਦਾ ਉਪਾਸਕ । ੨ ਸੰਗਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ.

ਵਾਹਿਨੀ. ਫੌਜ. ਸੈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਿਨੀ.

ਵਾਹਿਯਾਤ. ਫ਼ਾ. واہیات ਇਹ ਵਾਹੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ. ਵਾਹੀ (ਕਮਜ਼ੋਰ)ਬਾਤਾਂ. ਨਿਕੰਮੀਆਂ ਬਾਤਾਂ। ੨ ਨਕਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ.

ਵਾਹੀ. ਸੰਗਯਾ–ਖੇਤ ਦੀ ਵਹਾਈ. ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ (agriculture). ੩ ਸਰਵ–ਵਹੀ. ਓਹੀ । ੪ ਉਸੇ ਨੂੰ. ਵਾਂਹੀਂ. "ਵਾਵਾ ਵਾਹੀ ਜਾਨੀਐ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੫ ਅ. واہی ਵਿ–ਕਮਜ਼ੋਰ। ੬ ਸ੍ਰਸ੍ਤ. ੭ ਪਾਂਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੮ ਨਿਕੰਮਾ। ੯ ਸਿੰਧੀ.ਸੰਗਯਾ–ਚੌਕੀਦਾਰ.ਪਹਿਰੂ.

ਵਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹ। ੨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰਮੁਖ ਸਦਾ ਕਰਹਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧) ੩ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਵੇ ਪਰਵਾਹੁ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਨੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ. "ਗੁਰਿ ਅਮਰਦਾਸਿ ਕਰਤਾਰੁ ਕੀਅਉ ਵਸਿ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਧਜਾਇਉ." (ਸ੍ਵਈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੪ ਧਨ੍ਯ ਧਨ੍ਯ! "ਤਿਸ ਕਉ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜਿ ਵਾਟ ਦਿਖਾਵੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਵਾਹੁ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ, ਵਾਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੫ ਵਾਹਾ. ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ੬ ਦੇਖੋ, ਬਾਹੁ.

ਵਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਣਾ.

ਵਾਹੁਵਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹੁ.

ਵਾਹੁੜਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹੜਾ.

ਵਾਹੂ. ਸਰਵ–ਓਹੀ. ਵਹੀ। ੨ ਉਸੇ ਨਾਲ. ਉਸ ਹੀ ਸੇ. "ਵਾਹੂ ਸਿਉ ਚਿਤ ਲਾਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਵਾਹੇਦੜ } ਵਾਹੁਣ (ਪ੍ਹਾਰ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ. ਸ਼ਸਤ੍
ਵਾਹੇਂਦੜ } ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਣੁ ੫। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ, ਹਾਲੀ.

ਵਾਹੈ. ਸਰਵ–ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਵਾਹੈ ਕਿਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ?" (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਵਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸ਼ਸਤ੍ ਪ੍ਹਾਰਦਾ ਹੈ.

ਵਾਹ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਵਾਹੁਣ (ਚਲਾਉਣ) ਯੋਗ੍ਯ, ਰਥ ਘੋੜਾ ਆਦਿ ਯਾਨ. ਸਵਾਰੀ। ੨ ਬਾਂਦਰ। ੩ ਵਿ–ਬਾਹਰ ਦਾ. ਬੇਰੂੰਨੀ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬਾਹਰ.

ਵਾਹ੍ਲੀਕ. ਦੇਖੋ, ਬਲਖ ਅਤੇ ਬਾਹ੍ਲੀਕ.

ਵਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਬਚਨ । ੨ ਵਕ (ਬਗੁਲਿਆਂ) ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ (ਡਾਰ). ੩ ਵਿ–ਬਗੁਲੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਵਾਕ੍ਈ. ਅ. واقعی ਵਿ–ਠੀਕ. ਯਥਾਰਥ. ਸਚ। ੨ ਵ੍ਯ–ਸਚਮੁਚ. ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ. ਦਰ ਹਕ਼ੀਕ਼ਤ.

ਵਾਕਨਟੀ. ਸੰਗਯਾ–ਸਰਸ੍ਵਤੀ. ਬਾਣੀ ਦੀ ਦੇਵੀ.

ਵਾਕਪਟੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਾਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਸਿਰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਹੈ.

ਵਾਕਪਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਵ੍ਰਿਹਸ੍ਪਤਿ. ਦੇਵਗੁਰੂ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਜੋ ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ (ਭਾਸ਼ਾ) ਤੇ ਵਸ਼ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਾਗੀਸ਼੍ਵਰ.

ਵਾਕਿ. ਵ੍ਰ–ਵਾਂਙ. ਸਮਾਨ. ਨਿਆਈਂ. "ਕਚੈ ਦੇ ਵਾਪਾਰੀਏ ਵਾਕਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਵਾਕਿਅ. ਅ. واقع ਵਿ–ਕ਼ਾਯਮ ਹੋਇਆ. ਮੌਜੂਦ ਹੋਇਆ.

ਵਾਕਿਫ਼. ਅ. واقف ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਖੜਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਵਾਕਿਫ਼ੀਯਤ. ਅ. واقفیت ਸੰਗਯਾ–ਵਾਕਿਫ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ.

ਵਾਕਿਯਾਤ. ਅ. واقعات ਵਾਕਿਅ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਵਾਕੁ. ਸੰ. ਵਾਕ੍ਸ. ਸੰਗਯਾ–ਪਦਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਪੂਰੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਫਿਕਰਾ। ੨ ਬਚਨ. "ਜਨ ਕਾ ਕੀਨੋ ਪੂਰਨ ਵਾਕੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਵਾਕੇ. ਵਾਕ (ਬਚਨ) ਕਰਕੇ. ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਜਪ ਜਪਿਓ ਸ੍ਰਤਿਗੁਰਮਤਿ ਵਾਕੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸਰਵ–ਉਸ ਦੇ. ਵਾਂਕੇ.

ਵਾਕੈ. ਦੇਖੋ, ਵਾ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਕ੍ਅ। ੩ ਵਾਂਕੈ. ਉਸ ਦੇ.

ਵਾਕ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਵਾਕੁ.

ਵਾਖਿ. ਵਿ–ਅੱਡ. ਜੁਦਾ. ਜੁਦੀ. ਵੱਖ. "ਸਭੁ ਤੇ ਪਿਰਿ ਕੀਨੀ ਵਾਖਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ ਸ੍ਵਾਮੀ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ ਅੱਡ ਕਰਦਿੱਤੀ.

ਵਾਗ. ਦੇਖੋ, ਬਾਗ ੩। ੨ ਵ੍ਰਜ–ਵਾਂਙ. ਸਮਾਨ. "ਓਹ ਬਾਲਕ ਵਾਗੀ ਪਾਲੀਐ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫)

ਵਾਂਗ. ਵਾਕਰ. ਦੇਖੋ, ਵਾਗ ੨. "ਬਾਰਿਕ ਵਾਂਗੀ ਹਉ ਸਭਕਿਛੁ ਮੰਗਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਂਗ.

ਵਾਗ੍ਮਯ. ਦੇਖੋ, ਵਾਂਙ੍ਮਯ.

ਵਾਗਮੀ. ਸੰ. ਵਾਗ੍ਮਿਨ੍. ਵਿ–ਹੱਛਾ ਵਕ੍ਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਗੋ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਵਾਗਮੀ ਸੁੰਦਰ ਬਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਸੰਗਯਾ–ਵ੍ਰਿਹਸ੍ਪਤਿ. ਦੇਵਗੁਰੂ.

ਵਾਗਿ. ਵ੍ਰ–ਵਾਂਙ. ਸਮਾਨ. ਵਾਕਰ. "ਪਾਲੇ ਬਾਲਕ ਵਾਗਿ, ਦੇਕੈ ਆਪਿ ਕਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਵਾਗੀ. ਵੱਗ (ਚੋਣਾ) ਚਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਾਲੀ. "ਜੋ ਵਾਗੀ ਗਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮਹੀਆਂ ਚਰਾਂਵਦਾ ਸੀ." (ਜਸਭਾਮ) ੨ ਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਗਿ. "ਭੈੜਾ ਵਾਗੀ ਸਿਰ ਖੋਹਾਇਨਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵਾਂਗੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਗਿ ਅਤੇ ਵਾਗੀ ੨.

ਵਾਗੀਸ਼ } ਵਿ–ਬਾਣੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ)
ਵਾਗੀਸ਼੍ਵਰ } ਪੂਰ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਦਾ ਹੈ. Master of language or speech। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਵ੍ਰਿਹਸ੍ਪਤਿ. ਵਾਚਸ੍ਪਤਿ.

ਵਾਗੀਸ਼੍ਵਰੀ. ਸੰਗਯਾ–ਬਾਣੀ ਦੀ ਦੇਵੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਵਾਗੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਉਰ.

ਵਾਂਗੂ. ਵ੍ਰਜ–ਸਮਾਨ.ਨਿਆਈਂ. "ਚੋਰੈ ਵਾਂਗੂ ਪਕੜੀਐ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਾਘ. ਵ੍ਰਜਾਪ੍. ਸ਼ੇਰ. ਨਾਹਰ । ੨ ਬਘਿਆੜ. ਭੇਡੀਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਾਘੂ.

ਵਾਘੂ. ਸਿੰਧੀ. ਮਗਰਮੱਛ. ਨਿਹੰਗ.

ਵਾਂਙ. ਦੇਖੋ, ਵਾਂਗੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਂਙ੍ਮਯ.

ਵਾਂਙ੍ਮਯ. ਵਾਕ੍ ਸ੍ਵਰੂਪ. ਵਾਗ੍ਮਯ. ਸ਼ਾਸਤ੍, ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਚਨਮਾਤ੍ਰ ਹੈ.

ਵਾਚ. ਸੰ. ਵਾਚ੍. ਸੰਗਯਾ–ਬਾਣੀ। ੨ ਕਥਨ। ੩ ਭਾਸ਼ਾ. ਬੋਲੀ। ੪ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੫ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰੀ । ੬ ਦੇਖੋ, ਵਾਚ੍ਯ. "ਵਾਚ ਉਪਾਸਕ ਲਖਿਯਤ ਸੋਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੭ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਾਚਕ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਵਾਚ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਵਾਚਸ੍ਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਵਾਗੀਸ਼੍ਵਰ.

ਵਾਚਕ. ਵਿ–ਕਥਕ. ਕਹਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਵਾਚਣ ਵਾਲਾ. "ਸ੍ਰਤ ਵਾਚਕ ਭੁਯੋ ਬੁਲੰਦੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸੰਗਯਾ–ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਸਲੀ ਅਰਥ। ੪ ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ.

ਵਾਚਕਲੁਪਤਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ.

ਵਾਚਣਾ } ਪੜ੍ਹਨਾ. ਕਥਨ ਕਰਨਾ. ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਣਾਉਣਾ.
ਵਾਚਨ } "ਵਾਚਹਿ ਪੁਸ੍ਤਕ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਵਾਚਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਬਾਣੀ. ਵਜਾਖ੍ਯਾ। ੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਵਾਚਾਈ. ਵਾਚਨ ਕਰਵਾਈ. ਪੜ੍ਹਵਾਈ. "ਪਾਧੇ ਆਣਿ, ਪਤੀ ਬਹਿ ਵਾਚਾਈਆ."(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵਾਚਾਰਥ. ਵਾਚਸ ਅਰਥ. ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਰਥ. "ਲੱਖ ਰੂਪ ਵਾਚਾਰਥ ਜਾਸ ਕਹਿ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਦੇਖੋ, ਲਕ੍ਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਾਚਸ.

ਵਾਚਾਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਾਤੂਨੀ (talkative). ੨ ਬਹੁਤ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਥਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਬਕਵਾਦੀ.

ਵਾਚੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਚਿਨ੍. ਵਿ–ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜਤਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸੂਚਕ। ੨ ਵਾਚਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਜੈਸੇ ਉਸ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਵਾਚੀ.

* ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਨਰ ਦਾ ਅਰਥ ਮਨੁੱਖ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਨਰ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਕੁਬੇਰ ਕੁਲਨੀ (ਕੌਡੀ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਨਰ ਦੇ ਕਨ੍ਹੇ ਚਲ੍ਹਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਚਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸੰਕੇਤ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਰਥ. ਜੈਸੇ–ਘੋੜਾ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚੁਪਾਏ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀਏ. "ਈਸ੍ਵਰ ਵਾਚਜ ਅਹੈ ਸਰਵਗਜ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ. ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ। ੪ ਦੂਸ਼ਣ। ੫ ਵਿ–ਬਖਾਨ ਕਰਨ ਲਾਇਕ। ੬ ਦੋਸ਼ ਯੋਗਜ. ਨਿੰਦਣ ਲਾਇਕ.

ਵਾਚਜਾਰਥ. ਵਾਚਜ–ਅਰਥ. ਦੇਖੋ, ਵਾਚਜ ੧.

ਵਾਛ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਢਾਲ. ਉਗਰਾਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਂਛ.

ਵਾਂਛ. ਸੰ. ਵਾਞ्छ. ਧਾ–ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਚਾਹੁਣਾ.

ਵਾਛੜ. ਬੁਛਾੜ. ਦੇਖੋ, ਬਾਛੜ.

ਵਾਂਛਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਛਾ.

ਵਾਂਛਿਤ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਛਤ.

ਵਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅੰਨ। ੨ ਘੀ। ੩ ਜਲ। ੪ ਯਗਜ਼। ੫ ਤੀਰ ਦਾ ਪੰਖ (ਪਰ). ੬ ਵੇਗ. ਤੇਜ਼ੀ। ੭ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੮ ਲਾਭ. ਨਫ਼ਾ। ੯ ਘੋੜਾ। ੧੦ ਜੰਗ। ਯੁੱਧ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਬਾਜ। ੧੨ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੧੩ ਦੇਖੋ, ਵਾਅਜ ੧.

ਵਾਜਬ. ਦੇਖੋ, ਵਾਜਿਬ.

ਵਾਜਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਾਦਜ. ਸ਼ਾਜ. ਵਾਦਿਤ੍ਰ. "ਵਾਜਾ ਮਤਿ, ਪਖਾਵਜ ਭਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ-ਸਬਦ। ੨ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਜੇ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ–

ਏਕਹਸ੍ਤ–ਜੋ ਇੱਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਇੱਕਤਾਰਾ ਤਾਨਪੂਰਾ ਆਦਿ.

ਦ੍ਵਿਹਸ੍ਤ–ਜੋ ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਵਜਾਈਏ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਪਖਾਵਜ ਵੀਣਾ ਆਦਿ.

ਕੁਡ੍ਯਾਘਾਤ–ਜੋ ਡੰਕੇ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਨਗਾਰਾ ਢੋਲ ਆਦਿ.

ਧਨੁਰਾਘਸ੍ਯ–ਜੋ ਕਮਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਵਾਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਜ ਨਾਲ ਵਜਾਈਏ. ਸਾਰੰਗੀ ਸਰੰਦਾ ਤਾਊਸ ਆਦਿ.

ਹੁਤਕਾਰ–ਜੋ ਮੂੰਹ ਦੀ ਫੂਕ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਨਫ਼ੀਰੀ ਮੁਰਲੀ ਆਦਿ.

ਬਹੁਰੰਗੀਕ–ਜੋ ਪਰਸਪਰ ਤਾੜਨ ਤੋਂ ਬੱਜੇ. ਬਾਂਬ ਖੜਤਾਲ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਸਾਜ.

ਵਾਜਾ ਨੇਜਾ. ਨਗਾਰਾ ਅਤੇ ਨਸ਼ਾਨ. "ਵਾਜਾ ਨੇਜਾ ਪਤਿ ਸਿਉ ਪਰਗਟ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਸ਼ੁਭ ਆਚਰਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਪਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣਾ, ਸਾਡਾ ਨਗਾਰਾ ਅਤੇ ਝੰਡਾ ਹੈ.

ਵਾਜਿ. ਦੇਖੋ, ਵਾਜੀ.

ਵਾਜਿਅ. ਅ وَاجِب –ਵਾਜਿਅ. ਵਿ– ਵਜ਼ਅ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਢ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਜਿਹ.

ਵਾਂਜਿਆ. ਵਿ–ਵੰਚਿਤ. ਮਹਰੂਮ.

ਵਾਜਿਹ. ਅ وَاضِح –ਵਾਜਿਹ੍. ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟ. ਜਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਤੱਖ.

ਵਾਜਿਨੀ. ਵਾਜੀ (ਘੋੜਿਆਂ) ਦੀ ਸੈਨਾ. ਰਸਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਛੁਦ੍ਘੰਟਿਕਾ. ਵੱਜਣ ਵਾਲੀ (ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਦੀ) ਤੜਾਗੀ। ੩ ਸੰ. ਘੋੜੀ। ੪ ਅਸ਼ੁਭੀਧਾ (ਅਸਗੰਧ) ਬੂਟੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸਗੰਧ .

ਵਾਜਿਬ. ਅ وَاجِب ਵਿ–ਜਰੂਰੀ। ੨ ਮੁਨਾਸਿਬ. ਯੋਗਜ਼.

ਵਾਜਿਬੁਲ ਅਰਜ. ਅ وَاجِبُ العَرْض ਵਾਜਿਬੁਲ-ਅਰਜ. ਯੋਗਜ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਵਿਨਯਪਤ੍ਰ। ੨ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ "ਭਗਤਾਵਲੀ" ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ.

ਵਾਜਬੁਲਅਰਜ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਇਹ ਭਾਈ ਮਨੀਸ੍ਰਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਅਜੇਹੇ ਹੁਕਮ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਲਈ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਪਾਠ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(ੳ) ਸਮੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਅਸੀਂ ਵੇਦਪਾਠੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਕੈ ਵਿਵਾਹ ਦੀਆਂ ਕਾਂਡ੍ਹੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਇਕੈ ਵਿਵਾਹ ਕਰਦੇ ਸਾਂ, ਤੇ ਹੁਣ ਸਿੱਖ * ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ–ਤੁਸੀਂ ਆਨੰਦ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਿਵਾਹ ਕਰੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਬੁਲਾਵੋ. ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਬ ਜਿਵੈ ਹੁਕਮ ਹੋਵੈ.

ਦਸਤਖਤ ਖਾਸ ਹੋਏ–ਪਹਿਲੇ ਆਨੰਦ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ, ਪਿੱਛੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਥੀਂ ਹਮੇਸਾਂ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਪੜਾਵਦੇ ਆਏ ਹੋਂ, ਤਿਵੈ ਪੜਾਵਣਾ, ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ.

(ਅ) ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਜੋ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਮੇਲਾਂ–ਧੀਰਮਲੀਏ, ਰਾਮਰਈਏ, ਮੀਣੇ, ਮਸੰਦ, ਸਿਰਗੁੰਮ–ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ. ਸਿਰਗੁੰਮ ਕੌਣ ਹੈ?

ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਸਿਰਗੁੰਮ ਸਰੇਵੜੇ ਅਨੀਸ਼ੁਰਵਾਦੀ ਹੈਨ. ਨੰਦਚੰਦ ਸ੍ਰੀਘੇ ਦੇ ਭੀ ਸਿਰਗੁੰਮ ਹੈਨ. ਪੱਕਾ ਸਿਰਗੁੰਮ ਤੁਰਕ ਹੈ.

ਸਿੱਖਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ–ਕੋਈ ਬਪਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੁਸੱਦੀ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ, ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਨ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਤਾਂ ਖਾਸ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ–ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਛਕੇ ਵਰਤਣ ਕਰਣੀ, ਜੋ ਭੁੱਲ ਭੁਲਾਂਵੇ ਵਰਤੋਂ, ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਇ ਲੈਣੀ.

(ੲ) ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਅਸੀਂ ਸਹਜਧਾਰੀ ਤੇਰੇ ਸਿੱਖ ਜੋ ਹੈਸਾਂ, ਸੋ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਣੇ ਉੱਪਰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਭਦ੍ ਜੇੜੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰੀਤਿ ਸੀ, ਸੋ ਕਰਦੇ ਹੈਸਾਂ. ਤੇ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਆਖਦੇ ਹਨ–ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੈ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਏਹੁ ਰੀਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ. ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੈ.

ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਇਆ, ਖਾਸ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ–ਭੱਦਨ (ਭਦ੍)ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ,ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਤੂਤ ਜੈਸੀ ਦੇਸਚਾਲ ਹੋਵੈ ਤਿਵੈ ਕਰਕੈ ਬਖਸਾਇ ਲੈਣਾ.

(ਸ)ਸੱਚੇ ਪਾਤਸਾਹ ! ਸਮੇ ਵਿਵਾਹ ਅਤੇ ਖਿਆਹ ਸਰਾਧ ਦੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਾਂਵਦੇ ਹੈਸਾਂ, ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਵਣਾ.

ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ–ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਅਤਿਥਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਕੈ ਸਭਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਇਆ ਕਰੋ.

(ਹ) ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਵਖਤ ਜੰਞੂ ਪਾਵਣੇ ਦੇ ਅਸੀਂ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਸਤਰੇ ਨਾਲ ਭਦ੍ ਕਰਾਂਵਦੇ ਸਾਂ, ਹੁਣ ਜਿਵੈਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੈ ਤਿਵੈ ਕੀਚੈ.

ਹੁਕਮ ਤੇ ਖਾਸ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ–ਜੋ ਸਹਜਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬੇਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇਣੀ.

(ਕ)ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਅੱਗੇ ਅਸੀਂ ਅਸਥੀਆਂ ਗੰਗਾ ਭੇਜਦੇ ਸਾਂ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਮਨੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇ ਹੁਕਮ ਹੋਵੈ.

ਬਚਨ ਤੇ ਖਾਸ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ–ਜੋ ਪਹੁਚਾਇ ਸਕੋਂ ਤਾਂ ਅਸਤੀਆਂ ਪਹੁਚਾਇ ਦੇਣੀਆਂ ਅਰ ਜੋ ਸਿੱਖ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਹੁਕਮਸਤਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋਈ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ ਹੈ. ਇਕੋ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੀ ਚਰਣਧੂਰਿ ਵਿੱਚ ਪਾਇ ਦੇਣੀਆਂ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਚੌਫੇਰੇ, ਏਸੇ ਥਾਂ ਓਨਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਹੋਵੈਗੀ.

(ਖ) ਅਸੀਂ ਜੋ ਆਮਿਲ ਪੇਸ਼ਾ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਕੇਸ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਕੈਂਚੀਆਂ ਨਾਲ ਕਟਵਾਇ ਲੈਂਦੇ ਸਾਂ, ਹੁਣ ਜਿਵੈ ਹੁਕਮ ਹੋਵੈ ਤਿਵੈਂ ਕਰੀਏ.

ਹੁਕਮ ਤੇ ਖਾਸ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ–ਜੇਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹੋਂ, ਜੇ ਕੇਸਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਾਬਤ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਭਲਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਰੂਰ-ਮਾਤ੍ ਵਧੀਕ ਹੋਵੈ ਸੋ ਬਰਾਬਰ ਕਰਵਾਇ ਛੱਡਣੇ, ਫੇਰ ਬਖਸਾਇ ਲੈਣਾ. ਜੋ ਕੇਸਧਾਰੀ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰੈਗਾ, ਓਹ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ.

(ਗ) ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੋ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਗੁੰਮਾਂ ਪੰਜਾਂ ਮੇਲਾਂ ਦੇ ਮੁਹ ਕੋਈ ਲੱਗੈ ਨਹੀਂ. ਜੇ ਕੋਈ ਆਂਵਦਾ ਜਾਂਦਾ ਮੁਹ ਲਗ ਜਾਵੈ, ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰ ਵਚਨ ਹੈ?

ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ–ਰਿਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਾਂ ਵੱਲ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਆਂਵਦਾ ਜਾਂਦਾ ਮੁਹ ਲਗ ਜਾਵੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਹੈ? ਵਰਤਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ.

(ਘ) ਜੇਹੜੇ ਸਿੱਖ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੈ ਆਵਨ ਤਾਂ ਕਿਵਕਰ ਵਰਤੀਏ?

ਵਚਨ ਹੋਆ–ਹਿਤ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਓਨਾ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ,ਬਹੁਤੀ ਦਿੱਕਤ ਨਾਹੀ ਕਰਨੀ. ਭਾਈ ਸਿੱਖੋ! ਤੁਸਾਡੇ ਉੱਪਰ ਸਾਡਾ ਏਹ ਹੁਕਮ ਹੈ-ਪੰਜਾਂ ਮੇਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਓਨਾ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਦਕ ਘਟਦਾ ਹੈ.ਜੇ ਕੋਈ ਓਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਮੇਲ ਕੀਤਾ ਚਾਹੈ,ਸ੍ਰੋ ਮੇਲ ਲੈਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਉਪ-ਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ, ਭਜਨ ਕਰਣਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਣੀ ਤੇ ਵੰਡ ਖਾਣਾ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਹਿਰਾਸ ਏਹੋ ਹੈ.

(ਙ) ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅੱਗੇ ਜੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮਸਤਿ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਕੈ ਗਰੁੜ-ਪੁਰਾਣ ਵਚਾਂਵਦੇ ਸਾਂ, ਤੇ ਦਸਗਾਤ੍ ਕਰਾਂਵਦੇ ਸਾਂ, ਤੇ ਹੁਣ ਪੰਡਿਤ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈਨ–ਜੋ ਧਾਗਾ ਤੇ ਲੰਗੋਟ ਰੱਖੋ ਤੇ ਦਸਗਾਤ੍ ਕਰੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਵਨੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇ ਹੁਕਮ ਹੋਵੈ ਤਿਵੈ ਕੀਚੈ.

ਵਚਨ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ–ਤੁਸਾਂ ਸਿਦਕ ਤੇ ਤਕੜੇ ਰਹਿਣਾ, ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਾਣਾ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਹਸ੍ਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸਿੱਖਾਂ ਥੀਂ ਸੁਣਨੀ. ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਭੀ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੋਵੈਗਾ, ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈਗਾ. ਸਿਦਕ ਜੇਹਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜੇਹਾ ਪਦਾਰਥ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਵਾਜਿਮੇਧ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਘੋੜੇ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ. ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗਜ਼. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ.

ਵਾਜਿਰਾਜ. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਉਚੈ: ਸ਼੍ਰਵਾ.

ਵਾਜੀ. ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਜੀ ੨। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰੁਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੁਖਜਾਤਿ.

ਵਾਜੇ. ਵੈਂਜੇ. ਦੇਖੋ, ਵਜਣਾ। ੨ ਬੰਦ ਹੋਏ. ਵੱਜੇ. "ਨਉ ਦਰ ਵਾਜੇ, ਦਸਵੈ ਮੁਕਤਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਜਦ ਨੌ ਦ੍ਵਾਰ ਬੰਦ ਹੋਏ, ਭਾਵ–ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਪਾਟ ਭਿੜੇ, ਤਦ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਦਾ ਦਰ ਖੁਲ੍ਹਿਆ। ੩ ਵਜਾਏ. "ਵਾਜੇ ਬਾਝਹੁ ਸਿੰਙੀ ਬਾਜੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਬਗ਼ੈਰ ਵਜਾਏ.

ਵਾਜੰਗਾ. ਵਾਦਨ ਕੀਤਾ. ਵਜਾਇਆ. "ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਮਨਿ ਵਾਜੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਵਾਝ
ਵਾਝਹੁ
ਵਾਝੁ
ਬਿਨਾ. ਬਗ਼ੈਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਝ ਅਤੇ ਬਾਝਹੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਹ.

ਵਾਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਮਾਰਗ. ਰਾਹ. "ਸੋ ਜਨੁ ਜਮ ਕੀ ਵਾਟ ਨ ਪਾਈਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਮੇਰਾ ਸੀਸੁ ਕੀਜੈ ਗੁਰਵਾਟ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ੨ ਰੀਤਿ. ਚਾਲ. "ਜਿਉ ਲਾਹਾ ਤੋਟਾ ਤਿਵੈ, ਵਾਟ ਚਲਦੀ ਆਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਾਟਪਾਰ. ਧਾਵ੍ਹੀ. ਡਾਕੂ. ਦੇਖੋ, ਬਾਟਪਾਰ.

ਵਾਟਬੰਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਾਹ ਰੋਕਣਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੰਤਿਆ, ਕੋਇ ਨ ਬੰਧੈ ਵਾਟ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਵਾਟ ਵਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਰਾਹ ਬਦਲਕੇ ਜਾਣਾ. ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਆਉਣਾ ਉਸ ਤੋਂ ਜੁਦੇ ਰਾਹ ਜਾਣਾ. "ਘਰਿ ਜਾਸਨ ਵਾਟ ਵਟਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਇੱਕ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਫੇਰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ. ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਯੋਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨਾ."ਚਲੈ ਚਲਣਹਾਰ ਵਾਟ ਵਟਾਇਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਾਟਵਟਾਊ. ਵਿ–ਜੋ ਸਦਾ ਵਾਟ (ਮਾਰਗ) ਵਿੱਚ ਰਹੇ. ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰ ਮੁੜ ਆਵੇ. "ਵਾਟ ਵਟਾਊ ਆਵੈ ਜਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਜੀਵ ਤੋਂ ਹੈ.

ਵਾਟੜੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪਹੀ. ਪਗਡੰਡੀ. ਸ਼ਤ੍ਰਕ. "ਭੁਲੀ ਵਾਟੜੀਆਸੁ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

ਵਾਟਾਊ. ਵਾਟ (ਮਾਰਗ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਂਧੀ. ਰਾਹੀ. "ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਤੇਤੇ ਵਾਟਾਊ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਵਾਟਿ. ਮਾਰਗ (ਰਾਹ) ਵਿੱਚ.

ਵਾਟਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਗੀਚਾ. ਬਾੜੀ।

* ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਕੇਸਧਾਰੀ ਸਿੰਘ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਇਮਾਰਤ.

ਵਾਟੀ. ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਤੀ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਟੀ। ੩ ਸੰ. ਇਮਾਰਤ। ੪ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ.

ਵਾਟੂ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ. ਸੜਕ। ੨ ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ. ਦੇਖੋ, ਵਾਟ.

ਵਾਡਵ. ਦੇਖੋ, ਵਾੜਵ.

ਵਾਢ. ਦੇਖੋ, ਬਾਢ। ੨ ਸੰ. ਵਜ-ਸ੍ਵੀਕਾਰ. ਅੰਗੀਕਾਰ. ਹਾਂ। ੩ ਵਿ–ਅਤਿਸ਼ਯ. ਬਹੁਤ.

ਵਾਂਢ } ਦੇਖੋ, ਬਾਂਢ ਅਤੇ ਬਾਂਢਾ.
ਵਾਂਢਾ }

ਵਾਢੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਢੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਂਢੀ. "ਵਾਢੀ ਕਿਉ ਧੀਰੈਉ?" (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਵਾਂਢੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਧੀਰਜ ਧਰਾਂ?

ਵਾਂਢੀ. ਵਿ–ਪਰਦੇਸੀ। ੨ ਵਾਂਢੇ (ਕਿਨਾਰੇ) ਹੋਇਆ. ਵਿਯੋਗ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਧਨ ਵਾਂਢੀ, ਪ੍ਰਿਅ ਦੇਸ ਨਿਵਾਸੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਬੂਰਿ ਮਰਹੁ ਸੇ ਵਾਂਢੀਆ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਵਾਢੜ. ਦੇਖੋ, ਬਾਢੜ ਅਤੇ ਬਾਢੜ.

ਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣ। ੨ ਮੂੰਜ ਦੀ ਰੱਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੰਜੇ ਆਦਿ ਬੁਣੀਦੇ ਹਨ. "ਸਿਰ ਪਰ ਜੀਰਣ ਵਾਣ ਪੁਰਾਣਾ‡." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਤੀਰ. ਸ਼ਰ। ੪ ਅਗਨਿ। ੫ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਸੁਰ, ਜੋ ਬਲਿ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵੈਰੋਚੀ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ੋਣਿਤਪੁਰ * ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਹਜਾਰ ਬਾਂਹਾਂ ਸਨ. ਵਾਣਾਸੁਰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਊਸ਼ਾ (ਊਸ਼ੀ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤੇ ਅਨਿਰੁੱਧ ਪੁਰ ਆਸਕ੍ਤ (ਆਸ਼ਕ) ਹੋਗਈ. ਊਸ਼ਾ ਨੇ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਘਰ ਸੱਦਲਿਆ.

ਵਾਣ ਨੂੰ ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਲਿਆ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਬਲਰਾਮ, ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਆਦਿ ਯਾਦਵ ਅਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ੋਣਿਤਪੁਰ ਪਹੁਚੇ. ਵਾਣ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ. ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਨੇ ਵਾਣ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਾਣ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਬਾਹਾਂ ਵੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ,ਅਰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਦਲ ਨੇ ਭੀ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ ਅਰ ਵਾਣਾਸੁਰ ਦੀ ਜਾਨ ਬਖ਼ਸ਼ਵਾਈ ਅਤੇ ਅਨਿਰੁੱਧ ਊਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਪਹੁਚਿਆ।† ੬ ਰਾਜਸ੍ਰਦੇਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਉੱਤਮ ਕਵਿ, ਜੋ ਥਨੇਸਰ ਅਤੇ ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹਰ੍ਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ. ਵਾਣ ਨੇ ਹਰ੍ਸ਼ਚਰਿਤ ਸਨ ੬੨੦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਕਾਦੰਬਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਭੀ ਇਸੇ ਕਵਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੂਸ਼ਣ ਭੱਟ ਭੀ ਉੱਤਮ ਕਵਿ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ "ਬਾਣ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣ ੮.

ਵਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣਾ। ੨ ਸੰ. ਵਾਨ. ਪੇਟਾ. ਤਾਣੇ ਵਿੱਚ ਬੁਣੇਹੋਏ ਤੰਦ. "ਇੱਕ ਸੂਤ ਕਰ ਤਾਣਾ ਵਾਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਵਾਣਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਵਾਣ ੫.

ਵਾਣਿਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਪਾਰ. ਵਣਜ. ਲੈਣ ਦੇਣ. ਸੌਦਾਗਰੀ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣਿਜ੍ਯ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ.

ਵਾਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੰਗਤ. ਵਰ੍ਣ. "ਉਦਕ ਗੰਗਾ ਵਾਣੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਭਾਵ–ਬਹੁਤ ਨਿਰਮਲ। ੨ ਪਾਣੀ. ਜਲ. "ਸਿਰੁ ਖੋਹਾਇ ਪੀਅਹਿ ਮਲ ਵਾਣੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਮਲਿਨ ਪਾਣੀ। ੩ ਵਿ–ਵੰਤ. ਵਾਨ ਵਾਲਾ. ਵਾਲੀ. "ਅਖੁੱਟ ਨਦੀ ਜਿਸ ਸੁਮੇਵਾਣੀ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍) ਸੋਮੇ (ਚਸ਼ਮੇ) ਵਾਲੀ ਨਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਦਾ ਅਖੁੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ। ੫ ਕਥਨ. ਬਯਾਨ. ਫਰਮਾਨ. "ਬਾਬਰ ਵਾਣੀ ਫਿਰਗਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੭ ਦੇਖੋ, ਬਾਣੀ.

‡ ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਜੀਰਣ (ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ).

* ਕੁਮਾਊਂ ਵਿੱਚ ਕੇਦਾਰਗੀਗਾ (ਮੰਦਾਕਿਨੀ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਪਤਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਚੌਦੀ ਦੂਰ ਇਹ ਥਾਂ ਹੈ, ਜੋ ਊਸ਼ਾਮਠ ਤੋਂ ਭੀ ਮੀਲ ਹੈ.

† ਦੇਖੋ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਅੰਗ ੨੧੯੭ ਤੋਂ ੨੨੪੧.

ਵਾਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਮੂੰਜ ਆਦਿ ਦੀ ਰੱਸੀ. "ਚਿੰਤ ਖਟੋਲਾ, ਵਾਣੁ ਦੁਖੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਣੁ.

ਵਾਤ. ਸੰ ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਵਾਜਾ. "ਵਾਤ ਵਜਨਿ ਟੰਮਕ ਭੇਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਵਾਤੰ. ਗੱਲ. "ਤ ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੇ." (ਜਪੁ) ੩ ਮੁਖ. ਮੂੰਹ. ਦੇਖੋ, ਵਾਤਿ ਅਤੇ ਵਾਤੁ। ੪ ਸੰ. ਗਾਤ੍. ਧਾ–ਸੁਖੀ ਹੋਣਾ, ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ,ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁਪਰਸ਼ ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਤਤ੍ਵ. ਵਾਯੁ. ਪੌਣ। ੬ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਧਾਤੁ। ੭ ਦੇਖੋ, ਬਾਤ। ੮ ਦੇਖੋ, ਵਰ੍ਜੋਤ.

ਵਾਤਸਲ੍ਯ. ਸੰ. ਗਾਲ੍ਸਲ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਤਸ (ਬੱਚੇ) ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭਾਵ. ਮੁਹੱਬਤ. ਭ੍ਰਗਤਾਂ ਨੇ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਇਹ ਰਸ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਸ ੯.

ਵਾਤਸੁਤ } ਪਵਨਪੁਤ੍ਰ. ਹਨੁਮਾਨ। ੨ ਭੀਮਸੇਨ.
ਵਾਤਪੁਤ੍ }

ਵਾਤੜੀ. ਵਾਤੰ. ਗੱਲ. ਬਾਤ. "ਪਿਰੁ ਵਾਤੜੀ ਨ ਪੁਛਈ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਵਾਤਾਪਿ. ਦੇਖੋ, ਇਲ੍ਵਲ.

ਵਾਤਾਰਿ. ਵਾਤ–ਅੰਰ. ਏਰੰਡ. ਏਰੰਡ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਵਾਤ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਿਮੀਕੰਦ। ੩ ਬੋਹਰ। ੪ ਅਜਵਾਯਨ.

ਵਾਤਿ. ਵਾਤ (ਮੁਖ) ਵਿੱਚ. ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ,ਸਿਪੀਤੀ. "ਦਿਲ ਕਾਤੀ, ਗੁੜ ਵਾਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਮਿਠਾਸ. "ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ ਕਉ ਸਿਫਤਿ ਜਿਨਾ ਦੈ ਵਾਤਿ." (ਮ: ੧ ਸੂਹੀ ਵਾਰ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਵਨ. ਵਾਯੁ। ੩ ਸੂਰਯ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਵਾਂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਮਨ. ਭਾਕੀ. ਕੈ.

ਵਾਤੀਸਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਰਤੀਸਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਚਸਪਤਿ.

ਵਾਤੁ. ਸਿੰਧੀ. ਮੁਖ. ਮੂੰਹ। ੨ ਵਾਤੰ. ਬਾਤ. ਗੱਲ.

ਵਾਤੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਤ (ਹਵਾ) ਦਾ ਸਮੂਹ. ਬੱਖੜ। ੨ ਵਿ–ਵਾਤ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਰੋਗੀ. ਬਾਈ ਦਾ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਬਾਉਲਾ. ਪਾਗਲ.

ਵਾਤੂਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ.

ਵਾਦ ਅਥਵਾ **ਵਾਦੁ.** ਸੰ. ਵਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਰਚਾ. ਬਹਸ. "ਵਾਦ ਵਖਾਣਹਿ, ਤਤੁ ਨ ਜਾਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਕਿਸੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਸ਼ਾਸਤ੍) ਦਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਸਿੱਧਾਂਤ.ਜਿਵੇਂ–ਪਰਿਣਾਮਵਾਦ, ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦ ਆਦਿ। ੩ ਝਗੜਾ. "ਵਾਦਾ ਕੀਆ ਕਰਨਿ ਕਹਾਣੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਫ਼ਾ [illegible] ਬੇਟਾ. ਪੁਤ੍ਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਬਾਦ.

ਵਾਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਜਾ। ੨ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਵਾਦਰਾਯਣ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦਰਾਯਣ.

ਵਾਦਾ. ਅ [illegible] ਵਅ਼ਦਹ. ਪ੍ਰਣ. ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ. ਨੇਮ.

ਵਾਦਾਣ. ਦੇਖੋ, ਬਦਾਣ, ਵਦਾਣ, ਅਤੇ ਵਿਦਾਣ. "ਬੇਮੁਖ ਲੇਹਾ ਸਾਧੀਐ ਵਰਗਦੀ ਵਾਦਾਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਵਾਦਿ. ਵਾਦ (ਝਗੜੇ) ਵਿੱਚ. "ਜਨਮੁ ਬਿਹਾਨੋ ਅਹੰਕਾਰਿ ਅਰੁ ਵਾਦਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਦੀ ੪. "ਇਕ ਵੈਰੀ ਸਭ ਵਾਦਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:੫) ੩ ਸੰ. ਵਿ੍ਦ੍ਵਾਨ. ਪੰਡਿਤ.

ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਜਾ.

ਵਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦੀ। ੨ ਸੰ. ਗਾਦਿਨ੍. ਵਿ–ਵਕ੍ਤਾ. ਕਹਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਝਗੜਾਲੂ. "ਸਸੁਰਾ ਵਾਦੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਵਿਰੋਧੀ। ੫ ਚਰਚਾ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸੁਰ, ਜੋ ਰਾਗ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੋਵੇ ਅਰ ਜਿਸ ਬਿਨਾ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ, ਜੈਸੇ–ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ। ੭ ਵਾਦੀਂ. ਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ. "ਵਾਦੀ ਧਰਨਿ ਪਿਆਰੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੮ ਅ [illegible] ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਵੀਂ ਧਰਤੀ। ੯ ਦੋ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਲੀ ਘਾਟੀ। ੧੦ ਜੰਗਲ. ਰੋਹੀ। ੧੧ ਦਰਿਆ ਦਾ ਲਾਂਘਾ.

ਵਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਵਾਦ ੩. "ਤਿਤੁ ਤਨਿ ਹਉਮੈ ਵਾਦੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਾਦਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਜਾਉਣ ਲਾਇਕ ਸਾਜ. ਵਾਜਾ। ੨ ਵਜਾਖ਼ਤਾਨ. ਕਥਨ। ੩ ਵਿ–ਕਥਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੪ ਵਜਾਉਣ ਲਾਇਕ.

ਵਾਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਾਂਧਾ. ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਵਧਾਉ। ੨ ਸੰ. ਗਾਧ੍. ਧਾ–ਪੀੜਾ ਕਰਨਾ, ਰੋਕਣਾ। ੩ ਇੱਕ ਹੋਤ੍ਰਾਭ੍ਯਾਸ.

ਵਾਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਧੀਕੀ. ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਿਆਦਤੀ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਤਰੱਕੀ। ੩ ਸੰ. ਰੁਕਾਵਟ. ਵਿਘਨ। ੪ ਪੀੜਾ. ਦੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਵਾਧ ਧਾ.

ਵਾਧਾਈ. ਦੇਖੋ,ਵਧਾਈ. "ਮਿਲਿ ਸੰਤਜਨਾ ਵਾਧਾਈ." (ਵਡ ਘੋੜੀਆ ਮ: ੪)

ਵਾਧਿ. ਵਿ–ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਸਹਿਤ. ਵੱਧ. ਅਧਿਕ. "ਕਿਸਹੀ ਵਾਧਿ, ਘਾਟਿ ਕਿਸਹੀ ਪਹਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਵਾਧੂ. ਵਿ–ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ. ਸ਼ੇਸ਼.

ਵਾਨ. ਵਿ–ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ–ਗੁਣਵਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਾਣ। ੪ ਸੰ. ਵਨ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਜੰਗਲੀ.

ਵਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ (੪).

ਵਾਨਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਨਰ.

ਵਾਨੀ. ਵਿ–ਵਣੰ ਵਾਲਾ. ਰੰਗ ਦਾ. "ਭਏ ਕੇਸ ਦੁਧਵਾਨੀ." (ਸੋਰ ਭੀਖਨ) ਦੁੱਧਰੰਗੇ (ਚਿੱਟੇ) ਕੇਸ ਹੋਗਏ। ੨ ਦੇਖੋ,ਵਾਣੀ ੪,੫ ਅਤੇ ੬। ੩ ਦੇਖੋ,ਵੈਨੀ.

ਵਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੰਦਾਂ (ਤਾਗਿਆਂ) ਦਾ ਬੁਣਨਾ। ੨ ਬੀਜਣਾ। ੩ ਮੁੰਨਣਾ.

ਵਾਪਸ. ਦੇਖੋ, ਵਾਪਿਸ.

ਵਾਪਰਣਾ } ਵ੍ਯਾਪਣਾ। ੨ ਅਸਰ ਹੋਣਾ।
ਵਾਪਰਨਾ } ੩ ਗੁਜ਼ਰਨਾ. ਬੀਤਣਾ. "ਕੇਤੜਿਆ ਜੁਗ ਵਾਪਰੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਵਾਪਾਰ. ਸੰ. ਵ੍ਯਾਪਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਣਜ. ਲੈਣਦੇਣ. "ਸਾਚਾ ਵਾਪਾਰਾ." (ਵਡ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਾਪਾਰੀ. ਸੰ. ਵ੍ਯਾਪਾਰੀ. ਵਪਾਰ (ਵਣਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਧਨੁ ਵਾਪਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਭਾਈ, ਮੇਲਿ ਕਰੇ ਵਾਪਾਰੁ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਾਪਿ. ਦੇਖੋ, ਵਾਪੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਬੀਜਕੇ.

ਵਾਪਿਸ. ਫ਼ਾ [illegible] ਵਿ–ਹਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੌਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪਿੱਛੇ.

ਵਾਪਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੌੜੀਦਾਰ ਖੂਹ. "ਭਈ ਵਾਪਿਕਾ ਪੂਰਨ ਅਬੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪੌੜੀਦਾਰ ਤਾਲ. ਪੱਕਾ ਤਲਾਉ.

ਵਾਪੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਉਲੀ. ਵਾਪਿ, ਵਾਪਿਕਾ ਅਤੇ ਵਾਪੀ ਤਿੰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨਾਦ ੫.

ਵਾਪੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬੀਜਣ ਦਾ ਸੰਦ, ਹਲ. ਦੇਖੋ, ਵਾਪ. "ਵਾਪੁਰਧਰ ਬੱਲਭਾ ਬਖਾਨੈ." (ਸਨਾਮਾ) ਹਲਧਰ (ਬਲਰਾਮ) ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ. *

ਵਾਪੁਰਧਰ ਬੱਲਭਾ. ਯਮੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਪੁਰ.

ਵਾਫ਼ਿਰ. ਅ [illegible] ਵਿ–ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੨ ਵਾਧੂ.

ਵਾਮ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਧਨ। ੨ ਕਾਮਦੇਵ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਕੁਚ. ਸੂਨ। ੫ ਵਰੁਣ. ਜਲਪਤਿ। ੬ ਵਿ–ਸੁੰਦਰ। ੭ ਟੇਢਾ। ੮ ਖੱਬਾ। ੯ ਵਿਰੋਧੀ। ੧੦ ਨੀਚ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੫। ੧੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਰਿਣ. ਕਰਜ.
ਦੇਖੋ, ਬਾਮ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਵਾਮ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ.

ਵਾਮਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਬਾਮਦੇਵ.

ਵਾਮਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਾਉਨਾ. ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ।

* ਜਮੁਨਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਤੋਂ ਬਲਰਾਮ ਹਲ ਨਾਲ ਖਿੱਚਕੇ ਜਮੁਨਾ ਨੂੰ ਲਿਆਇਆ, ਤਦ ਤੋਂ ਹਲਧਰਬੱਲਭਾ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਵਿੱਗਜ। ੩ ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਲਿ ਅਤੇ ਭਰੋਚ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਵਾਮਮਾਰਗ } ਵਾਮ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਮਾਰ੍ਗ (ਮਤ).
ਵਾਮਮਾਰਗੀ } ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੈਵ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਇੱਕ ਮਾਰ੍ਗ (ਪੰਥ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਂਸ ਮਦਿਰਾ ਆਦਿ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ. ਵੈਸ਼ਨਵ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਮ (ਟੇਢਾ) ਮਾਰਗ.

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਾਮਮਾਰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਮੂਰਤਿ ਮੰਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੱਜਾ ਪਾਸਾ ਨਰ ਅਤੇ ਵਾਮ (ਖੱਬਾ) ਨਾਰੀ ਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ ਉਹ ਦਕ੍ਸ਼ਿਣ, ਅਤੇ ਵਾਮ (ਖੱਬੇ)ਪਾਸੇ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਵਾਮਮਾਰਗੀ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਨਾਰੀਸ਼੍ਵਰ.

ਵਾਮਮਾਰਗੀਆਂ ਦੇ ਕਈਇੱਕ ਸੰਕੇਤ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹਨ–

ਸ਼ੁੱਧ (ਮਾਂਸ), ਤੀਰਥ (ਮਦਿਰਾ), ਪਦਮ (ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪਿਆਲਾ), ਵਸਾਸ (ਗਠਾ), ਸ਼ੁਕਦੇਵ (ਲਸਨ), ਦੀਕ੍ਸ਼ਿਤ (ਕਲਾਲ), ਪ੍ਰਯਾਗਸੇਵੀ (ਵੇਸ਼੍ਯਾਗਾਮੀ), ਕਾਸ਼ੀਸੇਵੀ (ਚੰਡਾਲੀ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ), ਯੋਗੀ (ਵਿਭੁਚਾਰੀ)ਆਦਿ. ਦੇਖੋ,ਪੰਚਤਤ੍ਵ ੨ ਅਤੇ ਪੰਚ ਮਕਾਰ.

ਵਾਮਾ. ਸੰ. ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਲੱਛਮੀ। ੩ ਦੁਰਗਾ.

ਵਾਮਾਚਾਰ. ਵਾਮ–ਆਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵਾਮਮਾਰਗ.

ਵਾਮੀ. ਵਾਮਮਾਰਗੀ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੀ। ੩ ਗਿਦੜੀ। ੪ ਗਧੀ। ੫ ਉਠਣੀ (ਉਸ੍ਟ੍ਰੀ). ੬ ਸੰ. ਵਾਮਿਨ. ਵਿ–ਉਲਟੀ (ਛਰਦ) ਕਰਦਾ. ਕ਼ਯ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ.

ਵਾਮੋਰੁ. ਵਾਮ (ਸੁੰਦਰ) ਹੈ ਉਰੁ (ਪੱਟ) ਜਿਸ ਦੇ. ਸੁੰਦਰ ਪੱਟਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਵਾਯਸ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਡੀ ਵਯਸ (ਉਮਰ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਉਂ. ਕਾਗ। ੩ ਅਗੁਰ ਬਿਰਛ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਾਇਸ ੨.

ਵਾਯਦਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਦਾ.

ਵਾਯਵੀ. ਦੇਖੋ, ਉਪਦਿਸ਼ਾ, ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਬਾਇਵ.

ਵਾਯੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜੋ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਵਨ. ਪੌਣ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵਾਯੁ ਦੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਕਲਪੇ ਹਨ. ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਯੋਜਨ ਤੀਕ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਲਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਬੱਦਲ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ "ਭੂਵਾਯੁ" ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਆਵਹ, ਉਸ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਵਹ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਉਦ੍ਵਹ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸੁਵਹ, ਪਰਿਵਹ ਅਤੇ ਪਰਾਵਹ ਹੈ.

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਨਾਟਕ ਅੰਗ ੭ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੱਦਲ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ ਆਵਹ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਵਹ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਘੁਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਵਹ, ਨਛਤ੍ਰਾਂ (ਤਾਰਿਆਂ) ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ ਉਦ੍ਵਹ, ਸੱਤ ਗ੍ਰਹਾਂ ਨੂੰ ਘੁਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੁਵਹ, ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਵਹ ਅਤੇ ਧ੍ਰੁਵ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਿਵਹ ਵਾਯੁ ਹੈ। ੨ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਧਾਤੁ, ਜੋ ਦਸ ਪ੍ਰਾਣਰੂਪ ਹੋਕੇ ਵਿਆਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਸਪ੍ਰਾਣ.

ਵਾਯੁਸਖ } ਸੰਗਜਾ–ਪੌਣ ਦਾ ਮਿਤ੍ , ਪੌਣ ਹੈ ਮਿਤ੍
ਵਾਯੁਸਖਾ } ਜਿਸ ਦਾ, ਅਗਨਿ.

ਵਾਯੁਸੁਤ
ਵਾਯੁਤਨਯ
ਵਾਯੁਪੁਤ੍ } ਪੌਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਹਨੁਮਾਨ । ੨ ਭੀਮਸੇਨ.

ਵਾਯੁ ਮੰਡਲ. ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ (atmosphere). ੨ ਵਾਵਰੋਲਾ.

ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਮੁਹਾਸਰਾ. ਘੇਰਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਵ੍ਰਿ (ਵ੍ਰ) ਧਾਤੁ ਹੈ। ੩ ਜੰਗ. ਜੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. war। ੪ ਜੁੱਧ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਵ੍ਯ. ਉਹ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੂਰਵੀਰਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ. ਜੈਸੇ–"ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ." (ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ). ੫ ਵਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪੌੜੀ (ਨਿ: ਸ਼੍ਰੇਣੀ) ਛੰਦ ਭੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੂਰਵੀਰਤਾ ਦਾ ਜਸ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਮੁੱਢ ਪਾਠ–"ਵਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਨਾਲਿ." ਇਸ ਥਾਂ "ਵਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਪੌੜੀ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਭਰੀ ਬਾਣੀ,ਜੋ ਪੌੜੀ ਛੰਦਾਂ ਨਾਲ ਸਲੋਕ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖੀਗਈ ਹੈ, "ਵਾਰ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਐਸੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ੨੨ ਹਨ– ਸ਼੍ਰੀਰਾਗ ਦੀ, ਮਾਝ ਦੀ, ਗਉੜੀ ਦੀਆਂ ਦੋ, ਆਸਾ ਦੀ, ਗੂਜਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ, ਬਿਹਾਗੜੇ ਦੀ, ਵਡਹੰਸ ਦੀ, ਸੋਰਠਿ ਦੀ, ਜੈਤਸਰੀ ਦੀ, ਸੂਹੀ ਦੀ, ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ,ਰਾਮਕਲੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ, * ਮਾਰੂ ਦੀਆਂ ਦੋ, ਬਸੰਤ ਦੀ,† ਸਾਰੰਗ ਦੀ, ਮਲਾਰ ਦੀ ਅਤੇ ਕਾਨੜੇ ਦੀ.

ਜਿਸ ਵਾਰ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਮਹਲਾ ੧–੩–੪ ਅਥਵਾ ੫, ਤਦ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਅਮੁਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੈਸੇ–ਵਾਰ ਮਾਝ ਵਿੱਚ ਪੌੜੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀਆਂ, ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੀਆਂ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਆਦਿ. ਜੇ ਦੂਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੌੜੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਹਲੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਿਖਕੇ ਸਪਸ਼੍ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਗਉੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਉੜੀਆਂ ਮ: ੫ ਦੀਆਂ ਹਨ। ੭ ਅੰਤ. ਓੜਕ. "ਲੇਖੈ ਵਾਰ ਨ ਆਵਈ,ਤੂੰ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੮ ਵਾਰ। ੯ ਵਾਰਨਾ. ਕੁਰਬਾਨੀ. ਨਿਛਾਵਰ। ੧੦ ਉਰਲਾ ਕਿਨਾਰਾ. "ਤੁਮ ਕਰੋ ਵਾਰ ਵਹ ਪਾਰ ਉਤਰਤ ਹੈ." (ਸ਼ਿਵਦਯਾਲ) ਇੱਥੇ ਵਾਰ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ–ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ (ਆਘਾਤ) ਅਤੇ ਉਰਵਾਰ। ੧੧ ਭਾਵ–ਇਹ ਜਗਤ, ਜੋ ਪਾਰ (ਪਰਲੋਕ) ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ੧੨ ਰੋਹੀ. ਜੰਗਲ। ੧੩ ਆਘਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਜ਼ਰਬ. "ਕਰਲਿਹੁ ਵਾਰ ਪ੍ਰਥਮ ਬਲ ਧਰਕੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੧੪ ਸੰ. ਅਵਸਰ. ਮੌਕਾ. ਵੇਲਾ. "ਨਾਨਕ ਸਿਝਿ ਇਵੇਹਾ ਵਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਖਿਨ ਵਾਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੧੫ ਵਾਰੀ.ਕ੍ਰਮ. "ਇਕਿ ਚਾਲੇ ਇਕਿ ਚਾਲਸਹਿ ਸਭਿ ਅਪਨੀ ਵਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ:੫)"ਫੁਨਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਆਵਨ ਵਾਰ."(ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੧੬ ਦਫ਼ਅ਼ਹ. ਬੇਰ. "ਜੋ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ." (ਜਪੁ) "ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੧੭ ਦ੍ਵਾਰ. ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ੧੮ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੧੯ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ। ੨੦ ਕਣ. ਖਿਨ. ਨਿਮੇਸ਼। ੨੧ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਿਨ. ਸਤਵਾੜੇ ਦੇ ਦਿਨ. "ਪੰਦ੍ਰਹ ਥਿਤੀਂ ਤੈ ਸਤ ਵਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭) ੨੨ ਯਗ੍ਯ ਦਾ ਪਾਤ੍ (ਭਾਂਡਾ). ੨੩ ਪੂਛ ਦਾ ਬਾਲ (ਰੋਮ). ੨੪ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੨੫ ਵਾਰਣ (ਹਟਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨੬ ਚਿਰ. ਦੇਰੀ. ਢਿੱਲ. "ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ, ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨੭ ਵਿ–ਹੱਛਾ. ਚੰਗਾ। ੨੮ ਸੰ. ਵਾਰ੍. ਜਲ. ਪਾਣੀ। ੨੯ ਫ਼ਾ ਵਿ–ਵਾਨ. ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਸਜ਼ਾਵਾਰ,ਖ਼ਤਾਵਾਰ ਆਦਿ। ੩੦ ਯੋਗ੍ਯ. ਲਾਇਕ। ੩੧ ਤੁੱਲ. ਮਾਨਿੰਦ. ਸਮਾਨ.

ਵਾਰਸ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਿਸ.

ਵਾਰਸਸ਼ਾਹ. ਸੈਯਦ ਵਾਰਿਸਸ਼ਾਹ. ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਉੱਤਮ ਕਵਿ ਜੰਡਿਆਲਾ ਸ਼ੇਰਖਾਂ (ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਕਥਾ ਸਨ ੧੧੮੦ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਯਥਾ–"ਸਨ ਯਾਰਾਂ ਸੈ ਅੱਸੀਓਂ ਨਬੀ ਹਜਰਤ ਲੀਮੇ ਦੇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਈ। ਸਾਲ ਠਾਰਾਂ ਸੈ ਬਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਭਾਖਦੇ ਸਾਰ ਹੋਈ॥" ਭਾਵੇਂ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਰਿਸਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ.

ਵਾਰ ਸਤ. ਸਪ੍ਤਵਾਰ. ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਦੀ ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਦਿਨ ਲਈ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ.

ਵਾਰਸਿਕ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਖਿਕ.

ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਕੀ. ਪੌੜੀ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਭਗਵਤੀ (ਦੁਰਗਾ) ਦੀ ਯੁੱਧਕਥਾ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਾਰਾਂ ਹਨ. ਇੱਕ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚੌਭੀ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਦੂਜੀ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਬੀੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਖਮਨਾ, ਮਾਲਕੌਸ ਕੀ ਵਾਰ ਆਦਿਕ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ–

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ
ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਕੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਦੋਹਰਾ

ਭਗਤ ਭਗੌਤੀ ਤਿਸਹ ਕੀ ਜੋ ਜਨ ਧੀਰ ਧਰੈ ॥
ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਉਂ ਲਾਗਊਂ ਪਾਛੈ ਪਗ ਨ ਕਰੈ ॥

ਸਵੈਯਾ

ਭਗਤ ਭਗੌਤੀ ਸਾਜਕੈ
ਪ੍ਰਭੁ ਜਗ ਆਰੰਭ ਰਚਾਇਹੈ ॥
ਰਨਭੂਮਿ ਭਭੂਤ ਚੜ੍ਹਾਇਕੈ
ਭਫ ਭਉਰੂ ਭੈਕ ਬਜਾਇਹੈ ॥
ਕਲ ਨਾਰਦ ਹਜ਼ ਹਜ਼ ਹੱਸਿਆ
ਰਨ ਸ਼ਾਬਤ ਜੁੱਝ ਮਚਾਇਹੈ ॥
ਦੁਲਦੁਲ ਖਿੰਗ ਬਿਗੱਸਿਆ
ਰਨ ਰੁਹਰ ਕਹਰ ਬਰਖਾਇਹੈ ॥
ਘਰ ਸੁੱਤਾ ਸਿੰਘ ਜਗਾਇਆ
ਖੜ ਧਰਤੀ ਹਾਕ ਚਲਾਇਹੈ ॥
ਮਾਨੁਖ ਪਕੜ ਭੁੱਕਲਿਆ
ਕਰ ਜੱਗ ਘਮੰਡ ਮਚਾਇਹੈ ॥
ਭਕਲ ਭਗੌਤੀ ਦੁਰਜਨਾ
ਫਟ ਨੁੰਨੁਰ ਮਿੰਝ ਕਢਾਇਹੈ ॥
ਹਥ ਖੱਪਰ ਫਟਕਣ ਭਮਰਚੁ
ਕਢ ਕੰਗਲ ਖੋਲਿ ਬਲਾਇਹੈ ॥
ਉਬ ਫੁੱਬਲ ਘੁੰਮਨ ਘੋਰ ਕਰ
ਭਕਰੂਲਹ ਧੁੰਧ ਮਚਾਇਹੈ ॥
ਲੁੱਥ ਪਲੁਥ ਧਰ ਨਾਲ ਧੜ
ਪਿੰਜਰ ਕੁੰਤਕ ਖਾਇਹੈ ॥
ਲਪਟ ਝਪਟ ਲੈ ਤੇਗਨਾ
ਲਰ ਸੂਰਾ ਘਾਨ ਘਤਾਇਹੈ ॥
ਖਚਕ ਖਪਨ ਜਹਿੰ ਜਮਧੜੇ
ਰਣ ਲੁੱਥ ਪਲੁੱਥ ਲੁਠਾਇਹੈ ॥
ਰਕਤ ਪਲੇਟੀ ਜੋਗਣੀ ਹੁਣ
ਦੁਰਜਨ ਖੇਤ ਖਪਾਇਹੈ ॥
ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਘਮਸਾਣ ਖੇਤ ਰਣ
ਜੰਬੁਕ ਗਿਰਝ ਅਘਾਇਹੈ ॥
ਧਮਕ ਧਮਾਕੇ ਜਬਰਜੰਗ
ਗੜ੍ਹ ਕੌਟਨ ਕੋਟਕ ਢਾਇਹੈ ॥
ਕੜ ਧੜਦੇ ਪੜਸਨ ਭੇੜ ਕਰ
ਸੈਲਹਿ ਸੈਲ ਭਿੜਾਇਹੈ ॥
ਗਗਨ ਕੜੱਕੀ ਬੀਜੁਲੀ
ਪਰਲਉ ਪਰਲੋਕ ਖਪਾਇਹੈ ॥
ਉਤਲਕ ਧੂਮੰਤਲ ਢਾਇਅਨੁ
ਬਹੁ ਮੁੰਡਕ ਮੁੰਡ ਭਿੜਾਇਹੈ ॥
ਬਰਹਰ ਕੰਪੈ ਧਰਮਰਾਇ
ਰਣ ਸੂਰਾ ਘਾਨ ਘਤਾਇਹੈ ॥
ਸੱਜੇ ਬੋਹਿਥ ਧੱਕਿਆ
ਕਰ ਖੱਬੇ ਖੜਗ ਮਚਾਇਹੈ ॥
ਨਿਬੇੜਾ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦਾ
ਰਣ ਮੱਧੇ ਖੜਗ ਚੁਕਾਇਹੈ ॥
ਜੱਗ ਅਰੰਭ ਤਿੰਹ ਜੁੱਗ ਹੁਣ
ਮਾਸ ਮਾਨੁਖ ਵਿੱਚ ਘਤਾਇਹੈ ॥
ਰਕਤ ਖਪਰ ਭਰ ਜੋਗਣੀ
ਰਣ ਮਸਤ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਇਹੈ ॥
ਕੇਸ ਬਿਨਾ ਸਿਰ ਕੱਟੀਐ
ਚਿੰਘਾਵੈ ਕਵਣ ਛੋਡਾਇਹੈ ॥
ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਖਸਲੇ
ਨਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਸਜਾਇਹੈ ॥
ਫਤੇ ਜੰਗ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ
ਦਲ ਕੋਟਕ ਕੋਟ ਖਪਾਇਹੈ ॥

॥ ਦੋਹਰਾ ॥

ਆਸਾ ਨਾ ਕਰੁ ਬ੍ਰਹਮਨਾ ਨਾ ਪਰਸੋ ਪਰਾ ਜਾਇ ॥
ਪਾਛੂ ਤਮਾਗ ਦੂਜੇ ਲਗੇ ਕੁੰਭਿ ਨਰਕ ਮਹਿ ਪਾਇ ॥

ਵਾਰਕਨਜਕਾ } ਬਿਨਾ ਸ਼ਾਦੀ,ਵਾਰ (ਬਹੁਤਿਆਂ)
ਵਾਰਕੰਨਿਆ } ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕੰਚਨੀ. ਵੇਸ਼੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਵਧੂ.

* ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਲੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ.
† ਬਸੰਤ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਲੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਰਖਿਕ. ਸੰ. ਵਾਸ਼ਿੰਕ. ਵਿ–ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਬਰਸਾਤੀ। ੨ ਸਾਲਾਨਾ. ਜੋ ਹਰ ਵਸ਼ੰ (ਸਾਲ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗਨਾਮਾ ੩.

ਵਾਰਣ. ਵਰਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਣ.

ਵਾਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਨਾ.

ਵਾਰਣੇਂਦ੍ਰ. ਵਾਰਣ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ. ਗਜਰਾਜ। ੨ ਐਰਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਣੇਸ.

ਵਾਰਤਾ. ਸੰ. ਵਾਤੀਂ. ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. ਹਾਲ। ੨ ਗੱਲ. ਬਾਤ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਗ. ਪ੍ਰਕਰਣ.

ਵਾਰਤਿਕ. ਸੰ. ਵਾਤਿੰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵ੍ਰਿੱਤਿ (ਟੀਕਾ) ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ. ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ। ੨ ਗਦਜ ਕਾਵਜ. ਨਸਰ. Prose.

ਵਾਰਦ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਿਦ.

ਵਾਰਦਾਤ. ਅ. واردات ਵਾਰਿਦਾਤ. ਵਾਰਿਦ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਉਹ ਹਾਲ, ਜੋ ਆਦਮੀ ਪੁਰ ਗੁਜਰੇ.

ਵਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਣ ਅਤੇ ਵਾਰਣ.

ਵਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਨਾ. "ਨਾਨਕ ਵੰਞੈ ਵਾਰਨਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) "ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ." (ਜਪੁ)

ਵਾਰਨਾਰੀ. ਵਾਰ (ਬਹੁਤਿਆਂ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਵੇਸ਼ਜਾ.

ਵਾਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰੁਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਰੁਣੀ.

ਵਾਰਪਾਰ. ਅਵਾਰ ਪਾਰ. ਉਰਲਾ ਅਤੇ ਪਰਲਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਭਾਵ–ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ.

ਵਾਰਮੁਖਾ
ਵਾਰਮੁਖੀ
ਵਾਰਮੁਖਜਾ
ਵਾਰਯੁਵਤਿ
ਵਾਰਯੋਸਾ
ਵਾਰਯੋਖਿਤਾ
ਵਾਰਵਧੂ
ਵਾਰਵਨਿਤਾ
} ਵਾਰ (ਬਹੁਤਿਆਂ) ਕਰਕੇ ਆਦਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਵਾਰਮੁਖਜਾ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਔਰਤ. ਅਨੇਕ ਦੀ ਯੋਸ਼ਿਤਾ (ਵਹੁਟੀ). ਕੰਚਨੀ. ਵੇਸ਼ਜਾ. ਗਣਿਕਾ. ਸਾਮਾਨਜਾ (prostitute).

ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾ। ੨ ਓੜਕ. ਅੰਤ. "ਕਹਣਿ ਕਥਨਿ ਵਾਰਾ ਨਹੀ ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਵਾਲਾ. ਵਾਨ. ਵੰਤ. "ਅਵਰ ਨ ਕੋਊ ਮਾਰਨ ਵਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਆਇਆ ਹਕਾਰਾ ਚਲਣ ਵਾਰਾ." (ਸਦੁ) ੪ ਉਰਲਾ ਪਾਸਾ. ਉਰਾਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵਾਲਾ.

ਵਾਰਾਂਗਨਾ. ਵੇਸ਼ਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾਂਗਨਾ ਅਤੇ ਵਾਰਵਧੂ.

ਵਾਰਾਣਸਿ
ਵਾਰਾਣਸੀ
} ਕਾਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸ.

ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ. ਦੇਖੋ, ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ.

ਵਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਾਰਣ ਕਰਕੇ. ਹਟਾਕੇ। ੨ ਵਾਰ (ਦਿਨ) ਵਿੱਚ. "ਸੁਕ੍ਰਵਾਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ਛਨਿਛਰ ਵਾਰਿ ਸਉਣ ਸਾਸਤ ਬੀਚਾਰੁ." (ਬਿਲਾ ਵਾਰ ੭ ਮ: ੩) ੩ ਸੰਗਜਾ–ਵਾੜੀ. ਬਗੀਚਾ। ੪ ਵਾੜ. "ਸਾਚਧਰਮ ਕੀ ਕਰਿਦੀਨੀ ਵਾਰਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫) ੫ ਸੰ. ਜਲ. ਪਾਣੀ। ੬ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਰੋਕਲੈਣ ਵਾਲਾ ਬੰਧਨ। ੭ ਸਰਸ੍ਰਤੀ। ੮ ਛੋਟੀ ਗਾਗਰ.

ਵਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਣ ਅਤੇ ਵਾਰਨਾ। ੨ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖਿਆ. ਲੁਕੋਇਆ. "ਜੇ ਮੈ ਹੋਦਾ ਵਾਰਿਆ ਮਿਤਾ ਆਇੜਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਜੇ ਮੈ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਪੁਰ ਕੁਝ ਲੁਕੋ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ.

ਵਾਰਿਸ. ਅ. وارث ਵਾਰਿਸ. ਵਿਰਸਾ (ਮੀਰਾਸ) ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਲਿਕ.

ਵਾਰਿਸਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਸਸ਼ਾਹ.

ਵਾਰਿਚਰ. ਵਿ–ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮੱਛ ਆਦਿ ਜੀਵ.

ਵਾਰਿਚਰਕੇਤੁ. ਵਾਰਿਚਰ (ਮਕਰ) ਕੇਤੁ (ਝੰਡਾ). ਮਕਰਮੱਛ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ, ਕਾਮਦੇਵ.

ਵਾਰਿਜ
ਵਾਰਿਜਾਤ
} ਵਿ–ਵਾਰਿ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਮਲ। ੩ ਸਮੁੰਦਰੀ ਲੂਣ। ੪ ਮੱਛ। ੫ ਘੋਗਾ। ੬ ਸ਼ੰਖ ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਜ.

ਵਾਰਿਦ. ਕਹਾਰ. ਸੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਦ। ੨ ਅ. وارد ਵਿ–ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਹੁਚਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਜਹੂਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ.

ਵਾਰਿਧਿ
ਵਾਰਿਨਾਥ
ਵਾਰਿਨਿਧਿ
} ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਿਧਿ ਅਤੇ ਬਾਰਿਨਿਧਿ.

ਵਾਰਿਪਤਿ. ਜਲਪਤਿ, ਵਰੁਣ.

ਵਾਰਿਯੰਤ੍ਰ. ਫੁਹਾਰਾ. ਜਲਯੰਤ੍ਰ.

ਵਾਰਿਵਾਹ. ਮੇਘ. ਬੱਦਲ.

ਵਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰੀ। ੨ ਨੰਬਰ. ਕ੍ਰਮ. "ਵਾਰੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕੋਇ ਨ ਬੰਧੈ ਧੀਰ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਕੁਰਬਾਨ. ਬਲਿਹਾਰ. "ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ, ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ!" (ਗਉ ਮ: ੪) ੪ ਵਾਰ. ਬੇਰ. ਦਫਹ. "ਵਾਰੀ ਇਕ, ਧਰ ਦ੍ਵੈ ਤਰਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਵਾਰਣ ਕੀਤੀ. ਰੋਕੀ. ਹਟਾਈ. "ਵਾਰੀ ਸਤ੍ਰਸੈਨ ਬਲਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਵਾਰਿ. ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰੀਧਰ। ੭ ਵਾਲੀ. ਵਾਨ. "ਧੁਨਿ ਸੁਖਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਸੰ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੯ ਹਾਥੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਜੰਜੀਰੀ। ੧੦ ਛੋਟੀ ਗਾਗਰ.

ਵਾਰੀਆ. ਵਰਜਨ ਕੀਤਾ. ਰੋਕਿਆ. "ਕਰਨਿ ਭਗਤਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ, ਨ ਰਹਨੀ ਵਾਰੀਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੨ ਰੋਕਣ (ਵਰਜਣ) ਵਾਲਾ.

ਵਾਰੀਸ਼
ਵਾਰੀਂਦ੍ਰ
} ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਰਿਨਾਥ. ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਵਾਰੀਧਰ. ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਧਰ. ਮੇਘ. "ਵਾਰੀਧਰ ਸਮ ਧੁਨਿ ਸੁਖਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਵਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰ। ੨ ਵਾਰੀ. ਕ੍ਰਮ. "ਬੋਹਿਥਿ ਚੜਉ ਜਾ ਆਵੈ ਵਾਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਵਾਰੁਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਲ. ਪਾਣੀ। ੨ ਸ਼ਤਭਿਖਾ ਨਛਤ੍ਰ। ੩ ਹੜਤਾਲ। ੪ ਵਿ–ਵਰੁਣ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੫ ਜਲ ਦਾ.

ਵਾਰੁਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੱਛਮ। ੨ ਦੁੱਬ. ਦੂਵੀਂ। ੩ ਸ਼ਰਾਬ। ੪ ਸ਼ਤਭਿਖਾ ਨਛਤ੍ਰ। ੫ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੬ ਸ਼ਤਭਿਖਾ ਨਛਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਚੇਤ ਬਦੀ ੧੩. ਜੇ ਇਹ ਤਿਥਿ ਛਨਿਛਰ ਵਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਤਦ "ਮਹਾਵਾਰੁਣੀ" ਅਖਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਪਰਬ, ਗੰਗਾ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੱਭੇ, ਤਦ ਕ੍ਰੋੜ ਸੂਰਯਗ੍ਰਹਣ ਦੇ ਫਲ ਤੁੱਲ ਹੈ.

ਵਾਰੇ. ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੇ. ਵਾਰ ਦਿੱਤੇ। ੨ ਵਾੜੇ. ਦਾਖ਼ਿਲ ਕੀਤੇ. "ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਸਚੁ ਇਹ ਅਪੁਨੈ ਗ੍ਰਹ ਭੀਤਰਿ ਵਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਮੁਕਾਬਲੇ. "ਤਿਨ ਸੋਂ ਨਹਿ ਵਾਰੇ ਆਈ." (ਪੰਪ੍ਰ)

ਵਾਰੇਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਸਸ਼ਾਹ.

ਵਾਰੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰੋਲਾ ੧. "ਬਲ ਵਾਰੋਲੇ ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਤੁ" (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵਾਲ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਤ. ਵਾਯੁ. ਪਵਨ। ੨ ਸੰ. ਰੋਮ. ਕੇਸ਼. ਬਾਲ. "ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ, ਏਤੁ ਮਾਰਗਿ ਜਾਣਾ." (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਪੂਛ ਦਾ ਰੋਮ। ੪ ਦੁਮ. ਪੂਛ। ੫ ਸੰ. ਬਾਲ. ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ.

ਵਾਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਘੋੜੇ ਅਥਵਾ ਹਾਥੀ ਦੀ ਪੂਛ। ੨ ਕੜਾ. ਚੂੜੀ। ੩ ਅੰਗੂਠੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਾਲਕ.

ਵਾਲਖਿਲਜ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਖਿੱਲ.

ਵਾਲਮੀਕ. ਸੰ. ਵਾਲਮੀਕ. ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰਾਮਾਯਣ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਅਤੇ ਰਾਮਾਯਣ.

ਵਾਲਮੀਕਿ. ਸੰ. ਵਾਲਮੀਕਿ. ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਮੀਕਿ.

ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਹੋਣਾ
ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਾ ਹੋਣਾ
} ਦੁੱਖ ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਜਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਭੀ ਨਾ ਪਹੁਚਣਾ. ਰੋਗ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਸਮੇਂ ਰੋਮ ਵਿੰਗੇ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁਚਣੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ, ਵਾਲ ਭੀ ਵਿੰਗਾ ਨਾ ਹੋਣਾ. "ਵਿਚਿ ਕਰਤਾਪੁਰਖੁ ਖਲੋਆ। ਵਾਲੁ ਨ ਵਿੰਗਾ ਹੋਆ॥ (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਵਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਵਲਯ. ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਕੁੰਡਲ. ਸੰ. ਵਾਲਿਕਾ। ੨ ਵਿ–ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਾਨ. ਵੰਤ। ੩ ਫ਼ਾ والا ਉੱਚਾ. ਵਡਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਲਾ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਵਾਲਿਦ. ਅ. والد ਸੰਗਜਾ–ਪਿਤਾ. ਬਾਪ.

ਵਾਲਿਦਾ. ਅ. والده ਸੰਗਜਾ–ਮਾਤਾ. ਮਾਂ.

ਵਾਲਿਦੈਨ. ਅ. والدين ਵਾਲਿਦ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ. ਮਾਂ ਬਾਪ.

ਵਾਲੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਕਣੰਭੂਸ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿ–ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਵਤੀ. "ਲਖ ਛਬਿ ਬਾਲੀ ਅਤਿ ਦੁਤਿਵਾਲੀ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਅ. والی ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ। ੪ ਹਾਕਿਮ.

ਵਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲ, ਬਾਲੁ ਅਤੇ ਵਾਲ। ੨ ਵਾਲ. ਰੋਮ. "ਵਾਲੁ ਨ ਵਿੰਗਾ ਹੋਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਵਾਲੂ. ਰੇਤ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲੁ.

ਵਾਲੇਕਮ ਸਲਾਮ. ਵ ਅ. ਲੈਕੁਮੱਸਲਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਮ ੪.

ਵਾਲੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਵਲੇਵਾ. "ਨਾਮੁ ਵਰਤਣਿ, ਨਾਮੋ ਵਾਲੇਵਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਵਾਲੰਟਿਯਰ. ਦੇਖੋ, ਬੱਲਮਟੇਰ.

ਵਾਵ. ਸੰ. ਵਜ–ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ.

ਵਾਵਸੀ. ਵਾਦਨ (ਵਜਾਉਣਾ) ਕਰਸੀ. ਵਜਾਵੇਗਾ. "ਵਾਜਾ ਵਾਵਸੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਵਾਵਹਿ. ਵਜਾਉਂਦਾ (ਵਾਦਨ ਕਰਦਾ) ਹੈ। ੨ ਵਾਵਹਿਂ. ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਸੰ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਵਾਵਣ
ਵਾਵਣਾ
ਵਾਵਣੁ
} ਵਾਦਨ. ਵਜਾਉਣਾ. "ਕੇਤੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ." (ਜਪੁ) "ਆਖਿ ਆਖਿ ਮਨੁ ਵਾਵਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਯਸ਼ ਮੁਖੋਂ ਗਾਕੇ ਮਨਰੂਪ ਵਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨਾ. ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਖਦੇ ਫਿਰਨਾ. ਬਕਣਾ. "ਜੋ ਦੇਇ ਸਹਣਾ ਮਨਹਿ ਕਹਣਾ, ਆਖਿ ਨਾਹੀ ਵਾਵਣਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਵਾ ਵਰੋਲਾ. ਵਾਤਚਕ੍ਰ. ਪੌਣ ਦੀ ਗੱਠ. ਦੇਖੋ, ਵਰੋਲਾ.

ਵਾਵਾ. ਵ ਅੱਖਰ. "ਵਾਵਾ ਵਾਹੀ ਜਾਨੀਐ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਵ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਵਕਾਰ.

ਵਾਵੈਲਾ. ਅ. واويلا ਹਾਇ ਦੁਹਾਈ. ਦੁਖਭਰੀ ਪੁਕਾਰ.

ਵਾੜ. ਦੇਖੋ, ਬਾੜ.

ਵਾੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾੜਨਾ. "ਗੁਰਿ ਅੰਦਰਿ ਵਾੜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਠਹਿਰਾਇਆ.

ਵਾੜਵ. ਵਿ–ਵੜਵਾ (ਘੋੜੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੜਵਾ ਅਗਨਿ.*

ਵਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾੜਾ.

ਵਾੜਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਾਟਿਕਾ. ਬਗੀਚਾ. "ਨਾਨਕ ਫੁਲਾ ਸੰਦੀ ਵਾੜਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਵਾੜ. "ਤੈ ਸਹਿ ਦਿਤੀ ਵਾੜਿ, ਨਾਨਕ ਖੇਤੁ ਨ ਛਿਜਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਾੜਕੇ.

ਵਾੜੀ. ਵਾਟਿਕਾ. ਬਗੀਚਾ. "ਇਹੁ ਜਗੁ ਵਾੜੀ, ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਲੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਿ. ਦ੍ਵਿ. ਦੋ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਜਾ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ, ਵੇਖਹੁ ਕੋ ਵਿ ਉਪਾਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੩)

* ਵਾਰਵ. ਬਰਦਾ ਕੀ ਅਗਿਨ ਮੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੂਜਾ ਯਤਨ. ਹੋਰ ਉਪਾਇ। ੨ ਸੰ. ਉਪ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਗਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ, ਨਿਸ਼ਚਯ, ਰਹਿਤ, ਕਾਰਣ, ਥੋੜਾ, ਸ਼ੁੱਧਿ, ਗਤਿ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ-ਵਿਗਯਾਨ, ਵਿਗਤ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ, ਵਿਘਨ,ਵਿਨਯ, ਵਿਪਕ, ਵਿਪਥ, ਵਿਵਸ਼, ਵਿਵਾਦ ਆਦਿ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਅੰਨ। ੪ ਆਕਾਸ਼। ੫ ਨੇਤ੍ਰ.

ਵਿਉ. ਸੰ. ਵਜ-ਸੰਗਜ਼ਾ-ਨਾਸ਼. ਕਸ਼। ੨ ਲਾਗਤ. ਖਰਚ.

ਵਿਉਹਾਰ / **ਵਿਉਹਾਰੁ** ਵਜ਼ਵਹਾਰ. ਵਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਉਹਾਰ. "ਅਸੀਹਾਂ ਕਾ ਵਿਉਹਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵਿਉਂਤ. ਦੇਖੋ, ਬਯੋਂਤ.

ਵਿਉਮੁ. ਸੰ. ਆਸਮਨ. ਵਯੋਮ. ਆਕਾਸ਼। ੨ ਸੁਰਗ। ੩ ਖਗੋਲ. ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ. "ਜਿਸਹਿ ਧਾਰਨਉ ਧਰਤਿ ਅਰੁ ਵਿਉਮੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਵਿਓਗ / **ਵਿਓਗੀ** / **ਵਿਓਗੁ** ਦੇਖੋ, ਬਿਓਗ, ਬਿਓਗੀ ਅਤੇ ਬਿਓਗੁ.

ਵਿਅਕਤ / **ਵਿਅਕਤਿ** ਦੇਖੋ, ਵਜਕ੍ਤ ਅਤੇ ਵਜਕ੍ਤਿ.

ਵਿਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਉਰਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਣਾ. "ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ." (ਜਪੁ) "ਉਤਭੁਜ ਖੇਲ ਕਰਿ ਜਗਤ ਵਿਆਇ." (ਗੌਡ ਮ: ੫)

ਵਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਈ ਅਤੇ ਵਿਆਉਣਾ.

ਵਿਆਹ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹ.

ਵਿਆਜ. ਸੰ. ਵਾਪੁਸ਼ਜ. ਬਜ਼ਾਜ. ਸੁਦ. ਕੁਸੀਦ. ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਜ ਲੈਣਾ ਗੁਨਾਹ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੱਬੂਰ ੧੫, ਆਯਤ ੫ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਵਰਬਸ (Proverbs) ਕਾਂਡ ੨੮, ਆਯਤ ੮. ਅਰ ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ਬਕਰ, ਆਯਤ ੨੭੫. ਦੇਖੋ, ਸੂਦ ੮। ੨ ਸੰ. ਵਜ਼ਾਜ. ਬਹਾਨਾ. ਹੀਲਾ। ੩ ਕਪਟ. ਛਲ.

ਵਿਆਧਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਧਿ ੨.

ਵਿਆਪਕ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਪਕ.

ਵਿਆਪਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਪਤ. "ਤੀਨੈ ਲੋਅ ਵਿਆਪਤ ਹੈ, ਅਧਿਕ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਿਆਪਨਾ. ਵਜਾਪ੍ਯ ਹੋਣਾ. ਪੂਰਨ ਹੋਣਾ. ਫੈਲਣਾ। ੨ ਤਤਪਰ ਹੋਣਾ. ਲਗਣਾ. "ਸਾਧੁਜਨ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਵਿਆਪੈ, ਜਾਸਨਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਵਾਪਨ (ਖੰਡਨ) ਕਰਨਾ. ਕੱਟਣਾ. "ਦੁਸਮਨ ਹਤੈ, ਦੋਖੀ ਸਭਿ ਵਿਆਪੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਸਾਜਨ ਰਹੰਸੇ, ਦੁਸਟ ਵਿਆਪੇ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਵਿਆਵਣਾ / **ਵਿਆਵਣੁ** ਦੇਖੋ, ਵਿਆਉਣਾ.

ਵਿਆਵਿਤਿ. ਦੇਖੋ, ਵਜਾਵ੍ਰਿੱਤਿ.

ਵਿਆੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਵੀਜਾਪੁੰ. ਬੀਜ ਲਈ ਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਫਲ। ੨ ਲੇਖਾ. ਹਿਸਾਬ. ਗਣਨਾ. "ਅਘ ਵਿਆੜ ਕਰ ਪੁੰਨ ਵਿਸੇਖ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਮੁਸ਼ਰਾਈ. "ਪਾਪ ਵਿਆੜ ਕਰ ਪੁੰਨ ਭੋਗਾਈਤੇ ਹੈਂ." (ਭਗਤਾਵਲੀ)

ਵਿਸ. ਸੰ. ਵਿਸ਼. ਧਾ-ਧਸਣਾ (ਘੁਸਣਾ), ਫੈਲਣਾ, ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ, ਭੋਗਣਾ, ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਣਾ, ਵਾਸ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿਸ. ਧਾ-ਵਜਾਪਣਾ, ਸਿੰਜਣਾ। ੩ ਸੰ. ਵਿਸ. ਧਾ-ਫੈਂਕਣਾ, ਸਾਮੁਣੇ ਰੱਖਣਾ। ੪ ਸੰ. ਵਿਸ਼. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ। ੫ ਕਮਲ ਦੀ ਡੰਡੀ। ੬ ਚਾਂਦੀ. ਰਜਤ। ੭ ਵੈਸ਼ਜ. ਹਿੰਦੂ-ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਜਾ ਵਰਣ. ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੮ ਸੰ. ਵਿਸ. ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਖ। ੯ ਜਲ। ੧੦ ਕਮਲ ਦੀ ਤਰੀ (ਕੇਸ਼ਰ). ੧੧ ਕਮਲ ਦੀ ਡੰਡੀ (ਮ੍ਰਿਣਾਲ). ਇਹ ਵਿਸ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਵਿੰਸ਼. ਸੰ. ਬੀਸਵਾਂ. ਵੀਹਵਾਂ

ਵਿਸਇ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਯ.

ਵਿਸਈ. ਵਿਸਯਲੰਪਟ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਈ.

ਵਿਸਹਣੁ / **ਵਿਸਹਨ** ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵਸਨ-ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ (ਏਤਬਾਰ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ. "ਪੂਤ੍ ਕਲਤ੍ ਨ ਵਿਸਹਹਿ, ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਇਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਕੋ ਨ ਵਿਸਹੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਵਿਸਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਨਸਾ ੫.

ਵਿਸਕਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਕਰਮਾ.

ਵਿਸਕਨਜਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਖਕਨਜਾ.

ਵਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਟੁ.

ਵਿਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਟਾ. "ਵਿਸਟਾ ਕਾਗੁ ਖਾਵਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਵਿਸਟਾਕਰਿ. ਵਿਸ੍ਟਾ-ਆਕਰ ਵਿੱਚ. ਗੰਦਗੀ ਦੀ ਖਾਣ ਵਿੱਚ. "ਵਿਚਿ ਵਿਸਟਾਕਰਿ ਵਿਕਰਾਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਵਿਸਟਿ. ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਟਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਬੇਗਾਰ। ੨ ਬੇਗਾਰੀ. ਬਿਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਵਿਸਟਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕੇਤੜੇ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਭਦ੍ਰਾ. ਯੋਗਿਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵਜਸ਼੍ਟਿ.

ਵਿਸਟੁ. ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਟਿ. ਵਿ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਯੁਕ੍. ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਵਿਸਟੁ ਗੁਰੂ ਮੈ ਪਾਇਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਿਸਟੁ ਮੇਲਿ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ!" (ਗਉ ਮ: ੪)

ਵਿੰਸ਼ਤ. ਸੰ. ਵੀਹ. ਬੀਸ.

ਵਿਸਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤਾਰ.

ਵਿਸਤਾਰੀ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕੀਤੀ. ਫੈਲਾਈ। ੨ ਵਿਸ (ਜ਼ਹਿਰ) ਉਤਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤਾਰੀ ੨. "ਕਲੀਕਾਲ ਭਾਰੀ ਜਾਨ ਸ੍ਰਿੱਖੀ ਵਿਸਤਾਰੀਆਨ, ਵਿਸੈ ਵਿਸਤਾਰੀ ਸਤਜਨਾਮ ਦੇ ਵਿਸੇਸ ਕਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੩ ਸੰ. ਵਿਸ੍ਤਾਰਿਨ-ਵਿਸ੍ਤਾਰੀ. ਵਿ-ਵਡੇ ਫੈਲਾਉ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਬਰੋਟਾ. ਬੜ. ਬੋਹੜ.

ਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਵੀਹ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ੨ ਵੀਹ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਅੰਗ ੨੦. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਸਤਿ.

ਵਿਸਤੀਰਣ / **ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ** ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤੀਰਣ. "ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਹੈ ਜਹਾਂ ਲੌ ਅਵਨੀ." (ਨਾਪ੍)

ਵਿਸਦ. ਚਿੱਟਾ. ਉੱਜਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਦ.

ਵਿਸਨ / **ਵਿਸਨੁ** ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਨੁ ੪. "ਵਿਸਨ ਮਿਲੇ ਸਭ ਹੀ ਸਚੁ ਪਾਵੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿਸਨੁ ਦੇਵਤਾ.

ਵਿਸਨੁ ਸਹਸ੍ਰਨਾਮ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾਮ ਹਨ ਜਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ. ਵੈਸ਼ਨਵ ਇਸ ਸ੍ਤੋਤ੍ ਦਾ ਨਿੱਤ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਪੁੰਨਕਰਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਵਿਸਨੁਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਣੁਗੁਪ੍.

ਵਿਸਨੁਤਨਯ. ਸ੍ਯਾਪੁਜਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਨਤਨਾ.

ਵਿਸਨੁਪਦ. ਵਿਸ਼ਨਪਦ. ਜਿਸ ਦੇ ਚਰਣ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ,ਬਿਸਨੁਪਦ। ੨ ਵਿਸ੍ਨੁਪਦ (ਵਿਸ੍ਣੁਪਦ) ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਾਸ. ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਰਾਜਾ ਚੰਦ੍ਰਵਰਮਾ ਨੇ ਈਸਵੀ ਚੌਥੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਜੋ ਧਾਤੁ ਦੀ ਹੈ, (ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕਿੱਲੀ) ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਕੁਤਬ ਮੀਨਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਉਸ ਉੱਪਰ ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਲੋਕ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ, ਨਾਗਰੀ ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਦੀ ਸ਼ਿਲਾ ਪੁਰ ਖੁਦਵਾਕੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਨਾਲ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਲਗਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੩ ਕਮਲ। ੪ ਆਕਾਸ਼.

ਵਿਸਨੁਪਦੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਗੰਗਾ.

ਵਿਸਨੁਪ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਪਿਆਰੀ, ਲੱਛਮੀ.

ਵਿਸਪ੍ਰਸੂਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਵਿਸ (ਪਾਣੀ) ਦਾ ਪ੍ਰਸੂਨ (ਫੁੱਲ).ਜਲਜ. ਕਮਲ.

ਵਿਸਫੁਲਿੰਗ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਫੁਲਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਅਗਨਿ ਦਾ ਕਣਕਾ. ਚਿੰਗਿਆੜੀ। ੨ ਚਮਕੀਲਾ ਕਣਕਾ.

ਵਿਸਫੋਟ. ਫੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਫੋਟ.

ਵਿਸਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮਇ.

ਵਿਸਮਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿਨਾ ਸ਼੍ਰਮ ਹੋਣਾ. ਥਕੇਵਾਂ ਲਾਹੁੰਣਾ.

ਵਿਸਮਯ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮਇ.

ਵਿਸਮਾਦ / **ਵਿਸਮਾਦੁ** ਵਿਸ੍ਮਯ ਪ੍ਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਮਾਦ. "ਵਿਸਮਾਦੁ ਰੂਪ ਵਿਸਮਾਦੁ ਰੰਗ." ਅਤੇ- "ਵੇਖਿ ਵਿਡਾਣੁ ਰਹਿਆ ਵਿਸਮਾਦੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵਿਸਯ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਯ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਸੰਸ਼ਯ. ਸ਼ੱਕ। ੨ ਸੰ. ਵਿਸ਼ਯ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ. ਨੇਤ੍ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਰੂਪ, ਕੰਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਤੁਚਾ ਦਾ ਸ੍ਪਰਸ਼, ਰਸਨਾ ਦਾ ਰਸ ਅਤੇ ਨੱਕ ਦਾ ਗੰਧ। ੩ ਮਜ਼ਮੂਨ। ੪ ਦੋਸ਼.

ਵਿਸਯਕ. ਸੰ. ਵਜ-ਸੰਬੰਧ ਵਾਲਾ. ਮੁਤੱਲਿਕ਼.

ਵਿਸਯੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਈ.

ਵਿਸਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਰਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਸਮੂਹ। ੩ ਵਿਸ੍ਤਾਰ। ੪ ਸੰ. ਵਿਸ਼ਰ. ਵਧ. ਨਾਸ਼.

ਵਿਸਰਗ. ਸੰ. ਵਿਸਰ੍ਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਤਿਆਗ। ੨ ਦਾਨ। ੩ ਮੁਕਤਿ. ਮੋਕ। ੪ ਪ੍ਰਲੋਯ। ੫ ਵਜ਼ਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਖਰ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਲੱਗੇ ਦੋ ਬਿੰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅੱਧੇ ਹਾਹੇ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ-ਨਮ:। ੬ ਮੋਤ। ੭ ਵਿਯੋਗ ਵਿਛੋੜਾ.

ਵਿਸਰਜਨ. ਵਿਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਰਜਨ. "ਕੱਟ੍ਹਸ਼ਾਹ ਵਿਸਰਜਨ ਕਰਸੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਵਿਸਰਜਿਆ. ਵਿਸਰ੍ਜਨ (ਵਿਦਾ) ਕੀਤਾ."ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਵਿਸਰਜਿਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਿਸਰਜੀ. ਵਿਸਰ੍ਜਨ (ਵਿਦਾ) ਕੀਤੀ. "ਬੁਧਿ ਵਿਸਰਜੀ, ਗਈ ਸਿਆਣਪ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ)

ਵਿਸਰਣ / **ਵਿਸਰਣਾ** / **ਵਿਸਰਣੁ** / **ਵਿਸਰਨ** ਵਿਸ੍ਮਰਣ. ਚੇਤੇ ਨਾ ਰਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਰਣ. "ਵਿਸਰਿਆ ਜਿਨ੍ ਨਾਮੁ, ਤੇ ਭੁਇ ਭਾਰੁ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਵਿਸਰੀ ਤਿਸੈ ਪਰਾਈ ਤਾਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ, ਦਾਤਾਰ!" (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਵਿਸਰਾਮ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਰਾਮ.

ਵਿਸਰਿ. ਵਿਸ੍ਮਰਣ ਹੋਕੇ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਵਿਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ. ਭੁੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਵਿਸ਼ਲਯਕਰਣੀ. ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਲਯ (ਜ਼ਖਮ) ਪੁਰ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਘਾਉ ਮਿਲਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ, ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ, ਸਰ੍ਗ ੧੦੨. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਮ੍ਰਿਤਸੰਜੀਵਨੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲਖੰਡ, ਅ: ੪੪. ਦੇਖੋ, ਸਰਬੋਸ਼ਧਿ ਪਰਬਤ, ਸੁਖੇਣ ਪ ਅਤੇ ਬਿਸਲਿ ੨.

ਵਿਸਵਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਵਾ.

ਵਿਸਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਵਸਵਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਚਿੰਤਾ. ਦੁਬਿਧਾ. ਫਿਕਰ. "ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਣ ਉਨਾ ਦਾ ਵਿਸਵਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ) ੨ ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਨਿਸ਼ਚਯ. ਭਰੋਸਾ. ਯਕੀਨ.

ਵਿਸਵਾਸਘਾਤ / **ਵਿਸਵਾਸਘਾਤੀ** ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਘਾਤ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਘਾਤੀ. ਦਗੇਬਾਜ਼ੀ. ਦਗੇਬਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਘਾਤਕ.

ਵਿਸਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਪੰਦਰਾਂ ਨਿਮੇਸ਼ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ,ਕਾਲ-ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਉਪਦਿਸ਼ਾ. "ਜਤ੍ ਤਤ੍ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਵਿਸਯ। ੪ ਸੰ. ਵਿਸ਼ਾ. ਕਨ੍ਯਾ. ਲੜਕੀ। ੫ ਸੰ. ਵਿਸਾ. ਬੁੱਧਿ. ਅਕਲ। ੬ ਕੋੜੀ ਡੂੰਬੀ ਅਤੇ ਤੋਰੀ.

ਵਿਸਾਸ / **ਵਿਸਾਸੁ** / **ਵਿਸਾਹ** ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਯਕੀਨ. ਭਰੋਸਾ. "ਗੁਰਬਚਨਿ ਨ ਕਰਹਿ ਵਿਸਾਸੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਸਾਹਧ੍ਰੋਹ } ਦੇਖੋ,ਵਿਸਵਾਸ ਘਾਤ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਘਾਤਕ.
ਵਿਸਾਹਧ੍ਰੋਹੀ }

ਵਿਸਾਹਨ. ਦੇਖੋ,ਬਿਸਾਹਨ."ਤੈਸੀ ਵਸਤੁ ਵਿਸਾਹੀਐ, ਜੈਸੀ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲਿ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੧) ੨ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰਨਾ.

ਵਿਸਾਹੁ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ। ੨ ਵਜਵਸਾਯ. ਖ਼ਰੀਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਪਾਰ. ਲੈਣ ਦੇਣ. "ਕਵਨੁ ਬਾਪਾਰੀ, ਜਾਕਾ ਊਹਾ ਵਿਸਾਹੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਵਿਸ਼ਾਖ. ਵਿ-ਬਿਨਾ ਸ਼ਾਖਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਟਾਹਣੀ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਮੰਗਤਾ. ਯਾਚਕ। ੩ ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਖੜਾਨਨ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵੈਸਾਖ.

ਵਿਸ਼ਾਖਾ. ਸਤਾਈ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੋਲਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ.

ਵਿਸਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸਾਖੀ.

ਵਿਸਾਣ. ਸਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਵਿਖਾਣ.

ਵਿਸਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਾਦ ਅਤੇ ਵਿਖਾਦ.

ਵਿਸਾਰਣ } ਵਿਸ੍ਮਰਣ ਕਰਨਾ. ਭੁਲਾਉਣਾ।
ਵਿਸਾਰਣਾ } ੨ ਵਿਸ੍ਮਰਣ ਕਰਾਉਣਾ. "ਸਭਿ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਣਹਾਰਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ਜੋ ਸਾਡੇ ਚਿੱਤਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੂਖ ਦਾ ਅਰਥ ਦੋਸ਼ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੂਖ ੨. ਸਾਡੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਵਿਸ਼ਾਰਦ. ਸੰ. ਪੰਡਿਤ. ਦਾਨਾ। ੨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਇੱਕ ਇਮਤਹਾਨ। ੩ ਮਯ ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ, ਜੋ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ। ੪ ਵਿ-ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ। ੫ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਵਿਸਾਰਿ. ਵਿਸਾਰ (ਭੁਲਾ) ਕੇ. ਵਿਸ੍ਮਰਣ ਕਰਕੇ. "ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਵਿਸਾਰਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਵਿਸ੍ਮਰਣ ਕੀਤੇ (ਭੁਲਾਏ). "ਹੋਆ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ, ਮਨਹੁ ਨ ਵਿਸਾਰਿਅਨੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਮਨੋਂ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਏ.

ਵਿਸਾਲ. ਵਿਸ਼ਾਲ. ਵਿ-ਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਲ। ੨ ਅ. وصال ਵਿਸਾਲ. ਸੰਗਜਾ-ਮੇਲ ਮੁਲਾਕਾਤ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ। ੩ ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤਜੁ.

ਵਿਸ਼ਾਲਾਕ }
ਵਿਸਾਲਾਖ } ਵਿਸ਼ਾਲ (ਵਡੇ) ਹਨ ਨੇਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ. ਵਡੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ.
ਵਿਸਾਲਾਖੀ }
ਵਿਸਾਲਾਛ }

ਵਿਸਿਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬਸਿਸਟ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਸਟੁ.

ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਦ੍ਵੈਤ. ਰਾਮਾਨੁਜ ਦਾ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸਿੱਧਾਂਤ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਜਗਤ, ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਯੁਕੂ ਬ੍ਰਹਮ.

ਕਾਰਣਾਵਸ੍ਥਾ (ਜਦ ਜੀਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਕਾਰਯਾਵਸ੍ਥਾ (ਜਦ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਸ੍ਥੂਲ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਜੀਵ ਦੇਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ), ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ (ਬ੍ਰਹਮ) ਇੱਕਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਜੀਵ ਤਥਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦੇ ਮਤ ਤੋਂ ਇਹ ਵਿਰੁੱਧ ਅਦ੍ਵੈਤ ਮਤ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਭੇਦਾ-ਭੇਦ ਵਾਦ" ਅਤੇ "ਦ੍ਵੈਤਾਦ੍ਵੈਤਵਾਦ" ਭੀ ਹੈ.

ਵਿਸ਼ਿਖ. ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਖ ੨.

ਵਿਸੀਰਣ. ਸੰ.ਵਿਸ਼ੀਣੰ.ਵਿ-ਸੁੱਕਿਆ. ਮੁਰਝਾਇਆ। ੨ ਬੁੱਢਾ ਹੋਇਆ. ਜਰਾ ਗ੍ਰਸ੍ਤ। ੩ ਪਾਟਿਆ. ਪੁਰਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੀਰਣ.

ਵਿਸੁ. ਦੇਖੋ, ਵਿਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰ.

ਵਿਸੁਏ. ਵਿਸਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਾ. "ਵਿਸੁਏ ਚਸਿਆ ਘੜੀਆ ਪਹਰਾ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ. ਵਿਸ਼੍ਵ (ਸਾਰਾ) ਸੰਸਾਰੁ (ਜਗਤ). "ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ, ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪ ਹੈ." (ਅਨੰਦੁ)

ਵਿਸੁ ਗੰਦਲ. ਜ਼ਹਰ ਦੀ ਗੰਦਲ. ਭਾਵ-ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ, ਜੋ ਘਾਤਕ ਹਨ। ੨ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਦਲ.

ਵਿਸੁਵਤ ਰੇਖਾ } ਜਜੋਤਿਸ਼ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਲਪੀ ਹੋਈ ਲੀਕ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ
ਵਿਸੁਵ ਰੇਖਾ } ਮੇਖ (ਮੇਸ) ਤੋਂ ਕਨਜਾ ਤੀਕ ਦੀਆਂ ਛੀ ਰਾਸਾਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਤੁਲਾ ਤੋਂ ਮੀਨ ਤੀਕ ਛੀ ਰਾਸਾਂ ਹਨ. "ਵਿਸੁਵ" ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀ ਵਿਸੁ (ਬਰਾਬਰੀ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਸੂਰਯ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਚੇਤ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਦਿਨ ਅਥਵਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ੨੧ ਮਾਰਚ ਨੂੰ, ਦੂਜਾ ਅੱਸੂ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਟੇ ਅਥਵਾ ੨੪ ਜਾਂ ੨੫ ਸਿਤੰਬਰ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਅਯਨ.

ਵਿਸੂ. ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਰ. "ਜਾਣੁ ਵਿਸੂ ਕੀ ਵਾੜੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਵਿਸੂਚਿ } ਸੰ. विषूचिका-ਵਿਸੂਚਿਕਾ. ਸੂਈ ਵਾਂਙ ਚੁਭਣ ਵਾਲਾ ਰੋਗ. ਹੈਜਾ. ਮਰੀ.
ਵਿਸੂਚਿਕਾ } "ਵਿਸੂਚਿ ਪਰੀ ਤਿਨ ਪੈ ਜਨ ਸੋਵਨ
ਵਿਸੂਚੀ } ਖਾਵਨ ਪਾਨ ਵਿਸਾਰਜੋ." (ਪੰਪ੍ਰ)ਦੇਖੋ, ਹੈਜਾ। ੨ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਵਿਸੂਚਿਕਾ ਨੂੰ ਹੈਜੇ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਰੋਗ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਅਜੀਰਣ (ਅਨਪਚ) ਹੈ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸੂਚਿਕਾ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਨਹੀਂ.

ਵਿਸੂਰਣ } ਦੇਖੋ, ਬਿਸੂਰਣ. "ਉਤਰੇ ਸਗਲ
ਵਿਸੂਰਨ } ਵਿਸੂਰੇ." (ਅਨੰਦੁ)

ਵਿਸੂਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਸ਼ੋਕ ਕਰਕੇ. ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਨਾਲ. ਪਛਤਾਕੇ. "ਮਰਣਿ ਵਿਸੂਰਿ ਵਿਸੂਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਵਿਸੂਲਾ. ਵਿ-ਬਹੁਤ ਸ਼ੂਲ ਵਾਲਾ. ਤਿੱਖੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ. "ਮੰਝਿ ਵਿਸੂਲਾ ਬਾਗੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅੰਚ ੩। ੨ ਵਿਸ਼ (ਜ਼ਹਰ) ਵਾਲਾ. ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਪੂਰਣ। ੪ ਦੁਖਦਾਈ. ਕੰਡੇ ਵਾਂਙ ਚੁਭਣ ਵਾਲਾ. "ਆਪ ਵਿਸੂਲਾ ਹੋਇਆ ਤਿਹੁ ਲੋਕਾ ਤੇ ਖੁਨਸਾਇਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਵਿਸੇਸ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ-ਫਰਕ. ਭੇਦ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਤਰਹ. ਢੰਗ। ੩ ਨਿਯਮ. ਕਾਇਦਾ। ੪ ਸਾਰ. ਨਿਚੋੜ। ੫ ਅਧਿਕਤਾ. ਜਜਾਦਤੀ। ੬ ਵਸ੍ਤੁ.ਪਦਾਰਥ। ੭ ਤਿਲ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੮ ਜਾਤਿ। ੯ ਵਿ-ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੧੦ ਖ਼ਾਸ। ੧੧ ਸੰਗਜਾ-ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਥੋੜੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਡੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਲਘੁ ਆਰੰਭਹਿ ਤੇ ਜਹਾਂ ਅਧਿਕ ਸਿੱਧ ਹੈਜਾਤ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ-

ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਸਭਾ ਮੇ ਫੂਲ ਜਾਇਕੈ ਆਜ,
ਕੇਵਲ ਪੇਟ ਬਜਾਇਕੈ ਲੀਨੋ ਦੇਸ਼ਨ ਰਾਜ.

(ਅ) ਇੱਕ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਅਨੇਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਸਮੇਂ ਹੋਣਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ ਹੈ.

ਜਹਾਂ ਏਕ ਕੋ ਥਾਨ ਅਨੇਕ,
ਵਰਨੈ ਸੋਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਬੇਕ. (ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਸੁਆਮੀ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ,
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਹੁਇ ਪਸਰਿਆ ਨਾਨਕ ਏਕੰਕਾਰੁ.
(ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

(ੲ) ਆਧਾਰ ਬਿਨਾ ਹੀ ਆਧੇਯ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਕਹਿਣੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਜਹਾਂ ਅਧੇਯ ਬਖਾਨਿਯੇ ਬਿਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਧਾਰ.
(ਲਲਿਤਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ-

ਸਿੰਧੁ ਪਰਬਤ ਮੇਦਿਨੀ ਬਿਨ ਥੰਮਾ ਗਗਨ ਰਹਾਇਆ.
(ਚੰਡੀ ੩)

ਗਗਨਮੰਡਲ ਅਰਥਾਤ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਛਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਿਨਾ ਠਹਿਰਨਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਵਿਸੇਸਕ. ਵਿ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਸੂਸੀਯਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਕੀਤਾ ਤਿਲਕ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਸਮ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਭੇਦ, ਕੇਵਲ ਸਮੇਂ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਸਮਯ ਭੇਦ ਸਮ ਵਸ੍ਤੁ ਮੇ ਕਰਤੋ ਭੇਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼,
ਤਾਂਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ ਕਹਿਤੋ ਹੈਂ ਜੇ ਮਤਿਵਾਨ ਵ੍ਰਿਜੇਸ਼.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਚਾਕਰ ਸਭੀ ਸਦਾਇੰਦੇ ਸਾਹਿਬਦਰਬਾਰੇ,
ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਕਰਨ ਜੁਹਾਰੀਆਂ ਸਭ ਸੈਹਥਿਆਰੇ,
ਮਜਲਸ ਬਹਿ ਬਾਫਾਇੰਦੇ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਭਾਰੇ,
ਗਲੀਏਂ ਤੁਰੇ ਨਚਾਇੰਦੇ ਗਜਗਾਹ ਸਵਾਰੇ,
ਰਣ ਵਿਚ ਪਇਆਂ ਜਾਣੀਅਨ ਜੋਧ, ਭੱਜਣਹਾਰੇ,
ਤਿਉਂ ਸਾਂਗ ਸਿਵਾਪਨ ਸਨਮੁਖਾ, ਬੇਮੁਖ ਹਤਿਆਰੇ.
(ਭਾਗੁ)

ਵਿਸ਼ੇਸਣ. ਸੰਗਜਾ-ਜਿਸ ਨਾਲ ਖ਼ਸੂਸਿਯਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਭੇਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਧਰਮ (ਗੁਣ). ਦੂਸਰੀ ਵਸ੍ਤੁ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਖ਼ਾਸ ਸਿਫ਼ਤ. adjective.

ਵਿਸ਼ੇਸ ਰੂਪਕ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਕ (ਅ).

ਵਿਸ਼ੇਸਿਤਾ. ਸੰਗਜਾ-ਖ਼ਾਸਪਨ. ਖ਼ਸੂਸੀਯਤ.

ਵਿਸ਼ੇਸੋਕ੍ਤਿ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. (ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਜਾਦਾ, ਉਕਤਿ-ਕਹਿਣਾ) ਕਾਰਣ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਾਰਯ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੋਕ੍ਤਿ" ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਕਾਰਣ ਤੇ ਕਾਰਯ ਹੁਇ ਨਾਹੀ,
ਕਹੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੋਕ੍ਤੀ ਬੁਧ ਤਾਹੀ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ-

ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ, ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖਵਾਰ,
ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ, ਜੇ ਲਾਇਰਹਾ ਲਿਵਤਾਰ,
ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆਭਾਰ.
(ਜਪੁ)

ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਕਰਤ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ
ਤਾਂਕੀ ਮਿਟੈ ਨ ਭੂਖਾ. (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਅੰਦਰ ਸਭਾ ਦੁਸਾਸਨੈ ਮੱਥੇਵਾਲ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਆਂਦੀ,
ਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਨੰਗੀ ਕਰੋ ਪੰਚਾਲੀਬਾਂਦੀ,
ਕੱਪੜਕੋਟ ਉਸਾਰਿਅਨੁ ਥੱਕੇ ਦੂਤ, ਨ ਪਾਰਵਸਾਂਦੀ.
(ਭਾਗੁ)

ਨਗਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਨ ਕਾਰਣ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਾਰਯ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

(ਅ) ਜੇ ਐਸਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਾਰਣ ਦੇ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸ ਲਈ ਕਾਰਯ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੋਕ੍ਤਿ ਦੀ "ਉਕੂ ਨਿਮਿੱਤਾ" ਸੰਗਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

(ੲ) ਜੇ ਸਬਬ (ਕਾਰਣ) ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ,ਤਦ "ਅਨੁਕੂਨਿਮਿੱਤਾ" ਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ਸ) ਜਿਸ ਥਾਂ ਇਹ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਉਂ ਕਾਰਣ ਦੇ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਾਰਯ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਜਗਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੋਕ੍ਤਿ ਦਾ ਭੇਦ "ਅਚਿੰਤਨਿਮਿੱਤਾ" ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਵਿਸ਼ੇਸਜ. ਵਿ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਯੁਕੂ. ਮੌਸੂਫ.

ਵਿਸੇਖ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸੇਸ. "ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸੇਖ ਪੂਜਾ ਕਰੇਇ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਿਸੇਖਣ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ.

ਵਿਸੇਖੁ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸੇਸ. "ਮਜਨੁ ਦਾਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਭਾਈ, ਦਰਗਹ ਨਾਮੁ ਵਿਸੇਖੁ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਜ.

ਵਿਸੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਯ। ੨ ਵੈਸਾਹੀ. ਓਹੋਜੇਹਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤੁ ੨.

ਵਿਸੋਆ. ਦੇਖੋ, ਵਸੋਆ.

ਵਿਸ਼ੋਕ. ਵਿ-ਸ਼ੋਕ ਬਿਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਅਸ਼ੋਕ ਬਿਰਛ.

ਵਿਸੰਕ. ਵਿ-ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿਤ. ਵਿਸ਼ੰਕ। ੨ ਨਿਡਰ.

ਵਿੱਸਾ. ਇੱਕ ਭਾਰਦ੍ਵਾਜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਇਆ.

ਵਿਸ੍ਵਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਲੋਕ. ਭੁਵਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਵਿਸ੍ਵਪ.

ਵਿਸ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਤਰ.

ਵਿਸ੍ਵਿ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਟਿ.

ਵਿਸ੍ਣੁਗੁਪੂ. ਚੰਦ੍ਰਗੁਪੂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੁਟਿਲ ਅਤੇ ਚਾਣਕ੍ਯ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਨੀਤਿ ਦਾ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ "ਅਰ੍ਥਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ" ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੫ ਅਧਿਕਰਣ ਅਤੇ ੧੫੦ ਅਧ੍ਯਾਯ ਹਨ. ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਪੰਜ ਨੀਤਿਸੂਤ੍ਰ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਉੱਤਮ ਨੀਤਿਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ ੨ ਅਤੇ ਚਾਣਕ੍ਯ.

ਵਿਸ੍ਨੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਨੁ.

ਵਿਸ੍ਨੁਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਣੁਗੁਪ੍ਤ.

ਵਿਸ੍ਮਰਣ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਰਣ.

ਵਿਸ੍ਮਬਧਨਵੇਢਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਨਾਯਕ ਪੁਰ ਕੁਝ ਪਤੀਜਣ ਲੱਗੀ ਹੈ.

ਵਿਸ੍ਵਾ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਰਵਸ੍ . ਵਿ–ਬਹੁਤ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਹਵਿਰਭੂ ਦੇ ਪੋਣੇ ਪੁਲਸਤ੍ਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਸ਼ਿਨੀ (ਨਿਕਸ਼ਾ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਵਣ, ਕੁੰਭਕਰ੍ਣ, ਵਿਭੀਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸ਼ੂਪ੍ਣਖਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਅਰ ਇਲਵਿਡਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਕੁਬੇਰ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ.

ਵਿਸ੍ਰਾਂਤ. ਵਿ–ਕੋਝ ਰਹਿਤ. ਸ਼ਾਂਤ. ੨ਹਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਾ.

ਵਿਸ੍ਰਾਂਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਆਰਾਮ. ਵਿਸ੍ਰਾਮ.ਟਿਕਾਉ.

ਵਿਸ੍ਰਾਂਤਿ ਘਾਟ. ਸੰਗਜਾ–ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਪਾਸ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਕੇ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਵਿਸ੍ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਰਾਮ.

ਵਿਸ੍ਰਾਮਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ਰਾਮਨਿਧਿ.

ਵਿਸ੍ਰੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਰਤ.

ਵਿਸ੍ਲੇਸ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਯੋਗ. ਵਿਛੋੜਾ। ੨ ਢਿੱਲਾਪਨ.

ਵਿਸ੍ਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ। ੨ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਧਰਮ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ **ਦਸ** ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵੇਦੇਵ ੨। ੩ ਜੀਵਾਤ੍ਮਾ, ਜੋ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸ੍ਥਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੫ ਸ਼ਿਵ। ੬ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੭ ਵਿ–ਸਾਰਾ. ਤਮਾਮ. ਸਭ। ੮ ਬਹੁਤ.

ਵਿਸ੍ਵਸ੍ਤ. ਵਿ–ਜਿਸ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ (ਭਰੋਸਾ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਮੁਅ੍ਤਬਰ. ਇਤਬਾਰੀ.

ਵਿਸ੍ਵਕਸੇਨ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਵਕ੍ਸੇਨ੍ . ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦੀ ਸੈਨਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਵੇ, ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਗੁਨ ਜਨਾਰਦਨ ਵਿਸ੍ਵਕਸੇਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇਰਵਾਂ ਮਨੁ। ੩ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ.

ਵਿਸ੍ਵਕਰਮਾ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਵਕ੍ਕਰ੍ਮਨ੍ . ਸੰਸਾਰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਦੋ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮੁੰਹ ਬਾਹਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰ ਹਨ. ਸੰਸਾਰ ਰਚਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੩ ਸੂਰਜ। ੪ ਇੱਕ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰ (Chief Engineer) ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਕੇਵਲ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਚਦਾ ਕਿੰਤੁ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਬਾਪਤਜ ਉਪਵੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸ੍ਤਕਾਰੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸੇ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ– "ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪਤਿ, ਗਹਿਣੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ, ਵਧੀਆ ਕਾਰੀਗਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਥ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਨਰ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਖੜੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸਦੀਵ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ."

ਰਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਅੱਠਵੇਂ ਵਸੁ ਪ੍ਰਭਾਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਾਵਨਜਮਤੀ (ਯੋਗਸਿੱਧਾ) ਦੇ ਪੋਣੇ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੰਜਨਾ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਦ ਸੰਜਨਾ ਸੂਰਜ ਦਾ ਤੇਜ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕੀ, ਤਾਂ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਾਦ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਭਾਗ ਛਿੱਲ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਤ ਕਮ ਹੋਗਈ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਛਿੱਲੜ ਤੋਂ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਚਕ੍ਰ, ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਤ੍ਰਿ੍ਸ਼ੂਲ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਦੀ ਬਰਛੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਣਾਏ. ਜਗੰਨਾਥ ਦਾ ਬੁਤ ਭੀ ਇਸੇ ਕਾਰੀਗਰ ਦੀ ਦਸ੍ਤਕਾਰੀ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਗੰਨਾਥ.

ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹੈ.

ਵਿਸ੍ਵਦੇਵ. ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਪੂਜ੍ਯ ਦੇਵ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਦਸ਼ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ–ਵਸੁ, ਸਤ੍ਯ, ਕ੍ਰਤੁ, ਦਕ, ਕਾਲ, ਕਾਮ, ਧੁਰਿ, ਲੋਚਨ, ਪੁਰੂਰਵਾ, ਅਤੇ ਆਰਦ੍ਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਲਿਖਿਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ. ੪੭. "ਅਸ੍ਮਨਿ ਕੁਮਾਰ ਸ੍ਵ ਵਿਸ੍ਵੇਦੇਵਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਕਈ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਧੁਰਿ ਦੇ ਥਾਂ ਧ੍ਰਿਤਿ, ਲੋਚਨ ਦੀ ਥਾਂ ਕ੍ਰਤੁ ਅਤੇ ਆਰਦ੍ਰਵਾ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਦ੍ਰਵਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਅਗਨਿ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਮ ਹਨ–ਕ੍ਰਤੁ, ਦਕ, ਵਸੁ, ਸਤ੍ਯ, ਕਾਮ, ਕਾਲ, ਧੁਨਿ, ਰੋਚਕ, ਆਦ੍ਵ ਅਤੇ ਪੁਰੂਰਵਾ. * ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵ ੨.

ਵਿਸ੍ਵਨਾਥ | ਜਗਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ,ਕਰਤਾਰ.
ਵਿਸ੍ਵਪਤਿ |

ਵਿਸ੍ਵਮਾਤਾ. ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਂ, ਮਾਯਾ। ੨ ਲੱਛਮੀ। ੩ ਭਵਾਨੀ. ਦੁਰਗਾ। ੪ ਦੇਖੋ ,ਲੱਕਮਾਤਾ ੩.

ਵਿਸ੍ਵਾਸ. ਭਰੋਸਾ. ਇਤਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ਵਾਸ.

ਵਿਸ੍ਵਾਸਘਾਤਕ | ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ (ਭਰੋਸਾ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਵਿਸ੍ਵਾਸਘਾਤੀ | ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਆਪਣਾ ਇਤਬਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਜਮਾਕੇ ਅਪਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਾਣਕ੍ਯ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਘਾਤੀ ਦਾ ਕਦੇ ਉੱਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.
"ਵਿਸ੍ਵਾਸਘਾਤਿਨਾਂ ਨ ਨਿਸ੍ਕ੍ਰਿਤਿਃ" (ਸੂਤ੍ ਪ੍ਰ੨੩)

ਵਿਸ੍ਵਾਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵੇਦੇਵ. "ਵਿਸ੍ਵਾਦੇਵ ਮਹਾਰਿਖਿ ਘਨੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਵਿਸ੍ਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ਵਾਨ.

ਵਿਸ੍ਵਾਨਰ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ.

ਵਿਸ੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ. † ਰਿਗਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਸ਼ਿਕ ਦਾ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨਜਕੁਬਜ ਦੇ ਪੁਰੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਗਾਧਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰਾਪੀ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਛਤ੍ਰੀ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮਰਿਖੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਵਿਸ਼੍ਵਰਥ ਹੈ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਸ਼ਕ ਦੀ ਵੰਸ਼ (ਕੁਲ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੌਸ਼ਿਕ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਅਸ੍ਤ੍ਰਗੁਰੁ ਸੀ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਯਗ੍ਯ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਦਸ਼ਰਥ ਤੋਂ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮੰਗਕੇ ਲੈਗਿਆ ਸੀ. ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਰਿਖੀ ਨਾਲ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵਿਰੋਧ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰਾਜਾ ਸੌਦਾਸ ਦੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਹੋਣ ਪਿੱਛੇ ਆਪੋਵਿੱਚੀਂ ਲੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਨਾਲ ਵੈਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਭੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ , ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਦੀ ਨੰਦਿਨੀ ਗਊ ਜੋ ਸਭ ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦੀ ਸੀ, ਖੋਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਬ੍ਰਹਮਰਿਖੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਝਗੜਾ ਸੀ.

ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਬਾਬਤ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਗਾਧਿ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਤ੍ਯਵਤੀ, ਰਿਚੀਕ(ਔਰ੍ਵੀਕ) ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ.ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਿਚੀਕ ਨੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਦੋ ਭੁੰਜਨ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਅਰ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਤ੍ਯਵਤੀ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਭੁੰਜਨ ਤੂੰ ਖਾਲੈ, ਇਸ ਦੇ ਅਸਰ-ਨਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਤੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਊ, ਅਰ ਇਹ ਦੂਜਾ ਭੁੰਜਨ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੇ, ਇਸ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਬੇਟਾ ਹੋਵੇਗਾ.

ਸਤ੍ਯਵਤੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਭੁੰਜਨ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ. ਮਾਤਾ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰੀ ਵਾਲਾ ਭੁੰਜਨ ਆਪ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਤ੍ਯਵਤੀ ਦੇ ਪੋਣੇ ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਜਮਦਗਨਿ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗਾਧਿ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਗੁਣਧਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਾਲਵ, ਬਸਿਸਟ ਅਤੇ ਰਿਚੀਕ.

ਵਿਸ੍ਵੇਸ਼ | ਵਿਸ਼੍–ਈਸ਼. ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ,
ਵਿਸ੍ਵੇਸ੍ਵਰ | ਕਰਤਾਰ.

ਵਿਸ੍ਵੇਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵ ੨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵੇਦੇਵ ੨.

ਵਿਸ੍ਵੰਭਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ.

ਵਿਸ੍ਵੰਭਰਾ. ਵਿਸ਼੍ਵ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਵਿਹ. ਸੰ. ਆਕਾਸ਼। ੨ ਪੌਣ. ਵਾਯੁ. ਹਵਾ.

ਵਿਹਗ. ਆਕਾਸ਼ਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਗ.

ਵਿਹਰਣ | ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਚਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
ਵਿਹਰਨ | ੨ ਵਿਯੋਗ. ਜੁਦਾਈ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਵਿਛੋੜਾ. "ਵਿਹਰਣ ਸਭ ਸਾਕ." (ਭਾਗੁ) "ਵਿਹਰੇ ਹੋਵਨ ਮੱਸ ਵਿਗੋਈ." (ਭਾਗੁ)

ਵਿਹਵਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਬਲ.

ਵਿਹਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਉਣਾ. "ਰਾਤਿ ਨ ਬਿਹਾਵੀ ਸਾਕਤਾ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਵਿਹਾਗ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਗ.

ਵਿਹਾਝਣਾ | ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਝਨਾ.
ਵਿਹਾਝਣੁ |
ਵਿਹਾਝਨਾ |

ਵਿਹਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿਹਾਨ. ਭੋਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਨ ੨. "ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਤੁਝੈ ਧਿਆਇਦਾ ਅਨਦਿਨੁ ਸਦਾ ਵਿਹਾਣ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਵਿਹਾਣਾ | ਗੁਜ਼ਰਿਆ. ਗੁਜ਼ਰੀ. ਵੀਤਿਆ. ਵੀਤੀ
ਵਿਹਾਣੀ | ਹੋਈ. "ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ਪਹੁਤਾਣੀ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਵਿਹਾਦੀ. ਗੁਜ਼ਰਦੀ. ਵੀਤਦੀ. "ਚਲੀ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਦੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਪਹਰੇ)

ਵਿਹਾਨਾ. ਗੁਜ਼ਰਿਆ. ਵੀਤਿਆ. "ਧੰਧਾ ਕਰਤਿਆ ਅਨਦਿਨੁ ਵਿਹਾਨਾ." (ਗਉ ਮ. ੩)

ਵਿਹਾਯ. ਸੰ. ਵ੍ਯ–ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਕੇ। ੨ ਬਾਵਜੂਦ। ੩ ਬਰਖ਼ਿਲਾਫ਼। ੪ ਸੰ. ਵਿਹਾਯਸ੍ . ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼। ੫ ਵਿ–ਪ੍ਰਬਲ.

ਵਿਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭ੍ਰਮਣ. ਘੁੰਮਣਾ। ੨ ਲੀਲਾ. ਖੇਲ। ੩ ਸੈਭੁਨ. ਸੈਭੋਗ। ੪ ਬੁੱਧਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ। ੫ ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼,ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬੁੱਧਮਤ ਦੇ"ਵਿਹਾਰ" ਬਹੁਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਰ ੧.

ਵਿਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਰੀ.

ਵਿਹਾਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਉਣਾ.

ਵਿਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਵਿਹਿਤਹਾਵ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਵ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ– "ਬੋਲਨ ਕੇ ਸਮਯੇ ਵਿਖੈ ਬੋਲਨ ਦੇਯ ਨ ਲਾਜ। ਵਿਹਿਤਹਾਵ ਤਾਂਸੋਂ ਕਹੈਂ ਕੇਸ਼ਵ ਕਵਿ ਕਵਿਰਾਜ." (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ) ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ਅਤੇ ਭਾਵ.

ਵਿਹੀਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹੀਨ.

ਵਿਹੁ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਰ.

ਵਿਹੁਲਾ. ਵਿ–ਜ਼ਹਰੀਲਾ.

ਵਿਹੂਣ | ਬਿਨਾ.ਰਹਿਤ.ਦੇਖੋ,ਬਿਹੂਣ."ਨਾਮ ਵਿਹੂਨੜਿਆ, ਸੇ ਮਰਨਿ ਵਿਸੂਰਿ." (ਆਸਾ
ਵਿਹੂਨ | ਮ: ੫)
ਵਿਹੂਨੜਾ |

* ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼੍ਵ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇਰਾਂ ਹੈ.

† ਐਤ੍ਰੇਯ ਆਰਣ੍ਯਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਸੰਗਜਾ ਹੈ. ਸਿੱਧਾਂਚਾਰੀ. ਇਸ ਸੂਤ੍ਰ ਨਾਲ, ਮਿਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਪਰੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼੍ਵ ਸ਼ਬਦ ਦੀਰ੍ਘ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਹੰਗ ਵਿਹ (ਆਕਾਸ਼) ਗ (ਗਮਨ). ਆਕਾਸ਼ **ਵਿਹੰਗਮ** ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ। ੨ ਸੂਰਜ. ੩ ਤੀਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਿਹੰਗ.

ਵਿਹੰਗਰਾਜ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਗਰੁੜ.

ਵਿਕਉ. ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅਨਜਥਾ ਪਰਿਣਾਮ. ਉਲਟਾ ਫਲ. "ਜੁਗਤਿ ਵਿਹੂਣੀ ਵਿਕਉ ਜਾਇ." (ਰਤਨਮਾਲਾ) ੨ ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਮ. ਬਲ. ਸਾਮਥ੍ਰੱਜ। ੩ ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਯ. ਵੇਚਣਾ. ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ ਕਰਨਾ.

ਵਿਕਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਸਨਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਵਿਕਸੂਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਕਥਨ ਨਾਲ ਪੁਸ੍ਟ ਕਰੀਏ, ਅਰ ਫੇਰ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਾਕ੍ਯ ਦੀ ਪੁਸ੍ਟੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਵੇ, ਤਦ "ਵਿਕਸੂਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ ਪਦ ਪਰ ਸਾਮਾਨ,
ਬਹੁਰ ਵਿਸ਼ੇਸ ਸੁ ਪਦ ਕੋ ਆਨ,
ਇਹ ਬਿਧਿ ਤੀਨ ਸੁ ਪਦ ਜਹਿਂ ਆਵਹਿਂ,
ਵਿਕਸੂਰ ਸੋ ਸੱਤੇਖਸਿੰਘ ਗਾਵਹਿਂ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਦਾਤੂ ਕੀ ਸਹਾਰੀ ਲਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦੇਵ,
ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਯਹਿ, ਜੈਸੇ ਕ੍ਰਿ੍ਸ਼ਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ.
ਦਾਤੂ ਦੀ ਲੱਤ ਸਹਾਰਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਥਨ ਹੈ, ਐਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਸਮਾਨ ਕਥਨ ਹੈ, ਕ੍ਰਿ੍ਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਫਿਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ.

ਵਿਕਚ. ਸੰ. ਵਿ–ਕਚ (ਕੇਸ਼) ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਨਹੀਂ। ੨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ. ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵਿਕਟ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਟ.

ਵਿਕਣ ਵੇਚਿਆ ਜਾਣਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਯਣ. **ਵਿਕਣਾ** ਵੇਚਣਾ. ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਦੇਣਾ. **ਵਿਕਣੁ** "ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਅਵਗਣ ਵਿਕਣਹਿ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਗੁਣ ਵਿਹਾਝਹਿ, ਅਉਗਣ ਵਿਕਣਹਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਿਕਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕ੍ਰਦਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੋਗ.

ਵਿਕਰਸਨ ਸੰ. ਵਿਕਰ੍ਸ਼ਣ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚਣ ਦੀ **ਵਿਕਰਖਨ** ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧਨੁਖ ਖਿੱਚਣਾ। ੩ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਰਾਹੁੰਣਾ. ਕਰਾਹ ਨਾਲ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਖਿੱਚਕੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਲਿਆਉਣੀ.

ਵਿਕਰਮ. ਵਿਕਰ੍ਮ. ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ. ਕੁਕਰਮ. ਦੁਰਾਚਾਰ. "ਸਾਕਤ ਸੋਗਿ ਵਿਕਰਮ ਕਮਾਏ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਵਿਕਰਮੀ. ਵਿਕਰ੍ਮਿਨ੍ ਵਿ–ਕੁਕਰਮੀ. ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁਰਾਚਾਰੀ.

ਵਿਕਰਾਰ ਵਿ–ਕਰਾਲ. ਬਹੁਤ ਭਯਾਨਕ. ਦੇਖੋ, **ਵਿਕਰਾਲ** ਬਿਕਰਾਲ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਕਰਾਲ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਵਿਕਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਲ.

ਵਿਕਲਪ. ਸੰ. ਵਿਕਲ੍ਪ. (ਦੋ ਖ਼ਿਆਲ). ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਿੰਨ ਕਲ੍ਪਨਾ ਕਰਨੀ. ਸੰਦੇਹ. ਸ਼ੱਕ। ੨ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਦੋ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਜਾਂ ਉਹ ਕਰ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ ਵਿਕਲਪ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਕੈ ਵਹ ਕੈ ਯਹ ਕੀਜਿਯੇ ਜਹਿਂ ਕਹਨਾਵਤ ਹੋਯ,
ਤਾਂਹਿ ਵਿਕਲਪ ਬਖਾਨਹੀਂ ਭੂਸ਼ਣ ਕਵਿ ਸਭ ਕੋਯ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਧੂਮ੍ਰਨੈਨ ਗਿਰਿਰਾਜ ਤਟ ਊਚੇ ਕਹੀ ਪੁਕਾਰ,
ਕੈ ਬਰ ਸੁਭ ਨ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ, ਕੈ ਲਰ ਓਡ ਸੱਭਾਰ.
(ਚੰਡੀ ੧)
ਕੈ ਹਮ ਸੰਗ ਲਰੋ ਤਜਕੈ ਡਰ,
ਕੈ ਅਪਨੇ ਸਭ ਆਯੁਧ ਡਾਰੋ.
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਵਿਕਾਊ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਾਊ.

ਵਿਕਾਇ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਿਕਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਕਾਇ ਲਏ.

ਵਿਕਾਇ ਲਏ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਕਰਵਾ ਲਏ. ਖ਼ਰੀਦ ਲਏ. "ਇਹੁ ਤਨ ਵੇਚੀ ਥੈ ਕਰੀ, ਜੇ ਕੋ ਲਏ ਵਿਕਾਇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਵਿਕਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਸਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੨ ਖਿੜਨ (ਪ੍ਰਫੁੱਲ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਵ੍ਰਿੱਧੀ. ਵਾਧਾ। ੪ ਵਿਕਾਸ਼. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੫ ਆਕਾਸ਼.

ਵਿਕਾਣੇ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਹੋਏ. ਵਿਕੇ. "ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵਿਕਾਣੇ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਵਿਕਾਂਦੜੇ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਹੁੰਦੇ. ਵਿਕਦੇ. "ਖੰਭ ਵਿਕਾਂਦੜੇ ਜੇ ਲਹਾਂ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਵਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਾਰ. "ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ, ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਵਿਕਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਾਰੀ.

ਵਿਕਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਾਰ। ੨ ਬੇਕਾਰ. ਨਿਕੰਮਾ। ੩ ਨਿਸ਼ਫਲ. "ਸੇਜੈ ਕੰਤੁ ਨ ਆਇਓ, ਏਵੈ ਭੁਇਆ ਵਿਕਾਰੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ਸਾਰਾ ਸਿੰਗਾਰ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਇਆ.

ਵਿਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਾਲ.

ਵਿਕੀਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਕ. ਆਕ। ੨ ਸੰ. ਵਿਕੀਰ੍ਣ. ਵਿ–ਫੈਂਕਿਆ (ਵਗਾਹਿਆ) ਹੋਇਆ। ੩ ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ. "ਅੰਙਣ ਪਰੇ ਵਿਕੀਰਣ ਸੋਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਵਿਕੁੰਠ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਕੁੰਠ (ਖੁੰਢਾ) ਨਹੀਂ. ਤਿੱਖਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੈਕੁੰਠ.

ਵਿਕੁੰਨੀ. ਵਿ–ਵਜਾਕ੍ਲਤਾ ਵਾਲੀ. ਹੈਰਾਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨ. "ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵਿਕੋ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕਉ.

ਵਿੱਕੋਲਿਤ੍ਰਾ. ਸੰ. ਵਿਕਲਿਤ.ਵਿ–ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਫੁਟਕਲ.

ਵਿਕ੍ਰਤਾਨਨ. ਵਿਕ੍ਰਿਤ (ਵਿਕ੍ਰਤ) ਨਿੰਦਿਤ ਹੈ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ. ਐਸਾ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਕੁਰੂਪ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਹ ਯਾਦਵਾਂ ਵੱਲ ਹੋਕੇ ਜਰਾਸੰਧ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਸੀ. "ਵਿਕ੍ਰਤਾਨਨ ਨਾਮ ਕੁਰੂਪ ਕੋ ਬਾਂਧਵ,ਕੋਪ ਭਯੋ ਅਸਿ ਪਾਨ ਗਹ੍ਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਵਿ–ਲਕਵੇ ਰੋਗ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵਿੰਗਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਵਿਕ੍ਰਮ. ਸੰ. ਬਹੁਤ ਉਤ੍ਸਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਵਿ–ਕ੍ਰਮਣ. ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਡਗ ਭਰਨੀ। ੩ ਬਹਾਦੁਰੀ। ੪ ਬਲ. ਤਾਕਤ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ.

ਵਿਕ੍ਰਮਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕ੍ਰਮਸਿੰਘ.

ਵਿਕ੍ਰਮਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਲੰਘਣਾ। ੩ ਹਮਲਾ (ਹੱਲਾ) ਕਰਨਾ. ਧਾਵਾ.

ਵਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰਾਜੇ ਹੋਏ **ਵਿ੍ਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ** ਹਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਕ੍ਰਮ–ਆਦਿਤ੍ਯ ਪਦਵੀ (ਉਪਾਧਿ) ਹੋਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਰਦਭਿਲ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਉੱਜੈਨ ਦਾ ਪਤਿ ਸੀ,ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੰਮਤ ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੫੭ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਆਪ ਵਡਾ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਰਤਨਰੂਪ ਗੁਣੀਆਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਿਤ ਸੀ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨੌ ਰਤਨ–ਕਾਲਿਦਾਸ, ਵਰਰੁਚਿ, ਅਮਰਸਿੰਹ, ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ, ਕ੍ਸ਼ਪਣਕ, ਵੇਤਾਲਭੱਟ, ਘਟਕਪੱਰ, ਸ਼ੰਕੁ ਅਤੇ ਵਰਾਹਮਿਹਰ–ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਕਲ੍ਪਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਏ.

ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਨੇ ਸ਼ਕ ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ "ਸ਼ਕਾਰੀ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ ਨਾਲ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ ਸੀ.

ਅਨੇਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਨਿਸ਼ਕ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਾਧਿ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਸੀ. ਬਹੁਤ ਲੇਖਕ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਯਸ਼ੋਧਰ ਨਾਮਕ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਨੇ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਲ ਚਲਾਇਆ ਹੈ. ਕਿਤਨੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਲ੍ਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੌਤਮੀ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਕ੍ਰਮ (ਬਲ) ਨਾਲ ਜਦ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿਕ੍ਰਮ ਸੰਮਤ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ।

ਸਮੁਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ (੨), ਜੋ ਸਨ ੩੯੦ ਵਿੱਚ ਸੁਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ (ਕਾਠੀਆਵਾੜ) ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਨਾਮ ਤੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਰਣਾਦਿਤ੍ਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਵਿਕ੍ਰਮੀ. ਵਿ–ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਦਾ. ਜੈਸੇ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ। ੨ ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ. ਉਤਸਾਹੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ.

ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਵਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਵਤ ਲਈ "ਸੰਮਤ" ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਵਿਕ੍ਰਯ ਸੰ. ਵੇਚਣਾ. ਵੇਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਪਾਰ. **ਵਿਕ੍ਰਯਣ** ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਯ.

ਵਿਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ–ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਰੋਗ ਯੁਕ੍ਤ. ਰੋਗੀ। ੩ ਮੈਲ ਸਹਿਤ. ਮੈਲਾ ਕੁਚੈਲਾ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ.

ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰ ੪.

ਵਿਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਿਗਾੜ. ਵਿਕਾਰ। ੨ ਰੋਗ। ੩ ਘਬਰਾਹਟ.

ਵਿਕ੍ਰੀ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਰੀਦ ਫਰੋਖ਼ਤ. ਲੈਣ ਦੇਣ.

ਵਿਕਿਪ੍ਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਿੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਗਾਹਿਆ। ੨ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਵ੍ਯਾਕੁਲ। ੩ ਸਿਰੜਾ. ਬੱਲਾ.

ਵਿਕੇਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ੇਪ. ਫੈਂਕਣਾ. ਵਗਾਹੁਣਾ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ. ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ। ੩ ਤਿਆਗਣਾ.

ਵਿਕੇਪਣ. ਵਿ–ਕ੍ਸ਼ੇਪਣ. ਫੈਂਕਣਾ. ਵਗਾਹੁਣਾ. ਸਿੱਟਣਾ। ੨ ਵਿਕ੍ਸ਼ੇਪ ਦੇਣਾ.

ਵਿਖ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਦਮ. ਡਿੰਘ. ਡਗ. "ਇਕ ਵਿਖ ਨ ਚਲਹਿ ਸਾਥਿ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਜੇ ਇਕ ਵਿਖ ਅਗਾਹਾਂ ਭਰੇ, ਤਾਂ ਦਸ ਵਿਖਾਂ ਪਿਛਾਹਾਂ ਜਾਇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਸੰ. ਵਿ–ਨਕਟਾ। ੩ ਸੰ. ਵਿਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜ਼ਹਿਰ. "ਵਿਖ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿ੍ਤ ਪ੍ਰਗਟਿਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) ਸਿੰਧੀ. ਵਿਖੁ। ੪ ਜਲ। ੫ ਕਮਲ ਦੀ ਡੰਡੀ। ੬ ਕੋਲਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰੀ.

ਵਿਖਇ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਯ.

ਵਿਖਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਈ.

ਵਿਖਕਨ੍ਯਾ. ਵਿਸ਼ਕਨ੍ਯਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ (ਵਿਸ਼) ਨਾਲ ਪਾਲੀ ਹੋਈ ਸੁਰੂਪ ਵਾਲੀ ਕਨ੍ਯਾ, ਜੋ ਵੈਰੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਜੋ ਪੁਰਖ ਉਸ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਸੰਗ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਵਿਸ਼ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਮਰਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਵਿਖਧਰ. ਜ਼ਹਿਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੱਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਖਧਰ.

ਵਿਖਮ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਮ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਭਿੰਨ ਧਰਮ ਵਾਲੀਆਂ (ਅਨਮੇਲ) ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ, ਇਹ "ਵਿਖਮ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਾਂ ਨ ਹੈਂ ਅਨੁਰੂਪ ਦੈ ਤਿਨ ਕੀ ਘਟਨਾ ਸੋਯ,
ਵਿਖਮ ਤਹਾਂ ਵਰਣਨ ਕਰਤ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਸਭ ਕੋਯ.
(ਲਲਿਤਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਸਿਉ ਸਾਕਤ ਨਹੀ ਸੰਗੁ,
ਓਹੁ ਬਿਖਈ, ਓਸੁ ਰਾਮ ਕੋ ਰੰਗੁ. (ਗਉ ਮ: ੫)
ਹਮ ਨੀਵੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਤਿ ਊਚਾ,
ਕਿਉਕਰਿ ਮਿਲਿਆਜਾਏ ਰਾਮ?
(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)
ਹਮ ਅਵਗੁਨ ਕਰਹਿ ਅਸੰਖ ਨੀਤਿ,
ਤੁਮ ਨਿਰਗੁਨ ਦਾਤਾਰੇ, ×××

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੁਮ ਦੇਵਹੁ ਸਭੁਕਿਛੁ ਦਇਆਧਾਰਿ,
ਹਮ ਅਕਿਰਤਘਨਾਰੇ. (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)
ਤੋਸੋ ਨਹੀ ਦਾਤਾ ਕੋਊ ਮੋਸੋ ਨ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ,
ਤੋਸੋ ਨ ਦਯਾਲੁ, ਦੁਖੀ ਮੋਸੋ ਨ ਅਲਾਇਯੇ,
ਮੋਸੋ ਨਹੀ ਕ੍ਰਿਤਘਨ, ਤੋਸੋ ਉਪਕਾਰੀ ਨਾਹਿ,
ਮੋਸੋ ਨ ਅਨਾਥ, ਨਾਥ ਤੋਸੋ ਨ ਬਤਾਇਯੇ,
ਔਗੁਨੀ ਨ ਮੋਸੋ ਕੋਊ, ਗੁਨਵਾਨ ਤੋਸੋ ਨਹੀ
ਜਪ ਤਪ ਵ੍ਰਤ ਮੋ ਮੈ ਏਕ ਨਹਿ ਪਾਇਯੇ,
ਆਯੋ ਹੈ ਸ਼ਰਨ ਕਵਿ ਧਾਯਕੈ ਚਰਨ ਗਹੇ
ਤਾਰਨਤਰਨ ਨਿਜਹਾਥ ਦੈ ਬਚਾਇਯੇ,
(ਨਾਪ੍ਰ)

(ਅ) ਕਾਰਣ ਦਾ ਹੋਰ ਰੰਗ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕਾਰਯ ਹੋਰ ਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟੇ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ ਵਿਖਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਕਾਰਣ ਕੋ ਕਛੁ ਔਰ ਰੱਗ ਕਾਰਜ ਕੋ ਕਛੁ ਔਰ.
(ਕਾਵਜਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਦੇਸ਼ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਮਾਰ ਰੁਧਿਰ ਬਹਾਈ ਨਦੀ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਯਸ਼ ਸ੍ਵੇਤ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ ਹੈ.

(ੲ) ਕਰਨਾ ਯਤਨ ਭਲੇ ਲਈ, ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋਣਾ, ਐਸਾ ਕਥਨ ਵਿਖਮ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਔਰ ਭਲੋ ਉੱਦਮ ਕਿਯੇ ਹੋਤ ਬੁਰੋ ਫਲ ਆਯ.
(ਕਾਵਜਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਬੈਯੇ ਨੇ ਬਾਂਦਰ ਨੂੰ ਸਿਖਜਾ ਘਰ ਰਚਣੇ ਹਿਤ ਗਾਈ,
ਉਲਟਾ ਅਪਨਾ ਘਰ ਭੀ ਦੇਖੋ, ਬੈਠਾ ਮੂਲ ਗਵਾਈ.

ਵਿਖਮ ਸੂਕਮ. ਦੇਖੋ, ਸੂਕਮ (ਅ).

ਵਿਖਮਜ੍ਵਰ. ਸੰ. विषमज्वर. ਵੈਦਜਕ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਤਾਪ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ. ਕਦੇ ਕਮ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਬਹੁਤ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਨਬਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੱਦੀ. ਕਿਸੇ ਮਾਮੂਲੀ ਤਾਪ ਦੇ ਵਿਗੜ ਜਾਣ ਤੋਂ, ਤਾਪ ਪਿੱਛੋਂ ਕੁਪੱਥ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਪੁਰ ਜਾਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਅਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾਹੈ. ਤੇਈਆ ਚੌਥਾਇਆ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਤਾਪ ਵਿਖਮਜ੍ਵਰ ਗਿਣੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ.

ਵਿਖਮੁ. ਔਖਾ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਮੁ. "ਗਾਵੈ ਕੋ ਵਿਦਿਆ ਵਿਖਮੁ ਵੀਚਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਵਿਖਯ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਯ.

ਵਿਖਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਰਨਾ.

ਵਿਖਲੀਪਤ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ਯਲਿਪ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਲੀਪਤਿ. "ਇਕਿ ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ ਵਿਖਲੀਪਤੇ." * (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਿਖੜਾ. ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ. ਔਖਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖੜਾ. "ਭਉਜਲ ਮਾਰਗੁ ਵਿਖੜਾ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਵਿਖਾ. ਵਿਖ (ਕਦਮ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਜਿਥੈ ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਧਰੇ ਵਿਖਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਵਿਸਾ (ਕਣ) ਮਾਤ੍ਰ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਿ ਤੂੰ ਵਿਖਾ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) ੩ ਵੇਖਾਂ. ਦੇਖਾਂ. "ਦਸ ਵਿਖਾ ਮੈ ਕਾਰਣ." (ਰਾਮ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਤੂੰ ਦੱਸ, ਤਾਕਿ ਮੈ ਕਾਰਣ ਦੇਖਾਂ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ੪ ਅਤੇ ਵਿਸਾ ੪.

ਵਿਖਾਸਤ੍ਰ. ਸੰ. विषास्त्र. ਸੰਗਜਾ–ਜ਼ਹਰ ਵਿੱਚ ਬੁਝਾਇਆ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ ਦੀ ਪੁੱਠ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ੨ ਸੱਪ.

ਵਿਖਾਣ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਾਣ. ਸੰਗਜਾ–ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਸਿੰਗ। ੨ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਸੂਰ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਦੰਦ.

ਵਿਖਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਾਦ। ੨ ਵਿਸ਼ਾਦ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ ਭੀ ਹੈ. ਚਿੱਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵਿਸ਼ਾਦ (ਅਥਵਾ ਵਿਸ਼ਾਦਨ) ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਜਹਿਂ ਚਿਤਚਾਹੇ ਕਾਜ ਤੋਂ ਉਪਜਤ ਕਾਜ ਵਿਰੁੱਧ,
ਤਾਹਿ ਵਿਖਾਦਨ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਭੂਸ਼ਣ ਬੁੱਧਿ ਵਿਸ਼ੁੱਧ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–
ਕਾਲਬੂਤ ਕੀ ਹਸਤਨੀ, ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ!
ਚਲਤ ਰਚਿਓ ਜਗਦੀਸ,
ਕਾਮ ਸੁਆਇ ਗਜ ਬਸਿ ਪਰੇ, ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ!
ਅੰਕਸੁ ਸਹਿਓ ਸੀਸ,
ਮਰਕਟ ਮੁਸਟੀ ਅਨਾਜ ਕੀ, ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ!
ਲੀਨੀ ਹਾਥੁ ਪਸਾਰਿ,
ਛੂਟਨ ਕੋ ਸਹਸਾ ਪਰਿਆ, ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ!
ਨਾਚਿਓ ਘਰ ਘਰ ਬਾਰਿ.
(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਸੋਚੈ ਅਬ ਧਨ ਕੋ ਕਮਾਵੈ ਸੁਤ,
ਇਤਨੇ ਮੇ ਸੁਨਜੋਂ ਗੁਰੁ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਤਜਾਗਦੀਨ.

ਵਿਖਾਦਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਾਦ (੨).

ਵਿਖਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਾਦੀ.

ਵਿਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਖਾਣ.

ਵਿਖਾਨਨ. ਸੰ. ਵਿਸ਼ਾਨਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼ (ਜ਼ਹਿਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਵਿੱਚ, ਸੱਪ.

ਵਿਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਿਆ.

ਵਿਖਿਆਤ, **ਵਿਖਿਆਤਿ** } ਦੇਖੋ, ਬਿਖਿਆਤ ਅਤੇ ਬਿਖਿਆਤਿ.

ਵਿਖੀ. ਸੰ. विषिन–ਵਿਸ਼ੀ. ਵਿ–ਜ਼ਹਰੀਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੱਪ.

ਵਿਖੇ. ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਸਯ ੨.

ਵਿਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕੇਪ.

ਵਿਖੇਰਣਾ. ਖਿੰਡਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖੇਰਣਾ.

ਵਿਖੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਯ ੨ ਅਤੇ ਬਿਖੈ.

ਵਿਖੋਆ. ਜ਼ਹਰੀਲਾ। ੨ ਵੇਖਿਆ. ਨਜਰ ਆਇਆ। ੩ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਇਆ.

ਵਿਖੋਟਿ. ਸੰਗਜਾ–ਅਣਬਣ. ਨਾਚਾਕੀ. "ਲੋਭ ਮੋਹ ਸਿਉ ਗਈ ਵਿਖੋਟਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬਿਖੋਟਿ.

ਵਿਖੰਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਮ. "ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ." (ਪਉੜੀ ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਵਿਖਜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਖਾ। ੨ ਵਿਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਠਗ. "ਵਿਖਜਾ ਆਦਿ ਉਚਾਰਕੈ ਆਯੁਧ ਅੰਤ ਉਚਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਠਗਆਯੁਧ, ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ).

ਵਿਖਜਾਤ, **ਵਿਖਜਾਤਿ** } ਦੇਖੋ, ਬਿਖਿਆਤ ਅਤੇ ਬਿਖਿਆਤਿ.

ਵਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਗ.

ਵਿਗਸਣਾ, **ਵਿਗਸਨਾ** } ਵਿਕਾਸ ਹੋਣਾ. ਖਿੜਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ.

ਵਿਗਸਾਤ, **ਵਿਗਸਾਵਦੋ**, **ਵਿਗਸਿਆ**, **ਵਿਗਸੀਤਾ**, **ਵਿਗਸੇਤ**, **ਵਿਗਸੈ**, **ਵਿਗਸੰਦਾ** } ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਖਿੜਦਾ ਹੈ. ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਕਰੇ ਆਪਿ ਆਪੇ ਵਿਗਸੀਤਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧) "ਵੇਖੈ ਬਿਗਸੈ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਵਿਗਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਗਤ. ਬਹੁਤ ਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੩ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਦੂਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਖ਼ਬਰਦਾਰ.

ਵਿਗਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਮੰਦਗਤਿ. ਅਪਗਤਿ. "ਅਹੰਕਾਰਿ ਮੁਏ, ਸੇ ਵਿਗਤੀ ਗਏ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਵਿਗੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗਰਨਾ.

ਵਿਗੜਿਆ ਤਿਗੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗੜਿਆ ਤਿਗੜਿਆ.

ਵਿੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਗਾ. "ਵਾਲੁ ਨ ਵਿੰਗਾ ਹੋਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਵਿਗਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ.

ਵਿਗਾਸਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖਿੜਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕਾਸ.

ਵਿਗਾਸੁ. ਸੰ. ਵਿਕਾਸ. ਖਿੜਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ." (ਜਪੁ) ੩ ਸੰ. ਵਿਕਾਸ਼. ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਦੀਪਕੁ ਸਬਦਿ ਵਿਗਾਸਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਵਜ–ਬੱਸ. ਹੋਰ ਨਹੀਂ. ਅਲੰ.

ਵਿਗਾਨ. ਨਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗਾਨ ੨.

ਵਿਗਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਗਾੜਨਾ. ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ. ਵਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ. ਹੋਰ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਹੋਰ ਬਣਾ ਦੇਣਾ. "ਪ੍ਰਹਲਾਦਿ ਸਭਿ ਚਾਟੜੇ ਵਿਗਾਰੇ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਿਗਾੜ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗਾੜ.

ਵਿਗਾੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਗਾਰਨਾ। ੨ ਵਿਗ੍ਰਹ (ਲੜਾਈ) ਕਰਨਾ. ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ.

ਵਿਗਾੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿਗਾੜਕੇ. ਵਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਕਰਕੇ. "ਕਾਇਆ ਕੂੜਿ ਵਿਗਾੜਿ, ਕਾਹੇ ਨਾਈਐ?" (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਵਿਗੁਚਣਾ, **ਵਿਗੁਚਨਾ** } ਵਿਕੁੰਚਨ (विकुञ्चन) ਹੋਣਾ. ਸੁਕੜਨਾ. ਸੁੰਗੜਨਾ। ੨ ਮੁਰਝਾਉਣਾ। ੩ ਖਿੰਨਮਨ ਹੋਣਾ. "ਫਿਕਾ ਬੋਲਿ ਵਿਗੁਚਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਬਾਹਰਿ ਢੂੰਢਿ ਵਿਗੁਚੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਿਗੁਣ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਗੁਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਗੁਣ.

ਵਿਗੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗੂਤਾ. "ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਅੰਤਿ ਵਿਗੁਤਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਦਯਿ ਵਿਗੋਏ ਫਿਰਹਿ ਵਿਗੁਤੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵਿਗੂਚਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਗੁਚਨਾ. "ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਭਰਮਿ ਵਿਗੂਚੀਐ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਿਗੂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗੂਤਾ. "ਆਇ ਵਿਗੂਤਾ ਜਗੁ ਜਮਪੰਥੁ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਵਿਗੋਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿਗੋਪਨ (ਲਯ) ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗੋਨਾ. "ਇਕਮਨ ਹੋਇ ਵਿਗੋਇ ਦੁਚਿਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਵਿਗੋਇਆ. ਨਿੰਦਿਤ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗੋਨਾ. "ਭਗ ਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਵਿਗੋਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਵਿਗੋਣਾ, **ਵਿਗੋਨਾ**, **ਵਿਗੋਵਨ** } ਦੇਖੋ, ਬਿਗੋਣਾ. "ਅਗਨਿ ਜਲਾਵਹਿ ਅੰਗੁ, ਆਪੁ ਵਿਗੋਵਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਵਿਗੰਧ. ਦੁਰਗੰਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗੰਧ.

ਵਿੱਗ, **ਵਿਗਜ** } ਸੰ. विज्ञ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਵਡਾ ਗਿਆਨੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਵੀਣ. ਪੰਡਿਤ. ਚਤੁਰ.

ਵਿਗਜਪਤਿ. ਸੰ. विज्ञप्ति. ਸੰਗਜਾ–ਜਤਲਾਉਣ (ਜਣਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿਗਜਾਪਨ. ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ.

ਵਿਗਜਾਨ. विज्ञान. ਸੰਗਜਾ–ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ। ੨ ਆਤਮਗਿਆਨ.

ਵਿਗਜਾਨਮਯਕੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਕੋਸ਼.

ਵਿਗਜਾਪਨ. विज्ञापन. ਸੰਗਜਾ–ਜਤਾਉਣਾ. ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਸਿਖਜਾ ਦੇਣਾ। ੩ ਇੱਤਿਲਾ. ਨੋਟਿਸ। ੪ ਇਸ਼ਤਹਾਰ.

ਵਿਗਜੇਯ. विज्ञेय. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਯੋਗਜ.

ਵਿਗ੍ਰਹ. ਜੰਗ. ਨਾਚਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਗ੍ਰਹ.

ਵਿਘਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਘਨ.

ਵਿਘਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਚੋਟ. ਆਘਾਤ. ਫੱਟ. ਘਾਉ. "ਲਗਜੋ ਦੁਸਟ ਕੇ ਉਦਰ ਵਿਘਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਰੁਕਾਵਟ. ਵਿਘਨ। ੩ ਵਿਨਾਸ਼.

ਵਿਚ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚ ਅਤੇ ਵਿਚਿ.

* वृषलीपतेः ਵਿਸ਼ਲੀਪਤਿ ਤੋਂ ਭੀ ਕੁਚਲ ਅਤੇ ਕੁਚੀਲ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਚਉ | ਬੀਚ ਸੇ. ਅੰਦਰੋਂ. "ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ
ਵਿਚਹੁ | ਗਵਾਇਕੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਵਿਚਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਕਾਰ.

ਵਿਚਕਣ | ਦੇਖੋ, ਬਿਚਕਣ.
ਵਿਚੱਖਣ |
ਵਿਚੱਛਣ |

ਵਿਚਦੋ. ਬੀਚ ਸੇ. ਥਾਣੀਂ. "ਨਦਰੀ ਵਿਚਦੋ ਕਢੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਵਿਚਰਣਾ | ਦੇਖੋ, ਬਿਚਰਣਾ.
ਵਿਚਰਨਾ |

ਵਿਚਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਜੋ ਹਿਲਦਾ ਹੈ. ਅਸਥਿਰ. ਚੰਚਲ.

ਵਿਚਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਲਨਾ.

ਵਿਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਾਰ.

ਵਿਚਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਚਾਰਾ. "ਓਇ ਵਿਚਾਰੇ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ?" (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਵਿਚਾਰਾਲਯ. ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਘਰ. ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਅਦਾਲਤ.

ਵਿਚਾਰੀ. ਸੰ. विचारिन्. ਵਿ–ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ.

ਵਿਚਾਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਮਧਯਭਾਗ. ਗੱਭਾ.

ਵਿਚਾਲੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਮਧਯ ਵਿੱਚ. ਗੱਭੇ.

ਵਿਚਿ. ਬੀਚ. ਭੀਤਰ. ਅੰਦਰ. "ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਰਤਦਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) "ਵਿਚਿ ਉਪਾਏ ਸਾਇਰਾ, ਤਿਨਾ ਭਿ ਸਾਰ ਕਰੇਇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਸੰ. ਲਹਰ. ਤਰੰਗ. ਮੌਜ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਵੀਚੀ ਭੀ ਹੈ.

ਵਿਚਿੱਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਟਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ। ੨ ਅਚੇਤ. ਬੇਹੋਸ਼.

ਵਿਚਿਤ੍ਰ. ਵਿ–ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਦਾ. ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ। ੨ ਅਜੀਬ. ਅਦਭੁਤ. ਅਣੋਖਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. ਕਾਰਯ ਦੇ ਫਲ ਤੋਂ ਉਲਟਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ "ਵਿਚਿਤ੍ਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਜਹਾਂ ਕਰਤ ਉੱਦਮ ਕਛੂ ਫਲ ਚਾਹਤ ਵਿਪਰੀਤ, ਵਰਣਤ ਤਹਾ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਹੈਂ ਜੇ ਕਵਿੱਤਰਸ ਪ੍ਰੀਤਿ. (ਲਲਿਤਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭੈ ਬਿਨ ਨਿਰਭਉ ਕਿਉ ਥੀਐ,
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ. (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
ਆਪਸ ਕਉ ਜੋ ਜਾਣੈ ਨੀਚਾ,
ਸੋਊ ਗਨੀਐ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ.
(ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਰਭਯ ਹੋਣ ਲਈ ਭੈ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਉੱਚਪਦਵੀ ਲਈ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਨੀ, ਉਲਟਾ ਯਤਨ ਹੈ.

ਗਰੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਰੀ,
ਖੰਨਾ ਸਗਲ ਰੇਨ ਛਾਰੀ,
ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਕੋ ਨ ਟਿਕੈ ਵੇਕਾਰੀ.
(ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਫਤੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਗਰੀਬੀ ਧਾਰਨੀ ਅਰ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਕ ਹੋਣਾ, ਉਲਟਾ ਯਤਨ ਹੈ.

ਫਰੀਦਾ, ਲੋੜੇ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆਂ ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ, ਹੰਢੈ ਉੰਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ. (ਸ.ਫਰੀਦ)

ਵਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ. ਇਹ ਮਨੀਰਾਮ ਰਾਜਪੂਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਉਦਯਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਕਾ ਭਾਈ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਕੇ ਘੇਰਿਆ ਅਰ ਇੱਕ ਮਸ੍ਤ ਹਾਥੀ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਕਿਲੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਤੋੜਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ. ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਆਗਜਾ ਪਾਕੇ ਵੀਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਐਸਾ ਨੇਜਾ ਮਾਰਿਆ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਦੇ ਤਵੇ ਨੂੰ ਭੰਨਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਧਸਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਥੀ ਅਜੇਹਾ ਨੱਠਾ ਕਿ ਪਹਾੜੀਸੈਨਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

ਤਬ ਵਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰਜੋ,
ਇਹ ਅਵਸਰ ਅਬ ਮੇਰਾ,
ਹਤੋਂ ਮਤੰਗ ਅੰਗ ਮੇ ਬਰਛਾ,
ਕਰਕੈ ਓਜ ਘਨੇਰਾ,
ਚਰਬਤ ਓਠਨ ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ,
ਫਰਕਤ ਮੂਛ ਉਠਾਈ.
ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਚਢੀ ਕੁਟਿਲ,ਮੁਖ ਲਾਲੀ,
ਸਮਸ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਛਾਈ.
ਪਗ ਕੋ ਬਲ ਰਕਾਬ ਪਰ ਕਰਕੈ,
ਉਛਰਜੋ ਆਸਨ ਛੋਰਾ,
ਸਭ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਓਜ ਸੱਭਰ ਕੈ,
ਹਯ ਫਾਂਧਜੋ ਗਜ ਓਰਾ,
ਸੈਫ ਬਚਾਇ ਚਲਾਇ ਸੁ ਬਰਛਾ,
ਤਵਾ ਫੁਲਾਦੀ ਫੋਰਾ,
ਧਸਜੋ ਜਾਇ ਗਜ ਮਸ੍ਤਕ ਮੇ ਜਬ,
ਪੁਨ ਕਰ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਾ,
ਕਰਜੋ ਧਸਾਵਨ ਪ੍ਰਵਿਸਜੋ ਐਸੇ,
ਉਪਮਾ ਕਹੋਂ ਬਨਾਈ,
ਕ੍ਰੌਂਚ ਸੈਲ ਮੇ ਜਨੁ ਸ਼ਿਵਨੰਦਨ,
ਬਰਛੀ ਮਾਰ ਧਸਾਈ,
ਵਾਸੁਕਿ ਕਿਧੋਂ ਬੇਗ ਕਰ ਦੀਰਘ,
ਵਿਨਤਾਸੁਤ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸਾ,
ਦੇਖ ਰੰਧ੍ਰ ਗਿਰਿ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸਜੋ,
ਨਹਿ ਪੁਨ ਬਦਨ ਨਿਕਾਸਾ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਵਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਈ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਪਹਿਰਕੇ ਰੂਪ ਬਦਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਰੂਪੀਆ ਕਹਿਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯਸਿੰਘ.

ਵਿਚਿਤ੍ਰਤਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੰਗਬਰੰਗਾਪਨ। ੨ ਅਦਭੁਤ (ਅਣੋਖਾ) ਪਨ.

ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ. ਅਦਭੁਤ ਨਾਟਕ. ਅਜੀਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਕਾਵਯ। ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਟਕ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ੩ ਚੌਦਾਂ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ-ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੁਝ ਹਾਲ ਹੈ.

ਵਿਚਿਤ੍ਰਪਦਾ. ਇਹ ਛੰਦ ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਭਗਣ, ਦੋ ਗੁਰੁ. ऽ॥ ऽ॥ ऽऽ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ.

ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ.

ਵਿਚਿਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਚ ੨.

ਵਿਚਿਤ੍ਰਾਂਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮੋਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੰਗਬਰੰਗੇ ਖੰਭ ਹਨ.

ਵਿਚੁ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਚੋਲਾਪਨ. ਮਧਯਸਥਤਾ. "ਵਿਚੁ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿਸਕੈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਅੰਦਰ.

ਵਿਚੁਦੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿੱਚੋਂਦੀ. ਬੀਚ ਮੇਂ ਸੇ. "ਮਨੁ ਅਸਥੂਲੁ ਹੈ ਕਿਉਕਰਿ ਵਿਚੁਦੇ ਜਾਇ?" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧)

ਵਿਚੂਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੂਣੰ ਕਰਨਾ. ਪੀਹਣਾ। ੨ ਮਰਾ. ਵਿਚੂਰਣੇ. ਕੰਘਾ ਕਰਨਾ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਗੁੰਝਲ ਖੋਲਣੀ ਵਿਚੂਰਣਾ ਹੈ। ੩ ਛਾਂਟਣਾ. ਵੱਖ ਕਰਨਾ. "ਪਸੂ ਪਰੇਤਹੁ ਦੇਵ ਵਿਚੂਰੈ?" (ਭਾਗੁ)

ਵਿਚੇ. ਬੀਚ ਮੇਂ ਹੀ. ਅੰਦਰ ਹੀ. "ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸਦਾ ਰਹੈ ਉਦਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਵਿਚੇਤਨ. ਵਿ–ਬੇਹੋਸ਼. ਅਚੇਤਨ। ੨ ਵਿਚਾਰ-ਹੀਨ. ਮੂਰਖ.

ਵਿਚੋਂ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਹੁ.

ਵਿਚੋਲਾ. ਵਿੱਚ (ਮਧਯ) ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਮਧਯਸਥ। ੨ ਵਕੀਲ. "ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਤਿਸੁ ਮਿਤ੍ਰ ਵਿਚੋਲੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਪਵਨੁ ਵਿਚੋਲਾ ਕਰਤ ਇਕੇਲਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ male ਅਤੇ female seeds ਨੂੰ ਪੌਣ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਲਿਆਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਚੀਜਾਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਅੰਸ਼ਾਂ elements ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਪਵਨੁ ਦਾ ਵਿਚੋਲਾਪਨ ਹੈ। ੩ ਨਟ ਦਾ ਜਮੂਰਾ. ਨਟਵਟੁ.

ਵਿਛੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਛੁਰਨਾ.

ਵਿਛਾਵਣ | ਵਿਛਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਵਿਸ-
ਵਿਛਾਵਣਾ | ਤੀਣੰ ਕਰਨਾ (ਫੈਲਾਉਣਾ). "ਸੇਜ ਸੁ ਕੰਤਿ ਵਿਛਾਈਐ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ੍ਤੀਣੰ (ਵਿਛਾਉਣ) ਯੋਗਯ ਵਸਤ੍ਰ. ਬਿਛੌਨਾ. "ਨੈਣਾ ਪਿਰੀ ਵਿਛਾਵਣਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਬਿਰਹਿ ਵਿਛਾਵਣ ਲੇਫੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਵਿਰਹ ਵਿਛੌਨਾ ਅਤੇ ਲਿਹਾਫ਼ (ਰਜਾਈ) ਹੈ.

ਵਿਛੁੰਨਾ. ਵਿ–ਛਿੰਨ ਹੋਇਆ. ਜੁਦਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਛੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਮੇਲਿਅਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਵਿਛੁਰਨਾ | ਦੇਖੋ, ਬਿਛੁਰਨਾ. ਵਿ–ਛੁਟ. "ਗੁਰਮੁਖਿ
ਵਿਛੁੜਨਾ | ਮਿਲੀਐ, ਮਨਮੁਖਿ ਵਿਛੁਰੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ਗੁਰਮੁਖਤਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਿਲੀਐ, ਮਨਮੁਖਤਾ ਨਾਲ ਵਿਛੁੜੈ.

ਵਿਛੁੜਿ. ਵਿਛੁੜਕੇ. "ਮਨਮੁਖ ਵਿਛੁੜਿ ਦੁਖ ਪਾਏ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਵਿਛੇਪ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕੇਪ.

ਵਿਛੋਹ | ਦੇਖੋ, ਬਿਛੋਹ. "ਵਿਛੋਹੇ ਜੰਬੂਰ, ਖਵੇ ਨ
ਵਿਛੋਹਾ | ਵੰਞਨਿ ਗਾਖੜੇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਵਣੁ.

ਵਿਛੋੜਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁਦਾਈ. ਵਿਯੋਗ. "ਵਿਛੋੜਾ ਭਉ ਵੀਸਰੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਿੱਛਿੰਨ. ਕੱਟਕੇ ਅਲਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਜੁਦਾ. ਵੱਖ। ੩ ਕੁਟਿਲ. ਟੇਢਾ.

ਵਿੱਛੇਦ. ਵਿ–ਛੇਦ. ਜੁਦਾਈ. ਅਲਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੱਟ ਵੱਢ.

ਵਿਜ. ਸੰ. विज्. ਧਾ–ਅਲਗ ਕਰਨਾ, ਟੁੱਟਣਾ, ਵਿਵੇਕ ਕਰਨਾ, ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬਣਾ, ਵਿਪਦਾ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ.

ਵਿਜਈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਜਯੀ.

ਵਿਜਨ. ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਜਨ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਏਕਾਂਤ. ਸੁੰਨਾ ਥਾਂ। ੨ ਵਜਜਨ. ਪੰਖਾ.

ਵਿਜਯ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿ–ਜਯ. ਜਿੱਤ. ਜੀਤ. ਫਤਹ। ੨ ਅਰਜੁਨ। ੩ ਵਿਮਾਨ। ੪ ਯਮਰਾਜ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸ਼ੰਦ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਖਦ ੨.

ਵਿਜਯਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭੰਗਰਾ.

ਵਿਜਯਕੁੰਜਰ. ਉਹ ਹਾਥੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਜਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਵਿਜਯਦਸ਼ਮੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਜਯਾਦਸ਼ਮੀ.

ਵਿਜਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਭੰਗ। ੨ ਮਜੀਠ। ੩ ਜੰਡੀ। ੪ ਦੁਰਗਾ। ੫ ਸ਼੍ਰਵਣ ਨਛਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀ। ੬ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ–ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦਸ ਦਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਰਗਣ ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਧੁਕੈਟ ਮਦ, ਮਥਨਿ ਮਹਿਖਾਸੁਰੈ,
ਮਾਨ ਮਰਦਨ ਕਰਨਿ, ਤਰਨਿ ਬਰਬੰਡਿਕਾ,
ਧੂਮ੍ਰਦ੍ਰਿਗ ਧਰਨਿ ਧਰ, ਧੂਰ ਧਾਨੀ ਕਰਨਿ,
ਚੰਡ ਅਰੁ ਮੁੰਡ ਕਰ, ਮੁੰਡ ਖੱਡਖੰਡਿਕਾ,
ਰਕ੍ਤਬੀਜਾਦੰਨੀ, ਰਕ੍ਤ ਭੱਛਨਕਰਨਿ,
ਦਰਨਿ ਅਨਿ ਸ਼ੁੰਭ ਰਨ, ਰਾਰਰਿਸਮੰਡਿਕਾ,
ਸ਼ੁੰਭ ਬਲਧਾਰ ਸੰਘਾਰ ਕਰਵਾਰ ਕਰ
ਸਕਲ ਖਲ ਅਸੁਰ ਦਲ, ਜੈਤਿ ਜੈ ਚੰਡਿਕਾ.
(ਚੰਡੀ ੧)

ਪ੍ਰਿਥਮ ਟੰਕੋਰ ਝੁਕ ਝਾਰ ਸੰਸਾਰ ਮਦ,
ਦੰਡ ਕੋਦੰਡ ਰਹਿ ਮੰਡ ਨਵਖੰਡ ਕੋ,
ਚਾਲ ਅਚਲਾ ਅਚਲ ਘਾਲ ਦਿਗਪਾਲ ਬਲ,
ਪਾਲਿ ਰਿਖਿਰਾਜ ਕੇ ਬਚਨ ਪਰਚੰਡ ਕੋ,
ਸੋਧ ਦੈ ਈਸ਼ ਕੋ ਬੋਧ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੋ,
ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਜਾਯ ਭ੍ਰਿਗੁਨੰਦ ਬਰਬੰਡ ਕੋ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਾਂਧ ਬਰ ਸ੍ਰਗੰ ਕੋ ਸਾਧ ਅਪਵਰੰ ਧਨੁ–
ਭੰਗ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਗਜੋ ਭੇਦ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਵਿਜਯਾਦਸ਼ਮੀ. ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਿਨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਉੱਤੇ ਫਤੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉੱਤਮ ਮੁਹੂਰਤ ਹੈ. * ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਲੰਕਾ ਜਿੱਤਣ ਨੂੰ ਇਸੇ ਦਿਨ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸਹਰਾ ੨.

ਵਿਜਯੀ. ਵਿ. ਜਿਤਯਿਨ. ਵਿ–ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ.

ਵਿਜਾਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਭਿੰਨ ਜਾਤਿ. ਜੁਦੀ ਜਾਤਿ। ੨ ਵਿ–ਭਿੰਨ ਜਾਤਿ ਦਾ. ਵਿਜਾਤੀਯ.

ਵਿਜਾਤੀਯ. ਵਿ–ਹੋਰ ਜਾਤ ਦਾ. ਭਿੰਨ ਜਾਤਿ ਵਾਲਾ.

ਵਿਜਿਗੀਖਾ. ਸੰ. ਵਿਜਿਗੀਸ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਫਤੇ ਦੀ ਖ਼ਾਹਿਸ਼.

ਵਿਜਿਤ. ਵਿ–ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਫਤੇ ਪਾਈ ਹੈ.

ਵਿਜਿਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਜਿੱਤ. ਫਤੇ.

ਵਿਜੇਤਾ. ਸੰ. ਵਿਜੇਤ੍ਰ–ਵਿਜੇਤ੍ਰਿ. ਵਿ–ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਫਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਵਿਜੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਜਯ.

ਵਿਜੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਜ.

ਵਿਜੋਗ. ਵਿਛੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜੋਗ. "ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ, ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਦੇਖੋ, ਜਨਮਵਿਜੋਗ.

ਵਿਜੋਗਿ. ਵਿਯੋਗ ਨਾਲ. "ਸੂਰਜੁ ਚੜੈ ਵਿਜੋਗਿ ਸਭੁਸੈ ਘਟੈ ਆਰਜਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਯੋਗ (ਛਿਪਣ) ਤੋਂ ਆਰਜਾ (ਉਮਰ) ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਜੋਗੀ.

ਵਿਜੋਗੀ. ਵਿਯੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਜੋਗੀ. "ਵਿਜੋਗੀ ਦੁਖਿ ਵਿਛੁੜੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਯੋਗ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਓਗੀ.

ਵਿੱਜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਦਯੁਤ. ਬਿਜਲੀ। ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਪੰਜ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਹਾਜੁ ਗਾਜੁ ਵਿੱਜ ਵਿਚਾਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਵਿੱਜੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਤੁਚਾ. ਛਿਲਕਾ. ਛਿੱਲ। ੨ ਦਾਲਚੀਨੀ। ੩ ਵਿਦਯੁਤ. ਬਿਜਲੀ.

ਵਿਝਣ ਜੁਦਾ ਹੋਣਾ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਵਿਛੁੜਨਾ।
ਵਿਝਵਣ ੨ ਬੁਝਣਾ. ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ. "ਵਿਝਣ ਕਲਹ ਨ ਦੇਂਵਦਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)"ਭਾਹਿ ਬਲੰਦੀ ਵਿਝਵੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਵਿਝੜ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਝੜ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਬਿਖਰਨਾ. ਆਸਮਾਨ ਦਾ ਸਾਫ ਹੋਣਾ. ਸੰ. ਵੀਧ੍.

ਵਿਟ. ਦੇਖੋ, ਬਿਟ.

ਵਿਟਹੁ. ਵਜ–ਸ਼ੇ. ਤੋਂ. "ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੀਤਾ ਗੁਰੂ ਵਿਟਹੁ." (ਅਨੰਦੁ)

ਵਿਟਪ. ਬਿਰਛ. ਬੂਟਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਟਪ.

ਵਿਟਪੀ. ਸੰ. ਵਿਟਪਿਨ. ਨਵੀਂ ਕੂਮਲਾਂ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ। ੨ ਅੰਜੀਰ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੩ ਵਟ. ਬੋਹੜ.

ਵਿਟਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਟਰਨਾ.

ਵਿਟੜਿਅਹੁ. ਸ਼ੇ. ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਵਿਟਹੁ. "ਗੁਰ ਵਿਟੜਿਅਹੁ ਹਉ ਘੋਲੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵਿਟਾਰਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ–ਜੂਠਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਟਾਰਣਾ.

ਵਿਟੰਗ. ਦੇਖੋ, ਬਿਟੰਗ.

ਵਿੱਠਲ. ਦੇਖੋ, ਬੀਠਲ.

ਵਿੱਠੜ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਵਾਮੀਦਾਸ.

* ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰ ਢੋਣ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਰਖਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਮ ਹੋਣ ਪੁਰ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਵਿਡਾਣ ਸੰ. ਵਿਡम्बन–ਵਿਡੰਬਨ.
ਵਿਡਾਣਾ ਦੇਖੋ, ਬਿਡਾਣ."ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ."
ਵਿਡਾਣੀ (ਜਪੁ) "ਜਾ ਸਹੁ ਭਇਆ ਵਿਡਾਣਾ."
ਵਿਡਾਣੁ (ਵਡ ਮ: ੧)"ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਵਿਡਾਣੀ."
ਵਿਡਾਨ (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਵਿਡਾਨੜਾ. ਵਿ–ਆਡੰਬਰ ਵਾਲਾ. ਵਿਡੰਬਨ ਵਾਲਾ. "ਬਾਰਿ ਵਿਡਾਨੜੈ ਹੰਮਸ ਹੰਮਸ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਮਾਯਾਵੀ (ਮਾਯਾਕਿਨ) ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਹੰਮਸ ਹੰਮਸ.

ਵਿਡਾਰਣ. ਦੇਖੋ, ਬਿਡਾਰਨ। ੨ ਵਿਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਪਰੇ ਹਟਾਉਣਾ.

ਵਿਡਾਰਨਿ. ਵਿਦੂਰ (ਪਰੇ) ਕਰਨ ਲਈ. "ਲੋਕੁ ਵਿਡਾਰਨਿ ਜਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਵਿਡਾਲ ਬਿੱਲਾ. ਬਿੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਡਾਲ ਅਤੇ
ਵਿਡਾਲੀ ਬਿਡਾਲੀ.

ਵਿਡੂਰਯ. ਦੇਖੋ, ਵੈਡੂਰਯ.

ਵਿਡੰਬਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਡਾਣ.

ਵਿੱਢ. ਦੇਖੋ, ਬਿਢ.

ਵਿਣ. ਵਜ–ਬਿਨ. ਬਾਝ. ਬਗੈਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਣੁ.

ਵਿਣਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਸਨਾ। ੨ ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਸੰਸਾਰੁ ਝੂਠਾ ਵਿਣਸਣਾ" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਵਿਣਸੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਸ। ੨ ਸ੍ਵ (ਧਨ) ਰਹਿਤ. ਕੰਗਾਲ.

ਵਿਣਾਸ ਦੇਖੋ, ਬਿਨਾਸ. "ਲੋਖੈ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸੁ."
ਵਿਣਾਸੁ (ਜਪੁ) "ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਜਨਮੁ ਵਿਣਾਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਿਣਾਹ ਸੰ. ਵਿਨਾਸ਼. ਧ੍ਵੰਸ। ੨ ਸ਼ਿੱਕੀ. ਵਧ. ਕਤਲ। ੩ ਭਯਾਨਕ ਜੰਗ। ੪ ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨਿ.
ਵਿਣਾਹੁ

ਵਿਣਾਹੇ. ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਤਬਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਲਬੁ ਵਿਣਾਹੇ ਮਾਣਸਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਵਿਣੁ. ਬਿਨਾ. ਬਗੈਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਣ. "ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ ਸਿਧੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ." (ਸੋਦਰੁ) "ਵਿਣੁ ਗਾਹਕ ਗੁਣ ਵੇਚੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਵਿਤ. ਸੰ. ਵਿਤ੍. ਧਾ–ਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਧਰਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿੱਤ (ਵਿਤ) ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨ. "ਹਰਿ ਵਿਤ ਚਿਤ ਦੁਖਾਹੀ." (ਆਸਾ ਪਤੜਾਲ ਮ: ੫) ਵਿੱਤ (ਧਨ) ਹਰਿ (ਚੁਰਾਕੇ) ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ (ਸੰ. ਵਿਦ੍). ਜਿਵੇਂ–ਆਤਮਵਿਤ੍। ੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਦਰ (ਸਾਮਰਥ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਤ ੨.

ਵਿਤਸਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਹਲਮ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ.

ਵਿਤਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ.

ਵਿਤਨੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਤਨੁ.

ਵਿਤਰਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿ–ਤਰ੍ਕ. ਹੁੱਜਤ। ੨ ਸ਼ੱਕ. ਸੰਦੇਹ.

ਵਿਤਰੇਕ. ਦੇਖੋ, ਵਜਤਿਰੇਕ.

ਵਿਤਲ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਪਾਤਾਲ.

ਵਿਤਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਤਾਂਸੁ। ੨ ਸੰ. ਵਿਤਸ੍ਸ. ਵਿ–ਹਨੇਰੇ ਬਿਨਾ. ਤਮ ਰਹਿਤ.

ਵਿਤਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸ਼ਾਮਿਆਨਾ. ਚੰਦੋਆ। ੨ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੩ ਜੱਗ. ਯਗ੍ਯ। ੪ ਮੌਕਾ. ਅਵਸਰ। ੫ ਘ੍ਰਿਣਾ. ਨਫਰਤ.

ਵਿਤੀਤ. ਵੀਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬਿਤੀਤ.

ਵਿਤੁੰਡ. ਲੰਮੀ ਸੁੰਡ ਵਾਲਾ. ਹਾਥੀ. "ਪਰਤ ਵਿਤੁੰਡਨ ਪੈ ਕਾਲ ਕੋ ਪਟਾਸੀ ਹੈ." (ਸ਼ੇਖਰ)

ਵਿਤੁੰਡਾ. ਸੰ. ਵਿਤण्डा. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ. ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਕਾਯਮ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ (ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ).

ਵਿੱਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਧਨ। ੨ ਵਿ–ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਮਸ਼ਹੂਰ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ੪ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵਿੱਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਪਤਿ. ਲਾਭ। ੨ ਗਿਆਨ. ਇਲਮ.

ਵਿਤ੍ਰੋਕ. ਦੇਖੋ, ਵਜਤਿਰੇਕ.

ਵਿਥ. ਅੰਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਥ.

ਵਿਥਰ. ਸੰ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੩ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ. "ਹਮ ਕਿਆ ਗੁਨ ਤੇਰੇ ਵਿਥਰਹਿ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵਿਥਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਥਾ.

ਵਿਥਾਰ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਥਾਰ. "ਜਿਨੀ ਚਲਣੁ
ਵਿਥਾਰੁ ਜਾਣਿਆ, ਸੇ ਕਿਉ ਕਰਹਿ ਵਿਥਾਰ?" (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨)

ਵਿਥਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਜਥਾ.

ਵਿੱਥ. ਬਿਥ. ਅੰਤਰਾ.

ਵਿਦ. ਸੰ. ਵਿਦ੍. ਧਾ–ਸਮਝਣਾ (ਜਾਣਨਾ), ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ, ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਵਾਸ ਕਰਨਾ, ਅਰਪਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ.

ਵਿੰਦ. ਸੰ. ਵਿਨ੍ਦ੍. ਧਾ–ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਪ੍ਰਾਪਤਿ. ਲਾਭ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦੁ.

ਵਿਦਸਤਾ. ਸੰ. ਵਿਤਸ੍ਤਾ (ਜੇਹਲਮ) ਨਦੀ. "ਪੁਨਹ ਵਿਦਸਤਾ ਤੇ ਹੁਇ ਪਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਵਿੰਦਕ. ਸੰ. ਜ੍ਞਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਯਾਤਾ। ੨ ਪਾਪ੍ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਿੰਦਿਕ.

ਵਿਦਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਕਣਾ. "ਤ੍ਰਾਸ ਕਰੇ ਵਾਹਨ ਤਿਹ ਵਿਦਕੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਵਿਦਗਧ. ਸੰ. ਵਿਦग्ਧ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਜਲਿਆ (ਸੜਿਆ) ਹੋਇਆ। ੨ ਪੱਕਾ ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ। ੩ ਚਾਲਾਕ.

ਵਿਦਗਧਾ. ਸੰ. ਵਿਦग्ਧਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਾਲਾਕ ਅਤੇ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ–
ੳ. ਵਚਨ ਵਿਦਗਧਾ, ਜੋ ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਚਤੁਰਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ.
ਅ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਦਗਧਾ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ.

ਵਿਦਰਭ. ਸੰ. ਵਿਦर्ਭ. ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਦੱਭ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਨਾਗਪੁਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਬੈਰਾਰ। ੩ ਵਿਦर्ਭ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ.

ਵਿਦਰਭਜਾ. ਭੀਸ਼੍ਮਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਨਲ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦਮਯੰਤੀ, ਜੋ ਵਿਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ.

ਵਿਦਰਭਪਤਿ ਰਾਜਾ ਭੀਸ਼੍ਮਕ ਦਮਯੰਤੀ ਦਾ ਪਿਤਾ,
ਵਿਦਰਭਰਾਜ ਜੋ ਵਿਦਰ੍ਭ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ.

ਵਿਦਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਲਾਲਰੰਗਾ ਸੋਨਾ। ੨ ਅਨਾਰ–ਦਾਣਾ। ੩ ਚਣਾ. ਛੋਲਾ। ੪ ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਦਲ (ਪੱਤੇ) ਨਹੀਂ.

ਵਿਦਵੰਤ. ਵਿ–ਵਿਦ੍ਵਾਵੰਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪ੍ਰਤੱਖ. "ਦਰਸ ਦੇਤ ਵਿਦਵੰਤ ਸੋਇ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਵਿਦਾ. ਅ ਵਿਦਾਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰਵਾਨਗੀ. ਪ੍ਰਸਥਾਨ। ੨ ਵਿਦਾਇਗੀ. "ਆਪੇ ਵਿਦਾ ਕਰਾਵੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੩ ਸੰ. ਵਿਦ੍ਯਾ. ਬੁੱਧਿ. ਅਕਲ.

ਵਿਦਾਅ ਗਸ਼ੁ. ਫ਼ਾ وداع گشت ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ.

ਵਿਦਾਹਿ ਸੰ. ਵਿਦਾहਿਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਉਹ ਪਦਾਰਥ,
ਵਿਦਾਹੀ ਜੋ ਖਾਧਿਆਂ ਜਲਨ ਪੈਦਾ ਕਰੇ. ਦਾਹ (ਦਾਬ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰੁੱਖੇ ਬੇਹੇ ਅੰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ. ਵੈਦ੍ਯਕਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਦਾਹੀ ਵਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ.*

ਵਿਦਾਗਸ਼ੂ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਾਅਗਸ਼ੂ.

ਵਿਦਾਣ, ਵਿਦਾਨ ਵਿਦਾਰਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਦੇਖੋ, ਬਦਾਣ. "ਹੇ ਮਾਣਕਚੰਦ, ਲੇਹੁ ਵਿਦਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਵਿਦਾਨ. ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ. ਅਲਗ ਕਰਨਾ.

ਵਿਦਾਯਗੀ. ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛੁੱਟੀ। ੨ ਰੁਖਸਤਾਨਾ. ਵਿਦਾਅ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਦਿੱਤੀ ਵਸ੍ਤੁ.

ਵਿਦਾਰਣ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਾਰਣ.

ਵਿਦਾਰੀ. ਵਿਦਾਰਿ. ਵਿ–ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ. ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਖੋ, ਬਿਦਾਰੀਕੰਦ.

ਵਿਦਿਆ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਣਨਾ. ਇਲਮ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾ. "ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਤਾਂ (ਤਦ) ਵਿਦ੍ਯਾਵੀਚਾਰੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਦਾ.

ਵਿਦਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਿਸਾ। ੨ ਭਿਲਸਾ ਦਾ ਪੁਰਾਨਾ ਨਾਮ. ਇਹ ਸ਼ਹਰ ਮੱਧਭਾਰਤ (ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ) ਵਿੱਚ ਗਵਾਲਿਯਰ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਹੈ.

ਵਿੰਦਿਕ. ਵਿੰਦ–ਇੱਕ. ਇੱਕ ਖਿਨ. ਇੱਕ ਪਲ। ੨ ਬੂੰਦ–ਇੱਕ.

ਵਿਦਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਸ਼ਹੂਰ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ.

ਵਿਦੁ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦੁਸ.

ਵਿੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦੁ.

ਵਿਦੁਸ, ਵਿਦੁਸੀ, ਵਿਦੁਖ ਸੰ. ਵਿਦੁਸ਼–ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਵਿਦੁਸੀ–ਪੰਡਿਤਾ (ਲਿਖੀ ਪੜ੍ਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ).

ਵਿਦੁਰ. ਵਿ–ਦਾਨਾ. ਗਿਆਨੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਦੀ ਦਾਸੀ ਸੁਦੇਸ਼ਨਾ (ਸੁਦੇਸ਼੍ਣਾ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵ੍ਯਾਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਵਡਾ ਗੁਣੀ, ਨੀਤਿਵੇੱਤਾ, ਦੀਸ਼੍ਰਵ੍ਰਤਧਾਰੀ ਅਤੇ ਸਤ੍ਯਵਕਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਕੌਰਵ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਇਹ ਕੌਰਵਾਂ ਵੱਲ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਸਦਾਚਾਰ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਰਾਜਾ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਘਰ ਛੱਡਕੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਰਹੇ ਸਨ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਅਣੀਮਾਂਡਵ੍ਯ ਧਰਮਾਤਮਾ ਰਿਖੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਬਾਰ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਰਿਖੀ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਆ ਲੁਕਿਆ. ਜਦ ਪੈਰ੍ਹੂ ਆਏ, ਤਦ ਚੋਰ ਸਾਮਾਨ ਛੱਡਕੇ ਨੱਠ ਗਏ. ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਚੋਰ ਜਾਣਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੂਲੀ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਹੋਈ. ਸੂਲੀ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਰਿਖੀ ਧਰਮਰਾਜ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੁੱਖ ਕਿਉਂ ਮਿਲਿਆ. ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੈਂ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਿੱਡੇ ਨੂੰ ਸੂਲ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ. ਮਾਂਡਵ੍ਯ ਨੇ ਤਦ ਤੋਂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਥਾਪੀ ਕਿ ਚੌਦਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਹੇਠਲੀ ਉਮਰ ਦਾ ਕੀਤਾ ਕਰਮ ਫਲਦਾਇਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਹੋਕੇ ਜਨਮ ਲੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਧਰਮਰਾਜ ਵਿਦੁਰ ਹੋਕੇ ਜਨਮਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਰ ੨.

ਵਿਦੁਰਨੀਤਿ. ਵਿਦੁਰ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਰਾਜਨੀਤਿ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨੀਤਿਗ੍ਰੰਥ ਹੈ. ਇਹ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਰਵ ਦੇ ਅ: ੩੨ ਤੋਂ ੩੯ ਤੀਕ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ.

ਵਿਦੁਸ, ਵਿਦੁਖ, ਵਿਦੂਖਕ ਸੰ. ਵਿਦੂਸ਼ਕ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਭੰਡ. ਮਸ਼ਖਰਾ। ੩ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਟ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਿਦੂਸਕ.

* ਆਯੁਧ੍ਰਤੇ ਗੁਡੇ ਰੋਗਾ ਸ੍ਰਯੁਰੀਨਾ ਵਿਦਾਹਿਧੁ।
ਆਰੋਗ੍ਯੰ ਕਟੁ ਤਿਜੋਧੁ ਥਲੇ ਸਾਂਸ ਧਯ:ਸ਼ੁਚ ॥
ਘੀ ਵਿੱਚ ਉਮਰ, ਗੁੜ ਵਿੱਚ ਰੋਗ, ਵਿਦਾਹੀ ਵਿੱਚ ਮੌਤ, ਰੋੜੇ ਅਤੇ ਦਰਖਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰੋਗਤਾ, ਮਾਸ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਬਲ, ਲੀਨ(ਲੁਕਿਆ) ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਵਿਦੂਰ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਦੂਰ.

ਵਿਦੂਰਥ. ਦੇਖੋ, ਬਯਦੂਰਥ.

ਵਿਦੇਸ. ਪਰਦੇਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦੇਸ.

ਵਿਦੇਹ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦੇਹ.

ਵਿਦੇਹੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦੇਹੀ.

ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਮੌਜੂਦ. ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ. ਵਰਤਮਾਨ. ਹਾਜਿਰ.

ਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗਜਾ–ਜਾਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਲਮ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ ਧਾ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਨੰਤ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧਿ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਕਲਪੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹਿ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਸੋਲਹ ਕਲਾ, ਕਲਾ ੧੧, ਚਉਦਹ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਚੌਸਠ ਕਲਾ ਅਤੇ ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ.

ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਗ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਇਹ ਹਨ–

(੧) ਵਿਗ੍ਯਾਨ (Philosophy). ਇਸ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ–
- (ੳ) ਮਾਨਵੀ ਵਿਗ੍ਯਾਨ (Psychology).
- (ਅ) ਨ੍ਯਾਯ (Logic).
- (ੲ) ਚਰਚਾ ਵਿਦ੍ਯਾ (Dialectics).
- (ਸ) ਸਦਾਚਾਰ ਵਿਦ੍ਯਾ (Ethics).
- (ਹ) ਧਰਮ ਵਿਦ੍ਯਾ (Religion).
- (ਕ) ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ (Theology).
- (ਖ) ਆਤਮ ਵਿਦ੍ਯਾ (Metaphysics).
- (ਗ) ਭੂਤ ਵਿਦ੍ਯਾ (Spiritualism).
- (ਘ) ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ ਵਿਦ੍ਯਾ (Astrology).
- (ਙ) ਰਮਲ ਵਿਦ੍ਯਾ (Geomancy).
- (ਚ) ਸਮਾਜ ਵਿਦ੍ਯਾ (Sociology). ਇਸ ਦੇ ਅਵਾਂਤਰ ਹਨ–ਸਮਾਜਗਣਿਤ–Statistics, ਨੀਤਿ–Political Science, ਸੰਜਮ ਵਿਦ੍ਯਾ–Economics, ਘਰੇਗੀ ਸੰਜਮ ਵਿਦ੍ਯਾ–Domestic Economy, ਤਾਲੀਮ–Education, ਆਦਿ.

(੨) ਸਾਇੰਸ (Science). ਇਸ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ–
- (ੳ) ਗਣਿਤ (Mathematics). ਇਸ ਦੇ ਅਵਾਂਤਰ ਹਨ– ਹਿਸਾਬ–Arithmetic, ਰੇਖਾਗਣਿਤ–Geometry, ਮਾਪ ਵਿਦ੍ਯਾ–Mensuration, ਅਲਜਬਰਾ–Algebra, ਆਦਿ.
- (ਅ) ਖਗੋਲ ਵਿਦ੍ਯਾ (Astronomy).
- (ੲ) ਪਦਾਰਥ ਵਿਦ੍ਯਾ (Physics).
- (ਸ) ਰਸਾਇਣ ਵਿਦ੍ਯਾ (Chemistry).
- (ਹ) ਭੂਗਰਭ ਵਿਦ੍ਯਾ (Geology).
- (ਕ) ਜੀਵਨ ਵਿਦ੍ਯਾ (Biology). ਇਸ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ– ਵਨਸਪਤਿ ਵਿਦ੍ਯਾ Botony, ਜੀਵਜੰਤੁ ਵਿਦ੍ਯਾ–Zoology, ਇਸ ਦੇ ਹੀ ਅਵਾਂਤਰ ਹੈ, ਪੰਛੀ ਵਿਦ੍ਯਾ– Ornithology.
- (ਖ) ਧਾਤੁ ਵਿਦ੍ਯਾ(Mineralogy).
- (ਗ) ਦ੍ਰਵੀ ਵਿਦ੍ਯਾ(Hydrostatics).
- (ਘ) ਵੈਦ੍ਯ ਵਿਦ੍ਯਾ(Medicine), ਜਿਸ ਦੇ ਅਵਾਂਤਰ ਮਾਨਵ ਚਿਕਿਤ੍ਸਾ–Human Pathology, ਪਸ਼ੁਚਿਕਿਤ੍ਸਾ–Veterinary science, ਜੱਰਾਹੀ– Surgery, ਆਦਿ ਹਨ.
- (ਙ) ਅੰਗ ਵਿਦ੍ਯਾ(Anatomy).
- (ਚ) ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਦ੍ਯਾ (Physiology).
- (ਛ) ਇੰਜਨੀਅਰੀ (Engineering).
- (ਜ) ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ (Agriculture).
- (ਝ) ਪੁਰਾਣੇ ਖੰਡਹਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ(Archeology).
- (ਞ) ਸ਼ਬਦ ਵਿਦ੍ਯਾ (Acoustics), ਆਦਿ.

(੩) ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਦ੍ਯਾ (History ਅਥਵਾ Chronology).

(੪) ਭੂਗੋਲ ਵਿਦ੍ਯਾ (Geography).

(੫) ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਕਾਰੀਗਰੀ (Arts and crafts), ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ–
- (ੳ) ਰਾਗ ਵਿਦ੍ਯਾ (Music).
- (ਅ) ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ (Painting).
- (ੲ) ਨੱਕਾਸ਼ੀ (Drawing).
- (ਸ) ਅਕਸ ਵਿਦ੍ਯਾ (Photography).
- (ਹ) ਉੱਕਰਣਾ (Engraving).
- (ਕ) ਸੰਗਤਰਾਸ਼ੀ (Sculpture).
- (ਖ) ਸ਼ਿਲਪ (Architecture).
- (ਗ) ਕਸੀਦਾ (Embroidery), ਆਦਿ.

(੬) ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਵਿਦ੍ਯਾ (Literature), ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ–
- (ੳ) ਭਾਸ਼ਾ ਗ੍ਯਾਨ (Languages).
- (ਅ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਦ੍ਯਾ (Philology).
- (ੲ) ਵਾਕ੍ਯ ਵਿਦ੍ਯਾ (Phonetics).
- (ਸ) ਵ੍ਯਾਕਰਣ (Grammar).
- (ਹ) ਛੰਦ ਵਿਦ੍ਯਾ (Prosody).
- (ਕ) ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਦ੍ਯਾ (Rhetoric), ਆਦਿ.

ਵਿਦ੍ਯਾਸਾਗਰ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਵਡਾ ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਯਾਨਿਧਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ। ੩ ਇੱਕ ਖ਼ਿਤਾਬ.

ਵਿਦ੍ਯਾਗੁਰੁ. ਇਲਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਉਸ੍ਤਾਦ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਉਣ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੂਖਣ. ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ, ਵਕਤ੍ਰਵ੍ਯ, ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਉਦਾਰਤਾ. "ਵਿਦ੍ਯਾ-ਭੂਖਣ ਚਾਰ." (ਗੁਰੁਸਿਖ੍ਯਾ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਵਿਦ੍ਯਾਧਰ. ਵਿ–ਵਿਦ੍ਯਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਦੇ ਮੱਧ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਕਾਮਰੂਪ" ਅਤੇ "ਖੇਚਰ" ਭੀ ਹੈ.

ਵਿਦ੍ਯਾਧਰੀ. ਵਿਦ੍ਯਾਧਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾਧਰ ੨.

ਵਿਦ੍ਯਾਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾਸਾਗਰ ੧.

ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ. ਸੰ. ਵਿਦ੍ਯਾਰ੍ਥਿਨ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਰਾਲਬ ਇਲਮ. Student.

ਵਿਦ੍ਯਾਲਯ. ਵਿਦ੍ਯਾ–ਆਲਯ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦਾ ਘਰ. ਮਦਰਸਾ. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ. School, Collge ਆਦਿ.

ਵਿਦ੍ਯਾਵ੍ਰਿੱਧ. ਇਲਮ ਵਿੱਚ ਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਧ.

ਵਿਦ੍ਯੁਤ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿ–ਦ੍ਯੁਤ. ਬਿਜਲੀ. ਸੌਦਾਮਿਨੀ. ਤੜਿਤ। ੨ ਸੰਪਦਾ. ਸੰਖ.

ਵਿਦ੍ਯੁਤਮਾਲਾ, ਵਿਦ੍ਯੁਨ੍ਮਾਲਾ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ– ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਮ, ਮ, ਗ ਗ. ऽऽऽ, ऽऽऽ, ऽ ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ–
ਸਿੱਖੀ ਧਾਰੇ ਤ੍ਯਾਗੇ ਮਾਨੰ।
ਕੀਜੈ ਸੇਵਾ ਦਾਂਤੈ ਦਾਨੰ।
ਮਿੱਠਾ ਬੋਲੋ ਪਾਲੋ ਪ੍ਰੇਮੰ।
ਹੋ ਸ਼੍ਰੱਧਾਲੂ ਪਾਓ ਖੇਮੰ॥

ਵਿਦ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਛਿਦ੍. ਛੇਕ. ਸੁਰਾਖ.

ਵਿਦ੍ਰੁਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਨੱਠਾ. ਭੱਜਾ. ਦੌੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਘਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਦ੍ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵਿਦ੍ਰੁਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿ–ਦ੍ਰੁਮ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ (ਖ਼ਾਸ) ਦ੍ਰੁਮ ਬਿਰੋਛ. ਮੂੰਗੇ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ। ੨ ਮੂੰਗਾ. ਪ੍ਰਵਾਲ.

ਵਿਦ੍ਰੁਮਵੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬੇਲੀ ਬਿਦ੍ਰੁਮ.

ਵਿਦ੍ਵੇਹ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਰ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ

ਵਿਦ੍ਵੇਹੀ. ਵਿਦ੍ਵੇਹਿਨ. ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਵਿਦ੍ਰਸ. ਸੰ. ਵਿਦ੍ਰਸ਼. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪੂਰਾ ਗਿਆਨੀ। ੨ ਆਤਮਤਤ੍ਵ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਵਿਦ੍ਵੱਤਾ, ਵਿਦ੍ਵਤ੍ਵ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਾਂਡਿਤ੍ਯ. Erudition.

ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਵਿ–ਵਿਦ੍ਯਾ (ਇਲਮ) ਵਾਲਾ. ਪੰਡਿਤ. ਆਲਿਮ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਇੱਕ ਇਮਤਹਾਨ.

ਵਿਦ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਵਿਦ੍ਰਿਸ਼. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਦ੍ਵੇਸ਼ (ਵੈਰ) ਕਰਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਵਿਦ੍ਰੋਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵੈਰਭਾਵ. ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ.

ਵਿਦ੍ਰੋਸੀ. ਸੰ. ਵਿਦ੍ਵੇਸ਼੍ਰ.ਵਿ–ਵੈਰ (ਦ੍ਰੋਸ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਵਿਦ੍ਰੁਸ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਰਸ.

ਵਿਧ. ਸੰ. ਵਿਧ੍. ਧਾ–ਛਿਦ੍ ਕਰਨਾ (ਛੇਦਣਾ), ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਧਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਿੱਧ.

ਵਿੰਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਧ ਅਤੇ ਵਿੰਧਜ.

ਵਿਧਉਸ. ਸੰ. ਵਿਧ੍ਰੰਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ.

ਵਿਧਉਸਿਆ. ਵਿਧ੍ਰੰਸ ਕੀਤਾ.ਨਾਸ਼ (ਤਬਾਹ) ਕੀਤਾ. "ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਕਾਲੁ ਵਿਧਉਸਿਆ." (ਮ:੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵਿਧਣ. ਸੰ. ਵਜ਼ਧਨ. ਛੇਦਨ. ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਵਿ–ਧਨ.ਵਿ–ਬਿਨਾ ਧਨ,ਨਿਰਧਨ। ੩ ਬਿਨਾ ਧਨਿਕਾ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ. "ਵਿਧਣ ਖੂਹੀ ਮੁੰਧ ਇਕੇਲੀ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ਸੁੰਨੀ ਖੂਹੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਔਰਤ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ. ਮੁੰਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰੂਹ ਹੈ.

ਵਿਧਣਕਾਰ. ਵਿ–ਵਜ਼ਧਨ(ਵੇਧਨ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ.ਜੋ ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਪਤਿ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. "ਪਿਰ ਛੋੜਿਅੜੀ ਵਿਧਣਕਾਰੇ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧)

ਵਿਧਣ ਖੂਹੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਧਣ ੩.

ਵਿਧਣ ਰਾਤ } ਵੇਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਾਤ੍ਰਿ (ਰਜਨੀ).
ਵਿਧਣ ਰੈਣੀ } ਦੁਖਦਾਈ ਰਾਤ। ੨ ਵੈਧਵਜ ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰੰਡੇਪੇ ਦੀ ਰਾਤ.

ਵਿਧਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧਣਾ.

ਵਿਧਣੀਆ. ਧਣੀ (ਪਤਿ) ਬਿਨਾ. ਭਾਵ–ਜੀਵਾਤਮਾ ਬਿਨਾ. "ਸਾ ਧਨ ਛੁਟੀ ਮੁਠੀ ਝੂਠਿ ਵਿਧਣੀਆ ਮਿਰਤਕੜਾ ਅੰਙਨੜੈ ਬਾਰੇ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ:੧) ੨ ਵੇਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਧਣਕਾਰ.

ਵਿਧਨ. ਵਿ–ਧਨ ਰਹਿਤ. ਕੰਗਾਲ.

ਵਿਧਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧਣਾ ਅਤੇ ਬਿਧਨਾ.

ਵਿਧਰਮ. ਸੰ. ਵਿਧਰ੍ਮ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਅਧਰਮ। ੨ ਅਨਜਾਯ. ਬੇਇਨਸਾਫੀ। ੩ ਦੂਜਾ ਧਰਮ. ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਧਰਮ.

ਵਿਧਰਮੀ. ਸੰ. ਵਿਧਰ੍ਮਿਨ੍. ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਨਜਾਯੀ.

ਵਿਧਵਾ. ਧਵ (ਪਤਿ) ਰਹਿਤ. ਬੇਵਾ. ਰੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ, ਪੌਨਰਭਵ ਅਤੇ ਬਿਧਵਾ.

ਵਿੰਧਵਾਸਿਨੀ. ਵਿੰਧਜ ਪਰਵਤ ਪੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿੰਧਜ.

ਵਿਧਵਾ ਵਿਵਾਹ. ਦੇਖੋ, ਅਪਰ ਸੰਯੋਗ ਅਤੇ ਪੁਨਰ-ਵਿਵਾਹ.

ਵਿਧੜਾ } ਵਜ਼ਧਨ ਕੀਤਾ. ਪਰੋਇਆ. ਪਰੋਤਾ.
ਵਿਧੜੇ } "ਵਿਧੜੇ ਸਚ ਥੋਕਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਵਿਧਾ. ਵਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਬੇਧਿਆ. ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮੋਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਵਿਧਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵਿਧਾਤਾ. ਸੰ. ਵਿਧਾਤ੍ਰ. ਵਿ–ਵਿਧਾਨ (ਰਚਨ) ਕਰਤਾ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ। ੩ ਕਾਮਦੇਵ। ੪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.

ਵਿਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧਾਨ.

ਵਿਧਾਯਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਚਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਿਧਿ (ਉਪਾਯ) ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ.

ਵਿਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਰੀਤਿ. ਢੰਗ। ੨ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ। ੪ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੁਭਾਉਕ (ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ) ਗੁਣ ਹੈ,ਉਸ ਦਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਕਰਨਾ "ਵਿਧਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਸਿੱਧਅਰਥ ਕੋ ਸਾਧੈ ਫੇਰ,
ਭੂਸ਼ਣ ਵਿਧਿ ਤਾਂਕੋ ਹਿਯ ਹੋਰ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਹਿ ਜਹਿ ਕਾਜ ਕਿਰਤ ਸੇਵਕ ਕੀ,
ਤਹਾਂ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ
ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ.
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਮਨ ਬਾਸੇ ਜਿਉ ਨਿਤ ਭਉਦਿਆ.
(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵਿਧਿਨਾ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਰਕੇ। ੨ ਵਿਧਿ ਨਾਲ. ਵਿਧਿ ਕਰਕੇ.

ਵਿਧਿਵਾਹਨ. ਹੰਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧਬਾਹਨ.

ਵਿਧੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਪੌਣ. ਵਾਯੁ। ੩ ਕਪੂਰ। ੪ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਸ਼ਸ਼ਸ੍.

ਵਿਧੁੰਸ. ਦੇਖੋ, ਵਿਧ੍ਵੰਸ.

ਵਿਧੁਸ਼ੇਖਰ } ਵਿਧੁ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ੇਖਰ
ਵਿਧੁਚੂੜ } (ਮੁਕੁਟ) ਵਿੱਚ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਚੂੜ (ਜੂੜੇ) ਪੁਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਵਿਧੁੰਤੁਦ. ਵਿਧੁ–ਤੁਦ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੁ.

ਵਿਧੁਬੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧੁਬੈਨੀ ੨.

ਵਿਧੁਵਦਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ. "ਵਿਧੁਵਦਨੀ ਸਭ ਭਾਂਤਿ ਸਵਾਰੀ." (ਤੁਲਸੀ)

ਵਿਧੂਨਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਕੰਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਝਾੜਨਾ. ਫਟਕਾਰਨਾ.

ਵਿਧੂਪ. ਦੇਖੋ, ਬਿਧੂਪ.

ਵਿਧੂਮ. ਵਿ–ਧੂਏਂ ਬਿਨਾ. ਧੂਮ ਰਹਿਤ.

ਵਿਧੇਯ. ਵਿ–ਵਿਧਿ ਸਾਥ ਸਮਝਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਰਨ ਯੋਗਜ.

ਵਿੱਧ. ਸੰ. ਵਿੱਦ੍ਧ. ਵਿ–ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਵੇਧਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਸਿੱਟਿਆ ਗਿਆ। ੩ ਤਾੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵਿਧਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਲਾਇਕ. ਵੇਧਨ ਯੋਗਜ.

ਵਿੰਧਜ } ਉੱਤਰੀਯ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਤੋਂ
ਵਿੰਧਜਾਚਲ } ਵੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ। ੨ ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ (ਯੂ. ਪੀ.) ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ, ਜਿੱਥੇ ਵਿੰਧਜਵਾਸਿਨੀ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ.

ਵਿਧ੍ਵੰਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੨ ਅਨਾਦਰ। ੩ ਵੈਰ.

ਵਿਨਸ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਾਸਿਕਾ ਰਹਿਤ. ਨਕਟਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਨਾਸ.

ਵਿਨਸ੍ਯ. ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੨ ਖੋਇਆ ਗਿਆ.

ਵਿਨਸ੍ਯਰ. ਵਿ–ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਨਸ੍ਯ ਹੋਣ ਲਾਇਕ.

ਵਿਨਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਨਤ. ਬਹੁਤ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਨੰਮ੍.

ਵਿਨਤਾ. ਵਿ–ਨਤਾ. ਬਹੁਤ ਝੁਕੀ ਹੋਈ. ਕੁਬੜੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਰੁੜ ਦੀ ਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਤਾ.

ਵਿਨਤਿ } ਸੰ. ਵਿਨਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ
ਵਿਨਤੀ } ਝੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਮਸਕਾਰ. ਪ੍ਰਣਾਮ। ੨ ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ.

ਵਿਨਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੰਮ੍ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਹਲੀਮੀ। ੨ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ। ੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ.

ਵਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਾ.

ਵਿਨਾਸ. ਅਭਾਵ. ਧ੍ਵੰਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਾਸ.

ਵਿਨਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨਾਸੀ.

ਵਿਨਾਹ. ਵਿਨਾਸ਼। ੨ ਸੰ. ਖੂਹ ਦਾ ਢੱਕਣ.

ਵਿਨਾਯਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਗਣੇਸ਼. "ਵਰੁਨ ਕੁਬੇਰ ਸਮੀਰ ਵਿਨਾਯਕ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਗਰੁੜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਨਾਯਕ.

ਵਿਨਾਯਕਕੇਤੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਵਿਸ਼ਨੁ. ਵਿਨਾਯਕ (ਗਰੁੜ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਪੁਰ. ਗਰੜਧ੍ਵਜ.

ਵਿਨਿਮਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਬਦਲਣਾ. ਪਰਿਵਰਤਨ. ਵਟਾਂਦਰਾ। ੨ ਅਮਾਨਤ. ਰਹਨ. ਧਰੋਹਰ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ੩.

ਵਿਨੀਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨੀਤ.

ਵਿਨੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰੁਵ.

ਵਿਨੀਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ–ਨੰਮ੍ਰਤਾ.ਹਲੀਮੀ। ੨ ਆਦਰ. ਸਨਮਾਨ। ੩ ਸੁਸ਼ੀਲਤਾ.

ਵਿਨੋਕ੍ਰਿ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਐਸੀ ਵਸਤੁ ਦਾ ਵਰਣਨ, ਜਿਸ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਵਸਤੁ ਅਥਵਾ ਵਸਤਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਅਤੇ ਫਲ ਰਹਿਤ ਹੋਣ "ਵਿਨੋਕ੍ਰਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸ੍ਤੁਤ ਵਰਣਨੀਯ ਹੈ ਜੋਇ,
ਏਕ ਵਸਤੁ ਬਿਨ ਨਜੁਨ ਜਿ ਹੋਇ,
ਤਾਹਿ ਵਿਨੋਕਤਿ ਕਹੈਂ ਵਿਚਾਰ,
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਕਰੈ ਉਚਾਰ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਅੰਕਿ ਚੜਾਵਉ,
ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪਹਿਰਿ ਹਢਾਵਉ,
ਬਿਨੁ ਹਰਿਨਾਮ ਕਹਾਂ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ?
ਕਿਆ ਪਹਿਰਉ ਕਿਆ ਓਢਿ ਦਿਖਾਵਉ ?
ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਕਹਾਂ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ?
ਕਾਨੀ ਕੁੰਡਲ ਗਲਿ ਮੋਤੀਅਨ ਕੀ ਮਾਲਾ,
ਲਾਲ ਨਿਹਾਲੀ ਫੂਲ ਗੁਲਾਲਾ,
ਬਿਨ ਜਗਦੀਸ ਕਹਾ ਸੁਖੁ ਭਾਲਾ ?
ਨੈਨ ਸਲੋਨੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ,
ਖੋੜ ਸੀਗਾਰ ਕਰੈ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ,
ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਭਜੇ ਨਿਤ ਖੁਆਰੀ.
ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ,
ਅਹਿਨਿਸਿ ਫੂਲ ਬਿਛਾਵੈ ਮਾਲੀ,
ਬਿਨੁ ਹਰਿਨਾਮ ਸੁ ਦੋਹ ਦੁਖਾਲੀ.
ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਨੇਜੇ ਵਾਜੇ,
ਲਸਕਰ ਨੇਬ ਖਵਾਸੀ ਪਾਜੇ,
ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਝੂਠੇ ਦਿਵਾਜੇ.
ਸਿਧੁ ਕਹਾਵਉ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਬੁਲਾਵਉ,
ਤਾਜ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਬਨਾਵਉ,
ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਕਹਾਂ ਸਚੁ ਪਾਵਉ ?
ਖਾਨੁ ਮਲੂਕੁ ਕਹਾਵਉ ਰਾਜਾ,
ਅਬੋ ਤਬੋ ਕੂੜੈ ਹੈਂ ਪਾਜਾ,
ਬਿਨੁ ਗੁਰਸਬਦ ਨ ਸਵਰਸਿ ਕਾਜਾ.
(ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ
ਮੁਖਿਭ੍ਰਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ,
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ. (ਬਾਵਨ)

ਜੋ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ,
ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰਅੰਧਾਰ.
(ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜਗਨ ਹੋਮ ਪੁੰਨ ਤਪ ਪੂਜਾ
ਦੇਹ ਦੁਖੀ ਨਿਤ ਦੂਖ ਸਹੈ,
ਰਾਮਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵਸਿ
ਮੁਕਤਿ ਨਾਮਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੈ.
ਰਾਮਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥੇ ਜਗਿ ਜਨਮਾ,
ਬਿਖੁ ਖਾਵੈ ਬਿਖੁ ਬੋਲੀ ਬੋਲੈ,
ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਨਿਹਫਲੁ ਮਰਿ ਭ੍ਰਮਨਾ.
ਪੁਸਤਕਪਾਠ ਬਿਆਕਰਣ ਵਖਾਣੈ
ਸ੍ਰੋਧਿਆ ਕਰਮ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਕਰੈ,
ਬਿਨੁ ਗੁਰਸਬਦ ਮੁਕਤਿ ਕਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ?
ਰਾਮਨਾਮ ਬਿਨੁ ਉਰਝਿ ਮਰੈ.
ਭੈਭ ਕਮੰਡਲ ਸ੍ਰਿਖਾ ਸੂਤ੍ਰ ਧੋਤੀ
ਤੀਰਥਿਗਵਨੁ ਅਤਿ ਭ੍ਰਮਨੁ ਕਰੈ,
ਰਾਮਨਾਮ ਬਿਨੁ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ
ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁ ਪਾਰਿਪਰੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਟਾਮੁਕਟੁ ਤਨਿ ਭਸਮ ਲਗਾਈ
ਬਸਤ੍ਰ ਛੋਡਿ ਤਨਿ ਨਗਨੁ ਭਇਆ,
ਰਾਮਨਾਮ ਬਿਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਆਵੈ
ਕਿਰਤ ਕੈ ਬਾਧੈ ਭੇਖੁ ਭਇਆ.
(ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਸਖੀ! ਕਾਜਲੁ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ ਸਭੈਕਿਛੁ ਸਾਜਿਆ,
ਸੋਲਹ ਕੀਏ ਸੀਗਾਰ ਕਿ ਅੰਜਨੁ ਪਾਜਿਆ,
ਜੇ ਘਰਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ, ਤ ਸਭੁਕਿਛੁ ਪਾਈਐ,
ਹਰਿਹਾਂ, ਕੰਤੈ ਬਾਝੁ ਸੀਗਾਰੁ ਸਭੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਈਐ.
(ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਸਭ ਕਰਮਫੋਕਟ ਜਾਨ,
ਸਭ ਧਰਮ ਨਿਹਫਲ ਮਾਨ,
ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰ,
ਸਭ ਕਰਮ ਭਰਮ ਬਿਚਾਰ. (ਅਕਾਲ)

ਸਤਿ ਬਿਨ ਸੰਜਮੁ ਨ ਪਤਿ ਬਿਨ ਪੂਜਾ ਹੋਇ
ਸਚੁ ਬਿਨੁ ਸੋਚ ਨ ਜਨੇਊ ਜਤਹੀਨ ਹੈ,
ਬਿਨ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਨ ਗਜਾਨ ਬਿਨੁ ਦਸੰਧਜਾਨ
ਭਾਉ ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਨ ਕਥਨੀ ਭੈਭੀਨ ਹੈ,
ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਸੰਤੋਖ ਬਿਨ ਸੁਖ ਨ ਸਹਿਜ ਬਿਨ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਬਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ,
ਬ੍ਰਹਮਬਿਬੇਕ ਬਿਨੁ ਹਿਰਦੈ ਨ ਏਕ ਟੇਕ
ਬਿਨ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨ ਰੰਗ ਲਿਵ ਲੀਨ ਹੈ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਗੁਣ ਬਿਹੀਨ ਪੂਜਾ ਕਹਾਂ,
ਵਿਦਯਾ ਬਿਨ ਮਾਨਾ ?
ਜੀਤ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਸੂਰਤਾ,
ਮਨੁ ਥਿਤ ਬਿਨ ਧਜਾਨਾ ?
ਬਿਨ ਸੰਤੋਖ ਉਰ ਸੁਖ ਕਹਾਂ,
ਤਪ ਬਿਨਾ ਨ ਰਾਜੂ ?
ਗਜਾਨ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ,
ਸੋਭਾ ਬਿਨ ਲਾਜੂ ?
ਬਿਨ ਜਹਾਜ ਤਰਬੋ ਕਹਾਂ
ਸਾਗਰ ਅਸਗਾਹੂ ?
ਭਗਤਿ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ
ਪਗਪੰਕਜ ਮਾਹੂ ?
ਕਵਿਤਾ ਬਿਨ ਕੀਰਤਿ ਕਹਾਂ,
ਜਸ ਬਿਨਾ ਨ ਦਾਨਾ ?
ਮੁਕਤਿ ਕਹਾਂ ਬਿਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ,
ਸੁਰ ਬਿਨਾ ਨ ਗਾਨਾ ?
ਬਿਨ ਸਿੱਖੀ ਤਰਬੋ ਕਹਾਂ
ਜਗਸਾਗਰ ਭਾਰਾ ?
ਦਯੋਸ ਕਹਾਂ ਸੂਰਜ ਬਿਨਾ ?
ਮੈ ਏਵ ਬਿਚਾਰਾ .(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੇਸ਼ ਬਿਨ ਭੂਪਤਿ ਦਿਨੇਸ਼ ਬਿਨ ਪੰਕਜ
ਫਣੇਸ਼ ਬਿਨ ਮਣਿ ਔਰ ਬਿਨ ਸਸਿ ਯਾਮਿਨੀ,
ਦੀਪ ਬਿਨ ਗੇਹ ਔ ਸੁਗੇਹ ਬਿਨ ਸੰਪਤਿ ਤਜੋਂ
ਦੇਹਿ ਬਿਨ ਦੇਹ ਘਨ ਮੇਹ ਬਿਨ ਦਾਮਿਨੀ,
ਕਵਿਤਾ ਸੁ ਛੰਦ ਬਿਨ ਮਾਲਤੀ ਮਲਿੰਦ ਬਿਨ
ਸਰ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਨ ਹੋਤ ਛਬਿ ਛਾਮਿਨੀ,
"ਦਾਸ" ਭਗਵੰਤ ਬਿਨ ਸੰਤ ਗੁਰਮੰਤ ਬਿਨ
ਲਤਿਕਾ ਬਸੰਤ ਬਿਨ ਕੰਤ ਬਿਨ ਕਾਮਿਨੀ.

ਵਿਨੋਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨੋਦ.

ਵਿਨੋਦਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨੋਦਸਿੰਘ.

ਵਿਨੋਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਨੋਦੀ.

ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਵੇਧਨ.ਦੇਖੋ, ਬਿੰਨ੍ਹਣਾ.

ਵਿਪ. ਸੰ. विप् . ਧਾ–ਕੰਬਣਾ, ਕੰਪਨ। ੨ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ.

ਵਿਪਸਚਿਤ. ਸੰ. विपश्चित. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ. ਗਿਆਨਵਾਨ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਰਿਸ਼ਿ. ਰਿਖੀ.

ਵਿਪੱਖ / **ਵਿਪੱਛ** ਸੰ. ਵਿਪਕ. ਵਿ–ਵਿਰੁੱਧ ਪੱਖ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਖ਼ਾਲਿਫ਼। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਦੁਸ਼ਮਨ. ਸ਼ਤ੍ਰੂ। ੩ ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ. ਇੱਕ ਪੱਖ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ। ੪ ਵਿ–ਫੰਘਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਬੇਪਰ.

ਵਿਪਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਕ੍ਰਯ. ਵੇਚਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਪਿਨ.

ਵਿਪਣਿ / **ਵਿਪਣੀ** ਸੰਗਜਾ–ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ। ੨ ਬਾਜ਼ਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪਨੀ.

ਵਿਪਤਿ / **ਵਿਪਦ** / **ਵਿਪਦਾ** ਦੇਖੋ, ਬਿਪਤ ਅਤੇ ਬਿਪਦ.

ਵਿਪਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪਨ ਅਤੇ ਵਿਪਿਨ.

ਵਿਪਰਜਇ / **ਵਿਪਰਜੈ** / **ਵਿਪਰਯਯ** / **ਵਿਪਰਯੈ** ਸੰ. विपर्यय. ਵਿ–ਉਲਟਾ. ਵਿਰੁੱਧ. ਖ਼ਿਲਾਫ਼। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਉਲਟ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਜਤਿਕ੍ਰਮ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੁੱਧ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ "ਵਿਪਯੰਯ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਖੋਟੇ ਕਉ ਖਰਾ ਕਹੈ, ਖਰੇ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ,
ਅੰਧੇ ਕਾ ਨਾਉ ਪਾਰਖੂ ਕਲੀਕਾਲ ਵਿਡਾਣੈ,
ਸੂਤੇ ਕਉ ਜਾਗਤ ਕਹੈ, ਜਾਗਤ ਕਉ ਸੂਤਾ,
ਜੀਵਤ ਕਉ ਮੂਆ ਕਹੈ, ਮੂਏ ਨਹੀ ਰੋਤਾ,
ਆਵਤ ਕਉ ਜਾਤਾ ਕਹੈ, ਜਾਤੇ ਕਉ ਆਇਆ,
ਪਰ ਕੀ ਕਉ ਅਪਨੀ ਕਹੈ,ਅਪੁਨੋ ਨਹੀ ਭਾਇਆ,
ਮੀਠੇ ਕਉ ਕਉੜਾ ਕਹੈ, ਕੜੂਏ ਕਉ ਮੀਠਾ,
ਰਾਤੇ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ, ਐਸਾ ਕਲਿ ਮਹਿ ਡੀਠਾ,
ਚੇਰੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ, ਠਾਕੁਰੁ ਨਹੀ ਦੀਸੈ,
ਪੋਖਰੁ ਨੀਰੁ ਵਿਰੋਲੀਐ ਮਾਖਨੁ ਨਹੀ ਰੀਸੈ.
(ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਿਪਰੀਤ. ਉਲਟ. ਵਿਰੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪਰੀਤ.

ਵਿਪਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪਲ ਦਾ ਸੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਲਹਜ਼ਾ. ਲਮਹਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਪਲ ਅਤੇ ਵਿਪੁਲ.

ਵਿਪਲੀਸਣੀ. ਵਿਪੁਲ (ਫੈਲੀਹੋਈ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦੇ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਿਪੁਲ (ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਵਤ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦੇ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਵਿਪਾਸ਼ / **ਵਿਪਾਸ਼ਾ** ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ ੨.

ਵਿਪਾਕ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪਾਕ.

ਵਿਪਿਨ. ਜੋ ਹਵਾ ਨਾਲ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਜੰਗਲ. ਵਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਪ ਧਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪਨ ੧.

ਵਿਪੁਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੨ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਡੂੰਘਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਸੁਮੇਰੁ। ੫ ਹਿਮਾਲਯ.

ਵਿਪੁਲਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਵਿਪੰਚੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਣਾ. ਦੋ ਤੂੰਬਿਆਂ ਵਾਲੀ ਤੰਤੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਚਲ ਠਾਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵੀਣਾ ੨.

ਵਿਪ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਅਤ੍ਰਿਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸ਼: ੧੩੮ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ "ਦ੍ਵਿਜ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਦਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ "ਵਿਪ੍ਰ" ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਰਿਸ਼ਿ. ਰਿਖੀ। ੩ ਪਿੱਪਲ। ੪ ਸਰੀਂਹ (ਸ਼ਿਰੀਸ਼) ਬਿਰਛ। ੫ ਵਿ–ਬੁੱਧਿਮਾਨ.ਦਾਨਾ.

ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤਿ. ਦਨੁ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਸ਼ਜਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਦਾਨਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਪ੍ਰਚਿੰਤਾਨ.

ਵਿਪ੍ਰਤਿਪੱਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਰੋਧ। ੨ ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ। ੩ ਵਿਕਾਰ. ਬਦਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਐਸਾ ਕਥਨ, ਜੋ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ. ਵਿਰੋਧੋਕ੍ਰਿ। ੫ ਵਿਵਾਦ.

ਵਿਪ੍ਰਲਬਧਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾਯਿਕਾ– "ਪ੍ਰਿਯ ਵਿਹੀਨ ਸੰਕੇਤ ਲਖਿ ਜੋ ਤਿਯ ਅਤਿ ਅਕੁਲਾਯ। ਤਾਹਿੰ ਵਿਪ੍ਰਲਬਧਾ ਕਹਿਤ ਸੁ ਕਵਿਨ ਕੇ ਸਮੁਦਾਯ॥" (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਵਿਪ੍ਰਲਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਰੁੱਧ ਕਥਨ. ਆਪਣੀ ਬਾਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪ ਹੀ ਆਖਣਾ। ੨ ਝਗੜਾ. ਵਿਵਾਦ.

ਵਿਪ੍ਰਲੰਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿ–ਪ੍ਰਲੰਭ. ਝਗੜਾ. ਵਿਵਾਦ। ੨ ਵੰਚਨ. ਠਗਣਾ। ੩ ਵਿਰਹ. ਵਿਛੋੜਾ। ੪ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਅਵਸ਼ਥਾ– "ਵਿਛੁਰਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਹੋਤ ਜੁ ਰਸ ਤਿਹ ਠੌਰ। ਵਿਪ੍ਰਲੰਭ ਤਾਂਸੋਂ ਕਹੈਂ ਕੇਸ਼ਵ ਕਵਿਸਿਰਮੌਰ॥" (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਵਿਪ੍ਰੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਪਰਯਯ.

ਵਿਪ੍ਲਵ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਉਪਦ੍ਰਵ. ਹਲਚਲ। ੨ ਬਲਵਾ. ਬਗਾਵਤ। ੩ ਵਿਪੱਤਿ. ਮੁਸੀਬਤ। ੪ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੜ੍ਹ। ੫ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਡੁੱਬਣਾ.

ਵਿਫਲ. ਵਿ–ਫਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਫਲ। ੨ ਬੇਫਾਇਦਾ। ਨਿਕੰਮਾ। ੩ ਖੱਸੀ. ਅੰਡਕੋਸ਼ (ਫ਼ੋਤਿਆਂ) ਬਿਨਾ.

ਵਿਬਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਬਲ. ਕਮਜ਼ੋਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਲ। ੨ ਬਹੁਤ ਬਲ ਵਾਲਾ. ਤਾਕਤਵਰ.

ਵਿਬੁਧ. ਸੰ. ਵਿ–ਬਹੁਤ ਅਕਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਡਿਤ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬੁਧ.

ਵਿਬੁਧਪਤਿ. ਦੇਵਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰ.

ਵਿਬੁਧਪ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ। ੨ ਅਪਸਰਾ. ਦੇਵਾਂਗਨਾ.

ਵਿਬੁਧਵਨ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਬਾਗ ਨੰਦਨ.

ਵਿਬੁਧਾਲਯ. ਵਿਬੁਧ (ਦੇਵਤਿਆਂ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ), ਸ੍ਵਰਗ.

ਵਿੰਭ. ਸੰਗਜਾ–ਚਾਲਾਕੀ. "ਡਿੰਭ ਵਿੰਭ ਕਛੁ ਨੈਕ ਨ ਕਰੋਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰ. ਵਿਭ੍ਰਨ (विभ्वन). ਵਿ–ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ਚਾਲਾਕ.

ਵਿਭਉ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭਉ.

ਵਿਭਕ੍ਰ. ਵਿ–ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ.

ਵਿਭਕ੍ਰਿ. ਸੰ. ਵਿਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ। ੨ ਵਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਭੇਦ. ਸੁਪ੍ ਤਿਙ੍ ਪ੍ਰਤਯਯ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਕ.

ਵਿਭਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭਚਾਰ.

ਵਿਭਤਸ. ਦੇਖੋ, ਬੀਭਤਸ.

ਵਿਭਵ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭਉ.

ਵਿਭਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭਾ. ਚਮਕ। ੨ ਕਿਰਣ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ.

ਵਿਭਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭਾਸ.

ਵਿਭਾਸਕ. ਸੰ. ਵਿ–ਚਮਕੀਲਾ. ਪਕਾਸ਼ਕ.

ਵਿਭਾਕਰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਰਾਜਾ। ੪ ਗੁਰੂ.

ਵਿਭਾਗ. ਸੰਗਜਾ–ਹਿੱਸਾ. ਬਾਂਟਾ. ਛਾਂਦਾ। ੨ ਅੰਸ਼. ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੩ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਧਯਾਯ. ਕਾਂਡ. ਬਾਬ.

ਵਿਭਾਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੰਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਕਸੀਮ। ੨ ਪਾਤ੍ਰ. ਭਾਂਡਾ. ਬਰਤਨ.

ਵਿਭਾਂਡਕ. विभाण्डक. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਗੀ ਰਿਖੀ.

ਵਿਭਾਂਡਵ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਵਿਭਾਂਡਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਹੀ ਇਹ ਨਾਮ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਭਾਂਡਕ.

ਵਿਭਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਭਾਤ. ਸਵੇਰ. ਤੜਕਾ.

ਵਿਭਾਵ. ਰਸ ਦੇ ਉੱਦੀਪਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ. "ਜਿਨ ਤੇ ਜਗਤ ਅਨੇਕ ਰਸ ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਤ ਅਨਯਾਸ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਵਿਮਤਿ "ਵਿਭਾਵ" ਕਹਿ ਵਰਣਤ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ॥" (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ) ਦੇਖੋ, ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ.

ਵਿਭਾਵਸੁ. ਸੰਗਜਾ–ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਬਹੁਤ ਚਮਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਸੂਰਜ। ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਅੱਕ। ੫ ਨਰਕਾਸੁਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਦਾਨਵ.

ਵਿਭਾਵਨਾ. (ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਵਨਾ). ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਾਰਣ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਾਰਯ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਕਹਿਣੀ, "ਵਿਭਾਵਨਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਿੰ ਕਾਰਣ ਬਿਨ ਕਾਰਯ ਹੋਇ,
ਤਹਿੰ ਵਿਭਾਵਨਾ ਪਹਿਲੀ ਜੋਇ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਅਖੀ ਬਾਝਹੁ ਵੇਖਣਾ, ਵਿਣੁ ਕੰਨਾ ਸੁਨਣਾ
ਪੈਰਾਂ ਬਾਝਹੁ ਚਲਣਾ, ਵਿਣੁ ਹਥਾਂ ਕਰਣਾ.
ਜੀਭੈ ਬਾਝਹੁ ਬੋਲਣਾ ਇਉ ਜੀਵਤਮਰਣਾ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਕੈ ਤਉ ਖਸਮੈ ਮਿਲਣਾ.
(ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ ਜਿਨਿ
ਵਿਣੁ ਦੰਤਾ ਜਗੁ ਖਾਇਆ.
(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਮੂਰਖ ਬੂਡਗਯੋ ਬਿਨ ਪਾਨੀ. (ਨਾਪ੍)

(ਅ) ਕਾਰਣ ਅਪੂਰਣ (ਨਾ ਮੁਕੰਮਲ) ਰਹਿਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਾਰਯ ਪੂਰਣ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਵਿਭਾਵਨਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਜਹਾਂ ਹੇਤੁ ਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਉਪਜਤ ਹੈ ਪਰ ਕਾਜ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮੈਨਦੰਤ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰਬਚਨੀ,
ਸਾਰੁ ਚਬਿ ਚਬਿ ਹਰਿਰਸੁ ਪੀਜੈ.
(ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

(ੲ) ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਾਰਯ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਜੇ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਤਦ ਵਿਭਾਵਨਾ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਕੇ ਹੋਤ ਹੀ ਕਾਰਜ ਪੂਰਨ ਮਾਨ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਲੰਕਾ ਸਾ ਕੋਟੁ, ਸਮੁੰਦ ਸੀ ਖਾਈ,
ਤਿਹ ਰਾਵਨ ਘਰ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਈ.
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

(ਸ) ਅਕਾਰਣ ਵਸਤੁ ਤੋਂ ਕਾਰਯ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ, ਵਿਭਾਵਨਾ ਦਾ ਚੌਥਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਜਬੈ ਅਕਾਰਣ ਵਸ੍ਤੁ ਤੇ ਕਾਰਜ ਪਰਗਟ ਹੋਤ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ. (ਜਪੁ)

ਕਥਨ, ਜਗਤ ਰਚਣ ਲਈ ਅਕਾਰਣ ਹੈ.

ਦੈਤ ਸੁਤ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਏ
ਦੇਵਸੁਤ ਜਗ ਮੇ ਸਨੀਚਰ ਬਖਾਨਿਯੇ,
ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਵਿਖੇ ਬਿਖਿਆ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ
ਅਹਿ ਮਸਤਕ ਮਣਿ ਉਦੈ ਅਨੁਮਾਨੀਐ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

(ਹ) ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਕਾਰਯ ਦਾ ਉਲਟਾ ਹੋਣਾ ਜਿਸ ਉਕ੍ਤਿ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਇਹ ਵਿਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ.

ਕਾਹੂੰ ਕਾਰਣ ਤੇ ਜਬੈ ਕਾਰਯ ਹੋਤ ਵਿਰੁੱਧ.
(ਕਾਵਜਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜੇਤੇ ਰੇ ਤੀਰਥ ਨਾਏ ਅਹੰਬੁਧਿ ਮੈਲੁ ਲਾਏ.
(ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਢ ਕਰ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਨ ਆਈ ਮਨ
ਉਲਟਾ ਹੰਕਾਰ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਚਿੱਤ ਕੀਨੋ ਹੈ.

(ਕ) ਕਾਰਯ ਤੋਂ ਕਾਰਣ ਦਾ ਉਪਜਣਾ ਜੇ ਕਥਨ ਕਰੀਏ, ਤਦ ਵਿਭਾਵਨਾ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪੁਨ ਕਛੁ ਕਾਰਯ ਤੋਂ ਜਬੈ ਉਪਜੈ ਕਾਰਣ ਰੂਪ.
(ਕਾਵਜਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰੁਦੇਵ ਅਰਜਨ ਮੁਖਚੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਯੋ
ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਕੋ ਸਮੁਦ੍ਰ ਗ੍ਰੰਥਰਾਜ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਥਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਣਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਵਿਭਾਵਰੀ. ਚਮਕਣ ਵਾਲੀ. ਉਹ ਰਾਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ. ਨਿਰਮਲ ਆਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਰਾਤ੍ਰਿ। ੨ ਰਾਤ ਮਾਤ੍ਰ। ੩ ਹਲਦੀ। ੪ ਕੁੱਟਣੀ. ਦੱਲੀ, ਦੇਖੋ. ਬਿਭਾਵਰੀ.

ਵਿਭੀਸਣ } ਰਾਵਣ ਦਾ ਭਾਈ ਵਿਭੀਸ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਭਭੀ-
ਵਿਭੀਖਣ } ਖਣ। ੨ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਵਿਭੀਤ. ਵਿ–ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਭੀਤ ਹੋਇਆ.

ਵਿਭੀਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਡਰ. ਭੈ। ੨ ਸ਼ੱਕ. ਸੰਸਾ.

ਵਿਭੁ. ਸੰ. ਵਿ–ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਰਵਵਜਾਪਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਨ. ਦਿਲ। ੩ ਸਰਵਵਜਾਪੀ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਆਤਮਾ। ੫ ਪ੍ਰਭੁ. ਸ੍ਵਾਮੀ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੮ ਆਕਾਸ਼। ੯ ਕਾਲ.

ਵਿਭੂ. ਦੇਖੋ, ਵਿਭੁ.

ਵਿਭੂਖਣ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭੂਖਨ.

ਵਿਭੂਤ } ਦੇਖੋ, ਬਿਭੂਤ ਅਤੇ ਬਿਭੂਤਿ.
ਵਿਭੂਤਿ }

ਵਿਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਭੇਦ.

ਵਿਭੇਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿ–ਭੇਦਨ. ਤੋੜਨਾ। ੨ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ। ੩ ਜੁਦਾ ਕਰਨਾ.

ਵਿਭੋ } ਦੇਖੋ, ਬਿਭਉ.
ਵਿਭੌ }

ਵਿਭੰਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਝੁਕਾਉ. ਖ਼ਮ। ੨ ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ। ੩ ਅਣਬਣ. ਮਿਲਾਪ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ.

ਵਿਭ੍ਰਮ. ਸੰਗਜਾ–ਸੰਦੇਹ. ਸ਼ੱਕ। ੨ ਬਹੁਤ ਭ੍ਰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਹਾਵ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਜੇਹੀ ਸੰਸੇ ਵਿੱਚ ਪੈਣੀ, ਕਿ ਯੋਗ ਅਯੋਗ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਰਹੇ। ੪ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਾਂਤਿ (ਅ).

ਵਿਮਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਮਨ.

ਵਿਮਰਸ. ਸੰ. ਵਿਮਸ਼ੰ. ਵਿ–ਮਸ਼ੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸੋਚ. ਵਿਚਾਰ। ੨ ਪਰੀਕਾ. ਪਰੀਖਿਆ. ਇਮਤਿਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਰਸ.

ਵਿਮਰਦਨ. ਸੰ. ਵਿਮਦੰਨ. ਮਲਨ (ਚੂਰਣ ਕਰਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੩ ਮਾਲਿਸ਼.

ਵਿਮਲ. ਨਿਰਮਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਮਲ.

ਵਿਮਲਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਮਲਮਤਿ.

ਵਿਮਲ ਵਿਵੇਕ ਵਾਰਿਧਿ. ਇਹ ਬਿਬੇਕਵਾਰਿਧਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਤਨਾਮਾ.

ਵਿਮਲਾ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਟਪਕਦੀ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਮਲਾ ਨਦੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਜਗੰਨਾਥ ਪਾਸ ਇੱਕ ਦੇਵੀ। ੩ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਵਿਮਲਾਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਮਲਾਨਦੀ.

ਵਿਮਾਤਾ. विमातृ. ਮਤੇਈ. ਸੋਤੇਲੀ ਮਾਂ.

ਵਿਮਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਮਿਣਤੀ. ਮਾਪ. ਪੈਮਾਇਸ਼। ੨ ਸੱਤ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਮਕਾਨ। ੩ ਘੋੜਾ। ੪ ਹਰੇਕ ਸਵਾਰੀ। ੫ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਰਥ. ਵਜੋਮਯਾਨ. ਵਾਯੁ ਯਾਨ।* ੬ ਅਪਮਾਨ. ਅਨਾਦਰ। ੭ ਮੋਏ ਹੋਏ ਵਡੇ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿੱਧ ਆਦਮੀ ਦੀ ਵਾਜੇਗਾਜੇ ਅਤੇ ਸਜ ਧਜ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਅਰਥੀ ਨੂੰ ਭੀ ਵਿਮਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੋਇਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਿਮਾਨ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਜਾਰਿਹਾ ਹੈ। ੮ ਵਿ–ਮਾਨ ਰਹਿਤ.

ਵਿਮਾਨਗਤ. ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਾਨਗਤ.

ਵਿਮਾਨਗੜ੍ਹ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਨੰ: ੧੨.

ਵਿਮਾਨਚਾਰੀ. ਵਿਮਾਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤਾ.

ਵਿਮਾਰਗ. ਕੁਮਾਗੰ. ਉਲਟਾ ਰਾਹ। ੨ ਨਿੰਦਿਤ ਆਚਾਰ. ਬਦਚਲਨੀ.

ਵਿਮੁਕ੍ਰ. ਵਿ–ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਆਜ਼ਾਦ। ੨ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵਿਮੁਖ. ਵਿ–ਵਿਰੁੱਧ (ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ। ੨ ਮੁਖ਼ਾਲਿਫ਼. ਦੁਸ਼ਮਨ। ੩ ਬਹਿਰਮੁਖ. ਮਨਮੁਖ.

ਵਿਮੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਜ.

ਵਿਮੋਚਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਮੋਚਨ.

ਵਿਯ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿ. ਦੋ। ੨ ਦੂਜਾ. ਦੁਤੀਯ.

ਵਿਯਤ } ਸੰ. वियत्. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼. ਆਸਮਾਨ.
ਵਿਯਦ }

ਵਿਯੁਕ੍ਰ. ਵਿ–ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਅਲਗ ਕੀਤਾ। ੨ ਬਹੁਤ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਿਲਕੇ ਅਭੇਦ ਹੋਇਆ.

ਵਿਯੋ. ਵਿ–ਦ੍ਵਿਤੀਯ. ਦੂਜਾ.

ਵਿਯੋਗ. ਸੰਗਜਾ–ਯੋਗ (ਸੰਬੰਧ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਜੁਦਾਈ. ਵਿਛੋੜਾ.

ਵਿਯੋਗਵੰਤ } ਵਿਯੋਗ ਵਾਲਾ. (वियोगिन्)
ਵਿਯੋਗੀ } ਵਿਛੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਰਹੀ.

ਵਿਰਸ. ਵਿ–ਰਸ (ਸੁਆਦ) ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੁਰਸ. ਅਣਬਣ. ਨਾਚਾਕੀ.

ਵਿਰਸਾ. ਅ. ਵਿਰਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੈਤ੍ਰਿਕਸ੍ਵਤ੍ਵ. ਜੱਦੀ ਅਧਿਕਾਰ. "ਤਹਾਂ ਹਮਾਰੀ ਵਿਰਸੇਦਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਾਸੂ)

ਵਿਰਸੇਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਰਸਾ.

ਵਿਰਹ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹ.

ਵਿਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹਿਤ.

ਵਿਰਕ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਰਕ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਜਗਰਾਉਂ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇਸਟੇਸ਼ਨ "ਚੌਕੀਮਾਨ" ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕ੍ਰਰੀਬ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੱਖਣ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ "ਸਿੱਧਵਾਂ" ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਵਿਰਕਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਕਤ.

ਵਿਰਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਵਿਰੁਤ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨਾ. ਉੱਚਾਰਣ
ਵਿਰਕਨਾ } ਕਰਨਾ. "ਉਚ ਹਦੀ ਵੈਣੁ ਵਿਰਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੇ ਹਾਦੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਵਿਰਚਣਾ } ਦੇਖੋ, ਬਿਰਚਨਾ ੩. "ਵਿਰਚੰਨ ਨਾਰੀ
ਵਿਰਚਨ } ਤ ਸੁੱਖ ਕੇਹੇ ?" (ਰਾਮਾਵ)

ਵਿਰਜ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਜ.

ਵਿਰਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦੁੱਬ. ਦੂਵੀਂ। ੨ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦੀ ਕਲਪੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਵੈਕੁੰਠ ਵਿੱਚ ਵਹਿੱਦੀ ਹੈ। ੩ ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪਜਾਰੀ ਸਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਧਾ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਨਦੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਸੀ, ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਿਰਜਾ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਏ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਧਾਰਲਿਆ.

ਵਿਰਣਾ. ਵਿਰਮਣ ਕਰਨਾ (ਪਰਚਣਾ). ੨ ਬਿਨਾ ਰੋਦਨ ਹੋਣਾ. ਰੋਣ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋਣਾ.

ਵਿਰਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਤ.

ਵਿਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਰਤਿਪਖਿ.

ਵਿਰਤਿਪਖਿ. ਵਿ–ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਪੱਖ ਵਾਲਾ. ਸੰਨਿਆਸੀ ਆਦਿ ਤਿਆਗੀ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ. "ਵਿਰਤਿਪਖਿ, ਕਰਮੀ ਨਾਚੇ, ਮੁਨਿਜਨ ਗਿਆਨਬੀਚਾਰੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੩)

ਵਿਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਤਿ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿੱਤਿ। ੨ ਵਰਤੀ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਆਈ. "ਜਿਸੁ ਘਰਿ ਵਿਰਤੀ, ਸੋਈ ਜਾਣੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਵਿਰਾਤ੍ਰ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. ਵਿਰਾਤ੍ਰੀ ਵੇਲੇ. "ਨਾਨਕ ਸੁਤੀ ਪੇਈਐ ਜਾਣੁ ਵਿਰਤੀ ਸੰਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਨਣੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਨ੍ਹ (ਨਕ੍ਰਬ) ਲਗਗਿਆ ਹੈ.

ਵਿਰਤੀਸੁਰ. ਵ੍ਰਿੱਤਿ (ਉਪਜੀਵਿਕਾ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਯਜਮਾਨ. "ਵਿਰਤੀਸੁਰ ਲਗਾਇਤ ਹੋਏ." (ਭਾਗੁ) ਯਜਮਾਨ ਅਤੇ ਲਾਗੀ ਹੋਏ

ਵਿਰਤੀਹਾਣ } ਸੰਗਜਾ–ਵਰਤਮਾਨ ਕਥਾ, ਜੋ ਹਾਲ
ਵਿਰਤੀਹਾਣੀ } ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਉਸ ਦਾ ਵਰਣਨ. "ਵਿਰਤੀਹਾਣ ਵਖਾਣਿਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਵਿ–ਵਿਰਤਿ (ਵੈਰਾਗਤ) ਵਾਲ. "ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਵਿਰਤੀਹਾਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਵਿਰਤੰਤ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ.

ਵਿਰਥ. ਵਿ–ਰਥ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਥੀ ੨

* ਬੈਲੂਨ (Balloon), ਹਵਾਈ ਰਹਾਜ (Aeroplane, Zeppelin) ਆਦਿਕ ਬਹੁ ਵਿਮਾਨ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਰਥਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਥਾ.

ਵਿਰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਥੀ.

ਵਿਰਦ. ਸੰ. ਵਿ–ਰਦ (ਦੰਦਾਂ) ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਦੰਦ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਰਦ.

ਵਿਰਮਣ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਮਣ

ਵਿਰਲ } ਸੰ. ਵਿ–ਛਿੱਦਾ. ਜੋ ਸੰਘਣਾ ਨਹੀਂ।
ਵਿਰਲਾ } ੨ ਨਾ ਰਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਵੱਖ। ੩ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਚੋਣਾ. "ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਪਾਏ ਗੁਰਸਬਦ ਵੀਚਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੩) "ਐਸੇ ਜਨ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਵਿਰਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਲਾਪ ਅਤੇ ਬਿਲਾਪ.

ਵਿਰਵਾ. ਵਿ–ਵੰਚਿਤ. ਵਾਂਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮੁਹਤਾਜ. "ਸਨਬੰਧੀ ਉਸ ਕੇ ਵਿਰਵੇ ਥੇ." (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਿਟਪ. ਬੂਟਾ. ਬਿਰਛ। ੪ ਵਜੋਰਾ. ਨਿਰਣਾ। ੫ ਸਮਾਚਾਰ. ਹਾਲ. ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ.

ਵਿਰਾਉਣਾ. ਵਿਰਮਣ ਕਰਾਉਣਾ (ਪਰਚਾਉਣਾ). ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਉਣਾ। ੨ ਰੁਦਨ ਵਿਨਾ ਕਰਨਾ.

ਵਿਰਾਇਣਿ. ਵੈਰਭਾਵ ਵਾਲੀ। ੨ ਵਿਰਾਵਣ (ਰੁਆ ਦੇਣ) ਵਾਲੀ. ਭਾਵ–ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. "ਸਸੁ ਵਿਰਾਇਣਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਭਾਵ–ਅਵਿਦ੍ਯਾ.

ਵਿਰਾਈ. ਖ਼ਬੂਰ ਨਿਵਾਸੀ ਖਹਿਰੇ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਮਹਿਮੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਵਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਉਡਰ ਦੀ ਅਲੂਣੀ ਅਤੇ ਰੁੱਖੀ ਰੋਟੀ ਪਕਾਕੇ ਨਿੱਤ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਪਦੀ ਸੀ,ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਸਨ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਿਰਾਈ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਿਰਾਈ.

ਵਿਰਾਸਤ. ਅ. وِراثت, ਵਿਰਾਸਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੈਤ੍ਰਿਕ ਸੰਪਦਾ. ਬਾਪ ਦਾਦੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ. ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਵਸ੍ਤੁ. Inheritance.

ਵਿਰਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਰਾਗ (ਮੁਹੱਬਤ) ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਰਾਗ (ਪਿਆਰ) ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ.

ਵਿਰਾਗਵੰਤ } ਵਿਰਾਗਵਨ੍ਤ.ਵਿ–ਰਾਗਰਹਿਤ.
ਵਿਰਾਗੀ } ਵਿਰਾਗ ਵਾਲਾ.

ਵਿਰਾਜ. ਸੰ. ਵਿਰਾਜ਼. ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਛਤ੍ਰੀ (ਛਤ੍ਰਿਯ)। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਈਸ਼੍ਵਰ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਜ.

ਵਿਰਾਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਜਨਾ.

ਵਿਰਾਜਮਾਨ. ਵਿ–ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਨ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਇਸਥਿਤ.

ਵਿਰਾਜੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਜੀ। ੨ ਵਿ–ਜੋ ਨਾ ਹੋਵੇ ਰਾਜ਼ੀ (ਖ਼ੁਸ਼) ਨਾਰਾਜ. "ਕਰਜੋ ਹਾਸ ਤਿਸ ਭਯੋ ਵਿਰਾਜੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਵਿਰਾਟ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਅਲਵਰ ਅਤੇ ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਮਤਸ੍ਯ ਦੇਸ਼। ੨ ਵਿਰਾਟ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ੧੦੫ ਮੀਲ ਜੈਪੁਰ ਪਾਸ ਹੈ. ਪਾਂਡਵ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰਕੇ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਏਥੇ ਹੀ ਲੁਕਕੇ ਰਹੇ ਸਨ। ੩ ਵਿਰਾਟ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੪ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਵ। ੫ ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਟ। ੬ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਵਡਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਵਾਲਾ.

ਵਿਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਧ.

ਵਿਰਾਨ. ਫ਼ਾ. ويران ਵੀਰਾਨ. ਵਿ–ਜ਼ੀਰ ਆਬਾਦ. "ਬਿਨ ਸੇਵਾ ਥਲ ਰਹਜੋ ਵਿਰਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਵਿਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਨਾ। ੨ ਫ਼ਾ. ويرانه ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਜਾੜ. ਨਿਰਜਨ.

ਵਿਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਮ. "ਛਵਤੇ ਹਾਥ ਸਮਾਧਿ ਵਿਰਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਮਾਧਿ ਛੁਟਗਈ। ੨ ਸਮਾਪਤੀ. ਅੰਤ. ਦੇਖੋ, ਕਦਨ। ੩ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਠਹਿਰਾਉ। ੪ ਛੰਦ ਦੀ ਯਤਿ, ਜੈਸੇ–ਦੋਹੇ ਦਾ ਵਿਰਾਮ ਤੇਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਹੈ। ੫ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਉਹ ਚਿੰਨ, ਜੋ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਕਰਾਵੇ. ਕਾਮਾ, ਫੁਲਸਟਾਪ, ਹੱਦ ਆਦਿਕ ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਵਿਰੁਜ. ਵਿ–ਰੁਜ (ਰੋਗ) ਬਿਨਾ. ਅਰੋਗ. ਨਰੋਆ.

ਵਿਰੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰੁੱਧ.

ਵਿਰੂਪ. ਵਿ–ਕਈ ਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ। ੨ ਕੁਰੂਪ. ਬਦਸ਼ਕਲ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ ਰਹਿਤ। ੪ ਦੂਜੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ.

ਵਿਰੂਪਾ. ਵਿ–ਭੱਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੀ. ਕੁਰੂਪਾ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਯਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਵਿਰੂਪਾਕ } ਵਿ–ਵਿਰੂਪ (ਬੁਰੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀਆਂ) ਹਨ
ਵਿਰੂਪਾਛ } ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ. "ਵਿਰੂਪਾਛ ਮਨ ਮੇ ਕਹਜੋ ਨਿਰਖ ਰਾਜ ਕੀ ਓਰ." (ਹਨੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਰੂਪਾਛ.

ਵਿਰੇਚਨ. ਸੰ. (ਵਿ–ਰਿਚ੍) ਪਾਜ਼ਨ (ਭੇਦਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਮਲ ਖਾਰਿਜ ਕਰਨੀ. ਦਸਤ ਦੇਣੇ. ਜੁਲਾਬ ਦੇਣਾ.

ਵਿਰੋਚਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਰੁਚਿਕਰ. ਦਿਲਪਸੰਦ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੂਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਬਲਿ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੫ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੬ ਅਗਨਿ। ੭ ਵਿਸ਼੍ਨੁ। ੮ ਅੱਕ.

ਵਿਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰੋਧ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ, ਗੁਣ ਅਥਵਾ ਕਰਮ ਤੋਂ ਉਲ੍ਟਾ ਫਲ ਹੋਣਾ ਜਿੱਥੇ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਸੋ "ਵਿਰੋਧ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਦੂਵਜ ਕ੍ਰਿਯਾ ਗੁਨ ਸੋ ਜਹਾਂ ਉਪਜਤ ਕਾਜ ਵਿਰੁੱਧ,
ਤਾਂਕੋ ਕਹਿਤ ਵਿਰੋਧ ਹੈਂ ਭੂਸ਼ਨ ਸੁਕਵਿ ਸਬੁੱਧ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤੁਧ ਬਿਨ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ,
ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ.
(ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਸ਼ਰਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮਭੁਰੇ ਸ਼ਾਂਤਬੈਨ
ਸੁਨੇ ਜਬ ਚੰਦੂ, ਰਿਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਆਗ ਚਮਕੀ.

ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ. ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਝਲਕ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜਿਸ ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਭਾਸੇ ਵਿਰੋਧ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ" ਹੈ.

ਜਹਿਂ ਵਿਰੋਧ ਸੋ ਲਗਤ ਹੈ ਹੋਯ ਨ ਸਾਚ ਵਿਰੋਧ,
ਕਹਿਤ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਤਹਿਂ ਬੁਧਜਨ ਬੁੱਧਿ ਵਿਬੋਧ.
(ਲਲਿਤਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਮੀਨ ਮਰੇ ਜਲ ਕੇ ਪਰਸੇ
ਕਬਹੂ ਨ ਮਰੇ ਪਰ ਪਾਵਕ ਪਾਏ,
ਹਾਥਿ ਮਰੈ ਮਦ ਕੇ ਪਰਸੇ
ਕਬਹੂ ਨ ਮਰੇ ਤਨ ਤਾਪ ਕੇ ਆਏ,
ਤੀਯ ਮਰੈ ਪਤਿ ਕੇ ਪਰਸੇ
ਕਬਹੂ ਨ ਮਰੇ ਪਰਦੇਸ ਸਿਧਾਏ,
ਗੂਢ ਮੈ ਬਾਤ ਕਹੀ ਦਿਜਰਾਜ
ਵਿਚਾਰ ਸਕੈ ਨ ਬਿਨਾ ਚਿਤ ਲਾਏ.
(ਭਾਈ ਧੰਨਾਸਿੰਘ, ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਹਜੂਰੀ ਕਵਿ)

ਇਸ ਸਵੈਯੇ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਆਭਾਸ ਹੈ. ਜੋ "ਕਬਹੂ ਨ" ਪਦ ਨੂੰ ਤੁਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਨਾਲ ਜੋੜੀਏ, ਤਦ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ, ਯਥਾ–ਮੀਨ ਮਰੇ ਜਲਕੇ ਪਰਸੇ ਕਬਹੂ ਨ, ਮਰੇ ਪਰ ਪਾਵਕ ਪਾਏ, ਆਦਿ.

ਵਿਰੋਧੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰੋਧੀ

ਵਿਰੋਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰੋਲਨਾ.

ਵਿਰੰਚ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰੰਚ.

ਵਿਲ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਧਾ–ਛਿਦ੍ ਕਰਨਾ(ਛੇਦਣਾ),ਫੈਂਕਣਾ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਓਢਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਲ.

ਵਿਲਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਸਨ। ਡਾਕਟਰ H. H. Wilson. ਇਹ ਸਨ ੧੮੦੮ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਆ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਹੋਕੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਉੱਤਮ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਲਿਖੀ.

ਵਿਲਕਣਾ. ਵਿਕਲ ਹੋਣਾ. ਰੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਕਣਾ.

ਵਿਲਕਣ } ਵਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਕ੍ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ
ਵਿਲੱਖਣ } ਵਾਲਾ। ੨ ਜੁਦਾ. ਨਿਰਾਲਾ. ਅਜੀਬ. ਅਨੂਠਾ. ਅਣੋਖਾ.

ਵਿਲਗ. ਵਿ–ਜੋ ਲੱਗਿਆ (ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ) ਨਹੀਂ. ਜੁਦਾ. ਅਲਗ. "ਜਲ ਪਯ ਸਰਸ ਬਿਕਾਯ, ਪਿਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਭਲ। ਵਿਲਗ ਹੋਯ ਰਸ ਜਾਯ, ਕਪਟ ਖਟਾਈ ਪਰਤ ਹੀ." (ਤੁਲਸੀ)

ਵਿਲਗਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਲਗ ਕਰਨਾ. ਨਿਖੇੜਨਾ। ੨ ਵਿ–ਲਗ (ਵੱਖ) ਹੋਗਿਆ.

ਵਿਲੱਛਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਲਕ੍ਸ਼ਣ.

ਵਿਲਪਨਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਪਨਾ.

ਵਿਲਮ } ਵਿਲੰਬ. ਚਿਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਮ. "ਇਸੁ
ਵਿਲਮੁ } ਪਰੀਤੀ ਤੁਟਦੀ ਵਿਲਮੁ ਨ ਹੋਵਈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ)

ਵਿਲਯ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਯ (ਲੀਨ). ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਲੋਪ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ। ੪ ਪ੍ਰਲਯ. ਪਰਲੋਂ.

ਵਿਲਲਾਉਣਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ,ਬਿਲਲਾਉਣਾ.

ਵਿਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਲਯ ਕਰਨਾ. ਲੋਪ ਕਰਨਾ। ੨ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਵਿਤਾਉਣਾ। ੩ ਪਰਚਾਉਣਾ. "ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਵਿਲਾਇੰਦੇ ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਆਂਦਾ." (ਜਸਭਾਮ)

ਵਿਲਾਇ. ਦੇਖੋ,ਵਿਲਯ. "ਸੰਸਾ ਗਇਆ ਵਿਲਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਵਿਲਾਇਤਿ. ਦੇਖੋ, ਵਲਾਯਤ. "ਛੋਡਿ ਵਿਲਾਇਤਿ ਦੇਸ ਗਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਵਿਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਸ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਹਾਵ. "ਜੋ ਤਿਯ ਪਿਯਹਿਂ ਰਿਝਾਵਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਵ। ਸੁਕਵਿ ਵਿਚਾਰ ਬਖਾਨਹੀਂ ਸੋ ਵਿਲਾਸ ਨਿਧਿ ਹਾਵ." (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਵਿਲਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਸੀ.

ਵਿਲਾਹੀ. ਵਿਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿਲਯ (ਲੀਨ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ.

ਵਿਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਪ.

ਵਿਲਾਯਤ. ਦੇਖੋ, ਵਲਾਯਤ.

ਵਿਲਾਵ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵਲ੍ਗਾਉ. ਬਹਾਨਾ. ਟਾਲਮਟੋਲਾ. "ਇਮ ਵਿਲਾਵ ਦੇ ਕਰਤ ਪਯਾਨਾ." (ਨਾਪ੍) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਵ.

ਵਿਲਾੜ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿਲਾਪ। ੨ ਸ਼ਕਾਯਤਦੀ ਪੁਕਾਰ। ੩ ਦੌੜ. ਭਾਜ। ੪ ਕਾਹਲੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਲਾੜਿ.

ਵਿਲਾੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਨਠਦੇ ਭਜਦੇ। ੨ ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੇ। ੩ ਸ਼ਕਾਯਤਾਂ ਕਰਦੇ. "ਜੋ ਦਿਹ ਲਧੇ ਗਾਣਵੇ, ਗਏ ਵਿਲਾੜਿ ਵਿਲਾੜਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਨੱਠਕੇ. ਦੌੜਕੇ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਾਲ. "ਵੰਞਹੁ ਧੂਕਿ ਵਿਲਾੜਿ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਵਿਲੀਨ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲੀਨ। ੨ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੩ ਲੋਪ. ਲੁਪ੍ਤ.

ਵਿਲੇ. ਦੇਖੋ, ਵਿਲਯ.

ਵਿਲੈਯਾ. ਵਿ–ਮਿਟਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਿਲਈਆ.

ਵਿਲੋਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲੋਈ.

ਵਿਲੋਕਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲੋਕਨ.

ਵਿਲੋਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦਰਸ਼ਨ। ੩ ਨੇਤ੍ਰ। ੪ ਨੇਤ੍ਰ (ਲੋਚਨ) ਬਿਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੱਖਾਂ ਕੱਢਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਵਿਲੋਡਨ } ਰਿੜਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲੋਨਾ.
ਵਿਲੋਨਾ }

ਵਿਲੋਮ. ਸੰ. ਵਿ–ਉਲਟਾ. ਵਿਪਰੀਤ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ–ਉਲਟਾ ਪਾਠ. ਤੈਤ੍ਤ੍ਰੀਯਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁੱਠਾ ਪਾਠ. ਜਿਵੇਂ–ਨਾਰਾਯਣ ਨੂੰ ਨਯਰਾਨਾ ਪੜ੍ਹਨਾ। ੩ ਹਰਣ ਦੀ ਮਾਲ। ੪ ਸੱਪ। ੫ ਕੁੱਤਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਲੋਲ. ਵਿ–ਲੋਲ. ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ. ਹਿਲਦਾਹੋਇਆ। ੨ ਸੁੰਦਰ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਛਾਤੀ ਤੇ ਲਟਕਦਾ ਹਾਰ। ੪ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਟਕਦਾ ਮੋਤੀ। ੫ ਨੱਥ ਦਾ ਬੁਲਾਕ। ੬ ਨਸ਼ਾਨ ਦਾ ਫਰਹਰਾ.ਪਤਾਕਾ.

ਵਿਲੋੜਨੁ. ਸ੍ਰਿੰਧੀ. ਬਿਲੋਨਾ. ਰਿੜਕਣਾ. ਮਥਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲੋਨਾ

ਵਿਲੰਬ
ਵਿਲੰਮ
ਵਿਲੰਮੁ ਚਿਰ. ਢਿੱਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲੰਬ. "ਮੂਹਤੁ ਨ ਚਸਾ ਵਿਲੰਮੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵਿਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲ ੪.

ਵਿਵ. ਵਿ–ਦੋ। ੨ ਦੂਜਾ.

ਵਿਵਸਥਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਵਸਥਾ ੩–੪–੫.

ਵਿਵਸ੍ਵਤ. ਸੰ. ਵਿਵस्वत्. ਵਿ–ਵਸ੍ਵਤ. ਬਹੁਤ ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੂਰਜ। ੩ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ, ਅਰੁਣ। ੪ ਅਗਨਿ। ੫ ਦੇਵਤਾ.

ਵਿਵਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਵਜਵਹਿਤ.

ਵਿਵਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਜਵਧਾਨ। ੨ ਵ੍ਰਿਹਦਭਾਨੁ. ਚਮਕੀਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ। ੩ ਚਮਕੀਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਭਾਵ–ਰਤਨ. "ਦੇਵ ਸੁਰਾਸੁਰ ਖੀਰ ਮਥਜੋ, ਚਤੁਰਾਦਸ ਕਾਢਲਿਯੇ ਵਿਵਧਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਚੋਦਾਂ ਰਤਨ ਕੱਢਲਏ.

ਵਿਵਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਛਿਦ੍. ਸੁਰਾਖ. ਖੁੱਡ। ੨ ਤੇੜ. ਦਰਾਰ। ੩ ਗੁਫਾ. ਕੰਦਰਾ.

ਵਿਵਰਜਨ. ਵਰਜਣਾ.ਰੋਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਰਜਨ.

ਵਿਵਰਜਿਤ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਰਜਿਤ.

ਵਿਵਰਤ. ਸੰ. ਵਿवर्त्त. ਸੰਗਜਾ–ਨ੍ਤਿਤ. ਨਾਚ। ੨ ਸਮੁਦਾਯ. ਸਮੂਹ. ਗਰੋਹ। ੩ ਹਟਣਾ. ਮੁੜਨਾ। ੪ ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੂਜੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਪਜਿਆ ਕਾਰਯ. ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨੂੰ ਨਾ ਛੱਡਕੇ ਦੂਸਰੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਭਾਸਣਾ. ਜੈਸੇ–ਸਿੱਪੀ ਤੋਂ ਚਾਂਦੀ, ਰੱਸੀ ਤੋਂ ਸੱਪ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਜਗਤ.

ਵਿਵਰਤਵਾਦ. ਵਿਵਰਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਵਰਣਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਰਤ ੪.

ਵਿਵਾਹ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਹ. ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਦ੍ਵਾਹ. ਸ਼ਾਦੀ. ਆਨੰਦ. ਨਿਕਾਹ. ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ. ਦਾਰਪਰਿਗ੍ਰਹ. ਮਨੁ ਆਦਿ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਵਾਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.†

੧ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮ–ਵਰ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾਕੇ ਭੂਖਣ ਵਸਤ੍ ਸਹਿਤ ਕਨ੍ਯਾ ਦੇਣੀ.

੨ ਦੈਵ–ਯਗ੍ਯ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਿਤ੍ਵਿਜ ਨੂੰ ਕਨ੍ਯਾ ਦਾਨ ਕਰਨੀ.

੩ ਆਰ੍ਸ–ਵਰ ਤੋਂ ਦੋ ਬੈਲ ਲੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕਨ੍ਯਾ ਦੇਣੀ.

੪ ਪ੍ਰਾਜਾਪਤ੍ਯ–ਲਾੜੀ ਅਤੇ ਲਾੜਾ ਸੰਤਾਨ ਉਤਪੱਤੀ ਲਈ ਪਰਸਪਰ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਜੋ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨ.*

੫ ਆਸੁਰ–ਧਨ ਲੈਕੇ ਕਨ੍ਯਾ ਦੇਣੀ.

੬ ਗਾਂਧਰ੍ਵ–ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰ ਅਤੇ ਕਨ੍ਯਾ ਦੀ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਣ ਪੁਰ ਵਿਵਾਹ.

੭ ਰਾਕ੍ਸ–ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਕਨ੍ਯਾ ਲੈਜਾਣੀ.

੮ ਪੈਸ਼ਾਚ–ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਰੋਂਦੀ ਕਨ੍ਯਾ ਖੋਹਕੇ ਲੈਜਾਣੀ.

ਵਿਵਾਹਿਤਾ. ਵਿ–ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ. ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਧਰ੍ਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਵਿਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਾਦ.

ਵਿਵਾਦੀ. ਸੰ. ਵਿवादिन्. ਵਿ–ਬ੍ਰਗੜ੍ਹਾਲੂ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸੁਰ, ਜੋ ਰਾਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇ, ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਦੇ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਰਾਗ ਦੀ ਝਲਕ ਪਵੇ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਾਦੀ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਵਿਵਿਕ੍ਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਵੇਕ ਸਹਿਤ. ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਿਰਣੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸਾਫ। ੪ ਜੋ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਅਸੰਯੁਕ੍ਤ। ੫ ਏਕਾਂਤ. ਨਿਰਜਨ.

ਵਿਵਿਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਿਧ.

ਵਿਵੇਕ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬੇਕ.

ਵਿਵੇਕੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬੇਕੀ.

ਵਿਵੇਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਚਾਰਨਾ। ੨ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਣਾ। ੩ ਪਰੀਖ੍ਜਾ ਕਰਨਾ। ੪ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ.

ਵਿਵੇਚ੍ਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਿਚਾਰ ਯੋਗ੍ਜ. ਨਿਰਣਯ ਕਰਨ ਲਾਇਕ.

ਵਿੱਵੇਕ. ਕਾਵ੍ਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਹਾਵ–

"ਰੂਪ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਗਰਵ ਤੇ ਕਪਟ ਅਨਾਦਰ ਹੋਯ।
ਤਹਿੰ ਉਪਜਤ ਵਿੱਵੇਕ ਰਸ ਯਹ ਜਾਨੈ ਸਬਕੋਯ॥
(ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਵਿਵ੍ਰਿੱਤੋਕ੍ਤਿ. ਖੁਲ੍ਹਾ ਕਥਨ. ਕਾਵ੍ਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਸ਼ਲੇਸ਼ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁਪਤ ਕਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਰਚਨਾ "ਵਿਵ੍ਰਿੱਤੋਕ੍ਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਵਚਨ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਬਖਾਨਕੈ ਗੁਪਤ ਬਾਤ ਵਿਦਤਾਯ,
ਵਿਵ੍ਰਿਤ ਉਕਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਤਹਾਂ ਸਿੰਘਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਬਤਾਯ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਹਰਣਾ ਕਾਲਿਆ! ਕੀ ਵਾੜੀਐ ਰਾਤਾ?
(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਇੱਥੇ ਯੁਵਾ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਾਫ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ?

ਥਕੇ ਉਨੀਦੇ ਰਹਿਤਹੋ ਚਿੰਤਾ ਆਠੋਜਾਮ,
ਨਿਰਬਲਤਾ ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ ਬਢੈ ਕਜੋਂਕਿ ਅਧਿਕ ਹੈ ਕਾਮ.
ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੀ ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਕਾਮੀ ਨੂੰ ਸਪਸ੍ਟ ਜਤਾਇਆ ਕਿ ਕਾਮ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਕਾਰਣ ਤੇਰੀ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਹੈ.

(ਅ) ਜਿਸ ਅਵਸ਼ਯ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਣਹੋਣੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਬਚਨਾ ਨਾਲ ਉਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ "ਵਿਵ੍ਰਿੱਤੋਕ੍ਤਿ" ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਤੋ ਤਨ ਤੁਜਾਗਤ ਹੀ, ਸੁਨ ਰੇ ਜੜ੍ਹ!
ਪ੍ਰੇਤ ਬਖਾਨ ਤ੍ਰਿਯਾ ਭਜ ਜੈਹੈ,
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਿਤ੍ ਸੁਮਿਤ੍ ਸਖਾ ਇਹ
ਬੇਗ ਨਿਕਾਰਹੁ ਆਯਸ ਦੈਹੈ,
ਭੋਨ ਭੰਡਾਰ ਧਰਾ ਗੜ੍ ਜੋਤਕ
ਛਾਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਗਾਨ ਕਹੈਹੈ,
ਚੇਤ ਰੇ ਚੇਤ ਅਚੇਤ ਮਹਾ ਪਸ਼ੁ!
ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਅਕੇਲੋਈ ਜੈਹੈ.
(੩੩ ਸਵੈਯੇ)

(ਇ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਬਿਨਾ ਸ਼ੰਕਾ ਦੇ ਸਪਸ੍ਟ ਕਹਿਣਾ "ਵਿਵ੍ਰਿੱਤੋਕ੍ਤਿ" ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਭੂਖੇ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜੈ,
ਯਹ ਮਾਲਾ ਅਪਨੀ ਲੀਜੈ. ×××
ਮਾਧੌ ! ਕੈਸੀ ਬਨੈ ਤੁਮ ਸੰਗੇ ?
ਆਪਿ ਨ ਦੇਹੁ, ਤ ਲੇਵਉ ਮੰਗੇ,–
ਦੁਇ ਸੇਰ ਮਾਗਉ ਚੂਨਾ,
ਪਾਉ ਘੀਉ ਸੰਗਿ ਲੂਨਾ,
ਅਧ ਸੇਰੁ ਮਾਂਗਉ ਦਾਲੇ,
ਮੋਕਉ ਦੇਨਉ ਵਖਤ ਜਿਵਾਲੇ,
ਖਾਟ ਮਾਂਗਉ ਚਉਪਾਈ,
ਸਿਰਹਾਨਾ ਅਵਰ ਤੁਲਾਈ,
ਊਪਰ ਕਉ ਮਾਗਉ ਖੀਂਧਾ,
ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰੈ ਜਨ ਥੀਂਧਾ * ×××
(ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਵਿੜਕ. ਦੇਖੋ, ਬਿੜਕ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ. ਇਹ ਵਿਰਕ ਤੋਂ ਜੁਦੀ ਹੈ.

ਵਿੜਤੇ. ਵੱਟ ਲਿੱਤੇ. "ਸੈ ਲਖ ਵਿੜਤੇ ਸਾਹਿਬਾ! ਜੇ ਬਿੰਦ ਬੁਲਾਈਆ !" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਵਿੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿੜਾ.

ਵਿੜਾਲ
ਵਿੜਾਲੀ ਬਿਡਾਲ ਅਤੇ ਬਿਡਾਲੀ. ਬਿੱਲਾ ਬਿੱਲੀ.

ਵੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਜ (ਬੀਜ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਤੁਖਮ।
੨ ਵ੍ਰਜ–ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ "ਭੀ" (ਅਪਿ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ "ਵੀ" ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਕਾ. ਕੀ. ਦਾ. ਦੀ. ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਰਵੇਸ਼ਾਵੀ। ੪ ਸੰ. ਵੀ. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਘੇਰਨਾ, ਭੋਜਣਾ, ਫੈਂਕਣਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਖਾਣਾ, ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਵੀਉ. ਸੰਗਜਾ–ਬੀਜ. ਤੁਖਮ.

ਵੀਆਹ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹ.

ਵੀਆਹਣ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ. ਵਿਵਾਹਨਾ.

ਵੀਆਹਣਿ. ਵਿਆਹੁਣ ਲਈ. "ਵੀਆਹਣਿ ਆਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵੀਆਹਣੁ. ਦੇਖੋ, ਵੀਆਹਣ.

ਵੀਆਹੁ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹ. "ਲੈ ਭਾੜਿ ਕਰੇ ਵੀਆਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ ਹਮਰਾ ਵੀਆਹੁ ਜਿ ਹੋਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਵੀਸ. ਵਿ–ਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਬੀਸ. ਵੀਹ. "ਲਖ ਹੋਵਹਿ ਲਖ ਵੀਸ." (ਜਪੁ)

ਵੀਸਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿਸ੍ਮਰਣ ਹੋਣਾ. ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ. "ਰਾਮ ਰਾਮ ਵੀਸਰਿ ਨਹੀ ਜਾਇ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) "ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ, ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਵੀਹ. ਵਿ–ਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਬੀਸ. ਵੀਹ. "ਗਲੀਂ ਸੁ ਸਜਣ ਵੀਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਬੀਸੇਂ (ਅਨੇਕ) ਦੋਸ੍ਤ ਹਨ.

ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ. ਵ੍ਰਜ–ਯਕੀਨਨ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ। ੨ ਪੂਰੇ ਤੋਰ ਪੂਰ. ਭਾਵ–ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਵਿੱਘਾ ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ.

ਵੀਹੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੀਥੀ. ਗਲੀ। ੨ ਕੋੜੀ. ਵੀਹ (੨੦) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਵੀਖ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜਰ. ਨਿਗਾਹ.

ਵੀਖਣ. ਦੇਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇਖਣ.

ਵੀਗਾ
ਵੀਂਗਾ ਵਿ–ਵਿੰਗਾ. ਟੇਢਾ. "ਵਾਟ ਨ ਪਾਵਉ, ਵੀਗਾ ਜਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਵੀਚ. ਦੇਖੋ, ਬੀਚ.

ਵੀਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਾਰ.

ਵੀਚਾਰਿ. ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ. ਵਿਵੇਕ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਵੀਚਾਰਿ ਮਾਰੈ, ਤਰੈ ਤਾਰੈ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ. "ਜੋਰੁ ਨ ਸੁਰਤੀ ਗਿਆਨਿ ਵੀਚਾਰਿ." (ਜਪੁ)

ਵੀਚਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਚਾਰ. "ਗਾਵੈ ਕੋ ਵਿਦਿਆ ਵਿਖਮੁ ਵੀਚਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਵੀਚਿ
ਵੀਚੀ ਸ੍ਰੀ. ਸੰਗਜਾ–ਤਰੰਗ. ਲਹਰ. ਮੌਜ. ਦੇਖੋ, ਬੀਚੀ.

ਵੀਚੀਮਾਲੀ. ਸ੍ਰੀ. ਵੀचिमालिन्. ਸੰਗਜਾ–ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ.

ਵੀਛੜਿ. ਵਿਛੁੜਕੇ. "ਨਾ ਵੀਛੜਿ ਦੁਖ ਪਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਵੀਛੁੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਿੱਛਿੰਨ ਹੋਣਾ. ਜੁਦਾ ਹੋਣਾ.ਵਿਯੋਗ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਸਰਪਰ ਵੀਛੁੜਨਾ, ਮੋਹੋ ਪਛਤਾਣੇ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਵੀਛੁੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵਿਛੁੜਕੇ. ਅਲਗ ਹੋਕੇ. "ਸੋਝੀ ਨਾ ਪਵੈ, ਵੀਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਵੀਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕਾਰਣ. ਸ੍ਰਬ। ੨ ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਵੀਰਯ. ਮਨੀ। ੩ ਅੰਕੁਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦਾਣਾ. ਤੁਖਮ। ੪ ਦੇਖੋ, ਵੀਜਨ.

ਵੀਜਣਾ. ਵੀਜ ਪਾਉਣਾ. ਤੁਖਮਰੇਜ਼ੀ ਕਰਨੀ.

† ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੩, ਸ਼: ੨੧.

* ਕਈ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਜਵਾਈ ਨਾਲ ਇਹ ਵਚਨ ਕਰਕੇ ਕਿ ਜੋ ਮੇਰੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇ ਬੇਟਾ ਜਨਮੇਗਾ ਉਹ ਮੈ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਾਂਗਾ, ਕੰਨ੍ਯਾ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ, "ਪ੍ਰਾਜਾਪਤ੍ਯ" ਹੈ.

* ਦੇਖੋ, ਥੀਂਧਾ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵੀਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪੱਖਾ. (ਸੰ. ਵੀਜ਼. ਧਾ–ਪੱਖਾ ਕਰਨਾ). ੨ ਚੌਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੀਜਣਾ.

ਵੀਟਣਾ. ਡੋਲ੍ਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਟਣਾ.

ਵੀਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਕੜ ਦੀ ਕੁੱਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹਨ.

ਵੀਟਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਛੋਟੀ. ਚੁਨਾ ਕੱਥ ਆਦਿ ਲਾਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਪਾਨ ਦੀ ਪੁੜੀ.

ਵੀਟੀ. ਦੇਖੋ, ਬੀਟੀ ਅਤੇ ਵੀਟਿਕਾ.

ਵੀਠਲ ਦੇਖੋ, ਬੀਠਲ.
ਵੀਠਲੁ
ਵੀਠੁਲ

ਵੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਣਾ ੨। ੨ ਤਾਰ ਦਾ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸ਼ਕਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵੀਣਾ ਤੂੰਬੇ ਅਤੇ ਪੋਲੇ ਕਾਠ ਦੀ ਡੰਡੀ ਨਾਲ ਬਣਾਈ-ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਡੰਡੀ ਪੁਰ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਛੀ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ–
(ਉ) ਨਕਲੀ–ਦੋਤਾਰ ਦੀ. ਦੁਤਾਰਾ.
(ਅ) ਤ੍ਰਿਤੰਤ੍ਰਿ–ਤਿੰਨ ਤਾਰ ਦੀ. ਸਿਤਾਰ.
(ੲ) ਰਾਜਧਾਨੀ–ਚਾਰ ਤਾਰ ਦੀ. ਤੰਬੂਰਾ.
(ਸ) ਵਿਪੰਚੀ–ਪੰਜ ਤਾਰ ਦੀ. ਮਧ੍ਯਮ ਆਦਿ.
(ਹ) ਸਾਵੈਰੀ–ਛੀ ਤਾਰ ਦੀ.
(ਕ) ਪਰਿਵਾਦਿਨੀ–ਸੱਤ ਤਾਰ ਦੀ. ਇਸ ਪਿਛਲੇ ਭੇਦ ਦੀ ਵੀਣਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਾਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਤਾਰ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਡੰਡੀ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਤੇ ਵਡੇ ਤੂੰਬੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਅਤੇ ਨਾਰਦ ਆਦਿਕ ਇਹੀ ਵੀਣਾ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀਣਾ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਨਾਮ ਹਨ–ਮਹਾਦੇਵ ਦੀ ਵੀਣਾ ਲੰਬੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀ ਕੱਛਪੀ, ਨਾਰਦ ਦੀ ਮਹਤੀ, ਤੁੰਬੁਰੂ ਦੀ ਕਲਾਵਤੀ। ੩ ਬਿਜਲੀ. ਵਿਦ੍ਯੁਤ.

ਵੀਣਾਪਾਣਿ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੀਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ
ਵੀਣਾਵਤੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਵੀਣਾ (ਕ).

ਵੀਣੀ. ਵੀਣਾ ਦੇ ਡੰਡੇ ਵਾਙ੍ਹਰ ਚੂੜੀਆਂ ਨਾਲ ਗੁਸ੍ਥਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਬਾਂਹ.

ਵੀਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਗੁਜ਼ਰਿਆ. ਲੰਘਿਆ। ੨ ਛਿਪਿਆ. ਗੁਪਤ। ੩ ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਛਾ. ਚਾਹ.

ਵੀਤਰਾਗ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਹਟਗਿਆ ਹੈ, ਵਿਰਕ੍ਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ. ਸ਼ਾਕ੍ਯਮੁਨਿ.

ਵੀਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੨ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਭਾ। ੩ ਯਗ੍ਯ. ਜੱਗ। ੪ ਘੋੜਾ.

ਵੀਥਰ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ.

ਵੀਥਰੈ. ਵਿਸ੍ਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਗੁਣਵੰਤੀ ਗੁਣ ਵੀਥਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਵੀਥਿ ਗਲੀ. ਬੀਹੀ. ਸੜਕ. ਦੇਖੋ, ਬੀਥਿ.
ਵੀਥਿਕਾ
ਵੀਥੀ

ਵੀਪਸਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵ੍ਯਾਪ੍ਤਿ. ਫੈਲਣਾ। ੨ ਬਹੁਤ ਇੱਛਾ। ੩ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸ਼ੋਕ ਆਨੰਦ ਆਦਿ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ, ਵਾਕ੍ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਦ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਉਸੇ ਅਰਥ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਲਈ ਵਰਤਣਾ. ਇਹ ਅਲੰਕਾਰ ਪੁਨਰੁਕ੍ਤਿ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ.
ਉਦਾਹਰਣ–
ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ,
ਪੜਿ ਪੜਿ ਭੁਰੀਅਹਿ ਸਾਥ.(ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਹਉ ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ,
(ਕਾਨ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)
ਬੀਨ ਬੀਨ ਬਰੈਂ ਬਰੈਗਨ ਡਾਰ ਡਾਰ ਫੁਲੈਲ.
(ਚੰਡੀ ੨)

ਵੀਭਤਸ. ਦੇਖੋ, ਬੀਭਤਸ.

ਵੀਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਧਾ–ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ ਹੋਣਾ, ਸ਼ੂਰਤ੍ਵ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਮਿਰਚ। ੩ ਕਮਲ ਦੀ ਜੜ। ੪ ਖਸ. ਉਡ੍ਡੀਰ। ੫ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੬ ਪੁਤ੍ਰ। ੭ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵੀਰ ਰਸ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਕਲ੍ਪੇ ਹਨ–
(ਉ) ਯੁੱਧਵੀਰ–"ਜਬੈ ਬਾਣ ਲਾਗਜੈ। ਤਬੈ ਰੋਸ ਜਾਗਜੈ। ਕਰੈ ਲੈ ਕਮਾਣੰ। ਹਣੇ ਬਾਣ ਤਾਣੰ। ਸਭੈ ਬੀਰ ਧਾਏ। ਸਰੋਘੰ ਚਲਾਏ। ਤਬੈ ਤਾਕ ਬਾਣੰ। ਹਣਯੋ ਏਕ ਝਾਣੰ। ਹਰੀਚੰਦ ਮਾਰੇ। ਸੁ ਜੋਧਾ ਲਤਾਰੇ॥ (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
(ਅ) ਦਯਾਵੀਰ–"ਜਿਤੇ ਸਰਨਿ ਜੈਹੈਂ। ਤਿਤਸੋ ਰਾਖ ਲੈਹੈਂ॥ (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
"ਠਾਕੁਰ ਤੁਮ੍ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ, ×××
ਦੁਖ ਨਾਠੇ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ,
ਅਨਦ ਅਨਦ ਗੁਣ ਗਾਇਆ,
ਬਾਂਹ ਪਕਰਿ ਕਢਿਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ,
ਗ੍ਰਹਿ ਅੰਧਕੂਪ ਤੇ ਮਾਇਆ,
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ
ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)
(ੲ) ਦਾਨਵੀਰ–"ਦਦਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ ਸਭ ਕਉ ਦੇਵਨਹਾਰ। ਦੇਂਦੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਅੰਗਨਤ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ." (ਬਾਵਨ)
ਦੀਨਦਯਾਲੁ ਦਯਾਨਿਧਿ ਦੇਖਨ
ਦੇਖਤ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਤ ਨ ਹਾਰੈ." ×××
"ਰੋਜ਼ ਹੀ ਰਾਜ ਬਿਲੋਕਤ ਰਾਜ਼ਿਕ,
ਰੋਖ ਰੁਹਾਨ ਕੀ ਰੋਜ਼ੀ ਨ ਟਾਰੈ." (ਅਕਾਲ)
(ਸ) ਧਰਮਵੀਰ–"ਸਾਧਨ ਹੋਤ ਇਤੀ ਜਿਨ ਕਰੀ। ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸੀ ਨ ਉਚਰੀ। ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨ ਕੀਆ। ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰੁ ਨ ਦੀਆ॥ (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੮ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗਣ। ੯ ਵਿਹਸਪਤਿਵਾਰ. "ਵੀਰਵਾਰਿ ਵੀਰ ਭਰਮ ਕੁਲਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭) ੧੦ ਬਹਾਦੁਰ ਯੋਧਾ. ਸ਼ੂਰਤ੍ਵ ਵਾਲਾ। ੧੧ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵੀਰ ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਈ ਭੀ ਹੈ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਬੀਰ.

ਵੀਰਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰਹਾ.

ਵੀਰਜ. ਦੇਖੋ, ਵੀਰਜ.

ਵੀਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੁਸ਼. ਕੁਸ਼ਾ. ਦੱਭ। ੨ ਖਸ.

ਵੀਰਤਾ ਸ਼ੂਰਮਤਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰਤਾ ਅਤੇ ਬੀਰਤ੍ਵ.
ਵੀਰਤ੍ਵ

ਵੀਰਭਦ੍ਰ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇੱਕ ਘੋਰ ਗਣ, ਜੋ ਰੁਦ੍ਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.* ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਰ ਵਾਲਾ, ੨੦੦੦ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ੨੦੦੦ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ, ੨੦੦੦ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ, ੧੦੦੦ ਗਦਾ ਅਤੇ ੧੦੦੦ ਧਨੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ, ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹੂ ਟਪਕਦਾ ਹੈ, ਲਿਪਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਡਾ ਢਿੱਡ, ਵਡਾ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਦੰਦ ਹਨ."
ਇਸ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਦਕ੍ਸ ਦਾ ਯਗ੍ਯ ਵਿਗਾੜਨਾ ਅਤੇ ਯੱਗ ਪੁਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਦੇਵ-ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਉਪਾਸਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਲੀਫੈਂਟਾ Elephanta ਅਤੇ ਏਲੋਰਾ Ellora ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਬੁਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਠਾਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰਭਦ੍ਰ। ੨ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗ੍ਯ ਦਾ ਘੋੜਾ.

ਵੀਰਮਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਵੀਰਯ. ਸੰ. ਵੀਯ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਸਾਰਰੂਪ ਧਾਤੁ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਮਣਿ. ਮਨੀ। ੨ ਬਲ. ਪਰਾਕ੍ਰਮ। ੩ ਤੇਜ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਵੀਰਵਾਰ. ਵਿ੍ਹਸਪਤਿਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵੀਰ ੯.

ਵੀਰਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਵੀਰ! ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਪਤਿ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਦਾਖ। ੪ ਮਖਪਿੱਪਲੀ। ੫ ਸ਼ੀਸ਼ਮ. ਟਾਲ੍ਹੀ.

ਵੀਰਾਸਨ ਦੇਖੋ, ਬੀਰਾਸਨ.

* ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੀ ਜਟਾ ਪੁੱਟਣ ਤੋਂ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਵੀਰਭਦ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਐਸਾ ਭੀ ਲੇਖ ਹੈ.

ਵੀਰਾਂਤਕ. ਵਿ–ਯੋਧਾ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਵੀਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਰਾਨ। ੨ ਵੀਰਾਂ (ਯੋਧਿਆਂ) ਨੂੰ.

ਵੀਰਾਰਾਧਨ. ਵੀਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਆਰਾਧਨ। ੨ ਬਵੰਜਾ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ. "ਵੀਰਾਰਾਧਨ ਜੋਗਨੀ." (ਭਾਗੁ)

ਵੀਰੇਸ਼. ਸਾਰੇ ਵੀਰ (ਬਹਾਦੁਰਾਂ) ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ. ਵੀਰੇਸ਼੍ਵਰ.

ਵੀਰੋ ਬੀਬੀ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ.

ਵੀਵਾਹ ਵਿਆਹ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹ. "ਵੀਵਾਹੁ ਹੋਆ ਸੋਭ
ਵੀਵਾਹੁ ਸੇਤੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਬੰਧ. ਮੇਲ। ੩ ਲੈਜਾਣ (ਚੋਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਵੁਸਅ਼ਤ ਅ. وسعت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਖੁਲ੍ਹ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ
ਵੁਸਤ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ। ੨ ਮਾਲਦਾਰੀ। ੩ ਪਹੁਚ. ਸਮਰਥ.

ਵੁਕੂਅ਼. ਅ. وقوع ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ਼ਾਇਮ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਹੋਣਾ.

ਵੁਕੂਫ਼. ਦੇਖੋ, ਵਕੂਫ਼.

ਵੁਠਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਸਣਾ. ਆਬਾਦ ਹੋਣਾ. "ਵੁਠਾ ਘੁਘਿ ਗਿਰਾਉ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਸਭ ਸੁਖਾਲੀ ਵੁਠੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਸੋ ਰਿਦਾ ਸੁਹੇਲਾ, ਜਿਤੁ ਰਿਦੈ ਤੂੰ ਵੁਠਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ (ਵ੍ਰਸ਼੍ਟਿ) ਦਾ ਹੋਣਾ. ਵਰਸਣਾ. ਵਰੁਣਾ. "ਮੀਹੁ ਵੁਠਾ ਸਹਜਿਸੁਭਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨. ਮ: ੫) "ਵੁਠੈ ਅੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵੁਠਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵਿਸ਼੍ਟਿ. ਵਰਖਾ.

ਵੁਠੈ. ਵਿਸ਼੍ਟਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ. ਵਰੁਣ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਵੁਠਣਾ ੨.

ਵੁਣਨਾ ਦੇਖੋ, ਬੁਣਨਾ ਅਤੇ ਬੁਣਾਉਣਾ. "ਵੇਲਿ
ਵੁਣਾਉਨਾ ਪਿਵਾਇਆ, ਕਤਿ ਵੁਣਾਇਆ."
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਵੁੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵਗਣਾ. ਵਹਿਣਾ। ੨ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਕਰਨਾ. ਚਲਣਾ. "ਸਭਨਾ ਲਿਖਿਆ ਵੁੜੀ ਕਲਾਮ." (ਜਪੁ) "ਜੈਸੀ ਕਲਮ ਵੁੜੀ ਹੈ ਮਸਤਕਿ, ਤੈਸੀ ਜੀਅੜੇ ਪਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਰੇ)

ਵੁਠਾ. ਵਸਿਆ. "ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਵੁਠਾ." (ਵਡ ਮ: ੫) ੨ ਵਰਸਿਆ. ਵਰ੍ਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵੁਠਣਾ ੨. "ਵੁਠਾ ਸਰਬ ਥਾਈ ਮੋਹੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਵੇ. ਸਰਵ–ਓਹ. ਵੈ. ਦੇਖੋ, ਵੈ. "ਮਾਰੇਹਿ ਸੁ ਵੇ ਜਨ ਹਉਮੈ ਬਿਖਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਵ੍ਯ–ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ! "ਮੋਰੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਵੇ ਪਿਆਰੇ! ਆਉ ਘਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਬੇ. ਬਿਨਾ. ਬਗ਼ੈਰ. ਰਹਿਤ. "ਵੇਤਗਾ ਆਪੇ ਵਤੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਵੇਦੀਨਾ ਕੀ ਦੋਸਤੀ ਵੇਦੀਨਾ ਕਾ ਖਾਣੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੪ ਉਪ–ਨੀਚ. ਮੰਦ. ਕੁ. "ਬਾਪੁ ਦਿਸੈ, ਵੇਜਾਤਿ ਨ ਹੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ.

ਵੇਈ. ਸਰਵ–ਵਹੀ. ਓਹੀ.

ਵੇਈਂ. ਸੰ. ਵੇਣਿ–ਵੇਣਿ. ਜਲ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਪ੍ਰਵਾਹ. ਨਦੀ। ੨ ਇੱਕ ਖਾਸ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ. ਇੱਕ ਕਾਲੀ ਵੇਈਂ, ਦੂਜੀ ਚਿੱਟੀ ਵੇਈਂ.
ਕਾਲੀ ਵੇਈਂ, ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਦੁਸੂਹਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਟੇਰਕਿਆਣੇ ਦੇ ਛੰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚਦੀਂ ਲੰਘਦੀ-ਹੋਈ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਵਿੱਚ (ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਨ ਤੋਂ ਦਸਕੁ ਮੀਲ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਸੇ) ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇਹੋਏ ਇਸੇ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਸਨਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤਘਾਟ.

* ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਿੱਟੀ ਵੇਈਂ, ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਨਗਰ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਪਾਸੋਂ ਨਿਕਲਕੇ, ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜਲੰਧਰ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਵਲ ਖਾਂਦੀਹੋਈ, ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਥਾਣੀ ਲੰਘਕੇ ਜਿਲੇ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਵੇਸ ਅਥਵਾ **ਵੇਸੁ.** (ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ ਅਤੇ ਵਿਸ੍ ਧਾ) ਸੰ. ਵੇਸ਼–ਵੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਖਲ। ੨ ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਘਰ. ਤੰਬੂ। ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ, ਜੋ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. "ਫਰੀਦਾ, ਕਾਲੇ ਮੈਡੇ ਕਪੜੇ, ਕਾਲਾ ਮੈਡਾ ਵੇਸੁ†। ਗੁਨਹੀ ਭਰਿਆ ਮੈ ਫਿਰਾਂ ਲੋਕੁ ਕਹੈ ਦਰਵੇਸੁ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ੪ ਵਸਸਨ. ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ. "ਛੋਡਹੁ ਵੇਸੁ ਭੇਖ ਚਤੁਰਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)। ੫ ਵੇਸ਼ਜਾ (ਕੰਚਨੀ) ਦਾ ਘਰ। ੬ ਵਪਾਰ. ਵਣਿਜ। ੭ ਸੰ. ਵੇਸ਼–ਵੇਸ਼. ਲਿਬਾਸ. ਪੋਸ਼ਿਸ਼. "ਇਕਿ ਭਗਵਾ ਵੇਸੁ ਕਰਿ ਫਿਰਹਿ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੮ ਸ਼ਕਲ. ਰੂਪ. "ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੇ ਕੇਤੇ ਵੇਸ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੯ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਰਮ. ਅਮ੍ਮਾਲ. "ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣ, ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ । ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰਿ, ਤਾਂ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤ ॥" (ਸ: ਫਰੀਦ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਯੰਤ੍, ਖਿਮਾ ਧਾਗਾ, ਮਿੱਠੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਮੰਤ੍ਰਜਪ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਵੇਸ (ਕਰਮ) ਕਰ, ਤਾਂ ਕੰਤ ਵਸ਼ ਆਵੇਗਾ.

ਵੇਸਟਨ } ਦੇਖੋ, ਬੇਸਟਨ ਅਤੇ ਬੇਸਟਿਤ. ਦੇਖੋ,
ਵੇਸਟਿਤ } ਵੇਸ੍ਟ ਧਾ.

ਵੇਸਣ }
ਵੇਸਨ } ਦੇਖੋ, ਬੇਸਣ.

ਵੇਸਰ. ਦੇਖੋ, ਬੇਸਰ.

ਵੇਸਵਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਸ਼ਵਾ ਅਤੇ ਵੇਸ਼ਜਾ.

ਵੇਸਾਸ } ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਸੰਗਜਾ–ਭਰੋਸਾ. ਇਅ਼ਤਬਾਰ.
ਵੇਸਾਸੁ } "ਚੁਕਿਗਇਆ ਵੇਸਾਸੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਵੇਸਾਹ } ਸੰਗਜਾ–ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਭਰੋਸਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ
ਵੇਸਾਹੁ } ਵੇਸਾਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਪਾਤ੍. "ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਬਹਿਠਿਆ ਸੋਹੀਐ, ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਵੇਸਾਹੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੩ ਵਸਵਸਾਯ. ਵਪਾਰ. ਵਣਜ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਸਤੁ ਵੇਸਾਹੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਵਣਜੀਏ. ਖਰੀਦੀਏ। ੪ ਪੂੰਜੀ. ਮੂਲਧਨ. "ਨਿਰ-ਧਨ ਕਾ ਨਾਮ ਵੇਸਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਵੇਸੀ. ਵੇਸ਼ੀਂ. ਵੇਸ਼ਾਂ ਮੇ. ਵੇਸਾਂ ਨਾਲ. "ਜਿਨੀ ਵੇਸੀ ਸਹੁ ਮਿਲੈ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ੨ ਕਰਮਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇਸ ੬.

ਵੇਸੁ. ਦੇਖੋ, ਵੇਸ ੬। ੨ ਕ੍ਰਕਰਮ. "ਛੋਡਹੁ ਵੇਸੁ ਭੇਖ ਚਤੁਰਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਵੇਸ ੪.

ਵੇਸੁਆ. ਸੰ. ਵੇਸ਼ਜਾ. "ਜਿਉ ਵੇਸੁਆਪੁਤੁ ਨਿਨਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ)

ਵੇਸੁਆਪੁਤੁ. ਵੇਸ਼ਜਾਪੁਤ੍. ਦੇਖੋ, ਵੇਸੁਆ.

ਵੇਸ੍ਰ. ਸੰ. ਵੇਸ੍ਰ. ਧਾ–ਲਪੇਟਣਾ, ਘੇਰਨਾ.

ਵੇਸ੍ਰਨ } ਦੇਖੋ, ਬੇਸਟਨ ਅਤੇ ਬੇਸਟਿਤ. ਦੇਖੋ,
ਵੇਸ੍ਰਿਤ } ਵੇਸ੍ਰ ਧਾ.

ਵੇਸ਼ਜਾ. ਕੰਚਨੀ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਵੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰਦੀ ਹੈ. ਸਾਮਾਨਜਾ. ਗਣਿਕਾ. ਕੰਜਰੀ.

ਵੇਹ. ਦੇਖੋ, ਬੇਹ.

ਵੇਹਾ. ਵਿ–ਵੈਸਾ. ਓਹੋ ਜੇਹਾ. "ਵੇਹਾ ਨੇਹੁ ਲਾਵਣਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੨੨੮) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇਹਾ.

ਵੇਕ. ਸੰ. ਵਿਵੇਕ. ਸੰਗਜਾ–ਭਿੰਨਤਾ. ਭੇਦ. ਫਰਕ. ਸਿੰਧੀ–**ਵੇਕੁ.** "ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਵੇਕ ਕੀਤਿਅਨੁ." (ਵਡ ਮ: ੩) "ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਨਾਨਕਾ, ਆਪੇ **ਰਖੈ ਵੇਕ.**" (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਤੁਧ **ਵੇਕੀ ਜਗਤੁ** ਉਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "**ਵੇਕੀ ਵੇਕੀ ਜੰਤੁ** ਉਪਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਵੇਕਰਮੀ. ਵਿ–ਕੁਕਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਲੱਠਾ ੫.

ਵੇਕਾਰ. ਵਿ–ਬੇ–ਕਾਰ. ਨਿਕੰਮਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿਕਾਰ. ਸੰਗਜਾ–"ਮਨੁ ਵੇਕਾਰੀ ਵੇੜਿਆ, ਵੇਕਾਰਾ ਕਰਮ ਕਮਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)"ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਵੈਕਾਯੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਕਾਰ ਦਾ ਭਾਵ.

ਵੇਕਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬੇਕਾਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਕਾਰੀ। ੩ ਵੇਕਾਰੀਂ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ. "ਮਨੁ ਵੇਕਾਰੀ ਵੇੜਿਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਵੇਕਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਵੇਕਾਰ.

ਵੇਕੁ. ਦੇਖੋ, ਵੇਕ.

ਵੇਕੋਵੇਕਾ. ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦਾ. ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਵੇਕ. "ਜੀਅ ਉਪਾਏ ਵੇਕੋਵੇਕਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ)

ਵੇਖ. ਦੇਖੋ, ਵੇਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੇਖਣ.

ਵੇਖਣ. ਸੰ. ਵੀਕ੍ਸ਼ਣ ਅਤੇ ਵੇਕ੍ਸ਼ਣ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਖੋਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੇਖਣਾ. ਅਵੇਕ੍ਸ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਵੀਕ੍.

ਵੇਖਣਿ. ਦੇਖਣ ਤੋਂ. ਦੇਖਣ ਨਾਲ। ੨ ਸੰ. ਵੀਕ੍ਸ਼ਣੀਯ–ਵੀਕ੍ਸ਼ਣੀਯ. ਵਿ–ਵੇਖਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਦਰਸ਼ਨੀਯ. "ਅੰਤੁ ਨ ਵੇਖਣਿ." (ਜਪੁ) ਵੇਖਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ.

ਵੇਖਣੁ. ਦੇਖੋ, ਵੇਖਣ. "ਵੇਖਣੁ ਸੁਨਣਾ ਥੂਨੁ ਹੈ, ਮੁਖਿ ਥੂਨਾ ਆਲਾਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਵੇਖਨ. ਦੇਖੋ, ਵੇਖਣ.

ਵੇਖਾਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਵੇਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਾਉਣਾ. ਦਿਖਾਉਣਾ. ਦਰਸਾਉਣਾ."ਨਾ ਦੂਜਾ ਵੇਖਾਲਿ."(ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਵੇਖਿਆ. ਵੇਕ੍ਸ਼ਣ ਕੀਤਾ. ਦੇਖਿਆ. ਵੀਕ੍ਸ਼ਿਤ.

ਵੇਖੇ. ਵਜ–ਦੇਖੀਂ ! ਦੇਖਣਾ ! ਸਾਵਧਾਨ ! ਖ਼ਬਰਦਾਰ !
"ਵੇਖੇ ! ਛਿਟੜਿ ਥੀਵਦੋ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਵੇਗ. ਪ੍ਰਵਾਹ. ਵਹਾਉ। ੨ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ। ੩ ਜ਼ੋਰ. ਦੇਖੋ, ਬੇਗ.

ਵੇਗਵਾਨ. ਵਿ–ਤੇਜ਼ ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ.

ਵੇਗਾਰ. ਬਿਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬੇਗਾਰ.

ਵੇਗਾਰਿ. ਬਿਗਾਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਬੇਗਾਰ. "ਬਹੁਤ ਵੇਗਾਰਿ ਦੁਖ ਪਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਵੇਗਾਰਿ ਫਿਰੈ ਵੇਗਾਰੀਆ, ਸਿਰਿ ਭਾਰ ਉਠਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਵੇਗਾਰੀ }
ਵੇਗਾਰੀਆ } ਦੇਖੋ, ਬੇਗਾਰੀ ਅਤੇ ਵੇਗਾਰਿ.

ਵੇਗੀ. ਸੰ. ਵੇਗਿਨ੍. ਵਿ–ਵੇਗ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਬਾਜ਼ ਪੰਛੀ.

ਵੇਗੁ. ਦੇਖੋ, ਵੇਗ.

ਵੇਚਣਾ }
ਵੇਚਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਵਿਕ੍ਰਯ ਕਰਨਾ. ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ ਕਰਨਾ. "ਇਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚੀ ਸੰਤ ਪਹਿ, ਪਿਆਰੇ !" (ਆਸਾ ਬਿਰਹੜੇ ਮ: ੫)

ਵੇਚਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਚਾਰਾ.

ਵੇਚਿ. ਵੇਚਕੇ.

ਵੇਚੋਲੀ. ਵਿਚੋਲਾ. ਮਧ੍ਯਸ੍ਥ. ਵਕੀਲ. "ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਰ ਵੇਚੋਲੀ."(ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਵਿਚੋਲਾ-ਪਨ. ਵਕਾਲਤ.

ਵੇਛੋੜਾ. ਵਿਛੋੜਾ. ਵਿਯੋਗ. "ਕਾਇਆ ਹੰਸ ਬੀਆ ਵੇਛੋੜਾ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧)

ਵੇਜਾਤਿ. ਵਿਜਾਤਿ. ਗੈਰ ਜਾਤਿ । ੨ ਕੁਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਵੇ ੪.

ਵੇਡ. Captain.C.M. Wade, ਇਹ ਲੁਦਿਆਨੇ ਅਸਿਸ-ਟੈਂਟ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਏਜੈਂਟ ਸੀ. ਕਪਤਾਨ ਵੇਡ ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਗਵਨਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਭੇਜੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਪਾਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਿਆ ਸੀ* ਅਰ ਸਨ ੧੮੩੯ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਬੈਂਟਿੰਕ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਲੈਕੇ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਵੇਣ. ਸੰ. ਵੇਣੁ. ਧਾ–ਸਮਝਣਾ, ਯਾਦ ਕਰਨਾ, ਲੈਣਾ, ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣਾ, ਵਿਚਾਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੱਕ ਵਰਣਸੰਕਰ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਾਂਸ ਅਤੇ ਕਾਨਿਆਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। –ਤ ਰਾਜਾ ਅੰਗ ਦਾ ਪੁਤ੍. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਢੰਡੋਰਾ ਫਿਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ–"ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਹੁਤਿ, ਬਲਿਦਾਨ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਕੇਵਲ ਮੈ ਹੀ ਪੂਜਾ ਭੇਟਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇਵਤਾ ਹਾਂ." ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਵਡੀ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਉਂ ਨਾ ਕਰੋ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਾ ਮੰਨੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਵੇਣ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਲ ਕੁਸ਼ਾ ਦੇ ਤੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰਦਿੱਤਾ. ਵੇਣ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਪੁਤ੍ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਮੁਰਦਾ ਵੇਣ ਦੇ ਪੱਟ ਨੂੰ(ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਨੂੰ) ਮਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਨਿੱਕਾਜੇਹਾ ਬਾਲਕ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ. ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਨਿਸ਼ੀਦ (ਬੈਠ ਜਾਹ), ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਿਸ਼ਾਦ" ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ **ਨਿਸ਼ਾਦ** ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ, ਜੋਹੜੇ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਪਰਵਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਫੇਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਵੇਣ ਦਾ ਸੱਜਾ ਪੱਟ ਮਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਨਿ ਜੇਹਾ ਚਮਕਦਾ **ਪ੍ਰਿਥੁ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੁ ੫.**

ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਣ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਆਰੰਭ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਫੇਰ ਜੈਨਮਤ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਏਨਾਂ ਕੁੱਟਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੱਟ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਸੱਜੀ ਭੁਜਾ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਿਥੁ ਨਿਕਲ ਆਏ. ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪ ਕੱਟੇਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤਪ ਕਰਨ ਜਾਲੱਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬੇਣ ੨.

ਵੇਣ ਵਿਹਾਣਾ. ਵਿ–ਵੇਨਸ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਵਿਹੀਨ. ਬਦਸ਼ਕਲ. "ਅੰਗ ਰਸਉਲੀ ਵੇਣ ਵਿਹਾਣੇ."(ਭਾਗੁ)

ਵੇਣਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੇਈਂ.

ਵੇਣਿ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਗੁੱਤ। ੨ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ।
ਵੇਣੀ } ੩ ਗੰਗਾ ਯਮੁਨਾ ਅਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਸੰਗਮ. ਦੇਖੋ, ਬੇਣੀ ੩.

ਵੇਣੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਾਂਸ. ਵੰਸ਼। ੨ ਬਾਂਸ ਦੀ ਪੋਰੀ ਦੀ ਬਣੀਹੋਈ ਵੰਸਰੀ. ਮੁਰਲੀ.

ਵੇਤਗਾ. ਤਾਗਾ (ਜਨੇਊ) ਰਹਿਤ. ਯਗ੍ਯੋਪਵੀਤ ਬਿਨਾ. "ਵੇਤਗਾ ਆਪੇ ਵਤੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਤਗਜਤਾ ਬਿਨਾ. ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਤਗਜ.

ਵੇਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਕੰਮ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੨ ਤਨਖ਼ਾਹ. ਨੌਕਰ ਦੀ ਉਜਰਤ.

ਵੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਤਾ। ੨ ਇੱਕ ਤਿਵਾੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਵੇਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬੇਤਾਲ.

ਵੇਤੈ. ਵੇਤ੍ਰਿ ਹੈ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੇਤੈ.

ਵੇਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬੈਤ. ਬਾਂਸ ਜੇਹੀ ਗੱਠਦਾਰ ਲਚਕੀਲੀ ਬੇਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਛਟੀ. ਦੇਖੋ, ਬੇਤ.

† ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤ ਵਿੱਚ ਘਰ ਮਹਲ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਅੰਤਹਕਰਣ ਲਈ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

* ਵੇਡ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ–ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹਜ਼ਿਮੈਂਜ਼ਿਰ (ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਇਆ. ਮੈ ੫੨ਪ) ਰੁਪਏ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ.ਮੈਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਰ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਹੋਈ–
"There is a peace and unanimity between the Khalsajee and the British Government, Captain Wade has arrived from the Governor General to strengthen the bonds of amity, may the union of the two States be perpetual."(The Punjab as a Sovereign State)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵੇਤ੍ਰਦੰਡ. ਦੇਖੋ, ਬੈਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ। ੨ ਬੈਤ ਦੀ ਸੋਟੀ.

ਵੇਤ੍ਰਧਰ. ਬੈਤ ਦੀ ਸੋਟੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਚੋਬਦਾਰ. ਵੇਤ੍ਰਪਾਣਿ.

ਵੇਤ੍ਰਧਾਰਾ. ਬੈਤ ਦੀ ਸੋਟੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜ਼ਨਾਨੀ ਭਿਹੁਤੀ ਪੁਰ ਚੋਬ ਲੈਕੇ ਖੜਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ. ਵੇਤ੍ਰਵਤੀ.

ਵੇਤ੍ਰਪਾਣਿ. ਦੇਖੋ, ਵੇਤ੍ਰਧਰ.

ਵੇਤ੍ਰਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਵੇਤ੍ਰਧਾਰਾ.

ਵੇਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਵੇਤ੍ਰ . ਵਿ–ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਿਆਨੀ. ਵੇੱਤਾ.

ਵੇਦ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਗਿਆਨ. ਇ਼ਲਮ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ ਧਾ. "ਵੇਦ ਨ ਜਾਣੈ ਵੇਦ ਕਿਹੁ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦੇ ਗਿਆਨਦਾਤਾ ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਅਥਰਵ ਮਿਲਾਕੇ ਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ. ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਤ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਵੇਦ ਕੰਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ "ਸ਼੍ਰੁਤਿ" ਸੰਗਗ਼ਾ ਹੋਈ, ਅਰ ਵੇਦ ਕੰਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ "ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿਯ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਵੇਦ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ, ਭਰਦ੍ਵਾਜ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਬਣਾਏਹੋਏ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ, ਅਗਨਿ, ਵਾਯੁ, ਇੰਦ੍ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਸ੍ਵਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਮਨੁ ਨੇ ਅਗਨਿ ਵਾਯੁ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.*

ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਰਿਗਵੇਦ ਹੈ. ਰਿਚ੍ ਨਾਮ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਰਿਗ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਹੋਵੇ ਸੋ ਰਿਗਵੇਦ ਹੈ, ਇਸ ਵੇਦ ਦੇ ਦਸ਼ ਮੰਡਲ, ੧੦੨੮ ਸੂਕ੍ ਅਤੇ ੧੫੩੮੨੬ ਸ਼ਬਦ ਹਨ.

ਯਜ੍ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਯਗਜ਼ ਕਰਨਾ, ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ, ਸੋ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਲਿਦਾਨ ਅਤੇ ਜੱਗ ਹੋਮ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਉਹ ਯਜੁਰਵੇਦ ਹੈ. ਇਸ ਵੇਦ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸੰਹਿਤਾ ਹਨ, ਇੱਕ "ਤੈੱਤਿਰੀਯ"–ਦੂਜੀ ਵਾਜਸਨੇਯੀ." ਵਿਸ਼੍ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵੈਸ਼ੰਪਾਯਨ ਨੇ ਯਾਗਜ੍ਞਵਲਕ੍ਯ ਨੂੰ ਯਜੁਰਵੇਦ ਪੜ੍ਹਾਇਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੈਸ਼ੰਪਾਯਨ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਭਾਣਜਾ ਅਚਾਨਕ ਲੱਤ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਮਰਗਿਆ, ਇਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੈਸ਼ੰਪਾਯਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ, ਯਾਗਜ੍ਞਵਲਕ੍ਯ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੱਲਾ ਹੀ ਪਾਪਨਾਸ਼ਕ ਕਰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਵੈਸ਼ੰਪਾਯਨ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਵਡਾ ਹੰਕਾਰੀ ਹੈਂ. ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਦ੍ਯਾ ਉਗਲ਼ਦੇ. ਯਾਗਜ੍ਞਵਲਕ੍ਯ ਨੇ ਯਜੁਰਵੇਦ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਮੰਤ੍ਰ ਕ੍ਯ ਕਰਕੇ ਸਿੱਟ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੈਸ਼ੰਪਾਯਨ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਤਿੱਤਿਰ ਬਣਕੇ ਚੁਗ ਲਿਆ. ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸ਼ਾਖਾ ਤੈੱਤਿਰੀਯ ਕਹਾਈ, ਅਰ ਯਾਗਜ੍ਞਵਲਕ੍ਯ ਨੇ ਵੇਦ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸੂਰਯ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੂਰਯ ਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਾਏ. ਇਸ ਲਈ ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦਾ ਨਾਮ "ਵਾਜਸਨੇਯੀ" ਹੋਇਆ. ਤੈੱਤਿਰੀਯ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ ਅਤੇ ਵਾਜਸਨੇਯੀ ਦਾ ਸ਼ੁਕਲ ਯਜੁਰਵੇਦ ਹੈ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਿੱਤਿਰ ਅਤੇ ਵਾਜਸਨੇਯ ਨਾਮਕ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਗ਼ਾ ਹੈ. ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ ਯਜੁਰ ਦੀਆਂ ੨੧੯੮ ਕੰਡਿਕਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕਲ ਦੀਆਂ ੧੯੭੫ ਹਨ.

ਸ਼ਾਮਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਤੁਲਜ (ਸਮਾਨ), ਜਿਸ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਗਾਉਣ ਲਈ ਸਮਾਨ ਵਜ਼ਨ ਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਸਾਮਵੇਦ ਹੈ. ਗਾਯਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਮਵੇਦ ਨੂੰ ਯੱਗ ਆਦਿ ਮੰਗਲ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੰਤ੍ਰ ੧੫੪੯ ਹਨ.

ਅਥਵੱਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਤ੍ਰਿ ਦੇ ਕਰਮ ਅਤੇ ਹਵਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਣ, ਉਹ ਅਥਵੱਵੇਦ ਹੈ. ਇਸ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਮੰਤ੍ਰ ਟੂਣੇ ਜਾਦੂ ਆਦਿ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ੭੬੦ ਹਨ.

ਯਗਜ਼ ਵਿੱਚ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠਕ "ਹੋਤ੍ਰਿ" ਯਜੁਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ "ਅਧ੍ਵਰ੍ਯੁ", ਸਾਮਵੇਦ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ "ਉਦ੍ਗਾਤ੍ਰਿ" ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਅਰ ਸਭ ਨੂੰ ਕਰਮ-ਵਿਧਿ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ "ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ" ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਸਾਰੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਹਨ–ਇੱਕ "ਮੰਤ੍ਰ", ਦੂਜਾ "ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ", ਤੀਜਾ "ਆਰਣ੍ਯਕ". ਮੰਤ੍ਰਭਾਗ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਮੂਲਰੂਪ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਭਾਗ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ, ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ੍ਯ ਸਮੇਂ ਪੁਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਅਤੇ ਯੱਗ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਭਾਗ ਦੀ ਆਰਣ੍ਯਕ ਸੰਗਗ਼ਾ ਹੈ.

ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਛਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ ਨੂੰ ਹੈ. ਸ਼ੂਦ੍ ਅਤੇ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ, ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨਾਂ ਤਾ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ, ਸੁਣਨ ਦੇ ਭੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ.* "ਵੇਦ ਕਹਹਿ ਵਖਿਆਣ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਨਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਗਾਯਤ੍ਰੀਤੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਟਲ ਵਿੱਚ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਹੀਰੇ ਜੇਹਾ ਸ਼ਾਮ, ਪਿਲੱਤਣ ਨਾਲ ਗੋਰਾ ਰਿਗ, ਲਾਲ ਰੰਗ ਯਜੁਰ ਅਤੇ ਪੀਠੇਹੋਏ ਸੁਰਮੇ ਜੇਹਾ ਅਥਰਵਵੇਦ. ਇਹੀ ਖ਼ਿਆਲ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਬਾਬਤ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਰਿਖੀ ਕ੍ਰਿਤ "ਚਰਣਵ੍ਯੂਹ" ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਵਨ ਪਰਵ ਦੇ ੧੮੯ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਯੁਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਦੱਸੇ ਹਨ–ਸਤ੍ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟਾ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਪੀਲਾ, ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਅਤੇ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਕਾਲਾ.† "ਬਗਾ ਰਤਾ ਪੀਅਲਾ ਕਾਲਾ ਬੇਦਾ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ ਨੂ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੇਹਾਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਰਿਗਜੀਲੰਬਰ ਜੁਜਰ ਪੀਤ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰੰਬਰ ਕਰ ਸ਼ਾਮ ਸੁਧਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਕਰਤਾਰ। ੪ ਰੜਕਾ. ਮੋਟੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦਾ ਝਾੜੂ,ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੁਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਬੁਹਾਰੀ.

ਵੇਦਕ. ਵਿ–ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਵੇਦਗਜ਼. ਸੰ. ਵੇਦਜ਼. ਵੇਦ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਗ਼ਜ਼ਾਨੀ.

ਵੇਦਜਨਨੀ. ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ (ਗਾਯਤ੍ਰੀ).

ਵੇਦਣ / ਵੇਦਨ / ਵੇਦਨਾ ਸੰ. ਵੇਦਨਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵੇਧਣੁ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਪੀੜ. ਦੁੱਖ. ਦਰਦ. "ਸਾਂਈ ਬਾਝਹੁ ਆਪਣੇ ਵੇਦਣ ਕਹੀਐ ਕਿਸੁ?" (ਸ: ਫਰੀਦ) "ਵਡੜੀ ਵੇਦਨ ਤਿਨਾਹ." (ਸ੍ਰੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਵੇਦਨ. ਗਿਆਨ. ਇ਼ਲਮ। ੩ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ। ੪ ਫ਼ਾ ਦਰਦ ਰੋਗ ਦਾ ਉਪਾਉ (ਇ਼ਲਾਜ). "ਏਹਾ ਵੇਦਨ ਸੋਈ ਜਾਣੈ, ਅਵਰੁ ਕਿ ਜਾਣੈ, ਕਾਰੀ ਜੀਉ ?" (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੩)

ਵੇਦਨੀਯ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਦੁਖਦਾਈ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੇਦਨਾ ਹੋਵੇ.

ਵੇਦਮਾਤਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਵੇਦਮਾਤ੍ਰ . ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਮਾਂ, ਗਾਯਤ੍ਰੀ। ੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਵੇਦਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾ ੮.

ਵੇਦਵਣੁ. ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ ੨.

ਵੇਦਵ੍ਯਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ ੪ ਅਤੇ ਪਰਾਸਰ ੩.

ਵੇਦਵੇ. ਵੇਦਵੇੱਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਵੇਦੜੇਲ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ . "ਚਲੇ ਨਾਂਗਲੂ ਪਾਂਗਲੂ ਵੇਦੜੇਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਵੇਦਾ. ਵੇਦ (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ਵਾਲਾ. "ਮਨਹਠਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ, ਪੂਛਹੁ ਵੇਦਾ ਜਾਇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਲੰਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਤਿ.

ਵੇਦਾਂਗ. ਵੇਦ ਦੇ ਅੰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਅੰਗ ੪.

ਵੇਦਾਣ. ਹਥੌੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬਦਾਣ. "ਸਮ ਵੇਦਾਣ ਗਦਾ ਸਿਰ ਲਾਗੀ." (ਸਲੋਹ)

ਵੇਦਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸ਼ੁਕਲ ਯਜੁਰਵੇਦਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਅੰਤ ਤਤ੍ਤ੍ਵਗ਼ਜ਼ਾਨ ਦੇ ਬੋਧਕ ੧੮ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਅਨੇਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸਹਿਤ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਵੇਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਨਾਮ "ਵੇਦਾਂਤ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਵੇਦ ਦਾ ਨਿਚੋੜ. ਵੇਦ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ.

ਵੇਦਾਂਤਸੂਤ੍ਰ. ਵ੍ਯਾਸ ਦੇ ਰਚੇ ੫੫੫ ਸੂਤ੍ਰ, ਜੋ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ "ਸ਼ਾਰੀਰਕ" ਭਾਸ਼੍ਯ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ. ਵੇਦਾਂਤਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ੪ ਅਧ੍ਯਾਯ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਪਾਦ ਹਨ.

ਵੇਦਾਂਤੀ. ਵੇਦਾਨ੍ਤਿਨ੍. ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਤਾ. ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦੀ.

ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ ੨.

ਵੇਦਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕਿਰਲਾ. ਗਿਰਗਿਟ । ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇਦਾਰ.

ਵੇਦਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਦਾਵਾ.

ਵੇਦਿ / ਵੇਦਿਕਾ ਦੇਖੋ, ਬੇਦਿਕਾ.

ਵੇਦਿਤਵ੍ਯ. ਸੰ.ਵਿ–ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ.ਸਮਝਣ ਲਾਇਕ.

ਵੇਦੀ. ਦੇਖੋ, ਬੇਦੀ । ੨ ਇੱਕ ਛਤ੍ਰੀ (ਕ੍ਸ਼੍ਤ੍ਰਿ) ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਸੰਗਗ਼ਾ ਦਾ ਮੂਲ ਵੇਦਪਾਠ ਹੈ, "ਜਿਨੈ ਵੇਦ ਪਠਜੇ ਸੁ ਵੇਦੀ ਕਹਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍)

ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਦੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ ਕੁਸ਼ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਲਵ (ਲਉ) ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹਨ. "ਲਵੀ ਰਾਜ ਦੈ ਬਨ ਗਏ, ਵੇਦਿਨ ਕੀਨੋ ਰਾਜ." (ਵਿਚਿਤ੍ ਅ: ੪) ੩ ਵੇਦਿਕਾ. ਵੇਦਿ. ਯਗਜ਼ਮੰਡਪ. ਹਵਨ ਦੀ ਥੜੀ. "ਵੇਦੀ ਰੁਚਿਰ ਰਚੀ ਮਿਲ ਦੇਵਨ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ. ਵੇਦੀਂ. "ਜੂਠਿ ਨ ਰਾਗੀ ਜੂਠਿ ਨ ਵੇਦੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਵੇਦੀਨ. ਦੀਨ (ਧਰਮ) ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਬੇਦੀਨ. "ਵੇਦੀਨਾ ਕੀ ਦੋਸਤੀ ਵੇਦੀਨਾ ਕਾ ਖਾਣ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਵੇਦੀਵੰਸ਼. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ ਯੋਗਿਰਾਜ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਵਿੰਦੀ ਵੰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਾਲ੍ਯਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਸਨ. ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਵੇਦੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚੱਲੀ ਹੈ.*

ਵੇਦੀਵੰਸ਼ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ,ਸਿੰਬਲੀ(ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ), ਸੁਭਾਗਪੁਰ (ਰਿਆਸਤ ਕੋਟਾ), ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ–(ਊਨਾ, ਅਜਨੋਹਾ, ਆਨੰਦਪੁਰ, ਕਿਤਣਾ, ਗੋਪਾਲੀ, ਜੱਸੋਵਾਲ, ਦੌਲਤਪੁਰਾ, ਪਿੰਡੋਰੀ, ਪੋਸੀ, ਪੰਜੋੜਾ, ਬਲਾਸਪੁਰ, ਬਾੜੀਆਂ, ਬਿਰੜੋਂ ਅਤੇ ਮੋਲਾ), ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ,ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ–(ਫਗਵਾੜਾ ਅਤੇ ਲਖਪੁਰਾ), ਕਾਬੁਲ, ਕੋਟਲੀ (ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ), ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ–(ਸ਼ੰਘਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਖ਼ਾਸ,ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ,ਧਰਮਕੋਟ ਅਤੇ ਬਟਾਲਾ), ਚੱਕ ਨੰ: ੪੧੭ (ਲਾਯਲਪੁਰ), ਚੱਕ ਬੇਦੀਆਂ ਨੰ: ੬੧ (ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ), ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਿਲੇ–(ਗੁਣਾਚੌਰ, ਜਲੰਧਰ ਖਾਸ, ਫਲੌਰ, ਬੰਗਾ, ਮਲਸੀਹਾਂ, ਮੱਲਾ ਬੇਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਚਰੋਵਾਲ), ਨਾਭਾ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਕੱਲਰ ਅਤੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਖਾਸ–ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਬਾ ਕਲ੍ਯਾਣਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵੰਸ਼ਵ੍ਰਿਕ੍ (ਸ਼ਜਰਹ) ਇਹ ਹੈ–

---

* ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੧, ਸ਼: ੨੩.

* ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਪਾਰਾਸ਼ਰ੍ਯਸੰਹਿਤਾ ਅ: ੨ ਅਤੇ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠਸੰਹਿਤਾ ਅ: ੧੮.

† श्वेतः कृतयुगे वर्णः पीतस्त्रेतायुगे तथा ।
रक्तो द्वापरमासाद्य कृष्णः कलियुगे तथा ॥

* ਸਾਰੇ ਵੇਦੀ ਕਤ੍ਰੀ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ. ਬਾਬਾ ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਵੇਦੀ ਹੀ "ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ" ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

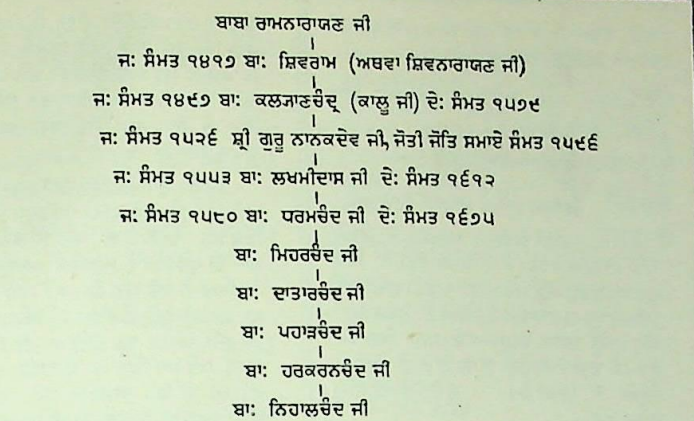

ਬਾਬਾ ਬਿਕ੍ਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਗੱਦੀ ਊਂਨਾ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬਿਸਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਕੱਲਰ (ਜਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਊਂਨਾ ੩ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ੪.

ਵੇਦੁ. ਗਿਆਨ. ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ. ਗੁਰਦੀਖ੍ਯਾ. "ਅਹਰਣਿ ਮਤਿ, ਵੇਦੁ ਹਥੀਆਰੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਵੇਦ. ੩ ਦੇਖੋ, ਵੇਦ੍ਯ.

ਵੇਦੈ. ਵੇਦ ਦਾ। ੨ ਵੇਦ ਨੂੰ। ੩ ਸੰ. ਵੇਦੈ: ਵੇਦਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਥਵਾ ਵੇਦਾਂ ਨੇ.

ਵੇਦਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਵੇਧ. ਦੇਖੋ, ਬੇਧ। ੨ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ। ੩ ਤੇਲਾ ਕ੍ਵੰਗੀ ਸੁੰਡੀ ਆਦਿ ਫਸਲ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਰੋਗ। ੪ ਬੰਦਾ ਅਮਰਬੇਲ ਆਦਿਕ, ਜੋ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਰੋਗਰੂਪ ਹਨ.

ਵੇਧਕ. ਦੇਖੋ, ਬੇਧਕ.

ਵੇਧਨ. ਦੇਖੋ, ਬੇਧਨ.

ਵੇਧਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਧ (ਛੇਕ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਰਮੀ.

ਵੇਧਾ. ਸੰ. ਵੇਧਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਪੰਡਿਤ.

ਵੇਧੀ. ਸੰ. ਵੇਧਿਨ. ਵੇਧ (ਛੇਕ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ.

ਵੇਧ੍ਯ. ਵਿ–ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਵੇਨਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੩ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵੇਪਰਵਾ / **ਵੇਪਰਵਾਹ** / **ਵੇਪਰਵਾਹੁ** ਦੇਖੋ, ਬੇਪਰਵਾਹ. "ਵੇਪਰਵਾਹ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਅਗੰਚਰੁ ਆਪਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਵੇਪਾੜਾ. ਵਿਪਯਯ. ਉਲਟ. ਵਿਰੁੱਧ. "ਚਲੈ ਨਾਹੀ ਕੋ ਵੇਪਾੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਵੇਪੀਰ. ਵਿ–ਪੀਰ (ਗੁਰੁ) ਰਹਿਤ. ਨਿਗੁਰਾ. "ਮਾਰਿ ਕਢਹੁ ਵੇਪੀਰ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਬੇਪੀਰ.

ਵੇਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਬੀਆਬਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਮਾਨ.

ਵੇਬਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬੇਬਾਣੀ. "ਆਪੇ ਵੇਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਵੇਮ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਨਲਕੀ. ਨਾਲ। ੨ ਬੁਣਨ ਦਾ ਭਾਂਡਾ.

ਵੇਮਾਰਗ. ਕੁਮਾਰਗ. ਖੋਟਾ ਰਾਹ. ਕੁਪੰਥ.

ਵੇਮਾਰਗਿ. ਕੁਮਾਰਗ ਵਿੱਚ. "ਵੇਮਾਰਗਿ ਮੂਸੈ ਮੰਤ੍ਰਿ ਮਸਾਣਿ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਵੇਮੁਹਤਾਜ / **ਵੇਮੁਹਤਾਜੁ** ਦੇਖੋ, ਬੇਮੁਹਤਾਜ. "ਵੇਮੁਹਤਾਜੁ ਪੂਰਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਵੇਮੁਖ / **ਵੇਮੁਖੀਆ** ਦੇਖੋ, ਵਿਮੁਖ. "ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) "ਮਨਮੁਖਿ ਵੇਮੁਖੀਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਵੇਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਿਰ. ਦੇਰ. ਢਿੱਲ। ੨ ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੪ ਕੇਸਰ. ਕੁੰਕੁਮ.

ਵੇਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਸਰ ਨੰ: ੫.

ਵੇਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਰਵਾ.

ਵੇਰੜਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਰੜਾ.

ਵੇਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ. ਮੌਕਾ. "ਹਰਿਰਾਵਣ ਵੇਰਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵੇਰਾਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਿਰਾਉਣਾ. "ਜਿਨ ਅੰਦਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਹਰਿ ਕੇਰੀ, ਸੇ ਕਿਚਰਕੁ ਵੇਰਾਈਅਨਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਵੇਰਾਸਿ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਰਾਸ੍ਹੀ. ਨਾਦੁਰੁਸ੍ਤ. "ਜੋ ਇਕ ਅਧ ਚੰਗੀ ਕਰੇ, ਦੂਜੀ ਭੀ ਵੇਰਾਸਿ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵੇਰਾਵੇਰਿ / **ਵੇਰਾਵੇਰੁ** ਵਜ–ਵਾਰੰਵਾਰ. ਪੁਨ: ਪੁਨ: ਵਾਰ ਵਾਰ। ੨ ਨਿਰੰਤਰ. ਲਗਾਤਾਰ. "ਨਾਨਕ ਆਖਣੁ ਵੇਰਾਵੇਰੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਵੇਰੋਧੁ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰੋਧ। ੨ ਵਿ–ਰੋਧ. ਰੋਧਨ (ਰੋਕਣ) ਰਹਿਤ. ਭਾਵ–ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਮੋੜ. "ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਰੋਧ ਸਰੀਰ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਵੇਲ. ਦੇਖੋ, ਬੇਲ। ੨ ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ. "ਜਾ ਤਉ ਖਟਣ ਵੇਲ." (ਸ: ਫਰੀਦ) "ਵੇਲ ਨ ਪਾਈਆ ਪੰਡਤੀ." (ਜਪੁ) ੩ ਵੱਲੀ. ਬੇਲ. ਲਤਾ। ੪ ਭਾਵ–ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ.* "ਪਿਰ ਮਿਲਿ ਧਨ ਵੇਲ ਵਧੰਦੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਵੇਲਣ / **ਵੇਲਨੁ** ਦੇਖੋ, ਬੇਲਣ.

ਵੇਲੜੀ. ਵੱਲੀ. ਬੇਲ. ਲਤਾ। ੨ ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੩ ਘੜੀ. "ਸਾ ਵੇਲੜੀ ਪਰਵਾਨੁ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਵੇਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੀਮਾ. ਹੱਦ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੩ ਸਮਾਂ. ਵਕਤ। ੪ ਦਿਨ। ੫ ਘੜੀ. "ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਲਾ, ਵਖਤੁ ਕਵਣੁ?" (ਜਪੁ) ੬ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਵਾਢ. ਜਵਾਰਭਾਟਾ। ੭ ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੮ ਨਿਯਤ (ਮੁਕ੍ਰੱਰਰ) ਕੀਤਾ ਸਮਾਂ.

ਵੇਲਾ ਵਕਤ / **ਵੇਲਾ ਵਖਤੁ** ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਦ ਇਹ ਮਿਲਵਾਂ ਪਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮੁਕ੍ਰੱਰਰ ਕੀਤਾ ਵੇਲਾ, ਯਥਾ–"ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਵਖਤੁ ਕਵਣੁ ××× ਵੇਲ ਨ ਪਾਈਆ ਪੰਡਤੀ ××× ਵਖਤੁ ਨ ਪਾਇਓ ਕਾਦੀਆ." (ਜਪੁ) ਅਤੇ–"ਜੇ ਵੇਲਾ ਵਖਤੁ ਵੀਚਾਰੀਐ ਤਾ ਕਿਤੁ ਵੇਲਾ ਭਗਤਿ ਹੋਇ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਭਾਵ–ਸੰਧ੍ਯਾ ਅਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਸਮਾਂ.

ਵੇਲਿ. ਸੰ. ਵੱਲਿ ਅਤੇ ਵੱਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲਤਾ. ਬੇਲ। ੨ ਭਾਵ ਵੰਸ਼. ਕੁਲ. "ਵਧੀ ਵੇਲਿ ਬਹੁ ਪੀੜੀ ਚਾਲੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸੰਤਾਨਰੂਪ ਫਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. "ਵੇਲਿ ਪਰਾਈ ਜੋਹਹਿ ਜੀਅੜੇ!" (ਗਉ ਮ: ੧) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਵੇਲਕੇ. ਵੇਲਣ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕੱਢਕੇ. "ਵੇਲਿ ਪਿੰਞਾਇਆ ਕਤਿ ਵੁਣਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਵੇੜ. ਦੇਖੋ, ਬੇੜ। ੨ ਘੇਰਾ. ਲਪੇਟ. "ਪਾਇਆ ਵੇੜ ਮਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਵੇੜਨਾ. ਆਵੇਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਬੇੜਨਾ.

ਵੇੜਿਓ / **ਵੇੜਿਆ** / **ਵੇੜੀ** ਵੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਕੀਤੀ. ਲਪੇਟਿਆ. ਲਪੇਟੀ. ਘੇਰਿਆ. ਘੇਰੀ. "ਮਨੁ ਵੇਕਾਰੀ ਵੇੜਿਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) "ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਭੁਇਅੰਗਮ ਵੇੜੀ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਵੇੜੁ. ਦੇਖੋ, ਵੇੜ.

ਵੇੜ੍ਹਮੀ / **ਵੇੜ੍ਹਵੀਂ** ਦੇਖੋ, ਬੇੜ੍ਹਮੀ.

ਵੇੜ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇੜ੍ਹਾ.

ਵੇੜ੍ਹੀ. ਵਿ–ਵੇਸ਼ਿਤ. ਘਿਰੀ ਹੋਈ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਸਤੁ ਮਾਇਆ ਗੜਿ ਵੇੜ੍ਹੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਵੈ. ਪ੍ਰਾ ੮, ਸਰਵ–ਵੇ. ਉਹ. "ਵੈ ਸੁਤ, ਵੈ ਬਿਤ, ਵੈ ਪੁਰ ਪਾਟਨ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਵਯਸ੍–ਵਯ: ਸੰਗ੍ਯਾ–ਉਮਰ. ਅਵਸ੍ਥਾ. "ਬਭ ਸਰੂਪ ਬਭ ਵੈ." (ਗਜਾਨ)

ਵੈਸ. ਵੈਸ਼ਜ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸ. "ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੂਦ ਵੈਸ, ਉਪਦੇਸ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਵਯਸ੍. ਉਮਰ. ਅਵਸਥਾ.

ਵੈਸਨਵ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ.

ਵੈਸਨਵੀ. ਵੈਸ੍ਣਵੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਛਮੀ। ੪ ਇੱਕ ਖਾਸ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਜੰਮੂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜੰਮੂ ਰੇਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੰਮੂ ਤੋਂ ੧੫–੧੬ ਕੋਹ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਬਿਖੜਾ ਰਾਹ ਲੰਘਕੇ ਇੱਕ ਗੁਫਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੈ. ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਰੰਗ ਖੋਦਕੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ

* ੪ ਫੱਗਣ ਸੰਮਤ ੧੯੭੬.

* ਜਨਮ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਉਤਸਵਾਂ ਤੇ ਜੋ ਗਹਿਣੇ ਭੇਂਟ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਵੇਲ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਵੈਸ਼ਾਵਲੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਫਲ ਕੜਾਹ ਆਦਿ ਭੇਟਾ ਅਰਪਦੇ ਹਨ, ਜੀਵਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ੫ ਤੁਲਸੀ। ੬ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਵੈਸਨਵੀ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸਨਵੀ ੪.

ਵੈਸਨਵਜ. ਵਿ–ਵਿਸ਼ਨੁ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਵੈਸਨੋ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ.

ਵੈਸਾਖ. ਸੰ. ਵੈਸ਼ਾਖ. ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਨਛਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਹੈ. "ਵੈਸਾਖ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾ ਲਗੈ ਜਾ ਸੰਤੁ ਭੇਟੈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਮਧਾਣੀ ਦਾ ਡੰਡਾ.

ਵੈਸਾਖਿ. ਵੈਸ਼ਾਖ ਵਿੱਚ. "ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ ?" (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਵੈਸਾਖੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਸ਼ਾਖੀ. ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਨਛਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ। ੨ ਵੈਸ਼ਾਖ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਟਾ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵੈਸ਼ਾਖ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ, ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਵੈਸ਼ਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਏਕਤ੍ਰ ਹੋਣਾ, ਅਰਥਾਤ ਵੈਸ਼ਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਪਰਮਹੰਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਖਾਲਸਾਪੰਥ ਦਾ ਇਹ ਜਨਮਦਿਨ ਭੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪਰਵ ਹੈ.

ਵੈਸਾਖੀਂ. ਵੈਸਾਖ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਵੈਸ਼ਾਖ ਮਹੀਨੇ ਕਰਕੇ. "ਨਾਨਕ ਵੈਸਾਖੀਂ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਵੈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਵੈਸਾਖੁ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸਾਖ. "ਵੈਸਾਖੁ ਭਲਾ ਸਾਖਾ ਵੇਸ ਕਰੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਵੈਸ਼ਿਕ. ਵਿ–ਵੇਸ਼ਜਾਗਾਮੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਭਚਾਰੀ (ਵਜਭਿਚਾਰੀ) ਨਾਯਕ.

ਵੈਸੀ. ਵਿ–ਓਹੋ ਜੇਹੀ. ਤੈਸੀ। ੩ ਵੰਦਸੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜਾਸੀ. "ਮਾਲੁ ਜੋਬਨੁ ਛੋਡਿ ਵੈਸੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਹਭ ਵੈਸੀ, ਸੁਣਿ ਪਰਦੇਸੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਵੈਸ਼ੇਸਿਕ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਵੈਸ਼ੰਪਾਯਨ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਵਕਤਾ ਵਜਾਸ ਮੁਨਿ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ. ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਪਰਵ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ. ਵਜਾਸ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਜਨਮੇਜਯ ਨੂੰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ.

ਵੈਸ਼ਜ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਵਰਣ.

ਵੈਸ਼ਜਾ. ਵੈਸ਼ਜ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਹਲਦੀ.

ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ. ਵਿਸ਼੍ਵ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਰਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਪਰਮਾਤਮਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਵੈਹਣ. ਦੇਖੋ, ਬੈਹਣ.

ਵੈਕੁੰਠ. ਦੇਖੋ, ਬੈਕੁੰਠ.

ਵੈਕ੍ਰਿਤ. वैकृत. ਵਿ–ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵੈਖਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਵਾਣੀਆਂ.

ਵੈਖਾਨਸ. ਦੇਖੋ, ਬੈਖਾਨਸ.

ਵੈਜਯੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਝੰਡਾ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਮਹਲ.

ਵੈਜਯੰਤਿਕਾ } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਧੁਜਾ।
ਵੈਜਯੰਤੀ } ੨ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਫੌਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੀ ਝੰਡੀ। ੩ ਫਤੇ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਜਿੱਤਣ ਸਮੇਂ ਪਹਿਰਾਈ ਮਾਲਾ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜੋ ਪੰਜ ਰਤਨਾਂ (ਮੋਤੀ, ਮਾਣਿਕ, ਜਮੁੱਰਦ, ਨੀਲਮ ਤੇ ਹੀਰੇ) ਤੋਂ ਬਣੀਹੋਈ ਹੈ.

ਵੈਡੂਰਯ. ਸੰ. वैडूर्य ਅਥਵਾ वैदूर्य–ਵੈਦੂਯੰ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਅੱਖ ਜੇਹੀ ਮਣਿ. ਲਹਸੁਨਿਯਾ. ਕਈ ਕਵੀ ਸਬਜ਼ੇ ਰਤਨ ਨੂੰ ਭੀ ਵੈਡੂਯੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਨਾਮ ਇਹ ਲਹਸੁਨਿਯੇ ਦਾ ਹੈ.

ਵੈਣ. ਸੰਗਜਾ–ਵਚਨ. ਵਾਕਜ. ਬਾਣੀ. "ਕੰਨੀ ਸੁਣੈ ਨ ਵੈਣ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਲਾਪ. ਕੀਰਨਾ। ੩ ਸੰ. ਬਾਂਸ ਦਾ ਬਣਿਆ ਸਾਮਾਨ। ੪ ਬਾਂਸ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ.

ਵੈਣੀ. ਵਚਨਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੋਲੈ ਸਦਾ ਮੁਖਿ ਵੈਣੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਵੈਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਵਾਕਜ. ਵਚਨ.

ਵੈਤਰਣੀ } ਵਿਤਰਣ (ਦਾਨ) ਦ੍ਵਾਰਾ ਜੋ ਲੰਘੀ ਜਾਵੇ.
ਵੈਤਰਨੀ } ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਯਮਲੋਕ ਦੇ ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਦੋ ਯੋਜਨ ਚੌੜੀ ਹੈ. ਇਹ ਦੁਰਗੰਧ ਭਰੀ, ਅੱਗ ਜੇਹੇ ਤੱਤੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਭਯੰਕਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਨਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਤਰਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਗਊ ਆਦਿ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸਤੀ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਨਾਲ ਰੋਂਦੇਹੋਏ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੨ ਉੜੀਸੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਦੀ.

ਵੈਂਤੂਰਾ. General Ventura. ਇਹ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦਾ ਫੌਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸੀ. ਨਪੋਲੀਅਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਲੋਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਐਲਾਰਡ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਨ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਹੌਰ ਪੁੱਜਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕਵਾਇਦ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ-ਪਤ੍ਰ ਲਿਖਵਾਕੇ ਵਡੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ. ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੨੯ ਵਿੱਚ ਸਰਹੱਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਫਤੇ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਐਲਾਰਡ.

ਵੈਂਤੂਰਾ ਨੂੰ ੨੫੦੦) ਰੁਪਯੇ ਮਾਹਵਾਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਇਨਾਮ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਬੇਟੀ (Victorine) ਨੂੰ ਦੋ ਪਿੰਡ ਜਾਗੀਰ ਮਿਲੇ ਸਨ. ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਹੌਰ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਚਲਾਗਿਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪੈਰਿਸ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਈ. ਮਰੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸਪ ਇਸ ਨੂੰ ਇਟੇਲੀਅਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ. ਵੁਲਫ (Wolf) ਇਸ ਨੂੰ ਯਹੂਦੀ ਦਸਦਾ ਹੈ ਅਰ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ–Reuben Ben-Toora.

ਵੈਦ ਅਥਵਾ **ਵੈਦੁ.** ਸੰ. ਵੈਦਜ. ਜੋ ਵਿਦਜਾ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਪੰਡਿਤ. ਹਕੀਮ. Doctor. ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੨ ਤ਼ਬੀਬ. ਵੈਦ. Physician. ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰੋਗੁ ਗਵਾਇਹਿ ਆਪਣਾ, ਤ ਨਾਨਕ ਵੈਦੁ ਸਦਾਇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਵੈਦਕ. ਦੇਖੋ, ਬੈਦਕ, ਵੈਦਿਕ ਅਤੇ ਵੈਦਜਕ.

ਵੈਦਗੀ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਦਜਕ੍ਰਿਯਾ. ਤ਼ਿਬਾਬਤ. "ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਵੈਦਾ. ਵੈਂਦਾ. ਗਮਨ ਕਰਦਾ. ਵੰਞਦਾ। ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਵੈਦ! ੩ ਅ਼ ਵਅ਼ਦਹ. ਸੰਗਜਾ–ਇਕ਼ਰਾਰ. ਪ੍ਰਣ. Promise.

ਵੈਦਿਓ. ਵੰਞਣ (ਜਾਣ) ਵਾਲੇ ਨੂੰ. ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ. "ਸਚੁ ਜਾਣੈ ਕਚੁ ਵੈਦਿਓ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਵਿਨਸਨਹਾਰ ਅਸਤਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਵੈਂਦਿਓ. ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਓ!

ਵੈਦਿਆ. ਵੰਞਦਿਆ. ਜਾਂਦਿਆ. ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ. "ਕੁਰੀਏ ਕੁਰੀਏ ਵੈਦਿਆ!" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਵੈਂਦਿਆਂ. ਜਾਂਦਿਆਂ.

ਵੈਦਿਕ. ਵਿ–ਵੇਦ ਸੰਬੰਧੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵੇਦਗਜਾਤਾ ਪੰਡਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵੈਦਜਕ.

ਵੈਦਿਕ ਦੇਵਤੇ. ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾਕਾਰ ਯਾਸਕ (यास्क), ਰਿਗਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਇਉਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:–ਅਗਨਿ ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਯੁ ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਰਯ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੁੱਖ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਕੰਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਨਾਮ ਹਨ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੩੩ ਹੋਗਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੧੧ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ, ੧੧ ਵਾਯੂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ੧੧ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ੩੩ ਕੋਟਿ ਦੇਵਤੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ੩੩ ਕੇਹੜੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੇਕ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਇਹ ਦੇਵਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਮਰ ਹਨ, ਪਰ ਨਿਰਾਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ ਹਾਲ ਭੀ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਨੇ ਹੀ ਹੋਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਇਹ ਵਰ ਯੱਗ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਰਾਖਸ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਤ ਦੇ ਵਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਨ. ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬਲ ਇੱਕੋਜੇਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ. ਅਮਰ ਹੋਣ ਲਈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਵਡੇ ਯੱਗ ਹੋਮ ਅਤੇ ਤਪ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਜਦ ਤਕ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਤਰਾਂ ਦਾ ਯੱਗ ਕਰਨਾ ਨਾ ਦੱਸਿਆ, ਇਹ ਅਮਰ ਨਾ ਹੋਸਕੇ, ਅਤੇ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ. ਰਾਖਸਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉੱਚੇ ਬਣਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਆਰੰਭ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਇਹ ਘੱਟ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਤਾਂ ਰਾਖਸ ਵਧੀਕ ਝੂਠੇ ਹੋਗਏ. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤੇ ਰਾਖਸਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉੱਚ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ. ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਨਿ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਸੂਰਯ ਨੇ ਬਾਕੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋਣ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਯੱਗ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ. ਪਹਿਲਾਂ ਅਗਨਿ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਏਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜੇਹੀਆਂ ਕਿ ਹੁਣ ਹਨ. ਅਗਨਿ ਨੇ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਕਈ ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਅਤੇ ਸੂਰਯ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤੇਜ ਵਧਾਲਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਵੈਦਿਕ ਤ੍ਰਿਮੂਰਤਿ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੱਦੋਂ ਵਧ ਗਈ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਭੀ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ. ਵੈਦਿਕ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਲਪਿਤ ਮੂਰਤਿ ਮੰਨਕੇ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਕਿਤਨੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਦੇਵਤੇ ੧੭ ਲਿਖੇ ਹਨ–ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸ਼ਿਵ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਲਛਮੀ, ਪਾਰਵਤੀ, ਇੰਦ੍ਰ, ਵਰੁਣ, ਪਵਨ, ਅਗਨਿ, ਯਮ, ਕੁਬੇਰ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ, ਕਾਮ, ਸੂਰਯ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਗਣੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ.

ਵੈਦੁ. ਦੇਖੋ, ਵੈਦ ਅਤੇ ਵੈਦਗੀ.

ਵੈਦੂਰਥ. ਵਿਦੂਰਥ. ਦੇਖੋ, ਬਯਦੂਰਥ.

ਵੈਦੂਰਯ. ਦੇਖੋ, ਵੈਡੂਰਯ.

ਵੈਦੇਹ. ਵਿ–ਵਿਦੇਹ (ਮਿਥਿਲਾ) ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਵਿਦੇਹ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਰਾਜਾ ਜਨਕ. ਦੇਖੋ, ਜਨਕ ੫.

ਵੈਦੇਹੀ. ਵਿਦੇਹ (ਜਨਕ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਸੀਤਾ. ਜਾਨਕੀ. ਦੇਖੋ, ਵੈਦੇਹ.

ਵੈਦਜ. ਵਿਦਜਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਹਕੀਮ. Doctor। ੨ ਤ਼ਬੀਬ. ਦੇਖੋ, ਵੈਦ ੨। ੩ ਵਿ–ਵੇਦ ਸੰਬੰਧੀ. ਵੇਦ ਦਾ.

ਵੈਦਜਕ. ਵੈਦਜ ਲਈ ਰਚਿਆ ਗ੍ਰੰਥ. ਆਯੁਰਵੇਦ. ਹਕੀਮੀ ਵਿਦਜਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਤ਼ਿੱਬ.

ਵੈਦਜਨਾਥ. ਸੰਗਜਾ–ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਵੈਦਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ। ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਇੱਕ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ, ਜੋ ਝਾਰਖੰਡ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਪੂਰਵ ਭਾਗ ਦੇਵਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ ੫.

ਵੈਦਜਰਾਜ. ਵੈਦਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ। ੨ ਵੈਦਜਕ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਿਤਾਬ.

ਵੈਧਵਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰੰਡੇਪਾ.

ਵੈਨ. ਦੇਖੋ, ਬੈਨ ਅਤੇ ਵੈਣ। ੨ ਵੇਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਥੁ. ਵੈਨਜ.

ਵੈਨਤੇਯ. ਵਿਨਤਾ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਗਰੁੜ। ੨ ਅਰੁਣ.

ਵੈਭਵ. ਵਿਭੂਤਿ. ਵਿਭੁਤ੍ਵ. ਐਸ਼੍ਵਰਯ। ੨ ਮਹਿਮਾ. ਵਡੱਪਣ। ੩ ਸ਼ਕਤਿ. ਤਾਕਤ.

ਵੈਮਨਸਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਮਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. Dejection। ੨ਵੈਰ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵੈਮਾਨਿਕ. ਵਿਮਾਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੇਵਤਾ। ੨ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ ਦਾ ਸਵਾਰ.

ਵੈਯਾਕਰਣ. ਵਯਾਕਰਣ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਪੰਡਿਤ। ੨ ਵਯਾਕਰਣ ਸੰਬੰਧੀ.

ਵੈਰ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ. ਵਿਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰ. "ਵੈਰ ਕਰੇ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਵੈਰਵਿਰੋਧ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨੀ. ਮੁਖ਼ਾਲਫ਼ਤ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਗਵਾਵੈ." (ਸਿਧਗੋਸੋਟਿ)

ਵੈਰਾਈ. ਵੈਰਭਾਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਤ੍ਰੂ. "ਨਾ ਕੋ ਕੰਟਕ ਵੈਰਾਈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ੨ ਦੁਸ਼ਮਨੀ. ਸ਼ਤ੍ਰੂਤਾ.

ਵੈਰਾਹ. ਵਿ–ਵਰਾਹ (ਸੂਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਕੁਮਾਰਗ. ਖੋਟਾ ਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰਾਹ.

ਵੈਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰਾਗ. ਵੈਰਾਗ੍ਯ. ਉਪਰਾਮਤਾ ਦਾ ਭਾਵ. ਲੌਕ ਪਰਲੌਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ–

੧ ਯਤਮਾਨ–ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੁੱਖਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਸਾਧੁ-ਸੇਵਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪਰਮਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ.

੨ ਵਤਿਰੇਕ–ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਹਾਨਿਕਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ.

੩ ਏਕੇਂਦ੍ਰਿਯ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਗਲਾਨੀ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਂ ਨੂੰ ਲਯ ਕਰਨਾ.

੪ ਵਸ਼ਿਕਾਰ–ਮਨ ਅਜੇਹਾ ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਨਾ ਕਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਕਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾ ਫੁਰੇ.

ਵੈਰਾਗੀ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰਾਗੀ.

ਵੈਰਾਗ੍ਯ. ਵਿਰਾਗ ਦਸ਼ਾ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਉਪਰਾਮਤਾ.

ਵੈਰਾਗ੍ਯਸ਼ਤਕ. ਭਰਤ੍ਰਿਹਰਿ ਦਾ ਰਚਿਆਹੋਇਆ ਵੈਰਾਗ੍ਯਬੋਧਕ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੋ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਹਰਿਦਯਾਲ ਕਵੀ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਪੰਡਿਤ ਅਪਜਯਦੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਰਚਿਤ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਦਾ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ.

ਵੈਰਾਟ. ਵਿਰਾਟ ਨਾਲ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਰਾਟ। ੨ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸਹਿਤ.

ਵੈਰਾਨ. ਫ਼ਾ ويران ਵੀਰਾਨ.ਵਿ–ਉਜੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਸ਼ੌਰ ਆਬਾਦ.

ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ. ਦੇਖੋ, ਬੈਰੀ.

ਵੈਰੀਸਾਲ. ਵਿ–ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਸਲਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ ੫.

ਵੈਰੋਕੇ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਅਜਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਬੇਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ" ਨਾਮੇ ਹੈ.

ਵੈਰੋਵਾਲ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਕਸਬਾ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਿੱਚ, ਖਡੂਰ ਅਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਭੱਲੇ ਅਤੇ ਤ੍ਰੇਹਣ ਹਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਆਬਾਦੀਆਂ ਹਨ.

ਵੈਲਜ਼ਲੇ. Richard C.Wellesley. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੨੦ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੬੦ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਡ੍ਯੂਕ ਆਵ ਵੈਲਿੰਗਟਨ * ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੇ ਰਹਿਕੇ ਸਨ ੧੭੯੩ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ † ਹੋਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁੱਜਾ. ਮਈ ਸਨ ੧੭੯੮ ਤੋਂ ੩੦ ਜੁਲਾਈ ੧੮੦੫ ਤੀਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਰਿਹਾ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਰਾਜ ਬਣਾਣ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਇਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤੀ. ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਵਡੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਹੇ ਅਤੇ ਕਈ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤੇ. ੨੬ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੨ ਨੂੰ ਮਾਰਕ੍ਵਿਸ (Marquess) ਵੈਲਜ਼ਲੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਮਾਰਨਿੰਗਟਨ (Lord Mornington) ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ.

ਵੈਲਿੰਗਟਨ. Duke of Wellington. ਦੇਖੋ, ਵੈਲਜ਼ਲੇ.

ਵੈਵਸ੍ਵਤ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਵਸ੍ਵਤ (ਸੂਰਯ) ਦੀ ਔਲਾਦ, ਯਮਰਾਜ। ੨ ਸ਼ਨੀ. ਸ਼ਨਿਸ਼ਚਰ. ਛਨਿੱਛਰ। ੩ ਮਨੁ। ੪ ਵਿ–ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੂਰਜ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਸੌਰ.

ਵੋਹਿਥ. ਦੇਖੋ, ਬੋਹਿਥ.

ਵੋਪਦੇਵ. ਕੇਸ਼ਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਧਨੇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਚੇਲਾ ਇੱਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਵਡਾ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁਗਧਬੋਧ, ਕਵਿਕਲਪਦ੍ਰੁਮ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਹਨ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਹੇਮਾਦ੍ਰਿ ਦੇਵਗਿਰਿ (ਦੌਲਤਾਬਾਦ) ਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ.

ਵੈਸ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸ.

ਵੈਸ਼ਕਪੁੱਰ
ਵੈਸ਼ਲੋਚਨ } ਦੇਖੋ, ਤਬਾਸ਼ੀਰ.

ਵੈਸ਼ਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸਾਵਲੀ.

ਵੈਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸੀ.

ਵੈਸੀਧਰ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸੀਧਰ.

ਵੈਸ਼ੀਵਟ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸੀਬਟ.

ਵੈਸੁ. ਦੇਖੋ, ਬੈਸ। ੨ ਮੁਰਲੀ. ਬਾਂਸੁਰੀ. ਵੈਸ਼.(ਬਾਂਸ) ਦੀ ਨਲਕੀ. "ਆਪੇ ਵੈਸੁ ਵਜਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਵੈਸ਼ਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਵੈਸ਼ (ਬਾਂਸ) ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਕੈਗਰੋੜ. ਰੀਢ.

ਵੈਕ. ਸੰ. ਵਕ੍ਰ. ਧਾ–ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ, ਟੇਢਾ ਕਰਨਾ, ਦੁਸ੍ਤਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿੰਗਾ. ਟੇਢਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ–ਨਦੀ ਦਾ ਮੋੜ (ਖ਼ਮ). ੪ ਦੇਖੋ, ਬੰਕ.

ਵੈਕਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਕਾ ਅਤੇ ਵੈਕ। ੨ ਸੰ. ਵਕ੍ਕਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਦਾ ਪੈਨਾ.

ਵੈਗ. ਦੇਖੋ, ਬੰਗ.

ਵੈਗਜ. ਵਿ–ਵੈਗ (ਬੰਗਾਲ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸੰਧੂਰ। ੩ ਪਿੱਤਲ.

ਵੈਗਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਗਾਰਨਾ.

ਵੈਗੁੜੀ. ਲਾਖ ਦੀ ਚੂੜੀ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੰਗ. "ਨਾ ਮਨੀਆਰੁ ਨ ਚੂੜੀਆ, ਨਾ ਸੋ ਵੈਗੁੜੀਆਹਾ." (ਵਡ ਮ: ੧) ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਹੈ ਮਣੀਕਾਰ, ਨਾ ਧਾਤੁ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਂ ਕੱਚ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਵੈਗਾਂ. ਭਾਵ–ਸਾਰੇ ਸਿੰਗਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਨਿਸਫਲ ਹਨ.

ਵੈਗੇਸ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਬੈਗੇਸ਼੍ਵਰ। ੨ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਸ, ਜੋ ਵਾਉਗੋਲੇ ਲਈ ਉੱਤਮ ਦਵਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਇਹ ਹੈ–ਪਾਰੇ ਦੀ ਰਾਖ ੮ ਤੋਲੇ, ਕਲੀ ਦੀ ਰਾਖ ੮ ਤੋਲੇ, ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਰਾਖ ੩੨ ਤੋਲੇ ਗੰਧਕ ੩੨ ਤੋਲੇ, ਅੱਕ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਚੋਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰ ਕਰਕੇ ਗੋਹਿਆਂ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਫੂਕਣ ਤੋਂ ਵੈਗੇਸ਼੍ਵਰ ਰਸ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਅੱਧੀ ਰੱਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਰੱਤੀ ਤੀਕ ਹੈ.

ਵੈਚ. ਦੇਖੋ, ਬੰਚ. "ਜਬ ਆਣੈ ਬਲ ਵੈਚ ਕਰਿ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪)

ਵੈਚਕ. ਠਗਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਚਕ.

ਵੈਚਨ. ਸੰ. ਵਞ੍ਚਨ. ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ, ਠਗ ਲੈਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆਂ ਰੱਖਣਾ.

ਵੈਚਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੈਚਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਠੱਗੀ.

ਵੈਚਿਤ. ਦੇਖੋ, ਬੰਚਿਤ.

ਵੈਚੀਆ. ਵਿ–ਵੈਚਨ ਕਰਤਾ. ਠਗਣ ਵਾਲਾ. "ਹਮ ਪਾਪੀ ਬਲਵੈਚੀਆ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਬਲਵੈਚੀਆ.

ਵੈਛਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਛਾ.

ਵੈਛਿਤ. ਵਾਂਛਿਤ. ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੋੜੀਂਦਾ.

ਵੈਜ. ਦੇਖੋ, ਬੈਜ ਅਤੇ ਵੈਵਣੁ.

ਵੈਜਿਆ. ਵੈਚਿਤ ਹੋਇਆ. ਠਗਿਆ ਗਿਆ.

ਵੈਜੀਐ. ਵੈਚਿਤ ਹੋਈਐ. ਮਹਰੂਮ ਰਹੀਏ. ਵਾਂਜੇ ਰਹੀਏ. "ਤਿਸ ਕਾ ਕਹੁ ਕਿਆ ਜਤਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਵੈਜੀਐ ?" (ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਜਾਈਏ. ਦੇਖੋ, ਵੈਵਣੁ.

ਵੈਜੁਲ. ਸੰ. ਵञ्जुल. ਸੰਗਜਾ–ਤਿਨਿਸ਼ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦੁਲ। ੨ ਬੈਤ ਦਾ ਪੇੜ. ਵੇਤ੍ਰ। ੩ ਅਸ਼ੋਕ ਬਿਰਛ। ੪ ਇੱਕ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ। ੫ ਬਹੁਤ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਾਂ। ੬ ਵਿ–ਟੇਢਾ. ਵਕ੍ਰ.

ਵੈਜੇ. ਵੈਚਿਤ ਹੋਏ. ਖ਼ਾਲੀ ਰਹੇ. "ਦਾਨਹੁ ਤੈ ਇਸ-ਨਾਨਹੁ ਵੈਜੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵੈਝ. ਦੇਖੋ, ਬੰਝ.

ਵੈਝਲੀ. ਵੈਝ (ਬਾਂਸ) ਦੀ ਪੋਰੀ. ਬਾਂਸੁਰੀ. ਮੁਰਲੀ.

ਵੈਝੀ. ਵੈਝ (ਵੈਦ੍ਯ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ, ਮਲਾਹ। ੨ ਚੱਪਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਬਾਂਸ. "ਵੈਝੀ ਹਾਥਿ ਨ ਖੇਵਟੂ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾ ਚੱਪਾ, ਨਾ ਹਾਥ (ਪਤਵਾਰ) ਨਾ ਕੈਵਰਤ (ਮਲਾਹ).

ਵੈਵਣ
ਵੈਵਣੁ } ਸਿੰਧੀ. ਸੰ. ਵਿਗਮਨ. ਜਾਣਾ. "ਭਗਤੀ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ ਆਵਹਿ ਵੈਵਹਿ ਪੂਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੈਵਾ ਖੰਨੀਐ ਵੈਵਾ." (ਵਡ ਮ: ੧) "ਦੁਨੀਆ ਨ ਸਾਲਾਹਿ ਜੋ ਮਰਿ ਵੈਵਸੀ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਉਠਿ ਵੈਦੁ ਵਟਾਊੜਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਵੈਵਾਏ. ਗਵਾਏ. "ਆਪੁ ਵੈਵਾਏ, ਤਾ ਸਭੁਕਿਛੁ ਪਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਖ਼ੁਦੀ ਨੂੰ ਕੱਢੇ.

ਵੈਵਾਏਨੀ. ਲੈਜਾਂਦੇ ਗਏ ਹਨ. "ਤਾਹੂ ਖਰੇ ਸੁਜਾਣ ਵੈਵਾਏਨੀ ਕਪਰੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਵਡੇ ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ ਉੱਚੇ ਚਾਹੋ ਵੱਲ ਲੈਜਾਂਦੇਗਏ ਹਨ. ਭਾਵ–ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਕੇ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕਰ ਬੈਠੇ ਹਨ.

ਵੈਵਾਵਣਾ. ਗੁਵਾਉਣਾ. "ਸੋਈ ਹੋਇ ਜਿ ਕਰਤੇ ਭਾਵੈ, ਕਹਿਕੈ ਆਪੁ ਵੈਵਾਵਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਵੈਵੁ. ਜਾਹ. ਦੂਰ ਹੋ ! ਦੇਖੋ, ਵੈਵਣ. "ਵੈਵੁ ਮੇਰੇ ਆਲਸਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਵੈਵੈ. ਗੁਜ਼ਰਦਾ (ਜਾਂਦਾ) ਹੈ. "ਜੋ ਜੋ ਵੈਵੈ ਭੀਹੜਾ." (ਸ: ਫਰੀਦ)

ਵੈਟ. ਸੰ. ਵਟ੍. ਧਾ–ਅਲਗ ਕਰਨਾ, ਹਿੱਸਾ ਕਰਨਾ, ਵੰਡਣਾ। ੨ ਵਿ–ਲੰਡਾ. ਪੂਛ ਬਿਨਾ। ੩ ਅਣ-ਵਿਆਹਿਆ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਹਿੱਸਾ. ਛਾਂਦਾ.

ਵੈਟਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵੰਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਾ.

ਵੈਡ. ਸੰ. ਵਟ੍. ਧਾ–ਅਲਗ ਕਰਨਾ, ਹਿੱਸਾ ਕਰਨਾ, ਢਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਵਿਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ. "ਤਿਸੁ ਹਰਿਧਨ ਕੀ ਵੈਡ ਹਥਿ ਆਵੈ."(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀਵੈਡ, ਚੂੰਡਾਵੈਡ, ਪੱਗਵੈਡ ਅਤੇ ਮੱਲਵੈਡ। ੩ ਆਟਾ ਆਦਿ ਛਾਣਨ ਤੋਂ ਛਾਣਨੀ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੂਹੜ. ਸੂੜ੍ਹਾ.

ਵੈਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਾ. ਬਾਂਟਨਾ. ਵਰਤਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵੈਡ ਧਾ.

ਵੈਡਾ. ਸੰਗਜਾ–ਛਾਂਦਾ. ਵਰਤਾਰਾ. ਹਿੱਸਾ. ਸੰ. ਵੈਟਕ. ਦੇਖੋ, ਵੈਡ ਧਾ। ੨ ਸੰ. ਵਟਾ. ਛਿਨਾਲ ਔਰਤ.

---

* ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਨੇਪੋਲੀਅਨ ਬੌਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਵਾਟਰਲੂ (Waterloo) ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਕੈਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹੀ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਬੁਤ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ.

†Commission for the affairs of India.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵੰਤ ਵੰਤਾ ਵੰਤੁ ਸੰ. ਵਨ੍ਤ. ਵਾਲਾ.ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ. ਇਹ ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–"ਓਹੁ ਧਨਵੰਤੁ ਕੁਲਵੰਤ ਪਤਵੰਤੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਵੰਦ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦ ਅਤੇ ਵੰਦਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੰਤ. ਫ਼ਾ ਮੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਅਕਲਵੰਦ. ਦੇਖੋ, ਵੰਦੁ। ੩ ਫ਼ਾ ਵਾਲਾ. ਮਾਲਿਕ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ–ਖੁਦਾਵੰਦ.

ਵੰਦਨ ਵੰਦਨਾ ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਣਾਮ.ਨਮਸਕਾਰ. ਸੰ. ਵਨ੍ਦ .ਧਾ– ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਆਦਰ ਕਰਨਾ.

ਵੰਦਨੀਯ. ਵਿ–ਨਮਸਕਾਰ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਉਸਤਤਿ ਲਾਇਕ.

ਵੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ੧ ਅਤੇ ਵੇਧ ੩–੪.

ਵੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਵੰਤ ਅਤੇ ਵੰਦ. "ਦੁਖੀਆ ਦਰਦਵੰਦੁ ਦਰਿ ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਵੰਦਜ. ਸੰ. ਵਿ–ਵੰਦਨਾ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਤਅ਼ਰੀਫ਼ ਲਾਇਕ.

ਵੰਧ. ਦੇਖੋ, ਬੰਧ.

ਵੰਧਜਾ ਵੰਧਜਾਪਨ ਬੰਧਜਾ. ਬਾਂਝ.ਬਾਂਝਪਨ. ਦੇਖੋ, ਬੰਧਿਆ ੨ ਅਤੇ ਬੰਧਜਾਪਨ.

ਵੰਨ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰਣ. ਰੰਗ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਉੱਤਮ ਵਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵਟਣਾ। ੩ ਵਿਸ਼ਯ. "ਗੁਣ ਗਾਹਕ ਇਕ ਵੰਨ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਇੱਕ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਯ ਦਾ ਗ੍ਰਾਹਕ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਹੈ.

ਵੰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਨਾ। ੨ ਦੁਲਹਾ. ਲਾੜਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵੰਨ੍ਹੁ.

ਵੰਨਿਆ. ਵਣ੍ਂ ਵਾਲਾ. ਰੰਗੀਨ। ੨ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ. ਵਰਣਿਆ.

ਵੰਨੀ. ਵਣ੍ਂ. ਰੰਗਤ. "ਵੰਨੀ ਚੜੈ ਚੜਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੂਜ ੧) ੨ ਲਾੜੀ. ਦੁਲਹਨ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਅੱਖ ਦੀ ਧੀਰੀ (ਪੁਤਲੀ).

ਵੰਨੀਸ. ਸੰਗਜਾ–ਵਣ੍ਂਸ਼. ਕਸੌਟੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੋਨੇ ਦਾ ਰੰਗ ਪਰਖੀਦਾ ਹੈ. "ਨਦਰਿ ਸਰਾਫ ਵੰਨੀਸ ਚੜਾਉ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਨਦਰਿ ਸਰਾਫ ਵੰਨੀਸ ਚੜਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਵੰਨੁ. ਵਰਣ. ਰੰਗਤ. ਦੇਖੋ, ਵੰਨ. "ਵੰਨੁ ਗਇਆ, ਰੂਪ ਵਿਣਸਿਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਰਸ. ਸੁਆਦ. "ਅੰਛੈ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਾਂਕਾ ਵੰਨੁ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਵੰਨ੍ਹੀ. ਅੱਗ. ਦੇਖੋ, ਵਹ੍ਨਿ.

ਵਜਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਪੱਤਿ. ਮੁਸੀਬਤ। ੨ ਗਿਰਾਉ. ਪਤਨ। ੩ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਉਪਜਿਆ ਦੋਸ਼। ੪ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ਯ ਦੀ ਵਾਦੀ (ਆਦਤ). ਮਨੂ ਨੇ ਕਾਮ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਦਸ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅੱਠ ਵਜਸਨ ਲਿਖੇ ਹਨ–*

ਕਾਮਜ–ਸ਼ਿਕਾਰ, ਜੂਆ, ਦਿਨੇ ਸੌਣਾ, ਨਿੰਦਾ, ਸ੍ਤ੍ਰੀਭੋਗ, ਸ਼ਰਾਬਖੋਰੀ, ਨਾਚ, ਗਾਉਣਾ,ਵਜਾਉਣਾ † ਅਤੇ ਅਵਾਰਾਗਰਦੀ.

ਕ੍ਰੋਧਜ–ਚੁਗਲੀ, ਵਿਚਾਰ ਬਿਨਾ ਕੀਤਾ ਕੰਮ, ਛਲ, ਈਰਖਾ (ਹਸਦ), ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ਾਰੋਪਣ, ਚੋਰੀ, ਬਦਜ਼ਬਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਰਕੁਟਾਈ। ੫ ਸ਼ੌਕ. ਦਿਲ ਦਾ ਲਗਾਉ. ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਵਜਸਨ ਹੈ। ੬ ਸੰ. ਵ੍ਯਸਨ. ਵਿਰੁੱਧ ਭੋਜਨ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੋਜਨ, ਅਥਵਾ ਨਿਰਾਹਾਰ.

ਵਜਸਨੀ. ਵ੍ਯਸਨਿਨ. ਵਜਸਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਜਸਨ.

ਵਜਸ੍ਰਿ. ਵਿ–ਭਿੰਨ. ਜੁਦਾ. ਵੱਖ.

ਵਜਸ੍ਰੁ. ਵਿ–ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਇਆ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਉਲਟਾ. ਵਿਪਰੀਤ.

ਵਜਕ੍ਰ. ਵਿ–ਪ੍ਰਗਟ. ਜਾਹਿਰ। ੨ ਵੇਖਣ ਲਾਇਕ। ੩ ਮੋਟਾ. ਸ੍ਥੂਲ। ੪ ਸੰਗਜਾ–ਮਨੁੱਖ। ੫ ਕੰਮ. ਕਾਰਯ। ੬ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਵਜਕ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜਨ. ਮਨੁੱਖ। ੨ ਦੇਹ. ਜਿਸਮ। ੩ ਵਸ੍ਤੁ. ਪਦਾਰਥ। ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਵਜਗ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ– ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵਜਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪੰਖਾ. ਪੱਖਾ. ਬੀਜਨ.

ਵਜਤ੍ਰਿਕ੍ਰਮ. ਵਿ–ਵਿਪਰਯਯ. ਉਲਟਾ। ੨ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ। ੩ ਵਿਘਨ.

ਵਜਤ੍ਰਿਰੇਕ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿਯੋਗ. ਭਿੰਨਤਾ. ਜੁਦਾਈ। ੨ ਬਿਨਾ. ਸਿਵਾਯ। ੩ ਪਦਛੇਦ। ੪ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਦੋ ਵਸ੍ਤੂਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਪਮਾਨ ਦੀ ਉਪਮੇਯ ਨਾਲੋਂ ਯੁਕਤਿ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸੀਏ, ਇਹ "ਵਜਤ੍ਰਿਰੇਕ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ.

ਜਹਾਂ ਹੋਤ ਉਪਮਾਨ ਤੇ ਅਤਿ ਉਪਮੇਯ ਵਿਸ਼ੇਖ, ਵਹਾਂ ਕਹਿਤ ਵਜਤ੍ਰਿਰੇਕ ਹੈਂ ਕਵਿ ਜਨ ਮਤ ਉੱਲੇਖ. (ਲਲਿਤਲਲਾਮ)

ਸਮ ਛਬਿਵਾਨ ਦੁਹੂਨ ਮੈ ਜਹਿਂ ਵਰਣਤ ਬਡ ਏਕ, ਭੂਸ਼ਣ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਸਭੈ ਤਾਂਹਿ ਕਹਿਤ ਵਜਤ੍ਰਿਰੇਕ. (ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਿਯੇ, ਯਾਂਤੇ, ਪਰ, ਪਰੰਤੁ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਗੁਰਬਾਨੀ ਹੈ ਸੁਧਾ ਸ੍ਰੀ ਭਰੀ ਮਧੁਰ ਉਪਦੇਸ਼, ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਹਰੈ ਯਾਂਤੇ ਅਹੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼. ਰਾਜੈਂ ਸੁਰ ਹ੍ਯਾਂ ਤੇ ਇਹਾਂ ਸਾਧੁ ਸੁਰ ਰਾਜੈਂ ਸਦਾ

ਸੁਧਾ ਹੈ ਵਹਾਂ ਤੇ ਹਜਾਂ ਸੁਧਾ ਸਰ ਦਰਸ ਹੈ, ਪਾਨ ਕਿਯੇ ਵਾਂਕੇ ਹੋਤ ਅਮਰ ਸੁ ਮਰਹੂੰਕੈ ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਯਹਿ ਸਭ ਕੋ ਪਰਸ ਹੈ, ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਯੋਗਿਨ ਕੋ ਦੁਲਭ ਕਹਾ ਹੈ ਵਹ ਯੋਗੀ ਭੋਗੀ ਦੋਊਨ ਕੋ ਹੋਤ ਹਜਾਂ ਹਰਸ ਹੈ, ਹ੍ਯਾਂ ਹੈ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਹਜਾਂ ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਯਾਂਤੇ ਗੁਰੁਪੁਰ ਸੁਰੁਪੁਰ ਤੇਂ ਸਰਸ ਹੈ. (ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ)

ਵਜਤੀਤ. ਵਿ–ਅਤੀਤ. ਵਿ–ਵੀਤਿਆ (ਗੁਜਰਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਵਜਤਜਯ. ਵਿ–ਅਤ੍ਯਯ. ਵਿ–ਵਿਪਰ੍ਯਯ. ਉਲਟਾ. ਵਿਪਰੀਤ.

ਵਜਧ. ਸੰ. ਵ੍ਯਧ. ਧਾ–ਕੰਬਣਾ, ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਣਾ, ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਣਾ, ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ, ਤਪਣਾ, ਡਰਨਾ.

ਵਜਧਾ. ਸੰਗਜਾ–ਪੀੜ. ਦਰਦ. ਦੁੱਖ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ. ਦੇਖੋ, ਵਜਧ.

ਵਜਧ. ਸੰ. ਵ੍ਯਧ. ਧਾ–ਮਾਰਨਾ, ਛੇਦਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਵਜਭਿਚਾਰ. ਵਿ–ਅਭਿਚਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿੰਦਿਤ ਆਚਾਰ. ਬੁਰਾ ਚਾਲ ਚਲਨ. ਬਦਚਲਨੀ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਰਾਏ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਅਯੋਗ ਸੰਬੰਧ.

ਵਜਭਿਚਾਰੀ. ਅਭਿਚਾਰਿਨ. ਵਜਭਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਜਭਿਚਾਰ। ੨ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਘਟਣ ਵਾਲਾ ਲੱਛਣ, ਜਿਵੇਂ–ਗਾਂ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕਰੀਏ-ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲੀ. ਇਹ ਲੱਛਣ ਮੱਝ ਬਕਰੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭੀ ਘਟਦਾ ਹੈ.

ਵਜਭਿਚਾਰੀ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ ਦਾ ਅੱਖਰ (ਹ). "ਭਾਵ ਜੁ ਸਭ ਹੀ ਰਸਨ ਮੈ ਉਪਜਤ ਕੇਸ਼ਵਰਾਯ। ਬਿਨਾ ਨਿਯਮ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹੈਂ ਵਜਭਿਚਾਰੀ ਕਵਿਰਾਯ॥" (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਵਜਯ. ਸੰਗਜਾ–ਖ਼ਰਚ। ੨ ਤਿਆਗ। ੩ ਦਾਨ.

ਵਜਯੁ. ਵਿ–ਅਯੁ. ਵਿ–ਬਿਨਾ ਮਤਲਬ. ਵਿਫਲ. ਬੇਫਾਇਦਾ.

ਵਜਵਸ੍ਥਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਵਸਥਾ ੩.

ਵਜਵਹਾਰ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿ–ਅਵਹਾਰ. ਕੰਮ. ਧੰਧਾ. ਬਜੋਹਾਰ। ੨ ਲੈਣ ਦੇਣ। ੩ ਚਾਲਚਲਨ.

ਵਜਵਹਾਰਿਕ. ਵਿ–ਵਿਹਾਰ ਸੰਬੰਧੀ.

ਵਜਵਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਉਹਾਰੀ.

ਵਜਵਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ–ਵਜਵਧਾਨ ਸਹਿਤ. ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਰੋਕ ਅਥਵਾ ਪੜਦਾ ਆਗਿਆ ਹੈ.

ਵਜਵਧਾਨ. ਵਿ–ਅਵਧਾਨ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਕ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੨ ਵਿਘਨ। ੩ ਆਛਾਦਨ. ਢਕਣਾ.

ਵਜਾਸ. ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ ੪। ੨ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ.

ਵਜਾਸਪੂਜਨ ਵਜਾਸਪੂਜਾ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੧੫. ਇਸ ਦਿਨ ਵਜਾਸ ਦੇਵ, ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਵਜਾਕਰਣ. ਸੰ. ਵਿ–ਆ–ਕ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਲਗ ਕਰਨਾ. ਨਿਖੇੜਨਾ। ੨ ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗ਼ਜਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਅ. ਸ਼ਰਫ਼ੋਨਹ੍ਵ. ਅੰ. Grammar. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਾਜਿ ਸਾਜਿ ੩.

ਵਜਾਕੁਲ. ਵਿ–ਵਿ–ਆਕੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਦੁਖੀ.

ਵਜਾਖ੍ਯਾ ਵਜਾਖ੍ਯਾਨ ਸੰਗਜਾ–ਵਿ–ਆਖ੍ਯਾ,ਵਿ+ਆਖ੍ਯਾਨ. ਵਰਣਨ. ਬਯਾਨ। ੨ ਟੀਕਾ. ਸ਼ਰਹ.

ਵਜਾਘਾਤ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿ–ਆਘਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਚੋਟ. ਸੱਟ। ੨ ਵਿਘਨ. ਰੁਕਾਵਟ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜਿਸ ਵਸ੍ਤੁ ਤੋਂ ਜੋ ਕਾਰਯ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਐਸਾ ਕਥਨ "ਵਜਾਘਾਤ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜੋ ਜੈਸੇ ਕਰਤਾਰ, ਸੋ ਵਿਰੁੱਧਕਾਰੀ ਜਹਾਂ, ਵਰਣਤ ਸੁਮਤਿ ਉਦਾਰ,ਤਹਾਂ ਕਹਿਤ ਵਜਾਘਾਤ ਹੈ. (ਲਲਿਤਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਮ ਤੇ ਉਲਟਿ ਭਏ ਹੈਂ ਰਾਮ, ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸੁਖ ਕੀਓ ਬਿਸਰਾਮ. ਬੈਰੀ ਉਲਟਿ ਭਏ ਹੈਂ ਮੀਤਾ, ਸਾਕਤ ਉਲਟਿ ਸੁਜਨ ਭਏ ਚੀਤਾ. (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗਾਇ ਸ੍ਰਿੰਘ ਕੋ ਦੂਧ ਪਿਲਾਵੈ, ਸਿੰਘ ਗਊ ਕੋ ਘਾਸ ਚੁਗਾਵੈ, ਚੋਰ ਕਰਤ ਧਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ, ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਰ ਕੋ ਹਾਥ ਨ ਡਾਰਾ. (ਰਘੁਰਾਜ)

ਰਾਜੇ ਪਾਪ ਕਮਾਂਵਦੇ ਉਲਟੀ ਬਾੜ ਖੇਤ ਕੋ ਖਾਈ, ਸੇਵਕ ਬੈਠਨ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁ ਉਠ ਘਰੀਂ ਤਿਨਾੜੇ ਜਾਈ, ਕਾਜੀ ਹੋਏ ਰਿਸ਼ਵਤੀ ਵੱਢੀ ਲੈਕੇ ਹੱਕ ਗਵਾਈ. (ਭਾਗੁ)

ਵਜਾਘ੍ਰ ਵਜਾਘ੍ਰੀ ਵਿ–ਆਘ੍ਰ (ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੁੰਘਕੇ) ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਾਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਦਾ. Panther. ੨ ਬਘਿਆੜ–ਬਘਿਆੜੀ। ੩ ਸ਼ੇਰ–ਸ਼ੇਰਨੀ.

ਵਜਾਜ. (ਵਿ–ਅਜ੍) ਸੰਗਜਾ–ਕਪਟ. ਛਲ. ਧੋਖਾ। ੨ ਬਹਾਨਾ. ਹੀਲਾ। ੩ ਵਿਘਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਬਿਆਜ.

ਵਜਾਜ ਉਸਤਤਿ ਵਜਾਜਸ੍ਤੁਤਿ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਤਅ਼ਰੀਫ਼ ਕਰਨੀ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਨਿੰਦਾ ਭਾਨ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਭਾਵ ਤੋਂ ਉਸਤਤਿ ਪਾਈ ਜਾਵੇ, ਇਹ "ਵਜਾਜਸ੍ਤੁਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

---

* ਦਸ਼ ਕਾਮ ਸਮੁਤ੍ਥਾਨਿ ਤਥਾਸ਼੍ਟੌ ਕ੍ਰੋਧਜਾਨਿ ਚ।
ਵ੍ਯਸਨਾਨਿ ਦੁਰਨ੍ਤਾਨਿ ਪ੍ਰਯਤ੍ਨੇਨ ਵਿਵਰ੍ਜਯੇਤ੍॥
(ਮਨੁ ਅ: ੭, ਸ਼: ੪੫)

† ਗਾਉਣਾ ਵਜਾਉਣਾ ਉੱਤਮ ਵਿদ্যਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਕੇਵਲ ਇਸੇ ਪਰਾਯਣ ਹੋਣਾ ਵਜਸਨ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਜਾਜਹਿ ਨਿੰਦਾ ਕੇ ਜਹਾਂ ਉਸਤਤਿ ਭਾਵ ਅਮੰਦ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸ਼ਣ)
ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਿੰਦਾਵਜਾਜ ਸ੍ਤੁਤਿ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਨੀਚਨ ਕੋ ਆਦਰ ਸਦਾ ਰਾਜਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ,
ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਸਭਾ ਮੇ ਪੰਡਿਤ ਭਏ ਗਵਾਰ.
ਨਿਗੁਨ ਵਿਹੀਨੋ ਲਾਜ ਨਿਸੰਕ ਸਮਾਇਆ,
ਜਹਿ ਕਹਿ ਢੀਠ ਕਰੰਮ ਕਰੈ ਨ ਲਜਾਇਆ.
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

ਮੋਹਨ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤਿ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤ੍ਰਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ, ਸ਼ੇਵਕਾਂ ਦੇ ਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਅਪਮਾਨ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਂ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤਿ ਹੋਂ ਆਦਿਕ.

ਵਜਾਜਨਿੰਦਾ. ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਉਸਤਤਿ ਭਾਸੇ, ਪਰ ਭਾਵ ਤੋਂ ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ, ਇਹ "ਵਜਾਜ ਨਿੰਦਾ" ਅਥਵਾ "ਸ੍ਤੁਤਿਵਜਾਜ ਨਿੰਦਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਸਤਤਿ ਮੇ ਥਲਕੇ ਜਹਾਂ ਨਿੰਦਾ ਕੇਰ ਪ੍ਰਭਾਵ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸ਼ਣ)

ਉਦਾਹਰਣ–

ਜਗ ਕਰਤਾ ਹੈ ਗਿਰਿਧਰ ਨਾਥ,
ਵ੍ਰਿਜ ਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ ਯਸੁਧਾ ਕੋ ਸੁਤ
ਰਾਧਾਪਤਿ ਹੈ ਮੁਰਲੀ ਹਾਥ.

ਜਗਤਕਰਤਾ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਥਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਤਿ ਕਹਿਣਾ ਨਿੰਦਾ ਹੈ.

ਜਾਂਕੇ ਏਕ ਫਨਿ ਅਗ੍ਰਭਾਗ ਹੈ ਧਰਨਿਧਾਰੀ
ਤਾਹਿ ਗਿਰਿਧਰ ਕਹੋ ਕੌਨਸੀ ਵਡਾਈ ਹੈ?
ਜਾਂਕੋ ਏਕ ਬਾਵਰੋ ਹੈ ਵਿਸ੍ਨਾਥ ਨਾਮ ਕਹੈ
ਤਾਹਿ ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ ਕਹੋ ਕੌਨ ਅਧਿਕਾਈ ਹੈ?
ਅਨਿਕ ਅਕਾਰ ਓਂਕਾਰ ਕੈ ਵਿਥਾਰ ਤਾਂਹਿ
ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ ਕਹੋ ਕੌਨ ਪ੍ਰਭੁਤਾਈ ਹੈ?
ਜਾਨੈ ਉਸਤਤਿ ਅਰ ਕਰਤ ਹੈਂ ਨਿੰਦਾ ਮੂੜ
ਐਸੇ ਹੀ ਅਰਾਧਬੇ ਤੇ ਮੌਨ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਵਜਾਜੂ. ਬਿਆਜ ਤੇ ਲਿਆ. ਸੂਦੀ.

ਵਜਾਜੋਕ੍ਤਿ. ਵਜਾਜ–ਉਕ੍ਤਿ. ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਕੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੁਪਤ ਕਰਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰੇ, ਆਪਣੀ ਕਰਤੂਤ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਗੱਲ ਘੜਕੇ ਦੱਸਣੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਲੰਕ ਨਾ ਲੱਗੇ "ਵਜਾਜੋਕ੍ਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਆਨ ਹੇਤੁ ਸੋਂ ਆਪਨੋ ਜਹਾਂ ਛਿਪਾਵੈ ਰੂਪ,
ਵਜਾਜ ਉਕ੍ਤਿ ਤਾਂਕੋ ਕਹਿਤ ਭੂਸ਼ਣ ਸੁਕਵਿ ਅਨੂਪ.
(ਸ਼ਿਵਰਾਜਭੂਸ਼ਣ)

ਇਸ ਦਾ ਛੇਕਾਪਨ੍ਹੁਤਿ ਤੋਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਛੇਕਾਪਨ੍ਹੁਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਸ਼ੇਧ ਪੂਰਵਕ ਬਾਤ ਛਿਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਜਾਜੋਕ੍ਤਿ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤੇ ਛੁਪਾਉ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ–

ਦੁਨੀਚੰਦ ਸੰਗਤਿ ਮੈ ਭਾਖੈ, ਸੁਨੋ ਮੇਰੇ ਭਾਈ!
ਟਾਂਗ ਮੇਰੀ ਟੂਟੀ ਯਾਂਕੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹਿ ਮਨ ਮੇ,
ਪਰ ਜਸਵਾਲੀਏ ਕੋ ਹਾਥੀ ਮਾਰ ਫੇਰਜੋ ਅਰੁ
ਮੇਰੇ ਹਾਥ ਸੋਏ ਵੈਰੀ ਅਨਿਕ ਨਿਧਨ ਮੇ.

ਦੁਨੀਚੰਦ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਡਰਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੰਧ ਟੱਪਕੇ ਭੱਜਿਆ ਅਰ ਟੰਗ ਤੁੜਾਈ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਅਰ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜ੍ਹਦੇ ਜੇ ਮੇਰੀ ਟੰਗ ਭੀ ਟੁੱਟਗਈ ਹੈ, ਤਦ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈ ਯੋਧਾ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਬਾਹਿਆ ਹੈ ਅਰ ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਅਨੰਤ ਵੈਰੀ ਨਿਧਨ (ਜੰਗ) ਵਿੱਚ ਸੁੱਤੇ ਹਨ.

ਵਜੱਾਤ. ਵਿ–ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਖੁਲ੍ਹਾ. ਚੌੜਾ। ੩ ਪਸਾਰਿਆ (ਟੱਡਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਵਜਾਧ. (ਦੇਖੋ, ਵਜਧ ਧਾ) ਸੰਗਜਾ–ਅਹੇਰੀ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ.

ਵਜਾਧਿ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ। ੨ ਆਫ਼ਤ.

ਵਜਾਧਿਹਰ. ਵੈਦ੍ਯ। ੨ ਦਵਾ। ੩ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ.

ਵਜਾਨ. ਵਿ–ਅਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਰੀਰ ਅੰਦਰ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾਯੁ. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਦਸਪ੍ਰਾਣ। ੨ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਅਪਾਨ ਦੀ ਸੰਧਿ ਨੂੰ ਭੀ ਵਜਾਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਵਜਾਪਕ. ਵਿ–ਆਪ੍. ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਭ ਥਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਵਜਾਪਾਰ. ਵਿ–ਆ–ਪ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਕਰਮ. ਕੰਮ। ੨ ਲੈਣਦੇਣ. ਸੌਦਾਗਰੀ. ਵਪਾਰ.

ਵਜਾਪਾਰੀ. ਵਪਾਰੀ. ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਵਜਾਪ੍ਯ. ਵਿ–ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਸਰਿਆ.

ਵਜਾਪ੍ਰਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਜਾਪਣ (ਫੈਲਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨਜਾਯ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਤੁ ਅਤੇ ਸਾਧਯ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਰਹਿਣਾ. ਧੂਏਂ ਨਾਲ ਅੱਗ ਦੀ ਵਜਾਪ੍ਰਿ ਹੈ.

ਵਜਾਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਪੁਰ. ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਫੈਲਾਉਣ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਵਿਚ–ਕਾਰਲੀ ਉਂਗਲ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਉਂਗਲ ਤਕ ਦੀ ਮਿਣਤੀ.

ਵਜਾਯਾਮ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿ–ਆ–ਯਾਮ. ਖਿੱਚਣ ਅਤੇ ਪਸਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਸਰਤ. ਵਰਜ਼ਿਸ਼. Exercise। ੩ ਮਿਹਨਤ.

ਵਜਾਲ. ਵਿ–ਅਜ੍. ਸੰਗਜਾ–ਸਰਪ. ਸੱਪ। ੨ ਮਸ੍ਹਾਬੀ। ੩ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ। ੪ ਸ਼ੇਰ। ੫ ਰਾਜਾ। ੬ ਦੇਖੋ, ਦੋਹੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧। ੭ ਦੁਸ੍. ਖੋਟਾ. ਪਾਜੀ.

ਵਜਾਲਗ੍ਰਾਹੀ. ਸੱਪ ਫੜਨ ਵਾਲਾ. ਸਪੈਲਾ। ੨ ਗਰੁੜ.

ਵਜਾਲੀ. ਸਰਪਣੀ. ਸੱਪਣ.

ਵਜਾਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਵਿ–ਆਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਵਾਰਣ. ਹਟਾਉਣਾ. ਨਿਸ਼ੇਧ। ੨ ਤਿਆਗ। ੩ ਭੇਦ.

ਵਜੁਤਪੱਤਿ. ਵਿ–ਉਤਪੱਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਮੂਲ ਉਤਪੱਤਿ। ੨ ਲਯਾਕ੍ਰਤ. ਇਲਮੀਯਤ। ੩ ਧਾਤੁ ਪ੍ਰਤਯਯ ਆਦਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਕਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Derivation.

ਵਜੂਹ. ਸੰਗਜਾ–ਵਿ–ਊਹ. ਸਮੂਹ. ਹਜੂਮ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੩ ਫੌਜ ਦਾ ਬਾਕ਼ਾਇਦਾ ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦਸ੍ਤਾ.

ਵਜੂਤ. ਵਿ–ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵਜੋਮ. ਵ੍ਯੋਮਨ੍. ਸੰਗਜਾ–ਆਕਾਸ਼। ੨ ਜਲ. ਪਾਣੀ। ੩ ਇੱਕ ਅਸੁਰ (ਦੈਤ). ਵਜੋਮਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ਾਸੁਰ.

ਵਜੋਮਚਾਰੀ. ਵ੍ਯੋਮਚਾਰਿਨ੍. ਵਿ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਪੰਛੀ। ੩ ਦੇਵਤਾ। ੪ ਗ੍ਰਹ। ੫ ਤੀਰ। ੬ ਪੌਣ. ਵਾਯੁ। ੭ ਵਿਮਾਨ.

ਵਜੋਮਜਲ. ਵਰਖਾ ਦਾ ਪਾਣੀ। ੨ ਓਸ ਦਾ ਜਲ.

ਵਜੋਮਬਾਨੀ
ਵਜੋਮਵਾਣੀ } ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ.

ਵਜੋਮਬਾਲਾ. ਆਕਾਸ਼ (ਸ੍ਵਰਗ)ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਅਪਸਰਾ. ਪਰੀ. ਹੂਰ.

ਵਜੋਮਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸ੍ਾਸੁਰ.

ਵਜੰਗ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਗ ਨਾਸ਼ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਅੰਗ–ਹੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਜੰਗਜ.

ਵਜੰਗਜ. ਵਜੰਜਨਾ ਵ੍ਰਿੱਤਿ (ਰਮਜ਼) ਨਾਲ. ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ ਅਰਥ, ਯਥਾ–"ਸਾਹੁਰੈ ਢੋਈ ਨਾ ਲਹੈ ਪੈਈਏ ਨਾਹੀ ਥਾਉ। ਪਿਰ ਵਾਤੜੀ ਨ ਪੁਛਈ ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਉ!" (ਸ. ਫਰੀਦ) ਵਾਹ! ਖੂਬ ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ! "ਏਕ ਗਦਾ ਉਨ ਕਰ ਮੈ ਧਰੀ। ਸਭ ਕੂਪਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੀ॥" (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਗਤ ਬਣਾਈ.

ਵਜੰਜ. ਸੰ. ਵ੍ਯਜ੍. ਵਜ–ਅੰਜ੍. ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਾ, ਲੇਪਣ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ.

ਵਜੰਜਨ. ਸੰਗਜਾ–ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਾ. ਸਜਾਉਣਾ। ੩ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੪ ਸ੍ਵਰ ਰਹਿਤ ਅੱਖਰ. ਸ ਤੋਂ ੜ ਤੀਕ ਅੱਖਰ (consonant). ੫ ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਸਾਗ ਤਰਕਾਰੀ ਮਸਾਲਾ ਅੰਨ ਆਦਿ। ੬ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ.

ਵਜੰਜਨਾ. ਵਾਚ੍ਯ ਅਰਥ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਦੇ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਜਿਵੇਂ–ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ–ਤੇਰੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਮੂਰਖਤਾ ਨਜਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ–ਮੇਰਾ ਮੁਖ ਨਹੀਂ, ਮਾਨੋ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ. ਵਜੰਜਨਾ ਨਾਲ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮੁਖਰੂਪ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੂਰਖਤਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਰਹੀ ਹੈ.

ਵ੍ਰਜ. ਸੰ. ਕ੍ਰਤ. ਧਾ–ਘੁੰਮਣਾ, ਜਾਣਾ, ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ। ੩ ਗੌਵਾੜਾ. ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ. "ਦੁਧ ਵਧਾਵੈ ਵ੍ਰਜਨ ਮੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੪ ਰਾਹ. ਮਾਰਗ। ੫ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ੮੪ ਕੋਹ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਵ੍ਰਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ। ੨ ਮਾਰਗ. ਰਾਹ.

ਵ੍ਰਜਨਾਥ. ਵ੍ਰਜਭੂਮਿ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ.

ਵ੍ਰਜਭਾਸਾ
ਵ੍ਰਜਭਾਖਾ } ਵ੍ਰਜ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਜ ੫. ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਹਿੰਦੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਾਵ੍ਯਭਾਸਾ ਹੈ.

ਵ੍ਰਜਮੋਹਨ
ਵ੍ਰਜਰਾਜ
ਵ੍ਰਜਲਾਲ
ਵ੍ਰਜੇਸ਼੍ਵਰ } ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਵ੍ਰਜਾ. ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ. ਗਸ਼ਤ। ੨ ਚੜ੍ਹਾਈ. ਫੌਜਕਸ਼ੀ। ੩ ਰੰਗਭੂਮਿ. ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਥਾਂ.

ਵ੍ਰਣ. ਸੰ. ਵ੍ਰਣ. ਧਾ–ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਜ਼ਖਮ (ਘਾਉ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਘਾਉ. ਜ਼ਖਮ. ਫੱਟ। ੩ ਫੋੜਾ.

ਵ੍ਰਣੀ. ਵ੍ਰਣਿਨ. ਵਿ–ਘਾਇਲ. ਜ਼ਖਮ ਵਾਲਾ. ਫੱਟੜ। ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਫੋੜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ.

ਵ੍ਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਨੇਮ (ਨਿਯਮ). ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ. ਪ੍ਰਣ। ੨ ਆਗ੍ਯਾ. ਹੁਕਮ। ੩ ਧਰਮ ਦੀ ਰੀਤਿ। ੪ ਉਪਵਾਸ. ਭੋਜਨ ਦਾ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਤਿਆਗ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵ੍ਰਤ ਇਸ ਲਈ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈ ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਹ ਚੀਜ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ.

ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਵ੍ਰਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਤਿਥੀ ਅਰ ਮਹੀਨਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੋਵੇ. ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਵ੍ਰਤ ਹਨ. ਹੋਰ ਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵ੍ਰਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬਾਈਬਲ ਅਰ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵ੍ਰਤ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਪਰ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ੪੦ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ੩੦ ਰੋਜ਼ੇ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵ੍ਰਤ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵ੍ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਭਰ ਅੰਨ ਜਲ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਰਾਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਵ੍ਰਤਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਅਰ ਸ਼ਤ੍ਰਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਧਾਰਣ ਰੂਪ ਵ੍ਰਤ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਸਚੁ ਵਰਤੁ, ਸੰਤੋਖੁ ਤੀਰਥੁ, ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਇਸਨਾਨੁ। ਦਇਆ ਦੇਵਤਾ, ਖਿਮਾ ਜਪਮਾਲੀ, ਤੇ ਮਾਣਸ ਪਰਧਾਨੁ।" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਹਿ ਦੇਹੀ ਦੁਖੁ ਦੀਜੈ। ਬਿਨੁ ਗੁਰਗਿਆਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹੀ ਥੀਜੈ॥" (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੋਦੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਵ੍ਰਤ (ਉਪਵਾਸ), ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਅਲਪਅਹਾਰ ਰੂਪ ਵ੍ਰਤ ਨਿਤ੍ਯ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

"ਓਨੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ
ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਖਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
"ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ,
ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)
"ਜੁੱਗੁ ਤਿਸੁ ਘੋਲਘੁਮਾਇਆ,
ਥੋੜਾ ਸਵੈਂ ਥੋੜੇ ਹੀ ਖਾਵੈ." (ਭਾਗੁ)
"ਹਮਰੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿਖ ਹੈਂ ਜੋਈ।
ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਵ੍ਰਤੀ ਨਿਤ ਸੋਈ।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਸੰਜਮ ਸਦਾ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਮੇ ਲਾਗਜੋ ਰਿਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਵ੍ਰਤੀ. ਸ਼ਤਿ. ਵ੍ਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਯਮ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਸਮੇ ਲਈ ਅੰਨ ਜਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਤਜਾਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਵ੍ਰਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਲਾੜੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਬਰਾਤ.

ਵ੍ਰਾਤਜ. ਪਤਿਤ. ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਤੋਂ ਡਿੱਗਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਵ੍ਰਤ ਸੰਬੰਧੀ.

ਵ੍ਰਿ. ਸੰ. ਧਾ. ਢਕਣਾ, ਛੁਪਾਉਣਾ, ਘੇਰਨਾ, ਰੋਕਣਾ, ਚੁਣਨਾ, ਪਸੰਦ ਕਰਨਾ, ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ, ਹਟਾਉਣਾ (ਵਰਜਣਾ), ਆਦਰ ਕਰਨਾ, ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ.

ਵ੍ਰਿਸ. ਸੰ.ਧਾ. ਵਰਸਣਾ (ਵਰ੍ਹਣਾ), ਸਿੰਜਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਖ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੁਰੁਖਜਾਤਿ.

ਵ੍ਰਿਸਭਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਖਭਾਨੁ.

ਵ੍ਰਿਸ਼ਿਕ. ਰਾਸ਼ਿਚਕ. ਸੰਗਜਾ–ਬਿੱਛੂ. ਨ੍ਹੁਹਾਂ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਿੱਛੂ ਜੇਹੀ ਹੈ.

ਵ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਸੰ. ਵ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਜਾ–ਵਰਖਾ. ਬਾਰਿਸ਼. ਮੀਂਹ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਸ ਧਾ.

ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ.

ਵ੍ਰਿਹਤ. ਸੰ. ਬ੍ਰਹਤ. ਵਿ–ਵਡਾ. ਭਾਰੀ. ਮਹਾਨ.

ਵ੍ਰਿਹਦ ਗਰਭ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰਿਵ ੨.

ਵ੍ਰਿਹਦਰਥ. ਸੰ. ਬ੍ਰਹਦ੍ਰਥ. ਵਿ–ਵਡੇ ਰਥ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਇੰਦ੍ਰ। ੩ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਓਦ੍ਯਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ। ੪ ਮੋਰਯ ਵੈਸ਼ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਰਾਜਾ.

ਵ੍ਰਿਹੱਨਲ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਹੰਨ੍ਹੜਾ.

ਵ੍ਰਿਹੀ. ਸੰ. ਵ੍ਰੀਹਿ. ਸੰਗਜਾ–ਸੱਠੀ ਦੇ ਧਾਨ. ਇਹ ਚਾਉਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਛਿੱਲ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਦਾਣਾ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦਾ ਧਾਨ. ਚਾਉਲ.

ਵ੍ਰਿਕ. ਸੰ. ਵ੍ਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਪੇਟ ਦੀ ਅਗਨਿ. ਜਠਰਾਗਨਿ। ੨ ਭੇਡੀਹਾ. ਬਘਿਆੜ। ੩ ਹਲ. ਜਮੀਨ ਪਾੜਨ ਦਾ ਸੰਦ। ੪ ਕਾਊਂ। ੫ ਗਿੱਦੜ। ੬ ਚੋਰ। ੭ ਛੜੀ (ਕੜ੍ਯਿ). ੮ ਦੇਖੋ, ਭੁਸਮਾਸੁਰ.

ਵ੍ਰਿਕੀ. ਬਘਿਆੜੀ. ਭੇਡੀਏ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਵ੍ਰਿਕੋਦਰ. ਵ੍ਰਿਕ–ਉਦਰ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਤੇਜ਼ ਅਗਨਿ ਹੈ, ਭੀਮਸੇਨ। ੨ ਵ੍ਰਿਕ (ਬਘਿਆੜ) ਜੇਹੇ ਢਿੱਡ ਵਾਲਾ.

ਵ੍ਰਿਕ. ਵ੍ਰਕ. ਜੋ ਕੱਟਣ ਪੁਰ ਭੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਰੁੱਖ. ਦਰਖ਼ਤ. ਪਾਦਪ. ਮਹੀਰੁਹ. ਦ੍ਰੁਮ.

ਵ੍ਰਿਕਾਦਨੀ. ਬਿਰਛ ਨੂੰ ਖਾਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅਮਰਬੇਲ, ਬੰਦਾ ੧ ਅਤੇ ਵੇਧ ੩–੪.

ਵ੍ਰਿਖ. ਸੰ. ਵ੍ਰਸ–ਵ੍ਰਿਸ. ਸੰਗਜਾ–ਬੈਲ. ਬਲਦ। ੨ ਦੂਸਰੀ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਛਤ੍ਰ ਬੈਲਆਕਾਰ ਦੇ ਹਨ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ। ੪ ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਖਲ ੧। ੫ ਕਾਮਦੇਵ। ੬ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ। ੭ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰੁਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੁਖਜਾਤਿ। ੮ ਵਿ–ਬਲਵਾਨ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ.

ਵ੍ਰਿਖਕੇਤੁ | **ਵ੍ਰਿਖਧੁਜ** | **ਵ੍ਰਿਖਧ੍ਵਜ** ਵ੍ਰਿਸ (ਵ੍ਰਿ) ਬਲਦ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਤੇ, ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਵ੍ਰਿਖਭ. ਸੰ. ਵ੍ਰਸਭ–ਵ੍ਰਿਸਭ. ਬੈਲ। ੨ ਕੈਨ ਦਾ ਛੇਕ, ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਧੁਨਿ ਸੁਣੀਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੁਰੁਖਜਾਤਿ। ੪ ਵਿ–ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ.

ਵ੍ਰਿਖਭਕੇਤੁ | **ਵ੍ਰਿਖਭਧ੍ਵਜ** ਸ਼੍ਰਿਵ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਖਕੇਤੁ.

ਵ੍ਰਿਖਭਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਖਭਾਸੁਰ.

ਵ੍ਰਿਖਭਾਨੁ. ਵ੍ਰਿਖਭਾਨੁ. ਰਾਧਿਕਾ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਸੁਰਭਾਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ "ਰਾਵਲ" ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਕੰਸ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬਰਸਾਨੇ ਜਾ ਵਸਿਆ.

ਵ੍ਰਿਖਭਾਨੁਸੁਤਾ | **ਵ੍ਰਿਖਭਾਨੁਕਨਜਾ** | **ਵ੍ਰਿਖਭਾਨੁਜਾ** | **ਵ੍ਰਿਖਭਾਨੁਤਨਯਾ** | **ਵ੍ਰਿਖਭਾਨੁਨੰਦਿਨੀ** ਵ੍ਰਿਸਭਾਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਰਾਧਾ. ਰਾਧਿਕਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਪਤਾਰੀ ਗੋਪੀ. "ਇਤ ਤੇ ਹਰਿ ਖੇਲਤ ਰਾਸ ਬਿਖੇ ਵ੍ਰਿਖਭਾਨੁਸੁਤਾ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਹਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਵ੍ਰਿਖਲ. ਸੰ. ਵ੍ਰਸਲ–ਵ੍ਰਿਸਲ. ਵ੍ਰਿਸ (ਧਰਮ) ਨੂੰ ਲ (ਲੁੰਪ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. * ਧਰਮ ਦਾ ਤਜਾਗੀ। ੨ ਸ਼ੂਦ੍ਰ। ੩ ਘੋੜਾ। ੪ ਸ਼ਲਗਮ. ਗੋਂਗਲੂ. ਠਿੱਪਰ। ੫ ਗਾਜਰ.

ਵ੍ਰਿਖਲੀ. ਬ੍ਰਸਲੀ–ਵ੍ਰਿਸਲੀ. ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ। ੨ ਨੀਚ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਦਾਸ਼ੀ.

ਵ੍ਰਿਖਲੀਪਤਿ. ਨੀਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਖਲੀ.

ਵ੍ਰਿਖਵਾਹਨ. ਵ੍ਰਿਸ (ਬੈਲ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਸ਼ਿਵ.

ਵ੍ਰਿਖਾਕਪਿ. ਬ੍ਰਸਾਕਪਿ–ਵ੍ਰਿਸਾਕਪਿ. ਵਿ–ਜੋ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੰਬਾਉਂਦਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ–ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ। ੩ ਵਿਸਨੁ। ੪ ਅਗਨਿ। ੫ ਇੰਦ੍ਰ। ੬ ਲੰਗੂਰ.

ਵ੍ਰਿਜ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਜ.

ਵ੍ਰਿਜਨਾਥ | **ਵ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ** | **ਵ੍ਰਿਜਰਾਜ** ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਜਨਾਥ, ਵ੍ਰਜਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਜਰਾਜ.

ਵ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਬ੍ਰਤ. ਧਾ–ਵਰਤਾਉ ਕਰਨਾ (ਵਰਤਣਾ), ਰਹਿਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਚਮਕਣਾ, ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਘੁੰਮਣਾ, ਲਪੇਟਣਾ (ਘੇਰਨਾ), ਚਾਕਰੀ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ–ਮੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਸ੍ਵੀਕ੍ਰਿਤ। ੪ ਢੱਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵ੍ਰਿਤਾਸੁਰ. ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ–ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ ੪.

ਵ੍ਰਿਤਾਂਤ. ਬ੍ਰਤਾਨ੍ਤ. ਸੰਗਜਾ–ਹਾਲ. ਸਮਾਚਾਰ। ੨ ਚਰਚਾ. ਸੰਵਾਦ.

ਵ੍ਰਿੱਤ. ਬ੍ਰਤ. ਸੰਗਜਾ–ਛੰਦ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ। ੨ ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ। ੩ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੪ ਸਤਜ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਆਚਰਣ। ੫ ਅੰਜੀਰ। ੬ ਕੱਛੂ। ੭ ਸਮਾਚਾਰ. ਹਾਲ। ੮ ਵਿ–ਗੁਜ਼ਰਿਆ. ਵੀਤਿਆ. ਮੋਇਆ। ੯ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੧੦ ਦ੍ਰਿੜ. ਮਜਬੂਤ. ਪੱਕਾ। ੧੧ ਢੱਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਬ੍ਰਤ੍ਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਰੋਜ਼ੀ। ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਲਹਰ. ਮਨ ਦਾ ਤਰੰਗ। ੩ ਧਿਆਨ. ਸੁਰਤਿ। ੪ ਅਰਥ ਅਤੇ ਪਦ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਕਲਪੇ ਹਨ–ਸ਼ਕਤਿ, ਲੱਛਣਾ (ਲਕਣਾ) ਅਤੇ ਵ੍ਯੰਜਨਾ.

ਸ਼ਕਤਿ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਦ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਅਰਥ ਦਾ ਬੋਧ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ ਘੋੜਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨ ਸਾਰ ਤੁਰੰਗ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਲੱਛਣਾ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲਕ੍ਸ ਅਰਥ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ–ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ. ਇਸ ਦਾ ਲਕ੍ਸ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਟਾਪੂ ਅੰਦਰ, ਅਥਵਾ ਜਹਾਜ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਜਲਜੀਵ ਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਵ੍ਯੰਜਨਾ ਸ਼ਕਤਿ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਵ੍ਯੰਗ੍ਯ ਨਾਲ ਅਰਥ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਵੇ, ਜੈਸੇ–ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਚੇਹਰੇ ਤੋਂ ਮੂਰਖਤਾ ਭਾਸਦੀ ਹੈ. ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਮਾਨੋ ਦਰਪਨ ਹੈ.

* ਵ੍ਰਿਖੋ ਹਿ ਮਗਵਾਨ੍ਧਰ੍ਮਸ੍ਤਸ੍ਯ ਯਃ ਕੁਰੁਤੇ ਲੋਪ
ਵ੍ਰਿਖਲੰ ਤੰ ਵਿਦ੍ਯੋਰ੍ਵਾਸ੍ਤਸ੍ਮਾਦ੍ਧਰ੍ਮੰ ਨ ਲੋਪਯੇਤ ॥
(ਮਨੁ ਅ: ੮, ਸ਼: ੧੬)

ਇਸ ਥਾਂ ਵ੍ਯੰਜਨਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮੁਖਰੂਪ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੂਰਖਤਾ ਨਜਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪ ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਨੇ ਰਚਨਾਵ੍ਰਿੱਤਿ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੈ–

"ਪ੍ਰਥਮ ਕੌਸ਼ਿਕੀ ਭਾਰਤੀ ਆਰਭਟੀ ਮਨਿਭਾਤਿ।
ਕਹਿ ਕੇਸ਼ਵ ਸ਼ੁਭ ਸਾਤ੍ਵਿਕੀ ਚਤੁਰ ਚਤੁਰ ਵਿਧਿ ਜਾਤਿ ॥" (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

(ੳ) ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ, ਹਾਸ੍ਯ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਸਿੱਧੀ ਤਥਾ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਕੌਸ਼ਿਕੀ ਹੈ.

(ਅ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੀਰ ਅਦਭੁਤ ਅਤੇ ਹਾਸ੍ਯ ਰਸ ਹੋਵੇ ਤਥਾ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ" ਨਾਲ ਅਰਥ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਸੋ ਭਾਰਤੀ ਹੈ.

(ੲ) ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਰੌਦ੍ ਭਯਾਨਕ ਅਤੇ ਬੀਭ੍ਤਸ ਰਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਅਤੇ ਪਦ ਪਦ ਵਿੱਚ ਯਮਕ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਰਭਟੀ ਹੈ.

(ਸ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਭੁਤ ਵੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦਾ ਸਮਾਨ ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਾਤ੍ਵਿਕੀ ਹੈ। ੬ ਛੰਦ ਦੇ ਚਰਣ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ।
੭ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਪੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਅਰਥ. ਟਿੱਪਣੀ.

ਵ੍ਰਿੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਤਿ.

ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਜਨੁਪ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ (ਅ).

ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵ੍ਰਕ. ਅੰਧਕਾਰ. ਹਨੇਰਾ। ੨ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ। ੩ ਬੱਦਲ। ੪ ਤ੍ਵਸ਼੍ਟਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ (drought) ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਇੰਦ੍ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਰਚਿੱਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਹਨ.

ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਹਨ | **ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਘਨ** | **ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਰਿਪੁ** | **ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਾਰਿ** ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ (ਰਾਖ੍ਸ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਇੰਦ੍. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵ੍ਰਿਤ੍ਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਹਤ੍ਯਾ ਲਗ ਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਗਈ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯੱਗ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਹਤ੍ਯਾ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ, ਜੈਸੇ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਬੁੱਗ, ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕੱਲਰ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿੱਚ ਰਜ ਆਦਿ, ਇਸ ਪੁਰ ਇੰਦ੍ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਇਆ.

ਵ੍ਰਿਥਾ. ਬ੍ਰਥਾ. ਸੰਗਜਾ–ਨਿਰਰਥਕ. ਬੇਫਾਇਦਾ. ਨਿਸ਼ਫਲ.

ਵ੍ਰਿੰਦ. ਬ੍ਰਨ੍ਦ. ਸੰਗਜਾ–ਸਮੁਦਾਯ. ਸਮੂਹ. ਝੁੰਡ। ੨ ਸੌ ਕਰੋੜ ਅਥਵਾ ਦਸ਼ ਅਰਬ ਦੀ ਸੰਖ੍ਯਾ। ੩ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦੀ "ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਸ਼ਤਸਈ" ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹੈ. *

ਵ੍ਰਿੰਦਾ. ਬ੍ਰਨ੍ਦਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰਾਧਿਕਾ. ਰਾਧਾ। ੨ ਤੁਲਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੰਖਚੂੜ ੨ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ.

ਵ੍ਰਿੰਦਾਬਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ.

ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਕ. ਬ੍ਰਨ੍ਦਾਰਕ. ਸੰਗਜਾ–ਦੇਵਤਾ। ੨ ਵਿ–ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ। ੩ ਸੁੰਦਰ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ.

ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਨ੍ਯ | **ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ** ਵ੍ਰਿੰਦਾ (ਰਾਧਿਕਾ) ਦੇ ਵਿਚਰਣ ਦਾ ਆਰਣ੍ਯ (ਜੰਗਲ). ਜਿੱਥੇ ਰਾਧਾ ਨੇ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ। ੨ ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਵਨ. ਉਹ ਜੰਗਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿੰਦਾ (ਤੁਲਸੀ) ਬਹੁਤ ਹੈ.

ਵ੍ਰਿਧ. ਬ੍ਰੁਧ੍. ਧਾ–ਵਧਣਾ, ਅਧਿਕ ਹੋਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿੱਧ.

ਵ੍ਰਿੱਧ. ਬ੍ਰੁਦ੍ਧ. ਵਿ–ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਡਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਵ੍ਰਿੱਧ ਮੰਨੇ ਹਨ–

(ੳ) ਅਵਸਥਾ ਵ੍ਰਿੱਧ, ਜੋ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਹੈ.
(ਅ) ਧਨਵ੍ਰਿੱਧ, ਜੋ ਦੌਲਤ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਹੈ.

* ਇਹ ਸ਼ਤਸਈ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਗਈ ਹੈ, ਯਥਾ:—"ਸੰਬਤ ਸਸਿ ਰਸ ਵਾਰ ਮਹਿ ਕਾਤਕ ਸੁਦਿ ਸਸਿਵਾਰ." ਵ੍ਰਿੰਦ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼੍ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਮੰਗਲ ਦੇ ਦੋਹੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—
"ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਥ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਹੋਤ ਅਨੇਰਥਸਿੱਧਿ,
ਘਨ ਤੇ ਜਯੋਂ ਤ੍ਰਣ ਬੇਲਿ ਦਲ ਫੂਲ ਫਲਨ ਜੀ ਵ੍ਰਿੱਧਿ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਦ) ਵਿਦ੍ਯਾਵ੍ਰਿੱਧ, ਜੋ ਖ਼ਿਲਮ ਵਿੱਚ ਵਧਕੇ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਰਖਦਾ ਹੈ.

(ਸ) ਆਚਾਰਵ੍ਰਿੱਧ, ਜੋ ਕਰਨੀ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਹੈ. ਆਮਿਲ.

(ਹ) ਬਲਵ੍ਰਿੱਧ. ਜ਼ੋਰ (ਤਾਕ਼ਤ) ਵਿੱਚ ਵਡਾ.

ਵ੍ਰਿੱਧ ਦਲ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ ਦਲ.

ਵ੍ਰਿੱਧਾ. ਵ੍ਰਿੱਧ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਬੁੱਢੀ. ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲੀ। ੨ ਦਾਦੀ ਸੱਸ ਆਦਿਕ.

ਵ੍ਰਿੱਧਿ. ਸ੍ਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਢਤੀ. ਤਰੱਕ਼ੀ। ੨ ਧਨ ਸੰਪਦਾ। ੩ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆ, ਐ, ਔ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਸ੍ਵਰ.

ਵ੍ਰੀਹਿ } ਸ੍ਰੀਹਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੱਠੀ ਦੇ ਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਹੀ।
ਵ੍ਰੀਹੀ } ੨ ਚਾਉਲ। ੩ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਾਨ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵ੍ਰਿਹੀ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਵ੍ਰੀਹੀਭੇਦ. ਸੰ. ਸ੍ਰੀਹਿਭੇਦ. ਚੀਣਾ.

ਵ੍ਰੀੜ. ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀੜ੍ . ਧਾ–ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣਾ.

ਵ੍ਰੀੜਾ. ਸ੍ਰੀਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. ਹ਼ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰੀਡ.

ੜ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਪੈਂਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਦਾ ਥਾਂ ਮੂਧੀ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਟ ਠ ਅਤੇ ਢ ਦੀ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ-ਵਟ–ਬੜ, ਬਡ੍ਹਵਾ-ਬੜਵਾ,ਦ੍ਰਿਢ-ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਆਦਿ। ੨ ਪਤਜਯ ਹੋਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਵਾਨ (ਵਾਲਾ) ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਭੁੱਲੜ, ਬੂਥੜ, ਖੁੱਥੜ ਆਦਿ। ੩ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ, ਜਿਵੇਂ–ਮਾਸੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮਾਸੜ। ੪ ਘ੍ਰਿਣਾ ਬੋਧਕ–ਕਥਕ ਤੋਂ ਕਥੱਕੜ। ੫ ਸਮੁਦਾਯ (ਗਰੋਹ) ਬੋਧਕ, ਜਿਵੇਂ–ਅਜਾ ਸਮੁਦਾਯ ਅੱਜੜ। ੬ ਵਿਸਤਾਰ ਬੋਧਕ, ਜਿਵੇਂ ਪੱਗ ਤੋਂ ਪੱਗੜ, ਆਦਿ.

ੜੜਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਰੜਕ. ਚੋਭ। ੨ ਪੀੜ. ਦਰਦ.

ੜੜਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ. "ਜ਼ੜਕਿ ਮੂਏ ਜਿਉ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ." (ਬਾਵਨ)

ੜਾ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ–ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਵਾਨ, ਵਾਲਾ, ਉੱਤਮਤਾ ਅਥਵਾ ਤੁੱਛਤਾ ਲਘੁਤਾ ਆਦਿ ਅਰਥ ਪਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਦੀਸੈ ਗੁਰਸਿਖੜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ) ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰਸਿੱਖ. "ਸੋਈ ਦਸ ਉਪਦੇਸੜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ) ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼. "ਮੈ ਛਡਿਆ ਸਭੁ ਧੰਧੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਸਭ ਤੁੱਛ ਵਿਹਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ੜ ੨ ਤੋਂ ੫.

ੜਾੜ. ਦੇਖੋ, ੜਾੜਿ.

ੜਾੜਾ. ੜ ਅੱਖਰ. "ੜਾੜਾ, ੜਾੜਿ ਮਿਟੈ ਸੰਗ ਸਾਧੂ." (ਬਾਵਨ). ੨ ੜ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ੜਕਾਰ.

ੜਾੜਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਝਗੜਾ. ਵਿਵਾਦ. "ੜਾੜਿ ਕਰਤ ਸਾਕਤ ਗਾਵਾਰਾ." (ਬਾਵਨ)

ੜੀ. ੜਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ, ਜਿਵੇਂ–ਬਾਲੜੀ. ਦੇਖੋ, ੜ ੨ ਤੋਂ ੫.

॥ ਇਤਿ ॥

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵਾਧੇ

1. ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ / ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਿਆ ਜਦ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਆਖਣਾ, ਅਰਥਾਤ–ਪਾਮਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ. "ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੋਊ ਤਿਆਗੈ, ਖੋਜੈ ਪਦ ਨਿਰਬਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੯)

੩. ਉਸਤਾਜ

੪. ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਤਾਕ (ਨਿਪੁਣ).

੫. ਸੂਰਤ ੨੨ (ਹੱਜ) ਆਯਤ ੩੬-੩੭ ਅਤੇ ਹੱਜ.

੬. ਸ਼ੇਖ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਪ "ਮਾਨ" ਸੀ. ਇਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਕਵਿ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੬੧੩ ਵਿਚ ਚਿਤ੍ਰਾਵਲੀ ਨਾਉਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਹੈ.

੭. ਉਸੀਆਰੁ. ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੁਸ਼ਿਆਰ (ਹੋਸ਼ਯਾਰ) ਦੇ ਬਦਲੇ ਆਇਆ ਹੈ.

2- ੧. ਉਕਤਾਈ. ਭੁੱਲ. ਚੁਕ। ੨ ਉੱਚਾਟ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

੨. ਉਕਤਿ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ੯ ਅਧਜਾਯ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ੨੩੩ ਹਨ.

੩. ੨ ਮੌਕਾ ਹੱਥੋਂ ਖੋ ਦੇਣਾ. ਔਸਰ ਚੁਕਨਾ.

੪. "ਮੈਂ ਉੱਕਾ ਸੱਖਣਾ ਹਾਂ." (ਜਸਾ)

੫. "ਉੱਖਲੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਹ ਜਾਪਨ ਆਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

੬. ਉਗਰੁ. ਦੇਖੋ, ਉਗ੍ਰ.

੭. ਸੰ. ਉਦ੍ਗਮਨ. ਕ੍ਰਿ-ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਨਿਕਲਨਾ.

੮. ਸ਼ਹਾਦਤ. ੯. Spitting-pot.

੧੦. ਚੱਬਣ ਜਾਂ

੧. ਉੱਚਾ ਹਾਦੀ.

੧ ੳ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ੧ ਅ. ਹਥ ਲਉ ਦੀ ਆਦਤ ਵਾਲਾ। ਲੁਟੇਰਾ. ਡਾਕੂ.

੧ ੲ. ਉਚਥ. ਦੇਖੋ, ਉਤੁੱਥ.

੨. ਅਤੇ ਉਚੇਜਨਾ. ੩. ਅਤੇ ਉੱਚਾਟਣ ੪. ੩ ਉਜਾਰਾ (ਉਜਾਲਾ-ਅਗਨਿ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਆਤਮ-ਗਜਾਨ ਰੂਪ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ.

੫. ਉਚਾਲੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਥ.

੬. "ਉਚੇ ਜਹਾਂ ਸ੍ਰੋਯਦ ਬਹੁ ਬਾਸੀ". (ਨਾ ਪ੍)

੬. ਓ. ਉੱਚੈ : ਸ਼ੁਵਸ੍-

੭. ਉਚੋਰਣ. ਸੰ. ਕੰਨ, ਤਾਲੁ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਵਰ ਅਤੇ ਵ੍ਯੰਜਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹੀ ਸ੍ਵਰ ਕੱਢਣਾ. ਤਲੱਫ਼ੁਜ਼. Pronunciation. ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸ਼ੁੱਧ ਉੱਚਾਰਣ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਹਦਾਯਤ ਹੈ. ਪਤੰਜਲਿ ਮਹਾਭਾਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਆਹ੍ਨਿਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਯਜਮਾਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

"ਦੁਸ਼੍ਟਃਸ਼ਬ੍ਦਃ ਸ੍ਵਰਤੋ ਵਰ੍ਣਤੋ ਵਾ ਸਿਮ੍ਥਾ ਪ੍ਰਯੁਕ੍ਤੋ ਨ ਤਮਰ੍ਥ ਮਾਹ, ਸ ਵਾਗ੍ਵਜ੍ਰੋ ਯਜਮਾਨੰ ਹਿਨਸ੍ਤਿ ਯਥੇਨ੍ਦ੍ਰ ਸ਼ਤ੍ਰੁਃ ਸ੍ਵਰਤੋ ऽਪਰਾਧਾਤ੍."

੮. ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਕ (ਵਿਭਕ੍ਤਿ) ਸਹਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਬੋਲਣਾ, ਜਿਵੇਂ – ਸ਼ੰਭੁ: ਸ਼ੰਭੂ ਸ਼ੰਭਵ:--ਸ਼ੰਭੁ ਸ਼ੰਭੂ ਸ਼ੰਭੂਨ × × × ਆਦਿ. ਹਰਿ:, ਹਰੀ, ਹਰਯ:–ਹਰਿੰ,ਹਰੀ,ਹਰੀਨ × × × ਆਦਿ. ਰਾਮ:, ਰਾਮੌ,ਰਾਮਾ:–ਰਾਮੰ,ਰਾਮੌ,ਰਾਮਾਨ × × × ਆਦਿ. ਅਤੇ ਸੰਬੋਧਨ—ਹੇ ਸ਼ੰਭੋ,ਹੇ ਹਰੇ.ਹੇ ਰਾਮ × × × ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ. ੯. ਗਣ ਅਤੇ

੧੦. ਉਛਾਹੀ. ਦੇਖੋ,ਉਤਸਾਹੀ.

੧੧. ਜਿਸ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਉਜ਼ਬੇਗ ਸੀ.

੧੨. "ਊਜਰ ਬਸਾਇ, ਬਸੇ ਕਰ ਸੂਨੇ." (ਨਾ ਪ੍)

੧. ਯਸ਼ (ਕੀਰਤਿ) ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—"ਚੰਪਾ ਸੀ ਚੰਦੇਰੀ ਕੋਟ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਚਾਂਦਾ ਗੜ੍ਹ, ਕੀਰਤਿ ਤਿਹਾਰੀ ਰਹੀ ਮਾਲਤੀ ਸੀ ਫੂਲ ਕੇ." (ਅਕਾਲ)

੨. ਉਜਾਰਨ. ਕ੍ਰਿ. ਉਜਾੜਨਾ। ੨ ਉਜਾਲਨਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ. "ਨਹਿੰ ਏਕਲ ਤੇ ਹੋਤ ਉਜਾਰਨ". (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਚਾਨਣ. ੪. ੨ ਗਜਾਨ. ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

੫. ਉੱਜਲ ਦੀਦਾਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧਿ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਜ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਪਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਖ਼ਿਤਾਬ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਅਹਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖ਼ਿਤਾਬ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ— ਸਰਦਾਰ ਲਹਣਾ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਨੂੰ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦਿਤਾ–"ਉਜੱਲ ਦੀਦਾਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁਧਿ ਸਰਦਾਰ ਬਾ ਵਕਾਰ."

ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਮੁਰਾਸਿਲੇ ਅਤੇ ਚੁੱਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਮੂਰਤਿ.

੬. ੨ ਔਝੜ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ.

੭. "ਇਕਿ ਉਝੜਿ ਪਾਇਦਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

੮. ਉਠ.

੯. ਉੱਠਣਾ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਖੋ,

੧੦. ਪੰਖੀਆਂ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਬੁਲੰਦੀ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ–ਉਕਾਬ, ਬਾਜ਼ ਆਦਿਕ ਕਾਉਂ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ ਉਡਦੇ ਹਨ ਅਰ ਮੱਖ ਮੁਰਗ਼ਾਬੀ ਅਤੇ ਨਾਈਅੜੇ ੧੦੦੦ ਫ਼ੁੱਟ ਤੋਂ ੨੫੦੦ ਤੱਕ ਦੀ ਉਚਿਆਈ ਅਤੇ ਕੁੰਜਾਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਤਕ ਉਡ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ.

੧੧. ਉੱਤਮ ਪੱਛਮੀ

੧੨. ਕਲਾਈਵ (Clive) ਨੇ ਸਨ ੧੭੫੫ ਵਿਚ ਇਹ ਫ਼ਤੂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅੰਦਰ ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿਚ ਆਇਆ.

੧੩. ਸਿਤਾਰਹ.

੧੪. ਸਿਤਾਰੇ.

੧੫. ਉਡੁ ਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਉਡੁਪਤਿ.

੧. ਉਣ ਉਣ ਮੁਣ ਮੁਣ ਰੁਣ ਰੁਣ ਗੁਣ ਗੁਣ.

ਕਿਸੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਨੇ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਪੈਂਤੀਸ ਅੱਖਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤਾ ਹੈ. ਰਤਨ ਮਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕਪੋਲ ਕਲਪਨਾ ਹੈ,ਕਿਉਂਕਿ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਖੰਡਨ ਹੈ. ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਰਥ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਖਰ ਜੋੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ–"ਸ਼ਾਵਰ ਤੰਤ੍ਰ" ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਮੰਤ੍ਰ ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਵਰ.

੨. ਉਣੰਜਾ ਪੈਣ. ਦੇਖੋ, ਮਰੁਤ ੨.

੩. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥੀ.

੪. ਦੇਖੋ, ਉਦ੍ਯਕਰਖ.

ਨੋਟ : ਮੂਲ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅੰਕ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਸੂਚਕ ਹਨ। ਗਰਮੁਖੀ ਅੰਕ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤੇ ਹਨ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ. ਉਤਪੱਤਿ ਪ੍ਰਲਯ.

੬. ੪ ਅਮੰਗਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਟਨ ਵਾਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹਰਨਾਖਸ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਇਹ ਉਤਪਾਤ ਹੋਣੇ ਲਿਖੇ ਹਨ :-

"ਅਤਿਸੈ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਆਵ ਭੁਚਾਲਾ,
ਦਿਸਾ ਤਪਤ ਜਨੁ ਦਵ ਵਡ ਲਾਗਾ,
ਉਲਕਾਪਾਤ ਅਰਨ ਜਿਵ ਜਾਗਾ,
ਉਦੈ ਕੇਤੁ ਭਾ ਅਧਿਕ ਅੰਧੇਰਾ,
ਰਵਿ ਸਸਿ ਪਰ ਪਰਿਵੇਖ ਅਨੇਰਾ,
ਬਿਨ ਘਨ ਗਰਜਨ ਹੈ ਵਡ ਜ਼ੋਰਾ,
ਬ੍ਰਿਦਾ ਸ਼ੁਾਨ ਖਰ ਬੋਲਤ ਘੋਰਾ,
ਵਹੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਵਾਯੁ ਦੁਖਕਾਰੀ,
ਜੜ ਤੇ ਉਖਰ ਜਾਹਿੰ ਤਰੁ ਭਾਰੀ,
ਘੋਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨ ਸ਼ਰਵ ਵਿਹੰਗਾ,
ਗਿਰੈਂ ਨੀਡ ਤੇ ਜਨੁ ਹ੍ਵੈ ਭੰਗਾ,
ਕਾਨਨ ਕੇ ਪਸ਼ੁ ਭਏ ਦੁਖਾਰੇ,
ਭੈ ਕਰ ਮੂਤ੍ਰ ਮਲਾਦਿਕ ਡਾਰੇ,
ਧਰ ਪਰ ਧਾਰਾਧਰ ਪੁੰ ਧਾਰੀ,
ਸ੍ਵਹਿੰ ਸਥਨ ਗੋ ਬ੍ਰੋਣਤ ਸਾਰੀ."

ਦੇਖੋ, ਅਪਸਗਨ.

੭. ਜਵਾਬ.

੮. ੩ ਉਤਰਣ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭਾਵ।
੪ ਤਨੱਜ਼ੁਲ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ.

੧. ਤੂੰ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਛੇਤੀ ਮਿਟ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ.
੧ ਓ. ਬ੍ਰਾਸਤ੍.

੨. ਉਤਰਾਇਣ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਰਾਯਣ.

੩. ਉਤਰਾਂਗ. ਸੰਗੀਤ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਦੇ ਆਲਾਪ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ, ਅਤੇ ਦੋ ਪਹਰ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਜਿਵੇਂ—ਇਹ ਉਤਰਾਂਗ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ.

੪. ਉਤਰਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਅਰਣੀ.

੫. ਪੂਰਵਾਰਧ ਤੋਂ

੬. ਇਮਤਹਾਨ ਵਿਚ

੭. ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਮਤ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਭੁਦੇੜ ਨਿਵਾਸੀ ਰਛ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਜੋ ਤਮਹੀਦ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮੰਨਣ ਯੋਗਜ ਹੈ. ਜੋ ਕਪੋਲ ਕਲਪਿਤ ਹੈ ਉਹ ਤਜਾਗ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ.
੭ ਓ. ਭਾਵ— ਆਚਮਨ.

੮. ਸੱਤਾ. Centrifugal.

੯. ਉਦਗ੍ਰ. ਵਿ- ਉੱਚਾ ਹੈ ਅਗ੍ਰ ਭਾਗ ਜਿਸ ਦਾ. ਉਚਾ ਹੋਇਆ, ਹੋਈ. "ਬ੍ਰੇਖਰ ਉਦਗ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੀ ਤੇਗ." (ਗੁਰੁ ਪੰਚਾਸ਼ਿਕਾ)

੧੦. ਉਦਜ. ਉਦ (ਪਾਨੀ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ. ਜਲਜ । ੨ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ, ਸਮੁਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਉਦਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਲਾਲ ਉਦਜ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਚਲ ਆਜੋ." ਲਾਲ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਚਲ ਆਇਆ.

੭- ੧. ਉਦਯ ਸਿੰਘ ੧ ਓ. ਗਹਲੋਤ ਰਾਜ ਪੂਤਾਂ ਦੀ ਔਲ, ਜੋ ਸ਼ਿਸ਼ੋਦ ਨਾਮਕ ਸਥਾਨ (੩) ਰਹਿਣ ਕਾਰਣ ਹੋਈ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਭੁਸ਼ਣ

੨. ਹੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਹੈਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਣ

੩. ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿਘ ਜੀ ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਦੇ ਅੰਤ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

"ਭਾਗ ਭੂਰ ਭਗਤੂ ਭਗਤ
ਭੁਰਪੂਰ ਭਾਵ
ਭਾਰੇ ਭਯ ਭੰਜਨ ਭਗਤ
ਭਗਵਾਨ ਕੋ,
ਤਾਂ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਵੰਸ਼ ਮੇਂ ਵਤੰਸ
ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਭੂਪ
ਜ਼ਾਹਰ ਜਹਾਨ ਮੇਂ ਮਹਾਨ
ਨੀਕ ਨਜਾਨ ਕੋ,
ਸਿਖੀ ਸੁਖ ਖਾਨ ਕੋ ਸਿਖੈਯਾ
ਸੀਖ ਸਜਾਨ ਕੋ
ਸੁਨੈਯਾ ਗੁਨ ਗਜਾਨ ਕੋ
ਧਰੈਯਾ ਗੁਰੁ ਧਜਾਨ ਕੋ,
ਪਕਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋ
ਨਸੈਯਾ ਭ੍ਰਮ ਜਾਨ ਕੋ
ਰਖੈਯਾ ਕੁਲ ਕਾਨ ਕੋ
ਦਿਵੈਯਾ ਜਗਦਾਨ ਕੋ".

੪. ੨ ਖੰਜਰ, ਨਾਹਰ ਨਖਾ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.
੪. ਓ. ਜਠਰਾਗਨਿ.

੫. ਉਦਰੁ. ਦੇਖੋ, ਉਦਰ. "ਪਸੁ ਜਿਉ ਉਦਰ ਭਰਉ".
(ਧਨਾ ਮ: ੯)

੬. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉਦਾਸੀਨ ਲਿਬਾਸ ਤੋਂ ਆਰੰਭ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੭. ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ੭ ਓ. ਬਾਬੇ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ ਉਦਾਸੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ. (ਭਾਗੁ)

੮. ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਫ਼ਿਰਕਾ ਭੀ ਉਦਾਸੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਦੇ ਗੈਜ਼ਟੀਅਰ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

"The Udasi sect, among the Uda Kanbis of Bardoli in Surat, was founded three hundred years ago by one Gopal das. He rejected the Vedic ritual, but enjoined the study of its speculative truths, believing in an impersonal God ..... The Udasis are different from the Nanak Panthi Udasis, who are found scattered with estaolishments or akharas in some cities and holy spots.
(Gazetteer of the Bombay Presidency, 1901, Vol. IX, Part I, PP· 547-548)

੯. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਭ ਕੇਤੁ।

੧੦. ੬ ਉਦਾਨ ਪੌਣ (ਪ੍ਰਾਣ) ਦਾ ਭੀ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ.

੧. ੨ ਉਦਜਾਨਾ (ਬਾਗ਼ਾਂ ਜਾਂ ਜੰਗਲਾਂ) ਵਿਚ.

੨. ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿਖ ਸੀ. ਇਹ ਆਤਮ ਗਜਾਨੀ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਥਾਪਿਆ.

੩. ਉੱਦਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਲਕ.

੪. ੪ ਵਿ- ਨਿਯਤ. ਮੁਕੱਰਰ.

੫. ਉੱਦੋਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖੰਭ ਸਾਹਿਬ (੬)

੬. ਉਦ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਜਲ ਬਿਲਾਵ.

੭. ੩ ਪਾਰ ਹੋਣ ਯੋਗਜ.

੮. ੩ ਸੁਧਾਰ, ਦੁਰਸਤੀ, ਜਿਵੇਂ— ਜੀਰਣੋਧੱਾਰ । ੪ ਪਤਿਤ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ. ਜ਼ਾਤਿ ਤੋਂ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੫ ਸ਼ੰਕਾ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਗੱਲ ਦਾ ਹੱਲ.

੯. ਉਧਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਉਧਾਰ.

੧੦. ਉਧੱਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਧਾਰ.

੧੧. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਦੀ ਇਕ ਹਾਲਤ.

੧੨. ਉਨਮਨੀ ਜੋਤਿ. ਰੂਹਾਨੀ ਰੋਸ਼ਨੀ. ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

੧੩. "ਮਨ ਉਨਮਨ ਉਨਮੀਲੇ ਹੈਂ." (ਭਾਗੁਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧. ੨ ਉਸ ਦੇ. ੨. ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਰਪ ਤੇਲ ਸੋਖਿਆ.

੩. **ਉਨ੍ਹਾਂ.** ਦੇਖੋ, ਉਨਾ.

੪. ੪ ਉਪਾਉ. ਜਤਨ. ਤਰੱਦੁਦ.

੫. **ਉਪਗ੍ਰਹ.** ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ, ੨ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ.

੬. "ਤੁਰਤ ਰੋਗ ਹਮਤੇ ਕਟਜੈ, ਸੁਨਹੁ ਵੈਦ ਉਪਚਾਰ". (ਚਰਿਤ੍ ੬੮).

੭. ਤਤ੍ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਠੰਤੀ ਉਪਚਾਰ ਤਕ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖੜਸੋਪਚਾਰ.

13- ੧. **ਉਪਨਿਧਿ.** ਸੰ ਸੰਗਜਾ-ਧਰੋਹਰ. ਅਮਾਨਤ.

੨. ਅਤੇ ਅਨਨ੍ਯ. "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਪਦ ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ ਜੋਊ, ਉਪਮੇਯ ਆਪ ਪਨਿ ਆਪੇ ਉਪਮਾਨ ਹੈ". (ਨਾਪ੍)

੩. **ਉਪਲਕਣ.** ਦੇਖੋ, ਉਪ ਲੱਛਣ.

੪. **ਉਪਲਭ੍ਯ. ਉਪਲਖਾਇਕ** } ਸੰ. ਸੰਗਜਾ ਸੰਕੇਤ ਚਿੰਨ੍ਹ।

੨ ਵਿ-ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਜੋਗ. ਜਤਲਾਨੇ ਲਾਯਕ, ਜਿਵੇਂ— "ਧਰਾ ਖਟ ਆਠ ਅਕਾਸ ਬਨਾਏ." (ਚੰਡੀ ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਧਰਾ ਅਤੇ ਅਕਾਸ ਸ਼ਬਦ ਹੇਠਲੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਊਰਧ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਪ-ਲਖਾਯਕ ਹੈ.

ਉਪ ਲਿਖਤ. ਦੇਖੋ, ਉਪ ਲਿਖਿਤ

੧. (ਉਪਵੇਦ) ਰਿਗਵੇਦਾਦਿ ਵਾਕੁਰ ਇਹ ਚਾਰ ਖ਼ਾਸ ਪੋਥੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿੰਤੁ ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਉਪਵੇਦ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

੨. ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਪੈਰੋਂ ਨੰਗੇ ਨੂੰ 'ਪਤਾਣਾ' ਆਖਦੇ ਹਨ.

੩. **ਉਬਟਣੇ** }

੪. "ਮਰਦਨ ਕਰਹਿ ਉਬਟਣੇ ਅੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. "ਚਣਕ ਉਦਕ ਸਨ ਮਾਤ ਉਬਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਉਤਾਹਾਂ ਅਤੇ ਹੇਠਾਹਾਂ.

੩. ੨ ਉਤੱਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਵਿ- ਉੱਚਾ. ਬਲੰਦ। ੪ ਉਭਰਿਆ ਹੋਯਾ।

੪. **ਉਭਾ.** ਦੇਖੋ, ਉਭਾ.

੫. **ਉਮਰ ਸ਼ੇਖ ਮਿਰਜ਼ਾ.** ਬਾਬਰ ਬਾਹ ਬਾਬਰ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਸਨ ੧੪੫੬ ਵਿਚ ਸਮਰਕੰਦ ਜੰਮਿਆ ਅਤੇ ਕ਼ਿਲੇ ਆਖ਼ਸੀ ਤੋਂ ਕਬੂਤਰ ਉਡਾਉਂਦਾ ੯ ਜੂਨ ਸਨ ੧੪੯੪ ਨੂੰ ਡਿੱਗ ਕੇ ਮੋਇਆ.

੬. ਉਮਰਾਉ ਹੈ.

੭. (ਭੰਗਾਣੀ)

੮. ਪ ਉਛਲਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਸਿੰਧੁ ਉਮਾਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੯. ਪੁ: ਅ: ੪੫.

੧੦. **ਉਰਸ.** ਅ. عرس ਉਸ. ਸੰਗਜਾ – ਪੀਰ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾ ਸ਼ਰਾਧ। ੨ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਮੇਲਾ। ੩–ਦੇਖੋ, ਉਰ.

੧੧. **ਉਰਗ ਅਸਤ੍ਰ.** ਸਰਪਾਸਤ੍ਰ. ਨਾਗਾਸਤ੍ਰ. ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੱਪ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. "ਉਰਗ ਅਸਤ੍ ਲੈ ਅਸੁਰ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਉਪਜੇ ਸਰਪ ਅਪਾਰਾ। ਖਗਪਤਿ ਅਸਤ੍ ਤਜਾ ਤਬ ਕਾਲਾ। ਭੱਛ ਗਏ ਨਾਗਨ ਦਰ ਹਾਲਾ."

(ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

੧੨. **ਉਰਗਾਸਤ੍ਰ.** ਦੇਖੋ, ਉਰਗ ਅਸਤ੍.

੧. (ਫੁਟ ਨੋਟ) ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਰਦੂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੦੨੭ ਵਿਚ ਲਹੌਰ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ ਨੇ ਜਦ ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜ ਲਹੌਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਆਪੋ ਵਿਚੀ ਬਾਤ ਚੀਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਬੋਲੀ ਬਣੀ.

੨. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣ।

੩. ੪ ਜੁਗਨੀ. ਧੁਕਧੁਕੀ. ਛਾਤੀ ਤੇ ਲਟਕਣ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ.

੭. **ਉਰਵਾਰੁ.** ਦੇਖੋ, ਉਰਵਾਰ.

੫. ੩ ਦੇਖੋ, ਉੱਲ.

੬. ਅਥਵਾ ਉਲੁਬ੍, ਬਾਹੀ ਚਸ਼ਤਰਖ਼ਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਸਾਦ (Provisions from the royal table). ੨ ਭਾਵ - ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ

੭. Meteorite (shooting Star). * ਲੂਕ।

18- ੧. **ਉਲਾਰਾ** ਸੰਗਜਾ – ਉਡਾਰ. ਉਠਾਨ। ੨ ਉਮੰਗ.

੨. ਦੇਖੋ, ਕਣਾਦ ਖਟੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ

੩. **ਉਲੂਕ ਦਰਸ਼ਨ.** ਸੰ. ਔਲੂਕ੍ਯ ਦਰ੍ਸ਼ਨ. ਔਲੂਕ੍ਯ ਦਰਸ਼ਨ. ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਦਰਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ. ਉਲੂਕ ੨ ਅਤੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍.

੪. ੨ ਬਾਜ਼ਾਰ. "ਉੜਦੁ ਬੀਥੀ ਗੰਧ ਸਿੰਚਾਵਾ." (ਗੁਵਿ ੬) ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਖ਼ਸ਼ਬੂ ਛਿੜਕੀ.

੫. **ਉਖਾ ਕਾਲ.** ਦੇਖੋ, ਉਖਾ ੩.

19- ੧. **ਉੱਚਾ ਚੜ੍ਹਨਾ.** ਉੱਚ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ। ੨ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਣਾ. ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਮਝਣਾ. "ਉੱਚਾ ਚੜੈ ਸੁ ਪਵੈ ਪਇਆਲਾ" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

੨. ਦੇਖੋ, ਉੱਚਾ.

੩. **ਉੱਂਧ.** ਵਿ-ਔਂਧਾ. ਉਲਟਾ.ਮੂਧਾ. "ਉਂਧ ਕਵਲ ਜਿਸ ਹੋਇ ਪ੍ਰਗਾਸਾ." (ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫)

੪. **ਉੱਧਮ ਸਿੰਘ.** ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਜੋ ਕੇਰ ਨੋ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਫੱਟੜ ਹੋ ਕੇ ੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਮੋਇਆ.

੫. "ਅਬਿਗਤ ਉਪ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ) ਦੇਖੋ, ਅਬਗਤ ੨.

੬. ੨ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ ਬਣ. "ਊਬਟ ਜਿਸ ਦਿਸਿ ਘਨੀ ਨਿਹਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

21- ੧. **ਊਰਧ ਦੈਹਿਕ.** ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ. ਊਰਧ ਲੋਕ ਗਮਨ ਪਿਛੋਂ ਦੇਹ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

"ਊਰਧ ਦੇਹਿਕ ਮਾਤਹਿ ਕੇਰਾ। ਨੀਕ ਕੀਨ ਧਨ ਲਾਇ ਬਡੇਰਾ."

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਊਰਧ ਮੂਲ.** ਦੇਖੋ, ਉਰਧ. ੨ ਉ. ਅਰਥਾਤ–ਊਰਧ ਪੁੰਡ੍ ਰਹਿਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਧ ਵਿਚ ਜੋ ਭੋਜਨ ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਰ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਗੂੰਹ–ਮੂਤ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਹਨ.

੩. ੭ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ 'ਵ' ਦੀ ਥਾਂ ਵੀ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ—ਮਾਧਵ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਧੌ, ਉੱਧਵ ਦੀ ਥਾਂ ਊਧੌ, ਯਾਦਵ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਦੌ ਆਦਿ.

੪. ਅਵ ਦੇ ਅੰਤ ਮਨ ਪ੍ਰਤਯਯ ਆਉਣ ਤੋਂ ਓਮ੍ ਬਣਦਾ ਹੈ.

੫. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਪਨਿਸ਼ਦ ੫- ੨ ਅਤੇ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ, ਸਮਾਧਿ ਪਾਦ, ਸੂਤ੍ ੨੭.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਏ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਰੇਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ੨੫–੭.

੭. ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਆਦਰ ਦੇਣਗੇ.

੮. ਪ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿਚ ਜਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਓਜ ਹੈ.

੯. ਤ ਅਤੇ ਫੁਲ ਮਾਲਾ ਰਾਮਾਯਣ.

੧. ਅਤੇ ਉਡੀਨੀ. ੨. ''ਅਬ ਤੁੰ ਹਿਰਦੇ ਓਦਰ ਨਾਹੀਂ.'' (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. **ਓਦਰਨਾ**. ''ਅਬ ਤੁੰ ਹਿਰਦੇ ਓਦਰ ਨਾਹੀਂ.'' (ਨਾਪ੍ਰ)

੪. **ਓਪਤਿ ਪਰਲਉ**. ਉਤਪਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲਯ. ''ਓਪਤਿ ਪਰਲਉ ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰਤਾ.''
(ਆਸਾ ਮ. ੫)

੫. **ਓਰੀ**. ਸੰਗ੍ਯਾ – ਬਜਰੀ. ਛੋਟੇ ਓਲੇ. ਦੇਖੋ, ਓਰਾ ੨. ''ਗੁਲਕਾ ਬਰਖ ਰਹੀ ਬਹੁਓਰੀ. '' (ਨਾਪ੍ਰ)

੧. ''ਆਏ ਹੁਕਮਿ ਛਰੇਸਤੇ

25- ੧. **ਅਈਆਲ** } ਅਜਾ ਪਾਲਕ.
ਅਈਆਲੀ } ਬਕਰੀ ਭੇਡਾਂ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਚਾਰਣ ਵਾਲਾ. ''ਦੁੰਬੇ ਤਹਿ ਅਈਆਲ ਚਰਾਇਂ''.
(ਨਾਪ੍ਰ)

੨. **ਅਈਤੇਜਕ**. ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਵਿੱਚ ਐਤਿਹਜ ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ ੧੧.

੩. ਜੈਸਾ. ਜੇਹਾ.

੪. ''ਰਸਨਾ ! ਤੁਲ ਅਸ ਨਾ ਕੋਊ,
ਸੀਲਵੰਤ ਸਹੁਲਾਸ।
ਕਠਿਨ ਦਸਨ ਮੋਂ ਰੈਨ ਦਿਨ,
ਕਰਤ ਬੇਸ ਭੁਰ ਬਾਸ.''
(ਬਸੰਤ ਸਤਸਈ)

੫. ਨਾ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ. ''ਹੋਤ ਅਸ਼ਕਜ ਭਰੈ ਬਰੜਾਵ''. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਅਨਹੋਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਡਰਦਾ ਤੇ ਬਰੜਾਂਦਾ ਹੈ.

੬. **ਅਸਟ ਜੋਗਨੀ**. ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ.

੭. **ਅਸਟ ਦੀਪ**. ਅਸ੍ਟ (ਅੱਠ) ਦੀਵੇ । ੨ ਧਾਤੁ ਦਾ ਫ਼ਤੀਲ ਸੋਚ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਠ ਮੁੰਹ ਹੋਣ, ਅਰਥਾਤ–ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੱਤੀਆਂ ਜਗਣ. ਅੱਠ ਮੁੰਹੀ ਦੀਵਟ.
''ਅਸਟਦੀਪ ਦੀਪਤ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਨੋ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੮. ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਅਠ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਸਾਧਨ.

੯. ਉਰਸਾ ਕਖ਼ਸਾ ਕਾਛੁ,
ਜਾਨੁਮ੍ਯਾਂ ਸਿਰਸਾ ਤਥਾ,
ਮਨਸਾ ਵਚਸਾ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਯਾ,
ਪ੍ਰਣਾਮੋਓਸ੍ਟਾਙ੍ਗ ਉਚ੍ਯਤੇ.

੧. **ਅਸ੍ਟ**. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ਟ.

ਅਸ੍ਟਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ਟਾਂਗ.

੨. ''ਰਸਨਾ ਅਸਤ ਨ ਬਕੈ ਬਹੋਰੈ.''
(ਨਾਪ੍ਰ)

27- ੧. **ਅਸਮ ਕੁੱਟ**. ਸੰ. ਅਸ਼ਮ ਕੂਟ
ਉਹ ਵਨਵਾਸੀ, ਜੋ ਉਖੱਲੀ ਨਾ ਰੱਖੇ, ਪੱਥਰ ਠਾਲ ਅੰਨ ਕੁੱਟ ਲਵੇ. ''ਅਸਮ ਕੁੱਟ ਤਨ ਬਲਕਲ ਧਾਰੀ.''
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ੯ ਲੇਂਹ੍ਹਾ ਵੇਲਾ । ੧੦ ਦਿਨ । ੧੧ ਰਾਤ । ੧੨ ਵਰਖਾ । ੧੩ ਸਮਾ. ਵੇਲਾ. ਕਾਲ. ਜਿਵੇਂ– ਹਮ ਅਸਰ.

੩. ੨ ਸੰ. ਅਸਰਣ (ਸ੍ਥਾਵਰ) ਸ਼ਰਣ (ਜੰਗਮ).
''ਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਇਕ ਸ੍ਵਾਮੀ''.
੩ ਓ. ਅਨੇਕ ਤੋਲ (ਵਜ਼ਨ) ਦੀ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ੧੦੦ ਤੋਲੇ ਦੀ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹੀ, ੫੦ ਤੋਲੇ ਦੀ ਨੂਰ ਸੁਲਤਾਨੀ, ੨੦ ਦੀ ਨੂਰ ਦੌਲਤ,੧੦ ਤੋਲੇ ਦੀ ਨੂਰ ਕਰਮ, ੫ ਦੀ ਨੂਰ ਮਿਹਰ, ੧ ਤੋਲੇ ਦੀ ਨੂਰ ਜਹਾਨੀ, ਅੱਧੇ ਤੋਲੇ ਦੀ ਨੂਰਾਨੀ, ਤੋਲੇ ਦੇ ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਵਾਜੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. (ਦੇਖੋ, ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ)

੪. **ਅਸਲਹ ਖ਼ਾਨਾ**. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਹ ਖ਼ਾਨਾ.

੫. ਦੇਖੋ, ਉਲਕਾ ੩.

੬. ੨ ਅ-ਸਾਹ. ਮ੍ਰਾਸ ਬਿਨਾ. ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਣ.''ਜੀਵਾਲੇ ਤਾਕਿ ਅਸਾਹ''.
(ਮ: ੧, ਵਾਰ ਮਾਝ)
ਅਸਾਹ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ.

੭. ੨ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਦੱਖਣੀ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੁਮਸੀ (Commassie) ਹੈ. ਅਬਾਂਤੀ ਦੀ ਵਸੋਂ ੨,੦੨੯, ੭੫੦ ਹੈ.

੮. ੨ ਅਸ਼ੁਭ । ੩ ਅਯੋਗ੍ਯ.

੯. **ਅਸਾਮ**. ਦੇਖੋ, ਆਸਾਮ.

29- ੧. **ਅਸਿਪਾਨਿਜ**. ਅਸਿ ਪਾਨਿ (ਅਕਾਲ) ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਦਸ਼ਮੇਸ਼. ''ਮੈਂ ਅਸਿਪਾਨਿਜ ਤਵਿਸ ਕਹਾਊਂ । ਰਿਰਿਯਾਨ ਤੇ ਜਬ ਬਾਜ਼ ਤੁਰਾਊਂ.'' (ਗੁਵਿ ੧੦)

੨. We. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੈਂ (I) ਦੀ ਥਾਂ ਅਸੀਂ (We) ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਰੀਤਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ John (੧੧੯੯) ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ.

੩. **ਅਸੀਂ**. ਦੇਖੋ, ਅਸੀ ੩.

੪. (ਫਟ ਨੋਟ) ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ) ਇਕ ਕਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣ ੮.

੫. ''ਨਿੰਦਕ ਜੋਨ ਅਸੁਯਾ ਸਹਿਤ੍ਰ.''
(ਨਾਪ੍ਰ)

੧. ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ੨੬੮—੨੩੨ ਬੀ. ਸੀ. ਭੀ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ.

੨. ਅਸ਼ੋਕ ਦਾ ਪੋਤਾ (ਕੁਣਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ) ਪ੍ਰਿਯ ਦਰਸ਼ੀ ਭੀ ਉੱਤਮ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ *

੩. ਅਸੰਪ੍ਰਗ੍ਯਾਤ ਯੋਗ }

੪. ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਹਾਲਤ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਿਤ ਦੀਆਂ ਪੰਜੇ ਵ੍ਰਿੱਤੀਆਂ (ਪ੍ਰਮਾਣ, ਵਿਪਰਯਯ, ਵਿਕਲਪ, ਨਿਦ੍ਰਾ ਅਤੇ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ) ਲਯ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਿਰਬੀਜ ਅਥਵਾ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਹੈ.

੫. **ਅਸੰਭਾ**. ਦੇਖੋ, ਅਸੰਭਵ. ''ਇਹ ਬਾਤ ਅਸੰਭਾ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. **ਅਸੰਭੇ**. ਅਸੰਭਵ. ਨਾਮੁਮਕਿਨ. ''ਅਸੰਭੇ ਮਹਾ ਤੇ ਅਚੰਭੇ ਬਲੰਦੇ.''
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਸੰਭ.

੭. ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਸੂਰਯ, ਵਿਸ਼ਨੁ, ਗਣੇਸ਼, ਸ਼ਿਵ, ਦੁਰਗਾ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਸ੍ਤ੍ਰਗ੍ਰੰਥ ਹਨ.

੧. ਹਯ. ਕੰਕਯਾਨ । ੨. **ਅਸ੍ਵਕ** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਛੇਰਾ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਬੱਚਾ.

੩. ੨ ਇੱਕ ਰੋਗ ਦਿਮਾਗ਼ ਮੇਦੇ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਨੀਂਦ ਦਾ ਨਾ ਆਉਣਾ. Insomnia. ਇਹ ਰੋਗ ਦਿਮਾਗੀ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਚਿੰਤਾ, ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿਚ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਨੀਂਦ ਲਿਆਉਣੀ ਹਾਨੀ ਕਾਰਕ ਹੈ. ਸ਼ੁੱਭ ਪੌਣ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਦਿਮਾਗ਼ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸੋਚ ਦਾ ਕੰਮ ਨਾ ਲੈਣਾ, ਹਲਕੀ ਗਿਜ਼ਾ ਫਲ ਆਦਿ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

੪. **ਅਸ੍ਵਮਖ**. ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗ੍ਯ.

੫. **ਅਹਨੀ**. ਦੇਖੋ, ਅਹਿਨੀ ਅਤੇ ਆਹਨੀ.

* ਪ੍ਰਿਯ ਦਰਸ਼ੀ (ਪ੍ਰਿਯਦਰ੍ਸ਼ੀਨ੍) ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਪੂਤਿ ਅਤੇ ਦਸ਼ਰਥ ਭੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੬. ਰਵਿਵਾਸਰ. "ਜੇਠ ਦੂਜ ਦਿਨ ਅਹਪਤੀ." (ਗੁਵਿ ੬)

੭. ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ. ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਦਾ,ਊਧਮ ਬਾਈ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ, ਪੁੱਤ, ਜੋ ੧੪ ਦਸੰਬਰ ਸਨ ੧੭੨੫ ਨੂੰ ਜੰਮਿਆ. ੧੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੭੪੮ ਨੂੰ ਬਾਪ ਦੇ ਥਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਇਮਾਦੁਲ ਮੁਲਕ ਗ਼ਾਜ਼ੀ-ਉ-ਦੀਨ ਖ਼ਾਂ ਨੇ ੨ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੫੪ ਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ. ਇਸੇ ਹਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ੧ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੭੭੫ ਨੂੰ ਹੋਈ।

੮. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣਾ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣਾ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਸਮਝ ਕੇ

੯. ਅਹਮਦ ਸੈਯਦ.

੧੦. ਜੋ ਮਹੰਮਦ ਅਰਫ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੮੬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਅਮੀਰ ਦੋਸਤ ਮਹੁੰਮਦ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਗੁਪਤ ਸਹਾਯਤਾ ਪਾ ਕੇ

੧੦. ਓ. ਸੈਯਦ ਦੇ ਮੋਤਕਿਦ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜੰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੋਇਆ ਨਹੀਂ.

੧੧. ਅਹਮਦ ਨਗਰ. ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਦਾ ਨਗਰ ਜੋ ਸੀਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਖਬੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਬਹਮਨੀ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਆਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਅਹਮਦ ਨਿਜ਼ਾਮ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਸਨ ੧੪੯੦ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਅਹਮਦ ਨਗਰ ਪੂਨੇ ਤੋਂ ੭੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜ਼ਫ਼ਰ ਨਾਮਹ ਲੈ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਿਲੇ ਸਨ.

੧੨. ਇਹ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੩੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਬੀ. ਬੀ. ਈ. ਆਈ. ਅਤੇ ਆਰ. ਐਮ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੁ. ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਰੁੱਤ ਦੇ ੫੮ਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਅਹਮਦ ਨਗਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਹਮਦ ਨਗਰ.

੧੩. **ਅਹਰਪਤਿ.** ਦਿਨ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਅਹਪਤਿ.

੧੪. **ਅਹਰਾਰ.** ਅ. ਆਜ਼ਾਦ. ਇਹ ਹੁੱਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ.

੧੫. **ਆਹਰੰਨ.** ਦੇਖੋ, ਅਹਰਨ.

33- ੧. **ਅਹਿੰਸ.** ਹਿੰਸਾ ਰਹਿਤ ਅਹਿੰਸਕ.

੨. **ਅਹਿਛੋਨਾ.** ਸੱਪ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਸਪੋਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਤਲ.

੩ **ਅਹਿਫੇਨ ਪ੍ਰਸੂਨ.** ਪੋਸਤ ਦਾ ਫੁੱਲ.

੪. ੨ ਮੋਰ। ੩ ਨਿਉਲਾ। ੪ ਢੀਂਗ.

੫. **ਅਹੁਦਾ.** ਦੇਖੋ, ਉਹਦਾ.

੬. **ਅਹੇੜੀ.**

੭. ਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਅਵਗਜ਼ਾ.

੮. **ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਿ.** ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹਾਂ, ਇਹ ਬ੍ਰਿਹਦਾਰਣਜਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦਾ ਵਾਕਜ ਹੈ (੧-੪-੧੦). ਦੇਖੋ, ਮਹਾਂਵਾਕ.

੧. ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ Photography ਅਕਸ ਵਿਦਜਾ ਨੂੰ ਭੀ ਅਕਸ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੨. ਜੋ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ.

੩. **ਅਕਟਰਲੋਣੀ.** ਦੇਖੋ, ਆਕਟਰ ਲੋਨੀ. "ਅਕਟਰਲੋਣੀ ਬੂਝਿਓ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਤੇਸ." (ਪੰਪ੍ਰ)

੪. **ਅਕਥਜ.** ਦੇਖੋ, ਅਕਬ.

੫. ਜੈਮਲ ਰਾਠੌਰ ਰਾਜਪੂਤ ਬਧਨੌਰ ਅਥਵਾ ਬੇਦਨੌਰ (ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਰਧਨ ਪੁਰ) ਦਾ ਰਈਸ ਰਾਣਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਫਤਾ ਰਾਣੇ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਸ਼ੋਦਿਯਾ ਸੀ ਅਰ ਆਮੇਟ ਦਾ ਰਈਸ ਸੀ ਜੋ ਉਦਯਪੁਰ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਇਕ ਇਕ ਲੱਖ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ ਅਰ ਦਵੇਂ ਤਾਜ਼ੀਮੀ ਸਰਦਾਰ ਹਨ.

੬. ਤੁਜ਼ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਸ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਨਵਰ ਮਾਰੇ ਸਨ.

੭. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਲਾਹੀ ਸਨ ਭੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਮਸਨਦ ਨਸ਼ੀਨੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਚੱਲਿਆ, ਅਰਥਾਤ—ਕੇਵਲ ੭੨ ਵਰੇ.

੮. ੪ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋ ੧੦ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੬੫੭ ਨੂੰ ਜੰਮਿਆ. ਇਹ ਸਨ ੧੬੮੧ ਵਿਚ ਮਰਹਟਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੭੦੬ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹਦ ਨਾਮਕ ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਦੇ ਨਗਰ ਹੋਈ

੯. ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਜ ਦਾ ਨੰਬਰ ੪੬.

੧੦. **ਅਕਰਨੀ.** ਨਾ ਕਰਨ ਲਾਯਕ ਬਾਤ. "ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਸੋਂ ਕਰਹਿੰ ਅਕਰਨੀ". (ਨਾਪ੍ਰ) ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਦੇ ਬੱਧੇ ਅਕਰਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੧੧. **ਅਕਰਬ.** ਅ. ਕੁਰਬ (ਨੇੜੇ). ਬਹੁਤ ਪਾਸ.

੧੨. "ਸੰਕਾ ਸੁਨਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ." कि कर्म किमकर्मेति कवयो ऽप्यत्र मोहिता :।" (ਗੀਤਾ ਅ: ੪, ਸ਼: ੧੬)

੧੩. ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਉਹ ਹਥਣੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸੁੰਡਾ ਨਹੀਂ.

੧. ੫ ਦੇਖੋ, ਉਪਲਕਜ ੨.

੨. ੩ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਫੌਜ.

੩. "ਧਨ ਜਾਵੈ ਨਹੀਂ-ਅਕਾਜਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੪. "ਕਦਲੀ ਕੁਰੰਗ ਕਰਪੂਰ ਗਤਿ ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਦੂਜੋ ਕਵਨ ?" (ਗਜਾਨ)

੫. ਅਕਾਲ ਗੜ੍ਹ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਅਲੀਪੁਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਚੱਠੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਅਕਾਲ ਗੜ੍ਹ ਰਖਿਆ.

੬. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਲ ਮ੍ਰਿਤਜੁ.

੭. ਅਕਾਲ ਮੂਹਤਿ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ. ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਰੋਤੱਮ ਦਾ ਸੰਮਤ*ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ,ਇਕ ਪੁਸ੍ਰਕ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ ਦਾ ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਗੁਣ ਰੂਪ ਦਿਖਾਯਾ ਹੈ.

੮. ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਿਨਾ ਮਰਨਾ. ਬੇ ਮੌਕਾ ਮਰਣਾ, ਸੁਸ਼੍ਰਤ ਦੇ ਚੌਤੀਹਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ੧੦੧ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ੧੦੦ ਅਕਾਲ ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉਮਰ.

੯. ਅਕਾਲੀ ਧਰਮ. ਸਿਖ ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ.

ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ. ਅਕਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ. ਗੁਰਬਾਣੀ.

* ਏਥੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। (ਸੰਪਾਦਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧੦.**ਅਕਿਨ**. ਕਾਸ਼. ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ.

34- ੧. **ਅੱਕ**. ਦੇਖੋ, ਅੰਕ ੫.

੨. **ਅਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ**. ਦੇਖੋ, ਅਕ੍ਰਿਤਮ.

੩. **ਅਕਪਾਦ** ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ.

੪. **ਅਕਯਤ੍ਰਿਤੀਆ** ਦੇਖੋ, ਅਖੈਤ੍ਰੀ.

੪. ੳ. ੨ ਨਿਰੁਕਤ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦਾ ਨਾਮ ਅਕਰ ਹੈ.

੫. **ਅਕਰਿਕਾ**. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖੇਡ ਜੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬੁਝਾਰਤ ਸੀ. ਪਿੱਠ ਤੇ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਕੇ ਦੱਸਣਾ.

੬. **ਅਖ਼ਤਰ ਲੋਨੀ**. ਦੇਖੋ,ਆਖਟਰ ਲੋਨੀ.

੭. ਛਾਵਿਮੌ ਪੁਰਖੌ ਲੋਕੇ ਕ੍ਸ਼ਰ ਸ਼ਾਕ੍ਸ਼ਰ ਏਵ ਚ। ਕ੍ਸ਼ਰ: ਸਰ੍ਵਾਣਿ ਭੂਤਾਨਿ ਕੂਟਸ੍ਥੋऽਕ੍ਸ਼ਰ ਉਚ੍ਯਤੇ। (ਗੀਤਾ ਅ. ੧੫. ਸ਼. ੧੬)

੮. **ਅਖਰੀ**. ਅ੍ਸ਼ਰੈ: "ਅਖਰੀ ਨਾਮੁ ਅਖਰੀ ਸਲਾਹ" (ਜਪੁ) ਅੱਖਰੋਂ ਸੇ. ਅੱਖਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਅਖਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅੱਖਰ.

੧. ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਨਾਰਾਇਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਸਤਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ.

੨. ਸੰਮਤ ੧੯੧੯.

੩. ੨ ਨਾ ਖੱਰਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ,ਅਖਿਦ੨

੧ ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਵਨ ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

੨. ਅਖੋਇ, ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸਹਿ ਤੇਜ ਅਖੋਇ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦੇ ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ.

੪. ਅਖੰਡਲ ਕੇ ਅਰਿ, ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਅਖੰਡਲ ੨.

੫. ਅੱਖ, ਆਂਖ, ਅਕ੍ਸ਼ਿ. ਨੇਤ੍ਰ.

੬. ੨ ਅਰ-ਕਮੀ. ਪਹਾੜ ਤੁੱਲ ਭਿਮਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

੭. ੨ ਮਤਾ, ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗਤ੍ਰਾ. ਟੋਆ. ਗਰ੍ਤ.

41- ੧. **ਅਗਨਿ ਪੂਜਕ**. ਆਤਿਸ਼ ਪਰਸ੍ਤ, ਵੈਦਿਕ ਧਰਮੀ ਜੋ ਹੋਮ ਜੱਗ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਸੀ ੪.

੨. "ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ."(ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੩) ਨਿਗਮ (ਵੇਦ) ਕਰਕੇ ਭੀ ਜੋ ਅਗਮਜ ਹੈ, ਉਹ ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ।

੩. **ਅਗਮ ਨਿਗਮ**. ਦੇਖੋ, ਅਗਮ ੪ । ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਗਮਾਗਮ.

੪. **ਅਗਮ੍ਯ**. ਵਿ- ਜਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ । ੨ ਅਪਾਰ. ਬੇਅੰਤ । ੩ ਅਥਾਹ.

੫. **ਅਗਵਾਇ** ਕ੍ਰਿ.ਵਿ- ਅੱਗੇ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ. "ਖਰੋ ਭਯੋ ਅਗਵਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. **ਅਗਵਾਰੀ**. ਪਹਿਲਾਂ (ਅੱਗੋਂ) ਹੀ. "ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ ਸਭੀ ਅਗਵਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੧. ੫ ਮੋਇਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹ ਨਹੀਂ.

੨. **ਅਗਿਨ**. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ.

੩. "ਬਰਪ ਅਗਿਨ ਇਹ ਕਹਿਤ ਬਿਤਾਏ". (ਨਾਪ੍ਰ)

੪. **ਅਗੇਤੀ**. ਅਗੇਤਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਜਿਵੇਂ-ਅਗੇਤੀ ਖੇਤੀ । ੨ ਅੱਗ (ਪਰਲੋਕ) ਦੀ. "ਰਿਚੇ ਕਦਾਚਿਤ ਸੁਪ ਨ ਅਗੇਤੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. **ਅਗੋਰ**. ਲਾਸਾਬੇਲਾ ਦੀ ਨਦੀ "ਹਿੰਗੋਲ" ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ । ੨ ਅਗੋਰ (ਹਿੰਗੋਲ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ. "ਅਗੋਰ ਨਰਪਾਲ ਭੀਤ." (ਕਲਕੀ)

੫ ੳ. ੨ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੇਚ.

੬. ਸੰਗ੍ਯਾ- ੪ ਅਰ੍ਥ. ਪਰਲੋਕ. "ਅਗ੍ਯ ਕੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੭. ੨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ।

੮. ਅਤੇ "ਘੋਰੀ"

੨. ੨ ਅਚਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਆਚਮਨਕਰ.

੩. ਅਚਰਜੁ

੪. "ਇਕਿ ਬਿਨਸੈ ਇਕ ਅਸਥਿਰੁ ਮਾਨੈ,ਅਚਰਜੁ ਲਖਿਓ ਨ ਜਾਈ."† (ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯)

੪ ੳ. ਅਚਰਤਾ. ਜ਼ਰ੍ਤਾ. "ਲਹੈ ਅਚਰਤਾ ਜੇ ਚਰ ਅਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪ਅ.ਅਚਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ- ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੋਈ ਚਲਿਆ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੨ ਜੋ ਖ਼ਾਸ ਨਹੀਂ । ੩ ਨਵਾਂ । ੪ ਸੰ. ਆਚਰਿਤ. ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਕਰਮ. "ਬਾਹ ਅਚਰਿਤ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਲਹੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਮੁਜਾਫਰਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਕੰਮ ਨਾ ਜਾਣਿਆ.

੫. "ਦਲ ਜੋ ਦਿਲੇਸ ਅਵਸੇਸ ਦੇਉ ਮਿਲਿ ਧਾਏ." ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ (ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ) ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਫੌਜੀ ਦਲ ਮਿਲਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੇ ਫੁੱਲਾ ਕਰਕੇ ਆਏ ।

੬. "ਅਚਾਨੇ ਪ੍ਰਹਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. **ਅਚਾਨ**.

੮. ਰੀਤਿ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸ੍ਰੀ ਸ੍ਤਿਗੁਰੂ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਅਚਾਰ" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੯. **ਅਚਿੰਤਤਾ**. ਬੇਫ਼ਿਕਰੀ.

੧. ੨ ਛਲ ਰਹਿਤ. ਨਿਸ਼੍ਕਪਟ.

੨. ਅਛਿਪੂ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ- ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ. ਛੇਤੀ ਬਿਨਾ । ੨ ਧੀਰਜ ਨਾਲ.

੩. ਅਛਿਨ } ਵਿ-ਜੋ ਖੰਡਿਤ ਨਹੀਂ. ਸਾਬਤ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ- **ਅਛਿੰਨ** } ਲਗਾਤਾਰ, ਨਿਰੰਤਰ.

੪. "ਜੁੰਮ ਟਟਕ ਅਵਹਣੀ, ਅਸਮਾਨ ਗਰਦੀ ਛਾਇਆ."

(ਚੰਡੀ ੩)

੫. ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜਾਤਿ ਜਨਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਛੂਤ ਨਹੀਂ, ਮਲੀਨਤਾ ਅਤੇ ਭ੍ਰਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਅਛੂਤ ਗਿਣੀਂਦਾ ਹੈ.

੬. ਅਜਕੋਚ. ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਏਹਮਕਦ੍ਦ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਚਿਆ ਹੈ "ਅਜਕੋਚ ਜੁਦੀ। ਪਢ ਹੈ ਜੁ ਸੁਦੀ.'

(ਗੁਵਿ ੧੦)

੭. ਅਜਗਰ ਬਿਰਤਿ. ਅਜਗਰ ਵ੍ਰਿਤ੍ਤਿ. ਜਿਵੇਂ ਪਾਸ ਆਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜਗਰ ਨਿਕਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਅਰਪੇ ਹੋਏ ਅੰਨ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਤਰਕ ਖਾ ਲੈਣਾ, ਹਥਾਂ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਅਜਗਰ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਹੈ. "ਅਜਗਰ ਬਿਰਤਿ ਭੋਗ ਤਬ ਕੀਨਾ." (ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

੮. ਅਜਧ੍ਰੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਗਾਲੁ ਬਜਾਨਾ ੩.

੧. ਦੇਖੋ, ਭੀਮ ਚੰਦ.

੨. ਅਜਮੇਰ. ਦੇਖੋ, ਅਜਮੇਰ.

੩. "ਅਜਾ ਤੇ ਪਰੇ ਰੂਪ ਤੇਰੋ ਸਹੀ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੪. ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਨਾਮ ਅਜਾ ਲਿਖ ਕੇ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਜਨਮਦੀ."ਨਾਸ਼ ਭਈ ਤੇ ਨਹਿ ਉਪਜਾਇ । ਅਜਾ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਤਾਤੇ ਨਾਇ"

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

*"ਅਹਨ੍ਯਹਨਿ ਤਾਨਿ ਗਚ੍ਛੰਤੀਹ ਯਮਾਲ੍ਯਯੰ ਸ਼ੇਸ਼ਾ: ਸ੍ਥਾਵਰਮਿਚ੍ਛੰਤਿ ਵਿਸ਼ਾਲ੍ਯਮੇਕਤ: ਪਰਂ" (ਮਹਾਭਾਰਤ, ਵਨ ਪਰ੍ਵ, ਅ: ੩੧੪, ਸ਼: ੧੬)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੮. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਊ ਵਾਸਤੇ ਅਜਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਅੰਧ, ਅਜਾ, ਦਿਜ, ਬਨਕ, ਸ਼ਿਸੁ, ਰੋਗੀ, ਪਿੰਗੁ ਸੁ ਜੋਇ। ਇਨ ਕੇ ਵਧ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਭੁ, ਮਹਾ ਪਾਤਕੀ ਹੋਇ."

(ਗੁਵਿ ੧੦)

੫. **ਅਜਾਹਰ.** ਜੋ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਹੀਂ, ਗੁਪਤ. "ਜ਼ਹਿਰ ਅਜਾਹਰ ਲਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨ ਅਜਾ-ਹਰ ਚਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਘਿਆੜ.

੬. ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਯੱਗ ਆਦਿ ਕਰਮ ਛੱਡ ਕੇ

੭. ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਮੁਅੱਜ਼ਿਨ (ਬਾਂਗੀ), ਐਬਸੀਨੀਆ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਬਿਲਾਲ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ.

੮. **ਅਜਾਪਾਲ.** ਬਕਰੀਆਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਅਹੀਰ। ੨ ਅਨਾਥ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੯. ਲੁੱਧੇ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜੇ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਤਿਥਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ. ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਅਤੇ ਗੁਰ ਪੁਰਬ ਵੱਡੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

੧੦. **ਅਜਾਪੁ.** ਦੇਖੋ, ਅਜਾਪ. "ਜਿਹ ਬਿਹ ਪਾਯੋ ਜਾਪ ਅਜਾਪੂ." (ਨਾਪੂ)

ਅਜਿੱਤ ੧. ਹਿੱਤੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਅਜਿੱਤੇ ਰੰਧਾਵੇ ਦੀ ਚੌਸਟਿ. ਦੇਖੋ, ਅਜਿੱਤਾ.

੨ ਉ. "ਅਜਿਰ ਮਹਿੰ ਸਾਦਰ ਆਸਨ ਤਾਸ." (ਨਾਪੂ)

੨ ਅ. **ਅਜ਼ੀਜ਼ੁੱਦੀਨ**-ਇਸਦਾ ਪਿਛੋਕਾ ਅਰਬ ਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੁਖ਼ਾਰੇ ਭੀ ਰਹੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੁਖ਼ਾਰੀ ਅੱਲ ਪਈ। ਅਜ਼ੀਜ਼ੁੱਦੀਨ ਦਾ ਬਾਪ ਇਕ ਫ਼ਕੀਰ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ "ਫ਼ਕੀਰ" ਉਪਾਧੀ ਜੋੜੀ, ਜੋ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਲਕ਼ਬ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ.

ਅਜ਼ੀਜ਼ੁੱਦੀਨ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਕੀਮ ਹਾਕਿਮ ਰਾਇ ਤੋਂ ਤਬ ਬਤ (ਹਕੀਮੀ) ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਚੰਗਾ ਹਕੀਮ ਹੋ ਗਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਹੋਣ ਪੁਰ ਅਜ਼ੀਜ਼ੁੱਦੀਨ ਸ਼ਾਹੀ ਹਕੀਮ ਬਣਿਆ. ਇਹ ਵੱਡਾ ਚਤੁਰ, ਮਿਲਨਸਾਰ, ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਇਸ ਤੇ ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਧਦੀ ਗਈ. ਨੌਕਰੀ ਅਤੇ ਇਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਇਸ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਪੁਰ ਜਾਗੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.ਮਹਾਰਾਜਾ ਇਸ ਤੋਂ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹ ਲੈਂਦੇ ਅਰ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਦੂਤ ਥਾਪ ਕੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਪਾਸ ਭੇਜਦੇ ਅਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਲਹੌਰ ਆਉਂਦੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਿਰ ਤਵਾਜ਼ਾ ਲਈ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਫ਼ਕੀਰ ਅਜ਼ੀਜ਼ੁੱਦੀਨ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ.

ਅਜ਼ੀਜ਼ੁੱਦੀਨ ਦੇ ਭਾਈ ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਅਤੇ ਇਮਾਮੁੱਦੀਨ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ. ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਸਨ ੧੮੧੦ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਜਲੰਧਰ ਆਦਿਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਰਿਹਾ. ਫੇਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਅਖ਼ੀਰ ਦੀਵਾਨੀ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਸਪੁਰਦ ਹੋਈਆਂ. ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਭੀ ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ.

ਇਮਾਮੁੱਦੀਨ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹੇਦਾਰ ਰਿਹਾ. ਫੇਰ ਲਹੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕਈ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਸਨ ੧੮੨੭ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਵੱਲੋਂ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਪਾਸ ਸ਼ਿਮਲੇ ਗਿਆ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਮੋਂਢੀ ਸੀ.

੨.ਅਤੇ ਹੁਰੂ ਬਦਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ

੪. ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕ਼ਮਰੁੱਦੀਨ ਖ਼ਾਨ ਨੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੭੨੫ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ

੫. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਖਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ੭ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੨੪ ਨੂੰ ਮੁੱਤੇ ਪਏ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

੬. ਬਾਈ ਇੰਦ੍ਰ ਕੁਮਾਰੀ

੭ ਸਨ ੧੭੧੫ ਵਿੱਚ

੮. ੮ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਲੂ । ੯ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਧਯਾਪਕ.

੯. **ਅਜੀਤ ਚੰਦ.** ਦੇਖੋ, ਹੰਡੂਰ.

੧੦. ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਵਿਰਾਜ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤ੍ਰ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਵ੍ਯ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉੱਤਮ ਕਵਿ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ.

੧੧. ੩ ਬੁਰਾਲ ਆਦਿਕ, ਜੋ ਬੁਝ ਅਬੁਝ ਫਲ ਦਸਦੇ ਹਨ.

ਅਜੋਕ ੧. ਸ਼ ਸੰਕੋਚ. ਝਿਜਕ. "ਜਾ ਕੇ ਮਨ ਮੇ ਅਟਕ ਹੈ, ਸੋਈ ਅਟਕ ਰਹਾ." (ਲੋਕੋ)

੨. ਜੋ ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਹਰਾਂ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਮੀਲ ਹੈ

੩. ਇਹ ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ, ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੇਕ ਜੰਗ ਜਿਤੇ. ਸਨ ੧੮੩੭ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਨਾਮ ਪਾਇਆ.

੪. The Sikh troops, basely betrayed by their leaders, who had come .... so it was said, and not without some appearance of truth to a secret-understanding with us, fought like heroes. One old chief, whose name should be recorded....Sham Singh among the faithless faithful only found, clothed in white garments, and devoting himself to death, like decius of old, called on those around him to strike for God and the Guru, and dealing death everywhere around him, rushed manfully upon his own (Life of Lord G. Lawrence by R. Bosworth Smith M. A. Vol. I. page 188).

੫. ਇਸ ਸ਼ਾਦੀ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖ਼ਰਚ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿਛੋਂ ਸ: ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬਦ ਵਿਚ ਛਾਂਤੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰ ਜਾ ਬੈਠਾ.

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹਾਰਣ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਬਲਾਇਆ ਅਰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ਦੁਰੰਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜਗ ਦੇ ਭਯਾਨਕ ਨਤੀਜੇ ਦੱਸੇ, ਪਰ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ. ਜਦ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਰ ਮੇਰੇ ਹਿਤ ਭਰੇ ਬਚਨ ਬੇਸਮਝਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਕਾਇਰਤਾ ਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਕੇ ਕਿ ਜਾਂ ਫਤੇ ਪਾਵਾਂਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੰਗ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੇ, ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਲਈ ਕੂਚ ਕੀਤਾ.

ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਭਜਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਇਸ ਮਹਾਨ ਜੋਧੇ ਨੇ ੧੦ ਫ਼ਰਵਰੀ ਸੰਨ ੧੮੪੬ ਨੂੰ ਸਬਰਾਉਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ.

੬ **ਅਠ ਦਸ ਬਰਣ.**

੭. **ਅਠ ਪਹਰੀ.**

੮. **ਅਠ ਭੈਰਵ.** ਦੇਖੋ, ਭੈਰਵ ੩.

50-੧. **ਅਠਾਸਥ**, **ਅਠਾਸਠਿ**, **ਅਠਹਟ**, **ਅਠਾਹਠ** } ਦੇਖੋ, ਅਠਸਠਿ.

੨. ਅਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲ,

੩, **ਅੱਠ ਸਿਫਤਾਂ**, ਦੇਖੋ, ਆਠ ਸਿਫਤਾ ਨੀਤੀਵਾਨ ਦੀਆਂ.

੪. **ਅਣਿਮਾਂਡਵਜ.** ਦੇਖੋ, ਮਾਂਡਵ

51- ੧. **ਅਤੱਮ.** ਅ. ਵਿ- ਬਹੁਤ ਪੂਰਣ, ਨਿਹਾਯਤ ਮੁਕੰਮਲ. ਦਖੋ, ਤਮ ੮.

੨. ਮਾਤਾ ਭੋਲੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ

੩. ਸੰਤ ਜੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੀ ਕਿ ਮਸਤੂਆਣੇ ਅਤੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਬ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਉਤੱਮ ਆਸ਼੍ਰਮ ਹੋਣ. ਸਨ ੧੯੨੦ ਵਿਚ ਮਸਤੂਆਣੇ ਅਕਾਲ ਕਾਲਿਜ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੨੬ ਵਿੱਚ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਆਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ.

੪. ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗੀਠੇ ਤੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.

੫. ੪ ਹੱਦਾਂ. ਅਵਧੀਆਂ. boundaries.

੬. **ਅਤਾ ਖ਼ਾਨ.** ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨਸਾਰ ਸੈਦਪਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਦਾ ਰਈਸ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਭਾਗੋ ਮਲਿਕ ਨੌਕਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਵਾਰਧ ਅ. ੩੯, ਛਦ ੮੧.

੭. **ਅਤਿਮਾਤ੍ਰ.** ਸੰ. अतिमात्रम्. ਵਜ ਹੱਦੋਂ ਵਧਕੇ, ਨਿਹਾਯਤ ਹੀ.

੧. ਯਤੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੱਬੇ ਗਏ.

੨. **ਅਤੀਮਾ.** ਅਤੀਮ (ਯਤੀਮ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਅਤੀਮ ਅਤੇ ਯਤੀਮਾਂ.

੩. ੩ ਵਿ- ਤੇਰ (ਪਤ੍ਰ) ਬਿਨਾ. ਔਤ ਅਪੁਤ੍ਰ.

੪. ੪ ਰੋਗ, ਬੀਮਾਰੀ.

੫. ਦੇਖੋ, ਅਗਿਨ ਪੁਰਾਣ, ਅ: ੨੭੩. ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਸਕੰਧ ੩, ਅ: ੧੨ ਅਨਸਾਰ ਅਤ੍ਰਿ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚੋਂ ਹੋਈ.

੬. ਹਰਿ ਵੰਸ਼. ਅ: ੨੫ ਅਤੇ ਮਸਤਜ ਪੁਰਾਣ, ਅ: ੨੩ ਅਨਸਾਰ ਅਤ੍ਰਿ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ.

੭. **ਅਥਏ.** ਅਸ੍ਰ ਹੋਏ. ਅਸ੍ਰ ਹੋਣ (ਛਿਪਣ) ਪੁਰ. "ਅਥਏ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੇ ਹੁਤਾਸਨ ਜਗਾਇਕੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੮. ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ (Red sea) ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਅਦਨ ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ੫੪੯੨੩ ਹੈ. ਇਹ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੬੫੦ ਅਤੇ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ੧੪੫੦ ਮੀਲ ਹੈ.

54- ੧. **ਅਦਾਰਦ.** ਦਰਿਦ੍ਰ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਸੰਪਦਾ. ਵਿਭੂਤਿ. ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ. "ਅਨੰਦ ਅਦਾਰਦ ਦੀਹ ਵਿਚਾਰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸ੍ਰ)

੨. **ਅਦੂਰ.** ਨੇੜੇ. ਪਾਸ. ਸਮੀਪ.

੩. **ਅਦੇਰ.** ਬਿਨਾ ਦੇਰ (ਢਿੱਲ). ਛੇਤੀ. ਫੌਰਨ.

੪. "ਦੇਤਨ ਕੇ ਵਧ ਕਾਰਣ ਕੇ, ਨਿਜ ਭਾਲ ਤੇ ਜ੍ਵਾਲ ਕੀ ਲਾਟ ਨਿਕਾਸੀ। ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਈ ਤਿਹ ਤੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

੫. **ਅਦ੍ਰਿਸ਼ੂਨ:** ਸੰਗਜਾ- ਰਿਗ-ਵੇਦ ਵਿਚ ਅਗਨਿ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਪੱਥਰ ਦੀ ਹਗੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

੬ ਪਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ.

੭. ਅਧੰ (ਨੀਵਾਂ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ-ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਚਰਣ ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ.

੧. ਦੇਖੋ. ਧਰਮ ਅਧਰਮ.

੨. **ਅਧਰਾਰਣੀ.** ਦੇਖੋ. ਅਰਣੀ੩.

੩. "ਅਧਾਨ ਵਿਖੇ ਹੋਇ ਨਿਰਮਾਨ ਪ੍ਰਾਨੀ." (ਭਾਗੁ ੨)

੪. "ਜਜੋਂ ਅਧਿਪਤਿ ਇਕ ਪੰਸ਼ਿਸ਼ ਤਜਕੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. ਅਧਿਵਸਾਯ. ਦੇਖੋ, ਅਧਜਵਸਾਯ.

੬. "ਅਧੋ ਉਰਧ ਅਰਧੰ ਅਧੰ ਓਘ ਹਰਤਾ." (ਜਾਪ੍ਰ)

੧. "ਰਾਮ ਸਿਮਰੁ ਪਛੁਤਾਹਿਗਾ, ਮਨੁ!" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਵਰਨਹ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਧਜਾਹਾਰ ਹੈ.

੨. **ਅਨਸ਼੍ਵ.** ਦੇਖੋ. ਅਨਸ਼੍ਵਰ. "ਬ੍ਰਹਮ ਅਨਸ਼੍ਵ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸ੍ਰ)

੩. ਅਨਾਹਤ ਚਕ੍ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਰੰਥੀ ਦੇ ਵੇਧਨ ਤੋਂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ ੩-੪. ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ —

੪. (ਲਿਵ ਮੰਡਲ)

੫. "ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਅਨਹਦ ਝੁਨਕਾਰ". (ਸੁਖਮਨੀ)

੬. ੩ ਸਮਰਣ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼.

੭. ਦੇਖੋ, ਨਾਦ ਅਤੇ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ. ਅਨਾਹਤ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਵੇਧਨ ਤੋਂ ਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਾਮ ਥਾਪਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ ਖਟ ਚਕ੍ਰ.

੮. **ਅਨਕਾਜ.** ਕੁਕਰਮ। ੨ ਅਨਜ ਕਾਰਯ. ਹੋਰ ਕੰਮ । ੩ ਵੇਲ੍ਹ. ਕੰਮ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ.

੯. ਅਕੁੰਭ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

੧੦. **ਅਨਘਾਤ.** ਬਿਨਾ ਆਘਾਤ (ਪ੍ਰਹਾਰ). ਅਨਾਹਤ.

੧. ਵਲਾ. ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਬੰਦੀ, ਉਹ ਦਿਨ ਤਿਥਿ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਲਿਖਣਾ ਮਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਨੁ ਦ ਲੇਖ.

੨. ਅਤੇ ਹੋਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਣ ਤੋਂ, ਭੁਚਾਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੂਰਯ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਤੋਂ, ਮੁਰਦਾ ਦੇਹ ਘਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ, ਸ਼੍ਰਾਧ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣ ਤੋਂ, ਰਾਜਾ ਦੇ ਘਰ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਜਨਮ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਗਿੱਦੜ ਗਧੇ ਉਠ ਦੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ, ਅਨਧਜਾਯ ਦਾ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

੩. **ਅਨਨਜ.** ਉਪਾਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਨ ਉਪਾਸਨਾ.

੪. **ਅਨਨਜਤਾ.** ਅਨਨਜ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਾਰਦ ਭਕਿਸ਼ਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "अन्य भयायां त्याग जन्यता." (ਸੂਤ੍ਰ ੧੦)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੫. "ਅਨਰ ਜੇਸੇ ਨਰ ਸੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਜਿਵੇਂ- ਕਾਇਰ ਬਹਾਦਰ ਤੋਂ.

੬. ਬਿਨਾ ਨੰਗ. ਨਿਰਲੇਪ. "ਆਪੇ ਸਚ ਦਖ ਭੋਗੈ ਭੁਗਾਵੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਅਨਰਾਗਾ." (ਸੋਰ. ਮ: ੧)

੧. ਤ ਵਜ਼ਾਕ਼ਲਤਾ. ਘਟਵਾਹਟ । ੪ ਅਵਸਥਾ (ਉਮਰ) ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. "ਅਨਵਸਥਾ ਉਪਦੇਸਕ ਕੇਰੀ." (ਨਾਪ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਜੇ ਉਮਰ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਹੀਂ; ਭਾਵ- ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਹੈ.

੨. ੨ ਕਾਲੇ ਖਾਨ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਅਤੇ ਖ਼ਾਜਹ ਅਨਵਰ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੁਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਬ ਦਾ ਭੇਤ ਲੈਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਗਿਆ ਸੀ.

੩. ਅਨਵਾਰ ਸਹੇਲੀ. ਦੇਖੋ- ਪੰਚ ਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬੁਧਿਬਾਰਧਿ.

੪. ਅਨਾਸ. ਵਿ- ਨਾਸ ਰਹਿਤ. ੨ ਅਨਾਯਾਸ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ.

੫. ਅਨਾਹਦ. ਦੇਖੋ, ਅਨਾਹਤ । ੨ ਅਖੰਡ. ਲਗਾਤਾਰ. "ਸਿਮਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗਾਵੇ ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ." (ਭਾਗੁ)

੭. ਅਨਾਨੰਦ. ਆਨੰਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ.

੮. ਅਨਾਮੰ. ਨਾਮ ਬਿਨਾ । ੨ ਆਮ (ਰੋਗ) ਰਹਿਤ. ਅਰੋਗ.

੯. ਅਨਾਰਕਲੀ. ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸਲੀਮ (ਜਹਾਂਗੀਰ) ਦੀ ਇਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋ ਗਈ ਅਰ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਹ ਅਯੋਗ ਸੰਬੰਧ ਜਾਣ ਕੇ ਅਨਾਰਕਲੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਦਬਵਾ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਕਬਰ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਪਾਸ ਹੈ. ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਸ ਮਕਬਰੇ ਵਿੱਚ ਯੂਰਪੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਤੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਰਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ. ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਇਥੇ ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ. ਅਨਾਰਕਲੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਾਦਿਰਾ ਬੇਗਮ" ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਅਨਾਰਜ. ਦੇਖੋ, ਅਨਾਰਯ.

੧੦ ਅਨਾਰੀ. ਅਨਾਰਯ. ਦੇਖੋ,ਅਨਾਰੀ.

ਅਨਾਲਸ. ਬਿਨਾ ਆਲਸ. ਸਾਵਧਾਨ.

੧੧ ੨ ਅਨਾਰਯ. ਅਸਭ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਯਮ ਕਿੰਕਰ ੨.

੧੨. ੩ ਅਨਾਰੀ. ਅਨਾਰਯ. ਅਸਭ੍ਯ. ਗਵਾਰ.

੧੩. ਅਨਿਕ ਘਾਤਿਨੀ. ਤੁਪ. "ਅਨਿਕ ਘਾਤਿਨੀ ਛੋਰੀ ਤਬੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. "ਤੇਅਰ ਤੀਰਨ ਸਾਂਗਨ ਅਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ੩ ਚੇਲਾ. ਸ਼ਿਸ਼ਯ.

੩. ਅਨੁੱਤਰ. ਵਿ- ਨਿਰੁੱਤਰ. ਲਾਜਵਾਬ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ- ਉੱਤਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੱਖਣ.

੧. "ਭ੍ਰਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਭਾਣਾ ਭ੍ਰਾਵੈ." (ਭਾਗੁ)

੨. **ਅਨੁਰਾਵ.** ਦੇਖੋ, ਅਨੁਰਾਉ ੨.

੩. ਅਨੁਵਾਦਕ. ਆਖੇ ਹੋਏ ਵਾਕ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਤਰਜੁਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (Interpreter).

੪. ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ— ਅਨੰਤੀ, ਜ੍ਵਾਲਾ, ਅਤੇ ਗੌਰਜਾਂ ਤੋਂ ਸੱਤ ਸਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਜਨਮੀਆਂ.

੫. ੨ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ

੬. ੨ ਬਿਨਾ ਤੇਲ.

੭. ਅਨੇਰ

੮. ੨ ਅਗ਼ਜਾਨ । ੩ ਅਨਜਾਜ.

੯. ਅਨੋਭਖ. ਅਨਭਿਗ੍ਯ. ਅਜਾਣ, ਅਗ਼ਜਾਨੀ । ੨ ਬਿਨਾ ਅਨੁਭਵ.

63- **੧. ਅਨੰਕ.** ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਿਨਾ । ੨ ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ. "ਬਦਨ ਅਨੰਕ ਮਯੰਕਾ." (ਨਾਪ)

੨. ਅਨੰਗਭੁਵਿ. ਭਗ. ਯੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਿਨੀ ੩.

੩. ਅਨੰਤ ਚੌਦਾਂ. **ਅਨਨ੍ਤ ਚਤੁਰ੍ਦਸ਼ੀ.** ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੪. ਇਸ ਦਿਨ ਚੌਦਾਂ 'ਗੱਠਾਂ' ਦਾ ਸੂਤ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਭੁਜਬੰਦ ਅਥਵਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੰਗਣ ਹਿੰਦੂ ਭੈਲੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਅਥਵਾ ਪਹਿਰਦੇ ਅਤੇ ਵ੍ਰਤ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਵ੍ਰਤ ਉਪਾਰਨ ਸਮੇਂ ਲੂਣ ਵਾਲਾ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ. ਦੇਖੋ ਅਨੰਤ ੬.

੪. ਅਨੰਤ ਨਾਗ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗ ੧ । ੨ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ.

੫. ਅਨੰਦ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ੪੦ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਡ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦੀਆਂ, ਇਕ ਗੁਰ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਤੀਜੇ ਸ੍ਰਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੈ.

੬. ੬. ਪੁਤ੍ਰ . ਬਿਨਾ. ਅਪੁਤ੍ਰ. ਔਤ.

੭. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਸੀ ਪਠਾਣਾ ਹੈ.

੮. ਅਨੰਨ ਉਪਾਸਨਾ. ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ. ਇਕ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ. "ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਜੋ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ. ਅਵਰ ਦੂਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ ਜੰਮੈ ਤੈ ਮਰ ਜਾਇ." (ਮ: ੩, ਵਾਰ ਗੂਜਰੀ ੧) "ਦਰ ਮਜ਼ਹਬੇ ਮਾ, ਗ਼ੈਰ ਪਰਸ੍ਤੀ ਨਾ ਕੁਨੰਦ."

(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

੯. ਇਹ ਅਹਨ੍ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਹ ੩.

੧੦. ਅਨੇਰ

੧੧. ੨ ਅਨਜਾਯ, ਅਨੀਤਿ, ਜਿਵੇਂ- ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨੇਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਅਗ਼ਜਾਨ.

੧੨. "ਸ਼ੋਢੀ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਤਾਰਨ ਕਉ, ਅਬ ਗੁਰ ਰਾਮ ਦਾਸ ਕਉ ਮਿਲੀ ਬਡਾਈ." (ਸਵੈਜੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਅਬ ਸੋਢੀ ਗੁਰ ਰਾਮ ਦਾਸ ਕਉ ਮਿਲੀ ਵਡਾਈ.
"ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਤਿਆਗੁ ਕਰੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ." (ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੪)

ਤ੍ਰਿਅ ਪਰ ਤਿਆਗੁ ਕਰੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ."

੧੩. ੫ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਕਾਰਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ

੧੪. ਅਨ੍ਵਯ ਵ੍ਯਤਿਰੇਕ, ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਜੁਦਾਈ, ਕਾਰਜ ਕਾਰਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਭਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੧. "ਮੁਖ ਅਪਜ ਬਿਕਾਸੀ." (ਨਾਪ)

੨. ਅਪਠਿਤ. ਅਨਪੜ੍ਹ.ਨਿਰੱਖਰ.

੩. "ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭੂ ਧਿਆਏ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

੪. ਅਪਦਸੇ. ਆਪਣੇ ਦਾਸ. "ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਅਪਦਸੇ." (ਵਾਰ ਜੈਤ.)

੫. "ਅਪਨਾ ਗੁਰੂ ਧਿਆਏ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

੬. "ਅਬ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੌਂ" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

੭. ੩. ਨਿੰਦਿਤ ਬਲ ਉਹ ਤਾਕਤ ਜੋ ਅਯੋਗ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਰਤੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਾਵੇ. ਜਿਵੇਂ — ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਲਈ ਖ਼ਰਚਿਆ.

੮. ੨ ਆਪਣੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ.

੯. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਹੋਮੇ ਦੀ ਕਥਾ ਬੈਹੜ ਵਾਲ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ.

੧. ੪ ਅਪਨਾ. "ਰਾਖਹੁ ਦਰਬ ਅਪਾਨ." (ਨਾਪ)

੨. ੩ ਮੀਮਾਂ ਸਿਕਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ (ਅਦਿਸ਼ੁ).

68 **੧. ਅਪ੍ਰਾਚਿ} ਅਪ੍ਰਾਚੀ}** ਪ੍ਰਾਚੀ (ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ) ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੱਛਮ ਅਰਥ "ਸੂਰਜ ਅਸ ਅਪ੍ਰਾਚਿ ਦਿਸਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

੨. ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੁਲ.

੩. ਅਫ਼ਤਰ. ਇਹ ਅਬਤਰ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕਛੂ ਕਾਜ ਤਹਿ ਅਫ਼ਤਰ ਭਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਦੇਖੋ, ਅਬਤਰ.

੧. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜੋਤਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਅੰਗਾਂ ਲਈ ਅੱਖਰ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ— ਕ੧, ਖ੨, ਗ੩, ਘ੪, ਙ੫, ਚ੬, ਛ੭, ਜ੮, ਝ੯, ਵ੧੦, ਨ੨੦, ਯ੩੦, ਰ੪੦, ਲ੫੦, ਵ੬੦, ਸ਼੭੦, ਸ਼੮੦, ਹ੯੦, ਉ੧੦੦੦, ਰ੍੧੦੦੦੦੦੦, ਲ੍੧੦੦੦੦੦੦੦, ਏ੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦, ਐ.(ਏ)੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦, ਓ(ਔ)੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦, ਔ(ਔ)੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦. ਦੇਖੋ, ਅੰਕ ਪਲੀ.

੨. "ਕਰਹਿੰ ਉਚਾਰਨ ਸਿਖ ਕੋ ਹਿਤ ਤੇ."

੩. (ਫੁੱਟ ਨੋਟ) ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਅਰਥ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਠ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ-"ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਕ ਅਬਿਦਗ਼ਾ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੇ। ਕਰਹਿੰ ਉਬਾਰਨ ਸਿਖ ਕੋ ਹਿਤ ਤੇ."

੪. "ਮੀਰ ਅਬਦੁਲ ਔ ਨੱਬਾ ਜਸ ਕਹੇ ਬਨਾਇ ਕੈ." (ਗੁਵਿ ੬)

੫. ਸ਼ੱਦਕੇ ੨੨ ਫ਼ਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੧੭ ਨੂੰ

੬. ਅਬਦੁਲ ਬਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਈ ੨.

੭. ੨੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਗਵਰਨਰ, ੨੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸਲੀਮ (ਜਹਾਂਗੀਰ) ਦਾ ਅਤਾਲੀਕ ਹੋਇਆ. ਏਸੇ ਸਾਲ ਇਸਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ੱਫ਼ਰ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਫਤੇ ਪਾਈ ਜਿਸ ਪਰ "ਖ਼ਾਨੇ ਖ਼ਾਨਾਂ" ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ ਅਤੇ "ਵਕੀਲੇ ਸਲਤਨਤ" ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ.

੮. ਅਤੇ ਨੱਥਾ ਭਾਈ ੨.

੯. ਦੇਖੋ, ਇਬਲੀਸ ਦਾ ਕੁਟ ਨੈਰ ਅਤੇ ਬੈਤਾਨ.

੧. ਨੰਦੇੜ ਜੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਮਨਮਾੜ ਜੰਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਨਿਜ਼ਾਮ ਸਟੇਟ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਰਸਤੇ ੧੭੨ ਮੀਲ ਹੈ.

੨. ਵਿਦਜਮਾਨ ਮੰਦਿਰ ਸਨ ੧੮੩੨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵਾਯਾ ਹੈ.

੩. ਉਹ ਟੇਕੜੀ (ਪਹਾੜੀ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲ (ਧਨ) ਹੋਵੇ. ਮਾਲ ਟੇਕੜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਾਰਤਿਕ ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਟਿੱਬੀ

੪. ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੮ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਾਲ ਟੇਕੜੀ ਦਾ ਮੰਨੀ ਸਾਹਿਬ ਢਾਹਕੇ ਫ਼ਕੀਰ ਹਯਾਤ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਲੋਥ ਦੱਬਕੇ ਕਬਰ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਮੁਕਦਮਾ ਹੋਣ ਤੇ ੭ ਦਿਸੰਬਰ ੧੯੨੯ ਨੂੰ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੁਰਦਾ ਕੱਢਕੇ ਪਹਿਲੇ ਵਾਕਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ ਸਿਵਲ ਮਿਲਟਰੀ ਗਜ਼ਟ ੧੧ ਦਿਸੰਬਰ ੧੯੨੯ ਦਾ ਲੇਖ:—

Secunderabad Dec. 7. Sir Herbert Cuming, of the Calcutta High Court, who was specially deputed by the Government of India at the request of the Nizam of Hyderabad, to hold a judicial inquiry into the Sikh-Muslim dispute over a Shrine in Nander, delivered judgment today finding in power of the Sikhs in regard to the shrine and awarding to the Muslims the building in the north of the disputed spot.

In the course of a lengthy judgement consisting of 54 type-written, foolscap pages, His lordship said, "I am of the opinion that the land claimed by the Sikhs is the absolute property of the Gurdwara at Nander that it constitutes the wara or manja sahib, known as maltekri, which was a construction some four or five feet square and three or four feet high."

Right to exhume body.

"This construction was destroyed on or about December 16 or 17, 1928, and a person of the name of Hayatkhan was buried there. The Sikhs are entitled to disinter this body."

A period of one month was allowed for the removal of the body of Hayat-Khan by his relations or other muslims, after which period the Sikhs being entitled to exhume and remove it.

੫. ਸਨ ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ

੬. ਅਬੂਤਬੇਲਾ ਇਟੇਲੀਅਨ. ਫ੍ਰੈਂਚ. ਫ਼ਾਰਸੀ. ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਰ ਵੱਡਾ ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ਼ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਟਲੀ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨੇਪਲਸ (Naples) ਪਾਸ ਨਵਾਂ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਅਮੀਰਾਂ ਵਾਂਙ ਰਹਿਣ ਲੱਗ਼ਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਣ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪਾਸ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਨਕਦ ਸੀ. ਬੁਰਾਬ ਬਹੁਤ ਪੀਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਚਿਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਜੀਉ ਸਕਿਆ, ੨੮ ਮਾਰਚ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਨ ੧੯੫੦ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

੭. **ਅਬੇਦ** ਸੰ ਅਵੇਦਯ. ਵਿ-ਨਾ ਜਾਣਨ ਯੋਗਜ. ਅਗਜੇਯ (੨) "ਬੇਦ ਅਬੇਦ ਨਿਰੰਤਰ ਅੰਤਰ'. (ਨਾਪ੍ਰ) ਵੇਦ ਕਰਕੇ ਅਵੇਦਯ.

੮. **ਅੱਬਾ**. ਦੇਖੋ, ਅਬਾ.

੯. **ਅੱਬਾਜਾਨ**. ਪ੍ਰਿਯ ਪਿਤਾ. ਸੰ.ਅਮ੍ਬਾ ਜਾਨਿ*ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਤੀ

ਅਬੁਲ ਹਸਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲ-ਕੰਡਾ ਅਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ.

੧. ੪ ਯੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਭਿ ਕੰਠ ਹਿਰਦਾ ਨੱਕ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਅਭਯੰਤਰ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਨੱਕ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਉਂਗਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤਕ ਬਾਹਰੀ ਵਾਹਜ ਦੇਸ਼ ਹੈ.

੨. ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਦਿਵਾ-ਭਿਸਾਰਿਕਾ ਤੀਜਾ ਭੇਦ ਭੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

੩. ੪ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਉਣ ਸਮੇਂ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਦਾ ਤਿਲਕ ਮਥੇ ਲਾਉਂਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ "ਅਭਿਖੇਕਨ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ". (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. "ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ ਕੋ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੈ."

੧. "ਯਹ ਗਾਢੋਈ ਅਭੀਰ ਹੈ". (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. **ਅਭੁਕਤਾ** / **ਅਭੁਗਤਾ** } ਸੰ. ਅਮੋਕ੍ਰਾ ਅਭੁਕ੍ਰਾ. ਭੋਗ ਦਾ ਤਯਾਗੀ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਸ ਨਾ ਲੇਣ ਵਾਲਾ.

੩. ਭੋਡਰ, ਵੈਦਯ ਇਸਦਾ ਕੁਸ਼ਾ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ.

੪. ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਕਾਂਡ ਦਾ ਉਤੱਮ ਅਭਿਧਾਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਚੰਗਾ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਮਰ ਕੋਸ਼.

੧. ਟਹਕਨ ਕਵੀ ਨੇ ਭੀ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹਿੰਦੀ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਰਤਨ ਦਾਮ" ਹੈ.

੨. ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਪੜਾਉ ਹੈ.

੩. ੪ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਤੀਰਥੰਕੁਰ.

੪. **ਅਮਰਿ**. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਿ ਅਮਰਿ.

੫. **ਅਮਰੀਕਾ**. ਦੇਖੋ, ਐਮਰੀਕਾ.

੬. "ਮੋਹਣ ਮਲ ਅਮਰੂ ਕੇ ਸਹਿਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਮਲ (ਨਸ਼ੇ) ਨਿੰਦਿਤ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ.

੮. ਸੰ. ਨ੍ਰਿਪਦ੍ਰਮ, ਸੂਰਣਕ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਮਾਲ.

੯. **ਅਮਾਇ**. ਦੇਖੋ, ਅਮਾਯ.

੧੦. **ਅਮਾਨਤ ਖ਼ਾਨ**. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਰਾਸ ਦੇ ੬੮ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰੁੱਦੀਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ.

75. ੧. **ਅਮਿਤ੍ਰਘਾਤ**. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ਗੁਪਤ.

੨. **ਅਮੀਸੀਤ**. ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਰੂਪ ਚੁੱਧ. "ਅਮੀਸੀਤ ਕਛੁ ਹਮ ਕੋ ਦੀਜੇ." ਜੂਠਾ ਚੁੱਧ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਓ." (ਗੁਵਿ ੬)

੩. **ਅਮੀਤਾਲ**. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

੪. ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (King) ਪਦਵੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮੀਰ ਪਦਵੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਫਾਤਿਮਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਸਨ ੬੫੦ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ. ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ ਸਰਬੰਦ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

੫. **ਅਮੁਦਿਤਾ**. ਅਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਮੁਦਿਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ.

੬. "ਗਜਾਨ ਅਮੇਜਿਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਜਾਨ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ.

੭. **ਅਮੇਜਨ**. ਕ੍ਰਿ. ਮਿਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਆਮੇਜ਼.

ਅਮੇਜਿਨ. ਵਿ. ਆਮੇਜ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

੮. **ਅਮੋਦ**. ਮੋਦ (ਅਨੰਦ) ਦਾ ਅਭਾਵ. ਰੰਜ. ਗਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਆਮੋਦ.

ਅਮੋਰ. ਅਮੋੜ. ਨਾ ਮੋੜਨ ਯੋਗਜ. "ਰਜਾਇ ਅਮੋਰ" (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਹਠੀਆ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੋੜਿਆ ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ.

੯. ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਦੇ ਕਾਯਮ ਕਰਨ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਔਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਿਜ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਫੁਰਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਸਰਦਾਰ ਸਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਭਦੌੜ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ. ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਸਰ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਅਹਲਕਾਰ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਮੁਖੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਡੇਪੂਟੇਸ਼ਨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੯੦ ਵਿੱਚ ਆਯਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਯੋਗਜ ਸ੍ਵਾਗਤ ਹੋਯਾ ਅਤੇ ਮਾਯਾ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਮਿਲੀ. ਕਾਲਿਜ

੧. ਉਤੱਰ ਪੱਛਮ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਆਏ; ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵਚਨ ਸੁਣਾਏ. ਏਥੇ ਹੀ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਯੁੱਧ ਜਿੱਤਿਆ. ਮੁਖ਼ਲਿਸ ਖ਼ਾਨ ਨਾਲ ਜੋ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਰਣ-ਭੂਮਿ ਸੀ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ, ਏਥੇ ਹੀ ਭਟ ਭੇੜ ਹੋਇਆ ਸੀ.

੨. ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਪਤਾਸ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ

੩. ਸਹਜਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਪੁ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪੌੜੀਆਂ ਦਾ, ਜਲ ਵਿੱਚ ਖੰਡਾ ਫੇਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਕਰਣ.

੪. **ਅਮ੍ਰਿਤ ਕੁੰਡ**. ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਹੌਜ਼ (ਹੌਦ). ਅਮਰਾਵਤੀ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਘਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਭਰਿਆ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਧਾ ਪੀ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਅਮਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਇੱਕ ਅਜੇਹਾ ਕੁੰਡ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਕੌਸਰ" ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਦੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਸ਼ਮਾਏ ਕੌਸਰ.

੫. ਮੁਕਤਾਮਣਿ ਅਤੇ ਹਰਿ ਗੀਤਿਕਾ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਇਕ ਛੰਦ.

੧. ਅਮ੍ਰਿਤ ਰਾਇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਚਿਤ੍ਰ ਅਲੰਕਾਰ ਸੰਬੰਧੀ. "ਚਿਤ੍ਰ ਵਿਲਾਸ" ਗ੍ਰੰਥ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਯੋਗਜ ਹੈ.

੨. **ਅਰਕ਼ਰੇਜ਼ੀ**. ਫ਼ਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ (ਪਸੀਨਾ) ਬਹਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ.

੧. ਸਵਜਸਾਚੀ, ਕਪਿਧ੍ਵਜ, ਗਾਂਡੀਵੀ, ਗੁੜਾਕੇਸ਼, ਧਨਜਯ, ਪਾਰਥ, ਫਾਲਗੁਨ. ਬ੍ਰਿਹੱਨਲ. ਵਿਜਯ.

*अम्बा जाया यस्य स अम्बाजानि : यथा– जानकी जाया यस्य स जानकी जानि:।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨. **ਅਰਜਨ ਸਖਾ**. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ.

੩. **ਅਰਥਨੀਯ**. ਸੰ. ਅਰ੍ਥਨੀਯ. ਵਿ- ਮੰਗਣ ਯੋਗ.

੧. ਕਈ ਸੱਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਹਨ. ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਹਨ:-

੨. ਰਤਨ ਮਾਲ (ਸੋ ਸਾਖੀ) ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁੱਤ ਦੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧੫ ਅਤੇ ੧੬ ਵਿੱਚ ੧੦੧ ਅਰਦਾਸਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ ਅਨੇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪ ਵਿਧਿ ਹੈ. "ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ ਸੋ ਬਰਸਾਂ ਦੇ ਦੇਖ। ਗੁਰੂ ਗਵਾਵੈ ਸਿਖ ਕੇ ਪਾਵੈ ਗੁਰੂ ਪਦ ਮੋਖ."

੩. ੨ ਅਲਿ ਪਨਚ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਲਿਪਨਚ.

੪. ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ਕਰੀਬ ੧,੦੦੦, ੦੦੦ ਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨ ਸੰਖ੍ਯਾ ੬,੦੦੦,੦੦੦ ਹੈ.

੫. "ਧਰਣਿ ਨ ਗਗਨਾ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰਾ। ਨਾ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਨ ਚੰਦੁ ਨਾ ਸੂਰਜੁ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇਦਾ."

੬. ਇਸ ਸ਼ੋਲਹੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਰਿਗ ਵੇਦ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ੧੨੯ ਦਾ.

੧. ਆਧੁਨਿਕ । ੨ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ. ਵਿਰੁੱਧ. ਖ਼ਿਲਾਫ਼.

੨. ੩ ਅੜਕੇ, ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ. ਭਿੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਅਰਨਾ. "ਅਰਿ ਅਰਿ ਅਰਿ ਹਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਅੜ ਅੜ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ.

੩. **ਅਰਿਹੰਤ**. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਰੁੰਤ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. "ਣਮੋ ਅਰਿ ਹੰਤਾਣੰ."
(ਸਾਮਾਯਿਕ ਸੂਤ੍ਰ)

੪. **ਅਰਿਦਮਨ** } ਵਿ- ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ
ਅਰਿਦਵਨ } ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਗਜੋ ਬੀਰ ਰਸ ਉਰ ਅਰਿਦਵਨ"। ੨ (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. **ਅਰਿਨੀ**. ਵੈਰਣ । ੨ ਅ- ਰਿਣੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਜ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ.

੬. **ਅਰਿਰੁਰੁ**. ਰੁਰੁਅਰਿ. ਮ੍ਰਿਗਅਰਿ. ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ. "ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤ ਜਨੁ ਅਰਿ ਰੁਰੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. **ਅਰੁਣ ਚਾਰੂਣੀ**. ਸੁਰਖ ਰੰਗ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ । ੨ ਸੰਝ ਵੇਲੇ ਲਾਲ ਹੋਈ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ.

੧. **ਅਰ੍ਕ**. ਦੇਖੋ, ਅਰਕ । ੨ ਸੰ. ਵਿ- ਪੂਜ੍ਯ. ਪੂਜਾ ਲਾਇਕ ।੩ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਅੰਨ. ਅਨਾਜ.

੨. ਉਨੀਂਦਾ. "ਖਿਲਤ ਅਲਸ ਭਾ ਜਾਗਤ ਨਾਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. "ਸਜਾਮਲ ਅਲਸੀ ਕੁਸਮ ਸਮਾਨਾ." (ਰੂਪ੍ਰਸੂ) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਲਸੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੁਦ੍ਰ ਪਤਨੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੪. ੨ ਅਲਪਗ੍ਯ. "ਛਲਜੋ ਚਹੇ ਤਿੰਨ ਲਖਿ ਅਲਪਾਇ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਅਲਮਸਤ ਨੂੰ ਬਾਜ ਬਹਾਦੁਰ ਰਾਜਾ ਨੇ ੧੪ ਪਿੰਡ ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ.

੨. ਅਲਾਉਦੀਨ ਮਸਊਦ, ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ ਫਿਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜੋ ਮਈ ਸਨ ੧੨੪੨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜੂਨ ੧੨੪੬ ਨੂੰ ਮੋਇਆ। ੩

੩. **ਅਲਾਰਭ**. ਦੇਖੋ, ਐਲਾਰਭ.

੪. **ਅਲਾਵ ਦੀਨ**. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਉ ਦੀਨ. "ਹੁਤੋ ਅਲਾਵਦੀਨ ਬਿਚ ਬੇਸਾ". (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਲਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਵਣ. "ਨਹਿ ਤੁਮ ਕੀਜੈ ਕਛੂ ਅਲਾਵਨ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ੨ ਭੋਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਚਿਕਾ. (ਨੇਹ)

੬. ੬ ਵਿ- ਪ੍ਰਬਲ, ਬਲਵਾਨ । ੭ ਸਹਾਯਕ. "ਅਲੀ ਨਿਜ ਆਪਨੋ ਆਪਨੋ ਮਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. **ਅਲੀਮਾ**. ਅ. ਉਲੀਮਾ. ਇਲਮ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਿਵੇਂ— ਫੌਜ ਦਾ ਅਲੀਮਾ ਲੈਣਾ. ਫੌਜ ਦਾ ਰੀਵ੍ਯੂ (Review) ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮਾਲੂਮ ਕਰਨੀ.

੧. ਤਮਾਮ ਬੱਸ. "ਕਰ ਮੇ ਖਿਸ੍ਤਾਨ ਲਏ ਨਿਕਸੀ ਕਿਯ ਤੁੰਡ ਅਲੰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮਿੱਠੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਭਰ ਦਿੱਤਾ.

੨. ਮੱਕੇ ਦੇ ਕਾਬੇ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਬੁੱਤ ਅੱਲਾਤ (Allat) ਸੀ. ਕਈ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਮੂਲ ਉਹੀ ਹੈ.

੮. **ਅੱਲੋਪਨਿਸ਼ਦ**. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਣੀ ਇੱਕ ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਸੰਬੰਧੀ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਜਿਸ ਵਿਚ "ਇੱਲਾ ਲਾ ਇੱਲਾ ਅਨਾਦਿ ਸ੍ਵਰੂਪ" ਆਦਿ ਵਾਕ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

੪. ਖ਼ਾਤਿਮਾ. "ਇਮ ਤਿਨ ਕੋ ਅਵਸਾਨ ਭਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. "ਸਮ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੋ ਅਵਸੇਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. ੯ ਅਪਗਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੭. ਘਟੀਆ. ਮੰਦ. "ਮਮ ਅਵਗਤਿ ਜਾਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੮. **ਅਵਗਾਹਿ**, ਅਵਗਾਹਨ ਕਰਕੇ. ਖੋਜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਅਵਗਾਹਨ ੩.

੧. ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਪਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖ. ਇਹ ਯੂ. ਪੀ. ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੨੩,੯੬੬ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਅਵਧ ੪ ਫ਼ਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੫੬ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

89 ੧. **ਅਵਾਜ ਲੈਣੀ**. ਦੇਖੋ, ਅਵਾਜ ਲੈਣੀ ੨ । ੨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

੩. **ਅਵਿਸੇਸਨ**. ਅਦੁਤੀ, ਲਾਸਾਨੀ. ਬੇਮਿਸਾਲ. "ਦਿਢ ਘੋਰਾ ਘਾਲਹਿੰ ਅਵਿਸੇਸਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ੨ ਅਵਿ (ਭੇਡ ਬੱਕਰੀਆਂ) ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਹੀਰ.

੫. ੩ ਉਲਟੀ ਸਮਝ.
ਅਨਿਤ੍ਯਾਸ਼ੁਚਿ ਦੁਃਖਾਨਾਤ੍ਮ ਸੁਨਿਤ੍ਯ ਸ਼ੁਚਿ ਸੁਖਾਤ੍ਮ ਖ੍ਯਾਤਿ ਰਵਿਦ੍ਯ .'
(ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ, ਸਾਧਨ ਪਾਦ, ਸੂਤ੍ਰ ੫)

੬. **ਅਵਿਰੁੱਧਿਤ**, ਸੰ. ਅਵਿਰੁੱਧਿਤ. ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕ੍ਰੁੱਧ ਜੁੱਧ ਅਵਿਰੁੱਧਿਤ ਘੋਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

90 ੧. **ਅੜੰਗ ਬੜੰਗ ਹੋਣਾ**. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ.

੨. ੪ ਅਗਨਿ. ਅੱਗ. "ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਇਸ ਕੋ ਧਰ ਬੇਸਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਅਗਨਿ ਸਮਾਨ ਤੇਜਸ੍ਵੀ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ । ੫ ਚੁੰਬਕ ਲੋਹਾ. ਕਾਂਤ ਲੋਹ । ੬ ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ.

੩. "ਆਯਸ ਮੁਹਿ ਦੀਜੈ "(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. **ਆਇਨ**. ਅਯਨ. ਘਰ. "ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਧਰਤ ਹੈ ਆਇਨ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. **ਆਸਕਤ**. ਆਸਕ੍ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਪ੍ਰੀਤੀ. ਆਸ਼ਕੀ. ਲਗਨ.

੬. ਕਾਮਧੇਨੁ ਤੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-ਆ ਆਤਮ ਸ਼ਿੱਧਿ, ਸ ਸਰਵ ਰੋਗ ਨਾਸ਼, ਨ ਨਵ ਨਿਧਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਆਸਨ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

੭. ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵਹਿਕਰਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਈ ਮੀਂਢੇ ਦੇ ਚੰਮ ਦਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਬਾਘ ਦੇ ਚੰਮ ਦਾ, ਮਾਰਣ ਲਈ ਬੋਟੇ ਦੀ ਖੱਲ ਦਾ, ਉੱਚਾਟਨ ਲਈ ਉਠ ਦੇ ਚੰਮ ਦਾ, ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਹਾਥੀ ਦੀ ਖੱਲ ਦਾ, ਸਰਵ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧੀ ਵਾਸਤੇ ਉੱਨ ਦਾ ਆਸਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.

੮. ਯਥਾ:- ਸਿੰਹ ਗੋਮੁਖ, ਮਤਸ੍ਯ, ਉਸ਼੍ਟ੍ਰ, ਮੰਡੂਕ, ਵ੍ਰਿਸ਼, ਹੰਸ, ਮਯੂਰ, ਗਰੁੜ, ਕੁੱਕੁਟ, ਵਕ, ਸਰਪ, ਸ਼ਲਭ, ਵ੍ਰਿਸ਼ਿਕ, ਧਨੁ, ਤਾੜ, ਚਕ੍ਰ, ਵਜ੍ਰ, ਵੀਰ, ਦੰਡ, ਸ਼ੀਰ੍ਸ਼ਾਸਨ, ਲੋਲ, ਸ਼ਵ (ਪ੍ਰੇਤਾਸਨ) ਆਦਿ,ਪਰ ਸਾਰੇ ਆਸਨ

੯. (ੳ) ਸਿੱਧਾਸਨ. ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਗੁਦਾ ਅਤੇ ਫੋਤਿਆਂ ਮੱਧ ਸੀਉਣ ਤੇ ਲਾਕੇ, ਅਰ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਲਿੰਗ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਪੇੜੂ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ, ਠੰਡੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਸਿੱਧਾ ਬੈਠਣਾ, ਨਜ਼ਰ ਨੱਕ ਦੀ ਨੋਕ ਜਾਂ ਭੌਹਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਰੱਖਣੀ.

(ਅ) ਪਦਮਾਸਨ (ਕਮਲਾਸਨ). ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਤੇ ਅਤੇ ਖੱਬਾ ਪੈਰ ਸੱਜੇ ਪੱਟ ਤੇ ਰੱਖਣਾ, ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਖੱਬੇ ਗੋਡੇ ਤੇ ਅਰ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਸੱਜੇ ਗੋਡੇ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕਮਰ ਦਾ ਬਲ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਬੈਠਣਾ, ਨਜ਼ਰ ਨੱਕ ਦੀ ਨੋਕ ਜਾਂ ਭੌਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਟਿਕਾਉਣੀ.

ਜੇ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਤੇ ਰੱਖੇ, ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅਤੇ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠੀਏ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਬੱਧ ਪਦਮਾਸਨ" ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਰਮੁਕ ਆਸਨ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੧੦ ਸਾਧੁ ਦੀ ਬੈਠਕ ਨਿਸ਼ਸ੍ਗਾਹ). ਆਸ਼੍ਰਮ. "ਸ੍ਰਿੱਧ ਆਸਣ ਸਭ ਜਗਤ ਦੇ, ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਮਤੇ ਜੇ ਕੋਆ." (ਭਾਗੁ) । ੫ ਕਾਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਥੁਨ ਦੇ ੮੪ ਆਸਨ. ਯੋਗ ਦੇ ਆਸਨਾਂ ਵਾਕਰ ਭੋਗੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਸਨ ਕਲਪ ਲਏ ਹਨ.

"ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੋ ਉਚਰ ਕੈ, ਰਮਤ ਦੋਊ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਆਸਨ ਕਰੈ, ਗਨਨਾ ਗਨੀ ਨ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ ੬੫)

"ਏਕ ਹੀ ਭੋਗ ਕੇ ਆਸਨ ਪੈ, ਬਹੁ ਮਾਰਤ ਯੋਗ ਕੇ ਆਸਨ ਜੇਤੇ." (ਰਸੀਆ) । ੬ ਦੇਖੋ,ਆਸਨ ੨/੭.

੧੧. ੮ ਸੰ. ਆਸ਼ਨ. ਵਜ੍ । ੯ ਇੰਦ੍ਰ।

੧੦ ਵਿ-ਭੋਜਨ ਖਵਾਉਣ ਵਾਲਾ.

੧. ੧ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਈਜਾਦ.

੨. ਪੁਰਾਤਨ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਅਰੰਭ ਆਸਾ ਦੇ ਆਲਾਪ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਚਾਰ ਪੌੜੀਆਂ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਾਈਆਂ ਜਾਣ, ਸਵੇਰ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪੌੜੀਆਂ ਗਾਕੇ ਅੰਤ ਦੀ ਪੌੜੀ ਭੀ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗਾਈ ਜਾਵੇ.

੩. "ਆਸਿਖ ਬਾਦ ਬਲੰਦ ਭਨੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

੪. ਆਵਸੀ (ਆਵੇਗਾ)ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨

੫. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਦਾ ਅ: ੧੬, ਸ਼ਲੋ: ੧ ਤੋਂ ੪.

੬. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਭੂਤਾਵੇਸ਼.

93- ੧. **ਆਹਲੂ ਆਹਲੂਵਾਲ** } ਦੇਖੋ,ਆਹਲੂ ਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ,ਕਪੁਰਥਲਾ ਅਤੇਜੱਸਾਸਿੰਘ.

੨. ਅਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਬਖਸ਼ੀ. ਇਹ ਤਲਵਾਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ.

੩. ਭੋਜਨ. ਖੁਰਾਕ.

੪. **ਆਕਲਨ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਰਹ- ਇੱਕਠਾ ਕਰਨਾ, ਬਟੋਰਨਾ । ੨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ । ੩ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ । ੪ ਅਟਕਲਨਾ.

ਆਕਲਿਤ. ਸੰ. ਵਿ- ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ. ਜਮਾ. "ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਜਲਜੰਤੁ ਗਨ ਆਕਲਿਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) । ੨ ਗਿਣਿਆ. ਸ਼ੁਮਾਰ ਕੀਤਾ.

੧. ੫ ਆਗ (ਅਗਨਿ) ਤੋਂ ਪਦਾ ਹੋਇਆ ਧੂਆਂ.

੨. **ਆਗਨੇਯ.** ਸੰ. ਆਗ੍ਨੇਯ. ਵਿ-ਅੱਗ ਦਾ. ਅਗਨਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ । ੩ ਘੀ । ੪ ਲਾਲ ਰੰਗ ।੫ ਅਗਨਿ ਪੁਰਾਣ.

੩. ਤਾਂਤ੍ਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਵਕਤਾ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਪਾਰਵਤੀ ਹੈ ਉਹ ਆਗਮ ਹਨ.

੪. ਬਾਬਰ ਨੇ ੧੦ ਮਈ ਸਨ ੧੫੨੬ ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮਾਇਆ ਅਰ

੫. ਸਨ ੧੫੬੬ ਵਿਚ ਆਗਰੇ ਨੂੰ ਮੁਗ਼ਲ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪਿਆ ਅਤੇ

੬. ਆਗਰੇ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਦੀਵਾਨੇ ਖ਼ਾਸ ੧੬੩੭ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਮਸਜਿਦ ਸਨ ੧੬੫੪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਵਾਈ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸਨ ੧੬੫੮ ਵਿੱਚ ਨਗੀਨਾ ਮਸਜਿਦ ਬੇਗਮਾਂ ਲਈ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰਵਾਈ.

੭. ਆਗਰਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੧੨੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਪਿਛਲੀ ਮਰਦੁਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਬਾਦੀ ੧੮੫,੯੪੬ ਹੈ.ਇਸ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ੧੭ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੦੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਸਨ ੧੮੬੧ ਵਿੱਚ ਇਥੋਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਦਲ ਕੇ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ.

੧. ੨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਲ ਹੋਣਾ.

੨. "ਨਾਸ਼ਿਕਾ ਸੁਗੰਧ ਸ਼ਤਿ ਆਘ੍ਰਣ ਅਘਾਏ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ)

੩. ਹਾਥੀ ਦੀ ਹੱਡੀ । ੪ ਅ. ਆਜ਼ ਹਮਲਾ, ਧਾਵਾ । ੫ ਫ਼ਾ. ਆਜ. ਇੱਛਾ. ਖ੍ਵਾਹਿਸ਼ । ੬ ਤੁੰਬੀ.

੪. ਜਾਜੋ (ਜਾਜੂ) ਆਗਰੇ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.

੫. ਚੰਦ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ੫੫ ਵਰ੍ਹੇ ੭ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ੬ ਦਿਨ ਦਾ ਸੀ.

੬. **ਅਜ਼ੁਰਦਨ.** ਫ਼ਾ.ਕ੍ਰਿ.ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਰੰਜ ਕਰਨਾ.

੭."ਆਂਟਣ ਪਰੇ ਅੰਗੁਸ਼ਤ ਅੰਗੂਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

97- ੧. **ਆਂਡਲ.** ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਜੋ ਖੱਸੀ ਨਹੀਂ. ਸਾਂਡ.

੨. ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਭੇਲਾ । ੪ ਢੋ.

੩. ਦੇਖੋ, ਆਦੀਸ ੨ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੁਤਾਸ਼.

੪. **ਆਤਸ਼ ਪ੍ਰਸਤ.** ਅਗਨਿ ਪੂਜਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਸੀ ੪.

੫."ਆਤ ਪਤ੍ ਇਸ ਸੀਸ ਬੁਲਾਰੇ." (ਨਾਪ੍)

98 -੧. **ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ.** ਦੇਖੋ, ਆਤਮਾ ੧ ਅਤੇ ਪਰਾਤਮਾ.

੨. **ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ.** ਦੇਖੋ,ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ.

ਆਤਿਸਬੇਗੀ. ਤੋਪਚੀ. ਗੋਲੰਦਾਜ਼ । ੨ ਤੋਪਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

੩.**ਆਂਤ੍ਰਜੁਰ.** ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਘ).

ਆਂਤ੍ਰਿਕ. ਦੇਖੋ, ਆਂਤ੍ਰਿਕ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਇਹ ਆਂਤ੍ਰਿੜ ਮਨ ਮੋਂ ਪਹਿਚਾਨਹਿ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੪. "God created man in His own image, in the image of God created He him" (Bible, Genesis I, 27)

੫. ਬਾਈਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਆਦਮ ੪੦੦੪ ਵਰ੍ਹੇ ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਆਦਮ ਦਾ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ੭੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਰ ਇਸੇ ਲਈ ਆਦਮ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ.

੬. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁ ਤੋਂ ਮਾਨਵ ਹੈ.

੭. ਆਦਿਤ੍ਯ ਹ੍ਰਿਦਯ. ਅਗਸਤ ਰਿਖੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੂਰਯ ਮੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਜਪਕੇ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵਣ ਤੇ ਫ਼ਤ੍ਹੇ ਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲਮੀਕੀਯ ਰਾਮਾਯਣ, ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ, ਅ: ੧੦੬, ਸ਼ : ੯ ਤੋਂ ੨੬.

੧. ਗਰਭ. ਹਮਲ.

੨. "ਲਹਿ ਬਾਧਾ ਆਪ੍ਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਅੰਧਕਾਰ।੨ ਹਨੇਰਾ। ੩ਅਗ੍ਯਾਨ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ.

੪. ਸੁਗੰਦ. ਕਸਮ. "ਕੂਰ ਆਨ ਕੋ ਜਾਨ ਮਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਆਨੰਦ ਕੰਦ. ਅਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਅਨੰਦ ਉਪਜਦੇ ਹਨ. "ਨਿਤ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਜਿ ਖਜਾਤੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੬. ਪ ਆਨਯਨ ਕੀਤਾ. ਲਿਆਂਦਾ. "ਆਵ ਆਪ ਹੀ ਜਾਤ ਨ ਆਨਾ". (ਨਾਪ੍ਰ)

੭. (ਖ) ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਖੱਟ ਰੱਖ ਕੇ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਵਰਜਿਤ ਹੈ "ਹੋਰਿ ਮਨਮੁਖ ਦਾਜੁ ਜਿ ਰਖਿ ਦਿਖਾਲਹਿ ਸੁ ਕੂੜੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਚੁ ਪਾਜੋ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਕੰਨਜਾ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਧਨ ਵਸਤ ਆਦਿ ਦੇਣਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ.

੮. "ਸੰਮਤ ਪੁਰਾਣ ਸੁਤ ਅਰਧ ਯੁਗਮ ਅਧਿਕ ਹੈਂ ਜਾਸ। ਮੀਨ ਮਾਸ ਸ਼ੰਕਰ ਪੁਰੀ, ਕੀਨੋ ਲਿਖਨ ਬਿਲਾਸ" ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੰਸ ਪ੍ਰਸੂਤ ਦਸਮ ਪੁਰੁਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਯਾਲ ਸਿੱਖ ਆਨੰਦ ਘਨ ਵਿਰਚਿਤਾ ਜਪੁ ਟੀਕਾ ਸਮਾਪਤ."

੯. ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਿੱਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਸੀ. ਹਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਆਲਿਮ ਏਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਆ ਏਕਤ੍ਰ ਹੋਏ ਸਨ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਮੰਗਲ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ- "ਆਨੰਦ ਕੋ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ, ਚਾਹੈ ਜੋ ਆਨੰਦ ਤੋ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਆਇਯੇ."

੧. "ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ ਬਹੁਤ ਧ੍ਰੁਵ ਸਭ ਬਿਧਿ. ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੇ ਆਪ." (ਸੂਰਦਾਸ)

੨. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਆਪਨ ਤਰੈ, ਅਉਰਨ ਲੇਤ ਉਧਾਰ." (ਸ. ਮ. ੯)

੩. **ਅਪਨਿਧਿ.** ਜਲਨਿਧਿ. ਸਮੁੰਦਰ.

ਆਪ ਪਛਾਣਨਾ. ਆਪਣੀ ਅਸਲਿਯਤ ਸਮਝ੍ਹਣੀ. "ਪਰਹਰਿ ਪਾਪੁ ਪਛਾਣੇ ਆਪੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਹਰ ਕਿ ਬਾਖ਼ੁਦ ਆਸ਼ਨਾ ਬੁਦ ਅਜ਼ ਖ਼ੁਦਾ ਬੇਗਾਨਾ ਨੇਸ੍ਤ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

੪. ਆਪਾਤ. ਸੰ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗਿਰਾਉ. ਪਤਨ। ੨ ਆਰੰਭ। ੩ ਅੰਤ। ੪ ਵ੍ਯ. ਅੱਚਣਚੇਤ. ਅਚਾਨਕ.

ਆਪਾਨਬਾਇ. ਦੇਖੋ, ਅਪਾਨ ਬਾਇ.

੫. ਆਪੀਨ. ਸੰ. ਲੇਵਾ. ਊਧ. "ਛੀਰ ਦੇਹਿੰ ਬਹੁ ਵਡ ਆਪੀਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)। ੨ ਖ਼ਾਹ. ਕੁਆ. ਆਪੀਨੈ. ਖ਼ੁਦ ਹੀ. ਸ੍ਵਯੰ. "ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਆਪੀਨੈ ਆਪਿ. ਦੇਖੋ, ਆਪੀਣੈ ਆਪਾਹੁ.

੬. ਆਪੇ. ਖ਼ੁਦ (ਸ੍ਵਯੰ) ਹੀ. "ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ." (ਜਪੁ)

੭. ਆਪੇ. ਦੇਖੋ, ਆਪੇ। ੨ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ. "ਆਪੈ ਦੋਸ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ, ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

੮. ਆਫ਼ਤਾਬਗੀਰ. ਫ਼ਾ.ਛਤਰੀ. ਛਤ੍ਰ। ੨ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਪਾਨ ਦੀ ਬ੍ਰਕਲ ਦਾ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਪੱਖਾ ਸੁਨਹਰੀ ਡੰਡੀ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

੧. "ਸਦਾ ਆਫਰੀਂ ਕਹਿ ਕੋ ਸ਼ਾਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਆਸ਼ਯਾਰ. ਭਰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚਾਦਰ. ਭਰਨਾ.

੩. ਡੋਲ. ਬੋਕਾ. ਚਰਸ.

੪. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਠੰਡੀ ਥਾਂ ਰਹਿਣ ਲਈ ਲੱਭੀ ਸੀ.

੫. ਵਿ- ਕੱਚਾ ਅਪਕ੍ਵ। ੨

੬. ਦੇਖੋ, ਸਾਂਸ। ੨ ਵੰਸ਼. ਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖ ੨.

੭. ਆਸ਼ੂਈਸਰਾਸਤ੍. ਦੇਖੋ, ਆਸ਼ੂ.

੧. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਹਜ਼ਾਰ ਆਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਚਕ੍ਰ ਸੱਭਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ ਆਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ੨ ਅ. ਆਰਜ੍ਞ. ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ

੩. ਆਰਤਿਹਾਰ. ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਤਾ. "ਆਰਤਿਹਾਰ ਕੀ ਆਰਤੀ ਤਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੁੱਖਵਿਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ.

੪. ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੋਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਰਾਤ ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ, ਮਾਯਾ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਰਹਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਸੋਹਿਲਾ ੩.

੫. ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਨ ੧੮੭੫ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੈ. ਪਿਛਲੀਆਂ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾਘਾਟਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

੧. ੨ ਜਿਵੇਂ—ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਤੁਰਣ ਫਿਰਣੋਂ ਆਰੀ ਹੈ.

੨. ਨੈਯਾਯਿਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਸਿੱਧਾਂਤ- ਕਿ ਅਸੰਖ ਪਰਮਾਣੂ ਜੋ ਨਿਤ੍ਯ ਰੂਪ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਂਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ- ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅਰੰਭ ਪਰਮਾਣੂਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ.

੩. ਆਸ਼ੰ. ਦੇਖੋ. ਆਰਸ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਆਸ਼ੀਪ੍ਰਯੋਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਰਿਗ੍ਵੇਦ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਧੀ. ਪੁਰਾਣਾ ਮੁਹਾਵਰਾ. ਵਜਾਕਰਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ. ਅਜੇਹੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿਚ ਅਨੰਤ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਭਯੁ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ. ਅੱਸ ਹੀ ਵਾਲਮੀਕੀਯ ਰਾਮਾਯਣ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਸ਼ੀ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ੧੭ ਵੇਂ ਅੰਗ ਨੂੰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਫੁੱਟ ਨੋਟ.

੪. ੬ ਉੱਦਮ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, "ਬਿਨਸੇ ਆਲਸ ਰੋਗਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਐਤਰੇਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ੩੩ ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਲਸੀ ਦਾ ਭਾਗ ਸੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਮਨ ਮੁਖ ਕਉ ਆਲਸ ਘਣੋ, ਫਾਥੇ ਓਜਾੜੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

੫. **ਆਲਬਾਲੇ.** ਘੇਰੇ ਹੋਏ । ੨ ਘੇਰਦੇ ਹੋਏ. "ਤਕੈ ਮਾਰਥੇ ਕੋ ਫਿਰੈਂ ਆਲਬਾਲੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. ੩ ਅਜ਼ੀਜ਼ੁੱਦੀਨ, ਆਲਮਗੀਰ ਦੁਜਾ. ਇਹ ਅਨੂਪ ਬਾਈ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਜਹਾਂਦਾਰ ਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਦਾ ਪੁੱਤ ਸੀ। ਸਨ ੧੬੮੮ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਅਤੇ ੨ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੫੪ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਇਮਾਦੁਲ ਮੁਲਕ ਗਾਜ਼ੀਉੱਦੀਨ ਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ੨੯ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੭੫੯ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

੧. ੨ ਦੇਖੋ, ਸੁਆਵਗੀਰ.

੧. "ਐ ਬਿਰਾਦਰ ਯਾਦੇ ਹਕ ਦਾਨੀ ਕਿ ਚੀਸ੍ਹ ?" (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) । ੩ ਵਹ. ਉਹ. "ਐ ਜ਼ਹੇ ਇਨਸਾਂ ਕਿ ਹੱਕ ਰਾ ਯਾਫਤਹ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

109-੧. **ਐਦਾਂ.** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ- ਇਸ ਤਰਹ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਅੰਦੁ.

ਐਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਐਂਦ੍ਰ. ਵਿ- ਇੰਦ੍ਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ । ੨ ਇੰਦ੍ਰ ਯੋਗ ਸਹਿਤ. ਦੇਖੇ, ਯੋਗ੧੫। ੩੧ । ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੰਤ । ੪ ਜਜੇਸ਼ਾ ਨਛਤ੍ਰ । ੫ ਹੱਥ. ਪਾਣਿ.

ਐਂਦ੍ਰਕ } ਸੰਗਜ਼ਾ-ਪਾਣਿ. ਹੱਥ.
ਐਂਦ੍ਰਿਕ } ਇੰਦ੍ਰ ਹੈ ਦੇਵਤਾ ਜਿਸ ਦਾ. ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. * "ਪਢ ਹੈ ਸਾਖੋਚਾਰ ਗੋਤ੍ਰ ਐਂਦ੍ਰਕ ਕਰ ਸੋਧਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਪੁਰੋਹਿਤ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਗੋਤ੍ਰਸ਼ਾਖਾ ਆਦਿ ਦਾ ਉੱਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਾਣਿ ਗ੍ਰਹਣ (ਹਥਲੇਵਿਆਂ) ਲਈ ਲਾੜੇ ਲਾੜੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਕੇ.

ਐਂਦ੍ਰਿਯਕ ਸੰ. ਐਂਦ੍ਰਿਯਕ. ਜਿਸ ਦਾ ਗਜ਼ਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੋਵੇ.

੨. **ਐਮਰੀਕਾ.** America. ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪਾਤਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੬,੫ ੦੦,੦੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨ ਸੰਖਜ਼ਾ ੧੭੦,੦੦੦,੦੦੦ ਹੈ. ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੩. ਇਹ ਮਨ ੧੭੮੫ ਵਿੱਚ ਫ਼੍ਰਾਂਸ ਦੇ Saint Tropez ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਫ਼੍ਰਾਂਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ. ਐਲਾਰਡ

੪. Waterloo ਬੈਲਜੀਅਮ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ੧੮ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੧੫ ਨੂੰ ਫ਼੍ਰਾਂਸ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਇਆ. ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਪਾਸ ਫ਼ੌਜ ੭੧੯੪੭ ਅਤੇ ੨੪੬ ਤੋਪਾਂ ਸਨ. ਵੇਲਿੰਗਟਨ ਪਾਸ ੬੭੬੬੧ ਫ਼ੌਜ ਅਤੇ ੧੫੬ ਤੋਪਾਂ ਸਨ. ਫ਼ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਵੈਲਜ਼ਲੇ ਦਾ ਫੁੱਟਨੋਟ.

੫. ਸਨ ੧੮੩੪ ਵਿੱਚ ਐਲਾਰਡ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੁੜਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ Louis Philippe ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਲਾਰਡ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਫ਼੍ਰਾਂਸ ਦਾ ਏਜੈਂਟ ਲਿਖਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਚਿੱਠੀ ੨੭ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੩੫ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਲੰਡਨ ਦੇ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ.

੧. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ (ਮੁਹੰਮਦ ਸੁਲਤਾਨ, ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਅੱਜ਼ਮ, ਮੁਹੰਮਦ ਆਜ਼ਮ, ਅਕਬਰ ਅਤ ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਮ ਬਖਸ਼) ਅਤੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ (ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ ਬੇਗਮ, ਜਿੱਨ-ਤੁੱਨਿਸਾ ਬੇਗਮ, ਬਦਰੁੱਨਿਸਾ ਬੇਗਮ, ਜ਼ੁਬਦਤੁੱਨਿਸਾ ਬੇਗਮ ਅਤੇ ਮਿਹਰੁੱ-ਨਿਸਾ ਬੇਗਮ) ਸਨ.

੨. **ਐਲੰਗ.** ਤੁ. ਚਰਾਗਾਹ. ਮਰਗਜ਼ਾਰ. Meadow.

੩. ਜਿਵੇਂ - ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਅੰਸ਼ਮਾਤ੍ਰ ਭੀ ਸਚਾਈ ਨਹੀਂ.

੪. ਕੰਨ੍ਹਾ. "ਅੰਸ਼ ਉਤੰਗ ਸਿੰਘ ਕੀ ਨਜਾਈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਦੇਖੋ, ਅਬਜਦ ੩ ਫੁੱਟ ਨੋਟ ਸਮੇਤ.

੬. "ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਿਤ ਪਿਖਿ ਗੁਰੁ ਅੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ੩ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ. ਅੰਗੋਂ ਮੇਂ. "ਅੰਗਨ ਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਤ". (ਸਲੋਹ) ।

੪ ਅੰਗਾਂ ."ਅੰਗਨ ਮੇਂ ਸਜਕੈ ਭਗਵੇਂ ਪਟ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੨. ੨ ਵਿਰਹ ਅਗਨਿ ਦੇ ਅੰਗਾਰ ਨਿਕਲੇ.

੩. ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੇਹ ਦਾ ਦਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ- ਬਾਬਾ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੰਗੀਠਾ.

੪. ਅੰਗੂਰ ਦੀਆਂ ਬੇਲਾਂ ਭਾਵੇਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਪਰ ਲੰਡਨ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈਂਪਟਨ ਕੋਰਟ (Hampton Court) ਦੀ ਬੇਲ, ਜੋ ਸਨ ੧੭੬੯ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਅਦਭੁਤ ਹੈ. ਇਹ ਹਰੇਕ ਵਰ੍ਹੇ ਅਠਾਰਾਂ ਅਠਾਰਾਂ ਇੰਚ ਦੇ ਲੰਮੇ ਗੁੱਛੇ ਕਰੀਬ ੨੨੭੨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

੧. ੩ ਵੀਰਯ । ੪ ਮ੍ਰਿਗ ਮਦ. ਕਸਤੂਰੀ.

੨. सङ्कल्प विकल्पात्मकं मनः, निश्चयात्मका बुद्धिः, अहङ्कर्ता अहङ्कारः, चिन्तन कर्तृ चित्तम (ਤਤ੍ਵ ਬੋਧ)

੩. "ਅੰਤਕ ਕੀ ਪਾਸਨ ਬਚਾਇ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀਆਂ ਤੋਂ.

੪. **ਅੰਤਕਾਲ ਦੀ ਵਾਸਨਾ.** ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ । ਦੇਖੋ, ਗੂਜਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ । ੨ ਅਤੇ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦਾ ਅ: ੮, ਸ਼: ੬.

੫. **ਅੰਤਰਹੁ.** ਅੰਦਰੋਂ, ਵਿੱਚੋਂ, ਭਾਵ- ਮਨ ਤੋਂ. "ਅੰਤਰਹੁ ਕੁਸੁਧੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਬੇਧੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

114- ੧. **ਅੰਦਰਸੜੀਏ.** ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਉਪਾਧੀ ਹਰਿਮਦਿਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਦ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਇਆ ਵੇਖ ਕੇ, ਇਸ ਭਯ ਨਾਲ ਕਿ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮੰਦਿਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾ ਜਮਾ ਲੈਣ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਘਰੀਂ ਜਾ ਲੁਕੇ ਸੋ. "ਨਹਿ ਮਸੰਦ ਤੁਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀਏ । ਤ੍ਰਿਸਨਾਗਨਿ ਸੈ ਅੰਦਰ ਸੜੀਏ". (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

* वाक् पाणि पाद पायुपस्थानिति पंच कर्मेन्द्रियाणि ।
वाचो देवता वह्नि हस्तयोरिन्द्रः पादयोर्विष्णुः पायोर्मृत्युः उपस्थस्यप्रजापतिरिति कर्मेन्द्रिय देवताः (ਤਤ੍ਵ ਬੋਧ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜ ਲੋਕ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਅੰਦਰ-ਸੜੀਏ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਮੂਲੋਂ ਅਗਜਾਤ ਹਨ.

੨. "ਅੰਦਰਿ ਤਿਸਨਾ ਅਗਿ ਹੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

115- ੧. **ਅੰਧੇਰਾ ਬੰਦੀ ਖਾਨਾ.** ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ. ਜੇਹਲ ਦੀ ਉਹ ਕੋਠੜੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ. "ਲਬੁ ਅੰਧੇਰਾ ਬੰਦੀ ਖਾਨਾ." (ਬਸੰ. ਅ: ਮ: ੧)। ੨ਗਰਭਾਸ਼ਯ.

੨. ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਤਿੱਤਿਰ ਦੇ ਸ਼ੋਰਵੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਸ.

੩. Mangifera Judica, ਅੰਬ ਸਦਾ ਬਹਾਰ ਬਿਰਛ ਹੈ. ਚੇਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਫਲ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪਕਦਾ ਹੈ. ਫਲ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ ਹੁਣ ਪਿਉਂਦੀ ਅੰਬ ਅਨੇਕ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਰਸਦਾਇਕ ਹਨ.

੪. **ਅੰਬਰਸਰ.** ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਜੋ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ.

੫. ਜੋ ਅੰਬੁ(ਜਲ) ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੬. ਸਨ ੧੮੨੩ ਵਿਚ ਫੂਲਕੀਆਂ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਲਈ ਅੰਬਾਲੇ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਏਜੰਟ ਦੀ ਥਾਪਨਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਛਾਉਣੀ ਕਾਯਮ ਕੀਤੀ ਗਈ.

੧. ੬ ਸੰਗਜਾ- ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਮ. "ਨਿਰਮਲ ਜੋਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰਿਨਾਮ। ਪੀਵਤ ਅਮਰ ਭਏ ਨਿਹਕਾਮ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੋਜਦੇ ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ." (ਅਨੰਦੁ)

੨. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ.

੩. **ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਣਾ** } **ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨ੍ਹਾਵਣਾ** } ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਆਗਜ਼ਾ ਹੈ. "ਝਾਲਾਂਗੇ ਉਠਿ ਨਾਮੁ ਜਪ." (ਗਉ: ਬਾਵਨ) "ਉਠਿ ਇਸਨਾਨ ਕਰਹੁ ਪਰਭਾਤੋ". (ਬਸੰ. ਮ. ੫)

"ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨ੍ਹਾਵਣਾ ਗੁਰਮੁਖ ਜਪ ਗੁਰਮੰਤ ਜਪਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) "ਬੇਦਾਰੀ ਅਸਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀਏ ਸਾਹਿਬਾਨੇ ਸ਼ੋਕ। ਗੋਯਾ ਹਰਾਮ ਕਰਦਮ ਅਜ਼ ਆਇੰਦਹ ਖ਼੍ਵਾਬੇ ਸੁਬਹ." (ਦੀਵਾਨਿ ਗੋਯਾ)

੪. **ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆ.** ਜਿਸ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ. ਸਿੰਘ.

੫. ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਯਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ-ਮਯਾ ਦੀ ਥਾਂ ਮਇਆ ਅਤੇ ਦਯਾ ਦੀ ਥਾਂ ਦਇਆ.

੬. **ਇਆਣੀ.** ਇਆਣਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਇਆਣੀ. ਇਆਣਿਆਂ (ਅਗਜਾਨੀਆਂ) ਨੇ। ੩ ਸੋਫ਼ੀਆਂ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਇਆਣਾ ੩ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ੩.

118- ੧. **ਇਸਤਗ਼ੁਫ਼ਾਰ.** ਅ. ਗ਼ੁਫ਼ਰ (ਮੁਆਫ਼ੀ) ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨੀ. ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕਰ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੨. **ਇਸਤਿਕਲਾਲ.** ਅ. ਸੰਗਜਾ-ਗੀਰਜ. ਧ੍ਰਿਤੀ. ਮਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ.

੩. **ਇਸਤ੍ਰੀਵ੍ਰਤ.** ਦੇਖੋ, ਸ੍ਤ੍ਰੀਵ੍ਰਤ.

ਇਸਥਿਤ } ਸ੍ਥਿਤ-ਸ੍ਥਿਤਿ.
ਇਸਥਿਤਿ } ਦੇਖੋ, ਅਸਥਿਤ ਅਤੇ ਅਸਥਿਤਿ.

੪. ਅਰਥ ਦੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਅੱਲਾ ਦੇ ੧੦੦ ਇਸਮ ਜਪ ਕਰਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਹਨ- ਅੱਲਾ, ਰਹ੍ਮਾਨ, ਰਹੀਮ, ਰੱਬ, ਮਾਲਿਕ.

੫. ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਲਈ ਭੀ ਇਸਮ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, "ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਿਜ ਇਸਮ ਕੋ ਕਰਹੈਂ ਬਹੁ ਬਾਸਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

120- ੧. **ਇਸਾਨ.** ਦੇਖੋ, ਈਸ਼ਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਹਸਾਨ. "ਬਹੁ ਧਨ ਦੇਹੋਂ ਮਾਨ ਇਸਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਇਸਿਦਿਸ਼ } ਈਸ਼(ਸ਼ਿਵ)
ਇਸਿਕੇਦੇਸ } ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ, ਈਸ਼ਾਨ. ਕੈਲਾਸ਼ ਵੱਲ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਭਾਵ- ਉੱਤਰ, "ਇਸਿਕੇ ਦੇਸ਼ ਨਗਰ ਸਮੁਦਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਇਕਓਅੰਕਾਰ.** ਦੇਖੋ, ਓਅੰਕਾਰ ਅਤੇ ਏਕੰਕਾਰ.

੩. **ਇਕ ਅੰਗੀ.** ਅਨੰਨ. ਇੱਕ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

੪. **ਇਕਸਾਲਾ.** ਵਿ- ਇੱਕ ਸਾਲ (ਵਰ੍ਹੇ) ਦਾ। ੨ ਇਕਸਾਰ. ਯਕਸਾਂ. "ਦੈਬੋ ਚਹਿਯ ਸਭਿਨ ਇਕ ਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

121- ੧ **ਇੱਕ ਮੇਵਾ ਦੁਤਿਯੋ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ.** (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਹ ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੇ ਅ: ੬, ਖੰਡ ੨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇੱਕ ਸਤਜ ਰੂਪ ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ. "सदेव सोम्येदमग्र आसीदेकमेव द्वितीय × × ×

੨. ੩ ਵੱਖ. ਅਲੱਗ. "ਹੋਨ ਇਕਾਕੀ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰੀ.

੩. भक्ता एकान्तिनो मुख्या (ਨਾਰਦ ਭਕ੍ਰਿਸੂਤ੍ਰ ੬੭)

੪. **ਇੱਕ.** ਦੇਖੋ, ਇੱਕ ਅਤੇ ਏਕ। ੨ ਏੱਕਾ, ਏਕਤਾ. ਇੱਕ ਪੱਟੀ ਪੜ੍ਹਿਆ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਮਜਮਾਤੀ. ਸਹਾਪਜਾਯੀ। ੩ ਕਿਸੇ ਜੇਹੀ ਵਿਦਜਾ ਅਤੇ ਖ਼ਯਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

੧. "ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪਿਖਿ ਇਖਲਾਸ ਕੋ ਜਹਾਂਗੀਰ ਗੁਰੁ ਕੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਇਗ਼ਲਾਮ.** ਅ. ਲੌਂਡੇ ਬਾਜ਼ੀ. Sodomy.

੩. **ਇਛਿਅੜਾ** ਦੇਖੋ, ਇਛਅੜਾ ਅਤੇ ਮਨਇਛਿਅੜਾ.

੧. **ਇੰਦਬੀਲ.** ਅ. **ਇੰਦਲੀਬ** ਸੰਗਜਾ- ਬੁਲਬੁਲ, "ਚੂੰ ਇੰਦਬੀਲ ਬੇਹੂਦਹ ਗੋਗ਼ਾ ਨਮੇ ਕੁਨੇਮ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

੨. ੩ ਜਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਛਬੀਹਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਐਂਦ੍ਰ, ਐਂਦ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਯੋਗੈ ੧੫.

੩. ੨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਸ਼ਹਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੁਧਰਸੇਨ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

੧. ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ-ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਮੂੰਹ, ਗੁਦਾ ਅਤੇ ਲਿੰਗ. ਰਜਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ-ਕੰਨ, ਤੁਚਾ, ਨੇਤ੍ਰ, ਜੀਭ ਅਤੇ ਨੱਕ.

੨. **ਇਨਸ਼ਾਅੱਲਾ.** ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ. ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਇ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩. ਪਾਨੀਪਤ ਤਸੀਲ ਪਾਸ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਕਬਰ ਸਾਧਾਰਣ ਬਣੀ ਹੋਈ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

੪. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ, ਨੰ: ੨੯.

੫. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ "ਇਲੀਬਿਸ਼" ਨਾਉਂ ਦਾ ਦੈਂਤ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ; ਸ਼ਾਯਦ ਇਹੀ ਇਬਲੀਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੰਡਲ ੧, ਮੰਤ੍ਰ ੩੩.

੬. "ਲਜੈ ਮੰਡ ਇਭ ਸੁੰਡ ਬਾਹੁ." (ਭੂਪਭੂਸ਼ਣ)

੭. **ਇਮਾਮੁੱਦੀਨ.** ਦੇਖੋ, ਅਜ਼ੀਜ਼ੁੱਦੀਨ.

126-੧. **ਇਰੰਡ ਖਰਬੂਜਾ.** ਦੇਖੋ, ਪਪੀਤਾ.

੨. ਯਹੂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 'ਇਲੋਹਾ' ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

੩. **ਇਲਾਹੀ ਸਨ.** ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ

ਇਲਾਹੀ ਕਲਾਮ. ਅਕਾਲ ਬਾਣੀ, ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਬਾਣੀ। ੨ ਵੇਦ, ਬਾਈਬਲ, ਕੁਰਾਨ ਆਦਿ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਰਿਖੀ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰਧਾਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ.

੪. **ਇਲਾਪਤਿ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਇਲਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਰਾਜਾ.

੫. ਅਤੇ ਇਲ੍ਹਲ ਭੀ ਰਿਖੀ ਦੀ ਕੋਧਾਗਨਿ ਨਾਲ ਭਸਮ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਕਥਾ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਬਿਨਾ ਸੰਕੋਚ ਮਾਂਸ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੋਘਨ ਅਤੇ ਮਾਂਸ.

੬. "ਈਂ ਦੋ ਆਲਮ ਜੁਮਲਹ ਪੁਰ ਅਜ਼ ਨੂਰੇ ਓਸਤ." (ਫ਼ਿੰਡਗੀ)

੭. ਲਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ Canning ਨੇ ੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ. ਫੇਰ ੨੮ ਅਪ੍ਰੇਲ ਸਨ ੧੮੭੬ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਨੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ Empress ਪਦਵੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਐਲਾਨ ੧ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੭੭ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਲਿਟਨ Lytton ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ.

੧. ਅਸਲੋਂ ਈਸਾ ਦਾ ਜਨਮ ੪ ਬੀ. ਸੀ. ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਨ ੨੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਸਨ ੨੯ ਵਿੱਚ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ.

੨. ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ, ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ, ਨੋਮੀ ਸਦੀ ਅੰਦਰ ਫ਼੍ਰਾਂਸ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਆਦਿ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ.

੩. ਕਈ ਦੰਭੀ ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਬੋਧਕ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

129-੧. **ਏਸ਼ੀਆ.** Asia. ਭੂਗੋਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਯੂਰਪ ਤੋਂ ਪੰਜ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਸ਼ - ਭਾਰਤ (ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ), ਚੀਨ, ਜਪਾਨ, ਬਰੁਮਾ, ਅਰਬ, ਫ਼ਾਰਸ, ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ, ਕੋਰੀਆ, ਸਿਆਮ ਰੂਸ ਅਤੇ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਆਦਿ ਹਨ.

੨. **ਏਕ ਅਖਰ** / **ਏਕ ਅਖਰੁ** } ਏਕਾਕਰ. ਓਅੰਕਾਰ, ਪ੍ਰਣਵ। ੨ ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ. "ਏਕ ਅਖਰੁ ਹਰਿ ਮਨਿ ਬਸਤ ਨਾਨਕ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ." (ਬਾਵਨ) ਦੇਖੋ, ਏਕਾਖਰ। ੩ ਸਤਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਅੱਖਰ, ਉੱਤਮ ਜਿਗਜਾਸੂ ਇੱਕ ਅਕਰ ਤੋਂ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਵ੍ਰਿਹਦਾਰਣਜਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦਾ ਅਧਜਾਯ ੫, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ੨. ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੇ "ਦ" ਅਕਰ ਉਚਾਰਣ ਤੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਦਮਨ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਦਾਨ ਅਤੇ ਅਸੁਰਾਂ ਨੇ ਦਯਾ ਸਮਝ ਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕੀਤਾ.

130-੧. **ਏਕਣ.** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ- ਇਸ ਤਹੁਾਂ. ਐਸੇ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਇਵੇਂ.

੨. **ਏਕਲਿੰਗ.** ਸੰ. ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਂਦੇਵ। ੨ ਮੇਵਾੜ ਵਿੱਚ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਜੋ ਮਹਾਰਾਣਾ ਉਦਯ ਪੁਰ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ ਪੂਜਯ ਦੇਵ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਲਿਖਤਾਂ ਉੱਪਰ "ਏਕ ਲਿੰਗ ਜੀ ਸਹਾਇ"- ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੁਬੇਰ. ਧਨਪਤਿ.

੩. **ਏਕਾਕੀ.** एकाक्षिन्. ਕਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਚੱਛੁ.

੪. ੩ ਓਂ. ਓਅੰਕਾਰ. ਪ੍ਰਣਵ. "ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म." (ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ੮/੧੩.)

੫. **ਏਕੁ ਅਖਰੁ.** ਦੇਖੋ, ਏਕ ਅਖਰ ਅਤੇ ਏਕਾਖਰ.

ਏਕੁੰਕਾਰ. ਇੱਕ - ਏਕ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਓਅੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਏਕੰਕਾਰ. ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੩੩ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਬੁਲੀ ਦੇ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹਯਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਇੱਕ ਟੁੱਟਾ ਹੋਯਾ ਟੁਕੜਾ ਗੋਲ ਪੱਥਰ ਦਾ ਵੇਖਿਆ, ਜੋ ਸੋਦਪੁਰ ਵਾਲੀ ਚੱਕੀ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਪ੍ਰਮੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਉਹ ਚੱਕੀ ਇਥੇ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਖ਼ਯਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚੱਕੀ ਦਾ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਹੈ.

੨. ਅਸੀਂ श-ष-स (ਸ਼-ਸ਼-ਸ) ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਦੰਤੀ ਸੱਸਾ ਹੈ. ਤੇਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਕੇ ਥਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ.

੩. ਮੂਰਧਨਜ ਸ਼ (ष) ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਟ, ਸ਼ਸ਼੍ਹ ਆਦਿ, ਖੱਖੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ.

੧. ਸੇ. "ਮਹਾਕਾਲ ਸਉ ਵਰ ਪਾਯੋ." (ਸਲੋਹ)

੨. ਸ਼ਿਵ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ, ਕਸ਼ਯਪ, ਅਤ੍ਰਿ, ਗਰਗ, ਭ੍ਰਿਗੁ ਆਦਿਕ ਨੇ ਸ਼ਕੁਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸਭ ਦਾ ਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਜਯ ਰਾਜ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵਸੰਤ ਰਾਜ ਨੇ ੨੦ ਅਧਜਾਯ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਸੰਤ ਰਾਜ' ਸ਼ਕੁਨ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ.

੩. ੪ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਛੱਟ ਹੋਰ ਮਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਭੀ ਮੁਰਦੇ ਜਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ Saul ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰੇ ਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ ਪਿਤ੍ਰਿ ਮੇਧ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ.

੪. **ਸਸਕਾਰਣਾ,** ਕ੍ਰਿ. ਸਸਕਾਰ (ਸ਼ਵਦਾਹ) ਕਰਨਾ. ਮੁਰਦਾ ਜਲਾਉਣਾ.

੧. ੨ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ.

੨. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸਨ ਕੁੰਭੇਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਕੁੰਭੇਸ਼ (ਹਾਥੀ) ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਸ਼ਸਨ (ਪਾੜਨ) ਵਾਲੀ ਬਰਛੀ. ਸੈਹਥੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭੇਸ਼.

੩. **ਸ਼ਸ਼ਮਾਹੀ.** ਫ਼ਾ. ਵਿ- ਛਮਾਹੀ. ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪੁਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

੧. ਚੰਦ੍ਰ ਚੂੜ.

੨. **ਸ਼ਸ਼ਾਦ.** ਸਹੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਉਕਾਬ ਅਤੇ ਬਾਜ਼। ੨ ਰਾਜਾ ਇਕ੍ਹਾਕੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

੩. "ਸਭ ਹੀ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਹੋ ਗਈ ਵਡ ਸਸਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਖੱਬਾ ਸੁਰ.

੫. **ਸ਼ਸ਼ਿ ਤਿਥਿ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪੂਰਣਮਾਸੀ.

੬. **ਸਸਿਧਰ.**ਬ੍ਰਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਿਵ। ੨ ਆਕਾਸ਼.

੭. **ਸ਼ਸ਼ਿਧ੍ਵਜ.** ਨਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਸਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਮਾ ੩.

੮. **ਸਸਿ ਮ੍ਰਿਬੀਆ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਬਿਆ ਸਸਿ.**
ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹਨ.

੯. ੨-ਵਿ ਚੰਦ ਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ. ਚੰਦ ਮੁਖੀ.

੧੦. ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਦ੍ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਸੂਰਯ ਸੁਰ

੧੧. ਹਯਦਾ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਜਦਾ ਬਸੁਯੇ ਤੋ ਮੇ ਕੁਨੰਦ." (ਦੀਗੋ) ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਤੇਰੀ ਵੱਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੧. ਕੌਟਲੀਯ ਅਰ੍ਥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰਿਖੀ ਇੰਦ੍ ਦੇ ਨੇਤ੍ ਰੂਪ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੇ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਸਹਸ੍ਰਾਕ੍ਸ਼ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੧੫, ਅਧਿਕਰਣ ੧, ਸੂਤ੍ਰ ੬੦, ੬੧, ੬੨.
ਸ਼ਕ੍ਰਸ੍ਯ ਹਿ ਮਨ੍ਤ੍ਰਿ ਪਰਿਸ਼ਦ੍ ਰੂਪੀਣਾਂ ਸਹਸ੍ਰਸ੍ਰ੍ । ੬੦। ਚਤਸ੍ਰਾਸ਼੍ਚਕ੍ਸ਼ੁਃ। ੬੧। ਤਸ੍ਮਾਦਿਸਂ ਸ੍ਰਯਸ਼੍ਚ ਸਹਸ੍ਰਾਕ੍ਸ਼ਮਾਹੁਃ। ੬੨।

੨. ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਥਾ ਕੁੱਠਾ ਤੰਬਾਕੂ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮ ਕਰਣ.

੩. ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੋਤਕ੍ਰਿਚ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨੇਮੀ ਹੈ,ਪਰ ਜਿਸ ਦਾ ਦੀਖਿਆ ਸੰਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

੪. **ਸਹਜ਼ੋਰ.** ਫ਼ਾ. ਵਿ- ਬੱਡਾ ਬਲੀ. ਭਾਕ੍ਤਵਰ.

੫. The average composition of Indian honey is :—

Water	17. 70
Invert Sugar	74. 98
Sucrose	1. 90
Ash	0. 18
Dextrin	1. 51
Undetermined	3. 73

੬. ਦੇਖੋ, ਮਧੁ ੨.

੧. ੨ ਦਵਾ ਭਰੀ ਚੰਮ ਦੀ ਥੈਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸਨਾਈ.

੨. ਸੰਗਜ਼ਾ- ਉਤਸਵਾਂ ਦ ਸਮੇਂ ਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਮੇਘ ਅਤੇ ਕਾਨ੍ਹੜੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਗੀ ਠਾਰ ਦਾ ਛਾੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਠੀਕ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਰ ਹੈ.

੩, ੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਸ਼ਸ਼ਤਾਉਣ ਨੂੰ ਭੀ ਸਹਾਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ- ਕਾਹਲਾ ਨਾ ਪੈ,ਜਰਾ ਸਹਾਰਾ ਕਰ.

੧. ੪ ਰਤਨਮਾਲ (ਸ਼ੋ ਸ਼ਾਖੀ) ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੀਦ ਇਕ ਦੇਵਜਾਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚਰਦੀ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਬਲ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਬਹੀਦਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਇਸੇ ਸ਼ਾਖੀ ਵਿੱਚ ਬੇਤਾਲ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾਧਰ ਭੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

੨. ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਭਟ ਸਹੇਟ। ੪ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਔਖੀ (ਕਠਿਨ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕੋਇ ਨ ਮੋਰਹਿ ਮਹਾ ਸਹੇਟ." (ਗੁਪ੍ਸ੍)

੪. **ਸਹੇਟੀ.** "ਜਨੁ ਸੋਹੈ ਘਨ ਘਟਾ ਸਹੇਟੀ." (ਨਾਪ੍)

੪. ੪ ਇਕ ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ ਸ਼ਾਕਟਾਯਨ ਵ੍ਯਾਕ੍ਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਚਾਰਯ ਹੋਇਆ ਹੈ.

141 -੧. **ਸਕਟੀ.** ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਗੱਡੀ. ਛਕੜੀ.

੨. ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਅ: ੨ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ੧੦ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ-
ਏਸ਼੍ਚਰ੍ਯ ਵਾਚਕ: ਸ਼ਸ਼੍ਚ ਕ੍ਤਿਸ਼੍ਚ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਏਕ ਚ। ਸਤ੍ਵਰੂਪਾ ਤਯੋਰ੍ਦਾਤ੍ਰੀ ਸਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿਃ ਪਰਿਕੀਰ੍ਤਿਤਾ।

੩. **ਸਕਤਿ ਸਨੇਹ ਕਰਿ ਸੁੰਨਤਿ.** ਦੇਖੋ, ਇਬਰਾਹੀਮ ੨.

੪. ੩ ਪੇਸ਼ਕਾਰ. ਹਜ਼ੂਰ ਨਵੀਸ.

੫. **ਸਕਰਮਕ ਕ੍ਰਿਯਾ.** ਉਹ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਉਸ ਦੇ ਕਰਮ ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇ. ਜਿਵੇਂ-ਲੈਣਾ. ਮਾਰਨਾ. ਖਾਣਾ.

੬. "ਜਾਗ ਰਹਜੋ ਮਨ ਸਾਂਝ ਸਕਾਰਾ". (ਨਾਪ੍)

੭. **ਸਕਾਰੇ** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ- ਸਵੇਰੇ. ਤੜਕੇ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਵਿੱਚ.

੮. **ਸ਼ਕਾਲਤ,** ਸ਼ਕੀਲ (ਗਣਿਤ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਕੀਲ ੩ ਅਤੇ .

੯. **ਸ਼ ਕ੍ਰਨ ਬ੍ਰਾਸਤ੍,** ਦੇਖੋ, ਸ਼ਉਰ ਸ਼ਾਸਤ.

੧੦. **ਸ਼ਕੂਰ.** ਅ. ਵਿ- ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਧੰਨਵਾਦੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ- ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਸਕੂਲ. ਅੰ.School. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ. ਮਕਤਬ.

੧੧. ੨ ਮਿਥਾਉਣਾ. "ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੁਹ ਲੇਹੁ ਸਕੇਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸ੍)

142 -੧. **ਸਕੋਸ਼.** ਕੋਸ਼ (ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ) ਸਹਿਤ. ਭਾਵ-ਮਹਾਧਨੀ. "ਸਮ ਉਦਾਰ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਨ ਸ਼ਕੋਸ਼ਾ." (ਨਾਪ੍)। ੨ ਗਿਲਾਫ਼. ਮਿਆਨ. ਢੱਕਣ ਸਹਿਤ.

੨. **ਸਕੰਦ ਗੁਪਤ.** ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪.

੩. **ਸਕੰਧਚਾਪ.** ਦੇਖੋ, ਬਹਿੰਗੀ.

੪. **ਸ਼ਕ੍ ਸ਼ਰਾਸਨ** ਦੇਖੋ, ਇੰਦ ਧਨੁਖ.

੫. **ਸਖਤਾ.** ਸਖਜ਼ਤਾ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ. "ਸੋ ਸਖਤਾ ਬਿਚਾਰ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਸ੍)

੬. **ਸਖਲਿਤ.** ਸੰ. ਸ੍ਖਲਿਤ. ਵਿ- ਡਿਗਿਆ। ੨ ਕੰਬਿਆ। ੩ ਢੀਰਜ ਪਾਤ ਹੋਇਆ.

੭. **ਸਖੁਨਸਨਾਸ੍** ਡਾ. ਵਿ- ਬਾਤ **ਸਖੁਨਦਾਂ** ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਵਜ ਗਜ਼ਾਤਾ.

ਸਖੁਨ ਪਰਵਰ. ਡਾ. ਵਿ- ਬਚਨ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ.

੮. "ਅਰਪਜੋ ਧਨ ਸਗਰਾ." (ਗੁਪ੍ਸ੍)

143 -੧. **ਸਗੀਯਤਾ.** ਸਗਾਪਨ. ਸ਼ੁਕੀਯਤਾ. "ਤੇ ਸਗੀਯਤਾ ਕਹਾਂ ਤੁਮਾਰੀ ?" (ਗੁਪ੍ਸ੍)

੨. **ਸਗੰਧ.** ਵਿ- ਗੰਧ (ਬੂ) ਸਹਿਤ.

145 -੧. **ਸਜ਼ਾਯਾਫ਼ਤਾ** } ਫ਼ਾ. ਵਿ- **ਸਜ਼ਾਯਾਬ** } ਸਜ਼ਾ (ਦੰਡ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਪਾਈ ਹੈ.

੨. **ਸੰਜੂਤੀ.** ਸੰਯੁਕਤ ਹੋਈ. "ਨਾਨਕੀ ਸੁਮਤਿ ਸੰਜੂਤੀ." (ਨਾਪ੍)

੩. **ਸੱਜਿਤ.**ਵਿ- ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਸਤ੍ ਵਸਤ੍ ਸਹਿਤ.

੪. "ਕਰਜੋ ਚਾਪ ਸੰਮੀ ਕਠੋਰੰ ਕਰਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸ੍)

੫. "ਸੰਗਤਿ ਦੇਹਿ ਸੇਵ ਮਮ ਮਟਾ." (ਗੁਪ੍ਸ੍) ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬਦਲਾ.

੬. "ਸਦਾ ਕੰਠ ਪਰ ਦੀਰਘ ਦੀਖੈ." (ਗੁਪ੍ਸ੍)

੭. ਇਹ ਬਰਾੜਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਨਾਹਨ ਵੱਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

146-१. **ਸਤ ਗਾਮਨੀ ਈਸਰਾ-ਸਤ੍ਰ.** ਸ਼ਤਗਾਮਿਨੀ (ਸਤਲੁਜ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

२. **ਸਤ੍ਰਨਾਮ.** ਸ਼ੇਸ਼ੂ ਨਾਮ. ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਨਾਮ. "ਜਪ ਮਨਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

३. "ਰਨ ਮਾਨੋ ਸਰੋਵਰ ਆਂਧੀ ਬਹ ਟੁਟ ਫੂਲ ਪਰੇ ਸਤ ਪਤ੍ਰਨ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

४. २ ਸੰ. ਸਤ੍ਯਥ. ਚੰਗਾ ਰਾਹ. ਉੱਤਮ ਮਾਰਗ । ३ ਸਦਾਚਾਰ. ਨੇਕ ਚਾਲਚਲਨ । ४ ਸੰਗਜਾ. ਸਿੱਖ ਪੰਥ.

५. ਸਤਲੁਜ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ.

१. ਸੰ. ਵਸ੍ਰ. ਸ੍ਰੂਰ. ਬਰ. ਤਹਿ. ਪਰਤ । ੮ ਸੇਜਾ. ਬਿਸਤਰ.

२. **ਸਤਰੰਗੀਆ.** ਵਿ- ਸੱਤ ਰੰਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । २ ਸੰਗਜਾ-ਸੂਰਜ. ਜੋ ਕਿਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਰੰਗ ਰਖਦਾ ਹੈ। ३ ਕਠਫੋੜਾ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਭ ਸਤਰੰਗੇ ਹੋਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਠਫੋੜਾ.

३. ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਹਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਪਸ਼ਵਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਸਤਾਰੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਵੱਡਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ. "ਗੇਰੇ ਬਿਖਮ ਸੁ ਦੁਰਗ ਸਤਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸ)

४. "ਸਾਲ ਹੈ ਸੁਰਾਰਿਨ ਕੋ
ਮਾਲ ਅਸੁਰਾਰਿਨ ਕੋ
ਪਾਲ ਭਕ੍ਰ ਜਾਲਨ ਕੋ
ਸੁਖਦ ਰਸਾਲ ਹੈ,
ਤਾਲ ਜਨ ਹੰਸਨ ਕੋ
ਗਾਲਕ ਕੁਬੰਸਨ ਕੋ
ਭਾਲ ਹੈ ਸੁਬੰਸਨ ਕੋ
ਹੋਤ ਧਰਹਾਲ ਹੈ,
ਬਾਲ ਹੈ ਸੁਮੇਰ ਹਰਿ
ਤਾਂਕੇ ਰਛਪਾਲ ਹੈ ਸੁ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਨਾਲ ਹੈ
ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਹੈ,
ਲਾਜ ਹੈ ਹਿਯੇ ਕੇ ਤਜੋਂਹੀ
ਦਾਸ ਹੈ ਕਿਯੇ ਜੋ ਚੋਟ
ਘਾਲ ਹੈ ਅਗੁਨ ਕਾਲ
ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਹੈ ."
(ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ)

५. "ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦਿਖਾਇ ਦੇਇ, ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ". (ਮ: ੧, ਵਾਰ ਮਲਾ)

149-१. **ਸਤਿਜੁਗਿ.** ਸਤਜਯੁਗ ਵਿੱਚ. "ਸਤਿਜੁਗਿ ਤੈ ਮਾਣਿਓ." (ਸਵੈਯ ਮ; ੧ ਕੇ)

२. ਜਪ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇਵਲ "ਸਤਿ" ਹੈ. ਨਾਮ ਸ੍ਵਬਦ ਇਦੰਤਾ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ- ਹਰਿਨਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮ ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.

३. "ਸਤਿ" ਇਹ ਨਾਮ, ਅਥਵਾ ਸਤਜ ਹੈ ਨਾਮ.

४. "ਜਪਿ ਮਨਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ." (ਧਨਾ. ਮ: ੪)

५. ਪਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧੀ ਜਬਰਨ ਚਿਤਾ ਵਿੱਚ ਮੁਰਦੇ ਨਾਲ ਫੁਕ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਉਰੀ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜਪੂਤ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਕ੍ਰਬਰ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਦਿੰਦੇ ਸਨ.

६. ਦੇਖੋ, Regulation XVII of 1829.

७. ਜਿਵੇਂ-ਹਿੰਗਲਾਜ-ਤਾਲੂਆ ਡਿੰਗਣ ਦਾ ਥਾਂ, ਜਵਾਲਾ ਮਖੀ-ਜੀਭ, ਵੈਦਜ ਨਾਥ - ਛਾਤੀ, ਵਿਰਜਾ ਕੇਤ੍ਰ- ਧੁੰਨੀ, ਗੰਡਕੀ-ਗਲ੍ਹਾਂ, ਨੈਣਾਂਦੇਵੀ - ਨੈਣ, ਕੁਰਕਤ੍ਰ - ਗਿੱਟੇ, ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੈਲ-ਗਰਦਨ. ਵਿੰਦਾ ਵਨ- ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜੁੜਾ, ਸ੍ਰੀਪਰਵਤ ਅੱਡੀ, ਪ੍ਰਭਾਸ-ਢਿੱਡ, ਕਾਮਾਖਜਾ-ਭਗ, ਆਦਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕ੍ਰਿ ਪੀਠਾਂ ਅਥਵਾ ਦੇਵੀ ਪੀਠਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇਵੀਗੀਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ੭੨ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ੧੦੮ ਹੈ.

८. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਦਾਦੀ, ਮਾਂ, ਭੈਣ, ਭਰਜਾਈ, ਵਹੁਟੀ, ਪੁਤ੍ਰੀ, ਨੂੰਹ)

९. ੪ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਤੀ ਰੰਨੀ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਹੈ. ਸਤ੍ਰੈਣ (ਇਸਤ੍ਰੀਜਿਤ) ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਸਿਆਪਾ ਪਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

१०. **ਸਤੋਤ੍ਰ.** ਸੰ. ਸ੍ਰੋਤ੍ਰ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਗੀਤ, ਅਸਤੋਤ੍ਰ.

११. **ਸੱਤ ਆਕਾਸ ਪਤਾਲ.** ਦੇਖੋ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

१२. **ਸੱਤ ਅੰਗ ਰਾਜਯ ਦੇ.** ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਅੰਗ ੮ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ.

१३. **ਸੱਤ ਚਿਰਜੀਵੀ.** ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ ੨.

१४. **ਸੱਤ ਪਾਪ.** ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਕੁਕਰਮ.

१५. **ਸੱਤ ਵਾਰ.** ਸਤਵਾਰ ਦੇ ਸੱਤ ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰ ੨੧. "ਆਦਿਤਜ, ਸੋਮ, ਭੌਮ, ਬੁੱਧ ਹੂੰ, ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ, ਸ਼ਨੀਚਰ ਸਾਤੋਂ ਵਾਰ ਬਾਂਟ ਲੀਨ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ)

ਆਦਿਤਜ. ਐਤ. ਅੰ. Sunday. ਫ਼ਾ. ਯਕਸ਼ੰਬਹ. ਅ. ਯੋਮੁਲਅਹਦ. ਸੋਮ. Monday. ਫ਼ਾ. ਦੋ ਸ਼ੰਬਹ. ਅ. ਯੋਮੁਲ ਅਸ਼ਾਨੈਨ. ਮੰਗਲ. ਭੌਮ. ਅੰ. Tuesday. ਫ਼ਾ. ਸਿਹ ਸ਼ੰਬਹ. ਯੋਮੁਲ ਸ਼ਲਾਸ਼ਾ, ਬੁੱਧ. ਅੰ. Wednesday. ਫ਼ਾ-ਚਹਾਰਸ਼ੰਬਹ. ਅ. ਯੋਮੁਲਅਰਬ. ਵੀਰ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. Thursday. ਫ਼ਾ. ਪੰਜ ਸ਼ੰਬਹ. ਅ. ਯੋਮੁਲ ਖ਼ਮੀਸ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਅੰ. Friday. ਫ਼ਾ. ਜੁਮਾ. ਅ. ਯੋਮੁਲ ਅਦੀਨਹ. ਫਨਿਫਰ, ਸ਼ਨੀਚਰ ਵਾਰ.

ਅੰ. Saturday. ਫ਼ਾ. ਸ਼ੰਬਹ. ਅ. ਯੋਮੁਲ ਸਬਤ.

६. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ ਦੇ ਪੰਦ੍ਰਵੇਂ ਅ: ਵਿੱਚ ਸੱਤੇ ਅਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣਾ ਲਹੌਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

७. "सत्यं नामोऽव्ययं नित्यमविकारी तथैव च." (ਮਹਾ ਭਾਰਤ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ, ਅ: ੧੬੨, ਸ਼: ੧੦)

150-१. **ਸਤਜਾ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਸਤਜਤਾ. ਸਚਾਈ। २ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ। ३ ਸੀਤਾ ੪ ਵਜਾਸ ਦੀ ਮਾਤਾ । ५ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸਤਜ ਭਾਮਾ.

ਸਤਿਜਾਗ੍ਰਹ. ਸੰ. ਸਤਜ-ਆਗ੍ਰਹ. ਸੰਗਜਾ- ਸੱਚਾ ਹਠ. ਕਿਸੇ ਸਤਜ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹਠ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੂਠੇ ਹਠ ਦਾ ਨਾਮ "ਅਪਾਗ੍ਰਹ" ਅਤੇ "ਮਿਥਜਾ ਗ੍ਰਹ" ਹੈ.

ਸਤਜਾ ਨਾਸ਼. ਸੱਤਾ ਦਾ ਨਾਸ਼, ਭਾਵ- ਪੂਰੀ ਬਰਬਾਦੀ, ਸਰਵ ਨਾਸ਼.

ਸਤਜਾਨੰਦ ਅਗਨਿ ਹੋਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵ ਸਮਾਜ.

२. ਪਿਛਲੀਆਂ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

३. ਬੇਲ ਬਬਦੇ ਵਧਦੀ ਹੈ.

४. **ਸੱਥਰ.** ਸ- ਥਿਰਾ (ਭੁਮਾਸਨ)। २ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਭੁੰਵੇ. ਜਮੀਨ ਤੇ.

ਸੱਥਰ ਸੌਣਾ. ਕ੍ਰਿ- ਭੁੰਵੇ ਸੌਣਾ. ਕਿਸੇ ਸੰਬੰਧੀ ਅਥਵਾ ਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਸੌਣਾ.

ਸੱਥਰ ਘੱਤਣਾ
ਸੱਥਰ ਪਾਉਣਾ] ਦੇਖੋ, ਸੱਥਰ ੨.

१. ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਦਸੌਂਧਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨. ਜੋ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ
੩. (ਫਟਾਲਾ, ਕਲਾਨੌਰ, ਬਾਦੀਆਂ, ਚੀਨਾ ਨਗਰ, ਮੁਕੇਰੀਆਂ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

੪. ਸਦਾ ਬਹਾਰ. ਵਿ- ਜੋ ਸਦਾ ਖੁੱਲੇ ਰਹੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤ ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਝੜਨ.

੫. ਸਦੀਨ. ਦੀਨਤਾ ਸਹਿਤ. ਸਵੈਨਜ. "ਸਦੀਨ ਮਾਥ ਟੇਕਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. ਸਦੈਨ. ਸਦੈਨਜ. } ਦੀਨਤਾ ਸਹਿਤ. ਨਮ੍ਰਤਾ (ਅਧੀਨਗੀ) ਨਾਲ.

੭. ਸਧਰਮੀ. ਸ੍ਵਧਰ੍ਮਿਨ੍. ਉਹੀ ਧਰਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਹਮ-ਮਜ਼ਹਬ.

ਸਧਰਾਇਆ. ਸ੍ਥਿਰ (ਇੱਥਾ) ਵਾਨ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸੱਥਰ.

੮. ਸੱਧੂਆਲ. ਦੇਖੋ, ਅਰਨੌਲੀ ਅਤੇ ਭਗਤੂ ਭਾਈ.

੯. ਸਨਦ ਯਾਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ. ਵਿ- ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਤ੍ਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੱਟਾ ਆਦਿ ਹੈ.

੧੦. ਸੁਖੀ ਨਾਲ ਮੇਤ੍ਰੀ, ਦੁੱਖੀ ਤੇ ਕਰੁਣਾ, ਪੁਨ੍ਯਾਤ੍ਮਾ ਨਾਲ ਮੁਦਿਤਾ, ਪਾਪਾਤ੍ਮਾ ਤੋਂ ਉਪੇਕ੍ਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ, ਸਮਾਧਿਪਾਦ, ਸੂਤ੍ਰ ੩੩.

੧੧. ੪ ਲਾਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਬਾਹ੍ਮਣ ਕਾਰ, ਜੋ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

153- ੧. ਸਨੌਰ. ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਚਾਰ ਮੀਲ ਤੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ. ਬਾਬਰ ਨੇ ਇਸ ਨਾਲ ੮੪ ਪਿੰਡ ਲਾ ਕੇ ਪਰਗਣੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਮਲਿਕ ਬਹਾਉੱਦੀਨ ਖੋਖਰ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ ਸੀ. ਮ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ.

੨. ਸਪਤ ਆਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

ਸਪਤਈਤਿ. ਦੇਖੋ, ਈਤਿ.

154- ੧. ਸਪਤਨਦ ਸਪਤਨਦੀ } ਅਨੇਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ :— ਸ਼ਤਦ੍ਰੁ, ਵਿਪਾਸ਼, ਦੇਰਾਵਤੀ, ਵਿਤਸ੍ਤਾ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ, ਸਿੰਧੁ, ਅਤੇ ਕੁਭਾ (ਕਾਬੁਲ).

੨. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਸੱਤ ਵਿਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਹ ਹਨ- ਸੰਭੂਤਿ, ਅਨਸੂਯਾ, ਕ੍ਰਿਆ, ਪ੍ਰੀਤਿ, ਸੰਤਤਿ, ਅਰੁੰਧਤੀ ਅਤੇ ਲੱਜਾ.

੩. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਮਨ੍ਵੰਤਰ ਦੇ ਸੱਤ ਰਿਖੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੪ ਸਪਤਾਂਗ ਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਅੰਗ ੮ ਦਾ ਟੁੱਟਨੋਟ. "ਸਪਤਹ ਅੰਗ ਸਹਿਤ ਅਤਿ ਦੁਰਜਨ". (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. "ਸਪਥ ਖਾਇ ਸੋ ਸਿੱਖ ਨ ਮੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. ਸਪਿੰਡ. ਸੰ. ਸਪਿਣ੍ਡ ਉਹ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਸੱਤ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

੭. ਸੱਪ. ਸੱਪਣ } ਦੇਖੋ, ਸਰਪ ਅਤੇ ਸਰਪਣੀ.

155- ੧. ਸਫ਼ੀਨਾ. ਅ. ਸਫ਼ੀਨਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਬਹੀ. ਕਿਤਾਬ । ੨ ਅਦਾਲਤੀ ਪਰਵਾਨਾ. ਸਮਨ । ੩ ਚਿਠ੍ਠੀ. ਲੇਖਾ.

ਸਫ਼ੂਫ਼ ਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਚੁਰਫ਼. ਟੋਕਰੀ। ੨ ਅਨਾਰ ਦਾਣਾ.

੨. ਈਸਾਈਆਂ ਨੇ ਛਨਿਛੱਰ ਵਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਦਾ ਦਿਨ (Sabbath) ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਛਨਿਛਰਵਾਰ ਹੀ ਸਥਥ ਹੈ.

No day may be substituted in its place for recognition as the Sabbath, and it is clear that the day commonly called Sunday has no claim to be regarded as the Sabbath day by any portion of mankind, for it was never sanctified or set apart by any commandment of the Creator. It is important to emphasize the truth that the Lord pronounced His blessing upon one day in particular, and that man was not allowed the option of choosing another day instead, as the day of rest. "God blessed the seventh day." He Himself exalted it above the other six days of the seven-day cycle, and He still calls upon men to loyally obey Him.

Calendar changes made in previous ages of the world's History have never been out of harmony with God's plan for the week and its rest-day, so that seventh-day observers are in the happy position of being in harmony with our present calendar. They begin their rest on Friday at the going down of the sun, and continue the celebration of the Sabbath until sun down on Saturday. (The Oriental Watchman)

੩. ਪਾਤੰਜਲਿ ਮਹਾਭਾਸ਼੍ਯ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ—
"ਸ਼ਰੋਤ੍ਰੋਪਲਬ੍ਧਿਬੁੱਦ੍ਧਿਨਿਰ੍ਗ੍ਰਾਹ੍ਯ ਸ਼ਬਦੋਯੋਗਾਭਿਜ੍ਯਲਤਃ ਸ਼ਾਕਾਸ਼ ਦੇਸ਼ਃ ਸ਼ਾਬ੍ਦਃ।"
(ਅ: ੧)

੫. ੪ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ. "ਏਕੋ ਸਬਦੁ ਏਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਏਕਸ ਤੇ ਉਤਪਤਿ ਚਲੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

੧. ਅ. ੨. ਰਾਹ. ਢੰਗ. ਤਰੀਕਾ । ੩ ਉਪਾਉ. ਜਤਨ.

੨. ਸਬੰਧ. ਬੰਧਨ ਸਹਿਤ. ਬੱਧਾ. "ਹੌ ਸਬੰਧ ਮਤਿਮੰਦ." (ਨਾਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਬੰਧ.

੧, ਸਭਾਗੁ. ਦੇਖੋ, ਸਭਾਗਾ । ੨ ਸਭ-ਆਗੁ. ਸਭ ਦਾ ਪੈਗ਼ਾਂਬਰ. ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਤਿਗੁਰੁ.

੪. ਸਭੁਜ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਏਕੁ ਅਨੇਕਹਿ ਮਿਲਿ ਗਇਆ," ਅਤੇ ਨਟ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿਚ- "ਏਕ ਸਮਾਨਾ ਏਕ."

੫. ੪ ਪੁਰ. ਸਮਸ. ਕੁੜਾ. ਕੱਚਰਾ.

੧. ਵੇਖਕੇ ਤੇਰੀ ਭਲਵਾਰ, ਜੋ ਬੋਰ ਦੇ ਨਹੁੰ ਜੇਹੀ ਖ਼ਮਵਾਰ ਅਤੇ ਮਾਸ (ਪਲ) ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਢਾਲੀ ਹੈ. ਭਾਵ- ਮਾਸ ਖਾਣੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ । ੨ ਸਮਸ਼ੇਰ. ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸਮਾਨ(ਤੁਲਜ).

੨. ਹਮਅਸਰ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਸੰ.

੩. **ਸਮਚਿੱਤ.** ਸੰ. ਵਿ- ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਸੁਖ ਦੁੱਖ, ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਰਹੇ.

੪. **ਸਮਧਾਪਨ.** ਦੇਖੋ, ਸਮਧੀਪਨ

੫. **ਸਮਧੀਪਨ.** ਸ਼ਾਕਾਗੀਰੀ. ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ. ਕੁੜਮਾਚਾਰੀ.

੬. **ਸਮਨਾ.** ਸਮ (ਤੁੱਲ) ਨਹੀਂ । ੨ ਸ਼ਮਨ (ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ). "ਜਾਂਕੇ ਆਨ ਸਮ ਨਾ ਵਿਘਨ ਗਨ ਸਮਨਾ." (ਨਾਪ)

ਸ਼ਮਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ- ਸ਼ਬ. ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰੀ.

ਸਮਨ੍ਵਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ- ਮੇਲ. ਸੰਯੋਗ । ੨ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੩ ਕਾਰਜ ਕਰਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ.

੭. ੨ ਸੰਵਤ. ਵਰ੍ਹਾ । ੩ ਸੌਗੰਦ. ਕਸਮ । ੪ ਨਿਯਮ. ਨੇਮ । ੫ ਅਵਸਰ. ਮੌਕਾ । ੬ ਉਪਦੇਸ਼ । ੭ ਧਰਮ ।

੧. ੩ ਲੈ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਣ ਕਰਨਾ. "ਕੋਟਿ ਮਹੇਸ ਉਪਾਇ ਸਮਾਏ । ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਗ ਸਾਜਣਿ ਲਾਏ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ਕੋੜਾਂ ਬ੍ਰਿਥ ਲੈ ਕਰਣ ਦੇ ਉਪਾਇ (ਯਤਨ) ਵਿੱਚ ਲਾਏ.

੨. **ਸਮਾਸ੍ਰਯ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ- ਆਸਰਾ. ਸਹਾਰਾ ।੨ ਸਹਾਇਤਾ. ਮਦਦ.

੩. **ਸਮਾਖ੍ਯਾ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ- ਕੀਰਤਿ. ਜਸ । ੨ ਸੰਗਜਾ- ਨਾਮ.

੪. "ਸਹਜ ਸਮਾਹੀ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

੫. "ਅਬ ਲਗ ਜਹਿਂ ਸਮਾਧਿ ਤਿਸ ਕੇਰੀ । ਚਲੈ ਦੇਗ ਦਿਨ ਹੋਤ ਬਡੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

161 ੧. **ਸਮਾਰਕ.** ਸੰ. ਸਮਾਰਕ. ਵਿ- ਸਮਰਣ (ਚੇਤੇ) ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

੨. ੩ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ.

੩. ੨. ਸੌਂਵਿਆ. ਸੁੱਤਾ । ੩ ਸਮਾਇਆ.

੪. ੫ ਸਿਮਤਿ. ਹਾਸੀ. ਵਿਲਾਸ. "ਸਮਿਤਿ ਹੈਤੁ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤਿਤ ਉਰ ਭੂਖ ਲਗਾਇ." (ਨਾਪ)

੫. **ਸਮਿਲ.** ਸਾਂਝਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ. ਸ਼ਾਮਿਲ. "ਸਮਿਲ ਨਾਮ ਇਹ ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ." (ਨਾਪ) ਨਾਨਬ ਨਾਮ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ.

੬. **ਸਮੁਦਭਵ,** ਸੰ. ਸ੍ਯਮੁਦ੍ਭਵ, ਸੰਗਜਾ- ਉਦਭਵ. ਉਤਪੱਤਿ. ਜਨਮ । ੨ ਹੋਮ ਲਈ ਮਚਾਈ ਹੋਈ ਅੱਗ.

੧. ਮਤਸ੍ਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਨ ਪੁਰ ਸਮੁਦ੍ ਹੁੰਦਾ (ਵਧਦਾ) ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਦ ਦੇ ਅਸ੍ ਹੋਣ ਪੁਰ ਜੋ ਸਮੁਦ੍ ਹੁੰਦਾ (ਘਟਦਾ) ਹੈ, ਉਹ ਸਮੁਦ੍ ਹੈ.

੨. **ਸਮੁਦ੍ਗਾ. ਸਮੁੰਦਰ ਸਮੁਦ੍ਗਾਮਿਨੀ.** ਵਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਨਦੀ. ਦਰਯਾ । ੨ ਗੰਗਾ.

ਸਮੁਦ੍ਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪.

੩. **ਸਮੁੰਨਤ.** ਸੰ. ਵਿ- ਉੱਚਾ, ਬੁਲੰਦ । ੨ ਉੱਨਤਿ (ਤਰੱਕੀ) ਸਹਿਤ.

੪. **ਸਮੂਹਨੀ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ – ਸੁਹਨੀ. ਝਾੜੂ. ਬੁਹਾਰੀ.

੫. **ਸਮੰਤਕ.** ਦੇਖੋ, ਸ੍ਯਮੰਤਕ, **ਸਮੰਤ ਪੰਚਕ.** ਦੇਖੋ, ਪਰਸ ਰਾਮ ੪.

੬. ੬ ਹਸ੍. ਹੱਥ । ੭ ਸੇਜਾ. ਬਿਸਤਰ । ੮ ਸੱਪ । ੯ ਨੀਂਦ.

੭. **ਸਯਾਰਹ.** ਅ੍. ਤਾਰਾ. ਨਛੱਤ੍ਰ. ਉਡੁ.

੮. ੧੭ ਅੰ. Sir. ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ—ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ. ਜਨਾਬ । ੧੮ ਦੇਖੋ, ਸਰ ਬਿਖਮ.

੯. "ਗਾਵਹਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਕਮੋਦਾ". (ਰਾਗ ਮਾਲਾ) ਅਹਬ ਗ਼ਜਾਨ ਰਹਿਤ ਪਾਠੀਏ ਸਰਸ ਅਤੇ ਸ ਰਸ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ.

੧. ਛੱਪਯ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੬ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੯੦ ਲਘੁ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

੨. **ਸਰਕਸ਼ੀ.** ਫ਼ਾ - ਸੰਗਜਾ- ਸਰਕਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

੩. **ਸਰਕਰਨਾ.** ਕ੍ਰਿ. ਫ਼ਤੇ ਕਰਨਾ. ਜਿੱਤਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰ ੧੩ । ੨ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣੀ. ਫਾਯਰ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ- ਉਸ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਸਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ.

੪. ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਜਿਵੇਂ- ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ, ਆਦਿ.

੫. **ਸਰਕੁਰਬਾਨੀ.** ਦੇਖੋ, ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਅਤੇ ਸਿਰਕੁਰਬਾਨੀ.

੬. "ਇਕ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸਰਗ ਇਕ, ਭਯੋ ਸੁ ਛੰਦਨ ਮਾਹਿਂ."

(ਬਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ)

੭. **ਸਰਗਰਮ.** ਫ਼ਾ. ਵਿ-ਜੋਸ਼ੀਲਾ. ਉਤਸ਼ਾਹੀ.

ਸਰਗਰਮੀ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ-ਜੋਸ਼. ਉਤਸ਼ਾਹ. ਉਮੰਗ.

੮. **ਸਰਜਾ ਸਰਜਾਹ** } ਫ਼ਾ. ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸਥਾਨ. ਭਾਵ ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ.

੧. ੩ ਸੰ. ਸ਼ਰਤ੍. ਵਰ੍ਹਾ. ਸਾਲ । ੪ ਸਰਦ ਰੁੱਤ. ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ ਦੀ ਰੁੱਤ.

੨. **ਸਰਦ ਚਸ਼ਮੀ.** ਇੱਕ ਰਸਮ. ਰੋਣ (ਸਿਆਪੇ) ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਖਾਂ ਠੰਢੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ.

ਸਰਦ ਧਾਰ ਰਤਨਮਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਜੱਛ (ਯਕ) ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਯਾ.

੩. Sugar Melon. ਸਰਦ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ.

੪. **ਸਰਦੇਸਮੁਖੀ.** ਮੁਗ਼ਲ ਅਤੇ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੁਆਮਲੇ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਜਿਵੇਂ ਚੌਥਦਾਰ, ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਲੈ ਕੇ ਅਮਨ ਕਾਯਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਹੋਂਦਾ ਸੀ, ਤਿਵੇਂ ਸਰਦੇਸ ਮੁਖੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਕਾਯਮ ਰਖਦਾ ਸੀ.

੫. **ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਕ.** ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੱਧਾਪੂਰਨ.

੬. **ਸਰਨਾ.** ਦੇਖੋ, ਸਰਣਾ । ੨ ਖਿਸਕਣਾ । ੩ ਸਰ (ਤੁਲਜ) ਨਾ. ਅਦੁਤੀ.

੭. ੪ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਗਰ ਨੇ ਫਤੇ ਕੀਤਾ.

੮. **ਸਰਪਿਣੀ.** ਸ੍ਰਪਿੰਣੀ. ਸ੍ਰੱਪਣ. ਸੱਪ ਦੀ ਮਾਦਾ.

੯. **ਸਰਫਲੀ.** ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਰਫ਼ ਅਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

166 ੧. **ਸਰਬਦੇਸ਼ੀ.** ਸਰ੍ਵਦੇਸ਼ੀਯ. ਵਿ- ਸਭ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਹਰ ਥਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਸਰਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ}

੨. **ਸਰਬਭੂਤ.** ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰ ਚਰਾਚਰ ਜੀਵ. "ਸਰਬ ਭੂਤ ਦਯਾਲ." (ਸ. ਸਹਸ ਮ: ੫) । ੨ ਵਿ- ਸਰਵਰੂਪ. ਜੋ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੁਛ ਨਹੀਂ.

ਸਰਬਭੂਤਿ. ਸਭ ਭੂਤਾਂ (ਜੀਵਾਂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅੰਦਰ. "ਸਰਬ ਭੂਤਿ ਆਪ ਵਰਤਾਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

੪. "ਸਰ੍ਵਾਣਿ ਹ੍ਰਦਯਸ੍ਥਾਨਿ ਸੰਗਲਾਨਿ ਸ਼ੁਭਾਨਿ ਚ। ਦਦਾਤਿ ਚੇਪ੍ਸਿਤਾਨ੍ ਲੋਕੇ ਤੇਨ ਸਾ ਸ੍ਰਵੰਸਙ੍ਗਲਾ."

੪. ੩ ਸੰ. ਸ਼ਰ੍ਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਹਨੇਰਾ. ਅੰਧਕਾਰ। ੪. ਸੰਞ. ਸੰਗ੍ਯਾ। ੫ ਕਾਮਦੇਵ। ੬ ਦੇਖੋ, ਸਰਵਰ ੬.

੫. **ਸਰਬਾਜ਼.** ਫ਼ਾ. ਸਿਰੋਂ ਨੰਗਾ। ੨ ਹਠੀਆ ਸਿਪਾਹੀ। ੩ ਖ਼ੁਦ ਪਸੰਦ ਆਗੂ.

167-੧. **ਸਰਬਿਖਮ.** ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਟੇਢਾ, ਭਾਵ- ਆਰੋਹੀ, ਅਵਰੋਹੀ ਅਤੇ ਕੂਟ ਤਾਨ. "ਸੁਰ ਸਰ ਬਿਖਮ ਊਚ ਲਘੁ ਜਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੨. **ਸਰਬੰਦ.** ਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਸਿਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਪੱਗ. ਸਾਫ਼ਾ. ਸੰ. ਸ਼ਿਰੋਵੇਸ੍ਟ. ਸ਼ਿਪ੍ਰ.

੩. **ਸ਼ਰਮਸਾਰ.** ਲੱਜਾਵਾਨ. ਸ਼ਰਮਾਊ। ੨ ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ.

੪. ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੫ ਗੁਰੂ। ੬. ਨਜਾਯਕਾਰੀ ਰਾਜਾ.

੫. ਵਾਲਮੀਕ ਦੇ ਉੱਤਰ ਕਾਂਡ ਸਰਗ ੧੨ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾ ਨਾਮ ਹੋਣ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਕਨਜਾ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇਕਿਨਾਰੇ ਜੰਮੀ ਤਦ ਭਾਰੀ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਸਰੋਵਰ ਉਛਲ ਚੱਲਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਰੋਕੇ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਸਰ! ਮਾ (ਮਤ) ਵਧੋ.

੬. **ਸ਼ਰਮਿਸ਼੍ਠਾ.** ਅਸੁਰ ਰਾਜ ਵ੍ਰਿਸਪਰ੍ਵਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇਵਜਾਨੀ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਅਤੇ ਯਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਦ੍ਰੁਹ੍ਯ, ਅਨੁ ਅਤੇ ਪੁਰੁ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ.

੭. **ਸਰਵਸ੍ਵ.** ਸਰ੍ਵਸ੍ਵ. ਸਾਰਾ ਮਾਲ-ਧਨ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਸੁ.

੮. ੨ ਸੰ. ਤਾਲ ਦਾ ਪਾਨੀ. ਤਲਾਉ ਦਾ ਜਲ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਰਵਨ. ਸਰਕੜੇ ਦਾ ਜੰਗਲ.

੯. **ਸਰਵਰੀਆ.** ਸੁਲਤਾਨ ਪੀਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ.

੧੦. ਪਜਾਰਾ. "ਗ਼ੋਰੇ ਆਂ ਸਰਵੇ ਰਵਾਂ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਿਆਯਦ ਦਰ ਨਜ਼ਰ." (ਦੀਗੋ)

੧੧. ੫ ਫ਼ਾ. ਸ਼ਰਹ. ਸ਼ਰਾ. ਤੁਲਸੀ। ੬ ਵਿ- ਲਾਲਚੀ। ੭ ਬਹੁਤ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ.

੧. "ਸ਼੍ਰਦ੍ਧਯਾ ਦੀਯਤੇ ਯਸ੍ਮਾਤ੍ ਸ਼੍ਰਾਦ੍ਧੰ ਤੇਨ ਨਿਗਦ੍ਯਤੇ." (ਪੁਲਸ੍ਤ੍ਯ)

੨. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸਰਾਧ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ। ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਉ। ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਪਿਆਰੁ। ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ." (ਮਃ ੧, ਵਾਰ ਮਾਝ)

੩. "ਪਿਤਰ ਭੀ ਬਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਆ ਪਾਵਹਿ? ਕਉਆ ਕੂਕਰ ਖਾਹੀ.' (ਗਉ ਕਬੀਰ)

੪. "ਗੋਯਾ ਜ਼ਿ ਚਸ਼ਮੇ ਯਾਰ ਚੂੰ ਮਖ਼ਮੂਰ ਗਸ਼ਤਹ ਏਮ। ਕੇ ਖ਼ਾਹਿਬੇ ਸ਼ਰਾਬੇ ਪੁਰ ਸ਼ਰਾਰ ਮੇ ਕੁਨੇਮ.' (ਦੀਗੋ) ਦੇਖੋ, ਸੁਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਔਗੁਣ.

੫. ਸਰੀਂਹ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਅੰਜਨ(ਸੁਰਮੇ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਕੋਹਲੂ ਚੰਗਾ ਬਣਦਾ ਹੈ.

੬. ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਕ ਸਬੰਧੀ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ.

੭. **ਸਰੀਕਨਿ.** ਸਰੀਕਣਾ. "ਸਭੇ ਸਰੀਕਨਿ ਮਿਲਕਰਿ ਆਈ." (ਨਾਪ੍)

੮. **ਸਰੀਤ.** ਦੇਖੋ. ਸਰੀਅਤ। ਦੇਖੋ, ਸੁਰੀਤਿ. ਸਰੀਨ. ਦੇਖੋ, ਸਰੀਣ.

੯. **ਸਰੀਰ ਕਲ.** ਸਰੀਰ (ਦੇਹ) ਦੀ ਕਲਾ. ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ. ਜਾਨ. "ਚਰਨ ਨ ਛਾਡਉ ਸਰੀਰ ਕਲ ਜਾਈ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਭਾਵੇਂ ਜਾਨ ਚਲੀ ਜਾਵੇ. ਜੋ ਕਲ ਦਾ ਅਰਥ ਕਲ੍ਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ.

੧੦. **ਸਰੁਜ.** ਰੁਜ (ਰੋਗ) ਸਹਿਤ. ਰੋਗੀ. ਬੀਮਾਰ.

170-੧. **ਸ਼ਰੈਯਾ.** ਸ਼ਰਈ. ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਪਾਬੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਰਯੀ.

੨. ਭਾਵ- ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀ ਨੱਚ ਉੱਠੀ, ਅਰਥਾਤ ਲੜਨ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ।

੩. **ਸਰੋਜਿਨੀ.** ਸੰਗ੍ਯਾ- ਕਮਲ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤਲਾਈ। ੨ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ। ੩ ਨੀਲੋਫ਼ਰ. ਭਮੂਲ.

੪. **ਸਲਕੋਟ.** ਦੇਖੋ, ਸਿਆਲਕੋਟ. "ਪੁਨ ਸਲਕੋਟ ਬਿਖੈ ਚਲ ਆਏ." (ਨਾਪ੍)

੫. **ਸਲਮਾ,** ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਤਾਰ ਜੋ ਲਪੇਟ ਕੇ ਗੋਲ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਨਾਲ ਚਾਂਦੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗੋਲ ਟੁਕੜੇ (ਸਿਤਾਰੇ) ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਜੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਸਲਮੇ ਸਤਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ" ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿਤਾਰਾ ੩.

੧. "ਅਪਰ ਗਿਰੇਸੁਰ ਬਨੈ ਸਲਾਮੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੨. **ਸਲਾਰੱਦੀਨ.** ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਾਜੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਲਕੀਧਰ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਅਪਾਰ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

੩. **ਸਲਿਲਪਤਿ** } ਜਲਪਤਿ.
ਸਲਿਲੇਸ਼ } ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਰੁਣ.

੪. ੩ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ. ਵੱਲ. ਚੱਜ.

੫. ਇਸ ਉੱਪਰ ਮੁਜਰਮ ਨੂੰ ਰੱਖ ਕੇ ਸਿਰ, ਬਾਹਾਂ, ਛਾਤੀ, ਲੱਤਾਂ, ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਖਾਂ ਠੋਕੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ੨ ਸੂਲੀ ਨੇਜੇ ਅਤੇ ਬਰਛੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਮੁਜਰਮ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਕੇ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ "ਸ਼ੂਲਾ" ਹੈ.

੬. **ਸ਼ਲਜ.** ਕ੍ਰਿ. ਜਰਾਹੀ. Surgery.

੭. **ਸਵਤਸਾ.** ਵਤਸ (ਬੱਚੇ) ਸਹਿਤ. ਬੱਚੇ ਵਾਲੀ.

੮. **ਸਵਯਸ.** ਸਮਾਨ ਉਮਰ ਵਾਲਾ. ਹਮ ਉਮਰ. ਹਾਣੀ.

੯. **ਸਵਲ ਬ੍ਰਹਮ.** ਦੇਖੋ, ਸਬਲ ਬ੍ਰਹਮ.

੧. ੪ ਸਵਾਰ ਕੇ. ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ. "ਕਰੀ ਹੈ ਸਵਾਰੀ। ਕਰੀ ਹੈ ਸਵਾਰੀ." (ਹਰਿਦਯਾਲ) ਕਰੀ (ਹਾਥੀ) ਹਯ (ਘੋੜਾ) ਸਿੰਗਾਰ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਸਵਾਰੀ.

੨. ਸਵਾ ਸੇਰ ਦਾ ਵੱਟਾ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦੋ ਤਿੰਨ ਆਦਿ ਦਾ ਸਵਾਯਾ ਗਿਣੀਦਾ ਹੈ। ੩

੧. ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ. ਵਿਰੁੱਧ. ਉਲਟ. ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਜਨੇਊ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ.

੨. ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤੀਰ ਛਡਦੇ ਸਨ. "ਵਾਮ ਹਾਥ ਤੇ ਕਬਹੁੰ ਚਲਾਵੈਂ। ਕਬਹੁੰ ਦਾਹਿਨ ਰਿਪੁਨ ਤਕਾਵੈਂ।" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੩. ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਰ.

੪. **ਸੜ.** ਦੇਖੋ, ਸ਼ੀਰਮਾ.

੫. ੪ ਸਾਥ. ਸਹਿਤ. ਸਮੇਤ. 'ਕੁਝ ਸਾ ਮਖੀ ਖਾਇਆ." (ਵਡ ਮਃ ੧) ਮੱਖੀ ਸਮੇਤ ਖਾਧਾ.

175-੧. **ਸਾਸ੍ਤ੍ਰਾਂਗ ਯੋਗ.**

ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ੬.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਖ਼ਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

੨. ਸ਼ੀਨਤ ਮਹਲ ਦੀ ਬੁੱਧੋਂ ਆਲਮਗੀਰ ੨ ਦਾ ਪੁੱਤ ੧੫ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੨੮ ਨੂੰ ਜੰਮਿਆ ਸੀ. ਇਹ ੨੫ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੭੫੯ ਨੂੰ

੩. ਲਾਰਡ ਕਲਾਈਵ ਨੂੰ ੧੨ ਅਗਸਤ

੪. ਦੇ ਨਾਉਂ ੨੪ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਲੈਣਾ ਕਰਕੇ

੫. ਜਨਰਲ ਸਮਿਥ ਦੀ ਕਠਪੁਤਲੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ.

੬. ੧੦ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੭੮੮ ਨੂੰ

੭. ਇਸ ਦੀ ਛਾਪ ਆਫ਼ਤਾਬ ਸੀ.

੮. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ. ੪੫.

੯. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ੧੨ਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਹ ਜਹਾਂ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ. ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੬੨੨ ਵਿੱਚ ਜਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਅਖ਼ਤਯਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਤਦ ਇਸ ਦੀ ਬਾਪ ਨਾਲ ਅਣਬਣ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਬੇਦੌਲਤ" ਰੱਖਿਆ.

੧੦. ਬਾਹਜਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਸਨ ੧੬੧੨ ਵਿੱਚ

੧੧. ਇਹ ਮਕਬਰਾ ਸਨ ੧੬੩੨ ਵਿੱਚ ਬਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਸਨ ੧੬੪੩ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੨੪੩ ਫ਼ੁੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਅਹਾਤਾ ੪੨ ਏਕੜ ਹੈ.

੧. ਇਸ ਦੇ ਉਰਸ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹਰ ਸਾਲ ੨੭ ਰੱਜਬ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਰੌਣਕ ਨਾਲ ਤਾਜ ਮਹੱਲ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੨. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਟਣ ਸਜਾਦਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਜਾਦਾ ੨-੩.

੩, **ਸ਼ਾਹਤਰਾ.** ਡਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ ਪਾਪੜਾ.

੪. "ਭਹਿ ਕੇ ਲੋਕ ਬਾਹਦੀ ਕਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਸ਼ਾਹ ਬਲਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਬੇਰ ਸਿੰਘ ੨ ਦਾ ਫ਼ੁੱਟਨੋਟ.

੬. **ਸ਼ਾਹ ਮਦਾਰ.** ਦੇਖੋ, ਮਦਾਰੀ.

ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ. ਦੇਖ, ਟੁੰਡਾਲਾਟ ਦਾ ਫ਼ੁੱਟ ਨੋਟ.

ਸਾਹਲਾਦ. ਸੰ. ਅਲ੍ਹਾਦ. ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ.

੧. **ਸ਼ਾਹਰੁਖੀ.** ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਢਾਈ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਰੋਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

੮. ਖ਼ ਸੰ.ਸਾਹਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪ੍ਰਭੂ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਅਧਿਪਤੀ.

੯. ਸਾਹਿਬ ਬਾਹੁਰ. "ਕਿਧੌਂ ਪੁਰਖ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹੁਰ." (ਰੁਪ੍ਰਸੂ)

੧੦. ਖ਼ਾਸ ਕਟਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ.

੧. ੪ ਪ੍ਰਾ. ਸਾਧੁ. "ਣਮੋ ਲੋਏ ਸੱਬ ਸਾਹੂਣੰ," (ਸਾਮਾਯਿਕ ਸੂਤ੍ਰ) ਨਮੋ ਲੋਕੇ ਸਰਵ ਸਾਧੁਭ੍ਯਃ

੨. ਸਾਰੰਗ (ਸਾਗਵਾਨ) ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਇਸੇ ਬਿਰਛ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪੌਰਾਣਿਕ

੩. ੪ ਸੰਨ੍ਯਾ- ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਵੇਦਾਂਤ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਭਾਂਕਰ ਭਾਸ਼੍ਯ.

੪. ਪ ਵਿ- ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਬ਼ਕੂਰ (ਸ਼ੁਕਰ ਗੁ਼ਜ਼ਾਰ) ਅਤੇ ਸੰ. ਸ਼ੁ ਲਈ ਭੀ ਸ਼ਾਂਕਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ- ਉਹ ਆਪਣੀ ਥੋੜੀ ਆਮਦਨ ਤੇ ਭੀ ਸ਼ਾਂਕਰ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਕੁਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਕਿਰ ਦਾ ਹੀ ਰਪਾਂਤਰ ਹੈ.

੫. ੨ ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ । ੩ ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ.

੬. ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਕਿਨ੍ ਸ਼ਕ੍ਤਿਵਾਲਾ. ਬਲਵਾਨ.

੭. "ਚਰਣ-ਵਯੂਹ" ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖ਼ਾਂ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਕਲਜ, ਅਸ਼੍ਵਲਾਯਨ, ਮਾਧਯੰਦਿਨ, ਸ਼ੌਨਕੀਯ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਗਿਣੀਆਂ ਹਨ.

੧. ੪ ਸੰ. ਸਾਂਖ੍ਯ. ਸ਼ਾਖ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸ਼ਾਖ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

੨. **ਸਾਂਖ੍ਯ ਯੋਗ.** ਸਾਂਖ੍ਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗ । ੨ ਗ੍ਯਾਨ ਯੋਗ. ਦੇਖੋ,ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ,ਅ : ੨, ਸ਼: ੩.

੩. "ਮਾਰਤੰਡ ਸਾਗਰ ਸੁਤ ਤਾਰੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੪. **ਸਾਗਰਾਂਤ ਅਵਨੀ.** ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤਕ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ.

੫. ਦਾ ਫ਼ੁਟ ਨੋਟ । ੨ ਉਦਯਪੁਰ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਦੇਵਗੜ੍ਹ ਦਾ ਰਈਸ, ਜੋ ਯੋਧਾ ਚੁੰਡਾ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਫੱਤੇ ਦਾ ਚਾਚਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਉਦਯਪੁਰ ਰਾਜ ਦੀ ਰਖ਼ਜਾ ਲਈ ਹਲਦੀ ਘਾਟ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਬਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸਲੀਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਾਣ ਦਿੱਤੇ. ਸਾਂਗਾ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਹੁਣ ਦੋ ਲੱਖ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ.

੬. ਪ ਸੰ.ਬਾਚਿ. ਮਸ਼ਹੂਰ.ਪ੍ਰਖ੍ਯਾਤ.

੭. ਨਵਦੁਰਗਾ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਕਲਪ ਕੇ ਸਾਂਝੀ ਇਹ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ.

181-੧. **ਸਾਣਕਾਸ਼.** ਸਾਣ ਖਿੱਚਣ (ਫੁਆਣ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਣ ੨.

੨. **ਸਾਤਕੁੰਭ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਕਰਨਾਰ। ੨ ਧਤੂਰਾ । ੩ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ, ਜੋ ਸ਼ਤਕੁੰਭ ਪਹਾੜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਲੇ ਸਾਤ ਕੁੰਭ ਕੋ ਕੁੰਭ ਪਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩ **ਸਾਤਦੀਪ.** ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਦੀਪ. "ਜਿਨ੍ਹੈ ਰਥ ਚਕ੍ਰੰ ਕੀਏ ਸਾਤ ਦੀਪੰ."

(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

੪. **ਸਾਤਮ.** ਆਤਮਾ ਸਹਿਤ । ੨ ਸਪ੍ਰਮ. ਮੱਤਵਾਂ. "ਭਯੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਤਮ ਰੂਪ ਧਰਜੋ," (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) । ੩ **ਸਾਤਮਯ** (ਲਾਕ੍ਸ਼੍ਯ) ਸਰੂਪਵਾਨ. ਤਦਰੂਪਵਾਨ.

੫. **ਸ਼ਾਂਤਿ ਪ੍ਰਦ.** ਵਿ- ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਂਤਿ.

੬. ੬ ਸੰ. ਸ਼ਾਦ੍. ਜ਼ਾਰਾ. ਚਿੱਕੜ । ੭ ਦੁੱਖ. ਦੁਖੀ.

੭. "ਬਿਤੀ ਚਖਉ ਸਾਦੜੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

੧. ਪ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਆਦਮੀ. ਜੋ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਵੇਚੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਭੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ–ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੋਠੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ । ੬ ੭ ਸੰ. ਸ੍ਯਾਦਿਨ੍ ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਰਥ ਆਦਿ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਯਾ.

੨. **ਸਾਂਦੀ.** ਮੁਸ਼ਾਦਾਂ ਨਾਲ,ਰਸੋਂ ਸੇ. "ਸਾਂਦੀ ਜੀਭ ਨ ਰਜੀਆ, ਕਰਿ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ." (ਭਾਗੁ)

੩. **ਸਾਧਰੇਣੁ.** ਸਾਧੁ ਦੀ ਚਰਣ ਰਜ. ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਣ ਧੂੜ. "ਮਸਤਕਿ ਲਹੈ ਸਾਧ ਰੇਣੁ ਵਡ ਭਾਗ ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੇ." (ਭਾਗੁ)

੪. **ਸਾਧਾਰਣ ਪਾਠ.** ਉਹ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਲਈ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਨਿਮਿੱਤ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

੫. ਜੋ ਨੰਦ ਕੁਇਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮੱਲੇ ਨਿਵਾਸੀ ਧਰਮੇ ਖੋਸਲੇ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਸ਼ਾਨਦਾਰ. ਵਿ- ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ. ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.ਦੇਖੋ,ਸਾਨ ੫-ਫ਼.

੭. "ਗਿਰਾ ਵਿਰਾਗ ਭਗਤਿ ਰਸ ਸਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੮. ' ਨਾਨਕ ਸਾਨੀ ਅਵਰ ਨਹੀਂ.' (ਨਾਪ੍ਰ)

੯. **ਸਾਨੁ.** ਸੰ- ਸੰਗ੍ਯਾ- ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ (ਬਿਖਰ) । ੨ ਸ਼ਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜੰਗਲ । ੩ ਰਾਹ. ਮਾਰਗ । ੪ ਪੱਤਾ । ੫ ਸੂਰਜ । ੬ ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ.

183-੧. **ਸ਼ਾਪਿਤ.** ਸੰ. ਵਿ- ਸਰਾਫਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ,ਸਾਪ ੨.

੨. ਭਵਿਸ਼ਜ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਸਾਂਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੁਰਵਾਸ਼ਾ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਕੁਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਮਖੌਲ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਪੁਰ ਰਿਖੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਸੂਰਜ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਸਾਂਬ ਦਾ ਕੁਸ੍ਰ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਦੇਖੋ,ਮੁਲਤਾਨ

ਏਸੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਸਾਂਬ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਮਤੇਈਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਜਲ- ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਭੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਸਨ. ਸੁੰਦਰ ਸਾਂਬ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀਰਯ ਪਾਤ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਕਮਲ ਦ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਪਿਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਰਦ ਨੇ ਵਿਖਾਯਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਾਕੂਆਂ ਦੇ ਵਸ਼ ਪਓਗੀਆਂ, ਅਰ ਸਾਂਬ ਨੂੰ ਕੁਸ੍ਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ.

੩. **ਸਾਂਬ ਪੁਰ.** ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਮੁਲਤਾਨ.

੪. 'ਸਾਬਹ ਹੋਇ ਹਲੀਮ ਪਾਪ ਗਵਾਵਹੀ.' (ਭਾਗੂ) । ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਬਰ. ਦੁਸ਼੍ਰ. ਖੋਟਾ । ੩ ਸੰਗਜਾ- ਹਾਨਿ. ਨੁਕਸਾਨ।੪ ਤਾਂਬਾ. ਤਾਮ੍ਰ.

੫. "ਮੈਲੂ ਕੀਨੋ ਸਾਬੁਨੁ ਸੂਧੁ.' (ਰਾਮ ਮ: ੫)

੬. **ਸਾਮਯਿਕ.** ਸੰ. ਵਿ- ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ । ੨ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

੭. **ਸ਼ਾਮਿਲਾਤ.** ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ- ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ. ਸ਼ਰਾਕਤ । ੨ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਵੰਡੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਅਰ ਸਾਂਝੀ ਹੈ.

੮. ੩ ਸਮੁੰਦਰੀ ਲੂਣ । ੪ ਸਮੁੰਦਰ ਝੱਗ.

185-੧. **ਸਾਯਨ.** ਸੰ. ਉਹ ਦਿਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਹੋਣ. ੯ ਚੇਤ(੨੧ ਮਾਰਚ)ਅਤੇ ੯ ਅੱਸੂ (੨੨ ਸਿਤੰਬਰ) । ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਯਣ.

੨. ੫ ਅ ਚੁੰਗੀ . ਜ਼ਕਾਤ ਘਰ. Octroi ।੬ ਫੁਟਕਲ.ਮੁਤਫੱਰਕ ਜਿਵੇਂ-ਸਾਯਰ ਖ਼ਰਚ.

੩. **ਸਾਯੰ.** ਸੰ.ਸਾਯੰ.ਸੰਬ.ਆਥਣ.ਸ਼ਾਮ

੪. ੨੩ ਸੰ. ਸ਼ਾਰ.ਵਿ-ਚਿਤਕਬਰਾ. ਡੱਬਖੜੇਬਾ । ੨੪ ਸੰਗਜਾ- ਹਿੰਸਾ. ਵੱਧ। ੨੫ ਕੁਸ਼ਾ. ਦੱਭ.

੫. ੨ ਸੰ. सारक. ਜਮਾਲ ਗੋਟਾ । ੩ ਧਣੀਆਂ । ੪ ਵਿਰੇਚਕ (ਦਸਤਾਵਰ) ਦਵਾਈ.

੬. **ਸਾਰਖਰਾ.** ਦੇਖੋ, ਸਾਰਖਾ ੨.

੭. **ਸਾਰ ਗਰਭਿਤ.** ਸੰ सारगर्भित. ਵਿ-ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰ (ਤਤ੍ਰ) ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਾਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਵੇਂ- ਸਾਰ ਗਰਭਿਤ ਵਾਕ.

੮. **ਸਾਰਜੰਟ.** ਅੰ Sergeant. ਸੰਗਜਾ- ਨਾਜ਼ਿਰ. ਜਮਾਚਾਰ. ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਕੀਲ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦਾ ਜ਼ਿੱਮੇਵਾਰ.

੯. ੮ ਸਾੜਨਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਸਾਰਣਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ

੧੦. ਅਖੰਡ ਨਾਮ ਅਭਯਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ । ੬ ਵਾਣੀ. "ਉੱਤਰ ਹੇਤੁ ਵਖਾਣੀ ਸਾਰਦ.' (ਗਪ੍ਰਸੂ)

੧੧. **ਸਾਰਮੇਯ.** ਸ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਸਰਮਾ । ੨ ਕੱਤਾ.

੧. ੪ ਸੰ. ਥੋਹਰ। ੫ ਦੁੱਧ. ਦੁਰਵਾ । ੬ ਕੇਲਾ । ੭ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਰਅ.

੨. **ਸਾਰਾਂਸ਼.** ਸਾਰ-ਅੰਸ਼. ਤਤ੍ਰ. ਨਿਚੋੜ । ੨ ਖਲਾਸਾ । ੩ ਨਤੀਜਾ.

੩. **ਸ਼ਾਰਿਅ.** ਅ. شارع ਵਿ- ਸ਼ਰਾ (ਧਰਮ ਮਾਰਗ) ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ- ਰਾਹ. ਮਾਰਗ. ਰਾਜ ਪਥ (public road).

੪. "ਸਾਰੋ ਦਿਨ ਡੋਲਤ ਬਨ ਮਹੀਆ". (ਗੂਜ ਕਬੀਰ)

੫. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮ ਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਜਨਮ ਖੰਡ ਅਤੇ ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਪਾਤਾਲ ਖੰਡ ਦਾ ਅ: ੧੦.

187-੧. **ਸ਼ਾਲਬਾਫ਼.** ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ- ਸ਼ਾਲ (ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੀ ਚਾਦਰ) ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰੀਗਰ ਦੋਸ਼ਾਲੇ ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ ਜੋਲਾਹਾ.

੨. ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮਾਸ਼ਾ ਅੱਲਾ, ਜਾਂ ਇਨਸ਼ਾ ਅੱਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

੩. **ਸਾਲਾਦ.** ਸੰ. ਆਲ੍ਹਾਦ. ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ. "ਪੁਨ ਖਾਵਹੁ ਪੀਵਹੁ ਸਾਲ੍ਹਾਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸਾਲਾਨਾ. ਵਿ- ਸਾਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਵਾਸ਼ਿੰਕ.

੪. ਏਸ ਦੀ ਸੇਂਜੀ ਲਈ ਨੁਰਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜਿਓਂ ਰਾਵੀ ਵਿਚੋਂ ਹੰਸਲੀ (ਨਹਿਰ) ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ.

੫. ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਚੰਦ ਮਨਚੰਦਾ ਦੇ ਖ਼ਯਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਲਮ (ਚਾਦਰ) ਆਰ (ਜਲ) ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚਾਦਰ. 'A sheet of running water). ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬਾਗ਼ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੬੩੭ ਵਿੱਚ ਡਲ ਝੀਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ (ਕਸ਼ਮੀਰ) ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਯਾ ਸੀ.

੬. ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਲਾਰ.ਹਾਥੀ ਦਾ ਨੌਂਹ। ੩ ਪੌੜੀ. ਸੀਢੀ । ੪ ਪੰਛੀ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ.

੭. ੩ ਸੰ. ਸ਼ਾਲੁ. ਭੋਂਹ. ਕਮਲ ਦੀ ਜੜ । ੪ ਮੇਂਡਕ. ਡੱਡੂ । ੫ ਕਸੈਲਾ ਪਦਾਰਥ.

੮. **ਸਾਲੇਹਾਰ.** ਸਾਲੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. ਜਜਾਲ ਵਧੂ.

੯. ੨ ਕੁਟੁਕੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੈਪੁਰ ਜੋਧਪੁਰ ਅਤੇ ਅਲਵਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਲ੍ਹ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਾਲ੍ਹਪੁਰ ਅਥਵਾ ਸ਼ੌਡ ਨਗਰ ਸੀ. ਇਸ-ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿੱਤਕਾਵਤ ਭੀ ਮਹਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਕਨਿੰਗਮ (Cunningham) ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਨਗਰ ਵਰਤਮਾਨ ਅਲਵਰ ਦੇ ਥਾਂ ਸੀ.

੧੦. **ਸਾਂਵਤਸਰ.** ਸੰ. सांवत्सर. ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਸ਼੍ਰਾਧ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

੧੧. ੩ ਸੰ. सावन. ਯਗਜ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਕਰਮ। ੪ ਯਜਮਾਨ। ੫ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਦਿਨ ਰਾਤ । ੬ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ।

੧੨. "ਸ਼ਾਵਰ ਤੰਤ੍ਰ ਜਾਲ ਜਗ ਸਿਰਜਾ । ਅਨਮਿਲ ਅੱਖਰ ਅਰਥ ਨ ਜਾਪੂ." (ਤੁਲਸੀ)

189-੧ **ਸਾਵੇਰੀ.** ਦੇਖੋ,ਦੁਰਗਾ ੬.

੨. **ਸਾੜਨਾ.** ਸੰਤਾਪ ਦੇਣਾ । ੨ ਦਗਧ ਕਰਨਾ. ਜਲਾਉਣਾ । ੩ ਗਾਲਨਾ.

੩. **ਸਿਉਣ.** ਦੇਖੋ, ਸਿਉਣਾ । ੨ ਗੁਦਾ ਤੋਂ ਅੰਡਕੋਸ਼ਾਂ ਤਕ ਦੀ ਸੰਧਿ.

੪. (ink). ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਜਦ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਜੁਗਤ ਕੱਢੀ ਕਿ ਪਿਪਲ ਦੀ ਲਾਖ ਨੂੰ ਪੀਹ ਫਾਣ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹਾਂਡੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਉਬਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ. ਉੱਬਲਦੀ ਲਾਖ ਵਿੱਚ ਸੁਹਾਗਾ ਅਤੇ ਲੋਧ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਇਤਨਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਰੇਖਾ ਕਾਨ ਅਤ ਪੱਤੇ ਆਦਿਕ ਤੇ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਸਕੇ. ਤਿਲਾਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇ ਤੇਲ ਤੋਂ ਮਚਾਏ ਦੀਵੇ ਦੇ ਕਜਲ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਲਾਖ ਦੇ ਗਾੜ੍ਹੇ ਰਸ ਵਿਚ ਫੇਰ ਕੇ ਰੰਗ ਸਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ. ਇਸ ਸਿਆਹੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਕੇ ਡਲੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ. ਵਰਤਣ ਸਮੇਂ ਡਲੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਲੈਂਦੇ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਬਣਨ ਲੱਗੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ.

੫. ਸਿਆਹੀ ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਇਹ ਭੀ ਹੈ—
ਕੱਜਲ ਪੈਸਾ ਏਕ ਭੁਰ ਡੇ ਭਰ ਚਪੜਾ ਆਨ, ਤੀਨ ਸੁਹਾਗਾ ਤੋਲੀਆ ਡੇਢ ਲੋਧ ਪਰਮਾਨ, ਪਾਣੀ ਪੱਕਾ ਪਾਂਚ ਸੇਰ ਪਾਓ ਬੀਚ ਸੁਜਾਨ, ਕਾੜ੍ਹ ਕੜੁਾਹੀ ਛਾਣੀਏ ਸਜਾਹੀ ਪੱਕੀ ਜਾਨ.

੬. ਅਸਨ (Indian Kino tree) ਨੂੰ ਭੀ ਬਿਜੈਸਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਇੱਥੇ ਭੁੰਗਰਾ ਅਰਥ ਹੈ.

੭. ੫। ੭ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਜਾਮ। ੮ ਸਿਆਮ (Siam) ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੮,੨੦੭,੩੫੫ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬੈਂਕੋਕ (Bangkok) ਹੈ. ਸਿਆਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਜਾਧਿਪੋਕ (Prajadhipok) ਬੋਧ ਹੈ.

੯. ਰਾਤ। ੧੧ ਕੋਇਲ. ਕੋਕਿਲਾ। ੧੨ ਛਾਯਾ. ਛਾਉਂ। ੧੩ ਦੇਖੋ, ਸਜਾਮਾ ੨.

੯. ਕਿਤੇ ਯ ਅਤੇ ਇਜ਼ਾਫ਼ਤ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

190-੧. **ਸਿਆਲਬਾ.** ਅੰਬਾਲੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ ਜਿੱਥੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ, ਅਰ ਰੋਪੜ ਖਿਜ਼ਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਕੁਰਾਲੀ ਦੇ ਪਰਗਣੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ.

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੋਪੜ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿਆਲਬਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ. ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾ ਪਤੀ ਦੀ ਮਝਲੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ.

੨. **ਸ਼ਿੰਬ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼ਰੀਫ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾ ਫਲ. ਆਸ਼ੀਕ ਰਿਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਆਦਿ ਪਰਵ ਦੇ ਅ: ੫੮ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਆਯਾ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਸ਼ਲੋਕ ੨੬.

੩. "ਬਿਰਛ ਸ਼ਿੰਸਪਾ ਜਥਹਿ ਨਿਹਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਪਾਲਾ. ਠੰਢ. "ਸ਼ਿਸਿਰ ਵਿਸਾਲ ਪ੍ਰਾਨ ਛੁਟ ਗਇਉ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਦੇਖੋ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਨ ਪਰਵ ਅ: ੩੬-੪੫ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਦਸ਼ਮ ਸ੍ਕੰਧ ਅ: ੭੪.

੬. **ਸ਼ਿਹਰਨਾ.** ਹਿੰ.ਕ੍ਰਿ- ਠੰਢ ਨਾਲ ਕੰਬਣਾ। ੨ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬਣਾ.

੭. ੪ ਈਰਖਾ (ਹਸਦ) ਕਰਨਾ। ੫ ਲਲਚਾਉਣਾ.

੮. **ਸ਼ਿਹਾਵਨ.** ਦੇਖੋ, ਸਿਹਾਨਾ ਪੈ. "ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਸਿਹਾਵਤ ਨੈਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੯. ੩ ਫ਼ਾ. ਸ਼ਿਕਦਾਰ. ਮੁਆਮਲਾ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਅਹਲਕਾਰ. Collector। ੪ ਹਾਕਿਮ Governor.

੧੦. **ਸ਼ਿਕਵਾ.** ਅ.ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼ਿਕਾਯਤ. ਉਲਾਂਭਾ. ਗਿਲਾ.

੧੧. **ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ.** ਫ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼ਿਕਾਰ (ਅਖ਼ੇਟ) ਖੇਡਣ ਦਾ ਸ੍ਥਾਨ. ਉਹ ਰੱਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇ. (Hunting-place)। ੨ਉਹ ਤਲਵਾਰ, ਅਥਵਾ ਕਟਾਰ ਜਿਸ ਪੁਰ ਸ਼ੇਰ, ਹਾਥੀ, ਮਿਗ, ਚਿਤ੍ਰੇ, ਕੱਤੇ, ਸਹੇ, ਬਾਜ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਉਕਰੀਆਂ ਜਾਂ ਢਾਲਵੀਆਂ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰ.

੧੨. **ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੰਦ.** ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਉਹ ਤਸਮਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਨਵਰ ਬੱਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

੧੩. ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਯਨ ਦੇ ਪੰਜਾਹਵੇਂ ਅ: ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਈ ਨਾਮ ਆਏ ਹਨ-
"ਚਢਜੋ ਸ਼ਾਹ ਲੈ ਸੋਜ ਅਖੇਰੇ, ਚੀਤੇ ਸ੍ਯਾਨਰੁ ਬਾਜ ਘਨੇਰੇ, ਲਗਰ ਬਗਰ ਧੁਤੀਆ ਜੁਰਰਾਨ, ਬਹਰੀ ਸ੍ਯਾਹ ਗੋਸ਼ ਸ਼ੀਚਾਨ."

191-੧. **ਸਿੱਕ.** ਦੇਖੋ, ਸਿਕਾ੨ ਸੰ. ਸ਼ਿਕ੍ਸ਼. ਸ਼ਿੱਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਮੋਮ. ਮਧੂਜ। ੨ ਵਿ- ਬਿਨਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ.

੨. ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ (ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ) ਜੀ ਦੀ ਜੱਥੇਦਾਰੀ ਅੰਦਰ ਸਨ ੧੭੧੦ ਵਿੱਚ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਯਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਨੰਬਰ (ਅ) ਵਾਲੀ ਇਬਾਰਤ ਸੀ. ਇਸੇ ਰਚਨਾ ਦੀ ਮੁਹਰ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਤੇ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਦੀ ਜੱਥੇਦਾਰੀ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਨ ੧੭੫੮ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ. ਇਸ ਰੁਪਯੇ ਤੇ ਇਬਾਰਤ ਸੀ -

ਸਿੱਕਹ ਜ਼ਦ ਦਰ ਜਹਾਂ ਬਫ਼ਜ਼ਲੇ ਅਕਾਲ,
ਮੁਲਕ ਅਹ਼ਮਦ ਗਰਿਫ਼ਤ ਜੱਸਾ ਕਲਾਲ.

(ਅ) ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਫੇਰ ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ (ਸਨ ੧੭੬੫) ਵਿੱਚ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘੀ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ. ਇਸ ਸ਼ੁੱਧ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਤੋਲ ੧੭੭ ਗ੍ਰੇਨ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਬਾਰਤ ਹੈ—
ਦੇਗ ਤੇਗ਼ ਫ਼ਤਹ ਨੁਸ਼ਰਤ ਬੇਦਰੰਗ,
ਯਾਫ਼ਤ ਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ.
ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ-ਜ਼ਰਬ ਦਾਰੁਲ ਸਲਤਨਤ ਲਾਹੌਰ ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ ਇਹ ਰੁਪਯੇ ਸੰਮਤ ੧੮੨੫ ਤੋਂ ੧੮੩੪ ਤਕ ਬਣਦੇ ਰਹੇ.

(ਦ) ਸੰਮਤ ੧੮੩੫ (ਸਨ ੧੭੭੮) ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪਯਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਬਾਰਤ ਹੈ—
ਸ਼ਾਹ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹਿਬ ਫ਼ਤਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਫ਼ਜ਼ਲ ਸਿੱਕਾ ਜ਼ਦ.
ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ- ਜ਼ਰਬ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਲੂਸ ਤਖ਼ਤ ਅਕਾਲ ਬਖ਼ਤ ਸੰਬਤ ੧੮੩੫

(ਸ) ਸੰਮਤ ੧੮੪੩, ੪੪ ਅਤੇ ੪੬ ਦੇ ਰੁਪਯਾਂ ਤੇ ਇਬਾਰਤ ਦਾ ਕੁਝ ਭੇਦ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹੈ —ਨਾਨਕ ਤੇਗ ਫ਼ਤਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਫ਼ਜ਼ਲ ਸੱਦਾ ਸ਼ਾਹਾਨ ਸਿੱਕਹ ਜ਼ਦ ਬਰ ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ — ਜ਼ਰਬ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੋਮਨਤ ਬਖ਼ਤ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਨ ਜਲੂਸ ੧੮੪੩.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਮਤ ੧੮੫੬ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਹੌਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮਾਇਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਤੇ ਉਹੀ ਇਬਾਰਤ ਰੱਖੀ, ਜੋ ਸ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿਕ ਦੀ ਟਕਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.

(ਹ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਲਾਏ ਕਈ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ (ਮੁਹਰਾਂ) ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਮਾਮੂਲੀ ਇਬਾਰਤ ਹੈ ਅਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ- "ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ"-ਪਾਠ ਹੈ.

੩. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਅੰਗ ੪। ੫ ਤਾਲੀਮ (ਤਅਲੀਮ). Education.

੪. **ਸਿਖਰਿਣੀ**. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਛੇਰੀ ਦਾਖ. ਕਿਸ਼ਮਿਸ਼। ੨ ਸਤਾਰਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਛੀਵੇਂ ਅਤੇ ਗਜਾਰਵੇਂ ਅੱਖਰ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ਯ, ਮ, ਨ, ਸ, ਭ, ਲ, ਗ. ISS, SSS, III, IIS, SII, । S. ਉਦਾਹਰਣ-ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੇਵੀਏ ਧਰ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਿਯਮ ਸੇ. × ×

੫. ਸਤਜ ਕਰਤਾਰ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਹਾਰੋ ਪੂਜੇ ਨਹੀਂ ਮਾਯਾ ਵਿਧਿ ਵਿਸਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਕੋ, ਉੱਦਮ ਸੇ ਲੱਛਮੀ ਕਮਾਵੈ ਆਪ ਖਾਵੈ ਭਲੇ ਔਰਨ ਖੁਲਾਵੈ ਕਰੈ ਨਿਤ ਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਕੋ, ਵਾਦ ਵੈਰ ਈਰਖਾ ਵਿਕਾਰ ਮਨ ਲਾਵੈ ਨਾਹਿ ਪਰ ਹਿਤ ਖੋਦ ਸਹੈ ਦੇਵੈ ਨ ਕਲੇਸ਼ ਕੋ, ਸਦਾਚਾਰੀ ਸਾਹਸੀ ਸੁਹਿਦ ਸਤਜਵ੍ਰਤ ਧਾਰੀ, ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਸਰਤਾਜ ਹੈ ਵਿਨੇਸ਼ ਕੋ.

193- ੧. **ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਬਹਾਦੁਰੀ**. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ.

੨. ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਹਲਦ੍ਵੀਪ (ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ) ਵਿੱਚ ਪਦਮਿਨੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ.

੩. "ਸਿਗੀ ਰਿਧਿ ਬਦਾਲਭ ਭਨੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

੪. ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ. ਪਸ਼ੁਪਤਿ. ਕੰਠੀਰਵ. ਪੰਚਾਨਨ. ਨਖਾਯੁਧ. ਵਿਕ੍ਰਾਂਤ. ਦ੍ਵਿਰਦਾਂਤਕ.ਬ੍ਰੇਲਾਟ. ਅ-ਹਿੜਬਹ.

੫. ।੮ ਛੱਪਯ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਪ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੫੨ ਲਘੁ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

੬. **ਸਿੰਘ ਠਵਨ**. ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਚਾਲ. ਸਿੰਘ ਜੇਹੀ ਗਤਿ. ਸਿੰਘ ਰਮਨ.

੭. "ਸਿੰਘ ਨਾਦ ਰਣ ਕੀਨੇ." (ਸਲੋਹ)

੮. **ਸਿੰਘ ਰਵਨ**. ਸਿੰਘ ਨਾਦ. ਸ਼ੇਰ ਜੇਹੀ ਗਰਜ. "ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਰਵਨ ਸਧੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੯. **ਸਿੰਘ ਵਾਹਿਨੀ**. ਦੁਰਗਾ. ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਦੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ.

੧੦. ਅਤੇ ਅਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ:—
"ਇਮ ਤੁਰਕ ਸੇਨਪਤਿ ਲੀਨ ਮਾਰ, ਨਹਿ ਟਰਜੋ ਆਪ ਸਿੰਘਾ ਜੁਝਾਰ,
ਹੁਇ ਖੰਡ ਖੰਡ ਮਿਲ ਗਯੋ ਖੇਤ, ਹਤ ਰਿਪੁਨ ਚਹਿਤ ਰਿਸ ਕੇ ਸਮੇਤ.' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

195-੧. **ਸਿਵਾਣਨਾ**. ਕ੍ਰਿ- ਪਛਾਣਨਾ. ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਵਾਣ.

੨. **ਸਿੱਟ**. ਸਿੱਟਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ। ੨ ਬਰਾਤ ਦੇ ਢੁਕਾਉ ਵੇਲੇ ਲਾੜੇ ਤੋਂ ਵਾਰ ਕੇ ਸਿੱਟਿਆ ਪਦਾਰਥ। ੩ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ. ਜਿਵੇਂ- ਉਹ ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

੩. **ਸਿਤਮਗਰ**. ਫ਼ਾ. ਜ਼ਾਲਿਮ. ਅਨਜਾਯੀ.

੪. । ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਲਰਾਮ (ਬਲਭਦ੍) ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਤਾਸਿਤ ਹੈ. ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਸਿਤ (ਗੋਰਾ) ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਬਾਸ ਨੀਲਾ ਹੈ। ੩ ਸਿਤ ਗੰਗਾ ਅਸਿਤ ਜਮਨਾ ਦਾ ਸੰਗਮ. ਪ੍ਰਯਾਗ. "ਕਰਿ ਮੁੰਡਨ ਕੰਨ ਸਿਤਾਸਿਤ ਮੋਂ?" (ਹੰਸਰਾਮ) ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕੌਨ ਮੁੰਡਨ ਕਰਾਵੇ ? ੪ ਕਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ ਜਿਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਕਾਲੀ ਅਤੇ ਪੇਟ ਚਿੱਟਾ ਹੈ.

੫. **ਸਿਤਾਰੀਆ**. ਸਤਾਰ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਿਤਾਰਿਆਂ (ਤਾਰਿਆਂ) ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਜੂਮੀ.

ਸਿਤਿ. ਸੰ.ਸ਼ਿਤਿ.ਵਿ- ਚਿੱਟਾ। ੨ ਕਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜਾ- ਭੋਜ ਪਤ੍ਰ ਦਾ ਬਿਰਛ.

੬. ੩ ਹਿੰ. ਸਿੰਦੋਰਾ. ਲੱਕੜ ਦੀ ਡੱਬੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਿੰਦੂਰ (ਸੰਧੂਰ) ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਸੁਹਾਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

੭. **ਸਿਦਰਤੁਲ ਮੁੰਤਹਾ**. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

੧. "ਸਿਧ ਮਨੁਖ ਦੇਵ ਅਰੁ ਦਾਨਵ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

੨. **ਸਿਧਾਸੀ**. ਜਾਵੇਗਾ. ਰਵਾਨਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਧਾਉਣਾ.

੩. "ਕਾਰਜ ਸਿਧਿ ਨ ਹੋਵਨੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ਼ਿਲਾ)

੪. । ੮ ਦੇਵੀ. ਦੁਰਗਾ। ੯ ਦੌਲਤ. ਸੰਪਦਾ। ੧੦ ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ। ੧੧ ਭੰਗ. ਵਿਜਿਯਾ। ੧੨ ਪਾਦੁਕਾ. ਖੜਾਂਉਂ.

੫. ੨ ਹੁਤਾਸਨ (ਅੱਗ) ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ.

੬. **ਸਿੰਧੁ ਕਨਜਾ**. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧੁ ਸੁਤਾ.

ਸਿੰਧੁ ਗਾਮਿਨੀ. ਨਦੀ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਸਿੰਧੁ ਛੇਤ੍ਰ. ਸਾਰੇ ਛੇਤ੍ਰ (ਤੀਰਥਾਂ) ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ.ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ. "ਸਿੰਧੁ ਛੇਤ੍ਰ ਕੇ ਮਾਨ ਸੁ ਦੋ ਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)।੨ ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਤੀਰਥ.

੭. **ਸਿੱਧਾ**. ਵਿ- ਵਲ ਵਿੰਗ ਬਿਨਾ। ੨ ਸੰਮੁਖ। ੩ ਛਲ ਕਪਟ ਬਿਨਾ। ੪ ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧਾ. ਸੰਗਜਾ- ਸਿੱਧ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਯੋਗਿਨੀ.

੧. । ੪ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ. "ਸਿੱਧਾਸਨ ਸਭ ਜਗਤ ਦੇ." (ਭਾਗੁ)

੨. । ੨ ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ। ੩ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ.

੩. **ਸਿੱਧੋਦਕ**. ਸਿੱਧ-ਉਦਕ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵਿਧਿ ਸਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਮ੍ਰਿਤ.

੪. ੨ ਵਿ- ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਦਾ. ਤਿੰਨ ਪਹਿਰਾਂ ਦਾ.

੫. **ਸਿਪਾਹੀ ਵਿਦ੍ਰੋਹ**. ਦੇਖੋ, ਚੌਦਹ ਦਾ ਗ਼ਦਰ.

੬. "ਤੁਗ਼ਾਫ਼ਿਲ ਮਬਉ, ਦੀਂ ਸਿਪੰਜੀ ਸਰਾਜ." (ਜਫਰ)

੭. ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਲਈ ਹਿਮਾਲਯ ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਸ਼ਿਪ੍ਰ ਨਾਉਂ ਦਾ ਤਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਸਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨ੍ਹਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਤਾਲ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੂਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਵਧਦਾ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਬ੍ਰਿਪ੍ਤਾਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਨਦੀ ਬ੍ਰਿਪ੍ਹਾ ਹੈ.

੮. ਬ੍ਰਿਪ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮਹਾਤਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ. ਅ: ੧੯-੨੪.

੯. ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਾਲ ਨੀਤਿ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਤਾਈ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ, ਏਸੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਪਦਵੀ ਹੈ Superintendent Hill States Simla. ਦੇਖੋ, ਪੰਜਾਬ.

੧. ਸ਼ੀਤਲਤਾ. ਠੰਢ. "ਜਲ ਬਰਸਾਦਿ ਸਿਯਤ ਬਰਤਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੨

੨. **ਸਿਯਰਾ**. ਵਿ- ਸ਼ੀਤਲ. ਠੰਢਾ.

੩. **ਸ਼ਿਰਹ ਫਲ**. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਫਲ ਅਤੇ ਸ਼ੀਫਲ.

੪. **ਸਿਰਜ**. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਜ । ੨ ਸੰ. ਸ਼ਿਰਜ. ਸਿਰ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਕੇਸ.

੫. **ਸਿਰਦਾਰ**. ਸਿਰ (ਸੀਸ) ਨੂੰ ਦਾਰ (ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ) ਬ੍ਰਸਤ੍ ਤਬਰ । ੨ ਗਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰਜ । ੩ ਦਾਰ (ਵਹੁਟੀ) ਦਾ ਸਰਪ੍ਸ, ਭਰਤਾ. ਪਤਿ ।੪ ਦੇਖੋ, ਸਰਦਾਰ.

੬. **ਸਿਰਨਾਮਾ**. ਕਿਸੇ ਲੇਖ ਜਾਂ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਆਦਿ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਪਤਾ.

ਸਿਰਲੇਖ. ਸੁਰਖੀ. ਸ਼ੀਰ੍ਸ਼ਿਕ. Heading.

ਸਿਰਨਾਮੀਆਂ. ਹਮਨਾਮ. ਇੱਕੋ ਨਾਉਂ ਦੇ.

੭. ੫ ਸ਼ਿਰੋਰੋਗ: ਸਰ ਦਰਦ. ਸਿਰ ਪੀੜ.

੮. ੩ ਅਗ੍ਯਾਨਤਾ ਦਾ ਹਠ. ਮੂਰਖਤਾ ਭਰੀ ਜਿੱਦ.

੧. ਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਦੀਵਾ. ਚਰਾਗ਼. ਲੈਂਪ । ੨

੨. **ਸਿਰਾਜੁੱਦੀਨ**. ਧਰਮ ਦਾ ਦੀਪਕ. ਦੀਨ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੩. **ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ**. ਅਕਾਲੀ ਲਹਰ ਸਮੇਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਲਈ ੧੪ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕਾਯਮ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਜੱਥਾ, ਜੋ ਪੰਥ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ੩.

੪. ਕਣਕ ਜੌਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਬੱਲਾਂ ਚੁਗਣੀਆਂ ਬ੍ਰਿਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਾਣੇ ਚੁਗਣੇ ਉਂਛ ਹੈ ।

੫. **ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ**. ਡਾ. ਵਿਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਤਰਤੀਬਵਾਰ.

੬. । ੪ ਘਰ ਬਣਾਉਣੇ ਅਤੇ ਕਾਠ ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਰਚਣੇ ਸਭ ਬ੍ਰਿਲਪ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ.

੭. ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਦਾ ਮ੍ਰਿਆਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

੮. **ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ**. ਪੱਥਰ ਤੇ ਲਿਖੀ ਲਿਖਤ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਅਥਵਾ ਜਸ ਲਈ ਪੱਥਰਾਂ ਤੇ ਲੇਖ ਖੁਦਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਭੀ ਅਜੇਹੇ ਲੇਖ ਨਾਮ ਤਾਰੀਖ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਸ਼ਿਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਕੰਡਾ । ੨ ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ । ੩ ਭੋਜ ਪਤ੍ਰ । ੪ ਤੀਰ । ੫ ਭਾਲਾ. ਨੇਜ਼ਾ.

੯. । ੩ ਸੂਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖੀਆਂ ਹੁੱਡਾਂ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ.

200- ੧. **ਸਿਲ੍ਹ**. ਸਿਲਾਬ (ਨਾਮੀ). ਤਰਾਵਤ. ਗਿੱਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿਲਾਬ.

੨. **ਸ਼ਿਵਸੂਤ੍ਰ**. ਪਾਣਿਨੀ ਦੀ ਅਸ਼੍ਟਾਧ੍ਯਾਯੀ ਦੇ ਮੂੱਢ ਲਿਖੇ ੧੪ ਸੂਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਡੌਰੂ ਦੀ ਧੁਨਿ ਤੋਂ ਹੋਣੀ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤ੍ਯਾਹਾਰ ਸੂਤ੍ਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੩. **ਸ਼ਿਵਗਿਰੀ**. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪਹਾੜ, ਕੈਲਾਸ਼.

੪. ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਭ੍ਰਾਵ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ.

੫. **ਸ਼ਿਵਦੇਵ ਸਿੰਘ**. ਲਹੌਰ ਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜੋ ਕਾਂਗੜੇ ਵਾਲੀ ਮਹਾਰਾਨੀ ਦਖ਼ਨੂ(Dukhnoo) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ. ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਲਹੌਰੋਂ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਤਦ ਇਹ ਭੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਸਮੇਤ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਉਮ੍ਰ ਫ਼ਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੫੦ ਵਿੱਚ ਸਾਢੇ ਛੀ. ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਅਗ੍ਯਾਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ. ੧ ਮਈ ਸਨ ੧੮੫੨ ਨੂੰ ਮਸੂਰੀ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰ ਲੋਗਨ ਨੇ ਲਾਰਡ ਡ੍ਹਲਹੌਜ਼ੀ ਨੂੰ ਜੋ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹੈ—

"It is curious that the priests have never taken any trouble to make the boy Sikh, by administering the Pahul to him, by which alone he could become a Sikh. The Ranee has last caste by marrying a Sikh, and her people do not eat with her in consiquence; nor do they eat with the Shahzada-the son of a Sikh."

ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਇੰਗਲੰਡ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਤਦ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਦੇ ਕੇ ਬਰੇਲੀ ਰੱਖਿਆ.

੭. **ਸ਼ਿਵ ਨਾਰਾਯਣ**. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵਰਾਮ.

ਸ਼ਿਵ ਨਿਰਮਾਇਲ. ਸੰ. ਸ਼ਿਵ-ਨਿਰ੍ਮਾਲ੍ਯ. ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਭਾਵਨਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਵਸਤੁ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਪਦਾਰਥ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਾਪ ਕਰਮ ਹੈ.

੯. **ਸ਼ਿਵਨੰਦਨ** } ਗਣੇਸ਼ । ੨
ਸ਼ਿਵਪੁਤ੍ਰ } ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ.

੯. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵ ਨਾਰਾਯਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੧੦. । ੨ ਭਾਵ-ਬਲਦ ਜੇਹਾ ਅਗ੍ਯਾਨੀ. ਪਸ਼ੁ. "ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਸ਼ਿਵ ਵਾਹਨ ਕੀ."

੧੧. ।੨ ਸਿਲਵਾਇ.ਸਿਲਾ ਕੇ. "ਬੋਲੀ ਲੀਨੋ ਹੈ ਸਿਵਾਇ." (ਨਾਪ੍)

੧੨. । ੩ ਭੋਜ ਪਤ੍ਰ । ੪ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ.

੧. । ੧੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼ਾਂਤੀ । ੧੪ ਨੀਂਦ ਲੈਣੀ.ਸ਼ਯਨ । ੧੫ ਭਗਤਿ.

੨. । ੪ ਪੇਸ਼ਾ. ਕਿੱਤਾ । ੫ ਸੰਚਾ. ਢਾਚਾ.

੩. **ਸੀਟੀ**. ਸੰਕ੍ਯਾ-ਜੀਭ,ਦੰਦ ਅਤੇ ਹੋਠਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਮੂੰਹੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤਿੱਖਾ ਸੁਰ. whistling । ੨ ਸੀਟੀ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਯੰਤ੍.

੪. **ਸੀਂਢਲ**. ਜਿਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸੀਂਗ ਵਕ੍ਰਦਾ ਹੈ ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੫. **ਸ਼ੀਤਰਸ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਇੱਖ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਸਿਰਕਾ.

੬. **ਸੀਤਲ ਸ੍ਵਾਸ.** ਠੰਢਾ ਸਾਹ. ਹਾਹੁਕਾ.

੭. ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਸੀਤਲਾ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ—

ਨਮਾਸਿ ਸ਼ੀਤਲਾਂ ਦੇਵੀਂ ਰਾਸ-
ਭਸ੍ਥਾਂ ਦਿਗਮ੍ਬਰੀਮ੍, ਮਾਰ੍ਜਨੀ
ਕਲਸੋਪੇਤਾਂ ਸੂਰ੍ਪਲਕ੍ਸ਼ੁਤ ਮਸ੍ਤਕਾਮ੍.

੧. ਟੀਕੇ ਦੀ ਕਾਢ ਸਨ ੧੭੮੦ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਡਾਕਟਰ ਜੇਨਰ (Edward Jenner) ਨੇ ਕੱਢੀ ਅਰ ੧੪ ਮਈ ਸਨ ੧੭੯੬ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਬਚੇ ਦੇ ਪਹਿਲਾ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਇਲਾਜ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਲਤਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਪਾਰਲੇਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ.

੨. ਅਦਭੁਤ ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸਰ੍ਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਵਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੀਰ ਦੀ ਨੋਕ ਨਾਲ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਕੱਢ ਕੇ ਇੱਕ ਘੜਾ ਭਰਿਆ, ਅਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਮੰਦੋਦਰੀ ਪਾਸ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ, ਅਰ ਮੰਦੋਦਰੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣਾ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਬੁਰਾ ਹੈ. ਮੰਦੋਦਰੀ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗਨਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਦੇ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਮਰਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਪੀ ਲੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਹਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ. ਮੰਦੋਦਰੀ ਨੇ ਚਿੰਤਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਤੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਗਈ, ਪਤੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਮੈਂ ਕੀ ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕਾਂਗੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੰਦੋਦਰੀ ਵਿਮਾਨ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ ਆਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗਰਭ ਨੂੰ ਗਿਰਾ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦਫਨ ਕਰ ਗਈ. ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਜਨਕ ਨੇ ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਜੱਗ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਲ ਦਲਾਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੀਤਾ ਨਿਕਲ ਆਈ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਜਨਕ! ਇਹ ਲੜਕੀ ਲਛਮੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰ. ਜਨਕ ਨੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਰ ਕੇ ਪਾਲਿਆ.

ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਭੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਬਤੇਰ ਖ਼ਿਰਾਜ ਦੇ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਜੋ ਰਾਵਣ ਨੇ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਸ

੩. ਮਕਾਨ, ਥ੍ਰੜ੍ਹ ਖੂਹ ਆਦਿ, ਜੋ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਹੋਣ.

205-੧. **ਸ਼ੀਰ ਗਰਮ.** ਕੀਰਘਰ੍ਮ. ਥਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਗਰਮੀ। ੨ ਕੋਸਾ. ਸੱਜਰੇ ਦੁੱਧ ਜਹਾ ਗਰਮ.

੨. **ਸੀਰਮਾ.** ਸ਼ਤ੍ਰੁ. ਸ੍ਨਾਯੁ. ਰਗ. ਪੱਠਾ.

ਸੀਰਵਾਹ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਹਲਵਾਹਕ. ਕਿਰਸਾਨ.

੩. "ਹੁਤੇ ਨਗਰ ਸੀਰੰਦ ਬਡੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

206-੧. **ਸੁਸਿਧਿ.** ਸੰਗ੍ਯਾ- ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ

੨. "ਸਾਧਿ ਸਾਧਿ ਔਰੈਂ ਮਰੈਂ ਔਰੈਂ ਭੋਗੈਂ ਸਿੱਧਿ। ਤਾਂ ਸੋ ਕਹਿਤ ਸੁਸਿੱਧਿ ਸਬ ਜੇ ਹੈਂ ਬੁਧਿ ਸਮਿੱਧਿ." (ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ)

੩. **ਸੁਸ੍ਰੂ** ਸੰ. ਸ੍ਰੁਸ੍ਰੂ. ਸੱਸ. "ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਸੁਸ੍ਰੂ ਕੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੪. ਸੁਹਾਗਾ ਫੇਰਨ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪੱਧਰੀ ਅਤ ਕੋਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਗਿੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਕਦੀ.

੫. ਸੁਹਾਂਜਨੇ ਦੀ ਮੂਲੀ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰ ਮੋਦੇ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਵੱਟਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮੂਲੀ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਵਾਕਰ ਸੁਹਾਂਜਨੇ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਇਹ ਮੂਲੀਆਂ ਉਗਦੀਆਂ ਹਨ.

੬. "ਸੁਹਾਣ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ". (ਜਸਾ) ਇਸ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਧੰਨ (ਧਨ੍ਯ) ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਹੈ.

੭. **ਸੁਹਾਰ** } ਸੰ- ਆਹਾਰ. ਸਾਦੀ
ਸੁਹਾਰੀ } ਪੂਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੀਠੀ ਨਹੀਂ ਭਰੀਦੀ. "ਵੱਡੇ ਸੁਹਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੁਅੈ ਹੈਂ." ਅਤੇ "ਚਕ੍ਰ ਜਲੇਖ ਸੁਹਾਰੀ ਖੱਪਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਸੁਕੇਤ ਦਾ ਰਕਬਾ ੪੨੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੫੫੩੨੯੮ ਹੈ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ ਹੈ. ਸੁਕੇਤ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਦਛਮਣ ਸੇਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੯੮੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੨. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਕੋਮਲ ਆਸਨ। ੩ ਵਿਸ਼੍ਨੁ। ੪ ਕਰਤਾਰ। ੫ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ.

੩. ੨ ਵੈਦ੍ਯਕ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਭਿ ਦੀ ਮੂਲ ਨਾੜੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਨਾੜੀਆਂ ਲਿਪਟੀਆਂ ਹਨ. ਨਾਭਿ ਗੰਥਿ।

੧. ਆਤਮਿਕ ਆਨੰਦ ਵੇਦ ਵਾਲੀ ਮਤਿ.

੨. ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਅਵਜ਼ਾਫ਼ ਕਈ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਖਮਨੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹਨ.

੩. **ਸੁਖ ਰਾਜ.** ਇਹ ਮਿੱਸਰ ਬੇਲੀ ਰਾਮ ਦਾ ਭਾਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੇਲੀਰਾਮ.

੪. ਘਰ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਖੱਦਰ ਆਦਿਕ.

"ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਜਾਨਕੈ ਪਤਿਸ੍ਰਾ ਸੁਖੰਬਰ ਲੈ, ਅਨਿਕ ਪਟੰਬਰ ਕੀ ਸੋਭਾ ਨ ਸੁਹਾਵਈ." (ਭਾਗੁਪ)

੫. **ਸੁਖਜਾਤਿ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ. ਨੈਬ ਬੋਹਰਤ. ਕੀਰੜਿ.

੬. **ਸੁਗਮਤਾ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਆਸਾਨੀ. ਸੁਖਾਲਾਪਨ. ਸੌਖ.

੭. "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਗਟੈ ਸੁਗਿਆਨ." (ਸੁਖਮਨੀ)

੮. । ੨ ਅੰਬ। ੩ ਧਣੀਆ। ੪ ਮੋਥਾ। ੫ ਰਾਇ ਚਿੱਤ੍ਰ। ੬ ਚੰਦਨ। ੭ ਮੋਤੀਆ। ੮

੯. **ਸੁਗੰਧਿਤ.** ਵਿ- ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ.

੧੦. । ੨ ਬੁੱਢ ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਪਾਸ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੁੱਢ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਵਿੱਚ ਤੇਰੇ ਜੋਗਰ ਕਈ ਉੱਤਮ ਵਰ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰ ਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ, ਸ੍ਰੀ ਦੁਰ੍ਗਾ ਸੰਵਾਦ, ਅ: ੯੫.

210-੧. **ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਨ.** ਸਭੋਲ ਅਤੇ ਸੁਗਜਾਨੀ. ਦਖੋ, ਸੁਘੜ ਅਤੇ ਸੁਜਾਨ ੨-੩.

੨. "ਅਰਧੰ ਉਰਧ ਮੁਖ ਸ਼ਕਿਲ ਸੁਚਿ ਸੁਭਾਉ, ਤਾਂਤੇ ਸੀਝ ਤਪਤ." (ਭਾਗੁਪ)

ਅਧੋਮੁਖ ਪਾਣੀ (ਭਾਵ- ਨੀਵਾਂ ਤੁਰਣ ਵਾਲਾ), ਉਰਧ ਮੁਖ ਅੱਗ, (ਭਾਵ- ਅਹੰਕਾਰੀ), ਨੀਵਾਂ, ਸੀਤਲ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰੀ ਤਾਮਸੀ।

੩. **ਸੁਚੇਤੀ.** ਸੁਜੇਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਾਵਧਾਨਤਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ.

੪. "ਨਾਨਕ ਜਾਣੈ ਜਾਣੁ ਸੁਜਾਣੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਜੋ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ (ਜਾਣੁ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਸੁਗ੍ਯਾਨੀ ਹੈ.

੫. **ਸੁਜਧਨ.** ਦੇਖੋ. ਸੁਜੋਧਨ.

ਸੁਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ- ਸੋਜ (ਵਰਮ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ ਦੇਖੋ, ਸੋਜ.

ਸੁਝੱਲ. ਵਿ- ਸੁੰਦਰ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਜਿਸ ਦੀ ਬਣਾਉਟ ਚੱਜੀ ਹੈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੭. ੨ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ **ਚਲਣ** (ਰਲਣ) ਵਾਲਾ. ਦਿਆਲੂ.

੮. **ਸੁਢੈਲ.** ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਥਨੇਸਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ **ਸੁਢੇਲ** ਪਿੰਡ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ." "ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਢੇਲ ਸੁ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ।ਖ ਸੁਤਾ (ਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਸੁਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੌਪਦ ਸੁਤ ੩.

੨. **ਸੁਤਰਾਂ.** ਸੰ. ਸੁਤਰਾਮ੍. ਵ੍ਯ- ਇਸ ਲਈ। ੨ ਫੇਰ ਭੀ। ੩ ਅਤਯੰਤ.

੩. ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਤੀਸਰਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛੇਵਾਂ ਪਾਤਾਲ ਹੈ.

੪. **ਸੁਤਿ.** ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ. "ਸੁਤਿ ਮੁਕਲਾਈ ਅਪਨੀ ਮਾਉ." (ਬਸੰਤ ਕਬੀਰ)

੫. **ਸੁਤੁ.** ਪੁਤ੍ਰ "ਸੁਤੁ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੂਲਿ ਬਿਗਾਰਿ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

੬. ਦਾਦੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਨੰਦ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਤੀ ਸੀ.

੭. "ਗੇਹ ਤਜੋ ਅਰੁ ਨੇਹੁ ਤਜੋ ਪੁਨਿ ਖੇਹ ਲਗਾਇ ਕੈ ਦੇਹ ਸਵਾਰੀ. ਮੋਂਹ ਸਹੋ ਸਿਰ ਸੀਤ ਸਹੋ ਤਨ, ਧੂਪ ਸਮੇ ਜੁ ਪੰਚਾਗਨਿ ਬਾਰੀ. ਭੂਖ ਸਹੀ ਰਹਿ ਰੂਖ ਤਰੇ, ਪਰ ਸੁੰਦਰ ਦਾਸ ਸਭੈ ਦੁਖ ਭਾਰੀ. ਛਾਸਨ ਛਾਡਿ ਕੈ ਕਾਸਨ ਉਪਰਿ ਆਸਨ ਮਾਰਜੋ, ਪੈ ਆਸ ਨ ਮਾਰੀ."

੮. । ੭ ਚਾਣਕ੍ਯ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਾ ੨.

੯. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਸੁੰਦਰਿ ਆਪਣਾ ਹਰਿਨਾਮਿ ਮਜੀਠੈ ਰੰਗਿ ਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
ਹੇ ਸੁੰਦਰੀ ! ਇਹ ਆਪਣਾ ਮਨ.

213-੧. **ਸੁਦੇਹਾਂ.** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ- ਸੁ- ਦਿਹ ਵਿੱਚ. ਸ਼ੁਭ ਦਿਨ ਮੇਂ। ੨ ਸਵਰੇ (ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ) ਹੀ.

੨. **ਸੁਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਦੋਸ਼ ਬਿਨਾ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਚੰਗੀ ਨਜ਼ਰ। ੨ ਵਿ- ਦੂਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੂਰ ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ.

੩. **ਸੁਧਨ੍ਵਾ.** ਸੁਧਨ੍ਵਨ੍. ਵਿ- ਚੰਗੇ ਧਨੁਖ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਵਿਸ਼੍ਵਨੁ। ੩ ਅਰਜੁਨ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ। ੫ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ.

੪. ੭ ਫੁੱਲ ਦਾ ਬਹਦ. ਮਕਰੰਦ। ੮ ਗੰਗਾ । ੯ ਬਿਜਲੀ। ੧੦ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਰਸ. ਅਰਕ. ਨਿਚੋੜ । ੧੧ ਹਰੜ । ੧੨ ਗਿਲੋਯ। ੧੩ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ। ੧੪ ਜ਼ਮੀਨ. ਧਰਤੀ।

੫. **ਸੁਧਾਰਤ.** ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਦੇਵਤੇ ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤ ਅਥਵਾ ਸੋਮ ਵੱਲੀ ਦਾ ਰਸ ਪੀਣ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ. "ਓਟ ਸੁਧਾ ਰਤ ਕੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

੬. ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਉੱਤਮ ਬੁੱਧਿ. "ਸੁਧੀ ਤੇ ਸੁ ਛੂਛੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. । ਪ ਵਾਮ ਮਾਰਗੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਸ (ਮਾਂਸ).

੧. ਸੁਧੂਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਅਰਨੋਲੀ ਅਤੇ ਭਗਤੂ ਭਾਈ.

੨. "ਸੁਨਕੈ ਬ੍ਰਿਖਭਾਨੁ ਸੁਤਾ ਸੋਂ ਕਹਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੩. ੪ ਹਵਾ. ਪੌਣ । ਪ ਸੁਖ । ੬

੪. **ਸੁਨਹਿਰੇਦਾਰ.** ਦੇਖੋ, ਸੁਨਹਿਰੀਆ ੩. "ਹੁਤੋ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਨਹਿਰੇਦਾਰ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੨ ਸੁਨਹਿਰਾ (ਕੁੰਡਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਸੁੰਨਹੁ. ਸੰਨ (ਸ਼ੂਨ੍ਯ) ਤੋਂ। ੨ ਸੂਨ (ਧੁਨਿ) ਤੋਂ. ਸ਼ਬਦ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਸੁਨੱਖਾ. ਸੁੰਦਰ ਨਖ ਆਦਿ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੋਭਨ ਅੱਖਾ. ਸੁੰਦਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ. ਸੋਹਣਾ.

੫. **ਸੁਨਤ.** ਸੁਣਦਾ. ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਦਾ. "ਸੁਨਤ ਪੇਖਤ ਸੰਗਿ ਸਭ ਕੈ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)੨ ਸੁਣਨ ਤੋਂ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰਨੇ ਸੇ. "ਸੁਨਤ ਜਸੋ ਕੋਟਿ ਅਘ ਖਏ"(ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਨਤ ਅਤੇ ਸੁਨਤਿ..

੬. ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋ ਦੇਵਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਪੌਣ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਭਾਵ-ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਹਵਾ.

੭. ੨ । ੪ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੂਨਿ । ੫ ਸੁਨਣਾ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਅਮਰ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰ. "ਸੁਨਿ ਮਨ ! ਅਕਥ ਕਥਾ ਹਰਿਨਾਮ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪)

੮. ਸੁਣੀ.ਸ਼੍ਰਵਨ ਕੀਤੀ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ੁਨੀ. ੧. । ੩ ਉੱਤਮ ਨੇਤਾ (ਆਗੂ) । ੪ ਚੰਗੀ ਨੌਕਾ (ਕਿਸ਼ਤੀ).

੨. **ਸੁਪਰਡੰਟ.** ਅੰ. Superintendent. ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦਾਰੋਗਾ. ਮੁਹਤਮਿਮ. ਮੰਤ੍ਰਿਮ.

੩. ਲਿੰਗ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ. ਸੰ. ਮਣਿ. ਦੇਖੋ, ਮਣਿ ਪ.

੪. **ਸੁਪ੍ਰਜਾ.** ਸੰ. ਵਿ-ਚੰਗੀ ਪ੍ਰਜਾ (ਬੁੱਧਿ) ਵਾਲਾ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ. ਸਿਆਣਾ.

੫. । ੩ ਅਨਾਰ । ੪ ਨਿੰਬੂ । ੫ ਬਦਾਮ । ੬ ਵਿ-ਚੰਗੇ ਫਲ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਸਹਿਤ.

੬. **ਸੁਬਕਣਾ.** ਹਥਕੋਰਾ ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਕ.

੭. "ਸੁੰਬਲੇ ਜੁਲਫੇ ਤੋ ਦਿਲ ਰਾ ਬੁਰਦਹ ਅਸਤ." (ਦੀਗੋ)

੧. "ਲਖ ਸੁਭਟ ਸਹੇਟ ਮਨ ਕਰੈ ਅਭਿਮਾਨ ਕੋ." (ਨਾਪ੍ਰ).

੨. **ਸੁਭਦ੍ਰ.** ਸੰਗ੍ਯਾ– ਵਿਸ਼੍ਨੁ । ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ । ੩ ਵਿ- ਭਾਗਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ ਨਸੀਬ.

੩. । ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ । ੩ ਵਿ-ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ.

੪. । ੨ ਸ਼ੁਭ ਰਾਤ੍ (ਗਜਾਨ) ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਗਜ਼ਾਨ ਸਹਿਤ.

੫. । ਪ ਸ਼ਤ੍ਰ ਭਾਵ ਨਾਲ. "ਸੁਭਾਇ ਸਹਿਜ ਗੁਣ ਗਾਈਐ ਜੀਉ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੬ ਸੋਭਨ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੬. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਆਦਤ. ਬਾਣ.

ਸੁਰਨ ਕੋ ਕੰਨੇ ਸੁਰਤਾ ਸਿਖਾਈ ਕਹੋ ਨਾਥ !
ਸਤੀਅਨ ਕ ਕੰਨੇ ਸਿਖਰਾਜੇ ਬਪੁ ਜਾਰਥੇ,
ਦਾਤਾ ਦਾਨ ਕਹੁੰ ਕੇਨ ਚਟਸਾਰ ਮਾਹਿੰ ਪੜ੍ਹ,
ਪੜ੍ਹੇ ਹੈਂ ਕਹਾਂ ਪੈ ਥਾਜ ਰਾਜ ਖਗ ਮਾਰਥੇ,
ਕਹੈ ਮਤਿਰਾਮ ਜਾ ਕੋ ਜੈਸੋ ਹੀ ਸੁਭਾਵ ਹੋਤ
ਸੋਊ ਰਹੈ ਸੰਗ ਮਨ ਨਿਸਚੈ ਬਿਚਾਰਥੇ.
ਚੰਦਨ ਮੈਂ ਜਾਇ ਕੇਨ ਸੀਂਚਤ ਸੁਗੰਧਨ ਕੋ
ਸਿੰਘਨ ਸਿਖਾਤ ਗਜ ਕੁੰਭਨ ਬਿਦਾਰਥੇ.

੪ ਦੇਖੋ. ਸੁਭਾਉ ।

੭. **ਸੁਭੁਤਿ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਉੱਨਤਿ. ਤਰੱਕੀ । ੨ ਕ਼ਬ਼ਲ. ਛੇਮ ਕੇਮ).

੮. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ । ੫ ਭਰਤ ਦਾ ਇਕ ਪੁਤ੍ਰ । ੬ ਜਨਮੇਜੇ ਦੇ ਇਕ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ । ੭ ਮੈਨਾ. ਸਾਰਿਕਾ.

੯. **ਸੁਮਨ ਚਾਪ.** ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ– ਕਾਮਦੇਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਾਪ (ਧਨੁਖ) ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਹੈ.

੧੦. "ਭਏ ਸੁਮਾਰ ਸੁਮਾਰ ਬਿਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਫੱਟੜ ਹੋਏ.

੧੧. । ਪ ਸ਼ਿਵ । ੬ ਸਕ੍ਰੀਵ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧੨. ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਪਣਾ ਨਾਮ (ਛਾਪ) "ਸੁਮੇਰੇਬ" ਲਿਖਦੇ ਸਨ.

218-੧. **ਸੁਮੰਤ੍ਰ.** ਵਿ- ਨੇਕ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ- ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.

੨. ਸੁਯੰਬਰ. "ਰਚਿਓ ਸਯੰਬ੍ ਸੀਤਾ." (ਰਾਮਾਵ)

੩. "ਖ ਸਰਗ ਦਾ ਸੰਪੇਖ ਭੀ ਸੁਰ ਹੈ." ਅੰਤ ਹੋਏ ਸੁਰਗਾਮੀ". (ਚੰਡੀ ੩)

੪. **ਸੁਰਸਰ.** ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ.

੫. "ਸੁਰਖਾ ਤੁਰੰਗ ਚੰਚਲ ਕੁਦਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. ਜੋ ਸਫ਼ੇਦ ਕੋਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਾਬੁਲ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੭. ਖ਼ਤਲਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ੧੬੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਮੂਨਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੮. "ਬਹੁਰ ਨਿਕਾਸਜੋ ਮਸਤਕ ਟੀਕਾ। ਅੱਛਤ ਲਾਇ ਸੁਹਾਵਤ ਨੀਕਾ। ਕੇਤੁ ਰਾਹੁ ਨੇ ਜਨੁ ਸਸਿ ਗਹਜੋ। ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਖੈਬੇ ਚਹਜੋ। ਸੋ ਡਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਲ ਭਰੇ। ਭਾਜਿ ਸਦਨ ਸੁਰਗੁਰ ਕੇ ਬਰੇ.'

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੇਸਰ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਮਥ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਚਾਉਲ ਲਾ ਦਿੱਤੇ, ਚਾਉਲ ਨਹੀਂ, ਮਾਨੋ ਕੇਤੁ ਅਤੇ ਰਾਹੁ ਨੇ ਚੰਦ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਟੁਕੜੇ ਮੋਏ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਖਜਾ ਲਈ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਵੜੇ ਹਨ. ਸੁਰਗੁਰ ਦਾ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੇਸਰ ਦਾ ਤਿਲਕ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

੯. ਮੇਧਸ ਮੁਨਿ ਦਾ ਚੇਲਾ ਅਤੇ ਸਮਾਧਿ ਵੈਸ਼ਜ ਦਾ ਮਿਤ੍ ਸੀ. ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ "ਕੋਲਾਪੁਰ" ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੁਰਥ ਨੇ ਮੇਧਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਤੇ ਫ਼ਤੇ ਪਾਈ ਅਤੇ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜ ਕੀਤਾ.

੧੦. **ਸੁਰਧਰੀ.** ਸਰੰਦੇ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਦੀ ਘੋੜੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਤਾਰਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਸੰ. ਤੰਤ੍ਰੀਸਨ, ਜੁਵਾਹਰੀ. Bridge. ਇਹ ਹਾਥੀ ਦੰਦ, ਕਰੜੀ ਲੱਕੜ ਜਾਂ ਸਿੰਗ ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

੧੧. **ਸੁਰਭਵਨ.** ਦੇਵ ਲੋਕ. ਅਮਰਾਵਤੀ.

੧੨. । ੨ ਵਸੰਤ ਰੁੱਤ। ੩ ਮੋਲਸਰੀ ੪ ਚਮੇਲੀ। ੫ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੬ ਤੁਲਸੀ.

੧. "ਜਤਨ ਕਰੇ ਤਉ ਭੀ ਸੁਰਭੰਗ." (ਸੁਖਮਨੀ) । ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਭਾਵ. "ਕ੍ਰੋਧ ਹਰਖ ਮਦ ਭੀਤਿ ਤੇਂ ਵਚਨ ਔਰ ਬਿਧਿ ਹੋਇ। ਤਾਹਿਂ ਕਹਿਤ ਸੁਰ ਭੰਗ ਹੈਂ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਸਬ ਕੋਇ." (ਮਤਿ ਰਾਮ) ੩ ਵੈਦਜਕ ਅਨੁਸਾਰ ਗਲੇ ਦੀ ਸੋਜ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਬਿਗੜੀ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼.

੨. **ਸੁਰਵਧੂ.** ਸੰਗਜ਼ਾ- ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਅਪਸਰਾ.

੩. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਨੇਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਅਨੰਤ ਔਗੁਣ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

(a). Speaking regarding the hereditary effects of alcohol on the child when both parents were addicts, some years ago, Professor Forbes Winslow, a universally recognised authority among medical men, stated: "When the mother as well as the father is a drunkard, the children are sure to be either drunkards, criminals, or insane."

(b). Extract from "Health and Longevity." by A.C. Selmon, M. D.

"Alcohol and tobacco are poisons that injure not only the lungs, but every part of the body."

(Pages 54-55)

(c). Chapter 13. The eye and the ear.

"Those who use either tobacco or alcohol often have very poor vision."

(page 85).

(d). Gladstone, a former Prime Minister of England, said: "The combined harm of the three great scourges- war, famine, and pestilence,—is not as terrible as that of wine-drinking." (Page 100).

੪. **ਸੁਰਾਹੀ ਬਰਦਾਰ** ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਉਹ ਨਫ਼ਰ ਜੋ ਸਰਾਹੀ ਰਖਦਾ ਹੈ.

੫. **ਸੁਰਾਗੀ.** ਉੱਤਮ ਰਾਗੀ। ੨ ਸੁਰਾਗਨੀ (ਸ਼ੀ). ਬ੍ਰਜ ਰਾਣੀ। ੩ ਸੁਰਾਗੀ, ਖੋਜੀ. ਪੈੜ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਾਗ ੨.

੬. **ਸੁਰਾਦ੍ਰਿ.** ਸੰ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ) ਸੁਮੇਰੁ.

੭. ਅ * ਸੁਰੀਯਤ. ਸ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਬਿਨਾ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਔਰਤ. Concubine.

੮. **ਸੁਰੀਤਿ.** ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ.

ਸੁਰੀਲਾ. ਵਿ- ਮਿਠੇ ਰਸੁ ਵਾਲਾ.

੯. **ਸੁਰੰਬਰ.** ਉੱਤਮ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ. "ਅੰਬਰ ਲਗ ਜਸ ਕਥਹਿਂ ਸੁਰੰਬਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧੦. **ਸੁਲਹਨਾਮਾ.** ਉਹ ਨਾਮਹ (ਲਿਖਤ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਅਤੇ ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ. ਸੰਧਿ ਪਤ੍ਰ. A treaty of peace ਅਥਵਾ A deed of compromise.

੧੧. ੩ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਿਲਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਲੱਖਣੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਇਸੇ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੱਬਾ ਅਤੇ ਦੇਸਾਂ ਦਾ ਫ਼ੁੱਟਨੋਟ.

੧੨. ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੨੫੨ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੨੯੧ ਵਿਚ ਹੋਇਆ.

੧. ਨਿਗਾਹ (ਨਿਗਾਹਾ) ਪਿੰਡ ਭਰਾ ਗਾੜੀ ਖ਼ਾਨ ਤੋਂ ੨੨ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

੨. **ਸੁਲਤਾਨਹ. ਰਜ਼ੀਯਾ.** ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੫.

*ਇਥੇ ਲਖਕ ਨੇ ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ. (ਸੰਪਾਦਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੁਲਤਾਨਕੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲ ਕੰਡਾ.

੩. ਬੇਰੀ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਵਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰ ਕੇ ਰਖਦੇ ਅਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਕੁਬ ਕਾਲ ਧਜਾਨ ਪ੍ਰਾਇਣ ਰਹਿੰਦੇ. ਉਸ

੪. (ਅ) ਕੁੱਲੂ ਦੀ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ ਕੁੱਲੂ.

(ੲ) ਜਲਾਲਾਬਾਦ (ਅਫ਼ਗਾ-ਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਗਵਰਨਰੀ) ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਕਾਬੁਲ ਵੱਲ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਠਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ. ਇਥੇ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਜੱਗ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਜਮ੍ਹਾ ਹੋਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੁਲ।

(ਸ) ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਕਈ ਨਗਰ ਅਵਧ, ਸਹਾਰਨਪੁਰ, ਬਨਾਰਸ, ਰਿਆਸਤ ਕੋਟਾ, ਗੁੜਗਾਂਵ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹਨ.

੫. **ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਦੀਆਂ.** ਇਹ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਹੈ.

੬. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਸੂਰਜ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਅਗਨਿ.

੭. "ਸੁਵਰਨ ਕੋ ਢੂੰਡਤ ਫਿਰਤ ਕਵਿ ਵਿਭਚਾਰੀ ਚੋਰ." (ਬਿਹਾਰੀ) ਕਵਿ ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਰ, ਵਿਭਚਾਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਕਲ, ਚੋਰ ਸੋਨਾ ਢੂੰਡਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

੮. ਦੇਖੋ, ਸਵਲਾ ੨। ੨ ਚੰਗਾ ਵੱਲ (ਚੱਜ) ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

੧. ਪਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਉਤਰਾਂਗ ਸਾਰੰਗ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਲਾ ਕੇ ਸਾਰੰਗ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰੀਦੀ ਹੈ. ਸੂਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

੨.। ੩ ਸੰ. ਸੂਕ. ਪੇਣ. ਹਵਾ। ੪ ਤੀਰ. ਵਾਣ.

੩. **ਸੂਚਨਾ ਪਤ੍ਰ.** ਵਿਗਜਾਪਨ. ਇਸ਼ਤਹਾਰ.

੪.। ੫ ਤੁ. ਸ਼ਰਾਬ।੬ ਸਾਕੀ (Cup bearer.। ੭ ਦੇਖੋ, ਸੁਚਿ ੩.

੫. **ਸੂਚੀ ਕਰਮ.** ਸੰਗਜਾ-ਸਿਉਣਾ ਪਰੋਣਾ.

੬. ੨। ੧੮ ਤੁ. ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਠਾਟ.

੭.। ੨ ਸੰ. ਸੂਤ੍ਰਰ. ਵਿ- ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ. ਅਤਜੰਤ ਸ਼ੇਸ੍ਰ.

223-੧. **ਸੂਤਿਕਾਗਾਰ.** ਸ. ਸੰਗਜਾ-ਉਹ ਆਗਾਰ (ਘਰ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੱਚਾ ਜਣੇ. ਪ੍ਰਜਵ-ਗ੍ਰਿਹ.

੨. "ਹਰਿ ਸਗ ਸੂਤੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਭਾਵ- ਸਹਵਾਸ ਵਾਲੀ।੨ ਕਪਾਹ ਦੇ ਸੂਤ (ਤੰਤ) ਦਾ, ਜਿਵੇਂ-ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਾ.

੩. **ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ.** ਉਹ ਪੰਡਿਤ-ਰਿਖੀ ਜੋ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰੇ। ੨ ਜੁਲਾਹਾ। ੩ ਮਕੜੀ.

੪. **ਸੂਤ੍ਰ ਪਾਤ.** ਆਰੰਭ. ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਦ ਮਕਾਨ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਤ੍ਰ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਈਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

੫. ਸੰ. ਸੂਤ੍ਰਿਨ. ਸੂਤ (ਡੋਰ) ਵਾਲਾ, ਸੂਤ੍ਰਧਾਰ। ੨ ਮਿਸਤਰੀ, ਜੋ ਡੋਰੀ ਨਾਲ ਮਕਾਨ ਲੱਕੜ ਆਦਿ ਦੀ ਵਜੋਂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੬. **ਸੂਦ ਖ਼ੋਰ.** ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜਾ-ਵਿਆਜ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਵਪਾਰੀ. ਵਿਆਜੂੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਦ ੭-੮.

੭. **ਸ਼ੂਦ੍ਰਾਨ.** ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦਾ ਅੰਨ. ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣਾ ਵਰਜਿਆ ਹੈ. ਆਪਸ੍ਰੰਬ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦੇ ਅੰਨ ਤੋਂ ਬਣੇ ਵੀਰਜ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੰਤਾਨ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਹੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਅਰੁ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦਾ ਅੰਨ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਜੋ ਦ੍ਵਿਜ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸੂਰ ਜਾਂ ਕੁੱਤਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. (ਦੇਖੋ, ਅ: ੮, ਸ਼: ੧੦-੧੧)

੮. ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਲਪਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ.

੯. "ਸੂਪਕਾਰ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਅਹਾਰੇ." (ਗੁਪਸੂ)

੧੦. ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਨਸ਼ੇ-ਤਜਾਗੀਆਂ ਲਈ ਘੜਿਆ ਹੈ।

੧੧.। ੧੭ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਯਾਦਵ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ੂਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੂਰੀ (ਸ਼ੋਰਿ) ਗੋਤ ਚਲਿਆ. ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਸੀ। ੧੮ ਮਹਾਕਵਿ ਭਗਤ ਸੂਰ ਦਾਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ. "ਸੂਰ ਤੁਲਸੀ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਰਾਮ ਨੇ ਦਰਸ ਦਯੋ." (ਗ੍ਵਾਲ) "ਕਿਧੋਂ ਸੂਰ ਕੋ ਸਰ ਲਗਜੇ ਕਿਧੋਂ ਸੂਰ ਕੀ ਪੀਰ। ਕਿਧੋਂ ਸੂਰ ਕੋ ਪਦ ਲਗਜੇ, ਤਨ ਮਨ ਧੁਨਤ ਸਰੀਰ." (ਤਾਨਸੇਨ) ਸੂਰਮੇ (ਬਹਾਦੁਰ) ਦਾ ਤੀਰ ਲੱਗਾ, ਜਾਂ ਸੂਲ ਰੋਗ ਦੀ ਪੀੜ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਸੂਰ ਦਾਸ ਦੇ ਵਾਕ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੧੨.। ੪ ਸੂਰ (ਵਰਾਹ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਰਕਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ.

੧੩. **ਸੂਰਸੁਤਾ.** ਸੂਰਯ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ.

ਸੂਰਸੁਤਾ ਪਤਿ. ਯਮੁਨਾ ਪਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ.

ਸੂਰ ਕੋ ਬਾਲਕ. ਯਮ। ੨ ਕਰਣ. "ਕਿਯ ਸੂਰ ਕੋ ਬਾਲਕ ਕਬੇ ਕੋ ਦਾਨ" (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੧੪. ਭਾਸਕਰ. ਭਾਨੁ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ. ਮਾਰ-ਤੰਡ. ਰਵਿ. ਆਦਿਤਯ. ਸਵਿਤਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਪੈਂਸਠ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਸੂਰਯ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਅੱਠ ਗੁਣਾਂ ਕਲਪਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਲਾਖ ਤੇਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਹੈ.

224- ੧. **ਸੂਰਜ ਤਾਤ** ਦੇਖੋ ਸੂਰਜਸੁਤ.

ਸੂਰਜਤਾਤ ਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਸੂਰਯ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਧਰਮ.

੨. ਸੂਰਯ ਦਾਸ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਦਾ ਟੀਕਾ।

੩. ਇਸ ਦੀ ਭਾਜੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਜ਼ਿਮੀਕੰਦ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਜੇ ਇਹ ਕੱਚਾ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੀਭ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਪਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

੪.। ੩ ਸੰਗਜਾ- ਭਾਈ ਰੁਪ ਚੰਦ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਪ ਚੰਦ ਭਾਈ.

੫. **ਸੂਰਤੀਆ ਸਿੰਘ.** ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ.

੬. ਸੂਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

੭. **ਸੂਰਪਣਖਾ.** ਰਾਵਣ ਦੀ ਭੈਣ. "ਬੇ ਰੇ ਕ੍ਰਿਤਕਾਕ ਸੁਣ ਰਾਵਣ ਬਲਾਕ! ਤੇਰੇ ਸੂਰਪਨ ਖ਼ਾਕ, ਐਸ ਸੂਰਪਨਖਾ ਕਹੀ." (ਫੂਲਮਾਲਾ ਰਾਮਾਯਣ).

੮. ੪ ਸੂਲੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਣ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੫ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਦਬ.

੧. "ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਸਿਰ ਸਹਸ ਬਣਾਈ, ਦ੍ਵੈ ਸਹੰਸ ਰਸਨਾਹ ਸੁਹਾਈ, ਰਟਤ ਅਬ ਲਗੋ ਨਾਮ ਅਪਾਰਾ, ਤੁਮਰੋ ਤਊ ਨ ਪਾਵਤ ਪਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

੨. **ਸੇਕਤਾ.** ਸੰ ਸੇਕ੍ਰ-ਸੇਕ੍ਰਿ. ਵਿ- ਛਿੜਕਣ ਵਾਲਾ ਸੇਚਨ (ਸਿੰਜਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ- ਪਤਿ. ਭਰਤਾ, ਜੋ ਵੀਰਯ ਸੇਚਨ ਲਗਦਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩. ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਭੁਸ਼ਣ ਮਹਾ ਕਵਿ ਹੰਸਰਾਮ ਵਾਜਪੇਯੀ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਨੀ ਰਾਮ ਕਵਿ ਦੇ ਘਰ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੫੫ (ਸਨ ੧੭੯੮) ਨੂੰ ਮੋਜਵਾਬਾਦ (ਜ਼ਿਲਾ ਫ਼ਤੇਪੁਰ ਯੂ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆਂ, ਅਸਨੀ ਨਿਵਾਸੀ ਕਰਨੇਸ਼ ਤੋਂ ਕਾਵਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਅਰ ਮਨੋਹਰ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ.

੨੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਦਰਭੰਗੇ ਪੁੱਜਾ ਅਰ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਨ ਪਾਇਆ. ਫੇਰ ਜੋਧਪੁਰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ-ਵਿਤਾਇਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਣ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਿਹਾ. ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਕਾਵਜ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸ਼ੇਖਰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਪਟਿਆਲੇ ਹੀ ਰਿਹਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸ ਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਚੰਬ੍ਰ ਸ਼ੇਖਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੩੨ (ਸਨ ੧੮੭੫) ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋ-ਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਭੀ ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਚੰਗਾ ਮਾਨ ਰਿਹਾ.

ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨਖ ਸ਼ਿਖ, ਹਮੀਰ ਹਨ, ਰਸਿਕ ਬਿਨੋਦ, ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਸ਼ਤਕ, ਮਾਧਵੀ ਵਸੰਤ ਆਦਿ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

੪. । ੪ ਮੱਥਾ । ੫ ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ. "ਮੇਰੁ ਕੇ ਸੇਖਰ ਸਿਧ ਰਹੈਂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. **ਸੇਚਕ.** ਸੰ. ਵਿ- ਸਿੰਜਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ- ਬੱਦਲ. ਮੇਘ.

੬. **ਸੇਠਰ.** ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਤਰ. ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ । ੨ ਧਨੀ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ.

੭. । ੨ ਹੱਦ ਬੰਦੀ । ੩ ਮਰਯਾਦਾ. ਹੀਤਿ । ੪ ਪ੍ਰਣਵ. ਓਅੰਕਾਰ.

੧. । ੬ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ । ੭ ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ । ੮ ਸੇਨਾ, ਫੌਜ.

੨. **ਸੇਨਾਵਾਸ.** ਛਾਵਨੀ । ੨ ਤੰਬੂ. ਖ਼ੇਮਾ. ਪਾਲ.

ਸ਼ੇਪ } ਸੰ. ਜੋ ਵੀਰਯ ਪਾਤ
ਸੇਫ਼ } ਹੋਣ ਪੁਰ ਸੋਂ ਜਾਵੇ.

ਲਿੰਗ. ਸ਼ਿਸ ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ. "शुक्र पाते सति शेते पततिइति शेकः" (ਭਰਤ)

੩. ਸ਼ਾਹ ਬਿਲਾਵਲ ਕ੍ਰਾਦਿਰੀ ੪ ਫਰਵਰੀ ੧੬੩੭ ਨੂੰ ੭੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਲਹੌਰ ਮੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਮਕ਼ਬਰਾ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ.

੪. । ੯ ਸੰਗਜਾ- ਸੇਵਾ. ਖ਼ਿਦਮਤ. "ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

੫. "ਸੇਵਾ ਥੋਰੀ, ਮਾਗਨੁ ਬਹੁਤਾ." ਸੂਚੀ ਮ: ੫)

੧. ੩ ਸੰ.ਸੰਗਜਾ- ਬੇਰ. ਬਦਰਫਲ.

੨. "Mahomet himself lived under the deep conviction of the personality of Satan and his emissaries, and of his own exposure to their influence. Throughout the Coran the Devil and his angels are represented as possessed of power not only to influence the wicked, but even to suggest sinful thoughts and actions to the good, not excluding Mahomet himself. (Life of Mahomet by Sir William Muir, Page 56).

੩. ੨ ਆਯਤ ੩੪ ਤੋਂ ੩੬. ਸੂਰਤ ੭, ਆਯਤ ੧੧ ਤੋਂ ੨੩. ਸੂਰਤ ੧੫, ਆਯਤ ੨੯ ਤੋਂ ੪੯, ਸੂਰਤ ੧੭ ਆਯਤ ੬੧ ਤੋਂ ੬੪, ਸੂਰਤ ੧੮ ਆਯਤ ੫੦, ਸੂਰਤ ੨੦, ਅਯਾਤ ੧੧੬,੧੧੭ ।

੪. ਵਿ- ਕਰਤਾਰ ਤੋ ਵਿਮੁਖਤਾ ਵਾਲਾ. ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਇਆ । ੩ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ.

੫. **ਸੈਦੇ ਖ਼ਾਨ.** ਪੈਂਦੇ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁੱਤ. "ਪੈਂਦੇ ਖ਼ਾਂ ਕੇ ਸੈਦੇ ਖ਼ਾਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) । ੨ ਸੈਦ ਖ਼ਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

੬. । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

੭. । ੨ ਸੇਂਧਾ ਨਮਕ. ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਲੂਣ.

੮. "ਸੁਨਿ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਸ਼ੈਂਸ਼ਵ ਮੰਗਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੯. "ਰੂਖੋ ਭੋਜਨ ਭੂਮਿ ਸੈਨ ਸਖੀ। ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਸੂਖ ਬਿਹਾਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

੧੦. **ਸਨ ਮਿਲਾਪੀ.** ਸੇਜਾ ਦਾ ਮੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨ ੫. "ਸ਼ੈਖਨਾਗ ਲਖ ਸੈਨ ਮਿਲਾਪੀ" (ਨਾਂਪ੍ਰ) ਨੇ ਵਿਸਨੁ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ. ਵਿਸਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ ਉੱਪਰ ਸੌਂਦਾ ਹੈ.

੧੧. ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੬੮ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਕਾਲੀ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗ ਨੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

230-੧. **ਸੈਲਸੁਖ.** ਅਚਲ ਸਖ ਅਵਿ-ਨਾਸ਼ੀ ਆਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖਸੈਲ.

੨. । ੩ ਮਾਰੂਠਾਟ ਦੀ ਸਾੜਵ ਰਾਗਿ-ਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਧੈਵਤਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਇਸ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਸਰੂਪ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪਹਰ ਹੈ.

੩. ਚਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਸੋਹਿਲੇ ਦੇ ੩ ਸ਼ਬਦ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੋਹਿਲਾ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਹੈ.

੪. ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਭੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹ ਪਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾ-ਈ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ." (ਗੁਵਿ ੬)

੫. ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣ ਲਈ ਅਨੇਕ ਰੰਗ, ਦੇਸ਼ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਵਰਤੀਂਦੇ ਹਨ-ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟਾ, ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਕਾਲਾ, ਤੁਰਕੀ ਬੈਂਗਣੀ,.....ਆਦਿ.

੬. ਦੇਖੋ, ਸੋਗ । ੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੋਕੇ ਲਈ ਸੋਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਸੰਗਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਕ ਪੈ ਗਈ ਹੈ.

੭. **ਸੋਕਾ.** ਸੁੱਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਿਵੇਂ-ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਸੋਕਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ.

੮. **ਸ਼ੋਕਾਗਾਰ.** ਉਹ ਆਗਾਰ (ਘਰ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਕ ਸਮੇਂ ਬੈਠੀਏ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਕਮਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਬੈਠਦੇ ਸਨ.

੧."ਸਚ ਨ ਕਮਾਵਹੁ, ਹੋਇ ਨ ਸੋਚੂ."(ਨਾਪੁ)

੨. "ਕਰੈ ਖਾਲਸਾ ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਧ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. । ੨ ਸੋਧਨ ਕੀਤੇ । ੩ ਵਿਚਾਰੇ. ਖੋਜੇ."ਨਾਨਕ ਸੋਧੇ ਸ੍ਰਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

੪. ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ।

੫. ਸੋਫੀਆ (ਰਜਾਨ)ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਗਜਾਨੀ । ੨

੧."ਹਿਤ ਸੋਂ ਤਮ ਸੋਮ ਕੇ ਪਾਸ ਬਸਜੋ, ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਪੈ ਮਧੁ ਪੁੰਜ ਸੁਹਾਹੀਂ." (ਨਾਪੁ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੋਰੇ ਮੁਖ ਤੇ ਕਾਲੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਾਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪਾਸ ਹਨੇਰਾ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਮਲ ਤੇ ਭੌਰੇ ਸੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

੨ **ਸੋਮ ਯਰਜ.** ਸੋਮਰਸ ਅਤੇ ਘੀ ਦੀ ਆਹੁਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜੱਗ. ਦੇਖੋ, ਰਿਗਵੇਦ ਮੰਡਲ ੧੦ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ੧੨੪ ਦਾ ਸਾਯਣ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸਜ.

ਸੋਮਰਸ ਦੇਖੋ, ਸੋਮ ਅਤੇ ਸੋਮ ਵੱਲੀ.

੩. **ਸੋਮਵਤੀ ਅਮਾਵਸਜਾ.** ਸੋਮਵਾਰੀ ਮੌਸ, ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਮ ਪਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਦਿਨ ਗਗਾ ਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਦਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮਹਾਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੪. ਸੋਮ (Soma) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਤ ਭੇਦ ਹੈ, ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਬੂਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ, ਕੋਈ ਵੇਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਸਦਾ ਹੈ. ਰਿਗਵੇਦ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ(ਗ੍ਰੰਥਾਂ)ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਕੁਝ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਭੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੂਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋਯਾ. Mr.Havell ਨੇ ਜੁਲਾਈ ਨੰਬਰ ੧੯੨੧ ਦੇ J.R.A S. ਵਿੱਚ ਸੋਮ ਨੂੰ Eleusive coracana ਅਥਵਾ"ਰਾਗੀ" ਮਨਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਏਪ੍ਰਿਲ ਨੰਬਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਲਾਲ ਮੁਖਰ ਜੀ ਨੇ ਸੋਮ ਨੂੰ ਭੰਗ (ਵਿਜਿਯਾ) Cannbis ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕਈ ਵਨਸਪਤਿ ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਇਸ ਨੂੰ Ephedra Vulgaris ਦੱਸਦੇ ਹਨ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਮ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੫. ੩ ਸੰ. ਸੋਮਲਤਾ.ਦੇਖੋ, ਸੋਮ ੧ । ੪ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ.

੬. **ਸੋਯ.** ਸਰਵ-ਸੇਵ. ਓਹੀ. ਵਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋਇ.

੭. ।੩ ਸੁਰਾਸਤ ਦੇਸ਼. ਕਾਠੀਆਵਾੜ.

੮. **ਸੋਲ.** ਸੰ. ਵਿ-ਸੀਤਲ. ਠੰਢਾ "ਬਾਮਣ ਕਾ ਬੋਲ । ਸਮਝ ਬਿਨ ਸੋਲ." (ਰਤਨ ਮਾਲ) ਜਾਣੇ ਬਿਨਾ ਸੀਤਲਤਾ ਦੇ,ਭਾਵ-ਸ਼ਾਤਿ-ਦਾਯਕ ਨਹੀਂ ।੨ ਸੰਗਜਾ-ਸੁਆਦ. ਰਸ । ੩ ਕਸੈਲਾ ਰਸ । ੪ ਅੰ. Sole. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਪਟੀ ਮੱਛੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਸ ਬਹੁਤ ਰਸ-ਦਾਇਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ੫ ਅੰ. Soul. ਰੂਹ, ਜੀਵਾਤਮਾ.

੧. ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ "ਰਤਨਮਾਲ" ਹੈ. ਇਸ

੨. ਕਜੋਂਕਿ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਕੀਤੀ ਹੈ.

੩. ਮਾਲੂਮ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਇਹ ਪੋਥੀ ਸੀ, ਕਜੋਂਕਿ ਉਹ ਸਭ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ.

੪. ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ.

੫. ਅਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ.

੬. "ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਤ੍ਰਾ ਸੈ ਏਕਾਸੀ ਮਾਸ ਤ੍ਰੈ ਜੇਠ." ਫੇਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ –

੭. (ਕ) ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਰਾਫ਼ (ਸ਼ਾਪ) ਨਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਵਿਪਤਾ ਭੋਗਣੀ ਪਈ. ਅਫਲਾ-ਤੂਨ ਅਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਇਕੱਠੇ ਆਏ. (ਸਾਖੀ ੪੧)

(ਖ) ਸਿੱਖ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਘਰ ਦਾ ਅੰਨ ਨਾ ਖਾਵੇ. ਬਾਮ੍ਹਣ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਾਵੇ, ਅਸਿੱਖ ਬਾਮ੍ਹਣ ਤੋਂ ਨਾ ਕਰਾਵੇ. (ਸਾਖੀ ੬੨)

(ਗ) ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕੀਤਾ, ਧਰਮ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਾਈ, ਪੰਡਿਤ ਪਾਧਿਆਂ ਨੂੰ ਸੇਜਾ ਦਾਨ ਵਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ ਘੋੜੇ ਗਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ. (ਸਾਖੀ ੭੨)

(ਘ) ਫਲ, ਅੰਨ, ਘਾਹ, ਕਾਠ ਅਤੇ ਚੰਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਸਿੱਖ ਨਾ ਕਰੇ. (ਸਾਖੀ ੭੯)

(ਙ) ਅਨਧਜਾ ਦੇ ਦਿਨ ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਦਰਿਦੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । (ਸਾਖੀ ੮੪)

(ਚ) ਹੋਮ ਅਤੇ ਵਰਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਪ ਕਰਨ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. (ਸਾਖੀ ੮੯)

(ਛ) ਸ਼ਦ੍ਰ ਦਾ ਪੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਾਪੀ ਹੈ. ਬਲਦ ਨੂੰ ਖੱਸੀ ਕਰਨਾ, ਖੱਚਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਪਾਪ ਹੈ. (ਸਾਖੀ ੯੧)

੮. **ਸੌਹਾਰਦ.** ਸੌਹਾਰਦ ਅਤੇ ਸੌਹਾਰਦ. ਸੰਗਜਾ- ਸੁਹ੍ਰਿਦਤਾ (ਸੱਜਨਤਾ) ਦਾ ਭਾਵ.

੯. । ੩ ਸੰ ਸ਼ੁਕਾਂ (ਤੋਤਿਆਂ) ਦਾ ਝੰਡ.

੧੦. **ਸ਼ੌਚ ਜਾਣਾ.** ਕ੍ਰਿ. ਪਾਖ਼ਾਨੇ ਜਾਣਾ. ਮਲ ਤਜਾਗ ਲਈ ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ.

੧੧ "ਕਹਜੋ ਸੌਜ ਸਭ ਆਨ ਬਿਸਾਲੂ." (ਨਾਪੁ)

੧੨. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਮਿਸਲ.

੧੩. । ੫ ਯਗਜ ।੬ ਮੱਘਰ ਮਹੀਨਾ । ੭ ਸੱਜਨਤਾ.

੧. ਸੂਰਯ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

੨. ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਸੰਸਕਾਰ ਲਿਖੇ ਹਨ: ਗਰਭਾਧਾਨ, ਪੁੰਸਵਨ, ਸੀਮੰਤੋ-ਨਯਨ, ਜਾਤਕਰਮ, ਨਾਮਕਰਮ, ਨਿਸ਼ਕ੍ਰਮਣ, ਅੰਨਪ੍ਰਾਸ਼ਨ, ਚੂੜਾ-ਕਰਮ, ਉਪਨਯਨ, ਕੇਸ਼ਾਂਤ, ਸਮਾਵਰਤਨ ਅਤੇ ਵਿਵਾਹ.

੩. । ੩ ਸੜਕ । ੪ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਕੂਚ । ੫ ਆਵਾਗਮਨ.

੪. **ਸੰਸਾਹਰ ਸੁਖਮਨਾ.** ਦੇਖੋ, ਸੁਖਮਨਾ ੪.

੫. ਸੰ. **ਸੰਸ੍ਥਾ.** ਸੰਗਜਾ-ਠਹਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.ਠਹਰਾਉ.ਕਾਯਮੀ. ਸਿਥਤਿ। ੨ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਿਯਮ. ਮਰਯਾਦਾ ।੩ ਕਿੱਤਾ. ਪੇਸ਼ਾ । ੪ ਜੱਥਾ. ਗਰੋਹ. ਸਮਾਜ । ੫ ਰਾਜਾ ਦੀ ਆਗਜਾ. ਕਾਨੂਨ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ.

੬. । ੨ ਮਿਸ਼ਣ. ਮਿਲਾਵਟ । ੩ ਹੇਲ ਮੇਲ ।੪ ਰਚਨਾ. ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੭. **ਸੰਹਾਰੀ.** ਸੰਹਾਰ (ਸੰਘਾਰ) ਕੀਤੀ ਦੇਖੋ, ਸੰਹਾਰ । ੨ ਦੇਖੋ, ਸੰਹਾਰੀ ਮੱਲ.

੮ । ੨ ਵਿਪੱਤਿ. ਮੁਸੀਬਤ । ੩ ਭੀੜ. ਹਜੂਮ । ੪ ਵਿ- ਤੰਗ. ਭੀੜਾ । ਇਕਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੬ ਭਯਾਨਕ.ਡਰਾਵਨਾ.

੯. **ਸੰ ਕਰਤਾ.** ਸੰ ਸ਼ੰ (ਕਲਯਾਣ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਕਤਿ ਦਾਤਾ.

੧੦. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸੰਪੂਰਣ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਨਾਉਂ ਸ਼ੰਕਰਾਭਰਣ ਸੱਦਦੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਨ ।

੧੧. **ਸ਼ੰਕਰਾਭਰਣ.** ਸ਼ੰਕਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਆਭਰਣ (ਭੂਸ਼ਣ) ਸੱਪ । ੨ ਦੰਦ੍ਯਮਾ । ੩ ਇਕ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕਰਾ ੩.

੧. । ੨ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੩ ਪਰਿਵਰਤਨ. ਉਲਟ ਫੇਰ.

੨. ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਭੀ ਵੇਖ ਵੱਖ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ- ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਸੰਖ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪਾਂਚ ਜਨਯ, ਅਰਜੁਨ ਦਾ "ਦੇਵਦੱਤ", ਭੀਮਸੇਨ ਦਾ "ਪੌਂਡ੍ਰ", ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ ਦਾ "ਅਨੰਤ ਵਿਜਯ", ਨਕੁਲ ਦਾ "ਸੁਘੋਸ਼" ਸਹਦੇਵ ਦਾ "ਮਣਿ ਪੁਸ਼ਪਕ" ਸੰਖ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ, ਅ: ੧, ਸ਼: ੧੫ ਅਤੇ ੧੬.

੧. ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੀ ਵਾਜਸਨੇਯਿ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਇਹ ਦੱਸੀ ਹੈ -

ਦਸ਼	੧੦
ਛਤ	੧੦੦
ਸਹਸ੍	੧੦੦੦
ਆਯੁਤ	੧੦੦੦੦
ਨਿਯੁਤ	੧੦੦੦੦੦
ਪ੍ਰਯੁਤ	੧੦੦੦੦੦੦
ਅਰਬੁਦ	੧੦੦੦੦੦੦੦
ਨਜਰਬੁਦ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦
ਸਮੁਦ੍	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦
ਮਧਜ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦
ਅੰਤਜ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦
ਪਰਾਰਧ	੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦

੨. ਸੰਖਜਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਅਬਜਦ

੩. "ਸੰਗਸਾਰ ਤਿਸ ਕਰੀਏ ਜਾਈ." (ਨਾਪ੍) ਦੇਖੋ, ਪਥਰਾਉਣਾ.

੧. । ੩ ਵਿ- ਸੰਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੨. "ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਤਹ ਬੇਣੀ ਸੰਗਮ."
(ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

੩. "ਸੰਗਮ ਕਰੈ ਤਲਾਵ ਤਲਾਈ."
(ਤੁਲਸੀ)

੪. । ੩ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ. "ਅਪਰ ਉਧਾਰਹਿਂ ਨਿਜ ਸੰਗਾਰ੍."
(ਨਾਪ੍)

੫. ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ. ਸੁਹਬਤ ਸੇ. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਸਭੁ ਹੋਤ ਨਿਬੇਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

੬. ੨ ਸੰਗ (ਪੱਥਰ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

੭. "ਗੀਤੰ ਵਾਦ੍ਯੰ ਤਥਾ ਨ੍ਰਤ੍ਯੰ ਤ੍ਰਯੰ ਸੰਗੀਤਮੁਚ੍ਯਤੇ."

੮. **ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ** } ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ
ਸੰਗੀਤ ਰੀਤ } ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਅਤੇ ਨੱਚਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੱਸੇ ਹੋਣ. ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਤੇ ਅਨੰਤ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਹ ਹਨ— ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ, ਰਾਗ ਪ੍ਰਸ੍ਤਾਰ, ਰਾਗ ਰਤਨਾਕਰ, ਸੰਗੀਤ ਕਲਪਦ੍ਰਮ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾਨਿਧਿ, ਸੰਗੀਤ ਦਰ੍ਪਣ, ਸੰਗੀਤ ਦਾਮੋਦਰ, ਸੰਗੀਤ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਰਤਨਾਕਰ, ਸੰਗੀਤ ਪਾਰਿਜਾਤ, ਸੰਗੀਤ ਸਾਰ, ਸੰਗੀਤ ਸੁਧਾਕਰ, ਸੰਗੀਤਾਰ੍ਣਵ, ਮਤੰਗ ਬ੍ਰਿਹੱਦੇਸ਼ੀ, ਭਰਤ ਨਾਟ੍ਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਰਾਗ ਵਿਬਧ, ਬੋਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਰਪਣ, ਰਾਧਾ ਗੋਵਿੰਦ ਸੰਗੀਤ, ਸੰਗੀਤ ਵਿਨੋਦ, ਸੰਗੀਤ ਭੂਸ਼ਣ.

੯. ੨ ਦੇਖੋ ਅਸ਼ਬਰ । ੩ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੇਲ ਖੜਗਪੁਰ (ਬਿਹਾਰ) ਦਾ ਰਾਜਾ । ੪ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੇਲੇ ਜੰਮੂ ਦਾ ਰਾਜਾ.

੧. ਈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ : ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਬਾੜ ਕੰਧ ਆਦਿ ਦਾ ਵਲਗਣ ਜੋ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ.

੨. ੩ ਦਸ਼ਮ ਪਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਚੰਦ ਇਸੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ ।

੩. **ਸੰਚਰਾਵਹੁ.** ਸੰਚਾਰ (ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਕਰੋ. ਘਸਾਓ. ਦੇਖ, ਸੰਚਾਰ ੪. "ਤ੍ਰਿਨ ਪਾਵੇ ਵਿਚਿ ਸੂਚਿਕਾ, ਸੰਚਰਾਵਹੁ ਕਰ ਲੇਇ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ਤੇ ਪਾਈ ਹੈ.

੫. ਸੰਚਯ (ਜਮਾ) ਕੀਤਾ. "ਹਰਿਧਨ ਜਿਨੀ ਸੰਜਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

੧. ਚਿਨੋਟ (ਜ਼ਿਲਾ ਝੰਗ) ਨਿਵਾਸੀ

੨. ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੯੨੫ ਅਤੇ

੩. ਪੰਜਾਬ ਚੀਫ਼ਸ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੯੦੪ ਜ਼ਲਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ.

੪. ਸਾਧਣੀ. ਸੰਤਣੀ.

੫. ਨਿਰੰਤਰਤਾ. ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

੬. ਰਿਗ ਵੇਦ ਸ੍ਵੇਤਾਸ੍ਵਤਰ ਅਤੇ ਗੀਤਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਪਿਲ ਮੁਨਿ ਵਾਸਦੇਵਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਸਿੱਧ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਮੂਲ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ.

੭. ਸੰਤਾਨਕ. ਪੌਰਾਣਿਕ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਲੋਕ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਤੋਂ ਭੀ ਪਰੇ ਹੈ.

੮. ੩-੪। ੩ ਮਾਧਵ ਨਿਦਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਭੋਜਨ ਦੀ ਅਰੁਚਿ (ਭੁੱਖ ਦਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ).

੯. ਨੂਰ ਦੀ ਸਰਾਂ (ਸਰਾ ਨਰੁੱਦੀਨ) ਇਹ ਪਿੰਡ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਪਾਸ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ,

੧੦. ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਮੰਨ ਦੁਆਬੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖ ਕੇ ਬੜੀਏ ਨਗਰ (ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਹਾਯਸ਼ ਕਰ ਲਈ, ਅਰ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਜਗਾਧਰੀ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਾਮ ਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਬੜੀਏ

੧. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਬੇਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ. ਵੱਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਜੈ ਸਿੰਘ.

੨. ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਨਾਮ ਕੋਸ਼ ਸੰਮਤ ੧੮੭੮.

੩. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪਰਯਾਯ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਉਕਾਈਆਂ ਦਾ ਯੋਗਜ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

੪. ੩ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਪਤਿ ਦਾ ਪੋਤਾ (ਕੌਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍). ਦੇਖੋ, ਭਾਗਭਰੀ ੩.

੫. ਨਿਤ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਾਠ. ਸਬਕ. Lesson । ੪ ਮੌਤ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ.

੬. । ੪ ਕਾਂਜੀ । ੫ ਸ਼ਰਾਬ.

੭. ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਆਬਕਾਰੀ.

੮. ਸੰਧਿ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ- ਸ਼ੁਰਸੰਧਿ, ਜਿਵੇਂ- ਦਸ਼ਮ ਈਸ਼ — ਦਸ਼ੇਸ਼, ਵ੍ਯੰਜਨ ਸੰਧਿ. ਜਿਵੇਂ — ਜਗਤ੍ ਗੁਰੂ — ਜਗਦਗੁਰੂ, ਵਿਸਰਗ ਸੰਧਿ. ਜਿਵੇਂ ਨਿ: ਅੰਤਰ ਨਿਰੰਤਰ.

੯. "ਘਟ ਹੂ ਘਟ ਜਾਗੀ."

੧੦. ਗ੍ਯਾਤਾ ਗ੍ਯਾਨ ਗ੍ਯ ਆਦਿ ਭੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟ ਘਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ।

੧੧. ਸੰ. ਸਨ੍ਧ੍ਯਾ. ਸੰਧ੍ਯਾ. ਸੰਝ੍ਯਾ- ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਸੱਠ ਪਲ (ਇੱਕ ਘੜੀ) ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸੱਠ ਪਲ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ ਸੱਠ ਪਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸੱਠ ਪਲ ਟਿੱਕੀ ਡੁੱਬਣ ਪਿਛੋਂ, ਇਹ ਦੋ ਦੋ ਘੜੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਾਲ ਹੈ. ਸਵੇਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਤ: ਸੰਧ੍ਯਾ ਅਤੇ ਸੰਝ ਦੀ ਸਾਯੰ ਸੰਧ੍ਯਾ ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੋਪਹਰ ਵੇਲੇ ਦਾ (ਅਰਥਾਤ ਬਾਰਾਂ ਬਜ਼ਣ ਤੋਂ ੨੨ ਮਿਨਟ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ੨੨ ਮਿਨਟ ਪਿੱਛੋਂ ਦਾ) ਸਮਾਂ ਭੀ ਸੰਧ੍ਯਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਧ੍ਯਾਨ੍ਹ ਸੰਧ੍ਯਾ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੰਧ੍ਯਾ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਮੁਖ ਕਰਕੇ, ਮਧ੍ਯਾਨ੍ਹ ਦੀ ਉੱਤਰ ਮੁਖ ਕਰਕੇ, ਸੰਝ ਦੀ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਦੀ ਕੋਣ ਵੱਲ ਮਖ ਕਰਕੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ. ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਗਾਯਤ੍ਰੀ, ਜਪ, ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਦੇਵ ਤਰਪਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ. ਦ੍ਵਿਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਸੰਧ੍ਯਾ ਉਪਾਸਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰਮ ਹੈ. ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀ, ਅਮਾਵਸ ਪੂਰਣਮਾਸੀ, ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਦੇ ਦਿਨ ਸਭ ਵਲੋਂ ਦੀ ਸੰਧ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ. (ਆਨ੍ਹਿਕ ਤਤ੍ਵ)

"ਸੰਧਿਆ ਤਰਪਣੁ ਕਰਹਿ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਬਿਨੁ ਬ੍ਰਹ੍ਮੈ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ." (ਸੋਰਠਿ ਮ. ੩)

੧੨. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਪ, ਜਾਪੁ ਆਦਿ ਦਾ ਅਤੇ ਸੰਝ ਨੂੰ ਸੋਦਰ, ਰਹਿਰਾਸ, ਸਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਕਰਨਾ ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਰਮ ਹੈ, ਅਰ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਮੁਖ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੪ ਸੀਮਾ. ਹੱਦ.

੧੩. ੨ ਸੰਧ੍ਯਾ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪਾਠ.

੧੪. । ੩ ਖ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਅਤ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ । ੪ ਵਿ- ਸੰਧਿ (ਜੋੜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੧."ਸੰਨੱਧ ਵੀਰ ਭੁੱਕਰ ਵਿਸਾਲ." (ਸਲੋਹ)

੨. । ੨ ਲਗਾਉ. ਵਾਸਤਾ । ੩ ਸਪਰਬ. ਢੋਹ । ੪ ਮੇਥੁਨ. ਸੰਭੋਗ.

੩. । ੫ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਨਿਪਾਤ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ-"ਬਾਇ ਸੀਤ ਕੇ ਮਿਲਤ ਹੀ ਹੋਵਤ ਸੰਪਾਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖ, ਸੰਨਿਪਾਤ.

੪. ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਤੁਕ ਦਾ ਸੰਪੁਟ ਦੇ ਕੇ ਕੀਤਾ ਪਾਠ, ਅਰਥਾਤ ਹਰੇਕ ਤੁਕ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਕਰਿਆ ਪਾਠ. ਜਿਵੇਂ- "ਸ੍ਰਤਿਨਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ. ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ. ਸ੍ਰਤਿਨਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ." ਬਹੁਤ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਸਿੱਖ, ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੀ ਸੰਪੁਟ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ- ਰੋਗ ਦੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤੀ ਲਈ- "ਦੂਖ ਰੋਗ ਭਏ ਗਤੁ ਤਨ ਤੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰ ਜਾਪਿ. ਇਸ ਤੁਕ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਅਤੇ ਅੰਤ ਪੜ੍ਹਨਾ. ਇਹ ਪਾਠ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵਾਕਲ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭੋਗ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਸੰਪੁਟ ਦੀ ਤੁਕ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਚੁਣ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

੫. ਸੰਪੁਟ ਪਾਣਿ. ਹਥ ਜੋੜੇ ਹੋਏ. ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਲਈ ਮਿਲਾਏ ਹਨ.

੬. ਹਾਲਤ ਜਿਸਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਵ੍ਰਿਤੀਆਂ (ਵਿਪਰਯਯ, ਵਿਕਲਪ, ਨਿਦ੍ ਅਤ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ) ਲਯ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਬੀਜ ਸਮਾਧਿ ਅਥਵਾ ਸੰਪ੍ਰਗ੍ਯਾਤ ਯੋਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਸੰਪ੍ਰਗ੍ਯਾਤ ਸਮਾਧਿ.

੭. ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ.

੨. ੩ ਪਾਲਨ. ਪੋਸਣ.

੩. ੨ ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰ ਹੋਏ.

੪. ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ. ਸਿਪਰਦਗੀ.

੫. ਸ਼ੰਭੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ੨ ਸੱਪ. ਨਾਗ.

੬. ੪ ਪੂਰਾ. ਮੁਕੰਮਲ । ੫ ਕ੍ਰਿ ਵਿ- ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ. ਬਖ਼ੂਬੀ। ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ.

੭. ਸੰਮ੍ਰਾਜ੍ } ਸੰ. ਸਮ੍ਰਾਜ੍— ਸੰਮ੍ਰਾਟ੍ } ਸਮ੍ਰਾਟ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਮਹਾਰਾਜਾ. ਬਹਿਨਬ੍ਰਾਹ. ਇਸ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ ਸਮ੍ਰਾਜ੍ਞੀ ਅਤੇ ਸਮ੍ਰਾਗ੍ਜ੍ਞੀ (ਸਮ੍ਰਾਜ੍ਞੀ).

੯. ਸੰਯਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੨ ਦਬਾਉਣਾ. ਜ਼ਾਮਨ । ੩ ਮਨ ਦਾ ਟਿਕ ਉਠਾ । ੪ ਕੈਦ ਰੱਖਣਾ । ੫ ਜਕੜਨਾ. ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

੯. ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਯੂ. ਪੀ.

੧੦ ਸੰਰੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਘੇਰਾ । ੩ ਹੱਦ ਬੰਦੀ । ੪ ਕੈਦ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

248-੧. ਸੰਵਿਦ੍. ਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ੧ ਚੇਤਨ ਸ਼ਕਤਿ । ੨ ਬੁੱਧਿ। ੩ ਯਕੜਿ । ੪ ਦਲੀਲ । ੫ ਰੀਤਿ । ੬ ਭੰਗ । ਵਿ. ਜਿਜ੍ਞਯ । ੭ ਪ੍ਰਾਪਤਿ । ੮ ਸਪੱਤਿ.

੨. ਥਲ. ਕੁਰ ਮੰਮ.

੩. ਦੇਖੋ, ਥਵੰਜਾ ਕਵਿ ।

੪. ਇਸ ਦੇ ਅਠ ਸ੍ਰੋ ਅਰਿ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਰਿਪੁ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੀਏ, ਤਦ ਬੰਦੂਕ ਅਰਬ ਹੋ ਜਾ ਹੈ.

੫. ਸਜਾਲਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਜਾਮਣ. ਜਬੁਫਲ । ੨ ਕਸਤੂਰੀ । ੩ ਵਿ- ਕਾਲੀ. ਸਾਂਵਲੀ.

੬. ਸਜਾਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਸਾਲੀ. ਵਨੌਟੀ ਦੀ ਭੈਣ.

੧. । ੫ ਰਵਾ. ਪੋਣ । ੬ ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ । ਘੋੜਾ. ਤੁਰੰਗ.

੨. ਸ਼੍ਰੀਧਾਪੂਰਕ. ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਭ੍ਰਮ ਗ੍ਰਸਿਤ ਸ੍ਵਾਰਥੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਦਸ਼ਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਛ ਪਾਠ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੇਖਕ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ:- "ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਅਧੋਗਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਆਪ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਜੁਗਤ ਦੱਸੋ ਜੋ ਕਾਮਨਾ ਭੀ ਪੂਰੀ ਕਰੇ ਅਰੁ ਮੁਕਤਿ ਭੀ ਹੋਵੇ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਯਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਾਰਜ ਸ੍ਵਾਰਦੀ ਹੈ.

(੧) "ਗਾਵੈ ਕੋ ਤਾਢੁ ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਤਾਣੁ." ਇਸ ਪੌੜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਨਿੱਤ ਸੌ ਕਰਨਾ. ਇੱਕ ਲੱਖ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸੰਪਦਾ ਵਧੇ ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਤ੍ਰੀ ਵਿਵਾਹੇ.

(੨) "ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚੁ ਨਾਇ." ਇਸ ਪੌੜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਮੰਗਲਵਾਰ ਤੋਂ ਅਰੰਭੇ ੨੫ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ੨੫ ਸੌ ਕਰੇ, ਝਗੜਾ ਜੀਤੇ, ਮਜਲਿਸ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਹੋਵੇ.

(੩) "ਸੁਣਿਐ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਗਿਆਨੁ" ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ੧੧ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਠ ੯੧ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੇ ਰਾਜਾ ਤਥਾ ਰਾਣੀ ਵਸ ਹੋਇ.

(੪) "ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ." ਇਸ ਪੌੜੀ ਦਾ ੨੧ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਠ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਕੇ ਇੱਕੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੇ, ਗ੍ਰਹ ਪੀੜਾ ਮਿਟੇ. ੭੦ ਦਿਨ ਮੇਂ ਜਪੇ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ.

(੫) "ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ". ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਪੌੜੀ ੭੦ ਹਜ਼ਾਰ ੭੦ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਪੇ ਅਧਰੰਗ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਦ ਟੋਲ ਦਹ ਤੇ ਜਾਂਹ ਅਰ ਦੋਹ ਕੁਸ਼ਟ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਮੰਤ੍ਰੀ ਪਦ ਕੋ ਪਾਵੇ, ਜਗਤ ਮੇਂ ਵਿਖਯਾਤ ਹੋਵੇ.

(੬) ''ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ.'' ਬੁੱਧਵਾਰ ਤੋਂ ਪਾਠ ਆਰੰਭ, ੨੭ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ੨੧ ਹਜ਼ਾਰ ਜਪੇ,ਤਲਵਾਰ ਪਾਸ ਰਖੇ, ਸੱਤ ਥੂਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਪਿਆਵੇ ਅਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਨਵ੍ਹਾਵੇ, ਗਰਭ ਹੋਵੇ.

(੭) ''ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਊਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਇ ਜੜਾਉ.'' (ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧) ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਐਤਵਾਰ ਪਹਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ, ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਤੋਂ ਇਕ ਲੱਖ,ਸੌਦਾਗਰੀ ਲਈ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ,ਖੇਤੀ ਬੀਜਣ ਵਾਸਤੇ ਸੌ ਪਾਠ ਕਰਨਾ.

(੮) ''ਆਪੇ ਪਾਵਕ ਆਪੈ ਪਵਨਾ.'' (ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ) ਇਹ ਸ਼ਬਦ ੨੧ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਬੁਝ ਜਾਵੇ.

(੯) ''ਅਰੜਾਵੈ ਬਿਲਲਾਵੈ ਨਿੰਦਕ.'' (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਮੰਗਲਵਾਰ, ਤ੍ਰਿਯੋਦਸ਼ੀ ਤਿਥਿ ਤੋਂ ਅਰੰਭੇ, ੨੧ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਠ ੪੨ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੇ, ੪੨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਰਾਉਂਠੇ ਅਰੰਭ ਸਮੇਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਤੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਛਕਾਵੇ, ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ. ਗੁਪਤ ਜਪੇ ਤਾਂ ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ.

(੧੦) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ- ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲੇਖਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਪੁ ਜੀ ਦੀ ਪੰਜਵੀ ਪੌੜੀ ''ਥਾਪਿਆ ਨਾ ਜਾਇ'' ਲਿਖ ਕੇ ਸਿਰ ਰੱਖੇ, ਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ''ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ''—ਸਿਰ ਚੱਖੇ. ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੋਦਰ ਵੀ ਪੌੜੀ ਲਿਖ ਕੇ ਗਲ ਪਾਵੇ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਤੀਸਾਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ''ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖ'' ਵੀ ਪੌੜੀ ਲਿਖਿ

ਪਿਲਾਉਣੀ.

੭. **ਸੁਬੁਤਾਵਲ.** ਸਰਬ-ਉਤਾਵਲ. ''ਪੁਰ ਲੋਕ ਨਸਤ੍ਰੇ ਸੁਬੁਤਾਵਲ ਸੋਂ.'' (ਨਾਪ੍ਰ)

੮. **ਸੂਵਿਤ.** ਸੰ. ਵਿ-ਚੁਇਆ (ਟਪਕਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਸ੍ਰਵਜ. ਸੰ. ਵਿ- ਸੁਣਨ ਯੋਗ. ਸੁਨਨੇ ਲਾਇਕ.

੫. **ਸ੍ਰਾਵ.** ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ- ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ । ੨ ਗੁੰਦ। ੩ ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਖਾਂ ਤੋਂ ਅੰਥੂ ਟਪਕਦੇ ਰਹਿਣ.

੬. **ਸ੍ਰਿਗਸਤ.** ਸ੍ਰਰਗਸ਼ਤ੍ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਅਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

251-੧. **ਸ੍ਰਿਯ.** ਸ਼੍ਰੇਯ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ''ਸ੍ਰਿਯ ਮੂਲ ਸੁਹਾਏ''. (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. ਚੰਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸ੍ਰਸਿ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

੩. ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, ਜਿਵੇਂ-ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਭੁਲਵਾਰ ਨੰਦਗ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ, ਇਮਾਮ ਅਲੀ ਦੀ ਜ਼ੁਅਲਫ਼ਕ਼ਾਰ, ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੀ ਭਵਾਨੀ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਨਾਮ ''ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ'' ਹੈ । ੩ ਅਕਾਲ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

੪. ਪ੍ਰਭਾਹੀਨ. ''ਸ੍ਰੀ ਹਤ ਹੋਯੋ ਬਦਨ ਮਲੀਨਾ.'' (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. **ਸ੍ਰੀਕੰਤ.** ਸ੍ਰੀਕਾਂਤ. ਕਰਤਾਰ । ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ.

੬.ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ੩੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ (''ਤਿਹ ਕਾਲ ਮੇਂ ਸਾਲ ਬਤੀਸ ਕੀ ਬੈਸ''. ਨਾ. ਪ੍ਰ. ਪੂ. ਅ : ੨੬, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ.

੭.। ੨ ਕਰਤਾਰ । ੩ ਉੱਦਮ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ.

੮. ''ਵਿਲ੍ਵੇ ਸ਼ਾਂਡਿਲ੍ਯ ਸ਼ੈਲੂਸ਼ੀ ਸ਼ਾਲ੍ਵ ਸ੍ਰੀ ਫਲਾਰਯਿ.'' (ਅਮਰ ਕੋਸ਼) ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸ਼੍ਰੀਫਲ ਨੂੰ ਨਲੀਏਰ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ- ''ਪੀਪਰ ਤਾਲ ਖਜੂਰੇਂ ਜਹਾਂ । ਸ੍ਰੀ ਫਲ ਤਾਲ ਸਿਰਾਰੀ ਤਹਾਂ । ਜੁਗਲ ਜਾਮ੍ਹੂ ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜੈਂ । ਨਰਿਅਲ ਨਾਰ ਨਰੰਗੀ ਰਾਜੈਂ.''

੯. **ਸ੍ਰੀਮਤ.** ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀਮਤ੍. ਸੰਗਜ਼ਾ- ਪਿੱਪਲ । ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ । ੩ ਤਿਲ ਦਾ ਫੁੱਲ । ੪ ਕੁਬੇਰ । ੫ ਵਿਦ੍ਵੱਤਾ ਮੰਦ. ਧਨੀ । ੬ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ. ਸੁੰਦਰ.

੧੦. ੩ ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ ਤੇਲ । ੪ ਚੰਦਨ । ੫ ਗੁੱਗਲ

੧੧. **ਸ੍ਰੀ ਵੈਸ਼ਨਵ.** ਰਾਮਾਨੁਜ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਵੈਸ਼ਨਵ.

੧੨. ਵੇਦ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਪਾਖੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਵ ੨ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ.

੧੩. **ਸ੍ਰੋਣੀ** } ਪੌੜੀ. ਸ਼ੀੜ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ,
ਸ੍ਰੋਨੀ } ਸ਼੍ਰੋਣੀ. ''ਮੋਖ ਸਦਨ ਕੀ ਇਹ ਤਨੁ ਸ੍ਰੋਨੀ.'' (ਨਾਪ੍ਰ)

252-੧. **ਸ੍ਰੋਣਾ.** ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੋਣ ਨਦ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.''ਸ੍ਰੋਣਾ ਸਲਿਤਾ ਕੋ ਤਜਿ ਗਏ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸੋਣ ੪ । ੨ ਸੰ. ਸ਼ੋਣ. ਪਿੰਗਲਾ. ਪੰਗੂ.

੨. **ਸ੍ਰੋਤ੍ਰ** ਸੰਗਜ਼ਾ- ਕੰਨ । ੨ ਵੇਦ-ਗ੍ਰਯਾਨ.

੩. ੩ ਵੇਦ ਦ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਧਰਮ. ਸ੍ਰੁਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਿਤ ਕ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੪. **ਸ੍ਰੁਸਤਿਕ.** ਸੰ. ਸ੍ਰੁਸ੍ਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ- ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਗਲ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਇਹ ਹੈ ੫. ਕਈ ਏਸ ਨੂੰ ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ੨ ਲਸਣ । ੩ ਮੂਲੀ । ੪ ਯੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਆਸਨ.

੫. **ਸ੍ਰੁਸਨ.** ਸੰ. ਸ਼੍ਵਸਨ. ਸਾਹ ਲੈਣਾ । ੨ ਹਵਾ. ਪੌਣ.

ਸ੍ਰੁਸਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ- ਘਰ. ਮਕਾਨ । ੨ ਦਿਨ. ਰੋਜ਼ । ੩ ਦੇਖੋ, ਸਸੁਰ,

੬. **ਸ੍ਰੁਜ.** ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ- ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ । ੨ ਲੋਹੂ । ੩ ਪਸੀਨਾ.

੭. **ਸ੍ਰੁਜਾਤਿ** } ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ.
ਸ੍ਰੁਜਾਤੀਯ } ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ ਦਾ.

ਸ੍ਰੁਤ. ਸੰ. ਵਜ਼- ਆਪਣੇ ਆਪ. ਆਪ ਹੀ.

ਸ੍ਰੁਤ: ਸਿੱਧ. ਦੇਖੋ, ਸੁਤਹ ਸਿੱਧ.

੯. **ਸ੍ਰੁਦੇਸ ਭਗਤ.** ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਕ੍ਤ. ਦੇਸ ਸੇਵਕ.

੯. **ਸ੍ਰਨਿ.** ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ- ਧੁਨਿ, ਆਵਾਜ਼ । ੨ ਅਗਨਿ. ਅੱਗ.

੧੦. ਜੋ ਕੰਨਜ਼ਾ ਅਤੇ ਵਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਪ ਗੁਣ ਸੁਭਾਵ ਆਦਿ ਦੀ ਪਰਸੋਪਰ ਪਰੀਖ੍ਸ਼ਾ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਦੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਭੀ "ਸ੍ਰਯੰਬਰ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

੧੧. ਇਹ ਸੱਤ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ * ਜੇਹੇ ਕਿ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਚਾਰ ਕੋਮਲ ਸੁਰ(ਰਿਸ਼ਭ,ਗਾਂਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ) ਜੇਹੇ ਕਿ ਭੈਰਵੀ ਠਾਟ ਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਇੱਕ ਤੀਵ੍ਰ ਮਧ੍ਯਮ ਸੁਰ, ਜੋ ਹਿੰਡੋਲ ਆਦਿ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਸੁਰ ਸਾਰੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਬਜਾਉਣ ਲਈ ਰਾਗ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਆਚਾਰਯਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਾਇਮ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਠਾਟ.

254- ੧ **ਸੁਰਗ ਵਧੂ.** ਅਪਸਰਾ. ਦੇਵਾਂਗਨਾ. ਹੂਰ.

੨. **ਸੁਰਣ ਮੁਦ੍ਰਾ.** ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ. ਅਸ਼ਰਫ਼ੀ. ਮੋਹਰ.

੩. **ਸ੍ਵਾਸ ਉਸਾਰਨ.** ਲੰਮਾ ਸਾਹ (ਹਾਹੁਕਾ) ਲੈਣਾ. ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਭਰਨਾ. "ਸ੍ਵਾਸ ਉਸਾਰ ਬਿਸੂਰਤੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. **ਸ੍ਵਾਗਤਪਤਿਕਾ.** ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ ਜੋ ਪਰਦੇਸੋਂ ਪਤਿ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਂਦੀ ਅਤੇ ਆਉ-ਭਗਤਿ ਕਰਦੀ ਹੈ.

੫. ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਗੁੜ । ੩ ਨੌਂਬੂ । ੪ ਬੇਰ । ੫ ਮਹੁਏ ਦਾ ਫਲ । ੬ ਦੁੱਧ । ੭ ਦਾਖ,

੬. । ੨ ਸੰ. ਸ੍ਵਾਰ. ਬੱਦਲ ਦੀ ਕੜਕ । ੩ ਘੋੜੇ ਦੇ ਹਿਣਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼.

੭. ਸ੍ਵਾਰ੍ਥ. ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਅਪਨਾ ਮਤਲਬ:—

"ਬਿਰਖ ਹੀਨ ਫਲ ਚੀਨ, ਬਿਹੰਗਮ ਬੇਗ ਤਿਆਗੈਂ, ਕਾਨਨ ਦਗਧ ਦੇਖ ਹਰਨ ਆਦਿਕ ਸਭ ਭਾਗੈਂ, ਫੂਲ ਮਾਲ ਨਿਰਗੰਧ, ਕਮਲ ਤੇ ਤਿਆਗੈਂ ਸਭ ਨਰ, ਸਾਰਸ ਤਿਆਗੈਂ ਬੇਗ, ਨੀਰ ਬਿਨ ਪੇਖ ਸਰੋਵਰ, ਪਨ ਗਨਕਾ ਨਿਰਧਨ ਨਰ ਤਜੈ ਭੂਮ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਭ੍ਰਿਤ ਤਜਤ ਹੀ, ਜਨ ਸਗਲੇ ਸ੍ਵਾਰਥ ਵਸ ਰਮੈ ਕੋ ਕਾਹੂੰ ਪਜਾਰੋ ਨਹੀਂ."

੮. **ਸ੍ਵੇਦਨਾਮ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹਵਾ. ਪੌਣ.

੯. **ਸ੍ਵੈਰ.** ਸੰ. ਵਿ-ਇੱਛਾਚਾਰੀ. ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨ ਧੀਮਾ. ਮੱਠਾ.

੧. ਕਦੇ ਕਦੇ 'ਧ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਹ' ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.ਜਿਵੇਂ-ਪਨੱਥੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪਨਹੀ, ਸੰਧਿ- ਸੰਨ੍ਹਿ, ਚੰਧਨ-ਚਿਨ੍ਹਣਾ, ਸੰਧਾਨ-ਸਿਨ੍ਹਣਾ ਆਦਿ।

੨.। ੧੧ ਲੋਹੂ. ਖੂਨ । ੧੨ ਬਿੰਦੀ. ਸਿਫ਼ਰ । ੧੩ ਧ੍ਯਾਨ । ੧੪ ਮੰਗਲ. ਸ਼ੁਭ । ੧੫ ਗ੍ਯਾਨ । ੧੬ ਚੰਦ੍ਰਮਾ । ੧੭ ਜੰਗ। ੧੮ ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. ਸਬੱਬ । ੧੯ ਘੋੜਾ । ੨੦ ਹੰਕਾਰ. ਗਰਵ । ੨੧ ਵੈਦ੍ਯ. ਹਕੀਮ.

੩. **ਹਉਰ.** ਹੋਰ. ਦੇਖੋ, ਹਉਲ ਅਤੇ ਹੋਰ.

੪. ।੨ਘੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਧੀਆ ਘੋੜਾ. "ਰੇਲ ਰੇਲ ਚਲੇ ਹਏਂਦੂਨ, ਪੇਲ ਪੇਲ ਗਜੇਂਦੂ." (ਚੰਡੀ ੨)

੫. **ਹਸਖਮਲ.** ਜਲ (ਹ), ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਸ), ਆਕਾਸ਼ (ਖ), ਬ੍ਰਹਮਾ (ਮ), ਇੰਦ੍ਰ (ਲ). "ਹਸ ਖਮਲ ਵਰਜ ਬੀਜੰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਆਯਾ ਹੋਯਾ, ਜਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਕਾਸ਼ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਬੀਜ ਰੂਪ ਹੈ.

੬. ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ੨੯ ਮੀਲ ਅਤੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ੨੯ ਮੀਲ ਹੈ.

੭. ਕਿਆਮਤ ਦਾ ਸਮਾ, ਜਦ ਮੁਰਦੇ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਠ ਖੜੇ ਹੋਣਗੇ.

੮. **ਹਸਿਤ.** ਵਿ.ਜੋ ਹੱਸਿਆ ਹੈ । ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਹਸਦੇ ਹੋਣ । ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਾਮ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਧਨੁਖ.

ਹਸੀ. ਹਾਸੀ. ਹਾਸ੍ਯ.

ਹਸੀਨ. ਅ. ਵਿ- ਹੁਸਨ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਵਾਲਾ. ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ.

256- ੧. **ਹਸਤਕ੍ਰਿਯਾ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਹੱਥ ਦਾ ਕੰਮ. ਦਸ੍ਤਕਾਰੀ । ੨ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਹੱਥ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਸਾਧਣ ਦਾ ਕੰਮ । ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁੱਠ ੨.

ਹਸੁਕੇਪ. ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ- ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਉਣਾ. ਦਖ਼ਲ ਦੇਣਾ.

੨. **ਹਸ੍ਤਾਕ੍ਸ਼ਰ.** ਦਸ੍ਤਖ਼ਤ.ਦੇਖੋ, ਹਸਤਾਖਹ.

੩. **ਹਕੀਕੀ.** ਅ. ਹਕੀਕੀ.ਵਿ-ਸੱਚਾ. ਯਥਾਰਥ । ੨ ਖ਼ਾਸ ਆਪਣਾ । ੩ ਸ਼ਕਾ.

੪. **ਹਕੀਮੀ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹਿਕਮਤ । ੨ ਹਕੀਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ।੩ ਵੈਦ ਵਿਦ੍ਯਾ.

੫. **ਹੱਕ਼ਸ਼ੁਫ਼ਾ.** ਅ. ਹੱਕੇ-ਸ਼ੁਫ਼ਾ. ਪੜੋਸੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ. ਪੜੋਸੀ ਦਾ ਸ੍ਵਤ੍ਵ. Right of pre-emption.

258- ੧. **ਹਜ਼ਾਰੀ.** ਵਿ-ਹਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

੨. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਮਾਝ, ਧਨਾਸਰੀ, ਤਿਲੰਗ,ਸੂਹੀ ਅਤੇ ਬਿਲਾਵਲ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਕਈ ਸ਼ਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਇਉਂ ਕਲਪਿਆ ਹੈ— ਸੁਲਤਾਨੇ ਮੀਆਂ ਜੀਉ ਛਰਤ ਹੈ. ਇਆਨੀ ਮਾਨ ਕਾਹ ਕਰੋ, ਇਹ ਤਨ ਮਾਇਆ ਸੁਪਨਾ । ਮਨ ਲੋਚੇ ਗੁਰ ਦਰਸ ਕੋ ਕਵਨ ਤਰਾਜੂ ਹੋਇ । ਮਨ ਮੰਦਰ ਤਨ ਵੇਸ ਮੈਂ ਪੇਖ ਰਮਈਆ ਸੋਇ.'

੩. ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ.

259- ੧ **ਹਥਸਾਲ.** ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ (ਮਕਾਨ). ਫ਼ੀਲ ਖ਼ਾਨਾ. ਹਾਥੀ ਖ਼ਾਨਾ.

੨. "ਹਥਨਾਲ ਬੰਦੂਕ ਛੁਟੈਂ ਪਿਚਕਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) । ੨ ਹਾਥੀ ਤੇ ਲੱਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਹਾਥੀ'ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰੀ ਤੋਪ.

੩. । ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ.

੪. **ਹਥਫੇਰ** / **ਹਥਫੇਰੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹੱਥ ਦੀ ਚਾਲਾਕੀ ਹਥੋਂ ਹੋਰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੫. **ਹਥਲਉ.** ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਾਲ ਜੋ ਹੱਥ ਲੱਗੇ,ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੀ ਬਾਣ. ਉਚੱਕਾਪਣ.

੬. **ਹੱਥਲ.** ਵਿ- ਹੱਥੋਂ ਖਾਲੀ. ਜਿਵੇਂ- ਉਹ ਹਥਲ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ.

੭. **ਹੱਥਾ** / **ਹੱਥੀ** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦਸਤਾ. ਮੁੱਠਾ.

੮. "ਹਦਰਬ ਪਾਕੁ ਖੁਦਾਇ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

੯. **ਹੱਦ ਬੰਦੀ** ਫ਼ਾ.ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸੀਮਾ ਬੰਧਨ.

੧੦. । ੨ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਕਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਈ. ਇਹ ਲੋਕ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਸੇ. ਇਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹਨੀਫ਼ ਸੀ.

੧੧. ਕ੍ਰਿਸਨ ਦਾਸ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ

੧੨. ਸੰਮਤ ੧੬੮੦ ਵਿੱਚ

੧. "ਮੁਸ਼ਤੇ ਖ਼ਾਕੇ ਦਰਗਹੇ ਉ ਕੀਮੀਆਗਰ ਮੇ ਕੁਨਦ । ਹਰ ਗਦਾ ਰਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹੇ ਹਫ਼ਤ

* ਆਪਣੀ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ੁੱਧਿ ਤੇ ਇਸਥਿਤ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕਿਸ਼ਵਰ ਮੇਂ ਕੁਨਦ." (ਦੀਗ)

੨. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਹਥਸ (ਰੋਕਣ) ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਥਸ.

੩. **ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ.** ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਬਾਸ਼ਿੰਦਾ ਇੱਕ ਪੀਰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੇਟਾ ਪ੍ਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪੀਰ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਨਗਰ ਨੂੰ ਗ਼ਰਕ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਜਾ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਾ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਥਾਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ.

੪. **ਹਮਦਰਦ.** ਫ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਦੁਖ ਦਾ ਸਾਥੀ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੀੜ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਮਦਰਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੀੜ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨੀ.

੫. **ਹਮਰਾਹੀ.** ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਤੁਰਣ ਵਾਲਾ.

੬. **ਹਮਵਤਨ.** ਸ੍ਵਦੇਸ਼ਵਾਸੀ. ਦੇਸੀ ਭਾਈ.

ਹਮਵਾਰ. ਵਿ- ਸਮਤਲ. ਜਿਸ ਦੀ ਸਤਹ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਜੋ ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ.

੧. ਹੀਰਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ (ਜਯਤਰਾਯ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਆਸ਼ਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਤਿ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੨, ਸੰਮਤ ੧੪੨੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਦੇ ਵਨਵਾਸ ਲੈਣ ਪੁਰ, ਹਮੀਰ ਰਣਥੰਭੌਰ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਠਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਨੀ, ਸ਼ੂਰਬੀਰ, ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ-ਪਾਲਕ ਅਤੇ ਨਗ੍ਯਾਕਾਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖ਼ਲਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਲਕਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ (ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਮੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਸ਼ਾਹ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ) ਵਿਭਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਜਲਾਵਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਕਿਤੇ ਆਸਰਾ ਨਾ ਤੱਕ ਕੇ ਬਹਾਦੁਰ ਹਮੀਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲਈ, ਅਰ ਹਮੀਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ.

੮ ਮੁਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਸਮਤ*, ਸ੍ਰਾਵਨ ਸੰਮਤ ੧੩੫੮ (ਸਨ ੧੩੮੧) ਵਿੱਚ

੯. ਹਮੀਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵਿ ਸਾਰੰਗਧਰ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ "ਹਮੀਰ ਕਾਵ੍ਯ" ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਗ੍ਰੰਥ "ਹਮੀਰ ਰਾਸਾ" ਵਿੱਚ ਹਮੀਰ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

੧੦. । ਪ ਕਲ੍ਯਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ, ਹਮੀਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਹੈ (ਕਿਤਨੇ ਸੰਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ). ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਦੁਰਬਲ ਹੈ. ਹੱਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਭੀ ਦੁਰਬਲ ਹੋ ਕੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ - ਸ ਰ ਸ ਗ ਮੀ ਧ ਨ ਨ ਧ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ - ਸ ਨ ਧ ਪ ਮੀ ਪ ਧ ਪ ਗ ਮੀ ਰ੍ਸ.

੧੧. ੨ । ੨ ਹਿੰ. ਸਰਵ. ਹਮ ਕੋ. ਸਾਨੂੰ. "ਹਮੇ ਨ ਕਛੁ ਇੱਛਾ ਅਬ ਰਹੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੧. "ਆਨ ਆਲਮੇ ਹਮੇ ਜਗਾਯੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

੨. ਤਮਾਮ. ਸਰਵ. "ਹਮੈਂ ਤਤ ਯਜਾਨ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ)

੩. ਦਿਤਿ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਯਗ੍ਰੀਵ ਦੈਤ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕੀਤਾ । ੩ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਧੁ ਅਤੇ ਕੈਟਭ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਵੇਦ ਖੋਹ ਲਏ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲੁਕੇ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਹਯਗ੍ਰੀਵ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਦ ਵਾਪਿਸ ਲਿਆਂਦੇ.

੪. **ਹਯਨਾਲ.** ਘੁੜਨਾਲ. ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤੋਪ । ੨ ਘੋੜੇ ਦੇ ਪੈਰ ਲੱਗਾ ਨਾਲ.

੫. **ਹਯਮੇਧ.** ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ.

੬. **ਹਯੀ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਘੋੜੀ । ੨ ਦੇਖੋ, ਹਈ ੫.

੭. ਗਧਾ. ਗਰਦਭ । ੬ ਵਿ- ਹਰਣ ਕਰਤਾ. ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਘਨਹਰ, ਰੋਗਹਰ ਆਦਿਕ.

੮. **ਹਰਹੁ.** ਹਰਣ ਕਰੋ. ਮਿਟਾਓ.

"ਮਰੀ ਹਰਹੁ ਬਿਪਤਿ." (ਅਉ ਰਵਿਦਾਸ)

੯. । ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬਿਫ਼ । ੩ ਚੋਰ । ੪ ਵਿ-ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

੧੦. । ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਰਮ । ੩ ਬੇਚੈਨੀ. ਅਸ਼ਾਂਤਿ । ੪ ਆਚਰਣ ਆਚਾਰ.

੧੧. **ਹਰਚੰਦ.** ਫ਼ਾ.ਵ੍ਯ-ਬਹੁਤ ਵੇਰੀ। ੨ ਭਾਵੇਂ. ਅਗਰਚਿ.

੧੨. । ੨ ਇੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ । ੩ ਕੁਬੇਰ । ੪ ਹਿਰਣਾਕ੍ਸ਼ ਦੈਤ.

੧੩. ੩ ਖੋਹ ਲੈਣਾ. ਛੀਨਨਾ. "ਹਰਣ ਭਰਣ ਜਾਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੋਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

੧੪. ਇਸ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਤਾਪ, ਖੰਘ ਆਦਿ ਕਈ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੧੫. **ਹਰਦ.** ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ. "ਹਰਦ ਰੰਗ ਹ੍ਵੈ ਭਾਗੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੧. "ਦੋਸ ਕਰੇ ਹਰਨਾ ਹਰਨਾ." (ਗਪ੍ਸੂ)

ਮ੍ਰਿਗ ਰੂਪ ਦੇਖ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ.

੨. । ੭ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁੱਕੇ (ਖ਼ੁਸ਼ਕ) ਲਈ ਹਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ-ਕੇਸ ਹਰੇ ਕਰ ਲਓ.

੩. "ਜਿਨ੍ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਜਿਆ, ਤਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕਰਾਵਾ. (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

੪. । ੪ਪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵਰ੍ਸ (ਖੰਡ). ਦੇਖੋ, ਹਰਿਵਰਖ.

264-੧. **ਹਰਿਅੰਚਲਾ.** ਵੇਕੁੰਠ. "ਸੋ ਭੀ ਪਹੁਚਤ ਭਾ ਹਰਿਅੰਚਲਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)। ੨ ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ. ਦੇਵਪੁਰੀ । ੩ ਸੋਨੇ (ਹਰਿ) ਦਾ ਮਕਾਨ। ੪ ਸੱਚਖੰਡ.

੨. **ਹਰਿਹਾਟ.** ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਹੱਟ. ਸਤਿ ਸੰਗ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਾਟ.

੧. ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ.

੨. । ੨ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੂਰਤਿ । ੩ ਮਜੀਠ । ੪ ਦਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ.

੩. । ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਮੂੰਗੀ. ਮੁਗਦ । ੪ ਸੂਰਜ । ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ । ੬ ਹਲਦੀ.

੪. **ਹਰਿਤੁਤਾ** ਹਰਿਤ੍. ਹਰੀਪੁਣਾ. "ਹਰੀ ਹਰਿਤੁਤਾ ਤਿਹ ਕੀ ਜਾਇ." (ਨਾਪ੍) ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਹਰੀਪੁਣਾ ਖੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੫. ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਵੈਸ਼ਨਵ. "ਕਹਿ ਸੁਤ ਸੋਂ ਹਮ ਹੈਂ ਹਰਿ ਦਾਸ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੬. **ਹਰਿ ਧਨੁਖ.** ਹਰਿ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ

* ਤਾਰੀਖ਼ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦਸ਼ਮੀ ਹੋਏ ਨੂੰ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੇਰੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰੇਂ? ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਹਮੀਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਾਵਾਂ. ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਨ ਮੁਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪਰਾਂ ਹੇਠ ਕੁਚਲ ਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧਨੁਸ. ਇੰਦ੍ਰਚਾਪ.

੨. ੩ ਇੱਕ ਤਪਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਰਬੰਸ.

੮. "ਮਾਈ ਰੀ, ਮਨੁ ਮੋਰੋ ਮਤਵਾਰੋ। ਪੇਖਿ ਦਇਆਲ ਅਨਦ ਸੁਖ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਮਿਓ ਮੁਮਾਰੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

੯. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜ ਕੌਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਪਿਤਾ, ਰਾਜ ਕੌਰ ਜੀ ਮਾਤ" ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਇਹ ਨਾਮ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਤਾਂ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਲਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜ ਕੌਰ ਨਾ ਹੋਂਦਾ.

੧੦. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇੱਕੋ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ- "ਸੁਲਖਨੀ ਪਤਿ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਮ ਰਾਇ ਤਾਤ."

੧੧. ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੋਈ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਬਦਸਤੂਰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਰੱਖੀ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ੨੨ ਸੌ ਸਵਾਰ ਜੋ ਹਜ਼ੂਰੀ ਅਰਦਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਅਰਦਲੀ ਘੋੜ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜਾ ਬਲ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵਧਕੇ ਸੀ *। ਇਸੇ ਰਸਾਲੇ ਨੇ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕੇ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ.

੧. ਜਦ ਹਰਿ ਨਾਲ ਵਰਸ (ਖੰਡ) ਬਬਦ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਫੇਰ ਖੰਡ ਬਬਚ ਵਾਧੂ ਅਤੇ ਬੇਮੁਹਾਵਰੇ ਹੈ -ਖੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇਵਲ ਹਰਿ ਹੈ.

੨. ਬੇਟ. ਸਿੰਘ. "ਹਰੀ ਮਨਹੁ ਲਖ ਬਤੁਨ ਕਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਸ਼ਕ ਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਕੁਮੇਦਾਨ (Commandant)

੪. ਪੰਜਾਬੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ, ਪਸ਼ੋ, ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਯੁੱਧ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ

੫. ਕੁਸੂਰ, ਅਟਕ, ਮੁਲਤਾਨ, ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੂਰ-ਵੀਰਤਾ ਅਤ ਦਾਨਾਈ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸ ਗਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਰਹਿ ਕੇ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਕਈ ਕਿਲੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ੌਜ ਰੱਖੀ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਜਮਰੌਦ ਦੇ ਮੈਦਾਨ "ਫ਼ਤੇ ਗੜ੍ਹ" ਨਾਮ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਲਾ ਬਣਾ ਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੁਲਾਇਆ. ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਜਹਾਦ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੮੯੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਹਾਨ ਯੋਧੇ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ.

੬. ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸ਼ੂਰਵੀਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬੁਤ ਅਥਵਾ ਸਰੂਪ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੱਜੂ ਮੱਲ ਕਪੂਰ ਨੇ ਸਿਤੰਬਰ ਸੰਨ ੧੯੦੨ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਸਮਾਧਿ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

੭. ਹਰੀ ਸਿੰਘੀਆ ਰੁਪਯਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਨੂੰ ਥਾਪ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਰੁਪਯੇ ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੭੯ ਹੈ.

ਫਿਰ ਜਦ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਭੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਅਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਰੁਪਯੇ ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੯੨ ਹੈ. ਇਹ ਰੁਪਯੇ ਲਹੌਰ ਦੇ ਅਜਾਯਬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.

੮. ਪ ਪੰਜਵੀਂ ਅਤੇ ਛੇਵੀਂ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਹਰੇ: । ੬ ਸੰਬੰਧਨ. ਹੈ ਹਰੇ।

੧. ੩ ਵੱਢੀ (ਰਿਸ਼ਵਤ) ਖਾਣ ਲੱਗਣਾ.

੨. ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਜ਼ਰ ਫੰਧਕ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ.

੩. ਹਲਵਾਹ. ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਰਸਾਣ.

੪. ਹਲਿਪ੍ਰਿਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਸ਼ਰਾਬ. ਜੋ ਹਲੀ (ਬਲਰਾਮ) ਨੂੰ ਪ੍ਯਾਰੀ ਹੈ.

੫. "ਸਾਬਰ ਹੋਇ ਹਲੀਮ ਪਾਪ ਗਵਾਵਹੀ." (ਭਾਗੁ)

੬. ਹਲੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਸ਼ੁੱਧ ਵ੍ਯੰਜਨ ਜਿਸ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਵਿੱਚ ਸੁਰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ ਇਹ ਹੈ.

੭. "ਦਿਲੀ ਸਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਗੁਰੂ ਗਏ ਹਵੇਲੀ ਮਾਂਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪੇ ਪਦਾਰਥ.

੨. ਹੜਤਾਲ ਫੇਰਨੀ. ਲਿਖੇ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਹੜਤਾਲ ਲਾਉਣੀ, ਭਾਵ ਲਿਖਿਆ ਮੋਟਣਾ.

੩. ਹੜੰਬਾ. ਮਗਹਰ ਭੂਮਿ. ਦੇਖੋ, ਮਗਹਰ ਅਤੇ ਹੜੰਬੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿੜੰਬਾ.

ਹੜ੍ਹ ਦੇਖੋ, ਹੜ.

੪. ।੨ ਕਿਸੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਅੱਗੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਭੋਜਨ. ਨਹਾਰੀ.

੧. ਇਸ ਧਰਮ ਵੀਰ ਦਾ ਜਨਮ ਜੱਟ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਕਾਛਾ ਅੰਦਰ, ਜੋ ਕਾਨ੍ਹੇ ਪਾਸ ਜ਼ਿਲਾ ਲਹੌਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਹੋਯਾ. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉੱਚੀ ਕਰਣੀ ਫਲਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ.

੨. ।੨ ਕੰਚ (ਕੱਚ) ਦਾ ਹਾਂਡੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਤ ਨਾਲ ਲਟਕਾਈਦਾ ਹੈ.

੩. ਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਮੋਤ. ਮੁਕ੍ਤਾ. ।੨ ਸੜਕ.

੪. "ਵੰਞੀ ਹਾਥ ਨ ਖੇਵਟੂ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

੫. ਵੱਡੇ ਕੱਦ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੀਵ. ਦੰਤੀ. ਦ੍ਵਿਰਦ. ਦ੍ਵਿਪ. ਪਦਮੀ. ਕੁੰਜਰ. ਇਭ. ਕੁੰਭੀ. ਕਰੀ. ਨਾਗ. ਗਜ. ਸਾਮਜ. ਮਤੰਗ.

੬. ਹਾਥੀ ਚੰਦ. ਹਸ੍ਤਿਚੰਦ. ਚੰਦ ਖੰਡ.

੭. ਹਾਨਕ. ਵਿਨਾਸ਼. "ਭੇ ਪਰਮਾਰਥ ਮੇ ਦੁਖ ਹਾਨਕ." (ਨਾਪ)

੮. ਹਾਨੀ ਤਰੁਨ. ਤਰੁਅਰਿ. ਹਾਥੀ. "ਹਾਨੀ ਤਰੁਨ ਬਹੁਤ ਇਸ ਥਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਬਾਦ. ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਮ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਬਾਦ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ.

੯. ਏਸੇ ਥਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਰਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਚੰਦ ੪.

੧. ।੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਪਰਾਜਯ. ਸ਼ਿਕਸਤ. ਹਾਰ. । ੩ ਰਾਹੀਆਂ

* ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੀ ਟਲੀ । ੪, ਵਿ-ਹਰਣ (ਚੁਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ.

੨. **ਹਾਰੀਤ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ- ਕਬੂਤਰ । ੨ ਚੋਰ, ਡਾਕੂ । ੩ ਇਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚੀ ਹਾਰੀਤ ਸੰਹਿਤਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

੩. ਜੋ ਮਾਰੂਤ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨, ਆਯਤ ੧੦੨. ਇਸਲਾਮੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ. ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਗਏ, ਇਸ ਲਈ ਦੇਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਪਾ ਕੇ ਕੂੰਏ ਦੇਏ ਵਿੱਚ ਲਟਕਾਇਆ ਗਿਆ ਦਿਥੇ ਕ਼ਯਾਮਤ ਤਕ ਲਟਕਦੇ ਰਹਿਣਗੇ.

੪. **ਹਾਲਾਂ** [ਫ਼ਾ. ਵਜ਼- ਭਾਵੇਂ. ਯਦਯਪਿ. ਅਗਰਚਿ. ਗੋਕਿ.

੫. **ਹਾਲੋਂ.** ਸੰ. ਅਹਾਲਿਮ. ਚੰਦ੍ਰ ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਹਾੜ੍ਹੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਚਰਪਰੀ ਬੂਟੀ ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਭਾਜੀ ਬਾਈ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬੀਜ ਸੋਜ ਅਤੇ ਪੀੜ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਘੋਟ ਕੇ ਦਰਦ ਅਥਵਾ ਸੋਜ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. L. Lepidium Sativum.

੬. ਸਾਹਿਤਜ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ੧੧ ਹਾਵ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਲੀਲਾ, ਵਿੱਵੋਕ, ਵਿਹ੍ਰਿਤ ਕੁੱਟਮਿਤ, ਵਿਲਾਸ, ਵਿਛਿੱਤ, ਵਿਭ੍ਰਮ, ਕਿਲਕਿੰਚਿਤ, ਮੋਟਾਯਤ, ਲਲਿਤ ਅਤੇ ਹੇਲਾ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ (ਹਾਵ) ਨੂੰ ਅਨੁਭਾਵ ਦੇ ਹੀ ਅੰਤਰਗਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ. ਭਾਵ ੧੪.

੧. (ਸਾਉਣ ਸੁਦੀ ੨ ਸੰਮਤ ੬੭੯) M. Caussin de Perceval ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਅਨੁਸਾਰ ੨੦ ਜੂਨ, ਸਨ ੬੨੨.

੨. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਉਮਰ ਨੇ ਸਨ ੧੭ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਨ ਚਲਾਇਆ ਹੈ.

ਹਿਜਰੀ ਸਨ ਚੰਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚੰਦ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਅਰਥਾਤ ਸੁਦੀ ੨ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਸੁਦੀ ੧ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਰੇਕ ਤਾਰੀਖ ਇੱਕ ਸੰਞ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਸੰਞ ਤਕ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚਾਂਦ੍ਰ ਵਰਸ ਦੀ ਤਰਾਂ ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਤੀਜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਹਿਜਰੀ ਸਨ ਦੀਆਂ ਰੱਤਾਂ ਸਾਲ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ੧੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਛੋਂ ਹਿਜਰੀ ਸਨ ਦੇ ੩ ਵਰ੍ਹੇ, ੨੫ ਦਿਨ ਅਤੇ ੯ ਘੜੀਆਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹਿਜਰੀ ਸਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਮੁਹੱਰਮ ਅਤੇ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਜ਼ਿਲਹਿੱਜ ਹੈ.

੩. **ਹਿਤੱਛਾ** } ਹਿਤ ਦੀ ਇੱਛਾ. **ਹਿਤੇੱਛੁ** } ਭਲਾ ਚਾਹੁਣਾ. ਬੁਭੁੱਛਾ. ਹਿਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਬੁਭੁਚਿੰਤਕ.

੪. ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨੀਤਿਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਿਤ੍ਰਲਾਭ, ਸੁਹ੍ਰਿਦ ਭੇਦ, ਵਿਗ੍ਰਹ ਅਤੇ ਸੰਧਿ ਆਦਿ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਰਣਨ ਹੈ,

੫. ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵੰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੱਠੀਆ ਦੀ ਵੰਹੁਟੀ ਜੋ ਮੱਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖ ਕੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

੬. ਰਹਿਤ ਵਿਦਜਾ ਹਿੰਦ (ਭਾਰਤ) ਤੋਂ ਅਰਬ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ "ਹਿੰਦਸਾ" ਹੋਇਆ ਹੈ.

੭. ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ੧੮੩੪ ਵਰਗ ਮੀਲ ਇਲਾਕਾ ਪੁਰਤਗਾਲ ਅਤੇ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

੮. "ਈਂ ਹਿੰਦੂਏ ਖ਼ਾਲਤੂ ਕਿ ਬਰੁਯਤ ਬੰਦਾ ਅਸਤ । ਬਿਫ਼ਰੋਸ਼ੀ ਅਗਰ ਨਕ਼ਦੇ ਖ਼ੁਦਾਈ ਰਿ ਸ਼ਵਦ'." (ਦਿਵਾਨ ਗੋਜਾ)

275- ੧. **ਹਿਛ.** ਅ. ਕੰਠਾਗ੍ਰ. ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਹਾਫ਼ਿਜ਼.

੨. । ੨ ਛੋਟੀ ਟਿਲਾਇਚੀ । ੩ ਮੂਲੀ.

੩. **ਹਿੰਮਤ.** ਅ. ਸੰਗਜਾ- ਸਾਹਸ. ਜਿਗਰਾ. ਉੱਦਮ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਮਤ.

੪. ੬ ਵੀਰਯ. ਮਣੀ । ੭ ਗਜਾਨ । ੮ ਤੇਜ.

276-੧. **ਹਿਲੋਰਾ.** ਸੰਗਜਾ-ਬੋਕਾ. ਹੂਣਾ. ਬੂਟਾ. ਹਿੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਿੱਲੋਲ. ਸੰ. ਸਗਜਾ-ਤਰੰਗ. ਮੌਜ । ੨ ਆਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ.

੨. **ਚੀਤਲ.** ਹ੍ਰਿਦਯਸ੍ਥਲ. ਜਿਰਦੇ ਵਿੱਚ "ਉਦਤ ਜਿਨਹੁ ਤੇ ਆਨਦ ਹੀਤਲ". (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੀਤੁ. ਹਿਤ. ਪਿਆਰ. "ਤੂ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੀਤੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

੨. । ੨ ਵਿਥਾ. ਵਿਅਰਥ. "ਤੁਮਰੇ ਕਹਿਬੇ ਸਭ ਹੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. **ਹੀਜ** } ਦੇਖੋ, ਹੀਅ ਅਤੇ **ਹੀਯਤਾ** } ਹੀਅਤਾ.

੫. ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਜੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਸੀ. ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਭੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸ੍ਵਾਰਥ ਭਰੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਦਿਲ ਦਖੀ ਕੀਤਾ. ਸਰਦਾਰ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮੇ) ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਲ ਲੈ ਕੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਦ ਕਿਉਹ ਪਿੰਡ ਜਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਲਹੌਰੋਂ ਨੱਠਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ੯ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੦੧ (੨੧ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫) ਨੂੰ ਮੱਤੇਵਾਲ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਕਤਲ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ੨.

੬. **ਹੀਰਾ ਚੱਟਣਾ.** ਭਾਵ ਹੀਰਾ ਖਾ ਕੇ ਮਰਣਾ. ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਉਤ ਹੈ ਕਿ ਹੀਰਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਮੋਦੇ ਵਿੱਚ ਘਾਉ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੌਤ ਹੋਂਦੀ ਹੈ.

੧. ਜੋ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਕੇਵਲ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

੨. "ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੂਝਤਾ, ਤਬਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ." (ਆਸਾ ਮ : ੫)

੩. । ੨ ਸੰਗਜਾ-ਅਨਾਜ ਦਾ ਮਿੱਟਾ ਬੱਲ । ੩ ਮੂਰਖ । ੪ ਬਘਿਆੜ । ੫ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

੧. "ਸਾਯਹ ਏ ਜ਼ੁਲਫ਼ ਤੁਰਾ ਬਾਲ ਹੁਮਾ ਫ਼ਹਮੀਦਹ ਏਮ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਜਾ)

੨. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ੧੫੦੬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ ।

੩. ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਰਾਜ ਕਾਜ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਪਾ ਕੇ ਸਨ ੧੫੨੧ ਤੋਂ ੧੫੨੮ ਤਕ ਬਦਖ਼ਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਰਿਹਾ. ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਹਮਾਯੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ.

੪ **ਹੁੜਕ.** ਵਾਸਨਾ. ਚਾਹ. ਇੱਛਾ । ੨ ਵਾਦੀ. ਬਾਣ. ਲਲਕ.

੫. । ੫ ਸੰ. ਹ੍ਵ. ਵਜ- ਬੁਲਾਉਣਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੱਦ । ੬ ਅਵਗਜਾ ।੭ ਅਹੰਕਾਰ ੮ ਸ਼ੋਕ.

੬. ਹੇਹਰ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ.

੧. ੩ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ । ੪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਨ । ੫ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ । ੬ ਸੱਟ. ਚੋਟ.

੨. ਤੋਲ। ੪ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸਤਵ ਰਾਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਸਰਜ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ, ਅਰ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸਾਦ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ । ੫ ਨਿਰੁਕ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੇਮ ਹੈ.

੩. **ਹੇਮ ਟਕਾ.** ਦੋ ਮੁਹਰਾਂ (ਅਸ਼ਰਫ਼ੀਆਂ).

੪ **ਹੇਮਲ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ- ਸੁਨਿਆਰ. ਸੂਰਣਕਾਰ। ੨ ਕਸੌਟੀ. ਘਸਪੱਟੀ

੫. ।੨ ਦੇਖੋ, ਛਾਪਰੀ ੨।੩ ਦੇਖੋ, ਬੈਹੜਵਾਲ । ੪ ਸੰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ । ੫ ਸਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ । ੬ ਮਜੀਠ ।

੬. **ਹੇਮੰਤ-** ਦੇਖੋ, ਹਿਮ ਰਿਤੁ.

੭. **ਹੇ ਵਾ.** ਸੰਗਜਾ- ਵਿਛੋੜਾ. ਵਿਯੋਗ । ੨ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ । ੩ ਤਲਾਸ਼. ਖੋਜ.

੮. **ਹੇਰਾਣ.** ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਖ.

੯. ਦੇਖ ਹੇਰਨ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧੦. ਹਾਵ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ. ਹਾਵ ੨।੬ ਧਕੇਲਣ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੇਲ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ "ਬੇਲ ਬੇਲ ਅਨੰਤ ਆਯੁਧ ਹੇਲ ਹੇਲ ਰਿਪੇਂਦ੍ਰ." (ਚੰਡੀ ੨)

੧੧. **ਹੈਂਸਿਆਰਾ.** ਹਿੰਸਾ ਕਾਰਕ. ਸੰ.ਵਿਸ਼-ਹਿੰਸ੍ਰ.

੧੨. ਪਿਛਲ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ- ਮੁਹੰਮਦ ਕੁਲੀ ਕੁਤ੍ਰਬਸ਼ਾਹ,ਜੋ ਗੋਲ ਕੰਡੇ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਸਨ ੧੫੮੦ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ, ਉਸ ਦੀ ਪਜਾਰੀ ਗਾਯਿਕਾ ਭਾਗਮਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇੱਕ ਭਾਗ ਨਗਰ ਸ਼ਹਰ ਵਸਾਇਆ ਗਿਆ. ਭਾਗਮਤੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈਦਰ (ਅਲੀ) ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਨਾਮ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਗ ਨਗਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮਤ ੧੮੮੨ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿਖ ਦਾ ਲੇਖ- "ਗੋਸਟ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੁਨੀ ਲਿਖੀ ਸੁਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ । ਦਾ ਸਸਭਨ ਕਾ ਅਨੁਚਰੋ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਕਹਾਇ। ਕੱਤਕ ਬਦੀ ਅਮੇਸਿਆ ਦੀਪ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਵਾਰ । ਭਾਗ ਨਗਰ ਪੁਰ ਨਗਰ ਮੇਂ, ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਅਪਾਰ । ਰਾਜਾ ਚੰਦੂ ਲਾਲ ਕੇ, ਰਹਿਤੇ ਥੇ ਪੁਰ ਮਾਹਿ । ਐਸਾ ਦਾਨੀ ਨਿਪ ਬਡੋ, ਅਵਰ ਨ ਕੇ ਜਗ ਮਾਹਿ."

ਇਹ ਸ਼ਹਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚੌਥਾ ਦਰਜਾ ਰਖਦਾ ਹੈ.ਸੰਨ ੧੯੩੧ ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੪੬੬,੮੯੪ ਹੈ ਦੇਖੋ,ਨਿਜ਼ਾਮ ੨.

੧੩. ਬਰਫ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਈਮਾਵ੍ਰਿ । ੩ ਓਸ (ਤ੍ਰੇਲ)ਦਾ ਪਾਨੀ । ੪ ਰਿਰਾਯਤਾ । ੫. ਹਿਮਾਲਯ । ੬ ਸ਼ਿਵ.

੧ । ੪ ਅਰਰਜ ਬੋਧਕ.

੨. ਹਟਾਇਆ ਵਰਜਿਆ ਹੋੜਿਆ.

੩. ਪਰਤਿਰੀਯਾ ਕੇ ਹਰਨ ਪਾਪ ਕੇ ਕਜੋਂ ਨਾ ਰਾਵਣ ਜਾਨਤ ਆਪ, ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਹੈਮ ਹਰਨ ਕੇ ਕਿਧੋਂ ਅਸੰਭਵ ਲਖਜੋ ਨ ਸ੍ਰਾਪ, ਧਰਮ ਪੂਤ ਕਜਾ ਜੁਪ ਅਨਰਥਨ ਲਖਤ ਨ ਥੇ ਸੁਨੀਏ ਮਮਭ੍ਰਾਤ, ਹੋਨਹਾਰ ਤੇ ਬੰਧਿ ਸਭਨ ਕੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਤ ਯਹ ਨਿਸਚੇ ਬਾਤ.

੪. **ਹੋਮਿ.** ਹੋਮ ਕੋ । ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ ਅਗਨਿ । ੩ ਘੀ । ੪ ਜਲ.

੫. ਇਸੇ ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ Hour ਬਣਿਆ ਹੈ।੩ "ਵ੍ਰਿਹਤ ਪਾਰਾਸ਼ਰੀ" ਜਜੋਤਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਹੋਰਾ ਅਥਵਾ ਹੋਰਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਹ ਵ੍ਰਿਹਤ ਪਾਰਾਸ਼ਰੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ੪ ਕੀੜੀ. ਚਜੂੰਟੀ.

੬. "ਸ਼ਜਾਮ ਕਹਜੋ ਹਮ ਖੇਲਹਿ ਹੋਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੧.। ੨ ਅਹੰਤਾ. ਹੌਮੈ."ਤਨ ਹੰ ਤਜਿਯੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨.। ੧੪ ਕਾਮਦੇਵ । ੧੫ ਪ੍ਰਾਣ । ੧੬ ਵਿ- ਉੱਤਮ ਸ੍ਰੇ

੩. **ਹੰਸ ਸੁਤਾ.** ਹੰਸ (ਸੂਰਯ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜਮੁਨਾ.

੪. ਵਾਜਪੇਯੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ.

੫. "ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਾਧੂ ਅਵਤਾਰੀ । ਭਏ ਹੰਸ ਕੇ ਵੰਸ ਮਝਾਰੀ ।" (ਗੁਵਿ ੧੦)

੬. ਕਿ ਵਿਸਯ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਸਯ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

੭. ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਸਯ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿਤਨ ਦੋਵੇਂ ਮਾਯਾ ਰੂਪ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਮਾਰਾ ਪ੍ਰਬਨ ਅਗਜਾਨ ਪੂਰਣ ਹੈ.

੮. ਅਤੇ ਪੁਠਕੰਡੇ ਦੀ ਜੜ ਘੋਟ ਕੇ ਪੀਣੀ

285-੧. **ਹ੍ਰਾਦ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ । ੨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ.

੨. **ਹ੍ਰਿਦਯ ਪ੍ਰਤਿ ਹ੍ਰਿਦਯ.** ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ.

੩. ਗੌੜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਧਵਰਾਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਵਿ ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਭਾਨੁਦੱਤ ਦੀ "ਰਸ ਤਰਗਿਣੀ" ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਸੰਮਤ ੧੭੩੧ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ.

੪. ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ । ੪ਦੁਰਗਾ । ੫ ਲੇਡਮੀ । ੬

੫. ੧੯ ਕਨ੍ਹ ਪ੍ਰਤਜਯ ਦਾ ਰੂਪ. ਛੋਟਾ. ਤੁੱਛ. ਅਲਪ. ਦੇਖੋ. ਅਸ਼੍ਵਕ, ਬਾਲਕ ਆਦਿ ।

੧.। ੫ ਭਾਵ-ਦੁੱਖ. "ਕਉੜਾ ਕੋਇ ਨ ਮਾਗੈ, ਮੀਠਾ ਸਭ ਮਾਗੈ". (ਵਡ ਛੰਤ ਮ : ੧) ਇੱਥੇ ਮੀਠਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਖ ਹੈ.

੨. **ਕਊ.** ਦੇਖੋ, ਜ਼ੈਤੂਨ.

੩. ਕੈਕੇਯੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਇਸ ਵੇਲੇ "ਕੈਛਜ ਕੂਟ" (Kai Chajja Kut) ਅਥਵਾ ਕਛਡ ਕੂਟ ਅਵੰਤੀਪੁਰ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,ਜੋ ਅਨੰਤ ਨਾਗ ਦੀ ਸੜਕ ਦੇ ਲਾਗੇ, ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ੨੫ ਮੀਲ ਹੈ.

੪. ਇਸੇ ਲਈ ਵਿਭਚਾਰਣ ਅਤੇ ਕੰਜਰੀ ਨੂੰ ਕਸ਼ਬਣ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

੫. "ਖਾਇ ਹਰਾਮ ਅਰਾਮ ਚਹੈਂ ਫਿਰ, ਰੇ ਕਸਬੀ ! ਤਸਬੀ ਮਤ ਫੇਰੋਂ." (ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ)

੬.। ੩ ਮੈਲ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ । ੪ ਪਹਾ. ਰਸੌਂਤ ਦੇ ਫਲ, ਜੋ ਪਕ ਕੇ ਉਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

੭. ਹਰੀ ਪਰਬਤ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਨੀਕ ਥਾਂ ਮਾਲੂਮ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਪਰਬਤ ਦੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਵਾਯਾ- ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਗਰੰਥੀ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਭੀ ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰਦਾਵਾਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਿਰ ਭੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

੮. ਮਟਨ ਤੀਰਥ ਜੋ ਗਯਾ ਤੁੱਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਅਖੰਡ ਵਗਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦ ਕਿਨਾਰੇ ਵਿਰਾਜ ਕੇ ਯਾਤ੍ਰਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਰਥ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ.

੯.।੨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਬੋਲੀ. ਇਸ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਮੇਲ ਹੈ. ਪਿੱਛੋਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ. ਜੋ ਨਿੱਤ ਬੋਲਣ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮਹੀਨੇਵਾਰ ਆਦਿ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ- ਐਤ (ਆਦਿਤਯ) ਵਾਰ, ਚੰਦ੍ਰ ਵਾਰ, ਭੌਮਵਾਰ, ਬੁੱਧ, ਬ੍ਰਿਸ (ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ) ਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਆਦਿ.

੧. "ਗਾਢੀ ਕਸੀਸ ਲੱਗੀ ਕਰਕੀ." (ਹਨੂ) ੨ ਪਭਤਾਵਾ. ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਮਨ ਅੰਦਰ ਧੂਹ. "ਮਾਰੋ ਤੇਗ, ਨ ਧਰੋ ਕਸੀਸਾ." (ਗਵਿ ੬) । ੩

੨.। ੨ ਅਰਕ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਦਾ ਨਾਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਖਿੱਚਣਾ.

੩. "ਕਰਿ ਕਰਣੀ ਕਸੁ ਪਾਈਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

੪.। ੨ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪਹਾੜ ਕਾਫ਼ ਤੇ ਇੱਕ ਕੰਧ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਹਾਸੀ ਆਉਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ.

੫. **ਕਹਣੀ.** ਕਥਨੀ. ਵਜਾਖਯਾ.

੬.। ੨ ਅਨਰਥ ਅਨੁਚਿਤ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕਹਿਰ ਕਰਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੋਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੧. ।੪ ਕੋ.ਕਉ. ਆਦਿ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ— "ਸਿਖੀ ਕਹੁ ਵਡ ਭਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. "ਕਕਹੀ ਦੇ ਮਾਂਗ ਉਰਵਾਏ ਸੁਰਵਾਏ ਕੇਸ." (ਭਾਗੁਕ)

੩. "ਤੁੰਗ ਕਕੁਦ ਬਲਿ ਦੀਰਘ ਬੈਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸ)

੪. ।੨ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪ੍ਰਰਣ ਰਾਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਦੀ ਰਿਸਭ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ- ਸ ਰ ਪ ਮ ਪ ਧ ਨ ਧ ਸ.
ਅਵਰੋਹੀ- ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗ ਮ ਰ ਸ.

੫. ।੭ ਤੇਜ਼ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ । ੮ ਮਧਯ ਭਾਗ । ੯ ਹਾਥੀ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਰੱਸਾ । ੧੦ ਤੜਾਗੀ.

੬.। ੩ ਜੁਆਨੀ ਪੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਚੀ ਮਣੀ (ਵੀਰਯ).

੭. **ਕਚੂਚ.** ਕਚ(ਕੇਸ਼)ਊਚ (ਉੱਚ). ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਖੜੇ (ਰੋਮਾਂਚ) ਹੋਣਾ.

੧. ।੨ ਕਪਟ ਭਰਿਆ ਅਸਤਯ ਵਾਕ.

੨. ਕਰਮ ਫਲ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ ਕਛਨੀ ਅਮਿਰ ਰਹੀ, ਭਾਵ- ਕੱਛ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਹੱਥ ਨਾ ਆਏ.

੩. ਕੱਛ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਘੋੜਾ ਭੀ ਕੱਛ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਯਥਾ-"ਤਰ ਕੱਛ ਤੁਰੰਗ ਸਪੱਛ ਵਡੋ." (ਕਲਕੀ)

੪. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈ ਮੁਦ੍ਰਾ । ੬ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਖੇਤ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਾਛੂ.

੫. ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਤਿਲੰਗਾ ਅੱਲ ਹੈ.

੬. "ਕਹਾਂ ਕੀਨ ਕਟ ਦੁਤਿਯ ਬਗਾਏ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੂਜਾ ਕੜਾ ਵਗਾਹ ਦਿੱਤਾ ।

੧. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਟਕੋਚ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ-ਜਿਸ ਦੀ ਕਟਕ (ਫ਼ੌਜ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚ ਹੈ.

੨.। ੩ ਦੇਵਤਾ । ੪ ਦੁੱਖ. ਕਸ੍ਵ । ੫ ਸਮਾਸ ਵਿੱਚ ਕਠ ਸ਼ਬਦ ਕਾਠ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ- ਕਠਫੋੜਾ ਅਤ ਕਠਪੁਤਲੀ ਆਦਿ.

੩.। ੮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕਤ" ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਯਾਯਨ.

292-੧. **ਕਤਬ.** ਅ. ਸੰਗਜਾ-ਲਿਖਣਾ. ਲੇਖ ਤਹਰੀਰ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ .

੨. ਕਲੇਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਰਾਮ (ਖਾਤਿਮਾ).

੩. "ਤਾਂ ਆਇ ਕਦਮ ਬੋਸੀ ਕੀਤੀ." (ਜਸਾ) ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਿਹਲ ਕਦਮੀ (ਟਹਿਲਨੇ)

੪. ਕਾਸ਼. ਸੰਗਜਾ- ਪੁਲ । ੨ ਜਿਵੇਂ ਅਮੀਰਾ ਕਦਲ, ਫ਼ਤੇ ਕਦਲ, ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹਨ.

੫. **ਕਦਿਕੇ.** ਕਦੀ ਦੇ. ਕਦੇ ਦੇ. ਚਿਰੋਕਣੇ. ਦੇਖੋ, ਕਦਿ.

294-੧. **ਕਨਕ ਪਤ੍ਰ.** ਸੋਨੇ ਦਾ ਪਤ੍ਰਾ । ੨ ਧਤਰੇ ਦਾ ਪੱਤਾ.

੨. **ਕਨਾਗਤ.** ਸੰ. कन्यागत. ਅੱਸੂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਕਨਜਾ ਰਾਸ਼ਿ. ਵਿੱਚ ਸੁਰਯ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰਾਧਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਭੀ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਲਪ ਲਈ ਹੈ.

੩. **ਕਨਿੰਗਮ** } ਸਕਾਟਲੈਂਡ
ਕਨਿੰਘਮ } ਨਿਵਾਸੀ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਕਨਿੰਗਮ (Alexander Cunningham ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜੇ. ਡੀ. ਕਨਿੰਗਮ (J. D. Cunningham), ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁੱਜਾ, ਅਤੇ ਚੀਫ਼ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ. ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ ਕਰਨੈਲ ਵੇਡ (Colonel Wade) ਪੋਲਿ- ਟੀਕਲ ਏਜੈਂਟ ਦਾ ਨਾਇਬ ਬਣਿਆ ਫੇਰ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਏਜੈਂਟ ਹੋਇਆ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਨੇਪੀਅਰ ਅਤੇ ਗਫ਼(Charles Napier & Sir Hugh Gough) ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਬੱਦੋਵਾਲ ਅਤੇ ਅਲੀਵਾਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲ ਇਹ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਆਫ਼ਿਸਰ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਸਰ ਹੈਰੀ ਸਮਿਥ(Sir Harry Smith) ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ. ਸਬਰਾਉਂ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਇਹ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਹਾਰਡਿੰਗ (sir Henry Hardinge) ਦਾ ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭੋਪਾਲ ਦਾ ਪੋਲਿਟੀ- ਕਲ ਏਜੈਂਟ ਥਾਪਿਆ. ਸਨ ੧੮੪੮ ਵਿਚ ਕਨਿੰਗਮ ਨੇ ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ * ਲਿਖੀ, ਜੋ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ; ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਕਸ਼ਟ ਲਿਖੀਆਂ ਜੋ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਲਈ ਲੱਜਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸਨ. ਇਸ ਪੁਰ ਕੁਨਿੰਗਮ ਨੂੰ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਮਹਿਕਮੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਮੇਰਟ ਦੇ P.W.D.ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ. ਲਾਰਡ ਡਲਹੋਜ਼ੀ (Lord Dalhousie) ੩ ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ ੧੮੪੯ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੰਸ (Sir Henry M.Lawrence) ਨੂੰਲਿਖਦਾ ਹੈ:

"It was very certain that everybody would say that Captain Cunningham was dismissed, nominally, for using official documents, but really; because he said things disagreeable to the Government. It was equally clear that the Government declaration, that he had used official papers, would to the public

*ਦੂਜੀ ਛਾਪ. (ਸੰਪਾਦਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

serve as warrant for all his statements, and would give weight both to them and the general opinions, he uttered."

(Life of Sir Henry Lawrence by Sir H.B. Edwards P. 467)

ਕਨਿੰਗਮ ਦਾ ਸਨ ੧੮੫੧ ਵਿੱਚ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

੪. **ਕਨਿਲੀਨ**. ਕਨਿਆਰੀ. ਕਨਕ ਚੰਪਾ.

੫. ਵੈਦਜ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਨੇਰ ਘੋੜੇ ਲਈ ਵਿਖ ਰੂਪ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਾਜੀ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਹੈ.

੬. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਸੋਧਰੇ (ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਪਾਸ) ਖਤ੍ਰੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋਯਾ. ਨੌਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੰਨ ਸਿਖ ਭਾਈ ਨਨੂਆ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰਿਧੀ ਦਾ ਪੋਮ ਜਾਗਿਆ. ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਜਾ ਨਾਲ ਕਵੇ ਪਿੰਡ (ਜੋ ਅਟਕ ਤੇ ਕਰੀਬ ਵੀਹ ਮੀਲ ਉਰੇ ਹੈ) ਧਰਮਸਾਲ ਰਚ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਯਾ. ਫੇਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਰਾਜਯੋਗ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਬਨਸ਼ਾਹ.

੭. ਅਵਸਥਾ ਭੇਦ ਨਾਲ ਕਨਯਾ ਦੇ ਨਾਮ-੧ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੰਧਯਾ, ੨ ਦੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ੭ ਦੀ ਚੰਡੀ, ੮ ਦੀ ਸਾਂਭਵੀ, ੯ ਦੀ ਦੁਰਗਾ, ੧੦ ਦੀ ਗੌਰੀ, ੧੩ ਦੀ ਮਹਾਂ ਲਕਮੀ, ੧੬ ਦੀ ਲਲਿਤਾ.

੮. **ਕਪਟ ਬੇਸ**. ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ. ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਛੁਪਾਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਭੇਖ। ੨ ਬਹੁਰੂਪੀਆ.

੯. "ਕੂੜਿ ਕਪਟਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ : ੪)

੧੦. **ਕਪੜ ਕੋਟ**. ਵਸਤ੍ਰ ਦੀ ਸਫੀਲ. ਕਨਾਤ ਦਾ ਘੇਰਾ.

੧. ਇਸੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਲਾ ਜਾਮਾ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇਹ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹਨ। ੪ ਲਿਬਾਸ.

੨. ਸਿੱਖ ਮਤ ਵਿੱਚ ਕਪਾਲ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ.

੩. ਕਪਿ (ਹਾਥੀ) ਭੀ ਇਸ ਪਾਸ ਫਲ ਖਾਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

Feronia Elephantum.

੧. ।. ੩ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੀਖ ਤੋਂ ਕੀਮਾ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗ ਤੇ ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ. ਸੰ. ਸ਼ੂਲਜਮਾਂਸ.

੧. "ਬਾਗ ਕਟਜਾਤ ਅਟਜਾਤ ਘਟਜਾਤ ਤਾਲ. ਬਡੇ ਬਡੇ ਮਾਲ ਗਾਡੇ ਠੇਤ ਹੀ ਵਿਲਾਤ ਹੈਂ, ਤਾਜ ਗਰਜਾਤ ਜਰਜਾਤ ਹੈਂ, ਬਸਨ ਸਾਜ, ਜੋਰੇ ਗਜ ਘੋਰੇ ਕਹੁ ਕੋਲੇ ਠਹਰਾਤ ਹੈਂ ? ਕਹੈ 'ਉਦੇ ਨਾਥ' ਯਾ ਜਹਾਨ ਮੈਂ ਜਹਾਂ ਲੌ ਕਛੁ, ਕਛੁ ਨ ਰਹਾਤ ਜਬ ਹੋਤ ਉਤਪਾਤ ਹੈਂ, ਨਾਮ ਕੇ ਨਮਿੱਤ ਭੂਪ ਭਿੱਤ ਦੈ ਬਿਸਾਹਤ ਜੋ ਕਵਿਨ ਕੇ ਕੀਨੇ ਤੋ ਕਬਿੱਤ ਰਹਿ ਜਾਤ ਹੈਂ."

੨. ।. ੨ ਕਮਠ (ਕੱਛੂ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਕੱਛਪੀ.

੩. ਜਿਵੇਂ-ਕ੍ਰਮਰੀ ਮਾਹ (ਚਾਂਦ੍ਰ ਮਾਸ).

੪. **ਕਮਰੁੱਦੀਨ ਖ਼ਾਨ**. ਦੇਖੋ, ਮੀਰ ਮੰਨੂ.

੧. ।. ੬ ਪ੍ਰਿਥੀ ਰਾਜ ਚੋਹਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ.

੨. **ਕਮਾਇਕ**. ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਮਾਊ। ੨ ਕਾਮਾ.

੩. **ਕਮਾਨ ਅਫ਼ਸਰ**. Commanding Officer. ਕਮਾਨੀਅਰ.

੪. ।. ੫ ਤੁਜ਼ਕੇ ਬਾਬਰੀ ਵਿੱਚ "ਕਮਾਲ" ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲੇ ਮਾਜੂਨ (ਮਅਜੂਨ) ਦਾ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ. ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਕਮਾਲ ਖਾਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਸੀ.

੧. ।. ੩ ਸ਼੍ਰਿਧੀ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ. ਕਰਾਮਾਤ.

੨. **ਕਰਚਕ੍ਰ**. ਦੇਖੋ, ਖੰਜਰੀ,

੩. **ਕਰਚੰਡ**. ਚੰਡਕਰ ਦਾ ਉਲਟਾ ਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਕਰ.

੪. **ਕਰਣ ਦਾ ਬੇਹ**. ਦੇਖੋ. ਥਨੇਸਰ ਦਾ ਅੰਸ਼ ੫.

੫. ਵਰਤਮਾਨ ਕਟੌਕ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਤੋਂ ਕਾਵੇਰੀ ਤਕ ਹੈ।

੧. ।. ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਰਤਬ ਸੰਗਜਾ ਭੀ ਹੈ. ਕਰਣੀ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਰਤੂਤ। ੩ ਵਜਾਯਾਮ. ਕਸਰਤ. Gymnastic Exercise.

੨. ।. ੩ ਸੰਗਜਾ-ਕਰਤਲ. ਹਥੇਲੀ.

੩. ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ (ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਮਾਧਿ ਸਥਾਨ) ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ, ਰਾਵੀ ਨੇ ਲੋਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਉੱਦਮ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਪਖਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਰਖਜਾ ਕੀਤੀ ਗਈ. ਇਹ ਸੇਵਾ ਸਨ ੧੯੨੦ ਅਤੇ ੧੯੨੯ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈ. ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਪਟਿਆਲਾ-ਪਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਲੱਖ ਪੈਂਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਖ਼ਰਚ ਹੋਯਾ. ਹੁਣ ਗੁਰੂ-ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ. ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਲੰਗਰ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ.

ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਛਿਹੁੰਡੀ ਵੜਦਿਆਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਪਲਾਸ (ਛਿੱਛਰਾ ਸਾਹਿਬ) ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

੬. ੧੮ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ੨੩੦ ਘੁਮਾਉਂ, ੪ ਕਨਾਲ ਅਤੇ ੫ ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

੫. ਬੰਸਾਵਲੀ ਇਹ ਹੈ:—

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ
|
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
|
ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ
|
ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ
|
ਧੀਰ ਮੱਲ ਜੀ
|
ਬਹਾਰ ਚੰਦ ਜੀ
|
ਨਿਰੰਜਨ ਰਾਇ ਜੀ
|
ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
|
ਰਅ ਸਿੰਘ ਜੀ
|
ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ

੬. ।. ੪ ਹਥਾਂ ਵਿੱਚ. ਕਠੋਂ ਮੇਂ. "ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ ਕਰਨ ਕਲ ਕੰਕਨ". (ਗੁਪ੍ਸ੍ਰ)

੭. "ਕਰਨਧਾਰ ਕਰਹੀ ਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ." (ਨਾਪ੍)

303 ੧. **ਕਰਨਾਭਰਨ**. ਕੰਨ ਦਾ ਆਭਰਨ (ਗਹਿਣਾ). ਕਰ੍ਣ ਭੂਸ਼ਣ.

੨. ।. ੨ ਕਿਸੇ ਪੋਮੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਹਲਾ ੧ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ੧੩ ਚੋਪਾਈ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਭੀ ਕਰਨੀ-ਨਾਮਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਪਹਿਲੀ ਚੋਪਾਈ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਪਾਠ ਤੋਂ—

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਮੋਕੋ ਜਬ ਗਿਆ, ਬਹੁੜ [illegible] ਜੋਨਾ ਦੇਖਤ ਭਇਆ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅੰਤ ਦੀ ਚੰਪਾਈ ਹੈ:
ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਨਕ ਰਾਜ ਚਲਾ-
ਇਆ, ਧੁਰ ਦਰਗਾਹੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ
ਲਿਆਇਆ, ਨਿਰਗੁਨਿਆਰ ਪ੍ਰਭੁ
ਕੀ ਸਰਨਾਈ, ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ
ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ.

੩. **ਕਰਪੂਰ ਗਤਿ.** ਕਰਪੂਰ (ਹਾਥੀ) ਜੇਹੀ ਗਤਿ (ਚਾਲ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਪਰ.

੪. **ਕਰਬੰਦਨ.** ਹੱਥ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੫. "ਕੁਕਰਮ ਕਰਮਣੋ ਕ੍ਰਿਤੰ." (ਕਲਕੀ)

੬. ੨ ਧਾਰਸਿਕ ਕਰਮ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੰਜਮ ਸੁਚਿ ਨੇਮਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮ. ੫) । ੩ ਧਰਮ ਰੂਪ ਮੰਨ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਉਹ ਕਰਮ, ਜੋ ਅਸਲੋਂ ਧਰਮ ਨਹੀਂ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ, ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

੧. ।੨ ਵਿ- ਜ਼ਮੀਨ ਕਰਾਹਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹ ੩.

੨. ੨੧੬,੮੮੩ ਹੈ. ਰੇਲ ਦੇ ਰਾਤੇ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਕਰਾਚੀ ੭੫੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਰਾਹ ਲੰਡਨ ਤੋਂ ੫੫੩੨ ਮੀਲ ਹੈ.

੩. ਹੱਥ ਤੇ ਰੱਖੇ ਆਉਲੇ ਵਾਂਙ. ਪ੍ਰਤੱਖ.

੪. "ਸਰਿਤਾ ਕੇ ਗਿਰੇ ਕਰਾਰਾ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

306-੧ **ਕਰਾਵੁਲ.** ਫ਼ਾ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਵਜਾਧ.

੨. "ਸੁਧਾ ਮਿਸਟਾਨ ਬਦਲੇ ਜਜੋਂ ਕਰੀ ਫਲ." (ਭਾਗੁਕ)

੩. "ਕਰੀਆ ਜੋ ਬੋਰੈ ਨਾਵ, ਕਹੋ ਕੈਸੇ ਪਾਵੈ ਪਾਰ". (ਭਾਗੁਕ)

੪. ਜਿਵੇਂ-ਕਰੀਬੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ।

੫. । ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ- ਸਿੰਧੁ । ੪ ਵਿਸਨੁ. "ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਾਨ ਸ੍ਰਿਗ." ਨਾਪ੍ਰ) ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਚਿੱਰੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ.

੬. "ਮਹਾ ਕਰੂਪ ਦੁਖੀਏ ਸਦਾ." (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ ਮ: ੪)

੭. **ਕਰੇ.** ਕੜੇ. ਕੰਗਣ. ਕਟਕ. "ਜਾਤ ਰੂਪ ਕੇ ਜਰਤੀ ਕਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸੋਨੇ ਦੇ ਜੜਾਊ ਕੜੇ.

੮. । ੩ ਕ੍ਰਯਿਕ. ਵਜਾਪਾਰੀ. ਸੌਦਾਗਰ.

੯. **ਕਰੋੜਾ ਸਿੰਘ.** ਦੇਖੋ, ਬਿਸੰਭਰ ਦਾਸ ੨.

307- ੧. **ਕਰੰਜ.** ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਬਿਰਛ ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਟਾਲ੍ਹੀ ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਲਚਕਦਾਰ ਹੋਂਦੀ ਹੈ.

੨. Tomorrow. "ਇਸੀ ਭਾਂਤ ਕਲ ਚਲ ਕਰ ਆਵਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. **ਕਲਿਯੁਗ.** "ਕਲ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਾਰੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਨਾਲ ਫੂਲਕੀਆ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਚਿਰ ਤੋਂ ਸਬੰਧ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਸ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਜੀਂਦ ਦੇ ਟਿੱਕਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਰਵੀਸ਼ੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮੇ, ਅਰ ਰਾਜਾ ਰਵੀਸ਼ੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜੋ ਟਿੱਕਾ ਜਨਕਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੈ.

੫. ਜ.੧੯੩੧ ਟਿੱਕਾ ਜਨਕਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ

੬. "ਧਾਮ ਕਲਹਿਨੀ ਨਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦)

੭. ਕਲਕੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਦਮਾ (ਪਦਮਾਵਤੀ ਕੌਮੁਦੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵ੍ਰਿਹਦਰਥ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਯ ਅਤੇ ਵਿਜਯ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਜੰਮਣਗੇ. ਦੂਜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਮਾ ਤੋਂ ਮੇਘਮਾਲ ਅਤੇ ਵਲਾਹਕ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣਗੇ.

ਕਲਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ-ਕਵਿ, ਪ੍ਰਾਗਜ ਅਤੇ ਸੁਮੰਤ੍ਰਕ-ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਸਾਰੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਅਸ਼ੂਮੇਧ, ਰਾਜਸੂਯ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਯਗਜ ਕਰਕੇ ਕਲਕੀ ਭਗਵਾਨ ਮਰੁ ਅਤੇ ਦੇਵਾਪਿ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕਾਜ ਸੌਂਪ ਕੇ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਗੇ.

ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਜੇਹਾ ਕਿ ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲੇਖ ਹੈ. ਖ਼ਿਆਲ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਸ਼ੁਦ੍ਰ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦੇਵ ਪੂਜਨ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਇਸ ਕਰਮ ਤੋਂ ਖਿਝ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਓ. ਜਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਜੱਲਾਦ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਨਾਸਤਿਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ.

"ਤਿੰਹ ਬਾਂਧ ਆਂਖ ਮੁਸ਼ਕੇਂ ਚੜ੍ਹਾਇ, ਕਰ ਲਾਨ ਕਾਢ ਅਸਿ ਕੋ ਨਚਾਇ, ਜਬ ਲਗੇ ਦੇਨ ਤਿੰਹ ਤੇਗ ਆਨ. ਤਬ ਕਿਯੋ ਕਾਲ ਕੋ ਬਿਪ੍ਰ ਧਿਆਨ. × × × ਤਬ ਪਰੀ ਸੁੰਕ ਭੋਹਰ ਮਝਾਰ, ਉਪਜਯੋ ਆਨ ਕਲਕੀਵਤਾਰ, ਤਾੜ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰ ਅਸਿ ਉਤੰਗ, ਤਰ ਕੱਛ ਸੂਛ ਤਾਜੀ ਸੁਤੰਗ" × × (ਕਲਕੀ)

੧. ਇਹ ਖੰਭ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸਰਦ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਚਿੱਟੇ ਵੱਡੇ ਬਗਲੇ ਦੇ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

੨. ਇਹ ਕਲਪਨਾ ੬ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ । ੭ ਸੰ. ਵਿ- ਯੋਗਜ ਲਾਯਕ.

੩. ੨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੇਖ ਸਿੰਘਜੀ ਨੇ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ-"ਕਲਪਾ ਕਹਿ ਸਾਦਰ ਬੋਸਾਊ. (ਨਾਪ੍ਰ) ਇਥੇ ਜੇ ਸੰ: ਕਲਪ ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਦ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਯੋਗਜ (ਉਚਿਤ). ਦੇਖੋ, ਕਲਪ ੭.

੪. **ਕਲਮਖ ਧੂਤ.** ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਪ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਸੁੱਟ ਪਾਏ ਹਨ ।

੫. **ਕਲਮ ਜਾਰੀ.** ਭਾਵ ਪ੍ਰਜਾ ਤੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਕਨੂਨ ਜਾਰੀ । ੨ ਨੌਕਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭਰਤੀ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਜਾਰੀ." ਭਈ ਕਲਮ ਜਾਰੀ ਭਟ ਰਾਖੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. **ਕਲ ਯੋਗਿਨੀ.** ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਅੜਚਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਘੋਰਦੇਵੀ.

੭. ੧੨ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਕਮਾਣੀ. "ਕਲਾ ਪੈ ਜੜੇ ਮੋੜ ਤੋੜੇ ਧੁਖੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਤੋੜੇਦਾਰ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਸੁਲਗਦੇ ਰੋਏ ਤੋੜੇ ਲਗਾ ਲਏ.

੮. ਜੋ ਗੁਟਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

੯. ।੨ਰੋਹਤਕ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ ਜੋ ਰੋਹਤਕ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਨੰਗ ਪਾਲ ਦੇ ਜਮਾਈ (ਦਾਮਾਦ) ਕਲਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ.

੮- ੧. ੮ ਕਲਜ. ਕਲ੍ਹ. "ਅਜੁ ਕਲਿ ਕਰਦਿਆ ਕਾਲੁ ਬਿਆਪੈ." (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਕਲ.

੨. ਕਲਿਆਨ ਤੋਂ ਖੰਬਈ ੩੩ ਮੀਲ ਹੈ.

੩. "ਔਰ ਕਲਿੰਗ ਦੇਸ ਪਤਿ ਧਾਯੋ. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

੪. **ਕਲਿਜੁਗ ਸੰਵਤ.** ਇਸ ਨੂੰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਯੁਧਿਸ਼ਿਰ ਸੰਵਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ੩੧੦੨ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ੧੮ ਫ਼ਰਵਰੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਪ. **ਕਲਿਲ.** ਸੰ. ਵਿ- ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ । ੨ ਸੰਘਣਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਸਮੂਹ. ਢੇਰ.

ਫ਼.। ੧ ਫੁੱਲ ਦੀ ਲਾਲ ਡੋਡੀ ਜੇਹਾ ਤੇੜੇ ਦਾ ਧੁਖਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਰਾ. "ਧਖ ਪੁਜ ਤੋੜ ਕਲੀ ਆਛ ਹੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਰਾਜਾ ਗੋਨੰਦ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕੇ (ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼ਿਰ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀਨ ਸੀ), ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸਿਹਦੇਵ ਦੇ ਰਾਜ ਤਕ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਹੈ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਢੰਗ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜ ਤਰੰਗਿਣੀ.*

੨. ੭ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੇਲੇ ਜੈਸਲਮੇਰ ਦਾ ਰਾਜਾ.

੩. "ਕਰਨ ਕੇ ਦੀਨੇ ਸੋਨੇ
ਕੋਊ ਤੋ ਬਤਾਵੈ ਹਮੈ,
ਕਵਿਨ ਕੇ ਗਾਏ ਗੀਤ
ਅਬਹੂੰ ਲੇ ਸੇਤ ਹੈਂ ।
ਛੋਜ ਦੀਨੋ ਹਾਥੀ ਘੋਰਾ
ਓਰਾ ਸੋ ਵਿਲਾਜ ਗਏ,
ਕਵਿਨ ਕਬਿਤ ਦੀਨੇ
ਕੀਰਤਿ ਨਿਕੇਤ ਹੈਂ ।
ਜਿਨ ਕੀ ਵਡਾਈ ਮਤਿਰਾਮ
ਕਵਿ ਜਗ ਗਾਈ,
ਅਜਹੂੰ ਲੇ ਅਜਰ ਅਮਰ
ਪੁਰ ਲਤ ਹੈਂ ।
ਸੋਤੋ ਕਛੂ ਰਾਜੀ ਹ੍ਵੈਬੇ
ਕਵਿ ਦੇਤ ਰਾਜਨ ਕੋ,
ਤੇਤੋ ਕਹਾਂ ਰਾਜਾ ਰੀਝ
ਕਵਿਨ ਕੋ ਦੰਤ ਹੈਂ ?"

੪.। ੭ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਭ੍ਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ । ੮ ਦੇਖੋ, ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ.

ਪ. **ਕਵਿ ਸਭਾ / ਕਵਿ ਸਮਾਜ** } ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ (ਬਜ਼ਮ). Symposium.

੧. ਦੇਖੋ, ਤੈਮੂਦ੍ਰਾ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ।
੨. (ਹਲਵਾ). ਦੇਖੋ, ਖੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ.
੩. ਸੋ ਸਾਖੀ ਅਨਸਾਰ ਭ੍ਰਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—
"ਖੋਪਾ ਸੋਂਡ ਜਾਸ ਮਹਿ ਭਾਰਾ. × ×
ਸੋ ਦੇਵੀ ਕੋ ਅਰੁ ਹਨੁਮਾਨ. × ×
ਮਿਰਚਾਂ ਪਾਇ ਚਰੋਂਜੀ ਮੇਵਾ.
ਤਿਸ ਕ ਭਗ ਲਗੇ ਗੁਰਦੇਵਾ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ਭੁਜਿਆ ਹੋਯਾ ਮੈਦਾ (ਆਟਾ) ਜਿਤਨਾ ਗਰਮ ਹੋਵੇ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਗਰਮ ਚਾਸ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਜੇ ਚਾਸ ਥੋੜੀ ਭੀ ਠੰਢੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਘੀ ਆਟੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੜਾਹੀ ਵਿਚ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਲਿਆ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਅਸ਼ਭ੍ਯਤਾ ਹੈ. ਸੁੰਦਰ ਥਾਲ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਨਿਰਮਲ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਆਉਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਨਾ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂਕਣਾ ਲੋੜੀਏ.

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਵਰਤਾਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਰਮਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖੇ,ਸਾਫ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ, ਕਿਸੇ ਧਾਤੁ ਆਦਿਕ ਦੀ ਅੰਗੂਠੀ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਕਤ ਨਾ ਪਹਿਰੇ ਅਤੇ ਨਾ ਨਹੁੰ ਮੈਲੇ ਅਤੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਰੱਖੇ.

੪. "ਕੜਾਬੀਨਨ ਕੋ ਝਾੜ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਵਿ

ਪ. ੪ ਕੋਈ. "ਜਗਤ ਮਾਹਿੰ ਇਨ ਸਮ ਨ ਕਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪ

ਫ਼.। ੨ ਪਸ਼ੁ ਪੋਤ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਦੇਵਤਾ ਬਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੧. ਪੰਡਿਤ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਮਾਲਵੀਯ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਕਾਸ਼ੀ ਦੀ ਸੂਹਰਤ ਹੋਰ ਭੀ ਜ਼ਾਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਅਰ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਪਾਰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ.

੨. **ਕਾਸੀਸ.** ਦੇਖੋ,ਕਸੀਸ ੨ । ੨ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ). ਕਾਸ਼ੀਪਤਿ.

੧. "ਦੁਇ ਕਾਕ ਪੱਛਾ ਸੋਭ੍ਹੀਂ । ਲਖਿ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਲੋਭ ਹੀਂ."
(ਰਾਮਾਵ)

੨. ਮਨੁ, ਯਾਗਜ੍ਞਵਲਕ੍ਯ ਆਦਿਕ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਸਮੇਂ ਕੁੱਤੇ, ਕਾਂ, ਕੀੜੀ, ਰੋਗੀ, ਨੀਚ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬਲਿਦਾਨ ਦੇਣਾ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੩. ਜੋ ਕੋਡਾਂ ਪਹਿਨਦੀ ਹੈ.

੪. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਤਸੀਲਾਂ— ਕਾਂਗੜਾ, ਕੁੱਲੂ, ਹਮੀਰਪੁਰ, ਭੇਰਾ ਅਤੇ ਨੂਰਪੁਰ—ਹਨ. ਸਨ ੧੦੦੯ ਵਿੱਚ ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਨੇ ਕਾਂਗੜੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮਾਯਾ, ਸਨ ੧੩੬੦ ਵਿੱਚ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ ਨੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਕਟੋਚ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ, ਸਨ ੧੫੫੬ ਵਿੱਚ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਾਂਗੜੇ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਹਕੂਮਤ ਕਾਯਮ ਕੀਤੇ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਸਨ ੧੬੨੦ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮਸਜਿਦ ਬਣਵਾਈ ਅਤੇ ਬੈਲ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ, ਸਨ ੧੮੦੬ ਵਿੱਚ ਗੋਰਖਿਆਂ ਨੇ ਕਾਂਗੜਾ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਸਨ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦੀ ਖੁੱਸੀ ਹੋਈ ਰਿਆਸਤ ਮੁੜ ਕਟੋਚ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਕਾਂਗੜਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦਾ ਤਾਬੇਦਾਰ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਕਾਂਗੜਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਆਯਾ.

ਪ. "ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਬਨਾਈ ਕਾਛ." (ਰਾਮ ਮ: ਪ) ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਬਜ਼ੋਂਤ ਬਣਾਈ.

ਫ਼. । ਫ਼ ਹਾਥੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਰੱਸੀ.

316- ੧. **ਕਾਂਜਣ.** ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਸ਼ਤੀਰ, ਜੋ ਦੋ ਕੋਲੇ ਜਾਂ ਥੰਮੀਆਂ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖੂਹ ਖਰਾਸ ਦੇ ਚੱਕਲੇ ਦੀ ਖੜ੍ਹੀ ਲੱਠ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਸਿਰਾ, ਕਾਂਜਣ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

੨. ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਭੀ ਕਾਠ ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸਨ.

੩.। ੨ ਕਾਠ ਦਾ ਵਪਾਰੀ । ੩ ਕਾਠੀ (ਜ਼ੀਨ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ । ੪ ਵਿ-ਕਾਠ ਦਾ.

੪. ਇਸੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੰਨੇਵੰਡ ਹੈ.

ਪ. ਜਿਵੇਂ- ਕਾਢਾ ਕਢਾਉਣਾ । ੪ ਰਿਣੀ. ਮਕ਼ਰੂਜ਼, ਜਿਵੇਂ- ਮੈਂ ਕਿਸ ਦਾ ਕਾਢਾ ਨਹੀਂ.

੧. "ਕਾਸੀ ਕਾਂਤੀ ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ ਮਾਯਾ ਮਥੁਰਾ ਅਯੁਧ੍ਯਾ." (ਭਾਗੁਕ)

੨. ਇਸ ਲਈ ਕੁਦੀ ਬੁੱਧ ਅ਼ਰਬੀ ਬਬਦ ਹੈ.

੩. "ਕਾਨਨੰ ਗੇ ਰਾਮ". (ਰਾਮਾਵ) "ਹਾਨਨ ਪੰਚਾਨਨ ਕੋ ਕਾਨਨ । ਕੋ ਆਨਨ ਭੁਨ, ਸੁਨ ਕੋ ਕਾਨਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਬੇਰ ਦਾ ਮਾਰਣਾ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ.

੪. ੪ ਕਾਨ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਆਪੇ ਗੋਪੀ

*ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਛੰਦ-ਬੱਧ ਭ੍ਰਾਸ਼ਾ-ਅਨੁਵਾਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ 'ਮੈਨ' ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੩੫ ਵਿ: ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਸੀ। (ਸੰਪਾਦਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਪ ਕਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ.੫)

੫ ਕੰਨਾਫੂਸੀ. ਕੰਨ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਲਾ ਕੇ ਫੁਸ ਫੁਸ (ਅਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦ) ਕਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ, ਜ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ.

੬. "ਕਾਨ੍ਹ ਸੰਭਾਰ ਸਰਾਸਨ ਲੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੭. "ਸੁਨਕੈ ਮੁਰਲੀ ਧੁਨਿ ਕਾਨਨ ਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

319-੧. **ਕਾਪਿਸ਼ੀ.** ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਇਹ ਥਾਂ ਅਸਤਾਲਫ਼ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੨੬ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕਾਪਿਸ਼ੀ ਦਾ ਬੋਂਚ ਰਾਜਾ ਅੱਠ ਬਿਲਿਆਂ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਇੱਥੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੀ ਸ਼ਿਖਜਾ ਮਿਲਦੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਇਥੋਂ ਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਮੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬਰਤਨ ਆਦਿ ਨਿਕਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਾਬਲ ਦੇ ਅਜਾਯਬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ. ਕਾਪਿਸ਼ੀ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਫਲਾਂ ਦੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਬਾਗ਼ ਹਨ ਅਰ ਕੋਹਾਂ ਤੀਕ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਲਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ. ਇਸੇ ਲਈ ਪਾਣਿਨੀ ਅਤੇ ਚਾਣਕ੍ਯ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਅੰਗੂਰੀ ਸ਼ਰਾਬ "ਕਾਪਿਸ਼ੀਜਾ" ਅਥਵਾ "ਕਾਪਿਸ਼ਾਯਨੀ ਸੁਰਾ" ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ.

੨. "ਗੌਰੇ ਅਮਲ ਕਪੋਲ ਪੈ, ਅਲਕ ਛੁਟੀ ਅਤਿ ਸਾਫ਼, ਮੁਖ ਨਵੀਸ ਮੁਨਸ਼ੀ ਮਦਨ, ਲਿਖਜੋ ਕਾਂਚ ਪੈ ਕਾਫ਼".

੩.। ੪ ਅੰ. Coffer. ਸੰਦੂਕ. ਨਕਦੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ.

੪. Coffee. ਕਾਫ਼ੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਮੁਸ਼ਕ ਹੈ.

੫. ਕਾਫ਼ੀਆ ਤੰਗ ਹੋਣਾ. ਅਜੇਹਾ ਅੰਤਯਾਨੁਪ੍ਰਾਸ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਜਿਵੇਂ-ਸ਼ਿੰਘ, ਨਿੰ ਬੁਆਦਿ ੨ ਭਾਵ-ਚਰਚਾ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਨਾ ਫੁਰਣਾ.

ਕਾਫ਼ੀਯਹ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫ਼ੀਆ.

੬. ਕਾਫ਼ੂਰ ਹੋਣਾ ਕਪੂਰ ਵਾਕਰ ਉੱਡ ਜਾਣਾ. ਰਫ਼ੂ ਚੱਕਰ ਹੋਣਾ.

੭. ਕਾਬਾ ਨਾਮ ਅਰਬ ਦੇ ਬੁਤ ਪਰਸਤਾਂ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਬੈਤੁੱਲਾ" (ਅੱਲਾ ਦਾ ਘਰ) ਥਾਪਿਆ.

੮. ਕਾਬਾ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੬੫ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਖਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

੯. ਕਾਂਬੀ. ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਚਪਟੀ ਕਾਠ ਧਾਤੁ ਦੀ ਪੱਤੀ (ਗੜ), ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਲੀਕਾਂ ਲਿਖਾਰੀ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ.

੧੦. ਸੀ, ਪਰ ਅਮਾਨੁੱਲਾ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (King) ਪਦਵੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ.

੧੧. ਅਤੇ ਮੈਥੁਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਮ ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਸਿਮਰਣ, ਬ੍ਰਣ, ਕੇਲ ਅਰ ਦੇਖਨ, ਗੁਹ ਭਾਖਣ, ਸੰਕਲਪ ਸੁਕੀਨ । ਅਧਿਵਸਾਯੰ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਿਵਰਤੇ, ਇਹ ਮੈਥੁਨ ਅਸ਼-ਟਾਂਗ ਬਿਹੀਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੧੨. ਕਾਮ ਸੂਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਵਾਤਸ੍ਯਾਯਨ.

੧.। ੨ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਕਮਰਾ.

੨. ਇਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲੜਕੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਾਰਾਸ਼ੁਕੋਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੇਗਮ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਮ "ਉਦੇ ਪੁਰੀ ਮਹਲ" ਰੱਖਿਆ. ਦਾਰਾਸ਼ੁਕੋਹ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇਗਮ ਬਣਾ ਲਿਆ.

੩. ਕਾਮਰਾਂ ਮਿਰਜ਼ਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਹੁਮਾਯੂੰ ਦਾ ਭਾਈ. ਇਹ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੫੫੩ ਵਿੱਚ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੇ ਕਾਮਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਕਢਵਾ ਕੇ ਨੇਂਬੂ ਅਤੇ ਲੂਣ ਫੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੫੫੬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ.

ਕਾਮਰਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅੱਬੁਲ ਕ਼ਾਸਿਮ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕ਼ਿਲੇ ਕੈਦ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਸਨ ੧੫੬੫ ਵਿੱਚ ਅਕਬਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

੪. ਕਾਮੋਦ. ਕਲ੍ਯਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ. ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸਭ ਹੈ. ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਦਸਦੇ ਹਨ

ਪ੍ਰਾ। ੧੩ ਭਗਵੰਤ ਕਵਿ ਨੇ ਡਾਰਸੀ ਕੋਰ (ਲਿੰਗ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

੬. ਕਾਰ ਸੇਵਾ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰ ੯. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ੧੭ ਮਈ, ੧੯੨੬ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਅਤੇ ੧੦ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੩੧ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰੀ ਉਤਸਵ ੧੭ ਸਿਤੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ.

322-੧. **ਕਾਰਜਾ.** ਦੇਖੋ, ਕਾਲਜਾ. "ਤਿਲੀ ਕਹੋ ਕਾਰਜਾ." (ਨਾਪ੍)

੨.। ੨ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਮਾਯਾ, ਜੋ ਸਥੂਲ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ.

੩.। ੨ ਮੁਗ਼ਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ (Collector) "ਕਾਰਦਾਰ" ਸੱਦੀਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਅਖ਼ਤਯਾਰਾਤ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

੪. ਕਾਰਮਿਕ. ਸੰ. ਕਾਰ੍ਮਿਕ. ਵਿ-ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਮ ਕਰਤਾ. ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ. "ਇਕ ਭਗਤ ਕਾਰਮਿਕ ਵੈਸਨੋ." (ਸਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

੫.। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਦੇ ਦ੍ਰਵਣ (ਢਲਣ) ਦਾ ਭਾਵ.

੬. ਕਾਰੂਰਾ ਮਿਲਣਾ. ਭਾਵ-ਗਾੜ੍ਹੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਹੋਣੀ. ਆਚਾਰ ਸੁਭਾਉ ਆਦਿ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਣਾ.

323-**੧. ਕਾਰੰਭਾ.** ਸੰ. ਕਾਰਣ੍ਭਾ. ਪ੍ਰਿਯੰਗੁ. ਇੱਕ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਬੇਲ। ੨ ਮਘ ਪਿੱਪਲੀ.

੨. ਕਾਲਸ ਦਾ ਟਿੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਕ ਟਿੱਕਾ.

੩. ਕਾਲਕ ਟਿੱਕਾ. ਕਾਲਸ ਦਾ ਤਿਲਕ, ਭਾਵ-ਕਲੰਕ ਦਾ ਚਾਨ੍ਹ. "ਕਾਲਕ ਟਿੱਕਾ ਪਰਤ੍ਯੂਖ ਹਰਣਾ." (ਭਾਗੁ)

੪. ਕਾਲ ਕੜਛੀ. ਸੰ. ਕਾਲਿਕਾ. ਬਜਾਮਾ. ਬਾਂਪਲ. Turdus macrourus.

੫. "ਗੁਰਮਤ ਬ੍ਰਤਿ ਕਰ ਕਾਲਕੂਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹ੍ਵੈ." (ਭਾਗੁਕ)

੬. ਕਾਲ ਕੋਠਰੀ } ਹਨੇਰੀ
ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ } ਕੋਠੜੀ, ਜੇਲ ਦੀ ਉਹ ਕੋਠੜੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਨ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। Solitary imprisonment ।੨ ਕਲਕੱਤੇ ਦੀ ਉਹ ਤੰਗ ਕੋਠੜੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਵਾਬ ਸਿਰਾਜੁੱਦੌਲਾ ਨੇ ਸਨ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ੧੪੬ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇੱਕੇ ਰਾਤ ੧੨੩ ਮਰ ਗਏ. Black Hole of Calcutta.

੭. **ਕਾਲਖ ਬਿਹੰਡ.** ਵਿ- ਪਾਪ ਦੋਸ ਕਲੰਕ ਨਾਸ਼ਕ. "ਕਾਲਖ ਬਿਹੰਡ ਕਿਲਬਿਖ ਹਰਣ." (ਗਜਾਨ)

੮. ਇਹ ਤੜਕੇ ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ.

੯. **ਕਾਲਜਾ.** ਕਲੇਜਾ. ਜਿਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰੇਜਾ। ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਿਲ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ- ਉਸ ਨੇ ਕੁਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਮੇਰਾ ਕਾਲਜਾ ਸਾੜ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਰਨੇ ਕਾਲਜੇ ਪੈਂਡੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਨਾ ੨.

੧੦. **ਕਾਲਨੁਜਾ ਪਤਿ.** ਯਮੁਨਾ ਦੇ ਪਤਿ, ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ. (ਸਨਾਮਾ)

੧੧. ਸ਼ਤਪਥ ਬਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਾਇਆ ਹੈ-੧੫ ਪ੍ਰਾਣ ਦਾ ਇਦਾਨੀ.
੧੫ ਇਦਾਨੀ ਦਾ ਏਤਹਿ.
੧੫ ਏਤਹਿ ਦਾ ਕਿਪ੍ਰ.
੧੫ ਕਿਪ੍ਰ ਦਾ ਮੁਹੂਰਤ.
੩੦ ਮੁਹੂਰਤ ਦਾ ਰਾਤ ਦਿਨ.

੧੨. ਤੰਤ੍ਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵ ਦੁਰਗਾ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਭੇਦ, ਦੇਖੋ, ਨਵ ਦਰਗਾ. "काल रात्रिर्महा रात्रिर्मोहरात्रिश्च दारुणा." (ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ, ਅ: ੮੨)

੧. कृष्णसार. ਕਾਲਾ ਰਹਿਣ. ਗ਼ਜ਼ਾਲ. Antilope (Cervicapra) । ੨.

੨. **ਕਾਲਾਨੁਜਾ.** ਕਾਲ (ਯਮ) ਦੀ ਅਨੁਜਾ (ਛੋਟੀ ਭੈਣ) ਜਮਨਾ.

੩. । ੩ ਨਰਵਰ (ਨਲਪੁਰ) ਅਤੇ ਉਜੈਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਨਗਰ.

੪. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟੀ ਭਯੰਕਰ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਲੋਹੂ ਪੀਤਾ. ਕਾਲੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਮੰਦਿਰ ਪੂਜਾ ਲਈ ਬਣਾਏ ਹਨ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਲਕੱਤੇ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਲੰਈ ੯੦ ਫ਼ੁਟ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਬਾਹੀਆਂ ੭੫-੭੫ ਫੁਟ ਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਆਦਿ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਾਰੀਸਾਲ ਦੇ ਚੋਧਰੀ ਵੰਸ਼ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੯ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਥਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਤੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠਾ ਡਿਗਣ ਦੇ ਥਾਂ ਸ਼ਾਕ੍ਰਿਕਾਂ ਵਲੋਂ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਭਯੰਕਰ ਕਾਲੀ ਦੀ ਸਿਆਹ ਮੂਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਭੌਹਾਂ, ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਟਕਦੀ ਜੀਭ, ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ਦੇ ਦਿਣੀਂ (ਚੇਤ ਅਤੇ ਅਸੂੰ ਦੇ ਨਵ-ਰਾਤ੍ਰ ਸਮੇਂ) ਬੱਕਰੇ ਝਟੇ ਬਲਿਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਦੈਤਨ ਕੇ ਵਧ ਕਰਨ ਕੋ, ਨਿਜ ਭਾਲ ਤੇ ਜ਼ਾਲ ਕੀ ਲਾਟ ਨਿਕਾਸੀ। ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਤੱਛ ਭਈ ਤਿਹ ਤੇ, ਰਨ ਫੈਲ ਰਹੀ ਭਯ ਭੀਰੁ ਪ੍ਰਭਾ ਸੀ." × × × ×

੫. **ਕਾਲੁ ਕੁਮਾਰ.** ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਦਖੋ, ਕੁਮਾਰ ੨.

੬. **ਕਾਲੇ ਵਾਲ.** ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਭਗ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਰੋਮ. ਮੂਯੇ ਜ਼ਿਹਾਰ. Pubes.

੧. । ੬ ਭਾਵੇਂ. ਜਾਹੋ. ਯਦਿ. "ਕਿਆ ਬਗੁ ਬਪੜਾ ਛਪੜੀ. ਨਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

੨. ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਗਜਾਨੀ ਪਹਿਲੇ ਅੰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਭੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-" ਦਰ ਹਰ ਦੋ ਕੌਨ ਗਰਦਨੇ ਓ ਸਰ ਬਲੰਦ ਸ਼ੁਦ." (ਦੀਗੋ)

੧. ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ.

੨. **ਕਿਸਵਾ.** ਕਾਬੇ ਦਾ ਉਛਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੇ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ.

੩. **ਕਿੰਡਰ ਗਾਰਟਨ.** ਦੇਖੋ, ਜਾਪਾਨ.

329-੧. **ਕਿਮਾਰ ਬਾਜ਼ੀ.** ਜੁਆ ਖਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Gambling.

੨. ਇਹ ਮਲਯ (ਮਲਬਾਰ) ਭਾਸਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

330-੧. **ਕਿਰਮਾਨ.** ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੂਬਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ. "ਕਾਬਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਔ ਮਲੇਛ ਕਿਰਮਾਨ ਕੋਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਕਿਰਣ-ਮਾਲਾ. ਕਰਮਾਲੀ. ਸੂਰਜ। ੨ ਕ੍ਰਿਮਿਆਲਯ. ਕੀੜਿਆਂ ਦੀ ਖੁੱਡ (ਭੋਣ).

੩. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਮਾਨ ਸ਼ਾਹ.

੪. ਅੰ. Fort. Citadel. ਕਿਲੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਜੰਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤੋਪ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਜੰਗ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਣਵਾਸ ਭੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਲੇ ਆਬਾਦੀ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੧. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤੋਂ ਕੀਕਣ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

੨. **ਕੀਕਣ.** ਕਿਸ ਪਕਾਰ. ਕਿੱਕੂੰ। ੨ ਇਕ ਨੀਚ ਜਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੀਕਸ਼.

੩. **ਕੀਮਖਾਬ.** ਦਖੋ, ਕਮਖਾਬ.

੪. । ੩ ਕਰੁਣ(ਨੇਂਬੂ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

੫. । ੩ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ (ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲੇ) ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਕੀਰਤਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ-"ਕੀਰਤਨ ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾ ਜੋ ਸੋਵੈ." (ਤਨਾਮਾ)

੬. **ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਚੌਕੀਆਂ.** ਦੇਖ, ਚਾਰ ਚੌਕੀਆਂ.

੧. ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਪਾਨ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹਿਲਾ ੩.

੨. **ਕੁਆਰਾ ਡੋਲਾ.** ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਲਈ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਵਿੱਚ ਬੀਤੀ ਹੈ.

੩. **ਕੁਇ.** ਕੋਈ. "ਕੁਇ ਵੀਰ ਸਨਮੁਖ ਨਾ ਭਯੋ." (ਮਲੋਹ)

੧. ਭਰਤ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰਘਨ ਦਾ ਸਹੁਰਾ.

੨. ਸੰ. कुष्माण्ड. ਪੇਠਾ । ੨

੩. ਆਲਿਮ. " ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕੁਸਲ ਜੋ ਕਾਸ਼ੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੪. **ਕੁਸ਼ੀਲ.** ਕਰੜੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. "ਕਾਲੂ ਕੋ ਕੁਸ਼ੀਲ ਪਹਿਚਾਨਹਿ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. **ਕੁਸੁਮਾਕਰ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਵਸੰਤ ਰੁੱਤ. ਬਹਾਰ. "ऋतूनां कुसुमाकरः" (ਗੀਤਾ, ਅ:੧੦, ਸ਼:੩੫)

੬. ਇਸ ਦਾ ਧੂਪ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਸੂਖਮ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ.

336-੧. **ਕੁਚਲਣਿ.** ਬੁਰੇ ਚਾਲ ਚਲਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਅੜੀ ਨਾਲ ਤੁਰਣ ਵਾਲੀ. ਬਦ ਲਗਾਮ. "ਬੜਵਾ ਤੇਜ ਕੁਚਲਣਿ ਕੁਢੰਗਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸ)

੨. **ਕੁਚੜਾਇ.** ਕੁਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਮੁੰਗਲੀਏ ਕੁਚੜਾਇ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

੩. "ਕਹੂੰ ਨ ਆਦਰ ਲਹੈ ਕੁਚਾਰਾ."

੧. "ਕੁਟਿ ਕੁਟਿ ਬਧਾ ਪਾਇ." (ਮ: ੧, ਵਾਰ ਮਾਝ)

੨. । ੩ ਸੰ. कुट्ट. ਧਾ. ਛੇਦਨਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੱਟਣਾ. ਤਪਾਉਣਾ. ਨਿੰਦਣਾ.

ਝ.। ੩ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਨਿੰਦਕ.

ਖ.। ੨ ਅੰਬ ਜੇਲੇ ਆਦਿ ਦੇ ਚੂਰੇ ਦਾ ਅਚਾਰ.

੧. ਅਨਾਰਕਲੀ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਕ਼ਬਰ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

੨. **ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਖ਼ੁਾਜਾ.** ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ ਹੈ- ਖ਼ੁਾਜਾ ਕੁਤ਼ਬੁੱਦੀਨ ਬਖ਼ਤਯਾਰ ਕਾਕੀ. ਇਹ ਉਸ਼ (ਫ਼ਰਗ਼ਾਨ) ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਸ਼ੱਮਸੁਦੀਨ ਅਲਤਮਸ਼ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਨ ੧੨੩੫ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਮੋਇਆ.

ਇਸ ਦਾ ਮਕ਼ਬਰਾ ਕੁਤਬ ਮੀਨਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਹੈ.

੩. **ਕੁੰਤ.** ਸੰਗ੍ਯਾ- ਬਰਛੀ. ਨੇਜਾ। ੨ ਸ਼ੱਬਲ. ਗੰਧਾਲਾ। ੩ ਕੁਦਾਲ.

੪. ਦਰਵਾਸਾ ਰਿਖੀ ਨੇ ਕੁੰਤੀ ਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਆਵਾਹਨ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ.

ਖ.। ੨ ਕੁ(ਬੁਰੀ) ਨਿੰਦਾ. ਅਣਹੋਣੀ ਗੱਲ ਆਖ ਕੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ-ਯਤੀ ਨੂੰ ਵਿਭਚਾਰੀ, ਉਦਾਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਣ, ਉਪਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਪਕਾਰੀ ਆਖਣਾ.

੨. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੋਪ. ਗੁਸਾ. ਕ੍ਰੋਧ. "ਕੁਪਕੈ ਤਿਨ ਮੇਘ ਵਿਦਾਰੇ ਦਏ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੩. **ਕੁਪੱਤ.** ਪਤ ਉਤਾਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ. ਨਿਰਾਦਰ.

੪. **ਕੁਪੁਤ.** ਦੇਖੋ, ਕੁਪਤ੍ਰ । ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਦਾ ਪੁੱਤ, ਭੌਮਾਸੁਰ. "ਕੁਪਿਤ ਕੁਪਤ ਪੁਰ ਕਰੇ ਹੈਂ ਕੁਪਤਿ ਕ੍ਰੂਰ, ਹਰ ਹਰਿ ਹਿਹਰੇ ਜਜੋਂ ਹੋਰ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿੰਘ ਕੋ." (ਹਨੂਮ) ਕੋਪਿਤ (ਗੁੱਸੇ) ਹੋ ਕੇ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ) ਪੁੱਤ ਦੇ ਪੁਰ (ਪ੍ਰਾਗ ਜਜੋਤਿਸ਼ ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਦੇ ਪਤਿ (ਰਾਜੇ) ਕ੍ਰੂਰ(ਕਾਯਰ) ਦੇਖ ਕੇ ਹਰਿ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ)ਨੂੰ ਉਹ ਇਉਂ ਕੰਬੇ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗ,

੫. ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਸ਼ਾਵਰ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਉਣ, ਉਣ, ਮੁਣ, ਮੁਣ. ਆਦਿ ਅਨਮੇਲ ਅੱਖਰ ਹਨ.

੬. **ਕੁਬਾਦ.** ਨਿੰਦਿਤ ਵਾਦ(ਚਰਚਾ). "ਕਹੀਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਵਿਖੈ ਕੁਬਾਦਾ. (ਨਾਪ੍ਰ)

੭. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਕੁਬੇਰ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਪਕ ਵਿਮਾਨ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾ ਨੇ ਲੰਕਾਪੁਰੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ. ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵੈਸ਼੍ਰਵਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਾਗ ਰੰਗ ਹੋਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ—ਸ਼ਾਦ, ਇੱਛਾ ਵਸੁ, ਨਰਵਾਹਨ, ਯਕ੍ਸ਼ੇਸ਼੍ਵਰ ਧਨਦ, ਅਲਕਾਧਿਪ, ਜਟਾਧਰ, ਵੈਸ਼੍ਰਵਣ, ਕੁਹ.

੮. **ਕੁੱਬੇ ਦੇ ਲੱਤ ਸੂਤ ਆਉਣੀ.** ਨਾੜ ਵਿੱਚ ਵਲ ਪੈਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਕੁੱਬਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲੜਾਈ ਹੋ ਪਈ. ਹੱਥੋ ਪਾਈ ਵਿੱਚ ਕੁੱਬੇ ਦੀ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ ਲੱਤ ਵੱਜੀ ਕਿ ਕੁਬੜਾਪਨ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਹ ਅਖਾਣ ਉੱਥੇ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਲਾਭ ਹੋ ਜਾਵੇ। ੨ ਇਸ ਕਹਾਣ ਨੂੰ ਕੁਬਜਾ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਭੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜਾ ੨.

੧. "ਨਮੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਾਲ਼ ਕੁਮਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. **ਕੁਮਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਾਹ.** ਕਹਕਸ਼ਾਨ. Milky way. Galaxy.

੩.। ੪ ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ.

੪.। ੫ ਇੱਕ ਨਾਗ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦਵਤੀ

342-੧. **ਕੁਮੇਦਾਨ.** ਅੰ. Commandant. ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ (ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨੈਲ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

੨.। ੨ ਨਸ਼ੇ, ਵਿਸ਼ੇ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਉਹ ਮੋਦ (ਆਨੰਦ), ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਸ਼ੋਕ ਹੋਵੇ.

੩. **ਕੁਮ੍ਰਿਤੁ.** ਕੁ-ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਅਪ-ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਕੁਮੌਤ. ਬੁਰੀ ਮੌਤ.

੪. ਤੁਜ਼ਕੇ ਬਾਬਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਰਨਿਸ਼ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ-ਨੌ ਵਾਰ ਗੋਡ੍ਹਿਆਂ ਪਰਨੇ ਹੋ ਕੇ ਮੱਥਾ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ. ਆਈਨੇ ਅਕਬਰੀ ਵਿੱਚ-ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਮੱਥੇ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਦੇਣਾ ਕੁਰਨਿਸ਼ ਹੈ.

੫. **ਕੁਰਬਤੀ.** ਨਿਕਟਵਰਤੀ। ੨ ਨੇੜੇ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਤ

੬. ਵੇਦਾਂ ਵਾਕਰ ਕੁਰਾਨ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਾ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸਿਆ ਸੀ, ਕਿੰਤੁ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕੰਠ ਸੀ, ਕੁਝ ਪੱਤਿਆਂ, ਪੱਥਰ ਆਦਿਕਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਉਮਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠੇ ਕਰਕੇ ਕੁਰਾਨ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਲਿਖਾਰੀ ਜ਼ੈਦ ਸੀ. ਜੋ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਕੰਠ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ.

੭.। ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੱਤੇ ਦੇ ਬੁਲਾਣ ਅਤੇ ਤਾਹੁਣ ਲਈ ਕਰੁ (ਕੂਰ) ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੧.। ੨ ਮਗਰ ਮੱਛ. ਨਾਕੂ.

੨.। ੨ ਕੁ-ਰੰਗ. ਨਿੰਦਿਤ ਰੰਗ। ੩ ਭੱਦਾ ਰੰਗ. ਬਦ ਰੰਗ.

੩. ਫ਼ਕੀਰ ਆਪਣਾ ਚੇਲਾ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕੁਲਾਹ (ਟੋਪੀ) ਪਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਧਨ ਅਤੇ ਮਾਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਚੇਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੪. **ਕੁਲਾਰ.** ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ. "ਬੀਵਰ ਲੋਕ ਘਮਾਰ ਕਲਾਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

੫. ਜੋ ਕੁ(ਮਿੱਟੀ)ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਾਲਨ ਕਰਦਾ (ਖਿੜਾਉਂਦਾ) ਹੈ.

੬. ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਕੁਰਾਲ ਹੈ.

੭.। ੭ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਪਿੰਗਲ. ਗੋਰਾ. ਲਟੋਰਾ ਪੰਛੀ. "ਝਿੰਗ ਖੰਜਨ ਕੁਲਿੰਗ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੮. ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ "ਨਗਰ" ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਸਬ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਹੈ. ਅਤੇ ਕੁੱਲੂ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸੁਲਤਾਨਪਰ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਤਿ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

੧. ਕੁੜਾਪਾ. ਕੁੜੁਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਮੁਰਝਾਉ. ਸੋਕਾ.

੨. "ਤਬ ਕੁੜੀ ਨਾਰਿ ਚਿਤ ਰੋਸ ਠਾਨ." (ਕਲਕੀ)

੩. "ਆਪ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁੜਿਆਂਗਾ". (ਜਸਾ) ਦੇਖੋ, ਅਕੁੜਣਾ.

346-੧. **ਕੂਬਾ** ਕੁੱਬਾ. ਝੁਕਿਆ ਹੋਯਾ. "ਤਕੇ ਸਿਸਤ ਹੈ ਕੂਬਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਕੂਜ.** ਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੁਚਾ. ਗਲੀ. "ਹਾਦਾਏ ਕਜੇ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੇ ਹਰਦੋ ਸਰਾਸਤ." (ਦੀਗੋ)

੩.। ੮ ਨਿਬੰਫਲ (ਵਿਅਰਥ) ਲਈ ਭੀ ਕੂਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ- "ਖੜਗਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰਜੋ, ਲਜੋ ਸਿਪਰ ਪਰ ਕੀਨਸ ਕੂਰ." (ਗਪ੍ਰਸੂ)। ਦੇਖ਼.ਕੂਰ. ਫ਼ਾਤ.। ੧੦

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਡਾ. ਛੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼ । ੧੧ ਕਵਚ. ਜ਼ਿਰਹ. ਸੰਜੋਆ.

੪. **ਕੁਰ ਕੁਰ.** ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੱਦਣ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ"ਕੁੱਕੁਰ' ਹੈ। ੨ ਅਪਮਾਨ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਤੇ ਵਾਕਰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੁਰ ਦੁਰ ਹੋਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੁਰ ਕੁਰ ਹੋਈ.

ਕੁਰਨੁ. ਕੁੱਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਖੋ,ਕੁਰ ੬.

੫. **ਕੁਰਮਾਵਤਾਰ.** ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ.

੬.। ੫ ਕੋਈ. ਵਿਰਲੇ. "ਗੁਰ-ਪਰਸਾਦੀ ਤਰਹਿਕੇ.' (ਸਹਸ ਮ: ੧)

੭.। ੭ ਅੰ. Case. ਮੁਕੱਦਮਾ। ੮ ਗਿਲਾਫ਼. ਕੋਸ਼। ੯ ਦਸ਼ਾ. ਹਾਲਤ.

੮. ਪੀਤਨ. ਦੀਪਕ. ਸੋਰਭ. ਰੁਚਿਰ. ਅ. ਜ਼ਅਫ਼ਰਾਨ. ਅੰ. Saffron. L. Crocus sativus.

੯. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ "ਵਾਨਤੁ" ਅਤੇ "ਪਾਮਪੁਰ" ਨਗਰ ਦੇ ਪਾਸ ਚਸ ਬਾਰਾਂ ਕਹ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕੇਸਰ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਹੋਂਦੀ ਹੈ. ਨਰਗਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਗੱਠੀਆਂ ਬੀਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਙ ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਹੋਂਦੇ ਹਨ. ਪਾਮਪੁਰ ਦੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਘੀ ਜ਼ਰਦ (ਪੀਲਾ) ਅਤੇ ਕੇਸਰ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੇਸਰ ਦੇ ਪੁਟੇ ਚਰਦੀਆਂ ਹਨ. Saffron (Nyctonthesarbor Tristis).

੧੦. "ਕੇਸਵ ਚਲਤ ਕਰਹਿ ਨਿਰਾਲੇ." (ਮਾਰ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

੧੧. **ਕੇਸਵਾ.** ਕੇਸਵ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਈਏ । ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਕੇਸ਼ਵ!

੧੨.। ੬ ਕੇਸੀ ਸ਼ਬਦ ਕੇਸਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਲਈ ਭੀ ਰਤਨਮਾਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-"ਜਾਂਤੇ ਕੇਸੀ ਹੋਇ ਸਿੱਖ."

੧੩. ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

347-੧. **ਕੇਹੋ.** ਕੈਸਾ. ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ.

੨. ਪੁਰਾਣ ਸਮੇਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਕੇਕਯ ਸੀ. ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਾਜੌਰੀ(ਰਾਜਪੁਰੀ)ਸੀ.

*ਭਾਵ-ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਯਣ. (ਸੰਪਾਦਕ)

੩. ਕਿਤਨੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਤਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਛੋਟਾ ਅਤ ਪਿਲੇਤਣ ਦੀ ਭਾਹ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵੜੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਚਿੱਟਾ ਅਰ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੪. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਕੇਤਕਿ ਪੁਸਪ "(ਨਾਪੁ)

੫. **ਕੇਤਨੀ** ਕੇਤੁ (ਝੰਡੇ) ਵਾਲੀ ਫ਼ੌਜ । ੨ ਕਿਤਨਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

੬.। ੩ ਆਵੇ ਅਥਵਾ ਭੁੱਠੇ ਦੀ ਤੱਤੀ ਸੁਆਹ (ਭਸਮ). "ਕੇਰੀ ਮੱਧ ਧਸਕ ਸੋ ਗਯੋ." (ਗੁਵਿ ੬)

੭. **ਕੇਲਕ.** ਸੰ. ਖਿਡਾਰੀ।ਨਨਚਾਰ.

੧.। ੪ ਕੰਟਕ (ਦੁਖਦਾਈ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਅੰਡਾ ਕੰਡਾ ਬੋਨੜਾ, ਕਨਜਾ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇ । ਵੇਮੁਖ ਇਨ ਸਭ ਤੇ ਬਚੇ ਫੂਲ ਸੰਪਦਾ ਆਇ.' (ਸੋ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਪ੍ਰਸੁ)ਆਕੜਿਆ ਹੋਯਾ (ਅਹੰਕਾਰੀ), ਕੰਟਕ (ਦੁਖਦਾਈ), ਬਹੁਤ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ (ਬਕਵਾਦੀ, ਅਤੇ ਕਨਜਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

੨. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੈਥਲ ਬਾਬਤ ਵਾਲਮੀਕ *ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

"ਤੀਰ ਤੀਰ ਤੀਰਥ ਕੀ ਭੀਰ
ਥਰ ਪੀਰ ਹਰ
ਨੀਰ ਭਏ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਵਤ
ਸੁਪਾਨ ਕੀ,
ਸਤ ਹੈਂ ਮਹੰਤ ਭਗਵੰਤ ਕੀ
ਭਗਤਿਵੰਤ
ਅੰਤਕ ਕੋ ਅੰਤ ਕੋ ਨਾ ਪਾਇ
ਪੀਰ ਪ੍ਰਾਨ ਕੀ,
ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਵਿਚਿਤ੍ਰ
ਦੇਵਤਾਨ ਥਲ
ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇਤ
ਮਤਿ ਸਮਾਨ ਕੀ,
ਉਪਮਾ ਮਹਾਨ ਕੀ ਨਾ ਆਨ ਮੇ
ਸਮਾਨ ਕੀ
ਪੁਰਾਨ ਮੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੀ ਸੁ ਕੈਥਲ
ਸਥਾਨ ਕੀ."

੩. Kythal was a Cis-Sutlaj Sikh State which entered into treaty with the British Government in 1809.

The Chiefs of the Cis-Sutlaj States never dreamt when they entered into alliance with the British that their states would be annexed to the territory of the East India Company for want of heirs. For, according to the Hindu Law, they knew, they could always adopt heirs in the event of the failure of a progeny. This is exactly what the British interpreters of the Treaty would not admit. So when the Kythal Chief died, his State was annexed by Ellenborough. But this annexation was expressed by the euphemistic phrase "lapse". The State had not been originally granted to the Kythal Chief by the British that it could have "lapsed" to them.

(Extract from Rise of the Christian Power in India by Major B. D. Basu." I. M. S. Page 852.)

੪.। ੨ ਸ਼ਬਦਾ. ਜਾਂ."ਕੇਧੌਂ ਛੇਰ ਲੀਨੋ ਹੈ ਅਨੰਗ ਅਵਤਾਰ." (ਸ਼ੇਖਰ)

੫. "ਤਟਿ ਤਟਿ ਕੇਅਰ ਛੱਡਰ ਦੁਰਗਾ ਸਾਮਣੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

੬. **ਕੈਬੋ.** ਕ੍ਰਿ. ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰ ਕੋ ਬਾਲਕ.

੧. "ਅਸਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਕੋਸ਼ ਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਜੁਗ ਨੈਨ."(ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

੨. "ਸਕਲ ਕੋਸ਼ ਮੇ ਜਮਾਂ ਕਰੀਜੈ.' (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

੩. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀ. ਸੀ.੧੯੦੦ ਦੇ ਕਰੀਬ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੪.। ੨ ਡਾ.ਖੋਜਾ,ਜਿਸ ਦੀ ਠੋਡੀ ਤੇ ਛਾੜ੍ਹੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਰੋਮ ਹੋਣ. ਥੱਕਰੇ ਜੇਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲਾ।

੫.। ੪ ਹਿੰਦੀ ਕੋਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕ੍ਰੋਸ਼ ਤੁੰਮਾ.

੬. "ਹੂਤੋ ਕੋਹਲੀ ਹਾੜੀ ਜਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੭. ਕੋਹੀਆਂ ਬੁਤ ਪਰਸ.'' (ਜ਼ਫ਼ਰ)
੮. । ੭ ਹਿੰਦੀ. ਮਰੋੜ. ਪੇਂਚ. ਵਲ ਦੇਣਾ, ਜਿਵੇਂ- ਘੜੀ ਨੂੰ ਕੋਕਣਾ.
੯. ਤਜ਼ਕੇ ਬਾਬਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਦੁਤੀ ਹੀਰੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮਾ-ਜੀਤ ਗਵਾਲੀਅਰ ਪਤਿ ਤੋਂ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਸਨ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਬਹੁਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਤੋਲ ਆਬ ਆਦਿ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤੋਂ ਇਸ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਕੋਹਨੂਰ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ-

Bikeramjit, a Hindu, who was Raja of Gwalior, had governed that country for upwards of a hundred years..... . Bikeramjit's family, and the heads of his clan, were at this moment in Agra. When Humaiun arrived, Bikermajit's people attempted to escape, but were taken by the parties which Humaiun had placed upon the watch, and put in custody. Humaiun did not permit them to be plundered. Of their own free will, they presented to Humaiun, a Peshkash, consisting of a quantity of jewels and precious stones. Among these was one famous diamond, which had been acquired by Sultan Alla-Uddin. It is so valuable, that a judge of diamonds valued it at half of the daily expense of the whole world. It is about eight mishkals or 320 Ratties. On my arrival, Humaiun presented it to me as a Peshkash, and I gave it back to him as a present.

(Memoirs of Babur, Vol. 2, Page 191).

੧੦. **ਕੋਕੀ.** ਸਿੱਧੀ. ਨਮਕੀਨ. ਪਰਾਉਂਠਾ. ਘੀ ਲਾ ਕੇ ਪਕਾਈ ਲੂਣ ਵਾਲੀ ਰੋਟੀ.
੧੧. ਕੋਟ ਕਪੂਰਾ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ੮੬ਮੀਲ ਹੈ. ਇਥੋਂ ਛੋਟੀ ਪਟੜੀ ਦੀ ਰੇਲ ਮੁਕਤਸਰ ਵਲ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ
੧੨. **ਕੋਟਲਤਾ.** ਕੁਟਿਲਤਾ. ਕੌਟਿਲਜ. ਟੇਢਾਪਨ. ''ਕਰ ਕੋਟਲਤਾ ਸਭ ਸੂਧਤ ਹਾਨਜੋ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
350 ੧. **ਕੋਟੁ.** ਦੁਰਗ. ਕਿਲਾ. ''ਏਕ ਕੋਟੁ ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰਾ.'' (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) । ੨ ਫ਼ਸੀਲ. ਸ਼ਹਰ ਪਨਾਹ. ''ਖਾਈ ਕੋਟੁ ਨ ਪਰਲਿ ਪਗਾਰਾ.'' (ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ)
੨. । ੫ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਸਾਹਿਬ ਉਹ ਕੋਠਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.
੩. ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਹ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੩, ਛੰਦ ੪੩-੪੫.
੪. । ੩ ਢਲਵਾਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਾੜੀ ਰਾਹ. Steep hill-pass । ੪ ਕਾਸ਼. ਕਬੂਤਰ.
੫. **ਕੋਤਵਾਲੀ.** ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੨ ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਪਦਵੀ । ੩ ਕੋਤਵਾਲ ਦੇ ਬੈਨਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ.
੬. ੩ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁਰਵਿਲਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਟੀ(ਬੋਦੀ)ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਕੋਨਾ ਆਖੀਂਦਾ ਹੈ.''ਕੋਨਾ ਕਹੈਂ ਜੁ ਬੋਦੀ ਹੀਨਾ.''
੭. ''ਕੋਪ ਕੈ ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਚੜ੍ਹੀ.'' (ਚੰਡੀ ੧)
੮. ਕੋਫ਼ਤਾ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਤਰੀਦਾਰ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.
੯. । ੧੫ ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ(ਡੋਡੀ)ਲਈ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.
੧੦. । ੪ ਅਮੀਰ ਦਾ ਕਵਚ (ਸੰਜੋਆ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਨਫ਼ਰ. Armour bearer.
੧੧. Claude Auguste Court. ਇਸ ਦਾ ਫ੍ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੯੩ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ. ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ
੧੨. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਮਹੀਨਾ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਤੋਪਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਥਾਪਿਆ.
੧੩. **ਕੋਰਦਾਰ.** ਵਿ-ਕਿਨਾਰੇਦਾਰ. ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਰ ਅਥਵਾ ਕੂਣਾ (ਕੋਨਾ) ਸੁੰਦਰ ਘੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.''ਕੋਰਦਾਰ ਜਟਤੀ ਸਮੁਦਾਇ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕੋਰਦਾਰ ਹੀਰੇ ਆਦਿ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਜੜਤ.
੧੪. । ੨ ਭਾਵ-ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਤੇ ਸਤਸੰਗ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰੜ.
੧੫. ਦੇਖ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ । ੨ ਕ੍ਰੋੜ. ਸੌ ਲੱਖ । ੩ ਭਾਵ- ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ.
੧੬. । ੫ ਕੌੜ੍ਹੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ''ਅਬਲ ਪਿੰਗੁ ਕੋਰੀ ਪਤਿ ਹੋਈ.''(ਨਾਪ੍ਰ)
੧. ''ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਜੇ ਸਭ ਹੀ ਮਨ ਮਾਨੇ''. (ਨਾਪ੍ਰ)
੨. **ਕੌਟਲਤਾ.** ਕੁਟਿਲਤਾ. ਕੌਟਿਲਜ. ਟੇਢਾਪਨ । ੨ ਕਪਟ. ਛਲ.
ਕੌਟਿਲਜ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ-ਕੁਟਿਲ (ਟੇਢਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੨ ਕਪਟ. ਛਲ. । ੩ ਚਾਣਕਜ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ.
੩. **ਕੌਮੀ ਗੀਤ.** National Anthem. ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਕੌਮੀ ਗੀਤ- ''ਦੇਗ ਤੇਗ਼ੋ ਫ਼ਤਹ ਨੁਸਰਤ ਬੇਦਰੰਗ । ਯਾਫ਼ਤਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ.'' ਹੈ, ਜਿਵੇਂ- ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ God save the King .....ਕੌਮੀ ਗੀਤ ਹੈ.
੪. । ੯ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਸੱਸ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.
੧ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਕੌਲਾਂ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਣਾ ਸੰਮਤ ੧੬੬੯ ਜੇਠ ੩ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
੨ **ਕੌਲੇਸ਼.** ਕੌਲ—ਈਸ਼. ਸ਼ਿਵ. ਭੈਰਵ.
੩. ਜਿਵੇਂ—ਕੌੜ ਤੁੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਾਯਨ ਅਤੇ ਤੁੰਮਾ.
੪. । ੫ ਭਾਵ-ਦੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਕਉੜਾ ੫.
੫. **ਕੌੜਾ ਵੱਟਾ.** ਕੌੜਾ (ਦੁਖਦਾਈ) ਵਟਾਂਦਰਾ. ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਂ ਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਆਟਾ ਦਾਲ ਲੂਣ ਇਸ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ. ਇਸ ਰਸਦ 'ਦਾ ਨਾਮ ਕੌੜਾ ਵੱਟਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਰਸਦ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਟਾਂਦਰਾ ਬਹੁਤ ਕੋੜਾ (ਸ਼ੋਕਦਾਈ) ਹੈ.

੬. "ਸੋਹਤ ਪੀਤ ਦੁਕੂਲ ਧਰੇ ਸ਼ੁਭ ਹਾਥ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈ ਕੰਗਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੭. **ਕੰਚਨ ਕੱਸਪ.** ਹਿਰਨ੍ਯ ਕਸ਼ਿਪੁ. "ਕੰਚਨ ਕੱਸਪ ਪੇਮ ਬਿਨਾ ਖਜ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨ ਕਸ਼ਿਪੁ.

355-੧. **ਕੰਚਨਿ.** ਸੰਨੇ ਨੂੰ. "ਜਿਤੁ ਕੰਚਨਿ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੇ." (ਰਾਮਕਲੀ ਓਅੰਕਾਰ) । ੨ ਸੋਨੇ ਨਾਲ । ੩ ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨੀ.

੨. **ਕੰਜਾਵਲਿ.** ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ । ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਕਜ ਵਾਟਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ).

੩. ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਗਲ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੪. ਕੰਠਸ੍ਥ. ਬਰਜ਼ਬਾਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਕੰਠ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਚਾਣਕ੍ਯ ਆਪਣੇ ਨੀਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ- "ਪੁਸ੍ਤਕਸ੍ਥਾਤੁ ਯਾ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪਰ ਹਸ੍ਤਗਤੰ ਧਨੰ, ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਲੇਤੁ ਸੰਪ੍ਰਾਪ੍ਤੇ ਨ ਸਾ ਵਿਦ੍ਯਾ ਨ ਤੱਧਨੰ." ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾਣ ਹੈ—"ਵਿਦਿਆ ਕੰਠ ਤੇ ਪੈਸਾ ਗੰਠ."

੫. "ਭਗਤਨ ਕੰਠਾਭਰਨ ਸੁਚਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਚਾਰ ਅੱਖਰ (ਵਾਹਗੁਰੂ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਕੰਠ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਹਨ.

੬. **ਕੰਠ ਫੇਰਨੀ.** ਕ੍ਰਿ- ਪਿੱਠ ਫੇਰਨੀ. ਰੁੱਸਣਾ । ੨ ਕਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਨੱਠਣਾ ।੩ ਸਹਾਯਤਾ ਦੇਣੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨਾ

੭. । ੨ ਕੰਡੇਦਾਰ ਇੱਕ ਝਾੜੀ, ਜੋ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

੮. । ੩ ਜੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਦਾ ਤੋਂ ਦੋ ਉਂਗਲ ਉਪਰ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਤੋਂ ਦੋ ਉਂਗਲ ਹੇਠਾਂ ਅੰਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਬਹੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾੜਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

੯. **ਕੰਦਲਾਕਸ਼,** ਕੰਦਲ ਨੂੰ ਬਰੀਕ ਛੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਖਿੱਚ ਕੇ ਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਲਾ.

੧੦. । ੩ ਕੰ (ਪਾਨੀ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਦ. ਦਰਯਾ. ਦੋ ਨਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਭੀ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ.

੧. ਨਵਕੁਮਾਰੀ. ਨਵ ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਨੌ ਕੰਨ੍ਯਾ.

੨. ਵਲੋਂ "ਹਮ ਕੰਨੈ ਕਹੁ ਟੇਕਨ ਮਾਥਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. । ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅੰ. ਕੈਂਪ (Camp) ਦੀ ਥਾਂ ਕੰਪ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੪. **ਕੰਪਾ.** ਕਾਂਬਾ. ਕੰਬਣੀ. "ਮਹਾ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਕੰਪਾ ਧਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਉ੍ਰਦੂ । ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਗੇਡ (brigade) ਨੂੰ ਭੀ ਕੰਪੂ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੬. । ੩ ਮਗਰਮੱਛ. ਘੜਿਆਲ.

੭. ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀ ਸੰਖ ਜੇਹੀ ਗਰਦਨ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ।

੮. । ੮ ਨਿਬਚਾ. ਯਕੀਨ.

੯. **ਕ੍ਰਮਕੰਡ.** ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਰਮਕਾਂਡ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

੧. । ੧੭ ਕ੍ਰਿਸ਼-ਨ. "ਦਾਸ ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ." ਅਰਥਾਤ- ਜਿਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਲਵਾਨ ਹਨ.

੨. । ੨ ਰੁਕਮਿਣੀ ਆਦਿ ਭੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬੱਲਭਾ ਹਨ.

੩. **ਕ੍ਰਿਸਾਨੁ ਰੇਤਾ.** ਸੰ.ਕ੍ਰਸ਼ਾਨੁ ਰੇਤਸ੍. ਸੰਗਜਾ-ਸ਼ਿਵ. ਰੁਦ੍ ਪੁਰਾਣ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਵਤੀ ਸ਼ਿਵ ਜੇ ਵੀਰਯ ਨੂੰ ਅਤੀ ਤੇਜਵਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧਾਰਣ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੀਰਯ (ਰੇਤ) ਅੱਗ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ) ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ. "ਜਿਨ ਕੋ ਪੂਜਤ ਰੇਤ ਕ੍ਰਿਸਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪ **ਕ੍ਰਿਤਮਾਲ.** ਸੰ. ਕ੍ਰੁਤਮਾਲ. ਅਮਿਲਤਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਮਲਤਾਸ.

੧. ਕੰਕਜਾਨ. ਕੰਕ-ਛੜ੍ਹੀ, ਯਾਨ-ਸਵਾਰੀ.

੨. । ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਨਮੋ ਤਾਰਣੀ ਕਾਰਣੀਅੰ ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ." (ਦੰਡੀ ੨)

੩. **ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕੇਤੁ.** ਅਸਿਧ੍ਵਜ. ਅਕਾਲ.

੪. ।੨ ਕ੍ਰਿਪ- ਅਰੁ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪ.ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ ਸਤ.

੫. । ੪ ਅਕ੍ਰੂਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਰਵਿਦਾਸ ਅਜਾਮਲ ਉਧਵ ਕ੍ਰੂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੬. **ਕ੍ਰੋਸ.** ਦੇਖੋ, ਕੋਸ "ਕ੍ਰੋਸ ਮਾਤ੍ਰ ਤਬ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ." (ਵਾ. ਰਾ.ਸ਼ੈ.)

੭. ਕ੍ਰੋਧ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਕੋਧ ਵਿੱਚ. ਕ੍ਰੋਧ ਸੇ. "ਕ੍ਰਾਮਿ ਕੋਪਿ ਲੋਭਿ ਮਨੁ ਲੀਨਾ." (ਭੈਰ. ਮ: ੫)

੮. **ਕ੍ਰੋਧੁ.** ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧ. "ਕ੍ਰੋਧ ਖੰਡ ਪਨਚੰਡ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

੯. । ੨ ਭਾਵ-ਅਗਟਿਤ. ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ.

੧. ਕਣ (ਖਿਨ) ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਖਿਨ ਭੰਗੁਰ.

੨. ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੩. **ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍.** ਧਾ.ਵਗਾਹੁਣਾ. ਫੇਂਕਣਾ. ਪੇਰਣਾ. ਭੇਜਣਾ.

੪. ਕ੍ਸ਼ਿ. ਵਿ-ਛੇਤੀ. ਫੌਰਨ. ਤੁਰੰਤ.

੫. ਦੁਬਲਾ. ਪਤਲਾ. ਬਾਰੀਕ.

੬. **ਕੁਰਪਤ੍.** ਸੰ ਸੰਗਜਾ- ਉਸਤਰੇ ਜੇਹੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲਾ, ਖਪਰਾ ਤੀਰ.

ਕੁਰਮ੍. ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੁਰਪਤ੍ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ.

੭. **ਕੋਪ.** ਸੰ.ਸੰਗਜਾ-ਵਿਕੋਪ । ੨ ਨਿੰਦਾ । ਅਹੰਕਾਰ ੩ । ੪ ਦੇਰੀ. ਚਿਰ । ੫ ਭੇਜਣਾ । ੬ ਖੋਭਣਾ । ੭ ਸੰਘਣਾ । ੮ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍.

੮. **ਕੌਰ** .ਕ੍ਸ਼ੁਰ (ਉਸਤਰੇ) ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਮੁੰਡਨ. ਹਜਾਮਤ.

੧. ਖੁਰਾਸਾਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਸ਼ਿੱਕਾ ਬੈਠਾ ਕੇ, ਬਾਬਰ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆ ਡਰਾਇਆ. "ਕੰਤ ਹਮਾਰੇ ਕੀਅਲੇ ਖਸਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)੨

੨. । ੨ ਅੱਕ ਦੀ ਕੁਕੜੀ. ਅੱਕ ਦਾ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢੀ ੨.

੩. ਇਸ ਵਜ਼ੁਤਪੱਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਮਾਨ, ਬੈਲੂਨ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਆਦਿ ਸਭ "ਖਗ" ਹਨ.

੪. **ਖਗਪਤਿ ਅਸਤ੍ਰ.** ਗਰੁੜਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਉਰਗ ਅਸਤ੍ਰ.

੫. । ੨ ਹੰਸ. ਮੋਰ ਆਦਿ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਖਗਾਸਨ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

੬. । ੨ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਵਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

੭. "ਅਬਕਾ ਖਗਿੰਦ ਜਿਨ ਕਾਕ ਤੇ ਮਰਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮੱਛਰੋਂ ਗਰੁੜ ਅਤੇ ਕਾਉਂ ਤੋਂ ਹੰਸ ਕੀਤੇ.

363-੧. **ਖਟਆਨਨ.** ਛੀ ਹਨ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮੁਖ.

੨. Six Systems of Philosophy.

੩. (ਉਲੂਕ)

੪. ਕਰਮ (ਅਰਥਾਤ-ਰੋਗ ਵਿਘਨ ਆਦਿ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ).

੫. **ਖਟਕਰਮਾ** ਖਟ੍ ਕਰ੍ਮਾ. ਛੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਕਰਮ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧. ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਹੈ, ਕਿ ਜਦ ਪ੍ਰਾਣ ਅਨਾਹਤ ਚਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਅਨਾਹਤ ਸ਼ਬਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੨. ''ਵੈਯਾਕਰਣਨ ਸੋਂ ਕਹੋ, ਕੋ ਕਰ ਸਕਤੋ ਬਾਤ।
ਜਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਮੈਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਖਟ ਲਿੰਗਨ ਦੀ ਧਾਤ.'' (ਬਾਵਾ ਰਾਮ ਦਾਸ)

੩.। ੫ ਉਤਪੱਤਿ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਵਧਣਾ, ਬਚਪਨ, ਜਵਾਨੀ. ਬੁਢਾਪਾ ਅਤੇ ਮੌਤ.

੪. ''ਇਕ ਵਰਾਟਿਕਾ ਕਬ ਨ ਖਟਾਈ.'' (ਨਾਪ੍ਰ)

੧. ''ਖਟੁ ਭੀ ਏਕਾ ਬਾਤ ਬਖਾਨਹਿ''. (ਰਾਮ ਮ: ੫)

੨. ''ਖਟੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮੂਰਖੈ ਸੁਣਾਇਆ.'' (ਭੈਰ ਮ: ੫)

੩. ''ਮੁੰਡ ਪਰਯੋ ਜਨੁ ਡਾਰ ਤੇ ਖੱਟਾ.'' (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੪. **ਖੱਟੀ.** ਖੱਟਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਕਮਾਈ। '' ਖੱਟੀ ਨਾ ਚਾਹਤ ਮੈਂ ਇਹ ਕੀ.'' (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖਟ੍ਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਖਾਟ ਮੰਜਾ. ਚਾਰਪਾਈ.

ਖਟ੍ਵਾਂਗ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮੰਜੇ ਦਾ ਪਾਵਾ। ੨ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ। ੩ ਇੱਕ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜ਼ਾ, ਜੋ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼੍ਵਸਹ ਦਾ ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

੫. **ਖਡਾਨਨ.** ਦੇਖੋ. ਖਟਮੁਖ.

367-੧. **ਖੱਬੀਖਾਨ.** ਅ. ਖ਼ਬੀ (ਪੋਸ਼ੀਦਾ) ਫ਼ਾ. ਖ਼ਾਨ (ਸਰਦਾਰ). ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਜੰਗਜ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ- ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਰੁਸਤਮ.

੨. **ਖੱਭੀ.** ਲਗਾਮ ਦੀ ਥਾਂ ਘੋੜੇ ਖੱਚਰ ਆਦਿ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਿੱਤੀ ਰੱਸੀ.

੩.। ੫ ਅਸਪਾਤ ਅਤੇ ਸਕੇਲੇ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਜੌਹਰ.

੪.। ੨ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

੫. ''ਵਾਸਰ ਅਰਧ ਭ੍ਰਾਨੁ ਖਰ ਪਰਤੂ.'' (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੋ ਪਹਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ.ਸੂਰਜ ਤੇਜ਼ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੬. **ਖਰਹਾ.** ਹਿੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜਹਾ. Rabbit। ੨ ਖਰ (ਘਾਹ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੁਰਪਾ.

੭.। ੪ ਦੂਜ. ਪਹਾ. ਰਾਹ.''ਖਰਕ ਮਾਝ ਸਜਾਮ ਪਹਚਾਨੀ ਹੈ.'' (ਨਰੋੱਤਮ)

੮.। ੭ ਮਾਰਿਜ ਲਈ ਭੀ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ''ਦੇਖ ਕਲੰਕੀ ਖਰਜ''.

੯. ਖਰ ਅਤੇ ਦੂਸ਼ਣ ਦੈਤ.''ਖਰ ਦੂਖਣ ਮਾਰ ਬਹਾਇ ਦਏ.'' (ਰਾਮਾਵ)

੧. ਖਰ (ਡੰਕੇ) ਦਾ ਕਰੀਏ ਵਾਰ (ਆਘਾਤ) ਜਿਸ ਪੁਰ, ਨਗਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਰ ੧੨.

੨. ਅੱਬੁਲ ਫ਼ਜ਼ਲ ਨੇ ਕੰਧਾਰੀ ੪੦ ਮਨ, ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ੧੦ ਮਨ ਖਰਵਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਮਨ ੧੨.

੩.। ੪ ਖਲੋਤੀ. ਘੜੀ.''ਖਰੀਦਾਰੁ ਜਿਸ ਕੀ ਦਿਚ ਖਰੀ.''(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਖਰਗਈ. ਦੇਖੋ. ਖਰਣਾ.

੪. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਛੋਟਾ ਸੀ ਅਰ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ

੧. ਜਿਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ (ਸ਼ਾਹਜ਼ਹਾਂ) ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਖ਼ਲੀਲ ਖ਼ਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਕਾਨ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਗਰੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸ਼ੀ,ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕੁਝ ਹੁਣ ਭੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

੨. ਖੋਇਦ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘੋੜਿਆ ਨੂੰ ਰਾਤਬ ਅਤੇ ਖਵੀਦ ਖਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਰ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਥਾਨ ਤੇ ਹੀ ਬੱਧੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ.

੩. (੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੦)

੪. **ਖੜਦੁਰਗ.** ਸੰ. ਧਨ੍ਵਦੁਰ੍ਗ. ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਲੇ. ਮਹਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ ਅਤੇ ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਲਈ ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਲੇ ਬਣਾਉਣੇ ਲਿਖੇ ਹਨ—

(ੳ) ਧਨ੍ਵ ਦੁਰਗ. ਰੇਤਲਾ ਕਿਲਾ, ਅਰਥਾਤ— ਰੇਗਿਸਥਾਨ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਦੇਸ਼,ਜਿਥੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਛਾਯਾ ਆਦਿ ਕੁਝ ਨਾ ਮਿਲੇ.

(ਅ) ਮਹੀ ਦੁਰਗ. ਜ਼ਮੀਨ ਪੁੱਟ ਕੇ ਭੋਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਿਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚੌਫੇਰੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਖਾਈ ਹੋਵੇ.

(ੲ) ਗਿਰਿ ਦੁਰਗ. ਪਹਾੜੀ ਕਿਲਾ.

(ਸ) ਮਨੁਸ਼ਯ ਦੁਰਗ. ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਕਿਲਾ,ਅਰਥਾਤ- ਸੈਨਾ ਦਾ ਚੌਫੇਰੇ ਰਖਜ਼ਾ ਲਈ ਹੋਣਾ.

(ਹ) ਮ੍ਰਿਦ ਦੁਰਗ. ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਉਸਾਰਿਆ ਕਿਲਾ. ਇਹ ਭੀ ਖਾਈ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ਕ) ਵਨ ਦੁਰਗ. ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਦਾ ਕਿਲਾ, ਅਰਥਾਤ— ਅਜੇਹਾ ਜੰਗਲ ਜਿਸ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਵੈਰੀ ਤੇ ਵਾਰ ਹੋਵੇ ਅਰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆ ਸਕੇ.

੧.। ੨ ਸੋਲਖੜੀ. ਸੰ. ਸ਼ੋਲ਼ ਖਟਿਕਾ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗ ਜਰਾਹਤ।੩

੨.। ੩ ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ.''ਖਾਂਡ ਪਰ ਦ ਸਭ ਹੂੰ ਲਹੀ.''(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ''ਖਾਤਾ ਖਤ ਜਾਨ ਦੈ ਬਹੀ ਕੋ ਬਹ ਜਾਨ ਦੈ.''(ਪਦਮਾਕਰ)

੨. **ਖਤਿਅ ਉਣਾ.** ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਬ ਦਰਜ ਕਰਨਾ. ਰੋਕੜ ਤੋਂ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਮੱਦਵਾਰ ਦਰਜ ਕਰਨਾ.

੩. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ—'' ਖ਼ਾਨ ਖ਼ਾਨਾਨ ਬਹਾਦੁਰ ਜ਼ਫ਼ਰ ਜੰਗ.''

੪. ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਜਰਾ ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ.

੫. ''ਸਮਝ ਵਾਰਤਾ ਸਭ ਤਥ ਖਾਨਾ। ਲੈ ਕੌਤਿਕ ਅਸਵਾਰ ਪਯਾਨਾ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬.। ੭ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ ਥਾਣੇ ਰਾਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

੭. **ਖਾਨੋ.** ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ (ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦੁਰ) ਦੀ ਭੈਣ ਖ਼ਾਨੋ ਬੇਗਮ, ਜੋ ਫ਼ੇਜ਼ੁੱਲਾ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਬੇਗਮ ਸੀ. ''ਆਪੋ ਭਾਬੀ ਖਾਨੋ ਨੂੰ.''
(ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ)

374-੧. **ਖਾਰੇ ਬੈਠਾਉਣਾ.** ਲਾੜੀ ਲਾੜੇ ਨੂੰ ਖਾਰਿਆਂ ਤੇ ਬੈਠਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ, ਖਾਰਾ ੨.

੨. **ਖ਼ਾਲਸਾ ਸੰਮਤ.** ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਸਾਖ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ਹੈ.

੩. ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਰੀਤਿ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਵਿੱਧ ਦਲ (ਬੱਢੇ ਦਲ) ਨੇ ਚਲਾਈ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

੪. ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ. ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਚੌਥਾ ਤਖ਼ਤ.

੫. ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਣਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਆਰੰਭ ਜਾਂ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨੀ. ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਕਸਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਲਿੰਗ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ :—
''ਬਰਛਾ ਢਾਲ ਕਟਾਰਾ ਤੇਗ਼ਾ ਕੜਛਾ ਦੇਗ਼ਾ ਗੋਲਾ ਹੈ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਛਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਜਾ ਦਸਤਾਰਾ
ਅਰ ਕਰਦੇਨਾ ਟੋਲਾ ਹੈ.
ਸੁਭਟ ਸੁਚਾਲਾ ਅਰ ਲਖਬਾਹਾਂ,
ਕਲਗਾ ਸਿੰਘ ਸੁਚੋਲਾ ਹੈ,
ਅਪਰ ਮੁਛਹਿਰਾ ਦਾੜ੍ਹਾ ਜੈਸੇ
ਤੇਸ ਬੋਲਾ ਹੋਲਾ ਹੈ.''
(ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

੬. । ੩ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿੱਚ ਤੀਜੇ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਣੀ.

੭. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੇਹ ਦਾ ਦਾਹ (ਸਸਕਾਰ) ਹੋਇਆ ਹੈ.

੮. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ.

੯. ਸਣਗੁਦੜਾ. ਮਲਾਈ ਸਣੇ ਦੁੱਧ.

੧੦. ਸਿੱਖ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ.

੧੧. ਸੁਖਦੇਵੀ. ਨਕ-ਚੁੰਢੀ. ਕੰਡਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਛੋਟਾ ਮੋਚਨਾ.

੧. ਹੀਰਾ. ਚਿੱਟਾ ਕੇਸ,ਹੀਰੇ ਚੁਗਣੇ. ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ ਪੁੱਟਣੇ. ਇਸ ਕਰਮ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਤਨਖ਼ਾਹੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੨. ਜੁੰਆਂ ਦੀ ਪੀਂਘ. ਜਨੇਊ. ਯਗਜੋਪਵੀਤ.

੩. ਤਸਮਈ. ਖੀਰ.

੧. ਦਿਦਾਨਾ. ਸ਼ੀਸ਼ਾ.

੨. ਦੁਸਾਂਰੀ. ਸੁੱਥਣ.

੩. ਚੋਲੀ. ਅੰਗੀਆ.

੪. ਧਰਮ ਸ਼ਾਲਾ. ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਮੰਦਿਰ.

੫. ਪਚਰੰਗ. ਮੰਜਾ.

੬. ਪਾੜ੍ਹੀ.ਗਾਜਰ.

੭.ਪੰਜ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਤਲਵਾਰ, ਤੀਰ-ਕਮਾਣ,ਬਦੂਕ, ਨੇਜਾ,ਅਤੇ ਕਟਾਰ.

੮. ਬਧਾਵਾ. ਤਵਾ.

੯. । ੨ ਗਜੇ ਦੀ ਰੋਟੀ.

੧੦ ਰੋਟ੍ਹ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਛੋਲੇ. ਕਰੀਰ ਦੇ ਕੱਚੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਅਚਾਰ.

੧੧. ਲੜਾਕੀ. ਲਾਲ ਮਿਰਚ.ਇਸ ਨੂੰ ਚੋਬ ਚੀਨੀ ਭੀ ਦਸਦੇ ਹਨ.

੧. ਕਯ. ਵਿਨਾਸ਼.

੨. **ਖਿਸਾਈ**.ਖਿਸਕਦਾ ਹੈ.''ਦਰਬ ਖਿਸਾਈ.'' (ਨਾਪ੍ਰ) । ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿਸਾਨ.

੩. ''ਮਾ ਆਰਜ਼ੂਦੇ ਖ਼ਿਜ਼ਰੋ ਮਸੀਹਾ ਨਮੇ ਕੁਨੇਮ.'' (ਦੀਗੋ)

੧. । ੩ ਭੈਰੋਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਭੱਲਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ. ''ਖੀਓ ਭੱਲੇ ਕੋ ਤਹਿੰ ਧਾਮੁ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. । ੪ ਮੋਨਦੁਆਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਲੀ ਨੂੰ (ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸੂਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢਿਆ ਦੁੱਧ, ਜੋ ਗਰਮ ਕਰਣ ਤੋਂ ਖੀਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਖੀਸ ਸੱਦੀਂਦਾ ਹੈ. Clostrum.

੩. । ੨ ਦੇਖੋ, ਖੀਸ ੩. ''ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਕੋ ਕੀਨਸ ਖੀਸਾ.''
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਪਾਯਸ. ਕੀਰੱਾਨ. ਦੇਖੋ,ਖਿਆਲੀ.

੨੮੫-੧. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਬਾਬਾ ਦਾਤੂ, ਦਾਸੂ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਅਨੋਖੀ ਜੰਮੇ ਜਨਮੇ.

੨. ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਖੱਸੀ ਕਰ ਕੇ ਮੁਆਮਲੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹਾਕਿਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦ ਸਨ,ਅਰ ਹਾਕਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਹ ਰਸਮ ਹੁਕਮਨ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ.

੧. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਅਤੇ ਮਿੱਲਤ ਦੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦੇ ਸਨ.

੨. ਮਾਰਤੰਡ । ੨ ਭਾਵ-ਸੋਨਾ. ਜਿਵੇਂ-ਜ਼ਦ ਸ਼ਿੱਕਹ ਬਰ ਖ਼ਰਬੀਦੋ ਮਾਹ.'' ਸ਼ਿੱਕਾ ਲਾਇਆ ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਤੇ.

੩. ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੦੫, ੨੩੬ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੧੦੦੦,੦੦੦ ਹੈ।

੨੮੭-੧. **ਖੁਵਾਰਾ**. ਖਵਾਇਆ. ''ਪੁਰ ਕੇ ਵਿਪੁਨ ਸਰਬ ਖੁਵਾਰਾ.''
(ਨਾਪ੍ਰ)

੨. ਦੇਖੋ, ਮਹਾ ਭਾਰਤ, ਆਦਿ ਪਰਵ, ਅਧਜਾਯ ੨.

੩. **ਖ਼ੂੰਬਹਾ**. ਫ਼ਾ. ਕ਼ਤਲ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦਿੱਤਾ ਧਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਕਤਲ ਦੇ ਬਦਲੇ ਰਾਜ ਆਪ ਧਨ ਲੈਕੇ ਅਤੇ ਮਕ਼ਤੂਲ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਵਾ ਕੇ ਕ਼ਾਤਿਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ. ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ 'ਖ਼ੂੰਬਹਾ' ਦੀ ਰਕਮ ਮੁਕ਼ੱਰਿਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

੪. **ਖੋਇ**. ਸਹਾਰ (ਝੱਲ ਕੇ).''ਮੁਰੰਤ ਘਾਵ ਖੋਇਕੈ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) । ੨ ਖੋਵਨ ਕੀਤੀ.

੫. ਅਤੇ ਖੋਡਣ (ਬਾੜੀ ਪਾਉਣ ਆਦਿ) ਦਾ ਭਾਵ. ''ਇਕ ਦਿਨ ਖੋਡਾ ਪਾਵਨ ਕੀਨਾ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨੮੯-੧. ਵਿਕਾਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

੨. ''ਖੋਟਾ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਮੇ ਹੋਨਾ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. । ੨ ਸਹਾਰਨਾ. ਝੱਲਣਾ. ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ.

੪. । ੩ ਇੱਕ ਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰ । ੪ ਖਿੜਨ ਦਾ ਭਾਵ.ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ,ਜਿਵੇਂ-ਹਰ ਵੇਲੇ ਖੋੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

੫. ਜੋ ਖੋਏ ਵਿੱਚ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਦਰਗੰਧ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੜੇ ਬੁਸੇ ਖੋਏ ਤੋਂ ਹੈਜ਼ਾ, ਤੋਰਕੀ ਦਾ ਤਾਪ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਭਯੰਕਰ ਰੋਗ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

੬.''ਹੁਤੋ ਖੋਸਲਾ ਧਰਮੰਦਾਸ.''
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕੋਝ. ਮੈਦੇ ਨੂੰ ਗਿਜ਼ਾ ਦੀ ਰੁਚੀ, ਜਿਵੇਂ-ਮੈਨੂੰ ਖੋਹ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ।

੧. ਵਜਾਕੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ ।੩ ਕ੍ਰੋਧ । ੪ ਡਰ । ੫ ਰੰਜ. ਸ਼ੋਕ.

੨.**ਖੋੜਸ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ**. ਖੋਡ਼ਸ਼ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ ਸਿੰਗਾਰ.

ਖੋੜਸ ਤੱਤਨ ਦੇਹ, ਸ਼ੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਮਨ ਅਤੇ ਬੁਧਿ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ.

੩.''ਪੂਜਾ ਕਰ ਖੋੜਸ ਪਰਕਾਰਾ.''
(ਨਾਪ੍ਰ)

੪. ਜਿਵੇਂ-ਉਸ ਨੇ ਖੋੜੀਦਾਰ ਪੱਗ ਬੱਧੀ ਹੈ.

੫. **ਖੰਜਨ ਨੈਨੀ**. ਮਮੋਲੇ ਜੇਹੇ ਚਪਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ.

੧. ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੀਓ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੰਡੇਧਾਰ.

੨. **ਖੰਡਨ ਨਾਰੀ**. ਸੰਢ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ । ੨ ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਧਰਮ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

੩. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ ਅੰਦਰ ਆਪਦ ਧਰਮ ਦੇ ੩੬ ਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਕੀਤੇ ਯੱਗ ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਰਖਯਾ ਲਈ ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਯਾ.

੪. ਕਟੇ ਬੁਲ੍ਹ ਵਾਲਾ. ਖਾਂਡਾ.

੫. ''ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਖੰਡੇਧਾਰ ਗਲੀ ਅਤਿ ਭੀੜੀ.'' (ਭਾਗੁ)

੬. **ਖ਼ਾਸ**. ਦੇਖੋ, ਖਵਾਸ । ੨ ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਹਿਸ਼.''ਕਿਸੁ ਵਸਤੁ ਕੀ ਖ਼ਾਸ ਨ ਰਹੀ.''(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. । ੨ ਬਜੋਰ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ ਭੀ ਖ਼ਾਸਹ ਖ਼ਿਜ਼ਰ ਸੱਦੀਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਬਾਬਕਾਰ ਭੀ ਹੈ.

੧. **ਖ਼ਾਰਾ**. ਖਵਾਇਆ. ਖਾਦਨ (ਖ਼ੁਰਦਨ) ਕਰਾਇਆ.''ਜੋ ਤਹਿੰ ਆਏ ਸਭ ਕੋ ਖ਼ਾਰਾ.''(ਨਾਪ੍ਰ)

੨. ''ਜਾਤ ਜਨਮ ਖੋ ਆਪਨ ਬਾਦੂ.''
(ਨਾਪ੍ਰ)

੩. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੌਣ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਰਥਾਤ-ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ.

੪. **ਗਉਨੁ.** ਦੇਖੋ, ਗਉਨ.

ਗਉਨੁ ਗਗਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗਉਨ ਗਗਨ.

੫. **ਗਸ਼ਤੀ ਫ਼ੌਜ.** ਉਹ ਸਨਾ, ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਕਾਯਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਗੇੜਾ ਮਾਰਦੀ ਰਹੇ। ੨ ਵੈਰੀ ਦਾ ਖੋਜ ਅਤੇ ਤਾਕੁਬ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫ਼ੌਜ.

੧. ਫੜਾਈ. "ਨਹਿ ਦੇਤ ਗਹਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੨. "ਹੁਇ ਅਲਪ ਗਹੀਰੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. । ੪ ਗਹੀਲਾ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ (ਅਧਿਕ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਖਾਣਹੁ ਧਨ ਲਾਭ ਗਹੀਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਦੇਹ ਹੈ. ਗਚ ਕਾਯਾ ਕਲਪ, ਵਾਜੀ ਕਰਣ ਆਦਿ ਸਾਧਨ ਹਨ ।

੨. ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਗਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ੨੪ ਉਂਗਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਗਜ਼ ੪੦ ਉਂਗਲ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ,

੩. ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਮਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਤੇ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਚਾਟ ਪੰਜ ਸਰਵ ਲੋਹ ਦੇ ਅਰਧ ਚੰਦ੍ਰ ਅਤ ਸਿਰਪੁਰ ਖੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

੪. ਆਬਾਦੀ ੧੦੫੦੦ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗ਼ਜ਼ਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੧. ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ 'ਬੋਲੇ'ਦੀ ਥਾਂ 'ਗਾਜੋ' ਸ਼ਬਦ, ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ "-ਨਾਨਕ ਨਿਰਬਾਣ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਗਾਜੋ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ."

੨. ੪. ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ. "ਜਥਾ ਗਜੇਂਦ੍ਰ ਮ੍ਰਿਗਨ ਮੋਂ ਨੀਕਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. "ਗੱਡਵਾਰ ਗਡਾ ਗਡ ਗਡਹਿੰਗੇ." (ਕਲਕੀ)

੧. ।੨ ਹਿਸਾਬ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. Arithmetician.

੧. "ਜਹ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਭਇਆ ਤਹ ਉਪਾਧਿ ਗਤੁ ਕੀਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

੨. **ਗਦਾਕਾ.** ਅਨੁ. ਭਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਹੋਯਾ ਸ਼ਬਦ.

੩. ਰੰਡੀ ਬਾਜ਼.

396-੧. **ਗੱਭ.** ਦੇਖੋ, ਗਭ.

ਗੱਭਣ, ਦੇਖੋ, ਗਭਣ.

ਗੱਭਾ. ਗਰਭ. ਦਿਵਾਲਾ. ਮਧਯਭਾਗ.

੨. ।੨ ਮੇਥੁਨ. ਜਿਵੇਂ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਮਨ ।੩ ਰਾਹ, ਰਸਤਾ । ੪ ਸਵਾਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

੩. **ਗਯਾਸੁੱਦੀਨ ਬਲਬਨ.** ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ. ੯.

੪. **ਗਰਕੀ.** ਗ਼ਰਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੨ ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ । ੩ ਪ੍ਰਲਯ.

੫. **ਗਰਣਾਉਣਾ.** ਕ੍ਰਿ. ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਗਰਜਣਾ. ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੰਠ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਭੀਰ ਧੁਨਿ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਣਣਾਉਣਾ.

398-੧. **ਗਰਦਨ ਜ਼ਨ.** ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੀਵਹਾ ੨.

ਗਰਦਨ ਜ਼ਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਨ ਮਾਰਨਾ.

੨. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੬੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਗਰਦੇਜ਼ ਦਰਯਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਮ ਪਿਆ ਹੈ.

੩. ਗਰਬ (ਹੰਕਾਰ) ਕਰਕੇ. "ਗਰਬਿ ਗਹਿਲੜੇ ਮੂੜੜੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਥੀਨਨ ਕੀ ਕੀਜਿਯਤ ਆਠੋ ਜਾਮ, ਕੀਜਿਯੈ ਵੋ ਕਾਮ ਜਾ ਮੈਂ ਜਿਯ ਕੋ ਅਰਾਮ ਹੈ। ਦੀਜਿਯੈ ਦਰਸ ਜਾਹਿਂ ਦੇਖਬੇ ਕੀ ਸਾਧ ਹੋਯ, ਨੀਚਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਨਾਮ ਬਦਨਾਮ ਹੈ। ਠਾਕੁਰ ਕਹਤ ਕਛੁ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖੋ, ਗਰਬੀ ਗੁਮਾਨ ਕੇ ਹਰੈਯਾ ਏਕ ਰਾਮ ਹੈ। ਰੂਪ ਸੋ ਰਤਨ ਪਾਇ ਜੋਬਨ ਸੋ ਧਨ ਪਾਇ, ਨਾਹਕ ਗਵਾਇਬੋ ਗਵਾਰਨ ਕੋ ਕਾਮ ਹੈ."

੪. ੨੮੦ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

੫. **ਗਰਭਾਗਨਿ.** ਦੇਖੋ, ਗਰਭ ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਜਠਰਾਗਨਿ.

੬. ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ (ਅਰਥਾਤ-ਵਿਸਯ- ਵਿਸ), ਆਪ ਦੇ ਤਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ.

੧. ਗਰਾਵਉ ਦਾ ਅਰਥ ਗਲੇ ਤੋਂ ਭੀ ਹੈ. ਗਲੋਂ ਬੰਧਨ ਲਾਹ ਚਿੱਤਾ.

੨. ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੰਧ.

੩. ਗਰੁੜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੇਜ਼ ਉਡਾਰੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬਾਜ਼ ਪੰਛੀ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ.

੪. ਦਸ਼ਹਰੇ (ਵਿਜਯ ਦਸ਼ਮੀ) ਦੇ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਗਰੁੜ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਮੰਗਲਵਾਯਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਵਡੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ.

੫. ਗੱਪੀ. ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖੱਟਿਆ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ।

੬. ਕੰਠ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਕੰਠ ਦੇ ਸ੍ਵਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਗਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਉਸ ਦਾ ਗਲਾ ਸੁਰੀਲਾ ਹੈ.

੧. ਫ਼ੌਜੀ ਰੰਗਰੂਟਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ.

੨. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਾਹ-ਆਲੂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

੩. ਕੋੜ੍ਹ ਦਾ ਲੋਦੇ (ਟੀਕੇ) ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਵੀ-ਐਨਾ (Vienna) ਨਿਵਾਸੀ ਡਾਕਟਰ Hermann Dostal ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕੱਢਿਆ ਹੈ.

੪. **ਗਲੇ ਕੁਹਾੜੀ.** ਗਲ ਉੱਤੇ ਕੁਹਾੜੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜਿਸਤਰਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਲੈ ਕੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਭਾਈਂ ਗਊ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸੇਤਰਾਂ ਆਪਣੇ ਗਲ ਤੇ ਕੁਹਾੜੀ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਜਈ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਿਰ ਕਟਵਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ. "ਆਵੈ ਗਲੇ ਕੁਹਾੜੀ ਭਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਾ ਮਹੀਪਾਲ ਦਾ ਸਨ ੧੦੯੩ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਯਾ ਸਾਸ-ਬਹੂ-ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤੋਮਰ ਰਾਜਪੂਤ ਦਾ ਬਣਵਾਯਾ ਮਾਨ ਮੰਦਿਰ ਇਸ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣ ਯੋਗ ਥਾਂ ਹਨ. ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੪੮੬-੧੫੧੬ ਅੰਦਰ ਇੱਥੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਗਵਾਲੀਅਰ ਜੀ ਆਈ.ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੧੯੫ ਮੀਲ ਹੈ.

੨. । ੩ ਗਵੈ. ਗਮਨ ਕਰਦੇ (ਜਾਂਦੇ) ਹਨ. "ਗਵੈ ਹਜ਼ਾਰ ਪਿਛਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. । ੬ ਗਿਆ. "ਇਕ ਨਰ ਗਾ ਨਗਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੧. ਹੁੱਕਾ ਫ਼ੁੱਠਾ ਚਰਸ ਤਮਾਕੂ,
ਗਾਂਜਾ ਟੋਪੀ§ ਤਾੜੀ‡ ਖਾਕੂ†,
ਇਨ ਕੀ ਨ ਓਰ ਨਕਬਹੁੰ ਦੇਖੈ,
ਰਹਤਵੰਤ ਸੋ ਸਿੰਘ ਵਿਸੇਖੈ.
(ਰਹਤ ਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦਾ)

੧. । ੪ ਗਯਾਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਤਊ ਮਹਾ ਗੁਰੁ ਦੋਹੀ ਗਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਮੈਲਾ. ਮੈਲੀ. ਗਾਂਦਲੀ. "ਚੁੱਖਤ ਕਰਨ ਗਾਂਦਲੀ ਕਾਂਖੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

§ਚਿਲਮ. ‡ਤਾੜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ. †ਚੰਡ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩. **ਗਾਧੀ.** ਹਰਹਟ ਅਤੇ ਖਰਾਸ ਹੱਕਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗੱਦੀ,ਜਿਸ ਤ ਬੈਠ ਕੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਛੇੜੀਦਾ ਹੈ.

੧.। ੩ ਕਾਫ਼ੀ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਗਾਂਧਾਰ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ. ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਭੇਦ ਕਲਪਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

੨. "ਅਜ ਸਮ ਬੋਲਹਿ ਮੁਖ ਪਰ ਕਰ ਧਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੩. **ਗਾਲ੍ਹੜ.** ਕਾਟੋ, ਗਿਲਹਰੀ.

੪. **ਗਾਂਵ ਬਾਂਧਨਾ.** ਗ੍ਰਾਮ ਵਸਾਉਣਾ. ਪਿੰਡ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. "ਕਾਹਲੂਰ ਮੈ ਬਾਂਧਿਓ ਆਨ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਗਾਂਵ." (ਵਿਚਿਤ੍) ਇੱਥੇ ਬਾਂਧਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ.

407-੧. **ਗਿੱਚੀ ਪਿੱਛੇ ਮੱਤ.** ਭਾਵ-ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਣ ਲੱਗਿਆਂ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ੀ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਅਰ ਪਿੱਛੋਂ ਪਛੁਤਾਉਣਾ.

੨.। ੨ ਫ਼ੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀ, ਨੌਕਰ ਅਤੇ ਮਜ਼ੂਰਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੈ ਕੇ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੩ **ਗਿੱਦੜ ਪੀੜ੍ਹੀ.** Polyporus.

੪. **ਗਿਰਦੀ.** ਘੁਮੇਰੀ. ਭੁਆਣਦੀ. "ਗਿਰਜੋ ਸਭਨ ਮੇ ਗਿਰਦੀ ਖਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੫.।੨ ਨਾਹਣ ਰਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਨੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਜਾਮੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਦਿੱਤਾ.

੬. **ਗਿਰਾ ਸਦਨ.** ਮੁਖ. ਮੂੰਹ.

੧.। ੨ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਤਿ ਸ਼ਾਂਤਨੁ.

੨.। ੩ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰਾਜਾ.

੩. ਪਾਵਿੰਦਾ, ਸੁਲੇਮਾਨ ਖੈਲ, ਖਰੋਟੀ ਅਤੇ ਤਰਕੀ ਆਦਿ ਗਿਲਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗੋਤ ਹਨ.

੪. ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਨਮਦਾ. ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਗਿਲਮ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੫. **ਗਿਲੋਰਾ.** ਦੇਖੋ, ਗਲੋਰਾ ਅਤੇ ਚੀਕਾ ੨.

੬. **ਗਿਲੌਰਾ.** ਦੇਖੋ, ਗਲੋਰਾ ਅਤੇ ਚੀਕਾ. ੨.

੭.। ੪ ਤਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

੮. **ਗੀਝ.** ਦੇਖੋ, ਖੀਸਾ.

੧. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੧ਸ਼ਲੋਕ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ੍ ਦਾ, ੪੩ ਸੰਜਯ ਦੇ, ੮੪ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਅਤੇ ੫੭੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਹਨ.

੨. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਗੀਤਾਂ ਹਨ, ਜੈਸੇ- ਹਾਰੀਤ ਗੀਤਾ, ਹੰਸ ਗੀਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਗੀਤਾ, ਯਮ ਗੀਤਾ, ਰਾਮ ਗੀਤਾ, ਵ੍ਯਾਸ ਗੀਤਾ ਆਦਿ.

੧. ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਕ੍ਰਚੱਕੀਏ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਪੁਤ੍

੨. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੪੦੦੦੦ ਹੈ.

੩. **ਗੁਟਾਰ.** ਗੁਹਸਲ. ਮੈਨਾ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇਕ ਪੰਛੀ. ਗੁਟਾਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਚੜੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਨ ਖਾ ਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਗੁਟਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਟਕਾ ੧ ਅਤੇ ੨.

੪. (ਸਤ੍ਵ, ਰਜਸ੍, ਤਮਸ੍) goodness, passion, and darkness, or—virtue, foulness, and ignorance. ਸਤੋ ਗੁਣ ਤੋਂ ਗ੍ਯਾਨ, ਰਜੋਗੁਣ ਤੋਂ ਲੋਭ ਅਤੇ ਤਮੋਗੁਣ ਤੋਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅ: ੧੪, ਸ਼: ੧੭.

੧.। ੨੨ ਅਹਸਾਨ. ਇਹ੍ਸਾਨ. "ਬਧਾ ਚਟੀ ਜੋ ਭ੍ਰੇ,ਨਾ ਗੁਣੁ ਨਾ ਉਪਕਾਰੁ." (ਮ: ੩,ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ਨਾ ਇਹ੍ਸਾਨ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ.

੨. ਗੁਣ ਫੈਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ.

੩. ਗੁਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾਨਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਅਤੇ ਸੋਮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸ਼ਤਾਰਥਾ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਕੀਰਤਿਸੇਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

੪. **ਗੁਣਾਧੀਸ.** ਗੁਣਾ ਦਾ ਅਧੀਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ).

੫. **ਗੁੱਤਾ.** ਦਖਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਠੇਕੇ (Contract) ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ.

੧. **ਗੁਨੁ.** ਦੇਖੋ, ਗੁਣ ਅਤੇ ਗੁਨ. "ਗੁਨੁ ਅਵਗੁਨੁ ਮੇਰੋ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

੨. ਬਾਤਚੀਤ. ਜਿਵੇਂ- ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਰਖ ਗੁਫ਼ਤਾਰ ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਲਿਬਾਸ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਭਾਵ- ਗੁਫ਼ਤਗੂ, ਲਿਬਾਸ ਅਤੇ ਚਾਲ ਤੋਂ ਲਿਆਕਤ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

੩. **ਗੁੰਮਾ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗੁਪਤ ਮੰਤ੍. ਪੋਖੀਦਾ ਤੌਰ ਕੀਤੀ ਸਲਾਹ। ੨ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਜਾਂ ਸੱਟ ਵੱਜਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਫੋੜਾ.

੧.। ੧੧ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਸਿੱਧਾਂਤ. ਸਾਰ। ੧੨ ਮੂਲ ਮੰਤ੍.।

੨ **ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ.** ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. "ਸ੍ਰਿਤਿਗੁਰੂ ਬਾਝ ਨਾ ਬੁਝੀਐ ਜਿਚਿਰ ਧਰੈ ਨ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰਾ। ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰ ਇੱਕ ਹੈ ਸਚਾ ਸਾਹ ਜਗਤ ਵਣਜਾਰਾ। ਚੜ੍ਹੈ ਸੂਰ ਮਿਟ ਜਾਇ ਅੰਧਾਰਾ". (ਭਾਗੁ)

੩.। ੩ ਗੁਰੁਗਮ੍ਯ, "ਗੁਰਗਮਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ਪਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

੪. **ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ.** ਦੇਖੋ,ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ.

੫. ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਜਿਹ-ਕੀ ਬਾਨੀ ਢਰ ਢੀਨੋ ਅਸ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਦਾਨੀ: "ਪਢੈ ਪੇਮ ਕਰਿਕੈ ਸਿਖ ਜੋਊ। ਸਿੱਧੀ ਕੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ." (ਨਾਪ੍)

੬. ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰੁ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੯੬ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੫ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੭.। ੫ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਅਰਦਾਸੀਆ. "ਸਿਖ ਗੁਰਦਾਸ ਨਾਮ ਇਸ ਕੇਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੧. ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਸਿਮ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਭਾਈ ਦੀਪ ਚੰਦ ਸਾਧੂ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ.

੨.। ੨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿਖ.

੩. ਸਤਿ ਰੂਪ ਸ੍ਰਿਤਿਨਾਮ ਕਰ ਸ੍ਰਿਤਿ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਜਪਾਯਾ। ਧਰਮਸਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਧ ਸੰਗ੍ਰਿਤਿ ਸਚਖੰਡ ਵਸਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

੪. ਨਿਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. "ਸਰਵ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ! ਬੋਲੋ ਵਾਹਗੁਰੂ." ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿਤ੍ ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ

੧. "ਗੁਰਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਡੇਰਾ ਲੀਨੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੨. **ਗੁਰਪੁਰਿ.** ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ । ੨ ਸੱਚ ਖੰਡ.

੩.। ੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਗੁਰਮੁਖ ਬੂਝੈ ਅਕਥੁ." (ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਨਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

੪. **ਗੁਰਮੁਖੀ ਟਿੱਕਾ** } ਭੇਟਾਂ
ਗੁਰਮੁਖੀ ਤਿਲਕ } ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗੋਲ ਟਿੱਕਾ. ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਟਿੱਕਾ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਨੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਭੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਤਿਲਕ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਕਾਰਾ: ਸਿੱਧਾ ਦਸਤਕਾਰਾ. ਸਿੱਧੀ ਪੱਗ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ-ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ.

੫. **ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ.** ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ. "ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

੬. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ.

੭. "ਸਿਮਰਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਗੁਰ ਵਾਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੮. **ਗੁਰੂ ਅਮਰ.** ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ. "ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅੰਗਦ ਸੁਮਤਿ ਗੁਰਿ ਅਮਰਿ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਗਤ ਤੇ ਵਰਤਾਇਆ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ

419 ੧. **ਗੁਰਿੰਡ.** ਦੇਖੋ, ਗੁਰੰਡ ਅਤੇ ਗੋਰੰਡ.

੨. "ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਉ। ਤਿਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਿਖੁ ਉਧਰੈ, ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹੀਐ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

੩. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕ੍ਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜੋ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੀਕ੍ਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਹੈ.

੪. ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਪੁਤ੍ਰ.

੫. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

੬. ੨ ਸਿੱਖ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਪੁਤਹਹੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

੭. John Malcolm ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ Sketch of the Sikhs ਵਿੱਚ "ਗੁਰਮਤੇ" ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—

"When the chiefs meet upon this solemn occasion, it is concluded that all private animosities cease, and that every man sacrifices his personal feelings at the shrine of the general good, and, actuated by principles of pure patriotism, thinks of nothing but the interests of religion and the common wealth to which he belongs. When the chiefs' and principal leaders are seated, the Adi-Granth and Daswen Padshah Ka Granth are placed before them. They all bend their heads before these Scriptures and exclaim: 'Wah Guru Ji Ka Khalsa, Wah Guru Ji Ki Fateh.'

Karah Parasad next receives the salutation of the assembly, who then rise, and the Akalis pray aloud. The members then resume their seats and partake of the karah parasad int oken of their general and complete union in one cause. The Akalis then exclaim:'Sardars, this is a Gurumata,' on which prayers are again said aloud. The sacred Granth is betwixt us; let us swear by our Scriptures to forget all internal disputes and to be united.' This moment of religious fervour and ardent patriotism is taken to reconcile all animosities. They then proceed to consider the danger with which they are threatened, to settle the best plans for averting it, and to choose the generals who are to lead their armies against the common enemy."

੨. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—
ਆਸਮਾਨ ਖਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਖਾਂ ਅਕਾਸ਼, ਲਾਲ ਚੰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਅਰੁਣ ਸਸਿ, ਬਿਧਿ ਚੰਦ ਦੀ ਥਾ ਬਿਧੀ ਉਦਧਿਜ ਆਦਿ, ਅਤੇ ਕਈ ਨਾਮ ਮੂਲੋਂ ਵਿਗਾੜ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ- 'ਖ਼ੁਾਜਹ ਅਨਵਰ ਦੀ ਥਾਂ 'ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ' ਆਦਿ.

੩. ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਸਹੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਿਤਨੇ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਗਾੜੇ ਹਨ, ਉਤਨੇ ਕਿਸ ਹੋਰ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ. ਮਿੱਸੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਦੀ ਥਾਂ ਮੀਸ ਆਲ੍ਹਣ, ਛਤ੍ਰਧਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਧਰ ਛਤ੍ਰ, ਸੂਬਾ ਦੀ ਥਾਂ ਸੂਬ, ਉਲੂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਲਕ, ਅੱਗੇ ਦੀ ਥਾਂ ਆਗ, ਬਵੰਜਾ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਵੰਜ, ਤੋਪ ਦੀ ਥਾ ਤੁਪ, ਦੇਵੇ ਦੀ ਥਾਂ ਦਿਵੇ, ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇਵਾਨ, ਡੇਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਡੇਰ, ਖ਼ਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਖਤ, ਜਗਹਿ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਗ, ਆਦਿਕ.
ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਮ ਭੀ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ-ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਦਯਾ ਧਰਜ ਚਰ ਰਾਇ, ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਪਵਨ ਭਾਤ ਵਾਰਧਿ ਸੁਤ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਮੇਘ ਪ੍ਰਸੂਨ ਆਦਿ.

੪. "ਗੁਰੁ ਬਿਨਾ ਮੈ ਨਾਹੀ ਹੋਰ." (ਗੌਡ ਮ: ੫)

੫. ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਸੇਵਕ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜ਼ਵਿਦਾਸੀਆ ਸਿੱਖ ਥਾਪਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੨੦, ਛੰਦ ੩੧.

੬. ਅਰ ਰੁਖਾਲਾ ਢਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੁਣ ਗੁਰੁਸਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਲਾਲ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੀ, ਅਰ

੧. ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਡੇਰਾ (ਰਸਾਲਾ). ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨. "ਗੁਰ ਚਿਤ ਆਵੈ ! ਆਸਿਖ ਰਕਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬ. ਗੁਲਕੰਦ ਕਬਜ਼ਕੁਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ਼ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

੧. ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਨੂੰ ਭੀ ਗੁਲਾਬ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

੨. ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੈਂਸ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਭੇਤਾਂ ਦਾ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ,ਜੋ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ੧੮ ਫ਼ਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ,ਉਸ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਸਲੀਯਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਂਦੀ ਹੈ:—

Refering to the communication which have passed between us regarding Goolab Sing, you disclaim being his admirer, and urge your desire to make the best of a crooked character. I give you the fullest credit for both assurances."

ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੈਂਸ (ਤੇ ਲਾਰਡ ਲਾਰੈਂਸ) ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

On the 15 th of March Goolab Sing was formally invested with the title of Maharajah at Amritsar; and (says Cunningham) stood up, and with joined hands,expressed his gratitude to the British Viceroy,adding without,however,any ironical meaning,that he was indeed his Zarkharid or gold boughten slave.

(Life of Sir H. Lawrence by Sir Herbert B. Edwardes. P. 337)

And by a very questionable stroke of policy, which had been arranged beforehand, and has brought woes in numerable on the unhappy Kashmiris ever since, we handed it over to the Dogra Rajpoot Goolab Singh, who paid us down at once in the hard cash which he had stolen from the Lahore Durbar. He was an unscrupulous villain, but an able ruler, amenable to our influence, and would now be bound down by the only obligation he would be likely to recognise his own self interest to aid us in checking any further ebullition of Khalsa fury. (Life of Lord J. Lawrence, by R.Bosworth Smith M.A , Vol. I, P. 189.)

ਬ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਈ ਪੰਜਾਬਾ ਭੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ.

੪. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ- "ਉਪਲ ਕੋਪਕ ਧਨੁਸ."

424-੧. **ਗੁਜ਼ੁਤੀ.** ਦੇਖੋ, ਗੁਜ਼ਤੀ.

੧. ੨ ਤੁ. ਗੂਲ. ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਵਿਚਲਾ ਹਿੱਸਾ. ਮਧਯ ਭਾਗ.

੨. **ਗੋਲ.** ਦੇਖੋ, ਗੋਲ.

੩. ਤੁੰਗਮੁਖ. ਵਜ਼ੂਚਰਮਾ. ਵਾਰਧੀਨਸ. ਕੁਰਗ.

੪. ਰਾਜ ਵੱਲਭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਂਡੇ ਦਾ ਮਾਸ ਉਮਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਿਤਰ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦ ਤੀਜ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ੨੭੨ ਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ ਗੋਂਡੇ ਦਾ ਮਾਸ ਸ਼੍ਰਾਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

੫. ਸਨ, ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਆਖੇ ਇਹ ਫੇਰ ਸ਼ੁਧਾ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ.

੬. "ਗੋ ਤੇ ਮਨ ਜੂ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੭. "ਸੁਨਗੋ ਅਹੰ ਖੁਲਾਰ ਤਿਆਗੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਵਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਅਹੰਤਾ ਤਿਆਗੀ।

੮. ਗੋਆ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੪੬੯ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੫੧੫,੭੭੨ ਹੈ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਨੋਵਾ ਗੋਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਸੋਂ ੮੦੦੦ ਹੈ.

ਬ੨੦-੧. ।. ੪ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਜੋ ਚੰਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ.

੨. ਹੁਣ ਇਹ ਪੋਥੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮੇਂ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦੂਜੀ ਪੋਥੀ ਹੈ. ਪਹਿਲੀ ਅਹੀਆ ਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਰਾਮਕਲੀ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਫੇਰ ਸੋਰਠ ਮਲਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ ਹੈ. ਬ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਹਨ. ਕਬੀਰ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਹਨ. ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ. ਹਰੇਕ ਰਾਗ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਇਉਂ ਹੈ:-

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦ ਸਚੁਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੰਭਉ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ॥"

ਬ. ।. ੪ ਖੱਚਰ। ੫ ਵਿ-ਗਾ ਜੇਹੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ । ੬ ਸੰਗਜਾ-ਤਮਾਕੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਗਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਜੇਹੇ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

੭. **ਗੌਖੁਰ.** ਗਾਂ ਦਾ ਖੁਰ। ੨ ਗਾਂ ਦੇ ਖੁਰ ਦਾ ਲੱਗਾ ਨਿਸ਼ਾਨ । ੩ ਭੁੱਖੜਾ. ਗੋਖਰੂ.

੫. ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਭੀ ਗਾਂ ਮਾਰਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਭਿਲ ਗ੍ਰਿਹਜ ਸੂਤ੍ਰ ੪-੧੦-੩.

੬. ਭਾਵ-ਪ੍ਰਤੱਖ. "ਗੋਚਰ ਹੇਤ ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੭. **ਗੌਡੀ.** ਗੋਡਣ (ਗੁੱਡਣ, ਗੁਡਾਈ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੨ ਗੋਡੇ ਪਰਣੇ (ਜਾਨੁ ਬਲ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਿਵੇਂ- ਉੱਠ ਨੇ ਗੋਡੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ.

429-੧. **ਗੌਂਢਲਾ ਬਾਹ.** ਡਿੰਗੇ ਅਤੇ ਮੰਗਟ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. "ਬਾਰ ਗੌਂਹਲਾ ਕੀ ਰਹੈ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਸਿੱਖ." (ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਗੋਦੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਦਰੀ.

੨. **ਗੌਧਾਂਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ.** ਗੋਧਾ (ਗੋਹ ਦੇ ਚੰਮ) ਦਾ ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਗੋਧਾ. "ਹਠੀ ਬਾਂਧ ਗੋਧਾਂਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਬਾਂਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

੩. **ਗੌਪਣ ਸੁਵਨ.** ਗਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਂ ਜੰਮਿਆ ਤਮਾਕੂ. ਦੰਤ-ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਮਦਗਨਿ ਦੀ ਕਾਮ ਧੇਨੁ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨੂੰ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਗਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਉਡ ਗਈ, ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਗਊ ਨੂੰ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੂ ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ, ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਜੋ ਲਹੂ ਡਿੱਗਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਤਮਾਕੂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸੇ ਰਵਾਯਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੇ ਸ਼ਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ- "ਗੋਪਦ ਸੁਵਨ ਦੀਨਾ ਸ੍ਰਾਪ ਬਨਾਇ."

੪. ਪ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਭੰਡਾਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ.

੧ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਨੇ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੦੮ ਵਿੱਚ ਨਾਂਦੇੜ ਨਗਰ ਪਾਸ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਥਾਂ

੨. **ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਯਤ੍ਰੀ.** ਕਿਤਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਿੰਘ ਸੰਤ ਜਾਪੁ ਦੇ ਪਾਠ- "ਗੋਬਿੰਦੇ, ਮੁਕੁੰਦੇ, ਉਦਾਰੇ, ਅਪਾਰੇ, ਹਰੀਅੰ, ਕਰੀਅੰ, ਨ੍ਰਿਨਾਮੇ ਅਕਾਮੇ" ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੩. **ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ.** ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ.

੪. ਗੋਰਖ ਹਰੜੀ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਥਾਂ, ਜਿਥੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦ੍ਰਿੜ ਕਿਲਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ.ਹੁਣ ਇਥੇ ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੈ. ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਿਰ ਭੀ ਹੈ. ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

੫. ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਐਂਡ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ੨੧੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ੫੬੯੯੨ ਹੈ.

੬. ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਗੋਰਖਾ ਹੈ. ਇਹ ਨੈਪਾਲ ਪਤਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨਾਰਾਯਣ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ।

੭.। ਯੂਰਪ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਨੂੰ ਗੋਰਾ (ਗੌਰਾ) ਰੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਗੋਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗੋਰਾ ਬਾਦਲ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰਾ ਬਾਦਲ.

੧. ਇਸ ਨੂੰ ਗੋਰਾ ਅਤੇ ਗੋੜਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰਾ ੬.

੨.। ੨ ਟਾਂਕ(ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ) ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਰਹੱਦੀ ਨਗਰ ਅਤੇ ਇਲਾਕਾ.

੩. ਗੋਲਕੰਡੇ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ:- ਬਨੁਜਾ ਨਾਮਕ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਮਹਮੂਦ ਸ਼ਾਹ ਬਹਮਨੀ ਨੇ ਸਨ ੧੪੬੯ ਵਿੱਚ ਗੋਲਕੰਡਾ ਜਿੱਤਿਆ ਅਤੇ ਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਤੀਜੇ ਰੱਖਿਆ. ਮਹਮੂਦ ਸ਼ਾਹ (ਤੀਜੇ) ਲਸ਼ਕਰੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਹਮੂਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਮਕ ਹਲਾਲ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੁਲਤਾਨ ਕੁਲੀ ਨੂੰ ਗੋਲਕੰਡੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਦੇ ਕੇ ਖ਼ਿਤਾਬ ਕੁਤੁਬੁਲ ਮੁਲਕ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ. ਸਨ ੧੫੧੮ ਵਿੱਚ ਮਹਮੂਦ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ ਕੁਤੁਬ ਸ਼ਾਹ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਕੁਤੁਬਸ਼ਾਹੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੋਢੀ ਹੋਇਆ. ਇਹ ੯੯ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗਕੇ ਸਨ ੧੫੪੩ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਬੁਲਹਸਨ(ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ) ਨੂੰ ੨੧ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੬੮੭ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਗੋਲਕੰਡਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ. ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਦੇ ਕਿਲੇ ਬਾਹੀ ਕੈਦੀ ਰਹਿ ਕੇ ਸਨ ੧੭੦੪ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

੪.। ੬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ.

੫. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਲੀ ਪੱਥਰ ਦੀ ਫੇਰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸ਼ੀ,ਪਿਛੋਂ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਬਣਨ ਲੱਗੀ.

੬. **ਗੋਲੀਆ.** ਮਾਹੀਪੁਸ਼ਤ ਜੇਹੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਖ਼ਮਦਾਰ ਹੋਂਦੀ ਹੈ.

੭. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਤੋਪਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਗੋਲੰਦਾਜ਼ ਆਪਣੀ ਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਅਦੁਤੀ ਸਨ. ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇਖੋ, ਲਾਰਡ ਲਾਰੈਂਸ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਆਰ. ਬਾਸ੍ਵਰਥ ਸਮਿਥ, ਜਿਲਦ ਦੂਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੦੭.

"There was, for example, a want of gunners at Delhi. Sir John Lawrence, having first convinced himself that it was safe to do so, called boldly on the old Sikh artillerymen, who had dealt death into our ranks in the two Sikh Wars, to leave their ploughs and go and deal death in our defence, on the rebellious city."

੮. ਗੋ (ਵੇਦ) ਧਿਰੁ (ਦੇਤੁੱਯ). ਦੇਖੋ, ਗਵਿਸ਼੍ਟ.

੯. **ਗੋਹਰਬਾਰ.** ਡਾ. ਵਿ-ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਈਂ ਰਬ੍ਬੇ ਗੋਹਰ ਬਾਰ."(ਦੀਗੋ)

੧੦. **ਗੋਨਤ.** ਗਮਨਤ.ਜਾਂਦਾ. "ਗੋਨਤ ਕੀ ਅਵਿਲੋਕਤ ਪੀਠ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧੧. **ਗੋਰਸਾਲ.** ਇਹ ਭਾਈ ਗੋਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਹੈ.ਦੇਖੋ ਗੋਰਾ ੫.

੧੨. ਰਤਨ ਸ਼ਿੰਘ (ਰਤਨ ਸੇਨ) ਦੇ ਦੋ ਸ਼ੂਰਬੀਰ ਸਰਦਾਰ ਗੋਰਾ ਅਤੇ ਬਾਦਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਤੌੜ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਵਿਖਾਈ. ਇਹ ਕਥਾ ਮਲਿਕ ਮੁਹੰਮਦ ਜਾਯਸੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ "ਪਦਮਾਵਤ" ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਆਈ ਹੈ. ਜਟਮਲ ਦੀ ਲਿਖੀ ਗੋਰਾ ਬਾਦਲ ਦੀ ਕਹਾਨੀ ਭੀ ਪੜ੍ਹਨ ਜੋਗ ਹੈ.ਅਜਮੇਰ ਨਿਵਾਸੀ ਰਾਜਬਹਾਦੁਰ ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਹੀਰਾ ਚੰਦ ਓਝਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਗੋਰ-ਵੰਸ਼ ਮੇਵਾੜ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਗੋਰਾ ਬਾਦਲ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਬਾਦਲ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਗੋਰਾ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਸੀ. (ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰਿਣੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ-ਭਾਗ ੧੩, ਅੰਕ ੧ ਪੰਨਾ ੭) ਪਰ ਜਾਯਸੀ ਅਤੇ ਜਟਮਲ ਨੇ ਇਹ ਦੋ ਯੋਧੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

੧੩. ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੫ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਕਰ ਲਿਆ. ਜਿਸਤੋਂ ਗੌਰੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ.

੧੪.। ੯ ਗਰੁਵੀ (ਵਜ਼ਨਦਾਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ."ਲਈ ਢਾਲ ਚੋਰੀ। ਹੁਤੀ ਭਾਰ ਗੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧੫. **ਗੌਰੀ ਕੁੰਡ.** ਕੈਲਾਸ਼ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਪਾਸ ਇਕ ਕੁੰਡ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਹੈ.

੧੬. **ਗੌਲਨਾ.** ਗ਼ੌਰ (ਵਿਚਾਰ) ਕਰਨਾ. ਸੋਚਣਾ.

੧. ਕਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਵਿ ਗੰਗ ਨਿਧੜਕ ਅਤੇ ਘ੍ਰਿਣਿਤ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਕੁਚਲਕੇ ਮਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ.

੨.। ੪ ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਗਵਾਲੀਅਰ ਅਤੇ ਫਿੱਰ ਨੇਪਾਲ ਰਿਹਾ.ਵੀਦਾਨ ਚੀਨਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਨਾਥ ਇਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਢੁਕਵਾ ਕੇ ਲਹੌਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ. ਸਨ ੧੮੧੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਬਣਾਇਆ. ਸਨ ੧੮੧੪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਬਕਾਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਕੰਮ ਕੀਤੇ. ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੨੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

੩. ਇਹ ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਸੰਦ ਭੀ ਰਿਹਾ ਸੀ. "ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਮ ਖੇੜੀ ਹੁਤੇ ਦਿਜ ਅਧਮ ਕੁਚਾਰੀ । ਕੁਛਕ ਮਸੰਦੀ ਭੀ ਕਰੀ ਇਸ ਹੇਤੁ ਚਿਨਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਗੰਗੋ. ਇੱਕ ਬਾਹ੍ਮਣ ਜੋ ਬੱਸੀ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

੧. ੩ । ੪ ਵਿਆਹ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਠਾਈ ਮੇਵੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਧੰਮੂਣੀ (ਮੰਗਲ ਸੂਤ੍ਰ). ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਜੋੜ ਮੇਲ(ਗੰਢ) ਹੈ.

੨. ਗੰਢ ਕਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੱਠ ਕਤਰਾ.

੩. ਗੰਤਵ੍ਯ. ਜਾਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਪੁੱਜਣ ਲਾਇਕ.

੪. ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਖੰਡ ਪਾਗੀਆਂ ਵਿਖ ਗੰਦਲਾਂ ਹਨ.

੫. ਗੰਧਕ ਬਾਰੂਦ ਦਾ ਭੀ ਇੱਕ ਅੰਗ ਹੈ. ਜੋ ਵੈਦ੍ਯਕ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਪਾਰੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੀਰਯ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਹ ਗੰਧਕ ਨੂੰ ਪਾਰਵਤੀ ਦੀ ਰਜ ਦੱਸਦੇ ਹਨ.

੬. ਗੰਧਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਾਠ ਦੇ ਦਸਤੇ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੱਬਲ ਜੇਹਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟੋਏ ਪੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

੨ ਵਿ- ਗੰਧ (ਸੁਗੰਧ) ਵਾਲਾ. "ਚੰਦਨ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਗੰਧਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. "ਕਰਿ ਫੁਲੇਲ ਕੋ ਆਚਮਨ ਮੀਠੋ ਕਹਿਤ ਸਰਾਹਿ । ਰੁਪ ਰਹਿਯੇ ਗੰਧੀ ਸੁਘਰ ! ਇਤਰ ਦਿਖਾਵਤ ਕਾਹਿ ?" (ਵਿੰਦ)

੮. "ਵਾਂਸਹੁ ਮੂਲ ਨ ਹੋਵੈ ਗੰਨਾ." (ਭਾਗੁ)

੧. ਗ੍ਰਜਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ- ਕੰਨ, ਤੁਚਾ, ਨੇਤ੍ਰ, ਜੀਭ, ਨੱਕ, ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ ਰਸ, ਗੰਧ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੰਦ੍ਰਯ.

੨. ਗ੍ਰਜਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਜਾਨੀ ਫੁੱਟਨੋਟ ਸਮੇਤ.

੩. ਜੋ ਪਿੰਡ ਸੂਰਯ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗ੍ਰਹ, ਅਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਚਕ੍ਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਪਗ੍ਰਹ ਹਨ.

੪. ਗ੍ਰਹ. ਗ੍ਰਿਹ. ਘਰ. "ਧੰਨ ਸੁ ਗ੍ਰਹੁ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਗਟੀ ਆਇ." (ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫)

੫. ਗ੍ਰਿਹਭਿਖੇਕ. ਗ੍ਰਹ-ਅਭਿਸੇਕ. ਗ੍ਰਹਪੂਜਨ. ਗ੍ਰਹਾਸਕ੍ਤਿ. ਗ੍ਰਹ (ਘਰ) ਆਸਕ੍ਤਿ (ਪ੍ਰੀਤੀ). ਘਰ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ.

੧. ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ. ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਭਗਤ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਪਦ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜੋ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਹਨ.

ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕੋ ਆਗ੍ਯਾ ਕਰੀ । ਸਭ ਕਰ ਇਕਤ੍ਰ ਬਾਨੀ ਇਸ ਘਰੀ । ਬਾਨੀ ਭਗਤਨ ਕੀ ਸਭ ਮੇਲੋ । ਸਾਚੀ ਰਾਖੋ, ਝੂਠੀ ਪੇਲੋ."

੨. ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਅਤੇ ਮਾਂਗਟ ਵਾਲੀਆਂ ਥੀੜਾਂ ਦੇ.

੩. ਦੇਖੋ, ਗੁਰ ਵਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੬, ਅ: ੮. "ਬਾਈ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਾਈ । ਨੌ ਧੁਨਿ ਉਪਰਿ ਵਾਰ ਚੜਾਈ." (੧੨੬)

੧. ਅਥੋ ਮ੍ਯੋ ਸ੍ਰਨ੍ਥਿਨ: ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠਾ ਸ੍ਰਨ੍ਥਿਭ੍ਯੋ ਧਾਰਿਣੋ ਵ੍ਰ: ਧਾਰਿਭ੍ਯੋ ਗ੍ਯਾਨਿਨ: ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠਾ ਗ੍ਯਾਨਿਭ੍ਯੋ ਵ੍ਯਵਸਾਯਿਨ: (ਮਨੁ- ਅ: ੧੨, ਸ਼: ੧੦੩)

੨. ਸੇਵਾਰਾਮ ਭੱਟ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਕਵਿ ਰਤਨ, ਜੋ ਨਾਭਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਲਹੌਰਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਨ ਸਹਿਤ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅੰਤਮ–

੩. ਘਸੁੰਨ. ਜਿਸ ਦਾ ਘ (ਪ੍ਰਹਾਰ-ਆਘਾਤ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁੰਨ ਕਰ ਦੇਵੇ. ਮੁੱਕਾ. ਹੁਰਾ. ਘੁੱਸਾ.

ਘਸੌਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਉਟੀ.

੧. ਘਣਚਾਲ. ਇੱਕ ਖੇਡ. "ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ) ਲੜਕਿਆਂ ਨਾਲ ਘਣਚਾਲ ਖੇਡਦੇ ਸੇ." (ਵਾਰਤਿਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

੨. "ਘਨਘਨ ਜ਼ਲ ਘਹਿਰਾਵਹਿਂਗੇ." (ਕਲਕੀ)

੩. ਘੋਰ (ਭਯਾਨਕ) ਬੱਦਲ. "ਘਨਘੋਰ ਉਠੇ ਘਨਘੋਰ ਤਬੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੧. । ੪ ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ. ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ.

੨. ਘਮਸਾਣ ਚੌਦੇਂ. ਭਾਵ-ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਗੱਲ. ਬੇਹਿਸਾਬੀ ਬਾਤ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ-ਇੱਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਪਾਧਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿਥਾਂ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬੱਕਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮੇਂਙਣ ਏਕਮ ਤੋਂ ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਾ ਦਿੰਦਾ, ਜਦ ਕੋਈ ਪੁੱਛਣ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਮੇਂਙਣਾਂ ਗਿਣ ਲੈਂਦਾ, ਜੇ ਦੋ ਹੋਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਦੂਜ, ਜੋ ਪੰਜ ਹੋਂਦੀਆਂ ਪੰਚਮੀ ਆਦਿ ਦੱਸ ਦੇਂਦਾ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਬੱਕਰੀ ਨੇ ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਮੇਂਙਣਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਦ ਪਾਧੇ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਤਿੱਥ ਦੱਸਣੀ ਚਾਹੀ ਤਾਂ ਹਿਸਾਬ ਠੀਕ ਨਾ ਬਠਾ, ਅਰ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਘਮਸਾਨ ਚੌਦੇਂ ਹੈ.

੩. । ੨ ਘਮਸਾਣ. ਜੰਗ. "ਘਾਲ ਘਮੰਡ ਘਮੰਡ ਚੰਦ ਬਹੁ ਲੱਜਿਤ ਮੁਖ ਨਹਿ ਮੋਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. । ੧੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦ੍ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਵਗ੍ਰਹ ੨ ।

੫. ਘਰ ਕਾ ਨ ਘਾਟ ਕਾ. ਇਹ ਅਖਾਣ ਧੋਬੀ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ,ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ-ਨਾ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਾ ਸਮਾਜ ਦਾ, ਨਾ ਲੋਕ ਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਪਰਲੋਕ ਦਾ. "ਘਰਕੇ ਰਹੇ ਨ ਘਾਟਕੇ ਇਮ ਲੋਕ ਬਖਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. ਘਰ ਕ੍ਰਿਤ. ਘਰ ਕਰਤਾ. ਗ੍ਰਿਹ ਕ੍ਰਿਤ੍. ਰਾਜ ਅਤੇ ਤਖਾਣ. "ਘਰ ਕ੍ਰਿਤ ਅਰੁ ਮਸੰਦ ਮਿਲਕੈ ਸਬ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. "ਘਰੁ ਬਾਲੂ ਕਾ ਘੂਮਨੁ ਘੇਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

੧. ਘਰ ਬਾਹਰ ਇਕੱਠਾ ਪਦ ਸੁਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦਾ ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੨. । ੩ ਘੜਕੇ. "ਕੋ ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਾਵਤ ਹੈਂ ਨੀਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਯਾਹਿਯਾ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਅੰਦਰ, ਉਸ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ

੪. ਪ੍ਰਸਿੱਧਹੈ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੫. ਘੜ੍ਹੰਜੀ ਘਟ ਮੰਚ. ਘੜੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮੰਜੀ, ਘੜੋਂਜੀ.

੬. ਘੜ੍ਹੂਆਂ. ਦੇਖੋ, ਰੰਕ ਦਾਸ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੭. "ਜੜ ਸੋਰ ਜਿਉਂ ਵੱਟ ਘਸੇਟਾ. (ਭਾਗੁ)

੮. **ਘੜੰਮ.** ਅਨੁ. ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤੁ ਦੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼.

੧. ।ਪ ਗਰਮ ਰੁੱਤ. ਗ੍ਰੀਖਮ. "ਆਗੈ ਘਾਮ ਪਿਛੈ ਰੁਤਿ ਜਾਡਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ)

੨. **ਘਾਰਾਨਾ.** ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਘਰਾਨਾ. "ਕੌਨ ਫਕੀਰ ਕਿਸ ਕਾ ਘਾਰਾਨਾ ?" (ਭਾਗੁ)

੩. "ਪਾਲਕ ਘਾਲ ਸੰਸਾਰ ਗੁਬਿੰਦੁ." (ਨਾਪ)

੧. ਜਿਵੇਂ- "ਉਸ ਦਾ ਘੁਘ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ."

੨. ।ਪ ਘੁੱਟਵਾਂ (ਤੰਗ) ਪਾਜਾਮਾ. ਭੀੜੀ ਸ਼ਲਵਾਰ.

੩. "ਘੁੰਡ ਕਰੇ ਮੁਖ ਬੈਠ ਸਮੀਪਾ." (ਨਾਪ)

੪. ਜਿਵੇਂ-ਹਨੇਰ ਘੁਪ.

੫. ।ਪ ਸੂਰ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ.

446 -੧. **ਘੁਰਬੋ.** ਬੱਦਲ ਨਗਾਰੇ ਆਦਿ ਦਾ ਗਰਜਨਾ । ੨ ਘੁਲਨਾ. ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨਾ. "ਬਹੁਰ ਕਹਜੋ ਮੱਲਨ ਕੋ ਘੁਰਬੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਭਾਵ-ਲੋਕ ਲਾਜ ਤਜਾਗ ਦਿੱਨੀ.

੩. **ਘੁਮਰਿਆਰ ਸਿਆਲੀ.** ਦੇਖੋ, ਘੁਮਰਿਆਰ ੨.

੪. ਸੰ. ਘਰ੍ਸ਼ਾਲ-ਘਸੈਣਾਲ. ਸੰਗਜਾ- ਪੀਹਣ ਦਾ ਵੱਟਾ । ੨

੫. ਘੇਵਰ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਾਦਾ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ.

੬. ੩ । ੩ ਵਿ-ਮੈਲਾ ਅਤੇ ਡਰਾਵਨਾ.

੭. ।ਪ ਕੇਸ ਧੋਣ ਦਾ ਖਾਰ। ਪ ਦੇਖੋ, ਘੁਲਣਾ. "ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਘੋਲ ਦਿਖਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਿਖਾਈ.

੧. ਹਯ. ਸ਼ੇਾਧਵ. ਕਿੱਕਜਾਨ. **ਵਾਜੀ.**

੨. ।੨ ਘੋੜੇ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.

੩. ਮਰਣ ਵੇਲੇ ਕਫ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕੰਠ ਤੋਂ ਘਰਘਰਾਟ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਆਉਣਾ.

੧. "ਚੰਦਨ ਚਉਕੀ ਚਾਰੁ ਛਸਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ।੨ ਚਾਰ ਤਾਂਚ ਦਾ ਵਾਜਾ. ਤਾਨ- ਪੂਰਾ. ਤੰਬੂਰਾ.

੩. **ਚਉਥਾ ਪਉੜਾ.** ਦੇਖੋ, ਚੌਥਾ ਪੌੜਾ .

੪. ।੩ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ. ਪੰਚ. ਪੈਂਚ.

੫. **ਚਉਧਰੀ ਦਾ ਘਰ.** ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦਾ ਰਾਜਵੰਸ਼. ਬਾਬਾ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਫੂਲ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚਉਧਰ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸੀ. ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸ਼ਾਖ ਨਾਭਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਚਉਧਰੀ ਦਾ ਘਰ ਸਦਦੇ ਹਨ.

੧. ਮੈਦਾਨ. ਜਿਵੇਂ-ਉਸ ਨੇ ਖੁੱਲਾ ਚਉੜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵ-ਮਕਾਨ ਦਾ ਬੰਹ (ਰੜਾ) ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

੨. ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ (੧).

੩. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਖਾਬ ਅਤੇ ਚਕਵਾ

452 -੧. **ਚੱਕੀ ਸਾਹਿਬ.** ਦੇਖੋ, ਏਮਨਾਬਾਦ.

੨. ਪਬੁਚਕ੍ਰ, ਵੀਰਚਕ੍ਰ, ਵਿਦ੍ਯਾਦਕ੍ਰ.

੩. ।੧੯ ਪਹਾੜ. ਪਰਬਤ.

੪. ।ਪ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਚਕ੍ਰ ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

੫. ।੨ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵੈਸ਼ਨਵ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਛਾਪਾ ਲਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਵ੍ਰਿੱਧ ਹਾਰੀਤ ਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੀ, ਜੋ ਚਕ੍ਰਧਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਚਾਂਡਾਲ ਸਮਾਨ ਹੈ: "ਅਚਕ੍ਰਧਾਰੀ ਯੋ ਵਿਪ੍ਰੋ,ਵਹ੍ਨੁ ਵੇਦ ਸ਼੍ਰੁਤੋऽਪਿ ਵਾ। ਸ ਜੀਵਨ੍ਨੇਵ ਚਾਣ੍ਡਾਲੋ,ਮ੍ਰੁਤੋ ਨਿਰਯਸਾ ਪ੍ਯੁਯਾਤ੍."

੧. **ਚਕ੍ਰੀਮਾਲ,** ਕਵੀ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਲ ਟੇਕੜੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਲਈ ਇਹ ਨਾਮ ਵਰ- ਤਿਆ ਹੈ. ਚਕ੍ਰੀ (ਟੇਕੜੀ-ਪਹਾੜੀ) ਨਾਲ ਮਾਲ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਦਾ ਅੰਗ ੯.

੨. **ਚੱਖਕ,** ਸੰ. ਚਸ਼ਕ.ਚੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਬਕਾਵਲ,ਚਾਸ਼ਨੀਗੀਰ.Taster. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ "ਚੱਖਕ" ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਚੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਵਿਖ ਆਦਿ ਦਾ ਅਸਰ ਪਰਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ.

ਚਖ ਕੌਲ. ਕਮਲ ਨੈਨ. ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਹਨ ਚਕ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ.

੩. ਅਮਚੂਰ, ਆਦਾ, ਫ਼ੁਹਾਰਾ, ਦਾਖਾਂ ਮਿਸ਼ਰੀ, ਸਿਰਕਾ ਆਦਿ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚਟਨੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ.

454 -੧. **ਚਤੁਰਈ.** ਚਤੁਰਾਈ, ਚਾਤੁਰ੍ਯ. **ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ.** ਦੇਖੋ, ਚਿੱਲੀਆਂ ਵਾਲਾ.

੨. **ਚਤੁਰਤਾ.** ਚਤੁਰਾਈ. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ.

੩. ਮੁਕ੍ਤਿ ਚਤੁਰਧਾ ਅਹੈ ਪ੍ਰਲੋਕ.', (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਚਾਰਮੁਕਤਿ.

੪. **ਚਤੁਰਭੁਜੀ.** ਦੇਖੋ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ.

੫. **ਚਤੁਰ ਵਰਣ.** ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰ । ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਵਰਣ.

੬. ਨਾਰਦ ਪੰਚ ਰਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਸਦੇਵ (ਸ਼ੀਸ਼੍ਵਰ) ਤੋਂ ਸੰਕਰ੍ਸ਼ਣ (ਜੀਵ), ਸੰਕਰ੍ਸ਼ਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ (ਮਨ), ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਤੋਂ (ਅਹੰਕਾਰ) ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ.

੭. "ਜਿਹ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਤ ਹੈ ਚਤੁਰਾਨਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੮. ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੋਰਾ ਬਾਦਲ ਰਾਜਪੂਤ ਬ੍ਰਹਦੀਰਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰਾ ਬਾਦਲ. ਇਸ ਜਿੱਤ ਦੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਮਲਿਕ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੇ ੧੧ ਮੁਹੱਰਮ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੭੦੩(ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੪ ਸੰਮਤ ੧੩੬੦-ਅਗਸਤ ੨੬, ਸਨ ੧੩੦੩) ਲਿਖੀ ਹੈ.

੯. ।੬ ਸੰਗਜਾ- ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਜਿਸ ਦਾ ਖੱਬਾ ਪਾਸਾ ਫੋਲਾਦੀ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਸਕੇਲੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦੋ ਪਤ੍ਰੇ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

੧੦. ਚੋਪ. ਉਮੰਗ. ਉਤ੍ਸਾਹ । ੯

੧. ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਚੌੜਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੨. ਅਤੇ ਲਹੌਰੋਂ ਰੇਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ੭੯੯ ਮੀਲ ਹੈ.

੩. ।ਪ ਚਟਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਆਂਧਰੇ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰ ਚਰ ਟੇਕ." (ਭਾਗੁਰ) ਦੇਖੋ, ਚਰ ਰਜ.

457 -੧. **ਚਟਚੀਲਾ.** ਵਿ- ਬਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਯਾ. "ਚਿਤਵੰਤ ਵਿਲੋਚਨ ਤੇ ਚਰਚੀਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਰਜ. ਦੇਖੋ, ਚਰਜ.

੨. **ਚਰਣ ਗੰਗਾ.** ਜਲ ਦਾ ਉਹ ਕੁੰਡ ਅਥਵਾ ਵਗਦੀ ਧਾਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਚਰਣ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,

੩. ਅਰ ਪਤਿ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰੱਧਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣ ਤਾਈਂ ਚਰਣ ਦਾਸੀ ਕਹਿਣ ਕਹਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਾਨ ਸਮਝ- ਦੀਆਂ ਹਨ.

੪. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰੀਤਿ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪੂਰਵ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆਉਂਦੇ ਸੇ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾਮ ਦੇ ਰਾਜੇ ਰਤਨ ਰਾਯ ਨੂੰ ਪਰ- ਪਾਹੁਲ ਦੇਣੀ – ×× "ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪਖਾਰੇ। ਪਾਹੁਲ ਦਈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਾਗ ਜਿਸ ਭਾਰੇ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਿਸ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਸ਼ਾਲੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. "ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਕਸਮਲ ਕਟੇ." (ਭਾਗੁ)

੬. "ਤੀਰਥ ਚਰਨ ਵਾਰੀ ਹੰਸ ਪੈ ਚਰਨ ਵਾਰੀ, ਪਾਵਨ ਚਰਨ ਵਾਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹਮਾਰੀ ਹੈ." (ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਯਣ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ) । ੫ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਰੁਪਯੇ ਦੇ ਚੋਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚੁਆਨੀ.

੧ । ੩ ਬੰਦੂਕ.

੨. **ਚਰਿਤ੍ਰਤਿ.** ਚਰਿਤ੍ਰ-ਅਤਿ.

459-੧. **ਚਲਚਾਲ.** ਚਪਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ. ਚਾਲਾਕ. "ਹਯ ਚਲ ਚਾਲ ਅਰੂਚਨ ਹੋਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਚਲਾਚਲ.** ਜੰਗਮ ਅਤੇ ਅਚਲ. ਚੇਤਨ ਜੜ੍ਹ.

੩. **ਚਵਗੱਤਾ.** ਦੇਖੋ, ਚਗੱਤਾ. "ਚਾਰ ਕਰੈ ਤੁਮ ਸੋਂ ਚਵਗੱਤਾ. (ਗੁਵਿ ੧੦) ਇਥੇ ਚਵਗੱਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਹੈ.

੪. ਦੇਖੋ, ਚਵਗਣ.

੫. ਰੋਪਨਾ. ਸਾਚਕ.

461-੧. **ਚਾਚਾ.** ਪਿਤਾ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ. ਚਚਾ.

੨. **ਚਾਚੂਆ.** ਲੋਹਾ ਤਪਾ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਚਾਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਹੁਤ ਵੈਦ ਗਠੀਏ ਅਤੇ ਨਮੋਨੀਏ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਮਿਟਾਣ ਲਈ ਚਾਚੂਏ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੩. ਜਿਵੇਂ ਕੋਕਿਲਾ ਕਾਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਤਿਵੇਂ ਪਪੀਹਾ ਗੌਗ੍ਹਾਈ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦੇ ਕੇ ਸੇਵਨ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਪਾਲਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹਾਲ ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੪. **ਚਾਤੁਰਯ.** ਸੰ. ਚਾਤੁਰ੍ਯ. ਚਤੁਰਾਈ. ਨਿਪੁਣਤਾ.

੫. । ੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦਮਾਰੀ.

੧. । ੬ ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ ਮਣਿ।੭ ਅਦਰਕ. ਆਦਾ । ੮ ਮ੍ਰਿਗਸ਼ਿਰਾ ਨਛਤ੍ਰ.

੨. **ਚਾਪਲੂਸੀ.** ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਚਾਟੁਕਾਰੀ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ.

੩. ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੌਰ ਫੇਰਨਾ ਮਾਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਤੁਜ਼ਕੇ ਬਾਬਰੀ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦੇ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਝੰਡਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਤੂਗ" ਆਖਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੌਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

੪. । ੧੧ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਚਾਰ ਦਾ ਸੰਬੇਪ ਭੀ ਚਾਰ ਹੈ. "ਡੇਲਿਆਂ ਦਾ ਚਾਰ ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਦੀ ਬਹਾਰ." (ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ)

੫. **ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ.** ਦੇਖੋ, ਅਵਸਥਾ ਅਤੇ ਅਵਸ਼ਥਾ ਚਤੁਸ਼ਟ.

੧. ੨੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ੬੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ

੨. ਗ੍ਰਿਹਸ਼ਥਾਸ਼੍ਰਮ ਹੈ.

੩. ੬੯ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ੭੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ

੪. ੭੯ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ

੫. ਬਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਨਪ੍ਰਸ਼ਥ ਆਸ਼੍ਰਮ ੬੯ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ੭੦ ਤਕ, ਅਰਥਾਤ-ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੰਨਜ਼ਾਸ ੭੨ ਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੬. **ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ.** ਵੇਦੀ, ਤੇਹਨ, ਭੱਲੇ ਅਤੇ ਸੋਢੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਨਮੇ ਹਨ । ੨ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸੁਪੁੱਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਰ ਦਿਤੇ.

੭. **ਚਾਰਕੌਬ.** ਫ਼ਾ. ਚੁਕੋਣਾ ਸ਼ਾਲ ਜਿਸ ਤੇ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਜਾਂ ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹਵੇ.

੮. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਚੌਕੀ ਭੀ ਹੈ.

੯. ਇਸੇ ਸਮੇ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਨੜੇ ਦੀ ਚੌਕੀ ਭੀ ਹੈ. ਛੀਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਦੇ ਅ: ੮ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਚੌਕੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ: ੧ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ, ੨ ਅੱਧਾ ਪਹਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਆਨੰਦ ਦੀ, ੩ ਸਵਾ ਪਹਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਚਰਨ ਕਮਲ ਦੀ, ੪ ਸੋਦਰ ਦੀ ਚੌਕੀ, ੫ ਕਾਨੜੇ ਦੀ ਚੌਕੀ.

੧੦. **ਚਾਰਣੀ.** ਚਾਰਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।੨ ਚਲਨੀ(ਛਾਨਨੀ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਲੇਹੁ ਚਾਰਣੀ ਸੋਂ ਤਿਹ ਛਾਣ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣੀ ਦੋਹਰਾ.

੧੧. **ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਰੂ** ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ'੨.

੧੨. **ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਗ.** ਉ- ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ, ਅ- ਵਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਦੇ ਆਨੰਦ. ਬ- ਸਵਾਰੀਆਂ. ਸ- ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹਕੂਮਤ, ਰਾਜ ਦਾ ਆਨੰਦ । ੨ ਕਾਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਾਰ ਭੋਗ ਹਨ-ਕਾਮ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਬਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ, ਆਲਿੰਗਨ, ਚੁੰਬਨ, ਅਤੇ ਮੈਥੁਨ. "ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਭੋਗ ਕਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੧੩. **ਚਾਰ ਬਾਗ.** ਚੋਪੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਾਗ. ਵਿਚਕਾਰ ਚਬੂਤਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੀਧ ਵਿੱਚ ਕੱਚੀਆਂ ਚਾਰ ਰਵਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ.

੧. ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡ ਧੂਰਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਚਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ: "त्रयो वेदस्य कर्त्तारः भण्ड धूर्त्त निशाचराः" (ਸਰਵ ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਗ੍ਰਹ)

੧. "ਕਬ ਰਾਖਤ ਬੀਸ ਪਚੀਸਨ ਕੋ, ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਤੇ ਕਬਤੀਸਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)ਦੇਖੋ. ਚੋਹਰਾ ਲਿਖਾਉਣਾ.

੨. "ਗੁਰਸਨਹ ਚਿਕਾਰੇ ਕੁਨਦ ਚਿਹਲ ਨਰ ?" (ਜ਼ਫ਼ਰ)

੩. **ਚਿਹਲ** ਮ.ਫ਼ਾ. ਵਿ-ਚਾਲੀਸਵਾਂ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਚਾਲੀਹਵੇਂ ਦਿਨ ਕੀਤਾ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਮ. ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਤਾਜ਼ੀਏ ਦੱਬਣ ਪਿੱਛੋਂ ਚਾਲੀਹਵੇਂ ਦਿਨ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਆਦਿ ਕਰਮ.

੪. । ੨ ਅੰ. Chit. ਵਿ-ਨਿੱਕਾ. ਨਨ੍ਹਾ । ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਪਰਚਾ. ਟੁੱਕ੍ਹਾ.

੫. **ਚਿੱਟਾ ਬਾਜ਼** ਸਫ਼ੈਦ ਬਾਜ਼. ਤੂਗ਼ਾਨ. ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਬਾਜ਼ ਘੱਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਚਾਲਾਕੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹੀ ਹੈ. ਵੱਡ ਵੱਡੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਅਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟੇ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

੬. **ਚਿੱਠੀ ਪਾਉਣੀ**
ਚਿੱਠਾਆਂ ਪਾਉਣੀਆਂ
ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ. ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪਜ਼ਜ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲੈਣਾ. ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਤੇ ਕਰਲ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਦੂਜੀ ਤੇ ਨਿਸੇਧ ਲਿਖਦੇ ਇਸ੍ਰ ਅੱਗੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ. ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਆਖਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਉਠਾ ਲਓ. ਉਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸ਼੍ਰਧਾਲੂ ਉਸ ਪਰ ਅਮਲ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੋ ਰੀਤਿ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ. ਦੇਖੋ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬੰਦੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ. ਸਨ ੧੯੨੯ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਪਤਾਨ ਵੇਡ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚਿੱਠੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਿਲਣ ਤੇ ਹੀ ਮੈਂ ਹੁਲਕਰ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ.

The Panjab as a Sovereign State ਦੇ ਪੰਨੇ ੭੧ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

He (M. Ranjit Singh) said "I will tell you a good story. Holkar pressed by the British, solicited my assistance and made temporary offers to secure my co-opeartion. Uncertain as to the part I should take, I resorted to a measure I have often adopted to determine my decision in doubtful cases. I took two slips of papers and writing on one the proposition of Holkar and on the other whether I should preserve peace with the British, I Put them into the leaves of the Granth (the sacred book of the Sikhs) and desired a boy of innocent years to bring one of the papers to me. He brought that on which the last was written and I acted accordingly. (Letter from Captain C. M. Wade, Political Assistant, Ludhiana, to Sir C. T. Metcalfe, Resident, dated 1st August, 1827)

੧. ।ਸ. ਯਾਦ ਕੀਤੀ. "ਚੰਡ ਚਿਤਾਰੀ ਕਾਲਿਕਾ." (ਚੰਡੀ ੩)

੨. ਚਿੰਤੋਦਧਿ. ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਉਚਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ). "ਚਿੰਤੋਦਧਿ ਭਯੋ ਨਿਮਗਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. ਚਿਤੰਤਰਿ. ਚਿੱਤ ਅੰਤਰਿ (ਅੰਦਰ). "ਜੋ ਜਰਧੈ ਬਹੁ ਖੰਡ ਚਿਤੰਤਰਿ". (ਭਾਗੁਪ੍ਰ)

੧. ਕਿਰਾਮਨ ਕਾਤਿਬੀਨ.

੨. ਚਿਤ੍ਰਾਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ੪.

੩. "ਮਨ ਹੋਵੇ ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਚਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ." (ਸ਼ਲੋਕੋ)

੪. ਚਿਮਨਾ, ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ. ਖਰਲ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ। ੨ Chimney. ਲੈਂਪ, ਭੱਠੀ, ਅੰਗੀਠੀ ਆਦਿ ਦਾ ਧੂਆਂ ਪਿੱਚਣ ਵਾਲੀ ਨਲਕੀ.

ਚਿਮਨੀ ਬੇਗਮ. ਅਫ਼ੀਮ. ਇਹ ਅਫ਼ੀਮੀਆਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਨਾਉਂ ਹੈ.

470-**੧. ਚਿਰਮ੍ਹਾਣ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ ੨.

ਚਿਰਮਰ } ਦੇਖੋ, ਚਿਰਵਾ
ਚਿਰਮਿਰ } ਅਤੇ ਚਿੜਵਾ.

੨. ਚਿਰਵਾਉਣਾ. ਚੀਰਾ ਦਿਵਾਉਣਾ, ਚੀਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਉਣੀ.

੩. ।ਸ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਿਹਲੀ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਲੀ.

੪. ਚੀਖ. ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਲਾਂ ਅਥਵਾ ਚੱਭੇ ਆਦਿ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਾ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਰਾਉਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮਾਸ ਗਲ ਕੇ ਹੋਇਆ ਜ਼ਖ਼ਮ.

੫. ਇਹ ਚਾਉਲਾਂ ਦਾਕਰ ਰਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੧. ਵੈਖੀ. "ਅਦਭੁਤ ਮੂਰਤਿ ਚੀਨੀ." (ਸਲੋਹ)

੨. ਚੀਨੀ ਦਾ ਸਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ.

੩. "ਚੀਰ ਹਰੇ ਹਮਰੇ ਹਰਿ ਜੀ, ਦਈ ਬਾਰਿ ਤੇ ਨਜਾਰੀ ਕਬੋਂ ਹਮ ਕੈਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੪. ।੧੧ ਚੀਰ (ਵਸਤ੍ਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਲਾਂਬੀ ਗ਼ੀਵ ਬਨਜੋ ਸਿਰ ਚੀਰਾ। ਅਪਰ ਸਰੀਰ ਬਿਖੈ ਵਰ ਚੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ।੩ ਚੇਤਾ ਭੁੱਲਣਾ. ਖ਼ਤਾ ਕਰਨਾ.

473-**੧. ਚੁੱਪਾ,** ਦੇਖੋ, ਚੁਪ. "ਮਰਖ ਨਾਲਿ ਚੰਗੇਰੀ ਚੁਪਾ." (ਭਾਗੁ)

474-**੧. ਚੁਰੇਲ.** ਚੁੜਲ. ਭੂਤਨੀ. "ਮਰੇ ਪਰਾਂਤ ਚੁਰੇਲ ਹ੍ਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

੨. ।੨ ਨੱਕ ਦਾ ਮਵਾਦ ਜੋ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਕੇ ਸਖ਼ਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਚੂਹਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. **ਚੁਹੀ.** ਚੂਹੇ ਦੀ ਮਦੀਨ). ਮੂਸ਼ਿਕਾ. ਮੂਸੀ.

੩. ।੫ ਦੇਖੋ, ਚੂੜਾ ੬. "ਇੱਕ ਚੂੜਾ ਜੋੜੈ ਕੋ ਛਡਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਚੂਰੂ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. "ਚੂਰੂ ਪੁਰ ਭੀ ਖੁਨਿ ਵਹ ਆਯਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਇਕੋ ਆਕਾਰ ਦਾ ਘੜੀ ਅਥਵਾ ਬਿਖੇ ਹੋਰ ਅਭੀਨ ਦਾ ਪੁਰਜ਼ਾ.

੨. ਚੂਲ ਵਿੰਗੀ ਹੋਣੀ. ਭਾਵ-ਕਲ (ਮਾਨ) ਦੇ ਪੁਹਰੇ ਦਾ ਵਿਗੜ ਜਾਣਾ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਰੂਪੀ ਰਥ ਦਾ ਠੀਕ ਨਾ ਰਹਿਣਾ. ਤੋੜੀ ਹੋਣਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਆ ਪੈਣਾ.

੩. ਚੇਂਚਰ. ਚਾਚਰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਹੋਲੀ ਦਾ ਗੀਤ.

੪. ਚੇਤ ਸਿੰਘ. ਦੇਖ, ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ.

ਚੇਤਹੁ. ਦੇਖੋ, ਚੇਤਉ. "ਚੇਤਹੁ ਬਾਸੁ ਵੈਉ ਬਨਰਾਈ." (ਗੂਮ: ਅ: ਪ: ਮ: ੧)

੫. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਰਹੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ

੬. "ਮੇਰੇ ਮਨ! ਚੇਤਿ ਸਚਾ ਸੋਇ." (ਵਡ ਮ: ੩)

੧. ਚੋਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਇਸ ਮਕਾਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਿੱਥ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵੀ ਸਥਾਨਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਲਾ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ

੨. (ਸ) ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਥਾਵੀਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚੋਲੇ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

੩. ਚੋਲਾ ਛੱਡਣਾ } ਭਾਵ. ਸ਼ਰੀਰ
ਚੋਲਾ ਧਾਰਨਾ } ਤਯਾਗਣਾ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ,

੧. ।੨ ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਉਠਾ ਕੇ ਮਾਰੀ ਛਾਲ. "ਕੂਦਤ ਕਰਤ ਲੰਕਨੀ ਚਰਿਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਚੌਥਾ ਪੈਡਾ. ਰੰਘੜੇ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੁਹੜੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਪੈਡੇ ਕਾਲੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਜਦ ਬੁੰਗੇ ਬਣਨ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਤੇਰਾਂ ਜਾਤੀ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਦੇਰ ਵਿੱਚ ਆਣੀ ਸੀ.

੩. ਵਿੱਚ ਮੁਜ਼ੰਗਾਬਾਦ ਜਿਸ ਦੀ ਡਾਚੀਦਾਰ ਕਲਗਾਅਪੁਰ ਦੀ ਮੌਜ ਹੈ ੨੫ ਡਕਵਤੀ ਦਾਖਾ ਦੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ, ਤੇਰ

੪. ਦਾਸਾਪਤ ਸਾਹਨੀ ਅਬਿਕ ਕਾਰਾ ਦੇ

੫. ਪਿੰਡ ਚੁਕਰਾਨੀ ਜਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਬਾਸਿੰਦਾ.

੬. ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ

੭. ਚੋਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਸਿੰਘ ਸੁਪੋਰ ਰਚਜੋ ਉਚ ਠੇਰਹਿ ਚੇਰ ਬਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. "ਚੋਰਾ ਚਾਰਹੁੰ ਕੋਸ ਚਲੰਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟੇ "ਵਜ੍ਰਯਾਨ" (ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ) ਮਤ ਨੇ ੮੪ ਸਿੱਧ ਹੋਰ ਹੀ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਲੁਹਿਪਾ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਵਜ੍ਰਾਲਿਪਾ ਹੈ.

੫. ਚੋਰੀ. ਛੋਟਾ ਚੋਰ (ਚਾਮਰ)। ੨ ਚੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੀ ੯.

੬. ਚੌੜ ਚਪੱਟ. ਚਪਟਾ ਮੈਦਾਨ. ਪੱਧਰਾ ਮੈਦਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘਾਹ, ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਨਾ ਹੋਣ.

੭. ਕ਼ਨੂਨ. Harp. ਸੱਠ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ.

੮. । ੭ ਹਾਥੀ ਦਾ ਅੰਕੁਸ਼.

੯. । ੨ ਸੰਗੜਾ- ਜੀਭ. ਰਸਨਾ. ਇਹ ਚੰਚਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ. "ਕੂਕਰ ਜਸੋਂ ਚੰਚ ਕਾਢਿ ਚਾਕੀ ਚਾਟਬੇ ਕੋ ਜਾਇ." (ਭਾਗੁਕ)

੧. ਈਸ਼ੂਹ ਦੀ ਸ੍ਵਪਨ ਅਵਸਥਾ.

੨. ਸੂਰਜ. "ਦਜੋਤ ਕਰਚੰਡ ਮਹਿ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਚੰਬਨੀ ਸੂਰਜ ਵਿੱਚ.

੩. ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚੰਡ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਹੈ ਚਰਿਤ੍ਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ੭੦੦ ਸ਼ਲੋਕ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਥਾ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਧਯਾਯ ੮੧ ਤੋਂ ੯੪ ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਅਨੁਵਾਦ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਥਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ-

(ੳ) ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਆਦਿ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ.

(ਅ) ਤ੍ਰਿਭੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਆਦਿ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ.

(ੲ) ਪੌੜੀ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਭਗੌਤੀ ਦੀ ਵਾਰ ਹੈ.

੪. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਚੰਦ ਬਰਦਾਈ ਹੈ।

੫. ਕਈ ਗ਼ਲਤੀ ਖਿੱਚ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਚੰਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਤੇ ਸੂਰ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤਾਮਸ ਦਾ ਅਰਥ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੋ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਥੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪ ਤੋਂ ਹੈ.

੬. ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੀਆਂ ਟਹਿਲਣਾਂ ਦੀ ਆਰਛਤ ਉਸ ਨੂੰ ੨੯ ਜੇਠ ਨੂੰ ਛੱਟੜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਚੰਦ ਕੌਰ ੩੧ ਜੇਠ ਨੂੰ ਮੋਈ.

੭. ੫ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਦੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਦੇਸਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਜਨਮੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਲਹਨਾ ਸਿੰਘ ਘਰਜਾਖੀਏ ਨਾਲ ਹੋਈ। ੬

੮. ਚੰਦ ਨਿਕੇਤ. ਚੰਦ ਦਾ ਘਰ ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ। ੨ ਚੰਦ (ਭਾਵ-ਸ਼ੀਤਲਤਾ) ਦਾ ਘਰ. ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ. "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਨਿਕੇਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੯. ਚੰਦ ਬਰਦਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ੬.

੧. ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹੋਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਪਾਸ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਅਤੇ ਸਹਾਯਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਝੂਠੀ ਉੜਾਂ ਲਾ ਕੇ ਚੰਦੂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਤ੍ਯੰਤ

੨. "ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਕਰ ਬਰ ਧਰੇ ਜਨੁ ਜਮ ਲੀਨੇ ਦੰਡ." (ਚੰਡੀ ੧)

੩. ੫ ਮਦਿਰਾ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਬੂਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਸਤੂਰੀ ਕੇਸਰ ਆਦਿ ਵਸਤਾਂ ਮਿਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

੪. "ਚੰਦ੍ਰਕ ਸੇਤ ਲਗਜੋ ਤਨ ਸੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. । ੪ ਕਲ੍ਯਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਸਾੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ "ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ" ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਅਵਰੋਹੀ ਸੰਪੂਰਣ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੰਝ ਹੈ.

੬. ਚੰਦ੍ਰਬਿੰਦੁ. ਇਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ँ ਇਹ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਨੁਨਾਸਿਕ (ਨੂਨ ਗੁੰਨੇ ਸਮਾਨ) ਹੈ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਇੱਕ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਧ ਬਿੰਦੁ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਉਦਾਹਰਣ- ਨਹੁੰ, ਜਿਹੈਂ, ਕਿਹੈਂ, ਜਹੈਂ, ਤਹੈਂ.

੧. ਮਹਾ ਭਾਰਤ ਦੋਨੋ ਪਰਵ, ਅ: ੬੭ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ ਅ: ੨੯ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰ ਵੰਸ਼ੀ ਸੰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਰੰਤਿਦੇਵ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਕੇ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤਿਥਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਵਾਣ ਪਿਆਣ ਲਈ ਅੰਨ ਮਾਸ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅਤੁੱਟ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮੰਗਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਵੇ. ਇਸ ਪਰ ਰੰਤਿਦੇਵ ਪਾਸ ਅੰਨ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾ ਘਰ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਆਪੇ ਆ ਪਹੁੰਚਦੇ. ਉਸ ਦੀ ਰਸੋਈ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਾਂਡੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਨ ਅਤ ਦੋ ਲੱਖ ਰਸੋਈਆ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਭੋਜਨ ਲਈ ਨਿੱਤ, ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੱਕਰੇ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਗਾਈਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੱਲਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿੱਚੋਂ ਟਪਕੇ ਹੋਏ ਰਸੇ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ ਬਣ ਗਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚਰਮਨ੍ਵਤੀ (ਚੰਬਲ) ਹੋਇਆ. "ਸਹ੍ਰਾਜਦੀ ਚਰ੍ਮ ਰਾਸ਼ੇਰੁਤ੍ਕ੍ਲੇਦਾ-ਨ੍ਸਸ੍ਰ੍ਜੇ ਯਤ:ਤਨ੍ਨਦ੍ਯਸ਼੍ਚਰ੍ਮਣ੍ਵਤੀਤ੍ਯੇਵਂ ਵਿਖ੍ਯਾਤਾ ਸਾ ਸਹ੍ਰਾਨਦੀ." (ਸਭਾਰਤ,ਦ੍ਰੋਣ ਪਰ੍ਵ)

੨. ਚੰਬਾ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਰਕਬਾ ੩੨੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੬੧੮੬੭ ਹੈ. ੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨੀਤਿ ਸਬੰਧ ਏ. ਜੀ. ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਨਾਲ ਹੈ. ਚੰਬੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚੌਦ੍ਹਵਾਂ ਹੈ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ੧੦ ਅਕ੍ਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੮੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੩. ਛਦ੍ਦੀ. ਦੇਖੋ, ਛੇਹੀ. "ਤਰਗਸ ਗੁਰਜਾਂ ਛਹਵੀਆ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

੧. । ੨ ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ. ਭੋਰੀ.

੧. । ੬ ਛਤ (ਛ੍ਤ-ਛੱਟ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਛਦ ਕੀ ਪੀਰ ਨਿਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਪਰ ਇੱਥੇ ਉਹ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਖ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ:—

(ੳ) ਜਿਸ ਛੱਪਯ ਵਿੱਚ ੧੨ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੧੨੯ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ "ਗਗਨ"[1] ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਉਦਾਹਰਣ:—

ਗਰੁੜ ਸਰਨ ਭਰ ਸਰਪ ਸਰਦ ਭਲ ਭਵਨ ਤਪਤ ਭਰ, ਭਰ ਤਸਕਰ ਚਿਗ ਭੂਪ ਅਗਨਿ ਭਰ ਬਰਸਤ ਘਨਬਰ, ਕਲਪ ਮੁਤਰੁ ਤਲ ਰਹਿਤ ਬਿਪਤ ਭਰ ਤਮ ਭਰ ਦਿਨਕਰ, ਮਲਯਾਚਲ ਦੁਰਗੰਧ ਹਿਮਾਚਲ ਧੂਲਿ ਭਰਤ ਨਰ, ਘਰ ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਸ਼ਿੰਗਾਲ[1] ਭਰ ਚਟਕ ਬਟੁ[2] ਭਰ ਬਾਜ ਧਗ, ਧਰ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪੁਨ ਯਮ ਨਰਕ ਭਰ ਵਦ ਅਚਰਜ ਸਮਝ ਜਗ.

1ਗਿੱਦੜ. 2ਚਿੜੇ ਦਾ ਬੱਚਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(ਅ) ਜਿਸ ਛੱਪਯ ਦੇ ੨੨ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੦੮ ਲਘੁ ਹੋਣ ਉਸਦੀ ''ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ'' ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਅਮਰ3 ਸਿਮਰ ਕਰ ਜਾਹਿ
ਸਮਰ4 ਜਯ ਪਾਵਹਿੰ ਅਰਿ
ਹਰ, ਹਰ ਨਿਤ ਲਾਵਹਿ
ਧਜਾਨ ਗਜਾਨ ਪਾਵਹਿੰ
ਮੁਨਿ ਉਰ ਧਰ, ਧਰਨਿ
ਭੁਜਨ ਵਿਦਤਾਯ ਸਭਿਨ
ਮੋਂ ਵਜਾਪਜੇ ਸਮਸਰ,
ਸਰਨ ਦਾਸ ਗਤਿ ਲਹਿਤ
ਦਹਿਤ ਦੁਖ ਦੋਖਨ ਕੋ ਦਰ
ਦਰ ਦੇਤ ਬਤਾਇ ਸ ਮੁਕਿ,
ਕੋ ਹੋਂਹਿ ਪ੍ਰਸੀਦਿਤ6
ਚਿਤ ਜਿਮਰ,ਮਰ ਜਨਮਨ
ਕੋ ਸੰਕਟ ਕਟਤ ਜਯ ਜਯ
ਜਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ.

(ਗੁਪ੍ਰਸ)

(ਏ) ਜਿਸ ਛੱਪਯ ਵਿੱਚ ੨੩ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੦੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸਦਾ ਨਾਮ ''ਕਨਕ'' ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਬਨ ਟੂੱਟਤ ਗਿਰਿ ਫਟਤ
ਛੁਟਤ ਧੀਰਜ ਸੁ ਧਰਨਿ
ਤਨ, ਢਿੱਗਜ ਦਿਗ ਕਲਮ-
ਲਿਤ7 ਹਲਤ ਤਲ ਬੇਸ
ਨਾਗ ਮਨ, ਉਛਤ ਰੇਨੁ
ਹਯ ਖੁਰਨ ਸੁਰ ਬਰ ਕਹੁੰ
ਲੁੱਕ ਗਯ, ਭੱਭੀਛਨ ਭਰ-
ਹਰਤ ਮੁੰਦ ਗਢ ਦੁਾਰ
ਦੁਰਤ ਭੁਯ, ਕਰ ਗਹਿ
ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੁ ਜਬ
ਸਲੋਹ ਪੱਖਰ ਸਜਤ, ਹਲ
ਚਲਤ ਤਿਹੁੰ ਪੁਰ ਚਕ੍ਰਵੈ8
ਘਰਨਿ ਛਾਡ ਘਰ ਤੇ
ਭਜਤ.(ਹੰਸ ਨਾਮ,ਦਬਮੇਬ
ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵਿ)

(ਸ) ਗੁਰੁ ੨੫ ਅਤੇ ੧੦੨ ਲਘੁ ਵਾਲਾ ਛੱਪਯ ''ਮਲਯ'' ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਗੁਰੁ ਜਿਨ ਕਉ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ
ਨਾਮਹਰਿ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੈ,
ਜਿਨ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ
ਦੁਰਤ ਦੁਰੰਤਰ ਨਾਸੈ,
ਗੁਰੁ ਜਿਨ ਕਉ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ
ਮਾਨ ਅਭਿਮਾਨ ਨਿਵਾਰੈ,
ਜਿਨ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸਪ੍ਰਸੰਨ
ਸਬਦ ਲਗ ਭਵਜਲ ਤਾਰੈ,
ਪਰਚਉ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੁਰੁ ਪਾਇ-
ਅਉ ਤਿਨ ਸਕਯੋਬਉ
ਜਨਮਜਗ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਰਣ
ਭਜ ਕਲਜਕਬਿ ਭੁਗਤਿ
ਮੁਕਤਿ ਸਭ ਗੁਰੂ ਲਗ.

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਵੈਯੇ ਮ. ੪ ਕੇ)

(ਹ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੨੬ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੦੦ ਲਘੁ ਹੋਣ,ਉਹ ''ਧਵਲ'' ਛੱਪਯ ਹੈ,ਯਥਾ:-

ਰਤਨ ਜਟਿਤ ਰਥ ਸੁਭਤ,
ਖਚਿਤ ਬਜ੍ਰਨਮੁਕਤਾਫਲ9,
ਹੀਰ ਚੀਰ ਆਭਰਨ
ਧਰੇ ਸਾਰਥੀ ਸਹਾਬਲ,
ਕਨਕ ਦੇਖ ਕੁਰਰਾਤ10
ਕਠਿਨ ਕਾਮਨਿ ਬ੍ਰਿਤਿ
ਹਾਰਤ, ਪਟ ਅੰਬਰ
ਜ਼ਰਕਸ਼ੀ ਪਰਮ ਭੁਖਨ ਤਨ
ਧਾਰਤ, ਇਹ ਛਬਿ ਅਨੰਦ
ਮਦਨਜ11 ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜਦਿਨ
ਗਰਜ ਦਲ ਗਾਹ ਹੈ,ਬਿਣ
ਇੱਕ ਧੀਰਜ ਸੁਨ ਰੇ
ਨ੍ਰਿਪਤਿ ! ਔਰ ਸਮੂਹਿ
ਕੋ ਚਾਹ ਹੈ? (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ-
ਪਾਰਸਨਾਥ)

(ਕ) ਜਿਸ ਛੱਪਯ ਵਿੱਚ ੨੮ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੯੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਹ ''ਕਰੜਲ'' ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਦਿਸਟਿ ਧਰਤ ਤਮ ਹਰਨ
ਦਹਨ ਅਘ ਪਾਪ ਪ੍ਰਣਾਸਨ,
ਸਬਦ ਸੂਰ ਬਲਵੰਤ
ਕਾਮ ਅਰ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਾਸਨ,
ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿ ਕਰਣ
ਸਰਣ ਜਾਚਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ,
ਆਤਮਰਤ ਸੰਗ੍ਰਹਣ
ਕਹਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਢਾਲਣ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਲਜ ਸਤਗੁਰੁ ਤਿਲਕ
ਸਤਿ ਲਾਗੇ ਸੋ ਪੈ ਤਰੈ,
ਗੁਰੁ ਜਗਤ ਫਿਰਣਸੀ ਅੰਗਰਉ12
ਰਾਜ ਜੋਗ ਲਹਣਾ ਕਰੈ.
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਵੈਯੇ ਮਹਲੇ ੨ ਕੇ)

(ਖ) ਗੁਰੁ ੨੯ ਅਤੇ ੯੪ ਲਘੁ ਵਾਲੇ ਛੱਪਯ ਦੀ ''ਬੁੱਧਿ'' ਸੰਗਜ਼ਾ 13ਹੈ,ਉਦਾਹਰਣ:-

ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ ਜਾਤਿ
ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ,
ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋ
ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ,
ਅਚਲ ਮੂਰਤਿ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ
ਅਮਿਤੇਜ 14 ਕਹਿੰਜੈ,
ਕਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣ ਸ਼ਾਹ
ਸ਼ਾਹਾਨ ਗਣਿੱਜੈ,
ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ
ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਿਤ,
ਤਵ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕੇਬੈ ਕਵਨ ?
ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤ ਸੁਮਤਿ.
(ਜ਼ਾਪ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦)

(ਗ)ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੨ਗੁਰੁ ਅਤੇ੮੮ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ''ਮਕਰ'' ਹੈ,ਉਦਾਹਰਣ:—

ਪੁਹਪ ਧਨੁਸ਼ ਅਲਿ ਪਨਚ15
ਮਤਸ ਜਿਹ ਧੁਜਾ ਬਿਰਾਜੈ,
ਬਾਜਤ ਝਾਂਝਰ ਤੂਰ
ਮਧੁਰ ਬੀਣਾ ਧੁਨਿ ਬਾਜੈ,
ਸਬ ਬਜੰਤ੍ਰ ਜਿਹ ਸੰਗ
ਬਜਤ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਸੋਹਤ,
ਸੰਗ ਸੈਨ ਅਬਲਾ ਸੱਬ੍ਹ
ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਮੋਹਤ,
ਅਸ ਮਦਨ ਰਾਜ ਰਾਜਾ
ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜਦਿਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ
ਧਾਇ ਹੈ, ਬਿਨੈ ਇਕ
ਬਿਬੇਕ ਤਾ ਕੇ ਸਮੂਹਿ ਔਰ
ਦੁਸਰ ਕੋ ਜਾਇ ਹੈ ?
(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪਾਰਸਨਾਥ)

(ਘ) ਜਿਸ ਛੱਪਯ ਦੇ ੩੩ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੯੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਹ ''ਮੇਰੁ'' ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ:-

ਕਰਤ ਨਿਰਤ ਸੁੰਦਰੀ
ਬਜਤ ਬੀਣਾ ਧੁਨਿ ਮੰਗਲ,
ਉਪਜਤ ਰਾਗ ਸਬਹ ਬਜਤ
ਬੈਰਾਰੀ ਬੰਗਲ,ਭੈਰਵ ਰਾਗ
ਬਸੰਤ ਦੀਪ16 ਹਿੰਡੋਲ
ਮਹਾਂ ਸੁਰ, ਉਘਟਤ ਤਾਨ
ਤਰੰਗ ਸੁਨਤ ਰੀਝਤ ਧੁਨਿ
ਸੁਰ ਨਰ, ਇਹ ਛਬਿ
ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਤੁਰਾਜ17 ਨ੍ਰਿਪ
ਜਦਿਨ ਰੋਸ ਕਰ ਧਾਇ ਹੈ,
ਬਿਨ ਇਕ ਬਿਬੇਕ ਤਾ ਕੇ
ਨ੍ਰਿਪਤਿ ! ਔਰ ਸਮੂਹਿ ਕੋ
ਜਾਇ ਹੈ ? (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ,
ਪਾਰਸਨਾਥ)

(ਙ) ਗੁਰੁ ੩੪,ਲਘੁ ੮੪ ਵਾਲਾ ਛੱਪਯ ''ਸਾਰਸ'' ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ:—

ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ
ਜੋ ਦੇਵ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਨਾਮਾ
ਭੰਗਤ ਕਬੀਰ ਸਦਾਗਾਵਹਿ
ਸਮਲੋਚਨ18,ਭਗਤ ਬੋਣਿ
ਗੁਣ ਰਵੈ ਸਹਿਜੰ ਆਤਮ
ਰੱਗ ਮਾਣੈ, ਜੋਗ ਧਜਾਨ
ਗੁਰੁ ਗਜਾਨ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਭੁ
ਅਵਰ ਨ ਜਾਣੈ, ਸੁਖ
ਦੋਉ ਪਰੀਖਜਤ ਗੁਣ
ਰਵੈ ਗੋਤਮ ਰਿਖਿ ਜਸ
ਗਾਇਓ, ਕਵਿ ਕੱਲ ਸੁਜਸ
ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨਿਤ
ਨਵਤਨ ਜਗ ਛਾਇਓ.
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ਕੇ)

(ਚ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੫ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੮੨ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ ''ਸਮਰ'' ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—

3ਦੇਵਤਾ. 4ਯੱਧ. 5ਡਰ, ਭਯ. 6ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਹਿਤ. 7ਵਜਾਕੁਲ. 8ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜੇ. 9ਹੀਰੇ. 10ਕੁੜਦਾ ਹੈ, ਹਸਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. 11ਕਾਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. 12ਡੇਰ ਦੇ ਸਿੰਹ ਰੂਪ ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ. 13ਭਾਈ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ''ਚਕ੍ਰਧਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਾਰੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ'' ਵਿਖੇ ਇਸ ਦੀ ''ਚਕ੍ਰਧਰ''ਸੰਗਜ਼ਾ ਦੱਸੀ ਹੈ. 14ਅਮਿਤ-ਓਜ. ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਬਲ. 15ਭੌਰਿਆਂ ਦਾ ਢਿੱਲਾ. 16ਦੀਪਕ. 17ਬਸੰਤ. 18ਸਮਰਜ੍ਹਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧੂਮ ਧੁਜਾ ਰਥ ਧੂਮ ਸਾਰਥੀ
ਧੂਮ ਬਿਰਾਜਤ, ਧੂਮ
ਬਸਤ੍ ਤਨ ਧਰੇ ਨਿਰਖ
ਧੂਮ੍ਰਹਿ ਮਨ ਲਾਜਤ, ਧੂਮ
ਧਨੁਖ ਕਰ ਛਕਜੋ ਬਾਨ
ਧੂਮਰੇ ਸੁਹਾਏ, ਪੂਰ ਨਰ
ਨਾਗ ਭੁਜੰਗ ਜੱਵ ਅਰੁ
ਅਸੁਰ ਲਜਾਏ,ਇਹ ਛਬਿ
ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਲਸ ਨ੍ਰਿਪਤਿ !
ਜਵਿਨ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਜੁੱਟ ਹੈ,
ਉੱਦਮ ਬਿਹੀਨ ਸੁਨ ਰੇ
ਨ੍ਰਿਪਤਿ ! ਔਰ ਸਕਲ
ਦਲ ਫੁੱਟ ਹੈ. (ਦਸ਼ਮ
ਗ੍ਰੰਥ, ਪਾਰਸਨਾਥ)

(ਛ) ਜਿਸ ਛੱਪਯ ਵਿੱਚ ੩੮ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੨੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਹ "ਅਜੰਗਮ" ਹੈ, ਯਥਾ:—
ਬੇਦ ਭੇਦ ਨਹਿ ਲਖੇ ਬ੍ਰਹਮ
ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਹਿ ਬੁੱਝੈ,
ਬਜਾਸ ਪਰਾਸਰ ਸੁਕ
ਸਨਾਦਿ ਭਿਵ ਅੰਤ ਨ ਸੂੱਝੈ,
ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ ਸਨਕਾਦਿ ਸਬੈ
ਜੋ ਸਮਾ ਨ ਪਾਵਹਿ,
ਲਖ ਲਖਮੀ ਲਖ ਬਿਸਨੁ
ਬਿਸਨ ਕਵਿ ਨੇਤਿ
ਬਤਾਵਹਿ,
ਅਸੰਭ ਰੂਪ1 ਅਨਭੇ ਪ੍ਰਭਾ
ਅਤਿ ਬਲਿਸ੍ਠ ਜਲਥਲ
ਕਰਣ,
ਅੱਚੁਤ ਅਨੰਤ ਅਦ੍ਵੈ ਅਮਿਤ
ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਤੁ ਸ਼ਰਣ.
(ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ)

(ਜ) ਗੁਰੁ ੪੧ ਲਘੁ ੨੦ ਵਾਲਾ ਛੱਪਯ "ਬਾਹਣ" ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ:—
ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਨਵ ਨਾਥ
ਧੰਨ ਗੁਰੁ ਸਾਚ ਸਮਾਯੋ,
ਮਾਂਧਾਤਾ ਗੁਣ ਰਵੈ ਜੋਨ
ਚਕ੍ਰਵੈ2 ਬਹਾਯੋ,
ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਬਲਿਰਾਉ
ਸਪਤ ਪਾਤਾਲ ਬਸੰਤੇ,
ਭਰਥਰਿ ਗੁਣ ਉੱਚਰੈ
ਸਦਾ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਰਹੰਤੇ,
ਦੁਰਬਾ3 ਪਰੂ ਰਉ4 ਅੰਗਰੇ5
ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਸ ਗਾਇਓ,
ਕਬਿ ਕੱਲ ਸੁਜਸ ਨਾਨਕ
ਗੁਰੂ ਘਟ ਘਟ ਸਹਿਜ
ਸਮਾਇਓ.
(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਲੋਕੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

(ਝ) ਗੁਰੁ ੪੩ ਲਘੁ ੬੬ ਵਾਲਾ ਛੱਪਯ "ਕਮਲ" ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ:—
ਜਵਨ ਜੱਧ ਕੇ ਜੁੱਧ ਕਰਣ
ਕੋਰਵ ਰਣ ਆਏ,
ਜਾਸ ਕੋਪ ਕੇ ਕੀਨ ਸੀਸ
ਦਸ ਸੀਸ ਗਵਾਏ,
ਜੋਨ ਕੱਧ ਕੇ ਕਿਜੇ ਦੇਵ
ਦਾਨਵ ਰਣ ਲੁੱਬੇ,
ਜਾਸ ਕੱਧ ਕੇ ਕੀਨ ਖਸ੍ਤ੍ਰਿ
ਕੁਲ ਜਾਦਵ ਜੁੱਬੇ,
ਸੋ ਤਾਸ ਮਾਨ ਸੋਨਾਧਿਪਤਿ7
ਜਵਿਨ ਰੋਸ ਵਹ ਆਇ
ਹੈ, ਬਿਨ ਇਕ ਬਿਬੇਕ
ਸੁਨ ਹੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ! ਅਵਰ
ਸਮੁਹਿ ਕੋ ਜਾਇ ਹੈ ?
(ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪਾਰਸ-ਨਾਥ)

੧. ੧੮੪੪-੪੫ ਵਿੱਚ ਲੁਦਿਆਨੇ ਅਤੇ ਸਨ
੨. ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ
੩. । ੪ ਸ਼ਾਯਖਾਨ.

੧. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਕਨੀ. L.Sentipeda Orbiculeris. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨੱਕ-ਛਿੱਕਨੀ ਹੈ.

੨. **ਛਿਡਰਾ ਸਾਹਿਬ.** ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ.

੩.੨ ਛਿੜਕੀ. "ਛੀਟ ਛਾਡ ਕੀ ਤਨ ਛਿਟਕਾਈ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

491-੧. **ਛਿੰਨ ਮਸਤਾ.** ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤ ਪੂਰਨੀ.

੨. "ਸੁੱਭ ਨਿਸੁੱਭ ਸੇ ਕੋਟਿ ਨਿਸਾਚਰ, ਜਾਹਿ ਛਿਨੇਕ ਬਿਖੇ ਹਨ ਡਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

੩. **ਛਿਰੰਖੇਰ.** ਖ਼ੀਰ ਖੋਰ. ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਛਿਰੰਖੇਰ ਬਾਲੇ । ਦਿਖੋ ! ਕੀਨ ਕਾਲੇ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

੪. । ੩ ਖੁਲ੍ਹਣਾ. ਫੁਟਨਾ. "ਕਾਹੂ ਕੋ ਧਨੁਖ, ਕਾਹੂ ਤੋਰਜੇ, ਕਾਹੂੰ ਰਾਖਜੋ ਘਰ, ਕਹੋ ! ਯਾਂਕੀ ਗਾਂਠ ਕੋ ਕਹਾਂ ਭਜੇ ਹੈ ਛੀਜਨੋ." (ਹਨੂ) ਇਸ ਦੀ ਗੰਠੇਂ ਕੀ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਹੈ ? ਭਾਵ-ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਯਾ ਹੈ ?

੫. ੪ ਛੀਲਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ੩੧ ਮੀਲ ਹੈ.

੬. **ਛੀ ਵਿਕਾਰ.** ਦੇਖੋ, ਖਟ ਵਿਕਾਰ.

ਛੁਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਛੁਹਾਰਾ ।੨ ਬੰਗ ਦੇਸ਼ ਵਲ ਡੇਕਰੇ (ਬਾਲਕ) ਨੂੰ ਛੁਆਰਾ ਸ਼ਦਦ੍ ਹਨ.

492-੧. **ਛੁਟਾ ਘਾਟਕਾ.** ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਉਂ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਚਟਗਾਂਵ ਦੇ ਬਦਲੇ ਆਇਆ ਹੈ.

੨. । ੧੦ ਅਸ਼੍ਲੀਲ (Vulgar) ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਮਦ ੨.

੩. "ਅੰਗੀਆ ਅਨੂਪ ਛੁਦ੍ ਪੀਠ ਕਟਿ ਧਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ)

੪. "ਰਾਮਰਾਇ ਕੋ ਛੋਕ ਸੁ ਦੀਨਾ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੫. **ਛੇਤ.** ਛਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਕੋ ਕਰੈ ਨ ਛੇਤ." (ਰਤਨਮਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਛੇਤ੍.

੬. **ਛੈਤ੍ਰਜ.** ਦੇਖੋ, ਕੇਤ੍ਰਜ.

੭. **ਛੈ ਮਲ.** ਦੇਖੋ, ਦੁਸ਼ਟ ਭਾਉ.

494-੧. **ਛੋਈ.** ਕਮਾਦ (ਇੱਖ) ਦੀ ਛਿੱਲ. ਪੱਤੀ.

੨. **ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ,** ਘੱਲੂਘਾਰਾ.

੩. ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨੇ ਛੋਲੇ ਸਿਪਾਹੀ ਅਤੇ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਦਾ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਹੈ.

੪. । ੨ ਛੋਨਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ, ਬੇਟੀ. ਕਨ੍ਯਾ.

495-੧. **ਛੌਦਕ.** ਸੰ. ਵਿ- ਛਲੀਆ. ਫ਼ਰੇਬੀ । ੨ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ । ੪ ਛਲ. ਫ਼ਰੇਬ । ੫ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ.

੨. ੪ ਵਿ- ਅਲਗ. ਵੱਖ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਹਰਣ ੨ ਨੰਬਰ ਦਾ. ਕਰਤਾਰ ਨੇੜੇ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ.

497-੧. **ਜਸੀਮ.** ਅ. ਕੱਦਾਵਰ ਅਤੇ ਮੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸਮ.

੨. ਸਨ ੧੭੫੮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਭੀ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ. ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ

੩. ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਦਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਥਾਪਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਯਾ.

੪. ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ.

੫. **ਜ਼ਹਰ ਚੀਜ.** ਵਿਸ਼ਰੂਪ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਚੀਜ਼.

੬. ਜਹਾਂਗੀਰ ਮਜ਼ਹਬੀ ਤਅੱਸ਼ੁਬ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁੜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ

੭. ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ

1ਅਜਨਮ ਰੂਪ. 2ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ. 3ਦੁਰਵਾਸਾ 4ਪੁਰੂਰਵਾ. 5ਅੰਗਿਰਾ. 6ਵਧਿ. ਮੌਤ.7 ਸੋਨਾ ਅਧਿਪਤਿ. ਸਿੱਧਹ ਸਾਲਾਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

੮. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਢਹਾਏ ਅਤੇ ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਕਾਂਗੜ ਦਾ ਕਿਲਾ ਫ਼ਤੇ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ ਬੈਲ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ. (ਦੇਖ, ਤੁਜ਼ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰੀ)

੧. ਅਫ਼ੀਮ (ਜਹਾਂਗੀਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਮਾਤਿਰਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਅੱਠ ਪਹਰ ਵਿੱਚ ਦੀਹ ਪਯਾਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਡੀ ਸੇਰ ਹੋਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ੧੪ ਰੱਤੀ ਅਫ਼ੀਮ ਮੈਂ ਖਾਂਦਾ ਸੀ). (ਦੇਖੋ, ਤੁਜ਼ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰੀ, ਸਨ ਜਲੂਸੀ ੧੦)

੨. ਜ਼ਹਾਂਗੀ ਕੁੱਤਾ. ਸਹੇ (ਖ਼ਰਗੋਸ਼) ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਿੱਖੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਬੁਥਨੀ ਦਾ ਕੁੱਤ- Greyhouud.

੩. ਜਹਾਂਦਾਰ ਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ ਕੰਚਨੀ ਲਾਲ ਕੁੱਵਰਿ (ਇਮਤਯਾਜ਼ ਮਹਲ) ਦੇ ਹੱਥ ਕਠਪੁਤਲੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਕੰਚਨੀ ਨੇ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਵੇਖਕੇ ਜਹਾਂਦਾਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਡੁਬਦੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠੇ, ਇਸ ਪੁਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਭਰੀ ਹੋਈ ਕਿਸ਼ਤੀ ਡੋਬ ਕੇ ਲਾਲ ਕੁੱਵਰਿ ਨੂੰ ਵਿਖਾਓ. ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਫੌਰਨ ਤਾਮੀਲ ਹੋ ਗਈ. (ਦੇਖੋ, "ਦੀ ਲੇਟਰ ਮੁਗ਼ਲਸ." ਜਿਲਦ ੧, ਪੰਨਾ ੧੯੨)

੪. ਗੋਇੰਦ ਵਾਲ ਜੋ ਕਿ ਬਿਆਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਬਹੁਤ ਭੋਲੇ ਹਿੰਦੂ, ਜਬਕਿ ਬੇਸਮਝ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸਿਦਕੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬੁਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਢੋਲ ਬਜਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਦੁਕਾਨ ਗਰਮ ਸੀ. ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਚਿਰ ਤੋਂ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਝੂਠੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਜਾਂ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਮੱਤ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖ਼ੁਸਰੋ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਕੇਸਰ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਲਾਇਆ. ਜਦ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਕੰਨੀਂ ਪਈ ਤਦ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਘਰ ਮਾਲ ਆਦਿਕ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ ਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤਸ਼ੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ.

੫. ਜਗ ਜੀਵਨਿ. ਜਗਤ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ. "ਜਿਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਜਗ ਜੀਵਨਿ." (ਜੈਤ ਮ:੪)

499-੧. ਜਗਤੇਸ਼. ਜਗਤ-ਈਸ਼. ਜਗਦੀਸ਼ੁਰ.

੨. "ਨਹਿ ਨਾਤਾ ਲੀਜੈ ਜਗ ਬੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਜਾ-ਕਰਤਾਰ ਵਾਹਗੁਰੂ.

੩. ਜਗਾ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ.

੪. ੪ ਜਗਤ ਨੇ. ਦੁਨੀਆ ਨੇ. "ਨਾਨਕ ਗਿਆਨੀ ਜਗੁ ਜੀਤਾ, ਜਗਿ ਜੀਤਾ ਸਭੁ ਕੋਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ:੩) ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਜਗਤ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ, ਜਗਤ ਨੇ ਹੋਰ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ.

੧. "ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਏ ਕਿ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਰਥ ਹੇਠ ਦਬ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਰਥ ਹਰ ਸਾਲ ਨਿਕਲਦਾ ਏ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸਵਾਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਰ ਸਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਉਸ ਰਥ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਜਾਨ ਦੇ ਦ ਦ ਹਨ। ਸਨ ੧੯੧੪ ਵਿੱਚ ੧੨੭੦੬ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਮਕ ਵਿਸਵਾਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਤਮ ਬਲੀਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।" (ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ)

੨. "ਜੱਗਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਜਜੈ. ਯਜਨ (ਪੂਜਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਯਜਨ. "ਜਗਦੀਸ ਜਜ ਜਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਜਟਹੁ. ਜੋੜੋ "ਜਟਹੁ ਨਾਮ ਹਰਿ ਹੀਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. ਬੋਹੜ ਆਦਿ ਦਾ ਦੁੱਧ ਲਾ ਕੇ ਕਈ ਲੋਕ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਰੱਸੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਵਣਵਾਸ ਸਮੇਂ ਆਖਿਆ ਸੀ. "ਜਟਾ: ਕ੍ਰਿਤ੍ਵਾ ਗਮਿਸ਼ਯਾਮਿ ਨਯਗ੍ਰੋਧੰ ਕੀਰਮਾਨਯ." (ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਯਣ, ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਕਾਂਡ, ਸਰਗ ੫੨)

੧. ਜੱਟ ਜਾਤਿ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ Col. W. A. Sleeman ਦੀ ਚਿੱਠੀ Sir John Login (ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਤਾਲੀਕ) ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੀ, ਵੇਖਣ ਯੋਗ ਹੈ:—

Lucknow.

17th March, 1854.

My Dear Login,

I have been reading up the book I spoke to the Maharajah about ("Pictorial History of England"), since he left. You must get it for him, and let him see for himself, that he is of the same race as the men of Kent. They moved from Jutland, and came into England with the Saxon from Friesland and Angles from Holstein, who dispossessed the old Britons in the 5th century. They were the Jats or old Getoe of the Greeks and Romans, who came from the countries about Kashgar. Some came down and settled on the banks of the Indus wnence they spread to the Jumna and Chumbal; whilst others went and settled in Western Europe (Sweden and Denmark); from them Jutland received its name. Tell His Highness that their Chiefs Hengist and Horsa, were Juts like himself; their family came from Kashgar and the Caspian, and settled in Jutland; while his part of the family settled on the Indus spreading to the Punjab. The

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

Juts took possession of Kent, and some of the first kings were Juts, like the Maharajah's ancestors, and both might, with equal justice, boast descent from Odin, the God of War. They also took possession of the Isle of Wight and the Isle of Thanet. All the old Kentish families are descendants of Juts, and of the same race as Duleep Singh. You can show him some of the beauties of Kent, as you go up the Thames, and he will have an opportunity of seeing it if he visits Lord Hardinge. × × ×

Believe me, my dear Login,

Yours very truly,
W. A. Sleeman.

੨. **ਜੱਟੀ.** ਜੱਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

੩. "ਚੱਠ ਅਰੰਭੀ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. **ਜਣੇਪਾ.** ਜਣਨ (ਪ੍ਰਸਵਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਬੱਚਾ ਜਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਸੂਤਿ.

੫. **ਜਤਹ** } ਯਤ੍ਰ ਹੀ. ਜਿੱਥੇ
ਜਤਹਿ } ਹੀ. ਜਹਾਂ.

੬. **ਸਬਾ ਕਰਮ.** ਦੇਖੋ, ਯਬਾਕ੍ਰਮ.

503-੧. **ਜਨਕ ਸੁਤਾ.** ਸ਼ੀਰਧ੍ਵਜ ਜਨਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀਤਾ ਦੇਖੋ, ਜਨਕ ੫.

੨. "ਆਂ ਜੁਹੇ ਸੋਬੇ ਜ਼ਨਖ਼ਦਾਨੇ ਸ਼ੁਮਾ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

੩. **ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ.** ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਧਨ੍ਯਵਾਦ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਆਦਿ ਦਾ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮ ਕਰਣ.

੧. ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਨਾਨਾ ਘਰ ਅਤੇ ਲਿਬਾਸ ਆਦਿ.

੨. ਬਾਜ਼ ਬਣ ਕੇ ਗਜਾਨ ਰੂਪ ਪੰਛੀ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਚੱਖੀ ਲਈ.

੩. । ੪ ਜਨ ਅਥਵਾ ਜਨਾਨੀ. "ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਸੁਣੀ, ਮਨੀ ਹੈ ਜਿਨ ਜਨਿ." (ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

੪. । ੪ ਇਹ ਗਜਪ (ਜ਼ਫ਼) ਦਾ ਭੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਪਹ ਜ਼ਾਲਣਾ ਆਦਿ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ "ਜਪ ਅਰੁ ਬੇਦ ਅਰਥ ਇਕ ਧਰਜੋ ਥ੍ਰਹਮ ਜਾਨਬੇ ਕੇ ਇਹ ਨਾਮੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੰਦ. ਵਾਮ ਮਾਰਗੀ ਸ਼ੈਵ ਦੀ ਖੱਲ ਉੱਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਜਪ ਕਰਨਾ ਫਲਦਾਯਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੇ ਜਪਮਾਲਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਣਾ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ- ਵਸ਼ਿ ਕਰਨ ਲਈ ਮੂੰਗੇ ਹੀਰ ਆਦਿ ਦੀ ਮਣਿ ਮਾਲਾ, ਆਕਰ੍ਸ਼ਣ ਲਈ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਵਿਦ੍ਵੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਉੱਚਾਟਨ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਡੋਰ ਵਿੱਚ ਪਰੋਤੇ ਘੜੇ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਮਾਰਣ ਲਈ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਅਥਵਾ ਗਧੇ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਦੀ ਸਿੱਧਿ ਲਈ ਬਲੋਰ ਕੋਲ ਡੋਡੇ ਅਤੇ ਰੁਦ੍ਰਾਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਮਾਲਾ ਉੱਤਮ ਹੈ.

੧. । ੪ ਸ੍ਰੇਵਨ ਕਰਕੇ. "ਜਪਿ ਹਰਿ ਚਰਣ ਮਿਟੀ ਖੁਧ ਤਾਸ." (ਗਉ ਮ: ੫)

੨. ਹਰ ਮੋਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਮਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੩. । ੨ ਗਰਜ. ਸਿੰਘ ਨਾਦ । ੩ ਦੇਖੋ, ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਤੋਪ.

੪. ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਰਜਨੀ ਨਾਲ ਤਾਰ ਤੇ ਮੀਂਡ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਉਂਗਲ ਦੇ ਪੋਟ ਨਾਲ ਜ਼ਮਜ਼ਮਾ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. "ਬਿਸ਼ਨਦੀ ਗਰ ਜ਼ਮਜ਼ਮਹ ਅਜ਼ ਤਾਰ ਇਸ਼ਕ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

507-੧. **ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਊ.** ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ ਜੋ ਜੁੱਜਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ. ਇਹ ਭੀਮ ਚੰਦ ਨਾਲ ਹੋ ਕ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਛੋੜਾਂ ਦਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਗੋਤ ਭਾਊ ਸੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਨਾਮ ਅਜ਼ਮਤੁੱਲਾ ਹੈ.

੨. **ਜਮਦੂਤੀਆ** } ਦੇਖੋ, ਯਮਦੂਜ,
ਜਮਦੂਤ } "ਜਮ ਦੂਤੀਆ ਓਦਤਜੇ ਗ੍ਰਹ ਰਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰ ਚੜ੍ਹਿਆ.

੩. ਸ਼ਾਮਿਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. 'ਅਹੈ ਵਧ ਘਾਟੇ ਕੋ ਸੋਊ ਜਮਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਦਾ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ.

੧. ।ਖ ਮਹਾ ਭਾਰਤ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ. "ਜਯੋ ਜਯਮੁਦੀਰਯੇਤ੍." (ਮਹਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ)

੫ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਲਕੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.

੨. ੧੨ ਜੂਨ ਸਨ ੧੯੨੩ ਨੂੰ ਰਾਜਾਏ ਰਾਜੇਸ਼੍ਵਰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਸ ਸਿੰਘ.

੩. । ੨ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.

510-੧. **ਜਰਤੀ.** ਜ਼ਰਤੀ. ਜ਼ਰਤ । ੨ ਜਲਦੀ, ਦਗਧ ਹੋਂਦੀ.

੨. "ਪਰ ਸੰਪਤਿ ਕੋ ਦੇਖਤ ਜਰਨਾ। ਪਰਜਸ ਸੁਨਤ ਰਿਦੇ ਨਹਿ ਜਰਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. **ਜਰਾਂਦ.** ਦੇਖੋ, ਜੀਰਾਂਦਿ । ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਅਤੇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ. "ਪਿਰਥੀ ਮਲ ਜਰਾਂਦ ਬੁਧਿਸਾਰੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. **ਜਰਾਂਦੀ.** ਜਰਾਂਦ ਜਾਤਿ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਂਦ ੨.

੫. । ੪ ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ । ੫ ਪੁਰਾਣਾ ਗਿਲਾਫ਼.

੬. **ਜਰਾਵਉ.** ਜ਼ਰਵਾਓ । ੨ ਜਲਾਓ. ਮਰਾਓ.

੧. । ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨੌਜਵਾਨ ਗਾ ਬਜਾ ਕੇ ਅਖਾੜਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਭੀ ਜਲਸਾ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

੨. **ਜਲਜੰਘਿ** } ਜਲਜ (ਕਮਲ)
ਜਲਜੰਘੀ } ਜੇਹੇ ਅੰਘਿ੍ (ਚਰਣ).
"ਜਲਜੰਘੀ ਜਜਵਾਉ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਜਨ (ਪੂਜਨ) ਕਰਵਾਓ.

੧. । ੩ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੨. ਹੁਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਸਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ.

੩. । ੬ ਨਾਹਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਾਲਾ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ.

੪. ਜਿਸ ਥਾਂ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੫. **ਜ਼ਲਾਲੁੱਦੀਨ.** ਡੀਰੋਜ਼ ਖ਼ਲਜੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ. ੧੧.

512-੧. **ਜੱਲਾ.** ਨਜ਼ਾਮਤ ਅਮਲੋਹ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨਾਭੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸਰਦਾਰ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨਾਭੇ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਹਿਲ ਕਾਰ ਸੀ. ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਜਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਖਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਹੋਈ, ਤਦ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਏਜੰਟ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਗਿਆ ਸੀ. ਸਨ ੧੯੧੨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਲਾਵਲਪੁਰ (ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ) ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਮੇਤ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਮਦਨ ਇੱਕ ਲੱਖ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ. ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਅਲਾਵਲਪੁਰ ਜਗੀਰਦਾਰ ਹੈ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਜ਼ੱਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਬੁੰਗਾ ਅਤੇ ਬਾਗ਼ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹਨ. ਇਸ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਡਾਯਰ (General Dyer) ਨੇ ੧੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੧੯ ਨੂੰ, ਨੀਤਿ ਸੰਬੰਧੀ ਵਜਾਖ਼ਜਾਨ ਸੁਣਨ ਲਈ ਜਮਾ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੌ ਕੁ ਆਦਮੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ.

੨. **ਜੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ ਜੱਲੇਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਬਾਗ ਜੱਲੇ ਵਾਲੀਏ ਸਰਦਾਰ** } ਦੇਖੋ, ਜੱਲਾ.

੩. **ਜਵਨੀ.** ਸੰ. ਸੰਗਯਾ-ਜਵਾਯਨ । ੨ ਤੇਜ਼ੀ. ਵੇਗ.

੪. **ਜਵਾਹਰ ਮੱਲ.** ਭਗਤ ਜਵਾਹਰ ਮੱਲ ਸਾਈਂ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ੮.

੫. **ਜਵਾਰੀ.** ਤੰਤ੍ਰਾਸਨ. ਸੁਰਧਰੀ. ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਘੋੜੀ. ਸਤਾਰ ਵੀਣਾ ਸਰੰਦੇ ਆਦਿ ਤਾਰਦਾਰ ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਤਾਰਾਂ ਜਿਸ ਤੇ ਟਿਕਦੀਆਂ ਹਨ. । ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਆਰੀ.

੧. "ਜਾਗ ਸੁ ਜੰਮੀ ਜੁੱਧ ਨੂੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

੨. ੨ ਜਾਗਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ. ਜਾਗਦੇ ਹੀ. "ਜਾਗਤ ਮੁਸੀਅਤ ਹਉ ਰੋ ਭਾਈ!" (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

੩. **ਜਾਚਾ.** ਸੰ. ਯਾਚ੍ਞਾ. ਯਾਚਾ. ਮੰਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ.

੧. । ੩ ਬੌਧ ਮਤ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ੨੨ ਅਧ੍ਯਾਯ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਦੇਵ ਦੇ ਪੂਰਵ ਜਨਮਾਂ ਦੀਆਂ ੫੫੦ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ.

੨. **ਜਾਤਕੀ.** ਬੇਟੀ. ਪੁਤ੍ਰੀ, "ਤੇਰੇ ਭਾਗ ਧੰਨ ਤੋਸੀ ਤਵ ਜਾਤਕੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੩. ਜਾਤਿ ਨਾਲ ਜਦ ਪਤਿ ਅਥਵਾ ਪਾਤਿ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪੰਕ੍ਤਿ (ਗੋਤ੍) ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ-ਜਾਤਿ ਖਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਗੋਤ ਕਪੂਰ, ਸਰੀਣ ਆਦਿ.

੧. ਬਾਰੀ, ਬੁੰਜਾਹੀ, ਖੁਖਰਾਣ, ਸਰੀਣ.

੨. **ਜਾਦੂਗਰੀ.** ਇੰਦ੍ ਜਾਲ. ਮੰਤ੍-ਜੰਤ੍ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੩. । ੯ ਵਜ-ਜਨ੍. ਮਾਨੋ. ਗੋਯਾ. "ਪਾਹੁਰ ਜਾਨ ਗ੍ਰਿਹਿ ਲੈ ਆਏ." (ਵਿਚਿਤ੍)

੪. "ਜਾਨਕ ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਹੈ ਭਲੇ." (ਵਿਚਿਤ੍)

੫. "ਜੋਨ ਕੀਨੀ ਜਾਨ ਮ੍ਰਿਗ." (ਨਾਪ) ਚੰਦ ਨੇ ਚਿੱਟੀ ਚਾਨਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ.

੬. । ੧੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਯਅ੍ਨੀ (ਅਰਥਾਤ-ਗੋਯਾਕਿ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਜਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ.

519-੧. **ਜਾਪਾ ਪਟਨ.** Jafina Patam. ਸਿੰਹਲ ਦ੍ਵੀਪ ਦੇ ਉੱਤਰ ਭਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ.

੧. "ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਥ ਹੀ ਰਹੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੨. ੪ ਜਿਲਦਗਰਾਂ ਅੜੇ ਛਾਪੇਖ਼ਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਲੋਕਾਂ ਨੇ examine ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਮਨੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਕਰ ਲਓ.

੩. **ਜਾਮਾ ਤਜਾਗਣਾ** } ਭਾਵ **ਜਾਮਾ ਧਾਰਨਾ** } ਸ਼ਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.

੪. **ਜਾਲਮੀਕ.** ਜ਼ਾਲਿਮ. ਜ਼ੁਲ੍ਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਮਧਰ ਜੰਗ ਜਾਲਮੀਕ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੧. । ੩ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਮਨਸੂਰ ਪੁਰ.

੨. । ੩ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ "ਜਿਗਯਾਸੀ ਵਸਤੁ ਵਿਚਾਰੀ" ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੋਢੀ ਭਾਈ ਮੋਜ ਰਾਜ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸ਼ਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਿਗਯਾਸੀ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਜਪੁ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਆਨੰਦ, ਤਿੰਨ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਪਾਹੁਲ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਸਹਜਧਾਰੀ ਜਿਗਯਾਸੀ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਬੋਦੀ, ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਧਾਰੀ ਜੂੜਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰੂ-ਮੰਤ੍ ਦਾਤਾ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੁ ਸਤਿਨਾਮੁ "ਅਤੇ ਸਿਰ ਮਸਤਕ ਰਖਜ਼ਾ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ-" ਸ਼ਲੋਕ ਪੜ੍ਹਕ ਜੂੜਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੰਙਣੀ ਨਾਲ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸੱਤ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮੰਤ੍ ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:—

(ੳ) ਸ਼ਾਫੇ ਦਾ ਮੰਤ੍-"ਸਾਫਾ ਸਿਰ ਤੇ ਧਾਰੀਏ ਜਿਗਯਾਸੀ ਵਸਤੁ ਵਿਚਾਰ। ਨਾਨਕ ਨਿਮਖ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰ."

(ਅ) ਚਾਦਰ ਦਾ ਮੰਤ੍-"ਚਾਦਰ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕਰੋ ਜਾ ਮਹਿ ਨਗਨ ਨ ਹੋਇ। ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਜਿਗਯਾਸੀਓ, ਪਹਰੇ ਪਰਮ ਗਤਿ ਹੋਇ."

(ੲ) ਕੰਙਣੀ ਦਾ ਮੰਤ੍:— "ਕੰਙਣੀ ਸੋ ਕਰ ਮੇਂ ਧਰੇ ਜਾ ਪਰਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਿਗਯਾਸੀ ਨਿਰਮਲ ਭਯਾ, ਜਿਨ ਪਾਈ ਗੁਰੂ ਤੇ ਘਾਲ."

(ਸ) ਲਿੰਗੋਟੀ ਦਾ ਮੰਤ੍-"ਅਦਨ ਕਉ ਜੀਤਿਓ ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਟੀ। ਜਤ ਕਾ ਆੜਬੰਦ ਸੀਲ ਲਿੰਗੋਟੀ। ਪਹਿਰ ਕੋ ਜਿਗਯਾਸੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸ ਮੇਟੀ। ਨਾਨਕ ਆਖੈ ਏਹੀ ਕਰ ਲਿੰਗੋਟੀ."

(ਹ) ਤਿਲਕ ਦਾ ਮੰਤ੍-"ਤਿਲਕ ਲਿਲਾਟ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ। ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਬ੍ਰਹਮ ਅੰਤਰਿ ਬਿਬੇਕ."

(ਕ) ਮਾਲਾ ਦਾ ਮੰਤ੍-"ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਖਰ ਦੁਇ ਇਹ ਮਾਲਾ। ਜਪਤ ਜਪਤ ਭਏ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੀਨ ਦਿਆਲਾ.''

(ਖ) ਜਨੈਊ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ–''ਚਉਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤੁ ਜਤ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ। ਏਹ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤਾਂ ਪਾਂਡੇ ਘਤੁ.''

ਇਸ ਭੇਖ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਵੇਦਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਜੀ, ਸੱਦਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਟਹਲ ਰਾਮ ਜੀ ਆਦਿਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਕੱਛ, ਕੋਟਰੀ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਆਦਿਕ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਸ ਮਤ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥੀ ਅਤੇ ਜਿਗ੍ਯਾਸੀ ਸਾਧੂ ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ. ਸਾਧੂ ਮਜੀਠੀ ਅਤੇ ਸਿੰਗਰਫੀ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਰਦੇ ਹਨ, ਗੇਰੁ ਰੰਗੇ ਵਰਜਿਤ ਹਨ.

੧. ''ਜਿਤੇ ਸਸਤ੍ਰ ਨਾਮੰ.''(ਸਨਾਮਾ) ੨ ਜਿੱਤੇ, ਜਿੱਤੇ ਕੀਤੇ.

੨. ੧੯ ਅਗਸਤ ੧੮੪੭ ਨੂੰ

੩. ੧੫ ਮਈ ਨੂੰ ਬਨਾਰਸ ਭੇਜੀ,ਉੱਥੋਂ

੪. ੧੮ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੪੯ ਨੂੰ

੫. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਲਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਿਮੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨੇਪਾਲ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ.

੬.ਜਿਮਾਇ. ਜੇਮਨ ਕਰਾਕੇ. ਭੋਜਨ ਖਵਾਕੇ.

੭.ਜਿਲਦੀ. ਦਿ. ਜਿਲਦ (ਤੁਰਾ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਮੁਜੱਲਦ. ਜਿਲਦ ਸਹਿਤ.

੧. ਸੰਤਨ ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿਵਾਰਾ.'' (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. ਜੀਅਨ. ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ. ''ਜੀਅਨ ਸਭ ਦਾਤਾ.'' (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨ.

੩. ੨ ਜੂਹ (ਸੀਮਾ-ਹੱਦ)ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ''ਸੁਣੀ ਦੂਰ ਜੀਹਾ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪.। ੨ ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਜੈਮਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜੀਤ ਮੱਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੧. ਜਿਵੇਂ- ਖੂਹ ਦੀ ਜੀਂਦ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਡੂੰਘਾ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

੨. ਜ਼ੀਨਤ ਮਹਲ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਗਮ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਹਵੇਲੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਸਤਾਵਨ ਤੇ ਗ਼ਗਰ ਪਿੱਛੋਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ.

੩. ਜੀ ਭਿਆਣਾ. ਵਜਾਕੂਲ ਚਿੱਤ. ''ਬੇਬੇ ਜੀ ਆਪਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਜੀ ਭਿਆਣੇ ਹੋ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.''(ਜਸਾ)। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਦ੍ਰਵ ਗਿਆ ਹੈ.

੪. ੭ ਦਿਲ. ਮਨ.''ਪਿਤ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨਹਿ ਜੀਵ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ.

੬. ਜੀਵਣ ਸਰਣ. ''ਮਰਣੰ ਬਿਸਰਣੰ ਗੋਬਿੰਦਹ, ਜੀਵਣੰ ਹਰਿਨਾਮ ਧਯਾਵਣਹ.'' (ਗਾਥਾ) ੨. ਉੱਦਮ, ਉਪਕਾਰ, ਵਿਦਯਾ, ਸੁਸ੍ਤਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਜੀਵਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਮਰਣ ਹੈ

੧. ਭਾਈ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ ਦਾ ਅੰਗ ੮.

੨. ਜੀਵਨ ਮੂਰਿ ਹੁਤੀ ਹਮਰੀ.'' (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੩. ਯੁਗਮ (ਦੋ) ਲਈ ਭੀ ਜੁਗ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ– ''ਸੁਤ ਮੈਲ ਤੇ ਦੈਤ ਰਚੇ ਜੁਗ ਤਾ.'' (ਚੰਡੀ ੧) ਕੰਨ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਦੋ ਦੈਂਤ (ਮਧੁ ਕਟਭ) ਉਸ ਨੇ ਰਚੇ. ਦੇਖੋ, ਤਾ ੫।

੪. ''ਸਤਜੁਗ ਤੇਤਾ ਦੁਆਪਰ ਭਣੀਐ.'' (ਆਸਾ ਮ: ੫)

੫. ਜੁਗਾਐ ਬਾਣਧਰੈ ਅਵਤਾਰਾ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਯੁਗ (੨), ਬਾਣ (੫), ਭਾਵ- ਸੱਤ। ੨ ਯੁਗ (੪),ਬਾਣ (੫),ਭਾਵ- ਨੌਂ। ੩ ਬਾਣ (੫) ਨੂੰ ਜੁਗ (ਦੂਣਾ) ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੋਏ ਦਸ । ੪ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ- ''ਜਗ ਆ ਬਾਣ ਧਰੈ ਅਵਤਾਰਾ.'' ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪੰਜਵਾਂ (ਵਾਣ) ਅਵਤਾਰ ਧਾਰੇਂਗੇ, ਅਰਥਾਤ- ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਰੂਪ ਹੋਵਾਂਗੇ.

੧. ੫ ਯੋਗ. ਸੰਬੰਧ. ਮਿਲਾਪ. ''ਤਿਹ ਜੋਗੀ ਕਉ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਨਉ.'' (ਧਨਾ ਮ: ੯) ਤਿਸ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਯੋਗ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਾ ਜਾਣੇ, ਅਥਵਾ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਾ ਸਮਝੋ।

੨. ਜੁਗੇਲੇ. ਯੁਗ ਪ੍ਰਯੰਤ. ਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ.''ਜੋ ਜੁਗ ਲੇ ਹੂੰ ਜੀਵਨ ਨਰ ਕੋ.'' (ਸਲੋਹ)

੩. ''ਕਲਿਜੁਗੁ ਊਤਮੋ ਜੁਗਾ ਮਾਹਿ.'' (ਆਸਾ ਮ. ੫)

੪. ''ਸਨਤ ਜੁਗਾਤੀ ਤੇ ਇਹ ਬਾਤ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਜੁੱਤ ਪਤਾਣ. ਪਰਸਪਰ ਜੁੱਤੇ ਜੂਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ: ਇੱਕ ਨੇ ਮਾਰਣ ਲਈ ਹੱਥ ਜੁੱਤੀ ਚੁੱਕੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੇ ਭੀ ਪਤਾਣ (ਪਵਣ)ਕੱਢ ਲਿਆ,ਜਿਵੇਂ-ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਜੁੱਤ-ਪਤਾਣ ਹੋਈ.

530 ੧. **ਜੁਲ ਉਲ ਜਨਾਹ.** ਜ਼ੁਲ,ਚੋ, ਜਨਾਹ ਪਰ. ਜੋ ਪਰਾਂ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਘੋੜਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਲੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਰਬਲਾ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸੀ.

੨. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਅਬੂਜਹਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਜ਼ੁਲਫ਼ਕਾਰ ਦਾ ਲੈਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੩. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜੂਆ ਖੇਡਣਾ ਰਾਜ- ਵਿਦਯਾ ਸੀ. ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਿਨਾ ਬੰਕਾ ਜੂਆ ਖੇਡਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਰਿਗਵੇਦ ੧੦,੩੪ ਅਤੇ ਅਥਰਵ ਵੇਦ ੭,੫੦.

531 ੧. **ਜੂਫ਼ੀ ਤਾਪ.** ਜਾਡੇ (ਕਾਂਬ) ਦਾ ਤਾਪ.''ਦੁਸਟ ਵਿਆਪੈ ਜੂੜੀ ਤਾਪ.''(ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

੨. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅ: ੬, ਸ਼: ੩੨ ਅਤੇ ਮਹਾ ਭਾਰਤ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪਰਵ ਅ: ੧੧੩. ਸ਼: ੯-੧੦.

੩. ਜੇਕਣ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ- ਜਿਵੇਂ.ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ.

੪.। ੨ ਜੇਹੜੇ ਕੇਹੜੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਿਸ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.''ਲੋਕ ਬੇਦ ਰਜਾਨ ਉਨਮਾਨ ਜੋਨ ਕੇਨ ਹੈ.'' (ਭਾਗੁਕ)

੫. ਨਿਸਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਜ਼ੇਖ (ਸ਼ੇਖਾ). ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰੂਪਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ-

੬. ਦਿਲ ਰਾਸ ਬਾਨੂ ਬੇਗਮ ਦੀ ਕੱਖ ਤੋਂ ਦੌਲਤਾਬਾਦ

੧. ''ਨਿਰਖਿ ਕਰ ਸਕੈਂ ਨਾ ਹਮ ਸੁ ਜੇਰਾ.'' (ਗੁਵਿ ੧੦) । ੩ ਨੀਵਾਂ (ਘਟੀਆ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ''ਕਰਹਿ ਤਰਕ ਤੁਰਕਨ ਅਤਜੇਰਾ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਜੇਰ ੩ ਅਤੇ ੪.

੨. ਅੰਗ ੪ । ੬ ਮਾਰੂ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਰਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ.ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੰਝ ਹੈ. ਵਿਭਾਸ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਭੇਦ ਕੇਵਲ ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰਾਂ ਕਰਕੇ ਹੈ.

੩. ਜ਼ੈਤੂਨ. ਅ. Olive. ਮਿਸਰ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਯੂਨਾਨ ਇਟਲੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸਦ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇਲ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਬੂਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. Olea cuspidata.

੪. ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ (Wilson Johnston) ਅਰ

੫. ਅਕਾਰਣ ਗੋਲੀ ਚੱਲੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ

੧. ਦਿਗੰਬਰਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫਿਰਕੇ ਹਨ— ਮੂਨਿ, ਜੋ ਨੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਐਲਕ, ਜੋ ਲਿੰਗੋਟੀ ਮਾਤ੍ਰ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਛੁੱਲਕ, ਜੋ ਲਿੰਗੋਟੀ ਅਤੇ ਸਵਾ ਗਜ਼ ਦਾ ਪਰਨਾ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਦਿਗੰਬਰੀ ਮੋਰ ਪੰਖਾਂ ਦਾ ਰਜੋਹਰਾ ਰਖਦੇ ਹਨ- ਇਹ ਹੱਥ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਖੜੇ ਖੜੇ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੨. ਹਰੇਕ ਪੱਖ ਦੀ ਅੱਠੋਂ ਅਤੇ ਚੌਦੋਂ ਅਰ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੫ ਤੋਂ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੪ ਤਕ ਭੀ ਜੈਨ ਗੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਤ ਲਿਖੇ ਹਨ.

੩. ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

੪. । ੬ ਨਿਗਾਹਬਾਨੀ ਕਰਨਾ. ਪਹਰਾ ਦੇਣਾ. "ਅਪਨਾ ਘਰ ਮੂਸਤ ਰਾਖ ਨ ਸਾਕਹਿ, ਕੀ ਪਰ ਘਰ ਜੋਹਨ ਲਾਗਾ ?" (ਸੋਰ ਮ: ੧)

535-੧. **ਜੋਖਤਾ.** ਜੋਖਣ ਵਾਲਾ।੨ ਜੋਖਦਾ. ਤੋਲਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਸਤਾ ਅਤੇ ਜੋਖਿਤਾ.

੨. ਇਹ ਮੰਦਿਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ.

੩. । ੬ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦਾ ਸਾੜਵ ਰਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਸੜਜ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸਾਦ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੁਰਬਲ ਹੋ ਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਜੋਗੀਆ ਵਿੱਚ ਰਿਸਭ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਮੱਧਮ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

੪. **ਜੋਜਨ ਗੰਧਾਰੀ.** ਯੋਜਨ ਗੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਸਤਜਵਤੀ.

੧. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੩੩੭ ਮੀਲ ਹੈ.

੨. **ਜੋਧਬਾਈ.** ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਾਂ. ਇਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ੧੪ ਵੇਂ ਸਨ ਜਲੂਸੀ ਵਿੱਚ ਮੋਈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

੩. ਮਹਰ ਮਿੱਠੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਧਾਲੀ-ਵਾਲ ਜੱਟ "ਮੀਏਂ" ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

੪. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਕ਼ਾਤਿਲ ਜੱਲਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਸ਼ਲ ਬੇਗ ਅਤੇ ਬਸ਼ਲ ਬੇਗ ਸਮਾਨਾ ਨਿਵਾਸੀ ਲਿਖੇ ਹਨ.

੫. "ਤਜਾਗਹਿ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਜੋਰਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. "ਜੋਰਿ ਸੂ ਦੰਪਤਿ ਦੂ ਕਰ ਕੂਜਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਨਰ ਮਦੀਨ ਦੀ ਜੋੜੀ ਬਣ ਕੇ ਚੁਹਕਦੇ ਹਨ.

੭. "ਹੈ ਸਖਿ ! ਚਿਰ ਜੀਵਹੁ ਇਹ ਜੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੮. ੪ ਜੋਰ ਨਾਲ. "ਨੇਹ ਲਗੈ ਹਰਿ ਜੀ ! ਨਹਿ ਜੋਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੧. ੨ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ਼ਾ.

੨. **ਜੋਵਾ.** ਦੇਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜਵਣਾ. "ਚੋਲਨ ਕੋ ਜੋਵਾ ਕਿ ਨ ਜੋਵਾ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ੬ ਇਕੱਠ. ਜੁੜਨ (ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਜੋੜ ਕਰਹੁ ਪਰਬਨ ਕੇ ਮਾਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਜੋ ਢੱਕਣ ਨਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੫. ਅਰ ਘੰਟੀਆਂ ਵਜਾ ਕੇ ਮੰਗਣ ਲਈ ਗਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ. ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਜੰਮਕੂ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

੬. ੩ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕੇਦਾਰ ਨਾਥ ਲਿੰਗ ਦੇ ਪੰਡੇ, ਜੋ ਲਿੰਗਾਯਤ ਮਤ ਦੇ ਹਨ, ਜੰਗਮ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ.

539-੧. **ਜੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ.** ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅੱਖਰ-ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖੋ.

੨. ਜੱਨ (ਸ਼ੱਕ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੩. **ਜੰਬੁਮਾਲੀ.** ਦੇਖੋ, ਜਾਂਬਮਾਲੀ.

541-੧. **ਝਉ.** ਦੇਖੋ, ਝੌਂ.

੨. ਜਿਵੇਂ- ਪੈਰ ਝੱਸਣੇ ਅਤੇ ਤੇਲ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਝੱਸਣਾ.

੩. **ਝੱਕਰਾ.** ਚੋੜੇ ਮੰਹ ਵਾਲਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮਟਕਾ, ਮੱਘਾ, ਤੋਲਾ.

ਝੱਕਰੀ, ਝੱਕਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਮੱਘੀ.

ਝੱਕਰੀ ਵ੍ਰਤ. ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੮ ਦਾ ਵ੍ਰਤ, ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਹੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਗੁਲਗੁਲੇ ਪਕਾ ਕੇ ਝੱਕਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ.

੪. "ਵਿਣੁ ਬੋਲੇ ਜਾਣੈ ਸਭੁ ਸੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

Your Father knoweth what things ye have need of, before cye ask Him. (Matt. vi, 8)

੧. "ਝੱਬ ਦੂਲਤ ਦੁਹ ਦਿਸਿ ਜਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਝੱਲਣ.** ਦੇਖੋ, ਝਲਣਾ । ੨ ਉਹ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਸਤੀਰ, ਜੋ ਖੂਹ ਉੱਤੇ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਚੇਕੁਲੇ ਦੀ ਲੱਠ (ਧੁਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ ਰੱਖਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਝੱਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਝਲਣਾ.

543-੧. **ਝਾਕੀ** } ਸੰਗਜ਼ਾ-ਦਰਸ਼ਨ.
ਝਾਂਕੀ } ਦੀਦਾਰ.

"ਦੇਖੀ ਅਮਰਾਵਤੀ ਮੇ
ਦੇਵਨ ਕੀ ਸਭਾ ਬੀਚ
ਸ਼ੱਭਾ ਯੁਤ ਝਾਂਕੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਅਮਰੇਸ਼ ਕੀ,
ਚੇਖਜੋ ਚਤੁਰਾਨਨ ਕੋ
ਰਿਖੀਅਨ ਦੇਤ ਸਥਾ
ਯੋਗ ਧਜਾਨ ਲੀਨ ਪੇਖੀ
ਮੂਰਤਿ ਮਹੇਸ਼ ਕੀ,
ਰਿਸਭ ਕੋ ਤਜਾਗੀ ਅਰੁ
ਰਾਘਵ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ
ਨੀਤਿ ਮੇ ਨਿਪੁਨ ਦੇਖੀ
ਮੰਡਲੀ ਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਕੀ.
ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਏਕ ਹੀ
ਸਥਾਨ ਹੁਏ ਭਾਨ ਹਮੇ
ਦੇਖੀ ਜਬ ਬਾਂਕੀ ਝਾਂਕੀ
ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕੀ.

੨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜ. ਨਜ਼ਾਰਾ । ੩ ਝਰੋਖਾ. ਉਹ ਛੇਕ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੀ ਦੇਖੀਏ.

੨. । ੮ ਜਲਨ. ਦਾਹ. "ਗ੍ਰੀਖਮ ਝਾਰ ਮਿਟੈ ਅਬ ਐਸੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. । ੩ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਰੋਗ ਆਦਿ ਝਾੜਨਾ.

੪. "ਝਾਰ ਪਿਛੋਰ ਭਲੇ ਕਰਵਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਜਰਾਦੁਲ ਬਹ੍ਰ. Water Locust.

੨. ਭਾਵ-ਪੂਰਣ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

੩. **ਝੁੱਗਾ.** ਛੱਪਰ. ਫੂਸ ਦਾ ਘਰ । ੨ ਭਾਵ- ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ. ਦੇਖੋ, ਚਉੜ ੩ । ੪ ਦੇਖੋ, ਝੱਗਾ.

546-੧. **ਝੂਲਨਾ ਮਹਲ.** ਇੱਕ ਗੋਂਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਭਾਈ ਗੁਰੀਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਇਸੇ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੋਤਾ ਦੀਪ ਚੰਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ. ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੇ ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਣਵਾਇਆ. ਉਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੀ ਇੱਕ ਨੇ ਡਾਟਾਂ ਦੀ ਕੰਧ ਜਦ ੧੦-੧੨ ਫੁੱਟ ਉੱਸਰ ਚੁੱਕੀ, ਤਾਂ ਦੀਪ ਚੰਦ ਵੇਖਣ ਲਈ ਆਇਆ. ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੰਧ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੱਸੀ. ਭਾਈ ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੇ ਕੰਧ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਝੂਲਣ ਲੱਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਝੂਲਣਾ ਮਹਲ ਰੱਖ ਕੇ ਕੰਧ ਤੇ ਛੱਤ ਪਾਉਣੋਂ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਮਹਲ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੀਪ ਚੰਦ ਤੋਂ ਸੱਤਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਮਹੰਤ ਸ਼ੰਕਰ ਨਾਥ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਝੂਲਨਾ ਮਹਲ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈ. ਇਸ ਮਹਲ ਨੂੰ ੬੦) ਸਾਲਾਨਾ ਮੁਆਫ਼ੀ ਹੈ.

੨. ਵ. ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਲ. Suspension Bridge.

੩. **ਝੂਲਾ ਮਹਲ.** ਦੇਖੋ, ਝੂਲਨਾ ਮਹਲ.

੪. ਵਿ. ਕੱਚਾ ਖੂਹ.

੫. **ਝੋਲ.** ਦੇਖੋ, ਝੋਲਨ। ੨ ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕੋ ਜਸ ਝੋਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਹੜ੍ਹ.

੬. **ਝੋਂ.** ਸੰ. ਝੰਝਾ- ਖੁਰਕ (ਖ਼ਾਰਿਸ਼) ਦੀ ਲਹਰ. ਖੁਜਲੀ ਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉੱਠਣਾ, ਜਿਵੇਂ-ਫੁਨਸੀਆਂ ਅਤੇ ਧਪੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਝੋਂ ਹੋਣੀ.

547-੧. **ਝੰਡ ਲਾਹੁਣੀ.** ਦੇਖੋ, ਝੰਡਣਾ.

੨. **ਝੰਡਾ ਗੱਡਣਾ.** ਕਿਸੇ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਆਪਣਾ ਝੰਡਾ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਗੱਡ ਕੇ ਇਲਾਕਾ ਮੱਲਣਾ। ੨ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਝੰਡਾ ਗੱਡ ਕੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ਕਿ ਇਸ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਓ ਅਰ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਝੰਡਾ ਨਾ। ਪੁੱਟਣ ਦੇਓ. "ਝੰਡਾ ਰੱਡ ਗਾਢੇ। ਮੈਡੇ ਰੋਸ ਬਾਢੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਝੰਡਾ ਵੈਰੀ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਹਾਰਿਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੩ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਆਦਿ ਅਸ੍ਥਾਨਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਾਯਮ ਕਰਨਾ.

੩. "ਟਸਕ ਕਢਜੈ ਦਾਨਵ ਕੇ ਸਾਰੇ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਅੰ. Tusk. ਹਾਥੀ. ਸੂਰ ਆਦਿ ਦਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਦੰਦ.

੧. ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਦ ਆਵਾਜ਼ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. "ਹੰਸਾ ਨਾਲ ਟਟੀਹਰੀ, ਕਿਉਂ ਪਹੁੰਚੇ ਦੇੜੀ." (ਭਾਗੁ)

੨. ।. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ "ਰਾਜਸਥਾਨ" ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

੩. "ਚਾਨਣ ਚੰਦ ਨ ਪੁੰਜਈ ਚਮਕੇ ਗਾਨਾਫਾ" (ਭਾਗੁ)

੪. ।. ੨. "ਨਹਿ ਇਸ ਮੇ ਕਛੁ ਟਾਰ ਵਿਚਾਰਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ੩ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. "ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਟਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ੩ ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਕਪਾਲਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

੩. **ਟਿੱਕੀ ਪ੍ਰਸਾਦ.** ਦੇਖੋ, ਬਾਲ ਭੋਗ ੨.

੪. **ਟਿਚਕਰ / ਟਿਚਕਰੀ** ਜੀਭ ਦੀ ਨੋਕ ਮੂੰਹ ਦੀ ਛੱਤ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਟਿਚ ਟਿਚ ਆਵਾਜ਼। ੨ ਮਖ਼ੌਲ, ਠੱਠਾ. ਮਸ਼ਕਰੀ.

੫. **ਟਿੱਲ.** ਤਾਣ. ਬਲ. ਤਾਕਤ। ੨ ਸਹਾਰਾ.

੬. ਇਸ ਨੂੰ ਟਿੱਲਾ ਭੰਗਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੧. ੨ ਲਾਰਡ ਇਰਵਿਨ (E.F.L. Wood, Baron Irwin of Kirby Underdale) ਜੋ ਸਨ ੧੯੨੬ ਤੋਂ ੧੮ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੩੧ ਤਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਾਇਸਰਾਯ ਰਿਹਾ. ਇਹ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੀ ਥੱਥੇ ਹੱਥੋਂ ਹੀਣਾ ਸੀ.

੨. "ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮੇ ਏਕ ਟੇਕ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਆਨ ਗਜਾਨ ਧਜਾਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿਭਚਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ)

੩. **ਟੇਕਰੀ / ਟੇਕੜੀ** ਸੰਗਜ-ਟੇਕ. ਆਸਰਾ, ਆਧਾਰ। ੨ ਦੱਖਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਟੇਕਰੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਟਿੱਬੀ, ਪਹਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਦਾ ਅੰਗ ੯.

੪. ਤਾਰਬਰਕੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਾਢ M. Chappe ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਫ੍ਰਾਂਸ ਵਿਚ ਸਨ ੧੭੯੨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੯੬ ਅੰਦਰ ਕਲਕੱਤੇ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਦਾ ਤਾਰ ਸੰਬੰਧ ੧੭ ਮਈ ਸਨ ੧੮੫੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਰਾਚੀ ਲੰਡਨ ਦੀ ਤਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ੨੩ ਜਨਵਰੀ ੧੯੦੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

੫. **ਟੋਕਨੀ.** ਛੋਟਾ ਟੋਕਨਾ. ਬਲਟੋਹੀ.

੧. ।ਏ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਿੱਖ ਇੱਕ ਭੱਟ. ਦੇਖੋ, ਭਿੱਖਾ ੩.

੨. **ਟੋਪੀ ਦੇਣੀ / ਟੋਪੀ ਪਹਿਰਾਉਣੀ** ਚੇਲਾ ਬਣਾਉਣਾ. ਟੋਪੀ ਧਾਰੀ ਸਾਧੁ, ਆਪਣਾ ਚੇਲਾ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਚੇਲੇ ਦੇ ਸਿਰ ਆਪਣੀ ਟੋਪੀ ਅਥਵਾ ਨਵੀਂ ਟੋਪੀ ਪਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਹ ੨.

੩. "ਆਵਤ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਟੋਲ ਹਜਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. "ਟੋਵਾ ਭਯੋ ਕਛੁਕ ਗੰਭੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ।. ੧੦ ਟੱਕ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਟੈਕ ਦਈ ਤਬ ਨਿਖੁਟਜੋ ਪਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਦ ਚਸ਼ਮੇਂ ਦੇ ਸੋਤ ਨੂੰ ਟੁੱਕ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ.

੬. ੪ ਚਮਕ ਦਮਕ। ੫ ਸੋਨੇ ਜੀ ਰੰਗਤ, ਜ਼ਿਵੇਂ-੧੦੦ ਟੰਚ ਦਾ ਸੋਨਾ ਹੈ.

੭. **ਟੰਬਾ.** ਅਣ-ਘੜ ਸੋਟਾ। ੨ ਡਾਂਗ. ਲਾਠੀ (Cudgel).

੧. ਜੋ ਸਿੰਧੁਨਦ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ੭ ਮੀਲ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਰਾਚੀ ਦੇ ਪੂਰਵ ੫੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਸਨ ੧੪੪੫ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵਡਾ ਧਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ, ਪਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਕੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. "ਠੱਟਾ ਸ਼ਹਿਰ ਬਸਜੋ ਤਹਿ ਭਾਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੩)

੨. **ਠਠੰਬਰਨਾ.** ਕ੍ਰਿ- ਸੰਭ੍ਰਮ. ਭੈ ਸ਼ੋਕ ਆਦਿ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹ ਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਠਕਣਾ.

੩. ।੨ ਠੱਢ. ਪਾਲਾ. "ਅਗਨੀ ਜਾਰਿ ਜਾਰਿ ਠਰ ਥੋਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ੨ ਸਥਾ. ਠਹਿਰਾਉ. ਸ੍ਥਿਤਿ। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਲੰਬ ਗਤਿ, ਜੋ ਦ੍ਰੁਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ.

੫. **ਠਾਕੁੰਰਿ.** ਠਾਕੁਰ (ਠੱਕੁਰ) ਨੇ. ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ. "ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰੀ ਮੇਰੈ ਠਾਕੁਰਿ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

੬. "ਜੇਪੈ ਦੇਂਯ ਚਾਕਤੀ ਤੋਂ ਠਾਕੁਰੀ ਯਹੀ ਹੈ ਤੇਰੀ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਮਤਿ ਹੋਯ ਨੈਕ ਆਦਮ ਸਨਾਸ਼ੀ ਕੀ." (ਨਵਲ ਸਿੰਘ)

556-੧. **ਠੋਲ.** ਤੀਰ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਚਪਟੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ.ਇਹ ਮੱਥੇ ਦੀ ਹੱਤੀ ਤੋੜਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਅੰਗ D.

੨. **ਠੰਢਸ਼ੀ.** ਠੰਢੜਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸ਼ੀਤਲਾ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲਾ ੨।

ਠੰਢਾ. ਦੇਖੋ, ਠੰਢੜਾ.

੩. **ਠੰਢਾ ਧਾਹ ਭਰਣਾ.** ਹਾਹੁਕਾ ਲੈਣਾ.

੪. **ਡਹਲ.** ਦਹਲ. ਹੋਲ. ਧੜਕਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਰ.

੫. ਛਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਛਹਾ ੨.

558-੧. **ਛੱਬਾ.** ਸੰ.ਣ. ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ ਪਾਤ੍ਰ । ੨ ਭਿੰ-ਭਿੰਨ ਕਾਲੇ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦਾ, ਜਿਵ- ਛੱਬਾ, ਕੁੱਤਾ, ਘੋੜ ਅਤੇ ਬੈਲ । ੩ ਕੁਲ-ਬਹਿਰੀ (ਚਿੱਟੇ ਕੋੜ) ਵਾਲਾ.

੨. । ੨ ਛੱਬਾ ੨ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਜਿਵੇਂ- ਛੱਬੀ ਗਾਂ.

੩. (ਛਲਹੋੜੀ) ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾਏ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਲੈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ. ਇਸੇ ਪਾਲਿਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਛਲਹੋੜੀ

੪. ਛੱਲੇ ਨੂੰ ਕਲਜੀਧਰ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਨਾਉਂ ਛੱਲਾ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਅਰ ਖੜਗ ਤਥਾ ਆਪਣੇ ਵਸਤ੍ਰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਬ੍ਰਮਬੇਰ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਪਾਸ ਹਨ.

੫. । ੩ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ.

੬. **ਛਾਕੀਆ.** ਡਾਕ ਪਹੁਚਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਿੱਠੀ ਰਸਾਂ.

੧. **ਛਾਂਭ ਛਾਂਭਣਾ** } ਦੇਖੋ. ਡੰਭਣਾ. "ਪਾਵਕ ਛਾਂਭ ਉਠਾਵਤ ਨਾਵ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਛਾਲਰ.** Dollar. ਇਹ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਅਮੇਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ. ਇਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਚਾਰ ਸ਼ਿਲਿੰਗ ਦੇ ਪੈਂਸ ਬਰਾਬਰ ਹੈ.

੩. 'ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਰਾਸੋ' ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸੇ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ.

੪. ਉਦਾਹਰਣ-"ਪੁੱਤੇਂ ਜਾਏਂ ਕਵਣ ਗੁਣੁ ਅਵਗੁਣੁ ਕਵਣ ਮੁਯੇਣਾ ਜਾਂ ਬੱਪੀ ਕੀ ਭੂੰਹੜੀ ਚੰਪਿੱਜਇ ਅਵਰੇਣ." ਉਸ ਪੁੱਤ ਦੇ ਜੰਮੇ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਅਤੇ ਮਰੇ ਤੋਂ ਕੀ ਹਾਨਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਪ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਰ ਤੋਂ ਭੋਗੀ ਗਈ ਹੈ.

ਛਾਵਾਂ ਛੋਹੀ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਨੌਮੇ ਸਕੰਧ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਇਕ ਅੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਜਨਮਿਆ ਜੋ, ਅਨੰਤ ਸੂਰਜਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਰਖਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਉਹ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਰਚਨਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ.

੧. "ਮੈ ਡੋਹਾਗਣਿ ਕਾਈ ਹਾਤਿ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

੨. **ਛੋਛਰਾ ਮੰਡਲੀ.** ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ੫ ਅਤੇ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ੨.

੩. ਖ ਡੋਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਡੋਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਡੋਰ ਕੂਪ ਤੇ ਨਾਰਿ ਨਿਕਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੮੭)

੪. ਖ ਅੱਖ ਦੀ ਸੂਖਮ ਰਗ ਜੋ ਡੋਰੇ ਦੀ ਸਫੇਦੀ ਅੰਦਰ ਲਾਲੀ ਦੀ ਭਾਹ ਨਾਲ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ: "ਡੋਂ ਚਿਤ੍ਰਵਨ ਡੋਰੇ ਵਰੁਣਿ ਅਸਿ ਕਟਾਰ ਬੱਧ ਤੀਰ । ਕਟਤ ਛਟਤ ਬਾਂਧਤ ਵਿਧਤ ਜਿਯ ਹਿਯ ਤਨ ਮਨ ਬੀਰ."

੫. ਅਮੀਰ ਜਾਂ ਸਦਾਰ ਜਦ ਘੋੜ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਤਦ ਸਾਈਸ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਲਗਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਗਡੋਰਾਂ ਪਾ ਕੇ ਹੱਥੀਂ ਫੜ ਕੇ ਕਦਮ ਕਦਮ ਚਲਦੇ ਹਨ.

੬. **ਡੋਰ ਭੋਰ.** ਦੇਖੋ, ਤੋਰ ਭੋਰ. "ਭਏ ਬ੍ਰਤ ਬੋਰੇ । ਮਹਾ ਡੋਰ ਭੋਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. ੮ ਖੇਤ ਦੀ ਬੱਟ (ਵੱਟ) । ੨ ਰੂਪ. ਆਕਾਰ । ੩ ਢੰਗ. ਤਰੀਕਾ.

੧. ਢੰਗ. ਤਰੀਕਾ. ਪੱਖ. ਤਰਫ.

੨. **ਢਬਦਾਰ.** ਪੱਖ ਰਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੱਖੀ. ਤਰਫ਼ਦਾਰ. "ਕਿਤਕ ਨੁਰੰਗੇ ਕੇ ਢਬਦਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਟਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਗਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

੨. ਢਾਕੇ ਵਿਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪੈਰ ਜਮਾਇਆ, ਅਤੇ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ.

੩. । ੨ ਦਗਧ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ। ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ. ਲਾਂਬੂ.

੪. **ਢਾਢੜੀ.** ਦਗਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅੱਗ. ਦਾਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕੋਪਰ ਓਤੇ ਢਾਢੜੀ ਜਲਤੀ ਕਰੈ ਪੁਕਾਰ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

੫. **ਢਾਢੀ ਕਾ.** ਤੁਛ (ਅਦਨਾ) ਢਾਢੀ. ਦੇਖੋ, ਕ ੧੯. "ਹਉ ਢਾਢੀਕਾ ਨੀਚ ਜਾਤਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

੬. "ਢਲੰਤ ਢਾਲ ਮਾਲਯੰ ਖਹੰਤ ਖੱਗ ਖੰਤਯੰ." (ਰਾਮਾਵ)

੭. ਢਿੱਡ ਹੋਣਾ. ਗਰਭ (ਹਮਲ) ਹਣਾ.

ਢਿੱਡ ਕਢਵਾਉਣਾ. ਗਰਭ (ਹਮਲ) ਗਿਰਵਾਉਣਾ. ਸਕਾਤ ਹਮਲ ਕਰਵਾਉਣਾ.

ਢਿੱਦਲ. ਵੱਡੇ ਢਿੱਡ ਵਾਲਾ. ਪੇਟਲ.

ਢਿੱਚ. ਦੇਖੋ. ਢਿੱਡ.

੮. ਢਿੰਡਿਮ. "ਉਧੇ ਸੁਧੇ ਹੋਜਜੇ ਸੁਨਿ ਜੋਪਿਨ ਕੇ ਬੋਲ । ਤਿਸ ਅਬਮ ਬਜਾਈ ਢਿਮਢਿਮੀ, ਉਨ ਧਮ ਬਜਾਯੋ ਢੋਲ."

੯. ਢੀਹ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਉੱਚੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣਾ । ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਾਉ-ਪੇਚ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਕਰਨਾ.

੧. "ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਜੋਸੇ ਢੇਕੁਲੀ ਨਿਵਾਵੇ ਸੀਸ." (ਗ੍ਰਾਮੁਰ)

੨. ਢੇਰੀ ਸ਼ਾਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤਕਵੀਬਲਾ.

567-੧. **ਢੰਢੋਰੀ.** ਢੰਢੋਰਾ (ਪਿੰਡੋਰਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਢੋਲਕ. "ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੁਤਾਰਾ ਤੇ ਢੰਢੋਰੀ ਆਣ ਖੜਕਾਈ." (ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

੨. ।ਏ੫ਪ੍ਰ.ਵਜ-ਨ. ਨਾ.ਨਿਸੇਧ ਬੋਧਕ.

੩. "ਨਮੋ ਆਯਰਿਯਾਣੰ." (ਸਾਮਾਯਿਕ ਸੂਤ੍ਰ) ਆਚਾਰਯਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ.

੪. । ੧ਟ ਪ੍ਰਤ੍ਯ.ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗ ਕੇ ਇਹ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭਾਵ ਬੋਧਕ ਸੰਗਜ਼ਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ- ਇਨਸਾਨਿਯਤ, ਲਯਾਕ੍ਤ ਆਦਿ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਤ੍ਵ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੁਣਾ(ਪਨ) ਹੈ.

੫. "ਮਾਧਵੇ ! ਤੁਮ ਨ ਤੋਰਹੁ ਤਉ ਹਮ ਨਹੀਂ ਤੋਰਹਿ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਹੇ ਮਾਧਾ ਪਤਿ ! ਜੇ ਆਪ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੋੜ ਭੀ ਲਓ, ਤਉ (ਤਾਂ ਭੀ) ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਤੋੜਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ-"ਤੁਮ ਸਿਉ ਤੋਰਿ ਕਵਨ ਸਿਉਂ ਜੋਰਹਿ ?" ਦੇਖੋ, ਤੁਮਨ ਦਾ ਫੁੱਟਨੋਟ.

569-੧. **ਤਅੱਵੁਫ਼.** ਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ- ਪਰਾਯਣ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੨ ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ । ੩ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ.

੨. **ਤਹੱਜੁਦ.** ਅ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਨੀਂਦ ਭੱਜ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਧਯਾਨ-ਪਰਾਇਣ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੨ ਰਾਤ-ਜਗਾ.

570-੧. **ਤਕਰਾਰੀ.** ਤਕਰਾਰ (ਤਰਕ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੁੱਜਤੀ.

੨. **ਤਕਵਾ.** ਚਰਖੇ ਦਾ ਤੱਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕਲਾ.

੩. "ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਮਲ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ।"

੪. "ਪ੍ਰਲੈ ਦੇ ਦਿਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਤੋਲਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੱਕੜੀ ਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤੇ ਰਾਈ ਜਿੰਨਾ ਜੁਲਮ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਕਿਸ ਦਾ ਰਾਈ ਮਾਤ੍ਰ ਕਰਮ ਭੀ ਤੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਲਿਆ ਮੌਜੂਦ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਰਾਂਡੇ, ਅਰਹਿਸਾਬ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਬੱਸ ਹਾਂ.''

੫. **ਤੱਕਣਾ.** ਕ੍ਰਿ- ਜਾਂਚਨਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਟਕ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਣਾ.

੬. ਇਹ ਦੰਡ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਖਿਮਾ ਦਾ ਯਾਚਕ ਹੋਇਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹਣੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤਾ.

੭. ਅਰਥਾਤ-ਆਪਣਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਨਾਉਂ.

੮. ''ਸ੍ਰਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਤਗੀਦ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ''ਅਨੁਜ ਬਡ੍ਹਾਈ ਦੇਖਿ ਤਚਤ ਹੈ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਤਟ (ਬਿਵ) ਦ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਖਟ(ਛੀ) ਕਰਮ. ਦੇਖੋ ਖਟ, ਕਰਮ ੪.

੩. ਜੋ ਤ੍ਰਿਕੋਣਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.ਸੰ.ਤ੍ਰਿਕੋਣਾ- ਛਾਦਨ.

੧. ''ਆਨੰਦ ਲਹਿਜੋ ਪਰਮ ਤਤਬੇਤਾ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਤਤ ਤ੍ਵੰ-ਅਸਿ.ਸੋ ਤੂੰ ਹੈਂ. ''ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੂੰ ਹੈ.'' (ਆਸਾ ਮ: ੧)

੩. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ''ਛਤੇ ਦਰਸ਼ਨ'' ਪਦ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਸੱਚੇ ਸ਼ਾਹਿਬ ਕੀ ਛਤੇ.

੪. **ਤਦਿਸ.** ਤਿਸ ਦਿਵਸ. ਉਸ ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸਿਧਾਨਿਜ.

੧. ਤਨਖ਼ਾਹੀਆ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਤਨਖ਼੍ਵਾਹਦਾਰ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਿਮਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨਿੱਤ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਗੀਰਾਂ ਖ਼ਿਲਤ ਅਤੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਕੇ ਅਪਨੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਪਾਸ ਰਹਿ ਕੇ ਤਨਖ਼ਾਹ ਲੈਣੀ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ ਉਹ ਅਣਖੀਲੇ ਭਾਈਆਂ ਤੋਂ ''ਤਨਖ਼ਾਹੀਏ'' ਸੱਦੇ ਗਏ. ਸਨੈ ਸਨੈ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਕ਼ਾਰਤ ਭਰਿਆ ਸਮਝ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ.

੨. ''ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ.'' (ਵਡ: ਮ ੩)

575-੧. **ਤਪਤੈ.** ਤਪਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.ਤਪਦਾ ਹੈ। ੨ ਤੜਫਦਾ ਹੈ. ਤੀਵ੍ਰ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵਜ਼ਾਕੁਲ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ''ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਹੁ ਤਪਤੈ.'' (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

੨. **ਤਫ਼ਸ਼ੀਦ ਦਿਲ.** ਦੇਖੋ, ਤਪਸ਼ੀਦ ਦਿਲ.

੩. **ਤਬੀਤ.** ਦੇਖੋ, ਤਬੀਅ਼ਤ ਅਤੇ ਤਾਵੀਜ਼.

੧. ੨ ਟੈਕਸ. ਮਹਿਸੂਲ ਚੁੰਗੀ। ੩ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਮਾਲ ਤੇ ਜਕਾਤ. ਤੁਜ਼ਕੇ ਬਾਬਰੀ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਰ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਤਮਗ਼ੇ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

੨. ਤਾਰਤਮ੍ਯ, ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ, ਨਯੂਨਾਧਿਕਤਾ.

੩. ''ਨਿਰੰਤਰ ਆਪ ਰਮਝੇ ਤਮਤਾਰਨ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਾਨਿਕਾਰਕ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਮਾਕੂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨਾ ਤੇ ਅਨੇਕ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

The results of decimating wars, devastating plagues, floods, fire, tornadoes, earthquakes, and other convulsive forces of nature are as nothing compared with the besom of destruction involved in the tobacco habit.

This may seem like stating the matter too emphatically, but far from it. It is impossible in human language adequately to describe it. Plagues and disasters at most are usually quite local in character. But here is a habit, well-nigh universally practised, now numbering among its devotees not only the men but the women and myriads of those of tender years, in fact, including the great majority of the human family. It cannot be any exaggeration to state that today tobacco represents the greatest single menace to the mental, physical and moral integrity of the human family.

The Late Sir B. W. Richardson, one of the best informed of modern medical men, said: "I do not hesitate to say that if a community of both sexes, whose progenitors were finely formed and powerful, were to be trained to the early practice of smoking, and if marriage were confined to the smokers, an apparently new and physically inferior race of men and women would be bred up."

Professor Lorand of Carlsbad, whose expert medical advice is sought from all over the world, in one of his recent books, speaking of the effects of tobacco on women, states how amazed he has been to find the number of women coming to him, once famously beautiful, who have in a few short years become prematurely old, wizened, and most unattractive in appearance.

(The Oriental Watchman)

ਤੁਜ਼ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਪਣੇ ੧੨ਵੇਂ ਸਨ ਜਲੂਸ ਅੰਦਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

In consequence of the disturbance that tobacco brings about in most temperaments and constitutions I

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

had ordered that no one should smoke it. My brother Shah Abbas has also become aware of the mischief arising from it and has ordered that in Iran no one should venture to smoke.

Extract from "HEALTH AND LONGEVITY" by A. C. Selmon, M. D. published by Oriental Watchman Publishing House, Salisbury Park, Poona, India.

CHAPTER 17

In every 100 ounces of dried tobacco leaves, there are two ounces of a deadly poison called nicotine. Nicotine is a much more deadly poison than arsenic. It is so deadly that one drop of it placed on the skin of a rabbit will produce death. Two drops on the tongue of a cat or dog will prove fatal. Fatal poisonings have occurred in man from swallowing tobacco. In China, a common method of committing suicide is to drink water out of a huqqa which contains nicotine.

Usually, the first time any one smokes tobacco, he becomes very sick. These facts fully demonstrate that tobacco is a very harmful poison. (page 105)

A few years ago when some American officials were examining applicants for the Naval Academy, there were 412 young men who made applications to enter the Academy; but 298 of these were rejected because, through using tobacco, they had permanently injured their hearts, and other vital organs. (Page 107)

Surgeons find that a surgical operation from which a non-tobacco-user would quickly recover, often causes the death of a tobacco-user. Some years ago the President of the United States was shot and died in a short time. The physicians who treated him affirm that if he had not smoked so much tobacco he would have recovered.

Tobacco is a common cause of blindness. It is also a common cause of cancer of the lips, tongue, and throat. (Pages 108-09)

In an investigation made in ten of the largest schools in a large city in America of twenty boys who smoke, and twenty who do not smoke in each school, the following is the average of the abnormal conditions found: Among every twenty boys who smoked, fourteen had some disease; while among every twenty non-smoking boys, only one had any disease of the nervous system. Out of every twenty smokers, eighteen were dull and stupid, while among every twenty non-smokers, there would be found only one dull, stupid boy. (Page 109)

CHAPTER 29

Tobacco-using injures the stomach almost as much as alcohol, and should be included among the common causes of dyspepsia. (Page 188)

CHAPTER 36

Those who use tobacco are often troubled with a cough that ceases as soon as they stop smoking tobacco. (Page 236).

CHAPTER 38

Tobacco-using injures the lungs and throat, and prepares the way for one to contract consumption very easily. (Page 245)

CHAPTER 44

Tobacco-smoking, cigarette – smoking and drinking any kind of alcohol injures the eyes and causes a large amount of eye disease. (Page 278)

੫. "ਜਾਕੀ ਦਹਸ਼ਤ ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਸੁਰ ਤਰ ਹੈ." (ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵਿ) ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੇਠ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੬. "ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰਮੁਖਤਰ ਦੂਜੇ। ਗੁਰਮੁਖਤਮ, ਨੀਰੇ ਲਖ ਤੀਜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭। ੜ ਡ੍ਰਾਸਨ (ਤਰਾਉਣ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕੰਠ ਹੋਮ ਕਰ ਤਰਸਤ ਘਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਕੋ." (ਨਾਪ) ਨ੍ਰਿਸਿੰਹ ਆਪਣੀ ਅਜਾਲ ਨਾਲ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

੮.। ੮ ਟਾਕੀ.ਟੱਲੀ. ਲੋਰ. ਤਰਾਬ. "ਚਾਰ ਤਰਕ ਕੀ ਕੁਲਹ ਬਨਾਈ." (ਨਾਪ) ਤਰਕ ਵਿੱਚ ਬਲੇਜ ਹੈ. ਟਾਕੀ ਅਤੇ ਤਜਾਗ.

੧.। ੪ ਵਿ- ਤਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ: ਤਾਰਿਕ. "ਇਰਖਾ ਪਰੁਖਾ ਛਰ ਆਮਰਖਾ। ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਸਦਾ ਇਨ ਤੇ ਤਰਖਾ." (ਨਾਪ) ਈਰਖਾ, ਰੁੱਖਾ ਬੋਲਣਾ, ਛਲ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਾਰਿਕ ਹੋਕੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

੨. "ਕਿਮ ਤਮ ਤੋਮ ਤਰਣਿ ਕੇ ਧਾਸੇ ?" (ਗੁਪ੍ਸ)

੩.। ੩ ਸੁਰਯ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ ੩. "ਜਮ ਤਮ ਸਮ ਤਿਹ ਤਰਨ ਸੇ." (ਨਾਪ)

੪. ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੮੧ ਵਿੱਚ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ.

੫. ਸੰਮਤ ੧੯੪੧ ਵਿੱਚ ਜੀਂਦ ਪਤੀ ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰੋਵਰ ਲਈ ਰਸੂਲ ਪੁਰ ਘਰਾਟਾਂ ਵਾਲੀ ਨਹਰ ਤੋਂ ਹੰਸਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਸ਼ਰਮਿੰਟ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਅਤੇ ਛੱਤਵੀਂ ਸੰਮਤ ੧੯੮੫-੮੬ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ.

੬. ਪੌੜੀਆਂ ੨੦ ਹਨ.

੭. ਸ਼ਨ ੧੮੫੮ ਵਿੱਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੂਪਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਦਰ ਲੈ ਆਂਦਾ.

੮. ੨੬ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। (ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ੩) ਸੰਨ ੧੮੬੫ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਤ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਦਰਜ ਹੈ—

"ਅਰਸਾ ੨੭੫ ਸਾਲ ਦਾ ਗੁਜ਼ਰਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੇ ਇਸ ਜਗਾ ਆਏ ਔਰ ਯਹ ਜਗਾ ਬਤੇਰ ਜੰਗਲ ਵੈਰਾਨ ਪੜੀ ਹੁਈ ਥੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਹਾਂ ਏਕ ਮਕਾਨ ਫ਼ਕੀਰਾਨਾ ਬਨਾ ਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਔਰ ਅਕ੍ਸ਼ਰ ਮੁਮਤਲਿਫ਼ ਕਸਰਤ ਸੇ ਉਨ ਕੇ ਸੇਵਕ ਹੋ ਗਏ। ਔਰ ਉਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਮਾਮੀਨ ਏਕ ਹਜ਼ਾਰ ਆਠ ਸੇ ਵਿਖਾ ਅਰਾਜ਼ੀ ਅਸੱਮੀ ਖ਼ਾਨਾ ਰਾਜਪੂਤ ਸਾਕਨ ਪਲਾਮੇਰ ਵ ਨੀਬ ਦੀਗਰ ਦੇਹਾਤ ਗਰਦੇ ਨਵਾਹ ਬ ਤਫ਼ਸ਼ੀਲ ਜ਼ੈਲ ਪੱਟੀ ਪਲਾਸੋਰ ਥੇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਵਾਲਾ ਸੇ ਖ਼ਰੀਦ ਕਰੀ। ਸਿਰਫ਼ ਖ਼ਾਨਾ ਰਾਜਪੂਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਤਖ਼ਮੀਨਨ ਪਾਂਚ ਸੌ ਰੁਪਏ ਕੋ ਦੀ ਔਰ ਕੋਮ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਬਤੇਰ ਹਿੱਬਾ ਬਿਲਾ ਲੇਨੇ ਕੀਮਤ ਕੇ ਦੇ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਵ ਤਾਲਾਬ ਬਨਾਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਆ ਔਰ ਚਾਹਾਤ ਆਪਣੀ ਲਾਗਤ ਸੇ ਤ੍ਯਾਰ ਕਰਵਾਏ। ਔਰ ਵਹਾਂ ਏਕ ਛੰਭ ਜਿਸ ਮੇਂ ਪਾਨੀ ਰਹਿਤਾ ਥਾ ਔਰ ਜੋ ਸ਼ਖ਼ਸ ਬੀਮਾਰ ਮਜ਼ੁਰਮ ਕੀ ਤਰਹ ਆਤਾ ਥਾ ਵੁਹ ਬੀਮਾਰੀ ਸੇ ਆਰਾਮ ਪਾਤਾ ਥਾ। ਉਸ ਵਕਤ ਸੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੀਆ ਗਿਆ, ਜਬ ਸੇ ਬਰਾਬਰ ਆਬਾਦ ਹੈ."

੯. "ਪਸ਼ਚਿਮ ਦਿਸਾ ਤਰਨਿ ਬਹੁ ਜਾਵਾ." (ਨਾਪ)

579 ੧. **ਤਰਾਫ.** ਅਤ੍ਰਾਫ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਾਫ.

੨. **ਤਰੀਨ.** ਫ਼ਾ- ਪ੍ਰਤਜ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤਮ ਦੀ ਥਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਤਮ ੮.

੩. **ਤਰੁ ਅਰਜਨ.** ਅਰਜੁਨ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਤਰੁ (ਵਿਰਛ). ਕਲਪ ਵ੍ਰਿਛ. "ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਜਾਨਿਯਤ ਮਾਨੋ ਤਰੁ ਅਰਜਨ." (ਗੁਪ੍ਸ)

੪.। ੩ ਵਿ-ਘਾਉ (ਛੱਟ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਸ਼. ਤਰੰਗ ੬. "ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਲਈ ਐਂਚ ਮਜਾਨੈਂ ਤਰੰਗੀ." (ਗੁਪ੍ਸ)

੧. "ਜੇ ਰਾਖਸ ਤਲ ਲੇਵਹਿ ਧਾਏ." (ਨਾਪ)

੨. **ਤਲਪ ਕੋਟ.** ਮਾਂਗਣ.ਖਟਮਲ. ਕਟੂਆ.

੩. **ਤਲਵਾਰ ਕੀ ਧਾਰ.** ਦੇਖੋ, ਖੰਡੇਧਾਰ. "ਯਹ ਪੇਮ ਕੋ ਪੰਥ ਕਰਾਰ ਹੈ ਰੇ! ਤਲਵਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਪੈ ਧਾਵਨੋ ਹੈ." (ਬੰਧ ਕਵਿ)

੪. ਪੜੰਬਰ ਮੂਸਾ ਨੇ ਭੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਬਲ Deut, xxiv.I. ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਨੇ ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Matt. v,੩੧-੩੨. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਿਭਚਾਰਨੀ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਵਿਭਚਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਯਥਾ: "ਪਰ ਕੀ ਰਮਤੀ ਨਾਰੀ ਛੋਰ। ਜੋ ਅਪਨੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਹੈ ਠੋਰ." (ਰਤਨ ਮਾਲ)

੫. "तव प्रसादि कबडा." ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਠ ਕਈ ਛੰਦੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਅਕਾਲ ! ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਵਿ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੬. **ਤਵਾਚੀ.** ਤੁ. ਜਰਨੈਲ ਦਾ ਮੁਨਸ਼ੀ। ੨ ਜਰਨੈਲ ਦਾ ਨਾਯਬ.

੧. ਉਸ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਦੋ ਦੈਤ ਰਚੇ।

੨. ਦੋਲਤੇ ਅਜ਼ ਮਾਹ ਤਾ ਮਾਹੀ ਤੁਰਾਸਤ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

੩. "ਤਾਇਆ ਚਾਚਾ ਜਾਣੀਐ, ਤਾਈ ਚਾਚੀ ਮਾਇਆ ਮੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

੪. **ਤਾਕਾ.** ਤੱਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤੱਕਣਾ। ੨ ਤਾਂ ਕਾ. ਤਿਸ ਦਾ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਾਕਾ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

੫. "ਪੱਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪਗ ਮਲਿ ਧੋਵਣਾ." (ਭਾਗੁ)

584-੧. **ਤਾਤਾਰ ਖ਼ਾਨ.** ਦੋਲਤ ਖ਼ਾਨ ਲੋਦੀ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੋਲਤ ਖ਼ਾਨ.

੨. "ਕਹਿ ਬਿਨਤੀ, ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਜਨ ਤਾਕੁਲ." (ਗੁਪ੍ਸ)

੩.। ੭ ਤਾਣ. ਬਲ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨਿ.

੧. ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਲੀ ਸੁੱਕ ਗਈ ਹੈ. ਹੁਣ ਲੋਕ ਕਬਰ ਪਾਸ ਦੇ ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਚਬਦੇ ਹਨ.

੨. "ਉਠਹਿ ਤਾਨ ਕਲੋਲ." (ਰਾਗ ਮਾਲਾ)

੩. **ਤਾਨਿ.** ਤਾਣ ਕੇ. ਖਿੱਚਕੇ. ਫੈਲਾ ਕੇ. "ਸਮੂਹ ਬਾਨ ਤਾਨਿ ਤਾਨਿ ਤਾਨਤੇ ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸ) ਖਿੱਚ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬਲ ਨਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ.

੪. ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕ ਪਸ਼ਮ ਦੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਵਸਤ੍ਰ ਤਾਛਤਾ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਤਾਰ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਤਾਰਾਂ ਤਾਣੇ ਅਤੇ ਦੋ ਪੇਟੇ ਵਿੱਚ. ਤਾਛਤਾ ਇਤਨਾ ਸੂਖਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਮਾਪ ਦੀ ਚਾਦਰ ਅੰਗੂਠੀ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

586-੧. **ਤਾਂਬੂ.** ਸੰ. ਤਾਮ੍. ਤਾਂਬਾ.

੨. ਉਦਾਹਰਣ—"ਸਰਨ ਗਹੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੁਖਦਾ" ×××

੩.। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ- ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ.

੪. **ਤਾਯਬ.** ਅ. ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੫. "ਤਾਰਕ ਮੰਤ੍ਰ ਸਭਿਨ ਪਰ ਛਾਜਾ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੁਖ ਜਾਪ ਜਪਾਯਾ.''
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

੬. **ਤਾਰ ਬਰਕੀ.** ਦੇਖੋ, ਟੈਲਿਗ੍ਰਾਫ.

੭. ''ਮੇਚਕ ਤਾਰੇ ਬਰ ਮਧੁਕਰ ਸੋ.''
(ਨਾਪ੍) ਅੱਖ ਦੇ ਕਾਲੇ ਤਾਰੇ ਭੌਰ ਜੇਹੇ।

੮. ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ੧੭੫੯ ਦੇ ਲਗਪਗ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਾਘ ਵਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੭੮੯ ਲਿਖਦਾ ਹੈ.

੯. **ਤਾਰਾ ਟੁੱਟਣਾ.** ਦੇਖੋ, ਉਲਕਾ ੩.

੧੦. **ਤਾਰੋ.** ਤਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰੀ ੩.

੧੧. ੧ ਦੇਖੋ, ਤਾਉ ੪. ''ਤਾਤਕਾਲ ਪਤੇ ਰਚ ਲੀਨੇ। ਏਕ ਤਾਵ ਕੇ ਚਾਰੇ ਸੁ ਕੀਨੇ.'' (ਗੁਵਿ ੬)

੧. ਭਾਵ-ਤਿੱਤਰ ਖੰਭੀ ਵਰਖਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਪਾਧ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ.

੨. **ਤਿੰਦਰੀ.** ਤਿੰਨ ਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਦਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੰਦ੍ਰੀ.

੩. ''ਤੋਰ ਤੋਰ ਤ੍ਰਿਣ ਭਾਰਤ ਪੀਠਾ। ਕਹੈ ਕਿ ਲਗਹਿ ਨ ਕਾਹੂ ਡੀਠਾ.''
(ਨਾਪ੍)

੪. ਮੁੱਖ ਦੇਵਤਾ ਹਨ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਗਤ ਰਚਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਾਲਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸੰਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪੌਰਾਣਿਕਾਂ ਨੇ ਸਰੂਪ ਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ.

੫. **ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਕ.** ੧. ਰੋਚਕ. ਰੁਚਿਕਰ. ਜਿਵੇਂ- ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵ-ਲੋਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲਨੇ ਦੁਰਲਭ ਹਨ, ਉਹ ਹਾਸਿਲ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

੨. ਭਯਾਨਕ-ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ. ਯਮਦੂਤਾਂ ਦੀ ਤਾੜਨਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ.

੩. ਯਥਾਰਥ-ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਅਰੋਗ, ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਜੀਵਨ ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਿਤੀਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੬. **ਤਿੰਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤੇਰਾਂ ਵਿੱਚ.** ਦੇਖੋ, ਤੀਨ ਮੇ ਨਾ ਤੇਰਹ ਮੇ.

੭. **ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ.** ਤਿੰਨ ਗੁਣ। ੨ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ. ਦੇਖੋ, ਲਾਏ ੪.

ਤਿਨਿ ਵਸਤੂ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਿ ੪ ਅਤੇ ਬਾਲ ੨.

591-੧. **ਤਿਭਕਣਾ.** ਕ੍ਰਿ. ਡਰ ਨਾਲ ਅਚਾਨਕ ਕੰਬਣਾ. ਤ੍ਰਿਭਕਣਾ.

੨. ੩ ਅਗ੍ਯਾਨ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਸਤਿਗੁਰੂ.

੩. ੨ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਤਿਮਿਰ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਜਨ.

੪. **ਪਿਤ੍ ਤਰਪਣ.** ਸਨੇਹ ਫਲ. ਅ. ਸ਼ਿਮ ਸ਼ਿਮ. ਦੇਖੋ,ਤਿਲਾਂਜਲੀ. ਤਿਲ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ।

੫. ''ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਮੇ ਤਨਿਕ ਤਾਰਿਕਾ ਸਜਾਮ, ਤਾਕੋ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਤਿਲ ਤਿਲਕ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਕੋ.''
(ਭਾਗੁਕ)

੬. **ਤਿਲ ਪ੍ਰਸੂਨ.** ਤਿਲ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਇਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨੱਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

੧. ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਬ੍ਰਿਕਸ਼ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਦਸ੍ਖ਼ਤ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ.

੨. ੩ ਸੇਖੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਜਵੰਧਾ, ਜੋ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੁ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਸੇਖੇ ਆਏ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ਨਾਲ ਸ਼ੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

੩. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੁ ਮੀਲ ਪਰੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ''ਜਿਸ ਥਲ ਕੋ ਤਿਲੋਖਰੀ ਨਾਮ। ਨਿਕਟ ਵਸੈ ਜਮੁਨਾ ਅਭਿਰਾਮ.''
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

੪. ''ਕਿਨਹੁ ਤਿਲੋਨਾ ਅਰੁਨ ਸਰੀਰ। ਜੁਬਨ ਜੰਗ ਧਰੇ ਤਨੁ ਚੀਰ.''
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

੫. ''ਪੰਡਿਤ ਹੁਤੇ ਤਿਵਾਰੀ ਸਾਰੇ.''
(ਗੁਪ੍ਸੂ)

੬. ਤੀਜੇ ਵਿਚ. ਤੀਜੇ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਦੂਆ ਤੀਆ.

੭. **ਤੀਸਰਾ ਮ੍ਰਜਬ.** ਦੇਖੋ, ਤੀਆ ੨ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਦੀਨ.

੮. **ਤੀਨ ਦ੍ਰਿਗ.** ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਨਯਨ.

ਤੀਨ ਪ੍ਰਛੈਦੀ. ''ਬੇਦ ਕਹੈ ਨਹਿ ਤੀਨ ਪ੍ਰਛੈਦੀ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਅਤੇ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਛੈਦ (ਵੰਡ) ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ੨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਜਾਤਿ ਵਿਜਾਤਿ ਅਤੇ ਸ੍ਵਗਤ ਭਦ ਨਹੀਂ.

੯. **ਤੀਨ ਮੇ ਨਾ ਤੇਰਹ ਮੇ.** ''ਕੰਭਕਾਨ ਨਾਮ ਕਹਾਂ ਪੈਜੈ ਮੋਤੇ ਜਾਨ ਰਾਮ! ਏ ਜੁ ਤੁਮ ਮਾਰੇ ਹੈਂ ਨ ਤੇਰਹ ਮੈ ਨ ਤੀਨ ਮੇ.'' (ਹਨੂ)

੧. ੪ ਸੰਗਜਾ-ਨੇੜਾ. ਸਮੀਪਤਾ. ''ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ,ਰਾਵਰੇ ਅਚਰਜ ਚਰਿਤ੍ ਗੰਭੀਰ। ਬੁਤ੍ ਮਿਤ੍ ਕੋ ਪਰਖ ਕੈ ਬਸਬਤ ਹੋ ਨਿਜ਼ ਤੀਰ.''
(ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਫਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਯਣ,ਆਰਣ੍ਯ ਕਾਂਡ)ਬੁਤ੍ ਨੂੰ ਵਾਣ ਅਤ ਮਿਤ੍ ਨੂੰ ਸਮੀਪਤਾ।

੨. **ਤੀਰਹ ਦਿਲ.** ਦੇਖੋ, ਤੀਰਾ ਦਿਲ.

੩. **ਤੀਰ ਗੜ੍ਹ,** ਦੇਖੋ, ਭੰਗਾਣੀ.

ਤੀਰ ਚੁਗਣਾ. ਇਕ ਅਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਯੋਧਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਖਰੇ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਲੈਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ੨੯.

੪. ਅਨੇਕ ਜੈਨ ਗੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਈ: ਪੂ: ੧੯੩੦ ਵੀਸਵੀਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦਾ ਸੰਮਤ ੨੪੫੯ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਈਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ੫੨੯ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਿੱਧ ਹੁਦਾ ਹੈ.

੫. **ਤੀਰ ਦਾ ਲੇਖ** } ਬਹੁਤ
ਤੀਰ ਦੀ ਲਿਖਤ } ਲਕ ਆਖ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਦਸ੍ਖ਼ਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਮਾਰਨ ਸਮੇਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨੀ ਦੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕਲਮ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ. ਕਲਮ ਚੀ ਬਾਰੀਕ ਅਤੇ ਖੰਭ ਦੇਖਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚਰਚਾ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੀਰ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ.

596-੧. **ਤੁਪਚੀ** } ਤੋਪਚੀ ਤੋਪ
ਤੁਪਦਾਰ } ਬਰਦਾਰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ''ਤੁਪਚੀ ਰਹਜੋ ਨ ਕੋਈ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ) ''ਤੁਪਦਾਰ ਤਬੈ ਸੁ ਬੁਲਾਇ ਲਏ.'' (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਤੁੱਪਾ. ਤੋਪਾ. ਬਖ਼ੀਆ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹਰ ਕੁਲੀ.

੨. ਆਪ. ਤੁਸੀਂ.''ਮਾਧਵੇ! ਤੁਮ ਨ ਤੋਰਹੁ,ਤਉ ਹਮ ਨਹੀਂ ਤੋਰਹਿ.'' (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਆਪ ਬੇਸ਼ੱਕ ਤੋੜ ਲਓ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪ ਨਾਲੋਂ ਤਉ (ਤਉ) ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਤੋੜਦੇ. ਦੇਖੋ, ਤਉ ੮.

੩. **ਤੁਮਾਨ.** ਤੁ. ਪਰਗਨਾ. ਪ੍ਰਾਂਤ. Province.

੪. ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਜਿਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਾਸ ਤੁਰਕ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਛਾਵਨੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ''ਤੁਰਕਮਾਨ ਦਰਵਾਜ਼ਾ'' ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੫. **ਤੁਰਕੇਸੁਰ** } ਤੁਰਕ–ਈਸ਼੍ਵਰ.
ਤੁਰਕੇਸ਼੍ਵਰ } ਤੁਰਕਪਤਿ. ਭਾਵ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ.

੬. ਅਜਬ. ਅਦਭੁਤ. "ਦਿਲੇ ਦੀਵਾਨੇ ਮਾ ਤੁਰਫ਼ਾ ਬਹਾਰੇ ਦਾਰਦ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

੭. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ- ਛੇਤੀ. ਫੌਰਨ. "ਕੈ ਕੈ ਤੁਰਾ ਸਿਰ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਕੋ ਕੱਟਾ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

598-੧. **ਤੁਰੁ**. ਤ੍ਵਰਿਤ ਹੀ. ਫ਼ੌਰਨ. "ਕਾਲ ਕੋ ਕਾਲ ਕਰੈ ਜੁ ਤੁਰੁ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. ਨਰਹਰਿ ਦਾਸ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.

599-੧. **ਤੁੜਾਉਣਾ**. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਾਨਾ ੧ ਅਤੇ ਤੋੜਨਾ.

੨. । ੯ ਤੁ. ਰੱਸੇ ਜਾਂ ਜ਼ੰਜੀਰ ਨਾਲ ਬੱਧੇ ਕਾਠ ਦੇ ਟੁਕੜੇ, ਜੋ ਕਿਲੇ ਜਾਂ ਔਖੇ ਥਾਂ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪੌੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੧੦ ਧਾਤੁ ਦੀ ਢਾਲ (ਸਿਪਰ) ਜੋ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

੩. **ਤੁਰੰਗਗਾਮੀ**. ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ- ਹਰਕਾਰਾ. ਚਿੱਠੀ-ਰਸਾਂ। ੩ ਸਾਂਢਨੀ ਸਵਾਰ। ੪ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼.

੪. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕ਼ਾਤਿਲ ਜੱਲਾਦ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ੇਖ਼ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਸਮਾਨਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ.

੧. ਇਹ ਸਨ ੧੮੧੧ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੧੬ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੀ ਕਮਾਣ ਦਿੱਤੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਜ-ਰੌਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ

੨. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਹ ਨੰਬਰ ੨ ਦੇ ਫੁੱਟ ਨੋਟ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ.

੩. । ੩ ਤੇਜ਼. ਦਰਜ਼। ੪ ਲੱਕ ਅਤੇ ਗੋਡੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਭਾਗ. "ਤਹਮਦ ਦੀਨੋ ਤੇਰ ਨਵੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ-"ਤੇਰੇ ਜੋਰ ਸੋਂ ਗੂੰਗਾ ਕਥਤਾ." ਪਾਠ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੫. **ਤੇਰਾਂ ਧਰਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ.** ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਧਰਮ.

੧. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤ੍ਰੁਬਕ ਭੀ ਹੈ । ੩ ਸੰ. ਤੋਸ਼ਕ. ਵਿ-ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਤਾ.

੨. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਗੋਲੇ ਦੀ ਮਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ, ‡ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਮਾਰ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ. ਪਿਛਲੇ ਵੱਡੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਰਮਨ ਤੋਪ ਅਜੇਹੀ ਬਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਗੋਲਾ ੭੦-੮੦ ਮੀਲ ਤੇ ਮਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ.

603-੧. **ਤੋਲ ਬੋਲ ਦਾ ਪੂਰਾ.** ਜੋ ਆਪਣਾ ਵਜ਼ਨ (ਸ੍ਵ-ਸਨਮਾਨ) ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤ੍ਯ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯ ਹੈ."ਧਨ ਧਰਨੀ ਧਰੁ ਆਪਿ ਅਜੋਨੀ ਤੋਲਿ ਬੋਲਿ ਸਚ ਪੂਰਾ." (ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ)

੨. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਬਿੰਦ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਰਥ ਪਾਠ ਦੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸੰਗੀਤ ਧਾਰਣਾ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

੩. **ਤੋੜਾ ਮੋੜਨਾ**. ਕ੍ਰਿ- ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਤੋੜੇ ਨੂੰ ਕੁੰਦੇ ਵੱਲੋਂ ਮੋੜ ਕੇ ਪਲੀਤੇ ਵੱਲ ਕਰਨਾ."ਕਲਾ ਪੈ ਜੜੇ ਮੋੜ ਤੋੜੇ ।" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. **ਤੋਰ ਭੋਰ**. ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਢੰਗ. ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਭਾਉ ਅਤੇ ਤਰੀਕਾ.

੫. । ੨ ਕਰਤਾਲੀ (ਤਾੜੀ) ਨੂੰ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਤੋੜੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ.

੧. ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ੬੪ ਤੰਤ੍ਰ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ. ਤੰਤ੍ਰ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਰਜ਼ਾਤਾ ਅਤੇ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਭ੍ਰਮਗ੍ਰਸਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧਾ ਪੂਰਕ ਆਦਿ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖ ਕੇ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਮੰਤ੍ਰ-ਜੰਤ੍ਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ.

੨. "ਜਿਉ ਕੁੰਚਰੁ ਤੰਦੂਐ ਪਕਰਿ ਚਲਾਇਓ." (ਨਟ ਅ:ਮ:੪)

੩. Tambour। ੨ ਤੰਬੂਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਲੇਹੁ ਤੰਬੂਰ ਕੋ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੪. ਤਿੰਨ ਤਾਰ ਪੱਕੇ ਫੋਲਾਦੀ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਪਿੱਤਲ ਦਾ. ਪਹਿਲੇ ਤਾਰ ਦਾ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਤਾਰ ਦਾ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਤਾਰ ਦਾ ਸੁਰ ਪਹਿਲੀ ਸਪਤਕ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੜਜ. ਜੇ ਰਾਗ ਦਾ ਆਲਾਪ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਤੰਬੂਰਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਮੱਧਮ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪੰਜ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੱਕੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤਾਰ ਮੱਧਮ, ਦੋ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਸ਼ੜਜ, ਚੌਥਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਪੰਚਮ, ਪੰਜਵਾਂ ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਤਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਰ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੜਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

੫. ਤਿਭੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਡਰ.ਧੜਕਾ. ਹੌਲ । ੨

੬. "ਡਰ ਕੈ ਹੱਥੋਂ ਦਾਨਵੀ, ਦਿਲ ਅੰਦਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਵਧਾਇਆ." (ਚੰਡੀ ੩)

੭. "ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕ ਤ੍ਰਾਟਕ ਧਾਇਆ." (ਭਾਗੁ ੨੨)

੮. । ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਾਣ (ਬਲ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਤ੍ਰਾਣ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ- ਉਸ ਨ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਤ੍ਰਾਣ ਲਾਇਆ.

੧. । ੨ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਬੀਤਿਆ ਸਮਾਂ, ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਢਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹਾਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤਥਾ ਵਿਦਯਾ ਬਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਨੀਤਿਵੇੱਤਾ.

੨. **ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਂ**. ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਰ. ਲੋਢਾ ਵੇਲਾ. ਦਿਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਜੇ ਤੋਂ ਛ ਬਜੇ ਤਕ ਦਾ ਵੇਲਾ । ੨ ਸੰਝ. ਸ਼ਯਾਮ. ਸਾਯੰਕਾਲ.

੩. ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹਿਰਾ ਪਹਾੜ ਦੀ ਕੰਦਰਾ ਵਿੱਚ ਮੁੜਾ ਵੱਲੋਂ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪੈਗ਼ਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

੪. । ੩ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਗਤਿ (ਪਹੁਚ) ਜਿਸ ਦੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਅਰ ਤਿੰਨ ਕਾਲਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

੫. **ਤ੍ਰਿਚਾਵਲੀ** ਦੇਖੋ,ਤਿਲ ਚਾਵਲੀ। ੨ ਤ੍ਰਿ (ਤਿੰਨ) ਚਾਵਲ (ਦਾਣੇ). ਤਿਲ ਚਾਉਲ ਅਤੇ ਖਸਖਸ.

੧. (ਅ: ੧੨. ਬ: ੧੦)

੨. ਤਿੰਨ ਪਿਟਾਰ । ੨ ਤ੍ਰਿਪਿਟਿਕਾ.

੩. ੨ ਛੋਟੀ ਇਲਾਯਚੀ । ੩ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਪਦੀ (ਗਾਯਤ੍ਰੀ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:- "ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਜਾਪ ਵਿਖੇ ਮਤਿ ਭੀਨੀ"

‡ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਨੇ ਉਸਤਾਦ ਅਲੀ ਤੋਂ ਇਕ ਤੁਪ ਬਣਵਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਪਰੀਖ਼ਜ਼ਾ ੧੦ ਫਰਵਰੀ ਸੰਨ ੧੫੨੭ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ. ਇਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਦੀ ਮਾਰ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਛੀ ਸੌ ਕਦਮ ਸੀ. ਇਤਨੀ ਮਾਰ ਦੀ ਤੋਪ ਬਣਾਉਣ ਪੁਰ ਕਾਰੀਗਰ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਤੇ ਜਾਗੀਰ ਮਿਲੀ ਸੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨. ਦੇ (ਦ੍ਵਿਤੀਯ) ਦੂਜੇ (ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ).

609-੧. **ਦ੍ਰਿਦਰਣ**. ਪ੍ਰਾਯਮਦ ਬੜੀ ਅਤੇ ਦੇਖ,ਸਿਨੇ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ.

੨. ਦ੍ਰੈਖ. ਫ਼ਾ. ਪਾਨੀ, ਸ਼ਸ.

੩. ਸਿੰਨ. ਤ੍ਰੈਂਤਿ, ਭਾਵ- ਸਿੰਨ ਦੇਣ.

"ਸਿੰਨ ਜੋਹੁ ਮੁਕਤਿ ਮਹਿ ਹੋਤ ਦੇਤ । ਤੁਹਿ ਕਹੈਂ ਬਧਾਮਹਿ ਨਿਕ ਹੋਤ." (ਦੇਵਸ਼ਾਂ)

੪. ਦਿਨ ਸਨੇ ਅਖ਼ਿਤ ਬਖ਼ਸ਼ਿਦ ਦੇਨੇ ਪੰਨ ਮਨੂ ਵਾਪਿਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਸਾਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵੇਂ ਵਖ਼ਸ਼ਿਦ ਨੇ ਤੁ ਮਨੂ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਮੀ ਪਰਾਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾ ਵਿੱਚ ਭਾ ਤਿੰਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਹੀ ਲੇਖ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵਾਸਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਝ ਲੈਣੇ ਦੇ ਸਹਿਮਾਂ ਦਾ ਪਰਿਚਯਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਮੀ ਪੰਨ ਦੇਵੇ ਲਿਖਾ ਨੇ ਜੋ ਆਖਣੇ ਕੁਝ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੁਰਆਨ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ.

610-੧. **ਦਾਇ ਪਈ**, ਮੰਮੀ. ਮੰਦੀ ਨੌਕਰੀ.

"ਵੇ ਪਾਗਲ,ਕੇ ਦਾਇ ਵਿਹੇ ਪਈ। ਜਦ ਕੀ ਦੇਵ ਜਿਨਹੁ ਅਰ ਲਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਡੋਰਾਂ ਦੇ ਵੰਡ ਨੌਤਰੇ ਹਨ, ਭਾਵ- ਜਿੰਦੇ ਪਹੁੰਚਣੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ.

੩. **ਦਲ ਚੀਰ**. ਸਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਚੋਣਟ ਦਾ ਥਾਂ. ਵੜਾ."ਜਿਨਵਾਵਹੁ ਦਲ ਚੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ.

612-੧. **ਥਿਯਤ**. ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦਾ,ਹੁੰਦੀ. ਸ੍ਥਿਤਿ ਸਹਿਤ. "ਭਕਰਾਵਤ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਥਿਯਤ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਇਹ ਪਾਠ ਥਿਯਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

੧. ਥੀਏਟਰ. Theatre. ਯੂ. Theatron. ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ. ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਨਾਟਜ-ਸ਼ਾਲਾ.

੨. ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪਾਠ ਬੀਂਧਾ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ, ਭਾਵ- ਪ੍ਰੇਮ ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆ

੩. ਥੋਹਰ ਦਾ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਕੁੱਦਾ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਦਿਸ਼ ਦੀ ਤੁਲਾਇ ਰਹਨ ਮੁਬਾਰ ਹੈ. ਥੋਹਰ ਦੀ ਸਦੀਂ ਕਮਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜਾਇਤਾ ਖਾਸੀ ਦੇ ਹੋਰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੬. ਥੋਹ ਦੇਖਣ ਦਾਰਾ ਥੋਹ ਕਰੋਲ ਸਮਝੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇ ਉਹਨੀਆ ਚੋਟੀਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂਦੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ ਤਰੋਲ ਸਮਝੀਦਾ ਹੈ.

੫. **ਥੋਹੀਂਦ**] ਦੇਖੋ, ਤਸਥਾ ਅਤੇ
ਥੀਂਦੇ] ਤਸਥੀਦ.

ਥੀਂਮ. ਦ੍ਰਿਸ਼. ਦਰਸ਼ਨ. ਪ੍ਰਤੱਖ. "ਪੁਰਖ ਪੰਨ ਸ਼ਸ਼ੀ ਸਮਾਨ." (ਸਪੁ ਮਪ)

614-੧. **ਦਸ ਅਵੈ ਦਸੂਰ ਦਸਾ ਵਹੁ ਦਸੂਰੀ**. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋਸ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਮਾਲੀ ਦਸਾਂ.

੨. **ਦਸਾਵਿੰਦੀਆਂ**. ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤਸਾਵਿੰਦੀਆਂ ਦੇਖੋ ਸੰਦਿਆਂ.

੩. ਬਾਰਾ ਮੰਜਸਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖ ਔਰਤ ਜਿਨੂੰ ਪਾਸ ਦੇਖੋ ਮੰਜਸਾਰ ਦਸਵਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

੪. ਮੂੰ ਮਨੂ ਸ਼ੁਮਿਤ ਸਸ਼ਿਤ ਸਮਸ਼ਿਤ ।
੨ ਦਸ ਦਿਸ਼ਤਾਸ਼.

੧. ਦੇਖ ਪਿਲਾਉਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਮਲਾਵਾਤ ਵੇਲੇ ਦੇਖ ਮੰਗਣਾ. "ਤਬ ਦਸਤ ਪੰਖਿ ਦੇਵਨ ਮਹਿ ਜਿਆ." (ਸਸਤੋ)

੨. **ਦਸਤਾਰ ਬੰਦ**. ਤੁਰਕ ਅਤੇ ਮੁਗ਼ਲ ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ ਉਹ ਨੌਕਰ ਜੋ ਦਸਤਾਰ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦੇ ਦੇ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦੇ ਪੇਂਚ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਦਸਤਾਰ ਬਦਲਨੀ. ਦੇਖੋ ਪੱਗ ਵਟਾਉਣੀ.

੩. ਪੱਗ ਚੇਂਜ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਤ(ਇੱਜ਼ਤ) ਦੇ ਸਾਂਝੀ ਅਤੇ ਰੱਖਕ ਹਾਂ.

੪. ਦ੍ਰਿਮਾਜ਼ਾ. "ਦਸਮ ਸਥਾਨ ਕੋ ਸਮਾਨ ਕੌਨ ਭੈਨ ਕਹੈਂ?" (ਭਾਕੁਬ)

੫. ਇਹ ਬੀੜ ਹੁਣ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਅਬਿਚਲਨਗਰ) ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚੌਥੀ ਬੀੜ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕੋ ਜਿਲਦ ਬੰਨ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ.

੧. ਹਾਵਣ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮੋਇਆ ਸੀ.

੨. ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ.

੩. ਡਾਕਟਰ ਟੰਪ (Trumpp) ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦਾਸ਼ਾਰ੍ਹ (ਦਾਸ਼ਾਰ੍ਹ) ਕਲਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ.

੪. **ਦੱਸਣਾ**. ਕ੍ਰਿ. ਸਮਝਾਉਣਾ.

ਬਤਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਿਯੰਦ ਕਰਨਾ.ਦੇਖੋ, ਦਿਖ੍ ਧਾ.

618-੧. **ਦਹੁਸ**. ਅ. ਬਵਰਫ਼ੇਰ. ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਖ । ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਦਿੱਚ ਦਹੁਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬਰਫ਼ਾਨ ਜਾਂਦਿਕ ਦੇ ਲਿਆ ਹੈ.

੨. । ੨ ਬਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਪਾਲ.

੩. ਟ. ਵ. ਟ.ਭ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਹਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦਾਖਾ ਅਖੌਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹਰ ਦਾਖਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਾਹੀ ਹੋਏ.

੪. ਸਾਹਿਬੀ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰੀ ਵਰਤਾਰੇ ਹਨ.

619-੧. **ਦਹੀਨ**. ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ. ਚੌੜਾਈ. ਅਜ਼ਾਦ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪਰ ਕੋਈ ਰੋਕ. (ਸਿਧਾ ਪ੍ਰਬੋਧ)

੨. ਦੇ ਬਰਾ ਦੇ ਵੱਲ ਹੋਰ ਦੇਖੋ.

੩. ਮਹੀ (ਹਾਥ) ਦੀ ਲੰਬ ਹੋ ਲਾ.

੪. ਮਾਲਾ (ਪਾਲਾ) ਦਾ ਦੇਖੋ ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰੀ ਮਾਲਾਵੇ ਹਨ.

੫. । ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਾਲਾਵਾ ਦਾ ਸੰਦਿ. "ਸਿੰਘੀ ਮਾਲੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਲਾ." (ਸਭਾ ਪ੍ਰਬੋਧ) ਇਹ ਸਭਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸਾਖਾ ਸੀ.

੬. । ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮੰਤਰੀ ਸੀ.

620-੧. **ਦਾਸਤਾਨ ਸਾਸਿਲ**. ਸਾਸਿਲ ਦਾ ਸਾਸਿਲ । ੨ ਦੀ ਸਾਸਿਲ ਸਾਸਿਲ । ੩ ਸਾਸਿਲਾਸ ਸੀ ਦੇ ਸਾਸਿਲਾਸ.

ਦਾਸਤਾਨ ਸਾਸਿਲਸਤਾ ਸਾਸਿਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਸਿਲਾਸ ਪੰਜ.

੨. ਜੋ ਸਾਸਿਲੀ ਸਾਸਿਲ ਸਾਸਿਲ ਸਾਸਿਲ

ਜੁਏਬਾਦ.

੩. ਵਜਾਕਰਣ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਗਜਾਨੀ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਭੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਣ ਜੇਹੇ ਮਹਾਬਲੀਆਂ ਦਾ ਮਲੀਦਾ ਕਰਦ ਹਨ.

੪. ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਧਰਮਰਾਜ ਦਵਤਾ ਹੈ.

੫. ਭਾਵ- ਜਿਗਜਾਸੂਆਂ ਦ ਸੰਸੇ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤੇ ਯੁਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਗਜਾਨੀ ਇੱਥੇ ਯਮਰਾਜ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ.

੬. LAST TREATY OF LAHORE.

I. His Highness the Maharajah Duleep Singh shall resign for himself, his heirs, and his successors all right, title, and claim to the sovereignty of the Punjab, or to any sovereign power whatever.

II. All the property of the state, of whatever description and wheresoever found, shall be confiscated to the Honourable East India Company, in part payment of the debt due by the State of Lahore to the British Government and of the expenses of the war.

III. The gem called the Koh-i-noor, which was taken from Shah Sooja-ool-moolk by Maharajah Runjeet Singh, shall be surrendered by the Maharajah of Lahore to the Queen of England.

IV. His Higness Duleep Singh shall receive from the Honourable East India Company, for the support of himself, his relatives, and the servants of the State, a pension of not less than four, and not exceeding five Lakhs of Company's rupees per annum.

V. His Highness shall be treated with respect and honour. He shall fetain the title of Maharajah Duleep Singh Bahadoor, and he shall continue to receive during his life such portion of the above-named pension as may be allotted to himself personally, provided he shall remain obedient to the British Government, and shall reside at such place as the Governor-General of India may select.

Granted and accepted at Lahore on the 29th of March, 1849, and ratified by the Right Honourable the Governor-General on the 5th of April, 1849.

(Signed)
Dalhousie-
Maharajah Duleep Singh.
H. M. Elliot
Raja Tej Singh
H. M. Lawrence-
Raja Deena Nath.
Bhaee Nihdan Singh
Fakeer Nooroodeen
Gundur Singh
(Agent to Sirdar Shere Singh, Sindunwallah)
Sirdar Lal Singh,
(Agent and son of Sirdar Uttur Singh Kaleewallah).

੭. ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਰਹੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪੁਰ ਬਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਯਾ ਨਕਦ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ ਜੋ ਡੇਢ ਕਰੋੜ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭੋਗਰਾ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਅਤੇ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੰ: ੫ ਦੇ ਫੁਟਨੋਟ.

੧. ਅਤੇ ਸੰਨ ੧੯੩੦ ਵਿਚ ਮੋਈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਸਿੱਖ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਦੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣੀ, ਇਹ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਦੀ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਲਿਸੀ ਸੀ. ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਇਸੇ ਗੱਲੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਜਿਸ ਪੁਰ ਚਿੱਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ. ਜਦ ਫ਼ਤੇ ਗੜ੍ਹ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬਾਬਤ ਕੁਝ ਚਰਚਾ ਛਿੜੀ ਤਾਂ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੇ ਲੋਗਿਨ ਨੂੰ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ:—

"The marriage of the Maharaja is a more difficult matter for us to arrange. I should object decidedly, and do not wish to countenance any relation henceforth between the Maharaja and the Sikhs, either by alliance with a Sikh family, or sympathy with sikh feeling. (Sir John Login and Dulip Singh, page 230)

੨. ਉਸ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ੨੫੦੦੦ ਪੌਂਡ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਸੂਦ ਵਿੱਚ ਕੱਟ ਕੇ ੧੭੭੬੧ ਪੌਂਡ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ. ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਵੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁੱਖਾ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦਾਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜਾਯਦਾਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ੧੫੨ ਪਿੰਡ (ਗੁੱਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦ ੬੧, ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ੧੦, ਜਿਹਲਮ ਦੇ ੫੫, ਸ਼ਿਆਲ ਕੋਟ ਦੇ ੧੮, ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਦੇ ੬, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ੨ ਪਿੰਡ) ਸਨ. ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਫ਼ਤਹ ਗੜ੍ਹ ਦੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਾਬਤ ਬਾਬਤ ਪਰਾਚਰੀ ਤੁਪਕੀ ਦਾ ਦਾਵਾ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਇੱਕ ਪਿੱਛ ਕਿਤਾਬ "The Maharajah Duleep Singh and the Government" ਜੁਨ ਸਨ ੧੮੮੭ ਨੂੰ ਛਪਵਾਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਪਿੰਸਲਤਾਨ ਆਫ਼ ਵੇਲਜ਼ ਦਾ ਧਰਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਡਾਰਲਮੈਂਟ ਇੰਡਿਆ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹਾਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਰਤਾਉ ਬਾਬਤ Colonel J. B. Malleson, ਕਿਤਾਬ "Sir John Login and Duleep Singh" ਦੇ Introduction ਦੇ ਸਫ਼ੇ xvi ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—

I have myself always held that the treatment dealt out to Duleep Singh after the close of the second Sikh war was alike impolitic and unjust. When that war broke out Duleep Singh was the ward of the British Government. He was a child of nine years old, and took no part whatever in the administration of the country of which the British Government had recognized him to be the Sovereign, but of which the English Resident and a council of native nobles were the actual rulers. The revolt of Moolraj, and the outbreak of Sikh chieftains in the Hazarah which followed that revolt, were directed against the actual Government of Lahore, which, as I have said, was presided over by an English Resident, and which ruled in the name of Dulesp Singh. Yet, when thoss risings were suppressed on the field of Gujerat, the British Government, then absolute master of the situation, visited the sins of Moolraj and the Hazarah chiefs on their innocent ward, deprived him of his kingdom, and, he has always asserted-though this would seem to be denied-of the estates which his father had accumulated, and consigned him to the care of Doctor-afterwards Sir John-Login.

੪. ੨ ਅਗਨਿ. "ਹਰਖਤ ਆਏ ਧਰਨੀ ਦਵਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ.

੫. **ਦੜ ਵੱਟਣੀ.** ਦਬਜਾਣਾ, ਮਚਲੇ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੜਨਾ.

੬. ੨ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਤੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਊਜ਼ਈ ਪਠਾਣ ਵਸਦੇ ਹਨ.

੭. ਮਨੂ ਨੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਚਾਰ ਸੌ ਪੰਦ੍ਰਵੇਂ ਬਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦਾਸ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

"ਧ੍ਵਜਾ ਹ੍ਰਤੋ ਭਕ੍ਤ ਦਾਸੋ,ਗ੍ਰਹਜ: ਕ੍ਰੀਤਦਤ੍ਰਿਮੌ । ਪੈਤ੍ਰਿਕੋ ਦਣ੍ਡ ਦਾਸਸ਼੍ਚ ਸਪ੍ਤੈਤੇ ਦਾਸ ਯੋਨਯ:।"

ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਿਆ, ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਦਾਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ,ਦਾਜ(ਦਹੇਜ)ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹੋਇਆ ਦਾਸ, ਇਹ ਸੱਤ ਤਰਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ.

੧."ਮਾਨਸ ਦਾਹਨ ਜੇ ਬਿਧਿ ਦਾਹਨ, ਦਾਹਨ ਦੋਸਨ ਹੋਤ ਸੁ ਹਾਦਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਦਾਹਨੇ (ਸਹਾਯਕ) ਹੋਏ ਵਿਧਾਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਹਨੇ ਹੈ, ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਗਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ.

੨.। ੨ ਦਾਹਕੇ. ਦਗਧ ਕਰਕੇ.

੩. ਵੈਦਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨਕ ਰੋਗ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵੈਦ ਵੈਦ ਦਾਰੂ ਲਿਖੀਆ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਜਿੱਤ ਹਿੰਗ ਵਾਲੀ ਵਿੱਧ ਹੀ ਦਾਰੂ ਹੈ. ਵਿੱਧ ਦਾ ਦਾਰੂ ਹੀ ਕੁਦੀ ਨਾਲ ਲੂਣ ਅਤੇ ਸਰੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਲਾ ਕੇ ਚੰਦ ਮਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ, ਦਾਰੂ ਜਿਤਨੀ ਵਾਰ ਮੌਹ ਤੋਂ ਕੋਝੀ ਜਾਵੇ ਉਤਨੀ ਵਾਰ ਹੀ ਪੀ ਕੇ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਜੋ ਬਿਨਾ ਪੀਤੇ ਦਾਰੂ ਮੌਹ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਅਰ ਹਾਹ ਜਾਂਦੇ ਦਾਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਅਸਭ੍ਯ ਹਨ.

੪. ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਰੂ ਚੀਜ਼ੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਈ ਬਾਰਾਂ ਉਂਜ਼ਲ, ਛਤ੍ਰੀ ਲਈ ਨੌਂ, ਵੈਸ਼ ਦਾਸਤੇ ਅੱਠ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਲਈ ਛੀ ਉਂਜ਼ਲ ਲਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ.

੫.। ੨ ਮਹਾਂਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਟਕ (Cuttack) ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸ੍ਥਾਨ,ਜਿੱਥੇ ਦਾਤਣ ਤੋਂ ਹੋਯਾ ਵਿਰਛ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰੀ (ਜਗੰਨਾਥ) ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਪੋਥੀਸਰ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾ ਰਹੇ ਹਨ.

੬. **ਚਾਂਦ.** ਸੰ. ਵਾਂਤ । ੨ ਬੇਲ (ਬਲਦ).

੭.। ੨ ਦਰੁਤੀ, ਮੋਂਡਕੀ. ਭੱਡ.

੮. ਸੰਮਤ ੧੬੦੧ ਵਿੱਚ

੯. "ਘੀਵ ਤੁ ਰੂਪ ਮੇ ਰਮਿ ਰਹਾ, ਦਰਸਾਪਕ ਸਭ ਹੀ ਠੌਰ । ਦਾਰੂ ਦਰਤਾ ਬਹੁਤ ਹੈਂ, ਮਥਿ ਕਾਢੈਂ ਤੇ ਘੋਰ। ਯਹ ਮਸੀਤ ਯਹ ਦੇਹੁਰਾ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਿਯਾ ਦਿਖਾਇ। ਭੀਤਰ ਸੇਵਾ ਬੰਦਗੀ, ਬਾਹਰ ਕਾਹੇ ਜਾਇ ?"

੧. "ਸਾਮ ਦਾਨ ਅਰੁ ਦੰਡ ਭੇਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨.। ੧੦ ਕਾਬ. ਬੈਲ. ਬਲਦ.

੩. **ਦਾਨਹ.** ਦੇਖੋ, ਦਾਣਾ. "ਵਿਗਰ ਦਾਨਹ ਰਾ ਬਸਤ ਮੁੰਗੀ ਪਣਨ." (ਹਕਾਯਤ ੨)

੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨ.ਗ੍ਯਾਨੀ.ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

੪. ੨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸੁਲੱਖਣੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ

‡ਘੀ-ਇਦ. ਘੀ ਦੀ ਤਰਾਂ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਮੋ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾ ੫.

੫. ਜੋ ਬਾਹੀ ਫ਼ੌਜ ਤੋਂ ਮੋਕੂਫ਼ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਈਂ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਸਢੌਰੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰ ਰਖਵਾਯਾ ਸੀ, ਅਰ

੧. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ. "ਦਾਰ ਕਿਯੋਂ ਨਰ ਪੈਖ ਮਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. "ਅਨਸੁਰ ਵਾਰ ਹਰ ਕਿ ਸੂਏ ਦਾਰ ਮੈਂ ਰਵਦ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

੩. ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ. ਸੰ. ਦਾਰ੍ਸ਼ਨਿਕ. ਵਿ- ਦਰਸ਼ਨ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸ਼ਨ ੪.

੪. ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਦਾਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-"ਦਾਰ ਦਰਾਜ ਲਗੇ ਘਰ ਬਨੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਮਸੋਹਾ ਤੇ ਈ. ਵੈਹੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਲਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਅੰਤ ਬਲਵੰਡ ਰਬਾਬੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਮਝ:-
"ਮੈ ਦਾਲੇ ਬਲਵੰਡ ਵਧੁ ਪਾਸੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਸੱਤਾ ਹੈ ਆਸੇ." (ਅ:੪)

੬. ਇੱਥੇ ਦਾਵਾ-ਅਗਨਿ ਤੋਂ ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਪਰਿਹ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਹੋਏ ਸਾੜੇ ਤੋਂ ਹੈ।

੭. ਗਿਰਿਧਰ ਕਵੀ ਨੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਇੱਕ ਕੁੰਡਲੀਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—
"ਦਾੜ੍ਹੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨ ਲੀਜੈ ਚਿਤ ਲਾਇ, ਕਾਲੀ ਧੌਲੀ ਦੋ ਰਕਮ ਕੱਕੀ ਕਹੀ ਬਨਾਇ, ਕੱਕੀ ਕਹੀ ਬਨਾਇ ਬਹੁਰ ਚੌਥੀ ਹੈ ਸੁਸੀ, ਚੱਪ ਕੁੱਚੀ ਕੁੱਚ ਸੁਜਨੀ ਕੱਕੜ ਭੁਸੀ, ਕਹਿ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿ ਰਾਜ, ਦੁਫਾਂਕੀ ਬੱਬੂ ਬਾੜੀ, ਬਿਨਾ ਭਜਨ ਭਗਵੰਤ ਅੰਤ ਦੁਰ ਫਿੱਟੇ ਦਾੜ੍ਹੀ."

੮. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿਸ਼ਾ-ਸ਼ੂਲ ਮੰਨਣਾ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਰਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—
੨. "ਭ੍ਰਮਦਿਸਿ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨਜੋ ਗਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਮੂਲ ਬਾਰੀਕ (ਸੂਖਮ) ਹੈ. ਇਹ ਤਾਪ ਪਹਿਲਾਂ ਇਤਨਾ ਸੂਖਮ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

੧. ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਜਨਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੨. ਦਿਜਾਦਿਜ. ਦ੍ਵਿਜ-ਆਦ੍ਰਿਜ. ਤ੍ਰਿਵਰਣ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਆਦਿ.

੩. ਦਿਠੌਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ. ਦੀਠ(ਬਦ ਨਜ਼ਰ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਾਲਾ ਟਿੱਕਾ ਆਦਿ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਛੀਠ ਨ ਲਗੈ ਦਿਠੌਨਾ ਦੀਨੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਦਿਨ ੪੩੨੦੦੦ ੦੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਹੈ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਕ਼ਯਾਮਤ ਦਾ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

੫. ੴ ਸੱਤ ਸੰਖ੍ਯਾ(ਗਿਣਤੀ) ਬੋਧਕ. "ਸਸਿ ਰੁਤ ਸੰਮਤ ਦਿਨ ੩੩ ਚੀਨਾ." (ਗੁਵਿ ੬) ਸਸਿ (੧) ਰੁੱਤ (੬) ਦਿਨ (੭) ਤੱਤ (੫). ਸੰਮਤ ੧੬੭੫.

੬. "ਚਕਵੀ ਵਾਰਿਜ ਸੁਨੋ ਪਿਆਰੇ ! ਦਿਨਪੁਜ ਲੇਤ ਨ ਤੀਰ ਹਕਾਰੇ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

੭. "ਦਿਨੱਰਾਜ ਨੂੰਹੁ ਕਮੰਦੰ ਕਟਾਊਂ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਯਮ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕਟਾਵਾਂ।

੧. ੨ ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ. ਧਨਜੋੜੂ.

੨. ਦਿਲ ਸ਼ਿਕਨ. ਦਿਲ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਮਨਭੰਗ ਕਰਤਾ.

੩. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ.

੪. ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਨ ਲੋਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਨ ।੨

੫. **ਦਿਲਿ.** ਦਿਲ ਵਿੱਚ. "ਦਿਲਿ ਕਾਤੇ ਗੁੜ੍ਹਵਾਤਿ." (ਸ: ਫ਼ਰੀਦ)

੬. ਦਿਲੇਸਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਿਲਾਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਸੁਨ ਭਗਨੀ ਦੇਤ ਦਿਲੇਸਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੭. ਅਤੇ ੧੫ ਦਿਸੰਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (New Delhi) ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ.

੮. ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਵਾਯਸਰਾਯ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਮਹਲ ਅੰਦਰ ਲਾਟਡ ਇਰਵਿਨ ਨੇ ੨੩ ਦਿਸੰਬਰ ੧੯੨੯ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ੧੦ ਫਰਵਰੀ ੧੯੩੧ ਨੂੰ ਕੈਨਾਡਾ, ਸਾਉਥ ਐਫ਼ਰੀਕਾ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਨਯੂਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਸ੍ਤੰਭ (Dominion Columns) ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਅਰ ੧੨ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ Indian War Memorial Arch ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਰਸਮ ਹੋਈ.

੧. ਤਿਲੋਖਰੀ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ.

੨. ਇਸ ਥਾਂ ਮਜਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਤਪੀਆ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਹ ਥਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ. ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁ ਵਿਲਾਸ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਜਨੂੰ ਫ਼ਕੀਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ. "ਗੁਰੁ ਪਗ ਮਜਨੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ." (੨੦੬)

੩. ਇਹ ਥਾਂ ਮਜਨੂੰ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੋਂ ਜਮਨਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ, ਅਰ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਕੈਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ:—
"ਜਬ ਨੌਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੁ ਗਏ ਬਕੁੰਠ ਮਝਾਰ, ਗੁਰੁ ਦਿੱਤਾ ਬ੍ਰਿਧ ਵੰਸ਼ ਕੋ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਹਾਰ, ਤਜਿ ਤਿੱਲੀ ਤਤਛਿਨ ਦਲਿ ਗਹਿ, ਪੈਂਚ ਕੋਸ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਯੋ, ਅਪਨ ਵਡੇ ਕੋ ਪਿਖਜੋ ਦਾਨਾ, ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਵ੍ਰਿਧ ਰਹਜੋ ਸੁਜਾਨਾ, ਪੈਂਚਜੋ ਤਹਾਂ ਕੁਬਾਸਨ ਕਰਿਕੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਤਿਗੁਰੁ ਮੂਰਤਿ ਉਰ ਧਰਿਕੈ, ਦਸਮੇਦ੍ਵਾਰ ਪੌਨ ਤੇ ਫੋਰਾ, ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ ਜਿਨ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਛੋਰਾ, ਹੋਰ ਨਰਨ ਤਿਹ ਨਾਂ ਸਸਕਾਰਾ, ਅਬ ਲੌ ਨਿਮੁਤ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਾ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ, ਰੁੱਤ ੧, ਅ: ੫)

੪. ਦਿਵਾਂਧਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦਿਨ ਨੂੰ ਅੱਨ੍ਹਿਆ ਹੋਣ ਦਾ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੈਂਤ੍ਰਾ.

੫. ਬਾਵਾ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਸੰਤ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪਟਿਆਲੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬੈਠੇ ਮਹੰਤ ਇਹ ਹਨ:—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾਸ, ਨਾਨਕ ਬਖ਼ਸ਼, ਸੰਤ ਦਾਸ, ਜੋ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਮ ਦਾਸ, ਨਿਰੰਜਨ ਦਾਸ.

੬. ਜੋ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ੇਦ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ੁਕਲਾਭਿਸਾਰਿਕਾ ਆਖੀਦੀ ਹੈ.

੭. ਤਿਥਿ ਤਤ੍ਵ ਆਦਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਚੌਦੇਂ ਦੀ ਸੰਝ ਨੂੰ ਮੋਸ ਤਿਥਿ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੀਵੇ ਜਗਾਣੇ ਅਤੇ ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਜੇ ਮੋਸ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਅਮਾਵਸ ਦੀ ਸੰਝ ਨੂੰ ਇਹ ਤਿਹਾਰ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੁਖਰਾਤ੍ਰਿ" ਹੈ.

੮. **ਦਿਵਾਲੇ.** ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲਯ ਅਤੇ ਦੇਵਾਲਯ.

੧. "ਤਿਹ ਤੇ ਤੁਮ ਦ੍ਰਿੜ ਸੁ ਹਾਥ ਧਰੋ। ਨਹ ਔਰ ਕਛੁ ਮਨ ਫਰਕ ਕਰੋ." (ਗੁ:ਵਿ ੧੦)

੨. **ਦਿੜ੍ਹ.** ਦੇਖੋ, ਦਿੜ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਢ.

ਦਿੜ੍ਹਵਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿੜਵਾ.

੩. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦੀਕ੍ਸ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੰਧਨ ਕ੍ਸ਼ਯ ਹੋ ਜਾਣ.

੪. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਜ਼ਫ਼ਰ ਨਾਮਾ" ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਪਰ 'ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ' ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਕਲਗੀਧਰ ਕਾਂਗੜ ਵਿਰਾਜਦੇ ਸਨ. (ਦੇਖੋ, ਬੈਤ ੫੮)

੫. ਆਪਣੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦੇ ਬੁਲਾਉਣ ਪੁਰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸਨ ੧੮੧੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਆਇਆ ਅਰ ਸਨ੍ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੨੬ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਹਰ ਇਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੮੩੮ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ (Finance Minister) ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ. ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿਖਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਇਨਾਮ, ਤਨਖ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕ਼ੀ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.

੬. ਸਗੋਂ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੈਂਸ ਅਤੇ ਜਾਨ ਲਾਰੈਂਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਸਨ* ਵਿੱਚ ਨਾਬਾਲਿਗ਼ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਿਲੀਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਅਤੇ ਕਲਾਨੌਰ ਦਾ ਇਲਾਕ਼ਾ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਰਾਜਾ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨੀ ੪੬੪੬੦) ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਸੀ.

੧. ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦਾ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸਭ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਗ੍ਰਹ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਰ ਹੈ. ਕਈ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਕਲ੍ਯਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਦੱਸ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਸੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.ਸੰਗੀਤ ਪਾਰਿਜਾਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੋਵੇਂ ਵਰਜਿਤ ਲਿਖੇ ਹਨ।

੨. ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਣ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਿਮਿੱਤ ਭੀ ਦੀਵਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾ ੨.

੩.। ੫ ਬਹੁਤ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਸਦਦੇ ਹਨ। ੬ ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨ ੨.

੭.। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭਾਰੀ ਭੁਜਾਨ.

੫. ੨ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਣ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਦੀਪਦਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ.

੬. "ਐਸਾ ਦੀਵਾ ਬਾਲੇ ਕੋਇ। ਨਾਨਕ ਸੋ ਪਾਰੰਗਤਿ ਹੋਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

639-**੧. ਦੀਵਾਨ ਚੰਦ.** ਮਿੱਸਰ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਨੱਕਈ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਣਹਾਰ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨੌਕਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਗ਼ੌਸ ਖ਼ਾਨ ਪਾਸ ਮੁਨਸ਼ੀ ਕੀਤਾ. ਗ਼ੌਸਖ਼ਾਨ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਇਹ ਰੋਪੜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਵਿਖਾਈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਫ਼ਤੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਹੋਰ ਭੀ ਪਾਤ੍ਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਾਗੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਖ਼ਿਤਾਬ "ਜ਼ਫ਼ਰਜੰਗ ਬਹਾਦੁਰ" ਮਿਲਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

੨. **ਦੁਅਸਪ.** ਫ਼ਾ. ਮੁਗ਼ਾਲ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਉਹ ਘੁੜਚੜ੍ਹਾ ਨੌਕਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੋ ਘੋੜੇ ਰੱਖਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੁਹਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ.

੩. ਮਧ੍ਯ ਭਾਰਤ (C. P.) ਦੇ ਨੀਮਾੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ "ਓਅੰਕਾਰੇਸ਼੍ਵਰ." ਇਸ ਲਿੰਗ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕਸਬੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ "ਓਅੰਕਾਰੇਸ਼੍ਵਰ" ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਨਰਮਦਾ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਅਮਲੇਸ਼੍ਵਰ(ਅਮਰੇਸ਼੍ਵਰ) ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਹੈ ਕਿ ਬਾਰਾਂ ਜ੍ਯੋਤਿਰ-ਲਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਰੇਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਮਰੇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਓਅੰਕਾਰੇਸ਼੍ਵਰ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ.

੪. "ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਦੁਆਰਿ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫)

੫. ਭਾਵ-ਨਿਰਲੇਪ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਵਾਲਾ ਖ਼ਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿਮਾਗ਼.

੬. "ਦੁਇ ਸੇਰ ਮਾਗਉ ਚੂਨਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

੭.। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਦੋਵੇਂ. ਦੋਨੋ.

੧. ਨਿਮ੍ਨਲਿਖਤ ਰਿਪੀਆਂ ਨੇ ਛ ਮਲਾਂ (ਰਾਗ, ਦ੍ਵੇਸ਼, ਈਰਖਾ, ਅਸੂਯਾ, ਪਰ ਅਪਕਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ) ਨੂੰ **ਦੁਸ਼੍-ਭਾਵ** ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੨.। ੨ ਦੁਸ਼੍ਕ੍ਰਿਤ ਅਹੰ (ਯੋਗ੍ਯ)ਕੀਤਾ. ਦੁਰਕਾਰਿਆ.ਦੇਸੀ ਠਹਿਰਾਯਾ.

੩. **ਦੁਸਪ੍ਰਾਪਤ.** ਸੰ. ਦੁਸ਼੍ਪ੍ਰਾਪ੍ਯ- ਦੁਸ਼੍ਪ੍ਰਾਪਯ. ਵਿ- ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

੪. **ਦੁਸਾਸਨੈ.** ਦੁ: ਸਾਸਨ ਨੈ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਸਾਸਨ.

ਦੁਸਾਂਗੀ. ਦੇ ਨੋਕਾਂ ਵਾਲੀ ਬਰਛੀ। ੨ ਜਟਕਾ ਸੰਦ, ਸਲੰਘ। ੩ ਖ਼ਾ. ਪਜਾਮਾ, ਘੁੱਟਨਾ. ਸਲਵਾਰ.

੫. **ਦੁਸ੍.** ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟ.

ਦੁਸ੍ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟਭਾਉ.

੬. **ਦੁਹ ਸੁਪਨ.** ਸੰ. ਦੁ: ਸ੍ਵਪ੍ਨ. ਅਮੰਗਲ ਸੂਚਕ ਸੁਪਨ. ਖੋਟਾ ਸੁਪਨਾ. "ਅੰਚਕ ਉਠੀ ਪਾਇ ਦੁਹ ਸੁਪਨੈ." (ਗੁ ਮ੍ਰਸੂ) ਬ੍ਰਹਮ ਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਦੁ:ਸ੍ਵਪਨ ਦੇ ਭੇਦ ਅਤੇ ਫਲ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ

*ਏਥੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਸਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। (ਸੰਪਾਦਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਲਿਖੇ ਹਨ.

੭. **ਦੁਹਲ, ਦੁਹਲਕ** } ਦੇਖੋ, ਢੋਲ. ਅਤੇ ਢੋਲਕ.

੮. ਦੋਹਨ ਕੀਤੀ. ਚੋਈ । ੨ ਦੁਹੀਂ. ਦੋਹਾਂ ਨੇ. ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ.

੯. ਹਟਵਾਣੀਆਂ । ੨ ਭਾਵ- ਧਰਮ ਦਾ ਆਡੰਬਰ ਰਚਕੇ ਸ੍ਵਾਰਥ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਗੂ.

੧. । ੩ ਦੁੱਖ- ਅਰਿ. ਦੁੱਖਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਦੁਖਾਰੀ." (ਨਾਪ)

੨. ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਦੋ ਘੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਕੁਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ. ਅਪਸਗਨ.

੩. ੬ ਨਗਾਰਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਦੁੰਦ ਬਜਾਵਤ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਘੋੜੇ ਤੇ ਦੋ ਨਗਾਰੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਦੁੰਦ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

643 ੧. **ਦੁਧਾਲੀ**. ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਜਿਵੇਂ- ਦੁਧਾਲੀ ਗਾਂ.

੨. **ਦੁਫੇੜ**. ਦੋਹਾਂ ਵਲੋਂ ਫੱਟਕ. ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ.

੩. ੨ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ (ਹੱਥਾਂ) ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾ ਸਕੇ.

੪. **ਦੂਬਾਹ**. ਸੰ. ਦ੍ਵਿਬਾਹੁ- ਦੋ ਭੁਜਾ ਵਾਲਾ. ਮਨੁੱਖ । ੨ ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੁਬਹੀਆ. "ਦੁਰੰਤ ਦੂਬਾਹ." (ਅਕਾਲ) ਘੋਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੋਧਾ.

੫. **ਦੂਬਿੰਸਤ**. ਸੰ. ਦ੍ਵਾਵਿੰਸ਼ਤਿ: ਦੋ ਅਤੇ ਵੀਹ. ਬਾਈ. "ਭਾਰ ਦੂਬਿੰਸਤ ਭੋ ਜਗ ਮੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਰੂਪ ਵਿਰਛ ਦੇ ੨੨ ਭਾਹਲੇ (ਕਾਂਡ) ਹੋਏ, ਭਾਵ ੨੨ ਮੰਜੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ.

੬. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ."

੧. ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦੀ ਇਕ ਔੜਵ ਰਾਗਿਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੋਪਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਵੇਰੀ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦੀ ਮੰਨਕੇ ਰਿਸ਼ਭ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਲਿਖੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ.

੨. ਦੇ ਅਰਘਟ ਪਾਸ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਪੇਮੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਾਸ਼ਿ ਤੀਜੀ ਦੇ ਚੌਦ੍ਹਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਪਰਯਾਯ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਥਾਨ ਸੰਮਤ ੧੯੦੫ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਦੁਰਗਿਆਣੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸੀਤਲਾ ਪੂਜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰੁ-ਬਾਣੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਪੁਰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਫੱਟਨੋਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੧੯੫੧ ਤੋਂ ੧੫੫ ਤੱਕ.

੩. ਇਥੇ ਦੁਰਗੰਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੌੜੀ ਅਤੇ ਕਪਟ ਭਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ.

੪. **ਦੁਰਤੇ**.

੫. ਤਰਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਦੁਸ੍ਤਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਲੰਘਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ.

੬. **ਦੁਰਨਤਾ**. ਲੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਛਿਪਾਉ.

੭. **ਦੁਰ ਨਿਰੀਛਣਾ**. ਦੁਰਨਿਰੀਛ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. "ਦੁਰਨਿਰੀਛਨਾ ਪੂਛਨ ਕੀਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੮. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਮੌਸ਼ਲ ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਰਫ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ, ਕਨ੍ਵ ਅਤੇ ਨਾਰਦ ਆਦਿ ਇਕ ਵਾਰ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਖ਼ੌਲ ਕਰਨ ਪੁਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਮੂਸਲ ਜੰਮਣ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

੧. ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ- ਦੌੜਾਕੇ. ਨਠਾਕੇ. "ਮੰਦ ਦੁਰਾਇ ਤੁਰੰਗਨ ਚਲੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਸੰ. ਦੁਰਾਪ. ਵਿ- ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੱਥੀ ਉਮੀਦ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੨

੩. **ਦੁਰਾਹੀ**. ਦੋ ਰਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ- ਜੋ ਇੱਕ ਮੱਤ ਤੇ ਕ਼ਾਯਮ ਨਹੀਂ.

ਦੁਰਾਂਹੀ. ਔਖਾ. ਕਠਿਨ. "ਇਉਂ ਜਾਨੈ ਬਿਨ ਮਿਲਨ ਦੁਰਾਂਹੀ." (ਨਾਪ)

੨ ਦੁਰਾਉਂਦੇ (ਲੁਕੌਂਦੇ) ਹਨ । ੩ ਦ ਰਾਹਾਂ ਵਿੱਚ.

੪. "ਛੁਟਹਿ ਕਲੇਸ ਅਸੇਸ ਦੁਰਾਧਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. "ਰੀਤਿ ਬਰਾਤਨ ਦੁਲਹ ਕੀ, ਭਾਸੁ ਦੇਵ ਸਭ ਕੀਨ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) "ਦੂਲਹੁ ਦੁਲਹਨ ਆਗੇ ਜਾਵਤ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੬. ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮੁਰਤਜ਼ਿਜ਼" ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਰਬਲਾ ਦੇ ਮਕਾਮ ਉਹ ਸਵਾਰ ਸੀ. ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਹਿਣਕਣ ਕਰਕੇ (ਘੋੜੇ ਦਾ) ਇਹ ਨਾਉਂ ਪੈਗਿਆ ਸੀ.

੭. । ੨ ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

੮. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਹੱਦ ਦਾ ਝਗੜਾ ਚਿਰ ਤੀਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਅੰਤ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਨ ੧੮੭੦ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਠੱਠੇ ਬੰਦੀ ਹੈ.

੯. । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦ੍ਵੈਤ. Duality.

੧. । ੪ ਪਟਿਆਲੇ ਪਾਸ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਯਾ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਲੰਗਰ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ.

੨. **ਦੂਰੰਦੇਸ਼ੀ**. ਦੀਰ੍ਘ ਦਰਸ਼ਿਤਾ. ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਰ.

੩. "ਮਿਲਿ ਆਏ ਸਭੈ ਦੂਲਹੁ ਹੇਰਨ ਹੇਤ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਬੈਠੇ ਤਬੈ ਦੋਊ ਦੂਲੇ ਦੂਲਹੀ ਸੁਹਾਵਤੀ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੪. । ੩ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੈ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਤੇ ਠਹਿਰਨ ਤੋਂ ਸੋਰਠ ਦੀ ਝਲਕ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਰ ਹੈ.

੫. **ਦੇਸ਼ਮੁਖ**. ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਜ਼ੈਲਦਾਰ.

੧. ੨ ਦੇਵਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੇਕੁ ਦੇਸਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

੨. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੁਲੱਖਣੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਚੱਬਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਰਸੂ, ਅਯਨ ੧, ਅ: ੨੧.

੩. । ੨ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ,

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਗਤੂ ਭਾਈ.

੪. ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਤਾਲਿਆ ਪੁਰ ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ੭੦੦), ਕਮਾਲਪੁਰ ਤਸੀਲ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੮੦੦), ਕਿਲਾ ਨੱਥੂ ਸਿੰਘ ਤਸੀਲ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੧੦੦੦), ਚੌਬੀਹ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਆਮਦਨ ੧੩੦੦), ਬਾਕੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਆਮਦਨ ਕ਼ਰੀਬ ੧੮੫੮) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਥਾਨਿਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਲੰਗਰ, ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ.

੫. **ਦੇਹਾਂਤਕ.** ਯਮ । ੨ ਮਾਦਕ. ਨਸ਼ਾ । ੩ ਆਤਮ ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੬. **ਦੇਖਨੀਯ,** ਦੇਖਣ ਯੋਗਜ਼. "ਦੇਖਨੀਯ ਤਰੁਵਰ ਸਮੁਦਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. **ਦੇਖਿਆ.** ਵੇਖਿਆ । ੨ ਪੜਤਾਲਿਆ. ਪਰਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦੇਖਣਾ ੨.

੧. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੩ ਅਪ੍ਰਲ ਸਨ ੧੯੨੯ (ਚੇਤ ਬਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੯੮੫) ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ.

੨. । ੪ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ, ਜਿਸਦੀ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ. ਸੜਜ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਦੇਵਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਬਿਲਾਵਲ ਅਤੇ ਕਲਜਾਣ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ.

੩. "ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਬਿਸਾਰਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

650-੧. **ਦੇਵ ਰੂਖ.** ਦੇਵਤਰੁ. ਕਲਪ ਵਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

੨. **ਦੇਵਾਪਿ.** ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਰਾਜ-ਕਾਜ ਸੌਂਪੂ, ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.

੩. ੩ ਈਸ਼੍ਵਰੀਯ ਸ਼ਕਤਿ. ਮਹਾ ਮਾਯਾ. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, "ਦੁਰਗਾ ਸਪ੍ਰਸ਼ਤੀ" ਦਾ ਅਧਜਾਯ ੫. "ਯਾ ਦੇਵੀ ਸਰ੍ਵਭੂਤੇਸੁ ਵਿਸ੍ਣੁ-ਮਾਯੇਤਿ ਸ਼ਬ੍ਦਿਤਾ । ਚੇਤਨੇ-ਤਜਭਿਧੀਯਤੇ ਬੁੱਧਿ ਰੂਪੇਣ ਸੰਸ੍ਥਿਤਾ । ਨਿਦ੍ਰਾ ਰੂਪੇਣ, ਕੁਧਾ ਰੂਪੇਣ, ਛਾਯਾ ਰੂਪੇਣ, ਸ਼ਕ੍ਰਿ ਰੂਪੇਣ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਰਪੇਣ, ਕਾਂਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਜਾਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਲੱਜਾ ਰੂਪੇਣ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਸ਼ੱਧਾ ਰੂਪੇਣ, ਕਾਂਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਲਕਮੀ ਰੂਪੇਣ, ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਸ੍ਮਿਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਦਯਾ ਰੂਪੇਣ, ਤੁਸ੍ਟਿ ਰੂਪੇਣ, ਮਾਤ੍ਰਿ ਰੂਪੇਣ, ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਰੂਪੇਣ ਸੰਸ੍ਥਿਤਾ, ਨਮਸ੍ਤਸਜੈ ਨਮਸ੍ਤਸਜੈ, ਨਮਸ੍ਤਸਜੈ ਨਮੋ ਨਮ: ।"

੪. "ਦਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋ ਲਖਜੋ ਸੁ ਦੇਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

653-੧. **ਦੋਹਿਤਾ** } **ਦੋਹਿਤੀ** } ਦੇਖੋ, ਦੋਹਤਾ.

੨. " ਕੌਨ ਦੋਥਣੀ ਨੇ ਕਿਮ ਜਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. । ੩ ਦੋਨੋ. ਦੋਵੇਂ. "ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸੈ ਸਮ ਹੈਂ ਦੋਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. "ਦੋਨਹੁ ਦੋਰ ਤਜਾਰ ਕਰਿ ਲਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਯੂਸਫ਼ ਖ਼ੈਲ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਤਾਤਾਰ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ

੪. ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੋਲਾ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਮੁਜਾਵਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਬਹੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਛੋਟੇ ਸਿਰ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਦੋਲਾ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚੂਹੇ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਭ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਗ੍ਰਸੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਔਲਾਦ ਪੀਰ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਤੋਂ ਭਾਗਵਾਨ ਸੰਤਾਨ ਜਨਮਦੀ ਹੈ. ਕਿਤਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਛੋਟੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਮੁਜਾਵਰ ਪਿੰਡੀਂ ਦੋਰਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਭੇਟਾ ਉਗਰਾਹੁੰਦੇ ਹਨ.

੫. । ੪ ਤੁ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਦਿਰਹਮ ਦਾ ਛੇਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸੀ.

੬. **ਦੰਡ ਸੰਕਾਸ.** ਡੰਡੇ ਤੁੱਲ. ਡੰਡੇ ਵਾਂਙ ਸਿੱਧਾ.

੭. ਦੰਦ ਧੋਣ (ਸਾਫ਼ ਕਰਨ) ਦੀ ਕੂਚੀ.

੧. "ਖੇਲਤ ਦਜੂਤ ਜੁਧਿਸਟਰ ਰਾਊ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਮੂਰਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਨੇਕ ਥਾਈ ਦਪ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਦ੍ਰਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ,

੩. **ਦ੍ਰਾਕਾ.** ਸੰ. ਦਾਖ. ਅੰਗੂਰ.

ਦ੍ਰਾਕਾਸਵ. ਸੰ. ਦਾਖ ਤੋਂ ਬਣੀ ਮਦਿਰਾ. ਅੰਗੂਰੀ ਸ਼ਰਾਬ.

ਦ੍ਰਾਗ. ਦੇਖੋ. ਦ੍ਰਾਕ.

657-੧. **ਦ੍ਰਿਢਤਾ** } **ਦ੍ਰਿਢਤ੍ਵ** } ਸੰਗਜ਼ਾ- ਪਕਿਆਈ ਮਜ਼ਬੂਤੀ । ੨ ਕਠੋਰਤਾ. ਸਖ਼ਤੀ.

੧. "ਗਿਰਿ ਦੋਣੀ ਪਰ ਠਾਢਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਨਮੇ ਸਕੰਧ ਦੇ ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀਤਾ ਹੀ ਦੋਪਦੀ ਹੋ ਕੇ ਜਨਮੀ ਸੀ.

੩. ਦਰ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ. "ਗਹਤ ਤੁਹਾਰੋ ਦ੍ਵਾਰ." (ਰਾਮਾਵ)

੪. **ਦ੍ਵਿਪਅਰਿ.** ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ.

੫. **ਦ੍ਵਿਰਾਗਮਨ.** ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਆਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਪਿੱਛੋਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਆਉਣਾ. ਮੁਕਲਾਵਾ.

੧. ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਚੁੱਕੀ ਖਲੇਤਾ ਹੈ. "ਵਰਤਿਆ ਪਾਪ ਜਗਤ੍ਰ ਤੇ, ਧਉਲ ਉਡੀਣਾ ਨਿਸਿਦਿਨ ਰੋਆ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ।

੨. **ਧਨ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ੀ.** ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੧੩. ਇਸ ਤਿਥਿ ਤੋਂ ਲੱਛਮੀ ਚਾ ਪੂਜਨ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਚੌਦੇਂ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੩. ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪਤਿ. "ਧਨ ਪਿਰੁ ਇਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਬਹਨਿ ਇਕਠੇ ਹੋਇ । ਏਕ ਜੋਤਿ ਦਇ ਮੂਰਤੀ ਧਨ ਪਿਰੁ ਕਹੀਐ ਸੋਇ." (ਮ: ੩, ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

661-੧. **ਧਨੇਸਰੀ** } **ਧਨੇਸੜੀ** } ਧਨ ਦੀ ਈਸ਼੍ਵਰੀ. ਲੱਛਮੀ।੨ਵਜੰਗਜ਼ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਪਦਾ, ਤਕਲੀਫ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਦੇਵਾਂ ਤੈਨੂੰ ਧਨੇਸੜੀ ?

ਧਨੇਸ਼੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਧਨੇਸ਼.

662-੧. **ਧਰਛਤ.** ਛਤ੍ਰਧਾਰ (ਅਫ਼ੀਮ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਵਿਜਿਯਾ ਧਰਛਤ ਅਮਲ ਮੰਗਾਵੈਂ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

੨. **ਧਰਣ ਕਢਵਾਉਣੀ.** ਨਾਤਿ ਚਕ੍ਰ ਦੀ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਜਮਾਂ ਹੋਈ ਰੀਹ ਨੂੰ ਮਾਲਿਸ਼ ਅਥਵਾ ਲੇਪ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਕਢਵਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਆਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਵੈਦਜ਼ ਇਸ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਹਾਨਿਕਾਰਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

३. ਧਰਨਿ ਪੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਡੰਡੌਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੇਟਣਾ। ੨ ਦੀਨ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਨਿਉਣਾ। ੩ ਹੋ-ਮੈ ਤਿਆਗ ਕੇ ਨੰਮ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਗਰੀਬੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ."ਧਰਨਿ ਪੜੇ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਨ ਕਾਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

੪. ਧਰਮ ਅਧਰਮ. "ਆਪਸੰਬ ਸੂਤ੍ਰ" ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਰਮ ਸ਼ੇਸ਼ੂ ਪੁਰੁਸਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਧਰਮ, ਅਤੇ ਜੋ ਨਿੰਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਅਧਰਮ ਹੈ. "यं क्रियमाणं त्वार्याः प्रशंसन्ति स धर्म्मः, यं गर्हन्ति सोऽधर्म्मः।"

੫. ਮਨੁ ਆਦਿਕ ਦੇ ਦੱਸੇ ਸਾਰੇ ਉੱਤਮ ਨਿਯਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

੬. "सर्वेषां यः सुहृन्नित्यं सर्वेषां च हिते रतः। कर्मणा मनसा वाचा स धर्म्मं वेद, जाजले!" (ਮਹਾਭਾਰਤ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ, ਅ: ੨੬੧, ਸ਼: ੯)

੭. ਧਰਮਣੋ ਤ੍ਰਿਯਾ. ਧਰਮ ਪਤਨੀ. ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਸਹਿਤ ਵਿਆਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ."ਤਜਾਗ ਧਰਮਣੋ ਤ੍ਰਿਯਾ, ਕੁਨਾਰਿ ਸਾਧੁ ਜੋਹਿੰਗੇ."(ਕਲਕੀ)

662-**१. ਧਰਮ ਮੂਰਤਿ.** ਧਰਮ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ. ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਰਾਸਿਲੇ ਅਤੇ ਰੁੱਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-"ਧਰਮ ਮੂਰਤਿ ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਿਬ" ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਉੱਜਲ ਦੀਦਾਰ.

੨. ਕੌਸ਼ਿਕ ਰਿਖੀ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੀ ਪੇਰਣਾ ਨਾਲ ਧਰਮਵਜਾਧ ਪਾਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸਿਖਜਾ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

੩. ੨. ਸਾਧੂ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ ਦਾ ਸਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ.

੪. "ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਧਰਮਿਸ੍ਰ." (ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

੫. "ਵਡਭਾਗਨ ਜਾਨਹੁ ਇਹ ਧਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਗ ਧਰਾ." (ਗੁਪਸੂ)

੬. ਧਵਲਗਿਰਿ. ਚਿੱਟਾ ਪਹਾੜ. ਹਿਮਾਲਯ. ਦੇਖੋ, ਧਵਲਾਗਿਰਿ। ੨ ਕੈਲਾਸ.

੪੯੮-१. ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਲਾਹਣ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਯਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ.

੨. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਧਾਵ ਅਤੇ ਧਾਵਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਾ ੩.

੧. "ਉਠੀ ਧੂਲਿ ਲਿਯ ਛਾਦ ਧਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ੨ ਸੰ. धवित्र-ਧਵਿਤ੍ਰ. ਵਿ-ਹਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਵਰੀ.

੧. ੩ ਆਸਰਾ. ਸਹਾਰਾ। ੪ ਧੀਰਯ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ."ਨਹਿ ਕੋ ਧਿਰ ਧਰਿ ਆਗੈ ਬਿਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਧੀ ਪਤਿ. ਜਵਾਈ. ਦਾਮਾਦ। ੨ ਅਕਲ ਦਾ ਮਾਲਿਕ। ੩ ਆਤਮਾ.

੩. "ਧੀਰ ਤੁਰੰਗਨਿ ਰੁਚਿਰ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. "ਧੀਰ ਨਿਹਾਲੂ ਤੁਲਸੀਆ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. । ੨ ਧੀਰ ਗੋਤ ਦਾ."ਭਾਵਾ ਧੀਰੋ ਬਸ ਉਜੈਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਧੀਰ ੭.

੧. । ੨ ਧੂਤੀ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. "ਲਗਰ ਝਗਰ ਧੁਤੀਆ ਜੁਰਰਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਧੂਤੀ.

670-**१. ਧੁੱਪੜ.** ਖੱਤਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਇਸੇ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ.

੨. ਅਤੇ ਬੇਸਰਾ."ਧੂਤੀ ਚੀਤੇ ਅਨਿਕ ਵਿਮੋਹੈਂ." (ਗ੍ਰਵਿ ੧੦)

੩. ਸ਼ਿਲਾਜੀਤ ਅਤੇ ਘੀ, ਇਹ ਦਸ਼ ਪਦਾਰਥ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਸ਼ਾਂਗ ਧੂਪ ਹੈ.

੧. ਪੂੰਛਲ ਤਾਰਾ. Comet."ਚੋਟੀ ਜਾਣੁ ਦਿਖਾਈ, ਤਾਰੇ ਧੂਮਕੇਤੁ." (ਚੰਡੀ ੩)

੨. ਧੂਮਾਵਤੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਾਰਵਤੀ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ, ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਤੋਂ ਖਾਣ ਲਈ ਮੰਗਿਆ. ਜਦ ਭੋਜਨ ਮਿਲਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਧੂਆਂ ਨਿਕਲਨ ਲੱਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਉਸ ਦੀ ਧੂਮਾਵਤੀ ਅੱਲ ਪੈ ਗਈ. ਦੇਖੋ ਨਾਰਦ ਪੰਚ ਰਾਤ੍ਰ, ਅਧਜਾਯ ੩੧.

੩. ਧੇਨੁ ਧੂਲਿ ਵੇਲਾ, ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ ਗਰਦ ਉੱਡਣ ਦਾ ਵਲਾ. ਸੰਨ ਦਾ ਸਮਾ, ਜਦ ਵੱਗ ਜੰਗਮ ਤੋਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂ ਖ਼ੱਤ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵੇਲਾ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜਾਂ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਵਾਹ) ਲਈ ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਧੇਨੁ ਕੇ ਧੂਲਿ ਕੋ ਵੇਲਾ ਭਯੋ, ਤਬ ਛੂਟਨ ਲਾਗੀ ਹੈ ਜੋਰ ਹਵਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

672-**१. ਧੌਖੇ ਬਾਜ਼.** ਫ਼ਰੇਬੀ. ਛਲੀਆ.

੨. ਧਰਮ ਰੂਪ ਚਿੱਟਾ ਬੈਲ§, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ. "ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ." (ਜਪੁ) ‡

੩. ਕਈ ਥਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿਆਰੀ 'ਯ' ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ- ਸਤਿ (ਸਤਜ), ਧੰਨਿ (ਧੰਨਜ), ਨਿਤਿ (ਨਿਤਜ).

१. ਧੱਮੜ. ਸੰਗਜਾ-ਕੱਚਾ ਚੰਮ ਗਾਲ ਕੇ ਦਬਗਰ ਦਾ ਬਣਾਯਾ ਹੋਯਾ ਕੁੱਪਾ. "ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਗੁਨਹਗਾਰ ਧੜ ਧੰਮੜ ਧੜਿਆ." (ਭਾਗੁ) ਜਿਵੇਂ ਧਮੜ (ਕੁੱਪਾ) ਦਬਗਰ ਤੋਂ ਧੜ ਧੜ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਧੜੀਦਾ (ਕੁੱਟੀਦਾ) ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਮਕ ਹਰਾਮ ਸਜ਼ਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਢੋਲ ਵਜਾਣ ਦਾ ਡੱਗਾ. ਦੁੰਦੁਭਿ ਦੰਡ.

੨. "ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਧਜਾਇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. ਕਰਨੈਲ ਗਾਰਡਨਰ (Col.Gardner), ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਚਾਲਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਭੇਤੀ ਸੀ, ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੋਗਰਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮਨਸੂਬਾ ਸੀ ਕਿ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾਯਾ ਜਾਵੇ: "Being as I was the commandant of Raja Dhyan Singh's artillery, and high in his confidence, I was closely connected with the events which I am about to describe. The dream was that Hira Singh, (the son of Dhyan Singh) the heir of their family or, at least the most promising of its rising generation might eventually succeed to the throne of Ranjit Singh."

੪. ਧ੍ਰਵ ਦਰਸ਼ਕ ਕੁਤਬਨੁਮਾ.

§"वृषो हि भगवान् धर्मः ख्यातो लोकेषु भारत !" (ਮਹਾਭਾਰਤ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ, ਮੋਕ ਧਰਮ, ਅ: ੩੪੨ ਸ਼: ੮੬) "ਧਰਮ ਧੌਲ ਪੁਕਾਰੈ ਤਲੈ ਖਲੋਆ." (ਭਾਗੁ)

‡"दया धर्मस्य जन्म भूमिः।" (ਚਾਣਕਜ ਸੂਤ੍ਰ ੨੩੬)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

Mariner's Compass.

ਪ. । ੩ ਧੁਹ. ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼.

ਖ. **ਖੋਹੀ.** ਦੋਹੀ. ੨ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

੧. ੧੦ ਪ੍ਰਤਿ. ਨੂੰ. ਤਾਂਈਂ. "ਆਪਨ ਤਰੈ, ਅਉਰਨ ਲੇਤ ਉਧਾਰ." (ਸ: ਮ: ੯)

੨. ।ਪ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਖ. "ਨਈਆ ਖੁੱਲਰ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ." (ਭਾਗੁ)

੩. **ਨਸਾਇ.** ਨੱਸਦਾ (ਨਠਦਾ) ਹੈ। ੨ ਨਾਸ਼ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਸ਼ੂ ਕਰਕੇ. "ਨਸਾਇਕੈ ਆਪਕੋ." (ਨਾਪ) ਆਪਾ (ਹੇਮੇ) ਖੋਕੇ.

676-੧. **ਨਹਾਏ.** ਨੁਾਤੇ. "ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਮੱਜ ਨਹਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮੱਜ (ਜੋਤਾ ਮਾਰ ਕੇ) ਨੁਾਤੇ.

੨. ੨. "ਜਜੋਂ ਨਹਿਰੀ ਕੰਟਕ ਮੁਖ ਦੀਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. "ਨਕਟ ਪੰਥ ਹੈ ਮੀਣਿਆ, ਮਿਲਿ ਨਰਕ ਨਿਬਾਹੈ." (ਭਾਗੁ) ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਚਾਲਾਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਨੱਕ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦੋਸ਼ ਲੁਕੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨੱਕ ਕਟਾਣ ਤੋਂ ਸ੍ਵਰਗ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਉਸ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਨੱਕ ਵੱਢ ਸੁੱਟੇ ਅਰ "ਨਕਟ ਪੰਥ" ਨਾਉਂ ਦੀ ਨਕਟਿਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਬਣ ਗਈ.

੪. **ਨਕਤ ਮਾਲ.** ਸੰ. ਨਕ੍ਤਮਾਲ. ਕਰੰਜ. ਕੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੰਜ.

ਪ. **ਨਕਤਾਂਧ.** ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ. ਰਾਤ-ਅੰਨ੍ਹਾ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧ ਨੈਤ੍ਰਾ.

678-੧. **ਨਗਮਾ.** ਅ. ਨਗ਼ਮਹ. ਸੰਗੀਤ. ਰਾਗ. ਬਹੁਵਚਨ ਨਗ਼ਮਾਤ.

੨. ਗੁਰਪਰਵ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ.

੩. **ਨਗਾਹੀਆ.** ਨਗਾਹੇ ਦੇ ਪੀਰ (ਸੁਲਤਾਨ) ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਸਰਵਰੀਆ.

੪. "ਆਇ ਨਗੋਰੀ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

679-੧. **ਨਜਰ ਸਾਨੀ.** ਸੰਗ੍ਯਾ- ਨਜ਼ਰਸ਼ਾਨੀ. ਪੁਨਰਾਵਲੋਕਨ, (revision).

੨. । ੨ ਨਜ਼ੀਰ. ਵਿ- ਨੰਗਾ. ਨਾਂਗਾ । ੩ ਕ੍ਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ । ੪ ਭਯੰਕਰ ਖ਼ਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਪ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਧਨੁਖ ਦਾ ਟੰਕਾਰ । ੬ ਨਜ਼ੀਰ. ਵਿ- ਛੋਟਾ । ੭ ਨਜ਼ੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਸੋਨਾ । ੮ ਚਾਂਦੀ । ੯ ਵਿ- ਉੱਜਲ । ੧੦ ਫ਼ਾ. ਨਜ਼ੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਮਾਵਾ. ਪਾਣ. ਲੇਵੀ.

੧. "ਸਤਿ ਵਚਨ ਛਾਡੀ ਕਹੋ, ਨੱਥ ਚੱਡ ਬਜਾਇ। ਅਬਦੁਲ ਹਾਥ ਰਬਾਬ ਲੈ ਠਾਢਾ ਗੁਰੂ ਸਮੁਹਾਇ." (ਗੁਵਿ ੬)

੨. **ਨੱਥੂ.** ਦੇਖੋ, ਨੱਥਾ ਭਾਈ ੨.

੩. ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ "ਸੰਤਨ ਨੇਂਦੂ" ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਉਂਦਾ (ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ) ਦੇ ਕੇ.

੪. "ਜਬਹਿ ਨਪੁੰਸਕ ਅਮਰ ਨਿਹਾਰੈ." (ਨਾਪ)

੧. "ਨਾਇ ਨਫੀਰੀ ਜਾਤ ਨ ਗਨੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

੨. "ਹਕੀਕਤ ਬਨਾਸੋ ਨਬੀਉਲ ਕਿਤਾਬ." (ਜਫਰ)

੩. **ਨੱਬ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸੱਜਰਾ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਮੱਖਣ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਵਜ (ਨਵਾਂ-ਤਾਜਾ) ਹੈ.

੪. **ਨਭ ਨੀਰ.** ਓਸ. ਤ੍ਰੇਲ. ਸ਼ਬਨਮ । ੨ ਮੀਂਹ ਦਾ ਜਲ.

ਪ. । ੩ ਨਮ: ਨਮਸਕਾਰ. "ਲੋਕ ਬੇਦ ਗਯਾਨ ਕੋਟਿ ਬਿਸਮ ਨਮਸ ਕੈ." (ਭਾਗੁਕ)

ਖ. **ਨਮਤਾਬੰਕਤਾ.** ਨਮਤ (ਨੰਮ੍ਰਤਾ) ਅਤੇ ਅਵੰਕਤਾ (ਸਰਲਤਾ). "ਸਮਤਾ ਨਮਤਾ-ਬੰਕਤਾ." (ਰਤਨਮਾਲ)

੭. **ਨਮਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.** ਬਿਸਤਰ ਗੋਲ ਕਰਨਾ. ਕੂਚ ਕਰਨਾ. ਨਮਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਤ੍ਰ ਲਪੇਟੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ। ੨ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਨਮਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਾਰ ਸਹਾਰਨ ਅਤੇ ਬੁੱਝਿੜਤੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ.

੮. **ਨਮਰੂਦ.** Nimrod. ਇੱਕ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਨੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਸਮੇਂ ਇਬਰਾਹੀਮ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨, ਆਯਤ ੬੦ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ੨੧, ਆਯਤ ੫੨-੭੫.

੯. ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਹਣ ਨਿਯਮ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ਾਜ਼ ਨਮਾਜ਼ ਆਦਿ ਸਭ ਤੁਰਕੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ. ਜੋ ਬੋਲੀ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਭਜਨ ਪਾਠ ਲਾਭਦਾਯਕ ਨਹੀਂ.

੧੦. **ਨਮਿਤ.** ਸੰ. ਵਿ- ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ. ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ । ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਮਿੱਤ.

੧੧. **ਨਮੀਤਾ.** ਨੀਮਤ (ਨੀਵਾਂ) ਹੋਇਆ. "ਫਲ ਸੰਗ ਨਮੀਤਾ." (ਨਾਪ)

683-੧. **ਨਰ ਸਿੰਘ ਚੌਦੇਂ.** ਜੇਠ ਚਤੁਰ੍ਦਸ਼ੀ. ਵੈਸਾਖ ਬੁਦੀ ੧੪. ਇਸ ਦਿਨ ਨਰ ਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਨ.

੨. **ਨਰਕ ਤੁਯੋਦਸ਼ੀ.** ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੧੪ (ਦਿਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ). ਇਸ ਦਿਨ ਨਰਕ (ਭੌਮਾਸੁਰ) ਦੇਤ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਨਰਕ ਦੁਆਰਾ } ਨਰਕ ਦਾ
ਨਰਕਦ੍ਵਾਰ } ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਰਕਦ੍ਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. † "ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨ ਚੋਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

684-੧. **ਨਰੜ.** ਨਰੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੰਧਨ. ਜਿਵੇਂ-"ਜੋੜੀਆਂ ਜਗ ਥੋੜੀਆਂ ਗਲ ਨਰੜ ਬਹੁਤੇਰੇ." ਭਾਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ-ਪਤੀ ਦੀਆਂ ਉੱਤਮ ਜੋੜੀਆਂ ਘੱਟ ਹਨ, ਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਫੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜਾ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਕਰ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਬਹੁਤ ਹਨ.

੨. "ਮੀਵਡ ਰੁਧਿਰ ਨਰਾਵਨੀ." (ਸਲੋਹ)

੩. ੮ ਖੁੱਰ ਦੀ ਨਾੜ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਪੀੜ (Sciatica) ਨੂੰ ਭੀ ਨਲ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੧. ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੁਹੋਟੀ ਪਾਸ 'ਚਿਤ੍ਰਾਚਲ' ਤੇ ਨਵਗ੍ਰਹ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਮੂਰਤਾਂ ਹਨ:—

ਸੂਰਜ. ਭਮਸ. ਖ਼ੁਰਸ਼ੀਦ. Sun,
ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਕਮਰ. ਮਾਹ. Moon,
ਮੰਗਲ. ਮਰੀਖ, ਬਹਿਰਾਮ. Mars,
ਬੁੱਧ. ਅ਼ੁਤ੍ਰਾਰਦ. ਤੀਰ. Mercury,
ਦ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. ਮੁਸ਼ਤਰੀ. ਬ੍ਰਹਸ੍ਪਤਿ, Jupiter,
ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਜ਼ੁਹਰ. ਨਾਹੀਦ. Venus,
ਸ਼ਨੈਸ਼ਚਰ ਜ਼ੁਹਰ. ਕੀਵਾਂ. Saturn.

† "ਤ੍ਰਿਵਿਧੰ ਨਰਕਸ੍ਯੇਦੰ ਦ੍ਵਾਰੰ ਨਾਸ਼ਨਮਾਤ੍ਮਨ:। ਕਾਮ: ਕ੍ਰੋਧਸ੍ਤਥਾ ਲੋਭਸ੍ਤਸ੍ਮਾਦੇਤਤ੍ ਤ੍ਰਯੰ ਤ੍ਯਜੇਤ੍।" (ਗੀਤਾ, ਅ: ੧੬, ਸ: ੨੧)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਹੁ, ਰਾਸ. Seizer, ਕੇਤੁ-ਜਨਬ. The dragon's tail.

ਯਾਗਜਵਲਕਜ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਬਣਾਨ ਲਈ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਧਾਤੁ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਵੇਂ- ਸੂਰਯ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਤਾਂਬੇ ਦੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਬਲੌਰ ਦੀ, ਮੰਗਲ ਦੀ ਲਾਲ ਚੰਨਣ ਦੀ, ਬੁੱਧ ਅਤ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੀ, ਸੋਨੇ ਦੀ, ਸ਼ੁੱਕਰ ਦੀ ਚਾਂਦੀ ਦੀ, ਸ਼ਨੀ ਦੀ ਲੋਹੇ ਦੀ, ਰਾਹੂ ਦੀ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਅਤੇ ਕੇਤੁ ਦੀ ਕਾਂਸੀ ਦੀ। ੨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦ੍ਵਾਰ. ਨੌ ਗੋਲਕ. "ਨਵਗ੍ਰਹ ਜੀਤਿ ਦਸਮਪੁਰ ਵਾਸਾ."(ਗੁਵਿ ੧੦)

੨. ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਭੀ ਉਪਗ੍ਰਹ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ ੨ ਦਾ ਫੁੱਟਨੋਟ.

੩. ੨ ਸੰ. ਨਵਤਿ. ਨੱਵੇ-੯੦.

੪. ਨਾਰਦ ਦੇ ਭਕ੍ਰਿਸੂਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ੧੧ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤਿ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਗੁਣ ਮਹਾਤਮਜਾਸਕ੍ਰਿ, ਰੂਪਾਸਕ੍ਰਿ, ਪੂਜਾਸਕ੍ਰਿ, ਸਮਰਣਾਸਕ੍ਰਿ, ਦਾਸਜਾਸਕ੍ਰਿ, ਸਖਜਾਸ਼ਕ੍ਰਿ, ਕਾਂਤਾਸਕ੍ਰਿ, ਵਾਤਸਲਜਾਸਕ੍ਰਿ, ਆਤਮਨਿਵੇਦਨਾਸਕ੍ਰਿ, ਤਨਮਯਾਸਕ੍ਰਿ, ਅਤੇ ਪਰਮ ਵਿਰਹਾਸਕਿ (ਸੂਤ੍ਰ ੮੨) ਮਧੁਸੂਦਨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੇ 'ਭਕ੍ਰਿ ਰਸਾਯਨ' ਵਿੱਚ ਭਕ੍ਰਿਦੀਆਂ ੧੧ ਭੂਮਿਕਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.

੫. ਨਵਬਿਧ ਪ੍ਰਣਵ ਵਿਸ੍ਵਕ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

687-**੧. ਨੜੋਆ.** ਮੁਰਦਾ. ਸ਼ਵ। ੨ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੨. "ਨਾਊਕੇ ਇਕ ਪੁਤ੍ਰ ਸੋਂ ਤਾਂ ਕੋ ਰਹੇ ਪਿਆਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੮)

੩. । ੭ ਫ਼ਾ. نائی ਨਾਯ (ਨਫੀਰੀ) ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ (flute-player).

੧. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਨਾਸਿਕ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁਲਸ਼ਨਾਬਾਦ" ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

੨. ਸਰਮੌਰ, ਪਾਉਂਟੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਜੜੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਥੇਹ ਹੈ. ਸੰਮਤ ੧੧੩੯ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਰਾਜਾ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਗਿਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਨਾਲ ਸਰਮੌਰ (ਰਾਜ-ਕੁਲ ਸਮੇਤ) ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੧੫੨ ਵਿੱਚ ਜੈਸਲਮੇਰ ਦੇ ਰਾਵਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੋਭਾ ਰਾਵਲ ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਆ ਕ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਬਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਭੰਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਰਾਜਕੁਲ ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹੈ.

੩. (ਮਸਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦਾ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਮੰਨ ਕੇ ੧੭ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਨੂੰ ਆਏ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰਾਜ ਮਹਲ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁਰਾਣੀ ਪਰੇਡ (Parade) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੪. ਦਸ਼ਹਰੇ ਦੇ ਦਿਨ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਹਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਆ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਨਵਾਂ ਫਰਹਰਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਪਹਿਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਰਾਜਾ ਮੇਦਿਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੫. ਰਿਆਸਤ ਨਾਹਨ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇਵਾਂ ਹੈ. ਨਾਹਨ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੧੯੮ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੧੪੦੪੪੮ ਹੈ. ਨੀਤੀ ਸੰਬੰਧ ੧ ਨਵੰਬਰ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਏ. ਜੀ. ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਨਾਲ ਹੈ. ਨਾਹਨ (ਸਰਮੌਰ) ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਸਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਹਾਦੁਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੮੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਸਰਮੌਰ ਦੇ ੪੬ਵੇਂ ਰਾਜਾ ਹਨ.

੬. "ਨਾਹਰ ਜਜੋਂ ਗਰਜੇ ਰਣ ਮੋਂ." (ਸਲੋਹ)

੭. ਨਾਹਰਿ. ਨਾਹਰ (ਸ਼ੇਰ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਸ਼ੇਰਨੀ.

"ਛੋਰਹੁੰ ਤੇ ਗਰਜੇ ਲਰਜੇ
ਵਰਜੇ ਸਭ ਲੋਗ ਰਹੈ ਨਹਿਂ ਠਾਨੀ,
ਸਾਸਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਆਵਤ ਸਾਸ
ਦੁਆਰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਜਾਤ ਜਿਠਾਨੀ,
ਪਾਸ ਪਰੇਸਨਿ ਵਾਸ ਗਹਜੋ ਵਨ
ਲੋਗ ਭਏ ਸਭ ਹੀ ਨਕਵਾਨੀ,
ਪਾਨੀ ਕੇ ਮਾਂਗਤ ਪਾਥਰ ਮਾਰਤ
ਨਾਰਿ ਕਿਧੋਂ ਘਰਿ ਨਾਹਰਿ ਆਨੀ."
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦) ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਦੇਖੋ, ਗੁਲਿਸਤਾਂ ਬਾਬ ੨. ਕਹਾਣੀ ੩੧.

੮. "ਖੇਦ ਮਿਟਾਇ ਨਾਕ ਅਬ ਜਾਏ." (ਗੁਵਿ ੬)

੯. । ੬ ਸੰ. ਨੇਕਸ (नैकषेय) ਰਾਖਸ. "ਏਦੂੰ ਪਾਰੋਂ ਓਤ ਪਾਰ ਹਰ ਨਾਕਸ਼ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਕਉਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਤਕ ਕਈ ਹਜਾਰ ਰਾਖਸ ਹਰ ਕੇ (ਮਾਰ ਕੇ). ਕਈ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ- "ਹਨ ਰਾਕਸ ਕਈ ਹਜਾਰ ਕਉ." ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ, ਜੋ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਹਰ-ਨਾਕਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

੧੦. । ੨ ਅ. ਨਾਕ੍ਰਾ. ਨਾਕ੍ਰਹ. ਊਟਨੀ. ਉਸਟ੍ਰੀ.

੧੧. ਨਾਕੂ. ਵੱਡੇ ਨੱਕ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ। ੩ ਅਤੇ ਨੱਕੂ.

੧੨. ੨। ੭ ਕਾਸ਼. ਚਸ਼ਮਾ. ਜਲਦਾ ਸੋਤ. ਜਿਵੇਂ-ਅਨੰਤ ਨਾਗ, ਵੈਰੀ ਨਾਗ ਆਦਿ. ਅਨੰਤ ਨਾਗ ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ ਪਾਸ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਅਨੰਤਨਾਗ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਵੈਰੀ ਨਾਗ ਚਸ਼ਮਾ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੀਰ ਨਾਗ ਲਿਖਦਾ ਹੈ) ਜੇਹਲਮ ਨਦੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਨੋਹਰ ਥਾਂ ਹੈ. ਹਿਜਰੀ ਸਨ ੧੦੨੯ (A. D. ੧੬੨੦) ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਚਸ਼ਮੇ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਵਾਇਆ. ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੧੦੩੬ (A. D. ੧੬੨੭) ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਾਜਹਾਂ ਨੇ ਹੈਦਰ ਅਹਲਕਾਰ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਇਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ. ਵੈਰੀ ਨਾਗ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੈਕੰਡ ਵਿੱਚ ੭੦ ਕਯੂਸੇਕ (Cusecs) ਫੁੱਟ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.

੧੩. ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਅਠਾਰਾਂ ਕੁਲ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹ ੩.

੧੪. ਨਾਗ ਨਾਥ. ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ। ੨ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ। ੩ ਉਹ ਰਾਜਾ ਜਿਸ ਪਾਸ ਹਾਥੀ ਹਨ.

ਨਾਗਨਿ. ਨਾਗਿਨੀ. ਨਾਗ ਦੀ ਮਦੀਨ.

੧੫. "ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾਂ ਧਰ ਵਸਾਂ." (ਗਉ ਮ: ੧)

੧੬. "ਨਾਗਫੋਨ ਕੇ ਖਾਇ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

੧. ਨਾਟਕ ਦਾ ਮੁਖ ਆਚਾਰਯ ਭਰਤ ਮੁਨਿ ਹੈ. ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਅਨੁਪਦ ਸੂਤ੍ਰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਲਾਲੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਸ਼ੂ ਨੇ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਟਕ ਦੇ ਪਰਦੇ ਸਾਦੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਈ ਨਾਟਕ ਬਿਨਾ ਪਰਦੇ ਹੀ ਖੇਡ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਪਰਦਿਆਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਯੂਨਾਨ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਨਾਮ "ਜਵਨਿਕਾ" ਹੋਯਾ।

੧. ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਵ ਆਤਮਿਕ ਅਖੰਡ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮ ਅਭਿਜਾਸੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

੨. ਪਰਸ਼ੀਆ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਤਹਮਾਸਪ ਦੀ ਅਹਲਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸ ਨੂੰ ਅਫ਼ਗਾਨਾਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਤੋਂ ਛੁਡਾਯਾ. ੨੬ ਅਗਸਤ ੧੭੩੨ ਵਿੱਚ ਤਹਮਾਸਪ ਦੇ ਤਖ਼ਤੋਂ ਉਤਾਰੇ ਜਾਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਬੇਟੇ ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਨਾਯਬੁਲ ਸਲਤਨਤ ਬਣਿਆ ਅੱਬਾਸ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ੨੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੩੬ ਨੂੰ ਇਹ ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ.

ਸਨ ੧੭੩੭ ਵਿੱਚ ਕੰਧਾਰ ਕਾਬੁਲ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ੬ਨਵਬਰ ੧੭੩੮ ਨੂੰ ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਵੱਲ ਵਧਿਆ; ੧੮ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ, ੧੨ ਜਨਵਰੀ ੧੭੩੯ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਤੋਂ ਲਹੌਰ ਲੀਤਾ, ੧੩ ਫ਼ਰਵਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ

੩. ਨਾਦਿਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੇਟਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਨਸਰੁੱਲਾਖ਼ਾਨ ੨੬ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਰਾਦ ਦੀ ਪੋਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹਿਆ, ੫੭ ਦਿਨ ਦਿੱਲੀ ਰਹਿ ਕੇ ੫ ਮਈ ੧੭੩੯ ਨੂੰ

੪. ਆਦਿ ਸੱਤਰ ਕਰੋੜ ਦਾ, ਮਾਲ ਧਨ ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ੩੦ ਕਰੋੜ ਦੇ, ਜਵਾਹਰਾਤ ੨੫ ਕਰੋੜ ਦੇ, ਤਖ਼ਤ ਤਾਊਸ਼ ੯ ਕਰੋੜ ਦਾ, ਵਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ੨ ਕਰੋੜ ਦਾ, ਤੋਪਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ੪ ਕਰੋੜ ਦਾ

੫. **ਨਾਦਿਰਾ ਬੇਗਮ.** ਦੇਖੋ, ਅਨਾਰਕਲੀ.

ਨਾਦਰੀ. ਵਿ- ਨਾਦਿਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ. ਫ਼ਾਰਸਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕੁਰਦੀ' ਹੈ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਨਾਦਿਰੀ ਥਾਪੀ. ਇਹ ਇੱਕ ਕੋਟ ਹੈ ਜੋ ਕੁਹਣੀਆਂ ਤਕ ਬਾਹਾਂ, ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਤੱਕ ਲਬਾਈ, ਦੋ ਤਿੰਨ ਬਟਨਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਇਹ ਪਜ਼ਾਰੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਸੀ. ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਦਿਰੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਕਰਦਾ ਅਰ ਇਹ ਵਡਮੁੱਲੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

੧. ਸੰਮਤ ੧੮੩੫ (ਸਨ ੧੭੭੮)

੨. **ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ.** ਇਹ ਸਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਨਾਨਕ ਸੂਰਯੋਦਯ. ਵੇਦੀ ਗਣੇਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਜ ਸੰਮਤ ੧੯੨੬ ਵਿੱਚ ਜਮਾਪਤ ਹੋਈ. ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਮਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਨਾਗਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਹੈ.

੩. "ਸੰਮਤ ਵਿਕ੍ਰਮ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੋ ਪੰਦ੍ਰਹ ਸਹਸ ਪਚੀਸ। ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਤਿਥਿ ਤੀਜ ਕੋ ਧਰਜੋ ਸੰਤ ਵਪੁ ਈਸ."

੪. "ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਧਜ਼ਾਨ ਧਰ, ਜਲਤੀ ਸਭ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਦਿਸਿ ਆਈ. × × ×
ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੋਧਣ ਧਰਤਿ ਲੁਕਾਈ."
(ਭਾਗੁ)

੫. ਅਤੇ ਮਲਿਕ ਭਾਗ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਭੇਜ ਵਿੱਚ ਧਰਮ-ਕਿਰਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਕ ਹਰਾਮ ਖ਼ੋਰੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾ.

੬. "ਤਿਨ ਬੇਦਿਨ ਕੀ ਕੁਲ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਗਟੇ ਨਾਨਕ ਰਾਇ। ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦਏ, ਜਹਿ ਤਹਿ ਭਏ ਸਹਾਇ।
ਤਿਨ ਇਹ ਕਲਿ ਮੋ ਧਰਮ ਚਲਾਯੋ। ਸਭ ਸਾਧਨ ਕੋ ਰਾਹ ਬਤਾਯੋ। ਜੇ ਤਾਂਕੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਆਏ। ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿ ਪਾਪ ਸੰਤਾਏ।
ਜੇ ਜੇ ਪੰਥ ਤਵਨ ਕੇ ਪਰੇ। ਤਾਪ ਪਾਪ ਤਿਨਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰੇ।
ਦੂਖ ਭੂਖ ਕਬਹੂੰ ਨ ਸਤਾਏ। ਜਾਲ ਕਾਲ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਏ."
(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤ ਰੇਣੁ ਦਾ ਫੁੱਟਨੋਟ.

੭. **ਨਾਨਕ ਪੁਤ੍ਰ.** ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ.

੮. **ਨਾਨਕ ਪੰਥ.** ਸਿੱਖ ਪੰਥ. ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ. ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ.

੯. "ਏਕ ਤੇ ਛਬੀਲੇ ਛੋਲ ਭ੍ਰਪਨ ਕੇ ਭ੍ਰਪਭਾਲ ਭਾਰੀ ਤੇਜ ਭਾਨੁ ਸੋ ਚਢਾਈ ਨਿੱਤ ਜੰਗ ਕੀ, ਏਕ ਧਨ ਕਿਰਤ ਕਮਾਇ ਕੇ ਛਕਾਵੈਂ ਜਨ, ਏਕ ਭੋਨ ਮੇ ਵਿਰਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਧੁ ਸੰਗ ਕੀ, ਏਕ ਤੋਂ ਵਿਰੰਚਿ ਕੀ ਵਿਭੂਤਿ ਹੂੰ ਨ ਹੇਰੈਂ ਰੰਚ, ਲੀਨ ਹੈਂ ਨਿਜਾਪ ਮੇਂ ਨ ਚਾਹ ਨੀਰ ਗੰਗ ਕੀ. ਕਾਰੇ ਪੀਰੇ ਧੋਰੇ ਲਾਲ ਰੂਪ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਧਾਰੇ, ਸਿੱਖੀ ਦੀਨਬੰਧੁ ਕੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੀ." (ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

੧੦. ਇੱਥੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਪੁਜਾਰੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਾਪਾਤਮਾ ਨਾਰਾਯਣ ਦਾਸ ਮਹੰਤ ਨੇ ੧੦ ਫਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੭੭ (੨੦ ਫਰਵਰੀ ੧੯੨੧) ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਘੋਰ ਸਾਕਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਏ ਅਨੇਕ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਲਏ, ਇਸ ਕਾਰਣ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਈ. ਨਾਨਕਿਆਣੇ ਸਾਹਿਬ

੧੧. (ਖ) ਦੰਦ੍ਰਭਾਨੁ (ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੇ ਪਿਤਾ) ਦਾ ਖ਼ੂਹ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਖ਼ੂਹ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਿੱਥ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਰਖ਼ਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਬੂੰਦੇ ਸਾਹਿਬ" ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਅਸਲੋਂ ਇਸ ਬਿਰਛ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਲਦੂ ਅਥਵਾ ਕਰਮ (Odina Cordifolia) ਹੈ. ਇਸਦੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰੇ ਸੰਦ ਅਤੇ ਅਲਮਾਰੀ ਕੁਰਸੀ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਦਾ ਬਹਾਰ ਅਰ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਹੈ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

692-੧. **ਨਾਨਕੁ.** ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. "ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਸਿਮਰੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

੨. । ੩ ਭਾਈ ਬਹਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਨਾ ੫ ਦੇਖੋ, ਨਾਨੂ ਮੱਲ.

੩. **ਨਾਬ.** ناب ਵਿ-ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸ੍ਵੱਛ । ੨ ਖ਼ਾਲਿਸ. ਬੁੱਧ. ਨਿਰੋਲ । ੩ ਨਾਯਾਬ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੁਰਲੱਭ.

੪. (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ- ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਿੰਯਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਏ ਸਨ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧. ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾਏ ਗਏ. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ,੫ ਮਈ ੧੮੬੦ ਦੀ ਸਨਦ ਦੀ ਦਫ਼ਾ ੩-"× × If, however, at any time, the Raja of Nabha should die without male issue and without adopting a successor, it will still be open to the Maharaja of Patiala and the Raja of Jhind, in concert with the Commissioner or Political Agent of the British Government to select a successor from among the Phulkian family."

੨. ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੋਸ਼ੀਅਲ ਕਾਨਫ਼ੈਂਸ (Indian National Social Conference) ਦੇ ਸਨ ੧੯੦੯ ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਪ੍ਰਜ਼ੀਡੈਂਟ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਹੋਏ.

੩. ੭ ਸਿਤੰਬਰ ੧੯੩੦ ਤੋਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਮਾਹਵਾਰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦਾ ਖ਼ਰਚ ਨਿਯਤ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦੀ ਰਕਮ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ.

੪. ੧੩ ਦਿਸੰਬਰ, ੧੯੪੩ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. (ਭਾਈ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਹਰੀ ਜੀ)

੫. ਅਤੇ ਮਸੂਰੀ ਰਹਿ ਕੇ ਵਿਦਯਾ ਅਭਯਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ੧੪ ਫਰਵਰੀ ਸੰਨ ੧੯੩੩ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭੇ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲਿਆਏ. ੧੫ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਦਰਬਾਰ ਹੋਯਾ. ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ. ੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੩੪ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਤਥਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ.

697 ੧. **ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ.** ਨਾਮ ਦ ਅਰਥ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਲਾ ਕੇ ਅਭਯਾਸ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ, ਨਾਮ ਸਮਰਣ ਹੈ.

੨. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਪੁ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪੌੜੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਜਲ ਵਿੱਚ ਖੰਡਾ ਫੇਰਦੇ ਹੋਏ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਪਿਆ ਕੇ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਅੱਖਰ ਨਾਮ ਦੇ ਆਦਿ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਕਨਯਾ ਦੇ ਨਾਮ ਅੰਤ ਕੌਰਿ, ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਪਿਛੇ ਦਾਸ, ਰਾਮ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦਵ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਧਾਰੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ.

੩. "ਦ੍ਰਿੜ ਨਾਮਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਸੁਚਾਰੀ."(ਸੂਹੀ ਮ:੫)"ਸੁਣਿ ਗਲਾ ਗੁਰਪਹਿ ਆਇਆ । ਨਾਮਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਯਾ."(ਸ੍ਰੀ ਮ:੫) "ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਦਯਾ ਧਰਮ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)"ਨਾਮਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਬਿਣ ਕਰੈ ਨ ਅਨ ਸਿਉ ਨੇਹ."(ਤਨਾਮਾ)

੪."ਭਕਿ ਵਿਜਯ" ਮਹੀਪਤਿ ਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ੧੧ ਸ਼ੱਕ ਸੰਵਤ ੧੧੯੨, ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹਾੜ੍ਹ ਵਦੀ ੧੩ ਸ਼ੱਕ ਸੰਵਤ੧੨੭੨ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ੧੩੨੭ ਅਤੇ ੧੪੦੭ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

698-੧. **ਨਾਯਾਬ.** ਫ਼ਾ. [illegible] ਵਿਦੁਰਲੱਭ.

੨. **ਨਾਰ ਕੇ ਨਿਕੇਤ.** ਜਲ (ਨਾਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕੇਤ(ਘਰ). ਨਾਰਾਯਣ. ਜਲਸ਼ਾਯੀ. "ਕਹੂੰ ਮਾਰੁਤ ਅਹਾਰੀ ਕਹੂੰ ਨਾਰ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਹੋ." (ਅਬਾਲ) ਭਾਵ-ਕਿਤੇ ਸ਼ਿਵ ਕਿਤੇ ਨਾਰਾਯਣ ਹੋਂ.

੩. ਇਹ ਵੀਣਾ ਵਜਾਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਭਰੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਗਵੈਯਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ- "देवदत्तामिमां वीणां स्वरब्रह्म विभूषिताम् । मूर्च्छयित्वा हरिकथां गायमान श्चराम्यहम्." (ਭਾਗਵਤ, ਸਕੰਧ ੧, ਅ: ੬, ਸ਼: ੩੩)

੪. ਨਾਰਦ ਰਿਖੀ ਨੇ ਭਾਕਿ ਸੂਤ੍ਰ, ਨਾਰਦ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ, ਨਾਰਦੀਯ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਨਾਰਦ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ.

੫. ਕਈ ਪੌਰਾਣਿਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਹੀ ਨਾਰਦ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਤੁ ੭ ਨਾਰਦ ਹਨ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਕਤ ਨਾਰਦ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਛੀ ਨਾਰਦ ਇਹ ਹਨ-(੧)ਪਰਵਤ ਰਿਖੀ ਦਾ ਮਾਮਾ ਜੋ ਵੱਡਾ ਪੰਡਿਤ ਸੀ,(੨)ਅਰੁੰਧਤੀ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਵਸਿਸ਼ਟ ਦਾ ਸਾਲਾ, (੩) ਗੰਧਰਵ ਨਾਰਦ, ਜੋ ਭਾਰੀ ਉਪਦ੍ਰਵੀ ਸੀ, (੪) ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਭੁਸਣ ਨਾਰਦ, (੫) ਜਨਮੇਜਯ ਨੂੰ ਸਰਪ ਵਿਧ੍ਵੰਸੀ ਯਗਯ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਭੀ ਸੀ, (੬) ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵਗਵਸ਼ਥਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ.

੬. "ਮਹਾਂਬੇਗ ਸੰਗਾ ਲਘੂ ਏਕ ਨਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. ।੪ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੁਆਨ ਬੈਲ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਚੇ ਸਿੱਧੇ ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾਰਾ ਸਦਦੇ ਹਨ.

੮. ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਬਾਇਬਲ ਦੇ Genesis ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਾਬ ਦੀ ਦੂਜੀ ਆਯਤ ਨਾਲ-"And the spirit of God moved upon the face of the waters."

੯. ਦੇਹਾਂਤ ੪ ਹਾੜ੍ਹ,੧੯੯੪

੧੦. ਦੇਹਾਂਤ ੧੩ ਮੱਘਰ, ੧੯੯੩

੧੧. ਜਨਮ ੪ ਜਨਵਰੀ, ੧੯੧੭

੧੨. ਜਨਮ ੧੧ ਮਾਰਚ,੧੯੨੬

੧੩. ਜਨਮ ੧੨ ਦਸੰਬਰ,੧੯੨੮

੧੪. ੨੨ ਨਵੰਬਰ, ੧੯੧੯

੧੫. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ
ਜਨਮ ੧੮ ਹਾੜ੍ਹ ੧੯੮੯
(੧ ਜੁਲਾਈ ੧੯੩੨)

੧. ਅੱਠ ਅੱਠ ਤੋਲੇ

੨. ।੪ ਕਮਾਚ ਠਾਣ ਦੀ ਔੜਵ ਸਾੜਵ ਰਾਗਿਣੀ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸਭ ਹੈ, ਨਾਰਾਯਣੀ ਵਿੱਚ ਥੋੜੀ ਬਲਕ ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਹੈ.

੩. "ਨਾਰੀ ਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖੁ ਕਰਾਵੈ, ਪੁਰਖ ਨ ਤੇ ਜੋ ਨਾਰੀ."
(ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

"An astonishing case of sex changing has been brought to light in the mining town of Lachore, Fifeshire.

The central figure in the case is the 15-year old daughter of a colliery manager.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

The girl was regarded as perfectly normal until a few weeks ago, when she became seriously ill. Her parents noticed a change in her habits and demeanour, and on the advice of the family doctor she was removed to a nursing-home in another part of Fife.

It was in this h me that the amazing change of sex took place. The girl quickly assumed all the mental and physical characteristics of a male, and when the change had been thoroughly completed "she" was discharged as a well developed boy.

Since returning home "she" has had "her" hair cut short and has been fitted with male dress.

The erstwhile girl is now an excellent specimen of virile boy-hood, upright, square-shouldered, and alert in every way. "She" does not now possess a single characteristic of "her" form or sex, and 'she' is to take a post as a male clerk in a brick-yard office.

"She" has adopted a new Christian name, and is taking the change very philosophically.

"We are very happy now that our period of anxiety is over," the father explained in an interview. "The boy can now begin a new life"

The father added that an eminent medical specialist in Edinburgh was taking a keen interest in the case and was tracing its history for future medical reference.

Medical records contain numerous cases of sex changes. In 1931, a Danish artist's change of sex from male to female was officially recognised by the marriage registrar. The "man" was registered as a woman and his marriage was nullified.

Just over two years ago a Manchester mother took her 18 year old daughter to a specialist for examination on a general ailment, and was greatly surprised when the specialist told her that the patient was a young man."
(The Khalsa Review Lahore, 29 th April 1934.)

੭. ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਵਾਕ:—"ਬਤੀਹ ਸੁਲਖਣੀ ਸਚ ਸੰਤਤਿ ਪੂਤ। ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਸੁਘੜ ਸਰੂਪ। ਇਛ ਪੂਰੇ ਮਨ ਕੰਤ ਸੁਆਮੀ। ਸਗਲ ਸੰਤੋਖੀ ਦੇਰ ਜੇਠਾਨੀ। ਸਭ ਪਰਵਾਰੈ ਮਾਹਿ ਸਰੇਸਟ। ਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਰ ਜੇਸਟ। ਧੰਨੁ ਸੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਗਟੀ ਆਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੁਖੇ ਸੁਖਿ ਵਿਹਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ?" (ਮ: ੧, ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਧਨ ਪਿਰੁ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ, ਬਹਿਨ ਇਕਠੇ ਹੋਇ। ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ ਧਨ ਪਿਰੁ ਕਹੀਅਹਿ ਸੋਇ." (ਮ: ੩, ਵਾਰ ਸੂਹੀ) "ਲੋਕ ਵੇਦ ਜੁਣ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ ਮੋਖ ਦੁਆਰੀ, ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖਫਲ ਨਿਹਚਉ ਨਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

੫. **ਨਾਲੂਆ.** Navel string. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਾ ੩.

੬. "ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚੁ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਅਭੀਚ.

੧. "ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਆਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਨਿਸਠ, ਨਿਸਠਾ, ਨਿਸ੍ਠਿਤ** ਦੇਖੋ, ਨਿਸ੍ਠਾ ਅਤੇ ਨਿਸ੍ਠਿਤ.

੩. **ਨਿਸਪੰਨ.** ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਪਨ੍ਨ. ਵਿ- ਸਮਾਪਤ (ਪੂਰਾ) ਹੋਇਆ। ੨ ਨਿਰਣੈ ਕੀਤਾ. ਨਿਬੇੜੇ ਕਰਿਆ.

੧. "ਬਹੁਤ ਰੰਗ ਕੇ ਅਗੂ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਧੁਨਿ ਊਚੇ ਤੇ ਬਜਤ ਨਿਸ਼ਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਗਵੇਂ ਫਰਹਰੇ ਦੀ ਭੀ ਆਗਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਰਸੂ, ਰਾਸਿ ੧੧, ਅ. ੪੨. "ਇਕ ਝੰਡਾ ਭਗਵੋਂ ਬਨਵਾਯੋ। ਮੋਹਾਂ ਭਾ ਮਹੰਤ ਹਰਖਾਯੋ."

੩. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਝੰਡਾ. "ਵਾਹਨ ਸਿੰਗਾਰੇ ਰਹੋਂ ਬਾਜਤੇ ਨਗਾਰੇ ਰਹੋਂ ਦੁੱਜਨ ਡਰਾਰੇ ਰਹੋਂ ਭਾਗੇ ਭੀਮ ਰਾਹਕੇ, ਸੰਗਤੇਂ ਅਬਾਦ ਰਹੋਂ ਆਵਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਰਹੋਂ ਲਾਖੋਂ ਅਹਲਾਦ ਰਹੋਂ ਦੇਖਿਯੇ ਉਮਾਹਕੇ, ਗਾਦੀਆਂ ਅਟੱਲ ਰਹੋਂ ਚੌਕੀਆਂ ਅਚਲ ਰਹੋਂ ਬੰਗੇ ਬਲਾਝੱਲ ਰਹੋਂ, ਪੂਜੇ ਉਤਸਾਹ ਕੇ, ਲਾਗਤੇ ਵਿਵਾਨ ਰਹੋਂ ਗਾਵਤੇ ਸੁਜਾਨ ਰਹੋਂ, ਝੂਲਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਹੋਂ ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੇ." (ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇਖੋ, ਝੰਡਾ ਸਾਹਿਬ, ਅਤੇ ਝੰਡਾ ਬੁੰਗਾ.

੪. **ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣਾ.** ਦੇਖੋ, ਦੀਦਬਾਨ ੩.

੫. "ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਪਠਾਯਾ ਜਮਦੇ ਧਾਮ ਨੂੰ." (ਚੰਡੀ ੩)

੬. । ੨ ਤੇਲ ਬਿਨਾ। ੩ ਚਿਕਨਾਈ (ਬੰਧਿਆਈ) ਬਿਨਾ.

੭. ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ- "ਅਥ ਨਿਹਕਲੰਕ ਚੌਬੀਸਵੋਂ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ." ਦੇਖੋ. ਕਲਕੀ.

੮. **ਨਿਹਚਲ ਥਾਨੁ.** ਨਿਸ਼ਚਲ ਸ੍ਥਾਨ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਪਦ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸਤਸੰਗ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ । ਨਿਹਚਲ ਥਾਨੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਤਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

703-੧. **ਨਿਹਰਵਾ.** ਨਿਹਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਵੇਖਿਆ. "ਸੋ ਦੁਤਿ ਜਾਨੈ ਜਿਨਹਿ ਨਿਹਰਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪੰਡਿਤਾਂ ਅਰ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਠਾਕੁਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਕਰ ਕੇ ਸੱਦਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਅਦੁਤੀ ਪਖਾਵਜੀ ਅਤੇ ਗਵੈਯੇ ਸਨ. ਰਾਗੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੇਠੋਹਾਹੀ ਨਾਲ (ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਮੇ ਬੇ-ਮਿਸਾਲ ਰਾਗੀ ਸੀ), ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਜੋੜੀ ਬਜਾਉਂਦੇ ਰਹੇ. ਆਪ ਸੁੱਖੋ ਅਤੇ ਥੋਹੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਹੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਥੋਹੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ "ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਬਹੁ ਸੁਖ ਸੁਖੋ ਕੋ ਦਿਯੇ ਅਬ ਥੋਹੇ ਮੇਂ ਜਾਇ । ਦੁੱਖ ਭੰਜਤ ਦੁੱਖ ਭੰਜਨੀ, ਥਾਪੀ ਮਾਹਿ ਨਵਾਇ "(ਗੁਰਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦਸ਼ਮ ਮੰਡਲ)

੧. । ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਕਲਨਾ "ਕਿੰਹ ਸੋਂ ਕਹੈਂ ਨ ਸੁਨੈਂ ਨਿਕਰ ਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਨਿਕੇਪ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਧਰੋਹਰ. ਇਮਾਨਤ ।੨ ਫੇਂਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਤਜਾਗ.

੩. **ਨਿਖੜਨਾ.** ਕ੍ਰਿ.ਅਲੱਗ (ਵੱਖ) ਹੋਣਾ. ਵਿਛੁੜਨਾ.

706-੧. **ਨਿਗਰਾਨੀ.** ਨਿਗਹਬਾਨੀ, ਪਹਰੇਦਾਰੀ.

੨. **ਨਿਗਾਰੀਦਨ** ਫ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ. ਰੰਗਣਾ. ਚਿਤ੍ਰਣਾ।੨ ਸ਼ਿੰਗਾਰਣਾ। ੩ ਲਿਖਣਾ.

੩. ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ: – ਗਾਜ਼ੀਉੱਦੀਨ ਫਿਰੋਜ਼ ਜੰਗ ਤ੍ਰਾਨੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚਿਨਕਿਲਿਚ ਖ਼ਾਨ (ਆਸਫ਼ਜਾਹ) ਸਨ ੧੭੧੩ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਥਾਪਿਆ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ "ਨਿਜ਼ਾਮੁਲਮੁਲਕ"ਦੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਜ਼ਾਮ ਸੰਗਜਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ,ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਢਿੱਲੀ ਪੈਣ ਪੁਰ ਇਹ ਸਨ੧੭੨੪ ਵਿੱਚ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ੧੭੪੮ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਉਸਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਸੀਰ ਜੰਗ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਨਿਜ਼ਾਮਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇਉਂ ਹੈ:—
ਨਸੀਰ ਜੰਗ(੧੭੪੮–੧੭੫੦), ਮੁਜੱਫ਼ਰ ਜੰਗ(੧੭੫੦–੧੭੬੨) ਨਿਜ਼ਾਮ ਅਲੀ(੧੭੬੩–੧੮੦੩) ਸਿਕੰਦਰਜਾਹ (੧੮੦੩–੧੮੨੯) ਨਾਸਿਰੁੱਦਲਾ (੧੮੨੯–੧੮੫੭) ਅਫ਼ਜ਼ੁੱਲੁੱਦੋਲਾ(੧੮੫੭–੧੮੬੯) ਮੀਰ ਮਹਬੂਬ ਅਲੀ ਖ਼ਾਨ ੧੮੬੯–੧੯੧੧), ਵਰਤਮਾਨ ਨਿਜ਼ਾਮ ਮੀਰ ਉਸਮਾਨ ਅਲੀ ਖ਼ਾਨ ਸਨ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ.

੪.ਇਸ ਦੀ ਉਪਾਧਿ "ਸੁਲਤਾਨੁਲ ਮਸ਼ਾਯਖ਼" ਸੀ.

੫. **ਨਿਜੱਸ.** ਯਸ਼ ਰਹਿਤ. ਨਿੰਦਿਤ-ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ.

੧. ।੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ ।੩ ਪਹਾੜ ਦਾ ਢਲਵਾਨ.

੨. **ਨਿਤਜੰਨੇਤ.**ਨਿਤ ਨਿਤ. ਹਰਰੋਜ਼. "ਬੰਦੋਂ ਨਿਤਜੰਨੇਤ" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਭਾਈ ਸੰਤੇਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨ ੭ ਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ ਦੇ ੫੬ ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਨਥਾਣੇਨੂੰ ਨਿਥਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਥਾਣਾ ਹੁਤੋ ਨਿਕਟ ਹੀ ਤਿਸ ਮਹਿ ਕਾਲੂ ਨਾਥ ਰਹੰਤ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਨਥਾਣਾ.

709-੧.**ਨਿਬਾਹੂ ਸਿੰਘ.** ਦੇਖੋ, ਜਸ-ਪਤਿ ਦੀਵਾਨ.

੧. ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਭਚਾਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ.

੨. । ੩ ਫੇਂਕਿਆ. ਵਗਾਹਿਆ. "ਨਿਕੇਤ ਤੇ ਲੇਜਾਇ ਨਿਰਸ-ਤਹਿੰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਘਰੋਂ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਸੁੱਟ ਪਾਂਦੇ ਹਨ.

੩. **ਨਿਰਗਨਿ.** ਸੰ. निरग्नि. ਵਿ–ਅਗਨਿ ਹੋਤ੍ਰ ਦਾ ਤਜਾਗੀ.

711-੧. **ਨਿਰਣਾਯਕ.** ਨਿਣੰਯਕ. ਨਿਣੰਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. Arbitrator.

੨. । ੫ ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ. ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਰਾਚਾਰੀ, "ਰਾਮ ਚੰਦ ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਖ." (ਭਾਗੁ) ੬ ਨਿਰਵਰ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੇਰ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ."ਤੂੰ ਨਿਰਵੇਰੁ ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਨਿਰਮਲ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

੧. "ਅਧਾਨ ਬਿਖੇ ਹੋਇ ਨਿਰਮਾਨ ਪ੍ਰਾਨੀ." (ਭਾਗੁਕ)

੧. **ਨਿਰੈਪਦ.** ਨਰਕ ਪਦਵੀ. ਨਰਕਵਾਸ." ਜਾਇ ਨਿਰੈਪਦ ਬੀਚ ਪਰਜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਾਰਦ ਨੇ ਪੂਰਣ ਤਜਾਗ ਨੂੰ ਨਿਰੋਧ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਨਾਰਦ ਭਕ੍ਰਿ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "निरोधस्तु लोक वेद व्यापार न्यासः"। (ਸੂਤ੍ਰ ੮)

੩. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੭੧)ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ੩ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੨੬ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਰੱਤਾ ਜੀ ਨ ਗੱਦੀ ਸਾਂਭੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ ਵਾਂਙ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ੨੯ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੬੫ ਨੂੰ ਰੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਹੋਏ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਹਨ.

੪. **ਨਿਰੰਗ.** ਸੰ. निरंग. ਵਿ–ਅੰਗ ਹੀਨ । ੨ ਖ਼ਾਲਿਸ, ਕੇਵਲ. ਨਿਰਾ । ੩ ਸੰਗਜਾ- ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ । ੪ ਹਿੰ. ਵਿ- ਬਦਰੰਗ. ਫਿੱਕਾ. ਉਦਾਸ. ਬੇ-ਰੌਣਕ. "ਬਿਗਰੀ ਬਹੁਬਾਤ ਨਿਰੰਗਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਨਿਰੰਗ ਹੋਣ ਨੂੰ । ੫ ਦੇਖੋ, ਅਨੰਗ ,

੫. **ਨਿਰੰਗ.**ਸੰ. ਵਿ- ਮੂਲੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ । ੨ ਮਹਾ ਮੂਰਖ. ਅਗਜਾਨੀ .

716-੧. **ਨੀਕਤਾ.** ਨੀਕਾਪਨ. ਚੰਗਿਆਈ. ਉੱਤਮਤਾ. "ਨਹੀਂ ਨੀਕਤਾ ਕਿਤ ਲਖ ਪਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. "ਰਾਤੀਂ ਨੀਂਗਰ ਖੇਲਦੇ."(ਭਾਗੁ)

717 ੧. **ਨੀਰਸ.** ਸੰ. ਵਿ- ਰਸਹੀਨ. ਬਿਨਾ ਸੁਆਦ।੨ ਤਰਾਵਤ ਬਿਨਾ। ਜੋ ਗਿੱਲਾ ਨਹੀਂ । ੩ ਆਨੰਦ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ.

੨.੫ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਨੀਰਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਗੁਲਬਾਗ ਦੂਸਰੋ ਨੀਰਜ ਜਾਨੋ." (ਅ: ੧੯, ਛੰਦ ੨੪੪)

੩. **ਨੀਰਵਾਹੀ.** ਬੱਦਲ . ਪਾਣੀ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਕਹਾਰ.

੪ **ਨੀਲਗਰ.** ਫ਼ਾ. ਨੀਲ ਦਾ ਰੰਗ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੀਲਾਰੀ.

੧. ੨।੪ ਅਟਕ ਤੋਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮੀਲ ਹੇਠਾਂ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇੱਕ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਨੀਲਾਬ ਨਾਮ ਦਾ ਚਬੂਮਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸੀ.

੨. ਨੀਲ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਰੰਗਰੇਜ਼. "ਨੀਲਾਰੀ ਦੇ ਮੱਟ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿੱਦੜ ਰੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

੩. **ਨੁਸਰਤ ਜੰਗ.** ਕ਼ਮਰੁੱਦੀਨ (ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਦੇ ਬਾਪ) ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ.

੪. ।੪ ਅਨੰਦ ਪੁਤ੍ਰ ਪਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਿ ਲੁੱਟ ਲਈ ਸੀ, ਅਰ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੁੱਟਕੇ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ.

੫. "ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਵਣਾ." (ਭਗਤਾਵਲੀ)

੬. ਲਾਮ (Lamech) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਲਾਮ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅਲੀਸ਼ੇਂਗ (Alisheng) ਪਰਗਨੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

੭. "ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਹੁਤੀ ਸਰਦਾਰ ਤਿਸ ਦੇਸ ਹੂੰ ਕੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈਂ ਥਾਈਂ ਨੂਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਾਠ ਭੀ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ "ਨੂਰੁੱਨਿਸਾ" ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨੂਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾ ੩.

੮. ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਇੱਕ ਨਗਰ ਜੋ ਤਸੀਲ ਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਧਨੇਰੀ ਸੀ. ਰਾਜਾ ਬਾਸੋ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਨੂਰ ਪੁਰ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ.

੧. "ਨੇਕੀ ਬਦੀ ਨ ਲੁਕੇ ਲੁਕਾਈ." (ਭਾਗੁ)

੨. ਇਹ ਨਗਰ "ਮੰਜੁ ਸ਼੍ਰੀ" ਰਾਜਾ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਨ ੭੨੪ ਵਿੱਚ ਵਸਾਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਭਟਗਾਉਂ ਅਤੇ ਪਟਨ ਵਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ. ਕਠਮੰਡੂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਉੱਤਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਮੀਲ, ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ਪੌਣ ਮੀਲ ਤੋਂ ਚੌਥਾਈ ਮੀਲ ਤਕ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ "ਮੰਜੁ ਪੱਤਨ" ਸੀ.

721-੧. **ਨੈਨੁਪੁਤ੍ਰੀ.** ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ. ਨੈਣੇ ਜੱਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ.

੨. **ਨੌਆ.** ਨਉਆ. ਨਾਪਿਤ. ਨਾਈ. "ਨੌਆ ਕੇ ਸੁਤ ਵਚਨ ਉਚਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੮)

ਨੌਸ਼ਹਰ, ਨੌਸ਼ਹਰਾ ਯੂਸਫ਼ਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਅਕਬਰ ਵੇਲੇ ਬੇਨਮਾਨ ਕੋਕਾ ਦਾ ਵਸਾਯਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਾਬਲ (ਲੁੰਡੇ) ਦਰਯਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ੨੧ ਮੀਲ ਲਹੌਰ ਵੱਲ ਹੈ.

੧. ।੧ ੪ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਜੋ ਸੁਦਨਾ ਗੋਤ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ। ੧੪ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਬਾਬੇ ਆਨੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਨੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਬਾਬੇ ਨੰਦ ਕਾ ਸੁਤ ਅਜੋ ਨਾਮ ਸੁ ਸੁੰਦਰ ਜਾਹਿ." (ਅ: ੧੨, ਛੰਦ ੩੯)

੨. **ਨੰਦ ਕੁਇਰ.** ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ ਦੀ ਸੱਸ. ਧਰਮੇ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ.

੩. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ "ਕਾਲੇ ਸੰਘੇ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਘੇ ਗੋਤ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਘੇ ਸਹੀ ਹੈ.

੪. **ਨੰਦ ਦਾਸ.** ਵ੍ਰਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੱਠ ਮਹਾਕਵੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਕਵਿ, ਜਿਸਨੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਨੇਕਾਰਥ ਅਤੇ ਨਾਮਮਾਲਾ ਦੋ ਮਨੋਹਰ ਦੋਹਾ-ਕੋਸ਼ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਕਰਕੇ ਛਪਵਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ.

੫. **ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ.** ਪੁੱਤ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਪੋਤਾ. "ਸੂਰਜ ਮਲ ਕੇ ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਅਭਿਬੰਦਨ.

੬. ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ਫ਼ਾਰਸੀ ਬੈਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚਕੇ "ਬੰਦਗੀਨਾਮਹ" ਨਾਮ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਸ੍ਵਾਮੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤ:—"ਜ਼ਾਬੇ ਹੈਵਾਂ ਪੁਰਬੁਦਹ ਚੂੰ ਜਾਮੇ ਓ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮਹ ਬੁਦਹ ਜ਼ਾਂ ਨਾਮੇ ਓ." (੧੮੭) ਬੈਤ ਲਿਖਕੇ ਨਾਉਂ "ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮਹ" ਰੱਖਿਆ. ਅਤੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੋ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗਾ.

੧. **ਨਿਨਾਯਕ.** ਨਰਪਤਿ. ਨ੍ਰਿਪ. ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਣਾਯਕ.

੧. ਡੁੰਘੀ (ਗਹਿਰੀ) ਖੋਜ ਤੋਂ ਬੁਝ ਗੁਣ ਜਮਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਭਰੇ.

੨. "ਭਾਹੁ ਤੇ ਪਈਸੇ ਅੱ ਪਈਸਾ ਏਕ ਪਾਂਚ ਟਾਂਕ." (ਡਾਕੁਕ)

729-੧. **ਪਹਪਾਟਣੀ, ਪਹਫੁਟਨੀ** ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਜਾਲਾ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹ.

੨. **ਪਹਲੂਤਹੀਂ.** ਪਾਸਾ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਣੀ.

੩. **ਪਹਾੜੀ ਕਾਉ.** ਜੰਗਲੀ ਕਾਉਂ ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਭਾਰੀ ਅਤ ਰੁੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. Raven.

੪. **ਪਹਿਲਾਦੁ.** ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ. "ਪਹਿਲਾਦੁ ਜਨ ਸਦ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਏ, ਹਰਿ ਜੀਉ ਲਏ ਉਬਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

੧. ੨। ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ. ਬੁਝਾਰਤ. "ਪਹੇਲ ਲਾਲ ਮੇਲਹੀਂ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਲਾਲ (ਬਾਲਕ-ਗੁਰੂ) ਜੀ ਪਹੇਲੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ.

732-੧. **ਪਗਾ.** ਪ੍ਰਾਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਗਨਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਪਗ.

੨. **ਪਗੂਤਰ.** ਪੈਰ ਹੇਠ. ਪੈਰ ਦੇ ਤਲੇ. "ਹਤਜੋ ਪਿਖੇ ਬਿਨ ਚਲੇ ਪਗੂਤਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੱਗ. ਪਗੜੀ. ਪਾਗ. ਪਗੀਆ. ਦਸਤਾਰ.

੧. **ਪਚੀਹ ਵਰਣ.** ਪਚੀਸ (ਪੰਝੀ) ਅੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਪਚੀਸ ਵਰਣ.

੨. **ਪੱਚਰਣਾ.** ਕ੍ਰਿ. ਪੱਚਰ ਲਾਉਣੀ. ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨੀ.

੧. "ਸੂਰਜ ਕੇ ਤੇਜ ਕੋ ਭਰਾਵੇ ਪਟਵੀਜਨੋਂ." (ਹਨੂ) ਦੇਖੋ, ਜੁਕਨੂ ਅਤੇ ਰਿੰਗਣ ਜੋਤਿ.

੨. **ਪਟਮੇਲੀ.** ਪੱਟ (ਕਿਵਾੜ) ਮੇਲਨ (ਭੇੜਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਹੱਟ ਤਾਲ. ਹੜਤਾਲ। ੨ ਬਲਵੇ ਆਦਿਕ ਉਪਦ੍ਰਵਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਟਮੇਲੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਮਾਲਧਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

੧. ਖ਼ਾਲਜ (ਘਰ) ਦੀ ਛੱਤ ਦਾ ਪਾਣੀ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਨਲਕੀ.

੨. **ਪਤਲੀਆ ਪੀਰ.** ਇਹ ਨਾਮ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪੱਤਨੀ ਪੀਰ ਅਰਥਾਤ-ਪਾਕ ਪੱਤਨ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਪੀਰ ਸ਼ੇਖ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦਾ ਆਇਆ ਹੈ.

੩. **ਪਤਾਕਾ ਪਟ.** ਫਰਹਰਾ. ਧਵਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿੱਚ ਲਹਰਾਉਂਦਾ ਬੰਡੇ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ.

੪. **ਪਤਾਣ.** ਸੰ. ਪਦਤ੍ਰਾਣ. ਜੁੱਤੀ. ਜੂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁੱਤ ਪਤਾਣ.

੫. **ਪਤਾਰਣ.** ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਰਣ. ਠੱਗੀ. ਵੰਚਨਾ। ੨ ਧੂਰਤਤਾ. ਗੁੰਡਾਪਨ.

੬. ਗੁਰੂ ਸਾਰਿਬ ਨੇ ਭੀ ਪਤਿ (ਕੰਤ-ਕਾਂਤ) ਦਾ ਇਹੀ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ ਹੈ-"ਪਰ ਵੇਲਿ ਨ ਜੋਹੇ ਕੰਤ ਤੂੰ." (ਮ: ੫, ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

੭. ੨ ਸ਼ਸਜ਼ ਪਤਿ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ.

੮. "ਪਤਿ ਹੀ ਸੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਯ ਪਤਿ ਹੀ ਸੋਂ ਨੇਮ ਹੋਯ ਪਤਿ ਹੀ ਸੋਂ ਕੇਮ ਹੋਯ ਪਤਿ ਹੀ ਸੋਂ ਰਤ ਹੈ, ਪਤਿ ਹੀ ਹੈ ਯਗਜ਼ ਯੋਗ ਪਤਿ ਹੀ ਹੈ ਰਸ ਭੋਗ ਪਤਿ ਹੀ ਸੋਂ ਮਿਟੇ ਸੋਗ ਪਤਿ ਹੀ ਸੋਂ ਗਤ ਹੈ, ਪਤਿ ਹੀ ਹੈ ਰਜਾਨ ਧਜਾਨ ਪਤਿ ਹੀ ਹੈ ਪੁਨਜ਼ ਦਾਨ, ਪਤਿ ਹੀ ਹੈ ਤੀਰ੍ਥ ਸ਼ਾਨ ਪਤਿ ਹੀ ਕੋ ਮਤ ਹੈ, ਪਤਿ ਬਿਨੁ ਪਤਿ ਨਾਹਿ ਪਤਿ ਬਿਨ ਗਤਿ ਨਾਹਿ ਸੁੰਦਰ ਸਕਲ ਵਿਧਿ ਏਕ ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਹੈ."

੯. "ਲੋਕ ਵੇਦ ਗਜਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਕੋ, ਮਨਵਚ ਕ੍ਰਮ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੇਵਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ) "ਜੈਸੇ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਪਰ ਪੁਰਖੈ ਨ ਦੇਖਤੋ ਚਾਹੈ, ਪੂਰਨ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਕੋ ਪਤਿ ਹੀ ਮੈਂ ਧਜਾਨ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ)

739-੧. **ਪਤੋਰ.** ਪਤ੍ਰਧਰ. ਬਿਰਛ. "ਬਾਜਤ ਪਾਤ ਪਤੋਰਨ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. "ਗੰਗ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸੁ ਪਤੰਗ ਕੇ ਕਿਕਾਨ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਗੰਗਾ ਦੇ ਉੱਜਲ ਤਰੰਗ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਕਿੰਕਜਾਨ (ਘੋੜਾ).

੩. ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਕਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿੰਚਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੰਚਾ ਭੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ.

੪. "ਪਤ੍ਰ ਚਢੇ ਪਰਸੂਨ ਬ੍ਰਸਾਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਵਤੇ ਵਿਮਾਨਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਫੱਲ ਵਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ.

740-੧. **ਪੱਥਰ ਚੌਥਿ.** ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੪, ਢੇਲਾ ਚੌਥ. "ਕ੍ਰਿਤਜ ਤਤ੍ਵ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚਤੁਰਥੀ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੇ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਅਚੁਭ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੱਥਰ ਚੌਥਿ ਨੂੰ ਚੰਦ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਲੰਕ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ਚੌਥ ਕੋ ਲਖਜੋ ਮੈਂ ਮ੍ਰਿਗ ਅੰਕ ਯਾਂਤੇ, ਝੂਠ ਹੂ ਕਲੰਕ ਮੋਹਿ ਲਾਗਬੋ ਚਹਤ ਹੈ." (ਪਦਮਾਕਰ) ਅਰ ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਗਾਲੀਆਂ ਲਈਆਂ ਜਾਣ ਤਦ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਗਾਲੀਆਂ ਲੈਣ ਦਾ ਉਪਾਉ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲਕਾਂ ਦੇ ਘਰੀ ਪੱਥਰ ਫੇਂਕੇ ਜਾਣ ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਗਾਲਾਂ ਦੇਣ.

੨. **ਪਦਕੰਜ.** ਚਰਨ ਕਮਲ। ੨ ਕਮਲ ਜੋਹੇ ਹਨ ਚਰਨ ਜਿਸਦ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. "ਜਹਿਂ ਰਾਜਹਿਂ ਪਦਕੰਜ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. "ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਮਿਲੇ ਜਲਕਾ ਜਲ ਹੂਆ." "ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਲੈ ਮਾਥੈ ਲਾਵਉ." "ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭ ਸਚਕਾ."

੪. ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਅਜਾਣ ਮੁਸੱਵਰਾਂ ਨੇ ਪਦਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕਮਲ ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਹੱਥ ਕੌਲ-ਫੁਲ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

੫. ਜੋ ਵ੍ਰਿਹਦਰਥ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ। (ਦੇਖੋ, ਕਲਕਿ ਪੁਰਾਣ, ਅ: ੧੦) ੩ ਗੋਂਦਨੀ। ੪ ਮਜੀਠ। ੫ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਦੀ ਪੂਰਵੀ ਸ਼ਾਖਾ.

੬. । ੧੦ ਕੁੰਤੀ-ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਪਦਮਾ ੨.

੧. "ਸਾਧੁ ਮੇਂ ਨ ਸ਼ੇਰਪਨ ਸ਼ੇਰ ਮੇਂ ਨ ਸਾਧੁਪਨ, ਦੋਊ ਪਨ ਦੇ-ਖਿਯਤ ਆਪ ਹੀ ਕੇ ਮਗ ਮੈ." (ਗ੍ਵਾਲ)

੧. "ਗਾਗਰਿ ਕੈਸੇ ਫੋਰਿਯੇ ਉਮਂਡਜੋ ਦੇਖਿ ਪਯੰਦ?" (ਵ੍ਰਿੰਦ)

੨. । ੫ ਅੰ. Purse. ਥੈਲੀ. ਬਟੂਆ. ਗੁੱਥੀ.

੩. ੩।੫ ਸਿੰਹਲ ਦੀਪ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਭਨਾਭਿ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, (ਨਾਪ੍ਰ, ਪੂ: ਅ: ੪੭)

੪. **ਪਰਸੀਦੇ.** ਪ੍ਰਸ੍ਵੇਦ (ਪਸੀਨੇ) ਸਹਿਤ ਹੋਏ. ਪਸੀਜੇ. ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਏ. "ਗੁਰੂ ਪਰਸੀਦੇ ਥਾਲੇ ਪਰ ਤਬ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. **ਪਰਸ੍ਵਧ.** ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਚੌੜਾ ਕੁਹਾੜਾ. ਤਬਰ.

744-੧ **ਪਰਕਰਮਾ.** ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਕਿਣ.

੧. ਪਰ ਪੁਰਖ. ਧਰਮ ਪਤੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਪੁਰਖ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਖ ਲਈ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਰਤਨ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪਰਪੁਰਖ ਪਰਤਨ ਹੈ.

੨. । ੩ ਪੜਦਾ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ ਮੁਆਮਲਾ. ਪੜਦੇ ਦੀ ਗੱਲ. "ਨਿਜ ਪਰਦ ਪਰਾਵਨ ਚਾਹਿ ਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਪਰਾਵਨ ੨.

੩. ਪਰਦੇ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਫੈਲਿਆ ਹੈ. ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਪਰਦੇ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਹਦਾਯਤ ਹੈ. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹਮਦ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ "ਹੇ ਨਬੀ! ਆਪਣੀਆਂ ਵਹੁਟੀਆਂ ਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮੋਮਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿਓ ਕਿ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਲਿਆ ਕਰਨ. ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੰਗੋ ਤਾਂ ਪਰਦੇ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੰਗੋ" (ਸੂਰਤ ਅਹਜ਼ਾਬ ੫੩-੫੯)

੪. **ਪਰਨੀ.** ਸੰ ਧਰਿਨ੍. ਵਿਰਛ. ਪਤ੍ਰੀ. "ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਜਨੁ ਪਰਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

747-੧. **ਪਰਮ ਨਰਮ.** ਨਿਹਾਯਤ ਮੁਲਾਯਮ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸ਼ਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

੨. ।੫ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਮੱਕੀ ਦੇ ਚਿੜਵਿਆਂ (ਮੁਰਮੁਰਿਆਂ) ਨੂੰ ਪਰਮਲ ਸਦਦੇ ਹਨ.

੩. ਕਈ ਸੱਜਨਾਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੩੯੮ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੧. । ੧੦ ਹਿੰ. ਪੂਰਬ ਦੀ ਪੌਣ. ਪੂਰਵ-ਵਾਯੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

੨. । ੬ ਸੰ. ਸ਼ਾਸਾਯ. ਪ੍ਰਮਾਣਜ਼. "ਗੁਰ ਪਰਚੇ ਪਰਵਾਣੁ ਰਾਜ ਮਹਿ ਜੋਗ ਕਮਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

੩. **ਪਰਵਾਨ.** ਅੰਗੀਕਾਰ. "ਕਰਿਯੋ ਉਰ ਪਰਵਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

੪. **ਪਰਵਾਨਚੀ.** ਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਵਾਨੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਮੁਨਸ਼ੀ.

੧. "ਬਾਸਰ ਏਕ ਪਰਾਇ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਇੱਕ ਦਿਨ ਨੱਠ ਜਾਵੇਗਾ.

੨. । ੪ ਪਲਾਨੀ (ਪਲਾਯਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਨਠਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਲਈ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪੁੰਜ ਗੁਣ ਖਾਣੀ ਗਨ ਵਿਘਨ ਪਰਾਣੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. "ਪਰਾਧੀਨ ਸ਼ਪਨੇ ਸੁਖ ਨਾਹੀ." (ਲੋਕੋ) ਦੇਖੋ, ਪਰਬਸ.

੪. **ਪਰਾਭਗਤਿ.** ਉੱਤਮ ਭਕਿ, ਅਨੰਨ ਭਕਿ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧.। ੨ ਪਾਯਚਾਰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਪਾਣੀ ਜੁੱਲੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੱਕੇ ਮਹਿਲ ਠਨ.

੨. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਣ ਪਰਿਣਾਮਵਾਦੀ ਭੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ ਤੋਂ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਬਣਦੀ ਹੈ.

੧. "ਗਨ ਫਿਰੀ ਪਰੀ ਅਸਮਾਨ ਆਇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੨. **ਪਰੁੰਨ੍ਹਣਾ.** ਸੰ. ਪ੍ਰਰੋਖਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਰੋਕਣਾ. ਅਟਕਾਉਣਾ ।੨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਣਾ.

੧.। ੪ ਪਤੰਜਲਿ ਨੇ ਸੋ ਜਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਨੂੰ ਪਰੋਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

755-੧. **ਪਲਾਵਨ.** ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ. ਦਖੋ, ਪਲਾਵਨ । ੨ ਸੰ. ਪ੍ਲਾਵਨ-ਪਲਾਵਨ. ਤਰਨਾ।੩ ਗੋਤਾ ਮਾਰਨਾ । ੪ ਡੋਬਣਾ. ਰੁੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਵਹਾਉਣਾ."ਪਾਪਨ ਪੁੰਜ ਪਲਾਵਨ ਹਾਰੀ । ਜਿਮਿ ਸੁਰਸਰੀ ਵਿਮਲ ਵਰ ਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੨. **ਪੱਲਾ ਪਾਉਣਾ.** ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ ਮੋਏ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਸਨੇਹੀ ਲਈ ਰੋਣਾ ਅਤੇ ਵੈਣ ਪਾਉਣੇ.

੩. **ਪੱਲੇ ਪੈਣਾ.** ਕ੍ਰਿ.ਹ ਸਿਲ ਹੋਣਾ. "ਤੁਹ ਕੁਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਭਾਈ ਪਲੈ ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਇ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਕਿਸ ਦਾ ਮੁਤਬੰਨਾ ਬਣਨਾ । ੩ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧੜੇ ਚੜ੍ਹਨਾ.

੧. ਦਾ ਪੱਥਰ. "ਸੁਨਿ ਪਵਿ ਦੂਵਤ ਕਠੋਰ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍)

੨. **ਪੜਤਾਲੀਆ.** ਵਿ-ਪੜਤਾਲ (ਜਾਂਚ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨ ਪੜਤਾਲ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ.

੩. Farsang. ਪੜਾਉ ਵੱਧ ਘੱਟ ਭੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਅੱਠ ਮੀਲ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

758-੧. **ਪਾਉਂਚਾ.** ਪਾਂਚਾ. ਪੰਜਾ । ੨ ਕੱਛ ਆਦਿ ਦੀ ਮੁਹਰੀ.

੨. ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦੁੰਮ ਉਨਾਕੇ ਦੁਲਝੀ ਚਲਨਾ."ਪੋਈਏ ਪਾਇਲ ਪਾਵਤੇ" (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੩. ਜਦ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਪਾਡ ਸ਼ਬਦ ਆਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਂਦਾ ਹੈ-ਸਮੂਹ.ਸਮੁਦਾਯ. "ਕੋਡ ਪਾਡ ਛਵਿ ਰਾਸ ਸੁਧਾਰੇ।ਨੁਰੋ ਕਰਿ ਬਾਂਧੀ ਦਸਤਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੪.। ੯ ਅੰ. Pass. ਰਾਹਦਾਰੀ ਦਾ ਪਰਵਾਨਾ. ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਆਗ੍ਯਾ ਪੱਤ੍ਰ. ਜਿਵੇਂ- ਉਸ ਨੇ ਵਲਾਯਤ ਜਾਣ ਲਈ ਪਾਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ. ਉਸ ਨੂੰ ਰੇਲ ਦਾ ਪਾਸ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ । ੧੦ ਗੁਜ਼ਰਨ (ਲੰਘਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਿਵੇਂ- ਗੱਡੀ ਸਟੇਸ਼ਨੋਂ ਪਾਸ ਹੋ ਗਈ । ੧੧ ਪਰੀਖਿਆ (ਇਮਤਿਹਾਨ) ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣਾ.ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣਾ. ਜਿਵੇਂ- ਉਹ ਐਮ. ਏ. ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ.

੫. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜੁਆ ਖੇਡਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੇੜੇ ਦੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਅੰਗ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾਸੇ (ਅਕ) ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਚਾਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਕ੍ਰਿਤ, ਤਿੰਨਾਂ ਵਾਲਾ ਤ੍ਰੇਤਾ,ਦੋ ਵਾਲਾ ਦ੍ਵਾਪਰ ਅਤੇ ਇਕ ਅੰਗ ਵਾਲਾ ਕਲਿ ਅਖਾਉਂਦਾ ਸੀ. ਕ੍ਰਿਤ ਜਿਤਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕਲਿ ਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

੬.। ੯ ਪਾਡੀਦਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪਾਡ੍ਰੀ ਸ਼ਬਦ ਜਦ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ,ਵਾਲੀ. ਜਿਵੇਂ- ਗੁਲਾਸ ਪਾਡ੍ਰੀ.

੧. ਚੋਕਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛਬਿ(ਸ਼ਬ) ਨੂੰ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

੨.। ੯ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਕ੍ਕੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਾਕ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਹੁਤੇ ਪਾਚ ਰਸ ਲਾਗ ਚੁਚਾਵਨ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੩. ਮਨ ਦੀ ਜੜ੍ਹਤਾ ਮਿਟ ਗਈ.ਸਖ਼ਤੀ ਹਟਕੇ ਨਰਮੀ ਆ ਗਈ.

੪.।੪ ਪਾਯਗਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ . ਦੇਖੋ, ਪਾਇਗਾਹ.

੧. ੨ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ-ਭਕ੍ਸ਼, ਭੋਜ੍ਯ, ਲੇਹ੍ਯ, ਪੇਯ ਅਤੇ ਚੋਸ਼੍ਯ.

੨. **ਪ੍ਰਾਚ੍ਹਾ.** ਪੰਜ ਦਾ ਅੰਗ । ੨ ਪੰਜ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

੩. **ਪਾਡ੍ਹਾ.** ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ। ੨ ਪਿੱਠ. ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ."ਕਹਿ ਇਮ ਗਮਨੈ ਪਾਡ੍ਹਾ ਢੀਨੋ." (ਨਾਪ੍)

੪. **ਪਾਟਾ.** ਦੇਖੋ, ਪਾਟ ੧੨." ਚਤੁਰ ਕੋਸ ਪਾਟਾ ਤਿਸ ਨਦ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੫. "ਪਾਠੁ ਪੜੈ ਨ ਬੂਝਹੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

੬. ਮਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਾਕੋਦ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸ਼ਾਲਾਤੁਰੀਯ ਹੈ.

੭.। ੯ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਂਦਾ ਹੈ- ਰੱਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਜਿਵੇਂ- "ਨਮੋ ਅਵਤਾਰੀ ਸੁਕਰੀ ਪਤਾਰ ਪਾਣੀ." (ਚੰਡੀ੨)

੧. ਡਾਵ-ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੀ ਉਡੀਕ ਅਤੇ ਭਰਮ ਛੱਡਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ.

੨. **ਪਾਨ ਕੋ ਸਾਜ.** ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਘੜਾ."ਮੈ ਧਰਿ ਸੀਸ ਪਾਨ ਕੋ ਸਾਜਾ । ਭਰਿ ਲਜੇਹੌਂ ਜਲ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਕਾਜਾ." (ਚਰਿਤ੍ ੩੮੭) ੨ ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ । ੩ ਜਲਤਰੰਗ ਵਾਜਾ.

੩. ਜਲਦ. ਮੇਘ. ਬਦਲ। ੪ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ.

੪.। ੬ ਪਾਨ(ਆਬ-ਚਮਕ)ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪਾਨਪ ਸੋਂ ਪੂਰੀ ਧਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੫. ਜਿਵੇਂ-ਮੋਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ। ੫ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆ ਕੇ ਇਹ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ- ਮਦ੍ਯਪਾਨੀ ।੬ ਪਾਨ(ਹੱਥ) ਵਿੱਚ. "ਧਰੇ ਬਾਨ ਪਾਨੀ." (ਚੰਡੀ੨)

੬. **ਪਾਨੀ ਕਾ ਪਤਾਸਾ.** ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਵਾਂਙ ਗਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਕਿੰਨਰ ਭੁਜੰਗ ਜੀਵ, ਚੀਟੀ ਤੇ ਬਿਰੰਚਿ ਲੌ ਸਭੈ ਹੀ ਕਾਲ ਗ੍ਰਾਸਾ ਹੈ । ਸਿੰਧੁ ਮੈਂ ਤਰੰਗ ਰੰਗ ਰੰਗ ਹ੍ਵੈ ਬਿਲਾਇ ਜਾਤ, ਜੈਸੇ ਘਨ ਘਟਾ ਛਟਾ ਦਾਮਿਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੂੰ ਅਵਾਸਾ ਆਸਾ ਕਰਤ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਬ੍ਰੰਭ੍ਰਜ ਮ੍ਰਿਰਿਦ ਨ ਪਛਾਨੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ਹੈ । ਆਤਮ ਵਿਸਾਰ ਕਾਹੇ ਭੂਲਤ ਗਵਾਰ ਮਨ, ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ ਜੈਸੇ ਪਾਨੀ ਕੋ ਪਤਾਸਾ ਹੈ."

੭. "There are seven social sins in the world. They are:—
1. Politics without principles.
2. Wealth without work.
3. Pleasure without conscience.
4. Knowledge without character.
5. Commerce without morality.
6. Science without humanity.
7. Worship without

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

sacrifice.
—Canon Donaldson, from the Crusader.

੮.। ੨ ਨੀਚ। ੩ ਅਮੰਗਲ। ੪ ਵਿ-ਪਾਪੀ.

੧. "ਨਰ ਪਾਮਰ ਅਜਾਨ ਜੋ." (ਨਾਪ)

੨.। ੯ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਨ. "ਜਿਸ ਕਾਸਟ ਕੋ ਪਾਰ ਬਧਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਾਲਕੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ.

੩. ਪਾਰਸੀ ਤਿੰਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ, ਮਨਬਸ਼ਨੀ, (ਉੱਤਮ ਸੰਕਲਪ) ਗਵਬਸ਼ਨੀ (ਉੱਤਮ ਵਾਣੀ), ਕੁਨਬਸ਼ਨੀ (ਉੱਤਮ ਕਰਣੀ), ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਕਾਰਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

੪. **ਪਾਰਖ.** ਪਾਰਖ. ਪਰੀਖਜਾ. "ਪਾਰਖ ਕਰ ਲੀਜਹਿ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

765-੧. **ਪਾਰਣਾ.** ਪਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਪਾਰਥ ਬਰਨੀ ਪਾਰਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨.। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਨਾ ੨. "ਜੋ ਕਾਗਦ ਅਬ ਪਾਰਨ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਨਰੀ ਤੀਜੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਨ ੧੨੫੮ ਵਿੱਚ ਬੱਝਾ.

੪. "ਪਰਮਾਨੰਦ ਤੇ ਪਾਰਿ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਰਮਾਨੰਦ ਨਾਲੋਂ ਪਾੜਕੇ (ਵੱਖ ਕਰਕੇ).

੫. **ਪਾਰੁਖ.** ਸੰ. ਪਾਰੁਸ਼ਯ. ਵਚਨ ਦਾ ਰੁੱਖਾਪਨ. ਕੌੜਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਦੇਵੜਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਬਾਗ। ੪ ਅਗਰ (ਅਗਰੁ).

੬. ਚਰਵਾਹਾ। ੭ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ ਜੋ ਜੋਧਪੁਰ ਅਤੇ ਉੱਜੈਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. "ਪੁਰ ਪਾਲੀ ਮੇ ਬਸਤ ਹੈ ਗੁਰੁਕੇ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਇਟਲੀ ਦੇ Pistoja ਨਗਰ ਤੋਂ ਇਸ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੫੪੪ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

੨. "ਹਿੰਸਾ ਕ੍ਰੂਰ ਪਿਸਨਤਾ ਨਿੰਦਾ." (ਨਾਪ)

੩. ਮਾਸਖਾਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਪਿਸ਼ਾਚਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਾਚ ੪.

੪. **ਪਿਸ੍ਯੋਜਣ.** ਪੀਠੇ ਦਾ ਪੀਹਣਾ, ਭਾਵ-ਤਯ ਹੋਈ ਗੱਲ ਦੀ ਵ੍ਰਿਥਾ ਚਰਚਾ ਛੇੜਨੀ.

੫. ਨਹੀਂ (ਜੋਤੇ ਹੋਏ) ਪਿੰਗ ਘੜੇ ਜਿਸ ਦੇ ਰਥ ਨੂੰ ਖੋਭਦੇ ਹਨ.

੬. **ਪਿੰਗਲ ਭਾਖਾ.** ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਵ੍ਰਿਜ-ਭਾਸਾ ਨੂੰ ਪਿੰਗਲ ਭਾਸਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

੧.। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲੱਡੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪਹੀਏ ਨੂੰ ਭੀ ਪਿੰਜ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੨. **ਪਿੰਛ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.** ਗ੍ਰਾਮ ਵਸਾਉਣਾ। ੨ ਪਿੰਨਾ ਵੱਟਣਾ.

੧. ਜੋ ਚੱਕ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂ ਵਾਲਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸ਼ਾਬਤ ਕਦਮ ਰਿਹਾ. ਛੇਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗਵਾਲਿਯਰ ਰਹਿਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਪਿਰਾਣਾ ਅਨੇਕ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੋਯਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਯਾ. ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਜਮਾਦਾਰ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਪਾਸ ਖੋਸਲਿਆਂ ਦੀ ਗਲੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ.

੨. ਤੇਉਣ (ਤਿੰਜਣ)ਵਿੱਕ ਇਕੱਠੀਆ ਹੋਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਭੀ ਪਿੜ ਸਦੀਂਦਾ ਹੈ.

772-੧. **ਪੀਸਣਿ.** ਪੀਸਣ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਚੱਕੀ. ਸੰ. ਪੇਸਣੀ. "ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

੨.। ੨ ਸ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਅਛੀਮੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਦਾ ਹਿਲੋਰਾ.

੩. **ਪੀਰਪੰਜਾਲ.** ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਦੱਰਾ.

੪. "ਬਦਨ ਬਰਨ ਹੁਇ ਆਵਤ ਪੀਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਪੀੜਾ.

੧.। ੨ ਕਮਲ ਜੇਹੀ ਧੁੰਨੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ.

੨. **ਪੁਸ਼ਪਿਤ.** ਪੁਸ਼ਪ ਸਹਿਤ ਹੋਯਾ. ਫੱਲਿਆ.ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ.

੧. "ਕਰਣ ਪੁਟਨ ਸੰਗਿ ਪੀਵਹਿ ਸੋਤੇ." (ਗਾਪ)

੨. ਅਤੇ ਜੜ ਘੋਰਕੇ ਪਿਆਉਣ ਤੋਂ ਹੰਜੀਰਾਂ (ਕੰਡ-ਮਾਫ਼) ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੩. **ਪੁੰਨਕ.** ਵਿ- ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸ਼ਕਰ ਗੰਠੇ ਜਿਹ ਪੁੰਨਕ ਹੋਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਕਈ ਥਾਈਂ ਚੁਸ਼ਰਾਹੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦੀਆਂ ਨੇ ਪੁਨਰੁਕਿ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ. "ਹਸੈ ਕਸੈ ਆਮਸੈ ਭਯ ਸ੍ਰਪਨਦੀਨਤਾ ਉਕ੍ਰਿ। ਵਾਦੁਸ੍ਰਤਤਿ ਅਭ੍ਯਾਸ ਮੈਂ, ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ."

੨. ਕੋਚਮਕਰਾਨ (ਸਿੰਧ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ, ਜੋ ਵੱਡੇ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸੱਸੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਸੱਸੀ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਸਮਝ ਕੇ ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਭਾਈ ਪੁੰਨੂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਏ, ਸੱਸੀ ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੀ ਪਿੱਛੇ ਗਈ ਅਤੇ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਈ.

੩. "ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਉਧਾਰੈਂ." (ਨਾਪ)

778-੧. **ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ.** ਪੁਰੁਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਆਦਮੀ ਮਾਨਿੰਦ। ੨ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ,ਪੁਰਖੁ ੫। ੩ ਬ੍ਰਿਵ ਵਾਕਰ. ਦੇਖੋ,ਪੁਰਖੁ ੧੧। ੪ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਪੁਰਖੁ.

੨. "ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰਿ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਵਿਚੁਜਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਦਿਨ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੋਯਾ.

੩. **ਪੁਰਮੁਖੀ.** ਗ੍ਰਾਮਾਧ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਪੰਚ. ਨੰਬਰਦਾਰ. ਚੌਧਰੀ.

੪.। ੩ ਪਰੋਹਤ (ਪ੍ਰੋਤ) ਕਰਾਉਣਾ. "ਮੁਕਤਾ ਪੰਕਤਿ ਸਰਸੁਤੀ ਗੁਰੁ ਜਸ ਗੁਨ ਪੁਰਵਾਇ." (ਨਾਪ)

੧. ਇਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ੨੯ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ੍ਰਿਮ੍ਰਿਤਿ ਭੀ ਹੈ.

੨. "ਤਾ ਬ ਆਸਾਨੀ ਬਿਗੁਜ਼ਰੀ ਪੁਲਅਜਾਤ." (ਦੀਗੋ)

੩. "ਪੁਲਤ ਵਿਲੋਚਨ ਜਲਕੇ ਸਾਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਾਹਗੁਰੂ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਈ ਵੇਖੋ-"ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੋਰ ਮ: ੧)

੫. ੨ ਸਾਮਰਥਨ. ਤਾਈਦ. ਪੁਸ਼੍ਟਿ. "ਇਸੀ ਬਾਕ ਕੋ ਪੁਸ਼ਨ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੀ ਇਕ ਦਾਈ ਮੀਮਿਆਂ ਤੇ ਵਿਹੁ ਲਾ ਕੇ ਮਾਰਣ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਆਈ ਸੀ.

੨. **ਪੂਤ ਮਨਾ.** ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਨ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਸਾਫ ਹੈ.

782-੧. **ਪੂਰਵਾਂਗ.** ਸ਼ਰੀਰ (ਜਿਸਮ) ਦਾ ਮੱਹ ਵੱਲ ਦਾ ਪਾਸਾ। ੨

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਗ ਦੇ ਆਲਾਪ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ । ੩ ਦਿਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਪਹਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਾਗ.

੨. ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ. ਪੂਰਣ (ਮੁਕੰਮਲ) ਹੋਣਾ । ੨ ਮਰਣਾ. ਸਾਹ ਪੂਰੇ ਹੋਣੇ. "ਭਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਰਾਵ ਧਾਨ. ਅੰ. Piss-Pot.

੪. ਇਸ ਬਹਿਰ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:—

(ੳ) ਮਹੱਲਾ ਆਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਇਮਾਰਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ. ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਅਤੇ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਇੱਥੇ ਜਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਡਿਹੁਡੀ ਦ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋਗਨ ਬ੍ਰਾਹ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਆਮ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਅਨੇਕ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਸਨਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ.ਦੇਖੋ, ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ.

(ਅ) ਭਾਈ ਬੀਬਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਕਰੀਮ ਪੁਰੇ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਵਾਈ ਹੈ. ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਬੀਬਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਪਸ਼ਾਵਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ.

(ਏ) ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. ਮਹੱਲਾ ਗੰਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰਨ ਆਏ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

(ਸ) ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਸਥਾਨ. ਇਹ ਭੀ ਮਹੱਲਾ ਗੰਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਸਤਸੰਗ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਪੰਜ ਜੋਤਾਂ (ਦੀਪਕ) ਅਖੰਡ ਜਗਦੀਆਂ ਹਨ.

(ਹ) ਕਿਲਾ ਬਾਲਾ ਹਸਾਰ ਪਾਸ ਸ਼ਹੀਦ ਬੁੰਗਾ, ਭਾਈ ਸੰਗੋ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸੂਰਬੀਰ ਜੋ ਕੌਮੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਥਾਨ ਹੈ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਲਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਬਣਵਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਭਜਨ ਕੀਰਤਨ ਨਿੱਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੱਜਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਵਸਤਾਂ ਭੀ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ-ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਸ੍ਖ਼ਤ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦਸ ਸ਼ਾਤਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਇੱਕ ਕਟਾਰ,ਇੱਕ ਜੁੱਤੀ (ਜੋੜਾ), ਭਾਈ ਭਾਗ ਮੱਲ ਬਾਲ ਮੁਕੰਦ ਦੇ ਘਰ ਗਲੀ ਪੌਂਜਿਆਂ ਦੀ ਕਰੀਮ ਪੁਰੇ ਹਨ.

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਰਬਾਬ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਕੀਮ ਪਾਸ ਹੈ, ਜੋ ਦਬਗਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੰਜਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਰਬੰਦ, ਅਤੇ ਜਾਮਾ ਹੈ.

ਗੰਜ ਵਿੱਚ ਮਾਈ ਬੁਤਕੀ ਦੇ ਘਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਚਾ ਜਾਮਾ ਅਤੇ ਚੀਰਾ ਅਰ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬੇਹੜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ.

੫. ਪੇਖੈ. ਦੇਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੇਖਣੁ । ੨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ."ਸੁਖੀਏ ਕਉ ਪੇਖੈ ਸਭ ਸੁਖੀਆ, ਰੋਗੀ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਭ ਰੋਗੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

783-**੧. ਪੇਚੀਦਹ ਮਾਰ.** ਫ਼ਾ. ਕੁਡਲੀਆ ਸੱਪ, ਕਰੁੰਡੀਆ ਸਰਪ, ਜੋ ਵੱਡਾ ਜ਼ਹਰੀਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. "ਕਿ ਬਾਕੀ ਬਿਮਾਂਦਹ ਅਸਤ ਪੇਚੀਦਹ ਮਾਰ." (ਜ਼ਫਰ)

੨. "ਕਹਿ ਰਹੀਮ ਯਾ ਪੇਟ ਸੋਂ ਕਜੋਂ ਨ ਭਜੇ ਤੂ ਪੀਠਿ । ਭੂੰਖੇ ਮਾਨ ਬਿਗਾਰ ਹੈਂ ਭਰੇ ਬਿਗਾਰੈਂ ਦੀਠਿ." (ਖ਼ਾਨਖ਼ਾਨਾ)

੩. ਪੇਟ ਦਾਸੀਆ. ਪੇਟ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੇਟਾਰਥੀ.

੪. ੴ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.ਦਾਖ਼ਿਲਾ. "ਪੇਸਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨਹਿ ਭਜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. **ਪੈਸਨਿ.** ਪੈਣਗੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣਗੇ.

੬. ਪੈਚਾਚ } ਸੰ. ਵਿ- ਪਿਸ਼ਾਚ
ਪੈਸ਼ਾਚੀ } ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਪਿਸ਼ਾਚ ਦਾ, ਦੀ । ੨ ਪਿਸ਼ਾਚ ਭਾਸ਼ਾ.

੧. ਪੈਂਤੀਸ ਅੱਖਰੀ ਦੇ ਅੰਤ ਕਿਸ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਂਤੀਸ ਅੱਖਰੀ ਦਾ ਦੁਰਗਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਤਾਵੀਜ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

੨. ਪੈਯਤ. ਪਾਈਦਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਈਂਦਾ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹੀਨਿਕ.

੩. "ਜੋ ਦੀਸੈ ਗੁਰ ਸਿਖੜਾ ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫, ਗੁਣਵੰਤੀ)

੪. ਕਈ ਸਿੱਖ ਚਰਣ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਰਕਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ,ਪਰ ਇਹ ਹੋਂਮੇਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ. ਹਾਂ, ਉਸ ਸਿੱਖ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸਣੇ ਜੋਗਜ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਪੁਜਾਉਣੇ ਚਾਹੇ ਅਰ ਆਪ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਚਰਣ ਛੁਹਣੇ ਅਪਮਾਨ ਸਮਝੇ.

785-**੧. ਪੋਏ** ਪਰੋਏ. ਪਰੋਤੇ. "ਪੋਏ ਬਰਾ ਸੀਖ ਭਟਿਆਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

੨. "ਭਾਠੀ ਭਵਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਪੋਚਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

੩. ਪੋਟੀ. ਪੋਟ (ਪੰਡ) ਢੋਣਵਾਲਾ. ਪਾਂਡੀ. "ਬੰਧ ਪੋਟ ਪੋਟੀਨ ਉਠਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. । ੮ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੋਤਾ (ਪੋਤ੍ਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪੁਤ ਪੋਤੇ ਨਾਤੀ ਪੋਤ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪੁਤ੍ਰ, ਪੋਤੇ, ਨੇਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਤੇ.

੫. ਪੋਲੋ. Polo. ਚੌਗਾਨ. ਘੋੜ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਖਿੱਦੋ ਖੂੰਡੀ ਦਾ ਖੇਡ. ਇਹ ਖੇਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਵਾਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚੌਗਾਨ (ਪੋਲੋ) ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਖੇਲਾਰੀ ਕੁਤੁਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ ਸੀ. ਇਹ ਪੋਲੋ ਖੇਡਦਾ ਲਹੌਰ ਮੋਇਆ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਤੋਂ General Sherar ਨੇ ਇਹ ਖੇਲ ਸਿੱਖਿਆ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੬੯ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ. ਇਸ ਖੇਲ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪਹਿਲਸੰਚ Aldershot ਦੇ ਮਕਾਮ ਸਨ ੧੯੭੧ ਵਿੱਚ 10th Hissars ਅਤੇ 9th Lancers ਦੇ ਦਰਮਯਾਨ ਹੋਇਆ.

787-੧. **ਪੈਨਾਯਨ.** ਪਵਨ-ਅਯਨ. ਪੌਣ ਦਾ ਅਹਾਰ। ੨ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣੋਂ ਰੋਕਕੇ ਅੰਦਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੨. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸ਼ਬਦ. ਉੱਤਮ ਸ਼ਬਦ." ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ ਤਹਿ ਪੂਰਨ ਨਾਦ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਅਖੰਡ ਦਿਵ੍ਯ ਆਤਮਿਕ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਹੈ। ੨

788-੧. **ਪੰਚ ਸ਼ਿਖ.** ਕਪਿਲ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਾਂਖ੍ਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਆਚਾਰਯ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ.

੨. ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੨੦ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੩੩ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੪ ਭਾਦੋਂ ੧੯੯੦ (ਮੁਤਾਬਕ ੨੯ ਅਗਸ੍ਤ ੧੯੩੪) ਨੂੰ ਹੋਯਾ।

੩. ਚਾਰ ਵਰਣ ਅਤੇ ਚਾਂਡਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਕ ੩-੮. ਸ੍ਵਾਮੀ ਹਰਿਪ੍ਰਸਾਦ ਜੀ ਨੇ ਜਪੁ-ਭਾਸ਼ਯ ਵਿੱਚ "ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ" ਦਾ ਇਹੀ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਵਰਣ ਅਤੇ ਚਾਂਡਾਲ, ਪੰਜੇ ਪਰਵਾਨ ਹਨ.

੪. ਸੰਮਤ ੧੭੪੧ ਵਿੱਚ ਤਨਸੁਖ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਸੁਖ ੨.

੫. ਪੰਚ ਪਚੀਸ ਵਰਣ } ਸੋ ਪੰਚ ਪਚੀਸਾ ਜਾਪ } ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਤੱਤ੍ਵ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦ ਹੋਏ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਜਪ-ਵਿਧੀ ਲਿਖੀ ਹੈ- "ਵਰਣ ਪੰਚ ਪਚੀਸ ਕੋ ਅਥਵਾ ਛੱਤੀ ਹੋਇ। ਜਪ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਸ਼ ਵਰਣ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰੈ ਨਰ ਜੋਇ."

੧ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਇਹ ਪੰਜ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ. ੧ਓ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਹੈ.

੧ਓ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਤੱਕ ਪਚੀਸ (ਪੰਝੀ) ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ.

੧ ਅਤੇ ਓ ਨੂੰ ਦੋ ਅੱਖਰ ਮੰਨਕੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੱਕ ਛੱਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ. ਪੰਜ ਅੱਖਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ, ਪਚੀਸ ਵਰਣ ਦਾ ਪਚੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਛੱਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਛੱਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਜਪੇ.

੧.। ੭ ਮਾਰੂ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ. ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਧ ਮੱਧਮ ਭੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਹਰੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ. ਕਈ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਕਈ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਦੱਸਕੇ ਸ਼ਾੜਵ ਲਿਖਦੇ ਹਨ.

੨. "ਰਾਤ੍ਰਸ਼੍ਚ ਜ੍ਞਾਨ ਵਚਨ ਜ੍ਞਾਨੰ ਪਞ੍ਚ ਵਿਧੰ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਮ੍। ਤੇਨੇਦੰ ਪਞ੍ਚਰਾਤ੍ਰਞ੍ਚ ਪ੍ਰਵਦਨ੍ਤਿ ਮਨੀਸ਼ਿਣ:।"
(ਨਾਰਦ ਪੰਚ ਰਾਤ੍ਰ, ੧. ੧)

791-੧. **ਪੰਚਾਵਯਵ.** ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਅੰਗ ੨ ਦਾ ਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਂਗ ੩.

੨. **ਪੰਮ ਸੁਕਰਮ.** "ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਨ ਅਰ ਨਿਵ ਚਲਣਾ। ਵੰਡ ਖਾਵਨਾ ਹਿਤ ਧਰ ਮਿਲਨਾ । ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਤੇ ਕਰਨ ਅਹਾਰਾ । ਪੰਚਹੁੰ ਕਰਮ ਦੇਤ ਸੁਖ ਸਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਲਾਲੂ ਫਾਲੂ ਅਤੇ ਹਰਿਦਾਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼.

੩. ਗੁਰੁਪਦ ਪੈਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀ ਪ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਹੈ—

"ਚਯਾ ਸਿੰਘਅਵਤਾਰ ਲਓ
ਕ, ਧੰਨ ਕੋ ਲਖ ਧਰਮਾ ।
ਨਾਮ ਦੇਵ ਮੁਹਕਮ ਹੈ
ਜਨਮਜੋ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਿਤ ਚਿਭ ਮਰਮਾ ।
ਸਾਹਿਬ ਨਾਈ ਸੈਨ ਭਗਤ
ਅਵਤਾਰ ਫੇਰ ਭੁਵਿ ਆਯੋ ।
ਹਿੰਮਤ ਬੱਧਕ ਕੋ ਅਵਤਾਰੀ
ਭਗਤ ਨਿਖਾਦ ਸੁ ਗਾਯੋ."

੧.। ੩ ਤਾਂਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਥੁਨ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ, ਕਯੋਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੰਚ ਮਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੀਂ ਹੈ.

੨. ੧੪ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੩੨ ਨੂੰ ਪੰਜੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਬ੍ਰੇਮ ਦਾ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਹੋਯਾ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੀਂਹ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਥਰ ਟਿੱਕਾ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦਵਿੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਰੱਖਿਆ. ਹੁਣ ਇਹ ਮਨੋਹਰ ਮੰਦਿਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

੩. **ਪੰਜਾਂਗ.** ਤਿਥਿ, ਵਾਰ, ਨਛਤ੍ਰ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਕਰਣ, ਜੋ ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ । ੨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਪਤ੍ਰ. ਤਿਥਿ ਪਤ੍ਰ. ਜੰਤ੍ਰੀ । ੩ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਰਛ ਦੇ ਪੱਤ, ਫੁੱਲ, ਫਲ, ਛਿੱਲ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ ਇਹ ਪੰਜ ਅੰਗ.

ਪੰਜਾਂਗ ਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂਗ ੨.

੬. **ਪੰਜਾਬਾ.** ਗੁਲਾਬੇ ਦਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਾ ਅਤੇ ਮਾਛੀ ਦਾੜਾ.

੫. "ਗਾਵ ਹੋ ਪੰਜੋਖਦਾ ਢਿੱਲੀ
ਕੋ ਜਾਤ ਮਗ ਮਾਹਿ,
ਤਹਾਂ ਆਪ ਬੋਲ: 'ਆਜ
ਈਹਾਂ ਟਿਕ ਰਹੀਏ',
ਨਾਮ ਸੁਨ ਆਇ ਏਕ
ਪੰਥਿਤ ਉਚਾਰਜੋ.
'ਜਹ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ, ਤੋ
ਗੀਤਾ ਅਰਥ ਕਹਜੋ ਚਹੀਏ,
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਕਹੈ ਗੱਜ
ਝੀਵਰ ਤਹਾਂ ਕੋ ਹੁਤੇ
ਵਾਂਸੇ ਛਰੀ ਛ੍ਹਾਯ
ਕਹਿਵਾਯੋ ਅਰਥ ਸਹੀਏ,
ਮਾਨ ਜਗ ਤੇਰਬੇ ਕੋ
ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਏ ਫਿਰ
ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਹੀਏ."
(ਗੁਰੁ ਪੰਚਾਸ਼ਾ)

੬. ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿਥਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

੭. ।ਪ ਪੰਡੁ (ਪੀਲੇ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ-"ਪਿਖੇ ਭੀਰੁ ਪੰਡਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਾਯਰਾਂ ਦੇ ਪੀਲੇ ਮੁੰਹ.

੮. ਗੀਤਾ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਉਨ੍ਹੀਂਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"ਯਸ੍ਯ ਸਰ੍ਵੇ ਸਮਾਰਮ੍ਭਾ:
ਕਾਮ ਸਂਕਲ੍ਪ ਵਰ੍ਜਿਤਾ:।
ਜ੍ਞਾਨਾਗ੍ਨਿ ਦਗ੍ਧ ਕਰ੍ਮਾਣੰ,
ਤਮਾਹੁ ਪਣ੍ਡਿਤੰ ਬੁਧਾ:।"

794-੧. **ਪੰਚਨਾਮਾ.** ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ. ਸਿਖਨਾ ਪਤ੍ਰ । ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਬ੍ਹਕਤਿਗੀਨ ਦਾ ਡਫਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਹਮੂਦ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼.

੨. "ਲਾਲਾ ਪੰਨੂ ਸਿੱਖ ਸਦਾਯਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. **ਪ੍ਰਸ੍ਥਨ.** ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਥਾਨ । ੨ ਪ੍ਰਸਥਾਨੀ (ਰਾਹੀ-ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ."ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸਥਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨੰ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੪. "ਅਜੂਨੀ ਸਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ." (ਜਪੁ)

795-੧. **ਪ੍ਰਸ੍ਵਾਸ.** ਸੰ. ਸ੍ਵਾਸ(ਦਮ) ਦਾ. ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਜਾਣਾ.

੧. "ਪਰਮਦਭੁਤੰ ਪ੍ਰਸ੍ਵਿਤਿਪਰੰ." (ਗੂਜ ਜੈ ਦੇਵ)

੨. ।੨ ਦੇਖ ਭਾਲ. ਪੜਤਾਲ. "ਸ਼ਿਕਰ ਫਿਰਤ ਲਿਯ ਗਣ ਨਿਗਾ। ਭੂਤ ਪ੍ਰਚਰਜਾ ਹੋਤ ਉਮੰਗਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਰਯਾ.

੧. । ੪ ਸੰਤਾਪ. ਜਲਨ. "ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਬਿਰਹ ਪ੍ਰਤਾਪਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. "ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ ਉਠੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ। ੩ ਮੁਖ਼ਤਾਰ. ਵਕੀਲ, (proctor).

੪. । ੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਸੁਰ ਵੱਲ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੁਰ ਦਾ ਅਵਰੋਹ।

੫. ।੪ ਸੱਪ। ੫ ਕੁੱਤਾ.

੧. ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਮੰਦਿਰ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਰੱਖਕੇ ਪ੍ਰਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

801-੧. **ਪ੍ਰਬੀਰ.** ਵਿ- ਉੱਤਮ ਸੂਰਮਾ (ਸ਼ਕੀਰ). ਬਹਾਦੁਰ.

੨. **ਪ੍ਰਬੇਸਣ.** ਸੰ. ਪਰਿਵੇਸ਼ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਘੇਰਨ (ਵਲਗਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪ੍ਰਬੇਸਰਿਤ ਬਾਲਕ ਚਹੁੰ ਪਾਸਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. **ਪ੍ਰਭਰੰਗ** } ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ,
ਪ੍ਰਭਰੰਗੁ } "ਮਹਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਾਧਕਾ ਸੰਗੁ। ਜਿਸ ਭੇਟਤ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰਭ ਰੰਗੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

੪. । ੨ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗਿਣੀ ਨੂੰ ਰਾਗ ਮੰਨ ਕੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਪੁੱਲਿੰਗ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ ੨.

੫. ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੬. **ਪ੍ਰਭਾਵਤੀ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸੂਰਯ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ ੨। ੩ ਵਿ- ਪ੍ਰਭਾ ਵਾਲੀ.

੭. **ਪ੍ਰਭੋਇਓ.** ਪ੍ਰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ. ਜਗਾਇਆ. "ਜੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭੋਇਓ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੮. **ਪ੍ਰਮਦਾ ਹਰ.** ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ-ਵਿਭਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Paramour.

802-੧. **ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖ** } ਸੰ.ਪ੍ਰਮਾਣ
ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰੁਸ } ਪੁਰੁਸ਼.ਦੋਹਾਂ ਥਿਰਾਂ (ਵਾਦੀ ਪ੍ਰਤਿਵਾਦੀ) ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ. ਸ਼ਾਲਿਸ਼. Arbitrator. "ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਪਿਖਹੁ ਨਯਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

੨. ।੨ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸਮਾਨ. ਮਾਨਿੰਦ. "ਗੁਰਿ ਰਾਮ ਦਾਸ ਅਰਜਨੁ ਵਰੂਯੁ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸ ਪ੍ਰਮਾਣੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) 'ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਪਰਥਉ ਚਾਲੈ ਨਾਹੀਂ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਪੁਰਖੁ (ਵੀਰ), ਪਾਰਥ (ਅਰਜੁਨ)ਸਮਾਨ ਰਣ ਭੂਮਿ ਤੋਂ ਪੈਰ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ. ਗੁ

੩. । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਸਹਾਗਣ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪ੍ਰਮਦਾ ਪ੍ਰਮੋਦ ਪਾਇ ਗਮਨੀ ਨਿਕੇਤ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. **ਪ੍ਰਯੋਗੀ.** ਸ੍ਯੋਗਿਨ੍ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯੋਗ.

੫. **ਪ੍ਰਵਾਹਣ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਢੋਇਆ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਰ। ੨ ਵਹਾਇਆ ਜਾਣਾ.

803-੧. **ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤ.** ਸੰ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਤ੍ਤ. ਵਿ-ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ. ਤਤਪਰ.

੨. ਸੰ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਤ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਲਗਾਉ. ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ। ੨ ਉਤਪੱਤਿ। ੩ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਬਹਾਉ.

੩. ਕੋਲ ਬੈਠਾਕੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਆਖੀ.

੪. । ੭ ਘੀ.ਘ੍ਰਿਤ। ੮ ਸਮੇ ਵੇਲੇ) ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਜਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀਹ ਲਘੁ ਅਤੇ ਦਸ ਗੁਰੁ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ. "ਦਸ ਗੁਰੁ ਸਮ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ, ਖਟ ਅਸੁ ਸਮ ਪਲ ਏਕ। ਸਾਠ ਪਲੋਂ ਕੀ ਇਕ ਘੜੀ, ਯਹ ਕਵਿ ਕਾਲ ਵਿਵੇਕ" (ਗਣ ਪ੍ਰਸਾਰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ) ਦੇਖੋ, ਕਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣ.

੫. ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਿਤਾਈਏ. "ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਾਣ ਸਖਾਈ ਸਦਾ ਨਾਲ ਚਲੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੪) "ਅਟਲ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਾਣ ਸੁਖਦਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

੬. । ੫ ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕੰਸ ਦੀ ਰਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਸੰਧ.

805-੧. **ਪ੍ਰਿਯਦਰਸ਼ੀ.** ਸ੍ਰਿਯਦਰ੍ਸ਼ਿਨ੍. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ੋਕ ੬.

੨. ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਜ਼ਲ ਸਰਕਾਰੀ ਨਹਰ ਤੋਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹਸਲੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ. ਹੁਣ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸੀਮੇਂਟ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਅਤੇ ਛੱਤਵੀਂ ਹਸਲੀ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ.

806-੧. **ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ.** ਬਾਬਾ ਸੁਰਜ ਮੱਲ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਸਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਜ ਮੱਲ.

ਪ੍ਰੇਮ ਛਾਕੀ. ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ. "ਭਯੇ ਪ੍ਰੇਮ ਛਾਕੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. "ਲਘੁ ਇਕ ਮਾਤ੍ ਦ੍ਵਿਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰੁ, ਪ੍ਲੁਤ ਤੇ ਮਾਤ੍ ਪਛਾਨ। ਅਰਧ ਮਾਤ੍ ਵਰ੍ਜਨ ਲਖੋ, ਮੰਗਲ ਸ੍ਰਿਘ ਬਖਾਨ." (ਗਣ ਪ੍ਰਸਤਾਰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

੩. "ਇਸ ਮੀਏਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਫ਼ਸਤਾ ਦੇਵਾਂ ਵੱਢ." (ਭਾਈ ਵਿੱਤ ਸ੍ਰਿੰਘ)

807-੧. **ਫਹੋਰੀ.** ਫਾਹੁੜੀ. "ਫੜਆ ਫਹੋਰੀ ਹਾਥ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. **ਫ਼ਤਹ ਸ੍ਰਿੰਘ.** ਦੇਖੋ, ਫ਼ਤ ਸ੍ਰਿੰਘ.

ਫਤਹ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਫ਼ਤੇ ਦਾ ਝੰਡਾ. ਜਯ ਪਤਾਕਾ। ੨ ਫ਼ਤੇ ਦਾ ਨਗਾਰਾ.

੧. (ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸ੍ਰਿੰਘ).

੨. ੨ । ੩ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸ੍ਰਿੰਘ ੨. ਨਲਵੇ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਜਮਰੌਦ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀ ਸ੍ਰਿੰਘ ੨.

੩. ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ. ਸਿਰ. "ਖਾਕੇ ਦਰਗਾਹੋ ਤੋ ਸਦ ਤਾਜ ਅਸ, ਬਹਰੇ ਫ਼ਰਕੇ ਮਾ." (ਦੀਗੋ)

੪. **ਫਰਕਾਵਨ.** ਫਰਕਾਉਣਾ. "ਫਰਕਾਵਨ ਚਖ ਆਦਿ ਰਿਖੀ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਨੇਤ੍ਰ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫ਼ਰਕਾਉਣਾ, ਅਰਥਾਤ-ਚੇਸ਼ਟਾ ਕਰਾਉਣੀ.

੧. ਅੱਬੁਲ ਕ਼ਾਸਿਮ ਅਲ ਮਨਸੂਰ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਫ਼ਰਦੌਸੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਕਾਵ੍ਯ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰਦੌਸ (ਸੁਰਗ) ਬਣ ਜਾਵੇ.

੨. Pondicherry. ਫ੍ਰੈਂਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੬੭੪ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕਰੀ ਹੈ.

੩. । ੩ ਫਲੀ. "ਹਲਾਹਲ ਫਰ ਫਰੀ.' ਵਿਸ ਫਲ ਫਲੀ.

੧. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਸ਼ਬਦ.

੨. ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਰਾਜ ਦੀ ਕਥਾ ਵ੍ਹਿੱਰੋਂ

੩. **ਫ਼ਰੀਦੀ.** ਅਫ਼ਰੀਦੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

814-੧. **ਫ਼ਾਜਿਰ.** ਅ. ਗੁਨਹਗਾਰ. ਪਾਪੀ। ੨ ਕਪਟੀ। ੩ ਆਗ੍ਯਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਹਿਰਸਮੰਦ ਫ਼ਾਜਿਰਨ ਹੈ." (ਹਾਜਿਰ ਨਾਮਾ)

815-੧ **ਫਿੱਕ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਫਿੱਕਾਪਨ. ਰਸ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਅਣਬਣ, ਕੁ-ਰਸ.

੨ ਜਿਵੇਂ-ਦੁੱਧ ਦਾ ਫਿੱਟਣਾ। ੪ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਮਿਜ਼ਾਜ ਦਾ ਵਿਗੜਨਾ, ਜਿਵੇਂ-ਉਹ ਬਹੁਤਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਧਨ ਅਤੇ ਮਾਨ ਪਾਕ ਫਿੱਟ ਗਿਆ ਹੈ.

ਝ **ਫਿਤਕਾਰੀ ਫੇਤ.** ਸੰ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਪਹਿਲਾਂ ਆਵੈ ਉਦੇ ਸ਼ਿੰਘ ਫਿਤਕਾਰੀ ਫੇਤ." ਸੰ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪੋਮੀ. ਸ਼ਿੰਘ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਲਪਦੇ ਹਨ- ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ (ਵਿਜਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੪. ।ਝ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਉ। ੪ ਸਾਜ਼ਿਸ਼. Intrigue.

੫. "Happily for our Indian Empire, the treachery of Lal Singh on the following day was still more pronounced, and the victory which crowned our efforts was much more decisive. The enemy's camp was taken, their army was put to flight; a new army which came up under Tej Singh from Ferozepur and had not yet drawn a sword, hesitated for some inscrutable reason, to attack our worn-out troops, who had not tasted food for thirty-six hours and had fired away almost their last round of ammunition; and by the evening the whole Sikh force was in full retreat."

(Life of Lord J. Lawrence by R. Bosworth Smith, M. A., Vol. I, Page 186)

੧. ਇਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਲੁਦਿਆਣੇ ਸੀ.

੨. ਸੱਪ ਸਿਰ ਪਟਕਦੇ ਭਗ ਸੁਟਦੇ ਫੁਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ.

817-੧. **ਫੁਰਾਇ.** ਦੇਖੋ, ਫੇਰਨਾ. "ਬੁਤ ਦੇਹੁ ਫੁਰਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਬੁਤ ਫੁੜਵਾ (ਤੁੜਵਾ) ਦੇਓ। ੨ ਸਫੁਰਣ ਕਰਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣਾ.

੨. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਪ 'ਦਾਸ' ਹੈ.

੧. ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਚਰਨ ਦਾਸ, ਚੁਖਾ, ਖਾਨਸ਼ਾਹ, ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਅਤੇ ਪੋਤੇ ਚੇਲੇ ਮਾਲੀ ਜਗਤਾ ਅਤੇ ਭਗਤਾ ਆਦਿ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹ ਹਨ.

੨. **ਫੁੰਬਾ** } ਫ਼ਾ.ਪੰਬਹ.ਰੂੰ.ਤੂਲ. ਰੂਈ
ਫੰਭਾ } ।੨ ਰੂੰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਹਿੱਸਾ.

824-੧. **ਬਸਤਰੀ.** ਦੇਖੋ, ਬਸਤਨੀ ੪. "ਬਰ ਅੰਬਰ ਬਸਤਰੀ ਬਿਰਾਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ।ਸ੍ਰਿੰਸਰ ਬੇਲੀ ਰਾਮ ਦਾ ਚਾਚਾ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੀਆ ਸੀ. ਦਖੋ, ਬੇਲੀ ਰਾਮ.

੩. **ਬਸਾਇ.** ਵਸਾਕੇ.ਵਾਸ ਕਰਾਕੇ. "ਮਨ ਮਾਹਿ ਬਸਾਇ "(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਸ਼ ਚਲਦਾ. "ਚਪਲ ਬੁਧਿ ਸਿਉ ਕਹਾ ਬਸਾਇ." (ਬਸ ਕਬੀਰ) "ਕਾਲੇ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨ ਬਸਾਇ." (ਮ: ੩, ਵਾਰ ਸੋਰ) ੩ ਆਬਾਦ ਕਰਕੇ। ੪ ਵਰਖਾ ਕਰ ਕੇ । ੫ ਵਰਸਦਾ ਹੈ. ਵਰੁਦਾ ਹੈ.

ਬਸਾਈ. ਆਬਾਦ ਕੀਤੇ,ਜਿਵੇਂ- ਨਗਰੀ ਬਸਾਈ । ੨ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ. "ਜਿਹ ਘਰਿ ਲਾਲੁ ਬਸਾਈ.' (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਵਸ਼ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ੪ ਵਰਖਾਈ. ਵਰੁਾਈ.

ਬਸਾਏ. ਦੇਖੋ, ਬਸਾਉਣਾ, ਬਸਾਇ ਅਤੇ ਬਸਾਈ । ੨ ਵਰ- ਖਾਏ. ਵਰੁਾਏ. "ਫੂਲ ਸੁਰਾਨ ਬਸਾਏ." (ਦੱਤਾਵ) "ਤਬ ਸਭ ਲਗਨ ਫੂਲ ਬਸਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪. ੨ ਬੈਠਾਏ."ਰਾਜ ਪਰ ਅਪਰ ਬਸਾਰੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. **ਬਸਾਵ ਨ.** ਵਸਾਉਣਾ. ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ । ੨ ਵਰਖਾ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਵਰਸਾਉਣਾ । ੩ ਵਰੁਣਾ."ਥਲ ਉੱਚਾਵਚ ਕਰਹਿ ਬਸਾਵਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

825-੧. **ਬਬੀਰ.** ਅ. ਸੰਜ਼ਜ਼ਾ-ਸ਼ੁਭ ਸਮਾਚਾਰ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦੂਤ. ਖੁਸ਼ ਖਬਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਵਿ-ਸੁੰਦਰ. ਖੂਬਸੂਰਤ.

827-੧. **ਬਹਾਉੱਲਾ.** ਦੇਖੋ, ਬਹਾਈ ੨ ਦਾ ਫੱਟਨੋਟ.

ਬਹਾਈ. ਬਹਾਉਣ: ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ । ੨ ਬਹਾਉੱਲਾ ਦਾ ਪੈਰੋ (ਅਨੁਗਾਮੀ). "BAHA-'U'-LLAH, whose real name was Hussain Ali, was the son of the Prime Minister of Persia and was born in Tehran on 12th November, 1817 A.D. One Ali Mohamed better known as Bab had declared himself to be the harbinger of a new dispensation and his declaration had caused consternation among the Shia Moslem divines of Persia as well as in other Moslem countries. He was publicly shot at Tabrez in 1850. Baha-'u'-llah had come under the influence of Bab and had to face terrible persecution when the followers were hunted like wild dogs. He was exiled from Persia with his family and reached Baghdad in 1852. His son Abdul Baha, who passed away in 1921, came out with him at the tender age of nine and never returned to Persia. After 12 years' exile in Baghdad, Baha-'u'-llah was deported to Constantinople by the orders of the Sultan of Turkey and a few months later the whole party of 72 was stationed at Adrianople where their stay lasted for 4 years. In 1868 Baha-'u'-llah and his family and followers were put in the prison of Acre, a place which was a

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

Turkish penal Colony and where the worst criminals were sent to die, so bad was the climate. Here at Acre, Baha-'u'-llah had to pass the rest of his life and it was from this prison that his Message of Peace and Goodwill was projected, and it has now spread in all parts of the world. Baha-'u'-llah passed away on the 28th May, 1892 after an exile and imprisonment of forty years, but his eldest son Abbas Effendi better known as Abdul Baha (or the Servant of Baha) was kept in the same prison for another 16 years, i. e , to say, he suffered exile and imprisonment for 56 years. He came out of Persia at the age of 9 and tasted freedom once again at the advanced old age of 63.

Abdul Baha settled down in Haifa in 1908 and remained there till his passing away in 1921 at the age of 76.

From 1911-1913, Abdul Baha travelled in Europe and America, where he expounded to the people of the West the teachings of his father Baha-'u'-llah." (The Bahai, Lahore, January 7, 1931) । ੩ ਵਹਾਈ. ਜਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੪ ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

੨. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਦੀ ਰਾਸਿ ੯, ਅ:੪੮, ਪਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੬੪੩ ਵਿੱਚ ਅਤ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਸਨ ੧੬੪੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੫. ਵਸੰਤ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਬਹਾਰ ਦੇ ਗੀਤ ਕਈ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੬. ਅ. ਜੱਨਤ. ਖ਼ੁਲਦ, ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੋਮਿਨਾਂ ਨੂੰ ਕ਼ਯਾਮਤ ਪਿੱਛੋਂ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨਾਲ ਢਕੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਸ਼ਹਦ ਦੀਆ ਨਦੀਆਂ ਖਜੂਰ ਆਦਿ ਰਸਦਾਯਕ ਫਲ ਅਤੇ ਹੂਰਾਂ ਗ਼ਿਲਮਾਨ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹਨ.

ਬਹਿਸ਼ਤੀ. ਸੁਰਗ ਦਾ । ੨ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ੩ ਮੱਕਾ. ਕਹਾਰ.

828-੧. **ਬਹਿਰਾਮ ਸ਼ਾਹ,** ਮੁਇੱਜ਼ੁਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੬.

੨. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਹਲੋਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਬਹਲੋਲ ਲੀਆ ਬੁਲਾਇ । ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਲਾਗਾ ਆਇ."

੩. ਬਾਂਹ. ਬਾਂਹਾਂ. "ਜੋਂ ਕਹਿ ਕਾਨ੍ਹ ਗਹੀ ਬਹੀਆਂ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

੪. ।੪ ਬੁੰਜਾਹੀ ਖੱਤਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤਿ.

੫. । ੫ ਲਾਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਸਿੱਖ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਖੋਜੀ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਠਹਿਰੇ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਹਿੰਦੋ-ਸਤਾਨੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਤਿਆਰ ਕਰਾਕੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਜਾਜੀ.

੧. ਮਦਰਾਸ ਛਪੇ ਇੱਕ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ੩੬ ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਅੰਦਰ ਆਈ ਹੈ.

੨. "ਇੱਕ ਬਾਗ ਬਕਾਇਣ ਤਹਾਂ ਲਗਾਏ." (ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

੧. ਅਬਜਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹਿਜਰੀ ਸੰਨ ੯੧੭ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੫੯੮ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਅਤੇ ਸਨ ੧੫੧੧ ਈਸਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ.

੨. "ਬਾਇ ਹੈ ਬਘੂਲਾ ਬਾਇ ਮੰਡਲ ਫਿਰੈ ਤੇ ਕਹਾਂ ?" (ਭਾਗੁਕ)

੧. "ਬੁਲ੍ਹੋ! ਬਹੁ ਦਾ ਇਬਕ ਬਘੇਲਾ ਰੱਤ ਪੀਂਦਾ ਲੋਬਤ ਚਰਦਾ." (ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ)

੨. ।੪ ਬਚਾਉ. ਰਖਜਾ. "ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਹੋਇ ਤਬ ਨਾਹੀਂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. **ਬਜਾਜੀ.** ਬਜ਼ਾਜ਼ ਦੀ ਕਿਰਤ. ਕੱਪੜਾ ਵੇਚਣ ਦਾ ਕੰਮ. "ਪਤ੍ਰੀ ਸਿੱਖ ਬਹੋੜਾ ਨਾਮੁ । ਕਰੈ ਬਜਾਜੀ ਕੋ ਬਹੁ ਕਾਮੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਛਤੇ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਦਾ ਬਹਰਾਮ ਪੁਰ ਪਾਸ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

੨. **ਬੱਜ,** ਕਲੰਕ. ਦਾਗ. ਧੱਬਾ. ਐਬ.

੩. ਹੀਰਾ. "ਜਰੇ ਬਜ੍ਰ ਕੰਕਨ ਕਰ ਧਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. "ਮਾਰ ਹੋਂ ਬਾਜ ਜੈਸੇ ਬਟੇਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

੫. ੧੫੦੦ ਤੋਂ ੨੫੦੦ ਫੁੱਟ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਤੱਕ ਬਟੰਕ ਫਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੧. ਅਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਬੋਰਡਿੰਗ ਬਣਾ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਭਾਰੀ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ.

੨. **ਬਤ ਰਸ,** ਬਾਤਾਂ (ਗੱਲਾਂ) ਦਾ ਰਸ. "ਬਤ ਰਸ ਕੇ ਲਾਲਚ ਤਬ ਲਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

835-੧. **ਬੱਤਾ.** ਵਰਾਂਡੇ ਅਤੇ ਟੀਨ ਫੂਸ ਆਦਿ ਦੀ ਛੱਤ ਹੇਠ ਪਾਇਆ ਪਤਲਾ ਬਾਲਾ । ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

੨. "ਬਜ਼ਾਰ ਬੁਦਟੱਕਾਏ ਇਬਕ ਕੇ ਰਸੀ ਬਾ ਦੋਸ੍ਰ ?" (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

੩. **ਬਦਿਤ.** ਵਦਿਤ. ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਥਿਤ । ੨ ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਵਾਜਾ. "ਤੰਤ ਬਦਿਤ ਕੇ ਤਵ ਗੁਨ ਦੀਨੋ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੪. "ਨੈਕੀ ਬਦੀ ਨ ਲੁਕੈ ਲੁਕਾਈ." (ਭਾਗੁ)

੫. **ਬਦੋਵਾਲ.** ਜਗਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿਸ ਥਾਂ ੨੧ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੬ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੋਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਹੇਠ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭੇੜ ਭੜ ਹੋਈ.

837-੧. **ਬੱਦੇ ਕੀ ਗੁਸਾਈਆਂ.** ਦੇਖੋ, ਜਸਪਤਿ ਚੌਹਾਨ.

੨. । ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਖੱਸੀ ਬੈਲ ਨੂੰ ਭੀ ਬਧੀਆ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੩. "ਲਪਕੈਂ ਝਪਕੈਂ ਬੜਵਾਨਲ ਕੀ ਭਮਕੈਂ ਮਨੋ ਬਾਰਿਧਿ ਕੇ ਬਨ ਮੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

੪. "ਜਨੁ ਬਨ ਧਨਜਹਿ ਹਨਿਓ ਤੁਖਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮਾਨੋ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਨੂੰ ਬਰਫ਼ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧. । ੮ ਸੰ. ਵਹ੍ਨੀ ਲਈ ਭੀ ਬਨੀ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੈ.

੨. ਜਿਸ ਨੇ ਵਮਨ (ਕ਼ਯ) ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਵਮਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ. ਉਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ.

841-੧. **ਬਰਣ ਰੂਪਾ.** ਅੱਖਰ ਰੂਪ ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਬਰਣ ਰੂਪ ਕੋ ਬਰਣ ਬਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੨. **ਬਰਤ ਬਰਨ.** ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਫ਼ਾਹੀ (ਵ੍ਰਤ ਵਰੁਣ). "ਬਰਤ ਬਰਨ ਕੋ ਨਿਵਾਰਤ ਨਿਹਾਰ ਹੈ." (ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵਿ) ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵਰੁਣ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨੂੰ ਪਰੇ ਸੁਟਦੀ ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਈ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਬਰ ਤਬਰਨ ਕੋ ਨਿਵਾਰਤ."

੩. **ਬਰਤਰਫ਼ੀ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਅਲਹਿਦਗੀ. ਮੋਕ਼ੂਫ਼ੀ.

੧. ।੧੦ ਬੜ੍ਹਨ (ਵਰ੍ਧਨ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚਹਤ ਬਰਨ ਕੋ ਜੇਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਸੂ) ੧੧ ਥਲਨ (ਜਲਨ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਜਿਮਿ ਬਾਲਕ ਪਿਖਿਰੂਪ ਅਗਨਿ ਕੋ। ਬਰਨ ਚਹੈ ਨਹਿ ਲਖੈ ਬਰਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੨. **ਬਰਨ ਦੋਸੀ.** ਵਰਣ ਦ੍ਵੈਜੀ. ਜਾਤਿ ਦਾ ਵੈਰੀ.

੩. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼ਿਵ। ੨ ਯੁੱਧ। ੩ ਪਿੱਤ ਪਾਪੜਾ। ੪ ਵਿ-ਨੀਚ.

੧. "ਬਰੀ ਤਤਕਾਲ ਨਿਕੇਤੁ." (ਨਾਪ੍)

੨. । ੨ ਇੱਕ ਬਿ੍ਛ. ਬਰੁਨਾ. ਬਰਨਾ. ਬਲਾਸੀ. ਇਸਦੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਚੋਲ ਸਾਰੰਗੀ ਆਦਿ ਸਾਜ਼ ਚੰਗੇ ਬਣਦੇ ਹਨ.

੩. **ਬਰੁਣਾਲਯ, ਬਰਣਾਲੈ** } ਵਰੁਣ ਦਾ ਘਰ ਸਮੁੰਦਰ.

੪. ਇਹ ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਵਨੀ ਤੋਂ ੨੨੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ੧੨੭,੯੫੯ ਹੈ. ਰਾਇਬਰੇਲੀ ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ, ਜੋ ਲਖਨਊ ਤੋਂ ੪੮ ਮੀਲ ਹੈ.

੫. "ਬਰੰ ਬ੍ਰਹਿ ਕੋਟਿ ਮੱਧੇ ਕੋਇ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ) ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਵਰ ਮੰਗ.

੬. ਨੀਤਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਬਲ ਲਿਖੇ ਹਨ-ਸ਼ਰੀਰਿਕ ਬਲ, ਧਰਮ ਬਲ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਬਲ, ਨੀਤਿ ਬਲ ਅਤੇ ਸਾਮਾਜਿਕ ਬਲ.

੭. ਦੇਖੋ, ਬਲਹਾ। ੧੮ ਕਾਵ. ਜਲਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਸੋਮਾ. ਜੰਹਾ ਕਿ ਅੱਛਾ ਬਲ, ਮਾਨਸ ਬਲ, ਗੰਦਰਬਲ ਆਦਿਕ.

੮. । ੪ ਨਸ਼ੀਲਾ ਪਦਾਰਥ.

੯. "ਧਸ੍ ਅੰਗ ਜਥਾ ਬਲਮੀਕ ਮਾਰ." (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੧ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਬਲਵੰਡ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. "ਬਲਵੰਡ ਭੁਜਨ ਕਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ! ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਪਹਰੇਕ ਬਿਤਾਵੈ."

੨. **ਬਲਾਕ.** ਵਕ. ਦੇਖੋ, ਬਲਾਕਾ ੩ ਅਤੇ ਸੂਰਪਨਖਾ.

੩. ਆਪਣੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲਿਦਾਨ ਸੀ. ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਪਸ਼ੂ ਆਦਿ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਪਈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਬਲਿਦਾਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ, ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਲੀ (ਨਰਬਲਿ) ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਨਹ ਸੇਫ਼ ਦੀ ਕਥਾ, ਰਿਗਵੇਦ ਮੰਡਲ ੧, ਮੰਤ੍ ੨੪, ੨੫, ੨੭, ਅਤੇ ਮੰਡਲ ੫, ਮੰਤ੍ ੨. ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁਕਲ ਯਜੁਰ ਵੇਦ, ਅਧ੍ਯਾਯ ੩੦, ਮੰਤ੍ ੫ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ ੨੦. ਦੇਵਤਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਸ਼ੂ ਭੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ-ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਾਸਤੇ ਬੋਰ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਲਈ ਡੱਬਾ ਬੱਕਰਾ, ਸ਼ਿਵ ਲਈ ਘੋੜਾ, ਭੈਰਵ ਲਈ ਸੂਰ, ਗਣੇਸ਼ ਲਈ ਰਿੱਛ, ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਲਈ ਗਾਂ, ਕਾਮਦੇਵ ਲਈ ਕੋਇਲ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਾਸਤੇ ਮੀਢਾ, ਇਤ੍ਯਾਦਿ.

੪. ਅਨਿਕਤਤ੍ਵ ਅਤੇ ਕ ਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਲਿਦਾਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਗੁੜ ਨਾਲ ਰਿੰਧੇ ਚਾਉਲ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦੁੱਧ, ਮੰਗਲ ਨੂੰ ਜੌਂ ਦੇ ਸੱਤੂ, ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਖੀਰ, ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੂੰ ਦਹੀਂ ਚਾਉਲ, ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ ਨੂੰ ਘੀ-ਚਾਉਲ, ਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਖਿਚੜੀ, ਰਾਹੁ ਨੂੰ ਬੱਕਰੇ ਦਾ ਮਾਸ, ਕੇਤੁ ਨੂੰ ਚਿੱਤਲ ਦਾ ਮਾਸ ਅਤੇ ਚਾਉਲ,

ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਲਹੂ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣੀ ਉੱਤਮ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਇਉਂ ਹੈ:—ਮੱਛੀ ਅਤੇ ਕੱਛੂ ਦੇ ਲਹੂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ, ਮਗਰ ਮੱਛ ਦੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ, ਮਿਰਗ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ, ਗੋਹ ਦੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ, ਕਾਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਅਤੇ ਸੂਰ ਦੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ, ਬੇਰ ਦੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਪੱਚੀ ਵਰ੍ਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਦੀ ਬਲਿ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

੫. **ਬਲੂਗਤ.** ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੱਜਣ ਦਾ ਭਾਵ. Majority.

੧. **ਬੱਲੇ.** ਵਜ਼.ਵਾਹਵਾ! ਖ਼ੂਬ! ਦੇਖੋ, ਮਾਲੇ ਕੌਸ ਕੀ ਵਾਰ ੨

੨. ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਲਗ ਅਲਗ ਹਿੱਸੇ ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਜੋ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਾਗਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹੈ. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੮੩੩ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੈ) ਲੇਖ ਹੈ:—

ਨਨੂਆ ਬੈਰਾਗੀ ਸ਼ਜਾਮ ਕਵਿ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਟ ਜੋ ਆਹਿ, ਭਾਈ ਨਿਹਚਲ ਦਾਸ ਪੁਨਿ ਵਡੇ ਗੁਨਿਨ ਗਨ ਤਾਹਿ, ਅਵਰ ਕਿਤਿਕ ਤਿਨ ਨਾਮ ਨ ਜਾਨੇ, ਲਿਖੇ ਸਗਲ ਪੁਨਿ ਕਰੋਂ ਬਖਾਨੇ, ਚਾਰ ਵੇਦ੍ ਦਸ ਅਸਟ ਪੁਰਾਨ, ਛੇ ਸਾਸਤ੍ ਸ੍ਰਿਮ੍ਰਿਤਿ ਮਤ ਮਾਨ, ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕੀਨ, ਚਾਰ ਸੌ ਚਾਰ ਚ੍ਰਿਤ੍ ਨਵੀਨ, ਭਾਖਾ ਬਨਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰਵਨ ਕਰਾਈ, ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ੍ਰਿਗੁਰ ਮਨਿ ਭਾਈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਭ ਭਾਖਾ ਕਰੀ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਾਗਰ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰ ਚੜ੍ਹੀ."

੩. ਦੇ ੬੨ ਪੱਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਪੁਰੋਂ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣ ਕੇ ਕੁਛ ਕਵਿਤਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁੱਤ ਦੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੧ ਅਤੇ ੫੨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

੪. "ਬਾਹਠ ਪੱਤੇ ਤੇ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰਮਾਹਿ, ਤਿਨ ਤੇ ਲਿਖੇ ਕਬਿੱਤ ਇਹ, ਗੁਰ ਯਸ਼ ਵਰਨਨ ਜਾਹਿ."

੫. **ਬੜੌਦਾ.** ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੨੫੦ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਹਿੰਦੂ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੮੧੮੨ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ੨੧੨੧੮੭੫ ਹੈ. ਰਾਜਧਾਨੀ ਬੜੌਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵਸੋਂ ੯੪੭੫੮ ਹੈ. ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਗਾਯਕਵਾੜ ਹੈ.

੬. **ਬੜ੍ਹਤਾ.** ਵਧਦਾ. ਵਿੱਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਂਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਿੱਧਿ ਤਰੇਕੀ. "ਤਿਨ ਸੇ ਬਨਜ ਕੀਏ ਬੜ੍ਹਤਾ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਊ." (ਭਾਗੁਕ)

੭. **ਬਉਨਾ.** ਵਾਮਨ. ਬੌਨਾ. ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੮. **ਬਾਉ.** ਵਾਯੁ. ਪੌਣ. ਹਵਾ. "ਸੀਤ ਲਗੇ ਜਲ ਬਉ "(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੯. ਅ. ਬਾਯਅ਼. ਵਿ-ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਰੀਦਰ ਵਾਲਾ.

੧੦. **ਬਾਇ ਮੰਡਲ.** ਵਾਯੁ ਮੰਡਲ. ਆਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਘੂਲਾ.

੧. ਅਰ ਲਹੁ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਦੇ ਫੁੱਲ ਛਿੱਲ ਜੜ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ. ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਅਡੂਸਾ ਭੀ ਹੈ. Adhatoda: Vasica। ੨ਨੱਕ ਦੀ ਹੱਡੀ. The bridge of the nose। ੪ ਨੱਕ. ਨਾਸਿਕਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ "ਵਾਸਾਬਯ"ਹੈ.

848-੧. **ਬਾਹਤੀ.** ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਈ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਂਗ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਕਿਤਕ ਬਾਹਤੀ ਔਰ ਚਮਾਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

੨. **ਬਾਹਿਕਾ.** ਸੰ. ਵਾਹਿਕਾ. ਢੋਣ ਵਾਲੀ. ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਹਿਕਾ ਨਾੜੀ ਲਈ ਭੀ ਬਾਹਿਕਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਗਏ ਕਾਨ ਪੂਰੇ ਤਥਾ ਬਾਹਿਕਾ ਮੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗਰਦ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਗਈ.

੩. **ਬਾਹੁਲੀ.** ਆਸਤੀਨ (Sleeve)। ੨ ਬਹੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖੀਸ ੪.

849-੧. **ਬਾਕਬੰਕੇ.** ਵਾਣੀ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਰੂਪ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਆਸ ੪.

੨. **ਬਾਕੁਰੀ** } ਦੇਖੋ, ਬਕੁਲੀ
ਬਾਕੁਲੀ } ੨.

ਬਾਕੁ. ਕਾਲੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ (Black Sea) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰੂਸ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਹਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਫ਼ਾਰਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੦੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੂਸ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਅੰਦਰ ਆਇਆ. ਇਹ ਤਜਾਰਤ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਨੇ ਬਣਾਯਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਅੰਕਿਤ ਹੈ:-

"ੴਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸ ਦਿ। ਜਪੁ। ਆਦਿ ਸਚੁ। ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ। ਹੈਭੀ ਸਚੁ। ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ। ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਬਾਬਾ ਜਾਟੂ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਕਾ ਚੇਲਾ ਤਾਗੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਬਾਬਾ ਬੰਕੇਬਾਹ ਜਿਸਕਾ ਚੇਲਾ ਲਾਭੂ ਸ਼ਾਹ ਧਰਮ ਕੀ ਜਗਾ ਬਣਾਈ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦।" ਬਾਕੂ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਬਣਾਯਾ ਇਕ ਹੋਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਹੈ-"ੴਸਤਿਨਾਮੁ ਕਹਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਸਹਾਇ ਬਾਬਾ ਟਗ ਦਾਸ ਬੰਗੇ ਵਾਲੇ ਕਾ ਚੇਲਾ ਮੇਲਾ ਰਾਮ ਜਿਸ ਕਾ ਚੇਲਾ ਕਰਤਾ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਸੁਆਲਾ ਜੀ ਧਰਮ ਕੀ ਜਗਾ ਬਨਾਈ ਗਈ।"

੩. "ਕੰਧੇ ਪੈ ਕਮਾਨ ਏਕ ਪਾਨ ਗਹੀ ਬਾਗ ਤਾਨ." (ਵਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ)

੧. ੨ ਵੱਜੀ. "ਤੁਰਮ ਤਬ ਤੁਰਨ ਬਾਜੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਅਰਬੀ ਬਅ਼ਜ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਬਾਜੀ ਬਾਜੀ ਵੇਰ ਲਰਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

852-੧. **ਬਾਤਪੋਥ.** ਸੰ. ਵਾਤਪੋਥ. ਪਲਾਸ. ਢੱਕ.

੨. **ਬਾਦਤ.** ਵਾਦ ਕਰਦਾ. ਬਗੜਦਾ. "ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬਾਦਤ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. । ੨ ਬਾਦਹ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦਾ ਸਾਰ ਰੂਪ. ਨਸ਼ੇ ਨੂੰ ਨਬ੍ਹਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਨਾ ਉਤਰਣ ਵਾਲੀ ਮਹਾ ਮਦਿਰਾ.

੧. "ਯਕੇ ਬਾਨੂਏ ਬੂਚ ਓ ਹਮਚੁ ਮਾਹ." (ਹਕਾਯਾਤ)

੨. ੫ ਚਰਵੇਸ਼ ਬਾਬ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਲੀਮੁਹੰਮਦ ਸੀ, ਬੀਰਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ੯ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੫੦ ਨੂੰ ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਤਬਰੇਜ਼ ਦੇ ਮਕਾਮ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਛਾਣ ਸੁੱਟਿਆ. ਬਹਾਉੱਲਾ ਇਸੇ ਸੰਤ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਸੀ. ਦੇਖੋ ਬਹਾਈ ੨.

੩. "ਤਬ ਬਾਬਕ ਨੇ ਡੰਭ ਪਲੀਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਅਤੇ ਨੂਰ ਅਫ਼ਸ਼ਾਂ (ਆਰਾਮ ਬਾਗ਼) ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਕਾਬੁਲ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਹਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਰੱਡ ਕੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਮਕਬਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਾਗ਼ਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਮਰਕੰਦ ਕਾਬੁਲ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਫਲਦਾਰ ਬਿਰਛ ਲਿਆ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਲਗਵਾਏ. ਤੁਰਕੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤੁਜ਼ਕੇ ਬਾਬਰੀ ਹੈ.

੫. ਬਾਬਰ ਦਾ ਬਜਰਗ ਇਹ ਹੈ:—

ਤੈਮੂਰ ਬੇਗ (ਤਿਮਰਲੰਗ)
|
ਮੀਰਾਂ ਸ਼ਾਹ
|
ਮਹੰਮਦ ਮਿਰਜ਼ਾ
|
ਅਬੂ ਸੈਦ
|
ਉਮਰ ਸ਼ੇਖ
|
ਬਾਬਰ

ਬਾਬਰ ਵੱਡਾ ਉੱਦਮੀ ਅਤੇ ਕਬ੍ਰਟ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਾਣੂ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਤੁਜ਼ਕੇ ਬਾਬਰੀ ਦਾ ਉਲਥਾਕਾਰ John Leyde, ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

"Upon the whole if we review with impartiality the history of Asia, we shall find few princes who are entitled to rank higher than Babur in genius and accomplishments. His grandson Akbar may perhaps be placed above him for profound and benevolent policy. The crooked artifice of Aurangzeb is not entitled to the same distinction." (Page432, Vol. 2)

854-੧. **ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ.** ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰ ਕੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਕਾਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ (ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ) ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੌਵੇਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰਾਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਾਬਾ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਹੋ ਸਕਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ.

੨. **ਬਾਬੀ.** ਬਾਬ (ਅਲੀ ਮੁਹੰਮਦ) ਦਾ ਚੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹਾਈ ੨ ਅਤੇ ਬਾਬ ੫.

੧. ਹੁਮਲ, ਸ਼ੂਰ, ਜੋਜ਼ਹ, ਸ਼ਰਤਾਨ, ਅਸਦ, ਸੰਬਲਹ, ਮੀਜ਼ਾਨ, ਅ਼ਕ਼ਰਬ, ਕੇਸ, ਜਦੀ, ਦਲ਼, ਹੋਤ.

੨. **ਬਾਰਗ.** ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਦਾ ਥਾਂ. "ਲਗੀ ਪਜਾਸ ਬੂਝਜੇ ਤਬ ਬਾਰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਰਕ.

੩. ।ਫ਼ ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ ਮੇਘ. ਜਲਧਰ । ੪ ਸਮੁੰਦਰ.

੪. **ਬਾਰਾਂ ਮੁੱਠੀ ਦਾ.** ਖੋਟੇ ਸੋਟੇ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਦੀ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਅਤ ਯੋਧਾ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਭੀ ਬਾਰਾਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਮਾਪ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਵਾਕ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਲੰਕਾ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾਸ਼ਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। ੨ ਘੋੜਾ.

੧. "ਨਾਹਿਤ ਨਾਸਹਿਂ ਸਬ ਇਕ ਬਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ੧੧ ਬਾਲੀ. ਮਚਾਈ. "ਬਹੁਰੋ ਮੁਖ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਬਾਰੀ."(ਨਾਪ੍ਰ) ੧੨ ਵਾਰ ਦਿੱਤੀ.ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀ. "ਲੇਨ ਸੁਰਾਈ ਲੇ ਉਪਰਿ ਬਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. ਦੇਖੋ, ਬਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣ:-"ਬਾਰੀA ਬਡੀ ਭਰੁ ਬੂਲ ਰਹੇ, ਅਨਕੂਲ ਬਹੈ ਨਿਤ ਮੂਲਨ ਬਾਰੀ,B ਬਾਰੀCਨ ਪਾਇ ਬਿਹੰਗਮ ਬੋਲਤ, ਨੰਦਨ ਕੀ ਸੁਖਮਾ ਸਭਿ ਬਾਰੀ D, ਬਾਰੀ E ਅਧੂਮ ਮਨੋ ਅਗਨੀ, ਅਸ ਲਾਲ ਮਹਾ ਫਲ ਫੂਲਨ ਬਾਰੀ, F ਬਾਰੀਜ G ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੇ ਗਨ ਭੋਰ ਗੁੰਜਾਰ ਤਿਨੈ ਪਰਿ ਬਾਰੀ. H" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. "ਅਬਜੋ ਸਿਧਾਇ ਮਾਰਤੰਡ ਬਾਰੁਣੀ ਦਿਸਾਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. **ਬਾਰੂ ਭੀਤਿ.** ਸੰ ਬਾਲੁਕ ਭਿੱਤਿ. ਰੇਤੇ ਦੀ ਕੰਧ, ਭਾਵ-ਥੋੜੇ ਸਮੇ ਵਿੱਚ ਮਿਟ ਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰੂ.

੬. **ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ** ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ੮.

੭. **ਬਾਲਕ ਨਾਥ.** ਦੇਖੋ, ਜੰਭ ਸਾਹਿਬ ੪.

੧. ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਬਾਲਮੀਕਿ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—"ਚਿਤਾਰ ਬੈਨ ਵਾਕਿਸੰ ਬਿਚਾਰ ਬਾਲਮੀਕਿ ਭਜੇ, ਜੁਬਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਚਾਰੁ ਉੱਚ-ਰਜੇ, ਸੁ ਸਪ੍ਤ ਕਾਂਡ ਕੱਥਜੇ ਅਸਕ, ਲੋਕ ਹੂ ਰਹਜੇ, ਉਤਾਰ ਚਤੁਰ ਆਨਨੈ ਸੁਧਾਰ ਐਸ ਕੈ ਕਹਜੇ." (ਚੌਬੀਸਾਵਤਾਰ)

੨. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੈ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆ ਕੇ ਰਿਹਾ. ਸਫਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਥ ਹੋਣ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ.

੩. "ਯਾਂਤੇ ਬਨਜੋ ਸ਼ਿਤਾਬ ਬਹੁ ਬਿਤੇ ਬਰਖ ਦੁਇ ਨਾਹਿ"। ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ ਦੇ ਅੰਤ, ਸਰਗ ੧੩੧ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:— "ਸੁੰਦਰ ਸਾਦਰ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਜੋ ਪਢ ਗੁੰਥਿਤ ਨਰਸ ਰੀਤਿ ਭਲੀ, ਰਾਮ ਕਥਾ ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਮਭਿਰਾਮ ਮਹਾਂ ਮਤਿਧਾਮ ਅਨੰਦ ਫਲੀ, ਰੰਜਨ ਹੈ ਭ੍ਰਮਭੰਜਨ ਹੈ ਗਮਗੰਜਨ ਹੈ ਪ੍ਰਦ ਗ਼ਜਾਨ ਬਲੀ, ਕੇਥਲ ਨਾਥ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਜੋ ਪਠਿ, ਗ੍ਰਾਮ ਦਜੋ ਤਬ ਮੋਰ ਥਲੀ†."

੪. **ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰਵਾਚ.** ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਉਵਾਚ. ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਬਾਲਾ ਹਿਸਾਰ. ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਕਿਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲਸੇ ਨੈ ਫ਼ਤੇ ਕਰਕੇ ਨਾਉਂ ਸੁਮੇਰਗੜ੍ਹ ਰੱਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ ੨.

੫. ਫੈਲਾਏ ਹੋਏ ਹੱਥ ਦਾ ਚੀਚੀ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤਕ ਪ੍ਰਮਾਣ.

੬. ਬਾਲੂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਚ ਹਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੈ ਨਾਉਂ ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ ਰੱਖਿਆ.

੭. **ਬਾਲੂਕਾ ਘਰ** } ਬਾਲੁਕ
ਬਾਲੂਕੀ ਭੀਤਿ } ਗ੍ਰਿਹ. ਬਾਲੁਕ ਭਿੱਤਿ. ਰੇਤੇ ਦਾ ਘਰ ਅਤੇ ਕੰਧ,ਭਾਵ-ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਯੋਗਜ. ਦੇਖੋ, ਘਰ ਬਾਲੂ ਕਾ ਅਤੇ ਬਾਰੂ.

੮. "ਦੇਸ ਬਾਵਨੀ ਤੁਰਕਨ ਕੇਰੀ । ਬਾਸਹਿ ਪੁਰੀ ਸਰਿੰਦ ਵਡੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ੩/੩/੧੯-੨੦ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੋ ਇੱਕ ਵੇਦ ਨੂੰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਵ੍ਯਾਸ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਵ੍ਯਾਸ ਹੁਣ ਤੇਈ ੨੮ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ.

੨. ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵ੍ਯਾਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

੩. । ੨ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੈ ਸੱਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਹਾਹਾ ਵਰਤਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਆਸ (ਵਿਪਾਸ਼) ਲਈ ਬਿਆਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

੪. **ਬਿਆਣਾ.** ਕ੍ਰਿ. ਸੁਣਾ. ਜੰਮਣਾ । ੨ ਵਿ- ਦੂਜਾ । ੩ ਦੂਜੇ ਦਾ.

861-੧. **ਬਿਸਤਰੀ.** ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਕੀਤੀ. ਫੈਲਾਈ । ੨ ਜ਼ੀਨ ਪੋਸ. ਬਸਤਨੀ. "ਜੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਲਿਪਟ ਜਰੀ. ਉਪਰਿ ਚਾਰੁ ਕਰੀ ਬਿਸਤਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਬਿਸਤਰ ਤੇ ਪੈਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ-ਹਮ ਬਿਸਤਰੀ.

੨. **ਬਿਸਤਿਰਤ.** ਵਿ- ਵਿਸ੍ਤ੍ਰਿਤ. ਫੈਲਿਆ ਹੋਯਾ. ਵਿਸ੍ਤੀਰਣ ਹੋਯਾ.

੩. **ਬਿਸਨਈ.** ਵੈਸ਼ਨਵ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਉਪਾਸਕ । ੨ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕਰ ਕੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਜੰਭੇਸ਼੍ਵਰ ਭਾਵੇਂ ਬਦੀ ੮ ਸੰਮਤ ੧੫੦੮ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਪੀਪਾਸਰ ਤਸ਼ੀਲ ਨਾਗੌਰ ਰਿਆਸਤ ਜੋਧਪੁਰ ਵਿੱਚ ਲੋਹਟ ਸਿੰਘ ਪਮਾਰ ਰਾਜਪੂਤ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੫੮੦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੈ ਬਿਸਨੋਈ ਮਤ ਚਲਾਇਆ, ਜਿਸਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ.

ਜੰਭੇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੫੯੩ਵਿਚ ਹੋਇਆ.ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਸਮਰਾਥਲ ਦੇ ਪਾਸ ਜੰਭੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਦਫ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਸੁੰਦਰ ਸਮਾਧਿ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਬਿਸਨੋਈ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬਿਸਨੋਈਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਂਦੇ ਅਰ ਮਰਣ ਮਾਰਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਇਸ ਮੱਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਜੰਭ

A ਵਾੜੀ. ਵਾਟਿਕਾ. B ਪਾਣੀ. C ਵਾਰੀ. ਅਵਸਰ. ਵੇਲੇ ਦਾ ਕ੍ਰਮ. D ਵਾਰ (ਨਿਛਾਵਰ) ਕਰ ਦਿੱਤੀ.E ਬਾਲੀ. ਮਚਾਈ.F ਵਾਲੀ. ਵਾਨ. G ਵਾਰਿਜ.. ਕਮਲ. Hਪਰਵਾਰਿਤ. ਘੇਰਕੇ.‡ਮੋਰ ਥਲੀ (ਮੋਥਲੀ) ਪਿੰਡ, ਜੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ.ਇਸਦੀ ਸਨਦ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੯੧ ਨੂੰ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸ਼ਿੰਘ ਜੀ ਨੈ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਅਖ਼ਸ਼ੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਸੰਹਿਤਾ, ਜੰਭ ਚਰਿਤ੍ਰ ਆਦਿ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ੨੯ ਨਿਯਮ ਸਤਯ, ਸੰਤੋਖ, ਖਿਮਾ, ਦਾਨ, ਅਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੀਸ ਅਤੇ ਨੌ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੀ ਨਾਮ ਬਿਸਨੋਈ ਹੈ.

੪. **ਬਿਸਯਾਤਪ.** ਵਿਸ਼ਯ-ਆਤਪ. "ਬਿਸਯਾਤਪ ਕੋ ਜੋਊ ਸੀਤਲ ਚੰਦੂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

862-੧. **ਬਿਸਰੁ.** ਵਿਸਮਰਣ ਹੋ. ਭੁੱਲ. "ਬਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਨਿਮਖ ਹੀਅਰੇ ਤੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

੨ ਬੇ-ਅਸਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਬਿਸਰੁ ਆਇਆ ਹੈ. "ਜਿਹ ਮੁਖ ਬੇਦੁ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਨਿਕਸੈ ਸੋ ਕਿਉਂ ਬ੍ਰਹਮਨੁ ਬਿਸਰੁ ਕਰੈ ?" (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਜੇਹੜੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਤੂੰ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਵੇਦ ਦੇ ਅਸਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ-ਉਸ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਛਲ ਕਪਟ ਅਤੇ ਝੂਠ ਦੀ ਬਾਤਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ?

੨. ।੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾ (ਸ਼ੱਕ) ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ (ਫ਼ਿਕਰ) ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ. "ਕਜਾ ਬਿਸਵਾਸ ਤਿਨਹੁ ਤੇ ਕਰੈ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. **ਬਿਸੇਖਤਾ.** ਸੰ. विशेषता. ਸੰਗਯਾ- ਖ਼ਾਸਪਨ. ਖ਼ਸੂਸਿਯਤ. ਦੇਖੋ. ਮੇਖਦ.

੧. ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੨ ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸਨੁ.

੨. ਬ੍ਰੇਸ੍ਰ "ਆਂ ਜ਼ਬਾਨੇ ਬਿਹ ਕਿ ਜ਼ਿਕਰੇ ਓ ਕੁਨਦ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

੩. **ਬਿਹਾ.** ਬੀਆ. ਦੂਜਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਇ । ੩ ਦੇਖੋ, ਬੇਹਾ,

੪. ੬ ਭਾਵ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ.

੫. ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਵੀ।

੬. ।੩ ਛੱਡਣਾ. ਤਿਆਗਣਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ. "ਜਾਂ ਤੇ ਕੇਸੀ ਹੋਇ ਸਿੱਖ ਦੋਨੋ ਕਰੇ ਬਿਹੰਡ." (ਰਤਨ ਮਾਲ) ਜਾਂਤੇ (ਜਬ ਤੇ-ਜਬਸੇ) ਕੇਸੀ (ਕੇਸ਼ਧਾਰੀ- ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ) ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਦੋਵੇਂ ਭੇਦ ਸਹਜੀ ਅਤੇ ਚਰਨੀ ਛੱਡ ਦੇਵੇ.

੧. ।੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਿਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ; "ਨਹਿ ਮਨ ਸੁਧਰਹਿ ਧਰੈ ਬਿਕਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਬਿਕਿਰਤਾ.** ਦੇਖੋ, ਬਿਕ੍ਰਿਤਤਾ। ੨ ਕਿਰਤ (ਕਿੱਤੇ) ਬਿਨਾ. ਨਿਕੰਮਾ.

੩. ਸਿੰਗ. "ਹੋਇ ਬਰੋਬਰ ਗਹਿ ਬਿਖਾਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪ **ਬਿਖਫਲੁ.** ਵਿਸਫਲ. ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਫਲ. ਭਾਵ-ਵਿਸਿਆਂ ਦਾ ਸੁਖ ਭੋਗ ਰੂਪ ਫਲ "ਬਿਖੁ ਫਲੁ ਮੀਠਾ ਚਾਰ ਦਿਨੁ." (ਆਸਾ ਮ:੧)

867-੧. **ਬਿਚੰਬਰ.** ਵਿੱਚ- ਅੰਬਰ. ਆਕਾਸ਼, ਭਾਵ-ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ. "ਸਿਫ਼ਾਤ ਮਮ ਭਰੇਗੋ ਤਿਨ ਕਹਯੋ ਬਿਚੰਬਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. । ੩ ਬੇਜਾ (ਅਯੋਗ) ਮਰਯਾਦਾ. "ਤਜ ਆਗਲ ਰੀਤਿ ਬਿਜਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

868-੧. **ਬਿਜੈ ਮੁਕਤ.** ਕਿਸੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਹਮੁਖ ਸਿੰਘ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਹੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਲੀਲਾ ਹੈ.

੨. ਕਲਗੀਧਰ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਆਨੰਦ-ਪੁਰ ਲੁੱਟਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਹੀ ਕਰਮ-ਚਾਰੀਆਂ ਹੱਥ ਆਈਆਂ.

੧. ੨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਯਾਤਾ. "ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਜੇ ਨਹਿ ਬਿੰਦਕ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. "ਭਾਉ ਜਿਵੇਹਾ ਬਿਦਰ ਦੇ ਹੋਰੀ ਦੇ ਚਿਤ ਚਾਉ ਨ ਚੁੱਖਾ." (ਭਾਗੁ)

੩. ਸਿੱਖ ਦੇਵਤਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਯਸ਼ ਰੂਪ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦੇ ਹਨ.

੪. । ੫ ਬਿੰਦ (ਵੀਰਯ) ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਸੰਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦੀ ੨.

੫. **ਬਿੱਦ.** ਪੁਤੱਤਿਆਂ ਵਲੋਂ, ਧਿਅੱਤਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਕੰਨਜਾ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਆਇਆ ਮਿਸ਼ਰੀ ਲੁਹਾਰੇ ਬਦਾਮ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ.

੬. **ਬਿਧਤਾ.** ਵਿਧਾਤ੍ਰਿਤ੍ਰ. ਵਿਧਾਤਾ-ਪੁਣਾ। ੨ ਵੇਧਨ ਹੋਂਦਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ. "ਅਗਵਾਰਿ ਖਰੋ ਬਿਧਤਾ ਸਰ ਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

870-੧. **ਬਿਧਿਹੀਨ.** ਯੁਕ੍ਰਿ, ਬਿਨਾ. "ਉਪਮਾ ਕਮਲ ਕੀ ਨ ਬਨੈ ਬਿਧਿ ਹੀਨ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇਣੀ ਅਯੁਕ੍ਰ ਹੈ.

੨. ।੪ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਸਹੀ ਜੋੜ. "ਰੁਜ ਨਾਵੇਂ ਲੇਖੇ ਕੀ ਬਿਧੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਟੋਜ਼ਨਾਮਚੇ ਦੀ ਬਿਧੀ.

੩. ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਪਾਠ ਬਿਧੁਤਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

੪ **ਬਿਨਸਾਫ਼.** ਬਿਨਾ-ਇਨਸਾਫ਼. ਅਨਯਾਯੀ. "ਦੇਜ਼ਕ ਬਨੇ ਹੈਂ ਬਿਨਸਾਫ਼ਾਂ ਕਾਰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. **ਬਿਨਾਨੀ.** ਵਿਨਯਵਾਨ. ਨੀਤਿਗਯ. ਰਾਜਨੀਤਿ ਦਾ ਜਾਣੂ. "ਇਕ ਜਸਵਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਿਨਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. "ਕਬਹੂ ਕੂਰਨੁ ਚਨੇ ਬਿਨਾਵੇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

੧. । ੪ ਬੇ-ਬਾੜ. ਵਾੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਖੇਤ ਬਿਬਾੜ." (ਰਤਨਮਾਲ)

੨. **ਬਿੰਬਿਸਾਰ.** ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਅਜਾਤ ਸ਼ਤ੍ਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਯੱਗ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਹਿੰਸਾ ਛੁਡਵਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਚੇਲਾ ਕੀਤਾ. ਬਿੰਬਿਸਾਰ ਨੇ ਬੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਥਾਂਈ ਅਹਿੰਸਾ ਸੰਬੰਧੀ ਹੁਕਮ ਪੱਥਰਾਂ ਤੇ ਖੁਦਵਾਏ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਤ ਸ਼ਤ੍ਰ ੫.

੩. **ਬਿਬੁਧਾਂਗਨਾ.** ਵਿਬੁਧ (ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਵੀ। ੨ ਅਪਸਰਾ. ਹੁਰਾ.

873-੧. **ਬਿਯਨ.** ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ । ੨ ਦੋਹਾਂ. "ਬਰਾਤ ਬਟੋਰ ਵਡੀਪੁਰ ਪੁਰ ਬਿਯਨ ਕੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਜਨੇਤ.

੨. "ਰਾਵਰੇ ਕਹੈ ਤੇ ਹੌਂ ਗਯੋ
ਹੋ ਕਾਨ੍ਹ ਗੋਪਿਨ ਪੈ,
ਦੇਖਤ ਹੀ ਮੋਹਿ ਕਿਯੋ
ਆਦਰ ਅਪਾਰਾ ਹੈ।
ਸੁਨਤੈ ਤਿਹਾਰੀ ਬਾਤ
ਅੰਗ ਤੈ ਭਭੂਕੇ ਉਠੇ,
ਪਰਤ ਬਰੂਦ ਕੀ ਜਮਾਤ
ਜਯੋਂ ਅੰਗਾਰਾ ਹੈ।
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਕਹੈ ਲਾਗੀ
ਲਪਟ ਦਵਾਗਨਿ ਕੀ,
ਦੌਰਯੋ ਮੈਂ ਤਹਾਂ ਤੇ ਤਊ
ਬੁਰਸਯੋ ਦੁਬਾਰਾ ਹੈ।
ਗੋਪੀ ਬਿਰਹਾਗਨਿ ਮੈ
ਜੋਗ ਉੜ ਗਯੋ ਐਸੇ,
ਜੈਸੇ ਉੜ ਜਾਤ ਪਰੋ
ਪਾਵਕ ਮੈਂ ਪਾਰਾ ਹੈ."

੩. **ਬਿਰਤਤਾ.** ਵਿਰਤ (ਵਿਰਾਗ) ਦਾ ਭਾਵ. ਉਪਰਾਮਤਾ.

੪. **ਬਿਰਥ.** ਸੰ. ਵਿਰਥ. ਵਿ-ਬਿਨਾਰਥ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਰਥ ਨਹੀਂ। ੨ ਪੈਦਲ. ਪਿਆਦਾ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵੀ ਨੇ ਬਿਰਥ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਘੋੜਾ ਰਥ ਜੋਤਣ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਹੈ.

874 ੧. **ਬਿਰਦਾਵਲੀ**. ਸੰ. ਵਿਰੁਦਾਵਲੀ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਣ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਨਾਲ ਕਥਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਦ ੬ ਅਤੇ ਵਿਰੁਦ.

੨. ।ਪ ਅੰ. Bill. ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਪਰਚਾ. ਹੁੰਡੀ । ੬ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਸਵਦਾ ।੭ ਚੁੰਜ. ਚੋਂਚ.

876 ੧. **ਬਿਲਟੀ**. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ ਹਿਸਾਬ ਆਦਿ ਦਾ ਪਰਚਾ. ਇਹ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ ਹੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ- a bill of lading ਦਾ । ੨ ਬੀਜਕ. ਚਾਲਾਨੀ ਚਿੱਠੀ. Invoice.

੨. **ਬਿਲੰਬਤਿ**. ਬਿਲੰਬਗਤਿ. ਜੋ ਦ੍ਰੁਤਲਯ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਠਾ । ੨ ਅੰਤਿ ਵਿਲੰਬ. ਬਹੁਤ ਚਿਰ.

੧. । ੨ ਵਿਸ਼੍ਣੁ (ਸੰਸਾਰ) ਨੂੰ ਭੀ, ਇਕੀਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਬੀਸ ਕੇ ਬਰਤਮਾਨ."

੨. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜਣ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਹਨ:—

(ੳ) **ਕੇਰਾ** ਬਾਂਸ ਦ ਪੋਰ ਅਥਵਾ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹਲ ਦੀ ਲੀਕ ਵਿੱਚ ਦਾਣੇ ਕੇਰਣੇ, ਜਿਵੇਂ-ਕਣਕ, ਛੋਲੇ ਆਦਿ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

(ਅ) **ਛਿੱਟਾ**. ਹੱਥ ਦੇ ਬਟਕੇ ਨਾਲ ਦਾਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਖਿਖੇਰ ਕੇ ਉੱਤੋਂ ਹਲ ਨਾਲ ਹਲਕੀ ਵਹਾਈ ਕਰ ਦੇਣੀ, ਜਿਵੇਂ- ਮੱਕੀ ਆਦਿ ਬੀਜਦੇ ਹਨ.

(ੲ) **ਚੁਟਕੀ**. ਚੁਟਕੀ ਨਾਲ ਬੀਜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਲਾ ਦੇਣੇ, ਜਿਵੇਂ- ਭਿੰਡੀ ਤੋਰੀ, ਧਣੀਆ ਆਦਿ ਬੀਜੀਦੇ ਹਨ.

(ਸ) **ਦਾਬ**. ਬੀਜ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਖੁਰਪੇ (ਠੰਬੇ) ਅਥਵਾ ਕੱਸੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਟੋਆ ਪੁੱਟ ਕੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਵੇਂ- ਆਲੂ, ਕਚਾਲੂ ਆਦਿ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

੩. "ਤਰਲ ਆਂਗੁਰੀ ਬੀਨ ਸੋਂ ਬੰਦੋਂ ਟੂਕਰ ਬੰਦ." (ਨਾਪ)

੪. **ਬੀਨਤ**, ਚੁਣਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੀਨਨਾ. "ਬੀਨਤ ਸਚਿਦਾਨੰਦ.' (ਗੁਪ੍ਰਸ੍) ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਲੋਕ, ਵਾਰਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੰਤ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਮਿਫਤਾਂ ਸਤ ਚਿਤ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਚੁਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

੧. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਭੈਣ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਦਾਰਣ ਖੀਬੀ ਹੈ. ਪਿਛਲਾ ਬੱਬਾ ਦੁੱਤ ਹੈ.

੨. ਸ਼ਰੀਰ ਜੋ ਨਾਲ ਜੰਮਿਆ ਹੈ ਇਹ ਭੀ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ.

੩. । ੨ ਬਲ. ਤਾਕਤ. "ਗੁਰੁ ਕੋ ਜਸ ਕਹਿਬੇ ਅਰੁ ਬੀਰਜ." (ਗੁਪ੍ਰਸ੍)

੪. ਵੀਰ੍ਯ (ਬਲ) ਨਾਲ ਨਾਦ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉੱਚਾ ਗੱਜਣ ਵਾਲਾ । ੨

੧. ੨ ਪੱਤੇ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਿਆ ਤਮਾਖੂ ਦਾ ਚੂਰਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੀਗਾਰ ਵਾਂਙ ਪੀਂਦੇ ਹਨ.

੨. **ਬੁੰਗੇਰ**. ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬੁੰਗਾ. ਵਲਗਣ ਕਾਠ ਗੜ੍ਹ ਆਦਿ, ਜੋ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਜਾਣ. "ਛੁਟੇ ਤੁਫੰਗ ਬੁੰਗੇਰ ਫੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸ੍)

੧. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੁਤਕੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸੱਤ ਰੁਪਯੇ ਸੀ.

੨. ।ੜ ਬੁਤਕੀ.ਅਬਰਡ਼ੀ,ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਰਤਿ ਹੈ. ਬੁਤ ਵਾਲਾ ਸਿੱਕਾ.

੩. ਆਖਦੇ ਹਨ, ਖ਼ਾਨ ਖ਼ਾਨਾ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਲੁਕੋ ਕੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਤਬੀਆਂ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ.

੪. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਚੁਮਿਨੀ ਦੇਈ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਨੇਪਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਤਸ਼ੀਲ ਭਗਵਾਨ ਪੁਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੁਕੂਮਤ ਦੇ ਵੀਹਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ ਦੇ ਜਨਮ ਥਾਂ ਸ੍ਤੂਪ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ.

੫. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬੋਧ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ "ਅੱਠ ਮਗ" (ਅਸ਼੍ਟਾਂਗ ਮਾਰਗ) ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਰਥਾਤ-ਸਮਜਕ੍ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ, ਸਮਜਕ੍ ਸੰਕਲ੍ਪ, ਸਮਜਕ੍ ਵਾਚਾ ਸਮਜਕ੍ ਕਰ੍ਮ, ਸਮਜਕ੍ ਜੀਵਨ, ਸਮਜਕ੍ ਵ੍ਯਾਯਾਮ, ਸਮਜਕ੍ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ੍ ਸਮਾਧਿ.

੬. ਮਹਾਯਾਨ ਮਾਰਗ ਬੁੱਧ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿਛੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪੰਥ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਨਾਗਾਰਜੁਨ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੧. ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ੧੭ ਵੀਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਆਯਤ ੧ ਅਤੇ ੬੦.

੧. ਇਸਦਾ ਜਨਮ ਮੁਹੰਮਦ ਦਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਪੰਡੋਕ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਅੰਦਰ ਸਨ ੧੬੯੦ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੫੩ ਵਿੱਚ ਕਸੂਰ ਹੋਇਆ.

ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ, ਸ਼ਾਹ ਇਨਾਯਤ ਕਾਦਿਰੀ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਇਨਾਯਤ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਜਾਤੀ ਕਰਮ ਅਰਾਈਂ ਦਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗਠੇ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਬੁਲ੍ਹੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਜੁਗਤ ਦੱਸੋ. ਇਸ ਪੁਰ ਸ਼ਾਹ ਇਨਾਯਤ ਨੇ ਆਖਿਆ:—

"ਬੁਲ੍ਹਿਆ ! ਰੱਬ ਦਾ ਕੀ ਪਾਣਾ ਏ,
ਐਧਰੋਂ ਪੁਟਣਾ ਓਧਰ ਲਾਣਾ ਏ."

ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਬੁਲ੍ਹੇ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਵਲੋਂ ਮਨ ਪੁੱਟ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ.

੨. ਕਾਫ਼ੀ—

"ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਦਾ ?
ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਯਾਂ, ਦਿਲਬਰ ਕੀ ਕਰਦਾ ?
ਇਕਸ ਘਰ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਰਸ਼ਦਿਆਂ ਨਹੀ ਬਣਦਾ ਹੁਣ ਪਰਦਾ,
ਵਿੱਚ ਮਸੀਤ ਨਮਾਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਬੁਤਖ਼ਾਨੇ ਜਾ ਸਿਜਦਾ,
ਆਪ ਇਕੋ ਕਈ ਲੱਖ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹੈ ਘਰ ਘਰ ਦਾ,
ਜਿਤ ਵੱਲ ਵੇਖਾਂ ਤਿਤ ਵੱਲ ਤੂੰ ਹੀਂ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਮੰਗਾ ਕਰਦਾ,
ਮੂਸਾ ਤੇ ਫ਼ਿਰਔਨ ਬਣਾਕੇ ਦੋ ਹੋ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲੜਦਾ ?
ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਖ਼ੂਬ ਨਵੀਸ ਹੈ ਦੋਜ਼ਖ ਕਿਸ ਨੂੰ ਖੜਦਾ ?
ਨਾਜ਼ਕ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ? ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਨਾ ਜ਼ਰਦਾ,
ਵਾਹਵਾ ਵਤਨ ਕਹੀਂਦਾ ਏਹੋ, ਇਕ ਦੱਬੀਂਦਾ ਇਕ ਸੜਦਾ,
ਵਾਹਦਤ ਦਾ ਦਰਿਆਉ ਸਚਾਵਾ ਓੱਥੇ ਵਿੱਸੇ ਸਭ ਕੋ ਤਰਦਾ,
ਇਤ ਵਲ ਆਪੇ ਉਤ ਵਲ ਆਪੇ ਆਪ ਸਾਹਿਬ ਆਪੇ ਬਰਦਾ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ! ਸ਼ਹੁ ਦਾ ਇਸ਼ਕ ਬਖੇਲਾ ਰਤ ਪੀਂਦਾ ਕ਼ੱਸ਼ਤ ਚਰਦ."

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੩. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੁਲੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ:—

"ਪੋਥੀ ਲਿਖੋ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਨੀ।
ਗੁਰੁ ਨਿਮਿਤ ਦੀਜੈ ਸਿੱਖ ਜਾਨੀ।
ਜੋ ਕੋ ਆਪ ਦਰਬ ਦੇ ਜਾਇ।
ਧਰ ਸੰਤੋਖ ਬਿਰਤਿ ਉਹ ਪਾਇ।
ਨਹੀਂ ਆਪ ਯਾਚੇ ਕਿਸ ਪਾਸੀ।
ਇਹ ਸੇਵਾ ਬਡ ਫਲਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸੀ।"
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

886-੧. **ਬੇਗੀ.** ਦੇਖੋ, ਵੇਗੀ. ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ, "ਬੇਗੀ ਚੰਚਲ ਬਲ ਸਰਬੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਬੇ-ਚਰਾਗ.** ਉਹ ਘਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾ ਨਹੀਂ ਮਚਦਾ, ਭਾਵ- ਗ਼ੈਰਆਬਾਦ (ਉੱਜੜਿਆ) ਮਕਾਨ.

੩. ਜਿਵੇਂ-ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਤੋਂ ਬੇਜ਼ਾਰ ਹਾਂ। ੨ ਉਤਸਾਹ ਬਿਨਾ। ੩ ਅ. ਸੰਗਯਾ-ਹਲਵਾਹ. ਕਿਸਾਨ। ੪ ਲਿੰਗ. ਉਪਸ੍ਥ.

੪. ਜੋ ਬੋਲਕੇ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ.

੫. **ਬੇਣਵਤੀ.** ਸੰ. ਵੀਣਾਵਤੀ. 'ਸ੍ਰਸ੍ਵਤੀ, ਜੋ ਵੀਣਾ ਰਖਦੀ ਹੈ.

887-੧. **ਬੇਦਾਖ਼ਰੀ.** ਵੇਦਾਕ਼ਰੀ. ਉਹ ਲਿਖਿਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ.

੨. **ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੁ.** ਵੇਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ.

888-੧. **ਬੇਲੀ ਰਾਮ.** ਮਿਸਰ ਬੇਲੀ ਰਾਮ ਸਨ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ. ਆਪਣੇ ਚਾਚਾ ਖ਼ਸ਼ਤੀ ਰਾਮ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਤੋਸ਼ੇਖ਼ਾਨੀਆ ਬਣਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਇਸ ਤੇ ਵੱਡਾ ਏਤਬਾਰ ਸੀ. ਕੋਹ ਨੂਰ ਆਦਿਕ ਰਤਨ ਇਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਬੇਲੀ ਰਾਮ ਦੇ ਭਾਈ ਰੂਪਲਾਲ ਅਤੇ ਸੁਖ ਰਾਜ ਭੀ ਨਾਮੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ. ਰੂਪ ਲਾਲ ਸਨ ੧੮੩੨ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਜਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਮਿੱਸਰ ਸੁਖ ਰਾਜ ਫ਼ੌਜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਸਨ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਜਰਨੈਲ ਪਦਵੀ ਤੇ ਪੁੱਜਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਸ ਵਾਹੁੰਦੇ ਲੋਕ, ਜੋ ਲੰਮੀ ਹੈਕ ਨਾਲ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਬੇਲੀ ਰਾਮ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਮ ਬੇਲੀ ਰੱਬ ਬੇਲੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

ਬੇਲੀ ਵਿਦ੍ਰੁਮ, ਦੇਖੋ, ਬੇਲੀ ਬਿਦ੍ਰੁਮ.

੨. **ਬੇਅੰਤ.** ਅ. ਸੰਗਯਾ- ਪ੍ਰਣ. ਪ੍ਰਤਿਗਯਾ। ੨ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਆਪਣੇ ਇਕਰਾਰ ਦੇ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

੩. "ਬੈਸਨ ਆਇ ਦੁਕਾਨ ਬਨਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. । ੪ ਦੇਖੋ, ਕੈਸਿ. "ਗੁਰੁਤਾ ਗਰਬ ਨਵੀਨੀ ਬੈਸ। ਪੁਜਵਾਵਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਮੋਂ ਬੈਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

890-੧. **ਬੈਕੁੰਠੈ.** ਵੈਕੁੰਠ ਰੂਪ, ਵੈਕੁੰਠ ਹੀ. "ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਵੈਕੁੰਠ ਨੂੰ.

ਬੈਖਤ. ਬੈਅ਼-ਖ਼ਤ. ਵਿਕ੍ਰਯ ਪਤ੍ਰ. ਵੇਚਣ ਦੀ ਲਿਖਤ. "ਬੈਖਤ ਤਿਸ ਕਰ ਤੇ ਲਿਖਵਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. **ਬੈਤੁਲ ਮਾਲ.** ਅ. ਸੰਗਯਾ- ਕੋਸ਼. ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਜਾ ਤੋਂ ਲਿਆ ਉਹ ਧਨ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਰਈਸ ਖ਼ਰਚਦਾ ਹੈ। ੩ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਧਨ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ.

੨. "ਬੈਰਮ ਖਾਨਾਖ਼ੀਨ ਮਦਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. "ਜਾ ਭਉ ਪਾਏ ਆਪਣਾ, ਬੈਰਾਗ ਉਪਜੈ ਮਨਿ ਆਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੩)

੪. "ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਚਨ ਮੁਚਾ ਬਿਰਾਗਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. । ੨ ਸੰ. ਵਿਦਰਭ. ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ੧੭੭੧੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਨਿਜ਼ਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਸਨ੧੮੫੩ ਵਿੱਚ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੀ ਰੱਖਕ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਖ਼ਰਚ ਲਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ. ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ "Hyderabad Assigned Districts." ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੬. ੨ ਮੁਕੋ ਆਬੀ. ਜਲ ਵਰਾਹ. water-hog। ੩ ਬੋਚਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ, ਜਿਵੇਂ-ਧਿੱਦੋ ਬੋਚ.

੭. **ਬੋਝਾ** ਭਾਰ। ੨ ਬੇਗਾਰ ਵਿੱਚ ਉਠਵਾਇਆ ਬੋਝ। ੩ ਖੀਸਾ. ਕੁੰਜੀ.

892-੧. **ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ.** ਦੇਖੋ. ਧੂਮਕੇਤੁ ੨.

੨. **ਬੋਧਗਯਾ.** ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ ਗਯਾ.

੩ ਅੰਨ੍ਹੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਬੋਲੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਯਾ ਨਾ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ.

੪. **ਬੌਲੀ.** ਦੇਖੋ, ਬਾਉਲੀ ਅਤੇ ਬਾਵਲੀ.

ਬੌਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ.

੫. । ੪ ਬੰਨੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਦਰਿਆ ਕੁੱਰਮ ਭੀ ਬੰਗਸ਼ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

੧. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਾਰਣ (ਪੜ੍ਹਨ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ." ਪੂਰਬ ਜਪ ਆਨੰਦ ਪੁਨ ਬੰਚ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਬੰਦਨਤਾ.** ਵੰਦਨਾ (ਪ੍ਰਣਾਮ) ਦਾ ਭਾਵ. ਨਮਸਕਾਰ. "ਬੰਦਨਤਾ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ. ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ.

੩. ਸ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੪. ਅਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤੀ ਅਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਬਣਵਾਏ. ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ.

੫. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਵੀਰਤਾ ਵੇਖਕੇ ਰੋਮਾਂਚ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਕਿਤਾਬ "ਲੈਟਰ ਮੁਗ਼ਲਸ" ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ ਦੇ ਪੰਨੇ ੩੧੭- ੧੮-੧੯ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

"The streets were so crowded with spectators that to pass was difficult. Such a Crowd had been rarely seen. The Muhammadans could hardly contain themselves for joy. But the Sikhs, in spite of the condition to which they had been reduced, maintained their dignity and no sign of dejection or humility could be

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

detected on their countenances. Many of them, as they passed along on their camels, seemed happy and cheerful. If any spectator called out to them that their evil deeds and oppressions had brought them where they then were, they retorted, without a moments hesitation, in the most reckless manner. They were content, they said, that fate had willed their capture and destruction. If any man in the crowd threatened that he would kill them, then and there, they shouted, "Kill us, Kill us, why should we fear death? It was only through hunger and thirst that we fell in your hands. If that had not been the case, you know already what deeds of bravery we are capable of."

By the Emperor's order, the Guru Banda, with Taj singh * and other leaders, was made over to Ibrahim-ud-din Khan, Commander of the artillery, and they were placed in prison at the Tirpollya or Triple Gate. The Guru's wife, his three-year old infant, and the child's wet-nurse, were taken by Darbar Khan, the nazir, and placed in the Harem With the exception of between twenty and thirty of the chief-men, who were sent to prison with the Guru, the remaining prisoners were made over for execution to Sarbarah Khan, the city Kotwal, or Head of the Police. The work began at the Chabutra, or Chief Police Office, on the 22nd Rabi I, (15th March 1716), and one hundred men were executed every day for a week. All observers, Indian and European, united in remarking on the wonderful patience and resolution with which these men underwent their fate. Their attachment and devotion to their leader were wonderful to behold. They had no fear of death, They called the executioner MUKT, or the Deliverer, †they crieid out to him joyfully "O MUKT, KILL ME FIRST." Every day one hundred victims met their fate and artificers were kept in attendance to sharpen the executioners' swords. After the heads had been severed from the bodies, the bodies were thrown into a heap, and at nightfall they were loaded into carts, taken out of the city, and hung upon the trees.§

Although life was promised to those who became Muhammadans, not one prisoner proved false to his faith. Among them was a youth, whose mother made many supplications to QUTB-UL-MULK, through Ratan Chand, his Diwan or principal man of business. She said, she was a widow, had but this son, and he had been unjustly seized, being no disciple or follower of the Guru but only a prisoner in his hands The Wazir interceded and obtained the boy's life. The woman took the order of release to the Kotwal, who brought out the prisoner and told him he was free. The youth said, "I know not this woman. What does she want with me? I am a true and loyal follower of the Guru, for whom I give my life, what is his fate, shall be mine also." He then met his death without flinching.

At length on the 29th Jamadi ii, 1128 (19th June 1716) Banda and his remaining followers were led out to execution. The rich Khatris of the city, who were secretly favourable to his tenets, had offered large sums for his release. But all these offers were

*ਅਸਲ ਨਾਮ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਹੈ. †Mukt is final deliverance of the soul from the body and exemption from further transmigration (Shakespeare Dictionary, Col. 1938. §Kamwar Khan 163, Mirza Muhammad 259. Shiu Das, Munavvar-ul-Kalam Fol. 10, J. T. Wheeler, Loc. Cit. & Shin Das Fol. lob, KhafiKhan ii. 766 Khush-hal Chand, Nadir-uz-zamani 405b.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

rejected. The execution was entrusted to Ibrahim-ud-din Khan, Mir Atash, or General of Artillery, and Sarbarah Khan, the Kotwal. The Guru, dressed as on the day of his entry, was again placed on an elephant and taken through the streets of the old city to the shrine of the Khwaja Qutb-ud-din Bakhtiar-Kaki,† and there paraded round the tomb of the Emperor Shah Alam, Bahadur Shah. After he had been made to dismount and was seated on the ground, his young son was put into his arms and he was told to take the child's life. He refused. Then the executioner killed the child with a long knife, dragged out its liver, and thrust it into the Guru's mouth. His own turn came next. First of all his right eye was removed by the point of a butcher's knife, next his left foot was cut off, then his two hands were severed from his body and finally he was decapitated. His companions were also executed at the same time. His wife was made a Muhammadan and given over to Dakhini Begum, the Emperor's maternal aunt."‡

†The place is familiarly known to us as the Qutab Minar. ‡ Kamwar Khan 165-166; Mirza Muhammad 289; Shiu Das 11 a; Anon. Fragment, 24b; Khafi Khan, ii. 765.

੧. ਚੰਦ੍ ਭਾਗਾ (ਦਨਾਬ) ਦੇ ਖੱਬੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭੁੱਬਰ ਅਤੇ ਸੋਹੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਿਆਸੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੱਖਣ, ਜੰਮੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ

੨. (ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ) ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਉਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨਾਲ ਹੋਂਦੇ ਆਏ ਹਨ:—

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ—ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੧੦
|
ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ—ਦੇਹਾਂਤ ੧੮੬੪
|
ਛਤਹ ਸਿੰਘ—ਦੇਹਾਂਤ ੧੯੦੨
|
ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ
|
ਦਯਾ ਸਿੰਘ
|
ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ
|
ਅਤਰ ਸਿੰਘ
|
ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ
(ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ)

੩. ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਖੋਜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ. ਚੰਬੇ ਦੀ ਰਾਜਪੂਤ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਸਨ ੧੭੧੩ ਦੇ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਜਨਮਿਆ, ਜੋ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਯਾ. ਦੂਜੀ ਬਾਰੀ ਕਪੂਰ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜੋ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ.

੪. "ਬੰਦਿ ਖਲਾਸੀ ਭਾਣੈ ਹੋਇ." (ਜਪੁ)"ਕਾਟੀ ਕੋਰੀ ਪਗਹ ਤੇ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ ਬੰਦਿ ਖਲਾਸੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

੫. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਪਿੰਡ ਮਿਲਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਰਜ਼ਾਦਾ ਆਦਿ ਕਈ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਗਵਰਨਰ ਜੰਮੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਪੱਟਾ ਬਨੇਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ੧੬ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੮੦ ਦਾ ਹੈ.

੬. **ਬੰਧੇ**.ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ । ੨ ਲੱਡੇ.ਵਲ. ਪੇਚ."ਬੰਧੇ ਪਰੇ ਬਾਰ ਬਰ ਬਾਂਕੇ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਲੱਡ ਪਏ ਹੋਏ.

੭. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦਵ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਲਿਖੀ ਅਥਵਾ ਲਿਖਾਈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਪੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਬਾਣੀਆਂ ਵਾਧੂ ਹਨ. ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਇਸ ਹੀ ਬੀੜ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਉਤਾਰੇ ਹਨ.

੮ ।ਪ ਅੰ Bomb ਪਾਟਵਾਂ ਗੋਲਾ. ਬੰਬ ਦੀ ਕਾਢ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੪੯੫ ਵਿੱਚ ਕੱਢੀ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਅਨੇਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਬੰਬ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਜੁਗਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ. ਇਹ ਭਯੰਕਰ ਅਸਤ੍ਰ ਹੁਣ ਜਲ ਥਲ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੯. **ਬੰਬਈ**.Bombay. ਸਨ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਚਾਰਲਸ (Charles ii) ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪੁਰਤਗਾਲ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਟੀ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਚਾਰਲਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ੬੫੦੦ ਪੌਂਡ ਸੀ. ਸਨ ੧੬੬੮ ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੰਬਈ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹਵਾਲ ਕੀਤੀ.ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਬੰਬਈ ਬੀ. ਬੀ. ਐਂਡ ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਰਸਤੇ ੧੧੬੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੰਦਰ (Port) ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਜਨ-ਸੰਖ੍ਯਾ ੧੧੨੯੫੩ ਹੈ.

੧੦. "ਚੰਦਨ ਕੀ ਬਾਰ ਜੈਸੇ ਬੀਜੀਏ ਬੰਬੂਰ ਦ੍ਰੁਮ."(ਭਾਗੁਕ)

896 - ੧. **ਬਜਾਸਨਿ**. ਬਜਾਸ (ਵਿਪਾਸ਼) ਨਦ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

੨. **ਬਜਾਰੀ**.।ਵਜਾਲ.ਸੱਪ."ਮੇਦਕ ਬਜਾਰੀ." (ਨਾਪ) ਕਾਲੇ ਸੱਪ.

੩. ਆਤਮ ਵੇਤਾ."ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਸਭ ਉਪਰਿ ਮਇਆ।ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਕਛੁ ਬਰਾ ਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਇਆ.''

੪. ''ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਸੀ.'' (ਸੁਖਮਨੀ).

੫. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਪਹ ਪਟਣ ਤੇ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵੇਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਮੁਹੂਰਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

੬. ''ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਪ੍ਰਤਖਿ ਤੋਰਹਿ ਕਰਹਿ ਕਿਸ ਕੀ ਸੇਵੈ?''

੧. ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ ਰਾਜਾਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਇ ਦਾ ਜਨਮ ੨੨ ਮਈ ਸਨ ੧੭੭੨ ਨੂੰ ਰਾਧਾ ਨਗਰ ਜ਼ਿਲਾ ਬਰਦਵਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਤਮੀਯ,ਸਭਾ ਫੇਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸਭਾ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ। ਵਿਦ੍ਯਾ ਫੈਲਾਉਣ,ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਯਤਨ ਕੀਤੇ. ੧੫ ਨਵੰਬਰ .ਸਨ ੧੮੩੦ ਨੂੰ ਯੂਰਪ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ ੨੭ ਸਿਤੰਬਰ ੧੮੩੩ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਸਟਲ (Bristol) ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਧਿ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਕੇਸ਼ਵ ਚੰਦ੍ਰ ਦਾ ਜਨਮ ੧੬ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੩੮ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੮ ਜਨਵਰੀ ੧੮੮੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

੨. ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਭੇਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ:—
(ੳ)ਆਦਿ ਸਮਾਜ,(ਅ)ਨਵਵਿਧਾਨ ਅਤੇ(ੲ)ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸਮਾਜ.

੩. ''ਢਾਨ੍ਤਂ ਦਾਨ੍ਤਂ ਜਿਤ ਕ੍ਰੋਧਂ ਜਿਤਾਤ੍ਮਾਨਂ ਜਿਤੇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਮ੍। ਤਮੇਵ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਂ ਮਨ੍ਯੇ, ਸ਼ੇਸ਼ਾਃ ਸ਼ੂਦ੍ਰਾ ਇਤਿ ਸ੍ਮ੍ਰੁਤਾਃ।''
(ਵਿੱਧ ਗੋਤਮ ਸੰਹਿਤਾ, ਅ:੨੧)

੪. ਯੂਰਪ ਦ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਈਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛੇਵੀਂ ਸਦੀ ਅੰਦਰ ਹੋਈ ਹੈ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੫. ਬ੍ਰਿਹ. ਦੇਖੋ, ਬਿਰਹ.''ਬ੍ਰਿਹ ਕਸਟ ਮਹਾਨਾ.'' (ਨਾਪ੍ਰ)

੧. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਸੰਬੰਧੀ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹਰਿਪ੍ਰਸਾਦ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖ''ਜਪ ਸੰਹਿਤਾ'' ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਾਯਕ ਹੈ.''ਜੈਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁਮੁਂਤ ਮੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਕੇ ਭ੍ਰਮ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨਮੇ ਅਪਨੇ ਸਮਯ ਕੀ ਪ੍ਰਾਂਤਿਕਭਾਸ਼ਾ ਕੇ ਭੁਉ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਵੈਸੇ ਅ੍ਰਿ ਰਿਸਿ ਨੇ ਰਿਗ ਵੇਦ ਕੇ ਪਾਂਚਵੇਂ ਮੰਡਲ ਮੇ ਦ੍ਵਾਰ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੇਂ ਬਾਰ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਰਿਗ ਵੇਦ ੫/੮੫/੩. ਅਬ ਯਦਿ ਕੋਈ ਯਹ ਕਹੇ ਕਿ ਯਦਿ ਅ੍ਰਿ ਰਿਸਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਾ ਹੋਤਾ ਤੋ ਦ੍ਵਾਰ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੇ ਬਾਰ ਉੱਚਾਰਣ ਨ ਕਰਤਾ, ਤੋ ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰਦਾਰ ਪੰਡਿਤ ਉਸੇ ਅਬੁੱਧ ਕਹੇਂਗੇ. ਸਚ ਮੁਚ ਐਸੇ ਹੀ ਯਦਿ ਕੋਈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਮੇਂ ਯਹ ਕਹੇ ਕਿ ਯਦਿ ਵੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਤੇ ਤੋ ਭਯ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੇਂ ਭੁਉ ਉੱਚਾਰਣ ਨ ਕਰਤੇ, ਤੋ ਉਸੇ ਕ੍ਯਾ ਕਹਿਨਾ ਚਾਹੀਯੇ,ਯਹ ਸਮਝਣਾਰ ਪੰਡਿਤ ਹੀ ਜਾਨੇ, ਹਮੇ ਇਸ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਹਿਨੇ ਕੀ ਆਵਸ਼੍ਯਕਤਾ ਨਹੀ.''

ਉਦਾਸੀਨ ਪੰਥ ਰਤਨ ਮਹਾਤਮਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੀ ਨੇ ਰਿਗ ਵੇਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਬੁੱਧ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਭ੍ਰੂਮਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੁਨਾ, ਭਯੰਕਰ ਦੀ ਥਾਂ ਬਕੁਰ, ਭਦ੍ਰ ਮਾਨੁਸ ਦੀ ਥਾਂ ਭਲਾਨਸ, ਰੇਤਸ੍ਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਰੇਤੀ, ਦਾਤਵ੍ਯੰ ਦੀ ਥਾਂ ਦਾਤੰ,ਸ਼ੋਭਮਾਨਾ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ੁੰਭਮਾਨਾ ਆਦਿ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਭ (ਭਯ) ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਲੰਗ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ ਬਾਕ ਤਥਾ ਖ਼ੌਫ਼ ਦਰ ਡਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਹਨ.

੧. ''ਯੋਗ ਬਿਨਾ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਬਤਾਵੈ, ਬਿਨਾ ਤਾਲ ਸੋ ਗਾਵੈ। ਕਹੈ ਘਾਘ ਯਹ ਤੀਨੋ ਭਕੁਆ, ਕਾਮ ਕਿਯੇ ਪਛਤਾਵੈ''। ੨ ਨਿਰਲੱਜ । ੩ ਵੇਸ਼ਜਾ ਦਾ ਸਹਾਯਕ ਸਾਜ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

੨. ੨ । ੫ ਪਛਤਾਵਾ,ਪਸ਼ਚਾਤ੍ਤਾਪ.

੩. ਭਖੁ ਅਭਖੁ. ਦੇਖੋ, ਭਕ੍ਸ਼ਾ-ਭਕ੍ਸ਼੍ਯ ਅਤੇ ਭਖੁ ੨.

੧. ਇਸ ਵਿੱਚ''ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ'' ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਨ ਦੇਖੋ,' ਜੋ ਜੋ ਜਗ ਕਾਰਣ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਉਬਾਰਣ ਅਸ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਣ ਜੋ ਤੇਗੰ.''

੨. ''ਲੋਭ ਮੋਹ ਇਹ ਪਰਸ ਨ ਸਾਕੈ ਗਹੀ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ.''
(ਬਸੰ ਮ: ੯)

੩. ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦਾ ਬ੍ਰਜਰਾ ਇਹ ਹੈ: —

ਆਦਮ
|
ਭਗਤੂ ਭੁਾਈ
|
ਗੋਰਾ
|
ਦਯਾਲ ਦਾਸ(ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਹੋਗਿਆ ਸੀ)
|
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ-ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੬੦
|
ਦੇਸਾ (ਦੇਸ਼ੂ)ਸਿੰਘ-ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ
|
ਲਾਲ ਸਿੰਘ
|
ਉਦਯ ਸਿੰਘ — ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਦਹਾਂਤ ੧੮੨੩
|
ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ — ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ
ਦੇਹਾਂਤ ੧੮੪੫ — ਦੇਹਾਂਤ ੧੮੪੯
|
ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ — ਅਣੇਖ ਸਿੰਘ
ਦਹਾਂਤ ੧੮੬੭ — ਦੇਹਾਂਤ ੧੮੬੪
|
ਬ੍ਰਮਸ਼ੇਰ ਸ੍ਮਿਘ — ਜਬਰਮੰਗ ਸਿੰਘ
ਜਨਮ ੧੮੬੦ — ਜਨਮ ੧੮੬੮

੧. ''ਭੂਤਾਂਤਕ ਸ਼੍ਰੀ ਭਗਵਤੀ ਭਵਹਾ ਨਾਮ ਬਖਾਨ.'' (ਸਨਾਮਾ)

੨. ਭਗੌਤੀ ਕੀ ਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਕੀ.

੩. ਭੁੱਗਲ. ਭਗੋੜਾ. ਭੱਜ ਜਾਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਭਾਵ- ਕਾਇਰ, ਬੁਜ਼ਦਿਲ. ਜੰਗ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੩ ਸੰਗਜਾ- ਕੰਬਲ. ਮੋਟੀ ਉੱਨ ਦੀ ਲੋਈ. ''ਬੀਤਿਆ ਮਾਂਹ ਭੁੱਗਲ ਬਾਂਹ.'' (ਲੋਕੋ) ਮਾਘ ਬੀਤਣ ਪੁਰ ਕੰਬਲ ਬਾਂਹ ਤੇ ਰੱਖ ਲਈਦੀ ਹੈ.

੧. ''ਭਟਾ ਏਕ ਕੋ ਪਿਤ ਕਰਤ ਕਰਤ ਏਕ ਕੋ ਬਾਇ.''(ਵ੍ਰਿੰਦ) ਬੈਂਗਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿੱਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੨. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਨੇ ਭੁੱਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੧(ਕਲਸਹਾਰ,ਜਾਲਪ, ਕੀਰਤ, ਭਿਖਾ, ਸਲ, ਭਲ, ਨਲ, ਮਥੁਰਾ, ਬਲ, ਹ੍ਰਬੰਸ ਅਤੇ ਗਯੰਦ) ਦਿੱਤੀ ਹੈ,ਕਈ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.
ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਵਾ ਵਿੱਚ ਭਿੱਖਾ ਭੱਟ ਸੀ. ਯਥਾ-''ਭੀਖਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਭਾਟ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਵਾਸੀ। ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਫਿਰੈ ਜਿਗਜਾਸੀ. ××× ਜਥ ਭਿੱਖੇ ਉਸਤਤਿ ਗੁਰੁ ਕਰੀ। ਸੁਨਿ ਪਤਸੰਨ ਭਏ ਤਿਸ ਘਰੀ."

ਕੱਲ ਅਤੇ ਮਥੁਰਾ ਭੱਟ ਦਾ ਹੋਣਾ ਗੁਰ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇ ਸਮੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ-"ਕੱਲ ਭੱਟ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਰਥਾਇ. × ਕਲ ਅਰੁ ਮਥਰਾ ਭਾਟ ਪੁਨ ਆਏ। ਅਤਿ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਪੇਮ ਰਸ ਛਾਏ."

੩. ਵੇਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਤ੍ਰਿ, ਅਧ੍ਵਰਯੁ, ਉਦਗਾਤ੍ਰਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ.

੪. "ਭੱਤੇ ਹਾਰੀ ਵੇਸ ਬਨਾਵੈ." (ਗੁਵਿ ੬)

੧. ੮।੧੩ ਮਰਹਟਾ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਪਰਗਨੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ "ਭਦ੍ਰ" ਸੰਗਜ੍ਹਾ ਸੀ। ੧੪ ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਭੀ "ਭਦ੍ਰ" ਕਹਾਉਂਦੀ ਸੀ.

੨. ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਜਦ ਵੀਰ-ਭਦ੍ਰ ਰਚਿਆ, ਤਦ ਮਹਾਮਾਯਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਭਦ੍ਰ ਕਾਲੀ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਵੀਰ ਭਦ੍ਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜੱਗ ਨਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਗਈ.

੩. । ੬ ਦੇਣਾ. ਬਖਸ਼ਣਾ. "ਹਰਣ ਭਰਣ ਜਾ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੋਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਹਣਾ ਅਤੇ ਦੇ ਦੇਣਾ.

੪. ੩ ਦਾਖ਼ਿਲ ਕਰਨਾ. ਅਦਾ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ-ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਆਮਲਾ ਭਰਣਾ. ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਣਾ ਆਦਿ.

੫. ਚਰਾਚਰ ਕੋ ਭਰਤਾ, ਭਰਤਾ ਸਭ ਕੋ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਪੂਰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

906 ੧. **ਭਰਨੀ.** ਦੇਖੋ, ਭਰਣੀ। ੨ ਹਿੰ: ਛਛੂੰਦਰ। ੩ ਮੋਰਨੀ. "ਭਰਨੀ ਨਾਗ ਬਿਘਨ ਗਨ ਅਰਿਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. । ੨ ਸਵੇਰੇ. ਤੜਕੇ. ਭੋਰ ਸਮੇਂ. ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ ਵਿੱਚ. "ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਭਲਕੇ ਉਠ ਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਰ ਨਾਵੰਦਾ." (ਭਾਗੁ)

੨. **ਭਵ ਭੈ ਹਰਣ.** ਵਿ- ਭਵ (ਸੰਸਾਰ) ਅਥਵਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਭਯ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ "ਨਮੋ ਨਾਥ ਭਵ ਭੈ ਹਰਣ." (ਗਜਾਨ)

੩. **ਭਖਰਿ.** ਭੋਰੇ (ਭੂਮਰ) ਨੇ. "ਵੂਲੁ ਭਵਰਿ ਜਲੁ ਮੀਨਿ ਬਿਗਾਰਿਓ." (ਗੂਜ ਰਵਿਦਾਸ)

੧. ਤਲਵਾਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. "ਸ੍ਰੀ ਭਵਾਨੀ ਭੋਹਰਨ ਸਭ ਕੋ ਕਰ ਕਲਜਾਨ." (ਸਨਾਮਾ)

੨. ।੨ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਠਾਕੁਰ ਦਾਸ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜੋ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ੁਜਾ ਦਾ ਮਾਲੀ ਅਫਸਰ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੮ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਅਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਲ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਇਸਨੇ ਬਾਕਾਯਦਾ ਬਣਾਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਭਵਾਨੀ ਦਾਸ ਨੂੰ "ਦੀਵਾਨ" ਖ਼ਿਤਾਬ ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਨੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਉੱਤਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ.

ਭਵਾਨੀ ਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੯੩੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

੧. । ੬ ਬਿਲਾਸ ਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਭਾਉ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਮੋਕਲ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ.

੨. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮੰਦਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਪਦਵੀ "ਭਾਈ" ਹੋ ਗਈ. ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਮਾਨ ਯੋਗਜ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ.

੩. ੩ ਭਏ (ਹੋਏ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵ੍ਰਿਤਿਆ ਹੈ. "ਅਤ੍ਰਿ ਪਰਾਸਰ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ, ਵਯਾਸ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿੱਤੇ ਮੁਨਿ ਭਾਏ." (ਦੱਤਾਵ) ਜਿਤਨੇ ਮੁਨਿ ਹੋਏ.

੪. । ੨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝਣੀ. ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਅਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਸਮਝਣਾ.

੧. ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਲਾਲ ਚੰਦ ਦਾ ਚਾਚਾ। ੨ ਭਾਗੋ ਮਲਿਕ ਲਈ ਭੀ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

੨. । ੪ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

"ਭਾਗੋ ਵਿਰਹਿ ਪਾਇ ਮਨ ਮਾਹੀਂ." (ਅ:ਮ,ਛੰਦ ੨੯੫)

੩. ਭੱਟ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਭੱਟ। ੨ "ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤਿ ਅਥਵਾ ਗੋਤ੍ਰ, ਜੋ ਗ੍ਰਹ ਸਗਨ ਰੇਖਾ ਆਦਿ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਹੈ.

ਦੇਖੋ,ਮਾਧਵ ੯.

"ਤਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇਕਾ ਦੇਹੁਰਾ ਹੈ, ਸੰਗਤਿ ਭਾਟੜਿਆਂ ਕੇ ਜੁੜਤੀ ਹੈ." (ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ, ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਬ੍ਰਿਵ ਨਾਭ ਰਾਜੇ ਕੀ)

੪. "ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ, ਖ਼ਸਮੈ ਦਾ ਭਾਵੇ ਜਿਸ ਭਾਣਾ." (ਭਾਗੁ)

੫. ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਿਆ. "ਪਰਮਦਭੁਤ ਭਾਣਾ." (ਭਾਗੁ)

੧. । ੫ ਦੇਖੋ,ਭਾਣਾ. "ਜਿਮਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਭਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. । ੮ ਧੁਪ. "ਤਪਤ ਭਾਨੁਜ ਮਧਜਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. "ਰਾਜ ਮਹਲ ਭਾਨੁ ਬਾਲ." (ਭਾਗੁ)

੪. **ਭਾਨੀ.** ਕਿਸ ਸਲਾਹ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ, ਜਿਵੇਂ- ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਬਣਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਭੰਨੀ ਮਾਰਕੇ ਕੰਮ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ.

੫. " ਸ ਰਸ ਅਹੀਰੀ ਲੈ ਭਾਰਜਾ." (ਰਾਗਮਾਲਾ)

੧. ੩ ਵਿ- ਔਖਾ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. "ਅਬ ਸਾਹਿਬ ਸੋਂ ਮਿਲਨਾ ਭਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੪.

੨. **ਭਾਲ ਰਤੀ.** ਮੱਥੇ ਦੀ ਲਾਲੀ. ਮਸਤਕ ਦੇ ਉੱਤਮ ਲੇਖ.

੧. **ਭਾਵੇਂ.** ਵ੍ਯ. ਖ਼ਾਹ. ਚਾਹੇ. "ਭਾਵੇਂ ਜਾਇ ਤੀਰਥ ਕੂਮਤ ਸੇਤੁ ਬੰਧੁ ਹੰ ਲੇ." (ਮੰਗਲ)

੨. **ਭਿਆਣਾ.** ਭਿੱਜਿਆ. ਦ੍ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਭਯਾਨਕ.

੩. **ਭਿਨਸਾਰ.** ਕਈ ਭੁਨਸਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇਦੇ ਹਨ.

੧. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕੁੱਲ ਨਾਲ ਭਿਰਾਈ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਲਿੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਰਸੂ, ਰਾਸਿ ੨, ਅ: ੫੭, ਅੰਸ ੨੭-੨੮-੨੯.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੨. ਭੀਖਨ (ਭੀਸਣ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਭਯਾਨਕ. "ਧਰ ਭੀਖ ਨਚਜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਧੜ ਭਯਾਨਕ ਨੱਚਿਆ।੨

੩. ।੩ ਭੀਕਨ (ਭੀਖਣ) ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ. "ਕਰਤ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਭੀਖ ਬਹੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. **ਭੀਖਨ ਕਰਮਾ.** ਜ਼ਾਲਿਮ, ਭਯੰਕਰ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਭੀਖਨ ਕਰਮਾਂ ਸ਼ਾਹ ਲਖੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੪੯ ਵਿੱਚ ਹੋਯਾ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜਮੇਰ ਚੰਦ ਭੀ ਪਿਤਾ ਵਾਂਙ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ.

੬. **ਭੀਮਾਗ੍ਰ ਅਨੁਜ ਸੂਤਰਿ.** (ਸਨਾਮਾ) ਭੀਮਾਗ੍ਰ (ਯੁਧਿਸ੍ਠਿਰ) ਦਾ ਭਾਈ ਅਰਜੁਨ,ਉਸ ਦਾ ਰਥ-ਵਾਹੀ ਕ੍ਰਿਸਨ,ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ.

918-੧. **ਭੀਰਾ.** ਭੀੜਾ. ਮੁਸੀਬਤ । ੨ ਤੰਗ । ੩ ਦੇਖੋ, ਭੈਭੀਰਾ.

੨. **ਭੁਇ ਮਿਲਣਾ.** ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਡਿਗਣਾ. ਢਹਿ ਪੈਣਾ. "ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਮਿਲਿ ਗਇਆ ਪਰਿਆ ਕਲੇਜੇ ਛੇਕੁ."(ਸ: ਕਬੀਰ)੨ਖ਼ਾਕ ਹੋ ਜਾਣਾ. ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣਾ.

੩. **ਭੁੰਕਾਰ** } ਭੂੰ ਭੂੰ ਸ਼ਬਦ.ਅਜੇਹੀ
ਭੁੰਕਾਟ } ਧੁਨਿ ਜੇਹੀ ਭੌਰੇ, ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਉਡਣ ਸਮਾਂ ਹੋਂਦੀ ਹੈ.

੪. **ਭੁਗਤਾਵਨ.** ਖਵਾਉਣਾ. ਭੋਗ ਕਰਾਉਣਾ. ਛਕਾਉਣਾ. "ਭੁਗ-ਤਾਵਨ ਕੋ ਕਛੁ ਲਜਾਵਹੁਂ ਜਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. **ਭੁੱਚਰ.** ਭੁਵਿ- ,ਚਰ. ਬਹੁਤ ਮੋਟਾ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ-ਜੋ ਚੁਸਤੀ ਨਾਲ ਚੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ.

੬. । ੩ ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ ਗਾਮੀ. ਰੰਡੀ ਬਾਜ਼.

੧. "ਭਈ ਆਨ ਜਬਹੂ ਭੁਨਸਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਭੁਲਹਰੀਏ** } ਜੱਟ ਗੋਤ.' ਸਿੱਧੂ
ਭੁਲਰੀਏ } ਕੁਲਮਹਿਂ ਜਾਟ ਇਕ ਭੁਲਹਰੀਏ ਸਭ ਗੋਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਦੇਖੋ,ਭਗਤੂ ਭਾਈ.

ਭੁਲਕਾਵ. ਭੁਲਾਉ.ਵਿਸਮਰਣ." "ਗੁਰੁ ਪਾਲੀ ਸਿੰਖ ਸਭਿਨ ਕੋ, ਭੁਲਕਾਵ ਨ ਭੋਰੇ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. **ਭੁਅਰਾ.** ਭੁਗਰਭ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਘਰ ਭੋਰਾ.ਤਹਖ਼ਾਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੂਰਾ.

੪. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭੂਸਣ ਪਹਰਨੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ-"ਸੀਸ ਭਾਲ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਨਾਸਿਕਾ ਗ੍ਰੀਵਾ ਕਟਿ ਉਰਬਾਹੁ। ਮੂਲ ਪਾਨ ਅੰਗੁਰੀ ਚਰਨ,ਬਾਰਾ ਭੂਖਨ ਚਾਹੁ." (ਕਾਵਜ ਨਿਰਣਯ)

੫. ਭੂਸਣ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੭੨ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

921-੧. **ਭੂੰਘਾ.** ਭੂ-ਘਾ.ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਘਾਸ । ੨ ਘਾਹ ਚਰਾਈ ਦਾ ਮਹਸੂਲ.

੨. ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੁਟੰਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੩. **ਭੂੰਡੀ ਚਾਲ.** ਭੂੰਡ ਜੇਹੀ ਮੰਦ ਚਾਲ.ਭੂੰਡ ਵਾਕਰ ਰਿੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.ਦੇਖੋ,ਭੂੰਡੀ ੪.

੪. **ਭੂਤ ਗ੍ਰਹ.** ਭੂਤਾਂ (ਜੀਵਾਂ) ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਣ ਵਾਲਾ ਯਮ.

੫. **ਭੂਤਲਖੰਡ.** ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੰਡਲ । ੨ ਜਗਤ.ਸੰਸਾਰ । ੩ ਪਾਤਾਲ.

੬. ।੩ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਮਥੁਰਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਿਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਇੱਕ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਮ ਭੂਤੇਸ਼੍ਵਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

੭. ਕਰੀਬ ੪੭ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੨੩ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੩੮ ਨੂੰ ਸੰਬ ਵੇਲੇ ਮੋਤੀ ਬਾਗ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

੧. ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਇੱਕ ਅਰਿ ਹੋਰ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ.

੨. ਮੋਟੀ ਉੱਨ ਦਾ ਕੰਬਲ."ਭੂਰੇਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਕੀਤੇ । ਮੁਗਲਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲੇ ਪੀਤੇ."(ਬੀਰ ਸਿੰਘ)

੩. **ਭੇਡਾਖਾ.** ਭੇਡ ਜੇਹੀ ਅੱਖੀਆਂ ਵਾਲਾ । ੨ ਭੇਡ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਵਾਲਾ. ਮੈਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਲਾ. "ਬੋਲ ਵਿਗਾੜ ਮੂਰਖ ਭੇਡਾਖਾ."(ਭਾਗੁ)

੧. ਬਾਬਰ ਨੇ ਸਨ੧੫੨੦ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

੨. ਜਿਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਤੁਫ਼ਾਨ ਉਠ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤ ਜਹਾਜਾਂ ਦੇ ਡੁੱਬ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ.

੩. ੨ ਭਯ ਹਾਰਕ. ਡਰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ.

੪. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਭਵਜਲ ਲੰਘੀਦਾ ਹੈ.

੫. **ਭੈ ਭੀਰਾ.** ਭਯ ਭੀਰੁ. "ਤਜੀ ਧੀਰ ਹ੍ਵੈਗੋ ਭੈਭੀਰਾ."(ਨਾਪ੍ਰ)

੬. ਕਿ ਉਸਨੇ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਨੱਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.ਜਦ ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਤਾਰਾ ਚੰਦ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਭੈਰਉ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਯਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਆਖ ਦੇਵੇ ਕਿ ਭੈਰਉ ਨੇ ਨੱਕ ਤੋੜਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਸੂਰ ਵਾਰ ਹਾਂ, ਤਾਰਾ ਚੰਦ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕਦੇ ਮੂਰਤ ਭੀ ਕੁਝ ਆਖ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਇਸ ਪੁਰ ਭਾਈ ਭੈਰਉ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਆਪਣੇ ਨੱਕ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਰਜ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਕੀ ਆਸਾ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

੭. **ਭੈਰੋ ਪੁਰ.** ਖਡੂਰ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੀਓ ਭੱਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ."ਪੰਥ ਵਿਖੇ ਭੈਰੇਪੁਰ ਗ੍ਰਾਮੂ । ਖੀਓ ਭੱਲੇ ਕੋ ਤਹਿਂ ਧਾਮੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ।੧੧ ਦੇਖੋ,ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਗ.

੨. **ਭੋਰੇ.** ਭੋਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ । ੨ ਭੋਰਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ । ੩ ਭੁੱਲਕੇ ਭੀ । ੪ ਭਿੱਜੇ. ਭੀਗੇ. "ਸ਼ੋਕ ਬਿਖੇ ਸਭਕੇ ਮਨ ਭੋਰੇ" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਭੋਲੇ.

926-੧. **ਭੌਂ.** ਦੇਖੋ, ਭੌਂਹ । ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਂ । ੩ ਦੇਖੋ, ਭਉਣ.

੨. । ੨ ਕੀੜਿਆਂ ਦੀ ਖੁੱਡ,ਜਿਵੇਂ-ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੌਣ ਤੇ ਤ੍ਰਿਚਾਵਲੀ ਪਾਓ । ੩ ਉਹ ਪਹੀਆ (ਚਕ੍ਰ) ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਸੇ ਦੀ ਲਾਂ ਚਲਦੀ ਹੈ.

੩. "ਭੌਤਿਕ ਤਨ ਤਤਛਿਨ ਤਜ ਚੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. ਅਤੇ ਉਸਦ ਪੁਤ੍ਰ ਭਗਦੱਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ. ਇਸਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਵਜ੍ਰਦੱਤ ਸੀ.

੫. "ਭਾਂਡ ਕੀ ਭੰਡਾਈ ਮੇਂ ਬੁਰਾਈ ਨ ਕਹਤ ਆਵੈ." (ਭਾਗੁਕ)

928-੧. **ਭੰਭੌਰ.** ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬਿਭੌਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

੨. **ਭ੍ਰਮਾਵਰਤ** ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਆਵਤ (ਘੁਮੇਰੀ)."ਭ੍ਰਮਾਵਰਤ ਤੇ ਨਿਕਸ ਉਤੰਗਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੧. ਬਾਂਕੀ(ਟੇਢੀ) ਭੌਂਹ, ਭਾਵ-ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹੀ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ.

੨. । ੪ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਇਕ ਨਦੀ ਜੋ ਕੁੱਕਰ ਨਾਗ ਅਤੇ ਅੱਛਾ ਬਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ.

੧. । ੫ ਅ. ਮਸਕਿਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ-ਮਾਦਕ ਦ੍ਰਵਜ. ਨਸ਼ੀਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਮਸਕਿਰਾਤ ਹੈ.

੨. ੩ ਭੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਅਲਮਸਤ ਦੀ ਥਾਂ ਮਸਤ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਅਧਗਾਯ ੯."ਮਸਤ ਤਬੈ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ, ਸੁਨੀਏ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ." (੧੪੨)

੩. ਮਸਤਕਿ(ਸਿਰ ਤੇ) ਅਤੇ ਲਲਾਟਿ (ਮੱਥੇ ਤੇ), ਭਾਵ-ਦਿਮਾਗ਼ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਨੀ ਪੁਰ."ਮਸਤਕਿ ਲਿਲਾਟਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਠਾਕੁਰਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

੪. **ਮਸਦ.** ਅ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਖੁਰਚਣਾ. ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਦਿ ਦਾ ਆਟਾ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਣ ਲਈ ਇਕ ਲੱਕੜ ਦਾ ਸੰਦ, ਜੋ ਖੁਰਚਣੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੧. "ਤਿਸ ਮਸਾਲ ਤੇ ਜਗੀ ਮਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. "ਮਾ ਆਰਜ਼ੂਏ ਖ਼ਿਜ਼ਰੋ ਮਸੀਹਾ ਨਮੇ ਕੁਨੇਮ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ) ੩

੩. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੭੫੭ ਵਿੱਚ ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਮੌਕੂਫ਼ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਣ ਵੇਲੇ ੧੭੫੬ ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਤਜਾਗ ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

੪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਪਠਾਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ "ਮਸਨਦਿ ਆਲੀ" ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਮਸੰਦ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਸਤਿ-ਗੁਰਆਂ ਨੂੰ ਸਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਿੰ-ਦਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਮਸੰਦ ਪੈ ਗਈ.

شاگرد و مرید گورو بتوسط مسند
منظور شاگردی و مریدی گورو است
باید دانست در عہد سلاطین مان
امرا را مسند عالی می نوشتند - و آخر
آنرا بکثرت استعمال ہندوستانیاں
مسند کردند و سکھاں چوں گورو
را سچا پادشاہ حقیقی می دانند - گذشتہ †
ایشاں را مسند می گویند - و رامداس
نیز می نامند - (نزد بستان المذاہب
مصنفہ موبد شاہ محسن فانی) -

੫. **ਮਹਤਿ** } ਸੰਗਜ਼ਾ-ਨਾਰਦ ਦੀ
ਮਹਤੀ } ਵੀਣਾ । ੨ ਮਹਿਮਾ. ਵਡਾਈ.

933-੧. **ਮਹਬੂਸ ਖ਼ਾਨਹ.** ਕ਼ੈਦਖ਼ਾਨਾ. ਹਵਾਲਾਤ.

੨. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਮਲ ਹੈ. "ਕੁਜਾ ਬੰਦੇਮ ਮਹਮਿਲਹਾ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ) ੨ ਇੱਕ ਚੁਕੋਣੀ ਪਾਲਕੀ, ਜੋ ਕਾਹਿਰਾ (Cairo) ਤੋਂ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਉੱਠ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਵੱਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਮੱਕੇ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਰੱਖਿਆ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਕਿਸਵਾ ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੇ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ.

੩. **ਮਹਰ ਖ਼੍ਵਾਹੀ** ਮਹਰ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਰ ੨ । ੨ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਕਮ, ਜੋ ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਵਾਪਿਸ ਕਰਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ-ਮੈਂ ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਘੋੜੀ ਮੋੜਨ ਲਈ ਰੱਸਾ-ਗੀਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਏ ਮਹਰਖ਼੍ਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੱਸਾਗੀਰ.

੪. ।੩ ਮਯਹਾਰ. ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲਾ. ਕਹਾਰ.

੫. ਪਾਠ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਮਹਲਾ ਦੋ ਤਿੰਨ 'ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਦੂਜਾ ਤੀਜਾ ਉੱਚਾਰਨਾ ਲੋੜੀਏ. ਦੇਖੋ, ਗੂਜਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਸ਼ਬਦ"ਤੀਜਾ."

935-੧. **ਮਹਾਦਰ.** ਮਹਾ-ਆਦਰ, ਵੱਡਾ ਮਾਨ "ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਸਭ ਥਾਨ ਮਹਾਦਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹਾੜ੍ਹ ਦੀ ਅਮਾਵਸ ਸੰਮਤ ੧੬੯੩ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੩. **ਮਹਾਨੀ.** ਮਹਾਨਤਾ ਵਾਲੀ. ਵੱਡੀ । ੨ ਮਹਾਨਤਾ । ੩ ਮਹਾਨੀਤਿ.

੪. **ਮਹਾ ਪ੍ਰਸਥ.** ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਹਵਨੀਯ ਅਗਨਿ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ.

੫. ਜਗੰਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਅਰਪਿਆ ਸਭ ਤਰਾਂ ਦਾ ਅੰਨ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੬. ਮੁਕੰਮਲ ਕਲਮੀ ਮਹਾਭਾਰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਦੱਖਣ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਮਹਾਭਾਰਤ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਧਜਾਵਾਂ ਦਾ ਭੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ.

੭. ।੩ ਸੰ. ਵਿ-ਵੱਡੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਾਲਾ. ਬਹੁਤ ਆਸਕਤ.

੧. । ੨ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਾਟੜਾ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ.ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਲੈ ਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ.ਇਸ ਦੇ ਚਾਟੜੇ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਤੇ ਦੀ ਨਵੀਂ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ਸੀ—ਲੋਕ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਆਖਦੇ ਸੋ-

"ੴ ਹੁਕਮ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ."ਸੰਮਤ ੧੯੩੫-੩੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਮੁਕਤਸਰ ਜੀ ਮਾਘੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਦੇਖੀ ਸੀ । ੩ ਗਜ਼ਨੀ (ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ)ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਚਾਚੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਾਯਦਾਦ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਦੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

੨. **ਮਹਾਲਯ.** ਦੇਖੋ, ਸਰਾਧ ੨ ਦਾ (ਸ)ਅਤੇ ਪਿਤਰ ਪੱਖ.

੩. "ਕੋਪ ਤੈਂ ਮਹਿਖੇਸ ਚਾਨੋ ਧਾਇਓ ਤਿਹ ਕਾਲ." (ਚੰਡੀ੨)

੪. । ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਗੂਢ ਅਰਥ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਭੀ ਮਹਿੰਗਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ- ਇਹ ਬਾਣੀ ਵੱਡੀ ਮਹਿੰਗੀ ਹੈ.

੫. ਜੋ ਵਾਰਤਿਕ ਹੈ.ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

੧. "ਹੋਇ ਮਕ਼ਸੂਮ ਮੇ ਤੋ ਸੂਮ ਹੂ ਬੁਲਾਯ ਦੇਤ."(ਬਾਵਾ ਰਾਮ ਦਾਸ)

938-੧. **ਮਕਰੋੜ.** ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਨੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਕਰੋੜ ਪਿੰਡ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ."ਚਲਿ ਮਕਰੜ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. "ਡੇਮੂ ਖਖਰ ਮਿਸਰੀ ਮੱਖੀ ਮੇਲਿ ਮਖੀਰ ਉਪਾਯਾ."(ਭਾਗੁ) ੨ ਮਕਰੰਦ.ਫੁੱਲ ਦਾ ਮਿਠਾਸ.

੨. **ਮਗਨਾਨਾ.** ਮਗਨ ਹੋਣਾ । ੨ ਮਗਨ ਹੋਇਆ. "ਤਿਨ ਦੇਖਤ ਸਗਲ ਸਿੱਖ ਮਗਨਾਨੇ." (ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

੩. ਵੈਦਿਕ ਸਮੇ ਵਿੱਚ ਸਾਲ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਹੋਂਦਾ ਸੀ.

† ਇਸ ਫ਼ਾਰਸੀ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ"ਸੱਚਾ" ਤੋਂ ਬਾਦ"ਪਾਦਸ਼ਾਹ ਯਾਨੀ" ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ । (ਸੰਪਾਦਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ" ਅਗ੍ਰਹਾਯਣ" ਹੈ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਮੱਘਰ ਹਾਂ. "मासानां मार्गशीर्षोऽहं "(ਗੀਤਾ,ਅ:੧੦, ਸ਼: ੩੫)

੪. "ਕੋ ਬਪੁਰੋ ਮਘਵਾ ਹਮਰੀ ਸਮ ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੫.।੩ ਮੇਘ.ਬੱਦਲ."ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਘਵਾ ਸਮ ਹੋਇ । ਨੀਵੇ ਹੁਇ ਕਰ ਬਰਖਤ ਸੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ Hiuen Tsiang ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਮ ਰੂਪ(ਆਸਾਮ)ਨੂੰ ਚੀਨ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਹਾ ਚੀਨ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਮਹਾ ਚੀਨ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਮਚੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

੨.।੫ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਸ਼.ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਯਾ ।੬ ਇੱਕ ਦਰਵੇਸ਼, ਜੋ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਿੱਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮਜਨੂੰ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਯਾ.

੩. "ਮਜਲਸਿ ਦੂਰਿ ਮਹਲੁ ਕੋ ਪਾਵੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

੧. ੪ ਯੋਗੀ ਅਥਵਾ ਸੰਨਯਾਸੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਂ ਮੋਏ ਸਾਧੁ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਕੇ ਲੂਣ ਚੌਫੇਰੇ ਪਾ ਕੇ ਦੱਬਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. (ਦੇਖੋ,ਮਾਟੀ ਲੇਨੀ)"ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲਿ ਨ ਮਾਨੈ."(੩੩ਸਵੈਯੇ)

੨. "ਕੋਰੇ ਮੱਟ ਅਣਾਇ ਨੀਰ ਭਰਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

੩. ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ,ਮੱਟੂ ਮਾਝਾ ਨਿਵਾਸੀ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਯਾ ਸੀ.

੪. ਇਸ ਥਾਂ ਹਿੰਦੂ ਮੁਰਦੇ ਸਾੜਨੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.ਹੁਣ ਇਹ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੁਰਦ ਘਾਟ ਹੈ.

੧. ਭਾਈ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ (ਰਾਮਕੱਵਰ)ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭੀ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸੀ.ਆਰਯ ਸਮਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

੨. **ਮਥਰਾ ਦਾਸ.** ਪੰਡਾਂ ਦੋਣ ਵਾਲਾ(ਪਾਂਡੀ),ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਯਾ.

੧.।੨ ਗਾਂਜਾ ਚੜਸ ਚੰਡੂ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ.

੨.।੨ ਸ਼ੰਭਾ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ,ਜੋ ਚਿਰ ਤੀਕ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ.

੩. **ਮਦਨਾਨ.** ਮਦਨ(ਕਾਮ) ਦੀ ਨਹੀਂ."ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਮਦਨਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੪.।੨ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ.

੧. ਇਸ ਮਸੀਤ ਦਾ ਕਿਬਲਾ ਯਰੂਸਲਮ ਵਲ ਹੈ,ਕਿਉਂਕਿ ਮੱਕਾ ਫ਼ਤੇ ਕਰਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੮ ਤਕ)ਨਮਾਜ਼ ਯਰੂਸਲਮ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

੨. ਕਿਤੇ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਕਿਤੇ ਗਵਾਰੂ ਬੋਲੀ.ਦੇਖੋ,ਛੁਦ੍ਰ ੧੦।

੩. ਪਰਾਸ਼ਰ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਘੀ,ਘੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਹੀਂ,ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦਾ ਸ਼ਹਦ,ਮਧੁਪਰਕ ਹੈ.

੧. "ਮਧੁਰ ਸ-ਲਵਣ ਅਹਾਰ ਕਰਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨.।੭ ਸ਼ਹਦ । ੮ ਅਮ੍ਰਿਤ. "ਮੁਖਬਚਨ ਰਸਾਲ ਮਾਨੋ ਮਧੁਰ ਪਿਲਾਏ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ)

੩. ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ੪ ਮਨ ਦੇ ਬਰੋਲਤ ਇਰਾਕੀ ੪੨ ਮਨ ,ਲਿਖੇ ਹਨ.

੪. **ਮਨ ਇਛ** ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਦਿਲੀ ਖ਼ਾਹਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਇਛ.

੫. ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ

੬. ਹੱਲਾਜ ਪੌਂਜੇ ਦੇ ਘਰ

੭. ਜੁਨੈਦ ਸੂਫ਼ੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੨੯੭ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਯਾ ਹੈ.

੮. "ਅਨਲ ਹਕ ਅਜ਼ ਲਬੇ ਮਨਸੂਰ ਹਮਚੁ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਕ੍ਰਲਕਲ ਕਰਜ਼." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

੯. ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੭੬੩ ਵਿੱਚ ਉਜੜੇ ਖੇਹ ਤੇ ਖ਼ਗ਼ਦਾਦ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ.

੧.।੨ ਦਿਲ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤ ਹੈਂ ਮਨਹਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. "ਗੁਰਿ ਗਿਆਨ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਓ." (ਗਉ ਮ: ੫)

੩. "ਮਨਹੁ ਨੀਲ ਨਗ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਤ." (ਸਲੋਹ)

੪. **ਮਨਕੇਰਾ.** ਮੀਆ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਡ. "ਪੁਰ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇਸ ਮਨਕੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫ "ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਵਰ ਮਿਲਤ." (ਸਲੋਹ)

੬. "ਗੁਰਮੁਖ ਸਨਮੁਖ ਮਨਸੁਖ ਵੇ ਮੁਖੀਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) "ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹਿ ਸਬਦ ਨ ਵੀਚਾਰਹਿ ਇਹੁ ਮਨਸੁਖ ਕਾ ਆਚਾਰੁ."(ਮ:੩,ਵਾਰ ਗੂਜਰੀ੧) "ਮਨਸੁਖ ਕਥਨੀ ਹੈ, ਪਰ ਰਹਿਤ ਨ ਹੋਈ."(ਬਿਲਾ ਮ: ੧)

੭. "ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮੇਰੇ ਮਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

੮. ਜਿਵੇਂ ਜਹਾਜਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਰ ਰਾਹ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ.

੯. "ਮਨਿ ਮੈਲੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ." (ਵਡ ਮ: ੩)

950-੧. **ਮਨਿਯਾ.** ਮਨ. "ਕੋਮਲ ਹੈ ਮਨਿਯਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਮਨੀਆ.

੨. **ਮਨੀ ਪੰਚਾਨਨ.** ਛੇਂਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੩. ਮਨੀ ਮਾਜਰੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਲਾ ਰਾਜ ਕੌਰ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਮ ਰਾਈਏ ਸ਼ੁੱਧਾ ਨਾਲ ਪੂਜਦੇ ਹਨ.

੪. "ਤਿਸ ਕੀ ਧੂੜਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

੫. ਨਿਰੁਕਤ ਦੇ ਕਰਤਾ ਯਾਸਕ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਮਝ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੇ ਉਹ ਮਨੁਸਜ ਹੈ. "मत्वा कर्माणि सीव्यन्ति."

੬. ਵੇਦ ਮਨੂਰ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਸੋਧ ਕੇ ਪੀਲੀਏ (ਸਟਕੇ) ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

੧. "ਮਨੋ ਮਾਖਨੰ ਮੱਟਕੀ ਕਾਨ੍ਹ ਫੋਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

੨. **ਮਨੋਦ.** ਮਨ ਤੋਂ ਉਦਯ ਹੋਯਾ ਸੰਕਲਪ. ਮਨੋਰਥ. "ਮਨੋਦ ਅਨਤਨ ਧਾਯੋ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ)

੩. **ਮਫ਼ਤੂਹ.** ਅ. ਵਿ-ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਜਿਤ.

ਮਫ਼ਤੂਨ. ਅ. ਵਿ-ਮਨੋਹਰ. ਦਿਲਕਸ਼ । ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ.

ਮਫ਼ਤੂਲ. ਅ. ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ(Twisted).

੪. **ਮਮੂਲ** } ਦੇਖੋ, ਮਾਮੂਲ
ਮਮੂਲੀ } ਅਤੇ ਮਾਮੂਲੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ. **ਮਹਾ ਮੇਦਿਨੀ.** ਗੁਰੂਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਲਾ-ਦੀਪ ਪਤਿ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦਾ ਪੋਤਾ.

953-੧. **ਮਰਸਾਰ.** ਮਸਾਣ. ਮੜ੍ਹੀ-ਸ਼ਾਲਾ. ''ਘਰ ਘਰ ਹੁਇ ਮਰ-ਸਾਰ.'' (ਰਤਨ ਮਾਲ)

੨. **ਮਰਸੀ.** ਮਰੂਗਾ ''ਮਰਸੀ ਹੋਇ ਵਿਛਾਣਾ.'' (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

੩.। ੪ ਸਰ ਸਥਜ਼ ਭੂਮਿ. ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਹਰੇ ਘਾਹ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾਯਕ ਥਾਂ, ਜਿਵੇਂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਗੁਲਮਰਗ, ਸੋਨਮਰਗ, ਖਿਲਨ ਮਰਗ ਆਦਿ ਸੁੰਦਰ ਸਥਾਨ ਹਨ.

੪. ਚਾਣਕਜ ਨੇ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ-ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਹੱਦ ਮਰ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਦੀ ਆਦਿ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ-ਸੀਮਾ ਰੇਖਾ (ਸਰਹੱਦੀ ਹਾਗ ਬੋਲ-boundary line).

ਪ. ਧਰਮ ਰਾਜ. ''ਸੋਨ ਮਰਜੇਸ ਅਖਿਲੇਸੁਰ ਮਹੇਸ ਮੁਨਿ.'' (ਭਾਗੁਕ)

੬. **ਮਰਜੰਰੀ.** ਮੁਰਜ (ਸ੍ਰਜ) ਜੇਹੇ ਅੰਗ (ਆਕਾਰ) ਵਾਲੀ. ਬਾਲਗ੍ਰਾਮ ਆਦਿ ਦੇਵ ਮੂਰਤਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ. ਛੋਟਾ ਧਾਤੁ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ.

੧. ''ਭਾ ਸ਼ਵੀ,ਐ ਜਾਨੈ ਮਨ ! ਮਰਦੇ ਤਮਾਮ.'' (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

੨.। ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਿਰਚ (ਮਰਿਚ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.''ਲੈਨ ਮਰੀਚ ਦੋਊ.'' (ਨਾਪ) ਲੂਣ ਅਤੇ ਲਾਲ ਕਾਲੀ ਮਿਰਜ.

੩. ੪ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਰਾਜ ਕਾਜ ਸੌਂਪੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.

੪. ਭਾਵ ਜਲ ਬਿਨਾ ਰੇਤਲਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੇਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੈ.

੧. ਮਨ ਨੂੰ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮ. ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਛੀ ਮਲ ਲਿਖੇ ਹਨ-ਰਾਗ, ਦ੍ਵੇਸ, ਈਰਖਾ, ਅਸੂਯਾ, ਪਰਾਏ ਦਾ ਬੁਰਾ ਲੋੜਨਾ, ਕ੍ਰੋਧ.

੨. **ਮਲਸੀਆਂ** } ਜਲੰਧਰ ਦੇ
ਮਲਸੀਹਾਂ } ਜ਼ਿਲੇ ਇੱਕ ਨਗਰ,ਜੋ ਲੁਧਿਆਨੇ ਤੋਂ ੩੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਭਗੀਰਥ, ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਕ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਆਤਮ ਗਜਾਨੀ ਹੋਇਆ.

੩. **ਮਲਕਾਣਾ.** ਵਿ- ਮਲਿਕ (ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ) ਦਾ, ਭਾਵ-ਮਲਕੁਲ ਮੋਤ ਦਾ.

੪. **ਮਲਿਆਰ.** ਦੇਖੋ, ਅਰਾਈਂ। ੨ ਛੀਂਬਾ,ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ.

੧. ਅਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਰਜੀ ਹੋਈ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ. ''ਜ ਕਦੇਮ੍ਲੇਚ੍ਛ ਮਾਥਿਤਮ੍.'' (ਵ੍ਰਿਹਤ ਪਰਾਸ਼ਰ ਸੰਹਿਤਾ,ਅ:੪) ''ਜ ਮ੍ਲੇਚ੍ਛ ਮਾਥਾਂ ਸਿਕ੍ਖੇਤ.'' (ਵਸ਼ਿਸ਼ਠ ਸੰਹਿਤਾ, ਅ:੬) ''ਜ ਮ੍ਲੇਚ੍ਛਾਨ੍ਤਯਜ ਧਰਿਤੈ: ਸਵ੍ ਸਮ੍ਮਾਥਯਂ ਕ੍ਰਯੀਤ੍.'' (ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ, ਅ: ੬੪)

੨. ''ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲਿ ਨ ਮਾਨੈ.'' (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

੧. ਉਤਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਦੀ ੧ ਤੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫ ਤਕ, ਅਤੇ ਦਖਣੀ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਅਮਾਵਸਜਾ (ਮੱਸ) ਤੱਕ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚਾਂਦ੍ਰ ਮਾਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਛਤ੍ਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਾ ਨਛਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਚੇਤ੍ਰ, ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਨਛਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲਾ ਵੈਸ਼ਾਖ ਆਦਿ. ਚਾਂਦ੍ਰ ਮਾਸ ਉਹ ਸਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ੨੭ ਦਿਨ ੭ ਘੰਟੇ, ੪੩ ਮਿਨਟ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਸੈਕੰਡ.''ਉਰਜ ਮਾਸ ਕੀ ਪੂਰਨ ਮਾਸੀ.''(ਨਾਪ)ਦੇਖੋ,ਵਰਸ.

੨. ਸੌਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਾਸ਼ਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਮੇਸ ਰਾਸ਼ਿ ਵਾਲਾ ਮਹੀਨਾ ਮੇਸਮਾਸ (ਵਸਾਖ), ਮੀਨ ਰਾਸ਼ਿ ਵਾਲਾ ਮੀਨ ਮਾਸ(ਚੇਤ) ਆਦਿ.

੩. ਆਰਯ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਸਾਧੂ ਦਯਾਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸਨ ੧੮੭੫ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਸਤ੍ਯਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪੰਨੇ ੩੦੧ ਅਤੇ ੩੦੨ ਤੇ, ਅਰ ਸਨ ੧੮੭੭ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੰਸਕਾਰ ਵਿਧਿ ਦੇ ਪੰਨੇ ੪੨ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ ਯਗ੍ਯ ਵਿੱਚ ਹੋਮ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਣੇ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਅੰਨ ਪ੍ਰਾਸ਼ਨ ਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿੱਤਿਰ ਦਾ ਬੋਰਵਾ ਖਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਖਜਾ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਬਚਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮਾਂਸ ਨਿਸ਼ੇਧ ਦੇ ਵਾਕ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੈਨ ਅਤ ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ.

੧.। ੨ ਉਹ ਅਮੀਰ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਹੀ ਮਰਾਤਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ.

੨.। ੫ ਡਾ-ਮਾਖਨ. ਵਿ-ਅਪਵਿਤ੍ਰ । ੬ ਝੂਠਾ । ੭ ਸ਼ਰੀਰ.

੩. **ਮਾਖਜੋ.** ਦੇਖੋ,ਮਾਖਿਉ ।੨ ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋਇਆ.''ਹਰਖਤ ਹੈ ਮਾਖੇ ਨਹਿ ਮਾਖਜੋ.'' (ਗੁਪ੍ਸੂ)

੪. **ਮਾਚੜ.** ਅਫ਼ੀਮੀ. ਮਾਚੇ ਤੋੜ । ੨ ਢੀਠ. ਨਿਰਲੱਜ.

ਪ. ''ਉਪਮਾ ਕਾਲਿਦਾਸਸ੍ਯ ਭਾਰਵੇਰ੍ਥ ਗੌਰਵਮ੍ । ਨੈਥਧੇ ਪਦਲਾਲਿਤ੍ਯੰ ਮਾਥੇ ਸਨ੍ਤਿ ਤ੍ਰਯੋਗੁਣਾ:''

੧.। ੨ ਮਾਤ੍ਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਦਵੈਯੇ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮਾਂਝ ਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ. ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾਂ,ਸੋਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੂ.ਬਹੁਤ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਝੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ.

੨. ੫ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ, ਜੋ ਮਾਰਵਾੜ ਦੇ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ.ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਪ੍ਰਬਲ ਸੁਰ ਹਨ ਅਰ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਦੁਰਬਲ ਹਨ, ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

੭. **ਮਾਣਸਿ.** ਮਨੁੱਖ ਦੇ.''ਪਸੂ ਮਾਣਿਸੀ ਚੰਮਿ ਪਲੇਟੈ.''(ਮ:੧,ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਮਨੁੱਖ ਨੇ.

ਮਾਣਸੁ. ਦੇਖੋ,ਮਾਣਸ. ''ਮਾਣਸ ਬਪੁੜਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀ?'' (ਸੋਰ ਮ:੫)

੧. ਬ੍ਰਹਮ ਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਗਣਪਤਿ ਖੰਡ ਦੇ ਅ: ੧੫ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਵਾਲੀ,ਪਿਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ(ਸੌਤੇਲੀ ਮਾਂ),ਵੱਡੀ ਭੈਣ, ਵੱਡੀ ਭਰਜਾਈ,ਨਾਨੀ,ਸੱਸ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ,ਰਾਜਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ,ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

੨. ਅਤੇ ਅਧਿਕ(ੱ).ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਵਰਤੀਦੀਆਂ ਹਨ।

੩.। ੭ ਧਨ. ਰੁਪਜਾ ਪੈਸਾ.ਨਕਦੀ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਦੰਭ ਜਕ ਕੇ ਦਿਖਾਇ ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਮਾੜਾ ਕੋ ਹਰਤ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੯ ਮਿਕਦਾਰ. ਤੋਲ. ਮਾਨ.ਜਿਵੇਂ- ਇਸ ਦਵਾ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੋ ਰੱਤੀ ਹੈ.

੪. **ਮਾਂਦ.** ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਗ । ੨ ਦੇਖੋ ਮਾਨਦ ੨.

੫.। ੫ ਬੜ੍ਹਾਣ. ਬੜ੍ਹਾਵਣ. "ਪੈਂਡ ਮਾਂਦਗੀ ਸਗਲ ਮਿਟਾਏ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਨ ੨.

੬. **ਮਾਂਦ੍ਯ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਮੀ.ਘਾਟਾ । ੨ ਮੰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੩ ਨੀਚਤਾ. ਘਟੀਆਪਨ । ੪ ਰੋਗ. ਮਾਂਦਗੀ.

੭. ੯ ਭਾਈ ਮਾਧਵ ਦੀ ਵੰਞ ਦੇ ਲੋਕ (ਭਾਟੜੇ) ਭੀ ਮਾਧਵ ਸੱਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ੭ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੮੬੬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਸਨਦ, ਜੋ ਧ ਰੀਵਾਲ ਦੇ ਭਾਟੜੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਾਧਵ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ । ੧੦

੧. ਮਾਂਧਾਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੁਰੁਕੁਤਸ ਅਤੇ ਮੁਚਕੁੰਦ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਏ ਹਨ.

੨.।੧੮ ਸੰ.ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ.ਜੋ ਅਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਕੇ ਵਾਲਾ(ਵਾਨ)ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ-ਵਰ੍ਤਮਾਨ.ਬੁੱਧਿਮਾਨ । ੧੯ ਮਾਨਿੰਦ(ਤੁੱਲ)ਲਈ ਭੀ ਮਾਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ."ਕੌਨ ਮੇਰੋ ਮਾਨ ਕੀ ?" (ਨਾਪ)

੩. "ਸਮਤਾ ਮਾਨਸ ਕੀ ਰਚਹਿ ਮਾਨਸ ਹਨਖਾਵੋਮਾਨਸ ਮੂਰਖ ਬਿੰਦ ਕੇ ਧਨ ਹਿਤ ਬਿਰਮਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਸੁ)

੪. **ਮਾਨਸਵਤੰਸਨੀ-** ਮਾਨਸਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ."ਕਿਧੌਂ ਯਹ ਹੰਸਨੀ ਸੁ ਮਾਨਸਵਤੰਸਨੀ ਹੈ."(ਨਾਪ)

੫.। ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੋਧ ਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.ਦੇਖੋ.ਜਯ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧੂਥਰੀ.

੧. ੨ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਾਜ-ਕਰ(ਲਗਾਨ)ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ-ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਹੈ.

੨.। ੫ Mark. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਯੂਰਪ ਦਾ ਇਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ,ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਤੋਲ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਵਿੱਚ ਵਧਦਾ ਘਟਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਜਰਮਨ ਮਾਰਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਿਲਿੰਗ ਦੇ ਬਰਾਬਰ, ਅਰਥਾਤ-ਪੌਂਡ ਦਾ ਵੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੈ । ੬ ਚਿਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ.

੭. **ਮਾਰਖੰਡ.** ਸੰ. ਸ਼ਾਸਪਾਲਾਖ. ਸ਼ਾਸਪੰਥ.ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਯਾ. ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ.

੮. ੨ ਰਹਨੁਮਾ.ਰਾਹ ਦਿਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ-ਸਤਿਗੁਰੂ."ਕਿਉਂ ਚਾਲਹਿ ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਾ?"(ਜੈਤ ਮ:੪)

੯. **ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ.** ਦੇਖੋ,ਮਾਰਗ ਪੰਥ "ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਨ ਜਾਣਉ." (ਤੁਖਾ ਮ:੧)

੧੦. ਕਾਵ੍ਯ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਅਸੀਂ ਰਤਿਕੇਲ ਸਮੇਂ ਨਖਕ੍ਤ ਦਾ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ,ਪਰ ਇਹ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੌਹਾਂ ਨਾਲ ਬਿੱਲੀਆਂ ਵਾਙਰ ਨਾਖ਼ਨਾਂ ਦਾ ਚਿਨ੍ਹ ਕਰਨਾ ਕੀ ਆਨੰਦ ਦਿੰਦਾ ਸੀ.

966-੧. **ਮਾਰੁਤ ਅਹਾਰੀ.** ਹਵਾ. ਭੁੱਖੀ । ੨ ਸੱਪ । ੩ ਸ਼ਿਵ.

੨. **ਮਾਲਕੋਸ਼.** ਮਾਲ (ਸ਼ਿਵ) ਦੇ ਕੋਸ(ਕੰਠ)ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਰਾਗ.

੩. **ਮਾਲਟਾ.** ਮੈਡੀਟੇਨੀਅਨ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਇੱਕ ਟਾਪੂ,ਜੋ ਸਿਸਿਲੀ ਤੋਂ ਸੱਠ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.ਇਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅੰਦਰ ਗ੍ਰੋਜ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅੱਡਾ ਹੈ.ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੧੭ ਵਰਗਮੀਲ ਹੈ । ੨ ਮਾਲਟੇ ਤੋਂ ਆਈ ਇੱਕ ਸੰਗਤਰ ਦੀ ਜਾਤਿ. ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਸੰਤਰਾ.(Portugal Orange).

ਮਾਲਟੇਕਰੀ, ਮਾਲਟੇਕੜੀ } ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਦਾ ਅੰਗ ੯.

੪. **ਮਾਲਵ ਸੰਵਤ.** ਦੇਖ, ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ.

੫. ੨ ਪੂਰਵੀ ਠਾਟ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਣੀ. ਇਸ ਦੀ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸਾਦ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਦੁਰਬਲ ਹੈ. ਰਿਸਭ ਸੁਰ ਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੰਝ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੩

੧.। ੭ ਸਾਂਢ ਬੋਟੇ ਨੂੰ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਾਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੨. ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮਤੀਰਾ. ਹਿੰਦਵਾਣਾ. ਤਰਬੂਜ਼.

੩. **ਮਿਸਰਾ ਸਿੰਘ.** ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਸਜਿਆ ਸਿੰਘ.

੪.। ੨ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ-ਬੋਧਕ ਅਰਬ ਜਵਾਈ(ਦਾਮਾਦ) ਭੀ ਹੈ.

੫. ਆਪਣੇ ਤਾਂਈਂ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਜਾਣੇ.

੧. ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸੁੱਤਾ ਮਿਹਰਾਬ ਵੱਲ ਪੈਰ ਪਸਾਰਕੇ.

੨. "ਗ਼ਮਜ਼ਏ ਮਿਜ਼ਗ਼ਾਨ ਉ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

੩.। ੨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਰਸਮ. ਜਦ ਵਾਯਸਰਾਯ, ਗਵਰਨਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਿਸੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਪਰਾਹੁਣਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਚਾਰ ਅਹਿਲਕਾਰ ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਪਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਡੇਰੇ ਜਾ ਕੇ ਰਈਸ ਵੱਲੋਂ ਮਿਜ਼ਾਜ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਪੁਛਦੇ ਹਨ.

੪. ਜਿਸ ਨੇ ਲਾਰਡ ਮਾਰਲੇ(Morley) ਵਜ਼ੀਰ ਹਿੰਦ (Secretary of State for India)ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸ੍ਵਰਾਜ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਸਵਦਾ ਘੜਿਆ ਸੀ.

੧. "ਤੇਰੇ ਦਾਨੈ ਕੀ ਮਿਤਿ ਨਾ ਪਵੈ." (ਸੋਹਿਲਾ)

੨. **ਮਿੰਬਰ.** ਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਥੜਾ.ਚਬੂਤਰਾ. ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮਸੀਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉੱਚਾ ਥਾਂ,ਜਿਸ ਤੇ ਖਲੋ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ."ਮਸੀਤ ਦੇ ਮਿੰਬਰ ਨਾਲ ਸਮਾਧਿ ਲਾਇ ਬੈਠਾ."(ਜਸਭਾਮ)੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰ(Member)ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਮਿੰਬਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ- ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਮਿੰਬਰ.

ਮਿਮਾਂਸਾ. ਦੇਖੋ,ਮੀਮਾਂਸਾ.

੧.। ੨ ਮੁਰਦਾ ਸ਼ਰੀਰ.ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ.

੨. ੫ ਇੱਕ ਪਿੰਡ.ਦੇਖੋ,ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ ੨.

੩. **ਮੀ.** ਧਾ.ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ.ਲੋਪ ਕਰਨਾ. ਮਰਨਾ.ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਣਾ.ਜਾਣਾ. ਸਮਝਣਾ.

973-੧. **ਮੀਚਿ.** ਮੀਚ (ਮੀਟ) ਕੇ. ਬੰਦ ਕਰਕੇ."ਆਖ ਮੀਚਿ ਮਗ ਸੂਝ ਨ ਜਾਈ । ਤਾਂਹਿ ਅਨੰਤ ਮਿਲੈ ਕਿਮਿ ਭਾਈ?" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

੨. **ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ** ਸਿਉ ਜੁਗਤਿ ਮਨ ਰਾਖੀਐ, ਉਡੈ ਨਹ ਹੰਸੁ ਨਹ ਕ੍ਰੰਪੁ ਛੀਜੈ."(ਮਾਰੂ ਮ:੧) ਮੀਨ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਸਿਉ ਚਾਲ ਮਨ ਰਾਖੀਐ, ਭਾਵ-ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵੱਲ ਰੁਖ ਕਰ ਕੇ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ,ਤਿਵੇਂ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸੋਮੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵੱਲ ਚਪਲ ਮਨ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਦੇਗ ਜੋ ਰੱਖੀਏ ਤਾਂ ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਨੇਕ ਦੇਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਡਿਆ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ,ਅਰ ਨਾ ਵਿਕਾਰਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਬਲ ਰਹਿਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੩. **ਮੀਨਮਾਸ.** ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਮੀਨ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਸੂਰਯ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੪. **ਮੀਨਿ.** ਮੱਛੀ ਨੇ."ਜਲੁ ਮੀਨਿ ਬਿਗਾਰਿਓ." (ਗੂਜ ਰਵਿਦਾਸ)

੫. **ਮੀਮਾਂਸਿਕ.** ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਰੀਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਮੀਮਾਂਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੰਡਿਤ.ਮੀਮਾਂਸਾ ਮਤ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.

੬. **ਮੀਰ ਆਤਿਸ਼.** ਤੋਪਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. Commander of the Artillery.

੭. **ਮੀਰਦੀਨ.** ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ (ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ) ਦਾ ਇੱਕ ਮਿੱਤ੍ਰ ਪੀਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਰਸ੍ਰ, ਰਾਸ਼ਿ ੧੨,ਅ:੫੬.

੮. **ਮੀਰ ਮੀਰਾਂ.** ਫ਼ਾ.ਮੀਰੇ ਮੀਰਾਨ. ਸ਼ਹਿਨ ਸ਼ਾਹ.ਅਮੀਰਾਂ ਸਿਰ ਅਮੀਰ.

੧. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਭੀ ਰਿਹਾ ਹੈ.

੨. **ਮੀਰੁਲ ਬਹਰ.** ਅ. ਸਮੁੰਦਰੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਗੜਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ Admiral ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ.

੩. ੩ ਤੁ. ਅੱਗ ਜੇਹੀ ਤਪੀ ਹੋਈ ਸਲਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਫੇਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (fire pencil).

੪. **ਮੁਅੱਦਬ.** ਅ. مؤدب ਅਦਬ ਸਹਿਤ. ਸਭਜ। ੨ ਵਿਦਵਾਨ.

੫. ਅਧਜਾਪਕ।੨ ਮੁਅੱਲਮ.ਸਿਕਿਤ. ਇਲਮ ਸਹਿਤ.

੬. "ਮੁਸਹਫ਼ੇ ਰੂਏ ਤੋ ਹਿਫ਼ਜ਼ ਹਮਾ ਰਾ ਦਰ ਹਮਹ ਹਾਲ."(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

੭.। ੨ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ. ਹੋਠਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਸਕੇ. ਦੇਖੋ,ਮੁਸਕਰਾਨਾ."ਮੁਸਕਿ ਮਨਾਕ ਭਨੇ ਵਚ ਐਸੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੮. ਬਲਭਦ੍ਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਕੇ ਮਾਰਿਆ.

976-੧. **ਮੁਸ਼ਟੰਡਾ.** ਮੁਸਿਤ-ਅੰਡ. ਜਿਸਦੇ ਅੰਡ(ਫੋਤੇ) ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ. ਖੱਸੀ.ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੱਟੇ ਕੱਟੇ (ਮੋਟੇ ਤਾਜ਼ੇ) ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਟੰਡਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਖੱਸੀ ਪਸ਼ੁ(ਬੱਕਰਾ ਆਦਿ) ਮੋਟਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੨. ਡੱਲੇ ਵਾਲੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਰਦਾਰ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਪੁਰੀਏ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਮੁਸਤਫ਼ਾਬਾਦ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਮੱਲੇ.ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚਾਂ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸਰਦਾਰ ਸਰ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈ.

੩. ਕਰਤਾਰ ਸਮਾਨ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿਸ ਦਵੀ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੪. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਤੁਗ਼ਲਕ ਭੀ ਹੈ.

੫. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੯ ਫਰਵਰੀ ੧੩੯੪ ਨੂੰ ਹੋਯਾ.

੬. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਅਤੇ ਸੇਨਾਪਤਿ ਸੀ.

੧. ਅਬਦੁੱਲਾ ਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਹੁਸਨ ਅਲੀ ਸੈਯਦ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਫ਼ੱਰੁਖ਼ਸਿਯਰ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਰਫੀਉਦੱਰਜਾਤ ਨੂੰ,ਜੋ ਰਫ਼ੀਉੱਸ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁੱਤ ਅਤੇ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ, ੧੮ ਫ਼ਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੧੯ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾਯਾ,ਪਰ ਇਹ ਇਸੇ ਸਾਲ ਤਪਦਿੱਕ ਨਾਲ ੨੮ ਮਈ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਮਰ ਗਿਆ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਰਫ਼ੀਉੱਦੌਲਾ ੬ ਜੂਨ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਬੈਠਾਯਾ,ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਾਧੀ,"ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਸ਼ਾਨੀ" ਸੀ. ਇਹ ਭਾਰੀ ਅਫ਼ੀਮੀ ੧੮ ਸਿਤੰਬਰ ੧੭੧੯ ਨੂੰ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸੈਯਦਾਂ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਥਾਪਿਆ.

੨. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਰੋਸ਼ਨ ਅਖ਼ਤਰ ਸੀ। ਰਫੀਉੱਦੌਲਾ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਤਾਜ ਪੁਰ ਦੇ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਵਿਦਜਾਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ, ੨੮ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੭੧੯ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਹੋਯਾ- "ਅਬੁਲ ਫ਼ਤਹ ਨਸੀਰੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਗ਼ਾਜ਼ੀ."

੩. ਵੀਦ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਕਵਿਸਮਾਜ.

978.੧. **ਮੁਹੱਜ਼ਬ.** ਅ. ਵਿ-ਤਹਜ਼ੀਬ ਯਾਫਤਹ. ਸਭਜ.

੨. "ਮੂਰਖ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਮੁਹਿਮਾਰਿ." (ਮਹਲਾ ੧, ਵਾਰ ਮਾਝ)

੩.। ੨ ਜੋਤਿਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਵੇਲਾ.

੪. ਕਾਬੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਫਰਲਾਂਗ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

੫. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੰਸ਼-ਵ੍ਰਿਕ-

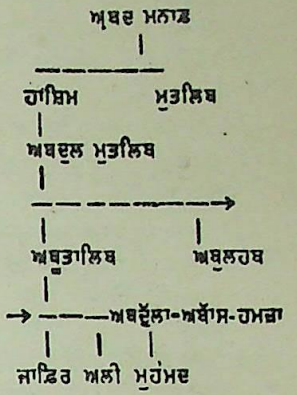

੬. ਇਸ ਸ਼ਾਦੀ ਵੇਲੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਮਰ ੨੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ.

੭. ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਉੱਤਮ ਸਿੱਖਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

੧. ਮਦੀਨੇ ਰਹਿਣ ਸਮੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕਾਰਵਾਨ ਲੁੱਟਣ ਬਾਬਤ ਛੇੜ ਛਾੜ ਹੋਂਦੀ ਰਹੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਬੂਸੋਫ਼ੀਆ ਦਾ ਕਾਰਵਾਨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਲੁੱਟਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਮੱਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਹੋ ਗਈ ਅਰ ੯੫੦ ਕੁਰੈਸ਼

੨. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਾਂਙ ਯਰੂਸਲਮ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

੩. ਜ਼ੈਦ ਖ਼ਦੀਜਾ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਸੀ, ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕੀਤਾ.

੪. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਨ ੧੯੮-੨੧੮ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅਲ ਮਾਮੂ ਦੀ ਆਗਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ.

੫. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਰੋਸ਼ਨ ਅਖ਼ਤਰ ਸੀ. ਇਹ ਕੁਦਸੀਆ ਬੇਗਮ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਜਹਾਨ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤ (ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੋਤਾ) ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੭ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੭੦੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

੬. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੭੪੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੭. "ਅਬ ਤੇ ਨਾਮ ਮੁਕਤਸਰ ਹੋਇ। ਖਿਦਰਾਣਾ ਇਸ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ। ਇਸ ਥਲ ਮੁਕਤ ਭਏ ਸਿੱਖ ਘਾਲੀ। ਜੇ ਨਿਸਪਾਪ ਘਾਲ ਬਹੁ ਘਾਲੀ। ਯਾਤੇ ਨਾਮ ਮੁਕਤਸਰ ਹੋਵਾ। (ਗੁਪ੍ਰਸੂ, ਐਨ ੧,ਅ.੧੨)

੧. "ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਧਯਾਨ ਧਰ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ! ਬੋਲੋ ਵਾਹਗੁਰੂ." (ਅਰਦਾਸ)

੨, । ੜ ਮਾਤਮ ਪੁਰਸੀ ਲਈ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਮੁਕਾਣ ਤ੍ਰਿਯਾ ਜੇਤੀ ਥੀ ਆਈ." (ਗੁਵਿ ੬)

੩. "ਰਾਮਰਾਇ ਕੀ ਜਾਹਿ ਮੁਕਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. "ਸੱਟ ਪਈ ਨੱਗਾਰੇ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ." (ਚੰਡੀ ੩)

੫. **ਮੁਕੰਦੀ.** ਦੁਰਗਾ ਲਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

982-੧. **ਮੁਖ ਰੁਮਾਲ ਦੇ ਹਸੇ.** (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਹਾਸਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਦਸਤੀ ਰੁਮਾਲ ਰੱਖ ਕੇ ਹਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਸਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁਖ ਅਤੇ ਦੰਦ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਉਣ.

੨. **ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਰਾਜ.** ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

੩. **ਮੁਗ਼ਾਲਤਾ.** ਅ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗ਼ਲਤੀ (ਭੁੱਲ) ਦਾ ਭਾਵ. ਭੁਲੇਖਾ.

੧. ਮੁਚਕੁੰਦ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਧੌਲਪੁਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਜਿਥ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਤਾਲ ਹੈ। ਇਕ ਬਿਰਛ,ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮਚਿਟਕ,ਬਹੁ ਪਤ੍ਰ,ਹਰਿ ਬੱਲਭ ਆਦਿ ਹਨ(Pterospermum Suberifolium). ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ, ਕੰਠਰੋਗ ਅਤੇ ਤਾਪ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ.

੨. A recognizance।

੩. ਸੰ. ਮਹੋੱਚ. ਵਿ-ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ. "ਅਤਿ ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਮੁਚੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮੁਚੁ ਵਜਾਇਨਿ ਵਜ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨, ਮ :੫) ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਂਦੇ । ੩

੪. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਾਕਪੱਤਿਰਾਜ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ.

੫. ਇੱਕ ਬਿੰਦੇ ਨਾਲ ਮਹਰਮ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮੁਜਰਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਰਮ ਤੋਂ ਮ਼ੇਰ ਅਤੇ ਮੁਜਰਮ ਤੋਂ ਖ਼ਾਰੀ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਪਾਲਨ ਵਿੱਚ ਥੋੜੀ ਭੁੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਖ਼ਰਾਬੀ ਹਾਂਦੀ ਹੈ.

੬. ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ. ਹੁਣ ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲੇ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਦਰਬਾਰ ਹਾਲ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਟੈਂਪਲ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ.

੭. ਸੰ. ਮੁਸ੍ਰਿ ਵਜ੍ਰਸਨ. ਇਸ ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ ਨਾਲ ਨਪੁੰਸਕਤਾ,ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਰੋਗ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਕਸ਼ਟ ਉਤਪੰਨ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

੮. ਕਸਿਸ਼ਠ ਉਵਾਚ ।
ਮਾ ਵਿਸ਼ਾਦਂ ਗਚ੍ਛ ਸਖੇ ਕਰ੍ਤ੍ਤਵ੍ਯਂ ਯਚ੍ਛ੍ਰੁਣੁਸ਼੍ਵ ਤਤ੍ । ਤਵਾਰਾਤੀਨਿਮਾਨ੍ਸਰ੍ਵਾਨ੍ਸੁਯਤ੍ਨਯਿਤ੍ਵਾ ਸ਼ਿਰਾਂਸਿ ਤੁ । ਵੇਦਾਚਾਰ ਵਹਿਰ੍ਭੂਤਾਨ੍ਦੇਸ਼ਾਤ੍ਸ੍ਵਂ ਕੁਰੁ ਦੂਰਤਃ॥੩੫॥ ਵਸਿਸ਼ਠ ਜੀ ਬੋਲੇ-ਹੇ ਸਖੇ ! ਤੁਮ ਵਿਸ਼ਾਦ ਮਤ ਕਰੋ। ਮੁਝਸੇ ਕਰ੍ਤ੍ਤਵ੍ਯ ਸੁਨੋ । ਆਪਨੇ ਇਨ ਸਭ ਸ਼ਤ੍ਰੁਓਂ ਕਾ ਸ਼ਿਰ ਮੁਯਤਨ ਔਰ ਇਨ ਕੋ ਵੇਦਾਚਾਰ ਵਹਿਰ੍ਭੂਤ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਸੇ ਦੂਰ ਨਿਕਾਲ ਦੋ ॥੩੫॥ ਹਿਮਾਦ੍ਰੇਃ ਪਸ਼ਿਮੇ ਭਾਗੇ ਦੇਸ਼ੋ ਤੁ ਯਵਨੋ ਨ੍ਰੁਪਃ । ਇਤ੍ਥਂ ਮੇ ਵਚ੍ਨਂ ਤਿਸ਼੍ਠੇਤ੍ਪ੍ਰਤਿਜ਼ਾSਪਿ ਚ ਤੇ ਵਿਭੋ॥੩੬॥ ਸ਼ਿਰਸਾਂ ਕ੍ਰੁਨ੍ਤਨਂ ਯੁਦ੍ਧੇ ਮੁਯਤਨਂ ਤਦ੍ਦੈਵ ਹਿ । ਕੇਨੈSਥਿ ਸ੍ਥਿਰ ਮੇਤਦ੍ਧਿ ਸਮਾਨਂ ਸਮੁਦਾਹ੍ਰੁਤਮ੍॥੩੭॥ ਹਿਮਾਚਲ ਕੇ ਪਸ਼ਿਮ ਭਾਗ ਮੇਂ ਯਵਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਵਹਾਂ ਇਨ ਕੋ ਨਿਕਾਲ ਦੋ । ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ਪ੍ਰਤਿਜ਼ਾ ਭੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਹੋਗੀ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਸ਼ਿਰਚ੍ਛੇਦਨ ਔਰ ਸ਼ਿਰ ਮੁਯਤਨ ਏਕ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ, ਵੇਦ ਮੇਂ ਯੇ ਦੋਨੋ ਕਾਰ੍ਯ ਹੀ ਸਮਾਨ ਕਹੇ ਗਯੇ ਹੈਂ ॥੩੬॥੩੭॥ (ਯੋਗਿਨੀ ਤਨ੍ਤ੍ਰ, ਪੂਰ੍ਵਾਰ੍ਦ੍ਧ, ੧੪ ਵਾਂ ਪਟਲ)

੧.੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮੁਤਕਾ ਸ਼ਬਦ ਮੋਟੇ ਅਤੇ ਮਧਰੇ ਸੋਟੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਮੁਤਹਰਾ.

੨. **ਮੁਤਫ਼ਰਕ.** ਅ. ਵਿ- ਫ਼ਰਕ੍ ਸਹਿਤ.ਭਿੰਨ.ਵੇਖ । ੨. ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ । ੩ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦਾ.

੩. **ਮੁਤਵੱਲੀ.** [ ] ਅ. ਧਰਮ-ਸਥਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ.

੪. ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ੪ ਦੀ ਆਯਤ ੨੮ ਅਨੁਸਾਰ ਬੀਅਹ ਲੋਕ ਇਸ ਰਸਮ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗਜ ਜਾਣਦੇ ਹਨ.

੫. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਨਿਯੋਗ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਨਿਯੋਗ ੩.

੬. **ਮੁਦਪਰਨ.** ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ. ਮੁਦ੍ਗਪਰਣੀ. ਜੰਗਲੀ ਮੂੰਗੀ.

987-੧. **ਮੁਦੰਮਿਗ.** ਅ.ਅਭਿਮਾਨੀ. ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਤੁੱਲ ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ.

੨. "ਲਖ ਮਾਇਆ ਲਖ ਮੋਹ ਮਿਲਿ ਹੁਇ ਮੁੱਦਈ ਦਾਵਾ." (ਭਾਗੁ੩੮)

੩. **ਮੁਨੱਜਿਮ** ਅ. ਨਜੂਮ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ.ਨਜੂਮੀ.

੪. । ੨ ਮੁਫ਼ੱਸਲ.ਤਫ਼ਸੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੫. **ਮੁਫ਼ੱਸਿਲ.** ਦੇਖੋ,ਮੁਫ਼ੱਸਲ ੨ ।੨ ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼.ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ,ਜਿਵੇਂ-ਮੁਫ਼ੱਸਿਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ.

988-੧. **ਮੁਫ਼ਰਦ.** ਅ.ਵਿ- ਏਕ੍ਲਾ ।੨ ਅਦੁਤੀ.

੨. **ਮੁਮਤਾਜ਼ ਮਹਲ.** ਦੇਖੋ,ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

੩. "ਚੰਦ੍ ਮੁਮਾਰਖ ਈਦ." (ਭਾਗੁ) "ਜਿਤੁ ਮੁਹਿ ਮਿਲਨ ਮੁਮਾਰਖੀ." (ਜਸਾ)

੪. **ਮੁਰਚਾ.** ਦੇਖੋ,ਮੋਰਚਾ. "ਨਹਿ ਮੁਰਚਾ ਨਹਿ ਪਤਖਾ ਦੀਰਘ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫ **ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖ਼ਾਨ.** ਲਖਨਊ ਦੇ ਨਵਾਬ ਆਸਫ਼ੁੱਦੌਲਾ ਦਾ ਸੈਯਦ ਵਜ਼ੀਰ,ਜਿਸਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ'ਮੁਖ਼ਤਾਰੁੱਦੌਲਾ' ਸੀ. ਇਹ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੭੯੬ਵਿੱਚ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ੨ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਠੱਟੇ ਦਾ ਗਵਰਨਰ,ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੨੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੩ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ ਸ਼ੈਖ਼ ਫ਼ਰੀਦਬੁਖ਼ਾਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖ਼ਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੧੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ.

ਮੁਰਤਦ. ਅ. ਵਿ- ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਨਿਯਮ ਤੋੜ ਦੇਵੇ । ੨ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਭ੍ਰਸ਼੍ਟ.

੧. "ਸਬ ਦਾਨਵ ਕੀ ਸੈਨ ਨਿਖੁਟੀ।

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਹਰਖਤ ਹੈ ਮੁਲਤਾਨ ਸੂ ਲੂਣੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. ਭਵਿਸਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੂਰਯ ਮਦਿਰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਂਬ ਨੇ ਕਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤੋਂ ਬਰਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਂਬਪੁਰ ਥਾਪਿਆ, ਦੇਖੋ, ਸਾਂਬ.

੩. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਮਾਨਾਂ ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ. ਮਸ਼ਹੂਰ ਤੀਰੰਦਾਜ਼ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਸਰੀਦ ਕੇ ਵਰਤਦੇ ਸਨ. "ਵਰੀ ਬਲੰਦ ਮੰਗਾਬਿਓਸ਼ ਵਰਮਾਯਸ਼ ਕਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਕਉ." (ਚੰਡੀ ੩)

੪. **ਮੁਲਤਾਨੀ.** ਵਿ-ਮੁਲਤਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਟੋਡੀ ਠਾਰ ਦੀ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਣੀ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸਭ ਦੁਰਬਲ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤਥਾ ਆਂਦੋਲਨ ਹੈ.

੫. । ੩ ਮੂਲਜ. ਕੀਮਤ. "ਹਰਿ ਆਪਿ ਅਮੁਲਕੁ ਹੈ, ਮੁਲਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ" (ਅਨੰਦ)

੬. ੨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨੀਰੇ ਦੇ ਕੱਪ ਨੂੰ ਭੀ ਮੂਸਲ ਆਖਦੇ ਹਨ.

੧. ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ ਘੀ ਵਾਂਙ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਖਲ ਲਵੇਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਉੱਤਮ ਗਿਜ਼ਾ ਹੈ.

੨. ਲਵੇਰੀ ਗਾਂ ਮੱਝ ਦਾ ਜੇ ਬੱਚਾ ਮਰ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਫੂਸ ਭਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਪਾਸ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਕਿ ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਮਾਂ ਦੁੱਧ ਦਿੰਦੀ ਰਹੇ.

੩ "ਕਰਹਿ ਫਲ ਮੂਲ ਅਹਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੪. **ਮੂਲਨ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਜੜ ਲਾਉਣੀ. ਗੁੱਡਣਾ. ਆਰੋਪਨ.

੫. ਅਤੇ ਸੱਜੀ ਅੱਡੀ ਨਾਲ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਪਦਮਾਸਨ ਬੈਠਨਾ ਮੂਲਬੰਧ ਹੈ.

੬. ਸਨ ੧੮੪੪ ਵਿੱਚ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਵਜ਼ੀਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਵਜ਼ੀਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਮੂਲ ਰਾਜ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਗਵਰਨਰੀ ਤੋਂ ਇਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ. ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੈਂਸ ਅਤੇ ਜਾਨ ਲਾਰੈਂਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਮੂਲਰਾਜ ਹੀ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਰਹੇ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਰ ਫ਼ੇਡਰਿਕ ਕਰੀ (Sir Frederick Currie) ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਜ਼ਾਨੂ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੂੰ ਦੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ (Mr. V. Agnew and Lt. Anderson) ਨਾਲ ਦੇ ਕੇ ਮੁਲਤਾਨ ਸੂਬੇ ਦਾ ਚਾਰਜ ਲੈਣ ਲਈ ਘੱਲਿਆ. ਮੂਲ ਰਾਜ ਨੇ ੧੯ ਅਪੈਲ ਸਨ ੧੮੪੮ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਕਿਲਾ, ਖਜ਼ਾਨਾ ਆਦਿ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਚਾਰਜ ਲੈ ਕੇ ਨਵੀਂ ਗਵਰਨਰ ਦੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੈਂਪ ਨੂੰ ਮੁੜਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਦ ਮੂਲ ਰਾਜ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਅਮੀਰ ਚੰਦ ਨੇ ਐਗਨਯੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਫੱਟੜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਈ ਘੋੜਚੜ੍ਹਿਆਂ ਨੇ ਐਂਡਰਸਨ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ

੧. ਇਸ ਉਪਚ੍ਰਵ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਰਾਜ ਦਾ ਹੱਥ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ, ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਕੇ ਮੂਲਰਾਜ ਨੂੰ ਕਲਕੱਤੇ ਦੇ ਜੇਲ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਥਾਂ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੧ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੫੧ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

੨. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਹਰ ਜਾ ਕੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਸੱਚ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਝੂਠ ਲੇ ਆ.

੩. "ਮੂਲਿ ਲਾਗੇ ਸੇ ਜਨ ਪਰਵਾਣੁ."
× × ×
ਡਾਲੀ ਲਾਗੈ ਨਿਰਫਲ ਜਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ਡਾਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਮਾਯਾ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ.

੪. ੩ ਮੇਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸੁਨ ਬੈਨ ਮੇ ਜਨਕ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. । ੬ ਦਾਯਰੇ (ਘੇਰੇ) ਦੀ ਰੇਖਾ (ਲਕੀਰ).

੬. ਧਾਰਾਧਰ. ਵਾਰਿਦ. ਘਨ. ਜੀਮੂਤ ਅਭ੍ਰ. ਪਯੋਧਰ. ਕੰਧਰ. ਵਾਰਿਮੁਚ. ਅਬਦ. ਕੰਦ. ਅੰਬੁਦ. ਤੋਯਦ. ਪਾਥੋਦ.

੭. ਸੰਮਤ ੧੯੯੫ ਵਿੱਚ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਬ੍ਰਿਜਰਾਜ ਵਿਨੇਦ ਗਵਰਨ ਦਾ ਉੱਤਮ ਗੰਥ ਹੈ.

੮. **ਮੇਘਡੰਬਰ.** ਸੰ. ਬੱਦਲ ਦਾ ਡੰਬਰ (ਡਬਦ) । ੨ ਛਤ੍ਰ । ੩ ਵੱਡਾ ਚੰਦੋਆ.

੯. **ਮੇਘਮਾਲ.** ਰਮਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਲਕੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ । ੨ ਦੇਖ, ਮੇਘ ਮਾਲਾ.

993-੧. **ਮੇਠਰ.** ਇਹ ਮੇਠ ਦਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

੨. "ਨੂਪਰ ਯੋਂ ਰੁਣਦੰਤ ਭਏ ਛਬਿ ਮੇਠੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ-ਮਿਲੀ ਹੋਈ.

੩. ੪ Mary. ਪੈਗੰਬਰ ਈਸਾ ਦੀ ਮਾਤਾ । ੫ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇੱਕ ਦਾਸੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦ । ੬ ਕ੍ਰਿੰਗ ਜਾਰਜ ਪੰਚਮ ਦੀ ਮਹਾਰਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਰਜ ਪੰਜਮ.

੧. ੩ ਮੇਲਣ ਦਾ ਅਮਰ. "ਮੇਲ ਲੇਹੁ ਦਇਆਲ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

੨. **ਮੇਵਾਤ.** ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਮਥੁਰਾ, ਗੁੜਗਾਉਂ ਅਤੇ ਅਲਵਰ ਦਾ ਕੁਝ ਇਲਾਕਾ ਮੇਵਾਤ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੋਉ.

੩. "ਮੇਂ ਬਕਰੀ ਨੇ ਕਹਯੋ
ਆਨ ਕਰ ਗਲਾ ਕਟਾਯਾ,
ਕੋਈ ਲੇ ਗਯੋ ਮਾਸ
ਕਿਸੀ ਨੇ ਚਾਮ ਉਠਾਯਾ,
ਕੋਈ ਲੇ ਗਯੋ ਸਿਰੀ,
ਲੇ ਗਯੋ ਕੋਈ ਪੇਟਾ,
ਕੋਈ ਲੇ ਗਯੋ ਪਾਂਵ
ਖੋਜ ਸਬਹੂ ਨੇ ਮੇਟਾ,
ਤਾਂਤ ਭਈ ਉਸ ਆਂਤ ਕੀ
ਲੇ ਧੁਨੀਆ ਧੁਨਨੇ ਲਗਾ,
ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈਂ ਤਾਂ ਬਕਰੀ ਨੇ ਤੂੰ ਕਹਾ." (ਦੇਖੋ, ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਬਨੂੜੀ; ਰਾਜ-ਨਾਮਾ ਸਿੱਧੂਆਂ)

੪. "ਨਾਨਕੁ ਤੇਰਾ ਬਾਣੀਆ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਮੈ ਰਾਸਿ." (ਵਡ ਮ:੧) ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ. ਤੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਪੂੰਜੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੇਰਾ ਵਪਾਰ ਹੈ.

੫. **ਮੈਥਿਲ.** ਵਿ-ਮਿਥਿਲਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ । ੨ ਮਿਥਿਲਾ ਦਾ । ੩ ਸੰਗਜਾ-ਰਾਜਾ ਜਨਕ.

੬. **ਮੈਨਜਾਈ.** ਕਾਮ (ਮਦਨ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ । ੨ ਮਦਨ ਜਾਯਾ. ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਰਤਿ. "ਕਿਧੋਂ ਮੈਨ ਜਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦)

੭. **ਮੈਨਦੀਪਕ.** ਮੋਮਬੱਤੀ ਦਾ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਚਿਰਾਗ਼ਾ.

੮.। ੫ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੋਨਕਾ ਅਤੇ ਮੋਨਾ ਦੇ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਹਿਮ ਗਿਰਿ ਮੋਨਾ ਕੇ ਘਰ ਮਾਹੀ." (ਨਾਪ) ਦੇਖੋ, ਮੋਨਕਾ.

੯. ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਲੰਕਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਡ, ਅ: ੧। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾ ਭਾਰਤ, ਵਨ ਪਰਵ, ਅ: ੮੯। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੈਨਾਕਪੁਰ.

996-੧. **ਮੋਏ.** ਮਰੇ । ੨ ਮੇਂ. ਵਿੱਚ. "ਅੰਤਰਧਾਨ ਭਈ ਜਲ ਮੋਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਮੋਹਰੀ ਜੇੜੇ ਜਨਮੇ ਸਨ.

੩. ੩ ਮਥਰਾਸ ਦੇ ਗਵੈਯੇ ਭੋਪਾਲੀ ਕਲਜ਼ਾਣ ਨੂੰ ਮੋਹਿਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

997-੧. **ਮੋਕਤ.** ਮੋਚਤ. "ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਤਾਬੀ ਮੋਕਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮਹਤਾਬੀਆਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛਡਦੀਆਂ ਹਨ.

੨. "ਮੋਕ੍ਸ੍ਯ ਨਹਿ ਵਾਸੋऽਸ੍ਤਿ ਨ ਸ੍ਥਾਮਾਨ੍ਤਰਮੇਵ ਵਾ। ਅਜ੍ਞਾਨ ਹ੍ਰੁਦਯ ਗ੍ਰਨ੍ਥਿ ਨਾਸ਼ੋ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਇਤਿ ਸ੍ਮ੍ਰੁਤਃ." (ਸ਼ਿਵ ਗੀਤਾ, ੧੩.੩੨)

੩. "ਹੈਂ ਅਰਬਿੰਦ ਸੋ ਅੰਗਦ ਕੇ ਪਗ, ਮੋਖਦ ਏਕ ਬਿਸੇਖਤਾ ਜਾਨਾ." (ਨਾਪ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਹਨ.

੪. ੬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚੋਵ. "ਆਗੈ ਗਮਨੈ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ." (ਨਾਪ)

੫. **ਮੋਟ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮੋਟਾਪਨ । ੨ ਵਿ. ਮੋਟਾ. "ਲੋਹੁ ਮੋਟ ਪਟ ਮਲਿਨ ਪੁਰਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਚਰਸ (ਥਾਰੇ) ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਮੋਟ ਹੈ। ੪ ਅੰ. Mote. ਦਾਗ਼. ਧੱਬਾ। ੫ ਭ੍ਰੱਰਹ. ਕਣ । ੬ Moat. ਖੰਦਕ. ਖਾਈ.

੧.। ੫ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਮੋਦਕ (ਲੱਡੂ) ਵੱਟ-ਵੇਚ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਵ੍ਰਿਹਤ ਧਰਮ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ. "ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯਾਚ੍ਛੂਦ੍ਰ ਕਨ੍ਯਾਯਾਂ ਜਾਤੌ ਨਾਪਿਤ ਸੋਦਕੌ.'

ਮੋਮਬੱਤੀ. Candle. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੩੦੦ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲਾਂ ਦੀ ਬਣਦੀ ਰਹੀ ਅਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਮੀਰ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ. ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੁਣ ਪੂਰ ਮੋਮਬੱਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਯੂਰਪ ਦੇ ਚਰਚਾਂ (ਗਿਰਜਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

੭.। ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਦੇ ਜੋੜ (ਪਹੁੰਚੇ) ਨੂੰ ਭੀ ਮੋਰਚਾ (ਮੁਰਚਾ) ਆਖਦੇ ਹਨ.

੮. **ਮੋਰਬਲੀ.** ਦੇਖੋ, ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਫੁੱਟਨੋਟ.

੫.। ੩ ਮੋੜਾ, ਪਰਤਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਲੰਕਾ ਤੇ ਕਿਯ ਮੋਰਾ." (ਨਾਪ)

੬. **ਮੋੜ੍ਹਾ ਗੱਡਣਾ.** ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਕਿੱਲਾ, ਮੁੰਨਾ, ਬਿਰਛ ਦਾ ਮੋੜ੍ਹਾ ਆਦਿ ਮੁਹੂਰਤ ਸਮੇਂ ਗੱਡਣਾ, ਭਾਵ-ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ. "ਗਾਢੋ ਮੋੜ੍ਹਾ ਗਾਡ ਖਰਜੋ ਹੈ। ਨਾਮ ਗਰ ਕੋ ਚੱਕ ਧਰਜੋ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਮੋੜ੍ਹੀ. ਮੋੜ੍ਹਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. ਛੋਟਾ ਮੋੜ੍ਹਾ.

੭. **ਮੋਢੀ.** ਮੁੰਡਿਤ. ਮੋਨਾ । ੨ ਮੁੰਡਾ. ਬਾਲਕ। ੩ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਮੁਖੀਆ ।

1001-੧. **ਮੰਗਵਾਉਣ.** ਕ੍ਰਿ-ਯਾਚਨ ਕਰਾਉਣਾ । ੨ ਕੋਲ ਸਦਵਾਉਣਾ। ੩ ਮੰਗੇਵਾ ਕਰਵਾਉਣਾ.

੨. ਮੰਗੋਲੀਆ ਨਿਵਾਸੀ ਲੋਕ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮਾਂਗ (ਬਹਾਦੁਰ) ਹੈ.

੩. **ਮੰਗੋਲੀਆ.** Mongolia. ਚੀਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਮੰਚੂਰੀਆ, ਰੂਸ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਘਿਰਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ. ਇਸ਼ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੩੬੭੬੦੦ ਵਰਗਮੀਲ ਹੈ. ਪਹਾੜਾਂ ਅਤੇ ਰੇਤਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ਵੀਹ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ.

੧.। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੁੱਘਰੀ । ੪ ਦੇਖੋ, ਫਤੇਪੁਰ ਸਿੱਖਾਂ । ੫ ਦੇਖੋ, ਮੁਲੀਰਪੁਰ.

੨. ਬਹੁਤ ਮੰਨ੍ਹ ਅਜੇਹੇ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਟਪਟੇ ਸ਼ਬਦ ਅਰ ਅਰਥ ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੇ. ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਨੇ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-"ਅਕਿਲ ਅਕਰ ਅਰਥ ਨ ਜਾਪੂ। ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਹੇਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪੂ." ਕਈ ਅਛਰ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ-ਹੂੰ ਮਾਰਣ ਲਈ, ਝੁੰ ਉੱਚਾਟਨ ਵਾਸਤੇ, ਰੂੰ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ, ਸ਼ੰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਕ੍ਲੀਂ ਵਸ਼ ਕਰਣ ਲਈ ਇਤ੍ਯਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲ ਕ੍ਰਯਾਨ ਨਿਰਣਯ, ਪਟਲ ੪. ਇਸੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਿਸੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਨੇ ਪੈਂਤੀਸ ਅੱਖਰੀ ਦੇ ਅੰਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

੩. ੭ ਬ੍ਰਹਮ. ਪਰਮਾਤਮਾ. "ਸ਼ਬ੍ਦ ਕੈ ਸਨ੍ਤ੍ਰ:" (ਸ਼ਤਪਥ, ੭-੧-੧-੫)

੧. "ਰਾਜਨ ਕੋ ਹਿਤ ਕਿਯੇ ਪ੍ਰਜਾ ਸੋ ਵਿਰੋਧ ਹੋਤ
ਪ੍ਰਜਾ ਹੂੰ ਕੇ ਹਿਤ ਕਿਯੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਵਿਰੋਧ ਜਾਨ,
ਰਾਜਨ ਔ ਪ੍ਰਜਾ ਹੂੰ ਕੇ ਹਿਤ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਇਮ
ਯਥਾ ਨਿਸ ਭਾਨੁ ਕੋ ਵਿਰੋਧ ਅਹੈ ਬੁੱਧਿਮਾਨ,
ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਜਾ ਹਿਤ ਮਾਹਿ ਮਹਿਤ ਵਿਰੋਧ ਆਹਿ.
ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰ ਪਾਇ ਕਹੌਂ ਕਿਮ ਰਹੇ ਮਾਨ,
ਦੋਨੋਂ ਹਿਤਕਾਰੀ ਹੋਇ ਕਾਮ ਕੋ ਚਲਾਇ ਜੌਇ.
ਐਸੋ ਨਰ ਜਗ ਮਾਹਿੰ ਮਿਲੈ ਤੋ ਅਮੋਲ ਜਾਨ."

੨.। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ.

੩.। ੬ ਅੰ. Month. ਮਹੀਨਾ. ਮਾਹ. ਮਾਸ.

੪. **ਮੰਦਛਾਛਾ.** ਦੁਕਾਲ. ਅਕਾਲ. ਕਹ਼ਤ. ਦੁਰਭਿੱਖ. ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਵਾੜੀ (ਖੇਤੀ) ਮੰਦ ਹੋਵੇ.

੫. **ਮੰਦੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣਾ.** ਕ੍ਰਿ. ਕੁਕਰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤ ਹੋਣਾ. "ਓਨੀ ਮੰਦੈ ਪੈਰੁ ਨ ਰਖਿਓ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

੬. "ਸਬਦੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ." (ਅਨੰਦ)

੭. **ਮੰਨਿਹੁ.** ਮੰਨੋ. ਤਾਮੀਲ ਕਰੋ. "ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿਹੁ ਗੁਰੂ ਕੇਰਾ." (ਅਨੰਦੁ)

੮. "ਮੰਨੁ ਧੋਵਹੁ ਸਬਦਿ ਲਾਗਹੁ." (ਅਨੰਦੁ)

੯. "ਮੰਮਾ ਮਾਸੁ ਗਿਰਾਸੁ" (ਮ: ੧, ਵਾਰ ਮਲਾ)

1003-੧. **ਮ੍ਰਿਗ ਘੰਟਕ.** ਘੰਟਾਮ੍ਰਿਗ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕ ਹੇਰਿ.

੨.। ੩ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਨਾਭਿ (ਧੁੰਨੀ) ਵਿੱਚ.

੩.। ੪ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਸ, ਜੋ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋਂਦਾ ਹੈ:—
ਪਾਰਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ, ਸੋਨਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ, ਮੋਤੀ ਦੋ ਹਿੱਸੇ, ਗੰਧਕ ਦੋ ਹਿੱਸੇ, ਸੁਹਾਗਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ, ਇਹ ਸਭ ਕਾਂਜੀ ਵਿੱਚ ਪੀਹ ਕੇ ਲੂਣ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਭਰ ਕੇ ਚਾਰ ਪਹਰ ਅੱਗ ਤੇ ਪਕਾਉਣ ਤੋਂ ਵਰਤਣ ਲਾਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਅੱਧੀ ਰੱਤੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਰੱਤੀ ਤਕ ਹੈ. ਖਈ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਆਦਿ ਰੋਗ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਹਦ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਸੇਵਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

੪. "ਸਜਾਲ ਤੇ ਮਿਹਿੰਦ ਪਟਬੀਜਨੇ ਦਿਨਿੰਦ ਕਰੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੫. ਮ੍ਰਿਤੰਜੈ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਤਯੁੰਜਯ.

੬. ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਜੈਨਪੁਰ.

੧. ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੫,੭੩੫,੦੦੦ ਹੈ.

੨. ਸੰ. ਧਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਯਜ੍ ਧਾਤੁ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਯਗ੍ਯ.

੩. ਯਥਾਤਥਯ. ਵਯ- ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ. ਹੁ-ਥ-ਹੁ.

੧. ਦ੍ਵਾਰ ਤੇ ਦੇਖਤ ਬੀਥਿਨ ਮੇ ਮਰੇ ਆਵਤ ਹੈਂ ਸਭ ਲੋਗ ਪੁਕਾਰੇ, ਬਾਲ ਯੁਵਾ ਯੁਵਤੀ ਜਨ ਭਾਗਤ ਰੋਵਤ ਹੈਂ ਪਰੇ ਬ੍ਰਿੰਧ ਬਿਚਾਰੇ.

੨. "ਬ੍ਰੰਭੁ ਨੈਨ ਜ੍ਵਾਲ ਔ ਛਨੀ ਕੋ ਫੁਤਕਾਰ ਰਹਾਂ ?
ਜ੍ਵਾਲੇ ਆਗੇ ਮਹਾਕਾਲ ਦੇਰਤ ਹਰੋਲੀ ਤੇਂ,
ਸ੍ਰਾਤੇਂ ਚਿਰਜੀਵੀ ਪੁਨ ਮਾਰਕੰਡੇ ਲੋਮਸ਼ ਲੋ
ਦੇਖ ਕੰਪਮਾਨ ਹੋਤ ਖੋਲੈ ਜਥ ਬੋਲੀ ਤੇਂ,
ਗਰਲ ਅਨਲ ਔ ਪ੍ਰਲੈ ਕੀ ਵਾਵਾਨਲ ਭਲ
ਬੈਨੀ ਕਵਿ ਛੈਦ ਲੈਤ ਗਿਰਤ ਹਥੋਲੀ ਤੇਂ,
ਬਚਨ ਨ ਪਾਵੈਂ ਧਨ੍ਹੰਤਰਿ ਜੌ ਆਵੈਂ. ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਬਚਾਵੈਂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਗੋਲੀ ਤੇਂ."

੩. ਯਰੂਸਲਮ Jerusalem. ਪੈਲਿਸਟਾਈਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸ਼ਹਰ(Holy City)ਜੋ ਦਾਊਦ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਯਹੂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਤੀਰਥ ਸ੍ਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੬੮੦੦੦ ਹੈ.ਏਥੇ, ਸੁਲੇਮਾਨ ਅਤੇ ਦਾਊਦ.

1008-੧. ਯਾਟ. ਸੰ.ਯਾਟ.ਵਿ-ਯਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੨. ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਮੁਹੂਰਤ,ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਸਵਾਰੀਆਂ ਭੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ,ਜਿਵੇਂ-ਪੂਰਵ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਨਰ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਪੱਛਮ ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਰੰਗੇ ਘੋੜੇ ਦੀ,ਉੱਤਰ ਲਈ ਪਾਲਕੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਰਥ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਜੇ.

੩. ਯਾਦਵੇਂਦ੍ਰ ਜਿਅ ਮਹਾਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ,ਪਟਿਆਲਾ.

੪. ਯਾਵਨ. ਯਵਨ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ,ਯਵਨ.

ਯਾਵਨੀ ਭਾਸਾ. ਯਵਨ(ਯੂਨਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ । ੨ ਸੰਸੇਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਆਦਿਕ ਭੀ ਯਾਵਨੀ ਭਾਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਲੇਛ ਭਾਸਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਮਲੇਛ ਭਾਸਾ.

੫. ਯਾੜੀ. ਯਾਰ ਮਿਤ੍ਰ.ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ.ਯਾੜੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਆੜੀ'ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,ਜਿਵੇਂ-"ਆ ਓਇ ਆੜੀ."

੬. ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸਮਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸਮਾ ਯੁਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ,ਰਿਗ ਮੰਡਲ ੬/੮/੫,ਮੰਡਲ ੧/੧੬੬/੧੩,ਮੰਡਲ੧/੧੫੮/੬. ਜੋਤਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ.

੧. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਦ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹਨ-Goldeu, Silver, Bronze ਅਤੇ Iron Age.

੨. । ੩ ਦੇਖੋ.ਦੋਨੋ."ਯੁਗਲ ਚਰਨ ਮੁਰ ਬੰਦਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੩. ।੧੧ਚਤੁਰਾਈ.ਪ੍ਰਵੀਣਤਾ"ਯੋਗਃ ਕਰ੍ਮਸੁ ਕੌਸ਼ਲਮ੍"(ਗੀਤਾ, ਅ:੨, ਸ਼:੫੦) । ੧੨ ਧਨ । ੧੭ ਪ੍ਰੇਮ । ੧੪ ਨਿਯਮ.ਕ੍ਰਮ ਯਥਾ । ੧੫ ਫਲਿਤ ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਸਮਾਂ, ਜੋ ਸੂਰਯ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਆਉਣ ਤੋਂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੋਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੨੭ ਦੱਸੀ ਹੈ-ਵਿਸ੍ਕੰਭ, ਪ੍ਰੀਤਿ,ਆਯੁਸ਼੍ਮਾਨ, ਸੌਭਾਗ੍ਯ, ਸ਼ੋਭਨ,ਅਤਿਗੰਡ.ਸੁਕਰਮਾ,ਧ੍ਰਿਤਿ, ਸ਼ੂਲ,ਗੰਡ,ਵ੍ਰਿੱਧਿ,ਧ੍ਰੁਵ, ਵ੍ਯਾਘਾਤ, ਹਰ੍ਸ਼ਣ,ਵਜ੍ਰ,ਸਿੱਧਿ,ਵ੍ਯਤੀਪਾਤ, ਵਰੀਯਾਨ, ਪਰਿਘ.ਸ਼ਿਵ,ਸਿੱਧ, ਸਾਧ੍ਯ,ਸ਼ੁਭ,ਸ਼ੁਕ੍ਲ, ਬ੍ਰਹ੍ਮ, ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਵੈਧ੍ਰਿਤਿ.

੪. ਪੱਛਮੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਯੋਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਬਣਨ ਦਾ ਸਮ ਈਸਵੀ ਸਦੀ ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੰਜ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

੧. । ੪ ਯੋਜ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਜੋਤਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਗੀ ੪, ਪੰਚਾਂਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ੧੫.

੨. ਯੰਤ੍ਰ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹਨ—(ੳ) ਪੂਜਾ ਯੰਤ੍ਰ, ਨਵ ਗ੍ਰਹ ਅਥਵਾ ਗਣੇਸ਼ ਆਦਿ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਪੂਜਨ ਲਈ ਚੁਕੋਣਾ ਅਠਕੋਣਾ ਆਦਿ ਖ਼ਾਨੇਦਾਰ ਚਕ੍ਰ. (ਅ) ਭੋਜਨ ਯੰਤ੍ਰ, ਭੋਜਪਤ੍ਰ,ਪੱਤਾ, ਧਾਤੁ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਤੇ ਅੰਗਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਧੋ ਕੇ ਪੀਤਾ ਜਾਵੇ. (ੲ) ਧਾਰਣ ਯੰਤ੍ਰ,ਜੋ ਲਿਖ ਕੇ ਜਾਂ ਉੱਕਰ ਕੇ ਗਲ ਵਿੱਚ,ਸਿਰ ਤੇ, ਭੁਜਾ ਉੱਪਰ ਤਾਵੀਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

੩. । ੪ ਹਿੰ. ਮਧਾਣੀ । ੫ ਸ੍ਰੁਜੀ. ਰਵਾ । ੬ ਵਿ- ਮਿਲੀ ਹੋਈ.

੪. । ੩ ਸੰ. ਰਥਿਨ੍ ਧਨੀ ਦੌਲਤਮੰਦ.

੧. ੧੮ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ (ਰਸੋ ਵੈ ਸ:)"ਆਪੈ ਰਸੀਆ, ਆਪਿ ਰਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

੨. ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਚੀ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਰਸਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਹ ਹੈ:— ਰਸਦ ਪੱਕੀ- ਘੀ ਦੋ ਛਟਾਂਕ, ਖੰਡ ਦੋ ਛਟਾਂਕ, ਚਾਉਲ ਦੋ ਛਟਾਂਕ, ਆਟਾ ਸੇਰ (ਜੇ ਦਾਲ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਆਟ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਘਟਾ ਦੇਈਂਦਾ ਹੈ),ਲੱਕੜਾਂ ਸੇਰ. ਰਸਦ ਕੱਚੀ- ਘੀ ਅੱਧ ਛਟਾਂਕ, ਸ਼ੱਕਰ ਇੱਕ ਛਟਾਂਕ, ਆਟਾ ਸੇਰ, ਲਕੜਾਂ ਸੇਰ.

੩. ਰਸਾਪਤਿ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਤਿ ਰਾਜਾ. ਭੂਪਤਿ.

1013-੧. ਰਸਿ ਗਾਉ. ਰਸ (ਆਨੰਦ) ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ, ਮਾਝ ਬਨਾ ਰਸਿ ਗਾਉਰੇ." (ਗ੍ਰੰ ਕਬੀਰ) ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਸੰਘਣਾ ਤੁਲਸੀ (ਬ੍ਰਿੰਦਾ) ਦਾ ਮੰਗਲ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦਾ ਦੇ ਵਣ ਵਿੱਚ ਰਸ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰਿਸ਼ਨ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਮੁਟਲੀ ਦੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਗਾਯਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੨. । ੮ ਰਪੋਟ (report) ਲਈ ਭੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਸੇਵਹੁ ਸਭ ਨਿਤ ਦੇਹੁ ਰਸੀਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. । ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ.

੪. ਰੱਸਾ ਗੀਰ. ਰਾਸ੍ਤਗੀਰ. ਰੱਸਾ ਫੜਨ ਵਾਲਾ । ੨ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਚੁਰਾਏ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਰੱਸਾ ਫੜੇ, ਅਰਥਾਤ- ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੱਖੇ. ਰੱਸਾਗੀਰ ਪਾਸ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਚੋਰ ਗਾਈਆਂ ਮੱਝਾਂ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਚੁਰਾ ਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ,ਅਰ ਰੱਸਾਗੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਵੱਟ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਧਨ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਰੱਸਾਗੀਰ ਨੂੰ ਮਹਰਖ਼ਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਦ ਅਸਲ ਮਾਲ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਮਹਰਖ਼ਾਹੀ ੨.

੫. ੨ ਧਰਮ ਦੀ ਰੀਤਿ.ਮਰਯਾਦਾ. "ਰਹਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ। ਉਹ ਠਾਕੁਰ ਮੈ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ." (ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)

੬. "ਰਹਤਵਾਨ ਜਗ ਸਿੰਘ ਜੁ ਕੋਈ। ਗੁਰਕੇ ਲੋਕ ਵਸਹਿਂਗੇ ਤੋਈ । ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵੈ। ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਦਰ ਚੋਟਾਂ ਖਾਵੈ । ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਕਬਹ ਨ ਲਹੈ । ਤਾਂ ਤੇ ਰਹਤ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਗਹੈ " (ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਈ ਨੰਦ-ਲਾਲ)

੧. ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਰਹਾਉ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਮਨ ਮੰਨੇ ਬੋਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਗਾਉਣਵਾਲੇ ਹਨ,ਉਹ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਅਗ੍ਯਾਤ ਹਨ.

੨. "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਤੂ ਸੱਚੀ ਨਾਈ"-

੩. ਕਈ ਪਾਠੀਏ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ:੫ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ,"ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ । ਤੇਰੇ ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਨੁ ਹੋਇ ਰਵਾਲਾ." ਸੁਖਮਨੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ,"ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ। ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸਰਾਮ."ਬਿਤੀ ਗਉੜੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ,"ਗੋਬਿੰਦ ਜਸੁ ਗਾਈਐ ਹਰਿ ਨੀਤ । ਮਿਲਿ ਭਜੀਐ ਸਾਧ ਸੰਗ ਮੇਰੇ ਮੀਤ."ਗਉੜੀ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ ਤੁਖਾਂ,"ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰੰਗ ਲਾਗਾ । ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਾ." ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ:੧ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ, "ਮਨ ਕਾਹੇ ਭੁਲੇ ਮੂੜ ਮਨਾ। ਜਬ ਲੇਖਾ ਦੇਵਹਿ ਬੀਰਾ, ਤਉ ਪੜਿਆ."ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ,"ਮਨ ਐਸਾ ਲੇਖਾ ਤੂੰ ਕੀ ਪੜਿਆ । ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਤੇਰੈ ਸਿਰ ਰਹਿਆ." ਬਿਲਾਵਲ ਮ:੧ ਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ, "ਕਿਆ ਜਪੁ ਜਾਪਉ ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸੈ । ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਦੀਸੈ." ਰਾਮਕਲੀ ਮ:੧ ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ,"ਸੁਣਿ ਪਾਂਡੇ!ਕਿਆ ਲਿਖਹੁ ਜੰਜਾਲਾ । ਲਿਖੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਰਮਤਿ ਗੋਪਾਲਾ." ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧ ਸਿਧਗੋਸਟਿ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ,"ਕਿਆ ਭਵੀਐ ਸਚਿ ਸੂਚਾ ਹੋਇ । ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕੋਇ."ਰਹਾਉ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਭੀ ਪਉ ਅਤੇ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੋਂ, ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਾਕਰ ਪਾਠ ਪੂਰਣ ਹੋਂਦਾ ਹੈ,ਪਰ ਇਹ ਖ਼ਯਾਲ ਸਹੀ ਨਹੀਂ."ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹਿ" ਤੁਕ ਪਾਠ ਦਾ ਰਹਾਉ ਹੈ,ਬਾਕੀ ਸਭ ਗਾਉਣ ਦੇ ਰਹਾਉ ਹਨ.

੭. ਰਕਤਚੰਦਨ. ਲਾਲ ਚੰਦਨ. ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਚਸ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ.ਪਿੱਤ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.ਹਿੰਦੂ ਅਨੇਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ (ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਦੁਰਗਾ ਦੀ)ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. Pterocarpus Santalinum.

੫. ੨ ਸ਼ੁੰਭ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਸਮੇਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਹੋਇਆ ਨਾਮ.

੮. ਰਕਤਪਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਲਹੂ ਦਾ ਡਿਗਣਾ.ਰਕ੍ਤਸ੍ਰਾਵ.ਦੇਖ,ਸ੍ਰੋਣਪਾਤ.

੧. ਰਕਾਬ ਕੀਜ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ ਹੈ. ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

੨. ਰਕਾਬ ਦਾਰ. ਫ਼ਾ.ਰਿਕਾਬਦਾਰ. ਘੁੜਸਵਾਰ ਦੀ ਰਕਾਬ ਫੜਕੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ.

੩. ਰਕ੍ਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪ੍ਰੀਤਿ. ਮੁਹੱਬਤ । ੨ ਰੱਤੀ ਲਾਲੜੀ. ਘੁੰਘਚੀ। ੩ ਰੱਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣ.ਦੇਖੋ,ਤੋਲ.

੪. । ੫ ਰਖਣਾ ਲਈ ਮੰਤ੍ਰਵਿਧਿ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਡੋਰਾ.ਰੱਖੜੀ.

੫. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰੁਖਾਲਾ ਪਿੰਡ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ.ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਕੱਚਾ ਤਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਰੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ"ਤੋਂ ਬਿਗੜ ਕੇ "ਰੁਖਾਲਾ" ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂਸਰ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਵੱਸੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਗੁਰੂਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਨਾਉਂ "ਰਖਵਾਲਾ"ਇਸ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਸਰ ਦੇ ਥਾਂ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਨ.ਦੇਖੋ,ਗੁਰੂਸਰ ਨੰ:੨.

੬. ਰਖਣਾ. ਵਿ-ਰਕ੍ਸ਼ਕ. ਰਾਖਾ । ੨ ਸੰਗਜਾ-ਸੱਜਾ ਹੱਥ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਟਕਾ ਸੂਤ (ਰੱਖੜੀ) ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦਾ ਧੱਫਾ (ਤਮਾਚਾ), ਜਿਵੇਂ-ਉਸ ਨੇ ਚੋ ਰਖੜੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਠੋਕੇ.

੧. ਰੰਜਨ ਹੋਣਾ,ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ, ਭਾਵ-ਅਘਾਉਣਾ.

੨. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਇਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਸੁਜਾਖ ਰੋਗ ਚੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮੱਖਣ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਖਲਜ਼ੀ ਦੇ ਰੋਗ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ.

੩. । ੩ ਰਜਮ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਸਾਰ ਅਤੇ ਪਥਰਾਉਣਾ.

੪. ਰੱਜ. ਸੰਗਜਾ- ਉਤਨਾ ਆਹਾਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ-ਹਾਥੀ ਦਾ ਰੱਜ,ਘੋੜੇ ਦਾ ਰੱਜ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਰੱਜ,ਆਦਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਜਨਾ.

੧. **ਰੱਜੂ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ. ਰੱਸੀ ਭੋਰੀ. ਜੇਵੜੀ.

੨. ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਾਠ ਘੋਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ.

੩. **ਰੱਟਣ.** ਸ਼ਗਜ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ. ਰਟਨ. ਬਕਵਾਦ.

੪. ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਦਾ ਇਕ ਬੁਰਜ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਨੇਕ

੫. Sir Alexander Burns ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰ ਨਾਮੇ (Travel into Bukhara)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—
"I never quitted the presence of a native of Asia with such impression as I left this man. Without education and without guide he conducts all the affairs of his kingdom with surpassing energy and vigour and yet he wields his power with a moderation quite unprcedented in an eastern prince."

੧. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਨੀਤਿ ਦੇ ਕੁਟਿਲ ਭਾਵ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਟੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਰੀ ਕਲੰਕ ਲਿਆ ਹੈ.

੨. ਰਣਜੀਤ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤ ੨ । ੨ ਛੜੇ ਦਾ ਨਗਾਰਾ. "ਰਣਜੀਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਜਾਵਹਿੰਗੇ." (ਕਲਕੀ)

੩. ਰਣ ਥੰਭੌਰ. ਰਣਸ੍ਤੰਭਗੜ (ਅਥਵਾ ਪੁਰ). ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿਲਾ ਜੋ ਚਿਰ ਤੀਕ ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਹ ਜਯਪੁਰ ਤੋਂ ੪੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ,ਸ਼ਵਾਈ ਮਾਧੋਪੁਰ ਨਜ਼ਾਮਤ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਇਹ ੧੫੭੬ ਫੁੱਟ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਤੇ, ਜੋ ਵਿਖੜੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਿਹਾਯਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਯਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਘੇਰਾ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਹੈ. ਕਿਲੇ ਦੀ ਰਖ਼ਜਾ ਲਈ ਜਯਪੁਰ ਦੇ ਛੀ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਕਿਲੇ ਦਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ੭੫-੭੫ ਸਿਪਾਹੀ, ਜਯਪੁਰ ਦੇ ੫੦੦ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਦਾ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੁਰਗ ਅੰਦਰ ਚਾਰ ਤਾਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਜਮਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਮੀਰ ੨ ਅਤੇ ਤਨਸੁਖ ੨.

੪. ਰਤਨ ਪੰਜਾਲ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਛਬੀਹਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਤੇਈਹਵੀਂ ਪੌੜੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ.

੫. ਰਤਨ ਪੰਜਾਲ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸੜਕ ਦੇ ਰਾਹ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਦੱਰਾ.

੧. ਵਿ-ਰੱਤੀਮਾਤ੍ਰ, ਭਾਵ-ਤੁਨਿਕਮਾਤ੍ਰ। ੨ ਰਕ੍ਰ. ਲਾਲ । ੩ ਰੰਗਿਆ ਹੋਯਾ । ੪ ਰਤ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਹਿਤ.

੨. ਰਤੂ. ਦੇਖੋ, ਰੱਤੂ.

ਰਤੂਬਤ. ਅ. ਰਤੂਬਤ.ਸੰਗ੍ਯਾ- ਰਤ੍ਬ (ਤਰ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਤਰਾਵਤ. ਨਮੀ. ਤਰੀ.

੩. ਰੱਤਾ. ਰਕ੍ਤ (ਲਾਲ) ਰੰਗ ਦਾ । ੨ ਰੰਗਿਆ. "ਨੀਲਾਰੀ ਦੇ ਮੱਟ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿੰਦੜ ਰੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

੪. । ੩ ਰਕਤ (ਲਾਲ) ਰੰਗ ਵੀ, ਜਿਵੇਂ-ਰੱਤੀ ਗਾਂ । ੪ ਰੰਗੀ ਹੋਈ.

੫. ਰਥਚਕ੍ਰ. ਰਥ ਦਾ ਪਹੀਆ. "ਬਕ੍ਰ ਨਕ੍ਰ ਭੁਜ ਸੁ ਸੋਭਤ ਚਕ੍ਰ ਸੋ ਰਥ ਚਕ੍ਰ‡। ਕੇਸ ਪਾਸ ਸ਼ਿਬਾਲ ਸੋਹਤ ਅਸਥਿਚੂਰ ਸਰਕ੍ਰ."(ਚੰਡੀ ੨) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਢੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਕ੍ਰ, ਰਥ ਦ ਪਹੀਏ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਭੌਰੀਆਂ, ਕੇਸ ਸ਼ਿਬਾਲ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਚੂਰਾ ਬਜਰੀ ਹੈ.

੬. ਸਾਰਥੀ । ੨ ਭਾਵ-ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਥਵਾ ਯਥਾਰਥ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧਿ.

੭. ਰਦਚਕ੍ਰ. ਹੇਠਲਾ ਅਤੇ ਉਤਲਾ ਜਬਾੜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਚਾੜ੍ਹੇ ਜੜੇ ਹੋਂਦੇ ਹਨ । ੨ ਦੇਖੋ, ਰਥਚਕ੍ਰ । ੩ ਦ੍ਰਦਚਕ੍ਰ, ਤਾਲ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹਵਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪਈ ਭੌਰੀ । ੪ ਤਲਾਵ ਦਾ ਦਾਯਰਾ (ਘੇਰਾ).Circle.

੮. । ੩ ਦੰਦਾਂ ਦੀ. ਦੰਦਾਂ ਜੇਹੀ. "ਸ਼ਾਰਦ ਬਾਰਦ ਭਾ ਰਦੀ ਨਾਰਦ ਪਾਰਦ ਕੰਦ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀ ਭਾ (ਸ਼ੋਭਾ), ਅਰਥਾਤ-ਰੰਗ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦੇ ਬੱਦਲ,ਦੰਦ, ਨਾਰਦ, ਪਾਰਾ,ਕੁੰਦ ਫੁੱਲ ਜੇਹੀ ਉੱਜਲ ਹੈ.

੯. ਰਨ ਅਤੇ ਥੰਭੌਰ ਨਾਉਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪਹਾੜੀਆਂ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਨਾਉਂ ਰਨਥੰਭੌਰ ਹੈ. ਥੰਭੌਰ ਪਹਾੜ ਤੇ.

1022-**੧. ਰਫ਼ੀਉੱਦਰਜਾਤ.** ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ੪੧ ਨੰਬਰ ਦਾ ਫੁੱਟਨੋਟ.

ਰਫ਼ੀਉੱਦੌਲਾ. ਦੇਖੋ,ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਨੰ: ੪੧ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ.

੨. ਰਫ਼ੂ ਚੱਕਰ ਹੋਣਾ. ਭੱਜ ਜਾਣਾ. ਕਾਫ਼ੂਰ ਹੋਣਾ.

੩. ਪੁਰਾਣੇ ਰਬਾਬੀ ਵੀਣਾ ਵਾਕਰ ਰਬਾਬ ਨਾਲ ਰਾਗ ਅਲਾਪਦੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਦ੍ਯਾ ਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਹੈ.

੪. ੯ Rum. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ.

੫. ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਕੁਰਾਨ ਉਤਰਿਆ ਹੈ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੧੯ ਹਿਜਰੀ ੧੧ (ਦਿਸੰਬਰ ੬੨੩) ਵਿੱਚ ਰਮਜ਼ਾਨ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ.

੧. ਜੋ ਬ੍ਰਿਹਦ੍ਰਥ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੋਵੇਗੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕਿ ਪੁਰਾਣ, ਅ: ੨੫ ।

੨. ਰਮਾਪ੍ਰਿਯ. ਕਮਲ । ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ.

੩. ਰਮਜ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਰਮਜ ੪ ਅਤੇ ਰੰਮਕ.

੪. ਰਮਜਾ. ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ- ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ੍ਰੀ ।੨ ਗੰਗਾ ਨਦੀ.

੫ ੪ ਰਮਣ (ਕ੍ਰੀੜਾ) ਕਰਣ ਵਾਲਾ. "ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਅਯੋ ਰਵਨੰ." (ਨਾਪ)

੬. ੩ ਰਮਣੀ(ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ)ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਰਵਤ ਅਨੇਕ ਰਵਨੀ ਸਹੇਤ." (ਭਾਗੁਕ)

੧. । ੪ ਰਵੀਂਦ. ਰਵੀਂਦ.ਕਮਲ. ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਖਿੜਦਾ ਹੈ

੨. ਜੋ ਵਿਆਰੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਸੰਤੋਖੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ੀ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੧ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੪੫੯ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਰਵਿਦਾਸ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ ਦੇ ਆਚਾਰਜ ਸ੍ਵਾਮੀ.

੩. ਰਵੀਜ. ਦੇਖੋ,ਰਵਿਜ । ੨ ਸਟਯ ਵੈਬੀ ਕੜੀ.

੪. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਦਿਆਲਪੁਰਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

੫. ਰਾਸਰੀਰ. ਵਾਗ (ਰੱਸਾ,ਫੜਨ ਛਾਲਾ.ਦੇਖੋ,ਰੱਸਾਰੀਰ.

੬. ਰਾਸ਼ਿਚਕ੍ਰ. ਭਚਕ੍ਰ. ਮੰਤ੍ਕੁਤੁਲ ਬਰ੍ਜ.ਦੇਖੋ,ਬਾਰਹ ਰਾਸਿ.

੧. ਕੰਗਾਲ."ਰਾਂਕ ਕਰੈ ਸਰਦਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. । ੪ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਰ ਦੈਤ ਦੀ ਮਾਂ.

੩. ਰਾਕਿੰਦੁ. ਪੂਰਣਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਚੰਦ (ਪੂਰਣਚੰਦ੍ਰ).

‡ਅਥਾਤ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਾਠ ਰਥਚਕ੍ਰ ਭੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੪. ਖ਼ਰਚੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦਿੱਤੀ ਰਕਮ, ਜਿਨਸ ਅਥਵਾ ਜਾਗੀਰ ਆਦਿ, "ਕੇਤਿਕ ਰਾਖੀ ਲਗੈ ਸੁਦੇਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. "ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਪਗ ਰਾਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. "ਧੁਨਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਰ ਵਰਣ ਸੋਂ ਹੋਹਿ ਵਿਭੂਸ਼ਿਤ ਦੇਹ। ਜਨ ਮਨ ਕੋ ਮੋਹਿਤ ਕਰੈ, ਵਹੀ ਰਾਗ ਰਸ ਗੇਹ।"

੭. ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ,ਵਸੰਤ, ਭੈਰਵ, ਪੰਚਮ, ਮੇਘ ਅਤੇ ਨੱਟ ਨਾਰਾਯਣ ਇਹ ਛੈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੀ ਛੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ(ਰਾਗਿਣੀਆਂ)ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ ਦੀਆਂ-ਮਾਲਸ਼੍ਰੀ,ਤ੍ਰਿਵਣੀ, ਗੌਰੀ, ਕੇਦਾਰੀ, ਮਧੁਮਾਧਵੀ,ਅਤੇ ਪਹਾੜਿਕਾ.

ਵਸੰਤ ਦੀਆਂ-ਦੇਸ਼ੀ, ਦੇਵਕਿਰੀ, ਵਰਟੀ, ਤੋੜਿਕਾ, ਲਲਿਤਾ, ਅਤੇ ਹਿੰਦੋਲੀ.

ਭੈਰਵ ਦੀਆਂ-ਭੈਰਵੀ, ਗੁਜ੍ਹਰੀ, ਰਾਮਕਿਰੀ, ਗੁਣਕਿਰੀ, ਬੰਗਾਲੀ ਅਤੇ ਸੋਂਧਵੀ.

ਪੰਚਮ ਦੀਆਂ-ਵਿਭਾਸ਼ਾ, ਭੂਪਾਲੀ, ਕਰਣਾਟੀ, ਵਡਹੰਸਿਕਾ, ਮਾਲਵੀ ਅਤੇ ਪਟਮੰਜਰੀ.

ਮੇਘ ਦੀਆਂ-ਮੰਦਾਰੀ,ਸੋਰਠੀ,ਸਾਵੇਰੀ, ਕੌਸ਼ਿਕੀ, ਗਾਂਧਾਰੀ, ਅਤੇ ਹਰ-ਸ਼ਿੰਗਾਰ.

ਨੱਟਨਾਰਾਯਣ ਦੀਆਂ-ਕਾਮੋਦੀ, ਕਲਯਾਣੀ, ਆਭੀਰੀ, ਸਾਰੰਗੀ, ਮਾਤੰਗੀ,ਅਤੇ ਨੱਟ ਹਾਂਬੀਰਾ.

੮. ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਪਜ ਪੰਜ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਠ ਅਠ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਹਨ.ਦੇਖੋ,ਰਾਗ ਮਾਲਾ.

੧. ੪ ਜੀਵ ਰਾਜ ਦੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥ। ੫ ਕ੍ਰੋਮ-ਕਰਣ ਰਚਿਤ ਰਾਗ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪੁਸਤਕ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਕਾਵ੍ਯ ਹਨ। ੬

੨.। ੨ ਨਾਦ (ਸੁਰ) ਦੇ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਕਰਕੇ, ਭਾਵ-ਕੇਵਲ ਸੁਰ ਦਾ ਰਸ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਨਾ ਜਾਣਕੇ.

੩. ਪੁਨ: ਬ੍ਰਾਸਵੀਰਯ ਚਾਨਵ ਦਾ ਸਿਰ ਅਸ਼ਿਕੇਤੁ ਨੈ ਕੱਟਿਆ.ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ੨.

੪.।੪ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ. ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ."ਮਾਨੰਤ ਆਫ ਜੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. "ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ ਰਾਜਿਕ ਰਹੀਮ ਓਈ." (ਅਕਾਲ)ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਅ. ਰਾਜ਼ਿਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ.

੬. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਗ੍ਰਿਹ ਦਾ ਨਾਮ ਗਿਰਿਵ੍ਰਜ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਾਗਾਰ ਪੁਰ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਕੁਸ਼ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵਸੁ ਨੇ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ੋਨ ਨਦੀ ਦੇ ਸੰਗਮ ਤੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ.

੭. ਇਸ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਮੈਨ (ਮਯਨ) ਕਵਿ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੧੬ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੯੩੫ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ.§

੮. (scepter) ਜੋ ਗੱਦੀ ਬੈਠਣ ਵੇਲੇ ਵਿਧਿ ਸਹਿਤ ਫੜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

1028-**੧. ਰਾਜ ਪਰਿਵਾਰ.** ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਾ. Royal family.

੨. ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਘੇਲ. ਬਾਈ, ਭੁੱਟਿ, ਬਡਗੂਜਰ, ਬੁੰਦੇਲਾ, ਚਾਹਿਰਾ. ਚੰਦੇਲ, ਕੱਛਵਾਹ, ਦਹਿਯਾ. ਦਹਿਰਿਯਾ, ਦੋਗਰਾ, ਭੜੇਜਾ, ਜੋਹਿਯਾ, ਮਚੇਰੀ, ਗੋਹਿਲ,ਨਿਕੁੰਭ ਰਾਜਪਾਲੀ, ਬ੍ਰਿਕਾਰ ਧਾਲ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਥੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਰਾਜਪੂਤ ਵੰਸ਼ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

੩. ਰਾਜਵੰਸ਼. ਰਾਜਕੁਲ. Royal dynasty.

੪. "ਜੇ ਭੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤਹੀ ਰਾਜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ਮ: ੪)

੫. ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਹੈ:—

"ਹੋਇ ਪ੍ਰਿਥੀਪਤਿ ਫਲ ਕੋ ਪਾਵੈ, ਨ੍ਰਿਪਤਿਬਨਹਿ ਪੁਨ ਧਰਮ ਕਮਾਵੈ, ਕਰੈ ਨਜਾਯ ਨਹਿ ਲੋਭੀ ਬਨੈ, ਰੱਛਹਿ ਜਗਤ ਦਯਾ ਮਨ ਸਨੈ, ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਹਿ ਸੁਖ ਕੋ ਦੇਇ, ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਜਾ ਤੇ ਧਨ ਕੋ ਲੇਇ, ਤਸਕਰ ਬਟਪਾਰਨ ਕੋ ਮਾਰੈ, ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਗਨ ਬਿਘਨ ਵਿਦਾਰੈ, ਤਿਸ ਕੀ ਕੁਲ ਤੇ ਰਾਜ ਨ ਜਾਇ, ਯਥਾ ਯੋਗ ਜੋ ਧਰਮ ਕਮਾਇ."

੬. **ਰਾਜਾ ਸਾਂਸੀ.** ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਅਜਨਾਲਾ ਤਸੀਲ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ.

੧. ੩ ਸੰ. ਲੀਕ. ਰੇਖਾ। ੪ ਬ੍ਰੇਣੀ, ਕਤਾਰ। ੫ ਭਾਈ

੨. ਬ੍ਰਹਮ ਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ— ਚਾਰ ਯੋਜਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਜੋ ਸੋ ਗੁਣਾ ਰਾਜ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੰਡਲੇਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਮੰਡਲੇਸ਼੍ਵਰ ਤੋਂ ਦਸ ਗੁਣਾ ਰਾਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਹੈ,

੩. ਨੀਤਿ ਬ੍ਰਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਰਾਜ੍ਯ ਦੇ ਸੋਤ ਅੰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ— ਰਾਜਾ, ਮੰਤ੍ਰੀ, ਕਿਲਾ, ਇਲਾਕਾ (ਪ੍ਰਜਾ). ਖਜ਼ਾਨਾ, ਫ਼ੌਜ, ਮਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜੰਗ.

੪. "ਟਕਕ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਦਾ ਕਵਿਰਾਟ ਕੇ." (ਵਾਲ੍ਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ)

੫. ੨ ਰਤਨਮਾਲ ਵਿੱਚ ਦੁਤਗਾ ਨੂੰ ਰਾਂਝਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਿਰਖੀ ਏਕਬਾਰ ਮੁਖ ਰਾਂਝਾ."

੧. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੯੫੭ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੨. "ਭਰਿ ਭਰਿ ਰਾਬੇ ਮਾਰਤ ਐਸੇ। ਬਾਛੜ ਕਰਕਾ ਪਰਤੀ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ਸ਼ਿਵ ਸਿੰਘ ਸਰੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੋਰਭ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੦੩ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ.

੨. "ਰਾਮ ਸੱਤ ਗੰਗਾ ਕੋ ਕਹੀਓ." (ਗੁਵਿ ੬)

੩. ਸ਼ਾਂਈਂ ਜਵਾਹਰ ਮੱਲ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਆ ਸੀ. ‡

1033-**੧. ਰਾਮ ਘਨੌਲਾ.** ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਠ ਨੇ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਹੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ. "ਰਾਮ ਘਨੌਲੇ ਲਗਿ ਚਲ ਆਏ। ਸਿੰਘ ਪੰਚ ਸੈ ਗੋਲ ਬਨਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਹੁਣ ਏਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

੨. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੬੦੮ ਵਿੱਚ ਜਾਂਬ ਪਿੰਡ (ਰਿਆਸਤ ਹੈਦਰਾਬਾਦ) ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਨਾਰਾਯਣ ਸੀ.ਸਤਾਰੇ ਪਾਸ ਚਾਪਲ ਨਗਰ ਆਸਨ ਜਮਾ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਰਾਮਦਾਸ ਦਾ

§ ਦੇਖੋ, ਪਿਛੇ ਸਫ਼ਾ ੩੪ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ। (ਸੰਪਾਦਕ)

‡ਪਰ ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਇਸ ਗੋਲੇ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। (ਸੰਪਾਦਕ)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਵੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ "ਦਾਸ ਬੋਧ" ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ੯ ਹਰਗਣਾ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਪ "ਦਾਸ" ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾ ਪਤਿ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਾਵ੍ਯ-ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਨੇਕ ਉੱਚ ਚਰਜੇ ਦੇ ਕਵੀ ਹੋਏ. ਇਹ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਸਿਖਜਾ ਭਰੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਛੰਨਾ ਬਬਦ । ੧੦ ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਨੇ.

੩. ਰਾਮਦਾਸੀ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਦਾਸੀ । ੨ ਨੰ: ੯ ਰਾਮਦਾਸ ਦਾ ਚੇਲਾ.

੪. ਰਾਮਨਗਰ. ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਤਸ਼ੀਲ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ ਜੋ ਬਨਾਂ (ਚੰਦ੍ ਭਾਗਾ) ਦੇ ਖੱਬੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ੨੬ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.ਇਹ ਨਗਰ ਨੂਰਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਵਸਾ ਕੇ ਨਾਮ ਰਸੂਲ ਨਗਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

ਸਨ ੧੭੯੫ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਨਾਮ ਰਾਮਨਗਰ ਥਾਪਿਆ.

ਸਨ ੧੮੪੮ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਇਸੇ ਪਾਸ ਹੋਈ ਸੀ.

੫. ਰਾਮ ਭ੍ਰਾਤ. ਰਾਮ ਚੰਦ੍ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਭਰਤ, ਲਛਮਨ, ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ । ੨ ਰਾਮ (ਬਲਭਦ੍ਰ)ਦਾ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਸਨ ਦੇਵ."ਰਾਮਭ੍ਰਾਤ ਹੈ ਰਿਪੁ ਹਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. । ੪ ਵਿਜਯ ਨਗਰ ਦਾ ਵੱਖਦੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੭. ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਰਤਾਪੁਰਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-"ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਆਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਪੁਰਖ ਬੁਲਾਇਆ."

੧. ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਸੁਖੀ ਵਸਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ, ਅ:੧੨੦, ਬ: ੯੯ ਤੋਂ ੧੦੫.

੨. ਇਸ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਅਨੁਵਾਦ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਯਣ.

੭. । ੩ ਸੰ. ਸ਼ੋਭਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ । ੪ ਰੋਸ਼ਨੀ. ਚਮਕ.

੨. "ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਆਇਆ ਤਿਸ ਸ਼ਰੁਪਰ ਮਰਣਾ, ਰਾਮਚੰਦ ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਖ ਧਰਮਹੁੰ ਸਾਇਰ ਪੱਥਰ ਤਰਣਾ, ਬੁਰੀਆਈਅਹੁੰ ਰਾਵਣ ਗਿਆ ਕਾਲਕ ਟਿੱਕਾ ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਹਰਣਾ." (ਭਾਗੁ)

੩. "ਰਾਵੀ ਤੀਰ ਜਾਟ ਇਕ ਰਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੧)

੮. । ੩ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ.

੧. । ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੀਪਿ । ੫ ਸ਼ੋਭਾ. ਕਾਂਤਿ.

੨. ੩ ਭੋਜ ਰਾਜ, ਹਰਿਦੱਤ ਮਿਸ਼੍ਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਪਾਣਿਨੀਯ ਸੂਤ੍ਰ ਵਜਾਖਜਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੇਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਿਸਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-"਋ਖਿ: ਕੇਦ:।"

੩. ੨ ਵਿ-ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

੪. । ੨ ਰਿਸ਼ੀਕ. ਇੰਦ੍ਰਿਜ."ਰਿਖੀ ਜੋ ਸਰਬ ਸੰਕੋਚ ਕਰਿ ਕਮਠ ਜਸੋਂ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

੫. ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ."ਰਿਖੀ ਕੇਸ ਸੁਨ ਬੋਲਜੋ ਬਾਨੀ." (ਨਾਪ੍)

੬. ।੧੧ ਰਿਕ੍ਸ਼ (ਮਾਲੀ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਰਿਤ ਬਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਜੋ ਨਿਤ ਭਰਜੋ ਰਹੈ ਨਹਿ ਰਿਤੈ। ਸੋ ਰਿਤ ਜਾਇ ਨੈਕ ਜੋ ਚਿਤੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.ਸਲੀਮੁਲ ਇਜ਼ਰਾਕ.

੮. ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਰਿਤੁ ੨੮ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ੪੫ ਜਾਂ ੫੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਰਿਤੁ ਬੰਦ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਰਭ ਨਹੀਂ ਧਾਰਣ ਕਰ ਸਕਦੀ।

1039-**੧. ਰਿਤੁਦਾਨ.** ਸ਼ਤੁਦਾਨ.ਰਿਤੁਮਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵੀਰਯ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.ਮੈਥੁਨ. ਗਰਭਾਧਾਨ.

੨. ੨ ਹੇਜ਼ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪਤਿ ਸੰਗਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ.

੩. ਰਿਤੰਭਰਾ. ਸੰ.ਅਤਸ੍ਮਰਾ.ਸੱਚ-ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਲਾਭ ਤੋਂ ਜੋ ਬੁੱਧਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਂਦੀ ਹੈ,ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਿਤੰਭਰਾ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਜੋਗ-ਦਰਸ਼ਨ,ਸਮਾਧਿ ਪਾਦ,ਸੂਤ੍ਰ ੪੮.

੪. ਰਿਪੇਂਦ੍. ਰਿਪੁ ਇੰਦ੍. ਦੇਖੋ,ਹੇਲਏ.

੫. ਰਿੜੀਆ. ਪੋਈਆ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਚਾਲ ਜੋ ਹਲਕਾ ਲਾਰਾ ਹੈ. "ਤੁਰੰਗ ਰਿੜੀਏ ਪਾਵਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਰਿੜ੍ਹਨਾ. ਦੇਖੋ,ਰਿੜਨਾ.

ਰਿੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਰੋੜ੍ਹਨਾ. "ਤਬ ਸਤਿਗੁਰ ਝਲ ਡਾਰਿ ਰਿੜ੍ਹਾਇਓ."

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. ਰੀਖ. ਅ.ਰੈਖ.ਚੱਕਿਆ,ਚੁੱਟਿਆ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੀਖ ਨ ਸਕਦੀ." (ਮ:੧,ਥੰਨੇ)

੭. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਦੇ ਫਲ ਮਿੱਠੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਕਾਂਜ (ਟਾਹਣੇ)ਦੇ ਕੌੜੇ ਹਨ,ਪਰ ਇਹ ਅਸਤ੍ਯ ਹੈ.

੮. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਲਦੁਆਨੀ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ੭੩ ਮੀਲ ਹੈ.ਦੁਰਗਾ ਪੀਪਲ ਤਕ ੨੫ ਮੀਲ ਮੋਟਰ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ੮ ਮੀਲ ਘੋੜ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਜਾਂ ਪੈਦਲ.ਡਾਕਖਾਨਾ ਖੇਤੀਖਾਨ ਹੈ.

੧. ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਕਟਹਰ ਹੈ.

੨. "ਜਾਜੋਂ ਹੈ ਰੁਕ ਗ੍ਰਹ ਨਰ." (ਨਾਪ੍) ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਿਤ ਮਨੁੱਖ.

੩. ਇਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਅਰਬਾਨ ਹੈ.

੪. ਰੁਕਨਲ. ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ.

੫. । ੩ ਸ਼ੇਖ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ ਖ਼ੱਯਲ ਡਤਹ.ਸ਼ੇਖ ਸਦਰੁੱਦੀਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਬਹਾਉੱਦੀਨ ਜ਼ਕਰੀਆ ਮੁਲਤਾਨ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ ਪੋਤ੍ਰਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਚੌਦ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਅਯੁਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੀ.ਇਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸ਼ੇਖ ਜਲਾਲ (ਮਖ਼ਦੂਮ ਜਹਾਨੀਆ) ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਉਸਮਾਨ ਸੱਯਾਹ ਵੱਡੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ.

ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ,ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਰਾਜ ਨੰ:੪.

੬. "ਬੋਲੈ ਦੁਰਜੋਧਨ ਹੋਇ ਰੁੱਖਾ." (ਭਾਗੁ)

੭. **ਰੁਚਿਰੰਗੀ.** ਰੁਚਿਰ (ਸੁੰਦਰ) ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ । ੨ ਮਨੋਹਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ. "ਰੁਚਿਰੰਗੀ ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿੰ ਆਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੮. **ਰੁਚੰਗ.** ਵਿ-ਰੁਚਿਰ. ਮਨੋਹਰ. "ਰੁਚੰਗਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

੯. **ਰੁਜ਼ਨਾਮਾ** } ਵੈਦ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ
ਰੁਜ਼ਨਾਵਾਂ } ਦਾ ਉਹ ਰਜਿਸਟਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਆਦਿ ਨਾ ਨਿਰਣਾ ਹੋਵੇ । ਦੇਖੋ, ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ. "ਰੁਜਨਾਵੇਂ ਲੇਖੇ ਥੀ ਬਿਧੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. (ਰੁਦ੍ਰ ਦੀ ਅੱਖ)ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਬਿਰਛ.ਤ੍ਰਿਬਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਦ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਸੁਰ ਮਾਰਿਆ,ਤਦ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਅੱਖ ਤੋਂ ਜੋ ਅਥ੍ਰੂ ਵਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰੁਦ੍ਰਾਕ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

੨. ਤੰਤ੍ਰਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗਲ ਵਿੱਚ ੩੨,ਚੋਟੀ ਤੇ ੨੨,ਦੋਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਛੀਛੀ ੧੨,ਖੱਬੇ ਹੱਥ ੧੨,ਖੱਬੇ ਹੱਥ ੧੬ ਅਤੇ ਛਾਤੀ ਤੇ ੧੦੮ ਰੁਦ੍ਰਾਕ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

੧. **ਰੁਧਿਰ** } ਰੁਧਿਰ ਪਾਜਿ-
ਰੁਧਿਰਪਾ } ਨ. ਰੁਧਿਰ
ਰੁਧਿਰ ਪਾਜੀ } ਪਾਜਿਨੀ.ਜੋ ਲੋਹੂ ਪੀਵੇ."ਅਪਰ ਜਲੋਕਾ ਰੁਧਿਰਪਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)। ੨ ਰਾਖਸ ਜੋਕ ਆਦਿ.

ਰੁਧਿਰ ਬਲਿ. ਦੇਖੋ, ਬਲਿਦਾਨ ੨ ਫੁੱਟ ਨੋਟ ਸਮੇਤ.

੪. ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਰੁਪਏ ਚਲਾਏ ਹਨ,ਪਰ ਸਭ ਦੇ ਤੋਲ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਇੱਕ ਨਹੀ ਰਹੇ. ਈਸਵੀ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ੧੭੫ ਗ੍ਰੇਨ ਦਾ ਰੁਪਇਆ ਬਣਵਾਇਆ. ਸਨ ੧੫੪੨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ੧੭੮ ਗ੍ਰੇਨ ਦਾ.ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚੌਹਰੇ ਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪਇਆ ਚਲਾਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਸਨ੧੮੩੫ ਤੋਂ ਤੋਲ ੧੮੦ ਗ੍ਰੇਨ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.ਇਸ ਵਿੱਚ ੧੬੫ ਗ੍ਰੇਨ ਸ਼ੁੱਧ ਚਾਂਦੀ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਸ਼ਿੱਕਾ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਸੋ ਤੋਲੇ ਦਾ ਰੁਪਯਾ ਭੀ ਚਲਾਯਾ ਸੀ,ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੋਕਬੇ ਤ੍ਰਾਲੀ" ਸੀ. ਇਸੇਤਰਾਂ ੫੦ ਤੋਲੇ ੨੦ ਤੋਲੇ ੧੦ ਤੋਲੇ, ੫ ਤੋਲੇ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਮ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਸਨ ਅਰ ੧ ਤੋਲੇ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਜਹਾਂਗੀਰੀ" ਸੀ.

੫. । ੨ ਮਿਸਲ ਦਾ ਲੇਖ (record in a case).

੧. "ਰੂਪ ਕਰੇ ਕਰਿ ਵੇਖੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

੨. "ਨਾਵ ਰੂਪ ਭਇਓ ਸਾਧ ਸੰਗੁ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੧੦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੁਰੂਪਾ ਲਈ ਭੀ ਰੂਪ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਗੁਰੁਮੁਖ ਪਰਧਨ ਰੂਪ ਨਿੰਦ ਨ ਗੋਈਐ." (ਵਾਰ ੧੯) ਗੁਰੁਮੁਖ ਪਰਧਨ ਅਤੇ ਸੁਰੂਪਾ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ.

1045-੧. **ਰੂਪਵੰਤ.** ਦੇਖੋ, ਰੂਪਵੰਤ. "ਰੂਪਵੰਤ ਹੋਇ ਨਾਹੀ ਮੋਹੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

੨. ੩ ਅੰ. Rupee ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਰੁਪਏ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰੋਪ੍ਯ ਹੈ.ਦੇਖੋ, ਰੁਪਇਆ.

੩. **ਰੂਪੁ.** ਦੇਖੋ, ਰੂਪ. "ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਣੈ ਸੋਹਣੀ." (ਵਡ ਮ:੧)

੪. ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੀੜੇ ਦਾ, ਮੱਝੜੀ ਵਾਙ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤੰਤੁ ਹੈ. ਕੀੜਾ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਆਪਣੀ ਸੂਖਮ ਤਾਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟਦਾ ਗੁੱਥੀ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਗੁੱਥੀ (Cocoon) ਨੂੰ ਉਬਾਲ ਕੇ ਜਦ ਤੰਦ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਗਲੇਟੇ ਦੇ ਸੂਤ ਦੀ ਤਰਾਂ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਤਾਰ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਤ ਵਾਂਙ ਰੰਗ ਕੇ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਰੰਗ ਦਿੱਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਰੇਸ਼ਮ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿ ਕਈ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੧. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਰੋਚਕ ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ—

"ਸੁਨਬੇ ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਪੂਰਕ ਕੇ ਕੀਨੋ ਨੀਕੋ,ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਈ ਨਿਤ ਕੁੰਭਕ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ । ਤਜੇ ਹੈਂ ਵਿਕਾਰ ਮਨ ਰੋਚਕ ਵਿਚਾਰ ਲੀਜੈ, ਕਲੀਕਾਲ ਵਿਖੇ ਐਸੋ ਜੋਗ ਗਤਿ ਦਾਨਿਯੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨. **ਰੇਣੁਕਾ ਪਤਿ** } ਜਮਦਗਨਿ.
ਰੇਣੁਕਾ ਰਮਣ }

੩ । ੩ ਹੱਕਣ ਅਤੇ ਠੇਲ੍ਹਣ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.ਦੇਖੋ ਹਏਂਦ੍ ੨.

੪. **ਰੇਲਝੇਲ.** ਧੱਝਣ ਅਤੇ ਝੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ.

੫. **ਰੇਵਤਿ.** ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

1048-੧. **ਰੇਵਾਲ.** ਰੇਵਾ ਦੀ ਆਲ(ਔਲਾਦ). ਰਤਨਮਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਰੇਵਾਲਸਰ (ਰਵਾਲਸਰ) ਨੂੰ ਰੇਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "ਮੈਂ ਰੇਵਾ ਕਾ ਨੰਦਨ ਪ੍ਯਾਰੋ । ਜਗ ਰੇਵਾਲ ਨਾਮ ਮੁਝ ਭਾਰੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ੬ ਰੈ ਸ਼ਬਦ ਰਮਜਾਣਾ (ਲੀਨ ਹੋਣਾ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ-"ਕਰ ਕੰਜਨ ਮੇਂ ਰੈ ਗਏ." (ਹਨੂ)ਸੀਤਾ ਦੇ ਹੱਥ ਕਮਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ.

੩. ੨ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭੂਆ ਦੇ ਪੋਤੇ ਰੱਘੂ ਚਮਾਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੋ ਭਾਗਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ. ਇਹ ਭੀ ਪੂਰਣ ਭਗਤ ਸੀ.

੪. ੩ ਰੂ(ਚੇਹਰੇ)ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਰੋਇ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ."ਬੇਦਿਆਨਤ ਸਿਆਹ ਰੋਇ ਹੈ."(ਹਾਫ਼ਜ਼ ਨਾਮਾ)

੫. "ਰੋਸ ਨ ਕਾਹੂੰ ਸੰਗਿ ਕਰਹੁ." (ਬਾਵਨ)

1049-੧. **ਰੋਜ਼ਾਨਹ.** ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ. ਹਰ ਰੋਜ਼.

੨. । ੪ ਸ਼ਜਾਫ਼ਤ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਨਿੱਤ ਦਾ ਖ਼ਰਚ.

੩. ਇਸ ਨਹਿਰ ਦ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਰਸਮ ਲਾਰਡ ਰਿਪਨ(Marquis of Ripon) ਨੇ ਫ਼ੁਲਕੀਆਨ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਸਹਿਤ ੨੪ ਨਵੰਬਰ ਸੰਨ ੧੮੮੨ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਸੀ.

੪. । ੩ ਸੰ. ਬ੍ਰੋਰ. ਰੋਲਾ. ਦੇਖੋ,ਅੰ. roar.

੫. "ਇੱਕ ਊਚੀ ਰੋਰੀ ਪਰ ਸੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ੨ ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਚਿਕਨੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਰੋਸ ਦੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ Cotoneaster

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

bacillaris.

੨.।੨ ਲਾਖ ਮੋਮ ਰਾਲ ਆਦਿ ਦਾ ਸਪਿਰਟ (Spirit wine) ਜਾਂ ਤੇਲ ਮਿਲਿਆ ਚਮਕੀਲਾ ਪੋਚਾ. Varnish.

੩. **ਰੌਪ੍ਯਮੁਦ੍ਰਾ.** ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ- ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ.ਰੁਪਯਾ.ਰਜਤਪੜ੍ਹ.

੪. **ਰੰਗਸਾਜ਼.** ਫ਼ਾ.ਰੰਗ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਮੇਜ਼ ਕੁਰਸੀ ਮਕਾਨ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਰੰਗ ਲਾਉਣ(ਕਰਨ) ਵਾਲਾ.

ਰੰਗ ਸ਼ਾਲਾ. ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਥਾਂ. ਥੀਏਟਰ.

੫. "ਰੰਗੁ ਮਾਣਿਲੈ, ਪਿਆਰਿਆ!" (ਸ੍ਰੀ ਮ:੧)

੬. **ਰੰਗਰੂਟ.** ਅ. Recruit. ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ. ਨਵਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਿਮ.

੭. **ਰੰਗਾਲਯ.** ਸੰ. ਰਙ੍ਗਾਲਯ. ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ. ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਦਾ ਮਕਾਨ.

੮. "ਚੁਬਿਧਿ ਯੁਤ ਹੈ ਫਲ ਰੰਚਨ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)ਲਾਲੀ ਅਤੇ ਸਿਆਹੀ ਵਾਲਾ ਫਲ.

੯. **ਰੰਦ.** ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪਸ਼ੂ ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ.ਜਿਵੇਂ- ਇਸ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਰੰਦ ਹੈ । ੨ ਛੱਤ ਦਾ ਮੋਘਾ. ਰੌਸ਼ਨਦਾਨ ।੩ ਕਿਲੇ ਦੀ ਕੰਧ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਛੇਕ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੀ ਵੈਰੀ ਤੇ ਤੋਪ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

੧੦. **ਰੰਮ ਕਪਰਦਿਨਿ.** ਤਮਜ- ਕਪਰ੍ਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਿਨੀ.

੧੧. **ਰੁਦ ਚਕ੍ਰ.** ਦੇਖੋ,ਰਦਚਕ੍ਰ ੩ ਅਤੇ ੪.

1054-੧. **ਲਹੁ ਦੀ ਬਲਿ.** ਦੇਖੋ, ਬਲਿਦਾਨ ੨ ਫੁੱਟ ਨੋਟ ਸਮੇਤ.

੧. ਨਵਾਂ ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਜੰਗ.

੨. ਇੱਥੇ ਚਹੁੱਮਾਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੂਹ ਚਲਦਾ ਸੀ.ਇਹ ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਤਖਾਣ ਸਿੱਖ ਦਾ ਘਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਠਹਿਰੇ ਸਨ.

੩.। ੩ ਅੰ. Luck. ਕਿਸਮਤ. ਭਾਗ. ਨਸੀਬ.

੪. ਮੱਥੇ ਛਾਤੀ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਚੰਦਨ ਭਸਮ ਆਦਿ ਲਈ ਲੀਕਾਂ (ਟਿੱਕੇ) ਕੱਢ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਆਂ ਭਕੀਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ । ੨

੫.। ੩ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਅਰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ.

੬. **ਲੱਕ.** ਦੇਖੋ, ਲਕ.

ਲੱਕਣਾ. ਵਿ- ਜੀਭ ਨਾਲ ਚੱਟਣਾ. ਸੰ. ਲੇਹਨ

੭.। ੨ ਹੰਸੀ. ਹੰਸ ਦੀ ਮਦੀਨ । ੩ ਸੂਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ.

੮. ਅਧਯਾਤਮ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਲਕ੍ਸ਼ਮਣ ਹੋਇਆ — "ਮਰ੍ਯਾਦ੍ ਮਰਤੋ ਨਾਮ,ਲਕ੍ਸ਼ਣੰ ਲਕ੍ਸ਼ਮਣਾ ਨ੍ਵਿਤਮ੍." (ਕਾਂਡ ੧,ਅ:੩,ਸ਼:੪੫)

੯. **ਲਕ੍ਸ਼ਣ.** ਦੇਖੋ, ਦੀਦਬਾਨ ੩.

ਲਕ੍ਸ਼ਣਾਰਥ. ਲਕ੍ਸ਼ਣਾਵ੍ਰਿੱਤਿ ਨਾਲ ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ ਅਰਥ.ਦੇਖੋ,ਲਕ੍ਸ਼ਣਾ.

੧. ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਇੱਥੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਰਿਹਾ.ਜੈਚੰਦ ਕਨੌਜ ਪਤੀ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਸਨ ੧੧੯੪ ਤੋਂ ਇਸ ਥਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਰਹੀ.ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਢਿੱਲਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਵਧ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਆਦਤ ਖ਼ਾਨ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋ ਗਿਆ. ਲਖਨਊ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਾਜਿਦ ਅ਼ਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗ਼ਾਦਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਕਲਕੱਤੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ.

੨. **ਲਖਲਟੀ** } ਲਖ ਲੁਟਾਊ. **ਲਖਲੂੱਟ** } "ਬੈਠਿਓ ਲਖਲਟੀ." (ਨਾਪ੍)

੩. **ਲਖੇਰਾ.** ਲਾਖ ਅਤੇ ਲਾਖ ਦੀ ਵਸ੍ਤਾਂ ਬਣਾਨ ਵਾਲਾ । ੨ ਲਖਣ (ਦੇਖਣ) ਵਾਲਾ.

੪.੪ J. Rennell ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦਾ ਭਟਨੇਰ ਤਕ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ.

੫.। ਫ਼ਲਘੁ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਲਗ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਦੀਰਘ ੬.

੧. ੩ ਚਾਲਾਕ. "ਪਠਹੁ ਸਿੱਖ ਲਘੁ ਦੇਹੁ ਤੁਰੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. "ਲੱਭ ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਰੀਐ ਤਬ ਹੋਤ ਹੈ ਨ੍ਰਿਪਮੇਧ." (ਪਾਰਸਾਵ)

1058-੧. **ਲਦਾਖ਼.** ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਤਿੱਬਤ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੭੦੦੦੦ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨ ਸੰਖ੍ਯਾ ੨੪੦੦੦ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਲੇਹ ਹੈ.

੨.। ੨ ਬਹੁਤ ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਪੇਟ ਦਾਸੀਆ.ਦੇਖੋ, ਲਪ ੪.

੩. **ਲਪਜ਼ਗੱਟਾ.** ਲਾਲਚੀ. ਪੇਟ ਦਾਸੀਆ. ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਸ ਭਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲਪ ੪.

੪. **ਲੱਪ.** ਦੇਖੋ, ਲਪ

ਲੱਪ ਗਲ੍ਹੱਪਾ. ਲੱਪ ਭਰ ਕੇ ਗਲ੍ਹੱਪ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੨ ਚੰਗੇ ਭੋਜਨ ਮੁਫ਼ਤ ਖਾਣ ਦਾ ਕੰਮ.

੫. ੩ ਪ੍ਰਾਰਬਧ. ਕਿਸਮਤ."ਪਰਧੰ ਅਪਨੀ ਲਬਧਿ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬.। ੯ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਮੁਹੱਬਤ । ੯ ਮੂਰਛਾ. ਬੇਹੋਸ਼ੀ । ੧੦ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਇਸਥਿਤੀ.

੭. **ਲਰਕਤ.** ਲਟਕਤ. "ਘੰਟਾ ਸਿਰਪਰ ਲਰਕਤ ਨਿਸਿ ਬਿਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲਰਕਵਾ. ਲਸ਼ਕੇ. ਬਾਲਕ. ਲਰਕਪੁਣਾ. ਬੱਚਪਨ.

੧.।੩ ਲੰਪਟ."ਲਾਲਚੀ ਲਲੁ ਜੜ, ਤੇ ਪਾਵਨ ਕੇ ਪੂਜਨ ਕੀਨੇ." (ਭਾਗੁਕ)

੨. **ਲਲੰਤਿਕਾ.** ਸੰ. ललन्तिका. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਨਾਭਿ ਤਕ ਲਟਕਦੀ ਹੋਈ ਮਾਲਾ ਅਥਵਾ ਹਾਰ."ਬਿਚ ਲਲੰਤਿਕਾ ਲੁਲਿਤ ਲਲਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸੁੰਦਰ ਮਾਲਾ ਝੂਲ ਰਹੀ ਹੈ.

੧.। ੪ ਲਯ. ਸਮੇਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ। ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀ ਬਾਣ." (ਜਪੁ)

੨. ਤਿੱਬਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ (Lassa ਅਥਵਾ Lhasa) ਜੋ ਦਲਾਈ ਲਾਮਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ.ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੮੦੦੦ ਹੈ.

੩. **ਲਾਹਬਰ.** ਲਾਭ੍ਵੰਤ. ਲਾਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ. ਜਿਵੇਂ-ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣਦੇ ਲਾਹਬਰ. (ਅਰਦਾਸ)

੪. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਜ ਵਿੱਚ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਜ(ਨਿਰਾਕਾਰ) ਵਿਖਾਇਆ । ੫ ਦੇਖੋ, ਲਾਖੁ ੨.

੫.੨ ਸੰਬੰਧ. ਤਅੱਲੁਕ. "ਲਾਗ ਨਿੱਜ ਘਰਨੀ ਕੇ ਅੰਗ ਸੰਗ." ਦੇਖੋ, ਆਦਮ-ਸਨਾਬੀ ।

੧. "ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਮਿਲਿ ਗਇਆ ਪਰਿਆ ਕਲੇਜੇ ਡੇਕੁ." (ਸ: ਕਬੀਰ ੩ ਕ੍ਰਿ-ਲਗਣਾ ਹੈ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

"ਸਾਧਸੰਗ ਜਬ ਇਹ ਮਨ ਲਾਗਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸੰਗਜਾ-ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਤੇ ਲੱਗੀ (ਖ਼ਰਚ ਹੋਈ) ਰਕਮ, ਜਿਵੇਂ-ਇਸ ਮਕਾਨ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦੋ ਲੱਖ ਹੈ.

੨. **ਲਾਗਲਾ.** ਅਦਾ. ਲੱਗਾ. ਜਿਵੇਂ-ਹੋਊ ਲਾਗਲਾ. ਹੋਣ ਲੱਗਾ.

੩. ।੪ ਮਜੀਠ । ੫ ਨਾਰੀਅਲ. ਨਲੇਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ । ੬ ਸੱਪ.

੪. ਇਬਾਰਤ ਸੁੰਨਤ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਕੱਟਣ ਵੱਲ ਹੈ. ਕਈ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ.

੫. **ਲਾਣ.** ਅੰਬਾਰ. ਢੇਰ. ਘਾਸ ਕਰਕੇ ਵੱਢੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਅੰਬਾਰ.

੧. ੨੦ ਫ਼ਰਵਰੀ੧੮੩੫ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ, ੧੪ ਜਨਵਰੀ ੧੮੩੯ ਨੂੰ

੨. (George Clerk) ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਏਜੇਂਟ ਲੁਧਿਆਨਾ

੩. ਭਾਈ ਉਚੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਰਈਸ ਕੈਥਲ ਦੇ ਔਲਾਦ ਬਿਨਾ ਮਰਣ ਪੁਰ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਕੈਥਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ੧ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੩ ਨੂੰ ਨੇਪਾਲ ਦਾ ਰੇਜ਼ੀਡੇਂਟ ਹੋਇਆ.

੪. ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਮੇਜਰ ਥ੍ਰਾਡਫ਼ੁੱਟ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ

੫. ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਏਜੇਂਟ ਬਣਾਇਆ. ੧ਫ਼ਰਵਰੀ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਰੇਜੀਡੇਂਟ ਅਤੇ ੧੪ ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੇਂਟ ਹੋਇਆ. ੯ ਫ਼ਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੫੩ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਏ.ਜੀ.ਜੀ. ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ੧੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੫੭ ਨੂੰ ਔਧ ਦਾ ਚੀਫ਼ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬਣਿਆ.

੬. ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰੇਜੀਡੇਂਟ ਦੇ ਮਾਤਹਤ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅਰ ਕਲੈਕਟਰ ਮੁਕੱਰਿਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਨੀਪਤ ਆਦਿ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਿਹਾ. ਇਟਾਵੇ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਕੀਤਾ. ੨੬ ਅਗਸਤ ੧੮੪੧ ਨੂੰ ਪਾਦਰੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ Harriette Hamilton ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ. ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਿਆਸਾ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਲਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ੧ ਮਾਰਚ ੧੮੪੬ ਨੂੰ ਲਾਰੈਂਸ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ.

੨੯ ਮਾਰਚ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨ ਪੁਰ ਜੋ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਬੋਰਡ ਬਣਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੈਂਸ ਅਤੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਜਾਨਲਾਰੈਂਸ ਅਤੇ ਮੈਨਸਲ (Charles Greville Msnsel) ਚੁਣੇ ਗਏ. ਫਰਵਰੀ ੧੮੫੩ ਵਿੱਚ ਬੋਰਡ ਤੋੜ ਕੇ ਲਾਰੈਂਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੀਫ਼ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ. ੨੫ ਫ਼ਰਵਰੀ, ੧੮੫੯ ਨੂੰ ਜਾਨਲਾਰੈਂਸ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹੀ ਗਈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਉੱਚ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ, ਅਰਥਾਤ

੭. "ਦਿਲੇ ਆਸ਼ਤਾਂ ਚੁਨੀਂ, ਚੂੰ ਲਾਲਹ ਦਾਗ਼ ਬਰ ਜਿਗਰ." (ਦੀਗੋ)

੮. **ਲਾਲਕ.** ਸੰ. ਵਿ- ਲਡਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

੧. ਲਿੰਗਾਯਤ ਮੁਰਦੇ ਦਫ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੰਗਮ ਸੰਗਜਾ ਭੀ ਹੈ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੰਗਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗਮ ੩.

੨. **ਲਿਪਿਕਰ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਲਿਖਾਰੀ. ਲੇਖਕ. ਮੁਨਸ਼ੀ.

੩. **ਲਿਲਕ.** ਚੀਕ. ਚੀਖ. ਟੇਰ.

੪. "ਪੀਤ ਸੁ ਵਰਨ ਸ਼ਰੀਰ ਗਨ ਲੀਹਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਬੇਰ ਦਾ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਅਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਲੀਕਾਂ. ਇਹ Tiger ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ.

੫. "ਰਿਦਾ ਗੁਢ ਬਚ ਲੀਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੬. ਮਰਯਾਦਾ. ਰੀਤਿ. "ਕੌਨ ਮਿਟਾਇ ਸਕੈ ਤਿਨ ਲੀਕਾ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ "ਕਹਯੋ ਮੋਹਰੀ ਬਡ ਬਚ ਲੀਕਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੭. **ਲੀਗ.** ਅੰ. League. ਸੰਗਜਾ-ਸਮਾਜ. ਸੰਘ. ਸਭਾ.

੧. ੨ "ਇਹ ਮਨਿ ਲੀਣ ਭਏ ਸੁਖ ਦੇਉ." (ਗਉ ਅ: ਕਬੀਰ)

੨. ੭ ਅਜੇਹੀ ਨਗਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਤਰਹਿ ਦੇ ਖੇਲ ਤਮਾਸ਼ੇ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਰੌਨਕ ਹੋਵੇ. "ਲੀਲਾਵਤੀ ਪੁਰੀ ਸੁਭ ਥਾਨ । ਇਸ ਸਰ ਪਰ ਵਰ ਵਸਹਿ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੯. **ਲੁਕੋਣਾ.** ਕ੍ਰਿ. ਲੋਪ ਕਰਨਾ. ਛੁਪਾਉਣਾ.

੪. ।੨ ਉਖੇੜੀ. ਪੁੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਲੁੰਚ.

੫. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਲੁੱਟ ਦੇ ਮਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੇ ਲਈ ਰੱਖ ਕੇ, ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ.

੧. ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੧੫ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-"ਪ੍ਰਿਥਮ ਫਿਰੰਗੀ ਲੁਦਪੁਰ ਆਵੈ." ਅਤੇ "ਲੁਦਵਨ ਨਗਰ ਮਾਰ ਕਰ ਲਰਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਲੁਪਾਈ.** ਲੋਪ ਕੀਤੀ. ਲੁਕਾਈ. "ਭਾਈ ਕਹੀ ਲੁਪਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩. **ਲੁੱਬ.** ਅ. ਸੰਗਜਾ-ਸਾਰ. ਤਤ੍ਵ । ੨ ਰੂਹ । ੩ ਮਨ. ਦਿਲ.

੪. । ੨ ਸੰਗਜਾ- ਲੋਭ. ਲਾਲਚ. "ਲਹਿਰੀ ਲੁਭ ਕੀ ਦੂਰਿ." (ਰਤਨ ਮਾਲ) ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੂਰ.

੫. **ਲੁਲਿਤ.** ਸੰ. ਵਿ- ਲਟਕਦਾ ਹੋਯਾ । ੨ ਝੂਲਦਾ ਹੋਯਾ. ਦੇਖੋ, ਲਲੰਤਿਕਾ.

੬. **ਲੂਖੀ.** ਜ਼ਿਲੇ ਅੰਬਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਰੰਘੜ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੂੰ ਭੁਸਥਲੋ ਦੇ ਥੇਹ ਤੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਭੇਟਾ ਅਰਪੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਰਸੂ, ਰਾਸਿ ੧੨, ਅ: ੫੯.

੭. **ਲੂਨ ਕੱਲਰ.** ਉਹ ਕੱਲਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੂਣ (ਰੇਹੀ) ਹੋਵੇ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਘਾਹ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦਾ.

੮. ਲੂਲਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ । ੨ ਅ. ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ । ੩ ਵੇਸ਼ਜਾ । ੪ ਭਾਵ- ਮਾਯਾ. "ਲੂਲੀਏ ਸ਼ੇਖ ਈਂ ਦਿਲੇ ਆਲਮ ਰਬੂਦ." (ਦੀਗੋ)

੧. ੩ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਹੋ ਸਕੇ. "ਕੱਲਰ ਤੇ ਹਮ ਕੀਨਸ ਲੇਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਸੰ. ਲੋਹਿਨ੍. ਚੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲੇਹਨ.

੨. ਲਦਾਊ ਦੇ ਬੋਝ ਨਾਲ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ.

੩. **ਲੇਪਨੀ.** ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੋਚਾ ਪਾਣ ਵਾਲਾ.

੪. **ਲੈਸੰਸ.** ਅੰ. License. ਸੰਗਜਾ-ਸਨਦ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਤ੍ਰ. ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ. ਆਗਜਾ ਪਤ੍ਰ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਪ. **ਲੈਂਪ** ਅੰ. Lamp. ਦੀਵਾ. ਚਰਾਗ਼ਾ.

੧. । ੮ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਲੋਹ ਹੈ. "ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਬਿਨ ਲੋਹ ਜੁ ਫਿਰੈ." (ਤਨਾਮਾ)

੨. । ਪ ਲਾਲ ਰਤਨ. ਮਾਣਿਕ । ੬ ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ । ੮ ਰੱਤਾ ਮ੍ਰਿਗ.

੧. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਹਾੜ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਲੋਕ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼)ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਅਲੋਕ (ਅੰਧੇਰਾ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

੨. ਲੌਕਿਕ (ਸੰਸਾਰੀ) ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪੂਰਾ.

੩. ਸਰ ਜਾਹਨ ਸਪੈਂਨਸ਼ਰ ਲੋਗਿਨ. ਇਹ ੯ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੦੯ ਨੂੰ ਜੰਮਿਆ. ਡਾਕਟਰ ਬਣ ਕੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਇਆ. ੨੮ ਜੁਲਾਈ ੧੮੪੨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬ੍ਰਾਂਦੀ Lena Campbell ਨਾਲ ਲਖਨਊ ਹੋਈ.੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਬਾਲਗ਼ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗਾਰਡੀਅਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਤੀਕ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਹਾ. ਲੋਗਿਨ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੮ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੬੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਕਬਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਰਚ ਤੋਂ Felixstowe ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਈ.

ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਲੇਡੀ ਲੋਗਿਨ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ Sir John Login and Duleep Singh ਪੜ੍ਹਨੀ. ਚਾਹੀਏ

੧. ।ਤਲਾਵਣਜ(ਸੁੰਦਰ)ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ." ਗੁਰੁ ਸਮ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਲੋਨ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. **ਲੋਭੀ ਪਤੰਗ**. ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. "ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ ਰਸਿ ਲੋਭੀ ਪਤੰਗ." (ਸੁਖਮਨੀ)

੩. **ਲੋਮਸ਼ਾ**. ਦੇਖੋ,ਲੁੰਬੜੀ । ੨ ਭੇਡ। ੩ ਵਿ-ਰੋਮਾਂ ਵਾਲੀ. ਜੱਤਲ.

੪.। ੩ ਕੰਠੇ ਜਾਂ ਮਾਲਾ ਦਾ ਲਟਕਦਾ ਹੋਯਾ ਰਤਨ. "ਲੋਲਕ ਲਟਕਤ ਸਬਜ਼ੇ ਜਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ.।ਤਸਿੰਧੀ.ਘੀ ਲਾਕੇ ਪਕਾਈ ਮਿੱਠੀ ਰੋਟੀ. ਮਿੱਠਾ ਪਰਾਉਂਠਾ.

੬.। ੨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਮਵਾਸਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਲੜਕਾ.

੭. ਦਾਸੀ.ਸੇਵਕਾ।੨ ਲੜਕੀ.ਛੋਕਰੀ.

੮. **ਲੌਂਡੇਬਾਜ਼** ਗਦਾ ਭੋਗੀ.ਲੂਤੀ. Sodomite.

ਲੌਂਡੇ ਬਾਜ਼ੀ. ਇਸ੍ਲਾਮ. Sodomy. ਗੁਦਾਭੋਗ. ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਨਪੁੰਸਕਤਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੯.। ੩ ਲਾਵਣਜ(ਸੁੰਦਰ)ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ."ਚਾਪੀ ਕਰਹਿ ਚਰਨ ਜੁਗ ਲੋਨ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੧. ੯ ਲੱਕ (ਕਮਰ) ਨੂੰ ਬੱਧਾ ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ,ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਲਿੰਗੋਟ ਪਹਿਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ- ਉਸ ਨੇ ਲੰਗਰ ਲਿੰਗੋਟ ਕਸ ਲਿਆ । ੧੦ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦਾ ਘੁੱਟਵਾਂ ਜ਼ਾਘੀਆਂ.

੨. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਪਾਸ ਰਚ ਕੇ ਭਾਈ ਲੰਗਾਹ ਨੂੰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਥਾਪਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ,ਲਾਲ ।

੩. ਮਾਰਵਾੜ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਤੜਾਗੀ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

੪. **ਲੰਡਨ**. London. ਟੇਮਸ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੱਸੀ ਹੋਈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ,ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ.ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੭੨੯੭੩੭੦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇੰਗਲੈਂਡ.

੫. **ਲੰਬਾਈ**. ਸੰਗ੍ਯਾ- ਲੰਮਾਪਨ (length).

੬. **ਲੰਬੋਦਰੀ**.ਲਟਕਦੇ ਹੋਏ ਢਿੱਡ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਗੋਗੜ ਲਟਕਦੀ ਹੈ । ੨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਿੱਦਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਪਹਿਲਗਾਂਵ ਦੇ ਪਾਸ ਵੱਡੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ.

੧. ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਸਾ (ਚਰਬੀ)ਦੀ ਤੂ (ਰਖਜ਼ਾ)ਹੋਵੇ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚਰਬੀ ਦੀ ਵਸਤ੍ਰ ਰਖਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੨. ਸਿੱਖ ਮਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਤਰਹ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਰੰਗ ਜਾਂ ਬਣਾਉਟ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਵਿਹਿਤ ਅਥਵਾ ਨਿਸ਼ਿੱਧ ਨਹੀ. (ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ,ਵਰਾਹ ਪੁਰਾਣ,ਕਮਾਲੱਚਨ ਜਜੋਤਿਸ ਤਤ੍ਵ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ).ਜੋ ਰੁੱਤ ਦੇਸ਼ ਸਮਾਜ ਅਨੁਕੂਲ ਪਹਰਾਵਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਪਹਰਨਾ ਯੋਗਜ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਸਰਬੰਦ (ਦਸਤਾਰ) ਦਾ ਤਜਾਗ ਵਰਜਿਤ ਹੈ.

੩. **ਵਸਤ੍ਰ-ਗ੍ਰਿਹ**. ਤੰਬੂ. ਖੇਮਾ. ਵਸਤ੍ਰਾਗਾਰ.

੪. **ਵਸੁਸੇਣ**. ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ ਦਾ ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣ ੯.

ਪ. **ਵਸੁਦੇਵ ਸੁਤ** } ਕ੍ਰਿਸਨ
ਵਸੁਦੇਵ ਤਨਜ } ਜੀ ਅਤੇ ਬਲਭਦ੍ਰ.

੬.। ੨ ਸੰ. ਵਸੁਮਤ੍. ਵਿ- ਧਨਵਾਨ. ਦੌਲਤਮੰਦ. ਧਨੀ.

੭. "ਸਭਹਿੰ ਵਸੇਆ ਦਿਨ ਮਨ ਸਰਸਨ । ਵਡੇ ਭਾਗਿ ਪਾਵੈਂ ਗੁਰਦਰਸਨ." (ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦੇਖੋ, ਵੈਸਾਖੀ ੨.

੮. **ਵਸੰਤਦੂਤੀ**. ਸੰਗਜਾ-ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ.

1078-੧. **ਵਹਿਤ੍ਰ**. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ- ਨੌਕਾ. ਜਹਾਜ. ਦੇਖੋ, ਬੋਹਿਥ.

੨. ੩ । ੩ ਰਾਜਤਰੰਗਿਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਮਿਹਿਰ ਕੁਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਨਾਲ ੬੩ ਵਰ੍ਹੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ । ੪ ਵਕ ਨਾਉਂ ਦਾ ਅਸੁਰ (ਦੈਤ). ਦੇਖੋ, ਬਕਾਸੁਰ ਅਤੇ ਵਕਾਸੁਰ । ੫ ਵਕਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ. ਬਕਦਾਲਭ੍ਯ.

੩. **ਵਕਾਰ**. 'ਵ' ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਵਾਵਾ । ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਕਾਰ । ੩ ਅ. ਵਕ਼ਾਰ. ਸ਼ਾਂਤਿ.ਚੈਨ.ਆਰਾਮ। ੪ ਸਹਨਸ਼ੀਲਤਾ. ਬੁਰਦਬਾਰੀ । ੫ ਕ਼ਦਰ.

੪.। ੨ ਸੰਗਜਾ-ਨਦੀ ਦਾ ਮੋੜ(ਖਮ) ੩ ਛਨਿੱਛਰ. ਸ਼ਨੀ । ੪ ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ । ੫ ਰੁਦ੍ਰ.

1080-੧. **ਵਜੋਂ**.ਦੇਖੋ,ਵਜਹੁ ੩."ਮਿਹਨਤ ਵਜੋਂ ਤੁਝ ਮਿਲਤ ਕਿ ਨਾਹੀਂ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ੧੬ਵੇਂ ਸਨ ਜਲੂਸ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਵਜ਼ਨ ੧੬੦ ਤੋਲੇ ਦਾ ਡਿੱਗਾ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਦਾ ਭਲਾ ਸੀ. ਇਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਹਾ ਮਿਲਾ ਕੇ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਲਵਾਰ, ਪੇਸ਼ ਕਬਜ਼ ਅਤੇ ਛੁਰੀ ਬਣਵਾਈ. ਦੇਖੋ. ਉਲਕਾ ੩.

੩. ਐਤਰੇਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰੇ ਹੋਏ ਦਧੀਚਿ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਹੱਡੀ ਪੁਸ਼ਕਰ ਕੋਲੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਮਿਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਜ੍ਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਖਸ ਮਾਰੇ. ਮਤਸ੍ਯ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਖਰਾਦਕੇ ਜੋ ਛਿੱਲੜ ਲਾਹਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਵਜ੍ਰ ਬਣਿਆ.

੪. **ਵਟਣਾ** } ਦੇਖੋ, ਬਟਨਾ ਅਤੇ
ਵਟਨਾ } ਵੱਟਣਾ.

੧. ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਉਮਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਧਨ ਆਦਿ ਨਾਲ ਵੱਡਿਆ ਹੋਣਾ । ੨

੧. ।੪ ਵਿ-ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

੨. **ਵਨਮਾਣੂ** } ਦੇਖੋ,ਬਨਮਾਣੂ.
ਵਨਮਾਨਖ }

੩. **ਵਨਮੁਤ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਮੇਘ. ਬੱਦਲ.

੪. **ਵਨੀ.** ਸੰ. ਵਨਿਨ੍. ਵਾਨਪ੍ਰਸਥ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਨੀ ੨.

੫. **ਵਪੂ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਬਾਪ. ਪਿਤਾ. ਬਾਪੂ। ੨ ਦੇਵਤਾ। ੩ ਗੁਰੂ। ੪ ਖੇਤ.

੬. ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਮੀਨ ਤਕ ੧੨ ਰਾਸ਼ਾਂ ਭੋਗਣ ਦਾ ਸੂਰਜ ਦਾ ਸਮਾ.

1084-੧. **ਵਰਣ ਸਥਾਨ.** ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ(ਅ) ਦਾ ਫੁੱਟਨੋਟ.

ਵਰਣਕ. ਵਰ੍ਣਕ. ਕਲਮ. ਲੇਖਨੀ. ਲਿਖਣ । ੨ ਰੰਗ । ੩ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. ਮੁਸੱਵਰ.

੨. ਜਿਵੇਂ-"ਭੂਖੇ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜੈ। ਯਹ ਮਾਲਾ ਅਪਨੀ ਲੀਜੈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) (ਭੂ) ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਖੇ (ਆਕਾਸ਼), ਭਾਵ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਦੇਹ, ਜੇ ਭਗਤਿ ਨਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਲਾ (ਮਾਇਆ ਦਾ ਆਲਯ-ਘਰ) ਆਪਣਾ ਲੈ ਲਓ.

੩. ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ ਜਿਤਨੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਤਨੇ ਉਤਨੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਰਣ ਮਾਲਾ ਰਚੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ-ਅਰਬੀ ੨੮, ਫ਼ਾਰਸੀ ੩੨, ਪੰਜਾਬੀ ੩੫, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ੨੬, ਰੂਸੀ ੩੫, ਯੂਨਾਨੀ ੨੪,ਚੀਨੀ ੨੧੪ × × × ਆਦਿ.

੪.। ੫ ਠਹਿਰਾਉ. ਸ੍ਥਿਤਿ । ੬ ਵਰਤੋਂ. ਵਿਹਾਰ.

੫.। ੨ ਵਿ-ਮੋਜ਼ਦ. ਉਪਸ੍ਥਿਤ । ੩ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਾਰੀ.

੬.। ੩ ਸੁਹਾਗਾ. ਟੰਕਣ.

੭. **ਵਰਨਾਰੀ.** ਸੁੰਦਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਰ ਅਤੇ ਨਾਰੀ. "ਵਰਨਾਰੀ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲ ਗਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮ: ੫)

੧.। ੫ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਉੱਤਮ ਅੰਗ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ਼ ਮੰਦਾ ਆਦਿ.

੨.। ੪ ਤਾਂਬਾ.ਤਾਮ੍। ੫ ਨੀਂਬੂ.

੩. ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਛੱਡਿਆ ਹੋਯਾ ਅਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਅਗਨਿ ਅਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਸੀ "ਵਰੁਣਾਸਤ੍ਰ ਤਬ ਕਾਲ ਚਲਾਯੋ" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

੪.। ੪ ਢਾਲ । ੫ ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ । ੬ ਫ਼ੌਜ. ਸੈਨਾ.

੫. **ਵਰ੍ਹੀਣਾ.** ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਇਆ ਦਿਨ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਵਰ੍ਹੇ-ਗੰਢ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦਾ ਦਿਨ. Anniversary.

੫.। ੨ ਰਮਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.ਦੇਖੋ.ਕਲਕੀ.

੬."ਆਨਨ ਕੀ ਛਬਿ ਵਲੀ ਗਣੇ ਕਰ ਟਲੀ ਗਲੀ
ਕਾਨਨ ਕੀ ਗਲੀ ਬਲ
ਅੰਗੋਂ ਮੈਂ ਨ ਭ੍ਰਾਸ ਹੈ,
ਲੋਇਨਾ ਕੇ ਮਾਹਿ ਕਛੁ
ਲੋਇ ਨਾ ਪਰੈ ਸੁਵੇਛ
ਰਸਨਾ ਮੋ ਰਸ ਨਾ ਸੋ
ਨਾਸ ਕਲਾ ਨਾਸ ਹੈ,
ਕੋਸ਼ ਭਏ ਊਜਰ
ਨ ਰਹਜੋ ਕਛੁ ਊਜਰ
ਜਵਾਨੀ ਗਈ ਊਜਰ,ਨ
ਸਾਸ ਕੋ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ,
ਤ੍ਰਿਬਨਾ ਅਨੰਤ ਅੰਤ
ਭਯੋ ਹੈ ਸੰਘਾਤ ਸਭ
ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਸ਼ਾਂਤ ਨਾਹਿ
ਸ਼ਾਂਤ ਭੋਗ ਆਸ ਹੈ."

1086-੧. **ਵੜ.** ਸੰ.ਵ੍ਰਕ੍ਰ. ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲੂਸ਼ਾਹੀ.

੨. **ਵਾਉਵਰੋਲਾ.** ਦੇਖੋ, ਵਟੋਲਾ.

੩. **ਵਾਸਕ.** ਸੰ. ਵਿ- ਵਸਣਵਾਲਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਬਾਂਸਾ.ਅੜੂਸਾ । ੩ ਦਿਨ.ਵਾਸਰ। ੪ ਸੰ. ਵਾਸ਼ਕ-ਵਾਬਕ. ਵਿ- ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

੪. **ਵਾਸਪਯੰਤ੍ਰ.** ਵਾਸ਼੍ਪਯਨ੍ਤ੍ਰ.

੫. ਫ਼ਾਰ. ਵਾਸ਼੍. ਮੰਦਿਰ. ਮਹਿਮਾ। ੬ ਚੁਰਸਤਾ.ਚੌਰਾਹਾ.

੭. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾਦਾਨ. "ਗੁਣਾ ਕਾ ਹੋਵੈ ਵਾਸੁਲਾ ਕਹਿ ਵਾਸ ਲਈਜੈ."

(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ:੧)

੭. "ਸੇਵਕ ਕੇ ਭਰਪੂਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭ ਸਦਕਾ."

੮. ਉਦਾਸੀਨ ਪੰਥ ਦੇ ਰਤਨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਜੀ ਗੁਰੁ ਗੀਤਾ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

"ਵਾਹਗੁਰੂਰਯੰ ਸਨ੍ਤ੍ਰੋ ਮਵ ਵਨ੍ਧ ਵਿਮੋਚਕ:। ਸਨ੍ਤ੍ਰਾ : ਸਰ੍ਵੈऽਸ੍ਯ ਸਨ੍ਤ੍ਰਸ੍ਯ ਨਾਰ੍ਹਨ੍ਤਿ ਸ਼ੋਡਸ਼ੀਂ ਕਲਾਮ੍ ਵਾਹ੍ਯਨ੍ਤਿ ਕਾਰ੍ਯਨ੍ਤਿ ਜਗਦੁਤ੍ਪਤ੍ਯਾ ਦਿ ਕਾਰ੍ਯਸਿਤਿ ਵਾਹਾਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਦਯ ਸ੍ਤੇਥਾਂ ਗੁਰੁਰ੍ਵਾਹਗੁਰੁ:।"

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਵਾਹੁਗੁਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਾਹਗੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ,ਪਰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਵੱਲ ਧ੍ਯਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਮਲੂਮ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਵਾਹ, ਵਾਹੁ ਗੁਰ,ਗੁਰੁ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ, ਆਜੋਨੀ ਸੰਭਉ ਅਤੇ ਅਜੋਨੀ ਸੰਭਵਿਅਉ ਤਿੰਨ ਪਾਠ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਮੁਖ ਪਾਠ ਹੈ,ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਗੌਣ ਪਾਠ ਹਨ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੁੱਖ ਪਾਠ ਹੈ,ਬਾਕੀ ਪਾਠ ਗੌਣ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਜਫ਼ਰਨਾਮਹ ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ "ਵਾਹਗੁਰੂ" ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ,ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਛੰਦ ਬੰਧ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼."ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੁਖ ਕਰੋ ਉਚਾਰ। ਹੋ ਦਿਆਲ ਕਰ ਲਏ ਉਧਾਰ." ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ ਵਿੱਚ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਪਰ ਵਿਚਾਰ.

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਿੰਘ "ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ" ਆਖੇ,ਅੱਗੋਂ ਦੂਜਾ ਸਿੰਘ "ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ." ਬੋਲੇ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ ਦੀ ਥਾਂ "ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਆਖਣਾ ਮਨਕਲਪਿਤ ਰੀਤਿ ਹੈ.

੧. ੩ ਵਾਹਿਦ ਗੁਰੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ.

੨. **ਵਾਹਿਦ ਗੁਰੂ.** ਦੇਖੋ,ਵਾਹਿਗੁਰੂ ੩.

੩. "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਾ ਕਥਾ ਤਮਾਸਾ। ਆਪੇ ਹਸੈ ਆਪਿ ਹੀ ਰਿਤਵੈ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਆਪੇ ਚੰਦੁ ਸੂਰੁ ਪਰਗਾਸਾ.''
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

੪. **ਵਾਹੁਗੁਰ.** ਦੇਖੋ, ਵਾਹਗੁਰੂ.

੫. **ਵਾਂਕ.** ਸੰ. ਵਾਙ. ਸੰਗਜਾ-ਸਮੁਦ੍ਰ. ਸਾਗਰ.

੬. **ਵਾਕਿਸ.** ਵਾਕ-ਈਸ਼. ਵਾਣੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ''ਚਿਤਾਰ ਬੈਨ ਵਾਕਿਸੰ ਬਿਦਾਰ ਬਾਲਮੀਕਿ ਭਜੋ.'' (ਚੌਬੀਸਾਵ)

੭. **ਵਾਗੇਸ੍ਵਰੀ.** ਦੇਖੋ, ਵਾਗੀਸ਼੍ਵਰੀ। ੨ ਕਾਨੜੇ ਰਾਗ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤਿ. ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਠਾਟ ਦਾ ਸਾੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਮੱਧਮਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਅੱਧੀਰਾਤ ਹੈ.

੮. **ਵਾਜਪੇਯ.** ਸੱਤ ਸ਼੍ਰੌਤ ਯੱਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਯੱਗ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਸੁਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ.

ਵਾਜਪੇਯੀ. ਵਾਜਪੇਯ ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਾਨਜ ਕੁਬਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

੧. । ੩ ਬਾਂਸਾ. ਅੜੂਸਾ । ੪ ਪਾੜੇ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਦਾ ਪਾਨੀ. ਆਬੇ ਸ਼ੀਰ. Whey.

੨. **ਵਾਜੀਕਰਣ.** ਆਯੁਰਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਬਲ ਅਤੇ ਵੀਰਯ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਇਲਾਜ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀ ਘੋੜੇ ਜੇਹਾ ਬਣ ਜਾਵੇ. Producing Virility.

੩. **ਵਾਚੰ.** ਸੰ. ਵਾਫਸ੍. ਵਜ-ਬਸ. ਅਲੰ । ੨ ਸ਼ਾਬਾਸ਼. ਆਫ਼ਰੀਂ.

੪. **ਵਾਣਾਵਲੀ.** ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ. ਵਾਣਾਂ ਦੀ ਬੁਛਾੜ । ੨ ਪੰਜ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ.

੫. **ਵਾਤਸਜਾਯਨ.** ਕਾਮ ਸੂਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਵਤ੍ਸਜਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

੬.੫ ਵੈਦਜਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਔਖਧ-ਪਾਰਾ ਇੱਕ ੧ ਭਾਗ, ਗੰਧਕ ਦੋ ਭਾਗ, ਤ੍ਰਿਫਲਾ ੩ ਭਾਗ, ਚਿਤ੍ਰਾਮੂਲ ੪ ਭਾਗ, ਗੁੱਗਲ ੫ ਭਾਗ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਰੰਡ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਘੋਟ ਕੇ ਵਾੜ ਬੇਰੀ ਦੇ ਬੇਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੋਲੀ ਬਣਾਵੋ. ਅਦਰਕ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਇਹ ਗੋਲੀ ਖ਼ਾਣ ਤੋਂ ਫੋਤਿਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਂਦੇ ਅਤੇ ਬਾਈ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਰੋਗ ਹਟਦੇ ਹਨ.

੭. ਆਰੰਭਵਾਦ ਨੈਯਾਯਿਕਾਂ ਦਾ, ਪਰਿਣਾਮ(ਅਥਵਾ ਗੁਣ ਪਰਿਣਾਮ) ਵਾਦ ਸਾਂਖਜਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਵਿਵਰਤਵਾਦ ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ ਦਾ ਹੈ. ''ਕੌਨ ਵਾਦ ਕਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸਿੱਧ ਕਿਯ ?'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

1090-੧. **ਵਾਧਕ.** ਰੋਕਣਵਾਲਾ. ਵਾਧਾ ਕਾਰਕ.

੨. । ੨ ਸੰ. ਨੌਕਾ(ਬੇੜੀ) ਦਾ ਚੱਪਾ । ੩ ਬੇੜੀ. ਕਿਸ਼ਤੀ.

੩. । ੫ ਸਿਉਣ ਪਰੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ । ੬ ਸੁਗੰਧ । ੭ ਸੁੱਕਾ ਫਲ.

੪. । ੧੩ ਨਿਰੁਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਵਾਮ ਨਾਉਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਭੀ ਹੈ.

੧. ''ਵਾਰਵਧੂਨ ਕੇ ਸੰਗ ਰਮੈ ਨਰ, ਸੰਗਤਿ ਮੇ ਨਹਿ ਮੇਲ ਸੁ ਪਾਵੈ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨. । ੬ ਵਾਰਿਆ. ਨਿਛਾਵਰ ਕੀਤਾ.

੩. ''ਆਈ ਸ਼ਰਾਮਲ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸ਼ਜਾਮ (ਕਾਲੇ) ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਯਮੁਨਾ ।

੪. ੩ ਸੰ. ਉਹ ਹਾਥੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਝੰਡਾ) ਹੋਵੇ.

੫. **ਵਾਲਧੀ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਪੂਛ. ਦੁਮ । ੨ ਚੌਰ

1093-੧. **ਵਿਸਤਰ.** ਸ. विस्तर. ਸੰਗਜਾ-ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ਫੈਲਾਉ । ੨ ਪ੍ਰੋਮ । ੩ ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. । ੪ ਸੇਜਾ. ਬਿਸਤਰਾ.

੨. **ਵਿਸ਼ਨੁ ਯਸ਼ਾ.** ਕਲਕੀ ਅਲਤਾਰ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.

੩. ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਖਮ ੨ । ੩ ਸੰ. ਵਿ-ਸਮ. ਜੋ ਸਮਾਨ (ਹਮਵਾਰ) ਨਹੀਂ.

੪. । ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਮਰਣ ਅਤੇ ਅਲਗ ਕਰਨ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ-''ਸਸਤ੍ਰਨ ਕੋ ਵਿਸਾਹੁ ਨਹਿ ਕਰੈ । ਅੰਗ ਮਨਿੰਚ ਰੈਨ ਚਿਨ ਧਰੈ.'' (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੫. **ਵਿਸਾਰ.** ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਮੱਡੀ । ੨ ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ । ੩ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਵਹਾਉ । ੪ ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼.

੬. । ੨ ਤੰਤ੍ਰਸਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ''ਵਿਸ਼ਾਲਾਕੀ'' ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਦੇਵੀ ਹੈ.

੧. **ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਰਮ.** ਖ਼ਾਸ ਧਰਮ. ਸਾਮਾਨਜ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ, ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬੀ ਨਿਯਮ. ਜਿਵੇਂ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਕੇਸ਼ ਬੱਝ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਦਾ ਰੱਖਣਾ, ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਆਦਿ.

੨. । ੩ ਲਿੰਗ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਨਸ ਪੁਤ੍ਰ । ੪ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਯਧਿਸ੍ਠਿਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ.

੩. **ਵਿਸ਼੍ਵਸਨ.** ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਏਤਬਾਰ.

੪. ਸੰਗਜਾ-ਵਿਸ਼੍ਵੇਦੇਵ. ਰਿਗ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਖੇ ਅਤੇ ਨੇਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲੇ. (ਦੇਖੋ, ਰਿਗ ਵੇਦ, ਮੰਡਲ ੧੦, ਸੁਕ੍ਰ ੧੨੫)

੫. **ਵਿਸ਼੍ਵਰੂਪ.** ਜਗਤ ਰੂਪ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

੬. **ਵਿਸ਼੍ਵਵਿਦਯਾਲਯ.** ਅੰ. University. ਅ. ,ا,ا,ا,

੭. **ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ.** विश्वासिन्. ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਏਤਬਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

੧. ਵਿਕ੍ਰਮ ਸੰਵਤ ਦਾ ਨਾਮ''ਮਾਲਵ ਸੰਵਤ''ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

੨. ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਾਧਿ ਪਾਦ ਦੇ ਸੂਤ੍ਰ ੩੦ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਦੇ ੯ ਵਿਕੇਪ ਲਿਖੇ ਹਨ-
ਰੋਗ, ਸ੍ਤਜਾਨ (ਇੰਡਾਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕੰਮ ਕਰਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾ ਹੋਣੀ), ਸ਼ੰਸਯ(ਸ਼ੱਕ), ਪ੍ਰਮਾਦ (ਗ਼ਫ਼ਲਤ), ਆਲਸਯ (ਸੁਸਤੀ). ਅਵਿਰਤਿ (ਵੈਰਾਗਯ ਵ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ) ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦਰਸ਼ਨ(ਹੋਰ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੇਖਣਾ), ਅਨਲ-ਬਧ ਭੂਮਿਕਤ੍ਵ (ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਕਾਰਣ ਯੋਗ ਪਦਵੀ ਦਾ ਲਾਭ ਨਾ ਹੋਣਾ), ਅਨਵਸ੍ਥਿਤਤ੍ਵ(ਯੋਗ ਪਦ ਦਾ ਲਾਭ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਚਿੱਤਵ੍ਰਿੱਤੀ ਦਾ ਨਾ ਲੱਗਣਾ).

੩. ਰਾਕਸ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਕਨਜਾ ਤਜਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਤੁਰ ਚਾਣਕਜ ਨੇ ਪਰਵਤੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਦ੍ਰਾਰਾਕਸ ਅੰਕ ੫.

੧. ੩ ਪਦਾਰਥ ਗਜਾਨ. Science । ੪ ਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ । ੫ ਆਕਾਸ਼.

੨. **ਵਿਗਜਾਪਕ.** ਵਿ-ਜਤਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗਜਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਸ਼ਤਹਿਰ.

੧. । ੬ ਪਦਮਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.

੨. ਭੰਗੜ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕਾਂ ਨੇ ਵਿਜਯਾ ਦੀ

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

ਅਦਭੁਤ ਮਹਿਮਾ ਲਿਖੀ ਹੈ:-
ਵਿਜਯਾ ਸਚਿਤਾ ਯੇਨ ਵਿਜਯਾ
ਧਾਰਿਤਾ ਤਥਾ। ਵਿਜਯੋਪਾਸਿਤਾ
ਯੇਨ ਰਹਿਤਸ੍ਸਰ੍ਵੈਪਾਤਕੈਃ।''(੬੬)
(ਚਿਦੰਬਰ ਤੰਤ੍ਰ,ਵਿਜਯਾ ਕਲ੍ਪ)

੨.। ੩ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ-''ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਕਰ ਵਿਦ ਗਮਨੈ.''

੧.। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ-ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ,ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵੈਦੂਰ੍ਯਮਣਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

੨.੨ ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ-ਜਲ. ਪਾਨੀ.

੧.। ੫ ਕਾਲ. ਸਮਯ। ੬ ਕਰਮ। ੭ ਵੇਦਜ.

੨.। ੪ ਘ੍ਰਿਣਾ.ਗਲਾਨਿ.

੩.। ੪ ਪਾਤੰਜਲ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਥ੍ਯਾ ਅਤੇ ਉਲਟਾ ਗਜ਼ਾਨ:-''ਵਿਪਰ੍ਯਯੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜ਼ਾਨਮਤ-ਦ੍ਰੂਪਂ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਂ.'' (ਪਾਤੰਜਲ ਦਰਸ਼ਨ, ੧-੮)

੪. ਵ੍ਰਿਹਤ ਪਰਾਸ਼ਰ ਸੰਹਿਤਾ ਚੌਥੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪਰਮ ਪਦ(ਆਤਮ ਗਜ਼ਾਨ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਵਿਪ੍ਰ ਹੈ: ਨ ਵੇਦਂ ਵੇਦਸਿਤ੍ਯਾਹੁ ਵੇ ਦਜ਼ਾਮ ਪਰਮਪਦਂ । ਤਤ੍ਪਦਂ ਵਿਦਿਤਂ ਯੇਨ ਸ ਵਿਸ੍ਰੋ ਵੇਦ ਪਾਰਗ:''

1102-੧. **ਵਿਬੁਧਵੈਦ੍ਯ**.ਅਸ਼ਿਨੀਕੁਮਾਰ.

੨. **ਵਿਮਤਿ**. ਵਿ- ਬੇ ਅਕਲ. ਖੋਟੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ.''ਵਿਮਤਿ ਕੁਜ਼ਾਤੀ.'' (ਨਾਪ੍) ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ- ਅਸੰਮਤਿ. ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਯ.

੩.। ੨ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਸਵਾਰ.

੪.। ੩ ਬਾਸ਼ੂ. ਬੁਹਾਰੀ.

੫.। ੪ ਜਜ਼ਬ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਇਆ ਪੁਰਖ.

੬.। ੨ ਵਿ- ਗਮਨਸ਼ੀਲ. ਜ਼ਾਣ ਵਾਲਾ.

੧.। ੩ ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ. ਕਈ ਰੰਗਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ- ਇਕ ਰਾਗ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਦੂਜਾ ਰਾਗ. ਸੰਕਰ ਰਾਗ.

੨. **ਵਿਰੁਦ**. ਯਸ਼ ਕੀਰਤਨ. ਜਸ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਯਸ਼ (ਜਸ). ਕੀਰਤਿ । ੩ ਯਸ਼ ਬੋਧਕ ਉਪਾਧਿ (ਲਕ੍ਬ).

੩. Marriage. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਧਿ ਸਹਿਤ ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਰੀਤਿ ਬ੍ਰੁਤਕੇਤੁ ਨੇ ਥਾਪੀ. ਫੇਰ ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਵਿਧੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਢੰਙ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰੁਤ ਕੇਤੁ.

1105-੧. **ਵੀਕ**.ਸੰ.ਸੰਗਜ਼ਾ-ਪੰਛੀ। ੨ ਮਨ। ੩ ਹਵਾ. ਪੌਣ.

੨.। ੨ ਵਿੱਥ.ਅੰਤਰਾ। ੩ ਸੁਖ। ੪ ਰਮਕ.ਰੇਸ਼ਮੀ.

੩. **ਵੀਜ ਗਣਿਤ**. Algebra.

੪. **ਵੀਤ ਸ਼ੋਕ**.ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ.ਨਿਤਜ਼ਾਨੰਦੀ.

੫. **ਵੀਰਤਰੁ**.ਸੰ.ਤ੍ਰਿਲਾਵੇ ਦਾ ਬਿਰਛ.

੬. **ਵੀਰ ਭੂਮਿ**.ਪੰਜਾਬ। ੨ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲਾ.

੭. **ਵੀਰਯਾਤ੍ਰਾ**.ਗੁਪਤ ਭਤ ਜ਼ਾਣਨ ਲਈ ਭੇਖ ਬਦਲ ਕੇ ਰਾਜਾ ਦਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰਣਾ. ਦੇਖੋ,ਭਾਖਾ ਸੁਨਨਾ । ੨ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਕੂਚ.ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੇ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਕਰ੍ਨਾ.

ਵੀਰ ਚਹੁਟੀ.ਦੇਖੋ,ਚੀਰ ਚਹੁਟੀ.

੧. ਕੰਚਨੀ.''ਰਹਤ ਬਤਾਈ ਪੁਨ,ਧਰੋ ਸਦਾ ਸ਼ਿਖ ਮਨ,ਵੇਸ਼ਜ਼ਾ ਸੋਂ ਰਮਨ ਨਹਿ ਕੀਜੈ ਕਬਿ ਸ਼ੰਕ ਧਰ.''

(ਗੁਪ੍ਸੂ)

੨.। ੩ ਵਿਰੋਮ ਜ਼ਾਰੀ. ਵੈਰੀ.ਦੁਸ਼ਮਨ. ''ਗਰੀਬੀ ਗਵਾ ਹਮਾਰੀ। ਖੰਨਾ ਸਗਲ ਰੇਨੁ ਡਾਰੀ। ਇਸ ਆਗੈ ਕੋ ਨ ਟਿਕੈ ਦੇਕਾਰੀ.''(ਸੋਰ ਮ:੫)

੨.। ੩ ਚੋਜ਼ੀ. ਉਪਜੀਵਿਕਾ । ੪ ਚਾਂਦੀ.

੧. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪਰਵ ਦੇ ੬੨ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ੨੮ ਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਦੇਵ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਰਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵ ਲਿਖਣਾ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਕਰਮ ਸੀ, ਯਥਾ ''ਵੇਦ ਵਿਕ੍ਰੀਯਿਅ ਚੈਵ ਵੇਦਾਨਾਂ ਚੈਵ ਦੂਸ਼ਕਾ: । ਵੇਦਾਯਾਂ ਲੇਖਕਾਸ਼ ਚੈਵ ਤੇ ਵੈ ਨਿਰਯਗਾਮਿਨ:।'' ਦੇਖੋ, ਡੀ. ਆਨ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਭਾਰਦ ਦੀ ਸੇਧੀ ਹੋਈ ਐਡੀਸ਼ਨ. ਜੋ ਤੁਕਾ ਰਾਮ ਜੀਵਾਜੀ ਦੀ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਛਪੀ ਹੈ.

੨. ਪੱਛਮੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਈਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ੧੫੦੦ ਜਾਂ ੨੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਬਣਨਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ,ਪਰ ਲੋਕਮਾਨਯ ਤਿਲਕ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ੬੫੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਹੈ.

੩. ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਮ ਦਾ ਪਾਠ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਬ੍ਰਿਹਤੀ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ. ਬ੍ਰਿਹਤੀ ਵਿੱਚ ੩੬ ਅੱਖਰ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

੪.। ੩ ਵਿਦਰਭ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ.

1109-੧. **ਵੇਧਸ਼ਾਲਾ**. Observatory. ਵੇਧਾਲਯ.

੨.। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ- ਲਕ੍ਸ਼. ਨਸ਼ਾਨਾ.

੩.। ੨ ਰੀਗਾ। ੯ ਦੁਰਗਾ.

੪. **ਵੈਸਾ**. ਓਹੋ ਜੇਹਾ. ਉਸ ਜੈਸਾ.

੫. ਵਜ਼ਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਮੁੱਖ ਚੇਲਿਆਂ (ਪੈਲ, ਬ੍ਰੁਕ, ਸੁਮੰਤ੍. ਜੈਮਿਨਿ, ਵੈਸ਼ੰਪਾਯਨ) ਨੂੰ ਮਹਾ ਭਾਰਤ ਪੜ੍ਹਾਯਾ ਸੀ.

੬. **ਵੈਕਸੀਨੇਸ਼ਨ**. ਅੰ. Vaccination. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲਾ ੩.

੭. **ਵੈਂਚੁ**. ਭਾਨਸ਼ੋਨ ਅਤੇ ਨਾਯਕ ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਵੈਯਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਵੈਨੂ ਬਾਵਰਾ ਭੀ ਸਦਦੇ ਹਨ.

੮. One of these European adventurers was named General Ventura. After his dismissal from the service of the Sikhs he commenced intriguing against them. Mr. (afterwards Sir Frederick) Currie in a letter to Broadfoot written from Calcutta on January 19, 1845, said :

"I have had two or three long conversations with General Ventura; the old Frenchman wished to give some valuable information to Sir Henry (Hardinge) to make him friendly to his interests."

(Rise of the Christian Power in India by Major B. D. Basu,page 873)

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

੧. ਬ੍ਰਜਰਾ. ਕੁਲ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ. Geneological tree.

ਵਹ੍ਨਿ. ਸੰਗਜਾ-ਅੱਗ. ੨. ਅਗਨਿ। ੨ ਭਲਾਵਾ। ੩ ਨਿੰਮ. ੩.। ੨ ਵੰਸ਼. ਬਾਂਸ। ੩ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਧੱਕਣ ਵਾਲਾ ਲੰਮਾ ਡੰਡਾ.

੧."ਸੋ ਧਨਵੰਤਾ ਜਿਸੁ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕੁ." (ਭੈਰ ਮ:੫)

੨. ਸੰਗਜਾ-ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ। ੨ ਉਸਤਤਿ.ਤਾਰੀਫ਼। ੩ ਪੂਜਨ। ੪ ਤਿਲਕ.ਟਿੱਕਾ."ਵਰ ਵੰਦਨ ਬਿੰਦੁ ਸੁਭਾਲ ਪੈ ਤੰਦੁਲ ਚੰਦਕਲਾ ਵਿਚ ਜਜੋਂ ਮਹਿ ਨੰਦਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਾਲ ਟਿੱਕੇ(ਵੰਦਨ)ਉੱਪਰ ਲਾਏ ਚਾਉਲ ਇਉਂ ਸੋਭ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਜਾਣੀਓਂ ਮੰਗਲ (ਮਹਿਨੰਦਨ) ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾ ਹਨ. ਮੰਗਲ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਕਲਾ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ.

ਵੰਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵੰਦਨ.

੩. ਵ੍ਰਜਭਿਚਾਰਿਣੀ. ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਰਾਏ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

੪.। ੪ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦਾ ਇਕ ਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਮਦ,ਜੜ੍ਹਤਾ,ਮੋਹ,ਆਲਸ, ਡਰ,ਲੱਜਾ,ਗਲਾਨਿ ਅਤ ਚਿੰਤਾ ਆਦਿ ੩੩ ਭੇਦ ਹਨ.

੫. ਵ੍ਰਜਵਸਾਜ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ-ਜੀਵਿਕਾ (ਰੋਜ਼ੀ)ਦਾ ਵਿਹਾਰ। ੨ ਵਪਾਰ। ੩ ਨਿਸ਼ਚਾ। ੪ ਉੱਦਮ। ੫ ਵਿਚਾਰ। ੬ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ.ਮਤਲਬ.

੬. ਜਜੋਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਤਾਈ ਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਯੋਗ.

੧.। ੩ ਨਿਉਲਾ। ੪ ਮੋਰ.

੧. ਵ੍ਰਾਜ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ- ਸਮੂਹ. ਝੁੰਡ। ੨ ਗਮਨ.ਜਾਣਾ। ੩ ਕੱਤਾ.

੨. ਵ੍ਰਿਸ਼ਭ. ਸੰ. ਵ੍ਰਿਸ਼ਭ. ਸੰਗਜਾ-ਬੈਲ। ੨ **ਸਾਂਡ.ਢੱਟਾ। ੩** ਬੱਦਲ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ **ਕੰਨ ਦਾ** ਛੇਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ,ਪੁਰੁਖ ਜਾਤਿ। ੭ ਵਿ-ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ.

੪. ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਮਾਨ ਯੰਤ੍ਰ. ਮੀਂਹ ਮਿਣਨ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਮੀਹ ਵਰ੍ਹਿਆ ਹੈ.Pluviometer.

੫.।੫ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਸਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ,ਕਲਕੀ.

੬.। ੪ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਪੁਰਖ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ: "स्व वृषं या परित्यज्य पर वृषे वृषायते। वृषणी सा हि विज्ञेया न शूद्री वृषली भवेत्."

(ਕਾਸ਼ੀ ਖੰਡ)

੧. ਸੂਤ੍ਰ ਦਾ ਸਾਰ-ਅਰਥ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਟਿੱਪਣੀ.।੮ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਾਧਿ ਪਾਦ ਦੇ ਸੂਤ੍ਰ ੬ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਵ੍ਰਿੱਤੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ-ਪ੍ਰਮਾਣ,ਵਿਪਰਯਯ,ਵਿਕਲ੍ਪ, ਨਿਦ੍ਰਾ ਅਤੇ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ.

੨. ਵਿੰਧ੍ਯ ਸ਼੍ਰੇਣ. ਦੇਖੋ,ਨਾਂਦੀ ਮੁਖ.

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

CC-O. Nanaji Deshmukh Library, BJP, Jammu. Digitized By Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha